अ
(Continued)

अन्नव्रोल (annavrola) *m.* name of a prince श्रीय(?अ)न्नव्रोलप्रभुकोट्या-[ल्ल]भूमीश्वरास्तस्य सुताः प्रसूताः EI. v. 57. 12.

अन्नशकट (anna-śakaṭa) *n.* cart full of food राक्षसोऽभूद्बकाभिधः। यस्मै राजान्नशकटं प्राहिणोत्सनरं सदा DaśāvaC. 8. 378.

अन्नशक्ति (anna-śakti) *f.* power of food हृदा (प्रेतम्) तमिन्द्रिये ध्यायेत् ...। रसात्मनान्नशक्तौ तु ... स्थितम् PauṣkS. 27. 492.

अन्नशन (annaśana) *n.* [irr.] act of eating of food दक्षिणस्यानामिकया त्रिः प्रयौति नमः श्यावास्यायान्नशने यत्त आविद्धं तत्ते निष्कृन्तामीति PāraGS. i. 3. 18 (Jayarāma अन्नाशने ... ह्रस्वश्छान्दसः)

अन्नशब्दा (anna-śabdā) *adj.* (*f.*) denoted by the word *anna* तस्मात् पृथिवीयमन्नशब्दा इति BrahmSūBh. (Śaṅ.) 441. 9 (*on* ii. 3. 12)

अन्नशरीर (anna-śarīra) *adj.* consisting of the body made up of boiled rice न्यासमन्नशरीराणां देवानां विद्धि पूर्ववत् JayāS. 23. 127; हृन्मन्त्रेण ततो दद्यादेकैकस्य तिलोदकम्। अग्रतोऽन्नशरीरस्य मन्त्रमूर्त्यात्मनः पितॄन् JayāS.23.132.

अन्नशल्य (anna-śalya) *n.* splinter in the form of food अन्नशल्यानि वमनाङ्गुलिप्रतिमर्शप्रभृतिभिः (पतन्ति) SuśruS. i. 27. 5.

अन्नशाकादिक्रयार्थ (annaśākādi-krayārtha) *adj.* having the purpose of purchasing food-grain and vegetable etc. (पानम् ... अटनम् ... नारीसंदूषणानि षट्) अटनमापणभूमिषु अन्नशाकादिक्रयार्थम् ManuBh. ii. 245. 4 (*on* 9. 13)

अन्नशाल (anna-śāla) *n.* room for (preparing) food, kitchen तरुण-रविमयूखप्रेक्षणादन्नशालं व्यतिनतमपराह्णे वारुणादृश्यजालम् MayaMa. 27.124.

अन्नशुङ्ग (anna-śuṅga) *m.* sheath, i.e. product or effect of food नेत्र्यः आपः अन्नशुङ्गं देहं क्लेदयन्त्यः ChāndoUBh. 381. 9 (*on* viii. 6.5)

अन्नशुद्ध (anna-śuddha) *n.* pure food क्षुदुःखेन ग्लपितवपुषो भुञ्जते न त्वभक्ष्यं तद्दातव्यं भवति विदुषा संयताप(?प्या)न्नशुद्धम् SubhāRaSaṁ. 478.

अन्नशुद्धि (anna-śuddhi) *f.* **1** purity of food सर्वशुद्धिषु ... स्त्रीशुद्धिरन्नशुद्धिश्च श्रेष्ठतमा स्यात् VaikhāDS. iii. 3. 9; यदन्नं प्रतिषिद्धं स्यादन्नशुद्धिस्तथैव च। यथा पराशरेणोक्तं तथैवाहं वदामि वः ParāSm. 6. 67; अन्नशुद्धौ सत्त्वशुद्धिः न मृदा न जलेन वै LiṅgaP. i. 85. 140; **2A** religious purification of food राज्ञः ... द्वादशाहेनान्नशुद्धिः। वैश्यस्य ... पक्षेणान्नशुद्धिः। शूद्रस्य ... मासेनान्नशुद्धिः ManuBh. i. 449. 18-19 (*on* 5. 60); प्रतिग्रहोद्यदशाङ्घ्रिक्षालनं पूजनं नतिः। त्रिशुद्धिरन्नशुद्धिश्च पुण्याय नवधा विधिः SubhāRaSaṁ. 819; ऐकाहिकान्नशुद्धि-रल्पधनपुरुषविषया Aparā. 268. 5 (*on* 1. 189); (गोघ्रातेऽन्ने ... प्रक्षेप्तव्यं विशुद्धये) इदानीमन्नशुद्धिमाह। गोघ्रात इति BālamBha. i. 452. 25 (*on* 1. 189); **2B** sanctification of food षट्कर्मकार्यार्थमथान्नशुद्ध्यै होमो भवेद्भूतबलिश्च नाम YaśasCam. ii. 109. 8 (comm. अन्नपवित्रीकरणार्थम्); **3** act of offering of purified food अन्नशुद्धिश्चतुर्दशमलरहितस्याहारस्य यतनया शोधितस्य हस्तपुटेऽर्पणम् JainaL.

अन्नशुद्ध्यर्थकत्व (annaśuddhyarthaka-tva) *n.* the state of being meant for the sanctification of food वैश्वदेवबल्योरन्नशुद्ध्यर्थकत्वं प्रतीयते VīraMi. (Āhnika.) 398. 14.

अन्नशुद्ध्युपेत (annaśuddhy-upeta) *adj.* endowed with purity of food ब्राह्मणानार्षेयानिवृत्तविद्यानन्नशुद्ध्युपेतान् ... ऋत्विजः ... वृणीते VaikhāŚS.12.1.

अन्नशुभ (anna-śubha) *adj.* pleasant or auspicious due to food कामदुघाक्षिति ... ब्राह्मणभक्तमन्नशुभं वर्षपवित्रम् ... अमृतं दुहाना सर्वान् इमाँ लोकानभिविक्षरतीति JaimiUBr. i. 10. 1.

अन्नशुभ (ánna-śubha) *n.* food and prosperity (असि) अन्नंशुभे AitĀ. V. iii. 2. 8.

अन्नशेष (anna-śeṣa) *m.* **A** remainder of boiled rice (as offering) अन्नशेषं पत्नीं प्राशयेत् BaudhGS. i. 11. 13; ĀgniveGS. ii. 5. 7 (86. 4); iii. 3. 2 (133. 22); ब्राह्मणान् यथातृप्ति भोजयेत् ... अन्नशेषं तेभ्यो दर्शयित्वा यथोक्तं करणीयम् VaikhāGS. 4. 4; शेषमन्नमनुज्ञाप्यान्नशेषैः किं क्रियताम्। GautPiMe. ii. 4. 21; आशयेष्वन्नशेषैः पिण्डान् ददाति BaudhPiMe. ii. 9. 21; ततो भुक्तवतां तेषाम् अन्नशेषं निवेदयेत् ManuSm. 3. 243; विप्रान् ... अन्नशेषमनुज्ञाप्य ... विसर्जयेत् BrahmāṇḍP. ii. 12. 45; भुवि बलिमथान्नशेषैर्विकिरेत् ĪśānŚiPa. i. 21. 55; ii. 59. 133; ii. 62. 94 (81); एकोद्दिष्टेऽन्नशेषं तु ब्राह्मणेभ्यः समुत्सृजेत् CaturCin. iii(2). 597. 5; BālamBha. i. 565. 27 (*on* 1. 249); **B** remainder of food (as offering) शरावे वान्नशेषं खर्जूरसक्तुं समवदाय सर्पिषा मधुना वा संयौति ĀgniveGS. ii. 5. 9 (91. 9); 'देव्या वसव्या' इति तिसृभिरन्नशेषस्यार्धं निवेदयति ĀgniveGS. ii. 5. 11 (91. 11); पाकादग्रमुद्धृत्य जुहुयात् वासुदेवाय ... ततोऽन्नशेषेण बलिमुपहरेत् ViṣṇuSm. 67. 4; **C** remainder of raw food भोज्यः तदन्नशेषं च रसानुपानम् ... मज्जावसाभिः खलु तस्य * देया(?याः) Hastyāyur. 222. 27 (2. 24)

अन्नशेषनिवेदन (annaśeṣa-nivedana) *n.* act of offering the remaining food अथवादृष्टार्थमेवान्नशेषनिवेदनं नित्यवदाम्नायते ManuBh. i. 319. 19 (*on* 3. 254)

अन्नशेषविनियोग (annaśeṣa-viniyoga) *m.* disposal or use of remainder of food (as offering) अन्नशेषविनियोगानुज्ञाभ्यर्थने कृते विप्रैः श्रेष्ठैः सह भुज्यताम् ... इति चोक्ते सति ... तद्विधं कुर्यात् CaturCin. iii(1). 1391. 9; यथा ते ब्रूयुस्तथान्नशेषविनियोगं कुर्यात् ManvaMu. 136. 9 (*on* 3. 253)

अन्नशोधन (anna-śodhana) *n.* religious purification of food शुद्धवत्योऽथ कूष्माण्ड्यः पावमान्यस्तरत्समाः। पूतं तु वारिणैताभिरन्नशोधनमुत्तमम् BṛParāSm. 7. 245.

अन्नशौच (anna-śauca) *n.* purity of food सर्वेषामेव शौचानामन्नशौचं परं स्मृतम् ViṣṇuSm. 22. 89.

अन्नश्रद्धा (anna-śraddhā) *f.* desire or longing for food तथान्नश्रद्धायां क्लमपरिगमे ... प्रदेयस्त्वाहारः SuśruS. vi. 64. 84 (comm. भक्ताकाङ्क्षायाम्)

अन्नश्रद्धाजनन (annaśraddhā-janana) *adj.* (used as noun) (act) which produces desire for food (श्रेष्ठम्) पादाभ्यामुद्वर्तनमन्नश्रद्धाजनननानाम् AṣṭāSaṁ. i. 82. 17 (1. 13)

अन्नश्रवणरूढि (annaśravaṇa-rūḍhi) *f.* power of the conventional use of the word *anna* नीवारप्रमुखमन्नं यत्सृष्टं विदितमद्भिः तत्रान्नश्रवणरूढेरद्भिस्तज्जनिदृशेश्च NayaMañ. II. iii. 6. 11.

अन्नश्राणन (anna-śrāṇana) *n.* act of giving or granting of food (बलहारिगणः) चातुर्वर्ण्य(र्ण्य)श्रमन(ण)विशेषान्नश्राणनाभिलषितमनस्कः EI. vii. 187. 51.

अन्नश्राद्ध (anna-śrāddha) *n.* rite performed for manes in which cooked food is served अन्नश्राद्धे मृतश्राद्धे भुक्त्वा चान्द्रायणं चरेत् ĀpaSm. 9. 24.

अन्नश्रुति (anna-śruti) *f.* act of hearing, i. e. scripture referring to the earth न वयं महाभूतप्रकरणमात्रादन्नश्रुतिं बाधामहे VedāntKa. 315. 10 (*on* ii. 3. 12); नन्वन्नश्रुतौ जाग्रत्यां कथं प्रकरणमात्रेण निर्णयः TattvPrakā. 112A. 9 (*on* ii. 3. 12); प्रमाणत्रयस्य अन्नश्रुतिवर्षणप्रयुक्तभूयिष्ठत्वलिङ्गरूपप्रमाणद्वयापेक्षया बलवत्त्वात् ŚivārkaMaDī. ii. 132. 28 (*on* ii. 3. 13)

अन्नसंयुत (anna-saṁyuta) *adj.* endowed, i.e. served with food यथा सुखी जनः सर्वः क्षत्तः स्यादन्नसंयुतः ... यज्ञसदने तथा ... विधीयताम् MahāBhā. iii. 242.20.

अन्नसंयोग (anna-saṁyoga) *m.* **1** connection with the food ओदनो वान्नसंयोगात् MīmāSū. x. 1. 36; **2** contact, i.e. consumption of food प्राक्शस्त्रात् भोजयेदिष्टम् ... न मूर्च्छत्यन्नसंयोगान्मत्तः शस्त्रं न बुध्यते AṣṭāSaṁ. i. 185. 12 (1. 38); AṣṭāHṛ. i. 29. 15.

अन्नसंरक्षा (anna-saṁrakṣā) *f.* name of the thirty-sixth chapter in the Sūtrasthāna of the Aṣṭāṅgahṛdaya (*lit.* preservation of food) तन्त्रस्यास्य परं चातो वक्ष्यतेऽध्यायसंग्रहः। ... अन्नसंरक्षामात्राद्रव्यरसाश्रयाः। ... चिकित्साद्युपक्रमः AṣṭāHṛ. i. 1. 36.

अन्नसंश्रया (anna-saṁśrayā) *adj.* (*f.*) dependent on food (as offering) पुंभोगः सुखदुःखयोः। सोऽप्यस्य देवतातन्त्रो देवताश्चान्नसंश्रयाः BṛĀraUBhVā. iv. 2. 58.

अन्नसंसक्त (anna-saṁsakta) *adj.* attached to enjoyable object शङ्कैः ... निम्नैः स्तुत्यर्थसंसक्ताः (v.l. सुतान्नसंसक्ताः) ... जनाधिपाः BhaviP.60B.4 (i.27.19)

अन्नसंसनन (anna-saṁsanana) *n.* act of winning food (देवानां पत्नीरुशतीरवन्तु ... नस्तुजये वाजसातये) अपत्यजननाय चान्नसंसननाय च Nir. 12. 45 (221. 7)

अन्नसंसर्ग (anna-saṁsarga) *m.* **1** connection, i. e. mixing with food अन्नसंसर्गेण हि तन्नातिग्लानिकरं भवति AṣṭāSaṁ. i. 122. 18 (1. 23); **2** contact with, i.e. consumption of food धात्रीछायां समाश्रित्य कार्तिकेऽन्नं भुनक्ति यः। अन्नसंसर्गजं पापमावर्षं तस्य नश्यति SkandP. ii (4). 12. 135; PadmP. iii. 22. 24; vi. 107. 26.

अन्नसंसिद्धि (anna-saṁsiddhi) *f.* **A** act of preparing food भाषेतान्नसंसिद्धिम् GobhiGS. i. 4. 2; **B** art of preparing food नियुञ्जीतान्नसंसिद्ध्यै मातरं शिक्षणे गुरुम् ŚukraNī. 3. 296.

अन्नसंसृष्ट (anna-saṁsṛṣṭa) *adj.* (used as noun) (that) which is modified or transformed by food यद्यपि मनआदीनि न भौतिकानि तथाप्यन्नसंसृष्टसजातीयांशपूरणादन्नमयत्वादिव्यवहारो बोध्यः SāṁkhyaPraBh. 92. 27 (*on* 3. 15)

अन्नसंस्कर्तृ (anna-saṁskartṛ) *adj.* who prepares food आर्याः प्रयता वैश्वदेवेऽन्नसँस्कर्तारः स्युः ĀpaDS. ii(2). 3. 1; (used as noun) (one) who prepares food अन्नसंस्कर्तारमाहूय व्रीहिन्यवान्वा तदर्थान्निर्वपेत् HirSŚ. xxvii. 2.17 (153.25); ĀpaDS. ii (3). 6. 16; पुनः परिवेषयेत्येव ब्रूयात्। अन्नसंस्कर्तारमित्यनुषङ्गः VīraMi. (Āhnika.)446.2.

अन्नसंस्कर्तृशूद्र (annasaṁskartṛ-śūdra) *m.* Śūdra who prepares food तेषाम् अन्नसंस्कर्तृशूद्राणां स एव तत्तदार्यीय एव (क्रमः) VīraMi. (Āhnika.)90.6.

अन्नसंस्कार (anna-saṁskāra) *m.* **1A** act of preparing food क्षत्रियाद्विप्रकन्यायाम् ... जातः सूतः ... अस्य वृत्तिः ... राज्ञोऽन्नसंस्कारः VaikhāDS.iii. 13.9; स्त्रीप्रत्ययो हि वो धर्मः ... परिचर्यान्नसंस्कारास्तदायत्ता भवन्तु वः MahāBhā. xiii. 46. 9; आयव्ययेऽन्नसंस्कारे ... । शौचेऽग्निकार्ये संयोज्याः स्त्रीणां शुद्धिरियम् BṛhaspaSm. 193. 6; विश्वकर्मान्नसंस्कारे BhaviP. 705A. 23 (iv. 71. 10); **1B** art of preparing food अन्नसंस्कारमपि च जानाम्यन्यैर्विशेषतः MahāBhā. iii. 64. 3; **2** act of consecrating or sanctifying food तदनुज्ञया भोजनमन्नसंस्कारश्च भवति BālaKrī. i. 50. 27 (*on* 1. 35); (रावणेन वृतः) इह केचिद् वैश्वदेवाख्यस्य कर्मणः पुरुषार्थत्वमन्नसंस्कारकर्मत्वं चेच्छन्ति Mitā. 35. 24 (*on* 1. 103); तदयुक्तम्। पुरुषार्थत्वेऽन्नसंस्कारकर्मत्वानुपपत्तेः Mitā. 35. 27 (*on* 1. 103); BālamBha. i. 347. 6 (*on* 1. 103)

अन्नसंस्कारकारक (annasaṁskāra-kāraka) *adj.* (used as noun) (one) who makes the preparation of food लब्धकौशलाः। ... संनिधार्यन्तामन्नसंस्कारकारकाः BṛKathāŚloSaṁ. 25. 69.

अन्नसंस्कारदोष (annasaṁskāra-doṣa) *m.* defect in the preparation of food अन्नसंस्कारदोषेषु पण्डितास्तत्र शोभनाः MahāBhā. iv. 42. 29; ŚukraNī. 4 (7). 322.

अन्नसंस्कारपक्ष (annasaṁskāra-pakṣa) *m.* view regarding the sanctification of food अन्नसंस्कारपक्षे कथमसंस्कृतान्नभोजनमनुजानीयात् ManvaMu. 107. 27(*on* 3. 108)

अन्नसंस्कारविधि (annasaṁskāra-vidhi) *m.* procedure of preparing food (भीमः विराटं प्रति) त्वमन्नसंस्कारविधौ प्रशाधि माम् MahāBhā. iv. 191*(17)

अन्नसंस्कारविशेष (annasaṁskāra-viśeṣa) *m.* particular (manner of) preparation of food (मृष्टिः ... श्राद्धकर्मसु संपदः) मृष्टिर्मार्जनम्। अन्नसंस्कारविशेषः ManuBh. i. 317. 8 (*on* 3. 245); 'सत्क्रिया' अन्नसंस्कारविशेषः CaturCin. iii(2). 1149. 6.

अन्नसंस्कारशास्त्र (annasaṁskāra-śāstra) *n.* science of preparing food अन्नसंस्कारशास्त्रज्ञाः कां दिशं यान्तु संप्रति BṛKathāŚloSaṁ. 16. 60.

अन्नसंस्कारादि (annasaṁskārādi) *adj.* preparation of food etc. तत्र दक्षया चतुरया भवितव्यम्। अन्नसंस्कारादि शीघ्रं निष्पाद्यम् ManuBh. i. 490. 6 (*on* 5. 148)

अन्नसंस्काराभाव (annasaṁskārābhāva) *m.* absence of the sanctification of food बलिनिषेधादन्नसंस्काराभावो वैश्वदेवस्यावगम्यते ManvaMu. 107.27 (*on* 3.108)

अन्नसंस्कारार्थता (annasaṁskārārtha-tā) *f.* the state of being meant for the sanctification of food इदं च वैश्वदेवं न गृह्याग्नावेवेति नियमः। विवाहात्पूर्वमपि विभक्तस्यान्नसंस्कारार्थतया VīraMi. (Āhnika.) 410. 1; BālamBha. i. 246.12 (*on* 1. 89)

अन्नसंस्पर्श (anna-saṁsparśa) *m.* contact with (i.e. falling of insect in to) food (कीटानाम्) मृतानां तेषामन्नसंस्पर्शे शुद्धिरियम् ManuBh. i. 480. 14 (*on* 5. 123)

अन्नसंकट (anna-saṅkaṭa) *adj.* having the scarcity of food जप्त्वा सिद्धान्नभाण्डं तु स्वल्पं कालेऽन्नसंकटे। यथेच्छानां जनानां तु यथेच्छमशनं द्विज। ददाति JayāS. 27. 81; LakṣmīT. 47. 20.

अन्नसंकरदोष (annasaṅkara-doṣa) *m.* sin of mixing food (वैष्णवः) जपेत्सप्ताक्षरं मन्त्रं शतमष्टाधिकं द्विज। अन्नसंकरदोषाद्य शुद्धिमायाति तत्क्षणात् JayāS. 25. 79.

अन्नसंकल्प (anna-saṅkalpa) *m.* **A** resolve of offering food (to manes) पिण्डासनं पिण्डदानं पुनः प्रत्यवनेजनम्। दक्षिणा चान्नसंकल्पस्तीर्थश्राद्धेष्वयं विधिः VāyuP. ii. 43. 34; ii. 48. 29; अथवा नित्यमित्युपरितनेन संबध्यते अन्नसंकल्पे तस्यानियतत्वात् CaturCin. iii(1). 1102.14; **B** resolve of giving food (to Brahmins) उक्तवाक्येभ्यः पूर्वमङ्गुष्ठनिवेशनं पश्चादन्नसंकल्प इति क्रमः प्रतीयते Aparā. 494. 26 (*on* 1. 237); 495. 19 (*on* 1. 237)

अन्नसंकल्पन (anna-saṅkalpana) *n.* resolve of offering food पृथिवीति तस्यान्नसंकल्पनम् ... विशेष इत्येके VaikhāGS. 2. 16.

अन्नसंकाङ्क्षिन् (anna-saṅkāṅkṣin) *adj.* desiring food स्नातकः ...। प्रणतश्चान्नसंकाङ्क्षी जपति प्रहरद्वयम् Deśopa. 6. 4.

अन्नसंक्षय (anna-saṅkṣaya) *m.* scarcity of food, famine (शशिनि रवौ मुक्ते) सप्ताहान्तः पांशुनिपातोऽन्नसंक्षयं कुरुते BṛSaṁ. 5. 92.

अन्नसंख्या (anna-saṅkhyā) *f.* number of food-items सूर्याग्रिगुरुनैवेद्यं यावत्स्यादन्नसंख्यया। तावद्वर्षसहस्राणि दाता सूर्यपुरे वसेत् BhaviP. 280A. 14 (i. 188. 6)

अन्नसंग्रहपर (annasaṅgraha-para) *adj.* (used as noun) (one) intent on collecting or hoarding food-grains दुर्भिक्षोदयमन्नसंग्रहपरः ... ध्यायति MohaRāPa. 3. 50; KumāPraPra. 50. 12; 96. 7.

अन्नसंग्राह (anna-saṅgrāha) *m.* partaking of (handful of) food-grains अनिच्छुरन्नसंग्राहेऽप्यविघ्नं पत्तिसंस्थया। स नन्दधुकृते भूपमकृत्रिममसेवत DvyāśraKā. 13. 2 (comm. धान्यमुष्टावपि)

अन्नसंघात (anna-saṅghāta) *m.* mass or lump of (undigested) food उदरस्थं भुक्तान्नसमुच्चयम्। अनुपानं खलु ... अन्नसंघातं भिनत्ति AṣṭāSaṁ. i. 67. 19 (1. 10); श्लेष्मा ... आमाशयस्थितोऽन्नसंघातस्य क्लेदनात्क्लेदकः AṣṭāSaṁ. i. 106. 14 (1. 20)

अन्नसंघातक्लेदन (annasaṅghāta-kledana) *n.* moistening of mass of (undigested) food श्लेष्मा ... आमाशयसंस्थितः क्लेदकः सोऽन्नसंघातक्लेदनात् AṣṭāHṛ. i. 12. 17.

अन्नसंघातशैथिल्य (annasaṅghāta-śaithilya) *n.* flacidity of the mass of (undigested) food अनुपानं करोति ... अन्नसंघातशैथिल्यविक्लित्तिजरणानि च AṣṭāHṛ. i. 8. 52; भुक्त्वा शतपदीं गच्छेच्छनैस्तेन तु जायते। अन्नसंघातशैथिल्यग्रीवाजानुकटीसुखम् BhojanKu. 219. 13; BhāvPra. (Bhā.)5. 197.

अन्नसंचय (anna-sañcaya) *m.* **Ai** stock or collection of food (अरुन्धती ... ब्राह्मं रूपं महादेवं प्रत्युवाच) क्षीणोऽन्नसंचयो विप्र MahāBhā. ix. 47. 34; हरणीयः सोद्यमया शक्त्या ... पुनरन्नसंचयः सोऽद्य मया YudhiVi. 1. 57; **Aii** accumulation of food प्रभूतैरन्नसंचयैः एवमिष्ट्वा ... विभुं संतर्पयेत् PāraS. 20. 99; मनोजवः ... ब्राह्मणानन्नसंचयैः तर्पयामास SkandP. iii(1). 12. 5; **B** mass or lump of (partaken) food यद्भुक्तं प्रकृतिस्थं तु पाचयत्यन्नसंचयम्। स समः (वायुः) HārīS. iii. 6. 4.

अन्नसंचयाक्षमत्व (annsañcayākṣama-tva) *n.* the state of being incapable of storing food अन्नसंचयाक्षमत्वेनाग्निहोत्राद्यसंभवे त्वाह VīraMi. 830. 27(*on* 3. 54-55)

अन्नसंज्ञा (anna-sañjñā) *f.* food notion, food-aspect विषसंपृक्तेऽन्नेऽन्नसंज्ञोपादानाय विषसंज्ञाप्रहाणाय NyāyBh. 291. 2 (*on* iv. 2. 3)

अन्नसत्त्र (anna-sattra) *n.* dining pavilion, alms-house तेन वणिजा तटाकपाल्युपरि महदन्नसत्त्रं मण्डितम् SiṁhāDvā. 84. 3 (14); सततमुचितवृत्तिः कल्पयित्वान्नसत्त्रम् EI. xiii. 292. 22; v. 186. 57.

अन्नसत्र (anna-satra) [erroneously written for *annasattra*] *n.* **1** distribution or giving of food अच्छिन्नं सोमनाथाध्वन्यन्नसत्रं च कारयत् PṛthvīVi.5. 82; अन्नसत्रे क्षितीशान्नैः ... अस्तु नम्रशिराः शेषः RājTa. (Śrī.) 1 (5). 16; **2** dining pavilion, alms-house गूर्झरधरित्र्याम् ... पदे पदे[ऽन्न]सत्राणि धनिनः संति EI. iv. 299. 22.

अन्नसत्रदान (annasatra-dāna) *n.* distribution (of food) in the dining pavilion अन्नसत्रदानप्रवृत्तानाम् ... अशौचाभावो विधीयते मन्वादिभिः VīraMi.

805. 14 (*on* 3. 28)

अन्नसत्रधर्म (annasatra-dharma) *m.* duty in the form of distribution of food अन्नसत्रधर्मे प्रवृत्तस्य तद्दानफलार्थिनोऽपि सद्यःशौचम् SmṛtiCan. vi. 78.4.

अन्नसत्रप्रवर्तन (annasatra-pravartana) *n.* undertaking of the distribution of food अन्नसत्रप्रवर्तनं च बहुधनसाध्यं न तस्य संभवति ŚivārkaMaDī. i. 478. 30 (*on* i. 3. 34)

अन्नसत्रप्रवृत्त (annasatra-pravṛtta) *adj.* engaged in the distribution of food अन्नसत्रप्रवृत्तस्याग्निहोत्रिणश्चामे न दोषः BālamBha. iii. 175. 13 (*on* 3. 290); (used as noun) (one) who is engaged in the distribution of food पक्कापक्काभ्यनुज्ञानमन्नसत्रप्रवृत्तविषयम् Mitā. 334. 29 (*on* 3. 17); सत्रिग्रहणेन संततानुष्ठानतुल्यतयान्नसत्रप्रवृत्ता लक्ष्यन्ते Mitā. 349. 27 (*on* 3. 28); अन्नसत्रप्रवृत्तानां प्रत्यहं यथासंख्यमन्नदानमवश्यं मया कर्तव्यमिति संकल्पपूर्वकं प्रत्यहमन्नदायिनाम् HārLa. 85. 13; अन्नसत्रप्रवृत्तानामिति यज्ञविवाहप्रवृत्तानामुपलक्षणार्थम् SmṛtiCan. vi. 73. 11.

अन्नसत्रवत् (annasatra-va(n)t) *adj.* engaged in the distribution of food सत्री अन्नसत्रवान् NirṇaSi. 384.16.

अन्नसत्रिन् (annasatr-in) *adj.* (used as noun) (one) who is engaged in the distribution of food अन्नसत्रिण एव च सद्यःशौचं समाख्यातम् KūrmaP. 624. 9 (2.23); अन्नसत्रिणामोदनादि ... ग्राह्यम् BālamBha. iii. 58. 32 (*on* 3.17)

अन्नसदृश (anna-sadṛśa) *adj.* **A** similar to food न चान्नसदृशं दानम् SkandP. ii(4). 1. 37; **B** suitable for food यथा दुग्धा वसुंधरा ... पात्रमत्रान्नसदृशमायसं सर्वकामिकम् PadmP. ii. 28. 50

अन्नसनि (anna-sani) *adj.* winner of food दक्षिणा वै पितु तामेने(?ते)न सनोत्यन्नसनिमेवैनं तत्करोति AitBr. 3. 2 (56)

अन्नसंदेह (anná-sandeha) *m.* composition of food तत्प्राणानभिसममूर्च्छदिमं संदेघमन्नसंदेहम् ŚatBr. X. v. 3. 8. (*but* comm. अन्नदाननिमित्तभूतम्)

अन्नसंनिधि (anna-sannidhi) *m.* proximity to earth न प्राण ईशस्तपनान्नसंनिधेः NayaMañ. I. i. 9. 21.

अन्नसम (anna-sama) *adj.* **i** similar to food अन्नसमं दानं न भूतं न भविष्यति VāyuP. ii. 18. 57; BrahmāṇḍP. ii. 16. 55; **ii** equivalent to food द्रव्यम् ... वैश्यस्यान्नसमं स्मृतम् BhaviP. 561B. 27 (ii(4). 10. 39)

अन्नसमन्वित (anna-samanvita) *adj.* containing food दत्त्वा द्विजाय करकम् उदकान्नसमन्वितम् । ... चतुर्मासं यावदेतन्निवेदयेत् MatsyaP. 64. 14.

अन्नसमाचार (anna-samācāra) *m.* name of a chapter in the Hastyāyurveda (*lit.* method regarding raw food) हस्त्यायुर्वेदमहाप्रवचने ... अन्नसमाचारो नाम द्वितीयोऽध्यायः Hastyāyur. 27. 5 (1. 2) (colophon); 31. 14 (1. 4)

अन्नसमायुक्त (anna-samāyukta) *adj.* accompanied with food-grain यावदब्दं तु यो दद्यात् उदकुम्भं विमत्सरः । प्रेतायान्नसमायुक्तं सोऽश्वमेधफलं लभेत् MatsyaP. 18. 26.

अन्नसमिदाधान (annasamid-ādhāna) *n.* act of placing (ritually) cooked food and fire-stick तत्रान्नसमिदाधाने विशेषोऽयं विधीयते PāraS. 7. 156.

अन्नसमिध् (anna-samidh) *f.* fire-stick accompanied with cooked food (as offering) प्रत्येकमन्नसमिधः क्षिपेदाद्यन्तयोस्तथा । तिलैर्घृतसमायुक्तैरष्टोत्तरसहस्रकम् PāraS. 7. 164.

अन्नसमुद्भव (anna-samudbhava) *m.* production of food अन्नाद्भवन्ति भूतानि वृष्टेरन्नसमुद्भवः SkandP. iv. 21. 78.

अन्नसमुद्भव (anna-samudbhava) *adj.* which is produced or originating from earth जातवेदो महामायां चण्डिकां क्षेत्रनायकम् । तिलैश्च तण्डुलैराज्यैस्तेषामन्नसमुद्भवैः । एवं होमः प्रकर्तव्यः PadmP. ii. 125. 30.

अन्नसमृद्धि (anna-samṛddhi) *f.* abundance of food अन्नेनान्नसमृद्धये ... तिलतण्डुलैस्तु जुहुयाल्लक्ष्म्यै ĪśānŚiPa. i. 16. 27; त्वमसीह राज्ञी ... देवी त्रयाणामपि विष्टपानाम् । तत्तावकीमन्नसमृद्धिमेतां भोक्तुं जनाः के मम संभवेयुः ŚivLī. 12.71; रविवारे सितान्नैः ... जुहुयात् ... अब्दादन्नसमृद्धिः स्यात् TantrRā. 32. 22.

अन्नसमृद्धिगर्व (annasamṛddhi-garva) *m.* pride of the abundance of food कुण्डोदरो नाम गणः ... तं भोजय ... इत्यादिशन्नन्नसमृद्धिगर्वमपाचिकीर्षुः स नृपालपत्न्याः देवः ... जठरं विवेश ŚivLī. 12. 73.

अन्नसमृद्ध्यर्थ (annasamṛddhy-artha) *adj.* conducive to the abundance of food (दाने) वस्त्रमायुष्करं विदुः । धान्यमन्नसमृद्ध्यर्थम् ŚivaP. i. 15.49 (15A.14)

अन्नसमृद्ध्यादि (annasamṛddhy-ādi) *adj.* abundance of food etc. अन्नमयाद्युपासनानामन्नसमृद्ध्यादिः फलमुक्तम् ŚivārkaMaDī. i. 209. 26 (*on* i. 1. 13); i. 209. 25 (*on* i. 1. 13)

अन्नसंपद् (anna-sampad) *f.* abundance of food देवम् ... ०धूपदीपान्नसंपदा ... जुहुयात् ViṣṇuDhaP. ii. 83. 6; ii. 57. 5; ii. 101. 4; पितृणाम् ... पूजां कृत्वा द्विजान् पश्चात् पूजयेदन्नसंपदा BrahmāṇḍP. ii. 11. 48; पुरोहितः ... देवतार्चां तु गत्वा ... । पूजयेच्च ... गन्धमाल्यान्नसंपदा MatsyaP. 230.10.

अन्नसंपादन (anna-sampādana) *n.* obtainment of food संपूर्णतृप्तिसाधनीभूतान्नसंपादनपर्याप्तानामोषधीनामलाभे ... मूलादीनां तृप्तिसाधनत्वम् ... इत्यविरोधात् CaturCin. iii(1). 591. 12.

अन्नसंपुटरुद्ध (annasampuṭa-ruddha) *adj.* obstructed in the food-cavity अन्नसंपुटरुद्धे च मारुते चोर्ध्वमास्थिते ... कुर्याद् रोगान् BhelaS. 203. 8 (6. 24)

अन्नसंपूर्ण (anna-sampūrṇa) *adj.* full of food समारुह्यान्नसंपूर्णं शकटं स वृकोदरः । प्रययौ MahāBhā. i. App. I. 92 (19)

अन्नसंप्राप्ति (anna-samprāpti) *f.* gain or acquisition of food घटकुट्टने सुतविपद् (काकस्य) घटोपहदनेऽन्नसंप्राप्तिः BṛSaṁ. 95. 44.

अन्नसंबन्ध (anna-sambandha) *m.* relation or connection with food अन्नसंबन्धात् ... अन्वाहार्यपचनचन्द्रमसोरेकत्वम् ChāndoUBh. 240. 15 (*on* iv.12.1); न स्वातन्त्र्येणान्नसंबन्धो वागादीनाम् BṛĀraUBh. 61. 8 (*on* i. 3. 18)

अन्नसंबन्धलक्षण (annasambandha-lakṣaṇa) *n.* indication of connection with food अन्नभागतावचनं त्वस्यान्नसंबन्धलक्षणार्थम् Bhām. 522. 4 (*on* ii. 4. 21)

अन्नसंभव (anna-sambhava) *m.* **A** availability of food धौम्योपदेशात् तिग्मांशुप्रसादादन्नसंभवः MahāBhā. i. 117*(1); सत्यपि चान्नसंभवे न ह्यभुञ्जन्तस्तृप्यन्ति ManuBh. ii. 62. 24 (*on* 7. 205); बहुभृत्यस्यान्नसंभवे 'षट्कर्मैको भवत्येषाम्' इति विहितत्वात् ManvaMu. 146. 22 (*on* 4. 13); **B** production of food पर्जन्यादन्नसंभवः MahāBhā. vi. 25.14; BhagGī. 3. 14; अन्नस्य संभवः अन्नसंभवः GītāBh. (Śaṅ.) 90. 14 (*on* 3. 14); पर्जन्यादन्नसंभवः इति सर्वलोकसाक्षिकम् GītāBh. (Rā.) 187. 1 (*on* 3. 14); Aparā. 994. 4 (*on* 3. 120)

अन्नसंभव (anna-sambhava) *adj.* **i** produced from food रसः प्राणप्रदः पथ्यं षड्रसो ह्यन्नसंभवः DhanvNi. 265. 5; **ii** caused by (consumption of) food (शंकरम्) ततः कृष्णचतुर्दश्यां पूजयित्वा तु मानवः । विमुक्तः पातकैः सर्वैरभोज्यस्यान्नसंभवैः VāmaP. 49. 48.

अन्नसंभावन (anna-sambhāvana) *n.* support with food (संभावयति चान्नेन) अत्राप्यन्नसंभावनमौचित्यप्राप्तमनूद्यते न गुरुलक्षणतया विधीयते Aparā. 64. 19 (*on* 1. 34); अन्नसंभावनं वेदप्रदानस्यापि प्रदर्शनार्थम् SmṛtiCan. i. 88. 6.

अन्नसंभूति (anna-sambhūti) *f.* origination of food जलादेवान्नसंभूतिरन्नं ब्रह्मेति च श्रुतिः EI. xiv. 102. 41.

अन्नसर्ग (anna-sarga) *m.* creation of food अत्तृसर्गोऽथवोक्तः प्रागन्नसर्गोऽधुनोच्यते BṛĀraUBhVā. i. 2. 170.

अन्नसलिल (anna-salila) *n.* **1** water in the form of food शक्येतापि समुद्रः पूरयितुं निम्नगाशतसहस्रैः । नो शक्यते कदाचिज्जठरसमुद्रोऽन्नसलिलेन SubhāRaSaṁ. 377; **2** food and water आक्रान्ते रिपुभिः पुरेऽन्नसलिलादीनामभावाद्बहिस्तान्यानेतुम् ... तमस्यागताः । ... स्वं साधयन्तीप्सितम् Jīvan. 253. 2.

अन्नसहित (anna-sahita) *adj.* [*f.*-ā] **A** accompanied with food बृंहणं नेदृशं किंचिद्यथान्नसहिता सुरा BhelaS. 32. 20 (1. 19); **B** containing food मुनिः पार्वत्या गृहमागमत् । करे धृत्वान्नसहितं तत्पात्रम् GaṇeP. ii. 94. 18.

अन्नसात्म्य (anna-sātmya) *adj.* whose nature is agreeable or wholesome with food अन्नसात्म्या हि पुरुषाः (तृणसात्म्या मतङ्गजाः) Hastyāyur. 656. 14 (4.16)

अन्नसाधक (anna-sādhaka) *m.* one who prepares food, cook द्रोणेन तु तदाहूय रहस्युक्तोऽन्नसाधकः । अन्धकारेऽर्जुनायान्नं न देयम् MahāBhā. i. 123.2.

अन्नसाधन (anna-sādhana) *n.* **Ai** food-preparation, i.e. meals तथान्नसाधनैस्तस्य उच्छिष्टापोहनेन च MārkP. 19. 3; पितॄन् पुत्रैस्तथैवान्नसाधनैरतिथीन्नरः ... अवति MārkP. 21. 75; अन्नसाधनं कृत्वा पतये विनिवेद्य सा वैश्वदेवोद्धृतैरन्नैर्भोजनीयांश्च भोजयेत् VedavyāSm. 2. 28; ŚukraNī. 4(4). 14; **Aii** act of preparing or cooking food (स्त्रियः ... धर्मेऽन्नपक्त्याम्) अन्नसाधने ... नियोजयेत् ManvaMu. 365. 29 (*on* 9. 11); **B** instrument (in preparation) of food (as offering) यस्मादन्नसाधनं, तस्माच्छूर्पेण होतव्यम् NyāyMāVi. 25. 14 (*on* i. 1. 3); यद्यदन्नसाधनम् तेन सर्वेणापि होतव्यम् PūrvottaVāNaMā. 319. 1; **C** obtainment of food अशिक्षिते च भौमवदन्नसाधनव्यसने ... दिवौकसः सूक्ष्मतरं व्युदपद्यन्त NīlaVi. 45. 1 (2)

अन्नसाधन (anna-sādhana) *adj.* which has food as the means, produced from food अन्नसाधनाः प्राणाः NyāyBh. 9. 1 (*on* i. 1. 2); NyāyVār. 495. 1 (*on* iv. 1. 54)

अन्नसाधनत्व (annasādhana-tva) *n.* the state of being an instrument (in preparation) of food (as offering) अन्नसाधनत्वहेतुबलात् यद्यदन्नसाधनम् तेन सर्वेणापि होतव्यम् PūrvottaVāNaMā. 319. 1.

अन्नसाध्य (anna-sādhya) *adj.* [*f.* - ā] which is to be accomplished or performed with food (पत्न्यमन्त्रं बलिं हरेत्) अन्नस्य सिद्धस्येतिवचनाद्यदन्नसाध्यं तदेव कर्तव्यम् ManuBh. i. 259. 21 (*on* 3. 111); (श्राद्धं निर्वर्त्य विधिवद्वैश्वदेवादिकं ततः) आदिशब्देन सर्वमन्नसाध्यं नैत्यकं कर्म गृह्यते SmṛtiCan. v. 408. 1; CaturCin. iii(1). 1067. 12; ब्रह्मयज्ञस्तु नान्नसाध्यः ManvaVi. 699. 9 (*on* 6.5); CaturCin. iii(1). 1051. 7; एतद्वैश्वदेवं नामान्नसाध्यं होमबलिदानातिथिभोजनात्मकं तत्सायंप्रातर्गृहस्थस्योपदिश्यते ManvaMu. 110. 16 (*on* 3. 121)

अन्नसानिनी (anna-sāninī) *f.* (used as noun) (one) who obtains food अद्मसत्। अद्मान्नं भवति। अद्मसादिनीति वा। अद्मसानिनीति (v.l. अन्नसानिनीति) वा Nir. 4. 16 (81. 9)

अन्नसामन् (anna-sāman) *n.* name of a particular Sāman related to food पाठयेत् ... सामज्ञश्चान्नसामानि सह धेनुमयेन च PāraS. 15. 879.

अन्नसार (anna-sāra) *m.* **1** chyle कोष्ठादुपस्नेहवदन्नसारो निःसृत्य दुष्टोऽनिलवेगनुन्नः SuśruS. ii.7.6; अन्नसारोऽम्लतां नीतः ... नेत्रमारूढः करोति श्यावलोहितम् AṣṭāHṛ. vi. 15. 21; अन्नरसोऽन्नसारः अन्नशब्दार्थेषु मुख्यार्थोऽत्तृत्वादिलक्षणः NyāySu. (Ja.) 137B. 13 (*on* i. 1. 6); **2** essence of food दैवतयोनीनामन्नसारस्य भोजनम् SkandP. i(2). 40. 148 [ParyāŚaRa. 1268 gives *annasāra* as the meaning of *kulaja* and AṣṭāNi. 35. 7 gives *annasāra* as the synonym of *rasāraktā*]

अन्नसाहित्य (anna-sāhitya) *n.* association, i.e. addition of food नन्वोषधीनामलाभे मूलादीनां प्रदेयत्वमन्नसाहित्यं चेति विप्रतिषिद्धम् CaturCin. iii(1). 591.11.

अन्नसिता (anna-sitā) *adj.* (*f.*) purified, i. e. nourished by food दृढास्ते स्थूणा भवन्तु भूम्याम् ... स्थिरवीरा अन्नसिता न एधि शर्म नो यच्छ द्विपदे चतुष्पदे AV. (P.) vii. 6. 8 [VIŚVA.]

अन्नसिद्धि (anna-siddhi) *f.* obtainment of food (as offering) येषाम् ... नैवान्नसिद्धिर्न तथान्नमस्ति। तत्तृप्तयेऽन्नं भुवि दत्तमेतत् ViṣṇuP. iii. 11. 53.

अन्नसुख (anna-sukha) *n.* happiness derived from food तथा सत्यन्नसुखं पानसुखमिति विषयविशेषनिष्ठतया स्मृतिप्रसङ्गात् VivaPraSaṁ. 72. 18; चन्द्रः ... मृदुसुखान्नसुखं करोति JātaPā. 17. 38.

अन्नसुरा (anna-surā) *f.* liquor made or distilled from food-grain यथैवैकान्नसुरा त्रयाणामप्यपेया तथा सर्वा ब्रह्मवादिभिरपेयेति TantrVā. 137. 8 (*on* i. 3. 7)

अन्नसूक्त (anna-sūkta) *n.* name of a particular hymn relating to food देवयजनोल्लेखनप्रभृत्याग्निमुखात् कृत्वा अन्नसूक्तेन जुहोति 'अहमस्मि ... ऋतस्य' इत्यष्टाभिरनुच्छन्दसम् BaudhGS. ii. 3. 3; ĀgniveGS. ii. 6. 7 (103. 10); चैत्र्याणि पक्वान्यन्नानि ब्राह्मणानन्नसूक्तेन भोजयित्वा सपिण्डैर्युक्तो भुञ्जीत VaikhāGS. 4. 8; 2. 18; अन्नसूक्तं जपित्वा तु भृगुर्वै वारुणीति च BrahmāṇḍP. iii. 8. 53.

अन्नसूत्र (anna-sūtra) *adj.* having food as cord सर्वोपनिषत्सारं संसारज्ञानातीतमन्नसूत्रं शारीरं यज्ञं व्याख्यास्यामः PrāṇāU. 1. 1.

अन्नसृष्टि (anna-sṛṣṭi) *f.* creation or production of food आधिभौतिकः तदुत्क्रान्तेर्भवेद्धेतुरन्नसृष्टिस्थितिक्षयः TaiUBhāVā. 151. 13(2); अद्भ्योऽन्नसृष्टिः श्रूयते BrahmSūBh. (Ma.) 33B. 4 (*on* ii. 3. 12); अद्भ्यः एवान्नसृष्ट्यङ्गीकारे अद्भ्यः पृथिवी पृथिव्याः ओषधयः ओषधीभ्योऽन्नमिति श्रुतिविरोधात् TattvPrakā. 112A.3 (*on* ii. 3. 12); पृथिव्योषधिसृष्ट्यनन्तरमन्नसृष्टिः AṇuBh. 143. 22 (*on* ii. 3. 12)

अन्नसेवन (anna-sevana) *n.* **A** act of taking diet प्रायः रूक्षान्नसेवनम्। ... तेन मेहादयो यान्ति नाशम् CaraS. i. 23. 9; **B** act of partaking of food अन्नसेवनात्। देहस्य धारणम् BṛBrahmaS. iv. 5. 29.

अन्नसेवा (anna-sevā) *f.* service by means of offering food जलसेवा चान्नसेवा सेवा चैवौषधस्य ... ऐहिकस्थितिहेतवः SkandP. ii(7). 8. 9.

अन्नसेविन् (anna-sevin) *adj.* who consums food अतः परं यथाशास्त्रं कुमारस्यान्नसेविनः। वक्ष्यामि ... मात्रां भेषजानाम् KāśyaS. 247A.17.

अन्नस्कन्दन (anna-skandana) *n.* act of splitting food नन्वन्नस्कन्दनशङ्कापरिहारार्थत्वेन पात्रधारणस्यार्थप्राप्तस्यानुवादोपपत्तेर्नात्र विधिः कल्पनीयः NyāySu. (So.) 214. 5 (*on* i. 3. 8)

अन्नस्तुति (anna-stuti) *f.* glorification or praise of food (अन्नं न निन्द्यात्) व्रतोपदेशः अन्नस्तुतये TaiUBh. 289. 10 (*on* 3. 7)

अन्नस्थ (anna-stha) *adj.* **1** present in food कस्य स्विद्धेतोर्दीक्षितोऽनाश्यन्नोभवति नास्य नाम गृह्णन्ति अन्नस्थो नामस्थो भवतीत्याहुः GopBr. i. 3. 19 (89. 5); **2** pertaining to food रसशब्दश्चान्नस्थस्थविष्ठभागव्यावृत्त्यर्थो भविष्यति NyāySu. (Ja.) 138B. 6 (*on* i. 1. 6)

अन्नस्थान (anna-sthāna) *n.* **1** place of taking food विधाय रसपानान्नस्थानानि ... नागानाम् ... गुप्तानि कारयेत् Hastyāyur. 163. 22 (2. 6); **2** [Loc.] in the place of the word *anna* ज्योतिषैकेषामसत्यन्ने ... इत्यन्नस्थाने ज्योतिर्ग्राह्यम् AṇuBh. 108. 16 (*on* i. 4. 13)

अन्नस्थापनादि (annasthāpanādi) *adj.* act of placing food etc. परिवेषणं भोजनानुकूलः पात्रेऽन्नस्थापनादिरूपो व्यापारः LaŚabdeŚe. ii. 534. 10.

अन्नस्थाली (anna-sthālī) *f.* vessel for (cooking food) हविःशेषात् हुतशेषादुद्धरणपात्रस्थादन्नस्थालीस्थाद्य ... पिण्डदानम् ManvaVi. 409. 18 (*on* 3. 215); चरवोऽन्नस्थालीपाकविशेषाः VīraMi. (Āhnika.) 316. 14.

अन्नस्रगादिक (annasragādi-ka) *adj.* involving food and garland of flowers etc. (द्वितीयगुणव्रतम्) सकृदेव भुज्यते यः स भोगोऽन्नसु(?स्र)गादिकः KumāPraPra. 72. 31.

अन्नस्रष्टृ (anna-sraṣṭṛ) *m.* epithet of Śiva (*lit.* who produces food)(दक्षः नाम्नामष्टसहस्रेण स्तुतवान् वृषभध्वजम्) त्वम् अन्नस्रष्टा च पक्ता च MahāBhā. xii. App. I. 28 (256); VāyuP. i. 30. 225.

अन्नस्वभावदुष्ट (annasvabhāva-duṣta) *n.* evil by the very nature of food परिग्रहदुष्टादन्नस्वभावदुष्टं गुरुतरमिति संबन्धिदोषात्स्वरूपदोषो बलवानन्तरङ्गत्वात् ManuBh. i. 418. 15 (*on* 5. 1)

अन्नस्वरूप (anna-svarūpa) *n.* form of food अन्नस्वरूपस्य होमसाधनतया कल्प्येन शब्देन ... व्याचष्टे NyāySu. (So.) 89. 12 (*on* i. 2. 27)

अन्नस्वरूपविज्ञान (annasvarūpa-vijñāna) *n.* name of the seventh chapter in the Sūtrasthāna of the Aṣṭāṅgasaṅgraha (*lit.* knowledge about the nature of food) अन्नस्वरूपविज्ञाने यदुक्तं लघुशीतलम् (तत्कल्पयेत्) AṣṭāSaṁ. ii. 16. 12 (4. 3)

अन्नस्वरूपविज्ञानीय (annasvarūpa-vijñānīya) *adj.* describing or teaching the knowledge about the nature of food अथातोऽन्नस्वरूपविज्ञानीयमध्यायं व्याख्यास्यामः AṣṭāHṛ. i. 6. 0; AṣṭāSaṁ. i. 29. 12 (1.7)

अन्नस्वर्गकाम (annasvarga-kāma) *adj.* (used as noun) (one) desirous of food and heaven वृष्ट्यन्नस्वर्गकामानां सौभरं स्तोत्रमीरितम् NyāyMāVi. 91. 6 (*on* ii. 2. 13)

अन्नस्वाद (anna-svāda) *m.* taste of food अरोचकीव नैवान्नस्वादं लेभे कलिं विना RatnaCūKa. 451.

अन्नस्वादन (anna-svādana) *adj.* causing the taste, i.e. appetite for food व्यानः ... शीघ्रतरगतिः ... ०अन्नस्वादन० ... स्रावणादिक्रियः AṣṭāSaṁ. i. 105. 21 (1. 20)

अन्नस्वामिन् (annasvāmin) *m.* **1** name of a Brahmin महापृ(ष्ट)मीदिवसे शाण्ड(ण्डि)ल्यगोत्राय अन्नस्वावि(मि)नः पौत्राय ... निरूळणग्राम(:)... दत(त्तः) EI. x. 17. 31: **2** (anna-svāmin) owner of food ततस्तत इति जातिकर्मानपेक्षमन्नस्वामिनमाह ManuBh. ii. 360. 25 (*on* 10. 104)

अन्नहर (anna-hara) *adj.* carrier of food (as offering) वैश्वानरः ... अन्नहरोऽस्मि देवानाम् इत्यभिमन्यते NīlaVi. 37. 18; 21. 20.

अन्नहर्तृ (anna-hartṛ) *adj.* who takes away or steals food प्राप्नुवन्ति दुरात्मानो नरा रूपविपर्ययम्। ... अन्नहर्तामयावित्वम् ManuSm. 11.51; YājñaSm. 3. 210; Aparā. 1035. 22 (*on* 3. 210); (used as noun) (one) who takes away or steals food व्याधितश्चान्नहर्ता स्यात् ViṣṇuDhaP. ii. 121. 7.

अन्नहस्त (anna-hasta) *adj.* having food in one's hands समिद्धार्युदकुम्भपुष्पान्नहस्तो नाभिवादयेत् BaudhDS. i. 2. 32.

अन्नहानि (anna-hāni) *f.* loss, i.e. lack of food, famine अनैश्वर्यं चान्नहानिरुत्पातभयमादिशेत् NāraS. 37. 11; अन्नभाण्डे चान्नहानिः VasiS. 45. 166.

अन्नहानितस् (annahāni-tas) *adv.* due to loss, i. e. lack of food बलं बलवतोऽपीह प्रणश्यत्यन्नहानितः MahāBhā. xiii. 62. 32.

अन्नहार (anna-hāra) *adj.* carrying food अर्थशास्त्रं भवेद्गौरं सारिकाचन्दनं शुभम्। अक्षसूत्रं फलं बिभ्रदन्नहारं कमण्डलुम् CaturCin. ii(1). 108. 7.

अन्नहिरण्य (anna-hiraṇya) *n.* **1** food and gold अन्नहिरण्यादीनामदृष्टार्थे त्यागे दानशब्दस्य प्रसिद्धत्वात् NyāyMāVi. 497. 22 (*on* x. 2. 8); **2** gold worth meals विष्णुदेशेन त्रिभ्योऽधिकान्युग्मान् ब्राह्मणान् भोजयेत्। भोजनाभावे भोजनपर्याप्तमन्नहिरण्यं दद्यात् BālamBha. iii. 208. 17 (*on* 3. 327)

अन्नहीन (anna-hīna) *adj.* **1** deprived of food इन्द्रियाणि च बुद्धिश्च पुष्णन्त्यन्नेन नित्यशः। अन्नहीनानि सीदन्ति सर्वभूतानि MahāBhā. xiv. App. I. 4 (877); अकृत्वा वैश्वदेवं तु भुञ्जते ये ... इहलोकेऽन्नहीनाः स्युः SkandP.

iv. 38. 41; सलिलं च न गृह्णन्ति पितरः तस्य देहिनः। यस्तु पुत्रांस्तथा बालानन्नहीनान्प्रमुञ्चति KūrmaP. 351. 4 (1. 37); 2 devoid of food (as offering) (यज्ञः) अन्नहीनो दहेद्राष्ट्रं मन्त्रहीनस्तु ऋत्विजः। दीक्षितं दक्षिणाहीनो नास्ति यज्ञसमो रिपुः ManuSm.11.40 Add.; MatsyaP. 93. 111; CāṇaNīDa. 8. 21; Mānaso. i.11.69; SkandP.v(3).33.27; vi. 182. 15; 3 unaccompanied, i.e. unsupported by diet वीर्य्याधिकं भवति भेषजमन्नहीनम् HārīS. iii. 2. 55; SiddhYo. 1.83.

अन्नहृत् (anna-hṛt) *adj.* (used as noun) (one) who takes away or steals food अङ्गहीनः ... अन्नहृत्क्षुधितो भवेत् SkandP. i(2). 51. 16.

अन्नहेतु (anna-hetu) *m.* **A** source of food (द्रौपदी) चिन्तामवाप परमामन्नहेतोः पतिव्रता। सा चिन्तयन्ती च यदा नान्नहेतुमविन्दत MahāBhā. iii. App. 1.25 (70); **B** [Abl.] for the sake of food, i. e. livelihood (सैरन्ध्रीम्) नाश्रद्दधत तां दासीमन्नहेतोरुपस्थिताम् MahāBhā. iv. 8.5; ऋषिसत्तमाः। ... कृच्छ्रामापेदिरे वृत्तिमन्नहेतोस्तपस्विनः MahāBhā. xiii. 94. 11.

अन्नहेमप्रदानतस् (annahemapradāna-tas) *adv.* through the giving of food and gold (as offering) हुतं शाम्यति चान्नेन अन्नहेमप्रदानतः AgniP. 258.96.

अन्नहोम (anna-homá) *m.* **1A** food - oblation or food - offering सप्तान्नहोमाञ्जुहोति TaiBr. I. iii. 8. 1; तेभ्य एतानन्नहोमानकल्पयद्यदन्नहोमान्जुहोति देवानेव तत्प्रीणाति ŚatBr. XIII. ii. 1. 1; ĀpaŚS. xviii. 6. 5; xix. 13. 5; परिहतासु वसतीवरीष्वध्वर्युरन्नहोमान्जुहोति ŚatBr. XIII. v. 1. 4; अश्वमेधस्यान्नहोमेष्वारण्यानां पशूनाः स्रुवाहुत्या ... मिन्दाहुती जुहुयात् BaudhŚS. iii. 370. 7; ii 423. 2; अस्तमित आदित्ये ... सर्वां रात्रिमन्नहोमाञ्जुहोति ĀpaŚS. xx. 10. 5; (मन्त्रैः) सप्तभिरन्नपूर्वाभिरन्नहोमं जुहोति HirŚS. xiii. 2. 21(146. 24); एकस्मै स्वाहा इत्येतैरनुवाकैः ... सर्वाः रात्रिम न्नहोमाञ्जुहोति HirŚS. xiv. 3. 2(228.6); xxiii. 2. 40 (815. 11) सक्तुलाजान्नहोमे तु जुहुयादेव चक्षुषी। अनुप्रवचनीये च वर्जयेत् आज्यहोमके LaghvāśvaSm. 2. 54; अन्नहोमे 'यन्मे माता प्रलुलोभ चरत्यननुव्रता' इत्यादिभिः मन्त्रैः अग्नौकरणान्नहोमे SmṛtiCan. v. 387. 11; CaturCin. iii(1). 1444. 20; TantrRā. 32. 93; **1B** food- oblation (producing semen in the humans) पुरुषेऽन्नहोमाद्रेतोभावः AṇuBh. 181. 19 (*on* iii. 1. 26); **2** the word *annahoma* सप्तभिरन्नहोमा इत्यनूहितमन्त्राभिप्रायोक्तम् SmṛtiCan. v. 329. 9.

अन्नहोमप्रभृति (annahomaprabhṛti) *adv.* from food-offering अन्नहोमप्रभृति श्वादिभ्योऽन्नप्रक्षेपपर्यन्तं वैश्वदेवाख्यं कर्म सायं प्रातः कर्तव्यम् Aparā. 145. 1 (*on* 1. 103)

अन्नहोमशेष (annahoma-śeṣa) *m.* remnant of food-offering लाजी शाचीत्यन्नहोमशेषं पत्न्योऽश्वायोपकिरन्ति MānŚS. 194. 11.

अन्ना (annā) *adj.* (*f.*) (used as noun) **1** (lady) obtaining food-grains अन्नेवातुल्यम् ... न मध्वधात्। ... काचन DvyāśraKā. 17. 114 (comm. धान्यं लब्धी); **2** maid, DvyāśraKā. 17. 114 (comm. दासी च)

अन्नांश (annāṁśa) *m.* part of food in general or victuals (रसादिः) प्रविविक्ततरोऽन्नांशस्तर्पयन्प्राणदेवताः। प्राप्नोति लिङ्गमाहारः BṛĀraUBhVā. iv. 2.60.

अन्नाकाङ्क्षा (annākāṅkṣā) *f.* requirement of food (as offering) मुख्यस्य श्राद्धस्य ब्राह्मणभोजनात्मकत्वादन्नाकाङ्क्षायाम् ... अन्नद्वारेणैव तृप्तिसाधनत्वम् CaturCin. iii(1). 586. 17.

अन्नाकारपरिणत (annākāra-pariṇata) *adj.* transformed into the form of food जीवः ... अन्नाकारपरिणतेन तेन सहाग्नित्वरूपितं पुरुषं प्राप्य ... कर्मानुरूपं ब्राह्मणादिरूपेण जायते VedāntSā.(Rā.) 238. 3 (*on* iii. 1. 1); ŚivārkaMaDī. ii. 197. 10 (*on* iii. 1. 1)

अन्नाकाल (annākāla) *m.* famine, PW.; cf. **अनाकाल**.

अन्नाक्तभाजन (annākta-bhājana) *n.* utensil soiled by food अपूपसक्तव्यो धानाः ... । अन्नाक्तभाजनस्थानि दूष्यन्ते LaghvāśvaSm. 1. 172.

अन्नाक्षय (annākṣaya) *m.* absence of loss, i.e. non-exhaustion of food भोगदस्यैव भोगेन सृज्यमानत्वहेतुतः। अन्नाक्षयो भवेदेवं तयोरव्यतिरेकतः BṛĀraUBhVā. i. 5. 81.

अन्नाक्षयत्व (annākṣayatva) *n.* inexhaustibility of food अन्नाक्षयत्वहेतुत्वात्पुरुषोऽक्षितिरुच्यते BṛĀraUBhVā. i. 5.79.

अन्नागान (annāgāna) *n.* singing (of Sāman) for food यत आदाविदं वृत्तमन्नागानमनात्मनि BṛĀraUBhVā. i. 3. 239.

अन्नागार (annāgāra) *n.* **A** storehouse of food अपहन्ति ...। सा स्वयंहारिका ... अन्नागारस्थितम् ... अन्नम् MārkP. 51. 33; **B** grainary अन्नागारादिमध्यं तु वास्तुमध्यात् प्रदक्षिणम् आदित्यनन्दपातालभूताङ्गुलमिति क्रमात् MayaMa. 27. 36; धर्मनन्दाष्ट धात्वंशा अन्नाङ्गनादिपातका (v.l.अन्नागारादिपादगाः) एकैकांगगतं तत्तत्स्तंभस्थापनकर्मणि MayaMa. 27. 37(BRUNO DAGENS Ed.)

अन्नाग्र (annāgra) *n.* **A** earlier or first part of food अन्नाग्रं च समुद्धृत्य हन्तकारोपकल्पनम्। ... श्रोत्रियायोपपादयेत् ViṣṇuP. iii. 11. 65; MārkP. 34.102; **B** best part of food दीक्षितस्य पुरा सत्रे ब्रह्मणः परमात्मनः तत्रैव दत्तमन्नाग्रं पितृणामक्षयार्थिनाम् BrahmāṇḍP. ii. 20. 22.

अन्नाङ्गनादि (annāṅganādi) [w. r. for *annāgārādi*], MayaMa. 27. 37; cf. **अन्नागार B**.

अन्नाच्छादन (annācchādana) *n.* food and covering, i. e. clothing शूद्रांश्च प्रकल्पयेदन्नाच्छादनदानाद्यैर्भृत्यान् ... परितो देवतागारस्य सिद्धये PārāSū. 76. 2; मम परिणेतान्नाच्छादनादिदातृतया स्वाम्येव न तु वल्लभः SāhiDa. 116. 8.

अन्नाच्छादनमात्रा (annācchādana-mātrā) *adj.* (*f.*) limited to mere food and covering, i. e. clothing अन्नाच्छादनमात्रा हि भृतिश्शूद्रादिषु स्मृता ŚukraNī. 2. 405.

अन्नाजीर्ण (annājīrṇa) *n.* indigestion of food अन्नाजीर्णात् प्रद्रुताः क्षोभयन्तः कोष्ठं दोषा धातुसंघान्मलांश्च ... सारयन्ति RugVi. 3. 11.

अन्नाज्य (annājya) *n.* rice and clarified butter (मण्डलम्) षष्ठम् ... अलिखेत्ततः ... अन्नाज्यं पायसापूपव्यञ्जनानि निवेदयेत् TantrRā. 13. 50; (राजा) सुपरीक्षितमन्नाज्ये अद्यात् NītiPra. 8. 89.

अन्नाज्यतस् (annājya-tas) *adv.* with rice and clarified butter (यजेच्छक्तीः) सर्वत्र नित्यहोमं च कुर्यादन्नाज्यतोऽपि वा TantrRā. 17. 18.

अन्नाज्यहोम (annājya-homa) *m.* oblation of rice and clarified butter धनदोपमः। तथैवान्नाज्यहोमेन सतण्डुलतिलैरपि TantrRā. 21. 21 (comm. तद्वत् प्राग्वदन्नाज्यतिल° ... °पुष्पहोमात् धनदोपमो भवति)

अन्नाढ्य (annāḍhya) *adj.* rich in food दध्यन्नहोमादन्नाढ्यः साधकः स्यात्त्रिमासतः TantrRā. 32. 93.

अन्नातिमिश्र (annātimiśra) *adj.* completely mixed up with, i. e. overcome by food संपूर्णाहारयुक्ते सुविहितहितकृत् स्नेहबस्तिप्रयुक्तो प्रत्येत्यन्नातिमिश्रः KalyāKā. 22. 141.

अन्नात्तृत्व (annāttṛ-tva) *n.* **1** the state of being one who partakes of food (अशनायापिपासे) नहि युवयोः ... अन्नात्तृत्वं संभवति AitUBh. 259. 5 (*on* 2. 5); **2** the state of being food and eater सैषा विराडिति ह्युक्तमन्नात्तृत्वं हि ताण्डिकैः TaiUBhaVā. 95. 8(2)

अन्नात्तृत्वनिषेधार्थम् (annāttṛtvaniṣedhārtham) *adv.* for the sake of negating the state of being one who partakes of food (सर्वमस्यान्नम्) अन्नात्तृत्वनिषेधार्थं सर्वमस्येति भण्यते BṛĀraUBhVā. ii. 2. 31.

अन्नात्पर (annāt-para) *adj.* that which is followed by the expression *annāt* तेनायुरेषां रूपाणां त्रयस्त्रिंशत्तथैव च। श-म-स-प्र-च-नोर्ध्वश्च कामेनान्नात्परोऽपि ... ददातीति तृतीयत्वम् BhārŚi. 46.

अन्नात्मक (annātmaka) *adj.* [*f.* -ikā] **1A** having the nature of food ये ह वा ऋषयः ... प्रजापतिमन्नात्मकं फलत्वेनाभिनिर्वर्तयन्ति PraśnaUBh. 244. 12. (*on* 1. 9); AnuVyā. 14B. 11 (*on* 1. 4); **1B** made up or consisting of food अन्नात्मकं मनः प्रत्यबात्मकः प्राणः प्रकृतिः VedāntKa. 531. 1 (*on* iv. 2. 1); **1C** having, i.e. performed with food (as offering) शमादिभ्यो गुणेभ्यश्च वर्धते ज्ञानमुत्तमम्। अन्नात्मकेभ्यो यज्ञेभ्यः शालिवृष्टिरिवोत्तमा YogVā. ii. 20. 5; **2** consisting of earth तिस्रो देवतास्तेजोऽबन्नात्मिकाः ब्रह्मविष्णुरुद्ररूपजीवात्मनानुप्रविश्य नामरूपक्लृप्तिरवगम्यते BrahmSūBh. (Śrī.) ii. 188. 1 (*on* ii. 4. 17)

अन्नात्मकशरीर (annātmaka-śarīra) *n.* body made up of food अन्नादिमयत्वं मनआदीनाम् ... अन्नात्मशरीरेण मनआदेरवच्छेदात् VedāntKa. 318. 6 (*on* ii. 3. 15)

अन्नात्मकोपासक (annātmakopāsaka) *m.* one who meditates on the Brahman of the nature of food अन्नं च अस्य न क्षीयते अन्नात्मकोपासकस्य BṛĀraUBh. 221. 3 (*on* ii. 1. 3)

अन्नात्मता (annātma-tā) *f.* **A** the state of having the nature of food त्रीण्येवान्नानि ... प्राणो मनस्तथा वाक्च विराडन्नात्मतां गतः TaiUBhāVā. 90. 2 (2); **B** the state of being what consists of, i. e. evolves into food श्रीः ... मां चान्तःस्थां विभावयेत्। ... अन्नात्मतां गताम्। वीर्यरूपरसाकाराम् LakṣmīT. 40. 97.

अन्नात्मन् (annātman) *adj.* **A** consisting of food यः प्राणवन्तमात्मानम् (v.l.यः प्राणाः अन्नमन्नात्मा) ...। तं देवं दर्शनाकाङ्क्षी ... ऋषिः MahāBhā. xiii. 151*(18); (चन्द्रमा अथकारः) अन्नात्मा चन्द्रः ChāndoUBh. 78. 14 (*on* i. 13. 1); (पृथिवी) असोराध्यात्मिकस्यैषा स्थितिहेतुः प्रकीर्तितः। अन्नात्मनीवेहाप्याह श्लोकं प्राणमयात्मनि TaiUBhāVā. 98. 4(2); **B** having the nature of food अन्नजोऽन्नात्मान्नप्रलयोऽहम् TaiUBh. 241. 9 (*on* 2. 2)

अन्नात्मन् (annātman) *m.* **1** [Inst.] in the form of food इदमिन्दुरखण्डं च स्थितमन्नात्मना स्वयम् PauṣkS. 31. 178; **2** epithet of Viṣṇu (*lit.* of the nature of food) जय विष्णो ... जय अन्नद अन्नं त्वं जय (v.l.अन्नात्मञ्जय) BrahmP. 122. 38.

अन्नात्मोपासन (annātmopāsana) *n.* meditation on the Brahman having the nature of food कुतः पुनः सर्वान्नप्राप्तिफलमन्नात्मोपासनमिति TaiUBh. 241. 10 (*on* 2. 2)

अन्नात्र (annātra) *n.* the word *anna* and the word *atra* येऽन्नात्रयोः VājaPrati. 4.67 (comm. ये पदात्परः अकारः पूर्वरूपमेति अन्नात्रसंबन्धी चेत्)

अन्नाद् (annād) *adj.* (used as noun) (one) which is food and who eats food अन्नात् अन्नं च तदत्ति चेत्यन्नात् ŚrutaPra. iB. 261. 25 (*on* i. 1. 26)

[1]अन्नाद (annādá) *adj.* [*f.*-ā, - ī][DEBRU. 90: 404; 824; P. iii. 2. 68] **1Ai** who eats or partakes of food, eater of food (used as noun) (one) who eats or partakes of food, eater of food **ii** who eats food, i.e. who has good appetite, healthy **B** (used as noun) *annāda* (eater of food) considered as various entities : **i** mind (*manas*) **ii** strength (*bala*) **iii** water (*ap*) **iv** oblation (*āhuti*) **v** Virāj **vi** medicinal herb (*oṣadhi*) **vii** call (*svadhā*) **viii** call (*svāhā*) **ix** call (*vaṣat*) **x** fury (*manyu*) **xi** life-breath (*prāṇa*) **xii** prayer (*brahman*) **xiii** body (*śarīra*) **xiv** light (*jyotis*) **xv** sky (*ākāśa*) **xvi** wind (*vāyu*) **xvii** organ(s) (*indriya*) **xviii** intellect (*buddhi*) **xix** non-manifest (*avyakta*) **xx** imperishable (*akṣara*) **xxi** Death (*mṛtyu*) **C** who eats food (as oblation) (used as noun) (one) who eats food, a form of Prajāpati **D** (used as noun) **i** (one) who eats food (of a guilty person who kills a Brahmin) **ii** (class of (human) beings) which eats food **E** who eats cooked food **2A** who eats food, i.e. who experiences the Brahman **B** who eats, i.e. consumes the object of enjoyment **3** who seeks food **4** the word *annāda* **1Ai who eats or partakes of food, eater of food** यो अंन्नादो अन्नपतिर्बभूव ब्रह्मणस्पतिरुत यः। ... तस्यं देवस्यं क्रुद्धस्यैतदागः AV. xiii. 3. 7; अन्नादायान्नंपतये रुद्राय नमो अग्नये AV. xix. 55. 5; एकऋषिर्यदग्निः। ... एकऋषिरिव अन्नादो भवति AV. (P.) ix. 21. 1; ix. 21. 5; (यः ... अग्निमुंपतिष्ठंते) पुत्रस्य नामं गृह्णात्यन्नादमेवैनं करोति TaiS. I. v. 8. 5; I. vii. 6. 5; अहं देवयज्ययेन्द्रियाव्यंन्नादो भूयासम् TaiS. I. vi. 2. 4; ŚatBr. (K.) I. i. 4. 25; ĀpaŚS. iv. 9. 13; MānŚS. 26. 16; ओषधयो वा अस्या अन्नम् ... य एवं वेदान्नादो भवति TaiS. I. vii. 2. 3; V. v. 4. 2; (अग्नये) निर्वपेद्यः कामयेतान्नादः स्यामिति TaiS. II. ii. 4. 1; MaiS. i .4. 15 (i. 64. 14); i. 6. 9 (i. 101. 9); ii. 1. 11 (ii. 13. 8); KāṭhS. 10. 6 (i. 131. 7); ĀpaŚS. v. 3. 9; v. 23. 6; प्रजापतिरकामयतान्नादः स्यामिति ... अयजत ततो वै सोऽन्नादोऽभवत् TaiS. VII. iii. 8. 1; ŚatBr. II. iv. 4. 1; विराजमेव गच्छन्त्यन्नादा भवन्ति ... अन्नाद्यस्य परिगृहीत्यै TaiS. VII. iv. 7. 3; आह केशी सात्यकामिः केशिनं दार्भ्यमन्नादं जनताया: MaiS. i. 6. 5 (i. 94. 5); i. 6. 11 (i. 103. 7); iii. 1.9 (iii. 11. 20); एतेन वा सांप्तान्यग्नेर्ऋध्नोत्या सप्तमांत्पुरुषादन्नादो भवति MaiS. iii. 2. 1 (iii. 16. 3); iii. 2. 4 (iii. 21. 2); अन्नं वा एतदात्मन्धित्वान्नादो भूत्वा ... सर्वान्कामान्दुहे MaiS. iii. 4. 2 (iii. 46. 21); अन्नादा भूयास्त ये नोऽन्नादानकर्त MaiS. iv. 2. 8 (iv. 29. 18); (अग्निः) सोऽस्मा अन्नाद्यं प्रयच्छत्यन्नादो भवति य एवं वेद KāṭhS. 6. 2 (i. 51. 8); KapiKaS. 4. 1 (38. 8); अन्नकामस्यैषा वा अस्यान्नादी तनूस्तामेवावरुन्द्धे KāṭhS. 8. 12 (i. 96. 6); KapiKaS. 7. 7 (78. 14); अन्नं वा अर्क्यमन्नाद एव तेन प्रतितिष्ठन्ति KāṭhS. 30. 5 (ii. 187. 20); आस्यान्नादो जायते य एवं वेद KapiKaS. 31. 16 (164. 7); यजमानमेव तत् विराज्यन्नाद्येऽन्ततः प्रतिष्ठापयत्यन्नादो भवति य एतया स्तुते PañcBr. iii. 13. 3; यो वै दीक्षितानां पापं कीर्तयति तृतीयमेषां स पाप्मनो हरत्यन्नादः तृतीयम् PañcBr. v. 6. 10; अन्नादी चान्नपत्नी चेयं वा अन्नाद्यसावन्नपत्नी भद्रा च कल्याणी च KauṣīBr. 27. 5 (132. 11); ŚāṅkhāŚS. v. 19. 1: योऽलमन्नाद्याय सन् अथान्नं नाद्यात् ... जनं वा एतस्मादन्नाद्यं क्रामति ... अस्मात्पितरो जन्येनैवान्नेनान्नमत्त्यन्नादो भवति ṢaḍviBr. i. 7. 9; ii. 1. 23; (वृत्रः) यावत्स आस सहैव तावदन्नाद आस ŚatBr. I. vi. 3. 11; I. vi. 3. 17; ŚatBr. (K.) II. vi. 1. 7; देवा ह वै सत्त्रमासत। ... अन्नादाः स्यामेति ŚatBr. IV. vi. 9. 1; XIV. i. 1. 3; ŚatBr. (K.) V. viii. 3. 1; स ह प्रिय एवान्नस्यान्नादो भवति ŚatBr. IV. vi. 9 .5; V. v. 1. 12; विष्णुरकामयतान्नादः स्याम् ... कर्म कृत्वा विष्णुरन्नादोऽभवत् ŚatBr. VII. v. 1. 12; स्वानां श्रेष्ठः पुरएता भवत्यन्नादोऽधिपतिर्य एवं वेद ŚatBr. X. iii. 5. 8; XIV. iv. 1. 19; JaimiBr. 1. 114; 1. 172; 1. 215; 2. 304; 3.83; 3. 128; BṛĀraU. i. 3. 18 (Śaṅ. अनामयावी); BṛĀraUBhVā. i. 3. 246; अन्नाद एवाग्निरभवदन्नं सोमोऽन्नादश्च वा इदं सर्वमन्नं च ŚatBr. XI. i. 6. 19; ŚatBr. (K.) III. i. 12. 18; पुरुषः ... प्रजामेवान्नादीं कुरुते ŚatBr. XIII. ii. 6. 8; JaimiBr. 2. 306; महाव्रतीयं ग्रहं गृह्णन्ति स एवमन्नादो भवति यथैषोऽन्नादः प्रजापतेः सायुज्यं सलोकतां जयति ŚatBr. (K.) V. vii. 4. 3; IV. ix. 1. 7; VII. iv. 2. 13; (अग्निः) अन्नादो वा अयं श्रेष्ठो भविष्यति JaimiBr. 1. 108; वज्रेणैवान्नाद्यं स्पृणोत्यत्त्यन्नमन्नादो भवति JaimiBr. 1. 204; 1. 229; 2. 333; TaiĀ. v. 10. 3 (637. 10); अन्नादीमरे ते सरमे प्रजां करोमि JaimiBr. 2. 442; 3. 324; (मन्द्रं साम) स य एतद् गायादन्नाद एव सोऽसत् JaimiUBr. i. 51. 6; योऽन्नं च अन्नादं च वेदाहास्मिन्नन्नादो जायते AitĀ. II. iii. 7. 5; ब्राह्मणस्त्वं एकं मुखम् ... तेन मुखेन मामन्नादं कुरु ŚāṅkhāĀ. 4. 9 (16. 3); KauṣīBrU. 2. 9; अन्नवानन्नादो भूयासं स्वाहा ŚāṅkhāĀ. 11. 6 (41. 6); अहमन्नादो अहमन्नादो अहमन्नादः TaiĀ. ix. 10. 6 (750. 1); TaiU. 3. 10; येषां वा अन्नादीं प्रजापतेस्तन्वं विद्वान्होता भवत्यन्नादो वै स होता भवत्यन्नादास्ते यजमाना भवन्ति ŚāṅkhāŚS. x. 19. 2; दिशोऽकामयन्तान्नाद्यः स्याम ... अन्नाद्यमस्मासु प्रतितिष्ठेदिति। एतं यज्ञक्रतुमपश्यन्तम् ... तेनायजन्त। ततो वै ता अन्नाद्योऽभवन् BaudhŚS. ii. 383. 12; ii. 394. 7; वृष्टिरसि ... आचम्य यजमानोऽन्तर्वेदि मार्जयतेऽन्नादाः स्थान्नादो भूयासम् ĀpaŚS. vi. 14. 6; viii. 8. 2; अग्निष्टोमेन सर्वमाप्नोति ...। अन्नादश्च भवति ĀpaŚS. xxii. 2. 1; xxiii. 2. 19; पूर्वायुषेऽन्नादा भवन्ति ĀgniveGS. i. 3. 2 (20. 7); अन्नादा भूयास्म ... अन्ये अन्नादा भूयांसो जायन्ताम् KauśiSū. 92. 28; हार्दानलात्मना भुङ्क्ते अध्यक्षः परमेश्वरः। ... एवमन्नदमन्नादं ज्ञेयमत्रं पुरस्थितम् PauṣkS. 31. 180; PāraS. 7.419; भूर्लोकवासिनः सर्वे अन्नादास्तु रसात्मकाः VāyuP. ii. 39. 42; BrahmāṇḍP. iii. 2. 41; वैश्वानरं द्वादशकपालम् ... यस्मिञ्जात एतामिष्टिं निर्वपति पूत एव स तेजस्व्यन्नाद इन्द्रियावी पशुमान् भवति ŚābaBh. 353. 6 (*on* i. 4. 22); ManuBh. i. 175. 16 (*on* 2. 189); तदेनदन्नं लोकलोकपालान्नार्थ्यभिमुखे सृष्टं सत् यथा मूषकादिर्मार्जारादिगोचरे सन् मम मृत्युरन्नाद इति मत्वा परागञ्चति ... पलायितुं प्रारभते AitUBh. 262. 10 (*on* 3. 3); (व्रीहियवादयः) भक्षिता अन्तराले शीर्यन्ते, अनेकत्वादन्नादानाम् ChāndoUBh. 304. 4 (*on* v. 10. 6); 365. 9 (*on* vi. 5. 4); अन्नादः स्थूलदेहः स्यात् SvātmPra. 30; अश्रद्दधानाः पतिता भ्रष्टाचारादयश्च ये। अभोज्यान्नाः स्युरन्नादो यस्य यः स्यात्स तत्समः VedavyāSm. 3. 54; अन्न एव यतो वृत्तिरत्तुरन्नाद एव च BṛĀraUBhVā. i. 2. 184; i. 3. 284; अन्नमेवादन्नाद उच्यते IṣṭaSi. 94. 17; पशवः पक्षिणः कीटाः ... सर्व एते विनिर्दिष्टा अन्नादा भूमिगोचराः ViṣṇuDhaP. i. 5. 4; अयं मृत्युरमृतत्वं प्रजानामन्नादानाम् AvyaU. 2; वेदितव्यम् ... विकारोऽस्यात्मयज्ञस्य यथान्नमन्नादश्च MaitrīU. 6.10; अन्नादो जीवरूपेण (विन्दते वसु) PrakaVi. 144. 25; **(used as noun) (one) who eats or partakes of food, eater of food** दक्षिणतोऽत्त्यन्नम् आ अस्यान्नादो जायते TaiS. V. iii. 4. 6; KāṭhS. 21. 1 (ii. 37. 20); TaiBr. I. iii. 2. 4; अन्नं पशवोऽन्नादः पशुमान् भवति TaiS. V. vi. 2. 2; VII. i. 9. 1; अन्नाद्यमेव वसोर्धारयावरुध्यान्नादो भूत्वा ... देवक्षत्रं प्रावस्यति KāṭhS. 21. 11 (ii. 52. 9); (विराट्) अन्नादोऽन्नपतिर्भवत्यश्नुते प्रजयान्नाद्यं य एवं विद्वान्विराजौ कुरुते AitBr. 1. 6 (30); 2. 2 (38); प्राणे त्वामृतमादधामि। अन्नादमन्नाद्याय TaiBr. I. ii. 1. 20; Nir. 3.8 (62.19); **1Aii who eats food, i.e. who has good appetite, healthy** सः ... अन्नाद एव भवति TaiS. II. i. 3. 3; PañcBr. xix. 11. 5; य एवं वेद प्रतितिष्ठति। अन्नवानन्नादो भवति TaiU. 3. 6 (Śaṅ. अन्नमत्तीत्यन्नादः, दीप्ताग्निर्भवतीत्यर्थः); **1B (used as noun)** ***annāda* (eater of food) considered as various entities : i mind** (*manas*) सः ... शर्धो भूत्वा ... मनोऽन्नादं कृत्वा। मनसान्नादेनान्नमत्ति य एवं वेद AV. xv. 14. 1; इन्द्रियाणि वान्नं मनोऽन्नादम् SubāU. 14; **1Bii strength** (*bala*) सः ... इन्द्रो भूत्वा ... बलमन्नादं कृत्वा। बलेनान्नादेनान्नमत्ति य एवं वेद AV. xv. 14.2; **1Biii water** (*ap*) सः वरुणो राजा भूत्वा ... अपोऽन्नादीः कृत्वा। अद्भिरन्नादी-भिरन्नमत्ति य एवं वेद AV. xv. 14. 3; पृथिवी वा अन्नमापोऽन्नादाः SubāU. 14; **1Biv oblation** (*āhuti*) सः ... सोमो राजा भूत्वा ... सप्तर्षिभिर्हुत आहुतिमन्नादीं कृत्वा। आहुत्यान्नाद्यान्नमत्ति य एवं वेद AV. xv. 14.4; MahāBh. ii. 96. 11 (*on* iii. 2. 1); **1Bv Virāj** सः ... विष्णुर्भूत्वा ... विराजमन्नादीं कृत्वा। विराजान्नाद्यान्नमत्ति य एवं वेद AV. xv. 14. 5; सैषा विराडन्नादी ChāndoU. iv. 3. 8; **1Bvi medicinal herb** (*oṣadhi*) सः ... रुद्रो भूत्वा ... ओषधीरन्नादीः कृत्वा। ओषधीभिरन्नादीभिरन्नमत्ति य एवं वेद AV. xv. 14. 6; **1Bvii call** *svadhā* सः ... यमो राजा भूत्वा ... स्वधाकारमन्नादं कृत्वा। स्वधाकारेणान्नादेनान्नमत्ति य एवं वेद AV. XV. 14.7; 1B viii call *svāhā* सः ... अग्निर्भूत्वा ... स्वाहाकारमन्नादं कृत्वा स्वाहाकारेणान्नादेनान्नमत्ति य एवं वेद AV. xv. 14. 8; **1Bix call** *vaṣaṭ* सः ... बृहस्पतिर्भूत्वा ... वषट्कारमन्नादं कृत्वा। AV. xv. 14. 9; **1Bx fury** (*manyu*) सः ... ईशानो भूत्वा ... मन्युमन्नादं कृत्वा। वषट्कारेणान्नादेनान्नमत्ति य एवं वेद मन्युनान्नादेनान्नमत्ति य एवं वेद AV. xv. 14. 10; **1Bxi life-breath** (*prāṇa*) सः ... प्रजापतिर्भूत्वा ... प्राणमन्नादं कृत्वा। प्राणेनान्नादेनान्नमत्ति य एवं वेद AV. xv. 14. 11; प्राण एवान्नादः। प्राणेन हीदमन्नमद्यते ŚatBr. XI. ii. 4. 6; अन्नं चराचरं कृत्स्नमन्नादः प्राण उच्यते

BṛĀraUBhVā. i. 4. 159; **1Bxii prayer** (*brahman*) सः ... परमेष्ठी भूत्वा ... ब्रह्मान्नादं कृत्वा। ब्रह्मणान्नादेनान्नमत्ति य एवं वेद AV. xv. 14. 12; **1Bxiii body** (*śarīra*) प्राणो वा अन्नम्। शरीरमन्नादम् TaiĀ. ix. 7.1 (747. 5); TaiU. 3.7; **1Bxiv light** (*jyotis*) आपो वा अन्नम्। ज्योतिरन्नादम् TaiĀ. ix. 8. 1 (747. 13); TaiU. 3.8; SubāU. 14; **1Bxv sky** (*ākāśa*) पृथिवी वा अन्नम्। आकाशोऽन्नादः TaiĀ. ix. 9. 1 (748. 2); TaiU. 3. 9; SubāU. 14; **1Bxvi wind** (*vāyu*) ज्योतिर्वान्नं वायुरन्नादः SubāU. 14; **1Bxvii organ(s)** (*indriya*) आकाशो वान्नमिन्द्रियाण्यन्नादानि SubāU. 14; **1Bxviii intellect** (*buddhi*) मनो वान्नं बुद्धिरन्नादा SubāU. 14; **1Bxix non-manifest** (*avyakta*) बुद्धिर्वान्नमव्यक्तमन्नादम् Subā. 14 **1Bxx** imperishable (*akṣara*) अव्यक्तं वान्नमक्षरमन्नादम् SubāU. 14; **1Bxxi** Death (*mṛtyu*) अक्षरं वान्नं मृत्युरन्नादः SubāU. 14; **1C who eats food (as oblation)** उपस्थे ते देव्यदितेऽग्निमन्नादमन्नाद्यायादधे TaiS. I. v. 3. 1; MaiS. i. 6. 1 (i. 86. 10); KāṭhS. 7. 13 (i. 76. 4); 8. 6 (i. 89. 21); KapiKaS. 6. 4 (62. 20); 7. 2 (73. 2); KauśiSū. 70. 6; अग्निर्वै देवानामन्नादः TaiS. I. vi. 11. 5; KāṭhS. 10. 6 (i. 131. 8); 13. 12 (i. 194. 6); 32. 1 (iii. 18. 15); MaiU. 6. 10; अग्नयेऽन्नादाय पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेत् TaiS. II. ii. 4. 1; MaiS. ii. 1. 10 (ii. 12. 13); BaudhŚS. ii. 123. 3; ऋग्भिरन्नादः ... यजं दाधार TaiS. IV. iv. 8. 1; KāṭhS. 39. 11 (iii. 127. 17); तस्यास्ते पृथिवि देवयजनि पृष्ठेऽग्निमन्नादमन्नाद्यायादधे VājaS. 3. 5; VājaS. (K.) 3. 1; ŚatBr. II. i. 4. 28; अग्नये ऽन्नादायान्नपतये स्वाहा VājaS. (K.) 3. 2; ŚāṅkhāŚS. ii. 10. 2; NirṇaSi. 249. 20; अग्निरकामयतान्नादः स्यामिति (comm. अन्नस्यात्ता भवेयमिति); वाजजित्यायै संमार्ज्मि। PañcBr. xiv. 3. 19 अग्निर्मन्नादमन्नाद्याय TaiBr. III. vii. 6. 18; आ त्वा जुहोमि ... अवकाशवन्तमन्नैरन्नादं दीप्यमानम् ŚatBr. VI. iii. 3. 19; अन्नाद एनमग्निः पूर्वः प्रापत् ŚatBr. XII. v. 2. 11; ŚatBr. (K.) I. i. 4. 25; AitĀ. I. i. 2. 2; BṛĀraU. i. 4. 6; ApaŚS. iv. 9. 13; MānŚS. 26. 16; हुत्वा स्थाल्याः स्रुवेणोपजुहोत्यग्निरन्नादः ... अन्नाद्यम् ... मयि दधातु स्वाहा KātyŚS. v. 13.1; **(used as noun) (one) who eats food, a form of Prajāpati** प्रजापतेस्तनूरनुद्रवति ... अन्नादा चान्नपत्नी च AitBr. 24. 6 (644); KauṣīBr. 27. 5 (132. 11); ŚāṅkhāŚS. x. 19. 1; **1D (used as noun) i (one) who eats food (of a guilty person who kills a Brahmin)** अन्नादे भ्रूणहा मार्ष्टि ... किल्बिषम् VāsiDS. 19. 44; ManuSm. 8. 317 (ManvaVi. तदीयान्नभोक्तरि); ManuBh. ii. 205. 29 (*on* 8. 317); SkandP. i (2). 33. 13; **1Dii (class of (human) beings) which eats food** नीललोहितः ... अन्नादान् पिशितादांश्च आज्यपान् सोमपांस्तथा। ... अपातयामानसृजत् रुद्ररूपान् सुरोत्तमान् VāyuP. i. 10.47; BrahmāṇḍP. i. 9. 73; ii. 7. 370; अन्नादाः पिशितादाश्च पुरुषादाश्च ते (राक्षसाः) स्मृताः VāyuP. ii. 9. 63; BrahmāṇḍP. ii. 8. 69; एषोऽन्नादानिव क्रव्यान् क्रव्यादानपि शात्रवान्। ... जेष्यति DvyāśraKā. 11. 107 (comm. मनुष्यान्); **1E who eats cooked food** बन्धघातभयानि स्युः पादोरुमस्तकान्तिगैः। अपूशष्पपिशितान्नादैर्वर्षमोषक्षतग्रहाः BṛSaṁ. 86. 67; **2A who eats food, i.e. who experiences the Brahman** ब्रह्मवर्चसिनोऽन्नादा अभवन् TaiS. VII. iii. 9. 1; स वा एष महानज आत्मा। अन्नादो वसुदानः ŚatBr. XIV. vii. 2. 29 = BṛĀraU. iv. 4. 24; BṛĀraUBh. 656. 16 (*on* iv. 4. 24); आनन्दो ब्रह्मेति व्यजानात् ... स य एवं वेद प्रतितिष्ठति। अन्नवानन्नादो भवति TaiĀ. ix. 6. 1 (746. 16); ix. 8. 1 (747. 16); ix. 10. 6 (750. 2); TaiU. 3.6; 3.8; ChāndoU. iv. 3. 8; अन्नवानन्नादो भवति य एतान्येवं विद्वानुद्गीथाक्षराण्युपास्ते ChāndoU. i. 3. 7; दुग्धेऽस्मै वाग्दोहं यो वाचो दोहः। अन्नवानन्नादो भवति। य एतामेवं साम्नामुपनिषदं वेद ChāndoU. i. 13. 4; स य एवमेतद्रथन्तरमग्नौ प्रोतं वेद। ब्रह्मवर्चस्यन्नादो भवति ChāndoU. ii. 12. 2; ii. 14. 2; iii. 13. 3; तदेतत्तेजोऽन्नाद्यमित्युपासीत तेजस्व्यन्नादो भवति ChāndoU. iii. 13. 1; अहमन्नं सदान्नाद इति हि ब्रह्मवेदनम् PāśBraU. 2. 38; **2B who eats, i.e. consumes the object of enjoyment** अन्नस्यैव वा परार्थस्य अन्नादार्थस्य सतोऽनेकात्मकस्य पारार्थ्येन हेतुना संघातकृत् TaiUBh. 298. 7 (*on* 3. 10) c.f. **अन्नादार्थ; 3 who seeks food** दुदुहुः ...। एवं पृथ्वादयः पृथ्वीमन्नादाः स्वन्नमात्मनः BhāgP. iv. 18. 27; **4 the word *annāda*** बहुलाधिकारादन्नादः CāndraVṛ. *on* i. 2. 53; अदेर्धातोरनन्ने सुप्युपपदे विर प्रत्ययो भवति। आममत्ति आमात् ... अनन्न इति किम् अन्नादः KāśiVṛ. *on* iii. 2. 68; KātanVṛ. *on* iv. 3. 71; JaineVṛ. 108. 19 (*on* ii. 2. 60); PrakriKau. ii. 5. 35. 3; SiddhāKau. 497A. 18 (*on* iii. 2. 68); अन्नादशब्देन भोक्तृवर्गः (उच्यते) ŚivārkaMaDī. ii. 498. 22 (*on* iv. 4. 19)

²अन्नाद (annāda) *adj.* **A who feeds food** तदिदमन्नमन्नादमियमेव पृथिवी AitĀ. II. i. 2. 16; योऽन्नं चान्नादं च वेद .... भवत्यस्यान्नम् AitĀ. II. iii. 1.5; II. iii. 1.10; विदित्वा चान्नमन्नादं पञ्चप्राणांश्च पाण्डव। यः कुर्यादाहुतीः पञ्च तेनेष्टाः पञ्च वायवः VṛGautaSm. 593. 12 (13); **B who gives food** 'अन्नादो'ऽन्नप्रदः Bhām. 572. 20 (*on* iii. 2. 39); अन्नमासमन्ताद्ददातीत्यन्नादः VedāntKa. 385.19 (*on* iii. 2. 38); अन्नादः - अन्नदः ŚrutaPra. ii. 93. 16 (*on* i. 3. 44); ii. 457. 30 (*on* iii. 2. 38); अन्नमासमन्तादत्त इत्यन्नादः LalitāSaBh. 23. 10 (*on* 52 +); 142. 4 (*on* 183)

अन्नाद (annāda) *m.* **1 act of eating food** आत्मानम् अन्नादवसुदानगुणाभ्यां युक्तं यो वेद सः सर्वभूतेष्वात्मभूतः अन्नमत्ति BṛĀraUBh. 656. 19 (*on* iv. 4. 24); अन्नादवसुदानाभ्यामविद्योत्थं तु भण्यते (मूलकारणम्) BṛĀraUBhVā. iv. 4. 1309; **2A** epithet of Viṣṇu अन्नमन्नादः (इति केशवस्य नाम्नां सहस्रम्) MahāBhā. xiii. 135. 118 = ViṣṇuSa. 124. 118 (Bh. अन्नमत्तीति); अन्नाद एव च। तस्मादेनं विदित्वैवं यज्ञं यज्ञेन पूजयेत् VṛHārīSm. 10. 18; **2B** name of a son of Agni, Arka विविधेस्तु सुतो ह्यर्कस्तस्य चाग्नेः सुता इमे। ... सुरभिर्वसुरन्नादो प्रविष्टो यः स रुक्मराट्। ... इत्येते चाग्नयः प्रोक्ताः प्रणीयन्तेऽध्वरेषु वै BrahmāṇḍP. i. 12. 43; **2C** name of a son of Kṛṣṇa कृष्णस्त्रीणाम् ... अष्टौ महिष्यस्तत्पुत्रान् प्रद्युम्नादीन् गृणामि ... माद्र्याः पुत्राः ... वर्धनोऽन्नाद एव च BhāgP. x. 61. 16; **2D** epithet of Gaṇeśa विपश्चिद्वरदो नादोऽन्नादभिन्नबलाहकः (इति वैनायकं नाम्नां सहस्रम्) GaṇeP. i. 46. 22; **3** name of a fire (worshipped at the completion of vow), NānārthāSaṁ. ii. 50. 42.

अन्नादतम (annāda-tama) *adj.* best among the food-eaters अन्नादतमो भवति यदन्वाहार्यपचनः AitBr. 32. 11; शुको हैवं वृक्षमधिरोहति स उ ... अन्नादतमः AitĀ. I. ii. 4. 11.

अन्नादत्व (annāda-tva) *n.* the state of being one who eats food अतस्त्वमत्तीव अतोऽन्नादत्वेनापि गुणेन वाय्वादय उपास्याः VedāntKa. 127.1 (*on* i. 1. 27); इह तु तदन्नादत्वम् ... यत्किंचिदात्मतां गतेनापि प्राप्यते ŚivārkaMaDī. i. 386. 29 (*on* i. 2. 25)

अन्नादत्वफल (annādatva-phala) *n.* fruit in the form of being one who eats food 'सर्वेषु लोकेषु' इत्यादिनोक्तमन्नादत्वफलं ब्रह्मोपासनयाप्युपपद्यते ŚivārkaMaDī. i. 386. 28 (*on* i. 2. 25)

अन्नादत्वलक्षण (annādatva-lakṣaṇa) *adj.* characterised by the state of being one who eats food इमानि ... पञ्च ... महाभूतानि अन्नान्नादत्वलक्षणानि AitUBh. 292. 6 (*on* 5. 3)

अन्नादत्वादि (annādatvādi) *adj.* the state of being one who eats food etc. पुत्रगतपूतत्वादिकं पितुरभिलषितमेव ... अन्नादत्वादिहीनस्य कर्मस्वशक्तत्वात् ... वृत्त्यलाभाच्च MayūMāli. 392. 10 (*on* iv. 3. 17)

अन्नादन (annādana) *adj.* [*f.*-ī] which eats food (त्वाष्ट्रस्य) तस्य त्रीणि मुखान्यासुः सोमपानमेकं सुरापानमेकमन्नादनमेकम् JaimiBr. 2. 153; (used as noun) (that) which eats food विश्वरूपो वै त्वाष्ट्रः पुरोहितो देवानामासीत् ... तस्य त्रीणि शीर्षाण्यासन्त्सोमपानं सुरापानमन्नादनम् TaiS. II. v. 1. 1; सैषान्नादनी विराट्छब्दवाच्या PrakaVi. 147. 21.

अन्नादन (annādana) *n.* act of eating of food अघम् ... सेवकः ... वैदिकाचारनिन्दकः। क्रमाद्दशगुणान्न्यूनमेषामन्नादने भवेत् BrahmāṇḍP. iii. 8. 45; यदपि प्राणेनान्नादनं तदपि प्राणस्य प्रतिष्ठार्थमेव BṛĀraUBh. 59. 14 (*on* i. 3.17)

अन्नादनपर (annādana-para) *adj.* intended to convey one who eats food (संन्यासी कुटीचकः) एकत्रान्नादनपरः SaṁnyāU. 2. 13.

अन्नादनरूप (annādana-rūpa) *adj.* of the nature of eating of food अन्नादनरूपं फलं च सर्वत्रोपपन्नमित्यभिप्रायः ŚrutaPra. iB. 340. 21 (*on* i. 2. 25)

अन्नादनादि (annādanādi) *adj.* act of eating food etc. (वाक्यार्थः ... भोजनं च) प्रत्येकपरिसमाप्त्या संपद्यते। अन्नादनादिरूपत्वात् तृप्तिफलत्वाच्च भोजनस्य Pradī. i. 169A. 2 (*on* i. 1. 1)

अन्नादवत् (annāda-vat) *adv.* like one who eats food अकर्तुरपि फलोपभोगोऽन्नादवत् इति GoviBh. 117. 8 (*on* ii. 2. 6)

अन्नादादि (annādādi) *adj.* who eats or partakes of food etc. (अन्नादे भ्रूणहा मार्ष्टि ... किल्बिषम्) अन्नादादिषु सर्वेष्वन्यत्र विधिरस्तीति न बुद्धिः ManuBh. ii. 206. 6 (*on* 8. 317); किल्बिषमित्यन्नादादिभिः प्रत्येकं संबध्यते VīraMi. (Āhnika.) 509. 14.

¹अन्नादान (annādāna) *n.* **A** non-giving of food (शङ्खः) योऽनादनेऽपि नदति (v.l. योऽन्नादाने विनदति) स ननादाधिकं तदा MahāBhā. ii. App. I(33).11; अन्नादानात् परा पीडा जायते क्षुत्समुद्भवा SkandP. vi. 103. 71; **B** non-giving of food (as offering) अन्नादानाज्जायते वै पिशाचः। अन्नादाने चानुभूतां कथां वक्ष्ये SkandP. ii (7). 7. 26.

²अन्नादान (annādāna) *n.* act of taking food अन्नादानादिरूपां च सर्वे तृप्तिफलां भुजिम्। प्रत्येकं प्रतिपद्यन्ते VākyaPa. 2. 380.

अन्नादाय (annādāya) *gr.* expression *annādāya* अन्नादायेति च कृतां व्यत्ययश्छन्दसि Vār. 9 *on* P. iii. 2. 1; MahāBh. ii. 96. 10 (*on* iii. 2. 1)

अन्नादि (annādi) *adj.* **1Ai** food in general or victuals etc. **ii** (division of) food in general etc. **B** cooked food etc. **C** food (as offering) etc. **D** food-grain etc. **E** food (as remnant or discharge) etc. **F** raw food etc. **G** enjoyable object etc. **2** earth etc. **3A** (vesture made of) food etc. **B** (vesture made of) food etc. (as Brahman) **4** food etc. (devoid of conciouness, vegetables) **5** the word *annādi* **1Ai** food in general or victuals etc. प्राणाः ... कलौ त्वन्नादिषु स्थिताः ParāSm. 1. 32; अन्नादीनां तनूनां च सृजनं त्यजनं तथा VāyuP. i. 1. 53; पोष्यवर्गार्थमन्नादि याचयेत यथोचितम् LaghvāśvaSm. 1. 73; भोज्यमन्नादि कृतमकृतं वा JayaMa. 325. 16 (*on* 6. 3) फलत्वेन तदानीमनुभूयमानान्नाद्य-रोगतादिव्यतिरेकेण BrahmSūBh. (Rā.) 131. 10 (*on* i. 1. 1); मिश्रमनिष्टसंभिन्नं पुत्रपश्वन्नादि ... कर्मणः फलम् GītāBh. (Rā.) 664. 6 (*on* 18. 12); आशितंभवमन्नादि तृप्तिस्स्यादाशितंभवः Vaija. 279. 25; आशितंभवः। अन्नादौ तृप्तौ च AnekāSaṁ. 5. 47; (उपपातकम् ... अपण्यानां च विक्रयः) अपण्यानामन्नादीनाम् ManvaVi. 1374. 18 (*on* 11. 62); (उपगृह्यास्पदम् ... यायात्) आस्पदं शत्रुदेशावस्थानायान्नादि RājNīRa. 34. 11; मनुष्यजातीयानामन्नादौ रागः ... मृगजातीयानां तृणादौ Upask. 277. 6 (*on* vi. 2. 13); ब्रह्मणोऽन्नादिभ्यो भेदश्रवणादन्नादिकं ब्रह्म न भवति ŚivārkaMaDī. i. 88. 6 (*on* i. 1. 1); उपवासादिना क्षीणं हि बुद्ध्यादितत्त्वमन्नादिभिः समन्वयेन समनुगतेन पुनरुपचीयते SāṁkhyaPraBh. 61. 7 (*on* 1. 131); अन्नादीनां संविभागो यथाशक्ति तपस्विषु। मनोवाक्कायशुद्ध्या यः स्थानं पञ्चदशं हि तत् TriṣaŚaPuC. i. 1. 897; शातातपवाक्यादन्नादीनां न देवतापूजाधारत्वम् ... देवतात्वेन पूज्यत्वं सिध्यति VīraMi. (Āhnika.) 382.13; **1B** cooked food etc. रामः ... पूजयामास ... हिरण्यरत्न-वस्त्राश्वगोगजान्नादिभिस्तथा BrahmāṇḍP. ii. 47. 55; प्राङ्मुखोऽन्नादि भुञ्जीत सूर्याभिमुख एव वा SaurP. 17.17; (भूतेषु ... ग्रसिष्णु प्रभविष्णु) अन्नादीनां भौतिकानां ग्रसिष्णु GītāBh. (Rā.) 581. 19 (*on* 13. 16); केनेयं स्वादुतान्नादेरित्यपृच्छत्स गह्वरः। प्राधान्याल्लवणेनेति तेनोचे सुहृदा तदा KathāSaSāg. x. 5. 41; कल्प्यं वः स्याद् यदन्नादि, तद् दास्यामि प्रसीदत TriṣaŚaPuC. i. 1 .62; i. 1. 849; जगत्पतिः। आदत्तेऽन्नादि तन्मुग्धा भवन्तो न हि जानते TriṣaŚaPuC. i. 3. 317; i. 6. 192; लब्धं कथंचिदन्नादि पुत्रस्य न पिता ददौ TriṣaŚaPuC. iii. 1. 28; यदवाशिष्यतान्नादि ... तद्विभज्योपादिरे महानसनियोगिनः PariPar. 11. 105; काष्ठादिहारिभिः दत्तेनान्नादिनावश्यं पारयिष्यामि नान्यथा PāṇḍaC. 18. 166; सापि ... गुरोरुचितं रुचितं च तत्तदन्नादि संपादितवती ViviTīKa. 68. 13; दानानि ... अन्नादीन्यपि पात्रेभ्यो दातव्यानि विपश्चिता KumāPraPra. 76. 19; भूयस्तां निजकुलमुख्यवत्सयुत्तैर्देवाद्यैः समुचितचारुभाजनेषु। अन्नादीन्यभिलषितानि यानि तानि स्वच्छन्दं सुरभितनूमदूदुहस्त्वम् Nārāy. iv. 18. 6; **1C** food (as offering) etc. काकश्येनखरादिभिः। एवमादिभिरन्यैश्च स्पृष्ठे(ष्टे?)ऽन्नादौ निवेदिते। पूर्ववच्छान्तिरेव स्यात् PāraS. 19. 24; पुष्पं प्राजापत्यं तथान्नादि ... एभिस्तु पूजितः ... विष्णुः प्रसीदति PadmP. iv. 84. 60; लिप्स्येनान्नादिना स्वर्गादेः सिद्धौ सत्यां भव्ये की वा स्यात् MugdhaBo. 25. 6 (144. 10); PrakriKau. ii. 449. 2; SiddhāKau. 472A. 8 (*on* iii. 3. 7); ब्रह्मविदाप्नोति परम् ... न च वेतनादिरूपेण फलम्। अन्नादेर्दीयमानत्वात् TattvPrakā. 195B. 2 (*on* iii. 4. 44); ब्रह्मार्पितेऽन्नादौ स्पृष्टदोषो न विद्यते MahNirvāT. 6. 198; आनयन्तु ... । अन्नादीनां च संभारान् शकटैश्च यथाक्रमम् BallāC. 101.11; अन्नादीनां तु देवतार्चनायां नाधिकरणत्वं शिष्टाचारविरोधात् किंतु पूजार्थत्वमेव देवताधारत्वकीर्तनम् VīraMi. (Pūjā.) 8. 15; अग्निहोत्रं होमसाधनं यवान्नादि न तु कर्मनामधेयम् BālamBha. iii. 88. 11 (*on* 3. 45); होमद्रव्याणि ... अन्न(?न्ना)दितिलतण्डुलान्तं निष्कामानाम् NityoNi. 70. 17; **1D** food-grain etc. (राजप्रदेयानि) अन्नादीनि तु धान्यादेः षष्ठाष्टमभागादिः ManuBh. ii. 37. 12 (*on* 7. 118); अतीतवृष्टिविषयकज्ञानोत्पत्तौ तत्कार्यस्येदानींतनस्य सत एवान्नादेः ... विद्यमानत्वात् (ज्ञानादिकारणत्वम्) VedāntRaMañ. 1. 4 (66. 23); **1E** food (as remnant or discharge) etc. दन्तसक्तं दन्तलग्नमन्नादि SmṛtiCan. ii. 266. 18; दन्तत्यक्तमन्नादि स्वतश्च्युतं त्यक्त्वा ततः त्यागमात्रेण शुचिर्भवति VīraMi. 271. 14 (*on* 1. 195); **1F** raw food etc. पक्वशब्देनान्नादिव्यतिरिक्तं भक्ष्यादिकमभिप्रेतं पक्वान्ने दोषश्रवणात् SmṛtiCan. vi. 73.1; **1G** food (as Brahman) etc., अन्नादीनां ब्रह्मत्वेनोपासनात् BrahmaSūBh. (Śrī.) i. 209. 6 (*on* i. 1. 13); अन्नादिषु ब्रह्मबुद्ध्यवतारणेन तस्य ब्रह्मत्वावधारणात् ŚivārkaMaDī. i. 210. 9 (*on* i. 1. 13); **1G** enjoyable object etc. (संविभागिता ... धर्मः साधारणः) संविभागिता भोग्यस्यान्नादेर्यथार्हं विभज्य प्रतिपादनम् VīraMi. (Paribhāṣā.) 33. 6; **2** earth etc. आहअन्नादिकार्यकारणपरंपरयापि जगतो मूलं सद्दिदर्शयिषु: ChāndoUBh. 378. 2 (*on* vi. 8. 3); यानि तावच्छुक्तिकादिषु रजतादिसद्भावे श्रुतिपुराणसूत्राणि पठितानि तानि तेजोऽबन्नादीनां मिश्रतामभिदधति NyāySu. (Ja.) 52B. 4 (*on* i. 1. 1); **3A** (vesture made of) food etc. अन्नादीनां च प्राचुर्यमेव BrahmSūBh. (Ma.) 6A. 8 (*on* i. 1. 13); TattvPrakā. 17A. 11 (*on* i. 1. 13); यदन्नादिभिः पञ्चभिः कोशजालैः ... शिरःपक्षपुच्छात्मकैरन्तरन्तः। निगूढे महायोगपीठे निषण्णं पुरारेरथान्तःपुरं नौमि नित्यम् DevīBhuSt. 2; अन्यकृतस्यान्नादेरुपभोगो राज्ञो भवति SāṁkhyaPraBh. 51. 28 (*on* 1. 105); **3B** (Vesture made of) food etc. as Brahman अन्नादिनांब्रह्मत्वेनोपासनात् BrahmnSūBh. (Śrā) i.209.6 (*on* i.1.13); अन्नादिषु ब्रह्मबुद्ध्यवतारणेन तस्य ब्रह्मत्वावधारणात् ŚivārkaMaDī. i. 210. 9 (*on* i.1.13); **4** food etc. (devoid of consciousness, vegetable) सूरिर्बभाषे ... अकृता-कारिताचित्तमन्नाद्युपकरोति नः TriṣaŚaPuC. i. 1. 135; अन्नादि भरतेश्वर। आधाकर्माहृतं जातु यतीनां न हि कल्पते TriṣaŚaPuC. i. 6. 200; **5** the word *annādi* तद्भावभावित्वात् तेजःप्रभृतिष्वात्मतया ब्रह्मभावभावित्वेन तेजोऽबन्नादिशब्दानां वाचकभावस्य VedāntDī. 121. 6 (*on* iii. 3. 17); अन्नादिशब्दैर्भगवानेको मुख्यतयोदितः AnuVyā. 10A. 3 (*on* i. 1. 6); न चान्नमयादिशब्दा अन्नादिशब्दपर्यायाः NyāySu. (Ja.) 132A. 8 (*on* i. 1. 6); द्वारत्वं चान्नादिशब्दोदितानां शरीरादीनाम् NyāySu. (Ja.) 142B. 2 (*on* i. 1. 6)

अन्नादि (annādi) *m.* [Loc.] at the beginning of (partaking of) food युञ्ज्यादन्नमन्नादौ मध्येऽन्ते कवलान्तरे AṣṭāHṛ. i. 13. 37.

अन्नादिक (annādi-ka) *adj.* **A** food etc., victuals etc. प्रासादानाममन्त्रं तु स्वयं शिल्पिकरात्तु वै। यत्फलं लभते कर्ता हेमक्ष्मान्नादिकं हि तत् PauṣkS. 43. 127; न देहेन विना धर्मो न देहोऽन्नादिकं विना TriṣaŚaPuC. i. 1. 185; परात् परार्थं स्वार्थं वा स लेभेऽन्नादिकं न वा TriṣaŚaPuC. ii. 1. 290; आदेशा इदमन्नादिकममुष्मै भवत्वित्येवमादयो निर्देशाः SmṛtiCan. v. 299. 1; 'अन्नं ब्रह्मे'त्यादेरपि श्रवणात् किमन्नादिकं मुमुक्षुवेद्यत्वाभिहितं ब्रह्म जीवो वेति संदेहः ŚivārkaMaDī. i. 88. 4 (*on* i. 1. 1); अन्नाद्यमन्नादिकम् VīraMi. (Āhnika.) 510. 3; **B** cooked food etc. लवणं विना। अन्नादिकं ततो दत्त्वा मालाधराय भूभुजे PadmP. iii. 11. 82; (असंभोज्याः) अन्नादिकं नैते भोजयितव्याः (पातकिनः) ManvaMu. 408. 16 (*on* 9. 238); **C** food (as offering) etc. (श्राद्धार्थम्) पाकादिनान्नादिकं निष्पादयेत् SmṛtiCan. v. 202. 7; सर्वप्रकारकमन्नादिकम् ... दर्भोपरि निक्षिपेत् ManvaMu. 134. 18 (*on* 3. 244); श्राद्धिकं श्राद्धसंबन्धि अन्नादिकं भुक्त्वा परिगृह्य वा स्थितस्य द्युनिशमनध्यायः VīraMi. 230. 14 (*on* 1. 146); **D** enjoyable object etc. अन्नादिकं भोग्यं दृष्ट्वा भोक्तुं सत्यत्वे प्रमाणान्तरमपेक्षते ViṣṇuTaNi. 16A. 9; सम्यक् वृत्त्युपयोग्यधिकधनवैमुख्ये प्रगृह्णन् धनान्नादिकं भुञ्जानो वान्नं नैनसा पापेन लिप्यते VīraMi. 817. 17 (*on* 3. 41); **E** food-grain etc. (बहुपाक्यः) बहु पाक्यं पक्तव्यमन्नादिकमस्य गृहेषु ... अस्ति ŚivārkaMaDī. i. 88. 6 (*on* i. 1.1)

अन्नादिकाङ्क्षिन् (annādi-kāṅkṣin) *adj.* desiring food etc. सूचिता बहवोऽनेन विप्रा अन्नादिकाङ्क्षिणः। ... सूचीमुखाभिधो मतः PadmP. v. 27.24.

अन्नादिकारणत्व (annādikāraṇa-tva) *n.* the state of being the cause of the object of enjoyment etc. सर्वज्ञशब्दवाच्यस्य ब्रह्मशब्दनिर्दिष्टपुरुषस्य चान्नादिकारणत्वतदुपयोगिसार्वज्ञ्यादिगुणयोगेनानन्यत्वात् निमित्तोपादानभेदो विध्वस्तः ŚrutaPra. iB. 336. 11 (*on* i. 2. 23)

अन्नादिकीटक (annādi-kīṭaka) *adj.* consisting of insects eating food काले कलौ चले चित्ते देहे चान्नादिकीटके। एतच्चित्रं यदद्यापि जिनरूपधराः नराः YaśasCam. ii. 405. 23.

अन्नादिगुण (annādi-guṇa) *m.* quality of food (as offering) etc. (श्राद्धे) ब्राह्मणाः ... अन्नादिगुणान् न ब्रूयुः ManvaMu. 133. 10 (*on* 3. 236)

अन्नादिग्रहण (annādi-grahaṇa) *n.* inclusion of food etc. 'रसादि' इति, आदिशब्देन अन्नादिग्रहणम् Bhāsk. ii. 273. 21 (*on* iii. 2. 19)

अन्नादिज (annādi-ja) *adj.* produced, i.e. existing in the food-grain etc. हिंसायाम् ... अन्नादिजानां सत्त्वानां रसजानां च ... घृतप्राशो विशोधनम् MatsyaP. 227. 38.

अन्नादितमा (annādi-tamā) *adj.* (*f.*) (forefinger) which eats the food most अ॒न्नं वै वि॒राट् त॒स्मादि॒यमा॒सा॒मन्ना॒दि॒तमा ŚatBr. XII. ii. 4. 5.

अन्नादितौल्य (annādi-taulya) *n.* [Inst.] by weight of food-grain etc. तुलाकोशः अन्नादितौल्येन तत्समर्घासमर्घकथनम् VīraMi. (Lakṣaṇa.) 209. 20.

अन्नादित्य (annāditya) *m.* **1** food and the Sun सदिति प्राणः, तीत्यन्नम्, यमिति दिवाकरः, तेन प्राणान्नादित्यरूपत्वाद्वा सत्त्यः ViṣṇuSaBh. 53. 4 (*on* 25); अन्नादित्यवाक्ययोस्सर्वाणिभूतानीत्यस्यावश्यं संकोचनीयत्वेन तत्प्रायपाठादत्रापि संकोचस्य प्राप्तेश्च ŚivārkaMaDī. i. 269. 11 (*on* i. 1. 23); i. 270. 19 (*on* i. 1.23); **2** the word *anna* (food) and *āditya* (Sun) अन्नादित्यसंनिधानात् प्राणस्याब्रह्मत्वम् BrahmSūBh. (Śaṅ.)72. 15 (*on* i. 1. 23); अन्नादित्यसंनिधानं वाक्यान्तरसापेक्षमतः स्ववाक्यस्थलिङ्गं प्रबलम् VedāntKa. 121. 15 (*on* i. 1. 22)

अन्नादित्व (annādi-tva) *n.* the state of being one who eats food (दश सन्तस्तत्कृतम् ... सैषा विराडन्नादी) दशसंख्यावत्त्वात् ... कृतत्वं संपादितम्, तत्संपादनेन चान्नादित्वं संपादितम्, कृतस्यान्नादित्वेन प्रसिद्धेः ... ते दश पदार्थाः।

कृतत्वेनान्नादित्वविशिष्टाः संख्यासामान्यात् विराट्छब्दवाच्याः। दशाक्षरा हि विराट् प्रसिद्धा PrakaVi. 147. 21.

अन्नादिदर्शन (annādi-darśana) *adj.* exampled by food etc. शुक्लादिकं भवेद्रूपं रसमन्नादिदर्शनम् AgniP. 61. 22.

अन्नादिदर्शन (annādi-darśana) *n.* sight of food (as offering) etc. (श्वा तु दृष्टिनिपातेन) शुनोऽन्नादिदर्शनं निषिद्धमपि दोषभूयस्त्वज्ञापनार्थं पुनरभिहितम् ManvaMu. 134. 2 (*on* 3. 241)

अन्नादिदान (annādi-dāna) *n.* gift of food etc. लोकयात्रा गृहागताना-मन्नादिदानेनावर्जनमामन्त्रणनिमन्त्रणादि ManuBh. ii. 249. 9 (*on* 9. 27); अन्नादिदानं विप्रेभ्यो न प्रदत्तं द्विजोदितम् PadmP. ii. 97. 16.

अन्नादिदानसत्र (annādidāna-satra) *n.* alms-house for gift of cooked food etc. तारावलोकः सोऽन्नादिदानसत्राण्यकारयत् KathāSaSāg. xvi. 3. 29.

अन्नादिदायिन् (annādi-dāyin) *adj.* (used as noun) (one) who gives food etc. उपासते ये गृहस्थाः परपाकमबुद्धयः। तेन ते प्रेत्य पशुतां व्रजन्त्यन्नादिदायिनाम् ManuSm. 3. 104.

अन्नादिदृष्टार्थ (annādi-dṛṣṭārtha) *adj.* which has known purpose such as food वृष्ट्यन्नादिदृष्टार्थानि च सर्वाण्युपासननिष्पत्त्युपपादकतया तत्तदपेक्षायामनुष्ठेयानि NyāyPari. 512. 7.

अन्नादिदेय (annādi-deya) *n.* gift as food etc. (गोभूतिलहिरण्यादि दातव्यम्) आदिशब्देन शास्त्रान्तरोक्तमन्नादिदेयं संगृह्णाति Aparā. 285. 14 (*on* 1. 201)

अन्नादिद्वार् (annādi-dvār) *f.* [Inst.] through food etc. (ककाररूपा) उदकनिष्ठमन्नादिद्वारा जगत्संजीवनहेतुत्वमपि ककारस्य विद्याग्रिमवर्णतयास्तीति तद्रूपा LalitāTriBh. 253. 10 (*on* 1)

अन्नादिद्वार (annādi-dvāra) *n.* [Inst.] through body etc. अन्नं शरीरम् ... यदेवंलक्षणं ब्रह्म तदन्नादिद्वारेण प्रतिपद्यस्वेत्यर्थः TaiUBh. 283. 17 (*on* 3.1)

अन्नादिन् (annādin) *adj.* [*f.*-ī] who eats food भैक्षेण वर्त्तयेन्नित्यं नैकान्नादी भवेद्व्रती ManuSm. 2. 188; SaurP. 17.15; सैषा विराट् दशसंख्या सती अन्नं च अन्नादी अन्नादिनी च ChāndoUBh. 218. 11 (*on* iv. 3. 8); सोऽदन् अन्नादी सर्वेषु लोकेषु ... अन्नमत्ति ChāndoUBh. 324. 5 (*on* v. 18. 1); **(used as noun) (one) who eats food** कृतत्वादन्नादिनीकृते ह्यन्नभूता दशसंख्यान्तर्भूता VedāntKa. 126. 26 (*on* i. 1. 27)

अन्नादिनिगरण (annādi-nigaraṇa) *n.* act of swallowing food etc. अभक्ष्यभक्षणादौ ... यद्यपि 'भक्षण'मन्नादिनिगरणपर्यन्तं तथापि मानसोऽध्यवसायो निषिद्ध एव ManuBh. ii. 443. 4 (*on* 11. 230)

अन्नादिनिष्पत्तिज्ञान (annādiniṣpatti-jñāna) *n.* title of a section in the Śārṅgadharapaddhati (*lit.* knowledge regarding the production of food etc.) अथान्नादिनिष्पत्तिज्ञानम् ŚārṅgaPa. 2312.

अन्नादिपक्वहव्य (annādi- pakvahavya) *n.* cooked oblation such as rice कृतम् ... क्लीबं त्वादियुगेऽन्नादिपक्वहव्ये NānārthāSaṁ. i. 65. 268.

अन्नादिपरंपरा (annādi-paramparā) *f.* order of earth etc. अन्नादिपरंपरया परमार्थसत्यम् ... सन्मूलमन्विच्छेति पुत्रम् ... पूर्वोक्तं व्यपदिशति ChāndoUBh. 382. 14 (*on* vi. 8. 6)

अन्नादिपरिणाम (annādi-pariṇāma) *m.* transformation of food etc. धेनुरित्युच्यते विद्या मेघभावमुपागता। पयः क्षरति वर्षाख्यमन्नादिपरिणामवत् AhirbuS. 7. 61.

अन्नादिपर्याय (annādi-paryāya) *m.* name of a sub-section (dealing with food as Brahman etc.) 'प्राणाद्ध्येव खल्वि'त्यादि श्रुतेरप्यन्नादिपर्यायगत-वाक्यानामिवानन्दरूपस्य परब्रह्मणः कारणत्व एव तात्पर्यात् ŚivārkaMaDī. i. 270. 28 (*on* i. 1. 23)

अन्नादिपर्वत (annādi-parvata) *m.* mountain or heap of cooked rice etc. बहूनन्नादिपर्वतान्। भक्ष्यभोज्यफलादींश्च सर्वं ब्रह्मासृजत् VāyuP. ii. 44. 75; ददौ ब्रह्मा ऋत्विग्भ्यो दक्षिणाम् ... सरोवराणि दध्याज्यैर्बहूनन्नादिपर्वतान् AgniP.114.34.

अन्नादिपाक (annādi-pāka) *m.* digestion of food etc. (वायुं समाश्रित्य वर्तन्ते सर्वजन्तवः) वायुं प्राणमन्नादिपाकविहरणादिहेतुम् ManvaVi. 327.1 (*on* 3.77)

अन्नादिपाचन (annādi-pācana) *n.* digestion of food etc. दग्धे सर्गे यथापूर्वं मुखे चान्नादिपाचनम् ... परिचक्षते ŚivaP. vii (2). 38. 25 (596A. 15)

अन्नादिपायसविधि (annādipāyasa-vidhi) *m.* preparation of milk dish consisting of rice etc. पश्चाङ्कुलं मण्डलं च अष्टहस्तं च दण्डकम्। अन्नादिपायसविधौ दर्वी यज्ञस्य साधने BhaviP. 343B. 28 (ii (1). 19. 15)

अन्नादिप्रपञ्च (annādi-prapañca) *m.* universe constituted of the enjoyable object etc. अन्नादिप्रपञ्चकारणत्वप्रत्यभिज्ञानाच्च न सर्वज्ञाक्षरपुरुषयोर्भेदः ŚrutaPra. iB. 336. 6 (*on* i. 2. 23)

अन्नादिप्राचुर्य (annādi-prācurya) *n.* abundance of fruit etc. लोकाः ... अन्नमयो यज्ञः ... इत्याद्यन्नादिप्राचुर्ये सत्येव प्रयुज्ञते ŚivārkaMaDī. i. 215. 30 (*on* i. 1. 14)

अन्नादिफल (annādi-phala) *n.* food etc. as fruit न्याय्यं नावाप्त-कामानामन्नादिफलकीर्तनम् TaiUBhāVā. 201. 20 (3); अव्यवसायिनां तु स्वर्गपुत्र-पश्वन्नादिफलसाधनकर्माधिकृतानां बुद्धयः फलानन्त्यादनन्ताः GītāBh. (Rā.) 120. 3 (*on* 2. 41)

अन्नादिफल (annādi-phala) *adj.* having fruit such as food यत्खलु अन्नादिफलं कर्म जन्मान्तरानुष्ठितं तत्स्वफलोत्पादनाय शरीरमिव वृष्ट्यादिक-मारभते NyāyRa. 688. 20 (*on* 5 (16). 26)

अन्नादिभक्ष्य (annādi-bhakṣya) *n.* edible item such as food उच्छिष्टनिमित्तं द्रव्यपदमन्नादिभक्ष्यपरम् BālamBha. i. 458. 14 (*on* 1. 195)

अन्नादिभाजन (annādi-bhājana) *n.* vessel for food etc. द्रोणी काष्ठाम्बु-वाहिन्यां भवेदन्नादिभाजने AnekāK. 220.

अन्नादिभाव (annādi-bhāva) *m.* existence of food etc. अन्नादिभावाभावाभ्यां उपचितत्वापचितत्वे भौतिकत्वे लिङ्गम् PrakaVi. 608. 17.

अन्नादिभूयस्त्व (annādi-bhūyastva) *n.* abundance of food etc. अन्नादिभूयस्त्वेन वैशेष्यादन्नादिवादः VedāntSā. (Rā.) 235. 1 (*on* ii. 4. 19); BrahmSūBh. (Śrī.) ii. 191. 4 (*on* ii. 4. 19)

अन्नादिभैक्ष (annādi-bhaikṣa) *n.* food etc. as alms नैष्ठिकः ... यावदात्मनो विप्रयोगस्तावद् गुरुकुले स्थित्वान्नादिभैक्षभोजी भवति VaikhāDS. i. 3. 6.

अन्नादिभोजन (annādi-bhojana) *n.* act of partaking of food etc. विभज्या-न्नादिभोजनम् ... इति धर्माः साधारणा नृणाम् SkandP. ii (9). 20. 21.

अन्नादिभोज्यद्रव्य (annādi-bhojyadravya) *n.* food-stuff such as cooked rice ततः शुद्धकदल्यादिपात्रेषु ... अन्नादिभोज्यद्रव्याणि दत्त्वा ŚivaP. vi. 12. 60 (485B. 11)

अन्नादिमयत्व (annādimaya-tva) *n.* the state of being made of or produced from food etc. मुख्यमेव एषामन्नादिमयत्वम् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 498. 6 (*on* ii. 4. 4); मनआदीनामन्नादिमयत्ववचनमिति गम्यते BrahmSūBh. (Śaṅ.) 498. 10 (*on* ii. 4. 4); ChāndoUBh. 372. 11 (*on* vi. 7. 6.); भाक्तं गौणं प्राणानामन्ना-दिमयत्वम् PrakaVi. 671. 22.

अन्नादिमयवत् (annādimaya-vat) *adv.* like (sheath) made of food etc. अन्नादिमयवत्कार्यं स्यादानन्दमयोऽप्ययम् TaiUBhāVā. 107. 23 (2)

अन्नादिरस (annādi-rasa) *m.* **A** flavour or taste of food etc. उदर्यमन्नादि-सार्जनक्षमं जाठरम् अन्नादिरसलाभेन ... तृप्ताः समासते TaiUBhāVā. 126. 19 (2); (श्राद्धे विप्रभोजनकाले) अन्नादिरसानां वैगुण्यप्रश्नोऽपि न कार्यः BālamBha. i. 543. 14 (*on* 1. 249); अन्नादिरसव्यञ्जकवाचकात्तृतीयान्तादुपसिक्तेऽर्थे प्रत्ययः LaŚabdeŚe. ii. 286. 4; **B** chyle of food etc. तैजसस्तु विषयो भौमदिव्यो-दर्याकरजभेदाद्यतुर्विधः Upask. 219. 2 (*on* iv. 2. 11)

अन्नादिरूप (annādi-rūpa) *n.* form of the food (as Brahman) etc. अन्नादिरूपविषय एव ... भृगोः प्रश्नः TattvPrakā. 200A. 9 (*on* iv. 1. 2)

अन्नादिरूप (annādi-rūpa) *adj.* **A** having the form of (vesture made of) food etc. कोशान्पञ्चैवाहुरन्नादिरूपान् ...। संख्यातीता हेमरत्नादिरूपास्तस्येदानीं तेऽभवन् पाण्ड्यभर्तुः ŚivLī. 13. 12; **B** having the nature of being food etc. (as Brahman) अन्नं ब्रह्मेत्यादिवाक्यान्युपासनार्थानीति निश्चयेनान्नादिरूपतया तत्संदेहो निवर्तते ŚivārkaMaDī. i. 96. 29 (*on* i. 1.1); i. 95. 6 (*on* i. 1.1); i. 97.11 (*on* i. 1.1)

अन्नादिरोध (annādi-rodha) *m.* prohibition of (eating) food etc. प्रहारोऽन्ना-दिरोधश्चाहिंसायां परिकीर्तिताः (अतिचाराः) YogŚā. 3. 90.

अन्नादिलक्षण (annādi-lakṣaṇa) *adj.* characterized by food etc. यः सविता देवो धियः प्रचोदयति तस्य प्रसादात् भर्गोऽन्नादिलक्षणं फलं धीमहि BālamBha. i. 92. 20 (*on* 1. 24½)

अन्नादिलय (annādi-laya) *m.* dissolution of earth etc. अन्नादिलयस्य वैषम्यमुपपादयति VedāntKa. 516. 10 (*on* iv. 1. 4)

अन्नादिवर्जम् (annādivarjam) *adv.* with exclusion of food etc. अन्नादिवर्जं फलपुष्पमांसमत्स्यादिभिः पूर्णमुखः सदैव। स्याद्दृष्टमात्रोऽभिमतार्थसिद्ध्यै ... काकः ŚārṅgaPa. 2471.

अन्नादिवाक्य (annādi-vākya) *n.* sentence beginning with the word *anna* प्राचीनेष्वन्नादिवाक्येषु च ... पञ्चमीदर्शनेनात्रापि पञ्चम्यन्ततावगमात् ŚivārkaMaDī. i. 117. 13 (*on* i. 1. 2)

अन्नादिवाद (annādi-vāda) *m.* theory of (the causality of) earth etc. त्रिवृत्करणेन त्रिरूपेऽप्येकैकस्मिन्नन्नाद्याधिक्यात्तत्र तत्रान्नादिवादः BrahmSūBh. (Rā.) 563. 7 (*on* ii. 4. 19); (वैशेष्यात्तु तद्वादः) अन्नादिभूयस्त्वेन वैशेष्यादन्नादिवादः VedāntSā. (Rā.) 235. 1 (*on* ii. 4. 19); VedāntDī. 140. 2 (*on* ii. 4. 19)

अन्नादिवायु (annādi-vāyu) *m.* wind such as life-breath(prāṇa) उदानाय च व्यानाय भुक्त्वा चुलकमाचरेत्। अमृतापिधानमसीति शरीरेऽन्नादिवायवः AgniP. 77. 24.

अन्नादिविकार (annādi-vikāra) *m.* modification of food etc. अन्नमयादीनां यथान्नादिविकाररूपत्वं तथानन्दमयः इत्यानन्दविकारः BrahmSūBh. (Śrī.) i. 214. 1 (*on* i. 1. 14); नान्नमयादयः परमात्मा ... परमात्मनोऽन्नादिविकारत्वानुपपत्तेः NyāySu. (Ja.) 130B. 5 (*on* i. 1. 6); (जीवानाम्) अन्नमयादीनामन्नादिविकाराभिमानित्वेन जीवत्वात् TattvPrakā. 16B. 9 (*on* i. 1. 12)

अन्नादिविकारार्थ (annādivikārārtha) *adj.* conveying the modification of food etc. नायमानन्दमयशब्दः प्रचुरानन्दतामभिधत्ते किंतु विकारार्थत्वमेव अन्नादिविकारार्थान्नमयादिशब्दैः सह पठितत्वात् TattvPrakā. 17A. 9 (*on* i. 1. 13)

अन्नादिविज्ञानान्त (annādi-vijñānānta) *adj.* beginning with food and ending with consciousness 'आनन्दादध्येवे'त्यवधारणम् ... ब्रह्मणि ... अन्नादिविज्ञानान्तरूपाणां व्यावर्तकम् ŚivārkaMaDī. i. 134. 27 (*on* i. 1. 2)

अन्नादिविशेषात्मन् (annādiviśeṣātman) *adj.* of the nature of particular form of food etc. या हि ब्रह्मविद्यया आत्मप्राप्तिरुपदिश्यते सा अविद्याकृतस्यान्नादिविशेषात्मनः आत्मत्वेनाध्यारोपितस्य अनात्मनः अपोहार्था TaiUBh. 274. 14 (*on* 2. 8)

अन्नादिविषय (annādi-viṣaya) *m.* object (of enjoyment) such as food भावाः ... अन्नादिविषयभोगनिमित्ता जायन्ते SāṁkhyaKāBh. 25. 26 (*on* 43)

अन्नादिविषय (annādi-viṣaya) *adj.* [*f.*-ā] **i** referring to food etc. (as Brahman) अन्नादिविषयाणि चोपासनान्यनुक्तानि TaiUBh. 282. 9. (*on* 3. 1); **ii** referring to food etc. (जननेऽप्येवमेव स्यान्निपुणां शुद्धिमिच्छताम्) निपुणां सर्वप्रकारामन्नादिविषयामपि ManvaVi. 626. 21 (*on* 5. 61)

अन्नादिविष्ठा (annādi-viṣṭhā) *f.* excrement of food etc. (श्वा) अन्नादिविष्ठानवगोमयानि न वा विधुन्वन् वदने सदैव ... मनोरथं पूरयते ध्रुवश्च ŚārṅgaPa. 2607; 2663.

अन्नादिविसर्ग (annādi-visarga) *m.* gift of food (as offering) etc. अपराह्णः ... सृष्टिः ... श्राद्धकर्मसु संपदः सृष्टिरकार्पण्येनान्नादिविसर्गः ManvaMu. 136. 28 (*on* 3. 255)

अन्नादिवैगुण्य (annādi-vaiguṇya) *n.* deficiency or lack of food, i.e. fodder etc. यस्य जीवधनं यावत्स तावत्स्वयमीक्षताम्। अन्यथान्नादिवैगुण्यात्तद्दुःखे पापभाग्भवेत् YaśasCam. i. 492. 2.

अन्नादिश्रुति (annādi-śruti) *f.* act of hearing, i.e. Vedic statement referring to food (as Brahman) etc. अहं ब्रह्मास्मि ... प्रज्ञानं ब्रह्मेत्यादिश्रुतय एव तात्त्विका भेदपराः न त्वन्नादिश्रुतयः ŚivārkaMaDī. i. 90. 9 (*on* i. 1. 1)

अन्नादिसंसर्ग (annādi-saṁsarga) *m.* contact with food etc. (सूतके शौचे वा) कुर्यान्नान्नादिसंसर्गम् BṛParāSm. 8. 8; संयोगमेकशय्यामन्नादिसंसर्गश्च (महापातकम्) ManvaVi. 1369. 24 (*on* 11. 54)

अन्नादिसत्पति (annādi-satpati) *m.* lord of food etc. अन्नादिकं च नैवेद्यं गृहाणान्नादिसत्पते AgniP. 175. 55.

अन्नादिसत्रशील (annādisatra-śīla) *adj.* disposed to distribution of food etc. (in alms) (कपिला सत्री ... महोदधिः दृष्टमात्रा पुनन्त्येते) सत्री कृतसत्रयागः। अन्नादिसत्रशील इति केचित् VīraMi. (Āhnika.) 150. 3.

अन्नादिसम (annādi-sama) *adj.* similar or equal to food etc. आत्मानुकूल्यादन्नादिसमश्चेदमुनात्र कः PañcDa. 12. 24.

अन्नादिसमुदाचार (annādi-samudācāra) *m.* hospitality with food etc. अन्नादिसमुदाचारः ... दिवसे दिवसे तस्य वर्धते न तु हीयते MahāBhā. iii. 289. 4.

अन्नादिसमृद्धि (annādi-samṛddhi) *f.* abundance of food etc. सुखप्रदं भवद्देशं श्रुत्वान्नादिसमृद्धिभिः। आगतान् ... रक्षास्मान्विक्षतान्क्षुधा RājTa. (Śrī.) 1(7). 32.

अन्नादिसंपाचन (annādi-sampācana) *n.* act of cooking or preparation of food etc. हीनादिरससंयोगान्नादिसंपाचनं कला ŚukraNī. 4 (3). 72.

अन्नादिसुसमृद्ध (annādi-susamṛddha) *adj.* abundantly rich in food etc. अन्नादिसुसमृद्धानि कार्यन्तां शरणानि BallāC. 101. 18.

अन्नादिसेवन (annādi-sevana) *n.* consumption of food etc. अन्नादिसेवनस्य प्रजापशूत्पत्तिकारणत्वाभिधानालम्बनमाह NyāySu. (So.) 60. 10 (*on* i. 2. 10)

अन्नादिस्पर्श (annādi-sparśa) *m.* [Inst.] by way of touch of, i.e. contact with food etc. (श्राद्धं हन्ति ... स्पर्शेनावरवर्णजः) (शूद्रः) असावन्नादिस्पर्शेन द्विजातिश्राद्धं निष्फलयति ManvaMu. 134. 4 (*on* 3. 241)

अन्नादिहेतु (annādi-hetu) *m.* [Abl.] with the purpose of getting food etc. भुक्तं भुज्यमानं भोक्ष्यमाणं प्रतिबद्धफलं चेति विविधं कर्म। तत्र पूर्वकृतं पश्चाद्य वृष्ट्यन्नादिहेतोः कृतं प्रतिबद्धफलं कर्मास्ति ŚrutaPra. ii. 589. 18 (*on* iv. 1. 17)

¹अन्नाद्य (annādya) *n.* [Debru. 824, 828] **1A** act of eating food **B** enjoyment of food **2Ai** food in general, proper food, victuals (for nourishment) **ii** food (as offering or oblation) **iii** food-grain **B** eatable food, i.e. consumable item **C** chyle **3** vessel containing food **4** abundance of food **5** particular type of medicinal plant **6** the word expression *annādya* **1A** act of eating food अन्नं चान्नाद्यं च ...। तानि सर्वाण्यपं क्रामन्ति ब्रह्मगवीमाददानस्य AV. xii. 5. 10; तमिदं निगतम् ... अन्नं चान्नाद्यं च। य एवं देवमेकवृतं वेद AV. xiii. 4. 14; अन्नाद्येन यशसा ... महः सह इति त्वोपास्महे वयम् AV. xiii. 4. 49; ऐनमन्नं गच्छत्यैनमन्नाद्यं गच्छति य एवं वेद AV. xv. 7. 5; xv. 8. 2; अन्नस्य चान्नाद्यस्य च प्रियं धाम भवति य एवं वेद AV. xv. 8. 3; उपस्थे ते देव्यदितेऽग्निमन्नादमन्नाद्यायादधे TaiS. I. v. 3. 1; KāṭhS. 7. 13 (i. 75. 8); VājaS. 3. 5; अन्नाद्यमात्मन्धत्ते दब्धिरस्यदब्धो भूयासम् TaiS. I. vi. 11. 6; अर्कवते भूत एवान्नाद्ये प्रतितिष्ठति TaiS. II. ii. 7. 3; दशाक्षरा विराडन्नं विराड् विराज्येवान्नाद्ये प्रतितिष्ठति TaiS. III. iii. 5. 5; V. ii. 3. 7; V. iii. 3. 3; V. iv. 6. 4; V. vi. 10. 3; KāṭhS. 20. 1 (ii. 19. 15); 21. 10 (ii. 50.1); 23. 8 (ii. 84. 16); 24. 2 (ii. 91. 13); 36. 2 (iii. 70. 5); PañcBr. iii. 13. 3; अवरुन्धे सोमे नान्नाद्यम् TaiS. III. iv. 3. 3; ब्रह्मणैव मृत्योरन्तर्धत्तेऽन्तर्मृत्योर्धत्तेऽन्तरन्नाद्यादित्याहुः TaiS. V. iv. 4. 4; V. iv. 4. 5; कामयेत प्राणानस्य अन्नाद्यं विछिन्द्याम् इति विग्राहन्तस्य जुहुयात् TaiS. V. iv. 8. 1; V. iv. 8. 2; द्वादश सप्तदशा भवन्त्यन्नाद्यस्यावरुद्ध्या TaiS. VII. iv. 7. 2; VII. iv. 8. 3; प्रजापतिः ... मनुष्या अन्नाद्यमस्मा अवरुन्द्धे वर्षे MaiS. i. 6. 5 (i. 94. 3); ग्राम्यमेवै तेनान्नाद्यमवरुन्द्धे MaiS. i. 10. 6 (i. 146. 15); i. 10. 12. (i. 152. 10); तस्माद्वा एतस्यान्नमन्नाद्यम् MaiS. iii. 6. 7 (iii. 69. 11); KauśiSū. 20. 19; यत्पावकवतीर्भवन्त्यन्नाद्याय कमस्मा अग्निश्चिक्यानाय भवति KāṭhS. 21. 7 (ii. 46. 6); सरस्वत्यै भैषज्येन वीर्यायान्नाद्यायाभिषिञ्चामि VājaS. 20. 3; 3. 63 (Mahīdhara अन्नभक्षणाय); यदग्नयें पावकाय। पूत एवास्मिन्नन्नाद्यं दधाति TaiBr. I. i. 5. 10; योऽलमन्नाद्याय सन्नथान्नाद्याद्दक्षिणार्धे सदसो गत्वैतं सौम्यातिशेषं प्राश्नीयात् ṢaḍviBr. i. 7. 3 (comm. अन्नादिभक्षणायालं समर्थः सन्नपि); ĀpaŚS. i. 9. 13; यो रोचनस्तमिह गृह्णामि तेनाहं मामभिषिञ्चामि। यशसे तेजसे ब्रह्मवर्चसाय बलायेन्द्रियाय वीर्यायान्नाद्याय रायस्पोषाय MantrBr. i. 7. 4; अन्नाद्यमेव तदग्नेर्वैश्वानरस्य मुखतोऽपिदधाति JaimiBr. 1. 175; ज्योतिरग्निष्टोमो रथंतरसामा प्रथमा। प्राणेष्वन्नाद्ये च प्रतितिष्ठति ĀpaŚS. xxii. 2. 5; xxii. 14. 22; इन्द्रसेनो विशोकश्च रुक्मश्चार्जुनसारथिः अन्नाद्ये व्यापृताः सन्तु सहदेव तवाज्ञया MahāBhā. ii. 342*(7); असंपत्तेस्तु भोगानामन्नाद्यं संपरित्यजेत् PauṣkS. 38. 128; **1B** enjoyment of food अस्मै सर्वमन्नाद्यं प्रयछेमेति ŚatBr. XIV. i. 1. 8; देवाः। ताभ्यो वम्रीभ्योऽन्नाद्यं प्रायछन् ŚatBr. XIV. i. 1. 14; इदमहमिमां पद्यां विराजमन्नाद्यायाधितिष्ठामि MantrBr. ii. 8. 2; **2Ai** food in general, proper food, victuals (for nourishment) अधिरस्यधिपतिर् मा कृणु गवाम् अश्वानाम् पुरुषाणाम् ब्र(ब्र)ह्मचारिणाम् भूत्यान्नाद्यस्य AV. (P.) xix. 53. 10; xix. 54. 5; अथो पूतमेव पृथिवीमन्नाद्यं नोपानमत् TaiS. I. v. 4. 1; I. v. 4. 2; I. vi. 6. 1; II. i. 9. 1; अन्नाय त्वान्नाद्याय त्वा TaiS. I. vii. 9. 2; दशकपालो विराजैवास्मिन्नन्नाद्यं दधाति TaiS. II. ii. 5. 3; प्रजापतिर्देवेभ्योऽन्नाद्यं व्यादिशत् TaiS. II. iii. 6. 1; विराडन्नं विराड्विराजैवास्मा अन्नाद्यमवरुन्धे TaiS. II. v. 10. 3; AitĀ. I. v. 2. 19; अग्निर्देवानामन्नादः ... य एवं वेद प्र राज्यमन्नाद्यमाप्नोति TaiS. II. vi. 6. 5; अहोरात्रे एवास्मै प्रत्ते काममन्नाद्यं दुहाते TaiS. V. iv. 9. 3; मुखत एवास्मा अन्नाद्यं दधाति TaiS. V. vi. 3. 3; JaimiBr. 2. 306; AitĀ. I. i. 2. 3; TaiĀ. v. 10. 3 (634. 10); विराजैवान्नाद्यमवरुन्धे TaiS. VI. i. 9. 6; VI. i. 10. 2; VI. ii. 4. 5; VI. iv. 4. 2; VII. iii. 5. 5; VII.iv. 3. 1; VII. iv. 4. 4; प्रजापतिः प्रजा असृजत् सोऽन्नाद्येन व्यार्ध्यत TaiS. VI. vi. 4. 5; तेजं इन्द्रियं ब्रह्मवर्चसमन्नाद्यः स एतां श्चतुरश्चतुष्टोमान्त्सोमानपश्यत् TaiS. VII. i. 8. 2; BaudhŚS. ii. 274. 4; यजमानो वृङ्क्ते (द्वादशाहस्य) ... किं द्वितीयेनेति प्राणानन्नाद्यमिति TaiS. VII. iii. 2. 1; VII. ii. 3. 2; अतिरात्रावभितो भवतः ब्रह्मवर्चसस्यान्नाद्यस्य परिगृहीत्यै TaiS. VII. iii. 9. 3; TaiS. VII. iv. 3. 6; विश्वजिद्भवत्यन्नाद्यस्यावरुद्ध्यै TaiS. VII. iv. 5. 3; ĀpaŚS. xxii. 4. 12; कनीयोऽन्नाद्यम् ... भवति MaiS. i. 8. 4 (i. 119. 21); दशममहरन्तमेवं गत्वान्नाद्यमवरुन्धे MaiS. i. 9. 7 (i. 138. 20); i. 10. 6 (i. 146. 15); अन्नाद्यस्योज्जित्यै देवस्य वयं सवितुः प्रसवे MaiS. i. 11. 7

(i. 168. 15); सहैवान्नाद्येनामुं लोकमेति MaiS. i. 11.8 (i. 169. 19); अग्नि: ... अन्नाद्यस्य प्रदाता ... सोऽस्मा अन्नाद्यं प्रयच्छति MaiS. ii. 1. 2 (ii. 3. 8); ii. 5. 4 (ii. 52. 3); KāṭhS. 10. 3 (i. 127. 15); 10. 6 (i. 131. 14); सँवत्सरँ वा एषां तदन्नाद्यमवृञ्जत तत्सँवत्सरमेवै तदन्नाद्यँ यजमानो भ्रातृव्यस्य वृङ्क्ते MaiS. ii. 1. 11 (ii. 13. 15); सरस्वत्या अहं देवयज्यया वाचमन्नाद्यं पुषेयम् KāṭhS. 5. 1 (i. 44. 12); 32. 1 (iii. 19. 8); MānŚS. 26. 20; द्यावापृथिवी वा अन्नाद्यस्येशाते ... ते अस्मा अन्नाद्यं प्रयच्छत: KāṭhS. 13.7 (i. 188. 19); पुरुष: ... सहैवान्नाद्येन स्वर्गं लोकमेति KāṭhS. 14. 8 (i. 207. 10); अश्नुते प्रजयान्नाद्यम् AitBr. 1. 6(30); 2. 2 (38);समां समां वै बिल्वो गृभीतस्तदन्नाद्यस्य रूपम् AitBr. 6. 1 (140);देवेभ्यो वै पशवोऽन्नाद्यायालम्भाय नातिष्ठन्त AitBr. 6. 3 (150); वृष्टिमन्नाद्यं यजमाने दधाति AitBr. 6. 4 (158); 9. 6 (251); शर्माण्यन्नाद्यानि यच्छत्यग्निमेव तत्कल्पयत्यग्निमप्येति AitBr. 10. 9 (284); 15. 1 (417); श्रीर्विराडन्नाद्यं श्रियो विराजोऽन्नाद्यस्योपाप्त्यै ता वै गायत्र्यो भवन्ति KauṣīBr. 1. 1 (1. 17); 2. 3 (5. 13); प्राणे त्वाऽमृतमादधामि। अन्नादमन्नाद्याय TaiBr. I. ii. 1. 20; वाजजित्यायै संमार्ज्मि। अग्निमन्नादमन्नाद्याय TaiBr. III. vii. 6. 15; तस्यानु तृप्तिं तृप्यति प्रजया पशुभिरन्नाद्येन तेजसा ब्रह्मवर्चसेनेति ṢaḍviBr. iv. 7. 3; ChāndoU. v. 19. 2; ṢaḍviBr. i. 2. 8; सर्वा विद्या: ... सर्वमन्नाद्यꣳ सर्वा श्री: ŚatBr. I. vi. 3. 15; यदेमं लोकमाप आगच्छन्त्यथेहान्नाद्यं जायते ŚatBr. II. i. 1. 3; इयं वै वशा पृश्निर्यदिदमस्यां मूलि चामूलं चान्नाद्यं प्रतिष्ठितम् ŚatBr. V. i. 3. 3; अस्मिन्त् सर्वतोऽन्नाद्यं दधाति ŚatBr. V. v. 1. 12; अथात्मनेऽन्नाद्यमागायत् ŚatBr. XIV. iv. 1. 18; BṛĀraU. i. 3. 17; i. 51. 6; JaimiUBr. ii. 11. 7; ii. 11. 10; AṇuBh. 166. 2 (*on* ii. 4. 22); पशवो वा इळा पशव: कृत्स्नमन्नाद्यम् JaimiBr. 1. 165; 2. 314; पवमानेन वै देवेभ्योऽन्नाद्यं प्रदीयते JaimiBr. 3. 100; यद्यशो: यदन्नाद्यं तान्यागायमान आस्ते JaimiUBr. i. 17. 3; ता एतास्सामैव सत्यो व्यूढोऽन्नाद्याय JaimiUBr. i. 34. 11; इदं विश्वं विकृतमन्नाद्यमधोक्तम् GopBr. i. 2. 20 (56.10); न्यूनेऽन्नाद्यं प्रतिष्ठितम् AitĀ. I. i. 2. 16; I. iii. 7. 7;अश्विना यज्वरीरिष इत्यन्नं वा इषोऽन्नाद्यस्यावरुद्ध्यै AitĀ. I. i. 4. 9; मध्यतो वै प्रजा अन्नं धिनोति मध्यत एव तदन्नाद्यस्य यजमानं दधाति AitĀ. I. ii. 3. 9; मुष्टिमात्रे स्यादेतावता वै सर्वमन्नाद्यं क्रियते AitĀ. I. ii. 4. 4; तदूर्जमन्नाद्यमधिरोहन्त्यूर्जोऽन्नाद्यस्यावरुद्ध्यै AitĀ. I. ii. 4. 21; आपो वा ओदत्यो या मुख्यास्ता हीदं सर्वमन्नाद्यमुन्दन्ति AitĀ. I. iii. 5. 4; I. iii. 7. 8; एषां सूक्तानां नवर्चं प्रथमम्...। पञ्चर्चं भवति पञ्चपदा पङ्क्तिः पङ्क्तिर्वा अन्नमन्नाद्यस्यावरुद्ध्यै AitĀ. I. iii. 8. 20; संपात एव कामानामभ्याप्त्यै प्रतिष्ठित्या अन्नाद्याय पङ्क्तिः AitĀ. I. iv. 2. 3; I. iv. 2. 7; अथ यत्पुरुषरूपं तदस्य श्रियै यशसेऽन्नाद्यायापचित्यै AitĀ. I. iv. 2. 19; अस्मिँल्लोके ... यदन्नाद्यं यापचितिस्तदश्वै AitĀ. I. iv. 3. 2; एकविंशो वै स्तोमानां प्रतिष्ठा प्रतिष्ठोदरमन्नाद्यानाम् AitĀ. I. v. 1. 3; अथ सूक्ते वने न वा यो न्यधायि चाकन्यो जात एव प्रथमो मनस्वानिति तयोरस्त्यन्ने समस्य यदसन्मनीषा इत्यन्नाद्यस्यावरुद्ध्यै AitĀ. I. v. 2. 9; द्यौर्हास्मै वृष्टिमन्नाद्यं संप्रयच्छति AitĀ. II. i. 7. 12; (देवा:) त एनं तृप्ता आयुषा तेजसा ... अन्नाद्येन च तर्पयन्ति TaiĀ. ii. 10. 1 (241. 6); iv. 41. 1 (560. 2); (पुत्रम्) तं पितानुमन्त्रयते यशो ब्रह्मवर्चसमन्नाद्यं कीर्तिस्त्वा जुषतामिति KauṣīBrU. 2. 10; ध्यायात्। ... अनुपदस्यमन्नाद्यमाप्नवानीत्याकाशं समुद्रं वा ŚāṅkhāŚS. iv. 8. 6; xiv. 8. 1; सा यैव पुरुषस्य (विष्टुति:) ... यद् अन्नाद्यम् VādhuŚS. iii. 4. 5; द्वाविंशतिरात्रेण संवत्सरादेभ्यो लोकेभ्योऽमुष्मादादित्यादन्नाद्यमवरुन्धते ĀpaŚS. xxiii. 3. 10; अग्निरन्नादोऽन्नपतिरन्नाद्यमस्मिन्यज्ञे मयि दधातु स्वाहा KātyāŚS. v. 13. 1; (ब्रह्मचारी) ब्रह्मवर्चसमन्नाद्यं वृङ्क्ते ĀpaDS. i. 3. 26; HirŚS. xxvi. 1. 101 (17. 21); व्रतहोमांश्चतुर्गुहीतैश्चतुर्होतृभिराज्येन तेजस्काम: ... अन्नाद्येन वीर्यकाम: KāṭhGS. iv. 3. 6; ब्रह्मानुज्ञाता: प्रत्यवरोहन्ति ... यशो बलमन्नाद्यं प्रजामिति PāraGS. iii. 2. 11; इममन्नाद्याय प्रविशतम् KauśīSū. 22. 9; यायावर: ... अभ्यागतेभ्योऽन्नाद्यं च कुरुते VaikhāDS. i. 5. 4; अन्नाद्ये कीटसंयुक्ते ...। तदन्तरा स्पृशेच्चाप: ParāSm. 6. 64; आप इव द्वीपमन्नाद्यानि धारयन्ति TantrVā. 66. 16 (*on* i. 2. 49); MīmāKau. iii(1). 99. 10 (*on* i. 2. 51); अन्नाद्यमन्नं च तदाद्यं च अन्नाद्यम् BṛĀraUBh. 59. 4(*on* i. 3. 17); 173. 17 (*on* i. 5. 2); (आराममस्य पश्यन्ति) ग्रामम् ... अन्नाद्यमित्यादिवासनानिर्मितमाक्रीडनरूपम् BṛĀraUBh. 551. 19(*on* iv. 3. 14); अम्लानबाष्पमन्नाद्यमद्यान्नित्यं सुसंस्कृतम् VedavyāSm. 3. 58; अथ यानीतराणीति ह्युद्गातान्नाद्यमात्मने। आगायेत् BṛĀraUBhVā. i. 3. 365; एतेन ब्रह्मवर्चसवीर्यान्नाद्यग्रामादिकामेष्टयोऽपि व्याख्याता: NyāyMañ. i. 254. 12; यथा अन्नाद्यस्य स्वर्गस्य वा साधनभूतं सौभरं वृष्टिशब्दो लक्षयतीत्याशङ्का न संभवति NyāySu. (So.) 882. 3 (*on* ii. 2. 29); मोक्षारोग्यधनान्नाद्यपुष्टिश्रीवश्यदानि तु। भवन्ति क्षणलिङ्गानि यजतां प्रतिवासरम् ĪśānŚiPa. ii. 36. 24; होमं पुत्रार्थमतनोन्नन्द: ... आनर्च विप्रानन्नाद्यै: HariC. (Pa.) 76; स्वर्गस्य वृष्ट्यन्नाद्यपशुपुत्रादिवदैहिकत्वासंभवेनेव ... विलम्बस्य सह्यत्वात् ŚivārkaMaDī. 468. 18 (*on* i. 3. 32); अन्नाद्यम् अन्नं तत्कामोऽपि भक्षयेत् VīraMi. (Śrāddha.) 268. 27; कर्ता देशकालौ स्मृत्वा ममास्य शिशोर्मातृ° ... °शुद्ध्यन्नाद्य° ... °निबर्हणद्वारा ... कर्म करिष्ये BālamBha. i. 39. 16 (*on* 1. 11-12) [Kośas give *annādya* as the synonym of the following words: *adana*, DhanvaNi. 311. 22; *andhas*, DhanvaNi. 311. 22; *anna*, DhanvaNi. 311. 22; *aśana*, DhanvaNi. 311. 22; *āśitambhava*, AnekāSa. 215; DharK. 2548; *āhāra*, DhanvaNi. 311. 22; *odana*, DhanvaNi. 311. 22; *kaśipu*, DhanvaNi. 311. 22; *kūra*, DhanvaNi. 311. 22; *jīvana*, DhanvaNi. 311. 22; *bhissā*, DhanvaNi. 311. 22; *bhojya*, DhanvaNi. 311. 22 and Kośas also give *annādya* as the meaning of *āśitambhava*, ViśvaPra. 167. 62; MediK. 176. 65; ViśvaLoK. 370. 66; ŚabdaRaSaK. 324. 17]; **2Aii** food (as offering or oblation) इडो यजति वर्षा एव वर्षाभिर्हीडितमन्नाद्यमुत्तिष्ठति KauṣīBr. 3. 4 (10. 18); सर्वं हि देवेभ्योऽन्नाद्यं प्रयच्छति BṛĀraU. i. 5. 2; कुर्यादहरह: श्राद्धमन्नाद्येतोदकेन वा ManuŚm. 3. 82; MarkP. 29. 33; MatsyaP. 16. 4; ŚaṅkhaŚm. 13. 16; अतिथिं तत्र संप्राप्तमन्नाद्येनोदकेन च। संपूजयेत् यथाशक्ति गन्धपुष्पादिभिस्तथा MārkP. 29. 25; सुमुख: ... अतिथिम् ... अन्नाद्येन च पूजयेत् VṛGautaSm. 536. 11(6); VedaVyāSm. 4. 11; अन्नाद्याभ्यां प्रजुहुयात्तत: प्राग्वत् समापयेत् TantrRā. 7. 25; **2Aiii** food-grain धान्यं भोग्यं च भोगार्हमन्नाद्यं जीवसाधनम् RājNi. 388. 1; **2B** chyle ऊर्ग्वान्नाद्यमुदुम्बर: AitĀ. I. ii. 3. 8; ŚāṅkhāĀ. 1. 7 (3. 30); VīraMi. (Rājanīti.) 96. 21; एतमृग्वेदमभ्यतपꣳस्तस्याभितप्तस्य यशस्तेज इन्द्रियं वीर्यमन्नाद्यꣳ रसोऽजायत ChāndoU. iii. 1. 3; vi. 2. 4; अन्नाद्यं प्रत्यहमुपजीव्यमानं शरीरस्थितिकरं यद्भवति ChāndoUBh. 148. 15 (*on* iii. 6. 1); 146. 16 (*on* iii. 6. 1); **2C** eatable food, i. e. consumable item स्वर्गलोकं प्रतिपित्सु: ... चक्षुरादित्यस्वरूपेण अन्नाद्यत्वाद्य ... गुणाभ्याम् उपासीत ChāndoUBh. 166. 5 (*on* iii. 13. 1); जगत् मृत्यूपसिक्तमन्नाद्यत्वेन गृहीतम् GoviBh. 32. 1 (*on* i. 2. 9); **3** vessel containing food (हस्तेनामुक्तमनाद्यम् ...) अन्नाद्यमिति अन्नाद्यधारणार्थं पात्रं न तु साक्षादन्नम् CaturCin. iii (1). 1383. 6; **4** abundance of food अन्नाद्यमन्नसमृद्धि: VīraMi. (Rājanīti.) 99. 12; **5** particular type of medicinal plant तालीसपत्रं तालीसमन्नाद्यं च शुकोदरम्। धात्रीपत्रं चार्कवेधं करिपत्रं तमाह्वयम् KalpaK. 173. 367; **6** the word or expression *annādya* अत एव प्रकृतपरामर्श्यतच्छब्दनिर्दिष्टावेष्टिमात्रपुरस्कारेणान्नाद्याम्नानात् .. न तद्व्यतिरिक्तविषयेऽपि सावकाशं स्वाराज्यं गृह्णातीत्यपास्तम् MīmāKau. ii. 23. 8 (*on* ii. 3. 3)

[2]**अन्नाद्य** (annādya) *n.* primary or superior food मधु वै देवानां परममन्नाद्यम् TaiS. VII. v. 10. 1; परमेणैवास्मा अन्नाद्येनावरमन्नाद्यमवरुन्धे TaiBr. I. iii. 3. 3; परमेण रूपेणान्नाद्येन ... अन्नादोऽसानि PāraGS. i. 3. 20; प्रापणं परमान्नाद्यमन्नाद्यमतिभूतये PauṣkS. 26. 3.

[1]**अन्नाद्य** (annādya) *adj.* **Ai** food in general etc., victuals (for nourishment) etc. यथा श्रियेऽन्नाद्यायेमा: प्रजा यजमानाय यच्छेदेवं वै तत्संयौति ŚatBr. I. ii. 2. 3; (प्रजापति:) सोऽब्रवीदेकं वै वेदमन्नाद्यमसृक्षि सामैव। तद्व: प्रयच्छानि (अन्नार्थम्) JaimiUBr. i. 11. 3; तस्य च विशमादिशेत्तान् चैवान्नाद्येन LāṭyāŚS. i. 10. 12; योऽलमन्नाद्याय सन्नथान्नं नाद्यादिति ह्याह DrāhyāŚS. xxvi. 4. 5; गुह: ... ततो गुणवदन्नाद्यमुपादाय पृथग्विधम् ... वाक्यं चेदमुवाच ह Rāmā. ii. 44. 13; सार्वभौतिकमन्नाद्यं कर्तव्यं गृहमेधिना DakṣaSm. 2. 38; अन्यशूद्रेषु अन्नाद्यं ये भुञ्जन्ति क्षुधा द्विजा:। प्रायश्चित्तं च संप्राप्तं चरेच्चान्द्रायणं व्रतम् AṅgiSm. 121; BṛYamaSm. 3. 11; लब्ध्वा प्रभूतमन्नाद्यं क्रमशस्तूप योजयेत् Tantrākhyā. 64. 22; PañcT. 2. 29 (223. 2); कृते त्वस्थिगता: प्राणा: ... कलावन्नाद्यमेव च BṛParāSm. 1. 29; किंचित्कालं विनान्नाद्यैर्जीवन्ति मनुजादय: BṛParāSm. 5. 116; अनिवारितमन्नाद्यं सार्वजन्यं तु कारयेत् PāraS. 14. 539; शालीभिर्जुहुयान्नित्यम् ...। व्रीहिगोमहिषान्नाद्यैर्भवनं तस्य पूर्य्यते ŚāraTi. 14. 112; (ऊर्ध्वबाहु: ... जपेत्) भवत्यस्य नित्यमन्नाद्यम् ParaS. 16. 26; साधारणं च स्वाराज्यं फलं प्रात्यात्मिकं चान्नाद्यं विज्ञायते TantrVā. 586. 1 (*on* ii. 3. 3); शकटम् ... अन्नाद्येन च संपन्नम् ... यायात् BṛĀraUBh. 595. 2 (*on* iv. 3. 35); अन्नाद्याद्भक्तसक्त्वादेश्चिरस्थिताद्यानि जायन्ते सत्त्वानि प्राणिन: ManuBh. ii. 413. 22 (*on* 11. 142); (स:) पुंसा श्रद्धादिहीनेन ... अन्नाद्यं दत्तं गृह्णाति न: SkandP. ii (9). 26. 37; कर्मफलानामन्नाद्याश्वग्रामादीनां भागित्वात्कर्मभागीनीत्युच्यन्ते TātpaṬ. (Vā.) 580. 23 (*on* iii. 2. 61); तेषामपि तथान्नाद्यं पद्माक्ष: प्रददौ स्वयम् LiṅgaP. ii. 1. 17; दधिदुग्धानि नैकसंज्ञानि कल्पयेत्। ... अन्नाद्यं नृत्यगीतादि पर्वण्यप्यन्वहं नृप। विधिना विहिते कुण्डे मेखलावर्तवेदिभि: PadmP. iv. 90. 30; (हुत्वा) सिद्धमन्त्रस्ततोऽन्नाद्यं श्रियं चाप्नोति पुष्कलाम् ĪśānŚiPa. i. 38. 94; हवि: ... निवेदयेत्। ध्यायेत्तन्मनसा दिव्यमन्नाद्यं तृप्तिकारणम् ĪśānŚiPa. ii. 5. 121; i. 9. 146; अन्नाद्यस्यापि ब्राह्मणादिकर्तृकप्रयोगे सावकाशत्वात् MīmāKau. ii. 23. 10 (*on* ii. 3. 3); बहि:क्रतु विधीयते। तस्य चोक्तवचनेन अन्नाद्यं फलम् BhāṭṭDī. i. 144. 22 (*on* ii. 3. 2); भोजयेत्। पतिं च तदनुज्ञाता शिष्टमन्नाद्य(?द्य)मात्मना। भुक्त्वा नयेदहश्शेषम् ŚukraNī. 4 (4) 15; **1Aii** food etc. (considered as fourfold)

फलमूलामिषं शाकम् ... चतुर्विधं तदन्नाद्यमक्षय्यं ते भविष्यति MahāBhā. iii. 4.3; **B** food-grain etc. यथा त्वमग्ने समिधा समिध्यसि ... अन्नाद्येन समेधिषीय स्वाहा MantrBr. i. 6. 33 (comm. व्रीहियवादिकेन); **C** cooked or prepared food or meals etc. न वराहं न चोक्षाणम् ... भक्षयामि महाराज किमन्नाद्येन तेन मे MahāBhā. iii. 131. 17; सुपरीक्षितमन्नाद्यमद्यान्मन्त्रैर्विषापहैः ManuSm. 7. 217; ManuBh. ii. 67. 5 (*on* 7. 217); SūktiRa. 158. 7; सर्वं साध्यमथान्नाद्यं गन्धवर्णरसान्वितम् नित्यं परिपचेत् ViṣṇuDhaP. i. 62. 8; अन्नाद्यम् ... यच्छन्तीम् ... ध्यात्वा उमां यजति ... धनपतिः ĪśānŚiPa. i. 26. 101; **D** cooked or boiled rice etc. ब्राह्मणान् ... अन्नाद्येनासकृच्चैतान्गुणैश्च परिचोदयेत् ManuSm. 3. 233 (ManvaVi.अन्नाद्येनोदनेनाद्येन भक्तादिना); अन्नाद्यैरलमद्यार्ये स्वं दातुमिह चार्हसि LiṅgaP. i. 29. 55; 'अन्नाद्येन' पायसादिना ... परिचोदयेत् CaturCin. iii(1). 1026. 18; (अन्नाद्यजानां सत्त्वानाम् ... घृतप्राशो विशोधनम्) अन्नाद्यमोदनादि ManvaVi. 1416. 15 (*on* 11. 143); 419. 3 (*on* 3. 233) [KalpaK. 159. 238 gives *annādya* as the synonym of the following words: *andhas, anna, aśana, āyus, odana, kilāla, kūra, jīvana, dīdivi, parisruta, prasādhana, bhakta, bhissā, bhojya, vāja*]; **E** food (as oblation) etc. न देयमुच्छिष्टमन्नाद्यं श्राद्धकर्मणि VāyuP. ii. 17. 85; BrahmāṇḍP. ii. 15. 57; अन्नाद्यैरेव मुख्यैश्च ... पृथङ् मातामहानां तु केचिदिच्छन्ति मानवाः। त्रीन्पिण्डान् BrahmāṇḍP. ii. 11. 60; आसनारूढमन्नाद्यं पादोपहतमेव च। ... वर्ज्यानि श्राद्धकर्मणि BrahmāṇḍP. ii. 14. 53; CaturCin. iii(1). 609. 5; VīraMi. (Āhnika.) 510. 3; स्वागतेनाग्नयः प्रीताः आसनेन शतक्रतुः। पितरः पादशौचेन अन्नाद्येन प्रजापतिः VedaVyāSm. 4. 11; द्रव्यानुक्तौ होमविधौ घृतमन्नाद्यमेव च TantrRā. 11. 25; पुत्रार्थे मया संकल्प्य ...। तर्पयित्वा द्विजान् सप्त अन्नाद्येन फलेन च। पश्चाद्विसर्जितं पिण्डम् VarāP. 187. 62; अतोऽवशिष्टमन्नाद्यं पिण्डपात्रे तु निक्षिपेत् BrahmP. 219. 65; (हरिम्) अलाभे पुष्पपत्रानामन्नाद्येनापि पूजयेत् PadmP. iv. 94. 11; होमदानाद्यैर्गन्धान्नाद्यैर्बलिं हरेत् ĪśānŚiPa. i. 45. 25; नवम् ...। अन्नाद्यं कुसुमाद्यं वा नानिवेद्य चरेत्स्वयम् ĪśānŚiPa. ii. 18. 126.

²अन्नाद्य (annādya) *adj.* who eats food, eater of food अन्नाज्याभ्यां तु नियतं हुत्वान्नाद्यो भवेन्नरः TantrRā. 11. 32.

अन्नाद्यकाम (annādya-kāma) *adj.* [*f.* - ā] **A** who is desirous of food in general or victuals (for nurishment) यो वृष्टिकामः स्याद्योऽन्नाद्यकामः ... (सः) सौभरेण स्तुवीत PañcBr. viii. 8. 18; ŚābaBh. 563. 7 (*on* ii. 2. 28); स हैतेनापि विष्ठाव्राज्यन्नाद्यकामो यजेत ŚatBr. V. v. 1. 12; ŚatBr. (K.) VII. iv. 2. 13; (प्रजाः) किंकामास्स्थेति अन्नाद्यकामा इत्यब्रुवन् JaimiUBr. i. 11. 2; आग्नेयमष्टाकपालं निर्वपेद्यः ... अन्नाद्यकामो वा MānŚS. 122. 6; जुहुयात् ... बुधः। अन्नमन्नाद्यकामः ParaS. 15. 35; (used as noun) (one) who is desirous of food in general विराजावन्नाद्यकामः कुर्वीत AitBr. 1. 5 (28); बैल्वं यूपं कुर्वीतान्नाद्यकामः पुष्टिकामः AitBr. 6. 1(140); KauṣīBr. 10. 1 (44. 17); ĀpaŚS. vii. 1. 16; स एव पशुकामस्यान्नाद्यकामस्य यज्ञस्तेन पशुकामोऽन्नाद्यकामो यजेत KauṣīBr. 4. 5 (16. 1); (यूपं करोति) औदुम्बरमन्नाद्यकामस्य ṢaḍviBr. iv. 4. 6; (अग्निनैव देवानां ब्रह्मणा वर्चसी भवति) एतामेव प्रतिपदं कुर्वीतान्नाद्यकामः JaimiBr. 1. 93; शाक्त्या अन्नाद्यकामा अदीक्षन्त JaimiBr. 1. 165; विशोविशीयम् अन्नाद्यकामः कुर्वीत JaimiBr. 1. 172; 1. 185; 1. 204; शकलो वा अन्नाद्यकामस्तपोऽतप्यत JaimiBr. 3. 93; अग्निं नरो दीधितिभिररण्योरित्यन्नाद्यकामः AitĀ. I. i. 2. 1; अन्नाद्यकामो निर्भुजं ब्रूयात् AitĀ. III. i. 3. 7; ŚāṅkhāĀ. 7. 11 (28. 24); यजेत। ... एकत्रिकेण त्र्येकेण वान्नाद्यकामः ĀśvaŚS. II. iii. 5. 13; (यजेत) तीव्रसोमेनान्नाद्यकामः ĀśvaŚS. II. iii. 7. 31; (यजेत) व्योम्नान्नाद्यकामः ĀśvaŚS. II. iii. 8. 6; II. iv. 2. 3; II. iv. 3. 6; II. v. 2. 14; दर्शपूर्णमासावन्नाद्यकामस्य ŚāṅkhāŚS. xiv. 5. 1; xiv. 8. 1; वेदं करोति ... मूतकार्यमन्नाद्यकामस्य BaudhŚS. i. 3. 14; BhārŚS. i. 6. 5; HirŚS. i. 2. 74 (91. 2); ĀpaŚS. i. 6. 5 (comm. अन्नाद्यं भोज्यं भोजनशक्तिर्वा); अन्नाद्यकामेन प्राश्यः ĀpaŚS. i. 9. 13; जुहुयात् ... ओदनेनान्नाद्यकामस्य तण्डुलैरोजस्कामस्य ĀpaŚS. vi. 15. 1; शुनासीरीयेण ... एतेनैव ... ब्रह्मवर्चसकामोऽन्नाद्यकामो वा यजेत ĀpaŚS. viii. 22. 7; xv. 16. 1; xvi. 20. 10; xix. 4. 12; xxii. 10. 21; xxii. 13. 6; सप्तत्रिंशद्रात्रमन्नाद्यकामा उपेयुः ĀpaŚS. xxiii. 6. 5; xxiii. 4. 13; दिशामवेष्टिभिरन्नाद्यकामो यजेत MānŚS. 131. 21; 206. 12; दीर्घव्याधिप्रतिष्ठाकामान्नाद्यकामानां द्वितीयः KātyŚS. xxii. 2. 17; अन्नाद्यकामस्य विराट् KātyŚS. xxii. 10. 10; xxiv. 2. 11; दशमेऽन्नाद्यकामम् (उपनयेत्) HirŚS. xxvi. 1. 23 (7. 4); BaudhGS. ii. 5. 5; ĀpaDS. i. 1. 20; आजमन्नाद्यकामः ŚāṅkhāGS. i. 27. 2; KauṣīGS. i. 19. 2; प्राशयेत् ...। कपिञ्जलमांसेनान्नाद्यकामस्य PāraGS. i. 19. 8; संक्रमयज्ञेन यजेतान्नाद्यकामः ŚābaBh. 594. 8 (*on* ii. 3. 5); (अन्नाद्यकामस्य बैल्वो यूपः इति फलविधिः) बैल्वमन्नाद्यकामस्य (यूपः) ŚābaBh. 1247. 19 (*on* iv. 3.3); 2279. 5 (*on* xii. 4. 17); एवमन्नाद्यकामस्वर्गकामयोरपि दर्शयितव्यम् TantrVā. 570. 3 (*on* ii. 2. 28); अन्नाद्यकामस्त्वदितिम् ... यजेत् BhāgP. ii. 3. 4; एतयान्नाद्यकामं याजयेत् Kāśi. i. 39. 23 (*on* 1. 88½); अन्नाद्यकामस्य त्रैवर्णिकस्य संभवात् Bhām. 659. 13 (*on* iii. 3. 52); अन्नाद्यकामो भास्करम् ... उपासीत SūryTāU. 55. 8 (1); अन्नाद्यकामः श्रीपुष्पैः सिततण्डुलमिश्रितैः। जुहोति ĪśānŚiPa. i. 34. 77; यथा 'एतयान्नाद्यकामं याजयेत्' इत्यत्र याजनान्वयमनूद्य यागान्वय एव प्राप्तोऽन्नाद्यकामस्य विधीयते Aparā. 1032. 11 (*on* 3. 205); अन्नाद्यकामो 'बैल्वमन्नाद्यकामस्य' इत्यादावधिक्रियते PrakaVi. 18. 24; अन्नाद्यकामस्य फलित्वेन श्रवणबलात् आक्षेप्यम् MayūMāli. 163. 19 (*on* ii. 3. 2); **B** (used as noun) (one) who is desirous of abundance of food क॰सेन ब्रह्मवर्चसकामस्य प्रणयेत् मृन्मयेनान्नाद्यकामस्य HirŚS. i. 4. 45 (114. 1) (comm. अन्नाद्यमन्नमत्तीत्यन्नादः प्रकृष्टान्नस्यान्नादस्य भावोऽन्नाद्यं तत्कामस्य यजमानस्य)

अन्नाद्यकाम (annādya-kāma) *m.* desire for food in general etc. कुर्यान्मर्ता-मन्नाद्यकामाय SaṁhiUBr. 2. 14.

अन्नाद्यकामचोदना (annādyakāma-codanā) *f.* injunction prompting one who is desirous of food etc. यथैव हि राजसूयचोदनासंनिहितानालोच्य प्रवर्तते तथैवान्नाद्यकामचोदनापि TantrVā. 594. 15 (*on* ii. 3. 3)

अन्नाद्यकामत्व (annādyakāma-tva) *n.* the state of being one who is desirous of food etc. तत एवान्नाद्यकामत्वाविशेषेण त्रयाणामपि वर्णानां प्राप्ति-संभवात् MayūMāli. 163. 18 (*on* ii. 3. 2)

अन्नाद्यकामप्रयोग (annādyakāma-prayoga) *m.* performance by one who is desirous of food etc. अन्नाद्यकामप्रयोगेऽवेष्टेरिदं लिङ्गदर्शनात् VedāntKa. 464. 13 (*on* iii. 3. 52); क्षत्रियस्य कर्तुः प्रसङ्गादन्नाद्यकामप्रयोगेऽप्यन्वयापत्त्याः MayūMāli. 163. 22 (*on* ii. 3. 2)

अन्नाद्यकामवाक्य (annādyakāma-vākya) *n.* sentence prompting one who is desirous of food etc. नैमित्तिकानामप्यन्नाद्यकामवाक्येन काम्यतापि BhāṭṭCan. 74. 8 (*on* xv. 1. 16); विशेषविषयेणान्नाद्यकामवाक्येन शान्तेः MayūMāli. 832. 19 (*on* xi. 4. 3)

अन्नाद्यकामाधिकार (annādyakāmādhikāra) *m.* section dealing with (right or entitlement of) one who is desirous of food etc. अन्नाद्यकामाधिकारेऽपि राजपदानुवृत्तेः VedāntKa. 463. 25 (*on.* iii. 3. 44)

अन्नाद्यकामापूर्व (annādyakāmāpūrva) *n.* transcendental merit of one who is desirous of food etc. न च ... वृष्टिकामापूर्वेण ... अन्नाद्यकामा-पूर्वोपयोगिसौभराङ्गं ऊर्क्निधनं प्रयुज्यते NyāyRaMā. 14. 5.

अन्नाद्यकामावेष्टि (annādyakāmāveṣṭi) *f.* sacrifice called Aveṣṭi enjoined for one who is desirous of food etc. अन्नाद्यकामावेष्टेः प्रयोगस्य राजसूयान्तर्गतावेष्टेः प्रयोगान्तरात् भेदावगतेः NyāySu. (So.) 897. 21 (*on* ii. 3.3)

अन्नाद्यचेतन (annādy-acetana) *m.* non-sentient thing such as food ब्रह्मणि जीवादन्नाद्यचेतनाद्यान्यत्वेन सिद्धे जन्मादिसूत्रप्रभृति शास्त्रं प्रवर्तते ŚivārkaMaDī. i. 94. 9 (*on* i. 1.1)

अन्नाद्यज (annādya-ja) *adj.* produced in food etc. अन्नाद्यजानां सत्त्वानां रसजानां च सर्वशः। फलपुष्पोद्भवानां च घृतप्राशो विशोधनम् ManuSm. 11.143.

अन्नाद्यदान (annādya-dāna) *n.* gifting of food etc. स्नात्वा स्वस्तिवाचनमन्नाद्य-दानमौपासनहरणं वैश्वदेवं च कुर्यात् VaikhāGS. 5. 13 (85. 18)

अन्नाद्यधनवत् (annādyadhana-va(n)t) *adj.* possessing food and wealth प्राह्णे नित्यं जपेन्मन्त्रम् ... सहस्रम् ... सोऽन्नाद्यधनवान्भवेत् ĪśānŚiPa. i. 26. 102.

अन्नाद्यधिष्ठातृ (annādy-adhiṣṭhātṛ) *m.* superintendent of food etc. आत्मशब्दादन्नमयादीनामन्नाद्यधिष्ठातृचेतनत्वमवगम्यते BrahmSūBh. (Śrī.) ii. 309. 5 (*on* iii. 3. 15)

अन्नाद्यनुमित (annādy-anumita) *adj.* inferred by food etc. अन्नमयादयः ... चेतनाः अन्नाद्यनुमितपञ्चभूताधिष्ठातारः ... पुरुषाः BrahmSūBh. (Śrī.) i. 228. 3 (*on* i. 1. 16)

अन्नाद्यपक्वता (annādy-apakvatā) *f.* non-digestion of food etc. मलवेगोऽथ स्त्रियाम् ... प्रवाहिका चाथाजीर्णाद्यन्नाद्यपक्वता KalpaK. 55. 312.

अन्नाद्यपर्यन्त (annādya-paryanta) *adj.* ending with victuals (for nourishment) etc. यशआद्यन्नाद्यपर्यन्तं तत् व्यक्षरत् विशेषेणाक्षरत् अगमत् ChāndoUBh. 142. 6 (*on* iii. 1. 4)

अन्नाद्यफल (annādya-phala) *n.* food etc. as fruit 'यदि ब्राह्मणो यजेत्' ... इत्यादि वाक्येन ब्राह्मणादिसंबन्धोऽवेष्टेर्विधीयतेऽन्नाद्यफलाय BrahmSūBh. (Bhā.) 194. 26 (*on* iii. 3. 50)

अन्नाद्यफल (annādya-phala) *adj.* having food etc. as the fruit ननु .. राजसूयचोदनां बाधित्वा अन्नाद्यफलतयैव भवितव्यम् TantrVā. 594. 4 (*on* ii.3.3)

अन्नाद्यफलक (annādyaphala-ka) *adj.* having food etc. as the fruit राजसूयात् बहिरनुष्ठेयानि प्रयोगान्तराण्येवान्नाद्यफलकानि विधीयन्ते ब्राह्मणादिवाक्यैः MīmāKau. ii. 24. 16 (*on* ii. 3. 3); राजसूयान्तर्गतावेष्ट्यादौ ... अन्नाद्यफलकब्राह्मणादिकर्तृकावेष्ट्यादिप्रयोगे दक्षिणापेक्षायाम् ... ग्रहणम् .. वक्ष्यते BhāṭṭDī. iv. 195. 23 (*on* xi. 4. 1)

अन्नाद्यफलकत्व (annādyaphalaka-tva) *m.* the state of having food etc. as the fruit द्विविधस्यापि प्रयोगस्यान्नाद्यफलकत्वमेव MīmāKau. ii. 24. 12 (*on* ii. 3. 3); ब्राह्मणादिकर्तृकप्रयोगस्यैवान्नाद्यफलकत्वौचित्यात् MīmāKau. ii. 24. 14 (*on* ii. 3. 3)

अन्नाद्यफलसंबन्ध (annādyaphala-sambandha) *m.* relation with food etc. as fruit अवेष्टिमात्रप्रयोगाणाम् अन्नाद्यरूपफलसंबन्धस्य ... अन्नाद्यर्थमनुष्ठानं वेदितव्यम् MīmāKau. ii. 19. 20 (*on* ii. 3. 3)

अन्नाद्यभाग (annādya-bhāga) *m.* part of food etc. कृत्स्नं वेदममृतमन्नाद्यभागमिति ध्यायन्नवृष्टस्य भक्षयेत् ŚāṅkhāŚS. xiii. 12. 10.

अन्नाद्यभाव (annādy-abhāva) *m.* absence of food etc. लुब्धकायातिथयेऽन्नाद्यभावे भोजनार्थं कपोत आत्मानमेव प्रददौ SmṛtiCan. ii. 594. 10.

अन्नाद्यभूत (annādya-bhūta) *adj.* **A** which has become the food etc. ओषध्यो वीरुधश्चापि पशवो मृगपक्षिणः अन्नाद्यभूता लोकस्य MahāBhā. iii. 199. 5; **B** who has become the consumable item etc. शत्रोरन्नाद्यभूतः सन् ... कः प्राज्ञो विषयं व्रजेत् MahāBhā.xii. 136. 167.

अन्नाद्यभ्यवहार (annādy-abhyavahāra) *m.* act of eating of food etc. जीवोऽन्नाद्यभ्यवहारेण शरीरं ब्रह्मयति PrakaVi. 245. 17.

अन्नाद्यम् (annādyam) *gr.* the word or expression *annādyam* (अन्नाद्यम् ... पूर्वः दत्ते इत्यत्र तृतीयवर्णः) अन्नाद्यमादत्ते इदमहम् BhārŚi. 48.

अन्नाद्यमद्यसम (annādyamadya-sama) *adj.* equal to (that of) food and liquor प्रशस्यते भूमिः। गन्धश्च भवति यस्या घृतरुधिरान्नाद्यमद्यसमः BṛSaṁ.53.96.

अन्नाद्यरूप (annādya-rūpa) *adj.* of the form of food etc. अवेष्टिमात्रप्रयोगाणाम् अन्नाद्यरूपफलसंबन्धस्याप्यवगमात् MīmāKau. ii. 19. 20 (*on* ii. 3.3)

अन्नाद्यर्थ (annādy-artha) *adj.* meant for food etc. अनेकफलजननायोगात् ... प्रयोगाणामन्नाद्यर्थमनुष्ठानं वेदितव्यम् MīmāKau. ii. 20. 3 (*on* ii. 3. 3)

अन्नाद्यर्थिता (annādy-arthitā) *f.* desire for food etc. कारीर्यादिमाधुकृत्या वृष्ट्यन्नाद्यर्थितया विदुषानुष्ठिता VedāntDī. 226. 8 (*on* iv. 1. 17)

अन्नाद्यवत् (annādya-vat) *adv.* **A** like cooked food etc. अकर्तुरपि फलोपभोगोऽन्नाद्यवत् SāṁkhyaPra; Sū. 1. 105 (5. 1); SāṁkhyPra Bh. 49. 33 (*on* 1. 99); **B** like food in general etc. अन्नाद्येन श्रद्धयोत्सृष्टेन तथोदकेन अन्नाद्यवददुष्टेनेति मुख्यकल्पानुकल्पौ ManvaVi. 329. 17 (*on* 3. 82)

अन्नाद्यवाक्य (annādya-vākya) *n.* sentence (prompting the performance) for food etc. न त्वेतावतान्नाद्यवाक्येऽपि प्रयोगान्तरविधिः MīmāKau. ii. 20. 3 (*on* ii. 3. 3)

अन्नाद्यविषय (annādya-viṣaya) *m.* item of food भक्ष्यं भोज्यम् ... चकारान्नाद्यविषयं हेमपात्राणि सर्वतः VarāP. 11. 36.

अन्नाद्यशील (annādya-śīla) *m.* epithet of Skanda (*lit.* disposed to eating of food) स्कन्दो बाणो हेमचूडो भद्रसेनो भवस्तथा। भवपुत्रोऽन्नाद्यशीलः कुक्कुटध्वज एव च TantrSa.12.152.

अन्नाद्यसंयोग (annādya-saṁyoga) *m.* construing with the word *annādya* 'एतयान्नाद्यकामं याजये'दिति प्रत्यक्षया विशेषश्रुत्यान्नाद्यसंयोगान्न प्रकरणापेक्षिण्या सामान्यरूपया ... गृह्यते ŚāstrDī. 831. 23 (*on* xi. 4. 3)

अन्नाद्यसंचय (annādya-sañcaya) *m.* heap or mass of food etc. मे निर्धनस्याद्य ... देवेश कुरुष्वान्नाद्यसंचयम् VarāP. 11. 19.

[1]**अन्नाद्यसंभव** (annādya-sambhava) *m.* production, i. e. obtainment of food etc. गोसिद्धिर्गोरसैर्हुत्वा पद्मैरन्नाद्यसंभवः ĪśānŚiPa. i. 34. 80.

[2]**अन्नाद्यसंभव** (annādy-asambhava) *m.* non-production, i. e. non-obtainment of food etc. निरुद्धे भोजने इति भोजनार्हत्वे सत्येवान्नाद्यसंभवादेर्भोजने निवृत्ते VīraMi. (Āhnika.) 475. 3.

अन्नाद्यसाधन (annādya-sādhana) *n.* means of food in general अन्नाद्यसाधनसौभर एव ऊर्गिति LaCandr. 861. 31.

अन्नाद्याक्रमण (annādy-ākramaṇa) *n.* act of approaching to, i. e. falling into the food मक्षिका जीवनकाले अन्नाद्याक्रमणे ManvaVi. 676. 23. (*on* 5. 133)

अन्नाद्यागान (annādy-āgāna) *n.* act of singing for the food याजमानं यथा कर्म ह्याश्रित्य फलवद्भवेत्। अन्नाद्यागानमुद्गातुस्तज्ज्ञानं तद्वदाश्रितम् BṛĀraUBhVā. i. 3. 386.

अन्नाद्यादिविषय (annādyādi-viṣaya) *m.* object such as food विश्वरूपैकपाशं स्वर्गपुत्रान्नाद्यादिविषयभेदाद् विश्वरूपम् ... विश्वरूपैकपाशम् ŚvetāUBh. 83. 4 (*on* 1. 4)

अन्नाद्याद्यर्थ (annādyādy-artha) *adj.* meant for food in general वृष्ट्यर्थं सर्वसौभरानुष्ठानेऽपि अन्नाद्याद्यर्थमूर्गादिनिधानानुष्ठानम् MīmāKau. iii(2). 300. 22 (*on* ii. 2. 28)

अन्नाद्याधार (annādy-ādhāra) *m.* substratum, i. e. container of food etc. भूतलात्पात्रोद्धरणे दोषोऽन्नाद्याधारमहाभाजनविषयः SmṛtiCan. v. 355. 20; CaturCin. iii (1). 1018. 12.

अन्नाद्याधिक्य (annādy-ādhikya) *n.* excess or great quantity of food etc. वैशेष्यं विशेषभावः। त्रिवृत्कृतेऽप्येकैकस्मिन् तत्र तत्रान्नाद्याधिक्यरूपविशेषभावादन्नादिवादः VedāntDī. 140. 1 (*on* ii. 4. 19)

अन्नाद्याभाव (annādyābhāva) *m.* absence of food (as offering) etc. केचित्तु अन्नाद्याभावे उदकफलमूलक्षीराणामन्यतमेन नित्यश्राद्धं कर्तव्यमित्यस्यार्थमाहुः ManvaVi. 329. 19 (*on* 3. 82)

अन्नाद्यार्थत्व (annādyārtha-tva) *n.* the state of being meant for food etc. न च राजसूयप्रकरणपठितानामप्येषां निरवकाशेन विशेषवचनेन ब्राह्मणादिकर्तृकत्वेनान्नाद्यर्थत्वावगमात् BhāṭṭDī. iv. 197. 17 (*on* xi. 4. 3)

अन्नाद्यार्थम् (annādyārtham) *adv.* for the sake of food etc. तस्य ब्राह्मणादिकर्तृकत्वेनान्नाद्यार्थं बहिःक्रतुप्रयोगत्वेन स्थापितत्वात् BhāṭṭDī. iv. 197. 13 (*on* xi. 4. 3)

अन्नाद्युपढौकन (annādy-upaḍhaukana) *n.* act of offering of food etc. उपहारः देवतार्थमन्नाद्युपढौकनम् VīraMi. (Paribhāṣā.) 93. 19.

अन्नाद्युपपत्ति (annādy-upapatti) *f.* act of providing food etc. क्षुधिते दुर्गतेऽन्नाद्युपपत्त्युपेक्षा विषयता सर्वगुणसंपन्नस्यापि तृणवदवज्ञायेत ManuBh. ii. 17. 2 (*on* 7. 52)

अन्नाद्युपयोग (annādy-upayoga) *m.* consumption of food etc. एवमन्नाद्युपयोगनिमित्तं बलम् ChāndoUBh. 436. 6 (*on* vi. 8. 2); अन्नाद्युपयोगात्प्रागपि सिद्धत्वात् PrakaVi. 672. 15.

अन्नाद्युपयोगिन् (annādy-upayogin) *adj.* (used as noun) (people) making use (in the preparation) of food etc. तद्विकाराणां तु दर्व्यादीनां प्रक्षालनतक्षणे स्वल्पोपघातेऽन्नाद्युपयोगिनां कर्तव्ये ManuBh. i. 479. 7 (*on* 5. 121)

अन्नाद्युपलक्षित (annādy-upalakṣita) *adj.* adventitiously qualified or indicated by food etc. 'अन्नं ब्रह्मेति व्यजानात्' इत्यत्र किमन्नाद्युपलक्षितब्रह्मवेदनमुक्तम् ŚrutaPra. iB. 196. 19 (*on* i. 1. 13)

अन्नाद्युपासक (annādy-upāsaka) *adj.* (used as noun) (one) who meditates on food (as Brahman) etc. अन्नाद्युपासकानां वा फलमेतदिहोच्यते TaiUBhVā. 201. 19(3)

अन्नाद्येकदेश (annādy-ekadeśa) *m.* part such as the word *anna* अन्नप्राणाद्येकदेशोत्कीर्तनेनान्नमयादिशब्दलक्षणया अन्नादिशब्दानाम् ... तन्निमित्ताभिधेयैक्यमङ्गीक्रियते NyāySu. (Ja.) 132B. 3 (*on* i. 1. 6)

अन्नाद्योत्पत्ति (annādyotpatti) *f.* production of food etc. एकैकहविःप्रयोगेभ्यो नान्नाद्योत्पत्तिः MīmāKau. ii. 23. 6 (*on* ii. 3. 3)

अन्नाधार (annādhāra) *m.* substratum, i. e. vessel of food अन्नाधारं प्रतिष्ठाप्य तदूर्ध्वे लोहनिर्मितम् PāraS. 18. 272.

अन्नाधार (annādhāra) *adj.* based on or supported by food अन्नाधारमिदं सर्वं जगत्स्थावरजङ्गमम् PadmP. vi. 120. 14.

अन्नाधिकरण (annādhikaraṇa) *n.* matter, i. e. preparation of food अन्नाद्याहरणे (v.l.अन्नाधिकरणे) युक्ताः ... मत्प्रियकाम्यया MahāBhā. ii. 30.30.

अन्नाधिकार (annādhikāra) *m.* topic of food अन्नाधिकारात् तदुच्छिष्टलेपोपहतानाम् (शुद्धिः क्षाराम्लोदकवारिभिः) BālaKrī. i. 130. 11 (*on* 1. 188)

अन्नाधिप (annādhipa) *m.* **A** deity presiding over food द्वात्रिंशद्भेदगुणिता सर्वमन्त्रमयी ...। सूते ... मन्त्रमन्नाधिपस्य च ŚāraTi. 1. 102; **B** lord or master of food तं त्यक्तजीवितं ज्ञात्वा सत्रदोऽन्नाधिपो निजाम्। साध्वीं विवासयामास BṛKathāMañ. ix. 2. 682; इत्थम् ... साधकजनस्य हिताय गीतमन्नाधिपस्य च हरेरिह कल्पदृष्टम् ĪśānŚiPa. i. 38. 101; **C** name of a formula एष धृत्यर्णो मन्त्रोऽन्नाधिपसंज्ञितः ĪśānŚiPa. i. 26. 100; **D** king Anna अन्नाधिपः ... आययौ बलिनं जेतुं दुर्भिक्षम् RājTa. (Prā.) 360.

अन्नाधिपति (annādhipati) *m.* **A** name of a formula मन्त्रो निरङ्गावरणो ह्यन्नाधिपतिसंज्ञितः ĪśānŚiPa. i. 38. 89; **B** lord or master of food ध्येयोऽन्नाधिपतिः प्रसन्नवदनः पीताम्बरो वामनः ĪśānŚiPa. i. 38. 91; **C** deity presiding over food अन्नाधिपतये ... स्वाहा PañcRā. (Nā.). iii. 14. 13.

अन्नाधियज्ञ (annādhiyajña) *m.* epithet of Śiva (*lit.* (one) having the lordship of sacrifice with food) त्वम् ... मृत्युरन्नाधियज्ञः ... स्तूयसे वेदविद्भिः SaurP. 29. 34.

अन्नाधिष्ठातृ (annādhiṣṭhātṛ) *m.* deity presiding over food ध्यातव्यं पूर्ववत् प्रेतम् ...। अन्नाधिष्ठातृभावेन नीत्वा च प्रतिपद्य च PauṣkS. 27. 493.

अन्नाधीनासु (annādhīnāsu) *adj.* (used as noun) (one) having life-breath dependent on food अल्पायुषः स्वल्पवृत्ता अन्नाधीनासवः MahNirvāT. 3. 123.

अन्नानन्नवैलक्षण्य (annānanna-vailakṣaṇya) *n.* distinction or difference between food and non-food न चान्नानन्नवैलक्षण्यमनुभूयते Tattvodyo. 4A. 7.

अन्नानभिनन्दना (annānabhinandanā) *f.* lack of desire for food or appetite अन्नानभिनन्दना तृप्तिरिव तृप्तिररोचकः AṣṭāSaṁ. i. 108. 11 (1. 20)

अन्नानभिलाष (annānabhilāṣa) *m.* lack of desire for food or appetite आसन्नप्रसवायाः ... शिथिलकुक्षिताधोगुरुत्वमन्नानभिलाषः (भवति) AṣṭāSaṁ. i. 209. 11 (2. 3)

अन्नानभिलाषिन् (annānabhilāṣin) *adj.* not desiring for food or not having appetite (हस्ती मार्गमूर्च्छया) स तया ... अन्नानभिलाषी स्वप्नकामः ... अस्वस्थशरीरः Hastyāyur. 96. 9 (1. 13)

अन्नानुगत (annānugata) *adj.* following, i. e. addicted to food अन्नानुगतोऽनुशयी यस्तरुणः पुरुषोऽन्नं भक्षयति स तद्रूप एव भवति PrakaVi. 741. 21.

अन्नानुपान (annānupāna) *n.* post prandial drink आहारगुणैः पानं विपरीतं तदिष्यते अन्नानुपानं धातूनाम् CaraS. i. 27. 319 (1941 Ed.)

अन्नानुरूप (annānurūpa) *adj.* [*f.*-ā] **A** which is conforming to or in keeping with the food भजामः। अन्नानुरूपां तनुरूपऋद्धिम् NaiṣC. 3. 17; **B** suitable for (containing) food ... पात्रेष्वन्नानुरूपेषु ... अन्नं तु भोजयेत् अन्नानुरूपेषु स्वविभवानुसारेण सौवर्णराजतादिषु VīraMi. (Āhnika.) 463. 7.

अन्नानुविद्ध (annānuviddha) *adj.* connected with food तनुतरतेजोऽबन्नानुविद्धः कौष्ठ्यमारुतो हि प्राणः ĀtmaSi. 17. 11.

अन्नान्त (annānta) *adj.* ending with the word *anna* पञ्च प्राणादयो वा स्युरन्नान्तास्तच्छ्रुतत्वतः BṛĀraUBhVā. iv. 4. 640.

अन्नान्त (annānta) *m.* end or completion of (partaking of) food अन्नान्तप्राप्तशर्वांशजमुनिचकितद्रौपदीचिन्तितोऽथ प्राप्तः शाकान्नमश्नन् मुनिगणमकृथास्तृप्तिमन्तं वनान्ते Nārāy. x. 86. 4.

अन्नान्तर (annāntara) *n.* **1A** another cooked food नापि भोजनार्थमुपकल्प्यमानादन्नान्तरात् पृथक्कृत्य (भोक्तव्यम्) CaturCin. iii (1). 1365. 13; **1B** another food (than one for oblation) अन्नं बल्यर्थोपक्लृप्तमपि न बलिं हरेदन्नान्तराभावे ManvaVi. 344. 23 (*on* 3. 108); **2** distinct dish or meals (prepared with milk) क्षीरी त्वन्नान्तरे मतः ŚabdaRaSaK. 262. 18.

अन्नान्तरनिवर्तक (annāntara-nivartaka) *adj.* which prevents, i.e. stops another food 'घृतप्राशनं' नान्नान्तरनिवर्तकम् ManvaVi. 657. 2 (*on* 5. 103)

अन्नान्तरलाभ (annāntara-lābha) *m.* obtainment of another food एकमेकस्वामिकमन्नं अनापदि अन्नान्तरलाभसंभवे नाद्यात् (ब्रह्मचारी) VīraMi. 94. 4 (*on* 1. 32)

अन्नान्तरसंपादन (annāntara-sampādana) *n.* preparation of another or different food इयं तु यथोक्ता शुद्धिरन्नान्तरसंपादनाशक्तिरूपायामापद्येव कर्तव्या CaturCin. iii (1). 832. 17.

अन्नान्तरसंबद्ध (annāntara-sambaddha) *adj.* related to another food (than one for oblation) परान्नसंस्पृष्टस्य चाहविष्यस्य होमः (न विद्यते) ... परान्नसंस्पृष्टम् अन्नान्तरसंबद्धम् VīraMi. (Āhnika.) 396.11.

अन्नान्तरसंभव (annāntara-sambhava) *m.* possibility of another food अनापद्यन्नान्तरसंभवे अग्निहीनस्य उत्सृष्टश्रौतस्मार्ताग्नेरन्नं नाद्यात्VīraMi. 238. 21 (*on* 1. 160)

अन्नान्तरात्मन् (annāntarātman) *m.* epithet of Viṣṇu (*lit.* who is the inner controller of the body) त्वमेवान्नान्तरात्मा त्वं परमात्मा त्वमुच्यते BrahmP. 178. 151.

अन्नान्तराभाव (annāntarābhāva) *m.* absense of another or different food (अन्नशुद्धिः) वैश्यस्य द्वादशाहेन वेति भोक्तुरन्नान्तराभावे उक्तगुणविशिष्टस्य वैश्यस्य HārLa. 13. 7.

अन्नान्तरासंसृष्ट (annāntarāsaṁsṛṣṭa) *adj.* not mixed with another food (केवलैर्वर्तयेत् सदा) केवलैरन्नान्तरासंसृष्टैः ManvaVi. 708. 2 (*on* 6. 21)

अन्नान्त्य (annāntya) *adj.* ending with the word *anna* ततोऽन्नान्त्यं रमान्तं च ... समुद्धरेत् (मन्त्रम्) PāraS. 24. 54.

अन्नान्नाद (annānnāda) *adj.* (used as noun) **i** food and eater of food, i.e. life स य एवम् एतदन्नमन्ने प्रतिष्ठितं वेद प्रतितिष्ठति अन्नान्नादात्मनैव TaiUBh. 289. 18 (*on* 3. 7); **ii** food and eater of food अप्सु ज्योतिः इत्यब्ज्योतिषोरन्नान्नादगुणत्वेनोपासकस्य अन्नस्य बहुकरणं व्रतम् TaiUBh. 291. 4 (*on* 3.9)

अन्नान्नादत्व (annānnāda-tva) *n.* the state of being food and eater of food अन्नान्नादत्वसंस्तुतं जगदेकीकृत्य ... प्रविभज्य तस्मिन्ब्रह्मदृष्टिर्विधातव्या ChāndoUBh. 219. 5 (*on* iv. 4. 1); यः ... गार्हपत्यमग्निम् अन्नान्नादत्वेन ... उपास्ते ChāndoUBh. 239. 5 (*on* iv. 11. 2); आकाशान्तस्य कार्यस्यैव अन्नान्नादत्वमुक्तम् TaiUBh. 295. 7 (*on* 3. 10); अन्नान्नादत्वहेतोस्तदन्नं हीत्युच्यते बुधैः TaiUBhāVā. 95. 18 (2); अन्योन्यस्थितिहेतुत्वादन्नान्नादत्वमुच्यते TaiUBhāVā. 202. 8(3); मूर्तामूर्तात्मकस्यास्य ह्यन्नान्नादत्वरूपिणः। अतद्वानग्रजोऽहम् TaiUBhāVā. 210. 5 (3)

अन्नान्नादद्वय (annānnāda-dvaya) *n.* pair of food and eater of food अन्नान्नादद्वयं सर्वं त्वमेव तदपि प्रभो BṛĀraUBhVā. vi. 3. 34.

अन्नान्नादरूप (annānnāda-rūpa) *n.* [Inst.] in the form of food and eater of food जगदन्नान्नादरूपेण भोक्तृभोग्यात्मकम् ViṣṇuSaBh. 124. 18 (*on* 1. 18)

अन्नान्नादादि (annānnādādi) *adj.* food and eater of food etc. अतीत्यायं संव्यवहारविषयमन्नान्नादादिलक्षणमविद्याकृतं विद्यया ब्रह्मत्वमापन्नो विद्वान् TaiUBh. 298. 19 (*on* 3. 10)

अन्नान्नादादिक (annānnādādi-ka) *adj.* consisting of food and eater of food etc. स यश्चायमिति ह्युक्तिरन्नान्नादादिकस्य हि TaiUBhāVā. 208. 18 (3)

अन्नापचि (annāpaci) *f.* indigestion of food अश्रद्धान्नारोचकोऽथाविपाकोऽन्नापचिः स्त्रियाम् KośaKaTa. 1. 7270.

अन्नापल्लीय (annāpallīya) *adj.* pertaining to the village of food सप्तशतकं चान्यदन्नापल्लीय(?)मेवमन्यतोऽपि विषयेषु कतिषु पूर्वपुरुषक्रमागताया ध्रुववृत्तेः प्रभुः UdaySuKa. 152. 3.

अन्नापहारक (annāpahāra-ka) *adj.* (used as noun) (one) who steals food अन्नापहारकस्त्वामयावी ViṣṇuSm. 45. 11.

अन्नापहारिन् (annāpahārin) *adj.* who steals food अजीर्णवान् अन्नापहारी ŚaṅkhaLiDS. 376; 377; अन्नापहारी च नरो मूषकः संप्रजायते ŚārṅgaPa. 722; (used as noun) (one) who steals food यथा अन्नापहारिणि व्यवहारः प्राणानयं हरति Loc. 56. 10 (*on* 1. 21)

अन्नापाक (annāpāka) *m.* indigestion of food अङ्गमर्दस्तथा तन्द्रा स्यादन्नापाक एव च BhāvPra. 5. 111.

अन्नापाय (annāpāya) *m.* loss, i.e. lack of food या त्वियती मांसलता साप्यन्नापायशोभेन NīlaVi. 45. 8.

अन्नापूपाद्य (annāpūpādya) *adj.* food and rice-cake etc. पुष्पादिभिरभ्यर्च्यान्नापूपाद्यैस्तूष्णीं निवेद्यैतेन विधिनाकृतिं दहेत् VaikhāGS. 5. 6 (79. 18)

अन्नापेक्षा (annāpekṣā) *f.* [Inst.] in comparison with food अन्नापेक्षयाप्राधान्याद्गुणयुक्तान्वा सूपशाकाद्यान् ... स्थापयेत् ManvaMu. 131. 19 (*on* 3. 226)

अन्नाप्राप्ति (annāprāpti) *f.* non-obtainment of food अतीते खण्डे अन्नाप्राप्तिनिमित्ता कष्टावस्थोक्ता ChāndoUBh. 75. 5 (*on* i. 12. 1)

अन्नाप्स्नेहजात (annāpsneha-jāta) *n.* collection of food, water and oil अन्नाप्स्नेहजातानि ... मनःप्राणवाच उपचिन्वन्ति ChāndoUBh. 365. 14 (*on* vi.5.4)

अन्नाभाव (annābhāva) *m.* **A** absence of food (as offering or oblation) अन्नाभावे जलेनैव वैश्वदेवं कुर्यात् VaikhāGS. 6. 18 (101.10); अहरहः स्वाहा कुर्यादन्नाभावे केनचिदाकाष्ठाद्देवेभ्यः पितृभ्यो मनुष्येभ्यश्चोदपात्रात् PāraGS. ii. 9. 16; तत्राप्यन्नाभावे बोधायनोक्तम् SmṛtiCan. ii. 566. 14; ii. 591. 19: अन्नाभावे मूलैः फलैर्वा श्राद्धदत्तैः ManvaVi. 329. 18 (*on* 3. 82); अनाद्ये पार्वणवर्जिते वा अभोजने आमहेमश्राद्धादौ वा। अन्नाभावे चेति व्याख्यान्तरं तत्रैव ज्ञेयम् NirṇaSi. 285. 6; **B** absence of food or victuals (for nourishment) शाल्मलीवृक्षमूलं ह्यन्नाभावान्नष्टचैतन्य एषः SkandP. ii (7). 7. 27; भार्या ... अन्नाभावान्न संदेहः प्रातर्यास्यति संक्षयम् SkandP. vi. 47. 48; अन्नाभावान्ममाद्याशु प्राणा यास्यन्ति निश्चयः PadmP. iii. 13. 76; अन्नाभावे श्रोत्रियाणां जलं याच्यं पिबेदपि GaṇeP. i. 77. 44; देयम्। अन्नाभावे कन्दमूलफलादि Mitā. 36. 6 (*on* 1. 104); अन्नाभावेन व्याध्यभिभवेन वा मांसभक्षणमन्तरेण यदा प्राणबाधा भवति Mitā. 60. 14 (*on* 1. 179); कण्ठे कर्णे ... सुवर्णं विद्यते यदि। उपवासस्तथापि स्यादन्नाभावेन देहिनाम् KṛṣiPa. 5; मनुष्येभ्योऽतिथिभ्योऽन्वहं प्रतिदिनं देयम्। अन्वहमिति प्रत्येकमभिसंबध्यते। अन्नाभावे जलम् Aparā. 145. 18 (*on* 1. 104); अन्नाभावाच्च सारमेयादयो निष्कुलतां गन्तुमारब्धाः Pañcā. 255. 13; अन्नाभावेऽथ भक्ष्यार्थं विना हिंसा मुमोच

सः SamarāSaṁ. 6. 173; अन्नाभावेऽम्मूलादिरूपाभिः भिक्षाभिः (अर्चयेदाश्रमगतान्) ManvaVi. 700. 10 (*on* 6. 7); सीदद्भिरन्नाभावेन उञ्छस्याप्यलाभात् ManvaVi. 1333.21 (*on* 10. 113); अन्नाभावे क्षुधार्तो लोकः PrabaK. 99. 22; अन्नाभावे ... निषिद्धेनादनेनापि रक्षन् प्राणान्न पातकी MahNirvāT. 11. 131; प्राणात्यये रोगेणान्नाभावेन वा (मांसभक्षणे न दोषः) DīpKa. 22. 9 (*on* 1. 179); BālamBha. i. 445. 23 (*on* 1. 181); अन्नाभावान् प्राणसंशयं प्राप्तो निन्दितस्याप्यन्नं भुञ्जानो न पापेन लिप्येत DīpKa. 80. 19 (*on* 3. 41); अन्नाभावाद्द्रवन्मित्रम् RājTa. (Śrī.). 1 (7). 28; अन्नाभावाद्बुभुक्षार्त्या न चलामः RājTa. (Śrī.) 4. 246; रोगेणान्नाभावेन वा मांसभक्षणव्यतिरेकेण प्राणात्ययः संभाव्यते VīraMi. (Āhnika.) 528. 1; **C** absence of (recitation of) the word *anna* अन्नाभावे विवक्ष्यन्ते काण्वानां ज्योतिषा सह BṛĀraUBhVā. iv. 4. 640 (comm. काण्वश्रुतौ अन्नपाठाभावे); **D** absence of food-grain अन्नाभावे प्रदातव्यं घृतं वा यदि वा पयः AśvaCi.11.45.

अन्नाभावनिमित्त (annābhāva-nimitta) *adj.* caused by the absence of food प्राणात्ययो व्याधिनिमित्तोऽन्नाभावनिमित्तश्च Aparā. 251. 6 (*on* 1. 178)

अन्नाभावपरता (annābhāvapara-tā) *f.* the state of being meant to convey the absence of food (as offering or oblation) नहि तत्राप्यन्नाभावपरता पृथगुक्तिवैयर्थ्यात् BālamBha. i. 548. 10 (*on* 1. 249)

अन्नाभावविषय (annābhāva-viṣaya) *adj.* referring to the absence of food (as offering or oblation) आ काष्ठादित्यन्नाभावविषयम् SmṛtiCan. ii. 566. 6.

अन्नाभावादि (annābhāvādi) *adj.* absence of food or victuals etc. कृशश्चान्नाभावादिना ManvaVi. 543. 4 (*on* 4. 179)

अन्नाभिकाङ्क्ष (annābhikāṅkṣa) *adj.* having desire for food or appetite अन्नाभिकाङ्क्षं समसूत्रजिह्मम्। ... वैद्योऽवगच्छेदविषं मनुष्यम् SuśruS. v. 6. 32.

अन्नाभिकाम (annābhikāma) *adj.* having desire for food or appetite अन्नाभिकामम् ... वैद्योऽवगच्छेदविषं मनुष्यम् RugVi. 69. 65.

अन्नाभिघारण (annābhighāraṇa) *n.* act of pouring of clarified butter on the cooked rice (as oblation) आज्याहुतित्रयं विधायाज्यशेषेण अन्नाभिघारणमभिधाय ... कालप्रकारौ दर्शितौ CaturCin. iii (1). 1366. 13.

अन्नाभिधेय (annābhidheya) *adj.* to be expressed by the word *anna* तेजोऽबन्नाभिधेये बहुभवनमभिध्यानलिङ्गं च दृष्टम्। ... स्वस्वकार्यप्रसूतौ TattvMu. 1. 16.

अन्नाभिनन्दन (annābhinandana) *n.* desire for food or appetite कफान्नान्नाभिनन्दनम् SuśruS. vi. 39. 27; क्षतक्षयेषु या तृष्णा तस्यां नान्नाभिनन्दनम् HārīS. iii. 13. 10.

अन्नाभिप्राय (annābhiprāya) *adj.* intent on (having) food तमन्नाभिप्रायं मत्वा ... तत् अन्नम् ... ग्रहीतुमैच्छत् AitUBh. 262. 12 (*on* 3. 3)

अन्नाभिमत (annābhimata) *adj.* deemed to be or accepted as food पदार्थत्वादिनान्नाभिमतस्यानन्नत्वम् ... स्यात् Nyāyāmṛ. 111B. 5.

अन्नाभिमर्श (annābhimarśa) *m.* act of touching food (for purification) पात्रासादनादि परिवेषणान्तं कृत्वान्नाभिमर्शः BālamBha. i. 565. 11 (*on* 1. 249)

अन्नाभिमानिदेवता (annābhimāni-devatā) *f.* deity presiding over food अन्नशब्दोऽपि ... अन्नाभिमानिदेवतापरोऽस्तु ŚivārkaMaDī. i. 270. 12 (*on* i. 1.23)

अन्नाभिमानिन् (annābhimānin) *adj.* presiding over food तेजोऽबन्नाभिमानिरुद्रनारायणहिरण्यगर्भजीवरूपशरीरेणोपलक्षितः ŚivārkaMaDī.ii.187.29 (*on* ii.4.17)

अन्नाभिमुख (annābhimukha) *adj.* (used as noun) (one) inclined towards (consuming) food भाषा शब्दोच्चारणम् ... भाषादिकम् अन्नाभिमुखो वर्जयेत् इत्यर्थः VīraMi. (Āhnika.) 426. 19.

अन्नाभिरुचि (annābhiruci) *f.* taste, i.e. liking for food वैशद्यमन्नाभिरुचिं सौमनस्यं करोति SuśruS. iv. 24. 10.

अन्नाभिलाष (annābhilāṣa) *m.* desire for food or appetite अन्नाभिलाषो विपुलेन्द्रियं च गतक्लमो गतरुजो मनुष्यः HārīS. iii. 2. 185; अन्नाभिलाषो भुक्तस्य परिपाकः सुखेन च ...। विद्यादारोग्यलिङ्गानि KāśyaS. 256A. 27; अन्नाभिलाषो वैशद्यं लघुता वाथ मार्दवम् (सम्यङ्निरूहयोगलक्षणम्) KāśyaS. 283A. 27; (गृहीतः वालः) अन्नमन्नाभिलाषेऽपि दत्तं नातिबुभुक्षते AṣṭāSaṁ. ii. 189. 18 (6. 3)

अन्नाभिलाष (annābhilāṣa) *adj.* desirous of food, hungry अन्नाभिलाषान्दीनान्वा बालवृद्धकृशातुरान्। नानुकम्पन्ति ... मूढाः ŚivaP. v. 6.36 (412B.11)

अन्नाभिलाषिन् (annābhilāṣin) *adj.* **i** longing for food रूपाभिपाती (v.l. अन्नाभिलाषी) ग्रसते नानुबन्धमवेक्षते MahāBhā. v. 34. 13; वेश्मान्यन्नाभिलाषिभिः। ... जनैर्दत्तो ददाहाग्निः RājTa. (Ka.) 8. 1209; **ii** desirous of food भ्रातर्यद्विहितं कर्म नैव तद्यान्यथा भवेत्। पृथिव्यामन्नपूर्णायां वयमन्नाभिलाषिणः BrahmP. 123. 144; स भवति ... अलसः नान्नाभिलाषी ध्यानशीलः Hastyāyur. 78. 17 (1.11)

अन्नाभिवाञ्छा (annābhivāñchā) *f.* desire for food or appetite येऽन्येऽपि युक्त्या जग्मुस्तत्स्वकालेऽन्नाभिवाञ्छया KathāSaSāg. vi. 7. 112.

अन्नामृताप्ति (annāmṛtāpti) *f.* obtainment of ambrosia in the form of food क्षीणाः ... केचिदन्नामृताप्तये। ... व्रतनिष्ठा इवाभवन् RājTa. (Śrī.) 1(2).20.

अन्नाम्बु (annāmbu) *n.* food and water अन्नाम्बुदानादिभिरेव कस्य न तेऽस्ति वृद्धिर्न च तेऽस्ति हानिः MārkP. 25. 13.

अन्नाम्बुपरित्याग (annāmbu-parityāga) *m.* abstaining from or giving up of food and water यदन्नाम्बुपरित्यागाद्यातं तद्वातसंज्ञितम् PauṣkS. 36. 57.

अन्नाम्बुपूर्ण (annāmbu-pūrṇa) *adj.* endowed, i.e. supplied with food and water तत्र तेन समं राज्ञा स्वयं प्रवहणं महत्। आरुरोहैकमन्नाम्बुपूर्णं स्वसचिवैर्युतः KathāSaSāg. xii. 34. 172.

अन्नाम्बुबिन्दुक्षेप (annāmbubindu-kṣepa) *m.* casting of food and drop of water एवमाप्यायनं वत्स बहूनामिह बान्धवैः। श्राद्धं कुर्वद्भिरन्नाम्बुबिन्दुक्षेपेण जायते MārkP. 31. 17.

अन्नाम्बुवत् (annāmbu-vat) *adv.* like food and water (पयोऽम्बुवच्चेत्तत्रापि) व्याख्यानान्तरे त्वन्नाम्बुवदित्युच्येत। द्वितीयस्य समाधानं नोभयवादिसंमतम् AṇuBh. 130. 13 (*on* ii. 2. 3)

अन्नाय (annāya) *gr.* the expression *annāya* अन्नायाङ्गिरस्वदकरम् TaiPrāti. 12. 7 (comm. इत्येतेषु ग्रहणेषु एकारपूर्व ओकारपूर्वो वा अकारो लोपमापद्यते)

अन्नायु (annāyu) *adj.* longing for food, PW.

अन्नायु (annāyu) *m.* (coined for the etymology of *vāyu*) living by food, desirous of food, MW.

अन्नायुस् (annāyus) *adj.* **A** who lives by food अन्नायुर्वा एष यद्वायुः AitĀ. II. iv. 3. 15; AitU. 3. 10; यो वायुरन्नायुः ... अन्नजीवनो वै प्रसिद्धः AitUBh. 263. 8 (*on* 3. 10); **B** bound by or dependent on food यो वायुरन्नायुः अन्नबन्धनः AitUBh. 263. 8 (*on* 3. 10) [consumer of food, PW.]

अन्नारम्भ (annārambha) *m.* undertaking of (the cooking of) rice (as oblation) अन्नारम्भं श्राद्धार्थान्नपाकारम्भम् आरभेत् SmṛtiCan. v. 201. 16.

अन्नारम्भवत् (annārambha-va(n)t) *adj.* (used as noun) (one) who has undertaken (cooking of) food (as oblation) पाठान्तरं च अन्नारम्भवतां विधिरिति CaturCin. iii (1). 1162. 9.

अन्नारुचि (annāruci) *f.* loss of taste for food or appetite पित्तान्नयनयोर्दाहः कफादन्नारुचिर्भवेत् RugVi. 2. 6; शुष्ककच्छुर्ज्वरःकासश्चान्नारुचिस्तथा। अक्षिदुःखं हृदो दुःखं सप्तैतेऽत्यन्तदारुणाः KathāK. 26. 14.

अन्नारोग्यादि (annārogyādi) *adj.* food and health etc. विद्यानुगुणस्य तु वृष्ट्यन्नारोग्यादिफलस्य शरीरपातादूर्ध्वमनिष्टत्वादश्लेषः VedāntDī. 225. 8 (*on* iv.1.14)

अन्नारोचक (annāroca-ka) *m.* loss of taste for food or appetite अश्रद्धान्नारोचकः KośaKaTa. 1. 7270.

अन्नार्जनोपाय (annārjanopāya) *m.* means of earning food, i.e. livelihood पञ्चमलघूकरणार्थमागमागमाविरोधिनोऽन्नार्जनोपाया वृत्तयः SarvaDaSaṁ. 6. 42.

अन्नार्णव (annārṇava) *m.* ocean of cooked food or rice मधुनश्चार्णवश्चैव दध्यान्नार्णव एव च। ... दत्ताः ŚivaP. vii. 35. 4 (544A. 7)

अन्नार्थ (annārtha) *adj.* expressive of (partaking of) food अन्नार्थव्यवपूर्वस्वनः ... सहां च गेर् इकः परः सः षः स्याद् MugdhaBo. 8. 45 (85. 21)

अन्नार्थकृत (annārtha-kṛta) *adj.* done for the sake of food यच् चान्नार्थकृतं तदेव कुरुते तत्रापि सज्ञा वयम् ŚatTrayī. 636.

अन्नार्थभाव (annārtha-bhāva) *m.* [Inst.] with the intention of the objective of food अतोऽप्यन्नार्थभावेन कर्तव्यं कर्षणं द्विजैः BṛParāSm. 5. 118.

अन्नार्थम् (annārtham) *adv.* for the sake of food (मुनिः) अनग्निरनिकेतः स्याद् ग्राममन्नार्थमाश्रयेत् ManuSm. 6. 43; ManuBh. i. 511. 22 (*on* 6. 43); SkandP. iv. 41. 17; ManvaVi. 423. 16 (*on* 3. 243); 725. 18 (*on* 6. 51); अन्नार्थं लिङ्गमुद्दिष्टं न मोक्षार्थम् LaViṣṇuSm. 4. 18; अन्नार्थमेतानुक्षाणः ससर्ज परमेश्वरः BṛParāSm. 5. 109; 10. 15; उद्गायति यथैवोद्गाता अन्नार्थम् ChāndoUBh. 29. 14 (*on* i. 3. 1); सः (उषस्तिः) अन्नार्थमटन् इभ्यं कुल्माषान् कुत्सितान्माषान् खादन्तं भक्षयन्तं यदृच्छयोपलभ्य बिभिक्षे ChāndoUBh. 64. 18 (*on* i. 10. 2); अन्नार्थं होमयेत् क्षीराम् ŚivU. 4. 61; सर्वस्वे गृह्यमाणे चतुर्थमंशं दण्ड्यमानपुरुषभृत्यानामन्नार्थमवशेषयेत् DaṇḍaVi. 61. 10; वागादयश्च तत्रान्नार्थमनुप्रविष्टाः AṇuBh. 166. 3 (*on* ii. 4. 22)

अन्नार्थिन् (annārthin) *adj.* [*f.*-ī] desirous of food, seeking food निषादी ... तस्मिन्भोज्ये ... अन्नार्थिनी समभ्यागात् MahāBhā. i. 136. 7; ब्राह्मणो मां प्रतीक्षते। अन्नार्थी त्वं तमन्नेन समांसेनोपपादय MahāBhā. i. 166. 25; अन्नार्थिनमनुप्राप्तं विद्धि मां मुनिसत्तम MahāBhā. iii. 246. 13; iii. App. I. 21 (6). 140; कश्चिदन्नार्थी

शालिकलापम् ... आहरति MahāBh. i. 212. 3 (*on* i. 2. 39); ii. 144. 15 (*on* iii. 3. 18); ते यूयं यदि अन्नार्थिनः BṛĀraUBh. 61. 3 (*on* 3. 18); अन्नवन्तो विद्वांसः अभ्यागतायान्नार्थिने अराधि संसिद्धमस्मै अन्नमित्याचक्षते TaiUBh. 292. 3 (*on* 3. 10); सख्ये नान्नार्थिने योऽर्पयति न स सखा सेवमानाय नित्यम् ŚatŚlo. 21 (74. 7); अन्नार्थिनोऽतो मां सर्वेऽप्यभिसंविशताशु वै BṛĀraUBhVā. i. 3. 251; अन्नार्थिनमिह प्राप्तं विद्धि मामतिथिं मुने PadmP. iv. 108. 111; तीर्थेषु ब्राह्मणं नैव परीक्षेत कथंचन। अन्नार्थिनमनुप्राप्तं भोज्यं तं मनुरब्रवीत् PadmP. v. 29. 212; मूषकोऽपि ततोऽन्नार्थी स तत्र निभृतागतः KathāSaSāg. vi. 7. 115; यदेवमयमन्नार्थी कोऽप्यास्ते द्वार्यधोमुखः KathāSaSāg. xii. 20. 37; तत्काले च श्वादिनामन्नार्थिनामागमन एव शनैर्भुवि दानम् ManvaVi. 335. 13 (*on* 3. 92); दिवौकसः सूक्ष्मतरं व्युदपद्यन्त ... अन्नार्थिनाम् ... संभ्रमेषु मानवानाम् NīlaVi. 45. 5; तत्र च प्रथममिमानन्नार्थिनः पदभ्रष्टानग्रभिक्षया परिविष्य, पात्रेणैव भवत्सूपतिष्ठे NīlaVi. 127. 15; (used as noun) (one) desirous of food प्रदधात् ... अन्नार्थिभ्योऽन्नमर्थितः BṛhaspaSm. 347. 138; अन्नार्थिनि समायाते पात्रापात्रं न चिन्तयेत् SkandP. iv. 35. 208; याहि तूर्णं समायाहि यावदन्नार्थिभिः सह SkandP. iv. 96. 162; अन्नार्थी लभते ह्यन्नं स्मरणादेव नित्यशः (नर्मदायाः) PadmP. i. 17. 20.

अन्नार्थ्यभिमुख (annārthy-abhimukha) *n.* [Loc.] in front of one desirous of food अन्नं लोकलोकपालान्नार्थ्यभिमुखे सृष्टं सत् ... अजिघांसत् AitUBh. 262. 9 (*on* 3. 3)

अन्नार्पणवेश्मन् (annārpaṇa-veśman) *n.* hall for distribution of food सत्रं यज्ञे सदा दाने वनेऽन्नार्पणवेश्मनि ŚabdaRa. (Vā.) 4057.

अन्नालय (annālaya) *n.* hall for cooking food, kitchen इति नामानि तन्नाम्ना चत्वारि स्युर्गृहाणि च। अन्नालयं धान्यालयं धनालयं सुखालयम् MayaMa. 27. 19.

अन्नालाभ (annālābha) *m.* non-obtainment of food तद्धि अन्नालाभे उत्क्रान्तस्य लिङ्गम् ChāndoUBh. 26. 9 (*on* i. 2. 9); उषस्तिः ... प्रद्राणकः अन्नालाभात् ... अन्त्यावस्थां प्राप्तः ChāndoUBh. 64. 12 (*on* i. 10. 1); अन्नालाभात्कुत्सितां गतिं गतः ŚivārkaMaDī. ii. 401. 20 (*on* iii. 4. 29)

अन्नालाभप्रयुक्त (annālābha-prayukta) *adj.* caused by non-obtainment of food अन्नालाभप्रयुक्तप्राणात्ययकाल एव सर्वान्नभक्षणे अभ्यनुज्ञैव GoviBh. 275. 2 (*on* iii. 4. 28)

अन्नाल्पमात्र (annālpa-mātra) *adj.* measuring small quantity of food अल्पिकेत्यन्नाल्पमात्रा अवयवभागाः ManvaMu. 130. 8 (*on* 3. 219)

अन्नावग्रह (annāvagraha) *adj.* interrupted; i.e. mixed with (the middle portion of) the meals सघृतं लवणैर्युक्तं नरोऽन्नावग्रहं पिबेत् CaraS. vi. 15. 205; (comm. अन्नेनावग्रहोऽस्येति ... अन्नमध्यप्रयुक्तमित्यर्थः) AṣṭāSaṁ. ii. 76. 1 (4. 12); AṣṭāHṛ. iv. 10. 72.

अन्नावपीडित (annāvapīḍita) *adj.* pressed, i.e. mixed with (the middle portion of) the meals घृतम्। अन्नावपीडितं बल्यम् CaraS. vi. 15. 209 (1941 Ed.) (comm. मध्यभोजनपीतम्); AṣṭāSaṁ. ii. 76. 5 (*on* 4. 12); AṣṭāHṛ. iv. 10. 74.

अन्नावयवादि (annāvayavādi) *adj.* particle of food etc. अन्नावयवादि नोच्छिष्टं कुरुते ManvaMu. 223. 10 (*on* 5. 141)

अन्नावशेष (annāvaśeṣa) *n.* remnant of food क्वचिदन्नावशेषाणि पश्यन्वै विचचार ह (सः) Rāmā. v. 9. 24; अन्नावशेषमिच्छन् वै तोयं दद्याद्यथाविधिः MārkP. 34. 101.

अन्नावष्टम्भ (annāvaṣṭambha) *adj.* supported by food अन्नावष्टम्भो हि प्राणः ChāndoUBh. 57. 12 (*on* i. 8. 4)

अन्नावृत (annāvṛta) *adj.* covered with, i.e. followed by food (प्राग्भुक्तसेवितमौषधम्) अन्नावृतं न च मुहुर्वदनान्निरेति HārīS. iii. 2. 60; SiddhaYo. 1. 87; विसृष्टविण्मूत्रस्य चान्नावृतेन तदावरणाद् व्यापदं (जनयति स्नेहः) AṣṭāSaṁ. i. 148. 9 (1. 28); (used as noun) (medicine) covered with, i.e. followed by food तेनान्नावृतमपि तुल्यं छर्दि च पुनस्तज्जनयति AṣṭāSaṁ. i. 141. 16 (1. 27)

अन्नावृध् (annā-vṛdh) *adj.* increasing or prospering by food जनित्रीरन्नावृधं प्रतिं चरन्त्यन्नैः ṚV. x. 1. 4 (*but* Sāy. अन्नस्य वर्धकम्)

अन्नाश (annāśa) *m.* act of eating food मृष्टान्नाशैरधिगतमुदां कोटिशो ब्राह्मणानामाशीर्वादध्वनिरविरतं यस्य च आश्रावि गेहे EI. xv. 352. 20.

अन्नाशन (annāśana) *n.* **A** act of feeding rice or cooked food to the child (for the first time), one of the sixteen sacraments श्रविष्ठा च शुभा ह्येते षोडशान्नाशने शुभाः BṛhaspaSm. 247. 106; गर्भाधानम् ... चरेत् ... अन्नाशनं ततश्चूडा ब्रह्मचर्यं व्रतानि च AgniP. 32. 3; जातकर्मान्नाशनम् (इत्येते द्विजसंस्काराः) BhaviP. 9B. 6 (i. 2. 146); शुचिरन्नाशने प्रोक्तः (अग्निः) ĪśānŚiPa. i. 14. 9; जीवसेकः पुंसवनम्। ... अन्नाशनम् ... संस्काराः ... दश MahNirvāT. 9. 4; **B** act of eating food अन्नाशने स्यात्परमाणुमात्रः प्रशक्यते शोधयितुं तपोभिः SubhāRaSaṁ. 531; राज्ञोऽन्नाशने दृष्टं फलमाह ManvaVi. 562. 28 (*on* 4. 218); स्त्रीणामन्नाशने पश्चात्कालश्च परिकीर्तितः VīraMi. (Saṁskāra.) 125. 24.

अन्नाशन (annāśana) *adj.* (used as noun) (one) eating cooked food मांसामेध्याशनो रौद्रो विमिश्रोऽन्नाशनः स्मृतः BṛSaṁ. 86. 16.

अन्नाशनक्रिया (annāśana-kriyā) *f.* sacrament of feeding rice or cooked food षष्ठे मासि कुमारस्य ... कुर्यादन्नाशनक्रियाम् MahNirvāT. 9. 165.

अन्नाशनादि (annāśanādi) *adj.* sacrament of feeding rice or cooked food etc. ब्रह्मशंभुरिह प्राह निष्कामान्नाशनादयः ĪśānŚiPa. ii. 16. 78.

अन्नाशय (annāśaya) *adj.* having food as support, living by food मत्स्याः कीटाः पिपीलाश्च सर्वे चान्नाशयाः स्मृताः PadmP. v. 19. 291.

अन्नाशितृत्व (annāśitṛ-tva) *n.* the state of being one who eats food अन्नाशितृत्वसिद्ध्यर्थं यथा व्युत्पत्तिरुच्यते BṛĀraUBhVā. iii. 9. 28.

अन्नाशिन् (annāśin) *adj.* who eats food, eater of food भुञ्जानोऽतिथिशेषान्नमिहायुर्धनभाग्भवेत्। प्रणोद्यातिथिमन्नाशीकिल्बिषी(?षी) च गृहाश्रमी SkandP. iv (1). 38. 33; (संन्यासी) हंसः ... असंक्लृप्तमाधुकरान्नाशी NāraPaU. 5. 1 = SaṁnyāU. 2. 13; मन्त्रयज्ञवहं वह्निं भागं भागवहं च यत्। अग्रासिनं (v.l. अन्नाशिनं) सोमभुजं हुतार्चिषमुदायुधम् BrahmP. 213. 18; येऽन्नाशिनः स्थावरजन्तुघातान्मांसाशिनो येऽत्र सजीवघातान्। दोषस्तयोः स्यात्परमाणुमेर्वोर्यथान्तरं बुद्धिमतेति वेद्यम् SubhāRaSaṁ. 530.

अन्नाश्रद्धा (annāśraddhā) *f.* loss of desire for food or appetite पराघातनमन्नाश्रद्धाजननानाम् CaraS. i. 25. 40 (comm. वध्यमानप्राणिदर्शनाद्धि घृणया नान्ने श्रद्धा स्यात्); (अर्शसाम्) पूर्वरूपाणि ... अन्नाश्रद्धा AṣṭāSaṁ. i. 277. 2 (3.7)

अन्नाश्रद्धाजनन (annāśraddhā-janana) *n.* act of producing loss of desire for food or appetite हानिकराणाम्। सूनादर्शनमन्नाश्रद्धाजननानाम् (अग्र्यम्) AṣṭāSaṁ. i. 82. 18 (1. 13)

अन्नाश्रय (annāśraya) *adj.* connected with or based on food पापमन्नाश्रयं पुंसां भोक्तारमुपसर्पति SamaMā. 4. 110.

अन्नाश्रयार्थ (annāśrayārtha) *adj.* who desires food and abode अपाद्यतुष्यात्पक्षिशुनि हृष्टान्नाश्रयार्थे SiddhaHe. iv. 4. 95.

अन्नाश्रित (annāśrita) *adj.* dependent on food अन्नाश्रितं पूर्वं प्राणमिन्द्रियसंग्रहम्। व्ययीकृतं न वै देव देहभावेन देहिनाम् PauṣkS. 27. 24.

अन्नासंभव (annāsambhava) *m.* **A** impossibility, i.e. absence of cooked food or meals सूर्येऽस्तमितेऽन्नासंभवे मधुरवाक्येन विश्रामार्थम् ... अतिथिरप्रत्याख्येयः DīpKa. 15. 2 (*on* 1. 107); अन्नासंभवे पुनस्तृणविश्रामभूमिपादप्रक्षालनाद्यर्थजलप्रियवचनान्यपि धार्मिकगृहेष्वतिथ्यर्थं न कदाचिदुच्छिद्यन्ते ManvaMu. 106. 17 (*on* 3. 101); **B** non-availability of cooked rice (as oblation) अन्नासंभवे आमश्राद्धमनुकल्पः BālamBha. i. 548. 16 (*on* 1. 249)

अन्नासव (annāsava) *m.* **1** decoction or spirit distilled from cooked rice सुरा अन्नासवः AbhidhKoBh. 219. 6 (*on* 4. 34); अन्नासव इति। तण्डुलकृतः Sphuṭā. iv. 45. 22 (*on* 4. 34); **2** cooked rice and liquor विप्रादिक्रमतः ... अन्नासवामोदाः स्वादुकषायतिक्तकटुकास्वादान्विताश्च स्मृताः TantrSa. 1. 32.

अन्नास्पृहा (annāspṛhā) *f.* loss of desire for food or appetite तृप्त्यैवान्नास्पृहातृप्तिररुचिः KośaKaTa. 1. 7269.

अन्नाहरण (annāharaṇa) *n.* act of taking away, i.e. stealing food दृश्यमानेन हारेण तेन जातौजसं च मां समर्थमन्नाहरणे मूषकाः पर्यवारयन् PañcT. 2. 26 (13) (212.17); KathāSaSāg. x.5. 88.

अन्नाहार (annāhāra) *m.* **1** one who serves food अन्नाहाराः प्राप्यान्नाहाराः स्मो भो इति वेदयन्ते KauśiSū. 92. 27; **2** act of taking, i.e. eating food अन्नाहारैस्तु संपुष्टैरन्तरात्मा सुखं व्रजेत् PadmP. ii. 120. 31.

अन्नाहारसंतुष्ट (annāhāra-santuṣṭa) *adj.* satisfied with taking of food मन्त्रिणा ...। जलान्नाहारसंतुष्टः सद्यश्चक्रे महीपतिः PārśvC. 3. 519.

अन्नाहारिन् (annāhārin) *adj.* taking i.e. eating cooked food कश्चित् तपस्वी विप्रश्च निराहारी चिरं मुनिः। कश्चित् ... अन्नाहारी BrahmVaiP. i. 27. 4; तुरीयातीतो गोमुखः फलाहारी। अन्नाहारी चेद्गृहत्रये देहमात्रावशिष्टः NāraPaU. 5. 1; SaṁnyāU. 2. 13.

अन्नाहुति (annāhuti) *f.* act of offering cooked rice (as oblation) ओदनं श्रपयित्वा अन्नाहुतीर्जुहोति BhārGS. 3. 3(70. 8); क्षिपेदन्नाहुतिं ततः PāraS. 7. 160; LakṣmīT. 40. 70; हुत्वाप्यन्नाहुतीनां तु ह्याज्याख्यां जुहुयात्ततः PāraS. 7. 162; अन्नाहुतीर्हुत्वा षडाज्याहुतीर्जुहोति SmṛtiCan. v. 328. 15.

अन्नाहुतिचतुष्टय (annāhuti-catuṣṭaya) *n.* quadruple offerings of cooked rice (as oblation) वक्त्रकुण्डेऽथ तेनैवाप्यन्नाहुतिचतुष्टयम् ... जुहुयात् PāraS. 7. 422.

अन्नाहुतित्रय (annāhuti-traya) *n.* triad of offerings of cooked rice (as oblation) त्र्यक्षरेण तु मन्त्रेण दद्यादन्नाहुतित्रयम् JayāS. 23. 46.

अन्निका (annikā) *f.* name of a maiden, sister of Jayasiṁha स्वसा च जयसिंहस्यान्निका नाम कुमारिका PariPar. 6. 45; देवदत्तः ... अन्यदा तद्गृहे भुञ्जानः अन्निकानाम्नीं तज्जामिम् ... आलोक्य ... तामयाचिष्ट ViviTīKa. 67. 14.

अन्निकानाथ (annikā-nātha) *m.* husband of Annikā उत्तरामन्निकानाथो जगाम मथुराम् PariPar. 6. 84.

अन्निकापति (annikā-pati) *m.* husband of Annikā नादात्प्रत्युत्तरं किंचिद्दुःख-भागन्निकापतिः PariPar. 6. 72.

अन्निकापुत्र (annikā-putra) *m.* son of Annikā परिजनस्तं बालम् ...। अन्निकापुत्र इत्येवोल्लापनेन जगौ पथि PariPar. 6. 83; ViviTīKa. 67. 21; पुष्पचूला ... । अन्निकापुत्रपादान्ते गत्वा दीक्षामुपाददे PariPar. 6. 144; नृपोऽन्निकापुत्राचार्यमाकार्य तदेवाप्राक्षीत् ViviTīKa. 68. 3.

अन्निकाप्रेमतन्तु (annikā-prematantu) *m.* cord i.e. bond of love for Annikā तस्यान्निकाप्रेमतन्तुबद्धस्य तिष्ठतः। प्रैष्युदग्मथुरास्थाभ्यां पितृभ्यां लेखः PariPar.6.62.

अन्निकायाचनाकृत (annikāyācanā-kṛta) *n.* [Loc.] for the sake of asking for (the hand of) Annikā देवदत्तः ...। प्रेषयामास वरकानन्निकायाचनाकृते PariPar. 6. 54.

अन्निकासूनु (annikā-sūnu) *m.* son of Annikā राज्ञा पृष्टोऽन्निकासूनुः स्थितिमाख्यद्दिवौकसाम् PariPar. 6. 130.

अन्नियत् (ánniyat) *adj.* [P. vi. 1. 197] being desirous of food भरादन्नियते चिदन्नम् ṚV. iv. 2. 7 (Sāy. अन्नमिच्छते)

अन्नीभूत (annī-bhūta) *adj.* which has become food कात्यायनवचने चान्नीभूतानामेवैतेषां तृप्तिसाधनत्वं स्फुटं भविष्यति CaturCin. iii (1). 587. 10.

अन्नीय (annīya-) *denom.* to desire for food यद्यन्नीयाद्धाना अस्मा अन्वाव-पेयुः BhārŚS. x. 10. 8; ĀpaŚS. x. 16. 13 (comm. अन्नम् अदनीयमिच्छेत्); HirŚS. x. 2. 8 (1055. 28)

अन्नूर्ध्वगुणविधि (annūrdhvaguṇa-vidhi) *m.* [w. r. for *anyordhva-guṇavidhi*], BrahmSūBh. (Bhā.) 198. 2 (*on* iii. 3. 56)

अन्नेनार्य (annenārya) *m.* name of a Brahmin अंनेनार्यः एकभागी EI. xviii. 352. 56.

अन्नेमाम्बा (annemāmbā) *f.* name of the wife of king Komaṭiprolaya कोमटिप्रोलयस्य सदृशी भार्यान्नेमांबा सती EI. viii. 14. 13.

अन्नेषु (anneṣu) *n.* the expression *anneṣu* (अलोपः) अरतिम् ... अनमीवोऽन्नेषु ... अग्नि TaiPrāti. 11. 17 (comm. एतेषु ग्रहणेषु अकारः ... न खलु लोपमापद्यते ... 'ये अन्नेषु विविध्यन्ति')

अन्नेषु (anneṣu) *adj.* having food as arrows ये भुव्यन्नेषवः प्रिये। रुद्राः ... तत्सर्वेभ्योऽधिकाः काश्यां जन्तवो रुद्ररूपिणः SkandP. iv. 30. 98.

अन्नेष्टि (anneṣṭi) *f.* **A** sacrifice consisting of food अनड्वाहं दद्यात्तं घ्नीत तस्याश्नीयादन्नेष्टिदक्षिणा MānŚS. 120. 13; **B** sacrifice which has cooked rice (as oblation) देवेभ्योऽन्नेष्टौ हव्यं हुतशेषादन्नाद्धृतेभ्यो बलिं हरेत् Aparā. 142. 14 (*on* 1. 103)

अन्नैकदेश (annaikadeśa) *m.* **i** part of diet शूकशिम्बि°...°फलाश्रयैः। वर्गैरन्नैकदेशोऽयं भूयिष्टमुपयोगवान्। निर्दिष्टो रसवीर्याद्यैः AṣṭāSam. i. 41. 8 (1. 7); **ii** part of cooked food or meals त्वक्केशनखेत्यादि। एतानि अन्नमध्ये दृष्ट्वा तत्संसृष्टमन्नैकदेशम् उत्सृज्य। ... उपयुञ्जीत VīraMi. (Āhnika.) 473.2.

अन्नोक्त (annokta) *adj.* stated or designated as *anna* अथाप्यन्नसंस्तावानि अन्नोक्तं व्रतमिति NidāSū. 103. 21 (6. 7); अन्नाद्यसंस्तावमन्नोक्तेऽभिरूपम् NidāSū. 104. 1 (6.7); 104. 3 (6. 7)

अन्नोच्चय (annoccaya) *m.* heap or mass of cooked food or meals अन्नोच्चयान् ... । स्वीकुर्वतोऽस्माद्यकिताः समन्तात्प्रदुद्रुवुः पाकगृहे नियुक्ताः ŚivLī. 12. 82.

अन्नोच्चयोच्छेष (annoccayocchеṣa) *m.* remnant from the mass of cooked food or meals अन्नोच्चयोच्छेषमवादिषं प्राक् ŚivLī. 12. 91.

अन्नोत्थित (annótthita) *adj.* arisen from, i.e. dependent on food लीनमन्नोत्थिते प्राणे स्मर्तव्यम् PauṣkS. 27. 485.

अन्नोत्पत्त्यर्थम् (annotpattyartham) *adv.* for the production of food उद्गच्छन् वै एषः ... उद्गायति प्रजानामन्नोत्पत्त्यर्थम् ChāndoUBh. 29. 12 (*on* i. 3. 1)

अन्नोत्पादकत्व (annotpādaka-tva) *n.* the state of being the producer of food अपामन्नोत्पादकत्वादन्नत्वं दक्षिणाग्नेः ChāndoUBh. 240. 18 (*on* iv. 12.2)

अन्नोत्सर्ग (annotsarga) *m.* act of offering of food (in Śrāddha) अन्नोत्सर्गोऽन्नमिष्टमित्यादिश्लोके नान्यार्थपरेणापि वक्ष्यते VīraMi. 302. 8 (*on* 1.238); अन्नोत्सर्गपिण्डदानयोर्द्वयोरपि प्रत्येकं श्राद्धत्वं सिध्यति VīraMi. (Śrāddha.) 4. 30.

अन्नोदक (annodaka) *n.* **A** food and water अन्नोदकवस्त्राणि हेम देयं च शक्तितः ŚātāSm. 4. 34; शृतं नित्यं पिबेच्छोषी तेनैवाश्नीत नित्यदा। विना वान्नोदकं शक्त्या तत्प्रधानो विमुच्यते KāśyaS. 108B. 27; तौ प्राप्तयौवनौ चैव चेरतुस्तप उत्तमम्। अन्नोदकं परित्यज्य DevīBhāP. v. 21. 11; अन्नोदक-पयोमूलफलैर्वापि गृहाश्रमी। गोदानेन तु यत्पुण्यं पात्राय विधिपूर्वकम् PadmP. iv. 9. 50; पान्थानामनाथानां च शीत° ... °बाधानिवारकान्नोदक°...° संपूर्णानावसथान् मापयाञ्चक्रे ŚivārkaMaDī. i. 474. 3 (*on* i. 3. 33); **B** food and water (as oblation) पितृप्रीतिं प्रकुर्वाणः कुर्वीत श्राद्धमन्वहम्। अन्नोदकपयोमूलैः SkandP. iv. 38. 26; अन्नोदकं तथा तत्र शिवपूजार्थमाहरेत् ŚivP. ii (1). 13. 24 (54B. 6)

अन्नोदकप्रदातृ (annodaka-pradātṛ) *m.* who gives food and water अन्नोदकप्रदातारो वहन्ति सततं हि माम् BṛNāraP. 11. 63.

अन्नोदकविवर्जित (annodaka-vivarjita) *adj.* devoid of food and water विमानः संप्राप्तः ... अन्नोदकविवर्जितः। तस्मिन्याने स्थितो राजा सुबाहुः PadmP. ii. 98. 12.

अन्नोदकसम (annodaka-sama) *adj.* equal or similar to (the gift of) food and water नान्नोदकसमं दानम् CāṇaNīDa. 17. 7.

अन्नोदकाकुल (annodakākula) *adj.* agitated over food and water. i. e. hungry and thirsty द्विजस्तान्वीक्ष्य मत्स्यादांल्लौल्यादन्नोदकाकुलः। तस्थौ ... सस्पृहम् BṛKathāMañ. vii. 1. 51.

अन्नोदकादि (annodakādi) *adj.* **A** food and water etc. यथाशक्ति प्राणिनामन्नोदकादिदानेनार्तिपरिहारो दानम् Mitā. 41. 12 (*on* 1. 122); **B** food and water (as oblation) etc. मन्त्रेण ... बलिमन्नोदकादिरूपं ददेत् SetuBa. 305. 31.

अन्नोपकरण (annopakaraṇa) *adj.* having food as means of production अविशेषितत्वादन्नोपकरणं सुखं प्रतीयते ManuBh. i. 407. 18 (*on* 4.229)

अन्नोपकल्पना (annopakalpanā) *f.* preparation of food अन्नोपकल्पनानन्तरम् ... भोजनात्किंचिदन्नाग्रं धर्मराजाय वै बलिम्। दत्त्वा ... उद्धरेत् SmṛtiCan. ii. 608. 2.

अन्नोपकार (annopakāra) *m.* benefit produced from food अन्नोपकारः सर्वेषामविशिष्टः समीक्ष्यते BṛĀraUBhVā. i. 3. 241.

अन्नोपघात (annopaghāta) *adj.* (used as noun) (one) who destroys food अन्नोपघातनिराकरणाकाङ्क्षायां वक्तुस्तत्प्रयुक्तकाकपदम् ... काकतदितरसाधारणम् VedāntKa. 200. 8 (*on* i. 4. 1)

अन्नोपघात (annopaghāta) *m.* destruction of or damage to food (बलिम् ... शुनां च पतितानां च ... शनकैर्निक्षिपेद्भुवि) शनकैः यथान्नोपघातः कथमपि न भवति VīraMi. (Āhnika.) 403. 20.

अन्नोपचित (annopacita) *adj.* [*f.* -ā] **A** produced from food अन्नोपचितत्वात् मनसः भौतिकत्वमेव ChāndoUBh. 363. 13 (*on* vi. 5. 1); **B** increased by food सा अन्नोपचिता मनसः शक्तिः ChāndoUBh. 368. 6 (*on* vi. 7. 1)

अन्नोपजीविन् (annopajīvin) *adj.* (used as noun)(one) living on food अन्नविकारत्ववदन्नप्राचुर्यम् ... तद्धि ... अन्नोपजीविनां स्यात् NyāySu. (Ja.) 131A. 1 (*on* i. 1. 6)

अन्नोपयोग (annopayoga) *m.* act of partaking or consumption of food दृश्यते हि अन्नोपयोगे दर्शनादिसामर्थ्यम् ChāndoUBh. 438. 2 (*on* vii. 9. 2); अन्नोपयोगे हि मनः स्वस्थं भवति Bhām. 522. 5 (*on* ii. 4. 21); तम् ... वनिता ... । पपौ निमेषालसपक्ष्मपङ्क्तिरुपोषिताभ्यामिव लोचनाभ्याम् अत्र ... उपोषितस्यान्नोपयोग इव प्रियालोकजन्मा पिबतेरभ्यवहारः कथ्यते SaraKaṇṭhā. 650. 15; अन्नोपयोगे मनोविवृद्धेः श्रुत्यैव दर्शितत्वात् VedāntKa. 318. 11 (*on* ii. 3. 15)

अन्नोपयोगजनित (annopayoga-janita) *adj.* produced from the consumption of food बलमित्यन्नोपयोगजनितम् ... प्रतिभानसामर्थ्यम् ChāndoUBh. 436. 1 (*on* vii. 8. 1)

अन्नोपयोगनिमित्त (annopayoga-nimitta) *adj.* caused by the consumption or partaking of food सोऽन्नोपयोगनिमित्तस्य बलस्य हान्या म्रियते ChāndoUBh. 437. 10 (*on* vii. 9. 1)

अन्नोपष्टम्भक (annopaṣṭambha-ka) *adj.* supported by or dependent on food अन्नमया हि प्राणाः अन्नोपष्टम्भकाः ChāndoUBh. 427. 9 (*on* vii. 4. 2)

अन्नोपस्तम्भित (annopastambhita) *adj.* seized or blocked by food अन्नोपस्तम्भिते कोष्ठे स्नेहबस्तिर्विधीयते SuśruS. iv. 38. 17; SiddhYo. 76. 15.

अन्नोपहारेच्छा (annopahārecchā) *f.* desire to give or distribute food महानसगृहादन्नोपहारेच्छया निर्यान्ती परदेवता YātrāPra. 9. 108.

अन्नोपहित (annopahita) *adj.* **A** covered, i. e. mixed with food नरमांसम् ... स तत्संस्कृत्य विधिवदन्नोपहितमाशु वै। तस्मै प्रादाद्ब्राह्मणाय MahāBhā. i. 166. 28; **B** associated or connected with food शल्यं तथान्नोपहितं यदन्नं भुक्तं भिनत्त्यागतमन्यथा वा RugVi. 35. 21 (comm. अन्नयुक्तम्)

अन्नोपाधि (annopādhi) *m.* purpose of food अन्नोपाधिनिमित्तेन शिष्यान् गृह्णन्ति भिक्षवः BṛNāraP. 38. 89.

अन्नौषधतृणादि (annauṣadhatṛṇādi) *adj.* food and medicinal herb etc. पक्तिरन्नौषधतृणादेस्तेजसः कार्यतया प्रसिद्धा ManuBh. i. 16. 16 (*on* 1. 18)

अन्नौषधसेवन (annauṣadha-sevana) *n.* act of partaking of food and medicine वैसर्पचिकित्सितम् ... समुपक्रमेत् ... पथ्यैः च पानान्नौषधसेवनैः KāśyaS. 326B. 5.

अन्नौषधि (annauṣadhi) *f.* **1A** food and medicinal herb अन्नौषधीनां च कृते पाण्डवेन ... कृतमाराधनं रवेः MahāBhā. i. 116*(1); **1B** rice and aromatic drug अन्नौषधिपरिप्लुतैः सज्जीकृताः पटलकैर्देवार्चनगृहाः YogVā. v. 10. 6; **2** medicine or tonic in the form of food क्षुधा च सर्वरोगाणां व्याधिः श्रेष्ठतमः स्मृतः। स चान्नौषधिलेपेन क्षणमात्रं प्रशाम्यति SkandP. i (2). 42. 127; BhaviP. 618B. 4 (iv. 4. 114); ŚivaP. v. 11. 22(418B. 15); **3** the word *anna* and the word *auṣadhi* अन्नौषध्यादिभिः शब्दैर्भगवानेव मुख्यतया उदितः NyāySu. (Ja.) 144B. 3 (*on* i. 1. 6)

अन्प्रकृतिङीषन्त (anprakṛti-ṅīṣanta) *gr.* feminine base ending in the suffix *ṅīṣ* that has *an* as its base प्रतिपदोक्तत्वात् अन्प्रकृतिङीषन्तप्रविष्टनील-शब्दस्यैवात्र ग्रहणम् LaŚabdeŚe. i. 396. 18.

अन्मकोण्ड (anmakoṇḍa) *n.* name of the capital of Kākatīya kings काकतिवंशजानां नरेश्वराणां कुलराजधानी[।"]अध्रावनीमंडनमन्मकोंडनामाभिरामं नगरम् EI. iii. 85. 12.

अन्य (anyá) *pronominal adj.* [*f.*-ā] [KāśiVṛ. *on* i. 1. 27; *on* vii. 3. 114; PrakriKau. i. 134. 4; enumerated in the *utkarādigaṇa*, GaṇPā. 25. 59; KāśiVṛ. *on* iv. 2. 90; in the *sarvādigaṇa*, GaṇPā. 241. 8; GaṇRa. 1. 21 (47); in the *ādityādigaṇa*, GaṇRa. 3.18; (219); in the *gahādigaṇa*, GaṇRa. 5. 317 (355); in the *cādigaṇa*, GaṇRa. 1. 10 (25); Liṅgānu. (He.) 156. 10; used with Abl., P. ii. 3. 29; MahāBh. i. 457. 6 (*on* ii. 3. 32); KāśiVṛ. *on* ii. 3. 29; Kātan. ii. 4. 21; JaineVyā. i. 4. 38 (70. 17); KātanVṛ. *on* ii. 4. 21; MAYR; AltGr. I. 1. 108; II. 1. 38; II. 1. 79; II. 1. 145; II. 1. 234; II. 1. 321; II. 1. 323; II. 1. 43 (Nt.); II. 1. 89 (Nt.); III. 491; III. 579; III. 588; III. 592 DEBRU. 605; 812; 817; in *n.* takes the substitute *-at* for case affixes of nom sg. and acc. sg, P.vii. 1.25] **1A** (inanimate) **i** another or other (with Abl.) other than (with Gen.) other than (used as noun) another or other things (with Abl.) thing other than **ii** (with interrogative or indefinite pronoun or negative particle) any other, some other (with *vinā*) something else than (used as noun) anything else, something else (with Abl.) anything else, something else than (with *ṛte*) anything other than **B** (animate) **i** another or other (with Abl.) other than (used as noun) another one, other one (with Abl.) one other than (with Inst.) one other than **ii** (with interrogative or indefinite pronoun or negative particle) any other, some other (with Abl.) any other than (with *ṛte*) any other than (used as noun) anybody else, somebody else (with Abl.) anybody else or somebody else than (with *ṛte*) anybody else than **2A** (inanimate) **i** different, distinct or separate (with Abl.) different, distinct or separate from (used as noun) different, distinct or separate thing or idea etc. (with Abl.) different, distinct or separate thing or idea from **ii** (with *anya*) different, i.e.various (used as noun) various things **iii** different i.e. disturbed **iv** different, i.e. immaterial or irrelevant **B** (animate) **i** different, distinct or separate (with Abl.) different, distinct or separate from (used as noun) different, distinct or separate one (with Abl.) different, distinct or separate one from **ii** separate from i.e. estranged from **iii** (used as noun) (with *anya*) various ones **3A** (inanimate) one or some (used as noun) one or something (with Gen. dual) one of the two things **B** (animate) **i** one or some (used as noun) one or someone (with Gen. pl.) one among many (with Gen dual) one of the two beings **ii** animal-like, stupid **4A** (inanimate) new **Bi** dissimilar **ii** unequal **5A** (animate) (used as noun) other one, i.e. competitor, rival, opponent or enemy **B** (inanimate) (used as noun) **i** thing belonging to another person **ii** other thing, i.e. something wrong **iii** (used as noun) other thing, i.e. countersubject **6A** (animate) additional, more or many **B** (inanimate) additional, more or much (used as noun) additional thing **7A** (animate) rest, remaining (used as noun) rest or remaining one **B** (inanimate) rest, remaining (used as noun) rest or remaining thing **8A** (animate) stranger (used as noun) stranger one **B** (inanimate) (used as noun) strange thing **9** (used as noun) former one **10A** (animate) **i** (used as noun) second, i.e. latter one **ii** second, next or following (used as noun) second one, next one or following one **iii** third (used as noun) third one **B** (inanimate) **i** (used as noun) second, i.e. latter thing **ii** second, next or following (used as noun) second thing, next thing or following thing **iii** second i.e. right **iv** second, i.e. left **v** third (used as noun) third thing, idea etc. **11A** (inanimate) great, wonderful, extraordinary, unique (used as noun) great, i.e. unusual thing **B** (animate) great, wonderful, extraordinary, unique **12** (animate) inferior, subordinate **13** (animate or inanimate) similar **14** (animate) changed, altered **15** (animate) ordinary (used as noun) ordinary one **16** the pronominal word *anya* **17** extrinsic or extraneous **1A** (inanimate) **i another or other** वया इदग्ने अग्नयस्ते अन्ये RV. i. 59. 1; प्र सिन्धुभ्यः प्र गिरिभ्यो महित्वा प्रेन्द्राग्नी विश्वा भुवनात्यन्या RV. i. 109. 6; अस्य पाजः कृष्णमन्यद्धरितः सं भरन्ति RV. i. 115. 5; उषः ... न तत्ते अन्या उषसो नशन्त RV. i. 123. 11; vi. 61. 13; न ते महित्वमनु भूदध द्यौर्यदन्यया स्फिग्याइ क्षामवस्थाः RV. iii. 32. 11; प्रान्यच्चक्रमवृहः सूर्यस्य कुत्सायान्यद्वरिवो यातवेऽकः RV. v. 29. 10; vi. 24. 5; दिवेदिवे सदृशीरन्यमर्धं कृष्णा असेधदप सद्मनोजाः RV. vi. 47. 21; vi. 61.13; सरस्वती ... । प्रबाबधाना ... याति विश्वा अपो महिना सिन्धुरन्याः RV. vii. 95. 1; न धेमन्यदा पपन वज्रिन्नपसो नविष्टौ RV. viii. 2. 17; viii. 19. 33; viii. 22. 4; उत स्वस्या अरात्या अरिर्हि ष उतान्यस्या अरात्या वृको हि षः RV. ix. 79. 3; x. 27. 21; उदन्येन ज्योतिषा यासि सूर्य RV. x. 37. 3; x. 82. 3; चतुर्दशान्ये महिमानो अस्य RV. x. 114. 7; दिवि मे अन्यः पक्षोऽधो अन्यमचीकृषम् RV. x. 119. 11; x. 142. 7; ये देवाः ... ते कृणुत जरसमायुरस्मै शतमन्यान् परि वृणक्तु मृत्यून् AV. i. 30. 3; मेममन्ये मृत्यवो 'हिंसिषुः शतं ये AV. ii. 28. 1; iii. 11. 5; आरात्त्वदन्या वनानि वृक्षि त्वं शमि शतवल्शा वि रोह AV. vi. 30. 2; AV. x. 2. 22; ततश्चैनमन्याभ्यां श्रोत्राभ्यां प्राशीर्याभ्यां चैतं पूर्व ऋषयः प्राश्नन् AV. xi. 3. 33; उर्ध्वस्तिष्ठा न ऊतयेऽस्मिन् वाजे शतक्रतो। समन्येषु ब्रवावहै AV. xx. 45. 3; अन्यो यज्ञस्य दोह इडायामन्यः TaiS. I. vii. 4. 3; अन्तर्वेद्यन्यः पादो भवति बहिर्वेद्यन्यः TaiS. II. v. 11. 2; यद्यन्यस्मिन्नृतावादधीत ... दुर्योणा भवेयुः MaiS. i. 6. 9 (i. 100. 7); वैष्णवं वा एतत्पात्रं तत्स्वया देवतया व्यर्धयति यदन्याभिर्देवताभिर्धूपयति MaiS. iii. 1. 7 (iii. 9. 13); iii. 3. 1 (iii. 33. 2); तदन्तरेण सर्वा अन्या देवता: AitBr. 1. 1 (6); सर्वाणि च्छन्दांसि गायत्रं त्रैष्टुभं जागतमन्वन्यान्येतानि हि यज्ञे प्रतमामिव क्रियन्ते AitBr. 2. 3 (43); द्वादशरात्रं चरित्वाथान्यस्यै बुभूषायै स्यात् KauṣīBr. 25. 15 (119. 20); यद् व्रीहियवौ न स्यातां केन जुहुया इति। यदन्यद् धान्यं तेनेति। यदन्यद् धान्यं न स्यात् केन जुहुया इति JaimiBr. 1. 19; सैषा वाक् सत्यवती। अथो यथान्यौ नवतरौ चकावुपास्येदेवमेवैतामनुष्टुभं त्र्यहमुखेषु पर्याहरन्ति JaimiBr. 2.425; अतो यान्यन्यानि छन्दांसि श्यावं तेषाम् DevaBr. 2. 3; सः ... निरमिमीत ... क्षुद्रेभ्यः प्राणेभ्योऽन्यान्बहून्देवान् GopBr. i. 1. 12 (10.1); अथ या अन्या आहुतयोऽन्यतवत्यस्ताः ŚāṅkhāĀ. 4. 5 (15. 2); पुरस्तादाशीः खलु वा अन्यो यज्ञः। उपरिष्टादाशीरन्यः TaiĀ. v. 4. 6 (605. 12); तमेवैकं जानथ आत्मानमन्या वाचो विमुञ्चथ MuṇḍaU. ii. 2. 5; अथ योऽन्यां देवतामुपास्तेऽन्योऽसावन्योऽहमस्मीति न स वेद BṛĀraU. i. 4. 10; अन्येषामप्युपांशूनामावह ... इत्युच्चैः ĀśvaŚS. I. i. 3. 14; त्रिष्टुब्वती ... याज्या। अपि वान्यस्य छन्दसः ĀśvaŚS. I. ii. 14. 20; I. iii. 1. 19; अनशन-मान्यस्माद्धोमकालात् ĀśvaŚS. I. iii. 11. 17; अन्यं राजानमभिषुणुयुः ĀśvaŚS. I. vi. 8. 4; वर्जयेयुः ... अन्यांश्चाव्रत्योपचारान् ĀśvaŚS. II. vi. 8. 19; प्रातरग्नि-होत्रं हुत्वान्यमाहवनीयं प्रणीयाग्नीनन्वादधाति ĀpaŚS. i. 1. 2; एषोऽन्येषां नानाबीजानां समवेतानां कल्पः ĀpaŚS. vi. 29. 19; अग्नये विविचयेऽष्टाकपालं यस्याहि-ताग्नेरन्यैरग्निभिरग्नयः संसृज्येरन्मिथो वा ĀpaŚS. ix. 3. 18; ix. 9. 1; यस्य हविः क्षायति ... तत्संस्थाप्यान्यद्धविस्तद्दैवतं निर्वपेत् ĀpaŚS. ix. 15. 6; ix. 17. 1;

य आग्रयणस्थाल्यां सोमस्तमन्यस्मिन्पात्र आनीय तां द्वितीयां धारां करोति ĀpaŚS. xii. 15. 4; अथान्यां दक्षिणां नानुध्यायेत् ĀpaŚS. xiii. 6. 3; तेनान्याभिरिष्टकाभिरभ्युपदधाति ĀpaŚS. xvii. 3. 10; xviii. 13. 3; xxi. 5. 5; xxi. 22. 4; xxii. 27. 6; xxiv. 14. 19; यदन्यानि द्रव्याणि यथालाभमाहरति दक्षिणा एव ताः HirŚS. xxvi. 1. 122 (20. 11); xxvi. 1. 126 (20. 23); ĀpaDS. i (1). 4. 3; i. (1). 4. 7; उपरमम् ... अन्येषु अद्भुतेषु च KauṣiGS. iii. 9. 3; अप्लुत्योदकोऽन्यद्वस्त्रमाच्छादयीत KauṣiGS. iii. 11. 32; तं तितर्पयिषेत् ... अथ यदस्यान्यदन्नमुपसिद्धं स्यात् GobhiGS. i. 9. 4; अपि ज्ञातीनामशनायापि पितृणामन्याभ्यः क्रियाभ्यः स यदन्यां भिक्षितव्यां न विन्देत ... सप्तम्यभिक्षितातीयात् BaudhDS. i. 2. 57; i. 11. 38; तीर्थं गत्वा ... सुरभिमत्याब्लिङ्गाभिः ... व्याहृतिभिरन्यैश्च पवित्रैः (मन्त्रैः) आत्मानं प्रोक्ष्य प्रयतो भवति BaudhDS. ii. 4. 2; ii. 10. 32; निवर्तन्ते। अन्ये च यज्ञक्रतवः BaudhDS. iii. 1. 17; एर्लिङि। वान्यस्य संयोगादेः P. vi. 4. 68; वपुरन्यदल्पं प्रवेष्टुकामोऽग्निमभिप्रशाम्य MahāBhā. i. 28. 25; i. 85. 12; इच्छन्सृजेथास्त्रींल्लोकानन्यांस्त्वं स्वेन तेजसा MahāBhā. i. 97. 20; i. 110. 26; i. 118. 22; उद्यानानि च रम्याणि ... जम्बूभिः ... पारिजातैरन्यैश्च विविधैर्द्रुमैः MahāBhā. i. 199. 42; i. 116. 3; अन्यैः समृद्धैरप्यर्थैर्न सुताद्विद्यते परम् MahāBhā. iii. 10. 5; iii. 54. 36; iii. 143. 10; भीम ... । अन्यदेवायुधं किंचित्प्रतिपद्यस्व मानुषम् MahāBhā. iv. 32. 19; वासांसि जीर्णानि यथा विहाय नवानि गृह्णाति नरोऽपराणि। तथा शरीराणि विहाय जीर्णान्यन्यानि संयाति नवानि देही MahāBhā. vi. 24. 22 = BhagGī. 2. 22; vi. 43. 27; vi. 60. 12; vi. 87. 28; धनंजयः ... अन्यद्य धनुराददे MahāBhā. vii. 29. 7; vii. 101. 60; vii. 114. 16; viii. 18. 4; अन्यांश्चास्मै रथोदारानुपस्थापयदच्युतः MahāBhā. vii. 157. 29; vii. 165. 92; viii. 31. 60; ix. 16. 73; ix. 20. 18; पाण्डवस्तु पुनर्विद्ध्वा सप्तभिः सायकोत्तमैः। अन्यैश्च MahāBhā. vii. 833*(3); ततो ज्यामवधायान्यामनुमृज्य च पाण्डवः। शरैरवाकिरत्कर्णम् MahāBhā. viii. 66. 54; अन्ये च बहवः क्लेशाः MahāBhā. ix. 62. 41; अन्यया यौवने मर्त्यो बुद्ध्या भवति मोहितः। मध्येऽन्यया जरायां तु सोऽन्यां रोचयते मतिम् MahāBhā. x. 3. 11; यथा ... नरः। अन्यद्रोचयते वस्त्रम् MahāBhā. xi. 3. 6; तस्मिन्निर्जिते युद्धे प्राणान्यदि ह मोक्ष्यसे। अन्यं देहं समास्थाय पुनस्तेनैव योत्स्यसे MahāBhā. xii. 16. 22; xii. 114. 4; xii. 261. 33; अन्येऽपि बहवो वृक्षाः MahāBhā. xiii. 5. 17; इतस्त्वमधमामन्यां मा योनिं प्राप्स्यसे द्विज MahāBhā. xiii. 10. 55; xiii. 54. 27; यजस्व ... अन्यैश्च विविधैर्यज्ञैः MahāBhā. xiv. 13. 19; अन्यान्बाणान् समीक्षस्व यैस्त्वं मा सूदयिष्यसि MahāBhā. xiv. 30. 8; xiv. 54. 27; सः ... वानरकेतनः। शरान्मुमोच ... । ध्वजे पताकादण्डेषु ... । अन्येषु च रथाङ्गेषु न शरीरे न सारथौ MahāBhā. xiv. 83. 13; सः प्रविश्याश्रमपदं शिष्येण सह ... । उपविष्टः कथाश्चान्याश्चकार Rāmā. i. 2. 21; i. 13. 32; संगमादाहृतं जलम्। याश्चान्याः सरितः पुण्याः Rāmā. ii. 13. 5; ii. 65. 10; ii. 70. 17; ततः सुग्रीवसचिवाः ... । जग्मुर्गिरितटात्तस्मादन्यच्छिखरमुत्तमम् Rāmā. iv. 2. 7; iv. 47. 21; राघवस्य वचः श्रुत्वा लक्ष्मणः ...। जग्राह कार्मुकं श्रेष्ठमन्यद्भीमपराक्रमः Rāmā. vi. 72. 22; vi. 88. 2; श्वानकुक्कुटवक्त्रांश्च ... । एतांश्चान्यांश्च मायाभिः ससर्ज निशिताञ्शरान् Rāmā. vi. 87. 42; दक्षिणस्योदधेस्तीरे त्रिकूटो नाम पर्वतः। सुवेल इति चाप्यन्यो द्वितीयः Rāmā. vii. 5. 23; तत्र मन्दाकिनी रम्या ... नदी। ... कुमुदैरुत्पलैश्चैव अन्यैश्चैव सुगन्धिभिः Rāmā. vii. 11. 41; अन्येषामेकाचां द्विर्वचनं नित्यमित्याहुः Vār. 1 *on* P. iii. 2. 109; किं पुनरिदं व्याकरणमेवाधिजिगांसमानेभ्यः प्रयोजनमन्वाख्यायते न पुनरन्यदपि किंचित् MahāBh. i. 5. 5 (*on* i. 1. 0); एतेषां शब्दानामर्थेऽन्याञ्शब्दान् प्रयुञ्जते MahāBh. i. 9. 11 (*on* i. 1. 0); अन्येष्वपि कारकेषु कृत्यल्युटो बहुलम् MahāBh. i. 12. 11 (*on* i. 1. 0); अस्ति ह्यन्यदेतस्य वचने प्रयोजनम् MahāBh. i. 15. 12 (*on* ŚivSū. (Gr.) 1); i. 24. 9 (*on* ŚivSū. (Gr.) 3); i. 49. 19 (*on* i. 1. 3); i. 179. 11 (*on* i. 1. 69); i. 186. 6 (*on* i. 1. 72); ii. 146. 13 (*on* iii. 3. 20); ii. 218. 9 (*on* iv. 1. 48); iii. 181. 21 (*on* vi. 4. 3); iii. 306. किं विशेषेण लृकारोपदेशश्चोद्यते ... यदि किंचिदन्येषामपि वर्णानामुपदेशे प्रयोजनमस्त्यलृकारोपदेशस्यापि तद्भवितुमर्हति MahāBh. i. 19. 10 (*on* ŚivSū. (Gr.) 2); अयं त्वन्योऽपशब्दपदार्थकः शब्दः MahāBh. i. 20. 28 (*on* ŚivSū. (Gr.) 2); अस्ति ह्यन्यत्तपरकरणे प्रयोजनम् MahāBh. i. 24. 14 (*on* ŚivSū. (Gr.) 3, 4); iii. 64. 23 (*on* vi. 1. 85); यदत्रावर्णं विवृततरं तदन्यस्मादवर्णाद्ये अपीवर्णोवर्णे विवृततरे ते अन्याभ्यामिवर्णोवर्णाभ्याम् MahāBh. i. 25. 14 (*on* ŚivSū. (Gr.) 3, 4); अन्यस्याः संज्ञाया वचनात् ... प्रकृताया वृद्धिसंज्ञाया गुणसंज्ञा बाधिका MahāBh. i. 44. 11 (*on* i. 1. 3); i. 457. 12 (*on* ii. 3. 32); अस्त्यन्यदज्ग्रहणस्य प्रयोजनम् MahāBh. i. 70. 18 (*on* i. 1. 14); किमन्येऽप्येवं विधयो भवन्ति MahāBh. i. 86. 16 (*on* i. 1. 27); iii. 31. 7 (*on* vi. 1. 37); आचार्यः ... भूयिष्ठमन्यैरपि शब्दैरेतमर्थं संप्रत्याययति MahāBh. i. 105. 19 (*on* i. 1. 44); रोरवधारणं कर्तव्यम्।... रोरेव सुपि नान्यस्य रेफस्य MahāBh. i. 129. 1 (*on* i. 1. 50); अस्त्यन्यच्छित्करणे प्रयोजनम् MahāBh. i. 131. 23 (*on* i. 1. 55); यो ह्यन्य आदेशः स्थानिवदेवासौ भवति MahāBh. i. 152. 18 (*on* i. 1. 58); i. 171. 1 (*on* i. 1. 65); ii. 76. 25 (*on* iii. 1. 92); तस्यां पुनर्लुप्तायां यान्या विभक्तिरुत्पद्यते तस्याः ... अन्तोदात्तत्वं न भविष्यति MahāBh. i. 218. 21 (*on* i. 2. 45); शब्देन चाप्यधिकृतेन कोऽन्यो व्यापार शक्योऽवगन्तुम् अन्यदतो योगे योगे उपस्थानात् MahāBh. i. 271. 24 (*on* i. 3. 11); प्रकृत्यर्थनियमेऽन्येषां प्रत्ययानामभावः MahāBh. i. 276. 2 (*on* i. 3. 12); क्रियायोग इत्यनुवर्तते न चान्यया क्रियययोर्यादिच्विडाचां योगोऽस्ति MahāBh. i. 343. 12 (*on* i. 4. 61); स दण्डः कर्ता भूत्वान्येन शब्देनाभिसंबध्यमानः करणं संपद्यते MahāBh. i. 366. 14 (*on* ii. 1. 1); भवेत्सिद्धं यदा सप्तमी यदा त्वन्या विभक्तयस्तदा न सिध्यति MahāBh. i. 382. 3 (*on* ii. 1. 18); स्वाध्यायेनाधिकोऽन्ये गुणा अविवक्षिता भवन्ति MahāBh. i. 401. 9 (*on* ii. 1. 60); स वृक्षोऽधिकरणं भूत्वान्येन शब्देनाभिसंबध्यमानः कर्ता संपद्यते MahāBh. i. 442. 24 (*on* ii. 3. 1); अस्त्यन्यदन्यतरस्यांग्रहणस्य प्रयोजनम् MahāBh. i. 457. 2 (*on* ii. 3. 32); पाठेन धातुसंज्ञा क्रियते न चेमे तत्र पद्यन्ते। कथं तर्ह्यन्येषामपद्यमानानां धातुसंज्ञा भवति MahāBh. ii. 42. 2 (*on* iii. 1. 32); अस्त्यन्यत्कर्मवद्भाववचने प्रयोजनम् MahāBh. ii. 60. 6 (*on* iii. 1. 67); परस्मैपदव्यत्ययः। प्रतीपमन्य ऊर्मिर्युध्यति। युध्यत इति प्राप्ते MahāBh. ii. 65. 3 (*on* iii. 1. 85); यत्रान्यः कर्ता नास्तीह तु कथं न स्यात् लूयते केदारः स्वयमेवेति। ... अत्रापि यासौ सुकरता नाम तस्या नान्यः कर्ता भवति MahāBh. ii. 67. 18 (*on* iii. 1. 87); अस्त्यन्यदकारस्याकारवचने प्रयोजनम् MahāBh. ii. 73. 7 (*on* iii. 1. 91); ii. 184. 7 (*on* ii. 4. 82); iii. 330. 3 (*on* vii. 3. 54); प्रकृतिस्तत्र प्रकृत्यर्थे वर्ततेऽन्येन शब्देन प्रत्ययार्थोऽभिधीयते ... इह पुनर् ... न चान्यः शब्दोऽस्ति यस्तमर्थमभिदधीत MahāBh. ii. 79. 3 (*on* iii. 1. 94); स्वसृनप्तृग्रहणं नियमार्थं भविष्यति। एतयोरेव योनिसंबन्धयोर्नान्येषां योनिसंबन्धानाम् MahāBh. ii. 90. 18 (*on* iii. 1. 133); ii. 91. 10 (*on* iii. 1. 133); परेर्वेति वक्तव्यम्। अन्यां परीष्टिं चर। अन्यां पर्येषणां चर MahāBh. ii. 154. 13 (*on* iii. 3. 107); असत्यन्यस्मिन्प्रयोजने ज्ञापकं भवति MahāBh. ii. 186. 20 (iii. 4. 103); ii. 209. 22 (*on* iv. 1. 17); विशेषणार्थोऽन्योऽनुबन्धः कर्तव्यः। ... वृद्ध्यर्थोऽन्योऽनुबन्धः कर्तव्यः। ... शक्योऽत्र विशेषणार्थोऽन्योऽनुबन्ध आसङ्क्तुम् ... वृद्ध्यर्थोऽपि तर्ह्यन्यः शक्योऽनुबन्धः MahāBh. ii. 253. 10 (*on* iv. 1. 98); येऽन्य उपचारास्तत्र न स्यात् MahāBh. ii. 285. 12 (*on* iv. 2. 6); ii. 330. 9 (*on* iv. 4. 20); अन्ये कच्छादयः। ... न हि कुरुशब्दस्यान्ये कच्छादयोऽवकाशः MahāBh. ii. 300. 2 (*on* iv. 2. 130); यदा त्वन्या विभक्तयस्तदा न सिध्यति MahāBh. ii. 305. 6 (*on* iv. 3. 23); अस्त्यन्यट्टित्करणे प्रयोजनम् MahāBh. ii. 347. 1 (*on* v. 1. 23); त एते विंशत्यादयः ... गुणवचनाः सन्तोऽविशिष्टा भवन्त्यन्यैर्गुणवचनैः। अन्येषु च गुणवचनेषु कदाचिद् गुणो गुणिविशेषको भवति MahāBh. ii. 356. 8 (*on* v. 1. 59); ii. 372. 16 (*on* v. 2. 4); रसादिभ्यः पुनर्वचनं क्रियतेऽन्येषां मत्वर्थीयानां प्रतिषेधार्थम्। ... येऽन्ये मत्वर्थीयाः प्राप्नुवन्ति ते मा भूवन् ... दृश्यन्ते हि अन्ये रसादिभ्यो मत्वर्थीयाः MahāBh. ii. 394. 19 (*on* v. 2. 95); ii. 395. 14 (*on* v. 2. 97); अध्वर्युर्वै श्रेयानन्येभ्यः प्रशस्येभ्यः। पापीयान्प्रतिप्रस्थातान्येभ्यः पापेभ्यः MahāBh. ii. 413. 12 (*on* v. 3. 55); अस्त्यन्यदुभेग्रहणस्य प्रयोजनम् MahāBh. iii. 9. 20 (*on* vi. 1. 5); किं चान्यदतिङ् तिङ्सदृशम् MahāBh. iii. 51. 6 (*on* vi. 1. 71); iii. 94. 19 (*on* vi. 1. 135); अन्येन हि लक्षणेन प्लुतप्रगृह्यस्य प्रकृतिभाव उच्यते प्रगृह्यः प्रकृत्येति MahāBh. iii. 91. 7 (*on* vi. 1. 129); येऽन्ये सप्ताध्याय्यां स्वरास्ते न संगृहीताः स्युः MahāBh. iii. 98. 13 (*on* vi. 1. 158); न ह्यन्यद्धलादिग्रहणं प्रयोजयत्यन्यदतश्चतसृशब्दात् MahāBh. iii. 105. 14 (*on* vi. 1. 167); न यत्रैवान्यः प्रतिषेधस्तत्रैवायमुच्येत MahāBh. iii. 150. 9 (*on* vi. 3. 34); iii. 191. 2 (vi. 4. 22); अस्त्यन्यद्दीर्घोच्चारणस्य प्रयोजनम् MahāBh. iii. 193. 7 (*on* vi. 4. 22); iii. 195. 24 (*on* vi. 4. 34); अन्येऽपि हि धातुप्रत्यया उभयथा छन्दसि दृश्यते MahāBh. iii. 203. 12 (*on* vi. 4. 52); iii. 207. 20 (*on* vi. 4. 64); अस्त्यन्यद्धातोरित्यनुवर्तनस्य प्रयोजनम् MahāBh. iii. 210. 13 (*on* vi. 8. 82); iii. 218. 3 (*on* vi. 4. 120); यथान्यानभ्यासविकारान्बाधत एवं दीर्घत्वमपि बाधेत MahāBh. iii. 218. 7 (*on* vi. 4. 120); अस्त्यन्यत्पर्युदासे प्रयोजनम् MahāBh. iii. 233. 23 (*on* vi. 4. 171); iii. 336. 20 (*on* vii. 3. 85); अनडुहः ... भवति ... अनड्वाहीति। भवत्यन्येन यत्नेन MahāBh. iii. 239. 9 (*on* vii. 1. 1); iii. 255. 21 (*on* vii. 1. 37); अस्त्यन्यन्मकारस्य मकारवचने प्रयोजनम् MahāBh. iii. 257. 10 (*on* vii. 1. 40); iii. 261. 14 (*on* vii. 1. 58); एतावद् द्रष्टव्यं यदि किंचित्तत्रान्यदप्यार्धधातुकग्रहणस्य प्रयोजनमस्ति MahāBh. iii. 282. 26 (*on* vii. 2. 8); iii. 304. 11 (*on* vii. 2. 84); अस्त्यन्ययोगविभागप्रकरणे प्रयोजनम् MahāBh. iii. 443. 15 (*on* viii. 3. 67); एतैरेवाक्षरसमाम्नायिकैर्व्यवाये नान्यैः MahāBh. iii. 452. 15 (*on* viii. 4. 1); अस्त्यन्यद्दीर्घवचने प्रयोजनम् MahāBh. iii. 466. 22 (*on* viii. 4. 68); अथ नष्टे अरणी स्यातामन्ययोररण्योर्विहृत्य तं मथितैताभिरेव हुत्वाथैनं समाप्नुयुः AVPrāyaścitta. 2. 8; तमेवान्येन कल्पेन धर्ममस्मै व्यभाषत BuddhaC. 12. 45;

स्यातां यदि पदे द्वे तु यदि वा स्युर्बहून्यपि। तान्यन्यस्य पदस्यार्थे बहुव्रीहिः Kātan. ii. 5. 9; तत्प्रकृत्यर्थं यथान्येऽनारभ्यवादाः MīmāSū. iii. 6. 14; आद्यं यत्त्र्यक्षरं ब्रह्म त्रयी यस्मिन् प्रतिष्ठिता। स गुह्योऽन्यस्त्रिवृद्वेदः ManuSm. 11. 265; ManvaMu. 502. 24 (*on* 11. 265); सर्वेष्वपि ... श्लेष्मविकारेषूक्तेष्वन्येषु चानुक्तेषु ... श्लेष्मविकारमेवाध्यवस्यन्ति कुशलाः CaraS. i. 20. 18 (1941 Ed.); सिद्धश्च सिध्यमानश्च तृतीयश्चारुरुक्षकः। ... अन्यश्च विद्ध्यनाहारो वेला तस्येन्द्र वर्तते PauṣkS. 1. 51; बाले ... दृष्टिपाताः किं क्षिप्यन्ते ... । संप्रत्येते (v.l. संप्रत्यन्ते) वयमुपरतं बाल्यमास्था वनान्ते क्षीणो मोहः तृणमिव जगज्जालमालोकयामः ŚatTrayī. 282; विद्यन्ते द्वारकाद्या जगति बहुविधा देवताराजधान्यो यद्यप्यन्यास्तथापि स्खलदमलजलावर्तगङ्गातरङ्गा VijñāŚ. 41; 50; सन्त्यन्ये त्रिदशापगादिपतनादेव प्रयागादयः प्रलियाचलसंभवाः VijñāŚ. 51; 90; हतेषु हि शरान् पश्य नाम नान्यद् भविष्यति PañcRā. 2. 50; आर्य ··· अन्यमपि वरं हर्तुमिच्छामि Prati. 4. 24 (9): किं कारित्रस्याप्यन्यदस्ति कारित्रम् AbhidhKoBh. 298. 1 (*on* 5. 2); मित्रीकृतेन मित्रकार्यममित्रप्रतीघातमन्यद्वा दुष्प्रतिपादकं कार्यं साधयिष्यामि KāmSū. 1. 5 (65. 1); एकान्ते च तक्षतक्षणस्थानमन्यासां च क्रीडानाम् KāmSū. 45. 11 (1. 4); 179. 5 (2. 10); 234. 15 (4. 1); 237. 6 (4. 1); 278. 9 (5. 4); नान्योऽयमिति यत्र स्यादन्यस्मिन्प्रीतिकारणे। तन्त्रज्ञैः कथ्यते सापि प्रीतिः संप्रत्ययात्मिका KāmSū. 93. 17 (2. 1); (JayaMa. यत्र क्वचन अन्यस्मिन्नित्यपूर्वस्मिन्विषये पुंसि); 96. 15 (2. 2); 268. 8 (5. 2); एते चान्ये बहवः प्रयोगाः पारदारिकाः। देशे देशे प्रवर्तन्ते राजभिः संप्रवर्तिताः KāmSū. 295. 13 (5. 5); 300. 6 (5. 6); 331. 20 (6. 5); 369. 5 (7. 2); योषिदेका ... व्रजति शयनवासाद्वासमन्यद्धसन्ती ṚtuSaṁ. 5. 11; अपश्यदन्यं न विधिं विचिन्वती (पार्वती) KumāSaṁ. 5. 59; 5. 70; अप्यन्यस्मिन्जलधरमहाकालमासाद्य काले स्थातव्यं ते नयनविषयं यावदत्येति भानुः MeghDū. 34; (रघुः) जहार चान्येन मयूरपत्रिणा शरेण शक्रस्य महाशनिध्वजम् RaghuVa. 3. 56; 8. 44; विश्रान्तेन भवता ममान्यस्मिन्ननायासे कर्मणि सहायेन भवितव्यम् Śāk. 2. 3 (8); 4. 7; 6. 37; चक्रभ्रान्तिररान्तरेषु जनयत्यन्यामिवारावलिम् Vikramo. 1. 4; 4. 34 (2); 4. 39 (2); स नित्यो (वैमृधः) यथान्यान्यङ्गानि SaṅkarKā. i. 2. 13 (AOR. Ed.); न ह्यन्यत् प्रत्यक्षं वचनं विद्यते SaṅkarKā. i. 2. 19 (AOR. Ed.); i. 3. 41 (AOR. Ed.); iii. 1. 9 (AOR. Ed.); दक्षिणाग्नौ श्रपणं श्रूयते। तस्याहवनीये प्रदानं यथान्यासामाहुतीनां यदाहवनीये जुह्वति इति SaṅkarKā. i. 2. 22 (AOR. Ed.); स लौकिकेऽग्नौ क्रियेत यथान्यानि कर्माणि SaṅkarKā. i. 2. 26 (AOR. Ed.); iii. 2. 3 (AOR. Ed.); त्रिः पराध्र्योऽग्नेराहारः यथाकामी वान्येषां कर्मणाम् SaṅkarKā. ii. 1. 55 (AOR. Ed.); नान्यद्धविरन्तरं निर्वपेत् SaṅkarKā. iii. 1. 10 (AOR. Ed.); अन्यासामपि शक्तीनाम् ... महद्बलम्। ... सालं प्रविवेश गतक्लमा BrahmāṇḍP. iii. 26. 36; अन्येभ्योऽपि धुभ्यः शीलादिषु क्विब् भवति। अपिग्रहणं विकल्पार्थम्। अन्येभ्योऽपि धुभ्यः शीलादिष्वपि भवत्यशीलादिष्वपि ... । अन्येभ्योऽन्यत्र JaineVyā. 117. 25 (*on* ii. 2. 157); अन्यः कारकः अन्यत्कारकः JaineVyā. 313. 26 (*on* iv. 3. 204); अन्यस्यापिशब्दस्य द्यावप्यद्यावपि दीर्भवति। कस्यान्यस्य। यस्य शिष्टैर्दीत्वं प्रयुक्तम् JaineVyā. 317.1 (*on* iv. 3. 232); अन्यस्यापि कर्मणोऽनन्तरं धर्मजिज्ञासा युक्ता ŚābaBh. 3. 3 (*on* i. 1. 1); 1214. 25 (*on* iv. 1. 29); 2065. 1 (*on* x. 8. 7); 2184. 26 (*on* xi. 3. 45); स्विष्टकृदर्थमन्यः पुरोडाश उत्पादयितव्यः ŚābaBh. 1214. 17 (*on* iv. 1. 29); 1333. 17 (*on* v. 3. 40); विकारश्चात्र ऋग्द्रव्यस्य दृश्यते। ... सोऽविशिष्टोऽन्यैः संस्कारकर्मभिः ŚābaBh. 1546. 5 (*on* vii. 2. 13); 1953. 17 (*on* x. 5. 15); 2241. 10 (*on* xii. 2. 8); क्षतक्षयेषु या तृष्णा तस्यां नात्राभिनन्दनम्। अन्या ज्वरातुरे प्रोक्ता तृष्णा HāriS. iii. 13. 10; तत् (सर्वथास्मात्स्थानात्) अन्यत्स्थानमाश्रयामि PañcT. 1. 52 (39) (41. 3); 2. 25 (15) (206. 3); 1. 86 (38) (97. 7); नगरसमीपेऽन्ये ह्रदा अनासादिताः PañcT. 1. 61 (15) (67.9); अन्यम् ... जलाशयं युष्मान् ... संक्रामयिष्यामि PañcT. 1. 61 (22) (68. 7); 1. 126 (7) (126. 7); 1. 127 (11) (132. 1); 1. 127 (25) (134. 1); Hitopa. 4. 9 (4); असावपि स्नात्वा तम् ... दारकमन्यस्मिन्मित्रगृहे सुगुप्तं कृत्वा ... आगतः PañcT. 1. 164 (19) (172. 7); एतदन्यदपि प्रधानं महर्षिवचनम् यथा श्रेयसामर्थे पापीयान् समारम्भः PañcT. 1. 116 (2) (116. 1); तन्मूषकत्रासार्थमेतेन जर्जरेण ... भिक्षापात्रं ताडयामि नान्यत्कारणम् PañcT. 2. 26 (46) (216. 2); 2. 29 (47) (229. 4); मां(चा)भ्यङ्गो-द्वर्तनस्नानभोजनगन्धविलेपनसत्कारैरपि समुचितमनोहराहारैर् (v.l. सखण्डगुड-दाडिमचातुर्जातकविमिश्रैरन्यैश्च भोज्यैर्) अतर्पयत् PañcT. 2. 79 (24) (257. 5); तत्र युक्तं एभिः सह मूढैरेकत्र वस्तुम्। यतोऽन्यामद्रिगुहामाश्रित्य सुखं वत्स्यामः PañcT. 3. 76 (10) (346. 8); अहमन्येनौषधक्रमेण तस्या व्याधिप्रतीकारम् करिष्ये PañcT. 4. 16 (2) (385. 8); यस्मिन् गृहीते सदृशापराधो महाजनस्त्रासमुपैति तस्मिन् दण्डो निपात्यो मनुजेश्वरेण कालान्तरेऽन्यद् व्यपदिश्य कार्यम् YogYā. 2. 30; 4. 41; सहान्यैश्चादानैर् ... निसृष्टः EI. xvi. 19. 6; उभयेषामविच्छेदेऽप्यन्यशब्दविवक्षया। योऽन्यः प्रयुज्यते शब्दो न सोऽर्थस्याभिधायकः VākyaPa. 1. 157; 2. 50; 2. 60; सूक्ष्मं ग्राह्यं यथान्येन संसृष्टं सह गृह्यते। वर्णोऽप्यन्येन वर्णेन संबद्धो वाचकस्तथा VārkyaPa. 2. 63; उत्प्रेक्ष्यते सावयवं परमाणुमपण्डितः। तथावयविनं युक्तमन्यैरवयवैः पुनः VākyaPa. 2. 238; शब्दस्यान्यस्य सन्निधिः ... नियता यान्त्यभिव्यक्तिं शब्दाः VākyaPa. 2. 317; भवदादिभिर्योगे ते तसादयोऽन्याभ्योऽपि विभक्तिभ्यो वा भवन्ति CāndraVṛ. *on* iv. 3. 12: अन्येषामपि शब्दानामुत्तरपदे बहुलं दीर्घो भवति CāndraVṛ. *on* v. 2. 145; यस्य स्वाहा परः चेद्वा कर्मण्यं श्रवणो वरम्। ... इन्द्रः पूर्वो ददात्वन्यः सुकृताद्युत्तरे च धः BhārŚi. 45; धैवतं च निषादं च वर्जयित्वा स्वरद्वयम्। शेषान् पञ्चस्वरांस्त्वन्यान् पञ्चस्थानोच्छ्रितान् NāraŚi. i. 5. 12: द्वादशान्यानि कर्मण्यध्ययने वृत्तान्यस्य, द्वादशान्यिकः KāśiVṛ. *on* iv. 4. 64; अथान्यस्मिन्नतिक्रान्ते कस्मिंश्चित् काले कन्दलिनि कुड्मलितकदम्बतरौ संबभूव हर्षः HarṣaC. 182.1; प्रायेण च सत्स्वप्यन्येषु वरगुणेष्वभिजनमेवानुरुध्यन्ते धीमन्तः HarṣaC. 200. 6; द्वीपादन्यस्मादपि मध्यादपि जलनिधेः ... आनीय झटिति घटयति विधिः Ratnā. 1. 6; कोटि भुजज्या व्यासार्धकृतिविशेषात् पदं चान्या BrāhmSphuSi. 14. 7; प्रकर्षेणान्यकुलशास्त्रादिशैववैष्णवान्तशास्त्रातिरेकेणैव भगवद्भैरवभट्टारकरूपसमाविष्टः निजपरसंविद्यमत्कारवशनिर्मितभावक्रीडाडम्बरः ParāTri. (comm.) 269. 5; गुणयोगेन चान्यानि विष्णोर्नामानि लौकिके VṛHārīSm. 3. 12: कषायतिक्तकटुकं मूलमन्यदपीदृशम् ... भक्षयेद्दन्तधावनम् AṣṭāSaṁ. i. 7. 21 (1. 3); ParaS. 9. 4: अपूर्वमिव नैवान्यः संस्कारः स्फोटवादिनः SphoṭSi. 94. 2 (comm. अन्य इत्यस्य साधर्म्य-दृष्टान्तोऽपूर्वमिवेति); अस्त्वेकेन वरेण ... यात्वन्येन विहाय कालहरणं रामो वनं दण्डकाम् MahāvīC. 4. 40 (19); यदन्यत् साधूनां तव च गुणराशेः समुचितं प्रहाणे प्राणानां तदपि हि यथाशक्ति विदधे MahāvīC. 5. 58; जम्बूद्वीपेऽथवान्येषु द्वीपेष्वपि महीधराः। यावन्तस्तैः कुक्षिकोणोऽप्यस्य न भ्रियते किल MahāvīC. 6. 13; पतिव्रतामयं ज्योतिर्ज्योतिषान्येन शोध्यते MahāvīC. 7. 4; महाभागोऽप्यन्यं रथमलंकरोतु UttaRāC. 5. 28 (2); जगति जयिनस्ते ते भावा नवेन्दुकलादयः। प्रकृतिमधुराः सन्त्येवान्ये मनो मदयन्ति ये MālaMā. 1. 352; यद्यस्ति सर्गकालेऽपि द्वयमप्यपरं भवेत्। एवमन्यस्य सद्भावे द्वयमन्यत्प्रसज्यते TattvSaṁ. 102; जिह्वास्तास्त्रिविधाः प्रोक्ताः ... हिरण्या गगना रक्ता कृष्णान्या सुप्रभा मता। ... सात्विक्यः ... । पद्मरागा सुवर्णान्या तृतीया भद्रलोहिता ŚāraTi. 5. 23; तस्य मध्ये तु विसृजेद् विष्वक्सेनमनुस्मरन्। कारयित्वा नवामन्यां प्रतिमां लक्षणान्विताम् ParaS. 22. 68; 27. 47; 31. 50; अन्ये महाहविर्यागे प्राप्ते नैमित्तिकादिषु दातव्यम् PāraS. 18. 436; श्रोत्रधीश्चाप्रमाणं स्यादितराभिरसंगतेः। स्याद्येत्तज्जनितेनैव ज्ञानेनान्येन संगतिः ŚlokaVār. 2. 77 (69. 5); अन्यत् साध्यमदृष्ट्वैव यागादीननुतिष्ठतः। धार्मिकत्वसमाख्यानं तद्योगादिति गम्यते ŚlokaVār. 2. 192 (104. 4); प्रधानकालत्वाद-ज्ञानामन्यस्मिन्काले क्रियमाणमनुपकारकं स्यात् ṬupṬ. 3. 10 (*on* iv. 1. 2); न चान्या गतिरस्ति Śarka. 5. 22; जगतः ... जन्मस्थितिभङ्गं यतः ...। अन्येषामपि भावविकाराणां त्रिष्वेवान्तर्भावः BrahmSūBh. (Śaṅ.) 10. 8 (*on* i. 1. 2); अन्यान्यप्येवं-जातीयकानि वाक्यानि ... उदाहर्तव्यानि BrahmSūBh. (Śaṅ.) 13. 4 (*on* i. 1. 2); 95. 9 (*on* i. 2. 1); 113. 15 (*on* i. 2. 14); प्रत्युच्चारणमन्येऽन्ये वर्णाः स्युः BrahmSūBh. (Śaṅ.) 197. 3 (*on* i. 3. 28); एकेन विज्ञातेन सर्वमन्यदविज्ञातमपि विज्ञातं भवति BrahmSūBh. (Śaṅ.) 270. 6 (*on* i. 4. 23); 183. 5 (*on* i. 3. 22); 244. 11 (*on* i. 4. 11); एवमप्यन्या ईश्वरकारणवादिन्यः स्मृतयोऽनवकाशाः प्रसज्येरन् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 283. 11 (*on* ii. 1. 1); भवति चान्या मनोमाहात्म्यं प्रख्यापयन्ती श्रुतिः BrahmSūBh. (Śaṅ.) 285. 8 (*on* ii. 1. 1); 303. 3 (*on* ii. 1. 11); श्रीमतां कुलात् अन्यस्मिन् योगिनामेव दरिद्राणां कुले भवति GītāBh. (Śaṅ.) 207. 15 (*on* 6. 42); श्रीखण्डवृक्षप्रसृतपरिमलेनाभितोऽन्येऽपि वृक्षाः शश्वत् सौगन्ध्यभाजः ... तापमुन्मूलयन्ति ŚatŚlo. 2; महान्तं विश्वासं तव चरणपङ्केरुहयुगे निधायान्यन्नैवाश्रितमिह मया दैवतमुमे ĀnandL. 11; एकेन मुद्रां परशुं करेण करेण चान्येन मृगं दधानः। ... आचार्यचूडामणिराविरस्तु DakṣiMūSt. 9; मोक्षार्थं कुरु चित्तवृत्तिममलामन्यैस्तु किं कर्मभिः ŚivāpaKṣaSt. 12; प्रचुपितसदृशकमन्यदिह भवति शकलम् JayaChand. 5. 24; तस्यां सिद्धौ प्रनष्टायामन्या सिद्धिरवर्तत KūrmaP. 298. 5 (1. 29); क्षेत्रेऽन्यस्मिन्नाश्रये घः(अन्यस्मिन्क्षेत्रे जन्मान्तरशरीरे) ŚākaṭāVyā. iii. 3. 90; अशिष्टाप्रतिषिद्धविषयाणाम् अन्यासामपि निवृत्तीनामेवमेव (महाफलम्) ManuBh. i. 445. 9 (*on* 5. 56); वृत्त्यपेक्षो युक्तो विकल्पः ... त्रिभिरन्य इत्यस्य चतुरहः ManuBh. i. 447. 13 (*on* 5. 59); अवतीर्य नदीमन्यद्वा जलाशयम् ... पाणिभ्यामुदकं कृत्वानवेक्षमाणाः प्रत्याव्रजेयुः ManuBh. i. 450. 6 (*on* 5. 60); एकाहेन एकेनैव च निराकाङ्क्षीकृतत्वादन्यैस्त्र्यहादिभिर्न संबन्धः स्यात् ManuBh. *i. 450.14* (*on* 5. 61); अस्वामिविक्रयप्रसङ्गेनान्योऽपि विक्रये धर्म उच्यते ManuBh. ii. 168. 25 (*on* 8. 203); वेदाद्यान्यन्यानि शासनानि तान्युत्पद्यन्ते विनश्यन्ति च ManuBh. ii. 482. 1 (*on* 12. 96); मित्रलाभः सुहृद्भेदो विग्रहः संधिरेव च। पञ्चतन्त्रात्तथान्यस्माद् ग्रन्थादाकृष्य लिख्यते Hitopa. 0. 9; यद्येतन्न कर्तव्यं तत्केनान्येन कर्मणामुष्य महावर्तनस्य निष्क्रयो भवति Hitopa. 3. 98 (1); विधाय कलशानन्यानन्येष्वेकैकशो न्यसेत् TantrRā. 2. 65; 5. 79; 7. 67; कृच्छ्रेष्वन्येषु घोरेषु पूजैषा सर्वकामदा

TantrRā. 8. 68; बीजैः ... निग्रहार्थमथान्यैस्तु त्रिभिरन्त्यद्वयेन च TantrRā. 10. 24; 10. 94; 15. 89; सा विद्या पञ्चकूटाभिधा शिवे। वाक्सिद्धिमन्यत्सकलं कुरुते न भिदा तयोः TantrRā. 16. 36; 35. 17; छिन्नं छिन्नं धनुर्दैत्यस्त्वन्यत्समाददे VāmaP. 8. 17; एकं कंपितकोसलेश्वरकरादाच्छिन्नमन्यत्पुनर्यनेनोदीच्य नराधिपाद्यश इव श्वेतातपत्रं रणे EI. ix. 30. 17; ix. 34. 19; श्रीपट्टवन्धोत्स (Read °बन्धो°) वे ... कुरुन्दकादीन् ग्रामानन्यान्यपि ... चत्वारि ग्रामशतानि ... विमुच्य EI. ix. 37. 54; विदुषां मोक्षकाङ्क्षिणाम् ... श्रुतिरन्या न रोचते BṛKathāK. 6. 22; आस्तां च तावदन्यदप्रत्यासन्नमारोप्य येन स्कन्धमात्मीयमहमेतां भूमिमानीतः TilaMañ. 244. 12; दैविक्यावृतिरेका च पदैर्द्वादशभिः स्मृता। आवृतिः पुनरन्या तु द्विघ्नपङ्क्तिपदान्विता VāstuVi. 5. 2; द्विजः। अन्यैश्च वैदिकगुणैर्युक्तः कार्यः गुरुर्नृपैः YuktiKa. 3. 8; एवमन्यानि मिश्राणि यानानि विविधानि च YuktiKa. 218. 12; कन्यायास्तनयः कर्णः क्षेत्रजाः पाण्डुनन्दनाः। सामान्यकुलचर्चाभिः किमन्याभिः प्रयोजनम् DarpDa. 1. 19; सरोजानि ततोऽन्यस्य अक्षराणि समन्ततः। अक्षरं विहितं चान्यत्पत्रभागे प्रकीर्तितम् BhaviP. 43A. 13 (I. 17. 74); ज्योतिष्व(?ष्ब)न्येषु ... वत्त(?र्त)मानेषु कैरवम्। कथं विकाशं नाप्नोति ĀdiP. 1. 27 (28); अस्यामन्यानि तीर्थानि कथयामि यथातथम् BṛDharmaP. i. 6. 6; रामायणस्य प्रस्तावे योऽन्यं प्रस्तावमाचरेत्। सर्वपापाश्रयः स स्यात् BṛDharmaP. i. 26. 20; यान्यन्यानि पुराणानि त्वयोक्तानि ... अलं तैः SaurP. 1. 9; तत्र फलश्रुतिरर्थवादमात्रं यथान्येषु द्रव्यादिषु BrahmSūBh. (Rā.) 681. 4 (*on* iii. 4. 2); गणः ... ज्ञेयोऽन्यो मात्रिको लघुः VṛttaRa. 1. 9; तारा: विघ्नजित्। सीत्कारसीकरैरन्याः कल्पयन्निव पातु वः KathāSaSāg. i. 1. 2; एवञ्च सर्वशास्त्रेषु पञ्चरात्रञ्च पूजितम् ... पञ्चरात्रमभिज्ञाय नान्येषु च गृहा सताम् PañcRā. (Nā.) i. 1. 82; EI. xii. 263. 24; अन्योन्यमनु स्रोतसमन्यदथान्यत्तटात्तटं भजतोः। उदितेऽर्केऽपि न माघस्नानं प्रसमाप्यते यूनोः ĀryāSaŚa. *29; अन्येषामपि दुर्गाणां तज्जन्मेव प्रचारवित्। ... शिरसा शासनं भर्तुस्तत्प्रसादमिवाददे TriṣaŚaPuC. i. 4. 252; अन्यैरपि मदस्थानैर्नाससाद मदं विभुः TriṣaŚaPuC. ii. 3. 119; क्षेत्रेऽन्यस्मिन्नाश्ये इयः SiddhaHe. vii. 1. 172; वृत्तम् ... अन्यद्विषमम् Chandonu. 1. 15; कौलस्थमनवं पुष्पं पुष्पेष्वन्यान्यदाददे DvyāśraKā. 17. 5; पूतासनं देवकार्ये सुखायां (य) मङ्गलासनम्। स्वैरमन्यानि पीठानि ... अध्यास्ते राजा Mānaso. iii. 9. 1148; त्यक्तान्यस्मिं[न् सु]रपतिसुखे चक्रिसौख्ये [च] तृष्णा EI. iii. 196. 170; उच्यते वक्तुमिष्टस्य प्रतीतिजनने क्षमम्। सधर्मं यत्र वस्त्वन्यत् समासोक्तिरियम् Vāgbhaṭā. 4. 94; तेन कृतं प्रासादपन्चकं (Read पञ्चकं)। स्वीयं तत्र द्वयं जातम् ... पितृभ्यां प्रददौ चान्यत् क्यरयित्वा (Read त्कारयित्वा) द्वयं नृपः EI. ix. 186. 12; vi. 94. 5; vi. 95. 20; कंचिद्विशेषमाम्नायते तस्माद् यावदिच्छमभ्यस्येत यथान्यानि कर्माणि SaṅkarKāBh. 70. 14 (*on* ii. 1. 55); परंपरासंबन्धेन नान्यानि साधनानि मां साधयन्ति GopāKeCan. 123. 34; प्रीतिरघाताय नान्याप्यासीत्कुटुम्बिनाम् PāṇḍaC. 1. 359; जपयज्ञो हि कर्तव्यस्सर्ववेदप्रणीतकैः। पवित्रैर्विविधैश्चान्यैर्गुह्योपनिषदां तथा ... अन्यैर्देवतास्तवनादिभिः SmṛtiCan. ii. 498. 2; अन्यासु चैतद्रूपासु शाखास्वपि सहस्रशः। आनन्दमय इत्याद्यैः शब्दैर्वाच्यो हरिःस्वयम् AnuVyā. 7A. 8 (*on* i. 1. 11); नाम्न्यन्ये तिक् च। धोर् आशिषि अन्येऽपि कृतः स्युः। तिक् च संज्ञायाम्। MugdhaBo. 26. 43 (153. 21); विमुच्य विभवं निःशेषमन्यं भवं यात्यात्मा तदहं मुधैव निदधाम्येनांसि भूयांसि किम् SinduPra. 44; पराधीनतया तस्या नान्यावस्था विलोक्यते BhāvPra. (Śā.) 95. 14 (4); वक्ष्यामस्तत्र तत्रैव विद्वद्भिरवलोक्यताम्। अल्पान्तरत्वादन्यासामवस्थानां स्वभावतः BhāvPra. (Śā.) 97. 17 (4); अर्थः प्रकरणं लिङ्गं शब्दस्यान्यस्य सन्निधिः BhāvPra. (Śā.) 169. 12 (6); निःपर्याय दिगास्यप्रसरदुरुक (राक्रां) तधात्रीधरेंद्रे यस्मिन्राजांसु(शु) मालिन्यहह सति वृथैवैषकोन्योंशुमाली। यद्दिग्जये ... विद्वेषिणां पुरवरेषु तिरोहितान्यवस्तूत्करं प्रलयकालमिवादिदेश EI. ii. 238. 21; असौ महेन्द्रस्य विदधामरावतीम्। अन्या अप्यमुना रम्याः पुर्यो लोकभृतां कृताः SamarāSū. 1. 21; अन्यामुच्छपथोयमृच्छतु दिशं विंध्योप्यसौ वर्द्धताम् EI. i. 310. 25; भवता ... अन्ये निराकृता नरकलयः YudhiVi. 3. 109; शीतोपचारमन्यच्च रसत्यागविधौ पुनः। भक्षयेद् बृहतीबिल्वम् RasaRaSa. 11. 132; कथयत कथामन्यां धन्यामहो KṛṣṇaKa. 1. 42; 1. 60; अवतारा: सन्त्वन्ये सरसिजनयनस्य सर्वतोभद्राः KṛṣṇaKa. 2. 85; अन्यासामपि लक्षणानां संकरसंसृष्टी द्रष्टव्ये Ekāva. 2. 12 (32) (76. 12); एकाभूत् ... जेतुं मङ्गलपालिकेव पुलकैरन्या कपोलस्थली Ekāva. 4. 2 (51) (135. 4); अन्यस्यालङ्कारस्य विषयेऽलङ्कारान्तरोपनिबन्धो यत्र तत्रापि वाच्यावचनमेव Ekāva. 6. 5 (5) (177. 8); मङ्गलाभात् ... अन्येषामपृथशब्दार्थानामधिकारादीनाम् इहानुपयोगाद्य VedāntKau. 2. 18 (*on* i. 1. 1); उवाच योगी मन्त्री स्त एकः साम्राज्यदायकः। स्वेच्छया धनदातान्यः KumāDeC. 3. 30; अवैक्षत ... कुमारम् ... सः ...। काले कलावप्यसुरान्तकस्य प्रकाशयन्तीमवतारमन्यम्। MadhuVi. 2. 29; विस्रब्धं मधुपैर्निपीतकुसुमः श्लाघ्यः स एकस्तरुर्यत्राङ्गीकृतसत्त्वसंप्लवभरे भग्नापदोऽन्ये द्रुमाः ŚārṅgaPa. 972; धत्तेऽजस्रोत्थितोद्ध्वस्तान्सर्गानमितभास्वरान्। अन्यान् दधद्दिवानक्तं वीचीरब्धिरिवात्मनि YogVā. i. 23. 25; अन्यान्यप्यधिगतानि पृथग्भूतानि स्तोत्रनिबद्धानि देव्यादिनामानि च प्रहर्षजनकेनोच्चैः शब्देन संकीर्तयेत् PañcRāRa. 94. 21; तस्याज्ञया माधवमंत्रिवर्यो दिशं जिगीषुर्महता बलेन। गोवाभिधां कोंकणराजधानीमन्येन मन्येरुणदर्णवेन। प्रतिष्ठितांस्तत्र तुरुष्कसंघानुत्कद्य दोष्णा भुवनैकवीरः EI. xxi. 20. 30; अन्यदल्पशरीरं स्रष्टव्यमिति विचार्य गोदेहम् ... सृष्टवान् ŚaṅkaVi. (Ā.) 14. 12; 218. 6; तदा राज्ञान्या परीक्षा कृता MādhavāĀ. 25 (1); यावदन्यमवकाशमवगाहे UnmaRā. 43 (1); राजा स्वप्नेऽन्यदैक्षत्। प्रविशन्तं निजावासे कबन्धम् PālaGoKa. 11; ब्रह्मन् भाळलिपिं प्रमार्ज्य न चेद् ब्रह्मत्वहानिर्भवे-(°हानिर्भवे)दन्यां कल्पयकाल राजनगरीम् EI. viii. 18. 29; वैधव्यसदृशं दुःखं स्त्रीणामन्यन्न विद्यते PurāPraSaṁ. गभीरान्धकारं क्षणाद्यस्य संख्येक्षिपत्क्षेप्य-मन्यैर्नयद्धूपदीपैः EI. xxi. 287. 43; अभ्यासस्यादिर्हल् शिष्यते अन्यो हलुप्यते PrakriKau. ii. 51. 3; ii. 192. 6; आधाराय धरावकाशविधयेऽप्याकाशमालोकने भास्वानात्ममहत्त्व-साधनविधावन्ये गुणाः केचन Subhāṣi. 537; अन्यासु तावदुपमर्दसहासु भृङ्ग। लोलं विनोदय मनः सुमनोलतासु Subhāṣi. 735; Kuval. 67 (17); परिभ्रमसि किम् ... द्विरेफ ... कुसुमासवार्थी। अन्यासु पादपलतासु धृतिं बधान Subhāṣi. 737; 1216; 1246; बहुनात्र किमुक्तेन दूति मत्कार्यसिद्धये। स्वमांसान्यपि दत्तानि वस्तुष्वन्येषु का कथा Subhāṣi. 1434; 1437; 2381; (अतोऽन्यापि ह्येकेषामुभयोः) अन्यापि श्रुतिः पठ्यते AṇuBh. 314. 3 (*on* iv. 1. 17); सप्तविंशति संख्याता वृत्ति(त्तीः)स्वीया विधाय च। अन्यास्त्र्यधिकासीति (Read °काशीति) वृत्तिः पुण्याय भूयसे EI. xiv. 318. 127; अन्यवादिपरिकल्पितानाम् (v.l. अन्येषां वादिपरिकल्पितानाम्) पदार्थानामत्रैवान्तर्भावात् SiddhāBi. 89. 1; अन्यां पेटिकाम् ... दृष्ट्वा ... तामग्रहीत् CampaŚreKa. 91; अन्यां शालिकानाथो नानाप्रकरणात्मिकाम्। मानमेयविवेकार्थं चक्रे यत्नेन पञ्चिकाम् TantrRaha. 1. 18; रसगन्धरूपशब्दस्पर्शा अन्ये पदार्थाश्च। कस्मादनुभूयन्ते PraboSu. 90; ययातिः ... कुलाधिनाथस्य कला इवान्या विधोर्व्यधाद्यो विशदैर्यशोभिः Acyutarā. 1. 17; पदार्थवृत्तिमप्येके वदन्त्यन्यां निदर्शनाम् Kuval. 54; शून्यवादैनैकं प्रस्थानं माध्यमिकानाम्। क्षणिकविज्ञानमात्रवादेनान्य-द्योगाचाराणाम् PrasthāBhe. 2. 7; द्विरात्रादिष्वेवाग्निर्नान्यासु विकृतिष्विति वा परिसंख्याविधिरस्तु VidhiRa. 2 (8. 22); 10 (46. 10); शंभुशंकरादीनि सन्ति हि अन्यानि ... अपि शिवस्य नामानि ŚivārkaMaDī. i. 125. 13 (*on* i. 1. 2); यत्तु भाष्यकारेण पूर्ववदन्ययोर्वानुष्टुभोस्समानयनं प्रग्रथनं वेति चिन्तितं तत् पौनरुक्त्या-पत्तेरुपेक्षितम् BhāṭṭDī. iii. 108. 16 (*on* ix. 2. 6); अन्या विशन्त्यः सरितः समुद्रमापूरयन्ते जलजन्तुभिः स्वैः ŚivLī. 2. 17; आनन्दबाष्परोमाञ्चौ यस्य स्वेच्छावशंवदौ। किं तस्य साधनैरन्यैः KaliViḍ. 93; समवायादयस्त्वन्ये संनिकर्षा निराश्रयाः MānaMe. 15. 6; पञ्चभिर्भुजशतैः रुद्ध्वा प्रवाहं बलादन्यैरम्बरवेणिकर्षणपयोविक्षेपकेलीपरैः। ... वनिताजनं रमयता ... दशमुखो नीतो न कारागृहम् JānaPa. 1. 58; 4. 34 (1); चकारादन्यदपि संभवन्निर्वचनमनुमतम् LalitāSaBh. 4. 9 (*on* 1); 159. 33 (*on* 201); रम्यमन्यदपि वस्तु तदीयम् ... वर्णनीर्यामह AlaṅkāMañ. 4.1; अभिलष्यतिकर्त्रपेक्षयान्यदभिलष्यतिकर्म तत्कर्तृक इत्यर्थः LaŚabdeŚe. i. 489. 5; क्रियैकदेशबोधीनि शास्त्राण्यन्यानि सन्ति हि ŚukraNī. 1. 4; बिभ्राणा करपल्लवेन कबरीम् एकेन ... अन्येन स्तनमण्डले निदधती स्रस्तं दुकूलाञ्चलम्। एषा PuṣpBāVi. 7; द्वित्रेषु दिनेषु मनोविनोदनसाधनमन्यन्नान्वेषणीयम् RasSa. 227 (1); **(with Abl.) other than** यत्किंचिदन्यन्महापातकेभ्यः पापं कुरुते तस्मात्प्रमुच्यते SāmaViBr. i. 2. 11; अन्यानि पवमानेभ्यः स्तोत्राण्युपाकरोति ĀpaŚS. xii. 17. 9; आध्वर्यवः एवातोऽन्यानि कर्माणि ब्रह्मण आम्नातानि भवन्ति ĀpaŚS. xiv. 10. 11; येऽन्ये सप्तदशभ्यो वादा अहीन एव ते स्थानिनः ĀpaŚS. xxi. 1. 16; न मनुष्ये गुणः कश्चिदन्यो धनवतामपि। अनातुरत्वाद्भद्रं ते मृतकल्पा हि रोगिणः MahāBhā. v. 36. 65; अडाड्भ्यामप्यन्यदाङ्गं पूर्वमेषितव्यम् MahāBh. i. 286. 20 (*on* i. 3. 60); i. 463. 9 (*on* ii. 3. 50); यदि पुनर्यथाजातीयकं परस्य लिङ्गं तथाजातीयकं समासादन्यदतिदिश्येत ... समासादन्यालिंगमिति MahāBh. ii. 478. 17 (*on* ii. 4. 26); ii. 3. 18 (*on* iii. 1. 2); य इदानीमतोऽन्यः प्रत्ययः शेषः सोऽन्तरेणापि वचनमाद्युदात्त एव भविष्यति MahāBh. ii. 6. 10 (*on* iii. 1. 3); ii. 22. 17 (*on* iii. 1. 12); ii. 177. 17 (*on* iii. 4. 67); ii. 233. 14 (*on* iv. 1. 79); iii. 427. 3 (*on* viii. 3. 17); एवमिहाप्यनजिति नञ्प्रतिषेधादन्यस्मादनञो नञ्सदृशात्कार्यं विज्ञास्यते MahāBh. iii. 255. 20 (*on* vii. 1. 36); लोकेऽस्मिन् न ह्यनर्थव्रजकुसुमवनं यौवनादन्यदस्ति ŚatTrayī. 106; न च मूलकारिका स्यात्। ... न ह्यतोऽन्यदप्रत्यय-कारणमस्तीति गोनर्दीयः KāmSū. 236. 15 (4. 1); 248. 15 (4. 2); प्रकृतिपुरुष-योरन्यत् सर्वमनित्यम् SāṁkhyaPraSū. 5. 72; यद्योभावप्रसंधानमुकारादि परं पदम्। स्वरान्तं तादृशं विद्यादन्यद् व्यक्तमूष्मणः MāṇḍuŚi. 10. 5; उदात्तात्स्वरितात्पूर्वो नान्य आपद्यते स्वरः YājñaŚi. 224; SvarāṅŚi. 2; न खलु महामांसविक्रयादन्यमुपायं पश्यामि MālaMā. 4. 133; अपि च न विधेः प्रेरणादन्यो व्यापारः TātpaṬ. (U.) 4. 17 (*on* 1. 11); तस्मान्न संस्कार्योऽपि मोक्षः। अतोऽन्यन्मोक्षं प्रति क्रियानुप्रवेशद्वारं न शक्यं केनचिद्दर्शयितुम् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 25. 19 (*on* i. 1. 4); शारीरस्यात्मनो यः शब्दोऽभिधायकः ... तस्माद्विशिष्टोऽन्यः प्रथमान्तः

पुरुषशब्दः BrahmSūBh. (Śan.) 101. 2 (*on* i. 2. 5); श्रुतिर्हि वैदिकादात्मैकत्वविज्ञानादन्यन्निःश्रेयससाधनं वारयति BrahmSūBh. (Śan.) 288. 9 (*on* ii. 1. 3); 793. 4 (*on* iv. 1. 17); न हि आत्मनः अन्यत् अचेतनं वस्तु स्वप्रमाणकं दृष्टम् UpadeSā. 98. 3; अकारान्ताद्योऽन्योऽव्ययीभावसमासस्त-स्माद्विभक्तीनां लुभवति KātanVr. *on* ii. 4. 3; गम्येत प्रक्रान्तादसंभवत् तद्विशेषणोऽन्योऽर्थः Kāvyālan. (Ru.). 10. 16; नान्योऽस्ति संबन्धः कार्यकारणभावतः ĪśvaPraSū. i. 2. 10; रससमवधानात् अन्यो यत्लो यत्नान्तरम् Loc. 86. 24 (*on* 2. 17); न ह्यग्नीनां क्रतोरन्यत्फलमस्ति TantrRa. 27. 2; व्यालुम्पन्ति न तु स्वयं निपतितादन्यत्फलं वानराः DaśāvaC. 9. 51; न च दर्शपूर्णमासाभ्यामन्यदेवलिङ्गम् ... कर्म विद्यते SankarKāBh. 126. 21 (*on* iii. 1. 25); विष्णोरादित एव सङ्कीर्तनं करोति किं ततोऽन्यन्मङ्गलं नाम TattvSamkhyā. 5. 4; वित्तेशानां न खलु वयो यौवनादन्यदस्ति NemiDū. 70; घुमास्थादेरन्यस्य संयोगादेर्धातोरात एकारः स्याद्वा आर्धधातुके लिङि। ग्लेयात्। ग्लायात् PrakriKau. ii. 106. 7; न संविदोऽन्यदर्थजातम् NayaMañ. II. ii. 5. 9; **(with Gen.) other than** यदन्यदव्ययोभावस्याव्ययकृतं प्राप्नोति तस्य प्रतिषेधो वक्तव्यः MahāBh. i. 100. 13 (*on* i. 1. 41) **(used as noun) another or other thing** ऊर्ध्वस्तिष्ठा न ऊतये॑ऽस्मिन्वाजे॑ शतक्रतो। समन्येषु ब्रवावहै Ṛv. i. 30. 6; i. 93. 6; i. 95.1; अपान्यदेत्यभ्य१न्यदेति विषुरूपे अहनी सं चरेते ṚV. i. 123. 7; i. 103. 1; i. 30. 19; (द्विजन्मा)न्य१न्येनं वनिनो मृष्ट वारणः ṚV. i. 140. 2; ii. 40. 4; अग्नी पर्जन्याववतं धियम् ... इळामन्यो जनयद्गर्भमन्यः ṚV. vi. 52. 16; शुक्रं ते अन्यद् यजतं ते अन्यद् विषुरूपे अहनी ... पूषन् ṚV. vi. 58. 1; सा (सरस्वती) नो विश्वा अति द्विषः स्वसृरन्या ऋतावरी। अतन्नहेव सूर्यः ṚV. vi. 61. 9; द्युम्नेभिरन्या अपसामपस्तमा। ... उपस्तुत्या चिकितुषा सरस्वती ṚV. vi. 61. 13; चकार ता कृणवन्नूनमन्या यानि ब्रुवन्ति वेधसः सुतेषु ṚV. vii. 26. 3; युवो रथस्य परि चक्रमीयत ईर्मान्यद्वामिषण्यति ṚV. viii. 22. 4; श्रव इदेना परो अन्यदस्ति ṚV. x. 27. 21; x. 37. 2; AV. v. 11. 6; अन्यद्युष्माकमन्तरं बभूव ṚV. x. 82. 7; ऋतुरन्यो विदधज्जायते पुनः ṚV. x. 85. 18; परान्यो वातु यद्रपः ṚV. x. 137. 2; AV. iv. 13. 2; विश्वमन्यामभीवार तदन्यस्यामधिश्रितम् AV. i. 32. 4; AV. (P.) i. 23. 4; शणश्च मा जङ्गिडश्च विष्कन्धादभि रक्षताम्। अरण्यादन्य आभृतः कृष्या अन्यो रसेभ्यः AV. ii. 4. 5; सप्त छन्दांसि चतुरुत्तराण्यन्यो अन्यस्मिन्नध्यार्पितानि AV. viii. 9. 19; विद्याश्च वा अविद्याश्च यच्चान्यदुपदेश्यम् AV. xi. 8. 23; समग्नयो विदुरन्यो अन्यम् AV. xii. 3. 50; वशाम् ...। यथैनान्यस्मिं जिनीयादेवास्या निरोधनम् AV. xii. 4. 15; द्वे रूपे ... अभ्य१न्यदेति पर्यन्यदस्यते AV. xiii. 2. 43; अनन्तमन्यद्रुशदस्य पाजः कृष्णमन्यद्धरितः सं भरन्ति AV. xx. 123. 2; अत्यन्यानगान्नान्यानुपागाम् TaiS. I. iii. 5. 1; VājaS. 5. 42; निर्दिष्टभागो वा एतयोरन्योऽनिर्दिष्टभागोऽन्यः TaiS. II. ii. 4. 6; अन्यां वो अन्यामवतु ... ओषधयः MaiS. ii. 7. 13 (ii. 94. 9); VājaS. 12. 88; विश्वमन्येन कर्म कुर्वाणा यन्तीयं वा अदितिरस्यामन्येन प्रतितिष्ठन्ति MaiS. iv. 8. 10 (iv. 119. 18); विंश्वं विव्याच पृथिवीव पुष्टमन्यमन्य-त्प्रतिगृभ्णात्यायत् MaiS. iv. 11. 1 (iv. 161. 7); त्वं सोम सुरया संविदानः प्रजामन्यः क्षत्रमन्यः पिपर्तु KāṭhS. 17. 19 (i. 264. 4); नान्ये ये न्युप्यन्त इमं त्रैलोकं दाधार KāṭhS. 26. 1 (ii. 120. 1); एतानि वाव सर्वाणि छन्दांसि गायत्रं त्रैष्टुभं जागतमन्वन्यान्येतानि AitBr. 2. 3 (43); द्वे वै यज्ञस्य वर्तनी वाचान्या संक्रियते मनसान्या KauṣīBr. 6. 11 (25. 22); सुवर्णं हिरण्यं द्वेधा विच्छिद्य। ऋजीषेऽन्यदाधुनुयात्। जुहुयादन्यत् TaiBr. I. iv. 7. 4; III. vii. 10. 3; तस्मादेकपात्पुरुषो हरत्यन्यं प्रति अन्येन तिष्ठति ṢaḍviBr. i. 3. 1; पूर्वमन्यमपरमन्यमुभौ पादावव नेनिजे MantrBr. ii. 8. 8; धेनुर्दक्षिणा। कंसंवासश्च क्षौमम्। अन्यद्वा शुक्लम् TaiĀ. i. 32. 3 (191. 2); अन्यो ह्यन्यस्मिन् प्रतिष्ठितः ChāndoU. vii. 24. 2; यत्र वा अन्यदिव स्यात् तत्रान्योऽन्यत् पश्येदन्योऽन्यज्जिघ्रेत् ... अन्योऽन्यद्विजा-नीयात् BṛĀraU. iv. 3. 31; जपेत्। अपि वान्यां वैष्णवीम् AśvaŚS. I. i. 5. 39; अनुवृत्तिः ... नान्येषामूर्ध्वमावाहनादुत्पन्नानाम् (हविषाम्) ĀśvaŚS. I. iii. 5. 8; पयः ... तत्र यत् परिशिष्टं स्यात् तेन जुहुयात्। अन्येन वाभ्यानीय ĀśvaŚS. I. iii. 11. 9; अप एवान्यानि मृण्मयानि भूमिर्भूमिम् ... इति ĀśvaŚS. I. iii. 14. 12; साग्निचित्ये त्रीण्यन्यानि ĀśvaŚS. I. iv. 2. 3; (छन्दोभिः) नान्यैराग्नेयं गायत्रमत्यावपेद् ब्राह्मणस्य ĀśvaŚS. I. iv. 15. 4; I. vi. 5. 10; (तृचम्) तद्दैवतमन्यं पूर्वस्य स्थाने कुर्वीत ĀśvaŚS. II. i. 2. 14; प्रस्थितयाज्यानां पुरस्तादन्याः कृत्वोभाभ्या-मनवानन्तो यजन्ति ĀśvaŚS. II. ii. 1. 1; अग्निष्टोमः ... अन्यैः परोक्षपृष्ठः ĀśvaŚS. II. ii. 4. 23; आद्ये भवतोऽन्याभिरपि सन्निपाते (योनिभिः) ĀśvaŚS. II. ii. 6. 10; (योनिषु) अन्यासु चेदेवलिङ्गास्वतोऽनुरूपः ĀśvaŚS. II. ii. 6. 24; इत्यागन्तुका विकाराः। अन्यांश्चाध्वर्यवो विदुः ĀśvaŚS. II. iii. 7. 20; प्रयुनक्ति स्फ्यं मेक्षणम् ... येन चान्येनार्थो भवति ĀpaŚS. i. 7. 5; पिष्टानि ... प्रणीताभिः संयौति। अन्या वा यजुषोत्पूय यदि प्रणीता नाधिगच्छेत् ĀpaŚS. i. 24. 4; आश्रावयिष्यन् ... यद्यन्यद् ब्रूयात्पुनरेवाश्रावयेत् ĀpaŚS. ii. 16. 3; उपतिष्ठत इति चोद्यमान आहवनीयमेवोपतिष्ठेत। वचनादन्यम् (अग्निम्) ĀpaŚS. vi. 16. 2; यद्यन्याहिता-ग्नेराहवनीयोऽनुगच्छेद् ... अन्यं प्रणीय ... जुहुयात् ĀpaŚS. ix. 1. 11; xiv. 23. 10; यदि कालसंनिकर्षेऽग्निर्मथ्यमानो न जायेत यत्रान्यं पश्येत्तत आहृत्य जुहुयात् ĀpaŚS. ix. 3. 3; (अग्निम्) यद्यन्यं न विन्देदजायै दक्षिणे कर्णे होतव्यम् ĀpaŚS. ix. 3. 5; हुत्वाहवनीयमुद्वाप्य ... अन्यं प्रणीयेत् ĀpaŚS. ix. 7. 6; (कपालम्) अथान्यत्संस्कृत्य कपालेष्वपिसृजेत् ĀpaŚS. ix. 13. 10; नात्र पात्रं प्रयुज्यते। अन्यस्मिन् गृह्णाति ĀpaŚS. ix. 17. 5; यदि यूपः सुषिरः स्यात् ... अन्यं साधयेत् ĀpaŚS. ix. 20. 1; देवः सविता वसोर्वसुदावेत्यन्यानि ĀpaŚS. x. 18. 7; अदक्षिणः स यज्ञः संस्थाप्यः। अथान्य आहृत्यः ĀpaŚS. xiv. 26. 5; यदि औदुम्बरी नश्येदन्यां प्रच्छिद्य ... उच्छ्रयन्ति ĀpaŚS. xiv. 33. 2; प्रवर्ग्यायोपनिष्क्रम्याप्रविश्यान्यदधीयीत ĀpaŚS. xv. 21. 15; प्रतिप्रस्थाता ... रौहिणौ जुहोति पुरस्तादन्यं वषट्कारस्य पुरस्तादन्यमनुवषट्कारस्य MānŚS. 110. 5; इकारदिमिडां सर्व उपेयुः ...। उकारं त्वन्यासु (इडासु) गौतमः LāṭyāŚS. vii. 8. 17; DrāhyŚS. xx. 3. 37; तत्रान्या (ऋचः) रथन्तरस्यैवं व्याचक्षत आचार्याः LāṭyāŚS. x. 7. 10; DrāhyŚS. xix. 2. 18; अश्रवणादतिरात्रो न स्यात् ... प्रत्यन्ताद्ध्यन्येषु चोदयन्नेह विदधाति LāṭyāŚS. x. 11. 5; DrāhyŚS. xxx. 2. 9; विराड्पायेचापैत्यन्यासु वा DrāhyŚS. xxvii. 6. 19; अग्निमिन्धीत ... वैशाख्याममावास्यायां अन्यस्यां वा ŚānkhāGS. i. 1. 6; दर्भौ ... अन्येन नखात् छित्वा ... दर्भैरपिदधाति ĀgniveGS. 1. 1 (3. 14); पूर्वमेव चतुर्गृहीतं गृहीत्वान्यं यथासंभवमास्ये हिरण्यशकलमाधायाग्नीनुपोह्य सामभिरुपतिष्ठते JaimiGS. 2. 4 (30. 3); अप्रथिता चेदप्यन्यैः Nir. 1. 14 (37. 11); लुबन्यः ṚTPrāti. 83; पुरस्तादन्यानि APrāti. 70; ग्राह्यामित्रान्ग्राह्या गृहा ग्राह्यैनँ तृतीयान्तान्पूष्मान्तान्यन्यानि APrāti. 93; सामुद्रशुल्कः। ... अन्येषामपि विध्यामीतिं (द्रव्याणाम्) सारानुरूप्येणानुपहत्य धर्मं प्रकल्पयेत् BaudhDS. i. 10. 15; द्वयमु ह वै सुश्रवसोऽनूचानस्य रेतो ब्राह्मणस्योर्ध्वं नाभेरधस्तादन्यद् BaudhDS. i. 11. 31; त्र्यहं प्रातस्तथा सायं त्र्यहमन्यदयाचितम्। त्र्यहं परं तु नाश्नीयात् पराक इति कृच्छ्रः BaudhDS. ii. 1. 64; मातुरलंकारं दुहितरस्साम्प्रदायिकं लभेरन्नन्यद्वा BaudhDS. ii. 2. 44; य एतानि कुर्वते तैरित्सह स्मो रजो भूत्वा ध्वंसतेऽन्यत्रशंसन् BaudhDS. ii. 6. 36; आतो मनिन्क्वनिब्वनिपश्च। अन्येभ्योऽपि दृश्यन्ते P. iii. 2. 75; iii. 2. 178; iii. 3. 130; SaraKanṭhā. (Gr.) i. 4. 98; PrakriKau. ii. 596. 6; सप्तम्यां जनेर्डः। ... अन्येष्वपि दृश्यते P. iii. 2. 101; vi. 3. 137; सः ...। अन्यानतुलरूपाङ्गान् (द्रुमान्) उपचक्राम खेचरः MahāBhā. i. 25. 29; राजा ... पारिक्षितः ... आस्तीकमिदमब्रवीत्। ... सुवर्णं रजतं गाश्च यच्चान्यन्मन्यसे विभो। ... तत्ते दद्याम् MahāBhā. i. 51. 19; अन्यस्मिन्नृप कर्तव्ये त्वमन्यत् कुरुषेऽनघ MahāBhā. i. 192. 28; एवमेते रथाः सप्त राजन्नन्यान्निबोध मे। ... सप्तैवैते महारथाः MahāBhā. ii. 13. 57; शुक्लकृष्णे गती ह्येते जगतः ...। एकया यात्यनावृत्तिमन्ययावर्तते पुनः MahāBhā. vi. 30. 26; BhagGī. 8. 26; (वीक्षमाणः ... प्रदेशान्) विश्वकर्मकृतैर्दिव्यैरन्यानपि च भूषितान् MahāBhā. vii. 413*; अन्येन युक्तमित्येव भवितव्यं तथेति च MahāBhā. vii. 972* (5); अल्पं वास्वादु वा भोज्यं पूर्वालाभेन जातुचित्। अन्येष्वपि चरँल्लाभमलाभे सप्त पूरयन्। ... चरिष्यामि MahāBhā. xii. 9. 21; अन्यमेवाहमिच्छामि भक्तायानुग्रहं कृतम् MahāBhā. xii. 263. 23; युगान्ते ह्यस्तभूतानि शास्त्राणि विविधानि च। ... अन्यस्मिन्नसद्भावे वर्तमानानि MahāBhā. xii. 564*(5); (नावः) अन्याः स्वस्तिकविज्ञेया महाघण्टाधरा वराः Rāmā. ii. 83. 11; नद्यः ...। अन्याः स्रवन्तु मैरेयं सुरामन्याः सुनिष्ठिताम् Rāmā. ii. 85. 13; एतच्चान्यच्च बहुशो ब्रुवाणाः परमर्षयः। ददृशुर्वाहिनीं तेषाम् राक्षसानाम् Rāmā. iii. 22. 29; सत्यन्यस्मिन्नाद्यन्तवद्भावादेकस्मिन्नाद्यन्तवद्वचनम् Vār. 1 *on* P. i. 1. 21; MahāBh. i. 76. 18 (*on* i. 1. 21); न वा ण्यन्तेऽन्यस्य कर्तृत्वात् Vār. 9 *on* P. i. 3. 67; भृञः संज्ञाप्रतिषेधे स्त्रियामप्रतिषेधोऽन्येन विहितत्वात् Vār. 1 *on* P. iii. 1. 112; Var. 1 *on* P. viii. 2. 86; MahāBh. i. 66. 16 (*on* i. 1. 11); ii. 85. 15 (*on* iii. 1. 112); प्लुतप्रतिषेधे हि प्रगृह्यप्लुतप्रतिषेधप्रसङ्गोऽन्येन विहितत्वात् Vār. 2 *on* P. vi. 1. 129; MahāBh. iii. 91. 7 (*on* vi. 1. 129); ii. 86. 1 (*on* iii. 1. 112); असिद्धवचनात्सिद्धमिति चेन्नान्यस्यासिद्धवचनादन्यस्य भावः Vār. 3 *on* P. vi. 1. 86; MahāBh. iii. 65. 19 (*on* vi. 1. 86); नो णः ... एतैरेवाक्षर-समाम्नायिकैर्व्यवाये नान्यैः MahāBh. i. 26. 10 (*on* ŚivSū. (Gr.) 3-4); अन्यस्य कृतेऽल्लोपे प्राप्नोत्यन्यस्याकृते MahāBh. i. 53. 4 (*on* i. 1. 4); i. 68. 1 (*on* i. 1. 11); ii. 169. 22 (*on* iii. 4. 2); ii. 263. 6 (*on* iv. 1. 155); ii. 385. 9 (*on* v. 2. 52); iii. 4. 7 (*on* vi. 1. 1); iii. 10. 6 (*on* vi. 1. 5); iii. 221. 17 (*on* vi. 4. 130); यदन्यत्प्राप्नोति तन्मा भूदिति। किं चान्यत्प्राप्नोति। गुणः MahāBh. i. 56. 13 (*on* i. 1. 6); ii. 263. 15 (*on* iv. 1. 155); ii. 300. 22 (*on* iv. 2. 137); iii. 70. 3 (*on* vi. 1. 90); iii. 76. 14 (*on* vi. 1. 95); iii. 90. 16 (*on* vi. 1. 128); अन्यस्य तुल्यास्यप्रयत्नोऽन्यस्य सवर्णसंज्ञः कस्मान्न भवति MahāBh. i. 62. 18 (*on* i. 1. 9); उञोऽयमन्येन सहैकादेश उग्रहणेन गृह्यते MahāBh. i. 71. 24 (*on* i. 1. 17-18); किं पुनरिदं निर्वर्तकम्। ... आहोस्वित्प्रतिपादकम्। ... अन्येन निर्वृत्तानामनेन

प्रतिपत्तिः MahāBh. i. 122. 2 (*on* i. 1. 50); अन्यस्यान्तरतमोऽन्यस्य स्थानो मा भूत् MahāBh. i. 122. 23 (*on* i. 1. 50); अयं यत्नः क्रियतेऽन्यस्य कार्यमुच्यमानमन्यस्य यथा स्यादिति MahāBh. i. 134. 14 (*on* i. 1. 56); अन्यदन्यस्मिन्। इह पुनरयुक्तम् MahāBh. i. 147. 8 (*on* i. 1. 57); कथं हीको नाम हलन्तः स्यादन्यस्यान्यः MahāBh. i. 197. 3 (*on* i. 2. 10); पैलादिष्वेव पाठं कुर्वीत। तत्र पाठादन्येषामपि फको निवृत्तिर्भवति MahāBh. i. 213. 7 (*on* i. 2. 41); न खल्वप्यन्यत्प्रकृतमनुवर्तनादन्यद्भवति MahāBh. i. 276. 9 (*on* i. 3. 12); न च युष्मदस्मदी अन्यश्च युष्मदस्मद्ग्रहणेन गृह्यते MahāBh. i. 353. 15 (*on* i. 4. 108); इदं तर्हि प्रयोजनममैव यत्तुल्यविधानमुपपदं तत्रैव यथा स्यादमा चान्येन च यत्तुल्यविधानमुपपदं तत्र मा भूत् MahāBh. i. 418. 20 (*on* ii. 2. 20); ii. 173. 24 (*on* iii. 4. 24); कथं ह्यन्यस्य लिङ्गसंख्याभ्यामन्यस्योपचारः MahāBh. i. 422. 15 (*on* ii. 2. 24); यत्र षष्ठी चान्या च प्राप्नोति षष्ठ्येव तत्र भवति MahāBh. i. 464. 1 (*on* ii. 3. 50); एतस्यैव द्वितीयमर्थमुपसंक्रान्तस्या लुग्भवति नान्यस्येति MahāBh. i. 492. 11 (*on* ii. 4. 62); अनित्यमनुदात्तत्वम्। अन्यस्य कृतेषु डारौरस्सु प्राप्नोत्यन्यस्याकृतेषु MahāBh. i. 502. 5 (*on* ii. 4. 85); अन्यस्यात्रोदात्तत्वमन्यस्य लोपः MahāBh. ii. 9. 11 (*on* iii. 1. 3); स्थग्रहणे ... एतेन शब्देन निर्देशः क्रियते यत्र चान्येन सप्तमी स्थमात्रे सिद्धं भवति MahāBh. ii. 75. 15 (*on* iii. 1. 92); ऊहिरपि वह्यर्थे वर्तते। कथं पुनरन्यो नामान्यस्यार्थे वर्तते MahāBh. ii. 90. 4 (*on* iii. 1. 131); ii. 178. 26 (*on* iii. 4. 67); iii. 14. 11 (*on* vi. 1. 9); iii. 16. 21 (*on* vi. 1. 12); iii. 36. 15 (*on* vi. 1. 45); iii. 408. 21 (*on* viii. 2. 48); अन्येष्वपि डो भवति MahāBh. ii. 103. 14 (*on* iii. 2. 48); ii. 112. 6 (*on* iii. 2. 87); एवं तर्हि सिद्धे सति यदालुचं शास्ति तज्ज्ञापयत्याचार्योऽन्येभ्योऽप्ययं भवति MahāBh. ii. 134. 13 (*on* iii. 2. 158); ii. 259. 4 (*on* iv. 1. 130); ii. 279. 13 (*on* iv. 2. 42); नज्युक्तमिवयुक्तं चान्यस्मिंस्तत्सदृशे कार्यं विज्ञायते MahāBh. ii. 145. 19 (*on* iii. 3. 19); ङीप्संनियोगेन र उच्यमानोऽन्येन सति न स्यात् MahāBh. ii. 203. 12 (*on* iv. 1. 7); काश्यपकौशिकाभ्यामेवेनिः कल्पे तद्विषयो भवति नान्येभ्यः MahāBh. ii. 286. 8 (*on* iv. 2. 66); न चेदानीमन्यदाथर्वणिकानां स्वं भवितुमर्हत्यन्यदतो धर्माद्वाम्नायाद्वा MahāBh. ii. 320. 21 (*on* iv. 3. 131); कथमन्यस्योच्यमानमन्यस्य बाधकं स्यात् MahāBh. iii. 6. 4 (*on* vi. 1. 2); iii. 315. 5 (*on* vii. 2. 117); अभ्यासलक्षणस्यावकाशोऽन्ये यजादयः MahāBh. iii. 29. 1 (*on* vi. 1. 30); iii. 197. 3 (*on* vi. 4. 42); iii. 283. 4 (*on* vii. 2. 8); असत्यन्यस्मिन्नाश्रयात्सिद्धत्वं स्यादस्ति चान्यः सिद्धो वाह ऊडिति MahāBh. iii. 185. 15 (*on* vi. 4. 19); कथं ह्युकारस्य नाम हलादिः स्यादन्यस्यान्यः MahāBh. iii. 231. 4 (*on* vi. 4. 161); रुदादिभ्य एव सार्वधातुक इड् भवति नान्येभ्यः MahāBh. iii. 291. 12 (*on* vii. 2. 35); अविवाक्यमहरिति। क्व मा भूत्। अविवाच्यमेवान्यदिति MahāBh. iii. 332. 18 (*on* vii. 3. 66); अनित्यो लोपः। अन्यस्य कृतायां वृद्धौ प्राप्नोत्यन्यस्याकृतायाम् MahāBh. iii. 345. 15 (*on* vii. 4. 1); iii. 360. 12 (*on* vii. 4. 93); अन्येनान्यस्य विश्लेषः किं पुनर्न भविष्यति BuddhaC. 6. 49; अव्ययीभावादकारान्तात् ... अम् ... अन्यस्माल्लुक् Kātan. ii. 4. 3; न चेदन्येन शिष्टाः MīmāSū. i. 4. 9; शब्दवत्तूपलभ्यते तदागमे हि तद् दृश्यते तस्य ज्ञानं यथान्येषाम् MīmāSū. iv. 1. 15; iv. 1. 29; नैमित्तिके विकारत्वात् क्रतुप्रधानमन्यत् स्यात् MīmāSū. iv. 3. 4; अन्येन वैतच्छास्त्राद्धि कारणप्राप्तिः MīmāSū. vi. 4. 19; अन्या अपीति चेत् MīmāSū. vi. 5. 33; अपि तु कर्मशब्दः स्याद्भावोऽर्थः प्रसिद्धग्रहणत्वाद्विकारो ह्यविशिष्टोऽन्यैः MīmāSū. vii. 2. 13; स कपाले प्रकृत्या स्यादन्यस्य चाश्रुतित्वात् MīmāSū. x. 1. 45; x. 5. 15; प्रतिपत्तिर्वा यथान्येषाम् MīmāSū. xi .3. 45; सवनीये छिद्रापिधानार्थत्वात्पशुपुरोडाशो न स्यादन्येषामेवमर्थत्वात् MīmāSū. xii. 2. 8; सांपराये तर्तव्याभावात्तथा ह्यन्ये BrahmSū. iii. 3. 27; शेषत्वात्पुरुषार्थवादो यथान्येष्विति जैमिनिः BrahmSū. iii.4. 2; अन्यदेव हेतुरित्यनपदेशः VaiśeSū. iii. 1. 7; विरामप्रत्ययाभ्यासपूर्वः संस्कारशेषोऽन्यः YogSū. 1. 18; शरीरेण समं नाशं सर्वमन्यद्धि गच्छति ManuSm. 8. 17; PañcT. 3. 50 (308. 2); अन्येषां चैवमादीनाम् ... तन्मूल्याद्द्विगुणो दमः ManuSm. 8. 329 प्रदुष्टबहुतीक्ष्णोष्णैर्मद्यैरन्यैश्च तद्विधैः CaraS. i. 24. 5; गतिरेकैव वित्तस्य दानमन्या विपत्तयः ŚatTrayī. 400; अनित्यं यस्मादन्यस्मात् उत्पद्यते यथा मृत्पिण्डादुत्पद्यते घटः SāṁkhyaKāBh. 7. 12 (*on* 10); द्वाभ्यामन्ये तु जायन्ते AbhidhK. 2. 64; त्रिधाऽन्यत् AbhidhK. 4. 7; अन्ये सौमनस्येन AbhidhK. 5. 56; कामाश्रयं तु धर्माख्यम् अन्यत्रैधातुकाश्रयम् AbhidhK. 7. 15; अन्यानि षट्सु केचित्तु पञ्चसु AbhidhK. 8. 31 (AbhidhKoBh. अन्यानि त्रीणि अप्रमाणानि); मणिमालां प्रयुञ्जीत यच्चान्यदपि लक्षितम् KāmSū. 134. 3 (2. 5); 179. 8 (2. 10); मन्दवेगताम् ... चपलतामन्यानि च यानि तस्मिन्नुप्तानि अन्यस्या अभ्याशे सति सद्भावेऽतिशयेन भाषेत KāmSū. 276. 22 (5. 4); तेष्वाचर्यमाणेष्वन्यस्यापि निष्पत्तिरनुबन्धः KāmSū. 353. 16 (6. 6); आह कोऽसावन्यो नैनमुपलभामहे ŚābaBh. 60. 4 (*on* i. 1. 5); यद्यन्यदनुत्पाद्य यागो विनश्येत् फलमसति निमित्ते न स्यात् ŚābaBh. 390. 2 (*on* ii. 1. 5); अन्येनेति प्रकृतादितरदब्रवीति ŚābaBh. 1333. 10 (*on* v. 3. 40); अन्यदिच्छति अन्यत्करोति ŚābaBh. 1353. 10 (*on* vi. 1. 3); कुपथास्त्वन्ये PāśSū. 105. 13 (comm. अन्ये इति। गृहस्थब्रह्मचारिवानप्रस्थभिक्षुपाषण्डिनां पन्थानः। ते कुपथाः); परिपूर्णम् इदं हि साधुवृत्तं कथितं सद्भिरसाधुवृत्तमन्यत् PañcT. 1. 81 (90. 12); स्वयम् अनर्थं न करिष्यति ततोऽन्यस्मादुत्पादयिष्यति PañcT. 1. 85 (5) (93. 5); गणयति नहि भक्ष्याभक्ष्यम् अन्यानि चैवम् YogYā. 2. 4 (5. 16); त्रिषडेकादशदशमान्युपचयभावान्यतोऽन्यथान्यानि LaJāta. 1. 0. 19; आदौ दृवृद्धिरन्येषाम् Jānāśra. 2. 16; सूक्ष्मं ग्राह्यं यथान्येन संसृष्टं सह गृह्यते VākyaPa. 2. 63; तेन चापि व्यवच्छिन्ने द्रव्यत्वे सहचारिणि। असंभवाद्विशेषाणां तत्रान्येषामदर्शनम् VākyaPa. 2. 69; अर्थान्तरे च यद्वृत्तं तत्प्रकृत्यन्तरं विदुः। तुल्यरूपं न तद्भावान्यस्मिन्ननुषज्यते VākyaPa. 2. 179; 2. 186; यस्त्वन्यस्य प्रयोगेण यत्नादिव नियुज्यते। तमप्रसिद्धं मन्यन्ते VākyaPa. 2. 268; 2. 286; यच्चानुपात्तं शब्देन तत्कस्मिंश्चित्प्रतीयते। क्वचित्प्रधानमेवार्थो भवत्यन्यस्य लक्षणम् VākyaPa. 2. 307; न वाक्यस्याभिधेयानि भेदवाक्यानि कानिचित् तस्मिंस्तूद्धरिते भेदांस्तथान्यान्प्रतिपद्यते VākyaPa. 2. 397; भवद्दीर्घायुरायुष्मद्देवानां प्रियैस्तेऽन्याभ्यश्च CāndraVyā. iv. 3. 12; यानि चान्यानि (व्यञ्जनानि/अक्षराणि) यथा करणे सर्पसाम धर्मरोचनाभीवर्त्तेषु संयमन् GautŚi. 1. 6 (452); निरालम्बनपक्षे न ह्यस्यान्येन व्यपदेशः उपपद्यते Bṛha. 60. 3; तयोराख्यायिका किल। नायकेनैव वाच्यान्या नायकेनेतरेण वा Kāvyāda. 1. 24; एकान्यदिशोरन्तरयोगे विक्षेपयोर्ग्रहान्तरकम्। ग्रहणवदन्यत् साध्यं स्फुटविक्षेपोऽव-नत्या च KhaṇḍKhā. 8. 6; आगामिभप्र(Read °भद्र) नृपतिभिर् ... अस्मद्वयङ्श(read °वंश)जैरन्यैर्वा ... अस्मद्दायोनुमन्तव्यः EI. iv. 81. 64; कषायतिक्तमधुराः पित्तमन्ये तु कुर्वते AṣṭāSaṁ. i. 3. 7 (1. 1); शाण्डाकी चासुतं चान्यत्कालाम्लं रोचनं लघु AṣṭāSaṁ. i. 28. 16 (1. 6); ग्राह्यं ग्रहणकं किंचिद् व्यपदेशेन केनचित्। हस्ते तिष्ठति तद्यावत् तावदन्यं न सेवते VitVṛ. 73; अनेन च सर्वापरोक्षा[र्थ]प्रतिपत्तिः प्रमाणभूता, अन्यस्मात् तत्प्रतिपत्त्ययोगात् त्रिरूपलिङ्गाश्रयैवेत्युक्तं भवति। अनुमानाश्रयत्वादेवेति अवधारणात् HetuBiṬ. 4. 8; प्रजां संरक्षति नृपः सा वर्धयति पार्थिवम्। वर्धनाद्रक्षणं श्रेयस्तन्नाशेऽन्यत् सदप्यसत् NītiSā. 1. 14; अथ किलान्यदपि तत्राश्चर्यं यदयोनिजा कन्यकेति MahāvīC. 1. 14 (3); अन्यैः पिष्टवापि युद्धाभिनयविधिनटौ तौ तपस्विप्ररोहौ MahāvīC. 6. 25; साधनाभासता चात्र पूर्वपक्षार्थगोचरा। अन्यसाधनमन्यस्य साधनाभास उच्यते ŚlokaVār. 1. 122 (41. 2); न हि स्वतोऽसती शक्तिः कर्तुमन्येन शक्यते ŚlokaVār. 2. 47 (59. 4); 2. 73 (68. 3); न चान्यैरग्रहेऽर्थस्य स्यादभावो रसादिवत् ŚlokaVār. 2. 91 (72. 9); येन चैवाभिपन्नोऽयं प्राणैः प्रियतमैरपि। जनः सद्यो वियुज्येत किमुतान्यैर्धनादिभिः BhāgP. i. 13. 19; तेजोधातुरन्यो न संभवतीत्युपपादितम् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 183. 6 (*on* i. 3. 22); ततोऽन्यसमाकर्षणेऽन्यस्योदाहरणादसंबद्धं वाक्यमापद्येत BrahmSūBh. (Śaṅ.) 253. 14 (*on* i. 4. 15); स्मृतिश्च तन्त्राख्या ... अन्याश्च तदनुसारिण्यः BrahmSūBh. (Śaṅ.) 282. 5 (*on* ii. 1. 1); ईश्वराज्ञज्ञानिस्थितिप्रलयाः नाचेतनात्प्रधानादन्यस्माद्वा BrahmSūBh. (Śaṅ.) 315. 5 (*on* ii. 1. 14); केचिन्महार्हा मणयो वज्रवैडूर्यादयोऽन्ये मध्यमवीर्याः BrahmSūBh. (Śaṅ.) 329. 11 (*on* ii. 1. 23); अतास्थस्याभास्थस्य चान्यस्य दुगागमो भवति ... अन्येनास्थितः अन्यास्थितः अन्ये समर्थकस्य पूर्वं यद्वचोऽन्यस्य च पृष्ठतः। विपर्ययेण वा यत् स्याद्विशब्दोक्त्यान्यथापि वा। ज्ञेयः सोऽर्थान्तरन्यासः KāvyālaṅSāSaṁ. 2. 4; म्गो ज्थौ गौ च तुरीयमेकतः पृथगन्यत् (शकलम्) JayaChand. 5. 24; वज्रास्तृतीयपुरुषस्याष्टौ ... तेष्वेकैकोऽन्याभ्यां समधनतां यान्ति ते त्रयः पुरुषाः GaṇiSāSaṁ. 5. 166; स्वरूप आत्मनः स्थानम् ... ततोऽन्येनाभिसंबन्धः आत्मनोऽज्ञानहेतुकः BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 109; स्वधर्मो मुक्तये युक्तो नान्यो मुनिभिरिष्यते KūrmaP. 241. 2 (1. 22); तिदुस्त्वत्याङ्क्रन्यस्तत्पुरुषः ŚākaṭāVyā. ii. 1. 20; तथा त्र्यादेः। वान्येन (त्र्यादेः अन्येन सह त्र्यादीनां द्वन्द्वे) ŚākaṭāVyā. ii. 4. 117; मन्त्रावसान एव निरोधावधिः अन्यस्यानाम्नातत्वात् सर्वस्मृतीनां चासति विरोध एकार्थत्वादिहाप्येवमेवानुष्ठातम् ManuBh. i. 115. 18 (*on* 2. 75); वज्रं च राजतेजश्च द्वयमेवातिभीषणम्। एकमेकत्र पतति पतत्यन्यत्समन्ततः Hitopa. 2. 153; अन्यदुच्छृङ्खलं सत्त्वमन्यच्छास्त्रनियन्त्रितम्। सामानाधिकरण्यं ह तेजस्तिमिरयोः कुतः Hitopa. 3. 95; स्त्रियां जाया जरा ... माया कौमुदगन्धा च सर्वा पूर्वा सहान्यथा AgniP. 350. 13; रक्षाशान्तिर्जयो लाभो निग्रहो निधनं तथा। षट् कर्माणि तदङ्गत्वादन्येषां न पृथक् स्थितिः TantrRā. 6. 35; पश्चिमादि तु वाय्वन्तमन्या आवाह्य पूजयेत् TantrRā. 8. 58; 8. 71; भूताक्षराणि क्रमशो दश द्वित्रिक्रमेण तु। एवमेकादशविधं मध्येऽन्येषां निवेशनात् TantrRā. 9. 64; वामैः कोदण्डनिवहमन्यैः खड्गं च बिभ्रतीः। ध्यात्वारिसेनाम् ... विजयं प्रोक्तमाप्नुयात् TantrRā. 24. 46; प्रमाणस्वरूपयोरेकं श्रौतं अन्यदार्थम् Kāśi. i. 67. 13 (*on* 2. 21); एकस्तयोरमुमकारयदिन्दुमौलेः प्रासादमद्रितनयाभवनन्तथान्या EI. i. 80. 19; प्रमाणस्य तत्त्वं विनिश्चित्य तज्जातीयस्यान्यस्य ... प्रामाण्यावधारणादर्थविनिश्चयेन प्रवर्तन्ते TātpaṬ. (Vā.) 12. 1 (*on* i. 1. 1); 12. 22 (*on* i. 1. 1); अत्र शय्यासनादीनां मन्यरोल्लोचयोरपि। अन्येषाञ्चेव मुनिभिर्निर्णयः पूर्ववन्मतः YuktiKa. 229. 2; अन्यस्य तु

मायाप्रकृत्यादेः ... असत्त्वात् न क्वचिदपि हेतुत्वम् PratyabhiHṛ. 2. 11 (1); अन्यस्माल्लब्धोष्मा नीचः प्रायेण दुःसहो भवति। रविरपि न तपति तादृग्यादृशं तपति वालुकानिकरः PadmP. vi. 8. 14; गाथाः ... उक्तात्युक्ता तथा मध्या प्रतिष्ठान्या सुपूर्विका VṛttaRa. 1. 18; अन्यानि वा निरतिशयरूपलावण्यव्यञ्जकानि AuciViCa. 11 (18); रूपं तु दृश्यते स्पर्शः प्राप्यते। तस्मादन्यद्दृष्ट्वान्यस्मिन् प्राप्यमाणे निर्धारणं नास्ति TarkBhā. (Mo.) 2. 4; अन्यत्रान्यतोऽपि चान्योऽपि दृश्यते SaraKanṭhā. (Gr.) i. 4. 121; पात्रस्थाप (v.l. व)रपात्रश्रीहारीण्यन्यान्यपि क्रमात्। प्रमाणमिदमेतेषां क्षित्यादीनाम् SamarāSū. 5. 7; उत्कीर्णं माधवेनेदं श्रीगंगाधरसूनुना। श्रीचन्द्रमाधवो येन घटितोन्यं हसंनि(सन्नि)व EI. xiv. 199. 24; क्लीबमन्यैनैकं च वा SiddhaHe. iii. 1. 128; वान्येन SiddhaHe. vi. 1. 133; EI. xii. 241. 1; v. 124. 16; iii. 44. 34; क्लशब्दाद्यामेक्षणबिन्दुरेकोऽनन्तयोनिबिन्दवोऽन्यः शंकरपरा-त्रिशूलविसृष्टयोऽपरश्चैत एव खण्डाः ParaśuKS. 10. 24 (261. 19); लक्ष्मणस्य वचनद्वयं भविष्यति। एकं तावद्वाचय ... अन्यदपि वाचय PrasaRā. 7. 11 (1); दशास्यः स्वान्मूर्ध्नो रघुपतिशरश्रेणिदलितान्। करैरेकैरेकैरन्यैर्भसि भृशमादाय युगपत्क्षिपन्नन्यैरन्यैः सफलयति दोर्विंशतिमपि PrasaRā. 7. 46; अमृतस्यैष सेतुरित्यन्येषां हेयत्ववचनात् BrahmSūBh. (Ma.) 5B. 1 (*on* i. 1. 8); तद्वाक्योपमयान्यद्य प्रमाणत्वेऽनुमीयते AnuVyā. 5B. 2 (*on* 1. 1); 19B. 1 (*on* 2. 1); शास्त्रीय-विधानामत्रैवान्तर्भावोऽन्यासामा(?म)नादरणीयत्वं चेति TattvSaṁkhyā. 49. 2; क्तयन्तान्यौ दली। क्तयन्तः शब्दो दसंज्ञः स्यात्। अन्यस्तु लिसंज्ञः MugdhaBo. 1. 12 (2. 22); अन्यैश्चाश्रद्धामर्षे MugdhaBo. 25. 11 (144. 21); दैवज्ञवर्योजनि चंगदेवः। श्रीभास्कराचार्यनिबध्य(द्ध)शास्त्रविस्तारहेतोः कुरुते मठं यः। भास्कररचितग्रंथाः ... तद्वंश्यकृताश्चान्ये व्याख्येया मन्मठे नियमात् EI. i. 343. 19; प्राणं चेदिडया पिबेन्नियमितं भूयोऽन्यया रेचयेत् HaṭPra. 2. 10; क्वचिदेकस्यानर्थकत्वमन्यस्य सार्थकत्वम् Ekāva. 7. 4 (1) (188. 8); प्रेमविस्रम्भमात्रत्वान्नान्यस्याप्युनुभावता RasāSu. 58. 10 (1. 214); आस्तामन्यत् सुजनाः परोपकारैककरणदुर्ललिताः। संतापितपिशुनेषु स्वगुणेष्वपि हन्त खिद्यन्ते ŚārṅgaPa. 243; माणिक्यं तरणेस्तथातिविमलं मुक्ताफलं शीतगोः ... अन्ययोश्च गदिते गोमेदवैदूर्यके ŚārṅgaPa. 1418; अन्यैरपि विचित्रैस्तैः पाञ्चरात्रादिभिस्तथा। ... गन्तव्यम् ... पदं पारमार्थिकम् YogVā. iii. 96. 50; कार्यो ... आश्रीयते ... अन्यस्तु नाश्रित एव PariVṛ. (Sī.) 9. 13; अन्यं प्रति पूर्ववृत्तित्वे ज्ञात एव यस्य यं प्रति पूर्ववृत्तित्वं गृह्यते तं प्रति तस्यान्यथा-सिद्धिर्द्वितीया TarkKau. 7. 11; हयग्रीवसंहितायामपि कस्यचिन्मोक्षैकान्त्यम् अन्येषामपि फलान्तरेण सह मोक्षप्रदत्वमुक्तम् PāñcRāRa. 8. 4; छायामन्येषु कुर्वन्ति स्वयं तिष्ठति चातपे । ... महाद्रुमाः MādhavaĀ. 63; यथा अणिति अइउवर्णा गृह्यन्ते। एवमन्येऽपि ज्ञेयाः PrakriKau. i. 19. 1; सभूतेऽन्यस्य स्यादेव। तिष्ठासति। सुषुप्सति PrakriKau. ii. 346. 3; ण्यादयो ण्यन्तनिष्कर्मगत्यर्था मुख्यकर्मणि। प्रत्ययं यान्ति दुह्यादिर्गौणेऽन्ये तु यथारुचि PrakriKau. ii. 442. 4; एकं दन्तच्छदस्य स्फुरति जपवशादर्धमन्यत्प्रकोपात् Subhāṣi. 70; अगुणकणो गुणराशिर्दयमिह दैवात्खलमुखे पतितम्। प्रसरति तैलमिवैकः सलिले घृतवज्जडत्वमेत्यन्यः Subhāṣi. 466; रवेरेवोदयः श्लाघ्यः कोऽन्येषामुदयग्रहः Subhāṣi. 548; 851; 1239; अन्यस्य भावोऽन्यभावः AṇuBh. 78. 19 (*on* i. 3. 12); चार्थ्यर्थयुक्तेनान्येन युक्तयोर्युष्मदस्मदोर्नादेशनिषेधः Prasā. i. 260. 9; अन्यस्मिन्नान्योऽयं यत्र च भवतीह कारणं प्रीतेः तन्त्रज्ञैः सा कथिता संप्रत्ययलक्षणा प्रीतिः KandaCū. ii. 1. 78; अस्मि(?न्नना)मिकाङ्गुष्ठौ श्लिष्टौ चान्याः प्रसारिताः। मयूरहस्तः कथितः AbhinDa. 108; एवकारेणान्येषां ग्रहत्वं व्यवच्छिनत्ति VīraMi. 343. 4 (*on* 1. 296); वाक्यस्फोटातिरिक्तानामन्येषामप्यवास्तवत्वबोधनाय तदुपादानम् VaiyāBhū. 59 (236. 6); यस्याज्ञातं नैव शास्त्रं किमन्यैः NityoNi. 1. 15; प्रतिपाद्येषु मुख्यत्वमङ्गतान्यद्य यद्भवेत्। तत्सर्वं श्रीगुरुप्रोक्ते रत्नालोकेऽधिगम्यताम् NityoNi. 1. 23; अपूर्वो नियमोऽन्यस्य परिसंख्येति च क्रमात् VedāntSiSūMañ. 1. 3; **(with Abl.) thing other than** परि॒ द्यामि॑व सूर्यो॒ऽहीनां॒ जनि॑मागमम्। रात्री॒ जगं॑दिवा॒न्यद्धं॒सात् AV. vi. 12. 1; इदमिद्वा उ॒ नापरं ज॒रस्य॒न्यदि॒तोऽप॑रम् AV. xviii. 2. 51; अ॒न्यदे॒वाहुः सं॑भ॒वात् VājaS. 40. 10; DevaBr. 1.3; यदन्यद्देवेभ्यश्च प्राणेभ्यश्च तत् सत् ŚāṅkhāĀ. 3. 6 (12. 28); आत्मैवेदमग्र आसीत् पुरुषविधः। सोऽनुवीक्ष्य नान्यदात्मनोऽपश्यत् BṛĀraU. i. 4. 1; कृपा देवगोपेत्यतोऽन्यानि पा इत्यूष्मान्तानि APrāti. 89; वषट्कारक्रियायां चोर्ध्वमाज्यभागाभ्यामन्यन्मन्त्रलोपात् ĀśvaŚS. I. ii. 19. 27; यथार्थमूर्ध्वमग्निगोरन्यन्मिथुनेभ्यः ĀśvaŚS. I. iii. 2. 15; I. v. 10. 15; यदन्यत्परिषवणादुत्सर्जनाद्य तत्सर्वत्रावर्तते ĀpaŚS. i. 4. 6; i. 17. 10; संप्रैषकाले यदन्यदिध्माबर्हिषस्तत्संप्रेष्यति ĀpaŚS. viii. 10. 4; यदि प्राग्घोमकालादाहवनीयोऽनुगच्छेद् गार्हपत्यादन्यं प्रणयेत् ĀpaŚS. ix. 10. 1; यानि दृढार्थे संश्लेषणानि स्युस्तैरेनम-भिदिह्याद्यदन्यन्मांसान्माषेभ्यश्च यद्यते चिदभिश्रिष इति ĀpaŚS. xv. 17. 8; यद्दक्षिणाकाले सर्वस्वं तद् दद्यादन्यत् भूमेः पुरुषेभ्यश्च ĀpaŚS. xxii. 1. 9; xxiii. 9. 16; xxiv. 1. 34; परकृतिः पुराकल्पश्च। अतोऽन्ये मन्त्राः HirŚS. i. 1. 12 (28. 6); सर्वत्र ब्रह्मा दक्षिणत उदङ्मुखः कुर्याल्लोमेभ्योऽन्यत् LāṭyāŚS. iv. 9. 1; सुसञ्चितम् ... यत्र सर्वत आपो नाभिः स्यन्देरन्नन्या वर्षाभ्यस्तत्र गर्तेऽवदध्युः ĀśvaGS. iv. 5. 5; समौ अप्रच्छिन्नाग्रौ दर्भौ प्रादेशमात्रौ पवित्रे कृत्वा अन्येन नखात् छित्वा ... दर्भैरपिदधाति HirGS. i. 1. 23; i. 16. 5; नादोऽनुप्रदानं स्वरघोषवत्सु। ... अघोषेषु श्वासः। भूयान्प्रथमेभ्योऽन्येषु TaiPrāti. 2. 11; भोजनाभ्यञ्जनाद्दानाद्यदन्यत्कुरुते तिलैः। ... क्रिमिर्भूत्वा पितृभिस्सह मज्जति BaudhDS. ii. 1. 52; अन्यत्कुम्भादपां पूर्णादन्यत्पादावसेचनात्। अन्यत्कुशलसंप्रश्नान्नैषिष्यति जनार्दनः MahāBhā. v. 85. 13; समासादन्यल्लिङ्गमिति चेदश्ववडवयोष्टाब्लुग्वचनम् Vār. 3 *on* ii. 4. 26; किं हि तदन्यत्सूत्राद् व्याकरणं यस्यादः सूत्रं स्यात् MahāBh. i. 11. 17 (*on* i. 1. 1); i. 86. 4 (*on* i. 1. 27); i. 88. 9 (*on* i. 1. 27); i. 101. 10 (*on* i. 1. 42, 43); i. 119. 22 (*on* i. 1. 49); i. 167. 9 (*on* i. 1. 63); अतोऽन्ये व्यञ्जनदोषाः MahāBh. i. 13. 27 (*on* i. 1. 1); न ह्यन्यत्वं शब्दस्यास्त्यन्यदतो रूपात् MahāBh. i. 175. 21 (*on* i. 1. 68); किं पुनरयं पर्युदासो यदन्यत्पित इति। आहोस्वित्प्रसज्यायं प्रतिषेधः पिन्नेति MahāBh. i. 193. 23 (*on* i. 2. 4); i. 194. 1 (*on* i. 2. 4); क्वान्यत्रोत्सहते भवितुमन्यदतो मध्यात् MahāBh. i. 203. 24 (*on* i. 2. 27); i. 216.1 (*on* i. 2. 44); i .221. 11 (*on* i. 2. 45); अन्यदतो योगे योगे उपस्थानात् MahāBh. i. 271. 25 (*on* i. 3. 11); i. 279. 12 (*on* i. 3. 19); i. 319. 13 (*on* i. 4. 17); तत किमन्यच्छक्यं विज्ञातुमन्यदतः संज्ञायाः MahāBh. i. 323. 6 (*on* i. 4. 23); अयं संघातो द्रव्यादन्यश्च विधिनाश्रीयते MahāBh. i. 341. 7 (*on* i. 4. 57); तत्र ... नित्ये समासे प्राप्ते वावचनेन किमन्यच्छक्यमभिसंबद्धुमन्यदतः संज्ञायाः MahāBh. i. 364. 4 (*on* ii. 1. 1); i. 445. 3 (*on* ii. 3. 4); ii. 234. 17 (*on* iv. 1. 82); अथान्यद् गुणेभ्यः साधनं भवति MahāBh. ii. 120. 11 (*on* iii. 2. 115); शेषश्च कः। यदन्यत्क्रियायाः क्रियार्थायाः MahāBh. ii. 142. 24 (*on* iii. 3. 13); ii. 180. 12 (*on* iii. 4. 69); ii. 232. 2 (*on* iv. 1. 78); ii. 366. 14 (*on* v. 1. 119); यदन्यदचः तस्य द्विर्वचनं स्यात् MahāBh. iii. 3. 19 (*on* vi. 1. 1); iii. 35. 20 (*on* vi. 1. 45); iii. 51. 9 (*on* vi. 1. 72); न हि अन्यत्तिसृशब्दादन्तोदात्तत्वं प्रयोजयत्यन्यदतो जसः MahāBh. iii. 104. 11 (*on* vi. 1. 166); iii. 105. 15 (*on* vi. 1. 167); iii. 135. 12 (*on* vi. 2. 139); iii. 150. 16 (*on* vi. 3. 34); यदन्यद्विचिण्णल्ड्भ्य इति MahāBh. iii. 336. 1 (*on* vii. 3. 85); iii. 464. 17 (*on* viii. 4. 47); निर्देशात्तस्यान्यदर्थात् MīmāSū. iv. 1. 29; न चान्येनानमयेत परिक्रियात्कर्मणः परार्थत्वात् MīmāSū. x. 2. 25; पृष्ठार्थेऽन्य-द्रथन्तरात्तद्योनिपूर्वत्वात्स्यात् MīmāSū. x. 4. 43; साक्षी दृष्टश्रुतादन्यद्विब्रुवन्नार्यसंसदि। अवाङ्नरकमभ्येति ManuSm. 8. 75; ManuBh. ii. 108. 17 (*on* 8. 75); विप्रसेवैव शूद्रस्य विशिष्टं कर्म कीर्त्यते। यदतोऽन्यद्धि कुरुते तद्भवत्यस्य निष्फलम् ManuSm. 10. 123; ManuBh. ii. 365. 16 (*on* 10. 123); उत्पद्यन्ते च्यवन्ते च यान्यतोऽन्यानि कानिचित्। तानि ... अनृतानि ManuSm. 12. 96; ताभ्यामन्यस्य शैक्षाद्या द्वे द्वे पञ्च फलानि च AhhidhK. 4. 92; स्नातृसंचिन्तितं सर्वे तीर्थं पितृदिवौकसः। ततोऽन्यद्यद्यसौ गच्छेन्निराशास्ते शपन्ति हि BṛParāSm. 2. 102; अतोऽन्यत् उपोद्घातप्रसक्तानुप्रसक्तम् चेति ŚābaBh. 372. 5 (*on* ii. 1. 1); परिक्रयः प्रत्यक्षमाम्नात इति। अतस्तेनैव परिक्रेतव्या नान्येन ŚābaBh. 1836. 13 (*on* x. 2. 25); महतोऽन्यत् SāṁkhyaPraSū. 6. 66; घटादिषु यथा दीपो येनार्थेन प्रयुज्यते। ततोऽन्यस्यापि साचिव्यात् स करोति प्रकाशनम् VākyaPa. 2. 300; 2. 301; किमपि किमपि शङ्के मङ्गलेभ्यो यदन्यत् MālaMā. 8. 205; नानुमानादतोऽन्यद्धि बाधकं किं चिदस्ति ते ŚlokaVār. 2. 90 (72. 8); न च ब्रह्मणोऽन्यन्नामरूपाभ्यामर्थान्तरं संभवति BrahmSūBh. (Śaṅ.) 218. 3 (*on* i. 3. 41); पारिशेषाद्ब्रह्मणोऽन्य-दुपादानकारणमशुद्ध्यादिगुणकम् ... अभ्युपगन्तव्यम् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 269. 17 (*on* i. 4. 23); 284. 17 (*on* ii. 1. 1); लगौ प्रमाण्यनन्तरम्। अन्यदतो हि वितानम् JayaChand. 5. 5; यथोक्तान्नमयादस्मादन्यः स्यात्तल्लिक्षणः TaiUBhāVā. 96. 25 (2); महात्मनामुन्नतिमार्गलाभे नान्योपकारात्करणीयमन्यत् Kapphiṇā. 12. 10; को नु खल्वयं संस्कारोऽभिमत आयुष्मतः किं स्मृतिबीजम् अन्यो वा प्रोक्षणादिभ्य इव व्रीह्यादेः TattvBi. 25. 16; छत्रध्वजसिंहासनयानादिभ्यो यदन्यत् स्यात् YuktiKa. 72. 7; प्रमाणिका जरौ लगौ। वितानमाभ्यां यदन्यत् VṛttaRa. 3. 19; वदतु यदिहान्यत्स्वादु स्यात्प्रियादशनच्छदात् SubhāRaK. 17. 65; अन्यस्य (स्वरादेर्नामधातोरन्यस्य द्वित्वभाज एकस्वरोंशो यथेष्टं प्रथमादिर्द्विः स्यात्) SiddhaHe. iv. 1. 8; वाजिनेनावसिञ्चेत् इत्यन्यदागमयेत् वाजिभ्यः तदनुपदिष्टम् SaṅkarKāBh. 41. 11 (*on* i. 4. 3); अतश्चान्यद्धि दोषाय AśvaVai. 3. 11; हिततमं च ब्रह्मप्राप्तेरन्यन्नोपपद्यते एव VedāntKau. 44. 1 (*on* i. 1. 29); साक्षिणः ... यत्पुनः स्वाभाविकादन्यत् ... वदन्ति ... तत्र ग्राह्यम् ManvaMu. 303. 18 (*on* 8. 78); यद् भूतकाशस्य प्रयोजनं श्रुतिसिद्धं तस्मादन्यस्य व्यपदेशः कार्यान्तरादिव्यपदेशश्च AṇuBh. 97. 8 (*on* i. 3. 41); बुद्धिबोध्यत्रयादन्यत् संस्कृतं क्षणिकं चेति AṇuBh. 134. 10 (*on* ii. 2. 22); अन्ये त्वित्यादि। ण्यादिण्यन्तनिष्कर्मगत्यर्थदुहादिभ्योऽन्ये ... यथेच्छं मुख्ये गौणे वा कर्मणि Prasā. ii. 442. 13; स्पर्शानुभवप्रभवो यः पुरुषार्थः विशिष्यतेऽन्यस्मात्। कामः सः KandaCū. i. 2. 15; स्वरदैर्घ्याद्यपि ह्यन्ये वर्णेभ्योऽन्यस्य मन्वते VaiyāBhū. 68 (255.10); श्रीवीरचोडचतुर्वेदिमंगलनाम्ना ... निष्कं क[रं] परिकल्प्य यदतोन्यत्सिद्धा[या]विण्डाय ... यद्य ... राजग्राह्यं तत्स[र्व्वं] परिहृत्य ... दत्तम्

EI. v. 87. 184; **1Aii (with interrogative or indefinite pronoun or negative particle) any other, some other** मा सो अन्यद्विंदत भागधेयम् AV. xviii. 2. 31; अग्निरेतावती विभक्तीरनशो नान्यां MaiS. i. 7. 3 (i. 112. 3); वेदाहमेतं पुरुषम् ... तमेव विदित्वातिमृत्युमेति नान्यः पन्था विद्यतेऽयनाय VājaS. 31. 18; VājaS. (K.) 35. 18; न पुरोरुङ् न धाय्या नान्या देवतेन्द्रश्च ह्येव छन्दांसि च रात्रीं वहन्ति AitBr. 16. 5 (446); न चान्यः संबन्धः ĀśvaŚS. I. v. 6. 25; अध्येष्यमाणो नान्या वाचो वदेत् ĀpaŚS. xv. 21. 12; अन्यद्वा विकृतं किंचित्तद्द्रयस्य निदर्शनम् MahāBhā. ii. App. I. (15) 27; आशीरन्या न ते योज्या पौलोमीमङ्गला भव Śāk. 7. 28; नास्माकमन्या गतिरस्ति PañcT. 1. 38 (2) (30. 6); 2. 72 (246. 5); तस्य च न शरेण ... नासिना नान्येन वा केनचिदायुधे(न) ... भूतनर्मकनिकरदुरापाततृप्तिनाप्यतृप्तेनाहूयत AvantiKa. 109. 19; 110. 1; तदा विप्रेऽप्यस्मिन्नमतु धनुरन्यास्ति न गतिः MahāvīC. 3. 27; तदपि नामान्येन केनचिदुपायेन दण्डकारण्यानीं प्रतिष्ठेयम् MahāvīC. 4. 38 (5); व्यापकता नान्या सर्वस्मात् व्याप्य तत्स्मृता ParaS. 2. 23; वेदान्तेष्वपि ... क्वचिच्चेतनं ब्रह्म जगतः कारणं क्वचिदचेतनं प्रधानं क्वचिदन्यदेवेति BrahmSūBh. (Śaṅ.) 48. 2 (*on* i. 1. 10); ब्रह्म तु नान्येन ज्योतिषोपलभ्यते BrahmSūBh. (Śaṅ.) 183. 8 (*on* i. 3. 22); 202. 11 (*on* i. 3.31); सति ह्यन्यस्मिन्नवशिष्यमाणेऽर्थे आकाङ्क्षा स्यात् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 313. 7 (*on* ii. 1. 14); 331. 4 (*on* ii. 1. 24); मा श्रौषम् ... तव चरितमपास्यान्यदाख्यानजातम् MukuMā. 23; कथं स्यादविशेषोऽत्र यावतार्थक्रियां हि सन्। कुर्यान्नान्यस्तथाप्यर्थो निर्विशो(?शे)षो निजात्मनि AjaḍaPraSi. 1. 6; "शुध्येद्विप्रो दशाहेन" इति न ह्यन्यत् पुनर्वचने प्रयोजनमस्ति ManuBh. i. 447. 28 (*on* 5. 59); नागरकः ... तत्रत्यो नान्यस्माद्देशादागतः JayaMa. 58. 18 (*on* 1. 4); ततो ज्ञायते केवलिनामन्यचिन्तानिरोधलक्षणं ध्यानं नास्ति TātpaVṛ. 265.14 (*on* 2. 106); नान्या गतिरिति ध्यात्वा प्रत्यपद्यत सोऽप्यदः SamarāSaṁ. 6. 430; नान्यः पन्था द्वितीयकः HaṭhPra. 4. 60; अनवगाह्यमाहात्म्ये श्रुतिरेव शरणं नान्या वाचो युक्तिरिति AṇuBh. 128. 9 (*on* ii. 1. 31); जाने ... नैव ... तातात् परं परमदैवतमन्यदत्र Vidvanmo. 1. 25; **(with *vinā*) something else than** न च प्रसिद्धा विनान्योऽर्थो युज्यते BrahmSūBh. (Ma.) 3A. 10 (*on* i. 1. 1); घृतमेकं विना चान्यत् सर्वं कांस्यगतं नृणाम् RasRaSa. 5. 209; **(used as noun) anything else, something else** मा चिदन्यद्वि शंसत RV. viii. 1. 1; AV. xx. 85. 1; न घेमन्यदा पपन वज्रिन् RV. viii. 2. 17; AV. xx. 18. 2; नैतावदेना परो अन्यदस्ति RV. x. 31. 8; AV. v. 11. 5; स ह तत्स्वराज्यमियाय यस्मान्नान्यत्परमस्ति भूतम् AV. x. 7. 31; धिष्ण्या न्युप्यन्तेऽनयोर्लोकयोर्विधृत्यै न्यन्य उप्यन्ते नान्ये ये न्युप्यन्ते KāṭhS. 26. 1 (ii. 120. 1); न ह वा एतदन्यो वसुक्रान्मरुत्वतीयमुदयछत् AitĀ. I. ii. 2. 4; आत्मा वा इदमेक एवाग्र आसीन्नान्यत्किंचन मिषत् AitĀ. II. iv. 1. 1; नाड्यः ... मूर्धानमभि निःसृतैका ... विष्वङ्ङन्या उत्क्रमणे भवन्ति KaṭhU. 6. 16; यानि पञ्चधा त्रीणि त्रीणि तेभ्यो न ज्यायः परमन्यदस्ति ChāndoU. ii. 21. 3; यत्र नान्यत् पश्यति नान्यच्छृणोति नान्यद्विजानाति स भूमा ChāndoU. vii. 24. 1; एको दोषोऽस्य नान्योऽस्ति MahāBhā. iii. 278. 22; य आत्मनो दुश्चरितादशुभं प्राप्नुयान्नरः। एनसा तेन नान्यं स उपाशङ्कितुमर्हति MahāBhā. vi. 16. 2; मत्तः परतरं नान्यत्किंचिदस्ति MahāBhā. vi. 29. 7; BhagGī. 7. 7 (Śaṅ. कारणान्तरम्); वधं हि क्षत्रबन्धूनां धर्ममाहुः प्रधानतः। नास्य कृत्यतमं किंचिदन्यद्दस्युनिबर्हणात् MahāBhā. xii. 60. 17; xii. 139. 32; xiii. App. I.15. (3255); राजा वा राजमात्रो वा मृगयामटते वने। अन्यद् वा श्वापदं किंचित् सौमित्रे ज्ञातुमर्हसि Rāmā. ii. 90. 6; अश्रोतेरेवावर्णोपधस्य नान्यस्यावर्णोपधस्येति MahāBh. i. 25. 23 (*on* ŚivSū. (Gr.). 3. 4); अन्यदपि तत्र किंचिद्भवति जलं स्थलं वा MahāBh. i. 40. 23 (*on* i. 1. 1); i. 453. 1 (*on* ii. 3. 19); न चान्यत्किंचिदपेक्ष्यमस्ति ते संख्यामेवापेक्षिष्यामहे MahāBh. i. 82. 8 (*on* i. 1. 23); i. 261. 14 (*on* i. 3. 3); तत्र किमन्यच्छक्यं विशेषयितुमन्यदतो विहितात्प्रत्ययात् MahāBh. i. 88. 9 (*on* i. 1. 27); i. 296. 19 (*on* i. 4. 1); ii. 5. 8 (*on* iii. 1. 2); iii. 150. 25 (*on* vi. 3. 34); नान्यस्मिन्वेदेऽर्ध एकारोऽर्ध ओकारो वास्ति MahāBh. i. 117. 24 (*on* i. 1. 48); शब्दस्य तु शब्देन कोऽन्योऽभिसंबन्धो भवितुमर्हत्यन्यदतः स्थानात् MahāBh. i. 119. 22 (*on* i. 1. 49); iii. 51. 9 (*on* vi. 1. 72); न कश्चिदन्य आदेशः प्रतिनिर्दिश्यते MahāBh. i. 122. 5 (*on* i. 1. 50); i. 174. 16 (*on* i. 1. 66-67); अलेवान्त्यस्य भवति नान्यः ... ङिदेवानेकालन्त्यस्य भवति नान्य इति MahāBh. i. 130. 7 (*on* i. 1. 52); i. 351. 28 (*on* i. 4. 108); iii. 27. 9 (*on* vi. 1. 18); iii. 210. 23 (*on* vi. 4. 82); आत एव च सिज्लुगन्तान्नान्यस्मात्सिज्लुगन्तात् MahāBh. i. 168. 4 (*on* i. 1. 63); i. 175. 6 (*on* i. 1. 66-67); मृडादिभ्य एव परस्य क्त्वः कित्त्वं भवति नान्येभ्यः MahāBh. i. 195. 7 (*on* i. 2. 7); कृत्तद्धितान्तस्यैव प्रत्ययान्तस्य प्रातिपदिकसंज्ञा भवति नान्यस्य MahāBh. i. 217. 10 (*on* i. 2. 45); समास एवार्थवतां समुदायानां प्रातिपदिकसंज्ञो भवति नान्यः MahāBh. i. 218. 15 (*on* i. 2. 45); i. 361. 23 (*on* ii. 1. 1); येषां पदानां समासो न तावत्तेषामन्यद्भवति MahāBh. i. 225. 12 (*on* i. 2. 48); तस्यास्य कोऽन्यो द्वितीयः सहायो भवितुमर्हत्यन्यदत उपसर्गात् MahāBh. i. 279. 11 (*on* i. 3. 19); i. 445. 2 (*on* ii. 3. 4); नान्यत्पृष्टेनान्यदाख्येयम् MahāBh. i. 258. 20 (*on* i. 3. 1); iii. 39. 6 (*on* vi. 1. 50); यदन्यत्प्राप्नोति तन्मा भूत्। किं चान्यत्प्राप्नोति MahāBh. i. 474. 20 (*on* ii. 4. 9); ii. 299. 12 (*on* iv. 2. 124); iii. 25. 21 (*on* vi. 1. 17); iii. 242. 20 (*on* vii. 1. 3); एतेषामेवाण्यन्तानां यः कर्ता स णौ कर्मसंज्ञो भवति नान्येषाम् MahāBh. ii. 32. 12 (*on* iii. 1. 26); न चान्यः कर्ता दृश्यते ... नान्यः कर्ता भवत्यन्यदतः कुशूलात् MahāBh. ii. 67. 18 (*on* iii. 1. 87); MahāBh. ii. 145. 22 (*on* iii. 3. 19); iii. 153. 17 (*on* vi. 3. 34); iii. 310. 14 (*on* vii. 2. 102); iii. 350. 5 (*on* vii. 4. 35); खरवसानयोः विसर्जनीयः ... नियमार्थोऽयमारम्भः। रोरेव सुपि नान्यस्य सुपि MahāBh. iii. 426. 22 (*on* viii. 3. 16); iii. 432. 13 (*on* viii. 3. 38); एवं सति ... द्विस्त्रिश्चतुरित्यनेन किं कार्यम्। अन्यो हि नेदुदुपधः कृत्वोऽर्थे कश्चिदप्यस्ति MahāBh. iii. 435. 15 (*on* viii. 3. 43); यूकामक्षिकमत्कुणम्। ऊष्मणश्चोपजायन्ते यच्चान्यत्किंचिदीदृशम् ManuSm. 1. 45; नाप्सु मूत्रं पुरीषं वा ष्ठीवनं वा समुत्सृजेत्। अमेध्यलिप्तमन्यद्वा ManuSm. 4. 56; नान्यदन्येन संसृष्टरूपं विक्रयमर्हति ManuSm. 8. 203 (ManuBh. नान्यत् कुङ्कुमादिद्रव्यं कुद्रव्येण तदाभासेन कुसुंभादिना संसृष्टम्); शरीरबृंहणे नान्यत्खाद्यं मांसाद्विशिष्यते CaraS. (1941 Ed.) i. 27. 87; नान्यन्मनोहारी नितम्बिनीभ्यो दुःखैकहेतुर्न च कश्चिदन्यः ŚatTrayī. 81; 249; 705; अस्यास्त्येकं शृणु मुररिपोर्ध्यानपीयूषपानं त्यक्त्वा नान्यत् किमपि भुवने दृश्यते शास्त्रदृष्ट्या VijñāŚ. 35; वञ्चनां प्राप्य मानी ...। किमन्यत् प्रतिपद्यते PratiYau. 1. 7; अन्यदपि देशसात्म्यात्प्रयुक्तमन्यत्र न प्रयुञ्जीत KāmSū. 153. 22 (2. 7); उत्थितं ददृशेऽन्यच्च कबन्धेभ्यो न किंचन RaghuVa. 12. 49; किमन्यदस्याः परिषदः श्रुतिप्रसादहेतोर्गीतादनन्तरकरणीयमस्ति Śāk. 1. 2 (2); 2. 4 (2); अस्ति नः सुचरितश्रवणलोभादन्यदपि प्रष्टव्यम् Śāk. 1. 25 (5); चोदना हि भूतं भवन्तम् ... इत्येवंजातीयकमर्थं शक्नोत्यवगमयितुं नान्यत्किं च नेन्द्रियम् ŚābaBh. 13. 3 (*on* i. 1. 2); नातः परतरोऽन्योऽस्ति राज्यभेदकरो गदः PañcT. 1. 76 (88. 11); भागानामनुपश्लेषान्न वर्णो न पदं भवेत्। तेषामव्यपदेश्यत्वात् किमन्यदपदिश्यताम् VākyaPa. 2. 29; 2. 328; नान्यच्च नामाप्रधानात् CāndraVyā. ii. 1. 10; प्राकृतेन च बन्धेन तथा वैकारिकेण च। दाक्षिणेन तृतीयेन बद्धो नान्येन मुच्यते SāṁkhyaKāBh. 26. 6 (*on* 44); 33. 5 (*on* 62); देवि किमन्यत्। यज्ञः प्रवर्तते VeṇīSaṁ. 1. 279; न चान्यदस्ति गार्हस्थ्याद् गरिष्ठम् AvantiKa. 195. 1; प्रशान्त्यत्यम्बुपानेन ... तृषितस्य न चान्येन पिपासापि प्रणश्यति VṛGautaSm. 531. 14 (6); नाकाले नानवसरे ... वेश्यावेश्मनि कर्तव्यं नान्यत् कामुकसंनिधौ VitVṛ. 22; EI. xix. 260. 15; यद्येकस्य विपक्षत्वमिष्यते तदा तदभावस्यैवेष्यताम् न विरुद्धस्य अन्यस्य वा ... नत्वस्माकं त्रिविधमपि विपक्षमिच्छताम् विवक्षितधर्मानाश्रयं चान्यमिति भावः HetuBiṬ. 75. 19; 2. 22; किमन्यदक्षस्य संभवपदं ननु कर्णिकायाः KalyāMaSt. 14; ParaS. 2. 23; एभिरन्यदेव किमपि प्रस्तुतम् MahāvīC. 1. 52 (2). 4. 49 (3); निसर्गतः पवित्रस्य किमन्यत्पावनं तव MahāvīC. 4. 27; 6. 27 (9); UttaRāC. 1. 9 (1); कष्टं बतान्यदेव किमपि UttaRāC. 7. 1 (20); विजितमेव मया किमन्यत् MālaMā. 7. 215; 9. 99; 10. 65; (कामः) नान्यः सिध्यति कामेन तस्मात्कामो निरर्थकः ParaS. 6. 60; जिज्ञासानन्तरं कार्येत्यत्रापि द्वयमीप्सितम्। नानधीत्य न चाप्यन्यत्कृत्वा इत्येतन्न लभ्यते ŚlokaVār. 1. 79 (26. 4); 2.52 (61. 4); अतस्तदेव वाक्यं स्यादन्यश्च द्योतको गणः। ŚlokaVār. 7. 51 (860. 6); यदि ... वेदान्तेष्वपि ... क्वचिच्चेतनं ब्रह्म जगतः कारणं, क्वचिदचेतनं प्रधानं, क्वचिदन्यदेवेति ... ततः ... ईक्षत्यादिश्रवणमकल्पयिष्यत् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 48. 2 (*on* i. 1. 10); 49. 2 (*on* i. 1. 11); 75. 13 (*on* i. 1. 24); ब्रह्मैवाक्षरशब्दवाच्यम्, तस्यैवाम्बरान्तधृतिः कर्म नान्यस्य कस्यचित् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 161. 3 (*on* i. 3. 12); 235. 7 (*on* i. 4. 6); सति ह्यन्यस्मिन्नवशिष्यमाणेऽर्थे आकाङ्क्षा स्यात् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 313. 7 (*on* ii. 1. 14); 313. 9 (*on* ii. 1. 14); यतः यस्मात् सर्वाणि भूतानि भवन्ति ... यस्मिंश्च प्रलयं विनाशं यान्ति पुनः भूयः एव इत्यवधारणार्थः नान्यस्मिन्नित्यर्थः VisṇuSaBh. 27. 17 (11); नान्यत्स्मृत्वा ततुनरत्रैव विलाप्य। ... तम् ... हरिमीडे HariStu. 46. 6; किमन्यत्तव कोपकारणम् ĀścaCū. 1. 17 (2); तत्र तत्र स्थिते तत्तद् भवतीत्येव दृश्यते। नान्यत् ĪśvaPraSū. i. 2. 10; फलमिह परलोकोद्धारशुद्धेः किमन्यत् Kapphiṇā. 4. 24; 16. 70; नास्त्यात्मा ... बौद्धानां चरितं किमन्यदियती दम्भस्य भूमिः परा NyāyMañ. ii. 39. 13; ii. 93. 1; पञ्चाक्षसौख्यं वितरति युवतिः कामिनां नान्यदेवम् SubhāRaSaṁ. 104; नायमत्यन्तसंवासो लभ्यते येन केनचित्। अपि स्वेन शरीरेण किमुतान्येन केनचित् Hitopa. 4. 76; इयमेवास्ति तत्त्वेन मिथ्यान्यदिति चिन्तयन्। गन्धर्वनगराकारं स संसारममन्यत BṛKathāŚloSaṁ. 3. 42; यदन्यत्तन्निमित्तम् इति व्यवस्थाश्रयणमुचितम् ĀtmaSi. 15. 15; तस्य नान्यत् किंचित् फलं भवेत् YuktiKa. 215. 2; काव्यस्यानन्यशोभाहेतुः कश्चिदन्योऽस्ति योऽस्माभिर्न गणितः Loc. 4. 20 (*on* 1. 1); त्रिवर्गमूलं धनमेव नान्यत् CaturSaṁ. 2. 2; तस्य श्रीवि(बि)रुदंकरामनृपतेरन्या-

(न्यत्)किमा(व)र्ण(र्ण्य)ते EI. xxv. 57. 22; iii. 313. 5; तस्य ... एकमेव परं वित्तं नान्यं किंचन संसृतौ ĀdiP. 7. 8; नान्यत्। युष्मदस्मद्भ्याम् पूर्वं जसन्तादन्यदामन्त्र्यं विशेष्यमामन्त्र्ये तद्विशेषणे परेऽसदिव न स्यात् SiddhaHe. ii. 1. 27; अयःसमानं न हि किञ्चिदन्यद्रसायनं श्रेष्ठतमं हि जन्तोः RasRaSa. 5. 152; अयमीदृशस्य व्यापारस्य योग्यो नान्यस्य NyāyMāVi. 2. 16 (*on* 0. 0. 0) सौर्यं चरुं निर्वपेत् इत्यत्र ... आग्नेय-पुरोडाशेतिकर्तव्यतैव नान्यस्य NyāyMāVi. 5. 16 (*on* i. 1. 0); नाभ्यर्पितो विश्वाधारः पदार्थः प्रसिद्धपद्याख्यार्थं विना अन्यो न युज्यते TattvPrakā. 7A. 13 (*on* i. 1. 1); आर्यायाः प्रत्यानयनं विना नान्यदस्य शोकोपशमनहेतुः UnmaRā. (Vi.) 26 (2); अभ्यासेऽणः परस्य स्तौतिण्यन्तयोरेव सस्य षः स्यात् षभूते सनि नान्यस्य PrakriKau. ii. 345. 7; करभशिशुकः ... नान्यद्भुङ्क्ते न पिबति न शेते न रमते Subhāṣi. 670; 1408; 1411; न चात्मशब्देनान्यः संभवति। अन्येषां पूर्वमेव पठितत्वादन्ते हि जीवमाह AṇuBh. 65. 3 (*on* i. 2. 20); 76. 24 (*on* i. 3. 8); प्रमातृसत्तैव घटादिसत्ता नान्येति सिद्धं घटादेरपरोक्षत्वम् VedāntPari. 68. 4; अन्यत् किं चलतीव हृन्निजपदात् Jīvān. 386. 5; कल्याणमाशास्यति(ते?) नः किमन्यत् ŚṛṅgāSar. 160; **(with Abl.) anything else or something else than** न हि त्वदिन्द्र वस्यो अन्यदस्ति ṚV. v. 31. 2; AV. xx. 82.2; पृश्न्या दुग्धं सकृत्पयस्तदन्यो नानु जायते ṚV. vi. 48. 22; तस्माद्धान्यन्न परः किं चनास ṚV. x. 129. 2; तस्माद्वै नान्यत्परमस्ति तेजः AV. xix. 53. 4; न त्वेवान्यत् कुशलाद् ब्राह्मणं ब्रूयात् ŚāṅkhāĀ. 7. 9 (28. 6); एतेन निष्क्रम्य यथार्थं नत्वेवान्यत्मूत्रेभ्यः ĀśvaŚS. I. v. 11. 3; आश्रावयिष्यन्नान्यदाश्रावणाद् ब्रूयादाश्राविते नान्यदाग्नीध्रः प्रत्याश्रावणात्। प्रत्याश्राविते नान्यदध्वर्युर्यजेति वचनाद्यजेत्युक्ते होता नान्यद्वषट्कारात् ĀpaŚS. ii. 16. 2; v. 25. 16; दैवेनोपहतो राजन्यो भवेदिह पुरुषः। स दैवमेवाश्रयते नान्यत्तत्र परायणम् MahāBhā. i. 34. 3; उग्रैर्वाक्यैरहं तस्या नान्यद्दैवात्समर्थये Rāmā. ii. 19. 16; न ह्यन्यत्त्वं शब्दस्यात्स्यन्यदतो रूपात् MahāBh. i. 175. 21 (*on* i. 1. 68); i. 265. 17 (*on* i. 3. 9); नान्यः कर्ता भवति अन्यदतः कुशूलात् ... अन्यदतः केदारात् MahāBh. ii. 67. 18 (*on* iii. 1. 87); ii. 187. 19 (*on* iii. 4. 110); न चान्यः स्वापेर्डिदासी MahāBh. iii. 27. 9 (*on* vi. 1. 18); iii. 403. 15 (*on* viii. 2. 25); हरणे ... मांसस्य मधुनश्चैव यद्यान्यत्पशुसंभवम्। ... तन्मूल्याद् द्विगुणो दमः ManuSm. 8. 328; वेश्म च शुचि ... पूजितदेवायतनं कुर्यात्। नह्यतोऽन्यद्गृहस्थानां चित्तग्राहकमस्तीति गोनर्दीयः KāmSū. 233. 23 (4. 1); तदेवंगते किमधुना प्राप्तकालम्। अथवा किमन्यद्युद्धात् PañcT. 1. 119 (2) [122. 1]; तस्मादलौकिको वाक्याद् अन्यः कश्चिन्न विद्यते VākyaPa. 2. 349; त्वत्तो नान्यत्किञ्चिदस्ति स्वरूपम् ViṣṇuP. v. 1. 46; तद्याव्यभिचारकारणं यथोक्तादन्यन्न युज्यते इति तद्विकला न हेतुलक्षणभाज इति HetuBiṬ. 9. 10; कृत्यं कुलस्य कदनात् परतश्च नान्यत् MahāvīC. 5. 25; किं न्वेतत्स्यात्किमन्यादितोऽथ वा MālaMā. 1. 163; न करालोपहाराच्च फलमन्यद् विभाव्यते MālaMā. 5. 223; नानुमानादतोऽन्यदधि बाधकम् ŚlokaVār. 2. 90 (72. 8); 'तत्त्वमसि' 'अहं ब्रह्मास्मि' इत्युक्ते किंचिदन्यदाकाङ्क्ष्यमस्ति BrahmSūBh. (Śaṅ.) 313. 6 (*on* ii. 1. 14); यस्मादन्यन्नास्त्यपि नैवं परमार्थम् ...। दृश्यादन्यो निर्विषयज्ञानमयत्वात्। तम् ... हरिमीडे HariStu. 46. 4; न च भुजबलाद्वीरोऽन्यस्माद्धनंजयमिच्छति RāghPāṇ. 5. 69; मित्र किमन्यत् Hitopa. 1. 29 (9); 2. 99 (39); मनस्विनो दरिद्रस्य वनादन्यत्कुतः सुखम् Hitopa. 1. 99; न ह्यव्यभिचारिज्ञानजनकत्वादन्यत् प्रामाण्यम् TātpaṬ. 13. 13 (*on* i. 1. 1); दुःखं जिहासवः ... तत्त्वज्ञानमेव तदुपायमाकर्णयन्ति न ततोऽन्यम् ĀtmaTaVi. 10. 4; नान्या गतिः कृष्णपदारविन्दात् SiddhāRa. 97. 14; तत्रान्यत्सुलभं सर्व्व (Read °सर्व्वं)किंवा तोयादनुत्तमातु (Read °त्तमात्)EI. xii. 26. 24; **(with *rte*) any thing other than** ऋतेऽमरत्वमन्यद्वा सर्वमुक्तं भविष्यति। अन्यद् वृणीतां मृत्योश्च विधानममरैः समम् MahāBhā. i. 201. 20; न च प्रियादर्शनादृते शरणमन्यत् Śāk. 3. 6 (2); विविक्तादृते नान्यदुत्सुकस्य मनसः शरणम् Vikramo. 2. 3 (3); अन्तःपुरादृते दृष्टा नानेनान्या रणावनिः YogVā. i. 8. 6; **1B (animate) i another or other** नि रीरमन् यजमानासो अन्ये ṚV. ii. 18. 3; iii. 35. 5; x. 160. 1; वया इदन्या भुवनान्यस्य प्रजायन्ते ṚV. ii. 35. 8; यदन्यासु वृषभो रोरवीति सो अन्यस्मिन्यूथे नि दधाति रेतः ṚV. ii. 55. 17; मा वामन्ये नि यमन् देवयन्तः सं यद्दुदे नाभिः पूर्व्या वाम् ṚV. iv. 44. 5; v. 81. 3; ये राधसा श्रवसा चात्यन्यान्सुवीर्येभिश्चाभि सन्ति जनान् ṚV. vi. 10. 5; vii. 1. 14; आ त्वद्य सबर्दुघां हुवे गायत्रवेपसम्। यस्मा अन्ये दश प्रति धुरं वहन्ति वह्नयः ṚV. viii. 3. 23; x. 81. 6; अन्यो नेत्सूरिरोहते भूरिदावत्तरो जनः ṚV. viii. 5. 39; x. 132. 4; उत स्वस्या अरात्या अरिर्हि ष उतान्यस्या अरात्या वृको हि षः ṚV. ix. 79. 3; विश्वो ह्यन्यो अरिराजगाम ṚV. x. 28. 1; x. 132. 4; जयन् क्षेत्राणि सहसायमिन्द्र कृण्वानो अन्यानधरान्त्सपत्नान् AV. ii. 29. 3; vii. 35. 1; vii. 36. 1; तिस्रो ह प्रजा अत्यायमायन्न्यन्या अर्कमभितोऽविशन्त AV. x. 8. 3; MaiS. iv. 5. 8 (iv. 76. 4); एषा त्वचां पुरुषे सं बभूवानग्नाः सर्वे पशवो ये अन्ये AV. xii. 3. 51; xii. 4. 22; सर्वे वा अन्ये पशवो योनिमन्तः पुरुषयोनयः MaiS. ii.3.3 (ii.30.8); ii.5.1 (ii.46.15); यस्य प्रयाणमन्वन्य इद्ययुर्देवा VājaS. 11. 5; 17. 22; कियदन्य ऋत्विजः KauṣīBr. 6. 11 (25. 21); आदित्यानां त्वा देवानां व्रतपते व्रतेनादधामीत्यन्यासां ब्राह्मणीनां प्रजानाम् TaiBr. I. i. 4. 9; ĀpaŚS. v. 11. 7; सः निरमिमीत ... क्षुद्रेभ्यः प्राणेभ्योऽन्यान्बहून्देवान् GopBr. i. 1. 12; इत्थम् चेद् वा अन्ये देवा अनेन वेदेन यक्ष्यन्तः JaimiUBr. i. 1. 2; अन्यत् प्राणि हत्वैकरात्रमुपवसन्नग्निस्तिम्मेन इति द्वितीयाम् SāmāViBr. i.7.8; शुक्लाया गोः सरूपवत्साया अन्यस्या वाज्यं बैल्वं मणिमुत्थाप्य तदहस्त्रिवृतं कारयेन्मणिम् SāmaViBr. ii. 2. 2; वक्ता चास्य त्वादृगन्यो न लभ्यो नान्यो वरस्तुल्य एतस्य कश्चित् KaṭhU. 1. 22; व्यापन्नानि हवींषि केशनखकीटपतङ्गैरन्यैर्वा बीभत्सैः ĀśvaŚS. I. iii. 10. 20; यस्य पशवो नोपधरेरन्नन्यान् वाभिजनान्निनीत्सेत सोऽप्तोर्यामेण यजेत ĀśvaŚS. II. iii. 11. 1; ऐन्द्रमत्यन्याः प्रजा बुभुषन् ĀśvaŚS. II. iv. 3. 12; II. v. 6. 8; ĀpaŚS. xxiii. 8. 6; xxiii. 13. 8; गौर्वै वरोऽतिवरोऽन्यो धेनुर्वरोऽतिवरोऽन्योऽनड्वान्वरोऽतिवरोऽन्यः पष्ठौही वरोऽतिवरोऽन्यः ĀpaŚS. v. 11. 4; (जाघनीम्) तां पत्न्यै प्रयच्छति तां साध्वर्यवेऽन्यस्मै वा ब्राह्मणाय ĀpaŚS. vii. 27. 12; ये यजमानस्यामात्याः ... ओदनशेषान् प्राश्नन्ति। ऋत्विजोऽन्ये वा ब्राह्मणाः ĀpaŚS. viii. 11. 8; कौत्साद्राजानं क्रीणीयादन्यस्माद्वा ब्राह्मणात् ĀpaŚS. x. 20. 12; सोमक्रयणीमावर्त्यान्यया गवा निष्क्रीय यजमानस्य गोष्ठे विसृजति ĀpaŚS. x. 27. 5; LāṭyāŚS. ix. 6. 17; अथैनं रत्निभ्य आवेदयति ...। एष वो जनता राजेत्यन्यान्राज्ञः ĀpaŚS. xviii. 12. 7; xxi. 13. 5; तं प्रतिप्रस्थाता दीक्षयति। अन्यो वा ब्राह्मणः ĀpaŚS. xxi. 3. 1; ये चान्ये आचार्याः ते चापि तृप्यन्तु KauṣīGS. ii. 5. 4; भैक्षम् ... । तत्समाहृत्योपनिधायाचार्याय प्रब्रूयात्। तेन प्रदिष्टं भुञ्जीत। विप्रवासे गुरोराचार्यकुलाय। तैर्विप्रवासेऽन्येभ्योऽपि श्रोत्रियेभ्यः ĀpaDS. i (1). 3. 34; अपत्यं पौत्रप्रभृति गौत्रम्। ... वान्यस्मिन् सपिण्डे स्थविरतरे जीवति P. iv. 1. 165; विविधाः संभवा राज्ञामुक्ताः संभवपर्वणि। अन्येषां चैव विप्राणाम् MahāBhā. i. 2. 75; कीर्तिं प्रथयतां लोके पाण्डवानां महात्मनाम्। अन्येषां क्षत्रियाणां च MahāBhā. i. 56. 26; मृगसंघैर्वृतं घोरैरन्यैश्चापि वनेचरैः। तद्वनम् MahāBhā. i. 63. 13; द्रोणः ... जिज्ञासुः पर्यपृच्छत। अन्यांश्च शिष्यान् MahāBhā. i. 123. 57; पाण्डवास्तु ... भीष्मस्य पादौ जगृहुः ... । अन्येषां चैव वृद्धानाम् MahāBhā. i. 133. 2; ii. 44. 17; vii. 61. 34; अन्ये तु नानानृपपुत्रपौत्राः कृष्णागतैर्नेत्रमनःस्वभावैः। व्यायच्छमाना ददृशुर्भ्रमन्तीं संदष्टदन्तच्छदताम्रवक्त्राः MahāBhā. i. 178. 11; कुन्तीसुताः ... रक्ष्याः ... यथा च मम राज्ञश्च तथा दुर्योधनस्य ते। तथा कुरूणां सर्वेषामन्येषामपि MahāBhā. i. 195. 3; एते चान्ये च बहवो राजानः MahāBhā. ii. 4. 30; ii. 7. 25; ii. 8. 30; एताः सहस्रशश्चान्याः ... । उपतिष्ठन्ति धनदं पाण्डवाप्सरसां गणाः MahāBhā. ii. 10. 12; स किरातैश्च चीनैश्च वृतः ... । अन्यैश्च बहुभिर्योधैः MahāBhā. ii. 23. 19; अन्ये च शतशस्तुष्टैर्मनोभिर्मनुजर्षभ ...। दिग्भ्यः सर्वे समापेतुः पार्थिवाः MahāBhā. ii. 31. 3; सभ्यास्तु ये तत्र बभूवुरन्ये ... । तेषामभूद्दुःखमतीव कृष्णां दृष्ट्वा सभायां परिकृष्यमाणाम् MahāBhā. ii. 60. 39; vi. 44. 43; अन्यं वृणीष्ट पतिमाशु भामिनि MahāBhā. ii. 63. 3; औदकानि च रत्नानि बलिं चादाय भारत। अन्येभ्यो भूमिपालेभ्यः पाण्डवाय न्यवेदयत् MahāBhā. ii. App. I. 33(31); व्यासो वसिष्ठो मैत्रेयः ...। अन्ये च ऋषयः सिद्धाः iii. 32. 11; iii. 118. 20; अन्यां वः कां प्रयच्छामि प्रजां यां मनसेच्छथ MahāBhā. iii. 219. 18; तं तारमुच्चैः क्रोशन्तमन्यांश्च हरियूथपान्। अभिदुद्राव सुग्रीवः कुम्भकर्णमपेतभीः MahāBhā. iii. 271. 6; vi. 47. 3; vii. 40. 6; पठन्नाख्यायिकां नाम स्त्रीभावेन पुनः पुनः। रमयिष्ये महीपालमन्यांश्चान्तःपुरे जनान् MahāBhā. iv. 2. 23; vii. 148. 8; xiii. 144. 11; अन्ये धूर्ततरा दक्षाः ...। चरन्तु देशान्संवीताः ... MahāBhā. iv. 25. 8; करूषराजप्रमुखा नरेन्द्राः ... कृष्णम्। संप्राद्रवंश्चेदिपतिं विहाय सिंहं दृष्ट्वा क्षुद्रमृगा इवान्ये MahāBhā. v. 22. 27; अन्नं तेन यदा भुक्तमन्यैर्दत्तं तपस्विभिः। अथ गृह्यान्नमत्युष्णं विश्वामित्रोऽभ्युपागमत् MahāBhā. v. 104. 11; v. 166. 20; अन्याश्च दृश्यन्ते स्त्रियश्च ब्रह्मवादिनाम् MahāBhā. vi. 3. 5; अन्ये च बहवः शूराः मदर्थे त्यक्तजीविताः MahāBhā. vi. 23. 9; अन्ये च तावका योधाः पाण्डवानां महारथान् ... वारयामासुः MahāBhā. vi. 106. 18; पार्थः ... अन्यानपि महाराज पातयामास पार्थिवान् MahāBhā. vi. 112. 123; x. 8. 37; x. 8. 63; अन्यांश्च वीरान्समरे प्रमृद्गाद्द्रोणः सुतानां तव भूतिकामः MahāBhā. vii. 7. 28; vii. 76. 22; vii. 125. 21; वधार्थं तस्य जातोऽहमन्येषां च सुरद्विषाम् MahāBhā. vii. 156. 22; अर्जुनस्याभवद्रणः। अन्येषां च मदीयानाम् MahāBhā. viii. 12. 1; तदेतदद्भुतं मन्ये अन्यैर्न सदृशं नृपैः MahāBhā. vii. App. 1 (8). 519; अन्ये च पार्थिवाः शेषाः समयं चक्रिरे तदा MahāBhā. ix. 7. 8; (द्रौणिः) जघानान्यान् पृथग्जनान् MahāBhā. x. 8. 37; x. 18. 25; अन्यांश्च पार्थिवान् ... पावकैः समदाहयन् MahāBhā. xi. 26. 38; तथैव मृगजातीभिरन्याभिरुपशोभसे MahāBhā. xii. 150. 17; एवं बहुविधं धर्मं प्रतिबुद्धैर्निषेवितम्। न कुर्वन्ति कथं विप्रा अन्ये नानाव्रते स्थिताः MahāBhā. xii. 336. 62; अन्योऽप्यथ न विक्रेयो मनुष्यः किं पुनः प्रजाः MahāBhā.

xiii. 45. 24; समाश्वस्यत ... युधिष्ठिरः। ... अन्यैश्च पुरुषव्याघ्रैः MahāBhā. xiv. 14. 4; वयं भीष्मस्य कुर्मेह प्रेतकार्याणि फल्गुन ... अन्येषां चैव सुहृदाम् MahāBhā. xv. 17. 17. xv. 28. 13; कीर्तिं प्रथयता लोके पाण्डवानाम् ...। अन्येषां क्षत्रियाणां च MahāBhā. xviii. 5. 34; समानयत् स तान् विप्रान् ... पुरोहितं वसिष्ठं च ये चान्ये द्विजसत्तमाः Rāmā. i. 11. 6; ii. 3. 9; ii. 87. 23; (उपतस्थुः) नलं नीलं हनूमन्तमन्यांश्च हरियूथपान् Rāmā. i. 17. 23; iv. 3. 5; कौशिकः ... अब्रवीत् ...। अन्यमिन्द्रं करिष्यामि लोको वा स्यादनिन्द्रकः Rāmā. i. 59. 22; ii. 57. 15; त्वं हि कर्तुं वने शक्तो राम संपरिपालनम्। अन्यस्यापि जनस्येह किं पुनर्मम मानद Rāmā. ii. 24. 11; सुमन्त्र ... अन्याश्च देवीः सहिताः कैकेयीं च पुनः पुनः। आरोग्यं ब्रूहि कौसल्याम् Rāmā. ii. 46. 23; iv. 37. 5; यां वृत्तिं वर्तते रामः कौसल्यायां महाबलः। तामेव नृपनारीणामन्यासामपि वर्तते Rāmā. ii. 110. 5; अन्यैश्च वनचारिभिः। ... श्रीमान्परिवृतस्तदा Rāmā. iv. 38. 12; vi. 39. 27; न कथंचन गन्तव्यं कुरूणामुत्तरेण वः। अन्येषामपि भूतानां नातिक्रामति वै गतिः Rāmā. iv. 4. 57; vi. 49. 12; vii. 6. 34; अन्यातु विकटानाम राक्षसी वाक्यमब्रवीत् Rāmā. v. 536*; अन्ये तु हरिवीराणां यूथान्निष्क्रम्य यूथपाः। लङ्कां जग्मुः Rāmā. vi. 30. 14; vi. 42. 15: अन्येष्वपि गतेष्वेव देवेष्वरिनिषूदन। रावणः प्राविशद्यज्ञम् Rāmā. vii. 18. 6; सकर्मकाणां प्रतिषेधोऽन्योऽन्यमाश्लिष्यत इति Vār. 11 *on* P. iii. 1. 87; एते चान्ये व बहवः ... राजानो विनेशुरजितेन्द्रियाः ArthŚā. i. 38. 5 (1. 6); तथाप्यतुष्यन्तमन्यस्मिन् पुत्रे दारेषु वा स्निह्यन्तमरण्याय आपृच्छेत ArthŚā. i. 90. 5 (1. 18); यदप्युच्यते कश्चेदानीमन्यो भवज्जातीयकः पुरुषः शब्दानां प्रयोगे साधुः स्यात् MahāBh. i. 9. 2 (*on* i. 1. 0); एवं तर्हीहान्ये वैयाकरणाः ... वृद्धिमारभन्ते MahāBh. i. 48. 9 (*on* i. 1. 3); i. 87. 3 (*on* i. 1. 27); ऊँ इति उ इति। अन्येषामाचार्याणां मतेन विति MahāBh. i. 72. 12 (*on* i. 1. 17-18); राजपुरुष इत्युक्ते राजा पुरुषं निवर्तयत्यन्येभ्यः स्वामिभ्यः पुरुषोऽपि राजानमन्येभ्यः स्वेभ्यः MahāBh. i. 364. 26 (*on* ii. 1. 1); ii. 172. 8 (*on* iii. 4. 21); ii. 413. 12 (*on* v. 3. 55); इहान्य आचार्याश्चौ प्रत्यङ्गस्य प्रतिषेधमाहुः MahāBh. iii. 177. 2 (*on* vi. 3. 138); अङ्कश्च प्रकाशनम्। अङ्किता गाव इत्युच्यतेऽन्याभ्यो गोभ्यः प्रकाश्यन्ते MahāBh. iii. 408. 19 (*on* viii. 2. 48); हतत्विषोऽन्याः शिथिलांसबाहवः। स्त्रियः BuddhaC. 8. 25; अन्येनापीति चेत् MīmāSū. vi. 6. 7; अहम् ... असृजम् ... मरीचिम् ... नारदमेव च। एते मनूंस्तु सप्तान्यान् ManuSm. 1. 36; य एतेऽन्ये त्वभोज्यान्नाः क्रमशः परिकीर्तिताः। तेषां त्वगस्थिरोमाणि वदन्त्यन्नं मनीषिणः ManuSm. 4. 221; ManuBh. i. 403. 20 (*on* 4. 221); न तापसैर्ब्राह्मणैर्वा वयोभिरपि वा श्वभिः। आकीर्णं भिक्षुकैर्वान्यैरगारमुपसंव्रजेत् ManuSm. 6. 51; शौनकः शाकुनेयश्च ... तथा चान्ये महर्षयः CaraS. i. 1. 13; इह हि भुवनान्यन्ये धीराश्चतुर्दश भुञ्जते कतिपयपुरस्वाम्ये पुंसां क एष मदज्वरः ŚatTrayī. 162; यां चिन्तयामि ... साप्यन्यमिच्छति जनम् ŚatTrayī. 311; मङ्गलार्थेऽनया दत्तान् वल्कलांस्तावदानय। करोम्यन्यैर्नृपैर्धर्मं नैवाप्तं नोपपादितम् Prati. 1. 24; अयमन्यः पुरुष एभ्यो व्यतिरिक्तः SāṁkhyaKāBh. 22. 26 (*on* 37); ऋषीणां समवेतानां त्वमेव परमो मतः। धर्मस्येह समस्तस्य नान्यो वक्तास्ति सुव्रत LaViṣṇuSm. 1. 5; मित्राणि ... च तानि अन्येषां वरयितॄणां दोषान् प्रत्यक्षानागमिकांश्च श्रावयेयुः KāmSū. 192. 6 (3. 1); याश्चान्या अपि ... कन्याः शकुन्तलाद्याः ... मोदन्ते स्म ... ताश्चास्या निदर्शयेत् KāmSū. 227. 10 (3. 5); 229. 12 (3. 5); एकस्याम् ...। विस्रम्भाद्याप्युपालम्भस्तमन्यासु न कीर्तयेत् KāmSū. 253. 13 (4. 2); 356. 15 (6. 6); वनिता ... अन्या प्रकामसुरतश्रमखिन्नदेहा ṚtuSaṁ. 4. 14; 5. 12; 5. 14; कः संनद्धे विरहविधुरां त्वय्युपेक्षेत जायां न स्यादन्योऽप्यहमिव जनो यः पराधीनवृत्तिः MeghDū. 8; केतकबर्हमन्यः ... विपाटयामास युवा नखाग्रैः RaghuVa. 6. 17; 6. 22; शमयति गजानन्यान् गन्धद्विपः कलभोऽपि सन् Vikramo. 5.18; उक्थशा यज सोमस्येत्यन्येषां स्तुतशस्त्रवतां सोमानामाह SaṅkarKā. (AOR. Ed.) ii. 3. 29; SaṅkarKāBh. 98. 4 (*on* ii. 3. 29); ब्रह्मबन्धोः सुता न त्वम् ... । सुता त्वं मम यो देवान् कर्तुमन्यान् समुत्सहे MārkP. 75. 60; JaineVyā. iii. 1. 83 (164. 23); एवं चेद्भवान्पश्यति यजमानेन संमानं तत्प्रयोजनं न स्वेनान्येन वा यजमानेन ŚābaBh. 1482. 10 (*on* vi. 6. 7); कथमन्योऽत्र ... सिंहः PañcT. 1. 63 (30) (80. 1); 2. 7 (12) (195. 3); 3. 33 (34) (289. 9); स (चा)न्यस्मिन्वणिक्पुत्रके तां (तुलाम्) निक्षिप्य देशान्तरं (अर्थोपार्जनाय) प्रायात् PañcT. 1. 164 (6) (171. 2); यावदन्यौ द्वौ (धूर्तौ) ताभ्यामपि ब्राह्मणोऽभिहितः PañcT. 3. 57 (12) (315. 3); 3. 57 (20) (316. 1); 3. 66 (23) (327. 11); वलीवदनको नाम वानरराजः ... अन्येन ... कपिना (तस्मात्) स्वयूथान्निरस्तः PañcT. 4. 1 (3) (371. 9); अत उग्रतरेण ते निवर्त्या येनान्येऽपि खलास्तथा न भूयः YogYā. 2. 29 (8. 5); महाराजश्रीशम्भुयशाः ... °स्थानान्तरिकान् अन्या(म)श्च वल्लभजातीयान् ... मानयति EI. xxiii. 201. 8; iv. 157. 9; vi. 138. 26; xv. 3. 6; xvi. 276. 7; xix. 269. 40; xx. 130. 6; xxi. 95. 24; xxiii. 268. 10; यस्योत्खातकलिस्वभावचरितस्याचारमार्गं नृपा यत्नेनापि यथातितुल्ययशसो नान्येनुगन्तुं क्षमाः EI. xiv. 116. 8; ix. 52. 26; भूमेर्निर्वर्तनशतम् ... उदकातिसर्गेणातिसृष्टं यतोस्मद्वंश्यैरन्यैर्वागामिनृपतिभोगपतिभिः ... अस्मद्दायोनुमन्तव्यः पालयितव्यश्च EI. ix. 298. 23; iii. 275. 70; v. 205. 69; xi .183. 22; xii. 34. 23; xviii. 76. 12; xix. 257. 21; xx. 107. 21; xxi. 265. 78; xxii. 198. 18; xxv. 24. 38; यत्नेनानुमितोऽप्यर्थः कुशलैरनुमातृभिः। अभियुक्ततरैरन्यैरन्यथैवोपपाद्यते VākyaPa. 1. 34; 2. 252; अन्ये च बहवः प्रधाना व्यवहाणश्च (read व्यवहारिणश्च) विज्ञप्ता EI. xviii. 76. 8; iii. 108. 41; परममाहेश्वरः श्रीशीलादित्यः ... सर्व्वानेवायुक्तकविनियुक्तद्राङ्गिकमहत्तरचाटभटकुमारामात्यादीनन्यांश्च यथाभिसंबध्यमानकान्समाज्ञापयति EI. xi .179. 18; फलकालेऽन्य एव विटाः समुपस्थास्यन्ते HarṣaC. 285. 12; अद्योद्यानलतामिमां समदनां नारीमिवान्यां ध्रुवं पश्यन्कोपविपाटलद्युतिमुखं देव्याः करिष्याम्यहम् Ratnā. 2. 4; अस्मद्वंश्यैरन्यैर्वागामिनृपतिभोगपतिभिः ... अस्मद्दायोनुमन्तव्यः EI. vi. 298. 24; v. 40. 19; x. 104. 31; असौ ... सहान्यैः कैश्चित्तमुपानीय ... (जय?यज)माना(यै) निरदिशत् AvantiKa. 202.3; अन्यानपि महाभागान् मुनीन् गणधरादिकान् ... प्रणम्य ... पद्मस्य चरितं वक्ष्ये PadmP. (Ra.) 1. 15; ग्राह्यं नाम न चान्यस्य कामुकस्य तदग्रतः VitVṛ. 25; 32; विदितास् सन्तु राजानः सर्व्वे मद्वंशसंभवाः अन्ये च पृथिवीपालाः EI. iii. 51. 13; xxiii. 120. 8; देव्या विस्मृतप्रायं जगत्यन्योऽपि साहसिकः MahāvīC. 6. 13 (1); यदा तावदन्येऽपि मुनयस्तमेव हि ... प्राचेतसमृषिम् ... उपासते UttaRāC. 2. 3 (1); करिकलभकः ... सोऽयमन्येन ... द्विरदपतिना संनिपत्याभियुक्तः UttaRāC. 3. 6; अन्येषु जन्तुषु रजस्तमसावृतेषु ... समः परमेश्वरे च ... चित्तजन्मा MālaMā. 1. 194. 2. 230; असंख्या त्रिपुरादेवी ... त्रिपुरैकजटा दुर्गा या चान्या कुलसुन्दरी KulaCūT. 1. 2; 5. 66; दीक्षितस्यायमाचारः काममन्यस्य योगिनः ParaS. 29. 64; किं त्वन्येऽपि जना वदन्ति सुभगोऽप्यस्याः प्रियः ŚṛṅgāTi. (Ru.) 1. 30; महाराजाधिराजपरमेश्वरश्रीजयवर्द्धनदेवः कुशली कटेरकविषयीयखड्किकायां ब्राह्मणा[न्] (Read ब्राह्मणान्) संपूज्य प्रतिवासिनोन्यांश्च कुटुमिन (read कुटुम्बिनः) ... समाज्ञापयति EI. ix. 45. 24; xix. 136. 11; xxi. 41. 37; भगवान् बादरायणः। अन्ये च मुनयः सूत परावरविदो विदुः BhāgP. i. 1. 7; विभुः ... अपाययत्सुरानन्यान्मोहिन्या मोहयन्स्त्रिया BhāgP. i.3. 17; i. 13. 4; ii. 6. 14; काणादाः ... ईश्वरं निमित्तकारणमनुमिमते ... एवमन्येऽपि तार्किकाः ... पूर्वपक्षवादिन इहोत्तिष्ठन्ते BrahmSūBh. (Śaṅ.) 35. 2 (*on* i. 1. 4); 202. 17 (*on* i. 3. 31); तां प्रकृतिमज एकः पुरुषो जुषमाणः ... अनुशेते अन्यः पुनरजः पुरुष उत्पन्नविवेकज्ञानो विरक्तो जहात्येनां प्रकृतिम् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 241. 3 (*on* i. 4. 8); 271. 8 (*on* i. 4. 23); कपिलमिति श्रुतिसामान्यमात्रत्वात् अन्यस्य च कपिलस्य सगरपुत्राणां प्रतप्तुः वासुदेवनाम्नः स्मरणात् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 285. 5 (*on* ii. 1. 1); 291.5 (*on* ii. 1. 4); यथा अमृतसमुद्रः स्वयममृतस्वरूपः सन् अन्यानपि लोकान् अमृतपायिमेघाद्विमुक्तामृतेन संजीवयति तथा ... स्वयममृतस्वरूपा LalitāTriBh. 256. 13 (*on* 2); गोविन्दराजः ... अन्यैर्म्महानृपतिभिर्बहुभिर्व्वस्समेत्य ... अवलुप्यमानाम् लक्ष्मी(म)प्यचलं चकार EI. xxi. 142. 31; xxii. 83. 37; (सांपराये तर्तव्याभावात्तथा ह्यन्ये) अन्ये शाखिनस्ताण्डिनः शाट्यायनिनश्च प्रागेव हानं समामनन्ति BrahmSūBh. (Bhā.) 185. 23 (*on* iii. 3. 27); निखिलमेव मौर्ख्यं सांख्यहृदयेष्वेव प्रतिष्ठितमिति कथमन्यो जन इदानीं मूर्खो भविष्यति NyāyMañ. ii. 62. 20; यशोर्ज्जनोपरो नृपान्स्वभुवि शालिसस्यानिव (।) पुनःपुनरतिष्टि (Read °रतिष्ठि)पत्स्वपद एव चान्यानपि EI. xviii. 245. 21; ix. 5. 6; ix. 9. 46; श्री कुलस्तम्भराणकः ... °दाण्डपाशिकान् अन्यान्यपि राजप्रसदिन चाट्ट भट्ट (Read अन्यान्यपि राजप्रसदिनः) EI. xii. 157. 13; ये चान्ये सुहृदः समृद्धिसमये द्रव्याभिलाषाकुलास्ते सर्वत्र मिलन्ति Hitopa. 1. 170; 3. 135(5); असावुभयवेतनोऽन्यः कश्चिद्वक एव नियुज्यताम् Hitopa. 3. 34(1); तयोरङ्गे प्रवेश्योन्यः पूर्वोक्तगुणवान्द्विजः EI. xi. 192. 20; (पर्वसु) प्रोक्तेषु पञ्चस्वन्येषु ... कुर्यात् प्रतिष्ठां सिद्धात्मा न त्वन्यो ज्ञानगर्वितः TantrRā. 2. 65; एकाङ्गित्वे स्थितान्यास्तत् परिवारास्तथाविधाः TantrRā. 11. 59; 14. 60; 18. 69; उभयैक्याद्विवेकात्मा जीवोऽन्यस्तद्विवेकवान् TantrRā. 36. 35; अन्यैश्च क्रीडासहायैरनुचरैरनुगम्यमानो नलः सेवासुखमनुभवितुमागतवान् NalaCam. 4. 16 (13); अद्यप्रभृत्यर्जुनगतमपत्यवात्सल्यमन्येषु चतुर्षु पुत्रेषु संविभजस्व SubhaDha. 5. 4 (9); पुनरावृत्तिरन्येषां प्रपञ्चाश्रमवासिनाम् SkandP. v (1). 7. 36; एते चान्ये च राजानः ... उपासांचक्रिरे ViṣṇuDhaP. i. 1. 6; भूयो[पो]न्यो राजगुणैर् महितैर् आस्तां तदभ्यधिकः EI. iii. 273. 39; इत्थम् ... यः कुर्यात् नृपतिः सेकमात्मनः। स चिरायुर्भवेद्धोगी इतोऽन्यस्त्वन्यथा चरन् YuktiKa. 77. 19; 206. 13; 216. 2; एकः खमेव क्षितिमीक्षतेऽन्यः ... सेवकः SevyaSev. 43; स्वजनैर्युक्तस्ततो भुञ्जीत ... अन्यैश्चोपासकैः BrahmP. 67. 51; सपत्नीव कृता तेन मन्येऽन्या वरवर्णिनी DevīBhāP. i. 5. 77; सन्त्यन्ये बहवः शिष्या अपि तस्य महात्मनः SaurP. 1. 8; अथातितितिक्षोरिव राजराजमन्यं तदाशां प्रति यस्य यातुः EI. ii. 188. 38; [हू]धवलस्य चावनिभुजश्चौलुक्यगोत्रस्थितेरन्या राजलदेविकेति विधिवद् द्वे पर्यणैषीत् सः EI. i. 216. 18; xiv. 300. 26; ब्राह्मणो ब्राह्मणं घातयित्वा तस्यैव शिरःकपालमादाय

तीर्थान्यनुसंचरेत् ... तदलाभेऽन्यस्यैव ब्राह्मणस्यैव ग्राह्यम् Mitā. 418. 3 (*on* 3. 243); स समं सामानिकासुरैः ।... आत्मरक्षैस्तथान्यैरप्यसुराणां कुमारकैः। तद् विमानं समारुह्य क्षणान्नन्दीश्वरं ययौ TriṣaŚaPuC. ii. 2. 382; ŚrīKaC. 25. 122; अन्येषामपि देवानां निन्दां द्वेषं च वर्जयेत् Mānaso. i. 12. 105; अन्यानपि गतत्रासान् ... नौमि ... जिननायकान् MalliC. 1. 5; मम वंशक्षये क्षीणे योन्यो राजा भविस्(ष्य)ति तस्याहं करलग्नोस्मि न लोप्यं मम शासन(नम्) EI. xxii. 194. 22; अन्यो विधाता वाल्मीकिः RāghPāṇ. (Ka.) 1. 8; अन्येऽपि शाखिनः विदुषः शरीरपातात्पश्चात् ... कर्मफलस्याभावमामनन्ति VedāntKau. 321. 11 (*on* iii. 3. 27); सर्वज्ञः स्फुटमेष कोऽपि भगवानन्यः क्षितौ शंकरः EI. i. 358. 39; सत्स्वप्यन्येषु दारेषु तामेव मनुजाधिपः। बह्वमंस्त MadhurāVi. 1. 74; वृद्धिर्यस्य तरोः ... प्रार्थिता ... नानादेशसमागतैरविदितैराक्रान्तमन्यैः खगैस्तं लब्धावसरोऽपि वृद्धशकुनिर्दूरे स्थितो वीक्षते ŚārṅgaPa. 986; स्थितेषु स्वीयदारेषु स्त्रियमन्यां न संस्पृशेत् MahNirvāT. 8. 40; पत्युः संयमिनां प्रणम्य चरणौ ... संबन्धेन ... धन्यांस्तथान्यान् गुरून् NyāyPari. 1. 8; स देवः ... विस्मितान् कुर्वन् जनानन्यान् समागतान् ŚaṅkaVi. (Ā.) 10. 1; योऽसौ पीलुस्त्वया ... त्यक्तः ... करभदयितावृन्दैरन्यैः सुखं परिभुज्यते Subhāṣi. 667; 884; 1054; नरपालकन्यकाः ... अन्याः प्रोद्धाविधाटीबलकृतहरणाः EI. xxi. 287. 42; सालुवमंगिरा[ट्]। तस्मादुदभवन्नन्ये षडते(read षडेते) चक्रवर्तिनः EI. vii. 81. 14; प्रख्यातश्रीस्तिरुवडिमहापाण्ड्यवाणादरायप्राग्ग्रानन्यानपि रणमुखे पार्थिवानाशु जित्वा EI. xvi. 293. 124; xvi. 315. 148; भरद्वाजः ... अन्यानपि मुनीश्चक्रे नीरुजः सुचिरायुषः BhāvPra. (Bhā.) 1. 54; याचस्वान्यं धनिनं भविता तव को दिगम्बराल्लाभः ĀryāŚ. 24; सुरारिवीरावुदितौ दितौ द्वौ ... यमौ च लोकस्य यमाविवान्यौ Nārāy. iii. 11. 7; वलद्वलीभङ्गमलीकमन्या बाला तमालं द्रुतमाललम्बे Rāṣṭrau. 14. 49; यदस्य युद्धेषु महत्कुतूहलं य उद्यमो यत्प्रतिपालनं च वा। इदं किमङ्ग श्रुतमीक्षितं नु वा महीभुजोऽन्यस्य महोत्सवेष्वपि Gaṅgāva. 1. 83; पिच्छिला गुरुसारा चागुरुः ... कुशिंशपान्या कपिला KośaKaTa. 1. 3391; अन्यस्तनूजस्तरणिकुलमणेर्वंशभूषायुतोऽभूत् ParamāKā. 1. 4; हित्वान्यान्हरिदारान्सात्राजित्यै सुरर्षिः ... ददौ प्रसूनम् UpadeŚ. 83; उद्धैर्मनोज्ञमुपगायति कौशिकोऽन्यः ŚṛṅgāSar. 137 [Kośas give *anya* as the menaing of following words : *apara*, NānārthāSaṁ. ii. 58. 131; *itara*, AmaK. 2719; AnekāSaṁ. 3. 516; ViśvaPra. 133. 100; DharK. 2003; NānārthSaṁ. 12. 5; NānārthāSaṁ. ii. 42. 10; AnekāTi. 3. 28; NānārthaMa. 1583; ViśvaLoK. 295. 113; *para*, Vaija. 234. 49; AnekāSaṁ. 2. 425; NānārthāSaṁ. i. 103. 707; MediK. 136. 55; ŚabdaRa.(Vā.) 3915; they give *anya* in the sense of following words : *itara*, AnekāSaṁ. 2. 336; MediK. 120. 5; ŚabdaRaSaK. 232. 9; *para*, NānārthSaṁ. 7. 65; also they give *anya* as a synonym of following words : *anyatarat*, AbhidhāCin. 1468; *itara*, AbhidhāCin. 1468; DharK. 1828; AnekāK. 617]; **(with Abl.) other than** प्रवृत्ताहुतीर्जुह्वति वषट्कर्तारोऽन्येऽच्छावाकात् ĀśvaŚS. I. v. 3. 12; II. vi. 15. 1; न शास्ता विद्यतेऽस्माकमन्यस्तस्मात् सुरेश्वरात् MahāBhā. iii. 233. 16; vi. 40. 69; x. 15. 6; न तं पश्यामि लोकेऽस्मिन् त्वत्तोऽप्यन्यं धनुर्धरम् MahāBhā. viii. 57. 23; xiii. 139. 8; त्वत्तः प्रियतरो मम। मनुजः ... रामादन्यो न विद्यते Rāmā. ii. 10. 17; i. 18. 11; पञ्च पञ्चनखा भक्ष्या इत्युक्ते गम्यत एतदतोऽन्येऽभक्ष्या इति MahāBh. i. 5. 15 (*on* i. 1. 1); i. 95. 15 (*on* i. 1. 38); भ्रातुरन्यस्मिन् सपिण्डे स्थविरतरे जीवति पौत्रादेरपत्यं यज्जीवति तद्वा युवसंज्ञं भवति। गार्ग्यायणो गार्ग्यः JaineVyā. 164. 25 (*on* iii. 1. 83); प्रतिषिध्यत एव तु परमार्थतः सर्वज्ञात्परमेश्वरादन्यो द्रष्टा श्रोता वा 'नान्योऽतोऽस्ति द्रष्टा' इत्यादिना BrahmSūBh. (Śaṅ.) 56. 15 (*on* i. 1. 17); अन्यः स एष ननु चन्द्रमसो रवेश्च चन्द्रावदातचरितः सुतरां चकास्ति EI. i. 359. 42; ऐहिकामुष्मिकान् क्लेशान् कुक्षिसौहित्यकाम्यया। स्वीकुर्वन्नस्ति दुर्मेधाः कोऽन्यस्तस्करतो जनः KaumuMi. 7. 4; विशति वितनोरन्यो धन्यो न कोऽपि ममान्तरम् GītGo. x. 19 A. 2; यः पुमान् ... पुरुषोत्तमादन्याम् ... देवतामुपास्ते। उपासनप्रकारमाह। असौ ब्रह्मरुद्रादिः देवोऽन्य ईश्वरः अहमन्यो जीव इति भावेन स न वेद VedāntRaMañ. 111. 10; वंशः ... बघेलस्य भूभुजां मान्यः। अजघन्योऽस्ति जगत्यां यस्मादन्यो न भूपालः KandaCū. i. 1. 4; **(used as noun) another one, other one** अग्निम् ... यं सीमिदन्य ईळते R̥V. i. 36. 1; अन्यस्यासा जिह्वया जेन्यो वृषा न्यन्येन वनिनो मृष्ट वारणः R̥V. i. 140. 2; आपो भूयिष्ठा इत्येको अब्रवीदग्निर्भूयिष्ठ इत्यन्यो अब्रवीत् R̥V. i. 161. 9; i. 164. 12; द्वा सुपर्णा ... समानं वृक्षं परि षस्वजाते। तयोरन्यः पिप्पलं स्वाद्वत्त्यनश्नन्नन्यो अभि चाकशीति R̥V. i. 164. 20; AV. ix. 9. 20; ix. 10. 16; x. 7. 42; MuṇḍU. iii. 1. 1; Nir. 14. 30; अन्यस्य चित्तमभि संचरेण्यम् R̥V. i. 170. 1; वामन्यः ... सूरिः ... दिवो अन्यः सुभगः पुत्र ऊहे R̥V. i. 181. 4; अन्यस्या गर्भमन्य ऊं जनन्त सो अन्येभिः सचते जेन्यो वृषा R̥V. ii. 18. 2; सो अपां नपादनभिम्लातवर्णोऽन्यस्येवेह तन्वा विवेष R̥V. ii. 35. 13; विश्वान्यन्यो भुवना जजान विश्वमन्यो अभिचक्षाण एति R̥V. ii. 40. 5; प्रप्रान्ये यन्ति पर्यन्य आसते येषां सख्ये असि श्रितः R̥V. iii. 9. 3; यदीं मातरो जनयन्त वह्निमन्यः कर्ता सुकृतोरन्य ऋन्धन् R̥V. iii. 31. 2; अन्या वत्सं भरति क्षेति माता R̥V. iii. 55. 4; ĀpaŚS. x. 16. 8; अन्यस्या वत्सं रिहती मिमाय R̥V. iii. 55. 13; iii. 55. 17; ते मर्मृजत ददृवांसो अद्रिं तदेषामन्ये अभितो वि वोचन् R̥V. iv. 1. 14; येन वयं चितयेमात्यन्यान्तं वाजं चित्रमृभवो ददा नः R̥V. iv. 36. 9; विश्वाँ अग्ने सहसा प्रास्यन्यान् R̥V. v. 1. 8; अपृच्छमन्याँ उत ते म आहुः R̥V. v. 30. 2; य एक इदप्रतिर्मन्यमान आदस्मादन्यो अजनिष्ट तव्यान् R̥V. v. 32. 3; नह्यन्ये अशक्नुवन् R̥V. v. 40. 9; य ईं चिकेत तदमृतस्य गोपा अवश्चरन् परो अन्येन पश्यन् R̥V. vi. 9. 3; vi. 30. 4; अरुषस्य दुहितरा विरूपे स्तृभिरन्या पिपिशे सूरो अन्या R̥V. vi. 49. 3; सोममन्य उपासदत् पातवे चम्वोः सुतम्। करम्भमन्य इच्छति R̥V. vi. 57. 2; ता गृणीहि ... इन्द्रावरुणा चकाना। वृत्राण्यन्यः शवसा हन्ति वृत्रं सिषक्त्यन्यो वृजनेषु विप्रः R̥V. vi. 68. 3; न त्वावाँ अन्यो दिव्यो न पार्थिवो न जातो न जनिष्यते R̥V. vii. 32. 23; SV. (Jai). iii. 4. 2; SV. (Kau.) II. i (1). 11. 2; AV. xx. 121. 2; KāṭhS. 39. 12 (iii. 129. 12); VājaS. 27. 36; MahāBh. ii. 379. 4 (*on* v. 2. 39); मरुतः ... रायः ... दात नू चिद्यमन्य आदभदरावा R̥V. vii. 56. 15; नैतावदन्ये मरुतो यथेमे भ्राजन्ते रुक्मैरायुधैः R̥V. vii. 57. 3; vii. 69. 6; (इन्द्रावरुणा) सम्राळन्यः स्वराळन्य उच्यते वाम् R̥V. vii. 82. 2; क्षेमेण मित्रो वरुणं दुवस्यति मरुद्भिरुग्रः शुभमन्य ईयते R̥V. vii. 82. 5; वृत्राण्यन्यो अभि रक्षते सदा R̥V. vii. 83. 9; vii. 86. 3; अख्खलीकृत्य ... अन्यो अन्यमुप वदन्तमेति R̥V. vii. 103. 3; अध प्लायोगिरति दासदन्यानासङ्गः R̥V. viii. 1. 33; नि षु ब्रह्म जनानां याविष्टं तूयमा गतम् मो ष्वन्याँ उपारतम् R̥V. viii. 5. 13; वहन्तु त्वा ... हरयः ... तिरश्चित् ... सवनानि ... अन्येषां या शतक्रतो R̥V. viii. 33. 14; viii. 96. 19; अन्यमू षु त्वं यम्यन्य उ त्वां परि ष्वजाते R̥V. x. 10. 14; AV. xviii. 1. 15; स्वाहान्ये स्वधयान्ये मदन्ति R̥V. x. 14. 3; अन्यस्या वत्सं रिहती मिमाय R̥V. x. 27. 14; x. 34. 4; अहं न्यन्यं सहसा सहस्करं नव व्राधतो नवतिं च वक्षयम् R̥V. x. 49. 8; x. 82. 3; विश्वान्यन्यो भुवनाभिचष्ट ऋतूँरन्यो विदधज्जायते पुनः R̥V. x. 85. 18; अन्या वो अन्यामवत्वन्यान्यस्या उपावत R̥V. x. 97. 14; असावन्यो असुर सूयत द्यौः R̥V. x. 132. 4; असपत्ना सपत्नघ्नी जयन्त्यभिभूवरी। आवृक्षमन्यासां वर्चो राधो अस्थेयसामिव R̥V. x. 160. 5; येन चित्तेन वदसि येन त्वान्योऽभि दासति सर्वं तदग्न आ भर मह्यं दासाय राध्यः R̥V. (Khila.) iii. 15. 9; असौ या सेना मरुतः परेषामभ्यैति न ओजसा स्पर्धमाना। तां गूहत तमसापव्रतेन यथामीषामन्यो अन्यं न जानात् R̥V. (Khila.) iii. 21. 1; v. 7 (1). 8; AV. iii. 2. 6; VājaS. 17. 47; VājaS. (K.) 18. 47; देवी जोष्ट्री वसुधिती ययोरन्याघा द्वेषांसि R̥V. (Khila.) v. 7 (3). 4; VājaS. 28. 15; नमस्ते राजन्वरुणास्तु मन्यवे विश्वं ह्युग्र निचिकेषि द्रुग्धम्। सहस्रमन्यान्प्र सुवामि साकं शतं जीवाति शरदस्तवायम् AV. i. 10. 2; अन्यो अन्यमभि हर्यत वत्सं जातमिवाघ्न्या AV. iii. 30. 1; स्वप्न स्वप्नाभिकरणेन सर्वं नि ष्वापया जनम्। ओत्सूर्यमन्यान्त्स्वापय AV. iv. 5. 7; अमा कृत्वा पाप्मानं यस्तेनान्यं जिघांसति AV. iv. 18. 3; iv. 36. 3; पृथामनुं व्यावर्तनेऽन्यं पाप्मानु पद्यताम् AV. vi. 26. 2; अङ्गो न्वर्यमन्नस्या अन्याः समनमायति AV. vi. 60. 2; यथासो मम केवलो नान्यासां कीर्तयाश्चन AV. vii. 37. 1; vii. 38. 4; शिशू क्रीडन्तौ परि यातोऽर्णवम् ... ऋतूँरन्यो विदधज्जायसे नवः AV. vii. 81. 1; xiv. 1. 23; याः कृत्याः स्वयंकृता या उ चान्येभिराभृताः AV. viii. 5. 9; या पूर्वं पतिं वित्त्वाथान्यं विन्दतेऽपरम् AV. ix. 5. 27; अवान्यान्हन्मि दोधतः AV. xii. 1. 58; ते वा अन्येषां कुम्भीं पर्यादधति सर्वदा AV. xii. 2. 51; मा स्मान्यस्मा उत्सृजता पुरा मत् AV. xii. 3. 46; यो अस्य स्याद्वशाभोगो अन्यामिच्छेत तर्हि सः AV. xii. 4. 13; शिशू ... विश्वान्यो भुवना विचष्टे। हैरण्यैरन्यं हरितो वहन्ति AV. xiii. 2. 11; अन्या वो अन्यामति मा प्रयुक्त TaiS. IV. iii. 11. 4; तं वा एतं यजमान एव चिन्वीत यदस्यान्यः चिनुयात् यत्तं दक्षिणाभिर्न राधयेदग्निमस्य वृञ्जीत TaiS. V. vi. 9. 3; अत्यन्यानगां नान्यानुपागाम् MaiS. i. 2. 14 (i. 23. 1); i. 6. 8 (i. 99. 13); योऽग्निं चित्वान्यस्य स्त्रियमुपैति MaiS. iii. 4. 7 (iii. 53. 19); यदन्यस्योत्तरस्यावर्धेत्प्राणमस्यापिदध्यात् MaiS. iii. 10. 3 (iii. 133. 3); सर्वेभ्यो वा एषोऽन्येभ्योऽभिषिच्यते MaiS. iv. 3. 2 (iv. 41. 19); पुरा मित्रावरुणाभ्याँ सोमा अगृह्णस्ताः प्रजा अन्यान्यस्याः परिहायाददत MaiS. iv. 5. 8 (iv. 76. 4); नान्योऽन्यमतिक्रामति KāṭhS. 6. 4 (i. 52. 21); विन्दतेऽन्यस्य वसु नास्यान्यो वसु विन्दते य एवं विद्वानग्निमुपतिष्ठते KāṭhS. 7. 10 (i. 72. 4); एष वावैकः प्राङ्वस्यति य आहिताग्निः प्रत्यञ्चोऽन्यः KāṭhS. 8. 1 (i. 82. 14); प्रान्यैरच्छत्यन्यैर्मन्त्रयते मिथुनमेव करोति KāṭhS. 19. 6 (ii. 7. 5); प्रथमं चित्वा न रामामुपेयाद्द्वितीयं चित्वा नान्येषां स्त्रियम् KāṭhS. 22. 7 (ii. 63. 19); ĀpaŚS. xvii. 24. 5; अनृतं स्त्र्यनृतमेषा करोति या पत्युः क्रीता सत्यथान्यैश्चरत्यनृतमेव निरवदायर्तं सत्यमुपैति

KāṭhS. 36. 5 (iii. 72. 17); तद्धावंतोऽन्यानत्येति VājaS. 40. 4; यदन्यो जुहोत्यथ योऽनु चाह यजति च कस्मात्तं होतेत्याचक्षते AitBr. 1. 2 (16); न बहूनां च नान्येषां श्रद्दधाति AitBr. 1. 6 (32); मनुष्यराज आगतेऽन्यस्मिन् वाऽर्हत्युक्षाणं वा वेहतं क्षदन्ते AitBr. 3. 4 (65); ईश्वरो ह यद्यप्यन्यो यजेताथ होतारं यशोऽर्तोस्तस्मादनुब्रुवतैवानुप्रपत्तव्यम् AitBr. 8. 2 (223); अथान्यां दुग्ध्वा पुनर्होतव्यम् TaiBr. I. iv. 3. 4; ĀpaŚS. ix. 2. 4. 6; ix. 5.7; ix. 6. 1. 2; अभि वा एता अन्योऽन्यस्यै लोकमध्यायन् ṢaḍviBr. iii. 7 (iv. 1). 10; एतं चेदन्यस्माऽअनुब्रूयात्तत एव ते शिरश्छिन्द्याम् ŚatBr. XIV. i. 1. 19; इदं भूमेर्भजामह इदं भद्रं सुमङ्गलम् परा सपत्नान् बाधस्वान्येषां विन्दते वसु MantrBr. ii. 4. 1; स्वायाम् अन्ये मर्यादायाम् अयतन्त स्वायाम् अन्ये JaimiBr. 1. 196; ब्राह्मणस्वं हृत्वा ... अन्यस्य हृत्वा कृच्छ्रं चरन् SāmaViBr. i. 6. 2; i. 6. 9; अन्यो वैनमनुगायेत् SāmaViBr. ii. 4. 7; मनश्च वाक्च ... सर्वेऽन्यस्मिन्कामाः श्रिताः सर्वानन्या कामान्दुहे AitĀ. I. iii. 2. 2; ता शश्वन्ता विषूचीना वियन्ता न्यन्यं चिक्युर्न नि चिक्युरन्यमिति निचिन्वन्ति हैवेमानि शरीराणि AitĀ. II. i. 8. 15; II. i. 8.16; अथ यान्यन्यानि क्षुद्राणि महाभूतैः संधीयन्ते ŚaṅkhāĀ. 7. 22 (31. 16); अमूनादयंतेत्यन्यान्। अमूःश्च परिरक्षतः। एता वाचः प्रयुज्यन्ते TaiĀ. i. 3. 2 (20. 2); स तद्रोभिः स्तवांऽस्येत्यन्ये। रक्षांऽनन्विताश्च ये TaiĀ. i. 10. 4 (78. 3); अथेमे अन्य उ परे विचक्षणं सप्तचक्रे षडर आहुरर्पितमिति PraśnaU. 1. 11; हन्ताहमन्यमभ्यनुशासानि ChāndoU. v. 11. 3; अजामेकां लोहितशुक्लकृष्णां बह्वीः प्रजाः सृजमानां सरूपाः। अजो ह्येको जुषमाणोऽनुशेते जहात्येनां भुक्तभोगामजोऽन्यः ŚvetāU. 4. 5; ते होचुर्भगवन् यद्येवमस्यात्मनो महिमानःसूचयसीत्यन्यो वा परः कोऽयमात्माख्यः MaiU. 3. 1; दण्डं हरेन्न चानेन संस्पृशेदात्मानं वान्यं वा ĀśvaŚS. I. iii. 1. 18; यदि वा अन्यस्याग्निषु यजेत ... इष्टिः ĀśvaŚS. I. iii. 10. 10; अग्निहोत्राय कालेऽग्नाव-जायमानेऽप्यन्यमानीय जुहुयुः ĀśvaŚS. I. iii. 14. 14; प्रगामेति पुरस्तात् सूक्तं शस्त्वान्यस्मिंस्तद्दैवते दध्यात् ĀśvaŚS. I. vi. 6. 18; तयोरैकाहिके पुरस्तादन्ये (सूक्ते) वा शंसेयुः ĀśvaŚS. II. ii. 5. 5; आहिताग्नेर्गृहे न सायमहुते भोक्तव्यं तथा प्रातरित्यन्येषां व्रतम् ĀpaŚS. v. 25. 15; यं कामयेतान्योऽस्य लोकमभ्यारोहेदिति तस्यान्यवृक्षस्य स्वरुचषाले कुर्यात् ĀpaŚS. vii. 3. 5; viii. 4. 12; आग्नावैष्णवमेका-दशकपालं निर्वपेद्यमन्यस्याग्निषु याजयेयुर्यस्य वाग्निष्वन्यो यजेत ĀpaŚS. ix. 14. 10; (पशौ) अनागच्छत्यन्यं तद्रूपवर्णवयसं तद्दैवतमुपाकृत्य यजेत ĀpaŚS. ix. 18. 5; ix. 18. 8; नान्योऽन्यमनुप्रपद्येत ĀpaŚS. xii. 26. 14; यामन्यो दीयमानां न कामयेत यं द्विष्यात्तस्मै दद्यात्सहान्येन धनेन ĀpaŚS. xiii. 7. 11; अक्त्वा ... महावीरमन्यस्मै वा प्रदाय ĀpaŚS. xv. 7. 3; अन्येषामग्नीन् दृष्ट्वाग्निं चित्वा सौत्रामण्या यजेत ĀpaŚS. xvii. 24. 1; नेष्टुरनड्वान् देयः। अग्नीधेऽन्यः ĀpaŚS. xviii. 21. 7; यदमित्रा अश्वं विन्देयुः ... अन्यमानीय प्रोक्षेयुः ĀpaŚS. xx. 8. 2; तमुद्गाता प्रस्तोत्रे प्रयच्छति। तं सोऽध्वर्यवे। तमध्वर्युरन्यस्मै ĀpaŚS. xxi. 18. 11; सर्वैर्ब्रह्मा। वचनाद्विप्रतिषेधाद्वान्यः कुर्यात् ĀpaŚS. xxiv. 1. 20; यो वा अन्यः सन्नथान्यस्यार्षेयेण प्रवृणीते स वा अस्य तद्दषिरिष्टं वीतं वृक्त इति विज्ञायते ĀpaŚS. xxiv. 5. 5; उखे करोति ... ह्रसीयसीमन्याँ वर्षीयसीमन्याम् MānŚS. 107. 1; इषे त्वा इत्याज्यमधिश्रयत्यन्यः KātyŚS. ii. 5. 17; न यज्ञाङ्गेनात्मानमन्यं वाभि परिहरति HirŚS. i. 1. 54 (50. 14); पूर्वेण देवयजनं संनह्येरन्नन्ये तस्मात् LāṭyāŚS. iii. 10. 3; अथास्मै वर्माभिहरेदन्यं वाभिहरन्तमनुमन्त्रयेत LāṭyāŚS. iii. 10. 6; परिवर्त्तयन् गायेत् ... गायतो वान्यः परिवर्त्तयेत् LāṭyāŚS. v. 12. 18; सुब्रह्मण्यचतुर्था उद्गातृचमसं भक्षयेयुः षड् वान्ये LāṭyāŚS. ix. 2. 3; सुनुयुः ... समानदेशे वा यथान्येषामयान्त एव LāṭyāŚS. x. 5. 12; कुमारं जातं पुरा अन्यैः आलम्भात् सर्पिर्मधुनी ... प्राशयेत् ĀśvaGS. i. 15. 1; अन्यो वास्यैतावत्कृत्वाऽगमनं काङ्क्षेत् BaudhGS. i. 3. 19; अन्यं यथालिङ्गं कृत्वा यथालिङ्गं उपसाद्य ... स्रुवाहुतीः जुहुयात् BaudhGS. iv. 2. 1; अन्यो वा एनां अभिमन्त्रयेत ĀpaGS. iii. 8. 11; उपसंगृह्णीयात् ... काममन्यस्मै साधुवृत्ताय गुरुणानुज्ञातः BaudhDS. i. 2. 30; विभक्तदायानपि सकुल्यानाचक्षते। BaudhDS. i. 5. 96; मृतस्य प्रसूतो यः क्लीबव्याधितयोर्वान्येनानुमते स्वे क्षेत्रे स क्षेत्रजः BaudhDS. ii. 2. 17; क्लीबं त्यक्त्वा पतितं वा यान्यं विन्देत्तस्यां पुनर्भ्वां यो जातस्स पौनर्भवः BaudhDS. ii. 2. 27; न तत्रोपविशेद्यत एनमन्य उत्थापयेत् BaudhDS. ii. 3. 49; अन्ये तु ब्रुवते अनुप्रदानमनुस्वानो घण्टानिर्ह्रादवत् ĀpiŚi. 8. 12; विरूपो यावदादर्शे नात्मनः पश्यते मुखम्। मन्यते तावदात्मानमन्येभ्यो रूपवत्तरम् MahāBhā. i. 69. 6; जरां त्वेतां त्वमन्यस्मै संक्रामय MahāBhā. i. 78. 38; i. 172. 8; अर्थहेतोस्तथैवान्ये प्रियमेव वदन्त्युत MahāBhā. ii. 12. 38; ii. 31. 3; ii. 53. 16; अन्यान्स्वादधिकारान्राजन्प्रपश्यन्नाप्तपुरुषः। नामर्षं कुरुते यस्तु पुरुषः सोऽधमः स्मृतः MahāBhā. ii. 453*(1); ii. App. 21 (1390); ब्राह्मणेभ्यो धनं दत्त्वा गत्यर्थं स यथाविधि। अन्येभ्यः स तु दत्त्वार्थं गन्तुं तत्रोपचक्रमे MahāBhā. ii. App. I. 36 (6); iii. 33. 43; आत्मार्थं युध्यमानानां विदिते कृत्यलक्षणे। अन्यैरपहृते राज्ये प्रशंसैव न गर्हणा MahāBhā. iii. 34. 20; iii. 93. 26; iii. 148. 5; iii. 200. 27; iii. 267. 40; iii. 268. 12; अन्यस्मिन् प्रेष्यमाणे तु पुरस्ताद्यः समुत्पतेत्। अहं किं करवाणीति स जरावसतिं वसेत् MahāBhā. iv. 4. 38; iv. 15. 5; iv. 25. 8; iv. 28. 13; iv. 666* (5); शमम् ... अथ दर्पान्वितो मोहान्न कुर्याद्धृतराष्ट्रजः। अन्येषां प्रेषयित्वा च पश्चादस्मान्समाह्वये MahāBhā. v. 5. 9; v. 51. 8; v. 122. 27; v. 155. 23; नदीनां पर्वतानाम् ... नामधेयानि ... ये चान्ये भूमिमाश्रिताः ... समाचक्ष्व MahāBhā. vi. 6. 1; प्राक्रोशदन्यमन्योऽत्र तथान्यो विमुखोऽद्रवत्। अन्यः प्राप्तस्य चान्यस्य शिरः कायादपाहरत् MahāBhā. vii. 31. 28; vii. 134. 13; vii. 161. 27; vii. 164. 70; vii. 165. 44; vii. 950* (6); viii. 1. 45; viii. 4. 50; उद्यम्य च भुजावन्यो निक्षिप्य च महीतले। ... मृतमन्यो महाराज पद्भ्यां ताडितवांस्तदा। जीवतश्च तथैवान्यः शस्त्रं काये न्यमज्जयत् MahāBhā. viii. 19. 63; viii. 30. 4; viii. 43. 16; अन्यस्मै त्वं गाण्डिवं देहि पार्थ यस्त्वत्तोऽस्त्रैर्भविता वा विशिष्टः MahāBhā. viii. 49. 61; viii. 68. 9; viii. 439* (2); viii. 1062* (9); viii. 1062* (11); x. 8. 72; अन्यस्यापि न पातव्यं रुधिरं किं पुनः स्वकम् MahāBhā. xi. 14. 14; (नारी) अन्या चापहृतं कायाच्चारुकुण्डलमुन्नसम्। स्वस्य बन्धोः शिरः कृष्ण गृहीत्वा पश्य तिष्ठति MahāBhā. xi. 18. 10; xii. 17. 8; xii. 87. 30; xii. 159. 3; xii. 252. 16; xii. 262. 25; एवमेवात्मनात्मानमन्यस्मिन्किं न पश्यसि MahāBhā. xii. 308. 126; xii. 318. 40; xii. 905* (2); xiii. 45. 22; xiii. 47. 33; xiii. 107. 26; xiii. 148. 33; xiii. App. I (15). 508; xiii. App. I (15); 959; xiii. App. I (15); 985; याः ... प्रमदाः ... बुद्धिमोहसमन्विताः। ... अन्यासां हि पतिं यान्ति स्वपतिद्वेषकारणात् MahāBhā. xiii. App. I (15). 1990; ArthŚā. ii. 20. 7 (3. 3); MahāBhā. xiii. App. I (15). 2452; xiii. App. I (15). 2552; xiii. App. I (15). 2553; xiv. App. I (4). 1661; (ऋषिभिः) अन्यैर्विखानसै [comm. वैखानसै]श्चैव समन्तादुपशोभितम् Rāmā. i. 1056*; iv. 17. 21; यदि भुक्तमिहान्येन देहमन्यस्य गच्छति। दद्यात् प्रवसतः श्राद्धं न तत्पथ्यशनं भवेत् Rāmā. ii. 100. 14; तारया प्रतिषिद्धः सन्सुग्रीवेण समागतः। न मामन्येव संरब्धं प्रमत्तं वेद्धुमर्हसि Rāmā. iv. 17. 17; कस्मात्त्वं हंस्यकिल्बिषम्। ... वानरम् ... मामिहाप्रतियुध्यन्तमन्येन च समागतम् Rāmā. iv. 17. 21; अन्यैरपि कृतं पापम् प्रमत्तैर्वसुधाधिपैः। प्रायश्चित्तं च कुर्वन्ति तेन तच्छाम्यते रजः Rāmā. iv. 18. 32; श्रिया ... ददर्श काश्चित् ...। अन्याः पुनर्हर्म्यतलोपविष्टाः Rāmā. v. 4. 16; मन्त्रिभिर्मन्त्रतत्त्वज्ञैरन्यैश्च शुभबुद्धिभिः। अन्वास्यमानं सचिवैः ... अपश्यद्राक्षसपतिम् Rāmā. v. 47. 13; नीलेन सह संयुक्तं रावणं राक्षसेश्वरम्। अन्येन युध्यमानस्य न युक्तमभिधावनम् Rāmā. vi. 47. 70; अन्येभ्योऽपि त्वया रक्ष्या प्राप्नुयां धर्षणं यदि Rāmā. vii. 26. 21; vii. 35. 34; अन्येषां न गतिर्ह्यत्र कुम्भयोनिमृते द्विजम् Rāmā. vii. 78. 22; गन्धर्वनगरं शुभम्। निवेशय महाबाहो स्वे पुरे ...। अन्यस्य न गतिस्तत्र देशः परमशोभनः Rāmā. vii. 100. 13; यथा चण्डालोदपानश्चण्डालानामेवोपभोग्यो नान्येषाम् ArthŚā. i. 70. 1 (1. 14); तयोरुपचारादन्येऽपि जानन्तीयमस्य संज्ञेति MahāBh. i. 38. 16 (*on* i. 1. 1); अन्यैरेतद्द्रष्टुमप्यशक्यम् MahāBh. i. 217. 21 (*on* i. 2. 45); प्रतीपमन्य ऊर्मिर्युध्यति। अन्वीपमन्य ऊर्मिर्युध्यति MahāBh. i. 315. 15 (*on* i. 4. 9); i. 405. 18 (*on* ii. 1. 69); अन्यस्याप्यासनमिच्छतीत्येषोऽप्यर्थो गम्यते MahāBh. ii. 13. 4 (*on* iii. 1. 7); ii. 107. 12 (*on* iii. 2. 60); ii. 154. 16 (*on* iii. 3. 108); आचार्यकं योगविधौ द्विजानामप्राप्तमन्यैर्जनको जगाम BuddhaC. 1. 45; इहार्थमेके प्रविशन्ति खेदं स्वर्गार्थमन्ये श्रममाप्नुवन्ति BuddhaC. 7. 24; 9. 63; क्षीणे युगे किं बत दुर्बलोऽन्यः BuddhaC. 13. 12; यद्यन्यया रूपगुणाधिकत्वाद्भर्ता हृतस्ते Saund. 6. 41; 13. 52; उत्सर्गे तु प्रधानत्वाच्छेषकारी प्रधानस्य तस्मादन्यः स्वयं वा स्यात् MīmāSū. iii. 7. 19; अन्यो वा स्यात् परिक्रयाम्नानात् MīmāSū. iii. 7. 20; vi. 2. 7; तत्रान्यानृत्विजो वृणीरन् MīmāSū. x. 2. 42; ŚābaBh. 1842. 6 (*on* x. 2. 42); अन्ये स्युर्ऋत्विजः प्रकृतिवत् MīmāSū. x. 6. 51; ŚābaBh. 2009. 17 (*on* x. 6. 51); सांपराये तर्तव्याभावात्तथा ह्यन्ये BrahmSū. iii. 3. 27; पिण्डनिर्वपणं केचित्पुरस्तादेव कुर्वते। वयोभिः खादयन्त्यन्ये प्रक्षिपन्त्यनलेऽप्सु वा ManuSm. 3. 261; ManuBh. i. 318. 23 (*on* 3. 261); षट्कर्मैको भवत्येषां त्रिभिरन्यः प्रवर्तते ManuSm. 4. 9; उपानहौ च वासश्च धृतमन्यैर्न धारयेत्। उपवीतमलंकारं स्रजं करकमेव च ManuSm. 4. 66; 4. 168; नान्योत्पन्ना प्रजास्तीह न चाप्यन्यपरिग्रहे (v.l. चान्यस्य परिग्रहे, Allahabad Ed.) ManuSm. 5. 162; न तापसैर्ब्राह्मणैर्वा ... आकीर्णं भिक्षुकैर्वान्यैर-गारमुपसंव्रजेत् ManuSm. 6. 51; एतत्तु न परे चक्रुर्नापरे जातु साधवः। यदन्यस्य प्रतिज्ञाय पुनरन्यस्य दीयते ManuSm. 9. 99; बीजमेके प्रशंसन्ति क्षेत्रमन्ये मनीषिणः ManuSm. 10. 70; 12. 123; इह खलु राजानं राजमात्रमन्यं वा विपुलद्रव्यं वमनं विरेचनं वा पाययितुकामेन भिषजा ... संभारा उपकल्पनीया भवन्ति CaraS. i. 15. 3; भर्तुः शयनमुल्लङ्घ्य या चान्येषु प्रवर्तते। तस्या अन्नं न भोक्तव्यम् AṅgiSm. 113; पश्यन्त्यन्यं सविभ्रमाः। हृदये चिन्तयन्त्यन्यं प्रियः को नाम योषिताम् ŚatTrayī. 247; अस्मत्कृते च परितुष्यति काचिदन्या ŚatTrayī. 311; केषांचित् ... फलिताः ... श्रियः। अब्धिं लङ्घयतां खनीः खनयतां क्षोणीतलं

क्षुन्दताम् अन्येषां व्यवसायसाहसधियां तन् नास्ति यत् पच्यते ŚatTrayī. 465; पश्येह मधुकरीणां संचितमर्थं हरन्त्यन्ये ŚatTrayī. 525; 574; मान्धाता सुमहीपतिः ... अन्ये चापि युधिष्ठिरप्रभृतयो यावद् भवान् भूपते नैकेनापि समं गता वसुमती मन्ये त्वया यास्यति ŚatTrayī. 848; सत्त्वावासा नव स्मृताः अनिच्छावसनान्नान्ये चतस्रः स्थितयः AbhidhK. 3. 7; समत्वं सुखदुःखेषु तथा विद्वेषरागयोः। आत्मान्ययोः समानत्वम् BṛParāSm. 12. 134; देवराजश्चाहल्याम् ... रावणश्च सीताम् अपरे चान्ये च बहवो दृश्यन्ते कामवशगा विनष्टाः KāmSū. 24. 13 (1. 2); . 134. 10 (2. 5); एको धारयेदेनामन्यो निषेवेत KāmSū. 145. 4 (2. 6); 183. 15 (2. 10); तथायुक्तश्च मातुलकुलानुवर्ती ... मातुलदुहितरमन्यस्मै वा पूर्वदत्तां साधयेत् KāmSū. 208. 2 (3. 3); 210. 13 (3. 3); अन्याभिरपि सह विश्वासनार्थमधिकमधिकं चाभियुञ्जीत KāmSū. 220. 11 (3. 4); 245. 21 (4. 2); अन्यां रहसि विस्रम्भैरन्यां प्रत्यक्षपूजनैः। बहुमानैस्तथा चान्यामित्येवं रञ्जयेत्स्त्रियः KāmSū. 253. 22 (4. 2); 284. 18 (5. 4); (दूतीकर्माणि) चित्रान्सुरतसंभोगानन्यासामपि दर्शयेत् KāmSū. 287. 8 (5. 4); 307. 4 (6. 1); 336. 17 (6. 4); 349. 5 (6. 5); अन्या प्रियेण परिभुक्तमवेक्ष्य गात्रं हर्षान्विता ṚtuSaṁ. 4. 16; जालान्तरप्रेषितदृष्टिरन्या प्रस्थानभिन्नां न बबन्ध नीवीम् KumāSaṁ. 7. 60; RaghuVa. 7. 9; रक्ताशोकश्चलकिसलयः केसरश्च ... एकः सख्यास्तव सह मया वामपादाभिलाषी काङ्क्षत्यन्यो वदनमदिराम् MeghDū. 75; तमीशः कामरूपाणामत्याखण्डलविक्रमम्। भेजे भिन्नकटैर्नागैरन्यानुपरुरोध यैः RaghuVa. 4. 83; भूत्वा शरण्या शरणार्थमन्यं कथं प्रपत्स्ये RaghuVa. 14. 64; तस्याः स राजोपपदं निशान्तम् ... यथार्हमन्यैरनुजीविलोकं संभावयामास RaghuVa. 16. 40; शिष्टा क्रिया कस्यचिद् आत्मसंस्था संक्रान्तिरन्यस्य विशेषयुक्ता Mālavikā. 1. 16; दातुं वा प्रभवसि मामन्यस्मै कर्तुमेव दासम् Vikramo. 3. 14; अंगमनंगक्लिष्टं सुखयेदन्या न मे करस्पर्शात् Vikramo. 3. 16; शनौ योगहेतौ कक्ष्याह्रासः (आयुषः)। विपरीतमित्यन्ये JaimiUpaSū. ii. 1. 11; प्राणिनि शुभदृष्टे तच्छूले निधनं मातापित्रोः। तद्भावेशे स्पष्टबले। तच्छूले इत्यन्ये JaimiUpaSū. ii. 2. 6; अन्य ईदृक् कथं भवेत् MatsyaP. 1. 26; अन्यस्मै अर्थः अन्यदर्थः JaineVyā. 313. 32 (*on* iv. 3. 206); कुर्यात्। शेषमन्यः स्वयं वा ŚābaBh. 1088. 2 (*on* iii. 7. 19); किं त एव सत्त्रिण ऋत्विजः उतान्य उपादातव्याः ... प्रेषयेच्च ततश्चारान्स्वेष्वन्येषु च सादरम् ऋत्विक्पुरोहिताचार्यैराशीर्भिरभिनन्दितः YājñaSm. 1. 332 (comm. अन्येषु च महीपतिषु); (राजा ... अभिषिच्य ... तत्सुतम् ... सन्निकृष्टान्वयं चान्यं प्रजाविप्रानुमोदितम्) तदभावेऽन्यमप्यभिषिञ्चेत् RājNīRa. 73. 12; शाठ्यादन्यैरपकृतमपि प्रीतिमेवोपयाति PañcT. 1. 98 (104. 13); 1. 163 (3) (170. 2); अन्यानपि परित्यज्य ममाश्रिता एते सर्वे (वराकाः।) PañcT. 2. 6 (7) (192. 4); आत्मनश्चपलो नास्ति कुतोऽन्येषां भविष्यति PañcT. 2. 14 (197. 7); 2. 30 (8) (231. 6); 3. 98 (26) (358. 6); अस्मद्वङ्श्यराजभि (Read °द्वंश्य)रन्यैश्च ... पल्लिकादायोनुमन्तव्यः EI. xi. 221. 12; एवं खलु नानासत्त्वानां समाचारोऽन्यदृष्टमन्यो न स्मरतीति NyāyBh. 24. 16 (*on* i. 1. 10); यस्मिन्योगे पूर्णमायुः प्रदिष्टं तस्मिन् प्रोक्तं चक्रवर्तित्वमन्यैः Bṛhajjā. 7. 8; साध्वीं नः स गिरं करोतु सविता योऽन्यैरतुल्योपमः YogYā. 1. 1; ध्रुवसेनः ... सर्वानेव स्वानायुक्तक° ... °दाण्डपाशिकादीन् अन्यांश्च ... अधीयति (Read अनुदर्शयति) EI. xi. 107. 15; आगामिभद्रनृपतिभिरस्मद्वंश्यैरन्यैर्वा ... अस्मद्दायोनुमन्तव्यः EI. x. 88. 49; i. 88. 47; ii. 21. 1; vi. 293. 69; viii. 193. 48; ix. 33. 59; xi. 180. 30; xiii. 280. 31; xvi. 19. 8; xviii. 250. 70; xxi. 118. 27; xxii. 119. 58; xxiii. 222. 62; श्रीमहाराजधरसेनः ... सर्वानेव ... °ऽमात्यादी(नां)नन्यांश्च य(था) सबद्धमानका(न्) (Read °संबन्ध्यमान°) समाज्ञापयति EI. xi. 83. 22; अन्यास्तावदसतां दासतां पुरतोऽहमेव भजामि VāsaDa. 207. 2; यो यस्य स्वमिव ज्ञानं दर्शनं नाभिशङ्कते। स्थितं प्रत्यक्षपक्षे तं कथमन्यो निवर्तयेत् VākyaPa. 1. 39; यः संयोगविभागाभ्यां करणैरुपजन्यते। सः स्फोटः ... ध्वनयोऽन्यैरुदाहृताः VākyaPa. 1. 103; (प्रतिभा) इदं तदिति सान्येषामनाख्येया कथंचन VākyaPa. 2. 146; 2. 395; आगमैरधिकाः केचिद्विज्ञानैरपरेऽधिकाः। प्रयोगसौष्ठवादन्ये MāṇḍūŚi. 15. 4; चतसृणां विवृत्तीनामन्तरं मात्रिकं भवेत्। अर्धमात्रिकमन्येषामन्येषामणुमात्रिकम् NāraŚi. ii. 4. 3; नो खल्वन्येन पुरुषेणोपलब्धेऽपि विषयेऽन्यस्य उपलब्धुरिच्छा भवति Bṛha. 215. 6; अन्ये दोषेभ्य एवातिदुष्टेभ्यः ... वदन्त्यामस्य संभवम् AṣṭāHṛ. i. 13. 26; श्रीशीलादित्यः ... सर्व्वानेवायुक्तक° ... °कुमारामात्यादीन् अन्यांश्च यथा संबन्ध्यमानकान् समाज्ञापयति EI. xxi. 118. 18; °सोमदत्तः कुशली ... °स्थानान्तरिकान् अन्यांश्च चाटभटवल्लभजातीयान् ... यथार्हम् पूजयति EI. xxiii. 202. 5; महाराजमहासामन्तश्रीमाधवराजः ... वर्तमानभविष्यक्कु (Read °भविष्यत्कु)मारामात्योपरिकतदायुक्तकानन्याश्च (Read न्यांश्च)यथार्ह (Read यथार्हं) पूजयति EI. vi. 145. 19; यत्प्राप्य दानपतिमर्थिजनोन्यमेति तत्केलिदानमपि यस्य न जातु EI. ii. 164. 24; अत्रान्येपि भुजार्जितां फलवतीमुच्चैः सृजंतः श्रियं। [प्रा]सादतदनुक्रमेण बहवश्चाकारयन् भूभुजः EI. ii. 56. 54; अस्मत्कुलक्रममुदारमुदाहरद्भिरन्यैश्च दानमिदमभ्यनुमोदनीयम् EI. i. 73. 16; ii. 361. 21; xx. 107. 24; अन्ये पुनर्गुरुलघुस्निग्धरूक्षसाधारणं लवणमिच्छन्ति AṣṭāSaṁ. i. 93. 11 (1. 17); शेते मया यथा सार्धं सान्येनापि तथा यदि। हा हतोऽस्मि। VīṭVṛ. 17; सुप्तान्येन सहान्येयं श्वो मां संभावयिष्यति VīṭVṛ. 19; अन्यो बहिर्भिसमानो नान्तरर्हति धारणम् VibhraVi. 5; वेदान्तेषु विप्रतिपद्यन्ते विपश्चितः ... अन्ये तु कर्मविधिविरोधात् ... श्रुतार्थपरिग्रहे उपचरितार्था न मन्यन्ते BrahmSi. 1. 7; अनर्थ एष वो यत्कन्येयमन्यस्मै दीयत इति MahāvīC. 1. 587; यदि परिभवस्तत्रान्यस्मादुपैति धिगस्तु नः MahāvīC. 3. 17; अधिकः समश्च तपसा ज्ञानेन चान्योऽस्ति मे MahāvīC. 3. 37; अन्योन्यमाहात्म्यविदोरन्यैरविदितात्मनोः। विराजते विरोधोऽपि MahāvīC. 4. 34; आः। शक्यं नाम मयि तिष्ठति त्वयान्येन वा युक्तमुल्लङ्घयितुम् MahāvīC. 4. 54 (9); रक्षोभियोगस्त्वन्येषां दृश्यते दैन्यमप्यलम् MahāvīC. 6. 40; स्वापहेतुरनुपाश्रितोऽन्यया रामबाहुरुपधानमेष ते UttaRāC. 1. 37; वध्वा सार्धं पयसि विहरन् सोऽयमन्येन दर्पात् ... अभियुक्तः UttaRāC. 3. 15; सर्वोत्पत्तिमतामीशमन्ये हेतुं प्रचक्षते। नाचेतनं स्वकार्याणि किल प्रारभते स्वयम् TattvSaṁ. 46; अन्ये त्वीशसधर्माणं पुरुषं लोककारणम्। कल्पयन्ति दुराख्यातसिद्धान्तानुगबुद्धयः TattvSaṁ. 153; (ग्रामः) एवं विदित्वास्मद्वंश्यैरन्यैश्च स्वदत्तिनिर्व्विशेषं परिपालनीयः EI. vi. 211. 37; ix. 5. 19; अन्यांश्चाकीर्तितान् स्वपादपद्मोपजीविनः ... समाज्ञापयति EI. xvii. 321. 32; अन्यैर्न जातु विजितुं(तं) गुरुशक्तिसारम् EI. xxiii. 218. 10; रागादन्यान्व्युदस्य प्रकटितविनया यं नृपं सेवमाना राजश्रीरेव चक्रे स(कल) कविजनोद्गी (Read °गीत°) यतथ्यस्वभावम् EI. xxi. 143. 35; vi. 290. 29; ब्रह्मदायस्थित्या (Read ब्रह्म°) भुंजतो भोजयतः ... प्रतिदिशतो वान्यस्मै न केनचिदल्पापि परिपन्थना कार्या EI. ix. 37. 57; केचिद्विकल्पवसना आहुरात्मानमात्मनः। दैवमन्ये परे कर्म स्वभावमपरे प्रभुम् BhāgP. i. 17. 19; अने(न्ये)वायुफलाम्बु(बु)भक्षनिरता(:) ... इत्थं योगजुषः ... ध्यायन्ति EI. xxi. 40. 25; xix. 268. 24; अन्ये तु यत्र यदध्यासः तस्यैव विपरीतधर्मत्वकल्पनामाचक्षते BrahmSūBh. (Śaṅ.) 2. 9 (*on* i. 1. 1); देहमात्रं चैतन्यविशिष्टमात्मेति प्राकृता जनाः ... इन्द्रियाण्येव चेतनान्यात्मेत्यपरे। मन इत्यन्ये BrahmSūBh. (Śaṅ.) 9. 3 (*on* i. 1. 1); न हि स्थाणावेकस्मिन् स्थाणुर्वा पुरुषोऽन्यो वा इति तत्त्वज्ञानं भवति। तत्र पुरुषोऽन्यो वा इति मिथ्याज्ञानम् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 12. 5 (*on* i. 1. 2); यो ह्यन्यानानन्दयति स प्रचुरानन्द इति प्रसिद्धं भवति यथा लोके योऽन्येषां धनिकत्वमापादयति स प्रचुरधन इति गम्यते तद्वत् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 54. 13 (*on* i. 1. 14); 87. 3 (*on* i. 1. 30); 120. 8 (*on* i. 2. 18); 129. 13 (*on* i. 2. 23); 232. 4 (*on* i. 4. 3); 243. 17 (*on* i. 4. 10); कैश्चित्तु देवाः पितरः ... पञ्चजना व्याख्याताः। अन्यैश्च चत्वारो वर्णा निषादपञ्चमाः परिगृहीताः BrahmSūBh. (Śaṅ.) 248. 11 (*on* i. 4. 12); कैश्चिदभियुक्तैर्यत्नेनोत्प्रेक्षितास्तर्का अभियुक्ततरैरन्यैराभास्यमाना दृश्यन्ते BrahmSūBh. (Śaṅ.) 302. 12 (*on* ii. 1. 11); अथ कस्यचित्प्रसिद्धमाहात्म्यस्य कपिलस्य अन्यस्य वा संमतस्तर्कः प्रतिष्ठितः BrahmSūBh. (Śaṅ.) 302. 15 (*on* ii. 1. 11); अन्यः परः राजा येषां ते अन्यराजानः ChāndoUBh. 464. 13 (*on* vii. 25. 2); अन्ने प्रतिष्ठितो गीयत इत्यु ह एके अन्ये आहुः BṛĀraUBh. 72. 10 (*on* i. 3. 27); हेतुमन्तःप्रविश्यान्ये प्राप्योपादानरूपताम्। चित्रयन्ति हि कार्याणि भौमोदकरसा इव ĪśvaSi. (U.) 2. 16; धर्म्मादायो निगृ(सृ)ष्टः। अस्य भुंजतो भोजापयतः कृषतः कर्षापयतो वा अस्मद्वंशजैरन्यैर्वा भोक्तृभिः प्रतिषेधो न करणीयः EI. ix. 5. 19; भुक्तं कैश्चिद् विक्रमेण अपरेभ्यो दत्तं चान्यैः EI. vi. 30. 13; काव्यस्यात्मा ध्वनिरिति ... तस्याभावं जगदुरपरे भाक्तमाहुस्तमन्ये Dhvanyā. 1. 1; तथा चान्येन कृत एवात्र श्लोकः Dhvanyā. 26. 4; (ग्रामः) एवं विदित्वास्मद्वंश्यैरन्यैश्च स्वदत्तिनिर्व्विशेषं परिपालनीयः EI. vi. 211. 37; वैरं निजं परिहरन्ति विरोधिनोन्ये (प्राणिनः) EI. xxi. 150. 21; आमोदमत्तालिकुलाकुलाङ्ग्यो नाथानिवोच्चैरभिसस्रुरन्याः Kapphiṇā. 12. 46; उत्तानोऽयं नच्छिदावात्र चान्यैः छिन्नश्छिन्नप्लोतिको विप्लवारिः Kapphiṇā. 20. 18; एवं च षड् देया इति अन्यं तद्वर्णमालभेतेति च तद्द्वारकमेव योज्यम् NyāyMañ. i. 294. 11; यदन्यस्मै निवेद्यमानमपि वस्तु धनवद् न क्षीयते तदपरित्यागेच्छामत्सरः NyāyMañ. ii. 71. 1; दधातेर्यङ्लुगन्तस्य झषन्तस्य यशः स्थाने जलादौ प्रत्यये परे केषामाचार्याणां मतेन झष् भवति। दात्तः। दात्थः। अन्येषाम् धात्तः। धात्थः ŚākaṭāVyā. i. 2. 78; इष्टादिभ्योऽन्येषाम् इष्टादिभ्यस्तदस्य प्रहरणमिति ... अन्येषामाचार्याणाम् ŚākaṭāVyā. iii. 2. 60; न चान्यदीयायां सत्तायामन्यस्यानुष्ठातृत्वसंभवः ManuBh. i. 76. 17 (*on* 2. 16); योऽभ्यासार्थमधीयानस्यान्यं चोद्दिश्यैवं व्याचक्षाणस्य तत्संनिकर्षमन्य आगत्य तद्ब्रह्मापूर्वं गृह्णीयात् संदेहं वापनुदेत् ManuBh. i. 135. 16 (*on* 2. 116); i. 146. 24 (*on* 2. 137); i. 209. 15 (*on* 3. 5); i. 355. 7 (*on* 4. 66) अन्ये तु श्राद्धं पितॄणामर्चनमाहुः ManuBh. i. 436. 13 (*on* 5. 32); पिशाचा विधिमनपेक्ष्य मांसमश्नन्ति। ततोऽन्योऽपि तथा भक्षयन्पिशाचसदृशो भवतीति निन्द्यते ManuBh. i. 442. 11 (*on* 5. 50); अन्ये पठन्ति असवर्णसुतानामिति (आशौचम्) ManuBh. i. 449. 4 (*on* 5. 60); i. 446. 24 (*on* 5. 58); अन्येषां स्नानमात्रं वक्ष्यति तन्निर्यापकानां च ManuBh. i. 451. 20 (*on* 5. 63); i. 452. 1 (*on* 5. 64); अन्ये व्याचक्षते। यदप्रागल्भ्यादिभिः स्खलितपदमुदाहरन्ति ManuBh. ii. 110. 2 (*on* 8. 78); ततश्चान्येन संस्कृतायामन्य औरसः स्यात् ManuBh. ii. 293. 25

(*on* 9. 166); अन्ये पुनराहुः क्षेत्रं श्रेष्ठम् ManuBh. ii. 350. 17 (*on* 10. 70); खले भक्षयन्तीम् ... गां न वारयेत्। न चान्यानाचक्षीत निवारणार्थम् ManuBh. ii. 405. 5 (*on* 11. 113); अन्यं निहीनमवलोकयतोऽपि पुंसो मानो विनश्यति SubhāRaSaṁ. 48; माता मित्रं पिता चेति स्वभावात्त्रितयं हितम्। कार्यकारणतश्चान्ये भवन्ति हितबुद्धयः Hitopa. 1. 29; 1. 29. (14); 1. 50; यच्चान्यस्मै तद्वृत्तान्तकथनं तदप्यनुचितम् Hitopa. 1. 97 (2); 1. 126; 2. 147; 3. 31 (1); 3. 125; सामान्योयन्धर्मसेतुर्नृपाणां काले काले पालनीयो भवद्भिः। ... आगामिभूमिपतिभिः परिरक्ष्यः ... तथान्यैः EI. vii. 41. 63; °श्रीमन्मुम्मुणिराजदेवः सर्व्वानेव स्वसम्व(म्ब)ध्यमनिकानन्यानपि समागामि ... अनियोगिकांस्तथा ... संवो(बो)धयति EI. xxv. 59. 41; अन्यैश्च दानमिदमभ्युपमोदनीयम् EI. xii. 214. 38; iii. 49. 24; पूजामध्ये गुरौ पूज्ये त्वन्ये वापि समागते। कृत्यमेवं समुद्दिष्टम् TantrRā. 1. 37; तासामवस्थामन्यैश्च शमयेदस्य धारणात् TantrRā. 9. 78; राजा वा राजमहिषी ... अन्यो वा शक्तिशीलाढ्यः कारयेदभिषेचनम् TantrRā. 10. 89. 11. 70; मम हृदयमशक्यमन्याभिः ... विघटयितुम् SubhaDha. 1. 15 (15); 1. 16; अन्तरेण पुनरन्यामन्याय्यमाचरसि SubhDha. 1. 16; 2. 2 (2); अन्ये त्वाहुः MṛtaSaṁ. 6. 10 (*on* 1. 10); मान्ये मान्येन कारि ... पापात्त्रपापादव्यादव्यापदास्यं तदमरणगुरोः JinaŚ. 3. 13; पारमार्थिक° ... °वर्णविज्ञानमित्येके। प्रत्येकवर्णपद° ... °जन्मस्मृति-दर्पणारूढा वर्णमालेत्यन्ये TattvBi. 7. 2; देहमेव केचिदात्मानमाचक्षते इन्द्रियाण्यन्ये मन इत्यन्ये ĀtmaSi. 2. 7; पाययन्त्यञ्जलिं जलम्। अन्ये त्वर्धं परित्यज्य प्रसृतिं च चिकित्सकाः SiddhYo. 1. 79; अन्ये तु प्रकृतिमेवात्मानमभिमन्यमानाः प्रकृत्युपासकाः TattvVai. 19. 19 (*on* 1. 15); विषयसारूप्यं साकारस्य विज्ञानस्येत्यन्ये TātpaṬ. (Vā.) 20. 13 (*on* i. 1. 1); वेदान्तविदः अन्ये तत्सिवमेव वु(बु)द्धममलं त्वन्ये जिनं वामनं। तस्मै ... स(श)र्व्वाय नित्यं नमः EI. i. 149. 3; नाम्ना यमेके नवसाहसाङ्कं कुमारनारायणमाहुरन्ये NavaSāC. 1. 59; अन्या पयोधरभरे पुलकं बभार NavaSāC. 18. 7; शास्त्रार्थोत्तमः ... अयमिष्टतमो भूपैर्ज्ञेयः ... अन्येषाञ्च भवेदिष्टः YuktiKa. 2. 8; 30. 1; षष्ठे संवत्सरे प्राप्ते कालिकान्या भवेत् तु हि। तथान्या सप्तमे वर्षे चतुर्थी कालिका भवेत् YuktiKa. 184. 6; यानं स्याद्विपदं नाम ... हंसैर्मयूरैः कङ्कालैरन्यैर्वापि विशेषतः। ... तस्य भेदो द्विधा YuktiKa. 216. 4; 223. 8; अभिसारिकाणां विघ्नं करोष्यन्यासामपि हताशे Loc. 22. 5 (*on* 1. 4); अन्यापि किं न सखि भाजनमीदृशानाम् SaraKaṇṭhā. 582. 1; कुर्याद् व्ययं स्वहस्तेन प्रभूतधनसंपदाम्। अगस्त्यभुक्ते वातापौ कोषस्यान्यैः कृतो व्ययः CāruCa. 93; अथ चैत्रचतुर्दश्यां यसो(शो)देवादिक(ि)करैः। कीर्त्तिराजमुखैरन्यैर्देवस्यैषा कृता प्रतिः EI. xiv. 302. 45; संचिन्तिता किमन्यं कं को वान्यो हृदये स्थितः। ज्ञातमेव मया त्वेष यथाहं न प्रियस्तव VitVṛ. 29; कक्षाकरोरुजघनस्तनपार्श्वपृष्ठहृत्कन्धरासु नखराः खरवेगयोः स्युः। अप्यन्ययोः (comm. मन्दमध्यवेगयोः) RatiRaha. 8. 1; निषेकादीनि कार्याणि यः करोति ... अध्यापयति चान्येन स विप्रो गुरुरुच्यते BhaviP. 15B. 27 (i. 4. 76); महासामन्तो ... महा(भा)ण्डागारिको महाध्यक्ष एतानन्यांस्व(श्च) कीर्त्तिताकीर्त्तितास्च यथार्हं मानयति EI. ii. 309. 36; समागामिभिर्नृपतिभिरन्यैर्वा धर्मपालनफललोभ एव करणीयः EI. xxv. 63. 83; अन्ये पुनरैक्यावबोधयाथात्म्यं वर्णयन्तः इति प्रत्यवतिष्ठन्ते VedāSaṁ. 76. 7; सर्वेषां शब्दानां जातिरेव प्रवृत्तिनिमित्तमित्यन्ये KāvyPra. 38. 1; तेऽन्यैर्वान्तं समश्नन्ति परोत्सर्गं च भुञ्जते। इत्यर्थग्रहे येषां कवीनां स्यात्प्रवर्तनम् KāvyPra. 301. 1; कान्यैः स्वोदरपूर्तिमात्ररतिभिस्तृष्णाभिभूतैः कथा EI. i. 356. 19; त्वाम् ... सर्वस्य मातारममेयमन्यैः जिनेन्द्रमस्मार्यमनुस्मरामि अगाधमन्यैः Viṣāpahā. 34; अन्यत्रान्यतोऽपि चान्योऽपि दृश्यते SaraKaṇṭhā. (Gr.) i. 4. 121; सुगन्धद्रव्यवस्त्राद्यान् ... मत्तवारणमन्यांश्च शुभान् वीक्ष्यादिशेच्छुभम् SamarāSū. 29. 8; मयान्विष्टो धूर्तः स सखि निखिलामेव रजनीम् इह स्यादत्र स्यादिति निपुणमन्यामभिसृतः SubhāRaK. 6. 19; सा ... अन्यान्मन्त्रयते पुनर्मयि गते मौनं समालम्बते SubhāRaK. 17. 30; अन्यास्वपि गृहिणीति ध्यायन्नभिलषितमाप्नोति ĀryāSaŚa. 43; वन्दे वन्दितमादरादहरहस्याद्वादविद्याविदां स्वान्तध्वान्तवितानधूननविधौ भास्वन्तमन्यं भुवि EI. iii. 195. 155; अन्येनापि पुनर्म्मह(ल्ल)कधुरा व्यस्तेति विस्तारिणौ ... प्रज्ञैकविज्ञानिकौ EI. ii. 334. 10; इन्द्रा द्वाषष्टिरन्येऽपि ... अभिषेकं जगद्भर्तुः चक्रुः TriṣaŚaPuC. ii. 2. 480; धारयामासतुश्चान्यौ चामरे प्रभुपार्श्वयोः TriṣaŚaPuC. ii. 2. 485; किमाश्रितोऽन्यैः शरणं त्वदन्यः MahāViSt. (H.) 2. 6; यैः ... पुण्याघे नादर्शिषातां निजान्यौ नादृक्षातां तेऽमुना घानिषीरन् ... खे वाक्तदाभूत् DvyāśraKā. 8. 7; 9. 22; दाधिकेत्याक्षिपन्त्यन्या ययाचे पदिकं पतिम् DvyāśraKā. 17. 8; 19. 104; समृद्धिं वीक्ष्य चान्यस्य ... असहिष्णुर्भवेद्यस्तु स याति यममन्दिरम् Mānaso. i. 5. 53; विना कंचिदन्यस्य सदसत्त्वाभावो विनोक्तिः AlaṅkāSa. 83. 4; पृथ्वीपतेर्मृगपतेश्च समानभावः। ... प्रतिभटाः ... सद्यो विशन्ति वनमन्यमशङ्कमानाः Vāgbhaṭā. 4. 84; एको दशग्रीव इवाचकांक्ष ... अन्येन बाल्येऽपि न कुम्भकर्णन्यायेन नामप्यत PṛthvīVi. 6. 32; दीनेषु दैत्यलवणान्तक आर्य्यसेवी स्वान्येषु साम्यमतिराजनताभिरामः SātvaT. 2. 41; येनौद्धत्यं दधानः स च सपदि समुन्मूलितो मालवेशस्तन्वन्तो यत्र भक्तिं परमवनिभुजः स्वास्थ्यमन्ये च भेजुः EI. i. 198. 9; i. 217. 24; अन्यो वा शमिता सर्वकर्मणामविशेषात् SaṅkarKāBh. 12. 9 (*on* i. 1. 40); एकान्ते तु क्रिया कार्या दृष्टान्यैर्विफला भवेत् Rasā. 4. 24; स तु प्रायशो कदाप्यन्यया प्रलोभितो माधुकरी कर्तुं गाते भविष्यति पुनश्चावयोः सङ्गो भवतु GopaKeCan. 134. 4; अङ्गुल्यान्येऽन्ययाप्याहुरुल्लेखं चावलेखकम् SaṁgīRa. iii. 240. 9 (6. 71); सद्भाव भज पुण्डरीकनयने मान्यानिमान्मानय SaduktiKa. 49. 2; Subhāṣi. 84; दानानि ... प्रदत्तानां। अलमस्मि नास्य यस्माद्गणयितुमेकं गुणग्रामं। अन्येषाम् EI. i. 30. 51; सूर्ये प्रोक्तत्वाच्च रुद्रस्य। एवमन्येषामपि BrahmSūBh. (Ma.) 6A 2 (*on* i. 1. 12); PramāLa. 1B. 4; कथान्येषामपि सतां वादः ... जल्प इतीर्यते KathāLa. 1B. 3; नित्या दुःखा रमान्ये तु स्पृष्टदुःखास्समस्तशः TattvSaṁkhyā. 38. 5; अन्यश्च परमात्मा ईशशब्दोक्तत्वात् ŚrutaPra. ii. 6. 27 (*on* i. 3. 6); ऋत्विक् प्रवर्तते न वा क्षत्रियवैश्यौ यागे। ननु विधिना स्वयमप्रवर्तितः किमर्थमन्यं प्रवर्तयेत् CaturCin. III. i. 111. 2; पालनीयमिदमखिलं। भाविभिरेतद्वंश्यैरन्यैरपि रक्ष्यमात्मपुण्याय EI. xxii. 291. 30; xxii. 291. 31; अन्येऽधीयते अशरीरं वाव ... रूपेणाभिनिष्पद्यते इत्यादि VedāntPāSau. 320. 16 (*on* iii. 3. 27); बिभेति भाययत्यन्यान्कर्मणेति यथाक्रमम् BhāvPra. (Śā.) 49. 21 (2); यत्र क्वापि निषद्य यादवकुलोत्तंसस्य कंसद्विषः स्मारं स्मारमघं हरामि तदलं मन्ये किमन्येन मे KṛṣṇaKa. 2. 107; मुञ्जः ... बुद्धिसागरनामानम् ... दूरीकृत्य तत्पदे अन्यं नियोजयामास BhojPra. 1. 17; एतत्सिद्धासनं प्राहुरन्ये वज्रासनं विदुः HaṭPra. 1. 37; नरस्य लोकत्(त्रि)तये करस्थं किमीप्सितं नास्ति दुरापमन्यैः EI. xxv. 16. 35; xxv. 14. 24; श्रीमहिंद्रवर्म्मदेवशुतः (Read सुतः) ... °विषयपतिग्रामपति (Read °पतीन्)। अन्यश्च (Read अन्यांश्च) ... मानयति EI. iv. 200. 10; एवमन्येऽपि ChandoMa. 1. 23 (1); दत्तिलश्च मतंगश्च ये चान्ये तत्तनूद्भवाः। ग्रन्थान् नानाविधांश्चक्रुः RasāSu. 8. 8 (1. 51); अथ परकीया - अन्यापि द्विविधा कन्या परोढा चेति भेदतः RasāSu. 27. 21 (1. 106); ऋग्वेदाद्य यजुर्वेदात् सामवेदादथर्वणः। भारत्याद्याः क्रमाज्जाता इत्यन्ये तु प्रचक्षते RasāSu. 71. 11 (1. 260); सजातीयविजातीयैर्भावैर्ये त्वतिरस्कृताः। क्षीराब्धिवन्नयन्त्यन्यान् स्वात्मत्वं स्थायिनो हि ते RasāSu. 145. 12 (2. 104); योऽन्येभ्यो धनं विद्याञ्च प्रयच्छति सः प्रचुरधनः प्रचुरविद्यः VedāntKau. 31. 7 (*on* i. 1. 15); ब्रूतेऽन्यस्यासतोऽप्यार्यो गुणान् दोषांस्तु दुर्जनः ŚārṅgaPa. 242; एकेन तिष्ठताधस्तादन्येनोपरि तिष्ठता। दातृयाचकयोर्भेदः कराभ्यामेव सूचितः ŚārṅgaPa. 271; अपूर्वः कोऽपि कोपाग्निः सज्जनस्य खलस्य च। एकस्य शाम्यति स्नेहात् वर्धतेऽन्यस्य वारितः ŚārṅgaPa. 359; जल्पन्ति सार्धमन्येन पश्यन्त्यन्यं सविभ्रमम्। हृद्गतं चिन्तयन्त्यन्यं न स्त्रीणामेकतो रतिः ŚārṅgaPa. 1497; अविद्यापटलपिहितनयनैरन्यैरन्यथा व्याख्यातानि ब्रह्मसूत्राणि TattvPrakā. 1B. 10 (*on* i. 1. 0); 14B. 4 (*on* i. 1. 10); यच्चान्यैरत्यन्ताभावस्वरूपमुक्तम् TattvSaṁkhyā. 34. 1; स्वीकृतक्षणभङ्गोऽपि जेतुमन्यं समीहते LaṭaMe. 2. 26; अन्यायेनान्येन प्रापितं न गृह्णीयात्। अथवा अन्येन प्रापितं निवेदितं कार्यं न ग्रसेत नोपेक्षेत ... अन्येन विवदमानेन तत्संबंधिना वा Subodhi. 3. 26 (*on* 2. 5); केनचित्। नीयमानां जनकजां तं जित्वान्यो जहार ताम् AdhyāRā. iii. 8. 23; अन्ये तु पूर्वं धातुरुपसर्गेण युज्यते पश्चात्साधनेनेत्याहुः PariVṛ. (Sī.) 192. 4; 5. 7; 63. 5; अवध्याः ब्राह्मणा गावः ... ये चान्ये शरणं गताः MādhavaĀ. 70; दमयन्ती ... निजगाद नैषधम्। अयि जीवितनाथ ... अपांसुलां कथमन्यामिव मां प्रभाषसे Nālābhyu. 7. 30; न च पुरुषाणामनेकत्वादेकं प्रति प्रकृतिगतयोग्यताया अपायः अन्यं प्रति त्वनपाय इति न मुक्तस्य संसारापत्तिरिति वाच्यम् SarvaDaKau. 137. 24; गुर्वादिकमपि हन्यात् किमुतान्यम् DaṇḍaVi. 10. 18; अलंकृतामन्यस्मै दातुं प्रसाधिताम् DaṇḍaVi. 185. 9; विप्रस्त्रियः ... पक्वान्नं सविषं भुक्त्वा स्वमन्यांश्च व्यसून्व्यधुः RājTa. (Śrī.) 1 (7). 25; अन्य इच्छन्ति यत्साम्यं प्रजावान् प्रजया तया NītiMañ. 16; अन्ये पक्षिभिः पिण्डान्खादयन्ति ManvaMu. 137. 23 (*on* 3. 261); अन्यः पुनस्ततोऽल्पपरिकरः त्रिभिर्याजनाध्यापनपरिग्रहैः ... प्रवर्तते ManvaMu. 145. 22 (*on* 4. 9); 439. 14 (*on* 10. 70); आत्मनोऽन्येषां वा गेहे क्षेत्रे ManvaMu. 474. 10 (*on* 11. 114); परमात्मानम् ... अन्ये पुनः ... प्रजापतिरूपतयोपासते ManvaMu. 525. 21 (*on* 12. 123); व्याख्यातुमेव केचित्कुशलाः शास्त्रं प्रयोक्तुं अलमन्ये Subhāṣi. 155; अतिसंचयकर्तृणां वित्तमन्यस्य कारणम्। अन्यैः संचीयते यत्नादन्यैश्च मधु पीयते Subhāṣi. 474; प्रत्युपकुर्वन्बह्वपि न भवति पूर्वोपकारिणा तुल्यः। एकोऽनुकरोति कृतं निष्कारणमेव कुरुतेऽन्यः Subhāṣi. 516; प्रस्थाने स्खलतः स्ववर्त्मनि विधेरन्यैर्गृहीतः करः Subhāṣi. 1017; हृतं हृदयमेकेषामन्येषां चक्षुषः फलम् Subhāṣi. 1254; 1365; तामुन्मत्तामपहाय साधुचरितास्वन्यासु मध्ये स्थितः Subhāṣi. 1404; 1432; नो जानासि ... किं त्वन्यान्परिपृच्छ मन्मथशरैः पीडामसह्यामिमाम् Subhāṣi. 1632; ममापुत्रस्य को भावी भोक्ता ... मद्भार्याया भवेत् ... कुक्षावन्यस्या वा भवेत्पुनः CampaŚreKa. 20; वीर्योदग्रं तुरुस्कं गजपतिनृपतिं चापि जित्वा तद(ा)न्यान् EI. xiii. 127. 19; i. 364. 20; ix. 332. 21; xiv. 171. 26; पतञ्जलिव्यासमुखान् गुरूनन्यांश्च भक्तितः नतोऽस्मि YogSā. 1. 5 (1); पुत्रा कल्पपादपाकाराः। (धर्मा)नुष्ठानपराः श्रीवंतः

श्रीकृतोऽन्येषाम् EI. ii. 44. 15; वीरश्रीनारसिंहस्स विजयनगरे रत्नसिंहासनस्थः कीर्त्या नित्या निरस्यन् नृगनळनहुषानप्यवन्याम् अथान्यान् EI. iii. 152. 29; i. 364. 27; iv. 13. 34; ix. 333. 3; xi. 334. 124; xii. 352. 57; xiii. 127. 28; xiv. 218. 27; xvi. 251. 100; iii. 152. 21; यदि भगवांस्तादृशो न स्यादन्यस्या तादृशत्वं नोपपद्येत AṇuBh. 87. 9 (*on* i. 3. 24); 95. 7 (*on* i. 3. 38); न ह्यन्यस्य सर्वं प्रियं भवति AṇuBh. 115. 19 (*on* i. 4. 22); तस्य लीलात्वेऽप्यन्यस्य तत्कीर्तने मोक्षः AṇuBh. 128. 20 (*on* ii. 1. 33); मञ्जीरमन्या महिलाकरस्थमङ्घ्रयोरदत्तैव रयादयासीत् Acyutarā. 12. 6; चत्वारि भूतान्येव त्वंपदार्थ इति चार्वाकाः। चक्षुरादीनि प्रत्येकमित्यपरे। मिलितानीत्यन्ये SiddhāBi. 11. 4; एको वक्ति प्रथमनिहतं कैटभं कंसमन्यः Kuval. 20 (18); नायिकया ... स्वनायकवृत्तान्ते निगद्यमाने ... शङ्कितवतीमन्यां प्रति 'नहि नूपुरः' इति निह्नवः Kuval. 30 (4); कामिन्याः सुखता भर्त्रा ... तदलाभात्तथान्येन मोहत्वमनुभूयते BhaktiRa. 1. 17; अन्यं शरीरानुप्रवेशेऽपि तत्कृतक्लेशभाक्त्वाभावेन स्वविलक्षणम् ŚivārkaMaDī. i. 351. 26 (*on* i. 2. 11); दिवसे जनसंबाधे स्वकृतं चिह्नं प्रियः समुद्दिश्य। दर्शयति तच्च दृष्ट्वाऽदृष्टवान्यैः सोपहासा स्यात् KandaCū. ii. 5. 34; एष विधिस्त्वतिसूक्ष्मो धीरास्वपि चाप्रगल्भयोषासु। अन्यासु स स्फुटः स्यात् KandaCū. v. 3. 30; कर्मफललाभहेतुं चतुराः संवर्णयन्त्यन्ये। होरेति शास्त्रसंज्ञा लग्नस्य तथार्धराशेश्च Sārā. 2. 3; अन्यया तु तस्याप्येतादृशं रूपं न संभवति इति ... व्यञ्जितम् RasGaṅ. 371. 9; शब्दाख्यमपरं ब्रह्म ... वृथान्यैर्विनियुज्यते KaliVid. 37; सेनयोस्तद्वदन्यः क्षुभ्यन्मन्थाद्रिमुह्यज्जलधिसमभवद्धाव एवोज्जृम्भे ParamāKā. 16. 114 B; स्वरदैर्घ्यादपि ह्यन्ये वर्णेभ्योऽन्यस्य मन्वते VaiyāBhū. 255. 10; शुद्धवंशीयः कश्चनैकत्र जारकर्म कृत्वा परलोकभ्रष्टः सन्पुनरन्यां चुम्बति AlaṅkāMañ. 80. 6; अन्ये तु ... एकत्रैव शब्देऽनेकार्थनिरूपितानि भिन्नानि तादात्म्यानीत्याहुः VaiyāSiMañ. 56. 24; वायुपुराणादभिव्यक्तं शैवमुपपुराणमित्यर्थ इत्यन्ये BālamBha. i. 7. 6 (*on* 1. 3); अन्यः। उक्तपूर्ववादिभिन्नः BālamBha. ii. 22. 6 (*on* 2. 17); स्पर्शेन ते परमसुन्दरि दुर्निरूपं निर्वाणमुन्मिषति मे दुरवापमन्यैः ŚṛṅgāSar. 86; **(with Abl.) one other than** अ॒न्यम॒स्मदि॒रि॒षेः कं चि॑द् ṚV. i. 129. 10; अ॒न्यं ते॑ अ॒स्मन् नि व॑पन्तु सेनाः॑ ṚV. ii. 33. 11; viii. 75. 13; viii. 78. 4; viii. 80. 1; AV. xviii. 1. 40; द्वे यदीं॑ बिभृतो मा॒तुर॒न्ये इ॒हेह॑ जा॒ते य॒म्या॒३॑ सब॑न्धू ṚV. v. 47. 5; viii. 2. 6; viii. 8. 8; उ॒तान्यो अ॒स्मद्य॑जते वि चा॒वः पूर्वः॑ पूर्वो॒ यज॑मानो॒ वनी॑यान् ṚV. v. 77. 2; x. 121. 10; अ॒न्येन॒ मदा॑हनो याहि॒ तू॒य॒म् ṚV. x. 10. 8; x. 10. 12; अ॒न्यमि॑च्छस्व सुभगे प॒तिं मत् ṚV. x. 10. 10; AV. xviii. 1. 11; MaiS. iii. 3. 6 (iii. 39. 3); iv. 8. 10 (iv. 119. 17); अ॒न्याँस्ते॑ अ॒स्मत्त॑पन्तु हे॒तयः॑ VājaS. 17. 7; प्रजाः ... सृष्टाः पराभवन्। तदिदं सरीसृपमभवद् यदन्यत् सर्पेभ्यः JaimiBr. 1. 187; सर्वाश्चानुवाक्यावत्योऽप्रैषा अन्या अन्वायात्याभ्यः ĀśvaŚS. I. i. 5. 30; भक्षयेयुः ... एवमितरेषामेकैकं यावता दश पूर्येरन् यजमानश्चमसादन्यान् (?यजमानचमसादन्यान्) LāṭyāŚS. ix. 2. 4; अन्यारादितरर्ते° ... उत्तरपदाजाहियुक्ते इत्यस्यावशः अन्यो देवदत्तात् MahāBh. i. 454. 9 (*on* ii. 3. 22); JaineVyā. i. 4. 38 (70. 20); CāndraVṛ. ii. 1. 81; KātanVṛ. *on* ii. 4. 21; मातृपितृभ्यां स्वसा मातृष्वसा पितृष्वसा। अन्या मातृस्वसा MahāBh. ii. 252. 21 (*on* iv. 1. 96); iii. 7. 23 (*on* vi. 1. 2); येऽन्ये ज्येष्ठकनिष्ठाभ्यां तेषां स्यान्मध्यमं धनम् ManuSm. 9. 113; यथा सतोऽसतो नान्याः शक्या दर्शयितुं पृथक्। तथा व्यापकता नान्या सर्वस्मात् व्याप्य तत्स्मृता ParaS. 2. 23; (नेतरोऽनुपपत्तेः) इतर ईश्वरादन्यः संसारी जीव इत्यर्थः BrahmSūBh. (Śaṅ.) 55. 13 (*on* i. 1. 16); 105. 13 (*on* i. 2. 9); 256. 19 (*on* i. 4. 16); तैरप्युत्प्रेक्षिताः सन्तस्ततोऽन्यैराभास्यन्त इति न प्रतिष्ठितत्वं तर्काणाम् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 302. 13 (*on* ii. 1. 11); भगवान् ... ततोऽन्यांश्च सनकसनन्दनादीनुत्पाद्य निवृत्तिलक्षणं धर्मम् ... ग्राहयामास GītāBh. (Śaṅ.) 1. 6 (*on* 1. 0); किमाश्रितोऽन्यैः शरणं त्वदन्यः MahāViSt. (H.) 2. 6; पार्थिवः ... कार्यदर्शनमारभेत्। पार्थिवः पृथिवीपतिः क्षत्रियादन्योऽपि DaṇḍaVi. 1 (13. 19); कृपाणतोऽन्यान्। निर्भिन्दन्निजभुजनैपुणेन सोऽयं पृथ्वीशः Acyutarā. 11. 42; गम्यादन्या भेद्या अन्याभ्यो वा तथा गम्याः KandaCū. vi. 4. 33 [Vaija. 284. 5 and ŚabdaRaSaK. 4515 give '*anya* as the meaning of *na*] **(with Inst.) one other than** अन्येन भर्त्रा या उत्पादिता प्रजा सा नैव तस्याः प्रजा: ManuBh. i. 494. 8 (*on* 5. 160) **1 B ii (with interrogative or indefinite pronoun or negative particle) any other, some other** माकि॑र्ने॒ना प॒था गा॒द्येने॒मे यन्ति॑ चे॒दयः॑। अ॒न्यो नेत्सू॒रिरोह॑ते भू॒रिदा॑वत्तरो॒ जनः ṚV. viii. 5. 39; नास्ति लोके पुमानन्यः क्षत्रियेषु इति चैव यत्। मन्यसे स च ते राजन् सुमहान् बुद्धिविप्लवः MahāBhā. ii. 20. 13; iii. 250. 2; योऽसौ रणे नरं नान्यं पृथिव्यामभिमन्यते। तस्याद्य सुतपुत्रस्य भूमिः पास्यति शोणितम् MahāBhā. viii. 52. 14; न तेन जन्मप्रभृति दृष्टपूर्वं तपस्विना। स्त्री वा पुमान् वा यच्चान्यत् सत्त्वं नगरराष्ट्रजम् Rāmā. i. 9. 9; सा भामिनी। ... नान्यं नरमुपस्थातुं सुराणामपि चेश्वरम्। ... अन्येयमिति निश्चित्य पानभूमौ चचार सः Rāmā. v. 9. 3; ब्राह्मणेन ... अध्येतव्यं प्रयत्नतः। शिष्येभ्यश्च प्रवक्तव्यं सम्यङ्नान्येन केनचित् ManuSm. 1. 103 (ManvaMu. क्षत्रियादिना); 2. 16 (ManvaMu. शूद्रादेः); कष्टोऽन्यः क इह भवेत् कृतघ्नभावः Avimā. 4. 3; के मम धन्विनोऽन्ये KumāSaṁ. 3. 10 नान्योऽयमिति यत्र स्यादन्यस्मिन्प्रीतिकारणे तन्त्रज्ञैः कथ्यते सापि प्रीतिः संप्रत्ययात्मिका KāmSū. 93. 17 (2. 1); न च तेन (शिलीमुखाः) ... न नीता निष्कलेषु नान्येष्वधन्येषु स्थापि स्पृष्टा AvantiKa. 110. 7; न चाध्यात्माधिकारेऽन्यौ कौचिद्वावृतं पिबन्तौ संभवतः BrahmSūBh. (Śaṅ.) 107. 19 (*on* i. 2. 11); देवादिषु ह्युपासकेष्व-भ्युपगम्यमानेष्वादित्यः कमन्यमादित्यमुपासीत BrahmSūBh. (Śaṅ.) 202. 11 (*on* i. 3. 31). 202. 18 (*on* i. 3. 31); **(with Abl.) any other than** न हि मामाहवे क्रुद्धमन्यः साक्षाच्छचीपतेः पुमान्योधयितुं शक्तः MajāBhā. i. 181.18; **(with ṛte) any other than** अभियोक्ता बलियस्त्वादलब्ध्वा न निवर्तते। उपहाराद्दृते तस्मात् संधिरन्यो न विद्यते Hitopa. 4. 130; **(used as noun) anybody else, somebody else** नकि॑र॒न्यस्त्वावा॑न् ṚV. i. 52. 13; स॒त्यमित्तन्न त्वावाँ॒ अ॒न्यो अ॒स्तीन्द्र दे॒वो न मर्त्यो॒ ज्याया॑न् ṚV. vi. 30. 4; vii. 32. 23; नान्येन॒ स्तोमो॑ वसिष्ठा॒ अन्वे॑तवे वः ṚV. vii. 33. 8; न॒ह्य१॒॑न्यंब॒ळाक॑रं म॒र्डि॒तार॑ं शतक्रतो ṚV. viii. 80. 1; viii. 96. 19; ब्र॒ह्माण॑स्ते य॒शसः॑ सन्तु मान्ये AV. ii. 6. 2; का॒म॑मे॒वात्म॒ना॑ पशू॒नामाद॑त्ते न ह्य॑न्यः काम॑ं पशूनां प्रयच्छ॑ति TaiS. II. vi. 8. 1; वीर॑ं वा॒वै॑तद्दे॒वाना॒मव॑दयतेऽ॒न्य॑स्मै वै क॑माधे॑यमन्य॑स्मै पुन॒राधेयम् MaiS. i. 7. 5 (i. 113. 15); सर्व एव (पुत्राः) समावद्दधुवन्ति। नान्योऽन्यमतिक्रामति KāṭhS. 6. 4 (i. 52. 21); इन्द्रेण वा॒ऽउ॒क्तोऽस्येतं चे॒दन्यु॒स्माऽनु॒ब्रूया॒ः ŚatBr. XIV. i. 1. 22; XIV. i. 1. 32; नेशे मे कश्च महिमानमन्यः BāṣkaU. 12; न यज्ञाङ्गेनात्मानमभिपरिहरेदन्यं वा BhārŚS. i. 1. 15; ननानन्यो (?नैनानन्यो) अतः पश्येत् LāṭyaŚS. iii. 3. 23; DrāhyŚS. vii. 3. 22; तमन्तरेणावहनीयं च यजमानसंचरो नान्येषाम् LāṭyāŚS. iv. 10. 28; DrāhyŚS. xii. 2. 27; नान्यं लोके पतिं वृणे MahāBhā. i. 76. 29; युध्यते गरुडध्वजः। न ह्यस्य प्रियकृत्कश्चिदन्यः पाण्डवे विद्यते MahāBhā. vii. 764*(5); सुहृन्मित्रविनाशश्च दैवयोगादुपागतः। कोऽन्योऽस्ति दुःखिततरो मया लोके पुमानिह MahāBhā. xi. 1. 19; xii. 30. 32; xii. 306. 70; कश्चित्तु संशयो मेऽस्ति तन्मे ब्रूहि पितामह। अस्यामापदि कष्टायामन्यं पृच्छाम कं वयम् MahāBhā. xiii. 47. 2; xiii. 54. 28; ऋष्यशृङ्गः ... वनचरः सदा। नान्यं जानाति विप्रेन्द्रो नित्यं पित्रनुवर्तनात् Rāmā. i. 8. 8; i. 58. 23; त्रिषु लोकेषु कोऽन्योऽस्ति यो न जानाति मे बलम् Rāmā. vii. 18. 10; देवदत्त एव कर्ता नान्यः। गौरेव कर्म नान्यत् MahāBh. i. 218. 9; (*on* i. 2. 45) कः स्त्रीनिमित्तं न चलेदिहान्यः Saund. 7. 27; तस्य शास्त्रेऽधिकारोऽस्मिञ्ज्ञेयो नान्यस्य कस्यचित् ManuSm. 2. 16; दुःखैकहेतुर्न कश्चिदन्यः ŚatTrayī. 81; महामात्रसंबद्धा राजसंबद्धा वा तत्रैकदेशचारिणी काचिदन्या वा कार्यसंपादिनी विधवा पञ्चमीति चारायणः KāmSū. 67. 18 (1. 5); 220. 1 (3. 4); 301. 19 (5. 6); 354. 20 (6. 6); 366. 15 (7. 1); 369. 19 (7. 2); सीतां हित्वा दशमुखरिपुर्नोपयेमे यदन्याम् RaghuVa. 14. 87; कः पतिव्रतां तामन्यः परामर्ष्टुमुत्सहते Śāk. 6. 10 (4); संसारार्णवमग्नस्य ममोपायो हि कथ्यताम्। यं ज्ञात्वा न पुनर्जन्म स्यान्ममान्यस्य कस्यचित् JayāS. 1. 6; सिद्धश्चात्राष्टाकपाल उच्यते कपालेषु श्रपयतीति वचनाद् नान्येन श्रपितं गृह्णन्ति ŚābaBh. 341. 6 (*on* i. 4. 9); अभियुक्तं च नान्येन नोक्तं विप्रकृतिं नयेत् YājñaSm. 2. 9; यद्यहं कौमारं भर्तारं मुक्त्वा ना(न्यं) परपुरुषं (मनसापि) वेद्मि तदनेन सत्येनाव्यङ्गं मुखमस्तु PañcT. 1. 55 (71) (55. 5); त्वयैवापहृतमेतद्धनं (नान्येन) PañcT. 1. 158 (36) (158. 4); 2. 2 (15) (188. 2); 5. 2 (50) (403. 1); (समर्थश्चायम्) आपद (वि) मोक्षणायेति (नान्योऽस्माकमापदो मोक्षयतीति) सा ... न मयान्येन वान्तराले दृष्टा DaśKuC. 103. 19; संचिन्तिता किमन्यं कं को वान्यो हृदये स्थितः ज्ञातमेव मया त्वेष यथाहं न प्रियस्तव VitVṛ. 29; 71; MahāVīC. 1. 56 (13); नायं कथा विप्रभागोऽस्माभिरन्येन वा श्रुतपूर्वः UttaRāC. 4. 22 (25); हन्त ते कथयिष्यामि ... यदन्यैर्न श्रुतं पूर्वम् ParaS. 30. 4; 30. 41; किमन्येन केनचिद्वा संबद्धम् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 12. 14 (*on* i. 1. 2); योऽयमदृश्यत्वादिगुणको भूतयोनिः स परमेश्वर एव स्यान्नान्य इति BrahmSūBh. (Śaṅ.) 124. 16 (*on* i. 2. 21); 264. 14 (*on* i. 4. 22); रागादन्यान्व्युदस्य प्रकटितविनया यं नृपं सेवमाना राजश्रीरेव चक्रे स[कल*]कवि-जनोद्गीय (Read गीत) तथ्यस्वभावम् EI. xxi. 143. 35; मुक्त्वा च सर्व्वभुवनेश्वर-मादिदेवं नावन्दतान्यममरेष्वपि यो मनस्वी EI. xxii. 84. 48; कस्यान्यस्य प्रभग्नः (read प्रभग्नं) ससचिवमनुजं त्यज राणासु तन्त्रः (Read त्यक्त्वा राणासु तंत्रः) EI. xviii. 96. 17; भुक्तं कैश्चिद् विक्रमेण आपरेभ्यो दत्तं चान्यैः EI. vi. 30. 13; xi. 100. 14; एतैर्गुणैरुपेतः पुनरन्यः को मया प्राप्तव्यः Hitopa. 1. 70 (1); नातः पटुतरोऽन्योऽस्ति राज्यभेदकरो मतः Hitopa. 2. 123; 3. 81; वृद्धापत्ये विवक्षिते एक एव शब्दः प्रथमा प्रकृतिः त्युमुत्पादयति नान्येति JaineVṛ. 164. 4 (*on* iii. 1. 79); नम्रान्विजेतुं रणशिरसि परान्नाथकेभ्यः प्र(ा)दातुं निर्व्वोढुं रूढिसत्यं धरणिपरिवृढो नेदृशोन्यः EI. xviii. 247. 36; भूपः ... तिष्ठन्नपि न संपृष्टो न च दृष्टो भयेन यः ... नान्यैर्म्मा[यापुरै]र् EI. xxii. 123. 10;

xxv. 170. 22; x. 21. 11; तेन संसाधितो सूतः ... नान्यो लोके ततः परम् BṛNāraP. 1. 20; साधनं सुमहद्यस्य यन्नान्यस्य विलोक्यते। तस्य धीशालिनः कोऽन्यः सहेतारालितां भ्रुवम् KāvyPra. 278. 1; पौरुषकमला कमला सापि तवैवास्ति नान्यस्य KāvyPra. 429. 7; अस्मद्वंशीयेनान्येन वा केनापि परिपंथना न करणीया EI. xi. 37. 14; पुत्रेषु विद्यमानेषु नान्यं वै कारयेत्स्वधाम् SmṛtiCan. vi. 202. 3; जगतस्तदुपादेयस्य व्यक्तिरेव तद्व्यक्तिर्नान्या ManvaVi. 13. 12 (*on* 1. 6); विश्वकर्मश्रुतिवत्पद्यनाभत्वलिङ्गं चान्यस्यापि किं न स्यात् TattvPrakā. 7A. 13 (*on* i. 1. 1); स्वचित्तकल्पितो गर्वः कस्यान्यस्य न विद्यते PurāPraSaṁ. 9. 2; उपादानादि ज्ञानवान् स ईश्वरः। सर्वज्ञः स भवति नान्यः SarvaDaKau. 21. 14; सुधियां ध्येयं धरायामिदं कोऽन्यः कर्तुमलम् Subhāṣi. 842; तां सृष्ट्वाप्यसमानरूपचरितां नान्या कृता तादृशी Subhāṣi. 1469; EI. ii. 444. 27; त्वत्त्वः(?त्तः) प्रियतरा नान्या वर्तते मम सुन्दरि BallāC. 26. 13; यत्कर्मराजेन कृतं सुकार्यमन्येन केनापि कृतं हि तन्नो EI. ii. 46. 35; न ह्यन्यो ब्राह्मणाय भार्यात्वेन कन्यां दातुं शक्नोति AṇuBh. 94. 2 (*on* i. 3. 35); इन्दुरिन्दुरिव श्रीमान् इत्युक्ते श्रीमत्त्वेन चन्द्रस्य नान्यः सदृशोऽस्तीति ... लक्ष्यते Kuval. 10 (4); प्रगल्भः कोऽन्यः स्यात्त्रिभुवनवदान्यो यदि न सः Gaṅgāva. 1. 85; को नु खल्वन्यः Ḍamaru. 10 (4); **(with Abl.) anybody else or somebody else than** नहि त्वदन्यो गिर्वणो गिरः सघत् ṚV. i. 57. 4; SV. (Kau.) I. N. (2). 4. 4; AV. xx. 15. 4; न त्वदन्यो मघवन्नस्ति मर्डितेन्द्र ब्रवीमि ते वचः ṚV. i. 84. 19; viii. 66. 13; x. 64. 2; SV. (Kau.) I. iii (2). 1. 5; VājaS. 6. 37; इन्द्राग्नी ... नान्या युवत्प्रमतिरस्ति मह्यं स वां धियं वाजयन्तीमतक्षम् ṚV. i. 109. 1; i. 129. 10; श्रुधी हवमा हुवतो हुवानो न त्वावाँ अन्यो अमृत त्वदस्ति ṚV. vi. 21. 10; नान्य इन्द्रात्करणं भूय इन्वति ṚV. viii. 15. 11; नह्यङ्ग नृतो त्वदन्यं विन्दामि राधसे ṚV. viii. 24. 12; मघवा। ... न तत्ते अन्यो अनु वीर्यं शकन्न पुराणो मघवन्नोत नूतनः ṚV. x. 43. 5; x. 91. 8; x. 121.10; AV. v. ii. 4; xi. 4. 26; VājaS. 12. 62; अमावास्ये न त्वदेतान्यन्यो विश्वा रूपाणि परिभूर्जजान AV. vii. 79. 4; vii. 80. 3; TaiS. I. viii. 14. 2; III. ii. 5. 6; VājaS. 10. 20; 23. 65; VājaS. (K.) 11. 6; 25. 10; 29. 4; MantrBr. ii. 5. 8; अग्निहोत्रं ह वै नाम नास्मादन्यस्समानेषु वसीयान् भवति यस्यैवमग्निहोत्रं हूयते KāṭhS. 6. 1 (i. 50. 7); 13. 3 (i. 183. 4); यस्मान्न जातः परो अन्यो अस्ति य आविवेश भुवनानि विश्वा VājaS. 8. 36; VājaS. (K.) 8. 11; तदिदं सरीसृपमभवद्यदन्यत् सर्पेभ्यः JaimiBr. 1. 187; केऽजयन् के जितास्तत्र ... अन्ये भीष्माच्छांतवनात्तन्ममाचक्ष्व MahāBhā. vi. 15. 68; iv. 36. 32; iv. 48. 16; को हि गाण्डीवधन्वानमन्यः कुरुपितामहात्। ... संयातुमर्हति MahāBhā. vi. 48. 22; v. 122. 28; vii. 9. 65; vii. 61. 42; x. 7. 61; रामादन्यस्य नार्हामि संस्पर्शम् Rāmā. v. 36. 4; कोऽन्यो द्वितीयः सहायो भवितुमर्हत्यन्यदतो वर्जनार्थात् MahāBh. i. 447. 4 (*on* ii. 3. 8); i. 496. 5 (*on* ii. 4. 79); ManuSm. 5. 52; तं (रामम्) पुनः सीतालक्ष्मणमात्रकात्परिजनादन्यो न चानुव्रजेत् MahāvīC. 4. 41; MālaMā. 5. 222; न प्रथमपर्यायनिर्दिष्टादक्षिपुरुषाद्द्रष्टुरन्यो निर्दिष्टः BrahmSūBh. (Śaṅ.) 177. 6 (*on* i. 3. 19); न ह्यन्यः परमेश्वराद्भूतभव्यस्य निरङ्कुशमीशिता BrahmSūBh. (Śaṅ.) 184. 15 (*on* i. 3. 24); 268. 12 (*on* i. 4. 22) एवं विधिविषयभेदात् सामग्रीभेदाच्च प्रत्यक्षवदनुमानादन्यः शब्द इति सिद्धम् NyāyMañ. i. 142.13; को माम् ... त्रातुं मित्रादन्यः समर्थः Hitopa. 1. 53 (8); 2S 23; NīlaP. 1074; योऽसौ ब्रह्मा ... स एवानन्दरूपात्मा तस्मान्नान्यः परात्मवान् BṛNāraP. 3. 26; VairāŚ. (Pa.) 61; PrasaRā. 6. 31; दिव्य[भू]षं सुरसदनसमं मंदिरं चंद्रमौले: कोऽन्यो गोविंदराजान्नरपतिरमलो मर्त्यलोके चकार EI. ii. 227. 6; **(with *ṛte*) any body else than** (इषुम्) तमहं जातु नास्येयमन्यस्मिन् फल्गुनादृते। कृष्णाद्वा देवकीपुत्रात् MahāBhā. viii. 27. 60; **2A (inanimate) i different, distinct or separate** नान्या युवत् प्रमतिरस्ति मह्यम् ṚV. i. 109. 1; अनन्तमन्यद्रुशदस्य पाजः ṚV. i. 115. 5; इष्टकचिद्वा अन्योऽग्निः पशुचिदन्यः TaiS. I. v. 8. 2; पूर्वमन्यमपरमन्यमुभौ पादाववनेनिजे राष्ट्रस्यर्ध्या अभयस्यावरुध्यै MantrBr. ii. 8. 8; देवच्छन्दसानि वा अन्यान्यासन्नासुरछन्दसान्यन्यानि JaimiBr. 1. 192; 2. 46; शुक्रं ते अन्यद्यजतं ते अन्यदित्येतद्गायेत् SāmaViBr. i. 6. 1; न तु तद् द्वितीयमस्ति ततोऽन्यद्विभक्तं यद्विजानीयात् BṛĀraU. iv. 3. 31; एकस्तोत्रियेष्वहःसु योऽन्योऽनन्तरः सोऽनुरूपः ĀśvaŚS. II. i. 2. 7; अन्यदाहवनीयागारमन्यद् गार्हपत्यस्य ĀpaŚS. v. 4. 6; अवलिख्योरवायास्तैरन्यां मृदं संसृज्योखां कारयेत् ĀpaŚS. xiv. 23. 4; xiv. 33. 10; हित्वा सोऽसून् ... अन्यां योनिं पवनाग्रानुसारी हित्वा देहं भजते MahāBhā. i. 85. 18; i. 110. 21; ii. 11. 8; लोकवृत्ताद्राजवृत्तमन्यदाह बृहस्पतिः MahāBhā. ii. 50. 14; iii. 148. 5; iii. 148. 6; iii. 207. 10; iii. 212.9; गच्छ वीर न ते बुद्धिरन्या कार्या कथंचन MahāBhā. iii. 240. 24; iv. 472* (1); अन्यामन्यां धनावस्थां प्राप्त वैशेषिकी नराः। असंतुष्टाः प्रमुह्यन्ति संतोषं यान्ति पण्डिताः MahāBhā. xi. 2. 20; xii. 128. 13; अपरे बाहुबलिनः ... जुगुप्सिताम् ... पापां वृत्तिमुपासते। उत्सहन्ते च ते वृत्तिमन्यामप्युपसेवितुम् MahāBhā. xii. 173. 35; xii. 205. 1; xii. 224. 26; अन्यो धर्मः समस्थस्य विषमस्थस्य चापरः MahāBhā. xii. 252. 4; xii. 294. 38; xii. 303. 13; तौ सखायौ पुरा ह्यास्तां मानुषत्वे परंतप। अन्यां योनिं समापन्नौ सार्गालीं वानरीं तथा MahāBhā. xiii. 9. 8; प्रत्याख्यातोऽस्मि अन्यां गतिं गमिष्यामि स्वस्ति वाऽस्तु तपोधना: Rāmā. i. 57. 7; अन्या मध्यस्थचिन्ता तु विमर्दाभ्यधिकोदया Rāmā. ii. 35* (4); v. 46.47; गत्यादिभ्यः प्रकृतिस्वरत्वे कृद्ग्रहणानर्थक्यमन्यस्योत्तरपदस्याभावात् Vār. 1 *on* P. vi. 2. 139; एकोऽयमात्मोदकं नाम ... अन्यदिदं शीतमन्यदिदमुष्णमिति MahāBh. i. 42. 1 (*on* i. 1. 3); i. 106. 10 (*on* i. 1. 44); वधकम् ... इति। नायं ण्वुल् अन्योऽयमकशब्दः किदौणादिको रुचक इति यथा MahāBh. i. 139. 20 (*on* i. 1. 56); तथेवर्णाकृतिः। तथोवर्णाकृतिः। ननु चान्याकृतिरकारस्याकारस्य च MahāBh. i. 179. 15 (*on* i. 1. 69); अन्यो हि शब्दः क्ङितीत्यन्यः किति ङितीति च MahāBh. i. 191. 16 (*on* i. 2. 1); अन्योऽयमुदात्तानुदात्तयोः स्थान एक आदिश्यते MahāBh. i. 207. 20 (*on* i. 2. 31); i. 255. 7 (*on* i. 3. 1); i. 370. 6 (*on* ii. 1. 1); ii. 79. 10 (*on* iii. 1. 94); कः ... योगविभागादयं कर्तुरपकृष्यते न चान्यस्मिन्नर्थ आदिश्यते MahāBh. ii. 98. 10 (*on* iii. 2. 4); भिदा विदारण इति वक्तव्यम्। भित्तिरन्या छिदा द्वैधीकरण इति वक्तव्यम्। छित्तिरन्या। ... आरा शस्त्र्यामिति वक्तव्यम्। आर्तिरन्या MahāBh. ii. 153. 10 (*on* iii. 3. 104); ii. 160. 6 (*on* iii. 3. 133); इमौ चान्यौ हिस्वौ सर्वेषां पुरुषाणां सर्वेषां वचनानामिष्येते MahāBh. ii. 170. 8 (*on* iii. 4. 2); ii. 171. 11 (*on* iii. 4. 9); ii. 212. 9 (*on* iv. 1. 25); ii. 281. 8 (*on* iv. 2. 45); ii. 343. 10 (*on* v. 1. 19); iii. 135. 12 (*on* vi. 2. 139); अन्यो हि शब्दो रथं वहति अन्यो हि रथस्य वोढा MahāBh. ii. 333. 15 (*on* iv. 4. 76); iii. 360. 21 (*on* vii. 4. 93); iii. 377. 3 (*on* viii. 1. 51); iii. 392. 19 (*on* viii. 2. 6); iii. 431. 23 (*on* viii. 3. 37); तज्ज्ञापयत्याचार्यो ऽन्या संख्यान्यत्परिमाणम् MahāBh. ii. 343. 10 (*on* v. 1. 19); ii. 366. 20 (*on* v. 1. 119); iii. 351. 14 (*on* vii. 4. 47); अन्यत्प्रमाणमन्यत्परिमाणम् MahāBh. ii. 378. 20 (*on* v. 2. 39); ii. 386. 5 (*on* v. 2. 59); iii. 82. 9 (*on* vi. 1. 108); iii. 86. 12 (*on* vi. 1. 115); यस्य भावादन्या संख्या प्रवर्तते तत्रेति वक्तव्यम् MahāBh. ii. 382. 25 (*on* v. 2. 48); अन्यो महान् भूतप्रकृतो वर्तते MahāBh. iii. 160. 4 (*on* vi. 3. 46); अणन्तमेतदङ्गमन्यद् भवति MahāBh. iii. 227. 23 (*on* vi. 4. 149); ii. 229. 22 (*on* iv. 1. 78); ii. 247. 22 (*on* iv. 1. 93); iii. 228. 4 (*on* vi. 4. 149); iii. 267. 7 (*on* vii. 1. 73); iii. 320. 18 (*on* vii. 3. 4); iii. 331. 4 (*on* vii. 3. 56); अन्यश्चार्थः प्रतीयते MīmāSū. ii. 1. 27; विक्रयी त्वन्यः कर्मणोऽचोदितत्वात् MīmāSū. iii. 7. 31; vi. 6. 34; आत्मेन्द्रियार्थसंनिकर्षाद्यन्निष्पद्यते तदन्यत् VaiśeSū. iii. 1. 18; अन्यदन्यस्मादनन्यत्वादनन्यदित्यन्यताभावः NyāySū. ii. 2.31; अन्ये कृतयुगे धर्मास्त्रेतायां द्वापरेऽपरे। अन्ये कलियुगे नृणाम् ManuSm. 1. 85; ParāSm. 1. 22; अन्यैश्च विकल्पनैः विकल्पितानाम् अवयवप्रभावानुमानेनैव समुदायप्रभावतत्त्वमध्यवसातुं शक्यम् CaraS. iii. 1. 10; तेनागदो भवति अन्यं वा भावमापद्यते SuśruS. iv. 14. 8; (आर्या) विपुलाऽन्या Jānāśra. 5. 28; Chandonu. 4. 4; बहिश्चरक्षिभिरन्यदेवकारणमपदिश्य संसृज्येत KāmSū. 298. 23 (5. 6); कालान्तरे फलस्य अन्यत्प्रत्यक्षं कारणमस्ति ŚābaBh. 59. 7 (*on* i. 1. 5); तत्र ह्यन्यद्रव्यमन्यो गुणः ŚābaBh. 1529. 9 (*on* vii. 1. 3); 1529. 12 (*on* vii. 1. 3); किमयं दुरात्मा चिकीर्षति। किं ममैवानर्थाय आहो स्वित् कश्चिदन्योऽस्याध्यवसायः PañcT. 2. 1 (11) (183. 2); यदिदमन्यदिति मन्यसे तत् स्वात्मनोऽनन्यत्वादन्यन्न भवति NyāyBh. 139. 5 (*on* ii. 2. 31); संश्लेषोऽन्यत्र यः स्यात् स खलु निगदितः संश्रयोऽन्यो गुणानाम् YogYā. 1. 14 (3. 14); तस्य तस्योपमानेषु धर्मोऽन्यो व्यतिरिच्यते VākyaPa. 1. 63; 2. 261; न वर्णव्यतिरेकेण पदमन्यच्च विद्यते VākyaPa. 1. 72; पादादौ च पदादौ च संयोगावग्रहेषु च। जः शब्द इति विज्ञेयो योऽन्यः स य इति स्मृतः YājñaŚi. 150; य एवोदात्त इत्युक्तः स एव स्वरितात्परः। प्रचयः प्रोच्यते तज्ज्ञैर्न चात्रान्यत् स्वरान्तरम् NāraŚi. i. 8. 2; यद्योभावप्रसन्धान-मुकारादिपरं पदम्। स्वरान्तं तादृशं विद्याद्यदन्यद् व्यक्तमुष्मणः NāraŚi. ii. 5. 9; अन्या हि वृक्षसंवित् अन्या च वनसंवित् Bṛha. 170. 4; अन्योऽप्यसावेक इव सामान्यादुपचर्यते Kāvyālaṅ. (Bh.) 5. 24; अन्या विक्षेपकला मन्दान्यत्वात्फलाधिका: स्पष्टाः BrāhmSphuSi. 11. 53; न त्वंबरं पूर्वधृतं न च तैलवसे स्पृशेत्। वासोऽन्यदन्यच्छयने निर्गमे देवतार्चने (धारयेत्) AṣṭāSaṁ. i. 11. 5 (1. 3); यद्विद्वानपि तादृशेऽप्यभिजने धर्म्यात्पथो विच्युतः किं ब्रूमोऽत्र तदन्यदेव न वसन्त्येकत्र सर्वे गुणाः MahāvīC. 1. 33; अदृष्टायाथ वाप्यन्यः संस्कारः तस्य चोत्तरम् ... यः कृतो ब्रह्मचारिणः ŚlokaVār. 1. 93 (32. 6); अन्यत्साध्यमदृष्टवैव यागादीननु-तिष्ठतः ŚlokaVār. 2. 192 (104. 5); अस्यायमन्योऽर्थः BrahmSūBh. (Śaṅ.) 90. 7 (*on* i. 1. 31); प्रत्युच्चारणमन्येऽन्ये वर्णाः स्युः BrahmSūBh. (Śaṅ.) 197. 3 (*on* i. 3. 28); 237. 1 (*on* i. 4. 6); 238. 16 (*on* i. 4. 16); शक्तिश्च ... नान्या असती वा कार्यं नियच्छेत् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 320. 11 (*on* ii. 1. 18); अन्यत् पृथगेव विद्यया क्रियते फलमिति आहुः वदन्ति, अन्यदाहुरविद्यया कर्मणा क्रियते

फलम् ĪśopBh. 15. 19 (*on* 10); KenUBh. 35. 16 (*on* 1. 4); पर्यायोक्तं यदन्येन प्रकारेणाभिधीयते। वाच्यवाचकवृत्तिभ्याम् KāvyālanSāSam. 4. 6; कालः ... अन्योऽन्यतरोऽव्यतिक्रमगतिः सूक्ष्मोऽविभागी पुनः KalyāKā. 4. 2; यत्रावयवमुखस्थितसमुदायविशेषणं प्रधानार्थम् पुष्पनगम्येतान्यः सोऽयं स्यादवयवश्लेषः Kāvyālan. (Ru.) 10. 18; 11. 19; यथा ब्रह्म अन्यत् अहं चान्य इति भ्रान्त्या भेदं मन्वानस्य ... एकतैव ... बोध्यते IṣṭaSi. 27. 13; अन्यदेव हि सत्यत्वमाप्तवादत्वहेतुकम्। वाक्यार्थश्चान्य एवेह ज्ञातः पूर्वतरं च सः NyāyMañ. i. 143. 1; अन्ये पदार्थानां धर्माः प्रतियुगं भवन्ति ManuBh. i. 42. 6 (*on* 1. 85); यथा वसन्तेऽन्यः पदार्थानां स्वभावोऽन्यो ग्रीष्मेऽन्य एव वर्षासु ManuBh. i. 42. 7 (*on* 1. 85); तत्र समाने कस्मिंश्चिद् भिन्नेऽन्यस्मिन् अन्यः समुदायः संजात इत्यसमानप्रवरत्वाद्य(त्र?)प्रतिषेधः ManuBh. i. 209. 15 (*on* 3. 5); अन्या निन्दा 'अन्यो द्वेषः ManuBh. i. 277. 26 (*on* 3. 151); यत्र तु संसृष्टयोरेकीभावो न, चान्यस्तत्प्रत्ययो न तत्र केवलाश्रयौ विधिप्रतिषेधौ प्रवर्तितुमर्हतः ... अन्यद्धि तत्र रूपमन्यश्च रससंस्थानादि तत्प्रत्ययहेतुः ManuBh. i. 360. 25 (*on* 4. 80); श्राद्धमेव विहितं न पुनः अन्या काचिदेव क्रिया ManuBh. i. 436. 14 (*on* 5. 32); ii. 169. 4 (*on* 8. 203); वर्णैर्यथास्वं क्रमविशेषशालिभिरन्येऽन्ये जन्यन्ते संस्काराः TattvBi. 26. 1; अभावोऽन्यो विरुद्धो वा संविदोऽपि यदीष्यते तदानीं संविदद्वैतप्रतिज्ञां दूरतस्त्यज SaṁviSi. 89. 21; वाक्यस्य वक्रभावोऽन्यो भिद्यते यः सहस्रधा VakroJī. 40. 10; तदाकर्णयान्यदेव तव तल्लोकावाप्तेः कारणम् YaśasCam. ii. 235. 8; अन्या याऽस्त्यपरा नाडी मूलाधारात्समुत्थिता ŚivS. 2. 29; पराशरसंहितायान्तु मानं तदेव किन्तु युक्तिरन्या YuktiKa. 25. 15; 62. 3; 215. 1; Loc. 6. 17 (*on* 1. 1); शोकः स्थायिभावः ... विप्रलम्भशृङ्गारोचितरतिस्थायिभावत्वादन्य एव Loc. 27. 7 (*on* 1. 5) इष्टसिद्धिः प्रसिद्धांशे हेत्वसिद्धिरगोचरे नान्या सामान्यतः सिद्धिः NyāyKuA. i. 163. 11; पौरस्तु ... यद्वहद(न्य)द्दानं किमपि च विद्याधनन्तदुद्दिष्टम् EI. i. 262. 31; अन्यदभिधेयं शब्दस्यान्यत् प्रकाश्यं प्रयोजनम् PramāMī. 50. 9 (*on* ii. 1. 5); विष्णुवर्धनः। यो ... आचक्राम ... अन्यान् द्विषद् देशान् ... येन ... अन्यान्यपि च पुण्यानि पौनः पुन्येन चक्रिरे नरसिंह इति EI. vi. 95. 11; धान्यैश्चान्यैसमृद्धा (Read °न्यैस्समृद्धा) ... शोभंताम् ... उत्सवाः EI. vi. 154. 167; गतिकन्यस्ततत्पुरुषः (अन्यो बहुव्रीह्यादिलक्षणहीनः) SiddhaHe. iii. 1. 42; आत्मद्रव्यम् ... अन्यद्भिन्नं भवति TātpaVṛ. 146. 13 (*on* 2. 13); मनुष्यभवे यत् ... तदपेक्षया भवान्तरेऽन्यद्विसदृशं संस्थानादिकं भवति TātpaVṛ. 214. 18 (*on* 2. 61); दर्शपूर्णमासयोरन्तरालसंयोगात्रह्यन्यदन्यक्रमं विद्यते SaṅkarKāBh. 126. 18 (*on* iii. 1. 25); अन्यत् आर्याच्छन्दो मत्कृतच्छन्दो रत्नावल्यां ज्ञेयमिति KāvyKaVṛ. 6. 11 (1. 2); विष्णोरन्यच्च तत्तन्त्रमिति सम्यग्विनिर्णयः AnuVyā. 49B. 1 (3. 3); इत उत्तरमन्या स्यात्पदवी का नु कीदृशी YogVā. iii. 29. 51; अन्यद्विज्ञानमस्तीति धीरन्यविषया न वा NyāyPari. 44. 3 (1. 1); मुख्यार्थबाधे तद्युक्तो ययान्योऽर्थः प्रतीयते ... असौ लक्षणा SāhiDa. 37. 2; कार्योदयः किंचिदन्यत्कारणमपेक्ष्यैव भवितुं युक्तः SāhiDa. 589. 3; अनेकं सुबन्तं अन्यस्य पदस्यार्थे वर्तमानं वा समस्यते स बहुव्रीहिः PrakriKau. i. 575. 3; कृतयुगेऽन्ये धर्मा भवन्ति। ManvaMu. 25. 5 (*on* 1. 85); प्रस्तुत्य षष्ठमन्यमग्निं पठन्ति AṇuBh. 207. 1 (*on* iii. 3. 1); स पुत्रयोगामृतपानतृप्तेरकर्तयद्येत्यमृतं तदन्यत् VīraBhā. 1. 91; एवं दुर्लभ्यवस्तुन्यपि सुलभतया हस्तलब्धे यदन्यत् तन्वा वाचा धिया वा भजति बत जनः क्षुद्रतैव स्फुटेयम् Nārāy. i. 1.2; पवमाने अन्यासां बृहतीनां होतुः पृष्ठे चान्यासां ककुभां दाशतयीभ्यस्समानयने षष्टिसंख्यानुपपत्तेः BhāṭṭDī. iii. 107. 3 (*on* ix. 2. 6); (अन्या अन्या ऋचो भवन्ति) इति वचनेन तन्निरासात् BhāṭṭDī. iii. 111. 5 (*on* ix. 2. 6); अथ कामनार्थिकं सामर्थ्याद्यपेक्षते न श्रुतमन्यत् SiddhāTa. 31. 11; अनर्गले भिन्ने त्वन्यद् ŚabdaRa. (Su.) 6. 63; अन्यस्तु भिन्ने त्रिषु वा समाने KośaKaTa. 2. 7209; यदुत्पत्तिलयौ सान्या सृष्टिर्यस्माद्य देहिनाम् SiddhāTaVi. 1. 7; **(with Abl.) different, distinct or separate from** परं मृत्यो अनु परेहि पन्थां यत्र नो अन्य इतरो देवयानात् ... स्वाहा MantrBr. i. 1. 15; अन्यदेव तद्विदितात् अथो अविदितादधि KenU. 1. 4; यद्यप्यन्यदैकाहिकाद्वैश्चदेवं स्वस्त्यात्रेये निविदं दध्यात् ĀśvaŚS. I. vi. 9. 6; नञ्समासादन्यो भाववचनः स्वरोत्तरपदवृद्ध्यर्थम् Vār. 10 *on* P. v. 1. 119; MahāBh. ii. 368. 16 (*on* v. 1. 119); ii. 370. 9 (*on* v. 1. 121); न वै पदार्थादन्यस्यार्थस्योपलब्धिर्भवति वाक्ये। MahāBh. i. 218. 2 (*on* i. 2. 45); येषां पदानां समासस्ततोऽन्यस्य पदस्यार्थोऽन्यपदार्थः MahāBh. i. 426. 3 (*on* ii. 2. 24); यदि द्रव्यं साधनं नैतदन्यद्द्रव्यत्यभि हितात्। अथ हि गुणः साधनं भवत्येतदन्यदभिहितात् MahāBh. i. 442. 21 (*on* ii. 3. 1); न चान्य आकारादनन्तरो ङिदस्त्यन्यदतो लङः MahāBh. ii. 187. 19 (*on* iii. 4. 110); अन्यः स भावो वाह्यः प्रकृत्यर्थात् MahāBh. ii. 145. 16 (*on* iii. 3. 19); ii. 177. 19 (*on* iii. 4. 67); वाचकः सर्वलिङ्गानां द्रव्यादन्यो गुणः स्मृतः MahāBh. ii. 217. 5 (*on* iv. 1. 44); MīmāSū. 2282. 17 (*on* xii. 4. 27); यद्यान्यदसदतस्तदसत् VaiśeSū. ix. 1. 5 ; Upask. 377. 7 (*on* ix. 1. 5): निरुध्यमाने कारित्रं द्वौ हेतू कुरुतः त्रयः। जायमाने ततोऽन्यौ तु प्रत्ययौ तद्विपर्ययात् AbhidhK. 2. 63; AbhidhKoBh. 298. 4 (*on* 5. 27); तस्याभिधेयभावेन यः शब्दः समवस्थितः। तस्याप्युच्चारणे रूपमन्यत्तस्माद्विविच्यते VākyaPa. 1. 65; स्कन्धेभ्यः पुद्गलो नान्यस्तीर्थदृष्टिप्रसङ्गतः। नानन्योऽनेकताद्याप्तेः साध्वी तस्मादवाच्यता TattvSaṁ. 337; इतश्च शरीरादन्योमनोमयत्वादिगुणः BrahmSūBh. (Śaṅ.) 100. 17 (*on* i. 2. 5); नाम्नोऽन्यदर्थान्तरमुपदिष्टं वागाख्यम् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 155. 11 (*on* i. 3. 8); 161. 4 (*on* i. 3.12); 236. 5 (*on* i. 4. 6); 324. 15 (*on* ii. 1. 18); 325. 2 (*on* ii. 1. 18); 325. 18 (*on* ii. 1. 19); ऐकात्म्यविषयान्नान्यो वेदान्तवचसां यतः। लभ्यते विषयः कश्चित् BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 16; 471; तस्मादन्यो दिधिषूपतिः ManuBh. i. 282. 12 (*on* 3. 173); न ज्ञानादन्यदर्थस्य भासनम् Kāśi. ii. 171. 22 (*on* 5 (3). 200); समाहारः ... सोऽपि नान्यः समुच्चयात् SaraKaṇṭhā. 485. 2; अग्निहोत्रादिसाधुकृत्याया विद्योत्पत्त्यर्थाया अन्यापि विद्या ... साधुकृत्यानन्ता संभवत्येव BrahmSūBh. (Rā.) 725. 4 (*on* iv. 1. 17); VedāntKau. 395. 11 (*on* iv. 1. 17); किं ब्रह्मकार्यं जगद्ब्रह्मणोऽन्यदुतानन्यद् VedāntDī. 87. 2 (*on* ii. 1. 15); प्रभृत्यन्यार्थदिक्शब्दबहिरारादितरैः (पञ्चमी स्यात्। ... अन्यो भिन्नो वा मैत्रात्) SiddhaHe. ii. 2. 75; विशेषणविशेष्यतत्संबंधेभ्योऽनन्यदन्यद्वा। उपलक्षितं चोपलक्षणोपलक्ष्यतत्संबन्धेभ्योऽनन्यदन्यद्वा NyāySu. (Ja.) 375B. 5 (*on* ii. 2. 6); हेतुः साध्यादन्य एव भवति Upask. 144. 8 (*on* iii. 1. 7); ज्ञानम् ... आत्मनि लिङ्गमसिद्धविरुद्धानैकान्तिकेभ्योऽन्यत् Upask. 161. 15 (*on* iii. 1. 18); आरोपितस्य संयोगस्यात्यन्ताभावस्तु अनारोपितस्य संयोगस्यात्यन्ताभावादन्यः एव Nyāyāmṛ. 16B. 7; शैषिकाः अपत्यादिचतुरर्थान्तेभ्योऽन्यस्मिन् जातादावर्थे वेदितव्याः Prasā. i. 767. 16; अहंकारकार्यात्सृष्ट्यादेर्यदन्यत् पालनान्तर्यामित्वादिकम् तत् महत्तत्त्वादेव भवति SāṁkhyaPraBh. 162. 28 (*on* 6. 66); न चैवं घटादन्यः पट इत्यत्र कथमन्योन्याभावप्रतीतिरिति वाच्यम् अन्यत्वस्यापि पृथक्त्वरूपत्वात् Tarkāmṛ. 10. 20; **(used as noun) different, distinct or separate thing or idea etc.** स ह होमः पवत इत्यनुद्रुत्यैतस्य वा अन्ये स्युरिति प्रत्युवाच KauṣīBr. 16 .9 (73. 7); अन्यदेवाहुर्विद्ययान्यदाहुरविद्यया ĪśāU. 10. 13; KenU. 1. 3; आरभ्य कर्माणि गुणान्वितानि भावांश्च सर्वान् विनियोजयेद्यः। तेषामभावे कृतकर्मनाशः कर्मक्षये याति स तत्त्वतोऽन्यः ŚvetāU. 6. 4; आसनं वा सर्वत्रैवंभूतः। (कुर्यात्) वचनादन्यत् ĀśvaŚS. I. i. 1. 26; येनेतो गच्छेयुरन्येन प्रत्याव्रजेयुः LāṭyāŚS. iv. 4. 17; v. 9. 7; प्रैहि त्वं नगरं कृष्णे न भयं विद्यते तव। अन्येनाहं गमिष्यामि विराटस्य महानसम् MahāBhā. iv. 22. 27; अन्येऽपि यज्वनां लोका अन्ये चापि तपस्विनाम्। क्षमावतां च त्रींल्लोकान् शूरा गच्छन्ति भारत MahāBhā. vii. App. I (8). 273A. 1; xii. 65. 8; सुखदुःखे समाधाय पुमानन्येन गच्छति। अन्येनैव जनः सर्वः संगतो यश्च पार्थिव MahāBhā. xii. 279. 22; विपर्ययं न कुर्वीत वाससो बुद्धिमान्नरः। ... अन्यदेव भवेद्वासः शयनीये ... अन्यद्रथ्यासु देवानामर्चायामन्यदेव हि MahāBhā. xiii. 107. 79; न वा ण्यन्तेऽन्यस्य कर्तृत्वात् Vār. 9 *on* P. i. 3. 67; अन्यस्मिंश्चान्यस्मिंश्च रूपसामान्यात्तदेवेदमिति भवति MahāBh. i. 19. 7; (*on* ŚivSū. (Gr.) 1); i. 136. 18 (*on* i. 1. 56); यदि योऽल् चान्यश्च तत्र स्यादल्ग्रहणमनर्थकं स्यात् MahāBh. i. 213. 17 (*on* i. 2. 41); i. 240. 3 (*on* i. 2. 64); i. 292. 13 (*on* i. 3. 67); कर्ता चान्यश्च यः कर्ता तत्र मा भूत् MahāBh. i. 293. 24 (*on* i. 3. 78); अन्याश्चान्याश्च प्रादुर्भवन्ति MahāBh. i. 330. 2 (*on* i. 4. 30); i. 336. 9 (*on* i. 4. 51); किं यदेवोपमानं तदेवोपमेयमाहोस्विदन्यदुपमानमन्यदुपमेयम् MahāBh. i. 397. 6 (*on* ii. 1. 55); नञ्युक्तमिव युक्तं वा यत्किंचिदिह दृश्यते तत्रान्यस्मिंस्तत्सदृशे कार्यं विज्ञायते तथा ह्यर्थो गम्यते MahāBh. ii. 22. 14 (*on* iii. 1. 12); iii. 34. 13 (*on* vi. 1. 45); iii. 255. 18 (*on* vii. 1. 37); न त्वत्रास्ति विशेषः सति वा शय्यसति वा। अन्यदिदानीम् MahāBh. ii. 41. 10 (*on* iii. 1. 31); ii. 86. 22 (*on* iii. 1. 114); अन्यमिवेमं पश्यन्ति जनाः सोऽयमन्य इव दृश्यमानोऽन्यमिवात्मानं पश्यति। अन्यादृगिति MahāBh. ii. 107. 14 (*on* iii. 2. 60); ii. 417. 6 (*on* v. 3. 57); न पुनरन्यदपि पुंसः प्रतिपदं कार्यमुच्यते MahāBh. iii. 267. 19 (*on* vii. 1. 74); तुल्या च कारणश्रुतिरन्यैरङ्गाङ्गिसंबन्धः MīmāSū. iv. 4. 36; स आहवनीयः स्यादाहुतिसंयोगात्। अन्यो वोद्धृत्याहरणात् MīmāSū. xii. 4. 27; भेदव्यपदेशाच्चान्यः BrahmSū. i. 1. 21; BrahmSūBh. (Śaṅ.) 67. 6 (*on* i. 1. 21); मृते जीवति वा पत्यौ या नान्यमुपगच्छति। सेह कीर्तिमवाप्नोति YājñSm. 1. 75; VīraMi. 138. 6 (*on* 1. 75); असत्त्वभूतो भावश्च क्रियान्येनाभिधीयते VākyaPa. 2. 197; 2. 261; 2. 263; अन्यत् सामान्यलक्षणम् NyāyBi. 1. 16; परिहृतभुजंगसंगः समनयनो न कुरुषे वृषं चाधः। नन्वन्य एव दृष्टस्त्वमत्र परमेश्वरो जगति Kāvyālan. (Ru.) 10.17; तस्य तस्य अन्योऽन्यश्चाचार्यः IṣṭaSi. 241. 19; नपुंसकमन्यैनैकं च वा ŚākaṭāVyā. ii. 1. 91; प्रोक्तानि काम्यकर्माणि प्रयोगेऽन्यत् समर्चयेत् TantrRā. 6. 34; अन्यान्यवयवानि स्युरन्यानि परमेश्वरि TantrRā. 7. 67; कर्त्रादीनां समावेशः सहान्यैर्यः क्रियादिषु ... सहोक्तिः सा SaraKaṇṭhā. 481. 5; देशः पुरं निवासश्च सभा वेश्मासनानि च। यद्यदीदृशमन्यच्च तत्तच्छ्रेयस्करं मतम् SamarāSū. 1. 4

अस्मात्प्राप्तिविषयात्कर्मणो विद्योत्पादकादिरूपादन्याप्यलब्धविषया कृत्यास्ति (विद्या) VedāntPāSau. 395. 6 (*on* iv. 1. 12); प्रात: साज्यगुळं शरत्सु विहितं ग्रीष्मे च शाल्योदनम्। सायं तल्लवणेन तैलसहितं त्वन्येषु तद्व्यत्ययात् MātaLī. 11. 28; सूर्याद्देवतायां चाप्। सूर्यस्य स्त्री देवता सूर्या। अन्या सूरी PrakriKau. i. 360. 2; (तृतीयासप्तम्योर्बहुलम्) क्वचिदन्यदेव स्यात् PrakriKau. i. 474. 6; अन्यस्मिन्नान्योऽयं यत्र च भवतीह कारणं प्रीते: KandaCū. ii. 1. 78; (मायाम्) अजो ह्येको जुषमाणोऽनुशेते जहात्येनां भुक्तभोगामजोऽन्य: VedāntPari. 99. 2; वाक्यम् ... लौकिकं त्वाप्तोक्तं प्रमाणम्। अन्यदप्रमाणम् TarkSaṁ. (A.) 53. 21; विशेषणविशेष्ययो: समानलिङ्गत्वमेव ह्यौत्सर्गिकं तत्र च साक्षादन्वयोऽभेदेनेत्यन्यदेतत् AlaṅkāKau. (Vi.) 72. 6; **(with Abl.) different, distinct or separate thing or idea from** पदार्थादन्यस्यानुपलब्धिरिति चेत् पदार्थाभिसंबन्धस्योपलब्धि: Vār. 4 *on* P. i. 2. 45; आत्मन: ... अन्यत् अत्यन्तव्यतिरिक्तम् SyādvāMañ. 8(78); **2Aii (with *anya*) different, i.e. various** यत्रौषधयो बह्वीरन्या अन्या इव स्युस्तस्मिन्यजेत पशुकाम: KāṭhS. 25. 2 (ii. 104. 17); गायत्री वै प्रातस्सवनस्य ज्यैष्ठ्यम्। तद् यत् तत्रान्यदन्यच् छन्द: क्रियतेऽथ तद् गायत्रमित्याख्यायते JaimiBr. 1. 280; अन्यदन्यद् वै प्राणेभ्योऽन्नम् आहरन्ति। तस्मादन्यैरन्यै: सामभि स्तुवन्तेऽन्या अन्या अनुशंसन्ति समाना एव गृहा इति JaimiBr. 2. 39; समानी: परस्ताहचो भवन्त्यन्यत् अन्यत् साम JaimiBr. 2. 380; अन्यामन्यां धनावस्थां प्राप्य वैशेषिकीं नरा:। अतृप्ता यान्ति विध्वंसम् MahāBhā. xii. 317. 19; यद्यपि तावदत्रैतच्छक्यते वक्तुं यत्रान्या चान्या च क्रिया यत्र खलु सैव क्रिया तत्र कथम् MahāBh. i. 257. 1 (*on* i. 3. 1); i. 442. 17 (*on* ii. 3. 1); आकृतिरन्या चान्या च भवति द्रव्यं पुनस्तदेव MahāBh. i. 7. 17 (*on* i. 1. 1); प्रतिवेदान्तं ह्यन्यान्या सृष्टिरुपलभ्यते BrahmSūBh. (Śaṅ.) 250. 2 (*on* i. 4. 14) [Vaija. 228. 2 gives *anya* as a synonym of *vibhinna*]; **(used as noun) various things** अन्यास्वन्यासु स्तुवन्ति समानेन साम्ना JaimiBr. 2. 380; क्रीडनकद्रव्याणि ... तत्र कन्दुकम् ... अन्यदन्यच्च संदर्शयेत् KāmSū. 210. 15 (3.3); **2Aiii different, i.e. disturbed** मा भून्मतिस्ते नृप काचिदन्या BuddhaC. 1. 67; **2Aiv different, i.e. immaterial or irrelevant** ते तु भावा ज्ञानाकारा: बहिर्वेत्यन्यदेतत् Kāśi. ii. 171. 26 (*on* 5 (3). 200); **2B (animate) i different, distinct or separate** या पूर्वं पतिं वित्त्वाथान्यं विन्दतेऽपरम् AV. ix. 5. 27; पूर्वा३र्धेऽन्यां जनंताया गां निदध्यांज्ञ-घना३र्धेऽन्यांमपि MaiS. ii. 1. 9 (ii. 10. 18); अथ योऽन्यां देवतामुपास्तेऽन्योऽसावन्योऽहमस्मीति न स वेद BṛĀraU. i. 4. 10; हन्यां सदैव भुजगम् ... अन्ये ते भुजगा विप्र ये दशन्तीह मानवान् MahāBhā. i. 10. 3; अन्यानपि स न: क्षुद्र शङ्कसे पापभावित: MahāBhā. vii. 1157*. 2; अन्यो हि न ह्येकरथेन मर्त्यो युध्येत य: पाण्डवमिन्द्रकल्पम् MahāBhā. viii. 366*. 7; xii. 11. 7; xii. 211. 27; xii. 295. 20; अहमेव हि संमोहादन्यमन्यं जनाज्जनम्। मत्स्यो यथोदकज्ञानादनुवर्तितवानिह। ... अनुवर्तितवान्मोहादन्यमन्यं जनाज्जनम् MahāBhā. xii. 295. 24; xii. 296. 10; अन्य एव तथा मत्स्यस्तथान्यदुदकं स्मृतम्। न चोदकस्यं स्पर्शेन मत्स्यो लिप्यति सर्वश: MahāBhā. xii. 303. 15; xii. 306 74; अन्यो गोषु स्वामी। अन्यो गवां स्वामी MahāBh. i. 454. 11 (*on* ii. 3. 22); अन्यो राजा त्वमन्यश्च तस्मात्कुरु यदुच्यते Rāmā. ii. 100. 10; v. 9. 3; नान्योऽयमिति यत्र स्यादन्यस्मिन्प्रीतिकारणे तन्त्रज्ञै: कथ्यते सापि प्रीति: संप्रत्ययात्मिका KāmSū. 93. 17 (2. 1); न चात्र जीवघनशब्देन प्रकृतोऽभिधातव्य: पर: पुरुष: परामृश्यते येन तस्मात्परात्परोऽयमीक्षितव्य: पुरुषोऽन्य: स्यात् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 163. 6 (*on* i. 3. 13); प्राय: ... अमी दिवो विटपिन: किं तैर्ममान्यो भर: ĀścaCū. 6. 4; अन्या गणिका अन्या पुंश्चली ManuBh. i. 400. 5 (*on* 4. 211); अन्यो जीवो भवेदेष तथान्यच्च शरीरकम् BṛKathāK. 73. 142; सत्यामन्यां सवर्णायां धर्मकार्यं न कारयेत्। सवर्णासु विधौ धर्म्ये ज्येष्ठया न विनेतरा YājñaSm. 1. 88; स एवान्यो जात: सखि परिचिता: कस्य पुरुषा: Subhāṣi. 1138; **(with Abl.) different, distinct or separate from** दीक्षमाणस्येन्द्र एवेन्द्रियमादत्ते त्रिष्टुब्वीर्यं पञ्चदशस्तोम आयु: सोमो राज्यं पितरो यशस्कीर्तिमन्यो वा अयमस्मद्भवति AitBr. 34. 5 (868); यथा हि कदली नान्या त्वक्पत्रादपि दृश्यते। एवं विश्वस्य नान्यस्त्वं त्वत्स्थायीश्वर दृश्यते ViṣṇuP. i. 12. 67; न खलु जातिव्यक्तिव्यवहारवदन्या: काश्चिच्छक्तयो ब्रह्मणो व्यतिरेकिण्य: विद्यन्ते VākyaPa. 17. 3; ननु नास्ति तव ज्ञानप्रतिबन्धकारणरहितेश्वरादन्य: संसारी BrahmSūBh. (Śaṅ.) 39. 17 (*on* i. 1. 5); 40. 1 (*on* i. 1. 5); 55. 5 (*on* i. 1. 15); 56. 17 (*on* i. 1. 17); तस्मात्तस्मादान्तर-स्यान्तरस्यान्यस्यान्यस्यात्मन उच्यमानत्वात् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 58. 14 (*on* i. 1. 19); 58. 15 (*on* i. 1. 19); 58. 17 (*on* i. 1. 19); 67. 6 (*on* i. 1. 21); 67. 11 (*on* i. 1. 21); 73. 6 (*on* i. 1. 23); 101. 10 (*on* i. 2. 6); श्रुतिस्तु नान्योऽतोऽस्ति द्रष्टा नान्योऽतोऽस्ति श्रोता इत्येवंजातीयका परमात्मनोऽन्यमात्मानं वारयति BrahmSūBh. (Śaṅ.) 101. 12 (*on* i. 2. 6); 103. 10 (*on* i. 2. 20); यदि पुन: परमेश्वरादन्य-दृश्यत्वादिगुणकमक्षरं परिकल्प्येत नेयं परा विद्या स्यात् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 125. 19 (*on* i. 2. 21); 157. 11 (*on* i. 3. 8); योऽक्षिणि प्रसिद्धो द्रष्टा ... सोऽमृताभयलक्षणाद्ब्रह्मणोऽन्यश्चेत्स्यात् ... ततोऽमृताभयब्रह्मसामानाधिकरण्यं न स्यात् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 177. 2 (*on* i. 3. 19); 178. 3 (*on* i. 3. 19); 237. 12 (*on* i. 4. 6); 238. 2 (*on* i. 4. 6); 263. 4 (*on* i. 4. 20); 264. 12 (*on* i. 4. 22); 315. 12 (*on* ii. 1. 14); 317. 6 (*on* ii. 1. 15); ब्रह्म ... शारीरादधिकमन्यत् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 328.3 (*on* ii. 1. 22); यस्तु परमात्मनोऽन्यमात्मानं जानाति स बध्यते ŚvetāUBh. 87. 14 (*on* 1. 6); एवं देहद्वयादन्य आत्मा पुरुष ईश्वर: AparoAnu. 40; सर्वेभ्य एव आदित्यादिजीवेभ्योऽन्य एव परमात्मा BrahmSūBh. (Rā.) 216. 16 (*on* i. 1. 22); जीव: ... यदा स्वस्मादन्यं सर्वस्येशम् ... निखिलजगन्नियमनरूपं पश्यति तदा वीतशोको भवति BrahmSūBh. (Rā.) 279. 16 (*on* i. 3. 4); एवमहंकृति: शरीरादन्यस्यात्मनो लिङ्गम् Aparā. 1013. 17 (*on* 3. 174); मुक्तेभ्योऽप्यन्य: एव ... विष्णु: Tattvodyo. 5A. 7; VedāntPāSau. 36. 20; (*on* i. 1. 22); द्वितीये तु स्वात्मनोऽन्यमनन्यं वा ŚatDū. 143. 1; सर्वसेव्यम् ईशं जीवादन्यम् TattvPrakā. 20A. 13 (*on* i. 1. 17); जीव: किं ब्रह्मणोऽन्योऽनन्यो वेत्यपि विकल्पस्सूचित: NyāySu. (Ja.) 206A. 3 (*on* i. 4. 6); मण्डलाभिमानिनोऽस्मात् चेतनरूपात् आदित्यादन्य एव हिरण्मयरूप: परमेश्वर: BrahmSūBh. (Śrī.) i. 267. 7 (*on* i. 1. 22); अथान्यो देवदत्ताद्यज्ञदत्त: Prasā. i. 430. 15; विषकेशरणेभ्य: सोऽमुष्टिरन्या तु जीवनी KalpaK. 307. 524; **(used as noun) different, distinct or separate one** यक्ष्मगृहीतामन्यां वा ब्रह्मचर्ययुक्त: पुष्करसंवर्तमूलै: ... अङ्गानि संमृश्य प्रतीचीनं निरस्येत् ĀpaGS. iii. 9. 10; अर्हत्त्वमासाद्य ... स एव धृत्यान्य इवाबभासे Saund. 17. 61; निर्देशाच्छेषभक्षोऽन्यै: प्रधानवत् MīmāSū. vi. 4. 4; षट्कर्मैको भवत्येषां त्रिभिरन्य: प्रवर्तते ManuSm. 4. 9; अर्थोष्मणा विरहित: पुरुष: स एव त्वन्य: क्षणेन भवतीति विचित्रमेतत् ŚatTrayī. 512 यस्य हि प्रसिद्धो वस्तुभेद: यथा केसरादिमानाकृतिविशेषोऽन्वयव्यतिरेकाभ्यां सिंहशब्दप्रत्ययभाङ् मुख्योऽन्य: सिद्ध: ततश्चान्य: पुरुष: BrahmSūBh. (Śaṅ.) 32. 6 (*on* i. 1. 4); अन्य: प्रपञ्चासंस्पृष्ट: ŚvetāUBh. 227. 2 (*on* 6. 6); अब्राह्मणाधर्मगिरोर्नञेषु नामान्वयादाश्रितपर्युदास:। अन्यं विरुक्तं च समाभिधत्ते नोद्यन्तमित्यादिषु धातुयोगात् SaṁkṣeŚā. 1. 406 (i. 302. 14); तन्वी नवानुरागेण सान्यैव घटिताभवत् NavaSāC. 6. 50; अन्यं सन्तं परमात्मानं स्वयमिति मन्यमान: ViṣṇuTaNi. 10A. 6; पित्रादीनामथान्येषां श्राद्ध-शेषान्नभोजनम्। व्रतिनां विधवानां च यतीनां च विगर्हितम्। अन्ये भिन्नगोत्रा: NirṇaSi. 328. 10; य: कदम्बकुलाभ्यन्तरगतोन्यो वा ... हरे [त स पञ्चमहापातक] [सं]यु[क्तो] भवति EI. viii. 148.11; भद्र कस्त्वं किं करालोऽथवा अन्य: JānaPa. 4. 3 (2) [Kośas give *anya* as the synonym of following words : *asadṛśa*, Vaija. 228. 2; DharK. 1828; AnekāK. 617; *bhinna*, AnekāSaṁ. 2. 273; AbhidhāCin. 1468; *vibhinna*, Vaija. 228. 2; and they give *anya* in the sense of following words : *asadṛśa*, AnekāSaṁ. 2. 336; NānārthāSaṁ. i. 40.1; MediK. 120.5; *asamāna*, TrikāŚe. iii. 3. 305; ViśvaPra. 116. 14; ViśvaLoK. 253.1; *bhinna*, AmaK. 218. 9; TrikāŚe. iii. 3. 305; ViśvaPra. 116. 14; NānārthāSaṁ. i. 40. 1; NānārthaRaMā. 848; ViśvaLoK. 253. 1; ŚabdaRa. (Vā.) 3375; *sadṛśetara*, NānarthSaṁ. 7. 65; and they also give *anya* as the meaning of following words : *antara*, AnekāK. 733; NānārthaMa. 1543; *bhinna*, NānārthāSaṁ. i. 41. 18]; **(with Abl.) different, distinct or separate one from** बुध्यमानाप्रबुद्धाभ्यामन्य एव तु निर्गुण: MahāBhā. xiii. App. 11(295); भेदव्यपदेशाच्चान्य: BrahmSū. i. 1. 22; अन्य इत्यर्थग्रहणात्। अन्य: कृष्णात् PrakriKau. i. 430. 6; एते क्षत्रियादन्यस्य संभवन्ति AṇuBh. 94. 1 (*on* i. 3. 35); अन्यो भिन्न इतरो वा कृष्णात् SiddhāKau. 149B. 10 (*on* ii. 3. 29); **2Bii (with Abl.) separate from, i.e. estranged from** (वार्ष्णेय:) न च वित्तेन शक्योऽसौ नोद्यमेन न गर्हया। अन्यो धनंजयात्कर्तुम् MahāBhā. v. 85.11; **2Biii (used as noun) (with *anya*) various ones** किमस्य(प्य)-न्यैरन्यैर्द्वयमयमिदं जीवितमिह स्थितो भ्रांत्यानाविस्त(?)मिव मनुजे स्थास्तु मरणं(णम्) EI. xxi. 55. 31; **3A (inanimate) i one or some** ते अ॒न्याम॑न्यां न॒द्यं॑ सनिष्णत ṚV. i. 131.5; स॒मन्या यन्त्यु॒प॑ यन्त्य॒न्या: ṚV. ii. 35. 3; अ॒न्यद॒द्य कर्व॑रम॒न्यदु श्वोऽस॑च्च सन्मु॒हु॑राच॒क्रिरिन्द्र॑: ṚV. vi. 24. 5; शु॒क्रं ते॑ अ॒न्यद् य॑ज॒तं ते॑ अ॒न्यद् विषु॑रूपे अह॑नी॒ द्यौरि॑वासि । ... पू॒षन् ṚV. vi. 58. 1; प्रा॒चीन॑म॒न्यद॒नु व॑र्तते॒ रज॑: उ॒द॒न्येन॑ ज्योतिषा यासि सूर्य ṚV. x. 37. 3; दि॒वि मे॑ अ॒न्य: प॒क्षो॑३॒ऽधो अ॒न्यम॑चीकृषम् ṚV. x. 119. 11; पु॑नरन्या॑नि पा॑त्राणि प्रयुज्य॑न्ते ना॑न्या॑नि MaiS. iv. 8. 8 (iv. 116.1); अन्येऽग्नय ऊर्ध्वाश्चीयन्तेन्यश्चोऽन्ये KāṭhS. 21. 4 (ii. 42. 14); अस्माद् वा ऊर्ध्वा अन्ये प्राणा वेनन्त्यवाञ्चोऽन्ये AitBr. 4.3 (86); आहुतिभागा वा अन्या देवता अन्या: स्तोमभागा: AitBr. 7. 8 (213); ए॒तस्य॒ वा॒ अ॒क्ष॒रस्य प्र॒शा॒सने गार्गि प्रा॒च्यो॒ऽन्या न॒द्य: स्य॒न्दन्ते॒ श्वे॒ते॒भ्य: प॒र्वते॑भ्य: प्र॒ती॒च्यो॒ऽन्या: ŚatBr. XIV. vi. 8. 9; देवछन्दसानि वा अन्यान्यासन्नसुरछन्दसान्यन्यानि JaimiBr. 1. 192; पु॒रस्ता॑दाशी॒: खलु॒ वा अ॒न्यो य॒ज्ञ:। उ॒परिष्टादाशीर॒न्य: TaiĀ. v. 4. 6 (605.

12); आतश्चाभिज्ञा अन्येन हि वस्नेनैकं गां क्रीणन्त्यन्येन द्वावन्येन त्रीन् MahāBh. i. 95. 16 (*on* i. 1. 38); [Kośas give *anya* in the sense of *eka*, AmaK. 2367; DharK. 24; AnekāK. 16; NānarthaMa. 89; and they give *anya* as the meaning of *eka*, Vaija. 228.3; NānārthSaṁ.19.1; NānārthāSaṁ. i. 40. 5; and AnekāSaṁ. 2. 2 gives *anya* as a synonym of *eka*] **(used as noun) one or something** आन्यं दिवो मातरिश्वा जभारामथ्नादन्यं परि श्येनो अद्रेः RV. i. 93. 6; क्षमेदमन्यद् दिव्य१न्यदस्य RV. i. 103. 1; अपान्यदेत्यभ्य१न्यदेति विषुरूपे अहनी संचरेते RV. i. 123. 7; (द्विजन्मा) अन्यस्यासा जिह्वया जेन्यो वृषा RV. i. 140. 2; अधत्तान्यं जठरे RV. ii. 22. 2; दिव्य१न्यः सदनं चक्र उच्चा पृथिव्यामन्यो अध्यन्तरिक्षे RV. ii. 40. 4; विश्वान्यन्यो भुवना जजान विश्वमन्यो अभिचक्षाण एति। सोमापूषणाववतं धियं मे RV. ii. 40. 5; अन्यदद्य कर्वरमन्यदु श्वोऽसच्च सन्मुहुराचक्रिरिन्द्रः RV. vi. 24. 5; अग्नीपर्जन्याववतं धियं मेऽस्मिन्हवे सुहवा सुष्टुतिं नः। इळामन्यो जनयद्गर्भमन्यः प्रजावतीरिष आ धत्तमस्मे RV. vi. 52. 16; मर्तेष्वन्यद् दोहसे पीपाय सकृच्छुक्रं दुदुहे पृश्निरूधः RV. vi. 66. 1; विश्वान्यन्यो भुवनाभिचष्ट ऋतूँरन्यो विदधज्जायते पुनः RV. x. 85. 18; दक्षं ते अन्य आ वातु परान्यो वातु यद्रपः RV. x. 137. 2; AV. iv. 13. 2; शणश्च मा जङ्गिडश्च विष्कन्धादभि रक्षताम्। अरण्यादन्य आभृतः कृष्या अन्यो रसेभ्यः AV. ii. 4. 5; सप्त छन्दांसि चतुरुत्तराणि अन्यो अन्यस्मिन्नध्यार्पितानि AV. viii. 9. 19; अहोरात्रे प्र जायेते अन्यो अन्यस्य रूपयोः AV. x. 8. 23; अर्वागन्यः परो अन्यो दिवस्पृष्ठाद्गुहा निधी निहितौ ब्राह्मणस्य AV. xi. 5. 10; सा नो भूमिर्गोष्वप्यन्ने दधातु AV. xii. 1. 4; समग्नयो विदुरन्यो अन्यम्। य ओषधीः सचते यश्च सिन्धून् AV. xii. 3. 50; सत्ये अन्यः समाहितोऽप्स्व१न्यः समिध्यते AV. xiii. 1. 50; xiii. 2. 43; ये कृत्वनो देवकृता य उतो मर्त्येभ्यः (v. l. य ऋष्ववो देवकृता य उतो ववृतेऽन्यः, Viśva.) सर्वास्तान्विश्वभेषजोऽरसां जङ्गिडस्करात् AV. xix. 35. 5; तन्मित्रस्य वरुणस्याभिचक्षे सूर्यो रूपं कृणुते द्योरुपस्थे। अनन्तमन्यद् रुशदस्य पाजः कृष्णमन्यद्धरितः सं भरन्ति AV. xx. 123. 2; त्वं सोम सुरया संविदानः प्रजामन्यः क्षत्रमन्यः पिपर्तु KāṭhS. 17. 19 (i. 264.4); परि त्वा गिर्वणो गिरोऽधि द्वयोरदधा उक्थ्यं वचः शुक्रं ते अन्यद्यजतं ते अन्यदपश्यं गोपामनिपद्यमानमिति AitBr. 4. 2 (84); द्वे वै यज्ञस्य वर्तनी वाचान्या संक्रियते मनसान्या KauṣīBr. 6. 11 (25. 22); सुवर्णः हिरण्यं द्वेधा विच्छिद्य। ऋजीषेऽन्यदाधूनुयात्। जुहुयादन्यत् TaiBr. I. iv. 7.4; तस्मादेकपात्पुरुषो हरत्यन्यं प्रति अन्येन तिष्ठति ṢaḍviBr. i. 3. 1; शीर्ष्णोद्गाता प्रतिपद्यत आत्मना होता। यां ह्येव प्राह तया प्रतिपद्यते। अथ यद् अन्यां प्राहान्यया प्रतिपद्यते विलोम तत् JaimiBr. 2. 46; कैतस्याह्नः प्रतिपद् ... मनश्च वाक् च ... सर्वेऽन्यस्मिन्कामाः श्रिताः सर्वानन्या कामान्दुहे AitĀ. I. iii. 2. 2; नाहमेवं ब्रवीमि। ब्रवीमीति होवाचान्यो ह्यन्यस्मिन् प्रतिष्ठित इति ChāndoU. vii. 24. 2; पशोर्देवतान्यद्यन्गर्भस्य पुरस्तान्नाभ्या अन्यदवदाय दैवतेष्ववदधाति ĀpaŚS. ix. 19. 8; उखे करोति ... ह्रसीयसीमन्यां वर्षीयसीमन्याम् MānŚS. 107. 1; प्रतिप्रस्थाता ... रौहिणौ जुहोति पुरस्तादन्यं वषट्कारस्य पुरस्तादन्यमनुवषट्कारस्य MānŚS. 110. 5; अन्यस्मिन्नृप कर्तव्ये त्वमन्यत् कुरुषेऽनघ MahāBhā. i. 192. 28; रुद्रेण शुक्रं सिक्तम् ... संभूतं लोहितोदे तु शुक्रशेषमवापतत्। सूर्यरश्मिषु चाप्यन्यदन्यच्चैवापतद्भुवि। आसक्तमन्यद्वृक्षेषु तदेवं पञ्चधापतत् MahāBhā. iii. 220. 11; लुगप्यनित्यः ... अन्यस्य कृतेऽल्लोपे प्राप्नोत्यन्यस्याकृते MahāBh. i. 53. 4 (*on* i. 1. 4); अन्यस्य तुल्यास्यप्रयत्नोऽन्यस्य सवर्णसंज्ञो मा भूत् MahāBh. i. 62. 16 (*on* i. 1. 9); अनित्यो लुक्। अन्यस्य कृते शीभावे प्राप्नोत्यन्यस्याकृते MahāBh. i. 68. 1 (*on* i. 1. 11); i. 286. 4 (*on* i. 3. 60); ii. 10. 11 (*on* iii. 1. 13); iii. 4. 7 (*on* vi. 1.1); न खल्वप्यन्यत्प्रकृतमनुवर्तनादन्यद्भवति न हि गोधा सर्पन्ती सर्पणादहिर्भवति MahāBh. i. 82. 3 (*on* i. 1. 23); iii. 39. 6 (*on* vi. 1. 50); प्रजामेका रक्षत्यूर्जमेकेति। अन्येत्यर्थः। सधमादो द्युम्न एकास्ताः। अन्या इत्यर्थः MahāBh. i. 84. 1 (*on* i. 1. 24); i. 321. 27 (*on* i. 4. 21); ii. 412. 8 (*on* v. 3. 52); अन्यस्यान्तरतमोऽन्यस्य स्थाने मा भूत् MahāBh. i. 122. 23 (*on* i. 1.50); एवमर्थ. एवायं यत्नः क्रियतेऽन्यस्य कार्यमुच्यमानमन्यस्य यथा स्यादिति MahāBh. i. 134. 14 (*on* i. 1. 56); नान्यस्यासिद्धवचनादन्यस्य भावः। न ह्यन्यस्यासिद्धत्वादन्यस्य प्रादुर्भावो भवति MahāBh. i. 146. 25 (*on* i. 1. 57); युक्तं तत्र यदेकादेशशास्त्रं तुकशास्त्रेऽसिद्धं स्यात्। अन्यदन्यस्मिन् MahāBh. i. 147. 8 (*on* i. 1. 57); अन्येन चान्यस्य विधिर्भवति MahāBh. i. 182. 24 (*on* i. 1. 72); कथं हीको नाम हलन्तः स्यादन्यस्यान्यः MahāBh. i. 197. 13 (*on* i. 2. 10); अन्यद्भवान्पृष्टोऽन्यदाचष्टे MahāBh. i. 219. 16 (*on* i. 2. 45); i. 258. 20 (*on* i. 3. 1); i. 425. 15 (*on* ii. 2. 24); न खल्वप्यन्यत्प्रकृतमनुवर्तनादन्यद्भवति MahāBh. i. 276. 9 (*on* i. 3. 12); यत्तर्ह्यन्यत्करिष्यामीत्यन्यत् करोति MahāBh. i. 333. 17 (*on* i. 4. 50); कथं ह्यन्यस्य लिङ्गसंख्याभ्यामन्यस्योपचारः स्यात् MahāBh. i. 422. 15 (*on* ii. 2. 24); अन्यस्य कृतेषु डारौरस्सु प्राप्नोत्यन्यस्याकृतेषु MahāBh. i. 500. 8 (*on* ii. 4. 85); अन्यस्यात्रोदात्तत्वमन्यस्य लोपः MahāBh. ii. 9. 11 (*on* iii. 1. 3); ऊहिरपि वह्यर्थे वर्तते। कथं पुनरन्यो नामान्यस्यार्थे वर्तते MahāBh. ii. 90. 4 (*on* iii. 1. 131); iii. 36. 15 (*on* vi. 1. 45); उपेयञ्जहात्यन्यद्दृष्टो द्रव्यान्तरेष्वपि MahāBh. ii. 217. 4 (*on* iv. 1. 44); सुप्सुपेति वर्तमानेऽन्यस्य चान्यस्य च समासो भवति MahāBh. ii. 392. 1 (*on* v. 2. 94); शिल्पिनः ... अन्येन शुद्धं धौतकं कुर्वन्त्यन्येन शैफालिकमन्येन माध्यमिकम् MahāBh. ii. 413. 25 (*on* v. 3. 55); कथमन्यस्योच्यमानमन्यस्य बाधकं स्यात् MahāBh. iii. 6. 4 (*on* vi. 1. 2); iii. 232. 16 (*on* vi. 4. 163); iii. 263. 17 (*on* vii. 1. 72); iii. 315. 5 (*on* vii. 2. 117); iii. 354. 8 (*on* vii. 4. 61); नान्यस्यासिद्धवचनादन्यस्य भावः। न ह्यन्यस्यासिद्धवचनादन्यस्य प्रादुर्भावः MahāBh. iii. 65. 19 (*on* vi. 1. 86); अनित्या आड्याट्स्याटः। अन्यस्य कृत आमि प्राप्नुवन्त्यन्यस्याकृते MahāBh. iii. 221. 17 (*on* vi. 4. 130); अनित्यो लोपः। अन्यस्य कृतायां वृद्धौ प्राप्नोत्यन्यस्याकृतायाम् MahāBh. iii. 345. 15 (*on* vii. 4. 1); अन्यद्ध दूरमन्यदनन्तिकम् MahāBh. iii. 378. 5 (*on* viii. 1. 55); उदात्तत्वमप्यनित्यम्। अन्यस्य कृत आटि प्राप्नोत्यन्यस्याकृते प्राप्नोति MahāBh. iii. 390. 9 (*on* viii. 2. 6); कथं पुनरन्यो नामान्यस्यार्थे वर्तते MahāBh. iii. 408. 21 (*on* viii. 2. 48); अन्यदुप्तं जातमन्यदित्येतन्नोपपद्यते ManuSm. 9. 40; अन्यत् प्रस्तुतमन्यदापतितम् PañcRā. 1. 36 (1); तेषां पृथक्कृतानां निरवदानं यथान्येषां हविः पृथक्त्वात् SaṅkarKā. ii. 2. 33 (AOR. Madras Ed. 86); यद्यस्ति सर्गकालेऽपि द्वयमप्यपरं भवेत्। एवमन्यस्य सद्भावे द्वयमन्यत्प्रसज्यते TattvSaṁ. 102; केचिदन्यं धर्ममाहुः। केचिदन्यम् ŚābaBh. 10. 3 (*on* i. 1. 1); न ह्यन्यस्य (वचनस्य) वितथभावेऽन्यस्य वैतथ्यं भवितुमर्हति ŚābaBh. 17. 5 (*on* i. 1. 2); अन्यदिच्छति अन्यत्करोति ŚābaBh. 1353. 10 (*on* vi. 1. 3); स तत्र कियत्कालं यावदतिष्ठत् तावत् (v. l. अन्यस्मिन्नहनि कपिञ्जलः शालिभक्षणादतीवपीवरतनुः स्वाश्रयं संस्मृत्य तत्रैव समायातः) PañcT. 3. 46 (15) (304. 2); ŚlokaVār. 5(7). 244 (213. 3); अन्यस्यामानीयमानायां श्रुतहानमश्रुतकल्पना च ṬupṬ. 14. 20 (*on* iv. 1. 40); कोऽयमध्यासो नाम ... सर्वथापि तु अन्यस्यान्यधर्मावभासतां न व्यभिचरति। तथा च लोकेऽनुभवः शुक्तिका हि रजतवदवभासते BrahmSūBh. (Śaṅ.) 2. 10 (*on* i. 1. 0); नन्वन्यस्य भावेऽप्यन्यस्योपलब्धिर्नियता दृश्यते BrahmSūBh. (Śaṅ.) 317. 8 (*on* ii. 1. 15); अन्यत् ... क्रियां कारयतीति चेत् न, अन्यस्य स्वतस्सिद्धत्वाविषयत्वाद्यनुपपत्तेः UpadeSā. 97. 5; किमिदमसंगतमस्मिन्नादावन्यत्तथान्यदन्ते च। यत्नेनोप्ता माषाः स्फुटमेते कोद्रवा जाताः Kāvyālaṅ. (Ru.) 11. 19; नान्यस्यान्यार्थतायां प्रमाणमस्ति ManuBh. i. 200. 6 (*on* 3. 1); अन्यदुच्छृङ्खलं सत्त्वमन्यच्छास्त्रनियन्त्रितम् Hitopa. 3. 95; अन्यस्यान्यथा भानं धीहतम् NayaVi. 87. 4 (*on* i. 1. 5); रूपं तु दृश्यते स्पर्शः प्राप्यते। तस्मादन्यत् दृष्ट्वान्यस्मिन् प्राप्यमाणे निर्धारणं नास्ति TarkBhā. (Mo.) 2. 4; ĀryaSaŚa. 29; स समाधिर्यदन्यस्य गुणोऽन्यत्र निवेश्यते Vāgbhaṭā. 3. 11; पूर्वमपि स एव। न ह्यन्यस्यान्य(?नन्य)त्वं युज्यते BrahmSūBh. (Ma.) 25A. 2 (*on* ii. 1. 14); 47A. 2 (*on* iii. 1. 24); न चान्यस्यान्यरूपत्वं विकृतत्वेऽपि दृश्यते AnuVyā. 15B. 5 (*on* 1. 1); अन्यस्यान्यभावासंभवात् सोमाख्यशरीरभावः स्वकृतपुण्यफलभोगाय युज्यते VedāntKau. 268. 20 (*on* iii. 1. 22); निमज्य यो रत्ननिधौ श्रीमान्सोमेश्वरं शनैः। अभ्यर्च्य काञ्चनैः पद्मैर्[था]न्यत्तु न्यवेदयत् EI. i. 260. 23; **(with Gen. dual) one of the two things** यदी मातरो जनयन्त वह्निम् अन्यः कर्ता सुकृतोरन्य ऋन्धन् RV. iii. 31. 2 (Sāy. तयोर्मध्ये); अन्या वामन्यामप्येति RV. iii. 33. 2; VājaS. 12. 88; नाना चक्राते यम्या३ वपूंषि तयोरन्यद्रोचते कृष्णमन्यत् RV. iii. 55. 11; iii. 55. 15; निर्दिष्टभागो वा एतयोरन्योऽनिर्दिष्टभागोऽन्यस्तौ संभवन्तौ यजमानम् TaiS. II. ii. 4. 6; सामप्यसं वा एतयोरन्यत् TaiĀ. v. 10.1 (636.16); **3B (animate) i one or some** परोक्षं वा अन्ये देवा इज्यन्ते प्रत्यक्षमन्ये TaiS. I. vii. 3. 1; द्वया वै देवाः ... सोमपा अन्येऽसोमपा अन्ये हुतादोऽन्येऽहुतादोऽन्ये MaiS. i. 4. 6 (i. 54.4); सृष्टा वा अन्याः प्रजा आसन्नसृष्टा अन्या MaiS. i. 10. 5 (i. 145. 7); भागिनीर्वा अन्याः प्रजा अभागा अन्या MaiS. ii. 5. 1 (ii. 47. 1); तस्माद्यायावरा अन्याः प्रजाः क्षेम्या अन्या MaiS. iii. 2. 2 (iii. 16. 16); वीरस्था वा अन्ये पशवोऽवीरस्था अन्ये ये पुरस्तात्पुरोडाशास्ते वीरस्था ये पश्चात्पुरोडाशास्तेऽवीरस्थाः KāṭhS. 12. 8 (i. 170. 23); देवासुराः ... स्वायामन्ये मर्यादायामयतन्त स्वायामन्ये JaimiBr. 1. 196; वृक्षेभ्योऽन्ये तु कपयो नर्दन्तो मधुदर्पिताः। अन्ये वृक्षान्प्रपद्यन्ते प्रपतन्त्यपि चापरे Rāmā. vi. 4. 61; अग्रतः तस्य सैन्यस्य श्रीमान्रामः ... अन्ये मध्येन गच्छन्ति पार्श्वतोऽन्ये प्लवंगमाः। सलिले प्रपतन्त्यन्ये मार्गमन्ये न लेभिरे Rāmā. vi. 15. 29; कश्चेदानीमन्यो भवज्जातीयकः पुरुषः शब्दानां साधुः स्यात् MahāBh. i. 8. 28 (i. 1. 0); अन्योऽपि मनुष्यः सुहृत् कार्यमपेक्ष्य जहाति जीवन्तम् ManuBh. ii. 80. 23 (*on* 8. 17); नो खल्वन्येन पुरुषेणोपलब्धेऽपि विषयेऽन्यस्य उपलब्धुरिच्छा भवति Bṛha. 215. 4; लोलैर्लोचनवारिभिः ... पादप्रणामैः परैरन्यास्ता विनिवारयन्ति कृपणाः प्राणेश्वरं प्रस्थितम् ŚārṅgaPa. 3395; इह हि भुवनान्यन्ये धीराश्चतुर्दश भुञ्जते Subhāṣi. 532; **(used as noun) one or someone** हरिरन्यस्यां भवति

स्वधावाञ्छुक्रोअन्यस्यां दन्दशे सुवर्चाः ṚV. i. 95. 1; अभि द्विजन्मा त्रिवृदन्नमृज्यते संवत्सरे वावृधे जग्धमी पुनः। अन्यस्यासा जिह्वया जेन्यो वृषा न्यन्येन वनिनो मृष्टवारणः ṚV. i. 140. 2; अपाङ् प्राङेति स्वधया गृभीतोऽमर्त्यो मर्त्येना सयोनिः। ता शश्वन्ता विषूचीना वियन्ता न्यन्यं चिक्युर्न नि चिक्युरन्यम् ṚV. i. 164. 38; हरी अन्यस्य पीपयन्त वाजैर्मथ्ना रजांस्यश्विना वि घोषैः ṚV. i. 181. 5; अन्यस्या गर्भमन्य ऊं जनन्त ṚV. ii. 18. 2; दिव्यन्यः सदनं चक्रे उच्चापृथिव्यामन्यो अध्यन्तरिक्षे ṚV. ii. 40. 4; विश्वान्यन्यो भुवना जजान विश्वमन्यो अभिचक्षाण एति ṚV. ii. 40. 5; प्रप्रान्ये यन्ति पर्यन्य आसते येषां सख्ये असि श्रितः ṚV. iii. 9. 3; सं यज्ञनौ सुधनौ विश्वशर्धसाववेदिन्द्रो मघवा गोषु शुभ्रिषु। युजं ह्यन्यमकृत प्रवेपन्युदीं गव्यं सृजते सत्वभिर्धुनिः ṚV. v. 34. 8; शृण्वे वीर उग्रमुग्रं दमायन्नन्यमन्यमतिनेनीयमानः ṚV. vi. 47. 16; इळामन्यो जनयद्गर्भमन्यः ṚV. vi. 52. 16; अरुषस्य दुहितरा विरूपे स्तृभिरन्या पिपिशे सूरो अन्या ṚV. vi. 49. 3; सोममन्य उपासदत् पातवे चम्वोः सुतम्। करम्भमन्य इच्छति ṚV. vi. 57. 2; vi. 57. 3; वज्रेणान्यः शवसा हन्ति वृत्रं सिषक्त्यन्यो वृजनेषु विप्रः ṚV. vi. 68. 3; मरुतः ... मक्षू रायः सुवीर्यस्य दात नू चिद्यमन्य आदभदरावा ṚV. vii. 56. 15; सम्राळन्यः स्वराळन्य उच्यते वां महान्ताविन्द्रावरुणा महावसू ṚV. vii. 82. 2; अजामिमन्यः श्नथयन्तमातिरद्दभ्रेभिरन्यः प्र वृणोति भूयसः ṚV. vii. 82. 6; वृत्राण्यन्यः समिथेषु जिघ्नते व्रतान्यन्यो अभि रक्षते सदा ṚV. vii. 83. 9; आप ... देवीरिन्द्रं वरुणम् ... धुः। कृष्टीरन्यो धारयति ... वृत्राण्यन्यः ... हन्ति ṚV. vii. 85. 3; अख्खलीकृत्या ... अन्यो अन्यमुप वदन्तमेति ṚV. vii. 103. 3; vii. 103. 4; स्वाहान्ये स्वधयान्ये मदन्ति ṚV. x. 14. 3; अहं न्यन्यं सहसा सहस्करम् ṚV. x. 49. 8; विश्वान्यन्यो भुवनाभिचष्टे ऋतूँरन्यो विदधज्जायते पुनः ṚV. x. 85. 18; AV. vii. 81. 1; xiii. 2. 11; xiv. 1. 23; न वा अरण्यानिर्हन्त्यन्यश्चेन्नाभिगच्छति ṚV. x. 146. 5; विश्वान्यन्यो भुवनाभिचष्ट ऋतूँरन्यो विदधज्जायते पुनः ṚV. (Khila.) iii. 22. 10; स्विष्टमद्यान्यः करदिषा स्वभिगूर्तमन्य ऊर्जा स्वतवसेमं यज्ञं दिवि देवेषु धत्तां वीतामाज्यस्य होतर्यज ṚV. (Khila.) v. 7 (1). 8; सहस्रमन्यान् प्र सुवामि साकम् AV. i. 10. 2; अन्यो अन्यं न जानात् AV. iii. 2. 6; अन्यो अन्यमभि हर्यत वत्सं जातमिवाघ्न्या AV. iii. 30. 1; अन्यो अन्यस्मै वल्गु वदन्त एत AV. iii. 30. 5; अपाङ् प्राङेति स्वधया गृभीतोऽमर्त्यो मर्त्येना सयोनिः। ता शश्वन्ता विषूचीना वियन्ता न्यन्यं चिक्युर्न नि चिक्युरन्यम् AV. ix. 10. 16; प्रान्या तन्तूंस्तिरते धत्ते अन्या AV. x. 7. 42; मृधा वा एषोऽभिषण्णो यस्मात् समानेष्वन्यः श्रेयान् TaiS. II. iv. 2. 3; अन्या वो अन्यामतु मा प्रयुक्त TaiS. IV. iii. 11. 4; यः। नः प्रथमोऽन्योऽन्यस्मै द्रुह्यात् TaiS. VI. ii. 2. 2; KāṭhS. 24. 9 (ii. 100.7); KapiKaS. 38. 2 (206. 5); कृण्वानो अन्यं अधरान्त्सपत्नान् MaiS. i. 2. 10 (i. 20. 13); अत्यन्यानगां नान्यानुपागामर्वाक्त्वा परेभ्यः परोऽवरेभ्योऽविदम् MaiS. i. 2. 14 (i. 23. 1); यो नस्तत्रपाद्यो नोऽन्योऽन्यस्मै द्रुह्यादितं एवं सं निर्ऋच्छात् MaiS. iii. 7. 10 (iii. 90. 5); अरातीयन्ति वा अन्ये पुरुषाय नान्ये MaiS. iv. 3. 1 (iv. 39. 1); सेना ... स्पर्धमाना। तां गूहत तमसाऽपव्रतेन यथामी अन्यो अन्यं न जानन् VājaS. 17. 47; देवी जोष्ट्री वसुधिती ... अयाव्यन्याघा द्वेषांस्यान्यावक्षद्वसु वार्याणि यजमानाय VājaS. 28. 15; ते ये युक्तेऽन्ये विमुक्तेऽन्य उपावहरन्ति उभावेव ते क्षेमयोगौ कल्पयन्ति AitBr. 3. 3 (61); ते। अन्योऽन्यस्मै नातिष्ठन्त। अहमनेन यजा इति TaiBr. I. iii. 2. 1; अभि वा एता अन्योऽन्यस्मै लोकमध्यायन् ṢaḍviBr. iii. 7 (iv. 1).10; अन्योऽन्यत्पश्येत् BṛĀraU. iv. 3. 31; ऋतुयाजी वा अन्यश्चातुर्मास्ययाज्यन्यः ĀpaŚS. viii. 4. 12; नान्योऽन्यमनुप्रपद्येत ĀpaŚS. xii. 26. 14; तस्यामश्वां च पुरुषीं ... यज्ञोपकरणशेषाँश्चाभिरूपायान्यस्मै दद्युः LāṭyaŚS. x. 17. 16; DrāhyŚS. xxxi. 2. 25; अन्येनान्यस्य विषमं देवनं प्रतिभाति मे MahāBhā. ii. 53. 16; अन्येऽस्य युगमच्छिन्दन्ध्वजमन्ये न्यपातयन्। ईषामन्ये हयानन्ये सूतमन्ये न्यपातयन्। अन्ये छत्रं वरूथं च वन्धुरं च तथापरे MahāBhā. iii. 230.30; सन्ति बह्वयस्तव प्रेष्या राजपुत्रि वशानुगाः। अन्यां प्रेषय भद्रं ते स हि मामवमंस्यते MahāBhā. iv. 14. 15; अन्यो धनं प्रेतगतस्य भुङ्क्ते वयांसि चाग्निश्च शरीरधातून् MahāBhā. v. 40. 15; अन्ये सांख्येन योगेन कर्मयोगेन चापरे ... उपासते MahāBhā. vi. 35. 24 = BhagGī. 13. 24; प्राक्रोशदन्यमन्योऽत्र तथान्यो विमुखोऽद्रवत्। अन्यः प्राप्तस्य चान्यस्य शिरः कायादपाहरत् MahāBhā. vii. 31. 28; भीतश्चान्य उदक्रोशदन्यो भीत उपाद्रवत्। असंप्राप्तस्य तं देशमन्यो जीवितमाददे MahāBhā. vii. 237*(1); भयेन सोऽप्याशु पपात भूमावन्यः प्रनष्टः पतितं विलोक्य। अन्यस्य सासिर्निपपात ... बाहुः ... अन्यस्य सव्यः MahāBhā. viii. 1062*(8); अन्येषां सायकाः क्षीणास्तथान्ये शरपीडिताः MahāBhā. ix. 24. 5; धनूंष्यन्ये व्याक्षिपन्त ज्याश्चाप्यन्ये तथाक्षिपन्। दध्मुरन्ये महाशंखानन्ये जघ्नुश्च दुन्दुभीः। चिक्रीडुश्च तथैवान्ये MahāBhā. ix. 60. 5; दानेनान्यं बलेनान्यमन्यं सूनृतया गिरा। सर्वतः परिगृह्णीयाद्राज्यं प्राप्येह धार्मिकः MahāBhā. xii. 76. 31; वहन्ति शिबिकामन्ये यान्त्यन्ये शिबिकागताः। सर्वेषामृद्धिकामानामन्ये रथपुरःसराः MahāBhā. xii. 318. 42; पश्यामि। आश्रमम् ... । अचिन्त्यं मनसाप्यन्यैः MahāBhā. xiii. 14. 36; अन्ये ऋक्षवतः प्रस्थानुपतस्थुः सहस्रशः। अन्ये नानाविधाञ्शैलान्काननानि च भेजिरे Rāmā. i. 16. 18; अन्यः कृष्णाजिनमदाद्यज्ञसूत्रं तथापरः Rāmā. i. 209*(1); जनाः ... नावश्चारुरुहुस्त्वन्ये प्लवैस्तेरुस्तथापरे। अन्ये कुम्भघटैस्तेरुरन्ये तेरुश्च बाहुभिः Rāmā. ii. 83. 20; यदि भुक्तमिहान्येन देहमन्यस्य गच्छति। दद्यात् प्रवसतः श्राद्धं न तत् पथ्यशनं भवेत् Rāmā. ii. 100. 14; राक्षसेन्द्रस्य योषितः ... । अन्या कक्षगतेनैव मड्डुकेनासितेक्षणा। प्रसुप्ता भामिनी भाति Rāmā. v. 8. 35; v. 276*(1); अन्या कमलपत्राक्षी पूर्णेन्दुसदृशानना। अन्यामालिङ्ग्य सुश्रोणी प्रसुप्ता मदविह्वला Rāmā. v. 8. 44; v. 8. 38; शतं शतसहस्राणां पृथगृक्षवनौकसाम्। लङ्काद्वाराण्युपाजग्मुरन्ये योद्धुं समन्ततः Rāmā. vi. 31. 41; निशाचराः ... । तद्रक्षो बोधयिष्यन्तश्चक्रुरन्ये पराक्रमम् Rāmā. vi .48. 43; सकर्मकाणां प्रतिषेधोऽन्योऽन्य-माश्लिष्यत इति Vār. 11 *on* P. iii. 1. 87; MahāBh. ii. 68. 24 (*on* iii. 1. 87); कथं पुनरन्यस्य प्रकर्षेणान्यस्य प्रकर्षः स्यात्। नैवान्यस्य प्रकर्षेणान्यस्य प्रकर्षेण भवितव्यम् MahāBh. i. 405. 18 (*on* ii. 1. 69); यदान्येन कर्तव्यां क्रियामन्यः करोति तदा प्रत्यय उत्पाद्यते MahāBh. ii. 364. 13 (*on* v. 1. 116); अष्टाध्यायीमधीयानोऽन्यं पश्यत्यनधीयानं येऽत्र विहिताः शब्दास्तान्प्रयुञ्जानम् MahāBh. iii. 174. 12 (*on* vi. 3. 109); अन्येनान्यस्य विश्लेषः किं पुनर्न भविष्यति BuddhaC. 6. 49; (मुनयः) उञ्छेन जीवन्ति खगा इवान्ये तृणानि केचिन्मृगवच्चरन्ति BuddhaC. 7. 15; दृष्ट्वैकं रूपमन्यो हि रज्यतेऽन्यः प्रदुष्यति। कश्चिद्भवति मध्यस्थस्तत्रैवान्यो घृणायते Saund. 13. 52; अन्यां चेद्दर्शयित्वान्या वोढुः कन्या प्रदीयते। उभे ते एकशुल्केन वहेत् ManuSm. 8. 204; एतत्तु न परे चक्रुः ... साधवः। यदन्यस्य प्रतिज्ञाय पुनरन्यस्य दीयते ManuSm. 9. 99; जल्पन्ति सार्धमन्येन ...। हृदये चिन्तयन्त्यन्यं प्रियः को नाम योषिताम् ŚatTrayī. 247; आलिङ्गत्यन्यमन्यं रमयति वचसा ŚatTrayī. 402; एको धारयेदेनामन्यो निषेवेत। अन्यो जघनं मुखमन्यो मध्यमन्यः KāmSū. 145. 4 (2. 6); अन्यां रहसि विस्रम्भैरन्यां प्रत्यक्षपूजनैः। ... इत्येवं रञ्जयेत्स्त्रियः KāmSū. 253. 22 (4. 2); दौत्येन प्रहितान्यया स्वयमेव नायकम-भिगच्छेत् KāmSū. 284. 13 (5. 4); नर्मणि चान्यमपदिश्य हसति वदति तस्मिन्कटाक्षेण परिजनस्य प्रेक्षणं ताडनं च KāmSū. 331. 18 (6. 3); अन्यां भेदयितुं गम्यात् KāmSū. 340. 6 (6. 4); अन्यां वा लाभतो वियुयुक्षमाणा KāmSū. 349. 6 (6. 5); 349. 8 (6. 5); (वनिताः) अन्याश्चिरं सुरतकेलिपरिश्रमेणखेदं गताः ṚtuSaṁ. 4. 17; केन्द्रोपगैः प्रोक्तफलौ दलाख्यावित्याहुरन्ये न पृथक्फलौ तौ Bṛhajjā. 12. 3; शब्दस्वरूपमर्थस्तु पाठोऽन्यैरुपवर्ण्यते VākyaPa. 2. 261; चतसृणां विवृत्तीनामन्तरं मात्रिकं भवेत्। अर्धमात्रिकमन्येषामन्येषामणुमात्रिकम् NāraŚi. ii .4. 3; KāśiVṛ. *on* viii. 1. 12; सुप्तान्येन सहान्येयं श्वो मां संभावयिष्यति VitVṛ. 19; प्रथमायाः प्रियो ज्ञेयो मध्यमायास्त्वनुप्रियः। अतिप्रियस्तृतीयायास्तथा योऽन्यो न सेवते VitVṛ. 53; ग्राहं गतास्तत्रकथंचिदन्ये ŚlokaVār. 5 (2). 201 (267. 7); मृषान्यो: मृषान्यः परो मिश्रमेनं परः प्राकृतं चापरो बुद्धिमात्रम् DevīBhuSt. 153. 8; यो ह्यन्यस्य धर्मः सोऽन्यस्याधर्म एव ManuBh. i. 69. 29 (*on* 2. 8); योऽभ्यासार्थमधीयानस्यान्यं चोद्दिश्यैवं व्याचक्षाणस्य तत्संनिकर्षमन्य आगत्य तद्ब्रह्मात्पूर्वं गृह्णीयात् संदेहं वापनुदेत् ManuBh. i. 135. 16 (*on* 2. 116); स्वाध्यायविधिः स्वार्थ एव। नान्यस्यान्यार्थतायां प्रमाणमस्ति ManuBh. i. 200. 6 (*on* 3. 1); अन्यस्या अपि ब्राह्मादिविवाहेन विवाहयिष्यमाणायाः ManuBh. ii. 169. 15 (*on* 8. 205); या कुलीनमकुलीनममान्यमन्यमाश्रितगुणं गुणहीनम्। वेत्ति नो कपटसंकटचेष्टा तां व्रजन्ति गणिकां किमु शिष्टाः SubhāRaSaṁ. 24. 11; तिर्यङ्मनुष्याभ्यामन्यस्मै याचनमयाचनम् PārāSū. 40. 24; अन्ये भ्रमन्ति भगवन्नात्मन्येवातिदुःस्थिताः। अन्ये भ्रमन्ति भगवन्नात्मन्येवातिसुस्थिताः Stotrā. 10. 12; यं वेदान्तविदो वदन्ति ... शिवं। ... अन्ये तत्सिवमेव बु(बु)द्धममलं त्वन्ये जिनं वामनम् EI. i. 149. 3; कौलस्थमनवं पुष्पं पुष्पेष्वन्यान्यदाददे DvyāśraKā. 17. 5; द्रष्टव्यमस्ति यदि मङ्गलमेव वस्तु। अन्येन किं तदिह नाथ तवैव वक्त्रम् ... ईक्षणीयम् JinaCatur. 19; अतिसंचयकर्तृणां वित्तमन्यस्य कारणम्। अन्यैः संचीयते यत्नान् मध्वन्यैः परिभुज्यते UttaKuC. 1. 5; एको हारमुपाजहार सुहृदामन्यः प्रहारं द्विषाम् EI. i. 308. 13; न ह्यन्यश्चेतयते अन्यः प्रयतत इति सम्भवति SarvaDaKau. 106. 18; गुणागुणावत्र विचारणीयौ। परिग्रहार्हः प्रथमस्तयोः स्यादन्यस्तु विन्यस्तपदान्तरोऽस्तु Acyutarā. 12. 39 (17); गम्यादन्या भेद्या अन्याभ्यो वा तथा गम्याः KandaCū. vi. 4. 33; एकाकी त्वेककश्चैकोऽथान्योऽन्यतर इत्यपि KalpaK. 229. 142; ईदृशोऽर्थपरस्य जनस्य प्रकारः। यथान्येन निक्षिप्तं वस्त्वन्योऽनुभवति JānaPa. 5. 14 (5) **(with Gen. plural) one among many** सूरयः सुव्रतासः। अन्यस्तेषां परिधिरस्तु कश्चिद् ṚV. i. 125. 7; यदेषामन्यो अन्यस्य वाचम् ... वदति ṚV. vii. 103. 5; सेना ... न ओजसा स्पर्धमाना। तां गूहत तमसापव्रतेन यथामीषामन्यो अन्यं न जानात् ṚV. (Khila.) iii. 21. 1; SV. (Kau.) II. ix (3). 4. 3; AV. iii. 2. 6; यदा त्वेष विकाराणामन्योऽहमिति मन्यते। तदा विकारानुत्क्रम्य परमव्यक्तमाप्नुयात् MahāBhā. xii. App. I. 29B. (261); कुर्यात्।

इतरमन्यस्तेषां यतो विशेषः स्यात्। अन्यो होतृपुरुष एव स्यात् ŚābaBh. 1126.3 (*on* iii. 8. 21); **(with Gen. dual) one of the two beings** द्वा सुपर्णा ... तयो॑र॒न्यः पिप्प॑लं स्वाद्वत्ति ṚV. i. 164. 20; MuṇḍaU. iii. 1. 1; ŚvetāU. 4.6; AV. ix. 9. 20; VākyaP. 34. 5; VedāntKa. 139. 2 (*on* i. 2. 11); जि॒ष्णुर्वा॑म॒न्यः सु॒मख॑स्य सू॒रिर्दि॒वो अ॒न्यः सु॒भगः॑ पु॒त्र ऊ॑हे ṚV. i. 181. 4; मित्रावरुणा ... वा॑म॒न्यः प॒द्वीः ṚV. vii. 36. 2; वृ॒त्राण्य॒न्यः स॑मि॒थेषु॒ जिघ्न॑ते ... वाम् ... इन्द्रावरुणा ṚV. vii. 83. 9; देवी जोष्ट्री वसुधिती ययोरन्याघा द्वेषांसि यूयवदान्यावक्षद्वसु वार्याणि यजमानाय वसुवने वसुधेयस्य वीतां यज ṚV. (Khila.) v. 7 (3). 4; **3Bii animal-like, i.e. stupid** अन्योऽप्यथ न विक्रेयो मनुष्यः किं पुनः प्रजाः MahāBhā. xiii. 45. 24; (BhārBhā. पशुः) **4A (inanimate) new** पु॒न॑र्वर्ध॑न्ते॒ अपि॑ यन्ति दे॒व्य॑म॒न्यद्वर्पः॑ पि॒त्रोः कृ॑ण्वते॒ सचा॑ ṚV. i. 140. 7 (Sāy. पूर्वमविद्यमानम्); ह॒नामै॑नाँ॒ इति॒ त्वष्टा॒ यदब्र॑वीच्चम॒सं ये दे॑व॒पान॒मनि॑न्दिषुः। अ॒न्या नामा॑नि कृण्वते सु॒ते सचाँ॑ अ॒न्यैरे॑नान्क॒न्या३॒॑ नाम॑भिः स्पर॑त् ṚV. i. 161. 5; सन्ति पुनः केचिदन्येऽपि शब्दाः येषामन्योऽन्यकृतो भावः MahāBh. i. 240. 1 (*on* i. 2. 64); शब्दान् ... प्रयुङ्क्ते। अयं नूनमन्यानपि जानाति MahāBh. iii. 174. 14 (*on* vi. 3. 109); संचितं तु यदारण्यं भुक्त्यर्थं विधिवद्वने। त्यजेदाश्वयुजे मासि वन्यमन्यत्समाहरेत् LaViṣṇuSm. 3. 4; (बालाकिम्) तमजातशत्रुः ... अपोद्य ... तत्कर्तारमन्यं वेदितव्यतयोपचिक्षेप BrahmSūBh. (Śaṅ.) 256. 16 (*on* i. 4. 16); काप्यन्या मुकुलाधिकारमिलिता लक्ष्मीरशोकद्रुमे माकन्दः समयोचितेन विधिना धत्तेऽभिजातं वपुः SubhāRaK. 8. 24; **4B i dissimilar** अन्यौ विभिन्नासदृशौ Vaija. 228. 2; AnekāSaṁ. 2. 336; DharK. 1828; AnekāK. 617; 676; NānārthSaṁ. 7. 65; NānārthāSaṁ. i. 40. 1; MediK. 120. 5; **4Bii unequal** भिन्नासमानयोरन्यः स्यात् TrikāŚe. iii. 3. 305; ViśvaPra. 116. 14; ViśvaLoK. 253. 1; **5A (animate) (used as noun) other one, i.e. competitor, rival, opponent or enemy** म॒हाँ अ॑सि महि॒ष ... सह॑मानो अ॒न्यान् ṚV. iii. 46. 2; iii. 48. 3; न वा अ॑रण्या॒निर्ह॑न्त्य॒न्यश्चेन्ना॒भिग॑च्छति ṚV. x. 147. 5; एमं पन्था॑मरुक्षाम ... यस्मि॑न् ... अ॒न्येषां॑ वि॒न्दते॒ वसु॑ AV. xiv. 2. 8; अ॒ति॒ष्ठाय॑ वर्च॒साध्य॒न्यान्सूर्य॑ इ॒वा भा॑हि प्र॒दिश॒श्चत॑स्रः AV. xix. 33. 5; स वा॒न्यज्जिनी॒यात्तं वा॒न्यो जिनीयाद् TaiS. VI. i. 6. 7; यज्ञेन वै देवास्स्वर्गं लोकमायंस्तेऽकामयन्तेमं नो लोकमन्यो नानुप्रजानीयात् KāṭhS. 26. 6 (ii. 129. 11); त॑तो दे॒वा अ॑भवन्प॑रासुरा अभवन्त॑त्रान्यो॑ ना॑नुप॑श्येत्त॑देता॑न्नि॑दधीत भ्रा॑तृव्यस्या॑ननुक्शात्यैः KāṭhS. 37. 16 (iii. 95. 22); ब्र॒ह्मा॒णस्ते॒ य॒शस॑ः सन्तु॒ मान्ये VājaS. 27. 2; परा सपत्नान् बाधस्वान्येषां विन्दते वसु MantrBr. ii. 4. 1; कच्चिदष्टादशान्येषु स्वपक्षे दश पञ्च च। त्रिभिस्त्रिभिरविज्ञातैर्वेत्सि तीर्थानि चारकैः MahāBhā. ii. 5. 27; अन्ये मामभ्यधावन्त निवातकवचा युधि MahāBhā. iii. 167. 5; vii. App. I (13). 22; राजा (पुरीमावासयामास) दुर्गामन्यैर्दुरासदाम् Rāmā. i. 5. 13; स्वदेशे संतुष्टः करितुरगकोशे सति न यो भवेद् यायी सोऽन्यैः कृतपरिभवो याति विलयम् YogYā. 1. 8 (2. 12); अन्यैश्च विजिगीषोश्च विग्रहे हीयमानयोः। सन्धाय यदवस्थानं सन्धायासनमुच्यते YuktiKa. 13. 1; रक्तोऽस्तमेति रक्तोदितश्च नृपतिं करोत्यन्यम्। ... अन्यं नृपं करोति। अन्यं परं शत्रुमिति यावत् AdbhuSāg. 23. 23; यस्याभूत्कुलभूमिभृत्प्रमथनव्यस्तान्यसैन्याम्बुधेर् (read अम्बुधेर्व्यूढा) ... अपरा लक्ष्मीः EI. xviii. 109. 12; अन्यः स्यादितरस्मिंस्तु वाच्यन्ना तु वैरिणि ŚabdaRaSaK. 232. 9 [*anya* is given as a synonym of *ari* in AnekāK. 688; and AnekāK. 725 gives *anya* in the sense of *ari*] **5B (inanimate) (used as noun) i thing belonging to another person** शोणितं दुग्धं गार्हपत्ये संक्षाप्यान्येन जुहुयात् ĀśvaŚS. I. iii. 11. 5; स्वं दातुम् सुमहच्चक्यं दुःखमन्यस्य पालनम् EI. xvi. 30. 42; **ii other thing, i.e. something wrong** य उदात्ते कर्तव्येऽनुदात्तं करोति खण्डिकोपाध्यायस्तस्मै चपेटां ददात्यन्यत्त्वं करोषीति MahāBh. i. 41. 24 (*on* i. 1. 1); KāśiVṛ. *on* iv. 4. 64; अन्यद्भवान्पृष्टोऽन्यदाचष्टे MahāBh. i. 219. 16 (*on* i. 2. 45); i. 425. 15 (*on* ii. 2. 24); यत्तर्हन्यत्करिष्यामीत्यन्यत् करोति MahāBh. i. 333. 17 (*on* i. 4. 50); **iii (used as noun) other thing, i.e. counter-subject** अन्य एव विपक्षोऽन्यधर्मयोगी वान्यो न विवक्षितधर्मानाश्रयः विरुद्ध एव वा सहानवस्थानलक्षणेविरोधेन HetuBiṬ. 75. 11; **6A (animate) additional, more or many** प्र॒जा ह॑ ति॒स्रो अ॒त्याय॑मीयु॒र्न्य॑१॒॑न्या अ॒र्कम॒भितो॑ विविश्रे ṚV. viii. 101. 14; कर्तृष्वन्येष्वसत्स्वपि। ... धर्मे लोको न व्यतिवर्तते VākyaPa. 1. 135; नरं नारीं नृपं चान्यं नगरं वाथ पत्तनम्। देशं जनपदं विश्वं तन्मध्ये प्रविलिख्य तत् पूजयेत् TantrRā. 7. 58; भंजामलकुलतिलकः ... भविष्यदराजनाका ... °ब्राह्मणप्रधान अन्याश्च दण्डपाशिछाटभाटवल्लभजातिना। यथारहमानयति बोधयति समादिशयति चान्यत्। शिवमस्माकं विदितमस्तु EI. xi. 100. 18; ज्ञानं तर्कक्रेऽथ तन्त्रे प्रतिघमिदमथो धर्मशास्त्रेषु चान्यत्सत्यालोभादि तस्य स्तुतिवचनपदं नैव याथात्म्यवादात् EI. xiii. 291. 17; वसिष्ठः ... ततोन्यस्तादृक्षः समजनि ततोन्यो मुनिरिति क्रमात्प्रांशुर्वंशः त्रिभुवनवतंसः प्रववृते EI. xxv. 212. 44; **6B(inanimate) additional, more or much** अन्यं वरं नचिकेतो वृणीष्व KaṭhU. 1. 21; एवमिष्ट्वा महाबाहुः क्रतुभिर्भूरिदक्षिणैः। अन्यद्वर्षशतं रामः सौभे साल्वमयोधयत् MahāBhā. ii. App. I. 21. (474); तथा चरन्तमवभोत्स्यन्ते भारतानां चराः स्म। अन्यांश्चरेयास्तावतोऽब्दांस्ततस्त्वं निश्चित्य तत्प्रतिजानीहि पार्थ MahāBhā. iii. 35. 9; अन्यानि पञ्च वर्षाणि गलान्तं कल्पितानि च MahāBhā. vi. 34* (1); सूर्यस्त्वष्टौ सहस्राणि द्वे चान्ये ...। विष्कम्भेण ततो राजन्मण्डलं त्रिशतं समम् MahāBhā. vi. 13. 43; vi. 73. 63; तस्मै दद्यामहम् ... शकटम् ... । अन्यं तस्मै पुनर्दद्यां सौवर्णं हस्तिषड्गवम् ... अन्यं तस्मै वरं दद्याम् MahāBhā. viii. 27. 4 - 6; viii. 314*(1); त्रितो यज्ञेषु कुशलः ...। अन्यास्त्रितो बहुतरा गावः समुपलप्स्यते MahāBhā. ix. 35. 22; xii. 252. 2; इदमन्यत्परं पश्य मात्र मोहं करिष्यसि MahāBhā. xiii. 318. 43; एवं तर्ह्ययमन्यो दोषो जायते MahāBh. iii. 274. 6 (*on* vii. 1. 95-96); ऋचो यजूंषि चान्यानि सामानि विविधानि च ManuSm. 11. 264; ManvaMu. 502. 17 (*on* 11. 264); पुराणशालयो मुद्गाः ...। एवं प्रकाश्य प्रकारं य(?द्यान्यत्) तद्द्रव्यं लघु सं ... (स्मृतम्) BhelaS. 4. 5 (1. 5); नेमे वेदा यतः श्राव्याः स्त्रीशूद्राद्यासु जातिषु। वेदमन्यत्ततः स्रक्ष्ये सर्वश्राव्यं तु पञ्चमम् NāṭyaŚā. 1. 14; नखकर्माणि। ... आकृतिविकारयुक्तानि चान्यान्यपि कुर्वीत KāmaSū. 121. 25 (2. 4) (JayaMa. अन्यान्यपि पक्षिकुसुमकलशपत्रवल्ल्यादीनि नखकर्माणि); 209. 6 (3. 3); मासानन्यान्गमय चतुरो लोचने मीलयित्वा MeghDū. 107; बिन्दुद्वयं विरुप्य पूर्णपश्योर्दिशोः मध्यच्छायाशिरसि ज्ञेयो बिन्दुस्तृतीयोऽन्यः MaBhāsk. 3. 45; संबन्धे सति यत्त्वन्यदाधिक्यमुपजायते। वाक्यार्थमेव तं प्राहुः VākyaPa. 2. 42; श्रुतयोऽन्या द्वितीयस्य मृदुमध्यायताः स्मृताः NāraŚi. i. 7. 11; अष्टादशाधिकं चान्यच्छु(?च्छु)तं मायाधिकारिणाम् (विधत्ते) MṛgendraT. i. 1. 25; एवमेतानि तन्त्राणि तथान्यान्यपि कोटिशः। श्रुत्वा देवि न कुत्रापि जातानन्दासि भैरवि KulaCūT. 1. 13; अनवस्था चैवं प्रसज्येत तेषु तेष्ववयवेषु वर्तयितुमन्येषामन्येषामवयवानां कल्पनीयत्वात् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 321. 10 (*on* ii. 1. 18); त्रीणि वर्षसहस्राणि मानुषाणि प्रमाणतः। त्रिंशदन्यानि वर्षाणि मतः सप्तर्षिवत्सरः LiṅgaP. i. 4. 20; वैनाशिकमिदं चान्य(ज्)ज्ञात्वा लोकस्य चर्पितौ (read चार्पितौ) EI. ix. 15. 20; भूमिर्दत्ता सकेदारा वुध्वा(बुद्धा) सांसारिकं फलं। नद्धापाटकग्रामे भूरन्या देउलपाटके ... दत्ता EI. xxi. 49. 33; गणपांबा -महादेव्या अन्य(च्च) सुकृतं कृतम् EI. iii. 100. 103; अन्यदप्यन्वयव्यतिरेकवाक्यमाह VedāntRaMañ. 111. 24; केचित्तु ... पञ्चान्ये वायवः सन्तीत्याहुः VedāntSā. (Sa.) 11. 19; **(used as noun) additional thing** पितृभ्यश्चोदकदानं यथोत्साहमन्यत् GautDS. i. 5. 5; लक्षणं चरितं चापि गवां यच्चापि मङ्गलम्। तत्सर्वं मे सुविदितम् अन्यच्चापि महीपते MahāBhā. iv. 3. 9; न चायमुरेव स्थानेऽशिष्यते। किं तर्हि। उश्चान्यस्य च MahāBh. i. 127. 7 (*on* i. 1. 51); न चायमच एवादेशः। किं तर्हि। अचश्चान्यस्य च MahāBh. iii. 346. 4 (*on* vii. 4. 2); कलापकं कलासारं तथान्यत् कुब्जिकामतम् ... । एवमेतानि तन्त्राणि KulaCūT. 1. 7; प्रोक्तानि काम्यकर्माणि प्रयोगेऽन्यत्समर्चयेत् TantrRā. 6. 34; पदद्वयस्य स्थानं ते दत्तमप्यन्यदस्ति च BṛDharmaP. i. 47. 86; शृण्वन्यस्मादपि AlaṅkāSa. 105. 4; नित्यग्रहणादन्यदपि सिध्यतीत्याह Prasā. i. 606. 20; **7A (animate) rest, remaining** विश्वो॒ ह्य॑१॒॑न्यो अ॒रिरा॑ज॒गाम॑ ṚV. x. 28. 1; तदेतत् प्रेयः पुत्रात् प्रेयो वित्तात् प्रेयोऽन्यस्मात् सर्वस्मादन्तरतरं यदयमात्मा BṛĀraU. i. 4. 8; द्विजान्विसृज्य सोऽन्यांश्च समाधाव-विशद्ग्रहः DvyāśraKā. 15. 45; प्रेम्णा कर्षसि तर्षमूर्छितधियोऽप्यन्यानतः शोच्यसे Subhāṣ. i. 949; **(used as noun) rest or remaining one** बोद्धारो मत्सरग्रस्ताः प्रभवः स्मयदूषिताः। अबोधोपहताश्चान्ये जीर्णमङ्गे सुभाषितम् ŚatTrayī. 4; **7B (inanimate) rest, remaining** सा मा॑ स॒त्योक्तिः॒ परि॑ पातु वि॒श्वतो॒ द्यावा॑ च॒ यत्र॑ त॒तन॒न्नहा॑नि च। वि॒श्वम॒न्यन्नि॑विश॑ते॒ यदेज॑ति वि॒श्वहापो॑ वि॒श्वाहोदे॑ति॒ सूर्य॑ः ṚV. x. 37. 2; स॑र्वा एनमन्या॑ दे॑वता जं॑हत्यग्नि॑रेनं दे॑वतानां नं जहाति MaiS. iv. 8. 6 (iv. 114. 16); योऽन्यस्तमोषधयो वनस्पतयो यच्चान्यज्जगत् SāmaViBr. i. 1. 8; अन्यानि प्रकृत्याक्षराणि ŚāṅkhāŚS. i. 2. 6; तन्दुलानादायापविध्येयुः ... अथान्यान् हुतास्वाश्वत्थोष्वनुदधीरन् LāṭyāŚS. iv. 9. 14; अन्याः सर्वा हलादयो विभक्तयः MahāBh. i. 481. 6 (*on* ii. 4. 32); iii. 105. 16 (*on* vi. 1. 167); सर्वेष्वपि खल्वेतेषु पित्तविकारेषूक्तेष्वन्येषु चानुक्तेषु पित्तस्येदमात्मरूपमपरिणामि कर्मणश्च स्वलक्षणम् CaraS. i. 20. 15; नामभूतेभ्योऽप्रधानभूतेभ्यश्च सर्वादिभ्यो यदुक्तं यच्चान्यत् सर्वादिकार्य तन्न भवति CāndraVṛ. *on* ii. 1. 10; वर्गाणां प्रथमा द्वितीयाः शषसहाश्चाघोषा घोषास्त्वन्ये दशधा वर्णा भवन्ति YājñaŚi. 212; 78; श्लोके षष्ठं गुरु ज्ञेयं सर्वत्र लघु पञ्चमम्। द्विचतुष्पादयोर्ह्रस्वं सप्तमं दीर्घमन्ययोः ŚrutaBo. 10; चतुर्द्दोलवद्वज्ञेयो नियमोऽन्योऽपि सूरिभिः YuktiKa. 221. 20; छेदो भागेन कर्तव्यः कण्ठश्चान्यस्त्रिभागिकः SamarāSū. 62. 162; बुद्धीच्छाप्रयत्ना उभयरूपाः। अन्ये स्वाश्रयव्यापकाः SaptaPa. 50 (15); न्यादिज्यन्ताढगत्यर्था मुख्ये ... गौणे याचादयः। अन्ये तु यथेष्टं द्विढधुष्विति MugdhaBo. 24. 13 (143. 12); भाण्डे ... त्रिभिरन्याभिरवगुण्ठयेत् RasRaSa. 9. 35; तत्तत्कार्यसामर्थ्यम् ... न तु स्वतस्तेषामिति। एवं सत्यन्यत्सर्वं संगतं भवति AṇuBh. 64. 2 (*on* i. 2. 18); 116. 7 (*on* i. 4.

23); **(used as noun) rest or remaining thing** पुरुष एवेदं सर्वं यद्भूतं यच्च भाव्यम्। उतामृतत्वस्येश्वरो यदन्येनाभवत् सह AV. xix. 6. 4; सोम आसीनोऽन्यत् ĀśvaŚS. I. iii. 1. 23 (comm. यदन्यन्मैत्रावरुणस्य सोमे कर्मास्ति तदासीनो ब्रूयात्); यथाग्रहणमन्यत् ĀśvaŚS. I. v. 10. 20 (comm. अतोऽन्यत्सर्वं यथाग्रहणम्); I. v. 14. 15; I. v. 15. 14; समानमन्यत् ĀśvaŚS. I. v. 12. 22 (comm. अर्बुदपावमानीभ्योऽन्यत् सर्वं समानं भवति); I. vi. 3. 17; II. ii. 2. 26; Bṛhajjā. 7. 11; यत्संवर्तते समिक्षा। यदन्यत्तद्वाजिनम् ĀpaŚS. viii. 2. 6 (comm. अवशिष्टं तु वाजिनम्); viii. 16. 21; आलभते ... यथादेवतमन्यत् KātyŚS. ii. 5. 16; स्त्रीबहुवचनान्यूष्मान्तानि। स्तनयन्नेति वृष्ट्या ... ऊष्मान्तान्यन्यानि APrāti. 92; यद्योभावप्रसंधानम् उकारादिपरं पदम्। स्वरान्तं तादृशं विद्याद्यदन्यद् व्यक्तमूष्मणः PāṇiŚi. 15; YājñaŚi. 144; उभयोश्चोदात्तत्वं स्यादन्येषां चानुदात्तत्वम् MahāBh. iii. 98. 8 (*on* vi. 1. 158); i. 62. 10 (*on* i. 1. 9); घोषवन्तोऽन्ये Kātan. i. 1. 12; SiddhaHe. i. 1. 14; अन्यदेकधा AbhidhK. 2. 11 (Bh. जीविताष्टमं चक्षुरादि। एतदव्याकृतमेव); स्वाभिप्रायसूचकं मिथुनमस्या दर्शयेत्। एवमन्यद्विरलशो दर्शयेत् KāmSū. 3. 3 (217. 5); चतुश्चतुर्वृद्धिमन्येषाम् Jānāśra. 1. 4; अनर्थकानां पाठो वा शेषस्त्वन्यः प्रतीयते VākyaPa. 2. 261; दन्त्योष्ठकरणं सूक्ष्ममाधुर्यं तरुणं वचः। स्वभावं शिक्षकस्याहुरन्यद् गुरुकृतं भवेत् MāṇḍūŚi. 14. 10; पादादौ च पदादौ च संयोगावग्रहेषु च। यः शब्द इति विज्ञेयो योऽन्यः स य इति स्मृतः NāraŚi. ii. 2. 16; रसाः तत्राद्यामारुतं घ्नन्ति त्रयः ... पित्तमन्ये तु कुर्वते AṣṭāHṛ. i. 1. 16; ततस्तदेव वाक्यं स्यादन्यश्च द्योतको गणः ŚlokaVār. 7. 51 (860. 5); चोदनाप्रमाणको धर्म इत्येतावन्मात्रेण नास्तिकशास्त्रादपसारिता अन्यत्सामान्यमेव कृतम् TātpaṬ. (U.) 3. 22 (*on* 1. 10); अर्थवच्छास्त्रम्। तच्छेषतया चान्यदुपयुक्तम् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 17. 11 (*on* i. 1. 4); यदन्यच्चिरकालीनम् ... विपिनादिकम्। तन्मध्ये रचिता भूमिर्द्वन्द्वत्वेनोपतिष्ठते YuktiKa. 18. 7; अतिरोहितमन्यत् Aparā. 7. 5 (*on* 1. 4- 5); बहुलमन्येभ्यः। श्रविष्ठादिभ्योऽन्येभ्यो भार्थेभ्यः सप्तम्यन्तेभ्यो भाणो जातेऽर्थे लुब् बहुलं नाम्नि स्यात् SiddhaHe. vi. 3. 109; आकाशादिपञ्चकं नित्यमेव। अन्यत् नित्यमनित्यं च SaptaPa. 21 (8); तत्रायुतसिद्धयोः संबन्धः समवायः। अन्ययोस्तु संयोग एव TarkBhā. (Ke.) 29. 1; अन्यदिन्द्रवज्राप्रान्त्यषडक्षरवत् ज्ञातव्यम् KāvyKaVṛ. 17. 26 (1. 3); स्वतन्त्रो भगवान् विष्णुः ... अन्यदस्वतन्त्रमिति शेषः TattvSaṁkhyā. 18. 2; **8A (animate) stranger** पृणन्तमन्यमरणं चिदिच्छेत् ṚV. x. 117. 4; **(used as noun) stranger one** अर्थोष्मणा विरहितः पुरुषः स एव चान्यः क्षणेन भवतीत्यतिचित्रमेतत् PañcT. 2. 35 [233. 4]; Hitopa. 1. 97; BhojPra. 3. 2; नान्यस्तवायमबले श्वशुरः पिता च KundaMā. 1. 28; **8B (inanimate) (used as noun) strange thing** अन्यत् प्रस्तुतमन्यदापतितम् PañcRā. 1. 36(1); **9 (used as noun) former one** शतमन्यस्य दक्षिणाश्चोऽन्यस्य KāṭhS. 13. 3 (i. 183. 5); कैतस्याह्नः प्रतिपद् ... मनश्च वाक्च ... सर्वेऽन्यस्मिन्कामाः श्रिताः सर्वानन्या कामान्दुहे AitĀ. I. iii. 2. 2; पुरुषे पशौ वाभ्यवेते प्रतीपमन्य ऊर्मिर्युध्यति। अन्वीपमन्यः ĀpaŚS. xviii. 13. 4 [Anekā. 688 gives *anya* as a synonym of *pūrva*]; **10A (animate) i (used as noun) second, i.e. latter one** शतमन्यस्य दक्षिणाश्चोऽन्यस्य KāṭhS. 13. 3 (i. 183. 6); त्यागिप्रयोजनकृतोः (vol. °वतोः) श्रेयानन्यो मते तु केषांचित् KandaCū. vi. 5. 11 (Anekā. 688 gives *anya* as synonym of *para*; MediK. 136. 55 and ŚabdaRaSaK. 256. 14 give *anya* in the sense of *uttara*]; **10Aii second, next or following** वव्वा ... भट्टसुतान्या गोग्गापरा महादेवजा गौरी ... येनोढा[:] EI. i. 156. 6; समर्पितोऽर्थिना योऽन्यः परो धर्माधिकारिणि। प्रतिवादी स विज्ञेयः ... तथा अन्यो द्वितीयः स विज्ञेयः SmṛtiCan. iii. 73. 7; वृषे निषण्णोऽपि हतारिकामोऽप्यन्यः पृथिव्यां परमेश्वरः सः Surath. 1. 78; ष(ट्)पुत्रा कल्पपादपाकाराः ... श्रीवंतः श्रीकृतोऽन्येषां। प्रथमो र[त्ना]ख्यसुतः ... भ्रातान्यः पोमाह्वः EI. ii. 44. 15; ii. 44. 19; **(used as noun) second one, next one or following one** आतश्चाभिज्ञा अन्येन हि वस्नेनैकं गां क्रीणन्त्यन्येन द्वावन्येन त्रीन् MahāBh. i. 95. 16 (*on* i. 1. 38); स्पृष्टः वक्षसि लीलया कररुहैः काश्चिद् कचाकर्षणाद् अन्या कामपरेण पादपतनैः कण्ठग्रहेणापरा। ... स पायाद्धरिः EI. iv. 31.1; षट्कर्मैको भवत्येषां त्रिभिरन्यः प्रवर्तते ManuSm. 4. 9 (ManuBh; SmṛtiCan; ManvaMu. अन्यो द्वितीयः); अस्मद्वंशे व्यतिक्रान्ते योऽन्यः कोऽपि भविष्यति[,] तस्थाहं करे लग्नो (Read लग्नोऽस्मि); EI. ix. 70. 30; एकः क्ष्मातलमण्डनाय ... तथान्या जगद्दारिद्र्यज्वरनाशनाय ... अभूत् EI. vi. 200.5; **10Aiii third** शंभोः साक्षात्सखैकः सुरपतिरपरो धर्मराजस्तथान्यः ... पातु पद्मोद्भवो वः SaduktiKa. 2. 1; **(used as noun) third one** बीजमेके प्रशंसन्ति क्षेत्रमन्ये मनीषिणः बीजक्षेत्रे तथैवान्ये ManuSm. 10. 70; जल्पन्ति सार्धमन्येन पश्यन्त्यन्यं सविभ्रमाः। हृदये चिन्तयन्त्यन्यं प्रियः को नाम योषिताम् ŚatTrayī. 247. 402; ŚārṅgaPa. 1497; अन्यां रहसि विस्रम्भैरन्यां प्रत्यक्षपूजनैः। बहुमानैस्तथा चान्याम् इत्येवं रञ्जयेत्स्त्रियः KāmSū. 253. 22 (4. 2); संज्ञा केचिदप्रामाण्यं मन्यन्ते ... अन्ये तु ... आहुः। अन्ये तु कर्मविधिविरोधात् ... श्रुतार्थपरिग्रहे उपचारितार्थान्मन्यन्ते BrahmSi. 1. 7; (देवः) कश्चिद्धन्त्यपरश्च रक्षति सृजत्यन्यश्च कृत्स्नं जगत् EI. i. 309. 17; कैश्चिज्जगज्जनितं पुरा। विधृतमपरैर्दत्तं चान्यैर्विजित्य तृणं यथा Subhāṣi. 532; **10B (inanimate) i (used as noun) second, i.e. latter thing** कैतस्याह्नः प्रतिपद् ... मनश्च वाक्च ... सर्वेऽन्यस्मिन्कामाः श्रिताः सर्वानन्या कामान्दुहे AitĀ. I. iii. 2. 2; पुरुषे पशौ वाभ्यवेते प्रतीपमन्य ऊर्मिर्युध्यति। अन्वीपमन्यः ĀpaŚS. xviii. 13.4; **10Bii second, next or following** गृहपतेरेव सामिधेनीकल्पेनावदानकल्पेनेति प्रक्रामेयुर्यानि चान्यान्येवंरूपाणि स्युः ĀpaŚS. xxi. 2. 3; अन्यस्मिन्नहन्यन्येद्युः MahāBh. ii. 407. 22 (*on* v. 3. 22); PañcT. 2. 27 (5) (218. 4); भोगस्वर्गापवर्गकाङ्क्षिणां भक्तिरेवैकः पन्थाः नान्यः पन्था इति श्रुतिः PārāSū. 7. 20; प्राक्कल्पे यादृशी संज्ञा वेदाः शास्त्राणि च क्रियाः? कल्पेऽन्ये तादृशाः सर्वे धर्माः स्युः SkandP. ii. (9). 24. 60; अन्यस्मिन्निशायामे तूर्णं प्राप्ते पुरोहिते। ... कोष्टके ज्येष्ठमुपकोशा न्यवेशयत् BṛKathāMañ. i. 2. 90; बागः (Read भागः) कौशिकवंशजाय च तथा श्रीमंचयाख्याभुते (Read भृते) कोप्यन्यः कपिगोत्रजाय महते श्रीदेचयायेतरः। अन्यः कश्चिदहोभळाय च भरद्वाजान्वयो[द्भ] (Read द्भ) तये EI. iii. 29. 125; **(used as noun) second thing, next thing or following thing** (उषाः) प्रदीध्याना जोषमन्यामिरेति ṚV. i. 113. 10; अहं ते सर्वं भैक्षं गृह्णामि न चान्यच्चरसि MahāBhā. i. 3. 43; तेजोजलाश्रितं बाह्यं तेष्वन्यत्पिशिताश्रितम्। मेदस्तृतीयं पटलम् SuśruS. vi. 1. 8; पादादौ च पदादौ च संयोगावग्रहेषु च। यः शब्दः इति विज्ञेयो योऽन्यः स य इति स्मृतः MāṇḍūŚi. 8. 7; कामकलात्मा ... माता। ... आद्या कारणमन्या कार्यम् KāmKaVi. 28; पञ्चानां च चतुर्णां च तथाष्टानां यथाक्रमम्। ऋजु स्यात्संमुखं स्थानमन्यदर्द्धर्जुसंज्ञितम् Mānaso. iii. 1. 372; एकस्मिन्करे सूर्यमन्यस्मिन्प्रमार्जनी PurāPraSaṁ. 2. 22; कथितं कान्तानुवृत्तमध्याये। अर्थागमे निदानं विरक्तलिङ्गानि चान्यस्मिन् KandaCū. vi. 1.4; **10Biii second, i.e. right, cf. अन्यकुचादान; 10Biv second, i.e. left. cf. अन्यनेत्रक; 10Bv third** अन्यया यौवने मर्त्यो बुद्ध्या भवति मोहितः। मध्येऽन्यया जरायां तु सोऽन्यां रोचयते मतिम् MahāBhā. x. 3.11; एकं योगसमाधिना मुकुलितं चक्षुर्द्वितीयं पुनः पार्वत्योः ... अन्यद्दूरनिरस्तचापमदनक्रोधानलोद्दीपितं शंभोः ... नेत्रत्रयं पातु वः SkandP. v(3). 150. 18; SāktiMu. 2.14; PrabaK. 39. 23; **(used as noun) third thing, idea etc.** अन्येन शुद्धं धौतकं कुर्वन्त्यन्येन शैफालिकमन्येन माध्यमिकम् MahāBh. ii. 413. 25 (*on* v. 3. 55); त्रिद्वारमेव नृपतेर्वास्तुकर्म प्रशस्यते। द्वे मुख्ये तंत्र चान्यत्स्यादमुख्यम् YuktiKa. 34. 11; उभयासंभवेऽन्यस्य संभवात् Nyāyāmṛ. 191. 8; **11A (inanimate) i great, wonderful, extraordinary, unique** परं मृत्यो अनु परेहि पन्थां यस्ते अन्य इतरो देवयानात् VājaS. 35. 7; VājaS. (K.) 35. 40; माणिक्यबाहङ्गदकङ्कणानि। अन्यानि राज्ञां मणिभूषणानि MahāBhā. vi. 1035*(7); अन्यमेव भागमेते तपस्विनो निर्वपन्ति Śāk. 2. 13 (6); विच्छेदग्रहणेऽर्थानां प्रतिभान्यैव जायते VākyaPa. 2. 145; आश्चर्यमाश्चर्यम्। अन्य एवायं प्रकारः MahāvīC. 2. 33 (8); अन्य एवाक्षुण्णः कथाप्रकारो भगवत्याः MālaMā. 3. 114; अन्यदेव किमपि वस्त्वन्तरं तत् Rāmābhyu. 269. 30; नन्वन्य एव सर्वजन्तूनामुपसंहारको मृत्युः प्रसिद्धः SanatBh. 181. 4 (*on* 1.5); मा रोदी राजतनये श्रियमन्यां गमिष्यसि BṛNāraP. 7. 70; अन्यैव काचित् खलु छायोपजलतरूणाम् NītiVā. 5.64; किं तु किंचित्स्वसंवेद्यमन्यत्सुखमिव स्त्रियाः YaśasCam. i. 7. 8; अन्यैव काचिद्वदनेन्दुलक्ष्मीरन्यैव नेत्रोत्पलकान्तिरासीत्। अन्यैव तस्याः कुचकुम्भशोभा मणेरिवान्तर्धृतरागवर्तेः YaśasCam. i. 226. 1; अन्यां धत्ते तथापि श्रियमतिशयिनीमेष शैलोद्वितीयाम् EI. ii. 120. 10; प्रसाधितस्याथ मुरद्विषोऽभूद् अन्यैव लक्ष्मीरिति युक्तमेतत् SaraKaṇṭhā. 38. 7; अन्यास्ता गुणरत्नरोहणभुवो धन्या मृदन्यैव सा। संभाराः खलु तेऽन्य एव विधिना यैरेष सृष्टो युवा KāvyPra. 338. 1; SāhiDa. 403.3; अन्यद्बलं किल ... अस्य (राज्ञः) DvyāśraKā. 1. 198; लितमण्डलाग्रकिरणैरायोधनेषु द्विषच्चक्राणामयमन्य एव विदधे दिव्याङ्गनासंगमः EI. i. 222. 16; काप्यन्यैव निशाचरेन्द्रशिरसां कान्तिः समुज्जृम्भते PrasaRā. 7.·48; अन्यं प्रपञ्चविलक्षणम्। ईशम् VedāntKa. 139. 4 (*on* i. 2. 11); सोऽन्यः कोऽपि घनाघनध्वनिघनः पारीन्द्रगुञ्जारवः ... गजैर्यः श्रुतः ŚārṅgaPa. 913; (अन्यज्ज्ञानं तु जीवानाम्) अन्यत् विलक्षणम्। अलौकिकत्वात्परम् TattvPrakā. 159. 4 (*on* iii. 2.32); पुमांश्चेतनः अन्योऽस्मदादिविलक्षणः अन्तर्धानादिशक्तिमान् NyāySu. (Ja.) 279A. 13 (*on* ii. 1. 3); सुन्दरि तवाभिसारे परिपाटी काचिदन्यैव SundaŚ. 70; अन्यदेवास्य गाम्भीर्यमन्यद्धैर्यं महीपतेः Kuval. 38; शौर्यं चेत्पुनरन्यदेव तदिति स्तोत्रं विचित्रं सताम्। शृण्वन्नेव भगीरथक्षितिपतिर्निन्ये सहस्रं समाः Gaṅgāva. 1. 86; अन्यैवेयं तव कला लोकान्प्रीणयति क्षणात् AlaṅkāMañ. 51. 9 (14); KuṭṭaMa. 784; **(used as noun) great, i.e. unusual thing** प्रियेऽन्यदाशङ्क्य च सा जगाद Saund. 6. 20; **11 B (animate) great, wonderful, extraordinary, unique** स पुनरन्य एव देवो न्यक्कृतसर्वोर्वीपतिचरितः VāsaDa. 22.4; (उत्तमः पुरुषस्त्वन्यः)

अन्यः अत्यन्तविलक्षणः GītāBh. (Śaṅ.) 445. 3 (*on* 15. 17); 245. 16 (*on* 8. 20); VīraMi. (Bhakti.) 148. 6 [AnekāK. 688 gives *anya* as a synonym of *śreṣṭha*] **12 (animate) inferior, subordinate** अभ्युपगम्य दुहितरि जातं पुत्रिकापुत्रमन्यं दौहित्रम् BaudhDS. ii. 2. 15 (comm. अन्यत्वमौरसापेक्षया तस्यास्य गौणत्वप्रदर्शनार्थम्); **13 (animate or inanimate) similar** अन्यो भिन्नतुल्ययोः NānārthaRaMā. 848; **14 (animate) changed, altered** संप्रत्येते (v.l. °त्यन्ये) वयमुपरतं बाल्यम् ŚatTrayī. 282; **15 (animate) ordinary** प्रयुक्तपाणिग्रहणं यदन्यद्वधूवरं पुष्यति कान्तिमग्र्याम्। ... किं कथ्यते श्रीरुभयस्य तस्य KumāSaṁ. 7. 78; अन्येषु जन्तुषु रजस्तमसावृतेषु विश्वस्य धातरि समः परमेश्वरे च सोऽयम् ... चित्तजन्मा MālaMā. 1. 194; कार्न्ना(र्ण्णा)टकं वलमनन्तमजेयमन्यैर् भ्रि(भृ)त्यैः कियद्भिरपि यत्(स)सहसा जिगाय EI. xiii. 279. 10; iii. 106. 12; vi. 210. 11; viii. 185. 16; x. 85. 11; xxi. 140. 10; xxii. 105. 11; **(used as noun) ordinary one** शूरान्स्वस्थान्विधत्ते सुकृतिवदखिल[न्वै]र[मन्यान्वि]भीतान् काष्ठान्तत्तत्तप[:।]श्रीरिर्षा नयति रणे EI. vi. 355. 53; यस्मिन् दिग्विजयार्थमुद्यतवति प्रस्थानभेरीरवे गंभीरे स्फुटमुद्वरत्यवनिभृत्स्वन्येषु वार्त्तैव का EI. vi. 96. 28; **16 the pronominal word** ***anya*** नह्यति नूनं नृत्यन्त्योऽन्योऽन्याभिरन्यान्यन्तश्च TaiPrāti. 7. 16; सर्वैकान्यकिंयत्तदः काले दा P. v. 3. 15; Kātan. ii. 6. 34; CāndraVyā. iv. 3. 13; JaineVyā. iv. 1. 80 (255. 31); ŚākaṭāVyā. iii. 4. 18; SiddhaHe. vii. 2 .95; अषष्ठ्यतृतीयास्थस्यान्यस्य दुगाशीराशास्थास्थितोत्सुकोतिकारकरागच्छेषु P. vi. 3. 99; एकान्याभ्यां समर्थाभ्याम् P. viii. 1. 65; पूर्वान्यान्यतरेतरापराधरोभयोत्तरेभ्य एद्युसुच् Vār. 6 *on* P. v. 3. 22; MahāBh. ii. 407. 21 (*on* v. 3. 22); CāndraVyā. iv. 3. 17; JaineVyā. iv. 1. 87 (256. 13); ŚākaṭāVyā. iii. 4. 21; SiddhaHe. vii. 2. 98; MugdhaBo. 7. 103 (77. 13); दृशेः समानान्ययोश्चोपसंख्यानम् Vār. *on* P. iii. 2. 0; MahāBh. ii. 107. 7; (*on* iii. 2. 60); PrakriKau. i. 273. 4; अषष्ठ्यतृतीयास्थस्येत्युच्यते तत्रेदं न सिध्यति। अन्यस्येदमन्यदीयम्। MahāBh. iii. 173. 11 (*on* vi. 3.99); अकारान्तात्सर्वनाम्नो लिङ्गात्परस्य ङेवचनस्य स्मैर्भवति। ... किं तत्सर्वनाम। ... अन्य - अन्यतर KātanVṛ. *on* ii. 1. 25; JaineVyā 9. 3 (*on* i. 1. 35); CāndraVṛ. *on* ii. 1. 6; SiddhaHe. vii. 3. 53; दिगितरर्तेऽन्यैश्च (एभिर्योगे लिङ्गात्पञ्चमी भवति) Kātan. ii. 4. 21; KātanVṛ. *on* ii. 4. 21; दिक्छब्द अन्य ... इत्यैतैर्युक्ते काविभक्ती भवति JaineVyā. 70. 17 (*on* i. 4. 38); छकारकेऽन्यस्य दुक् JaineVyā. iv. 3. 204 (313. 25) (अन्यस्य दुगागमो भवति। अन्यस्येदं अन्यस्मिन् भवं वा अन्यदीयम्) 313. 32 (*on* iv. 3. 206); CāndraVyā. v. 2. 116; CāndraVṛ. *on* v. 2. 116; समानान्यत्यदादेरुपमानाद् व्याप्ये दृशः क्सकञौ च CāndraVyā. i .2. 51; CāndraVṛ. *on* i. 2. 51; SaraKaṇṭhā. (Gr.) i. 4. 95; ŚākaṭāVyā. iv. 3. 180; SiddhaHe. v. 1. 152; किं यदन्यादनद्यतने र्हिल्वा CāndraVyā. iv. 3. 15; MugdhaBo. 7. 101 (77. 9); कतमत् पश्य। इतरत् तिष्ठति, इतरत् पश्य। अन्यत् तिष्ठति, अन्यत् पश्य। अन्यतरत् तिष्ठति, अन्यतरत् पश्य CandraVṛ. ii. 1. 25; KāśiVṛ. *on* vii. 1. 25; चातुस्थस्य पूर्वान्यौ BhārŚi. 12 (comm. एते शब्दाः दीर्घविरलाः); तृतीयान्तस्य चान्यस्य शब्दस्यार्थशब्दे उत्तरपदे दगागमो वा भवति। अन्यस्मै इदमन्यदर्थम् ŚākaṭāVyā. ii. 2. 57; यत्तत्किमन्याद्द्वयोर्निर्धार्ये डतरः ŚākaṭāVyā. iii. 4. 105; MugdhaBo. 7. 96 (76.22); अद्यात्राह्न्यथ पूर्वेऽह्नीत्यादौ पूर्वोत्तरा परात्। तथाधरान्यान्यतरेतरात् पूर्वेद्युरादयः AgniP. 360. 36; 361. 35; एकशब्दोऽयमन्यप्रधानासहायसंख्याप्रथमसमानवाची Pradī. iv. 121A. 6 (*on* iv. 1. 93) (Udyota एके मन्यन्ते); सर्वविश्वौ ... इतरान्यतरावन्यत्वौ ... सर्वनामानि SaraKaṇṭhā. (Gr.) i. 1. 112; अषष्ठ्यन्तादतृतीयान्ताद्यान्यादर्थे उत्तरपदे द् अन्तो वा स्यात्। अन्यदर्थः। अन्यार्थः। षष्ठ्यादिवर्जनं किम्। अन्यस्यान्येन वार्थोऽन्यार्थः SiddhaHe. iii. 2. 119; अन्यस्य त्यदादेश्च दृगादावुत्तरपदे आः स्यात्। अन्यादृक्। अन्यादृशः। अन्यादृक्षः। SiddhaHe. iii. 2. 152; पिण्डनिर्वापणं कुर्यात्तथान्या अपि गोत्रजाः। अन्या इति छान्दसम् SmṛtiCan. vi. 202. 7; अथ द्व्यक्षराः शब्दाः। यथा ... उल्लाप अन्य नय KāvyKaVṛ. 95. 23 (3. 5); 52. 30 (3. 1); सर्वविश्वउभ° ... अन्य° ... श्रिः MugdhaBo. 3. 9 (11. 14); अन्यादेः परस्य स्यमोर् मस्य तः स्यात्। न त्वेकतरात् परस्य। अन्यत्। ... हे अन्य। अन्ये। अन्यानि MugdhaBo. 3. 88 (23. 21); अवसाने झलां चरो वा स्युः। ... एवम् अन्यत् अन्यतरत् इतरत् PrakriKau. i. 198. 1; अन्यपरेतरव्यतिरिक्तेषु तु नास्य प्रवृत्तिर्बाहुलकादेव LaŚabdeŚe. ii.414.51; **17 extrinsic or extraneous,** cf. **अन्यहेतु** *adj.*

²**अन्य** (á-nya) *adj.* [*f.*-ā] [P. vi. 213; KāsiVṛ. *on* vi. 1. 213; SiddhāKau. 613A. 14 (*on* vi. 1. 213); derived as *a-ni-yā*, DEBRU. 79; *but* VIŚVA. *an* - to breath] not going down, i.e. unsuppressable, inexhaustible इन्द्रं धेनुं सुदुघामन्यामिषंमुरुधारामरंकृतम् ṚV. viii. 1.10 (*but* Sāy. उक्तविलक्षणाम्, MW. and ĀPTE.–*f.*); SV. I. iv (1). 1. 3; SV. (Jai.) MānGS. i. 31. 3; iii. 9. 3; अन्येभ्यस्त्वा पुरुषेभ्यो गोभ्यो अश्वेभ्यस्त्वा। निःक्रव्यादं नुदामसि AV. xii. 2. 16; (used as noun) (one) who is inexhaustible उपं वो विश्ववेदसो नमस्युराँ असृक्ष्यन्यामिव ṚV. viii. 27.11 (*but* Sāy. अदृष्टपूर्वाम्); यो अस्य विश्वजन्मन ईशे विश्वस्य चेष्टतः। अन्येषु क्षिप्रधन्वने तस्मै प्राण नमोऽस्तु ते AV. xi. 4. 23; AV. (P.) xvi. 23. 3 [PW; Grassmann] [but pw; MW; APTE; Sūryakānta–*f.*]

अन्य (anya) *m.* **1** name of one of the twelve Bhṛgu-gods, a son of Bhṛgu **2** name of a sage-like king (Rājarṣi) **3** epithet of Śiva **4** name of a mountain **5** name of a figure of speech **6** term of particular quantity **1** name of one of the twelve Bhṛgu-gods, a son of Bhṛgu भुवनो भावनश्चैव अन्यश्च ... इत्येते भृगवो देवाः स्मृता द्वादश याज्ञिकाः VāyuP. ii. 4. 87; **2** name of a sage-like king (Rājarṣi) (पुरुषः) शुद्धो निरंजनाभासः ... अस्ति नास्तीति सोऽन्यो वा VāyuP. ii. 40. 118; **3** epithet of Śiva (हरस्य ... अष्टोत्तरसहस्रन्तु नाम्नां शृणुत सुव्रताः) अन्यः LiṅgaP. i. 65. 143; **4** name of a mountain भारतस्यास्य वर्षस्य नव भेदाः ... गिरयस्ते व्यवस्थिताः ... रागद्वेषस्तथैवान्यः ViṣṇuDhaP. i. 8. 5; **5** name of a figure of speech हेतोर्हेत्वन्तरस्य कार्ये कार्यान्तरस्याभिधानं समुच्चयः। अनेकेषामेकत्र निबन्धस्त्वन्यः Kāvyānu. (Vā.) 41. 7; **6** name of a substitute quantity (of celestial latitude) त्रिभज्यका बाणलवैर्विनिघ्नी चन्द्रार्कजस्पष्टवियोगभक्ता। लब्धस्य चापं प्रथमः शरान्यदिक्संस्थितोऽन्यः शरसंस्कृतस्य SiddhāTaVi. 247. 3.

अन्य (anya) *gr.* **1** particular kind of *uṇādi* suffix राजेरन्यः Uṇā. 3.100; **2** second person यत्र प्रथमश्चान्यश्च प्राप्नोति तत्र प्रथम एव भवति MahāBh. i. 352. 2 (*on* 4. 108) [AbhidhāCin. 1468 gives *anya* as a synonym of *tvam*]; **3** third person मिङ्क्स्त्रिशोऽस्मद्युष्मदन्याः JaineVyā. i. 2. 152; 44. 37 (*on* i. 2. 152); लुटोऽन्यस्य डारौरसः (लुटौऽन्यस्य त्रिकस्य डारौ रस् इत्येते आदेशा भवन्ति) JaineVyā. i. 4. 154; तिप् तस् झीत्यन्यः ... त आताम् झङित्यन्यः JaineVyā. 44. 37 (*on* i. 2. 152); लोऽन्ययुष्मदस्मासु तिप्तस्झिसिप्थस्थमिवस्मस् ŚākaṭāVyā. i. 4. 1; त्रीणि त्रीण्यन्ययुष्मदस्मदि SiddhaHe. iii. 3. 17.

अन्य (á-nya) *n.* inexhaustibleness (as of the milk of cows) सा नो भूमिर्गोष्वप्यन्ये दधातु AV. xii. 1. 4 [SŪRYAKĀNTA]

अन्यक (anya-ká) *pronominal adj.* [*f.*-ā][Derived with affix - *ak*-, P. v. 3. 71; JaineVyā. iv. 1. 130, DEBRU. 576; AltGr. III. 580; III. 590] **1 (used as noun) rest, remaining one** राजका इदन्यके यके सरस्वतीमनु ṚV. viii. 21. 18; **2 (used as noun) enemy** नभन्तामन्यके समे ṚV. viii. 39. 1; viii. 40. 1-7; viii. 41. 1-10; viii. 42. 4-6; TaiS. III. ii. 11. 3; Nir. 5. 23; 10. 5; नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ṚV. x. 133. 1-6; SV. (Kau.) II. ix (1). 14. 1-3; SV. (Jai.) iv. 1. 4-6; AV. xx. 95. 2; xx. 95. 4; TaiS. I. vii. 13. 5; III. ii. 11. 3 (comm. कुत्सितानां वैरिणाम्); MaiS. iv. 12. 4 (iv. 189. 9); अयं बन्धुः परश्चायं ममायमयमन्यकः AnnaU. 5. 61; **3A (inanimate) (used as noun) any thing else, something else** पाषाणानपि तद्रूपं प्रवीकुर्यात्किमन्यकैः PadmP. (Ra.) 33. 11; न ब्रह्मलोको वैकुण्ठो न कैलासो न चान्यकः TejoBiU. 6. 18; **3 B (animate) (used as noun) somebody else** अपि वा त्र्यंबकः पुत्रि नैनं शक्तः कुतोऽन्यकः। तस्मादेनं नमस्कृत्य भाविनं श्वशुरं शुभे SkandP. i(2). 59. 47; **4A (inanimate) another** यस्य पुंसस्तु तच्छौचं शौचैस्तस्य किमन्यकैः BṛParāSm. 6. 215; उपकर्तुं तदा मर्त्यभवे किं कृतमन्यकत् PārśvC. 1. 419; सूलादिभिरन्यकैश्च तालैः। रघुनाथविलासमुख्यलास्यानखिलान्काचिदकल्पयत्सलीलम् Raghunā. 12. 25; **(used as noun) another thing** भाज्यक्षेपकरण्या ङ - विधावूर्ध्वं तलस्थमन्यकया। हृन्यान्मध्यफलगुणौ प्रश्नच्छेदं फलेन संगुणयेत् ĀryaSi. 18. 10 (225); सच्चिदानन्दमात्रं हि सच्चिदानन्दमन्यकम् TejoBiU. 6. 2; विस्तारे नवभक्ते तु मन्वंशं तुङ्गमन्यके। विस्तारद्विगुणोत्सेधं कल्पयेद् द्वारगोपुरे ŚilpaRa. i. 41. 28; **4B (animate) (used as noun) another one** भवार्णवो ह्यलङ्घ्यस्तु विना स्याद्यागतोऽन्यकैः PauṣkS. 1. 26.

अन्यक (anyaka) *m.* name of a demon निसुम्भसुम्भान्यकजम्भशम्बरान्महासुरान्वृत्रमुखानभाषत DaśāvaC. 3. 2.

अन्यककारनिवृत्त्यर्थम् (anyakakāranivṛttyartham) *adv.* for the sake of eliminating another *ka* sound त्यादीनां वोश्च यः ककारस्तदुपान्तं पुंवन्न भवति ... कोपान्तमिति सिद्धे त्यादिवुग्रहणं अन्यककारनिवृत्त्यर्थम्, पाकभार्यः CāndraVṛ. *on* v. 2. 34.

अन्यककुभ् (anya-kakubh) *adj.* belonging to the another, i.e. *opposite* direction भाद्वयस्य भुजयोः समाशयोर्व्यस्तकर्णहतयोर्यदन्तरम्। ऐक्यमन्यककुभोः पलप्रभा जायते श्रुतिवियोगभाजितम् GrahaGa. 94. 18 (9. 76); Golā. 272. 2 (31. 48)

अन्यकथन (anya-kathana) *n.* **1A** statement of another (view) प्रज्ञावतां स्वोत्प्रेक्षिकयान्यकथनस्याप्यविरोधात् NyāyPari. 263.13; **1B** statement of something else तथा चान्यप्रस्तावे अन्यकथनमापतितमिति भावः Bhāsk. i. 213. 12 (*on* i. 5. 5); 2 description of distinct (purpose) ततोऽन्यकथने प्रयोजनाभावान्न तत्र समाकर्ष इत्याशङ्कां परिहरत्सूत्रमुपन्यस्य व्याचष्टे TattvPrakā. 74A. 6 (*on* i. 4. 20)

अन्यकथा (anya-kathā) *f.* **A** another story or narration तावदन्यकथाच्छेदे प्रणम्य सगरोऽजितम् PadmP. (Ra.) 5. 185; नान्यं नमामि गौरीश नान्याख्यामाददे शिव SkandP. iv. 63. 63; किमप्रस्तुतेनान्यकथाप्रस्तावेन। यदेव तावदाकर्णयितुमावयोरद्भुतजलनिधिमग्नमन्तःकरणम् Mukundā. 207 (8); **B** another talk or conversation अथाप्युद्विजमानस्य तस्य लोकोऽनुवर्तनम्। चकारान्यकथासङ्गैः कुर्वन् भङ्गस्य विस्मृतिम् PadmP. (Ra.) 13. 37; **C** story other (than that of Hari) हरेरन्यकथा सूत श्मशानसदृशी स्मृता PadmP. i. 1. 14.

अन्यकदम्बवृत्त (anya-kadambavṛtta) *n.* another circle (than the circle which passes through pole of ecliptic), i.e. circle of longitude अन्यजात्यं परिकल्प्य चात्र नतिस्तु या सान्यकदम्बवृत्ते SiddhāTaVi. 326. 16.

अन्यकन्यकालाभ (anyakanyakā-lābha) *m.* obtainment of another maiden न मेऽन्यकन्यकालाभो बहुमानाय मानसे SamarāSaṁ. 5. 187.

अन्यकन्या (anya-kanyā) *f.* another maiden or young girl सा ... अवाप्तनिरुपमरूपलावण्यादिगुणकलापा ... अन्यकन्याजनदुर्लभमलब्धलोकोत्तरं प्रभुत्वमारूढदृढपतिप्रेमवासना ... निराकुला स्थिता कालमेतावन्तम्. TilaMañ. 410. 20; अलीकभैमीसहदर्शनान्न तस्यान्यकन्याप्सरसो रसाय NaiṣC. 6. 15.

अन्यकपालसंस्थ (anyakapāla-saṁstha) *adj.* existing in different quadrants वियुतसहिते रवीन्द्वोरेकान्यकपालसंस्थयोराद्यः BrāhmSphuSi. 7. 8.

अन्यकमलार्थिता (anyakamalārthi-tā) *f.* the state of being the one who desires another lotus राज्ञा शंकरपूजायै ज्ञात्वान्यकमलार्थिताम्। अशोकदत्तः प्रययौ पुनर्नत्कंचरीं प्रति BṛKathāMañ. v. 1. 151.

अन्यकर (anya-kara) *m.* **1** another hand क्रमेण ... एककरे पाशम् अन्यकरे अङ्कुशम् इतरकरे पुण्ड्रेक्षुचापम् ... गन्धं पुष्पं धूपं दीपं नैवेद्यं कल्पयामि नमः ParaśuKS. 4. 5 (139. 11); NityoNi. 42. 26; 2 hand, i.e. captivity of other (remaining king in Caturaṅga) नृपाकृष्टमेतत् राजद्वयं यदा हस्ते न स्यादन्यकरे परः। तदा राजा हि राजानं घातेऽपि तं हनिष्यति CaturDī. 12.11.

अन्यकरग्रह (anya-karagraha) *m.* marriage to another person कन्या नृपस्यान्यकरग्रहार्हाः स्पृष्ट्वा त्वया किं फलमाप्तमासीत् YātrāPra. 4. 101.

अन्यकरञ्जक (anyakarañjaka) *m.* plant *Carbiospermum Halicacabum* कामुके लघुकाश्मर्यां कैडर्योऽन्यकरञ्जके RājNi. 429. 6.

अन्यकरण (anya-karaṇa) *n.* **1** act of alienating, i.e. estranging or sowing dissension जायाया अनुकूलायाः पुत्रवत्याः 'करोत्यन्यविवाहम्' इत्येतदाक्षारणम्। एवं गुणवतः पुत्रस्याकारणेऽन्यकरणम् ManuBh. ii. 193.11 (*on* 8. 275); **2A** performance of another (optional rite) नित्यानामकरणेऽन्यकरणात् प्रत्यवायो न तु नित्याकरणस्य करणप्रागभावस्य हेतुत्वम् NyāyKa. 145. 21; **2B** performance by another person, cf. **अन्यकरणनिषेधार्थम्**; **3** act of making, i.e. denoting something else शब्दार्थव्यवहारश्च कश्चिद्यत्रानुवर्तते। प्रक्रियान्तरमाश्रित्य तदान्यकरणं भवेत् NyāyKu. 12. 18; **4** some other or other instrument, cf. **अन्यकरणाविरोध**.

अन्यकरण (anya-karaṇa) *adj.* having something else as the instrument अत एव चान्यकरणत्वस्य पदार्थविधया भासमानत्वाद्धात्वर्थस्यापि करणत्वं न संसर्गबललभ्यम्, अपि तु धातुलभ्यमेव MīmāKau. iii (2). 32. 6 (*on* ii. 1. 5)

अन्यकरणकभावनाविधि (anyakaraṇaka-bhāvanāvidhi) *m.* prescription of activity which has something else as its instrument अन्योद्देशेनान्यकरणकभावनाविधिश्चतुर्थः MīmāKau. i. 163. 18 (*on* i. 4. 2); धात्वर्थोद्देशेन अन्यकरणकभावनाविधिस्तृतीयः BhāṭṭDī. i. 60. 3 (*on* i. 4. 2)

अन्यकरणनिषेधार्थम् (anyakaraṇaniṣedhārtham) *adv.* for the sake of prohibition of performance by another person यत्तु गोभिलेन ... उक्तम् ... न तु गृहपत्यकरणेऽप्यन्यकरणनिषेधार्थम् VīraMi. (Āhnika.) 397. 24.

अन्यकरणाविरोध (anyakaraṇāvirodha) *m.* absence of contradiction to another instrument कार्यतस्त्वन्यकरणाविरोधः। दृष्टार्थत्वाद्यान्यमन्त्रभाव एव करणम् BālaKrī. i. 183. 17 (*on* 1. 307)

अन्यकरणीय (anya-karaṇīya) *n.* another duty त्यक्त्वान्यकरणीयं तन्मार्गेऽहं संप्रवेशितः KathāKau. 1. 80.

अन्यकरद्वय (anya-karadvaya) *n.* another pair of hands ध्येयो विष्वक्सेनश्चतुर्भुजः। साक्षाद् विष्णुसमो मुद्राव्यापृतोऽन्यकरद्वये LakṣmīT. 38.75.

अन्यकरभन्यस्तभार (anyakarabhanyasta-bhāra) *adj.* who has placed the load on another camel अन्यकरभन्यस्तभारो वणिक्ततः। स गत्वा स्वगृहं भृत्यान्सर्वस्वं तानदण्डयत् KathāSaSāg. x. 6. 202.

अन्यकरभी (anya-karabhī) *f.* another female camel भाण्डागारिकेणान्यकरभी शोधिता(?)। स्वयं तथैव स्थितः KumāDePra. 112(2). 24.

अन्यकरस्थ (anyakara-stha) *adj.* being in the hands of other भोजमन्यकरस्थोऽयमशक्यो ह्यन्यथा मम RājTa. (Ka.) 8.3003.

अन्यकरिणी (anya-kariṇī) *f.* another female elephant प्रगल्भप्रेमार्द्रामपि विषहते नान्यकरिणीं स्मरन्दावभ्रष्टां हृदयदयितां वारणपतिः ŚārṅgaPa. 926; Subhāṣi. 629.

अन्यकरिन् (anya-karin) *m.* another elephant नादातुमन्यकरिमुक्तमदाम्बुतिक्तं धूताङ्कुशेन न विहातुमपीच्छताम्भः। रुद्धे गजेन सरितः सरुषावतारे रिक्तोदपात्रकरमास्त चिरं जनौघः ŚiśuVa. 5. 33.

अन्यकरिमण्डल (anyakari-maṇḍala) *n.* group of other elephants आघ्रातुमन्यकरिमण्डलदानगन्धमूर्ध्वीकृतप्रवरपीवरहस्तदण्डम् HarVi. 31.11; 44.7.

अन्यकरीन्द्र (anya-karīndra) *m.* another lordly elephant स्वां तनूमपरतन्त्र इवेभः प्रेर्य पर्यणमदन्यकरीन्द्रः Kapphiṇā. 17. 49; तिष्ठत्यन्यकरीन्द्रसंचरमनाः कोपव्यथाकीलितः YaśasCam. i. 497. 2.

अन्यकर्ण (anya-karṇa) *m.* **1** another hypotenuse of a triangle कर्णाश्रितस्वल्पभुजैक्यमुर्वीं प्रकल्प्य तच्छेषभुजौ च बाहू। साध्योऽवलम्बोऽथ तथान्यकर्णः सोर्व्याः कथं चिच्छ्रवणोन दीर्घः Līlā. 183; अन्यकर्णस्तदाद्यान्यकर्णैक्यं चान्यथान्तरम् SiddhāTaVi. 377. 14; **2** ear of another person यदि कथयेमन्यकर्णपथगामिनी परतर्कविषया च न भवति तदा निर्वहति कार्यम् PuruṣPa. 67. 28.

अन्यकर्तव्यता (anya-kartavyatā) *f.* performance of another (act) नो खल्वन्यकर्तव्यतान्यत्र प्रवर्तयति प्रसङ्गात् NyāyMa. 210. 11.

अन्यकर्तृ (anya-kartṛ) *m.* **A** another agent or doer नान्योऽवयव्यवयवेभ्यः सत्यन्यकर्तुरर्थान्तरभावात् इह ये यस्मिन् सत्यन्यत् कुर्वन्ति ते तस्मादर्थान्तरं भवन्ति NyāyVār. 230. 12 (*on* ii. 1. 31); **B** another performer अन्यकर्तृविषये यथाकृतकर्तृविशेषवचनानि श्राद्धप्रकरणगतानि SmṛtiCan. vi. 91. 20.

अन्यकर्तृक (anyakartṛ-ka) *adj.* [*f.*-ā] **1** having another as the agent or doer अन्यकर्तृकस्य व्याहतस्य विधेर्वादः परकृतिः NyāyBh. 121. 15 (*on* ii. 1. 65); प्रीयमाणादन्यः कर्ता यस्य सोऽन्यकर्तृकः Nyās. i. 287.6 (*on* i. 4. 33); अन्यकर्तृके हानेऽन्यकर्तृकोपायनस्यावश्यंभावाभावात् ŚrutaPra. ii. 489. 21 (*on* iii. 3. 26); न च तत्कर्तृकोऽन्यकर्तृको वा रक्तताध्यासस्तच्छ्वेतिमाख्यशुद्धिविरोधी ŚatDū. 53.3; यद्यपि रुचिर्दीप्तौ पठ्यते तथापीहान्यकर्तृकेऽभिलाषे वर्तते Prasā. i. 414. 10; अन्यकर्तृकोऽभिलाषो रुचिः SiddhāKau. 144B. 2 (*on* i. 4. 33); अन्तर्द्धिरन्यकर्तृकस्वकर्मकदर्शनाभावानुकूलो व्यवहितदेशस्थितिरूपस्तद्घटकं यत्कर्तृकदर्शनाभावमिच्छति LaŚabdeŚe. i. 500. 1; अन्यवचनस्य अन्यकर्तृककरणासंभवादाह BālamBha. ii. 293. 31 (*on* 2. 188); **2** having any other person as the agent पयोव्रतम् तत्तु ब्राह्मणकर्तृकस्यैव, नान्यकर्तृकस्येति एवं सर्वत्र ŚābaBh. 1252. 1 (*on* iv. 3. 4); प्रयुक्तयोस्तत्रैवोपयोगश्चमत्कारी, नान्यकर्तृकचिरकालदर्शन इत्युदाहरणमेवैतदस्यालंकारस्येति सहृदया विचारयन्तु RasGaṅ. 614. 5; **3** composed by another person असंबद्धस्तु विद्विष्टः सत्यवादी कथं भवेत्। अतोऽन्यकर्तृकोऽप्यस्ति वेदकारागमो न नः TattvSaṁ. 2091; न ह्येते चैत्यवन्दनादिवाक्यवदन्यकर्तृकाः स्मर्यन्ते TātpaṬ. (Vā.) 432. 14 (*on* ii. 1. 68); **4** performed by another person न चान्यकर्तृकां क्रियामन्यः समासन्नां कर्तुं समर्थः TantrVā. 1169. 11 (*on* iii. 8. 20); परिवेषणं त्वन्यकर्तृकमेव। एवं च पत्नीव्यापारोऽपि श्राद्धे संपादितः स्यात् BālaKrī. i. 158. 9 (*on* 1. 236); कथं क्रत्वर्थत्वे सत्यन्यकर्तृकस्य न भवति TantrRa. 165. 7; (used as noun) (rite) performed by another person अन्यकर्तृकेणापि यजमानसंस्कारोपपत्त्या यजमानकर्तृकत्वानाक्षेपाद्यथाकथंचित् संबन्धमात्रेण यूपाहुतिवत्संस्कारकत्वसंभवादिति भावः MayūMāli. 750. 9 (*on* x. 6. 15); **5** produced or caused by another घटस्य चोत्पत्तिरुच्यमाना न घटकर्तृका किं तर्ह्यन्यकर्तृका इति कल्प्या स्यात् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 322. 6 (*on* ii. 1. 18); न ह्यन्यस्य भानमन्यकर्तृकम् IṣṭaSi. 291. 17; अन्यकर्तृकां जगदुत्पत्तिमाचक्षते वाक्यानि Bhām. 301. 7 (*on* i. 4. 14); अन्य एव हि देवदत्तकर्तृकः पाकः अन्य एव चान्यकर्तृकः PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. iii. 1. 22 (379. 17); यद्येनाशक्यक्रियं कार्यं तत्ततोऽन्यकर्तृकं यथा मनुष्याद्यशक्यकर्तृकं वल्मीकादीति NyāyPari. 285. 8; कथमन्यकर्तृकमन्यगामिफलं स्यात् BrahmSūBh. (Śrī.) ii. 409. 1 (*on* iii. 4. 45)

अन्यकर्तृकक्रिया (anyakartṛka-kriyā) *f.* ritual action or rite performed by another person अन्यकर्तृकक्रियाप्रकाशनार्थमावृत्त्या भवितव्यमिति भावः MayūMāli. 852. 2 (*on* xii. 1. 9)

अन्यकर्तृकता (anyakartṛka-tā) *f.* **1** the state of being performed by another person (आर्त्विज्यम्) तदिह प्रधानम्। तस्य च द्वौ धर्मौ, अन्यकर्तृकता ब्राह्मणकर्तृकता च। तत्रान्यकर्तृकता व्यावर्तते ṬupṬ. 147. 10 (*on* vi. 6. 16); ŚāstrDī. 508. 2 (*on* vi. 6. 3); न त्वन्यतरस्याप्यन्यकर्तृकता यतः कर्तृविशेषश्चिन्त्यते TantrRa. 275. 20; बन्धनार्थादानस्यान्यकर्तृकत्वानुपपत्तेः अध्वर्युकर्तृकत्वस्य विधिं विनैव सिद्धेः MīmāKau. iii (1). 84. 10 (*on* i. 2. 44); **2** the state of having another as the agent हरिस्थस्याभिलाषस्य भक्तिः कर्त्री अन्यकर्तृकताभिलाषस्य Prasā. i. 414. 14; i. 414. 16.

अन्यकर्तृकत्व (anyakartṛka-tva) *n.* **1** the state of having another as the agent आगतवचनाच्च निमन्त्रणस्यान्यकर्तृकत्वेऽप्यदोषः BālaKrī. i. 146. 23 (*on* 1. 223); स्वयंकर्तृकत्वान्यकर्तृकत्वाभ्यां सर्गे क्रमाक्रमव्युत्क्रमैस्तत्क्रमे च विवादेऽपि स्रष्टरि स विवादो न विद्यते VedāntKa. 210. 6 (*on* i. 4. 14); तस्य च स्वामिकर्तृकत्वेनान्यकर्तृकत्वानुपपत्तेः BhāṭṭDī. ii. 61. 17 (*on* iii. 7. 24); समाख्यामात्रादन्यकर्तृकत्वाश्रयणे परिक्रयाभावस्थलेऽपि समाख्ययान्यकर्तृकत्वं स्यात् MayūMāli. 332. 10 (*on* iii. 8. 1); **2** the state of being performed by another person न चैवं दोहनानुपपत्तिः, तस्यान्यकर्तृकत्वेन बाधकाभावात् MīmāKau. ii. 51. 8 (*on* ii. 3. 16); अवान्तरव्यापाररूपोपधानानुवादेन मन्त्रविधौ समन्त्रकस्याप्युपधानस्यान्यकर्तृकत्वप्रसङ्गे सति चयनसमानकर्तृकत्वासिद्धेः MīmāKau. i. 291. 14 (*on* i. 4. 27); स्वस्यैव प्रैषासंभवाल्लिङ्गेनान्यकर्तृकत्वम् MīmāKau. ii. 359. 9 (*on* iii. 3. 14); न त्वत्र परस्मैपदादन्यकर्तृकत्वनियमः BhāṭṭDī. ii. 64. 23 (*on* iii. 8. 2); न चान्यकर्तृकत्वे याजमानसमाख्याविरोधः MayūMāli. 84. 12 (*on* i. 4. 13); 338. 22 (*on* iii. 8. 11); न च यजमानैरेव संस्कारार्थमार्त्विज्यं कर्तव्यमित्यर्थादन्यकर्तृकत्वनिवृत्तिः सिध्येदिति वाच्यम् MayūMāli. 750. 8 (*on* x. 6. 15); **3** the state of being composed by another person अन्यकर्तृकत्वानुक्तेश्च, भाष्यकारीयत्वमेव कल्प्यत इति भावः LaŚabdeŚe. ii. 100. 10.

अन्यकर्तृकपिण्ड (anyakartṛka-piṇḍa) *m.* rice-ball perpared by another person स्वयंग्रहणमादरार्थं न पुनः पुत्रशिष्यर्त्विगादिनिवृत्त्यर्थम्। ... इत्यन्यकर्तृकपिण्डनिर्वपणदर्शनात् SmṛtiCan. v. 422. 10.

अन्यकर्तृकव्याघात (anyakartṛka-vyāghāta) *m.* contradiction caused by another अन्यकर्तृकव्याघातप्रतियोगित्वेनावस्थानमात्रम् NyāyPari. 229. 7.

अन्यकर्तृकव्यापार (anyakartṛka-vyāpāra) *m.* ritual action or rite performed by another person यजमाननिष्ठव्यापारस्यैव विधेयत्वेनान्यकर्तृकव्यापारस्याविधेयत्वेन नाध्वर्युनियमः BhāṭṭDī. ii. 64. 22 (*on* iii. 8. 2)

अन्यकर्तृकश्राद्ध (anyakartṛka-śrāddha) *n.* obsequial oblation offered by another person देवदत्तकर्तृकश्राद्धे हि ये देवताभूतास्तेषां मध्ये यः कश्चिदन्यकर्तृकश्राद्धेऽनुप्रविशति तेषां सापिण्ड्यम् NirṇaSi. 203. 27.

अन्यकर्तृकोपायन (anyakartṛkopāyana) *n.* undertaking which has another as the agent किं सुहृदुर्हृद्भिरुपायनं हान्या संनिपतेत्, उत नेति। अश्रुतत्वात् अन्यकर्तृके हानेऽन्यकर्तृकोपायनस्यावश्यंभावाभावात् ... नोपायनं संनिपतति ŚrutaPra. ii. 489. 21 (*on* iii. 3. 26)

अन्यकर्तृत्व (anyakartṛ-tva) *n.* **1** the state of having another performer यत्र वचनं तत्रान्यकालत्वमन्यदेशत्वमन्यकर्तृत्वमपि भवति ŚābaBh. 2167. 2 (*on* xi. 3. 1); तस्मिन् काले एककालोपनिपातादन्यकर्तृत्वेऽवगते कर्तृविशेषश्चिन्त्यते ṬupṬ. 58. 10 (*on* v. 1. 25); **2** the state of being the producer of another thing न चाज्ञाननुदो मानस्यान्यकर्तृत्वं घटनुद इव कपालकर्तृत्वं दृष्टम् IṣṭaSi. 367. 6.

अन्यकर्त्रपेक्षा (anyakartṛ-apekṣā) *f.* requirement for another as the agent द्वितीये स्फुटैवान्यकर्त्रपेक्षा VedāntKa. 211. 27 (*on* i. 4. 15)

अन्यकर्मक (anyakarma-ka) *adj.* **1** (used as noun) type of transitive verbal root which has another object than that of verbal root तस्य तर्ह्यन्यकर्मकस्यापि प्राप्नोति। उत्तपति सुवर्णं सुवर्णकारः MahāBh. ii. 69. 1 (*on* iii. 1. 87); तप संतापे अस्य कर्ता कर्मवद्भवति स च तपःकर्मकस्यैव नान्यकर्मकस्य KāśiVṛ. *on* P. iii. 1. 88; PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* iii. 1. 88 (476. 10); **2A** having any another object किं च युञ्जानस्य निरुपाधिमात्मानं पश्यतोऽहंप्रत्ययो नान्यकर्मक इत्यकर्मको वा आत्मकर्मको वाभ्युपगन्तव्यः NyāySu. (Ja.) 157A. 8 (*on* i. 2. 1); **2B** having another object अन्यकर्मकोपाध्यायादर्शनेच्छायामुपाध्यायस्यापादानसंज्ञा माभूत् ŚivārkaMaDī. i. 12. 20 (*on* i. 1. 1)

अन्यकर्मकर (anyakarma-kara) *adj.* **A** who performs another activity अन्यकर्मकरे भक्षयति तदुपकाराभावादनङ्गं स्यात् ŚābaBh. 2033. 7 (*on* x. 7. 23); **B** which does any other activity गोविन्दचरणार्थार्चां तत्प्रियं कर्म वै विना। शङ्खचक्राङ्कितौ तस्य नान्यकर्मकरौ करौ SkandP. iv. 20. 14.

अन्यकर्मकरणत्व (anya-karmakaraṇatva) *n.* another instrumentality and objecthood नेमे अन्यकर्मकरणत्वविलक्षणे फलधात्वर्थकर्मकरणत्वे BhāvanāVi. 158. 1.

अन्यकर्मकारक (anya-karmakāraka) *adj.* **1** who performs acts otherwise पुण्यापुण्ये तथा कालदेशान्यकर्मकारकम् MārkP. 14. 24; **2** (anyakarma-kāraka) who causes to perform another act (आचार्यः ... । न चान्यत्कारयेत्कर्म) अन्यकर्मकारकमाचार्यं प्रत्याह VīraMi. (Vyavahāra.) 315. 12.

अन्यकर्मकृत् (anyakarma-kṛt) *m.* one who performs ritual act prescribed by other school or tradition शाखारण्डः स्वशाखीयकर्मलुप्तोऽन्यकर्मकृत् KalpaK. 86. 157.

अन्यकर्मजनित (anyakarma-janita) *adj.* produced from the action of other अलिकदम्बकैरन्यकर्मजनितैर्मलिनकर्मभिः कचेष्विव गृहीत्वा निजफलानुभूति(रु?स)मये ... मगधराजमहिषीं ददृशुः AvantiKa. 119. 18.

अन्यकर्मता (anyakarma-tā) *f.* the state of being another action उपादेयोऽगुणो यत्र भवेत् प्रकरणान्तरे। तत्राकर्मान्तरं युक्तमुद्देश्ये त्वन्यकर्मता TantrVā. 619. 19 (*on* ii. 3. 24)

अन्यकर्मत्व (anyakarma-tva) *n.* **1** the state of being the object which is other than that of the verbal root (सिद्धं वा पुनरेतद् भवति) अन्यस्याश्रूयमाणस्य क्रियाविशेषस्य कर्मणः संभवादित्यर्थः। अथ वा कर्मशब्देन कर्मत्वमुच्यते। अन्यकर्मत्वादित्यर्थः Pradī. ii. 270B. 8 (*on* i. 4. 51); **2** the state of being another rite or performance अथेति प्रकृते छिन्न एतच्छब्दोऽग्रगं वदेत्। संख्ययेवान्यकर्मत्वमिह नूतनसंज्ञया NyāyMāVi. 87. 26 (*on* ii. 2. 8); दधिहोमेऽन्यकर्मत्वं गुणो वान्यत्तु पूर्ववत्। निर्गुणत्वादग्निहोत्रे युक्तो दध्यादिको गुणः NyāyMāVi. 89. 1 (*on* ii. 2. 10)

अन्यकर्मन् (anya-karman) *n.* **1** another rite, performance or ceremony **2** another profession or occupation **3A** (Gr.) object of another action **B** object which is other than that of verbal root **4A** any other action or duty **B** other duty or action **C** action of other **5** type of designation Sahama **1** another rite, performance or ceremony स्वैर्धर्मै रेमिरे वर्णा दैवे कर्मणि (v. l. अन्यकर्मणि) निःस्पृहाः। तमाश्रित्य महीपालमासंश्चैवाकुतोभयाः MahāBhā. i. 62. 9; आयुःकर्मसकाशादधिकानि स्युर्यदान्यकर्मणि YogŚā. 11. 50; पट्टबन्धनचौलान्नप्राशने चोपानयने। शुभदं जन्मनक्षत्रमशुभं त्वन्यकर्मणि NāraS. 22. 4; पूर्वास्त्याज्या विशिष्टस्य विधानादन्यकर्म तत् NyāyMāVi. 338. 12 (*on* vi. 5.1); **2** another profession or occupation न शक्यते जीवितुमन्यकर्मणा MahāBhā. iv. 5. 1; ततो मयान्यकर्माणि मुक्तसर्वाण्यपि स्वयम्। व्याधकर्म समारेभे RatnaCūKa. 363; **3A** (Gr.) object of another action अन्यकर्मणः। अन्यस्यात्राजा कर्मान्यस्य ग्रामः MahāBh. i. 335. 24 (*on* i. 4. 51); **3B** object which is other than that of verbal root, cf. **अन्यकर्मत्व1**; **4A** any other action or work पशुलाभो नाकर्मनिमित्तको नान्यकर्मनिमित्तकः NyāyMañ. i. 252. 24; **4B** other duty or action शक्रसंक्रमिताङ्गुष्ठसुधया स्वाम्यवर्धत। धात्र्योऽन्यकर्मभिर्धात्र्योऽर्हतां न स्तन्यदा यतः TriṣaŚaPaC. iv. 2. 57; अन्येद्युः ... हित्वान्यकर्माच्छितसंशितेऽस्मिन्। अभूत् ... ऋतुर्घनानाम् DvyāśraKā. 10. 15; अभेदमारोपय वैष्णवं धनुर्धनुर्धरंमन्य किमन्यकर्मभिः Ragh. 4. 77; परिवर्त्य नृपो ह्येतान् युञ्ज्यादन्योऽन्यकर्मणि ŚukraNī. 2. 108; युद्धक्रियां विना सैन्यं योजयेन्नान्यकर्मणि ŚukraNī. 5. 92; **4C** action of other अन्यश्चेदन्यकर्मप्रजनितफलभुक्, शास्त्रवैयाकुली स्यात् TattvMu. 2. 59; **5** type of designation Sahama स्यादन्यकर्म ... पञ्चाशत्सहमानि हि TājiNī. 1 (3). 2 (130); 1(3). 16 (138)

अन्यकर्मन् (anya-karman) *adj.* having another action दृष्टवच्चेत्प्ररोहः स्यात् नान्यकर्मा स इष्यते। तन्निरोधे कथं तत्स्यात् पृच्छामो वस्तुदुच्यताम् UpadeSā. 144. 2; जन्तुर्यद्वासनो राम तत्कर्ता भवति क्षणात्। अन्यकर्मान्यभावश्चेत्येतन्नैवोपपद्यते YogVā. ii. 9. 14.

अन्यकर्मपरतन्त्रता (anyakarma-paratantratā) *f.* subordination to the action of others अन्यकर्मपरतन्त्रतयासावीश्वरः कथमीश्वर एव। तत्कृपाक्रमतोऽथ विशेषो नारकादिरचनादकृपः किम् PramāVāBh. 48. 17.

अन्यकर्मपराङ्मुखी (anyakarma-parāṅmukhī) *adj. (f.)* indifferent to any other work ब्रूहि सुभ्रु महाभागे किमर्थं हरमन्दिरे। संमार्जनरता नित्यमन्यकर्मपराङ्मुखी SaurP. 48. 35.

अन्यकर्मरतात्मन् (anyakarma-ratātman) *adj.* having the nature of taking delight in another, i.e. wrong work मन्त्रं यत्क्रमात्समुपागतम्। मुद्रान्वितं महाबुद्धे। ... तत्प्रमादादबुद्धानामन्यकर्मरतात्मनाम्। ... करोत्यशुभं सदा PauṣkS. 32. 58.

अन्यकर्माङ्गत्व (anyakarmāṅga-tva) *n.* the state of being subservient to another rite अन्यकर्माङ्गत्वस्यैतद्वाक्यप्रवृत्तेः पूर्वावगमसाम्यात् BhāṭṭDī. ii. 354.3 (*on* vii. 3. 3)

अन्यकर्मानर्थक्य (anyakarmānarthakya) *n.* futility of another rite अन्यकर्मानर्थक्यशंसी च कश्चिदर्थवादो भवति NyāyMañ. i. 257. 9.

अन्यकर्मोपबृंहण (anyakarmopabṛṁhaṇa) *n.* help or assistance from other action कृष्यादिवत् फलार्थत्वात् अन्यकर्मोपबृंहणम्। अग्निष्टोमस्त्वपेक्षेत विद्यान्यत् किमपेक्षते UpadeSā. 134. 23.

अन्यकर्मोपदेश (anyakarmopadeśa) *m.* act of teaching another rite तत्किमर्थमन्यकर्मोपदेशः उपदिष्टान्यपि तानि बहुक्लेशसाध्यानि NyāyMañ. i. 257.12.

अन्यकर्मोपयोगित्व (anyakarmopayogitva) *n.* the state of being conducive to another rite अन्यकर्मोपयोगित्वात्प्रकाश्याः स्युस्तथापि नः TantrVā. 407. 12 (*on* ii. 1. 23)

अन्यकलत्र (anya-kalatra) *n.* **1** wife of another person जानात्यन्यकलत्रं च कूपं साजगरं यथा PadmPa. (Ra.) 98. 23; योऽपरिचिन्त्य भवार्णवदुःखमन्यकलत्रमभीप्सति कामी SubhāRaSaṁ. 588; **2** another wife सा देव्यन्यकलत्रसंघटनया दुःखं परं प्रापिता Ratnā. 4. 19.

अन्यकलत्रग (anyakalatra-ga) *adj.* approaching the wife of another person आरक्षिको वधरुचिः कुशलो नियुद्धे भूपोऽर्थवान् कलहकृत् क्षितिजांशसंस्थे। मूर्खोऽन्यदारनिरतः सुकविः सितांशे सत्काव्यकृत्सुखपरोऽन्यकलत्रगश्च Bṛhajjā. 19.5.

अन्यकलनात्याग (anyakalanā-tyāga) *m.* abandonment of other defective knowledge आभासमात्रमेवेदं न सन्नासज्जगत् त्रयम्। इत्यन्यकलनात्यागं सम्यग्ज्ञानं विदुर्बुधाः AnnaU. 5. 33.

अन्यकला (anya-kalā) *f.* **1** another art व्यावर्तयन्त्यन्यकलासु दृष्टिम्। ... कान्तेव दक्षा कविता धिनोति ŚivLī. 1. 24; **2** digit of other plants (than Mars) एवं शिरोमणौ सार्वभौमेऽप्यन्यकलामितेः। भौमादिकक्षिकाबिम्बान्ययुक्तान्युदितानि वै SiddhāTaVi. 400. 12.

अन्यकल्प (anya-kalpa) *m.* **1** other fancy तत्कार्यं वा यदादृश्यमन्यकल्पजरागवत्। कार्ये दृश्येऽपि वा तेन नान्वयोऽस्य प्रतीयते TattvSaṁ. 3304; **2** another aeon अन्यकल्पेषु हे देवाः क्षीरशायी हरिः स्वयम्। रामो ज्ञेयः BhaviP. 575B. 24 (iii (4). 15. 60)

अन्यकल्पक (anya-kalpaka) *adj.* **1** which causes any other assumption कल्पितं च नान्यकल्पकमितरकल्पितवत् IṣṭaSi. 336. 5; **2** (used as noun) (one) who assumes subsequently अत्राहुः पूर्वसंक्लृप्तमोहयुक्तोऽन्यकल्पकः VedāntSiSūMañ. 2. 42 (comm. पूर्वपूर्वाविद्योपहितस्योत्तरोत्तरकल्पकत्वम्)

अन्यकल्पन (anya-kalpana) *n.* **1** assumption of another factor प्राकृतपदत्यागेऽन्यकल्पने चादृष्टद्वयं कल्प्येत TantrVā. 68. 5 (*on* i. 2. 52); निद्राभिक्षे स्नानशौचे नेच्छामि न करोमि च। द्रष्टारश्चेत्कल्पयन्तु किं मे स्यादन्यकल्पनात् AvadhūU'. 14; कर्मादृष्टादीनामपि नियामकत्वेनाभ्युपेतानां परस्परभिन्नानामपि सर्वेष्वात्मसंबन्धाविशेषात्। तत्राप्यन्यकल्पनेऽनवस्थापत्तेश्च VedāntRaMañ. 1.1 (17.1); परस्परस्मारकत्वमुपजीव्य ... प्रतिसंधानव्यवहारोपपत्तौ किमन्यकल्पनेन NyāyPari. 501.16; **2** imagination of another person मित्रोदासीनशत्रुत्वं यथैकस्यान्यकल्पनात्। अभिन्नस्य चितेस्तद्वद्भेदोऽन्तःकरणाश्रयः NaiṣkaSi. 75. 2.

अन्यकल्पना (anya-kalpanā) *f.* **1** assumption of another factor संबन्धापौरुषेयत्वे स्यात् प्रतीतिरसंविदः। संकेतात् तदभिव्यक्तावसमर्थान्यकल्पना PramāVār. 1. 229; VyaktiVi. 15. 21; अर्थज्ञानानन्तरं हि कर्मकरणम्। वेदाद्यर्थज्ञानम्। ... तत्र ज्ञाने कर्मकर्तृविरोधः। अन्यकल्पनायां त्वनवस्था AṇuBh. 89. 14 (*on* i. 3. 28); **2** assumption of something else ज्ञानस्यैव प्रभेदोऽयमिच्छाद्वेषसुखादिकः। न वस्त्वन्तरमित्येवं न त्ततोऽप्यन्यकल्पनम् NyāyMañ. ii. 15. 27; न ह्यन्यस्य दर्शनेऽन्यकल्पना युक्ता, अतिप्रसङ्गात् Kāśi. i. 65. 16 (*on* 2. 20); iii. 186. 11 (*on* 5 (7). 79); परोक्षस्तु बुद्धौ साक्षात्स्वरूपोपधानसामर्थ्यरहितोऽयुक्तप्रतिपत्तिरेव। न चान्यदर्शनेऽन्यकल्पना युक्ता, अतिप्रसङ्गात् TātpaṬ. (Vā.) 158. 17 (*on* i. 1. 5); अर्थावबोधलक्षणदृष्टफलकामेऽधिकारिणि सत्यन्यकल्पनायोगात् VivaPraSaṁ. 176. 22; संनिहितस्वदृष्टपरित्यागेनान्यकल्पनानुपपत्तेः NyāySu. (Ja.) 71A. 8 (*on* i. 1. 1); **3** assumption, i.e. establishment of another thing न ह्यसंबन्धान्यनिर्देशेन अन्यकल्पना संभवति NyāyRa. 498. 21 (*on* 5 (10). 6); भगवत्परत्वे संभवत्यन्यकल्पना न युक्ता AṇuBh. 70. 3 (*on* i. 2. 26)

अन्यकल्पित (anya-kalpita) *adj.* assumed by other party नान्यकल्पितजातिभ्यो वृक्षादिप्रत्यया इमे। क्रमित्वानुगमादिभ्यः पाचकादिधियो यथा TattvSaṁ. 810; न बहिर्भूतैरन्यकल्पितानुमानादिभिरिति फलितोऽर्थः VedāntKau. 17. 2 (*on* i. 1.1)

अन्यकल्प्यत्व (anyakalpya-tva) *n.* the state of being what is to be assumed by any other क्लृप्तत्वाच्च नान्यकल्प्यत्वम्, अन्यथा अनवस्थानात् IṣṭaSi. 336. 4.

अन्यकवच (anya-kavaca) *m., n.* another mystic syllable forming part of a formula *(mantra)* used as an amulet स्तोत्रं पठित्वादौ ततोऽन्यकवचं पठेत् KāliViT. 34. 23.

अन्यकवि (anya-kavi) *m.* **A** another author प्रायश्चित्तादिदानकाले यो वाक्यमात्मीयमन्यकविकृतम् ... वोच्चार्य मानवादिप्रायश्चित्तं दद्यान्न कश्चिदपि धर्मार्थं प्रतिपद्येत TantrVā. 125. 8 (*on* i. 3. 7); **B** another poet आख्यायिका कथावत्स्यात्कवेर्वंशानुकीर्तनम्। अस्यामन्यकवीनां च वृत्तं पद्यं क्वचित् क्वचित् SāhiDa. 376. 20.

अन्यकविता (anya-kavitā) *f.* poetry of other बाणः ... अन्यकवितास्वकिंचिद्धाविनः स्वगर्वान्मामवज्ञातवान् UdaySuKa. 150. 30.

अन्यकाङ्क्षा (anya-kāṅkṣā) *f.* desire for another अविचार्य ग्रहणे खलु भूयः स्यादन्यकाङ्क्षया तरला KandaCū. iv. 2. 25.

अन्यकान्त (anya-kānta) *m.* another beloved दौर्भाग्यं च भवे भवे। भवेन्नराणां स्त्रीणां चान्यकान्तासक्तचेतसाम् YogŚā. 2. 103; नारीणां च नराणां चान्यकान्तासक्तिवर्जनम् PārśvC. 6. 769.

अन्यकान्ता (anya-kāntā) *f.* **1** another woman ज्ञात्वान्यकान्तासक्तं त्वां कदाचिज्जीवितं सती। जहाति BṛKathāMañ. xiii. 1. 109; अन्यकान्तासक्तनायकविषयकज्ञानमेव मनःक्षोभकारणम् ŚṛṅgāMañ. (A.) 24. 2; 28. 17; नायकेनान्यकान्तासक्त्या वञ्चनं रचितम् ŚṛṅgāMañ. (A.) 40. 13; **2** wife of another person दौर्भाग्यं च भवे भवे। भवेन्नराणां स्त्रीणां चान्यकान्तासक्तचेतसाम् YogŚā. 2. 103; PārśvC. 6. 769; नेत्रस्य रूपं श्रोत्रस्य ध्वनिं संस्पृशतो न चेत्। तदङ्गस्यान्यकान्ताङ्गं स्पृशतो दुष्कृतं कुतः RājTa. (Ka.) 5. 376; केलीसद्म समागता प्रियतमं श्रुत्वान्यकान्तागृहम् ŚṛṅgāMañ. (A.) 22.21.

अन्यकाम (anya-kāma) *adj.* [*f.*-ā] having desire for another person, loving another person अतस्त्वां न नियोक्ष्यामि अन्यकामासि गम्यताम् MahāBhā. i. App. I. 55 (11); कथं मामन्यकामां त्वम् ... वासयेथा गृहे भीष्म MahāBhā. v. 171. 7; न तत्र काचित्प्रमदा ... न चान्यकामापि न चान्यपूर्वा विना ... जनकात्मजाम् Rāmā. v. 7. 66; न स्त्रियमवजानीत, नातिविश्रम्भयेत् ... नान्यकामाम् CaraS. i. 8. 22; स्त्रियम् ... नादक्षिणां नान्यकामां नाकामां नान्ययोषितम्। क्षुत्क्षामां नातिभुक्तां वा स्वयं चैभिर्गुणैर्युतः ViṣṇuP. iii. 11. 116; BhaviP. 897B. 25 (iv. 205. 125); अभियुक्ता तु मन्देच्छा सान्यकामा तु कामिनी ViṭVṛ. 27; 26; अन्यकामासु यद्यामास्वधिका रुचिः। सा ह्यगम्याभिकामस्य कामं कामस्य वामता RāmāMañ. 253. 17; शैलूषः कामपि कन्यां दुर्लभामन्यकामां समीहमानः ... विलम्बं कारितवान् RukmiHa. 1. 3 (4); (used as noun) (one) desirous of another person शोकार्ता क्रुद्धातिमेदुरान्यकामाव्यवायकामा वा न गर्भं धत्ते AṣṭāSaṁ. i. 200. 2 (2.1); यदाल्पबीजोऽल्पबलः पुमानुद्वेगः स्त्रीद्वेषयुक्तोऽन्यकामो वा नार्या व्यवायप्रतिपातं करोति AṣṭāSaṁ. i. 205. 2 (2. 2); वानरपुरीषसहितैः कीर्णा नैवान्यकामा स्यात् KandaCū. vii. 2. 17;

अन्यकाम (anya-kāma) *m.* **1** other sensuous plane of existence अन्ये नरकवेद्यान्यकामवेद्यं द्वयं विदुः। दृग्धेयं कृष्णमन्ये अन्यत्कृष्णशुक्लं तु कामजम् AbhidhK. 4. 63; **2** another love or desire तस्य धर्मक्रियाहानिः ... जायते। सक्तोऽन्यभार्यया चान्यकामासक्तः सदैव सः MārkP. 65. 25; ततोऽन्यकामसंयोगशब्दादेर्दोषदर्शनात् MatsyaP. 124. 109.

अन्यकामना (anya-kāmanā) *f.* any other desire प्रायश्चित्तं चरिष्यामि ... लोकसंग्रहणार्थाय नान्यकामनयाधुना SkandP. iii (1). 19. 34.

अन्यकामवत्त्व (anyakāmavat-tva) *n.* the state of having desire for another object अत्र तु तस्य सर्वेषु लोकेषु कामाचारो भवति ... इति श्रुतिः पठ्यते। ... तद्भाववतोऽप्यन्यकामवत्त्वमिति वा AṇuBh. 258. 22 (*on* iii. 3. 51)

अन्यकामवेद्य (anyakāma-vedya) *adj.* to be known through other sensuous plane of existence अन्ये नरकमेद्यान्यकामवेद्य द्वयं विदुः AbhidhK. 4. 63.

अन्यकामिनी (anya-kāminī) *f.* **A** another beloved woman दिशति नान्यकामिनीभ्यस्तव हृदये हृदयेश्वरावकाशम् Kirātā. 10. 55; अयं कामी कामयित्वान्यकामिनीम्। निद्रासुखमुपासीनः प्रतिबुद्धः पिपासितः BṛKathāŚloSaṁ. 20. 75; मन्ये तदन्यकामिन्यामुत्पन्नास्य मनोरतिः ŚṛṅgāMañ. (A.) 27. 11; **B** wife of another person अनिच्छोरपि तस्येच्छा दानात्तेनान्वमीयत। दुःशीलेनान्यकामिन्याः स्मितमात्रादिव स्पृहा RājTa. (Ka.) 7. 625.

अन्यकामुकदशन (anyakāmuka-daśana) *m., n.* teeth of another lover कयापि द्वारदेशाप्तं प्रियं ज्ञात्वा अन्यकामुकदशनखण्डितौष्ठ्या ... शुकमुद्दिश्य यदुक्तं निर्दय किं त्वं बिम्बफललोभादधरं विदारयसि AuciViCa. 35 (8)

अन्यकाम्यकर्मन् (anya-kāmyakarman) *n.* another optional rite एकमध्येऽन्यकाम्यकर्मारम्भस्तु न भवत्येव गुणफलादृते NirṇaSi. 22. 9.

अन्यकार (anya-kāra) *m.* other item मृगदर्पयुतं स्नानं कार्यं कन्दर्पवर्धनम्। दुक्सुरानलदैस्तुल्यैर्वान्यकारसमायुतैः ViṣṇuDhaP. ii. 64. 27.

अन्यकारक (anya-kāraka) *m., n.* **1** another agent यद्यन्यकारकाप्रयोज्यत्वं कर्तृत्वं नन्वयमपि कारकोपादानेन प्रयुज्यते NyāyVār. 403. 8 (*on* iii. 2. 3); 464. 18 (*on* iv. 1. 21); **2** another cause भिन्नार्थसमवेतत्वान्न च संबन्धसंभवः। न चान्यकारकोत्पाद्ये कारकं कारकान्तरम् ŚlokaVār. 7. 63. (864. 1); **3** another syntactic or semantic relation व्याकरणेन विरुद्धं पदमसाधु। यथा 'अन्यकारकवैयर्थ्यम्' इति। अत्र हि ... दुका भवितव्यम्। ततश्च 'अन्यत्कारक' इति रूपमपेक्ष्यते KāvyālaṅSū. ii. 1. 5.

अन्यकारण (anya-kāraṇa) *n.* **1** another cause अन्यकारणवैकल्यात्तु नोत्तरविज्ञानसंभूतिः AbhidhKoBh. 12. 2 (*on* 1.17); गत्वा गत्वा तु तान् देशान् यद्यर्थो नोपलभ्यते। ततोऽन्यकारणाभावादसन्नित्यवगम्यते ŚlokaVār. 5 (7). 38 (459. 10); अपूर्वं तु न कदाचित्फलसाधनत्वेन संभाव्यते। यतोऽन्यकारणनिषेधे सति तद्विषया परिशेषसिद्धिः स्यात् TantrVā. 361. 18 (*on* ii. 1. 5); किं च धर्मिग्राहकमानेन कारणतयैव प्रकृतेः सिद्धौ नान्यकारणाकाङ्क्षास्ति SāṁkhyaPraBh. 39. 15 (*on* 1. 75) अहंकारः प्रत्यगात्मन्यवमर्शोऽन्यकारणासंसृष्टो बुद्धिनिमित्तकः BālaKrī. ii. 64. 2 (*on* 3. 168); वाय्वोरूर्ध्वगमनं परस्परव्याहतिपूर्वकम् अन्यकारणासंभवे सति ... परस्पराहतजलतरङ्गोर्ध्वगमनवत् NyāyKa. 47. 19; **2** any other cause क्षेत्रज्ञः ... एतस्मिन्मण्डले योऽन्तर्विज्ञानात्मत्वमागतः। अविद्याभावनाकर्महेतुतो नान्यकारणात् BṛĀraUBhVā. ii. 3. 53; **3** another reason, cf. **अन्यकारणवश.**

अन्यकारण (anya-kāraṇa) *adj.* which has the former (i. e. *śaktipravṛtti*) as its cause शक्तिप्रवृत्त्या न विना रसः सैवा(?स एवा)न्यकारणः PramāVār.1.11.

अन्यकारणक (anyakāraṇa-ka) *adj.* which has another as its cause भवतु नामान्यकारणकः संबन्धः Śarka. 10. 19.

अन्यकारणतस् (anyakāraṇa-tas) *adv.* on account of another cause प्राङ्नायिका फलतोऽन्यकारणतश्च विमृश्यते JayaMa. 61. 7 (*on* 1. 5)

अन्यकारणत्व (anya-kāraṇatva) *n.* **1** causality of another अज्ञानम् ... निवर्तते ... कर्मसहितादपि ज्ञानादेतत्सिध्यतीति चेत्, न, वाजसनेयके तस्यान्यकारणत्ववचनात् KenUBh. 28. 17 (*on* 1. 1); नानुमानेनान्यकारणत्वं शङ्क्यम् TattvPrakā. 11A. 1 (*on* i. 1. 3); **2** (anyakāraṇa-tva) the state of having another for its cause नायं दोषः, अन्यकारणत्वात् IṣṭaSi. 288. 7.

अन्यकारणवश (anyakāraṇa-vaśa) *m.* [Abl.] on account of another reason नायिकास्त्रिस्रः ... वेश्या च। अन्यकारणवशात्परपरिगृहीतापि पाक्षिकी चतुर्थीति गोणिकापुत्रः KāmSū. 63. 4 (1. 5) (JayaMa. पुत्रात्सुखाद्य यदन्यत्कारणं तद्वशात्); विधवा प्रव्रजितान्यकारणवशात्परपरिग्रहे द्रष्टव्या JayaMa. 68. 18 (*on* 1. 5); 289. 4 (*on* 5. 5)

अन्यकारित (anya-kārita) *n.* agency, i.e. intervention of another प्रतीत्यभावप्रभवे कथं जनः समक्षवृत्तिः श्रयतेऽन्यकारितम् MaYānaSū. 23. 8 (6. 4)

अन्यकारित (anya-kārita) *adj.* developed by another person बहिः स्वकारितेऽन्यकारिते वोद्याने गमनं च विहार इत्यर्थः JayaMa. 51. 13 (*on* 1. 4)

अन्यकारिन् (anya-kārin) *adj.* (used as noun) (one) who does something else विद्योपेतेषु शक्तस्य तत्त्यागादन्यकारिणः। न विद्या सेत्स्यतीत्येषा शङ्का केन निवार्यते VedāntKa. 529. 1 (*on* iv. 1. 18)

अन्यकारुका (anyakārukā) *f.* worm bred in excrement कृकणः कृमिरुद्दिष्टः कृशत्कीटेऽन्यकारुका Hārāva. 163.

अन्यकार्य (anya-kārya) *n.* **1** different, i.e. irrelevant act **2Ai** another act or task **ii** work or action of another **iii** duty of another **iv** another duty **v** another performance **B** another thing **3A** effect of another **B** another effect **4** work of enemy **5** one act or task **1** different, i. e. irrelevant act स्त्रिया मुखसंदर्शनेऽन्यकार्यसंभाषायां वा पूर्वः साहसदण्डः ArthŚā. i. 281. 1 (2. 23) (comm. प्रकृतकार्यातिरिक्तकार्यप्रश्नादौ वा); **2Ai** another act or task अन्तश्चारिणीम् ... चोपगृह्य तया सह विषह्यमवकाशमेनामन्यकार्यापदेशेनानाययेत् KāmSū. 229. 13 (3.5); 230. 6 (3.5); जीवितं ननु सर्वस्मादिष्टं सर्वशरीरिणाम्। सति तत्रान्यकार्याणामात्मलाभस्य संभवः PadmP. (Ra.) 15. 127; 16. 213; अन्यकार्यव्यग्रस्यौषधं न प्रवर्तते AṣṭāSaṁ. i. 137. 16 (1.27); विनाकारमथान्यकार्यम्। ... नृप सः ... आदिशद्भङ्क्तुमवन्तिवप्रम् DvyāśraKā. 14. 31; अन्यकार्यात्कथाभङ्गः कथाविक्षेप उच्यते Mānaso. iv. 2. 195 (? 395); PratāYaBh. 120.7 प्रारब्धादन्यकार्याणां कारणं परिवर्तकः SāhiDa. 327. 3; प्रतियाचनैः प्रपतनैश्चरणाम्बुजयोः सरोजरम्याक्ष्याः। संग्राहयेदिदं खलु तासूचितमन्यकार्येऽपि KandaCū. iii. 2. 15; अमेध्यवस्तुषु जुगुप्सोदयात्स्वाङ्गेष्वप्युपनिबन्धकभावनातो जुगुप्सा, ततः सुतरामन्यकार्येषु जुगुप्सोदयादसंङ्गः Vidvanmo. 7. 55 (8); (सैन्यम्) अशिक्षितम् ... युद्धं विनान्यकार्येषु योजयेन्मतिमान् सदा ŚukraNī. 4 (7). 178; **2Aii** work or action of another अक्रिया चन्द्रकार्याणामन्यकार्यस्य च क्रिया Kāvyāda. 2. 84; समाचरेत् स्वकार्यमन्यकार्यं वा शिष्यः KulārT. 12. 96; **2Aiii** duty of another मम कर्मरतः सदा। धृतिज्ञः कुशलश्चैव ... अन्यकार्यजुगुप्सुकः VarāP. 115. 39; **2Aiv** another duty कच्चिन्न सक्ता दृष्टिस्ते नान्यकार्याणि पश्यति RāmāMañ. 95. 10; अखिलेष्वन्यकार्येषु दिनादिरुदयो रवेः VasiS. 13. 13; सा चित्ते धृत्वा तं विभुं चान्यकार्यम्। हित्वा स्वात्मन्येव हर्षाभिरामा चिन्तायुक्ता जायते पद्मनेत्रा ŚṛṅgāDī. 1. 45; नृपः। ... प्रदर्शयेदन्यकार्यमन्यमालम्बयेच्च वा ŚukraNī. 4 (7). 291; **2Av** another performance अन्यार्थं प्रैषसंयुक्तं पूर्वार्थं देवतोपलक्षणम् अन्यकार्यभेदात् एते निगमा इति SaṅkarKāBh. 112. 10 (*on* ii. 4. 40); **2B** another thing अन्यकार्यनिरपेक्षमेव वस्तु स्वाभाव्येन परिणममानमीश्वरेच्छानपेक्षतयाभिधायेत्युच्यते ManuBh. i. 14.11 (*on* 1.11); सुखादिकं च घटादेरपि रूपादिवदेव धर्मोऽन्तःकरणोपादानत्वादन्यकार्याणामित्युक्तम् SāṁkhyaPraBh. 49. 20 (*on* 1. 127); **3A** effect of another प्रयत्नान्तरं व्यक्तिरपि दृष्टा इति न कार्यः शब्द इति। तथात्रापि संस्थानमत्य(?न्य) कार्यमपि दृष्टम् PramāVāBh. 43. 30; अन्यकार्यं चेद्रूप्यं, रूपादिकारणतया शून्यस्य कल्पना वृथा IṣṭaSi. 184. 2; अन्यकार्यमकार्यं च नान्यत्कारणमीक्ष्यते BṛĀraUBhVā. ii. 4. 119; न च सारूप्यादन्यकार्यमन्यः करोति स्फुलिङ्गसारूप्यात् स्वद्योतेनापि दाहप्रसङ्गात् Kiraṇā. 268. 9; **3B** another effect अवलिगितं द्विधा। प्रस्तुतार्थसमावेशादन्यकार्यस्य साधनम् । ... प्रस्तुतार्थोपदेशतः BhāvPra. (Śā.) 230. 19 (8); **4** work of enemy (मार्गं यायातु ... वराहमकराभ्यां वा) मकरव्यूहः ...। तस्यान्तमन्यकार्यमवरुद्धं निश्चयेनावतिष्ठते ManuBh. ii. 55. 20 (*on* 7. 187); **5** one act or task अन्यकार्यछद्मना अन्यकार्यकरणम्। अन्यकार्यप्रसङ्गात् प्रकृतकार्यसिद्धिश्च अवलगितम् PratāYaBhū. 120. 7.

अन्यकार्य (anya-kārya) *adj.* **A** engaged in another duty सर्वथास्म्यन्यकार्योऽपि गृहीतो भवता हृदि। भर्तृस्नेहश्च यस्यायमीदृशः शक्तिरेव च BuddhaC. 6. 6; **B** engaged in another task तपसा ब्रह्मचर्येण ... । रसायनविधानेन ... स्थिता महर्षयः पूर्वं न हि किं चिद्रसायनम्। ग्राम्यानामन्यकार्याणां सिध्यत्यप्रयतात्मनाम् CaraS. vi. 1(3). 8 (1941 Ed.); न वेगितोऽन्यकार्यः स्यान्नाजित्वा साध्यमामयम् AṣṭāSaṁ. i. 7. 12(1. 3); AṣṭāHṛ. i. 2.19; BhāvPra. (Bhā.) 5. 21; ŚukraNī. 3. 6; त्यक्त्वान्यकार्यैरथवीरवर्यैर्विलोक्यमानो वदतीति किं किम्। प्रणम्य भूपं दरनम्रमौलिः प्रचक्रमे व्यक्तमिदं प्रवक्तुम् HammīMaKā. 11.53.

अन्यकार्यकरण (anyakārya-karaṇa) *n.* act of doing another act or task अवलगितम् ...। अन्यकार्यछद्मना अन्यकार्यकरणम् PratāYaBhū. 120. 7.

अन्यकार्यछद्मन् (anyakārya-chadman) *n.* [Inst.] under the guise of one activity अन्यकार्यछद्मना अन्यकार्यकरणम्। ... अवलगितम् PratāYaBhū. 120.7

अन्यकार्यता (anyakārya-tā) *f.* the state of being the effect of another न दृश्यते तावदन्यकार्यतेति चेत्, सत्यम् PrakaPañ. 203. 7.

अन्यकार्यत्व (anyakārya-tva) *n.* **A** the state of being the effect of another धूमादीनामग्न्यादिकार्यत्वस्येति चेत् न, वह्निकार्यस्यापि धूमस्यान्यकार्यत्वसंभवात् PrakaPañ. 203. 6; कारणानामपि कार्यत्वदर्शनेन परमात्मनोऽपि जगत्कारणत्वेनान्यकार्यत्वशङ्कायां तव्द्यावर्तनेन परमकारणत्वसिद्धये ... कारणान्तरनिषेधः ŚrutaPra. ii. 25. 19 (*on* i. 3. 11); **B** the state of being another effect एतत्कर्तव्यं न वेति संदिहानेन श्रूयमाणस्यान्यकार्यत्वपरस्यावश्यमेतत्कार्यमित्यस्यान्यं प्रत्यन्येनोक्तस्य वाक्यस्योपश्रुतित्वम् GuruCandr. i. 209. 20.

अन्यकार्यनिरत (anyakārya-nirata) *adj.* engaged in the task of another person दातान्यकार्यनिरतः पशुपश्च दाम्नि ...। केदारजः कृषिकरः सुबहूपयोज्यः शूरक्षतो धनरुचिर्विधनश्च शूले Bṛhajjā. 12. 18; तिग्मांशुर्जनयत्युषेशसहितः ... नरम् ... । क्रूरं वाक्पतिनान्यकार्यनिरतम् Bṛhajjā. 14. 1.

अन्यकार्यपर (anyakārya-para) *adj.* **1** interested in any other task वैश्यराजानौ ... तौ ...। नान्यकार्यपरौ क्वापि बभूवतुः कदाचन DevīBhāP. v. 35. 19; **2** conveying something else लोके क्रियाकार्यपरतया व्युत्पन्नानां नियोज्यान्वयवशात्तदन्यकार्यपरत्वं युक्तम् TantrRaha.55. 22.

अन्यकार्यप्रसङ्ग (anyakārya-prasaṅga) *m.* occasion for another act or task अवलगितमपि द्विविधम्। ... अन्यकार्यप्रसङ्गात् प्रकृतकार्यसिद्धिश्च PratāYaBhū. 120. 8.

अन्यकार्यविमुख (anyakārya-vimukha) *adj.* abstaining from other duties इन्द्रियसुखानि निर्विशन्नन्यकार्यविमुखः स पार्थिवः RaghuVa. 19. 47.

अन्यकितव (anya-kitava) *m.* another gambler रुध्यतेऽन्यकितवैर्निषेध्यते वध्यते वचनमुच्यते कटु। नोऽद्यतेऽत्र परिभूयते नरो हन्यते च कितवेन निन्द्यते SubhāRaSaṁ. 638.

अन्यकीर्ति (anya-kīrti) *f.* 1 fame of enemy सोऽस्तेनत्वायाः स्तेनतामन्यकीर्तेः ... प्रेप्सुर्निष्कापेयोऽसिमादत्त दर्पात् DvyāśraKā. 18. 10 (comm. शत्रुकीर्तेः); 2 fame of another, cf. **अधःकृतान्यकीर्ति**.

अन्यकीर्तिवधू (anyakīrti-vadhū) *f.* wife in the form of fame of enemy (असौ) लुब्धोऽन्यकीर्तिवध्वां च परवध्वाः पराङपि DvyāśraKā. 1. 176 (comm. शत्रुकीर्तिकान्तायाम्)

अन्यकुचादान (anyakucādāna) *n.* taking hold of the other, i.e. right breast अन्यकुचादानतरलहस्ताग्रम्। आत्मजमवलोकयतोः शिवयोरेकः स्मिताङ्कुरो जयति YātrāPra. 1. 3.

अन्यकुटुम्बक (anya-kuṭumbaka) *n.* family of other तन्त्रम् ...। सेनायां सामसूत्रे च सिद्धान्तेऽन्यकुटुम्बके NānārthāSaṁ. i. 35 . 27.

अन्यकुदर्शनिव्रज (anyakudarśani-vraja) *m.* multitude of other wicked philosophers न योगिराजान्यकुदर्शनिव्रजैः समानतां बिभ्रति सूनवोऽर्हतः। करैरपि ध्वान्तरिपोर्विलुप्यते न तारकाणामुदितैः किमु प्रभा Gurvā. 229.

अन्यकुनाथ (anya-kunātha) *m.* another bad king भूः। सपदि नृत्यति पालिमहाध्वजोच्छ्रतकरान्यकुनाथविवर्जिता El. vii. 39. 3.

अन्यकुमारवत् (anyakumāra-vat) *adv.* like other boy श्रीमन्नेमिकुमारः ...। शान्तचेताः क्वचिन्नैव रमतेऽन्यकुमारवत् PāṇḍaC. 16. 7.

अन्यकुल (anya-kula) *n.* A family of other person अयोध्यामीयतुः शीघ्रं सूनोर्मातृविमातरौ। तत्र च स्यान्यकुलयोर्धर्मधिकरणेऽपि च। डुढौकाते उभे TriṣaŚaPuC. iii. 3. 149; B another family, cf. **अन्यकुलज**.

अन्यकुलज (anyakula-ja) *adj.* born in another family अन्यकुलजो राजा विजयोऽष्टावभूत्समाः। पत्तनेन परीतं यश्चकार विजयेश्वरम् RājTa. (Ka.)2. 62; 8. App. 4; विवाहयज्ञयोर्मध्येऽन्यकुलजैर्भोजने क्रियमाणे भोजनमध्ये यद्यशौचं भवति तदा अशौचरहितकुलान्तरजद्वारेणावशिष्टभोजनान्नपरिवेशनं कारयितव्यम् HārLa. 106. 3.

अन्यकुलजात (anyakula-jāta) *adj.* born in another family सद्भावकस्य भावशुद्धस्य अन्यकुलजातस्यापि ... धर्मबुद्ध्यानयने पुण्यातिशयार्थमिदमुक्तम् HārLa. 193. 6.

अन्यकुलमहिला (anya-kulamahilā) *f.* other noble woman यद्रमनक्रियायाः सीताविशेषणभूतायाः कर्मभावेन विशेषणं तत् तस्याः ... अन्यकुलमहिलादुर्लभम् ... उत्कर्षमर्पयति VyaktiVi. 48. 12.

अन्यकुलमहेला (anya-kulamahelā) *f.* other noble woman यद्रमनक्रियायाः सीताविशेषणभूतायाः कर्मभावेन विशेषणं तत्तस्याः ... अन्यकुलमहेलादुर्लभम् ... उत्कर्षमर्पयति Kāvyānu. (He.) 213. 11.

अन्यकुलीना (anyakul-īnā) *adj. (f.)* who belongs to another family एकस्य मातान्यकुलीनापरस्य पिता। तस्माद्दौहित्रोऽप्यमुत्र लोक एनम् ... संतारयति नरकात् ManuBh. ii. 284. 19 (*on* 9. 139)

अन्यकुलोद्भव (anyakulodbhava) *adj.* born in another family तस्मिन्निःसंततौ राज्ञि प्रशान्तेऽन्यकुलोद्भवः। बभार गोधरो नाम सभूधरवरां धराम् RājTa. (Ka.) 1. 95; 8. App. 12; उच्चगतग्रहफलम्। त्रिप्रभृतिभिरुच्चस्थैः नृपवंशभवा भवन्ति राजानः। पञ्चादिभिरन्यकुलोद्भवाश्च तद्वत्त्रिकोणगतैः LaJāta. 10 (7). 3.

अन्यकुलोद्भूत (anyakulodbhūta) *adj.* born in a different family प्रतिभात्यवगीतोऽयं प्रवादो मेऽद्य चेतसि। अनयान्यकुलोद्भूतो यदयं संप्रवेशितः RājTa. (Ka.) 7. 434.

अन्यकुलोपयुक्त (anyakulopayukta) *adj.* appointed for another family ब्रह्मा ब्रह्माण्डाग्निरिवाप्रमेयो नान्यकुलोपयुक्तो यस्यान्यकुलोपयुक्तः पुरोधाः ... अथर्वविहितानि कर्माणि कुर्यात् स तस्य प्रत्यङ्गिरो भूत्वा AVPari. 3 (1). 9-10.

अन्यकुसुम (anya-kusuma) *n.* any other flower न जपैः पूजनैर्वापि मम तोषस्तथा भवेत्। न पद्मैर्नान्यकुसुमैः शमीपत्रैर्यथा भवेत् GaṇeP. ii. 32. 3.

अन्यकूपज (anyakūpa-ja) *adj.* produced in another (earthen) pot अथान्यकूपजः कोऽपि सः चलः श्वेतवर्णवान्। पारदो विविधैर्योगैः सर्वरोगहरः स हि RasRaSa. 1. 73.

अन्यकृत (anyá-kṛta) *adj.* [*f.-ā*] **1A** committed by another (used as noun) (that) which is done or committed by another **B** committed by one **2A** (hatred) produced by enemy **B** produced or caused by another person **3A** made or done by one (used as noun) (that) which is made or done by another **B** performed by another (used as noun) (that) which is performed by another **4A** composed by another **B** (used as noun) (that) which is executed or prepared by another party **C** cooked by another **5** treated as another, i.e. lower **6** obtained by another **1A** committed by another मा व एनो अन्यकृतं भुजेम ṚV. vi. 51. 7 (*but* Sāy. अन्यैः शत्रुभिः कृतमुत्पादितम्); KāṭhS. 30. 3 (ii. 184. 14); KapiKaS. 46. 6 (281. 2); यत्त्वामेनो[अ]न्यकृतं यदा त्वमकृतमाहतः। तस्मात्त्वा विश्वा भूतानि मुञ्चन्तु पर्यंहसः AV. (P.) ii. 24. 3; ii. 30. 5; यदेवं तनुकृतं चान्यकृतं चैनस्तदेतेनावयजति द्वाभ्यां गार्हपत्ये जुहोति MaiS. iii. 9. 1 (ii. 112. 9); अन्यकृतस्यैनसोऽवयजनमसि स्वाहा TaiĀ. x. 59. 1 (919. 5); ĀpaŚS. xiii. 17. 9; MānŚS. 90. 15; ĀgniveGS. iii. 12. 2 (183.7); प्रातरुत्थाय देवान्यस्तु प्रकीर्तयेत्। स्वजादन्यकृताच्चैव सर्वपापात्प्रमुच्यते MahāBhā. xii.201.24; न तावन्मृतानामन्यकृतेन प्रतिषेधातिक्रमेण दोषसंबन्धो युक्तः ManuBh. i. 265. 16 (*on* 3. 123); ii. 115.11 (*on* 8. 98); अन्यकृतयोः पुण्यपापयोः ... ग्रहणं च विरुद्धमेव VedāntKau. 322. 1 (*on* iii. 3. 28); पादोऽधर्मस्यैत्यादौ तत्तुल्यपापान्तरोत्पत्तौ तात्पर्यमन्यकृतस्य पापस्यान्यत्र संक्रमानुपपत्तेः DaṇḍaVi. 18. 1; अन्यथान्यकृतैर्दोषैः परिदेवनमन्यतः। प्रसिद्धदोषगुणतामुपपत्तिं विदुर्बुधाः SāhiSā. 3. 18; (used as noun) (that) which is done or committed by another माहम् ... अन्यकृतेन भोजम् ṚV. ii. 28. 9; MaiS. iv. 14. 9 (ii. 228. 15); ऋतान्मा मुञ्चतांहसः यदन्यकृतमारिम TaiBr. III. viii. 12. 2; TaiĀ. ii. 3. 1 (201. 2); तस्मिन् समिध आदध्युः ... यद्वान्यकृतमारिमानया समिधा ... इति तृतीयाम् LāṭyāŚS. ii. 12. 12; DrāhyŚS. vi. 4. 11; **1B** committed by one न ह्यन्यकृतपापस्य परेणानुष्ठितेन वै। प्रायश्चितेन शान्तिः स्यान्महापातकपञ्चके SkandP. iii (1). 33. 58; **2A** (hatred) produced by enemy त्वं सोम तनूकृद्भ्यो द्वेषोभ्योऽन्यकृतेभ्यः। उरु यन्तासि वरूथम् ṚV. viii. 79. 3 (Sāy. शत्रुकृतेभ्योऽप्रियेभ्यः); TaiS. I. iii. 4. 1; VI. iii. 2.2 (BhaṭṭaBhā. अन्यैर्दुरात्मभिरभिचारादिप्रवृत्तैः कृतान्यन्यकृतानि; Sāy. अन्यैरस्मद्विरोधिभिरभिचरद्भिः कृतानि प्रेरितानि); MaiS. i. 2. 13 (i. 22. 4); KāṭhS. 3. 1 (i. 22. 17); KapiKaS. 2. 8 (19. 4); VājaS. 5. 35 (Uvaṭa अन्यकृतानि दुर्जनकृतानि; Mahī. अन्यैरस्मद्विरोधिभिः कृतानि प्रेरितानि); VājaS. 5. 35; VājaS. (K.) v. 9. 1; ŚatBr. III. vi. 3. 7; ŚatBr. (K.) IV. vi. 3. 6; BaudhŚS. i. 195.2; ṚPrāti. 2. 25; **2B** produced or caused by another person न प्ररोचनान्यकृता कर्माङ्गम् TantrVā. 15. 15 (*on* i. 2. 7); स एष प्राणोऽपरतन्त्रः प्राणेन स्वशक्त्यैव याति, नान्यकृतं गमनादिक्रियास्वस्य सामर्थ्यम् ChāndoUBh. 450. 9 (*on* vii. 15. 2); विमत्सरः अन्यकृतोपद्रवोपनिपातहेतुभूतस्वकर्मनिरूपणेन परेषु विगतमत्सरः GītāBh. (Rā.) 262. 4 (*on* 4. 22); धर्म्माः (Read तस्माद्धर्म्मः) प्रयत्नेन रक्षणीयो [म]हीं[क्षि]तौ (Read °क्षिता)[1*] स्वकृतोऽन्यकृतो वापि El. vi. 344. 105; त्रयश्च कपटाः। एको वस्तुक्रमजः। अन्यो देवकृतः। अपरोऽन्यकृतः NāṭaLaRaK. 2817; **3A** made or done by one ननु चैवमन्यकृतात्कर्मणः अन्यस्य फलेऽभ्युपगम्यमानेऽकृताभ्यागमदोषापत्तिः ManuBh. i. 94. 12 (*on* 2. 37); ii. 113. 11 (*on* 8. 90); ii. 202. 13 (*on* 8. 305); अन्यकृतेन कर्मणान्यत्रापूर्वोत्पत्तिरिति शास्त्रसिद्धमृत्तिगादिवत् Kiraṇā. 149. 12; अन्यकृतस्य कर्मणः कथमन्यत्र फलजनकत्वम् ManvaMu. 176. 20 (*on* 4. 173); अन्यकृते पूर्वपाठे अन्यकृतमिति नारदानुरोधात् BālamBha. ii. 97. 25 (*on* 2. 84); (used as noun) (that) which is made or done by another जिज्ञासा परयोषिति कोपः स्वल्पो नखादिचिह्ने स्वे। अन्यकृतस्याशङ्का रागस्यैवाप्रकाशश्च KandaCū. vi. 2. 12; **3B** performed by another ब्रह्मविद्धि प्रारब्धक्षयायैव कर्म कुरुते तत्त्वन्यकृतात्कर्मणः सकाशात् ... वीर्यवत्तरं भवति AṇuBh. 315. 5 (*on* iv. 1. 18); अन्यथा हि अन्यकृतेनाप्युपधानेनाध्वर्युकर्तृकचयनोपपत्तेः न नियमेनैककर्तृकतासिद्धिः MīmāKau. i. 288. 17 (*on* i. 4. 27); दर्शादिजन्यफलभोगे जातेऽपि तत्कर्तृत्वानपायादन्यकृतदर्शपूर्णमासजन्यप्रसादादन्यस्य, फलापत्तिः BhāṭṭDī. iii. 51. 10 (*on* ix. 1. 4); (used as noun) (that) which is performed by another यागस्य फलम् ... मेघपुष्पंगर्भमेघसंघस्य संतापस्योत्सादकत्वं कर्मणः फलजनकत्वम् उतान्यकृतस्य प्रपादिवद्द्रोजनादिवद्वा NyāyRaMā. 144. 7; **4A** composed by another स्फुटतया प्राधान्यं न चकास्ति ... तथापि हृदयेनानुप्रविशति। यथा ... 'देआ परिअणिआतासु' इत्यत्रान्यकृतासु व्याख्यासु Loc. 45. 21 (*on* 1. 15); अतथ्यमपि तेनोक्तं सहते ... अन्यकृतं तत्कृतं भाषते ... विपरीतं कर्म तेन कृतमन्यकृतं भाषते अनुरक्तौ RājNīRa. 50. 12; अयमुपदेशः पाणिनेरन्यकृत इति स्पष्टमेवोक्तम् LaŚabdeŚe. i. 7. 23; **4B** (used as noun) (that) which is executed or prepared by another party लेख्यम् ... जानपदम् ... तच्च द्विविधम् - स्वहस्तकृतमन्यकृतं च ... अन्यकृतं ससाक्षिकम् Mitā. 191. 3 (*on* 2.84); ससाक्षिकमपि स्वहस्तलिखितमस्तीति गम्यते। अन्यकृतं तु साक्षिमदेव प्रमाणम् SmṛtiCan. iii. 140. 11; iii. 150. 17; BālamBha. ii. 98. 2 (*on* 2. 84); **4C** prepared, i.e. cooked by another अन्यकृतस्यान्नादेरुपभोगो राज्ञो भवति SāṁkhyaPraBh. 51. 28 (*on* 1. 105); **5** treated as another, i.e. lower निकृतोऽन्यत्कृते (v.l. निःकृतोऽन्यकृते)ऽधमे Anekā. (Pa.) 3145; **6** obtained by another, cf. **अन्यकृतत्व 3.**

अन्यकार्यव्यग्र (anyakārya-vyagra) *adj.* engaged in another task अवम्यास्तु गर्भिणीसुकुमारान्यकार्यव्यग्ररूक्षरूक्षाशनप्राय°...°पार्श्वशूलिनोऽनास्थापितश्च कृमिणकोष्ठ इति AṣṭāSaṁ. i. 137.7 (1.27)

अन्यकार्यस्मरण (anyakārya-smaraṇa) *n.* recollection of another task कुर्यात् न चान्यकार्यस्मरणं रहःस्था मनो हि मूलं हरदग्धमूर्तेः BṛSaṁ. 78.14.

अन्यकार्याकुल (anyakāryākula) *adj.* engaged in another task (राज्ञा) व्यवहारानभिज्ञेन ह्यन्यकार्याकुलेन च। प्रत्यर्थिनार्थिना तज्ज्ञः कार्यः प्रतिनिधिस्तदा ŚukraNī. 4 (5). 108; (used as noun) (one) engaged in another task न हन्यात् ... पिबन्तं न च भुञ्जानमन्यकार्याकुलं न च ŚukraNī. 4 (7). 360.

अन्यकार्यातिपात (anyakāryātipāta) *m.* neglect of any other duty न चेदन्यकार्यातिपातः प्रविश्यात्र गृह्यतामतिथिसत्कारः Śāk. .1.11 (7)

अन्यकार्यार्थम् (anyakāryārtham) *adv.* for the sake of task of another person क्रियते स्मान्यकार्यार्थं कृतिभिर्भूयतेऽथ वा DvyāśraKā. 7. 7.

अन्यकार्यावलगन (anyakāryāvalagana) *n.* engagement in or connection with other act or task यत्रोत्तरे दीयमाने अन्यानुसंधानपूर्वकेऽप्यन्यत्कार्यं सिध्यति तदान्यकार्यावलगनादवलगितम् AbhinBhā. ii. 454. 23 (*on* 18. 117)

अन्यकार्याविरोध (anyakāryāvirodha) *m.* [Inst.] without causing hindrance to other duty अन्यकार्याविरोधेन ... क्रीडनाय विशेद्राजा NītiSā. 15.40.

अन्यकार्यासक्त (anyakāryāsakta) *adj.* engaged in other duty धर्माध्यक्षो न्यायकारी अन्यकार्यासक्तः स्वयं यदि निर्णेतुमशक्तस्तदा राजा उक्तलक्षणं ब्राह्मणं न्यायकारित्वे नियुञ्ज्यात् RājNīRa. 16. 8.

अन्यकाल (anya-kāla) *m.* **1** another time, period or occasion क्रुद्धाः समीके मृदवोऽन्यकाले नद्यम्बुपाना बहुलोग्रदानाः । ... ऐरावतस्याभिजनप्रसूताः YuktiKa. 198. 17; यस्मिन् क्रतौ यस्य बहुव्रीहिः स्यात् तस्मिन् यष्टव्यमित्युक्ते नान्यकाल इज्येत प्रकृतवृत्तित्वाद्तुशब्दस्य SaṅkarKāBh. 130. 22 (*on* iii. 1. 40); मतिः ... अन्यकालान्यपुरुषगता तु स्मृत्यनुमानादिविषयः संसारिणाम्। इतरेषां तु सर्वज्ञतया अन्यकालान्यपुरुषनिष्ठापि स्वकीयेन प्रत्यक्षेण विषयीक्रियते NyāySiA. 238. 1; उत्कोचपारितोषकभाटसुभाषिततरार्थचौर्यांशाः। तत्क्षणमेव ग्राह्याः षडन्यकाले न लभ्यन्ते Subhāṣi. 2349; 2889; अङ्गानां प्रधानानां चैकप्रयोगविधिपरिगृहीता-नामेकदेशकालकर्तृकत्वमित्युक्तम्। क्वचिद्वचने सत्यन्यकालदेशकर्तृकत्वमपि BhāṭṭDī. iv. 174. 4 (*on* xi. 3. 1); (with Abl.) another time, period or occasion than कुलधर्मत्वेन यन्मङ्गलमिष्टं तत्कर्तव्यं, तेनोक्तकालादन्यकालेऽपि निष्क्रमणम् ManvaMu. 40. 15 (*on* 2. 34); **2** another, i.e. future time आद्यान्यकालयोरपि यदि गम्यं लक्षणं गतं यदि वा। आद्यान्ययोस्तदान्तरमतोऽन्यथैक्यं वा GrahaGa. 167. 22 (18. 13); **3** different time स कालोऽथान्यकालो वा पूर्वकर्मवशाद्भवेत् NāraS. 29. 158; **4** (Gr.) other tense 'भूतेऽपि दृश्यन्ते' इति सूत्रेणान्यकालेऽपि ज्ञेयाः Prasā. ii. 603. 17.

अन्यकाल (anya-kāla) *adj.* pertaining to another time(than that of the main offering) विद्यते वा हविर्विभागार्थः तानि विभज्यन्ते यथान्यकालाः प्रयाजाः SaṅkarKā. i. 3. 53 (AOR. Ed.) (Bh. अन्यकालोऽपि विभागो विभाग एवेति यथा पशावन्यकालापि प्रयाजा एव); अन्यकालेष्वङ्गेष्वन्यकालेषु च प्रधानेषु न साङ्गं तेषु कालेषु कृतं स्यात् ŚābaBh. 1301. 19 (*on* v. 1. 22); 2179. 17 (*on* xi. 3. 24); सायंतनस्य प्रधानस्य तत्कालाङ्गान्येवोपकुर्वन्ति, नान्यकालानि वैगुण्यात् TantrVā. 504. 21 (*on* ii. 2. 16); आधानमन्यकालमपि प्रधानस्योपकारकं, नैवमिदं, कालविधेरभावात् ṬupṬ. 3. 11 (*on* iv. 1. 2); अङ्गकाण्डं वचनादन्यकालमेव प्रधानानामुपकारकमित्यगृह्यमाणविशेषत्वात्तन्त्रम् ŚāstrDī. 808. 13 (*on* xi. 2. 4)

अन्यकालकर्तृक (anyakālakartṛ-ka) *adj.* having another time and agent अन्यकालकर्तृको न भवति आहवनीयः ṬupṬ. 99. 2 (*on* vi. 1. 26)

अन्यकालग्रहण (anyakāla-grahaṇa) *n.* acceptance of another time एतदन्यकालग्रहणे निरनुयोज्यानुयोग एव SarvaDaKau. 88. 13.

अन्यकालज (anyakāla-ja) *adj.* related with the other period of era (than that of Sūryasiddhānta) सिद्धान्तगणितज्ञानं दुष्टं स्यादन्यकालजम् SiddhāTaVi. 8. 1.

अन्यकालजनित (anyakāla-janita) *adj.* happened in different period यद्य दृग्वृत्तिभवं तदपीहास्त्यन्यकालजनितं प्रकृते न। तेन चान्यभवलम्बनयुक्तिः स्वीकृता SiddhāTaVi. 300. 22.

अन्यकालता (anyakāla-tā) *f.* the state of pertaining to another time (than that of the main offering) अस्मिंश्च पक्षे अन्यकालता न दोषः TantrRa. 25. 12.

अन्यकालत्व (anyakāla-tva) *n.* the state of pertaining to another time (than that of the main offering) अङ्गानां मुख्यकालत्वाद्वचनादन्यकालत्वम्। MīmāSū. xi. 3. 1-2 (ŚābaBh. स्वः अस्य कालः वसन्तादिः); सुब्रह्मण्या तु तन्त्रं दीक्षावदन्यकालत्वात् MīmāSū. xi. 3. 21; xi. 4. 20; ŚābaBh. 1919. 8 (*on* x. 4. 10); चरुपुरोडाशीयाः प्रागधिवापनात् विभज्येरन् तत्र विभागमन्त्रो निवर्तते, अन्यकालत्वात् SaṅkarKā. i. 3. 52 (AOR. Ed.); अन्यकालत्वात् साकंप्रस्थायीये अवदानादिवन्न प्रयोक्तव्यो विभागमन्त्रः SaṅkarKāBh. 38. 20 (*on* i. 3. 52); 47.13 (i. 4. 27); अहर्गणे तन्त्रेण कर्तव्यमन्यकालत्वात् नात्र पूर्वपक्षशङ्का SaṅkarKāBh. 50. 15 (*on* i. 4. 40); साकंप्रस्थायीये कुम्भीतो दारुपात्रेषु दोहानां ग्रहणदशायामवदानधर्माणामन्यकालत्वादेव प्रवृत्त्यभावात् BhāṭṭCan. 27. 8 (*on* xiii. 3. 21); अन्वाधानमात्रस्य वचनादन्यकालत्वेऽपि तदितरतन्त्रप्रक्रमस्य कालभेदे मानाभावादङ्गानां प्रधानसमानदेशकालत्वनियमादहन्येव प्रक्रमः BhāṭṭCan. 70. 15 (*on* xv. 1. 4)

अन्यकालदेश (anya-kāladeśa) *m.* another time and space क्वचिद्वचने सत्यन्यकालदेशकर्तृकत्वमपि BhāṭṭDī. iv. 174. 4 (*on* xi. 3. 1)

अन्यकालनिवृत्ति (anyakāla-nivṛtti) *f.* suspension of another time ग्रीष्मादिकालविधेरेवान्यकालनिवृत्तौ सत्यां पुर्नि(पुनर्नि?)षेधोऽफलः BālamBha. ii. 107. 26 (*on* 2. 97)

अन्यकालपरिहार्य (anyakāla-parihārya) *adj.* fit to be avoided at another time अन्यकालपरिहार्यमजस्रं तद्द्वयेन विदधे द्वयमेव। धृष्टता रहसि भर्तृषु ताभिर्निर्दयत्वमितरैरबलासु ŚiśuVa. 10. 71 (comm. सुरतेतरकाले तु त्याज्यम्)

अन्यकालविशिष्ट (anyakāla-viśiṣṭa) *adj.* associated with another, i.e. past time पूर्वमन्यकालविशिष्टं प्रतिपन्नमिदानीं वर्तमानकालविशिष्टतया 'स एवायं देवदत्तः' इति TātpaṬ. (U.) 176. 24 (*on* 4. 232)

अन्यकालव्यावर्तक (anyakāla-vyāvartaka) *adj.* which excludes other time अग्निहोत्रप्रयोगस्य सातत्येन सार्वकालत्वप्राप्तौ सायंप्रातःकालावच्छिन्नमेव जीवनं निमित्तमिति निमित्तविशेषणसमर्पणेनान्यकालव्यावर्तकौ च VidhiRa. 10 (45. 23)

अन्यकालसमुच्चय (anyakāla-samuccaya) *m.* inclusion of other tense पाणिनीये 'भूतेऽपी'त्यपिनान्यकालसमुच्चयः BālamBha. ii. 183. 15 (*on* 2. 133-134)

अन्यकालादि (anyakālādi) *adj.* other time etc. अन्यकालादिसन्नप्यर्थोऽनुमानादिनेव भ्रान्त्यापि भातीति न मन्तव्यम् IṣṭaSi. 257. 18; संयोगतदत्यन्ताभावादावच्छेदकभेदेनाविरोधः सत्त्वासत्त्वयोरपि तथात्वे इष्टापत्तिः। स्वकालाद्यवच्छेदेन सत्त्वस्यान्यकालाद्यवच्छेदेनासत्त्वस्य चेष्टत्वादिति चेत् समः समाधिः Nyāyāmṛ. 413A. 5.

अन्यकालावच्छेद (anyakālāvaccheda) *m.* [Inst.] during another time यत्कालावच्छेदेन अनेन स्वार्थो गृहीतस्तत्कालावच्छेदेनैव तन्निषेधति उतान्यकालावच्छेदेन AdvaiSi. 351. 15; न च ... स्वनाशकालावच्छेदेन घटादिसमवायाभावादन्यकालावच्छेदेनैव तत्समवायात् घटादीनामपक्षतापत्तेस्तादवस्थ्यमिति वाच्यम् GuruCandr. i. 440. 8; LaCandr. 422. 27; घटादिविषयेषु नाज्ञानविषयतावच्छेदकत्वरूपमावरणम्, किं त्वन्यकालावच्छेदेनेति GuruCandr. ii. 155. 16.

अन्यकालावस्थायिन् (anyakālāvasthāyin) *adj.* existing at another time (दन्तिनमन्तः प्रमातृभूमौ स्थितं बहिः) मनोराज्यादिरूपः विकल्पः, तात्कालिकमेव, न त्वन्यकालावस्थायि भासयति Bhāsk. i. 339. 14 (*on* i. 6. 10)

अन्यकालिक (anyakāl-ika) *adj.* relating to different time 'तदातनसत्त्वमन्यदास्थेन गृह्यत' इति चेत् अन्यकालिकमेव तर्हि तत् ... समानम् KhaṇḍanKhā. 73. 13.

अन्यकालीन (anyakāl-īna) *adj.* [*f.* – ā] **1** pertaining to another time न ह्यन्यकालीनया सुषुप्त्या कालान्तरवर्तिनः क्लेशस्य क्षयः संभवति JīvanVi. 112.11; किं चिज्ज्ञानोदये तत्कालीनविशयावारकाज्ञानस्य नाशात् विद्यमानानामज्ञानान्तराणामन्यकालीनविषयावारकत्वाच्च न तत्कालीनविषयावभासे काचिदनुपपत्तिः SiddhāLeSaṁ. 143. 3; विकृतौ ... अन्यकालीनायामपि पशुपुरोडाशादिवत् ऊहेनातिदेशोपपत्तेर्न काचित् क्षतिः BhāṭṭDī. iii. 133. 10 (*on* ix. 2. 17); **2** pertaining to one time अन्यकालीनजागरणेनान्यकालीनेष्टयङ्गभूतपदार्थरक्षणासंभवान्न प्रसङ्गः BhāṭṭDī. iv. 229. 1 (*on* xii. 1. 8)

अन्यकालीनप्रयाण (anyakālīna-prayāṇa) *n.* departure pertaining to another time औपासनाग्नेर्विवाहकालीनप्रयाणे अन्यकालीनप्रयाणे च समारोपः शाखान्तरविहितो भवत्येवेति प्रतीयते BālamBha. i. 318. 6 (*on* 7. 97)

अन्यकालोद्भव (anyakālodbhava) *adj.* arisen at another period अत्र तत्कालोद्भवत्वमात्रं विवक्षितम् ...। तेनान्यकालोद्भवानां तत्कालोद्भवानां च बिम्बादीनां निषेधः NirṇaSi. 82. 15.

अन्यकाव्य (anya-kāvya) *n.* another poetry अन्यकाव्यैः कवित्वं तु कलङ्कस्यापि चूलिकाः NāṭyaDa. 24. 4 (11); श्रीकालिदासस्य वचो विचार्य नैवान्यकाव्ये रमते मतिर्मे Surath. 1. 35.

अन्यकृत (anya-kṛta) *n.* other means उपनिषत्समाख्ययाप्यन्यकृतात्परं श्रेय इति ब्रह्मविद्योपन्निषदुच्यते ŚvetāUBh. 9.1 (*on* 1. 0)

अन्यकृतकर्मन् (anyakṛta-karman) *n.* act done by one अन्यकृतकर्मफलमन्यो भुङ्क्ते ŚivārkaMaDī. ii. 93. 15 (*on* ii. 2. 26)

अन्यकृतत्व (anyakṛta-tva) *n.* **1** the state of being composed by another ग्रन्थकर्तापि भगवानेव ...। नैवान्यकृतत्वं धर्मशास्त्रस्येति ब्रूमः BālaKrī. i. 8. 1 (*on* 1. 2); **2** the state of being produced or accomplished by another ग्रहोऽर्थप्रकाशार्थ इति चेत् - अग्रहाभावे प्रकाशोऽप्यर्थस्यात्मैव स्यात्, सदाभावेऽन्यकृतत्वासिद्धेः रवेरिव IṣṭaSi. 273. 16; इतरथोपकारस्य स्वाभाविकत्वसंभवेनान्यकृतत्वासिद्धिः VedāntKa. 283. 16 (*on* ii. 2. 26); **3** the state of being obtained by another न ऋणस्यान्यकृतत्वेनाज्ञानस्यापि तत्र संभवादपलापाभावादित्यभिप्रायः Subodhi. 9. 2 (*on* 2. 20); BālamBha. ii. 24. 19 (*on* 2. 20)

अन्यकृतप्रलेख्य (anyakṛta-pralekhya) *n.* document prepared by another person अन्यकृतलेख्यस्योत्तमर्णाधमर्णसाक्षिद्वयलेखकरूपपञ्चपुरुषारूढत्वात् पश्चारूढं पत्रमिति लोके व्यवहारः SmṛtiCan. iii. 134. 9.

अन्यकृतव्यवच्छेद (anyakṛta-vyavaccheda) *m.* exclusion of what is done, i.e. laid down by another (सपणश्चेद्विवादः स्यात्तत्र हीनं तु दापयेत्। दण्डं च स्वपणं चैव धनिने धनमेव च) एवेनान्यकृतव्यवच्छेदः दण्डस्तु वर्तत एवेति भावः BālamBha. ii. 23. 6 (*on* 2. 18)

अन्यकृतव्यवहार (anyakṛta-vyavahāra) *m.* transaction made by another person वचनान्तरविरोधस्तेनान्यकृतव्यवहारस्यासिद्धिप्रतिपादनेन नियमस्य दुर्वचत्वादित्याशयेन शङ्कते BālamBha. ii. 48. 14 (*on* 2. 32)

अन्यकृतालय (anyakṛtālaya) *m., n.* temple made, i.e. built by another person प्रतिष्ठामात्रमपि यः कुर्यादन्यकृतालये। स सार्वभौमराज्यं वै प्राप्नुयात् SkandP. ii (9). 29. 40.

अन्यकृताशङ्का (anyakṛtāśaṅkā) *f.* doubt made, i.e. raised by another person यथा परकृताशङ्का तस्मिन् काव्ये व्यपैति ते। वेदेऽप्यन्यकृताशङ्का तथा तेषां व्यपैष्यति NyāyMañ. i. 218. 19.

अन्यकृति (anya-kṛti) *f.* **1** square of another (series) मुखमात्मोनान्यकृतिर्द्विकेष्टपदघातवर्जिता प्रचयः GaṇiSāSaṁ. 1. 86; 2. 38; **2** purpose or objective of other (suggestions) इष्टस्य निषेध्यत्वमाक्षेपोक्तेर्निबन्धनम्। सौकर्येणान्यकृतये न निषेधकता AlaṅkāSa. 118. 7.

अन्यकृतियुत (anyakṛti-yuta) *adj.* added by the square of another (i.e. of equinoctial shadow of the Sun) संगयुतयान्यकृतियुतादाद्यात्। पदमन्ययुतविहीनम् ... शङ्कुः BrāhmSphuSi. 3. 55.

अन्यकृतियुतोन (anyakṛti-yutona) *adj.* added and subtracted by the square of another (term) वर्गोऽन्यकृतियुतोनस्तत्संयोगान्तरार्धकृतिभक्तः BrāhmSphuSi. 18. 72.

अन्यकृतिविवरतस् (anyakṛtivivara-tas) *adv.* with the explanation of square of another, i.e similar (hypothenuse) कर्णोऽन्यकृतिविवरतोऽन्यश्च ĀryaSi. 15. 54 (160)

अन्यकृतिविशेष (anya-kṛtiviśeṣa) *m.* specific action of others संबन्धयो ह्यवस्थापरतन्त्राः ...। अवस्था अप्यन्यकृतिविशेषमनूच्यते AbhinBhā. iii. 62. 15 (*on* 19. 105)

अन्यकृतोपकार (anyakṛtopakāra) *m.* help or assistance done by another person भावस्यान्यकृतोपकारस्य च किमेकक्षणवर्तित्वमुत जाते भावे उत्तरक्षणे उपकारः VedāntKa. 277. 9 (*on* ii. 2. 20); 283. 14 (*on* ii. 2. 26)

अन्यकृत्य (anya-kṛtya) *n.* another action or deed या बीजमेकं जगतां गतान्यकृत्यैः कृता चेतसि योगिभिर्या। ... प्रभावमस्याः शृणु शर्वपत्न्याः Surath. 2. 50.

अन्यकृपाणसर्ग (anyakṛpāṇa-sarga) *m.* movement of another sword सह्येत केन रणवर्त्मनि नन्दकोऽपि ... योऽसुराणाम्। कल्माषितोष्णकिरणांशुकरालरश्मिरेखाच्छलेन कुरुतेऽन्यकृपाणसर्गम् HarVi. 36. 21.

अन्यकेसरिन् (anya-kesarin) *m.* another lion प्रथमपक्षे तस्य केसरिणो विवक्षितजातिमात्रविहितहेवाकातिरिक्तचमत्कारातिशयाविर्भावोऽन्यकेसरिण इव निर्निबन्धन एव स्यात् VyaktiVi. 56. 8.

अन्यकोटरवासिनी (anyakoṭara-vāsinī) *adj.* (*f.*) inhabiting another hollow or cavity प्रियदर्शनस्तस्मिन्नेव कूपेऽन्यकोटरवासिनीं गोधां उवाच Pañcā. 235. 17.

अन्यकोटिज्या (anya-koṭijyā) *f.* Rcosine of the remaining part (of arch) आद्यखण्डं तु ... अन्यकोटिज्यागुणिततद्भिन्नज्यात्रिज्यांशरूपम् SiddhāTaVi. 71. 12; तच्चापं चाज्ञातकर्णस्य मानमत्र व्यक्तं जायते तद्विलोमात्। यद्वा कोटिज्यैकबाहोस्तदन्यकोटिज्याघ्नी त्रिज्ययाप्ता फलं यत् SiddhāTaVi. 159. 10.

अन्यकोटिव्यवच्छेद (anyakoṭi-vyavaccheda) *m.* exclusion of other alternative or option एवकारः पूर्वार्द्धेऽन्वितोऽन्यकोटिव्यवच्छेदार्थकतया निश्चयबोधनार्थः VīraMi. 721. 4 (*on* 2. 266-269)

अन्यकोपन (anya-kopana) *n.* act of causing disorder to other (humors) अन्यकोपनात्। स्वातन्त्र्याद्बहुरोगत्वाद्दोषाणां प्रबलोऽनिलः AṣṭāHṛ. ii. 3. 84 (comm. स्वजातीयापेक्षयान्यौ पित्तश्लेष्माणौ वातेन यथा कोप्येते); विभुत्वादाशुकारित्वाद् बलित्वादन्यकोपनात्। ... दोषाणां प्रबलोऽनिलः BhāvPra. (Bhā.) 4. 60.

अन्यकोष्ठ (anya-koṣṭha) *n.* another enclosed area or space तत्राभ्यन्तरतोऽद्रिवर्गकलशे मार्ष्टन्यकोष्ठानि च TantrSa. 8. 8.

अन्यक्रतुज्ञान (anyakratu-jñāna) *n.* knowledge of another sacrifice (than the present one) अन्यस्मिन् क्रतौ कर्तव्येऽन्यक्रतुज्ञानं न दृष्टाय भवति ŚābaBh. 1122. 1 (*on* iii. 8. 18)

अन्यक्रत्वङ्गत्व (anyakratvaṅga-tva) *n.* the state of being a subsidiary part of another sacrifice यत्रानारभ्याधीते मन्त्रे क्रतुविशेषाङ्गत्वबोधिका समाख्या तत्रान्यक्रत्वङ्गत्वे श्रुत्यन्तरमूह्यम् MīmāKau. ii. 357. 4 (*on* iii. 3. 14)

अन्यक्रम (anya-krama) *m.* **i** another sequential order स्थिता रेफादयश्चान्ये नैवान्यक्रमयोगिनः। जायन्ते वायुतो वर्णा नित्यैकत्वेन वर्णिताः TattvSaṁ. 2765; **ii** another (suitable) order कालप्राप्तक्रमं पूर्वमावर्त्यान्यक्रमं व्रजेत् TantrRā. 25.54.

अन्यक्रान्ति (anya-krānti) *f.* another declination (of any celestial body with respect to the pole of ecliptic) त्रिज्यागुणाथ तच्चापमन्यक्रान्तिः स्वदिग्भवेत् SiddhāTaVi . 253. 21; अन्यक्रान्त्यंशाः स्पष्टान्यक्रान्त्यंशाश्च तत्र क्रमेण क्षेत्रांशाः ध्रुवौ ध्रुवावन्यग्रहचिह्नं गोलसंधिरित्यन्यक्रान्तिस्पष्टक्रान्त्योरानयनं यथोक्तमुपपन्नम् SiddhāTaVi. 256. 10-12.

अन्यक्रिय (anya-kriya) *adj.* [*f.*-ā] **1** engaged in other affairs अन्यक्रियाणामपि राजमार्गे स्त्रीणां नृणां वा बहुमानपूर्वम्। तं देवकल्पं नरदेवसूनुं निरीक्षमाणा न ततर्प दृष्टिः BuddhaC. 10. 7; **2A** having, i.e. signifying different function चक्षुः साश्रु च वर्तते रसवशादेकैकमन्यक्रियम् Kāvyānu. (He.) 26. 17; AlaṅkāSa. 160. 14; **2B** having, i.e. meant for different action स्याद् व्याघातोऽयथाकारि वस्त्वन्यक्रियमुच्यते। यैर्जगत्प्रीयते हन्ति तैरेव कुसुमायुधः Candrā. 5. 86.

अन्यक्रिया (anya-kriyā) *f.* **1Ai** another action or task अग्न्यादीनामन्यक्रियायां चरितार्थत्वादनिवृत्ता एव तेभ्यः इन्धनादयः प्राग्वदुपलभ्येरन् HetuBiṬ. 81. 28; किञ्चाक्षिद्वयगोपनेन करयोरन्यक्रियास्वक्षमः सुत्रामा नयनानिमीलनकरं कर्म्म स्वकं निन्दति El. ii. 352. 24; **1Aii** another process शब्दप्रमाणकेऽन्यक्रियाजनितनिवृत्तमात्रचरितार्थो निर्मन्थ्यशब्दश्चिराचिरविशेषोपादानासमर्थः TantrVā. 307. 14 (*on* i. 4. 12); **1Bi** another observance अशक्तोऽन्यक्रियां कर्तुमुपवासं तु केवलम्। कृत्वा विमुच्यते पापात्सप्तकृत्यकृतां वरः BhaviP. 359B. 1 (ii (2). 8. 31); **1Bii** other (funeral) rite निर्वत्या(वर्त्या)न्यक्रियां सर्वां स पितुर्व्ययशालिनीम्। राज्याभिषेकसंभारं चक्रे षोडशभिर्दिनैः RājTa. (Śrī.) 2. 219; **1C** another duty कृतनिबिडसमाधिर्भावयन्नन्तरात्मा परिशिथिलितवृत्तिर्वर्ततेऽन्यक्रियासु KarpūC. 9; **1D** any other action or task अस्मिन्वाक्ये हननक्रियायामेव कर्तृत्वनिषेधः प्रतीयते, नान्यक्रियायाम् ŚrutaPra. ii. 371. 29 (*on* ii. 3. 33); **2A** performance of another rite विहिताकरणेऽपि तत्कालेऽन्यक्रिया प्रत्यवायहेतुः Kāśi. iii. 162. 14 (*on* 5(7). 3); **2B** action of other human beings अन्यक्रिया किमनित्यैव NyāySu. (Ja.) 161B. 5 (*on* i. 2. 2); **2C** action or rite of another, cf. **अन्यक्रियासंबन्ध.**

अन्यक्रियाकरण (anyakriyā-karaṇa) *n.* performance of another duty (पितृसत्क्रिया) ब्रह्मचारिव्यतिरिक्तक्रियासद्भावे ब्रह्मचारिणोऽन्यक्रियाकरणे ब्रह्मचर्यलोपप्रसङ्गात् कर्तुं न युक्तम् HārLa. 178. 11.

अन्यक्रियापरिच्छेदार्थम् (anyakriyāparicchedārtham) *adv.* for the sake of determining other actions शेषाः क्रियाः ... अवान्तरक्रियापरिमाणेन प्रत्यासत्तेरन्यक्रियापरिच्छेदार्थमुपादीयमानेनोपलक्ष्यन्ते TantrVā. 631. 12 (*on* ii. 4. 2)

अन्यक्रियाभिधान (anyakriyābhidhāna) *n.* mention of another action न ह्यन्यार्थं संकल्पमभिधायान्यक्रियाभिधानं संगच्छते NyāySu. (Ja.) 205A. 4 (*on* i. 4. 6)

अन्यक्रियावत् (anyakriyā-vat) *adv.* like another action इयं क्रिया स्वान्यावयविकालीनत्वानधिकरणकिंचित्कालीनक्रियान्याक्रियात्वादन्यक्रियावत् NyāySu. (Ja.) 289A. 5 (*on* ii. 1. 4)

अन्यक्रियावाचक (anyakriyā-vācaka) *adj.* expressive of another action एतदर्थमेव कृतग्रहणं, तद्धयन्यक्रियावाचकं न च तद्युद्धेन संगृहीतम् AbhinBhā. ii. 426. 16 (*on* 18. 38)

अन्यक्रियाविषय (anyakriyā-viṣaya) *adj.* referring to another performance of rite इषे त्वेत्यस्य ... अन्यक्रियाविषये बाधे ... प्रमाणाभावेन समस्तस्यैवैकैकत्र विनियोगावगतेरेकवाक्यत्वोपपत्तिः MīmāKau. iii (2). 124. 22 (*on* ii. 1. 48)

अन्यक्रियासंबन्ध (anyakriyā-sambandha) *m.* connection with the action or rite of another न त्वध्वर्य्वाद्याः स्वामिनि केनचिदपि प्रकारेण तत्क्रियासंयुक्ता उपपद्यन्त इत्यन्यक्रियासंबन्धात्ता भिद्यन्ते ŚābaBh. 2011. 22 (*on* x. 6. 56)

अन्यक्लेशमोचिनी (anyakleśa-mocinī) *adj. (f.)* who removes trouble of others संतानार्थगुणैरन्यैर्युक्तान्यक्लेशमोचिनी। स्वकर्मनिरता नित्यं मूलभे प्रथमार्तवा NāraS. 15. 21.

अन्यक्षणव्यक्तित्व (anyakṣaṇavyakti-tva) *n.* the state of being other individual moment(s) अन्येषु तत्तत्क्षणव्यक्तित्वसंबन्धेषु अन्यक्षणव्यक्तित्वसंबन्धोऽवच्छेदकः GuruCandr. i. 92. 4.

अन्यक्षणोचिता (anyakṣaṇocitā) *adj. (f.)* fit for the next moment राज्ञः स्नानक्षणे याभूल्लावण्यलहरी तनोः। पीता क्षणेन सा तेन प्रवृत्तान्यक्षणोचिता DarpDa. 4. 66.

अन्यक्षम (anya-kṣama) *adj.* fit for other (action) जयेच्छुः प्रतिमल्लकम् ... कर्षयेत्। अशक्य(क्त)श्चेत्तथा क्रष्टुमूरूभ्यां तस्य सक्थिकम्। निपीड्य धारयेन्मल्लं यया(था) नान्यक्षमो भवेत् Mānaso. iv. 6. 939.

अन्यक्षमापाल (anya-kṣamāpāla) *m.* other king अथ प्रतीहारधुरंधरा सा जगाद तां दन्तरुचिप्रवाहैः। अन्यक्षमापालविलोकनोत्थं प्रक्षालयन्तीव कलङ्कमस्याः VikraDeC. 9. 135.

अन्यक्षितिपाल (anya-kṣitipāla) *m.* other king विहितान्यक्षितिपालमानभङ्गा[ः] [।*] अभवन्नुपजातभीतिलिङ्गा यदनीकेन सको[स]लाः कलिङ्गा[ः] EI. vi. 6. 13; जायः कुमारः ... । यन्नीतिरन्यक्षितिपाललक्ष्मीसंधानदूती निजवल्लभस्य EI. iii. 88. 104; धराधिपः ... । बुभुजे विषयान्विलासिनीसचिवोऽन्यक्षितिपालदुर्लभान् ŚaṅkaDigVi. (Mā.) 10. 11.

अन्यक्षुद्रा (anyakṣudrā) *f.* name of a plant जपा नृकन्दान्यक्षुद्रामुचुकुन्देषु लक्ष्मणा RājNi. 430. 22.

अन्यक्षुद्रादितस् (anyakṣudrādi-tas) *adv.* from minor ones (obstacles) etc. caused by enemy गृहरक्षा भवेद्व्याधिचोरग्रहभुजंगमात्। राजतो वैरितो बाधादन्यक्षुद्रादितस्तथा TantrRā. 9. 96 (comm. वैरिकृतक्षुद्रप्रयोगादितः)

अन्यक्षेत्र (anya-kṣetrá) *n.* **1A** field or territory of another श्येनो हुव्यं नयत्वा परस्मादन्यक्षेत्रे अपरुद्धं चरन्तम् AV. iii. 3. 4; AV. (P.) ii. 74. 4; प्रैतानिं तुक्मने ब्रूमो अन्यक्षेत्राणि वा इमा AV. v. 22. 8; AV. (P.) xiii. 1. 6; xiii. 1. 13; अन्यक्षेत्रे न रमसे वुशी सन्मृडयासि नः AV. v. 22. 9; AV. (P.) v. 21. 7; xiii. 1. 14; वैतहव्यमन्यक्षेत्रं वा एते प्रयन्ति ये रात्रिमुपयन्ति PañcBr. ix. 2. 1; दद्यात् दक्षिणाम् ... यदन्यक्षेत्राच्च पुरुषेभ्यश्चेत्युभयोर्विचारयोः LātyāŚS. ix. 11. 1; येषां तु वृक्षादीनामेकस्य क्षेत्रे मूलप्रदेशा वर्तन्ते अन्यक्षेत्रस्योपरि शाखास्तद्विषयेऽप्याह SmṛtiCan. iv. 555. 11; **1B** field or territory of one अन्यक्षेत्रे तु जातानां शाखा यत्रान्यसंश्रिताः। स्वामिनं तं विजानीयात् KātySm. 761; अन्यक्षेत्रेऽन्येन क्रियमाणः सेतुर्यदि बहूपकारकः ... तदासौ न निषेध्यः DīpKa. 59. 31 (*on* 2. 156); **2A** another territory एतस्मिन् कलशे सर्वमन्यक्षेत्रगणार्चितम्। ... न्यसेत् PauṣkS. 42. 192; **2B** another area वेधयुतिः स्थानहता वेधो मुखफलगुणः स्वखातफलम्। त्रिचतुर्भुजवृत्तानां फलमन्यक्षेत्रफलहतं वेधः GaṇiSāSaṁ. 7. 23½; **3** wife of another द्यामुष्यायणस्तु जनकस्यौरसादपकृष्टोऽन्यक्षेत्रोत्पन्नत्वात् Mitā. 234. 19 (*on* 2. 128)

अन्यक्षेत्रज्ञाधिष्ठित (anyakṣetrajñādhiṣṭhita) *adj.* ruled by another individual soul अन्यक्षेत्रज्ञाधिष्ठिते व्रीह्यादौ संश्लेषमात्रम् VedāntDī. 150. 1 (*on* iii. 1. 24); अन्यक्षेत्रज्ञाधिष्ठिते व्रीह्यादौ जायन्ते संसर्गमात्रं प्राप्नुवन्तीत्यर्थो ज्ञेयः VedāntPāSau. 269. 21 (*on* iii. 1. 24)

अन्यक्षेत्रविनिर्गता (anyakṣetra-vinirgatā) *adj. (f.)* sprung forth in the field of another अन्यक्षेत्रोपजातानां शाखास्त्वन्यत्र संस्थिताः। स्वामिनस्ता विजानीयादन्यक्षेत्रविनिर्गताः NāraSm. 166. 14.

अन्यक्षेत्रोपजात (anyakṣetropajāta) *adj.* (used as noun) (tree or plant) taken root or grown in the field of one अन्यक्षेत्रोपजातानां शाखास्त्वन्यत्र संस्थिताः। स्वामिनस्ता विजानीयादन्यक्षेत्रविनिर्गताः NāraSm. 166. 14.

अन्यक्ष्मानाथमान (anyakṣmā-nāthamāna) *adj.* who becomes a master of the territory of another तत्राभवत्पङ्क्तिरथाभिधानो भर्ता ...। क्षत्रान्वयैर्बिभ्रदलङ्घ्यमन्यक्ष्मानाथमानं जयमानमोजः JānaHa. 1. 12.

अन्यखण्ड (anya-khaṇḍa) *m., n.* another continent अन्यखण्डे गता सैव म्लेच्छा BhaviP. 422B. 12 (iii. 5. 22); त्वया विरचितस्तात ... नरा भुवि। अन्यखण्डे न गच्छन्ति BhaviP. 598A. 13 (iii. 24. 5)

अन्यखन्युत्थ (anyakhany-uttha) *adj.* arising, i.e. produced in another mine ताम्रम् ... । नेपालादन्यखन्युत्थं म्लेच्छमित्यभिधीयते RasRaSa. 5. 44.

अन्यखेचर (anya-khecara) *m.* another Vidyādhara (a class of semi-divine being) विद्याधरः ... शुकं प्राह कुञ्जेऽहं स्थास्याम्यत्रान्यखेचरः SamarāSaṁ. 2. 177.

अन्यखेट (anya-kheṭa) *m.* other planet (than Saturn) अन्यखेटश्रुतिबिम्बकाभ्यां तत्तुल्यकालांशकभस्य बिम्बं कृत्वा SiddhāTaVi. 268. 16.

अन्यखेटज (anyakheṭa-ja) *adj.* belonging to other planet चन्द्रस्य बलमाधार आधेयं चान्यखेटजम्। आधारभूतेनाधेयं दीयते परिनिष्ठितम् NāraS. 14. 20; आधेयं त्वन्यखेटजं वीर्यम् VasiS. 23. 47.

अन्यखेटबल (anyakheṭa-bala) *n.* power of another planet तद्वत्स्यात्। अमृतमयं तत्तस्मादभ्यधिकं त्वन्यखेटबलान्(?त्) VasiS. 20. 9.

अन्यख्याति (anya-khyāti) *f.* reputation of another तेन प्राणानुपेक्ष्यैवमन्यख्यातेर्मनस्विना। ऊर्ध्वाधिरोहे सोपानं कृतम् RājTa. (Ka.) 7. 1450.

अन्यग (anya-ga) *adj.* [*f.* - ā] **1A** (woman) going to another person सा प्रीतियोगमप्राप्ता तेनोद्वेगेन दूषिता। पुरुषद्वेषिणी वा स्याद्विद्विष्टा वा ततोऽन्यगा KāmSū. 207. 4 (3. 2) (JayaMa. तं मुक्त्वान्यं पुरुषं गच्छति); RatiRaha. 11. 22; **1B** (woman) living with another person (of the same class) (आशौचकम्) त्रिरात्रं स्यात्तथाचार्यास्वभार्यास्वन्यगासु च KūrmaP. 620. 10 (2. 23); विष्णुवचनोक्तेषु स्वभार्यासु अन्यगासु सजातीयोत्कृष्टजातीयपुरुषान्तरसंगतासु त्रिरात्रम् (अशौचम्) HārLa. 79. 7; **2A** referring to any one else एवमेष महान् शब्दो मैत्रेय भगवानिति। परमब्रह्मभूतस्य वासुदेवस्य नान्यगः ViṣṇuP. vi. 5. 76; **2B** referring to another one, cf. **अन्यगत्व**; **3A** pertaining to anything else न चान्यगौ भेदाभेदौ तत्र उपचार्यौ IṣṭaSi. 21. 3; **3B** pertaining to the other इदमंशश्च सत्यत्वं शुक्तिगं रूप्य ईक्ष्यते। स्वयंत्वं वस्तुता चैवं विक्षेपे वीक्ष्यतेऽन्यगम् PañcDa. 6. 34; **4** present in another, i.e. individual soul सा मन्ददृष्टिस्तस्यैव ब्रह्मणः किं ततोऽन्यगा। ब्रह्मणश्चेत्क्व सार्वज्ञमन्यगा चेत्त्वतोऽन्यता AnuVyā. 16A. 6 (*on* 1.4)

अन्यगच्छ (anya-gaccha) *m.* **1** ultimate term in a progression त्रिकादिद्व्युत्तरश्रेढ्यां गच्छे क्वापि च यत्फलम्। तदेव त्रिगुणं कस्मिन्नन्यगच्छे भवेद्वद BījGa. 10. 158; **2** different, i.e. heterodox school, cf. **अन्यगच्छीय**.

अन्यगच्छीय (anyagacch-īya) *adj.* belonging to different, i.e. heterodox school तद्दुःखेन निःसृतोऽन्यगच्छीयदेवचन्द्रपद्माकराभ्यां सह श्रीकाश्मीरं प्रति PrabaCin. 60 (n). 3; अन्यगच्छीयदेवेन्द्रसूरिमलयगिरिभ्यां सह कलाकलापकौशलाद्यर्थं गौडदेशं प्रति प्रस्थिताः KumāPraPra. 88. 14.

अन्यगज (anya-gaja) *m.* other elephant जयत्यन्यगजान् हस्ती पार्ष्णिर्निजमदाञ्जनात् ĪśānŚiPa. i. 51. 57.

अन्यगजासह्य (anyagajāsahya) *adj.* not tolerated or conquered by any other elephant औपवाह्यो ह्यसावन्यगजासह्यः सुशिक्षितः PariPar. 2. 586.

अन्यगण (anya-gaṇa) *m.* **1** different, i.e. western group of people वीक्ष्यन्तेऽन्यगणेष्वत्राचरणा लक्षणोज्झिताः Gurvā. 466; **2** another class of verbal roots सर्वे धातवः अन्यगणपठिता अपि विषयो यस्य तत् तथोक्तम् Nyās. i. 551. 14 (*on* iii. 1. 83)

अन्यगणिकाप्रयुक्त (anyagaṇikā-prayukta) *adj.* prompted by another harlot अन्यगणिकाप्रयुक्ता यदि यूयं प्रहसनोद्यताः SamaMā. 8. 33.

अन्यगत (anya-gata) *adj.* [*f.* – ā] **1A** (woman) living with another person **B** approaching another person **2A** referring to any other **B** reffered to in other text **3A** pertaining to one (used as noun) (that) which pertains to one person **B** pertaining to another person **4** present in another **5** gone, i.e. devoted to any one else **1A** (woman) living with another person अनौरसेषु पुत्रेषु भार्यास्वन्यगतासु च। निवासराजनि प्रेते तदहः शुद्धिकारणम् YājñaSm. 3. 25; किं भूयसा भगिनि मां गणयान्यगतामितः। विरहज्वलनोच्छिष्टं जुहोमि ज्वलने वपुः RāmC. (App. 1) 40. 38; भार्यास्वन्यगतासु च। परपूर्वासु च स्त्रीषु त्र्यहाच्छुद्धिरिहेष्यते ŚaṅkhaSm. 15. 13; ViṣṇuDhaP. ii. 75. 18; अन्यगतासु पुनर्विवाहमन्तरेण भर्त्रन्तरं समाश्रितासु स्वैरिणीषु SmṛtiCan. vi. 41. 5; **1B** approaching another person बहुविधसंभोगसुरतसंपन्ना। रोदित्यन्यगतेऽस्मिन्सा मध्या कामिनी पूज्या ŚṛṅgāDī. 1. 13; **2A** referring to any other लिङ्गालिङ्गिनौ विधिप्रतिषेधौ अनुमीयमानौ तद्विषयावेवानुमातुं शक्येते नान्यगतौ TantrVā. 180. 8 (*on* i. 3. 11); **2B** referred to in other text अतश्चान्यगता गुणाः कथंभावेन नापेक्षिताः प्रयोगवचनेनानुपसंहृता नाङ्गं भवन्ति TantrVā. 648. 6 (*on* ii. 4. 20); **3A** pertaining to one न चान्यगतया देवतयान्यस्य व्यपदेशो भवति TantrVā. 1112. 3 (*on* iii. 6. 42); न चान्यगतमेकत्वमन्यत्रोपचर्यते NyāyKu. 148. 10; TattvCin. iii. 34. 3;

क्षोभस्त्वन्यगते हेतावन्यस्मिन् कार्यकल्पनम् RasāSu. 259. 14 (3. 119); न ह्यन्यगतेन व्याप्येनान्यत्र व्यापकसिद्धिः NyāySu. (Ja.) 116B. 6 (*on* i. 1. 5); (used as noun) (that) which pertains to one person न ह्यन्यगतं व्याप्यबुद्ध्याद्यन्यगमनस्य (गतस्य) व्यापकबुद्ध्यादेर्निमित्तं भवति NyāySu. (Ja.) 351A. 12 (*on* ii. 2. 6); **3B** pertaining to another person अन्यगतस्याप्यध्यासस्यापनोदनसमर्थे ... विभ्रम इत्याशङ्क्येत PañcPā. 6. 15 (*on* i. 1. 1); न किंचिदपि गुरुगतमन्यगतं वा कीर्तयेत् ManuBh. i. 182. 20 (*on* 2. 203); ManvaMu. 75. 21 (*on* 2. 203); तस्मादन्यगता वर्णा आश्रमा अपि नारद। आत्मन्यारोपिताः सर्वे भ्रान्त्या NāraPaU. 6. 14; अज्ञानरागादिकं बुद्धेरेवाभिमतं न पुरुषस्येति कथमन्यगतेनाज्ञानादिना पुरुषस्य बन्धमोक्षाद्युपपत्तिः NyāyMa. 283.2; शस्त्रपातादिपरुषस्पर्शानवर्जनीयान्स्वगतानन्यगतांश्च धैर्येण सहन् ... युद्धाख्यं कर्मारभस्व GītāBh. (Rā.) 85. 5 (*on* 2. 18); संहारकर्तृत्वेऽन्यगते तदभावापातात्तन्निषेध्यम् TattvPrakā. 112B. 8 (*on* ii. 3. 13); **4** present in another घण्टासंबध्येष शब्दः ... अन्यगते शब्दव्यञ्जके यथैकस्यां घण्टायां भवति तथा घण्टान्तरेष्वपि TātpaṬ. (Vā.) 460. 7 (*on* ii. 2. 35); अन्यस्यान्यगतैर्दोषैर्दूषणं न हि नीतिमत् BhaviP. 29A. 13 (i. 8. 47); सुशीलवृत्तः ... यमेषु चैवान्यगतेषु नव्यथः PadmP. v. 15. 356; नो खलु दुःखं दुःखतया भयहेतुरन्यगतस्यापि तस्य तथाभावप्रसङ्गात् NyāyMa. 175.9; अन्यगतशब्दार्थनियन्तृत्वं तदधिकरणत्वं चेति द्विधा हि शब्दप्रवृत्तिनिमित्तम् TattvPrakā. 67A. 11 (*on* i. 4. 3); 67B. 3 (*on* i. 4. 3); अन्यगतस्य शब्दप्रवृत्तिनिमित्तस्येश्वरपरतन्त्रत्वे न तत्र मुख्यवृत्त्ययोगात् NyāySu. (Ja.) 151B. 8 (*on* i. 1. 11); न ह्ययं शब्दस्तद्गतं विशेषं विहायान्यगतं विशेषं तत्र बोधयति SiddhāLeSaṁ. 216. 10; प्रागन्यगतस्येव प्रकृते राजगतस्यापि तस्य राजस्तुत्युत्कर्षकत्वात् RasGaṅ. 47. 12; **5** gone, i.e. devoted to any one else मन्मन्त्रोपासकाः निरपेक्षा नान्यगतास्तेषां दृश्योऽहमन्वहम् AdhyāRā. iii. 2. 37.

अन्यगतकर्तृत्व (anyagata-kartṛtva) *n*. agency present in another person गौणोपासनाफलं च प्रधानशेषतयोक्तम्। तत्रान्यगतकर्तृत्वारोपानुवादोऽपि संभवति AṇuBh. 9. 13 (*on* i. 1. 2)

अन्यगतक्रियाकारकसंबन्ध (anyagata-kriyākārakasambandha) *m*. syntactic relation of cause and action pertaining to another स्वस्वामिभावादावपि संबन्धेऽन्यगतक्रियाकारकसंबन्धोऽस्ति TātpaṬ. (Vā.) 36. 9 (*on* i. 1. 1)

अन्यगततत्तद्रूप (anyagata-tattadrūpa) *n*. particular form belonging to other letters रश्रुतेर्लश्रुतिर्भवति इत्युक्तम्। तस्यायं भावः। वस्तुतो रत्वादिमात्र कश्चित् किं तु अन्यगततत्तद्रूपेण स्फोटस्यावभासमात्रम् VaiyāSiMañ. 231. 3.

अन्यगतत्व (anyagata-tva) *n*. **1** the state of pertaining to others तेषामन्यगतत्वे तु न स्यात्सम्यक्समन्वयः AnuVyā. 48A. 1 (*on* 3. 3); **2** the state of being present in another person अध्ययनस्य ... तादर्थ्यमेव युक्तम्, न तु अध्यापनाङ्गत्वम् तस्य अन्यगतत्वेन बहिरङ्गत्वात् PūrvottaVāNāMā. 287.8.

अन्यगतत्वतस् (anyagatatva-tas) *adv*. due to the state of partaining to another पुरुषस्य स्वरूपावस्थानं मुक्तिरित्यपि परास्तम्। आत्मनः सुखरूपत्वात् बन्धस्यान्यगतत्वतः TattvPradī. (Ci.) 368. 9.

अन्यगतधर्म (anyagata-dharma) *m*. property present in another object अनुमानं च धर्मिगतधर्मोपलब्धौ प्रवर्तते न पुनस्तर्कः तर्कस्त्वन्यगतधर्मप्रदर्शनेनापि प्रवर्तते NyāyVār. 145. 9 (*on* i. 1. 40)

अन्यगतप्रवृत्तिनिमित्त (anyagata-pravṛttinimitta) *n*. cause of use (of a word) pertaining to another अज्ञरूढितोऽपि विद्वद्रूढेरेव प्राबल्यात् अन्यगतप्रवृत्तिनिमित्तस्यापि भगवदधीनत्वाच्च तत्रैव मुख्यत्वोपपत्तेरिति भावः TattvPrakā. 22A. 13 (*on* i. 1.21)

अन्यगतप्रशंसा (anyagata-praśaṁsā) *f*. eulogy relating to another गवाश्वादीनपेक्ष्य नैवान्यस्य प्राशस्त्यं विद्यते इत्येवम् अन्यगतप्रशंसानिमित्तः प्रतिषेधः TantrVā. 327. 1 (*on* i. 4. 22)

अन्यगतबहुत्व (anyagata-bahutva) *n*. plurality present in others न च स्वस्य बहुत्वाभावेऽप्यन्यगतबहुत्वस्य तदधीनत्वेन बहुत्वसंख्यावाचिशब्दवृत्तिः TattvPrakā. 71A. 5 (*on* i. 4. 12)

अन्यगतभावा (anyagata-bhāvā) *adj*. *(f.)* having feeling (of love) pertaining to another person दुष्टान्यगतभावा च कन्यादोषाः प्रकीर्तिताः NāraSm. 177. 36; VyāvaNi. 382. 12; (त्यजेत्कन्याम् ... विप्रदुष्टाम्) विप्रदुष्टां रोगिण्यादिशब्दितामन्यगतभावां च त्यजेत् ManuBh. ii. 262. 20 (*on* 9. 72); VīraMi. (Saṁskāra.) 744. 24.

अन्यगतभेद (anyagata-bheda) *m*. difference present in one कश्चात्र विरोधः। किमेकार्थवत्प्रवृत्तिनिमित्तभेदयोः ... किं वा निमित्तयोरेव। नाद्यः अन्यगतभेदस्यान्यगताभेदेनाविरोधात् NyāyKu. 140. 17.

अन्यगतमुख्यविशेष्यत्व (anyagata-mukhyaviśeṣyatva) *n*. chief qualificandness present in another प्रथमावगतयागादिव्युत्पत्तिवेलायाम् ... अन्वयव्युत्पत्तिकल्पना, न त्वन्यत्र। अन्यगतमुख्यविशेष्यत्वस्यानुपस्थितत्वेन विशेषणज्ञानाभावात् MīmāKau. iii (2). 39. 13 (*on* ii. 1. 5)

अन्यगतविधेय (anyagata-vidheya) *n*. predicate belonging to another अन्यगतविधेयनिषेधपर्यवसायित्वावश्यंभावेन तन्निर्वाहाय ... व्याख्येयम् ŚivārkaMaDī. i. 256. 26 (*on* i . 1. 21)

अन्यगतसंस्कार (anyagata-saṁskāra) *m*. impression present in one न ह्यन्यगतसंस्कारेणान्यस्य स्मृतिः संभवति ŚatDū. 122. 6.

अन्यगतसुकृतदुष्कृत (anyagata-sukṛtaduṣkṛta) *n*. merit and demerit belonging to one अन्यगतसुकृतदुष्कृतयोरन्यत्र प्रवेशासंभवेन स्तुतिपरत्वाभिप्रायः ŚrutaPra. ii. 490. 4 (*on* iii. 3. 26)

अन्यगतस्तुति (anyagata-stuti) *f*. praise pertaining to one यत्रान्यगतस्तुतिविवक्षयान्यस्तुतिः क्रियते तत्रापि व्याजस्तुतिरेव Kuval. 71 (45)

अन्यगतहृदयत्व (anyagatahṛdaya-tva) *n*. the state of having the heart attached to another अथ किं नामान्यगतहृदयत्वम् MadaKeC. 74 (10)

अन्यगतहेतु (anyagata-hetu) *m*. probans present in another अन्यगतहेतुसमुत्थत्वं तु न कथंचिदपि स्यात् NyāyPari. 338. 7.

अन्यगतहेतुत्व (anyagatahetu-tva) *n*. the state of being probans present in another शूर्पगतान्नकरणहेत्वपदेशान्नान्यगतहेतुत्वप्रसङ्गः TantrVā. 49. 7 (*on* i. 2.30)

अन्यगतान्नकरणत्व (anyagatānnakaraṇatva) *n*. the state of being the means of (preparing) food present elsewhere न च शूर्पगतहोमसाधनत्वे साध्येऽन्यगतान्नकरणत्वस्य हेतुता संभवति MīmāKau. iii (1). 55. 9 (*on* i. 2. 30)

अन्यगताभेद (anyagatābheda) *m*. absence of difference present in another कश्चात्र विरोधः। किमेकार्थवत्प्रवृत्तिनिमित्तभेदयोः ... किं वा निमित्तयोरेव। नाद्यः अन्यगतभेदस्यान्यगताभेदेनाविरोधात् NyāyKu. 140. 17.

अन्यगति (anya-gati) *f*. **1** knowledge of the opposite व्याजस्तुतौ निन्दास्तुतिभ्यामन्यगतिः AlaṅkāRa. 40 (1); **2** attainment of another thing स एनान् ब्रह्म गमयतीति। न ह्यविद्यया अन्यगतिर्युक्ता BrahmSūBh. (Ma.) 11B. 7 (*on* i. 2. 16); **3** any other refuge उपायरूपगतेरपि दृश्यमानत्वात् कथमिव श्रीकृष्णादृतेऽन्यगतेरभावत्वम् VedāntRaMañ. 103. 11 (*on* 3. 8); **4** different state (of existence), cf. **अन्यगतिस्थ**; **5** another alternative or option, cf. **अन्यगतिमत्**; **6** gait of another, cf. **अन्यगत्यादि**.

अन्यगति (anya-gati) *adj*. **1** having any other alternative or option उद्भ्रान्तभेककुलकीर्णजले तडागे कोऽप्यस्ति नाम यदि नान्यगतिर्विकोटः SaduktiKa. 274. 8; **2** having another gait अतोऽन्यगतयो नेष्टाः सर्वदैव तुरंगमाः AśvaVai. 3.94

अन्यगतिमत् (anyagati-ma(n)t) *adj*. having another alternative or option अनन्यगतिन्यायलभ्यानामर्थानामन्यगतिमदर्थविषयत्वाभावात् CaturCin. iii (1). 344. 13.

अन्यगतिस्थ (anyagati-stha) *adj*. (used as noun) (one) abiding in a different state (of existence) यद्यपि देवो देवं न मारयति अन्यगतिस्थं तु मारयति AbhidhKoBh. 253. 8 (*on* 4. 83); यावन्न दुःखवेदनाभ्याहता भवन्ति। अन्यगतिस्था नित्यं जानते AbhidhKoBh. 430. 18 (*on* 7. 56); अन्यगतिस्थं तु मारयतीति। प्रेतादिगतिस्थम् Sphuṭā. iv. 91. 23 (*on* 4. 84)

अन्यगतोत्पत्ति (anyagatotpatti) *f*. origination which is present in one अन्यगतोत्पत्त्यादेरन्यत्रारोपे बीजं तु अन्तःकरणस्य रागादिदोष एव VaiyāSiMañ. 220. 6 (comm. अन्तःकरणस्थकारबुद्धिमपहाय यकारबुद्धिकरणात्)

अन्यगत्यसंभव (anyagaty-asambhava) *m*. impossibility of another alternative of option नेत्रैरिवोत्पलैः पद्मैः इत्यादौ चान्यगत्यसंभवात् SāhiDa. 567. 4.

अन्यगत्यादि (anyagaty-ādi) *adj*. gait of another etc. विकृतवेषादिविभावः ... आदिशब्दान्नर्तनान्यगत्याद्यनुकरणासत्प्रलापभूषणादीनि विभावा यस्य सः Kāvyānu. (He.) 89. 7.

अन्यगत्व (anyaga-tva) *n*. the state of referring to another one बहुलिङ्गसमायुक्तैर्बहुभी रूढनामभिः। प्रसिद्धैरन्यगत्वेन वाच्यस्साक्षाज्जनार्दनः AnuVyā. 12A. 5 (*on* 1. 2); 13A. 7 (*on* 1. 4)

अन्यगन्ध (anya-gandha) *n*. red lotus (*lit*. having distinct odour) अल्पगन्धं (v.l. अन्यगन्धं) सोमाख्यं सुरक्तं रक्तकैरवम् ParyāMu. 13.25.

अन्यगन्ध (anya-gandha) *m*. odour of another object न च जले गन्धस्यैवाभवेनान्यगन्धप्राप्तिः सुतरां दुर्वचेति वाच्यम् BālamBha. i. 74. 21 (*on* 1. 20)

अन्यगमकत्व (anyagamaka-tva) *n*. the state of being what indicates another object न हि धूमे वह्निगमकत्वं सदातनम्। अन्यगमकत्वस्य च दर्शनात् Loc. 197. 23 (*on* 3. 33)

अन्यगमन (anya-gamana) *n.* **1** act of construing with another एकत्र विधिर्गच्छति तदा नेतरत्र गतो भवति, एवमितरगमनेऽप्यन्यगमनानुपपत्तिरसंबन्धात् TantrVā. 478. 9 (*on* ii. 2. 6); **2** act of going to another person हे राघव त्वया ... भूः ... बद्धा निबद्धा। निजायतीकृतेत्यर्थः। अन्यगमनशङ्कया इति भावः AlaṅkāMañ. 20. 17.

अन्यगमा (anya-gamā) *adj.* (*f.*) proceeding by means of other thing, i.e. chariot सेना ... स्वगमान्यगमा चेति द्विधा ...। स्वगमा या स्वयं गन्त्री यानगान्यगमा स्मृता ŚukraNī. 4 (7). 2.

अन्यगर्भ (anya-garbha) *m.* another womb चराचरगुरुर्ब्रह्मा। ... अन्यगर्भे परान् गर्भान् सदैव परिवर्तयन्। रतिमाप्नोति MārkP. 51. 13.

अन्यगर्भ (anya-garbha) *adj.* based on anything else द्रव्यसंबन्धो हि सर्वत्र क्रियागर्भ एव ... क्रियाकरणसंबन्धस्तु नान्यगर्भ इति स एवं युक्तः TantrRa. 220. 10.

अन्यगवी (anya-gavī) *f.* cow belonging to another person अन्यदीयो वृषभो यद्यप्यन्यगवीषु वत्सान्बहूनपि जनयेत् ManuBh. ii. 255. 17 (*on* 9. 50)

अन्यगवेषणा (anya-gaveṣaṇā) *f.* act of searching for another person अथवा मय्येव तिष्ठति भग्नभागधेये किमन्यगवेषणया Mukundā. 183 (3)

अन्यगात्र (anya-gātra) *n.* body of another being अप्यन्यगात्रप्रतिच्छन्नरूपो दुरन्वेषणः स्याद्दुरुर्नः ŚaṅkaDigVi. (Mā.) 10. 33; अन्यगात्रमपि निर्विशतो मे निर्वृतिर्भवति कापि तथापि MadaKeC. 74.

अन्यगात्रगूढ (anyagātra-gūḍha) *adj.* who has hidden (himself) in the body of another being किं कुर्मः क्व नु मृगयामहे क्व यामः ... । विज्ञातुं कथमिममीश्महे विचिन्त्याप्यासिन्धु क्षितितलमन्यगात्रगूढम् ŚaṅkaDigVi. (Mā.) 10. 21.

अन्यगाथा (anya-gāthā) *f.* laudatory verse about other ये कथास्ते विहायान्यगाथाः प्रभो कीर्तयन्तेऽथ शृण्वन्ति वा ते जनाः। दुःखिताः स्युः SkandP. ii (9). 15. 24; पापपाशेन यन्त्रितः। अनादृत्य वृथागाथासक्तबुद्धिः (v.l. अनादृत्यान्यगाथासु सक्तबुद्धिः) प्रवर्तते BṛNāraP. 1. 65.

अन्यगामिता (anyagāmi-tā) *f.* the state of going to other इदमयुक्तं यदन्यकृतस्य कर्मणोऽन्यगामिता फलस्योच्यते ManuBh. i. 387. 20 (*on* 4. 177)

अन्यगामित्व (anyagāmi-tva) *n.* **1** the state of approaching another person निर्धनस्य तु नियोगाद्विना योऽस्य भार्यां संगृह्णीयात्, स दद्यात्। ... तद्योषितामेवान्यगामित्वसंभवात् BālaKrī. i. 218. 3 (*on* 2.47); **2** the state of (property) going to another person (as inheritance) पुत्रे विद्यमाने पितृद्रव्यस्यान्यगामित्वाभावात् अनन्याश्रितद्रव्यः पुत्र ऋणं दाप्यः ... । सत्यपि पुत्रे पितृद्रव्यस्यान्यगामित्वमङ्गीकृत्यापि दोषमाह Subodhi. 27. 21-22 (*on* 2. 51)

अन्यगामिन् (anya-gāmin) *adj.* [*f.*–ī] **1Ai** present in another न ह्यन्यगुणोऽन्यगामी भवति TantrVā. 52. 12 (*on* i. 2. 31); **1Aii** pertaining to another यदिह विभेदकं कथितमभ्यसनप्रभृतिकमन्यगामि तदसिद्धमपि NayaMañ. III. iii. 1. 2; **1Bi** approaching another person, adulterous ततः सोऽर्गलितद्वारां भार्यां तामन्यगामिनीम्। दृष्ट्वा दुःखाशनिहतो देवदासो व्यचिन्तयत् KathāSaSāg. iii. 5. 27; Rāṣṭrau. 4. 9; (used as noun) (woman) approaching another person तदहमियमन्यगामिनीति दत्तान्यंशुकानि प्रत्याहर्तुमुद्यतोऽस्मि ŚṛṅgāBhū. 69 (1); **1Bii** going to another वंशजामुपगतामपि श्रियं कामिनीमिव गुणैकलालसाम्। स्वामुपेक्ष्य कुरुतेऽन्यगामिनीम् Rāṣṭrau. 4. 9; प्रारब्धानि ... अन्यगामीनि भवेयुरित्यत्रासंभावनानिरासायाह GoviBh. 297. 4 (*on* iv. 1. 18); **1Biii** going to another person (as inheritance), cf. **अन्यगामित्व 2**; **2** belonging to one अन्यगामिना वस्तुनान्यदुपलभ्यते यतः SaṁkṣeŚā. 1. 334 (i. 248.10)

अन्यगामिफल (anyagāmi-phala) *n.* fruit going to other कथमन्यकर्तृकमन्यगामिफलं स्यात् BrahmSūBh. (Śrī.) ii. 409. 1 (*on* iii. 4. 45)

अन्यगामिफल (anyagāmi-phala) *adj.* having fruit going to one वाक्यशेषोक्तं फलमिष्टिकर्तुः पितुरेव न पुत्रस्यान्यगामिफले कर्मण्यन्यस्य प्रेरणानुपपत्तेः UpaParā. 9. 15.

अन्यगिर् (anya-gir) *f.* speech of another person कस्ते वाक्यामृतं त्यक्त्वा शृणोत्यन्यगिरं बुधः RasāSu. 60. 19 (1. 222)

अन्यगुण (anya-guṇa) *adj.* **1** having different quality त्रयः। घ्नन्ति चान्यगुणत्वेन रसदोषं शरीरिणाम् BhelaS. 67. 8 (3.1); **2** subordinate to other, cf. **अन्यगुणता 2**.

अन्यगुण (anya-guṇa) *m.* **1** other channels or means द्वितीयगृहगे दिनकरतनये ... अन्यगुणैः कृतं वसुचयं तदपि खलु भवत्यम्बिव वंशपत्रपतितं न बहु न च चिरम् BṛSaṁ. 104. 40; **2** other advantage लग्नेन हीनान्यगुणान्वितापि प्रीतिं न यात्रा मनसः करोति YogYā. 5. 34; **3Ai** extraordinary quality किं त्यक्तापास्तदेवत्वमानुष्यकपरिग्रहैः। ज्वलितान्यगुणैर्गुर्वी स्थिता तेजसि मानिता Kirātā. 15. 21; **3Aii** other (poetical) merit or excellence वाणी ...। या शून्यापि सर्वान्यगुणैर्व्यनक्ति ŚrīKaC. 2. 14 (comm. अन्ये गुणा औदार्यादयः); **3Aiii** other (actual) merit, ŚrīKaC. 2. 14 (comm. सा च गुणैर्मशकवारणादिभिः); **3Aiv** other quality or virtue प्रतिबिम्बवदप्येषामानन्दोऽन्यगुणा यथा AnuVyā. 44A. 8 (*on* 3.2); अन्यगुणानाकीर्तयतोऽन्यां कल्पय विद्याम् NayaMañ. III. iii. 12. 24; **3B** quality or virtue of another न सतोऽन्यगुणान् हिंस्यान्नासतः स्वस्य वर्णयेत् YaśasCam. ii. 350. 7; संगतान्यगुणानङ्गीकारमाहुरतद्गुणम् Candrā. 5. 105; **4A** property of one न ह्यन्यगुणोऽन्यगामी भवति TantrVā. 52. 12 (*on* i. 2. 31); **4B** property of another ननु कथं शरीरगुणत्वनिराकरणेनान्यगुणत्वसिद्धिः YuktiSneha. 120. 26 (*on* i. 1. 5); **4C** another (phonetic) property, cf. **अन्यगुणक B.**

अन्यगुणक (anyaguṇa-ka) *adj.* **A** possessing another quality द्रव्यमरुणिम्ना परिच्छिद्यमानमरुणाशब्दाभिधानीयतां लभते। तदेवान्यगुणकं नारुणाशब्दः शक्नोत्यभिवदितुम् ŚābaBh. 682. 3 (*on* iii. 1. 12); क्रिया हि प्रधानभूता ... अन्यजातीयमन्यगुणकं च द्रव्यमनिच्छन्ती NyāyRa. 919. 21 (*on* 7. 269); **B** (used as noun) (one) possessing another (phonetic) property उदात्तादिगुणयुक्तानां अन्यगुणकव्यावृत्तिस्तु स्थानेऽन्तरतमपरिभाषया बोध्या LaŚabdeŚe. i. 89. 5.

अन्यगुणकीर्तन (anyaguṇa-kīrtana) *n.* act of telling the virtues of others नासौष्ठवं प्रसङ्गे न चान्यगुणकीर्तनेषु भारत्याः KuṭṭaMa. 579 (comm. परेषां गुणकीर्तनेषु गुणश्लाघासु अपि भारत्याः वाचः असौष्ठवं न); उद्भिन्नपीनपुलकाभरणो भवामि यत्सत्यमन्यगुणकीर्तनतोऽहमेकः HarVi. 579.

अन्यगुणकृत (anyaguṇa-kṛta) *adj.* caused by another quality वयःकृतज्येष्ठत्वे उक्तार्थालाभादाह। ज्येष्ठा गुणेति। अन्यगुणकृतज्येष्ठत्वमपि नाभिमतम् BālamBha. ii. 200. 24 (*on* 2. 135)

अन्यगुणख्याति (anyaguṇa-khyāti) *f.* fame of virtue of another गुणैस्तस्य जगत्सर्वं शशाङ्ककिरणामलैः। व्याप्तमन्यगुणख्यातितिरस्करणकारणैः PadmP. (Ra.) 15. 149.

अन्यगुणग्रह (anyaguṇa-graha) *m.* assumption of the quality of another object अन्यगुणग्रहोऽन्यस्य स्वगुणत्यागतस्तु यः। तद्गुणालंकृतिः AlaṅkāMañ. 191.5.

अन्यगुणता (anyaguṇa-tā) *f.* **1** the state of being a quality of another object तदिदमपि द्वयं सुखादीनां शरीरगुणत्वं निवारयदन्यगुणतां सूचयति ŚāstrDī. 120. 1 (*on* i. 1. 5); **2** the state of being subordinate to other कर्तुरुपाधितयोक्ता कृद्वाच्यतया गतान्यगुणतां वा VyaktiVi. 5. 20.

अन्यगुणदूषण (anyaguṇa-dūṣaṇa) *n.* censure of qualities or virtues of others असूयान्यगुणदूषणम् AbhidhāCin. 323.

अन्यगुणदोष (anya-guṇadoṣa) *m.* virtue and vice of others तथान्यगुणदोषेषु संशयैकान्तवादिभिः। पुरुषातिशयो ज्ञातुं यद्यशक्यः किमिष्यते NyāyVi. 2. 388.

अन्यगुणनिबन्धन (anyaguṇa-nibandhana) *adj.* caused by the qualities of others भूतानामपि तदारम्भकाणां प्रवृत्तिविशेषोऽन्यगुणनिबन्धन एव TātpaṬ. (Vā.) 572. 4 (*on* iii. 2. 39)

अन्यगुणनिमित्त (anyaguṇa-nimitta) *adj.* caused by the quality of others दृष्टश्चान्यगुणनिमित्तः प्रवृत्तिविशेषो भूतानां सोऽनुमानमन्यत्रापि NyāyBh. 216. 8 (*on* iii. 2. 37); न केवलं शरीरस्य प्रवृत्तिविशेषोऽन्यगुणनिमित्तः TātpaṬ. (Vā.) 572. 3 (*on* iii. 2. 39)

अन्यगुणनिष्ठ (anyaguṇa-niṣṭha) *adj.* pertaining to the quality of others स्वनिष्ठगुणस्यान्यगुणनिष्ठप्रतिबन्धकतानिरूपितप्रतिबध्यतानाश्रयत्वेऽतद्गुणः AlaṅkāKau. (Vi.) 405. 16.

अन्यगुणप्रकाशन (anyaguṇa-prakāśana) *m.* manifestation of virtues of others मिहिरो[ऽन्यगुणप्रकाशने] परदोषावरणे महत्तमः PṛthvīVi. 12. 62.

अन्यगुणभुज् (anyaguṇa-bhuj) *adj.* possessing other virtues वरा गुणाः। एभिर्हीनोऽन्यगुणभुङ्महीभुक् सधनोऽपि च। महीं स्वल्पां नैव भुङ्क्ते ŚukraNī. 1.176.

अन्यगुणरहित (anyaguṇa-rahita) *adj.* devoid of other qualities or virtues यस्यैते पुरोहितादयः तस्यैव ते अन्यगुणरहिता अपि पुरोहितादित्वेनैव पात्राणि CaturCin. i. 33. 13.

अन्यगुणर्द्धि (anya-guṇarddhi) *f.* merit and prosperity of another असूयान्यगुणर्द्धीनामौद्धत्यादसहिष्णुता SaraKaṇṭhā. 588. 17; SāhiDa. 160.5.

अन्यगुणस्वीकार (anyaguṇa-svīkāra) *m.* acceptance, i.e. assumption of quality of others तद्गुणः। स चान्यगुणस्वीकारोऽर्थात्स्वगुणत्यागे भवति AlaṅkāRa. 97. 3.

अन्यगुणापहार (anyaguṇāpahāra) *m.* stealing the virtues of others नो जीविकेयमिदमन्यगुणापहारकर्म प्रकामसुखदं व्यसनं खलस्य UdaySuKa. 17. 21.

अन्यगुणासहिष्णुता (anyaguṇāsahiṣṇutā) *f.* non-tolerance of virtues of others ईर्ष्यान्यगुणासहिष्णुता ManvaMu. 255. 19 (*on* 7. 48)

अन्यगुणोत्कर्ष (anyaguṇotkarṣa) *m.* excellence of other qualities अनन्यसामान्यं सत्त्वं तस्यावधार्य सः। तुष्टोऽप्यन्यगुणोत्कर्षात्तुतोष सुतरां नृपः KathāSaSāg. v. 2. 158.

अन्यगुणोपमर्द (anyaguṇopamarda) *m.* act of reproaching or denial of virtues of others यः स्वानपि ... गुणान् खलतया मलिनीकरोति। तस्यास्य भोगिन इवोग्ररुषः खलस्य दाक्षिण्यमस्ति कथमन्यगुणोपमर्दे SubhāRaK. 38. 18.

अन्यगुणोपरक्त (anyaguṇoparakta) *adj.* affected by, i.e. associated with the quality of other अन्यगुणोपरक्तं वस्तु स्वरूपत एव प्रतीयते AlaṅkāRa. 97. 4.

अन्यगुरु (anya-guru) *m.* another teacher श्रुत्वा चान्यगुरोर्वक्त्रात् ...। पूर्वविद्याम् ... ज्ञात्वा सिद्धीश्वरो भवेत् KāliViT. 3. 9.

अन्यगृध्र (anya-gṛdhra) *m.* another vulture मांसाशिनान्यगृध्रेण तस्य युद्धमभूद्दिवि SkandP. iv. 28. 43.

अन्यगृह (anya-gṛha) *n.* house of another person भर्त्रा पित्रा सुतैर्न स्त्री वियुक्तान्यगृहे वसेत् BṛhaspaSm. 193. 9; 296. 481; पानं दुर्जनसंसर्गः पत्या च विरहोऽटनम्। स्वप्नमन्यगृहे वासो नारीणां दूषणानि षट् Hitopa. 1. 86; त्वया गृहे यन्महता दीयते तु प्रयत्नतः। तन्मे न रोचते चौर्यं कथमन्यगृहे कृतम् ĀdiP. 22. 83; सा कालं गमयत्यन्यगृहे TriṣaŚaPuC. i. 1. 543; मदीयेऽपि गृहे कालान्नावशिष्टोऽस्ति पूर्वजः। का वार्तान्यगृहेष्वस्ति TriṣaŚaPuC. ii. 6. 138; त्वदन्तिकेऽम्ब स्थास्यामि यास्याम्यन्यगृहे न तु। वरं मे मोदकं मा दा इत्यूचानो रुरोद सः PārśvaC. 3. 773.

अन्यगृहत्व (anyagṛha-tva) *n.* the state of being the house of one person चैत्रगृहे मैत्रस्तिष्ठति इत्यन्यगृहत्वेन निर्दिष्टे अप्यन्यावस्थानमुच्यते ŚivārkaMaDī. i. 432. 6 (*on* i. 3. 13)

अन्यगृहद्वार (anyagṛha-dvāra) *n.* door of the house of another person अन्यगृहद्वारविद्धं गृहद्वारं न चिन्तयेत् ŚukraNī. 1. 233.

अन्यगृहपरिचय (anyagṛha-paricaya) *m.* acquaintance with the house of another person अन्योऽस्ति नगरघट्टकानां प्रवेशाय मार्गः तथापि तैरन्यगृहपरिचयाद् द्वार एव लक्ष्यं गृह्यते DhūrtaViSaṁ. 3. 21.

अन्यगृहवास (anyagṛha-vāsa) *m.* act of living in the house of another person पानं दुर्जनसंसर्गः पत्या च विरहोऽटनम्। स्वप्नोऽन्यगृहवासश्च नारीणां दूषणानि षट् SkandP. iv. 40. 89.

अन्यगृहवासिनी (anyagṛha-vāsinī) *adj.* (*f.*) living in the house of another person वृथाहास्यमुखीं चैव सदान्यगृहवासिनीम्। विवादशीलां भ्रमितां निष्ठुरां नोद्वहेद्बुधः BṛNāraP. 24. 8.

अन्यगृहस्था (anyagṛha-sthā) *adj.* (*f.*) staying in the house of another person तात नान्यगृहस्थापि चलत्येवंविधा वधूः RāmC. (App. 1) 40. 52.

अन्यगृहीत (anya-gṛhīta) *adj.* [*f.*–ā] **i** held by another person न गृहस्थितयान्यगृहीतया वा यष्ट्या यष्टिमानित्युच्यते BālaKrī. i. 106. 25 (*on* 1. 132); **ii** held, i.e. worn by another person भूषणं हारकटकादि तदङ्गलग्नं तदीयमेतद्वेति ज्ञात्वा विना प्रयोजनेनान्यगृहीतमपि स्पृश्यते ManuBh. ii. 220. 7 (*on* 8. 357)

अन्यगृहोषिता (anyagṛhoṣitā) *adj.* (*f.*) who has lived in the house of another person रजकः क्रोधसंप्लुष्टो भार्यामन्यगृहोषिताम्। पदा संताडयामास PadmP. iv. 55.68.

अन्यगेह (anya-geha) *n.* **1** another house गुरोः कुले न भिक्षेत न ज्ञातिकुलबन्धुषु। अलाभे त्वन्यगेहानां पूर्वं पूर्वं विवर्जयेत् ManuSm. 2.184 (ManvaVi. निषिद्धान्यगृहाणाम्); **2** house of another person वीरः। न यथाभ्यगाद्यचितुमन्ववग्वा न यथा यथा नाश तदन्यगेहे DvyāśraKā. 12. 2; अन्यगेहे वासः परगृहे वसनम् SmṛtiCan. iv. 567. 13; दृष्टिपातोऽन्यगेहेषु UttaKuC. 252.

अन्यगेहगा (anyageha-gā) *adj.* (*f.*) going to the house of another person सैरन्ध्री त्वन्यगेहगा। अलंकारादिचतुरा स्वाधीना गन्धकारिका KośaKaTa. 1 4825.

अन्यगेहवास (anyageha-vāsa) *m.* act of living in the house of another person स्वप्नोऽन्यगेहवासश्च नारीसंदूषणानि षट् ManuSm. 9. 13 (ManvaMu. परगृहनिवासः); ManuBh. ii. 245. 5 (*on* 9. 13)

अन्यगेहाटन (anyagehāṭana) *n.* act of going to the house of another person वक्तव्यं नानृतं किंचिन्नान्यगेहाटनं तथा BrahmP. 124. 25.

अन्यगेहोदकाचान्त (anyagehodakācānta) *adj.* (used as noun) (one) who has sipped water in the house of another person भुञ्जानेषु च विप्रेषु त्वन्तरा मृतसूतके। अन्यगेहोदकाचान्ताः सर्वे ते शुचयः स्मृताः BṛhaspaSm. 353. 6.

अन्यगो (anya-go) *f.* cow belonging to another person यदन्यगोषु वृषभो वत्सानां जनयेच्छतम्। गोमिनामेव ते वत्सा मोघं स्कन्दितमार्षभम् ManuSm. 9. 50.

अन्यगोक्षार (anyago-kṣāra) *n.* alkali or ashes (of cowdung) of another cow कपिलागोर्भस्मोक्तं लब्धं गोभस्म नो चेदन्यगोक्षारं यत्र क्वापि स्थितम् BṛJābāU. 3. 1.

अन्यगोचर (anya-gocara) *adj.* [*f.*-ā] **1** related to another (syntactico-semantic item) उद्देश्यं तत्कर्मान्यगोचरयापि क्रियया तस्यैवाप्तुमिष्यमाणत्वात् BhāvanāVi. 138. 2; **2A** referring to another object or topic विधानमेव नैकस्य व्यवच्छेदोऽन्यगोचरः BrahmSi. 46. 12; न हि शुक्तौ रजतज्ञानं बाधितमिति स्वगोचरमन्यगोचरं वा भवति Kāśi. i. 72. 19 (*on* 2. 21); मृतसंजीविनीं विद्याम् ... दत्तवान् सुरश्रेष्ठः ... । इतरा लौकिकी विद्या वैदिकी चान्यगोचरा BrahmP. 95. 27; अस्य स्वसंविन्मात्ररूपस्य तन्निष्ठबोधस्य असिद्धेः न ह्यन्यसंविदन्यगोचरा इति भावः Bhāsk. i. 216. 11 (*on* i. 5. 5); **2B** referring to any other thing एकैकनियमादेव गतिः स्यान्नान्यगोचरा TantrVā. 226. 12 (*on* i. 3. 23); न चान्याभासमन्यगोचरं भवितुमर्हति Bhām. 438. 22 (*on* ii. 2. 28); **2C** referring to one object न ह्यन्यगोचरस्य ज्ञानस्य ततोऽन्यगोचरत्वेन भ्रमः ŚatDū. 128. 18; **3** obtained or understood by another (means) अदृष्टपूर्वे त्वज्ञानं संबन्धप्रत्ययोऽपि वा। संबन्धो न च तस्यार्थो योऽर्थः स त्वन्यगोचरः ŚlokaVār. 431. 85 (5). 102); **4** belonging to other (than oneself) अज्ञात्वैवं परं तत्त्वं मायामोहितचेतसः। स्वात्मन्यारोपयन्त्येतत् कर्तृत्वाद्यन्यगोचरम् SarvaVeSāSaṁ. 428.

अन्यगोचर (anya-gocara) *m.* **A** object known by any other (means) नान्यगोचरे नाप्यगोचरं इत्यनुसंहारबुद्धिरपि परस्परव्यावृत्तवर्णमात्र(र्णत्रि)तयावगाहिनी TattvBi. 49. 3; **B** object known by other (means) एष च ज्ञानस्य दोषो यद्यन्यगोचरस्य अन्याकारत्वम् Kāśi. ii. 20. 13 (*on* 5 (1). 19)

अन्यगोचरज्ञान (anyagocara-jñāna) *n.* knowledge referring to one तद्वितिरेव वा विषयवेदनं भवेत्। ... अन्यगोचरज्ञानस्यान्यविषयत्वासंभवात् Kāśi. ii. 129. 14 (*on* 5 (3). 70)

अन्यगोचरत्वमात्र (anyagocaratva-mātra) *n.* mere state of referring to other (than itself) भासमानादन्यगोचरत्वमात्रमतिप्रसङ्गः VedāntKa. 286. 13 (*on* ii. 2. 28)

अन्यगोचरा (anyagocarā) *f.* name of one of the mothers (Mātṛs attending on Skanda) मातृणां शृणु नामानि ...। चतुष्पथरता चैव भूतितीर्थान्यगोचरा MahāBhā. ix. 45. 27.

अन्यगोचरी (anyagocarī) *f.* name of one of the mother (Mātṛs attending on Skanda) मातृणां शृणु नामानि ...। चतुष्पथरता चैव भूतितीर्थान्यगोचरा (v.l. अन्यगोचरी) MahāBhā. ix. 45. 27.

अन्यगोत्र (anya-gotra) *adj.* of a different family स्थापयित्वा प्रजापालं पुत्रं राज्ये ...। अन्यगोत्रं प्रशस्तं वा क्षत्रियम् ...। अन्तकाले च संप्राप्ते य इच्छेदाश्रमान्तरम् । ... सिद्धिमवाप्नुयात् MahāBhā. xii. 63. 19; (used as noun) (one) of a different family सगोत्रेणान्यगोत्रेण वा नियुक्तेन क्षेत्रजातः क्षेत्रजः पुत्रः ArthŚā. ii. 40. 5 (3. 7); स्वगोत्रो वान्यगोत्रो वा ... । प्रथमेऽहनि यो दद्यात् स दशाहं समापयेत् LaghvāśvaSm. 20. 6; अन्यगोत्रोऽप्यसंबद्धः प्रेतस्याग्निं ददाति यः। पिण्डं चोदकदानं च स दशाहं समापयेत् AgniP. 166. 20.

अन्यगोत्र (anya-gotra) *n.* another amily गुरोः कुले न भिक्षेत स्वज्ञातिकुलबन्धुषु। अलाभे त्वन्यगोत्राणां पूर्वं पूर्वं विवर्जयेत् BhaviP. 18A. 25 (i. 4. 155); यस्य दत्तकः पुत्रोऽध्ययनादिसर्वगुणोपपन्नो भवति सोऽन्यगोत्रादागतोऽपि सत्यप्यौरसे पितृरिक्थभागं गृह्णीयात् ManvaMu. 390. 3 (*on* 9. 141)

अन्यगोत्रका (anyagotra-kā) *adj.* (*f.*) belonging to different family स्पृष्ट्वा रजस्वलान्योन्यं सगोत्रा चान्यगोत्रका। ... त्रिरात्राच्छुद्धिरिष्यते BṛYamaSm. 3. 65.

अन्यगोत्रज (anyagotra-ja) *adj.* [*f.*–ā] born in a different family हरन्ति ग्रावभिरिव क्ष्मां पुत्रैरन्यगोत्रजैः। मत्ताः पयोधरौन्नत्यात्तरङ्गिण्यः इवाङ्गनाः RājTa. (Ka.) 7. 427; (used as noun) (one) who is born in a different family प्रेतकर्मौरसः

पुत्रः पित्रोः कुर्याद्यथाविधि। तदभावेऽधिकारी स्यात्सपिण्डो वान्यगोत्रजः LaghvāśvaSm. 20. 1; कुलशीलसमैः सार्धं कृतोद्वाहोऽन्यगोत्रजैः। ... गृहिधर्माय कल्पते YogŚā. 1. 47; RauhiC. App. 1; हावयेदित्यन्यगोत्रजान् धनदानव्यतिरेकेणेत्यर्थः HārLa. 23. 5; अन्ये अन्यगोत्रजा एतानि होमकर्माणि कुर्युः HārLa. 24. 8; एकाहं त्र्यहं वा अन्यगोत्रजान् पूर्वोक्तव्यवस्थया हावयित्वा ऊर्ध्वं स्वयं वैतानहोमकर्म कर्तव्यम् HārLa. 24. 15; 25. 1; शालाग्नौ केवलो होमः कार्य एवान्यगोत्रजैः। ... होमः औपासनाख्यः, सोऽन्यगोत्रजैः कार्यः SmṛtiCan. vi. 77. 8; अत्र केश्चिद्वैताने दशरात्रं होमः स्वयं कर्तव्यः। आवसथ्ये तु अन्यगोत्रजेन DīpKa. 76. 28 (*on* 3. 17); वर्ज्याः ... विधवान्यगोत्रजा त्रुटितकर्णा ... पाके BālamBha. i. 501. 1 (*on* 1. 225)

अन्यगोत्रतस् (anyagotra-tas) *adv.* from different family उपपन्नो गुणैः सर्वैः पुत्रो यस्य तु दात्रिमः। स हरेतैव तद्रिक्थं संप्राप्तोऽप्यन्यगोत्रतः ManuSm. 9. 141.

अन्यगोत्रत्व (anyagotra-tva) *n.* the state of being one belonging to different family एकत्वं स गता भर्तुः पिण्डे गोत्रेऽथ सूतके इति अन्यगोत्रत्वान्मातुर्मातामहेन सहायुक्तमेव दानम् BālaKrī. i. 154. 10 (*on* 1. 225)

अन्यगोत्रनिवृत्ति (anyagotra-nivṛtti) *f.* exclusion of one belonging to different family जातेरविशेषात् स्त्रीपुंसयोर्ब्राह्मणीनामपि प्राप्तावात्रेय्या वचनमन्यगोत्रनिवृत्त्यर्थम् ManuBh. ii. 396. 17 (*on* 11. 86)

अन्यगोत्रोपसंबन्ध (anyagotropasambandha) *adj.* related to different family अन्यगोत्रोपसंबन्धः प्रेतस्याग्निं ददाति यः। पिण्डम् ... स दशाहं समाचरेत् LaHārīSm. 60.

अन्यगोपति (anya-gopati) *m.* **A** other king स्कन्धप्रबन्धाधिकशोभयान्वितो वित्रास्य ... सकलान्यगोपतीन्। ... हठादाक्रम्य गां षण्ड इवैष भोक्ष्यते NemiC. 2. 26 (comm. गोपतयः क्षितिपाः); **B** other bull, NemiC. 2. 26 (comm. पक्षान्तरे - गोपतयो - वृषभेन्द्राः)

अन्यगोमुख (anya-gomukha) *n.* another direction or cardinal point कुर्यात् ... मूलप्रासादस्यानुरूपतः। प्राग्द्वारे वायुकोणे वा नैर्ऋत्यां वान्यगोमुखे। प्रासादम् ŚilpaRa. ii. 29. 5.

अन्यगोल (anya-gola) *adj.* being in anothr hemisphere ओजे पदे युग्मपदे विधुश्चेदेकान्यगोलश्च सपातचन्द्रात्। ज्ञेयस्तदानीं खलु यातपातः KaraṇaKu. 9. 3 (31)

अन्यगोलक (anyagola-ka) *adj.* being in a different hemisphere अर्कशशिक्रान्तिकलान्तरैक्यजीवा समान्यगोलकयोः KhaṇḍKhā. 7. 2.

अन्यगोव्यक्ति (anya-govyakti) *f.* another individual cow तथाप्येकां गोव्यक्तिमवगाहमानाच्छक्तिग्रहादन्यगोव्यक्तिशाब्दधीः स्यात् LaCandr. 317. 9.

अन्यग्रन्थ (anya-grantha) *m.* other treatise अथान्यग्रन्थे RasRaSa. 5. 151; अन्यत्र - अन्यग्रन्थे Bhāsk. i. 34. 23 (*on* i. 1. 1)

अन्यग्रन्थसाधारण्य (anyagrantha-sādhāraṇya) *n.* the state of being common to other treatises ग्रन्थस्य च नाट्यवेदत्वे उत्पत्त्यादिपञ्चकस्य तद्गतस्यान्यग्रन्थसाधारण्यात् प्रश्नासंगतिः AbhinBhā. i. 3. 5 (*on* 1. 1)

अन्यग्रन्थानुक्त (anyagranthānukta) *adj.* not mentioned in any other treatise तदुक्तमेव प्रकारान्तरमन्यग्रन्थानुक्तमाह BālamBha. ii. 121. 13 (*on* 2. 113)

अन्यग्रह (anya-graha) *m.* **1** another planet इष्टग्रहेष्टशेषाद् द्युगणो गतनिरपवर्त्तसंगुणितैः। छेददिनैरधिकोऽस्मादन्यग्रहशेषमिष्टो वा BrāhmSphuSi. 18. 88; **1B** remaining planets (than the Venus, Jupitor and Moon) शुक्रेऽस्तमनं प्राप्ते तथा चास्ते बृहस्पतौ। शशाङ्केऽन्यग्रहाश्चैव विवाहो न प्रशस्यते ViṣṇuDhaP. ii. 87. 31; **2** knowledge of another (object) अतत्त्वरूपरूपत्वे नान्यस्यान्यग्रहाद्ग्रहः ŚivDṛ. 5. 88; न चैकग्रहेऽन्यग्रहसामग्री प्रतिबन्धिका TattvCin. i. 626. 2; AdvaiSi. 319.6.

अन्यग्रहकुज (anyagraha-kuja) *m.* another planet than Mars अन्यग्रहकुजे बिम्बगतकदम्बवृत्तध्रुववृत्तयोरन्तरं सत्रिग्रहक्रान्तिभुजः SiddhāTaVi. (ŚeṣaVā.) 30.11; 31. 17.

अन्यग्रहचिह्न (anya-grahacihna) *n.* another (hypothetical) point (treated) as a planet क्रान्तिवृत्ते यत्र ग्रहचिह्नं तत्सक्तकदम्बवृत्तनाडीवृत्तसंपातेऽन्यग्रहचिह्नम् SiddhāTaVi. 256. 3; तत्र क्रमेण क्षेत्रांशाः ध्रुवौ ध्रुवावन्यग्रहचिह्नं गोलसंधिरित्यन्यक्रान्तिस्पष्टक्रान्त्योराजयनम् SiddhāTaVi. 256. 12.

अन्यग्रहण (anya-grahaṇa) *n.* **1A** apprehension of another thing न ह्यन्यग्रहणं वस्तु भिन्नं वित्तावपेक्षते। अन्योन्याश्रयदोषोऽयं तस्मादस्मिन्निरास्पदः TattvSaṁ. 1065; **1B** knowledge (of universe) as different (from oneself) यदन्यग्रहणं जाग्रत्स्वप्नयोः तदविद्याकृतम् TaiUBh. 275. 13 (*on* 2. 8); **2** use or mention of the word *anya* अन्योऽन्यत्पश्यतीत्येतदुपादाय ... अन्यग्रहणस्य प्राप्तप्रतिषेधार्थत्वात् TaiUBh. 231. 9 (*on* 2. 1); अन्यः पूर्वस्थितो वा आधिः पर्याप्तः कार्यः। अन्यग्रहणस्य पर्याप्तत्वेन भाव्यमित्येतावन्मात्रपरत्वात् SmṛtiCan. iv. 322. 10; **3** act of taking the rest (अप्सु प्रास्य) प्रासनमादौ ततोऽन्यग्रहणम् ManvaVi. 150. 25 (*on* 2. 64)

अन्यग्रहणसापेक्ष (anyagrahaṇa-sāpekṣa) *adj.* dependent on the knowledge of other (syllable) अन्यग्रहणसापेक्षं कथं जात्यादि वस्तु सत्। अर्थग्रहणसापेक्ष उत्तमन्योन्यसंश्रयम् SphoṭSi. 259. 1.

अन्यग्रहणादि (anyagrahaṇādi) *adj.* mention of the term *anya* (other) etc. अन्यग्रहणादौ प्राणादि करणम् GoviBh. 159. 15 (*on* ii. 3. 33)

अन्यग्रहविजित (anyagraha-vijita) *adj.* conquerred or influenced by another planet आधानकाले ... योऽन्यग्रहविजितः केतूल्काभिहतः स स्वमासे गर्भपाताय भवति ViṣṇuDhaP. ii. 167 (294A. 5)

अन्यग्राम (anya-grāma) *m.* another village ग्रामान्तरेति। अस्माद्ग्रामादन्यग्रामम् KāmSū. 231. 7 (3. 5); मन्ये संप्रति वैद्योऽप्यन्यग्रामं गतो नूनम् SūktiRa. 110. 8; कश्चित् कुलपुत्रः। स परिणीतोऽन्यग्रामे PrabaK. 80. 29; PurāPraSaṁ. 8. 8.

अन्यग्राह्यत्व (anyagrāhya-tva) *n.* the state of being fit to be grasped by other अन्यग्राह्यत्वभ्रमाभावाय विशदयति। धान्यमिति BālamBhā. ii. 280. 30 (*on* 2. 161)

अन्यग्लायककचरक (anyaglāyaka-caraka) *m.* one who moves for (finding) another suffering person ग्लायकः - समुत्पन्नवेदनादिकारण एवेत्यर्थः अन्यस्मै वा ग्लायकाय भोजनार्थं चरतीति अन्नग्लानकचरकोऽयग्लायकचरकोऽन्यग्लायकचरको वा SthānṬ. 298A. 12.

अन्यघट (anya-ghaṭa) *m.* another jar or pitcher अन्यघटाभिप्रायेण गेहे घटोऽस्तीत्युक्ते यत्र घटान्तरं दृष्ट्वा तमानयति TattvCin. iv(1).107.2; यथैकघटमुक्तस्याकाशप्रदेशस्यान्यघटयोगाद्घटाकाशाव्यवस्था तद्वदिति SāṁkhyaPraBh. 67. 31 (*on* 1. 150)

अन्यघटकुक्ष्यन्तर (anyaghaṭakukṣy-antara) *n.* [Loc.] inside the belly of another pitcher क्षिपेद्रसं घटे दीर्घे नताधोनालसंयुते। तन्नालं निक्षिपेदन्यघटकुक्ष्यन्तरे खलु RasRaSa. 9. 48.

अन्यघटादि (anyaghaṭādi) *adj.* another jar etc. स्पर्शस्य वा यत् स्वज्ञानं अन्यघटादिविविक्तेन स्वेन रूपेण ज्ञानं तत् कर्तृ PratyabhiVi. i. 378. 1 (*on* i. 7. 10)

अन्यघात (anya-ghāta) *m.* **1** damage to another person वधशब्देन (न) मरणमुच्यते, अपि तु परकृतघातदानादि, तत्रान्यघातदानाद्यपि प्रत्यक्षेण रङ्गे प्रदर्श्यते AbhinBhā. ii. 427. 17 (*on* 18. 39); **2** killing of another person यथा कोऽपि तप्तलोहपिण्डेन परं हन्तुकामः सन् पूर्वं तावदात्मानमेव हन्ति पश्चादन्यघाते नियमो नास्ति TātpaVṛ. 211. 11 (*on* 2. 57)

अन्यघृतादि (anya-ghṛtādi) *adj.* clarified butter etc. which are other (than purified) संस्कृताज्यस्य यद् बिन्दुं क्षिपेदन्यघृतादिषु। संस्कृतान्येव तानि स्युः ĪśānŚiPa. i. 14. 138.

अन्यघोष (anya-ghoṣa) *m.* sound of another घोषश्च रथेनाविशेषितत्वादन्यदीयोऽपि मन्त्रं निवर्तयेत्। सिद्धान्ते तु नान्यघोषः NyāyMāVi. 532. 16 (*on* x. 4. 2)

अन्यङ्गश्वेत (anyaṅga-śveta) *adj.* (animal) without blemish and white सौर्यं पशुमन्यङ्गश्वेतं सवनीयस्योपालम्भ्यमालभेरन् AitBr. 18. 5 (492) (*but* Sāy. अन्यङ्गं वर्णान्तरेण संपादितं चिह्नम् अन्यङ्गं तादृशश्चासौ श्वेतश्च सोऽयमन्यङ्गश्वेतो वर्णान्तरेण मिश्रितः सर्वश्वेत इत्यर्थः)

अन्यचक्र (anya-cakra) *n.* **1** attack of enemy उपसर्गेऽन्यचक्रे च ... यः पलायति स जीवति CāṇaNīDa. 3. 19; **2** another country स्वाम्यगाद् यत्र नो तत्र वैरमारीत्यवृष्टयः। दुर्भिक्षमतिवृष्टिर्वा भये च स्वान्यचक्रजे TriṣaŚaPuC. i. 3. 688.

अन्यचक्षुर्वत् (anyacakṣur-vat) *adv.* like the eye of another person इदं चक्षुरेतज्जन्यसंयोगज्ञानत्वरहितसंबन्धज्ञानजनकं चक्षुष्ट्वादन्यचक्षुर्वत् NyāySu. (Ja.) 359A. 12 (*on* ii. 2. 6)

अन्यचक्षुस् (anya-cakṣus) *n.* eye of another person कृशोऽप्यकृशकीर्तिश्रीर्ह्लादं चक्रेऽन्यचक्षुषाम् BuddhaC. 12. 98; वह्नावन्यचक्षुषि च भोग्यमुपभोग्यं च परीक्षेत NītiVā. 25. 87.

अन्यचत् (a-nyacat) *adj.* not bending (one's own finger) तस्मिन् हिरण्यपाणिरङ्गुष्ठेन कनिष्ठिकया चाङ्गुल्यांशून् संगृह्य अन्यचन्नभि त्वं देवं सवितारमित्यतिच्छन्दसर्चा मिमीते ĀpaŚS. x. 24. 8 (comm. अनाकुञ्चयन्)

अन्यचतुष्पद (anya-catuṣpada) *m.* other quadruped तथैवान्यचतुष्पदानां प्रकीत्ति(र्ति?)तौ दोषगुणौ बुधेन YuktiKa. 215. 11.

अन्यचतुःस्थान (anyacatus-sthāna) *n.* [Loc.] in the place of other four (fingers) घृतव्रतौ भवतो वर्षिष्ठेनाङ्गुलपर्वणा सममन्यचतुःस्थाने ह्रसिष्ठेनेतरासु MānŚS. 199. 16.

अन्यचर्मन् (anya-carman) *n.* hide of another animal पूर्णमास्यामुमानाथः स्वपते चर्मसंस्तरे। वैयाघ्रे च जटाभारं समुद्ग्रन्थ्यान्यचर्मणा VāmaP. 16. 11; नरवर्मचर्मान्यचर्मभ्यां सिद्धराजेन निजकृपाणे प्रत्याकारः कारितः PrabaK.91.4.

अन्यचितास्थ (anyacitā-stha) *adj.* remaining on the funeral pyre of another person इत्युक्त्वा सा श्मशानं च नीत्वा तस्मायदर्शयत्। अस्थीन्यन्यचितास्थानि KathāSaSāg. x. 5. 197.

अन्यचिति (anya-citi) *f.* another altar एतया विकृत्याभिमन्त्र्यैऽन्यचितिं चिन्वन्ति KātyŚS. xvi. 5. 9.

अन्यचित्त (anya-citta) *adj.* [*f.*–ā] **A** having mind fixed on some other person, inattentive सेवार्थमादर्शनमन्यचित्तो विभूषयन्त्या मम धारयित्वा। बिभर्ति सोऽन्यस्य जनस्य तं चेन्नमोऽस्तु तस्मै Saund. 6. 18; तस्यान्यचित्तस्य शुगात्मकस्य घ्राणं न जह्रुः हृदयं प्रतेपुः Saund. 7. 10; तत् श्रुत्वा लज्जितः किंचिद्रूढकर्णोऽप्यभाषत। न दर्पादन्यचित्तोऽहम् PañcT. 2. 26 (43) (216. 9); यो गौरवं भयं प्रेम दाक्षिण्यं पूर्वयोषिति। न मुञ्चत्यन्यचित्तोऽपि ज्ञेयोऽसौ दक्षिणो यथा ŚṛṅgāTi. (Ru.) 1. 31; PuruṣPa. 197. 3; UjjvaNīMa. 36. 5; गृहे क्षेत्रे तडागेषु ... । अन्यचित्ता रुदन्त्यो याः स्त्रियस्तिष्ठन्ति VarāP. 96. 43; अन्यचित्तां कथं त्वां वै गृह्णामि वरवर्णिनि। पितरं स्वं वरारोहे व्रज शीघ्रं निराकुला DevīBhāP. i. 20. 49; नीलीरागोऽनुकूलः स्यादनन्यरमणीरतः। दक्षिणश्चान्यचित्तोऽपि यः स्यादविकृतः स्त्रियाम् Vāgbhaṭa. 5. 8; AlaṅkāŚe. 20. 8; (used as noun) (one) having mind fixed on another person अन्यचित्तस्य भुञ्जानस्याप्यास्वादाभिमानाभावात् AbhinBhā. i. 289. 13 (*on* 6. 31); अन्यचित्तां ज्ञात्वा स्वपतिना मुक्ता। राजदण्डभयात् परपुरुषेण मुक्ता VetāPañ. (Śi.) 28. 31; **B** having mind fixed on another object or thing, inattentive नान्यचित्तो नरो भूत्वा पिबेद्धरिकथामृतम् BṛNāraP. 1. 78; एवमन्यचित्तस्येन्द्रियार्थसंयोगेऽप्यग्रहात् तस्येन्द्रियसंयोगोऽनुज्ञातः NayaVi. 76. 7 (*on* i. 1. 4); नायकोक्तिभिरन्यचित्तायाः नायिकायाः JayaMa. 159. 7 (*on* 2. 8); शिष्यो गुरौ ... प्रतिकूलं च संत्यजेत्। तेनैवोक्तं पठेद्वेदं नान्यचित्तः पुरस्थितः BrahmP. 222. 26; मत्सुतस्यैव राज्यं स्यात्कुणालस्य तु नेति सा। अन्यचित्ते नरपतावकरोत् PariPar. 9. 20; तोयस्थितम् ... भूभृदन्यचित्तं मृगं हठात्। बाणेनाकर्णकृष्टेन विध्येत् Mānaso. iv. 15. 1489; कथमियमन्यचित्तेव लक्ष्यते। क्व पुनश्चित्तमस्याः PrasaRā. 2. 21 (3); मत्तां मद्येन। प्रमत्तां अन्यचित्तां क्रीडादिना ManvaVi. 301. 19 (*on* 3. 34); आर्ये। किमिति अन्यचित्तासि Hāsyārṇa. 1. 8 (2); (used as noun) (one) having mind fixed on another object or thing न ह्यन्यचित्तस्य चलेन्द्रियस्य लिङ्गं क्षमं धर्मपथाच्युतस्य Saund. 7. 47; न तीर्थे स्याकुले स्नायात् नासज्जनसमावृते। दर्भहीनोऽन्यचित्तश्च न नग्नो न शिरोविना BṛParāSm. 2. 106; BṛBrahmaS. iii. 7. 148; अन्यचित्तेन यद्दत्तं यद्दत्तं विधिवर्जितम्। अनासनस्थितेनापि तज्जलं रुधिरायते VedavyāSm. 3. 26; हृतस्वश्चान्यचित्तश्च शून्या ह्येते भवन्ति च। तदेषु मतिमान्कोपं न कुर्वीत SkandP. i (2). 6.76.

अन्यचित्त (anya-citta) *n.* another mind अपि तु वर्तमानं चित्तमात्मनोऽन्यचित्तहेतुभावं व्यवस्थाप्य निरुध्यतेऽन्यच्चोत्पद्यते तुलादण्डनामोन्नामवत् Sphuṭā. ii. 89. 5 (*on* 2. 44)

अन्यचित्तकृत (anyacitta-kṛta) *adj.* done by one whose mind is fixed on another person एतत् कामफलं लोके यद् द्वयोरेकचित्तता। अन्यचित्तकृते कामे शवयोरिव संगमः ŚatTrayī. 225.

अन्यचित्तता (anyacitta-tā) *f.* **A** the state of having mind fixed on another object or thing, inattentiveness दुरासनं दुरानीतं पिपासा चान्यचित्तता। एते चित्तविनाशस्य हेतवः ViṣṇuDhaP. iii. 41. 13; **B** the state of having mind fixed on another person, inattentiveness विश्वासिनि च विश्रम्भः प्रवासे चान्यचित्तता। विश्रम्भाज्जायते स्त्रीणां नानाविधविचेष्टता PadmP. iv. 108. 16

अन्यचित्तत्व (anyacitta-tva) *n.* **A** the state of having mind fixed on another object or thing, inattentiveness स्वभावत इति मौग्ध्याद्बाल्यादन्यचित्तत्वाद्वा AbhinBhā. iii. 162. 17 (*on* 22. 24); **B** the state of having mind fixed on another person, inattentiveness दाक्षिण्यमानुकूल्यं च धार्ष्ट्यं चानियतत्वतः। नोचितान्यस्य शाठ्यं स्यादन्यचित्तत्वसंभवात् RasāSu. 19. 6 (1. 84)

अन्यचिद् (anya-cid) *f.* **A** false knowledge न हि नित्यचिदाश्रयप्रतीचः परिणामः पुनरन्यचित्स्वरूपः ŚaṅkaDigVi. (Mā.) 15. 132. (comm. भ्रमज्ञानात्मकः); **B** another knowledge अविनाशिचिदाश्रयस्य भूयोऽन्यचिदाधारतया स्थितेरयोगात् ŚaṅkaDigVi. (Mā.) 15. 134.

अन्यचिन्ता (anya-cintā) *f.* **1A** attention to or thought of another thing or matter ततोऽन्यचिन्तां परिहृत्य कामी यतेत संकेतकशास्त्रकेषु NāgaSa. 5.2; किं च संप्रति गता तावदन्यचिन्ता। आत्मापि चिन्त्यो वर्ततेऽस्याः। TilaMañ. 280. 8; लोकः स्वस्वकर्मकृतं फलं प्राप्नोति ततोऽहमपि स्वकार्यं कुर्वे। अन्यचिन्तया किं प्रयोजनम् KathāK. 20. 16; **1B** thought of opposite यदि नाम प्रसिद्धे स्याद्यदुतेति च वा(विचा)रणे प्रवृत्तादन्यचिन्तायां तद्वद्वेति निश्चये BhāvPra. (Śā.) 274. 21 (9); **1C** deliberation or discussion on another thing मणयः तेषां यः ओघः समूहः स एव सारः यस्य, अन्यचिन्तानां जलस्थानीयत्वात्तम् Bhāsk. ii. 210. 19 (*on* iii. 1. 1); **2** any other thought शुद्धचैतन्यरूपात्मा सर्वसङ्गविवर्जितः। नित्यानन्दः प्रसन्नात्मा ह्यन्यचिन्ताविवर्जितः TejoBiU. 4. 6.

अन्यचिन्तानुरोध (anyacintānurodha) *m.* [Inst.] in accordance with attention to or consideration of another thing महाशीतपरीतस्त्वमजानन् हितमात्मनः। अन्यचिन्तानुरोधेन हिमवारिणि मज्जसि PadmP. (Ra.) 55. 21.

अन्यचिन्तापरिश्रम (anyacintā-pariśrama) *adj.* tired of , i.e. occupied with the thought of other मोक्षचिन्तामतिक्रम्य योऽन्यचिन्तापरिश्रमः। हरिसेवाविहीनो यः स पशुर्योनितः पशुः BhaviP. 322B. 31 (ii(1). 5. 40)

अन्यचिन्ताविनिश्चय (anyacintā-viniścaya) *m.* ascertainment of the thought of another thing नाट्यारम्भे तुलायां चाप्यन्यचिन्ताविनिश्चये। आश्चर्ये देवतारूपे समदृष्टिरुदाहृता AbhinDa. 68.

अन्यचिन्तित (anya-cintita) *adj.* thought by other (चन्द्रापीडः) मृदुकाव्यमिवान्यचिन्तितस्वभावाभिप्रायावेदकम् ... राजकुलं विवेश Kād. 91. 14.

अन्यचिन्त्यत्व (anyacintya-tva) *n.* the state of being what is doubtful or questionable to other रोषाद् द्वेषात् तथा लोभान्मोहाद् रागात् तथैव च। अन्यचिन्त्यत्वमायाति दुःशीलानामविक्षयात् SamarāSū. 44. 17.

अन्यचिह्न (anya-cihna) *n.* **1** other sign-post येषां वीतान्यचिह्नोन्नयमपि वहतां मार्गमाख्याति मेरौ SūryaŚ. 44; **2** mark or emblem of other (deity) स्वेश्वरचिह्नोपर्यन्यचिह्नं न धार्यम् PārāSū. 9. 6.

अन्यचुम्बन (anya-cumbana) *n.* act of kissing another (lady) न त्वां मां द्रष्टुं वल्लभ लप्स्यसे। अन्यचुम्बनसंक्रान्तलाक्षारक्तेन चक्षुषा Kāvyāda. 2. 125.

अन्यचेटिका (anya-ceṭikā) *f.* another maid सर्वस्मिन्नुत्सवव्यग्रे जने युक्त्यान्यचेटिकाः। निवार्य ...। हंसावलीं प्रवेश्य ... । चक्रेऽशोककरीवेषां तां सा कनकमञ्जरी KathāSaSāg. xii. 4. 157.

अन्यचेतन (anya-cetana) *adj.* having mind devoted to someone else तेषां पद्मनिधिस्तत्र वसते नान्यचेतनः। गजाश्च महिषाश्चाश्वा गावोऽजा विपरिप्लुताः VāmaP. 17. 55.

अन्यचेतस् (anya-cetas) *adj.* **A** having mind fixed on another person, inattentive कथय किमप्यन्यचेतसा मया नावधारितं किमनयोक्तमिति Ratnā. 2. 6 (49); स्वभावाद्वनिता जिह्वा(ह्मा?)विशेषादन्यचेतसः। ततः सुहृदयस्तासामर्थे को विकृतिं भजेत् PadmP. (Ra.) 110. 31; प्रेयोगृहागमनभावनयान्यचेताः। भूषाविशेषरचनासदसद्विवेकशून्यैव काचिदवलोकयति स्म वक्त्रम् HarVi. 23. 47; अङ्गनानां तासां तुतोष न तु चाटुभिरन्यचेताः। आगच्छ तापसि भवामि तवैष दासः RāmC. 19. 60; तरलयसि दृशं किमन्यचेता हृतिरिव लोहकृतां किमुष्णमुष्णम्। श्वसिषि RāghPāṇ. (Dha.) 15. 27; मान्त्रिकः प्राह भो राजन् राक्षसी वोऽन्यचेतसाम्। प्रभविष्यति तत् कोऽयं विलम्बोऽस्या विनिग्रहे PārśvC. 3. 863; **B** having mind fixed on another object, inattentive याचनान्नददतीं नखक्षतं तां विधाय कथयान्यचेतसम्। वक्षसि न्यसितुमात्त तत्करः स्वं विभिद्य मुमुदे स तन्नखैः NaiṣC. 18. 72.

अन्यचेतस् (anya-cetas) *n.* another thought प्रसज्येत अन्यथा तद्वत्प्रथमं किन्न मृग्यते। गत्वा सुदूरमप्येवमसिद्धावन्यचेतसः NyāyVi. 2. 23.

अन्यचेतस्क (anyacetas-ka) *adj.* (used as noun) (one) having mind fixed on another object, inattentive अन्यचेतस्कस्य हि गुरुविरुद्धविदाहिवर्जनं सात्म्यभोजनं च न स्यात् ManuBh. i. 103. 1 (*on* 2. 53)

अन्यचेष्ट (anya-ceṣṭa) *adj.* having different activity गताष्टवर्षस्तु पुमान्यदा भवेत्तदान्यचेष्टो भवतीह मानवः VārāP. 39. 8.

अन्यचोदन (anya-codana) *n.* act of impelling, i.e. referring to one न ह्यन्यचोदनेऽन्यस्य कार्ये क्रियमाणे यथोक्तं कृतं भवति। तस्माद् द्रव्यमेव शब्देनोच्यते Pradī. ii. 95A. 11 (*on* i. 2. 64)

अन्यचोदित (anya-codita) *adj.* impelled or prompted by another person यः स्वयं यजति नान्यचोदितो यः स्वयं च यजते धृतादरः। जानते तमिह भूपतेश्वराः Rāvaṇā. 2. 58 [moved by another, MW.]

अन्यचोद्य (anya-codya) *n.* another (question) to be raised चोद्यपूर्वक एतस्मिन् अन्यचोद्यस्य संभवात् BṛĀraUBhVā. iv. 4. 1234.

अन्यचौर (anya-caura) *m.* another robber or thief अन्यचौरेण वा तेषां कुलीनेन च शंकर। प्रविश्य विघ्नः क्रियते KulaCūT. 5 .9.

अन्यच्छन्दवर्तिन् (anyacchanda-vartin) *adj.* following or complying with the will or liking of another person दक्षिणस्त्वन्यवत् प्रोक्तो दक्षिणजे वदान्यसरलान्यच्छन्दवर्तिष्वपि KośaKaTa. 2. 4912.

अन्यच्छन्दस् (anya-cchandas)(= anya-chandas) *n.* another metre अन्यासाम् आगम्यमानानाम् ऋचामन्यच्छन्दस्कत्वप्रसक्तौ त्रिच्छन्दस्त्वविध्युपपत्तेः BhaṭṭDī. iv. 3. 19 (*on* x. 5. 2); iv. 4. 3 (*on* x. 5. 2); किं वा अन्यच्छन्दोयुक्तगायत्रछन्दस्केऽपि MīmāKau. ii. 303. 16 (*on* iii. 2. 41)

अन्यच्छन्दानुवर्तिन् (anyacchandānuvartin) *adj.* following or complying with the will or liking of another person दक्षिणा त्रिष्ववाक्सरलावामेष्वन्यच्छन्दानुवर्तिनि Vaija. 260. 46.

अन्यच्छाया (anya-cchāyā) *f.* **1** another modification of voice अन्यच्छायाप्रवृत्तौ ये छायान्तरमुपाश्रिताः। छायायास्ते मताः स्थायाः गीतविद्याविशारदैः SaṁgīRa. ii. 176. 8 (3. 125); **2** shadow of another (woman) कामिनी ... अन्यच्छायावलोकेऽपि परालापे मनागपि। पत्ये क्रुध्यति NāṭaLaRaK. 2371.

अन्यच्छायायोनि (anyacchāyā-yoni) *adj.* produced from the shadow of another (poet) अर्थो द्विविधः, अयोनिरन्यच्छायायोनिर्वा KāvyālaṅSū. iii. 2. 7; अर्थस्यायोनेरन्यच्छायायोनेर्वा यदि न भवति दर्शनं तत्कथं काव्यम् KāvyPra. 483. 2; SāhiDa. 464. 6; 464. 9.

अन्यच्छासन (anya-cchāsana) *n.* different preaching or doctrine जैनादन्यच्छासनमनृतं भवतीति वैधर्म्यम् PrabhāC. 77. 26.

अन्यच्छेद (anya-ccheda) *m.* denominator of another, i.e. next (term) अन्यच्छेदेनान्यौ छेदांशौ ताडयेत् समच्छित्त्यै ĀryaSi. 15. 13 (147)

अन्यछन्दस् (anya-chandas)(= anya-cchandas) *n.* another metre योनौ यान्यभ्यासेनान्यछन्दः संपद्यते ... तदापन्नेषु गौतमसार्दागवावनभ्यासम् LāṭyāŚS. vii. 9. 13; DrāhyŚS. xx. 4.25.

अन्यज (anya-ja) *adj.* [*f.*–ā] **A** produced from different object or thing यः प्रत्यक्षो धियो हेतुः तुल्यकारणजन्मनः। तस्य भेदः कुतो बुद्धेः व्यभिचार्यन्यजश्च सः PramāVār. 3. 470; अपग्रहश्च अनिर्वाच्योऽनादिः। तज्ज्ञो भ्रमः नान्यजः IṣṭaSi. 334. 22; तीव्रार्त्तिषु रणोत्थासु गदोत्थास्वन्यजासु च। शीघ्रं शमं प्रयान्त्येव क्लेशास्तत्र प्रपूजनात् TantrRā. 26. 87; हन्ति पापान्यसंख्यानि प्रमादादन्यजान्यपि। अन्यजानि अपण्यजानि अविक्रेयजानि CaturCin. ii(1). 417. 12; **Bi** belonging to another person जनानामभयं दत्त्वा तत्र स्थित्वा तथान्यजम्। आत्मसात्क्रियते राष्ट्रं स दण्डो देशहारकः Mānaso. ii. 20. 1044; **Bii** born of another person यदि बीजिनः क्षेत्रिणो वा पश्चादौरसोऽपि यद्यन्यजः VīraMi. 593. 8 (*on* 2. 127); (used as noun) (one) born of another person आत्मजोऽप्यन्यजो वापि गयाभूमौ यदा तदा। यन्नाम्ना पातयेत्पिण्डं तन्नयेद्ब्रह्म शाश्वतम् VāyuP. ii. 43.13; **C** produced from the opposite, i.e. illusion अन्यत्ववेदनादन्यः परस्मादातिवाहिकः। ब्रह्मत्ववेदनाद्ब्रह्म सा संवित्तिर्हि नान्यजा YogVā. iii. 67. 58.

अन्यजड (anya-jaḍa) *n.* another non-sentient being व्यतिरेकेतराभ्यां हि निश्चयोऽन्यजडात्मनोः। व्यवस्थितिः प्रतिष्ठा च सिद्धिर्निवृत्तिरुच्यते AjaḍaPraSi. 1.12.

अन्यजन (anya-jana) *m.* **1** stranger अथ यदतोऽन्यथाशीलिको वा पापकृतो वा हुतादो वान्यजना वा विमथ्नीरन् GopBr. i. 3. 18 (87.14); स्वजनेऽन्यजने च तुल्यबुद्धिः BuddhaC. 5. 18; नैति रतिं गृहपत्तनमध्ये ग्रामधनस्वजनान्यजनेषु। वर्षसमं क्षणमेकमवैति पुष्पधनुर्वशतामुपयातः SubhāRaSaṁ. 575; **2** other person, other people तेऽन्यजना अब्रुवन्। अस्मान् (अपि पशावन्वाभजतमिति) VādhūŚS. iv. 8. 3; स यं द्विष्यात् तमूवध्येन च लोहितेन (च) मनसा समज्याथैनम् एतेभ्योऽन्यजनेभ्यः संप्रयच्छेत् VādhūŚS. iv. 8. 6; दर्शने चास्याः ... तामुद्दिश्य बालेनान्यजनेन वा सहान्योपदिष्टा द्व्यर्था कथा KāmSū. 266. 15 (5. 2); वाक्यश्रवणं तथा चरेत्तस्याः। बालेनान्यजनेन च तामुद्दिश्य द्विधार्थाश्च। अन्यापदेशयुक्ताः कथयेत् सुकथाः कथापथाभिज्ञः KandaCū. v. 2. 11; भृत्यं प्रभुं तनयमन्यजनं च मर्त्यो नो मन्यते विषयवैरिवशः कदाचित् SubhāRaSaṁ. 101; आत्मनैव कृतं कर्म स्वयमेवोपभुज्यते। शुभं वा यदि वा पापं भोक्तारोऽन्यजनाः स्मृताः SkandP. vi. 124. 47; वृत्तं च द्विविधं स्त्रीणां बाह्यमाभ्यन्तरं तथा। भर्तुरन्यजने बाह्यं तस्याः शारीरमान्तरम् BhaviP. 30B. 29 (i. 10. 6); यदि ... गरुडो वावश्यतेऽनुशितमन्यजनेन लङ्घितुं यम् DvyāśraKā. 8. 86; अवद्यमुक्ते पथि यः प्रवर्तते प्रवर्तयत्यन्यजनं च निस्पृहः SindūPra. 13; KumāPraPra. 65. 12; धनम् ... अन्येन गोपितमथान्यजना हरन्ति ŚaṅkaDigVi. (Mā.) 3. 39; किमस्माभिरिदं कथितम्। नहि नहि अन्यजनैः Jīvān. 130. 5; **3** ordinary or common man ज्वराभिभूते नृपतौ सचिवेऽन्यजनेऽथवा। महासुदर्शनं यन्त्रं कथितं मन्त्रकोविदैः AhirbuS. 38. 20; अन्यजनो न किंचिच्छक्नोति कर्तुमिति कोपवता न भाव्यम् SubhāRaSaṁ. 37; भिक्षाशनो होमजपोपपन्नः कथं स देवोऽन्यजनेन तुल्यः YaśasCam. ii. 120. 6; उत्कण्ठा भविष्यति। ब्रह्मादीनामदृश्यं यत् किं तदन्यजनस्य वै PadmP. iv. 74. 14; वशयेत्सजपमुपेत्य नृपमपि पुरुषं तथान्यजनम् ĪśānŚiPa. i. 19. 82; तत् किं न लज्जसे शोचन् प्रभावन्यजनेष्विव TriṣaŚaPuC. i. 6. 516; **4** rest of people अत्र मन्त्रिमुख्येऽस्मिन्ध्यायत्यन्यजनेऽपि च KathāSaSāg. xii. 19. 156.

अन्यजनक (anya-janaka) *adj.* (used as noun) (one) who produces another भावः ... नित्योऽपि स्वरूपानुपयोगित्वेऽपि सहकारिसमवधानं कार्योपयोगादपेक्षेत। अथ मतं क्षणिकोऽपि नैवापेक्षतेऽन्यजनकस्य स्वयमन्यापेक्षानुपपत्तेः PañcPā. 28. 6 (*on* i. 1. 1)

अन्यजनक (anya-janaka) *m.* another father तयोर्यस्य यज्ञनकस्य धनं स तदेव गृह्णीयात्र त्वन्यपितृजोऽन्यजनकस्य ManvaMu. 400. 16 (*on* 9. 191)

अन्यजनकृपालु (anyajana-kṛpālu) *adj.* compassionate towards other people प्राणान्भोगान्दारान्सत्वेषु सदान्यजनकृपालुत्वात्। आमोदते निकामं तद् विरतिं पालयेन्न कथम् MaYānaSū. 110. 3 (14. 44)

अन्यजनता (anya-janátā) *f.* other people यदध्वर्युः प्रत्यङ् धिष्ण्यानतीयादन्यजनतास्य क्षेत्रमभ्यारोहुका स्यात् MaiS. iii. 8. 10 (iii. 111. 6)

अन्यजनदुर्लभ (anyajana-durlabha) *adj.* rare in other people अन्यजनदुर्लभेन ... मदनतन्त्रसारेण ... युवयोरेव रागेण वञ्चिताः स्मः Ubhayābhi. 15. 12.

अन्यजनन (anya-janana) *n.* **1** another birth हीनोऽयमन्यजननोपहताभिमानाज्ञातोऽहमुत्तमगुणस्तदकारकत्वात् SubhāRaSaṁ. 48; **2** next birth कुर्वतीं सुकृतमेतदेति यन्नार्तिरन्यजननेऽपि मामियम् Surath.6. 87.

अन्यजननी (anya-jananī) *f.* **1** another mother किमन्यजननीजठरोद्भवेन धर्मादिकं कृतमशेषफलाप्तिहेतुः MatsyaP. 100. 10; BhaviP. 729A. 25 (iv. 85. 29); PadmP. v. 20. 14; **2** mother of another person शाण्डिल्यो मुनिरब्रवीत्। एष बालोऽन्यजननीं श्रितो भैक्ष्येण जीवति SkandP. iii(3). 6. 51.

अन्यजनपद (anya-janapada) *m.* another countryside संधिं वा कृत्वा जनपदमेनं निवेशयेत् निविष्टमन्यजनपदमविज्ञातो हन्यात् ArthŚā. iii. 206. 7 (13.4)

अन्यजनप्रीति (anyajana-prīti) *f.* pleasure of other people सुखम् ... किमन्यजनप्रीतये द्रविणसंचये नश्वरे SubhāRaSaṁ. 246.

अन्यजनवत् (anyajana-vat) *adv.* like an ordinary or common person लीलाप्रचालितमहेशनिवासशैल स्वामिन् शुचान्यजनवत् परितप्यसे किम् RāmC. (App. 2) 37. 21.

अन्यजनवाद (anyajana-vāda) *m.* blame or sensure by ordinary or common people छाद्यतेऽन्यजनवादवारिदैः। जानकी KundaMā. 6. 37.

अन्यजनशङ्का (anyajana-śaṅkā) *f.* consideration as ordinary or common man महाब्राह्मण मर्षय मर्षय। अन्यजनशङ्कया खल्विदमनुष्ठितं न दर्पात् Mṛcch. 1.43(1)

अन्यजनसंक्रमता (anyajana-saṅkramatā) *f.* causeway for other people व्याकुर्महे बहु किमस्य तरोः ... यदुपकारः रसः परेषु। उन्मूलितोऽपि ... वारिदुर्गे मार्गे यदन्यजनसंक्रमतामुपेतः SaduktiKa. 260. 25.

अन्यजनसंक्षय (anyajana-saṅkṣaya) *m.* destruction of other people पीतकृष्णौ तैर्मिश्रैर्विप्रपूर्वकान्। हन्ति द्वित्रिचतुर्भिर्वा राज्ञोऽन्यजनसंक्षयः NāraS. 2 (1). 14.

अन्यजनसंदिग्ध (anyajana-sandigdha) *adj.* doubtful or unknown to ordinary or common people बहुविद्भ्यः समग्राहि समग्रा हि मतिस्त्वया। अतोऽन्यजनसंदिग्धे न संदिग्धे हिताहिते Yādavā. 6. 54.

अन्यजनसंबद्धा (anyajana-sambaddhā) *adj.* (*f.*) connected with ordinary or common people महामात्रस्य राज्ञो वा संबन्धः। ... अन्या वा काचिदन्यजनसंबद्धा कार्यसंपादिनी यज्ञनसंबद्धा तत्कार्येषु व्याप्रियमाणा JayaMa. 68. 4 (*on* 1. 5)

अन्यजनसामान्य (anyajana-sāmānya) *adj.* common to the rest of the people अथान्यजनसामान्यैर्गुरुभिर्नीतिकोविदैः। नृणां कृतोपदेशानां सिद्धिर्भवति कीदृशी SkandP. iii (3). 17. 2.

अन्यजनाग्रहणीय (anyajanāgrahaṇīya) *adj.* unintelligible to other people पूर्वप्रस्तुतार्थलिङ्गसंबद्धमन्यजनाग्रहणीयं लौकिकार्थं द्व्यर्थं वा वचनमुदासीना या श्रावयेत् सा वातदूती KāmSū. 286. 15 (5. 4); JayaMa. 286. 19 (*on* 5.4)

अन्यजनानुराग (anyajanānurāga) *m.* love for other person (than husband) सप्रेमदानैर्मधुरैर्वचोभिः संरक्षितव्याः सततं युवत्यः। अरक्षिता ह्यात्मपतित्रिवर्गनाशं करोत्यन्यजनानुरागात् NāgaSa. 19. 11.

अन्यजनाभिशङ्का (anyajanābhiśaṅkā) *f.* apprehension of being a stranger विसृजान्यजनाभिशङ्कां नान्यस्तवायमबले श्वशुरः पिता च KundaMā. 1. 28.

अन्यजनाशक्य (anyajanāśakya) *adj.* impossible for ordinary or common people स्वस्य च श्रीराधास्वरूपग्रहणमन्यजनाशक्यम् ... मत्वा ... स्वयं च राधाकृतिमग्रहीत् सः CaitaCa. 58. 5 (3)

अन्यजनाश्रय (anyajanāśraya) *adj.* existing in another person दोषैरन्यजनाश्रयैरपटवो जाताः स्म AmaŚ. 34; SaraKaṇṭhā. 330. 23; SāhiDa. 593.2.

अन्यजनाश्रय (anyajanāśraya) *m.* shelter of other people संक्लेशाभिनिवेशेन प्रवृत्तिर्यत्र जायते। तत्सर्वं राज्ञि विज्ञेयं स्तेयं स्वान्यजनाश्रये YaśasCam. ii. 344. 15.

अन्यजनाश्रित (anyajanāśrita) *adj.* existing in another person दोषैरन्यजनाश्रितैरपटवो जाताः स्म इत्यद्भुतम् ŚatTrayī. 851; KāvyālaṅSū. iv. 3.2; SubhāRaK. 17.17; SūktiRa. 195.14; SaduktiKa. 121.7; AlaṅkāŚe. 13.0 (75)

अन्यजनित (anya-janita) *adj.* procreated by another person (than one's own self) अन्ये तु वोढारं भर्तारमनुत्पादकमप्यन्यजनितेन पुत्रेण पुत्रिणमाहुः ManvaMu. 369. 21 (*on* 9. 32)

अन्यजनीय (anyajanīya-) *denom.* to regard like a stranger स्वजनमन्यजनीयति मूढधीः परजनं स्वजनीयति मद्यपः SubhāRaSaṁ. 520.

अन्यजनुर्भविष्णु (anyajanur-bhaviṣṇu) *adj.* which is going to be produced in the next birth तपोऽनले जुह्वति सूरयस्तनूर्दिवे फलायान्यजनुर्भविष्णवे NaiṣC. 9. 45.

अन्यजन्तु (anya-jantu) *m.* **1** different creature गोगजाश्वोष्ट्रमहिषनरपश्वादयो यथा। रमन्ते चेद्वियोनौ नु पक्षिणोर्वान्यजन्तुषु VasiS. 45. 93; **2** ordinary being धन्याः सत्पुरुषास्ते ये गता मोक्षमनुत्तरम्। यतो न तेऽन्यजन्तूनां कर्मबन्धनिबन्धनम् SamarāSaṁ. 4. 626; **3** other creature दध्यौ पालः पुरा चाहं तृषितेष्वन्यजन्तुषु। पीतवान्न पयो भोज्यं भुक्तवान्नैव कर्हिचित् PālaGoKa. 184.

अन्यजन्मकलङ्किता (anyajanma-kalaṅkitā) *adj.* (*f.*) vitiated by any other birth इयं प्रथममुत्पन्ना सा तनुर्ब्रह्मणः पदात्। शुद्धा जातिर्भार्गवस्य नान्यजन्मकलङ्किता YogVā. iv. 17. 2.

अन्यजन्मकृत (anyajanma-kṛta) *adj.* **1A** accomplished in former birth अन्यजन्मकृतैः पुण्यैः सुरुच्यां सुरुचिर्नृपः ViṣṇuP. i. 11. 20; **1B** commited in former birth कौशिको ब्राह्मणः कश्चित् प्रतिष्ठानेऽभवत्पुरे। सोऽन्यजन्मकृतैः पापैः कुष्ठरोगातुरोऽभवत् MārkP. 16. 14; अन्यजन्मकृतस्यास्य ... पापकर्मणः। भविष्यति ... कथमेतत्परिक्षयः BṛKathāK. 57. 321; यथा तव विवाहे च भर्तारो मरणं गताः। स्वयंवरनिमित्तेन क्षयं गतं च क्षत्रियम्। ... अन्यजन्मकृतं कर्म तव पापं सुलोचने PadmP. ii. 88. 20; युष्मत्पादैर्दृष्टमात्रैरन्यजन्मकृतान्यपि। गलन्त्येनांसि TriṣaŚaPuC. i. 4. 780; **1C** done or performed in former birth दैवे पुरुषकारे च स्थितं ह्यस्य बलाबलम्। अन्यजन्मकृतं कर्म दैवं पौरुषमैहिकम् AṣṭāSaṁ. i. 62. 3 (1. 9); अकृतेऽप्युद्यमे पुंसामन्यजन्मकृतं फलम्। शुभाशुभं समभ्येति विधिना संनियोजितम् Pañcā. 139. 3; **2** next or future birth यौवनं चलमपायि शरीरं गत्वरं वसु विमृश्य विशिष्टः। नान्यजन्मगततिक्तविपाकं दृष्टसौख्यमपि कर्म विधत्ते SubhāRaK. 49. 49; **3** the word *anyajanmakṛta* कर्तृकरणे कृता बहुलम् इति मन्यते। एवं च अन्यजन्मकृतम् PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. ii. 1. 45 (60. 21)

अन्यजन्मचरित (anyajanma-carita) *n.* activity belonging to former birth तदन्यजन्मचरितं नरनाथ निजं भवान् । मुनीन्पृच्छ BhaviP. 168A. 30 (i. 116. 35)

अन्यजन्मजनित (anyajanma-janita) *adj.* **A** produced in the former birth कर्मान्यजन्मनि कृतं (v.l. अन्यजन्मजनितम्) सदसद्य दैवम्। तत्केवलं भवति जन्मनि सत्कुलाढ्ये YogYā. 1. 3; **B** commited in the former birth दर्शयता चैतमन्यजन्मजनितेन मे फलितमधर्मेण का प्रतिपत्तिः HarṣaC. 47. 3.

अन्यजन्मजा (anyajanma-jā) *adj.* (*f.*) arisen from former birth तदहर्जातकस्यापि वासना सान्यजन्मजा ŚivDṛ. 5. 76.

अन्यजन्मजात (anyajanma-jāta) *adj.* arisen from former birth सा चेयं देवी ... किमन्यजन्मजातसंबन्धपुरुषविशेषप्ररूढगाढप्रेमवासनावशेन ... नाभिलषति पाणिग्रहणमङ्गलम् TilaMañ. 169. 14.

अन्यजन्मदुरित (anyajanma-durita) *n.* sin or evil commited in the former birth कस्ते हे बकुलान्यजन्मदुरितोद्रेको गरीयानयं येनेयं वनितावितीर्णमदिरागण्डूषपानस्पृहा AnyāŚ. (Ma.) 41.

अन्यजन्मन् (anya-janman) *n.* **1** former birth, past life किं नु कर्माशुभं पूर्वं कृतवत्यस्मि जन्मनि (v.l. कृत्यवत्यन्यजन्मनि) MahāBhā. i. 68. 70; त्वयाहं तोषितः पूर्वमन्यजन्मनि बालक ViṣṇuP. i. 12. 82; ये बान्धवाबान्धवा वा येऽन्यजन्मनि बान्धवाः। ते तृप्तिमखिला यान्तु ViṣṇuP. iii. 11. 36; MatsyaP. 102. 25; PadmP. iv. 89. 35; अन्यजन्मनि सर्वात्मा विष्णुरभ्यर्चितस्तया ViṣṇuP. v. 13. 35; अन्यजन्मनि कस्यापि विप्रयोगः कृतो मया। सोऽयं मयाप्युगतः को दोषोऽस्य महात्मनः MarkP. 70. 36; कर्मान्यजन्मनि कृतम् सदसद्य दैवम्। तत्केवलं भवति जन्मनि सत्कुलाढ्ये YogYā. 1. 3; यदुपचितमन्यजन्मनि शुभाशुभं तस्य कर्मणः प्राप्तिम्। व्यञ्जयति शास्त्रमेतत् LaJāta. 1 (0). 3; YaśasCam. ii. 93.4; कर्मणामिदमीहितम्। समस्तं प्राणिजातस्य कृतानामन्यजन्मनि PadmP. (Ra.) 8. 247; अन्यजन्मसु ये दारा पितृभ्रातृसुतादयः। क्व गतास्ते ममानादौ संसारे PadmP. (Ra.) 32. 84; अपुण्यया मया नूनमन्यजन्मनि बालकः। कस्या अपहृतः PadmP. (Ra.) 43. 79; मया वियोजिताः पुत्रा मृगाणामन्यजन्मनि VarāṅgaC. 15. 30; अपान्तरतमे देशे तपस्तेपेऽन्यजन्मनि। अपान्तरतमा नाम शिशोस्तेन प्रकीर्तितम् BrahmVaiP. i. 22. 18; अन्यजन्मनि पापिष्ठा मुक्ता त्वं पिङ्गलेक्षणा। अतो लोकेषु विख्यातः पिङ्गलेश्वरसंज्ञकः SkandP. v (2). 81. 90; स्फुटं जानाम्यहं कर्म ह्यन्यजन्मनि यत्कृतम्। न्यासभङ्गः कृतः कस्य तस्मात्पुत्रो हतो मम PadmP. ii. 106. 8; **2** next or future birth चण्डालेनाननुज्ञातः प्रवेक्ष्ये ज्वलनं यदि। चण्डालदासतां यास्ये पुनरप्यन्यजन्मनि MārkP. 8. 216; स पापं केवलं भुङ्क्ते पुरीषं चान्यजन्मनि। अतिथिर्यस्य भग्नाशो गृहात् प्रतिनिवर्तते MārkP. 29. 31; वव्रे नृपो राज्यमविभ्रंस्यन्यजन्मनि MārkP. 93. 11; 95. 8; भर्ता नारायणो नूनं भविष्यत्यन्यजन्मनि MatsyaP. 70. 23; असौ ज्येष्ठभार्यया अन्यजन्मन्यपि मा भूवं मूर्खजाया AvantiKa. 182. 6; कथमिवेतरथा सुलभोऽन्यजन्मनि स एव पतिः ŚiśuVa. 9. 13; इह जन्मनि न स्याच्चेदन्यजन्मनि तद्ध्रुवम् ParaS. 30. 12; सोऽन्यजन्मनि दहाग्निर्विश्रवाश्च महातपाः BhāgP. iv. 1. 36; अन्यजन्मनि ...। दातुमर्हसि मे नाथ कैवल्यं केवलम् SkandP. i (1). 14. 10; स्थाणोर्वटस्य पूर्वेण हस्तिपादेश्वरः शिवः। तं दृष्ट्वा मुच्यते पापैरन्यजन्मनि संभवैः VāmaP. 46. 29; येनासौ तद्विनाशाय पुत्रमैच्छन् व्रते स्थितः। सोऽन्यजन्मनि पुत्रोऽभूत्चक्षुर्दुर्बलभृतां व्ररः VarāP. 28. 5; अन्यजन्मन्यहं चक्री भवयंश्च ततः स्फुटम् BṛKathāK. 109. 23; विधवा चाप्युपोष्येमां सप्तमीं त्रिपुरान्तक। नान्यजन्मसु वैधव्यं प्राप्नुयात् BhaviP. 108B. 12 (i. 59. 24); संचिन्तयामास नृपः समृद्ध्या विस्मितस्तथा। कथं स्यात्संपदेषा मे पुनरप्यन्यजन्मनि BhaviP. 167B. 25 (i. 116. 16); भार्यामित्रे इमे एव भूयास्तां स्मरतो मम। अन्यजन्मन्यपीत्युक्त्वा हृदि कृत्वा च शंकरम् KathāSaSāg. iv. 2. 164; जीमूतवाहनो भर्ता तद्भूयात्सोऽन्यजन्मनि KathāSaSāg. xii. 23. 72; गतेऽपि वयसि ग्राह्या विद्या ...। यद्यपि स्यान्न फलदा सुलभा सान्यजन्मनि ŚārṅgaPa. 1425; Subhāsi. 2645; मुनीनुद्वेजयेद्यस्तु मनागपि हि ...। स आप्नोत्यापदो घोरा अन्यजन्मनि पालवत् PālaGoKa. 4; ज्वलनं त्विषः कथमिवेतरथा सुलभोऽन्यजन्मनि स एव पतिः Subhāṣi. 1924; तपस्तदुग्रं ध्रुवमाततान। येनान्यजन्मन्यपि रामनाम्नस्तस्यैव सीतेति बभूवः दाराः Rāgh. 9. 14; त्वां पुनरन्यजन्मनि रिपुं वाञ्छामि MahāN. 9. 90; **3A** different birth रविमण्डलोत्थितं इवान्य इव स्वयमन्यजन्म गतवानिव सः। नरभीमयोजनसुदुःसहया प्रभया परिष्कृततनुः RāghPān. (Dha.) 12. 3; **3B** another (form of) birth जन्मान्तरेऽपि पुत्रादिरूपेऽन्यजन्मन्यपि पुत्रस्य हि पितुरेव बुद्धिर्बीजभावेन आगच्छति Bhāsk. ii. 246. 20 (*on* iii. 2. 2) [being born again, MW.]

अन्यजन्मपरिवृत्ताश्रय (anyajanmaparivṛttāśraya) *adj.* who has acquired the cycle of other births तस्य अन्यजन्मपरिवृत्ताश्रयस्य ... बन्धोः ... सर्वजन्तुप्राणिभूतसंभूतं मांसं कथमिव भक्ष्यम् ... बोधिसत्त्वेन LaṅkāSū. 100. 19.

अन्यजन्मप्राप्तिनिमित्त (anyajanmaprāpti-nimitta) *n.* cause of obtainment of next or future birth कर्म(?र्मा)ण्यप्यन्यजन्मप्राप्तिनिमित्तानि नोपमृद्यन्त इति युक्तम् ChāndoUBh. 301. 11 (*on* v. 10. 5)

अन्यजन्मफलदान (anyajanmaphala-dāna) *n.* gift of fruit in the form of next or future birth तपसा च पुनरन्यजन्मफलदानोचितेन दुःसाधमाकलय्य फलमैहिकं महाकाळे महामांसविक्रयमकरोत् AvantiKa. 38. 12.

अन्यजन्मभर्तृ (anyajanma-bhartṛ) *m.* husband in the former birth इतोऽन्यजन्मभर्ता मे रुद्रो दक्षमखान्तकः। इदानीं तपसा सैव ज्ञातोऽभूत् VarāP. 22. 28.

अन्यजन्मभवान्तर (anyajanma-bhavāntara) *n.* another embodiment in next or future birth श्रुतसागरसद्वाक्यं श्रुत्वा बलिरुवाच तम्। यते किं कोऽपि जानाति ह्यन्यजन्मभवान्तरम् BṛKathāK. 11. 32.

अन्यजन्मसुकृत (anyajanma-sukṛta) *n.* good or virtuous act in former birth वाञ्छैव सूचयति पूर्वतरं भविष्यत् पुंसोऽन्यजन्मसुकृतं यदि वेतरद्य Pañcā. 141. 10.

अन्यजन्मानुभूत (anyajanmānubhūta) *adj.* (used as noun) (that) which is experienced in former birth यदिह जन्मन्येवानुभूतं स्मरति नान्यजन्मानुभूतमिति, तस्मादूर्ध्वं देहान्नास्त्येव NyāyMañ. ii. 39. 20.

अन्यजन्मान्तर (anya-janmāntara) *n.* [Loc.] during the period of former birth किमन्यजन्मान्तरे कृतमवदातमेभिः पारापतप्रभृतिभिः पत्ररथैः कर्म येन तिर्यक्त्वेऽप्युपनतोऽयमायतनच्छद्मना विमानवासः TilaMañ. 220. 12; यैश्चापि पुरा राजन्ननेन विधिना एतासु तिथिष्वन्यजन्मान्तरे उपवासविधिः कृतः BhaviP. 39B. 9 (i. 16. 27)

अन्यजन्मान्तरकृत (anyajanmāntara-kṛta) *adj.* done during the period of the former birth अन्यजन्मान्तरकृतं कर्म पुंसां शुभाशुभम्। यत्तस्य शकुनः पाकं निवेदयति गच्छताम् BṛSaṁ. 86. 5.

अन्यजन्मीय (anyajanm-īya) *adj.* (used as noun) (that) which pertains to former birth एतस्मिन्वेदसरसि स्नानं कुरु महाद्विज। कृते स्नानेऽन्यजन्मीयं येन स्मरसि VarāP. 2. 82.

अन्यजन्मोपात्त (anyajanmopātta) *adj.* acquired in former birth अन्यजन्मोपात्तसंस्कारानुबन्धेन वा पुरुषप्रयत्नेन वा संस्कारातिशय उपजायते Kād. 13. 11.

[1]**अन्यजन्य** (anya-janya) *adj.* **1** other than what is related to man अपेतो जन्यं भयमन्यजन्यं च वृत्रहन् KauṣīBr. 9.4(42. 20); ŚāṅkhāŚS. v. 13. 3; **2** (anyajan-ya) belonging to another personविद्याधराः ... मिलन्तः केचिदन्योऽन्यमन्यजन्यजयासहाः। स्फारानास्फोटयामासुः TriṣaŚaPuC. iv. 1. 649.

[2]**अन्यजन्य** (anya-janya) *adj.* [*f.*–ā] **1** produced by another person स्वज्ञानाख्यक्रियाशक्तिरमुष्य दुरपह्नवा। अर्थक्रियान्यजन्या तु न भावेनापि जन्यते NyāyMañ. i. 56. 15; कुलालादिकृतीनां त्वन्यजन्याद्दष्टप्रागभावव्याप्यप्रागभावप्रतियोगित्व-मिति ŚivārkaMaDī. i. 141. 5 (*on* i. 1. 3); **2** caused by another कलुषीभावोऽन्य-जन्यस्तव ... पृच्छामि तत्त्वां पयः SaduktiKa. 235. 31.

अन्यजय (anya-jaya) *m.* victory over enemy स्वसामन्तांश्च संधीयान्मन्त्रेणान्य-जयाय वै। संधिः कार्यः ŚukraNī. 4(7). 241.

अन्यजलालाभ (anyajalālābha) *m.* non-availability of other water विष्णुश्च 'परनिपानेषु न स्नानमाचरेदाचरेद्वा पञ्चपिण्डानुद्धृत्यापदी'ति। आपदि अन्यजलालाभे BālamBha. i. 420. 16 (*on* 1. 159)

अन्यजलाशय (anya-jalāśaya) *m.* another water reservoir अनागतविधाता (नदीस्रोतः प्रविश्य) अन्यजलाशयं गतः PañcT. 1. 127 (18) (133. 2); Pañcā. 87. 13; अन्यजलाशयेभ्यो महानदीमवतरन्त्यः ... दृष्टिपथमवतेरुः ... तरुणकिरात-कामिन्यः NalaCam. 5. 56 (28); छाया लोकमिवान्वेति सद्गुणैश्चैव सद्गुणः। तद्योऽब्धिं यान्ति वै हित्वा शतशोऽन्यजलाशयान् ĀdiP. 1. 26.

अन्यजलोल्लङ्घ (anyajalollaṅgha) *m.* crossing of ordinary water आस्ता-मन्यजलोल्लङ्घवार्ता धीरधियः प्रभो। त्वामवाप्य सदाधारं तरन्ति भवसागरम् PārśvC. 8. 70.

अन्यजाग्रद्दर्शनयोग्य (anyajāgrad-darśanayogya) *adj.* fit for perception by another who is awake न च यथान्यजाग्रद्दर्शनयोग्या जाग्रदर्था न तथा अन्यस्वप्नदृग्दर्शनयोग्याः स्वप्नार्था इति ... शक्यम् ŚivārkaMaDī. ii. 232. 3 (*on* iii. 2. 6)

अन्यजात (anyá-jāta) *adj.* **1Ai** (used as noun) (child) born of another person न शेषो॑ अग्ने अ॒न्यजा॑तम॒स्ति R̥V. vii. 4. 7; Nir. 3. 1 (59. 9); **1Aii** (used as noun) (one) born from other person (than brother-in-law) देवरवत्यामन्यजातमभागम् GautaDS. iii. 10. 21; लग्नोडुपभृगुपुत्राः शुभैरदृष्टास्तथान्य-जातश्च Sārā. 9. 33; पत्यौ जीवति तद्गृहे स्थितायां तद्भार्यायां यो गूढोत्पन्नः भङ्ग्या उपपतित्वेन वा पत्युः क्षमया जायते सोऽन्यजातः कुण्ड उच्यते ManuBh. i. 282. 17 (*on* 3. 174); **1B** originating from another person मा वो॑ भुजेमा॒न्यजा॑तमेनो॒ मा तत्क॑र्म वसवो॒ यच्चय॑ध्वे R̥V. vii. 52. 2; **2** derived from other (sources) नष्टप्रस्मृतमायुक्तदण्डः पार्श्वं परिहीणिकमौपायनिकं डमरगतक-स्वमपुत्रकं निधिश्चान्यजातः ArthŚā. i. 140. 3 (2. 6); सीताराष्ट्रक्रयिम् ... अन्यजातव्ययप्रत्यायोपस्थानान्युपलभेत ArthŚā.i. 230. 2 (2. 15);(used as noun) (revenue) derived from other (sources) नष्टप्रस्मृतादिरन्यजातः ArthŚā. i. 232. 1 (2. 15); **3** born in different (family or race) अन्यजातो नरो योऽत्र प्रकरोति निमज्जनम्। तस्य चिह्नं त्वया कार्यम् SkandP. vi. 113. 91; स त्वं न भागी खलु राज्यकस्य किमन्यजातोऽपि लभेत राज्यम् ŚivaP. ii (5). 44. 3 (271B.4)

अन्यजातक (anyajāta-ka) *adj.* born in a different, i.e. low caste विभूतिं निन्दते यो वै ब्राह्मणः सोऽन्यजातकः। याति नरके ŚivaP. i. 24. 74 (32A.5)

अन्यजाति (anya-jāti) *f.* **1Ai** different species (of being) अभिहितगुणसंयुतेन राज्ञा ... अभियोज्यः। ... व्रजन्ति वा मैथुनमन्यजात्याम् YogYā. 3. 12; **1Aii** different class (of building) स्वजातिपरिवेषाद्या नान्यजातिप्रदूषिताः। ... केवला जातिशुद्धाश्च प्रासादाः शुभदा नृणाम् SamarāSū. 50. 5; पराजयं परिवृतैरन्यजातिप्रदूषितैः। ये ... येऽन्यविग्रहाः। ... अल्पायुषस्ते प्रासादा भवन्ति SamarāSū. 50. 15; **1Bi** person of different caste पत्नी ... । अन्यजातिसमुद्भूता अन्येन विधृता यदि। तावुभौ धर्मकार्येषु संत्याज्यौ SkandP. vi. 241. 25; इदं चान्यजातिव्यभिचरिताकामतो वधे VīraMi. 1011. 14 (*on* 3. 268); **1Bii** different caste, cf. **अन्यजात्युद्भव**; **2A** other degree सदृशद्विवधो वर्गस्त्र्यादिवधस्त-द्वतोऽन्यजातिवधः। अन्योऽन्यवर्णघातो भावितकः BrāhmSphuSi. 18. 42; **2B** other entity (i.e. mean Sun) तुल्यतदहर्गणयोः ... सावनजात्यन्तराभावादन्य-जात्यन्तरप्राप्तिः SiddhāTaVi. (ŚeṣaVā.) 3. 13; **3** different generic property नान्यजातिविशिष्टोऽर्थः स्वतो जात्यन्तरं ततः। कश्चिदेति जगत्यस्मिन्नन्यत्रेश्वरहेतुतः BṛĀraUBhVā. ii. 1.439; **4** different type अबोधात्सितकर्णार्थं गदितं यच्छिरोमणौ। अन्यजातिभवं जात्यं चन्द्रार्कान्तश्च तन्न सत् SiddhāTaVi. 244.23.

अन्यजाति (anya-jāti) *adj.* **1** of different class, heterogeneous व्यञ्जको नान्यजातिश्चेच्छ्रोत्रं शब्दस्य ते कथम् ŚlokaVār. 6.46 (742.3); सजातियेषु नियता दृश्यते नान्यजातिषु BṛĀraUBhVā. ii. 3. 105; **2** belonging to different caste यथान्यजातिः पुरुषो नान्यजातिसुतागताः BṛDharmaP. ii. 14.12; (used as noun) (husband) belonging to different caste अन्यजातेर्मृतस्याथ धृता वापि विवाहिता। वैश्वानरस्य मार्गेण सा तमुद्धरते पतिम् SkandP. vi. 241. 23; **3** of different category प्रमाणमिच्छा च समानजाती आद्यन्तयोस्तः फलमन्यजाति Līlā. 70.

अन्यजातिग्रहण (anyajāti-grahaṇa) *n.* knowledge of other generic property यथैव ... °आकारविशेषादयोऽन्यजातिग्रहणे कारणं तथैवात्रोत्पादकजाति-स्मरणम् TantrVā. 6. 7 (*on* i. 2. 2); यदि चान्यजातिग्रहणे सर्वत्रैकरूपं सहकारि स्यात्ततोऽत्र तद्वैषम्यस्य दोषत्वं शङ्क्येत NyāySu. (So.) 11. 31 (*on* i. 2. 2)

अन्यजातिपरिणत (anyajāti-pariṇata) *adj.* entering into the (mutation of) another birth तत्र कायेन्द्रियाणामन्यजातिपरिणतानाम् (जात्यन्तरपरिणामः प्रकृत्यापूरात्) YogBh. 183. 1 (*on* 4. 2)

अन्यजातिविषया (anyajāti-viṣayā) *adj.* (*f.*) referring or pertaining to different class सेयमन्यजातिविषयान्योक्तिः समासोक्तिरेव भवति SaraKaṇṭhā. 463. 1.

अन्यजातिसमायोग (anyajāti-samāyoga) *m.* association, i.e. allying with other species (of being) वशिष्ठः स महर्षिश्च विश्वामित्रश्च कौशिकः। अन्यजातिसमायोगं गतावप्यमितौजसौ MarkP. 9. 12.

अन्यजातिसंबन्धिन् (anyajāti-sambandhin) *adj.* related to different species मृगमांसः ... मृगजातिसंबन्धि मांसम्। न अन्यजातिसंबन्धि इति Nyās. ii. 447. 8 (*on* vi. 3. 42)

अन्यजातिसुता (anyajāti-sutā) *f.* girl of different caste यथान्यजातिः पुरुषो नान्यजातिसुतागताः। अन्यांश्च संकरान् कुर्युस्तन्निवर्तय सर्वथा BṛDharmaP. ii. 14. 12.

अन्यजातिस्थ (anyajāti-stha) *adj.* pertaining to different species अश्वायां रासभेनास्ति संभवोऽस्येति चेन्न सः। नितान्तमन्यजातिस्थशफादितनुसाम्यतः PadmP. (Ra.) 11. 197.

अन्यजातीय (anyajātīya) *adj.* **1A** belonging to different caste स च यद्यन्यजातीयः पतितः क्लीब एव वा KātySm. 81; (used as noun) (person) belonging to different caste तद्वत्यपि वा अन्यजातीये अनभिधानं द्रविडानाम् TantrVā. 590. 5 (*on* ii. 3. 3); उपनायनं पुरुषस्य तथा चान्यजातीयानां विशेषतः एकादशे द्वादशे वा कार्यम् BhaviP. 269A. 23 (i. 182. 10); राजशब्देन चात्र क्षत्रजातीयो वान्यजातीयो ... गौणवृत्त्या प्रतिपाद्यते SmṛtiCan. iii. 34. 9; अन्यदप्य-न्यजातीयास्वपि महापातकमुपलक्ष्यते ManvaVi. 650. 11 (*on* 5. 90); कर्मणाम् ... विपर्ययेऽन्यजातीयेनान्यजातीयवृत्त्युपजीवने ... तज्जातीयत्वं तस्य भवति VīraMi. 172. 25 (*on* 1. 96); **1B** belonging to different species यो मोहादन्यजातीयं कुरुते वृषभं नरः। तस्य नश्यन्ति वित्तानि धनमायुः कुलं बलम् YuktiKa. 210.4; (used as noun) belonging to different species संस्थानमात्रस्य त्वन्यजातीयेष्वपि समानत्वात् NyāySu. (So.) 10. 34 (*on* i. 2. 2); **2** belonging to different generic property क्रिया हि प्रधानभूता गोत्वशुक्लत्वाभ्यामवरुद्धत्वा-दन्यजातीयमन्यगुणकं च द्रव्यमनिच्छन्ती श्रुतावेव जातिगुणावेकस्मिन् द्रव्ये नियच्छति NyāyRa. 919. 21 (*on* 7. 269); **3** belonging to different type or kind व्युत्पत्तिर्विकृता उत्पत्तिः। सा चान्यजातीयशब्दोत्पत्तिर्दुःश्रुतिशब्दोत्पत्तिर्वा AdbhuSāg. 469. 23.

अन्यजातीयत्व (anyajātīya-tva) *n.* the state of belonging to different caste (आर्यवाचः) ते चातुर्वर्ण्यादन्यजातीयत्वेन प्रसिद्धास्तदा दस्यव उच्यन्ते ManuBh. ii. 344. 28 (*on* 10. 45)

अन्यजातीयदाह (anyajātīya-dāha) *m.* act of burning, i.e. remation of (the body of) a person belonging to different caste अन्यजातीयदाहं कृत्वा तत्पुत्रपत्न्याद्यन्नभक्षणे प्रेतजात्यशौचं तावद्भवत्येव HārLa. 92. 1.

अन्यजातीयालम्बन (anyajātīyālambana) *n.* substratum belonging to different kind कथं नामान्यजातीयालम्बनस्पर्शसंभूता वेदनान्यालम्बना भविष्यति येन वा चित्तेन संप्रयुक्ता ततो भिन्नलम्बनेति AbhidhK. 145. 22; Sphuṭā. iii. 64. 13 (*on* 3. 32)

अन्यजात्य (anya-jātya) *n.* **1** another, i.e. similar type (of hypothenuse) एकजात्यत्र्यस्रभुजकर्णसंधावन्यजात्यत्र्यस्रकोटिकर्णसंधिः SiddhāTaVi. 56.14; **2** another quantity अन्यजात्यं परिकल्प्य चात्रं नतिस्तु या सान्यकदम्बवृत्ते SiddhāTaVi. 326. 15.

अन्यजात्यसंभव (anyajāty-asambhava) *m.* absence of origin from a person of different caste न च मास्तु मानसव्यभिचाराद्रक्षणम् अन्यजात्यसंभवेन प्रजाशुद्धिविघाताभावादिति वाच्यम् SmṛtiCan. iv. 565. 14.

अन्यजात्युद्भव (anyajāty-udbhava) *adj.* born in a different caste स सुहृद् व्यसने यः स्याद् अन्यजात्युद्भवोऽपि सन् Pañcā. 90. 22.

अन्यजान्मिक (anyajānm-ika) *adj.* belonging to another birth अविद्यादीनां धर्माणां दृष्टे धर्मे यानि बीजानि जातस्य भूतस्येह तान्यन्यजान्मिकस्य जातिजरामरणस्याक्षेपहेतुः BodhiBhū. 71. 6; 71. 9 [DBHS.]

अन्यजान्ववबद्ध (anyajānv-avabaddha) *adj.* fixed by, i.e. related to the other knee ग्रीवायाः सभुजायाश्च पादेनाक्रमणे सति। अन्यजान्ववबद्धेन कुर्यादुत्तरढोङ्करम् Mānaso. iv. 6. 906.

अन्यजामातृ (anya-jāmātṛ) *m.* other son-in-law अन्यजामातृवार्ताभ्यां द्वाभ्यां द्वाभ्यां प्रयाणकात्। निवर्तितव्यं युष्माभिरिति चासावुवाच तान् BṛKathāŚloSaṁ. 22. 135.

अन्यजायाप्रसक्त (anyajāyā-prasakta) *adj.* attached to second wife अन्यजायाप्रसक्तेन पित्रा तत्प्रेरितेन सः। निरस्तो वनवासाय सभार्यो निरगाद्गृहात् KathāSaSāg. x. 9. 3.

अन्यजालस्थ (anyajāla-stha) *adj.* remaining in another web भृङ्गाः ...। विषोद्वेगाच्च तत्पुष्पजालस्थेष्वारटत्स्वथ। अन्येऽपि तेऽन्यजालस्थाः प्रवृत्ताः क्रन्दितुं तदा KathāSaSāg. xii. 3. 94.

अन्यजिघृक्षा (anya-jighṛkṣā) *f.* desire for seizing another object गृहीताद्विषयाद्योऽस्य विरामोऽन्यजिघृक्षया। सा संहृतिः समाख्याता तत्त्वशास्त्रविशारदैः LakṣmīT. 13. 28.

अन्यजित (anyajita) *n.* name of a Śaiva text शैवागमस्य भेदाः स्युः प्रथमं कामिकादयः। ... कामिकं योगजाचिन्त्यकारणान्यजितं तथा ĪśānŚiPa. ii. 1. 49(5)

अन्यजिता (anya-jitā) *adj.* (*f.*) (used as noun)(one) who is won by another person नाहं गृह्णाम्यन्यजितामिति साल्वनिराकृता। ऊर्ध्वरेतास्त्वहमिति भीष्मेण च निराकृता (अम्बा) MahāBhā. i. App. I. 55 (41)

अन्यजीव (anya-jīva) *m.* **1** another individual soul अन्यः अन्यजीवः LaCandr. 490. 23; बन्धुजीवं नयनदैन्यमन्यजीवस्य का कथा AlaṅkāMañ. 163.3; एकचित्तत्वापेक्षया ... तथा चान्यजीवजन्ममरणादिनापि अन्यजीवस्य जन्ममरणादिमत्त्वं युक्तमेव Bhāsk. ii. 81. 24 (*on* ii. 3. 2); **2** another living being अधरोऽयमधीराक्ष्या बन्धुजीवप्रभाहरः। अन्यजीवप्रभां हन्त हरतीति किमद्भुतम् Kuval. 120 (7)

अन्यजीववत् (anyajīva-vat) *adv.* like another living being येन केनापि भावेन तेन संबध्यते तु यः। संसृतिं न प्रयात्येव स तु क्वाप्यन्यजीववत् SkandP. ii (9). 3. 38.

अन्यजीवाधिष्ठित (anyajīvādhiṣṭhita) *adj.* inhabited by another individual soul 'त इह व्रीहियवाः' इत्यादौ चान्यजीवाधिष्ठिते व्रीहियवादौ संश्लेषमात्रम् VedāntSā. (Rā.) 252. 3 (*on* iii. 1. 24); जायन्ते इति श्रवणात् तस्य व्रीह्यादिजन्म। अन्यजीवाधिष्ठिते व्रीह्यादौ जीवस्य संश्लेषमात्रम् BrahmSūBh. (Śrī.) ii. 218. 1 (*on* iii. 1. 24)

अन्यज्ञातत्व (anyajñāta-tva) *n.* the state of being known by another person ज्ञातरूपस्य चान्यज्ञातत्वे प्रमाणाभावात् IṣṭaSi. 208. 10.

अन्यज्ञान (anya-jñāna) *n.* **1** knowledge of another (object) अस्वरूपेण प्रतिपत्तौ न तदात्मज्ञानम् अन्यज्ञानमेव भवति BrahmSi. 151. 22; तत्र ज्ञानं स्वतःसिद्धं क्रिया कायाश्रिता सती। परैरप्युपलक्ष्येत तयान्यज्ञानमूह्यते ĪśvaPraSū. i. 1. 4; PrakaVi. 100. 21; न ह्यन्यज्ञानान्मोक्ष उपपद्यते BrahmSūBh. (Ma.) 6B. 8 (*on* i. 1. 16); TattvPrakā. 19B. 12 (*on* i. 1. 16); **2** knowledge of one अन्यज्ञानादन्यफलप्राप्तेरयोगात् LalitāTriBh. 355. 18 (*on* 59); नन्वन्यज्ञाने नान्यस्य क्वचिदस्त्यवबुद्धता BṛĀraUBhVā. i. 4. 981; अन्यज्ञानेनान्यज्ञानासंभवपरिजिहीर्षया तु दृष्टान्तोपादानम् VedāntDī. 15. 5 (*on* i. 1. 5); एकस्मिन्विज्ञाते सर्वं विज्ञातं भवतीति प्रतिज्ञातेऽन्यज्ञानेनान्यज्ञानासंभवं मन्वानस्य VedāSaṁ. 89. 5; कारणद्रव्यमेवावस्थान्तरापन्नं कार्यद्रव्यमिति। कथमन्यथान्यज्ञानादन्यस्य विज्ञानं स्यात् NyāyKu. 143. 9; अन्यज्ञानादन्यत्र प्रवृत्तावतिप्रसङ्गो कः प्रतीकारः Kiraṇā. 268. 6; न ह्यन्यज्ञानादन्यज्ञानं संभवति PrakaVi. 100. 21; GoviBh. 97. 8 (*on* ii. 1. 14); PrakaVi. 124. 6; अन्यज्ञानादन्यत्र ज्ञेयमिति VedāntKa. 108. 16 (*on* i. 1. 7); **3** knowledge of anything else सूक्तेन पौरुषेणैनं यजन्त्यध्यात्मकोविदाः। इति पैङ्गिश्रुतिस्तेन नान्यज्ञानाद्विमुच्यते AnuVyā. 8B. 9 (*on* 1.1); तं विदित्वास्य मुक्तिः स्यान्नान्यज्ञानात्कथंचन AnuVyā. 9A. 7 (*on* 1.1); **4** another knowledge अन्यज्ञानस्य ... प्रामाण्यमनुमीयते TarkBhā. (Ke.) 56. 9; सन्तमेनं विदुरिति तत्त्वेनान्यज्ञानं यदुक्तं तेन ... ज्ञानक्रियाविशिष्टं जीवं वर्तमानं विदुः AṇuBh. 33. 25 (*on* i. 1. 11); **5** thought of other परचित्तविषयः - अन्यज्ञानविषयः Bhāsk. i. 173. 21 (*on* i. 4. 5)

अन्यज्ञानकृत (anyajñāna-kṛta) *adj.* caused by another knowledge अनुभवज्ञानस्य ... स्वान्तर्भावाभासो नैसर्गिकः - निसृष्टेः स्वातन्त्र्यात् आयातो न तु स्मरणादेरिवान्यज्ञानकृतवासनादिबलात् PratyabhiVi. i. 336. 3 (*on* i. 6. 9)

अन्यज्ञानज्ञेय (anyajñāna-jñeya) *adj.* (used as noun) (object) which is to be known by another knowledge ज्ञानस्य च निर्वाच्यत्वे ज्ञेयस्यापि तथात्वं स्यात्, अन्यज्ञानज्ञेयवत् IṣṭaSi. 48. 3.

अन्यज्ञानधारा (anyajñāna-dhārā) *f.* flow or continuation of the knowledge of another (object) अन्यज्ञानधाराकालीनाहंकारस्य ... अनुसंधानम् SiddhāLeSaṁ. 155. 3; न चास्मिन्पक्षे ... अन्यज्ञानधाराकालीनाहमर्थानुसंधानानुपपत्तिः SiddhāLeSaṁ. 183. 3.

अन्यज्ञानप्रतिबन्ध (anyajñāna-pratibandha) *m.* hinderance to the knowledge of another (object) न चैवमन्याज्ञाने द्वारत्वम्, अन्यज्ञानप्रतिबन्धद्वारेण शुद्धज्ञान एव द्वारत्वसंभवात् AdvaiSi. 694. 15.

अन्यज्ञानप्रतिबन्धिका (anyajñāna-pratibandhikā) *adj.* (*f.*) hindering the knowledge of another (object) (बुभुत्सा) नाप्यन्यज्ञानप्रतिबन्धिका, घटबुभुत्सायामपि पटज्ञानोदयात् TattvCin. i. 772. 5.

अन्यज्ञानमात्र (anyajñāna-mātra) *n.* another knowledge in general (संततिः) सा चानादिरनन्ता च न सिद्धिं कथमृच्छति। ... नित्यहेतुसमुद्भूतं नित्यं सत्त्वत एव वा। भूतमात्रोद्भवं वापि यद्वान्यज्ञानमात्रजम् TattvSaṁ. 1880.

अन्यज्ञानवर्जित (anyajñāna-varjita) *adj.* devoid of another knowledge गङ्गानन्तगुणा ... यां शिरसा धृत्वा शिवोऽन्यज्ञानवर्जितः BṛDharmaP. i. 58.60.

अन्यज्ञानसाधन (anyajñāna-sādhana) *n.* means of another knowledge शेष्यन्तरनिवृत्तिफलकपरिसंख्येत्याहुः। तन्न। ... श्रुत्यादिविचारस्यान्यज्ञानसाधनत्वेनाप्राप्तेः Nyāyāmṛ. 624B. 3.

अन्यज्ञानहेतु (anyajñāna-hetu) *m.* cause of the knowledge of another (object) न ह्यन्यसंनिकर्षोऽन्यज्ञानहेतुः SphoṭSi. 140. 2; स्वज्ञानेनान्यज्ञानहेतुताविशेषितमुपदेश्यत्वमसाधारणम् ŚrutaPra. iA. 187. 5 (*on* i. 1. 1)

अन्यज्ञानादि (anyajñānādi) *adj.* knowledge of another etc. अन्यविषयकसंयमसिद्धितयान्यज्ञानादेः कथनात् YogSā. 53. 14 (3)

अन्यज्ञानानपेक्ष (anyajñānānapekṣa) *adj.* independent of any another knowledge दृष्टेर्द्रष्टेति विज्ञायत एव, अन्यज्ञानानपेक्षत्वात् BṛĀraUBh. 131.13 (*on* i. 4. 10)

अन्यज्ञानानुपयोगिन् (anyajñānānupayogin) *adj.* not conducive to the knowledge of another प्रमेयम्। किं लक्षणम्। यद्विषयं ज्ञानमन्यज्ञानानुपयोगित्वेन निःश्रेयसाङ्गं भवति तत्प्रमेयम् NyāySā. 34. 13.

अन्यज्ञानाभाव (anyajñānābhāva) *m.* absence of another knowledge अन्यज्ञानाभावस्तु न स्वयंप्रकाशब्रह्मतत्त्वावभासप्रतिबन्धक्षमः VivaPraSaṁ. 25. 22.

अन्यज्ञानावेद्य (anyajñānāvedya) *adj.* not to be known by means of another knowledge एकज्ञानवेद्यस्यान्यज्ञानावेद्यत्वात् NyāyKu. 49. 12.

अन्यज्ञानासंसृष्ट (anyajñānāsaṁsṛṣṭa) *adj.* not associated with any other knowledge तपःक्रियाविशेषान्यदर्थं सेवन्ते तपस्विनस्तज्ज्ञानमन्यज्ञानासंसृष्टं केवलम् SarvaDaSaṁ. 3. 174.

अन्यज्ञानासंभव (anyajñānāsambhava) *m.* impossibility of the knowledge of another अन्यज्ञानेनान्यज्ञानासंभवपरिजिहीर्षया तु दृष्टान्तोपादानम् VedāntDī. 15. 6 (*on* i. 1. 5); एकस्मिन्विज्ञाते सर्वं विज्ञातं भवतीति प्रतिज्ञातेऽन्यज्ञानेनान्यज्ञानासंभवं मन्वानस्य VedāSaṁ. 89. 5.

अन्यज्ञानोपयोगिता (anyajñānopayogi-tā) *f.* the state of being conducive to the knowledge of another कुतः पुनरेष प्रमेयविशेषो लभ्यते ... प्रमेयज्ञानस्य प्रमाणज्ञानवदन्यज्ञानोपयोगितामन्तरेण ... अपवर्गे हेतुत्वप्रतिज्ञानात् NyāyMañ. ii. 2. 5.

अन्यज्ञार्था (anyajñārthā) *adj.* (*f.*) meant for other knower, i.e. sentient being प्रतिपुरुषमेकैकं चित्तम् ... तत्प्रवृत्तिस्तदर्थैव नान्यज्ञार्था स्वार्था वेति IṣṭaSi. 361. 3.

अन्यज्ञेयत्व (anyajñeya-tva) *n.* the state of being what is to be known by another ज्ञेयत्वे चान्यज्ञेयत्वमज्ञत्वमनात्मत्वं च घटादिवत्स्यात् IṣṭaSi. 175. 5; यतो अन्यश्चेतनश्चेतनेन ज्ञेयश्चेत् अनात्मैव, अन्यज्ञेयत्वात्, घटवत् IṣṭaSi. 241.1; ज्ञेयत्वेऽपि घटादिवदज्ञत्वानात्मत्वान्यज्ञेयत्वाप्रसङ्गात्, अन्यतज्ज्ञादृष्टेश्च, तज्ज्ञस्य चान्यज्ञेयत्वे चानवस्थानात् IṣṭaSi. 343. 14.

अन्यज्यकासाधन (anyajyakā-sādhana) *n.* act of finding out another chord of an arc कोटेश्च कोट्यंशदलस्य चैवम्। अन्यज्यकासाधनमुक्तमेवं पूर्वैः Golā. 282.6.

अन्यज्यानयन (anyajyānayana) *n.* act of obtaining the remaining Rsine (of the unconsidered part of arc) ये चान्ये साधिते तद्वज्ज्यानां भावनया किल। अन्यज्यानयनं कार्यं चापक्षेत्रविचक्षणैः SiddhāTaVi. 63. 21.

अन्यज्यासाधन (anyajyā-sādhana) *m.* act of finding out another chord of an arc चापान्तरस्य जीवा स्यात् तयोरन्तरसंमिता। अन्यज्यासाधने सम्यगियं ज्याभावनोदिता Golā. 283. 6; भावनया ज्यानयनं — मूषकारेणैवान्यज्यासाधने सम्यगियं ज्याभावनोदितेत्यनेन स्वकृतावुक्तम् SiddhāTaVi. 67. 14.

अन्यञ्च् (a-nyañc) *gr.* non-subordinate, i.e. principal nominal stem अनीचः। न्यक्शब्दोऽत्राप्रधानवचनो नञ्पूर्वः JaineVyā. iii. 1. 17.

अन्यडामर (anya-ḍāmara) *m.* another Ḍāmara (knight or lord) उच्छ्रंखिर-संप्राप्तैरम्भोभिर्दुर्गनिर्गतः। मायां प्रयोक्तुं प्रारेभे प्रेरितः सोऽन्यडामरैः RājTa. (Ka.) 8. 1721.

अन्यढौकित (anya-ḍhaukita) *adj.* brought by others विभूतिमध्ये लुब्धस्य प्राभृतायान्यढौकितैः। अपूपैर्निजभृत्येषु विक्रयोऽभूत्कुलोचितः RājTa. (Ka.) 7. 113.

अन्यणलन्त (anya-ṇalanta) *adj.* (used as noun) another verbal form ending with *ṇal* (perfect ending) आहेति भूतेऽन्यलड (v.l. 'णल)न्तभ्रमाद् ब्रुवो लटि KāvyālaṅSū. v. 2. 44.

अन्यत् (anyat) *ind.* [enumerated in the *svarādigaṇa*, GaṇPā. 254. 162; KāśiVṛ. *on* i. 1. 37; SaraKaṇṭhā. (Gr.) i. 1. 22; SiddhāKau. 107A. 1 (*on* i. 1. 37); enumerated in the *cādigaṇa*, GaṇRa. 1. 8 (19)] **1A** further, additionally, optionally **B** anew, more **2A** except, otherwise **B** separately **3A** in other cases **B** moreover, again and again, besides **4** or else **5** the indeclinable word *anyat* **1A** further, additionally, optionally एतदन्यत् कुर्युरुक्थान्यत्प्रणयेयुः PañcBr. ix. 7. 11 (comm. प्रवृत्तकर्मणोऽन्यत् संस्थान्तम्); Kṣudra. 1.10; अन्यच्च [।*] ब[हु]उभिर्व्वसुधा भुक्ता राजभिः [स]गरा[दि]भिः EI. viii. 165. 19; तत्पातकफलेनासौ ... घोरतरं दुःखमश्नुते नरकावनौ। अन्यच्च EI. iii. 213. 40; अन्यच्च। ... कलियणनायकः ... आचंद्रार्क्कस्थिरं दत्तवान् EI. iii. 216. 19; **1B** anew, more अभिषुत्यान्यत्सोममगृहीत्वा ग्रहान् ... स्तुयुः PañcBr. ix. 8. 2 (*but* comm. अभिषुतं सोमं परित्यज्य अन्यत् लिङ्गव्यत्ययः अन्यं सोमम् ... अभिषुत्य); एतदन्यत् कुर्युः। अभिषुत्य सोमममन्यदगृहीत्वा ग्रहान् ... मार्जालीये स्तुवीरन् JaimiBr. 1. 345; कृपया धृतगोपविग्रहे कियदन्यन्मृगयामहे वयम् KṛṣṇaKa. 3. 23; अन्यत्कुम्भादपां पूर्णादन्यत्पादावसेचनात्। अन्यत्कुशल-संप्रश्नान्नैषिष्यति जनार्दनः MahāBhā. v. 85. 13; प्रतिदिशमचलं कीर्तिमानर्त्तयंति। किंचान्यद्यदिष्टं निदधति EI. xviii. 349. 2; **2A** except, otherwise सप्तदशा उ एवान्यत् पवमानास्युः। त्रिवृन्त्युत्तराणि स्तोत्राणि JaimiBr. 1. 346; अर्धर्चन्यायाश्चर्चः। वचनादन्यत् ŚāṅkhāŚS. i. 1. 27; साग्नयः सर्वेऽन्यत् षोडशितीव्रसुद्यातुर्मास्येभ्यः MānŚS. 197. 1; पयसि स्थालीपाकः पाकयज्ञेषु। वचनादन्यत् KauśiGS. i. 11. 3; अङ्गमनङ्गाक्लिष्टं (v.l. अन्यत्कथमिव पुलकैः) सुखयेदन्या न मे करस्पर्शात् Vikramo. 3. 16; **2B** separately एतच्च पवित्रद्वयं प्रतिपात्रमन्यदन्यन्निधेयम् CaturCin. iii (1). 1234. 11; **3A** in other cases वाग्यमनम्। अन्तरा च याज्यानुवाक्ये। निगदानुवचनाभिष्टवनशस्त्रजपानां चारभ्यासमाप्तेः। अन्यद्यज्ञस्य साधनात् ĀśvaŚS. I. i. 5. 37; एवं चान्यदिति प्रथमान्तप्रतिरूपको निपातोऽन्यस्मिन्नित्यर्थे वर्तत इति विज्ञेयम् PariVṛ. (Sī.) 63. 3; **3B** moreover, again and again, besides यवना हयानुपादाय ...। अन्यच्च विविधं रत्नं द्वारि तिष्ठन्ति वारिताः MahāBhā. ii. App. I. 33 (25); अन्यच्च ब्रूयां राजेन्द्र प्रतिज्ञां मम नित्यदा MahāBhā. vii. 95*; भवतं ददामि ...। अन्यच्च वित्तं विविधं महर्षे किं ब्राह्मणस्येह गजेन कृत्यम् MahāBhā. xiii. 105. 11; अन्यच्च शकुन्तलायाः प्रसाधनमभिप्रेतमत्रालिखितुं विस्मृतमस्माभिः Śāk. 6. 19 (3); 7. 7 (1); महाराजश्रीरणभजदेवः ... समादिशयति चान्यत् सर्वतः शिवम् अस्माकं विदितमस्तु भवताम् EI. xii. 323. 15; अन्यच्च देवपादानां वयमन्वयागता भृत्याः PañcT. 1. 38 (1) (30. 5); 2. 95 (13) (268. 1); परिवर्तिनि संसारे मृतः को वा न जायते। अन्यच्च। गुणिगणगणनारम्भे पतति न कठिनी सुसंभ्रमा यस्य। तेनाम्बा यदि सुतिनी वद वन्ध्या कीदृशी भवति Hitopa. 0. 13 (1); किमिति मुधा मलिनं यशः कुरुध्वम्। अन्यच्च। भवेऽस्मिन् ... जायते पुण्ययोगेन परार्थे जीवितव्ययः Hitopa. 3. 138 (1); अन्यदेतेषामपि पुरा ... वागासीत् Kād. 13. 13; यथाह संबन्धी महाराजदशरथः। अन्यच्च। यत्कल्याणं किमपि मनसा तद्वयं वर्तयामः MahāviC. 3. 22 (2); अन्यच्च किं न स्मरसि UttaRāC. 4. 17 (5); अन्यच्च यथा गृहीतसविशेषमण्डनः प्रतीक्ष्य-तामानुयात्रिको जनः MālaMā. 6.14; अन्यद्यस्मात्स्मृतो भक्त्या त्वयाहं पितृभावतः SkandP. v (1). 2. 22; अन्यत् ... त्वं समुद्रस्य मन्थने। धृतवानसि कौर्म्येण मन्दरं मधुसूदन VarāP. 1. 6; स्वस्यव्वा (Read अन्यच्च)। स्वदत्तां परदत्तां वा यो ह[रे]त वसुन्धरां EI. v. 196. 59 ; अन्यदित्यन्यार्थे देवदत्त आयातोऽन्यच्च यज्ञदत्त इति GaṇRa. 1. 8 (20); Prasā. i. 302. 18; अन्यत्तदेव चेदग्निमत्त्वं किं तत्र भण्यते AnuVyā. 27A. 4 (*on* 2. 2); अन्यच्च मम सर्वस्वं मम जीवितजीवितम्। वत्सः श्रीशालिभद्रश्च सांयात्रिक इवागमत् ŚāliC. 6. 142; अन्यच्च। देवी शान्तिः ... प्रबोधयति PraboCan. 2. 27 (33. 7); अन्यच्च यस्य धावन्तौ ब्रह्मविष्णू उपर्यधः Dhūrtā. 33; अन्यच्च, शिरसि सुमनः संगा धार्यन्ते तन्तवोऽपि हि CampaŚreKa. 35A. 3; अन्यच्च। एवकारेण यावज्जीवं स्वामिमात्रविषयकोऽनुरागः ŚṛṅgāMañ. (A.) 3. 2; ŚabdaKaDru; **4** or else राजा वा राजमात्रो वा मृगयामटते वने। अन्यद्वा श्वापदं किंचित्सौमित्रे ज्ञातुमर्हसि Rāmā. ii. 90. 6; यदि ह्येकमेव कारणमीश्वरः स्यादन्यद्वा युगपत्सर्वेण जगता भवितव्यं स्यात् AbhidhKoBh. 101. 23 (*on* 2. 64); **5** the indeclinable word *anyat* नञिवयुक्तमन्यत्सदृशाधिकरणे तथाह्यर्थः PariVṛ. (Sī.) 62.22; 63.3.

अन्यत् (anyat) *gr.* particular kind of suffix अर्तेरन्यत् SaraKaṇṭhā. (Gr.) ii. 3. 19.

अन्यतएत (anyáta-eta) *adj.* variegated or spotted on one side, PW.; MW.; Apte.

अन्यतएतस् (anyáta-etas) *adj.* variegated or spotted on one side, Apte.

अन्यतएनी (anyáta-enī) *f.* female deer spotted or variegated on one side तत् सुहस्रमप्रतिगृहीतं भवत्युभयतएनी स्यात् तदाहुरन्यतएनी स्यात् TaiS. VII. i. 6. 5 (Sāy. अन्यतरस्मिन्नेव पार्श्वे शुक्लरेखा पर्याप्ता)

अन्यतएनी (anyáta-enī) *adj.* (*f.*) spotted or variegated on one side अन्यतएनी मैत्री: MaiS. iii. 13. 9 (iii. 170.7); VājaS. 24. 8; VājaS. (K.) 26. 2; अथास्यैषा सहस्रतम्यन्यतएनी कण्डूकृतोपक्लप्ता भवति BaudhŚS. ii. 270.6.

अन्यतःक्ष्णुत् (anyataḥ-kṣṇút) *adj.* sharp on one side वैणव्यभ्रिः ... अन्यतःक्ष्णुत्कार्या अन्यतःक्ष्णुद्भ्रिं फालस्तांवन्तमर्कं करोति MaiS. iii. 1. 2 (iii. 3. 5); ŚatBr. VI. iii. 1. 34.

अन्यतःपक्ष (anyataḥ-pakṣa) *m.* view (that Brahman experiences ignorance) through another अन्यतःपक्षेऽनवस्था। तिरस्कारपूर्वकानुभवपक्षं शङ्कते ŚrutaPra. iB. 17.30 (*on* i. 1. 1)

अन्यतःप्राप्ति (anyataḥ-prāpti) *f.* obtainment through another (means) अन्यतःप्राप्त्यभावमात्रमिहाप्राप्तिरिति वक्तव्यम् VidhiRa. 8 (39. 12); धात्वर्थस्यान्यतः-प्राप्तेरेवकारार्थस्य प्राधान्येन ... एवकारार्थपरिसंख्यैव विधेया MayūMāli. 705. 17 (*on* x. 4. 12)

अन्यतःप्लक्षा (anyátaḥ-plakṣā) *f.* name of a lotus-lake in Kurukṣetra (*lit.* which has entrance on one side) स आध्या जुत्पङ्कुरुक्षेत्रे समया चचारान्यतःप्लक्षेति बिसवती तस्यै हाध्यन्तेन वव्राज ŚatBr. XI. v. 1. 4.

अन्यतक्र (anya-takra) *n.* another (variety of) butter-milk अन्यतक्राणाम-पेयतया ग्रन्थगौरवभयाच्च नेह गुणा निरूपिताः BhojanKu. 144.5.

अन्यतज्ज्ञादृष्टि (anyatajjñādṛṣṭi) *f.* non-experience or non-perception of another knower of that ज्ञेयत्वेऽपि घटादिवदज्ञत्वानात्मत्वान्यज्ञेयत्वाप्रसङ्गात्, अन्यतज्ज्ञादृष्टेश्च IṣṭaSi. 343. 15.

अन्यतत्त्व (anya-tattva) *n.* another principle विशेषस्त्वयं, यत्सेश्वरवादेऽन्य-तत्त्वानां तत्रैवाविभागादीश्वरचैतन्यमेवैकं तत्त्वम् SāṃkhyaPraBh. 31. 8 (*on* 1.61)

अन्यतत्साधकयुक्ति (anya-tatsādhakayukti) *f.* another conjunction accomplishing that एतादृशभावनया विनान्यतत्साधकयुक्तिं चापेक्ष्यान्तरज्यासिद्धौ मानाभावात् SiddhāTaVi. 67. 12.

अन्यतद्बुद्धि (anya-tadbuddhi) *f.* another knowledge of that यदि च क्षणिकं सर्वं तदेवेदमिति गम्यमानम्, तद्बुद्धेरप्यन्यतद्बुद्ध्यपेक्षत्वे तस्या अप्यन्यतद्बुद्ध्य-पेक्षत्वमित्यनवस्थायाम् BṛĀraUBh. 15. 16 (*on* i. 2. 1); BṛĀraUBhVā. i. 2. 62.

अन्यतनू (anya-tanū) *f.* another body नाना बिभर्ष्यवितुमन्यतनूः BhāgP. xii. 8. 41.

अन्यतन्त्र (anya-tantra) *n.* **1A** another Tāntric text वगलां शतनामानि कथ्यन्ताम् ... यन्त्रोक्तं अन्यतन्त्रेषु KāliViT. 16. 1; तन्त्रेऽस्मिन्नन्यतन्त्रेषु यस्य यन्त्रस्य यत् फलम्। प्रोक्तम् TantrRā. 33. 57; **1B** another text or school ममैष यत्नः कुण्डस्य होमार्थमिहाथ तत्रत्योऽन्यो विशेषः सुधियान्यतन्त्रात् SiddhāTaVi.

103. 11; **2** another method of composition वर्णः पदं वाक्यविधिः समासो लिङ्गं क्रिया कारकमन्यतन्त्रम्। ... चतुर्दश स्युः YaśasCam. ii. 419.21.

अन्यतन्त्र (anya-tantra) *adj.* [*f.*-ā] **A** (inanimate) dependent on something else स्वनिष्ठा ह्याख्यातात् क्रिया प्रतीयते नान्यतन्त्रा TātpaṬ. (Vā.) 473. 16 (*on* ii. 2. 57); **B** (animate) (used as noun) (one) who is dependent on another अन्यतन्त्राया अपि शक्योऽनर्थः प्रतिहन्तुम् ManuBh. ii. 242. 17 (*on* 9.3); स्वतन्त्रस्यान्यतन्त्रस्य बाह्यान्तःसमयोगतः। तत्र व्युत्पत्तिरर्थस्य या सामयिकतेति सा AgniP. 345. 17.

अन्यतन्त्रज्ञ (anyatantra-jña) *adj.* knower of another school (of astronomy) विजानाति स भवत्याचार्यो वै ब्रह्मोक्तान् योऽन्यतन्त्रज्ञः BrāhmSphuSi. 15. 59.

अन्यतन्त्रता (anyatantra-tā) *f.* the state of being dependent on another यत्संसारिणमात्मानं ऊरीकृत्यान्यतन्त्रताम्। तस्योपदेशे मुक्तस्य स्वातन्त्र्योपनिदर्शनम् MahāP. 42. 0; न ह्यन्यतन्त्रतामात्रेणाविधेयत्वं ब्रूमः AdvaiSi. 874. 9.

अन्यतन्त्रोक्त (anyatantrokta) *adj.* (used as noun) (that) which is stated in other text or school कृत्वैवं स्पष्टातिथिर्दूरभ्रष्टान्यतन्त्रोक्तैः BrāhmSphuSi. 2. 31; एतेन नाडीप्रदेशा अप्यन्यतन्त्रोक्ता व्याख्याताः JayaMa. 160. 22 (*on* 2. 8)

अन्यतन्त्रोपजीवन (anyatantropajīvana) *n.* dependence on another text or school अन्यस्य विधानाभावे सति एकविधेरन्यतन्त्रोपजीवनासंभवात् न प्रसङ्गः MayūMāli. 845. 19 (*on* xii. 1. 1)

अन्यतपस्विवत् (anyatapasvi-vat) *adv.* like another ascetic शीर्णपर्णाम्बुवाताशकष्टेऽपि तपसि स्थितम्। समुद्वहन्तीं नापूर्वं गर्वमन्यतपस्विवत् KāvyālaṅSāSaṁ. 2. 7 (*9)

अन्यतम (anya-tama) *adj.* [*f.* ā] [PrakriKau. i. 935.1; in *n.* takes substitute *at* for case affixes of nom. and acc. sg., P. vii. 1.23; AltGr. III. 583; III. 587; Debru. 605] **1A** (inanimate) another (used as noun) another thing **B** (animate) (used as noun) another one (with Abl.) other than (with *ṛte*) other than **2A** (animate) any one else (used as noun) any one else **B** (inanimate) any thing else (used as noun) any thing else **3A** (inanimate) one among many, one of many (used as noun) one among many things, one of many things **B** (animate) one among many, one of many (used as noun) one among many persons, one of many persons **4A** (animate) either of the two **B** (inanimate) either of the two **5** (inanimate) extraordinary **6** some of many, a few of many **7** (animate) different (used as noun) different one **8A** (animate) one (used as noun) one person **B** (inanimate) one **9** the word *anyatama* **10** many **1A (inanimate)** another गोतमस्य पुत्रोऽस्ति। संवृतं लोके यस्मिन् मा धास्यस्यन्यतमो वाध्वा। तस्य मा लोके धास्यसि ŚāṅkhāĀ. 3. 1 (11.3); निर्ध्वजे च चतुर्द्दोले मानमन्यतमं शृणु YuktiKa. 220. 20; दृढतरप्रमाणान्तरप्रसिद्धे वस्तुनि प्रत्यक्षाप्रवृत्तावेतदन्यतमं प्रतिबन्धकं कल्प्यते SāṁkhyaTaPra. 156. 1; **(with Abl.)** अलाभे स्वस्य सूत्रस्य प्रोक्तादन्यतमं बुधः गृह्णीयात् सूत्रम् SamarāSū. 37. 14; **(used as noun)** another thing यश्चागमं वा वेदं वा विलङ्घ्यान्यतमं भजेत्। तस्याहं विकलाङ्गाभ्यां समुद्धर्तुमशक्तिका BṛDharmaP. i. 36. 142; **1B (animate)(used as noun)** another one अभोज्यान्नाः ...। भुक्त्वातोऽन्यतमस्यान्नममत्या क्षपणं त्र्यहम् ManuSm. 4. 222; वेश्याभवने सभायाम् अन्यतमस्योदवसिते वा ... आलापैरासनबन्धो गोष्ठी KāmSū. 53. 2 (1. 4); बहवः पुरुषाः ... कृतसंकेताः पारावस्कन्दनाय प्रवृत्ताः तत्रान्यतमस्याकृतमवगम्यान्यतमः प्रवर्तते SāṁkhyaTaKau. 368. 1 (*on* 31); अन्यः कश्चित् ... श्रीराघवायेतरो दत्तो ह्यन्यतमस्तु कौशिकजनुर्भाजे त्रुसिंह्याय च EI. iii. 29. 131; विजितेऽभिमुखी प्रियमन्यतमं विसहेत वद व्रजनाथ कथम् PadyaVe. 880; **(with Abl.)** other than सेशं पुनात्यन्यतमो मुकुन्दात् को नाम लोके भगवत्पदार्थः BhāgP. i. 18. 21; (with *ṛte*) other than एकादशानां रुद्राणामृते ह्यन्यतमं सुते। कं शिवाख्यं महारुद्रं पतिं प्राप्तासि दुर्मते BṛDharmaP. i. 37. 54; **2A** (animate) any one else तेषां छागश्च मेषश्चोपाकरणीयावलाभेऽन्यतमममालभेत BaudhŚS. iii. 355. 2; देवतिर्यङ्मनुष्येष्वन्यतमायेकस्मै याचनमित्येके PārāSu. 40. 22; न केनचिदेतद्वंशजेनान्यतमेव वा स्वल्पप्य (स्वल्प्आप्य्) - आवा(बा)धा हस्तप्रक्षेपो वा क्(आ)र्यः EI. xxiii. 160. 17; **(used as noun)** any one else यदा ... निवारितं नान्यतमेन भीमं तदा नाशंसे विजयाय संजय MahāBhā. i. 54* (3); अदृष्ट्वान्यतमं लोके शीलौदार्यगुणैः समम्। अहं सुतो वामभवं पृश्निगर्भ इति श्रुतः BhāgP. x. 3. 41; भर्त्रा विना पतिवियुक्ता स्त्री पित्रादीनामन्यतमेन हीना विरहिता तदनादृता न तिष्ठेत् VīraMi. 151. 5 (*on* 1. 86); **2B (inanimate)** any thing else ब्राह्ममस्त्रम् ... न ह्यस्यान्यतमं किंचिदस्त्रं प्रत्यवकर्शनम् BhāgP. i. 7. 28; अन्यतममवयवमन्तरेण सकलमिदमनुषक्तार्थवाक्यं स्यात् NyāyMañ. ii. 144. 18; **(used as noun)** any thing else कश्चिन्नाहीनानुदेश्यन्यस्ता त्विंज्यनीतदक्षिणानामन्यतम इति पृष्ट्वा प्रतिशृणोति प्रत्याचष्टे वा ŚāṅkhāŚS. v. 1. 10 षष्ठीगुणक्रियाजातिरूढयः शब्दहेतवः। नात्मन्यन्यतमोऽमीषां तेनात्मा नाभिधीयते NaiṣkaSi. 166. 8; (अन्यतमया वृत्त्या जीवंस्तु स्नातकः) व्रतानीमानि धारयेत् न तदपेक्षमेकजीवितम् अन्यतमेन वृत्तिविधानात् ManuBh. i. 334.16 (*on* 4. 13); **3A (inanimate)** one among many, one of many मासि मास्यपरपक्षेऽन्यतमेऽहनि ... पितृभ्यस्तत्पत्नीभ्यः पिण्डानर्पयति VaikhāGS. 4. 7 (60. 18); प्राणो नाम वायुरूर्ध्वमाक्रामन्नुरःप्रभृतीनां स्थानानामन्यतमस्मिन् स्थाने प्रयत्नेन विधार्यते ĀpiSi. 8. 1; विश्वामित्रम् ... धर्मो जिज्ञासया ... अभ्यगच्छत् स्वयम् ... सप्तर्षीणामन्यतमं वेषमास्थाय MahāBhā. v. 104. 9; जपन्वान्यतमं वेदं योजनानां शतं व्रजेत् MahāBhā. xii. 48* (3); ManuSm. 11.75; AgniP. 169. 3; हीनमन्यतमेनाप्यवयवेन न्यूनम् NyāySū. v. 2. 12 (Bh. प्रतिज्ञादीनामवयवानामन्यतमेनाप्यवयवेन हीनं न्यूनं निग्रहस्थानम्); अतो अन्यतमया वृत्त्या जीवंस्तु स्नातको द्विजः। स्वर्ग्यायुष्ययशस्यानि व्रतानीमानि धारयेत् ManuSm. 4. 13; एषामन्यतमे स्थाने यः साक्ष्यमनृतं वदेत्। तस्य दण्डविशेषांस्तु प्रवक्ष्याम्यनुपूर्वशः ManuSm. 8. 119; जातिभ्रंशकरं कर्म कृत्वान्यतममिच्छया। चरेत्सांतपनं कृच्छ्रं प्राजापत्यमनिच्छया ManuSm. 11. 124; ViṣṇuSm. 38. 7; एक एव रस इत्युवाच भद्रकाप्यः, यं पञ्चानामिन्द्रियार्थानामन्यतमं जिह्वावैषयिकं भावमाचक्षते CaraS. i. 26. 8 (1941 Ed.); ii. 1. 29 (1941 Ed.); यदा ... वातलः ... ज्वरवमनविरेचनातीसाराणामन्यतमेन कर्शनेन कर्शितः वातलमाहारमाहरति ... तस्यापचाराद्वातः प्रकोपमापद्यते CaraS. ii. 3. 6; vi. 16. 27; प्रमेहिणं स्निग्धमन्यतमेन तैलेन ... वा घृतेन वामयेत् SuśruS. iv. 11. 7; सोमाः समाख्याताः ... अन्यतमं सोममुपयुयुक्षुः ... सोमकन्दं सुवर्णसूच्या विदार्य पयो गृह्णीयात् SuśruS. iv. 29. 10; vi. 21. 27; धन्वनृमहीवारिवृक्षगिरिदुर्गाणामन्यतमं दुर्गमाश्रयेत् ViṣṇuSm. 3. 6; देशप्रवृत्तिसात्म्याद्वा ब्राह्मप्राजापत्यार्षदैवानामन्यतमेन विवाहेन शास्त्रतः परिणयेत् KāmSū. 196. 9 (3. 1); AvantiKa. 195. 13; प्रजापतिः ... सागराणां नदीनां च ...। आदित्यानामन्यतमं पर्जन्यमभिषिक्तवान् BrahmāṇḍP. ii. 8. 14; न ह्यग्निहोत्रं जुहुयात्स्वर्गकाम इत्यतो वाक्यादन्यतमात् पदात् अग्निहोत्रात्स्वर्गो भवतीति गम्यते ŚābaBh. 92. 2 (*on* i. 1. 24); किं घृततैलवसानामन्यतमेन द्रव्येणाञ्जनीयाः शर्करा उत घृतेनैवेति ŚābaBh. 365. 9 (*on* i. 4. 24); NyāyMāVi. 59. 10 (*on* i. 4. 19); सुराम्बुघृतगोमूत्रप यसामग्निसंनिभम्। सुरापोऽन्यतमं पीत्वा मरणाच्छुद्धिमृच्छति YājnaSm. 3. 253; श्राद्धं कृतं येन महालयेऽस्मिन्पित्रोः क्षयाहे ग्रहणे गयायाम्। किमश्वमेधैः पुरुषैरनेकैः पुण्यैरिमैरन्यतमैः कृतैः किम् PrajāSm.20; कासघ्नादिषु नेत्राभावे देवनलवंशैरण्डादीनामन्यतमां नाडीं योजयेत् AṣṭāSaṁ. i. 159. 13 (1. 30); पात्रे तु कुर्यात् ... नलप्लक्षपद्मकस्फटिकशङ्खान्यतमे शीतम् AṣṭāSaṁ. i. 164. 11 (1. 32); तद्वर्गोऽन्यतमो बिन्दुनतिप्रणवभूषितः। वर्णो वा वाचकः षष्ठचन्द्रादिकृतशेखरः MṛgendraT. ii. 1. 3; आसामन्यतमां दीक्षां चिकीर्षुः ... शिष्यैः स्वप्ने निवेदिते। मङ्गले मङ्गलं ब्रूयात् MṛgendraT. ii. 8. 9; डतरेण सिद्धे अन्यतरग्रहणं किमर्थम्। अन्यतमं वनम् JaineVṛ. 339. 18 (*on* v. 1. 22); धर्मश्च भूतादीनामेवान्यतमः स्यात् TātpaṬ. (U.) 33. 18 (*on* 2. 5); 389. 15 (*on* 5 (7). 5); सादृश्यम्। नेदं द्रव्यगुणकर्मसामान्यसमवायविशेषाणामन्यतमम् PrakaPañ. 267. 8; न चात्र प्रत्यक्षादीनामन्यतमं प्रमाणमस्ति BrahmSūBh. (Śaṅ.) 203. 18 (*on* i. 3. 32); TarkSaṁ. (Ā.) 65. 9; अनेकेषु ब्रह्मणः सृष्टिप्रकारेष्वन्यतमस्य सृष्टिप्रकारस्य प्रमुखे पूर्वमथर्वा सृष्ट इति ज्येष्ठः MuṇḍaUBh. 305. 16 (*on* i. 1. 1); अपि सर्वप्रमाणानामज्ञातत्वादिसिद्धये। नेक्ष्यतेऽन्यतमं मानं स्वतःसिद्धं न चापि तत् BṛĀraUBhVā. i. 4. 258; उत्पत्त्यादेरन्यतमो न च मोक्ष इहेष्यते BṛĀraUBhVā. iii. 3. 116; एकत्वपक्षे त्वेतेषां दोषो नान्यतमो भवेत् TaiUBhāVā. 157. 14 (2); शब्दे विभागजत्वं धर्मः केन द्रव्यत्वादीनामन्यतमेन धर्मेण सहचरितः स्यात् NyāyMañ. ii. 121. 28; (उदितेऽनुदिते चैव ...। सर्वथा वर्तते यज्ञः) सर्वथा कर्तव्य एतेषां कालानामन्यतमस्मिन्काले ManuBh. i. 75. 18 (*on* 2. 15); अन्यतमेन तीर्थेन त्रिरप उदकमाचामेत् ManuBh. i. 106. 13 (*on* 2. 60); ii. 123. 20 (*on* 8. 108); कुण्डेषु ... प्रोक्तेष्वन्यतमे कुण्डे नवहस्तप्रमाणके। कारयेत्कोटिहोमम् TantrRā. 29. 52; दोषोऽल्पोऽहितसंभूतः ...। धातुमन्यतमं प्राप्य करोति विषमज्वरम् RugVi. 2. 32; 8. 8; न चास्यैतेष्वन्यतमोऽपि गुणः YaśasCam. ii. 54. 10; तिर्यग्मानुषदेवत्वभूमिकानामन्यतमां भूमिकामवाप्य ... इन्द्रियसुखं समासादयति TattvPradī. (A.) 91. 4 (*on* 1. 70); आतुरम् ... हिङ्गु(चूर्णम्) ... पाययेच्छुद्धदेहं च स्नेहेनान्यतमेन वा SiddhYo. 31. 3; 42. 10; तेनैव प्रत्युत्तरं येनैव चुम्बनादीनामन्यतमेनोपक्रान्ता JayaMa. 151. 7 (*on* 2. 7); अर्थादिसाधने क्रियमाणे द्वयस्येत्यर्थादीनां षण्णामन्यतमस्य द्वयस्योत्पत्तिः JayaMa. 354. 2 (*on* 6. 6); न चेह धर्मब्रह्मजिज्ञासयोः शेषशेषिभावे श्रुत्यादीनामन्यतमं प्रमाणमस्ति Bhām. 49.1 (*on* i. 1. 1); चत्वारि प्रमाणानि संगृहीतानि न चैतेष्वन्यतमस्तर्कः TātpaṬ. (Vā.) 60. 8 (*on* i. 1. 1); योग्योऽशनार्थं वाहानां प्रधानो यव ईष्यते। यवाभावेऽथ चणका धान्यमन्यतमं परम् AśvaCi. 11. 39; डिमसमवकारेहामृगादीनामन्यतमः प्रयोगः प्रास्तावि

AbhinBhā. i. 26. 20 (*on* 1. 57); न हि समासोक्त्यादीनामन्यतम एवासौ ध्वनिः ... तथास्माभिः कृतः Loc. 46. 18 (*on* 1. 16); न चैतासामन्यतमापि वृत्तिः संगच्छते SaraKaṇṭhā. 735. 13; दुर्गेषु भूवशात् कार्यं यद्वा दिक्ष्वपरास्वपि। विवस्वद्भूधरार्यम्णां कार्यमन्यतमे पदे SamarāSū. 15. 5; तमः ... तद्धि पृथिव्यादिद्रव्याणामन्यतमत्तदन्यद्वा स्यात् TattvPradī. (Ci.). 27. 5; यौगपद्यायौगपद्यचिरक्षि(प्र)प्रत्ययानामन्यतमं निमित्तं कालः TarkSaṁ. (Ā.) 47. 26; 87. 2; पवनः स प्रकुपितः कर ... मेहनशिरसामन्यतममासाद्याङ्गम् ... विकारानापादयति Hastyāyur. 58. 10 (1. 9); 104. 23 (1. 15); 666. 11 (4. 20); शरीरशब्दस्य अन्यतमं वा त्रीण्यपि वा त्रिकं वा प्रवृत्तिनिमित्तम् NyāySiA. 209. 5; न च 'हेत्वादीनामन्यतमं ब्राह्मणम्'. इति लक्षणम् NyāyMāVi. 72. 8 (*on* ii. 1. 8); दुर्गेषु तेषु मध्यादन्यतमं दुर्गमाश्रित्य पुरं विचारयेत् RājNīRa. 25. 7; उपपादनं च ... वादजल्पवितण्डानामन्यतमां कथामाश्रित्य संपादनीयम् AdvaiSi. 14. 1; सदादिशास्त्राणामन्यतमं प्रमाणमभ्युपगम्यते ŚivārkaMaDī. i. 118. 18 (*on* i. 1. 2); i. 315. 12 (*on* i. 2. 1); समुच्चितेन वा अन्यतमेनैकैकेन ... दीक्षाविधिना गणपत्यादीनामुक्तानां पञ्चानां देवतानामपि क्रमानुष्ठानं संभवति NityoNi. 11. 23; **(used as noun)** one among many things, one of many things बहुलपलाशामशुष्काग्रां प्रागुदीचीमन्यतमां वा KātyŚS. iv. 2. 4; मृतयोः कृत्वा वेणुयष्ट्यां कुपे वासज्योभयत स्थाणुवृक्षवंशवल्मीकानामन्यतमस्मिन्नुत्क्षेपणवदासजति KātyŚS. v. 10. 21; xviii. 6. 33; नित्याहुत्योर्व्रीहियवतण्डुलानामन्यतमद्धविः कुर्वीत ŚāṅkhāGS. i. 3. 10; अथ चेद्दण्डमेखलोपवीतानामन्यतमद्विशीर्येत छिद्येत वा तस्य तत्प्रायश्चित्तम् ŚāṅkhāGS. ii. 13. 3; KauṣīGS. ii. 8. 3; अथ पालाशीश्चतस्रस्समिध आर्द्राः ... घृतान्वक्ता अभ्याधापयन् वाचयति - याज्ञिकानां वा वृक्षाणामन्यतमस्य BaudhGS. ii. 5. 35; ii. 5. 66; iii. 3. 13; BhārGS. 3. 4 (71.12); सौवर्णराजतौदुम्बरकांस्यमणिमयानां पात्राणामन्यतमेषु। यानि विद्यन्ते GautPiMe. ii. 3. 19; तैजसानामुच्छिष्टानां गोशकृद्भस्मभिः परिमार्जनमन्यतमेन वा BaudhDS. i. 5. 26; i. 5. 42; ii. 10. 58; एषामन्यतमत्कृत्वा चतुर्थकाला मितभोजिनः स्युः BaudhDS. ii. 1. 41; सुवर्णमणिमुक्ताफल स्फटिकपद्माक्षेन्द्राक्ष पुत्रजीवकानामन्यतमादक्षमालां कुर्यात् ŚaṅkhaLiDS. 107; वेद्युद्यानाराम° ... °नदीनामन्यतमस्मिंस्तं प्रदक्षिणं कुर्यात् ŚaṅkhaLiDS. 133; तेषामन्यतमेनाहं पतिष्यामि विहायसम् MahāBhā. viii. 326* (1); xii. 16. 12 (v. 1.); आसां महर्षिचर्याणां त्यक्त्वान्यतमया तनुम्। ... विप्रो ब्रह्मलोके महीयते ManuSm. 6. 32 (ManvaMu. पूर्वोक्तानुष्ठानानामन्यतमेनानुष्ठानेन); जलाशयानामन्यतमस्य कूले ... कूटागारं कारयेत् CaraS. i. 14. 46 (1941 Ed.); i. 15. 16 (1941 Ed.); i. 26. 83 (1941 Ed.); प्लोतचर्मान्तवल्कानां मृदुनान्यतमेन वै। न गच्छति विषं देहम् SuśruS. v. 5.4; ततः परं यथार्हं घटाग्न्युदकविषाणामन्यतमम् ViṣṇuSm. 9. 11; मलानां मद्यानां च अन्यतमस्य प्राशने चान्द्रायणं कुर्यात् ViṣṇuSm. 51. 2; 61. 14; सुराम्बुघृतगोमूत्रपयसामग्निसंनिभम्। सुरापोऽन्यतमं पीत्वा मरणाच्छुद्धिमृच्छति YājñaSm. 3. 253; DīpKa. 97. 32 (*on* 3. 253); वृश्चीकापिप्पली°...°विश्वभेषजाद्यन्यतमं द्वे त्रीणि ... समवाप्येषदुष्णं कृत्वा आतुराय ... स्वेदयेत् KāśyaS. 159A. 33; तृतीयो वा चतुर्थो वा भागो निहत इष्यते। प्रश्लिष्टस्य च संयोगस्तेषामन्यतमेन चेत् KauhaŚi. 19; ईदृशश्चायं मनोरथस्त्रिभुवनदुर्लभस्त्रयाणामन्यतमेन संपद्यते HarṣaC. 295. 13; बस्त्यभावे प्लवनीजगलाङ्गपादमधूच्छिष्टोपदिग्धघनसूक्ष्मतान्तवान्यतमं निवेशयेत् AṣṭāSaṁ. i. 147. 11 (1. 28); i. 186. 22 (1. 38); गुल्मं विमार्गाजपदादर्शान्यतमेन वस्त्रान्तरितं प्रपीडयन् प्रमृज्यात् AṣṭāSaṁ. ii. 94. 2 (4. 16); पुरुषविशेषणमप्येतन्न संभवति, अयोगान्ययोगात्यन्तायोगानामन्यतमस्यापि व्यवच्छेदासंभवात् BhāvanāVi. 71. 1; तादृशं हि महत्त्वम् अवयवबहुत्वमहत्त्वप्रचयविशेषाणामन्यतमस्मिन्नायत्तम् PrakaPañ. 344. 10; चैतन्यं पृथिव्यादीनामन्यतमस्य सर्वेषां विपरिणतानां वा धर्मो न भवति KenUBh. 42. 21 (*on* 2. 1); न ... वाक्यत्वमस्ति 'कुर्यात् क्रियेत कर्तव्यं भवेत्स्यादिति पञ्चमम्' इत्येवमादीनामन्यतमेऽसति BṛĀraUBh. 40. 11 (*on* i. 3. 1); ते लघवो विज्ञेया येष्वन्यतमो भवेच्चतुर्वर्गात् Kāvyālaṅ. (Ru.) 16. 6; SaṁkṣeŚā. 1. 104 (i. 93. 6); क्रिया वा ... स्यात्कारकं वा ... निरन्वयोऽयं नाशः स्यादेषामन्यतमोऽपि न BṛĀraUBhVā. i. 4. 199; संभवेऽन्यतमस्यापि सर्वेषां संभवो यतः। अतोऽवधारणार्थाय तत्रैव ग्रहणं कृतम् BṛĀraUBhVā. ii. 3. 34; न चैषामन्यतमस्यापि पक्षधर्मत्वमस्ति NyāyMañ. i. 34. 21; सुवर्णे रजते वा तदन्येष्वन्यतमं शिवे। विलिख्याभ्यर्च्य तद्विद्याविदे दद्यात् TantrRā. 20. 78; 30. 40; अनेकानि धर्माणि ... एतेष्वन्यतमेनापि नात्मानं भावयेन्नरः BṛNāraP. 3. 68; 14. 51; महर्षिचर्या। आसामन्यतमया नदीप्रवेशेन भृगुप्रपतनेनाग्निप्रवेशेनाहारनिवृत्त्या वा शरीरं त्यजेत् ManuBh. i. 506. 8 (*on* 6. 32); अपराधोऽष्टादशानां पदानामन्यतमः ManuBh. ii. 129. 26 (*on* 8. 126); TantrRā. 22. 23; कार्श्यकौमलसंकोथशोषदोषविदूषितम्। एषामन्यतमं गाढं गृह्णीध्वं मस्करं करैः BṛKathāŚloSaṁ. 18. 443; न च वाच्यम् - गुरुनये वाक्यभेदाध्याहारानुषङ्गदोषाः, तद्वरं लाक्षणिकप्रमात्रादावन्यतमो विशेष्यः NayaVi. 118. 3 (*on* i. 1. 5); पञ्चमूलीबलाविश्वधान्यकोत्पलबिल्वजाः। वातातिसारिणे देयास्तक्रेणान्यतमेन वा SiddhYo. 3. 24; (शतायुर्वै पुरुषो विभज्य कालमन्योन्यानुबद्धं परस्परस्यानुपघातकं त्रिवर्गं सेवेत) अन्योन्यानुबद्धमिति धर्मादीनामन्यतमं द्वाभ्यामेकेन वानुबद्धम् JayaMa. 10. 9 (*on* 1. 2); एषामन्यतमेऽवस्थानं युज्यते JayaMa. 44. 10 (*on* 1. 4); न संभवत्येव ध्वनिर्नामापूर्वः कश्चित्। ... तस्योक्तेष्वेव चारुत्वहेतुष्वन्तर्भावात्। तेषामन्यतमस्यैव वा Dhvanyā. 25. 1 (*on* 1. 1); भूतेन्द्रियाणामन्यतममात्मत्वेन प्रतिपन्नाः ... विदेहाः TattvVai. 23. 20 (*on* 1.19) क्लेशानामन्यतमेन समुदाचारताभिभवाद्वात्यन्तविषयसेवया वा विच्छिद्य ... तेनात्मना समुदाचरन्ति TattvVai. 60. 19 (*on* 2. 4); न च सामान्यविशेषसमवायेष्वन्यतमं तमः Kiraṇā. 15. 18; द्रव्यानि(?णि) ...। तानि प्रोक्तविधानानामाश्रित्यान्यतमं यजेत् PañcaRā. (Nā.) iii. 13. 9; ये चात्रोपपातकिनः ... तेषां सामान्यविहितानामुपपातकप्रायश्चित्तानामन्यतमं प्राप्नोति Aparā. 1155. 21 (*on* 3. 289); वटप्लक्षाश्वत्थोडुम्बराणामन्यतमं गत्वा निर्यासमानीय ... अभ्यज्य शवं नयेयुः HārLa. 130. 11; उक्तविशेषणानामन्यतमेनापि रहितस्य न महत्त्वसिद्धिः VedāntKa. 45. 8 (*on* i. 1. 1); समुदायविवक्षायाम् - समवायिनामन्यत्वात्तेभ्योऽन्येषु चतुर्विधेषु अन्यतमस्मिन् अतिव्याप्तिः TarkSaṁ. (Ā.) 12. 27; 20. 5; संवादकारण(ज्ञान?)गुणज्ञानार्थक्रियाज्ञानानामन्यतमेन प्रामाण्यनिश्चयः NyāyKu. 20. 1; मुहूर्ता ये प्रकीर्तिताः। तेषामन्यतमे कुर्याद्विद्वान्यज्ञविधिं शुभम् Hastyāyur. 707. 27 (4. 36); तदन्यतमस्तत्र वाक्यार्थत्वं प्रयास्यति BhāvPra. (Śā.) 160. 8 (6); एषामुपमादीनामन्यतमस्य द्वयोस्त्रयाणां वा लोपे भवन्ती लुप्ता Ekāva. 8. 2 (20) (197. 11); पाण्डिवज्रादिलोहानामादायान्यतमं शुभम्। स्वरसेन दहेत् RaseCin. 8. 23 (83. 9); प्रविष्टश्चाष्टाङ्गेन मस्तिष्कसंपुटप्रह्वाङ्गपञ्चाङ्गदण्डाङ्गादिषु अन्यतमेन वा प्रणमेत् PāñcRāRa. 114. 10; इदं त्रयं प्रमाणमृणादानादौ लिखितादीनामन्यतमस्याभावे दिव्यानां घटादीनां नवानामन्यतमं प्रमाणमुच्यते मुनिभिः DīpKa. 40. 1 (*on* 2. 22); शुद्धः सन् ... अश्वत्थोदुम्बरप्लक्षाणामन्यतमस्य ... कुशकीलकान् ... अभिमन्त्रितान् ... दशदिक्षु ... निखन्य ... अस्त्रं संपूज्य TantrSā. (K.) 40. 1; मनसो भेदेन संयोगसमवायतादात्म्यानामन्यतमो न BhedaDhi. 20.10; घृततैलवसादीनामन्यतमम् अञ्जनसाधनं भविष्यति UpaParā. 20. 4; मनूक्तदण्डानामन्यतमो जातिशक्त्याद्यपेक्षया कल्पनीयः VīraMi. 668. 17 (*on* 2. 187); नामधातुषु। आद्यानां त्रयाणामन्यतमस्य द्वित्वमित्यर्थः SiddhāKau. 454B. 7 (*on* iii. 1. 27); पुरश्चरणस्य कियती संख्या ... अथवैतेषां मध्येऽन्यतममेकमेव द्वयमेव वा पुरश्चरगम् SetuBa. 167. 3; वर्गेष्विति। ... चतुर्णाम् ... अन्यतमादिति शेषः LaŚabdeŚe. i. 35. 25; **3B (animate)** one among many, one of many तेषामन्यतमो यस्तु चतुर्थः परिकीर्तितः। श्रेणिमानिति विख्यातः ... राजर्षिसत्तमः MahāBhā. i. 61. 49; प्राप्तुमिच्छन्ति देवास्त्वां शक्रोऽग्निर्वरुणो यमः। तेषामन्यतमं देवं पतित्वे वरयस्व ह MahāBhā. iii. 52. 6; iii. 123. 12 (v.l.); भीष्मो वसूनामन्यतमो दिष्ट्या जीवसि पुत्रक MahāBhā. v. 186. 17; ईशानस्तपनो ब्रह्मा वायुः सोमो गुरुर्गुहः। एषामन्यतमः प्रायो भवान्भवितुमर्हति BrahmāṇḍP. ii. 24. 5; ततः शक्ततरा पश्चादासामन्यतरापि वा। उपेतानां वान्यतमो मन्थेदग्निं निकामतः GobhiSm. 1. 105; तदीयमेवाभिमुखमापतन्तमन्यतमं शिष्यमद्राक्षीत् HarṣaC. 154. 11; 242. 5; जानात्येव मां महाराजो वामदेवस्य भगवतोऽन्तेवासिनामन्यतमं सोमशर्माणम् AvantiKa. 186. 7; दारेषु मातर्यथ भृत्यवर्गे सुते पितर्यन्यतमे जने वा। विश्रम्भयोगो न तु तादृशः स्याद्यादृग्दृढे मित्र उदारबुद्धौ VarāṅgaC. 2. 28; राजापि ... विहसन्नेव तेषामन्यतमम् ... जग्राह हेलया हंसम् NalaCam. 2. 13 (35); कन्यकान्यतमा तत्र गृह्यमाणाथ हस्तिना। प्रांशुप्राकारतः प्रांशोरगम्यां परिखामगात् BṛKathāŚloSaṁ. 1. 13; तेषु चान्यतमः शिल्पी तमागन्तुमभाषत BṛKathāŚloSaṁ. 5. 276; 21. 57; आखुरन्यतमस्तेषाम् ... अभाषत् BṛKathāŚloSaṁ. 20. 400; चन्द्रादिष्वन्यतमेन प्रजापतिना भवितव्यम् SaraKaṇṭhā. 370. 16; अपि नाम सुरसिद्धविद्याधरोरगमनुजगुह्यकानामन्यतमः क एष युवा UdaySuKa. 77. 25; छान्दोग्ये ... अक्ष्याधारः पुरुषः किं प्रतिबिम्बात्मजीवदेवताविशेषेष्वन्यतम उत परमात्मेति संशयः VedāntDī. 34. 5 (*on* i. 2. 13); स्वर्गभाजामन्यतमां वधूमन्यतरं च तम्। अकारयदथ प्रीतः पुरोधाः करमोचनम् DvyāśraKā. 19. 88; विलोलपद्माग्रतरङ्गहस्ता तासामभूदन्यतमेव सापि Yādavā. 8. 101; वन्यद्विपेष्वन्यतमो गणेशः ... भूत्वा विजह्रुः सविधे पुरारेः ŚivLī. 2. 61; सोऽहं जीव विभो चिरन्तनसखस्ते ज्ञानशर्मा तथा प्राणेष्वन्यतमः Jīvān. 305. 4; क्रमेण बह्वीः परिणीतवान् ... तास्वन्यतमा तु कन्यकामसूत शान्तेति यथार्थनामिकाम् Rāgh. 1. 7; 15. 60; प्रतिबिम्बादीनां त्रयाणां ग्रहणं त्विह न ... नेतरस्तेषामन्यतमः कोऽप्यक्षिस्थः किं तु परमात्मैव GoviBh. 35. 2 (*on* i. 2. 17); **(used as noun)** one among many persons, one of many persons सदस्यो बोधयेतर्त्विजां वान्यतमो बुध्येत कथं वोऽनुल्बणं स्यात् KauṣīBr. 26. 5 (122. 3); चिरं ध्यात्वा अमन्यत। अन्यतात्मानो वै तेऽसुराः। अतोऽन्यतममेतेषामुक्तम्। तदिमे मूढा उपजीवन्ति MaiU. 7. 10; पुरुपशुविट्कुलम्बरीषबहुयाजिनामन्यतमस्माद् अग्निमिन्धीत ŚāṅkhāGS. i. 1. 8; व्याधितश्चेत्तदशक्तश्चेत् पिता भ्राता वाचार्यपुत्रशिष्याणामन्यतमो वान्वारब्धे कुर्यात् KauṣīGS. iv. 1. 5; गृहस्थो बहुजायां विन्देत (य)दासामन्यतमा म्रियेताग्निनैव पैतृमेधिकं कर्म प्रतिपद्येत ĀgniveGS. iii. 10. 3 (172. 4); वृणीष्वान्यतमं शुभे

MahāBhā. iii. 123. 18; मां च दृष्ट्वा वने तस्मिन्समागम्य ततस्ततः। ताः समभ्यागताः (v.l. तासामन्यतमाः) क्षिप्रं रावणायाचचक्षिरे Rāmā. v. 56. 93; तस्य संकल्प आसीच्च तेषामन्यतरस्य (v.l. अन्यतमस्य) वै HariVaṁ. 18. 10; एषामन्यतमो यस्य भुञ्जीत श्राद्धमर्चितः। पितॄणां तस्य तृप्तिः स्यात् ManuSm. 3. 146; CaturCin. iii(1). 159. 16; वृद्धस्तु व्याधितो वा राजा मातृबन्धुकुल्यगुणवत्सामन्तानामन्यतमेन क्षेत्रे बीजमुत्पादयेत् ArthŚā. i. 89. 2 (1. 17); ii. 259. 3 (7. 4); एषामन्यतमानोऽपि(?) वक्तव्यं वै प्रजापते PauṣkS. 18. 58; तुला। तां च सुवर्णकारकांस्यकाराणामन्यतमो बिभृयात् ViṣṇuSm. 10. 4; सप्तरात्रं पीत्वा महापातकिनामन्यतमं पुनाति ViṣṇuSm. 48. 13; 50. 31; 50. 33; तत्र कश्चिद् द्विष्टाज्ञधूर्तानामन्यतमः स्यादपीत्यनाश्वासः PramāVāSvopVṛ. 113. 24; कपिला महिषी धेनुर्देवताप्रतिमा तथा। आसामन्यतमां गच्छेद्गुरुतल्पग उच्यते VṛHārīSm. 9. 193; त्रयाणां त्रैविद्यानाम् अन्यतमः भोजनीयः ManuBh. i. 270. 22 (*on* 3. 136); ii. 18. 26 (*on* 7. 54); एषामन्यतमं याहि गृहीत्वेति मयोदिते। मरुभूतिक एवात्र योग्य इत्ययमुक्तवान् BṛKathāŚloSaṁ. 11. 23; मानुषी स्यात्कुलस्त्री स्याद्गणिका स्यादियं न हि। यस्मादन्यतमाप्यासां लक्षणैर्नोपपद्यते BṛKathāŚloSaṁ. 13. 45; कदर्यस्यार्थसंग्रहो राजदायादतस्कराणामन्यतमस्य निधिः NītiVā. 2. 11; एते ... महापातकिसंज्ञा ज्ञेयाः। यश्चैषामन्यतमेन सह समां संवत्सरं यावत्संपिबेत्संव्यवहरेत्सोऽपि महापातकी Aparā. 1041. 9 (*on* 3. 227); 1044. 25 (*on* 3. 227); पितृभगिन्यादीनामन्यतमां गच्छन्गुरुतल्पगो भवति Aparā. 1048. 25 (*on* 3. 232); 1165. 25 (*on* 3. 289); रुद्राणामन्यतमस्मै नमोऽस्मै चक्रिरे नृपाः DvyāśraKā. 1. 138; प्रथमं क्षत्रियवैश्यशूद्राणामन्यतमां परिणीय पुनरपरवर्णत्रयकन्याः परिणीयन्ते HārLa. 54. 11; आढ्याः ... अन्यतमे चैकाहजातजात्यनवकिशोराणां समुद्धतैः स्कन्धकेशैः पाटलिपुत्रं समन्ताद्वेष्टयितुमचेष्टन्त ViviTīKa. 70. 6; मुख्यप्राणादिषु। ... तेषामन्यतमस्यैतत्प्राणत्वात्प्राचीनप्राण आनन्दमयोऽप्यन्य एव TattvPrakā. 26B. 10 (*on* i. 1. 28); सभ्येष्वन्यतमेनापि विदितार्थे वचने मया न ज्ञायते NyāyPari. 205. 4; गुर्वादीनामन्यतमं वधोद्यतं पलायनादिनात्मनिस्ताराशक्तौ निर्विचारं हन्यात् DaṇḍaVi. 9. 21; भिन्नाभिन्नत्ववादिनामन्यतमस्याप्यनवधारणात् स्थाणुर्वा पुरुषो वेति ... अबाधितं न सिध्येत् YuktiSneha. 106. 23 (*on* i. 1. 5); हरिणीदृशान्यतमया सविभ्रमं हरिचन्दनं धृतमुरोजचक्रयोः Acyutarā. 9. 1; व्रातानामन्यतमे एवान्यत्र न Prasā. i. 868. 16; (ब्रह्म) जीवादीनामन्यतममन्यद्वा ŚivārkaMaDī. i. 93. 3 (*on* i. 1. 1); **4A (animate)** either of the two रूपेणान्यतमोऽश्विभ्यां द्युमत्सेनसुतो बली MahāBhā. iii. 278. 18; ताभ्यामन्यतमो विहृत्य सहसा दर्पोद्धतम् ... काशिनराधिपं सितगुणो जग्राह EI. ix. 44. 10; अन्यतमयोरक्षान्दीव्यतोरक्षधूर्तयोः। अक्षः कोणेन पतितः संदिग्धपदपञ्चकः BṛkathāŚloSaṁ. 23. 36; तयोरन्यतमा वने ... अपुपुत्रीयिषत्परम् RājTa. (Jo.) 218; 317; **4B (inanimate)** either of the two वर्णानाम् ... द्वाभ्यामन्यतमं कृत्वा पुटितं जुहुयाच्च TantrRā. 30. 55; भुजकोटिकर्णानामन्यतमाभ्यामन्यतमानयनाय करणसूत्रं वृत्तद्वयम् Līlā. 133; **5 (inanimate)** extraordinary कृतैर्विशेषकैरार्द्रैः षड्तुकुसुमोद्भवैः। बभावन्यतमेव श्रीः कान्तिश्रीद्युतिकीर्तिभिः Rāmā. vii. 26. 17; **6 (animate)** some of many, a few of many काशीशः ... अनन्तरैश्च संश्लेषमभ्येत्य तदनन्तरम्। तेषामन्यतमैर्भृत्यैः समाक्रम्यानयद्वशम् MārkP. 37. 15; **7 (animate)** different कस्त्वं पुराणपुरुषो यदि वा कमलोद्भवः। उमेश्वरो दिशेशानां यदि वान्यतमो भवान् AhirbuS. 49. 27; विष्णवे ... सत्यादन्यतमाय वित्तहरणप्रत्यक्षचौराय च। ... तुभ्यं नमः Mugdhopa. 2; **(used as noun)** different one न तत्र हात्मा प्रकृतावपि स्थितस्तस्या गुणैरन्यतमो निबध्यते BhāgP. vii. 2. 41; **8A (animate)** one अन्यतमस्तु शबरयुवा ... अम्भः कमलिनीपत्रपुटेन ... समुपाहरत् Kād. 32. 15; तस्याः ... सैखोकदम्बकादन्यतमा वारयोषित् ... मामेवमुक्तवती MālaMā. 1. 289 (comm. एकपर्यायोऽयमव्युत्पन्न एवान्यतमशब्दः); अन्यतमो माथुरो ब्राह्मणः पाटलिपुत्रे वसतिं चकार JayaMa. 5. 19 (*on* 1. 1); **(used as noun)** one person बहवः पुरुषाः ... कृतसंकेताः परावस्कन्दनाय प्रवृत्ताः तत्रान्यतमस्याकृतमवगम्यान्यतमः प्रवर्तते SāṁkhyaTaKau. 368. 1 (*on* 31); **8B (inanimate)** one न च तुल्यप्रकरणेनान्यतमेनान्यतमदुत्क्रष्टं (?°मुत्कष्टुं) शक्यते ṬupṬ. 143. 3 (*on* vi. 5. 28); यदाक्रम्य मृगशिरस्तिष्ठत्यन्यतमो ग्रहः। ... उपसर्गस्तदा राजन्जायते प्राणनाशनः Hastyāyur. 702. 18 (4. 35); **9** the word *anyatama* अव्युत्पन्नस्य अन्यतमशब्दस्य अत्र विधानाभावात् अन्यतमम् इत्येव रूपं नेयम् Rūpāva. 1. 74 (*on* viii. 4. 56); अन्यतमम् भेदकूटावच्छिन्नप्रतियोगिताकभेदवत् NyāyK.; **10** many, cf. **अन्यतममध्य.**

अन्यतमक (anyatama-ka) *adj.* belonging to another, DBHS.

अन्यतमकर्तृक (anyatama-kartṛka) *adj.* having one of the many as the agent अन्योऽन्नमयमन्यमुपसंक्रामति ... तस्मात्र प्राप्तिः संक्रमणम्, नाप्यन्नमयादीनामन्यतमकर्तृकम् TaiUBh. 277. 10 (*on* 2. 8)

अन्यतमकल्क (anyatama-kalka) *m.* sediment of one of the many प्रलेपः। गोमयमालतीमूषिककर्ण्यन्यतमकल्को रसो वागारधूमो वा AṣṭāSaṁ. i. 48. 15 (1. 8)

अन्यतमकाम (anyatama-kāma) *adj.* (used as noun) (one) desirous of one of the many स्वर्गपशुपुत्रधनयशआयुषां फलानामन्यतमकामः औपासनमरण्यं नीत्वा ... भूमौ स्थापयेत् VīraMi. (Saṁskāra.) 1009. 16.

अन्यतमकारणत्व (anyatamakāraṇa-tva) *n.* the state of being the cause of one of the many जन्मादीनामन्यतमकारणत्वस्य लक्षणतयोक्तौ ... लक्षणीयस्य ब्रह्मणो निरतिशयं बृहत्त्वं न सिध्येत् ŚivārkaMaDī. i. 113. 12 (*on* i. 1. 2)

अन्यतमकृत (anyatama-kṛta) *adj.* [*f.*-ā] **1** made of one of the many नाड्या शरेषीकावंशदलकरञ्जार्कपत्रान्यतमकृतया ... °स्रोतसा ... सर्वतः ... वातहरसिद्धस्नेहाभ्यक्तगात्रो बाष्पमुपहरेत् CaraS. i. 14. 43; AṣṭāSaṁ. i. 133. 12 (1. 26); **2** caused by one of the many किंचित्पाटलत्वादपूर्णता। शौर्यदानदयान्यतमकृतः परिमितो मनोविकार उत्साहः RasTa. 23. 6.

अन्यतमकोप (anyatama-kopa) *m.* anger, i.e. revolt by one of the many मन्त्रिपुरोहितसेनापतियुवराजानामन्यतमकोपोऽभ्यन्तरकोपः ArthŚā. iii. 61. 3(9.3)

अन्यतमक्रिया (anyatama-kriyā) *f.* one of the many actions उच्चारणादिष्वन्यतमक्रियाशक्तत्वं कर्मेन्द्रियसामान्यलक्षणम् YatīndraDī. 38. 7; NyāySiA. 195.29.

अन्यतमक्षेत्र (anyatama-kṣetra) *n.* one of the many regions or parts त्रिपताकौ हस्तावंसकपोलललाटानामन्यतमक्षेत्रे कृतौ अञ्जनक्रियया युक्तौ AbhinBhā. ii. 74. 12 (*on* 9. 195)

अन्यतमग (anyatama-ga) *adj.* related to one of the many (organs) आत्मत्वमन्यतमगं यदि चक्षुरादेश्चक्षुर्विनाशसमये स्मरणं न हि स्यात् ŚaṅkaDigVi. (Mā.) 10. 81.

अन्यतमगत (anyatama-gata) *adj.* related to one of the many त एते सर्व एव समाः सर्वेऽनन्ताः इत्यविशेषेण वाङ्मनःप्राणानामुपासनमुक्तम्, न अन्यतमगतो विशेष उक्तः BṛĀraUBh. 200. 14 (*on* i. 5. 20)

अन्यतमगुणवत्त्व (anyatamaguṇavat-tva) *n.* the state of possessing one of the many qualities चतुर्विंशतिगुणानामन्यतमगुणवत्त्वात्यन्ताभावानधिकरणता विवक्षिता TattvPradī. (Ci.) 178. 9.

अन्यतमग्रह (anyatama-graha) *m.* assumption of one of the many एतेषु तु पक्षेष्वन्यतमग्रहे विशेषणानि न संगच्छन्ते स्पष्टेन पथा AbhinBhā. ii. 297. 7 (*on* 16. 4)

अन्यतमग्रहण (anyatama-grahaṇa) *n.* mention of one of the many ते सर्वेऽपि समुच्चित्य विभजनेऽङ्गानि अन्यतमग्रहणे विनिगमनाविरहात् BhāṭṭCan. 9. 18 (*on* xiii. 2. 4)

अन्यतमघटिता (anyatama-ghaṭitā) *adj.* (*f.*) made of one of the many (substances) अञ्जनम् ... छायायां विशोष्य ... दृषदि पेषयित्वा ... °मेषशृंगासनसारान्यतमघटितायामञ्जनिकायां निधापयेत् AṣṭāSaṁ. i. 51. 24 (1. 8)

अन्यतमचूर्ण (anyatama-cūrṇa) *n.* floor of one of the many (grains) यवगोधूमानामन्यतमचूर्णेन मण्डलाकृतिं संश्रय्य ... ब्राह्मणाय निवेदयेत् AVPari. 12 (1).3.

अन्यतमच्छाया (anyatama-cchāyā) *f.* resemblance or style of one of the many (Paurastyas) दश च कवेरवस्था भवन्ति। ... यः प्रवृत्तवचनः पौरस्त्यानामन्यतमच्छायामभ्यस्यति स सेविता KāvyMī. 19. 22.

अन्यतमज (anyatama-ja) *adj.* obtained from one of the many (ruminant animals) °गोमहिषान्यतमजं स्नेहमुद्गरविमृदितं विगतच्छिद्रसिराग्रन्थिस्कन्धं नातिवर्तुलं मृदु दृढं कषायरक्तं सुखसंस्थाप्यौषधप्रमाणम् ... बस्तिम् AṣṭāSaṁ. i.147. 7 (1. 28)

अन्यतमजन्य (anyatama-janya) *adj.* produced from one of the many तेषां दूरत्वानामन्यतमजन्यं यद्यत् ज्ञानं तदप्रमेत्यर्थः LaCandr. 391. 36.

अन्यतमजाति (anyatama-jāti) *f.* any one of the many classes or generic properties नैतदेवम्, इहान्यतमजात्यनुपादानात् राजवन्मनुष्यजातिमात्राधिकारात्तद्वचनत्वं स्यात् TantrVā. 590. 20 (*on* ii. 3. 3)

अन्यतमज्ञान (anyatama-jñāna) *n.* **1** any one of the many cognitions असिद्धिः। सा (य?च) व्याप्तिपक्षतद्धर्माणां तज्ज्ञानानाम् अभावेन चतुर्धा इत्युदयनमतम्। ... एतेषामन्यतमज्ञानाभावादज्ञानासिद्धिः SarvaDaKau. 46. 5; **2** knowledge of one of the many वृत्तिविषयत्वं शक्तिलक्षणाकृत्तद्धितान्तसमासानामन्यतमज्ञानाधीनज्ञानविषयत्वम् LaCandr. 674. 19.

अन्यतमत्याग (anyatama-tyāga) *m.* act of abandoning one of the many एषां चान्यतमत्यागो नृशंसो गर्हितो बुधैः। आत्मत्यागे कृते चेमे मरिष्यन्ति मया विना MahāBhā. i. 145. 39.

अन्यतमत्व (anyatama-tva) *n.* **A** the state of being one of the many धर्मप्रमाणतया ... चतुर्दशविद्यास्थानेष्वपरिगणनं तदप्यवैदिकत्वे लिङ्गमन्यथा हीदमपि तदन्यतमत्वेन स्मर्येत ĀgaPrā. 10. 21; तेभ्यो व्यतिरिक्तमन्यद् (भूषणं) भूषणान्तरं

तत्स्वभावत्वेन, पूर्वोक्तानामेवान्यतमत्वेनेत्यर्थः VakroJī. 219. 21; श्रुतार्थापत्तिवेद्य एव हि वेदोऽविज्ञात इत्युच्यते। स हि ऋगादीनां नान्यतमत्वेन ज्ञायते Kāśi. iii. 185. 27 (*on* 5 (7). 78); व्यभिचार्यपेक्षया विभावानुभावानां चान्यतमत्वम् Kāvyānu. (He.) 80. 15; तज्जातित्वे सति, अगुणत्वसंख्यात्वैकत्वानामन्यतमत्वं तत् अतिरिक्तैकत्व-समवेतपरापरजात्यनङ्गीकारात् TarkSaṁ. (Ā.) 2. 18; ननु कर्तुर्हेतुविशेषत्वं नाम हेतुष्वन्यतमत्वं, सर्वकार्याननुवृत्तत्वं वा अभिप्रेत्येदमुच्यते NyāySiA. 232. 3; तेषामनुभवासंगतेः। न चान्यतमत्वमनुगतमिति शक्यते वक्तुम् RasGaṅ. 419. 3; न चान्यतमत्वमेव तथाविधमस्तीति वाच्यम्। अनेनैव प्रकारेणेतरालंकारभेदत्वस्यापि सुवचत्वात् RasGaṅ. 616. 14; न चैवमननुगमापत्त्यान्यतमत्वमेव तद्वाच्यं तथा च नोक्तदोष इति वाच्यम् VaiyāBhū. 38. 9 (*on* 7); किं चान्यतमत्वेन सर्वेषां धातूनां ते तेऽर्था धर्तव्याः VaiyāBhū. 50. 4 (*on* 11); **B** the state of being any one of the many तच्च सामान्यरूपम् ... न तु पञ्चविधमिथ्यात्वानामन्यतमत्वम् LaCandr. 47. 16.

अन्यतमत्वखण्डन (anyatamatva-khaṇḍana) *n.* negation of the state of being one of the many एतेनोपलम्भसंसर्गाभावः कारणमित्यपि निरस्तम्। तत्रापि प्रागभावादिविकल्पानामप्रतिबद्धप्रसरत्वात्, अन्यतमत्वखण्डनस्य पूर्वमेव कृतत्वात् TattvPradī. (Ci.) 278. 3.

अन्यतमत्वविशिष्ट (anyatamatva-viśiṣṭa) *adj.* qualified by the state of being one of the many तत्तद्द्रवादिव्यक्त्युपहितत्वरूपस्य तावद्व्यक्तितादात्म्यानामन्य-तमत्वविशिष्टरूपस्य वा संबन्धस्य भेदादित्यर्थः LaCandr. 317. 30.

अन्यतमत्वादि (anyatamatvādi) *adj.* the state of being one of the many etc. व्यर्थविशेषणत्वेन तेषामलिङ्गत्वात् अन्यतमत्वाद्यज्ञानेऽपि धूमज्ञानादनुमितिसत्त्वात् च TattvCin. ii (1). 543. 1; लौकिकव्यवहारोपयुक्ताभावस्य तदीयविशेषणता-संबन्धानामन्यतमत्वाद्यसाधारणरूपेण वा निवेशात् GuruCandr. i. 46. 6.

अन्यतमत्वाभाव (anyatamatvābhāva) *m.* absence of the state of being one of the many व्यापकसदृशोपपादकविषयत्वाद्धर्मस्य चैषामन्यतमत्वाभावेन तदविषयत्वात् TantrRa. 234. 18; ज्ञानस्यात्मत्वपुरुषार्थप्रतिसंबन्धित्वाभ्युपगमेऽपि तदपेक्ष्यज्ञातृनिवृत्तेः पुरुषार्थत्वमयुक्तं ज्ञानं प्रति ज्ञातुर्दुःखतद्धेतुष्वन्यतमत्वाभावात् ŚrutaPra. iB. 171. 10 (*on* i. 1. 4); ii. 121. 25 (*on* i. 4. 11); उपसंहारगतानाम् ऋगादीनां च तेषामन्यतमत्वाभावेन ऋगादिशब्दानाम् ... तेषां वेदेषु लक्षणानिरूढिप्रदर्शनापेक्षणात् UpaParā. 4. 29.

अन्यतमदारु (anyatama-dāru) *m., n.* wood of one of the many (trees) तस्याष्टौ भागाः ... अग्निमुपसमाधाय खदिरकदरधवस्यंदनान्यतमदारुभिर्गोमयैर्वा प्रज्वालयेत् AṣṭāSaṁ. i. 51. 9 (1. 8)

अन्यतमदेश (anyatama-deśa) *m.* one of the many portions त्रिविधस्या-गमस्य निःशेषतोऽन्यतमदेशावगाहालीढमवगाढम् YaśasCam. ii. 323. 25.

अन्यतमदोष (anyatama-doṣa) *m.* one of the many faults यस्त्वत्र मनोवाक्कायिकानामन्यतमदोषेणासमर्थः, तं प्रतीममन्यं परिव्राज्यप्रकारभेदमाह BālaKrī. ii. 72. 5 (*on* 3. 195 (? 205))

अन्यतमदौर्बल्य (anyatama-daurbalya) *n.* weakness of one of the many आप्तप्रणीतत्वेन तुल्यकक्ष्यत्वात् अन्यतमदौर्बल्यनिमित्तानुपलम्भाच्च न कश्चिदागमः कं चिद्बाधते NyāyMañ. i. 244. 15.

अन्यतमद्रव्य (anyatama-dravya) *n.* one of the many substances अग्निं पूजयित्वा आज्यतिलान्नानामन्यतमद्रव्येण पुरुषसूक्तेन प्रतिमन्त्रं जुहुयात् VīraMi. (Pūjā.) 138. 5.

अन्यतमद्वय (anyatama-dvaya) *n.* two among many तथाप्येते-षामसाधारणत्वमित्यन्यतमद्वयाक्षेपकत्वे सति नानैकान्तिकत्वमिति KāvPra. 98. 2 (comm. अन्यतमेषु विभावानुभावव्यभिचारिषु द्वयस्य); तत्राप्येतेषामौचित्या-दन्यतमद्वयाक्षेपकत्वमिति न व्यभिचारः Kāvyānu. (He.) 81. 4.

अन्यतमधूम (anyatama-dhūma) *m.* smoke of one of the many (trees) दद्यात् ... उपाघ्रातुम् ... भूर्जपत्रशिंशिपासर्जरसान्यतमधूममन्तरान्तरा च AṣṭāSaṁ. i. 209. 20 (2. 3)

अन्यतमनायक (anyatama-nāyaka) *m.* one of the many heroes पूर्वस्थितौ विपद्येत नायको यत्र चापरस्तिष्ठेत् (v.l. पूर्वस्थितो विपद्येत यत्र चान्यतमनायकस्तिष्ठेत्) NāṭyaŚā. 20. 62.

अन्यतमनिमित्त (anyatama-nimitta) *n.* one of the many causes अन्यतमे स्थाने अन्यतमनिमित्तं प्राप्य ManvaVi. 947. 13 (*on* 8. 119)

अन्यतमनिमित्त (anyatama-nimitta) *adj.* caused by either of the two यस्य अन्यतमनिमित्तस्य BālamBha. iii. 65. 9 (*on* 3. 20)

अन्यतमनिर्धारकत्व (anyatamanirdhāraka-tva) *n.* the state of being that which determines one of the many (deities) प्रयोगसाधारण्यस्यैव पूर्वपक्ष-हेतुत्वात् तस्य च जाठरभूततृतीयदेवतास्वन्यतमनिर्धारकत्वाभावात् ŚrutaPra. iB. 339. 11 (*on* i. 2. 25)

अन्यतमनिर्धारण (anyatama-nirdhāraṇa) *n.* ascertainment of one of the many (alternatives) तत्र अन्यतमनिर्धारणकारणाभावात् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 629. 14 (*on* iii. 3. 9); अध्यासापवादैकत्वविशेषणपक्षेष्वन्यतमनिर्धारणकारणाभावात् अनिर्धारणमिति पूर्वः पक्षः ŚrutaPra. ii. 468. 23 (*on* iii. 3. 9)

अन्यतमनिवारण (anyatama-nivāraṇa) *n.* removal, i.e. refutation of any one of the many (senses) अस्ति खलु सर्वेषां प्राणानामिदं द्रवणमिति। दुष्करं च द्वादशानामेवेन्द्रियत्वग्रहणम्। अन्यतमनिवारणस्याशक्यत्वात् TattvPrakā. 133A.4 (*on* ii. 4. 3)

अन्यतमनिवृत्ति (anyatama-nivṛtti) *f.* cessation of one of the many अस्यां च गन्धरसरूपस्पर्शशब्दाः क्वचित् सहैव उत्पद्यन्ते, सहैव च विनश्यन्ति। क्वचिद्यान्यतमानुवृत्तिः, अन्यतमनिवृत्तिश्च NyāySiA. 252. 30.

अन्यतमनिष्ठ (anyatama-niṣṭha) *adj.* existing in one of the many गोत्वादिना अभिमतव्यक्तीनामन्यतमनिष्ठतादात्म्यरूपवैशिष्ट्येनेत्यर्थः GuruCandr. i. 169. 5.

अन्यतमपक्ष (anyatama-pakṣa) *m.* **1** one of the many groups किं विचारासहत्वं नाम सदसदादिपक्षेषु अन्यतमपक्षनिवेशो वस्तुभूतो धर्मः परं विचारं न सहते VedāntKa. 297. 12 (*on* ii. 2. 31); **2** one of the many views सांख्यवैशेषि-कसुगतादिमतानामपि प्रदर्शनार्थं तेष्वन्यतमपक्षमात्रप्रतिक्षेपस्याकृतत्वात् ŚrutaPra. ii. 338. 9 (*on* ii. 2. 42)

अन्यतमपदार्थ (anyatama-padārtha) *m.* another word - meaning वाग्रूपस्य तु परस्परोपरक्तपदार्थपुञ्जस्वभावः इतरपदार्थविशेषितान्यतमपदार्थरूपो वा वाक्यार्थो विषयः NyāyMañ. ii. 97. 1.

अन्यतमपरिगृहीत (anyatama-parigṛhīta) *adj.* inclusive of or accom-panied with one of the many मुद्गसतीनवेत्राग्रपटोलनिम्बमुस्तकानामन्यतमपरिगृहीतेन यूषेण मृदुभोजनं भोजयेत् KāśyaS. 335A. 5.

अन्यतमपरिचारक (anyatama-paricāraka) *m.* one of the many servants अन्यतमपरिचारकेण मन्दमन्दमुपवीज्यमानो मुहूर्तमिव स्थित्वा ... आहारमण्डपमयासीत् (भूमिपतिः) TilaMañ. 69. 7.

अन्यतमपरिशेष (anyatama-pariśeṣa) *m., n.* omission or elimination of one of the many ईश्वरेच्छाज्ञानप्रयत्नानामन्यतमपरिशेषे मानाभावात् सर्वेषां च तथात्वे गौरवम् VaiyāBhū. 188. 8 (*on* 36)

अन्यतमपित्त (anyatama-pitta) *n.* bile of any one of the many सिंहव्याघ्र°...°गोधानामन्यतमपित्तयुक्तं सक्षौद्रं पानमेष जीवनो नामागदः AṣṭāSaṁ. i. 47. 7 (1. 8)

अन्यतमपीत (anyatama-pīta) *adj.* consumed with one of the many (liquids) सूक्ष्मरजीकृतं मातुलुङ्गदाडिमबदररससीधुसुरोष्णसलिलान्यतमपीतम् ... °शुक्राग्निसादानपनयति AṣṭāSaṁ. ii. 91. 16 (4. 16)

अन्यतमप्रकारवत् (anyatamaprakāra-va(n)t) *adj.* having one of the many kinds यो ह्यर्थः प्रमाणसाध्यः स संभावितप्रकारेष्वन्यतमप्रकारवानुपलब्धः NyāySu. (Ja.) 438A. 13 (*on* ii. 3. 14)

अन्यतमप्रकोप (anyatama-prakopa) *m.* tumult or wrath of one of the many पुरोहितामात्यकुमारकुल्याः सेनाभिगोप्तार इमे प्रधानाः। एषां हि सन्तोऽन्यतम-प्रकोपमन्तःप्रकोपं समुपादिशन्ति NītiSā. 16. 20.

अन्यतमप्रदेश (anyatama-pradeśa) *m.* one, i.e. a particular region (राजा) विरामावसरं प्रतिपालयन्नेकान्तेऽन्यतमप्रदेशे ... आस्थानगोष्ठीं बबन्ध NalaCam. 5. 49 (8)

अन्यतमप्रधान (anyatama-pradhāna) *n.* one of the many chief or principal acts स्नानादि प्रधानपञ्चकस्य क्रमः ...। तेनान्यतमप्रधानाकरणेऽपि ... वैगुण्यात्फलानुत्पत्तिरपास्ता LalitāSaBh. 202. 31 (*on* 240)

अन्यतमप्रमाण (anyatama-pramāṇa) *n.* one of the many means of knowledge तत्र श्रुत्यादीनामन्यतमप्रमाणस्यादर्शनात् TattvPradī. (Ci.). 50. 2.

अन्यतमप्रयोग (anyatama-prayoga) *m.* dramatic representation or performance of one of the many postures मुष्टिप्रभवत्वात्खटकस्य मुष्टिकस्वस्तिक-व्यपदेशो मुष्टिखरकपित्थखटकानामन्यतमप्रयोगानुज्ञानार्थम् AbhinBhā. ii. 78. 12 (*on* 9. 206)

अन्यतमप्राधान्य (anyatama-prādhānya) *n.* primary nature or chief qualificandness of one of the many (constituents) अन्यतमप्राधान्यसंभवे अन्वर्थसंज्ञाविज्ञानात् पूर्वपदार्थप्राधान्य एवाव्ययीभावसंज्ञा भवति Pradī. ii. 360A. 26 (*on* ii. 1. 6)

अन्यतमप्राशन (anyatama-prāśana) *n.* act of consuming one of the many (animals) अभिचारशीलं वा सिद्धव्यञ्जनो गोधाकूर्मकर्कटकूटानां लक्षण्यानामन्य-

तमप्राशनेन मनोरथानवाप्स्यसीति ग्राहयेत् ArthŚā. ii. 188. 2 (5. 1) (*but* comm. अन्यतमस्य श्मशानाग्निहुतावशिष्टस्य)

अन्यतमफलेच्छामात्र (anyatamaphalecchā-mātra) *n.* mere desire for one of the many fruits or results फलेच्छायाः कारणत्वादन्यतमफलेच्छामात्रेणैव प्रवृत्तौ जातायाम् ... न किंचिद्बाधकम् BhaṭṭDī. ii. 130. 20 (*on* iv. 3. 9)

अन्यतमबाध (anyatama-bādha) *m.* act of rejecting either of the two (options) संभ(भा?)वितसमुच्चयेन विकल्पो युक्तः पक्षे अन्यतमबाधप्रसङ्गात् BrahmSūBh. (Bhā.) 163. 8 (*on* iii. 2. 7)

अन्यतमबाधा (anyatama-bādhā) *f.* exclusion of one of the many (goals) अप्रस्तुतप्रशंसा ... धर्मार्थकामानां प्रायोऽन्यतमबाधया। स्वाभिप्रायप्रसिद्ध्या च जायमानेह दृश्यते SaraKaṇṭhā. 470. 16.

अन्यतमबाहुल्यनिमित्त (anyatamabāhulya-nimitta) *adj.* caused by the abundance of one of the many (aspects) त्रिवृत्कृतत्वेऽपि विशेषसंज्ञालाभो दृष्टः - पृथिवीयमिमा आपोऽयमग्निरित्यन्यतमबाहुल्यनिमित्तः ChāndoUBh. 289. 5 (*on* v. 8. 2)

अन्यतमभक्षण (anyatama-bhakṣaṇa) *n.* act of eating one of the many (prohibited foods) भक्ष्यादन्यतमभक्षणे तु संवत्सरस्यैकमपीत्युक्तत्वात्कृच्छ्रं ब्राह्मणेन कर्तव्यमेव ManvaVi. 673. 2 (*on* 5. 127)

अन्यतमभाववत् (anyatamabhāva-vat) *adv.* like the state or condition being one of the many (seers) सप्तर्षीणामेकैकस्य सप्तस्वन्यतमभाववन्मनुष्याणां दानवविशेषस्य च पञ्चस्वन्यतमत्वाभावेन संख्यान्वयप्रतीत्यनुपपत्तेः समाससामर्थ्याभावः ŚrutaPra. ii. 121. 25 (*on* i. 4. 11)

अन्यतमभाषानिबद्ध (anyatamabhāṣā-nibaddha) *adj.* (used as noun) (literary work) composed in one language अन्यतमभाषानिबद्धं भाषान्तरेण परिवर्त्यत इति नटनेपथ्यम् KāvyMī. 66. 25.

अन्यतमभृत्य (anyatama-bhṛtya) *m.* one of the many servants पुरस्तादवस्थितस्य प्रेयसोऽन्यतमभृत्यस्य प्रतिस्कन्धं समर्पिताङ्गभारः TilaMañ. 178. 13.

अन्यतमभोजिनी (anyatama-bhojinī) *adj. (f.)* (used as noun) (one) taking food in one of the many (utensils etc.) दर्भसंस्तरशायिनीं करतलशरावपर्णान्यतमभोजिनीं हविष्यं त्र्यहं च भर्तुः संरक्षेत् (वैद्यः) SuśruS. iii. 2.25.

अन्यतममध्य (anyatama-madhya) *m., n.* [Loc.] among many (meanings) किं चान्यतमत्वेन सर्वेषां धातूनां ते तेऽर्थाः धर्तव्याः ...। अन्यतममध्ये विकल्पस्यापि धृतत्वात्। कृपू सामर्थ्ये इत्यस्य विकल्पयतीति प्रयोगादर्शनाद्विकल्पार्थत्वात् VaiyāBhū. 50. 6 (*on* 11)

अन्यतममय (anyatama-maya) *adj.* consisting, i.e. made of one of the many (materials) भिक्षार्थं यतेः पात्राणि मृत्तिकावंशकाष्ठसंजीवनीनामन्यतममयानि भवन्ति न तु तैजसानि VīraMi. 836. 18 (*on* 3. 60)

अन्यतममात्र (anyatama-mātra) *n.* mere one of the many (causes) ननु कोऽयं विशेषः, यदि कारणानामन्यतममात्रम्, तदयुक्तम्, दिक्कालयोर्व्यभिचारात् NyāyKu. 100. 19.

अन्यतममात्री (anyatama-mātrī) *adj. (f.)* of the length of one of the many (measures) प्रथमं चक्रं द्वौ सार्धौ मध्यमं त्रिभागोनास्त्रय उत्तममिति। तेषामन्यतममात्रीं रज्जुमुभयतःपाशां कृत्वा ... परिमण्डलं परिलिखति BaudhŚS. ii. 415. 15.

अन्यतममाषबीज (anyatama-māṣabīja) *n.* *māṣa*-grain (in weight) of one of the many लक्षणाध्यक्षः चतुर्भागताम्रं रूप्यरूपं तीक्ष्णत्रपुसीसाञ्जनानामन्यतममाषबीजयुक्तं कारयेत् पणम् ArthŚā. i. 205. 6 (2. 12)

अन्यतममुख (anyatama-mukha) *n.* [Inst.] through one of the many (aspects) शास्त्रे चोत्तरत्रस्वरूपप्रमाणसाधनफलान्यतममुखेन प्रत्यधिकरणं विचारः क्रियते ŚivārkaMaDī. i. 22. 19 (*on* i. 1. 1)

अन्यतमयोग (anyatama-yoga) *m.* **1**[Abl.] by one of the many means धर्म्मक्रमविक्रमाणामन्यतमयो[गा]दवाप्य ... व्यासगीताश्चात्र श्लोका भवन्ति EI. iii. 132. 19; iv. 144. 11; xii. 5. 9; xiv. 362. 22; xviii. 310. 23; **2** possession of one of the many मिथ्याज्ञानत्व° ... °जात्यालिङ्गितव्यक्तीनां मध्येऽन्यतमव्यक्त्या विना यदनादिकालस्यावर्तनमन्यतमयोगनियम इति यावत् VedāntKa. 11. 5 (*on* i. 1. 1)

अन्यतमरस (anyatama-rasa) *m.* extract or paste of any one of the many शिरोभ्यङ्गप्रयुक्ते वेदना ग्रन्थिजन्म केशच्यवनं च। तत्र ... गोमयमालतीमूषिककर्ण्यन्यतमकल्को (v. l. °रसो Varanasi Ed.) रसो वागारधूमो वा AṣṭāSaṁ. i. 48. 15 (1. 8)

अन्यतमरूप (anyatama-rūpa) *n.* **A** either of the two forms द्विरूपस्य वस्तुनोऽन्यतम(र)रूपोपादानं द्वन्द्वविच्छित्तिः KāvyMī. 71. 25; **B** different form (वृत्तीनां बहुरूपताम्) वहन्तीनां यत्र यत्प्राधान्येनान्यतमरूपावभासनं तत्प्रदर्शयितुमुत्तरो ग्रन्थः AbhinBhā. iii. 91. 7 (*on* 20. 26); **C** one of the many forms एतच्चैव न जानीम इति। विध्यधिकारपरिभाषारूपसंभवाद् अन्यतमरूपनिश्चयाभावात् Pradī. iv. 294B. 16 (*on* v. 1. 119)

अन्यतमरूपसौन्दर्याद्यपेक्ष (anyatamarūpasaundaryādy-apekṣa) *adj.* depending upon the beauty, form and other (qualities) किं पुनः शुल्कस्य परिमाणम्। एषामन्यतमरूपसौन्दर्याद्यपेक्षं सौभाग्यापेक्षं च ManuBh. ii. 224. 17 (*on* 8. 369)

अन्यतमरेखाद्वय (anyatama-rekhādvaya) *n.* one pair of lines अन्यतमरेखाद्वयग्रहण आदिमध्ये मध्यान्त्य आद्यन्त्ये वा रेखे ग्राह्ये SetuBa. 88. 25.

अन्यतमरोगवत् (anyatamaroga-va(n)t) *adj.* possessing, i.e. suffering from one of the diseases पापरोगी 'उन्मादस्त्वग्दोषो राजयक्ष्मा श्वासो मधुमेहो भगंदरो महोदरमश्मरीत्यष्टौ पापरोगाः' इति देवलोक्तपापरोगेष्वन्यतमरोगवान् SmṛtiCan. v. 183. 15.

अन्यतमलक्षणयोग (anyatamalakṣaṇa-yoga) *m.* connection with one of the many characteristics प्रतीयमानेषु षण्णां लक्षणानां मध्ये अन्यतमलक्षणयोगोऽस्त्येव Upask. 17. 11 (*on* i. 1. 4)

अन्यतमलिङ्ग (anyatama-liṅga) *n.* one of the three grammatical genders एकत्वे जात्यपेक्षं लिङ्गमर्थप्राप्तं त्वपेक्षम्। तस्मादेकवचनान्तेनान्यतमलिङ्गयुक्तेन विग्रहो भवति ṬupṬ. 148. 16 (*on* vi. 7. 14)

अन्यतमलिङ्गधर्म (anyatama-liṅgadharma) *m.* one of the many distinguishing features (of the probans) अन्यतमलिङ्गधर्मानुविधानेन प्रवर्तमाना अहेतवः सन्तो हेतुवदाभासन्त इति हेत्वाभासाः NyāyVār. 20. 16 (*on* i. 1. 1); सामान्यम् अन्यतमलिङ्गधर्मानुविधानं वा यद्वा तत्साधनस्य लिङ्गस्य त्रैविध्यम् तत्रैकतमधर्मानुविधानम् ... विवक्षितम् NyāyVār. 165. 11 (*on* i. 2. 45); पञ्चसु चतुर्षु वा लिङ्गरूपेष्वन्यतमलिङ्गधर्ममेकं वा द्वयं वा त्रयं वा अनुविदधानाः ... हेत्वाभासाः TātpaṬ. (Vā.) 64. 27 (*on* i. 1. 1); न हि विक्षेपस्यान्यतमलिङ्गधर्मानुविधानं नापि प्रकृतसाध्यसिद्धये प्रयोगो येन हेत्वाभासः स्यात् TātpaṬ. (Vā.) 720. 22 (*on* v. 2. 19)

अन्यतमवध (anyatama-vadha) *m.* slaughter of one of the many (animals) मार्जारादीनामन्यतमवधे त्रिरात्रं क्षीरं पिबेत् Aparā. 1130. 13 (*on* 3. 271); गर्दभच्छागमेषाणामन्यतमवधे वृषोऽनड्वान् देयः Aparā. 1131. 27 (*on* 3. 272)

अन्यतमवर्ण (anyatama-varṇa) *adj.* having one of the many colours यत्र वा तत्र देशेष्वसितहरितनीलपीतरक्तारुणानामन्यतमवर्णानि कृष्णपर्यन्तानि मण्डलानि प्रादुर्भवन्ति Hastyāyur. 70. 5 (1. 9)

अन्यतमवाचिन् (anyatama-vācin) *adj.* expressive of one of the many (senses) न हि तन्तुष्वन्योन्यगुणप्रधानभावोऽस्तीति न तत्रान्यतमवाचिशब्देन समुदाय उच्यते ŚrutaPra. iB. 77. 28 (*on* i. 1. 1)

अन्यतमवासिन् (anyatama-vāsin) *adj.* living in one of the many (places) ब्रह्महणो(न?)वनकुटीग्रामसीमशून्यगोव्रजवृक्षमूलानामन्य(तम)वासिनो वापितशिरसः AvantiKa. 231. 6.

अन्यतमविकल (anyatama-vikala) *adj.* devoid of, i.e. deficient in one of the many (characteristics) सद्धेतूक्तचतुःपञ्चरूपेषु अन्यतमविकलाः कैश्चिद्रूपैरन्विता हेत्वाभासः SarvaDaKau. 76. 14.

अन्यतमविशेषण (anyatama-viśeṣaṇa) *n.* one of the many attributes उक्तेष्वन्यतमविशेषणमन्ततो गत्वाप्यवर्जनीयमिति भावः ŚrutaPra. iA. 114. 30 (*on* i. 1. 1)

अन्यतमविशेषाभाव (anyatamaviśeṣābhāva) *m.* absence of any one of the many particularities अन्यतमविशेषाभावे तु न तत्त्वमिति भावः BālamBha. iii. 81. 10 (*on* 3. 30)

अन्यतमविषय (anyatama-viṣaya) *adj.* [*f.*-ā] **1** having one of the many objects संभवतु कामं प्रियासुखप्रसवाद्यधिगतचरमेवानेकं तथापि तत्रैवान्यतमविषया शक्तिरप्यध्यवसीयते NyāyMa. 164. 4; **2** referring to one of the many aspects एकैकेन सह णिलोपस्य विचारात् इयङादीनाम् अन्यतमविषयोऽपि णिलोपस्यावकाश उपन्यस्यते Pradī. v. 313A. 6 (*on* vi. 4. 48)

अन्यतमविषय (anyatama-viṣaya) *m.* **1** having one of the many objects यस्य कर्तुरनेको विषयः तस्यान्यतमविषयावसाये विषयान्तरसिद्धौ करणान्तरापेक्षित्वं दृष्टम् NyāyVār. 393. 3 (*on* iii. 1. 55)

अन्यतमविषयक (anyatamaviṣaya-ka) *adj.* referring to one of the many items अष्टादशविधविषयाणामन्यतमविषयको विवादो व्यवहार इति याज्ञवल्क्यादिवचनानां आर्थिकोऽर्थः प्रत्येतव्यः SmṛtiCan. iii. 3. 1.

अन्यतमवृत्ति (anyatama-vṛtti) *f.* one of the many, i.e. three modes of pronunciation (based on time) द्रुतमध्यविलम्बितासु ... ह्रस्वाकारस्यापि भेदे भिन्नकालत्वे चान्यतमवृत्तौ तपरकरणेऽन्यतमवृत्तावतो भिस ऐसोऽनापत्तेः VaiyāSiMañ. 233. 3.

अन्यतमवृद्धि (anyatama-vṛddhi) *f.* supervention of one of the many (i.e. four principal goals of human life) धर्मादीनां परस्परविरोधं चिन्तयेत्। अन्यतमवृद्धौ सर्वोत्थितिर्जयेत् ManuBh. ii. 44. 1 (*on* 7. 151)

अन्यतमवेदशाखा (anyatama-vedaśākhā) *f.* any one of the many schools of the Vedas न च छान्दोग्यब्राह्मणवत् स एव शाखिनो धारका इति शक्यं वक्तुम्। अन्यतमवेदशाखानन्तर्गतत्वात् BālaKrī. i. 18. 28 (*on* 1. 7)

अन्यतमवेदाङ्ग (anyatamavedāṅga) *n.* subsidiary prescribed by one of the many Vedas यज्ञेऽन्यतमवेदाङ्गे भ्रष्टे नैमित्तिकं श्रुतम् TantrVā. 979. 18 (*on* iii. 4. 13)

अन्यतमवैकल्य (anyatama-vaikalya) *n.* deficiency, i.e. absence of one of the many (items) यदा तु क्रियासंबन्धमन्तरेणोपायपरिज्ञानसामर्थ्यमात्रोपादानेऽन्यतमवैकल्यात् पाचकशब्दः प्रवर्तते तदोपचारतोऽपाक्षीत् पाचकः पक्ष्यति पाचक इति NyāyVār. 200. 12 (*on* ii. 1. 16); यथैव हि सास्नापुच्छकर्णशृङ्गादिसंस्थानविशेषाभिव्यङ्ग्यं गोत्वं तेषामन्यतमवैकल्येऽपि शेषैरभिव्यज्यते NyāyKu. 26. 9; अपौष्कल्यं च क्वचित्कारणानामन्यतमवैकल्यात् क्वचिच्छक्तिवैकल्यादिति भिद्यते NyāyKu. 171. 8; अस्य हि याजनाध्यापनप्रतिग्रहादीनामन्यतमवैकल्येऽपि ... ब्राह्मणव्यवहारस्यानुपप्लवान्न समुच्चितस्य लक्षणत्वम् CaturCin. iii (1). 344. 5.

अन्यतमव्यक्ति (anyatama-vyakti) *f.* one of the many individuals मिथ्याज्ञानत्वतत्संस्कारत्वजात्यालिङ्गितव्यक्तीनां मध्ये अन्यतमव्यक्त्या विना यदनादिकालस्यावर्तनमन्यतमयोगनियमः VedāntKa. 11. 4 (*on* i. 1. 1)

अन्यतमव्यतिरेक (anyatama-vyatireka) *m.* absence of one of the many कारणेषु च अन्यतमव्यतिरेकस्यापि कार्यानुत्पत्तिं प्रति प्रयोजकत्वात् NyāyKuA. ii (2). 38. 8; सत्त्वस्य सत्त्वे सत्युत्पत्तिमत्त्वस्य वा हेतुत्वे एषामन्यतमव्यतिरेक उपाधिरिति न पूर्वसाधनव्यतिरेकः TattvCin. ii (2). 74. 17.

अन्यतमव्यपगम (anyatama-vyapagama) *m.* absence of one of the many (syntactico-semantic relations) अनेककारकसंदर्भसंनिधाने कार्यमात्मानं लभते तेषामन्यतमव्यपगमेऽपि न लभते NyāyMañ. i. 383. 12.

अन्यतमव्यवच्छेदार्थ (anyatamavyavacchedārtha) *adj.* meant for the exclusion of the word *anyatama* अन्यतरग्रहणमन्यतमव्यवच्छेदार्थम् GaṇRa. 1. 21 (49)

अन्यतमव्यवहार (anyatama-vyavahāra) *m.* use of one of the many अन्यतमव्यवहारेणैव तत्प्रयोजनसिद्धेर्न सह व्यवहरन्ति NyāySu. (Ja.) 168B. 7 (*on* i. 2. 6)

अन्यतमव्यूह (anyatama-vyūha) *m.* one aggregate सुवर्णजातीयाः खल्ववयवाः अन्यतमव्यूहपरित्यागेनान्यतमं व्यूहमापद्यमाना रुचक इति ... परिणमन्ते TātpaṬ. (Vā.) 464. 5 (*on* ii. 2. 40)

अन्यतमशक्तिविनाशक (anyatamaśakti-vināśaka) *adj.* destroying one of the many powers कानिचित् प्रायश्चित्तानि शक्तित्रयविनाशकानि, कानिचिदन्यतमशक्तिविनाशकानि ŚrutaPra. ii. 560. 5 (*on* iii. 4. 43)

अन्यतमशब्द (anyatama-śabda) *m.* **1** the word *anyatama* अन्यतमशब्दो बहुष्वनिर्धारितविशेषमेकमाह न तु साधकतमम् TātpaṬ. (Vā.) 30. 9 (*on* i. 1.1); अन्यतमशब्दस्य बहुष्वेकविषयत्वेन अनुगतार्थाभावे द्रव्यादिषु क्वचिदप्यपर्यवसानात् TarkSaṁ. (Ā.) 12. 25; **2** another word न द्वितीयः। गोगवयचन्द्रमुखादिशब्दद्वन्द्वानामवयवप्रसादादिसाम्येऽप्यन्योन्यस्यान्यतमशब्दार्थानभिधायकत्वात् SāhiDa. 51. 2.

अन्यतमसंख्या (anyatama-saṅkhyā) *f.* one of the many numbers पुरुषाणां तु परार्द्धादिसंख्यासु मध्ये अन्यतमसंख्ययेयन्त एवेति संख्याभेदवत्त्वं द्रव्यत्वात् VedāntKa. 305. 16 (*on* ii. 2. 41)

अन्यतमसत्ता (anyatama-sattā) *f.* existence, i.e. availability of one of the many (wives) अनेकभार्याभिः सहैवाधानादिकं कर्म ... उतान्यतमसत्तयापि निर्वाहः BālamBha. i. 267. 15 (*on* 1. 89)

अन्यतमसत्त्वपद (anyatamasattva-pada) *n.* resort of valour of one of the many (beings) द्विजदेवगन्धर्वयक्षमहीक्षितामन्यतमसत्त्वपद, ... द्विरद ... मात्राशतं तिष्ठ तिष्ठ YaśasCam. i. 484. 4.

अन्यतमसद्भाव (anyatama-sadbhāva) *m.* presence of one of the many (associates) संशयहेतूनां समानधर्मादीनामन्यतमसद्भावमात्रात् संशयापादनेन प्रत्यवस्थानं संशयसमः यथा अनित्यः शब्दः TārkiRa. 281. 2; एकोपाधिपरिगृहीतानां तेषामभावानामन्यतमसद्भावे यदि कार्यं जायते, ततो भवेदपि तस्य कारणता NyāyKu. 166. 16.

अन्यतमसमागम (anyatama-samāgama) *m.* association with, i.e. enjoying of one of the many (objects of enjoyment) त्वया मद्यमांसमहिलासु मध्येऽन्यतमसमागमः कर्तव्यः YaśasCam. ii. 327. 27.

अन्यतमसंबन्ध (anyatama-sambandha) *adj.* related to one of the many (people) एषां मध्येऽन्यतमसंबन्धान्नमज्ञानतो भुक्त्वा त्र्यहमुपवासः ManvaMu. 185. 27 (*on* 4. 222)

अन्यतमसंबन्ध (anyatama-sambandha) *m.* one of the many relations स्वभिन्नद्रव्यव्यक्तिवृत्तितादात्म्यानामन्यतमसंबन्धेन सद्रूपविशिष्टम् GuruCandr. i. 174. 15; व्यापकतायां प्रतियोग्यधिकरणव्यावृत्तविशेषणताविशेषाणामन्यतमसंबन्धेन कार्यवन्निष्ठत्वं निवेश्यम् GuruCandr. ii. 23. 20; ये संयोगादयस्तेषामन्यतमसंबन्धेन गुण्यादिविशेषणिका या धीः LaCandr. 59. 8.

अन्यतमसंबन्धिन् (anyatama-sambandhin) *adj.* belonging to one of the many (elephants) °वैष्णवाश्विभगसूर्यदेवतेषु करिषु अन्यतमसंबन्धिलक्षणोपेत ... हे हे हल ... तिष्ठ तिष्ठ YaśasCam. i. 487. 6.

अन्यतमसिद्धायतनमण्डप (anyatama-siddhāyatanamaṇḍapa) *m., n.* one of the many pendals of temples of the Siddhas चैत्यायतनानि स्थानस्थानेषु नमस्यन्ती ... अन्यतमसिद्धायतनमण्डपेन चिरसंजातकालत्रितयगोचरज्ञानलाभम् ... एकं महर्षिमद्राक्षीत् TilaMañ. 406. 5.

अन्यतमसोपान (anyatama-sopāna) *n.* one of the many staircases कुसुमानि ... निक्षिप्य सलिलक्षालितेऽन्यतमसोपाने कृतस्नाना ... जपन्ती पवित्राणि गायत्रीपदानि तावदास्त TilaMañ. 257. 10.

अन्यतमहरण (anyatama-haraṇa) *n.* act of taking away one of the many (items) पुरुषस्त्रीक्षेत्रगृहाणामन्यतमहरणे ... चान्द्रायणं प्रायश्चित्तम् ManvaMu. 483. 18 (*on* 11. 163)

अन्यतमहेतु (anyatama-hetu) *m.* one of the many probans विपक्षाद्व्यावृत्तिर्यस्य नास्ति स सव्यभिचार इत्यन्यतमहेतुरूपरहितत्वमनैकान्तिकलक्षणमिह विवक्षितम् NyāyMañ. ii. 155. 16.

अन्यतमांश (anyatamāṁśa) *m.* one of the many parts or aspects भोक्तृभोग्यनियन्तृष्वन्यतमांशे कृत्स्नपरिसमाप्तेः इतरांशद्वयासंभव इति पूर्वपक्षम् ŚrutaPra. ii. 271. 7 (*on* ii. 1. 31)

अन्यतमाक्षेप (anyatamākṣepa) *m.* censure of another (Brahmin) ब्राह्मणादीनामेकतमेनान्यतमाक्षेपे दण्डः DaṇḍaVi. 205. 1.

अन्यतमाग्रहण (anyatamāgrahaṇa) *n.* non-mention of one of the many समनियतत्वेनान्यतमाग्रहणे बाधकाभावेन श्वासविवारयोस्त्यागेऽपि न न्यूनता LaŚabdeŚe. i. 125. 3.

अन्यतमाङ्ग (anyatamāṅga) *n.* **1** one of the many bodily limbs or parts लोके हस्तपादाद्यन्यतमाङ्गगतेन दुःखेन अङ्गिनो देवदत्तस्य दुःखित्वम् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 481. 1 (*on* ii. 3. 45); **2** one of the many factors of syllogism नापि सत्प्रतिपक्षत्वम्। ... एकस्यान्यतमाङ्गवैकल्यचिन्तायामस्य वैकल्ये तस्यैव वाच्यत्वात् NyāyKuA. i. 105. 4; **3** any one of the many parts अन्यतमाङ्गानङ्गीकारे को दोषः TārkiRa. 188. 3.

अन्यतमात्मक (anyatamātma-ka) *adj.* of the nature of one of the many (substances) न हि श्रोत्रस्याकाशदिगहंकाराणामन्यतमात्मकस्य शब्दस्य च निष्क्रियतया तयोः संभवति संयोगः NyāyRaMā. 59. 6; मनस्तु पृथिव्यादीनामेवान्यतमात्मकम् ŚāstrDī. 36. 17 (*on* i. 1. 4)

अन्यतमात्मन् (anyatamātman) *adj.* (used as noun) (that) which is of the nature of one of the many पञ्चमस्तु चिन्त्यते, किमेतेष्वन्यतमात्मा तस्य विषयः तदन्यो वेति ĀtmaTaVi. 563. 10; KhaṇḍanKhā. 1177. 24.

अन्यतमाध्वर्युशाखा (anyatamādhvaryuśākhā) *f.* one of the many branches of the Yajurveda वाक्येन ... वैकल्पिकेष्वात्मतुष्टिरित्यन्यतमाध्वर्युशाखां तत्कल्पं वा स्वेच्छया परिजिघृक्षताम् BālamBha. i. 255. 25 (*on* 1. 89)

अन्यतमानयन (anyatamānayana) *n.* determination of one of the many sides भुजकोटिकर्णानामन्यतमाभ्यामन्यतमानयनाय करणसूत्रं वृत्तद्वयम् Līlā. 133(1)

अन्यतमानाश्रयण (anyatamānāśrayaṇa) *n.* absence of resorting to any one of the many प्रयोजनाभावात् तन्त्रावृत्त्येकशेषाणामन्यतमानाश्रयणम् Pradī. v. 2A. 11 (*on* vi. 1. 1)

अन्यतमानिर्धारण (anyatamānirdhāraṇa) *n.* non-ascertainment of any one of the many (meanings) चतुर्ष्वर्थेष्वन्यतमानिर्धारणेऽपि सर्वथा कस्मिंश्चिदर्थे प्रमाणमेवेदमिति सामान्यतः प्रामाण्यनिश्चयस्यानपोद्यत्वात् ŚrutaPra. iB. 339. 15 (*on* i. 2. 25)

अन्यतमानिर्वाह्य (anyatamānirvāhya) *adj.* (used as noun) (that) which is one of the many unexplorable articles शस्त्रवर्मकवचलोहरथरत्नधान्यपशूना-

मन्यतमानिर्वाह्यं निर्वाहयतो यथावघुषितो दण्डः पण्यनाशश्च ArthŚā. i. 273. 6 (2. 21)

अन्यतमानुद्भावन (anyatamānudbhāvana) *n.* non-raising of any one of the many (clinchers) अनेकनिग्रहस्थानसंनिपातेऽन्यतममुद्भावयतोऽन्यतमानुद्भावनेऽपि न दोषत्वम् NyāyPari. 210. 4.

अन्यतमानुपलम्भ (anyatamānupalambha) *m.* absence of congnition of any one of the many (parts) वस्तुस्वभावादिति चेत्, न। अन्यतमानुपलम्भेऽनुपलम्भप्रसङ्गात् Kāśi. ii. 100. 28 (*on* 5 (3). 20)

अन्यतमानुपान (anyatamānupāna) *adj.* having one of the many as after draught ते दाडिमाम्बुक्षीररससलिलसुरासवान्यतमानुपाना वज्राभिधाना वज्रमिव ... रोगान् दारयन्ति AṣṭāSaṁ. ii. 103. 5 (4. 18)

अन्यतमानुवृत्ति (anyatamānuvṛtti) *f.* continuance of one of the many (items) जातिगुणादिष्वन्यतमानुवृत्तिविशिष्टग्रहणमपि सविकल्पकमिति सिद्धम् ŚrutaPra. iA. 120. 24 (*on* i. 1. 1); अस्यां च गन्धरसरूपस्पर्शशब्दाः क्वचित् सहैव उत्पद्यन्ते, सहैव च विनश्यन्ति। क्वचिद्यान्यतमानुवृत्तिः अन्यतमनिवृत्तिश्च NyāySiA. 252.29.

अन्यतमानुष्ठान (anyatamānuṣṭhāna) *n.* performance of one of the many (i.e. five sacrifices) पञ्चानामन्यतमानुष्ठाने इतरेषामननुष्ठानाद्यदि नाम प्रत्यवेयात्र तु कृतमकृतं भवति ManuBh. i. 238. 3 (*on* 3. 60)

अन्यतमानेकत्व (anyatamānekatva) *n.* manifoldness or variety of one of the many (items) विषयाश्रयसमानाधिकरणादीनां संबन्धिनामन्यतमानेकत्वप्रयुक्तमेकस्य वस्तुनोऽनेकप्रकारत्वम् RasGaṅ. 361. 16.

अन्यतमान्तरसिद्धि (anyatamāntara-siddhi) *f.* establishment of yet another one एषु श्रुतिस्मृतिवचनेषु ... धारणव्यापनादिष्वन्यतमोक्तावप्यन्यतमान्तरसिद्धिरनुसंधेया ŚrutaPra. ii. 152. 7 (*on* i. 4. 22)

अन्यतमान्यतम (anyatamānyatama) *adj.* one or another (of many or more than two), DHBS.

अन्यतमान्वय (anyatamānvaya) *adj.* (used as noun) (that) which is related to one of the many (metals) त्रप्वादीनां तु लोहानां षण्णामन्यतमान्वयम्। ज्ञेयं स्वगन्धतः SuśruS. iv. 13. 5.

अन्यतमान्वय (anyatamānvaya) *m.* one of the many syntactic relations अन्यतमान्वयाभ्युपगमे तु तदन्वयोक्तखण्डनमेव निग्रहः TārkiRa. 339. 2.

अन्यतमापाय (anyatamāpāya) *m.* absence or loss of any one of the many (causes) अर्थवति च प्रमाणे प्रमाता प्रमेयं प्रमितिरित्यर्थवन्ति भवन्ति। कस्मात्। अन्यतमापायेऽर्थस्यानुपपत्तेः NyāyBh. 1. 13 (*on* i. 1. 1); न हि क्षितिजलबीजानामन्यतमापायेऽप्यङ्कुरो जायमानो दृश्यते Kāśi. iii. 162. 24 (*on* 5 (7). 3); उत्पत्तिव्यवस्थापकाः पुनरेते भवन्ति तेषामन्यतमापायेऽपि प्रत्यक्षानुपपत्तेः NyāyVārPari. 504. 7; सामग्र्यधीना क्रियासिद्धिर्नो खलु कर्त्रादीनाम् अन्यतमापाये अपि क्रिया निष्पद्यते PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. i. 4. 42 (557. 13)

अन्यतमापेक्ष (anyatamāpekṣa) *adj.* dependent on one of the many (individuals) शक्तिसिद्धिः समूहेऽपि नैवं व्यक्तेः कथंचन। तासामन्यतमापेक्षं तच्चेत् शक्तं न केवलम् PramāVār. 1. 106.

अन्यतमाप्रतीति (anyatamāpratīti) *f.* absence of cognition of any one of the many (factors) इयं च व्याप्तिपक्षधर्मतास्वरूपाणामन्यतमाप्रतीत्या भवन्ती यथासंख्यमन्यथासिद्धिराश्रयासिद्धिः स्वरूपासिद्धिरित्याख्यायते NyāyKuA. i. 187. 2.

अन्यतमाभाव (anyatamābhāva) *m.* absence of any one of the many (factors) प्रमाणं लिखितं भुक्तिः साक्षिणश्चेति कीर्तितम्। एषामन्यतमाभावे दिव्यान्यतममुच्यते YājñaSm. 2. 22; SmṛtiCan. iii. 222. 8; भेदतत्प्रतियोगितदाश्रयाणां सर्वेषामभावाद्वा अन्यतमाभावाद्वा ŚatDū. 212. 16; अदृष्टप्रमाणस्यावसराभावादेषां अन्यतमाभाव इत्यत्र दृष्टप्रमाणस्याभावनिर्णये सति एवं दिव्यं प्रमाणीकर्तव्यम् Subodhi. 11. 26 (*on* 2. 22); अनिष्टाननुबन्धित्वज्ञानानामन्यतमाभावे चिकीर्षाजननात्सर्वेषां तज्जनकत्वम् BhāṭṭCin. i. 67. 23 (*on* i. 1. 4); एकफलसाधनत्वावगमादन्यतमाभावेऽपि फलोत्पत्तिरेव न भवति LalitāSaBh. 207. 6 (*on* 251); अत्र त्रयाणां समुच्चये सत्पात्रताम्, अन्यतमाभावे तारतम्यं त्रयाणामप्यभावे पात्रत्वाभावः LalitāSaBh. 216. 24 (*on* 278)

अन्यतमाभावलक्षण (anyatamābhāva-lakṣaṇa) *adj.* characterized by the absence of any one of the many (impediments) प्रतिबन्धः ... अन्यतमाभावलक्षणः, नैवमपि NyāyKu. 172. 8.

अन्यतमाभिधान (anyatamābhidhāna) *n.* **1** expression of any one of the many अन्यतमाभिधाननियमं निराकृत्य अनियमाभिधानं सिद्धान्तमाह TātpaṬ. (Vā.) 477. 13 (*on* ii. 2. 65); **2** denotation of one of the many घटवत् घट इवेत्यादीनामभिन्नार्थत्वात् व्याप्त्युपन्यासानन्तरमेतेष्वन्यतमाभिधाने न दोषः NyāyPari. 322. 9; किं प्रयोजनविषयसंबन्धानाम् ... पृथग्वक्तव्यत्वाभावः, किं वा अन्यतमाभिधानेन इतरयोरर्थसिद्धत्वात् VivaPraSaṁ. 226. 6.

अन्यतमाभिप्राय (anyatamābhiprāya) *m.* [Inst.] with the intention of (conveying) one of the many (senses) ब्रह्मशब्दस्तावज्जातिजीवकमलासनशब्दराशीनां नान्यतमाभिप्रायेण सूत्रे प्रयुक्तः अनुपपत्तेः PañcPā. 70. 7 (*on* i. 1. 1)

अन्यतमावच्छिन्न (anyatamāvacchinna) *adj.* delimited by one of the many (correlates) सर्वसंबन्धानामन्यतमावच्छिन्नप्रतियोगिकत्वं तत्तथापि शशविषाणादावतिव्याप्तिः GuruCandr. i. 211. 4.

अन्यतमावयवदूषण (anyatamāvayava-dūṣaṇa) *n.* refutation of one of the many limbs or factors (of syllogism) स्यादेतद् न प्रतिवादिना सर्वं दूषणीयम् अन्यतमावयवदूषणेनैव साधनस्य दूषितत्वेन दोषान्तराभिधानवैयर्थ्यात् TātpaṬ. (Vā.) 718. 17 (*on* v. 2. 16)

अन्यतमावलोकनमित (anyatamāvaloka-namita) *adj.* bent for seeing another person शिरःपुष्पैरन्यतमावलोकनमितैरुच्छोणितैरर्चिते। ... मूर्ध्नि दशमं मूर्धानमारोपयन् शंभोः ... कैर्न श्रुतो रावणः SaraKaṇṭhā. 361. 25; SaduktiKa. 293.14.

अन्यतमावस्था (anyatamāvasthā) *f.* one of the many stages (of life) चतुर्थी शरीरादपसृप्तिः, न तु पञ्चमी ... तस्मात् चतसृणामेवावस्थानामन्यतमावस्था मूर्छा BrahmSūBh. (Śaṅ.) 579. 8 (*on* iii. 2. 10)

अन्यतमावस्थान (anyatamāvasthāna) *n.* existence of one of the many (factors) अन्यतमावस्थाने हि विरोधः स्यात् अवस्थितस्य BṛĀraUBh. 691.8 (*on* v. 1. 1)

अन्यतमाश्रम (anyatamāśrama) *m.* one of the many stages of life विधुरादीनां द्रव्यादिसंपद्रहितानां च अन्यतमाश्रमप्रतिपत्तिहीनानामन्तरालवर्तिनां किं विद्यायामधिकारोऽस्ति, किं वा नास्ति BrahmSūBh. (Śaṅ.) 745. 17 (*on* iii. 4.36)

अन्यतमाश्रयण (anyatamāśrayaṇa) *n.* act of resorting to one of the many (words) तन्त्रावृत्त्येकशेषाणामन्यतमाश्रयणाद् द्वितीयोऽपि सर्वनामशब्द उपात्तः PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. i. 1. 27 (134. 17)

अन्यतमिका (anyatam-ikā) *adj.* *(f.)* who is one of the many (presiding deities) श्रीमात्रा ... समादिष्टा वाचामधिपतिषु काप्यन्यतमिका LalitāSaBh. 1. 13 (*on* 0)

अन्यतमैकावगति (anyatamaikāvagati) *f.* understanding of one of the many (meanings) एकस्यानेकार्था दृष्टा हरिसैन्धवादिषु पदेषु। अन्यतमैकावगतौ प्रकरणतात्पर्ययोर्विशेषकता VarivaRaha. 153.

अन्यतमोत्तरप्रच्छेद (anyatamottarapraccheda) *m.* one of the many upper covers स्वेदद्रव्याणि ... प्रस्तार्याविककौशेयवातहरपत्रान्यतमोत्तरप्रच्छदे ... अवच्छन्नं स्वेदयेत् AṣṭāSaṁ. i. 133. 9 (1. 26)

अन्यतमोत्सेक (anyatamotseka) *m.* increase or excessive flow of one of the many (i.e. three humours) त्रयः शारीरजा गुणाः। ... तेषामन्यतमोत्सेके विधानमुपदिश्यते MahāBhā. xii. 16. 12.

अन्यतमोद्भावन (anyatamodbhāvana) *n.* act of raising of one of the many (defects) सर्वोद्भावननियमे तु अन्यतमोद्भावनेऽपि नियमभङ्गेऽन्तर्भावः NyāyPari. 210. 5.

अन्यतमोद्रेक (anyatamodreka) *m.* excess of one of the many (i.e. three humours) त्रयः शारीरजा गुणाः। ... तेषामन्यतमोत्सेके(v.l. ॰द्रेके) विधानमुपदिश्यते MahāBhā. xii. 16. 12.

अन्यतमोपग्रह (anyatamopagraha) *m.* act of supporting one of the many फलभूयस्त्वेन वा प्रधानमुपजाप्य संधिं कारयेत्। ... भिन्नेष्वन्यतमोपग्रहेण वा चेष्टेत ArthŚā. ii. 330. 7 (7. 14); सामन्ताटविकतत्कुलीनावरुद्धानामन्यतमोपग्रहेण कोशदण्डभूमिदाययाचनमिति भेदमाचरेत् ArthŚā. ii. 344. 6 (7. 16)

अन्यतमोपधान (anyatamopadhāna) *n.* one of the many conditions मुखम् ... श्याममिवावदातमिवान्यतमोपधानविगमे ... नैकमुक्तौ सर्वमुक्तिप्रसङ्गः Bhām. 496. 9 (*on* ii. 3. 40)

अन्यतमोपादान (anyatamopādāna) *n.* acceptance of one of the many (months) मासानामपि चान्द्रादिभेदेनानेकविधत्वादन्यतमोपादाने यज्ञादौ सावनः स्मृतः BhāṭṭCan. 74. 25 (*on* xv. 1. 18)

अन्यतर (anya-tará) *adj.* [*f.*-ā] [enumerated in the *śubhrādigaṇa*, GaṇPā. 230. 45; Prasā. i. 714. 14; CāndraVṛ. *on* ii. 4. 53; KāśiVṛ. *on* iv. 1. 123; JaineVṛ. 169. 21 (*on* iii. 1. 112); GaṇRa. 3. 220 (263); enumerated in the *sarvādigaṇa*, GaṇPā. 241. 9; CāndraVṛ. *on* ii. 1. 6; KāśiVṛ. *on* i. 1. 27; JaineVṛ. 9. 3 (*on* i. 1. 35); KātanVṛ. ii. 1. 25; SaraKaṇṭhā. (Gr.) i. 1. 112; GaṇRa. 1. 21 (47); PrakriKau. i. 134. 4; enumerated in the *cādigaṇa*, GaṇRa. 1. 10 (25); in *n.* takes substitute *at* for case affixes of nom. sg. and

acc. sg., P. vii. 1. 25; CāndraVṛ. ii. 1. 25; KāśiVṛ. *on* vii. 1. 25; JaineVṛ. 339. 17 (*on* v. i. 22); KātanVṛ. ii. 2. 8; SiddhāKau. 75B. 8 (*on* vi. 4. 143)] **1A** (animate) (used as noun) any one of the two persons **B** (inanimate) any one of the two (used as noun) any one of the two things **2A** (inanimate) one (used as noun) one thing **B** (animate) one (used as noun) one person **3A** (inanimate) one of the two, either of the two (used as noun)one of the two things, either of the two things **B** (animate) one of the two, either of the two (used as noun) one of the two persons, either of the two persons **4A** (animate) other (used as noun) other person **B** (inanimate) other (used as noun) other thing **5A** (animate) (used as noun) one of the many persons **B** (inanimate) one of the many (used as noun) one of the many things **6A** (inanimate) different (used as noun) different thing **B** (animate) different, something else **7** the word *anyatara* **8** something else **1A (animate) (used as noun)** any one of the two persons देवासुराः संयत्ता आसन् तेषां गायत्र्योजो बलम् ... सा नान्यतराꣳश्चनोपावर्तत TaiS. II. iv. 3. 1; MaiS. ii. 1. 11 (ii. 13. 12); iii. 8. 5 (iii. 99. 8); KāṭhS. 10. 7 (i. 133. 12); यदुत्तरादुपाञ्ज्यान्नान्यतरं चन लोकमुपावर्तेयाताम् KāṭhS. 25. 8 (ii. 113. 18); ते हास्यैते आहुती न बद्धयाजी चनाप्नोति न हि बहूनि चन बध्नीते तयोर्देवतयोरन्यतरामनु ŚatBr. (K.) III. i. 3. 5; न च तौ चक्रतुर्भङ्गं व्रतस्य सुमहाव्रतौ। यदा क्षोभं नोपयाति नार्तिमन्यतरस्तयोः MahāBhā. i. 201. 15; परमार्थतस्तु नान्यतरस्यापि संभवति अचेतनत्वात्सत्त्वस्य, अविक्रियत्वाच्च क्षेत्रज्ञस्य BrahmSūBh. (Śaṅ.) 111. 14 (*on* i. 2. 12); दत्तक्रीतकृत्रिमस्वयंदत्तापविद्धेषु दम्पत्योरन्यतरस्याप्यवयवसंबन्धो नास्ति VīraMi. (Saṁskāra.) 207. 20; **1B (inanimate)** any one of the two न चाप्यन्यतरा भ्रान्तिरुपचारेण चेष्यते ŚlokaVār. 5 (12). 7 (547. 1); दोषाः साधारणत्वान्नान्यतरस्मिन्पक्षे चोदयितव्याः BrahmSūBh. (Śaṅ.) 302. 4 (*on* ii. 1. 10); TaiUBh. 273. 20 (*on* 2. 8); यदा वस्त्रस्य सूत्रस्य नान्यतरोऽपि बाहुरुद्ध्रियते तदा निवीती भवति ManuBh. i. 109. 1 (*on* 2. 63); अन्यतरत्पदमुख्यवृत्तमाश्रीयते न द्वयम् BrahmSūBh. (Rā.) 192. 4 (*on* i. 1. 13); न हि उभयथा श्रुतवतोऽन्यतरस्मिन्नर्थे निश्चयो भवति TattvPrakā. 169A. 1 (*on* iii. 3. 18); **(used as noun)** any one of the two things ये ततो नान्यतरच्चन यानग्निरेव दहन्त्स्वदयति ते पितरोऽग्निष्वात्ताः ŚatBr. II. vi. 1. 7; ŚatBr. (K.) I. vi. 1. 6; एतदङ्गिरसामयनम्। अतोऽन्यतरत्कृत्वा यस्मिन्कुम्भऽऋजीषं भवति ŚatBr. IV. iv. 5. 20; तन्नाग्निर्नेन्द्रो न सोमो देवो नराशंस इति नातोऽन्यतरच्चन ŚatBr. (K.) II. vii. 4. 12; IV. i. 4. 9; होमाभिषवाभ्यामध्वर्युः। नान्यतरेण ĀpaŚS. xii. 25. 17; उपकारेण शेषत्वं शेषत्वाच्चोपकारिता। स्वातन्त्र्येण प्रसिद्धं हि न ह्यन्यतरदेतयोः TantrVā. 667. 16 (*on* iii. 1. 2); पथोः यथोक्तयोरर्चिर्धूमादिलक्षणयोः न कतरेण अन्यतरेण चनापि यन्ति ChāndoUBh. 308. 11 (*on* v. 10. 8); न ह्येकं वस्तु परमार्थतः कर्तृत्वादिविशेषवत् तच्छून्यं चेति उभयथा द्रष्टुं शक्यते। अवश्यं ह्यन्यतरन्मिथ्या स्यात् TaiUBh. 220. 20 (*on* 1. 11); न हि पित्तप्रशमनार्थिनः वैद्येन मधुरं शीतलं च भोक्तव्यमित्युपदिष्टे तयोरन्यतरत्पित्तप्रशमनकारणं ब्रूहि GītāBh. (Śaṅ.) 20. 18 (*on* 2. 10); न च चितिस्वान्तयोः बिम्बप्रतिबिम्बाधाराभिमतयोरन्यतरस्मिन्नप्यविद्यमानस्य ... प्रतिबिम्बे संभवः ĀtmaSi. 40. 20; न हि तयोरन्यतरदप्यध्याहारादिकमपेक्षते Kāśi. i. 21. 10 (*on* 1. 51); एकत्ववत् प्रत्ययलक्षणया श्रुत्या क्रियार्थत्वं सिध्यत्येव। ... न त्वेतदन्यतरस्याप्यभिधेयम् TantrRa. 63. 3; ग्राह्यग्राहकयोरितरेतरापेक्षत्वादन्यतराभावेऽन्यतरदपि न स्यात् NyāyRa. 294. 14 (*on* 5 (3). 89); विरुद्धयोश्च न प्रामाण्यं वस्तुनो द्वैरूप्यासंभवेन रज्जुरियं सर्पोऽयमितिवदन्यतरस्य प्रामाण्याभावात् TārkiRa. 99. 2; न चात्र विरोधपरिहारप्रयोजकयोः देशकालयोरन्यतरस्याप्युपादानमस्ति Ekāva. 1. 13 (11) (24.9); प्रकाशः ... न च रत्नतत्त्वाधिगमवत् शब्दसंभिन्नेन्द्रियजन्यः, अन्यतरेण तदुत्पत्त्युपपत्तौ कल्पनागौरवात् ŚatDū. 66. 3; श्रीवैष्णवमार्गभेदयोरन्यतरस्येतरत्र शिष्टैरप्रवेशनात् ... परस्परप्रवेशो न क्षमः PāñcRāRa. 28. 7; न सम वैक्लव्य इति धातुः। इक्स्तिपोरन्यतरस्याभावात् Prasā. ii. 199. 8; अन्यतरस्य परित्यागे ... गुणवृद्ध्योः सवदिशत्वे अतिप्रसङ्गः PāṇiTaVāNaMā. 115. 6; °कालकालान्तरयोरन्यतरस्यापि न कार्यतावच्छेदककोटिप्रवेशः BhāṭṭDī. i. 6. 23 (*on* i. 1. 4); आम्नातानामाज्यभागस्विष्टकृदादीनामपि नान्यतरेणैव नैराकाङ्क्ष्यम् BhāṭṭDī. iv. 83. 11 (*on* x. 7. 9); सगुणनिर्गुणवाक्ययोर्विरोधाभावादन्यतरस्य मिथ्याविषयताश्रयणमपि नाशङ्कनीयम् BrahmSūBh. (Rā.) 61. 20 (*on* i. 1. 1); **2A (inanimate)** one अहन्त्साम भवति ... यत्समानेऽर्द्धमासे स्यातामन्यतरस्याह्नो वीर्यमनु TaiS. VII. i. 4. 3; वामदेव्यं महाव्रतम् ... तच्छन्दोभिः साहस्रमसावन्यतरः पक्षः सनक्षत्रैः साहस्रोऽयमन्यतरः पक्षः PañcBr. v. 2. 3; तस्माद्वयाꣳस्यन्यतरमर्धमभि पर्यावर्तन्ते TaiBr. I. ii. 6. 3; स वाऽउपाꣳशु हिंकरोति। अथ यदुच्चैर्हिंकुर्यादन्यतरदेव कुर्याद्वाचमेव तस्मादुपाꣳशु हिंकरोति ŚatBr. I. iv. 1. 3; ŚatBr. (K.) II. iii. 4.3; एकाकिनेऽन्यतरमेवाघारमाघारयति ŚatBr. III. iv. 4. 9; अन्यतरामेवाहुतिमहौषुरन्यतरां पर्यशिषन् ŚatBr. III. viii. 3. 29; ŚatBr. (K.) IV. viii. 3. 16; शिरो ह वा एतयोरन्यतरो यज्ञस्याघारयोर्मूलमन्यतरः ŚatBr. (K.) II. iv. 2. 3; आयुर्मे देहीत्यन्यतरं युङ्क्सि वर्चोऽसि वर्चो मे देहीत्यन्यतरम् ŚatBr. (K.) VII. iii. 3. 23; स ह षण्मासोऽन्यतरमन्यतरं पादम् उद्ग्राहं तिष्ठति JaimiBr. 1. 167; प्रायणं हि तयोरन्यतरदुदयनमन्यतरत् JaimiBr. 1. 315; JaimiUBr. iii. 16. 2; GopBr. i. 3. 2 (65. 12); अन्यतरामेव वर्तनीं संस्करोति। हीयतेऽन्यतरा ChāndoU. iv.16.3; पयस्याप्रचरणकाले मेषौ व्यतिहरतः। अन्यतरेणावदानेन सह मेषम् KātyŚS. v. 5. 18; अन्यतरत्तृणं चात्वाले प्रास्यति KātyŚS. ix. 6. 34; **(used as noun)** one thing स वै कपालान्येवान्यतर उपदधाति ŚatBr. I. ii. 1. 1; स उभौ व्रीहियवावावपति तस्मादन्यतरमेवावपेत् ŚatBr. III. ii. 2. 14; प्राणोदानौ ह वाऽअस्यैतौ ग्रहौ। तयोरुदितेऽन्यतरं जुहोति ŚatBr. IV. i. 2. 11; अग्नीषोमौ भ्रातरौ ... तयोरन्नाद एवान्यतरोऽभवदन्नमन्यतरोऽन्नाद एवाग्निरभवत् ŚatBr. XI. i. 6. 19; ŚatBr. (K.) III. i. 12. 18; सैषा द्वेधाविभक्ता वाक्कृतोऽन्यतरया देवा अजयन्नन्यतरयासुराः पराजयन्त ŚatBr. (K.) II. v. 2. 21; स वा उदितेऽन्यतरमेतयोर्ग्रहयोर्जुहोत्यनुदितेऽन्यतरम् ŚatBr. (K.) V. i. 2. 7; द्वेधोपनह्य परिवहन्ति पर्युह्यान्यतरमहात्रासादयत्यन्यतरं पुरोहितस्य वा गृहेषु ... निदधाति ŚatBr. (K.) VII. iv. 1. 13; यजुर्निधनं वा एतयोर् अन्यतरत् सामनिधनमन्यतरत् JaimiBr. 1. 225; आर्तिस् सा योऽन्यतरदेव वेद JaimiBr. 1. 266; प्रत्यक्षभूतयोरन्यतरदर्शनेनान्यतरस्याप्रत्यक्षस्यानुमानम् NyāyBh. 17. 4 (*on* i. 1. 5); धर्मः पापेन प्रतिहन्यते वा। उताहो स्वित् धर्मः प्रतिहन्ति पापम्। अथवा तुल्यबलत्वेनान्यतरेण अन्यतरस्यापि नाशः SanatBh. 218. 9 (*on* 1. 22); उपमानोपमेययोरन्यतरस्मिन्नन्यतरधर्मारोपः पदार्थवृत्तिनिदर्शना Kuval. 54 (10); अत्यन्ताभेदे अन्यतरस्य भामत्यां द्विरवभासमात्रं दूषणमुक्तम् GuruCandr. i. 35. 18; एकाकी त्वेककश्चैकोऽथान्योऽन्यतर इत्यपि KalpaK. 229. 142; **2B (animate)** one अन्यतरोऽनड्वान् युक्तः स्यादन्यतरो विमुक्तोऽथ राजानमुपावहरेयुः AitBr. 3.2 (61); तयोरन्तैवान्यतरः। आद्योऽन्यतरोऽत्तैव शुक्र आद्यो मन्थी। तयोरत्तैवान्यतरमनु। आद्योऽन्यतरमन्वत्तैव ŚatBr. IV. ii. 1. 3; ŚatBr. (K.) V. ii. 1. 12; **(used as noun)** one person निरेवान्यतरः क्रामति। प्रान्यतरः पद्यते ŚatBr. IV. iii. 1. 9; स द्वेधात्मानं व्यौहत्। षष्टिश्च त्रीणि च शतान्यन्यतरस्येष्टका अभवन्नेवमन्यतरस्य स न व्याप्नोत् ŚatBr. X. iv. 2. 4; कुत्सश्च लुशश्च ... अंशमाहरेतामात्मानम् अन्यतर उदजयन् महिमानमन्यतरः। ... आत्मनान्यतरस्यापिबन् महिम्नान्यतरस्य JaimiBr. 1. 228; अवसानदर्शौ वा एतयोरुदासोऽन्यतरोऽवसाययितान्यः JaimiBr. 3. 17; मित्रावरुणयोर्वै वैराज्यमन्यतर ऐच्छत्स्वाराज्यमन्यतरः। ... तेनेष्ट्वा वैराज्यमन्यतर आप्नोत्स्वाराज्यमन्यतरः ŚāṅkhāŚS. xiv. 30. 1; अन्यतरः संतानकर्ता भवति पुमान्दायादः। अन्यतरोऽर्द्धयित्वा जामिः प्रदीयते परस्मै Nir. 3. 6 (62. 6); तुल्यप्रयोजनौ अपरस्परसंबन्धिनौ तयोरन्यतरस्येतरेण भुज्यमानम् ... नैव स्थावरेषु स्वाम्यम् ManuBh. ii. 140. 10 (*on* 8. 148); विद्वेषमन्यतरस्यान्यतरोऽधिगच्छति ManvaVi. 183. 20 (*on* 2. 111); तत्रान्यतरस्य जयेऽपरस्य कलहोऽवश्यं भावी JayaMa. 109. 7 (*on* 2. 3); स्वर्गभाजामन्यतमां वधूमन्यतरं च तम्। अकारयदथ प्रीतः पुरोधाः करमोचनम् DvyāśraKā. 19. 88; अन्यतरस्यैव रोगादिनिवृत्त्यर्थं दर्शपूर्णमासाद्यनुष्ठानम् MīmāKau. iii (2). 52. 11 (*on* ii. 1. 6); अन्यथा वृषभो वृष इत्यादावप्यन्यतरेण अन्यतरस्मरणेनैकत्रैव शक्त्यापत्तेः BhāṭṭCin. i. 61. 13 (*on* i. 1. 4); धर्मेण प्रीतयोः कयोश्चिन्महात्मनोरस्य ... अविदूरे गच्छतोरन्यतर इतरमुवाच BrahmSūBh. (Rā.) 324. 9 (*on* i. 3. 33); **3A (inanimate)** one of the two, either of the two नानानमेवास्मै चक्षुषी प्रतिदधाति यावदन्यतरेणाक्ष्णा पश्यति MaiS. ii. 3. 6 (ii. 34. 7); प्रातर्दुग्धं द्वैधं कृत्वा तस्यान्यतरां भक्तिमातच्य तेन यजेत AitBr. 32. 3 (810); अर्धं ह वै यज्ञस्याज्यमर्धं हविः स यद्धान्यतरद्वयादर्धं वै यज्ञस्य समिष्टं स्यादर्धमसमिष्टम् KauṣīBr. 3. 4 (11. 2); अस्यै वारुण्यै पयस्यायै द्विरवद्यति सोऽन्यतरेणावदानेन सह मेषमवदधाति ŚatBr. II. v. 2. 37-38; इमा धिष्ण्या इमे होत्राः। तयोरन्यतरां कुशीमाचिच्छेद ŚatBr. III. vi. 2. 10; अथान्यतरत्तृणम् ŚatBr. IV. ii. 5. 5; अन्यतरदक्षरमवगृह्य वाचं चतुर्विंशीमुपायान् JaimiBr. 1. 113; उभे ह्यत्र सामनी क्रियेते। तदाहुरन्यतराण्येव कार्याणि यान्येव बार्हतानि JaimiBr. 2. 199; जुह्वा स्वरुस्वधिती अनक्ति। त्रिः स्वरुं सकृत्स्वधितेरन्यतरां धाराम् ĀpaŚS. vii. 14. 10; तं दक्षिणेन प्रत्यञ्चं पशुमवस्थाप्य ... तस्याधस्ताद्बर्हिरुपास्यत्युपाकरणयोरन्यतरत् ĀpaŚS. vii. 16. 4; संप्रैषो सानुवषट्कारावननुवषट्कारौ वा। अन्यतरो वा सानुवषट्कारः ĀpaŚS. xiii. 8. 2; यजमानस्य पशूनित्यग्न्यगारस्यान्यतरस्य पुरस्ताच्छाखामुपगूहति KātyŚS. iv. 2. 11; सोमपर्याणहनेन परितत्य कृष्णाजिनं पुरस्तादासजति सूर्यस्य चक्षुरित्यासनयोरन्यतरत् KātyŚS. vii. 9. 9; तद्बुद्धिमत्रान्यतरां वृणीष्व धर्मार्थकामान्विधिवद् भजस्व BuddhaC. 10. 28; विप्रतिषेधात्तु गुण्यन्यतरः स्यात् MīmāSū. vi. 7. 37; तेन संबन्धवेलायां संबन्ध्यन्यतरो ध्रुवम्। अर्थापत्त्यावगन्तव्यः ŚlokaVār. 5 (7). 33 (458. 7); न च उभयोर्मार्गयोरन्यतरस्मिन्नपि मार्गे आत्यन्तिकी पुरुषार्थसिद्धिः ChāndoUBh. 8. 1 (*on* i. 1. 0); अन्यद्बलं किल महोऽन्यतरद् रवीन्द्वोर्धैर्यं च नेतरदतीतरमस्य सर्वम् DvyāśraKā. 1. 198; मन्त्रिभिर्मन्त्रिते

मन्त्रे गुणदोषौ विचार्य च। स्वयं निश्चित्यान्यतरत्कार्यं कुर्यान्महीपतिः Mānaso. ii. 9. 716; मृगशीर्षे त्वन्यतरे स्वोपर्येकः स्थिते यदि। कनिष्ठाङ्गुष्ठयोर्योगाद्वराहकर ईरितः AbhinDa. 198; विवादिनोः कथंचिद्दैवमानुषयोरन्यतरत् प्रमाणमन्यतरेण वादिना कृतं निर्णायकम् SmṛtiCan. iii. 116. 18; उत्साहक्रोधावुभयत्र तस्माद्वीररौद्रयोरन्यतर एव रसो वर्तताम् RasTa. 127. 4; अनुष्ठानाशक्तेरन्यतरस्मिन्ननुष्ठेये किं पूर्वनिमित्तकमनुष्ठेयम् उतोत्तरनिमित्तकमिति संशय्य UpaParā. 5. 20; न चात्र किंचिदन्यतरस्मिन्पक्षे विनिगमकमुपक्रमे दृश्यते UpaParā. 41. 16; साधनद्वयस्य पक्षप्राप्तावन्यतरस्य साधनस्याप्राप्ततादशायां यो विधिः स नियमविधिः MīmāNyāPra. 244. 14; प्राङ्मुखोदङ्मुखाचमनादावेव मनस्तुष्टिः स्वविषयेऽन्यतरस्मिन् धर्मे प्रमाणमिति बहवः VīraMi. 21. 7 (*on* 1. 7); **(used as noun)** one of the two things, either of the two things यद् यज्ञः तस्य ग्रावाणो दन्ताः। अन्यतरं वा एते सꣳसुन्वतोर्निर्बप्सति TaiBr. I. iv. 6. 1; यदि द्वे कृष्णाजिने भवतः। तयोरन्यतरत्प्रत्यानह्यति ŚatBr. III. iii. 4. 8; ŚatBr. (K.) IV. iii. 4. 5; ग्रहौ ... ध्रुववैश्वानरौ ... अन्यतर एव गृह्यते ŚatBr. IV. ii. 4. 1; औदुम्बरीꣳ शाखामुपगूहति। तयोरन्यतरमुपस्पृशति ŚatBr. V. iv. 3. 25; VII. i. 2. 19; स वै कपालान्येवान्यतर उपधत्ते ŚatBr. (K.) II. i. 4. 1; तद्रूपं तयोरन्यतरज्ज्यायो रूपमेव ŚatBr. (K.) III. ii. 5. 2; IV. ii. 2. 13; एते धिष्ण्यौ सो हेयं गायत्री तयोः कुश्योरन्यतरामाचिच्छेद ŚatBr. (K.) IV. vi. 2. 5; अनयोस्तृणयोरन्यतरदुपास्यति ŚatBr. (K.) IV. viii. 1. 11; V. iii. 1. 4; उष्णिक्ककुभौ माध्यंदिनं सवनमभिप्रत्याहरन्ति ...। तयोरन्यतरस्यां ब्रह्मसाम JaimiBr. 2. 224; पशौ इष्टिः ... आग्नावैष्णवी वा। उभे वा। अन्यतरा पुरस्तात् ĀśvaŚS. I. iii. 1. 6; द्वयोरन्यतरां द्विः ĀśvaŚS. II. i. 10. 5 (comm. द्वाभ्यामृग्भ्यां प्रथमाभ्यासेन द्वितीयाभ्यासेन वा तृचः कर्तव्यः); अग्निमारुते ... आवपेत उभयोराह्वानम्। अन्यतरस्यामेके ĀśvaŚS. II. iii. 6. 4; पुंवन्मिथुनेषु समान्याम्। अप्यन्यतरस्याम् ŚāṅkhāŚS. vi. 1. 14; गार्हपत्यात्प्रत्यञ्चावङ्गारौ निर्वर्त्य ... तयोरन्यतरमुत्तरमपरमवान्तरदेशं निरस्य ĀpaŚS. i. 22. 2; HirŚS. i. 6. 4 (133. 20); वेदौ। तयोरन्यतरः परिवासितः ĀpaŚS. xv. 5. 19; (रशनाम्) संसृज्यान्यतरस्याम् (सिचि) अन्तं प्रवेशयति KātyŚS. vi. 3. 16; vii. 4. 21; अन्यतरस्मिञ्छेषौ कृत्वा वशिनैन्द्राग्नं गृहणाति प्रतिप्रस्थाता KātyŚS. ix. 13. 20; यजमानोक्तावाज्यभागौ बर्हिर्वर्जं चानुयाजौ। अन्यतरत् कृत्वा KātyŚS. x. 8. 31 (comm. षडाहुतिकं दशाहुतिकं वा); अन्यतरेण (विधिना) प्राचीनमुदीचीनं वाभिप्रव्रज्य ... दर्भमयं बर्हिराहरति HirŚS. i. 2. 25 (81. 1); ऋतुग्रहैः प्रचरतः ... त्रयोदशस्त्वन्यतरौ सह चतुर्दशसु सह प्रथमो सहोत्तमौ HirŚS. viii. 8. 1 (890. 27); जुहुयात् ... पूर्वाम्। ... उत्तराम् (आहुतिम्)। अन्यतरां वा स्वाहाकारद्वितीयाम् LāṭyāŚS. i. 7. 9; सर्पिर्मधुभ्यामृत्विजो भोजयेदहीनेषु। अन्यतरेण वा LāṭyāŚS. ii. 6. 9; DrāhyŚS. ix. 2. 9; मध्यमानेऽग्निं नर इत्येतयोः (साम्नोः) अन्यतरत् LāṭyāŚS. iv. 10. 2; माध्यंदिने चेदेको द्वौ वा बृहत्यामेव। त्रीनन्यतरस्यां संभवेयुः। (बृहती) अनध्यासा चेत् द्वयोरन्यतरं गायत्र्यां धानंजय्यः LāṭyāŚS. vi. 3. 18; DrāhyŚS. xvi. 3. 16. (comm. द्वयोरेकर्चयोरेकं गायत्र्यां कुर्यात् एकं बृहत्याम्); चैत्रवैशाखयोरन्यतरस्य सप्तम्यामष्टम्यां वा (तिथौ) LāṭyāŚS. ix. 9. 8; DrāhyŚS. xvii. 1. 9; स्वरसाम्नोर्वान्यतरस्मिन् रथन्तरस्तोत्रीयं कुर्यात् LāṭyāŚS. x. 7. 10; DrāhyŚS. xxix. 2. 17; द्रव्येप्सुर्भुञ्जीतैनं गच्छत्यन्यतराम् DrāhyŚS. vi. 2. 14; इतरयोरेवान्यतरत् कुर्युः DrāhyŚS. xxxi. 2. 4; यथापदं चान्यतरेण संदधत् त्रिषूत्तमेष्वेतदलोपसंभवात् ṚPrāti. 11. 17; अन्यतरेणापि लाभोऽस्माकं भविष्यति MahāBhā. iv. App. I. 27 (35); एकोऽन्यतरः Vār. 3 *on* P. v. 2. 47; दिवसः रात्रिश्च ..., त्रिभिर्मुहूर्तैरन्यतरः षण्मासं वर्धते ह्रसते च ArthŚā. i. 266. 4 (2. 20); यत्रोभे समानाक्षरे। यत्र त्वन्यतरल्लघु यल्लघु सा संज्ञा MahāBh. i. 39. 27 (*on.* i. 1. 1); ii. 382. 2 (*on* v. 2. 47); उभयोः पक्षयोरन्यतरस्याध्यापनादप्रतिषेधः NyāySū. ii. 2. 28; तैलपरिपीतान्यणूनि ... स्वरकपाण्योरन्यतरेणादाय ... स्नेहपाककल्पेन विपचेत् SuśruS. iv. 4. 28; तापोष्मस्वेदौ विशेषतः श्लेष्मघ्नौ, उपनाहस्वेदो वातघ्नः अन्यतरस्मिन् पित्तसंसृष्टे द्रवस्वेदः SuśruS. iv. 32. 14; सन्तः परीक्ष्यान्यतरद् भजन्ते मूढः परप्रत्ययनेयबुद्धिः Mālavikā. 1. 2; Acyutarā. 12. 39 (5); न च तयोस्तुल्यबलवत्त्वमस्ति अन्यतरस्यानुमेयोद्देशस्यागमबाधितत्वादयं तु विरुद्धभेद एव PadārthSaṁ. 239. 9; बुधशुक्राभ्यां कामी विषयरागः। तत्र केत्वंशे गोपनमन्यतरे JaimiUpaSū. iv. 3. 43; परः पूर्वमपेक्षते अनपेक्षमाणेऽन्यतरः प्रमादपाठः स्यात् ŚābaBh. 456. 3 (*on* ii. 1. 48); हेतोस्तथोपपत्त्या वा स्यात् प्रयोगः ...। द्विधान्यतरेणापि साध्यसिद्धिर्भवेत् Nyāyāva. 17; असंभवादवश्यं वा विरोधेऽन्यतरस्य तु। अन्याय्यकल्पना सापि विकल्पेन प्रसज्यते ŚlokaVār. 1. 51 (16. 4); 2. 42 (57. 6); 6. 35 (225. 10); ManuBh. i. 4. 4 (*on* 1. 2); i. 219. 19 (*on* 3. 26); यदनुगतं तत्कथं व्यावृत्तम्। यच्च व्यावृत्तं तत्कथमनुगतम्। इत्यन्यतरत् भ्रान्त्यावगतम् Śarka. 16. 6; नायं परिस्पन्दलक्षणस्य धर्माधर्मलक्षणस्य वा कर्मणो निर्देशः, तयोरन्यतरस्याप्यप्रकृतत्वात् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 257. 2 (*on* i. 4. 16); 258. 5 (*on* i. 4. 17); नेदमंशस्य रूप्यम्, रूप्यस्य वा नेदमंशः प्रतियोगी स्यात्। तयोरन्यतरस्य ज्ञायमानभेदस्य प्रतियोगित्वेऽनवस्था IṣṭaSi. 110. 20; स चैकाधिकरणे स्मर्यमाणौ मिथो विरुद्धौ धर्मावारोपयन्नन्यतरन्नावधारयति TātpaṬ. (Vā.) 144. 12 (*on* i. 1. 3) जयनमस्कारैकतरप्रक्रमे अन्यतरस्य अर्थाक्षिप्तता अवश्यमङ्गीकर्तव्या PratyabhiVi. i. 22. 4 (*on* i. 1. 1); आत्मस्पन्दो बुद्धिर्वा स्यात् प्रयत्नो वा इच्छाद्वेषयोरन्यतरो वा NyāyMañ. i. 335. 13; भर्त्सनेऽन्यतरस्याम् ŚākaṭāVyā. ii. 3. 18 (comm. पूर्वस्यामुत्तरस्यां वा उक्तौ); साध्यसाधनयोर्विषयभेदो न दृष्टः एकत्वं च, तदन्यतरस्मिन्नाश्रयितव्येऽसम्भव्यं विषयाभेदो रोचते Kāśi. i. 236. 23 (*on* 4. 76); न ... वस्तुनो युगपदेव सत्त्वमसत्त्वं च समुच्चित्य बोद्धुं शक्यम्, अन्यतरोपमर्देन ह्यन्यतरद्बुद्धावारोहति ŚāstrDī. 41. 13 (*on* i. 1. 4); प्रकाशतमसोरन्यतरस्य कौटस्थ्यप्रसङ्गः ĀtmaTaVi. 519. 9; न चोभयोरन्यतरस्मिन्नव्यापृतस्यैव चक्षुषो भ्रान्तिजनकत्वम् Kiraṇā. 17. 8; कार्यकारणयोरन्यतरेणापि द्रव्यजातीयं न विरुध्यते Kiraṇā. 34. 8; यद्यपि चोभयविषयं संशयज्ञानं तथापि तयोरन्यतरेणेन्द्रियं संयुक्तमेव उभयावमर्शित्वात् PramāMī. 24. 10 (*on* i. 1. 29); आद्ये भवितव्यं तावत्सदसत्त्वयोरन्यतरेण KhaṇḍanKhā. 129. 10; अथातःशब्दयोरन्यतरेणालम् ŚrutaPra. iA. 13. 3 (*on* i. 1. 1); ii. 147. 25 (*on* i. 4. 19); नित्यकाम्ययोरुपवासव्रतयोरन्यतरमारम्भमाणः प्रथमदशम्यां भोजनानन्तरं दन्तधावनं कुर्यात् CaturCin. ii (1). 1005. 16; एकादशीद्वादशी चान्यतरस्यां वा श्रवणयुक्तायां श्रवणयुक्तोपवासेनैव व्रतद्वयसिद्धिः CaturCin. ii (1). 1144. 12; कुलशीलानुरोधेन द्वयोर्द्वयोरन्यतरो बिल्वादिर्यस्य कुले यः परिगृहीतः ManvaVi. 136. 19 (*on* 2. 45); यत्र हि यत्तदोरन्यतरस्य निर्देशस्तत्र ... तदितरेणोपसंहारो न्याय्यः Ekāva. 6. 2 (23) (160. 17); नाटके प्रख्यातमितिवृत्तम् ...। शृङ्गारवीररसयोरन्यतरस्य प्राधान्यम् PratāYaBhū. 103. 4; जडाजडयोः ... द्वयोरन्यतरस्य वा स्पर्शशून्यतया न सप्रतिघत्वविरोधः NyāySiA. 190. 12; भेदाभेदयोः परस्परपरिहारेणावस्थानादन्यतरस्यैव वास्तवत्वादुभयात्मकत्वमयुक्तम् SarvaDaSaṁ. 3. 226; इन्द्रगार्हपत्यशब्दयोरन्यतरस्य गौणत्वेऽवश्यंभाविनि सति इन्द्रशब्देन वह्निं लक्षयिष्यति NyāyMāVi. 123. 5 (*on* iii. 2. 2); 211. 1 (*on* iii. 8. 11); उक्तलक्षणयोः बन्धमोक्षयोरन्यतर एव प्रसज्येत VedāntKau. 230. 9 (*on* ii. 3. 31); प्रमैव प्रमाणमित्येके। प्रमाकरणमेवेत्यपरे। तयोरन्यतरदित्यन्ये NyāyPari. 5. 2; 40. 6; सुषुप्तावपीति तयोरन्यतरद् ग्राह्यम् (बाहुल्यब्रह्मणोः) AṇuBh. 76. 21 (*on* i. 3. 8); सामान्यग्रहणार्थः ककारः। तदविघातार्थः पकार इति वाच्यम्। अन्यतरेणैव सामान्यग्रहणस्य सिद्धत्वात् Prasā. ii. 376. 11; द्वयोरन्यतरमुदात्तमवशिष्यते Prasā. ii. 791. 2; चतुस्संख्यामुष्टिद्रव्ययोः ... सप्तदशशरावपरिमाणस्य चरोः संपादयितुमशक्यत्वेनावश्यमन्यतरस्मिन् बाधितव्ये ... मुष्टिबाधोऽङ्गीकृतः ŚivārkaMaDī. i. 87. 22 (*on* i. 1. 1); सहोपात्तयोश्चतुष्पदत्वषाड्विध्ययोरन्यतरेणैव सादृश्यं विवक्षणीयम् ŚivārkaMaDī. i. 280. 20 (*on* i. 1. 26); श्रुतिर्नाम अङ्गत्वघटकीभूतोद्देश्यत्वकृतिकारकत्वयोरन्यतरस्य प्राधान्येन वाचकशब्दः BhāṭṭDī. i. 186. 9 (*on* iii. 1. 4); आधाराधेययोरन्यतरस्यातिविस्तृतत्वसिद्धिफलकम् RasGaṅ. 610. 4; मद्रभद्रयोः पर्यायत्वादन्यतरो न पठनीयः SiddhāKau. 156B. 11 (*on* ii. 3. 73); 202A. 11 (*on* ii. 2. 29); उपमानोपमेययोरन्यतरस्मिन् (धर्मारोपः, ललितोपमा) AlaṅkāMañ. 10. 4; 70. 17; अन्यतरस्य आमङ्गीकार इत्यर्थकं पदद्वयमेतदित्यपास्तम् LaŚabdeŚe. i. 503. 24; प्रकृतिप्रत्यययोरुभयोरपि शास्त्रविषयत्वे एव साधुत्वं, न त्वन्यतरस्य VaiyāSiMañ. 88. 10; **3B (animate)** one of the two, either of the two तस्यै हाविवर्व्युरणा शयनऽउपबद्धास ततो ह गन्धर्वा अन्यतरमुरणं प्रमेथुः ŚatBr. XI. v. 1. 2; **(used as noun)** one of the two persons, either of the two persons ता या इमास्ता अमूर्या अमूस्ता इमा अन्यतराभिर्वाव तं काममाप्नोति य एतासूभयीषु AitBr. 15. 4 (425); किराताकुली ... पुरा मायया दर्शनीयावासतुः। तयोरन्यतरोऽग्निं प्रप्लवमाणोऽब्रवीत् JaimiBr. 3. 170; दार्षद्वतम् ऋत्विगाचार्ययोरन्यतरस्य गा रक्षेत्संवत्सरम् KātyŚS. xxiv. 6. 32; बहवः स्युरनिन्दिताः स्वकर्मसु प्रात्ययिका राज्ञां निष्क्रीत्यनभिताप्याश्चान्यतरस्मिन् GautDS. ii. 4. 2; मातापितृभ्यां दत्तोऽन्यतरेण वा योऽपत्यार्थे परिगृह्यते स दत्तः BaudhDS. ii. 2. 20; ii. 2. 23; ManuSm. 9. 171; तयोरन्यतरः प्रैति विद्वेषं चाधिगच्छति MahāBhā. i. 3. 94; ManuSm. 2. 111; ViṣṇuSm. 29. 7; एकस्य सैनिकाः। ... न्यस्तशस्त्रोऽहमेकतः। आभ्यामन्यतरं पार्थ यत्ते हृद्यतरं मतम्। तद्वृणीतां भवान् MahāBhā. v. 7. 18; मारीचश्च सुबाहुश्च वीर्यवन्तौ सुशिक्षितौ। तयोरन्यतरेणाहं योद्धा स्याम् Rāmā. i. 19. 25; क्वचिद्दशनामयमष्टमः स्यात्स्यादश्विनोरन्यतरश्च्युतो वा BuddhaC. 7. 7; येषां ज्येष्ठः कनिष्ठो वा हीयेतांशप्रदानतः। म्रियेतान्यतरो वापि तस्य भागो न लुप्यते ManuSm. 9. 211; देवि गृह्यताम् अनयोरन्यतरा Mālavikā. 5. 9 (23); रुच्या वान्यतरः कुर्यादितरो वर्तयेच्छिरः। विनापि शीर्षकात् कुर्यान्नृपद्रोहेऽथ पातके YājñaSm. 2. 96; पित्तान्नयनयोर्दाहः कफादन्नारुचिर्भवेत्। रूपैरन्यतराभ्यां तु संसृष्टैर्द्वन्द्वजं विदुः RugVi. 2. 7; तौ रामलक्ष्मणौ ...। तत्किमनयोरेवान्यतरः पिनाकधन्वनो दमयिता AnargharRā. 5. 38 (3); जीवमुख्यप्राणयोरन्यतर उभौ वा प्रतीयेयाताम् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 88. 10 (*on* i. 1. 31); जीवस्य परस्य वान्यतरस्य पुरस्वामिनो दहराकाशत्वे संशयः BrahmSūBh. (Śaṅ.) 165. 2 (*on* i. 3. 14);

256. 9 (*on* i. 4. 16); तयोरन्यतर आत्मोपास्यो भवितुमर्हति AitUBh. 288. 7 (*on* 5. 1); करुणः स विप्रलम्भो यत्रान्यतरो म्रियेत नायकयोः Kāvyālaṅ. (Ru.) 14. 34; अमुष्मादिदन्नामकात्पितृपितामहादेः उभयोरवेदने निवृत्तिः। अतश्चान्यतरे ज्ञातेऽप्यनिष्टोदकं ज्ञेयम् ManuBh. i. 450. 5 (*on* 5. 60); अर्थिना प्रत्यर्थिना वान्यतरस्य भूम्याद्यपह्रियते स एव भूम्यपहारदोषभाग्भवति ManuBh. ii. 81. 3 (*on* 8. 18); ii. 141. 28 (*on* 8. 150); ii. 155. 17 (*on* 8. 165); तस्याश्च दिवसैरेभिर्जातमन्यतरद्द्वयोः BṛKathāŚloSaṁ. 22. 10; बुद्धिप्राणयोस्तु भोक्तृर्जीवस्योपकरणभूतयोर्यथा कथंचित्पानेऽन्वयः संभवतीति तयोरन्यतरेण सद्वितीयो जीव एव प्रतिपाद्यते BrahmSūBh. (Rā.) 245. 19 (*on* i. 2. 10); अन्यतरस्मै विष्णुशक्रयोः। रुद्राणामन्यतमस्मै नमोऽस्मै चक्रिरे नृपाः DvyāśraKā. 1.138; सब्रह्मचारी वेदभागविशेषाध्ययनाङ्गव्रतचारिणोर्मध्येऽन्यतरस्तस्मिन्मृते अपरस्य सब्रह्मचारिण एकाहमशौचम् HārLa. 75.3; प्रतिज्ञाविलेखनात्पूर्वं यत्र व्यवहारे दण्डादभ्यधिकः पण उभाभ्यामुपेयते अन्यतरेण वा स सोत्तरो व्यवहारः SmṛtiCan. iii. 21. 4; स्वयंभूस्तात इत्येतावीश्वरौ दिव्यमानुषौ। तयोरन्यतरो राजा युवराजोऽस्मि PratāYaBhū. 162. 9; यस्तु द्वयोरन्यतरस्य चोरत्वे सिद्धेऽयं चोरोऽयं वा चोर इति संदेहः NyāyPari. 65. 4; श्रुतेरक्षरशब्दवाच्यत्वमुचितं, स्वकर्मवशेन महाभूतयोनित्वं च। अतस्तयोरन्यतरदक्षरम् BrahmSūBh. (Śrī.) i. 379. 2 (*on* i. 2. 22); दिव्यमर्त्ये स तद्रूपो मिश्रमन्यतरस्तयोः SāhiDa. 281. 1; किमश्विनोरन्यतरोऽसि केवलं दिवोऽवतीर्णो धरणीदिदृक्षया Nalābhyu. 4. 40; वरुणब्राह्मणयोरन्यतरस्मिन् श्रुतराजदण्डसमद्रव्यप्रक्षेपस्तु न दण्डः DaṇḍaVi. 55. 18; निर्धारे स्वप्रकृत्यर्थवाचका यतरादयः। त्वत्त्वमन्यच्चान्यतरदितरत्परम् KośaKaTa. 2. 457; नटः ... काव्यमास्थापयेत् ... । दैविकं दैविको भूत्वा मानुषं मानुषाकृतिः। तयोरन्यतरो भूत्वा मिश्रीभूतम् SāhiSā. 1. 40; **4A (animate)** other अनड्वान् ... अन्यतरो विमुक्तः AitBr. 3. 2 (61); अ॒न्य॒त॒रा॑न् वा ए॒ष दे॒वान्भा॑ग॒धेये॑न॒ व्य॑र्धयति TaiBr. III. vii. 1. 6; ŚatBr. (K.) V. ii. 1. 2; कुर्वतः कारयतो वाऽस्माद्वंशजैरन्यतरैर्वा भाविभिर्भूपालैः कालकालेष्वपि परिपन्थना ना(न) कार्या EI. iii. 267. 16; जन्ययात्रा हि सैवाभूत् परमन्यतरो वरः TriṣaŚaPuC. iv. 3. 167; **(used as noun)** other person ते यदि संक्रीणीयुर्या मध्यमोपसत्तया द्व्यहमन्यतरे चरेयुः KauśīBr. 8. 9 (40. 20); ŚatBr. I. ii. 1. 1; IV. iii. 1. 9; X. iv. 2. 4; JaimiBr. 1. 228; अथ हान्यतरा विसिष्मिये। सैषा हरिणिका JaimiBr. 3. 235; इदं युग्यौ न समवहनौ वहतोऽन्यतर एव वहीयान् भवति JaimiBr. 3. 118; ऐच्छत्स्वाराज्यमन्यतरः ŚaṅkhāŚS. xiv. 30. 1; HirŚS. xv. 1. 25 (267. 22); Nir. 3. 6 (62. 6); तौ हि शुल्कहरौ दुहितुः। अन्यतराभावेऽन्यतरो वा ArthŚā. ii. 13. 7 (3. 2) (comm. माता वा पिता वा शुल्कं हरति); अलंकारमादाय द्वावुपगमतां नरौ। तस्य चैकतरः क्रेता विक्रेतान्यतरः BṛKathāŚloSaṁ. 18. 370; म्म(म)दीयगोच्च(त्र)जैरन्यतरैर्वा कालान्तरेस्व(ष्व)पि न्र(न) के(कै)श्चि(श्चित्) प्रतिसे(षे)ध्यो EI. xx. 125. 13; ब्राह्मणोऽन्यतरन्नास्ति TejoBiU. 6. 49; आस्वादयन्त्यन्यतरे फलानि मार्गद्रुमाणामिव सत्कवीनाम् VasaViKā. 1. 11; यथा देवदत्तयज्ञदत्तौ मन्दप्रज्ञौ अन्यतरो महाप्राज्ञः ŚrutaPra. ii. 547. 7 (*on* iii. 4. 20); प्रैति म्रियते विद्वेषमन्यतरस्यान्यतरोऽधिगच्छति ManvaVi. 183. 20 (*on* 2. 111); अनुनेतुमन्यतर इन्दुमुखीम् ... परिरभ्यते स्म तरसैव तया HammīMaKā. 5. 44; BhaṭṭCin. i. 61. 13 (*on* i. 1. 4); **4B (inanimate)** other सनक्षत्रैः साहस्रोऽयमन्यतरः पक्षः PañcBr. v. 2. 3; त॒स्मा॒द्द्व॒या॑ऽऽस्य॒न्य॒त॒र॒मु॒र्ध॒म॒भि प॒र्याव॑र्तन्ते TaiBr. I. ii. 6. 3; अ॒स्या॒सौ द्यौ॒रन्य॒त॒रां च॒न स्फि॒गी॒मु॒नु॒ब॒भू॒व ŚatBr. IV. v. 3. 3; अन्यत॒रे॑ण अव॒दा॒ने॒न स॒ह मेष॒मु॒वद॒धा॒ति ŚatBr. (K.) I. v. 1. 33; उदयनमन्यतरत् JaimiBr. 1. 315; JaimiUBr. iii. 16.2; GopBr. i. 3. 2 (65. 63); चर्माथादत्त गाङ्गेयः ... खड्गं चान्यतरं प्रेप्सुर्मृत्योरग्रे जयाय वा MahāBhā. vi. 114. 64; **(used as noun)** other thing रेतस्सिक्तोऽन्यतरामुपदध्यात् KāṭhS. 20. 6 (ii. 25. 10); KapiKaS. 31. 8 (156. 4); तैजसैव यजमानं समर्धयति तस्मादन्यतरच्चक्षुषोस्तेजस्वितरम् KāṭhS. 27. 8 (ii. 147. 14); यदुत्तरादुपाञ्च्यान्नान्यतरं चन लोकमुपावर्तेयाताम् KapiKaS. 40. 1 (220. 9); अ॒न्य॒त॒रां प॒र्य॒शि॒षन् ŚatBr. III. viii. 3. 29; ŚatBr. (K.) IV. viii. 3. 16; जु॒हो॒त्यु॒नु॒दि॒ते॒ऽन्य॒त॒रम् ŚatBr. IV. i. 2. 11; ŚatBr. (K.) V. i. 2. 7; अभवदन्नमन्य॒त॒रः ŚatBr. XI. i. 6. 19; ŚatBr. (K.) III. i. 12. 18; य॒ज्ञ॒स्या॒धा॒र॒यो॒र्मू॒ल॒म॒न्य॒त॒रः ŚatBr. (K.) II. iv. 2. 3; अन्यतर॒यासु॒राः प॒राजयन्त ŚatBr. (K.) II. v. 2. 21; व॒र्चो मे देहीत्यन्यतरम् ŚatBr. (K.) VII. iii. 3. 23; JaimiBr. 1. 167; अन्य॒त॒रं पु॒रो॒हि॒त॒स्य वा गृ॒हे॒षु ... नि॒दधाति ŚatBr. (K.) VII. iv. 1. 13; एतयोः ... सामनिधनमन्यतरत् JaimiBr. 1. 225; हीयतेऽन्यतरा ChāndoU. iv. 16. 3; प्रागाथीं पूर्वाह्णे काण्वीमपराह्णेऽन्यतरां वा ĀśvaŚS. I. iv. 7. 4(1); अन्यतरामुपदध्याद्द्वेष्यस्य ĀpaŚS. xvi. 24. 5; ऊर्ध्वबाहुना यजमानेन वेणुं विमिमीते। तत्समोऽन्यतरः सारत्निर्द्वितीयः MānŚS. 219. 5; SanatBh. 218. 9 (*on* 1. 22); अवलम्ब्य करे करेण तं प्रविवेशान्यतरद्वनान्तरम् Saund. 8. 7; एकतरस्य साहित्यविरहोऽन्यतरस्यापि पर्यवस्यति VakroJī. 14. 11; कार्यस्याभियोगस्यैकदेशमसमापितमन्यतरस्मादुपलभ्य शेषमसमापितं संपादयतीति परिमितार्था JayaMa. 283. 21 (*on* 5. 4); 138. 15 (*on* 2. 6); संनियोगशिष्टानामेकापाये अन्यतरस्याप्यपायः SaraKaṇṭhā. (Gr.) i. 2. 96; स्तूयतां कतरस्तत्रान्यतरो निन्द्यतां कथम् DvyāśraKā. 19. 87; पञ्चाष्टसप्तक्रमादेकस्यान्यतरस्य सप्त नव षट् तद्रत्नसंख्या BījGa. 7.92; न हि क्षीरनीरयोरन्योन्यसंबन्धे एकतरस्य पानादिक्रिया अन्यतरस्य न भवति SyādvāMañ. 9 (59); एकतरस्याध्यासाङ्गीकारे अन्यतरस्याभानप्रसङ्गात् SiddhāBi. 40. 7; उपमानोपमेययोरन्यतरस्मिन्नन्यतरधर्मारोपः पदार्थवृत्तिनिदर्शना Kuval. 54 (10); एकः स्यादन्यार्थेऽन्यतरत् KalpaK. 230. 143; तीर्थमन्यतरं व्यास क्षातासंगमसंभवत् SkandP. v (1). 56. 1; द्रव्येणान्यतरेणापि महामर्म निपीडितम्। भवेत् सर्वस्वनाशाय SamarāSū. 13. 22; एकतरस्य कार्यस्य दृष्ट्यान्यतरस्य कारणस्य सिद्धेरपलापो नास्ति SāṁkhyaPraBh. 53. 21 (*on* 1. 112); **5A (animate) (used as noun)** one of the many persons सनकनवकौ ... जनिकामावम्। तयोरावयोरिमे जाये इति। तद्वैव संवदमानेष्वन्यतरामभिपेदे JaimiBr. 3. 235; मध्यमोदासीनानामन्यतरेण सह संधानमित्यादि बुध्येत ManuBh. ii. 59. 13 (*on* 7. 197); यत्र स्त्रियो विवदन्ते तत्संबन्ध्यन्यतरां कामयमानोऽनृतं वदति ManuBh. ii. 128. 12 (*on* 8. 121); तदसंनिधावतिरात्रादिषु पूर्वोक्तानामन्यतरः KāvyMī. 50. 10; एषामन्यतरं लब्ध्वा नृपः सुखमवाप्नुयात् YuktiKa. 100. 13; **5B (inanimate)** one of the many ताः श्रान्तास्तप्ताः संतप्ताः सार्धमेव रेतसा द्वैधमभवंस्तासामन्यतरा अतिलवणा अपेयाः GopBr. i. 1. 3 (3. 2); ता वा एता नव गायत्रियः संपद्यन्ते सहान्यतरयानुष्टुभा यजुर्भ्यां च VādhūŚS. iv. 115. 11; न हि संयोगविधिः संभवति अन्यतरस्मिन्नसति संयोगिनि ŚaṅkarKāBh. 155. 15 (*on* iii. 3. 8); स त्रीण्यहानि उपवसेत् ... त्र्यहादन्यतरस्मिन्नहन्युदके वसेत् ManuBh. ii. 418. 8 (*on* 11. 156); शिखरादन्यतरस्मात्प्रतिपर्व भ्रमति रेखयाद्यर्धम् SaraKaṇṭhā. 281. 18; स गुणो भगशब्दवाच्यानामन्यतरः AṇuBh. 82. 7 (*on* i. 3. 15); प्राणः ऊर्ध्वमाक्रामन् कण्ठप्रभृतीनामन्यतरस्मिन् स्थाने प्रयत्नेन विधार्यमाणः स्थानमभिहन्ति Prasā. i. 27. 20; **(used as noun)** one of the many things भोजनादिषु चतुर्षु मध्ये अन्यतरत् अदत्त्वा न भोक्तव्यम् VīraMi. (Āhnika.) 435. 12; **6A (inanimate)** different महारोगेण वाभितप्तः प्राश्रीयादन्यतरां गतिं गच्छति ĀśvaŚS. I. ii. 7. 17; पूर्वानुरागमानाख्यः प्रवासकरुणात्मकः। एतेभ्योऽन्यतरं जायमानसंभोगलक्षणम् AgniP. 341. 6; श्वेतादन्यतरो वर्णः ... नीलः YuktiKa. 207. 21; **(used as noun)** different thing पूर्वस्मिन्नपि योगे प्रत्ययग्रहणस्यैतत्प्रयोजनमुक्तम्। अन्यतरच्छक्यमकर्तुम् MahāBh. i. 161. 12 (*on* i. 1. 62); **6B (animate)** different भिन्नार्थका अन्यतर एकस्त्वोऽन्येतरावपि AmaK. 2189; AbhidhāCin. 1468; TrikāŚe. iii. 1. 27; ŚabdaRa. (Vā.) 3375; ŚabdaRa. (Su.) 6. 63; KalpaK. 230. 143; अथान्यतर एव ग्रन्थस्य कर्ता मानवव्यपदेशः कथम् ManuBh. i. 7. 28; (*on* 1. 4); पुत्रादन्यतरन्नास्ति परलोकस्य साधनम् DevīBhāP. i. 4. 15; **7** the word *anyatara* पूर्वान्यान्यतरेतरापराधरोत्तरादेद्युस् CāndraVyā. iv. 3. 17; ŚākaṭāVyā. iii. 4. 21; SiddhaHe. vii. 2. 98; MugdhaBo. 7. 103 (77. 13); अधरान्यान्यतरेतरात्पूर्वेद्युरादयः AgniP. 360. 36; अन्यतरशब्देन निमेयमेव विवक्षितम् Pradī. iv. 326A. 29 (*on* v. 2. 47); अन्यतरशब्दस्य डतरान्तद्वारेणैव ग्रहणे सिद्धेऽन्यतरग्रहणमन्यतमव्यवच्छेदार्थम् GaṇRa. 1. 21 (49); अन्यान्यतरेतरडतरडतमाः ... श्रिः MugdhaBo. 3. 9 (11. 14); एवमन्यत् अन्यतरत् इतरत् PrakriKau. i.198. 1; डतरग्रहणेनैव सिद्धेऽन्यतरशब्दपाठो व्यर्थः LaŚabdeŚe. i. 217. 1; **8** something else, cf. **अन्यतरप्रदिग्ध** [a certain, DHBS.]

अन्यतरकर्तव्यता (anyatarakartavya-tā) *f.* the state of having one of the two things which are to be performed योगं च कर्मानुष्ठानलक्षणम् अनुतिष्ठ ... एतयोः अन्यतरकर्तव्यताप्राप्तौ सत्यां यत् प्रशस्यतरम् ... तत् कर्तव्यम् GītāBh. (Śaṅ.) 151. 12 (*on* 5. 1)

अन्यतरकर्तृक (anyatarakartṛ-ka) *adj.* having one of the two persons as the performer प्रत्येकप्रयोगे अन्यतरकर्तृकाज्यावेक्षणान्वारम्भणादिपदार्थलोपेन ... अङ्गसाकल्यार्थं सहैव प्रयोगः BhaṭṭDī. ii. 223. 14 (*on* vi. 1. 4)

अन्यतरकर्मज (anyatarakarma-ja) *adj.* [*f.*-ā] **A**i (type of contact) produced from the action of one of the two अन्यतरकर्मजः उभयकर्मजः संयोगजश्च संयोगः VaiśeSū. vii. 2. 9; अप्राप्तयोः प्राप्तिः संयोगः स च त्रिविधः अन्यतरकर्मजः उभयकर्मजः संयोगजश्च PadārthaSaṁ. 139. 17; PrakaPañ. 149. 1; 332. 9; NyāySu. (Ja.) 366A. 3 (*on* ii. 2. 6); SarvaDaKau. 26. 17; 26. 26; MānaMe. 264. 7; नित्यं परिमण्डलमित्येवमन्यतरकर्मजादिसंयोगमुत्पाद्यमुक्त्वा पृथङनित्यं ब्रूयात् PadārthaSaṁ. 141. 2; परमाणुभिराकाशादीनां प्रदेशवृत्तिरन्यतरकर्मजः संयोगः PadārthaSaṁ. 141. 4; PrakaPañ. 302. 15; अनेकविधो हि संयोगः। अन्यतरकर्मजो यथा स्थाणुश्येनयोः MāṭhVṛ. 34.15 (*on* 20); PrakaPañ. 90. 8; अन्यतरकर्मजसंयोगश्च संयोगो नैव प्रधानपुरुषयोः विभुत्वात् MāṭhVṛ. 34. 19 (*on* 21); संयोगस्यान्यतरकर्मजस्य ... असंभवात् PrakaPañ. 423. 9; द्वयोः संयोगिनोर्मध्ये यद् अन्यतरद्द्रव्यं तत्र यत् कर्म तस्माज्जातोऽन्यतरकर्मजः NyāyKa. 146. 13; यथा संयोग उपसर्पणक्रियावता निःक्रियस्यान्यतरकर्मजः तथा विभागोऽप्यपसर्पणक्रियावता Kiraṇā. 234.6; मनसो

नित्यत्वे ... अन्यतरकर्मजस्योभयकर्मजस्य वा संयोगस्यानुपपत्तेः ज्ञानोत्पत्त्यसंभवात् NītiMā. 70. 11; संयोगविभागपरिमाणानाम् अन्यतमस्य प्रतियोगित्वे नायं दोषः इति चेत् न ... अन्यतरकर्मजसंयोगस्य ... असंभावितत्वात् TarkSaṁ. (Ā.) 20. 8; अन्यतरकर्मजो यथा क्रियावता श्येनेन सह निष्क्रियस्य स्थाणोः संयोगः TarkBhā. (Ke.) 70.2; NyāySu. (Ja.) 336A. 3 (*on* ii. 2. 6); संयोगः । ... कर्मजोऽपि द्विविधोऽन्यतरकर्मज उभयकर्मजश्च TarkKau. 5. 24; क्षणभङ्गपरिणामयोर्निरासात् अप्राप्तिपूर्विका प्राप्तिः संयोगः, स चान्यतरकर्मजः Upask. 324. 19 (*on* vii. 2. 9); महत्त्वसंयोगादिगुणवत्त्वाच्च शब्दो द्रव्यम् अन्यतरकर्मजादिकारत्वव्यतिरेकेण द्रव्यस्यावस्थानासंभवात् SarvaDaKau. 93. 15; अप्राप्तयोस्तु या प्राप्तिः सैव संयोग ईरितः। कीर्तितस्त्रिविधस्त्वेष आद्योऽन्यतरकर्मजः BhāṣāPa. 115; संयोगस्त्रिविधः अन्यतरकर्मजः ... मनःकर्मणा आत्ममनसोः संयोगः Tarkāmṛ. 11. 1; न च संयोगस्यान्यतरकर्मजत्वादिनियमदर्शनात् विभुत्वेनाकर्मणोरात्ममनसोः ... अनुदयप्रसङ्गः MānaMe. 216. 6; 247. 1; **Aii** (type of separation) produced from the action of one of the two न हि विभागे त्रैविध्यं सेद्धुम् अर्हति, अन्यतरकर्मजोभयकर्मजयोः विभागयोः तथाविधसंयोगवत् अपाकरणसंभवात् TarkSaṁ. (Ā.) 73. 3; 74. 6; द्व्याश्रयः ... संयोगपूर्वको अन्यतरकर्मजः (विभागः) ... यथा श्येनक्रियया शैलश्येनविभागः TarkBhā. (Ke.) 70. 8; विभागः। प्रथमः कारणाकारणविभागोऽन्यतरकर्मजः उभयकर्मजो वा SarvaDaKau. 27. 2; **B** (obtainment) produced from the action of one of the two यद्युच्येताप्राप्तिपूर्विका प्राप्तिरन्यतरकर्मजा वा संयोगः Bhām. 409. 23 (*on* ii. 2. 17); VedāntKa. 271. 12 (*on* ii. 2. 17)

अन्यतरकर्मजनित (anyatarakarma-janita) *adj*. produced from the action of one of the two (items) अन्यतरकर्मजनितोऽयं संयोगः NyāySiA. 264. 14.

अन्यतरकर्मजन्मन् (anyatarakarma-janman) *adj*. produced from the action of one of the two (items) अन्यतरकर्मजन्मनोश्च संयोगविभागयोर्द्विष्ठत्वेनोभयत्र क्रियाप्रत्ययप्रसङ्गः BhāvanāVi. 51. 1.

अन्यतरकर्मन् (anyatara-karman) *n*. **1** action belonging to one of the two क्वचिदन्यतरकर्मणा ... गतिकल्पनायां प्रमाणाभावात् सिद्धमस्य व्यापकत्वम् TātpaṬ. (Vā.) 218. 4 (*on* i. 1. 10); न च नित्यविभूनां संयोगैरतिव्याप्तिः संयोगहेतूनामन्यतरकर्मोभयकर्मणामसंभवेन तेषां संयोगस्यैवाभावात् TārkiRa. 160. 11; अन्यतरकर्म उभयकर्म संयोगश्च संयोगकारणम्। विभुनोस्तदसंभवः SarvaDaKau. 63. 12; **2** one of the two actions जीवानामनुकूलप्रतिकूलयोः कर्मणोस्साधारणं स्वातन्त्र्यं दत्त्वा यद्यन्यतरकर्मप्रवृत्तेरर्वागेव तं निरुन्ध्यात् NyāyKu. 119. 13.

अन्यतरकर्मादि (anyatarakarmādi) *adj*. action belonging to one of the two persons etc. न चासौ संयोगः संबन्धिनामयुतसिद्धत्वात् अन्यतरकर्मादिनिमित्तासंभवात् PadārthaSaṁ. 326. 2; अन्यतरकर्मादीनां निमित्तानामभावो भावोत्पादककारणसामर्थ्यभावित्वात् NyāyKa. 326. 8; तदेतद्वार्तम्। जीवपरयोः संयोगे कारणस्यान्यतरकर्मादेरसंभवात् SarvaDaSaṁ. 15. 152; न चासौ संयोग एव, अन्यतरकर्मादीनां तदुत्पादकानामभावात् Upask. 349. 1 (*on* vii. 2. 26); अन्यतरकर्मादित्रयमेव विभागस्यासमवायिकारणम् SarvaDaKau. 27. 3.

अन्यतरकल्क (anyatara-kalka) *m*., *n*. pulp or paste of another (drug) रास्नादेवदार्वन्यतरकल्केन वा सक्षीरं साधितं सर्पिः AṣṭāSaṁ. ii. 198. 6 (6.6)

अन्यतरकल्प (anyatara-kalpa) *m*. **A** one of the two procedures सत्रेऽन्यतरकल्पाश्रयणेऽन्येषां तेन क्रतूपकारालाभाद्विगुणः क्रतुर्न फलं साधयेत् ŚāstrDī. 506. 9 (*on* vi. 6. 1); **B** one of the two alternatives भिन्नकल्पानां सत्रे संभूय प्रवृत्तौ तदन्तर्गतप्रयाजेष्वन्यतरकल्पस्यैवाश्रयणीयतया केषांचित्क्रतुवैगुण्यप्रसङ्गात् VidhiRa. 10 (51.16); ŚivārkaMaDī. i. 61.15 (*on* i. 1. 1)

अन्यतरकल्पन (anyatara-kalpana) *n*. assumption of one of the two things तृणारणिमणीनां वह्नौ कारणत्वग्रहे शक्तिवैजात्ययोरन्यतरकल्पनं तद्ग्रहश्च नान्वयव्यतिरेकाभ्यां व्यभिचारात् TattvCin. ii (2). 131. 2.

अन्यतरकारक (anyatara-kāraka) *n*. one of the two syntactic or semantic relations नञोऽपि तेनैव संबन्धो न प्राप्नुयादुद्यन्तमादित्यमीक्षणेनेति – न त्वन्यतरकारकेण TantrRa. 29. 19 (*on* iv. 1. 3)

अन्यतरकारण (anyatara-kāraṇa) *n*. **A** one of the many causes अथ मन्यसे त्रिकारणं पुत्रजन्म तत्रान्यतरकारणवैकल्यात् पुत्रो न भवतीति कारणवैकल्यं गम्यते NyāyVār. 268. 12 (*on* ii. 1. 57); **B** one of the two causes तौ च हर्षशोकौ सुखदुःखसाधनाधिगमतदनुस्मरणान्यतरकारणौ भवितुमर्हतस्तथा दृष्टत्वात् NyāyMañ. ii. 41. 12.

अन्यतरकार्य (anyatara-kārya) *n*. one of the two effects साध्यमिह स्वरूपान्यथाभावज्ञानसंकोचरूपधर्मान्यथाभावान्यतरकार्यत्वाधिकरणत्वम् ŚivārkaMaDī. ii. 126. 18 (*on* ii. 3. 7)

अन्यतरकाल (anyatara-kāla) *m*. **1** different, i.e. less time सहाध्यायिन्येकरात्रं द्वादशाब्दकालादन्यतरकालसहाध्यायिविषयम् SmṛtiCan. vi. 44. 9; **2** one of the many periods वर्षषण्मासत्रिमासमासानामन्यतरकालतः कुटुम्बभोजनपर्याप्तधान्यवान् कुशूलधान्यवान् ManvaVi. 454. 9 (*on* 4. 7)

अन्यतरकृतापलाप (anyatarakṛtāpalāpa) *m*. denial made by one of the two persons मौलं यथास्थितं जातस्य तस्यैवान्यतरकृतापलापाभिप्रायम् BālamBha. ii. 272. 12 (*on* 2. 149)

अन्यतरकोटि (anyatara-koṭi) *f*. **A** one of the two sides of a doubt कारणत्रयात् ... अन्यतरकोटिनिर्णायकप्रमाणवैधुर्ये सति यथायथं संशयो भवति TārkiRa. 166. 4; साधारणे धर्मिणि निश्चयः स्याद्यद्यन्यतरकोटिनिर्णायकं प्रमाणं स्यात् VedāntKa. 93. 8 (*on* i. 1. 4); पुनर्द्विविधोऽयमन्यतरकोटिपरिशेषयोग्यत्वतदयोग्यत्वभेदात् NyāyPari. 66. 5; **B** one of the two sides of an argument सदसतोरन्यतरकोटिवाचकोऽसच्छब्दः कथं कोटिद्वयोत्तीर्णतामुपस्थापयेत्। अन्यतरकोटिसमर्पकपया हि सच्छब्दस्यानुभयात्मकत्वानुपस्थापकत्वम् ŚrutaPra. ii. 227. 10 (*on* ii. 1. 12); **C** one of the two alternatives or categories एवं च स्वरूपधर्मयोरन्यतरकोटिबहिर्भावभावात् अन्योन्याभावपृथक्त्वविशेषाणामपि भेदत्वं पलायितम् ŚatDū. 90. 15; BālamBha. ii. 257. 8 (*on* 2. 145)

अन्यतरकोटिज्या (anyatara-koṭijyā) *f*. another Rcosine (for the radius or any kind of perpendicular side) अन्यतरकोटिज्यापरमत्वे तत्परमत्वेऽपि तदभावे तदभावाभावात् SiddhāTaVi. 69. 18; अन्यतरकोटिज्याया अभावादसिद्धेः SiddhāTaVi. 71. 21; आद्यखण्डं त्वन्यतरकोटिज्यागुणिततद्भिन्नज्यात्रिज्यांशरूपं धनम् SiddhāTaVi. 72. 15.

अन्यतरक्रियाजन्य (anyatarakriyā-janya) *adj*. produced from the action of one of the two persons अन्यतरक्रियाजन्ये उभयक्रियाजन्ये च विभागे एकैकस्यापि प्रत्येकमस्त्येव कर्तृत्वम् BhaṭṭDī. ii. 302.1 (*on* vi. 5. 17)

अन्यतरक्षेप (anyatara-kṣepa) *m*. another or second remainder or additive quantity क्षेपद्वयसंबन्धिकनिष्ठज्येष्ठे पङ्क्त्योर्वर्तेते। तत्रान्यतरक्षेपपदेनेष्टेन SiddhāTaVi. 68.5; अन्यतरक्षेपो यदि मूलप्रदः तदभावेऽपि क्षेपघातक्षेपे SiddhāTaVi. 68. 7.

अन्यतरखण्डन (anyatara-khaṇḍana) *n*. refutation of one of the two (alternatives) भेदाभेदस्य भेदाभावे अन्यतरखण्डनसाधनाभ्यामुभयखण्डनसाधने AdvaiSi. 789. 21.

अन्यतरगत (anyatara-gata) *adj*. existing in one of the two बोद्धृबोध्ययोरन्यतरगतप्रतिबन्धनिराकर्तृत्वम् ŚatDū. 126. 4.

अन्यतरगति (anyatara-gati) *f*. understanding of one of the two (alternatives) उभयावगतौ भेदो ग्रहीतव्यः। स भेदो गृह्यमाणो न तेन विरुध्यते। अन्यतरगतिस्तु विध्यनुवादयोर्विरोधात् ŚābaBh. 1985. 21 (*on* x. 6.3)

अन्यतरगुणस्वरूप (anyataraguṇa-svarūpa) *n*. **1** nature of one quality अननुरूपसंसर्गो विषमम्। ... संसर्गस्य ... संयोगादिलक्षणस्यापि। संसर्गिणोरन्यतरगुणस्वरूपतिरस्कार्या(?र्य)न्यतरगुणस्वरूपतया अयोग्यत्वम् RasGaṅ. 596. 8; **2** nature of another quality, RasGaṅ. 596. 8; 604.19.

अन्यतरग्रह (anyatara-graha) *m*. acceptance of either of the two नैकमिच्छेद्गणं हित्वा स्याच्चेदन्यतरग्रहः। यस्त्वेको बहुभिः श्रेयान्कामं तेन गणं त्यजेत् MahāBhā. xii. 84. 10.

अन्यतरग्रहण (anyatara-grahaṇa) *n*. **1** comprehension or knowledge of one of the two अन्यतरग्रहणेनापि विशेषितमेतम् NyāyVār. 204. 20 (*on* ii. 1. 20); अथ वास्त्येवान्यतरग्रहणेऽप्यन्यतरस्य विशेषणत्वेन ग्रहणम् NyāyRa. 477. 14 (*on* 5 (8). 14); यतः शब्दार्थयोः संबन्धिनोरन्यतरग्रहणे अन्यतरस्मरणमाविरस्ति SarvaDaKau. 41. 14; **2** acceptance of any one of the two न चान्यतरग्रहणं युक्तं वचनद्वयस्यापि साम्यात् TattvPrakā. 206B. 8 (*on* iv. 2. 1); **3** assumption of any one of the two नापः पृथिव्याः कारणं नाप्यन्नस्य। ... निरवकाशत्वेनान्यतरग्रहणायोगात् TattvPrakā. 112A. 1 (*on* ii. 3. 12); **4** mention of the term *anyatara* अत्र वाशब्दः समुच्चये। वा स्यादिति कोशात्। यद्वा तयोरन्यतरग्रहणानेकत्वार्थः BālamBha. ii. 237. 21 (*on* 2. 135-136)

अन्यतरग्राहक (anyatara-grāhaka) *adj*. producing the knowledge of one of the two (objects) विपक्षयोर्व्याप्तिग्राहकप्रमाणसद्भावात्। अन्यतरग्राहकप्रमाणाभावे च तत एव व्याप्तिभङ्गात् TattvPradī. (Ci.) 255. 8.

अन्यतरग्राहित्व (anyataragrāhi-tva) *n*. the state of producing the knowledge of one of the two (objects) अन्यतरग्राहित्वपक्षेऽपि न भेदमात्रग्राहित्वम् निराश्रयभेदग्रहासंभवात् ŚatDū. 87. 24.

अन्यतरग्राहिन् (anyatara-grāhin) *adj*. producing the knowledge of one of the two (objects) स्वरूपभेदयोः सद्घटयोः किं द्वयोरपि ग्राहकं प्रत्यक्षम्, उत अन्यतरग्राहि ŚatDū. 87. 21.

अन्यतरचन्द्र (anyatara-candra) *m.* one of the two moons जीवेशभेदो मिथ्याभेदत्वाच्चन्द्रभेदवदित्यनुमानं मानम्। इति चेत् न ... अन्यतरचन्द्रस्यैवारोपितत्वेनारोपितानारोपितभेदस्य सत्यत्वाच्च TattvPrakā. 30B. 12 (*on* i. 2. 6); Vādā. 140. 1.

अन्यतरचाप (anyatara-cāpa) *m., n.* another arc अन्यतरज्यासाधने तु अन्यतरचापोनिततद्भिन्नचापरूपान्तरस्य ज्याया अन्यतरज्यायाश्च योगः साध्यः SiddhāTaVi. 71. 14; 73. 14.

अन्यतरचित्त (anyatara-citta) *n.* one knowledge or consciousness अस्थिरयोरपि ज्ञानयोः समानकालतयास्ति संबन्ध इति कस्मादन्यतरचित्तवासितमन्यतरच्चित्तं स्मृतिं नाधत्ते TātpaṬ. (Vā.) 215. 14 (*on* i. 1. 10)

अन्यतरचोदना (anyatara-codanā) *f.* one of the two injunctions 'आसीरन्, उपेयुः' इत्यनयोरन्यतरचोदनां तल्लक्षणम् NyāyMāVi. 502. 30 (*on* x. 2. 13)

अन्यतरजननी (anyatara-jananī) *f.* mother of either of the two persons, i.e. bride and groom वधूवरयोरन्यतरजनन्याः रजोदर्शने निर्णयः VīraMi. (Saṁskāra.) 817. 11.

अन्यतरजन्य (anyatara-janya) *adj.* produced from one of the two विषयतया शाब्दबोधमात्रं प्रति वृत्तिसंस्कारज्ञानान्यतरजन्यपदार्थोपस्थितिर्हेतुरिति निर्णीतमन्यत्र VaiyāBhū. 126. 12 (*on* 26)

अन्यतरजयपराजय (anyatara-jayaparājaya) *m.* victory or defeat of either of the two निर्णिक्ते व्यवहारे ...। अन्यतरजयपराजयान्यतरावधारणं प्रापिते VīraMi. (Vyavahāra.) 80. 10.

अन्यतरजाति (anyatara-jāti) *f.* **1** one of the two generic properties गत्वतीव्रत्वादीनां च तीव्रगकारादौ। तेषां च जातित्वाभ्युपगमात्। तत्रान्यतरजातिभङ्गो वा NyāySiA. 207. 28; **2** one of the two castes मातृजातीयतास्तु न तु तज्जात्यन्तरम् ... अन्यतरजातिस्वीकारे च विनिगमनाविरहात् BālamBha. i. 281. 14 (*on* 1.91)

अन्यतरजातीयता (anyatarajātīya-tā) *f.* the state of being related to one of the two castes तादृशे क्षेत्रजे मातृसाजात्येऽपि उभयसाजात्याभावः। ... अत एवोक्तं प्रयोजकवैकल्पे क्वचिदन्यतरजातीयतापीष्यते इत्यनुपदमेव स्फुटीभविष्यति BālamBha. i. 275. 27 (*on* 1. 90)

अन्यतरज्ञान (anyatara-jñāna) *n.* **1** knowledge of any one of the two (objects) अग्रहे न विवेकस्याद्विपरीतग्रहोऽस्थितः(?)। कृते नान्यतरज्ञानं नातो भ्रान्तिस्तथा ग्रहे IṣṭaSi. 289. 18; **2A** knowledge of one of the two persons दम्पत्योः परस्परधर्मव्यतिक्रमे सत्यन्यतरज्ञाने दण्डेनापि स्वधर्मव्यवस्थापनं राज्ञा कर्तव्यमिति व्यवहारमध्येऽस्योपदेशः ManvaMu. 364. 6 (*on* 9. 1); **2 B** knowledge of one of the two (objects) प्रकृते धर्म्यादिपदस्य ... सिद्धसाधनम्, एवमन्यतरज्ञानरूपब्रह्मज्ञानाबाध्याप्रसिद्ध्यादिकम् LaCandr. 718. 37; जीवस्वरूपं दूरस्थवनस्पत्योरेकं चेत्यन्यतरज्ञानाबाध्यभेदत्वेन साध्यत्वान्नाननुगमादिकम् LaCandr. 813. 36.

अन्यतरज्या (anyatara-jyā) *f.* **1Ai** Rsine of another or remaining arc अन्यतरज्योनितैक्यज्यास्वरूपमन्तरमन्यतरज्यायुतमैक्यज्या स्यात् SiddhāTaVi. 69. 10; 69.11; **1Aii** Rsine of another (part of an arc) अन्यतरज्याद्वितीयखण्डे तु हराभावाद्रूपतुल्य एव हरः SiddhāTaVi. 71. 5; **1B** Rsine of one of the two (arcs) ज्याया अन्यतरज्यायाश्च योगः साध्यः स चान्यतरज्योनोऽन्तरज्या स्यादिति स्थितिरस्ति SiddhāTaVi.71.15; 72.3; **2A** another, i.e. parallel or similar chord (to the radius of an arc) अन्यतरज्याया अभावे तद्भिन्नज्यायाः सत्त्वे ... अन्तरं प्रत्यक्षम् SiddhāTaVi. 69. 13; 69.20; तत्र खण्डद्वयात्मकस्थूलैक्यज्याया विशोधनेऽन्यतरज्यारूपद्वितीयखण्डे एव शोधितम् SiddhāTaVi. 71. 3; 72. 2; अन्यतरज्यासाधने तु अन्यतरचापोनिततद्भिन्नचापरूपान्तरस्य ज्याया अन्यतरज्यायाश्च योगः साध्यः SiddhāTaVi.71.14; 72.20; 73.14; **2B** another Rsine (of the two arcs) तत्र लाघवादन्यतरज्यागुणस्योभयत्र तुल्यत्वात् SiddhāTaVi. 71. 8.

अन्यतरज्यागुणित (anyatarajyā-guṇita) *adj.* multiplied by another Rsine (of the two arcs) गुण्यगुणकयोः कामचारादन्यतरज्यागुणितत्रिज्यायामेव शोधनं सिद्धम् SiddhāTaVi. 71. 8; तत्कोटिज्यात्वेन फलितमन्यतरज्यागुणितं त्रिज्याभक्तं जातम् SiddhāTaVi. 71. 10.

अन्यतरज्यापरमत्व (anyatarajyā-paramatva) *n.* greatness (of quantity) of another, i.e. second Rsine अन्यतरज्यापरमत्वे पूर्वस्थूलानुपातजस्थूलान्तरयुतान्यतरज्यारूपस्थूलैक्यज्यायास्त्रिज्यामितायाः ... तद्भिन्नोत्क्रमज्यामितस्य परमत्वम् SiddhāTaVi. 70. 11; 71. 19; एवमन्यतरज्यापरमत्वे तूक्तस्थूलानुपातेन योगस्य शून्यत्वात् SiddhāTaVi. 72. 1; 73. 6.

अन्यतरण (anya-taraṇa) *n.* act of crossing the other (bridge) एतं सेतुं तीर्त्वा अन्धसन्ननन्धो भवतीति च। तत्र तरणं नाम तत्प्राप्तयेऽन्यतरणमेव BrahmSūBh. (Ma.) 73A. 10 (*on* iv. 4. 1); एतं सेतुं गन्तुमन्यत्तीर्त्वेति तत्प्राप्तयेऽन्यतरणमेवोच्यते न तु ब्रह्म तीर्त्वा स्वरूपाविर्भावः TattvPrakā. 218B. 11 (*on* iv. 4. 1)

अन्यतरतःक्ष्णुता (anyataratah-kṣṇutā) *adj.* (*f.*) VIŚVA.; cf. **अन्यतरतःक्ष्णू**.

अन्यतरतःक्ष्णू (anyataratah-kṣṇū) *adj.* (*f.*) sharp on one of the two sides अभ्रिमादत्ते वैणवीं कल्माषीं सुषिरामसुषिरां वोभयतःक्ष्णूमन्यतरतःक्ष्णूं वा प्रादेशमात्रीम् ĀpaŚS. xvi. 1.7; देवस्य त्वेति चतुर्भिरभ्रिमादत्ते। खादिरीं वैणवीं वा कल्माषीं सुषिरामसुषिरां वोभयतःक्ष्णू तामन्यतरतःक्ष्णू HirŚS. xi. 1. 11 (7. 26); xvii. 1. 13 (398. 3) (*but* VIŚVA. **अन्यतरतःक्ष्णुता**)

अन्यतरतःपक्षस् (anyatarataḥ-pakṣas) *adj.* having wing (only) on one side अथ यो विषमे कुरुते यथान्यतरतःपक्षसा रथेन धावयन्नध्वानं यत्राकूतं न समश्नुवीत KauṣīBr. 7. 7 (32. 9)

अन्यतरतःपाश (anyatarataḥ-pāśa) *adj.* [*f.*-ā] having loop or noose on one side पत्नीमूर्ध्वज्ञुमासीनाँ संनह्यति तिष्ठन्तीं वा स्वयं वा पत्न्यात्मानं मौञ्जेन योक्त्रेण अन्यतरतःपाशेनाभ्यन्तरं वाससो बाह्यतो वा BhārŚS. ii. 5. 3; ĀpaŚS. ii. 5. 4; यजमानमन्यतरतःपाशया मौञ्ज्या मेखलया त्रिवृता पृथ्व्या मध्यतः संनह्यति BhārŚS. x, 6. 10; ĀpaŚS. x. 9. 13; आशासाना सौमनसमिति मौञ्जेन योक्त्रेणान्यतरतःपाशेन पत्नीं संनह्यत्यूर्ध्वज्ञुरासीना तिष्ठन्ती वा HirŚS. i. 7. 15 (159. 13); VaikhāŚS. 5. 3.

अन्यतरतन्तु (anyatara-tantu) *m.* **1** one of the two threads कथं तन्त्वोः संयोगे सत्यन्यतरतन्त्वारम्भके अंशौ कर्मोत्पद्यते NyāyKa. 150. 24; **2** one thread अन्यतरतन्तुनाशेऽपि तन्त्वन्तराविनाशात् तन्निष्ठोत्तरसंयोगादपि तद्विभागविनाशसिद्धेः TarkSaṁ. (Ā.) 75. 13.

अन्यतरतस् (anyatará-tas) *adv.* **1** on one of the two sides, on either of the two sides अन्यतरतो हि तद्दरीयः क्रियते TaiBr. I. ii. 6. 3; तद्वा आहुरन्यतरत एव परियजेत् ŚatBr. (K.) V. iv. 4. 4; यद्वा प्रज्ञामात्रा न स्युर्न भूतमात्राः स्युर्न ह्यन्यतरतो रूपं किंचन सिध्येत् ŚāṅkhāĀ. 5. 8 (22. 5); इत्युपरिष्टात्। अन्यतरतश्चेदग्नाविष्णू महि धाम प्रियं वामित्युपांश्वेव ĀśvaŚS. I. v. 19. 3; अन्यतरत आज्यम् KātyŚS. iii. 4. 2; तेषां तु युध्यमानानां साग्रः संवत्सरो गतः। न चान्यतरतस्तत्र विजयो वा क्षयोऽपि वा Rāmā. vii. 23. 9; वरनिरूपितं कन्यायां कन्यानिरूपितं च वरे पृथगेव सापिण्ड्यं न तु संयोगवद्व्यासज्यवृत्त्युभयनिरूपितमेकमेव येनान्यतरतो निवृत्तौ निवृत्तिः स्यात् BālamBha. i. 193. 29 (*on* 1. 53); **2** on one side अस्थि ह्यग्स्थि हि दन्तोऽन्यतरतो ह्येतदस्थि करोति ŚatBr. I. vi. 3. 29; ŚatBr. (K.) II. vi. 1. 21; तस्मादन्यतरत आज्यं कुर्यादधस्ताद्वोपरिष्टाद्वा ŚatBr. I. vii. 4. 10; ŚatBr. (K.) II. vii. 2. 9; ऋतुभिरिति चतुश्चरित्वेतरथा पात्रे विपर्यस्येतेऽन्यतरत एव तद्देवा अहरसृजन्तान्यतरतो रात्रिमन्यतरत एव तद्देवा मनुष्यानसृजन्तान्यतरतः पशून् ŚatBr. IV. iii. 1. 13; ŚatBr. (K.) V. iii. 2. 11; स यदि कामयेतोभयतः परियजेद्यद्यु कामयेतान्यतरतः परियजेत् ŚatBr. IV. iv. 2. 6; अन्यतरतो हीदं वाचः क्षणुतमुभयतःक्ष्णुत्वेव भवति ŚatBr. VI. iii. 1. 34; SaṅkarKāBh. 144. 16 (*on* iii. 2. 46); आज्येनोभयतः परियजति। अन्यतरतो वा KātyŚS. x. 6. 9; xv. 8. 28; ĀpaŚS. xiii. 13. 20; साहस्यतिरिच्यते रोहिण्युपध्वस्ता द्विरूपोभयत एन्यन्यतरतो वा ĀpaŚS. xxii. 15. 8; स च संनिहितकालः किमुभयतः किंवान्यतरतः कियांश्चेत्यपेक्षायाम् VīraMi. (Samaya.) 133. 8; **3** on the other side, ŚatBr. IV. iii. 1. 13; ŚatBr. (K.) V. iii. 2. 11; **4** optionally वर्णसंख्येऽन्यतरतः VājaPrāti. 5. 15 (comm. वर्णसमासः संख्यासमासश्चान्यतरतो विकल्पेनावगृह्यते); **5** from either of the two ends अन्यतरतोऽतिरात्रत्वात् पञ्चदशरात्रस्याहीनत्वं कुण्डपायिनामयनस्य च तद्भूतेष्वहीनत्वस्य दर्शनात् MīmāSū. viii. 2. 29; ŚābaBh. 1611. 22 (*on* viii. 2. 29); BhāṭṭCan. 36. 12 (*on* xiii. 4. 27); एवं तुल्यापेक्षा कर्मणामन्यतरतो न बाधिता भवति ŚabaBh. 1573. 5 (*on* vii. 4. 6); तस्मादत्रोत्पत्तिप्रयोगवचनार्थवादाध्याहाराणामन्यतरतो विधिः ṬupṬ. 36. 6 (*on* iv. 3. 26); BhāṭṭCan. 84. 2 (*on* xv. 2. 23); **6** in one part, cf. **अन्यतरतोमोद**.

अन्यतरतात्पर्यसंदेह (anyataratātparya-sandeha) *m.* doubt regarding the speaker's intention in one of the two गोसदृशपदस्योपलक्षणनिमित्तयोरन्यतरतात्पर्यसंदेहात् Kiraṇā. 322. 20.

अन्यतरतादर्थ्य (anyatara-tādarthya) *n.* the state of being intended for either of the two अन्यतरतादर्थ्यमन्तरेणानुपपद्यमाने नियमनादिसंबन्धे परमात्मनस्सर्वज्ञस्य ... पारार्थ्यमित्यवसीयते NyāyKu. 190. 18

अन्यतरतोज्योतिस् (anyatarato-jyotis) *adj.* having brightness or lustre on one side तदाहुः कथमुभयतोज्योतिषोऽभिप्लवा अन्यतरतोज्योतिः पृष्ठ्य इति GopBr. i. 4. 20 (108.11)

अन्यतरतोऽतिरात्र (anyatarato'tirātra) *adj.* having Atirātra-sacrifice on either of the two ends स्तोमा विज्ञायन्ते। उभयतोऽतिरात्रा एव सत्रिया

अन्यतरतोऽतिरात्रा दक्षिणावन्तः JaimiBr. 2. 319; यदि च सत्रमुभयथैवोभयतोऽतिरात्रो भवत्यन्यतरतोऽतिरात्रा ह्यहीना भवन्ति BaudhŚS. iii. 289. 4; NidāSū. 164. 16 (9. 9); न चेद्ग्वचनमस्ति योऽन्यतरतोऽतिरात्रः सोऽहीन इति ṬupṬ. 174. 8 (*on* viii. 2. 31)

अन्यतरतोऽतिरात्रत्व (anyatarato'tirātra-tva) *n.* the state of having the Atirātra-sacrifice on either of the two ends अन्यतरतोऽतिरात्रत्वात्पञ्चदशरात्रस्याहीनत्वं कुण्डपायिनामयनस्य च तद्भूतेष्वहीनत्वस्य दर्शनात् MīmāSū. viii. 2. 29; अन्यतरतोऽतिरात्रत्वेन लिङ्गान्नातिरात्रचरम इत्यभिन्न उपदिश्यते SaṅkarKāBh. 54. 17 (*on* i. 4. 56); अन्यतरतोऽतिरात्रत्वमहीनलिङ्गम् NyāyMāVi. 408. 14 (*on* viii. 2. 6)

अन्यतरतोदन्ता (anyataráto-dantā) *adj.* (*f.*) having teeth on one side (only) सा वाऽऋचमनूच्य जुषाणेन यजति तदन्विमा अन्यतरतोदन्ताः प्रजाः प्रजायन्ते ŚatBr. I. vi. 3. 29; एता वाऽइमा द्वयः प्रजा अन्यतरतोदन्ताश्चैवोभयतोदन्ताश्च ŚatBr. I. vi. 3. 30.

अन्यतरतोनमस्कार (anyataráto-namaskāra) *adj.* having (the expression of) reverence on one side मनुष्याणां जातानि ... तेषां वाऽउभयतोनमस्कारा अन्येऽन्यतरतोनमस्कारा अन्ये ते ह ते घोरतरा अशान्ततराः ŚatBr. IX. i. 1. 20.

अन्यतरतोमोद (anyatarato-moda) *adj.* (expression) having the word *moda* in one part अन्यतरतोमोदं प्रतिगृणाति ... आव्याहावात् BhārŚS. xiv. 12. 12; VaikhāŚS. 16. 16; अन्यतरतो मोदं(?तोमोदं) वा मदा मोद इव ओथा मोद इवेति ĀpaŚS. xiii. 13. 9; प्र द्यावा यज्ञैः पृथिवी ऋतावृधेत्येतस्याः शस्यमानायामन्यतरतोमोदं प्रतिगृणाति मोदामोद इवोथामोद इवेति HirŚS. ix. 3. 60 (925. 6) (comm. यत्रैकस्मिन्प्रतिगरे मोदा इति शब्दः सोऽन्यतरतोमोद इत्युच्यते)

अन्यतरतोयुक्त (anyataráto-yukta) *adj.* yoked (with a bull) on one side अन्यतरतोयुक्तं यवाचितमछावाकाय ŚatBr. V. iv. 5. 22.

अन्यतरतोरात्रत्व (anyataratorātra-tva) *n.* the state of having the Atirātra-sacrifice on either of the two ends अन्यतरतोरात्रत्वस्याहीनलक्षणकरणादर्थाच्चोभयतोरात्रत्वस्य सत्रलक्षणत्वेन ... तदनुपपत्तेः BhāṭṭDī. iii. 23. 20 (*on* viii. 2. 6)

अन्यतरत्याग (anyatara-tyāga) *m.* **1** abandonment of, i.e. disregard for one of the two विरुद्धौ गुणविधिनिषेधौ कथम् ... न चान्यतरत्यागः, किं त्याज्यमिति नियामकाभावात् NyāySiA. 226. 18; पुरोडाशे चोदकेनोभयोर्विकल्पेन प्रापणेऽपि संभवत्यविरोधेन विधिद्वयानुग्रहेऽन्यतरत्यागस्यानुचितत्वात् BhāṭṭCan. 84. 19 (*on* xv. 2. 26); **2** disownment by one of the two persons इहापि संसृष्टस्यान्यतरत्यागमात्रान्न स्वत्वं निवर्तते किंतूभयत्यागेन MayūMāli. 450. 22 (*on* vi. 1. 4)

अन्यतरत्र (anyatara-tra) *adv.* **1** in another case, elsewhere तस्मात्तूष्णीमेव निर्वप्तव्यम्। अवश्यमन्यतरत्र संकल्पभेदो भवति ŚābaBh. 1466. 2 (*on* vi. 5.20); यावती द्रव्ये अपेक्षमाणे तावती एवानपेक्षमाणे। नान्यतरत्र भेदः NyāyBh. 266. 8 (*on* iv. 1. 40); ग्राह्यग्राहकयोश्चातो न ज्ञानात्मसमानता। तस्मादन्यतरत्रेदं ज्ञानत्वं संप्रतीयते ŚlokaVār. 5 (3). 147 (309. 1); TātpaṬ. (U.) 275. 10 (*on* 5 (3). 147); सदसद्रूपता बुद्धेर्भवेदन्यतरत्र नः ŚlokaVār. 5 (8). 25 (481. 2); न चात्रान्यतरत्रापि प्रामाण्ये संशयः किंतु निश्चितप्रामाण्ययोरेव द्वयोस्समर्थनापेक्षामात्रं कथमिदमुभयमुपपद्यताम् Kāśi. iii. 169. 21 (*on* 5 (7). 29); उभयविचारात्मकयोस्सप्तमाष्टमयोरन्यतरांशेन चतुर्थोत्तरषट्कान्तर्भावादन्यतरत्रारम्भे कर्तव्ये सति NyāyRaMā. 178. 4; अथैषामेवोभयत्रेत्यनेनान्येषामुभयत्रापि द्वन्द्वो वार्यते, अन्यतरत्र तु भवत्येव PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. ii. 4. 12 (256. 14); सत्प्रतिपक्षोऽप्यन्यतरत्र व्याप्त्यादिसंशयमापादयन् अनैकान्तिकादावेव पर्यवस्यति Upask. 161. 3 (*on* iii. 1. 17); अस्यास्तु उपमानोपमेययोः अन्यतरधर्मस्यान्यतरत्रारोपो लक्षणमस्तु RasGaṅ. 459. 11; **2** in one case पक्षमतिपक्षयोस्तु द्वयोरन्यतरत्रार्थेऽवधारणं भवति नोभयत्र NyāyMañ. ii. 149. 3; दृष्टप्रयोगः। तस्य तु किमुभयं पदार्थ उतान्यतरत्र गौणः इति नायं विचारः क्रियते ManuBh. i. 4. 17 (*on* 1. 2); यत्राप्यन्यतरत्र संबन्धमात्रप्रतिपादिका षष्ठी ... तत्रापि योग्यत्वालोचनया सैव संबन्धविशेषे वर्तते NyāyRaMā. 129. 13; उभयथापि सदसद्विवेकसिद्धिः। समानयोगक्षेमत्वादुभयोः। कथमन्यतरत्र सत्त्वमसत्त्वं वा व्यवस्थाप्यतामिति चेत् सत्यम् NyāyKu. 63. 9; **3** on one of the two things or objects मुसलोलूखले ... द्वन्द्वनिर्देशेऽत्र संयुक्तयोरन्यतरत्र होमो युक्तः ManuBh. i. 245. 10 (*on* 3. 78); ManvaMu. 104. 4 (*on* 3. 88); ऋग्वेदयजुर्वेदयोः श्रूयमाणस्य सोमविकारस्यान्यतरत्राङ्गभूयस्त्वाभावेन भूयस्त्वेनोभयश्रुतीत्य(?त्यु)क्तविनिगमनाविरहादुभयत्रापि विधिः स्वीकर्तव्यः VidhiRa. 10(70.7)

अन्यतरत्रितय (anyatara-tritaya) *n.* one of the two triads शैशिरादीनामुभयकीर्तने त्रित्वसंख्याधिक्यापत्तेरन्यतरत्रितयकीर्तनेनैव त्रीन् वृणीत इति विध्यर्थानुष्ठानसिद्धिः BhāṭṭCan. 97. 11 (*on* xv. 4. 8)

अन्यतरत्व (anyatara-tva) *n.* **1** the state of being one of the two things or objects प्रक्रियमाणस्य हेतुभूतोऽर्थः पूर्वनिर्वृत्तो भवति। अन्यथा यस्मिन् कस्मिंश्चित् पूर्ववृत्तापेक्षायामनुवादादृष्टार्थत्वयोरन्यतरप्रसङ्गात् PañcPā.58.8 (*on* i. 1.1); अनित्यः शब्दः पक्षसपक्षयोरन्यतरत्वात् PramāMī. 54. 15 (*on* ii. 1.16); MānaMe. 81. 9; साधनाश्रययोरन्यतरत्वे सति प्रमाव्याप्तं प्रमाणम् TārkiRa. 7.4; का पुनरविद्यानिवृत्तिः ... नाप्यनिर्वचनीया, अविद्यातत्कार्ययोरन्यतरत्वापातात्। न चाविद्यातत्कार्ययोरन्यतरत्वे निवृत्तिमत्त्वमुपाधिः TattvPradī. (Ci.) 389.1; अन्यतरत्वसहं सदसद्विलक्षणत्वमिष्टमेवेति चेत् तुल्यम् ŚrutaPra. iB.6.26 (*on* i.1.1); न च अस्य अपरोक्षत्वमन्तरेण संविदात्मत्वम् उपपद्यते ... आत्मनः संविदधीनप्रकाशत्वे च घट(पट)संविदोरिव तत्कर्मत्वात् तद्रूपयोरन्यतरत्वस्य दुर्निवारत्वात् TarkSaṁ. (Ā.) 52.7; योगानुशासनस्य च सुखदुःखनिवृत्त्योरन्यतरत्वाभावान्न मङ्गलता SarvaDaSaṁ. 15. 76; 'नामगुणयोरन्यतरत्वम्' इति प्राप्ते ... नामत्वं न युक्तम् NyāyMāVi. 54. 28 (*on* i. 4.13); अथशब्दप्रयोगस्यानुवादादृष्टार्थत्वयोरन्यतरत्वप्रसङ्गात् VivaPraSaṁ. 200. 4; बन्धमिथ्यात्वं नैवमुक्तिरपेक्षते किंतु बन्धस्याज्ञानतत्कार्ययोरन्यतरत्वमेवेति तदेव वर्णनीयम् NyāySu.(Ja.) 23B.11 (*on* i.1.1); मैवम्, मिथ्यात्वानिरुक्तेः। तत् किम् ... अविद्यातत्कार्ययोरन्यतरत्वं वा Vādā. 2. 3; Nyāyāmṛ. 16B. 8; 631A. 6; 639B. 5; आदिपदेनालंकारपरिग्रहः। तथा च तदुभयान्यतरवत्त्वं- (v. l. त्वं वा) लक्षणम्। अन्यतरत्वं च तदन्यान्यत्वम् AlaṅkāŚe. 1. 1 (2); अन्यान्यत्वं च सामान्यलक्षणम्, न तु योगार्थमात्रम् ... नाप्यन्यत्। अन्यतरत्वाघटितस्य निर्वक्तुमशक्यत्वात् RasGaṅ. 645. 9; न च तत्रैकशक्तिमत्त्वेनान्यतरत्वादिना चोभयोर्हेतुता VaiyāBhū. 86. 17 (*on* 22); **2A** the state of being different साधारणादन्यतरत्वादन्यलिङ्गनिदर्शनेन हि गुणाभिधाने साधारणानां विपर्यये दोषादौ ... दौर्बुद्ध्यादयः JayaMa. 310. 18 (*on* 6. 1); **2B** the state of being different (from what is different) संयोगादन्यतरप्रत्यासत्तिजन्यसाक्षात्काराविषयत्वमुभयवादिसिद्धम्, अन्यतरत्वं च तदन्यान्यत्वम् TattvCin. ii (2). 119. 1.

अन्यतरथा (anyatará-thā) *adv.* **1** otherwise सूर्यो ह वाव दर्शः ... चन्द्रमा एव पूर्णमा ... एतस्य हि दर्शो भवतीत्यतोऽन्यतर(र Viśva.)थाहरेव दर्शः ŚatBr. (K.) III. ii. 9. 1; **2** in one or either manner अतोऽन्यतरथा हुत्वा यस्मिन्कलश ऋजीषं भवति तदादाय ŚatBr. (K.) V. v. 3. 13.

अन्यतरदण्ड (anyatara-daṇḍa) *m.* other fine or punishment यत्तु विष्णुनोक्तम् ... तदसमूलसस्यनाशविशयं, अन्यतरदण्डस्याल्पापराध एव युक्तत्वात् SmṛtiCan. iv. 494. 7.

अन्यतरदर्शन (anyatara-darśana) *n.* **1** knowledge or observation of one of the two यथापूर्वं प्रत्यक्षभूतयोरन्यतरदर्शनेनान्यतरस्याप्रत्यक्षस्यानुमानम् NyāyBh. 17. 4 (*on* i. 1.5); विधिप्रतिषेधयोश्च स्तुतिनिन्दाभ्यामविनाभावादन्यतरदर्शनेनेतरदनुमाय वाक्यं पूरयितव्यम् TantrVā. 16. 13 (*on* i. 2. 7); NyāySu. (So.) 41.19 (*on* i. 2. 7); 40. 6 (*on* 1. 2. 7); चतुर्थी तु सहचरितयोर्देवदत्तयज्ञदत्तयोर्मध्येऽन्यतरदर्शनेन तदन्यतरस्मृतिः YatīndraDī. 7. 13; **2** knowledge of one पूर्वमन्यतरदर्शनेन सहान्यतरदर्शनं दृष्टान्तधर्मिणि यथा TātpaṬ. (Vā.) 179. 19 (*on* i. 1.5); सर्वमात्मवस्तु च मयि पश्यति अन्योन्यसाम्यादन्यतरदर्शनेनान्यतरदपीदृशमिति पश्यति GītāBh. (Rā.) 346. 2 (*on* 6. 30); **3** knowledge of another, TātpaṬ. (Vā.) 179. 19 (*on* i. 1. 5); **4** knowledge of one of the many अन्यतरदर्शनोद्भूतेऽपि संस्कारे बलादेवाशेषस्मरणप्रसङ्गः PratyabhiVi. i. 207. 1 (*on* i. 5. 3); न हि चैत्रमैत्रादिषु ... अन्यतरदर्शनेनान्यतरस्मरणं जायमानम् ... संबन्धान्तरकल्पनामपेक्षते ŚivārkaMaDī. i. 176. 21 (*on* i. 1. 4)

अन्यतरदूषण (anyatara-dūṣaṇa) *n.* refutation of one (aspect) न तु दूष्यशिरसोरन्यतरदूषणं क्रियते ŚrutaPra. iA. 49. 30 (*on* i. 1. 1)

अन्यतरदृष्ट्यध्यास (anyataradṛṣṭy-adhyāsa) *m.* superimposition of another idea अन्यतरत्रान्यतरदृष्ट्यध्यासे सति क्व किंदृष्टिरध्यस्यतामिति संशयः BrahmSūBh. (Śaṅ.) 777. 4 (*on* iv. 1. 5)

अन्यतरदेवार्थ (anyataradevārtha) *m.* denotation of the term *anyatarat* (one of the two) and *eva* (emphasis) उभयोपादानात् हि त्वन्यतरदेवार्थे निपातानामेकार्थत्वादित्याह स एव BālamBha. i. 385. 5 (*on* 1. 124)

अन्यतरदोषत्व (anyatara-doṣatva) *n.* faultiness of one of the two प्रतिरोधभियान्यतरदोषत्वसंभवादिति वदितव्यम् SarvaDaSaṁ. 16. 815.

अन्यतरद्वार (anyatara-dvāra) *m.* [Inst.] through one of the two things जात्युपाध्योः अन्यतरद्वारेण अनुगमे या काचित् धूमव्यक्तिः ... तदधिगततदखिलव्यक्तिम् आकलयन् ... सर्वज्ञः स्यात् TarkSaṁ. (Ā.) 90.16.

अन्यतरधनविभाग (anyataradhana-vibhāga) *m.* division of the property of one of the two (parents) मातुरूर्ध्वं पितरि जीवत्यपि मातृधनविभागः कार्य एव। अन्यतरधनविभागे उभयोरूर्ध्वकालप्रतीक्षणानुपयोगात् SmṛtiCan. iv. 599.2.

अन्यतरधन्यमहीविभाग (anyatara-dhanyamahīvibhāga) *m.* one of the many blessed regions of earth वाराणसीमगधसिंहलभूमिभागे नेपालभूमिषु तथाङ्गमहीप्रदेशे। सौराष्ट्रिकेऽन्यतरधन्यमहीविभागे शुद्धायसां कृतिवराः प्रवदन्ति जन्म YuktiKa. 170. 7.

अन्यतरधर्म (anyatara-dharma) *m.* **1A** property of one of the two objects समानानेकधर्माध्यवसायादन्यतरधर्माध्यवसायाद्वा न संशयः NyāySū. ii. 1. 1; **1B** property of another उपमानोपमेययोरन्यतरस्मिन्नन्यतरधर्मारोपः पदार्थवृत्तिनिदर्शना Kuval. 54 (10); AlaṅkāMañ. 70. 17; **1C** quality of one of the two, cf. **अन्यतरधर्मक**; **2A** one of the two characteristics or properties तत्साधनस्य लिङ्गस्य त्रैविध्यं तत्रैकतमधर्मानुविधानं द्विलक्षणस्यान्यतरधर्मानुविधानं विवक्षितम् NyāyVār. 165. 13 (*on* i. 2. 45); उभयधर्मानुपलब्धावन्यतरधर्मोपादानं प्रकरणसमार्थः NyāyVār. 175. 21 (*on* i. 2. 48); अथ शरीराद्येकदेशं पक्षयसि तथाप्यन्यतरधर्मासिद्धो दृष्टान्तः NyāyVār. 473. 12 (*on* iv. 1. 24); अवश्यं कर्तव्ये अन्यतरधर्मातिक्रमे गुणधर्मोऽतिक्रमितव्यः TantrVā. 822. 13 (*on* iii. 3. 9); अन्यतरधर्मानुपलब्धेरेव पक्षधर्मान्वयव्यतिरेकान् पश्यन् NyāyMañ. ii. 160. 11; अन्यतरधर्मनिष्कर्षमात्रे तु शब्दस्य व्यापारः न स्वरूपारोपः Kāśi. i. 272. 22 (*on* 4. 178); **2B** one of the two qualities धर्मद्वयवति धर्मिणि क एषोऽन्यतरधर्मपक्षपातः AbhinBhā. ii. 223. 8 (*on* 14. 2); **2C** one of the two duties आचारस्तु स्वशाखोक्तपौराणिकयोरन्यतरधर्मानुष्ठान एव VīraMi.(Āhnika.) 199. 6.

अन्यतरधर्मक (anyataradharma-ka) *adj.* having the qualities of one of the two (groups) राश्यन्तरम् … अन्यतरधर्मकमेव तदुत्पन्नं प्रागनवधृततथाभावमुपरिष्टादवधार्यत इति चेत् न Kāśi. i. 84. 5 (*on* 2. 35)

अन्यतरधर्मता (anyataradharma-tā) *f.* [Inst.] by way of being the property of one of the two (objects) नायमाकारोऽर्थज्ञानयोरन्यतरधर्मतया निर्धारितोऽवभासते TātpaṬ. (U.) 241. 16 (*on* 5 (3). 6); NyāyRa. 269. 20 (*on* 5 (3). 6)

अन्यतरधर्मत्व (anyataradharma-tva) *n.* the state of being the property of one of the two (objects) न चान्यतरधर्मत्वं विस्पष्टं तत्र गृह्यते ŚlokaVār. 5 (3). 6 (269. 8)

अन्यतरधर्ममुख (anyataradharma-mukha) *n.* [Inst.] through one of the two qualities तत्र भवनमिति तदनुभवति … अन्यतरधर्ममुखेन क्रियाख्यस्य धर्मिणो द्वाभ्यामपि यथासंकेतस्पर्शात् AbhinBhā. ii. 223. 6 (*on* 14. 2)

अन्यतरनारीधृत (anyataranārī-dhṛta) *adj.* held by one of the many women दृष्टवानस्मि … उन्नालेनान्यतरनारीधृतेनारबिन्दिनीदलेन कृतच्छायमपि विच्छायं मुखमुद्वहन्तीम् … योषितम् HarṣaC. 323. 3.

अन्यतरनाश (anyatara-nāśa) *m.* destruction of one or either of the two अत एवान्यतरनाशेनोभयनाशमप्याह—द्वे बीजे चित्तवृक्षस्य प्राणस्पन्दनवासने। एकस्मिंश्च तयोः क्षीणे क्षिप्रं द्वे अपि नश्यतः JīvanVi. 86. 15; तत्रान्यतरनाशेऽपि नैमित्तिकानुष्ठानम् ŚivārkaMaDī. i. 255. 15 (*on* i. 1. 21); MayūMāli. 485. 9 (*on* vi. 4. 6)

अन्यतरनिगरण (anyatara-nigaraṇa) *n.* act of swallowing, i.e. absorbing of one of the two विषयविषयिणोरन्यतरनिगरणेनाभेदप्रतिपत्तिरध्यवसायः PratāYaBhū. 383. 2.

अन्यतरनिबन्ध (anyatara-nibandha) *adj.* related to one of the two (factors) अयं च दिव्यनिबन्धनो दण्डो निह्नवमिथ्याभियोगयोरन्यतरनिबन्धेन दण्डेन समुच्चीयते SmṛtiCan. iii. 288. 14.

अन्यतरनिबन्धन (anyatara-nibandhana) *adj.* [*f.*-ā] caused by one of the two (conditions) यद्यविवेकाग्रहोऽपि तत्परिपन्थी विद्यते इति कुतोऽन्यतरनिबन्धनो व्यवहारः TātpaṬ. (Vā.)90. 11 (*on* i. 1. 1); नानिश्चिते स्थाणौ पुरुषे वान्यतरनिबन्धना प्रवृत्तिः BrahmSi. 18. 15.

अन्यतरनिमित्त (anyatara-nimitta) *adj.* caused by one of the two (conditions) अवान्तरवाक्यादीक्षणविधानम्। तस्मादन्यतरनिमित्तं भक्षणमश्रुतम् ŚābaBh. 1447. 10 (*on* vi. 4. 25)

अन्यतरनिमित्त (anyatara-nimitta) *n.* one of the two causes हेतुद्वयस्य समानबलत्वाद्विकल्पे सत्यन्यतरनिमित्तकृतमेव भक्षणम् NyāyMāVi. 174. 5 (*on* iii. 5. 12)

अन्यतरनियति (anyatara-niyati) *f.* another determining or facilitating factor गवां विभागाविभागयोर्यजमानेच्छैव प्रयोजिका, उतास्त्यन्यतरनियतिः NyāyMāVi. 523. 27 (*on* x. 3. 12)

अन्यतरनियन्त्रण (anyatara-niyantraṇa) *n.* restriction of one of the two (factors) किं तु वृक्षे फले च स्वातन्त्र्येण प्रतीते प्रकरणादिवशेनान्यतरनियन्त्रणं क्रियते NyāySu. (Ja.) 188A. 8 (*on* i. 4. 1)

अन्यतरनियम (anyatara-niyama) *m.* **1A** limitation or loss of (power of) one of the two (factors) नित्योपलब्ध्यनुपलब्धिप्रसङ्गोऽन्यतरनियमो वान्यथा BrahmSū. ii. 3. 32; BrahmSūBh. (Rā.) 532. 8 (*on* ii. 3. 32); BrahmSūBh. (Śrī.) ii. 148. 6 (*on* ii. 3. 32); VedāntSā. (Rā.) 211. 5 (*on* ii. 3. 32); उपलब्ध्यनुपलब्ध्योरन्यतरनियमो वा VedāntDī. 125. 19 (*on* ii. 3. 32); नित्यबद्धो वा नित्यमुक्तो वात्मेत्यन्यतरनियमो वा स्यात् VedāntPāSau. 229. 24 (*on* ii. 3. 31); अथानुपलब्धिः सर्वदा तथा सति मोक्षदशा विरुध्येत। अथान्यतरनियमः AṇuBh. 151. 10 (*on* ii. 3. 32); **1B** limitation or restriction of one of the two एकेन च विध्यन्तेन भवितव्यमित्युक्तम्। न च गृह्यतेऽन्यतरनियमे विशेषः। तस्मादनियमः ŚābaBh. 159. 11 (*on* viii. 1. 11); विकल्पेन प्राप्तयोर्बृहद्रथन्तरयोरन्यतरनियमार्थे 'बृहत्पृष्ठं भवति रथन्तरं पृष्ठं भवति' इति विधौ … अतिव्याप्तिः स्यात् VidhiRa. 9 (42.9); **2** restriction of one उभयनियमस्तावन्न संभवति। अनेकस्मिन्नर्थे वाक्यस्यैकस्य तात्पर्यायोगात् तस्माद् अन्यतरनियमसंभवात् प्रश्नः Pradī. ii. 152A. 9 (*on* i. 3. 12); **3** certainty or affirmation of one or either of the two वादिनोरेकतरस्य मिथ्याभियोगापह्नवयोरन्यतरनियमात्तन्निमित्तको दण्डोऽन्यत्रापि अस्ति DaṇḍaVi. 32. 6; यदि च निर्धर्मकभिन्न एव भावाभावयोरन्यतरनियमः तुच्छे तदन्यतरादर्शनात् … निर्धर्मकत्वस्य … सूक्ष्मं पश्यसि GuruCandr. i. 43. 16; **4** another rule कार्योपासकान् परोपासकान् वा नयतीत्यन्यतरनियमं न स्वीकरोति इत्यर्थः GoviBh. 312. 6 (*on* iv. 3. 15); **5** rule of one of the two चतुरष्टसंख्ययोरन्यतरनियमस्तु 'भक्तिप्रिया भक्तिगम्या भक्तिवश्या भयापहे'त्यर्थपर्यालोचनवतां व्युत्पत्तिमतां च सुज्ञान एव LalitāSaBh. 41. 30 (*on* 74)

अन्यतरनिरूपित (anyatara-nirūpita) *adj.* described by one of the two (factors) गुणहेतौ पञ्चम्या विकल्पेन विधायकसूत्रान्तरमप्यन्यतरनिरूपितहेतुताविषयकमेव VyutpaVā. 163. 32.

अन्यतरनिर्णय (anyatara-nirṇaya) *m.* **1A** determination or ascertainment of one of the two श्रुतिसामर्थ्यादन्यतरनिर्णयज्ञापनार्थं गम्यमानमर्थग्रहणं यत् करोति तेन ज्ञापयत्यन्यतरस्मिन् पक्षे निर्णयः NyāyVār. 147. 2 (*on* i. 1. 41); स्वाभाविके तावदुभयस्मिन्नन्यतरनिर्णयकारणं बाह्यम् अपश्यतां नैकत्रापि विश्वासो भवेत् Kāśi. i. 85. 14 (*on* 2. 37); जल्पे तु … नावश्यं तत्त्वनिर्णयः। तस्माद् अन्यतरनिर्णयावसानत्वेन जल्पाद्भेदो वादस्येति सिद्धम् TātpaṬ. (Vā.) 64. 8. (*on* i. 1. 1); भाष्ये लक्षणप्रतिपदोक्तभाषा अन्यतरनिर्णयो वातिप्रसङ्गपरिहारायोपन्यस्यते SiddhāSi. i. 10. 18; तथाप्यन्यतरनिर्णयकारणाभावात् MayūMāli. 35. 11 (*on* i. 3. 5); **1B** ascertainment of any one of the two केवला ह्यूर्ध्वता स्थाणुपुरुषसाधारणी नान्यतरनिर्णयाय प्रभवति Kāśi. iii. 66. 9 (*on* 5 (4). 95); न च श्रुत्यादिना लिङ्गबाधेनान्यतरनिर्णयः TattvPrakā. 22A. 6 (*on* i. 1.21); **2** ascertainment of one बाधः … अन्यतरनिर्णयेनान्यानुमित्यसंभवरूपः BhāṭṭCin. ii. 20. 6 (*on* i. 3.2)

अन्यतरनिर्देश (anyatara-nirdeśa) *m.* statement of one of the two (factors) विवक्षातोऽन्यतरनिर्देशः प्रतिज्ञाहेत्वोर्विरोध इति प्रतिज्ञाहेतू आश्रित्य उभयाश्रितो भवति NyāyVār. 174. 16 (*on* i. 2. 47)

अन्यतरनिर्धारण (anyatara-nirdhāraṇa) *n.* **A** ascertainment of one of the two ततो अन्यतरनिर्धारणार्थं यदिशब्दोपबद्धं ग्रहणं युक्तम् TantrVā. 1110. 15 (*on* iii. 6. 42); अजातदन्तत्वात् सद्यःशौचं कृतचूडत्वात्त्रिरात्रमित्यन्यतरनिर्धारणे हेत्वभावः HārLa. 37. 10; अन्यतरनिर्धारणावश्यंभावे … सति अनुगुणैव वचनव्यक्तिः स्वीकार्या MayūMāli. 517. 7 (*on* vi. 8. 1); **B** ascertainment of any one of the two अन्यतरनिर्धारणकारणानिरूपणाद्य अप्रतिपत्तिः प्राप्नोति BrahmSūBh. (Śaṅ.) 494. 1 (*on* ii. 4.1); विरुद्धार्थद्वयस्मरणं चान्यतरनिर्धारणकारणाभावे संशयं जनयति NyāyRa. 375. 19 (*on* 5 (4). 88)

अन्यतरनिर्वाह (anyatara-nirvāha) *m.* carrying on, i.e. justification of one of the two विशेषानुयोगे प्रतिवक्तुं न शक्नुयात् हेत्वाभासतास्थापकाव्याप्त्यपक्षधर्मत्वयोरन्यतरनिर्वाहे वा न प्रगल्भेत NyāyPari. 323. 8.

अन्यतरनिवृत्ति (anyatara-nivṛtti) *f.* **1A** cessation of another विरुद्धयोरेकपरिच्छेदेऽन्यतरनिवृत्तिरवश्यंभाविनाविरुद्धत्वादेव NyāyMañ. ii. 19. 12; **1B** cessation of one of the two भावाभाववद् अनयोरन्यतरनिवृत्तौ अन्यतरव्यवस्थानात् अर्थक्रियाजनने भावानां न तृतीयप्रकारसंभवः ĀtmaSi. 69. 16; दुःखनिवृत्तिरेव सुखं चेत् - दुःखनिवृत्तौ सुखनिवृत्तिर्न स्यात्। तदा सुषुप्तावपि सुखान्वयप्रसङ्गः। अन्यतरनिवृत्तिरन्यतरसंयोगश्चेत् स्वापेऽपि दुःखसुखान्वयः प्रसजेत् ŚrutaPra. iB. 93.17 (*on* i. 1. 1); **2A** exclusion of one of the two अन्यतरनिवृत्त्या अज्ग्रहणस्यार्थवत्त्वाद् अज्मात्रं गृह्यते तदन्तं निरस्यते Pradī. i. 273B. 22 (*on* i. 1. 14); यस्मात्परोक्षानद्यतनयोः प्रकृतत्वे अन्यतरनिवृत्तिर्यत्नेन क्रियमाणा द्वितीयस्यानृवृत्तिमनुमापयति Pradī. iii. 193B. 8 (*on* iii. 2. 118); अन्यतरनिवृत्तिफलको विधिः परिसंख्याविधिः BhāṭṭCin. i. 71. 16 (*on* i. 1. 4); **2B** exclusion of one

एकस्मिन् प्रयोजने येषां सहाधिकारः तत्र अन्यतरनिवृत्तौ इतरनिवृत्तिः Pradī. iv. 61B. 8 (*on* iv. 1. 36); अन्यतरनिवृत्तावपरस्यापि निवृत्तिः BālamBha. ii. 59. 12 (*on* 2. 43)

अन्यतरनिवेश (anyatara-niveśa) *m.* inclusion, i.e. mention of one of the two ब्रह्मणः स्वावच्छिन्नचिद्विषयितायाः घटादेश्च स्वविषयितायाः अज्ञाने अप्रसिद्ध्या अन्यतरनिवेशः GuruCandr. i. 149. 16.

अन्यतरनिश्चय (anyatara-niścaya) *m.* **1A** ascertainment or determination of one of the two तदसौ तद्भावाभावयोः अन्यतरनिश्चये निवर्तते Kāśi. i. 89. 19 (*on* 2. 47); यत्र समस्तं तत्रोपमारूपकयोः साधकबाधकप्रमाणसद्भाव एवान्यतरनिश्चयकारणम् Ekāva. 8. 6 (66) (217. 7); **1B** ascertainment or determination of any one of the two न च समानोपायत्वादुभयोरन्यतरानिश्चये अन्यतरनिश्चयो न भवति Kiraṇā. 298. 19; अन्यतरनिश्चयाभावात्संदेहेन संकरः Ekāva. 8. 76 (17) (335. 6); **2** ascertainment or determination of another न च समानोपायत्वादुभयोः ... अन्यतरानिश्चये नान्यतरनिश्चयः NyāyVārPari. 667. 2.

अन्यतरनिषेध (anyatara-niṣedha) *m.* **1** refutation of one अनयोरन्यतरनिषेधस्य अन्यतरविधिनान्तरीयकत्वात् TātpaṬ. (Vā.) 381. 11 (*on* ii. 1. 32); न ह्येकतानेकते प्रतिस्पर्धिप्रकारान्तरवत्यौ तयोरन्यतरनिषेधेऽन्यतरव्यवस्थापनान्नित्यत्वानित्यत्ववत् NyāyMa. 46. 4; भावाभावयोरन्यतरनिषेधस्यान्यतरविधिपर्यवसायित्वेनाभ्युपगमात् KhaṇḍanKhā. 1099. 3; परस्परविरुद्धयोरन्यतरनिषेधस्यान्यतरविधिनान्तरीयकत्वात् Tattvodyo. 5A. 4; TarkSaṁ. (Ā.) 113.20; वैलक्षण्यं नानिर्वचनीयत्वं जगतः। न च विरोधः। विरोधिनोरन्यतरनिषेधेऽन्यतरव्याप्तत्वानुभवात् KarmaNi. 2A. 7; **2** refutation or negation of one of the two उभयविरहस्य च परस्परविरुद्धयोर्लोकसिद्धयोरन्यतरनिषेधस्येतरविधिनान्तरीयकत्वनियमदर्शनादेवानुपपत्तेः TattvPradī. (Ci.) 75.14; **3** refutation or negation of another तत्सादृश्यं न तु विशेषमात्रम् ... सादृश्यैक्ययोरेकतरविधानायान्यतरनिषेधात् Nyāyāmṛ. 590A. 6.

अन्यतरनिष्ठ (anyatara-niṣṭha) *adj.* devoted to one of the two (states) सर्ववर्णानां प्रवृत्तिनिवृत्तिधर्मयोरन्यतरनिष्ठानाम् ... इदं कार्यमिदमकार्यमिति च या वेत्ति GītāBh. (Rā.) 679. 1 (*on* 18. 30)

अन्यतरनिष्ठा (anyatara-niṣṭhā) *f.* ascertainment of one of the two (mutually contradictory symptoms) प्रवृत्तिनिवृत्तिलक्षणसंयोगे तु गुरुलाघवं संप्रधार्य सम्यगध्यवस्येदन्यतरनिष्ठायाम् CaraS. iii. 8. 134 (1941Ed.); तत्र प्राज्ञ एव दोषादिगुरुलाघवेन सम्यगध्यवस्येदन्यतरनिष्ठायाम्। कालश्च भेषजस्य योग्यतामादधाति AṣṭāSaṁ. i. 121. 5 (1. 23)

अन्यतरनिह्नव (anyatara-nihnava) *m.* denial of one of the two (positions) न सौगतादिनयेनान्यतरनिह्नवः शक्यः NyāySiA. 187. 18.

अन्यतरन्यूनत्व (anyataranyūna-tva) *n.* the state of being deficient in one of the two (views) द्व्यवयवप्रयोगेऽन्यतरन्यूनत्वापसिद्धान्तयोरुद्भावनादित्यर्थः NyāySu. (Ja.) 275B. 8 (*on* ii. 1. 2)

अन्यतरपक्ष (anyatara-pakṣa) *m.* **1A** any one of the two alternatives, sides or views नन्वयमसाधारण एवाचाक्षुषत्वप्रत्यक्षत्ववत् संहतयोरन्यतरपक्षासंभवात् ततश्चानध्यवसितः PadārthaSaṁ. 239. 3; NyāyKa. 241. 26; न पुनः कृतकत्वाद्यन्यतरपक्षसिद्धं साध्यतयोपनीयते तदा कृतकत्वादेः साध्यनिर्देशस्य प्रतिज्ञात्वं प्राप्तमिति नैष दोषः NyāyVār. 114. 9 (*on* i. 1. 33); भेदाभेदयोर्विधिनिषेधरूपयोः एकतरप्रतिषेधेऽन्यतरस्यावश्यं विधिभावादन्यतरपक्षाभ्युपगमः SyādvāMañ. 19 . 25; श्रुतिद्वयेन संदेह एव नान्यतरपक्षावधारणम् TattvPrakā. 83B. 5 (*on* ii. 1. 8); वर्णदेवतात्वविषये तूक्त्योः साम्यम्। अन्यतरपक्षे विशेषादर्शनात् TattvPrakā. 206B. 11 (*on* iv. 2.1); न च विशेषो दृश्यते। येनान्यतरपक्षनिश्चयः स्यात् NyāySu. (Ja.) 11B. 10 (*on* i. 1. 1); **1B** one of the two alternatives, sides or views तेन व्यवधारणकल्पनया अन्यतरपक्षावधारणं कार्यम् TantrVā. 816. 2 (*on* iii. 3. 1); संदिग्धेऽर्थेऽन्यतरपक्षानुकूलकारणदर्शनात् NyāyMañ. i. 7. 32; i. 10. 1; अत एव चान्यतरपक्षनिर्णयावसान एव भवति वादः NyāyMañ. ii. 151. 19; तस्य लक्षणमुचितमयमपि चान्यतरपक्षनियमविरहितत्तनुरिति किमिति न भवति NyāyMañ. ii. 159. 21; शास्त्रम् ... अवहितबुद्ध्या निबद्धम् इत्यन्यतरपक्षावलम्बनविक्लवमनसां क इव निर्णयोपायः ĀgaPrā. 64. 25; प्रकरणं पक्षप्रतिपक्षौ तयोश्चिन्ता विचारः सा यत्कृता स निर्णयार्थमुपदिष्टः उभयपक्षसाम्यात्र प्रकरणसाम्येऽन्यतरपक्षनिर्णयाय कल्पते NyāyKa. 202. 18; सर्वत्र हि संशयस्य निदानोच्छेदादुच्छेदो भवति। अन्यतरपक्षावधारणाद्वा ŚāstrDī. 77. 14 (*on* i. 1. 5); सति च विकल्पेऽन्यतरपक्षपरिग्रहाय प्रयोगदशायां मीमांसा संभवति ŚāstrDī. 777. 1 (*on* x. 8. 5); पक्षद्वये दोषोपसंहारः। अन्यतरपक्षपरिग्रहे सर्वविषयाव्यापनादविशेषितश्चिण्वद्भावः Pradī. v. 321B. 28 (*on* vi. 4. 62); तयोरन्यतरपक्षपरिग्रहे पितुरिच्छैव कारणम् SmṛtiCan. iv. 609. 7; सविशेषनिर्विशेषत्वयोः यदन्यतरपक्षोपाधिकं तत्सत्यमेवेति कुतो निर्णयः VedāntKa. 373. 10 (*on* iii. 2. 11); बुद्धिप्राणयोरन्यतरपक्ष एव छायातपनिर्देशो लोकशब्दनिर्देशश्च घटताम्, गुहाप्रवेशस्तु न कथंचिदपि घटते ŚrutaPra. iB. 303. 21 (*on* i. 2. 11); एवं च भुक्तिव्यक्तिपक्षयोरुभयोरपि सामाजिकानां रसाश्रयत्वोपपत्तेरन्यतरपक्षपरिग्रहाग्रहादुदास्महे RasāSu. 174. 11 (2. 165); कार्योत्पत्तिरेवान्यतरपक्षदोषमाभासयिष्यति NyāySu. (Ja.) 398B. 6 (*on* ii. 2. 7); तदपि वादस्यान्यतरपक्षनिर्णयावसानत्वविरोधादनुपपन्नम् NyāySu. (Ja.) 465A. 3 (*on* ii. 3.1); **2** one of the two parties अन्यत् साध्यमन्यत् सिद्धमन्यद्यासिद्धमिति साध्यमन्यतरपक्षसिद्धमन्यतरं प्रति कर्मतया यदुपादीयते NyāyVār. 116. 4 (*on* i. 1. 33)

अन्यतरपक्षपात (anyatarapakṣa-pāta) *m.* favouring, i.e. partiality towards one of the two views उभयोर्मध्यस्थत्वात्तदस्पृष्टत्वं फलितम्, मध्यस्थस्यान्यतरपक्षपाताभावात् ŚrutaPra. ii. 90. 23 (*on* i. 3. 42); उत्तरत्र जीवबहुत्वमपि तथैवेति किमन्यतरपक्षपातेन तत्साधनेन वा ŚatDū. 220. 28; अन्यतरपक्षपातं परित्यज्य ... व्यवस्थापनं युक्तम् NyāySu. (Ja.) 399A. 7 (*on* ii. 2. 7); मध्यस्थस्येवान्यतरपक्षपाताभावेन तदुभयास्पृष्टत्वम् ŚivārkaMaDī. i. 503. 25 (*on* i. 3. 42); स चान्यतरपक्षपातेनान्यथा लिखत्यन्यतरत् VīraMi. (Vyavahāra.) 53. 18.

अन्यतरपतन (anyatara-patana) *n.* sin of one of the two यत्रैवोभयोः पतनं, तत्रैव वैतानिकसंबद्धानि प्रायश्चित्तानि। अन्यतरपतने तु शरीरमात्रसाध्यैरेवाधिकारः BālaKrī. ii. 96. 7 (*on* 3. 237 (243))

अन्यतरपद (anyatara-pada) *n.* **1A** one of the two words ततश्चान्यतरपदानर्थक्यप्रसङ्गः TantrVā. 908. 6 (*on* iii. 3. 43); पूर्वं लक्षणाङ्गीकारपक्षेऽन्यतरपदामुख्यत्वादिदूषणान्युक्तानि ŚrutaPra. iB. 210. 30 (*on* i. 1. 13); विरोधस्य दुष्परिहरत्वे सति हिरण्यगर्भरुद्रशब्दयोरन्यतरपदप्रसिद्ध्यनादरेण निर्वाहः स्यात् ŚrutaPra. ii. 192. 16 (*on* i. 4. 29); अन्यतरपदस्य व्यवस्थितार्थत्व एव ... नानार्थपदस्याभिधानियमनम् RasGaṅ. 150. 14; **1B** any one of the two words तत्तेदन्तोपस्थितिद्वारकाभेदबोधस्यैव भेदभ्रमविरोधितया नान्यतरपदवैयर्थ्यम् AdvaiSi. 706. 4; **2** the word *anyatara* (स्वाप्ययसंपत्त्योरन्यतरापेक्षमाविष्कृतं हि) मोक्षेऽपि सुप्तिरस्तीत्याशङ्कानिवृत्त्यर्थमेवान्यतरपदम् KarmaNi. 8A. 4.

अन्यतरपदलक्षणा (anyatarapada-lakṣaṇā) *f.* secondary signification or indication of one of the two words विरोधपरिहारार्थं लक्षणा चेत् अन्यतरपदलक्षणैव विरोधपरिहारायालम् ŚrutaPra. iB. 55. 26 (*on* i. 1. 1)

अन्यतरपदार्थ (anyatara-padārtha) *m.* **1** one object दूरत्वादिदोषसंभवादप्रामाण्यशङ्का तत्रापि प्रत्यासत्तिगमनादिना अन्यतरपदार्थनिर्णयान्नातिदूरगमनम् NyāyRa. 64. 20 (*on* 2. 60); **2A** another word-meaning तत्त्वंपदयोः श्रूयमाणत्वेन तदर्थप्रतीतौ लक्षणया पुनः अन्यतरपदेनान्यतरपदार्थप्रतीत्यपेक्षाभावात् VedāntSā. (Sa.) 24. 20; **2B** one word-meaning न चैवं सति तत्र समासोपात्तसाहित्यस्य विवक्षापत्तेः अन्यतरपदार्थबाधे अन्यतरवाग्यमानुपपत्तिः MīmāKau. ii. 181. 18 (*on* iii. 1. 14)

अन्यतरपर (anyatara-para) *adj.* **A** meant to convey one of the two (meanings) 'दिवि दिव' इति शब्दौ परान्तरिक्षपराकाशान्यतरपरावित्येव युक्तम् ŚivārkaMaDī. i. 282. 22 (*on* i. 1. 28); **B** meant to convey one of the two (alternatives) श्रूयमाणस्यैव क्रमेण युगपद्वा उभयरूपपरत्वायोगात् श्रूयमाणो विधिः अन्यतरपरः MīmāKau. i. 226. 1 (*on* i. 4. 8)

अन्यतरपरत्व (anyatarapara-tva) *n.* **A** the state of being meant to convey one of the two (meanings) तेन सप्तम्या ... द्युशब्दस्याद्यस्थानातिरिक्तपरान्तरिक्षपराकाशान्यतरपरत्वं चाविष्कृतम् ŚivārkaMaDī. i. 282. 30 (*on* i. 1. 28); मनोमयादिशब्दानां पूर्वप्रस्तुतब्रह्मपुरुषान्यतरपरत्वानिर्धारणात् ब्रह्मपरत्वेऽपि, ब्रह्मशब्दस्य शिवजीवान्यपरत्वानिर्धारणात् ... संशयमाह ŚivārkaMaDī. i. 295. 19 (*on* i. 2. 1); **B** the state of being meant to convey one of the two (alternatives) उभयपरत्वायोगाच्छ्रूयमाणविधेरन्यतरपरत्वमभ्युपेत्यान्यतरस्यार्थिकत्वेऽभ्युपेयेऽपेक्षितयोग्यत्वाभ्यां करणत्वस्यैव शाब्दत्वम् BhāṭṭCin. ii. 59. 6 (*on* i. 4. 5)

अन्यतरपराजय (anyatara-parājaya) *m.* defeat of or loss for one of the two तयोरप्यन्यतरपराजयोऽस्तीति नलयुधिष्ठिराभ्यां व्याख्यातम् ArthŚā. iii. 21. 1 (8.3)

अन्यतरपरिग्रह (anyatara-parigraha) *m.* **1** acceptance of one of the two (alternatives) तत्रानुष्ठात्रभिप्रायाधीनोऽन्यतरपरिग्रह इति दृष्टप्रयोजनभेदादपि सिद्धो वाक्यभेदः TantrVā. 432. 24 (*on* ii. 1. 47); यः सोमं वमति यस्य सोममृत्विग्वमतीति चाश्रयणादन्यतरपरिग्रहे तु स्वामिवमनग्रहणं युक्तम् TantrVā. 1014. 2 (*on* iii. 4.41(?35)); तदेव ब्रह्म आनन्दमय आत्मा अवयवी, तदेव च अब्रह्म पुच्छं प्रतिष्ठा अवयव इत्यसमञ्जस्यं स्यात्। अन्यतरपरिग्रहे तु युक्तम् ... ब्रह्मनिर्देश आश्रयितुम् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 59. 13 (*on* i. 1. 19); क्रमविक्रमयोरन्यतरपरिग्रहेण राज्यस्य दुष्करः परिणामः NītiVā. 5. 29; तत्रोभयोरलंकारयोरन्यतरपरिग्रहेण दोषः ... तत्र संकरालंकारो वक्ष्यते Kāvyānu. (He.) 316. 20; तथापि बुद्धिप्राणयोरन्यतर-

परिग्रहो न्याय्यः ŚrutaPra. iB. 303. 13 (*on* i. 2. 11); वस्तुविकल्पानुपपत्तेरन्यतरपरिग्रहे हेत्वभावात् NyāySu. (Ja.) 314A. 1 (*on* ii. 2.1); न ह्युपाधिरन्यदन्यथाकरोति ... अतश्चान्यतरपरिग्रहेऽपि निरस्तसमस्ताविशेषमेव ब्रह्म प्रतिपत्तव्यम् NyāySu. (Ja.) 500B. 4 (*on* iii. 2. 8); तत्र चोभयासंभवादन्यतरपरिग्रहे वचनार्थवत्त्वाय सादृश्यं परिगृह्यते MayūMāli. 528. 8 (*on* vii. 1.2); **2** acceptance of one (alternative) विप्रतिपत्तौ च स्मृतीनामवश्यकर्तव्येऽन्यतरपरिग्रहे अन्यतरपरित्यागे च श्रुत्यनुसारिण्यः स्मृतयः प्रमाणम् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 284. 7 (*on* ii. 1. 1); यत्रान्यतरपरिग्रहे साधकप्रमाणाभावः ... तत्रैवोभयप्रसक्तिरनिवार्या Kāvyānu. (He.) 300. 7; होमत्वादाहवनीयस्य स्थानत्वं प्राप्तम्, एवमनेकहोमविषयवाक्यद्वयेऽन्यतराननुष्ठानगर्भोऽन्यतरपरिग्रहविरोधोऽस्त्येव ŚrutaPra. ii. 423. 20 (*on* iii. 1. 25); **3** acceptance of any one of the two न चोभयभावः, विरोधादेव। न चान्यतरपरिग्रहोऽविशेषात् Kāśi. iii. 60. 23 (*on* 5 (4). 88); एकः प्रकारो दर्शितो द्वितीयः प्रकारस्तु संदेहसंकराख्यः। यत्रान्यतरपरिग्रहे साधकं प्रमाणं नास्ति AlaṅkāSa. 199. 16; यत्र पुनरन्यतरपरिग्रहे साधकबाधकप्रमाणविरहस्तत्र संदेहसंकरः Ekāva. 8. 6 (95) (219. 8); **4** acceptance of one among many (beings) कयाचिदुपपत्त्या स्मरणकालभूतसूक्ष्मप्रकृतिजीवविशेषाणामन्यतरपरिग्रह इति वक्तव्यमुपासनार्थम् AṇuBh. 77. 22 (*on* i. 3.10)

अन्यतरपरिच्छेद (anyatara-pariccheda) *m.* ascertainment of another न चैकस्य संशयहेतुत्वमन्यतरपरिच्छेदात् Kāśi. iii. 63. 27 (*on* 5 (4). 92)

अन्यतरपरित्याग (anyatara-parityāga) *m.* **1** abandonment of one of the two (alternatives) तस्मादन्यतरपरित्यागे सति त्वत्पक्षसिद्धिर्भवतीति संनिकृष्टवशेन दध्यपि होमेन संबध्यते TantrVā. 548. 19 (*on* ii. 2. 25); शीतोष्णयोरिवान्यतरपरित्यागो बलात्प्राप्नोति BrahmSūBh. (Bhā.) 82. 23 (*on* i. 4. 21); स च क्वचिदन्यतरपरित्यागकारणाभावादगत्याभ्यनुज्ञायते यथा व्रीहिभिर्यजेत यवैर्यजेत ĀgaPrā. 61. 12; अमावास्याया अभावादन्यतरपरित्यागावश्यकत्वे यत्पूर्वेद्युरिति वचनानुसारेण चन्द्रादर्शनस्यैव हानं युक्तम् BhāṭṭCan. 15. 12 (*on* xiii. 2. 11); **2** abandonment of another (alternative) विप्रतिपत्तौ च स्मृतीनामवश्यकर्तव्येऽन्यतरपरिग्रहेऽन्यतरपरित्यागे च श्रुत्यनुसारिण्यः स्मृतयः प्रमाणम् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 284. 7 (*on* ii. 1. 1); **3** abandonment of one (alternative) तत्र आरब्धस्य क्रतोरवश्यसमापनीयत्वेन अन्यतरपरित्यागेन अनुष्ठाननिर्वृत्त्यवश्यंभावात् PūrvottaVāNaMā. 150. 12.

अन्यतरपरिशेष (anyatara-pariśeṣa) *m.* remaining of one of the two (items) तादात्म्यं तु भिन्नत्वे स्थिते अस्थिते च कुतः सिध्येत्, आद्ये निरोधात् द्वितीये तु अन्यतरपरिशेषात् TarkSaṁ. (Ā.) 32. 22; न च प्रकृतिपुरुषसंगतिः अतिरिक्तास्ति ... तयोः अन्यतरपरिशेषे कुतः संगतिः TarkSaṁ. (Ā.) 50. 1; 52. 2; ततश्चान्यतरपरिशेषे प्रामाणिकेनात्मना निषेधस्यैव स्थितौ विधेरसंभवः ŚatDū. 108. 24; केयमेकप्रतीतिर्नाम ... न प्रथमद्वितीयौ, अन्यतरपरिशेषादिप्रसङ्गात् NyāySiA. 265. 25.

अन्यतरपरिहार (anyatara-parihāra) *m.* rejection or refutation of one of the two (views) विरोधे च अन्यतरपरिहारेणान्यतरत्र प्रवर्तमानः TantrRa. 237. 12.

अन्यतरपर्याय (anyatara-paryāya) *m.* synonym of one (word) अग्निर्ज्योतिरित्यत्र ज्योतिः शब्दः सूर्यवाची सूर्यो ज्योतिरिति पुनरग्निवाची तेनोभौ मिश्रलिङ्गाविति। ... अन्यतरपर्यायश्च सन्नितरत्र न प्रयुज्येत TantrVā. 30. 3 (*on* i. 2. 12)

अन्यतरपर्युदास (anyatara-paryudāsa) *m.* exclusion or elimination of one of the two न चैकीकरणपृथक्करणाभ्यां तस्यानाभासता स्यात् येनान्यतरपर्युदासे प्रयस्येम NyāyPari. 283. 3.

अन्यतरपाठ (anyatara-pāṭha) *m.* reading of one or either of the two (terms) इह सुहृदयदुर्हृदयशब्दावेव पठितव्यौ ... अन्यतरपाठेऽपि हि सौहार्दं दौहार्दमिति सिध्यति GaṇRa. 7. 406 (431)

अन्यतरपार्श्व (anyatara-pārśva) *n.* **1** one side, i.e. particular extremity काण्डभग्नम् ... अस्थि ... अन्यतरपार्श्वावशिष्टं छिन्नम् SuśruS. ii. 15. 10; **2** one of the two sides, i.e. region of the ribs सिरां विध्येत् ... चतुर्थके स्कन्धाधोगतानामन्यतरपार्श्वाश्रयाम् AṣṭāSaṁ. i. 176. 22 (1. 36)

अन्यतरप्रकर्षविषय (anyataraprakarṣa-viṣaya) *adj.* referring to the excellence or eminence of one of the two (items) उक्तदोषपरिहाराद्द्वयोरपि प्रशस्यत्वाद् अन्यतरप्रकर्षविषयः प्रश्नः Pradī. iv. 289B. 17 (*on* v. 1. 115)

अन्यतरप्रकार (anyatara-prakāra) *m.* **1** one quality अस्ति च तयोरन्यतरप्रकारनिषेधेऽन्यतरव्यवस्थानियमः TātpaṬ. (Vā.) 552. 18 (*on* iii. 2. 14); **2** [Inst.] in one of the two ways दुःखहेतुभावाद् अन्यतरप्रकारेणास्ति कर्मिणो दुःखम् TattvPrakā. 147A. 3 (*on* iii. 1. 27)

अन्यतरप्रकाश (anyatara-prakāśa) *m.* appearance or manifestation of one of the two (items) परस्परप्रकाशेन अहमर्थतदभिमानयोरन्यतरप्रकाशेन GuruCandr. iii. 52. 8.

अन्यतरप्रकाशक (anyatara-prakāśaka) *m.* manifestor or indicator of one of the two तेन ... गौणवृत्त्यान्यतरप्रकाशकत्वाङ्गीकारात् BhāṭṭCin. ii. 55. 2 (*on* i. 4. 3)

अन्यतरप्रतिक्षेप (anyatara-pratikṣepa) *m.* **1** negation of one न चोभयविधेरर्थान्तरमुभयनिषेधः। अन्यतरप्रतिक्षेपरूपत्वादन्यतरान्तरस्य NyāyKu. 62.6; **2** negation of one of the two उदयाचलकारागृहादौ ... किं च परस्परविरुद्धतया तिरस्कृततृतीयकोटिकमिवान्यतरप्रतिक्षेपे परस्यैव लाभं जनयति AlaṅkāŚe. 3. 1 (c) (8)

अन्यतरप्रतिज्ञातार्थ (anyatara-pratijñātārtha) *m.* object or item promised by one of the two अन्यथा अन्यतरप्रतिज्ञातार्थविपरीतम् VīraMi. (Vyavahāra.) 130.18.

अन्यतरप्रतिपादनशक्ति (anyatara-pratipādanaśakti) *f.* power expressing one of the many (meanings) कारकान्तरेषु च व्यभिचारादन्यतरप्रतिपादनशक्तौ विहतायाम् ... किंचिदुपस्थापकमस्ति TantrVā. 960. 11 (*on* iii. 4. 13)

अन्यतरप्रतिबन्ध (anyatara-pratibandha) *m.* **1** obstruction or impediment of one of the two आद्ये विसदृशकार्यजनकत्वस्य द्वितीयेऽन्यतरप्रतिबन्धस्य तृतीये तूभयजनकत्वस्यापादकं कुतः NyāySu. (Ja.) 392B. 4 (*on* ii. 2. 7); **2** obstruction or impediment of another item सामान्यविशेषपरिच्छेदावरणापगमे कस्य प्रथमतरमुत्पादो भवेत् ... अन्यतरसामग्र्या अन्यतरप्रतिबन्धकत्वे च उभयोरप्यभाव-प्रसङ्गात् JñānBi Pra. 37. 30.

अन्यतरप्रतिभास (anyatara-pratibhāsa) *m.* **1** knowledge of any one of the two यदि नास्त्येवान्यतरप्रतिभासोऽपि उद्भवाभिभवात्मकत्वे तु विशेषः इत्युपरिष्टाद्वक्ष्यामः Śarka. 18. 13; **2** knowledge of one of the two, i.e. individual and generic property जातिरूपान्तर्गता व्यक्तिः, तत्स्वरूपान्तर्गता च जातिः तत एवान्यतरप्रतिभास एवेतरमिश्रगोचर इति चेन्न NyāyKu. 132. 8.

अन्यतरप्रतिषेध (anyatara-pratiṣedha) *m.* prohibition of one (party) संसर्गो यद्यप्युभयाश्रयत्वादन्यतरप्रतिषेधेनोभयोरपि सिद्धः प्रतिषेधः ManuBh. ii. 383. 27 (*on* 11. 46)

अन्यतरप्रतीति (anyatara-pratīti) *f.* **1** knowledge of one (generic property) उभयत्र चाभिधात्री शक्तिरतिभारः शब्दस्य अन्यतरप्रतीत्या चान्यतरप्रतीतिसिद्धेः NyāyMañ. i. 293. 4; **2** knowledge of another (individual), NyāyMañ. i. 293. 4; **3** knowledge of one of the many (semantic relations) घटमहं जानामीति कर्मकर्तृक्रियाणां प्रतीतेः अन्यतरप्रतीत्यपलापे प्रमाणाभावात् PramāMī. 31.23 (*on* i. 1. 42); **4** knowledge of one of the two यदि विशेषणविशेष्ययोरैक्यमस्ति, तर्ह्यन्यतरदेव प्रतीयेत। अन्यतरप्रतीतिर्वास्तु, तथापि नैक्यम् ŚrutaPra. iA. 122. 29 (*on* i. 1. 1)

अन्यतरप्रत्यय (anyatara-pratyaya) *m.* knowledge of another प्रमाणमुक्तं न चैतत् द्रव्यस्वरूपम् एकतराप्रतीतावन्यतरप्रत्ययात् Kiraṇā. 210. 14.

अन्यतरप्रदिग्धा (anyatara-pradigdhā) *adj.* *(f.)* besmeared with something else अजातुषेण्येवमेव तप्तां जतुमधूच्छिष्टान्यतरप्रदिग्धां शलाकाम् AṣṭāSaṁ. i. 183. 3 (1. 37)

अन्यतरप्रबन्ध (anyatara-prabandha) *m.* one of the two (Prakrit and Sanskrit) literary compositions योऽन्यतरप्रबन्धे प्रवीणः स महाकविः KāvyMī. 19. 24.

अन्यतरप्रमेय (anyatara-prameya) *n.* death of one of the many (uterine brothers) तेन विभक्तानामप्यन्यतरप्रमेये सोदर्य एव गृह्णीयान्नास्य भागः परिलुप्यते ManuBh. ii. 303. 14 (*on* 9. 212)

अन्यतरप्रयोग (anyatara-prayoga) *m.* **1** adoption of another in practice पृथगधिकारात्पृथक्प्रयोगता। अन्यस्यान्यतरप्रयोगः ManuBh. ii. 393. 17 (*on* 11. 77); **2** employment or use of one of the two (factors of syllogism) अन्यतरप्रयोगेणापि साध्यसिद्धेरुभयोपादानमनर्थकम् इति मीमांसकाः PrakaPañ. 223.12; हेतूपनययोस्त्वन्यतरप्रयोगेणापि साध्यसिद्धेरुभयोपादानं व्यर्थमिति मीमांसकाः TantrRaha. 11. 22; **3** utterance of one of the two प्रत्ययार्थोपाधित्वाद्य द्वयोरसंदेहार्थोऽन्यतरप्रयोगः Pradī. iv. 279B. 34 (*on* v. 1. 74)

अन्यतरप्रयोजक (anyatara-prayojaka) *m.* prompter of one of the two तौ हि वधकखादकौ स्वार्थप्रवृत्तौ नष्टाश्वदग्धरथवत् इतरेतरोपकारमनुभवन्तौ न पुनरन्यतरप्रयोजकौ ManuBh. i. 443. 23 (*on* 5. 51)

अन्यतरप्रवृत्तिनिवृत्ति (anyatara-pravṛttinivṛtti) *f.* activity and withdrawal pertaining to another अनयोरेकतरप्रवृत्तिनिवृत्त्योरेव अन्यतरप्रवृत्तिनिवृत्ती

NyāyVārPari. 705. 11.

अन्यतरप्रवेदन (anyatara-pravedana) *n.* act of conveying one of the two इह खलु निखिलप्रेक्षावान् समीहिततत्साधनयोरन्यतरप्रवेदने प्रवर्तते SarvaDaSam. 16. 491.

अन्यतरप्रवेश (anyatara-praveśa) *m.* act of entering of one अरिविजीगिषु-मध्यवर्ती क्षुद्रोऽपि मध्यमोऽन्यतरप्रवेशेनान्यतरं बाधते ManvaVi. 830. 18 (*on* 7. 155)

अन्यतरप्रसक्ति (anyatara-prasakti) *f.* undesired occasion of one of the two नित्यसत्त्वासत्त्वयोरन्यतरप्रसक्तिनिवारकत्वम् KhaṇḍanKhā. 1206. 21; किमिदं कारणत्वम् ... यदनभ्युपगमे नित्यसत्त्वासत्त्वयोरन्यतरप्रसक्तिस्तद्वा TattvPradī. (Ci.) 321. 4.

अन्यतरप्रसङ्ग (anyatara-prasaṅga) *m.* undesired occasion of one of the two बाधासिद्ध्योरन्यतरप्रसङ्गात् ĀtmaTaVi. 39. 2; अव्याप्तिव्याप्त्योः पूर्ववद् अन्यतरप्रसङ्गः स्यात् Pradī. vi. 184. 17 (*on* vii. 3. 1); शक्तिभेदकल्पन-अमुख्यत्व-योरन्यतरप्रसङ्गात् ŚrutaPra. iA. 251. 20 (*on* i. 1. 1); प्रागसिद्धस्य तुच्छत्वकार्यत्व-योरन्यतरप्रसङ्गात् ŚatDū. 51. 25; अभ्युपगमे वा तत्सत्यत्वमिथ्यात्वविकल्पेन सद्वितीय-त्वानवस्थयोरन्यतरप्रसङ्गात् ŚatDū. 106. 9; न ह्यसावनध्यस्ता, सत्यत्वतुच्छत्व-योरन्यतरप्रसङ्गात् ŚatDū. 174. 19; अत्यन्तविशदस्वरूपे च वस्तुनि ... अनिर्मोक्षासंसार-योरन्यतरप्रसङ्गात् NyāySiA. 227. 3; स्नानं नाचरेयुः ... परमार्थस्तु रागप्राप्तस्यैव प्रतिषेधः। वैधनिषेधे विकल्पपर्युदासयोरन्यतरप्रसङ्गात् VīraMi. 195. 11 (*on* 1. 100)

अन्यतरप्रसिद्ध (anyatara-prasiddha) *adj.* **1** established (as existing) in any one of the two तथा चोक्तम् 'य एव तूभयनिश्चितवाची स साधनं दूषणं वा' नान्यतरप्रसिद्धः संदिग्धवाची पुनः साधनापेक्षत्वात्' इति PramāVāSvopVṛ. 103.15; **2** established in (the view of) one of the two अन्यतरप्रसिद्धा-श्रयोदाहरणमाह TātpaṬ. (Vā.) 333. 5 (*on* i. 2. 4)

अन्यतरप्राधान्य (anyatara-prādhānya) *n.* prominence of one of the two प्रकृतिपुरुषयोः श्लिष्टत्वादन्यतरप्राधान्येन उभयोः स्रष्टृत्वम् AṇuBh. 65. 20 (*on* i. 2. 21)

अन्यतरप्राप्तिविषय (anyataraprāpti-viṣaya) *adj.* referring to the obtainment by any one of the two येषां सूत्रान्तरेणानेन च प्राप्तिर्वनस्पत्यादीनां तद्विषय एव संशयो न तु अन्यतरप्राप्तिविषयः Pradī. ii. 539A. 32 (*on* ii. 4. 12)

अन्यतरप्रामाण्य (anyatara-prāmāṇya) *n.* authoritativeness of one of the two (means) प्रत्यक्षयोरनुमानयोर्वा मध्येऽन्यतरप्रामाण्यसंभववद्वाक्ययोरपि अन्यतरप्रामाण्यसंभवात् NyāySu. (Ja.) 80A. 2 (*on* i. 1. 1)

अन्यतरप्रायश्चित (anyatara-prāyaścitta) *n.* **A** one of the many expiations अन्यतरप्रायश्चित्तमग्निवर्णं भवत्येव ManuBh. ii. 397. 23 (*on* 11. 90); **B** one of the two expiations एकस्मिन्निमित्ते प्राजापत्यब्रह्मकूर्चयोरन्यतरप्रायश्चित्ताचरणादूर्ध्वम् ... आधानम् VīraMi. (Saṁskāra.) 1012.11.

अन्यतरप्रियहान (anyatarapriya-hāna) *n.* abandonment of one beloved कस्मात्पुनः आत्मानात्मप्रिययोः अन्यतरप्रियहानेन इतरप्रियोपादानप्राप्तौ ... इतरहानं क्रियते BṛĀraUBh. 118. 9 (*on* i. 4. 9)

अन्यतरप्रेप्सु (anyatara-prepsu) *adj.* desirous of obtaining one of the two चर्माथादत्त गाङ्गेयो जातरूपपरिष्कृतम्। खड्गं चान्यतरप्रेप्सुर्मृत्योरग्रे जयस्य वा MahāBhā. vi. 114. 64; vii. 114. 50.

अन्यतरप्रेरण (anyatara-preraṇa) *n.* act of prompting by one of the two संयोगः ... पूर्वः परिमितानां परिमितापरिमितानां च। उभयप्रेरणादन्यतरप्रेरणाद्वा, यथा मेषयोः स्थाणुश्येनयोर्वा NyāySiA. 254. 2.

अन्यतरफलेच्छा (anyataraphalecchā) *f.* desire for any one of the two fruits यदा तु नान्यतरफलेच्छा तदा द्वयोर्मुण्डनयोरगृह्यमाणविशेषत्वात्तन्त्रम् TristhaSe. 21. 12.

अन्यतरबल (anyatara-bala) *n.* strength or competence of one of the two हेतुसाध्ययोरन्यतरबलात्कस्यचिदनिष्टस्य ... समुत्कर्षप्रसञ्जनमुत्कर्षसमः NyāyPari. 243. 6.

अन्यतरबाध (anyatara-bādha) *m.* **1** annulment of one अन्यतरबाधेन ... अन्यतरविषयं वाक्यम् ... कथमपि क्लेशेन गमयितव्यम् TantrVā. 1004. 13 (*on* iii. 4. 30); अतोऽत्यन्तविरोधे ... कम्बुकलधौतवद्योभयबाधोऽन्यतरबाधो वावश्यंभावी ŚatDū. 129. 17; **2** annulment of another श्रुतेर्नान्यतरानुरोधेना-न्यतरबाधः कल्प्यः BrahmSūBh. (Bhā.) 49. 16 (*on* i. 2. 28); **3** annulment of any one of the two उभयश्रुत्यवगतस्येतरेतरविरोधाभावान्नान्यतरबाधे प्रमाणमस्ति VedāntDī. 245. 22 (*on* iv. 4. 7); न केवलमाकारद्वये, अन्यतरबाधनिरपेक्षमपि सामानाधिकरण्यं संभवति ŚrutaPra. iA. 224. 26 (*on* i. 1. 1); विषयभेदाद्विरोधे शाम्यति अन्यतरबाधोऽनुपपन्न इति सगुणनिर्गुणश्रुतिचिन्तने सुस्पष्टम् ŚatDū. 150. 26; अन्यतरबाधाद्वा अलौकिकापेक्षया लौकिकस्य जघन्यत्वात् ... कर्तृत्वबाधः AṇuBh. 19. 14 (*on* i. 1. 4); वर्णाश्रमधर्माणां भगवद्धर्माणाम् ... युगपदुभयोः करणासंभवादन्यतरबाधे प्राप्ते कस्य स्यान्न कस्येति स्यात्संशयः AṇuBh. 247. 4 (*on* iii. 3. 40); अन्यतरबाधेनैवोपपत्तौ उभयबाधे प्रमाणाभावः BhāṭṭDī. iii. 237. 5 (*on* x. 2. 27); चोदकप्रयोगवचनयोरन्यतरबाधस्य प्रसङ्गनिबन्धनत्वात् MayūMāli. 846. 13 (*on* xii. 1. 2); **4** annulment of one of the two एकबाधेनोपपत्तौ नोभयबाधनं युक्तम्। तस्मादन्यतरबाधः ŚāstrDī. 675. 7 (*on* x. 2. 28); विरोधकरणिकार्थापि कथमनुमानेऽन्तर्भवेत् इति चेन्न ... विरुद्धयोश्चान्यतरबाधावश्यंभावेन उभयोर्मानत्वाभावात् SarvaDaKau. 55. 7.

अन्यतरबुद्धि (anyatara-buddhi) *f.* **1** notion or knowledge of one अध्यासो नाम द्वयोर्वस्तुनोः अनिवर्तितायामेव अन्यतरबुद्धौ अन्यतरबुद्धिरध्यस्यते BrahmSūBh. (Śaṅ.) 628. 14 (*on* iii. 3. 9); अध्यासेऽन्यतरबुद्ध्या नान्यतरबुद्धिनिवृत्तिः ŚrutaPra. ii. 468. 25 (*on* iii. 3. 9); **2** notion or knowledge of another, BrahmSūBh. (Śaṅ.) 628. 14 (*on* iii. 3. 9); ŚrutaPra. ii. 468. 25 (*on* iii. 3. 9); भाष्ये भेदबुद्धावनुवर्तमानायामन्यतरबुद्धिरध्यास इत्यध्यासलक्षणमुक्तम् VedāntKa. 406. 2 (*on* iii. 3. 9)

अन्यतरबोधक (anyatarabodha-ka) *adj.* expressive of one of the two श्रुतिः साध्यत्वसाधनत्वयोः अन्यतरबोधकं तृतीयाद्वितीयादिपदम् LaCandr. 356. 24; (used as noun) (that) which expresses one of the two कथंचित्संयुक्तयो-र्घटयोरन्यतरबोधकात्षष्ठ्यापत्तेः LaŚabdeŚe. ii. 345. 10.

अन्यतरभङ्गतस् (anyatarabhaṅga-tas) *adv.* on account of the rejection or annulment of one of the two इदमित्थंत्वयोः किंचिद्यदि केनापि भज्यते। इदं नास्तीति वाचोऽपि भङ्गोऽन्यतरभङ्गतः NyāySiA. 188. 10.

अन्यतरभार्या (anyatara-bhāryā) *f.* co-wife पत्युः सविशेषकमित्यन्यतर-भार्याभ्यो वैशेषिकीं पूजां पत्युः सकाशादप्रकटं लब्धुमिच्छेत् JayaMa. 246. 7 (*on* 4. 2)

अन्यतरभाव (anyatara-bhāva) *m.* existence of one of the two अथैषैव हानिरनिर्वाच्यतायाम् अविद्यातद्विलासयोरन्यतरभावापत्तेः NyāyMa. 357. 9; शुक्तिकाश-कलस्य समीहिततत्साधनयोरन्यतरभावाभावात् SarvaDaSaṁ. 16. 493.

अन्यतरभेद (anyatara-bheda) *m.* difference of one of the two नीलादिगुण-भेदोपाधिको घटादिव्यक्तिभेदः व्यक्तिभेदोपाधिको वा तत्तद्गुणभेद इति अन्यतरभेदापलापः प्रसज्येत NyāyKu. 123. 12; क्षत्रियत्वावच्छिन्ननिष्ठमन्यतरभेदसमानाधिकरणं शूरत्वमिति बोधः BhāṭṭCin. i. 106. 17 (*on* i. 1. 4)

अन्यतरभोजनादि (anyatara-bhojanādi) *adj.* food etc. of another कर्मण्यतिहारः क्रियाविनिमयः। ... एकस्यान्यतरभोजनाद्यपरस्यापीतरभोजनादि Prasā. i. 963.9.

अन्यतरभ्रमत्व (anyatara-bhramatva) *n.* illusoriness or invalidity of one of the two सत्प्रतिपक्षत्वम् ...। नापि व्याप्तिपक्षधर्मतया ज्ञातत्वम् ... अन्यतरभ्रमत्वनियमेन ... आरोपयितुमशक्यत्वात् TattvCin. ii (1). 867.1.

अन्यतरमरण (anyatara-maraṇa) *n.* death of one of the two आमरणान्ते भव आमरणान्तिकः। अन्यतरमरणेऽपि तस्यान्तोऽस्तीत्यर्थः ManuBh. ii. 271. 22 (*on* 9.101); मातापितृभ्यां त्यक्तं तयोरन्यतरमरणेनान्यतरेण वा त्यक्तं पुत्रं स्वीकुर्यात् सोपविद्धाख्यः पुत्र उच्यते ManvaMu. 395. 27 (*on* 9.171)

अन्यतरमहत्त्व (anyatara-mahattva) *n.* great size or magnitude of one of the two प्रचयो हि ... बृहत्तूलपिण्डयोरन्यतरमहत्त्वातिशयकारणम् VedāntKa. 261.2 (*on* ii. 2.11)

अन्यतरमात्र (anyatara-mātra) *n.* **1A** merely any one of the two स्वपरपक्षयोः साधनोपालम्भाभ्यामेव विजयो नान्यतरमात्रेण TārkiRa. 214.2; **1B** only one of the two तन्त्वोः विभागस्य आश्रयनाशात् उत्तरसंयोगात् च नाशः ... अन्यतरमात्रस्वीकारे कारणाभावात् TarkSaṁ. (Ā.) 75. 20; निगमयति अत इति। उपमानस्य प्रतिपन्नवस्तुसादृश्यसंज्ञासंज्ञिसंबन्धयोरन्यतरमात्रगोचरत्वेनाप्रतिपन्न-पदार्थप्रतिपादनासामर्थ्यादनुपन्यासः ŚrutaPra. iA. 137.17 (*on* i. 1.1); श्रुतिद्वयस्यापि समबलत्वेनान्यतरमात्रबाधायोगात् ... न श्रुतिसमन्वयेन नारायणस्य जगत्कारणत्वम् TattvPrakā. 128.8 (*on* ii. 4.6); **2** only one of the many क्रियाहेतुगुणेष्वन्यतर-मात्रेणापि क्रियोपपत्तौ गुणान्तरकल्पनानैरर्थक्यात् NyāyPari. 292. 11.

अन्यतरमास (anyatara-māsa) *m.* one of the two months मासिकश्राद्धं मलमासे उत्तरमासे च कार्यम्। सांवत्सरिकं त्वन्यतरमासे ... इत्यनुसंधेयम् SmṛtiCan. v. 115.7.

अन्यतरमिथ्यात्व (anyatara-mithyātva) *n.* **1** falsehood or falsity of any one of the two विरुद्धयोर्जीवब्रह्मणोरैक्यम् ... अन्यतरमिथ्यात्वमन्तरेण नोपपद्यते

NītiMā. 21.14; **2** falsehood or falsity of one किं चेयमविद्या .. साश्रया वा। ... असावाश्रयः किं ब्रह्मस्वरूपम्। उत तदेवोपहितम्। ... न प्रथमः नित्यशुद्ध-स्याशुद्धिविरोधात्। अन्यतरमिथ्यात्वे वा उभयमिथ्यात्वे वा तदविरोध इति चेन्न ŚatDū. 175. 25; **3** falsehood or falsity of one of the two (एकमिथ्यात्वे अपरसत्यत्वनियमात्) एकमिथ्यात्वे अन्यतरमिथ्यात्वे GuruCandr. i. 110. 8.

अन्यतरमूलत्व (anyataramūla-tva) *n.* the state of having one of the two (Vedas) as the basis स्मृतेस्त्वन्यतरमूलत्वानवधारणाद् वेदभ्रेषनिमित्तप्रायश्चित्तावधारणं स्यात् TantrVā. 979. 8 (*on* iii. 4.13)

अन्यतरमूलप्रसिद्धि (anyataramūla-prasiddhi) *f.* establishment or recognition of any one of the two as basis स्तुतिनिन्दात्मकत्वेन ह्येकवाक्यता तया चानुन्मीलितस्तुतिनिन्दोत्प्रेक्षाश्रयणम्। न चान्यतरमूलप्रसिद्धिरस्ति यतोऽवतिष्ठेत TantrVā. 3. 19 (*on* i. 2.1)

अन्यतरयुक्त (anyatara-yukta) *adj.* mixed with one of the two (items) स्पृश्यपश्वस्थिभवस्य गजादिदन्तस्य च क्षौमवत् पिष्टश्वेतसर्षपकल्केन गोमूत्रजलयोरन्यतरयुक्तेन शास्त्रविदा शुद्धिः कर्तव्या ManvaMu. 219.10 (*on* 5. 121)

अन्यतरयोग (anyatara-yoga) *m.* **1** tenability of another, i. e. primordial matter (being the cause) पूर्वभावित्वे द्वयोरेकतरस्य हानेऽन्यतरयोगः Sāṁkhya PraSū. 1.75; **2** one of the two congresses समुच्चयेनेति न विकल्पेन। द्वयोर्योगयोरन्यतरयोगे स्वाभाविकरागस्यानुत्पत्तेः JayaMa. 183. 11 (*on* 2. 10)

अन्यतरयोग्यता (anyatara-yogyatā) *f.* competency or fitness for (obtaining) one of the two देशतः सर्वतो वापि नरो न लभते व्रतम्। स्वर्गापवर्गयोर्यस्य नास्त्यन्यतरयोग्यता YaśasCam. ii. 326. 8.

अन्यतररजतप्रतिभास (anyatararajata-pratibhāsa) *m.* appearance of any one of the two silvers न हि संप्रतिपन्नसमीचीनरजतस्वीकारेऽपि निमित्तमस्त्यन्यद् रजतावभासात्। न ह्यन्यतररजतप्रतिभासपक्षपाते कारणमस्ति NyāySu. (Ja.) 43A. 5 (*on* i.1. 1)

अन्यतररञ्जन (anyatara-rañjana) *n.* one of the many acts of pleasing or delighting स हि भागः काव्यं यश्च यश्च रसाभिनिष्यन्दी वर्ण्य इत्युक्तमसकृत्। ततश्चान्यतररञ्जनोपक्रमविनेयहृदयसंवादिवैचित्र्यांशोऽसौ नाट्ये लास्याङ्गप्रसादोपनत एव AbhinBhā. iii. 74. 17 (*on* 19. 134)

अन्यतररसनिर्वाह (anyatararasa-nirvāha) *m.* development of one of the many sentiments यस्मिन् सति बहून्यपि पदानि एकपदवद्भासन्ते स श्लेषः। ... तं चान्यतररसनिर्वाहे निषेवन्ते Kāvyānu. (He.) 235. 8 (4)

अन्यतररूढित्व (anyatara-rūḍhitva) *n.* conventionality of one of the two (words) जातिशब्दो राजेति ततस्तस्य कर्म राज्यम् ...। तस्मान्न तावदुभावपि रूढिशब्दौ नापि यौगिकौ। अन्यतररूढित्वे तु राजशब्दस्य तत्कल्पना युक्ता TantrVā. 591. 13 (*on* ii. 3. 3)

अन्यतररूप (anyatara-rūpa) *adj.* **1** having one nature द्विरूपं ब्रह्म श्रूयते ... सविशेषम् ... निर्विशेषं तत्र किमुभयरूपं ब्रह्म प्रतिपत्तव्यम् उतान्यतररूपम्। यदाप्यन्यतररूपं तदा(पि) किं सविशेषमुत निर्विशेषम् NyāySu. (Ja.) 500B.1 (*on* iii. 2. 8); **2** having one of the two forms असंकीर्णत्वस्य व्यावर्तक-वैशिष्ट्यव्यावृत्तिवैशिष्ट्ययोरन्यतररूपत्वेन प्रश्नस्य विशिष्टपरत्वापातात् Nyāyāmṛ. 439A. 6; **3** having any one of the many forms उपासनभेदात् फलभेदस्या-वश्यकत्वात् मार्गभेदोऽपि तथा ...। मार्गस्तु नान्यतररूपोऽतो यस्योपासकस्य येन मार्गेण गमनं स मार्ग उपदिश्यत इति नोपसंहारो युक्तः AṇuBh. 332.24 (*on* iv.3.1)

अन्यतररूप (anyatara-rūpa) *n.* **1A** one of the two forms or characteristics न मुख्यातिक्रमे किंचिद् दृश्यते कारणान्तरम्। मुख्यत्वस्य विवक्षा तु यथेष्टं न न युज्यते। सर्वत्रैवार्थद्वये संभवत्यन्यतररूपविवक्षा युक्ता TantrVā. 972. 25 (*on* iii. 4.13); नन्वेकस्य सामान्यविशेषात्मकत्वविरोधादन्यतररूपं भ्रान्त-मौपचारिकं वा NyāyRa. 547. 11 (*on* 5 (12). 7); विन्ध्यो वर्धितकमिति। पूर्ववदन्यतररूपारोपेण व्याख्येयम् Pradī. ii. 250A. 3 (*on* i. 4. 24); न च केवला-न्वयिकेवलव्यतिरेकिणोर्हेत्वोरन्यतररूपशून्यतया हेत्वाभासत्वापत्तिः Upask. 159. 19 (*on* iii. 1. 17); **1B** one of the two (grammatical) natures or canditions एकस्य यदा धर्मद्वयं न संभवति तदान्यतररूपाश्रयणादुभयोः साम्यात् कार्यप्राप्तिः Pradī. iv.92A. 26 (*on* iv. 1.78); यङन्तस्य धातोः पुत्रपत्योरनन्तरयोः संप्रसारणं भवतीत्युक्ते ... तत्र धातुत्वानन्तर्ययोरन्यतररूपपरित्यागेन भवत् संप्रसारणम् ... आनन्तर्यमात्राश्रयणेन भवति PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. iv. 1. 78 (388. 6); **2** form or nature of one of the two यदि वस्त्वन्तरमेवापूर्वमुच्यते इति तदप्ययुक्तम्। तस्य साध्यसाधनयोरन्यतररूपाननुप्रवेशितया प्रत्येतुमशक्तेः Kāśi. i. 162. 14 (*on* 2. 197); अपूर्वम् ... कर्मशक्तिः फलशक्तिर्वा वस्त्वन्तरमेव वा स्यात्। न चैतस्य साध्यसाधनयोरन्यतररूपानुप्रवेशः संभवति YuktiSneha. 25. 30 (*on* i. 9. 2); **3** one form or nature असतोरपि बहिः सामान्यविशेषयोर्ज्ञानाकारयोः सद्भावात्तन्निबन्धनं बुद्धिद्वयम् ... । किं चान्यतररूपाभ्युपगमे तदाक्षेपादेवेतरदपि रूपं सिध्यति NyāyRa. 547. 20 (*on* 5 (12). 8); अवश्यं कर्मात्मना करणात्मना वा धातुना यागः प्रतिपादनीयः। तत्रान्यतररूपप्रतिपादनेऽन्यतरेणैव गुणेन फलेन वा संबन्धान्नोभयसंबन्धसिद्धिः ŚāstrDī. 71. 17 (*on* i. 4. 6); तदुभयमपि घटादावनुभूयमानं कथमुभयरूपातिरेकमन्तरेण निरुह्येतेति चेत् विरोधेऽन्यतररूपबाधेनेतरपरिरक्षणेना-विरोधे चोभयसमर्थनेनेत्युक्तम् NyāyKu. 63. 2; [Inst.] in one form or nature यदि च तत्र हिंसात्वाभावे ... स्मृत्याभिचारस्य निषिद्धतया तत्र अधर्मत्वं विभाव्यते। तदा तस्यान्यतररूपेण धर्मत्वेऽपि न क्षतिः BhāṭṭCin. i. 8.6 (*on* i. 1. 2); **4** any one of the many forms or characteristics गमकतौपयिकान्य-तररूपशून्यत्वं हेत्वाभासत्वं तेनान्यतररूपशून्यत्वस्य निश्चयवत् संदेहोऽप्यनुमितिप्रबन्धकः Upask. 159.16-17 (*on* iii. 1. 17)

अन्यतररोग (anyatara-roga) *m.* disease of any one of the two यत्र त्वन्यतररोगनिवृत्त्यर्थमेव दर्शादिप्रयोगः तत्रेतरस्य पत्नीत्वाद्यभावेऽपि गुणलोपे चेति न्यायेन ... न सर्वत्र तथा कल्पनायां प्रमाणमस्ति BhāṭṭDī. ii. 223.19 (*on* vi. 1.4)

अन्यतरलक्षण (anyatara-lakṣaṇa) *n.* one of the two forms or characteristics उक्तयोर्लक्षणयोरन्यतरदनुभूतित्वं न तु समुच्चितमुभयम् ... । तत्रान्यतरलक्षणराहित्यरूपमननुभूतित्वम् ŚrutaPra. iA. 135.12 (*on* i. 1.1)

अन्यतरलक्षणा (anyatara-lakṣaṇā) *f.* secondary signification of indication in one of the two व्रीहिजातिर्निर्दिश्यते व्रीहिद्रव्यलक्षणार्था वा अपूर्वसाधनविशेषलक्षणार्था वा। अन्यतरलक्षणया कृतार्थेति नोभयलक्षार्था स्यात् ŚābaBh. 1660. 15 (*on* ix. 1.13); अग्नेर्ऋग्वेद इत्यादावप्यृगादिशब्दार्थबाध आवश्यकः भिन्नार्थयोः सामानाधिकरण्यस्यान्यतरलक्षणया समर्थनीयत्वात् UpaParā. 13. 20; 'ओमित्येतदक्षरमुद्गीथ'मिति ...। अन्यतरलक्षणया ... किमुद्गीथशब्देनोद्गीथावयव ओंकारो लक्षणीयः 'ओमित्येतदक्षर'मित्यनेन वा तद्वानुद्गीथो लक्षणीय इत्यत्र विनिगमकं नास्ति ŚivārkaMaDī. ii. 296. 14 (*on* iii. 3.9)

अन्यतरलघुचाप (anyatara-laghucāpa) *m., n.* another, i.e. remaining small arc उपपन्नं चापान्तरस्य जीवा स्यात् तयोरन्तरसंमितेति। अत्रान्तरज्याया धनत्वम् अन्यतरलघुचापोनत्वेन सिद्धम् SiddhāTaVi. 72. 18.

अन्यतरलाभ (anyatara-lābha) *m.* obtainment, i.e. knowledge of another (meaning) एतद्रीत्यै वान्यतरोपादाने नान्यतरलाभेऽन्यतरसवर्णग्रहणवैयर्थ्यापत्तिः BālamBha. i. 275.9 (*on* 1.90)

अन्यतरलिङ्ग (anyatara-liṅga) *n.* **1A** one of the two grammatical genders यत्र तु ... शुद्धादेव प्रातिपदिकादन्यतरलिङ्गप्रत्ययो भवति ...। तत्र तथात्वाभ्युपगमे न किंचिद् विरुद्धम् TantrVā. 951. 11 (*on* iii. 4.13); **1B** any one of the two grammatical genders न च गोपश्वादिशब्देष्वन्यतरलिङ्गाभिव्यक्तिर्जातिवदस्ति TantrVā. 951.21 (*on* iii. 4.13); **2** one of the two indicatory or characteristic marks (ब्रह्मणः) अन्यतरलिङ्गपरिग्रहेऽपि समस्तविशेषरहितं निर्विकल्पकमेव ब्रह्म प्रतिपत्तव्यम् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 582. 19 (*on* iii. 2. 11); एवं जीवत्वे निश्चिते इति। द्वयोरपि जीवपरयोर्लिङ्गप्रतिभासेन विरोधादन्यतरलिङ्गभङ्गेऽवश्यंभाविनि ŚrutaPra. ii. 2. 24 (*on* i. 3.1)

अन्यतरलिङ्ग (anyatara-liṅga) *adj.* having only one indicatory or characteristic mark सन्त्युभयलिङ्गाः श्रुतयो ब्रह्मविषयाः ...। किमासु श्रुतिषु उभयलिङ्गं ब्रह्म प्रतिपत्तव्यम्, उतान्यतरलिङ्गम् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 582. 9 (*on* iii. 2.11); काश्चित् ... श्रुतयः सविशेषलिङ्गाः ... च निर्विशेषलिङ्गाः। तासु किमुभयलिङ्गं ब्रह्म प्रतिपत्तव्यम् उतान्यतरलिङ्गम् ŚrutaPra. ii. 445.3 (*on* iii. 2.29)

अन्यतरलोप (anyatara-lopa) *m.* loss, i.e. exclusion of one of the two किं संख्यानुग्रहो मुष्टिलोपः उत मुष्ट्यनुग्रहः संख्यालोपः अथवा किं संख्याया मुष्टीनां च लोपः अथवान्यतरलोप इति। किं प्राप्तम्। अन्यतरलोप इति ŚābaBh. 1856. 17 (*on* x. 2.64); ŚivārkaMaDī. i. 304.18 (*on* i. 2.1)

अन्यतरवचन (anyatara-vacana) *adj.* (used as noun) (that) which is expressive of one of the two न प्रकरणेन शक्यते पर्वशब्दस्य कालवाचित्वं बाधितुम् ... यदि वा समुदायवचनः तत्संबन्धात् काले। अन्यतरवचनो युक्तो नोभयवचनः ŚābaBh. 1739.11 (*on* ix. 2. 53)

अन्यतरवचन (anyatara-vacana) *n.* one of the two expressions अथ वचनव्यक्तिद्वयासंभवेनान्यतरवचनव्यक्तिपरिग्रहाभिप्रायेण चोद्यद्वयम् TātpaṬ. (U.) 19.7 (*on* 1.82)

अन्यतरवत् (anyatara-va(n)t) *adj.* possessing of one of the two (senses) मयट् किं स्वार्थिकत्वविकारार्थकत्वयोरन्यतरवान् उत प्राचुर्यार्थः ŚrutaPra. iB. 192. 9 (*on* i. 1.13)

अन्यतरवत्त्व (anyataravat-tva) *n.* the state of possessing one of the two (items) स्वसमानाधिकरणात्यन्ताभावप्रतियोगित्वं प्रातिभासकवृत्ति तयोरन्यतरवत्त्वं मिथ्यात्वम् GuruCandr. i. 80.3; अभावस्य स्वप्रतियोगिन्यूनसत्ताकत्वम् ... प्रातिभासिकनिष्ठं व्यावहारिकपारमार्थिकान्यतरप्रतियोगिकत्वं व्यावहारिकनिष्ठं पारमार्थिकप्रतियोगिकत्वं चेत्यन्यतरवत्त्वम् LaCandr. 102.9; यदज्ञानाभावत्वमज्ञानप्रयुक्ताभावत्वं च तयोरन्यतरवत्त्वं वा ज्ञानप्रयुक्तनिवृत्तित्वम् LaCandr. 175. 4.

अन्यतरवर्ग (anyatara-varga) *m.* one of the two classes कंचित् कालमन्यतरासिद्धवद् विमतिपथापतितस्य वस्तुनः पक्षत्वमुपेयते, निर्णयजन्मना तु विमतिविरतौ नूनमन्यतरवर्गपतितोऽसौ भविष्यति NyāyMañ. ii. 164. 25.

अन्यतरवर्ण (anyatara-varṇa) *m.* caste of either of the two (parents) नियोगतः ...। सवर्णेन चोत्पादितस्य नैव वर्णान्तरत्वापत्तिः। संकरजातानामपि च पुनरुत्कर्षापकर्षाभ्यां सप्तमे पञ्चमे वान्यतरवर्णापत्तिः स्मर्यते TantrVā. 7. 5 (*on* i. 2.2); NyāySu. (So.) 10.4 (*on* i. 2. 2)

अन्यतरवर्ण (anyatara-varṇa) *adj.* (wife) belonging to another caste स्ववर्णादिक्रमेणोढदारस्य दैवादन्यतरवर्णदारनाशेऽन्तरितस्य पुनस्तद्वर्णकन्यकां परी(?रि)णीतवतः ... दारेषु ... विवाहक्रमेण गमनं नियम्यते ViraMi. (Saṁskāra.) 162. 11.

अन्यतरवाक्य (anyatara-vākya) *n.* another sentence न ह्येवंभूतविपरीतकोट्युपनीतदर्शकवाक्यव्यतिरेकेणान्यतरवाक्यप्रतिज्ञास्वरूपमस्ति Kiraṇā. 336.9.

अन्यतरवाग्यम (anyatara-vāgyama) *m.* control of speech of any one of the two (*viz.* officiating priest and patron) 'अध्वर्युयजमानौ वाचं यच्छतः' इत्यादौ ... समासोपात्तसाहित्यस्य विवक्षापत्तेः अन्यतरपदार्थबाधे अन्यतरवाग्यमानुपपत्तिः MīmāKau. ii. 181.18 (*on* iii. 1.14)

अन्यतरवाचित्व (anyataravāci-tva) *n.* the state of expressing one of the two (senses) शोणप्रातिपदिकमविभक्तावयवं गुणाश्वत्वयोर्वाचकमापद्यमानमनेकशक्तिकल्पनाभयादन्यतरवाचित्वेनाध्यवसीयमानम् ... व्यभिचारिगुणवचनत्वेनावधारितम् TantrVā. 950.9 (*on* iii. 4.13)

अन्यतरवाचिन् (anyatara-vācin) *adj.* expressive of one of the two (senses) अन्येन संयुज्य पदार्थान्तरसंबन्धेऽप्यन्यतरवाचिशब्दनिर्देशे दृष्टान्तमाह ŚrutaPra. ii. 596. 20 (*on* iv. 2. 4)

अन्यतरवाच्यवाचकसंबन्ध (anyatara-vācyavācakasambandha) *m.* expressive and expressed relationship of one प्रेरणा भावना चैकप्रत्ययवाच्यतया युगपत्प्रतिपन्ने। न तत्रान्यतरवाच्यवाचकसंबन्धज्ञानादन्यतरोत्पत्तिर्युक्ता TantrRaha. 44.12.

अन्यतरवादिन् (anyatara-vādin) *m.* **A** advocate or disputant of one of the two ननु अस्तीयमुभयरूपा बुद्धिः। किंतु अन्यतरवादिभिरन्यतरसामान्यभेदवासनानिबन्धना भ्रान्तिः औपचारिकी वा इत्युक्तम् Śarka. 2. 24; **B** one of the two advocates or disputants अन्यतरवादिप्रसिद्धमन्यतरं प्रति यत् साधयितुमुपादीयते तत्साध्यम् NyāyMañ. ii. 162. 12; एतेऽसिद्धभेदाः ... उभयासिद्धा भवन्ति। यदा त्वन्यतरवाद्यसिद्धत्वेन विवक्षितास्तदान्यतरासिद्धा भवन्ति NyāySā. 9.2; PramāMī. 55. 24 (*on* ii. 1.19); नोभयवादिसिद्धं व्यावर्तकत्वमपेक्ष्यते किं त्वन्यतरवादिसिद्धम् LaCandr. 402. 21.

अन्यतरवासस् (anyatara-vāsas) *adj.* having one of the two (garments or skins) as clothing काषायाजिनयोरन्यतरवासा जटी शिखी वा ... यथोक्तेषु वर्णेषु ब्रह्मचारिधर्माण्यनुतिष्ठति VaikhāGS. 2.8.

अन्यतरविकल्प (anyatara-vikalpa) *m.* one of the two alternatives or options 'विभाषाश्वेः' इत्यत्र ... न च शक्यं वक्तुम् – पित्सु विधिमुखेन प्रवर्तते, किन्तु प्रतिषेधमुखेनेति, एकत्वाद् वाक्यस्य तस्य चान्यतरविकल्प एवोपक्षीणत्वात् PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. i. 1.44 (159.6)

अन्यतरविगम (anyatara-vigama) *m.* loss or cessation of one of the two परस्परसंनिधानेन यदा द्वयोरपि सामर्थ्यमाहितं तदान्यतरविगमेऽपि सामर्थ्यहानाभावः Pradī. ii. 468A. 8 (*on* ii. 2. 29); दीपः किं विशरणस्वभावः उत स्थिरस्वभावः। ... पिण्डीभावविशरणहेतुभूतवायुद्वयमभ्युपेत्यम्। तयोर्मिथः प्रतिघातुकत्वादन्यतरविगमे पिण्डीभाव एव वा विशरणमेव वा स्यात् ŚrutaPra. iA. 152. 22 (*on* i. 1.1)

अन्यतरविजय (anyatara-vijaya) *m.* victory of one of the two अन्यतरविजयेऽपि तु क्षत्रियान्तकरश्चेद् राजपुत्रं (रामं) विजयते नैनमनभिहत्य रोषणो विरमेत् MahāvīC. 2.12(1)

अन्यतरविद् (anyatara-vid) *m.* knower of one of the two (entities) कर्मविन्निरूपणे ... ब्रह्मनिरूपणे च ... अन्यतरविदोऽशक्यनिरूपणासूद्गीथविद्यासूभयविद एव चिन्तनावकाशः ŚatDū. 75. 2.

अन्यतरविधा (anyatara-vidhā) *f.* one of the two kinds or classes (अनाप्तवाक्यस्य) तस्य सदपि द्वैविध्यं नोपदर्शितमस्माभिः। अन्यतरविधानुपातिनोऽप्यनाप्तवाक्यस्याप्रामाण्यात् Kāśi. i. 113.13 (*on* 2.102½); प्रतियोगिनी शुक्तिरियमिति, विपरीता नेदं रजतमिति, तदनयोरन्यतरविधोपनिपातिनी ... अस्ति बुद्धिः NyāyRa. 239.14 (*on* 5(2). 94)

अन्यतरविधान (anyatara-vidhāna) *n.* assertion of another सापेक्षत्वानपेक्षत्वयोश्चान्यतरनिषेधस्यान्यतरविधाननान्तरीयकत्वेन प्रकारान्तराभावान्नास्थिराद् भावाद् भावोत्पत्तिः Bhām. 434.17 (*on* ii. 2. 26)

अन्यतरविधि (anyatara-vidhi) *m.* **1** injunction of one अन्यतरविधावन्यतरस्याश्रौतत्वात् को धर्मः कथंलक्षण इत्येकेनैव सूत्रेण व्याख्यातम् Kāśi. i. 59. 24 (*on* 2.2); नित्योऽनित्यो वेत्यत्रैकतरनिषेधस्यान्यतरविधिरूपतयोभयविधिनिषेधयोरसंभवात् TattvPradī. (Ci.) 228.2; **2** injunction of another न च कृत्स्नैकदेशाभ्यां प्रकारान्तरमस्ति। अनयोरन्यतरनिषेधस्यान्यतरविधिनान्तरीयकत्वात् TātpaṬ. (Vā.) 381.12 (*on* ii. 1.32); किं पुनरिदं मिथ्यात्वं प्रमाणागम्यत्वं वा ... सदसद्विलक्षणत्वं वा ...। न पञ्चमः। एकतरनिषेधस्यान्यतरविधिनान्तरीयकतया तदसंभवात् TattvPradī. (Ci.) 33.9; भेदाद्यनुभवस्याभ्रान्तित्वमेव भवति। परस्परविरुद्धयोरन्यतरनिषेधस्यान्यतरविधिनान्तरीयकत्वात् Tattvodyo. 5A. 4; ईश्वरे कथम् आलस्याभावः स्यात् इ(ति चेत्), सिद्धे दुःखाभाववत् इति ब्रूमः ... भावाभावयोः मिथो विरोधित्वात् अन्यतरनिषेधस्य अन्यतरविधिनान्तरीयकत्वात् TarkSaṁ. (Ā.) 113.20; अन्यतरस्वरूपेऽन्यतरविधेरशक्यत्वादुक्तमन्यतरकार्यम् इति MayūMāli. 84.6 (*on* i. 4.13); **3** affirmation (of existence) of another यदि विषाणाभावाधिकरणत्वप्रतीतिर्भ्रान्ता शृङ्गस्य तर्हि शशोऽधिकरणं स्यात्। भावाभावयोरन्यतरनिषेधस्यान्यतरविधिपर्यवसायित्वेनाभ्युपगमात् KhaṇḍanKhā. 1099.3; 'द्वौ नञौ प्रकृतमर्थं सातिशयं गमयत' इतिन्यायेनैकतरनिषेधस्यान्यतरविधिरूपत्वात् ... व्याघातः Nyāyāmṛ. 407B. 8; भूतले घटो नास्ति ... । न चैवं तत्र घटसत्त्वप्रसङ्गः ... तदभावाभावेऽपि तदनधिकरणत्वोपपत्तेः उभयाधिकरणत्वयोग्य एवान्यतराभावेऽन्यतरविधिनियमात् BhedaDhi. 86.4.

अन्यतरविनाश (anyatara-vināśa) *m.* destruction, i.e. killing of one of the two persons वृषलपर्वतकयोरन्यतरविनाशेनापि चाणक्यस्यापकृतं भवति MudrāRā. 1.15(3)

अन्यतरविनिश्चय (anyatara-viniścaya) *m.* ascertainment or determination of one of the two दोषभावाभावाभ्यामन्यतरविनिश्चये नास्मन्मतेऽप्यसौ दण्डवारिता पदवी NyāyMa. 76. 4.

अन्यतरविपत्ति (anyatara-vipatti) *f.* misfortune or calamity of one of the many (operators) अथ किं संभूय व्यवहरतामन्यतरविपत्तौ तदीयं द्रव्यमन्यैर्वणिग्भिर्ग्रहीतव्यम्। नेत्युच्यते Bālakrī. i. 288.4 (*on* 2. 268)

अन्यतरविभक्ति (anyatara-vibhakti) *f.* **1** case affix of one of the two (words) अवश्यं कर्तव्येऽन्यतरविभक्तिपरिणामे ... कथ्यते कर्तुरेकत्व इति। TantrVā. 957.17 (*on* iii. 4.13); **2** one of the two case affixes किं लिङ्गवचनं हेतुरुत तृतीयापञ्चम्योरन्यतरविभक्त्यन्तं साधनत्वख्यापकं लिङ्गवचनं वा TattvPradī. (Ci.) 251. 5.

अन्यतरविभाग (anyatara-vibhāga) *m.* classification or division of one of the two (forms) देव्या अर्थमयशब्दमयशरीरद्वयसमुच्चयशीलत्वेनाप्यन्यतरविभागमात्रेणैवोपास्त्युपकारस्य कल्पयितुं शक्यत्वात् SetuBa. 266.1.

अन्यतरविभागिन् (anyatara-vibhāgin) *adj.* (used as noun) one of the two constitutes of separation or division तन्त्वोः विभागस्य आश्रयनाशात् उत्तरसंयोगात् च नाशः ... तदपि न, अन्यतरविभागिविनाशात् विभागविनाशे अन्यतरावस्थानात् तदवस्थानस्यापि सुवचत्वात् TarkSaṁ. (Ā.) 75. 21.

अन्यतरवियोग (anyatara-viyoga) *m.* semantic separation of one सर्वादीनीत्यस्य ... तदन्तविधिरित्यपास्तम् ... रूढ्यर्थयोगार्थयोरन्यतरवियोगेनान्यत्रान्वयायोगात् LaŚabdeŚe. i. 220.11.

अन्यतरविरहिन् (anyatara-virahin) *adj.* (used as noun) (item) devoid of any one of the two शास्त्रप्रमाणकत्वं ब्रह्मणः संभवत्येव। ... न च प्रवृत्तिनिवृत्त्योरन्यतरविरहिणः प्रयोजनशून्यत्वम् SarvaDaSaṁ. 4. 382.

अन्यतरविरोधिता (anyatara-virodhitā) *f.* [Inst.] by way of being contradictory to one of the two प्रत्यक्षे मिथस्समानाधिकरणत्वेन तयोः (भेदाभेदयोः) युगपद्भानेऽप्यन्यतरविरोधितया एकतरस्य शाब्दादिबुद्धेः प्रतिबन्धकत्वसंभवात् GuruCandr. i. 35.12.

अन्यतरविलम्ब (anyatara-vilamba) *m.* delay of one of the two गोदोहनवाक्ये त्वन्यतरविलम्ब एव, फलस्य स्ववाक्ये श्रवणात् पशुं प्रति गोदोहनस्य साधनतामात्रस्य कल्प्यत्वात् ŚrutaPra. ii. 533.27 (*on* iii. 3.63)

अन्यतरविवक्षा (anyatara-vivakṣā) *f.* speaker's intention for one of the two अर्थवतामपि वाक्यानाम् ...। उच्चारणार्थप्रत्ययने ... अन्यतरविवक्षया प्रयुज्यमानेऽपि किंचिन्नान्तरीयकं भवति TantrVā. 50. 3 (*on* i. 2.31); विशिष्टस्य

निमित्तत्वानादरः ... अन्यतरविवक्षयापि निमित्तश्रुत्युपपत्तेः ... इति द्रष्टव्यः BhāṭṭDī. ii. 275.18 (*on* vi. 4.6)

अन्यतरविवक्षित (anyatara-vivakṣita) *adj.* meant by one of the two (aphorisms) रूपोपन्यासाच्चेति सूत्रस्य पुरुष एवेदमिति वाक्यप्रतिपन्न॰ ... ॰वर्णनमनुपपन्नम्, पूर्वसूत्रयोरन्यतरविवक्षितैकविज्ञाननिबन्धनसर्वविज्ञानान्तर्गतत्वात् सर्वात्मभावस्य ŚrutaPra. iB. 338.16 (*on* i. 2. 25)

अन्यतरविविक्त (anyatara-vivikta) *adj.* distinguished from one यो हि मेयमातृप्रमासु सहोपलम्भमातिष्ठते तस्यान्यतरविविक्तान्यतरबुद्ध्यभावादभेद एव त्रयस्यापद्येत Kāśi. ii. 106. 28 (*on* 5(3). 32).

अन्यतरविवेक (anyatara-viveka) *m.* distinction or separation from another अन्यतरांशान्वयेऽन्यतरविवेकात् सिद्धो ग्राह्यग्राहकयोर्भेदः Kāśi. ii. 135.11 (*on* 5(3).85)

अन्यतरविशिष्ट (anyatara-viśiṣṭa) *adj.* [*f.* –ā] **1** qualified by any one of the two ज्योतिष्टोमद्रव्यं सोमः परिप्राप्यते। ... क्रयो विधीयते। स च नान्यतरविशिष्टः प्रतीयते ŚābaBh. 698.2 (*on* iii. 1.12); प्रधानभूते (आख्यातार्थे) आकृतिर्गुणो वा तत्संबन्धार्थमुच्यते, तत्रोभयविशेषणविशिष्ट एकस्माद् वाक्यादवगम्यते। ... अन्यतरविशिष्टं कुर्वन्नश्रुतं कुर्यात् ŚābaBh. 1441.18 (*on* vi.4.23); **2** qualified by one किमाकृत्यैव विशिष्टः संबन्ध एव उत व्यक्त्यैव ... किमन्यतरविशिष्टयान्यतरयाथोभाभ्यामित्येवं समुदायविशेषणत्वपक्षाः पूर्ववदेव योज्याः TantrVā. 246.14 (*on* i. 3.26); अन्यतरविशिष्टस्यान्यतरस्य वा तदैक्यस्य वाक्यार्थत्वाङ्गीकरणे प्रमाणान्तरविरोधाभावात् वाक्यार्थः संगच्छते VedāntSā. (Sa.) 23.15; (used as noun) (that) which is qualified by one व्यक्तिरेव शब्दार्थो नाकृतिः। न च विकल्पसमुच्चयसंबन्धसमुदायान्यतरविशिष्टान्यतराभिधानपक्षाः संभवन्ति TantrVā. 257. 4 (*on* i. 3.26); **3** qualified by one of the two (*viz.* qualities or virtues) बीजं बीजी पुरुषः विशिष्टं ब्राह्मण्यादिगुणवत्। अन्यतरविशिष्टत्वेन प्रजा विशिष्टा न भवति किं तु यत्रोभयं विशिष्टं स एव प्रसवः शस्यते ManvaVi. 1133.6 (*on* 9. 34)

अन्यतरविशेष (anyatara-viśeṣa) *m.* **1** one particular quality यत्र हि अर्थसामर्थ्येन संशयः ... तत्रान्यतरविशेषानवगमेऽपि नैराकाङ्क्ष्यम् BrahmSi. 90.7; **2** peculiarity or distinction of one रजतगतविशेषस्मृतेश्च तस्मिन् धर्मिणि रजतप्रत्ययो भवति विपर्ययात्मकः, संशये ह्युभयविशेषस्मरणं करणम्, इह त्वन्यतरविशेषस्मरणमिति विशेषः NyāyMañ. i. 167.23; अन्यतरविशेषानुपलम्भे भ्रान्त्या हेतुत्वेन प्रयुज्यमानस्तथोच्यते NyāyMañ. i.215.32; शब्दस्य ... करणपरत्वे तु फलस्यैव न गुणस्येत्यन्यतरविशेषपरत्वेऽन्यतरस्यैव संबधान्न तन्त्रेणोभयसंबन्धः ŚāstrDī. 71.7 (*on* i. 4.6); स्थाणुर्वा पुरुषो वेति संशयानन्तरं दारुमयो मांसमयो नायमिति संशयो नोपपद्येत ...। अन्यतरविशेषदर्शनं संशयप्रतिरोधकं संशयेन तूभयोरुपदर्शनम् KhaṇḍanKhā. 1258. 6; द्वयोरन्यतरस्य चोरत्वे सिद्धेऽयम् ... तयोरन्यतरस्याचोरत्वे वा तात्पर्यान्निर्णयगर्भत्वम्। तथाप्युभययोरन्यतरविशेषनिर्णयाभावात् तस्मिन्नंशे संशय एव NyāyPari. 66. 2; **3** speciality or distinction of one of the two द्रव्यापेक्षाबुद्ध्योर्विनाशात् परत्वस्य विनाशः ...। इह चान्यतरविशेषानवधारणादुभयोरपि विनाशं प्रति कारणत्वम् NyāyKa. 170.16.

अन्यतरविशेषण (anyatara-viśeṣaṇa) *n.* **A** qualification of another यत्तु ... नानावाक्यत्वमुक्तं तदिह स्थितम् ... यदि हि लिङ्गं बलीयस्ततः संभवदन्यतरविशेषणत्वेनैकवाक्यत्वं परित्यज्य ... प्रयोजनभेदाद् वाक्यभेदो भवति TantrVā. 869.20 (*on* iii. 3.14); न च अर्थयोराकाङ्क्षासत्त्वेऽप्यभिधानतोऽन्यतरस्यान्यतरविशेषणत्वयोग्यत्वरूपेणाख्यातद्वयस्योपस्थापकत्वाभावाद् ... स शब्दोऽवश्यं कल्पनीय इति वाच्यम् MayūMāli. 584. 23 (*on* ix. 1. 5); **B** one of the two qualifications or attributes जीवत एव चैत्रस्यैवाभावश्चैत्रस्य बहिर्भावं साधयति, अन्यतरविशेषणापाये तु न इत्याह TātpaṬ. (U.) 393.15 (*on* 5(7). 25); क्तषष्ठ्योः प्रकृतत्वात् अन्यतरविशेषणे दोषदर्शनात् पृच्छति – कथमिति Pradī. ii. 434A. 16 (*on* ii. 2.14); पितृयज्ञक्रिया ... उत्तरस्मिन्नेव पर्वणि क्रियेत तत्रास्य चोदितत्वात्। अमावास्यानुपपत्तिरिति चेत् ... सकलचोदितानुष्ठानसंभवेऽन्यतरविशेषणपरित्यागे प्रमाणाभावात् SaṅkarKāBh. 20.15 (*on* i.2.21); **C** attribute of one क्वचिद्बिम्बप्रतिबिम्बभूतयोरन्यतरविशेषणस्य शाब्दत्वेऽन्यस्यार्थत्वमपि AlaṅkāKau. (Vi.) 37. 3.

अन्यतरविशेष्य (anyatara-viśeṣya) *n.* one of the two substantives अत्र प्रदोषवर्णने खलस्य संबोध्यत्वेन खलदोषाकरयोः प्रकृतयोरन्यतरविशेष्यप्रतिपादकस्य दोषाकरत्वस्य साम्यम् AlaṅkāRa. 44.59.

अन्यतरविषय (anyatara-viṣaya) *adj.* **A** relating to, i.e. existing at one (point of time) न च लिङः कालविशेषसंबन्धेनोत्पत्तिर्येनान्यतरविषयमेव निमित्तं ब्रूयात् TantrVā. 584. 21 (*on* ii. 3.2); **B** referring to one of the two यदि बुद्धिकर्मणोः सर्वेषां समुच्चय उक्तः स्यात् अर्जुनस्यापि स उक्त एवेति ... कथमुभयोरुपदेशे सति अन्यतरविषय एव प्रश्नः स्यात् GītāBh. (Śaṅ.) 20.16 (*on* 2.1-10); पृथक्परिग्रहौ पक्षप्रतिपक्षावुदाहृतौ। 'न हि ताभ्यां निर्णयः तयोरन्यतरविषयो हि भवति न तत्करणक एवेति' सत्यम् NyāyMañ. ii. 148. 20; **C** having one of the two as the object, cf. **अन्यतरविषयत्वB.**

अन्यतरविषयत्व (anyataraviṣaya-tva) *n.* **A** the state of referring to one of the two स्वशब्दस्य वादिप्रतिवादिनोः अन्यतरविषयत्वं प्रसङ्गविषयत्वं वा TarkSaṁ. (Ā.) 103. 27; **B** the state of having one of the two as the object 'अक्षरमम्बरान्तधृतेः' इत्यत्रापि ... प्रकृतिपुरुषयोरन्यतरविषयत्वनिर्धारकः पूर्वपक्षहेतुर्विद्यते ŚrutaPra. iB. 339.9 (*on* i. 2. 25)

अन्यतरवृत्ति (anyatara-vṛtti) *adj.* **1** referring to one of the two (senses) साधारणत्वेऽप्यात्मशब्दस्य न प्रकरणमुपपदं वा किंचिन्निश्चायकमन्तरेणान्यतरवृत्तिता निर्धारयितुं शक्यते BrahmSūBh. (Śaṅ.) 44.15 (*on* i. 1.7); **2** existing in one of the two (*viz.* subject or counter-subject) साधनाव्यापकत्वमुपाधेर्निश्चितमेव। न चान्यतरवृत्तित्वस्य ... उपाधित्वकल्पे साधनाव्यापकत्वासंभव इति वाच्यम् Guru-Candr. i. 421.12; LaCandr. 411.15.

अन्यतरवृत्ति (anyatara-vṛtti) *f.* one course of action प्रत्यक्षा वृत्तिस्तस्य राज्ञो भवेदेकान्ततो हि दोषः ...। अस्यार्थः। ... एकान्ततः अन्यतरवृत्तिमात्राश्रयेण VīraMi. (Rājanīti.)186.15.

अन्यतरवृद्ध (anyatara-vṛddha) *m.* another elderly person वृद्धयोर्व्यवहरतोरेकतरवृद्धप्रयुक्तशब्दश्रवणसमनन्तरजनितान्यतरवृद्धसमवेतचेष्टां दृष्ट्वा शब्दशक्तिः अवसीयते ĀgaPrā. 20.19.

अन्यतरवैकल्य (anyatara-vaikalya) *n.* **1Ai** deficiency of one of the two संस्कारद्वयपक्षे तु वृथा दोषद्वयं हि तत्। येनान्यतरवैकल्यात्सर्वैः शब्दो न गम्यते TattvSaṁ. 2209; **1Aii** deficiency of one अष्टौ दृष्टान्तदोषानेके भाषन्ते। तन्निरासाय दृष्टान्तदोषस्य पृथगुपादानम्। ... उभयविकलस्तावन्न परिसंख्येयः। अन्यतरवैकल्येनैव दृष्टान्तदुष्टतासिद्धावाधिक्यप्रसङ्गात् NyāySu. (Ja.) 265A. 10 (*on* ii. 1.2); **1B** deficiency of any one of the two द्वयसंस्कारपक्षेऽपि सत्यं दोषद्वये (व)चः। यन्नान्यतरवैकल्यं प्राक्तनस्यानुवृत्तितः TattvSaṁ. 2572; ŚlokaVār. 6.87 (752.7); **2** absence of one of the two आसङ्गाविद्ययोरेवमन्योन्याश्रयतोदिता। ... निरासङ्गस्य विदुषस्तस्मान्मुक्तिं प्रतीमहे। स्यादन्यतरवैकल्ये न वेत्येतदनिश्चितम् BṛĀraUBhVā. iv. 3.1100.

अन्यतरवैदिकार्थ (anyatara-vaidikārtha) *m.* one of the many meanings of the Vedic statement एकस्यैवागमस्यानेकार्थप्रतीतौ युक्त्यनुसारिणमर्थमुपादाय तदनुगुणतद्विरुद्धार्थपरित्यागः क्रियत इति नोक्तनियमभङ्गः। ... अन्यतरवैदिकार्थानुसारिण्या युक्तेरङ्गीकृतत्वात् NyāySu. (Ja.) 241A. 13 (*on* ii. 1.2)

अन्यतरवैयर्थ्य (anyatara-vaiyarthya) *n.* **1A** futility or uselessness of any one of the two (items) एकाधिष्ठानेनैव कार्यं स्यादिति चेत् – स्यादेव। तथापि न संभेदेऽन्यतरवैयर्थ्यम् NyāyKuA. ii. 43.11; छन्दोगपरिशिष्टम् – सदोपवीतिना भाव्यम् ... यत्करोति न तत्कृतम्। अत्र पूर्वार्धेनोपवीतित्वादेः पुरुषार्थत्वमुत्तरार्धेन क्रत्वर्थमभिप्रेतमतो नान्यतरवैयर्थ्यम् VīraMi. 87.8 (*on* 1.29); न च प्रकृते संभेदेनान्यतरवैयर्थ्यमिति न्यायाद् द्वयोरेव व्यापकताबोधकत्वमवर्जनीयमिति वाच्यम् VyutpaVā. 154.3; विनियोगम् ...। आत्मनि रक्षामात्मविषयकरक्षणम्। ... उत्तरत्र वक्ष्यमाणो विधिस्तु क्रमविधानार्थ इति नान्यतरवैयर्थ्यम् SetuBa. 59.27; मृतेति निमित्तद्वयं नैकम् अन्यतरवैयर्थ्यापत्तेरित्याह BālamBha. ii. 282.3 (*on* 2. 164); **1B** futility or uselessness of one of the two (items) किं पुरुषस्य प्रवृत्तिशक्तिरस्ति न वा। ... यदि न शक्तिस्तर्हि पुरुषाङ्कित्वमनुपपन्नं स्यात्। ... यदि तत्रास्ति शक्तिस्तर्ह्यन्यत्रापि स्यादित्यन्यतरवैयर्थ्यम् TattvPrakā. 97A. 6 (*on* ii. 2.9); अन्यतरवैयर्थ्यं स्पष्टमेव BālamBha. i. 360.16 (*on* 1.111); ii. 97.13 (*on* 2.83); **1C** futility or uselessness of another अनपेक्षवेदगम्यकार्यस्य हेत्वन्वयायोग्यत्वादेव हि तदन्वयो निराकार्य इत्येकत्र तन्निराकरणे पुनस्तच्छङ्कानुदयादन्यतरवैयर्थ्यस्यापरिहार्यत्वात् MayūMāli. 8.33 (*on* i.2.1); **2** meaninglessness of one of the two (words) अग्नआयाहीत्यर्धर्चस्य पाठत एवोत्तरत्वलाभेनान्यतरवैयर्थ्यापत्त्यैन्द्रवायवाग्रं प्रथममहरित्यत्र प्राथम्यस्यैवोत्तरत्वमात्रविवक्षितम् BhāṭṭCan. 101. 26 (*on* xvi. 1.5); गोपदलक्षणायां गवि चित्रान्वयो न स्यादिति लक्षणा न युक्ता तथापि पदद्वयमपि लक्षकम्। परस्परं तात्पर्यग्राहकत्वाच्च नान्यतरवैयर्थ्यमिति संप्रदायः VaiyāBhū. 157.11 (*on* 5.31); विभक्तिवचनशब्दौ कारकसंख्यापरौ प्रत्ययपरत्वेऽन्यतरवैयर्थ्यापत्तेः LaŚabdeŚe. i. 363.16.

अन्यतरवैलक्षण्य (anyatara-vailakṣaṇya) *n.* distinction of one of the two अनिर्वचनीयस्य जगतः सदसद्विलक्षणत्वेऽपि सद्विलक्षणत्वमात्रेणासत्पदेन ग्रहणम्। ... श्रुतिष्वन्यतरवैलक्षण्येनैव प्रयोगदर्शनात् LalitāSaBh. 140.14 (*on* 181)

अन्यतरव्यतिरेक (anyatara-vyatireka) *m.* absence of one of the two (sentences) अर्थवादविधिवाक्ययोरन्यतरव्यतिरेकप्रयुक्तप्रवृत्त्यजनकत्वे नाकाङ्क्षा BhāṭṭCin. i. 50.19 (*on* i. 1.4)

अन्यतरव्यतिषङ्ग (anyatara-vyatiṣaṅga) *m.* syntactic connection with another ननु क्रियाकारकयोरन्यतरोच्चारणेऽवश्यमन्यतरस्यान्यतरव्यतिषङ्गो बुद्धौ भवति Kāśi. iii. 134.18 (*on* 5(5).107)

अन्यतरव्यपदेश (anyatara-vyapadeśa) *m.* **1** mention of any one of the many न त्वस्माकं देवता पिबति। किं तर्हि संकल्पविषयत्वेनैवोपयुज्यते। न च मिश्रसंकल्पेऽन्यतरव्यपदेशः संभवति तद्धितवत् समासस्य सापेक्षेष्वप्रवृत्तेः TantrVā. 812.2 (*on* iii. 2.41); **2** one of the two designations अत्रापीग्लक्षण एव गुणो यो ह्युभयोः स्थाने भवति। लभते सोऽन्यतरव्यपदेशम् Nyās. i. 43.24 (*on* i. 1.4); i. 99.20 (*on* i. 1.51); PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. i. 1.51 (178.11); उरण् रपरः - ऋवर्णस्य स्थाने यः अण् आदिश्यमानः स रप्रत्याहारपरो भवति। यो हि द्वयोः संबन्धी भवति सः अन्यतरव्यपदेशं लभते Rūpāva. 1.9 (*on* i. 1.4); अकारऋकारयोरुभयोः स्थाने भवन्नण् कथमृस्थानीयत्वेन रपरः स्यात्। उच्यते। यो ह्युभयोः स्थाने भवति लभतेऽसावन्यतरव्यपदेशम् Prasā. i. 59.15.

अन्यतरव्यपाय (anyatara-vyapāya) *m.* death of one of the two persons (विप्रलम्भशृङ्गारः) स चतुर्धा – पूर्वानुरागो मानः प्रवासः करुणश्च। ... संगतयोरेवान्यतरव्यपाये करुणः SaraKaṇṭhā. 625.14.

अन्यतरव्यभिचार (anyatara-vyabhicāra) *m.* deviation from, i.e. absence of one of the two मध्यमपरिमाणत्वमपि तस्य (आत्मनः) अनित्यत्वप्रसङ्गात् न - इति चेत्, न ... परमाणुषु अन्यतरव्यभिचारस्य तव सिद्धा(?द्धयां) सुकरनिरसनत्वात् TarkSaṁ. (Ā.) 55.9.

अन्यतरव्यवस्थान (anyatara-vyavasthāna) *n.* establishment of another अर्थक्रियासु भावानां कर्तृत्वस्य द्वयी गतिः। क्रमेण युगपद् वेति ... अनयोरन्यतरनिवृत्तावन्यतरव्यवस्थानादर्थक्रियाजनने भावानां न तृतीयप्रकारसंभवः ĀtmaSi. 69.16.

अन्यतरव्यवस्थानियम (anyataravyavasthā-niyama) *m.* rule of the establishment of another यत्र यत्प्रकारप्रतिषेधेन यदितरप्रकारव्यवस्थानियमस्तत्र न प्रकारान्तरसंभवः यथा नीलप्रकारप्रतिषेधेनानीलप्रकारव्यवस्थायां पीते अस्ति च तयोरन्यतरप्रकारनिषेधेऽन्यतरव्यवस्थानियमः TātpaṬ. (Vā.) 552. 18 (*on* iii. 2.14)

अन्यतरव्यवस्थापन (anyatara-vyavasthāpana) *n.* establishment of another न ह्येकतानेकते प्रतिस्पर्धिप्रकारान्तरवत्यौ तयोरन्यतरनिषेधेऽन्यतरव्यवस्थापनात् NyāyMa. 46. 5.

अन्यतरव्यापक (anyatara-vyāpaka) *adj.* which pervades one of the two अतीन्द्रिय उपाधिर्व्यापको न वा। ... उत्तरत्रापि नित्योऽनित्यो वा ... अनित्यत्वेऽपि हेतुसाध्ययोरुभयोर्व्यापक उभयाव्यापकोऽन्यतरव्यापको वा NyāyPari. 114.4.

अन्यतरव्याप्तत्व (anyatara-vyāptatva) *n.* pervadedness of another अपि चेद् वैलक्षण्यं नानिर्वचनीयत्वं जगतः। न च विरोधः। विरोधिनोरन्यतरनिषेधेऽन्यतरव्याप्तत्वानुभवात् KarmaNi. 2A.7.

अन्यतरव्याप्ति (anyatara-vyāpti) *f.* **1** pervasion of one of the two things साध्यतदभावयोरिव तद्व्याप्यत्वेनावधारितयोर्विरोधादेकत्र न निश्चयः किं तु संशयः, निर्णये वान्यतरव्याप्तिसंशय इति व्याप्यत्वासिद्धिः TattvCin. ii(1). 878.3; **2** one of the two (types of) concomitances or pervasions अन्वयव्याप्तिरेव प्रधानभूता व्यतिरेकव्याप्तिरप्यन्वयसिद्धप्रतियोगिलाभात् समीची। तत्र अन्यतरव्याप्त्युदाहरणमात्रेणापि परार्थप्रयोगोऽपि चरितार्थः NyāyPari. 143.2.

अन्यतरव्याप्यत्व (anyataravyāpya-tva) *n.* the state of being pervaded by either of the two यत्र जीवित्वस्य बहिःसत्त्वगृहसत्त्वान्यतरव्याप्यत्वं गृहीतं तत्र ... बहिःसत्त्वमनुमितौ भासते SiddhāMu. 73. 20 (*on* 144)

अन्यतरव्यावृत्ति (anyatara-vyāvṛtti) *f.* exclusion of another न च प्रयत्नेन बुद्धिरिह साध्यते बुद्ध्या वा प्रयत्नः इतरव्यावृत्त्या वान्यतरव्यावृत्तिः Kiraṇā. 102.9.

अन्यतरशङ्का (anyatara-śaṅkā) *f.* doubt regarding one of the two aspects उभयशब्दः सर्गप्रलयपरः परैर्व्याख्यातः। तदुक्तम् ... जगतो बहूपादानकत्वबहुकर्तृकत्वयोरन्यतरशङ्काव्यावर्तनसंभवेन निमित्तोपादानभेदनिवारकत्वाभावात् ŚrutaPra. ii. 166.26 (*on* i. 4. 25)

अन्यतरशिरस् (anyatara-śiras) *n.* one of the two heads, i.e. alternatives पूर्वपक्षं वक्तुमन्यतरशिरसो युक्तिमत्त्वेन निर्धारणाकाङ्क्षां दर्शयति ŚrutaPra. iB. 174. 28 (*on* i. 1. 5); ii. 637.27 (*on* iv. 4. 4); गन्धादिविशिष्टद्रव्यस्य नित्यानित्यसाधारणतया भासमानैर्द्रव्यत्वादिभिरेव तत्रान्यतरशिरो निर्णिनीषया विशेषकधर्मचिन्तायां तु गन्धवत्त्वम् ... उभयोरप्यनिष्कर्षकम् NyāyPari. 63.7.

अन्यतरश्रुति (anyatara-śruti) *f.* **A** one of the two scriptural passages यत्र तूभयत्र द्वितीया निर्दिश्यते तत्रान्यतरश्रुतिमात्रभङ्गस्य पूर्वपक्षसिद्धान्तयोरविशेषात् कथं नियमः VedāntKa. 520. 6 (*on* iv. 1.6); **B** any one of the two scriptural passages श्रुतिद्वयेन जीवेशयोर्भेदाभेदावुच्येते। न चान्यतरश्रुतिबाधो युक्तः TattvPrakā. 122B.12 (*on* ii. 3.43)

अन्यतरश्रौतत्व (anyataraśrauta-tva) *n.* the state of being prescribed by the Vedas of one of the two अणुत्वं गतिश्चोभयं श्रौतम्। अतो न कल्पनागौरवम्। अन्यतरश्रौतत्वे च न कल्पनागौरवम् ŚrutaPra. ii. 363.27 (*on* ii. 3. 23)

अन्यतरषट्क (anyatara-ṣaṭka) *n.* one of the two hexads, i.e. groups of six होमलिङ्गाः षट् षण्मन्त्रा आम्नाताः। तत्र षड् जुहोतीति श्रूयमाणो विधिरन्यतरषट्कस्य होमेषु विनियोगार्थमाहुतिवाद एव BhāṭṭCan. 67. 22 (*on* xiv. 4. 28)

अन्यतरसंयोग (anyatara-saṁyoga) *m.* **A** association or relation with another दुःखनिवृत्तिरेव सुखं चेत् - दुःखनिवृत्तौ सुखनिवृत्तिर्न स्यात्। तदा सुषुप्तावपि सुखान्वयप्रसङ्गः। अन्यतरनिवृत्तिरन्यतरसंयोगश्चेत् स्वापेऽपि दुःखसुखान्वयः प्रसजेत् ŚrutaPra. iB. 93.17 (*on* i. 1.1); **B** association or relation with one of the two निषेधस्य क्रत्वर्थपुरुषार्थोभयविधिहिंसासंयोगे ... एकेन वाक्येन तदुभयरूपबोधनस्याशक्यतया अन्यतरसंयोग एव स्वीकर्तव्ये ... शीघ्रप्रतीतिकपुरुषार्थहिंसासंयोग एवादर्तव्यः PūrvottaVāNaMā. 44. 2.

अन्यतरसंवित्ति (anyatara-saṁvitti) *f.* knowledge of one of the two अभिन्नत्वं यदा चेष्टं ग्राह्यग्राहकवस्तुनोः। तदान्यतरसंवित्तौ द्व्याकारं ग्रहणं भवेत् ŚlokaVār. 5(3).73 (290.6)

अन्यतरसंस्पर्श (anyatara-saṁsparśa) *m.* association with any one of the two सजातीयविजातीयव्यावृत्त्योर्न च भिन्नता। यतोऽन्यतरसंस्पर्शो विकल्पे न प्रकल्पते NyāyMañ. i. 289. 5.

अन्यतरसंख्या (anyatara-saṅkhyā) *f.* measure, i.e. quantity of one of the two विवादास्पदं धनमनास्थयोक्तम्। अधनाभियोगमहत्त्वाल्पत्वे तत्र विहितदण्डधनप्रायश्चित्तप्रत्याम्नानधनयोरन्यतरसंख्यया प्रत्येतव्ये इति तात्पर्यार्थः SmṛtiCan. iii. 237. 2.

अन्यतरसंगति (anyatara-saṅgati) *f.* semantic relation with one of the two संबन्धमात्रतात्पर्ये नैकस्याप्यन्वयो भवेत्। तद्विशेषपरत्वे तु स्यादन्यतरसंगतिः ŚāstrDī. 70.10 (*on* i. 4.6)

अन्यतरसचिव (anyatara-saciva) *adj.* **A** associated with one of the two things स्मृतिवचनेषु ... धारणादिष्वन्यतमोक्तावप्यन्यतमान्तरसिद्धिरनुसंधेया। ततश्च व्यापनमेव धारणनियमनयोरन्यतरसचिवं हि ... शरीरत्वमवगमयति ŚrutaPra. ii. 152. 8 (*on* i. 4. 22); **B** assisted or helped by one of the two मातृशरीरं प्राप्तात् कर्मणः प्रथमं हृदयवस्तु स्त्रीन्द्रियपुरुषेन्द्रिययोरन्यतरसचिवोऽष्टद्रव्यकलापः तदनन्तरं चित्तमप्युत्पद्यते ŚrutaPra. ii. 307. 4 (*on* ii. 2. 30)

अन्यतरसत्ता (anyatara-sattā) *f.* existence of (only) one of the two persons पत्नीवदिति ... यजमानस्य पत्नीसंबन्धविशिष्टमग्निहोत्रं कर्म भवति। अस्येति षष्ठ्या मतुपा चोभयसंबन्धवैशिष्ट्यविधानादन्यतरसत्तायां न भवति BālamBha. i. 267. 20 (*on* 1. 89)

अन्यतरसत्त्व (anyatara-sattva) *n.* existence of another गोत्वाश्वत्वयोरेकस्मिन् गजे निषेधे गजत्वात्यन्ताभावव्याप्यत्वं निषेध्यतावच्छेदकमुभयोस्तुल्यमिति नैकतरनिषेधे अन्यतरसत्त्वम् AdvaiSi. 213. 3.

अन्यतरसदसद्भाव (anyatara-sadasadbhāva) *m.* presence and absence of one of the two (उपाधिद्वैविध्यमाह) भवन्ति ते च द्विविधा निश्चिताः शङ्किता इति। ... उक्तयोर्विशेषणयोरन्यतरसदसद्भावशङ्कायां तु शङ्कित उपाधिः स्यात् TārkiRa. 69.7.

अन्यतरसद्भाव (anyatara-sadbhāva) *m.* existence of one of the many 'भातृपुत्रौ स्वसृदुहितृभ्यामिति' भ्रातृस्वस्रोरेकशेषे भ्रातराविति वा पुत्रदुहित्रोरेकशेषे पुत्राविति। एतेषामन्यतरसद्भावे भवति तत्प्रतीतिः Subodhi. 77.23 (*on* 2.145)

अन्यतरसंदिग्धता (anyatara-sandigdhatā) *f.* doubtfulness of either of the two वाद्यसिद्धप्रतिवाद्यसिद्धतया उभयान्यतरसंदिग्धतया च चतुःषष्टिद्वयेनाष्टाविंशकं शतमपरम् (हेत्वाभासानाम्) TātpaṬ. (Vā.) 332. 14 (*on* i. 2. 4)

अन्यतरसंनिपात (anyatara-sannipāta) *n.* occurrence or presence of one of the two 'यदधोऽवमृद्येत्' इत्यादिलिङ्गा ... शेषित्वेनासंभवे ... तद्भेदे च वाक्यभेदावश्यकत्वादनुषङ्गेण निमित्तद्वयेऽप्येकं नैमित्तिकविधानं तेनान्यतरसंनिपातेऽप्येतत् BhāṭṭDī. iii. 192. 5 (*on* x. 1.1)

अन्यतरसमर्थ (anyatara-samartha) *adj.* competent for (performing) one अनुमन्त्रयेत प्राण्यभिमृशेदप्राणि कन्यां चैत्याश्वलायनोक्तयोः कन्यास्पर्शानुमन्त्रणयोरुभयसमर्थं प्रत्युभयम्, अन्यतरसमर्थं प्रत्यन्यतरदिति VīraMi. (Saṁskāra.) 401.19.

अन्यतरसमवेतत्व (anyatarasamaveta-tva) *n.* the state of being inherent in one of the two समवायिकारणतत्समवायिकारणयोरन्यतरसमवेतत्वं समवायिकारण-प्रत्यासन्नत्वम् NyāySu. (Ja.) 337A.10 (*on* ii. 2.6)

अन्यतरसमानाधिकरणत्व (anyatara-samānādhikaraṇatva) *n.* community of locus of one of the two सामानाधिकरण्यप्रत्यये व्यक्त्योर्भेदाभेदौ चकास्त इत्यादि भामतीविरोधाच्चेति चेन्न। ... अन्यतरसमानाधिकरणत्वेन अज्ञायमानतद्विषयकज्ञानत्वमेव तद्विरोधितया तज्ज्ञानत्वम् GuruCandr. i. 35. 14.

अन्यतरसमाप्ति (anyatara-samāpti) *f.* end or completion of one of the two (observances and Vedic studies) (समावर्तनाय) वेदव्रतयोस्समाप्तिरुत्तमः पक्षः। अन्यतरसमाप्तिर्मध्यमः VīraMi. (Saṁskāra.) 565. 18.

अन्यतरसमारोप (anyatara-samāropa) *m.* superimposition of one of the two सत्त्वं चैकं कार्यकारणयोः ... तत्र भेदाभेदयोरन्यतरसमारोपकल्पनायां किं तात्त्विकाभेदोपादानाभेदकल्पनास्त्वाहो तात्त्विकभेदोपादाना भेदकल्पना Bhām. 361. 14 (*on* ii. 1. 16)

अन्यतरसमाश्रयण (anyatara-samāśrayaṇa) *n.* act of resorting to one of the two (alternatives) न वा श्रोतॄन् ... अन्यतरसमाश्रयणसंदेहसमुद्रतरङ्गपरंपरानिमज्जनेन क्लेशयेत् ŚivārkaMaDī. i. 118. 26 (*on* i. 1. 2)

अन्यतरसमुच्चय (anyatara-samuccaya) *m.* connection with one सूर्यवाक्ये चशब्दद्वयश्रवणेनान्यतरसमुच्चयस्यैकेनैव चशब्देन लाभे चशब्दान्तरस्यान्यसमुच्चयप्रापणार्थतया ... गुणविधिः संभवति MayūMāli. 64. 22 (*on* i. 4. 4)

अन्यतरसंपत्ति (anyatara-sampatti) *f.* attainment or accomplishment of one of the two उभयसंपत्तिसत्त्वे तु न केषामपि तन्मात्रफलेच्छूनां द्वितीयादिविवाहः। 'धर्मप्रजासंपन्ने दारे नान्यां कुर्वीत' इत्यापस्तम्बोक्तेः। अन्यतरसंपत्त्यभावे उभयाभावे चापि द्वितीयादिविवाहः BālamBha. i. 229. 3 (*on* 1. 81)

अन्यतरसंबन्ध (anyatara-sambandha) *m.* connection (of dressing and worshipping) with one of the two persons आच्छादनार्हेण कन्याया वरस्य चान्यतरसंबन्धे प्रमाणाभावादुभयोपयोगः कार्यः ManuBh. i. 219. 28 (*on* 3. 27)

अन्यतरसंबन्धिन् (anyatara-sambandhin) *adj.* connected with one of the two things न च अन्यतरसंबन्धिसमवेतकर्मासमवायिकारणकः संयोगः संभवति, संबन्ध्यन्तराप्रतिनियमप्रसङ्गात् TarkSaṁ. (Ā.) 70. 4.

अन्यतरसंमानाश्रयण (anyatarasammānāśrayaṇa) *n.* act of restoring to, i.e. acceptance of one or either of the two measures यदुक्तमेकादशिन्यां पक्षवेदिसंमानदर्शनं न स्यादिति। तत्र ब्रूमः। ... एकादशिन्यां हि सत्यामन्यतरसंमानाश्रयणात् क्लेशो भवेत् TantrVā. 650. 14 (*on* ii. 4. 25)

अन्यतरसम्यक्प्रयोग (anyatara-samyakprayoga) *m.* proper employment of one of the two 'दृष्टान्तेन व्याप्तिप्रतीतिः। ... अन्यतरसम्यक्प्रयोगेऽपि च व्याप्तिप्रतीतिः TātpaṬ. (U.) 40. 8 (*on* 2. 26)

अन्यतरसवर्ण (anyatara-savarṇa) *n.* **1** person belonging to the same caste of one of the two उत्पादकासावर्ण्येऽपि क्वचिदन्यतरसवर्णोत्पत्तिस्मरणान्नात्यन्तं तदुच्छेदः NyāySu. (So.) 13. 20 (*on* i. 2. 2); **2** one of the two accurences of the word *savarṇa* (सवर्णेभ्यः सवर्णासु जायन्ते हि सजातयः) अन्यतरोपादानेनान्यतरलाभेऽन्यतरसवर्णग्रहणवैयर्थ्यापत्तिः BālamBha. i. 275. 9 (*on* 1. 90)

अन्यतरसाधक (anyatara-sādhaka) *adj.* proving one of the two न च सद्भावासद्भावौ सहैकत्र संभवतः। न चान्यतरसाधको हेतुरुपलभ्यते NyāyBh. 39. 3 (*on* i. 1. 23)

अन्यतरसाध्यत्व (anyatarasādhya-tva) *n.* the state of being what is to be accomplished by either of the two (Sāmans) बृहद्रथन्तरयोरन्यतरत् स्यात्। कुतः। 'बृहता रथन्तरसाम्ना वा' इति ज्योतिष्टोमस्यान्यतरसाध्यत्वावगमात् NyāyMāVi. 560. 23 (*on* x. 5. 15)

अन्यतरसाध्यविकल (anyatarasādhya-vikala) *adj.* devoid of any one of the two probandums नेदं वाक्यार्थानुमानं किं तु सिद्धेऽर्थे वाक्यस्य लिङ्गतानुमानमेव। तत्र च दृष्टान्तोऽन्यतरसाध्यविकलः NyāySu. (Ja.) 276A. 10 (*on* ii. 1. 2)

अन्यतरसापेक्षत्व (anyatara-sāpekṣatva) *n.* expectancy of or dependence on either of the two न तावदेकस्यैवेन्द्रशब्दस्य युगपत् तद्धितसमासरूपवृत्तिद्वयसंभवः, अन्यतरसापेक्षत्वेन एकस्या अपि वृत्तेरनुपपत्तेः MīmāKau. iii(2). 89. 9 (*on* ii. 1. 15)

अन्यतरसामग्री (anyatara-sāmagrī) *f.* totality of causes of one सामान्यविशेषपरिच्छेदावरणापगमे कस्य प्रथमतरमुत्पादो भवेत्। अन्यतरोत्पादे तदितरस्याप्युत्पादप्रसङ्गात्, अन्यतरसामग्र्या अन्यतरप्रतिबन्धकत्वे च उभयोरप्यभावप्रसङ्गात् JñānBiPra. 37. 30.

अन्यतरसामत्वपक्ष (anyatarasāmatva-pakṣa) *m.* view of the state of having one Sāman (being employed at the Viṣuvat -sacrifice) समुच्चितोभयसामा जगत्सामा। नैवमपि युक्तम्। एवं हि सति जगत्सामेत्यनर्थकं स्यात्। ... अन्यतरसामत्वपक्षयोः पूर्वाभ्यामग्रताभ्यामवरुद्धत्वात् ŚāstrDī. 730. 9 (*on* x. 5.15)

अन्यतरसामपक्ष (anyatarasāma-pakṣa) *m.* view of having one Sāman (being employed at the Viṣuvat-sacrifice) नन्वाग्रयणाग्रान् गृह्णीयादित्येतावत्युक्ते कथं समुच्चयपक्षे निवेशः, अन्यतरसामपक्षेऽपि निवेशसंभवात् MayūMāli. 730. 13 (*on* x. 5. 15)

अन्यतरसामान्यभेद (anyatara-sāmānyabheda) *m.* either of universal or particular ननु अस्तीयमुभयरूपा बुद्धिः। किं तु अन्यतरवादिभिरन्यतरसामान्यभेदवासनानिबन्धना भ्रान्तिः औपचारिकी वा – इत्युक्तम् Śarka. 2. 24.

अन्यतरसिद्ध (anyatara-siddha) *adj.* **A** established in the view of one उभयवादिसिद्धस्य साधनत्वम्, नान्यतरसिद्धस्येति दिङ्नागेनोक्तम् 'तत्र यो वादिप्रतिवादिः निश्चितः स साधनम्' इति TātpaṬ. (U.) 224. 21 (*on* 5 (2). 130); **B** established in the view of one of the two प्रतिवादिवादिनोस्सिद्धं व्यावर्तकत्वं नापेक्षते किं तु तयोरन्यतरसिद्धमिति भावः GuruCandr. i. 384. 9.

अन्यतरसिद्धि (anyatara-siddhi) *f.* **1Ai** accomplishment of one of the two कारणाभावे बलसमुच्छ्रये वा परस्य दुर्गमुन्मुच्यापगच्छेत्। अग्निपतङ्गवदमित्रे वा प्रविशेत्। अन्यतरसिद्धिर्हि त्यक्तात्मनो भवतीत्याचार्याः ArthŚā. ii. 340. 1 (7. 15) (comm. शत्रुजयात्मविनाशयोरेकतरस्य); मे श्वबराहयोः कलहे चण्डालस्येवान्यतरसिद्धिर्भविष्यति ArthŚā. iii. 53. 5 (9. 2); **1Aii** establishment of one of the two शक्तिसंकेतयोरन्यतरसिद्धिरिति चेत् न, तद्बीजकत्वेन ज्ञातत्वस्यैव संबन्धत्वात् TattvCin. iv (2.) 656. 1; शास्त्रतोऽन्यतरसिद्धौ तत्प्राबल्यापेक्षया चक्रकापातः NyāySiA. 227. 30; यत्र जीवित्वस्य बहिःसत्त्वगृहसत्त्वान्यतरव्याप्यत्वं गृहीतं तत्रान्यतरसिद्धौ जायमानायां गृहसत्त्वबाधाद् बहिःसत्त्वमनुमितौ भासते SiddhāMu. 73. 20 (*on* 144); **1B** establishment of another एकतरदृष्ट्यैकतर (v.l. °दृष्ट्यान्यतर SāṁkhyaSūVṛ.)सिद्धेर्नापलापः SāṁkhyaPraSū. 1. 112; उपमानमित्युपमेयमिति च संबन्धिशब्दावेतौ तयोः एकतरोपादानेनैवान्यतरसिद्धिः KāvyālanSū. iv. 2. 1; (शब्दस्य) कार्यत्वानित्यत्वयोः परस्पराविनाभावादेकतरसिद्धावन्यतरसिद्धिर्भवत्येव NyāyMañ. i. 188. 31; स्वर्गकामशब्दः किं भावनापेक्षितं भाव्यं समर्पयेत् 'आहोस्विद् विध्यपेक्षितं नियोज्यम् उभयपरत्वानुपपत्तेर्वैरूप्यापातादन्यतरेणान्यतरसिद्धेः NyāyRaMā. 165. 22; अन्वयनियमे ... व्यतिरेकोऽप्यवर्जनीयः। अन्वयव्यतिरेकयोरन्यतरनियमस्यान्यतरसिद्धिनान्तरीयकत्वादिति बौद्धस्थितेः Kiraṇā. 145. 6; **2** ascertainment of one of the two (अन्यतरासिद्धः) असावन्यतरसिद्ध्यनन्तरं तु सम्यग् हेतुरुभयासिद्धो वा भविष्यति NyāyMañ. ii. 163. 6.

अन्यतरस्थायिस्वर (anyatara-sthāyisvara) *m.* one of the two basic tones (दूरस्थाभाषणे तारं शिरसा) दूरस्थाभाषणे कर्तव्ये शिरःस्थाने षड्जपञ्चमयोरन्यतरस्थायिस्वराश्रयेणांशस्वरविभागचतुश्चतुष्कसंमिश्रं कर्तव्यम् AbhinBhā. ii. 398. 16 (*on* 17. 130)

अन्यतरस्नेहसंपादन (anyatara-snehasampādana) *n.* act of forming or cultivating friendship with one of the two persons साम दानं च भेदश्च दण्डश्चेति चतुर्विधः। उपायस्सर्वकृत्येषु ...। भेदस्त्रिधान्यतरस्नेहसंपादनं पुरा NītiPra. 8. 78 (comm. एकेन स्नेहसंपादनम्)

अन्यतरस्मरण (anyatara-smaraṇa) *n.* **A** recollection of one of the two जन्मनाम्नोरन्यतरस्मरणोत्पादनेऽपि समानोदकभावो निवर्तते SmṛtiCan. vi. 37. 13; **B** recollection of another शब्दार्थयोः संबन्धिनोरन्यतरग्रहणे अन्यतरस्मरणमाविरस्ति SarvaDaKau. 41. 14; न हि चैत्रमैत्रादिषु साहचर्यशब्दादन्यतरदर्शनेनान्यतरस्मरणं जायमानं स्वोपपादकतया संबन्धान्तरकल्पनामपेक्षते ŚivārkaMaDī. i. 176. 22 (*on* i. 1. 4); श्रूयमाणेतिकारविसर्गादीनां वाचकता न तु ... अर्थप्रत्यायकत्वम्। ... अन्यथा वृषभो वृष इत्यादावप्यन्यतरेणान्यतरस्मरणेनैकत्रैव शक्त्यापत्तेः BhāṭṭCin. i. 61. 13 (*on* i. 1. 4)

अन्यतरस्मृति (anyatara-smṛti) *f.* one of the two Smṛti-texts (canons) सिद्धवस्तुपरत्वेऽन्यतरस्मृत्यनुगुणं वेदार्थो नेयः न तूभयानुगुणम् ŚrutaPra. ii. 210. 28 (*on* ii. 1. 1)

अन्यतरस्वरूप (anyatara-svarūpa) *n.* **1** one of the two forms यदावधारणं गुणान्तरव्यावर्तनक्षमम्, तदानीमविरोधासंभवेन प्राबल्यदौर्बल्यविभागाश्रयणस्य न्याय्यत्वात् ... अन्यतरस्वरूपत्वसिद्धिः ŚrutaPra. ii. 638. 29 (*on* iv. 4. 5); **2** one form (अन्यतरस्य कार्येऽन्यतरस्य विधानाद् गुणविधिः) अन्यतरस्वरूपेऽन्यतरविधेरशक्यत्वादुक्तमन्यतरकार्यं इति MayūMāli. 84. 6 (*on* i. 4. 13)

अन्यतरस्वीकार (anyatara-svīkāra) *m.* acceptance of one of the two (options) क्रियायामिव वस्तुनि विकल्पासंभवादवश्यकर्तव्येऽन्यतरस्वीकारे क्लृप्तमूलत्वात् श्रुत्यनुसारिण्यः स्मृतयः प्रमाणम् PrakaVi. 387. 13.

अन्यतरहविर्विनाश (anyatarahavir-vināśa) *m.* loss or decay of one of the two sacrificial materials सत्यप्युभयश्रवणे यद्युभयं हविरार्तिमियादित्यन्यतरहविर्विनाशेऽपि भवत्येव पञ्चशरावः ManuBh. ii. 408. 2 (*on* 11. 123)

अन्यतरहस्तच्छेदन (anyatarahasta-cchedana) *n.* act of cutting off one of the two hands (उत्क्षेपकग्रन्थिभेदौ करसंदंशहस्तकौ। कार्यौ) करसंदंशोऽङ्गुलयः तद्धीनौ यद्वा करसंपुटः करसंदंशः तद्धीनौ। अन्यतरहस्तच्छेदनमित्यर्थः BālaKrī. i. 290. 24 (*on* 2. 278)

अन्यतरहान (anyatara-hāna) *n.* abandonment of one of the two (words) "चन्द्रादर्शने अमावास्यायामपराह्णे पिण्डपितृयज्ञेन चरन्ति" इति चोदितस्य ह्यविशेषणस्य कालस्य पूर्वस्मिन्नाप्यहति विद्यमानत्वात्। चन्द्रादर्शनं नास्तीति चेत् न उत्तरस्मिन्नपि पूर्वाह्णेति चेत् अमावास्याया अनुपपत्तिः। नियोगतोऽन्यतर(हाने) वरं विशेषणहानिः SaṅkarKāBh. 20. 9 (*on* i. 2. 21)

अन्यतरहेतु (anyatara-hetu) *m.* one of the two causes युगपद्विरुद्धकार्यजननायोगात् ज्ञान उपलब्ध्यनुपलब्ध्योरन्यतरहेतुरास्थीयते VedāntDī. 126. 2 (*on* ii. 3.32)

अन्यतरा (anya-tarā) *f.* (declined pronominally) [AltGr. III. 583] **1** [Loc.] **A** optionally, variously, either way **B** additionally, inclusively **2** [Loc.] word or expression *anyatarasyām* **3** low-caste woman **1** [Loc.] **A** optionally, variously, either way उदुपधाद् भावादिकर्मणोरन्यतरस्याम् (निष्ठा सेण् न किन्) P. i. 2. 21; i. 2. 58; i. 2. 69; द्वितीयतृतीयचतुर्थतुर्याण्यन्यतरस्याम् P. ii. 2. 3; संज्ञोऽन्यतरस्यां कर्मणि P. ii. 3. 22; ii. 3. 34; तुल्यार्थैरतुलोपमाभ्यां तृतीयान्यतरस्याम् P. ii. 3. 72; ii. 4. 40; ii. 4. 44; ii. 4. 69; उषविदजागृभ्योऽन्यतरस्याम् P. iii. 1. 38; iii. 1. 41; iii. 1. 54; अक्षोऽन्यतरस्याम् P. iii. 1. 75; iii. 1. 122; समुच्चयेऽन्यतरस्याम् P. iii. 4. 3; iii. 4. 32; पादोऽन्यतरस्याम् P. iv. 1.8; iv. 1. 24; दैवयज्ञिशौचिवृक्षिसात्यमुग्रिकाण्ठेविद्धिभ्योऽन्यतरस्याम् P. iv. 1. 81; iv. 1. 103; iv. 1. 140; उदश्वितोऽन्यतरस्याम् P. iv. 2. 19; iv. 2. 48; iv. 2. 105; युष्मदस्मदोरन्यतरस्यां खञ् च P. iv. 3. 1; iv. 3. 46; iv. 3. 64; हेतुमनुष्येभ्योऽन्यतरस्यां रूप्यः P. iv. 3. 81; शलालुनोऽन्यतरस्याम् P. iv. 4. 54; iv. 4. 68; शूर्पादञन्यतरस्याम् P. v. 1. 26; v. 1. 53; विंशत्यादिभ्यस्तमडन्यतरस्याम् P. v. 2. 56; v. 2. 96; v. 2. 109; सर्वस्य सोऽन्यतरस्यां दि P. v. 3. 6; v. 3. 21; एनबन्यतरस्यामदूरेऽपञ्चम्याः P. v. 3. 35; v. 3. 44; बह्वल्पार्थाच्छस् कारकादन्यतरस्याम् P. v. 4. 42; v. 4. 109; नञ् दुःसुभ्यो हलिसक्थ्योरन्यतरस्याम् P. v. 4. 121; वश्चास्यान्यतरस्यां किति P. vi. 1. 39; vi. 1. 59; अन्तोदात्तादुत्तरपदादन्यतरस्यामनित्यसमासे P. vi. 1. 169; vi. 1. 184; पूगेष्वन्यतरस्याम् P. vi. 2. 28; vi. 2. 54; निष्ठोपसर्गपूर्वमन्यतरस्याम् P. vi. 2. 110; vi. 2. 169; पुत्रेऽन्यतरस्याम् P. vi. 3. 22; vi. 3. 44; नगोऽप्राणिष्वन्यतरस्याम् P. vi. 3. 77; vi. 3. 110; सनः क्तिचि लोपश्चास्यान्यतरस्याम् P. vi. 4. 45; vi. 4. 70; चिण्णमुलोर्दीर्घोऽन्यतरस्याम् P. vi. 4. 93; vi. 4. 115; तुह्योस्तातङाशिष्यन्यतरस्याम् P. vii. 1. 35; जराया जरसन्यतरस्याम् P. vii. 2. 101; लीलोर्नुग्लुकावन्यतरस्यां स्नेहविपातने P. vii. 3. 39; vii. 3. 43; vii. 4. 3; आपोऽन्यतरस्याम् P. vii. 4. 15; vii. 4. 41; अकृच्छ्रे प्रियसुखयोरन्यतरस्याम् P. viii. 1. 13; प्रस्त्योऽन्यतरस्याम् P. viii. 2. 54; viii. 2. 56; तिरसोऽन्यतरस्याम् P. viii. 3. 42; viii. 3. 85; झयो होऽन्यतरस्याम् P. viii. 4. 62; युष्मदस्मदोरन्यतरस्यामन्वादेशे Vār. 1 *on* P. viii. 1. 26; MahāBh. iii. 373. 22 (*on* viii. 1. 26); हृदयाच्चालुरन्यतरस्याम् Vār. 5 *on* P. v. 2. 122; MahāBh. ii. 399. 18 (*on* v. 2. 122); तिह्योस्तादाशिष्यन्यतरस्याम् MahāBh. i. 131. 7 (*on* i. 1. 53); PariVr̥. (Sī.) 183. 9; MahāBh. i. 400. 11 (*on* ii. 1. 58); अन्यतरस्यां डाब् यथा स्याड्डापा मुक्ते प्रतिषेधोऽपि यथा स्यात् MahāBh. ii. 204. 12 (*on* iv. 1. 13); ii. 302. 3 (*on* iv. 3. 1); वश्चास्यग्रहणं शक्यमकर्तुम्। अन्यतरस्यां किति वेजो न संप्रसारणं भवतीत्येव सिद्धम् MahāBh. iii. 33. 19 (*on* vi. 1. 39); iii. 240. 8 (*on* vii. 1. 1); सदातनमिति। ... सदाशब्दात् तत्र भव इत्यर्थे अव्ययात्त्यबिति त्यप्प्रत्यये कृते सर्वस्य सोऽन्यतरस्यां दीत्यत्र योगविभागात् सदाशब्दस्य सोऽन्यतरस्यां भवति NyāySu. (Ja.) 225A. 6 (*on* i. 4. 6); **1B** additionally, inclusively प्राणिस्थादातो लजन्यतरस्याम् P. v. 2. 96; लजन्यतरस्यामिति समुच्चयः Vār. 1 *on* P. v. 2. 97; MahāBh. ii. 395. 10 (*on* v. 2. 97); अनेकार्थत्वात् निपातानाम् अन्यतरस्यामिह समुच्चये वर्तते। तथा च वार्तिककारेणोक्तम् अन्यतरस्यामिति समुच्चय इति Nyās. ii. 94. 17 (*on* v. 2. 97); तेजोमयं तमोमयमन्यतरस्यां तदेव दिक्चक्रम्। किमपि विचित्रा धात्रा सृष्टिरियं भुवनकोषस्य AnarghaRā. 2. 50; **2** [Loc.] the word or expression *anyatarasyām* आचार्यः खल्वपि संज्ञामारभमाणो भूयिष्ठमन्यैरपि शब्दैरेतमर्थं संप्रत्याययति। बहुलम् अन्यतरस्याम् उभयथा वा एकेषामिति MahāBh. i. 105. 20 (*on* i. 1. 44); i. 300. 2 (*on* i. 4. 1); i. 407. 12 (*on* ii. 2. 3); i. 457. 1 (*on* ii. 3. 32); वक्ष्यति डाबुभाभ्यामन्यतरस्याम् इत्यत्रान्यतरस्यांग्रहणस्य प्रयोजनम् डाप् प्रतिषेधाभ्यां मुक्ते ङीब्रावपि यथा स्यातामिति MahāBh. ii. 203. 15; (*on* iv. 1. 7); षष्ठी समासापवादोऽयं योगः। अन्यतरस्यांग्रहणात् सोऽपि भवति। पूरणेति प्रतिषेधश्चात एवान्यतरस्यांग्रहणसामर्थ्यान्न प्रवर्तते KāśiVr̥. *on* ii. 2. 3; *on* ii. 3. 34; छन्दसि विषये बहुलमदो घस्ऌ आदेशो भवति। ... अन्यतरस्यांग्रहणमेव कस्मान्न क्रियते तदेवोत्तरार्थमपि भविष्यति KāśiVr̥. *on* ii. 4. 39; अन्यतरस्यांग्रहणेन लज् विकल्प्येत Nyās. ii. 94. 15 (*on* v. 2. 97); अभिनिविशश्चेत्यत्र परिक्रयण इत्यतोऽन्यतरस्यांग्रहणानुवर्तनाद्विकल्पेन कर्मसंज्ञाविधानात् सप्तमी कृता Pradī. ii. 326A. 31 (*on* ii. 1. 1); ii. 507B. 1 (*on* ii. 3. 32); 'हृक्रोरन्यतरस्याम्' इत्यादावन्यतरस्यांग्रहणे वाग्रहणे चोभयत्रविभाषास्विष्टसिद्धिः PadMañ. *on* KāśiVr̥. *on* P. i. 1. 44 (159. 11); *on* P. i. 2. 22 (297.9); दशरथापत्यमित्यादिसमासार्थम् ... द्वितीयान्यतरस्यांग्रहणानुवृत्तिरुक्ता न्यासकृता PariVr̥. (Sī.) 70. 8; 175. 9; अन्यतरस्यामित्यनुवृत्तेः समासोऽपि उपग्वपत्यमिति PrakriKau. i. 697. 2; LaŚabdeŚe. i. 88. 12; वेत्यनुवर्तमानेऽन्यतरस्यांग्रहणमुत्तरसूत्रे चकारेण तस्यानुकर्षणार्थम् Prasā. i. 453. 18; i. 509. 23; ननु च पूर्वसूत्रादिहान्यतरस्यांग्रहणं न स्वर्यते Prasā. i. 606. 18; i. 888. 15; नीलादिशब्देभ्यो मतुपः प्रसक्तिर्नास्तीत्येतदसिद्धम् ... सूत्रगतस्य अन्यतरस्यांग्रहणस्य सर्वत्रैव मत्वर्थीयप्रकरणे मतुप्समुच्चयार्थत्वेन अनुवृत्तेरिष्टत्वात् PūrvottaVāNaMā. 121. 18; द्वितीयं भिक्षायाः द्वितीयभिक्षा। ... अन्यतरस्यांग्रहणसामर्थ्यात् 'पूरणगुण' इति निषेधं बाधित्वा पक्षे षष्ठीसमासः। भिक्षाद्वितीयम् SiddhāKau. 173B. 1 (*on* ii. 2.3); 226A.1 (*on* iv. 1. 92); 'परिक्रयण' इत्यतोऽन्यतरस्यांग्रहणानुवृत्तेरस्य वैकल्पिकत्वम् LaŚabdeŚe. i. 468. 5; आरम्भसामर्थ्यादेव विकल्पे सिद्धेऽन्यतरस्यामिति स्पष्टार्थम् LaŚabdeŚe. ii. 163. 13; ii. 261. 18; ii. 307. 10 [TrikāŚe. iii. 4. 6; KośaKaTa. 2. 2975]; **3** low-caste woman ब्राह्मणाः क्षत्रियाः वैश्याः सवर्णापाणिसंग्रहम्। अकृत्वान्यतरापाणेः पतन्ति नृप संग्रहात् MārkP. 113. 34.

अन्यतरांश (anyatarāṁśa) *m.* **1** zodiacal sign or place of (a planet that is) othar than (the one having highest degree) **2** one of the two views or sides (of an argument) **3A** one of the many parts, aspects or elements **B** one of the two parts, aspects or elements **4** one part or aspect **1** zodiacal sign or place of (a planet that is) othar than (the one having highest degree) (नवमे) शना मृत्युवदग्निकणश्च। स्वांशेऽपि। अन्यतरांशे च JaimiUpaSū. iii. 3. 72; **2** one of the two views or sides (of an argument) यदपि च नित्यानित्यपृथक्त्वैकत्वसामान्यविशेषव्यतिरेकाद्येकान्तप्रतिपादनं तदपि पक्षपाताहतेऽन्यतरांशनिरूपणाशक्तेः TantrVā. 81. 8 (*on* i. 3. 2); **3A** one of the many parts, aspects or elements संबन्धमात्रं कृत्वा निवृत्तव्यापारायां श्रुतावन्यतरांशनिवेशो योग्यत्वादाश्रयितव्यः TantrVā. 353. 8 (*on* ii. 1. 1); **3B** one of the two parts, aspects or elements सर्वं हि जगत् स्वभावद्वयान्तर्भूतम् ... न च स्वभावान्तरमस्ति, सत्त्वगुणत्वादयो ह्यन्यतरांशपातिनः TātpaṬ. (U.) 44. 15 (*on* 2. 36); कार्यपदार्थयोः ... सप्तमाष्टमयोरन्यतरांशेन चतुर्थोत्तरषट्कान्तर्भावादन्यतरत्रारम्भे कर्तव्ये सत्यविशेषादुत्तरषट्क एवारम्भः NyāyRaMā. 178. 4; विशिष्टहेतौ विशेषणविशेष्ययोरन्यतरांशासिद्ध्यभिप्रायेण कर्मफलात्पास्थिरत्वब्रह्मज्ञानफलानन्तस्थिरत्वज्ञानहेतुक इत्युक्तम् ŚrutaPra. iB. 88. 13 (*on* i. 1. 1); ननु ज्ञाने सत्त्वगुणत्वज्ञेयत्वादिस्वभावसद्भावात् कथं निःस्वभावत्वम्। मैवम्। सत्त्वगुणत्वादीनामप्यन्यतरांशपातित्वात् YuktiSneha. 21. 17 (*on* i. 1. 2); **4** one part or aspect अन्यतरांशान्वयेऽन्यतरविवेकात्सिद्धो ग्राह्यग्राहकयोर्भेदः Kāśi. ii. 135. 10 (*on* 5 (3). 85); ii. 138. 6 (*on* 5 (3). 93)

अन्यतरांशवत् (anyatarāṁśa-vat) *adv.* like one of the two parts or aspects अनुमानमन्तर्णीतं नाविभागं द्व्यात्मकम् अविभागत्वाद् अन्यतरांशवत् Kāśi. ii. 125. 10 (*on* 5 (3). 64)

अन्यतराकाङ्क्षा (anyatarākāṅkṣā) *f.* **1** expectancy of (only) one, one-sided requirement (a definition of 'position') उभयाकाङ्क्षालक्षणसंबन्धाभावे ह्यन्यतराकाङ्क्षालक्षणः संबन्धो गृह्यते न संभवे TantrVā. 832. 9 (*on* iii. 3. 11); एकत्वं तु ... ग्रहमेव द्वारमवलम्बिष्यते। तत्स्थतयावगमादन्यतराकाङ्क्षापि हि संबन्धकारणमेव TantraRa. 55. 2; अन्यतराकाङ्क्षालक्षणत्वेन च विप्रकृष्टः (संबन्धः) NyāySu. (So.) 37. 9 (*on* i. 2. 7); अन्यतराकाङ्क्षयापि संबन्धोऽपि ... भविष्यति NyāySu. (So.) 43. 14 (*on* i. 2. 7); 77. 15 (*on* i. 2. 22) पश्चात्तनार्थवादानर्थक्यपरिहाराय ... अन्यतराकाङ्क्षयार्थवादस्यान्वये सत्यपि निर्णीतार्थत्वागायोगात् तदनुरोधेन अर्थवादस्यैव घृताघृतलक्षकत्वं स्यात् UpaParā. 19. 24; यत्र च परस्पराकाङ्क्षाविरहेऽपि अन्यतराकाङ्क्षा ... तत्रापि ... एकस्य द्वयोर्वा आकाङ्क्षां परिकल्प्य भवत्येवान्वयः MīmāKau. i. 185. 9 (*on* i. 4. 3); ii. 166. 2 (*on* iii. 1. 12); विकृत्याकाङ्क्षावदन्यतराकाङ्क्षाया अप्यनन्यथासिद्धत्वाद्विनियोजकत्वम् MīmāKau. ii. 226. 18 (*on* iii. 2. 1); अन्यतराकाङ्क्षाबललभ्यसंबन्धानुमन्त्रणमन्त्रकल्प्यवसन्तादिदेवतापेक्षया उभयाकाङ्क्षाबललभ्ययाज्यामन्त्रवर्णकल्प्यसमिदादिदेवतानां बलवत्त्वेन ... नियमविध्ययोगात् MīmāKau. iii (2). 147. 24 (*on* ii. 2. 2); BhāṭṭDī. i. 109. 23 (*on* ii. 2. 2); षड्विधे तु क्रमे उभयाकाङ्क्षालक्षणादन्यतराकाङ्क्षालक्षणस्य तत्रापि

पाठक्रमात् ... संनिधानस्य प्राबल्यम् BhāṭṭDī. i. 252. 22 (*on* iii. 3. 5); ii. 158. 19 (*on* v. 1. 3); उपहोमादीनां वैकृतानामन्यतराकाङ्क्षयैव ग्रहणम् BhāṭṭDī. iii. 270. 16 (*on* x. 4. 1); विश्वजिन्न्यायेन ... दर्शपूर्णमासाङ्गत्वं स्वीक्रियत इति। मैवम्। स्वतन्त्रफलार्थत्वेऽन्यतराकाङ्क्षया संबन्धः स्यात् MīmāNyāPra. 216. 12; 219. 17; 225. 18; **2A** expectancy of any one of the two न ह्यन्यतराकाङ्क्षा अन्वयहेतुः अपि तूभयाकाङ्क्षा NyāyKuA. ii. 84. 2; द्वयोश्च परस्पराकाङ्क्षायां संबन्धः, न त्वन्यतराकाङ्क्षायाम् Pradī. iii. 3B. 16 (*on* iii. 1. 1); **2B** expectancy of one of the two कर्मणाम् ... पुरुषाभिलषितमाकाङ्क्षतां संनिधानादन्यतराकाङ्क्षानिबन्धनो रक्तपटन्यायेन संबन्धः Bhām. 610.7 (*on* iii. 3. 25); प्रकृतानां विशिष्य स्तोत्रादौ विनियोगेन निराकाङ्क्षत्वादन्यतराकाङ्क्षायुक्तसामान्यवाक्येन कथं विनियोगः MīmāKau. ii. 264. 2 (*on* iii. 2. 21); उभयाकाङ्क्षालभ्यत्वेन याज्याया एव देवताकल्पकत्वसंभवे अन्यतराकाङ्क्षालभ्यानुमन्त्रणमन्त्रस्य तदभावादुक्तवाक्यानाम् ... पञ्चवैजात्यसिद्धिः LaCandr. 825. 36; प्राकरणिकीनां क्रियाणां विश्वजिन्न्यायेन फलकल्पने रात्रिसत्रन्यायेनार्थवादिकफलकल्पने वान्यतराकाङ्क्षया फलसंबन्धः कल्प्येत SiddhāTa. 35. 26; आस्तां च तयोस्त्वाष्ट्रं पात्नीवतमित्यादाविवान्यतराकाङ्क्षायाः ... अन्वयः BhāṭṭCin. ii. 51. 4 (*on* i. 4. 2).

अन्यतराकाङ्क्षातस् (anyatarākāṅkṣā-tas) *adv.* in comparison with one-sided requirement प्रयाजानाम् ... अन्यतराकाङ्क्षातश्चोभयाकाङ्क्षा बलीयसी MīmāNyāPra. 216. 19; अङ्गत्वकल्पने तूक्तयोभयाकाङ्क्षया संबन्ध इति अन्यतराकाङ्क्षातश्चोभयाकाङ्क्षा बलवती SiddhāTa. 36. 2.

अन्यतराकार (anyatarākāra) *m.* **1** any one of the two forms अन्यतरलक्षणराहित्यरूपम् अननुभूतित्वमन्यतराकारविरहप्रयुक्तमिति सोपाधिक(त्व)मित्यर्थः ŚrutaPra. iA. 135. 13 (*on* i. 1. 1); **2** one form इदं जगत् ... सत्यम् उत मिथ्या ... तत्र मिथ्येत्युत्तरं वक्तव्यम्। तत्रान्यतराकारोपस्थापके आकारान्तरनिषेधके च शब्दे वक्तव्ये आकारद्वयोपस्थापकं सामानाधिकरण्यमनुपपन्नम् ŚrutaPra. iA. 233. 10 (*on* i. 1. 1)

अन्यतराक्रान्तत्व (anyatarākrānta-tva) *n.* the state of being affected by one of the two समीचीनो ह्यनुभवः प्रमेति व्यवस्थितम्। ... न चेदमनुमानम्, आश्रयासिद्धिबाधयोरन्यतराक्रान्तत्वात् NyāyKuA. ii (2). 28. 7.

अन्यतरागम (anyatarāgama) *m.* one of the two scriptures युक्तिः ... सा खल्वन्यतरागमप्रामाण्यमुपोद्बलयन्ती अन्यतरागमबाधया अर्थनिर्णयाय प्रभवति। अन्तरागंमसिद्धधर्म्याद्याश्रयेणाश्रयासिद्ध्याद्यनवकाशात् NyāySu. (Ja.) 240B. 12 (*on* ii. 1. 2); 241A. 10 (*on* ii. 1. 2)

अन्यतराग्नि (anyatarāgni) *m.* one of the two fires यस्योभावनुगतावग्नौ ... तस्य प्रायश्चित्तिरित्यत्र ... श्रुतस्याग्न्युभयत्वस्याविवक्षयान्यतराग्न्यनुगमनेऽपि ... आधानं सहितयोरेवाग्न्योरुत्पादनक्षमम् VidhiRa. 29 (151. 1)

अन्यतराग्नेयवत् (anyatarāgneya-vat) *adv.* like the ones, i.e. the properties belonging to one of the two fires न चैव सौर्येऽपि ... भेदकत्वापत्तिः। तत्राकाङ्क्षावशेन कल्प्यस्य प्रकृतिवच्छब्दस्यैकप्रकृतिधर्मैरेव निराकाङ्क्षत्वोपपत्तेः अन्यतराग्नेयवदित्येव कल्पनात् MīmāKau. ii. 87. 13 (*on* ii. 3. 24)

अन्यतराग्रहण (anyatarāgrahaṇa) *n.* non-apprehension of one सिद्धं बाह्यालम्बनमेव ज्ञानम्। एवं तावदन्यतराग्रहणेऽन्यतरो न गृह्यते Kāśi.ii.133.9 (*on* 5 (3). 78); ii. 133. 12 (*on* 5 (3). 78)

अन्यतराङ्ग (anyatarāṅga) *n.* **1** accessory to one of the two ननु संभावितमूलं वाक्यमाप्तविशेषात् प्रमाणं भवति, न चेहान्यतराङ्गत्वावधारणे किंचिन्मूलं संभवति NyāyRa. 901. 15 (*on* 7. 199); 901. 20 (*on* 7. 200); **2** one of the two elements (of Tāla) अयुगन्यतराङ्गं स्यात् प्रवृत्तं स्थितवन्मतम् SaṁgīRa. iii. 73. 4 (5. 126); **3** any one of the two limbs अन्यतरत्वं तदतद्वृत्ति, न च तदतद्वृत्तिसामानाधिकरण्येन ज्ञायमानस्य दोषत्वम् ... अन्यतराङ्गवैकल्यज्ञानोपजीव्यस्य तुल्यबलत्वज्ञानस्यैव प्रतिबन्धकत्वात् TattvCin. ii. (1). 989. 5; ii. (1). 989. 1.

अन्यतराङ्गिरस (anyatarāṅgirasa) *m.* one of the two principal sentiments दशाङ्कं नाटकम् परम्। वीरशृङ्गारयोरन्यतराङ्गिरसनिर्भरम् BhāvPra. (Śā.) 237. 6 (8)

अन्यतरातिक्रम (anyatarātikrama) *m.* transgression of one of the two (prescribed rites) (अकृत्वा भैक्षचरणमसमिध्य च पावकम्। अनातुरः सप्तरात्रमवकीर्णिव्रतं चरेत्) अन्यतरातिक्रमैकाहाद्यतिक्रमयोस्तु गौतमोक्तः क्रमादाज्यहोमः समिद्द्वयहोमश्च ManvaVi. 234. 13 (*on* 2. 187)

अन्यतरातिदेश (anyatarātideśa) *m.* transfer of one of the two ऐन्द्राग्नैककपालयोर्मध्येऽन्यतरातिदेशेनैव तत्प्राप्तिसिद्धेरितरानर्थक्यम् BhāṭṭDī. ii. 346. 24 (*on* vii. 1. 5)

अन्यतरातिशय (anyatarātiśaya) *m.* excess of one of the two (items) (अज्ञेभ्यो ग्रन्थिनः श्रेष्ठाः) उभयोः प्रशस्यत्वे सत्यन्यतरातिशयविवक्षायां श्रेष्ठ इतीष्ठनो विधानादीषदध्ययना अज्ञास्तेभ्यः समग्रग्रन्थाध्येतारः श्रेष्ठाः ManvaMu. 521. 6 (*on* 12. 103)

अन्यतरातिसेवनता (anyatarātisevana-tā) *f.* the state of consuming excessively another (taste) केषांचिन्मधुरे भवत्यतितराकाङ्क्षाम्लसंसेवनादम्ले वान्यतरातिसेवनतया वाञ्छा भवेदादरात् KalyāKā. 5. 42.

अन्यतरातीन्द्रियाधारत्व (anyatarātīndriyādhāra-tva) *n.* the state of being one transcendental substratum इन्द्रियमनःसंनिकर्षस्त्वव्यपदेशकोऽप्रसिद्धश्च ...। नन्वन्यतरातीन्द्रियाधारत्वमिन्द्रियार्थसंनिकर्षस्याप्यस्ति उभयातीन्द्रियाधारता आत्ममनःसंनिकर्षस्यापि नास्ति NyāyVārPari. 506. 7.

अन्यतरात्मकत्व (anyatarātmaka-tva) *m.* the state of being of the nature of the one सत्प्रतियोगिकासत्प्रतियोगिकभेदद्वयं वा साध्यम्। तथा चोभयात्मकत्वेऽन्यतरात्मकत्वे वा, तादृग्भेदासंभवेन ताभ्यामर्थान्तरानवकाशः AdvaiSi. 57. 1.

अन्यतरात्यन्तबाधक (anyatarātyantabādhaka) *adj.* which excessively contradicts or impedes one of the two (rules) (ईश्वरपरिच्छेदः) नियमे हि विरोधनयात् परानुत्पत्तिरेव। न च विषयव्यवस्थया विरोधपरिहारे सति अन्यतरात्यन्तबाधकापच्छेदन्यायावतारो युक्तः NyāySiA. 226. 19.

अन्यतरादान (anyatarādāna) *m.* absence of giving (punishment etc.) to one of the two अभिज्ञानेन चास्य गृहे जनमुभयं याचेत। अन्यतरादाने यथोक्तं पुरस्तात् (निक्षेपं स्तेयदण्डं च) ArthŚā. ii. 78. 7 (3. 12)

अन्यतरादोष (anyatarādoṣa) *adj.* (used as noun) (that) which forms another unspoiled portion (of Agnihotra-milk) विष्यन्दमानम् ... अन्तः परिधिदेशे निर्वपेयुः। अन्यतरादोषे व्यासिच्य प्रचरेयुः ĀśvaŚS. I. iii. 10. 25.

अन्यतराधिकरणनिर्णय (anyatarādhikaraṇa-nirṇaya) *m.* ascertainment of one of the two theories वादः खलु नानाप्रवक्तृकः प्रत्यधिकरणसाधनोऽन्यतराधिकरणनिर्णयावसानो वाक्यसमूहः NyāyBh. 6. 11 (*on* i. 1. 1); विचारणा हि नाम संशयोत्तरकालभाविनी साधनदूषणप्रयोगरूपान्यतराधिकरणनिर्णयावसाना NyāyVār. 119. 12 (*on* i. 1. 33); जल्पे ... यत्र निर्णयावसानत्वमस्ति न ततोऽजल्पादन्यतराधिकरणनिर्णयावसानत्वेन वादो व्यवच्छेत्तुं शक्यते NyāyVārPari. 340.5

अन्यतराधिकार (anyatarādhikāra) *m.* direct reference to one of the two यद्यपि विज्ञानप्रमाणयोरन्यतराधिकारेण संस्कारनिर्णययोर्व्युदासः विज्ञानाधिकारे हि तत्पूर्वकमनुभवकारणमनुमानमिति सूत्रसंबन्धः NyāyVārPari. 709. 7.

अन्यतराधिकारिक (anyatarādhikārika) *adj.* falling under the entitlement of one of the two (spouses) रोगादिना अशक्तौ कार्यान्तरव्यापृते वान्यतराधिकारिककर्मसु यद्यपि स्वामिनः कालादिवत् प्रयोगविध्यविषयत्वात् ... न प्रतिनिधिप्रसक्तिः BhāṭṭDī. ii. 258. 22 (*on* vi. 3. 7); न हि दम्पत्योः सह विहितमाधानादिकमन्यतराधिकारिकं कस्यापि संमतम् BālamBha. ii. 201. 15 (*on* 2. 145)

अन्यतराधिगमहेतु (anyatarādhigama-hetu) *m.* cause or means of the knowledge of any one of the two अभेदे हेतुभावादेकयैव बुद्ध्योभयाधिगमो युक्तः, नैकत्वेऽन्यतराधिगमहेतुर्नास्तीति शक्यं वक्तुम् BrahmSi. 66. 4.

अन्यतराध्यास (anyatarādhyāsa) *m.* superimposition of one of the two (*viz.* object and knowledge) न चोभयाध्यासः शून्यवादप्रसङ्गात्। अन्यतराध्यासे च विनिगमकमनुवृत्तत्वव्यावृत्तत्वप्रकाशजडत्वादिकमेव AdvaiSi. 472. 13; विषयविषयिणोरन्यतराध्यासे आवश्यके LaCandr. 472. 35.

अन्यतरानतिपात (anyatarānatipāta) *m.* non-transgression, i.e. non-overextension of one of the two न च सेवा दुःखहेतुः सेवात्वादिति वाच्यम् ... एतद्व्यतिरिक्तसेवा दुःखहेतुः सेवात्वात् एतत्सेवावद् इत्यत्रापि व्यतिरेकोपलक्षितव्यक्तिद्वयेंऽशतः सिद्धसाधनबाधयोरन्यतरानतिपातात् NyāySiA. 221. 11.

अन्यतराननुवृत्ति (anyatarānanuvṛtti) *f.* absence of continued existence, i.e. persistence of one of the two अस्ति च भेदग्राहिणी सत्यपि तस्मिन्नसत्त्वादिति हेतुजनिता दृष्टिरिति। (न चैते बाध्यबाधके। अन्यतराननुवृत्तिप्रसङ्गात्) NyāySu. (Ja.) 364B. 4 (*on* ii. 2. 6)

अन्यतराननुष्ठान (anyatarānanuṣṭhāna) *n.* non-performance of one of the two (rites) 'आहवनीये जुहोति' इति वाक्येन होमत्वादाहवनीयस्य स्थानत्वं प्राप्तम् एवमनेकहोमविषयवाक्यद्वयेऽन्यतराननुष्ठानगर्भोऽन्यतरपरिग्रहविरोधोऽस्त्येव ŚrutaPra. ii. 423. 20 (*on* iii. 1. 25)

अन्यतरानभिधान (anyatarānabhidhāna) *n.* non-expression of one of the two (semantic relations) कृदादावपि कर्त्राद्यभिधानादेवाभिधानव्यवस्था अन्यतरानभिधाने तृतीयेति तु सूत्रार्थः VaiyāBhū. 6. 18 (1. 2)

अन्यतरानर्थक्य (anyatarānarthakya) *n.* futility of one of the two (items) सिद्धान्तेऽपि गुणफलयोः ... संबन्धस्य वक्तव्यत्वात् प्राप्तभावनायां च गुणफलोभय-

संबन्धविध्यनुपपत्तेरन्यतरानर्थक्यपरिहारार्थे भावनान्तरविधेरवश्यं वाच्यत्वेन ... नास्याश्चिन्ताया अध्यायसंगतिः MayūMāli. 149. 18 (*on* ii. 2. 11)

अन्यतरानवकाश (anyatarānavakāśa) *m.* absence of occasion or scope for another न चेदं युक्तमेकत्र विधावपरविध्यविरोधस्यानुरोध्यत्वात् विधिनिषेधयोर्वैधयोरेकतरेण स्पृष्टेऽन्यतरानवकाशात् DaṇḍaVi. 241. 22.

अन्यतरानवधारण (anyatarānavadhāraṇa) *n.* non-ascertainment of one of the many एष चिन्तामणिः किं नु ...। अत्र यद्येष इति विशेष्यम् ...। आहोस्विद् विशेषणम् ... इत्यन्यतरानवधारणात् संदेहेनायं संकरः Ekāva. 2. 12 (12) (74. 4)

अन्यतरानिच्छा (anyatarānicchā) *f.* **i** unwillingness of one of the two (spouses or parents) यागोऽवश्यं सह पत्न्या कर्तव्यः। इतरथान्यतरानिच्छायां त्याग एव न संवर्तेत ŚābaBh. 1363. 2 (*on* vi. 1. 17); भार्यायामसंनिहितायां तदिच्छाया अभावात् कथं साधारणस्य श्राद्धे विनियोगः। साधारणे हि द्रव्ये अन्यतरानिच्छायां त्याग एव न संवर्तते ManuBh. i. 297. 29 (*on* 3. 202); (माता पिता वा दद्यातां यमद्भिः पुत्रमापदि) 'च'शब्दः पठितुं युक्तो 'माता पिता चेति'। न ह्युभयोरपत्यमन्यतरानिच्छायां दातुं युक्तम् ManuBh. ii. 295. 5 (*on* 9. 168); **ii** lack of desire of one of the two आद्यः संप्रयोगः समागमलक्षणः स स्त्रीपुंसयोरन्यतरानिच्छया रक्षणाल्लज्जया भयाद् वा परतन्त्रायां न घटते JayaMa. 17. 8 (*on* 1. 2); अन्यतरानिच्छायां तु पुमान् योषिद् वा (दण्ड्या) BālaKrī. i. 293. 24 (*on* 2. 289-290)

अन्यतरानिर्धारण (anyatarānirdhāraṇa) *n.* non-ascertainment of one of the two अथ लिङ्गतोऽनुमीयते तदानैकान्तिकादेरन्यतमं दूषणम् ... तस्मात् तस्य तस्य दोषस्य कुत्र द्वयोर्मध्येऽस्तित्वमस्तीत्यन्यतरानिर्धारणे ... लक्षणांशस्य दुरवधारणत्वं दुष्परिहरमेव KhaṇḍanKhā. 897. 7.

अन्यतरानिर्धार्यत्व (anyatarānirdhāryatva) *n.* non-ascertainment of one of the many भेदश्रुत्यनुसारेण ... सूत्रितवतस्सूत्रकारस्य कोऽभिप्राय इत्याकाङ्क्षायाम् ... मुख्याभेदरूपात्यन्ताभेदपक्षस्यान्यतरानिर्धार्यत्वपक्षस्य च प्रमाणविरुद्धत्वात् ... अनन्यत्वरूपं विशिष्टाद्वैतमभेदश्रुतीनामर्थ इत्येव सूत्रकारस्याभिप्रायः ŚivārkaMaDī. ii. 31. 29 (*on* ii. 1. 22)

अन्यतरानिश्चय (anyatarāniścaya) *m.* non-ascertainment of one न च समानोपायत्वादुभयोरन्यतरानिश्चये नान्यतरनिश्चय इति सांप्रतम् NyāyVārPari. 667.1.

अन्यतरानुगम (anyatarānugama) *m.* **1** knowledge of one of the two (उभयोरपि संवित्ताबुभयानुगमोऽस्ति) अस्त्येव तु भावाभावप्रतीतावन्यतरानुगमः Kāśi. iii. 199. 13 (*on* 5 (7). 14); **2** going out, i.e. extinction of one of the two (fires) 'यस्योभावग्नी अनुगतावभिनिम्लोचेदभ्युदियाद् वा पुनराधेयं तस्य प्रायश्चित्ति'रिति किमुभयानुगमो निमित्तमुतान्यतरानुगमोऽपि ŚāstrDī. 487. 10 (*on* vi. 4. 8); आधानादग्निद्वयोत्पादेऽपि ... अन्यतरानुगमेऽपि भवति MayūMāli. 487. 9 (*on* vi. 4. 8)

अन्यतरानुगमन (anyatarānugamana) *n.* going out, i.e. extinction of one of the two (fires) अग्निहोत्रे श्रूयते यस्य ... अभिनिम्लोचेत् यस्य वाभ्युदियात् पुनराधेयमेव तस्य प्रायश्चित्तिरिति। तत्र संदेहः। किमन्यतरानुगमने पुनराधेयमुतोभयानुगमन इति। ... पुनराधेयमन्यतरानुगमने भवितुमर्हति ŚābaBh. 1447. 16 (*on* vi. 4. 26)

अन्यतरानुगुणता (anyatarānuguṇatā) *f.* [Inst.] in conformity with one, i.e. first or former श्रुत्योर्विरोधे वस्तुनि विकल्पानुपपत्तेरन्यतरानुगुणतयान्यतरा नेतव्या Bhām. 479.8 (*on* ii. 3. 12)

अन्यतरानुगुण्य (anyatarānuguṇya) *n.* [Inst.] in conformity with one i.e. first or former भेदाभेदविषययोः कर्मज्ञानकाण्डयोः परस्परविरोधादन्यतरानुगुण्येनान्यतरद् व्याख्येयम् BrahmSūBh. (Bhā.) 12. 12 (*on* i. 1. 4)

अन्यतरानुगृहीत (anyatarānugṛhīta) *adj.* favoured by one परमपुरुषार्थभूते ब्रह्मप्राप्तिलक्षणमोक्षेऽपि ... तथातथा विवदन्ते। तत्साधनतोऽपि कर्मयोगलभ्यः ज्ञानयोगलभ्यः अन्यतरानुगृहीतान्यतरलभ्यः ... इति ĀtmaSi. 5. 9.

अन्यतरानुमति (anyatarānumati) *f.* consent of one of the two persons द्वयोः साधारणे धने परस्वत्वापादनमन्यतरानुमतिमन्तरेण नोपपद्यते BrahmSūBh. (Rā.) 537. 13 (*on* ii. 3. 41)

अन्यतरानुरक्ता (anyatarānuraktā) *adj. (f.)* syntactically connected with one हविरार्तिमात्रमुभयार्तिमात्रं च निमित्तं स्यात्। अन्यतरानुरक्तायास्त्वन्यतरेण संबन्धे द्विरुच्चारणाद्वाक्यभेदः स्यात् ŚāstrDī. 486. 5 (*on* vi. 4. 6)

अन्यतरानुराग (anyatarānurāga) *m.* **1** love of (only) one, one-sided love परपरिग्रहोऽन्यतरानुरागग्रहश्चेति दुर्घटप्रतिभासः खलु कार्योपन्यासः YaśasCam. ii. 361. 12; नायकयोः प्रागसंगतयोः ... परस्परानुरागोऽन्यतरानुरागो वा ... व्यभिचारिभावैः ... अनुभावैरनुबद्धः प्राप्तप्राप्यप्रकर्षावस्थो विप्रलम्भशृङ्गाराख्यां लभते SaraKanthā. 623. 11; RasāSu. 175. 20 (2. 172); BhikṣāKā. 31. 10.

अन्यतरानुरोध (anyatarānurodha) *m.* **1** accordance with, i.e. acceptance of one of the two अन्यतरानुरोधविषये प्रथमानुरोधो न्याय्यः Bhām. 228. 17 (*on* i. 3. 24); **2** [Inst.] in accordance with one i.e. the first or former श्रुतेर्नान्यतरानुरोधेनान्यतरबाधः कल्प्यः BrahmSūBh. (Bhā.) 49. 16 (*on* i. 2. 28)

अन्यतरानुवाद (anyatarānuvāda) *m.* **1A** restatement or reiteration of one पञ्चदशान्याज्यानीति द्रव्यसंख्ययोरुभयोः स्तोत्रेष्वप्राप्तत्वान्नान्यतरानुवादेनेतरविधानसंभवः TantrVā. 292. 24 (*on* i. 4. 3); अविशेषप्राप्तौ परप्रतिषेधफलोऽन्यतरानुवादः परिसंख्या PrakaVi. 989. 15; **1B** restatement or reiteration of one of the two वषट्कर्तृत्वस्य च क्रियान्तरेष्वप्यनैकान्त्यादन्यतरानुवादे तु सर्वभक्षाणां प्राथम्यं विधीयेत सर्ववषट्कर्तृव्यापाराणां च TantrVā. 1053. 3 (*on* iii. 5. 31); अश्वस्य तु विशेषितं वचनमन्यत्। षड्विंशतिरस्य वङ्क्रय इति। तदितरः प्रत्याह। नायं विधीयत इति। शक्यश्चात्रान्यतरानुवादः ṬupṬ. 227. 20 (*on* ix. 4. 17); **2** restatement or reiteration of the other किं तत्त्वम्, उभयमप्यतत्त्वम्, उतान्यतरत्तत्त्वम् ... अथ कालावच्छिन्नान्यतरनिषेधार्थोऽन्यतरानुवाद इति मन्यसे तदा तृतीयः पक्षः परिशिष्यते ŚatDū. 196. 27;

अन्यतरानुशय (anyatarānuśaya) *m.* repentance of one of the two (parties) वृत्ताः पदार्थास्तथापि प्रत्याहरणं विधीयते। निष्पन्नेऽपि धनप्रयोगे स्वस्थाननीतेष्वपि रूपकेषु प्रत्यानयनं कर्तव्यमन्यतरानुशयात् ManuBh. ii. 179. 11 (*on* 8. 228)

अन्यतरानुष्ठान (anyatarānuṣṭhāna) *n.* **A** performance of any one of the many (rites) 'क्रत्वर्थे तु' द्रव्यार्जने बहिः प्रयोगेणानुष्ठीयमानेऽगृह्यमाणविशेषतया सर्वार्थत्वात् तदनुष्ठानेन ... युगपत् सर्वानुष्ठानासंभवादन्यतरानुष्ठानेऽप्यनध्यवसायात् ... अशकनीयोऽर्थः स्यात् TantrRa. 20. 19; **B** the act of observing or undergoing of one of the two (punishments) मरणान्तिकयोरन्यतरानुष्ठानेन गुरुतल्पगः शुध्येत् Mitā. 441. 32 (*on* 3. 259)

अन्यतरानुसार (anyatarānusāra) *m.* [Inst.] in accordance with another यद्येकं वाक्यं स्यात्तदा ... सर्वभागसाधारणदक्षिणाशब्दस्य तद्भागपरत्वं स्यात्। ... इह तु भिन्नवाक्यत्वान्नैकस्यापि अन्यतरानुसारेण नयनम् MayūMāli. 693. 11 (*on* x. 3. 18)

अन्यतरानैकान्तिकत्व (anyatarānaikāntikatva) *n.* inconclusiveness or deviation (of the probans in the theory) of one of the two (disputants) आकाशादेर्नित्यत्वादिसाधनानि निरवयवद्रव्यत्वादीनि आगमबाधान्यतरानैकान्तित्वादिभिर्दूषणीयानि NyāySiA. 198. 6.

अन्यतरानैकान्त्य (anyatarānaikāntya) *n.* inconclusiveness or deviation (of the probans in the theory) of one of the two (disputants) अचेतनत्वात् चेतनाधिष्ठितावेव धर्माधर्मौ कार्यकरौ वास्यादिवदित्यनुपपन्नम् ईश्वरज्ञानप्रयत्नादौ व्यभिचारेणान्यतरानैकान्त्यात् ŚrutaPra. iB. 128. 22 (*on* i. 1. 3); अबाधिते बाध्यत्वे दृश्यत्वहेतुर्वर्तत इति भवताभ्युपगतत्वेन तथाभ्युपगमेऽन्यतरानैकान्त्यप्रसङ्गः ŚatDū. 96. 6; 115. 8.

अन्यतरान्त (anyatarānta) *adj.* (used as noun) (word) ending in one of the two (case affixes) of the two किं लिङ्गवचनं हेतुरुत तृतीयापञ्चम्योरन्यतरविभक्त्यन्तं साधनत्वख्यापकं लिङ्गवचनं वा। ... न तृतीयः। साधनशब्देन हेतुविवक्षायामात्माश्रयात्। तृतीयापञ्चम्योरन्यतरान्तार्थाभिधाने पूर्वोक्तदोषापत्तेः TattvPradī. (Ci.) 251. 8.

अन्यतरान्त (anyatarānta) *m.* [Loc.] **i** at the end of one of the two, i.e. the lunar day or asterism 'तिथ्यृक्षयोर्यदा छेदो नक्षत्रान्तमथापि वा। अर्धरात्रेऽथवा कुर्यात् पारणं त्वपरेऽहनि।' इति हेमाद्रौ वचनाद्यार्धरात्रेऽप्युभयान्तेऽन्यतरान्ते वेति मुख्यः पक्षः NirṇaSi. 100. 1; 105. 30; **ii** at the end of one of the two, i.e. the lunar day and asterism वृद्धशातातपस्तु ... महानिशायामन्यतरान्ते तृतीयदिने पारणम् NirṇaSi. 100. 9.

अन्यतरान्तर (anyatarāntara) *n.* another one of the two उभयविधिर्यथा विरोधान्नोपपन्नस्तथोभयनिषेधोऽपि। न चोभयविधेरर्थान्तरमुभयनिषेधः। अन्यतरप्रतिक्षेपरूपत्वादन्यतरान्तरस्य NyāyKu. 62. 6.

अन्यतरान्तरज्यान्तर (anyatarāntarajyāntara) *n.* difference between the one and other, i.e. small and smaller sine of arc ऐक्यज्यानयनेऽन्यतरज्यैक्यज्यायोगोऽन्तरज्यानयनेऽन्यतरान्तरज्यान्तरं स्वीकृत्यापि तदैक्यतदन्तरज्ययोः सिद्धिः SiddhāTaVi. 72. 21; 71. 20.

अन्यतरान्तर्भाव (anyatarāntarbhāva) *m.* incorpation, i.e. possession of another (being) मथनात्पूर्वमनुद्भूताग्नौ दारुण्येकशब्दः ... (यथा वा) आहितमात्रगर्भायां योषायाम् एकेयमिति प्रयोगः। तत्र हि चेतनद्वयमस्ति।

तथाप्यन्य(तर?)स्यान्यतरान्तर्भावादेकशब्दप्रयोगविषयत्वम् ŚrutaPra. ii. 164. 25 (*on* i. 4. 23)

अन्यतरान्यतम (anyatarānyatama) *m.* words *anyatara* and *anyatama* शाकटायनस्तु यत् तत् किमन्याद् द्वयोर्निर्धार्ये डतरः। वैकाद् बहूनां प्रश्ने डतमश्चेति सूत्राभ्यां डतरडतमौ। अन्यतरान्यतमौ सिद्धौ GaṇRa. 1. 21 (49)

अन्यतरान्यतर (anyatarānyatara) *adj.* one or another (of many or more than two) नापि सो पुण्यस्कन्धं अन्तरेण शक्यं क्षपणाय अन्यत्र त्रीहि यानेहि अन्यतरान्यतरेण यानेन MaVastuAva. ii. 362. 9; यो वा तस्य हयराजस्य बालेष्ववलंबिष्यति अन्यतरान्यतरे वा अङ्गजाते ... अनुक्रमेण जम्बुद्वीपं प्रापयिष्यति MaVastuAva. iii.73. 2; पञ्चानां वाणिजकशतानाम् अन्यतरान्यतरो वाणिजको ... राक्षसीनामाचिख्येया ततो अनुतप्यनीयं भवेत् MaVastuAva. iii. 74. 4; वयं भगवन्नद्याग्रेण शीलवन्तमात्मानं प्रतिजानीम बहुश्रुतं वा ... अन्यतरान्यतरेण वा गुणेन ŚikṣāSa. 98.20 [DHBS.]

अन्यतरान्वय (anyatarānvaya) *m.* semantic relation with one of the two (referents) धात्वर्थस्य ... फलनिरूपितमेव करणत्वं गुणनिरूपितमेव कर्मत्वं योग्यत्वादिति अन्यतरान्वयः स्यात् BhāṭṭCin. ii. 58. 15 (*on* i. 4. 5)

अन्यतरान्वित (anyatarānvita) *adj.* semantically related or construed with one of the two (referents) आत्मैकाश्रयत्वतदेकार्थत्वयोरन्यतरान्वितं प्रकारत्वमपृथक्सिद्धविशेषणत्वमित्यर्थः ŚrutaPra. iB. 64. 31 (*on* i. 1. 1)

अन्यतरापच्छेद (anyatarāpaccheda) *m.* separation or exclusion of one of the two अनियतविरोधपौर्वापर्ये ह्यपच्छेदनयः अन्यतरापच्छेदे बाधकाभावेन प्रामाण्यसिद्धेः ŚatDū. 200. 28.

अन्यतरापत्ति (anyatarāpatti) *f.* **A** contingency of one of the two (स्वर्गस्य) साध्यत्वमपि तर्ह्यनुपपन्नम् स्वर्गस्य तथा अनिर्देशात् ...। वर्तमानेच्छाविशेषणत्वमितरस्याप्यविरुद्धम्। न, फलनिमित्तयोरन्यतरापत्तेः BhāvanāVi. 72. 3; व्रीहीणां मेधेति मन्त्रलिङ्गाद् व्रीहिप्रयोग एवाङ्गत्वं न तु यवप्रयोग इति सिद्धान्तहानापत्तेः। तत्रैवापूर्वारब्धकार्यानुत्पत्तिव्यभिचारान्यतरापत्तेः VaiyāBhū. 86. 21 (*on* 22); **B** contingency of another न तावत् प्रमाणमप्रमाणं च ज्ञानं संभवति। विरुद्धस्वभावयोरेकत्र प्रतिषेधेऽन्यतरापत्तेरपरिहार्यत्वात् Kāśi. iii. 89. 21 (*on* 5 (4). 154)

अन्यतरापरित्याग (anyatarāparityāga) *m.* non-abandonment of one of the two ते ... विद्याविद्यारूपत्वाद्विरुद्धे इत्यन्यतरापरित्यागेनैकेन पुरुषेण सहानुष्ठातुमशक्यत्वात् तयोः ... श्रेय एव केवलमाददानस्य ... शिवं भवति KāṭhUBh. 121. 13 (*on* 2. 1)

अन्यतरापात (anyatarāpāta) *m.* contingency of one of the two असत्येव भ्रान्तिस्सतीव भातीति तन्निवर्तनं फलमिति चेत् न, तत्सत्त्वभ्रमसत्यत्वमिथ्यात्वविकल्पे सद्वितीयत्वानवस्थयोरन्यतरापातात् ŚatDū. 53. 7; किं प्रत्येकमवयवानां चैतन्यं संघातस्य वा। नाद्यः। बहूनां चेतनानामहमहमिकया प्रधानभावमनुभवतामैकमत्याभावेन समसमयं विरुद्धदिक्क्रियतया शरीरस्यापि विशरणनिष्क्रियत्वयोरन्यतरापातात् SarvaDaSaṁ. 16. 212; न च तत्पक्षीकारः शक्यः बाधासिद्ध्योरन्यतरापातात् NyāyPari. 389. 3.

अन्यतरापाय (anyatarāpāya) *m.* **1Ai** loss of one संनियोगशिष्टानामन्यतरापाय उभयोरप्यभावः MahāBh. ii. 215. 23 (*on* iv. 1. 36); PariVṛ. (Sī.) 131. 14; **1Aii** loss, i.e. suppression of one तत्र चान्यतरापाये द्वितीयापायतः पुनः। ... अभावता ŚlokaVār. 5 (3). 126 (303. 3); **1Bi** absence of one of the two (points) धर्मप्रजासंपन्ने दारे नान्यां कुर्वीत अन्यतरापाये तु कुर्वीत ManuBh. i. 213. 22 (*on* 3. 12); स्वतन्त्रप्रवृत्तिर्विषयज्ञानकामनाभ्यां नियता, तयोरन्यतरापायेऽपि तस्या असंभवादतः कामत इत्युक्तम् Mitā. 407. 17 (*on* 3. 226); **1Bii** loss of one of the many ब्राह्मण इत्युक्ते योऽर्थो गम्यते नासौ बकारादीनामन्यतरापायेऽपि गम्यते PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. i. 2. 45 (339. 22); **2Ai** absence of one of the two (spouses) (ईक्षणम्) आज्यसंस्कारश्चायम्। गुणीभूतावीक्षितारौ। तत्रान्यतरापाये नियतं वैगुण्यम् ŚābaBh. 1362. 9 (*on* vi. 1. 17); **2Aii** absence of one of the two (entities) हेतोर्हि निश्चयजननेऽन्वयव्यतिरेकावङ्गमन्यतरापायेऽपि न निश्चयाय हेतुः पर्याप्तो भवति Kāśi. iii. 60. 9 (*on* 5 (4). 86½); विरोधादन्यतरापाये बाधासिद्ध्योरन्यतरप्रसङ्गात् ĀtmaTaVi. 39. 2; विशेषण(यो)र्द्वयोः वचनव्यक्तिभेदात् अन्यतरापाये चन्द्रादर्शनस्यामावास्यायामुचितत्वात् तदनुवादः SaṅkarKāBh. 20. 11 (*on* i. 2. 21); **2B** absence of another यथा कार्यं कर्त्रधीनं तथा कारकान्तराधीनमित्युभयव्याप्तात् कार्यादेकतरापायेऽन्यतरापाय इति दर्शितम् NyāyVārPari. 211. 8; **3** non-establishment of one of the two स्वभावतो नेदमिष्टमित्यसिद्धेः। अनन्योद्देशप्रवृत्तकृतिव्याप्तत्वात्। अन्यथा तदसिद्धेः। ततो व्याघातादन्यतरापायः NyāyKuA. ii (2). 93. 6; **4** exclusion of one of the two श्रोत्रियत्वं श्रोत्रियपुत्रत्वं चेति मिलितमुभयं श्रैष्ठ्यहेतुतया पूर्वमुक्तम्। इदानीमन्यतरापाये किं न्याय्यम् CaturCin. iii (1). 443.7; **5** separation of one of the two संभोगशिरस्केऽन्यतरापायलक्षणे वैरूप्यशापप्रवासेऽपि शोकरूपत्वापत्तेः RasāSu. 189. 16 (2. 220)

अन्यतरापेक्ष (anyatarāpekṣa) *adj.* **1** referring to one of the two स्वाप्ययसंपत्त्योरन्यतरापेक्षमाविष्कृतं हि BrahmSū. iv. 4. 16 (*but* Śaṅ. अन्यतरामवस्थामपेक्ष्य); तयोश्चावस्थयोः प्राज्ञप्राप्तिर्निःसंबोधत्वं च विद्यते। अतस्तयोरन्यतरापेक्षमिदं वचनम् BrahmSūBh. (Rā.) 769. 17 (*on* iv. 4. 16); वेदनाभाववचनं सुषुप्तिमरणयोरन्यतरापेक्षम् VedāntSā. (Rā.) 409. 3 (*on* iv. 4. 16); VedāntDī. 249. 3 (*on* iv. 4. 16); वाक्यम् ... सुषुप्त्युत्क्रान्त्योरन्यतरापेक्षम् VedāntPāSau. 431. 11 (*on* iv. 4. 16); VedāntKau. 431. 20 (*on* iv. 4. 16); BrahmSūBh. (Śrī.) ii. 495. 4 (*on* iv. 4. 16); अन्यतरापेक्षमुभयश्रुत्युक्तमित्यर्थः AṇuBh. 355. 25 (*on* iv. 4. 16); **2** dependent on one यः संयोगो नोदनाभिघातयोरन्यतरापेक्ष उभयापेक्षो वा स संयुक्तसंयोगः PadārthaSaṁ. 304. 12.

अन्यतरापेक्षा (anyatarāpekṣā) *f.* **1A** semantic expectancy for one of the two अन्यतरापेक्षारहिते चार्थे न भवति समासः Nyās. i. 395. 20 (*on* ii. 2. 29); द्वयोर्मध्येऽन्यतरापेक्षातिशयविशयविशिष्टस्वार्थवृत्तेः ... स्वार्थे प्रत्ययः LaŚabdeŚe. ii. 369. 1; **1B** [Inst.] with expectancy for one अन्यतरापेक्षया उभयापेक्षया वा संगतिः साक्षात्संगतिः ŚrutaPra. iA. 74.11 (*on* i. 1.1); **2** [Inst.] in comparison with another अन्यतरदन्यतरापेक्षया अधिकसत्ताकम् GuruCandr. i. 110. 10.

अन्यतरापेक्ष्य (anyatarāpekṣya) *adj.* having one of the two as its referent नैतद्वाक्यं मुक्तस्य विशेषज्ञानं वारयितुमलम्। यत् स्वाप्ययसंपत्त्योरन्यतरापेक्ष्यं तत्। स्वाप्ययः सुषुप्तिः संपत्तिरुत्क्रान्तिः GoviBh. 322. 2 (*on* iv. 4. 16)

अन्यतराप्रतीति (anyatarāpratīti) *f.* non-perception of any one of the two नापि विद्रुतावस्थायां जलत्वद्रवत्वयोरन्यतराप्रतीतिः। येन व्यतिरेकोपलम्भः स्यात् NyāySiA. 257. 29.

अन्यतराप्रामाण्य (anyatarāprāmāṇya) *n.* invalidity or non-authoritativeness of one of the two किं तु विरोधादन्यतराप्रामाण्यमेवोक्तं स्यात्यथार्थविषयत्वाभावात् ŚrutaPra. ii. 446. 25 (*on* iii. 2. 29); अन्यतराप्रामाण्यपक्षेऽप्यन्ततोऽस्मन्नयमन्तरेण गत्यभावात्। न हि निर्गुणवाक्यमेव बाधितुं युक्तम् ŚatDū. 200. 7.

अन्यतराभाव (anyatarābhāva) *m.* **1A** absence of another person पितृप्रमाणाश्चत्वारः पूर्वे धर्म्याः। मातापितृप्रमाणाः शेषाः। तौ हि शुल्कहरौ दुहितुः। अन्यतराभावेऽन्यतरो वा ArthŚā. ii. 13. 7 (3. 2); **1B** absence of another entity न चेतरेतरापेक्षया कस्यचित् सिद्धिरिति। यस्मादेकाभावेऽन्यतराभावाद् द्वयाभावः NyāyVār. 256. 19 (*on* ii. 1. 30); **2A** absence of any one of the two persons, i.e. spouses यत्र पत्न्यवेक्षितेन यजमानावेक्षितेन चाज्येन होम उच्यते, तत्रान्यतराभावे वैगुण्यम् ŚābaBh. 1362. 4 (*on* vi. 1. 17); मुक्तबद्धयोरन्यतराभावान्न तत्सिद्धिः SāṁkhyaPraSū. 1. 93; असमक्षं तु दम्पत्योर्होतव्यं नर्त्विगादिना। द्वयोरप्यसमक्षं तु भवेद्धुतमनर्थकम्। इति अत्रापिशब्दात्कथंचिदन्यतराभावेऽपि न दोष इत्युक्तं भवति SmṛtiCan. ii. 424. 16; आधानादिषु पतिपत्न्योरन्यतराभावे आधानादिस्वरूपसिद्धिः Subodhi. 31. 3 (*on* 2. 52); **2B** absence of any one of the two entities or things न चैकज्ञानादन्यत्वेन ग्राह्यग्राहकभूतयोर्धर्मयोरेकत्वं स्यात्। तत्र परस्परापेक्षत्वे सत्यन्यतरस्याभावेनान्यतरस्यासत्त्वं स्यात् TātpaṬ. (U.) 270. 21 (*on* 5 (3). 125); एकाधिकरणत्वं घटादिविशेष्याभावे न युक्तमिति चेत् न 'इदमुदकम्' इति मरीच्यादौ अन्यतराभावेऽपि सामानाधिकरण्यदर्शनात् GītāBh. (Śaṅ.) 28. 14 (*on* 2. 16); युगपदनयोर्विधानात् सलोपाभावे क्यङ न भवितव्यम्। युगपद् विधाने हि नान्यतराभावे कार्यमुपयुज्यते Nyās. i. 500. 3 (*on* iii. 1. 11); अपरे त्वन्यतराभावेऽप्यभावात्समुदायार्थतामाहुः NyāyRa. 914. 20 (*on* 7. 249); व्याप्तिर्हि संबन्धत्वाद्व्याप्यव्यापकसापेक्षा कथं तयोरन्यतराभावे सा सत्या भवेत् ŚatDū. 132. 23; व्याप्तिपक्षधर्मताविशिष्टेनैव हि हेतुना स्थापनं दूषणं वा तयोरन्यतराभावे प्रतिषेधहेतुरपि दुष्यत्येव NyāyPari. 220. 2; युगपद्विधानात् सलोपाभावे ... पयायत इत्यादावेव भवितव्यम्। युगपद्विधाने हि नान्यतराभावे कार्यं स्यात् Prasā. ii. 375. 11; लिङादिज्ञानं प्रवृत्तिसामग्रीजनकम्। सा च कृतिसाध्यत्वप्रकारकेच्छारूपा चिकीर्षा, तज्जनकज्ञानं च लिङादिभिर्जन्यते, तच्चेष्टसाधनत्वबलवदनिष्टाननुबन्धित्वज्ञानम्। अन्यतराभावे प्रवृत्त्यजननात् BhāṭṭCin. i. 8. 23 (*on* i. 1. 2); **3A** absence of any one entity पूर्वोक्तं पक्षमन्यमतत्वेनोपसंहरति साम्येनान्यतराभावे विकल्पः कैश्चिदिष्यते। अतद्गुणोऽतश्छागः स्यान्मेषो वा तद्गुणो भवेत् VākyaPa. 3 (1). 80; प्रतिहन्ति मुनिर्येन दैवमापतितं क्वचित्। ... एवमास्थितेभ्य उभयं कारणम् अन्यतराभावे फलाभावात्। केचित्तु केचित्प्राधान्येन वर्तन्त इति तत्परिगृह्यते ManuBh. ii. 62. 29 (*on* 7. 205); ग्राह्यग्राहकयोरितरेतरापेक्षत्वादन्यतराभावेऽन्यतरदपि न स्यात् ततश्च निःस्वभावकत्वात् ज्ञानस्यैवाभावः स्यादिति NyāyRa. 294. 14 (*on* 5 (3). 89); शक्तेश्च प्रत्येकपर्याप्ततया न समुच्चयापत्तिः। अन्यथान्यतराभाव-

विशिष्टान्यतरस्योभयाभावविशिष्टव्रीह्यादेर्वा हेतुत्वकल्पने गौरवापत्तिः व्यभिचारश्च BhāṭṭCin. i. 33. 29 (*on* i. 1. 4); घटाभावानधिकरणाभाव इव तत्रापि तदभावाभावेऽपि तदनधिकरणत्वोपपत्तेः उभयाधिकरणत्वयोग्य एवान्यतराभावेऽन्यतरविधिनियमात् BhedaDhi. 86. 3; नवान्नाशनस्य बुभुक्षातल्लाभोभयपूर्वकत्वे नान्यतराभावे इष्टिपरिमित-नवान्नालाभेऽपि नैवाग्रयणेऽधिकारः BhāṭṭCan. 73. 18 (*on* xv. 1. 14); **3B** absence of any one person कुमार्या एव सर्वमातृधनाधिकारित्वे यौतकधने मन्वादेर्विशेषवचनं व्यर्थं स्यात्। तया च पुत्रकुमार्योः तुल्यवदधिकारः। तयोरन्यतराभावेऽन्यतरस्य तद्धनम् BālamBha. ii. 260. 26 (*on* 2. 145); **4** absence of any one of the many 'इन्द्रवरुण' इत्यादिना विहितस्य ङीषोऽनेन लुक्, संनियोगविशिष्टानामन्यतराभाव इत्यानुको निवृत्तिः। PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. i. 2. 49 (350. 21)

अन्यतराभासत्व (anyatarābhāsatva) *n.* fallacious nature of one of the two (items) प्रकृतेऽपि जीवनगृहाभावनियमग्राहकप्रमाणयोरन्यतराभासत्वेनाभासत्व-संभवात् TattvCin. ii (1). 657. 10.

अन्यतराभिगमन (anyatarābhigamana) *n.* act of approaching one यथोक्तं प्राक् - 'सक्तं तु वशिनं नारी संभाष्यान्यत्र वा व्रजेत्' इति। पूर्वस्मिन्दर्शनेऽन्य-तराभिगमनेऽन्यतरस्मादर्थः JayaMa. 359. 19 (*on* 6. 6)

अन्यतराभिधान (anyatarābhidhāna) *n.* **A** expressive power or denotation in one of the two (senses) अस्य प्रत्यवस्थानम् — सामान्य-शब्दस्यानेकार्थत्वेऽन्यतराभिधानकल्पनायां विशेषवचनम् NyāyBh. 67. 11 (*on* i. 2. 12); प्रकरणाद्यभावे संदेहः शान्तशृङ्गार्यन्यतराभिधाने तु निश्चयः KāvyaPra. 385. 5; **B** expressive power or denotation in one sense संबद्धानां चार्थानामन्य-तराभिधानेनैवेतरत्र प्रतिपत्तिसिद्धेः। कथं तर्ह्याकृतिप्रत्यय इति चेद् अत आह। विभागादिति TantrVā. 256. 18 (*on* i. 3. 26)

अन्यतराभेद (anyatarābheda) *m.* non-difference from another यद्यन्यतर-भेदमाश्रित्य हेतुत्वमुच्यते तर्ह्यन्यतराभेदमाश्रित्याहेतुत्वमपि स्यात् MayūMāli. 183.1 (*on* iii. 1. 1)

अन्यतराभ्युपगम (anyatarābhyupagama) *m.* admittance of one of the two (theories) अन्वर्थसंज्ञाकरणं तु पूर्वोक्तयोः दर्शनयोरन्यतराभ्युपगमसूचनार्थम् Nyās. i. 54. 1 (*on* i. 1. 8)

अन्यतरामुख्यत्व (anyatarāmukhyatva) *n.* secondariness of one उभयमुख्यत्वसंभवेऽन्यतरामुख्यत्वाश्रयणानुपपत्तेश्च ŚrutaPra. ii. 429. 9 (*on* iii. 2.1)

अन्यतरारोप (anyatarāropa) *m.* superimposition of another अन्यतराश्रये धर्मिणि अन्यतरारोपस्यावश्यकत्वे श्रुते ... आरोप उचितः RasGaṅ. 502.13.

अन्यतरार्ति (anyatarārti) *f.* destruction or loss of one दर्शपूर्णमासयोर्होमौ प्रकृत्य श्रूयते 'यस्योभयं हविरार्तिमार्च्छेदैन्द्रं पञ्चशरावमोदनं निर्वपेदि'ति। तत्र संशयः किमुभयार्तौ पञ्चशराव उतान्यतरार्तावपीति ŚāstrDī. 484. 19 (*on* vi. 4. 6); द्वित्वस्य विवक्षायामन्यतरार्तौ नैमित्तिकाभावप्रसङ्गः ŚivārkaMaDī. i. 255. 10 (*on* i. 1. 21); MayūMāli. 485.7 (*on* vi. 4. 6)

अन्यतरार्थ (anyatarārtha) *m.* **1A** one of the two things or objects सदसत्त्वं तथैकस्य विरुद्धत्वादसंभवि। ... तयोरन्यतरार्थस्य निश्चयाभावहेतुतः। सदसत्त्वं प्रपञ्चस्य जैनास्तु प्रतिजानते SaṁviSi. 84. 3; **1B** one thing or object अन्यतरार्थानुचिन्तनं न तदितरस्य साक्षात्काराय कल्पते TattvVai. 34. 25 (*on* 1. 29); अभ्युगतार्थद्वयेऽन्यतरार्थेऽप्रामाण्यप्राप्तावन्यार्थेनाश्वासप्रसङ्गात् TattvPrakā. 107A. 5 (*on* ii. 3. 1); **2** one of the two meanings अनेकार्थप्रतिपादकेऽपि घटादिपदे यत्रान्यतरार्थप्राधान्यनियामकाभावस्तत्रैव लाघवस्य ... नियामकत्वम् MīmāKau. iii (2). 36. 12 (*on* ii. 1. 5); **3** one of the two cases or concerns उच्यते। यत्र शास्त्रविरोधे बलवान्न्यायोऽन्यतरार्थविनिगमकः ससभ्यप्राड्विवाकस्य सभापतेर्न हृदयमारोहति VīraMi. (Vyavahāra.) 88. 20.

अन्यतरार्थ (anyatarārtha) *adj.* **1A** meant for (prescribing) one उभयार्थत्वविधिना ह्यन्यतरार्थत्वमपि प्राप्नोति TantrRa. 108. 4 (*on* iv. 1. 45); **1B** meant for (prescribing) any one न त्वन्यतरार्थत्वविधेरुभयार्थत्वप्राप्तिः TantrRa. 108. 5 (*on* iv. 1. 45); **2** denoting one of the two (meanings) 'किं' शब्दस्य आक्षेपकुत्सयोः अन्यतरार्थत्वे हेतोः वक्तव्यत्वात् तदनुक्ते(:) न्यूनत्वम् TarkSaṁ. (Ā.) 82. 30; किमिदमनिर्वाच्यत्वम्। निःस्वभावत्वं चेन्निसः प्रति-षेधार्थत्वे स्वभावशब्दस्यापि भावाभावयोरन्यतरार्थत्वेऽसत्ख्यातिसत्ख्यात्यभ्युपगमप्रसङ्गः SyādvāMañ. 13 (43); वा शब्दो अन्यतरार्थः। वेदं व्रतानि वेत्यादाविव विकल्पार्थत्वे एकस्यैव ग्रहणं स्यात् BālamBha. i. 190. 18 (*on* 1. 53)

अन्यतरार्थम् (anyatarārtham) *adv.* **1** for the sake of (ruling of) one of the two (operations) अन्यतरार्थं पुनर्वचनम् Vār. 13 *on* P. i. 1. 3; अन्यतरार्थ-मेतत्स्यात्। सार्वधातुकार्धधातुकयोर्गुण एवेति MahāBh. i. 50. 2 (*on* i. 1. 3); **2** for the sake of securing only one (option) तत्रान्यतरार्थं क्रियेत यदि विनिगमनायां हेतुर्भवेत् ŚābaBh. 1209. 3 (*on* iv. 1. 22); **3** for the sake of one of the many (options) ये तु समुदायार्थं पर्षद्भोजनमिव तदन्यतरार्थमिति न शक्यते वदितुम् ṬupṬ. 229. 9 (*on* ix. 4. 29)

अन्यतरार्थवाद (anyatarārthavāda) *m.* one of the two explanatory or glorificatory passages पक्षद्वयेऽप्यन्यतरार्थवादस्यानाङ्गस्यावश्यकत्वेन प्रकरण-पाठस्य पाक्षिकत्वपरिहारार्थमन्तरायार्थवादस्यैव तदौचित्याच्च BhāṭṭDī. ii. 144. 11 (*on* iv. 4. 5)

अन्यतरावगम (anyatarāvagama) *m.* knowledge of one of the two (objects) अथ शब्दोपात्तन्यायेन प्रथमसूत्रस्योदाहरणं यतो वा इमानि भूतानीति जन्मादिसूत्रस्य कथम्। पूर्वोक्तेन न्यायेन पृथिव्यादीनां जन्मादिदर्शनात्तत्कारण एकत्वनानात्वयोरन्यतरावगमे प्रमाणाभावात् PañcPā. 81. 11 (*on* i. 1. 2)

अन्यतरावधारण (anyatarāvadhāraṇa) *n.* **1A** ascertainment of one of the two (entities) कुशले गुणकृतसंसारक्रमस्य समाप्तिरस्ति नेतरस्मिन्नित्यतो गुणसृष्टिप्रवाहोच्छेदानुच्छेदान्यतरावधारणे दोषः YogBh. 387. 24 (*on* 4. 33); रजतजातरूपसाधारणे सति हिरण्यशब्देऽन्यतरावधारणमूलमन्यत् कल्प्यं स्यात् TantrVā. 991. 8 (*on* iii. 4. 21); **1B** ascertainment of one (entity) अन्यतरधर्माध्यवसायाच्च संशयो न भवति। ततो ह्यन्यतरावधारणमेव NyāyBh. 74. 5 (*on* ii. 1.1); **1C** ascertainment of one of the many (entities) तुल्यप्रयोगप्रतिपत्तीनामन्यतरावधारणमशक्यमिति चेदत आह TantrVā. 226. 18 (*on* i. 3. 23); **2** ascertainment of any one of the many persons चमसाध्वर्यूणां तुल्यकल्पत्वादन्यतरावधारणप्रमाणं नास्तीति सदस्ययजमानयोरन्यतरः संदिह्यते TantrVā. 1149. 13 (*on* iii. 7. 38)

अन्यतरावयवसंबन्ध (anyatarāvayava-sambandha) *m.* connection with the limbs of one of the two persons येषु क्षेत्रजगूढजकानीनपौनर्भवसहोढेषु दंपत्योरन्यतरावयवसंबन्धः तेषां विकलावयवारब्धत्वेन न्यायसिद्धमेव प्रतिनिधित्वं नीवारादिवत् VīraMi. (Saṁskāra.) 207. 10.

अन्यतरावर्तपरिवर्तिन् (anyatarāvarta-parivartin) *adj.* (used as noun) (one) revolving in one of the two whirlpools भावनाप्रकर्षपर्यन्तजन्मनस्तु सत्यपि विशदनिर्भासित्वे प्राच्यानुभवगोचरादनधिकमधिकं वाध्यवस्यतः स्मृतिविभ्रमस्रोतसोरन्यतरा-वर्तपरिवर्तिनः कुतः प्रामाण्यकूलप्रतिलम्भः ĪśvaSi. (Yā.) 71. 21.

अन्यतरावश्यंभाव (anyatarāvaśyambhāva) *m.* necessity of one of the two things अतः सूत्रवैयर्थ्यशङ्कापरिहारासिद्धयोरन्यतरावश्यंभावात् परोक्तार्थ-परत्वं सूत्रस्यायुक्तम् ŚrutaPra. iB. 191. 15 (*on* i. 1. 12); हेतोर्विपक्षवृत्तित्वेन साधारणत्वविरुद्धत्वयोरन्यतरावश्यंभावात् NyāyPari. 318. 8; तथापि शिरःकबन्ध-योरेकस्मिन् अवयविन्यवयवभावेनानुप्रविष्टचरत्वात् शिरश्छेदनानन्तरं मूर्च्छामरण-योरन्यतरावश्यंभावेन दृष्टविरुद्धार्थस्य तादृशवचनस्य ... विघाताच्च SiddhāLeSaṁ. 331. 4.

अन्यतरावस्थान (anyatarāvasthāna) *n.* existence or remaining of one of the two (parts) अन्यतरविभागिविनाशात् विभागविनाशे अन्यतरावस्थानात् तदवस्थानस्यापि सुवचत्वात् TarkSaṁ. (Ā.) 75. 22.

अन्यतरावस्थाभिप्राय (anyatarāvasthābhiprāya) *m.* [Inst.] with the intention of referring to one of the two states विशेषविज्ञानभावाभावाभिधानं मुक्तिसुषुप्त्योरन्यतरावस्थाभिप्रायेण ऐश्वर्याभिधानं तु सगुणविद्याविषयम् PrakaVi. 1104. 20.

अन्यतराविज्ञान (anyatarāvijñāna) *n.* absence of knowledge or non-comprehension of one of the two समानोदकभावस्य निवृत्तिस्स्यादवेदने। जन्मनाम्नोरन्यतराविज्ञानेऽपि निवर्तते SmṛtiCan. vi. 37.16.

अन्यतराविवक्षाप्रसङ्ग (anyatarāvivakṣā-prasaṅga) *m.* occasion of the non-expectancy of any one of the two तादर्थ्यचतुर्थ्याप्यधिकारित्वसंबन्धानुवादिकया उक्तविधिनिमित्तत्वे लक्षणा। अतश्च नान्यतराविवक्षाप्रसङ्गः BhāṭṭDī. i. 265. 4 (*on* iii. 3. 9)

[1]**अन्यतरावृत्ति** (anyatarāvṛtti) *f.* non-existence or absence of either of the two सत्यप्युभयपदश्रवणे दधिपयसोरन्यतरावृत्तावपि तदेव प्रायश्चित्तम् ManuBh. i. 89. 4 (*on* 2. 29)

[2]**अन्यतरावृत्ति** (anyatarāvṛtti) *f.* repetition of one of the two पाठक्रमानुरोधेन प्रयोगो भविष्यति। अन्यतरावृत्तौ च प्रयोगाकाङ्क्षावैषम्यात् SaṅkarKāBh. 14. 22 (*on* i. 2. 8)

अन्यतराव्यभिचार (anyatarāvyabhicāra) *m.* absence of deviation from one of the two अन्यतराव्यभिचारेऽपि धूममात्राव्यभिचारिणो वह्निमात्राव्यभिचारिणो वा TārkiRa. 199. 1.

अन्यतराव्यभिचारिन् (anyatarāvyabhicārin) *adj.* (used as noun) (that) which is not deviating from one अनित्यास्त्रिविधाः। उभयाव्यभिचारिण अन्यतराव्यभिचारिण उभयव्यभिचारिणः NyāyVārPari. 693. 5; Kiraṇā. 301. 6;

अनित्यत्वेऽपि उभयाव्यभिचारिण उभयव्यभिचारिणोऽन्यतराव्यभिचारिणो वा TārkiRa. 199. 1.

अन्यतराव्याप्ति (anyatarāvyāpti) *f.* non-pervasion in the theory of one of the two (disputants) अन्ये तु मन्यन्ते। अन्यतराव्याप्त्यादिकं नाम नास्त्येव NyāySu. (Ja.) 474A. 4 (*on* iii. 2. 1)

अन्यतराशन (anyatarāśana) *adj.* (used as noun) (one) subsisting on either of the two युक्तो नियतचित्तवृत्तिः। वार्यनिलाशनस्तदन्यतराशनः ManvaVi. 712. 22 (*on* 6. 31)

अन्यतराश्रय (anyatarāśraya) *adj.* **A** residing in either of the two योगस्य द्व्याश्रयत्वेऽपि भवत्यन्यतराश्रयः ŚlokaVār. 4. 65(154. 2); अस्त्वन्यतराश्रयो व्यपदेशः। इह तु नियमेनैवाक्षेण व्यपदेशो दृश्यते नार्थेन Kāśi. i. 233. 22 (*on* 4. 65); **B** having either of the two as the substratum, cf. **अन्यतराश्रयता.**

अन्यतराश्रय (anyatarāśraya) *m.* **A** one of the two substrata संयोगनाशो विभाग इति चेत्। न। अन्यतराश्रयविनाशात् संयोगविनाशे विभक्तप्रत्ययप्रसङ्गात् Kiraṇā. 231. 4; **B** relational subjunct of one of the two विशेषणतासंबन्धावच्छिन्नव्यापकतायामवच्छेदकं यत् ... तयोरन्यतराश्रयप्रतियोगित्वम् LaCandr. 176.8; **C** substratum of one अन्यतराश्रये धर्मिण्यन्यतरारोपस्यावश्यकत्वे, श्रुते प्रकृतव्यवहारधर्मिण्येवाप्रकृतव्यवहारस्यारोप उचितः RasGaṅ. 502. 13.

अन्यतराश्रयण (anyatarāśrayaṇa) *n.* **A** act of resorting to, i.e. acceptance of one स्वतन्त्रया श्रुत्या नित्यमेव गार्हपत्योपस्थानं चोदितं लिङ्गेन स्वतन्त्रेणेन्द्रोपस्थानं तत्रान्यतराश्रयणे सतीतरच्चोदिते सन्न क्रियते TantrVā. 866. 20 (*on* iii. 3. 14); **B** act of resorting to, i.e. acceptance of one of the two अन्यतराश्रयणे च प्रथमश्रुतत्वादणीयस्त्वं युक्तमाश्रयितुम् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 97. 7 (*on* i. 2. 1); **C** act of resorting to, i.e. dependance upon either of the two एकस्यापि तपरशब्दस्य तन्त्रावृत्त्योरन्यतराश्रयणादर्थभेदो न विरुद्धः PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. i. 1. 70 (246. 16)

अन्यतराश्रयता (anyatarāśraya-tā) *f.* [Inst.] by way of having either of the two as the substratum नीलादिराकारो भासते। न चायं ज्ञानार्थयोरन्यतराश्रयतया निर्धारयितुं शक्यते Kāśi. ii. 115. 17 (*on* 5 (3). 55)

अन्यतराश्रयत्व (anyatarāśraya-tva) *n.* the state of having one of the two as the substratum स्वाश्रयकारणभेदकत्वे परिणामविवर्तयोरन्यतराश्रयत्वे वा, स एव दोषः TarkSaṁ. (Ā.) 4. 10.

अन्यतराश्रयासिद्धि (anyatarāśrayāsiddhi) *f.* non-establishment of one of the two substrata, i.e. subjects स्वसिद्धान्तमात्रसिद्धप्रकृतिपरमाण्वादिपक्षीकारे त्वन्यतराश्रयासिद्धिः NyāyPari. 283. 10.

अन्यतरासंनिधान (anyatarāsannidhāna) *n.* absence of any one of the two नित्ययोगे एवायं मत्वर्थीयो यथा क्षीरिणो वृक्षा इति। ... न चान्यतरासन्निधाने सम्बन्धो युज्यते। तस्य द्विष्ठत्वात् Nyās. i. 514. 17 (*on* iii. 1. 26)

अन्यतरासंनिधि (anyatarāsannidhi) *m.* absence of any one of the two (उभौ तौ वर्तयतः) उभौ ताविति। अन्यतरासंनिधौ क्रियाया अनुत्पादादुभयोः कर्तृत्वम् Pradī. iv. 279A. 3 (*on* v. 1. 72)

अन्यतरासाधारणत्व (anyatarāsādhāraṇatva) *n.* non-commonness or peculiarity of one of the two इतरांशयोरन्यतरासाधारणत्वे प्रकृतेरब्रह्मत्वान्महदादिकं ब्रह्मोपादानकं न स्यात् ŚrutaPra. ii. 176. 6 (*on* i. 4. 28)

अन्यतरासाधारणनिमित्त (anyatarāsādhāraṇanimitta) *n.* extraordinary or peculiar cause of one of the two साधारणनिमित्तायामप्यन्यतरासाधारणनिमित्तनिर्वृत्तावेकतरनिवृत्तावितरानुवृत्तिसंभवात् NyāyVārPari. 77. 10.

अन्यतरासिद्ध (anyatarāsiddha) *m.* type of fallacious probans (*lit.* not admitted by any one of the two parties or disputants) असिद्धश्चतुर्विधः। उभयासिद्धोऽन्यतरासिद्धः तद्भावासिद्धोऽनुमेयासिद्धश्चेति PadārthaSaṁ. 238. 11; अन्यतरासिद्धा व्यापकाव्यापकभेदेन द्वात्रिंशकं शतम् NyāyVār. 169. 19 (*on* i. 2. 45); परपक्षानुपादानं तद्वृत्तेश्चानुदाहृतौ। कथमन्यतरासिद्धहेत्वाभासव्यवस्थितिः Kāvyālaṅ. (Bh.) 5. 23; न तु साध्यत्वमन्यतरासिद्धैकलग्नमिति NyāyMañ. ii. 162. 21; ii. 194. 5; एतेऽसिद्धभेदाः ... यदा त्वन्यतरवाद्यसिद्धत्वेन विवक्षितास्तदान्यतरासिद्धा भवन्ति NyāySā. 9. 2; अन्यतरासिद्धोदाहरणमाह कृतकत्वेति Kāśi. iii. 55. 10 (*on* 5 (4). 77½); अन्यतरासिद्धः कार्यत्वादनित्यः शब्द इति NyāyKa. 240. 8; एते चासिद्धभेदाः वादिप्रतिवादिनोरन्यतरस्याप्रसिद्धत्वेऽन्यतरासिद्धाः Sarva-DaKau. 47. 13; एते चासिद्धभेदाः यदान्यतरस्यैव वादिनोऽसिद्धा भवन्ति तदान्यतरासिद्धा इत्युच्यन्ते MānaMe. 73. 7.

अन्यतरासिद्ध (anyatarāsiddha) *adj.* **A** (used as noun) (that) which is not admitted by any one of the two (parties) परमार्थतस्त्वन्यतरासिद्धं नाम वस्त्वेव नास्ति TātpaṬ. (U.) 324. 22 (*on* 5 (4). 81); **B** not admitted by or not established in the theory of one of the two (parties) यदा हि बौद्धं प्रति सर्वत्र कार्योपलम्भादात्मनस्सर्वगतत्वं मीमांसकास्साधयन्ति, तदान्यतरासिद्धाश्रयो हेतुर्भवति Kāśi. iii. 56. 13 (*on* 5 (4). 80½); अन्यतरासिद्धं व्याप्यं प्रसाध्यानुमानव्यवस्थापनमुच्छिन्नम् KhaṇḍanKhā. 1287. 15; असत्यहेतुजन्यधीविषयत्वमन्यतरासिद्धम् ŚrutaPra. iA. 177. 23 (*on* i. 1.1); प्रकृते त्वन्यतरासिद्धो हेतुः Ekāva. 1.13 (63) (33. 3); न च प्रपञ्चे तत् प्रतिवादिनो मम सिद्धम्। अतोऽन्यतरासिद्धो हेतुरिति NyāySu. (Ja.) 39A. 12 (*on* i. 1. 1)

अन्यतरासिद्धता (anyatarāsiddha-tā) *f.* [Inst.] by way of being not admitted by one of the two (parties) यदा प्रतिज्ञाया हेतुविरोध इति हेतोरप्यन्यतरासिद्धतया प्रतिज्ञातुल्यत्वाभिप्रायम् TātpaṬ. (Vā.) 341. 6 (*on* i. 2. 6); यत्तु ... ज्ञानमात्मा न भवति रूपादिवदित्यनुमानं तत्सर्वमन्यतरासिद्धतयापास्तम् TattvPradī. (Ci.) 24. 8.

अन्यतरासिद्धत्व (anyatarāsiddhatva) *n.* **1** non-establishment of one of the two (items) क्षणिकत्वगुणत्वयोरन्यतरासिद्धत्वात्। दृष्टान्तश्च साधनविकलः SrutaPra. iA. 103. 27 (*on* i. 1. 1); **2** (anyatarāsiddha-tva) the state of being not established or not admitted by one of the two (parties) द्वितीयस्य तु तत्त्वमन्यतरासिद्धमिति प्रथमेन द्वितीयं बाधितमिति स्वार्थानुमान एवायं दोष इत्येके TattvCin. ii (1). 875. 2; आपादकस्याहार्यत्वेनान्यतरासिद्धत्वात् NyāySu. (Ja.) 478A. 3 (*on* iii. 2. 1)

अन्यतरासिद्धवत् (anyatarāsiddha-vat) *adv.* like a type of a fallacious probans (*lit.* not admitted by one of the two parties) किं तु कंचित्कालमन्यतरासिद्धवद्विमतिपथापतितस्य वस्तुनः पक्षत्वमुपेयते NyāyMañ. ii. 164. 24.

अन्यतरासिद्धि (anyatarāsiddhi) *f.* **Ai** non-establishment or non-admittance in the theory of any one of the two (parties), type of defect of probans अवस्तुत्वेन साध्यत्वान्निषेधाद्धेतुसाध्ययोः। सपक्षेऽन्यतरासिद्धिर्न दोषायात्र जायते ŚlokaVār. 5 (11). 33 (517. 10); न चैवमन्यतरासिद्धिरदूषणम्, यावत्तु वादी न साधनं साधयति, तावदन्यतरासिद्ध्या निगृह्यते, साधिते तु तस्मिन् दूषणं परिहृतं भवति Kāśi. iii. 57. 20 (*on* 5 (4). 82½); ननु यद्यन्यतरासिद्धिर्दूषणं ततस्तिस्रोऽपि कथाः समुच्छिद्येरन् NyāyRa. 372. 17 (*on* 5. 81); असिद्धयोऽन्यतरासिद्ध्युभयासिद्धिभेदेन च भिद्यन्ते TārkiRa. 227. 2; ईश्वरस्याप्यपरजात्याधारत्वसाधनेन प्रतिकूलतर्कपराहतत्वात् ... अन्यतरासिद्धिः PrakaVi. 665. 6; समवायिकारणत्वे च, अन्यतरासिद्धिः न हि समवायमनङ्गीकुर्वन्तः समवायिकारणत्वं नाम किञ्चिदङ्गीकुर्वन्ति TarkSaṁ. (Ā.) 4. 9; केचित्तु ना रजतविषयं ज्ञानम् ... रजतेतराविषयत्वं साध्यमङ्गीकृत्य साध्याविशिष्टतादोषं परिहरन्ति। तदसत्। ... अन्यतरासिद्धेः NyāySu. (Ja.) 45B. 13 (*on* i. 1. 1); 418B. 9 (*on* ii. 2. 11); अन्यतरासिद्ध्युभयासिद्धिभेदेन चतुःपञ्चाशत्त्वम् NyāyPari. 314. 7 (2. 4); **Aii** non-establishment or non-admittance (of the probans) in any one of the two substratums, i.e. subjects परेणोक्ते कृतकत्वादावविप्रतिपत्तव्यत्वापत्तेः अन्यतरासिद्ध्याद्युच्छेदापातात् KhaṇḍanKhā. 1340. 2; पूर्वं न्यूनस्यावतारः तदुत्तरं त्वपसिद्धान्तस्य न वावयवेयत्ताचिन्तायामर्थान्तरत्वमन्यतरासिद्ध्युद्भावनेहेतोः ... प्रकृतोपयोगात् TārkiRa. 344. 4; न च कल्पिताकल्पितत्ववैषम्याद्धेतोरन्यतरासिद्धिराशङ्कनीया TattvPradī. (Ci.) 13. 8; कल्पितत्वाभावात् दृष्टान्तस्य साध्यविकलत्वमुक्तं भवति कल्पितत्वहेतोरन्यतरासिद्धिश्च ŚrutaPra. ii. 246. 21 (*on* ii. 1. 15); ज्ञानसंस्कारपक्षे हेतोरन्यतरासिद्धिः NyāySiA. 221. 21; परेणान्यतरासिद्धावुद्भावितायां तत्साधनस्फूर्तिमतापि तूष्णीं भवितव्यम् NyāySu. (Ja.) 30B. 9 (*on* i. 1. 1); 275A. 1 (*on* ii. 1. 2); **B** non-establishment of any one of the two (items) अन्योन्याश्रयदोषश्च हेतोः साध्यस्य निश्चये। द्वयोरन्यतरासिद्धावन्यस्याप्यविनिश्चये TattvSaṁ. 1388; 2098; विरुद्धार्थगोचरयोः सत्प्रतिपक्षहेत्वोर्मध्येऽवश्यमन्यतरासिद्ध्यादिदोषेण भवितव्यम् KhaṇḍanKhā. 896. 9; किं च दृश्यत्वं प्रमाणतो वा भ्रान्त्या वा। नोभयमपि, अन्यतरासिद्धेः Vādā. 39. 6; साक्षात् संबन्धश्च स्वमते संयोगः परमते तु समवाय इति नान्यतरासिद्धिः SarvaDaKau. 93.8.

अन्यतरास्वारस्य (anyatarāsvārasya) *n.* inappropriateness or unfitness of one of the two परेषां प्रत्ययार्थस्वारस्यम् ... अन्यतरास्वारस्यमुभयत्राविशिष्टमिति चेन्न ŚrutaPra. ii. 162. 23 (*on* i. 4. 23)

अन्यतरु (anya-taru) *m.* **1** another tree न च द्वयोरपि वाच्यालंकारत्वम्, विभिन्नविषयत्वात्। यथा वा नामाप्यन्यतरोर्निमीलितमभूत्तत्तावदुन्मीलितम् VakroJī. 59.21; BhallaŚ. 86; Subhāṣi. 1017; **2** plant *Andropogan Saccharatus* बीजपुष्पिकान्यतरौ ŚabdaRaSaK. 50. 12.

अन्यतरेच्छा (anyatarecchā) *f.* desire of one of the two persons न कश्चिदभियोक्तारं दिव्येषु विनियोजयेत्। ... अनेनार्थिप्रत्यर्थिनोरन्यतरेच्छया दिव्याङ्गीकारे नायं नियम इत्यर्थादुक्तम् SmṛtiCan. iii. 224. 17.

अन्यतरेद्युस् (anyataredyus) *adv*. [P. v. 3. 22; MahāBh. ii 407. 22 (*on* v. 3. 22); Kātan. ii 6. 37; JaineVyā. iv. 1. 87; (CāndraVyā. iv. 3. 17; SiddhaHe. vii. 2. 98; MugdhaBo. 7. 103 (77. 13)] **1** word or expression *anyataredyus* सद्यः॰ ... ॰पूर्वेद्युरन्येद्युरन्यतरेद्युः॰ ... ॰उत्तरेद्युः P.v. 3. 22; अन्यतरस्मिन्नहन्यन्यतरेद्युः MahāBh. ii. 407. 22 (*on* v. 3. 22); CāndraVṛ *on* iv. 3. 17; KāśiVṛ. *on* v. 3. 22; KātanVṛ. *on* ii. 6. 37; JaineVṛ. 256. 14 (*on* iv. 1. 87), Prasā. i. 907. 17; **2A** on the next day, on the following day धनुषि प्रतिलब्धपाटवे नृपतेरन्यतरेद्युरात्मजे JānaHa. 4. 15; 10. 4; अन्यतरेद्युरपराह्णसमये ... भक्त्या भगवतो रत्नाकरस्य पूजां प्रातिष्ठपम् TilaMañ. 123. 15; अन्यतरेद्युरेव दिवसे, रक्तचन्दनचितचण्डिकालपनमनोहारिणि सति पूर्वगिरिशिखरशेखरे सुरे YaśasCam. i. 580. 3; **2B** on (yet) another day अन्येद्युरेकेऽन्यतरेद्युरन्ये शुचेतरेद्युश्च मुदापरेद्युः। ... ययुस्तदानीं योधाः Rāvaṇā. 17. 9; **2C** on either of the two days पूर्वेद्युरपरेद्युश्चान्येद्युरन्यतरेद्युः। तुभ्यं द्रुह्यन्ति ये दर्पादुत्तरेद्युः पतन्ति ते DvyāśraKā. 19. 5 [AmaK. 2890; Vaija. 287. 8; KalpaK. 460. 26] [on one day or another, Apte.]

अन्यतरेय (anyatareya) *m*. name of a Vedic seer प्रचयस्वर आचारः शाकल्यान्यतरेययोः ṚPrāti. 3.13.

अन्यतरोक्ति (anyatarokti) *f*. **A** mention of (only) one (word in the aphorism) अतिक्रान्तकालविशिष्टेऽर्थे वर्तमानात् प्रत्ययग्रहणमिष्यते स चातिक्रान्तः कालः अन्यतरोक्तौ नैव गृह्यते Nyās. ii. 121. 9 (*on* v. 3. 53); **B** statement of one of the two तेनैव ज्ञातसंबन्धे द्वयोरन्यत[रोक्तितः अर्थापत्त्या द्वितीये]पि स्मृतिः समुपजायत PramāVār. 1. 29.

अन्यतरोत्पत्ति (anyatarotpatti) *f*. **A** rise or occurrence of one of the two (sides) (अ)संप्राप्तौ संदिग्धायां स्याद् वा न वेति यो विकल्पः स शुद्ध-संशयः। द्वयोरन्यतरोत्पत्त्या विकल्पस्य संकीर्यमाणत्वात् JayaMa. 353. 25 (*on* 6. 6); **B** origination, i.e. expression of another (meaning) प्रेरणा भावना चैकप्रत्ययवाच्यतया युगपत्प्रतिपन्ने। न तत्रान्यतरवाच्यवाचकसंबन्धज्ञानादन्यतरो-त्पत्तिर्युक्ता TantrRaha. 44. 13.

अन्यतरोदय (anyatarodaya) *m*. rise or occurrence of one of the two ननु प्रमाणत्वे कथं बाध्यत्वं तस्मिन्वा कथं तदित्यपच्छेदेऽपि प्रसज्यत इति चेन्न; अनियतविरोधपौर्वापर्यतयान्यतरोदयसंभावनया च प्रयोगान्तरेषु प्रामाण्योपपत्तेः ŚatDū. 97. 30.

अन्यतरोद्देश (anyataroddeśa) *m*. **A** purpose or aim of one of the two विधाने षष्ठप्रकारापत्तेर्वाक्यभेदाद्य ... समुदायतत्फलयोरन्यतरोद्देश इतरवैयर्थ्यम् BhāṭṭCan. 18. 22 (*on* xiii. 2. 17); **B** [Inst.] with the intention of (referring) to one of the two मायाबीजशक्तिबीजयोरन्यतरोद्देशेनेतरसंज्ञाविधिरित्येकः पक्षः SetuBa. 67. 6.

अन्यतरोद्भूतवृत्ति (anyatarodbhūtavṛtti) *f*. manifested function of one of the two रागमोहयौगपद्येऽपि हि तयोरन्यतरोद्भूतवृत्तियोगाद् रागचरितो मोहचरित इति वा व्यपदिश्यते Sphuṭā. ii. 57. 14 (*on* 2. 33)

अन्यतरोद्भूति (anyatarodbhūti) *f*. rise or occurrence of one of the two उभयोरन्यतरोद्भूतौ किं नाम भविष्यति Kāśi. i. 94. 25 (*on* 2. 59)

अन्यतरोपक्रम (anyataropakrama) *m*. occurrence of one of the two अव्यक्तोपक्रममहदहंकारेन्द्रियतन्मात्रभूतसृष्टिप्रकरणेषु जीवपरौ पञ्चविंशषड्विंशकौ। अक्षरतमसोरन्यतरोपक्रमे कालस्य पृथग्गणने च षड्विंशकसप्तविंशकाष्टाविंश-कत्वादिकं यथासंभवं भाव्यम् NyāySiA. 205. 20.

अन्यतरोपदेश (anyataropadeśa) *m*. teaching of either or one of the two (types of words) किं शब्दोपदेशः कर्तव्य आहोस्विदपशब्दोपदेश आहोस्विदु-भयोपदेश इति। अन्यतरोपदेशेन कृतं स्यात् MahāBh. i. 5.14 (*on* i. 1.0)

अन्यतरोपनिपात (anyataropanipāta) *m*. occurrence of one of the two (options or alternatives) न च सिद्धार्थं वचनमनपेक्षं भवति। तस्य हि साधकबाधकयोरन्यतरोपनिपातः संभवति Kāśi. i. 67.20 (*on* 2.21); न च सिद्धे वस्तुनि साधकबाधकयोरन्यतरोपनिपातसंभवप्रसक्तेः ... तद्गोचरवचसः प्रामाण्यप्रच्युतिः ĀgaPrā. 19. 15; 40.1.

अन्यतरोपमर्द (anyataropamarda) *m*. destruction of one न ह्येकस्यैव वस्तुनो युगपदेव सत्त्वमसत्त्वं च समुच्चित्य बोद्धुं शक्यम्, अन्यतरोपमर्देन ह्यन्यतरद् बुद्धावारोहति ŚāstrDī. 41.12 (*on* i. 1.4)

अन्यतरोपलक्षणपर (anyataropalakṣaṇa-para) *adj*. meant for indicating either or one of the two संकेतसमयेति पूर्वावस्थास्मरणग्रहणयोरन्यतरोपलक्षणपरम् NyāyVārPari. 607.1.

अन्यतरोपलब्धि (anyataropalabdhi) *f*. obtainment of one यैवैक-ज्ञानसंसर्गिणोरन्यतरोपलब्धिः सैवेतरस्यानुपलब्धिः NyāyRa. 486.20 (*on* 5(8) 38)

अन्यतरोपहितचित्त्व (anyataropahitacit-tva) *n*. the state of being the consciousness delimited by one of the two असत्त्वापादकाज्ञानास्वीकारमते अनावृततत्तादात्म्यं तद्गोचरवृत्तिश्चेत्यन्यतरोपहितचित्त्वेनैव तथा GuruCandr. i. 151.7.

अन्यतरोपादान (anyataropādāna) *n*. **Ai** mention of one of the two (entities) ग्लुचुग्लुञ्चुवोरेकतरो(v.l. अन्यतरो PadMañ.)पादानेऽपि रूपत्रयं सिध्यत्यर्थ-भेदात्तु द्वयोरुपादानं कृतम् KāśiVṛ. *on* P. iii. 1.58; PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. iii. 1. 58 (444.12); Prasā. ii. 74.13; यस्यासौ प्रकृतिस्तस्यामेव तदर्थायां प्रकृतावसत्यपि प्रकृतिग्रहणे प्रत्ययो विज्ञायते। तस्मादन्यतरोपादानेऽपि सर्वमिष्टं संपद्यते Nyās. ii. 12.23 (*on* v. 1.12); ii. 651. 26 (*on* vii. 1. 48); यत्रान्यतरोपादानं तदैकार्थतैव प्रत्येतव्या BrahmSūBh. (Bhā.) 51.20 (*on* i. 3.1); यद्यपि दानप्रतिग्रह-क्रिययोरन्यतरोपादानेनैवेतराक्षेपः ... तथापि क्रियाद्वयोपादानं वृत्तपूरणार्थम् ManuBh. ii. 155. 11 (*on* 8.165); 'शाखावान् वृक्षः' इत्यादौ वृक्षादेराधारभावोऽप्यस्ति, तत्पूर्वकं संबन्धित्वं च – इत्यन्यतरोपादानेनेष्टविषये सिद्धिं मत्वा पृच्छति – किमर्थमिति Pradī. iv. 340A.14 (*on* v. 2.94); vii. 10.94 (*on* viii. 1.1); (क्रतुयज्ञेभ्यश्च) सोमसाध्येषु यागेष्वेतौ प्रसिद्धौ। तत्रान्यतरोपादानेन सिद्धे उभयोरुपादानसामर्थ्यादसोमका अपीह गृह्यन्ते SiddhāKau. 260B. 11(*on* iv. 3. 68); **Aii** mention of one of the two (words) अन्यतरोपादानेनान्यतरलाभेऽन्यतरस-वर्णग्रहणवैयर्थ्यापत्तिः BālamBha. i. 275.9 (*on* 1.90); **B** acceptance, i.e. reference to one of the two (items) निमित्तफलयोरनुपादेयत्वात् ते प्रतिकर्मोपादीयेते। तत्रान्यतरोपादाने कृतार्थत्वादेकं प्रत्युपादीयते ṬupṬ. 113. 9 (*on* vi. 3. 2)

अन्यतरोपास्यविषयत्व (anyataropāsyaviṣaya-tva) *n*. the state of having one of the two as the object of meditation केवलदेवताविषयाणाम् ... बहुलमुप-लम्भेन तद्वद् अस्याप्यर्थवादस्य अन्यतरोपास्यविषयत्वोपपत्तेः ŚivārkaMaDī. i. 441.24 (*on* i.3.16)

अन्यतरोभयभेद (anyatarobhaya-bheda) *m*. difference as either or both अनित्य शब्दः घटव्यतिरिक्तत्वात् पटवदिति। ... अत्र चासिद्धिवदन्यतरो-भयभेदेनापि विभागोऽनुसंधेयः NyāyPari. 288.15; 321.11.

अन्यतर्क (anya-tarka) *m*. **1** theory or doctrine of other (philosophers), i.e. Vaiśeṣikas etc. उत्तरं ग्राहकाभावाल्लिङ्गाभावाच्च नास्ति नः। तदा ग्रहणमित्येतदन्यतर्केषु चोद्यते ŚlokaVār. 5(3). 232 (335.2) (NyāyRa. वैशेषिकादीनां बाह्यार्थवादिनाम्); अन्यतर्केषु स्थित्वेदं भाष्यकारेणोच्यते उत्पद्यमानैवेत्यादि Kāśi. ii. 184.22 (*on* 5(3). 232); **2** another logic or reasoning दृढेन – न त्वन्यतर्कवत् शिथिलेन Bhāsk. i. 268.13 (*on* i. 5. 15)

अन्यतर्जनी (anya-tarjanī) *f*. fore-finger of another, i.e. right (hand) अनामामन्यतर्जन्या कनीयस्या यथाक्रमम्। आबध्य दक्षिणज्येष्ठामध्यमानामिकात्रयम् ĪśānŚiPa. i. 38. 59.

अन्यतःशितिबाहु (anyátaś-śitibāhu) *adj*. (used as noun) (one) having white fore-leg on one side शि॒ति॒बा॒हु॒र॒न्यतः॑शितिबाहुः सम॒न्तशि॑तिबाहुस्त ऐन्द्रवा॒यु॒वाः TaiS. V.vi. 13.1 (Sāy. अन्यत्रैकदेशे शितित्वं यस्य सः); VājaS. 24.2.

अन्यतःशितिरन्ध्र (anyátaś-śitirandhra) *adj*. (used as noun) (one) having white ear-hole on one side शि॒ति॒र॒न्ध्रो॒ऽन्यतः॑शितिरन्ध्रः सम॒न्तशि॑तिरन्ध्रस्ते मैत्रावरु॒णाः Tais. V. vi. 13.1; Vājas. 24. 2.

अन्यतस् (anyá-tas) *adv*. [GaṇRa. 3. 181 (220)] **1Ai** from another place **ii** from one place **Bi** to another place, aside, elsewhere **ii** to any other place **iii** to another place **Ci** in another place, elsewhere **ii** at another place, i.e. in seclusion **D** through another way, i.e. gate **2A** on one side or part **Bi** on the other side or part **ii** on the other side (of balance) **C** to another side **D** on the top edge or in front **Ei** from another side **ii** from the other side, i.e. from behind **F** at another end **3** on the enemy **4A** by another person **Bi** from any one else, from some one else **ii** from another person, **Ci** to another person **ii** to any one else, towards any one else **D** in another person **E** with another person **5** without, except, apart from **6Ai** from another direction **ii** from another direction, i.e. the eastern direction **Bi** to or towards some other direction **ii** to the other, i.e. opposite direction **7Ai** from another source **ii** from any other source **B** from another cause or reason, extraneously **Ci** by any other means **ii** by another means **D** by another authority **8Ai** after another word or stem **ii** after any other word or stem **B** in comparison with another (word), from another **9A** in another way, otherwise **B** in any other way **10Ai** to or towards another thing **ii** to or towards something else **Bi** from another thing or object **ii** from one thing **iii** from anything else **C** for other things **D** with regard to another,

i.e. body **11A** on the other hand **B** on the contrary **12A** from the rest **13** in addition to, additionally **14** in some other sense **15** in another time, at another time **16A** in another case **B** in the case of one **17** for another purpose, aim or objective **18** as being distinct or different, distinctly **1Ai** from another place उ॒त ब्रु॑वन्तु नो॒ नि॒दो॒ निर॒न्यत॑श्चिदारत ṚV. i. 4. 5 (Sāy. अन्यस्मादपि देशात्); AV. xx. 68. 5; अ॒न्यत॑स्त॒स्याहृ॑त्य अव॑ दध्यात् TaiS. V. i. 9.4; नास्याग्नि॑ गृहाद्धरेयुर्नान्यता आहरेयुः MaiS. i. 6.12 (i. 105. 12); ĀpaŚS. v. 7.6; Kāṭhakabrāhmaṇasaṅkalana 8. 5; MaiS. i. 10.17 (i. 157.16); यथा वा इदमन्यतो वित्त्वा गृहानाहरत्येवं तत्तदाहुः MaiS. iii. 4.5 (iii. 51.10); गाः सं॑सृजेद्या अस्य पुरा स्युर्याश्चान्यतो विन्देत MaiS. iv. 2.10 (iv. 33. 5); iv. 5.5 (iv. 69.13); स स्वामेव देवतामुपैत्यन्यत आहृत्यावदध्यात् KāṭhS. 19.10 (ii.11.3); KapiKaS. 30.8 (145.5); KāṭhS. 22.2 (ii. 58.19); अ॒न्यतो ह्योढया सह भ॒वन्ति ŚatBr. II.v.2.29; ŚatBr. (K.) I. v. 1.26; नापितोऽन्यतः प्रत्यूषस्यागत्य तां (भार्याम्) आह PañcT. 1.55 (81) (57.1); अन्यतः कुतोऽपि द्रविणमपहरिष्यामः KaumuMi. 7.7 (2); **1Aii** from one place पितरो मातरः पुत्रा मिथस्त्यक्त्वाशनायया। अन्यतश्चान्यतश्चायुः TriṣaśaPuC. iii. 1. 27; शून्या यात्यन्यतोऽन्यत्र गतिस्पृहापि Surath. 13.86; **1Bi** to another place, aside, elsewhere स त्वं तर्द परश्चराण्यतः AV. (P.) v. 20. 3; गुरोर्यत्र परीवादो निन्दा वापि प्रवर्तते। कर्णौ तत्र पिधातव्यौ गन्तव्यं वा ततोऽन्यतः ManuSm. 2.200 (ManvaMu. तस्माद् वा देशाद् देशान्तरम्); SūktiRa. 52. 1; अये तन्त्रीनादो युवतिकलगीतध्वनियुतः। अन्यतो यास्यामि Avimā. 3.14a (1); यावन्नास्य प्रोद्यारितस्य दृष्टिगोचरे गच्छामि। तावदन्यतो व्रजामि PañcT. (Kos.) 1. 121(6) (21. 4); यो मां पश्यति सत्वरोऽपि न कथां छित्त्वा प्रयात्यन्यतः DhūrtaViSaṁ. 6. 19; अनया ...। अन्यतोऽपि व्रजन्त्या मे हृदये निहितं पदम् Nāgā. 1. 19; Subhāṣi. 1205; यान्तोऽन्यतः प्लुतकृतस्वरमाशु दूरादुद्बाहुना जुहुविरे मुहुरात्मवर्ग्याः ŚiśuVa. 5. 15; SaraKaṇṭhā. 314. 22; विषजुष्टाहाराभ्यवहारात् ... चामीकरोऽन्यतो याति AṣṭāSaṁ. i. 46. 17 (1.8); कथं प्रतिपत्तिशून्यमुत्थायान्यतः प्रवृत्तः MālaMā. 9. 88; 9. 154; श्रीरणभञ्जदेव[:*] ... मानयति वोधयति(Read बोधयति) सम्[र्*] दिश(य)ति चान्यत्(त(तः)) EI. xii. 327. 21; एतावदस्तु। अन्यतः प्रक्षिपामि AnargharRā. 2. 43 (3); उत्तिष्ठ वत्स गच्छावः साधयामोऽन्यतोऽधुना RāmC. 1. 90; नास्ति मृत्योर्भयमिति युक्तमितोऽन्यतः प्रयातुम् Hitopa. 3. 138; (यन्त्रम्) रिपुद्वारे खनेन्निशि। सप्ताहात् तद्गृहाद्वैरी प्रयात्युच्चाटितोऽन्यतः TantraRā. 11. 81; श्रुतयेन्दुसुतिसरितोऽन्यतो हृतः NavaSāC. 10. 55; पुत्रदारादिसंबन्धः पुंसां धननिबन्धनः। क्षीणात् पुत्राः पलायन्ते दारा गच्छन्ति चान्यतः DarpaDa. 2. 29; इहैव भद्र वस्तव्यं गन्तव्यं नान्यतस्त्वया KathāSaSāg. vii. 9. 51; आशङ्क्य वधं दाशैः ...। अनागतविधाताथ बुद्धिमानन्यतो ययौ KathāSaSāg. x. 4. 81; सखि अन्यतो गच्छावः PraboCan. 3. 9 (52. 16); उपायकोटिदूरक्षे स्वतस्तत इतोन्यतः। सर्वतः पतनप्राये काये कोयं तवाग्रहः EI. xxi. 55. 29; महाटवीं समुत्तीर्णे ... आचार्यवर्या विहर्तुं ययुरन्यतः TriṣaŚaPuC. i. 1. 222; iii. 1.27; विहरति वने राधा साधारणप्रणये हरौ ... ईर्ष्यावशेन गतान्यतः GītGo. ii. 5. 1; कथमियं लज्जते। तदन्यतो नयामि PrasaRā. 2. 21 (9); 6. 2 (2); एतामेकाकिनीं मुक्त्वान्यतो यास्याम्यहं यदि। मन्ये जीवितमेतस्या भविता मे पुरस्सरम् MalliC. 6. 172; सुलोचनानां सुशिरोरुहां करैः प्रवालमाभज्यत यत् पुरःस्थितम्। अतः स्वनेत्राम्बुजकल्पभीरुभिर्मृगीमयूरैरपयातमन्यतः VasaViKā. 7. 21; राजा ... अवदत्। ... अहं सैन्यमाश्रमादन्यतो नये PārśvaC. 4. 62; 4. 130; गुरुश्च वज्र इत्याख्यां तस्य कृत्वा समार्पयत्। साध्वीपार्श्वाच्छ्राविकाणां व्यहार्षीदन्यतस्ततः PrabhāC. 4. 15; 56. 8; माता ... वैभवम्। स्फारीकृत्यान्यतः प्रागात् ŚāliC. 1. 82; धन्यानां गणनाक्षणे न खलु सा रेखान्यतः सर्पति PārśvanāSta. 15; मनो मदीयं गतमन्यतोऽभूत् ŚaṅkaDigVi. (Mā.) 10. 82; सुभगोऽप्यस्याः प्रियो नान्यतो दृष्टिं निक्षिपति SāhiDa. 99.15; न युक्तं मम सांप्रतमन्यतो गमनम् UnmaRā. (Vi.) 26 (1); ये वसन्ति वने त्वत्र भूताः प्रेताश्च राक्षसाः। ... निर्गच्छन्त्वन्यतः शीघ्रम् TantrSa. 1.49; क्षिपतोऽप्यन्यतश्चित्तं सैव सारङ्गलोचना। शङ्केव कृतपापस्य हृदयान्नापसर्पति Subhāṣi. 1237; द्रुतादिकमपि ध्वनिषु श्रोत्रं प्राप्येव क्षिप्रमन्यतः प्रयातेषु ... शब्दोऽपि ... द्रुत इति गृह्यते YuktiSneha. 93. 27 (*on* i. 1. 5); **1Bii** to any other place यतोऽत्रैवाहं तत् प्रलोकय नान्यतोऽहं गच्छामि Loc. 21. 14 (*on* 1. 4); अश्वः ...। जगाम वार्यमाणोऽपि तस्मिन् सरसि नान्यतः PariPar. 3. 98; अनाहत्य हठात् सीतां नान्यतो गन्तुमुत्सहे PrasaRā. 1. 60; त्वं नो दत्तोऽतिवृद्धत्वे ...। लोचनादन्यतो गन्तुमनर्होऽसि वनान्तरम् GopaKeCan. 63. 11; ये भावा मयि भाविताः। अहं तैरनुगन्तव्यो न तेषामन्यतो गतिः ŚārṅgaPa. 311; **1Biii** to another place पितरो मातरः पुत्रा मिथस्त्यक्त्वाशनायया। अन्यतश्चान्यतश्चायुः TriṣaŚaPuC. iii. 1.27; **1Ci** in another place, elsewhere तस्मिन्नुपरते शब्दे पुनरेवान्यतोऽभवत्। शब्दोऽपरः MahāBhā. iii. 23.7; दिनं दिनं तु नरके दह्यते पच्यतेऽन्यतः MārkP. 8. 141; 8. 142; 23. 46; अन्यस्मिन्नन्यतो भावादतिदेशोऽपि युज्यते PrakaPañ. 498. 11; (गृहेषु) तेषु ... अन्यतो रचिता शय्या विविक्ता आस्ते SāmaraU. 266. 16; गृहाङ्गणे गृहद्वारि क्रीडा भवति नान्यतः ĀdiP. 22. 88; पाञ्चालीचिकुराम्बरापनयनं दृष्ट्वैवमेव स्थिताः संभूता अपि भूभुजामभिजने कर्माणि कुर्मोऽन्यतः। ... तत् पुंस्त्वं परिहृत्य हन्त चरतां युक्तैव नः क्लीबता PārthaPa. 10; मानं खलो यल्लभतेऽन्यतोऽपि PṛthvīVi. 1. 25; अवनीभृति योधयत्यरींस्तांस्त्वरयैकत्र ततोऽन्यतो नियुक्तः। ... द्रुतमासेदुरुदायुधाः सहस्रम् ŚaṅkaDigVi. (Mā.) 15. 19; वायवीया हि ध्वनयोऽभिव्यञ्जकाः ते च श्रोत्रं प्राप्यैवान्यतः प्रयाताः YuktiSneha. 138. 14 (*on* i. 1. 6); आरगुदीचाम् गौधारः। रका सिद्धे आकारोच्चारणमन्यतो विधानार्थम् SiddhāKau. 233A. 9 (*on* iv. 1. 130); VidaMā. 1.31 (73); कलिन्दकन्यापुलिने तटे वा गृहेऽन्यतो वा निवसन् कदापि। ... ननन्द नो नन्दकिशोर एषः Vidvanmo. 8. 6; **1Cii** at another place, i.e. in seclusion परिचारिकां स्वामी संवत्सरमात्रमन्यतो धारयेत् KāmSū. 365. 13 (7. 1); **1D** through another way, i.e. gate मार्गविपर्यासे शवद्वारादन्यतः शवनिर्णयने पूर्वः साहसदण्डः ArthŚā. i. 355.3 (2. 36) (comm. व्यवस्थितप्रेतनिर्हरणद्वारातिरिक्तद्वारेण); **2A** on one side or part बृ॒हद॒न्यतः॑ प॒क्ष आसी॑द्रथंत॒रम॒न्यतः॑ सब॑ले स॒ध्रीची॑। यद् रोहि॑त॒मज॑नयन्त दे॒वाः AV. xiii. 3. 12; दे॒वा म॑नु॒ष्याः पि॒तर॒स्ते॑ऽन्यत॑ आस॒न्नसु॑रा रक्षा॑ꣳसि पिशा॒चास्ते॑ऽन्य॒तः TaiS. II. iv. 1. 1; KāṭhS. 10. 7 (i. 132. 11); यद॒न्यतः॑ पृष्ठानि॒ स्युर्वि॑विंवधꣳस्या॒त् TaiS. VII. iii. 5.2; VII. iii. 7. 3; VII. iii. 9. 3; एतेषामेव व्यतिकरेऽन्यतोऽर्थोऽन्यतोऽनर्थः KāmSū. 360. 7-8 (6. 6); **2 Bi** on the other side or part बृ॒हद॒न्यतः॑ प॒क्ष आसी॑द्रथंत॒रम॒न्यतः॑ AV. xiii. 3.12; TaiS. II. iv.1.1.; KāṭhS. 10.7 (i.132.11); असपत्नास्पृशोऽन्यतोऽन्तराः KātyŚS. xvii. 11.8; अपरे पुनरस्यान्यतो विशिष्टेन कन्यालाभेन कन्यामातरमुन्मादयेयुः KāmSū. 193.4 (3.1); 360.7-8 (6.6); प्रमुदितवरमेकतस्तत् क्षितिपतिमण्डलमन्यतो वितानम्। ... आसीत् RaghuVa. 6. 86; शुद्धान्तमन्ततः (v.l. °न्यतः) शुद्धः स्त्रीजनस्य तदाज्ञया। लीलोपदेशदानैकव्यग्रो विशति मन्मथः JānaHa. 2. 70; अभिययौ स हिमाचलम् ...। तपनमण्डलदीपितमेकतः सततनैशतमोवृतमन्यतः Kirātā. 5. 2; निम्नेऽन्यतः। ... स्फटिकभूतुल्ये प्रसन्ने क्वचित् ... मुनिवरस्तोये श्रमार्तोऽभवत् DaśāvaC. 1.51; सत्सङ्गप्रियता च वीररभसोन्मादश्च मां कर्षतः। वैदेहीपरिरम्भ एषः ... स्निग्धो रुणद्ध्यन्यतः MahāvīC. 2. 22; भवतु। अन्यतः संचारयामि UttaRāC. 1. 18 (4); 1. 30 (4); मनांसि यत्रासमयानि सन्ततम् ... यशांसि यत्तेजसि नेशुरन्यतः EI. xviii. 243. 4; साचिस्थानं निगद्यते। अङ्गुलानि दशैकत्र कलामात्रं ततोऽन्यतः MānaSo. iii. 1. 417; iv. 3. 641; एकतः ... अर्णोराजसूनुभिरुपेत्य विलग्नैः। मालवक्षितिधरं बत मध्येकृत्य कृत्यविदुषान्यत एव। श्रीभटेन ... उल्लोडिताद् यदिह विग्रहवार्धेः। कालकूटमुदगाद्यदुसैन्यम् VasaViKā. 5. 29; 13. 66; एकतः पितुराज्ञा मे परिवादास्तथान्यतः PārśvC. 1. 133; निशि यदा चौरः प्रविष्टस्तदा लब्धं कर्पटमन्यतस्तदुपरि क्षिप्त्वा रुदन्निर्गतः ŚārṅgaPa. 409; यदा कला: कलयति तदा पशुपोषणं न संपद्यते। तदेकतः सासंगोऽन्यतः प्रच्युतो भवति PuruṣPa. 183. 15; पुरमेतत् ...। क्रीडागिरीन्द्रैरिव वीरलक्ष्म्या यदेकतोऽराजत वारणेन्द्रैः। गङ्गातरङ्गैरिव दत्तरङ्गैस्तथान्यतोऽश्वैः पदखातविश्वैः HammīMaKā. 11. 47; एकतो नृपतेः सेना काष्ठाखानस्य चान्यतः। दंष्ट्राद्वयी यमस्येव लक्षिता सर्वभक्षिका RājTa. (Śrī.) 4. 447; क्वापि केकिगलमेचकच्छवीरन्यतः कुटजषण्डपाण्डराः। ... हा कथं बत विलोकये दिशः Rāgh. 11. 23; **2Bii** on the other side (of balance) कलञ्जनामकं द्रव्यम् एकदेशे निधापयेत्। अन्यतो जलबिन्दुस्तु तोलनार्थं विनिक्षिपेत् YuktiKa. 119. 23; Mānaso. ii. 4. 463; **2C** to another side दुर्निरीक्षितमन्यतो मन्त्रणम् ... वर्जयेत् KāmSū. 236. 18 (4. 9) (JayaMa. तिर्यङ्मुखं कृत्वा भाषणम्); अन्यतो नय मुहूर्तमाननं चन्द्र एष सरले कलामयः। मा कदाचन कपोलयोर्मलं संक्रमय्य समतां नयिष्यति SaraKaṇṭhā. 437. 2; Subhāṣi. 2029; **2D** on the top edge or in front जज्ञे तत्केशवः ... चक्रम् ...। उत्तमोऽपरतो दुःखमुत्तमोऽभ्युदयोऽन्यतः। आसीदतिक्रमं तस्मिन्नासीदति रवाविव RāghPāṇ. (Dha.) 18. 79 (comm. अन्यतोऽग्रतः); **2Ei** from another side एकतः स्थूलविस्ताराः। अन्यतस्तु घनाः क्ष्माः भवेयुस्तस्य दन्तकाः SamarāSū. 29. 44; अभेदमात्रप्रतीतौ रूपकं नियतधर्महानावन्यतः सर्वतोऽभेदप्रतीतौ अभेदः AlaṅkāRa. 27 (10); **2Eii** from the other side, i.e. from behind आरुढैरुदयाचलं दिनपतेरुस्रैस्तमिस्रापहैरारक्तं पुरतोऽन्यतश्च विपुलध्वान्तावलीमेचकम्। एतद् दिग्वलयम् RasSa. 18; **2F** at another end कुर्यात् ... दोरं हस्तप्रमाणकम्। एकतो मुद्रिकायुक्तमन्यतो वध्रसंयुतम् Mānaso. iv. 13. 1354; **3** to the other side, i.e. on the enemy अन्यतोऽस्मद् अघां? कृधि AV. (P.) i. 86. 6; **4A** by another person यद्यस्यप्रियजा यदि वान्यत आहृतः। विसल्पकस्य भेषजीर्देवीराप इमामवन् AV. (P.) xx. 37. 1; अश्वः ...। वाजपेयवदाज्येनाभिषिच्यते कृष्णाजिने ...। अन्यतस्त्वभिवाद्य KātyŚS. xxii.

5.26; **4Bi** from any one else, from some one else सदृशं राजशार्दूल तवैतद्भुवि नान्यतः। महावंशप्रसूतस्य वसिष्ठव्यपदेशिनः Rāmā. i. 18. 2; राजतो धनमन्विच्छेत् संसीद स्नातकः क्षुधा। ... न त्वन्यतः ManuSm. 4. 33; न सिद्धोऽप्रथनादेव ज्ञानादिसमवाय्यपि। तत्प्राणादि प्रमेयं स्यान्न प्रमातान्यतो भ्रमात् AjaḍaPraSi. 1. 19; कथं नरपतेर्बुद्ध्या ... स्वाधीनाप्यन्यतः शक्तिः प्रार्थ्यते प्रथमानया KīcaVa. 4. 4; एषा ...। अपश्यन्त्यन्यतस्त्राणमदुग्धा त्वामुपस्थिता SamarāSū. 1. 14; औरसो रुद्रसोमायाः स जगाद यथातथम्। श्रमणोपासकादस्मादात्तधर्मोऽस्मि नान्यतः PariPar. 13. 68; 13. 194; एतच्च सति संभवे अन्यतो धनग्रहणनिषेधपरं न पुनरत्यन्तनिषेधाय SmṛtiCan. ii. 457. 3; यदा त्वपहृतं धनमन्यतो दापयितुं न शक्नोति तदा स्वयमेव राजा चौरहृतं दद्यात् VīraMi. 724. 3 (*on* 2. 271); **4Bii** from another person या नियुक्तान्यतः पुत्रं देवराद्वाप्यवाप्नुयात्। तं कामजमरिक्थीयं वृथोत्पन्नं प्रचक्षते ManuSm. 9. 147; वेश्याकामिनोऽयमदोषः। अन्यतोऽपि परिहार्यः स्यात् KāmSū. 171. 4 (2. 9) (JayaMa. असभ्यत्वाद्वदनसंसर्गाच्च); स चेदन्यतो बहुलभमानया निष्कासितः स्यात् ... तया रोषितो ममामर्षाद्बहु दास्यतीति संधेयः KāmSū. 335. 1 (6. 4) (JayaMa. अन्यस्माद् गम्यात्); 349. 5 (6. 5); KandaCū. vi. 5. 25; प्रतोदेन प्रयोगादन्यतो वारणादष्टभूत्यहस्ते ... पञ्चमया (?) समक्षेपत् AvantiKa. 84. 18; अन्यतो मातृतो जाता अन्यतस्त्या उदाहृताः। अप्यन्यतस्त्यजायी स्यात्सापत्नभ्रातृमर्दनः BṛĀraUBhVā. ii. 1. 64; अतो ब्रूहि कतमोऽत्र विवक्षितः। साक्षादित्यादिमानात्मा निर्धार्येदंतयान्यतः BṛĀraUBhVā. iii. 4. 64; अनुज्ञानं चान्यतोऽपीति केचित् BālaKrī. i. 60. 10 (*on* 1. 51); स विद्वान्स महाप्राज्ञः स धीमान्स च पण्डितः। यः स्वतो वान्यतो वापि नाधर्माय समीहते YaśasCam. ii. 329. 27; दुर्भगत्वमात्मनोऽप्रकटयितुं नायिकामन्यतो व्यावर्तयन्बहु ददाति JayaMa. 308. 10 (*on* 6. 1); विश्वकर्मकृता राज्ञा जीवता बलिनान्यतः। त्वया कुपतिना त्यक्ता शरणं कं व्रजाम्यहम् KīcaVa. 3. 19 (comm. कीचकादिसकाशाज्जीवता); अन्यतः चोरग्रामाधिपादितः BālamBha. ii. 327. 3 (*on* 2. 272); **4Ci** to another person त्यक्ष्याम्येनमन्यतः प्रतिसंधास्यामि ... स्थानभ्रंशो वास्य भविष्यति चलचित्तश्चेति मन्यमाना तदात्वे तस्माल्लाभमिच्छेत् KāmSū. 350. 3 (6. 5); 340.14 (6.4); **4Cii** to any one else, towards any one else वाचकः ... स तेषां गुरुरुच्यते। ... दानम् ...। देयं स्याच्छ्रावकैस्तात तं मुक्त्वा नान्यतो नृप BhaviP. 315A. 7 (i. 216. 144); एहि राज्ञः सखे नन्दाद् याचितुं गुरुदक्षिणाम्। गच्छामो नान्यतोऽस्माभिरियत् काञ्चनमाप्यते KathāSaSāg. i. 4. 95; **4D** in another person अन्तःपिहितज्योतिः संतुष्यत्यात्मनोऽन्यतो मूढः। तुष्यत्यात्मन्येव हि बहिर्निवृत्तभ्रमो ज्ञानी YogŚā. 12. 10; **4E** with another person अन्यथान्यकृतैर्दोषैः परिदेवनमन्यतः SāhiSā. 3. 18; **5** without, except, apart from धाना॒रुह उ वै॒ वृ॒क्षोऽन्य॒तः प्रे॒त्य सं॒भवः। यत्स॒मूलमुद्वृहे॒युर्वृक्षं न पुन॒रा॒भवेत् ŚatBr. XIV. vi. 9. 34; एकवचनमिह श्रूयमाणं प्राप्त एवैकस्मिन्द्रव्ये द्वितीयादिषु च किमन्यत्कुर्यादन्यतः परिसंख्यायाः ŚābaBh. 709.3 (*on* iii. 1. 14); चत्वारो वै महायज्ञाः अग्निहोत्रं दर्शपूर्णमासौ ज्योतिष्टोमः पिण्डपितृयज्ञ इति। ... कास्य महायज्ञता स्यादन्यतः फलवत्तायाः ŚābaBh. 1278. 18 (*on* iv. 4. 20); नानन्दादन्यतो मुख्यात्पण्डितः पर्यवस्यति BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 299; **6Ai** from another direction 'हन्ति शत्रुमभीत्य' इत्यन्यतो वात्येवाभीत्य शत्रुं हन्ति नैनं शत्रुः प्रत्युद्यामी भवति JaimiBr. 1. 95; 'वैरिणा वा सक्तस्य दण्डोपनयेन मूलमन्यतो हारयेत् ArthŚā. iii. 194. 11 (13. 3); सर्वा परोक्षार्थप्रतिपत्तिः प्र[माणभूता] न स्वतन्त्रा भवति। ... अन्यतोऽपि [यदि स्या]त् ... धर्म्यसंबन्धेऽपि सर्वत्र प्रतीतिं जनयेत् HetuBiṬ. 4.15; **6Aii** from another direction, i.e. the eastern direction दक्षिणस्मादुत्तरस्मादपरस्मात्तथान्यतः। कृष्णायास्मायवरस्मायधरस्मिन्न को नतः DvyāśraKā. 1. 144 (comm. पूर्वस्माच्च देशात्); **6Bi** to or towards some other direction औदुम्बरीमुच्छ्रयिष्यन् पूर्वेण देवयजनं गच्छेत् ...। उत्तरेण यद्यन्यतः LāṭyāŚS. i. 7. 2; दुर्व्याहृतम् ... अन्यतो मन्त्रणम् ... वर्जयेत् (भार्या) KāmSū. 236. 18 (4. 1) (JayaMa. तिर्यङ् मुखं कृत्वा भाषणम्); स्निग्धं वीक्षितमन्यतोऽपि नयने यत् प्रेरयन्त्या तया यातं यच्च ... मन्दं विलासादिव। ... सर्वं तत्किल मत्परायणम् Śāk. 2. 2; SubhāRaK. 17. 52; सा(उषा)। प्रद्युम्नदर्शने व्रीडादृष्टिं निन्येऽन्यतः ViṣṇuP. v. 32. 24; न्यस्ता न भ्रुकुटिः ... नीतं नाननमन्यतः ...। तन्व्या VeṇīSaṁ. 2. 262; प्राणेश्वरे पृच्छति। तन्व्या ... बाष्पभरस्तया वलितया निःश्वस्य मुक्तोऽन्यतः AmaŚ. 50; Subhāṣi. 1584; कन्याभिः ...। अन्यतश्च मुखं कृत्वा ... उपक्षिप्तं कथान्तरम् BṛKathāŚloSaṁ. 8. 20; 10. 55; तद्वक्त्राभिमुखं मुखं विनमितं दृष्टिः कृता चान्यतः ... श्रोत्रे निरुद्धे मया Subhāṣi. 1581; योगशासनम् ... विदितं प्रमाणमिति तत्प्रधानाद्यपि। ... अन्यतः श्रुतिसंततीरपनयेद् भवद्ब्रह्मणः NayaMañ. II. i. 2. 3; **6Bii** to the other, i.e. opposite direction आददीध्वमिति ब्रुवन्। नागायोषघटीं सोऽदात् समं तेनान्यतो ययौ DvyāśraKā. 13. 99; **7Ai** from another source द्रोणकलशादधाराग्रहाः परिप्लवया गृह्यन्ते। वचनादन्यतः ĀpaŚS. xii. 18. 11; पुलस्त्यवंशादुद्भूता राक्षसा इति नः श्रुतम्। इदानीमन्यतश्चापि संभवः कीर्तितस्त्वया Rāmā. vii. 4. 4; न च ... ईश्वरम् मुक्त्वा अन्यतः ... उत्पत्त्यादि संभावयितुं शक्यम् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 10. 15 (*on* i. 1. 2); 13. 13 (*on* i. 1. 3); 260. 5 (*on* i. 4. 18); अन्यतो भवने मानं न चेदस्त्विह संशयः BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 80; **7Aii** from any other source व्रताय तेनानुचरेण धेनोर्न्यषेधि शेषोऽप्यनुयायिवर्गः। न चान्यतस्तस्य शरीररक्षा स्ववीर्यगुप्ता हि मनोः प्रसूतिः RaghuVa. 2. 4; नान्यतो वेदविद्भ्यश्च सूत्रवृत्तिक्रियेष्यते ŚlokaVār. 1. 43 (14.3); न लभ्यते यद् भ्रमतामुपर्यधः। तल्लभ्यते दुःखवदन्यतः सुखम् BhāgP. i. 5. 18; ii. 5.6; न ह्येषामेकमप्यन्यतस्सिद्धम् IṣṭaSi. 103. 19; 242. 19; अस्माकं तु मन्वादिस्मृतिरेव प्रमाणम्। न हि वयं तामन्तरेणान्यतोऽष्टकादि-कर्तव्यतामवगच्छामः ManuBh. i. 62. 25 (*on* 2. 6); i. 161. 1 (*on* 2. 165); ManuBh. i. 213. 13 (*on* 3. 12); मन्त्राः प्रयोगप्रकाशत्वेन रूपादेवावगतास्तस्य प्रयोगस्या-न्यतोऽसिद्धेः ManuBh. i. 64. 27 (*on* 2. 6); i. 194. 22 (*on* 2. 238); न ह्यग्निहोत्रस्यैतद्वचनमन्तरेणान्यतः कुतश्चित् कर्तव्यतावगमः ManuBh. i. 228. 21 (*on* 3. 45); i. 464. 25 (*on* 5. 89); विशिष्टविधिर्विशेषणं गोचरयति यद्यन्यतो न लभ्यते TantrRa. 11. 10; न च दर्विहोमेषु अपूर्वत्वात् अन्यतः सर्वप्राप्तिः SaṅkarKāBh. 105. 18 (*on* ii. 4. 15); नान्यतो ज्ञायते धर्मो वेदादेवैष निर्बभौ। तस्मात् सर्वप्रयत्नेन धर्मार्थी वेदमाश्रयेत् SūktiRa. 4. 2; फलसिद्धिः न त्वन्यतोऽपि निर्वचनज्ञाने MīmāKau. i. 83. 16 (*on* i. 3. 10); ये लब्धाश्रयमन्यतः फलभृतं कुर्वन्ति कंचिद् गुणम् ... न कस्य विदितास्ते कर्ममीमांसकाः PadyāTa. 48; यथा तत्र सुखादिजनकतावच्छेदकवैजात्येन तेषां नान्यतो ग्रहस्तथा प्रकृतेऽपि VaiyāSiMañ. 150.11; **7B** from another cause or reason, extraneously (अध्यक्षाणां) हरणोपायाश्चत्वारिंशत् ... अन्यतः सिद्धमन्यतः कृतम् ArthŚā. i. 154. 6 (2. 8); अन्यतोऽवगतेऽर्थे सूत्रमेवमर्थमिदमित्यवगम्यते ŚābaBh. 20. 2 (*on* i. 1. 2); 183. 13 (*on* i. 3. 3); अविदितवेदनं च विधिरित्युच्यते। विदितं चात्रान्यतो गुणविधानम् ŚābaBh. 333. 11 (*on* i. 4. 4); लघयन् खलु तेजसा जगन्न महानिच्छति भूतिमन्यतः Kirātā. 2. 18; करणत्वं च शब्दतोऽन्यतो वा धात्वर्थस्योभयत्राप्यविशिष्टम् BhāvanāVi. 39. 1; न चापरं परैरिष्टमतो नैवान्यतोऽपि तत् TattvSaṁ. 106; सिद्धस्य च पदार्थस्य यान्यतः कार्ययोग्यता। ... सा युक्त्या वार्यते कया ŚlokaVār. 6. 147 (767.6); न चैतत् कल्पनावसरोऽस्त्यन्यतः सिद्धत्वात् TantrVā. 21.7 (*on* i. 2. 7); 60. 5 (*on* i. 2. 42); नियोज्यविशेषणतयैवार्थवादिकं फलं रात्रिसत्रवत् संबध्यताम्। न। अन्यतोऽनुष्ठानसिद्धेः। कुतोऽन्यतः। आचार्यकरणविधिप्रयुक्तेः PrakaPañ. 12. 6; तदन्यतो ग्राह्यम् KāvyālaṅSū. i. 3. 32 (3); मातोऽनधिगतत्वस्य सिद्धिः स्यादथवान्यतः BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 685; आत्मनैवं तमोयोगः ...। अन्यतः संगतिः सेयमविचारितसिद्धिका BṛĀraUBhVā. i. 4. 1323; प्रागभावादयः स्वतः अन्यतो वा सिध्यन्ति IṣṭaSi. 1. 7; 179. 16; पुमाँश्चान्यतोऽच्यापि ŚākaṭāVyā. i. 2. 8; ii. 2. 41; आलम्बनविभावः स ज्ञानकारणमुच्यते। ... आदृतः (v.l. अन्यतः) पटुरभ्यस्त आश्रयादेर्गुणेन सः SaraKaṇṭhā. 558. 10; विधिर्हि ... किमपि भाव्यमाक्षिप्य विशेषसमर्पणमन्यतोऽपेक्षमाणः ... धात्वर्थमपुरुषार्थत्वादुल्लङ्घ्य ... साकाङ्क्षोऽवतिष्ठते TantrRa. 170. 2; 'लोहितोष्णीषा ऋत्विजः प्रचरन्ति' इत्यत्र लोहितोष्णीषत्वमात्रं विधेयं हवनस्यान्यतः सिद्धेः KāvyPra. 227.2; वान्यतः पुमांष्टादौ स्वरे SiddhaHe. i. 4. 62; अन्यतोऽपि ... नियोगसिद्धौ का नाम विधेरपर्यवसानवाचोयुक्तिः TattvPradī. (Ci.) 50. 10; प्रामाण्यं स्वत एवागमस्य हि। अनवस्थान्यथा हि स्यादप्रामाण्यं तथान्यतः AnuVyā. 3B.9 (*on* i. 1. 1); अमितेरन्यतो भावात् ... पृथिवीत्वमुपेयते TarkSaṁ. (Ā.) 26. 24; 44. 30; 'स्नात्वा भुञ्जीत' ... अत्र भुजिधातोर्विधिप्रत्ययान्तत्वाद् ... स्नानप्राङ्मुखत्वनियमयोरेव विधेस्तात्पर्यम् ... तत्र भोजनं चान्यतः प्राप्तम् ŚrutaPra. iA. 21. 10 (*on* i. 1. 1); न च स्वरूपमात्रस्वप्रकाशे अन्यतो धर्मसिद्धिरिति वाच्यम् ŚatDū. 79. 21; यदि कृत्या साधयितुमिच्छा सा तदा चिकीर्षितस्य पाकस्यान्यतः सिद्धौ सा नापगच्छेत् TattvCin. iv (2). 27. 2; अन्यत इत एव वा तत्सिद्धावनुमानवैयर्थ्यान्योन्याश्रयौ दुष्परिहरौ NyāySiA. 232.9; अन्यतः प्राप्तत्वादप्राप्तविधित्वं मास्तु SarvaDaSaṁ. 12. 54; पदार्थानां सृष्ट्याद्यन्यतोऽपि प्रतीयते TattvSaṁkhyāṬ. 52. 15; अनुक्तमप्यपेक्षितमन्यतो ग्राह्यम् PāñcRāRa. 23. 3; न सर्वस्याप्रमाणत्वं स्वपक्षस्य स्वतः क्षतेः। न सर्वस्य प्रमाणत्वं स्वपक्षस्यान्यतः क्षतेः NyāyPari. 31. 10; यद्यप्यन्येऽपि गुणाः ... अनित्या एव तेषामन्यतोऽपि विनाशः Upask. 282. 6 (*on* vii. 1. 2); उत्साहनादेन कुतोऽपि कुपितोऽन्यतः। ... जग्राह भूपतेरंसम् HammīMaKā. 4. 67; उत्पत्तिश्च स्वीक्रियमाणा नोपपद्यते स्वतो न संभवति। अन्यतस्त्वनवस्था AṇuBh. 142. 20 (*on* ii. 3. 9); 279. 14 (*on* iii. 4. 19); तत्त्वपदार्थयोः प्रकृतवाक्यार्थानुकूलयोरन्यतोऽसिद्धत्वात् तावपि शास्त्रेणैव प्रमातव्यौ SiddhāBi. 3. 6; संख्या°...°निर्मलगुणः कुत्रान्यतो लभ्यताम् AlaṅkaŚe. 22. 4 (18); अग्निहोत्रादिशब्दाः विधेयगुणसमर्पकाः। उत्त अन्यतः प्राप्तगुणयोगेन धात्वर्थविशेष-परिचायकाः MīmāKau. i. 195. 21 (*on* i. 4. 4); यदि विधिनिषेधविषयत्वम्

इष्टानिष्टफलकत्वविशिष्टेतिकर्तव्यताकं वा गुणदोषत्वम् तदन्यतस्सिद्धत्वा-न्नार्थवादापेक्षम् MīmāKau. iii (1). 6. 3 (*on* i. 2. 1); iii (2). 227. 18 (*on* ii. 2. 19); iii (2). 284. 14 (*on* ii. 2. 26); नियतप्रमाणप्रतिपाद्यानामेव धर्मत्वप्रतीतेः अन्यतः प्रमितस्य फलसाधनत्वाभावात् तेषामप्रामाण्यम् BhāṭṭDī. i. 42. 3 (*on* i. 3. 3); प्रथममेव क्रियाधर्मप्रतीतौ कुतः साधारणप्रतिज्ञा। सूत्रस्यान्यतः साधारणप्रतिज्ञार्थत्वा-सिद्धावावृत्त्यसिद्धेः SiddhāSi. i. 41. 26; यूपस्यौदुम्बरत्वेन भवनस्यान्यतोऽप्राप्तत्वाद-प्राप्तार्थकत्वादेव विधिः कल्प्यताम् MayūMāli. 10. 22 (*on* i. 2. 2); 776. 23 (*on* x. 8. 5); होमचतुरवत्तयोरन्यतो लब्धयोरिह संबन्धमात्रविधानेन ... चतुरवत्तं जुहोति BhāṭṭCan. 49. 6 (*on* xiv. 2. 5); विधेये भेदकं तन्त्रमन्यतो नियमो न हि VaiyāBhū. 56 (229. 23); अधिकमन्यतोऽवगन्तव्यम् BālamBha. i. 15. 3 (*on* i. 11. 12); **7Ci** by any other means आनृण्यमधमर्णस्य धनदानत एव नान्यतः SmṛtiCan. iv. 335. 3; **7Cii** by another means अन्यत इति सिद्धे विकल्पार्थमिदम् LaŚabdeŚe. i. 396. 24; **7 D** by another authority, cf. **अन्यतःसिद्धAi**; **8Ai** after another word or stem वर्णादनुदात्तात् तोपधात् तो नः। अन्यतो ङीष् P. iv. 1. 40; अन्यतोऽपि च Kātan. iv. 3. 49 (Vṛ. गमेरन्यस्मादपि संज्ञायामसंज्ञायामपि नाम्न्युपपदे डो भवति); दृश्यन्तेऽन्यतोऽपि JaineVyā. iv. 1. 79 (Vṛ. कामीपं च विहाय अन्यविभक्त्यन्तेभ्योऽपि दृश्यन्ते तसादयः); कर्मण्युपपद आकारान्तादनुपसर्गाद्धातोः को भवति। ... अन्यतोऽपि च इति डः KātanVṛ. *on* iv. 3. 4; अन्यत्रान्यतोऽपि चान्योऽपि दृश्यते SaraKaṇṭhā. (Gr.) i. 4. 121; तोपधादन्यतो वर्णादनुदात्तात् ङीष् स्यात् PrakriKau. i. 351. 2; पर्वतादिस्थितेस्तु यद्यपि स्वरूपेण भूतत्वादि न स्यात् तथाप्यन्यतो भविष्यति Prasā. ii. 7. 13; स्युः कर्तरीमनिज्भावे को घोः किः प्रादितोऽन्यतः KalpaK. 469.69; कलापिनो वचनसामर्थ्यादणसिद्धौ पुनरणग्रहण-मन्यतो(ऽपि) विधानार्थम् LaŚabdeŚe. ii. 275. 8; **8Aii** after any other word or stem इदमदसोः कादेव नान्यत इति MahāBh. iii. 245. 3 (*on* vii. 1. 11); **8B** in comparision with another (word), from another (word) पूर्वप्रथमावन्यतोऽतिशये ŚākṭāVyā. ii. 3. 5 (Vṛ. पूर्वशब्दः प्रथमशब्दश्चान्यतोऽतिशये तदर्थस्य प्रकर्षे द्योत्ये द्विरुच्यते); SiddhaHe. vii. 4. 77 (comm. एतौ स्वार्थस्यान्यतः प्रकर्षे द्योत्ये द्विः स्याताम्); **9A** in another way, otherwise मूषकः ... हन्तव्योऽनुपकारकः। उपप्रदानैर्मार्जारो हितकृत्प्रार्थ्यतेऽन्यतः Tantrākhyā. 10. 16; PañcT. 1. 47 (32. 6); अन्यतोऽपि बहुशो व्यवसितचारित्रा तस्यां वेश्यायामिव गमनम् ... न धर्मपीडां करिष्यति KāmSū. 63. 13 (1. 5); न हि भिन्नशाखा-धिगतत्वेऽप्यगृह्यमाणविशेषतास्ति ... इह तु स्वरूपस्यान्यतोऽधिगतेर्वैषम्यम् BālaKrī. i. 24. 17 (*on* 1. 7); मदनस्याज्ञाकरणे मन्ये जगदखिलमेकरूपमिदम् तिर्यञ्च इति नरा इति देवा इत्यन्यतो भेदः VairāŚ. (A.) 50; परस्परमन्यतो वा परिलङ्घना विधातव्या तदिदं धर्मदानम् ... सर्वैरपि प्रतिपालनीयम् EI. iii. 275. 69; xi. 59.10; **9B** in any other way न ह्यात्मनः शरीरात्माभिमानलक्षणं मिथ्याज्ञानं मुक्त्वान्यतः सशरीरत्वं शक्यं कल्पयितुम् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 31. 10 (*on* i. 1. 4); **10Ai** to or towards another (चुम्बनम्) प्रमत्तस्य ... वान्यतोऽभिमुखस्य ... निद्राव्याघातार्थं चलितकम् KāmSū. 113. 5 (2. 3); ; **10Aii** to or towards something else न शक्यते चित्तम् ... अन्यतः प्रवर्तयितुम् Nāgā. 2. 10 (36); भूयो भूय इमे वसन्तमरुतश्चेतः हरन्त्यन्यतः Subhāṣi. 1188; तस्य (भरतस्य) तस्मिन् मृगे दूरसमीपपरिवर्तिनि। आसीच्चेतः समासक्तं न ययावन्यतो द्विज ViṣṇuP. ii. 13. 22; **10Bi** from another thing or object यदि द्वितीयं पदार्थमन्यत आरभेत ततोऽधिकैरपि व्यवदध्यात् ŚābaBh. 1294. 3 (*on* v. 1. 8); नानुष्णशीतादप्यन्यतो व्यवच्छेदप्रसङ्गात् HetuBiṬ. 75. 16; चिक्रीडिषा ... कथं निवृत्तस्य सदान्यतः BhāgP. iii. 7. 3; वैशिष्ट्यमन्यव्यावृत्तिः (v. l. °अन्यतो व्यावृत्तिः)। समानाधिकरणं व्यावर्तकं विशेषणम् SaptaPa. 192 (55); यस्मिन्नसे च कण्ठोक्त्या ककारादिर्निषेधितः। तत्र तत्र निषेध्यस्तु तदौचित्यमतोऽन्यतः RāsRaSa. 11. 128; मधुकर तव करनिकरैः किं किं क्रान्तं कुलं न कुसुमानाम्। तद्वद सरसिजमुकुले लब्धं किंचिद्यदन्यतस्तत्किम् ŚārṅgaPa. 815; **10Bii** from one thing क इह नेच्छेद् भवद्भिः सह ... संबन्धम्। किन्तु न शक्यते चित्तमन्यतः प्रवृत्तमन्यतः प्रवर्तयितुम् Nāgā. 2. 10 (36); **10Biii** from anything else निसर्गतः पवित्रस्य किमन्यत्पावनं तव। तीर्थोदकं च वह्निश्च नान्यतः शुद्धिमर्हतः MahāviC. 4. 27; UttaRāC. 1. 13; न चान्यतो विशिष्टास्ते तुल्यपर्यनु-योगतः। सहकारिकलापानामनवस्था च ते भवेत् TattvSaṁ. 430; **10 C** for other things एतदर्थं पुरा प्रोक्तो वाल्मीकिर्मुनिसत्तमः। स तु रामायणं कृत्वा निरपेक्षोऽन्यतोऽभवत् BṛDharmaP. i. 27. 26; **10D** with regard to another, i.e. body सौक्ष्म्येण ह वा एषोऽवतिष्ठते स्थूलत्वेनोदेति सूक्ष्मश्चाथो स्थूलश्च प्रकृतितः सूक्ष्मोऽन्यतः स्थूलोऽथैनमाहुः BrahmSūBh. (Ma.) 41A. 2 (*on* ii. 4. 9) (TattvPrakā. अन्यतः शरीरादितः); **11A** on the other hand अतिकोमलमेकतोऽन्यतः सरसाम्भोरुहवृन्तकर्कशम्। वहति स्फुटमेकमेव ते वचनं शाकपलाशदेश्यताम् ŚiśuVa. 16. 18 (comm. अन्यतः अन्यः); एकतस्तावत् अन्यतन्तौ क्रियादर्शनम् ... अन्यतस्तु क्रिया क्रियातो विभागः NyāyMañ. i. 117. 28; एकतो रोदिति प्रिया अन्यतः समरतूर्यनिर्घोषः। स्नेहेन रणरसेन च भटस्य दोलायितं हृदयम् Loc. 173. 14 (*on* 3. 24); (भरतः) एकत्र विश्वविजयी विनयी चान्यतो गुरौ। पारिषद्यैर्विचार्यालं द्वैतीयीकः प्रशस्यते TriṣaŚaPuC. i. 5. 101; एकतश्च सुरसुन्दरीजनः श्रीः प्रतीच्छति युयुत्सुमन्यतः। पाप्मना सह पलायतोऽयशश्चैकतः कुलकलङ्ककारणम् SūktiMu. 92. 30; अन्यतः स्मरनाराचाः शृण्वतस्तद् गुणान्मम JānaPa. 1. 48; **11B** on the contrary कपिप्रवरकक्षगो दुरपकर्षदोर्विंशतिः शिरोदशकमग्रतः पदचतुष्टयं चान्यतः JānaPa. 1. 53; **12** from the rest लक्ष्यार्थनिष्ठमुपलब्धमतोऽन्यतोऽर्थात् SaṁkṣeŚā. 1. 515 (i. 370. 13); तेषां त्रैवर्णिकत्वमेव नास्ति दूरे ब्राह्मणभावः, न हीन्द्रियसंप्रयोगसमनन्तरं केषुचिदेव देहविशेषेषु अनुवर्तमानमन्यतो व्यावर्तमानम् ... ब्राह्मण्यं नाम जातिविशेषमपरोक्षयामः ĀgaPrā. 7.8; **13** in addition to, additionally तत्रापि पर्वताः सप्त विज्ञेयाः ... कङ्कस्तु पञ्चमः ...। ककुद्मान्पर्वतवरः सरिन्नामान्यतो द्विजाः BrahmP. 20. 27; **14** in some other sense मोक्षे ज्ञानं विज्ञानमन्यतः AbhidhāCin. 310; 'बभ्रुर्मुन्यन्तरे विष्णौ बभ्रु नकुलपिङ्गलौ चादन्यतोऽपि' SiddhāKau. 518A. 10 (*on* Uṇā. 1. 22); **15** in another time, at another time क्षयः कार्तिकादित्रये नान्यतः स्यात् तदा वर्षमध्येऽधिमासद्वयं च GrahaGa. 34. 4 (6. 6); **16A** in another case शब्दाभिलापविकलं प्रत्यक्षं निर्विकल्पकं – इत्यपि न। तन्मात्रस्पर्शशून्यत्वमसिद्धत्वादलक्षणम्। यावद् वाचकसंस्पर्शशून्यत्वं गतमन्यतः TarkSaṁ. (Ā.) 87. 18; **16B** in the case of one पञ्चनखापञ्चन-खभक्षणयोरन्यतः प्राप्तौ अन्यपरिवर्जनवत्, आत्मसाक्षात्कारस्योपनिषदतिरिक्तात् प्राप्त्यसंभवात् VivaPraSaṁ. 4. 2; **17** for another purpose, aim or objective राज्ञा ... स्मार्ताः शुभमरणं पृष्टाः। ... पुनरन्यतो गोकार्यमृतस्वपाकमानयित्वा(?) समेते तत्र पुनः स्मार्ताः पृष्टाः PurāPraSaṁ. 13. 6; **18** as being distinct or different, distinctly इति संकथयन्तीषु सखीष्वैक्षिष्ट सान्यतः Gaṅgāva. 4. 54 [from another motive, MW.; from another ground or motive, APTE]

अन्यतस्त्य (anyatas-tya) *m.* [DEBRU. 699] opponent, adversary, enemy (*lit.* born of another (mother) अन्यतस्त्यानां सपत्नानां जयनशीलो भवति BṛĀraUBh. 222. 17 (*on* ii.1.6); अन्यतो मातृतो जाता अन्यतस्त्या उदाहृताः BṛĀraUBhVā. ii. 1. 64.

अन्यतस्त्यजायिन् (anyatastya-jāyín) *adj.* [DEBRU. 699] conqueror of enemy, overwhelming adversary (*lit.* born of another (mother) स य एतमेवमुपास्ते जिष्णुर्हापराजिष्णुर्भवत्यन्यतस्त्यजायी ŚatBr. XIV. v. 1. 6; BṛĀraU. ii. 1. 6 (Śaṅ. अन्यतस्त्यानां सपत्नानां जयनशीलो भवति); स यो हैतमेवमुपास्ते जिष्णुर्ह वा अपराजिष्णुरन्यतस्त्यजायी भवति ŚāṅkhāĀ. 6. 7 (23. 12); अप्यन्यतस्त्यजायी स्यात् सापत्नभ्रातृमर्दनः BṛĀraUBhVā. ii. 1. 64.

अन्यतःसङ्ग (anyatas-saṅga) *adj.* connected on one side (only) तस्यैषोऽन्य-तस्सङ्गो गोआयुषी उक्थ्यावन्तरौ भवतः JaimiBr. 2. 321.

अन्यतःसिद्ध (anyatas-siddha) *adj.* **Ai** established by another authority ऋक्सामविशेषितस्तोत्रानुरागं यागस्यान्यतःसिद्धमुपादाय केवलफलसंबन्धमात्रं विधिनानेन बोध्यत इति कुतो वाक्यभेदः ŚāstrDī. 157. 1 (*on* ii. 2. 12); **Aii** obtained from another cause or source शूद्रस्य त्वन्यतःसिद्धविद्यत्वाभावात् तदर्जनमपि प्रयुङ्क्ते ŚāstrDī. 454. 8 (*on* vi. 1. 7); अन्यतःसिद्धतद्ग्रहणादेवोत्तरक्रतुविधि-प्रवृत्तौ आक्षेपशक्तिकल्पनाया गौरवग्रस्तत्वात् SiddhāTa. 21. 24; तिलैः शान्त्या इत्यादिविधीनामन्यतः सिद्धहोमाश्रयेण ... फलाय गुणविधिरुपपत्वात् NityoNi. 123. 15; **B** referred to by another (word) सामान्यवान् अचलनात्मकः संयोगविभागयोर्न कारणं गुणः - इति निरस्तम्, अच(ल)नात्मकविशेषणस्य अन्यतःसिद्धकर्मव्यावृत्त्यर्थस्य निरर्थकत्वात् TarkSaṁ. (Ā.) 56. 16; दृष्टं लिङ्गोऽन्यतः-सिद्धकर्तव्यतानुवादिनीत्वम् NyāySu. (So.) 42. 14 (*on* i. 2. 7); प्रसङ्गस्थले अन्यत-स्सिद्धोपकारलाभात् पुरोडाशप्रयोगविधिलाघवेन नोपकारजनकीभूतं प्रयाजादिकमनुष्ठापयति BhāṭṭDī. iv. 219. 15 (*on* xii. 1. 1)

अन्यतःसिद्धत्व (anyatassiddha-tva) *n.* the state of being obtained from another source ह्रीं क्लीं सौः इति ...। अत्र मायाग्न्योर्व्यत्ययेन योगः बिन्दोरव्यवहितापू(च्पू)र्वतायाः स्वरेष्वन्यतःसिद्धत्वात् SetuBa. 60. 3.

अन्यतःसिद्धि (anyatas-siddhi) *f.* **A** establishment by another authority सदनुभूतिरेव। सा च स्वतःसिद्धा।... अन्यतःसिद्धौ घटादिवदननुभूतित्वप्रसङ्गः BrahmSūBh. (Rā.) 24. 6 (*on* i. 1. 1); **B** reference by another (word) यथाकथंचिदुपकारमात्रस्यान्यतःसिद्धिं पर्यालोच्य तमेवानुमन्यते MayūMāli. 811. 13 (*on* xi. 2. 8)

अन्यता (anya-tā) *f.* **1A** difference (from Brahman) एतत्ते कथितं राजन् योगम् ...। यं प्राप्य ब्रह्मणो योगी शाश्वतां नान्यतां व्रजेत् MārkP. 39. 8; अतद्भावोऽन्यता चेति न विशेषोऽस्ति कश्चन AnuVyā. 11B. 9 (*on* 1. 2); 16A. 7 (*on* 1. 4); ब्रह्मैवेदं जगत् सर्वमन्यतायास्ततः कुतः। प्रसङ्गः YogVā.

iv. 45. 21; आहुर्नान्यतासङ्गे भोक्तृतादात्म्यकल्पनात् VedāntSiSūMañ. 2. 59; **1B** difference (from oneself) स्वात्मनोऽनन्यत्वादन्यन्न भवति। एवमन्यताया अभावः NyāyBh. 139. 7 (*on* ii. 2. 31); भावो भावान्तरं नो वा भावश्चेत् का भिदा स्वतः। न चेद् भावान्यते न स्तामेकोऽतो वस्त्रिनामकः IṣṭaSi. 296. 23; [Inst.] by way of difference तदात्मनियतप्रतिभासज्ञानादेव तद्विपरीतस्यान्यतया तदाभासता प्रतीतेः HetuBiṬ. 7. 2; तस्माद् वा एतस्मादन्नरसमयादन्योऽन्तर आत्मा प्राणमय इत्यन्योन्यमन्यतयोक्तान्नमयादीनां कथं ब्रह्मता TattvPrakā. 19B.4 (*on* i. 1. 15); **1Ci** difference, i.e. mutual absence लब्धसौरभगुणो मदिराणामङ्गनास्य-चषकस्य च गन्धः। मोदितालिरितरेतरयोगादन्यतामभजतातिशयं नु ŚiśuVa. 10. 24; नान्यत्वादिति चानेन परोक्तादन्यतोच्यते ŚlokaVār. 2. 179 (99. 7); अन्यतान्यथाभावौ न स्वरूपान्न चान्यथा IṣṭaSi. 231. 14; ददाति यजतीत्यादौ भावनैक्यमुतान्यता NyāyMāVi. 79.5 (*on* ii. 2. 1); अन्यता चान्योन्याभावः NyāySu. (Ja.) 382A. 12 (*on* ii. 2. 6); 199A. 9 (*on* i. 4. 6); अन्त्या विज्ञानवृत्तिः प्रकृतिपुरुषयोरन्यतां गाहमाना ... इति सांख्याः TattvMu. 2. 70; **1Cii** difference भेदकातिशयोक्तिश्चेदकस्यैवान्यतोच्यते Candrā. 5. 45 **1D** distinction, i.e. particularity शब्दस्य प्रत्यभिज्ञानान्नान्यतोच्चारणान्तरे TantrVā. 264. 9 (*on* i. 3. 26); दृष्टेति सर्वशब्दधीर्दुस्तरा, प्रत्यभिज्ञास्थितौ हि दृष्टान्यता NayaVi. 233. 1 (*on* i. 1. 7); **2A** another condition, i.e. wretched state सूनुः सगुणश्चन्दनाभिधः। पित्रा लोभान्धकारेण नीतः पद्म इवान्यताम् DarpaDa. 2. 19; **2B** another condition, i.e. gloominess, DarpaDa. 2. 19; **3** (Jain.) type of *bhāvanā*, eternal difference साम्यं स्याद् निर्ममत्वेन तत्कृते भावनाः श्रयेत्। अनित्यतामशरणं भवमेकत्वमन्यताम्। ... द्वादशीं बोधिभावनाम् YogŚā. 4. 55; **4** the word *anyatā* अन्यतापदं व्याचष्टे भेद इति Bhāsk. i. 275. 17 (*on* i. 5. 17)

अन्यताख्याति (anyatā-khyāti) *f.* knowledge of difference (between primordial matter and person) बुद्धेः सात्त्विके परिणामे कृतसंयमस्य या सत्त्वपुरुषयोरुत्पद्यते सा अन्यताख्यातिः RājMār. 61. 15.

अन्यतात्पर्य (anya-tātparya) *n.* devotion to the opposite, i.e. misunderstanding अनिरूपितकारित्वमुन्मादः परिकीर्तितः। ज्ञानाभावान्यतात्पर्य-शोकादिभ्यः स जायते SāhiSā. 5. 35.

अन्यतात्पर्यक (anyatātparya-ka) *adj.* meant to convey different (sense) न ... अपूर्वान्त एव प्रसादस्वीकरणमस्तिवति वाच्यम् अन्यतात्पर्यकस्य वाक्यस्यान्यत्र प्रामाण्यायोगात् BhāṭṭDī. iii. 52. 23 (*on* ix. 1. 4); यथा परेत्यादिवचनम् ... नामकीर्तनप्राशस्त्यैकतात्पर्यकम् ...। विश्वस्मादिन्द्र उत्तर इत्यादेरन्यतात्पर्यकान्मन्त्रा-दिन्द्रस्य सर्वोत्तमत्वसिद्धेरभावात् SetuBa. 64. 4.

अन्यतात्पर्यकत्व (anyatātparyaka-tva) *n.* the state of being meant to convey different (subject) न चेतिहासपुराणादि मानम्, तस्यान्यतात्पर्यकत्वात् BhāṭṭCin. i. 23. 13 (*on* i. 1. 4)

अन्यतात्मन् (anyatātman) *adj.* having (desire for knowing) the nature of difference (from the true one) देवासुरा ह वै य आत्मकामा ब्रह्मणोऽन्तिकं प्रयातास्तस्मै नमस्कृत्वोचुः। ... चिरं ध्यात्वामन्यत। अन्यतात्मानो वै तेऽसुराः MaiU. 7. 10.

अन्यतादर्शन (anyatā-darśana) *n.* observation of difference यस्य क्षीरस्य विकारो यद् दधि तस्मात् क्षीरादन्यता तस्य दध्नः केनापि क्वापि न दृश्यते ... एवमन्यतादर्शनस्य सिद्धा विकारविकारिभावाद् व्यावृत्तिः NyāySu. (Ja.) 199A. 10 (*on* i. 4. 6)

अन्यतादात्म्य (anya-tādātmya) *n.* **A** identity or oneness with another अभावत्रयेऽप्यन्यस्यान्यसंबन्धित्वनिषेधः, इतरेतराभावेऽन्यस्यान्यतादात्म्यनिषेधः NyāyRa. 481.18 (*on* 5 (8). 26); अन्यस्य द्रव्यान्तराद् व्यावर्तकधर्मस्यैव (स्व)व्या(?व्या)-वृत्तिरूपत्वसंभवः। स्वरूपे प्रतिपन्ने स्वस्यान्यतादात्म्यभ्रमविरोधिनश्च स्वरूपमेव व्यावृत्तिः ŚrutaPra. iA.115. 12 (*on* i. 1.1); धर्मविशेषाणां धर्मान्तरमनपेक्ष्यैव स्वस्मिन्नन्यतादात्म्याध्यासविरोधित्वात् ŚatDū. 92. 3; नापि तत्रान्यतादात्म्यारोपः TattvCin. i. 348.5; एवकारस्याप्यन्यतादात्म्यव्यवच्छेदबोधकत्वेऽपि ... निषेधबोधकत्वम् GuruCandr. ii. 264.15; LaCandr. 524. 41; **B** similarity with another विषयस्यानिगीर्णस्यान्यतादात्म्यप्रतीतिकृत्। सारोपा स्यात् (लक्षणा) SāhiDa. 45. 2; 547.2; सामान्यं प्रकृतस्यान्यतादात्म्यं सदृशैर्गुणैः SāhiDa. 611.12; अन्यधर्मसंबन्ध-निमित्तेनान्यस्यान्यतादात्म्यसंभावनमुत्प्रेक्षा Kuval. 35(1)

अन्यतानवच्छेद (anyatānavaccheda) *m.* non-delimitation by difference जातिलक्षणदेशैरन्यतानवच्छेदात् तुल्ययोस्ततः प्रतिपत्तिः YogSū. 3. 53.

अन्यतापसी (anya-tāpasī) *f.* another female ascetic अन्यतापसीभिरुप-चर्यमाणापि भैषज्याभावात् ... राज्ञी मृता KathāK. 107. 3.

अन्यतापिन् (anya-tāpin) *adj.* (used as noun) (one) who scorches others नय। आमपाके च गर्भघ्नं शूलपाकेऽन्यतापिनम् SkandP. iv. 8. 80.

अन्यताप्रतियोगिन् (anyatā-pratiyogin) *adj.* counter-positive of difference, i.e. absence वक्तव्यं किं तदन्यताप्रतियोगीति KhaṇḍanKhā. 934.14.

अन्यताप्रतीति (anyatā-pratīti) *f.* **1** knowledge of distinction (from another) यदा निर्धूतरजस्तमोमलं बुद्धिसत्त्वं पुरुषस्यान्यताप्रतीतिमात्राधिकारं दग्धक्लेशबीजं भवति तदा पुरुषस्य शुद्धिसारूप्यमिवापन्नं भवति YogBh. 181. 1 (*on* 3. 55); **2** (anyatāpratīti) absence of knowledge of difference न चान्यताप्रतीतौ संबन्धप्रतीतिरुपपद्यते NyāySu. (Ja.) 332B. 9 (*on* ii. 2. 3)

अन्यताप्रत्यय (anyatā-pratyaya) *m.* knowledge of distinction or particularity येऽन्त्या विशेषास्तेऽन्यताप्रत्ययं कुर्वन्ति YogBh. 179. 1 (*on* 3.53)

अन्यताभाव (anyatābhāva) *n.* absence of distinction अन्यदन्यस्मादनन्य-त्वादनन्यदित्यन्यताभावः NyāySū. ii. 2. 31; TārkiRa. 297. 1; एकान्तेनान्यता-भावाज्जात्याद्यद्येन चेद् गतम्। विज्ञातार्थाधिगन्तृत्वात् स्मार्तज्ञानसमं परम् TattvSaṁ. 1298.

अन्यतामात्र (anyatā-mātra) *n.* mere difference न च प्रधानस्य प्रातिपदि-कार्थस्य तत्त्वेन प्रत्यभिज्ञाने तद्विशेषणस्य विभक्त्यर्थस्यान्यतामात्रेणान्यता युक्ता Bhām. 152. 11 (*on* i. 1. 24)

अन्यतार्किक (anya-tārkika) *m.* another logician सांख्याः ... अन्यतार्किककृतबुद्धिविषयास्सन्तो विहन्यन्ते PraśnaUBh. 298. 6 (*on* 6. 3)

अन्यताल (anya-tāla) *m.* different musical time or measure लयान्तरेऽ-न्यतालेन ध्रुवाभोगौ ... यस्यां सा ढेङ्किका मता SaṁgīRa. ii. 256. 1 (4.146); स्वराद्यकरणस्येव वर्तन्या लक्ष्म किंचिह। रासकादन्यतालः स्याल्लयो ज्ञेयो विलम्बितः SaṁgīRa. ii. 259. 3 (4. 153)

अन्यतालक्षण (anyatā-lakṣaṇa) *adj.* characterised by difference, i.e. mutual absence विभागो विदारणात्मा नान्यत्वम्। ... अन्यतालक्षणस्य भेदस्य वस्तुस्वरूपत्वे विदारणप्रसङ्गेनात्यल्पतापादनमप्यसंगतमेव NyāySu. (Ja.) 382A. 11 (*on* ii. 2. 6)

अन्यतिथि (anya-tithi) *f.* another lunar day कार्यं नवान्नप्राशनम् ...। रिक्तां दिनक्षयं नन्दां द्वादशीमष्टमीममाम्। त्यक्त्वान्यतिथयः श्रेष्ठाः प्राशने NāraS. 21. 2; CaturCin. iii (3). 900. 12.

अन्यतिमि (anya-timi) *m.* another kind of whale or fabulous fish अविवेकात् पुनर्मत्स्यस्तण्डुलोऽन्यतिमिष्वलम् PārśvC. 3. 393.

अन्यतिरश्चीन (anya-tiraścīna) *adj.* not related to, i.e. independent of any other (event) यज्यादिशब्दानामेवाङ्गवाक्यगतानामधिकारनियोगान्वितस्वार्थाभिधानं नाभ्युपगम्यते। तथा सत्युत्पत्तावेवाङ्गयागस्वरूपस्यान्यतिरश्चीनस्य नियोगान्तराविषयत्वात् PrakaPañ. 443. 7; अन्यतिरश्चीनतयावगतस्य नियोगान्तरविषयता न स्यात् NyāyRaMā. 141. 4.

अन्यतिवर्जम् (anyativarjam) *adv.* excepting the verbal root *an* - (to breathe) नहिप्रभृतयोऽनुदात्ताः अन्यतिवर्जम् DhātuPra. 4. 86 (96. 20)

अन्यतीर (anya-tīra) *m.* other shore कीर्त्ति (Read कीर्त्तिः)...। पारावारान्य-तीरोत्तरणमविरलं कुर्वतीव प्रयाता स्वर्ग्ग(Read स्वर्गं) गीर्व्वाणहारद्विरदसुरसरिद्धात्तं (Read सरिद्धार्त)राष्ट्रच्छलेन EI. xviii. 244. 11.

अन्यतीर्थ (anya-tīrtha) *n., m.* **1A** any other holy water यत्र स्थाने तु यत् तीर्थं नदी पुण्यतमा तथा। तद् ध्यायेन्मनसा नित्यमन्यतीर्थं न चिन्तयेत् BṛParāSm. 2. 124; **1B** another holy water or river अन्यतीर्थसमां गङ्गां यो ब्रवीति नराधमः। स याति नरकम् PadmP. i. 31. 74; अन्यतीर्थप्रशंसाम् ... गङ्गायाम् ... नैव प्राणान्तेऽपि समाचरेत् BṛDharmaP. i. 54. 40; अन्यतीर्थातिशयप्रसङ्गे विश्राम्यति त्वय्युपमानभावः YātrāPra. 7. 176; **2A** another holy or sacred place अन्यतीर्थे यदा स्नानं कुर्यात्तत्र च योजयेत्। केवलं मूलमन्त्रम् JayāS. 9.29; PāraS. 2.76; मार्कण्डेयः ... अन्यतीर्थपराङ्मुखः। ... प्राह ... जगद्गुरुम् SkandP. ii (2). 3. 44; गङ्गातीरे ... यः कुर्याद्देवालयं सुधीः। अन्यतीर्थप्रतिष्ठातो भवेत् कोटिगुणं फलम् SkandP. iv. 27. 100; v (3). 51. 27; विशिष्टतरमभिलषयन्त्या पुण्यमन्यतीर्थेष्वपि विहर्तव्यम् TilaMañ. 413. 18; तीर्थं बिन्दुसरो नाम ...। ये तत्र दानं विप्रेभ्यः प्रयच्छन्ति ...। अन्यतीर्थाच्छतगुणं फलं ते प्राप्नुवन्ति BrahmP. 41. 59; 177. 20; पुत्रस्य च महत्तीर्थं पित्रोश्चरणपङ्कजम्। अन्यतीर्थं तु दूरे वै गत्वा संप्राप्यते पुनः ŚivaP. ii (4). 19. 41 (217B. 2); गच्छन्नितोऽन्यतीर्थेषु व्यवमानोऽहम् TriṣaŚaPuC. i. 1. 679; iii. 1. 186; **2B** any other holy or sacred place (गङ्गायाः) तस्याः परतरं तीर्थं न स्यादिति मतिर्मम। अन्यतीर्थेन साधर्म्यं न युज्येत कथंचन BrahmP. 175. 8; मुख्यनद्यब्धितीर्थेषु नान्यतीर्थानि कीर्तयेत् ĪśānŚiPa. i. 9. 30; ii. 3. 25; नान्यतीर्थेषु तत् स्वर्णभूमिभूषणदानतः ViviTīKa. 3. 14; **3** any other portion of the hand तीर्थं कनिष्ठिकामूले कार्यं तेन प्रजापतेः। ... तीर्थैर्देवानां पितृभिः सह। सदा कार्याणि कुर्वीत नान्यतीर्थेन कर्हिचित् MārkP. 34. 107; **4** another school of philosophy, cf. **अन्यतीर्थयशस् 1.**

अन्यतीर्थकर (anya-tirthakara) *m.* another Jaina Arhat तेषां तु मद्रकाराणां यथा मद्रंकरोऽभवम्। पूर्वतीर्थंकरपथेनान्यतीर्थकरो यथा DvyāśraKā. 11. 70.

अन्यतीर्थयशस् (anyatirtha-yaśas) *adj.* (used as noun) 1 (one) who has (defeated) glory of another school of philosophy अध्यापयन्तम् ... अन्यतीर्थयशसं श्रुतिभाष्यजातम्। आक्षिप्य पाशुपतवैष्णववीरशैवमाहेश्वराश्च विजिता हि सुरेश्वराद्यैः ŚankaDigVi. (Mā.) 10. 115 (comm. तिरस्कृतान्यशास्त्रयशसम्); 2 (anya-tirthayaśas) (one) possessing extraordinary thought and fame, ŚankaDigVi. (Mā.) 10. 115 (comm. लोकविलक्षणे एव ... शास्त्रकीर्तिकुले यस्य तम्)

अन्यतीर्थयात्रा (anyatirtha-yātrā) *f.* pilgrimage of another holy place तौ द्वावपि मुनिं नमस्कृत्यान्यतीर्थयात्रां कर्तुं गतौ विमानारूढौ KathāK. 39. 22.

अन्यतीर्थिक (anya-tirthika) *m.* A member of another sect of philosophy, another heretic कुशल इति तदन्यकृत्योत्साहव्युदासाथ(र्थं?) सम्यगित्यन्यतीर्थिकमोक्षार्थोत्साहव्युदासार्थम् MaYānaSū .105. 28; इदं च ... महावीरजिनवरप्रतिमया प्रसाधितस्य सिद्धायतनमैत्र्या पवित्रितं तीर्थमन्यतीर्थिकपरिगृहीतैरनेकसत्त्वप्रलयहेतुभिः प्रपाततीर्थैः समीकृतम् TilaMañ. 319. 23; एकांशग्राहकनयानुयायिनोऽन्यतीर्थिकाः SyādvāMañ. 22 (36); B other (than Buddhist) Sectarian अथ खलु अन्यतीर्थिकचरकपरिव्राजका ... श्रमणा आश्चर्याद्भुतसंविग्नसंहृष्टरोमजाता अभून्सु: MaVastuAva. iii. 412. 7; पश्चिमामुत्तरामेव दिं गच्छति स्म तत्र तत्र बोधिसत्त्वमेवाद्राक्षीत्। तेन खलु पुनः समयेन शुद्धावासकायिकैर्देवपुत्रैः सर्वेऽन्यतीर्थिका निगृहीता अभूवन् LaliVi. 195. 25 [DBHS.]

अन्यतीर्थिकपूर्व (anyatirthika-pūrva) *adj.* (used as noun) formerly a member of another sect किं पुनरार्यमहाकश्यपो अन्यतीर्थिकपूर्वो समानो आर्यमानन्दं ... कुमारवादेन समुदाचरितव्यं मन्यति MaVastuAva. iii. 49. 12 [DHBS.]

अन्यतीर्थ्य (anya-tirthya) *m.* another heretic महाबन्धनसंयुता अन्यतीर्थ्याः MaYānaSū. 124. 10.

अन्यतीर्थ्य (anya-tirthya) *adj.* (used as noun) (one) who upholds other heretical views अप्रज्ञायमानकुलगोत्रः कोऽप्ययं मायापुरुष इत्येवं परिकल्पयेयुर्देवः पिशाच इति वा यथान्यतीर्थ्या अपभाषन्ते AbhidhKoBh. 119. 22 (*on* 3.9)

अन्यतुच्छजन (anya-tucchajana) *m.* other mean people अन्यतुच्छजनस्येव न स्मयोऽस्य महाधृतेः KāvyaPra. 647. 6; 648. 4.

अन्यतुरग (anya-turaga) *m.* another horse आरोहति क्षितिपतौ विनयोपपन्नः ... अन्यतुरगं प्रतिहेषितं च। ... योऽश्वः स भर्तुरचिरात् प्रचिनोति लक्ष्मीम् YogYā. 11. 14.

अन्यतुलाविहीन (anyatulā-vihina) *adj.* devoid of comparison with another, matchless भिन्नाकरप्रभवमन्यतुलाविहीनं धन्योत्तरैरपि दुरापमहो महार्धम्। रत्नद्वयं तदिदमेकसुवर्णपिण्डे ... विनिहितम् MadaKeC. 67.

अन्यतुल्या (anya-tulyā) *adj. (f.)* equal to any one else राधातुल्याश्च सर्वास्ता नान्यतुल्याः प्रियंवदाः BrahmVaiP. ii. 2. 64.

अन्यतेजस् (anya-tejas) *n.* 1Ai valour of an enemy वाहिनीपतौ पटुतरकरास्फालनोल्लस°...°न्य(?अन्य)तेजस्तिरस्कारिणि रक्तचक्रधारिणि ... अभ्यवर्तन्त मन्त्रिणः AvantiKa. 52. 2; हरेरिव तवाभान्ति नान्यतेजांसि तेजसि SaraKanṭhā. 10. 22; अन्यतेजोऽसहस्यास्य पिधातुं घर्मदीधितिम्। कृपयेव शराश्चक्रुरस्तम्भं दिवि मण्डपम् PāṇḍaC. 10. 360; 1Aii valour of another, SaraKanṭhā. 10. 22; PāṇḍaC. 10. 360; 1B illumination or lustre of another उदयमारुरुक्षति ... न्य(?अन्य)तेजस्तिरस्कारिणि रक्तचक्रधारिणि ... प्रतिक्षणविजृम्भमाणदुःसहोष्मणि ... अभ्यवर्तन्त मन्त्रिणः AvantiKa. 52. 2; अपिदधद्यात्मभासान्यतेजांसि ... नः ... कौस्तुभः सोऽस्तु भूत्यै ViṣṇuPādāSt. 30; हरेरिव तवाभान्ति नान्यतेजांसि तेजसि SaraKanṭhā. 10. 22; 2 another lustre, brilliance or luminary, AvantiKa. 52. 2; आसीत्तमोमयं सर्वम् ... अन्यतेजोविवर्जितम् SkandP. iv. 26. 9; ŚivaP. ii (1). 6. 5 (43A. 11); अन्यतेजस्तिरस्कारजनिततेजस्समुद्गाररूपस्य हेतोः सूर्यकान्तेषु दर्शितत्वाद् दृष्टान्तः RasāSu. 251. 1 (3. 105)

अन्यतेजस्विन् (anya-tejasvin) *adj.* (used as noun) A another brilliant or refulgent person स हि ... कदाचिदसहमानोऽन्यतेजस्विषु ... उच्चचाल दिशो वशीकर्तुम् UdaySuKa. 4. 13; अन्यतेजस्विनां तेजस्तदपास्यति ते सुतः TriṣaŚaPuC. i. 2. 247; अन्यतेजस्विनां तेजो ग्रसमानो ग्रहेन्द्रवत् (नरेन्द्रः) TriṣaŚaPuC. i. 5. 411; अन्यतेजस्विमाहात्म्यग्रासोज्जागरतेजसम्। प्रातः प्राचीव मार्तण्डं सा क्रमात् सुषुवे सुतम् PāṇḍaC. 17. 239; B another luminary, PāṇḍaC. 17. 239.

अन्यतेजोऽभिभव (anyatejo'bhibhava) *m.* 1 assault or overpowering by another luster स्पर्शानुकूला अपि सूर्यकान्तास्ते ह्यन्यतेजोऽभिभवाद्दहन्ति Śāk. 2.7; 2 existence of another luster on all sides, Śāk. 2. 7 (comm. अभितो भवो भवनं प्राप्तिः। संबन्धः इति यावत्)

अन्यतैलघृतादि (anya-tailaghṛtādi) *adj.* oil and clarified butter etc. (remaining) in another (lamp) न दग्धशेषवर्त्या तु पुनर्दीपं प्रवर्तयेत्। नोच्छिष्टाशुचितैलाद्यैर्नान्यतैलघृतादिना ĪśānŚiPa. i. 8. 79; ii. 5. 94.

अन्यतोगमनादि (anyato-gamanādi) *adj.* act of going away to some other place and the like चपलता। अमर्षप्रद्वेषेर्ष्यादिभिः। तां ताडनससंभ्रमान्यतोगमनादिभिः (निर्दिशेत्) NāṭaLaRaK. 2044.

अन्यतोघातिन् (anyato-ghātín) *adj.* [P. vii 2. 54; Debru. 346] striking from another end, i.e. from behind अथ य उत्तरामुपवसति यथा प्राश्चमावृत्तꣳ संपिꣳष्यादप्रत्यालभमानꣳसोऽन्यतोघात्येव स्यात् ŚatBr. I. vi. 3. 33 (*but* PW.; MW.; Apte. striking in one direction)

अन्यतोजात (anyato-jāta) *adj.* produced from another source अन्यतोजाताग्निधूमादिव्याप्तिस्मृतौ सत्याम् ... तद्व्यापारकत्वासिद्धेः KhaṇḍanKhā. 493. 14.

अन्यतोज्योतिस् (anyáto-jyotis) *adj.* 1A having (performance of) Soma-sacrifice Jyiṣṭoma on one side (only) कस्मादुभयतोज्योतिषोऽभिप्लवा भवन्त्यन्यतोज्योतिः पृष्ठ्यः ŚatBr. xii. ii. 2.1; 1B having (the chanting of) the Jyotis (*stoma*) only on, one side अन्यतोज्योतिः पृष्ठ्यः ŚatBr. xii. ii. 2. 1; 2 having light on one side only ऋतवः पृष्ठ्योऽन्यतोज्योतिषो वाऽ ऋतव एष एषां ज्योतिर्य एष तपति ŚatBr. xii. ii. 2. 1.

अन्यतोदत् (anyáto-dat) *adj.* [P. v. 4. 141-142] having teeth on one side (only) यत् श्मश्रुणस्तत् पुरुषाणाꣳ रूपं ... यदन्यतोदन् तद् गवाम् TaiS. II. i. 1. 5; किं तद् यज्ञे यजमानः कुरुते येनान्यतोदतश्च पशून् दाधार Tais. II. vi. 2. 2; अश्वौ दद्भिरन्यतोदद्भ्यो भूयान् TaiS. V. i. 2. 6; V. v. 1. 3; KāṭhS. 19. 3; KapiKaS. 30. 1; श्वेतो लोमशस्तूपरो लप्सुद्यन्यतोदंश्चतुष्पादजायत JaimiBr. 2. 262; श्रेष्ठत एवैतत् सर्वा देवताः प्रीणन्ति। ... यदन्यतोदंस्तद् गवाम् JaimiBr. 2. 371.

अन्यतोदन्त (anyato-danta) *adj.* having teeth on one side (only) ये वा अन्यतोदन्ताः पशवस्ते राथन्तराः JaimiBr.1. 128; 2. 84; भक्ष्याः। अनुष्ट्राः पशूनामन्यतोदन्ताश्च VasiSm. 14. 31.

अन्यतोदृष्टहेतु (anyatodṛṣṭa-hetu) *m.* cause observed elsewhere कोलस्थानेऽत्र कर्षः स्यादन्यतोदृष्टहेतुना SiddhYo. 12. 24.

अन्यतोदेशीय (anyatodeś-iya) *adj.* (used as noun) (one) belonging to another country, foreigner जनमासन्नं कुर्वीत, नान्यतोदेशीयमकृतार्थमानम् ArthŚā. i. 103. 5 (1. 21)

अन्यतोद्वार (anyato-dvāra) *adj.* having an opening or a door on one side (only) तदेतत् सर्वतोद्वारमनिषेधं साम। अन्यतोद्वारं हैनदेक एवाभ्रङ्गमुपासते JaimiUBr. i. 30. 2.

अन्यतोऽभाव (anyato'bhāva) *m.* mutual absence सत्परिच्छेदकैर्नापि प्रत्यक्षाद्यैर्ग्रहो भवेत्। व्यावृत्तेरन्यतोऽभावमात्रायाः केनचित्क्वचित् BṛĀraUBhVā. ii. 1. 594.

अन्यतोऽभिमुख (anyato'bhimukha) *adj.* disposed or inclined to another स्वप्नाभिमुखोऽथवान्यतोऽभिमुखः। एते निद्राहतये चुम्ब्यन्ते KandaCū. ii. 3. 27.

अन्यतोभू (anyato-bhū) *adj.* arising from any other source नाभासा अन्यतोभुवः GauḍKā. 4. 49.

अन्यतोमद (anyato-mada) *adj.* (responsive call uttered) with the word *mada* on one side only यत्र होतुरभिजानाति प्र द्यावा यज्ञैः पृथिवी ऋतावृधेति तदन्यतोमदं प्रतिगृणाति BaudhŚS. i. 252. 5; iii. 111. 6.

अन्यतोमुख (anyáto-mukha) *adj.* 1 facing one quarter अथायमन्यतोमुखः पुरुषः। स एतत्सर्वतोमुखो भवति यत् परिवर्तयते ŚatBr. II. vi. 3. 16; ŚatBr. (K.) I. vi. 3. 10 (but pw. facing or looking at one side only); 2 devoted to or inclined towards another (religion) ब्राह्मणाद्यास्तु ये वर्णास्स्वधर्मादन्यतोमुखाः। यान्ति ते नग्नसंज्ञाम् ViṣṇuP. iii. 18. 48.

अन्यतोय (anya-toya) *n.* other water अन्यतोयैस्तदुत्सृष्टमर्घ्यपात्रे स्थितेतरैः। न गृह्णाति महादेवि दत्तं विधिशतैरपि TantrSā.(K.) 81. 32.

अन्यतोयुक्त (anyáto-yukta) *adj.* [P. vi. 2.2] yoked (with a bull) on one side अन्यतोयुक्तं यवाचितमच्छावाकाय ... ददाति ŚatBr. (K.) VII. iv. 1.21.

अन्यतोऽरण्य (anyáto'ranya) *n.* land that is woody (only) on one side अन्यतोऽरण्याय दावपम् (आलभते) VājaS. 30. 19; TaiBr. III. iv. 11.1 [a land which is woody here and there, Apte]

अन्यतोवचन (anyato-vacana) *n.* expression by another word रोदनाभिधायिन एव पदादनन्तरमुत्प्रेक्षावादिनि पदे वाच्ये यत् तस्यान्यतोवचनं सोऽवाच्यवचनं दोषः VyaktiVi. 106. 18.

अन्यतोवात (anyato-vāta) *m.* name of a disease of eye (wherein an eye is deformed due to the disordered wind) कुर्याद्रुजोऽति भ्रुवि लोचने वा तमन्यतोवातमुदाहरन्ति SuśruS. vi. 6. 27; यन्नयनं परिताम्यति ... अन्यतोवातवातपर्यायशुष्काक्षिपाकाल्पशोफादिरोगातुरमपगतरागाश्रुदूषिकावेदनं तत्र तर्पणं योजयेत् AṣṭāSaṁ. i. 165. 24(6.33); तमन्यतोवातमुदाहरन्ति RugVi. 59. 18; सर्वाक्षिरोगाश्चाष्टौ ...। अल्पशोफोऽन्यतोवातस्तथा पाकात्ययः स्मृतः ŚārṅgaS. i. 7.170.

अन्यतोवाता (anyato-vātā) *adj.* suffering occasional wind (rheumatism), APTE.

अन्यतोवैश्वानर (anyáto-vaiśvānara) *adj.* having Vaiśvānara on one side न वा एषोऽन्यतोवैश्वानरः सुवर्गाय लोकाय प्राभवत् TaiS. VII. ii. 10.1.

अन्यतोऽसंभवत्फल (anyato'sambhavat-phala) *adj.* (used as noun) (one) whose fruit or effect is impossible from any other cause प्रयागात् फलमिच्छता कृतका मन्त्रा वाच्याः, पौरुषेयाश्च पुरुषाधिष्ठानमन्तरेणान्यतोऽसंभवत्फलानां फलदर्शनात् PramāVāSvopVṛ. 110. 14.

अन्यतोहन् (anyato-hán) *m.* striking from another end, i.e. from behind स यथा पराश्चमावृत्तमप्रत्यालभमानं संपिंष्यात्सोऽन्यतोहेत्याहुः ŚatBr. (K.) II. vi. 1. 23.

अन्यत्करण (anyat-karaṇa) *n.* another means आत्मा ... हा(ज्ञा?)नस्वभाव एवान्यत्करणैः प्रतिपद्यते ĀtmaSi. 66. 3.

अन्यत्कर्मोपयुक्त (anyat-karmopayukta) *adj.* (used as noun) other artisan (one engaged in arts and crafts) गेहं कुर्यात् ... । तत्रैव नापितानां अन्यत्कर्मोपयुक्तानाम् MayaMa. 9. 89.

अन्यत्काम (anyat-kāma) *adj.* having desire for another thing एको ह वै नारायण आसीत् ... सोऽन्यत्कामो मनसाध्यायत MahāU. 1(8)

अन्यत्कारक (anyat-kāraka) *m., n.* **1** another performer or doer अन्यत्कारकः CāndraVṛ. *on* v. 2. 116; अन्यः कारकः, अन्यत्कारकः KāśiVṛ. *on* vi. 3. 99; छे कारके च परतोऽन्यस्य दुगागमो भवति। ... अन्यः कारकः अन्यत्कारकः JaineVṛ. 313. 26 (*on* iv. 3. 204); किमन्यदाशीर्वचनानि ... न व्यधत्ताम्। तदान्यदुत्सुक्यमिमौ जयस्यान्यत्कारके स्याद्धि यशोऽन्यदीयम् DvyāśraKā. 6. 91 (comm. अन्यो यः कारकस्तस्मिन्नन्यत्कारके स्वस्मादितरस्मिन्वि-धातरि सति); **2** doing different thing, i.e. making mistake अन्यस्य कारकः अन्यत्कारकः PrakriKau. i. 665. 1; SiddhāKau. 217B. 9 (*on* vi. 3. 99); **3** another syntactic relation, i.e. agent राजते रञ्जतेर्वापि रागः करणभावयोः। घञान्यत्कारके भावे नलोपेन नियम्यते SaraKaṇṭhā. 561. 12

अन्यत्कीट (anyat-kīṭa) *m.* other insect सर्वत्र स्कन्नच्छिन्नभिन्नभग्ननष्टविपरीतहीनेषु हविःस्यन्दनास्रावितपतितस्फुटितेष्वद्विजश्वानबिडालकाक° ... °सरीसृपादीनामन्यत्कीटानामृत्विजोऽग्नीनामन्तरागतानाम् ... स्रुचं पूरयित्वा ... तिस्रो जुहुयात् BaudhŚS. iii. 360. 8.

अन्यत्कुलोत्पन्न (anyatkulotpanna)[irr.] *adj.* born in another family श्राद्धे ... एकस्मिन्नेव प्रयोगे ... अन्यत्कुलोत्पन्नानामपि सरीसृपादीनां च तृप्तिः स्यात् CaturCin. iii (1). 12. 6.

अन्यत्कृत (anyat-kṛta) *adj.* (used as noun) **1** (manuscript) made , i.e. written by another लिखितं तावद्विविधं स्वहस्तकृतमन्यत्कृतं च। तत्रान्त्यं साक्षिमत्कार्यम् VīraMi. 520. 9 (*on* 2. 89); **2** humiliated निकृतोऽन्यत्कृतेऽधमे Anekā.(Pa.) 3145.

अन्यत्कृ (anyat-kṛ-) VIII.U. to make a mistake, MW.

अन्यत्पक्षिविवर्जित (anyatpakṣi-vivarjita) [irr.] *adj.* devoid of other birds (खगौ) तावादायोड्डयांचक्रे श्येनः ...। चिन्तयन्भक्षणस्थानमन्यत्पक्षिविवर्जितम् SkandP. v (2). 45. 59.

अन्यत्पार्श्वी (anyat-pārśvī) [irr.] *adj. (f.)* (used as noun) (evil spirit) being on the other side, i.e. with face downwards (कृत्याम्) अन्यत्पार्श्वी संवेशयति KauśiSū. 39. 16.

अन्यत्प्रविष्ट (anyat-praviṣṭa) *adj.* who had entered by side way अन्यत्प्रविष्टो धन्योऽथ स्वार्चामकथयत्कृती RājTa. (Ka.) 8. 3238.

अन्यत्र (anyá-tra) *adv.* [SaraKaṇṭhā. (Gr.) i. 1. 122; enumerated in the *omādigaṇa*, GaṇRa. 1. 8 (19)] **1Ai** to or into any other place or world **ii** to or into another place **Bi** in or at another place, elsewhere **ii** in or at any other place **C** in one place **D** on the other, i.e. right side **E** elsewhere, i.e. behind **2Ai** to another person **ii** to any other person **Bi** on or at another person **ii** on any other person **C** with other person **Di** in another person **ii** in any other person **Ei** in another family **ii** in any other family **F** in one person **3A** except, apart from, other than **B** without **C** outside **4** towards another direction **5** on different basis, out of different source **6Ai** in any other case or event **ii** in another case or event **B** in the case of another, i.e. inferior **7Ai** in or at any other time **ii** in or at other time **Bi** on or at another occasion **ii** on any other occasion **C** at the later or future time **8Ai** in another way **ii** in any other way **B** otherwise **9A** in case of another word **B** before other suffix **10Ai** in one sense **ii** in any other sense **B** in one sense **Ci** in the sense of ordinary person **ii** in the sense of distinction **11Ai** to any other thing or object **ii** to another thing or object **Bi** in any other thing or object **ii** in or on another thing or object **C** for any other thing or purpose **D** with another thing **12A** in another text, section, field, etc. **B** in another dispute or view **C** in the latter half or second quarter (of verse) **13A** on the contrary **B** on the other hand **14** in separate or different place **15** word *anyatra* **1Ai** to or into any other place or world इमा वो हव्या मरुतो ररे हि कं मोष्व१न्यत्र गन्तन ṚV. vii. 59. 5; नोत्वेवान्यत्र यामकि KauṣiBr. 27. 1 (130. 1); यतश्च बुद्धिस्तत्रैव स्थितान्यत्राप्रचारिणी। सूक्ष्मापट्वी ततस्तत्र नासंज्ञित्वं न संज्ञिता BuddhaC. 12. 87; शून्या यात्यन्यतोऽन्यत्र गतिस्पृहापि Surath. 13. 86; निद्राभङ्गादपचिततया नालमन्यत्र गन्तुम् ŚṛṅgāSar. 117; **1Aii** to or into another place अन्यत्रं वां घोरं तन्व१ः परैतु दन्तौ मा हिंसिष्टम् AV. vi. 140. 3; कामम् ... अन्यत्रं पापीरप वेशया धियः AV. ix. 2. 25; यदन्यत्र जिगांसति ...। तद् वध्रिस्तममूमुहम् AV. (P.) xx. 52.1; यद्युऽ अन्यत्र चरेन्नाद्रियेत ŚatBr. III. vi. 3. 2; मम ज्ञातिषु निक्षिप्य दारकौ स्यन्दनं तथा। अश्वांश्चैतान्यथाकामं वस वान्यत्र गच्छ वा MahāBhā. iii. 57. 18; अन्यत्र गम्यतामिति भीतवर्गमुपजापयेत् ArthŚā. i. 69. 8 (1.14); कदाचिदियं द्वीपिचर्मव्यवस्थितशरीरं मां दृष्ट्वा अन्यत्रैवावगच्छेत् Tantrākhyā. 96. 18; बलात्कारेण च यद्यन्यत्र तया नीयेत तदा विषमनशनम् ... कामयेत KāmSū. 320. 5 (6. 2); 333. 24 (6. 4); देवि आतपाक्रान्तोऽयम् उद्देशः। शीतक्रिया चास्य प्रशस्ता। तद् अन्यत्र नीयतां शयनीयम् Mālavikā. 4. 4 (45); यद्भविष्यस्त्व(आसन्नविनाशस्)तद्वचनमनादृत्य (गमनं प्रति) निरारम्भ एवासीत् (v.l. तद् यद्यायुःक्षयोऽस्ति तदन्यत्र गतानामपि मृत्युर्भविष्यत्येव) PañcT. 1. 127 (15) (132. 5); 3. 76 (11) (346. 9); सुराज्ञि देशे राजन्वान् स्यात्ततोऽन्यत्र राजवान् AmaK. 582; तदित आवामन्यत्र गच्छावः VeṇīSaṁ. 1. 73; क्षीणे कर्मणि चान्यत्र पुनर्गच्छन्ति देहिनः BhagAjju. 67. 24; अन्नम् ... निदध्यात् तत् सभाजने। गत्वान्यत्र ... पुनश्चोपविशेत् LaghvāśvaSm. 23. 51; यत्र देशे ... गुरोः परीवादः ...। ततः प्रदेशाद् वान्यत्र गन्तव्यम् ManuBh. i. 181. 11 (*on* 2. 200); i. 230. 15 (*on* 3. 45); एक एव सुहृद्धर्मो निधनेऽप्यनुयाति यः। शरीरेण समं नाशं सर्वमन्यत्र गच्छति Hitopa. 1. 49; इदानीं गमिष्यामि (v.l. इदानीमन्यत्र यास्यामि) Hitopa. 3. 97 (27); गोपालः ...। गच्छन्नन्यत्र शुश्राव ध्वनिं विप्रस्य जल्पतः BṛKathāŚloSaṁ. 1. 28; अन्यत्र व्रजतीति का खलु कथा नाप्यस्य तादृक् सुहृद् KāvyPra. 103. 5 (*but* comm. नायिकान्तरगृहे); निमन्त्रितोऽहमन्यत्र PariPar. 1. 376; प्रविष्टा तावदहं मार्गमतीत्यान्यत्र पु(?फु)ल्लमल्लिकावलये GopāKeCan. 99. 11; 117. 16; शिक्षाक्रमश्लथे लक्ष्ये गत्वान्यत्र विधीयताम् PāṇḍaC. 1. 95; इतोऽप्यन्यत्र गच्छामि PuruṣPa. 14. 28; 22. 22; पतिं त्यक्त्वा तु या नारी गृहादन्यत्र गच्छति। विटेषु रमते नित्यं स्वैरिणीं तां विनिर्दिशेत् VetāPañ. (Śi.) 16. 40; वयं सर्वे पुष्पावतीं त्यक्त्वान्यत्र गच्छामः MādhavāĀ. 11 (1); अरे अन्यत्र याहि PurāPraSaṁ. 115. 14; गच्छन्ति हृदकृष्टकच्छपतुलां चित्रं ततोऽन्यत्र ते Subhāṣi. 463; 882; विधित्रयी यदाक्षिप्ता नान्यत्र लभते गतिम् Gaṅgāva. 1. 40; इतोऽन्यत्र गच्छावः Hāsyārṇa. 1. 10 (1); **1Bi** in or at another place, elsewhere नो अह प्र विन्दस्यन्यत्र सोमपीतये ṚV. x. 86. 2; येन वेहद् बभूविथ ...। इदं तदन्यत्र त्वदप दूरे नि दध्मसि AV. iii. 23. 1; स्त्रैषूयमन्यत्र दधत् पुमांसमु दधदिह AV. vi. 11. 3; vi. 26. 3; प्रजाः ... या अन्यत्रेह तास्ते रमन्ताम् AV. vii. 111. 1; (हेतिम्) अन्यत्रोग्र वि वर्तय AV. xi. 2. 21; हविर्वै दीक्षितो यदन्यत्र कृष्णाजिनादासीत यथा हविः स्कन्नमेवं२ स्यात् MaiS. iii. 6. 6 (iii. 67. 19); iii. 10. 4 (iii. 135. 15); यत्र वा अग्रेऽध्वर्युः सौमं जुहोति तदेनं देवताः प्रत्यासतः ... यत्ततोऽन्यत्र जुहुयाद् यदस्य स्वं तदन्येभ्यः प्रयच्छेत् MaiS. iv. 5. 6 (iv. 72. 21); अन्यत्रैवावसायाग्निं मथित्वोद्धृत्य जुहुयात् KāṭhS. 6. 6 (i. 55. 9); अन्यत्रा जुहुयाद्देवताभ्यस्समदं कुर्यात् KāṭhS. 27. 6 (ii. 145. 21); KapiKaS. 42. 6 (253. 19); दीक्षितं नान्यत्र दीक्षितविमितात् ... अभ्याश्रावयेयुः AitBr. 1. 3 (19); 6. 7 (174); जवो यस्ते वाजिन्नप्यन्यत्रापिनिहितस्तेन न इमं यज्ञं प्रजापतिमुज्जय ŚatBr. V. i. 4. 10; अथ ते शिरश्छित्त्वान्यत्रापनिधास्यावः ŚatBr.

XIV. i. 23-24; अथ यदन्यत्र ब्रह्मोपदिश्यते। नैव हि तेनार्त्विज्यं करोति JaimiUBr. i. 40. 3; अन्यत्र मे मनोऽभूदित्याह ŚāṅkhāĀ. 5. 7 (21. 9); नैव वाचा न मनसा प्राप्तुं शक्यो न चक्षुषा। अस्तीति ब्रुवतोऽन्यत्र कथं तदुपलभ्यते KāṭhU. 6. 12; यत्रैतदन्यत्रास्मन्मन्यासै। यद्ध्येतदन्यत्रास्मत् स्याच्छ्वानो वैनद्दुर्वयांऽसि वैनद् विमथ्नीरन् BṛĀraU. iii. 9. 25; अन्यत्र द्विदेवतान्मैत्रावरुणदेवते च ĀśvaŚS. I. iii. 6. 4; धर्मे चार्थे च कामे च मोक्षे च भरतर्षभ। यदिहास्ति तदन्यत्र यन्नेहास्ति न तत् क्वचित् MahāBhā. i. 56. 33; SaraKaṇṭhā. 305. 17; अस्मिँल्लोके तपस्तप्तं फलमन्यत्र दृश्यते MahāBhā. v. 43. 5; मासद्वयं चापरत्र साग्रं संवत्सरं क्वचित्। पक्षमन्यत्र मासांश्च न्यवसद् राघवस्तदा Rāmā. iii. 159* (2); भ्रातुः शृणु समादेशं सुग्रीवस्य महात्मनः। धर्मार्थसहितं युक्तमिह चान्यत्र च क्षमम् Rāmā. (Gorr.) v. 47. 3; सुन्दरी ...। सा ...। चिन्ताचलाक्षेण मुखेन तस्थौ भर्तारमन्यत्र विशङ्कमाना Saund. 6.4; नाभेरधस्तात् ... उपहतः ... प्रक्षाल्य शुध्येत्। अन्यत्रोपहतो मृत्तोयैस्तदङ्गं प्रक्षाल्य स्नानेन ViṣṇuSm. 22. 78; तां काशीं परिहृत्य हन्त विबुधैरन्यत्र किं स्थीयते ŚatTrayī. 430; मित्रकार्यमपदिश्यान्यत्र शेते KāmSū. 328. 19 (6. 8); अन्यत्र श्रुतमन्यत्र कृतं भवेत् ŚābaBh. 605. 9 (on ii. 3. 18); असौ ... (तं) दारकमन्यस्मिन् मित्रगृहे (सु)गुप्तं कृत्वा (तद्)गृहमागतः (v.l. तस्य पुत्रमन्यत्र गुप्तं कृत्वा तद्गृहं समागतः) PañcT. 1. 164 (18) (172. 6); 3. 36 (19) 293. 5 (v.l.); सामान्यतो दृष्टम् व्रज्यापूर्वकमन्यत्र दृष्टस्यान्यत्र दर्शनमिति NyāyBh. 17. 2 (on i. 1. 5); संश्लेषोऽन्यत्र यः स्यात् स खलु निगदितः संश्रयोऽन्यो गुणानाम् YogYā. 1. 14; ह्रस्वं लघुं विजानीयात्। तत् संयोगोत्तरं विद्याद् गुर्वन्यत्र नियोगतः MāṇḍūŚi. 10. 11; अन्यत्र या भवेदूष्मा सुलभां तां विनिर्दिशेत् YājñaŚi. 148; पदान्ते पदमध्ये च वकारो दृश्यते यदा। लघुरेव स मन्तव्यो ह्यन्यत्रापि लघुतरः PārāŚi.62; हितं गुरुजनवाक्यं शास्त्रचोदितं च ये न शृण्वन्ति कालचोदिताः तस्मात् तान् सुपरिहृत्यान्यत्र वसेत् Bārhas. 5. 15; अन्यत्र शरज्जलधरैरिव सद्यःस्नुतपयःपटलधवलतनुभिः ... आतपत्रखण्डैः श्वेतद्वीपायमानम् ... राजद्वारमगात् HarṣaC. 94. 10; 189. 14; वीरकेतुमन्त्री ... अन्यत्र रचितशिबिरः DaśKuC. 16. 20; अन्यत्र सर्वतो दिशमुन्नमति भपञ्जरः BrāhmSphuSi. 21. 5; अन्यत्र सेन्द्रपत्नीकाः कल्पवासिसुराङ्गनाः PadmP(Ra.). 2. 139; सर्व एव प्रमाता गुरुशिष्यादिपदे अन्यत्र वा व्यवहारे स्थितः ParāTri. 10. 14; तस्य पातः ... अशुभोऽन्यत्र MālinīT. 8. 123; पचनालयमन्यत्र साधितं दीक्षितेतरैः। ... अन्नम् ... सेनेशाय न दातव्यम् PāraS. 19. 33; अन्यत्र दृष्टस्यान्यत्रारोपणमुपचारः Śarka. 3. 6; सच्छब्दवाच्यस्येक्षणपूर्वकम् ... स्रष्टृत्वं दर्शयति[।] तथान्यत्र BrahmSūBh. (Śaṅ.) 36.19 (on i. 1. 5); दूरम् ... कलिः प्रयातः [।] एकत्रात्मव(ब)लेन वा[र्]इनिधिनाप्यन्यत्र रुध्वा (Read रुद्ध्वा) घनं निष्कृष्टा[सि*]भटोद्धतेन विहरद्ग्राहातिभीमेन च EI. vi. 243. 10; यथा तत्र तथान्यत्र ŚivSū. 3. 14 (Vār. आत्मनाधिष्ठिते देहे यद्वत् सर्वज्ञतादयः। स्फुरन्ति तद्वत् सर्वत्र); अन्यत्र चाभिनवमाल्यचितं चचार। ... रङ्गाङ्गणम् RāmC. 19. 7; अथ सर्वप्राणिनामेक एवात्मा ... इतीदृशमद्वैतमुच्यते, तदप्यप्रमाणकम् ... अन्यदृष्टे च सुखसाधने वस्तुनि स्मरण°...°कार्यजातस्यान्यत्रानुपलम्भात् NyāyMañ. ii. 103. 16; यथान्यत्र न सन्ति तथात्रापि मा भूवन् ManuBh. i. 61. 9 (on 2. 6); यासामन्यत्र देवतात्वं दृष्टं तासामेतत् पूजाविधानम् ManuBh. i. 176. 27 (on 2. 189); i. 453. 12 (on 5. 67); साहचर्यादन्यत्रापि तथैवेत्याशङ्का जायते ManuBh. i. 462. 27 (on 5. 88); तदुत्क्षिप्य नृपासनम्। अवन्तिवर्धनोऽन्यत्र स्थापयामास BṛKathāŚloSaṁ. 2. 86; 10. 160; सर्वं समानमन्यत्राभिनिवेशात् ĪśvaSi. (Yā.) 80. 3; शक्तौ विद्यमानायामपि व्युत्पत्त्यादिराहार्यकारणसंपत्प्रतिनियतदेशविषयतया न व्यवतिष्ठते ... तत्रादर्शनाद् अन्यत्र च दर्शनात् VakroJī. 46. 5; (दशरूपानुकारेण यस्य माद्यन्ति भावकाः। नमः ... विष्णवे भरताय च) एकत्र मत्स्यकूर्मादिप्रतिमानामुद्देशेन अन्यत्रानुकृतिरूपनाटकादिना Avalo. 1. 11 (on 1. 2); यदि सूत्रगतस्य प्रत्यक्षपदस्याव्ययीभावः समासोऽन्यत्र पुनरस्य कः समासः TātpaṬ. (Vā.) 101. 8 (on i. 1. 2); एकस्यां गुणहीनायां कृषिमन्यत्र कारयेत् YuktiKa. 6. 11; 19. 9; अज्ञानाद्भ्रमतो राजा योऽन्यत्र गृहमारभेत्। सोऽचिरान्मृत्युमाप्नोति YuktiKa. 36. 3; एकत्र ... धनुःसन्धानधीरः करः कीर्तिं कंदलय[न्न]यन्नविरतः ...। अन्यत्र ... सूक्तैः सत्कवयः शतं व्यवसिताः स्तोतुं तथाप्यक्षमाः EI. xxii. 60. 15; अन्यत्र यूयं कुसुमावचायं कुरुध्वम् Kāvyānu. (He.) 44. 10; यत्र साधारणं किं चिदेकत्र प्रतिपाद्यते। अन्यत्र तन्निवृत्त्यै सा परिसंख्योच्यते Vāgbhaṭā. 4. 141; राधाप्रेमलता ...। श्रीकृष्णपादपं हित्वा कथमन्यत्र वर्तते GopāKeCan. 105. 11; नात्र ब्रह्मपरिग्रह इति चेत्। न ... प्राणाद्यचेतनान्तर्यामित्वेन तदुभयविलक्षणेन चान्यत्राश्रितत्वादिहापि तद्योगात् VedāntPāSau. 46. 11 (on i. 1. 32); सः (अर्जुनः) ...। यदुषु सबलदेवेषु व्यग्रेष्वन्यत्र तुलितबलदेवेषु। मुदितमनाः ... (सुभद्रायाः) पाणिमुपेतपद्मनाभो जगृहे YudhiVi. 2. 32; तत्रस्थानि वस्तूनि अन्यत्र सुगुप्तस्थाने निक्षिप्य SamyaKau. 10. 1; नीत्वान्यत्र निशां प्रातरागते प्राणवल्लभे। अन्यासंभोगचिह्नैस्तु कुपिता खण्डिता मता PratāYaBhū. 30. 3; राज्यम् ... त्यक्तम् ... यन्मोहमल्लो जितः। ... त्वया सैषाश्चर्यपरंपरा जिनवर क्वान्यत्र संभाव्यते JinaCatur. 5; आर्यखपटा अन्यत्र विजह्नुः PrabaK. 11. 6; अन्यत्र धेन्वादेरन्यत्रानडुहादौ तदुपभुक्तस्य तृणोदकादेः क्षीराकारेण परिणामाभावात् VedāntKau. 181. 1 (on ii. 2. 5); 313. 5 (on 3.20); रूपप्रत्यक्षसामग्रीमभिधाय तामन्यत्रातिदिशन्नाह Upask. 202. 8 (on iv. 1. 9); ग्रामे पुरे पत्तने देशेऽन्यत्र मनोरमे सुरसमिज्यायै क्षितिं कल्पयेत् TantrSa. 1.28; तीर्थानां करमाकलय्य विधिनान्यत्रापि युंक्ते धनम् EI. ii. 415. 25; कस्यान्यत्रामृतेऽस्मिन् रतिरतिविपुला दृष्टिरेवामृतं ते Subhāṣi. 60; चित्रं कारणमन्यत्र कार्यमन्यत्र दृश्यते Subhāṣi. 2434; श्रेष्ठी प्रोवाच ... अन्यत्र गवेषय CampaŚreKa. 387; अन्यत्र — शून्ये मृत्युमवाप्नोति TantrSā. (K.) 12. 21; न च प्रकृतिधर्मा एव सत्त्वदृष्टादय इति वाच्यम्, अन्यनिष्ठादृष्टादिभिरन्यत्र सुखदुःखाद्युत्पादेऽतिप्रसङ्गात् YogSā. 71. 9; सर्वत्र विद्यमानस्य दिवि विद्यमानत्वं न विरुध्यते। अतः शब्देन न तत्राविद्यमानत्वम्। किं तु ततोऽप्यन्यत्र सत्त्वं बोध्यते AṇuBh. 46. 80 (on i. 1. 26); 130. 21 (on ii. 2. 5); अन्यत्र लोके शास्त्रे च संज्ञानां समावेशात् Prasā. i. 209. 15; अन्यत्र भिक्षुर्लभते ... परमं पदं यत् HariVi. 5. 9; अन्यत्र पञ्चतपसोऽपि मुनेरावसथेषु शांभवेषु स्वैरचारी विशिष्यते NīlaVi. 34. 3; अन्यत्र गमितरात्रे मित्र प्रातः समायातः ŚṛṅgāMañ. (A.) 7. 5; अन्यत्र (वर्णितम्) BhojanKu. 57. 4; यद्यप्यत्यतिरोषतः प्रकुरुतेऽप्यन्यत्र कोलाहलं सम्यग् दृश्यत एव साधु न तथा रङ्गोऽवरङ्गोद्भवः ParamāKā. 20. 136; बाढं तन्वी ... बाढं लघ्वी पदनलिनयोर्बाढमन्यत्र मृद्वी ŚṛṅgāSar. 106; अन्यत्र वञ्चितनिशं परिलेहिताङ्गमन्याङ्गनागतमिवागतमुष्णरश्मिम्। प्रातर्निरीक्ष्य Hāsyārṇa. 2. 1; **1Bii** in or at any other place दीक्षितं नान्यत्र दीक्षितविमितात् सूर्योऽभिनिम्रोचेन्नान्यत्राभ्युदियात् KāṭhS. 23. 2 (ii. 74. 20); KapiKaS. 35. 8 (184. 7); ĀpaŚS. x. 15. 5; प्रजापतिः प्रजा असृजत ... सोऽन्नमेव भूत्वैकधातिष्ठत्ता अन्यत्रान्नमवित्त्वा ताः प्रजापतिमेव ... अभिसमावर्तन्त KāṭhS. 37. 1 (iii. 84. 14); अन्यत्रैवावसायाग्निं मथित्वोद्धृत्य जुहुयात् KapiKaS. 4. 5 (43. 1); न वा अन्यत्र मुखादन्नं धिनोति PañcBr. xxiv. 14. 7; प्रो दीर्घः ... वर्जयित्वा द्वे व्यञ्जनेऽन्यत्र न क्वचित् APrāti. 96; पुत्रावभिषेक्ष्यति राघवः। अन्यत्र न त्वयोध्यायाम् Rāmā. vii. 51. 26; अन्यत्राभावाच्च BrahmSū. ii. 2. 5; मधुपर्के च यज्ञे च पितृदैवतकर्मणि। अत्रैव पशवो हिंस्या नान्यत्रेत्यब्रवीन्मनुः ManuSm. 5. 41; YogŚā. 2. 35; राजानमेव संश्रित्य विद्वान् याति परां गतिम्। विना मलयमन्यत्र चन्दनं न विवर्धते PañcT. (Kos.) 1. 47 (12. 16); स्वर्गान्नान्यत्र गान्धारो नारदस्य मतं यथा NāraŚi. i. 2. 7; जीवतो गृहाभावदर्शनाद् अन्यत्राभावो नोपपद्यते Bṛha. 112. 1; प्रकृत्या सुकुमारः कुमारः कदाचिदप्यन्यत्रापरिक्लिष्टपूर्वतपस्वी MālaMā. 3. 116; सास्नादिष्वेव गोत्वं नान्यत्र Śarka. 14. 22; मोक्षस्य नैव किंचिद् धामास्ति न चापि गमनमन्यत्र ParamāSā. 60; (स्वेच्छया स्वभित्तौ विश्वमुन्मीलयति) 'स्वभित्तौ' न तु अन्यत्र क्वापि PratyabhiHṛ. 6. 3 (2); पृथगर्थे ह्येते वाक्ये न तुल्यार्थे। एकत्र विधिश्रवणादन्यत्र तदभावादिति TantrRa. 45. 8; न सारदादेशमपास्य दृष्टस्तेषां यदन्यत्र मया प्ररोहः VikraDeC. 1. 21; शत्रवश्चण्डकोपेन येन स्वस्थानचालिताः। निजकांतामनो मुक्त्वा स्थितिमन्यत्र नो गताः EI. xiv. 301. 34; पिता तव। सप्तमं नरकं प्राप स्थानं नान्यत्र तादृशम् TriṣaŚaPuC. i. 1. 427; कार्यं मध्यसूत्रं विचक्षणैः। नान्यत्र दृश्यते क्वापि ब्रह्मसूत्रं ततः स्मृतम् Mānaso. iii. 1. 536; विचिन्त्य चिन्तामणिमेतमेव ... नान्यत्र सन्तः श्रममाचरन्तु CaturCin. ii (1): 3. 18; मायैव तेन जननीवधकोपितेन। तत्तन्मयानुचरितं परमार्थबुद्ध्या नान्यत्र किं तु भवतोः सुहृदोः समीपे JānaPa. 3. 92; **1C** in one place अन्यत्र श्रुतमन्यत्र कृतं भवेत् ŚābāBh. 605. 9 (on ii. 3. 18); अन्यत्र दृष्टस्यान्यत्र दर्शनमिति NyāyBh. 17. 2 (on i. 1. 5); Śarka. 3. 6; चित्रं कारणमन्यत्र कार्यमन्यत्र दृश्यते Subhāṣi. 2434; **1D** on the other, i.e. right side मेघनादोऽपि पार्श्वे वामेऽन्यत्र ... कुम्भकर्णः MahāViC. 6. 35; **1E** elsewhere, i.e. behind प्रियं वक्ति पुरोऽन्यत्र विप्रियं कुरुते ŚṛṅgāTi. (Ru. 1. 33); UjjvaNīMa. 38. 7; **2Ai** to another person नू अन्यत्रा चिदद्रिवस्त्वन्नो जग्मुराशसः ṚV. viii. 24. 11; अन्यत्रास्मदर्यना कुरुष्व AV. x. 1. 16; अन्यत्रास्मन् मरुतस्तन्निर्धेतन TaiBr. III. vii. 11. 2; नो ह्यन्यस्मै दद्याद् यज्ञं तदन्यत्रात्मनः कुर्वीत ŚatBr. III. v. 1.25; अन्यदत्ता तु या कन्या पुनरन्यत्र दीयते AṅgiSm. 5. 110; मा मां स्राक्षीर्व्रजान्यत्र दुष्टे यः सदृशस्तव MārkP. 61. 61; अन्यत्रापि पूज्या भवन्ति ManuBh. i. 233. 25 (on 3. 54); **2Aii** to any other person यदु समानबन्धवे ददाति तदु नान्यत्रात्मनः कुरुते ŚatBr. III. v. 1. 25; अनवेक्षितपूर्वसौहृदा रमतेऽन्यत्र गता तथाङ्गना Saund. 8. 41; द्वेष्यः स्यात् सूचिताभावे प्रयात्यन्यत्र कौतुकम् VitVṛ. 26; व्यलीकार्थं निष्कासितो मयासावन्यत्र गतो यत्नादानेतव्यः KāmSū. 337. 24 (6. 4); यद्यन्यानुरोधेन न अन्यत्र रससात्म्यमापादयेत् ManuBh. i. 295. 20 (on 3. 195); रत्नं त्रिभुवनेऽप्येषा कन्योत्पन्ना गृहे मम। नान्यत्र दातुं शक्या KathāSaSāg. iii. 4. 75; **2Bi** on another person अन्यत्र राज्ञामभि यातु मन्युः

AV. vi. 40. 2; अ॒न्यत्रा॒स्मद॒घवि॑षा नयन्तु AV. vi. 93. 2; अ॒न्यत्रा॒स्मत्सं॑वितस्तामि॒तो धाः AV. vii. 115. 2; अ॒न्यत्रा॒स्माद्दि॒व्यां शासां॒ वि धू॑नु AV. xi. 2. 19; xi. 2. 26; **2Bii** on any other person अन्यत्रापि जीवेऽप्येवं ब्रह्मणीवोपासना कार्या AṇuBh. 224. 10 (*on* iii. 3. 20); **2C** with other person स्वसा वै मम त्वमस्यन्यत्र मिथुनमिच्छस्व JaimiUBr. i. 53. 6; गुप्तं वेतनमेकत्र तयान्यत्र प्रकाशितम्। गृहीत्वा यश्चरन् मायी ...। अलक्षितो रिपोर्मन्त्रं भित्त्वा स्वस्वामिनेऽर्पयेत् Mānaso. ii. 16. 964; एषश्चैकतो वियोजयति संगमयत्यन्यत्र चात्मानम् GopāKeCan. 133. 19; **2Di** in another person सहस्व श्रियमन्येषां यद्यपि त्वयि नास्ति सा। अन्यत्रापि सतीं लक्ष्मीं कुशला भुञ्जते जनाः MahāBhā. xii. 105. 33; SūktiRa. 63. 3; अन्यदपि देशसात्म्यात् प्रयुक्तमन्यत्र न प्रयुञ्जीत KāmSū. 153. 22 (2.7); अन्यत्र दृष्टसंचारस्तद्भर्ता यत्र नायकः। न तत्र योषितं कांचित् सुप्रापामपि लङ्घयेत् KāmSū. 270. 14 (5. 2) (JayaMa. अन्यस्यां योषिति); 337. 19 (6. 4); किमिदानीं चन्द्रगुप्तः स्वकार्यधुरामन्यत्र मन्त्रिण्यात्मनि वा समासज्य स्वयं प्रतिविधातुमसमर्थः MudrāRā. 4. 12 (38); त्वयि मयि चान्यत्रैको विष्णुः MohMu. 24; स्वेष्टमन्त्रः। ... सर्वथा गोप्यः। शिष्यादन्यत्र PārāSū. 7. 4; ईषदप्यशुभमन्यत्रोत्पादितमात्मन्युप्तबीजमिव जन्मान्तरे शतशः फलति YaśasCam. i. 409. 1 (comm. अपरजीवे); को जानात्यन्यत्र कृत्स्नसाक्षात्कारिणस्तदेकस्माद्देवात् NyāyPari. 487. 21; नायकापराधं या शृणोति यामनादृत्य यस्याः पतिरन्यत्रासक्तस्ते उभे अपि खण्डिते भवतः ŚṛṅgāMañ. (A.) 23. 3; वसन्तदेवं विनान्यत्र न रमते मम चित्तम् KathāK. 55. 12; **2Dii** in any other person परिष्वङ्गं लब्ध्वा तव कथमिवान्यत्र रमताम् MālaMā. 4. 142; मेळा[म्]*बाविजयादित्यनन्दनो नन्दितप्रजः। ... कुन्देन्दुधवलं येन नीतन्दशदिशो यशः। [*] लीलाराज्ञ[ा*]म् विराजन्त[ो*]यस्मिन् नातन्यत्र्य (Read नान्यत्र) राजसु EI. v. 136. 19; न ह्यन्यत्र ब्रह्मव्यतिरिक्ताज्जगदुत्पत्तिः AṇuBh. 66. 2 (*on* i. 2. 21); **2Ei** in another family क्व चायमन्यत्र ... जन्मग्रहणं कर्तुमर्हति AvantiKa. 165. 11; **2Eii** in any other family नान्यत्र राघवाद् वंशात् प्रसूतिर्वर्तसयोः क्षमा MahāViC. 1. 23; **2F** in one person न खलु तादृश्यः ... कुमार्योऽन्यत्रासक्तचेतसो भूत्वापरत्र चक्षूरागिण्यो भवन्ति MālaMā. 1. 315; **3A** except, apart from, other than मा॑ ते गृहे॑ निशि॑ घोरं॑ उत्था॑दन्य॑त्र त्व॑द्रुदत्यः॑ सं॑ विशन्तु R̥V. (Khil.) ii. 11. 3; तमाज्येन न्यकरोदन्यत्र स्तोत्रियात् KauṣīBr. 15. 5 (68. 11); 25. 14 (119. 7); देवा॒ ह वै॒ सत्रं॒ निषे॒दुः। ... अ॒न्यत्रै॒वाश्वि॒भ्याम् ŚatBr. XIV. i. 1. 1; ब्रह्म॒ तं प॒रादात् यो॒ऽन्यत्रा॒त्म॒नो ब्रह्म॒ वे॒द ŚatBr. XIV. v. 4. 6; BṛĀraU. ii. 4. 6; BrahmSūBh. (Śaṅ.) 262. 6 (*on* i. 4. 19); अन्यत्र धर्मादन्यत्राधर्मादन्यत्रास्मात् कृताकृतात्। अन्यत्र भूताच्च भव्याच्च यत् तत् पश्यसि तद् वद KāṭhU. 2. 14 (Śaṅ. पृथग्भूतम्); तस्य क्व मूलꣳस्यादन्यत्रान्नात् ChāndoU. vi. 8. 4; vi. 8. 15; एतं त्वेव ते भूयोऽनुव्याख्यास्यामि। नो एवान्यत्रैतस्मात् ChāndoU. viii. 11. 3; (प्रयाजाः) द्वितीयोऽन्यत्र वसिष्ठशुनकात्रिवध्र्यश्वराजन्येभ्यः ĀśvaŚS. I. i. 5. 21; I. v. 6. 29; तानि सर्वाणि (तायमानरूपाणि) सर्वत्रान्यत्राह्न उत्तमात् ĀśvaŚS. II. i. 1. 16; षोडशिनोक्तः प्रतिगरोऽन्यत्रैकपदाभ्यः ĀśvaŚS. II. ii. 2. 24; न्यायक्लृप्ताश्च दक्षिणा अन्यत्राभिषेचनीयदशपेयाभ्याम् ĀśvaŚS. II. iii. 4. 2; त्रिप्रभृतिष्वृग्गणेषु प्रथमोत्तमयोस्त्रिर्वचनमन्यत्र जपेभ्यः ŚāṅkhāŚS. i. 1. 18; xvi. 1. 15; अन्यत्र दक्षिणाभ्यश्रमसाध्वर्युप्रसर्पकसदस्येभ्यः ĀpaŚS. xiii. 6. 7; अन्यत्र साहस्रात् पशुकाम्यस्य गोचितिं चिनोति ĀpaŚS. xvii. 4. 11; नानावभृथान्यहान्यत्र द्विरात्रस्य प्रथमात् ĀpaŚS. xviii. 22. 22; समानमुत्तर-मन्यत्रानुशंसनात् ĀpaŚS. xix. 15. 5; xx. 13. 13; xxi. 15. 19; अन्यत्र प्रकृतिदेवताभ्यो यथैन्द्रः पुरोडाशः सौम्यश्चरुः ĀpaŚS. xxiv. 3. 45; एकार्षेया वासिष्ठा अन्यत्र पराशरेभ्यः ĀpaŚS. xxiv. 10. 4; स्तोत्राण्युपाकरोत्यन्यत्र पवमानाभ्याम् MānŚS. 82. 23; आचार्याधीनः स्यादन्यत्र पतनीयेभ्यः HirŚS. xxvi. 1. 52 (12. 9); ĀpaDS. i. 2. 19; अनिलयः स्यात्। अन्यत्र वृक्षाद् वाल्मीकाद्वा KāṭhGS. i. 4. 6; तृतीयस्य वर्षस्य भूयिष्ठे गते चूडाः कारयेत्। उदगयने ज्यौत्स्ने ... अन्यत्र नवम्याम् MānGS. i. 21. 1; अन्यत्र जातकर्मनामकरणयोः पूर्वेद्युः संतिष्ठते नान्दीश्राद्धः ĀgniveGS. 2. 2 (56. 13); पुंसवनं तृतीये मास्यन्यत्र गृष्टेः JaimiGS. 1. 5 (6. 3); दन्तश्लिष्टेषु (उच्छिष्टलेशेषु) दन्तवदन्यत्र जिह्वाभिमर्शनात् GautDS. i. 1. 41; अभक्ष्याः पशवो ग्राम्याः। ... अन्यत्राजादिभ्यः BaudhDS. i. 5. 130; दारुमयानां पात्राणाम् ... अवलेखनम्। ... तदेतदन्यत्र निर्देशात् BaudhDS. i. 6. 29; i. 10. 24; स्तनयित्नुवर्षविद्युत्संनिपाते त्र्यहमनध्यायोऽन्यत्र वार्षिकात् BaudhDS. i. 11. 24; ब्रह्मचारिणश्शवकर्मणा व्रतावृत्तिरन्यत्र मातापित्रोराचार्याच्च BaudhDS. ii. 1. 24; ii. 7. 25; नान्यत्र कुक्षेर्मम भेदनेन दृश्येत् कचो मद्गतो देवयानि MahāBhā. i. 71. 44; कः ... कर्णं शक्तो योधयितुं रणे। अन्यत्र रामाद् द्रोणाद् वा MahāBhā. i. 181. 28; नाधिज्यमपि यच्छक्यं कर्तुमन्येन गाण्डिवम्। अन्यत्रार्जुनभीमाभ्याम् MahāBhā. iii. 13. 69; iii. 168. 21; पार्थिवस्य सुता नाम क्व तु जीवेत मादृशी। अनुभूय भृशं दुःखमन्यत्र द्रौपदीं प्रभो MahāBhā. iv. 17. 3; iv. 19. 22; अकुर्वतश्चेत् पुरुषस्य ... सिध्येत् संकल्पः ...। न कर्म कुर्यात् ... अन्यत्र युद्धाद् बहु यल्लघीयः MahāBhā. v. 26. 2; v. 36. 49; यज्ञार्थात्कर्मणोऽन्यत्र लोकोऽयं कर्मबन्धनः MahāBhā. vi. 25. 9 = BhagGī. 3. 9; (*but* Śaṅ. अन्येन कर्मणा); MahāBhā. vi. 84. 8; अन्यत्र वधकालात् ते सदृशेन समेयुषः। अब्राह्मणे न हि ब्रह्म ध्रुवं तिष्ठेत् MahāBhā. xii. 3. 31; नानाविधेभ्यो भूतेभ्यो भयं नान्यत्र मानुषात् Rāmā. i. 15. 5; न किं चिन्मम कर्तव्यं तवान्यत्राभिषेचनात् Rāmā. ii. 4. 15; भर्तारं तं परित्यज्य का स्त्री दैवतमात्मनः। इच्छेज्जीवितुमन्यत्र कैकेय्याः Rāmā. ii. 60. 5; ii. 98. 17; न हि धर्मविरुद्धस्य ...। दण्डादन्यत्र पश्यामि निग्रहम् Rāmā. iv. 18. 21; चकार न पुरा कश्चिन्न च कर्ता करिष्यति। उपादाय सुरान् सेन्द्रानिदमन्यत्र राघवात् Rāmā. (Gorr.) v. 95. 32; न हि तं परिपश्यामि यस्तरेत महार्णवम्। अन्यत्र गरुडाद् वायोरन्यत्र च हनूमतः Rāmā. vi. 1. 3; कस्य पुत्रत्वं गच्छेरन्यत्र कश्यपात् HariVaṁ. 45. 45; अन्यत्रापद ऐश्वर्यं ज्येष्ठभागि तु पूज्यते ArthŚā. i. 89. 5 (1. 17); i. 101. 8 (1. 20); भगिनीः कन्या विधवाश्चाबिभ्रतः शक्तिमतो द्वादशपणो दण्डोऽन्यत्र पतितेभ्यः अन्यत्र मातुः ArthŚā. i. 113. 6-7 (2. 1); गुरुवदस्मिन् गुरुपुत्रे वर्तितव्यमन्यत्रोच्छिष्टभोजनात् पादोपसंग्रहणाच्च MahāBh. i. 135. 25 (*on* i. 1. 56); राजा शुद्धोदनो नाम ...। राष्ट्रमन्यत्र च बलेर्न स किंचिददीदपत् Saund. 2. 33; नास्ति अन्यो उपायो नान्यत्र एतं समुद्रं उत्सिचामि MaVastuAva. ii. 90. 14; त इन्द्रियाणि तद्व्यपदेशादन्यत्र श्रेष्ठात् BrahmSū. ii. 4. 17; AṇuBh. 164. 6 (*on* ii. 4. 17); अन्यत्रान्त्येभ्यो विशेषेभ्यः VaiśeSū. i. 2. 6; श्रोणः कोटिकर्णः ... प्रतिविबुद्ध यावत् सार्थं न पश्यति नान्यत्र गर्दभयानमेव Divyāva. 4. 15; सर्वजम्बुद्वीपादन्नाद्यं परिक्षीणमन्यत्र राज्ञः कनकवर्णस्य Divyāva. 181. 32; परस्य दण्डं नोद्यच्छेत् क्रुद्धो नैव निपातयेत्। अन्यत्र पुत्राच्छिष्याद् वा ManuSm. 4. 164; AṣṭāSaṁ. i. 12. 3 (1. 3); सर्वानेव मत्स्यान् पयसा सहाभ्यव-हरेदन्यत्रैकस्माच्चिलिचिमात् CaraS. i. 26. 85 (1922 Ed.); प्रायः पित्तलमम्लमन्यत्र दाडिमामलकात् CaraS. i. 27. 4 (1922 Ed.); AṣṭāSaṁ. i. 99. 15 (1. 18); सर्वैरिन्द्रियैः सर्वानिन्द्रियार्थानातुरशरीरगतान् परीक्षेतान्यत्र रसज्ञानात् CaraS. iii. 4. 7 (1941 Ed.); न च स्त्रीभ्यः ... न भृत्येभ्योऽस्ति मे भयम्। अन्यत्र विषयोगेभ्यः BhelaS. 30. 6 (1. 18); नान्यः कश्चित् सत्त्वः संविद्यते य एतां गणनां परिजानात्यन्यत्राहं वा यो वा स्यान्मादृशः LaliVi. 103. 29; तथागत ... व्याहरति। अचिराभिसंबुद्धोऽहमस्मीति नान्यत्र सत्त्वानां परिपाचनार्थम्। अवतारणार्थम् एते धर्मपर्याया भाषिताः SaddhaPuṇ. 190. 15; न ... तथागतः परिनिर्वृतो ... न परिनिर्वास्यति ... अन्यत्र वैनयिकसत्त्ववशमुपादाय GaṇḍVyū. 157. 9; जरा देहं मृत्युर्हरति सकलं जीवितमिदं सखे नान्यच्छ्रेयो जगति विदुषोऽन्यत्र तपसः ŚatTrayī. 258; अधर्माः ... न लक्षणतः कल्प्याः। तेऽन्यत्र संव्यवहारार्था अभिधीयन्ते LaṅkāSū. 1. 43 (110) (8. 19); ज्ञातिकुलस्यानभिगमनमन्यत्र व्यसनोत्सवा-भ्याम् KāmSū. 241. 5 (4. 1); 224. 10 (3. 4); अन्यत्र अन्तःपुरचारिणीनां बहिरनिष्क्रामो बाह्यानां चाप्रवेशः। अन्यत्र विदितशौचाभ्यः KāmSū. 252. 24 (4. 2); 317. 18 (6. 2); निर्बन्धपृष्टः स जगाद सर्वं स्तुवन्ति पौराश्चरितं त्वदीयम्। अन्यत्र रक्षोभवनोषितायाः परिग्रहान् मानवदेव देव्याः RaghuVa. 14. 32; निधनेनोपचार्यो वः स तदान्यत्र दाम्भिकात् MatsyaP. 70. 30; अयाचिताहृतं ग्राह्यमपि दुष्कृतकर्मणः। अन्यत्र कुलटाषण्डपतितेभ्यस्तथा द्विषः YājñaSm. 1. 215; न च सर्वतोऽवलोकयेदन्य-त्रातुरात् KāśyaS. 60A. 43; सुक्रुद्धैरपि किं क्रियतेऽन्यत्र प्राणवियोगात् PañcT. 1. 63 (20) (78. 2); 4. 1 (44) (376. 1); प्रस्तोऽन्यत्र CāndraVyā. i. 3. 24; iv. 1. 99; यज्ञादन्यत्र प्रपूर्वात् स्तृणातेर्घञ् भवति CāndrVṛ. *on* i. 3. 24; SaraKaṇṭhā. (Gr.) ii. 4. 49; नानयोरर्थतः कश्चिद् भेदः। अन्यत्र प्रयोगभेदात् NyāyBi. 3. 7; अपत्याधिकारादन्यत्र लौकिकं गोत्रं गृह्यतेऽपत्यमात्रं न तु पौत्रप्रभृत्येव KāśiVṛ. *on* P. iv. 2. 39; धीरः संपद्विपत्तिषु। श्रुतादन्यत्र संतुष्टः AṣṭāSaṁ. i. 11. 17 (1. 3); धान्यं त्यजेत् तथा शाकम् ...। असंजातरसं तद्वच्छुष्कं चान्यत्र मूलकात् AṣṭāSaṁ. i. 41. 6 (1. 7); i. 99. 14 (1. 18); प्राक् शस्त्राद् भोजयेदिष्टं मद्यं तीक्ष्णं च पाययेत्। ... अन्यत्र मूढगर्भोदराश्मरीमुखरोगेभ्यः AṣṭāSaṁ. i. 185. 13 (1. 38); (बालोपचारे) अन्यत्रात्ययिकाद् व्याधेर्विरेकं सुतरां त्यजेत् AṣṭāSaṁ. ii. 175. 6 (6. 1); को विषयार्थोऽन्यत्र व्यञ्जकभावात् SphoṭSi. 195. 2; न घानुजीविनं पश्येदकल्यं पृथिवीपतिः। अन्यत्रात्ययिकात् कार्यात् NītiSā. 7. 48; क्वान्यत्र रामदेवादमूल्यक्षराणि MahāViC. 5. 36 (1); 6. 8; न मानुष्यं विनान्यत्र तत्त्वज्ञानं तु लभ्यते KulārT. 1. 14; न च व्याप्रियतेऽन्यत्र वचनं प्राश्निकान् प्रति ŚlokaVār. 5 (2). 146 (253. 1); कः खलु इह गवि गोत्वमिति मतिमभ्युपगच्छेद् अन्यत्र निरस्ततत्रपायन्त्रणाद् भवतः PrakaPañ. 71. 2; 224. 19; मन्ये त्वां विषये वाचां स्नातमन्यत्र छान्दसात् BhāgP. i. 4. 13; iii. 25. 41; प्रसक्तक्रियानिवृत्त्यौदा-सीन्यमेव 'ब्राह्मणो न हन्तव्यः' इत्यादिषु प्रतिषेधार्थं मन्यामहे, अन्यत्र प्रजापति-व्रतादिभ्यः BrahmSūBh. (Śaṅ.) 30. 8 (*on* i. 1. 4); 83. 11 (*on* i. 1. 28); 237. 6-7 (*on* i. 4. 6); सिद्धम् ... औपनिषदस्य ज्ञानस्य सम्यग्ज्ञानत्वम्, अतोऽन्यत्र

सम्यग्ज्ञानत्वानुपपत्तेः संसाराविमोक्ष एव प्रसज्येत BrahmSūBh. (Śaṅ.) 305. 1 (*on* ii. 1. 11); न गद्ये समाप्तप्रायं वृत्तमन्यत्रोद्गतादिभ्यः संवादात् KāvyālaṅSū. v. 1. 4; अब्राह्मणशब्दो ब्राह्मणजातेरन्यत्र जातित्रये वर्तमानं पुरुषत्वमाचष्टे ManuBh. i. 195. 29 (*on* 2. 241); i. 214. 29 (*on* 3. 14); i. 238. 11 (*on* 3. 60); नानिवेद्य प्रकुर्वीत भर्तुः किंचिदपि स्वयम्। कार्यमापत्प्रतीकारादन्यत्र जगतीपतेः Hitopa. 2. 80; न येषु स्त्रीविग्रहः कश्चिदन्यत्रेश्वरशक्तिभ्यः। त ऐश्वरा लोकाः PārāSū. 27. 3; धनम् ...। भूमेरन्यत्र सर्वत्र सत्पात्रादौ निधीयताम् BṛKathāŚloSaṁ. 18. 590; कोऽपि महिमा तादृगभ्युपेतव्यः। स चेहापि समानः अन्यत्राभिनिवेशात् TattvBi. 118. 1; राजा ... नासौ कस्मै चित् प्रणमत्यन्यत्र गुरुजनेभ्यः NītiVā. 5. 67; 11. 9; यन्मृतानामवस्थानं तत् कथं जीवतां भवेत्। अन्यत्र शवशीलेभ्यः YaśasCam. i. 131. 9; ii. 328. 26; सूर्यादन्यत्र यच्चन्द्रेऽप्यर्थसंस्पर्शि तत् कृतम्। खद्योत इति कीटस्य नाम तुष्टेन केनचित् BhallaŚ. 13; Subhāṣi. 777; सर्वं समानमन्यत्राभिनिवेशात् Bhām. 578. 16 (*on* iii. 2. 41); PramāMā. 1. 12; स पात्रे समितोऽन्यत्र भोजनान्मिलितो न यः TrikāŚe. iii. 1. 28; श्रेष्ठादन्यत्र ये प्राणास्त इन्द्रियाणि VedāntSā. (Rā.) 231.3 (*on* ii. 4. 15); उभयथापि तत्प्रथनमन्तरेणानुपपत्तिरेव एकत्रारोप्यत्वादन्यत्रारोपविषयत्वात् तस्यैव Kiraṇā. 17. 6; दण्डको नौ रः। ... प्रथमश्चण्डवृष्टिप्रपातः। अन्यत्र रातमाण्डव्याभ्याम् ChandaḥSū. 7. 34; शब्दार्थयोः पुनर्वचनं पुनरुक्तमन्यत्रानुवादात् AlaṅkāSa. 22. 6; अन्यत्र। इति वर्जने। पतितान्न बिभृयादन्यत्र मातुः GaṇRa. 1. 8 (21); दर्विहोमादन्यत्र चतुरवत्तं विधीयते SaṅkarKāBh. 81. 18 (*on* ii. 2. 14); अन्यङ्गत्रयोदशी रम्भा ...। रम्भातोऽन्यत्र तृतीया चतुर्थीयुतैव CaturCin. iii (3). 116. 17; न कश्चिन्नापनयते पुमानन्यत्र भार्गवात् SūktiRa. 84. 3; यथा फलानां पक्वानां नान्यत्र पतनाद् भयम्। एवं नरस्य जातस्य नान्यत्र मरणाद् भयम् SūktiRa. 197. 10; न च जगत्कर्तृत्वं परमात्मनोऽन्यत्राञ्जसा संभवति VedāntKau. 133. 23 (*on* i. 4. 16); प्रत्ययविधेश्चान्यत्र लौकिकस्य गोत्रस्य ग्रहणम् PariVṛ. (Sī.) 167. 5; 192. 18; तृषार्तः सारङ्गो विरमति न खिन्नेऽपि मनसि। ... न स मृगयतेऽन्यत्र सरसीम् Subhāṣi. 650; देवदत्तस्य कौशलं तर्कादन्यत्र नास्ति Prasā. i. 456. 11; अन्यत्र नित्यद्रव्येभ्य आश्रितत्वमिहोच्यते BhāṣāPa. 24; व्युत्थितस्य च तस्य नैव रामादन्यत्र शरीरत्राणम् AdbhuDa. 5. 19 (2); अन्यत्र ... वारणे KośaKaTa. 2. 2929; **3B** without अथो अपृष्टं वा एतद् यदन्यत्र बृहत्यै क्रियते KauṣīBr. 29. 5 (140. 19); नान्यत्र कृष्णाजिनादासीत। यद्यन्यत्रासीत देवां जनमगन् यज्ञ इति जपेत् ĀpaŚS. x. 15. 11; (गां) तामन्यत्रैव शस्त्राद् घ्नन्ति BaudhPiMe. i. 7. 3; अर्वाक् चेद् भिक्षुः षण्णां वर्षाणां तं पुराणसंस्तरं निसृज्य वा अनिसृज्य वा अन्यं नवं संस्तरं कारयेत अन्यत्र संघसंमत्या PrātiSū. 18. 2; अन्यत्र(आत्मनः?) परमात्मानं विना अब्रह्मात्मकं स्वनिष्ठं यो वेद, तं सर्वम् ... अभिभवेत् ŚrutaPra. ii. 152. 27 (*on* i. 4. 22); गुणजन्यत्वं चान्यत्र नित्यद्रव्येभ्यः Upask. 28. 9 (*on* i. 1.8); धूमश्च दहनादन्यत्र न वर्तते MānaMe. 26. 1; **3C** outside न वै किलान्यत्राग्नि-होत्राल्लोकनित्या अवकाशोऽस्ति JaimiBr. 1. 44; 1. 328; आनन्दत्वादीनि न ब्रह्मणोऽन्यत्र सम्यक् संभवन्ति BrahmSūBh. (Śaṅ.) 84. 1 (*on* i. 1. 28); 89.1 (*on* i. 1. 31); लक्ष्यादन्यत्र वर्तमानत्वमतिव्याप्तिः YatīndraDī. 4. 4; **4** towards another direction आदित्यंस्य प्रयाजां: ... यजति ... प्रधीर्यमानानामेषामुपद्रष्टां स्यांदन्येत्रेक्षमाणेन होत३र्व्यमनुपद्रष्टैषां भवति MaiS. iv. 6. 9 (iv. 93. 5); दशमे मासि गर्भा हिताः प्रजायन्तेऽन्यत्रेक्षमाणो जुहोति KāṭhS. 28. 6 (ii. 161. 8); KapiKaS. 44. 6 (262. 18); दर्भानाहवनीये प्रास्यान्यत्रेक्षमाण आदित्यं जुहोति ĀpaŚS. xiii. 10. 2; **5** on different basis, out of different source तस्यैवैकादश स्वयोनौ नवान्यत्र KauṣīBr. 25. 8 (115. 15); **6Ai** in any other case or event सुर्वं वै सत्त२ सर्वमेषु एतान्यस्य प्रवुर्जनान्युतो नान्युत्र ŚatBr. XIV. 2. 2. 47; XIV. ii. 2. 51; न त्वन्यत्राध्यर्धकारं। न जपः प्रागभिहिङ्कारात् ĀśvaŚS. I. i. 2. 24; नान्यत्र होतुरिति कौत्सः ĀśvaŚS. I. i. 4. 6; अनियमोऽन्यत्र MīmāSū. v. 1. 3; कार्योऽन्यत्र प्रतिज्ञायाः प्रयोगो न कथंचन Kāvyālaṅ. (Bh.) 5. 40; अन्यत्र वेदवाक्यानां विधिसंस्पर्शमन्तरेण प्रमाणत्वं न दृष्टम् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 16. 15 (*on* i. 1. 4); 16. 19 (*on* i. 1. 4); न चान्यत्र परमात्मज्ञाना च्छोकविनिवृत्तिरस्ति BrahmSūBh. (Śaṅ.) 157. 15 (*on* i. 3. 8); 217. 6 (*on* i. 3. 40); जन्मोच्छेदानन्तरितत्वात्तत्र युक्तम्, नान्यत्रेति चेत् न BrahmSūBh. (Śaṅ.) 323. 19 (*on* ii. 1. 18); प्रत्यभिवादनकालेऽन्यत्र च दीक्षितः ... नाम्ना न वाच्यः ManuBh. i. 141.4 (*on* 2. 128); न वान्यत्रापि तु स्वात्मन्येषा स्यादुपकारिणी PratybhiVi. i. 16.2 (*on* i. 1. 1); अन्यत्राविनियोगात् TantrRa. 19. 5; यत्सत्व(त्त्व)ज्वलितैः प्रचण्डतपसां तेजोभिरुन्मीलितं तन्नान्यत्र चरित्रमुन्नतमतावत्तैव तावत् स्थितम् EI. i. 358.33; अन्यत्र न निषिद्धता PrakriKau. i. 68. 7; न मन्वादिवदन्यत्रोपयोगः AṇuBh. 120. 17 (*on* ii. 1. 1); प्रकरणपरिगृहीता श्रुतिर्नान्यत्र न्यायसंपादिका AṇuBh. 174. 15 (*on* iii. 7. 9); **6Aii** in another case or event यत्किंचाप्रेषितो यजेदन्यत्रापि ĀśvaŚS. I. i. 11. 11; अन्यत्र विसृष्टवागबहुभाषी यज्ञमनाः ĀśvaŚS. I. i. 12. 30; I. ii. 16. 3; I. iii. 6. 22; I. v. 9. 18; अन्यत्रापि संनिपातेन तृचं सूक्तं वानन्तर्हितमेकासने द्विः शंसेत् ĀśvaŚS. II. i. 2. 15; II. iii. 6. 7; II. vi. 3. 8; II. vi. 8. 39; यथादेवतमन्यत्र ŚāṅkhāŚS. iv. 9. 6; एवमन्यत्र विप्रक्रान्ते तन्त्रे ĀpaŚS. vii. 7. 5; ix. 9. 9; उपग्रहणम् स्पयेनान्यत्र KātyāŚS. i. 10. 7; ऋतुष्ठा यज्ञायज्ञीयमन्यत्र (गायेत्) LāṭyāŚS. i. 5. 15; फलैकत्वादिष्टिशब्दो यथान्यत्र MīmāSū. xi. 2. 23; स्वाहाकारवषट्कारनमस्काराः प्रदानार्था यथान्यत्र SaṅkarKā. ii. 4. 57 (AOR Madras Ed.); iii. 1. 5 (AOR Madras Ed.); संबन्धादेवमन्यत्रापि BrahmSū. iii. 3. 20; तैः ... मानार्थेषु च दानमन्यत्र वोपयोगः KāmSū. 239. 13 (4.1); अन्यत्र प्रकरणाम्नानादङ्गभावे निर्ज्ञाते प्रयोगवचनोऽस्य कर्तव्यतां वक्ष्यति ŚābaBh. 730. 5 (*on* iii. 1. 19); 995. 11 (*on* iii. 5. 15); द्वयोः सबीजमन्यत्र तद्धतिः SāṁkhyaPraSū. 5. 117; विवादयेत् सद्य एव कालेऽन्यत्रेच्छया स्मृतः YājñaSm. 2. 12; Mitā. 140. 18 (*on* 2 .12); BālaKrī. i. 206. 23 (*on* 2. 12); यदेकत्र विधीयते तदन्यत्र प्रतिषिध्यते NyāyVār. 10. 9 (*on* i. 1. 1); अन्यत्र तु पकारान्तावेताविति विनिश्चितौ BhārŚi. 32; यतः ... दृष्टेन हेतुनाभिघातो न भवति, तस्मादन्यत्रैकान्तात्यन्ताभि(?प)घातके हेतौ जिज्ञासा SāṁkhyaKāBh. 2. 9 (*on* 1); प्रत्यवाय एवैकत्र स च उपायश्चान्यत्र इति विशेषः Bṛha. 157. 8 (*on* i. 1. 5); केवलं व्यामोहात् हेतुत्वमन्यत्र प्रसिद्धमेव HetuBiṬ. 7. 6; 10. 22; कुतोऽन्यत्र प्रसङ्गः SphoṭSi. 18. 2; 95. 2; न हि ... काष्ठैः पचतीति समः संबन्धावगमः; एकत्र नैराकाङ्क्ष्यात् अन्यत्रान्यापेक्षणात् BhāvanāVi. 30. 3; अन्यत्र चाभिनिविष्टोऽसि MahāvīC. 3. 4 (8); वक्तृधीराप्तवाक्येषु गम्यतेऽन्यत्र विप्लुतिः ŚlokaVār. 2. 162 (94. 4); 2. 256 (123. 2); उभयथापि विधानं व्याहन्यते, एकत्र विरोधात् अन्यत्र चानुवादकत्वात् TātpaṬ. (U.) 31. 5 (*on* 2. 1); 147.7 (*on* 4. 111); यदि ह्यवगतं ब्रह्मान्यत्र विनियुज्येत, भवेत्तदा विधिशेषत्वम् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 33. 10 (*on* i. 1. 4); 321. 12 (*on* ii. 1. 18); श्रुतमेकं यदन्यत्र स्मृतेरनुभवस्य वा। हेतुतां प्रतिपद्येत काव्यलिङ्गं तदुच्यते KāvyālaṅSāSaṁ. 6. 7; अन्यत्रायं विधिः ManuBh. i. 117.7 (*on* 2. 78); अन्यत्र तदाधारायाः शक्तेरेकत्वादेकवचनम् ManuBh. i .124. 3 (*on* 2. 90); i. 331. 24 (*on* 4. 9); हस्तिनां गमनं प्रोक्तम् ...। तदन्यत्र तुरङ्गाणाम् Hitopa. 3. 72; अन्यत्र बन्दिशालेव न तादृग्(द्व) बन्धमाश्रयेत् YuktiKa. 20. 5; 65. 12; अन्यत्राप्रतीयमानयोः प्रयोगादप्रतीतम् SaraKaṇṭhā. 9. 15; 91. 14; प्रधानतया यत्र स्थितो रसादिस्तत्रालंकार्यः ...। अन्यत्र तु ... गुणीभूतव्यङ्ग्ये रसवत्प्रेयऊर्जस्विसमाहितादयोऽलंकाराः KāvyPra. 85. 2; अन्यत्रान्यतोऽपि चान्योऽपि दृश्यते SaraKaṇṭha. (Gr.) i. 4. 121; अन्यत्र व्यासङ्गादश्रुतेन न्यूनम् TārkiRa. 358. 4; प्राचुर्यमेषां शृङ्गारे वीराद्भुतसमागमे। अन्यत्र तेषां संसर्गवशात्कार्यवशादपि BhāvPra. (Śā.) 10.14 (1); काव्यात् कर्तव्यताधीः सरसान्यत्र न तथा PratāYaBhū. 5. 8; रूपादयः। ... अन्यत्राचित्राः TarkKau. 5. 2; अन्यत्र तद्विशिष्टप्रत्ययानुदयप्रसङ्गात् Upask. 52.12 (*on* i. 2. 3); चकारादन्यत्रापि बहुलं लुक् स्यात् PrakriKau. ii. 359. 3; धन्वन्तरेर्वाक्छलादन्यत्र प्रतिषेधमात्मनि विधिं शृण्वन्हरिः पातु वः Subhāṣi. 84; एवकारेण फलविवरणमेकत्रायोगव्यवच्छेदार्थमन्यत्रान्ययोगव्यवच्छेदार्थम् VidhiRa. 1 (5. 2); न च ... कथमेकत्राल्पाङ्गतान्यत्र सर्वाङ्गतेति वाच्यम् SiddhāTa. 34. 25; योग्यानुपलब्ध्या अभावः प्रत्यक्षः, अन्यत्र तु अतीन्द्रियः Tarkāmṛ. 15.7; अन्यत्र त्वपराधानुसारेण दण्डयेत् VīraMi. 367. 26 (*on* 1. 338-339); भावशान्त्यादि-ध्वनीनाम् ... निदानम् – यदेकत्र चर्वणायां भावेषु स्थित्यवच्छिन्नामर्षादित्वम् ... अन्यत्र तु प्रशमावस्थात्वादिरपि RasGaṅ. 130. 2; 'प्रतिमाः ... यजेतान्यत्र प्राङ्मुखः' शरपक्षे आकर्षणं क्रियाविशेषः अन्यत्रान्तः करणेनाकर्षणं ज्ञानम् AlaṅkāMañ. 6.5; एकत्र कलासांकल्यम्, अन्यत्र च कोलाहलवत्त्वम् AlaṅkāKau. (Vi.) 14.10; एतच्च स्थिरप्रतिमाविषयम्। अन्यत्र – चलार्चासु NirṇaSi. 241. 28; 365. 17; अन्यत्रापि तथेत्याहुर्वृत्तेर्निर्गमनात्परे VedāntSiSūMañ. 1. 116; **6B** in the case of another, i.e. inferior समेषु स्वात्मवत्स्नेहः सत्स्वन्यत्र ततो दया AnuVyā. 50A. 8 (*on* 3.3); **7Ai** in or at any other time नान्यत्र स्वाध्यायाद्वाचमुत्सृजेत् SāmaViBr. i. 4. 1; न, अन्यत्र प्रवृत्त्यभावात् NyāySū. iii. 1.23; अन्यत्रापि न तद्गतिः TarkSaṁ. (Ā.) 47. 15; स्वस्मात्–अन्याननुयायिनः, अन्यत्रासंबन्धिन इति यावत् Bhāsk. i. 5. 15 (*on* i. 1. 1); **7Aii** in or at other time अन्यत्र उभयतः कालः KauṣīGS. v. 4. 5; मघापिण्डप्रदानं स्यादन्यत्र परिवर्जयेत् AtriS. 396; कृत्वेह स्वजनोत्सर्गं पुनरन्यत्र च क्रियाः। अत्राणः खलु लोकोऽयं परिभ्रमति चक्रवत् BuddhaC. 14. 5; स्वातिसौम्ये च भैषज्यं कुर्यादन्यत्र वर्जयेत् AgniP. 121.14; धात्वर्थानाम् ... यत्र काले प्रत्यया उक्तास्ततोऽन्यत्रापि स्युः SiddhāKau. 476B. 6 (*on* iii. 4. 1); **7Bi** on or at another occasion युत् प्रयाजानुयाजा अन्युत्र भवन्त्युथ कुस्मादुत्र न भवन्ति ... यदाज्यभागावन्युत्र जुह्वत्युथ कुस्मादुत्र नु जुहोति ŚatBr. XIV. ii. 2. 51-52; अक्रियामेकेऽन्यत्र तदर्थवादवदनात् ĀśvaŚS. I. v. 13. 9; I. v. 14. 25; I. v. 15.17; यथेन्दुसंक्षये तद्वदन्यत्रापि निगद्यते MatsyaP. 16. 52; गुर्वर्थं वा यथार्थं वा

नोचेदन्यत्र पाण्डव। वदन्ति येऽनृतम् VṛGautaSm. 581. 21; एतत्तु प्रवेशे चतूराजीकाले इतरत्रापि ज्ञेयम्। अन्यत्र त्वनियमः CaturDī. 22. 4; **7Bii** on any other occasion काम्ये ... पक्वहोमो विधीयते। इध्महोमं च नान्यत्र ParaS. 29. 39; **7C** at the later or future time, cf. **अन्यत्रभाविफल**; **8Ai** in another way अन्यत्र कथं तदुपलभ्यते KaṭhU. 6. 12; अन्यत्र वा विशेषणकृत्यं दर्शयितव्यम् MānaMe. 29. 9; **8Aii** in any other way सर्वथा हि न शोच्यास्ते स्नेहादन्यत्र मोहजात् BhāgP. i. 13. 43; **8B** otherwise इतिपरस्तिर्यङ्नीचोऽन्तोदात्ते मध्योदात्ते पर्वणि काण्वस्य वा। उदात्तमयोऽन्यत्र नीच एव VājaPrāti. 1.150; रात्रिः पूरणी वाच्या चेत्यत्र मुख्यत्वमन्यत्र PrakriKau. i. 583. 7; अन्यत्र। सुहृदयः। दुर्हृदयः PrakriKau. i. 615. 3; ii. 365. 4; अन्यत्र तूदात्तश्रुतिः प्रातिशाख्ये प्रसिद्धा SiddhāKau. 4B. 4 (*on* i. 2. 32); **9A** in case of another word अकारस्य स्थान ऐकारमाहुः ...। तदेव चान्यत्र विपर्ययेण कार्यं ऐत्वे ṚPrāti. 14. 16 (Uvaṭa अन्येषु पदेषु); उदात्तमयोऽन्यत्र नीच एव VājaPrāti. 1.150; विधेमेत्यन्यत्र APrāti. 159; 134; एकवचनान्यन्यत्र APrāti. 164; अन्यत्रापि च Kātan. iv. 3. 92; iv. 6. 52; विभाषान्यत्र JaineVyā. iv. 3. 102; न सामान्यं भिन्नरूपं प्रतीयते वर्णेष्वन्यत्र शब्दत्वात् ŚlokaVār. 5 (11). 17 (514. 5); संप्रदानाद्यान्यत्रोणादयः ŚākaṭaVyā. iv. 3. 57; SiddhaHe. v. 1. 15; अमर्षाश्रद्धेऽन्यत्रापि ŚākaṭaVyā. iv. 4. 113; SiddhaHe. v. 4. 15; प्रे स्त्रोऽन्यत्र SaraKaṇṭhā. (Gr.) ii. 4. 49; अन्यत्र अणुरेव PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. v. 4. 29 (345. 16); न चान्यत्र हलादौ नुमभावार्थमिदम् PrakriKau. i. 200. 2; नान्यत्र राजाश्व इत्यादौ PrakriKau. i. 224. 1; i. 346. 5; i. 498. 4; बहुलोक्तेरन्यत्रापि PrakriKau. i. 951. 9; ii. 165. 4; ii. 491. 8; ii. 711. 3; अन्यत्र तूपधादीर्घत्वेन Prasā. i. 234. 12; क्विन्प्रत्ययो यस्माद्विहितः तस्य अन्यत्रापि प्रत्यये पदान्तस्य कुत्वम् Prasā. i. 290. 7; i. 673. 23; ii. 165. 19; ii. 718. 22; लोलुवादेरन्यत्र प्रयोजनाभावः PāṇiTaVāNaMā. 56. 3; अन्यत्रासिद्धत्वं भवत्येव LaŚabdeŚe. i. 33. 1; SiddhāKau. 97B. 3 (*on* viii. 2. 80); अन्यत्र यदुत्तरपदमन्तोदात्तमेकाच् SiddhāKau. 628B. 16 (*on* vi. 1. 169); **9B** before another suffix भू सत्तायाम् ... एवमन्यत्रापि लकारे वेदितव्यम् DhātuPra. 1. 1 (7.4); तस्मादन्यत्रापि प्रत्यये पदान्तस्य कुत्वं स्यात् PrakriKau. i. 275. 1; **10Ai** in another sense ताभ्यामन्यत्रोणादयः P. iii. 4. 75; iii. 4. 96; कृत्ययुटो अन्यत्रापि च Kātan. iv. 5. 92; शब्दादेवान्यत्र भावः स्यात् MīmāSū. vii. 1. 12; तच्छ्रुतावन्यत्र विधिप्रदेशः स्यात् MīmāSū. vii. 3. 1; उणादयोऽन्यत्राभ्याम् JaineVyā. ii. 4. 62; धर्मविकल्पोऽन्यत्र दृष्टस्यान्यत्र प्रयोगः NyāyBh. 69. 5 (*on* i. 2. 14); शब्दो नियततादर्थ्यः शक्त्यान्यत्र प्रयुज्यते VākyaPa. 2. 277; प्रमाणान्तरसिद्धत्वादन्यत्रानेकशक्तिता ŚlokaVār. 5 (3). 178 (317. 3); नायं ज्योतिः शब्दश्चक्षुर्वृत्तेरेवानुग्राहके तेजसि वर्तते अन्यत्रापि प्रयोगदर्शनात् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 76. 16 (*on* i. 1. 24); अभिधैव मुख्यार्थे बाधिता सती अचरितार्थत्वात् अन्यत्र प्रसरति KāvyKaVṛ. 44. 17 (2. 4); तत्र चान्यत्र च प्रसिद्धानां शब्दानां विष्णौ समन्वयम् ... दर्शयति BrahmSūBh. (Ma.) 14A. 10 (*on* i. 3. 1); अन्यत्र अजन्तत्वात् ङीप् PrakriKau. i. 355. 5; क्रियार्थोपपदादन्यत्र शुद्धे भविष्यत्यर्थे धातोर्लृट् प्रत्ययः स्यात् PrakriKau. ii. 43. 5; भगवदंशत्वादन्यत्रोपचारात् प्रयोगः AṇuBh. 68. 18 (*on* i. 2. 24); 104. 12 (*on* i. 4. 7); अन्यत्र पक्षे नुम् Prasā. i. 202. 16; अन्यत्र गवां पश्चात्समीपं वा अनुगु इत्येव Prasā. i. 652. 12; ii. 401. 20; 'पूर्ववत्सनः' इति सिद्धमन्यत्र विधीयते Prasā. ii. 417. 18; अन्यत्र दक्षिणो देशः Prasā. ii. 749. 16; 'वाक्यस्मरणयोरङित्, अन्यत्र ङित्' इति विवेकः SiddhāKau. 25B. 4 (*on* i. 1. 14); 200B. 7 (*on* v. 4. 150); 'अच्' इति योगविभागादन्यत्रापि SiddhāKau. 210A. 16 (*on* v. 4. 75); 330B. 13 (*on* viii. 1. 15); अन्यत्र तु ... निष्ठायां नेट् SiddhāKau. 506B. 11 (*on* vii. 2. 29); **10Aii** in any other sense नान्यत्र वर्तितुमर्हति BhāvanāVi. 79. 2; नान्यत्र। चिकित्सति PrakriKau. ii. 131. 1; **10B** in one sense धर्मविकल्पोऽन्यत्र दृष्टस्यान्यत्र प्रयोगः NyāyBh. 69.5 (*on* i. 2. 14); **10Ci** in the sense of ordinary person आकार इङ्गिताकृत्योरितरोऽन्यत्र पामरे। MediK. 141. 115; आतरस्तरपण्ये स्यादितरोऽन्यत्र पामरे ŚabdaRaSaK. 265. 9; **10Cii** in the sense of distinction विलक्षणं व्यर्थसंस्थाविश्लिष्टेऽन्यत्र च त्रिषु AnekāK. 250; **11Ai** to any other thing or object न ह्येकविषयेऽन्यत्र सज्यन्ते प्राणिनस्तथा। अविज्ञाते यथाहारे बोद्धव्यं तत्र कारणम् Saund. 14. 10; **11Aii** to another thing or object सत्यपि च संबन्धे कथमन्यंप्रतिपत्तावन्यत्र प्रवृत्तिः HetuBiṬ. 5. 5; **11Bi** in any other thing or object नान्यत्र रमते मनः MārkP. 68. 39; विना न साहित्यविदापरत्र गुणः कथंचित् प्रथते कवीनाम्। आलम्बते तत्क्षणमम्भसीव विस्तारमन्यत्र न तैलबिन्दुः ŚrīKaC. 2. 12; Subhāṣi. 173; **11Bii** in or on another thing or object प्रतिबिम्बं यथान्यत्र स्थितम् VākyaPa. 1.49; तं केचित् अन्यत्रान्यधर्माध्यास इति वदन्ति BrahmSūBh. (Śaṅ.) 2. 7 (*on* i. 1. 0); अन्यार्थौ ...। अन्यत्र विषयान्तरे कृतार्थौ Nyās. i. 261. 2 (*on* i. 4. 2); नोपचरितौ तौ, अन्यधर्मो हि अन्यत्र उपचार्यस्यात् IṣṭaSi. 20. 22; अन्यधर्मस्य ... अध्यासः अन्यत्र बाह्ये Bhām. 13. 19 (*on* i. 1. 0); समाधिमन्यधर्माणामन्यत्रारोपणं विदुः SaraKaṇṭhā. 452. 24; 735. 17; अन्यत्र कौषीतकिनां प्राणविद्यायामपीमे वसिष्ठत्वादयो गुणा उपास्याः सन्ति BrahmSūBh. (Rā.) 623. 4 (*on* iii. 3. 10); स समाधिर्यदन्यस्य गुणोऽन्यत्र निवेश्यते Vāgbhaṭā. 3. 11; भावः ... अन्यत्र झटिति प्राप्तः AnuVyā. 39B. 3 (*on* 3. 2); 26A. 11 (*on* 2. 2); यथार्थं प्रमाणम्। ... द्वितीयम् ...। असार्वत्रिकम्। अन्यत्र सर्वविषयम् PramāLa. 1A. 4; आरोपितस्यान्यत्र सत्तामभ्युपगच्छताम् TattvSaṁkhyā. 9. 2; रजतादेरन्यत्र सत्त्वमावेदयन् TarkSaṁ. (Ā.) 6. 1; 60. 16; विद्यमाने घटे वर्तमानं सामान्यमन्यत्र जायमानेन संबध्यमानं तस्मादागच्छत्संबध्यते अनागच्छद्वा SarvaDaSaṁ. 2. 129; धेन्वादेरन्यत्रानडुहादौ तदुपभुक्तस्य तृणोदकादेः क्षीराकारेण परिणामाभावात् VedāntKau. 181. 1 (*on* ii. 2. 5); आकाशानुप्रवेशात् आकाशादन्यत्र शब्दः NyāyPari. 23. 5; यद्धर्मोऽन्यत्र भासते Upask. 153. 15 (*on* iii. 1. 14); अन्यत्रापि न तथात्वमायास्यति AṇuBh. 202. 20 (*on* iii. 2. 34); अन्यत्र स्वसादृश्यमसहमानस्योपमेयं किंचित् प्रदर्श्य तावता तस्य तिरस्कारः Kuval. 13 (1). 28; **11C** for any other thing or purpose अजानन्नात्मानं सकळ[वि]षयज्ञानवपुषं ...[।*] ब[ही]रागद्वैषैः कलुषितमनाः कोपि यततां कथञ्जानन्नेनं [क्ष]णमपि त[तो]न्यत्र यतते EI. iii. 196. 173; **11D** with another thing दशाष्टक्रियया सिद्धो रसोऽसौ साधकोत्तमः। हा रसो नष्ट इत्युक्त्वा सेवेतान्यत्र तं रसम् RasRaSa. 7. 34; **12A** in another text, section, field etc. योऽनधीत्य द्विजो वेदमन्यत्र कुरुते श्रमम्। स जीवन्नेव शूद्रत्वमाशु गच्छति सान्वयः VāsiDS. 3. 2; ManuSm. 2. 168 (ManvaMu. अर्थशास्त्रादौ); संबन्धादेवमन्यत्रापि BrahmSū. iii. 3. 20; अन्यत्र सूत्रबद्धं प्रयोजनम् ŚābaBh. 431.2 (*on* ii. 1. 29); अन्यत्राप्युक्तम् PañcT. (Kos.) 39. 3; मोक्षे धीर्ज्ञानमन्यत्र विज्ञानं शिल्पशास्त्रयोः AmaK. 288 (AmaKoU. अन्यत्र शिल्पे चित्रादौ शास्त्रे); Jīvān. 324.7; वृत्तावाख्यातसदृशं पदमन्यत्र युज्यते VākyaPa. 2. 35; 2. 350; कार्यं च कारणादव्यतिरिक्तमिति वक्ष्यामः ...। तथान्यत्रापि ... उपासनं दृश्यते BrahmSūBh. (Śaṅ.) 79. 16 (*on* i. 1. 25); 171. 6 (*on* i. 3. 16); 251. 14 (*on* i. 4. 14); 283. 15 (*on* ii. 1. 1); अन्यत्र गुणविधयः BālaKrī. i. 10. 18 (*on* 1. 5); यदि पुनरेकत्रोक्तं प्रमाणमन्यत्राप्युच्येत BrahmSūBh. (Bhā.) 6. 19 (*on* i. 1. 1); अन्यत्र शाखान्तरे ... वशिष्ठत्वादयो गुणा उपादेयाः BrahmSūBh. (Bhā.) 179. 2 (*on* iii. 3. 10); अन्यत्राप्युक्तम् NyāyMañ. i. 4. 7; निवीतस्य ... अन्यत्र यो विनियोगः ManuBh. i. 108. 24 (*on* 2. 63); अन्यत्र शास्त्रे अङ्गेषु तर्कशास्त्रग्रन्थेषु वा ManuBh. i. 163. 6 (*on* 2. 168); i. 235. 8 (*on* 3. 57); i. 339. 18 (*on* 4. 25); अन्यत्र काब्य(व्य)नाटकवात्स्यायनभरतराजनीत्यादौ। [नै]व कथासिध्धा(द्धा)न्तेष्व-खिलेष्वपि यस्य नास्ति समः EI. vi. 96. 37; ग्रन्थस्य चेयं प्रकृष्टता यदन्यत्र ग्रन्थे विस्तरेणेतस्ततोऽभिहितानामिहैकत्र तावतामेव पदार्थधर्माणां ग्रन्थे संक्षेपेण कथनम् NyāyKa. 3. 13; अथान्यत्रापि YuktiKa. 20. 11; 197. 18; पत्यादि-गुणबाहुल्यमन्यत्र कथितं बुधैः YuktiKa. 41. 9; यदाह अन्यत्र PratyabhiVi. i. 35. 2 (*on* i. 1.1); एकत्र मनसा (अध्यासः) अन्यत्र तु वचसा SaraKaṇṭhā. 465. 18; अन्यत्राक्ष्यादित्यसंबन्धिनो ब्रह्मणः सत्यस्यैकत्वेन विद्यैक्यादुभयोरुभयत्रोपसंहारः BrahmSūBh. (Rā.) 631. 2 (*on* iii. 3. 20); उक्तं चान्यत्र KāvyPra. 50. 1; दृश्यते ब्रह्मसूत्राणामेकधान्यत्र सर्वशः AnuVyā. 1B. 6 (*on* 1. 1); तच्चान्यत्र निरस्तम् TattvSaṁkhyā. 15. 2; अन्यत्र कौषीतकीप्राणसंवादेऽपि प्राणसंबन्धित्वेन ते उपादेयाः VedāntPāSau. 305. 12 (*on* iii. 3. 10); VedāntKau. 306. 14 (*on* iii. 3. 10); भाषाश्च ... सप्तैताः परिकीर्तिताः। तद्विभागोऽन्यत्र दर्शयितव्यः NāṭaLaRaK. 114; योऽर्थः ... अमृतसेतुत्वेनाभिमतोऽन्यत्रापि मुक्तगम्यत्वेन प्रसिद्धः VedāntKau. 77. 25 (*on* i. 3. 2); अधिलोकादयश्च शाखान्तरेऽन्यत्रैव प्रसिद्धा योगख्यापकाः AṇuBh. 63. 13 (*on* i. 2. 18); कठवल्ल्यामन्यत्र च श्रूयते AṇuBh. 85. 21 (*on* i. 3. 22); इयं बहुधा विस्तृतमन्यत्र AlaṅkāŚe. 2. 3a (19); ध्वनिगुणीभूतव्यङ्ग्ययोरन्यत्रास्माभिः प्रपञ्चः कृतः CitraMī. 4. 23; अन्यत्रान्नपददेशः NayaMañ. II. iii. 6. 12; अन्यत्र विस्तरः BhāṭṭDī. i. 22. 8 (*on* i. 2. 1); अन्यत्र तु शब्दार्थतया ... विवेचयिष्यते RasGaṅ. 298. 5; कारीर्यदिः काम्यस्य त्वारम्भसमाप्ती भवत एवेत्यादिरित्यन्यत्र विस्तरः NirṇaSi. 8. 12; पूरकरेचकयोः पिङ्गलेडयोः व्यत्ययोऽपि दृष्टोऽन्यत्र NityoNi. 31. 7; अन्यत्र प्रपञ्चितम् LaŚabdeŚe. i. 67. 18; i. 323.3; कलासु कुशला धूर्ता समाना गणिका स्मृता। नात्र तद्विस्तरोऽस्माभिरुच्यतेऽन्यत्र रूढितः SāhiSā. 4. 19; **12B** in another dispute or view साहसस्तेयपारुष्यगोभिशापात्यये स्त्रियाम्। विवादयेत्सद्य एव कालोऽन्यत्रेच्छया स्मृतः YājñaSm. 2. 12 (Mitā. विवादान्तरेषु); संसर्ग इव रूपाणां शब्देऽन्यत्र व्यवस्थितः VākyaPa. 2. 98; अन्यत्रापि प्रायशो जीविकामात्रफलैव त्रयी PraboCan. 2. 25 (30. 15); अन्यत्राप्यभावस्येव भावस्यापि सुवचत्वात् NyāySiA. 189. 19; 227. 13; एकायनविधानस्यान्यत्र प्रवेशे प्रत्यवाया-तिशयश्च PāñcRāRa. 14. 9; अनित्यमनोवादिभिरपि हि ... श्रुतिराप्यायनपरतयैव योज्या। तुल्यमिदमन्यत्रापीति

NyāyPari. 16. 8; अन्यत्र तृज्वद्भावात्पूर्वविप्रतिषेधेन नुम् PrakriKau. i. 205. 4; एकत्रानित्यत्वमन्यत्र कार्यरूपस्य निर्मूलत्वम् AṇuBh. 133. 4 (*on* ii. 2. 16); **12C** in the latter half or second quarter (of a verse) स्यात् कलाङ्गुल्या कनिष्ठया तया चानामयान्यत्र SaṁgīRa. iii. 18. 2 (*on* 5 (1) 33); विष्वाख्यमुक्तमन्यत्र ह्यूर्ध्वरेतं च तत्प्रति AnuVyā. 7B. 2 (*on* 1. 1); **13A** on the contrary अन्यत्र कर्म चैव कर्मविपाकं च MaVastuAva. iii. 66.8; श्रोण: कोटिकर्ण: ... सार्थं न पश्यति नान्यत्र गर्दभयानमेव Divyāva. 4. 15; सर्वजम्बुद्वीपादन्नाद्यं परिक्षीणमन्यत्र राज्ञ: कनकवर्णस्य Divyāva. 181.32; न खलु पुनर्भिक्षवो मायादेवी बोधिसत्त्वकुक्षिगते गुरुकायतां संजानीते अन्यत्र लघुतामेव मृदुतामेव सौख्यतामेव LaliVi. 53.1; न च केवलमात्मार्थं ध्यायत्यास्फानकं ध्यानम्। अन्यत्र करुणाचित्तो भावी लोकस्य विपुलार्थम् LaliVi. 189. 20; समनुस्मरमाणश्च कस्याचिदाचक्षेदन्यत्रैक एवात्मनाध्यात्मं संतप्येत् SaddhaPuṇ. 72.5; 52.10; 225.7; वयं दरिद्रा: ...। सचक्षुष: शुद्धपटाभिशोभिता नान्यत्र हीना: कनकैरलंकृता: ŚatTrayī. 730; अधर्मा: ... न लक्षणत: कल्प्या:। तेऽन्यत्र संव्यवहारार्था अभिधीयन्ते LaṅkāSū. 1.43(110) (8.19); **13B** on the other hand एकत्रोन्नतगात्रगौरवभरात् प्राप्ते तथा नम्रतामन्यत्र श्रियमुद्वहत्यतिलघुं तुङ्गे भुजङ्गेश्वरे EI. ii. 333. 1; अन्यत्रानृजु वर्त्म Subhāṣi. 1004; **14** in separate or different place अकृतात्कारणाद् अन्यत्र पृथग्भूतम् VedāntKa. 97. 17; (*on* i. 1. 4) मलयजरसबिन्दुर्बाधते नेत्रमन्तर्जनयति च स एवाह्लादमन्यत्र गात्रे Subhāṣi. 307; पुष्पेऽन्यत्रावकाशो निपुणमपहृतो सौरभालोभनाभि: Subhāṣi. 934; **15** the word *anyatra* अन्यत्र घायेद् विषु चित् सुकं किं स्विदन्तरेणैकपदेऽहहोत्र:। ... अन्यत्र। इति वर्जने GaṇRa. 1. 8 (19. 21); ŚrutaPra. iB. 79. 16 (*on* i. 1.1); iB. 147. 25 (*on* i. 1.4)

अन्यत्रकरण (anyatra-karaṇa) *m.* illegitimate son वा महाव्याहृतीनां स्थाने चतस्रोऽन्यत्रकरणस्य ŚāṅkhāGS. iii. 13. 5 (comm. अन्यजात: पुरुष: तस्य) KauṣīGS. iii. 15. 5.

अन्यत्रग (anyatra-ga) *adj.* referring or applicable to another अन्यत्रगै: शब्दै: उक्तन्यायै: समन्तत: एको नारायणो देवो भण्यते AnuVyā. 10B. 7 (*on* 1. 1); NyāySu. (Ja.) 153B. 10 (*on* i. 1. 12)

अन्यत्रगत (anyatra-gata) *adj.* going to, i.e. perceiving another शष्पाणीव विचिन्वन्तमन्यत्रगतमानसम्। वृकीवोरणमासाद्य मृत्युरादाय गच्छति MahāBhā. xii. 169. 12; क्षेत्रापणगृहासक्तमन्यत्रगतमानसम् ... मृत्युरादाय गच्छति ViṣṇuSm. 20.42; MatsyaP. 201.8; अन्यत्रगतचित्तोऽपि चक्षुषा रूपमीक्षते। तत्संकेताग्रहस्तत्र स्पष्ट: PramāVār. 3. 175; यथान्यत्रगतविकल्पचेतसोऽपि ... कल्पनाकलङ्कानङ्कितैव धीरुपजायते TattvSaṁPañ. 222. 10 (*on* 668)

अन्यत्रत्य (anyatra-tya) *adj.* **A** existing in another thing अन्यत्रत्यो यथान्यत्र प्रकारोऽन्वयमृच्छति तथा धर्मा अपीष्यन्ते PrakaPañ. 493. 15; **B** belonging to or coming from any other place नान्यत्रत्यो दीक्षितोऽपि स हि मुक्तेरभाजनम् SkandP. iv. 85. 15; **C** pertaining to (the view or theory of) others अन्यत्रत्यो ह्यपवर्ग: कुतश्चिन्मुक्ति: PratyabhiVi. i. 26. 2 (*on* i. 1. 1) (Bhāsk. बौद्धसिद्धान्तादिषुभव:)

अन्यत्रदर्शन (anyatra-darśana) *n.* observation, i.e. obtainment in another place अन्यत्रदर्शनरूपा अभ्युच्चययुक्तिरिह नास्ति UpaParā. 4. 22.

अन्यत्रधर्ममनु (anyatradharma-manu) *m.* formula beginning with the expression '*anyatra dharmāt*' अन्यत्रधर्ममनुना प्रथितेतरेषु प्रश्नत्रये करणसाधकतत्फलेषु ... क्लिश्नन्ति PūrvottaVāNaMā. 256. 8.

अन्यत्रप्रदर्श्यत्व (anyatrapradarśya-tva) *n.* the state of being what is to be shown in another section त्रिधाविभक्तस्याह्नस्तृतीयो भागोऽपराह्ण इत्यन्यत्रप्रदर्श्यत्वेनानुसंधेय: CaturCin. iii (1). 314. 3.

अन्यत्रप्रसिद्ध (anyatra-prasiddha) *adj.* **A** established in another sense अन्यत्रप्रसिद्धानां शब्दानां परमात्मनि समन्वय: प्रदर्श्यते BrahmSūBh. (Ma.) 5B.9 (*on* i. 1. 12); अन्यत्रप्रसिद्धानां विष्णावेव समन्वयम्। शब्दानाम् AnuVyā. 7A. 5 (*on* 1.1); 47B. 7 (*on* 3.3); अन्यत्रप्रसिद्धानन्दमयनाम्नो ब्रह्मणि समन्वयसमर्थनात् TattvPrakā. 15B. 13 (*on* i. 1. 2); 22B. 8 (*on* i. 1. 22); 39A. 1 (*on* i. 2. 24); 65A. 7 (*on* i. 4. 1); अन्यत्रप्रसिद्धनामसमन्वयस्य फलम् ... उपसंहरति NyāySu. (Ja.) 154B. 2 (*on* 1. 12); 171A. 9 (*on* i. 2. 7); **B** ascribed or applied elsewhere परमात्मन्यन्यत्रप्रसिद्धेन्द्रादीनाम् ... अस्ति शास्त्रादिसंगति: TattvPrakā. 21B. 2 (*on* i. 1. 20)

अन्यत्रप्रसिद्धत्व (anyatraprasiddha-tva) *n.* the state of being established in another sense न चान्यत्रप्रसिद्धत्वविरोध: TattvPrakā. 68B. 13 (*on* i. 4.8)

अन्यत्रप्रसिद्धि (anyatra-prasiddhi) *f.* establishment or usage in another sense उभयत्रप्रसिद्धानामन्यत्रप्रसिद्धिपराकरणमात्रस्य ... अमुख्यत्वेन प्राथम्यायोगात् TattvPrakā. 15B. 7 (*on* i. 1. 12); 22B. 8 (*on* i. 1. 22); न चान्यत्रप्रसिद्धिविरोध: TattvPrakā. 69A. 9 (*on* i. 4. 9)

अन्यत्रभाव (anyatra-bhāva) *m.* existence in another place कवीनामाधाराणामभावेऽप्याधेयानां गिरामवस्थितिरन्यत्रभावो विषयार्थ इति विषयत्वेन ... ज्ञेयम् AlaṅkāSa. 137. 7.

अन्यत्रभाविफल (anyatrabhāvi-phala) *adj.* having fruits occurring at the later or future time यान्यप्यन्यत्रभाविफलानि ज्योतिष्टोमादीनि तत्रापि ... कर्मणो वर्षशते फलं भविष्यति ManuBh. i. 71. 17 (*on* 2. 10)

अन्यत्रमनस् (anyátra-manas) *adj.* whose mind is attached to some other object, distracted अन्यत्रमना अभूवं नादर्शम् ... नाश्रौषम् ŚatBr. XIV. iv. 3. 8; BṛĀraU. i. 5. 3; AitUBh. 275. 3 (*on* 4. 0); ततोऽन्यत्रमना आसं नातोऽद्राक्षं त्वदीरितम् BṛĀraUBhVā. i. 5. 102.

अन्यत्रय (anya-traya) *n.* another triad द्वितीयार्णं साध्ययुतं कोणेष्वन्यत्रयं लिखेत् TantrRā. 10. 25.

अन्यत्रवत् (anyatra-vat) *adv.* as (staying) at different place अन्योन्यमन्यत्रवदीक्षमाणौ परस्परेणाध्युषितेऽपि देशे। ... तथ्यं मिथस्तौ परिषस्वजाते NaiṣC. 6. 51.

अन्यत्रशब्दद्वय (anyatraśabda-dvaya) *n.* pair of *anyatra*-words प्रकृतस्यान्यत्रशब्दद्वयसामानाधिकरण्यवत् VedāntKau. 121. 18 (*on* i. 4. 6)

अन्यत्रसावकाश (anyatra-sāvakāśa) *adj.* having scope elsewhere द्वौ प्रसङ्गौ अन्यत्रसावकाशौ यत्र युगपत् प्राप्नुत: स तुल्यबलविरोध: Prasā. i. 114. 13.

अन्यत्रस्थ (anyatra-stha) *adj.* being on another, i.e. opposite side कलहे कुशला: सर्वेऽन्यत्रस्था जिग्यिरे मया RatnaCūKa. 454.

अन्यत्रस्थान (anyatra-sthāna) *adj.* occurring in different case (प्रगाथानाम्) तेषां बृहद्रथन्तरकालेयस्तोत्रीया इन्द्रक्रतुश्चान्यत्रस्थाना: LātyāŚS. x. 6. 4; बार्हता: प्रगाथा: ...। तेषां चत्वारोऽन्यत्रस्थाना: बृहद्रथन्तरकालेयस्तोत्रिया: NidāSū. 82. 20 (5. 3); 84. 4 (5. 4)

अन्यत्रादृष्ट्यपेक्षत्व (anyatrādṛṣṭyapekṣa-tva) *n.* the state of requiring the absence of perception elsewhere अन्यत्रादृष्ट्यपेक्षत्वात् क्वचित्तद्दृष्ट्यपेक्षणात्। श्रुतौ संबध्यतेऽपोहो नैतद्वस्तुनि युज्यते PramāVār. 3. 172.

अन्यत्रानुक्तावाप (anyatrānuktāvāpa) *m.* insertion of what is not stated in another section क्वचिदन्यत्रानुक्तावापेन क्वचिदन्यत्रोक्तोद्वापेन ... परमेश्वरस्वरूपं प्रतिपादयन्तीति शाखानां स्वभाव: NyāySu. (Ja.) 143A. 12 (*on* i. 1. 6)

अन्यत्रानुराग (anyatrānurāga) *m.* love for another person अन्यत्रानुरागवत्यामपि पत्यावनुरागिण्यां परकीयायामतिव्याप्ति: स्यात् ŚṛṅgāMañ. (A.) 3. 5; सामान्या ... अन्यत्रानुरागाभावेऽपि वित्तग्रहणार्थमनुरागवती भवति ŚṛṅgāMañ. (A.) 13. 22.

अन्यत्राभाव (anyatrābhāva) *m.* non-existence in any other place अन्यत्राभावाच्च न तृणादिवत् BrahmSū. ii. 2. 5; तृणादे: प्राज्ञानाधिष्ठितस्य परिणामाभावाद्दृष्टान्तासिद्धे:। कथमसिद्धि:। अन्यत्राभावात् BrahmSūBh. (Rā.) 474. 1 (*on* ii. 2. 4); VedāntKau. 180. 25 (*on* ii. 2. 5)

अन्यत्रायतना (anyatrāyatanā) *adj.* (*f.*) having abode or place elsewhere तामन्यत्रायतनां सतीं नियुनक्ति JaimiBr. 1. 268.

अन्यत्रावस्थित (anyatrāvasthita) *adj.* **A** pertaining to another place प्रागभावोऽपि शक्य: ... अन्यत्रावस्थितभावज्ञानेन वा निरूपयितुम् TātpaṬ. (Vā.) 440. 20 (*on* ii. 2.10½); **B** existing elsewhere अन्यत्रावस्थितकलिकलुषितवासनावद्भि: पुरुषै: सह वासनाद्वारा कलिप्रवेश: संभवत्येव TristhaSe. 306.18.

अन्यत्रास (anya-trāsa) *m.* fear from another यत्र तत्र स्थिताप्यन्यत्रासाच्छब्दपरायणा ... विफला फलदा सा स्वभावजा ŚārṅgaPa. 2507.

अन्यत्रिक (anya-trika) *n.* set of three verbal endings of the third person आभ्यामन्यस्यार्थे साधनेऽन्यत्रिकं भवति JaineVyā. 45. 6 (*on* i. 2. 153)

अन्यत्रिदिक्स्थ (anyatridik-stha) *adj.* being, i.e. fixed in other three directions क्लृप्तव्यासं रचयतु घनद्वारमन्यत्रिदिक्स्थम् TantrSa. 2. 34.

अन्यत्रेन्द्रियवृत्ति (anyatrendriyavṛtti) *adj.* (used as non) (one) having functions of sense-organs turned towards something else अन्यत्रेन्द्रियवृत्तिश्च कामरागप्रयोजनात्। ... कुत: सौख्यं च यौवने PadmP. ii. 66. 108.

अन्यत्रैवप्रसिद्ध (anyatraiva-prasiddha) *adj.* established only in the other sense अन्यत्रैवप्रसिद्धाव्यक्तादिशब्दानां भगवति समन्वयप्रतिपादनात् TattvPrakā. 65B. 4 (*on* i. 4. 1)

अन्यत्रोक्त (anyatrokta) *adj.* stated in another section अल्पत्वं च तदभिधानसमाप्तावन्यत्रोक्तादष्टैकार्थधर्मानभिधानम् CaturCin. iii (1). 757. 11; (used as noun) (that) which is stated in another section क्वचिदन्यत्रोक्तोद्वापेन ... परमेश्वरस्वरूपं प्रतिपादयन्ति NyāySu. (Ja.) 143A. 12 (*on* i. 1. 6)

अन्यत्व (anya-tva) *n.* **1A** the state of being different, difference, i.e. change or transformation **B** the state of being different, difference [Inst.] as being different, by difference **C** [Inst.] by difference, i.e. without connection or relationship **2A** distinction, separateness [Inst.] as being distinct **B** diversity **3A** the state of being another thing, otherness, the state of being something else [Inst.] as being another thing **B** the state of being another thing (than what it is) [Inst.] as being another thing (than what it is) **4** the state of being dissimilar, dissimilarity **5** the state of being unique, indifferent **6** the state of being the latter one **1A** the state of being different, difference, i.e. change or transformation सिद्धस्वभावानां न व्यवधानादन्यत्वं यथा पृष्ठ्याभिप्लवयोः ĀśvaŚS. II. vi. 4.17; उत्पत्तिस्थित्यभिव्यक्तिविकारप्रत्ययाप्तयः। वियोगान्यत्वधृतयः कारणं नवधा स्मृतम् YogBh. 100. 15 (*on* 2. 28); अभिमन्त्र्य तु तौ (पाषाणौ) ...। दक्षिणस्थं तु पाषाणं रत्नत्वमुपयाति च। ... एवमश्ममयानां तु अन्यत्वमुपपद्यते LakṣmīT. 46. 36; **1B** the state of being different, difference अनियमो वार्थान्तरत्वादन्यत्वं व्यतिरेकशब्दभेदाभ्याम् MīmāSū. vi. 8. 36; उभयोः पक्षयोरन्यतरस्याध्यापनादप्रतिषेधः। अभ्यासात्। न, अन्यत्वेऽपि अभ्यासस्योपचारात् NyāySū. ii. 2. 30; NyāyBh. 139. 7 (*on* ii. 2. 31); षड्जग्रामे द्विश्रुत्युत्कर्षाद्, दै(?धै)वतीकृते गान्धारे मूर्च्छनाग्रामयोरन्यत्वम् NāṭyaŚā. 28. 33 (2); द्रव्यादिषु वृत्तिनियमात् प्रत्ययभेदाच्च परस्परतश्चान्यत्वम् PadārthaSaṁ. 314. 17; अथ मतमन्यत्वे सति सादृश्येन व्यामूढाः स (शब्दः) इति वक्ष्यन्ति। तन्न। ... विदिते च स्फुटेऽन्यत्वे व्यामोह इति गम्यते ŚābaBh. 88. 2-4 (*on* i. 1. 20); न तेषामेषां च विभागमुपलभामहे। अत एवैकशब्दत्वम् ...। अतो नान्यत्वं च वदामः ŚābaBh. 292. 1 (*on* i. 3. 30); 1414. 10 (*on* vi. 3. 12); KauhaŚi. 60; वद किं करवाणीति ननु नान्यत्वमावयोः PadmP. (Ra.) 15. 129; यत् किंचिच्चिन्तयेद् वस्तु नान्यत्वं प्रतिपद्यते MālinīT. 17. 22; पुद्गलो नैव विद्यते पारमार्थिकः। तत्त्वान्यत्वादवाच्यत्वात् TattvSaṁ. 338; न च कुलालभाव एव घट उपलभ्यते, सत्यपि निमित्तनैमित्तिकभावेऽन्यत्वात् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 317. 8 (*on* ii. 1. 15); ज्ञानाज्ञानयोः अन्यत्वेनोपपत्तेः GītāBh. (Śaṅ.) 359. 13 (*on* 13. 2); अरं छिद्रं भिदान्यत्वं वेद्यवेत्तृत्वलक्षणम् TaiUBhāVā. 135. 1 (2); जन्मनाशयोरन्यत्वेऽनन्यत्वे च वस्तुनो न क्षणिकता IṣṭaSi. 310. 1; यादृशीमानुपूर्वी वैदिकानां वर्णपदादीनां करोत्यध्यापयिता तादृशीमेवानुकरोति माणवकः ... आचार्यव्यक्तिभ्यो माणवकव्यक्तीनामन्यत्वात् Bhām. 74. 6 (*on* i. 1. 3); एकत्वमर्थवत्त्वं च ... प्रधानमधिकृत्योक्तम्, अन्यत्वमकर्तृत्वं बहुत्वं चेतिपुरुषमधिकृत्य SāṁkhyTaKau. 506. 5 (*on* 72); तत्त्वान्यत्वसाधारणं प्रत्यक्षम् NyāyRa. 414. 7 (*on* 5 (5). 27); 633. 9 (*on* 5 (14). 78); सतोऽन्यत्वमेवासत्त्वम् ŚāstrDī. 110. 21 (*on* i. 1. 5); न चेहान्यत्वं वास्तवमभिप्रेतम् NyāyMa. 16. 5; अन्यत्वं शरीरस्य वैसदृश्याच्छरीरिणः YogŚā. 4. 70; एकस्य विरोधव्यक्तिविशेषस्यात्र परिगृहीतस्यापरविरोधव्यक्त्यनात्मत्वात् (v.l. °व्यक्तेरन्यत्वात्) KhaṇḍanKhā. 865. 19; विश्वजिदग्निष्टोमयोः व्यपदेशभेदात् अन्यत्वम् SaṅkarKāBh. 34. 7 (*on* i. 3. 33); न ह्यन्यस्यान्यत्वं युज्यते BrahmSūBh. (Ma.) 25A. 2 (*on* ii. 1. 14); पृथक्त्वान्यत्वभेदास्तु पर्यायेणैव लौकिकैः। व्यवह्रियन्ते AnuVyā. 11B. 11 (*on* i. 2. 10); समवायिनामन्यत्वात्तेभ्योऽन्येषु चतुर्विधेषु अन्यतमस्मिन् अतिव्याप्तिः TarkSaṁ. (Ā.) 12. 27; 53. 18; 109. 24; अन्यत्वमन्योन्याभावः NyāySu. (Ja.) 168A. 11 (*on* i. 2. 6) नञ्विशिष्टेन परपदेनान्यत्वविरुद्धत्वाभावविशेषा लक्ष्यन्ते Prasā. i. 538. 5; अन्यभावोऽन्यत्वं भेद इति यावत् ŚivārkaMaDī. i. 536. 18 (*on* i. 4. 16); सत्यपि वर्णैकत्वे लौकिकपदेषु ... वैदिकेषु ... स्पष्टो भेदः। यूपादिसाहचर्याच्च लोकवेदयोः पदानां तावदन्यत्वम् MīmāKau. i. 138. 5 (*on* i. 3. 30); यत्र चैकस्य द्वयोर्वान्यत्वं (संख्यान्यत्वं वा) तत्राप्यसमानतैव VīraMi. 110. 23 (*on* 1. 52-54); प्रमाणाभावादन्यत्वमसिद्धम् MayūMāli. 257. 22 (*on* iii. 3. 14); पणादिसाहचर्यात् पादशब्दः परिमाणवाची ...। अनुवर्तते न तु नान्यत्वम् LaŚabdeŚe. ii. 305. 12; **[Inst.]** as being different, by difference संवृतिसत्त्वेन वर्णनादिष्टसाधनम्। तत्त्वान्यत्वेन निर्वाच्यम् TattvSaṁ. 678; किमुपास्यं ब्रह्मोपासि-तुरन्यत्वेनोपास्यमुतोपासितुरात्मत्वेन BrahmSūBh. (Rā.) 715. 6 (*on* iv. 1. 3); ŚrutaPra. ii. 573. 18 (*on* iv. 1. 3); मुखादि कमलादिरूपतयाध्यवसितम्। यच्च तदेवान्यत्वेनाध्यवसीयते सा अपरा (अभेदे भेदरूपातिशयोक्तिः) KāvyPra. 630. 1; अन्यत्वेनाध्यवसायाद् वैपरीत्यं संबन्धः AlaṅkāRa. 37. 50; जगद् ब्रह्मविकारो न भवति। ततोऽन्यत्वेनोपलभ्यमानत्वात् NyāySu. (Ja.) 199A. 11 (*on* i. 1. 6); अन्यदङ्गलावण्यमन्यत्वेनाध्यवसीयते SāhiDa. 551. 2; (स गार्हपत्यः) स आहवनीयादन्यत्वेन निश्चितो देवतारूप एव कश्चिदग्निः BhāṭṭCan. 110. 15 (*on* xvi. 2. 10); **1C [Inst.]** by difference, i. e. without connection or relationship आत्मशब्दः शरीरप्रतिसंबन्धिपरः ...। अन्यत्वेन शरीरशरीरिभावसंबन्धशून्यत्वेन ŚrutaPra. ii. 573. 20 (*on* iv. 1. 3); **2A** distinction, separateness एकोऽयमात्मोदकं नाम तस्य गुणभेदादन्यत्वं भवति MahāBh. i. 42. 1 (*on* i. 1. 1); एकैकोऽपि हि (रसः) पुनरेषामाश्रयादीनां भावानां विशेषानाश्रयते ... न च तस्मादन्यत्वमुपपद्यते CaraS. i. 26. 9; मृदूनपि च दारुणान्। स्पर्शान् स्पृष्ट्वा ततोऽन्यश्च(त्वं) मुमूर्षुस्तेषु मन्यते BhelaS. 106. 9 (5. 7); त्रिगुणमविवेकि विषय इत्यन्यत्वं सिद्धम् (प्रधानस्य) TattvSa. 136.6; उच्चनीचविशेषाद्धि स्वरान्यत्वं प्रवर्तते NāraŚi. i. 1. 1; अन्यानुविद्धबोधेऽपि नान्यत्वमुपरुध्यते SphoṭSi. 178. 4; तपसास्याः कृतान्यत्वं कौमाराद् येन लक्ष्यते KāvyālaṅSāSaṁ. 2. 14; अध्यस्य मिथुनीकृत्येति च क्त्वाप्रत्ययो न पूर्वकालत्वमन्यत्वं च लोकव्यवहारादङ्गीकृत्य प्रयुक्तः PañcPā. 4. 15 (*on* i. 1. 1); अन्यत्वे चान्यथाभावोऽन्यथाभावेऽपि चान्यता IṣṭaSi. 231. 13; 232. 8; आत्मज्ञानयोरेकत्वान्यत्वं चिन्तयति TattvPradī. (A.) 36. 6 (*on* 1. 27); 162. 8 (*on* 2. 24); भावतदभावयोश्च साक्षाद् विरोधाद् वाच्याद् व्यङ्ग्यस्य स्फुटमेवान्यत्वम् Loc. 21. 8 (*on* 1. 4); तन्त्रेण सदृशयोरनभिधानात् सादृश्यस्य पुनरुपमानोपमेयभावविवक्षितेन श्लेषतोऽन्यत्वे सति ... पूर्णलुप्तानामेयं पदार्थोपमासु वाक्योपमाभक्तिः SaraKaṇṭhā. 407. 2; अवस्थावतोऽनुच्छेदात् ततो न कर्तृभोक्त्रोरन्यत्वं लौकिका मन्यन्ते NyāyRa. 695. 11 (*on* 5 (17). 25); अर्थकामौ तावच्छास्त्रनियतौ धर्म्याविव। अपवर्गस्यान्यत्वमिति चेत्। तदप्यसत् BālaKrī. i. 27. 5 (*on* 1. 8); हस्तादिना गुरोः प्रतिरोद्धा चपेटादिदानेन। अस्मिन् पक्षे स्थितमन्यत्वं विवादस्य ManuBh. i. 276. 21 (*on* 3. 149); यत्रान्यत्वं शरीरस्य ... धनबन्धुसहायानां तत्रान्यत्वं न दुर्वचम् TriṣaŚaPuC. iii. 5. 94; कार्योपादानभेदे न कथमधिकतो गौरवादेः स्वकार्यम्, नान्यत्वं नामसंख्याव्यवहृतिधिषणाकारकालादिभेदैः TattvMu. 1. 20; घटादन्यः पट इत्यत्र कथमन्योन्याभावप्रतीतिरिति वाच्यम्, अन्यत्वस्यापि पृथक्त्वरूपत्वात् Tarkāmṛ. 10. 21; यत्राभेदेऽपि भेदो लोकोत्तरत्वप्रतिपत्त्यर्थः इदमेव प्रस्तुतस्यान्यत्वमित्यनेनोक्तम् RasGaṅ. 415. 10; न तु जात्यन्तरमन्वेषणीयम्। अन्यथा संदिग्धासिद्धादीनामपि अन्यत्वं स्यात् MānaMe. 79. 4; अन्यसादृश्यनिषेधेऽन्यत्वाभावः सुतरामिति चेत्। न, अर्थस्यान्यत्वे जातिव्यञ्जकभूयोऽवयवदर्शनाभावेन ... अनुपपादनात् LaŚabdeŚe. i. 76. 2; **[Inst.]** as being distinct ये पाकादयोऽन्योन्यमन्यत्वेनावस्थिताः क्रियाविशेषास्तत्समवेतं सामान्यमेव वाच्यम् Kāvyānu. (He.) 28. 11; **2B** diversity, cf. **अन्यत्वहेतु; 3A** the state of being another thing, otherness, the state of being something else वचनात्तु ततोऽन्यत्वम् MīmāSū. vii. 4. 3; निलीनामिव निश्चेष्टामिवान्यत्वं गतामिव। ... भ्रमन्तीं भावयेन्नारीं योजनानां शतादपि BrahmāṇḍP. iii. 41. 48; (अकार्यस्य) तयोरन्यत्वे तुच्छत्वम् SāṁkhyaPraSū. 1. 134 (Bh. अकार्यस्य प्रकृतिपुरुषभिन्नत्वे); विद्यातोऽन्यत्वे ब्रह्मबाधप्रसङ्गः SāṁkhyaPraSū. 5. 16; 'सिद्धे शब्दार्थसंबन्धे' इत्यत्र च सिद्धशब्दः। तेन तत्त्वान्यत्वाभ्यामनिर्वचनीयाभिः शक्तिभिः समाविष्टम् VākyaPa. 4. 3; 21. 3; वस्तुगत एष विभागः - तत्स्वभावत्वमन्यत्वं चेति BrahmSi. 48. 5; प्रमाणमेवेदं सम्यक्त्वेऽन्यत्वमुच्यते ŚlokaVār. 2. 183 (101. 3); स्वशब्देनैव तान्युक्त्वा तेभ्योऽन्यत्वं वरं कृतम् ŚlokaVār. 6. 342 (817. 1); न ... बहिस्सत्तारूपेणार्थानां गम्यगमकभावः। ... नापि धूमजातेः तत्त्वान्यत्वाभ्यामनिर्वचनीयत्वात् TātpaṬ. (U.) 231. 22 (*on* 5 (3). 168); 447. 14 (*on* 5 (11). 18); परमात्मनो जीवादन्यत्वं द्रढयति BrahmSūBh. (Śaṅ.) 179.7 (*on* i. 3. 19); अव्यक्ता हि सा माया, तत्त्वान्यत्वनिरूपणस्याशक्यत्वात् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 231. 13 (*on* i. 4. 3); 237. 12 (*on* i. 4. 6); 315. 10 (*on* ii. 1. 14); घटस्य प्राक्प्रध्वंसात्यन्ताभावानामपि घटादन्यत्वं स्यात् BṛĀraUBh. 19. 19 (*on* i. 2. 1); 35. 10 (*on* i. 3. 1); न चान्यत् सत् समस्ति ... अजडस्य चान्यत्वजनिमत्त्वायोगात् IṣṭaSi. 365. 5; मेघा अपि रवेरन्ये स्वरूपेण च वास्तवाः। तत्त्वान्यत्वाद्यचिन्त्या तु नाविद्यावरणक्षमाः NyāyMañ. ii. 79. 25; स्वातन्त्र्याहुर्निवारैव स्वतन्त्रः केन वार्यते। तत्त्वान्यत्वैरवाच्या वा यद्यविद्याभिधीयते ŚivDṛ. 2. 30; अनुमीयतेऽनेनेति करणकारकमेव युक्तम् ... न त्वनुमितिरनुमानम् ... करणकारकादन्यत्वात् TātpaṬ. (Vā.) 169. 19 (*on* i. 1. 5); न हि संतानस्य संतानिभ्योऽन्यत्वमनन्यत्वं वा संभवति NyāyRa. 844. 11 (*on* 6. 441); मत्स्योऽन्यत्वमथाज्ञानादुदकान्नाभिमन्यते BrahmP. 243. 25; वैकल्पिकोऽयं संतानस्तत्त्वान्यत्वाभ्यामनिर्वाच्यः NyāyMa. 273. 5; अक्षरस्य परमपुरुषादन्यत्वं व्यावर्तयति VedāntDī. 47. 5 (*on* i. 3. 11); अन्यत्वं स्वात्मनः ... अनुभूयते UpādhiKha. 1B. 10; प्रत्यभिज्ञाया भ्रान्तित्वं न वाच्यम्। पञ्चस्कन्धेभ्योऽन्यत्वात् ViṣṇuTaNi. 2B. 1; अतश्चान्यद्धि (v. l. अतोऽन्यत्वं च) दोषाय AśvaVai. 3. 11; इदमन्यत् सारस्वतमन्यद् गाम्भीर्यमन्यदौदार्यम्। ... अत्र सारस्वतादीनामभेदेऽप्यन्यत्वेन भेदः Ekāva. 8. 13 (13) (238. 9); अद्वितीयपदे किं तत्पुरुषः। उत बहुव्रीहिः। यदा तत्पुरुषः, तदापि किं द्वितीयादन्यत्वम् ŚatDū. 217. 24; तत्तेदंते स्वातान्यत्वे त्वंताहंते परस्परम्। प्रतिद्वन्द्वितया लोके प्रसिद्धे PañcDa. 6. 49; यदपि गुणगुणिनोरन्यत्वानन्यत्वाभ्यामनिरूपणादिति लक्षणस्य तटस्थत्वादिसिद्धये परेणोक्तं तद्दूषयितुमनुवदति NyāySu. (Ja.) 102B. 5 (*on* i. 1. 2); सूत्रम्। ... स्मृतिश्च तर्कस्यानुमानादन्यत्वं सूचयतः NyāyPari. 325. 12; सदनिर्वाच्याभ्यामन्यत्वमसत्त्वम् Nyāyāmṛ. 30A. 6; 268B. 5; प्रकृतिप्रत्ययसमुदायस्य मातुः पितुरित्यस्य मातृपितृशब्दाभ्यामन्यत्वात् Prasā. i. 694. 4; अनाधारत्वं

त्राधाररराहित्यम्, न त्वाधारादन्यत्वम् AdvaiSi. 794. 5; परशब्दो नान्यार्थोऽन्यत्वस्याव्यभिचरितत्वात् LaŚabdeŚe. i. 49. 22; अन्येषामित्यस्योत्तरेषामित्यत्रान्वयः। अन्यत्वं च पुत्रिकातः BālamBha. ii. 174. 21 (*on* 2. 132); **[Inst.]** as being another thing तमसोऽन्यत्वेन संभावने हि तमो लेपनमेवेति प्रतीतिः स्यात् AlaṅkāRa. 32. 60; यत्रान्यधर्मसंबन्धादन्यत्वेनोपतर्कितम्। प्रकृतं हि भवेत् प्राज्ञास्तामुत्प्रेक्षां प्रचक्षते PratāYaBhū. 383. 5; CitraMī. 73. 16; वर्णनीयपदार्थस्य यदन्यत्वेन वर्णनम्। भेदकातिशयोक्तिः सा AlaṅkāMañ. 51. 6; **3B** the state of being another thing (than what it is) अन्यत्वमतद्भावो न तद्भवद् भवति कथमेकम् TattvPradī. (A.) 146. 7 (*on* 2. 14); अन्यत्वाविशेषेऽपि बौद्धानां किंचिदेव वस्तु कार्यं स्यात् किंचिदेव कारणम् TarkBhā. (Mo.) 23. 16; लोकेऽन्यद् वस्त्वन्यत्वं वस्त्वन्तरेणाभेदमापन्नम् NyāySu. (Ja.) 294A. 12 (*on* ii. 1. 5); **[Inst.]** as being another thing (than what it is) जडश्चैतत्यहंकारश्चैतन्याध्यासवान् ध्रुवम्। अन्यवस्त्वन्तराध्यासादात्मान्यत्वेन भासते SarvaSiSaṁ. 12.42; **4** the state of being dissimilar, dissimilarity वचनसाम्यादिदमपि वितथमवगम्यते। न, अन्यत्वात् ŚābaBh. 17.4 (*on* i. 1.2); **5** the state of being unique, i.e. indifferent (पुरुषस्य। कैवल्यं माध्यस्थ्यम्) कैवल्यं केवलभावः, कैवल्यमन्यत्वमित्यर्थः, त्रिगुणेभ्यः केवलोऽन्यः SāṁkhyaKāBh. 14. 12 (*on* 19); **6** the state of being the latter one, cf. **अन्यत्वोपलक्षण.**

• अन्यत्वकथन (anyatva-kathana) *n.* statement of otherness पूर्वोदाहरणे स्वसदृशादन्यत्वकथने हेतुरुक्तः AlaṅkāMañ. 52. 6.

अन्यत्वकर (anyatva-kara) *adj.* **i** causing distinction (in affix etc.) अनुबन्धोऽन्यत्वकर इति चेत्तन्न ... लोपात् Vār. 3 *on* P. i. 1. 26; Vār. 9 *on* P. i. 1. 69; **ii** causing distincition (in nature or form) तुल्यदेशजातीयत्वे लक्षणमन्यत्वकरं कालाक्षी गौः स्वस्तिमती गौरिति। ... जातिलक्षणसारूप्याद् देशभेदोऽन्यत्वकरः इदं पूर्वमिदमुत्तरमिति YogBh. 177. 12-13 (*on* 3. 53)

अन्यत्वकर्तृ (anyatva-kartṛ) *m.* one who makes distinction, i.e. shows the ownership of others राजस्वेऽन्यत्वकर्तृणां तटाकारामघातिनाम्। शिक्षणार्थं चरा योज्यास्तेभ्यो विज्ञाय तत्त्वतः NītiPra. 8. 36.

अन्यत्वकल्पन (anyatva-kalpana) *n.* **A** assumption or imagination of otherness अध्यवसितिसिद्धत्वं प्रकृतस्यान्यत्वकल्पनं यद्वा। संबन्धासंबन्धौ तद्व्यत्यासे भवेदतिशयोक्तिः Ekāva. 8. 13 (236. 11); 8. 13 (1) (237. 1); अथापह्नुतिः - प्रकृतस्य निषेधेन यदन्यत्वप्रकल्पनम्। ∴ अपह्नुतिः ... अन्यत्वकल्पनमात्रं रूपके CitraMī. 70. 13; **B** assumption of distinction भेदकातिशयोक्तिस्तु तस्यैवान्यत्ववर्णनम् (v.l. °त्वकल्पनम्) Kuval. 38.

अन्यत्वकल्पना (anyatva-kalpanā) *f.* **1** assumption of difference अविद्याकल्पितस्याविद्याकल्पितान्यत्वस्यान्यत्वकल्पना IṣṭaSi. 325. 22; तत्त्वतो विभक्ताभावेऽप्यविद्ययाकाशादेरन्यत्वकल्पनायां सत्यामस्ति विभक्तत्वम् VedāntKa. 310. 21 (*on* ii. 3. 6); **2** assumption of otherness अक्षपादस्य कणादवत् प्रमातृकल्पना परमेश्वरस्य प्रमातुरन्यत्वकल्पना SarvaMaSaṁ. 26.11.

अन्यत्वकल्पिका (anyatva-kalpikā) *adj.* (*f.*) which causes the assumption of difference जीवस्य या स्वरूपकल्पिका अविद्या सैव तस्यान्यत्वकल्पिका IṣṭaSi. 332. 14.

अन्यत्वकारण (anyatva-kāraṇa) *n.* **A** cause of difference, i.e. change or transformation अन्यत्वकारणं यथा सुवर्णस्य सुवर्णकारः YogBh. 101. 5 (*on* 2. 28); TattvVai. 102. 7 (*on* 2. 28); **B** cause of difference विषयसामग्रीसाम्यादेकत्वनिश्चये। न विलक्षणतामात्रं किंचिदन्यत्वकारणम् NyāyMañ. i. 139. 18.

अन्यत्वक्लृप्ति (anyatva-klpti) *f.* assumption of otherness प्रत्यक्षायास्ततोऽन्यत्वक्लृप्तौ नैवं प्रसज्यते NyāySiA. 238. 8.

अन्यत्वगर्भित (anyatva-garbhita) *adj.* consisting of difference तस्य चान्यत्वगर्भितस्यैकस्मिन्नसंभवात् Nyāyāmṛ. 519A. 9.

अन्यत्वग्राहिन् (anyatva-grāhin) *adj.* grasping or referring to difference अन्यत्वग्राहिप्रत्ययमिथ्यात्वे हि सर्वं साधनं न सिध्यति NyāyRa. 235. 11 (*on* 5 (2). 76)

अन्यत्वज्ञान (anyatva-jñāna) *n.* knowledge of difference अन्यत्वज्ञानमिथ्यात्वे हि अन्यत्वं न स्यात्, तदभावे च ... साधनासिद्धिः NyāyRa. 235. 13 (*on* 5 (2). 77)

अन्यत्वता (anyatva-tā) *f.* the state of being distinctness or distinction अन्योऽहमन्येयमिति यदा बुध्यति बुद्धिमान्। तदैषोऽन्यत्वतामेति न च मिश्रत्वमाव्रजेत् MahāBhā. xii. 295. 20.

अन्यत्वदर्शन (anyatva-darśana) *n.* **1** knowledge of otherness तथा सांख्याः ... अन्यत्वदर्शने तस्थुः ChāndoUBh. 537. 15 (*on* viii. 12. 1); अन्यत्वदर्शनापवादाश्च विद्याविषये सहस्रशः श्रूयन्ते TaiUBh. 221. 7 (*on* 1. 11); विशेषसंज्ञा ... अन्यत्वदर्शनलक्षणा BṛĀraUBh. 318. 15 (*on* ii. 4. 13); **2** perception of difference विदुषां हि फलहेतुभ्याम् आत्मनः अन्यत्वदर्शने सति तयोः अहमिति आत्मदर्शनानुपपत्तेः GītāBh. (Śaṅ.) 365. 8 (*on* 13. 2); सतोरेव लोके अन्यत्वदर्शनात् IṣṭaSi. 166.8.

अन्यत्वदर्शिन् (anyatva-darśin) *adj.* perceiving the difference न विधिप्रतिषेधशास्त्रं तावत् फलहेतुभ्याम् आत्मनः अन्यत्वदर्शिनः भवति GītāBh. (Śaṅ.) 365. 12 (*on* 13. 2)

अन्यत्वदुःख (anyatva-duḥkha) *n.* sorrow of being another कालेनान्यत्वदुःखार्तिवासनाशतशो ध्रुवम्। ... वस्तु सद्भासते ParaśuKS. 18. 3 (318. 26); TantrRā. 26. 41.

अन्यत्वनियम (anyatva-niyama) *m.* rule or determination of distinction मा भूदन्यत्वनियमः पात्रे तन्त्रं किमैच्छिकम्। नियतं वा NyāyMāVi. 648. 13 (*on* xi. 3. 13)

अन्यत्वनिरूपण (anyatva-nirūpaṇa) *n.* act of describing or pointing out the otherness न च सर्वाप्रसिद्धत्वे गम्येतैकोऽपि कश्चन। तेनासिद्धैरसिद्धानां नास्त्यन्यत्वनिरूपणम् TantrVā. 245. 13 (*on* i. 3. 26)

अन्यत्वनिश्चय (anyatva-niścaya) *m.* ascertainment of distinction यद्यप्यनुकार्यानुकरणयोरर्थभेदादन्यत्वनिश्चयस्तथाप्यन्यत्वस्य दाढ्र्याय स्वरादिभेदोपन्यासः Pradī. iv. 334A. 35 (*on* v. 2. 59)

अन्यत्वनिषेध (anyatva-niṣedha) *m.* negation of otherness देवाद्याकाराणामनात्माकारत्वाच्च सर्वं तं परादात् इत्यादिनान्यत्वनिषेधश्च BrahmSūBh. (Rā.) 373. 9 (*on* i. 4. 19)

अन्यत्वपक्ष (anyatva-pakṣa) *m.* **A** view as being another स च सामान्यस्य सतः तत्त्वान्यत्वपक्षयोः न संभवति PramāVāSvopVṛ. 48. 32; **B** view as being distinct अन्यत्वपक्षस्तावदनुभवाभ्युपगमोपपत्तिविरुद्धत्वादसंभावितः NyāySu. (Ja.) 375B. 5 (*on* ii. 2. 6); [Loc.] in the view as being distinct उभयस्मिन्नपि विषयेऽनारम्भणमेवाधिकरणस्यान्यत्वपक्षे स्यात् ŚāstrDī. 49. 3 (*on* i. 3. 10)

अन्यत्वप्रकल्पन (anyatva-prakalpana) *n.* assumption as being another प्रकृतस्य निषेधेन यदन्यत्वप्रकल्पनं साम्यादपह्नुतिः CitraMī. 70. 11; RasGaṅ. 372. 16.

अन्यत्वप्रकारक (anyatvaprakāra-ka) *adj.* having the distinction as the qualifier अन्यत्वप्रकारकानुमितिविषयतारूपधात्वर्थतावच्छेदकफलाश्रयो भिदाकर्मतया भेद्यः VyutpaVā. 183. 33.

अन्यत्वप्रतिद्वन्द्विन् (anyatva-pratidvandvin) *adj.* opposed to the otherness प्रत्यक्त्वं न ... अन्यत्वप्रतिद्वन्द्विस्वत्वं वा Nyāyāmṛ. 372B. 5.

अन्यत्वप्रतिपत्ति (anyatva-pratipatti) *f.* knowledge as being another जीवस्य कार्यकारणसंघातादन्यत्वप्रतिपत्तेः PañcPā. 40. 1 (*on* i. 1. 1); स परस्परप्रदेशानां प्रदेशबन्धात् कर्मणैकीभूतस्यात्मनोऽन्यत्वप्रतिपत्तिकारणं भवति SarvaDaSaṁ.3.209.

अन्यत्वप्रतिपादन (anyatva-pratipādana) *n.* act of explaining distinction व्यावर्तकाकारान्तरेणाप्यन्यत्वप्रतिपादनसंभवात् ŚrutaPra. iB. 194. 26 (*on* i. 1. 13)

अन्यत्वप्रतियोगिन् (anyatva-pratiyogin) *adj.* **A** counter-positive of difference उभयव्यतिरेकस्यान्यत्वप्रतियोगिकोट्यप्रवेशेन तत्संगृहीतव्यतिरेकपक्षतापातात् KhaṇḍanKhā. 877. 15; **B** counter-positive of the otherness स्वयंत्वं चान्यत्वप्रतियोगि SiddhāLeSaṁ. 73. 2.

अन्यत्वप्रतिषेधार्थम् (anyatvapratiṣedhārtham) *adv.* for the sake of negating the difference नान्यत्वेऽप्यभ्यासस्योपचारादिति। ... एतत्सूत्रमन्यत्वप्रतिषेधार्थम् NyāyVār. 303. 18 (*on* ii. 2. 31)

अन्यत्वप्रतीति (anyatva-pratīti) *f.* knowledge as being another यदि ... आकाशस्य नामरूपमध्यस्थात् ब्रह्मणोऽन्यत्वप्रतीतिः तदा ... त्रिकोटिकसंशयोपपत्तिः ŚivārkaMaDī. i. 501. 11 (*on* i. 3. 42)

अन्यत्वप्रत्यय (anyatva-pratyaya) *m.* knowledge of distinction परमाणोस्तद्देशानुपपत्तावुत्तरस्य तद्देशानुभवो भिन्नः सहक्षणभेदात्तयोरीश्वरस्य योगिनोऽन्यत्वप्रत्ययो भवति YogBh. 178. 9 (*on* 3. 53)

अन्यत्वप्रत्युपस्थापक (anyatva-pratyupasthāpaka) *adj.* which makes (one) realise the otherness अन्यत्र प्रविभक्ता इव अन्यत्वेन काम्यमानाः ... तस्य आत्मैव अन्यत्वप्रत्युपस्थापकहेतोरविद्याया अभावात् आत्मकामम् BṛĀraUBh. 571. 15 (*on* iv. 3. 22)

अन्यत्वप्रथा (anyatva-prathā) *f.* showing, i.e. apprehension of distinction (शब्दः) न चासौ क्षणिको युक्तः साधकानुपलम्भनात्। प्रत्युच्चारणमन्यत्वप्रथा व्यञ्जकभेदतः TarkSaṁ. (Ā.) 119. 16.

अन्यत्वप्रमा (anyatva-pramā) *f.* valid knowledge of distinction असिद्धे भेदे ग्रहग्राह्ययोर्ग्रहो न भवति। ग्राह्य इत्यनया अन्यत्वप्रमया ग्रह एव चेदुक्तः तयोरेकतैव पूर्वप्राप्ता उक्ता स्यात् IṣṭaSi. 279. 2.

अन्यत्वप्रसङ्ग (anyatva-prasaṅga) *m.* **1** undesired occasion of distinction धर्मलक्षणावस्थान्यत्वे तदभिन्नस्य धर्मिणोऽप्यन्यत्वप्रसङ्गः TattvVai. 131. 17 (*on* 3. 13); पदान्येव वाक्यमित्युक्तम्। एकैकं पदं वाक्यं तत्संघातो वा। ... न द्वितीयः। संघातस्य चान्यत्वप्रसङ्गात् TantrRaha. 34. 20; **2** undesird occasion of the otherness विष्णोरन्यत्वेऽदृश्यत्वं च तस्यैवेत्यानन्दमयस्यान्यत्वप्रसङ्गात् TattvParkā. 21B. 5 (*on* i. 1. 20)

अन्यत्वबुद्धि (anyatva-buddhi) *f.* knowledge as being another विधीयमानत्वेनैव विहितादन्यत्वबुद्धिः स्थिता न शक्यापनेतुमिति कर्मान्तरत्वं भवति TantrVā. 620. 8 (*on* ii. 3. 24); दृष्टान्तश्च तप्तलोहसमावर्तितं जलम्। तद्धि जलं जलरूपेणानुपलभ्यम् ... जलपरिणामशक्तियुक्तं लोहादन्यत्वबुद्ध्यविषयस्तिष्ठति ŚrutaPra. ii. 227. 9 (*on* ii. 1. 12)

अन्यत्वभाव (anyatva-bhāva) *m.* **1** condition of being different, i.e. change or transformation सविषमन्नं स्राव्यमानमविस्राव्यं भवति। ... द्रव्याणामार्द्राणां सहसा म्लानत्वमन्यत्वभावः AṣṭāSaṁ. i. 45. 18 (1. 8); **2** feeling or thought as (the embodied soul) being other (than body etc.) केचित् पौषधतन्निष्ठा मृत्युदा .अपि वेदनाः। सहन्तेऽन्यत्वभावेन MalliC. 7. 920.

अन्यत्वभावना (anyatva-bhāvanā) *f.* feeling or thought as (the embodied soul) being other (than body etc.), JainL.

अन्यत्वमात्र (anyatva-mātra) *n.* **1** mere difference (न 'अन्यत्वमस्ति'-इतीयता सामर्थ्यं भवति) नान्यत्वमिति। उपकारविवक्षायां सामर्थ्यम्, न अन्यत्वमात्रेणेत्यर्थः Pradī. ii. 342A. 13 (*on* ii. 1. 1); **2** mere otherness अन्यत्वावधेरात्मन उपलक्षणत्वे चान्यत्वमात्रमुपलक्ष्यमाणमन्यस्मादप्यन्यत्वमादाय पर्यवस्येत् KhaṇḍanKhā. 1303. 16.

अन्यत्वलक्षण (anyatva-lakṣaṇa) *n.* characteristic or definition of being another अथ पृथक्त्वलक्षणं किमन्यत्वलक्षणं च किमिति पृष्टे प्रत्युत्तरं ददाति TātpaVṛ. 146. 20 (*on* 2. 14)

अन्यत्ववचन (anyatva-vacana) *adj.* expressive of difference अनेकार्था हि धातव इति वचनाद् भिदिः विभागवचनोऽन्यत्ववचनश्च NyāySu. (Ja.) 382A. 9 (*on* ii. 2. 6)

अन्यत्ववर्णन (anyatva-varṇana) *n.* description of distinction भेदकातिशयोक्तिस्तु तस्यैवान्यत्ववर्णनम् Kuval. 38.

अन्यत्ववाचोयुक्ति (anyatva-vācoyukti) *f.* appropriateness of speech of being another नात्मैव तद्वाह इति तत्रान्यत्ववाचोयुक्तिः न पुनरन्यत्वविवक्षया IṣṭaSi. 366. 9.

अन्यत्ववादिन् (anyatva-vādin) *m.* advocate of distinction or separateness यत्पुनरव्यतिरिक्तत्वे कारणमुक्तम् अवयवनिष्कर्षेणाविज्ञानं तदन्यत्ववादिनो वैशेषिकस्यापि युज्यते Śarka. 102. 21.

अन्यत्ववारक (anyatva-vāraka) *adj.* which excludes the otherness अन्यत्ववारकं स्वत्वमिति चेदन्यवारणम्। कूटस्थस्यात्मतां वक्तुरिष्टमेव हि तद् भवेत् PañcDa. 6. 42.

अन्यत्वविरुद्धत्व (anyatva-viruddhatva) *n.* distinction and contradictoriness अभेदशब्दे नञः कोऽर्थः। यदि भेदादन्यो भेदविरुद्धो वा, तदा भेदाभेदयोर्भेदसिद्धः। न हि भेदं विना अन्यत्वविरुद्धत्वे संस्तः IṣṭaSi. 100.18.

अन्यत्वविवक्षा (anyatva-vivakṣā) *f.* [Inst.] with the speaker's intention for being another आत्मैव तद्वाह इति तत्रान्यत्ववाचोयुक्तिः न पुनरन्यत्वविवक्षया IṣṭaSi. 366.10.

अन्यत्वव्यक्तिभेद (anyatva-vyaktibheda) *m.* particular individual difference अन्यत्वमात्रमेव ... अन्यत्वव्यक्तिभेदपर्यन्तगमनं प्रमाणस्य न सहते KhaṇḍanKhā. 1303. 19.

अन्यत्वव्यपदेश (anyatva-vyapadeśa) *m.* expression of the otherness विज्ञानमयादन्यं इत्यन्यत्वव्यपदेशस्यैव हेतुत्वोक्तिपरत्वमत्यन्तोचितम् ŚrutaPra. iB. 236. 11 (*on* i. 1. 20)

अन्यत्वव्यवस्थापन (anyatva-vyavasthāpana) *n.* establishment of otherness ब्रह्मणो जीवादिरूपतया संदिग्धत्वप्रदर्शनेन ... न प्रथमसूत्रतः शास्त्रस्य प्रयोजनवत्त्वसिद्धिः। तस्य जीवादन्यत्वव्यवस्थापनेन ... ततो न विषयसिद्धिरिति दूषणस्य नावकाशः ŚivārkaMaDī. i. 94. 19 (*on* i. 1. 1)

अन्यत्वव्यवहार (anyatva-vyavahāra) *m.* usage or convention of distinction गुणत्वे सति अन्यत्वव्यवहारविषयः पृथक्त्वम् - इति चेत्, न TarkSaṁ. (Ā.) 67. 8.

अन्यत्वशङ्का (anyatva-śaṅkā) *f.* doubt regarding the otherness (देहयोगाद् वा) वाशब्दो जीवस्य ईश्वरात् अन्यत्वशङ्काव्यावृत्त्यर्थः BrahmSūBh. (Śaṅ.) 569. 5 (*on* iii. 2. 6)

अन्यत्वश्रवण (anyatva-śravaṇa) *n.* scriptural mention of the otherness 'अन्यत्र धर्माद्' इति ब्रह्मणो धर्मशब्दार्थादन्यत्वश्रवणाच्च SiddhāSi. i. 41. 8.

अन्यत्वसंबन्ध (anyatva-sambandha) *m.* relationship with the otherness अन्यमिति विनष्टस्य प्रतिनिधेरन्यत्वसंबन्धः ŚābaBh. 319. 14 (*on* i. 3. 53); अन्यत्वसंबन्धो व्यक्तेरवकल्पते न जातेः NyāyMañ. i. 292. 1.

अन्यत्वसाधन (anyatva-sādhana) *n.* act of proving the otherness सर्वस्य य 'आत्मा' स्वभावस्ततो 'व्यवच्छेदो' भेदनं पृथक्करणमन्यत्वसाधनमसंकीर्णरूपताप्रत्यायनं भवति HetuBiṬ. 195. 1.

अन्यत्वसिद्धि (anyatva-siddhi) *f.* establishment of the difference ननु विशेषांशानां व्यावृत्तेरन्यत्वसिद्धिः, तथा च द्वैताद्वैतात्मकं जगदिति BrahmSi. 67. 16.

अन्यत्वहेतु (anyatva-hetu) *m.* **A** cause of diversity भूतं सद् विभु यत् ... धराश्रयरसाद्यन्यत्वहेतुश्च यत्। ... यदरूपमेभिरवताद्युष्मान्श(ञ्श)रीरैः शिवः EI. ii. 10. 3; **B** cause of difference कार्यभेदस्यान्यथासिद्धिपरं द्वितीयसूत्रं व्याख्यातम्। तदयुक्तम् ... तत्रान्यत्वहेत्वन्यथासिद्धावुक्तायामनन्यत्वनियामकहेतुपरत्वं द्वितीयस्य युक्तम् ŚrutaPra. ii. 233. 30 (*on* ii. 1. 15)

अन्यत्वाग्रह (anyatvāgraha) *m.* non-grasping or non-comprehension of difference उत्तरभाष्यम् - 'अथ प्रत्यक्षे नित्ये एव' इति। ... न तु कार्यतोऽस्तीत्येवमनुमेये, न ह्यन्यत्वाग्रहः तद्ग्रहः NayaVi. 245. 9 (*on* i. 1. 8)

अन्यत्वाग्रहण (anyatvāgrahaṇa) *n.* non-grasping or non-comprehension of difference अन्यत्वाग्रहणे प्रोक्तः कथमन्योन्यसंश्रयः। अन्यत्वं यदि सिद्धं स्यात् कथमन्योन्यसंश्रयः AnuVyā. 31A. 2 (*on* 2. 2)

अन्यत्वाङ्गीकार (anyatvāṅgīkāra) *m.* acceptance of the otherness परमेश्वरादन्यत्वाङ्गीकारे ब्रह्मणोऽस्वातन्त्र्यात् जगत्कारणत्वाद्यसंभवः। अतो जीवपक्ष एव समीचीनः BrahmSūBh. (Śrī.) i. 218. 3 (*on* i. 1. 15)

अन्यत्वादि (anyatvādi) *adj.* **1** difference etc. नाशनाम्ना पदार्थेन भावो नाश्यत इत्यसत्। अन्यत्वादिविकल्पानां तत्राप्यर्थानुवृत्तितः TattvSaṁ. 362; एकसंतानसंबन्धात् प्रत्यभिज्ञानकल्पना। ज्ञानसंततिमार्गेण वार्यान्यत्वाद्यसंभवात् Śloka-Vār. 6. 441 (844. 2); न च सतोऽन्यस्मादसतो विलक्षणं जगत्। असतोऽन्यत्वादिधर्मानङ्गीकाराद् ब्रह्मणः KarmaNi. 2A. 5; उत्तरत्र जीवादिष्वसंभावितजगत्स्रष्टृत्वादिनान्यत्वादिसमर्थनम् Nyāyāmṛ. 268B. 7; विपक्षाव्यावर्तकमन्यत्वादिनिष्ठोक्तावच्छेदकताया अनवच्छेदकम् GuruCandr. i. 193. 8; LaCandr. 329. 9; **2** distinction etc. अन्यत्वादिभिरनन्यवस्तुप्रतीतेरेव चमत्कारित्वम् RasGaṅ. 419.2.

अन्यत्वाधिगम (anyatvādhigama) *m.* knowledge of difference सांख्यैः ... उक्तः प्रकृत्यात्मनोरन्यत्वाधिगमोऽभ्युपाय इति स प्रागेव निर्वासितः NyāyMañ. ii. 117. 9.

अन्यत्वाधिष्ठान (anyatvādhiṣṭhāna) *adj.* which has difference as the substratum, i.e. different उत्पादनिरोधसंततिभूतः प्रबन्धो नान्यत्वं बाधते देहादिसंघातस्यान्यत्वाधिष्ठानत्वात्। अन्यत्वाधिष्ठानो ह्यसौ प्रख्यायते NyāyBh. 161. 3 (*on* iii. 1.4)

अन्यत्वाधिष्ठान (anyatvādhiṣṭhāna) *n.* substratum of difference उत्पादनिरोधसंततिभूतः प्रबन्धो नान्यत्वं बाधते देहादिसंघातस्यान्यत्वाधिष्ठानत्वात् NyāyBh. 161. 3 (*on* iii. 1. 4)

अन्यत्वानवगति (anyatvānavagati) *f.* absence of understanding of difference यदि पदार्थान्यत्वं स्यात्, आवापोद्धारतैव केवलमन्या। कथम्। वैदिकलौकिकयोः पदार्थयोरन्यत्वानवगतेः Bṛha. 382. 9 (*on* i. 1. 25)

अन्यत्वानुपपत्ति (anyatvānupapatti) *f.* **1** untenability of the otherness यस्तु सर्वशरीरेषूपाधिभिर्विनोपलक्ष्यते पर एव स भवति ... प्राणभृतः परस्मादन्यत्वानुपपत्तेः प्रतिषेधो नोपपद्यते BrahmSūBh. (Śaṅ.) 152. 4 (*on* i. 3. 7); **2** untenability of the difference आत्माज्ञाननिमित्तस्य ह्यन्यत्वानुपपत्तितः। तदाप्यविद्याविध्वस्तावधिकारो न कर्मणि BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 255; नावरोहतो जीवस्याकाशादिरूपतापत्तिः ... तत्र सुखदुःखानुभवाभावात्। तदनुभवार्थं हि तत्तच्छरीरसंबन्धः। अन्यस्यान्यत्वानुपपत्तेश्च BrahmSūBh. (Śrī.) ii. 214. 4 (*on* iii. 1. 22)

अन्यत्वानन्यत्व (anyatvānanyatva) *n.* difference and non-difference आशयस्याप्यन्यत्वानन्यत्वाभ्यामनिरूप्यत्वात् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 382. 11 (*on* ii. 2. 18); प्रकाशमानेयमविद्या किं ब्रह्मात्मना प्रकाशते उत तदन्यत्वेन। यद् वा अन्यत्वानन्यत्वसाधारणात्मना ŚatDū. 176. 9; जातिव्यक्तिवाच्यत्वविचारस्य लोकवेदगत-

पदतदर्थान्यत्वानन्यत्वविचाराधीनत्वादन्यत्वानन्यत्वमेव प्रथमं विचार्यते MīmāKau. i. 138. 2 (*on* i. 3. 30)

अन्यत्वापत्ति (anyatvāpatti) *f.* undesired contingency of difference संबन्धात्तदधिकरणसंबन्धान्यत्वापत्तेरित्येष न पन्थाः। तत्संबन्धिनि व्यवहार इति चेन्न। तस्यापि विशिष्टत्वेनान्यत्वापत्तौ व्यवहारविषयगतविशेषस्य वक्तुमशक्यत्वात् KhaṇḍanKhā. 1057. 17-19; न च प्राकृत उपकारे वैकृतानां जनकत्वसंभवः। तथासत्युपकारस्याधिकपदार्थजन्यत्वेनान्यत्वापत्तेः MayūMāli. 697. 21 (*on* x. 4. 1); विज्ञातुर्ग्रहणापेक्षैव नास्ति, स्वयमेव ग्रहीतृत्वेन स्थितत्वात्। न च तस्यैव तद्ग्रहणं युक्तमन्यत्वापत्तेः Bhāsk. i. 73. 11 (*on* i. 1. 4)

अन्यत्वाभाव (anyatvābhāva) *m.* **1** absence of otherness अद्वयार्थो हि परमार्थः। तमद्वयार्थम् ... संदर्शयति। न सत्परिकल्पितपरतन्त्रलक्षणाभ्यां न चासत्परिनिष्पन्नलक्षणेन। ... न चान्यया ताभ्यामेवान्यत्वाभावात् MaYānaSū. 22. 17 (6. 1); शब्दानित्यत्वं तु रेखागवयन्यायेन समाधेयम्। अनन्यवदित्यस्यान्यवन्नेत्यर्थः। तत्रान्यसादृश्यनिषेधेऽन्यत्वाभावः सुतरामिति चेत्। न LaŚabdeŚe. i. 76. 1; ii. 1106. 16; **2** absence of difference (तदनन्यत्वम्) 'तस्मात् कारणात् परमार्थतोऽनन्यत्वम्' – व्यतिरेकेणाभावः कार्यस्यावगम्यत इति हि तेषां योजना। अतस्तत्पुरुषसामर्थ्यादनन्यत्वमन्यत्वाभावः स्यात् ŚrutaPra. ii. 232. 2 (*on* ii.1.15)

अन्यत्वाभिमान (anyatvābhimāna) *m.* notion as being different सत्यभेदे ... वृत्तौ नानात्वाभिमानः। यथा द्रव्यान्तरोपहितस्फटिकद्रव्येऽन्यत्वाभिमानो – नीलो लोहित इति NyāyBh. 200. 2 (*on* iii. 2. 9)

अन्यत्वायोग (anyatvāyoga) *m.* untenability of difference भावरूपान्तरेण भावात् भवत एवान्यथाभाव इति चेत् – न, भावरूपेऽन्यत्वायोगात् IṣṭaSi. 231. 1.

अन्यत्वावगम (anyatvāvagama) *m.* understanding as being different अन्नमयादीनामन्योन्यमन्यत्वावगमात् NyāySu. (Ja.) 131B. 10 (*on* i. 1. 6)

अन्यत्वावधि (anyatvāvadhi) *m.* limit or point of the otherness अन्यत्वावधेरात्मन उपलक्षणत्वे अन्यत्वमात्रमुपलक्ष्यमाणमन्यस्मादप्यन्यत्वमादाय पर्यवस्येत् KhaṇḍanKhā. 1303. 15.

अन्यत्वावभास (anyatvāvabhāsa) *m.* (erroneous) appearance of the otherness अविद्याकृतं भूतमात्रोपाधिसंसर्गजम् अन्यत्वावभासं तिरस्कृत्य पूर्णमेव अनन्तरमबाह्यम् ... ब्रह्म अवशिष्यते BṛĀraUBh. 686. 11 (*on* v.1.1)

अन्यत्वावश्यंभाव (anyatvāvaśyambhāva) *m.* necessity of the differnce वरणस्य दृष्टार्थत्वेन वृतानां पुनर्वरणानुपपत्त्यान्यत्वावश्यंभावे तत एव संज्ञायाः ... अन्यपरत्वं स्वीकार्यम् MayūMāli. 324. 4 (*on* iii. 7. 10)

अन्यत्वाविशेष (anyatvāviśeṣa) *m.* **1** absence of particularity, i. e. similarity in being another शक्तिश्च कारणस्य कार्यनियमार्था कल्प्यमाना नान्या असती कार्यं नियच्छेत् ... अन्यत्वाविशेषात् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 320. 12 (*on* ii. 1. 18); अयं चागुणोऽप्यपेक्षतां संबन्धत्वे सत्यप्यन्यत्वाविशेषात् IṣṭaSi. 90. 20; अथान्यस्य चेदन्यत् कार्यं कस्मात् सर्वं सर्वस्य न भवति अन्यत्वाविशेषात् TātpaṬ. (Vā.) 166. 3 (*on* i. 1. 5); 560. 3 (*on* iii. 2. 14); प्रागुत्पत्तेः कार्यस्यासत्त्वात् कार्यादन्यत्र कारकव्यापारेण भवितव्यम्। तत्रान्यत्वाविशेषात् तन्तुगतकारकव्यापारेण घटोत्पत्तिरपि प्रसज्येत BrahmSūBh. (Rā.) 420. 15 (*on* ii. 1. 15); ननु ज्ञानान्यश्चेद् घटादिस्तस्य प्रकाशः कथं ज्ञाने चेत्, तर्हि एकस्मिन् सर्वस्य प्रकाशः स्यात् अन्यत्वाविशेषादिति चेन्न GoviBh. 130. 10 (*on* ii. 2. 28); **2** absence of particularity, i.e. similarity in being different यदपि कर्तृभोक्त्रोरन्यत्वाविशेषेऽपि संतानान्तरजातानां भोक्तृत्वप्रसङ्गपरिहाराय हेतुफलभावकृतो विशेषः परैरुक्तः सोऽपि दुःसाधन एव NyāyRa. 700. 16 (*on* 5 (17). 47)

अन्यत्वाव्यतिक्रम (anyatvāvyatikrama) *m.* non-transgression of the otherness स्वभावो हि भावान्न तत्त्वमन्यत्वं वा लङ्घयेत्, रूपस्यातद्भूतस्यान्यत्वाव्यतिक्रमात् PramāVāSvopVṛ. 49. 7.

अन्यत्वाशङ्का (anyatvāśaṅkā) *f.* doubt regarding the difference न ज्ञातत्वाज्ञातत्वे वस्तुनस्स्वरूपम्। अतो न तन्मानमेये। न च तयोरन्यत्वाशङ्कास्पदमपि, तथा अस्फुरणात् IṣṭaSi. 371. 15.

अन्यत्वासंभव (anyatvāsambhava) *m.* impossibility of the otherness लभते न द्वितीयत्वमन्यत्वासंभवात् तमः BṛĀraUBhVā. iv. 3. 1523; जातिवाचित्वपक्षे जातेरेकत्वेनान्यत्वासंभवात् ... व्यक्तिवाचित्वमेव युक्तम् MīmāKau. i. 143. 13 (*on* i. 3. 32)

अन्यत्वासिद्धि (anyatvāsiddhi) *f.* non-establishment of the otherness अन्यस्यैव उपलम्भ इति चेन्न, अद्याप्यन्यत्वासिद्धेः ŚatDū. 147. 18; नापि सदनिर्वाच्याभ्यामन्यत्वमसत्त्वम् ...। अनिर्वाच्यस्यापि स्वरूपेण त्रैकालिकनिषेधेऽसतोऽनिर्वाच्यादन्यत्वासिद्धेः Nyāyāmṛ. 30A. 8.

अन्यत्वोपपादन (anyatvopapādana) *n.* explanation of the otherness उपासितुरुपास्यस्यान्यत्वोपपादनाद् यथावस्थितस्यैवोपास्यत्वाद्यान्यत्वेनोपास्यमिति पूर्वः पक्षः VedāntDī. 221. 10 (*on* iv. 1. 3); नेतरोऽनुपपत्तेरित्यत्र च संसारिजीवादन्यत्वोपपादनमयुक्तम् ... ब्रह्मणः संसारित्वशङ्काया अभावात् ŚrutaPra. iB. 236. 9 (*on* i. 1. 20)

अन्यत्वोपलक्षण (anyatvopalakṣaṇa) *adj.* indicator of the state of being the latter one पूर्वत्वमन्यत्वोपलक्षणमिति परविधावपीयं संज्ञा न भवति Pradī. ii. 264B. 21 (*on* i. 4. 50)

अन्यत्वोपलब्धि (anyatvopalabdhi) *f.* knowledge of difference ननु चान्यत्वोपलब्धौ सत्यां गोर्वाहीकस्य च गौणो निर्देश उपपद्यते 'गौर्वाहीकः' इति Bṛha. 208. 3 (*on* i. 1. 5)

अन्यत्वोपलम्भ (anyatvopalambha) *m.* knowledge of difference विरुद्धधर्माधिकरणयोश्चान्योन्यमन्यत्वोपलम्भनियमादिति भावेनोक्तम् NyāySu. (Ja.) 199B.3 (*on* i. 4. 6)

अन्यत्स्थान (anyat-sthāna) *n.* (irr.) **1** some other case अन्यत्स्थानगतस्य निवर्तेरन् धर्माः LāṭyāŚS. ii. 10. 21 (comm. यज्ञायज्ञीयस्याग्निष्टोमसाम्नोऽन्यस्थाने प्रयुज्यमानस्य); **2** another place ईदृशेन वचनेन लज्जा भवति सन्नृणाम्। इति हेतोर्निगच्छ त्वमन्यत्स्थानं विलोकय CampaŚreKa. 394.

अन्यथय (anyathaya-) *denom.* **1** to change or to transform कथमेवं वृत्तम्। भवतु। विधिविलसितं को वान्यथयेत MahāvīC. App. (282. 30); अयथावस्तवो विकल्पना न वस्तु विकल्पयन्ति वान्यथयन्ति वा Bhām. 70. 10 (*on* i. 1. 2); निर्णीतार्थ उपक्रम उपसंहारमन्यथयेन्न प्रश्नोपक्रमः संदिग्धार्थत्वात् VedāntKa. 118. 19 (*on* i. 1. 22); 318. 17 (*on* ii. 3. 16); अविरुद्धं तु यद् वृत्तं रसादिव्यक्तयेऽधिकम्। तदप्यन्यथयेद् धीमान् SāhiDa. 323.2; न खल्वीश्वरोऽपि वस्तुशक्तिमन्यथयति SiddhāSi. i. 147. 25; **2** to change (the sense), to employ differenty चरममनन्यथा सिद्धं प्रथमावगतमन्यथयति Bhām.190.6 (*on* i. 2. 26); **3A** to make otherwise मानान्तरानुसारी चोद्देशो न तद्विरोधेनोद्देश्यमन्यथयति Bhām. 671. 13 (*on* iii. 3. 61); भास्करस्त्वस्थूलमित्यादेर्वर्णेष्वप्राप्त निषेधत्वानुपपत्तेरधिकरणमन्यथयामास VedāntKa. 154. 15 (*on* i. 3. 10); यदि श्लेषेणान्यथा वान्यथयेत्साप्यपह्नुतिः SāhiDa. 537. 2; ददति च वरं दत्वा सद्यस्तमन्यथयन्ति च द्रुहिणहरगोविन्दाद्या दैत्येषु NīlaVi. 66. 13; **3B** to make otherwise, i.e. to contradict संशया न विकल्पयन्ति विपर्यया नान्यथयन्ति VedāntKa. 54. 4 (*on* i. 1. 2); सांख्यादिमतानि ... उक्तार्थमन्यथयन्ति NyāySu. (Ja.) 313B. 3 (*on* ii. 2. 1); **3C** to make otherwise, i.e. to avoid कथं मरणमन्यथयत् ŚukaSa. 65. 6; 65. 10; **3D** to make otherwise, i.e. to deceive कन्याकरे मृदूनति पादपद्मं पुष्यन्ति गात्रे पुलकाङ्कुराणि। हरे हरे माधव माधवेति हरिस्मृतेरन्यथयांचकार BhārCam. 3. 68 (comm. वञ्चयामासेत्यर्थः)

अन्यथयित (anyathayita) *adj.* made otherwise, i.e. degraded सांख्यादिनान्यथयितं श्रुतिमूर्धवर्त्मोद्धर्तुं कथं परशिवांशमृते प्रभुः स्यात् ŚaṅkaDigVi. (Mā.) 7. 46.

अन्यथयितव्य (anyathayitavya) *adj.* [*f.*-ā] **1** (sense) to be changed मानान्तराभावे त्वार्थोऽर्थः श्रुत्यर्थेनापबाधनीयो, न तु तद्बलेन श्रुत्यर्थोऽन्यथयितव्यः Bhām. 336. 19 (*on* ii. 1. 4); कार्यान्वितभूतविषयाः ... । ते ... नाध्याहारादिभिः क्लेशेनान्यथयितव्याः VedāntKa. 83. 17 (*on* i. 1. 4); श्रुतिर्लिङ्गान्नान्यथयितव्या VedāntKa. 116. 21 (*on* i. 1. 22); **2** to be changed or transformed पृथिव्यादिधातुभ्योऽचेतनेभ्यः ... अङ्कुरस्येव कायस्योत्पत्तिः सोऽयं प्रतीत्यसमुत्पादो दृष्टत्वान्नान्यथयितव्यः Bhām. 419. 20 (*on* ii. 2. 19); **3** to be made otherwise, i.e. to be contradicted सदेकस्वभावं हि ब्रह्म श्रूयते तदसति बाधके नान्यथयितव्यम् Bhām. 477. 2 (*on* ii. 3. 9); मम देह इति प्रत्ययो नान्यथयितव्यः NyāySu. (Ja.) 491A. 6 (*on* iii. 2. 1); अस्तु नामैवं प्रलापः। निदर्शनं तु कथमन्यथयितव्यम् ŚṛṅgāSar. 60 (23); **4** (pred.) **A** to be made otherwise, i.e. to be amended प्राचीनपाठस्य यथाकथंचिद् गतिश्चिन्त्या स्वयं नान्यथयितव्यम् BālamBha. i. 65. 23 (*on* 1. 14); **4B** to be made otherwise, i.e. to be practised wrongly स्वगृह्योक्तं बह्वल्पं वा यादृशमुक्तं तत्तथैवानुष्ठेयं न तु शास्त्रान्तरापेक्षयान्यथयितव्यम् BālamBha. i. 100. 21 (*on* 1. 24½); i. 253. 18 (*on* 1. 89)

अन्यथयितुम् (anyathayitum) *inf.* **1** to change or to transform न च ... आत्मा देहेन्द्रियादिव्यतिरिक्तः शक्य उपनिषदां सहस्रैरप्यन्यथयितुम् Bhām. 3. 13 (*on* i. 1. 0); 80. 7 (*on* i. 1. 4); 104. 23 (*on* i. 1. 4); अयं यत् सृजते विश्वं तदन्यथयितुं पुमान्। न कोऽपि शक्तः PañcDa. 6. 160 (comm. अन्यथाकर्तुम्); न च ... जीवोऽणुरिति ... वाच्यम्। ... देहव्यापिगुणोपलम्भस्यान्यथयितुमशक्यत्वात् AdvaiSi. 851. 9; जानन्नपि जगदेव निखिलमपलपितुमन्यथयितुं च नैपुण्यं ब्राह्मणस्य NīlaVi. 13. 1; **2** to change (the sense) न तु प्रथमावगतौ ब्रह्मात्मशब्दौ

चरमावगतवैश्वानरादिपदानुरोधेनान्यथयितुं युज्येते Bhām. 189. 7 (*on* i. 2. 24); (स्मृतयः) न चैताः शक्यन्तेऽन्यथयितुम् Bhām. 328. 20 (*on* ii. 1. 1); वरुणतडितोरुभयोरपि संवत्सरानन्तर्यमिति पूर्वः पक्षः ...। न च विरोधः। ... न चात्र पूर्ववत् किं चिदन्यथयितुं प्रमाणमस्ति TattvPrakā. 214B. 2 (*on* iv. 3. 3); सामन्तादपि सार्वभौमो बिभेति येन स्मृतेरन्यथात्वभिया श्रुतिमन्यथयितुं प्रवृत्तोऽसि ViraMi. (Tirtha.) 60. 15; चोदकेन प्रत्यक्षवचनस्यान्यथयितुमयुक्तत्वात् MayūMāli. 250. 18 (*on* iii. 3. 8); **3A** to make otherwise, i.e. to practise wrongly स हि यथाविहितान्यङ्गान्यभिसमीक्ष्य प्रवर्तमानो नैतान्यन्यथयितुं शक्नोति Bhām. 550. 8 (*on* iii. 2. 7); तन्त्रीगाने गानतत्त्वाभियुक्तप्रयोगस्यान्यथयितुमयोग्यत्वान्न ... शारीरगीतिमानवचनत्वम् MayūMāli. 701. 20 (*on* x. 4. 5); **3B** to make otherwise शक्तिं कर्तुमकर्तुमन्यथयितुं तन्त्रेषु राज्ञामपि श्रावं श्रावमनुक्षणोपचितया प्रीत्याहमस्म्यागतः NīlaVi. 63. 14.

अन्यथा (anyá-thā) *adv.* [P. v. 3. 23; vi. 1.193; AltGr. III. 591] **1Ai** in another way, order **ii** in any other way **Bi** in a different manner (of performance) **ii** in a different way, differently, distinctly **iii** in a different form (used as *adj.*) **i** dirrerent from **ii** different, of different kind **Ci** in a wrong way, wrongly (used as *adj.*) wrong **ii** falsely, untruly (used as *adj.*) false, illusory **iii** (used as *adj.*) invalid, erroneous **Di** in opposite way, contradictorily, contrarily (used as *adj.*) contrary **ii** against **iii** conversely **iv** inversely (used as *adj.*) counter **E** in one way **F** abnormally, strangely **G** in various ways (used as *adj.*) heterogenous **H** peculiarly, uniquely, excellently **2A** at or on different place **B** at or on another place **Ci** at or on different place **ii** to a different place or side **D** from another quarter or side **3A** at another time, on another occasion or under another circumstances **B** yet again **4A** otherwise, if not, or else, besides (used as *adj.*) (with *atas, itas* and *tatas*) other than, otherwise than (this) **Bi** in another case, in other example **ii** in other views **5A** for another purpose or reason **B** for any other purpose or reason **6A** in the absence of, without, except **B** without any cause **C** without accepting **7** then (with *katham, kim* or *kutas*) **8A** from another source, by another means or reason **B** through other, i.e. unauthorized agency **9A** in one sense or aspect **B** in onother sense or aspect **10** in the case of other person **11** the word *anyathā* **12** (used as *adj.*) **A** altered **B** changing **1Ai** in another way or order न त्वां वरन्ते अन्यथा यदित्संसि स्तुतो मघम्। स्तोतृभ्यं इन्द्र गिर्वणः ṚV. iv. 32. 8; तमा नूनं वृजनमन्यथा चित् ṚV. vi. 35. 5; समारम्भो हि शक्योऽयं नान्यथा कुरुनन्दन। ... कर्तुम् MahāBhā. ii. 13. 67; तिष्ठति सूत्रम्। अन्यथा व्याख्यायते MahāBh. i. 170. 17 (*on* i. 1. 65); अन्यथा हि कारकाण्यस्तौ प्रवर्तन्तेऽन्यथा हि म्रियतौ MahāBh. i. 258. 12 (*on* i. 3. 1); तर्काप्रतिष्ठानादप्यन्यथानुमेयमिति चेदेवमप्यविमोक्षप्रसङ्गः BrahmSū. ii. 1. 11; अन्यथानुमितौ च ज्ञशक्तिवियोगात् BrahmSū. ii. 2. 9; VedāntKau. 258. 14 (*on* iii. 1. 5); भेत्ता हि भेद्यमन्यथा भिनत्ति अन्यथा पुरस्ताद्भिन्नं भेदप्रकृत्यन्तरेण भिन्दन् भेदसंख्याविशेषमापादयत्यनेकधा CaraS. iii. 6. 4; (सद्योव्रणचिकित्सितम्) विगतत्वग्यदङ्गं हि संघर्षादन्यथापि वा। उषाम्नायान्वितं तत्तु घृष्टमित्युपदिश्यते SuśruS. iv. 2. 22; कर्ता हि पुरुषोऽधिकरणं युवतिः। अन्यथा हि कर्ता क्रियां प्रतिपद्यतेऽन्यथा चाधारः KāmSū. 84. 13 (2. 1); न वयमन्यथा वदिष्यामोऽन्यथा करिष्यामः ViṣṇuP. iv. 9. 8; इदानीमन्यथाक्षेप्स्यामः ŚābaBh. 100. 6 (*on* i. 1. 27); अन्यथा च समाख्यानमवस्थाभेददर्शिभिः। क्रियते किंशुकादीनामेकदेशेऽवधारणात् VākyaPa. 2. 175; विरुद्धं चाभिसम्बन्धमुदहार्यादिभिः कृतम्। वाक्ये समाप्ते वाक्यार्थमन्यथा प्रतिपद्यते VākyaPa. 2. 248; 2. 241; सत्त्वभङ्गभयाद्राज्ञां कथयन्ति ...। अन्यथा विवृतार्थेषु स्वैरालापेषु मन्त्रिणः MudrāRā. 4. 8; सिद्धान्तार्थापसृता क्वचित् क्वचिद्यातु तैः कृता व्याख्या। तामुद्भाव्य यथावद्विहितेह मयान्यथा व्याख्या Sphuṭā. i. 1.12 (1. 1); तत् ईदृक् अनुत्तरं केन प्रकारेण किमुत्तररूपपरित्यागेन उत स्वित् अन्यथा ParāTri. 32. 4; तेऽर्थाः स ग्रन्थबन्धश्च संक्षेपाय क्रमोऽन्यथा (वर्णितः) AṣṭāSaṁ. i. 2. 13 (1. 1); यथेष्टं शास्त्रकारा गमकरूपप्रतिपत्तये स्वसङ्केतेनान्यथा वा लक्षणं प्रणयन्तु HetuBiṬ. 69. 8; 2.15; भगवति अन्यथा वस्तुवृत्तमन्यथा वचनमार्यायाः MālaMā. 10. 191; अन्यथाप्युपपन्नत्वं व्यामोहादिति कथ्यते ŚlokaVār. 2. 158 (92. 8); अनित्यसंयोगः। स च समस्तवेदप्रामाण्ये सति कथं चिदन्यथा नीयेत TantrVā. 9. 22 (*on* i. 2. 6); अन्यथानुपपद्यमानत्वादपरयाप्यर्थापत्त्या सिद्धमेव साधुत्वज्ञानम् TantrVā. 231. 23 (*on* i. 3. 25); अर्थापत्त्या च शब्दस्य वाचकशक्तिः कल्प्यते। सा च यदा व्यक्तिप्रतीतेरन्यथाप्युपपन्नत्वात्क्षीणा TantrVā. 276.8 (*on* i. 3. 26); न हि द्रव्यसंयोगमात्रेण कर्मान्तरं भवति। तस्मादन्यथा वर्ण्यते ṬupṬ. 7. 2 (*on* iv. 1. 9); अर्थापत्तिप्रयोगपक्षे व्यामोहा-दप्युपदेशो घटत इत्यन्यथाप्युपपत्तिः दर्शिता TātpaṬ. (U.) 83. 19 (*on* 2. 158); 'द्वा सुपर्णा' इति नेयमृगस्याधिकरणस्य सिद्धान्तं भजते पैङ्गिरहस्यब्राह्मणेनान्यथा व्याख्यातत्वात् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 110. 12 (*on* i. 2. 12); अथोच्येत— अन्यथा वयमनुमास्यामहे यथा नाप्रतिष्ठादोषो भविष्यति BrahmSūBh. (Śaṅ.) 302. 18 (*on* ii. 1. 11); समर्थकस्य पूर्वं यद्वचोऽन्यस्य च पृष्ठतः। विपर्ययेण वा यत् स्याद्धिशब्दोक्त्यान्यथापि वा KāvyālaṅSāSaṁ. 2. 4; विपुला तु यान्यथा पादभाक् JayaChand. 4. 8; वक्त्रा तदन्यथोक्तं व्याचष्टे चान्यथा तदुत्तरदः। वचनं यत्पदभङ्गैर्ज्ञेया सा श्लेषवक्रोक्तिः Kāvyālaṅ. (Ru.) 2. 14; तस्माद्वेदान्तवाक्ये पठितमपि लिङ्गाद्यन्यथा योजनीयम् SaṁkṣeŚā. 1. 63 (i. 65.17); अन्यथा प्रकारान्तरेणानुमितावनुमाने क्रियमाणे BrahmSūBh. (Bhā.) 112. 14 (*on* ii. 2. 9); पुनरपरे तस्याभावमन्यथा कथयेयुः Dhvanyā. 24. 1 (*on* 1. 1); अन्यथैवाग्निसम्बन्धाद्दाहं दग्धोऽभिमन्यते। अन्यथा दाहशब्देन दाहार्थः सम्प्रतीयते NyāyMañ. i. 29. 5; न कर्तुर्वैदिकं फलमित्येतदन्यथा परिक्रियते ManuBh. i. 175. 19 (*on* 2. 189); अन्ये तु शरीरस्यापि चात्यय इत्यन्यथा व्याख्यानयन्ति ManuBh. ii. 106.3 (*on* 8. 69); अन्यथैव हि सौहार्दं द्रवस्वच्छान्तरात्मनः। प्रवर्ततेऽन्यथा वाणी शाठ्योपहतचेतसः Hitopa. 1. 74; केचित्पुनरन्यथा कथयन्ति NalaCam. 6. 59 (11); न चापि समभिव्याहृतपदाभिहितपदार्थ° ... °वाक्यार्थधीरन्यथोपपद्यमानानुभूयमान°... वाक्यमेकमनवयवमिति TattvBi. 75. 1; मत्वर्थीयाच्प्रत्ययान्तत्वे तथात्वं घटते नान्यथा ĀtmaSi. 36. 13; अन्यथा लोकपाण्डित्यं वेदपाण्डित्यमन्यथा। अन्यथा तत्पदं शान्तं लोकः क्लिश्नाति चान्यथा YaśasCam. ii. 251. 9; अहम् ... इदं वाक्यम् ... अन्यथोऽपन्यस्यमानः YaśasCam. ii. 357. 12; यस्य तु मन्दफलत्वादेवमप्यपरितोषः तं प्रत्यन्यथा वर्णयति Kāśi. i. 13. 17 (*on* 1. 33); पाशुपतोत्तरतुल्यमेकजातीयकं वर्जनीयमित्यन्यथा समाधानमाह Kāśi. ii. 41. 17 (*on* 5 (2). 30); अन्यथा ग्राह्यग्राहकयोर्भेदं दर्शयति चैत्रेति Kāśi. ii. 164. 9 (*on* 5 (3). 176); अन्यथोत्पद्यमानैवेत्यादिभाष्याभिप्रायमाह Kāśi. ii. 184. 21 (*on* 5 (3). 232); यथा प्रदीपान्निर्गतैरवयवैः ... प्रभामण्डलमारभ्यते तथा तमःपरमाणुभिरपि तमोद्रव्यम्। तस्मादन्यथा समाधीयते NyāyKa. 9. 8; एष बन्धसमासो जीवानां निश्चयेन निर्दिष्टः। अर्हद्भिर्यतीनां व्यवहारोऽन्यथा भणितः TattvPradī. (A.) 253. 2 (*on* 2. 97); धर्मः ... मनुनाप्यन्यथा दृष्टः VarāP. 121. 14; उत्सृष्टानिलविण्मूत्रे नरे बस्तिं निधापयेत्। अन्यथा विहितो बस्तिर्नैवान्तः प्रतिपद्यते SiddhYo. 75. 5; वात्सायनीयं किल कामसूत्रं प्रस्तावितं कैश्चिदिहान्यथैव JayaMa. 1. 6 (*on* 1. 1); यद्यपि विषयः शरीरमपि तथापि अन्यथास्य दुःखहेतुभाव इत्याह TātpaṬ. (Vā.) 8. 22 (*on* i. 1. 1); व्याख्यानं भाष्यगतस्य त्वन्यथा भविष्यति TātpaṬ. (Vā.) 15. 20 (*on* i. 1. 1); अन्यदन्यथा प्रकाशत इति संविद्विरुद्धम् TātpaṬ. (Vā.) 87. 20 (*on* i. 1. 1); भोजेनापि नगरयुक्तिरन्यथोक्ता YuktiKa. 25. 7; भोजेन तु हयलक्षणमन्यथोक्तम् YuktiKa. 194. 17; अन्ये पुनरन्यथा चित्रविचित्रयोर्लक्षणं व्याचक्षते SaraKaṇṭhā. 248. 7; येयं पयोधरभरस्थितिः सान्यथानुपपद्यमाना धारकं मध्यमनुपलभ्यमानं बोधयति SaraKaṇṭhā. 392. 22; अन्यथावस्थितं वस्तु यस्यामुत्प्रेक्ष्यतेऽन्यथा SaraKaṇṭhā. 466. 12; यद्यपि हीयं प्रत्यक्षत्वात् शीघ्रं प्राप्नोति तथाप्यन्यथापि प्राप्स्यतोऽर्थस्य विधानमनर्थकमेव TantrRa. 61. 20; 'स्तुतिर्वा सह' ... इति भाष्यमर्थवादाद्विधिसिद्धिं प्रतिपादयत् करणारम्भमन्यथा दर्शयति TantrRa. 180. 7; 234. 14; पदार्थविधिव्यापृतेन विधिनान्यथापि सिध्यतः क्रमस्य ... विधातुमयोग्यत्वात् TantrRa. 241. 9; ब्रह्माणं दक्षिणेनास्य वामतः पुरुषोत्तमम्। अन्यथास्थापनादेषां प्रत्यवायो महान् भवेत् SamarāSū. 70. 142; द्विपद्यन्ते गीतिर्द्विभङ्गिका। अन्यथापि। अन्यैरपि छन्दोभिर्द्वन्द्वितैर्द्विभङ्गी अन्यैरुक्ता Chandonu. 4. 87; अन्यथापि घटमानमिदम् PrasaRā. 7. 17 (2); एतावानेव तर्क इति प्रतिष्ठापकप्रमाणाभावादुक्तादन्यथाप्यनुमेयमिति चेन्न BrahmSūBh. (Ma.) 24B. 4 (*on* ii. 1. 12); अत एतदभिप्रायज्ञानपूर्वकं वा बालानां व्युत्पत्तिः अन्यथा वा NyāyKu. 7. 8; पञ्चमलकारचिह्नाभावे न तन्निर्णयः स्यादित्यपरितोषादन्यथाविधित्वकल्पनमाह NyāySu. (So.) 49. 1 (*on* i. 2. 7); (महारसाः) उत्प्लुत्योत्प्लुत्य मण्डूकं ध्मातं पतति चाभ्रकम्। तत्कुर्यादश्मरीरोगमसाध्यं शस्त्रतोऽन्यथा RasRaSa. 2. 8; किञ्चित् केनापि यथा विहितं तद्वस्तु तत्तोऽन्येन। क्रियतेऽन्यथा तथैव व्याघातोऽयं समाख्यातः Ekāva. 8. 42 (294. 12); सः ... वसुदेवमभाषत। त्वमसि मे जनकः किमिहान्यथा Yādavā. 3. 23; अन्ये त्वन्यथा समाधानमाहुः RasāSu. 174. 4 (2. 166); 'ब्राह्मणाः' इति लोके। वेदे त्वन्यथा पठ्यते "ब्राह्मणासः ..." इति NyāyMāVi. 38. 12 (*on* i. 3. 10); अन्ये तु ब्रह्मनिष्ठतया स्पष्टलिङ्गानां प्रथमे द्वितीयतृतीययोरस्पष्टानां समन्वयः प्रतिपाद्यत इत्यन्यथा पादार्थानाचक्षते TattvPrakā. 15B. 11 (*on* i. 1. 12); एवशब्देनान्यथैवोपपन्नतां सूचयति NyāySu. (Ja.) 22B. 12 (*on* i. 1. 1); विमुक्तश्च विमुच्यत इति श्रुतार्थापत्तिस्तु भाष्यकृतैवान्यथोपपादिता NyāySu. (Ja.) 24B. 5 (*on* i. 1. 1); एवं जन्यज्ञाने विषयत्वस्यान्यथा व्यवस्थितत्वात् NyāySu. (Ja.) 47A. 8 (*on* i. 1. 1); जनितोतेत्यादिवाक्यं तु बह्वीभिर्निरवकाशादिभिः श्रुतिभिर्विरुद्धमन्यथा व्याख्येयम् NyāySu. (Ja.) 421A. 9 (*on* ii. 2. 11); कर्मकाण्डवृत्तिकारादयोऽपि हि ... प्रमाणव्यवस्थां यथायथमन्यथा

संजगृहुः NyāyPari. 9. 1; एतानि चाङ्गानि उक्तेनैव पौर्वापर्येण भवन्ति। अङ्गान्तराणि त्वन्यथापि SāhiDa. 303. 4; आत्मरक्षणस्य विहितत्वात् तदेव दृष्टं प्रयोजनं तच्चेदन्यथापि संभवति DaṇḍaVi. 10. 2; 10. 4; कुल्लूकभट्टस्त्वत्र कर्तृपापमेव भागशः साक्ष्यादिषु संक्रामति ... इत्याह। तच्चिन्त्यम्। शास्त्रस्यान्यथाप्युपपत्तौ उक्तार्थकल्पनानवकाशात् DaṇḍaVi. 18. 11; कात्यायनेनान्यथा नैगमाख्या प्रदर्शिता VyavaNi. 14. 1; भाग्यापेक्षी विधिर्दत्ते तेन चिन्तितमन्यथा CampaŚreKa. 88; 258; तस्मात्र श्येनादिनिवृत्तिरर्थशब्दस्य प्रयोजनमित्यन्यथा वर्णनीयम् YuktiSneha. 29. 13 (*on* i. 1. 2); अत्र भगवता वृत्तिकारेण 'तस्य निमित्तपरीष्टि'रित्येव-मादिसूत्रत्रयमन्यथा व्याख्यातम् YuktiSneha. 48. 29 (*on* i. 1. 5); यदप्यधिकरणमन्यथा रचितम् AṇuBh. 38. 13 (*on* i. 1. 18); AnuVyā. 65A. 6 (*on* iv. 1. 2); अन्यथा त्वधिकरणरचना अन्तस्तद्धर्माधिकरणेन गतार्थत्वादयुक्तैव AṇuBh. 64. 3 (*on* i. 2. 18); प्रकरणवशात्पूर्वमस्मदुक्तोऽर्थोऽन्यथा वर्णितः AṇuBh. 104. 22 (*on* i. 4. 8); पुनरन्यथाशङ्क्य परिहरति AṇuBh. 109. 21 (*on* i. 4. 15); 123. 6 (*on* ii. 1. 11); एकमिदं सूत्रमन्यथा योजयन्नतिधृष्ट इति AṇuBh. 124. 17 (*on* ii. 1. 14); 131. 18 (*on* ii. 2. 9); 207. 20 (*on* iii. 3. 1); तत्र वार्तिककारोऽन्यथापठितव्यमित्याह Prasā. i. 339. 16; व्यासङ्गस्त्वात्मनि परस्य क्रमज्ञानजननशक्त्यान्यथा चोपपद्यते BhedaDhi. 20. 1; 'चक्राभिघातप्रसभाज्ञयैव' ... इति प्राचीनोदाहरणं त्वन्यथा योजितम् Kuval. 68 (26); अन्यथा वाक्यार्थप्रतिभासेऽपि प्रमाणान्तरबलेन यदन्यथा वाक्यार्थवर्णनम् ŚivārkaMaDī. i. 9. 3 (*on* i. 1. 1); आनन्दादिश्रुतयोऽन्यथा व्याख्येयाः ŚivārkaMaDī. i. 149. 14 (*on* i. 1. 3); इत्येके आचार्या आहुरतोऽन्येऽन्यथा प्राहुः KandaCū. ii. 2. 5; अन्वाचयहेतुमात्रं तु दृष्टमूलासंभव इति न विरोधः। अतोऽन्यथा सूत्रं व्याख्येयम् MīmāKau. i. 26. 1 (*on* i. 3. 4); ii. 322. 14 (*on* iii. 3. 9): भाष्यरीत्याधिकरणवर्णनासंभवात् सूत्राण्यन्यथा व्याख्येयानि MīmāKau. i. 39. 18 (*on* i. 3. 7); प्रयाजशेषाभिघारणन्यायस्याप्यत एवास्माभिरन्यथोपपादितत्वात् BhāṭṭDī. iv. 12. 5 (*on* x. 5. 8); भाष्यकारेण त्वन्यथा व्याख्यातम् BhāṭṭDī. iv. 22. 5 (*on* x. 5. 13); गौरवान्मानाभावात् कार्यस्यान्यथाप्युपपत्तेश्च RasGaṅ. 10. 2; फलस्यान्यथैवोपपत्तेर्लक्षणाकल्पनस्यान्याय्यत्वात् RasGaṅ. 319. 4; तार्किकाः पुनस्तादात्म्यस्थाने समवायमभिषिञ्चन्तोऽन्यथा संनिकर्षमाहुः MānaMe. 14. 5; अन्वयस्य अन्यथापि सिद्धत्वात् MānaMe. 131. 5; अथ प्रतीत्यर्थमन्यथोच्यते SiddhāTaVi. 54. 8: संप्रवक्ष्यामि त्रिपुराचक्रमन्यथा ... । अन्यथा पूर्वोक्तप्रकारवैलक्षण्येन SetuBa. 43. 18; इदमुपधासंज्ञासूत्रे भाष्ये स्पष्टा फलानामन्यथोपपादनेन भाष्ये प्रत्याख्याता च LaŚabdeŚe. i. 306. 12; अन्यथा। प्रकारान्तरमित्यर्थः BālamBha. ii. 14. 12 (*on* 2. 7); यदुक्तमन्यथा काव्ये कवीनां समयोऽन्यथा। तत् ... समयच्युतम् SāhiSā. 2. 54 [Kośas give *anyathā* in the sense of *apara*, ViśvaPra. 188. 29; MediK. 198. 37; ViśvaLoK. 411. 34]; **1Aii** in any other way हनूमन्तं कपिं व्यक्तं मन्ये नान्यथेति सा Rāmā. v. 33. 78; सर्पेषु संविधायापि सिद्धैर्मन्त्रौषधादिभिः। नान्यथा प्रतिपत्तव्यं न दत्तो गमयेदिति VākyaPa. 2. 324; एवमेतन्महादेव नान्यथा समुदाहृतम्। यथाख्यातं तथा ज्ञातमादितः समनुक्रमात् MālinīT. 3. 2; ŚlokaVār. 4. 253 (207.2) तच्चानभिभूतं रूपमन्यथाशक्यनिदर्शनं व्यापारान्तरसंस्पर्शेनैव निदर्शयन्ति BhāvanāVi. 101. 3; अचेतना तु प्रकृतिर्नान्यथा संप्रसूयते ParaS. 2. 27; वर्तमानात् प्रकारात् अन्यथा प्रकारान्तरं नास्ति ĪśopBh. 7. 20 (*on* 2); अशुचित्वं शरीरस्य प्रियाप्रियविपर्ययः। गर्भवासे च वसतिस्तस्मान्मुच्येत नान्यथा ŚaṅkhaSm. 7. 11; नान्यथा व्यवहितः संबन्धो लभ्यते ManuBh. i. 376. 15 (*on* 4. 131); स खल्वयमेको वाक्यात्मा वाक्यार्थधीहेतुरनुभवाद्वा व्यवस्थाप्यते, अर्थधीभेदाद्वा अन्यथानुपपद्यमानात् TattviBi. 9. 2; चण्डालनिलयेऽप्येवं श्रवणे बोधने क्रमः। यद् ब्रूयुर्वचनं तत्र तत्तथा न तदन्यथा Mānaso. ii. 13. 926; ईक्षणीयत्वतो विष्णुर्वाच्य एव न चान्यथा AnuVyā. 5B. 9 (*on* i. 1. 5); कांस्यम् ...। रुद्ध्वा गजपुटे पक्वं शुद्धिमायाति नान्यथा RasRaSa. 5. 211; महीयसामेष महीपतीनां नयो विपक्षेष्वपि नान्यथा स्यात् Acyutarā. 1. 32; अत्रत्याश्रमशब्दः ... धर्मिपरोऽन्यथासंभवः BālamBha. i. 3 19 (*on* 1.1); **1Bi** in a different manner (of performance) (समुद्रोऽसि नभस्वानित्याहैत द्वै वातस्य रूपं॰) अञ्जलिना जुहोति न ह्येतेषामन्यथा आहुतिरवकल्पते TaiS. V. iv. 9. 4; तस्याः॰ हुतं व्रतयति यदेतोऽन्यथा व्रतयेत् MaiS. iii. 6. 9 (iii. 72. 16); iii. 7. 10 (iii. 91. 9); यदेतोऽन्यथा कुर्युः शम्बट् कुर्युः MaiS. iii. 7. 2 (iii. 77. 5); एतद्वै तद्यजुर्वदन्नान्यथा ब्रूयात् MaiS. iv. 2. 8 (iv. 29. 11); स एषः स्वर्ग्यः पशुर्य एनमेवं विभजन्त्यथ येऽतोऽन्यथा ĀśvaŚS. II. vi. 9. 17; अपरेणाग्निं दक्षिणं जान्वाच्यानाच्य वासीनो दर्वीहोमाञ्जुहोति वचनादन्यथा ĀpaŚS. xxiv. 3. 10; xxiv. 3. 12; विष्टावानुपपत्तिर्ह्यन्यथा LāṭyāŚS. x. 6. 9; DrāhyŚS. xxix. 1. 12; मे भार्याकळेवरमन्यथा ग्रहीष्यति DhūrtaViSaṁ. 31. 2; अन्यद्धि शास्त्रमन्यथा पुरुषप्रकृतिः PādaTā. 23. 2; पर्युपासनं गृहस्थेनातिथेः क्रियमाणं कस्यचित् प्रीतिकरम् ... अन्यस्त्वन्यथा ... पर्युपासनयैव विरज्यति ManuBh. i. 68. 14 (*on* 2. 6); अज्ञानादथवा मोहात् योऽन्यथा गृहमाचरेत् स विषीदति YuktiKa. 49. 16; 61. 12; 66. 15; 70. 8; 96. 3; सिद्धेति किम्। अन्यथा शिरः कृत्वा भुङ्क्ते PrakriKau. ii. 690. 6; शरीरार्थमेव देवैस्तत्र तत्र होमः कृतः। तत् कथं पञ्चमाहुतावेवान्यथा भवेत् AṇuBh. 182. 3 (*on* iii. 1. 26); रङ्गवल्लिरचनादि भवत्या प्रस्तुतं किमपि पाणितलेन। अन्यथा विरचयन्पृथुको मे हा कदा भवतु लोचनलेह्यः YātrāPra. 1. 32 [Kośas give *anyathā* in the sense of *prakāra*, VaijaK. 288. 20; ŚeṣaNā. 1747; ŚabdaRa. (Vā.) 4612]; **1Bii** in a different way, differently, distinctly उद्यत्यैव गृह्णीयान्नाभिषुणुयादभिषुण्वन्ति वाऽन्याभ्यो देवताभ्यस्तदन्यथा ततः करोति यथा चान्याभ्यो देवताभ्यः ŚatBr. IV. vi. 1. 9; VIII. vi. 2. 18; एकस्मिन्नपि दृश्येऽर्थे दर्शनं भिद्यते पृथक्। कालान्तरेण वैकोऽपि तं पश्यत्यन्यथा पुनः VākyaPa. 2. 138; 2. 241; तां शक्तिं समवायाख्यां शक्तीनामुपकारिणीम्। भेदाभेदावतिक्रान्तामन्यथैव व्यवस्थिताम् VākyaPa. 3 (3). 10; Kāvyālaṅ. (Bh.) 3. 12; प्राचीमेतां भुवनरचनामन्यथा निर्मिमाणे कार्पण्योक्तीस्त्वयि रचितवानन्तरायं महेन्द्रः AnarghaRā. 1. 32; BrahmSūBh. (Śaṅ.) 192. 14 (*on* i. 3. 28); अन्यत्रापि तथा बहुश्रुतवचः पूर्वापरालोचनान्नेतव्यं परिहृत्य मण्डनवचस्तद्व्ययथा प्रस्थितम् SaṁkṣeŚā. 2. 174 (ii. 106. 16); NyāyaMañ. i. 384. 1; तत्रेङ्गितमन्यथा वृत्तिः। आकारो मुखनयनरागः JayaMa. 214. 6 (*on* 3.3.); अन्यथासाध्ये व्याधिप्रतीकारे मद्यपानैकसाध्यायां ब्राह्मणस्य प्राणरक्षायाम् ... ब्राह्मणस्य मद्यपानेनापि न पापम् PuruṣPa. 100. 14; अपूर्वमिदमन्यथा लक्ष्यते JānaPa. 3. 45 (2); **1Biii** in a different form अयथावच्च ते (v.1. अन्यथा दृश्यते) वर्णो दीनश्चासि निशाचर Rāmā. vi. 21. 3; तथा पुद्गलनैरात्म्यप्रवेशो ह्यन्यथा पुनः। देशना धर्मनैरात्म्यप्रवेशः कल्पितात्मना Viṁśa. 10; अर्द्धर्चादिषु शब्देषु रूपभेदः क्रमाद्यथा। तन्त्रात्तथैकशब्दत्वे भिन्नानां श्रुतिरन्यथा VākyaPa. 2. 105; देशकालेन्द्रियगतैर्भेदैर्यद्दृश्यतेऽन्यथा ... तथा तदवसीयते VākyaPa. 2. 298; अन्यथा कुम्भकारेण मृद्विकारस्य कस्यचित्। घटादेः करणात् सिध्येत् वल्मीकस्यापि तत्कृतिः PramāVā. 2. 13; सौगतापरनिर्दिष्टमनःसंसिद्धसिद्धये साकारमन्यथावृत्तं मन्ये सूत्रमिदं कृतम् TattvSaṁ. 633; अन्यथा परमं तत्त्वं जनाः क्लिश्यन्ति चान्यथा। अन्यथा शास्त्रसद्भावो व्याख्यां कुर्वन्ति चान्यथा KulārT. 1. 92; विज्ञातस्यान्यथा सम्यग्विज्ञानं ह्येव तन्मतम् AnuVyā. 2A. 11 (*on* i. 1. 1); अन्यथासन्तं प्रतीकभिन्नत्वादिप्रकारं सन्तम् NyāySu. (Ja.) 615B. 1 (*on* iv. 1. 3); न च तयोरमूर्तत्वेन ... नैवं वक्तुमुचितमिति वाच्यम्। ईश्वरत्वेन नान्यथापि करणसंभवात् AṇuBh. 314. 13 (*on* iv. 1. 17); **(used as *adj.*) i** different from किम्वेतावन्मात्रमुपजानीत यथेदमितोऽन्यथासदिति ŚatBr. I. vi. 1. 4; न वाऽअन्यस्यै कस्यै चन देवतायै सकृदभिषुणोति तदन्यथा ततः करोति यथो चान्याभ्यो देवताभ्यः ŚatBr. IV. vi. 1. 10; ते होचुः कथमिदमितोऽन्यथा स्यादिति ŚatBr. (K.) II. v. 3. 3; यद्वयहमिहाभविष्यमन्यथातो विषुवन्तमकल्पयिष्यम् JaimiBr. 2. 387; स होवाचैवं न्यूनं त्वं वेत्थान्यथा वयमतो विद्मेति JaimiBr. 3. 156; अन्यतोद्वारं हैऽनदेक एवाभ्रङ्गमुपासते। अतोऽन्यथा विदुः JaimiUBr. i. 30. 2; अथ येऽन्यथातो विदुरन्यराजानस्ते क्षय्यलोका भवन्ति ChāndoU. vii. 25. 2; **ii** different, of different kind क्षतजं क्षताच्च नायात्येतानि भवन्ति मरणलिङ्गानि एभ्योऽन्यथा चिकित्स्याः CaraS. vi. 23. 34 (1941 Ed.); कफवातज्वरार्तेभ्यो हितमुष्णाम्बु ... शीतमन्यथा SuśruS. vi. 39. 107 (comm. उष्णोदकगुणविपरीतगुणम्); उदात्तावग्रहाद्यस्तु स्वरितः स्यादनन्तरः। तैरोविरामं तं विद्यात्तैरोव्यञ्जनमन्यथा YājñaŚi. 82; विसर्गाच्च परः कादिर्व्यञ्जनात्किल पूर्वगः। ह्रस्वपूर्वो नङौ द्वित्वमापद्येते पदान्तगौ। अपि स्वरतरावेव श्लिष्टौ भवति नान्यथा MādhyaŚi. 1. 5; अलंकारवदग्राम्यमर्थ्यं न्याय्यमनाकुलम्। गौडीयमपि साधीयो वैदर्भमिति नान्यथा Kāvyālaṅ. (Bh.) 1. 35; एतत् त्वत्पुरमन्यथैव सहसा संजातमावेद्यते MahāvīC. 4. 57; यवमध्यान्यथा JayaChand. 3. 30; पुरुरवाः प्रवासान्मत्त उर्वशीबुद्ध्या लतादिकं यद्यदाससाद तत्तदानेकशोऽन्यथा बभूव SaraKaṇṭhā. 657. 7; रसवदमृतं कः सन्देहो मधून्यपि नान्यथा। मधुरमपि किं चूतस्यापि प्रसन्नरसं फलम् SubhāRaK. 17. 65; Subhāṣi. 1511; ततोऽर्धप्रहाराद्दूर्ध्वं मुक्तमूत्रपुरीषकम्। लब्धसंज्ञं प्रतापाढ्यं दोलयन्तं शिरो मुहुः। आयुष्मन्तः विजानीयादन्यथा चान्यथा खलु RasRaSa. 12. 78; अहो ते शक्र धीमान्द्यमग्रे भाव्यं किलान्यथा NīlaVi. 26. 20; **1Ci** in a wrong way, wrongly, ज्यायो वा हि कनीयो वा न हि वा तेन तत् समम्। कपालमन्यथा सत्यच्छिद्र उपधीयते JaimiBr. 2. 395; अहं पञ्चधा दशधा चैकधा च सहस्रधा नैकधा चासमत्र। मया ततमितीदमश्रुते तदन्यथासद्यदि मे असद्विदुः BāṣkaU. 19; महादेवेन दिष्टं ते पुत्रजन्म नराधिप। अनेन क्रमयोगेन मा ते बुद्धिरतोऽन्यथा MahāBhā. iii. 104. 22; v. 10. 26; मुनिपुंगवः। उवाच रामम् ... । अन्यथा खलु काकुत्स्थ तपस्वी समुदाचरन्। दुःसाक्षीव परे लोके स्वानि मांसानि भक्षयेत् Rāmā. iii. 11. 26; यस्त्वां प्रियो नाभ्यचरत्कदाचित्तमन्यथा यास्यतिकातरासि Saund. 6. 21; आर्जवाभिहितं वाक्यं न च गन्तव्यमन्यथा Saund. 11. 15; अलमन्यथा गृहीत्वा न खलु मनस्विनि मया प्रयुक्तम् इदम् Mālavikā. 1. 20; त्वम् अन्यथा कल्पयसि। अहं पुनः सत्यमेव कोपस्थानं न पश्यामि Mālavikā. 4. 16 (3); शिबिकायां स्थितं चेदं

वपुस्त्वदुपलक्षितम्। तत्र त्वमहमप्यत्र प्रोच्यते चेदमन्यथा ViṣṇuP. ii. 13. 68; अन्यथा वेदपाण्डित्यं शास्त्रमाचारमन्यथा। अन्यथा वचनं शान्तं लोकाः क्लिश्यन्ति चान्यथा CāṇaNīDa. 5. 10; बदरीतपोवननिवासनिरतमवगात मान्यथा Kirātā. 12. 33; स मुनिः ... ग्रथ्नन् ग्रन्थिमन्यथा कृष्णाजिनस्य HarṣaC. 15. 6; नार्हसि मामन्यथा संभावयितुम् HarṣaC. 123. 8; मया पुनर्मन्दधियान्यथैव संभावितम् VeṇīSaṁ. 2. 270; 5. 203; अन्यथा हि स्नेहोक्तामयप्रादुर्भावः AṣṭāSaṁ. i. 147. 20 (1. 28); अपर्वमरणं च स्यादन्यथा गच्छतः स्त्रियम् AṣṭāHṛ. i. 7. 74; i. 5. 65; तत्किमित्यद्यानिमित्तमन्यथैव संभावयसि MālaMā. 8. 17; अत्रापि न स्वसिद्धान्तमूचे व्याजात् परस्य तु। भ्रान्तत्वादन्यथा पक्षं गृहीत्वेति स्म पृच्छति ŚlokaVār. 5 (3). 236 (336. 5); अन्यथोच्चार्यमाणश्च शब्दोऽपभ्रश्यते TantrVā. 225. 4 (*on* i. 3. 22); बाधा नात्र विधेया गणिकाजनभावमन्यथा बुद्ध्वा KuṭṭaMa. 172; तदैव स स्वस्थ इति प्रकीर्तितः सुशास्त्रमार्गान्न च किंचिदन्यथा KalyāKā. 2. 7; विसृष्टस्त्वयि तेनाहमनुकम्प्येऽनुकम्पया। तत्तु त्वयान्यथाऽग्राहि यमाय स्पृहयालुना Kapphiṇā. 16. 71; सूत्राणि ... न यथावदन्यथा च प्रतिपद्यन्ते ĀtmaSi. 6. 3; क्वचिद्यान्यथैव ज्ञात्वा विप्रलिप्सयान्यथा वदति Kāśi. i. 96. 22 (*on* 2. 62); यो दम्भादथवाज्ञानाद् यानं प्रकुरुतेऽन्यथा। तस्यै तानि विनश्यन्ति आयुर्विद्या यशो धनम् YuktiKa. 222. 16; 77. 19; 229. 9; सा ... संप्राप्योवाच देवेशं मा तेऽभूद्बुद्धिरन्यथा BrahmP. 35. 19; परचित्तवृत्तीनां च दुर्लक्ष्यत्वात् कायवाग् व्यापारस्य कार्यलिङ्गस्य त्वन्यथापि संदर्शनात् TarkBhā. (Mo.) 5. 22; शकारिर्विक्रमादित्यः स इति भ्रममाश्रितैः। अन्यैरत्रान्यथालेखि विसंवादकदर्थितम् RājTa. (Ka.) 2. 6; भावफलं पृष्टो यद्यत्कथयति शुभाशुभं तत्तदन्यथा नोक्तम् DaivaVa. 1. 2; दूरे गन्तव्यम् ... । अन्यथा भक्षितश्चैव विषवन्मारयेन्नरम् RasPraSu. 1. 138; अवघातनिष्पन्नैरेव तण्डुलैरवान्तरापूर्वद्वारेण ... जनयतः नान्यथा NyāyMāVi. 12. 7 (*on* i. 1. 1); दुर्विधैरन्यथा नीते प्रत्यक्षेऽर्थेऽपि पार्थिवः ... संधामुग्रतरां व्यधात् ŚaṅkaDigVi. (Mā.) 1. 81; प्रिये अलमन्यथा संभावनया EI. viii. 116. 79; तं वदन्ति गतायुषम्। ... प्रहारं नैव जानाति यो गच्छेदन्यथाऽपि वा BhāvPra. (Bhā.) (6 (1). 62); छन्दोगपरिशिष्टे कात्यायनः प्रवृत्तमन्यथा कुर्याद्यदि मोहात् कथंचन। यतस्तदन्यथाभूतं तत एव समापयेत्। ... अन्यथा विपरीतम् VīraMi. (Paribhāṣā.) 73. 8; तस्मिन्नन्यथा विभानं तु माययैव भवति GoviBh. 203. 12 (*on* iii. 217); **(used as *adj.*)** wrong, cf. **अन्यथार्थकरण**; **1Cii** falsely, untruly तिस्रो वृत्तीरनुक्रान्ता द्रुतमध्यविलम्बिताः। अभ्यासार्थे द्रुता वृत्तिरुपलब्धौ विलम्बिता। मध्यमा तु प्रयोगार्थे न तद्वचनमन्यथा MāṇḍūŚi. 1. 3; पृष्टो हि साक्षी यः साक्ष्यं जानमानोऽन्यथा वदेत् स पूर्वानात्मनः सप्त कुले हन्यात्तथान्यथा वदेत् परान् MahāBhā. i. 7. 3; यदेलापत्रेण वचस्तदोक्तं भुजगेन ह। पन्नगानां हितं देवास्तत्तथा न तदन्यथा MahāBhā. i. 35. 11; न लोकनाथस्य वचोऽन्यथा स्यात् MahāBhā. ix. 91* (8); नैतच्छक्यं मम वचो व्यावर्तयितुमन्यथा MahāBhā. ix. 34. 66; यावज्जीवमतो दुःखं सुरभ्या नान्यथा वचः MārkP. 21. 41; 14. 43; यन्मयोक्तमवश्यं तद्भावि गन्धर्व नान्यथा MārkP. 63. 49; उद्धतेष्वपि शस्त्रेषु दूतो वदति नान्यथा PañcT. 3. 44 (297. 5); यो न्यायमन्यथा ब्रूते स याति नरकं नरः PañcT. (Kos.) 3. 108 (167. 10); Hitopa. 3. 15; क्रमेणावर्तयेद्रङ्गं शंभोर्वाणी तु नान्यथा YājñaŚi. 32; साधवोऽपि निर्दयायन्ते युष्मादृशां च वचनमन्यथा भवति AvantiKa. 122. 10; अथ मतम्, 'गौः' इत्येकं विज्ञानम्। को वाहान्यथा SphoṭSi. 175. 1; आत्मख्यातिरसत्ख्यातिरख्यातिः ख्यातिरन्यथा। परीक्षकाणां विभ्रान्तौ विवादात्मा विविच्यते VibhraVi. 1; न हीदं सुक्षत्रियेऽन्यथा मन्तव्यम् UttaRāC. 4. 17 (9); प्रवर्ततेऽन्यथा वाणी शाठ्योपहतचेतसः Hitopa. 1. 74; प्रेतनाथ, नान्यथोदितं भवता TilaMañ. 51. 15; न खलु अन्यथाख्यातिवादिनोऽपि सदन्तरं सदन्तरात्मना सदभ्युपगच्छन्ति तथा सत्यन्यथेत्येव न स्यात् TātpaṬ. (Vā.) 87. 5 (*on* i. 1. 2); YogŚā. 2. 62; एकमारभ्य सप्तान्तमरिष्टं प्राह नान्यथा YuktiKa.168.21; मन्मित्रस्य ... । कथयिष्यत्यन्यथासौ मत्परोक्षे तु तत्तथा TriṣaŚaPuC. i. 2. 95; आत्मा वै जायते पुत्रः श्रुतिरेषा हि नान्यथा PariPar. 1. 136; औत्पातिकी च या भाषा सा भवत्यन्यथा नहि PariPar. 8. 52; बाध्यत्वसाधनेऽप्यन्यथा ज्ञातस्य सम्यग्ज्ञातत्वं चेद्बाध्यत्वम् TattvPrakā. 30 B. 8 (*on* i. 2. 6); ŚaṅkaVi. (Ā.) 218. 11; EI. ii. 411.3; व्याख्यानं स्वरसोक्तस्यान्यथावस्यन्दितं भवेत् SāhiDa. 361. 15; अस्तु वात्यन्तभेद एव जात्यादेस्तथापि न सविकल्पकस्य मिथ्यात्वम्, अन्यस्यान्यथा संवेदनेन ... मिथ्यात्वं संभवति YuktiSneha. 39. 33 (*on* i. 1. 4); इत्युक्ते सहसा मन्त्री जातः पाषाणसंनिभः। पतितः पृथिवीपीठे देववाचा हि नान्यथा CitraPaC. 359; यन्मुनिनोक्तं तदन्यथा न जायते KathāK. 124. 24; यस्य तु वादिनोऽन्यथा प्रतिज्ञाविरुद्धार्थं वदन्ति तादृशाः साक्षिणो भवन्ति BālamBha. ii. 88. 5 (*on* 2. 79) [Kośas give *anyathā* in the sense of *vitatha*, ViśvaPra. 188. 29; MediK. 198. 37; ViśvaLoK. 411. 34]; **(used as *adj.*)** false, illusory, cf. **अन्यथारूप** *n.* 1; **1Ciii (used as *adj.*)** invalid, erroneous, cf. **अन्यथाख्याति2A**; **1Di** in opposite way, contradictorily, contrary तथा तद् भविता ... नान्यथा वरवर्णिनि MahāBhā. iii. 70* (5); शोकार्तस्य प्रवृत्तो मे श्लोको भवतु नान्यथा Rāmā. i. 2. 17; आहारं प्रघसं नृणां उपयुक्तं चतुर्विधम्। पच्यमानं द्विधा काये कोष्ठे त्या(चा)मं तदन्यचख्य(था) BhelaS. 19. 11 (1. 11); यदभावि न तद्भावि भावि चेत् न तदन्यथा। इति चिन्ताविषघ्नोऽयमगदः किं न पीयते ŚatTrayī. 666; 267; Hitopa. 0. 19; 4. 9; Dūtāṅg. 19 (12); तस्य सर्वातिशायित्वं यथा ते न मयोदितम्। अन्यथा विद्यते तस्य महिमायं तथाच्युते JayāS. 4. 74; अन्यथा पापैः (फलं भवति) JaimiUpaSū. i. 2. 49; अर्थापत्तिरपि दृष्टः श्रुतो वार्थोऽन्यथा नोपपद्यत इत्यर्थकल्पना ŚābaBh. 38. 1 (*on* i. 1. 5); कदाचिदियं द्वीपिचर्मव्यवस्थितशरीरं मां दृष्ट्वान्यथैवावगच्छेत् PañcT. 3. 33 (15) (287. 11); सेन्दुविक्षेपदिक्साम्ये युक्ता विश्लेषितान्यथा (नतिः) SūrySi. 5. 12; शीघ्रे मन्दाधिकेऽतीतः संयोगो भवितान्यथा SūrySi. 7. 2; प्रत्यापीडोऽन्यथा Jānāśra. 2. 18; क्षययुक्तिमुपेक्षते कृती कुरुते तत्प्रतिकारमन्यथा Kirātā. 2. 9; यत्नेनानुमितोऽप्यर्थः कुशलैरनुमातृभिः। अभियुक्ततरैरन्यैरन्यथैवोपपाद्यते VākyaPa. 1. 34; न तदस्ति न तन्नास्ति न तदेकं न तत् पृथक्। न संसृष्टं विभक्तं वा विकृतं न च नान्यथा VākyaPa. 3 (2). 12; दक्षिणे निःसृतः प्राण अपानस्त्वन्यथा भवेत् LomŚi. 7. 7; तस्योपकारे शक्तस्त्वं किं जीवन् किमुतान्यथा VeṇīSaṁ. 3. 216; देहोऽयं नर इति संज्ञितोऽन्यथा वा BhagAjju. 29. 8; तस्येदं निधनदिनं विधेर्विलासात् कल्याणी परिणतिरस्तु वान्यथा वा MahāvīC. 6. 28; वत्सौ न खल्वन्यथा वस्तुवृत्तम् MālaMā. 10. 195; सत एव द्वैतभेदेन अन्यथागृह्यमाणत्वात् न असत्त्वं कस्यचित्क्वचिदिति ब्रूमः ChāndoUBh. 348. 6 (*on* vi. 2. 3); स्वाविद्योत्थस्वान्तनिष्पन्दनं तद् विज्ञातव्यं मा ग्रहीरन्यथैतत् SaṁkṣeŚā. 2. 128 (ii. 81. 14); यस्त्वन्यथा वर्तते तत्र बन्धुवत्प्रत्युत्थानाभिवादनैः मातुलपितृव्यवत्संपूजा कर्तव्या ManuBh. ii. 273. 2 (*on* 9. 110); मित्रं नान्यथा मन्तव्यम् Hitopa. 1. 54 (3); नित्यं नैमित्तिकं काम्यं सापेक्षं पूर्वपूर्वतः। अन्यथा भजनं चेच्छन् करोत्यापत्परम्पराम् TantrRā. 6. 2; अथानुभवगा बाधा नानुभूतोऽन्यथा भवेत् ŚivDṛ. 4. 17; अथानिष्टफलं स्वप्नं जानन्तोऽपि द्विजातयः। राजोपचारचतुराः स्थापयामासुरन्यथा BṛKathāŚloSaṁ. 2. 44; एकद्विपञ्चसप्तानि शुभान्यन्यानि चान्यथा YuktiKa. 49. 1; या तु कान्तिप्रसादार्थव्यक्तीनामन्यथा गतिः। अर्थप्रधानः प्रोक्तः स वाक्ये गुणविपर्ययः SaraKaṇṭhā. 30. 23; समर्थये यत्प्रथमं प्रियां प्रति क्षणेन तन्मे परिवर्ततेऽन्यथा। अतो विनिद्रे सहसा विलोचने करोमि न स्पर्शविभाविताप्रियः SaraKaṇṭhā. 365. 20; किं त्वेवं विजनस्थयोर्हतजनः संभावयत्यन्यथा KāvyPra. 207. 3; स्वार्थावबोधक्षम एव बोधः प्रकाशते नार्थकथान्यथा तु MahāViSt. (H.) 1. 12; वचसा प्रियमाख्याति कर्मणा वर्ततेऽन्यथा द्वैधीभावोऽपरः प्रोक्तो मिथ्यावचनसंज्ञकः Mānaso. ii. 16. 961; सैन्यमसमृद्धिताय तत्। पर्यवस्येदिति वदन्समभाव्यन्यथा च तत् RājTa. (Ka.) 8. 1690; अभूतपूर्वं यल्लोकस्य पूर्वं भवति पूर्वं च यदन्यथा तदद्भुतम् AdbhuSāg. 4. 20; आकालाग्नेश्शिवान्तं प्रथममजनि यत्तद्विपर्यासवृत्त्या संप्रत्याग्नेयलिङ्गं किमिदमवतरत्यन्यथेयत्त्व तेजः PṛthvīVi. 1. 77; तवासुरान्पादतले करोम्यहं न शुक्रबुद्ध्या व्यवहार्यमन्यथा PṛthvīVi. 2. 20; बुधोदयः सर्वजगद्विपत्त्यै भवेत्कदाचिद्धशमन्यथा वा VasiS. 5. 1; साध्याभावोऽन्यथा व्याप्यो व्यापकः। साधनान्वयः TarkBhā. (Ke.) 40. 15; TarkKau. 12. 11; अतर्क्यं तर्केणान्यथासंभाव्यम् ManvaVi. 1522. 27 (*on* 12. 94); सत्यमङ्गीक्रियत एव बाधोऽस्माभिः। किन्त्वन्यथा विज्ञातस्य सम्यग्विज्ञानगोचरत्व लक्षणः NyāySu. (Ja.) 440B. 4 (*on* ii. 3. 14); जाग्रत्वमात्रमिति। अन्यथा अविद्यमानत्वेन NyāySu. (Ja.) 497A. 10 (*on* iii. 2. 1); जन्यं जन्मान्यथा वा TattvMu. 1. 32; अन्यदनौचित्यं देशकालादीनामन्यथा यद्वर्णनम् SāhiDa. 423.10; क्वचित्तु वक्त्राद्यौचित्यादन्यथा रचनादयः SāhiDa. 469. 9; यद्भाव्यं तद्भवत्येव नान्यथा भवितव्यता CampaŚreKa. 28; लीलया व्यामोहनार्थमन्यथा भासयेन्नटवत् AṇuBh. 40. 23 (*on* i. 1. 19); येऽन्यथा कल्पयन्तीत्यभिप्रेत्य स्वमतमाह AṇuBh. 72. 12 (*on* i. 2. 32); दर्शनमस्या द्विविधं स्वाभाविकमन्यथा चैव KandaCū. v. 2. 5; अन्ये समसंख्या अपि द्विगुणा वा साक्षिणो यद्यन्यथा पूर्वसाक्षिविपरीतं ब्रूयुः VīraMi. 511. 26 (*on* 2. 80); सर्वदा भुज्यतां वान्यैर्धर्मो भवति नान्यथा SabhāŚ. 85; कदम्बचलितो गोलो भचक्रम् ... प्रवहानिलबद्धं सत् ध्रुवमध्यवशेन तत्। भ्रमतीत्याशयोर्कस्यान्यथा स्वीकृत्य तं बलात् नाशिताः स्वोक्तयो मूढैः SiddhāTaVi. 23. 14; दिगन्तान्वा दिवं तां वा पातालं वा वलम्बताम्। तथापि न जनस्यास्यान्यथा स्याद्वैधसी लिपिः ParamāKā. 37. 16; तल्पे मा लुठ कोमलाङ्गि। तनुतां हन्ताङ्गरागोऽश्रुते नातीतो दयितोपयानसमयो मा स्यान्यथा मन्यथाः PuṣpBāVi. 14; पणक्लृप्तिः ... इयं च पराजिता मया च त्रिचतुराणि दिनानि कलत्रनिर्विशेषमुपभुक्ता। संप्रति पुनरन्यथा प्रतिपद्यते ŚṛṅgāSar. 60 (12) [ŚabdaRaSaK. 170. 2 gives *anyathā* in the sense of *vaiparītya*] **(used as *adj.*)** contrary, cf. **अन्यथावचन2**; **1Dii** against सौहार्दं भ्रातृयुक्तं हि तदिदं जातमन्यथा Rāmā. iv. 22. 4; नयवर्त्मगाः क्षितिपते तवान्यथा न भवन्ति NavaSāC. 10. 13; **1Diii** conversely गतैष्यपर्वनाडीनां स्वफलेनोनसंयुतौ। समलिप्तौ

भवेतां तौ पातस्तात्कालिकोऽन्यथा SūrySi. 4. 18; अयुति गता यया यो युति पदेऽन्यथा बाहुकोटिज्ये BrāhmSphuSi. 2. 12; आद्यन्तौ विक्षेपौ मध्यान्मध्योऽन्यथा शशिनः BrāhmSphuSi. 16. 14; 16. 17; **1Div** inversely चित्रास्वातिवदुदये यथान्यथास्ते तथा युतौ ग्रहयोः BrāhmSphuSi. 9. 12; **(used as *adj.*)** counter, cf. **अन्यथोपपत्ति; 1E** in one way (भूतानि) अन्यथा परिदृष्टानि मुनिभिर्विददर्शिभिः। अन्यथा परिवर्तन्ते वेगा इव नभस्वतः MahāBhā. iii. 31. 32; अन्यथा परिदृष्टानि कविभिः ... अन्यथा परिवर्तन्ते MahāBhā. V. 75. 7; चरसि ज्ञातिषु सदा बिडालो मूषिकेष्विव। अन्यथा किल ते वाक्यमन्यथा कर्म दृश्यते MahāBhā. v. App. I. 9 (66); अन्यथा चिन्तिता ह्यर्था नरैस्तात मनस्विभिः। अन्यथैव हि गच्छन्ति दैवादिति मतिर्मम MahāBhā. vii. 10. 50; प्रतिज्ञा तेऽन्यथा राजन् विचेष्टा चान्यथा तव MahāBhā. xii. 18. 8; अन्यथा च कारकाणि शुष्कौदने प्रवर्तन्तेऽन्यथा च मांसौदने MahāBh. i. 258. 11-12 (*on* i. 3. 1); CaraS. iii. 6.4; कर्ता हि पुरुषोऽधिकरणं युवतिः। अन्यथा हि कर्ता क्रियां प्रतिपद्यतेऽन्यथा चाधारः KāmSū. 84. 13 (2. 1); न वयमन्यथा वदिष्यामोऽन्यथा करिष्यामः ViṣṇuP. iv. 9. 8; अन्यथा प्रतिपद्यार्थं पदग्रहणपूर्वकम्। पुनर्वाक्ये तमेवार्थमन्यथा प्रतिपद्यते VākyaPa. 2. 241; सत्त्वभङ्गभयाद्राज्ञां कथयन्त्यन्यथा पुरः। अन्यथा विवृतार्थेषु स्वैरालापेषु मन्त्रिणः MudrāRā. 4. 8; न हि ये यथा यमर्थं विवक्षन्ति तथैव तमनुतिष्ठन्ति विसंवादनाभिप्रायाणामन्यथाभिधायान्यथाप्रवृत्तिदर्शनाल्लोके सर्वत्रानाश्वासात् HetuBiṬ. 2. 15; भगवति अन्यथा वस्तुवृत्तमन्यथा वचनमार्यायाः MālaMā. 10. 191; तस्माद्यदन्यथासन्तमन्यथा प्रतिपद्यते तन्निरालम्बनं ज्ञानमभावालम्बनं च तत् ŚlokaVār. 5 (2). 117 (245. 6); तेनेन्द्रियादिदोषेण जायन्ते भ्रान्तिबुद्धयः। बुद्ध्यमाना वस्तुरूपमन्यथास्थितमन्यथा PrakaPañ. 47. 10; अवान्तरव्यापारभेदे तु युक्ता व्यवस्था अन्यथा आग्नेयस्य करणता अन्यथोपांशुयाजादीनामिति PrakaPañ. 471. 6; अन्यथैवाग्निसंबन्धाद्दाहं दग्धोऽभिमन्यते। अन्यथा दाहशब्देन दाहार्थः संप्रतीयते NyāyMañ. i. 29. 5; अन्यथैव हि सौहार्दं द्रवस्वच्छान्तरात्मनः। प्रवर्ततेऽन्यथा वाणी शाठ्योपहतचेतसः Hitopa. 1. 74; यश्च धर्मः सनातनः। मनुनाप्यन्यथा दृष्टो ह्यन्यथाङ्गिरसेन च VarāP. 121. 14; अन्यथा लोकपाण्डित्यं वेदपाण्डित्यमन्यथा YaśasCam. ii. 251. 9; Kāśi. ii. 68. 15 (*on* 5 (2). 117½); अन्यथावस्थितं वस्तु यस्यामुत्प्रेक्ष्यतेऽन्यथा ... तामुत्प्रेक्षां प्रचक्षते SaraKaṇṭhā. 466. 12; योऽन्यथा सन्तमात्मेशमन्यथा प्रतिपद्यते। किं तेन न कृतं पापं चोरेणात्मापहारिणा AnuVyā. 65A. 6 (*on* i. 4. 1); AṇuBh. 207. 20 (*on* iii. 3. 1); मयाऽन्यच्चिन्तितं विधिनाऽन्यथा कृतम् SamyaKau. 32. 8; मनोवृत्तिरूपायाः श्रद्धायाः ... अन्वयो न स्यात्। तथा चान्यथा प्रश्नः अन्यथा प्रतिवचनोपक्रमः अन्यथा च प्रतिवचनं स्यात् VedāntKau. 258. 14 (*on* iii. 1. 5); अन्यथा चिन्तितं कार्यं दैवेन कृतमन्यथा CampaŚreKa. 258; अन्यथा वाक्यार्थप्रतिभासेऽपि प्रमाणान्तरबलेन यदन्यथा वाक्यार्थवर्णनम् ŚivārkaMaDī. i. 9. 3 (*on* i. 1. 1); यदुक्तमन्यथा काव्ये कवीनां समयोऽन्यथा। तत् ... समयच्युतम् SāhiSā. 2. 54; **1F** abnormally, strangely प्रतिज्ञातं विस्मरति। अन्यथा वा योजयति KāmSū. 328. 18 (6. 3); अन्यथा चेष्टते ... एवंविधां स्त्रियं मृतगर्भां विद्यात् AṣṭāSaṁ. i. 217. 1 (2. 4); अहो किमेतदवस्थाविशेषोऽन्यथैव किंचिदनुभावयति MahāViC. after 5. 46. App. A. 70(1) (285. 1); हृदय किमन्यथा परिप्लवसे UttaRāC. 5. 19 (1); **1G** in various ways यतो भवन्तमन्तरेणान्यथा चान्यथा चायं चक्रवर्ती दुर्जनैर्ग्राहित आसीत् HarṣaC. 86. 7; स तामनाप्तेक्षणसंस्तवां पुरा लिलेख चित्ते मुहुरन्यथान्यथा NavaSāC. 4. 6; शीलिते कविलोकेन सिद्धे ब्रह्मणि वाङ्मये। पामराः कलहायन्ते पश्यास्मिन्नन्यथान्यथा Gaṅgāva. 1. 8; **(used as *adj.*)** heterogeneous, cf. **अन्यथाव्यस्तसंवित्; 1H** peculiarly, uniquely, excellently अन्यथा स्यात्परमार्थके KośaKaTa. 2. 3177; **2A** at or on one place ते देवा एता अंक्ष्णयास्तोमीयां अपश्यन् ता अन्यथानूच्यान्यथोपादधत TaiS. V. iii. 3. 1; KāṭhS. 20. 13; KapiKaS. 31. 15; **2B** at or on another place, TaiS. V. iii. 3. 1; **2Ci** at or on different place पुनरन्यथावधास्यन्निदं जपेन्मा यज्ञं हिंसिष्टमिति MānŚS. 177. 22; (आयुधम्) ऊष्मोपस्नेहक्रिमिभिरुपहन्यमानमन्यथा स्थापयेत् ArthŚā. i. 250. 5 (2. 18); **2Cii** to a different place or side भूयो भूय इमे वसन्तमरुतश्चेतो नयन्त्यन्यथा SaduktiKa. 141.1; चेतो हरन्त्यन्यतः (v.l. नयन्त्यन्यथा) Subhāṣi. 1188; **2D** from another quarter or side एषा प्रवासं कथमप्यतीत्य याता पुनः संशयमन्यथैव MālaMā. 10. 91; **3A** at another time, on another occasion or under another circumstances अथो योऽतोऽन्यथाग्निहोत्रं जुहोति श्यामशबलौ हास्याग्निहोत्रं विखिदतः KauṣīBr. 2. 9 (8. 11); आवश्यकायाभिक्रामेत्। अतोऽन्यथा शङ्क्यम् SāmaViBr. i. 5. 15; सुखनिर्भरोऽन्यथापि स्वामिनमवलोक्य भवति भृत्यजनः PriyDa. 4. 6; आस्थापनीयमातुरम् ... अनुवासनार्हं पूर्वमेवानुवासयेत् शीतवसन्तयोर्दिवा अन्यथा रात्राववेक्ष्य वा दोषादीन्। अन्यथा हि स्नेहोक्तामयप्रादुर्भावः AṣṭāSaṁ. i. 147. 18 (1. 28); **3B** yet again कन्दर्पोभिनवः पुरन्ध्रिनयनप्रीतिप्रदोऽप्यन्यथा EI. i. 261. 27; **4A** otherwise, if not, or else, besides एतदन्यद् द्द्यादन्यथान्यस्तोत्रे स्तोत्रे सप्तदश सप्तदश निष्कान् दद्यात् JaimiBr. 2. 99; एवं विधमहं कुर्यां निवेशं प्राप्नुयां यदि। अन्यथा न करिष्ये MahāBhā. i. 42.8; गुणभूतो जयः कृष्णे पृष्ठतोऽन्वेति माधवम्। अन्यथा विजयश्चास्य संततिश्चापरो गुणः MahāBhā. vi. 21. 13; स्वधर्मचरणे युक्ता ये भवन्ति मनीषिणः। तेषां धर्मफलावाप्तिर्योऽन्यथा स विमुह्यति MahāBhā. xii. 184. 6; लक्ष्मणस्य विनाशेन विनशिष्यामि नान्यथा Rāmā. vi. App. I. 56 (48); स्तेनव्यालसर्पग्राहगृहीतं व्याधिजरावसन्नं च आवेदयेयुरन्यथा रूपमूल्यं भजेरन् ArthŚā. i. 316. 1 (2. 29); चिकित्सकः प्रच्छन्नव्रणप्रतीकारकारयितारमपथ्यकारिणं च गृहस्वामी च निवेद्य गोपस्थानिकयोर्मुच्यते। अन्यथा तुल्यदोषः स्यात् ArthŚā. i. 351. 7 (2. 36); असति प्रतिज्ञोपरोधो यौगपद्यमन्यथा BrahmSū. ii. 2. 21; नित्योपलब्ध्यनुपलब्धिप्रसङ्गोऽन्यतरनियमो वान्यथा BrahmSū. ii. 3. 32; अंशो नानाव्यपदेशादन्यथा BrahmSū. ii. 3. 43; गतेरर्थवत्त्वमुभयथान्यथा हि विरोधः BrahmSū. iii. 3. 29; अन्तराभूतग्रामवत्स्वात्मनोऽन्यथा भेदानुपपत्तिरिति चेन्नोपदेशान्तरवत् BrahmSū. iii. 3. 35; iii. 3. 36; अन्यथा पातित्व(ा)शङ्क्या (भवितव्यम्) BhaktiSū. (Nā.) 1. 13; कन्याया वरसंपत्तिः पितुः (प्रायः) प्रयत्नतः। भाग्येषु शेषमायत्तं दृष्टपूर्वं न चान्यथा PratiYau. 2. 5; MārkP. 39. 5; अन्यथा हि यान्येव चत्वारि विशेषसंज्ञयोक्तानि तान्येव सामान्यविशेषसंज्ञाविषयाणि प्रसज्येरन्निति PadārthaSaṁ. 296. 10; ग्राम्यारण्यव्यपदेशो वा फालकृष्टाभिव्याख्यानं लभेदन्यथा सर्वग्राम्याणां पृथग्व्यपदेशः स्यात् SaṅkarKā. iii. 1. 18 (AOR. Madras Ed.); गुणवचने निर्वर्त्यमाने गुणिनी देवता संकीर्त्यते नान्यथा तद्गुणवचनं भवति ŚābaBh. 416. 4 (*on* ii.1.13); सर्वत्र तु बोधिते पदार्थे वाक्यार्थ उपपद्यते नान्यथा ŚābaBh. 689. 1 (*on* iii. 1. 12); स चेद्ब्रूयात् नान्यथा गौणप्रत्ययोऽस्तीति। प्रतिब्रूयादेनम् ŚābaBh. 750. 14 (*on* iii. 2. 1); द्वितीयतृतीयदर्शनं समानविधित्वेऽवकल्पते नान्यथा ŚābaBh. 1072. 2 (*on* iii. 6. 45); अनियतत्वेऽपि नायौक्तिकस्य संग्रहोऽन्यथा बालोन्मत्तादिसमत्वम् SāṁkhyaPraSū. 1. 26; भोक्तुरधिष्ठानाद्भोगायतननिर्माणमन्यथा पूतिभावप्रसङ्गात् SāṁkhyPraSū. 5. 114; अनादिरविवेकोऽन्यथा दोषद्वयप्रसक्तेः SāṁkhyaPraSū. 6. 12; 6. 13; अपुरुषार्थत्वमन्यथा SāṁkhyaPraSū. 6. 18; अधिविन्ना तु भर्तव्या महदेनोऽन्यथा भवेत् YājñaSm. 1.74; यथाशास्त्रं प्रयुक्तः सन्सदेवासुरमानवम्। जगदानन्दयेत्सर्वमन्यथा तत्प्रकोपयेत् YājñaSm. 1. 356; Mitā. 120. 6 (*on* 1. 356); (भेरी) अथ सा यदा वायुप्रेरितैर्वृक्ष-(शाखा)ग्रैः स्पृश्यते तदा शब्दं करोति (अन्यथा तूष्णीमास्ते) PañcT. 1. 52 (10) (37. 6); पिङ्गलकोऽपि पूर्वस्थानमाश्रितवान् आकारप्रच्छादनार्थम्, अन्यथायं दमनको मंस्यते भीरुश्चायम् PañcT. 1. 52 (44) (41. 8); मित्राणां हितकामानां यो वाक्यं नाभिनन्दति स ... विनश्यति (v. l. हितोपदेशोऽनुष्ठेयो विनाशः प्राप्यतेऽन्यथा) PañcT. 1. 126 (125. 7); 1. 127 (56) (138. 5); 1. 168 (2) (176. 12); सर्वैरप्येकचित्तैर्भूत्वा खमुत्पत्य सुदूरं गम्यताम्। अन्यथाशक्यं जालमपहर्तुम् PañcT. 2. 1 (22) (184. 6); 3. 45 (7) (299. 2); 4. 1 (41) (375. 8); अयं व्याधिः केवलम् ... भैषजेन निवर्तते अन्यथा न PañcT. 4. 17 (9) (387. 1); अवयवेषु प्रमाणतर्कान्तर्भावे पृथक् प्रमाणतर्कग्रहणं साधनोपालम्भव्यतिषङ्गज्ञापनार्थम्। अन्यथोभावपि पक्षौ ... वाद इति स्यात् NyāyBh. 58. 5 (*on* i. 2. 1); अयं च सूत्रविवक्षायामव्ययीभावः समासः। अन्यथा तु वस्तुनिर्देशो न समासः NyāyVār. 30.6 (*on* i. 1. 3); परिलभ्य श्रुतिं चैकं रूपं भेदवतामपि। तन्त्रेणोच्चारणं कार्यमन्यथा ते न साधवः VākyaPa. 2. 111; भोजनं फलरूपाभ्यामेकैकस्मिन्समाप्यते। अन्यथा हि व्यवस्थाने न तदर्थः प्रकल्प्यते VākyaPa. 2. 379; प्रत्यस्तरूपा भावेषु दिक् पूर्वेत्यभिधीयते। पूर्वबुद्धिर्यतो दिक् सा समाख्यामात्रमन्यथा VākyaPa. 3 (6).7; तस्मात्सर्वप्रयत्नेन शुद्धपाठी भवेद् द्विजः। अन्यथा निरयं याति कुम्भीपाकं च दारुणम् PārāŚi. 114; अन्यथा निरयं याति सम्यक् पाठमजानतः AmoghŚi. 100; भूस्वामी तु स्मृतो राजा नान्यद्रव्यस्य सर्वदा। तत्फलस्य हि षड्भागं प्राप्नुयान्नान्यथैव तु KātySm. 16; अन्यथा चानुपलब्धिलक्षणप्राप्तेषु देशकालस्वभावविप्रकृष्टेष्वर्थेष्वात्मप्रत्यक्षनिवृत्तेरभावनिश्चयाभाव(?वा)त् NyāyBi. 2. 27; ततश्च सहोत्पत्तिविनाशौ सर्वस्य च सर्वत्रोपयोगः स्यात्। अन्यथैकमेव न स्यात् PramāVāSvopVṛ. 13. 18; मातङ्गजातिस्पर्शदोषभयादस्पृशतेयमुत्पादिता प्रजापतिना। अन्यथा कथमियमक्लिष्टता लावण्यस्य Kād. 11. 23; एवमेतत्। कः संदेहः। अन्यथा क्व ... सिंहलेश्वरदुहितुः समुद्रे प्रवहणभङ्गनिम्नगायाः फलकासादनम् Ratnā. 1. 6 (11); अन्यथा पुनरधन्यस्यास्य ... कीदृशं सारम् AvantiKa. 39. 18; भगवति खलु तपश्चर्या भाविनमत्यर्थमन्यथालं परिवर्तयितुम् AvantiKa. 150.3; वनानि ... युवतियुता यदवः प्रयातुमीषुः। मनसिशयमहास्त्रमन्यथामी न कुसुमपञ्चकमप्यलं विसोढुम् ŚiśuVa. 7. 2; पत्रादेर्दानमन्यथा हि वैशिष्ट्यम् BhaktiSū. (Śā.) ii. 2. 15; स्त्रीशूद्रौ तु शिखां छित्त्वा ...। प्राजापत्यं प्रकुर्यातां निष्कृतिर्नान्यथा भवेत् LaHārīSm. 20; व्याधिं पुरा परीक्ष्यैवमारभेत ततः क्रियाम्। स्वार्थविद्याय-शोहानिमन्यथा ध्रुवमाप्नुयात् AṣṭāSaṁ. i. 6. 22 (1. 2); i. 16. 14 (1.4); i. 21. 5 (1.6); यथा कृषीवलादीनां सस्याद्युपाये बीजादावबीजादिविवेकेनावधृतबीजादिभावानाम्। अन्यथा ह्यनिश्चितोपायनामुपेयार्थिना प्रवृत्तौ प्रेक्षावत्तैव हीयेत HetuBiṬ.

2.5; 42.24; यदि मे घृतपूरं घृतपूरं प्रति रूपकं ददासि ततोऽहं भुञ्जे नान्यथा HetuBiṬ. 67.9; साध्याभ्युपगमः पक्षः ... तत्प्रयोगोऽत्र कर्तव्यः ...। अन्यथा वाद्यभिप्रेतहेतुगोचरमोहितः। प्रत्यायस्य भवेद्धेतुः Nyāyāva. 15; न ... पूर्वं विभो सकृदपि प्रविलोकितोऽसि । ... विधुरयन्ति हि मामनर्थाः ... कथमन्यथैते KalyāMaSt. 37: अद्वैतहानिरेवं स्यान्निष्प्रमाणकतान्यथा। भोगसाम्याविमोक्षौ MṛgendraT. i. 2. 14; प्राप्तः सर्वहरो दोषः कारणानियमोऽन्यथा MṛgendraT. i. 9. 4; कर्तृव्यापारः ... तं पचिरेवोपादत्ते अन्यथा सिध्यतिविक्लिद्यतिभ्यामविशेषः स्यात् BhāvanāVi. 40. 2; 20. 5; तद्व्यापारायत्तप्रवृत्तितया च करणस्य कर्तुः स्वातन्त्र्यमारादुपकारिणोऽपि अन्यथा करणतैव न स्यात् BhāvanāVi. 135. 2; अन्यथा ह्यसमर्थानां दुर्वाराधिकृतिर्भवेत् BhāvanāVi. 193. 2; नृपतिः ... प्रजाम्। त्रिवर्गेणोपसंधत्ते निहन्ति ध्रुवमन्यथा NītiSā. 1. 15; जामदग्न्यश्च वो मित्रमन्यथा दुर्मनायते MahāvīC. 2. 10; हृतजानिररातिभिः सलज्जो यदि मृत्योः शरणं गतोऽन्यथापि MahāvīC. 4. 5; 4. 23; दुर्विनीते त्वयि वयं दुःखिताः सुखिनोऽन्यथा MahāvīC. 4. 26; प्राप्तः स इह तपसः संप्रसादोऽन्यथा चेत् क्वायोध्यायाः पुनरुपगमो दण्डकायां वने वः UttaRāC. 2. 13; गोशब्दवाच्यतामात्राद्दिगादीनां विषाणिता। संसिध्येदन्यथा ह्येष न्यायो नाश्रीयते यदि TattvSaṁ.70; अन्यथा यौगपद्येन सर्वं कार्यं समुद्भवेत्। तेषामपि न चेदेष नियमोऽभ्युपगम्यते TattvSaṁ. 167; अद्वैतम् ...। गुरुवक्त्रेण लभ्येत नान्यथागमकोटिभिः KulārT. 1. 108; संस्कृतश्च विधानेन विदितं तान्त्रिको विधिम्। प्रयुज्य लभते सिद्धिमन्यथा पातकी भवेत् ParaS. 4. 60; परपीडासु सर्वासु कुर्याच्छान्तिं कृतात्मनः। अन्यथा सुमहान् दोषो विष्णुधर्मेषु दर्शितः ParaS. 15. 43; तर्पणे। मौनं कुर्यात्प्रयत्नेन नाप्नोति फलमन्यथा ParaS. 23. 32; 29. 54; अन्यथा मम संहरे (सा?) भयं वा न निवर्तते ParaS. 30. 58; तेनेतरैः प्रमाणैर्या चोदनानामसङ्गतिः। तयैव स्यात्प्रमाणत्वमनुवादत्वमन्यथा ŚlokaVār. 2. 72 (68. 2); उपदेशोऽन्यथा न स्यादतीन्द्रियनिबन्धनः ŚlokaVār. 2. 156 (92. 4); 2. 284 (131. 1); तस्माद्यत्नेन कर्तव्यं काव्यं रसनिरन्तरम्। अन्यथा रसविद्गोष्ठ्यां तत्स्यादुद्वेगदायकम् ŚṛṅgāTi. (Ru.) 1. 8; आनन्दयन्ति युक्त्या ताः (वेश्याः) सेविता घ्नन्ति चान्यथा ŚṛṅgāTi. (Ru.) 1. 130; अन्यथा हि प्रकृतहानाप्रकृतप्रक्रिये स्याताम् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 55. 8 (*on* i. 1. 15); 58. 16 (*on* i. 1. 19); प्रकृतस्येश्वरस्य क्षेत्रज्ञात्पृथग्वचनमवकल्पते। अन्यथा ह्यप्रकृतवचनमाकस्मिकमसंबद्धं स्यात् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 151. 8 (*on* i. 3. 7); (भेदो न पारमार्थिकः) अन्यथा च मुमुक्षूणां निरपवादविज्ञानानुपपत्तेः सुनिश्चितार्थत्वानुपपत्तेश्च BrahmSūBh. (Śaṅ.) 268. 2 (*on* i. 4. 22); अन्यथा पुनर्ब्रह्मकारणवादस्तर्कबलेनैवाक्षिप्यते BrahmSūBh. (Śaṅ.) 306. 5 (*on* ii. 1. 13); 309. 4 (*on* ii. 1. 14); अन्यथा पुनश्चेतनकारणवाद आक्षिप्यते BrahmSūBh. (Śaṅ.) 326. 15 (*on* ii. 1. 21); यैव ज्ञानविकासेषु साक्षिता सैव नान्यथा BṛĀraUBhVā. i. 4. 683; ताडिता लालिता चैव स्त्री श्रीर्भवति नान्यथा ŚaṅkhaSm. 4. 16; नारायणबलिः कार्यः ... नरैः। तथा तस्य भवेच्छ्रेयो नान्यथा वाब्रवीन्मनुः LaŚaṅkhaSm. 37; उद्वेजनमेतेषां शास्त्रवदेवान्यथा हि स्यात् Kāvyālaṅ. (Ru.) 12. 2; यदुग्रमपि तां श्लाघां त्वदर्थे साम्यचीकरत्। अन्यथा क्व लघुश्लाघ्यं साम क्व च स कप्फिणः Kapphiṇā. 16. 73; आप्तोक्तत्वादेव शब्दः प्रमाणीभवति नान्यथेत्येतद्यास्मिन्नेव शास्त्रे व्युत्पादयिष्यते NyāyMañ. i. 5. 6; य एतां विद्यामधीते सः ... न पतति अन्यथा तु पततीत्यवगतिरविरुद्धा ManuBh. i. 64. 15 (*on* 2. 6); i. 81. 15 (*on* 2. 24); i. 104. 26 (*on* 2. 56); कमण्डलुश्चोदकार्थः कर्तव्योऽस्मादेव प्रतिपत्तिविधानात्। अन्यथा यदा कमण्डलुस्तदेयं प्रतिपत्तिरिति पाक्षिकत्वं स्यात् ManuBh. i. 109. 19 (*on* 2. 64); i. 135. 19 (*on* 2. 116); i. 158. 22 (*on* 2. 165); i. 177. 17 (*on* 2. 189); (विवाहः) इच्छया गान्धर्वो हठाद्राक्षसो अन्यथा पैशाचः ManuBh. i. 224. 12 (*on* 3. 34); i. 258. 1 (*on* 3. 109); अन्यथा गृहस्थस्य पूर्वमेव भोजनमेवंरूपम् ManuBh. i. 436. 7 (*on* 5. 32); i. 447. 21 (*on* 5. 59); अन्यथा त्वं किं राज्यसुखं परित्यज्यास्माकं संभाषसे Hitopa. 2. 72 (2); 2. 76 (13); एष एव सतां धर्मो विपरीतो मतोऽन्यथा Hitopa. 2. 127; यद्यस्मद्वचनं क्रियते तदा स्वदेशो गम्यतेऽधुना। अन्यथा ... अस्माकम् ... स्वदेशगमनमपि दुर्लभं भविष्यति Hitopa. 4. 21 (3); सूर्पणखा अब्रवीद्रावणम् ... रामलक्ष्मणरक्तस्य पानाज्जीवामि नान्यथा AgniP. 7. 12; कूर्मस्थितिमविज्ञाय यो जपादिविधिस्थितः स नाप्नोति फलान्युक्तान्यन्यथा नाशमेति च TantrRā. 5. 88; सहस्रजापी तद्भक्तः कुर्यादुक्तं न चान्यथा TantrRā. 9. 26; एवं धात्वा पुनर्ध्यायेच्चतुर्बाहुं सुदर्शनम्। अन्यथा नैव शान्तिः स्यात् LakṣmīT. 31. 61; अन्यथा ह्येकरूपत्वे विचिकित्सा प्रवर्तते ŚivDṛ. 6. 95; अवश्यं हलमार्गेण गन्तव्यं सुभगे त्वया। अन्यथा देश एवायं सरस्त्वमुपयास्यति NīlaP. 301; बलेन तेजसा चैव ह्यधिको यो भविष्यति। स इमां प्राप्स्यते कन्यां नान्यथा वै सुरोत्तमाः SkandP. v (3). 5. 37; एह्येहि कामसंतप्तं परिष्वज सुलोचने। नान्यथा नश्यते तापः सत्येनापि शपे प्रिये VāmaP. 6. 41; पापानि नाशमायान्ति यस्य वै। सत्संगतिर्भवेत्तस्य नान्यथा घटते हि सा BṛNāraP. 4. 36; अनाख्याने मुनेः शापो महापातकमन्यथा BṛKathāŚloSaṁ. 4. 8; तमिदं शाठ्यमुज्झित्वा मन्त्रिदेशं समाचर। अन्यथा जीवलोकोऽयं सुदृष्टः क्रियतामिति BṛKathāŚloSaṁ. 5. 263; या च पूजयते तं स्त्री गौरीव्रतविचारिणम्। तस्यै वरं महागौरी दयते शापमन्यथा BṛKathāŚloSaṁ. 19. 16; सहितावित्यत्रापि ... शब्दस्य शब्दान्तरेण ... साहित्यं परस्परस्पर्धित्वलक्षणमेव विवक्षितम्। अन्यथा तद्विदाल्हादकारित्वहानिः प्रसज्येत VakroJī. 12. 3; सहभोजिषु लोकेषु पुरैव परिवेषयेत्। भुञ्जानस्यान्यथा पूर्वं तद्दृष्टिविषसंक्रमः YaśasCam. i. 510. 10; युगपद् गुणदोषौ निरूपयन्तु भवन्तः। अन्यथा गुणानुपेक्ष्य ... असन्तो दोषाः प्रकाशेरन् Kāśi. i. 2. 23 (*on* 0. 4); तेष्वेव प्रतिसंविधानविकलं पश्यत्सु साक्षिष्विव द्रागदर्पोद्धुरमागतेष्वपि न स क्षीयेत यद्यन्यथा BhallaŚ. 90; ननु प्राप्तिपक्षे सान्तरालोऽयमिति ग्रहणं न स्यात् नान्यथा तदुपपत्तेः NyāyKa. 24. 1; अनिच्छतापि त्वया लोकवृत्तमनुसरणीयम्। अन्यथा न लौकिको न परीक्षक उन्मत्तवदुपेक्षणीयः स्याद् TātpaṬ. (Vā.) 15. 11 (*on* i. 1. 1); 45. 2 (*on* i. 1. 1); स च तादृगालोकावयवी प्रत्यक्षोऽन्यथा न रूपमात्रेण तदनुमानं शक्यम् TātpaṬ. (Vā.) 120. 10 (*on* i. 1. 4); 131. 7 (*on* i. 1. 4); विण्मूत्रं कारयेदश्वं क्रोशक्रोशद्वयान्तरे। वारि दद्याद् यथाकामं घासं मुष्टिश्च चारयेत्। अन्यथा दोषजातानि वक्ष्याम्येतानि AśvaCi. 9. 26; किमन्यदुक्तं सुधयेव सान्द्रया तदन्यथा नाथ न पाटलावचः NavaSāC. 7. 22; अहो किमपि कल्याणमासन्नफलमद्य नः। अन्यथा हि गृहं सन्तः किमायान्ति भवद्विधाः NavaSāC. 16. 79; (चामरम्) संस्कारेण भवेच्छन्नं भवेन्मलिनमन्यथा YuktiKa. 74. 11; तदैष दुर्लभः खड्गो नान्यथा भयहेतुकः YuktiKa. 155. 11; तत्रान्यथा सति मुखामयवीर्यहानिः YuktiKa. 193. 9; ये वा अन्यथा बहुतरताडनैरपीमे। क्षीणाङ्गाः YuktiKa. 195. 19; अन्यथा युक्तिम् अपरामृशतः अपरमार्थेऽपि नमस्कारोद्यतस्य सांसारिकजनमध्यपातित्वमेव PratyabhiVi. i. 18. 7 (*on* i. 1. 1); संकोचोऽपि विचार्यमाणः चिदैकात्म्येन प्रथमानत्वात् चिन्मय एव अन्यथा तु न किंचित् PratyabhiHṛ. 10. 5 (4); अन्यथा तत् देहादि अपि न प्रकाशेत PratyabhiHṛ. 36. 6 (15); कामिनीगण्डनिस्यन्दबिन्दुरिन्दुर्मतो मम। अन्यथा कथमेतस्य जगदुद्योतिनी द्युतिः SaraKaṇṭhā. 101. 19; नेत्थं चेत् कथमन्यथा वसुमती भोगे विवादोन्मुखी EI. i. 309. 18; साधारणं सामान्यमिति सदसत्त्वसाधारणमित्यर्थः। अत एव घटोऽस्तीत्यस्तिशब्दप्रयोगोपपत्तिः अन्यथा पौनरुक्त्यात् NyāyRa. 932. 20 (*on* 7. 310); यद्यन्यथा न शंक्यं वै कर्तुमेतद्द्विजोत्तमः BrahmP. 10. 46; तत्पत्रेणैव मे पूजा भविष्यति न चान्यथा BṛDharmP. i. 10. 67; तस्मात्त्वयैव त्यक्ताहं मरिष्यामि न चान्यथा BṛDharmP. i. 36. 60; देवोऽयं भगवान्भानुरन्तर्यामी सनातनः। यो ब्रूते सर्ववस्तूनां तत्त्वं ज्ञात्वैव नान्यथा SaurP. 1. 11; विधिना सेवितः कामः स्वर्गदः श्वभ्रमन्यथा SaurP. 31. 23; अन्यथा चैत्रशरीरलग्नकण्ट-कोद्धरणार्थं मैत्रशरीरव्यापारप्रसङ्गात् NyāyMa. 5. 7; अन्यथा यस्यामतं तस्य मतम् ... इति ब्रह्मणो मतत्वविज्ञातत्ववचनं तत्रैव विरुध्यते BrahmSūBh. (Rā.) 62. 21 (*on* i. 1. 1); मन्त्राश्च ... देवतादिगतविग्रहादिगुणविशेषमभिदधत एव तत्र किंचित्कुर्वन्ति। अन्यथेन्द्रादिस्मृत्यनुपपत्तेः BrahmSūBh. (Rā.) 313. 16 (*on* i. 3.25); जीवानां प्राचीनकर्मफलभोगाय जगत्सृष्ट्यभ्युपगमाच्च। अन्यथा विषमसृष्ट्य-नुपपत्तेश्च BrahmSūBh. (Rā.) 378. 19 (*on* i. 4. 21); 415. 10 (*on* ii. 1. 12); अन्यथा ... देहवियोगकाल एव सर्वकर्मक्षये सूक्ष्मशरीरस्यापि विनाशः स्यात् BrahmSūBh. (Rā.) 640. 5 (*on* iii. 3. 29); अन्यथा ... यः प्राणेन प्राणिति योऽशनायापिपासाद्यतीत इति प्रतिवचनभेदानुपपत्तिः BrahmSūBh. (Rā.) 647.10 (*on* iii. 3. 35); जीवात्मा परमपुरुषांशः ... नानाव्यपदेशात्। अन्यथा च तत्त्वमसि अयमात्मा ब्रह्म इत्यैक्योपदेशाच्च VedāntSā. (Rā.) 217. 2 (*on* ii. 3. 42); न च जातिनियमे समवायिकारणमात्रं निबन्धनम् अपि तु सामग्री। अन्यथा द्रव्यगुणकर्मणामेकोपादानकत्वे विजातीयत्वं न स्यात् NyāyKuA. i. 16. 3; अवान्तरजातिभेदस्य क्षीरेक्षुगुडमाधुर्यादिवदनुभवसिद्धत्वात्। अन्यथा महान्धकारे स्पर्शोपलम्भमात्रेण वायुर्वातीति प्रत्ययो न स्यात् Lakṣaṇā. 10. 4; 5. 9; यागार्धविघ्ने युधि वध्य एष नैवान्यथेत्याशु विभीषणेन DaśāvaC. 7. 243; प्रश्नमुक्तिकृता पेयमन्यथा नेतिखाद्यचः। श्रुत्वापि पाण्डवः पीत्वा तोयं तत्याज जीवितम् DaśāvaC. 8. 534; ऊने तु खण्डा सहितान्यथोना मन्दस्फुटाभुक्तिरियं कुजादेः Bhāsv. 4. 14; वाराणस्यां त्वयोक्तं च तन्मां कथितुमर्हसि। अन्यथाहं कृपासिन्धो सद्यस्त्यक्ष्ये कलेवरम् PañcaRā. (Nā.) ii. 7. 9; कदाचित्क्वापि लभ्योऽसि योगेनेतीश वञ्चना। अन्यथा सर्वकक्ष्यासु भासि भक्तिमतां कथम् Stotrā. 1. 16; अरे, तिष्ठ, मा रोदीः। अन्यथा कर्णावुत्पाटयिष्यामि KaumuMi. 7. 2 (8); यन्निरस्तं(स्त्रिं)शनिरस्तमस्तकतया लब्ध्वा(ब्ध्वा)न्यथा दुर्लभं देवत्वं स्वकब(ब)न्धमुद्ध(द्ध)तमधो दृष्ट्वा भटैर्वेष्टितम् EI. ii. 184. 16; परायत्तात्सुखाद्दुःखं स्वायत्तं केवलं वरम्। अन्यथा सुखिनामानः कथमा(र्त्ता)स्तपस्विनः EI. xxi. 55. 29; अदृष्टपूर्वो भावी वोऽपमृत्युर्बाढमन्यथा TriṣaŚaPuC. i. 4. 445; i. 4. 790; अन्यथा लघुहस्तानामस्त्रं पूरिष्यते कथम् TriṣaŚaPuC. i. 5. 352; i. 6. 236; तर्कः षट्प्रकारः। तत्रार्हतो यथा शरीरपरिमाण आत्मा। अन्यथा शरीराफल्यमात्माफल्यं वा Kāvyānu. (He.) 7. 16; मैत्री हि सहजा सद्भिः सतामित्यावयोरिमाम्।

अन्यथा ख्यापयन्कोऽस्तु क्षितायुः क्षीणसंततिः DvyāśraKā. 9. 50; प्रायः श्रीविजये तदेतदखिलं तत्पीठिकायां स्थिते संक्रान्तं कथमन्यथानतिचिराद्विद्येद्[गी]द्क्तपः EI. iii. 194. 135; अन्यथा तु वृत्त्यनुप्रासः। केवलव्यञ्जनमात्रसादृश्यमेकधा समुदायसादृश्यं त्र्यादीनां च परस्परसादृश्यमन्यथाभावः AlaṅkāSa. 20. 10; विषयविषय्यवष्टब्धत्वा-द्विषयस्यापह्नवेऽपह्नुतिः। अन्यथा तु विषयिणा विषयस्य रूपवतः करणाद्रूपकम् AlaṅkāSa. 35. 2; नूनं नद्यस्तदाभूवन्नभिषेकाम्भसा विभोः। अन्यथा कथमेतासु जनः स्नानेन शुध्यति Vāgbhaṭā. 4. 138; अतिस्थिरा पृथु(?तरा य)कीर्त्तिर्गिरि(मास्प)दं। दिक्चक्रं यदि नारूढा तद् भ्रमत्यन्यथा कथम् EI. ii. 334. 6; नूनं नन्दीश एवासौ भोक्तुं भोगानवातरत्। दृष्टादृष्टक्रियासिद्धिर्न भवेत्तादृगन्यथा RājTa. (Ka.) 1. 130; अन्यथा लौकिकप्रत्यक्षमात्रविवक्षायामिन्द्रियजन्यप्रमासाधकतमं प्रत्यक्षमित्य-लक्षयिष्यदिति TārkiRa. 59. 1; अर्थस्यैव तुल्यत्वोपादानात् रूपभेदः पदयोरर्थात्प्रतीयते। अन्यथा यमकाद्भेदो न स्यात् AlaṅkāRa. 1 (1); त्वत्पादनखरत्नानाम् ... इत्यादौ ... निदर्शनाबुद्धिर्न कार्या। अन्यथा मुखं चन्द्र इत्यादौ पदार्थरूपकेऽपि निदर्शनाप्रसंग इति रूपकाभावः स्यात् AlaṅkāRa. 18 (16); आत्मनः शत्रोर्वा जन्माधिपे लग्नाधिपे जन्मनक्षत्रे च परिवेषाभ्यन्तरे मासेन विग्रहो भवति। अन्यथा वृष्टिः AdbhuSāg. 292. 15; सन्तत्यजुर्यदि न वा गिरिकन्दरेऽपि तिष्ठन्ति दारविभवाः कथमन्यथा वा EI. v. 184. 22; स्वर्वेद्यप्रतिम प्रसीदसि यदि त्यक्तोऽन्यथा हस्तकः GītGo. iv. 9. 9; एताश्च नर्तनविधौ शास्त्रतः संप्रदायतः। सतामनुग्रहेणैव विज्ञेयौ नान्यथा भुवि AbhinDa. 324; (ततः प्रीत्या ददौ पुत्रीं कंसाय मगधेश्वरः) प्रतिपन्नं युगान्तेऽपि नान्यथा हि महात्मनाम् PāṇḍaC. 2. 92; मात्स्यो न्यायोऽन्यथा वत्से। भवेद्भुवनघस्मरः PāṇḍaC. 6. 684; योगयाज्ञवल्क्योऽपि ...। पूर्वोद्दिष्टैस्तथा मन्त्रैरन्यथा मार्जनं स्मृतम्। इति। अन्यथा नित्यस्नाने SmṛtiCan. ii. 318. 9; येन त्रिविधवीरेण त्रिधा पल्लवितं यशः। धवलत्वं दधुस्त्रीणि जगन्ति कथमम्य(न्य)था EI. ix. 109. 15; ix. 121. 17; यत्किंचित्करणस्यापि यज्ञतैवान्यथा भवेत् AnuVyā. 3B. 1 (*on* i. 1. 1); इति शब्दाध्याहारेण योज्यम्। अन्यथा स्वतन्त्रमस्वतन्त्रं च तत्त्वं प्रत्येकं द्विविधमिति प्रतीतिः स्यात् TattvSaṁkhyā. 11. 3; वक्ष्यति। अन्यथा गङ्गावालुकापरिगणनवत् इदं तत्त्वसंख्यानमपार्थकं स्यात् TattvSaṁkhyā. 17. 1; प्रधानतया सर्वविविक्तमेव वेदितव्यम्। अन्यथा द्विविधं तत्त्वं भावोऽभावश्च ... इति कर्तव्यम् TattvSaṁkhyā. 26. 3; यथा सोम्यैकेन मृत्पिण्डेन सर्वं मृण्मयं विज्ञातं स्यादित्यादिना। अन्यथैकशब्दः पिण्डशब्दश्च व्यर्थः स्यात् ViṣṇuTaNi. 11A. 4; नूनं क्षेत्रमिदं द्वयोरपि तयोः श्रीअर्बुदस्तत्प्रभू भेजाते कथमन्यथा सममिमं श्रीआदिनेमी स्वयम् EI. viii. 222. 32; संस्कारजन्यं ज्ञानं प्रत्यभिज्ञारूपं स्मरणरूपं च संस्कारजन्यत्वेनोभयसंग्रहः। अन्यथा प्रत्यभिज्ञायाः पृथग्भावापत्तेः RasTa. 84. 3; उचितं पूर्णचन्द्रस्य कुमुदिन्यभिधा प्रिया। असूर्यंपश्यता यस्याः कथंचिदपि नान्यथा SamarāSaṁ. 1. 48; एवं समवायत्वाभिसंबन्धात्समवाय इत्यपि किं न कल्प्यते ... अन्यथा निःस्वभावत्वाच्छशविषाणवदवस्तुत्वमेव भवेत् SyādvāMañ. 7 (44); अवश्यमितिपदं वाच्यवाचकयोरुभयोरप्येकानेकात्मकत्वं निश्चिन्वत्तदेकान्तं व्यवच्छिनत्ति। अत उपदर्शितप्रकारादन्यथा सामान्यविशेषैकान्तरूपेण प्रकारेण SyādvāMañ. 14 (11); गोभद्रस्य कुलेऽस्माकं सुकृतैस्त्वमवातरः ... अन्यथा क्व वयं नाथ मर्त्यलोकैककीटिकाः ŚāliC. 7. 100; भो पुत्राः। मृतकवत्तिष्ठन्तु। अन्यथा स पारधी गलमोटनं करिष्यति SamyaKau. 13. 9; आयुष्मन्तं विजानीयादन्यथा चान्यथा खलु। ततः शीताम्बुसंपूर्णे कटाहे तं निवेशयेत् RasaRaSa. 12. 78; तथाविधभक्तिश्रद्धाभरविधुरान्तःकरणतयैव नमस्कृतेः कृतत्वात्। अन्यथोपहासादावपि नमस्कारः संभवति Ekāva. i. 1. 31 (11. 2); तदा मां विदग्धां स्वसखीं मन्येथा अन्यथा न तृणायेति PrabaCin. 127. 20; अन्यथा गौणवृत्तिर्लुप्येत ŚatDū. 50. 9; तत् श्रुत्वा राक्षसो दध्यौ। नान्यथा भवितव्यता UttaKuC. 459; अशेषचिदचित्प्रकारं ब्रह्मैकमेव तत्त्वम्। ... तदितरनिषेधश्च। अन्यथा समस्तप्रमाणसंक्षोभप्रसङ्गात् NyāySiA. 187. 15; यदि ... °सुखासनं स्वयं वहथ तदा गामिमां ब्रह्मालयादाकृषामि अन्यथा तु न PrabaK. 9. 10; सूत्रार्थो नेयः अन्यथा तयोर्विषयविषयिभावानुपपत्तेः VedāntKau. 6. 7 (*on* i. 1. 1); पशुपतिशरीरस्य न तावन्नित्यत्वं संभवति दृष्टविरोधात् अन्यथा कुलालादिशरीराणामपि नित्यत्वापत्तिः स्यात् VedāntKau. 209. 15 (*on* ii. 2. 39); देहवियोगकाले ... गतेरर्थवत्त्वं देहपातानन्तरमेव प्राप्तविषयं भवति। अन्यथा दुष्कृतमात्रहान्यङ्गीकारे ... श्रुतिविरोधः VedāntKau. 322. 17 (*on* iii. 3. 29); 330. 23 (*on* iii. 3. 35); प्रमाणज्ञानस्य प्रमाणाभावविषयत्वेऽपि तदर्थस्यानेतद्विषयत्वात्। अन्यथा भ्रमो ममासीदित्यादिप्रमाणज्ञानस्यापि ... भ्रमविषयस्यापि प्रामाणिकतापातात् Vādā. 31. 2; यद्यदिष्टं तवास्त्यम्ब तत्तद्भवतु नान्यथा AdhyāRā. i. 3. 30; अन्यथा शास्त्रगर्तेषु लुठतां भवतामिह भवत्यकृत्रिमाज्ञानां कल्पैरपि न निर्वृतिः YogVā. i. 3. 7; अत्र चार्थे कर्तरि च इति सूत्रं प्रमाणम्। अन्यथा अपां स्रष्टा ओदनस्य भोजक इत्यादौ कर्मणि चेत्यनेनैव प्रतिषेधस्य सिद्धत्वात् कर्तरि चेत्यनर्थकं स्यात् PariVṛ. (Sī.) 4. 12; परिभाषा प्रयोजनाभावान्न स्वीकर्तव्या। युक्तं चैतत्। अन्यथा अस्यां सत्यां प्रोर्णुनविषतीत्यत्र गुणावादेशयोर्द्विर्वचनेऽचीति स्थानिवत्त्वं न स्यात् PariVṛ. (Sī.) 9. 6; 157. 4; पर्णतया यदि जुहूः क्रियते तदैव तत्साध्यमपूर्वं भवति नान्यथेति गम्यत इति न पर्णताया वैयर्थ्यम् ArthSaṁ. 53. 3; जले ज्योतिषि चात्यन्तसाजात्येन भेदाग्रहेऽपि भेदस्य सत्त्वमेव। सावयवद्रव्यत्वे-नानुमानात्। अन्यथा घटादौ पार्थिवावयवानामप्यभेदः कुतो नाशङ्कनीयः VedāntRa-Mañ. 1. 1 (5. 2); प्राप्य वित्तं जडास्तूर्णं निर्वृतिं यान्ति नान्यथा DṛṣṭāKaŚ. 44; श्रीवैखानसपञ्चरात्रयोः परस्पराकर्षवचनानामाप्तत्वेऽपि स्वाभिमतस्तुत्यर्थतयैव निर्वोढव्यम्। अन्यथा सर्वोपप्लवप्रसंगात् PāñcRāRa. 26. 10; अप्रमाणत्वपक्षेऽ-प्यन्वयव्यतिरेकावसिता सैव हि सामग्री। अन्यथानुमानतो विशेषप्रतीतिमात्रस्याप्युनुदय-प्रसङ्गात् NyāyPari. 96. 7; योग्यं कुर्यादन्यथा स्यादपराद्धपृषत्ककः NītiPra. 4. 23; काव्यात्मभूतस्य रसस्यानपकर्षकत्वे तेषां दोषत्वमपि नाङ्गीक्रियते। अन्यथा नित्यदोषानित्यदोषत्वव्यवस्थापि न स्यात् SāhiDa. 10. 1; पुरुषेण यत्कार्यं क्रियते तद् विचार्यैव कर्तव्यम्। अन्यथा परमापदां पदं भवति SiṁhāDvā. 37. 9 (27); तादृक्षाः क[थ]मन्यथावनितले हेम्नासमी(Read हेम्नाममी) राशयः EI. ii. 418. 40; निर्दोषमपि मां सेर्ष्यतयाधिक्षिपसि तदा बलात्कारेणाप्येनां त्वद्भार्यां लात्वैव त्वद्गृहाद्यास्यामि नान्यथा Bharaṭ. 1B. 8; कथमन्यथा ... महामुनेरनाचरणं संभाव्यते Upask. 3. 11 (*on* i. 1. 1); इत्यमेषु दिवसेषु कार्यतस्तान् प्रतीहि दिवमुज्झतो नृपान्। अन्यथा कथमिव त्यजन्त्यमी दुर्लभं भवदुपासनोत्सवम् Nalābhyu. 3. 37; आयाधिक्यं व्ययतः संपाद्यं सर्वथान्यथापत्तिः TantrSa. 2. 5; सा वक्ति यदि शुको जीवति तदा जीवामि नान्यथा PurāPraSaṁ. 6. 30; तत्रापि गुणो ज्ञानमेव अन्यथोपसंहारविरोधात् DaṇḍaVi. 37. 9; जगत्प्रदीपे किमु यत्प्रतापे पतङ्गवद्यन्निपपात भास्वान्। पतङ्ग इत्येतदमुष्य नामान्यथा कवीन्द्राः कथमामनन्ति HammīMaKā. 1. 56; तत्त्यागोपाय एवैको युक्तो मे नान्यथा सुखम् RājTa. (Śrī.) 1(7). 146; अन्यथैकेद्ग्रहणे अनेकेतौ डाप्चापौ न गृह्येयाताम् PrakriKau. i. 319. 1; अन्यथावमानदुःखेन दह्यमानः कथं निद्रां लभते ManvaMu. 68. 1 (*on* 2. 163); राजा च नृपतिं हत्वा कुर्यात् सिंहासनं यदा। द्विगुणं वाहयेत् पण्यमन्यथैकगुणं भवेत् CaturDī. 10. 6; क्षणभङ्गि जगत्सर्वमिति तथ्यं मुनेर्वचः। कोऽन्यथा हरिणाक्षीणां सहेत विरहव्यथाम् Subhāṣi. 1198; प्रायस्सच्चरितो यती। एवमादिगुणैर्युक्तः शिष्यो भवति नान्यथा TantrSā. (K.) 2. 19; तस्मात्सर्वप्रयत्नेन यः सुधीः स विचारयेत्। अन्यथा वर्जयेन्मन्त्रं इत्याह भगवान् शिवः TantrSā. (K.) 26. 20; अतः परमेतेषां याजनाध्यापने प्रतिग्रहं च ये ब्राह्मणाः करिष्यन्ति ते ज्वलन्तोऽपि पतिष्यन्ति नान्यथा BallāC. 108. 11; तदा संस्कारमात्रशेषं चित्तं तिष्ठति अन्यथा व्युत्थानानुपपत्तेः YogSā. 5. 8 (1); भगवान् स्वक्रीडार्थमेव जगद्रूपेणाविर्भूय क्रीडतीति वैदिकैर्निर्णीयते। ... अन्यथा जीवस्य ... स्यान्न ब्रह्मपरत्वम् AṇuBh. 24. 3 (*on* i. 1. 11); यथा विकृतस्य जगतः कारणं ब्रह्माविकृतं सच्चिद्रूपमेवमेवानन्दमयोऽपि कारणत्वादव-कृतोऽन्यथा तद्वाक्यं व्यर्थमेव स्यात् AṇuBh. 35. 7 (*on* i. 1. 13); 46. 14 (*on* i. 1. 26); भौतिकगुणानामसंबन्धार्थमेव ह्यध्यायारम्भः। अन्यथा सर्वस्यापि तत्कारणत्वेन तत्संबन्धस्य विद्यमानत्वात् AṇuBh. 52. 21 (*on* i. 2. 1); 58. 12 (*on* i. 2. 10); 68. 13 (*on* i. 2. 24); 101. 14 (*on* i. 4. 1); ननु धर्मित्वे परत्वमनुपपन्नम्। अन्यथा पूर्वोक्तो दोषः इत्यत आह AṇuBh. 102. 14 (*on* i. 4. 3); AṇuBh. 115. 13 (*on* i. 4. 21); कथमनादित्वमिति चेदुपपद्यते। अन्यथा कस्य संसारः AṇuBh. 129. 8 (*on* ii. 1. 36); 154. 9 (*on* ii. 3. 42); अत्र साधकत्वेन विपक्षे बाधकमाह। अन्यथा हि विरोध इति। अन्यथा मर्यादापुष्टिभेदेन व्यवस्थाया अकथने विरोधाद्धेतोस्तथेत्यर्थः AṇuBh. 234. 26 (*on* iii. 3. 29); 321. 13 (*on* iv. 2. 6); तत्र हि 'पदान्तात्' इत्यनुवर्तते। अन्यथा पुरा क्रूरस्य विसृपो विरप्शिन् इत्यत्रापि स्यात् Prasā. i. 93. 16; वृद्धावृद्धावर्णस्वरद्व्यच्लक्षणप्रत्ययविधौ तत्संप्रत्ययार्थं ङ्याप्प्रातिपदिकग्रहणं कार्यम्। अन्यथा समर्थविशेषणमेतत्स्यात् Prasā. i. 118. 17; दादेः। धातूपदेशावस्थायां यो दादिस्तस्य हस्य घत्वं स्यादिति ज्ञेयम्। ... अन्यथा अटि जाते अटो धातुभक्तत्वात् Prasā. i. 208. 14; i. 250. 15; तादृशं च दूतीसंभोगात्प्राचीनं सर्वं सोढमेवेति नैतद्घाटनार्हम्। अन्यथा स्वयं दूतीसंप्रेषणानुपपत्तेः CitraMī. 2. 18; स्यादन्यथागुणस्य हि संयोगो दुःखहेतुः सः KandaCū. iv. 2. 26; धर्मस्य परोक्षस्वभावत्वात् तज्ज्ञानं परोक्षम्। ब्रह्मणो नित्यापरोक्षात्मतत्त्वलक्षणत्वात् तज्ज्ञानमपरोक्षम्। अन्यथा उभयज्ञानस्यायथार्थत्वापत्तेः SarvaMaSaṁ. 8. 17; वेदानां भारतादिवाक्यवत्पौरुषेयत्वमेव वाक्यत्वाद्युक्तम् ... अन्यथा छन्दोगप्रसिद्धोहग्रन्थस्यापि तथात्वापत्तेः BhāṭṭDī. i. 14. 8 (*on* i. 1. 7); न च मुख्ये संभवति किमिति लाक्षणिकत्वं स्वीकार्यमिति वाच्यम्। ... अन्यथा सिंहो देवदत्त इत्यपि ... मुख्यं स्यात् MīmāNyāPra. 209. 33; मञ्चाः क्रोशन्तीत्यादौ लक्ष्यार्थमञ्चस्थपुरुषादेः शाब्दबोधविषयताया आवश्यकत्वात् अन्यथा पूर्वाननुभूतस्य पुरुषादेः प्रतीत्यनिर्वाहात् ŚaktiVā. 25. 2; अन्यथा शास्त्रातिक्रमेण प्रयुक्तः स दण्ड उक्तलक्षणं जगत्प्रकोपयेत् VīraMi. 376. 18 (*on* 1. 356); अयं धर्म इत्यवधारणप्रतीतेर्धर्मान्तरस्याप्रतिषेधात्। अन्यथा हि तासामयमेव धर्म इत्यवधारणापत्तिः VīraMi. (Śuddhi.) 180. 32; स्थूलस्थूलैर्दहनकणिकादुःसहैरन्यथा ते। दग्धप्रायं सुभग भविता श्वासवातैः शरीरम् BhramDū. 40; एवं तस्या

विदग्धाया गूढतात्पर्यैर्वोक्तिरुचिता, अन्यथा वैदग्ध्यभङ्गापत्तेः RasGaṅ. 19. 1; द्वादशादिदिनैः पुण्यं वक्तुमयनग्रहणम्। अन्यथा ... अयनग्रहणं व्यर्थं स्यात् NirṇaSi. 4. 17; विशेष्यविशेषणवाचकपदयोरसति विशेषानुशासने समानवचनकत्व-नियमात्। अन्यथा 'घटा नीलः' इत्यादेरपि साधुताप्रसङ्गात् VyutpaVā. 6. 2; कार्यमनुभवन् कार्यी स्थानी ... नाश्रीयते नोपादीयते ... अन्यथा 'दीधीङ् दीप्तिदेवनयोः' 'वेवीङ् वेतिना तुल्ये' एतयोर्ङित्वादेव गुणनिषेधे सिद्धे किं गुणनिषेधेन PariVr̥. (Nī.) 2. 2; 3. 11; 4. 14; 5. 11; परकीयासंभोगे द्रव्यग्रहणं न निमित्तं, किं तु स्नेह एव। अन्यथा गृहकृत्यार्थं भर्तृसकाशाद्वित्तग्राहिणी स्वीयापि सामान्या स्यात् ŚṛṅgāMañ. (A.) 13. 15; प्रमाणस्य हि प्रमेयावगतिरेव कार्यं न तु प्रयोजनवदर्थावगतिः। अन्यथोपेक्ष्यवस्तुनोऽनवगमप्रसङ्गात् MayuMāli. 5. 29 (*on* i. 2. 1); नरपतेश्वर्यानुचर्यानुगः प्राक्चर्यां बहुधान्यथा नरपतेर्दृष्ट्वैव दृष्ट्याकरोत् ParamāKā. 11. 74; आदिशन्ति यदेतस्मै पिता माता गुरुस्तथा। तदनेन विधातव्यं कदाचिदपि नान्यथा ParamāKā. 67. 95; पक्षपातोऽपि धर्मस्य जयाय ... सद्भृत्यसज्जनस्येव क्षयाय पुनरन्यथा KathāK. 117. 4; भोगिनां सर्वत्र भोगा भवन्ति एतदन्यथा KathāK. 135. 19; 149. 4; अर्थः पुरुषार्थः पुरुषोत्तमस्तद्वैशिष्ट्यमित्यर्थः। अन्यथेत्थमस्वीकारे विरोधः GoviBh. 238. 3 (*on* iii. 3. 30); याचको याचते लक्ष्मीं यत्किंचिद्वसु न प्रभून्। अन्यथा गतलक्ष्मीकान्किं न, याचति तत्स तान् Ḍamaru. 110; आत्मपूजाविधानादेवात्मपात्रासादनस्याक्षेपः। अन्यथा विशेषार्घ्यद्रव्येणैवात्मपूजने प्रधानदेव्यै निवेदनात्पूर्वमुच्छिष्टकरणदोषापत्तेः SetuBa. 73. 3; तस्याहमिति तादृक्स्वस्वरूपपरामर्शः। अन्यथा स्फटिकादिवत् अर्थोपरागे जडत्वापातात् Bhāsk. i. 4. 5 (*on* i. 1. 1); तत्कार्यतावच्छेदकतया समवायसिद्धिः अन्यथा स्वरूपसंसर्गेण ... जन्यसदुत्पत्या व्यभिचारप्रसङ्गात् MaṇiKa. 22. 1; सर्वत्र प्रत्याख्यानमेवंपरमेव। अन्यथाङ्गानामपि पारायणे धर्मश्रवणेन ... पाणिनिन्यासप्रत्याख्यानस्याप्यसङ्गतिः स्यात् LaŚabdeŚe. i. 6. 15; सुषामादिषु दुःष्ठुशब्दपाठः सार्थकः। स हि 'अपदुःसुषु स्थः कुः' (उ.सू. २५) इति दुःसपूर्वकस्थाधातोः कुप्रत्यये साधुः। अन्यथा दुस्पूर्वकात्कुप्रत्यये ... तद्वैयर्थ्यं स्पष्टमेव LaŚabdeŚe. i. 45. 10; i. 66. 5; वर्णश्रेदिति। तद्विशिष्टश्चेदित्यर्थः। अन्यथा ... असङ्गतं स्यात् LaŚabdeŚe. i. 396. 16; अन्यथा चिकित्सनीय-व्याधिग्रस्तत्वेनेत्यर्थः BālamBha. i. 443. 29 (*on* 1. 179); नृपस्स्वधर्मनिरतो भवेत् तेजक्षयोऽन्यथा ŚukraNī. 1. 26; 4 (5). 234; उक्तधर्मश्च तद्वाक्योपस्थाप्यो ग्राह्यः अन्यथासंभवापत्तेः AlaṅkāKau. (Vi.) 6. 9; अन्यथान्यकृतैर्दोषैः परिदेवनमन्यतः। प्रसिद्धदोषगुणतामुपपत्तिं विदुर्बुधाः SāhiSā. 3. 18; मां संयोजय कान्तया विरहिणं किं जीवितेनान्यथा ŚṛṅgāSar. 142; **(used as *adj.*)** (with *atas*, *itas* and *tatas*) other than, otherwise than एवं त्वयि नान्यथेतोऽस्ति न कर्म लिप्यते नरे VājaS. 40. 2; VājaS. (K.) 40. 2; ĪśāU. 2; अथ येऽतोऽन्यथा तद्यथा सेळगा वा पापकृतो वा पशुं विमथ्नीरंस्तादृक्तत् AitBr. 31.1 (805); सर्वासु गतिषु यथा व्रजन्त्यन्यथा ततः प्रत्यायन्ति ŚāṅkhāŚS. iv. 6. 12; MānŚS. 222. 8; अतोऽन्यथा कर्तपत्यम् (नाम दोषो भवति) BaudhDS. i. 10. 38; एत एवंविधाः कालाः क्षमायाः परिकीर्तिताः। अतोऽन्यथानुवर्तत्सु तेजसः काल उच्यते MahāBhā. iii. 29. 32; न त्वद्य शक्यमस्माभिरेतत्कर्तुमतोऽन्यथा। नूनं दैवकृतं ह्येतद्यमेवं कृतवानसि MahāBhā. iii. 126. 22; अध्यात्मज्ञाननित्यत्वम् ... । एतज्ज्ञानमिति प्रोक्तमज्ञानं यदतोऽन्यथा MahāBhā. vi. 35. 11; BhagGī. 12.11 (Śaṅ. विपर्ययेण); यज्ञाय जग्धिर्मांसस्येत्येष दैवो विधिः स्मृतः। अतोऽन्यथा प्रवृत्तिस्तु राक्षसो विधिरुच्यते ManuSm. 5. 31; कषायः स्तम्भनः शीतः सोऽभयायामतोऽन्यथा CaraS. i. 26. 51 (1941 Ed.); तत्सिद्धौ सिद्धिमाप्नोति विपरीतमतोऽन्यथा YājñaSm. 2. 8; एष एव सतां धर्मो विपरीतो मतोऽन्यथा PañcT. 1. 79 (90. 2); अशुभकरमतोऽन्यथा प्रदिष्टं स्थितपतितं च करोति मृष्टमन्नम् YogYā. 2. 22; आकारवन्तः संवेद्या व्यक्तस्मृतिनिबन्धनाः। ये ते प्रत्यवभासन्ते संविन्मात्रं त्वतोऽन्यथा VākyaPa. 2. 135; स्पर्शानां कारणं स्पृष्टमन्तस्थानामतोऽन्यथा। यमानां संवृतं प्राहुर्विवृतं च स्वरोष्मणाम् MāṇḍūŚi. 6. 9; ओष्ठ्यस्वरावनन्तरौ यत्र यत्र संयोगसंयुतौ। तत्र ... करणमतोऽन्यथा LomŚi. 4. 8; मयम् ... गुरु त्रिदोषजननं नवं जीर्णमतोऽन्यथा AṣṭāHr̥. i. 5. 65; रक्तात्पमपि या दानं कामिनी बहु मन्यते। अतोऽन्यथापि विज्ञेया विपरीता विचक्षणैः VitVr̥. 56; अक्षधीस्मृतिसंज्ञाभिश्चिन्तयाभिनिबोधिकैः। व्यवहाराविसंवादस्तदाभासस्ततोऽन्यथा Laghīya. 1. 25; पुष्टार्थालंकारं मध्यममपि सादरं रचयेत्। गामभ्याजेति यथा यत्किंचिदतोऽन्यथा तद्धि Kāvyālaṅ. (Ru.) 6. 46; सन्निपातज्वरोऽसाध्यः कृच्छ्रसाध्यस्ततोऽन्यथा RugVi. 2. 24; यावद्देहो मनुष्यस्य समर्थः कार्यसाधने। तावत्समादरं याति विपरीतमतोऽन्यथा ĀdiP. 7. 23; भुवनानि निबध्नीयात् त्रीणि ...। अप्यदृश्यां सितां कीर्तिमकीर्तिं च ततोऽन्यथा Vāgbhaṭā. 1. 18; द्रुतद्रावं महाभारं छेदे कृष्णं समुज्ज्वलम्। पूतिगन्धं बहिः कृष्णं शुद्धं सीसमतोऽन्यथा RasRaSa. 5. 171; पितुर्हितमतिक्रान्तं पुत्रो यः साधु मन्यते। तदपत्यं मतं लोके विपरीतमतोऽन्यथा SūktiRa. 74. 15; इतोऽन्यथा तु चित्तस्य न द्रुतिर्विद्यते क्वचित् BhaktiRa. 2. 25 (comm. प्रकारान्तरेण); राजा विराजते लोके लोकरञ्जनकारणम्। अतोऽन्यथा विधातव्यः स्वधर्मो विजिगीषुणा ParamāKā. 29. 102; **4Bi** in another case, in another example मधुपर्के च यज्ञे च पितृदैवतकर्मणि। अत्रैव च पशुं हिंस्यान्नान्यथेत्यब्रवीन्मनुः VāsiDS. 4. 6; कः पुनरर्हति निर्ज्ञातिऽर्थेऽन्यथा प्रयोक्तुम् MahāBh. i. 252. 20 (*on* i. 2. 73); आनाय्योऽनित्य इति चेद्दक्षिणाग्नौ कृतं भवेत्। एकयोनौ तु तं विद्यादानेयो ह्यन्यथा भवेत् MahāBh. ii. 89. 8 (*on* iii. 1. 127); एवं च सति ... मोक्षोपदेश उपपद्यते। अन्यथा ह्यमुख्ये सदात्मतत्त्वोपदेशे ... अनित्यफलं स्यात् BrahmSūBh. (Śan.) 44. 3 (*on* i. 1. 8); सर्वः स्वं स्वं रूपं धत्तेऽर्थो देशकालनियमं च। तं च न खलु बध्नीयान्निष्कारणमन्यथातिरसात् Kāvyālaṅ. (Ru.) 7. 7; **4Bii** in other view अन्यथा सर्वगतत्वपक्षे तस्य ज्ञानमात्रत्व पक्षे च BrahmSūBh. (Rā.) 532. 7 (*on* ii. 3. 32); **5A** for another purpose or reason गुर्वग्निहोत्रार्थकृते प्रस्थितश्च सुतस्तव। न निवार्यो निवार्यो स्यादन्यथा प्रस्थितो वनम्, MahāBhā. iii. 280. 25; **5B** for any other purpose or reason श्रूयतां भुवि भूपालाः प्रदत्तं शासनं मया। पाल्यतामन्यथा नात्र मौलौ व(ब)द्धोयमञ्जलिः EI. xiv. 303. 51; **6A** in the absence of, without, except सा त्वया सह तत्राहं यास्यामि प्रिय नान्यथा Rāmā. ii. 26. 8; शून्योऽस्मि रहितो नित्यं मन्यसे तेऽन्यथा न रुक् BhāgP. i. 14. 44; अन्यथा तेऽव्यक्तगतेर्दर्शनं नः कथं नृणाम् BhāgP. i. 19. 36; कविः ... सिद्धेऽन्यथाऽर्थे न यतेत तत्र परिश्रमं तत्र समीक्षमाणः BhāgP. ii. 2. 3; पाणिपत्रं मिलत्येतच्छक्तिश्च स्थितिभोजने। यावत्तावदहं भुञ्जे रहाम्याहारमन्यथा YaśasCam. ii. 282. 2; विपरीतनियमोऽन्यथैवोपपद्यमानो विरुद्धः PramāMī. 55. 27 (*on* ii. 1. 20); स्वस्थः शरान्निदाघाभ्यामन्यथा कृतशोधनः ... रसायनम् ... भक्षयेत् RasaRaSa. 28. 64; एवं तथोपचर्या योषित् पुरुषेण यत्नतः सम्यक्। येनाप्नुयाद्रतिं सा केन स्यादन्यथा निरता KandaCū. ii. 1. 64; **6B** without any cause निष्कारणेऽन्यथा पुनः MediK. 197. 37; KośaKaTa. 2. 3177; **6C** without accepting अन्यथा पुनः। अस्वीकारे KośaKaTa. 2. 2938; **7** then, else (with *katham*, *kim* or *kutas*) इयेष सा कर्तुमवन्ध्यरूपतां समाधिमास्थाय तपोभिरात्मनः। अवाप्यते वा कथमन्यथा द्वयं तथाविधं प्रेम पतिश्च तादृशः KumāSam. 5. 2; SaraKaṇṭā. 671. 10; न खलु नेपथ्यसंगीतकमिदम्। अन्यथा कथं त्वामर्चनीयं नार्चयिष्यामः Mālavikā. 2. 10 (1); तव सारिकान्तरमन्विष्य समागतोऽसि कथमन्यथा रात्रिरियती तवेति VāsaDa. 109. 2; अस्य निर्माणे गिरयो ग्राहिताः परमाणुतां कुतोऽन्यथा गौरवमिदम् HarṣaC. 109. 6; कुतोऽन्यथा स्रवत्येष स्वेदच्छद्मामृतद्रवम् Ratnā. 2. 17; जानामि जालि(को? के) न त्वा किमप्यावेशिताम्। अन्यथा कथम् ... अतिनृशंससमाचरेः AvantiKa. 188. 6; कथं सुराजंभवमन्यथा अथवा ŚiśuVa. 12. 52; कथमन्यथा वासन्त्यपि तां न पश्येत् UttaRāC. 3. 43 (14); मनसः कथमन्यथा जये विजयन्ते निखिलं महीतलम् Kapphiṇā. 5. 28; दैवं च मानुषं कर्म लोकस्यास्य फलाप्तिषु। कुतोऽन्यथा विचित्राणि फलानि समचेष्टिषु YaśasCam. i. 382. 9; अतिक्षुल्लसर्गश्चायं मार्गो यथा न देवोऽपि ग्रहीतुं शक्नोति महिलानां हृदयम्। कथमन्यथेमे पुरातन्यौ श्रुती YaśasCam. ii. 63. 2; आतिथ्यमक्ष्णोः कथमन्यथैवम् आयान्ति रत्नानि भवद्विधानि NavaSāC. 9. 4; सावज्ञमागमिष्यन्नूनं पतितोऽसि पादयोस्तस्याः। कथमन्यथा ललाटे यावकरसतिलकपङ्क्तिरियम् SaraKaṇṭhā. 383. 6; गुणहीना वयं नूनं त्रिदशा गुणशालिनः। हरिः कुतोऽन्यथास्मासु विमुखः DaśāvaC. 4. 38; अम्भोधेः ... अपिबन्नपः ... पर्याविलाः। ... दह्यन्ते कथमन्यथार्धमलिनाङ्गारद्युतस्तोयदाः SubhāRaK. 10. 18; तन्वङ्गीयम् ... मन्ये धात्रा शशिद्रवनिर्मिता। भवतु महिमा लावण्यानमयं कथमन्यथा विगलित तनुर्लेखाशेषः कथं च निशाकरः SubhāRaK. 16. 19; निर्भिन्ना तनुरावयोरिति मया तज्ज्ञातमद्य स्फुटम् ... सोऽत्यर्थं कथमन्यथा दहति मामेष त्वदोष्ठव्रणः SubhāRaK. 20. 13; भवभूतेः संबन्धाद्भूधरभूरेव भारती भाति। एतत्कृतकारुण्ये किमन्यथा रोदिति ग्रावा ĀryāSaŚa. *36; शास्त्रम् ... ब्रह्मपरानन्दादिदमभ्यधिकं मतम्। जहार नारदादीनां चित्तानि कथमन्यथा AbhinDa. 11; सा प्रोचे गर्भदोषोऽयं स्यादीदृक् कथमन्यथा SamarāSaṁ. 2. 361; अस्ति च प्रामाण्यम्। कथमन्यथा धूमोपलम्भानन्तरं धूमध्वजे प्रेक्षावतां प्रवृत्तिरुपपद्येत SarvaDaSaṁ. 1. 67; ज्ञानलक्षणसंनिकर्षेण तु तद्विषयीभूततत्तत्पदार्थानां प्रत्यक्षं मनसा जन्यते। कथमन्यथा कविकाव्यमूलभूततत्तत्पदार्थसंसर्गज्ञानम् TarkKau. 9. 22; सर्वथानया सहास्य संसर्गो विद्यते, अन्यथा कथमेतदनेन ज्ञातम् SiṁhāDvā. 31. 8 (12); कथमन्यथापरः सर्वोऽपि तादर्थ्येन प्रियः स्यात् SarvaDaKau. 127. 3; तन्मन्ये निभृतं त्वयाद्य हृदये कश्चिद्धृतो वल्लभो निश्वासाः कथमन्यथा द्विगुणतामेते तवैवं गताः Subhāṣi. 1102; नूनमयं मे शापः कान्ताविरहो रसायनीभूतः। वर्षसहस्राण्यधिकान्यामि कथमन्यथा दिवसान् Subhāṣi. 1265; दशाननः (निश्वस्य) 'कथमिदमन्यथा वर्तते JānaPa. 2. 15 (2); निपुणः खलु भवान् ... कथमन्यथा भाजनं भवामि भवदीयप्रेमसंभारस्य' ŚṛṅgāSar. 120 (2); **8A** from another source, by another means or reason अधिगतत्वाद् वैयर्थ्यमिति चेत्। न।

अन्यथा तदधिगते: NyāyVār. 5. 15 (*on* i. 1. 1); अन्यथापि सिद्धं नः समीहितम् DaśKuC. 105. 22; गन्तव्या पुनरन्यथैव नियतं लङ्कापि नः सीतया MahāvīC. 1. 59; अश्वेन गच्छति पद्भ्याम् अन्यथा वा न वा गच्छति BrahmSūBh. (Śaṅ.) 11. 17 (*on* i. 1. 2); सजातीयविजातीयव्यावृत्त्यर्थं हि लक्षणम् तदन्यानिष्ठ-तन्निष्ठधर्मबोधो हि नान्यथा VedāntTaSā. 3. 1; गण्डो यथा। उक्तमन्यार्थमन्येन वचोऽन्यार्थं प्रकल्पयेत्। अन्यथेति हि गण्डोऽयम् NāṭaLaRaK. 2992; श्रुतौ सृष्टिभेदा बहवः। ... क्वचित्तेजः प्रभृतिका। ... क्वचिदन्यथैव AṇuBh. 109. 3 (*on* i. 4. 14); **8B** through other, i.e. unauthorized agency, cf. **अन्यथानिचित**; **9A** in one sense or aspect वक्त्रान्यथैव प्रक्रान्तो भिन्नेषु प्रतिपत्तृषु। स्वप्रत्ययानुकारेण शब्दार्थः प्रविभज्यते VākyaPa. 2. 137; यदुक्तमन्यथा वाक्यमन्यथान्येन योज्यते ... सा वक्रोक्तिः KāvyPra. 491. 3; AlaṅkāSa. 175. 3; PratāYaBhū. 410. 5; **9B** in another sense or aspect तथान्यथा सर्वथा च यस्यावाच्यत्वमुच्यते। तत्रापि नैव सावस्था तैः शब्दैः प्रतिषिध्यते VākyaPa. 3 (3). 22; धर्मपदस्योपलक्षणार्थत्वेनोक्तत्वात्। न ह्यन्यथा योगीश्वरपदोपपत्तिः BālaKrī. i. 5. 18 (*on* 1. 1); यः पूर्वमन्यथोक्तं तद्वक्तृकमेव बाधयेदर्थम् Kāvyālaṅ. (Ru.) 11. 7; उक्तस्यान्येनान्यथा श्लेषादुक्तिर्वक्रोक्तिः Kāvyānu. (He.) 280. 19; कल्पना काचिदौचित्याद्यत्रार्थस्य सतोऽन्यथा ... उत्प्रेक्षा सा Vāgbhaṭā. 4. 89; अन्यस्यान्यार्थकं वाक्यमन्यथा योजयेत् SāhiDa. 483. 2; पूज्यानां च वचोऽन्यथा कर्तुं न शक्यते PurāPraSaṁ. 26. 18; मयोक्तं पूर्वं मद्वाक्यमन्यथा कथं भवति PurāPraSaṁ. 110. 3; **10** in the case of other person स्निग्धस्विन्नाय वान्ताय प्रदातव्यं विरेचनम्। अन्यथा योजितं ह्येतद्ग्रहणीरोगकृत् SiddhYo. 74. 1; जवादि नीरसम् ...। आतपे बहुला मोदं राज्ञां योग्यं च नान्यथा BhojanKu. 121. 3; **11** the word *anyathā* अन्यथैवंकथमित्थंसु सिद्धाप्रयोगश्चेत् P. iii. 4. 27; Kātan. iv. 6. 9; अन्यथैवं-कथमित्थंस्वनर्थात् JaineVyā. ii. 4. 13; 139. 9 (*on* ii. 4. 13); ŚākaṭāVyā. iv. 4. 146; SiddhaHe. v. 4. 50; अन्यथेति अन्यथापदेन विवक्षितविधेः पक्षान्तरत्वाभिधानं नोपपद्येत VīraMi. (Saṁskāra.) 401.6; **12 (used as *adj.*) A** altered cf. **अन्यथावर्ण**; **B** changing cf. **अन्यथास्वभाव**.

अन्यथाकथक (anyathā-kathaka) *adj.* (used as noun) (one) who speaks falsley प्रमाणदृष्टेतिविशेषणेऽपि प्रमाणदृष्टस्य प्रमादादिनान्यथाकथकेऽपि प्रसङ्गात् NyāySu. (Ja.) 6A. 7 (*on* i. 1. 1)

अन्यथाकथन (anyathā-kathana) *n.* **1** type of consequent condition, speaking like another person अन्यथाकथनावलोकितकथाभङ्गकृतकधैर्यादिभिरनुभा वैरभिनयः प्रयोक्तव्यः NāṭyaŚā. 7. 123 (3); लज्जादेरवहित्थमन्यथाकथनादिकृत् Kāvyānu. (He.) 108. 15; 108. 18; अनुभावा अन्यथाकरणान्यथाप्रेक्षणान्यथा-कथनादयः RasTa. 97. 10; अथावहित्था ... अन्यथाकथनं मिथ्याधैर्यमन्यत्र वीक्षणम् RasāSu. 124. 11 (2. 67); **2** speaking falsely प्रमाणदृष्ट इति विशेषणेऽपि प्रमाणदृष्टस्य प्रमादादिनान्यथाकथनेऽपि प्रसङ्गात् TattvPradī. (Ci.) 272. 5; यत्पुनरुक्तं प्रमाणविरुद्धत्वेन सूत्रार्थानामन्यथाकथनमयुक्तमिति तन्नूनमश्रुतस्वसिद्धान्तेनोक्तम् ŚatDū. 246. 17.

अन्यथाकरण (anyathā-karaṇa) *n.* **1A** act of doing in a wrong way **B** act of contradicting or disproving **C** violation (of rules), transgression **D** act of behaving in an opposite way **2A** act of altering or modifying (Vedic text) **B** act of changing **C** act of changing (the number) **3A** act of doing otherwise **B** act of doing or making in another way **C** act of keeping or placing otherwise (i.e. upwards or downwards) **4** act of doing, i.e. considering in a different way **5** act of giving another meaning **6** act of doing or performing in different manner **1A** act of doing in a wrong way अन्यथाकरणे दोषान्समीक्ष्य तु बहूनिह। संकल्पवान्न समाप्तिः सांवीर्याकृतिकर्मणि AVPari. 70A. (11). 4; कार्यस्यान्यथाकरणे वेतननाशः तद्विगुणश्च दण्डः ArthŚā. i. 220. 3 (2. 14); ii. 117. 2 (4. 1); देशकालातिपातनेन कर्मणामन्यथाकरणे वा नासकामः कृतमनुमन्येत ArthŚā. ii. 87. 3 (3. 14); न लक्षणादिकं कुर्यादन्यथा द्विजसत्तम। लक्षणं न परीक्षेत ह्यन्यथाकरणेच्छया PāraS. 10. 85; चोदनामूलत्वाच्चास्याः स्मृतेरकरणेऽन्यथाकरणे वा प्रत्यवाय इत्येवं व्याख्येयम् BālaKrī. i. 299. 4 (*on* 2. 310); यथोक्तमन्यथाकरणे चास्य बहुभ्यः स्यान्निवारणम् NyāyMañ. i. 263. 10; बन्धुवत्प्रत्युत्थानाभिवादनैः मातुलपितृव्यवत्संपूजा कर्तव्या। अन्यथाकरणे विधेयतानिवृत्तिः ManuBh. ii. 273. 3 (*on* 9. 110); नापि प्रकृष्टवचननिमित्ताः, उपाध्यायेभ्योऽपि प्रकर्षे प्रत्युतान्यथाकरणदोषात् NyāyKuA. ii (2). 108. 7; एतत्तु कर्मसमाप्तावन्यथाकरणज्ञानविषयम् CaturCin. ii (1). 33. 11; प्रमादादन्यथाकरणे तेषां प्रत्यवायातिशयप्रतिपादनपरत्वात् विधित्वस्य वक्ष्यमाणत्वाच्च CaturCin. iii (1). 85. 2; नियमेन जपं कुर्यादकृतौ प्रत्यवायतः। अन्यथाकरणेऽनर्थः स्वरवर्णविपर्ययात् PañcDa. 7. 116; एतदन्यथाकरणविषयम्। प्रधानस्येत्यादित्वकरणाविषयम् VīraMi. (Paribhāṣā.) 73. 13; 73. 11; **1B** act of contradicting or disproving न असति बाधके बलवति प्रत्ययाभेदप्रथायामन्यथाकरणायोगात् TātpaṬ. (Vā.) 477. 22 (*on* ii. 2. 65); अयोग्यार्थेनानुवादरूपेण वाक्येन योग्यापूर्वार्थवाक्यानामन्यथाकरणमयुक्तमित्यर्थः ŚrutaPra. iB. 253. 18 (*on* i. 1. 23); उपसंहारानुरोधेनोपक्रमस्यान्यथाकरणायोगात् ŚivārkaMaDī. ii. 281. 14 (*on* iii. 3. 1); **1C** violation (of rules), transgression अपराद्धेषु भूपालो दण्डं कुर्याद्यथाविधि। अन्यथाकरणात्तस्य राजा भवति किल्बिषी YuktiKa. 15. 9; बहुभिः साधुभिः महाजनरक्षणार्थं कृता संवित् 'समयः'। तस्यान्यथाकरणं समयस्यानपाकर्मोच्यते VyavaNi. 331. 10; तन्त्रसंबन्धाश्रयणे मत्वर्थलक्षणाया इव तत्प्रख्यादेरन्यथाकरणायोगादित्याशङ्क्य येनाभिप्रायेण सर्वेषामुदाहर्तव्यत्वमुक्तं तमभिप्रायमाविष्करोति MayūMāli. 69. 21 (*on* i. 4. 6); **1D** act of behaving in an opposite way प्रकृतिविकाराद्वर्णादास्यगतादधिकदानतश्चैव प्रतिलोमलोकसङ्गादन्यत्वाच्चान्यथाकरणात् KandaCū. vi. 3. 20; **2A** act of altering or modifying अन्यथाकरणे चास्य (वेदस्य) बहुभ्यः स्यान्निवारणम् ŚlokaVār. 2. 150 (90. 5); अन्यथाकरणेच्छायामपि वर्तेत न ध्वनिः। तथैव यदि वाञ्छा सा नृणां जायेत नान्यथा TattvSaṁ. 2674; श्रुतितात्पर्यविघटनान्यथाकरणदुराग्रह-जन्यकामक्रोधपरुषपरवशक्रियमाणनिन्दासहनादिरूपा बहुविधा दोषाः LalitāTriBh. 259. 4 (*on* 4); एकैकस्य वर्णस्य वा अन्यथाकरणे भर्त्सयित्वा यथारूपप्रतिपादनं कुर्वन्तो दृश्यन्ते BrahmSūBh. (Bhā.) 63. 7 (*on* i. 3. 28); अपरे पुनः पठितिमन्यया कथयन्ति - पदपादार्धभाषाणामन्यथाकरणेन यः। पाठः पूर्वोक्तसूक्तस्य पठितिं तां प्रचक्षते SaraKaṇṭhā. 195. 5; मूलग्रन्थान्यथाकरणं तु युक्त्यनुरोधेन न दोषः BhāṭṭDī. ii. 8. 14 (*on* iii. 5. 6); **2B** act of changing तस्यैव वस्तुन उत्कर्षेणान्यथा-करणं सत्कारः KāvyMī. 76. 19; विषयविभागे व्यवस्थिते सति तयोर्यदन्यथाकरणं तदेकरसायाः प्रतीतेः परिस्खलनहेतुर्भवति VyaktiVi. 64. 9; स्वभावस्थितेरन्यथाकरणं परिवर्तनम् CaturCin. iii (1). 1379. 21; रसव्युदासारम्भस्य रसानामन्यथाकरणस्य प्रयोगाभिधानभूत इत्यनेकप्रयोजनः प्रवेशकः स्यात् NāṭaLaRaK. 341; कपटस्य अन्यथाकरणमधिबलम् NāṭaLaRaK. 758; **2C** act of changing (the number) अधिकरणं द्रव्यमुच्यते। तस्य विचालः अन्यथाकरणम्। तच्चैकस्यानेकीकरणमनेकस्य वा एकीकरणमिति सूत्रेणैवेष्टसिद्धिरित्यर्थः Pradī. iv. 371B. 26 (*on* v. 3. 44); अधिकरणस्य द्रव्यस्य विचलनमन्यथाकरणं, तच्चेह संख्यासन्निधानात्तद्विषयमेवेत्याह द्रव्यस्य संख्यान्तरेति LaŚabdeŚe. ii. 364. 3; **3A** act of doing otherwise तत्र को हेतुः संकल्पितस्यान्यथाकरणे इत्यत्र आख्यायिकामाचष्टे BṛĀraUBh. 514. 3 (*on* iv. 3. 1); न च स्वलक्षणानुरोधेन लक्ष्यस्यान्यथाकरणं युक्तं परीक्ष्यकारिणाम्, अतिपतितलोकमर्यादानां तेषां तत्त्वानुपपत्तेः TātpaṬ. (Vā.) 163. 4 (*on* i. 1. 5); सुखाभाववचनानामत्यल्पत्वात्तेषामेवान्यथाकरणं युक्तं न भूयसामानन्दवचनानाम् ŚāstrDī. 126. 8 (*on* i. 1. 5); यथासाधितस्य तथैवान्येनान्यथाकरणं व्याघातः AlaṅkāSa. 137. 11; यतोऽर्चिरादिमार्गगतानामन्ते ब्रह्मप्रापणार्थमेव स नियुक्तस्ततोऽन्यथाकरणे हेत्वभावात् AṇuBh. 342. 8 (*on* iv. 3. 16); यस्य कारणे सत्यपि पुमिच्छाभिरन्यथाकरणं निरोधरूपं, तस्य ज्ञानत्वे मानाभावाद्विधेयत्वम् LaCandr. 874. 32; मत्वर्थलक्षणादोषस्य तन्त्रसंबन्धाश्रयणेनान्यथाकरणं संभवति MayūMāli. 70. 2 (*on* i. 4. 6); **3B** act of doing or making in another way ऊर्ध्वाधोदूरगमनादन्यथाकरणमुत्कर्षणादि। परिग्रहो मण्डलेन ग्रहणम् AbhinBhā. ii. 65. 15 (*on* 9. 166); अवहित्थम् ... अनुभावा अन्यथाकरणान्यथाप्रेक्षणान्यथाकथनादयः RasTa. 97. 9; **3C** act of keeping or placing otherwise (i.e. upwards or downwards) अधोमुखतया उत्तानतया वा न्यस्तस्य पात्रस्यान्यथाकरणे कात्यायनेन दोषो दर्शितः SmṛtiCan. v. 311. 7; **4** act of doing, i.e. considering in a different way अन्यथाकरणादुपनयनाङ्गमेवैतत्स्याद्यदि वा भूतप्रत्ययसामर्थ्यात्प्रकरणं बाधित्वा वृत्त्यर्थं एव भैक्ष्यम् ManuBh. i. 100. 16 (*on* 2. 49); **5** act of giving another meaning नञोऽन्यथाकरणमध्याहारो वा निषेधस्येति TattvVai. 63. 16 (*on* 2. 5); **6** act of doing or performing in different manner करणापेक्षत्वादन्यथाकरणस्य उदितहोमः कर्तुं शक्योऽनुदिते त्वन्यथेति तदाह कर्तुमिति VedāntKa. 53. 19 (*on* i. 1. 2); समाप्ते यद्विजानीयान्मयैतदयथाकृतम्। तावदेव पुनः कुर्यान्नावृत्तिः सर्वकर्मणः एतत्तु कर्मसमाप्तावन्यथाकरणताविषयम् CaturCin. i. 105. 20; ननूक्तस्यान्यथाकरणे अव्यवस्था स्यात् VyavaNi. 42. 2.

अन्यथाकरणार्थम् (anyathākaraṇārtham) *adv.* **1** for the sake of doing in a wrong way or wrongly अन्यथाकरणार्थं तु लक्षणाद्ये परीक्षिते। क्षयत्यायुः कृते तस्मिन् लक्षणैर्नरकं व्रजेत् PāraS. 10. 86; **2** for the sake of contradicting or disproving एवं च यत्पितामहेन 'मिथ्याक्रिया पूर्ववादे' इत्यस्यान्यथाकरणार्थमुक्तम् SmṛtiCan. iii. 227. 7.

अन्यथाकरणीय (anyathākaraṇ-īya) *adj.* [*f.*-ā] **1** to be altered समुचितताम्रपट्टदा[न*]न् दत्वा(त्त्वा) भुञ्जानानां न केनचिदन्यथाकरणीया एषा च दत्तिः EI. xxiii. 202. 12; **2** to be composed in another way अन्यथाकरणीयमिदं सूत्रं 'प्रकरणाविशेषात् खलु सर्वेषां तुल्यः पशुधर्मः स्यात्' असिद्धः प्रकरणाविशेषः ŚivārkaMaDī. i. 9. 1 (*on* i. 1. 1)

अन्यथाकरणेच्छा (anyathākaraṇecchā) *f.* desire to do otherwise (मूर्तीनाम्) लक्षणं न परीक्षेत ह्यन्यथाकरणेच्छया PāraS. 10.85.

अन्यथाकर्तव्यत्व (anyathākartavya-tva) *n.* **1** the state of being what is to be performed in one manner ननु प्रागन्यथाकर्तव्यत्वेनावगतस्य निमित्तोपजननानन्तरमन्यथाकर्तव्यत्वावगमे द्वयोरपि ज्ञानयोः ... प्रामाण्यं न संभवति MayūMāli. 503. 27 (*on* vi. 5. 19); **2** the state of being what is to be performed in another manner, MayūMāli. 503. 27 (*on* vi. 5.19)

अन्यथाकर्तुम् (anyathā-kartum) *inf.* **1** to falsify **2** to get in another way **3A** to violate, to transgress **B** to contradict, to annul, to disprove **4A** to alter, to modify **Bi** to make otherwise **ii** to formulate reversely **C** to change **5** to perform in a different manner **1** to falsify तदेवं गते न शक्तोऽहं तीक्ष्णहृदयत्वात्तं शापमन्यथाकर्तुम्। गम्यतामिति MahāBhā. i. 3. 133; संश्रुत्य च न शक्ष्यामि जीवमानः प्रतिश्रवम्। मुनीनामन्यथाकर्तुम् Rāmā. iii. 9. 17; **2** to get in another way आहारार्थं समारम्भस्तव चायं विहंगम। शक्यश्चाप्यन्यथाकर्तुमाहारोऽप्यधिकस्त्वया MahāBhā. iii. 131. 15; **3A** to violate, to transgress तां न देवा न गन्धर्वा नासुरोरगराक्षसाः। उत्सहन्तेऽन्यथाकर्तुं प्रतिज्ञां सव्यसाचिनः MahāBhā. vii. 53. 14; भूतं भव्यं भविष्यच्च निमेषाद्यो हनिष्यति। कृतान्तमन्यथाकर्तुं नेच्छेत्सोऽयं धनंजयः MahāBhā. ix. 373* (4); न युक्तमस्य साधोर्वचनमन्यथाकर्तुम् CaṇḍaKau. 3. 22. (5); पितुर्वाचमिमां वत्स नान्यथाकर्तुमर्हसि PāṇḍaC. 5. 39; विक्रीतमाहितं क्रीतं दत्तं पित्रा तु जीवता। पुत्रस्तदन्यथाकर्तुं यः पुमान् प्रसहिष्यते SūktiRa. 74. 13; महादेवस्योत्कृष्टत्वात् ... रुद्रस्यैवोपासनया मोक्षः सिद्ध इति फलितार्थः श्रुतिमन्यथाकर्तुमशक्यत्वात् ŚaṅkaVi. (Ā.) 44. 10; **3B** to contradict, to annul, to disprove गुणभूतानि सूत्राणि प्रधानभूतानि वेदवाक्यानि तद्व्याख्यानार्थानि हि तानि। न च गुणानुरोधेन प्रधानमन्यथाकर्तुमुचितम् Kāśi. i. 22. 4 (*on* 1. 52½); अथैकं वस्तुभयात्मकं न भवतीति सदृढप्रमाणावसितोऽयमर्थो न शक्यतेऽन्यथाकर्तुं तर्हि तयोस्तुल्यबलत्वं नास्त्येव एकस्य यथार्थत्वादिति कुतः संशयः NyāyKa. 244. 1; बाधकं विना तस्यान्यथाकर्तुमशक्यत्वात् NyāyKuA. ii (2). 77. 1; अनुमतिनियुक्त्योरभावेऽपि कुटुम्बभरणार्थमस्वतन्त्रकृतं स्वतन्त्रो नान्यथाकर्तुमर्हतीत्याह मनुः SmṛtiCan. iii. 308. 10; **4A** to change न शक्यमन्यथाकर्तुं दृष्टं हि बलवत्तरम् VāyuP. ii. 36. 49; पुण्यवति पुरातन्यः स्थितय एताः केन शक्यन्तेऽन्यथाकर्तुम् HarṣaC. 337. 6; PadmP. (Ra.) 73. 27; न शक्यते वचनशतेनापि वस्तुतत्त्वमन्यथाकर्तुम् BrahmSūBh. (Bhā.) 249. 6 (*on* iv. 4. 22); परमेश्वरप्रयत्नेऽपि स्वभावस्यान्यथाकर्तुमशक्यत्वात् VakroJī. 163. 17; वासनावासितं हि चेतो न ब्रह्मणापि शक्यतेऽन्यथाकर्तुम् YaśasCam. ii. 101. 6; (लिङ्गवचनभेदः) स चैषामेव परस्परमुपमानोपमेयभावविवक्षायां पर्यायान्तराभावादन्यथाकर्तुं न शक्यते SaraKaṇṭhā. 115. 18; एकत्वं प्रतीतिसिद्धमबाधितं न शक्यमन्यथाकर्तुम् NyāyRa. 560. 11 (*on* 5 (12). 55); शक्ते कर्तुमकर्तुं वान्यथाकर्तुमपि प्रभो। अणिमादिगुणोपेते षडैश्वर्यविलासिनि GaṇeP. i. 44. 11; i. 48. 27; कर्तुं तथाकर्तुमदीनसत्त्वः शक्तोऽन्यथाकर्तुमपीह देवः GaṇeP. i. 88. 7; Kāvyānu (He.) 286. 15; शक्तोऽपि ह्यन्यथाकर्तुं स्वेच्छानियमतो हरिः AnuVyā. 21A. 8 (*on* 2. 1); प्रमाणज्ञानं वस्तुतन्त्रं न पुरुषतन्त्रं कर्तुमकर्तुमन्यथाकर्तुं चाशक्यत्वात् ŚrutaPra. iA. 50. 4 (*on* i. 1.1.); ŚivLī. 1. 64; **4B** to alter or modify यद्यपि शब्दाभिधेयनिमित्तविशेषोऽस्माभिर्दुर्विवेचः तथापि न सर्वलोकप्रसिद्धशब्दप्रयोगोऽन्यथाकर्तुं युक्तः NyāyKu. 171. 2; शब्दस्वभावस्यान्यथाकर्तुमशक्यत्वात् YuktiSneha. 155. 34 (*on* i. 1. 7); न खलु शब्दस्य परोक्षज्ञानजननस्वाभाव्यं सहकारिसहस्रेणापि अन्यथाकर्तुं शक्यम् JñānBiPra. 32. 5; **4Ci** to make otherwise, जन्मान्तरकृतं हि कर्म फलमुपनयति पुरुषस्येह जन्मनि। न हि शक्यं दैवमन्यथाकर्तुमभियुक्तेनापि Kād. 62. 2; **4Cii** to formulate reversely वस्तुस्थितेरनवबोधादहर्गणे अवास्तवत्वभ्रान्त्या स्वज्ञानोत्कर्षकुगर्वप्रौढ्या मन्दप्रतारणद्वारान्यथाकर्तुं प्रवृत्तैर्भास्कराचार्यैः ... स्वीकृतः SiddhāTaVi. 20. 17; 43. 23; **5** to perform in a different manner श्रद्धाशब्देनोपक्रमोपसंहारावन्यथाकर्तुं युक्तौ AṇuBh. 171. 12 (*on* iii. 1. 5)

अन्यथाकल्पन (anyathā-kalpana) *n.* **A** assumption (of a word) in another sense, i.e. secondary meaning उत्पत्तिश्रुतीनां मुख्यार्थसंभवेऽपेक्षितार्थत्वे नान्यथाकल्पनमयुक्तम् BrahmSūBh. (Bhā.) 145. 4 (*on* ii. 4. 2); **Bi** assumption otherwise, i.e. presumption दृष्टः(ष्ट) श्रुतोवाक्यो(ताभ्याम)न्यथाकल्पनमर्थापत्तिः Aparā. 626. 17 (*on* 2. 21); **Bii** assumption contrarily अणुमात्रान्यथाकल्पनेऽपि दोषः स्यात् AṇuBh. 2. 7 (*on* i. 1. 1); न परामर्शेनान्यथाकल्पनम् AṇuBh. 85. 2 (*on* i. 3.20)

अन्यथाकल्पना (anyathā-kalpanā) *f.* **A** assumption otherwise, i.e. modification न च मन्त्राणामन्यथाकल्पना युक्ता BrahmSūBh. (Bhā). 184. 9 (*on* iii. 3. 25); **B** assumption in another way अन्यथाप्रतिपन्नस्यान्यथाकल्पनैव दोषः Kāśi. iii. 32. 10 (*on* 5 (4). 37); अन्यथाकल्पनानिबन्धन एवायमाकारो ज्ञानाकारो वा NyāyRa. 327. 10 (*on* 5 (3). 207); **C** assumption, i.e. inference in the opposite way अन्यथाकल्पना त्वयुक्तेत्यवोचाम AṇuBh. 148. 27 (*on* ii. 3. 26)

अन्यथाकाम (anyathā-kāma) *m.* desire for transgression, i.e. approaching prohibited woman हिंसास्तेयान्यथाकामं पैशून्यं परुषानृतम् (त्यजेत्) AṣṭāSaṁ. i. 13. 13 (1. 3); AṣṭāHṛ. i. 2. 21; ŚukraNī. 3. 7.

¹अन्यथाकार (anyathā-kāra) *adj.* making, i.e. showing difference स्तुत्यर्थे वाक्येऽन्यथाकारं प्रत्यवस्थानम् NyāyVār. 179. 16 (*on* i. 2. 54)

²अन्यथाकार (anyathākāra) *adj.* [*f.*-ā] **1** having another form एतत्तावद्दर्शकमेव निमित्तेऽन्यथाकारम् ṬupṬ. 141. 22 (*on* vi. 5. 24); न हि प्रतियोगिनमधिकरणं चानुपलभ्यमेवान्यथाकारं स्मरति NyāyVārPari. 495. 2; भेदप्रतीतिर्विलक्षणा। सा च न घटादिमात्रेण विषयेणान्यथाकारा भवितुमर्हति KhaṇḍanKhā. 194. 3; **2** having one form विधेरेवं हि तदुपयोगो भवेद्यद्यन्यथाकारं ज्ञानमन्यथा दधीत Bhām. 560. 8 (*on* iii. 2. 16); **3** having contrary or opposite nature संशयोऽपि हि वस्तुतो विषयतत्त्वमन्यथाकारं दर्शयन् विपर्यय एव AbhinBhā. ii. 308. 13 (*on* 16. 16); अन्यथाकारं लक्षणमभिधत्से KhaṇḍanKhā. 903. 20; पूर्वज्ञान-प्रसञ्जितस्यान्यथाकारस्य लोडनमेवेति वक्तव्यम् NyāySu. (Ja.) 40B. 4 (*on* i. 1. 1); KośaKaTa. 2 2938.

¹अन्यथाकार (anyathā-kāra) *m.* **1** change य एतस्मिन्नन्यथाकारप्रतिषेधः तदुपचारच्छलमिति NyāyVār. 180. 4 (*on* i. 2. 55); **2** assumption (of a word) in another sense वक्रोक्तौ परोक्तेरन्यथाकारः SāhiDa. 537. 12; **3** doing otherwise, MW.

²अन्यथाकार (anyathākāra) *m.* different form ये तु पक्षहेतू अन्यथाकारं गृहीत्वा दूषयांबभूवुः तन्मतमुपन्यस्य दूषयति TātpaṬ. (Vā.) 402. 5 (*on* ii. 1.36)

अन्यथाकारक (anyathā-kāraka) *m.* creator in another way, another creator ऐश्वर्यस्यान्यथाकारकाः प्रकृतिकालयमेन्द्राद्या अधिपतयो न भवन्तीत्यर्थः VedāntKau. 428. 9 (*on* iv. 4. 9)

अन्यथाकारम् (anyathākāram) *adv.* [P. iii. 4. 27] **1A** in another way साधर्म्यसमा न हेत्वध्यारोपेण प्रवर्तते इयं त्वन्यथाभिहिते हेतौ अन्यथाकारं प्रवर्तते NyāyVār. 554. 4 (*on* v. 1. 38); वेत्त्यन्यथाकारमशेषमेवंकारं कथंकारमिदं रहो नः DvyāśraKā. 14. 3; अन्यथाकारं पुनः सिद्धाप्रयोजने KośaKaTa. 2. 2939; **1B** in any other way न प्रमाणसिद्धमिथ्यात्वमन्यथाकारं कर्तुं शाशकीति PrakaVi. 429. 11; **2** in a different manner अन्यथा भुङ्क्त इति यावानर्थः तावानेव अन्यथाकारं भुङ्क्ते इति गम्यते KāśiVṛ. *on* iii. 4. 27; KātanVṛ. *on* iv. 6. 28; धुभ्यो णम् भवति अनर्थात् ...। अन्यथाकारं भुङ्क्ते JaineVṛ. 139. 10 (*on* ii. 4. 13); अन्यथाकारं भुङ्क्ते, एवंकारं भुङ्क्ते KātanVṛ. *on* iv. 6. 9; PrakriKau. ii. 690. 5; SiddhāKau. 582A. 17 (*on* iii. 4. 27); **3A** differently गुर्वल्पव्याधिसंस्थानम् ... दृश्यतेऽप्यन्यथाकारम् AṣṭāHṛ. i. 12. 69; **3B** in altered or modified form अस्माभिरप्यस्मिन्नर्थे न खलु दुष्पठा। त्वद्गाथैवान्यथाकारमक्षराणि कियन्त्यपि KhaṇḍanKhā. 693. 6; श्रुतमेवान्यथाकारमक्षराणि कियन्त्यपि। काव्यालंकारविद्यायां शौद्धोदनिरसूत्रयत् AlaṅkāŚe. 22. 4 (6); **4** in opposite way यदार्जवादुक्तमयुक्तमन्यैस्तदन्यथाकारमकारि शिष्यैः MahāVīSt². (H.) 16; **5** otherwise यथातथयोरसूयाप्रतिवचने। अन्यथाकारमाह त्वां रावणः स स्थितोऽन्यथा Rāvaṇā. 13. 12; बहव एवाश्रयशब्दार्थाः आश्रयासिद्ध्यादयोऽपि पृथक्पृथगेव बहवः असिद्धभेदपरिगणनग्रन्थोऽप्यन्यथाकारं बोद्धव्यो बाधदर्शनादिति चेन्न KhaṇḍanKhā. 1102. 22; भूर्भुवः स्वस्त्रयेऽप्येकस्त्वमाशाकल्पपादपः। मां तु प्रत्यन्यथाकारं कथंकारमभूः प्रभो PāṇḍaC. 16. 276; अन्नमयादिषु च मयटो विकाराभिधानशक्तेर्बुद्धिस्थत्वादानन्दमयेऽपि विकाराभिधानमेव युक्तम्, लाघवात्, अन्यथाकारं गौरवादिति PrakaVi. 115. 11; KośaKaTa. 2. 3046.

अन्यथाकारिन् (anyathā-kārin) *adj.* which produces in a different manner स्याद् व्याघातोऽन्यथाकारि तथाकारि क्रियेत चेत्। यैर्जगत्प्रीयते हन्ति तैरेव कुसुमायुधः Kuval. 102; तथा कार्यन्यथाकारि साधनं क्रियते यदि। व्याघातालंकृतिः प्रोक्ता तदा काव्यविदां वरैः AlaṅkāMañ. 145. 8.

अन्यथाकुर्वत् (anyathā-kurvat) *adj.* **1** acting in a wrong way अन्यथा कुर्वतामेवं मोक्षो वो नोपपद्यते Rāmā. vii. 19. 3; **2** acting contrarily अन्यथाकुर्वन्नासेद्धेति। अनासेधकाल आसेधं कुर्वन्नित्यर्थः Subodhi. 4. 17 (*on* 2. 5); **3** acting otherwise अहो कष्टमिव प्रतिभाति। प्रतिभातिरेकेणैवाहमन्यथाकुर्वन्नस्मि CaitaCa. 11. 22 (1); **4** violating, transgressing स विनेयोऽन्यथाकुर्वन् ... दण्डभाग् भवेत् ŚukraNī. 4 (5). 97.

अन्यथाकुर्वाण (anyathā-kurvāṇa) *adj.* violating, transgressing गुरुवचनमन्यथाकुर्वाणे सापराधे मयि शङ्का महती बाधमाना ममान्तरे VetāPañ. (Jam.) 148. 1.

अन्यथाकृ (anyáthā-kr̥-) VIII. U. 1 to violate, to transgress य इदानीमतोऽन्यथा करोति स उच्यते खट्वारूढोऽयं जाल्मः MahāBh. i. 384. 11 (*on* ii. 1. 26); **2A** to do or act in another way तत्र विप्रत्ययो नाम विपरीतं प्रवर्तते। अन्यथा कुरुते कार्यं मन्तव्यं मन्यतेऽन्यथा BuddhaC. 12. 25; **2B** to act contrarily or in opposite way शूद्रस्य द्विजशुश्रूषा परमो धर्म उच्यते। अन्यथाकुरुते किंचित् तद्भवेत्तस्य निष्फलम् ParāSm. 1. 64; **2C** to act wrongly प्रवृत्तमन्यथा कुर्याद्यदि मोहात्कथंचन GobhiSm. 1. 36; एवम् आज्ञा(ज्ञ)प्त[ए]-योऽन्यथा कुर्यात् तमहं देहान्तरगतोऽपि महतावध्यानेन निर्द्दहेयम् EI. viii. 287. 19; एवं अभिश्रावितो यो[ऽन्यथा]कुर्यात् स महापातकैस्स[ह] नरके वसेत् EI. ix. 290. 14; पश्चात्कर्म विधातव्यमात्मनः शुभमिच्छता। अन्यथा कुरुते यस्तु तस्य सिद्धिर्न जायते Rasā. 2. 131; **3** to act otherwise आत्मरक्षां पुरा कृत्वा पश्चात् कर्माणि साधयेत्। योऽन्यथा कुरुते मोहात् स भवेद्देवतापशुः KulārT. 16. 127; (आरा) मकः उदकातिसर्गेण धम(र्म)स्य वृत्या(त्या) प्रदत(त्तः) इ[त्यस्य यो]न्यथा करोति EI. xxiii. 272. 16; मं[ग]ल महा श्री जो (Read यः) अन्[य]था करोति EI. x. 33. 25; जो (Read यः) अ[न्यथा]करोति तस्य गर्द[भ[:] [पिता] सुकरि (Read सूकरी) माता EI. x. 34. 14; कम्पनादन्यत्र तु शीलं चालयति। अन्यथा करोतीत्यर्थः SiddhāKau. 377A. 7 (*on* vii. 4. 68); **4** (pass.) to be changed तदेव वस्तूक्तिवशादन्यथा क्रियत इति नवनेपथ्यम् KāvyMī. 70. 16.

अन्यथाकृत (anyathā-kr̥ta) *adj.* [*f*.-ā] **1** falsified **2A** changed **B** changed in its position **C** altered, modified **3** performed wrongly **4A** contradicted **B** made opposite **5** stated in other way **1** falsified लोकप्रवादोऽयं भरतेनान्यथाकृतः Rāmā. iii. 15. 32; किं च यथोदितदक्षिणाकत्वेन कर्मसमापनं हि शास्त्रेण पूर्वमेव स्वतः प्राप्तम्। तत्तु प्रायश्चित्तशास्त्रेणान्यथाकृतम् ŚrutaPra. iA. 86. 27 (*on* i. 1. 1); **2A** changed कैकेय्या हि तदन्यथाकृतमहो निःशेषमेकक्षणे Prati. 2. 19; मञ्जरीकृत्य धर्माम्भः पल्लवीकृत्य चाधरम्। नान्यथाकृतमत्रास्यमतोऽवयवरूपकम् Kāvyāda. 2. 72; वीरचरिते तु वाली रामवधार्थमागतो रामेण हत इत्यन्यथा-कृतः SāhiDa. 292. 2; **2B** changed in its position स्थितिस्थापकस्तु स्पर्शवद्द्रव्येषु ... स्वाश्रयमन्यथाकृतं यथावस्थितं स्थापयति PadārthaSaṁ. 267. 15; NyāyKa. 271. 24; अन्यथाकृता हि शाखा मुच्यमाना संस्कारेण पुनः पूर्वरचनयैवावतिष्ठते Bhāsk. i. 129. 10 (*on* i. 3. 2); [ŚabdaRaSaK. 142. 8]; **2C** altered, modified पशुसामान्यविध्यादौ सूत्रमेवान्यथाकृतम् ŚlokaVār. 1. 56 (18. 3); 'अपतितया' इत्यत्र पतिं विनेत्युक्त्वा पश्चात्पतनाभावेनान्यथाकृतम् SāhiDa. 537. 6; सुबुद्धिर्मन्त्रिणा धातुर्लिपिर्यथान्यथाकृता CampaŚreKa. 148; अन्यैरन्यथाकृतां योजनां कथयति 'अन्ये तु' इति Bhāsk. i. 182. 15 (*on* i. 4. 6); **3** performed wrongly शान्तिहोमं प्रकुर्वीत बलिदानेऽन्यथाकृते PāraS. 19. 193; **4A** contradicted मुग्धः प्रत्ययमायाति प्रत्यक्षेऽप्यन्यथा कृते SamaMā. 4. 37; **4B** made opposite सुबन्धुना कृतघ्नेन राजा. मय्यन्यथाकृतः PariPar. 8. 451; **5** stated in other way मातुरभावे पिता रिक्थग्राहीत्युक्तम्। तदन्यैरन्यथाकृतम् Subodhi. 71. 21 (*on* 2. 136)

अन्यथाकृति (anyathā-kr̥ti) *f.* **Ai** making into another (form) सद्रूपोद्भावना माया ... अथवान्यपदार्थानामन्यथाकृतिरेव वा BhāvPra. (Śā.) 30. 1 (2); **Aii** making into something else; altering अयज्ञत्वप्रसङ्गस्यान्मन्त्रार्थस्यान्यथाकृतेः SarvaSiSaṁ. 9. 39; **B** act of changing अस्वतन्त्रा हि माया स्याद-प्रतीतेर्विना चितिम्। स्वतन्त्रापि तथैव स्यादसङ्गस्यान्यथाकृतेः PañcDa. 6. 132 [Vaija. 194. 24]

अन्यथाकृत्य (anyathākr̥t-ya) *ger.* **1** having falsified अन्यथाकृत्य विषयमन्य-थैवाध्यवस्यति VākyaPa. 1. 90; **2** altered, modified सर्वविप्लववादी ... सूत्रोक्तसिद्धान्तमन्यथाकृत्य श्रुतिसूत्रोल्लङ्घनेन प्रगल्भते AṇuBh. 146. 5 (*on* ii. 3.18)

अन्यथाकृत्वा (anyathākr̥-tvā) *ger.* [irr.] **1A** having taken [P.iii.4.27] one way अन्यथाकृत्वा प्रयोजनमुक्तमन्यथाकृत्वा परिहारः MahāBh. i. 20.9 (*on* ŚivSū. (Gr.). 2); अन्यथाकृत्वा चोदितमन्यथाकृत्वा परिहारः MahāBh. ii. 203. 8 (*on* iv. 1. 7); NyāyMañ. i.381.13; **1B** having taken in another way, MahāBh. i. 20. 9 (*on* ŚivSū. (Gr.) 2); ii. 203. 8 (*on* iv. 1. 7); **2** having made in different manner अन्यथाकृत्वा शिरो भुङ्क्ते KāśiVr̥. *on* iii. 4. 27; KātanVr̥. *on* iv. 6. 9; JaineVr̥. 139. 11 (*on* ii. 4.13); जनोऽन्यथाकृत्य ऋजूक्तिरेवंकृत्वा कथंकृत्य ऋतं सुखी स्यात्। ... नृपो मन्त्रकृदन्वशात्सः DvyāśraKā. 14. 4; **3** having altered or modified आदिसूत्रत्रयमन्यथाकृत्वा व्याचष्टे भाष्यकारः ŚāstrDī. 48. 2 (*on* i. 1. 5)

अन्यथाक्रम (anyathā-krama) *m.* different order तत्परिशिष्टकृता आस्यना-साक्षीत्यादिना अक्षिनासिकयोरन्यथाक्रमाभिधानात् VīraMi. (Āhnika.) 82. 9.

अन्यथाक्रियमाण (anyathā-kriyamāṇa) *adj.* being performed in wrong order or sequence प्रकृतौ यथापाठं प्रतीयेत। स्वशब्दो हि तेषां पाठक्रमः। सोऽन्यथाक्रियमाणे बाधितः स्यात् ŚābaBh. 1298. 3 (*on* v. 1. 15)

अन्यथाक्रिया (anyathā-kriyā) *f.* act of bringing out change, changing निरोधे कारणं तस्य नास्ति नैवान्यथाक्रिया CaraS. i. 16. 33.

अन्यथाक्व (anyathā-kva) *adv.* how otherwise 'अन्यथाक्व सिद्धादेशप्रत्यय-प्रार्थितायाः ... इत्यादिना सर्वथा स्पृशन्ति स्वामिनमभ्युदयाः' इत्यन्तेन बीजोत्पत्तेरेव बहुकरणात्परिकरः Avalo. 7. 17 (*on* 1. 27)

अन्यथाक्षिप्तचित्त (anyathākṣipta-citta) *adj.* (used as noun) (one) whose mind is attentive elsewhere, inattentive धर्मदेवो धनं तस्य याचते पितृदत्तवत्। सोऽपि मौन्यभवत् काममन्यथाक्षिप्तचित्तवत् MalliC. 7. 128.

अन्यथाखि (anyathā-khi) *gr.* excepting *khi* suffix तृ° ...°हसाम् ... खिलोपश्चाशशददवाद्यन्यथाखिणुनलोपिनाम् ... तु वा MugdhaBo. 8. 52 (86. 24)

अन्यथाख्यातत्व (anyathākhyāta-tva) *n.* the state of being cognized elsewhere अन्यत्र सतोऽन्यत्र ख्यातत्वं ह्यन्यथाख्यातत्वम्। अन्यत्र सतोऽन्यत्र ख्यातिर्दोषवशात् ŚrutaPra. iB. 7. 10 (*on* i. 1. 1)

अन्यथाख्याति (anyathā-khyāti) *f.* **1** (Sāṅkhya) assertion that something is not really what it appears to be through sense-perception **2A** knowledge or appearance otherwise, invalid or erroneous knowledge (technically defined as a knowledge referring to the qualifier in the substratum of its absence) **B** invalid knowledge, i.e. knowledge regarding what is transformed otherwise **C** invalid knowledge, i.e. knowledge of what is qualified by unrelated property **D** invalid knowledge, i.e. knowledge having some other form (than itself) **E** invalid knowledge, i.e. knowledge of one as another **3** illusion **4** the word *anyathākhyāti* **1** (Sāṅkhya) assertion that something is not really what it appears to be through sense-perception नान्यथाख्यातिः स्ववचोव्याघातात् SāṁkhyaPraSū. 5. 55; अन्यथाख्यात्यनभ्युपगममात्र एव योगतोऽत्र विशेषौचित्यात् SāṁkhyaPraBh. 25. 12 (*on* 1. 55); विपर्ययस्त्वस्माकं विवेकाग्रह एवान्यथाख्यातेर्निरस्यत्वात् SāṁkhyaPraBh. 84. 27 (*on* 2. 33); **2A** knowledge or appearance otherwise, invalid or erroneous knowledge (technically defined as a knowledge referring to the qualifier in the substratum of its absence) तत्र सत्पक्षस्त्रिधा भिन्नः आत्मख्यातिरख्यातिरन्यथा-ख्यातिरिति IṣṭaSi. 40. 3; 41. 7; नातोऽन्यथा भवेच्छुक्तिर्नान्यरूप्यात्मतां गता। अतोऽन्यस्यान्यथाख्यातिर्मायामात्रमितीष्यताम् IṣṭaSi. 235. 11; ये तु दोषोपहतधीसामग्री-तोऽन्यथाख्यातिमाहुः तेषां दोषस्वभाव विपरीतशक्तिकल्पना स्यात् NayaVi. 92. 7 (*on* i. 1. 5); 93. 7 (*on* i. 1. 5); यस्मिन् शुक्तिकादौ यस्य रजतादेरध्यास इति लोकप्रसिद्धिः नासावन्यथाख्यातिनिबन्धना Bhām. 16. 2 (*on* i. 1. 1); न चात्यन्ता-दृष्टपूर्वाणां कल्पनाजालगोचरत्वमिति चोपपादितमन्यथाख्यातिनिरूपणावसरे TātpaṬ. (Vā.) 172. 22 (*on* i. 1. 5); अपरे पुनरन्यथाख्यातिं भ्रान्तिमाचक्षते NyāyMa. 81. 6; तथा हि शशविषाणमिति ज्ञानमन्यथाख्यातिर्वा स्यादसत्ख्यातिर्वा ĀtmaTaVi. 192. 11; विपरीतमवगतं मयेति लौकिकी प्रतिपत्तिः अन्यथाख्यातिरिति च वैनयिकी यथार्था न वा ĀtmaTaVi. 662. 17; रजतार्थिनः पुरोवर्तिनि प्रवृत्तेरन्यथा-ख्यातिरेवाङ्गीकरणीया NītiMā. 25. 17; सामान्यसमवाययोरप्यन्ययोरेव प्रतिभासे अन्यथा-ख्यातिं विहायासत्ख्यातिप्रवेशापातात् KhaṇḍanKhā. 390. 5; ननु तर्हि देहधर्मस्या-त्मन्यध्यासे स्यादन्यथाख्यातिः। अथ तस्याज्ञानत्वान्न स्यात् अन्यत्र सतोऽन्यत्र संसर्गावभासोऽन्यथाख्यातिः PrakaVi. 19. 21; वादिनां विमतेर्बाधाद् व्यवहाराद् भ्रमोक्तितः। स्वारस्याच्चान्यथाख्यातिः प्रसिद्धा नापनीयताम् NyāyKu. 44. 5; शुक्त्यादिरेव हि रजताद्यात्मनान्यथाख्यातेर्विषय इत्यभ्युपगम्यते ŚatDū. 95. 26; सर्वज्ञानानां यथार्थत्वात्प्रमाणलक्षणे विशेषणव्यावर्त्याप्रसिद्धेर्विशेषणवैयर्थ्यमन्यथाख्यातौ मानाभावात् TattvCin. i. 430. 3; तर्हि मा भूदख्यातिः। अस्त्वन्यथाख्यातिः VivaPraSaṁ. 39. 17; केचित् यथार्थमेव सर्वविज्ञानमितिमन्यमाना नान्यथाख्यातिं सहन्ते NyāySu. (Ja.) 41B. 4 (*on* i. 1. 1); 43A. 7 (*on* i. 1. 1); न चान्यथाख्यातौ किमपि प्रमाणमस्ति NyāySu. (Ja.) 44B. 10 (*on* i. 1. 1); अन्यथाख्याति-माश्रित्याभ्युपगमेऽप्यन्यथासिद्धम् NyāySu. (Ja.) 289B. 1 (*on* ii. 1. 4); अख्यातिरन्यथाख्यातिरसत्ख्यातिरितीतरा। दृश्याश्चिन्मात्ररूपस्य भासश्चित्त्वचमत्कृता: YogVā. vi (2). 166. 7; केचिदन्यथाख्यातिमिच्छन्तः स्मृतेः प्रामाण्यमनिच्छन्तः सम्यगनुभवः प्रमेति लक्षयन्ति NyāyPari. 36. 1; विपर्ययमेव धर्मान्तरधर्म्यन्तरभेदादन्यथा-ख्यातिविपरीतख्यातिभेदेन क्वचिद्व्यवहरन्ति NyāyPari. 55. 6; अत्रार्थसत्त्वतः स्यादियमविषयता, सर्वथासत्त्वतो वा। तादृक्त्वेऽप्यन्यथाख्यात्यसदधिगमयोरेव पर्याय एषः TattvMu. 4. 30; प्रमितं ह्यारोप्यते नाप्रमितमसत्ख्यातेर्निरासात् अन्यथाख्यातेः साधनादितिभावः Upask. 315. 12 (*on* vii. 2. 6); नन्विदं रजतमिति ज्ञानं विशिष्टं न भवति येनान्यथाख्यातिः स्यात् SarvaDaKau. 33. 19; 34. 14; 38. 29; अन्यत्र सतोऽन्यात्रारोपोऽन्यथाख्यातिरेव YuktiSneha. 50. 17 (*on* i. 1. 5); 59. 26 (*on* i. 1. 5); अनिर्वाच्यख्यात्यसंभवात् ... अन्यथाख्यातिरेव युक्ता Nyāyāmr̥. 423B.

7; अन्यस्य त्वन्यथाख्यातौ न प्रपञ्चव्यपह्नव: VibhraVi. 31; न चान्यथाख्याति: संभवति, रजतप्रत्यक्षकारणस्य रजतसंनिकर्षस्याभावाद्रङ्गे रजतबुद्धेरनुपपत्तेः इति चेत् न SiddhāMu. 69. 7 (*on* 136); न च भेदाग्रहः प्रवर्तक इति त्वत्पक्षे हेतोरसिद्धि: ... प्रतियोगिप्रसिद्ध्यङ्गीकारे रजते नेदं रजतमिति अन्यथाख्यातेः स्वीकर्तव्यतापत्तेः PūrvottaVāNaMā. 333. 8; शुक्तिरजतत्वसमवायानां विशृङ्खलानामेव भानापत्त्यास्मदभिप्रेते विवेकाग्रह एव पर्यवसानमित्यन्यथाख्यातिवचोव्याघात एव SāṁkhyaPraBh. 128. 9 (*on* 5. 55); अबाध्यत्वप्रकारकत्वमपि तस्यावश्यकमित्यन्यथाख्यातिदूषणात् GuruCandr. iii. 187. 20; असत्ख्यातिरन्यथाख्यातिर्वा नत्वित्यर्थ: LaCandr. 645. 20; भूतलरूपादौ विद्यमानो लौकिको घटाभावो भूतल आरोप्यत इति अन्यथाख्यातिरेव VedāntPari. 254. 4; अख्यात्यात्मख्यात्यनिर्वचनीयख्यात्यन्यथाख्यात्यसत्ख्यातिवादिनो निरस्य सत्ख्यातिपक्षस्वीकारात् YatīndraDī. 9. 1; अन्यसंबन्धित्वेनावगतानामन्यसंबन्धित्वेन भानं शुक्तिरजतज्ञानवत्। इयमेव चान्यथाख्याति: BhāṭṭCin. i. 20. 27 (*on* i. 1. 4); परमते परामर्शान्यथाख्यात्योः सिद्धिरिति वदन्ति VaiyāBhū. 191. 14 (*on* 36); अतद्रूपप्रतिष्ठत्ववचनादन्यथाख्यातिरत्र दर्शने सिद्धा YogSūVṛ. *on* 1. 8; **2B** invalid knowledge, i.e. knowledge regarding what is transformed otherwise केयमन्यथाख्यातिर्नाम। यदि तावदन्यथा परिणते वस्तुनि ख्यातिरन्यथाख्याति: NyāySu. (Ja.) 41B. 4 (*on* i. 1. 1); **2C** invalid knowledge, i.e. knowledge of what is qualified by unrelated property असंबद्धविशेषणविशिष्टप्रतीतिरन्यथाख्यातिरिति निरस्तम् NyāySu. (Ja.) 42B. 1 (*on* i. 1. 1); **2D** invalid knowledge, i.e. knowledge having some other form (than itself) अन्याकारं ज्ञानमन्यथाख्याति: NyāySu. (Ja.) 42B. 2 (*on* i. 1. 1); **2E** invalid knowledge, i.e. knowledge of one as another नापि वस्तुनो वस्त्वन्तरात्मनावभासोऽन्यथाख्यातिरिति युक्तम् NyāySu. (Ja.) 42A. 11 (*on* i. 1. 1); अन्यदन्यात्मना विषयीकुर्वज्ज्ञानमन्यथाख्याति: NyāySu. (Ja.) 46A. 4 (*on* i. 1. 1); **3** illusion अथान्यथा भवेद्या धीस्सान्यथाख्यातिरिष्यते। ब्रूह्यन्यथात्वं बुद्धेः किमन्यथाख्यापनं न चेत् IṣṭaSi. 288. 1; न चान्यथाख्यातौ आरोपितस्य क्वचित् अस्ति सत्त्वम्, अधिष्ठानारोप्यसंसर्गस्य असतो भानाभ्युपगमात् TarkSaṁ. (Ā.) 134. 20; इदमिति धर्म्येव वस्तुत: शुक्तिकाशकलं रजताकारेण भासत इत्येवान्यथाख्याति: SarvaDaKau. 34. 4; **4** the word *anyathākhyāti* यत्र ख्याति न तत्ख्याति यत्ख्याति न तदन्यथा। अन्यथाख्यातिगीस्तस्मान्माता वन्ध्या ममेतिवत् IṣṭaSi. 287. 11; विशिष्टभ्रमस्यैवान्यथाख्यातिशब्दार्थत्वादिति SāṁkhyaPraBh. 128. 10 (*on* 5. 55) [knowledge obtained by the superimposition of another qualifier in the substratum of one qualifier, Viśiṣṭādvaitakośa; name of a philosophical work, MW.]

अन्यथाख्यातित्व (anyathākhyāti-tva) *n.* the state of being invalid knowledge सत्ख्यातीनामन्यथाख्यातित्वप्रसङ्गात् IṣṭaSi. 138. 4; शुक्तिरूप्यादिस्फुरणानामन्यथाख्यातित्वाद्यसंभवादनिर्वचनीयाविद्याविलासतैव युक्ता IṣṭaSi. 218. 1; न चात्रापि सि(बु)द्धेरन्यथाख्यातित्वम् NyāyKu. 56. 10; घटादिप्रत्यया: सर्वेऽप्यन्यथाख्यातित्वाद्विभ्रमा: प्रसज्येरन् NyāySu. (Ja.) 41B. 5 (*on* i. 1. 1)

अन्यथाख्यातिपक्ष (anyathākhyāti-pakṣa) *m.* view of invalid knowledge or erroneous knowledge अन्यथाख्यातिपक्षे च न प्रकारान्तरं न स: VibhraVi. 129; अन्यथाख्यातिपक्षेऽन्यथाभातेऽनुमा न स्यात् NayaVi. 233. 6 (*on* i. 1. 12); आरोपविषयाप्रतीतौ निरालम्बनत्वापातात्। अन्यथाख्यातिपक्षे च सालम्बनत्वनियमात् Kiraṇā. 264. 16; अन्यथाख्यातिपक्षेऽप्यालम्बनसत्यता सर्वज्ञानानामिष्यत एव ŚrutaPra. iA. 179. 14 (*on* i. 1. 1); यथार्थख्यातिव्यतिरिक्तपक्षेष्वन्यथाख्यातिपक्ष: प्रबल इत्यभिप्रायेणाह ख्यात्यन्तरेति ŚrutaPra. iB. 27. 15 (*on* i. 1. 1); वेदप्रामाण्यसिद्ध्यर्थं स्वत:प्रामाण्यनिर्णयम्। अन्यथाख्यातिपक्षस्था वर्णयन्ति कुमारिला: NyāyKu. 17. 4; अन्यथाख्यातिपक्षे स्मर्यमाणारोप इति विशेष: NyāyKu. 66. 15; तदिहान्यथाख्यातिपक्षे विपर्ययस्य संशयस्य च व्यवच्छेदार्थम् ... प्रमाणलक्षणे यथावस्थितादिविशेषणम् NyāyPari. 53. 2; अधिकरणत्वेन प्रतीतत्व(प्रतीतित्व)मात्रोक्तौ चान्यथाख्यातिपक्षे ... सिद्धसाधनम् Nyāyāmṛ. 20A. 5; अन्यथाख्यातिपक्षोऽपि निरस्त एव AdvaiSi. 340. 1.

अन्यथाख्यातिपरिहार (anyathākhyāti-parihāra) *m.* refutation or avoidance of (the fault of) invalid knowledge तर्हि देशान्तरीयरजतसंबन्धमात्रानिर्वचनीयत्वेनान्यथाख्यातिपरिहार इति SiddhāTa. 7. 12.

अन्यथाख्यातिप्रसङ्ग (anyathākhyāti-prasaṅga) *m.* undesired occasion of (the fault of) invalid knowledge अत्रैवान्यथाख्यातिप्रसङ्गात् NyāyKu. 48. 5; अतथाप्रतीतावन्यथाख्यातिप्रसङ्गात् NyāySiA. 265. 20; अन्यथाख्यातिप्रसङ्गे शङ्किते तत्संसर्गस्यानिर्वचनीयत्वेन च परिहृते SiddhāTa. 7. 9; समष्टिमन: परिणाम: सुखादेरत्राध्यासेऽन्यथाख्यातिप्रसङ्गात् SiddhāTa. 17. 9; वह्न्यभावाज्ञानात्पर्वतादौ वह्न्युत्पत्ति:। एवं च नानुभवविरोधो नाप्यन्यथाख्यातिप्रसङ्ग: SiddhāTa. 55.8.

अन्यथाख्यातिभङ्ग (anyathākhyāti-bhaṅga) *m.* refutation of (the theory of) invalid knowledge इत्यन्यथाख्यातिभङ्ग: AdvaiSi. 647. 13.

अन्यथाख्यातिभञ्जन (anyathākhyāti-bhañjana) *n.* refutation of (the theory of) invalid knowledge तर्कै: सारस्वतै: - अन्यथाख्यातिभञ्जनम् GuruCandr. iii. 163. 16.

अन्यथाख्यातिभय (anyathākhyāti-bhaya) *m.* fear of (accepting the theory of) invalid knowledge अन्यथाख्यातिभयात्त्वन्मते दोषादेव रङ्गे रजतभेदाग्रहस्य रजते रङ्गभेदाग्रहस्य च सत्त्वात् SiddhāMu. 69. 15 (*on* 136)

अन्यथाख्यातिभी (anyathākhyāti-bhī) *f.* **A** fear of (accepting the theory of) invalid knowledge न चान्यथाख्यातिभिया ... कथं तन्निषेध:। अपरोक्षत्वाभावेऽपि स्मृतिरूपतत्प्रसक्ते: संभवात् AdvaiSi. 648. 22; **B** fear of invalid knowledge न च प्रमास्थले विशिष्टज्ञानं प्रवर्तकं भ्रमस्थले भेदाग्रह इति युक्तम् ... तत्रापि अन्यथाख्यातिभिया इदमिति न रजतमिति ज्ञानद्वयस्य ... इष्टभेदाग्रहसत्त्वात् PūrvottaVāNaMā. 333. 11.

अन्यथाख्यातिमत (anyathākhyāti-mata) *n.* view or theory of invalid knowledge ज्ञातरजतानामेकत्रेवान्यत्रापि प्रवृत्तेरन्यथाख्यातिमतेऽप्यापत्ते: LaCandr. 340. 11.

अन्यथाख्यातिमात्र (anyathākhyāti-mātra) *n.* invalid knowledge in general स यदि ब्रूयात् नान्यथाख्यातिमात्रं निषिद्धं किं त्वन्यथाख्याति सत् न त्वसदिति IṣṭaSi. 137. 17; लिङ्गशब्दाभासयोरन्यथाख्यातिमात्रजनकत्वात् ĀtmaTaVi. 192. 16; NyāyVārPari. 724. 1.

अन्यथाख्यातिरूप (anyathākhyāti-rūpa) *adj.* [*f.*-ā] of the form of invalid knowledge शशविषाणादिकल्पा: ... अन्यथाख्यातिरूपा एवेति ĀtmaTaVi. 207. 1; 704. 4; विपर्ययमन्यथाख्यातिरूपमिति शेष: NyāyVārPari. 406. 6; तदमू: शशविषाणदिकल्पना नासत्ख्यातिरूपा: ... तस्मादन्यथाख्यातिरूपा एवेति NyāyVārPari. 728. 4; 'पीतश्शङ्ख:' इत्यादिवित्तयोऽपि अन्यथाख्यातिरूपा: TantrRaha. 2. 16; तेनान्यथाख्यातिरूपरजतत्वविशिष्टज्ञानस्यैव ग्रहे ... प्रवृत्त्यादिहेतुता युक्ता BhāṭṭCin. i. 21. 13 (*on* i. 1. 4)

अन्यथाख्यातिवाद (anyathākhyāti-vāda) *m.* **1** theory of invalid knowledge तत्त्वचिन्तामणौ प्रत्यक्षखण्डे अन्यथाख्यातिवादपूर्वपक्ष: TattvCin. i. 476. 7; असंनिकृष्टस्यैव देशान्तरस्थस्य रजतस्य इहारोपापत्तिरिति अन्यथाख्यातिवाद: प्रसारित: SiddhāLeSaṁ. 210. 1; परोक्षभ्रमस्थले स्फटिकादौ लौहित्यादिभ्रमस्थले चान्यथाख्यातिवादो न विचारसह: GuruCandr. i. 17. 8; **2** title of a section इति ... तत्त्वचिन्तामणौ प्रत्यक्षखण्डे अन्यथाख्यातिवाद: TattvCin. i. 537.8; अन्यथाख्यातिवाद: (प्रारभ्यते) MaṇiKa. 10. 7.

अन्यथाख्यातिवादिन् (anyathākhyāti-vādin) *adj.* who propounds the theory of invalid knowledge अन्यथाख्यातिवादिनापि भवता प्रथमं ग्रहणस्मरणे अङ्गीकृत्यैव ताभ्यां विपर्ययो जायत इत्यभ्युपगतम् TantrRaha. 3.17; इदंत्वादिविशिष्टे रजतादिसंसर्गाध्यास इत्यन्यथाख्यातिवादिन: केचित् GuruCandr. i. 7.20; (used as noun) (one) who propounds the theory of invalid knowledge अन्यथाख्यातिवादिनो बाध्यज्ञानाभावान्न काचित् भ्रान्ति: IṣṭaSi. 113. 11; न खलु अन्यथाख्यातिवादिनोऽपि सदन्तरं सदन्तरात्मना सदभ्युपगच्छन्ति TātpaṬ. (Vā.) 87.4 (*on* i.1.2); अन्यथाख्यातिवादिनये धर्मिण्यमि(?पि) प्रमात्वसंभवेन प्रमायामेवानुभवत्त्वस्य स्थैर्यात् KhaṇḍanKhā. 399. 14; विशिष्टरूपे संबन्धांशे चासत्ख्यातेरन्यथाख्यातिवादिभिरप्यभ्युपगमात् KhaṇḍanKhā. 1331.5; अन्यथान्यथाख्यातिवादिभि: ... रजतज्ञानस्य पुरोवर्तिविषयत्वे साधिते TattvPradī. (Ci.) 6 .10; 33.14; अन्यथाख्यातिवादिनश्च तमध्यासमन्यत्र शुक्त्यादावन्यधर्मस्यापि ज्ञानाकारस्य देशान्तरस्थस्य वाध्यास इति वदन्ति PrakaVi. 7. 24; अन्यथाख्यातिवादित्वाद्देशान्तरे सदेव मुखं दर्पणसंसृष्टं भाति PrakaVi. 660. 14; स्वोपादेयं स्वयमेव प्रतिषेधन्नसावन्यथाख्यातिवादी वक्तव्य: NyāyKu. 45.15; अन्यथाख्यातिवादिमतानुसारेण रजतस्य देशान्तरसत्त्वेन भाव्यम् SarvaDaSaṁ. 16.615; अन्यथाख्यातिवादिनस्तव मतेऽधिष्ठानारोप्ययो: संसर्गस्य शून्यत्वादात्माविद्यासंबन्धो न स्यात् VivaPraSaṁ. 27. 25; रजताकार: ... । न तावत्पुरोवर्तिनिष्ठ इतीष्टमन्यथाख्यातिवादिनाम् NyāySu. (Ja.) 43B. 10 (*on* i. 1. 1); अन्यथाख्यातिवादिवदनिर्वचनीयख्यातिवादिनोऽपि आरोपिताकारस्यान्यत्र पारमार्थ्यमावश्यकम् NyāySu. (Ja.) 297A. 10 (*on* ii. 1. 6); सर्वत्राप्रमा प्रमापूर्विकैव भवतीत्यन्यथाख्यातिवादिभिरभ्युपगमात् Upask. 305. 8 (*on* vii. 1. 21); पठितानि पुराणानि भवता नूतनानि न। आस्तां तवान्यथा ख्यातिरन्यथाख्यातिवादिन: ParamāKā. 54.37.

अन्यथाख्यातिविषयत्व (anyathākhyātiviṣaya-tva) *n.* the state of being the object of invalid knowledge तत्र किमिदं मिथ्यात्वमभिप्रेतम्। किं तुच्छत्वम्, उतान्यथाख्यातिविषयत्यम् ŚatDū. 95. 23.

अन्यथाख्यातिवेद्य (anyathākhyāti-vedya) *adj.* to be known through invalid knowledge किं चासत्ख्यातिरंशे प्रसजति भवतामन्यथाख्यातिवेद्ये TattvMu. 4. 13.

अन्यथाख्यातिव्याप्य (anyathākhyāti-vyāpya) *adj.* (used as noun) (probans) pervaded by invalid knowledge रजतमात्रवृत्तिधर्मवदित्यन्यथाख्यातिव्याप्यं सिध्यतीत्यप्राप्तकालत्वम् TattvCin. i. 432. 1.

अन्यथाख्यातिशालिन् (anyathākhyāti-śālin) *adj.* possessing illusion कश्चित् शब्दो नित्य इति वदति। अन्यश्चानित्य इति। तयोस्तावदन्यतरेणान्यथाख्यातिशालिना भवितव्यम् NyāyKu. 44. 8.

अन्यथाख्यातिसमाधान (anyathākhyāti-samādhāna) *n.* answer to the (contingency of) invalid knowledge न च कश्चिदुक्तप्रकारमन्यथाख्यातिसमाधानं नानुमन्तुं शक्नोति KhandanKhā. 1335. 12.

अन्यथाख्यातिसंभव (anyathākhyāti-sambhava) *m.* possibility of invalid knowledge अन्यत्रापि रूप्यादिख्यातावन्यथाख्यातिसंभवादनाश्वासोऽर्थानिश्चयः IṣṭaSi. 41. 18.

अन्यथाख्यातिसाधन (anyathākhyāti-sādhana) *n.* means which establishes invalid knowledge असत्यस्थले इष्टज्ञानमपि प्रवर्तकं न तु भेदाग्रहे हेतुतावच्छेदकमित्यन्यथाख्यातिसाधनं न भवतीति चेत्। न TattvCin. i. 509. 4; निर्विषयासदन्यथाख्यातिसाधने विरोधापसिद्धान्तादिदोषात् NyāySiA. 227. 19.

अन्यथाख्यातिसामग्री (anyathākhyāti-sāmagrī) *f.* totality of causes of invalid knowledge एतेन वेत्रदाहादिवन्नेत्रादिदुर्बलतैवान्यथाख्यातिसामग्रीत्युपगमोऽपि मन्दफलः NayaVi. 93. 5 (*on* i. 1. 5)

अन्यथाख्यातिसिद्धि (anyathākhyāti-siddhi) *f.* establishment of invalid knowledge समग्रधीकार्यगम्यसामग्र्या विशेषोपधानात् सामग्र्यन्तरं न धीजातीयमेव विकुर्यादिति नान्यथाख्यातिसिद्धिः NayaVi. 93. 7 (*on* i. 1. 5); एवं वादिनां विवादकार्यकारणतया अन्यथाख्यातिसिद्धिः NyāyKu. 47. 8.

अन्यथाख्यातिस्वीकार (anyathākhyāti-svīkāra) *m.* acceptance of (the theory of) invalid knowledge तादात्म्यस्य च प्रतीतावन्यथाख्यातिस्वीकारात्, अप्रतीतावाश्रयासिद्धेः TattvPradī. (Ci.) 70. 1; अर्थक्रियासामर्थ्यस्य तवाप्रसक्तत्वात्। प्रसक्तौ चान्यथाख्यातिस्वीकारप्रसक्तेश्च NyāySu. (Ja.) 57A. 2 (*on* i. 1. 1); आद्ये सिद्धसाधनम्। ... द्वितीयेऽन्यथाख्यातिस्वीकारः विशिष्टज्ञानस्यैव तथात्वात् SarvaDaKau. 34. 2; तार्किकादेरन्यथाख्यातिस्वीकारेण पटादिनिवर्तकधीविषयत्वस्य घटादिजातावनङ्गीकारात् LaCandr. 316. 25.

अन्यथाख्यातीष्टि (anyathākhyātīṣṭi) *f.* acceptance of the (contingency of) invalid knowldge अनिर्वचनीयं रूप्यं सत्त्वेन ख्यातीति वदतः सत्संवित्तिविरोधात्, अन्यथाख्यातीष्टेश्चानाश्वासात् IṣṭaSi. 42. 3.

अन्यथाख्यात्यनङ्गीकार (anyathākhyāty-anaṅgīkāra) *m.* non-acceptance of invalid knowledge स्यादेवं यद्यन्यथाख्यात्यनङ्गीकारेऽपि व्यवहारस्य बाधाबाधौ स्याताम् NyāyKu. 52. 11; न चान्ययोः संबन्धो विप्रकृष्टयोर्विशिष्टबुद्धौ भाति, अन्यथाख्यात्यनङ्गीकारात् GuruCandr. ii. 105. 19.

अन्यथाख्यात्यनभ्युपगम (anyathākhyāty-anabhyupagama) *m.* non-acceptance of invalid knowledge सा चान्यथाख्यात्यनभ्युपगमे न स्यात् NyāyKu. 46. 10; प्रतिज्ञानन्तरं हेतूपन्यासोऽन्यथाख्यात्यनभ्युपगमे न स्यादिति NyāyKu. 58. 14; अविद्याया एव पञ्चपर्वाया बुद्धिपुरुषसंयोगहेतुतावचनाच्च अन्यथाख्यात्यनभ्युपगममात्र एव योगतोऽत्र विशेषौचित्यात् SāṁkhyaPraBh. 25. 12 (*on* 1. 55)

अन्यथाख्यात्यभाव (anyathākhyāty-abhāva) *m.* absence of invalid knowledge तन्मते अन्यथाख्यात्यभावाद्यागो मत्कृतिसाध्य इति ज्ञानं कृतिशून्यस्य नास्त्येव BhāṭṭCin. i. 66. 7 (*on* i. 1. 4)

अन्यथाख्यात्यभ्युपगम (anyathākhyāty-abhyupagama) *m.* acceptance of invalid knowledge अन्यथाख्यात्यभ्युपगमेऽपि शुक्तिकाकारस्येदं रजतमिति ज्ञानं प्रत्यनालम्बनताभिधाने ... अनभ्युपगम एव परिहारः NyāyMa. 74. 6.

अन्यथाख्यात्ययोग (anyathākhyāty-ayoga) *m.* untenability of invalid knowledge ग्रह एव त्वर्थवान्, अख्यातेरन्यथाख्यात्ययोगादख्यातिकाल इव IṣṭaSi. 262. 8.

अन्यथाख्यात्यसंभव (anyathākhyāty-asambhava) *m.* impossibility of invalid knowledge तुल्यस्सदसतोरन्यथाख्यात्यसंभवः IṣṭaSi. 138. 1; दृग्दृश्यादिविशिष्टबुद्धेः प्रमात्वेनान्यथाख्यात्यसंभवात् GuruCandr. ii. 105. 20.

अन्यथाख्यात्यादि (anyathākhyāty-ādi) *adj.* invalid knowledge etc. अन्यथाख्यात्याद्यभ्युपगमेऽपि ... अवश्यं सा अभ्युपेया IṣṭaSi. 218. 3.

अन्यथाख्यात्यापत्ति (anyathākhyāty-āpatti) *f.* undesired contingency of invalid knowledge अनिष्टाभेदग्रहस्य निवर्तकत्वे च रजत एव नेदं रजतमिति कृत्वा न निवर्तेत अन्यथान्यथाख्यात्यापत्तेः TattvCin. i. 463. 1; नापसिद्धान्तो नान्यथाख्यात्यापत्तिर्न वा ग्रन्थविरोध इत्यनवद्यम् AdvaiSi. 134. 1; न चाविद्यानिष्ठस्य सत्तादात्म्यस्य घटादौ भाने अन्यथाख्यात्यापत्तिः GuruCandr. i. 9. 7; व्यावहारिकस्य शुक्तिगतनिषेधप्रतियोगित्वे तत्र तस्यैव प्रसक्तेर्वाच्यतया अन्यथाख्यात्यापत्तिः GuruCandr. i. 66. 9; व्यावहारिकरजतस्यैव स्वरूपेण निषेधस्वीकारे भ्रमबाधवैयधिकरण्यादिवारणाय तस्यैव भ्रमे भानस्य वाच्यत्वेऽन्यथाख्यात्यापत्तिरिति दोषोऽपि न LaCandr. 134. 6; व्यक्त्यंशे शक्तेरबाधेनान्यथाख्यात्यापत्तिविरहात् ŚaktiVā. 203. 10; त्वन्मते योग्यताविशिष्टज्ञानस्यैव शाब्दबोधे हेतुत्वादन्यथाख्यात्यापत्तेः BhāṭṭCin. i. 65. 27 (*on* i. 1. 4)

अन्यथाख्यात्यापात (anyathākhyāty-āpāta) *m.* undesired contingency of invalid knowledge बाह्यपुत्रादिसाकल्यवैकल्यधर्मसदृशान्धर्मानात्मनि देहादिविशिष्टेऽध्यस्यति अन्यथा अन्यथाख्यात्यापातात् PrakaVi. 19. 18; शब्दोऽभ्यासार्थक इतीत्यादि निरस्तम्, अभिध्यानादेः प्रागरमार्थसदादौ परमार्थसत्त्वादिप्रतीत्यभ्युपगमे अन्यथाख्यात्यापातात् JñānBiPra. 25. 13.

अन्यथाख्यान (anyathākhyāna) *n.* **1** description in a wrong way, wrong discussion सुसर्वज्ञाश्च किं कुर्युरन्यथा ग्रन्थदेशनम्। अर्थस्य वान्यथाख्यानं प्रमाणं तन्मतं यतः PadmP. (Ra.) 11. 193; **2** invalid knowledge अन्येषां तु ज्ञातस्य रूप्यादेर्बाधासंभवस्योक्तत्वाद् भ्रान्त्यसिद्धेः भ्रान्त्याप्यन्यथाख्यानं न सिध्येत् IṣṭaSi. 121. 7; न चानाकारस्याकारत्वेनान्यथाख्यानम् ŚrutaPra. iB. 37. 20 (*on* i. 1. 1); तथा बाधकस्य ज्ञानस्य बाध्यप्रतिसंबन्धिसापेक्षत्वात् बाध्यस्यान्यथाख्यानस्य सिद्धिः NyāyKu. 47. 10.

अन्यथाख्यानादि (anyathākhyānādi) *adj.* invalid knowledge etc. सत्त्वे सति अन्यथाख्यानादिभिस्तत्तद्वाद्यभिमतैरेव ख्यातिबाधोपपत्तेः ŚrutaPra. iB. 7. 8 (*on* i. 1. 1)

अन्यथाख्यापन (anyathākhyāpana) *n.* **1** act of causing illusion अर्थस्य ... अन्यथाख्यापनस्य ... मायां विना असिद्धेर्वक्ष्यमाणत्वात् IṣṭaSi. 218. 16; **2** act of causing invalid knowledge अन्यथाख्यापनान्यथाभावयोश्च धियः अर्थान्यथाभावनिरासेनैव निरस्तत्वात् IṣṭaSi. 235. 17; ब्रूह्यन्यथात्वं बुद्धेः किमन्यथाख्यापनं न चेत् IṣṭaSi. 288. 2.

अन्यथाख्यापिका (anyathā-khyāpikā) *adj. (f.)* which causes invalid knowledge अतोऽन्यथाख्यापिका धीर्नान्यथाख्यातिरिष्यते IṣṭaSi. 287. 3.

अन्यथागण (anyathā-gaṇa) *m.* different group न चाहरुपहितोऽन्यथागणो द्वादशाहः MayūMāli. 555. 20 (*on* viii. 1. 10)

[1]**अन्यथागति** (anyathā-gati) *f.* **1** another way or alternative अन्यथागत्यसंभवाद्विकल्प इति मन्यते TantrVā. 283. 23 (*on* i. 4. 1); मायाश्रयचिन्मात्रयुते तथोपचारः। न पुनस्तदुपाधियोगतोऽन्तःकरणस्येति समान्यथागतिर्हि ŚaṅkaDigVi. (Mā.) 15. 101; **2** act of going elsewhere निरुद्धोक्तिः सहस्थानं वैयर्थ्यं चान्यथागतिः। युक्तयः पूर्वपक्षस्य AnuVyā. 38A. 4 (*on* 3. 1)

[2]**अन्यथागति** (anyathāgati) *f.* absence of means otherwise क्षीयन्ते चास्य कर्माणि दृष्ट एवात्मनीश्वरे। इति श्रुतिपुराणादिवचनेभ्योऽन्यथागतेः AnuVyā. 52A. 10 (*on* 3. 3)

अन्यथागम (anyathāgama) *m.* scripture which is other than the Vedic one मद्याद्यैर्गर्हितैर्यत्र संकरः शिवयोगिनाम्। नृपराष्ट्रभयं तत्र कारणं चान्यथागमः ... अन्यथागमस्त्रयीबाह्यः शैवाद्यागमः DaṇḍaVi. 271. 13.

अन्यथागोत्र (anyathā-gotra) *adj.* of different descent or family. ये केचन समानगोत्रा अव्यवेता अन्यथागोत्राः स्युरेकस्यार्षयश्च वरण एव तेषां वरणं स्यात् BaudhŚS. iii. 163. 8.

अन्यथाग्रह (anyathā-graha) *m.* **1** illusion अध्यासो नाम खल्वेष वस्तुनो योऽन्यथाग्रहः SarvaVeSāSaṁ. 497; चक्षुरादिदोषान्तराद्रूप्ये अन्यथाग्रहो न केवलात् सदृशार्थग्रहात् इति चेत् सोऽस्तु दोषान्तरादेव तस्यैव भ्रमान्वयात् IṣṭaSi. 281. 3; **2** act of grasping, i.e. knowing otherwise, invalid knowledge or erroneous knowledge किं त्वेतदिति जिज्ञासोर्निषिद्धेऽप्यन्यथाग्रहे। तावतो व्यवधानत्वाद् बुभुत्सा च न युज्यते BṛĀraUBhVā. i. 4. 466; वाक्यप्रवृत्तेस्तुल्यत्वान्न युक्तोऽत्रान्यथाग्रहः BṛĀraUBhVā. ii. 3. 61; ii. 4. 317; अल्पत्वाग्रहणं नाम न प्राचुर्यग्रहणम् अपि त्वल्पत्वविषयज्ञानसंकोच इति अन्यथाग्रहाभावात् ŚrutaPra. iB. 33. 30 (*on* i. 1. 1)

अन्यथाग्रहण (anyathā-grahaṇa) *n.* **1** acceptance otherwise यथाश्रुतादन्यथाग्रहणं निष्प्रमाणकम् TantrVā. 47. 5 (*on* i. 2. 29); **2** act of grasping, i.e. knowing otherwise, invalid knowledge or erroneous knowledge अस्माद्यदपरं रूपं नास्तीत्येव निरूप्यते। अन्यथाग्रहणाभावाद्बीजं तत्स्वप्नबोधयोः NaiṣkaSi. 192. 3; अन्यथाग्रहणवदन्यथाग्रहणबीजमग्रहणमनात्मधर्म एवेत्याह NaiṣkaSi. 193. 8; तत्पदार्थेन संसृज्यमानस्त्वंपदार्थः पराकृत्यैव निर्लेपमनर्थहेतुमग्रहणमन्यथाग्रहणं च तथा निश्चीयते PañcPā. 38. 7 (*on* i. 1. 0); बाह्यं चेद्वस्तु स्याद् यथाव्यवस्थितमेव ग्रहीतव्यम्, अन्यथाग्रहणे न किंचित् कारणम् NyāyRa. 327. 9 (*on* 5 (3). 207); अद्वैतस्य वस्तुनोऽन्यथाग्रहणं नाम द्वैतरूपेण प्रतिभासः JīvanVi. 112.1; अन्यथाग्रहणरूपभ्रमादिज्ञानसद्भावात् तन्निरासार्थं तत्त्वपदम् MānaMe. 5.5;

3 illusion पूर्वत्र मोहो मृत्युः संमतो यः इत्यनेनाग्रहणान्यथाग्रहणात्मिका अविद्योक्ता SanatBh. 193.5 (*on* 1.7); **4** wrong interpretation अन्यथाग्रहणनिग्रहदक्षं भाष्यमस्य भगवन् करणीयम् ŚaṅkaDigVi. (Mā.) 5. 156.

अन्यथाग्राहिन् (anyathā-grāhin) *adj.* which grasps, i.e. refers to otherwise, invalid यद्ययमन्यथाग्राही प्रत्ययः स्यात् कथं न विपर्येति Bṛha. 55. 2 (*on* i. 1. 5)

अन्यथाग्राह्यत्व (anyathāgrāhya-tva) *n.* the state of being known by another means (than itself), i.e. extraneously प्रामाण्यस्य स्वग्राह्यत्वे बाधात्परिशेषेणान्यथाग्राह्यत्वं परतो ग्राह्यत्वमिति कश्चित् TattvCin. i. 246. 1.

अन्यथाङ्गीकार (anyathāṅgīkāra) *m.* acceptance in another way एतद्दोषपरिहारायान्यथाङ्गीकारे कार्यं सति हेतौ उत्पद्यते इत्यङ्गीकारे यौगपद्यं स्यात् VedāntKau. 195. 15 (*on* ii. 2. 21)

अन्यथाचर (anyathā-cara) *adj.* moving in opposite way समीरणः श्रोत्रगतोऽन्यथाचरः समन्ततः शूलमतीव कर्णयोः। करोति SuśruS. vi. 20. 6 (comm. विमार्गगः)

अन्यथाचरत् (anyathā-carat) *adj.* moving in opposite way समीरणः श्रोत्रगतोऽन्यथाचरन् समन्ततः शूलमतीव कर्णयोः। करोति RugVi. 57. 1 (comm. प्रतिलोमं चरन्)

अन्यथाचार (anyathācāra) *adj.* [*f.*-ā] **1** behaving in wrong, i.e. sinful way नैर्गुण्येन च संयुक्ता भ्रष्टलोकपरावराः। असत्स्त्रियोऽन्यथाचारा ह्यनिष्टं लोकमासते Rāmā. ii. 2374*(2); **2** (used as noun) (one) who transgresses (rule) शासनादन्यथाचारान् विनेष्यामि यमालयम् ŚukraNī. 4 (7). 389.

अन्यथाचार (anyathācāra) *m.* wrong behaviour तदेवं ज्ञात्वा स्वरूपानुसंधानं विनान्यथाचारपरो न भवेत् NāraPaU. 5. 1.

अन्यथाचेष्टित (anyathā-ceṣṭita) *n.* activity in different manner व्याजलज्जादयो विभावाः। अनुभावा अन्यथाचेष्टितान्यथाव्यवहारादयः RasTa. 138.6.

अन्यथाजात (anyathā-jāta) *adj.* **1** appeared in opposite way, i.e. doubtful नारायणाद्विनिष्पन्नं ज्ञानं कृतयुगे स्थितम्। किंचित्तदन्यथाजातं त्रेतायां द्वापरे BrahmSūBh. (Ma.) **1A.** 5 (*on* 1.1); (स्कान्दे ... किंचित्तदन्यथाजातम्) अन्यथाजातमिदमदो वेति संदिग्धम् TattvPrakā. 3A. 3 (*on* i. 1. 1); **2** taken wrongly, mistaken अन्यथाजातम् ... अन्यदेवेति मिथ्यादृष्टिदु(दृ)ष्टं च TattvPrakā. 3A. 3 (*on* i. 1. 1)

अन्यथाजातीय (anyathā-jātīya) *adj.* of different kind अङ्गत्वाविशेषेऽपि सत्यन्यथाजातीयोऽन्यस्याङ्गस्योपकारोऽन्यथाजातीयोऽन्यस्य ŚābaBh. 2152. 13 (*on* xi. 2. 45)

अन्यथाजातीयक (anyathājātīya-ka) *adj.* **1** belonging to one kind अन्यथाजातीयकेन शब्देन निर्देशः क्रियते MahāBh. i. 171. 21 (*on* i. 1. 66); **2** belonging to another kind अन्यथाजातीयकेन शब्देन निर्देशः क्रियतेऽन्यथाजातीयक उदाह्रियते MahāBh. i. 171. 21 (*on* i. 1. 66); अन्यथाजातीयकः खल्वपि प्रत्यक्षेणार्थसंप्रत्ययोऽन्यथाजातीयकः संबन्धात् MahāBh. i. 384. 6 (*on* ii. 1. 24); ii. 393. 4 (*on* v. 2. 94)

अन्यथाज्ञात (anyathā-jñāta) *adj.* (used as noun) (that) which is known otherwise or erroneously न च - संदिग्धस्यैव साध्यत्वम्, अन्यथाज्ञातस्य अज्ञातत्वभावाभ्युपगमात् TarkSaṁ. (Ā.) 94. 21; तत्किमन्यथाज्ञातस्य सम्यग्ज्ञातत्वं प्रतिपन्नोपाधौ निषेधप्रतियोगित्वं वा Vādā. 13. 3.

अन्यथाज्ञान (anyathā-jñāna) *n.* **1** knolwedge otherwise, invalid knowledge or erroneous knowledge अन्यथाज्ञानसंदेहविपर्यासानुषङ्गिणि। पुंसि कर्तरि नैवास्य प्रामाण्यं स्यात्तदन्यवत् TattvSaṁ. 3126; अज्ञानं चान्यथाज्ञानं मायामेतां वदन्ति ते SadācāAnu. 40; संसरत्यन्यथाज्ञानात्सम्यग्ज्ञानाद्विमुच्यते BṛĀraUBhVā. ii. 4. 260; अज्ञानमन्यथाज्ञानं संशयज्ञानमेव च। घटादावेव तद्दृष्टं न ज्ञातृज्ञानसाक्षिषु TaiUBhāVā. 176. 13 (2); अज्ञानं नाम स्वरूपाज्ञानमन्यथाज्ञानं विपरीतज्ञानं वा BrahmSūBh. (Rā.) 52. 8 (*on* i. 1. 1); न अन्यथाज्ञानमज्ञानम् NītiMā. 21. 7; अन्यथाज्ञानं तु पुरुषस्य तात्पर्याज्ञानात् PrakaVi. 411. 24; अज्ञानं समक्षदर्शनश्रवणसमय एवान्यथाज्ञानम् SmṛtiCan. iii. 216. 3; धर्मैक्ये सति प्रकारान्तरारोपणेन ज्ञानमन्यथाज्ञानम्, यथा पीतः शङ्ख इति ŚrutaPra. iA. 171. 23 (*on* i. 1. 1); अन्यथाज्ञानविपरीतज्ञानहेतुभूतरजस्तमोमूलत्वाभावादुष्टकारणपुराणान्तरसाम्यं न संभावनीयम् ŚrutaPra. iA. 227. 18 (*on* i. 1. 1); iA. 231. 6 (*on* i. 1. 1); अन्यथाज्ञानं वस्तुनो वस्त्वन्तरतया भासनम् NyāyPari. 56. 8; अन्यथाज्ञानं निन्दन्ती श्रुतिः कथं फलसाधकत्वेन तदुपासनां वदेत् AṇuBh. 207. 22 (*on* iii. 3. 1); अविद्या अनवधारणम् अन्यथाज्ञानं वा VīraMi. (Saṁskāra.) 323. 13; यथावस्थितपदेन संशयान्यथाज्ञानविपरीतज्ञानव्यावृत्तिः YatīndraDī. 3. 18; अन्यथाज्ञानं नाम धर्मविपर्यासः YatīndraDī. 3. 20; **2** illusion शिष्यस्य च व्यवहारविशेषादिभिरन्यथाज्ञानादिकमनुमाय तस्मै तत्त्वमुपदिश्यते ŚatDū. 110. 5; **3** knowledge (produced) from another means अन्यथाज्ञानं नोपनिषदुक्तं फलं समर्पयति AṇuBh. 2. 23 (*on* i. 1. 1)

अन्यथाज्ञानजनन (anyathājñāna-janana) *n.* production of invalid knowledge न चादृष्टभेदात्कार्यभेदः ... कार्यभेदस्य च विप्रतिपन्नत्वात्। दोषसहकृतादिन्द्रियादेवान्यथाज्ञानजननमित्यप्यसत् NyāySu. (Ja.) 43A. 10 (*on* i. 1. 1)

अन्यथाज्ञानवाचकत्व (anyathājñānavācaka-tva) *n.* the state of being expressive of invalid knowledge व्यामोहशब्दस्यान्यथाज्ञानवाचकत्वेनासामर्थ्यावाचकत्वात् AṇuBh. 337. 9 (*on* iv. 3. 6)

अन्यथाज्ञानहेतु (anyathājñāna-hetu) *m.* cause of invalid knowledge सर्वमेतत्समञ्जसं कर्तृत्वाद्यन्यथाज्ञानहेतुत्वादात्मरूपिणः BṛĀraUBhVā. i. 4. 379; तात्त्विकार्थनिर्धारणशक्तस्यापि कदाचिदन्यथाज्ञानहेतुभूतमनवधानं हि प्रमादः ŚivārkaMaDī. i. 157. 30 (*on* i. 1. 3)

अन्यथात्मक (anyathātma-ka) *adj.* of the nature of being other (than itself) शङ्क्येतायं तथा वेदो न ग्रन्थार्थान्यथात्मकः। अन्यथेच्छाप्रवृत्तौ तु नाशङ्का विनिवर्तते TattvSaṁ. 2675.

अन्यथात्व (anyathā-tva) *n.* **1** the state of being different, difference [Inst.] by way of difference **2A** (change for the worse) depression, distrees, disturbed (mental) state **B** the state of being changed or transformed **C** the state of being altered, alteration **3** the state of being opposite or contrary, contrariness **4A** [Inst.] by way of being wrong (assumption) **B** the state of being invalid (knowledge), invalidity **C** illusoriness **5** the state of being of various kinds or types, variation **6Ai** the state of being otherwise **ii** the state of being otherwise, i.e. uselessness **B** the state of being other (than itself) **1** the state of being different, difference एके वृक्षे च संपश्येन्नानात्वं फलपुष्पयोः। व्यत्यासमन्यथात्वं वा परचक्रागमो भवेत् AVPari. 70B (4). 5; नास्यान्यथात्वं प्रति विक्रिया मे BuddhaC. 1. 68; अन्यथात्वं शब्दादिति चेन्नाविशेषात् BrahmSū. iii. 3. 6; यत्पुनरेतद्विप्रतिपत्तौ संप्रतिपत्तेरिति न संज्ञान्यथात्वादर्थस्यान्यथात्वम् NyāyVār. 187. 12 (*on* ii. 1. 6); 557. 1 (*on* v. 2.1); अन्यथात्वं यदीष्येत हेतोरपि फलात्मनः NyāyVi. 2. 266; न हीन्द्रियविषयसंबन्धादेर्व्यवहारस्य प्रतिसर्गमन्यथात्वं षष्ठेन्द्रियविषयकल्पं शक्यमुत्प्रेक्षितुम् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 201. 2 (*on* i. 3. 30); तदपेक्षमन्यथात्वं कूटस्थस्याप्यस्ति IṣṭaSi. 231. 11; भूतोऽप्यर्थः साक्षिणां चित्तवैचित्र्यादन्यथात्वमायाति ManuBh. ii. 4. 9 (*on* 7. 12); परिकरसाम्ये सत्यपि परिकार्यस्यान्यथात्वादेकपरिकार्यः KāvyMī. 70. 25; शब्दालंकारस्यार्थालंकारेणान्यथात्वं धातुवादः KāvyMī. 76. 12; तेषां देशकालान्तरवशेनान्यथात्वेऽपि तथात्वेनोपनिबन्धो यः स कविसमयः KāvyMī. 78. 21; काले करणेतिकर्तव्यते ततोऽन्यथात्वात् 'तयो'रेव 'करणेतिकर्तव्यतात्वमेव' न स्यात् TantrRa. 249. 6; Kāsi. ii. 49. 13 (*on* 5(2). 24); तदेतत्त्रितयमपि क्रमकालपरिमाणात्मकमाचमनादिभिरन्यथात्वमापद्यते ŚāstrDī. 28. 12 (*on* i. 3. 4); बलवता कारणान्तरेणान्यथात्वं प्रतिपद्यते ŚāstrDī. 124. 3 (*on* ii. 2. 2); 146. 3 (*on* ii. 2. 8); रूपान्यथात्वं हि शब्दादेव प्रतीयते BrahmSūBh. (Rā.) 619. 4 (*on* iii. 3. 6); तुलाग्रस्यान्यथात्वं – नामोन्नामलक्षणम् इत्यर्थः Pradī. iv. 298A. 23 (*on* v. 1. 119); हेतुफलयोर्यौ देशकालौ प्रसिद्धौ तयोरन्यथात्वमसंगतिः AlaṅkāRa. 55 (1); अन्यथात्वं विद्यैक्यात्स्वीकृतादन्यथात्वं तन्नानात्वमस्ति VedāntKau. 303. 2 (*on* iii. 3. 6); क्वचिदंशे गुणदोषसंभावनया दृष्टमन्यथात्वम् NyāyPari. 352. 5; TattvMu. 4. 32; य एव लौकिकास्त एव वैदिका इति न्यायात्। क्वचित् प्रयोगवशादन्यथात्वम् PrakriKau. ii. 700. 3; वैदिकानां शब्दानामन्यथात्वं बहुषु स्थलेषु दृश्यते Prasā. ii. 700. 13; आचारस्य त्ववाक्यात्मकत्वेनान्यथात्वस्यापि कल्पयितुमशक्यत्वात् MīmāKau. i. 61. 3 (*on* i. 3. 9); **[Inst.]** by way of difference नान्यथात्वेन तत्र भ्रमितव्यम् SiddhāTaVi. 72. 1; **2A** (change for the worse) depression, distress, disturbed (mental) state यदि एकेन द्वारेण प्रविशामि, अपरेषां भवति अन्यथात्वम् Divyāva. 30. 17; 31. 15 [DBHS.]; **2B** the state of being changed or transformed अद्य श्वो वा मरणमशिवं प्राणिनां कालपाशैराकृष्टानां जगति भवतो नान्यथात्वं कदाचित् VijñāŚ. 34; परिणामो हि नामान्यथात्वम् MaYānaSū. 150. 23; कोऽयं परिणामो नाम। संततेरन्यथात्वम् AbhidhKoBh. 64. 5 (*on* 2. 36); तदेकस्य चित्तस्य प्रतिक्षणमिदं संस्कारान्यथात्वं निरोधपरिणामः YogBh. 124. 4 (*on* 3. 9); यद्यान्यथात्वं द्विज याति भूयो न तत्तथा तत्र कुतो हि तत्त्वम् ViṣṇuP. ii. 12. 41; कालानुरोधेन पदार्थो नान्यथात्वमभ्युपगच्छेत् ŚābaBh. 200. 1 (*on* i. 3. 7); ते खल्वपि संयोगादिविशेषैरन्यथात्वं प्रतिपद्यन्ते AṣṭāSaṁ. i. 64. 12 (1. 10); दोषैः स दिग्विभागाद्यैस्त्वन्यथात्वं न याति PāraS. 10. 307; विभिन्नानां च काण्डानां भङ्गादेकतरस्य च। उत्पद्यतेऽन्यथात्वम् PāraS. 12. 548; विक्रियायाश्च सद्भावे नित्यत्वमवहीयते। अन्यथात्वं विकारो हि

तादवस्थ्ये च तत्कथम् TattvSaṁ. 295; स्वाभाविकाज्ञानासङ्गप्रयुक्तेन कर्मणा मृत्युना प्रतिक्षणमन्यथात्वमापद्यमानं वशीकृतम् BṛĀraUBh. 358. 15 (*on* iii. 1. 4); अन्यथात्वे हि न कारणाधीनं भावानां रूपम् NyāyMañ. ii. 27. 2; सोऽयमुत्पत्तिप्रभृति किंचित् किंचिदन्यथात्वमन्तरेण नोपपद्यते ŚāstrDī. 144. 10 (*on* i. 1. 6); अन्यथात्वे महादोषा वैपरीत्ये कुलक्षयः SamarāSū. 51. 23; क्रियते ये तु नियतेरन्यथात्वं सनाथताम् RājTa. (Ka.) 8. 1470; 7. 791; रूपभेदा(द)न्यथा(त्व)स्य प्रतीतेः उभयत्रापि (वि)शेषात् TarkSaṁ. (Ā.) 39. 15; एकद्रव्यस्य सर्वात्मनान्यथात्वं कार्त्स्न्यम्। सर्वस्यानेकद्रव्यस्यान्यथात्वमभिविधिः PrakriKau. i. 950. 4 (*on* v. 4. 53); आनर्थक्यप्रतिहतानां विपरीतं बलाबलम् इति न्यायेन विधेरेवान्यथात्वमाश्रयणीयम् VīraMi. (Saṁskāra.) 603.1; **2C** the state of being altered, alteration आकारो विकारः। स्वाभाविकानां हि स्वरादीनामन्यथात्वम् ManuBh. ii. 83. 21 (*on* 8. 25), वक्तृवाच्यप्रबन्धानामौचित्येन क्वचित् ... रचनावृत्तिवर्णानामन्यथात्वमपीष्यते KāvyPra. 487. 8; Kāvyānu. (He.) 244. 13; 245.14; AlaṅkāŚe. 22. 2; **3** the state of being opposite or contrary, contrariness दृढं व्यवस्थितायाः कथमन्यथात्वम् BrahmSi. 9. 25; प्राग्रूपादन्यथात्वं स्यान्नित्यतास्य विरुध्यते ŚlokaVār. 5 (17). 21 (694. 2); स च ... विज्ञाताश्रयप्रमाणपरिमाणः सन्नन्यथात्वम् ... प्रतिपाद्येत TantrVā. 120. 1 (*on* i. 3. 6); दोषाणामयथार्थज्ञानहेतुत्वात्तज्ज्ञानादन्यथात्वमर्थस्य TātpaṬ. (U.) 59. 8 (*on* 2. 58); शास्त्रम् ... मन्त्रेषु प्रमाणान्तरप्रमितार्थेषु तत्त्वमन्यथात्वं वार्थस्यान्यतोऽवधारयितुं शक्यते PrakaPañ. 256. 2; त्रीन् पक्षानन्यथात्वेऽस्य, मासषट्केन पञ्चता। पक्षद्वयं विपर्यासेऽभीष्टबन्धुविपद्भवेत् YogŚā. 5. 70; सौम्यैरष्टमसंस्थैर्द्वितीयसंस्थैस्तथैव दीर्घायुः। भवति प्रष्टुर्नित्यं तदन्यथात्वेऽन्यथात्वं स्यात् DaivaVa. 14. 3; न च ज्ञानाज्ञानयोरपि मिथ्याकल्पितत्वं दृष्टम्। तद्विषयस्यैवान्यथात्वं भ्रान्तौ ViṣṇuTaNi. 15A. 11; प्रमितत्वे प्रमाभङ्गान्निषेधस्तस्य नेष्यते। अन्यथात्वे तदप्राप्तेर्निषेद्धुं नैव शक्यते TarkSaṁ. (Ā.) 130. 20; प्रतिपत्तौ वा व्यवहारोदयेऽपि वा। तथाभावान्यथात्वाभ्यां प्रमाभ्रान्तिव्यवस्थितिः NyāyPari. 39. 4; स्वरूपाणामन्यथात्वमब्रह्मत्वं स्यादित्यर्थः AṇuBh. 215. 15 (*on* iii. 3. 6); अवयवरूपके विवर्तनात्स्वस्वरूपगोपनेनान्यथात्वेन वर्तनादेकदेशविवर्ति RasGaṅ. 306. 8; यावानंशो बाधितस्तावानेवान्यथात्वेन पर्यवस्यति RasGaṅ. 558. 16; भैषज्यं तु यथाकामं पथ्यं तु कठिनं वदेत्। आरोग्यं वैद्यमाहात्म्यादन्यथात्वमपथ्यतः KaliViḍ. 25; **4A [Inst.]** by way of being wrong (assumption) स्तोकेनाप्यन्यथात्वेन शास्त्रार्थो निष्फलो भवेत् TantrVā. 147. 9 (*on* i. 3. 8); **4B** the state of being invalid (knowledge), invalidity अन्यथात्वं पुनरस्य बलवद्बाधकप्रत्ययवशात् Bhām. 13. 23 (*on* i. 1. 0); 'यद्यथा प्रतिभासते तत्तथैव' इत्यौत्सर्गिकान्यथात्वं (इत्यौत्सर्गिकम्। अन्यथात्वं?) तु बलवद्बाधकप्रत्ययोपनिपातात् NyāyMa. 99. 5; अन्यथात्वमसत्तस्माद्भ्रान्तावेव प्रतीयते AnuVyā. 2B. 1 (*on* 1. 1); प्रत्यक्षस्य हि दूरे मन्दग्राहित्वं परिमाणादावन्यथात्वं च ततो बलवत्प्रत्यक्षेणैव निश्चितम् ViṣṇuTaNi. 16B. 2; नापि फलेऽन्यथात्वम् VivaPraSaṁ. 40. 2; अन्यथात्वं हि वैपरीत्यमपीष्यते NyāyPari. 39. 6; उपधेरन्यथात्वं भ्रमांशे TattvMu. 4. 103; नान्यथात्वं वास्तुविद्यायाः सर्वज्ञभाषितत्वात् KumāDeCa. (So.). 42. 35; अर्थस्य शुक्तिरजतादेर्विसंवादादन्यथात्वात्तज्जनितस्येदं रजतम् BālamBha. ii. 89. 8 (*on* 2. 80); **4C** illusoriness कालतो भागद्वयस्यान्यथात्वं युक्तम् TattvPrakā. 3A. 4 (*on* i. 1. 0); यदन्यथात्वं शुक्तिकेदमंशस्य रजतत्वसंसर्गो रजतस्येदंतासंसर्गस्तत्तावदसदेव NyāySu. (Ja.) 58B. 8 (*on* i. 1. 1); **5** the state of being of various kinds or types, variation ननु चान्यथात्वं विद्यायाः BrahmSū. (Bhā.) 176. 27 (*on* iii. 3. 6); न तस्यात्मवदन्यथात्वं कारणैः शक्यं कर्तुम् Bhām. 105. 6 (*on* i. 1. 4); ब्रह्मणोऽन्यथात्वाद्विनाशप्रसङ्गः TātpaṬ. (Vā.) 239. 4 (*on* i. 1. 22); अन्यथात्वं विद्याभेद इति व्याख्यातम्, तदयुक्तम् ŚrutaPra. ii. 469. 21 (*on* iii. 3. 9); **6Ai** the state of being otherwise मातुस्तु शैशवाद्बाल्यभ्येनान्यथात्वम् ManuBh. i. 143. 8 (*on* 2. 133); पूर्वोक्तयोरप्रमादयोरन्यथात्वे दोषमाह ManuBh. ii. 42. 3 (*on* 7. 143); विनिपातोऽन्यथात्वं प्रत्यनन्तरस्य देशान्तरे गमनादि ManuBh. ii. 163. 14 (*on* 8. 185); यत्समारोपितं रूपमन्यथात्वमिति यावत् तत्प्रतिषिध्यते TātpaṬ. (Vā.)36. 19 (*on* i. 1. 1); बाधकादन्यथात्वमिति चेन्न। तदनिरूपणात् PramāMā. 1. 19; **6Aii** the state of being otherwise, i.e. uselessness आत्मेत्येवोपासीतेतिशब्दादुपसंहारस्यान्यथात्वमिति चेन्न BrahmSūBh. (Ma.) 53B. 2 (*on* iii. 3. 7); **6B** the state of being other than (itself) त्रयो गुणास्त्रैगुण्यं तस्य विपर्ययः अन्यथात्वम् SāṁkhyaTaKau. 320. 2 (*on* 18)

अन्यथात्वकरण (anyathātva-karaṇa) *n*. **1** act of altering, alteration तदा वेदपाठादेरन्यथात्वकरणाशक्तिः पुंसः सिध्येत् TattvSaṁPañ. 715. 4 (*on* 2675); पाद एवान्यथात्वकरणं न स्वीकरणं पादोनहरणं वा KāvyMī. 59. 16; **2** act of causing the contrariness दुष्करमभिशापवरदानादि अन्यथात्वकरणम्। यथा संवर्तस्यान्यदेवतासृष्टिः ManuBh. ii. 445. 15 (*on* 2. 237)

अन्यथात्वकल्पन (anyathātva-kalpana) *n*. **1** assumption of the state of being contrary or opposite आप्तप्रत्ययमात्रेण श्रोतृणां प्रमाणानि भवन्ति तेषां नैवान्यथात्वकल्पनं लभ्यते TantrVā. 11. 5 (*on* i. 2. 7); हेतुविधिपक्षे तु प्रमाणान्तरसिद्धार्थानुवादकत्वाभावाद्यथाश्रुतादीषदप्यन्यथात्वकल्पनं दोष एव MīmāKau. iii. 54. 13 (*on* i. 2. 29); **2** assumption of the state of being invalid लौकिकवाक्ये तु प्रमाणं प्रत्यक्षादेरन्यथात्वकल्पनम् NyāySu. (So.) 4. 33 (*on* i. 2. 1); **3** assumption of the state of being otherwise किं च पर्यायप्रयोगस्यान्यथात्वकल्पनं क्वचिदपर्यायप्रयोगे सति स्यात् NyāySu. (Ja.) 168B. 8 (*on* i. 2. 6); शब्दबलविचार एव मुख्यः। न तु प्रातीतिकविरोधादन्यथात्वकल्पनम् AṇuBh. 72. 9 (*on* i. 2. 32)

अन्यथात्वग्रहण (anyathātva-grahaṇa) *n*. comprehension of the state of being contrary or opposite 'नेदं रजत'मिति बाधकप्रत्ययेनान्यथात्वग्रहणादप्रामाण्यम् TātpaṬ. (U.) 219. 21 (*on* 5 (2). 108)

अन्यथात्वद्योतन (anyathātva-dyotana) *n*. indication of the state of being different पूर्वप्रक्रान्तस्य वाक्यार्थस्यान्यथात्वद्योतनायाकारः प्रयुज्यते Pradī. i. 275B. 15 (*on* i. 1. 14); PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. i. 1. 14 (113. 13)

अन्यथात्वधी (anyathātva-dhī) *f*. notion of the state of being contrary or opposite यद्यथा वर्तते तस्य तत्त्वं हित्वान्यथात्वधीः। विपरीता भावना स्यात् PañcDa. 7. 110.

अन्यथात्वपरिग्रह (anyathātva-parigraha) *m*. acceptance of the state of being contrary or opposite पुंवाक्येऽप्यन्यथोक्तव्यं यावन्नान्येन गम्यते। तावद्यथाश्रुतं मुक्त्वा नान्यथात्वपरिग्रहः TantrVā. 715. 12 (*on* iii. 1. 13)

अन्यथात्वप्रकाशन (anyathātva-prakāśana) *n*. manifestation of the state of being contrary or opposiate आरूपालोचितेष्वस्ति ह्यन्यथात्वप्रकाशनम् SphoṭSi. 139.2.

अन्यथात्वप्रतिपत्ति (anyathātva-pratipatti) *f*. knowledge of difference आमुखग्रहणं पर्यवसानेऽन्यथात्वप्रतिपत्त्यर्थम् AlaṅkāSa. 17. 2.

अन्यथात्वप्रत्यय (anyathātva-pratyaya) *m*. knowledge of alteration न चायं वर्णविषयोऽन्यथात्वप्रत्ययो मिथ्याज्ञानम्, बाधकप्रत्ययाभावात् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 192. 17 (*on* i. 3. 28); उदात्तानुदात्तादिभावेन यो वर्णेष्वन्यथात्वप्रत्ययः स विभ्रमः PrakaVi. 277. 12.

अन्यथात्वप्रथा (anyathātva-prathā) *f*. knowledge of the state of being different न च शब्दस्य क्षणिकत्वं, तत्साधकाभावात्। प्रत्युच्चारणम् अन्यथात्वप्रथा तु व्यञ्जकभेदात् उत्प(उपप?)द्यते TarkSaṁ. (Ā.) 119. 17.

अन्यथात्वभान (anyathātva-bhāna) *n*. knowledge of the state of being different न तु धीद्वयें वेद्यनिरन्तरतान्यथात्वभानम् NayaVi. 91. 4 (*on* i.1.5)

अन्यथात्वभी (anyathātva-bhī) *f*. **1** fear of the state of being invalid इति ब्रह्माण्डपुराणमसंगतं स्यात् इति चेत्, नूनं सामन्तादपि सार्वभौमो बिभेति येन एतदन्यथात्वभिया श्रुतिमन्यथयितुं प्रवृत्तोऽसि VīraMi. (Tīrtha.) 60. 15; **2** fear of the state of being other न हि स्मृतेरन्यथात्वभिया श्रुतेरन्यथात्वं वर्णयितुमुचितम् VīraMi. (Tīrtha.) 315. 7.

अन्यथात्वभ्रम (anyathātva-bhrama) *m*. illusion of the state of being different व्यवहारोऽपि ... चतुरब्धिमेखलायामवनौ प्रसिद्ध इति कोऽयमत्रान्यथात्वभ्रमः NyāyMañ. i. 232. 23.

अन्यथात्वविवर्जितम् (anyathātvavivarjitam) *adv*. without change एतद्चेत्कुरुषे सर्वमन्यथात्वविवर्जितम्। ततस्ते विद्यते शान्तिः PadmP. (Ra.) 34.90.

अन्यथात्वविषया (anyathātva-viṣayā) *adj. (f.)* referring to the state of being contrary or opposite मिथ्यात्वेऽन्यथात्वविषयैव या धीः ... सा कारणं दुष्टकारणविषया वा Kāśi. i. 105. 25 (*on* 2. 86)

अन्यथात्वशङ्का (anyathātva-śaṅkā) *f*. **1** doubt regarding the state of being contrary or opposite न चाधारोऽस्य नियतो घृतादावपि दर्शनात्। तत्रान्यथात्वशङ्का च प्रागेव विनिवारिता TarkSaṁ. (Ā.) 115. 25; प्रमाणेन साध्यमानस्यार्थस्य अन्यथात्वशङ्कायां तन्निरासार्थमन्यथात्वे दोषकथनं तर्कः MānaMe. 35. 2; वाक्यं प्रयुक्तमिति यावन्नानुमीयते तावदन्यथात्वशङ्का न निवर्तते MānaMe. 103. 7; **2** doubt regarding being wrong समस्तश्रुतिसमन्वयो यः प्रथमाध्यायेऽभिहितः तस्य सांख्यादिसमयविरोधेनान्यथात्वशङ्कायां तन्निराकरणार्थमयं द्वितीयः पाद आरभ्यते NyāySu. (Ja.) 313B. 2 (*on* ii. 2. 1)

अन्यथात्वहेतु (anyathātva-hetu) *m*. cause of the state of being contrary or opposite तत्प्रतीतिर्भ्रान्तिरस्तु न स्वप्नप्रतीतिरिति भावः। तत्कृता अन्यथात्वहेतुकृता। ईश्वरकृतेति वा TattvPrakā. 150B. 2 (*on* iii. 2. 3)

अन्यथात्वातिरेकतस् (anyathātvātireka-tas) *adv*. due to the distinction of being different परिणामिनः ... विक्रियावदपि द्रव्यम् ... नित्यमेवेति चेन्नैवमन्यथात्वातिरेकतः BṛĀraUBhVā. i. 4. 591.

अन्यथात्वाधिकरण (anyathātvādhikaraṇa) *n.* section dealing with the difference (of Udgīthas) अन्यथात्वाधिकरणम्। अन्यथात्वं शब्दादिति चेन्नाविशेषात् VedāntSā. (Rā.) 288. 4 (*on* iii. 3. 6)

अन्यथात्वानुपपत्ति (anyathātvānupapatti) *f.* untenability of any change सत्क्रियाकताव्यतिरेकेण प्रकृत्युपधानेऽप्यन्यथात्वानुपपत्तेः SyādvāMañ. 15 (92)

अन्यथात्वापत्ति (anyathātvāpatti) *f.* undesired contingency of the state of being contrary or opposite नञो निपातत्वेन क्रियान्वयनैयत्याभावात्क्रियान्वयाङ्गीकारे च प्रधानभूतायास्तस्या एवान्यथात्वापत्तेः BhāṭṭDī. ii. 243. 5 (*on* vi. 2. 5)

अन्यथात्वापादक (anyathātvāpādaka) *adj.* causing change यद्विध्युद्देशजन्यं ज्ञानं तदेवार्थवादस्यान्यथात्वापादकं वाच्यम् MayūMāli. 232. 20 (*on* iii. 3. 1)

अन्यथात्वापादन (anyathātvāpādana) *n.* facilitating cause of the state of being contrary or opposite न ... असंहतपरार्थत्वस्यान्यथात्वापादनादुभयविशेषविरुद्धत्वं हेतोः अहंकारान्वयव्यतिरेकानुविधानेन देवा वैकारिकाः स्मृताः ĀtmaSi. 38. 18.

अन्यथात्वाभाव (anyathātvābhāva) *m.* **1** absence of being of various kind एकरूपवस्तुविषयत्वेन पुरुषभेदेऽपि विद्यायाः अन्यथात्वाभावान्नास्ति तत्फले कश्चिदतिशयनियमः PrakaVi. 997. 19; **2** absence of alteration or modification मूलग्रन्थान्यथाकरणं तु युक्त्यनुरोधेन न दोषः। सिद्धान्तेऽन्यथात्वाभावादिति ध्येयम् BhāṭṭDī. ii. 8. 14 (*on* iii. 5. 6)

अन्यथात्वायोग (anyathātvāyoga) *m.* untenability of the state of being contrary or opposite न हि स्थिरात्मनो निर्वृत्तस्यान्यथाभावः तदात्मा शक्यते कर्तुम् ... तस्यैवान्यथात्वायोगात् HetuBiṬ. 78. 2; प्रत्यक्षावगतस्यार्थस्य कल्पनयान्यथात्वायोगात् VedāntKau. 152. 24 (*on* ii. 1. 4)

अन्यथात्वावधारण (anyathātvāvadhāraṇa) *n.* ascertainment as being otherwise तथा हि चन्द्रदिग्मो(ङ्मो)हवेदवर्णस्वरादिषु। पुरुषान्तरसंप्रश्नादन्यथात्वावधारणम् TattvSaṁ. 2880.

अन्यथात्वासंभव (anyathātvāsambhava) *m.* impossibility of being wrong व्यवहारसमाप्तेरन्यथात्वासंभवात् पुनर्न्यायानन्तरमपि प्राङ्न्यायपराजित एवाङ्गीकृतदण्डेन दण्ड्यः SmṛtiCan. iii. 303. 12.

अन्यथात्वोपपत्ति (anyathātvopapatti) *f.* **1** tenability of the state of being different अन्यपाठ्यानामुत्थापनादीनां प्रयोगवशादन्यथात्वोपपत्तिर्दृश्यते AbhinBhā. i. 217. 13 (*on* 5. 22); **2** tenability of being explained otherwise ब्राह्मणादेव ब्राह्मण इति नियमस्य क्वचिदन्यथात्वोपपत्तेः TattvPrakā. 56B. 8 (*on* i. 3. 29); निरवकाशेन प्रथमप्रतीतस्य सावकाशस्यान्यथात्वोपपत्तेः NyāySu. (Ja.) 155B. 11 (*on* i. 2. 1)

अन्यथादत्त (anyathā-datta) *adj.* given or offered in different manner अद्भिरित्यनेन अन्यत्रोक्तविधिनोदकपूर्वमित्यर्थकेन अन्यथादत्तस्य अतत्त्वं सूचितम् BālamBha. ii. 237. 23 (*on* 2. 135)

अन्यथादर्शन (anyathā-darśana) *n.* **1A** act of seeing or observing differently क्वचित्तथादृष्टानामपि देशकालसंस्कारभेदेन अन्यथादर्शनात् PramāVāSvopVṛ. 6. 21; **1B** act of seeing otherwise अन्यथादर्शनादेव दोषत्वम् IṣṭaSi. 255. 7; Kiraṇā. 124. 4; **2** different cognition न हि वस्तुबलभाविना प्रत्यक्षेण अन्यथादर्शनसंभवो भ्रान्तताप्रसङ्गात् HetuBiṬ. 24. 27; **3** wrong judgement न भयादन्यथादर्शनं कर्तव्यम् ManuBh. ii. 80. 5 (*on* 8. 15); अतश्चादर्शनेऽन्यथादर्शने राज्ञो दोषो न ब्राह्मणानाम् Mitā. 125. 15 (*on* 2. 1); VīraMi. (Vyavahāra.) 10. 20; एवं चैतन्मतेऽन्यथादर्शननिमित्तोऽयं सभ्यदण्डः DaṇḍaVi. 339.7; एवं सति लोकेऽन्यथादर्शनेऽपि धर्मिग्राहकप्रमाणेन तथैव सिद्धत्वान्नात्र काचन शङ्का AṇuBh. 205. 18 (*on* iii. 2. 40); कुलादीनां ज्ञात्यादिरूपाणां दाक्षिण्यादिनान्यथादर्शनमपि संभाव्यते VīraMi. (Vyavahāra.) 30.2.

अन्यथादर्शिन् (anyathā-darśin) *adj.* treating wrongly or unjustly अहं वा त्वयि सम्यग्वर्तमाने यद्यन्यथादर्शी स्यामेनोभाग्भवेयमफलविद्यश्च SuśruS. i. 2. 7 (comm. अन्यप्रकारदर्शी)

अन्यथादृष्ट (anyathā-dṛṣṭa) *adj.* seen or observed in one way ऊहो नाम प्रकृतावन्यथादृष्टस्य विकृतावन्यथाभावः BhāṭṭDī. iii. 38. 6 (*on* ix. 1. 1)

अन्यथादृष्टि (anyathā-dṛṣṭi) *f.* invalid or erroneous knowledge स [स्वप्ने] मृषान्यथादृष्टिः परस्परविरोधिनाम्। अत्यन्ताननुभूतत्वमस्ति तत्कारितं यतः VibhraVi. 139.

अन्यथाद्वित्व (anyathā-dvitva) *n.* twofoldness in another way द्विविधवचनेन द्वित्वे प्राप्ते प्रत्यक्षमनुमानं चेति पुनर्यदुक्तं तदन्यथाद्वित्वनिरासार्थम् TarkBhā. (Mo.) 4. 4.

अन्यथाधिकरण (anyathādhikaraṇa) *n.* section dealing with difference 'सिद्धान्ते द्वैरशन्यमेवेत्येतत्प्रयोजनं' भाष्योक्तमेकदेशिनः केचिदन्यथाधिकरणपूर्वपक्षं मन्यमाना 'नेच्छन्ति' TantrRa. 221. 16.

अन्यथाधी (anyathā-dhī) *f.* invalid or erroneous knowledge एवं सत्यन्यथाधीस्तत्सामग्री वापि लाघवात्। अयथाव्यवहारस्य हेतुः NyāyPari. 39. 9; ततश्चात्रान्यथाधीर्वा तद्धेतुमतिरेव वा। भ्रान्तिर्वस्तुविरूपस्य व्यवहारस्य कारणम् NyāyPari. 52. 4; योऽसौ बोधोऽन्यथाधीजनक इति जगे भ्रान्तिरित्युच्यतेऽसौ TattvMu. 4. 14; 4. 25; 4. 29.

अन्यथाध्यवसान (anyathādhyavasāna) *n.* act of determining or ascertaining otherwise अतद्रूपस्य अन्यथाध्यवसानमतिशयार्थमुत्प्रेक्षा KāvyālaṅSū. iv. 3. 9.

अन्यथाध्यवसाय (anyathādhyavasāya) *m.* apprehension in another way तत्राद्ये पक्षे अन्यस्यान्यथाध्यवसायो विपर्ययः NyāyPari. 54. 2.

अन्यथानयन (anyathā-nayana) *n.* act of interpreting differently, different analysis अन्यथानयनप्रकारमविद्वानन्यथानुपपद्यमानैकापि श्रुतिर्बह्वीरन्यथयेदिति मन्वानः पूर्वपक्षयति Bhām. 506. 1 (*on* ii. 4. 1); गुणभूतवाक्यार्थप्रतीतेर्युक्तमन्यथानयनम् VedāntaKa. 127. 13 (*on* i. 1. 28); पारमेश्वरलिङ्गद्वयस्यान्यथानयनप्रकारमेव दर्शयति VedāntKa. 410. 13 (*on* iii. 3. 16); अनित्यतावादिभिरपि ध्रुवेत्यस्यान्यथानयने आवश्यके दृष्टिसृष्टिप्रतिपादकश्रुत्यनुरोधेन आकल्पं संतानाविच्छेदपरत्वस्यैव युक्तत्वात् AdvaiSi. 536. 7; तृतीयाश्रुत्यनुसारेण न मनुत इत्यस्यैवापक्रमनोविषयतयान्यथानयनसाम्यमिति वाच्यम् AdvaiSi. 877. 10; छेकापह्नुतेरस्याश्चायं विशेषः तस्यां वचनस्यान्यथानयनेनापह्नवः Kuval. 153 (7); AlaṅkāMañ. 208. 8; सांख्यस्मृत्यनुसारेण न वेदान्तानामन्यथानयनं कार्यम् ŚivārkaMaDī. ii. 4. 15 (*on* ii. 1.1); ii. 7. 13 (*on* ii. 1. 3); प्रथमश्रुतस्याप्यन्यथानयनं स्यादिति वाच्यम् PāṇiTaVāNaMā. 29. 2; विरोधात् उपक्रमस्य प्राबल्येनार्थवादे अन्यथानयनं न दोषः MīmāKau. i. 215. 4 (*on* i. 4. 5); षष्ठीबहुवचनमेकत्वादौ विभक्त्यन्तराद्यर्थे वा न विहितम्। अतो न तस्यान्यथानयनसंभवः LaCandr. 834. 14; किमित्यपूर्वसदसद्भावविषयतयान्यथानयनं क्रियते MayūMāli. 108. 14 (*on* ii. 1. 4); एवं चात्रापेक्षाबलाद्विभक्तेरन्यथानयनं न प्रातिपदिकानुरोधेन MayūMāli. 361. 14 (*on* iv. 1. 14); न चोत्तरतन्त्रे ... प्रकृतश्लोकस्य कादिविद्यापरस्याप्यन्यथानयनमुचितमिति वाच्यम् SetuBa. 65. 16; ननु ... योगिनीनाम् ... कथनमात्रेण न्यासविधेरभावात् कथम् ... अन्यथानयनमिति चेत् SetuBa. 285. 10; एतदनुरोधेन तयोरन्यथानयनस्य कर्तुमशक्यत्वात् BālamBha. ii. 209. 14 (*on* 2. 135-136)

अन्यथानवगम्यत्व (anyathānavagamya-tva) *n.* the state of not being known in any other way अन्यथानवगम्यत्वाद्यद्यप्यङ्गपुरस्सरः। उपकारः प्राकृतोऽसौ विकृतौ संनिधाप्यते PrakaPañ. 492. 12.

अन्यथानामन् (anyathā-nāman) *n.* distinct or specific name स्वाभाविकान्यथानामसहभावान्यथोक्तयः। ... युक्तयः पूर्वपक्षस्य AnuVyā. 38A. 3 (*on* 3.1)

अन्यथानिचित (anyathā-nicita) *adj.* collected through other, i.e. unauthorized agency क्रेतृविक्रेत्रोरन्तरपतितमदायादन्यं भवति। तेन धान्यपण्यनिचयांश्चानुज्ञाताः कुर्युः। अन्यथानिचितमेषां पण्याध्यक्षो गृह्णीयात् ArthŚā. ii. 127. 1 (4. 2)

अन्यथानिनीषु (anyathā-ninīṣu) *adj.* who desires to interpret differently आदिग्रहणात् स्मृत्यर्थं चान्यथानिनीषव इत्यभिप्रायः BālaKrī. i. 203. 5 (*on* 2.4)

अन्यथानिर्णय (anyathā-nirṇaya) *m.* wrong decision पापविषयसंदेहेऽन्यथानिर्णय उक्तः ManvaVi. 1370. 22 (*on* 11. 55)

अन्यथानिर्मित (anyathā-nirmita) *adj.* formed, i.e. decided otherwise राज्ञा शास्त्रदृष्टान् व्यवहारान् पुनः शास्त्रज्ञैर्बहुभिर्ब्राह्मणैः सह दृष्ट्वान्यथानिर्मिते नृपेण ... पृथक्पृथक् दण्डनीयाः DīpKa. 74. 9 (*on* 2. 305)

अन्यथानिर्वचनीय (anyathā-nirvacanīya) *adj.* which is to be described otherwise अन्यथानिर्वचनीयस्य पञ्चमप्रकारस्य वा ज्ञाननिवृत्तिरूपस्याङ्गीकारे ... उदाहृतश्रुतयः ... कदर्थिताः स्युः SarvaDaKau. 142. 13.

अन्यथानिश्चय (anyathā-niścaya) *m.* contrary or opposite decision अपि च अन्यथानिश्चयेऽपि रङ्गगता भरतादयो मिथ्यावभासेन शोकभयादिहेतवः BrahmSi. 35. 22.

अन्यथानुगत (anyathānugata) *adj.* (used as noun) (that) which is derived contrarily अन्यथानुगतानां तु प्रयोगं बाधते स्मृतिः TantrVā. 202. 1 (*on* i. 3. 18)

अन्यथानुत्पत्तिमुख (anyathānutpatti-mukha) *n.* [Inst.] through the non-production in any other way अनादराख्योऽलंकारः। अस्य चान्यथानुत्पत्तिमुखेन दोषाद्यन्तराविर्भावापेक्षिणस्तुल्यादिच्छापूर्वतुल्यान्तरप्राप्तिफलप्रयत्नानादररूप एव भेदः AlaṅkāRa. 70. 3.

अन्यथानुपपत्ति (anyathānupapatti) *f.* **A** untenability or inexplicability otherwise, i.e. negative concomitance केयमन्यथानुपपत्तिर्नाम Bṛha. 110. 8 (*on* i. 1.5); Kāśi. iii. 157. 20 (*on* 5 (7). 1); अन्यथानुपपत्त्यैव शब्ददीपादिवस्तुषु। अपक्षधर्मभावेऽपि दृष्टा ज्ञापकतापि च TattvSaṁ. 1378; अन्यथानुपपत्त्या च वेत्ति शक्तिं द्वयश्रिताम्। अर्थापत्त्यावबुध्यन्ते संबन्धं त्रिप्रमाणकम् TattvSaṁ. 2651; अन्यथानुपपत्त्या हि सिद्धा जन्मान्तरेऽस्तिता ŚlokaVār. 5 (3). 206 (326. 10); अन्यथानुपपत्तौ तु प्रमेयानुप्रवेशिता ŚlokaVār. 5 (7). 29 (457. 5); 5 (7). 32 (458. 5); अन्यथानुपपत्तिश्च भवेदर्थमतिं प्रति ŚlokaVār. 5 (11). 95 (534.3); अन्यथानुपपत्त्या च बुद्ध्येच्छक्तिं द्वयाश्रिताम् ŚlokaVār. 5 (16). 141 (680.6); NyāyMañ. i. 225. 2; KāvyPra. 220. 1; ŚlokaVār. 5 (17). 141 (725. 1); 6. 308 (808. 6); प्ररोचना गम्यमानापि न कार्यान्तरोपयुक्तशास्त्रार्थत्वेनावतिष्ठते। अन्यथानुपपत्त्या चेयं तेभ्यः कल्प्येत TantrVā. 15. 2 (*on* i. 2. 7); 304. 17 (*on* i. 4. 9); अर्थवत्त्वाद्वाक्यस्य क्षीणान्यथानुपपत्तिर्नापूर्वान्तरस्य प्रमाणं भवति TantrVā. 339. 18 (*on* ii. 1. 1); अन्यथानुपपत्त्या कामश्रुतिभिराक्षिप्येत ṬupṬ. 2. 16 (*on* iv. 1. 2); न चान्यथानुपपत्त्याध्ययनं तस्यान्यथाप्युपपद्यमानत्वात् ṬupṬ. 97. 18 (*on* vi. 1. 24); यथाविषयं प्रमाणषट्कप्रमितोऽर्थोऽन्यथानुपपत्त्या यदर्थान्तरं कल्पयति सार्थापत्तिः TātpaṬ. (U.) 387. 16 (*on* 5 (7). 1); अन्यथानुपपत्त्या चेद्विश्वजिद्वतप्रकल्प्यते BṛĀraUBhVā. iii. 3. 84; सदसत्सदसद्विकल्पितप्रतिपक्षैकवपुर्निवर्तनम्। तमसोऽभ्युपगम्यतेऽन्यथानुपपत्त्यापतनैकहेतुतः SaṁkṣeŚā. 4. 12 (ii. 367. 5); शब्दकरणिकार्थप्रतीत्यन्यथानुपपत्त्या शब्दस्य वाचकशक्तिमवगत्य तदन्यथानुपपत्त्या तस्य नित्यत्वकल्पना NyāyMañ. i. 34. 13-14; जगद्वैचित्र्यान्यथानुपपत्त्या तु विचित्रं कारणमात्रमनुमीयते NyāyMañ. i. 230. 2; i. 295. 15; ii. 103. 18; प्रतिकर्मनियमान्यथानुपपत्तेरवश्यं साकारमेव ज्ञानम् NyāyMañ. ii. 105. 18; लभ्यते च समभिव्याहारान्यथानुपपत्त्या पदानामन्वितार्थपराणां स्वाभिधेयार्थरूपसमवेतान्वितावस्थाप्रत्यायनं लक्षणया TattvBi. 131.7; उत्तरार्धे व्यतिरेकमुखेन त्रयस्याप्येतस्य कान्तिमत्त्वादेर्विशेषणैरन्यथानुपपत्तिरुपपादिता VakroJī. 141. 13; 210. 9; तद्ग्रहणकाले बुद्धेरेवान्यथानुपपत्तिप्रमाणिकाया ग्राहकत्वम् Kāśi. ii. 126. 9 (*on* 5 (3). 66); iii. 157. 20 (*on* 5 (7). 52); यदि व्यवहारसिद्धयेऽन्यथानुपपत्तिरप्युच्यते तत् उच्यतां कामम् PratyabhiVi. i. 389. 1 (*on* i. 7. 13); निर्णेतुं शक्यमस्तीति मध्यं तव नितम्बिनि। अन्यथानुपपत्त्यैव पयोधरभरस्थितेः SaraKaṇṭhā. 392. 20; सोऽयं कर्तव्यतात्मा नियोगार्थोऽन्यथानुपपत्त्या स्वविषयस्य कर्तव्यतां बोधयन्ननुष्ठापक इत्युच्यते ŚāstrDī. 33. 3 (*on* i. 1. 2); अश्रुतेऽपि प्रधानोपादानत्वे ब्रह्मणो जगत्कारणत्वश्रुत्यन्यथानुपपत्त्यैव प्रधानस्वरूपम् ... सिध्यति BrahmSūBh. (Rā.) 384. 3 (*on* i. 4. 23); विशिष्टप्रतिपत्त्यन्यथानुपपत्त्या हि शब्दस्य तत्र शक्तिः परिकल्पनीया NyāyKuA. ii (1). 215. 10; अन्यथानुपपत्त्या तु बोधेच्छक्तिं द्वयात्मिकाम् KāvyPra 220. 1; तत्र संज्ञाविधानान्यथानुपपत्त्या तयोर्भूते विधानमनुमास्यते Pradī. iii. 180B. 39 (*on* iii. 2. 102); अन्यथानुपपत्त्यैकलक्षणाद्धेतोः साध्यस्य जिज्ञासितार्थस्य प्रतीतिर्यत्र वर्ण्यते तदुमानम् Kāvyānu. (He.) 339. 14; यद्यदन्यत्र दृष्टवैधर्म्यं स्वप्रकाशे पर्यवसास्यति(?°वस्यति) तत् सर्वमन्यथानुपपत्तिरेव ... प्रदर्शिता स्वीकारयिष्यति KhaṇḍanKhā. 121. 22; एतेषु पक्षेषु विरुद्धेषु अन्यथानुपपत्त्या उत्पत्तिवाक्योपनीतद्रव्यदेवतासंबन्धिनोऽपि यागस्यानुवादेन गुणफलसंबन्धो घटिष्यति SaṅkarKāBh. 24. 1 (*on* i. 2. 31); अन्यथानुपपत्तिमाह PrakaVi. 536. 19; अत्र स्वेदच्छद्मामृतद्रवोत्पत्तेरन्यथानुपपत्त्या पारिजातपल्लवकथनादियमर्थापत्तिः RasāSu. 253. 12 (3. 109); कथं तर्ह्यत्र बाधप्रसङ्गः 'अन्यथानुपपत्त्यैव' इति वदामः NyāyMāVi. 510. 3 (*on* x. 2. 28); अनिर्वचनीयस्य ज्ञानार्थरूपद्विविधाध्यासस्यान्यथानुपपत्त्या तदुपादानस्याज्ञानस्यानिर्वचनीयत्वम् VivaPraSaṁ. 21. 14; परमात्मन्येव किं न स्यात्सुप्तिः किं नाडीस्थविशेषणेनेति चेत्। न। उभयविधश्रुतेरन्यथानुपपत्तेः TattvPrakā. 151B. 10 (*on* iii. 2. 7); न भोगविशेषः तद्बुद्ध्यादौ कारणमित्यत्र लिङ्गमन्यथानुपपत्तिरिति भावः TattvPrakā. 223B. 12 (*on* iv. 4. 22); भाष्यकारादिवर्णितलिङ्गविशिष्टपरिभाषाया अन्यथानुपपत्त्यानुमीयते PariVṛ. (Sī.) 59. 4; दृष्टान्ते उत्पत्तिवाक्यान्तराभावेनान्यथानुपपत्त्या तथात्वाश्रयणात् ArthSaṁ. 31. 2; नाशकान्तरमस्तीत्यन्यथानुपपत्त्या तथात्वाश्रयणात् ArthSaṁ. 31. 2; नाशकान्तरमस्तीत्यन्यथानुपपत्त्या संयोगनाश एव नाशकः कल्प्यते Upask. 345.1 (*on* vii. 2. 21); न ह्यपराधाधिक्यमाततायिनो वधाभ्यनुज्ञाबीजमाहुरपि तु विहितस्यात्मगोपनस्यान्यथानुपपत्तिः DaṇḍaVi. 236 .1; किं च ज्ञानादज्ञाननिवृत्तेरन्यत्रादर्शनमकिंचित्करम्। स्वानुभवसिद्धत्वात् अन्यथानुपपत्तेश्च सर्वतो बलवत्त्वात् SiddhāBi. 63. 2; तात्पर्यान्यथानुपपत्तिगतिसामान्यानामेव विनिगमकत्वात् AdvaiSi. 425.5; अन्यथानुपपत्त्या 'नैव विज्ञायते' इति भाष्यं कथंचित्पक्षद्वयाङ्गीकारपरतयावश्यं योजनीयम् PāṇiTaVāNaMā. 5. 5; पुण्यवान् स्वर्गे जायते ... इत्यादेः श्रुतिस्मृतिव्यवस्थाया विभागस्यान्यथानुपपत्त्या पुरुषा बहव इत्यर्थः SāṁkhyaPaBh. 67. 10 (*on* 1. 149); अन्यथानुपपत्तेः सर्वप्रमाणप्रत्यस्तमयानुसंधानसापेक्षत्वेन विधिवेलायामेवानुदयात् MīmāKau. i. 297. 16 (*on* i. 4. 24); तात्पर्यग्राहकलिङ्गषट्केत्यर्थः। अन्यथानुपपत्तिश्च वक्ष्यमाणा GuruCandr. i. 454.10; क्वचिदपि स्वरूपसंबन्धेन न प्रतीकारः अन्यथानुपपत्तेर्दुर्वारत्वात् GuruCandr. ii. 53. 14; घटत्वादिकमपि ज्ञानस्यैव धर्मः, घटपटादिज्ञानानां मिथो वैलक्षण्यानुभवस्यान्यथानुपपत्तेः LaCandr. 63. 20; 66. 21; उक्तविरोधितयोरन्यथानुपपत्तिरेव संयोगादिना घटाद्यधिकरणे समवायादिना तदभावसाधिका LaCandr. 152.18; अत्र श्रुतस्य शोकशब्दवाच्यबन्धजातस्य ज्ञाननिवर्त्यत्वस्य अन्यथानुपपत्त्या बन्धस्य मिथ्यात्वं कल्प्यते VedāntPari. 237.5; यत्तु स्वजन्यबोधविषयत्वप्रकारकेच्छाविषयत्वमर्थे पदस्य संबन्धः पदे चार्थस्य विपरीतः, अस्य संबन्धत्वमन्यथानुपपत्त्या कल्प्यते ŚaktiVā. 17. 21; न चान्यथानुपपत्त्या तद्विधिरिति वाच्यम् VīraMi. (Tīrtha.) 61.17; लोके ... व्यभिचारस्य वारणाय जन्मान्तरीयमन्यथानुपपत्त्या कारणं धर्माधर्मादि कल्प्यते RasGaṅ. 10. 4; तस्माद्रूपादिसंदर्शनान्यथानुपपत्तितः। चक्षुराद्याः प्रसाध्यन्ते MānaMe. 62.7; अन्यथानुपपत्त्या यदुपपादककल्पनम्। तदर्थापत्तिः MānaMe. 118. 2; इत्थं भगोले वसतिर्मुनीनां नैव संगता। अन्यथानुपपत्त्यातः सार्वभौमेऽन्यथोदिता SiddhāTaVi. 350.17; अनुवषट् कृत्यं देवतानां तृप्त्या इति तृप्त्यर्थतावादस्यान्यथानुपपत्तेः BhāṭṭCan. 1. 17 (*on* xiii. 1.1); केसराणि तु नाक्षिप्यन्ते। अन्यथानुपपत्तेरभावात् SetuBa. 35.27; द्विवचनबहुवचनान्यथानुपपत्त्यापि नास्ति युगपद्वाचिताप्रतिपत्तिरिति VaiyāBhū. 152.11 (*on* 30); अन्यथानुपपत्त्या प्रसृताया लक्षणायाः साधारणधर्मविशिष्ट एवौचित्यात् VaiyāSiMañ. 124. 20; 139. 7; **B** untenability, i.e. unaccountability without (probandum) नापि स्वलक्षणानुभवानन्तरमेकाकारपरामर्शप्रत्ययादन्यथानुपपत्त्या सामान्यपरिकल्पनं युक्तिसंगतम् TarkBhā. (Mo.) 30. 9; यथा सन्त्यद्वैतवादिनोऽपि प्रमाणानि इष्टानिष्टसाधनदूषणान्यथानुपपत्तेः PramāMī. 40.17 (*on* i. 2. 9); 44. 21 (*on* i. 2. 12); तत् ... द्वेधा। तथोपपत्त्यन्यथानुपपत्तिभेदात् PramāMī. 49. 23 (*on* ii.1.4); 50. 7 (*on* ii.1.5); 53. 3 (*on* ii.1.12); सिद्धो मोक्षः सुखसंवेदनस्वभावः। प्रेक्षावत्प्रवृत्तेरन्यथानुपपत्तेः SyādvāMañ. 8 (313); अनन्तधर्मात्मकत्वं साध्यो धर्मः। सत्त्वान्यथानुपपत्तेरिति हेतुः। अन्यथानुपपत्त्येकलक्षणत्वाद्धेतोः SyādvāMañ. 22(13); 28(241)

अन्यथानुपपत्तितस् (anyathānupapatti-tas) *adv.* **A** through untenability, i.e. unaccountability without (probandum) अदृश्यपरिचित्तादेरभावं लौकिका विदुः। तदाकारविकारादेरन्यथानुपपत्तितः Laghīya. 1. 15; संतानान्तरसद्भूतेश्चान्यथानुपपत्तितः NyāyVi. 2. 65; तदभावेऽपि तद्वादस्यान्यथानुपपत्तितः NyāyVi. 2.178; निरतिशयसुखप्रतीत्यन्यथानुपपत्तितः परिकल्पितः कनकगिरिशिखरादिदेशः स्वर्गः NyāyMañ. i. 304. 27; **B** through untenability or inexplicability otherwise शब्दोत्पत्तेर्निषिद्धत्वादन्यथानुपपत्तितः। विशिष्टसंस्कृतेर्जन्म ध्वनिभ्योऽध्यवसीयते ŚlokaVār. 762. 6 (*on* 6. 126); येऽपि स्थूलविनाशानामन्यथानुपपत्तितः। कल्पयन्त्यन्तरासूक्ष्मं विनाशित्वं प्रतिक्षणम् ŚlokaVār. 839. 3 (*on* 6. 424); मात्राकाङ्क्षी नियम्यते ... योग्यत्वसंनिधानाभ्यामन्यथानुपपत्तितः ŚlokaVār. 917.7 (*on* 7.261); यथाभिधीयमानार्थादन्यथानुपपत्तितः। प्रतीयमानो वाक्यार्थो यः BhāvPra. (Śā.) 147. 21 (6); तत्तदर्थस्वरूपाप्तेरन्यथानुपपत्तितः। अर्थापत्तिप्रमाधीना क्रियाकर्त्रादिकल्पना BhāvPra. (Śā.) 164. 9 (6); सामर्थ्याधिक्यतस्तत्र छाया तद्वशतो भवेत्। नान्यात्तदूर्ध्वदेशात्स्यादन्यथानुपपत्तितः SiddhāTaVi. 231. 22.

अन्यथानुपपत्तिपक्ष (anyathānupapatti-pakṣa) *m.* view of untenability or inexplicability otherwise प्रत्यक्षवचने सत्यन्यथानुपपत्तिपक्षे सत्यर्थापत्तिलभ्यश्रुत्यपरिग्रहाद्य TantrVā. 596. 16 (*on* ii. 3. 4)

अन्यथानुपपत्तिपरिक्षय (anyathānupapatti-parikṣaya) *m.* loss of untenability or inexplicability otherwise तदपि हि स्वभावान्तरमन्यथानुपपत्तिपरिक्षयादेव नाद्रियामहे NyāyKu. 96. 15.

अन्यथानुपपत्तिप्रसूता (anyathānupapatti-prasūtā) *adj.* (*f.*) produced from untenbility otherwise सर्वत्र ह्यन्यथानुपपत्तिप्रसूता लक्षणा VīraMi. (Saṁskāra.) 608. 1.

अन्यथानुपपत्तिबल (anyathānupapatti-bala) *n.* [Abl.] on account of the strength of untenability otherwise न हि पक्षधर्मत्वं हेतोर्लक्षणं तदभावेऽप्यन्यथानुपपत्तिबलाद्धेतुत्वोपपत्तेः PramāMī. 54. 21 (*on* ii. 1. 17)

अन्यथानुपपत्तिमत् (anyathānupapatti-ma(n)t) *adj.* having untenability, i.e. unaccountability without (probandum) असिद्धधर्मिधर्मत्वेऽन्यथानुपपत्तिमान्। हेतुरेव यथा सन्ति प्रमाणानीष्टसाधनात् NyāyVi. 2. 176.

अन्यथानुपपत्तिमात्र (anyathānupapatti-mātra) *n.* mere untenability or inexplicability otherwise यत्रापि केवलार्थवाददर्शनादेव विधित्वं तत्राप्यन्यथानुपपत्तिमात्रं शरणम् TantrVā. 22.17 (*on* i. 2.7); न केवलमन्यथानुपपत्तिमात्रसिद्धेयं व्यवस्था TattvPrakā. 12B.13 (*on* i. 1.5); [Inst.] on account of mere untenability or inexplicability otherwise अनङ्गस्यापि अभिक्रमणादिवदन्यथानुपपत्तिमात्रेण प्रधानविधिप्रयुक्तत्वोपपत्तेः MīmāKau.ii.26. 19 (*on* ii. 3. 4)

अन्यथानुपपत्तिमूल (anyathānupapatti-mūla) *adj.* based on untenability or inexplicability otherwise (विधिः) अन्यथानुपपत्तिमूलश्चासौ न च तद्विते संभवत्यन्यथानुपपत्तिः TantrVā. 303. 24 (*on* i. 4. 9)

अन्यथानुपपत्तिमूलकत्व (anyathānupapattimūlaka-tva) *n.* the state of being based on untenability or inexplicability otherwise न चायम्यतेऽनेनेति करणव्युत्पत्तिर्बहुव्रीहिर्वा गौरवात्। कदाचित्तदाश्रयणस्यान्यथानुपपत्तिमूलकत्वात् ViraMi. 68. 14 (*on* 1. 23)

अन्यथानुपपत्तिरूप (anyathānupapatti-rūpa) *adj.* **A** of the form of untenability or inexplicability otherwise (अर्थापत्तिः) सा चान्यथानुपपत्तिरूपत्वादनन्यलभ्ये विषये भवति TantrVā. 944. 15 (*on* iii. 4. 13); अन्यथानुपपत्तिरूपे प्रमाणान्तरे योऽयं विद्यमानत्वसंसृष्टगेहाभावबुद्धावेव प्रमेयस्य बहिर्भावस्यानुप्रवेशः स न दोषः NyāyRa. 457. 18 (*on* 5 (7). 29); योग्यता ... सा चान्यथानुपपत्तिरूपत्वात् व्यतिरेकव्याप्तिरूपा MīmāKau. ii. 224. 2 (*on* iii. 2. 1); **B** of the form of untenability, i.e. unaccountability without (probandum) अन्यथानुपपत्तिरूपहेतुलक्षणविरहादयमसिद्धः PramāMī. 54. 20 (*on* ii. 1. 17)

अन्यथानुपपत्तिलक्षण (anyathānupapatti-lakṣaṇa) *adj.* characterized by the untenability or inexplicability otherwise श्रुतविध्युपपत्त्यान्यथानुपपत्तिलक्षणार्थापत्त्यनुत्पादात् TantrVā. 12. 11 (*on* i. 2. 7); प्रतिसमाधानं तु सर्वजातीनामन्यथानुपपत्तिलक्षणानुमानलक्षणपरीक्षणमेव PramāMī. 62. 17 (*on* ii. 1. 29)

अन्यथानुपपत्तिलिङ्ग (anyathānupapatti-liṅga) *n.* probans of the form of untenability or inexplicability otherwise न च दिवावाक्यपदार्थानामन्यथानुपपत्तिलिङ्गं चान्तरेण रात्रिवाक्यप्रतिपत्तौ व्यापार इत्याह TātpaṬ. (U.) 403. 20 (*on* 5 (7). 71)

अन्यथानुपपत्तिविधा (anyathānupapatti-vidhā) *f.* [Inst.] in the form of untenability or inexplicability otherwise अन्यार्थदर्शनस्यापि अन्यथानुपपत्तिविधया लिङ्गत्वाद्य MīmāKau. ii. 367. 6 (*on* iii. 3. 14)

अन्यथानुपपत्तिसंभूत (anyathānupapatti-sambhūta) *adj.* produced from untenability or inexplicability otherwise अन्यथानुपपत्तिसंभूतोऽनुभवोऽर्थापत्तिः SarvaMaSaṁ. 13. 14.

अन्यथानुपपत्तिसहकृत (anyathānupapatti-sahakṛta) *adj.* helped by untenability or inexplicability otherwise अज्ञोऽहं नेशः सुखी दुःखी इत्यादिप्रत्यक्षमप्यन्यथानुपपत्तिसहकृतं तद्बोधकम् GuruCandr. ii. 117. 17.

अन्यथानुपपत्त्यभाव (anyathānupapatty-abhāva) *m.* absence of untenability or inexplicability otherwise काम्येषु च कर्मसु कामनावशादेव प्रवृत्तिसिद्धेस्तत एव विधिः सिध्यन्नन्यथानुपपत्त्यभावान्न स्वयमनुष्ठानमाक्षिपति ŚāstrDī. 32. 5 (*on* i. 1. 2); महावाक्यार्थधीसंभवात् कुतः स्मृतिसमबोधस्वीकारः। अन्यथानुपपत्त्यभावात् LaCandr. 672. 5.

अन्यथानुपपत्त्युन्नीयमाना (anyathānupapatty-unnīyamānā) *adj.* *(f.)* inferred from untenability or inexplicability otherwise अन्यथानुपपत्त्युन्नीयमाना शब्दशक्तिस्तदुपपादककार्यपर्यवसायिन्येवावसीयते ĀgaPrā. 20. 19.

अन्यथानुपपत्त्युपयोगिनी (anyathānupapatty-upayoginī) *adj.* *(f.)* conducive to the untenability or inexplicability otherwise कारणत्वश्रुतेरन्यथानुपपत्त्युपयोगिनीं व्याप्तिं शिक्षयति ŚrutaPra. ii. 160. 29 (*on* i. 4. 23)

अन्यथानुपपद्यमान (anyathānupapadyamāna) *adj.* [*f.*-ā] being untenable or inexplicable otherwise प्रत्यक्षया श्रुत्याक्षिप्तचित्ततया तत्प्रामाण्येनान्यथानुपपद्यमानेन स्मृत्यप्रामाण्यं कल्पयन् पूर्वावधारितमूलव्यत्ययमेव प्रतिपद्यते TantrVā. 96. 10 (*on* i. 3. 3); शब्दादयोऽपि संबन्धग्रहणसहशग्रहणान्यथानुपपद्यमानग्रहणसापेक्षत्वात् सविकल्पक विज्ञानेन प्रवर्तन्ते TātpaṬ. (U.) 181. 11 (*on* 4. 248); प्रमाणषट्कप्रमितोऽर्थः ... अवगतोऽन्यथानुपपद्यमानश्च यथैवावगतस्तथैवोपपद्यमानो यदर्थान्तरं कल्पयति TātpaṬ. (U.) 387. 17 (*on* 5 (7). 1); यस्तु मन्यते - गृहाभाव एवान्यथानुपपद्यमानो बहिर्भावस्य गमक इति। तदयुक्तम् PrakaPañ. 277. 4; स खल्वयमेको वाक्यात्मा वाक्यार्थधीहेतुरनुभवाद्वा व्यवस्थाप्यते, अर्थधीभेदाद्वा अन्यथानुपपद्यमानात् TattvBi. 9. 2; अर्थापत्तिरप्यन्यथानुपपद्यमानार्थविषया दर्शनप्रभवा Kāśi. iii. 13. 6 (*on* 5 (4). 12); यत्रार्थोऽन्यथानुपपद्यमानोऽर्थान्तरं गमयति सा दृष्टार्थापत्तिः NyāyKa. 222. 11; श्रुत्योरन्यथोपपद्यमानान्यथानुपपद्यमानयोरन्यथानुपपद्यमाना बलवती Bhām. 472. 4 (*on* ii. 3. 5); अन्यथानुपपद्यमानस्फोटादिकार्यरूपार्थजन्यार्थापत्तिः शक्तादिविषयोदेष्यति VedāntKa. 468. 13 (*on* iii. 3.53); अन्यथानुपपद्यमानश्रुत्यनुरोधेन लक्षणाङ्गीकारेऽपि ViraMi. (Paribhāṣā.) 106. 4.

अन्यथानुपपद्यमानता (anyathānupapadyamāna-tā) *f.* the state of being untenable or inexplicable otherwise ननु 'दृष्टः श्रुतो वार्थः अन्यथा नोपपद्यते' इति गमकस्यान्यथानुपपद्यमानतां दर्शयति Bṛha. 113. 3 (*on* i. 1. 5); Kāśi. iii. 158. 13 (*on* 5 (7). 1); का गृहाभावस्यान्यथानुपपद्यमानता PrakaPañ. 277. 5; कार्यस्यान्यथानुपपद्यमानताव्यवस्थाप्यत्वं वा अनन्यथासिद्धत्वम् TattvCin. ii (2). 155.12.

अन्यथानुपपद्यमानत्व (anyathānupapadyamāna-tva) *n.* the state of being untenable or inexplicable otherwise संशयापादनं चान्यथानुपपद्यमानत्वापादनम् Kāśi. iii. 158. 25 (*on* 5 (7). 1)

अन्यथानुपपन्न (anyathānupapanna) *adj.* [*f.*-ā] **A** untenable, i.e. unaccountable without (probandum) यत एते स्वभावकारणकार्यव्यापका अन्यथानुपपन्नाः स्वसाध्यमुपस्थापयन्ति तत एव तदभावे स्वयं न भवन्ति PramāMī. 45. 11 (*on* i. 2. 12); नासन्ननिश्चितसत्त्वो वान्यथानुपपन्न इति सत्त्वस्यासिद्धौ संदेहे वासिद्धः PramāMī. ii. 1. 17; **B** untenable or inexplicable otherwise न चैवं विश्वं सत्यमित्यादिश्रुतेरपि प्रत्यक्षागृहीततात्त्विकसत्त्वग्राहकत्वमिति वाच्यम्। अन्यथानुपपन्नाद्वैतश्रुतिविरोधादिना निरस्तत्वात् GuruCandr. i. 460. 8; संबन्धे लिङ्गसंख्यान्वयासंभवादन्यथानुपपन्नलिङ्गसंख्यादिभिरेवाक्षेपः VaiyāBhū. 17. 11 (*on* 2); एवं चाधारशक्त्यैवान्यथानुपपन्नयाकाशसद्भावावगमः VaiyāSiMañ. 202. 7.

अन्यथानुपपन्नता (anyathānupapanna-tā) *f.* the state of being untenable or inexplicable otherwise आद्यधीवेद्यभेदीयाप्यन्यथानुपपन्नता KhaṇḍanKhā. 166.15.

अन्यथानुपपन्नत्व (anyathānupapanna-tva) *n.* **A** the state of being untenable, i.e. unaccountable without (probandum) अन्यथानुपपन्नत्वं हेतोर्लक्षणमीरितम् Nyāyāva. 22; अन्यथानुपपन्नत्वमसिद्धस्य न सिध्यति NyāyVi. 2. 12; सामान्यभेदरूपार्थसाधनस्तद्गुणोऽखिलः। अन्यथानुपपन्नत्वनियमस्यात्र संभवात् NyāyVi. 2. 304; 2. 343; 2. 370; अविनाभावो ह्यन्यथानुपपन्नत्वम् PramāMī. 40. 12 (*on* i. 2. 9); **B** the state of being untenable or inexplicable otherwise अन्यथानुपपन्नत्वं यस्य तस्यैव हेतुता। दृष्टान्तौ द्वावपि स्तां वा मा वा तौ हि न कारणम् TatttvSaṁ. 1368; प्राभाकरास्तु प्रकारान्तरेणानुमानाद्भेदमत्राचक्षते अनुमाने गमकविशेषणमन्यथानुपपन्नत्वम् NyāyMañ. i. 41. 2; सिद्धपिष्टमुपादाय पुरोडाशादिस्वरूपनिष्पत्तिसंभवेऽन्यथानुपपन्नत्वाभावेन पुरोडाशादि श्रपणविधेस्तदनाक्षेपकत्वात् ViraMi. (Saṁskāra.) 933.23.

अन्यथानुभव (anyathānubhava) *m.* contrary experience, i.e. experience of sorrow न चान्यथानुभवे सुखमिति परामर्शः BrahmSi. 6. 1.

अन्यथानुमान (anyathānumāna) *n.* inference, i.e. conclusion (being shaped) otherwise तुल्यमत्रापि परमगम्भीरस्य जगत्कारणस्य तर्कानवगाह्यत्वम्, तर्कस्य चाप्रतिष्ठितत्वम्, अन्यथानुमानेऽप्यविमोक्षः BrahmSūBh. (Śaṅ.) 305. 19 (*on* ii. 1. 12)

अन्यथानुष्ठान (anyathānuṣṭhāna) *n.* performance in a different way कर्तव्यतया शास्त्रेण यावज्जीवादिपदैर्विनैव विश्वजिन्या(?त्र्या)येन फलकल्पनयावगमितं तस्यान्यथानुष्ठाने प्रसङ्ग एव नास्ति ManuBh. i. 53. 29 (*on* 2. 2)

अन्यथान्यथा (anyáthānyathā) *adv.* **1** in a different manner स्वयं जुह्वद्यदि वास्यान्यो जुहुयादथ योऽन्यथान्यथा जुहोति यथापो वाभिखनन्नन्यद्वाद्यः स सामि निवर्ततैवम् ŚatBr. II. iii. 2. 14; **2** in various ways, in one way or other तस्मादनिर्वचनीयस्यैवाज्ञानस्यान्यथान्यथा स्फुरणम् IṣṭaSi. 139. 3; सूत्रक्रीडेति। नालिकासंचारनालादिसूत्राणामन्यथान्यथा दर्शनम् JayaMa. 36. 23 (*on* 1. 3); प्रलपन्तोऽन्यथान्यथा। कथं तरन्तु कवयः कामपारम्यवादिनः KaliVid. 39.

अन्यथान्यथाकरण (anyathānyathā-karaṇa) *n.* act of effecting, i.e. explaining in various ways व्याकरणादिष्वन्यथान्यथाकरणस्वीकाराच्च NyāyPari. 8. 7.

अन्यथान्यथाभाव (anyathānyathā-bhāva) *m.* **A** various changes यथा चितिशक्तिरन्यथान्यथाभावं भजमानेष्वपि गुणेषु स्वरूपादप्रच्युता कूटस्थनित्यैवं सुवर्णाद्यपि स्यात् TattvVai. 129. 7 (*on* 3. 13); **B** different (mental) conditions तत्त्वम् ... अवनद्धवाद्यगीति नियतप्रतिष्ठितलयात्मकत्वम्। नाट्ये च प्रयोज्यचित्तवृत्तिपरिवृत्तानुसारेणान्यथान्यथाभावेन AbhinBhā. i. 165. 14 (*on* 4. 252)

अन्यथान्यथाविवक्षित (anyathānyathā-vivakṣita) *adj.* intended in one way or other अन्यथान्यथाविवक्षितमन्यथा प्रतिपादयतीत्यप्रेक्षापूर्वकारी स्यात् PramāVārBh. 7. 27.

अन्यथान्यथिक (anyathānyathi-ka) *m.* one who holds the view of relative change ते भावलक्षणावस्थान्यथान्यथिकसंज्ञिताः AbhidhK. 5. 26; अन्यथान्यथिको भदन्तबुद्धदेवः AbhidhKoBh. 297. 1 (*on* 5. 26); TattvSaṁPañ. 504. 23 (*on* 1787-1790)

अन्यथान्यास (anyathā-nyāsa) *m.* placing of words or wording (in the aphorism) otherwise यथान्यासे त्रीणि ग्रहणानि भवन्ति द्वे विसर्जनीयग्रहणे तृतीयं सग्रहणम्, अन्यथान्यासे तु द्वे ग्रहणे - 'स'ग्रहणं 'रु'ग्रहणं च Pradī. vii. 171. 13 (*on* viii. 3. 34)

अन्यथान्वय (anyathānvaya) *m.* distinct syntactic-semantic relation

वर्णतत्त्वेऽप्यभिधानान्यत्वान्नानात्वम्, अभिधाविधान्यत्वात् समासासमासयोरन्यथान्वय इतीयं दिक् NayaVi. 271. 2 (*on* i. 1. 24); अन्यथान्वयावश्यकत्वे उक्तान्वयकल्पनया उपजीव्यत्वकल्पने मानं चिन्त्यम् GuruCandr. i. 342. 17.

अन्यथापक्षगत (anyathāpakṣa-gata) *adj.* gone to the opposite side दैत्यगुरुः ... अथान्यथापक्षगतो न राजते VarāP. 11. 54.

अन्यथापतित (anyathā-patita) *adj.* fallen in another direction अन्यथापतितस्त्याज्यो वृक्षः सः सर्वगर्हितः ŚilpaRa. i. 14. 110.

अन्यथापत्ति (anyathāpatti) *f.* becoming otherwise, change स्थितस्यान्यथापत्तिः प्रत्यादेशः AlaṅkāRa. 74.

अन्यथापदप्रचार (anyathā-padapracāra) *m.* **1** wrong use of foot-step तत्कथं कृतवानसि ... लास्यस्येवान्यथापदप्रचारम् NalaCam. 5. 0 (19); **2** use of word in a different sense, NalaCam. 5. 0 (19)

अन्यथापन (anyathāpana) *n.* act of making otherwise, i.e. interpreting differently अतः सर्वोत्तरादेशसंनिधावन्यथापनम् NyāyPari. 353. 14.

अन्यथापर (anyathā-para) *adj.* given to wrong thing अन्यथापरेण प्रकारेण वृत्ता निर्व्यूढा या रससंपत् VakroJī. 238. 16.

अन्यथापरिणत (anyathā-pariṇata) *adj.* transformed otherwise अन्यथापरिणते वस्तुनि ख्यातिरन्यथाख्यातिः NyāySu. (Ja.) 41B. 4 (*on* i.1.1)

अन्यथापरिभाषण (anyathā-paribhāṣaṇa) *n.* explanation in another way एवंजन्यज्ञाने विषयत्वस्यान्यथाव्यवस्थितत्वाद्यज्ज्ञानं यत्प्रतिभासमित्यन्यथापरिभाषणमनुपपन्नम् NyāySu. (Ja.) 47A. 9 (*on* i. 1. 1)

अन्यथापाकसंभव (anyathā-pākasambhava) *m.* possibility of heating without (the loss of substance) कथं न कारणगुणपूर्वकता रूपादीनाम् ... मैवम् ... अन्यथापाकसंभवात् TattvPradī. (Ci.) 319. 9.

अन्यथापाठ (anyathā-pāṭha) *m.* variant reading ईषत्पाठान्यथापाठे प्रत्ययस्य दर्शनात् Ekāva. 1. 4 (13. 6); सर्वसंकरवादिनामन्यथापाठो भ्रमात् AṇuBh. 79. 19 (*on* i. 3. 13)

अन्यथापात (anyathā-pāta) *m.* fall (of dice) otherwise विपातः पराजयः। अन्यथापाते सति जये यादृशः पातः सर्वे उत्तानाः पतन्त्यवाञ्चो वेति PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. ii. 1. 10 (26. 22)

अन्यथापादन (anyathāpādana) *n.* **1** manifestation erroneously माया शब्दरूपादीनामन्यथापादनमसतां वा प्रकाशनम् Kāvyānu. (He.) 386. 13; **2** transformation or change वर्णगन्धरसस्पर्शाद्यन्यथापादनानि च। ... अशुभस्य नाम्न आश्रवाः TriṣaŚaPuC. iii. 7. 118.

अन्यथापालन (anyathā-pālana) *n.* act of keeping (pledge) in another way कात्यायनोऽप्यन्यथापालने क्वचिदमूलधननाशेन सह लाभनाशस्य विकल्पमाह SmṛtiCan. iv. 326. 3.

अन्यथाप्ति (anyathāpti) *f.* transformation or change बुद्धत्वं शुक्लधर्मप्रवरगुणयुता आश्रयस्यान्यथाप्तिस्तत्प्राप्तिर्निर्विकल्पाद्विषयसुमहतो ज्ञानमार्गात्सुशुद्धात् MaYānaSū. 35. 21 (9. 12)

अन्यथाप्रकाशन (anyathā-prakāśana) *n.* manifestation in another form एष च ज्ञानस्य दोषः यदन्यथास्थितस्यान्यथाप्रकाशनम् Kāśi. i. 93. 25 (*on* 2. 58); एतावद्य विपर्ययस्य तत्त्वं यदन्यादृशस्यान्यथाप्रकाशनम् Kāśi. ii. 159. 20 (*on* 5 (3). 162)

अन्यथाप्रकृति (anyathā-prakṛti) *adj.* of different nature उपचरेदिह कालं प्रकृतिं समीक्ष्य वामाक्षीम्। देशानुसारतः सा तुष्यति नैवान्यथाप्रकृतिः KandaCū. ii. 5. 27.

अन्यथाप्रतिपत्ति (anyathā-pratipatti) *f.* **1** invalid or erroneous knowledge अप्रतिपत्त्यन्यथाप्रतिपत्तिजन्या हि बुद्धिरक्षग्राहिकां बुद्धिं गृह्णीयात् TātpaṬ. (U.) 257. 10 (*on* 5 (3). 67); शास्त्रनिष्पन्ने भेदे सति अन्यथाप्रतिपत्तिर्न कर्तव्या VedāntKau. 386. 17 (*on* iv. 1. 3); अदूषणे दूषणबुद्धेश्चान्यथाप्रतिपत्तिः NyāyPari. 219. 9; विनापि प्रतिपत्तिं कर्म स्वफलं साधयति परं त्वन्यथाप्रतिपत्तौ दुष्यति MayūMāli. 827. 16 (*on* xi. 3. 13); **2** wrong or unnatural construing तस्याश्चान्यथाप्रतिपत्तेः सर्वपापरूपत्वं स्मर्यते JīvanVi. 161. 10.

अन्यथाप्रतिपन्न (anyathā-pratipanna) *adj.* known in one way अन्यथाप्रतिपन्नस्यान्यथाकल्पनैव दोषः Kāśi. iii. 32. 10 (*on* 5 (4). 37)

अन्यथाप्रतिपादकत्व (anyathāpratipādaka-tva) *n.* the state of conveying wrongly विमतमनारम्भणीयमन्यथाप्रतिपादकत्वात् MāyāKha. 2A. 8.

अन्यथाप्रतिपादन (anyathā-pratipādana) *n.* act of explaining, i.e. proving in another way किमन्यथाप्रतिपादनप्रयासेन इति चेत् न, परमेश्वरासाधारणलिङ्गानां हिरण्मयपुरुषे दृश्यमानानां तस्मिन् नारायणेऽनुपपत्तेः ŚivārkaMaDī. i. 259. 2 (*on* i. 1. 22)

अन्यथाप्रतिभान (anyathā-pratibhāna) *n.* act of knowing in another way न केवलं स्वातन्त्रेऽन्यथाप्रतिभानादव्यवस्था किं तु संदेहादपीत्याह NyāySu. (So.) 38. 34 (*on* i. 2. 7)

अन्यथाप्रतीति (anyathā-pratīti) *f.* **1** contrary or opposite knowledge परोक्तस्वोक्तयोरज्ञानमप्रतिपत्तिः। तयोरेव विरुद्धा प्रतिपत्तिर्विप्रतिपत्तिः। अन्यथाप्रतीतिरिति यावत् TārkiRa. 318. 4; **2** invalid or erroneous knowledge असतः सत्त्वप्रतीतिः सतोऽसत्त्वप्रतीतिनिरित्यन्यथाप्रतीतेरेव भ्रान्तित्वात् ViṣṇuTaNi. 7A. 9; अतोऽन्यथाप्रतीत्यादेरज्ञानमूलत्वाद्येव युक्तमिति भावः TattvPrakā. 12A. 4 (*on* i. 1. 4); अस्यान्यस्य चेत्यन्यथाप्रतीतिनिरासायाह TattvPrakā. 21A. 10 (*on* i. 1. 19); न चेदं सर्वं भ्रान्तं कदाप्यन्यथाप्रतीत्यभावात्। विनैव बाधकेन भ्रान्तित्वाभ्युपगमेऽतिप्रसङ्गात् NyāySu. (Ja.) 400A. 8 (*on* ii. 2. 7); नैवं प्रतीतिः, इदं रजतमित्येव तद्भावात् – इति चेत्, तर्हीहापि मृद् घट इत्येव प्रतीतेर्नान्यथाप्रतीतिरिति तुल्यम् TarkSaṁ. (Ā.) 5. 16.

अन्यथाप्रत्यय (anyathā-pratyaya) *m.* **1** knowledge in different order इह तु क्रमवर्तिनां वर्णानामन्यथाप्रत्ययासंभवाद्यथैव व्युत्पत्तिस्तथैव प्रतीतिरिति न किंचिदवद्यम् NyāyMañ. i. 363. 31; **2** knowledge in another way अज्ञानवशादन्यथासतोऽन्यथाप्रत्ययो जायते VedāntKau. 424. 20 (*on* iv. 4. 4); **3** contrary knowledge अभाववद्भावेऽप्युपपत्तावन्यथासिद्धेः। ... बाधितोऽयमिति चेन्न। अन्यथाप्रत्ययानुपलब्धेः NyāySu. (Ja.) 359A. 2 (*on* ii. 2. 6)

अन्यथाप्रयुज्यमान (anyathā-prayujyamāna) *adj.* being performed in a different manner स एव पदार्थोऽन्यथाप्रयुज्यमानो विपरीतस्वभावो भवति ManuBh. i. 21. 19 (*on* 1. 26)

अन्यथाप्रयोग (anyathā-prayoga) *m.* **1** wrong usage लिङ्गवचनकालकारकाणामन्यथाप्रयोगोऽपशब्दः ArthŚā. i. 177. 7 (2. 10); **2** use in another way अन्यथा जानतोऽपि विप्रलम्भकस्यान्यथाप्रयोगदर्शनाद्य TattvPradī. (Ci.) 269. 3.

अन्यथाप्रवर्तमान (anyathā-pravartamāna) *adj.* acting contrarily न ह्यख्यातिः प्रवर्तयति ... यद्यप्यन्यथाप्रवर्तमानस्याप्यख्यातिरस्ति तथापि न तस्याख्यातिः प्रवृत्तिहेतुः IṣṭaSi. 115. 24.

अन्यथाप्रवृत्ति (anyathā-pravṛtti) *f.* **1A** another, i.e. inconsistent activity न हि ये यथा यमर्थं विवक्षन्ति ते तथैव तमनुतिष्ठन्ति विसंवादनाभिप्रायाणामन्यथाभिधायान्यथाप्रवृत्तिदर्शनाल्लोके सर्वत्रानाश्वासात् HetuBiṬ. 2. 13; **1B** contraty or opposite activity or tendency यान्यथा प्रवर्तयत्यख्यातिः सा भ्रान्तिः, अन्यथाप्रवृत्तिहेतोर्भ्रान्तित्वप्रसिद्धेः IṣṭaSi. 115. 22; ख्यातिरपि नान्यथाप्रवृत्तिहेतुः व्यभिचारादिति चेत् तर्हि ताभ्यामन्या तद्धेतुर्भ्रान्तिरिष्यताम् IṣṭaSi. 116. 2; शमादिनामेवंवित्संबन्धप्रतीतेः दृष्टेनैव च चित्तस्यान्यथाप्रवृत्तिनिरोधेनोपकारकत्वादन्तरङ्गत्वम् PrakaVi. 968. 12; **2** wrong activity स्वधर्मः ... राज्ञश्चान्यथाप्रवृत्तावुपदेशेन सन्मार्गावतारणम् BālaKrī. i. 267. 7 (*on* 2. 189); यस्य तु विस्मृत्याप्यन्यथाप्रवृत्तिराशङ्क्यते तस्य दशकं शतम् (दण्डः) ManuBh. ii. 100. 17 (*on* 8. 59)

अन्यथाप्रसिद्ध (anyathā-prasiddha) *adj.* **1** established in one sense or shape गौणोऽन्यथाप्रसिद्धो वा प्रयुज्येतान्यथा यदि। न चान्यादृङ्निमित्तत्त्वं कस्य चित्सं प्रतीयते ŚlokaVār. 5 (11). 124 (541. 5); **2** known in one way न च प्रमाणान्तरेण अन्यथाप्रसिद्धेऽर्थेऽन्यथाज्ञानम् ... उपपद्यते BrahmSūBh. (Śaṅ.) 594. 19 (*on* iii. 2. 21)

अन्यथाप्रसिद्धि (anyathā-prasiddhi) *f.* contrary or opposite knowledge क्षणिकत्वं च कारणादेर्वदतः अन्यथाप्रसिद्धिविरोधः IṣṭaSi. 50. 13.

अन्यथाप्रेक्षण (anyathā-prekṣaṇa) *n.* act of looking in a different manner अनुभावा अन्यथाकरणान्यथाप्रेक्षणान्यथाकथनादयः RasTa. 97. 9.

अन्यथाबुद्धि (anyathā-buddhi) *adj.* (used as noun) (one) having evil intention ज्ञात्वा कल्याणबुद्धिं पूजयेदन्यथाबुद्धिमपकृष्टं वासयेत् ArthŚā. ii. 274. 5 (7. 6); अन्यथाबुद्धिः कालेन लम्भयितव्यः KāmSū. 337. 11 (6. 4) (JayaMa. रागाद्दातुकामः)

अन्यथाबुद्धि (anyathā-buddhi) *f.* **1** wrong supposition अनुरागद्रवस्यैताः प्रणयस्यातिभूमयः (v.l. तद्विहायान्यथाबुद्धिं मद्विज्ञप्तिमिमां शृणु) PañcT. 1. 64 (83. 2); KathāSaSāg. x. 4. 111; **2** erroneous knowledge अहमित्यन्यथाबुद्धिर्विना देहं कथं भवेत् KalkiP. iii. 16. 30.

अन्यथाबुभूषु (anyathā-bubhūṣu) *adj.* desirous of becoming otherwise (in form) सत्यप्यन्यरूपसंत्यागे अन्यथाबुभूषोः स्वरूपस्य तथास्थितौ नान्यथाभावः IṣṭaSi. 225. 1.

अन्यथाबोधकत्व (anyathābodhaka-tva) *n.* the state of referring to erroneously कथं च रूप्यज्ञानस्याप्यन्यज्ञानवत् बोधकत्वे सति अप्रामाण्यं बाध्यत्वं वा। अन्यथाबोधकत्वादिति चेत्, तद्य न IṣṭaSi. 97. 2.

अन्यथाबोधन (anyathā-bodhana) *n.* **A** conveying contrarily नान्यथाबोधनात् बाध्यत्वं, घटादिज्ञानानामपि तत्प्रसङ्गात् IṣṭaSi. 97. 18; 97. 20; **B** conveying wrongly ननु देशान्तरादिस्थबोधकत्वे गुणोऽपि सन्। अन्यथाबोधनाद्दोषस्सम्यग्बोधमपेक्ष्य तु IṣṭaSi. 259. 6.

अन्यथाभव (anyathā-bhava) *m.* **A** change, transformation किं चार्थस्यान्यथाभावस्तथैव भवतो न च। स्याच्चेत्सदाविशेषात्स्यात्ताद्रूप्यान्नान्यथाभवः IṣṭaSi. 219. 9; 220. 5; अपीप्सिते॑ऽन्यथाभूते प्राप्तिर्नर्तेऽन्यथाभवम् IṣṭaSi. 233. 9; प्रथयेत्सान्यथाख्यातिर्विनाप्यर्थेऽन्यथाभवम् IṣṭaSi. 254. 5; पराधीनविशेषाप्तिरनिवर्त्योऽन्यथाभवः AnuVyā. 15A. 10 (*on* 1. 4); NyāySu. (Ja.) 195B. 12 (*on* i. 4. 6); **B** assumption of different form दृष्टं नानाशरीरेषु प्रवेशादन्यथाभवात् AnuVyā. 31B. 5 (*on* 2. 2); हस्त्यादिदेहेषु ह्यपि स्यादन्यथाभवः AnuVyā. 32A. 1 (*on* 2.2)

अन्यथाभवत् (anyathā-bhavat) *adj.* **1** changing, transforming यत्तु देशान्तरे दर्शनं छायायास्तदन्यथा भवति अन्यथाभवन्नार्थं बाधति(?ते) NyāyVār. 176. 18 (*on* i. 2. 49); उपचयापचयप्रबन्धदर्शनं चान्यथाभवद्देहुः क्षणिकत्वे NyāyVār. 410. 12 (*on* iii. 2. 10-11); **2** becoming in another way अन्यथाभवत्यपि ज्ञातव्ये न ज्ञातुरन्यथाभावोऽस्ति BrahmSūBh. (Śaṅ.) 432. 13 (*on* ii. 3. 7); यथा पूर्वं तद्वस्तु व्यवस्थितं तथैव भवतस्तस्य नान्यथाभावस्स्यात् तथाभावविरोधात्। नाप्यन्यथाभूतस्य अन्यथाभवतो वा अन्यथाभावः IṣṭaSi. 149. 18; **3** being otherwise प्रतिपत्तिमांस्तस्येङ्गितादयोऽन्यथाभवन्तः पराजयहेतौ प्रमाणान्तरेणानिश्चितेऽपि ... उपोद्बलका भवन्ति ManuBh. i. 100. 1 (*on* 8. 57); **4** being or appearing differently यत्रान्यथाभवत्सर्वमन्यथैव यथारुचि। भाव्यते VakroJī. 57. 9; कोऽन्यथाभवति जीवनलिप्सुर्नाश्रये भजति मानसचिन्ताम् ŚaṅkaDigVi. (Mā.) 5. 130.

अन्यथाभवन (anyathā-bhavana) *n.* **1** act of undergoing change or transformation प्रकारान्तरं चाङ्कुरादेः तदुभयावस्थाविरहेऽप्यन्यथाभवनम् HetuBiṬ. 147. 17; तृणशस्तिलशोऽप्यन्यथाभवनमसहमानं लौकिकमेव कारणम् PratyabhiVi. ii. 172.4 (*on* ii. 4. 10); तद्रताविद्याया अन्यथाभवनं वाच्यम् LaCandr. 573. 30; **2** act of becoming otherwise ईश्वरः स्वोपाधिपरित्यागेनान्यथाभवने यदीश्वरः VedāntTaSā. 49. 2.

अन्यथाभात (anyathā-bhāta) *adj.* (used as noun) (that) which is known erroneously अन्यथाख्यातिपक्षेऽन्यथाभातेऽनुमा न स्यात् NayaVi. 233. 6 (*on* i. 1. 7)

अन्यथाभान (anyathā-bhāna) *n.* **1** appearance as another thing इदं रजतमित्यत्र रजतं चावभासते। तदेव तेन वेद्यं स्यान्न तु शुक्तिरवेदनात्। तेनान्यस्यान्यथाभानं प्रतीत्यैव पराहतम् PrakaPañ. 49. 3; ख्यातिबाधयोरन्यस्यान्यथाभानादेवोपपत्तेः NītiMā. 25. 10; अन्यस्य अन्यथाभानं प्रतीतिविरुद्धमेव TantrRaha. 2. 21; रजतमिति स्मृतिर्भवति। तद्गोचरयोश्च गृह्यमाणस्मर्यमाणयोर्दोषवशादेव भेदकधर्मानवधारणम् ... न पुनरस्या अन्यथाभानात् YuktiSneha. 49. 20 (*on* i. 1. 5); तेन ग्रहणस्मरणात्मकं ज्ञानद्वयं न तु रजतत्वविशिष्टज्ञानमिदम् अन्यस्यान्यथाभानसामग्र्यभावात् Tarkāmṛ. 12. 17; तत्रामाने त्ववर्जं स्वरसमिति वदन्त्यन्यथाभानमेके TattvMu. 4. 9; किं चान्यथाभावोऽन्यथाभानमेव। तच्च नावृत्तिमन्तरेण संभवेत् GoviBh. 82. 1 (*on* i. 4. 26); **2** appearance in another way न भोक्तृतया धीरित्यन्यथाभानान्नानात्वे सुखदुःखादिव्यवस्थापि नोपाधेः कल्प्या NayaVi. 221. 10 (*on* i. 1. 5); अपि च अन्यथास्थितस्य अन्यथाभानाद् भ्रान्तमेव योगिज्ञानम् Kāśi. i. 123. 16 (*on* 2. 115); अन्यत्रैव सता आकारेण पुरोवर्तिनो विशिष्टताज्ञानम् अन्यथाभानम् ŚrutaPra. iB. 26. 25 (*on* i. 1. 1)

अन्यथाभाव (anyathā-bhāva) *m.* **1A** change, transformation **Bi** becoming otherwise, i.e. defeat **ii** being otherwise **C** alteration, modification **2** deterioration **3A** different, i.e. larger measure or quantity **B** different nature or form **4A** illusoriness or inconsistency **B** wrong thought **C** erroneousness or invalidity of knowledge **5A** adverse condition **B** dejection, contrary or opposite nature **C** negative state or condition, negative concomitance **6** diversity **1A** change, transformation प्रकृतेरन्यथाभावो यत्र यत्रोपजायते। तत्र तत्र विजानीयात्सर्वमुत्पातलक्षणम् AVPari. 64 (1). 2; आदौ तत्त्वेऽन्यत्वे स्वलक्षणे स्वयमथान्यथाभावे। संक्लेशेऽथ विशेषे क्षान्तिरनुत्पत्तिधर्मोक्ता MaYānaSū. 11. 52; प्रकृतेरन्यथाभावो न कथंचिद्भविष्यति GauḍKā. 3. 21; 4. 7; 4. 29; न ज्ञातुरन्यथाभावोऽस्ति सर्वदा वर्तमानस्वभावत्वात् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 432. 13 (*on* ii. 3. 7); एवं तावत्कर्माणि कुर्वत्यपि विदुषि त्वयीतो यावज्जीवानुष्ठानादन्यथाभावः स्वरूपात्प्रच्युतिः ŚvetāUBh. 24. 10 (*on* 1. 0); 24. 13 (*on* 1. 0); न कदाचिद्वस्तुनो अन्यथाभाव इति वाच्यं स्यात् IṣṭaSi. 51. 11; 149. 14; अन्यथा भूत्वा चेदन्यथा भवेत्, पूर्वपूर्वान्यथाभावापेक्षत्वादुत्तरोत्तरस्यान्यथाभावस्य अनवस्था IṣṭaSi. 219. 22; अन्यत्वे चान्यथाभावोऽन्यथाभावेऽपि चान्यता। अतोऽन्यतान्यथाभावौ न स्वरूपान्न चान्यतः IṣṭaSi. 231. 14; 236. 12; 252. 5; वेत्ति नीलादिवर्णस्य कट्वम्लादिरसस्य हि। अकस्मादन्यथाभाव षण्मासेन स मृत्युभाक् SkandP. iv. 42. 15; प्रातिपदिकलिङ्गवचनानामेकैकस्य द्वयोर्द्वयोर्वा समस्तानां वान्यथाभावात् ... अष्टाधिकारः ऊहः सिध्यति NyāyRaMā. 174. 9; प्रकृतेरन्यथाभावः सर्वथा लक्ष्यते जनैः BhaviP. 629A. 6 (iv. 7. 15); चिदंशस्य स्वभावान्यथाभावेन ज्ञानसंकोचविकासरूपेण कार्यतोदिता VedāntDī. 9. 4 (*on* i. 1. 1); पूर्वकृतस्य हि शक्यो विधिनापि न कर्तुमन्यथाभावः KathāSaSāg. xii. 19. 45; Subhāṣi. 3103; सुमते नान्यथाभावं बलिनः पूर्वकर्मणः। अपि देवाः क्षमाः कर्तुम् KathāSaSāg. xii. 34. 199; न भवेदन्यथाभावः पूर्वोपार्जितकर्मणाम् MalliC. 1. 125; अतत्त्वतोऽन्यथाभावो विवर्तः VedāntKa. 2. 25 (*on* i. 1. 0); विकारोऽन्यथाभावः RasTa. 6. 4; तत्र वक्तव्यं कोऽयं परिणामः इति। ... काष्ठस्य स्तम्भाद्यापत्तिवत् अन्यथाभावो वा VivaPraSaṁ. 260. 9; अन्यथाभावादिति कायपरिमाणत्वाभावापत्तेरित्यर्थः NyāySu. (Ja.) 414A. 1 (*on* ii. 2. 10); अन्यथाभावस्यैवंविधानित्यत्वेन व्याप्तिर्नास्ति NyāySu. (Ja.) 414A. 10 (*on* ii. 2. 10); तात्त्विकोऽन्यथाभावः परिणामः क्षीरदध्यादिवत् SarvaDaKau. 122. 14; प्राक्तथाभूतस्य पश्चादन्यथाभावात् Nyāyāmṛ. 117B. 6; 9 (*on* 1. 14); यद्येतत्संपादयेत्तं न दद्यादग्रेऽन्यथाभावात् AṇuBh. 243. 22 (*on* iii. 3. 35); मर्यादापुष्टयोर्न कदाचिदन्यथाभावः AṇuBh. 322. 1 (*on* iv. 2. 7); वस्तुनस्तत्समसत्ताकोऽन्यथाभावः परिणामः SiddhāLeSaṁ. 45. 4; ऊहो नाम प्रकृतावन्यथादृष्टस्य विकृतावन्यथाभावः BhāṭṭDī. iii. 38. 6 (*on* ix. 1. 1); LaCandr. 681. 24; ब्रह्मणोऽन्यथाभावो विवर्तः। न च ब्रह्मान्यथा भवतीति तद्रताविद्याया अन्यथाभवनं वाच्यम् LaCandr. 573. 29; एकस्या व्यक्तेः सर्वावयवावच्छेदेनान्यथाभावः कात्स्र्न्यम् SiddhāKau. 325A. 6 (*on* v. 4. 53); मुक्तिर्हित्वान्यथाभावं स्वरूपेण व्यवस्थितिः YogVār. *on* 1.1; *on* 1. 4; प्रारब्धस्यान्यथाभावो रीतिभङ्गः उदाहृतः SāhiSā. 2. 81 [Vaija. 194. 24; NānārthāSaṁ. ii. 29. 204; ŚabdaRaSaK. 150.12]; **1Bi** becoming otherwise, i.e. defeat दैवदृष्टोऽन्यथाभावो न मन्ये विद्यते क्वचित् MahāBhā. vii. 127. 13 (BhārBhāDī. पराभवः); **1Bii** being otherwise न पुनः दृष्टस्यान्यथाभावो दृष्टत्वान्नानुपपन्न इति शक्यते वक्तुम् Bṛha. 223. 4; अनुगाम्यन्यथाभावात्स च सामान्यभेदयोः। विद्यते तत्कथं नास्ति तयोर्भेदः परिस्फुटम् TattvSaṁ. 1744; नपुंसकलिङ्गत्वे 'स्वमोर्नपुंसकात्'- इति लुक् स्मर्यते। तदन्यथाभावं दर्शयति TātpaṬ. (U.) 192. 13 (*on* 5(1).1); तस्यान्यथाभावासंभाव्यतालक्षणस्वतःसिद्धिपरिशुद्धत्वात् KhaṇḍanKhā. 34. 1; (स्वानुभूतेषु न परीक्षाकाङ्क्षा) सुखदुःखेच्छातदभावादिषु साक्षिसिद्धेषु क्वचिदन्यथाभावस्यानुपलम्भात् Vādā. 126. 5; न हि स्वात्मनि कदाप्यन्यथाभावः येन परीक्षानवस्था स्यात् Vādā. 127. 6; **1C** alteration, modification समुदायसादृश्यं त्र्यादीनां च परस्परसादृश्यमन्यथाभावः AlaṅkāSa. 20. 12; दोषगुणयोरन्यथाभावे चत्वारो भेदाः AlaṅkāRa. 66. 2; तस्य लक्ष्यादर्शनशङ्कया नान्यथाभावो विधेयः AlaṅkāRa. 94. 23; क्रमः ... तस्य ये त्वन्यथाभावं कुर्युर्भाषान्तरादिषु। ... तत्रापि पुरुषाधीनं प्रमाणान्तरकारितम् NyāyKu. 13. 14; यदि कयापि भङ्ग्यान्यथाभावः उपनिबध्यते तदा विसदृशकार्योत्पत्तिर्द्वितीयं विषमम् Ekāva. 8. 38 (10) (288. 10); विचारस्यान्यथाभावो विज्ञेयस्तद्विपर्ययः RasāSu. 255. 13 (3. 113); SāhiDa. 340. 16; आवेदनकाले यदुक्तं तद्विप्रकृतिमन्यथाभावं भाषाकाले न नयेत् VyavaNi. 64. 6; गानस्योहनीयतया कल्पनीयत्वमित्यन्यथाभावश्चेति भावः MayūMāli. 705. 23 (*on* x. 4. 12); ऋग्भेदे त्वन्यथाभावस्य ग्रन्थकारेणैवोक्तत्वेन ऋगेकत्वं विना स्तुत्यावृत्त्यसंभवात् MayūMāli. 719. 5 (*on* x. 5. 3); तवारिपत्न्यङ्गविभूषणानां जातोऽन्यथाभाव अहो विचित्रः AlaṅkāMañ. 141. 8; **2** deterioration प्रकोपो वान्यथाभावो क्षयो वा नोपजायते SuśruS. iii. 4. 78; **3A** different, i.e. larger measure or quantity कुक्कुटाण्डकमात्रं तु ग्रासं च परिकल्पयेत् अन्यथाभावदोषेण नवमेऽति(?ह्नि) च शुध्यति BṛYamaSm. 2. 5; ParāSm. 10.3 (comm. उक्तपरिमाणादधिकपरिमाणत्वम्); BṛParāSm. 9.8; **3B** different nature or form प्रतिज्ञातोऽन्यथाभावः प्रमाणैः प्रतिषिध्यते NyāyVi. 2. 11; परिमाणविशेषे विशेषोऽन्यथाभावः कल्पितो वैशेषिकैः NyāySu. (Ja.) 338B. 4 (*on* ii. 2. 6); यस्य वस्तुनो यल्लक्षणं तन्निवृत्तिरूपोऽन्यथाभाव एव तदनित्यतानिबन्धनम् NyāySu. (Ja.) 414B. 3 (*on* ii. 2. 10) लिङ्गवचनभेदेऽपि न साधारणधर्मस्यान्यथाभावस्तत्र न दोषः SāhiDa. 428. 1; **4A** illusoriness or inconsistency अन्यथाभावः शुक्तिका हि रजतवत् प्रकाशते Bṛha. 58. 5 (*on* i. 1. 5); स्वयमन्यथाभावस्य च मायां विना असिद्धेः IṣṭaSi. 218. 17; 219. 6; कर्मत्यागादिप्रसिद्धिश्च अन्यथाभावरूप्यादिवदविचारितसंसिद्धैव लोके IṣṭaSi. 224. 9; 347. 6; SarvaDaKau. 122. 13; अर्थिना स्वकीयप्रतिज्ञायामन्यथाभावमज्ञात्वैव प्रथममेवान्येषामपि साक्षित्वेन निर्दिष्टत्वात्स्वभावेनैव वचनमिति प्रकृते द्रष्टव्यम् Subodhi. 36. 16 (*on* 2. 80); किंचान्यथाभावोऽन्यथाभानमेव GoviBh. 82. 1 (*on* i. 4. 26); **4B** wrong thought अतो मय्यन्यथाभावो न कर्तव्यः ChāndoUBh. 279. 18 (*on* v. 3. 6); यत्तव चेतसि च न मनागप्यन्यथाभावः

समस्ति YaśasCam. ii. 348. 8; तस्माद्गुरौ नान्यथाभाव आरोपणीयः VedāntRaMañ. 4. 10 (136. 6); वत्स, सर्वत्र कथमन्यथाभावः AdbhuDa. 2. 8 (2); **4C** erroneousness or invalidity of knowledge अन्यथाभावेऽप्रामाण्ये NyāySu. (Ja.) 485A. 10 (*on* iii. 2. 1); **5A** adverse condition, dejection भवतोरन्यथाभावं प्रतिपद्य ...। वेद्मि जीवेत्(?द्) ध्रुवं नेति जानकी PadmP. (Ra.) 103. 55; **5B** contrary or opposite nature अन्यथाभावेऽवगते दुःखोपरमनिमित्तः सुखशब्द इति युज्यते BrahmSi. 6. 4; यद्यपि देवः कामक्रोधाभ्यामज्ञानेन वाद्यान्यथाभावः संजातः YaśasCam. ii. 162. 1 (comm. विपरीतपरिणामः); DaśRu. 1. 41; विषयस्यान्यथाभावमन्तरेण विरुध्यते NyāyMa. 251. 7; न चोत्सर्गसिद्धायाः स्मृतेरसति बाधकेऽन्यथाभावो युज्यते NyāyVārPari. 377. 10 (*on* i. 1. 2); PramāMī. 58. 22 (*on* ii. 11 26); न च स्वात्मन्यनेन कदाप्यन्यथाभावोऽवगत इति संदेहाभावात् परीक्षानुसरणान्निवर्तते NyāySu. (Ja.) 218A. 12 (*on* i. 4. 6); एकत्रार्थम(र्थो ऽ)नर्थः सर्वत्र स्यादथान्यथाभावः KandaCū. vi. 6. 42; **5C** negative state or condition, negative concomitance अनुमानं प्रवर्तनीयम् ... अन्यथाभावबाधकभूतयार्थापत्त्यैव साध्यसिद्धेः KhaṇḍanKhā. 669. 21; प्रमाणेन बोधितो यदीय विषयस्यान्यथाभावः स हेतुः कालात्ययापदिष्टः KhaṇḍanKhā. 936. 1; **6** diversity सोऽयमीदृशस्त्रैगुण्यविपर्ययः अन्यथाभावः तेषु सत्त्वनिकायेषु न भवेद् यद्येकः पुरुषः स्यात् SāṁkhyaTaKau. 321. 1 (*on* 18) (comm. वैलक्षण्यम्)

अन्यथाभाव (anyathā-bhāva) *adj.* having change of mind गोपीनाम् ... भुक्तं गृहे ... ताश्चात्मलीलावृद्ध्यर्थं मोहिताः ... यदि सर्वेऽन्यथाभावा भवेयुर्व्रजवासिनः। तदा लीलाविवृद्धिश्च न सम्यग्जायते व्रजे ĀdiP. 26. 43.

अन्यथाभावकरण (anyathābhāva-karaṇa) *n.* act of effecting or producing of alteration or modification अन्यथार्थवशेन मन्त्राणामन्यथाभावकरणे गार्हपत्यवशादैन्द्रोऽपि मन्त्र ऊहितव्यः स्यात् ŚāstrDī. 620. 13 (*on* ix. 3. 1)

अन्यथाभावकारण (anyathābhāva-kāraṇa) *n.* cause of wrong thought लक्ष्मीर्नाम परं पुंसाम् अन्यथाभावकारणम् SūktiRa. 167. 27.

अन्यथाभावत्व (anyathābhāva-tva) *n.* the state of being alteration or modification एवं चैतावानेवान्यथाभाव इत्येतन्नान्यथाभावत्वाभिप्रायेण किंतु सर्वथान्यथाभावान्तरं नास्तीत्यभिप्रायेणेति ध्येयम् MayūMāli. 620. 17 (*on* ix. 3.1)

अन्यथाभावदर्शन (anyathābhāva-darśana) *n.* observation of contrary or opposite nature यदि वा गृहे नास्ति इत्यस्य न जीवतीत्यर्थः स्यात्। न च तदस्ति। स्वस्मिन्नेवान्यथाभावदर्शनात् NyāySu. (Ja.) 475B. 3 (*on* iii. 2.1)

अन्यथाभावन (anyathā-bhāvana) *n.* assumption of contrary or opposite nature अलौकिके भगवत्संबन्धिन्यर्थेऽन्यथाभावनं निषेधति AṇuBh. 358. 21 (*on* iv. 4. 20)

अन्यथाभावनिराकरण (anyathābhāva-nirākaraṇa) *n.* refutation of alteration or modification येन तत्पूर्वं लिखितं दृष्टं द्वितीयस्य लेख्यस्यान्यथाभावनिराकरणाय Aparā. 687. 24 (*on* 2. 91)

अन्यथाभावपूर्वक (anyathābhāva-pūrvaka) *adj.* preceded by change or transformation भाविरूपमपेक्ष्य पूर्वस्थितरूपेण भावोऽन्यथाभाव एव अतोऽन्यथाभावपूर्वकेऽप्यन्यथाभावे नानवस्था IṣṭaSi. 220. 2.

अन्यथाभावप्रसङ्ग (anyathābhāva-prasaṅga) *m.* occasion of being otherwise असिद्ध्यादिविधापरिगणनस्य व्यवहारतोऽन्यथाभावप्रसङ्गात् KhaṇḍanKhā. 1101. 19.

अन्यथाभावप्रसिद्धि (anyathābhāva-prasiddhi) *f.* establishment of change or transformation अनारम्भकत्वात् ... पूर्वोक्तदोषाभावादवस्था त्याज्या, तत्त्यागेन अन्यथाभावप्रसिद्धेश्चेति चेत्, तन्न IṣṭaSi. 223. 21.

अन्यथाभावमात्र (anyathābhāva-mātra) *n.* **A** mere alteration or modification पदानामभिसंबन्धस्यान्यथाभावमात्रतः। यत्रानिष्टप्रतीतिः स्यात् रचनां तां परित्यजेत् VyaktiVi. 98. 4; **B** mere change or transformation अस्मन्मते चैतन्यादेर्लक्षणस्य निवृत्तावेव विशेषिणो लक्षणवतोऽर्थस्य अनित्यता स्यात्, न तु जैनानामिवान्यथाभावमात्रेण NyāySu. (Ja.) 414B. 3 (*on* ii. 2.10)

अन्यथाभावरूप (anyathābhāva-rūpa) *adj.* of the form of change or transformation मन्त्रसामसंस्काराणाम् ... अन्यथाभावरूप ऊहो नवमे चिन्तितः ŚivārkaMaDī. i. 75. 7 (*on* i. 1. 1)

अन्यथाभाववत् (anyathābhāva-va(n)t) *adj.* possessing change or transformation अन्यथाभाववतोऽप्यात्मनः प्रसज्यते NyāySu. (Ja.) 414B. 1 (*on* ii. 2.10)

अन्यथाभावविषय (anyathābhāva-viṣaya) *adj.* referring to the change or transformation शास्त्रेऽन्यथावगतानां पदार्थानामन्यथाभावविषयो यस्तर्कः स ऊहशब्देनोच्यते NyāyRaMā. 172. 24.

अन्यथाभावव्यतिरेक (anyathābhāva-vyatireka) *m.* [Inst.] without change or transformation अन्यथाभावव्यतिरेकेण कारणमिति बीजमव्ययम् ViṣṇuSaBh. 78. 20 (*on* 59)

अन्यथाभावशङ्का (anyathābhāva-śaṅkā) *f.* **1** doubt about being otherwise निःशेषसत्त्वशक्तीनां ज्ञाने सर्वज्ञता बत। न चानुमानतः सिद्धिरन्यथाभावशङ्कया TattvSaṁ. 3396; ब्राह्मणेन यज्ञे कर्तुमिष्टत्वोपदेशाद्वेदत्वं पौरुषेयत्वेऽन्यथाभावशङ्कया इष्टत्वासंभवात् MayūMāli. 601.11 (*on* ix. 2. 1); **2** doubt about being invalid knowledge एकवैषयिक एव प्रत्ययः ... प्रमाणसंप्लवेनान्यथाभावशङ्कानिवर्तनपटुत्वात् Upask. 180. 3 (*on* iii. 2. 11); **3** doubt regarding opposite sense सर्वस्याप्यन्यथाभावशङ्कया विशेषहेतुमाह AṇuBh. 75. 21 (*on* i. 3. 7)

अन्यथाभावसत्त्व (anyathābhāva-sattva) *n.* existence of different nature of form नीवारलक्षणकारकभेदांदन्यथाभावसत्त्वेनाव्याप्त्यनवकाशात् MayūMāli. 572.11 (*on* ix. 1.1)

अन्यथाभावसंभव (anyathābhāva-sambhava) *m.* possibility of being otherwise यच्चोक्तं स्वप्रयुक्तपाकसाध्यत्वे .... तदपि नैयायिकस्य क्रमस्य वचनमहिम्नान्यथाभावसंभवादयुक्तमिति पूर्वपक्षोऽनुपपन्नः CaturCin. iii (1). 1052.10.

अन्यथाभावात्मक (anyathābhāvātmaka) *adj.* of the form of change or transformation अतिदिष्टानां पदार्थानां मन्त्रसामसंस्काराणां द्वारान्तरसंबन्धनिमित्तोऽन्यथाभावात्मक ऊहश्चिन्त्यते ŚāstrDī. 572. 10 (*on* ix. 1. 1); ऋचां प्राधान्यादुत्तरावर्णवशेन साम्नोऽन्यथाभावात्मक ऊहोऽपि वक्ष्यमाणो नानुपपन्नः BhāṭṭDī. iii. 99.10 (*on* ix. 2. 2); अन्यथाभावात्मकस्य मुख्यस्योहस्य तादवस्थ्यात् BhāṭṭDī. iii. 121. 5 (*on* ix. 2. 11)

अन्यथाभावाद्यनुपलम्भ (anyathābhāvādy-anupalambha) *m.* non-perception of contrary or opposite nature etc. सुखादौ तदभावे च साक्षिसिद्धे कदाप्यन्यथाभावाद्यनुपलम्भात् NyāySu. (Ja.) 218A. 7 (*on* i. 4.6)

अन्यथाभावान्तर (anyathābhāvāntara) *n.* another alteration or modification किं तु सर्वथान्यथाभावान्तरं नास्ति MayūMāli. 620.18 (*on* ix. 3.1)

अन्यथाभावाभाव (anyathābhāvābhāva) *m.* **1** absence of invalidity of knowledge न त्वर्थस्यान्यथाभावाभावनिश्चयो बाधकेनैव जन्यते NyāyRaMā. 32.1; **2** absence of being otherwise अनादिपारंपर्यागतस्य लोकव्युत्पत्तिसंवादिनस्तस्यासंभवान्यथाभावाभावरूपस्वतश्शुद्धिसिद्धत्वात् ŚatDū. 78. 29; **3** absence of different nature or form नीवारादाववहननादेर्यथाप्रकृत्येवानुष्ठानेनान्यथाभावाभावेन संस्कारोहेऽव्याप्तिः MayūMāli. 572. 8 (*on* ix. 1.1)

अन्यथाभावासादन (anyathābhāvāsādana) *n.* bringing about change or transformation यद्यथास्ति तस्य तथैव स्थित्या। न तु अन्यथाभावासादनेनेत्यर्थः Bhāsk. ii. 306. 24 (*on* iv.1.14)

अन्यथाभाविन् (anyathā-bhāvin) *adj.* undergoing change, changing ततो विकाराः प्रकृतेरहंमुखाः देहावसाना विषयाश्च सर्वे। क्षणेऽन्यथाभाविनः ViveCū. 352; अन्यथाभावि यद्वस्तु तदनित्यमिति स्थितिः AnuVyā. 31B. 5 (*on* 2. 2); अन्यथाभाविनश्च देहादेरनित्यतोपलब्धात्त(त्?) स्यात् NyāySu. (Ja.) 414A. 13. (*on* ii. 2. 10)

अन्यथाभावोक्ति (anyathābhāvokti) *f.* statement of being otherwise ज्ञानविशिष्टस्य ज्ञेयस्यान्यथाभावोक्तिर्विशेषणभूतज्ञानेऽपि द्रष्टव्या VedāntKa. 311.8 (*on* ii. 3. 7)

अन्यथाभावोद्योग (anyathābhāvodyoga) *m.* effort conducive to change or transformation परिस्पन्दशब्देनान्यथाभावोद्योगो विवक्षितः। न तु चलनम् ŚrutaPra. ii. 280. 30 (*on* ii. 2. 2)

अन्यथाभावोपलम्भ (anyathābhāvopalambha) *m.* apprehension of contrary or opposite nature स्वप्नादिषु तदानीमेव स्वप्नान्ते वा वस्तुनोऽन्यथाभावोपलम्भात् AṇuBh. 136. 6 (*on* ii. 2. 29)

अन्यथाभाषण (anyathā-bhāṣaṇa) *n.* **1** speaking contrarily अन्यथाभाषणं दूरस्थे शिरसेत्यादिना पौनरुक्त्यं स्यात् AbhinBhā. ii. 398. 17 (*on* 17.130); **2** speaking differently अन्यथाभाषणे कोपादुचिते तदपवादमाह AbhinBhā. iii. 218.15 (*on* 22. 262); **3** speaking in another way वचनेऽन्यथावक्तव्येऽन्यथाभाषणम् Kāvyānu. (He.) 374. 8.

अन्यथाभास (anyathā-bhāsa) *adj.* having appearance, i.e. delimitation in one way अन्वर्थमन्यथाभासमनंशानां न राशयः। एकज्ञानम् NyāyVi. 2. 120 (Vivaraṇa अन्येन एकस्थूलप्रकारेण भासः परिच्छेदः यस्मिन् तत्)

अन्यथाभासन (anyathā-bhāsana) *n.* act of appearing in another way द्वे एव ग्रहणस्मरणात्मके विज्ञाने। तद्रोचरयोश्च ... भेदाग्रहणादेव विभ्रमव्यवहारः न पुनरन्यस्यान्यथाभासनात् Kāśi. ii. 17. 26 (*on* 5 (1). 19); अथ माया। सा

च विना मन्त्रतन्त्रादिकमन्यथाभूतस्यार्थस्यान्यथाभासनोपाय: ViraMi. (Rājanīti.) 304. 23.

अन्यथाभिधान (anyathābhidhāna) *n.* **1** another statement, i.e. rule क्रयकालापेक्षया दापनकालेऽर्घवृद्धावेतद्द्रष्टव्यम् अर्घह्रासे त्वन्यथाभिधानात् SmṛtiCan. iv. 510. 5; **2** false statement यत्र ... लिप्सादिनान्यथाभिधानं तत्र साक्षिणो दण्डविशेष: प्रकीर्णकप्रकरणे दर्शित: DaṇḍaVi. 107. 3; आप्ता मित्राणि ... साक्षिणो न कर्तव्या:। लोभरागद्वेषस्मृतिभ्रंशादीनामन्यथाभिधानहेतूनां संभवात् ManvaMu. 300. 24 (*on* 8. 64)

अन्यथाभिनिविष्टबुद्धि (anyathābhiniviṣṭa-buddhi) *adj.* whose mind is firmly fixed on what is contrary राजा ... चलितशास्त्रस्तु शास्त्रादन्यथाभिनिविष्टबुद्धिरन्यायेन राज्यमात्मानं चोपहन्ति ArthŚā. iii. 14. 2 (8.2)

अन्यथाभिप्राय (anyathābhiprāya) *m.* [Inst.] with different intention यद्वाक्यं केनचिदन्यथाभिप्रायेणोक्तं सदपरेण ... अन्यार्थघटनया योज्यते AlaṅkāSa. 175. 5.

अन्यथाभू (anyathā-bhū-) I.P. [irr.] **1** to become false यद्यन्यथा भवेदेतद्द्वौ मासौ जीवितं मम। न मां द्रक्ष्यति काकुत्स्थ: Rāmā. v.56.89; न हि देवतावचनमन्यथा भविष्यति Pañcā. 211.24; PuraPraSaṁ. 4.6; देवी प्रोवाच भो भद्रे सा वाणी नान्यथाभवेत् CampaŚreKa. 25; **2** to change or transform यन्नवे भाजने लग्न: संस्कारो नान्यथा भवेत् Hitopa. 0.8; सुबुद्धि: प्राह भो धातो यद्भाले लिखितं त्वया। धीबलेन तथा कुर्वे यथान्यथा भविष्यति CampaŚreKa. 123; **3** to be contrary, cf. **अन्यथाभूत2; 4A** to be different, cf. **अन्यथाभूत3A**; **4B** to be of another kind, cf. **अन्यथाभूत3B**; **5** to be in one form, cf. **अन्यथाभूत4**.

अन्यथाभूत (anyathā-bhūta) *adj.* [*f.*-ā] **1** which is changed or transformed एतस्मिंस्त्वन्यथाभूते नान्यं हिंसितुमुत्सहे MahāBhā. v. 103. 6; तत: स्वमन्यथाभूतमवलोक्य सुसंमद:। ... नर्तितुं स समुद्यत: PadmP. (Ra.) 41. 47; भाव: ...। नष्टो वा नान्यथाभूतस्ततो नातिप्रसज्यते NyāyVi. 2. 268; अन्यथाभूत एवासौ प्राप्यते चेदिदं वद IṣṭaSi. 233. 1; पूर्वावस्थात: अन्यथाभूतस्य पूर्वावस्थायामेव स्थापनलिङ्गस्य ... भवदिष्टसंस्कारासाधकत्वात् TarkSaṁ. (Ā.) 117. 11; स्थितस्थापकस्तु स्पर्शवद्विशेषवृत्ति:। अन्यथाभूतस्य ... धनुरादे: ... तथैव स्थापक: TarkBhā. (Ke.) 75. 6; **2** which is contrary अतोऽन्यथाभूतांस्तु हितानाचक्षते CaraS. iii. 3. 7 (1941 Ed.); देवतादर्शनं साक्षात् ... शुभं दृष्ट्वा सिद्धिं प्राप्नोत्यभीप्सिताम्। एतदेवान्यथाभूतं दु:स्वप्न इति कीर्त्यते MālinīT. 8. 130; प्रवृत्तमन्यथा कुर्याद्यदि मोहात् कथंचन। यतस्तदन्यथाभूतं तत एव समापयेत् CaturCin. i. 105. 14; ii (1). 33. 7; **3A** which is different नाधारादन्यथाभूतं व्यापारं सोऽपि विन्दति TantrVā. 971. 10 (*on* iii. 4. 13); स ह्यन्यथाभूत: KāvyālaṅSū. iv. 3. 21; सा प्रस्खलन्ती स्वभावतोऽन्यथाभूता ManuBh. ii. 84. 1 (*on* 8. 26); (रुद्रस्य) इति च विरुध्यते। अन्यथाभूतस्याप्ततायाम् YaśasCam. ii. 255. 10; अतो विद्याधनाद्यदन्यथाभूतं विभक्तपित्रादिद्रव्योपयोगेन प्राप्तं तदविभक्तानां सामान्यम् SmṛtiCan. iv. 638. 13; **3B** which is of another kind अन्यथाभूतमधार्मिकं सन्तम् ManuBh. i. 415. 18 (*on* 4. 255); अथ स्वप्नवत्प्रत्ययत्वात्तम्भादिज्ञानमन्यथाभूतमित्यनुमीयते ŚāstrDī. 59. 18 (*on* i. 1. 5); तत्र पतितत्वाग्निप्रवेशौ ... अन्यथाभूताभ्यां ताभ्यामभेदेनाध्यवसितौ ज्ञेयौ AlaṅkāSa. 198. 19; इन्द्रियेण तथाविधं ज्ञानं जायताम्, लिङ्गशब्दादिना त्वन्यथाभूतम् ŚatDū. 68. 10; प्रकृतशूद्रादन्योऽपि य: कश्चित् ... अन्यथाभूतमात्मानम् ... कथयति ManvaMu. 191. 31 (*on* 4. 255); (used as noun) that which is of another kind अन्यथाभूतस्य वा परिणामायोगात् TarkSaṁ. (Ā.) 53.6; **4** which is in one form अनृतमन्यथाभूतं सन्तमन्यथात्मानं कुरुते ChāndoUBh. 407. 2 (*on* vi. 16. 1); विप्रलम्भको हि पूर्वानुभूतमेवार्थमन्यथाभूतमन्यथा च कथयति NyāyKa. 132. 23; इदमेव भ्रान्तीनां तत्त्वं यदन्यथाभूतस्यान्यथा ग्रहणम् NyāyRa. 312. 20 (*on* 5 (3). 161); अथ माया। सा च विना मन्त्रतन्त्रादिकमन्यथाभूतस्यार्थस्यान्यथाभासनोपाय: ViraMi. (Rājanīti.) 304. 23; **5** invalid or erroneous ब्रूहि किं सान्यथाख्यातिर्यान्यथाभूतवस्तुधी: IṣṭaSi. 218. 12.

अन्यथाभूतखि (anyathābhūta-khi) *gr.* (root) first portion of reduplication of which is changed अन्यथाभूतखेस्तु चखदतु: MugdhaBo. 8. 52 (87.4)

अन्यथाभूतता (anyathābhūta-tā) *f.* the state of being what is changed उभयोरन्यथाभावेऽप्यन्यथाभूततैव हि IṣṭaSi. 235. 3; [Inst.] by way of being what is changed प्रतिक्षणमन्यथाभूततया कादाचित्कावस्थायोगिनो चिद्वस्तुनो नास्ति शब्दाभिधेयत्वम् BrahmSūBh. (Rā.) 106. 5 (*on* i. 1. 1)

अन्यथामति (anyathā-mati) *adj.* who thinks differently य: करोति च पैशुन्यमन्यवागन्यथामति: पाट्यते हि द्विधा जिह्वा तस्य MārkP. 14. 51; VāmaP. 12. 10.

अन्यथामति (anyathā-mati) *f.* false or erroneous knowledge प्रत्यग्याथात्म्यविज्ञानजन्मनो नातिरेकभाक्। प्रत्यङ्मोहाभिहनध्वंसश्चाप्यन्यथामते: BṛĀraUBhVā. i. 4. 1555; ध्वान्तमात्रनिरासेन न ततोऽन्यान्यथामति: NaiṣkaSi. 198. 2; नासतख्यातिर्निषिद्धैवं निषिद्धा त्वन्यथामति: IṣṭaSi. 137. 13; अन्यथा प्रथयेदर्थं यदि सेष्टान्यथामति: IṣṭaSi. 254. 1; अतोऽनवधृताप्तभावस्य पुरुषस्य वाक्यमन्यथामतिमपि जनयेत् NyāyKu. 47. 2.

अन्यथामनस् (anyathā-manas) *adj.* having changed, i.e. distracted mind काचित् ... दिदृक्षन्ती समालोक्य तं बभूवान्यथामना: PadmP. (Ra.) 53. 176.

अन्यथामूल्य (anyathā-mūlya) *adj.* of otherwise, i.e. great price यदि दत्त्वान्यथामूल्यं क्रेता पण्यं न गृह्णीयात्, तदा क्रेतुरेव दोष: BālaKrī. i. 286. 9 (*on* 2. 260)

¹अन्यथायोग (anyathāyoga) *m.* absence of accountability otherwise अन्यथायोगत: सर्व(:) तथैवेत्यनुमीयते PramāSaṁ. 3. 33.

²अन्यथायोग (anyathā-yoga) *m.* wrong combination अनवस्थान्यथायोगो न चेत् तत्त्वं न सिध्यति TarkSaṁ. (Ā.) 87. 7.

अन्यथायोजन (anyathā-yojana) *n.* **1** different explanation एतदुक्तस्यान्यथायोजनरूपमवस्यन्दितम् PratāYaBhū. 143. 3; **2** application in another way अपलापस्तु पूर्वोक्तस्यान्यथायोजनं भवेत् RasāSu. 62. 11 (1. 223)

अन्यथारचनादर्शन (anyathāracanā-darśana) *n.* observation of different construction तत्प्रतिपन्नखलीकाराय धूर्तव्यसनेन अन्यतो वा कुतश्चित् कारणादन्यथारचनादर्शनात् PramāVāSvopVṛ. 113. 13.

अन्यथारूप (anyathā-rūpa) *n.* **1** false or illusory form मुक्तिर्हित्वान्यथारूपं स्वरूपेण व्यवस्थिति: BhāgP. ii. 10. 6; TattvPrakā. 218B. 8 (*on* iv. 4. 1); **2** [Inst.] in another form भ्रान्तिज्ञानमभावज्ञानं चोभयं अन्यथासन्तमर्थमन्यथारूपेण प्रतिपद्यते NyāyRa. 246. 9 (*on* 5 (2). 119); **3** different form or nature यद्वस्तुनोऽन्यथारूपं तथा स्यात्पूर्वरूपता Candrā. 5. 104; स्वतोऽपरिच्छिन्नसुखरूपस्याप्युपाधितोऽन्यथारूपसंभवादविरोध इति परिहरति ŚrutaPra. ii. 17. 28 (*on* i. 3. 7)

अन्यथारूप (anyathā-rūpa) *adj.* of different form एत एवान्यथारूपास्तथा संसारभीरुता। ... आश्रवा: शुभनाम्नोऽथ तीर्थकृन्नाम आश्रवा: TriṣaŚaPuC. iii. 7. 124.

अन्यथारोप (anyathāropa) *m.* false or illusory imposition प्रत्यक्षेऽर्थेऽन्यथारोपव्यवच्छेदप्रसिद्धये NyāyVi. 2. 471.

अन्यथार्थ (anyathārtha) *m.* **1** different sense or meaning एवमन्यदपि ममान्यथार्थोपकल्पनविषयमभिधाय YaśasCam. ii. 148. 4; अन्यथार्थोपदर्शनस्वभावस्य चोत्पत्ति: NyāyVārPari. 568. 17; **2** contrary or opposite sense or meaning एकदेशश्राविण: अन्यथार्थप्रत्यय: स्यात् NyāyKuA. ii. 70. 7.

अन्यथार्थकरण (anyathārthakaraṇa) *n.* wrong interpretation or analysis आवभृथिकसूत्रस्य नियन्त्रकस्य सद्भावादन्यथार्थकरणस्यायुक्तत्वात् BālamBha. i. 324. 5 (*on* 1. 100)

अन्यथार्थता (anyathārtha-tā) *f.* the state of referring to different sense or meaning कथं प्रसिद्धबहुलशब्दानामन्यथार्थता AnuVyā. 10B. 4 (*on* 1.1)

अन्यथार्थत्व (anyathārtha-tva) *n.* the state of referring to different sense or meaning मन्त्रार्थवादानामन्यथार्थत्वं मन्यते चेत्, अश्रुतोपबृंहणतया वेदं प्रतारयति ŚrutaPra. iA. 227. 2 (*on* i. 1. 1); ये तु श्रुतेरन्यथार्थत्वं कल्पितमतानुसारेण नयन्ति AṇuBh. 74. 18 (*on* i. 3. 2)

अन्यथार्था (anyathārthā) *adj. (f.)* referring to opposite, i.e. huge form अविरतमुदितै: पायसैरेव दिव्यै: किंचिद्भाण्डं वनान्ते तनुमतिथिजनस्यातनोदन्यथार्थाम् BhārCam. 5. 74 (comm. किंचित्त्वविरुद्ध: अर्थ: महत्त्वात्मक:)

अन्यथार्थोक्ति (anyathārthokti) *f.* explanation of meaning in another way प्रश्नश्रयेणान्यथार्थोक्तिरनुवृत्तिरिति स्मृता SāhiSā. 3. 15.

अन्यथालक्षण (anyathā-lakṣaṇa) *adj.* [*f.*-ā] of another kind or characteristics संज्ञापृथक्त्वम्। यथा ... अन्यथालक्षणासारितकगीति:। अन्यथालक्षणा वर्धमानकगीति: ŚābaBh. 1547. 9 (*on* vii. 2. 16); नापि सत एव अन्यथालक्षणो विकार: Nyās. i. 591. 16 (*on* iii. 2. 1); स्वभावाद् अन्यथालक्षणा विकारावस्था नोत्पद्येत Nyās. ii. 275. 18 (*on* vi. 1. 115); PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. vi. 1. 115 (589. 14); ह्यन्यथालक्षणं फलं स्यात् NyāyRaMā. 114. 2.

¹अन्यथालपना (anyathālapanā) *adj. (f.)* who speaks untruely or falsly प्रिया तस्य सरूपा स्यादन्यथालपना न ते NaiṣC. 20. 40 (comm. *अन्यथा* विपरीतार्थमलीकमालपनं भाषणं यस्या:)

²अन्यथालपना (anyathā-lapanā) *adj. (f.)* whose face is otherwise, i.e. ugly प्रिया तस्य सरूपा स्यादन्यथालपना न ते NaiṣC. 20. 40 (comm. तव प्रिया अन्यथा कुरूपं लपनं मुखं यस्यास्तादृशी)

अन्यथालभ्यत्व (anyathālabhya-tva) *n.* the state of not to be obtained otherwise अर्थसिद्धेश्चान्यथालभ्यत्वात् ... अवश्यांभ्युपेयः एकः शब्दः SphoṭSi. 165. 2.

अन्यथालम्बनत्व (anyathālambana-tva) *n.* the state of having something else as the cause अन्यथालम्बनत्वे च न निरालम्बना मतिः VibhraVi. 78.

अन्यथावक्तव्य (anyathā-vaktavya) *adj.* which is to be spoken of in another way वचनेऽन्यथावक्तव्येऽन्यथाभाषणम् Kāvyānu. (He.) 374. 8.

अन्यथावक्तृ (anyathā-vaktṛ) *m.* one who speaks falsly वक्ता अन्यथावक्ता DaṇḍaVi. 338. 19.

अन्यथावगम (anyathāvagama) *m.* understanding contrarily मिथ्यात्वात्तस्य न विरोध इति चेत् कुतस्तर्हि मिथ्यात्वम् आगमादनुमानाद्वा। अन्यथावगमादिति चेत् PañcPā. 15. 18 (*on* i. 1. 1)

अन्यथावचन (anyathā-vacana) *n.* **1** act of speaking falsely, false statement अवचनेऽन्यथावचने च दोषिणः स्युः GautDS. ii. 4. 6; **2** act of stating contrarily, contrary statement ज्ञात्वैव अन्यथावचनान्माता वन्ध्येतिवत् IṣṭaSi. 156. 23; अन्यथावचने दोषमाह Kāśi. iii. 76. 20 (*on* 5 (4). 126); NyāyRa. 386. 13 (*on* 5 (4). 126); **3** act of stating in another way यथा चार्थानृतमन्यथावस्थितस्यान्यथावचनं प्रत्यवाय ŚāstrDī. 47. 2 (*on* i. 3. 9)

अन्यथावचस् (anyathā-vacas) *n.* contrary statement, i.e. denial लोकागमप्रसिद्धेषु पदार्थेष्वन्यथावचः। तन्मुधाखेदकारि स्यात् ŚlokaVār. 6. 148 (767.8); अपलापोऽन्यथावचः AgniP. 338. 52.

अन्यथावत् (anyathā-vat) *adv.* other-like सर्वैः प्रतीयेत हि दृश्यरूपं ततोऽन्यथावद्रतिरेव न स्यात् BhaviP. 81A. 15 (i. 41. 27)

अन्यथावदत् (anyathā-vadat) *adj.* speaking falsely क्षत्रिये तु अन्यथावदतस्तव वाहनायुधानि विफलानि भविष्यन्ति SmṛtiCan. iii. 204. 5.

अन्यथावभात (anyathāvabhāta) *adj.* known wrongly भ्रमवशादन्यथावभातस्य पश्चादन्यथा निश्चयनं निश्चयः AlaṅkāRa. 47. 4.

अन्यथावभाषण (anyathāvabhāṣaṇa) *n.* (employment of) other language भयगौरवलज्जादेर्हर्षाद्याकारगुप्तिरवहित्था। व्यापारान्तरसक्त्यन्यथावभाषणविलोकनादिकारी SāhiDa. 155. 3.

अन्यथावभास (anyathāvabhāsa) *m.* **A** false appearance, illusion प्रतीपगमनदोषप्रयुक्तस्तत्रान्यथावभासः ĀtmaSi. 29. 9; न च ... अक्षसंनिकर्षादन्यथावभासो युक्तः NyāyMa. 60. 3; तद्दोषकृतश्च तत्रान्यथावभासः BrahmSūBh. (Rā.) 49. 2 (*on* i. 1. 1); **B** appearance in another way शुक्त्यादिषु रजतादिप्रतीतेः ... बाधेन चान्यस्यान्यथावभासायोगाच्च BrahmSūBh. (Rā.) 94. 14 (*on* i. 1. 1); **C** appearance in different form अथेन्द्रजालम्। तच्च मन्त्रतन्त्रादिना अन्यथास्थितस्यार्थस्यान्यथावभासः VīraMi. (Rājanīti.) 305. 24.

अन्यथावभासकत्व (anyathāvabhāsaka-tva) *n.* the state of manifesting falsely शुक्तेः ... स्वाभाव्ये प्रामाण्येऽपि दोषतोऽन्यथावभासकत्वसंशयात्मकत्वयोः समारोपोपपत्तेः PrakaVi. 530. 12.

अन्यथावर्ण (anyathā-varṇa) *adj.* having altered letters, misspelt सः ... स्वरच्युतमन्यथावर्णमपगतमात्रं दुर्गामाहात्म्यं पठित्वा PuruṣPa. 153. 28.

अन्यथावर्णन (anyathā-varṇana) *n.* contrary, i.e. unfaithful description दिव्यादीनामिव धीरोदात्तादीनामप्यन्यथावर्णनं विपर्ययः KāvyPra. 444. 3; एवमुक्तानां प्रकृतीनामन्यथावर्णनं व्यत्ययः Kāvyānu. (He.) 150. 4.

अन्यथावर्णयत् (anyathā-varṇayat) *adj.* describing contrarily अन्यथाख्यातिमन्यथावर्णयतो द्वितीयसूत्रे मिथ्याज्ञानविवेचनवेलायाम् ... भाष्यविरोधः TattvPradī. (Ci.) 73. 9.

अन्यथावस्तु (anyathā-vastu) *n.* different object ननु भवतोऽप्यन्यथावस्तूल्लिखन्ति विभ्रमाः AmṛUda. 4. 17 (2)

अन्यथावस्था (anyathāvasthā) *f.* another state or condition दशमीमन्यथावस्थामीयुषि क्ष्मापतौ दिनैः। सेनानीर्ज्ञातवृत्तान्तस्तमुवाच ततो रहः BṛKathāMañ. iii.1.30.

अन्यथावस्थित (anyathāvasthita) *adj.* **1** existing in opposite way or side प्रतिबिम्बरूपेण दर्पणेऽन्यथावस्थितस्यार्धनारीश्वररूपलक्षणस्य द्रव्यस्य ... द्रव्यान्तररूपेणोत्प्रेक्षणम् ... द्रव्योत्प्रेक्षा SaraKaṇṭhā. 466. 21; **2** remaining in one way यथा चार्थानृतमन्यथावस्थितस्यान्यथावचनं प्रत्यवाय ŚāstrDī. 47. 2 (*on* i. 3.9)

अन्यथावाक्यरचना (anyathā-vākyaracanā) *f.* act of construing the sentence in another way अन्यथासंविदानस्याप्यन्यथावाक्यरचनादर्शनात् NyāyRa. 913. 20 (*on* 7. 245); ŚāstrDī. 24. 14 (*on* i. 1. 2)

अन्यथावाद (anyathā-vāda) *m.* **Ai** false deposition or change of statement शूद्रम् ... जन्ममरणान्तरे यद् वः पुण्यफलं तद् राजानं गच्छेत्। राज्ञश्च किल्बिषं युष्मान् अन्यथावादे ArthŚā. ii. 69. 4 (3. 11) (comm. असत्यकथने); नये त्रयाणां मध्ये एकस्यान्यथावादे ... तृतीयस्य चैकतया तत्र साक्षितो न निर्णयः VīraMi. 509. 20 (*on* 2. 78); **Aii** false statement कोऽयमाप्तो नाम ... प्रमादृष्टेति विशेषणे च तथा भूतस्यान्यथावादव्यापनात् KhaṇḍanKhā. 763. 19; **B** alteration of words uttered पूर्वोक्तस्यान्यथावादो ह्यपलाप इति स्मृतः NāṭyaŚā. 22. 56; BhāvPra. (Śā.) 11. 5 (1); **C** statement of denial अन्यथावादशपथाद्यपनेयो मध्यमः RasMañ. 35 (6) (comm. अपलापोक्तिः); **D** title of a work, pw.

अन्यथावादिता (anyathāvādi-tā) *f.* [Inst.] by way of being one who deposes falsely or changes his statement तथा च पत्रलिखितं पूर्वपक्षमन्यथा कुर्वन्नप्यन्यथावादितया हीन इत्याह SmṛtiCan. iii. 106. 10.

अन्यथावादित्व (anyathāvādi-tva) *n.* the state of being one who deposes falsely or changes his statement अत एव तेषामन्यथावादित्वं निरस्तम् BālamBha. ii. 11. 31 (*on* 2. 6); [Inst.] by way of being one who deposes falsely or changes his statement अन्यथावादित्वेन व्यवहारस्य भङ्गप्रसङ्गात् Mitā. 130. 12 (*on* 2. 6); BālamBha. ii. 17. 1 (*on* 2. 9); तथाभियोक्तुमुक्तं त्यक्त्वान्यथा न वक्तव्यमित्यर्थः। यः पुनरन्यथा वक्ति सोऽन्यथावादित्वेन हीनो भवति SmṛtiCan. iii. 105. 16.

अन्यथावादिन् (anyathā-vādin) *adj.* **A** who deposes falsely, who changes his statement तत्र सभ्योऽन्यथावादी दण्ड्योऽसभ्यः स्मृतो हि सः KātySm. 13. 79 (Kane Ed.); BṛhaspaSm. 17. 103; SmṛtiCan. iii. 50. 6; तेषामेकोऽन्यथावादी भेदात्सर्वे न साक्षिणः KātySm. 47. 359 (Kane Ed.); रागादिना ये सभ्याः स्मृत्युक्तादन्यथावादिनः सभ्या हीनवाद्युक्तदण्डात् द्विगुणं दण्डं प्रत्येकं दण्डनीयाः DīpKa. 36. 19 (*on* 2. 4); (used as noun) (one) who deposes falsely or changes his statement श्रुतदेशजातिकर्मणामन्यथावादी कार्षापणशतद्वयं दण्ड्यः ViṣṇuSm. 5. 26; अन्यथावादिनो यस्य ध्रुवस्तस्य पराजयः ViṣṇuSm. 8. 38; YājñaSm. 2. 79; VīraMi. 510. 7 (*on* 2. 79); वैवाहिकमन्वायनम् ... क्रियाविशेषेषु भाण्डमुच्छुल्कं गच्छेत्। अन्यथावादिनः स्तेयदण्डः ArthŚā. i. 273.1 (2. 21); अत्र रागलोभवशात् भयाद्वा अन्यथावादी ... द्विगुणं दमं दण्ड्य इत्याह SmṛtiCan. iii. 50. 8; एवं मोहवशादप्यन्यथावादिनो दण्ड्या इत्याह कात्यायनः SmṛtiCan. iii. 50.15; अन्यथावादिनो मिथ्यैतदितिवादिनः व्यवस्थितः पराजयः DīpKa. 48. 15 (*on* 2.73); (अन्यवादी ... हीनः पञ्चविधः स्मृतः) अन्येति। अन्यथावादीत्यर्थः BālamBha. ii. 10. 5 (*on* 2. 6); **B** who teaches wrongly अधमाः। ते शप्ता मुनिभिः षड्भिः शिवनिन्दापराः पुरा। न श्रोतव्या हि तद्वार्ता तेऽन्यथावादिनो यतः ŚivaP. vi. 16. 19 (491B. 7); **C** who speaks lie सिद्धान्तोक्ता हि सत्या यन्नान्यथावादिनो जिनाः SamarāSaṁ. 9. 570; 9. 738; (used as noun) (one) who speaks lie अन्यथावादिनो जात्यन्धा इवानुकम्पनीयाः NaiṣkaSi. 91.1.

अन्यथावादिन् (anyathāvādin) *m.* speaking inconsistantly (in law) prevaricating or a prevaricator, MW.

अन्यथावादिसहित (anyathāvādi-sahita) *adj.* together with one who deposes falsely सर्वशब्देनान्यथावादिसहितानामेव बहूनामसाक्षित्वमुक्तम् SmṛtiCan. iii. 189. 15.

अन्यथाविज्ञात (anyathā-vijñāta) *adj.* (used as noun) (one) known erroneously अन्यथाविज्ञातस्य सम्यग्विज्ञानम् NyāySu. (Ja.) 39B. 11 (*on* i. 1.1); Nyāyāmṛ. 15B. 7 (*on* 1.1)

अन्यथाविज्ञान (anyathā-vijñāna) *n.* erroneous knowledge अन्यथाविज्ञानमेव भ्रान्तिः NyāySu. (Ja.) 41B. 2 (*on* i. 1. 1)

अन्यथाविध (anyathā-vidha) *adj.* (used as noun) (thing) of another kind एतदेव हि पथ्यं ते कर्तव्यं नान्यथाविधम् PadmP. (Ra.) 66. 36.

अन्यथाविधत्व (anyathāvidha-tva) *n.* the state of being of another kind or form प्रवचनं मन्त्राणां लक्षणम्, यथा प्रोच्यन्ते तथाविधा विज्ञायन्ते। ... तेषां अन्यथाविधत्वे प्रमाणं नास्ति ŚābaBh. 2264. 4 (*on* xii. 3. 24)

अन्यथाविधि (anyathāvidhi) *adv.* in contradiction to the rule कुर्यान्मूत्रपुरीषे तु. रात्रौ चेद्दक्षिणामुखः। ... न ग्राममध्ये विप्रेन्द्र कुर्वीताप्यन्यथाविधि PāraS. 2. 37.

अन्यथाविषमविभाग (anyathā-viṣamavibhāga) *m.* unequal portion (made) in a different form तत्र शास्त्रोक्तोद्धारादिविषमविभागव्यतिरेकेणान्यथाविषमविभागनिषेधार्थमाह Mitā. 221. 23 (*on* 2. 115)

अन्यथाविहित (anyathā-vihita) *adj.* constructed wrongly मेरोस्तु त्रिविधस्यापि लिङ्गमुत्तममृद्धिदम्। अन्यथाविहित° ... °दिरोषकृत् SamarāSū. ii. 89.23.

अन्यथावृत्त (anyathā-vṛtta) *adj.* of wrong, i.e. unrighteous behaviour or conduct धर्मवागन्यथावृत्तः पक्षिणः सोऽनुशास्ति ह MahāBhā. ii. 38. 30.

अन्यथावृत्ति (anyathā-vṛtti) *f.* **1A** wrong behaviour or abnormal conduct मन्त्रभेदो हि दूतामात्यस्वामिनामिङ्गिताकाराभ्याम्। इङ्गितमन्यथावृत्तिः ArthŚā. i. 71.7(1.15); NītiVā.10.36; **1B** altered course of action अन्यथाचिकीर्षतोऽन्यथा-वृत्तिर्वा प्रमादः NītiVā. 10. 40; **2** act of going against, transgression तदत्र यथा स्वामिशासनमन्यथावृत्तिं न भजेत ... तथा अनुतिष्ठामः YaśasCam. i. 141.6; **3** opposite course अथ वायोस्तिर्यग्गतेर्देहे चान्यथावृत्तिरन्याधीना भस्त्रायामिव NayaVi. 211.3 (*on* i. 1.5); **4** different nature प्रकृतिविक्रियात इति स्वभावान्यथा-त्वेनेत्यर्थः। अनेनेङ्गितमन्यथावृत्तिलक्षणं दर्शयति JayaMa. 328. 13 (*on* 6. 3); **5** different signification यत्र स्याल्लिपिलोपेन समीचीनोऽर्थविस्तरः। न भवत्यन्यथावृत्तेः तत् स्यादक्षरलोपकम् SāhiSā. 2. 148.

अन्यथावृत्ति (anyathā-vṛtti) *adj.* **1 A** of changed function, i.e. disturbed or perturbed मेघालोके भवति सुखिनोऽप्यन्यथावृत्ति चेतः MeghaDū. 3; **1B** of changed function दुष्टेऽपि पत्यौ साध्वीनां नान्यथावृत्ति मानसम् KathāSaSāg. xii. 10. 39; **2A** of different state or condition ताभ्यामन्यथावृत्तिर्दुर्बुद्धिः KāvyMī. 11. 5; **2B** of different nature राजा तु तथा प्रवृत्तायां तस्यां सवितर्कमहो कोऽयमालापस्यान्यथावृत्तिरुपक्रमोऽमुष्याः UdyaSuKa. 132. 22; **3** of false course अवसानेष्वन्यथावृत्तिरपि व्यापारो न करोति कामप्यर्थक्षतिम् YaśasCam. ii. 72. 4; **4** of differen behaviour अङ्गानि सालंकृतिलक्षणादिकार्याणि कार्याणि हि नाटकेषु। अतोऽन्यथावृत्तिषु पण्डितेषु न दण्डमाकर्षति शास्त्रकारः NāṭaLaRaK. 1732 [altered, disturbed by strong emotion, MW.]

अन्यथावैचित्र्यायोग (anyathāvaicitryāyoga) *m.* impossibility of different varieties संकल्पयामि समकल्पयमित्यादेरपि संकल्पस्यान्यथावैचित्र्यायोगात् ParāTri. 186. 5.

अन्यथाव्यवहार (anyathā-vyavahāra) *m.* **1** contrary activity नेदं रजतमिति बाधः कथमिति चेत्, सोऽप्यख्यातिमेव नुदन् शुक्तिरूप्यविवेकेन, अन्यथाव्यवहारं निवर्तयति IṣṭaSi. 42. 20; **2** different behaviour अनुभावा अन्यथाचेष्टितान्यथा-व्यवहारादयः RasTa. 138. 6.

अन्यथाव्यस्तसंवित् (anyathāvyasta-saṁvit) *f.* cognition which is distinct in various ways, heterogeneous cognition सर्वथा भावात् संदेहेऽप्यन्यथा-व्यस्तसंविदः PramāSaṁ. 3. 43.

अन्यथाव्याख्या (anyathā-vyākhyā) *f.* wrong interpretation or explanation यथोक्तस्यान्यथाव्याख्या यत्रावस्यन्दितं हि तत् BhāvPra. (Śā.) 232. 14 (8)

अन्यथाव्याख्यात (anyathā-vyākhyāta) *adj.* **1** interpreted in another way सामीप्यमानमुपमानमिति न युक्तम्। उपमानस्यान्यथाव्याख्यानात् (v.l. °व्याख्यातत्वात्) NyāyVār. 31. 1 (*on* i. 1. 3); **2** interpreted wrongly अन्यैरन्यथाव्याख्यातानि ब्रह्मसूत्राणि TattvPrakā. 1B. 10 (*on* i. 1. 0)

अन्यथाव्याख्यान (anyathā-vyākhyāna) *n.* interpretation or explanation in another way सामीप्यमानमुपमानमिति न युक्तम्। उपमानस्यान्यथाव्याख्यानात् NyāyVār. 31. 1 (*on* i. 1. 3); अतो यदन्यथाव्याख्यानं तदयुक्तम् TattvPrakā. 208B. 5 (*on* iv. 2. 6); अन्यथाव्याख्याने त्वस्तेर्भूः इति श्तिपा निर्देशो वैचित्र्यार्थ इति यदुक्तं तदसंगतं स्यात् PariVṛ. (Sī.) 84. 21 'न कर्मणा वर्धत' इत्यादि-श्रुतेरन्यथाव्याख्याने विचिकित्साहेत्वभावात् ... आनन्दादिसद्भावमात्रं जगत्कर्तर्यङ्गीकृत्य ŚivārkaMaDī. i. 149. 16 (*on* i. 1. 3); सपत्नशब्दस्य भाष्यतोऽणुनिरूपितप्रकृत्य-न्तरत्वमेव लभ्यते इति तस्यान्यथाव्याख्याने मानाभाव एव LaŚabdeŚe. ii. 99. 2.

अन्यथाव्याख्यानायोग (anyathāvyākhyānāyoga) *m.* untenability of interpreting in another way विशिष्टप्रतियोगित्वप्रतीतेः उक्तरीत्या बाधकाभावेनान्यथा-व्याख्यानायोगाच्च Nyāyāmṛ. 422B. 5.

अन्यथाव्याख्यानोपपत्ति (anyathāvyākhyānopapatti) *f.* tenability of interpreting in another way आनन्दादिसद्भावमात्रं जगत्कर्तर्यङ्गीकृत्य तत्र नित्य-निरतिशयानन्दश्रुतिमात्रस्यान्यथाव्याख्यानोपपत्तेश्च ŚivārkaMaDī. i. 149. 18 (*on* i. 1. 3)

अन्यथाशक्यनिदर्शन (anyathāśakya-nidarśana) *adj.* illustration of which cannot be possible otherwise बुद्धिभेदस्तु पाकादिषु ... अनभिभवाद्य पचत्यादौ। तद्यानभिभूतं रूपमन्यथाशक्यनिदर्शनं व्यापारान्तरसंस्पर्शेनैव निदर्शयन्ति BhāvanāVi. 101. 3.

अन्यथाशङ्कमान (anyathā-śaṅkamāna) *adj.* [*f.*-ā] suspecting otherwise चिन्तयन्त्यास्मद्गेहिन्यान्यथाशङ्कमानया निवारितोऽस्मि Ubhayābhi. 2. 15; दानवास्तु ... अमृतकलशं मधुसूदनस्य पुरोनिहितमन्यथाशङ्कमानाः ... अवतारयामासुः ... कामपि विवादकथाम् NīlaVi. 121. 4.

अन्यथाशङ्क्यसंभव (anyathāśaṅkya-sambhava) *adj.* having origin which is to be doubted otherwise यथा कार्यं स्वभावो वाप्यन्यथाशङ्क्यसंभवः। हेतुश्चानुपलम्भोऽयं तथैवेत्यनुगम्यताम् NyāyVi. 2. 335.

अन्यथाशपथ (anyathā-śapatha) *m.* false or wrong swearing तत्रापह्रिय-माणसुवर्णादिद्रव्यजात्यपेक्षोऽनृतशपथदोषोऽन्यथाशपथे स्वल्पे ManuBh. ii. 124. 21 (*on* 8.111)

अन्यथाशब्द (anyathā-śabda) *m.* **1** the word *anyathā* असतश्च प्रकाराभावात् तदपेक्षो अन्यथाशब्दो व्यर्थः IṣṭaSi. 231. 9; अन्यथाशब्दो हि प्रकृतादन्यथात्वं ब्रूते ŚrutaPra. ii. 507. 7 (*on* iii. 3. 37); इतिशब्दः अन्यथाशब्दप्रपञ्चसमाप्तौ Bhāsk. i. 359. 9 (*on* i. 7. 3); **2** unreal speech पुराणानामप्यन्यथाशब्द-रचनमेवानित्यत्वम् ViṣṇuTaNi. 3A. 9.

अन्यथाशास्त्रकारिन् (anyathāśāstra-kārin) *adj.* who acts against the scripture or law अन्यथाशास्त्रकारी च न विभागे पिता प्रभुः NāraSm. 194. 16; अन्यथाशास्त्रकारी विधिनिषेधातिक्रमकारी Aparā. 718. 25 (*on* 2. 114); अन्यथाशास्त्रकारी स्मृत्याचारव्यपेतमार्गवर्ती SmṛtiCan. iv. 605.14

अन्यथाशीलिक (anyathāśīli-ka) *adj.* having different nature, accustomed to do otherwise यदतोऽन्यथाशीलिको वा पापकृतो वा हुतादो वान्यजना वा विमथ्नीरन् GopBr. i.3.18 (87.13)

अन्यथासंविदान (anyathā-saṁvidāna) *adj.* knowing in one way अनाप्त-स्यान्यथासंविदानस्याप्यन्यथा वाक्यरचनादर्शनात् NyāyRa. 913. 20 (*on* 7. 246); ŚāstrDī. 24. 13 (*on* i. 1. 2)

अन्यथासंवेदन (anyathā-saṁvedana) *n.* act of making known contrarily नान्यरूपसंवेद्यतामात्रेण मिथ्यात्वं, किं तु पुनः अन्यथासंवेदनेन Kāśi. i. 265. 23 (*on* 4. 155)

अन्यथासंस्थ (anyathā-saṁstha) *adj.* constituted in one way यत्किं-चिदन्यथासंस्थमन्यथाध्यातमञ्जसा AnuVyā. 65B. 1 (*on* 4. 1); यत्किंचिद्गंगोदकादिक-मन्यथासंस्थं पवित्रं सत् अन्यथा पवित्रं ध्यातुरज(?ञ)सा महादोषकरं किमु सर्वेश्वरो हरिरपकृष्टतया ध्यातः NyāySu. (Ja.) 615B. 6 (*on* iv. 1. 3)

अन्यथासक्ति (anyathāsakti) *f.* wrong attachment दुःखासक्त्यान्यथासक्त्या सुखे निर्वृतिभूमिता ŚivDṛ. 7. 37.

अन्यथासंकेतित (anyathā-saṅketita) *adj.* conventionally established or signified in contrary or opposite sense शुक्तिकाज्ञानस्याप्यन्यथासंकेतितरजतशब्द-स्मृतिहेतुत्वसंभवेनान्यथाख्यातित्वप्रसङ्गात् NyāySu. (Ja.) 45B. 9 (*on* i. 1. 1)

अन्यथासंज्ञिन् (anyathā-sañjñin) *adj.* (used as noun) (one) who speaks contrarily अन्यथासंज्ञिनो वाक्यमर्थाभिज्ञे मृषावचः AbhidhK. 4. 74.

अन्यथासत् (anyathā-sat) *adj.* **1** existing in one way तस्माद्यदन्यथासन्तं अन्यथा प्रतिपद्यते ŚlokaVār. 5 (2). 117 (245. 6); NyāyRa. 246. 3 (*on* 5(2). 117); न तावत्स्वप्नादिप्रत्ययाः स्वांशावलम्बनाः तेऽपि बाह्यार्थमेवान्यथासन्तमेवान्यथा गृह्णन्ति ŚāstrDī. 51.11 (*on* i. 1. 5); योऽन्यथासन्तमात्मेशमन्यथा प्रतिपद्यते। किं तेन न कृतं पापं चोरेणात्मापहारिणा AnuVyā. 65A. 6 (*on* 4. 1); AṇuBh. 207. 20 (*on* iii. 3. 1); इन्द्रोऽप्यन्यथासन्तमात्मानमन्यथैव मामुपास्वेत्युपदिष्टवान् VedāntKau. 45. 16 (*on* i. 1. 31); अन्यथासतोऽन्यथाप्रत्ययो जायते VedāntKau. 424. 19 (*on* iv. 4. 4); **2** existing contrarily भ्रान्तिः ... कल्पयत्यन्यथासन्तं न त्वात्मानं व्यवस्यति ŚlokaVār. 5 (3). 210 (328. 4); अन्यथासता रूप्येणापि तस्यास्सार्थत्वायोगात् IṣṭaSi. 134. 9; अतोऽन्यथासद्रूप्यं न भातीह IṣṭaSi. 134.21.

अन्यथासत्ता (anyathā-sattā) *f.* contrary existence सदसद्भ्याम् अतोऽवाच्यं शुक्तौ रूप्यमिति स्थितम्। नैव कल्प्यान्यथासत्ता, यथा भाति तथास्ति चेत् IṣṭaSi. 133. 8; अन्यथासत्ता रूप्यस्य न कल्पनीया IṣṭaSi. 133. 14.

अन्यथासंनिवेशप्रणयन (anyathāsanniveśa-praṇayana) *n.* composition of different (sentence-) construction वेदस्य ... न चानादित्वेऽपि पुराणवाक्यवत् अन्यथासंनिवेशप्रणयनं शङ्कनीयम् VivaPraSaṁ. 281. 7.

अन्यथासंपत्तिमुख (anyathāsampatti-mukha) *n.* [Inst.] by way of fortune taking wrong turn अस्मदित्यस्य सर्वाक्षेपिणः भाग्यविपर्ययादित्यन्यथासंपत्तिमुखेन न त्वभावमुखेनाभिधानस्य KāvyPra. 183. 2.

अन्यथासंपाद्य (anyathā-sampādya) *adj.* attainable by other means क्वचिदौचित्यत्यक्तं सदप्यन्यथासंपाद्यम् VakroJī. 225. 2.

अन्यथासंबन्धायोग (anyathāsambandhāyoga) *m.* untenability of having any other type of syntactic or semantic relation प्रथमान्तस्यापत्यशब्दस्यान्य-थासंबन्धायोगात् इत्यर्थ इत्यध्याहारलब्धम् Prasā. i. 695. 18.

¹अन्यथासंभव (anyathā-sambhava) *m.* **1** another source भद्रे भामिनि या मां विलम्बितागमनमन्यथासंभवविभवं श्रुत्वा AvantiKa. 239. 10; **2** possibility

in another way अन्यथासंभवासिद्धेरनवस्थानुमानतः PramāSaṁ. 3. 12; अन्यथासंभवासिद्धः साधनः प्रतिरूपकः PramāSaṁ. 3. 46; अतः सा कर्तव्येति वा विभज्याध्याह्रियेत, स च नान्यथासंभवे युक्तः SiddhāSi. i. 8. 24.

²अन्यथासंभव (anyathāsambhava) *m.* **1** impossibility in any other way अविनाभावसंबन्धस्त्रिरूपेषु न जातुचित्। अन्यथासंभवैकाङ्गहेतुष्वेवोपलभ्यते TattvSaṁ. 1367; का पुनरस्य लिङ्गस्य प्राप्तिरन्यथासंभव इत्यादि TantrVā. 862. 17 (*on* iii. 3. 14); **2** unaccountability otherwise अन्यथासंभवो ज्ञातो यत्र तत्र त्रयेण किम् PramāSaṁ. 3. 29.

अन्यथासंभवत् (anyathā-sambhavat) *adj.* possible, i.e. reliable in another way प्रमाणान्तरलिङ्गेभ्योऽन्यथासंभवद्भ्यः प्रत्ययितरपुरुषेभ्यो मिथ्यात्वेऽवधारिते प्रत्येकं द्विशतो दण्डः ManuBh. ii. 188. 6 (*on* 8. 257)

अन्यथासंभवाभाव (anyathāsambhavābhāva) *m.* **1** absence of impossibility in any other way अन्यथासंभवाभावान्नानाशक्तेः स्वयं ध्वनेः। अवश्यं शङ्क्या भाव्यं नियामकमपश्यताम् PramāVār. 1.326; तस्मात् नैकस्य परपूर्वमध्ययनं सर्वस्य तथाभावं साधयति। तस्यान्यथासंभवाभावात् PramāVāSvopVṛ. 81. 29; शब्दस्तु ज्ञापयत्यर्थं नैव बाह्यं कथंचन। अन्यथासंभवाभावाद्विल(?वे)क्षागमकस्त्वसौ TattvSaṁ. 1409; **2** absence of unaccountability otherwise असिद्धश्चाक्षुषत्वादिः शब्दानित्यत्वसाधने। अन्यथासंभवाभावभेदात्स बहुधा स्मृतः NyāyVi. 2. 365.

अन्यथासंभविन् (anyathāsambhavin) *adj.* impossible in any other way योऽन्यथासंभवी शब्दघटाद्याख्योऽवभासते NyāyVi. 2. 427.

अन्यथासंभावना (anyathā-sambhāvanā) *f.* **A** act of imagining wrongly अलमन्यथासंभावनया राज्ञः प्रतिग्रहोऽयम् Śāk. 1. 29 (3); **B** act of considering (one) to be otherwise वीरव्यवहारेषु अन्यथासंभावनया अधः पतेत् NityoNi. 10. 27.

अन्यथासंभावित (anyathā-sambhāvita) *n.* conjecturing wrongly प्रिये अलमन्यथासंभावितेन TāpaVa. 5. 27 (?7)(60); NyāyKa. 250. 20.

अन्यथासंभाविन् (anyathā-sambhāvin) *adj.* suspecting something else, distrustful, MW.

अन्यथासापिण्ड्य (anyathā-sāpiṇḍya) *n.* relationship in another way ननु सर्वस्मृतिषु लोकेषु प्रसिद्धतरश्राद्धसाधनपिण्डपरत्वं तस्याश्रित्यान्यथा सापिण्ड्यमेव कुतो न वर्ण्यते BālamBha. i. 171. 7 (*on* 1. 52)

अन्यथासिद्ध (anyathā-siddha) *adj.* [*f.*-ā] **1** effected otherwise, i.e. unessential, redundant, superfluous योऽयं हेतुर्महदणुग्रहणाद भौतिकानीन्द्रियाणीत्ययमन्यथासिद्धः NyāyVār. 379. 2 (*on* iii. 1. 31); सामान्यमन्यथासिद्धम् NyāyVi. 2. 31; प्रामाण्यस्य कार्यत्वमेव साध्यम्। ... अकार्यत्वे तु कारणान्वयव्यतिरेकावन्यथासिद्धौ स्याताम् TātpaṬ. (U.) 45. 23 (*on* 2. 39); अनन्यथासिद्धाभ्यामन्वयव्यतिरेकाभ्यां कार्यकारणभावावगतिः अन्यथासिद्धौ चैतावन्वयव्यतिरेकौ TātpaṬ. (U.) 47. 12 (*on* 2. 43); TarkSaṁ.(Ā.) 21. 22; NyāyaKu. 18.3; स्मृतावस्यां मनोदोषात् तदित्यंशोऽवखण्डितः। तेनेन्द्रियानुकारित्वमन्यथासिद्धमित्यसत् PrakaPañ. 46. 10; प्रकृतं क्षणिकत्वानुमानमन्यथासिद्धम् NyāyMañ. ii. 34. 3; परत्वादयोऽप्यन्यथासिद्धाः NyāyKa. 10. 5; इन्द्रियार्थसंनिकर्षस्य तु ज्ञानमात्रोपयोगादन्यथासिद्धौ भावाभावौ इति। तदयुक्तम् TātpaṬ. (Vā.) 124. 4 (*on* i. 1. 3); यतोऽनन्यथासिद्धाभ्यामेवान्वयव्यतिरेकाभ्यां शब्दार्थयोः संबन्धावधारणम्। अन्यथासिद्धौ चेमौ SaraKaṇṭhā. 662. 1; उक्तविधसंबन्धाधारत्वं हेतुः तथाप्यन्यथासिद्धः NyāyMa. 22.4; सोऽपि परिलूनपुनर्जातकुन्तलकलापादाविवात्यन्तसादृश्यादन्यथासिद्धः NyāyMa. 92.14; तन्तुरूपस्य तु नियतः पूर्वभावोऽस्त्येव किंत्वन्यथासिद्धः पटरूपजननोपक्षीणत्वात् TarkBhā. (Ke.) 28. 11; स्फोटे च नास्मदाध्यक्षं प्रमाणम्। ... कल्पकास्त्वन्यथासिद्धाः NyāySiA. 248. 12; शब्दं प्रति पूर्ववृत्तित्वे ज्ञात एव घटं प्रति पूर्ववृत्तित्वग्रहाद्धटं प्रत्याकाशोऽन्यथासिद्धः TarkKau. 7. 17; भोः स्वामिन् ... यतिवेषधारी समागत्य दुर्गाद्युपासकानां वृत्तिमन्यथासिद्धां कृत्वा ... वर्तसे ŚaṅkaVi. (Ā.) 134. 5; अयं घटः, घटः पटाद्भिन्न इति प्रतीत्योः ... अन्यथासिद्धेत्यादेर्योग्यायोग्यघटितत्वेनाप्रत्यक्षत्वप्रसङ्गात् ŚaṅkaVi. (Ā.) 258. 15; आकाशान्वयोऽन्यथासिद्ध एव नाकाशनिमित्ततां साधयति Upask. 98. 7 (*on* ii. 1. 23); महत्त्वेनैवानेकद्रव्यवत्त्वमन्यथासिद्धम् Upask. 198. 10 (*on* iv. 1. 6); यद्यपि मुषलेन उत्पतता हस्तस्य संयोगोऽप्यस्ति तथापि स संयोगोऽन्यथासिद्धः किंतु उदूखलाभिघात एव असमवायिकारणम् Upask. 221. 13 (*on* v. 1. 3); निर्दोषत्वं तु अर्थान्तरे प्रामाण्येनान्यथासिद्धम् Nyāyāmṛ. 119B. 5; AdvaiSi. 384. 10; आद्यस्याह्नो रथन्तरं द्वितीयस्य बृहदित्यनेन क्रमेण विधाने संभवति अल्पाच्तरपूर्वनिर्देशार्थतया अन्यथासिद्धेन बृहद्रथन्तरपाठक्रमेण प्रकृतिप्राप्तबाधनायोगात् VidhiRa. 91. 4; 'प्राणमेवाभिसंविशन्ती'त्यवधारणम् ... केनचिद्धेतुनान्यथासिद्धमवगम्यते ŚivārkaMaDī. i. 269. 16 (*on* i. 1. 23); उपनयनस्य अध्यापनाङ्गत्वे मदुपन्यस्तानि प्रमाणानि अध्ययनाङ्गत्वविषयतया अन्यथासिद्धानि PūrvottaVāNaMā. 302. 11; तदन्यथासिद्धानामपि तेषामेतद्भावव्यापकत्वात् RasGaṅ. 106. 10; **(used as noun)** (that) which is unessential, redundant or superfluous संनिकर्षाभावादेव न ह्यसंनिकृष्टं चक्षुरवगतिजन्मने प्रभवति तद्भावभावित्वं त्विदमन्यथासिद्धम् NyāyMañ. i. 47. 4; i. 339. 16; द्वयोर्ज्ञानयोर्विरोधे सावकाशत्वादन्यथासिद्धं बाध्यम् ŚatDū. 129. 27; अन्यथासिद्धानन्यथासिद्धयोरन्यथासिद्धस्य बलवत्त्वात् NyāySu. (Ja.) 237B. 9 (*on* ii. 1. 2); पश्चान्यथासिद्धाः BhāṣāPa. 21; **2** proved or established by another means न च ... प्रमाणं भात्यबाधितम्। ... लोकवादाः क्व साधवः ... वाक्यं तदन्यथासिद्धम् MṛgendraT. i. 1. 9; ग्राह्यादभिन्नत्वेऽपि ग्राहकस्य ग्राह्यग्रहणे यदग्रहणं तद्ग्राहकान्तराभावे नान्यथासिद्धं न भेदं साधयति TātpaṬ. (U.) 261. 23 (*on* 8. 86); सिद्धमपि वा वेदे कर्तृस्मरणमन्यथासिद्धं वेदकरणकालस्यातिदवीयस्त्वात् NyāyMañ. i. 217. 17; ननु अवस्थामात्रमेव ... प्रत्यभिज्ञाप्रत्ययप्रामाण्यादवगम्यते। न चेयं प्रत्यभिज्ञा लूनपुनर्जातनखादिप्रत्यभिज्ञावदन्यथासिद्धा विनाशस्यासंभवात् NyāyMañ. ii. 11. 2; तदयमन्यथासिद्ध औपाधिकसंबन्धो भवति हेत्वाभासः TātpaṬ. (Vā.) 345. 21 (*on* i. 2. 8); अन्यथासिद्धः केवलस्याप्रयोगः Pradī. ii. 47B. 8 (*on* i. 2. 45); ii. 541B. 25 (*on* ii. 4. 19); नादस्तु ... नान्यथाकर्तुं पार्यत इत्यन्यथासिद्धोऽन्यथासिद्धं शब्दार्थं बाधत एव Kāvyānu. (He.) 286. 15 (5); अपेक्षितस्य शाब्दत्वे संभवति कथं तदुपेक्षणेनान्यथासिद्धानपेक्षितार्थान्तरपरत्वाश्रयणं युक्तम् ŚrutaPra. ii. 305. 28 (*on* ii. 2. 30); प्रियापराधसूचिका चेष्टा मानः। स च लघुर्मध्यमो गुरुश्च। ... अन्यथासिद्धकुतूहलाद्यपनेयो लघुः RasMañ. 35 (6); प्रत्यभिज्ञा तु ... निर्वापितारोपितदीपादिष्विवान्यथासिद्धा NyāySiA. 200. 14; यत्र नान्यथासिद्धं विशेषसंकीर्तनमस्ति तत्रैव तदुपसंहारः UpaParā. 30. 17; तेषां व्रीहिसाधनकनिर्वापाद्यर्थकर्मविधायकत्वेनाप्युपपन्नतया नान्यथासिद्धप्रकृत्युपादानालम्भक विध्यभावः VidhiRa. 10 (59. 1); अन्यथासिद्धेनापादानपञ्चम्यैकरूप्येण ... परिणाम्युपादानत्वस्य त्यागायोगात् ŚivārkaMaDī. i. 379. 14 (*on* i. 2. 22); न च शूद्रत्वाभावनिर्धारणम् ... प्रतिषेधपरिहारार्थत्वेनान्यथासिद्धम् ŚivārkaMaDī. i. 491. 30 (*on* i. 3. 39); बहूनि प्रयोजनानि अन्यथासिद्धानि PāṇiTaVāNaMā. 67. 13; पाठो ह्यवर्जनीयतया अन्यथासिद्धः इति नासौ क्रमकल्पकः BhāṭṭDī. iv. 147. 17 (*on* xi. 1. 9); न ... सारोऽन्यथासिद्धः शक्यः कर्तुम् RasGaṅ. 626. 17; सोऽयं व्याप्त्यसिद्धो हेतुः उपाधिमानिति अन्यथासिद्ध इति अप्रयोजकः MānaMe. 87. 7; पूजयतेः ... अन्यथासिद्धेऽ(द्ध)स्य संप्रदायस्य तदग(ङ्ग)मन्त्र(न्त्रे) ... व्यापारकल्पने मानाभावात् SetuBa. 88. 3; न च फलजनकव्यापारस्यैव धात्वर्थत्वात् यत्नस्य चेष्टादिभिरन्यथासिद्धस्य कथं धात्वर्थतेति भ्रमितव्यम् VaiyāBhū. 41. 25 (*on* 7); **(used as noun)** (that) which is proved or established by other means इदमुभयोर्निरवकाशत्वेऽन्यथासिद्धमेव तस्यैवोक्तत्वात् RājNiRa. 56. 8; अन्यथासिद्धस्य नोपसंहारकत्वं न्याय्यम् UpaParā. 30. 27; **3** wrongly known *or defined* तत्तन्त्रप्रक्रमाभिप्रायेणाहोरात्रपरत्वेन चान्यथासिद्धो रात्रिशब्दः BhāṭṭCan. 70. 12 (*on* xv. 1. 3); **4** explained in another way, cf. **अन्यथासिद्धत्व1** [wrongly proved or established, MW. Apte; effected otherwise, MW.]

अन्यथासिद्ध (anyathā-siddha) *m., n.* variety of fallacious probans (*lit.* redundent) (अप्रयोजकस्य) तस्यान्यथासिद्ध एवान्तर्भावं वक्ष्यामः NyāyMañ. ii. 154. 8; ii. 163. 18; अन्यथासिद्धस्तु असिद्ध एव न भवतीति न तस्यान्तर्भावः चिन्त्यते DharmoPra. 195. 15; तदनेन स्वरूपासिद्धैकदेशासिद्धाश्रयासिद्धान्यथासिद्धानां संग्रहः TātpaṬ. (Vā.) 344. 3 (*on* i. 2. 7); (एतत्) अस्माकं त्वन्यथासिद्धमसिद्धप्रभेद एवेति TātpaṬ. (Vā.) 559. 24 (*on* iii. 2. 14); अन्यथासिद्धोऽप्रयोजकः उपाधिमानिति पर्यायाः TārkiRa. 232. 6; अप्रयोजकान्यथासिद्धौ च सोपाधी नासिद्धौ TattvCin. ii (1). 936. 9; अप्रयोजकोऽन्यथासिद्ध उपाधिमान् व्याप्यत्वासिद्ध इति चानर्थान्तरम् NyāyPari. 276. 2 [wrong demonstration, an unessential cause, an accidental or concomitant circumstance, Apte]

अन्यथासिद्धता (anyathāsiddha-tā) *f.* **1** the state of being unessential or redundant, redundancy अभ्युपगम्य तद्भावभावित्वमन्यथासिद्धतां दर्शयितुमाह TātpaṬ. (U.) 416.6 (*on* 5 (8).27); अन्यथासिद्धतया अङ्गुल्या निर्देशस्य, दिक्प्रत्यक्षत्वेन न स्वाभाविकः संबन्ध इत्यर्थः TātpaṬ. (Vā.) 178. 1 (*on* i. 1. 5); तस्य अन्यथासिद्धतया तत्सिद्ध्यधीनसिद्धित्वेन अन्योन्याश्रयतादवस्थ्यात् TarkSaṁ. (Ā.) 114. 27; शब्दनित्यत्वे सिद्धे प्रयत्नानन्तरीयकत्वस्याभिव्यञ्जकत्वेन – अन्यथासिद्धतया कृतकत्वस्यायोजकत्वम् YuktiSneha. 136. 28 (*on* i.1.6); स्वतन्त्रं प्रयुञ्जानस्य पुंसो व्यापारस्तण्डुलक्रयणादिवत् पाकादावन्यथासिद्धतया न कारणम् VyutpaVā. 158.25; **2** the state of being proved or established by another means इतरोऽन्यथासिद्धतामाह अप्रयोग इति Pradī. i. 69B. 18 (*on* i. 1. 0); अन्ये तु यथा तत्प्रतीतेरन्यथासिद्धतया ते पदार्था भाष्यकारादिभिर्निरस्यन्ते NyāyPari. 502. 5; अन्यथासिद्धताया अपि वक्ष्यमाणत्वाच्च ŚivārkaMaDī. i. 250. 28 (*on* i. 1. 21); **3** [Inst.] by way of being known wrongly तेन विनापि तज्ज्ञानं संभवतीति अन्यथासिद्धतया शङ्कितं तन्निश्चयं परिभूय ... भवति संशयः TattvCin. i. 222. 4.

अन्यथासिद्धत्रैविध्य (anyathāsiddha-traividhya) *n.* three-foldness of a variety of fallacious probans वस्तुतस्तु नियतपदं व्यर्थम्। तद्यान्यथासिद्धत्रैविध्यराहित्यम् BhāṭṭCin. i. 34. 29 (*on* i. 1. 4)

अन्यथासिद्धत्व (anyathāsiddha-tva) *n.* **1** the state of being explained in another way ननु न वयं कल्पयामः दर्शितः शिष्टप्रयोगः। न। तस्यान्यथासिद्धत्वात् PañcPā. 52.20 (*on* i.1.1); कस्य वा न भवति रोषः ...अत्र काचिद् विदग्धा ... अधरक्षतस्यान्यथासिद्धत्वम् ... आह VyaktiVi. 117. 3; तदविशेषे चैकस्य पाठसंनिधिर्नान्वयनियामकोऽवर्जनीयत्वे नान्यथासिद्धत्वात् Aparā. 292. 25 (*on* 1. 203); परस्माद्ब्रह्मणोऽन्यत्र प्रयोगस्यान्यथासिद्धत्वान्न तत्र शक्तिकल्पनम् ŚrutaPra. iA. 19. 9 (*on* i. 1. 1); नारायणशब्दस्य ... अभ्यस्तस्यापि तस्य ... अन्यथासिद्धत्वात् ŚivārkaMaDī. i. 133. 6 (*on* i. 1. 2); **2** the state of being non-essential or redundant, redundancy एकबुद्धेरन्यथासिद्धत्वात् किं निमित्ता स्फोटकल्पना BrahmSūBh. (Bhā.) 63. 13 (*on* i. 3. 28); युक्तं तत्र अन्यथासिद्धत्वं चक्षुर्व्यापारस्य NyāyMañ. i. 48. 25; अन्ये त्वन्यथासिद्धत्वं नाम तद्भेदमुदाहरन्ति NyāyMañ. ii. 163. 15; तत्सद्भावे बाधकं प्रमाणं नास्ति प्रत्यक्षानुपलब्धेरन्यथासिद्धत्वात् NyāyKa. 71. 2; स्मृत्यनुसंधानं संस्कारात् सिद्धम् इति अन्यथासिद्धत्वात् आत्मानुमानाय न पर्याप्तम् PratyabhiVi. i. 83. 8 (*on* i. 2. 1); यद्यपि ... सामानाधिकरण्याभावः प्रत्यक्षेण निश्चीयते तथापि प्रत्यक्षस्यान्यथासिद्धत्वात् ... भावग्राहिणो बाध्यत्वम् Pradī. iii. 199B. 25 (*on* iii. 2. 124); स्वोपस्थापितार्थविषयप्रामाण्यं विनापि संभावितोदयत्वमन्यथासिद्धत्वम् ŚrutaPra. iA. 84. 27 (*on* i. 1. 1); व्यवहितहेतुरन्यथासिद्धत्वान्न व्यवहितकार्यं प्रति हेतुः ŚrutaPra. ii. 180. 5 (*on* i. 4. 28); प्रत्ययस्य च संहतिविभागाभ्यामेवान्यथासिद्धत्वात् NyāySiA. 260. 22; ननु दोषस्याप्रमाहेतुत्वेन तदभावस्य प्रमां प्रति हेतुत्वं दुर्निवारमिति चेत् न। दोषाभावस्याप्रमाप्रतिबन्धकत्वेनान्यथासिद्धत्वात् SarvaDaSaṁ. 12. 263; इदानीमन्यथासिद्धत्वमेव कियतां पदार्थानामत आह येनेत्यादिना SiddhāMu. 9. 23 (*on* 19); वृत्तेश्च कारणतावच्छेदकत्वेन दण्डत्वादिवत् अन्यथासिद्धत्वेन कारणत्वानङ्गीकारात् JñānBiPra. 24. 1; पदार्थोपस्थित्यान्यथासिद्धत्वे शक्तस्यापि तथात्वापातात् ŚaktiVā. 24. 5; वस्तुतः श्येनानुकूलकृतेर्मरणप्रयोजकत्वमेव न तु मरणकारणत्वमन्यथासिद्धत्वात् VyutpaVā. 161. 10; बलवदनिष्टाननुबन्धित्वज्ञानं च द्वेषाभावजनने नान्यथासिद्धत्वान्न प्रवृत्तौ हेतुः BhāṭṭCin. i. 88. 21 (*on* i. 1. 4); **3** the state of being proved or established by another means अन्यथासिद्धत्वं विपरीतप्रमाणमबाधित्वाप्युदयसंभवः ŚrutaPra. iA. 85. 18 (*on* i. 1. 1); न च भेदव्यपदेशानां प्रत्यक्षादिप्रसिद्धार्थत्वेनान्यथासिद्धत्वम् VedāntTaSā. 57. 7; अतीन्द्रियशब्दकल्पनमप्यनुपपन्नम्। अर्थप्रतीतेरन्यथासिद्धत्वात् TantrRaha. 26. 29; पिबतीत्यादेरन्यथासिद्धत्वेन प्रयोजनत्वानुपपत्तेः PāṇiTaVāNaMā. 67. 9; क्रियान्वयव्यतिरेकयोर्जातिव्यञ्जकतयान्यथासिद्धत्वादनन्यथासिद्धजात्यन्वयव्यतिरेकानुविधानेन जातिशब्दत्वम् MayūMāli. 542. 15 (*on* vii. 3. 11) [wrong arguing, wrong demonstration, that demonstration in which arguments are referred to untrue causes, MW.]

अन्यथासिद्धत्वघटित (anyathāsiddhatva-ghaṭita) *adj.* possessing redundancy अन्यथासिद्धत्वघटितेन तेनेति प्रकृते तत्र तयोरन्यथासिद्धत्वान्न तत्त्वम् BālamBha. iii. 125. 26 (*on* 3. 227)

अन्यथासिद्धत्वदूषण (anyathāsiddhatva-dūṣaṇa) *n.* refutation of redundancy वक्ष्यमाणं त्वन्यथासिद्धत्वदूषणं प(?पा)रमार्थिकं द्रष्टव्यम् TātpaṬ. (Vā.) 118. 25 (*on* i. 1. 4)

अन्यथासिद्धत्वप्रतिपादन (anyathāsiddhatva-pratipādana) *n.* statement of the state of being explained in another way यत्सूत्रे क्रियते वस्तु तदाचार्याश्चोदयन्ति तदर्थस्य अन्यथासिद्धत्वप्रतिपादनाय Pradī. vi. 66A. 34 (*on* vi. 1. 67)

अन्यथासिद्धत्वादि (anyathāsiddhatvādi) *adj.* redundancy etc. एवं सिद्धसाधनत्वानैकान्तिकत्व°...°अन्यथासिद्धत्वादिदोषदूषितत्वादनुमानविशेषोत्प्रेक्षणमेव ŚatDū. 72. 19.

अन्यथासिद्धत्वापत्ति (anyathāsiddhatvāpatti) *f.* undesired contingency of redundancy कृतेरपि कपालसंयोगेनान्यथासिद्धत्वापत्तेः GuruCandr. ii. 19. 23.

अन्यथासिद्धदेवतान्वय (anyathāsiddhadevatānvaya) *m.* semantic relation (of sacrifice) with the deity explained in another way यागेन विना देवतासंबन्धस्योपपादयितुमशक्यतयान्यथासिद्धदेवतान्वयबलाद्यागविधिरेवेशानवाक्येनालम्भमात्रविधिरित्यर्थः MayūMāli. 643. 1 (*on* ix. 4. 14)

अन्यथासिद्धभेद (anyathāsiddha-bheda) *m.* division of a variety of fallacious probans एवमन्यथासिद्धभेदो द्रष्टव्यः NyāyVār. 170. 13 (*on* i.2.45)

अन्यथासिद्धय (anyathā-siddhaya-) *denom.* to make something redundant लोकप्रसिद्धिमन्यथासिद्धयत्यनुमानं वानेकान्तयति VedāntKa. 222. 2 (*on* i. 4. 19)

अन्यथासिद्धयितुम् (anyathāsiddhayitum) *inf.* to make something redundant शुक्तिरूप्यादेर्ज्ञाननिवर्त्यत्वम् ... नष्टम् ... तन्नाशस्य जायमानत्वेन निमित्तनाशनाश्यत्वेनान्यथासिद्धयितुमशक्यत्वात् GuruCandr. ii. 321. 9.

अन्यथासिद्धयिष्यत् (anyathāsiddhayiṣyat) *adj.* going to make something redundant परोक्तान् हेतूनन्यथासिद्धयिष्यन् प्रथमं तावत्सुहृद्भावेनाह TātpaṬ. (Vā.) 519. 18 (*on* iii. 1. 28)

अन्यथासिद्धरजतज्ञान (anyathāsiddha-rajatajñāna) *n.* knowledge of silver established by other means हन्तैवमन्यथाख्यातिरस्तु न त्वन्यथासिद्धरजतज्ञानस्याप्रवर्तकत्वमिति TattvCin. i. 803. 4.

अन्यथासिद्धलिङ्ग (anyathāsiddha-liṅga) *n.* force of the word established by another means देवतासामान्योपष्टब्धस्यापि द्रव्यसादृश्यस्य ... उपष्टब्धत्वेनान्यथासिद्धलिङ्गोपष्टब्धद्रव्यसादृश्यापेक्षया दौर्बल्यात् BhāṭṭDī. iii. 19. 18 (*on* viii. 2. 2)

अन्यथासिद्धसंनिधि (anyathāsiddha-sannidhi) *m.* contiguity or proximity which is redundant तदविनाभूतव्यतिरेकस्य तद्यतिरेकेणैवान्यथासिद्धसंनिधेरपि हेतुत्वाङ्गीकारे प्रमाणाभावात् KhaṇḍanKhā. 794. 24.

अन्यथासिद्धा (anyathāsiddhā) *adj. (f.)* not proved or established otherwise बाधधीरन्यथासिद्धा न सत्त्वमवगाहते TarkSaṁ. (Ā.) 134. 25.

अन्यथासिद्धात्मनेपदश्रुति (anyathāsiddhātmanepadaśruti) *f.* scriptural statement of Ātmanepada (verbal ending) which is explained by another means अन्यथासिद्धात्मनेपदश्रुतिरपि तत्र न प्रमाणम् PūrvottaVāNaMā. 286.3.

अन्यथासिद्धान्वयव्यतिरेक (anyathāsiddhānvayavyatireka) *m.* redundant positive and negative concomitances तेषामन्यथासिद्धान्वयव्यतिरेकावधारितकारणतामूलकत्वेन तैरेव व्याप्तिबाधात् TattvCin. i. 509. 5.

अन्यथासिद्धार्थता (anyathāsiddhārtha-tā) *f.* the state of being the object established by another means असिद्धार्थतान्यथासिद्धार्थता TātpaṬ. (Vā.) 212. 13 (*on* i. 1. 10)

अन्यथासिद्धि (anyathā-siddhi) *f.* **1A** redundancy, unessentiality, dispensability **B** inconsistency, untenability **2** explanation in another way **3A** proving or establishing by another means **B** comprehension otherwise **4A** variety of fallacy of probans **B** wrong demonstration, false reasoning, wrong argument **1A** redundancy, unessentiality, dispensability उभयत्राप्यन्यथासिद्धेर्न प्रत्यक्षमनुमानं वा SāṁkhyaPraSū. 5. 100; SāṁkhyaPraBh. 138. 32 (*on* 5.100); महदणुग्रहणस्य चान्यथासिद्धेरहेतुः NyāyVār. 379. 1 (*on* iii. 1. 31); आग्नेयादिवत्कल्पनागौरवं न कल्पकगर्हिततामावहतीति चेत् न इहान्यथासिद्धेः TattvBi. 26. 6; दोषान्वयव्यतिरेकावप्रामाण्यस्याङ्गीकृत्यान्यथा-सिद्धिरुक्ता NyāyRa. 58. 16 (*on* 2. 45); यो यदर्थं कल्प्यते तस्यान्यथासिद्धिरेव तस्याभावः ĀtmaTaVi. 81. 10; न चाधिष्ठानविषयतयान्वयव्यतिरेकयोरन्यथासिद्धिः TattvPradī. (Ci.) 78. 12; न तावत् इमौ द्वाविति प्रतीतिस्तथा परस्पराश्रयत्वान्यथा-सिद्धयोर्दर्शितत्वात् TarkSaṁ. (Ā.) 3. 21; घृतादौ स्नेहादिप्रतीतेः अन्यथासिद्धौ सिद्धान्तसिद्धिः तत्सिद्धौ च तदन्यथासिद्धिः इति अन्योन्याश्रयात् TarkSaṁ. (Ā.) 36. 21; ज्ञप्तिसापेक्षत्वविवक्षायां तदुपलक्षणमात्रेणान्वयव्यतिरेकयोरन्यथासिद्धेः ŚatDū. 133. 17; न च तत्र जन्मान्तरीयतत्कल्पनम् ... लोकावगतकारणेनान्यथासिद्धेश्च TattvCin. i. 5. 6; तदनेनासंहितया निर्देशे निमित्तान्तरं वदता हेतोरन्यथासिद्धिरुक्ता भवति NyāySu. (Ja.) 10B. 3 (*on* i.1.1); अन्यथासिद्धिस्त्रिविधा TarkKau. 7. 8; जन्येन जनकस्यान्यथासिद्धिर्न तु जनकेन जन्यस्येति चेन्न Upask. 198. 11 (*on* iv. 1. 6); SiddhāMu. 10. 16 (*on* 20); कृतेरपि चेष्टयान्यथासिद्धेर्वक्तुं शक्यत्वेन घटादिदृष्टान्तः साध्यविकलः स्यात् ŚivārkaMaDī. i. 148. 27 (*on* i. 1. 3); न च तयोरेकत्र गौणार्थविषयत्वकल्पनेनाप्यन्या(?न्य)थासिद्धिः MīmāKau. i. 55. 5 (*on* i. 3. 8); अनुगतरूपान्तरसत्त्व एव तेन रूपेणावच्छेदकत्वे अन्यथासिद्धेः स्वीकारात् GuruCandr. i. 169. 11; तेन रूपेण दाहादिहेतुत्वेऽन्यथासिद्धेः सर्वैरपि वाच्यत्वात् LaCandr. 341. 11; इन्द्रियान्वयव्यतिरेकयोरधिकरणज्ञानाद्युपक्षीणत्वेनान्यथासिद्धेः VedāntPari. 249. 4; अतो ज्ञानेन न योगस्यान्यथासिद्धिः YogVār. *on* 1.1; आधारे विन्यसेन्मूर्तिमित्यादिप्रदेशेषु व्यवहारार्थत्वेन संज्ञायाः साफल्येनान्यथासिद्धेः SetuBa. 81. 29; किं त्ववश्यकल्प्यदण्डादिभिरन्यथासिद्धिरेवेति न हेतुत्वसंभावनापि VaiyāBhū. 87. 5 (*on* 22); **1B** inconsistency, untenability सामान्यान्यन्यथासिद्धेर्विशेषं गमयन्ति हि ŚlokaVār. 5 (7). 70 (467. 8); **2** explanation in another way ननु च 'अनुभावी तु यः कश्चित्' इत्यनेनोक्तमेवैतत्कथं चान्यथासिद्धिराशङ्क्यते ManuBh. ii. 107. 27 (*on* 8. 74); एवं सति द्वयोः प्रमाणयोर्विरोधे यत्संभाव्यमानान्यथासिद्धि तद्बाध्यम् BrahmSūBh. (Rā.) 18. 14 (*on* i. 1.1); यस्यानुकूलतर्कोऽस्ति स एव स्यात् प्रयोजकः। तदभावेऽन्यथासिद्धिस्तस्याः स हि निवारकः TārkiRa. 232. 2; अर्थान्तरेषु ब्रह्मशब्दप्रयोगस्यान्यथासिद्धिं विवक्षुः

ŚrutaPra. iA. 18. 16 (*on* i. 1. 1); दोषस्यापि गुणनिरासार्थतयान्यथासिद्धेरप्रामाण्यहेतुत्वानुपपत्तिप्रसङ्गात् NyāyKu. 18. 4; प्रत्यक्षापेक्षायामपि तत्त्वमस्यादिवाक्यव्यतिरिक्तजन्येनापि प्रत्यक्षेण बाधोपपत्तावन्यथासिद्धेः ŚatDū. 72. 12; न्यग्रोधतरौ वर्तमानः कपिसंयोग इत्यनुभवात् अवच्छेदमात्रेणान्यथासिद्धौ परमाणुवृत्तिरापद्येत Upask. 327. 4 (*on* vii. 2. 9); यत्र निश्चायकस्यान्यथासिद्ध्या क्रमेणापि स निश्चयो भ्रमत्वेनावसीयते तत्र गृहीतपरां वृत्तिमाह DaṇḍaVi. 84. 19; कोपेन शूद्रेत्यामन्त्रणस्यान्यथासिद्धिर्वक्तुं शक्या ŚivārkaMaDī. i. 475. 6 (*on* i. 3. 33); जैमिनिमतस्य परस्परविरुद्धतया अनुपादेयत्वोद्घाटनपरत्वेन अन्यथासिद्धेः PūrvottaVāNaMā. 240. 8; **3A** proving or establishing by another means सर्वत्र भेदप्रत्ययस्य अन्यथासिद्धेर्नान्त्यविशेषकल्पना TattvVai. 179. 15 (*on* 3. 53); प्रत्यभिज्ञायाः सादृश्यविषयतयान्यथासिद्धेः TattvPradī. (Ci.) 320. 13; अन्यथासिद्धिमाशङ्क्याह VedāntKa. 17. 6 (*on* i. 1. 1); न च ज्वालान्तरासंभवे दीपसामग्र्यनुवृत्त्यादेरन्यथासिद्धिः सुवचा NyāyPari. 301. 3; किं संस्थानातिरिक्तं सामान्यं विभक्तस्फुटप्रत्यक्षाध्यवसायभेदादङ्गीक्रियते उतोपपत्तिबलात् ... नापि द्वितीयः अन्यथासिद्धेः NyāyPari. 500. 10; तत्परत्वमसिद्धत्वात्परत्वं व्यभिचारतः। निर्दोषतान्यथासिद्धेः प्राबल्यं नैव साधयेत् Nyāyāmṛ. 118B. 6; गर्गवंशीयकपिगोत्रव्यक्तिमात्रेण निषेधस्यान्यथासिद्धिः कल्पयितुमपि शक्येत VīraMi. (Saṁskāra.) 612. 24; विधिनिषेधयोः सांकर्यमिति। तन्न। बलवद्द्वेषेण तस्यान्यथासिद्धेरुक्तत्वात् VaiyāBhū. 96. 5 (*on* 22); सर्वफलानामन्यथासिद्धिं प्रदर्श्यापि 'तस्मात् ...' इति उपसंहतं भाष्ये इति भावः LaŚabdeŚe. i. 341. 14; अत एव तत्सूत्रभाष्ये वार्त्तिकोक्तफलानामन्यथासिद्धिं कृत्वापि 'आरभ्यमाणेऽस्मिन् सूत्रे' इत्याद्युक्तम् LaŚabdeŚe. ii. 568. 1; **3B** comprehension otherwise अनुक्तसिद्धिरुक्तार्थस्यान्यथासिद्धिरुच्यते। प्रयोजनाभिधानं यत्कार्यमित्यभिधीयते BhāvPra. (Śā.) 225. 21 (8); 'दध्ना जुहोति' इत्यादौ हवनस्यान्यथासिद्धेर्दध्नि संचार्यते विधिः SāhiDa. 566. 15; रमणीयानामचिरस्थायित्वस्योत्सर्गतः सिद्धेस्तस्य च ... शल्यत्वप्रयोजकत्वम्। अतस्तृतीयप्रभेदस्यापि न विषमसंकीर्णत्वेनान्यथासिद्धिः RasGaṅ. 664. 3; **4A** variety of fallacy of probans अत्रापि पूर्ववदनैकान्तान्यथासिद्धी दोषौ ĀtmaTaVi. 156. 4; व्याप्तिधर्मता स्वरूपाणामन्यतमाप्रतीत्या भवन्ती यथासंख्यमन्यथासिद्धिराश्रयासिद्धिः स्वरूपासिद्धिरित्याख्यायते NyāyKuA. i. 188. 1; तदप्यसिद्ध्यन्यथासिद्धिभ्यामाक्रम्यते ŚatDū. 69.13; लिङ्गराहित्यग्रहणेन ... आश्रयव्यधिकरणसाध्यासिद्ध्यन्यथासिद्धीनां निरासो लभ्यते NyāySu. (Ja.) 265B. 13 (*on* ii. 1. 2); व्यपदेशभेदादिहेतूनां व्यभिचारान्यथासिद्धिभ्याम् आभासत्वात् केन हेतुना द्रव्यस्य ... निषेधः करिष्यते NyāySu.(Ja.) 357A. 11 (*on* ii. 2. 6); समुदायिनां वाक्यानां कृतिः पक्षः, न चास्मदादिबुद्धिपूर्वकत्वेनान्यथासिद्धिः Upask. 256. 12 (*on* vi. 1. 1); **4B** wrong demonstration, false reasoning, wrong argument न चाद्वैतवादिनं प्रति तथा कर्तुं शक्यते तं प्रत्यन्यथासिद्धेरुक्तत्वात् KhaṇḍanKhā. 176. 6 (*on* 1. 124)

अन्यथासिद्धिचतुष्टय (anyathāsiddhi-catuṣṭaya) *n.* group of four redundancies अस्ति च ... कुलालपित्रादिष्विव अन्यथासिद्धिचतुष्टयराहित्यविशिष्टनियतपूर्ववृत्तितापरपर्यायः प्रयोजकत्वाख्यः MīmāKau. ii. 149. 17 (*on* iii. 1. 10)

अन्यथासिद्धितस् (anyathāsiddhi-tas) *adv.* on account of explanation in another way वाक्यादावैक्यबुद्धेस्त्वनुकथितनयादन्यथासिद्धितश्च TattvMu. 4. 90.

अन्यथासिद्धिदूषित (anyathāsiddhi-dūṣita) *adj.* refuted by redundancy प्रतिबन्धकसंबन्धः कार्यस्यैव ... (हि वक्ष्य)ते। तदभावो न हेतुः स्यादन्यथासिद्धिदूषितः NyāyKu. 166. 6.

अन्यथासिद्धिदोष (anyathāsiddhi-doṣa) *m.* defect of explaining in another way न तावत्सर्वशब्देन स्वतः शब्दः प्रतीयते। अन्यथासिद्धिदोषेण क्वचिद्येन न कल्प्यते NyāyKu. 11. 10.

अन्यथासिद्धिनिबन्धन (anyathāsiddhi-nibandhana) *adj.* caused by redundancy एकाकार्विषयव्यतिरेकेण च तद्बुद्धेरेककार्यत्वैकदेशव्यवस्थानाद्यन्यथासिद्धिनिबन्धनमपि न किंचिद्वक्तुं शक्यते NyāyMañ. ii. 115. 11.

अन्यथासिद्धिनिरसनादि (anyathāsiddhi-nirasanādi) *adj.* refutation etc. of redundancy एवमन्यत्राप्यन्यथासिद्धिनिरसनादिरनुग्रहस्तत्र तत्र दर्शयितव्यः TārkiRa. 203. 2.

अन्यथासिद्धिनिरास (anyathāsiddhi-nirāsa) *m.* removal of fallacy of probans न व्याप्तिमत्तया प्रतिसंधीयमानस्य लिङ्गस्यानुमानत्वात् ... तत्रप्रतिसंधानस्य प्रसिद्धाविनाभावस्य साधनस्य पक्षधर्मताप्रतिपादनेन स्वरूपासिद्ध्यन्यथासिद्धिनिरासेनापि प्रयोजनवत्वात् TārkiRa. 183. 2; SarvaDaKau. 74. 11.

अन्यथासिद्धिनिरूपकता (anyathāsiddhinirūpaka-tā) *f.* the state of being what describes redundancy अन्यथासिद्धिनिरूपकतानवच्छेदकनियतोत्तरवर्तितावच्छेदकधर्मवत्स्वर्गकत्वमेव स्वर्गकारणत्वम् VyutpaVā. 207. 24.

अन्यथासिद्धिनिरूपकत्व (anyathāsiddhinirūpaka-tva) *n.* the state of being what describes redundancy गोत्वादिजातिस्वीकारेऽपि ... तस्यावाभ्यामन्यथासिद्धिनिरूपकत्वस्वीकारात् LaCandr. 317. 24.

अन्यथासिद्धिपञ्चक (anyathāsiddhi-pañcaka) *n.* group of five redundancies स च साक्षात् कारणत्वादपि अन्यथासिद्धिपञ्चकराहित्यघटिताद्यत्र लघुः तत्र परस्परासंबन्धात् लघुः MīmāKau. ii. 149. 19 (*on* iii. 1. 10)

अन्यथासिद्धिपरत्व (anyathāsiddhipara-tva) *n.* the state of being meant to convey the establishment by another means भाष्यस्य प्रेष्ठाद्युदाहरणविशेषेऽन्यथासिद्धिपरत्वात् SiddhāKau. 451B. 9 (*on* iii. 1. 21)

अन्यथासिद्धिपरिहार (anyathāsiddhi-parihāra) *m.* **1** avoidance of (the defect of) fallacy of probans प्रतिज्ञादित्रयानन्तरं हेतोरसिद्ध्यन्यथासिद्धिपरिहारार्थ उपनयः NyāyPari. 161. 2; **2** avoidance of comprehension otherwise निःशेषच्युतचन्दनम् ... इत्यत्र ... वाच्यार्थमुपपादायितुम् ... अन्यथासिद्धिपरिहाराय निःशेषविशेषणं कृतम् CitraMī. 2. 24; RasGaṅ. 15. 1.

अन्यथासिद्धिप्रतिपादक (anaythāsiddhi-pratipādaka) *adj.* which explains redundancy अविनिगमपरिहारार्थं जीवपरामर्शस्यान्यथासिद्धिप्रतिपादकं सूत्रमवतार्य व्याचष्टे VedāntKa. 163. 2 (*on* i. 3. 14)

अन्यथासिद्धिप्रदर्शक (anyathāsiddhi-pradarśaka) *adj.* illustrating redundancy एवमेता ,भूतमात्रा इति वाक्यस्यार्थत उपादानेन ब्रह्मलिङ्गस्यान्यथासिद्धिप्रदर्शकं जीवमुख्यप्राणलिङ्गसूत्रसिद्धान्तभाष्यम् VedāntKa. 128. 25 (*on* i. 1. 28)

अन्यथासिद्धिप्रदर्शन (anyathāsiddhi-pradarśana) *n.* act of illustrating redundancy 'ष्यङः संप्रसारणम्' इति सूत्रे भाष्येऽस्याः परिभाषायाः प्रयोजनेऽन्यथासिद्धिप्रदर्शनेनेयं प्रत्याख्याता PariVṛ. (Nī.) 39. 14.

अन्यथासिद्धिप्रलाप (anyathāsiddhi-pralāpa) *m.* lamentation of the establishment by another means रूपाभावप्रतीत्या च नियमेनापेक्षत इत्यायातमनन्यथासिद्धमैन्द्रिकत्वमभावस्येत्यन्यथासिद्धिप्रलापं गजनिमीलनेनावधीर्य सिद्धवदाह NyāyVārPari. 492. 1.

अन्यथासिद्धिप्रसङ्ग (anyathāsiddhi-prasaṅga) *m.* occasion of redundancy अन्यथा भ्रामणादिना दण्डादीनामन्यथासिद्धिप्रसङ्गात् Upask. 198. 14 (*on* iv. 1. 6)

अन्यथासिद्धिमानतस् (anyathāsiddhimāna-tas) *adv.* from the proof of establishment otherwise स्वरूपं हि तदेतेषामन्यथासिद्धिमानतः AnuVyā. 51B. 2 (*on* 3.3)

अन्यथासिद्धियोगिन् (anyathāsiddhi-yogin) *adj.* associated with redundancy अन्वयव्यतिरेकित्वेऽप्यन्यथासिद्धियोगिनः। हेतुत्वेन न गण्यन्ते NyāyKu. 77. 13.

अन्यथासिद्धिरहित (anyathāsiddhi-rahita) *adj.* devoid of (the defect of) fallacy of probans अन्यथासिद्धिरहिताद्धिततमत्वलिङ्गादपि प्राणः परमेश्वरः ŚivārkaMaDī. i. 286. 32 (*on* i. 1. 28)

अन्यथासिद्धिवर्णन (anyathāsiddhi-varṇana) *n.* description of redundancy सति संभवेऽवर्जनीयतयान्यथासिद्धिवर्णनमयुक्तम् MayūMāli. 409. 22 (*on* v. 1. 4)

अन्यथासिद्धिवारणार्थम् (anyathāsiddhivāraṇārtham) *adv.* for the sake of avoiding redundancy मतान्तरप्रसिद्धप्रधानेन अन्यथासिद्धिवारणार्थं प्रधानात्परमित्युक्तम् YuktiSneha. 2. 36 (*on* i. 1. 1)

अन्यथासिद्धिविचार (anyathāsiddhivicāra) *m.* title of a work, PW.; pw.

अन्यथासिद्धिव्युदास (anyathāsiddhi-vyudāsa) *m.* refutation of explanation in another way व्यापारविशेषशब्देनाभिधायिशब्देन चान्यथासिद्धिव्युदासः ŚrutaPra. iB. 177. 6 (*on* i. 1. 5)

अन्यथासिद्धिशङ्का (anyathāsiddhi-śaṅkā) *f.* **1** doubt regarding redundancy उपाधिविधूननद्वारेणान्यथासिद्धिशङ्कानिरसनहेतुस्तर्कः TārkiRa. 232.5; कर्मज्ञानाक्षहेत्वोः समपरिहरणा ह्यन्यथासिद्धिशङ्का TattvMu. 1. 36; **2** doubt regarding the false reasoning or wrong argument विषये यथा संशयस्तथा प्रामाण्ये तन्निश्चयस्यान्यथासिद्धिशङ्कया तं परिभूय भवति संशयः TattvCin. i. 222.6; **3** doubt regarding establishment by other means एवकारेणान्यथासिद्धिशङ्कया उक्तस्थलेषु व्यवच्छेदः VīraMi. 733. 15 (*on* 2. 283)

अन्यथासिद्धिशून्य (anyathāsiddhi-śūnya) *adj.* devoid of redundancy अन्यथासिद्धिशून्यमनन्यथासिद्धम् TarkKau. 7. 8; *अन्यथासिद्धिशून्यस्य नियता* पूर्ववर्तिता। कारणत्वं भवेत् BhāṣāPa. 16.

अन्यथासिद्धिशून्यत्व (anyathāsiddhiśūnya-tva) *n.* the state of being devoid of redundancy (कारणता) सा च अन्यथासिद्धिशून्यत्वे सति नियतपूर्ववर्तित्वम् MaṇiKa. 58. 6.

अन्यथासिद्धिसमर्थन (anyathāsiddhi-samarthana) *n.* substantiation of redundancy अर्थज्ञानगुणत्वाङ्गीकारे हेतुर्वाच्यः स च विचारेण अन्यथासिद्धि-

समर्थनेन प्रत्याख्यात एव PūrvottaVāNaMā. 279. 1.

अन्यथासिद्धिसंभव (anyathāsiddhi-sambhava) *m.* **1** possibility of establishment by other means प्रत्यक्षस्य दोषमूलत्वेनान्यथासिद्धिसंभवान्निर्दोषं शास्त्रमन्यथासिद्धं प्रत्यक्षस्य बाधकम् VedāSaṁ. 102. 16; **2** possibility of redundancy श्रवणकीर्तनस्मरणानाम् ... युगपदपि संभवादन्यथासिद्धिसंभवे विनिगमकाभावादेकेनैव मुक्तिः AṇuBh. 239. 1 (*on* iii. 3. 31)

अन्यथासिद्धिसंभावना (anyathāsiddhi-sambhāvanā) *f.* possibility of establishment by other means तासामन्यथासिद्धिसंभावनया निर्णयाभावे तु युक्तिष्वप्यसमर्थासु शपथैरेव निर्णयेत् SmṛtiCan. iv. 720. 2.

अन्यथासिद्ध्यभाव (anyathāsiddhy-abhāva) *m.* **1** absence of redundancy जन्यजनकयोर्युगपदन्वयव्यतिरेकग्रहेऽन्यथासिद्ध्यभावात् Upask. 198. 13 (*on* iv. 1. 6); व्यापारेण व्यापारिणोऽन्यथासिद्ध्यभावात् BhāṭṭDī. iv. 68. 10 (*on* x. 7. 1); **2** absence of explanation in another way 'एतमन्नमय'मित्यादिफलवाक्येषु प्रत्येकम् ... उपासनावाक्येषु श्रुतस्यैव ... अन्यथासिद्ध्यभावात् ŚivārkaMaDī. i. 228. 8 (*on* i. 1. 16)

अन्यथासिद्ध्यसंभव (anyathāsiddhy-asambhava) *m.* **1** impossibility of redundancy निमित्तनाशनाश्यत्वेनान्यथासिद्ध्यसंभवात् LaCandr. 530. 40; **2** impossibility of being explained in another way 'स एष यज्ञः पञ्चविधः ... पशुः सोम' इति व्यवहारस्य ज्योतिष्टोमनाम्नान्यथासिद्ध्यसंभवेनानर्थक्याभावाच्चेति भावः MayūMāli. 138. 8 (*on* ii. 2. 6)

अन्यथासिद्ध्यादि (anyathāsiddhy-ādi) *adj.* **1** establishment by other means etc. अवयव्याख्यं भौतिकं द्रव्यम् ... बुद्धिशब्दान्तरादेरन्यथासिद्ध्याद्युपपादनेन निरस्तम् NyāyPari. 507. 7; **2** redundancy etc. वार्त्तिकप्रत्याख्यानादेरप्यन्यथासिद्ध्यादिनिबन्धनत्वेन विवक्षितार्थे भाष्यवार्त्तिककारयोर्न विगानम् MayūMāli. 48. 11 (*on* i. 3. 9)

अन्यथासिद्ध्यापत्ति (anaythāsiddhy-āpatti) *f.* undesired contingency of redundancy घटत्वादेरपि संयोगविशेषविशिष्टनृदैवान्यथासिद्ध्यापत्तेः VaiyāBhū. 257.18 (*on* 69)

अन्यथासिद्ध्युपवर्णन (anyathāsiddhy-upavarṇana) *n.* description of redundancy ननु विग्रहे सा नास्तीत्येवमभिप्रायं तदित्युक्तमिति चेन्न। समासे तस्याः साधकस्य भाष्यकारैरन्यथासिद्ध्युपवर्णनविरोधापत्तेः VaiyāBhū. 151. 14 (*on* 30)

अन्यथासिद्ध्युपहत (anyathāsiddhy-upahata) *adj.* set aside by wrong argument अन्यथासिद्ध्युपहतदुर्बलतर्कं विहाय श्रुतिबलमेव सूत्रयितव्यम् ŚrutaPra. ii. 370. 28 (*on* ii. 3. 32)

अन्यथासिध्यत् (anyathā-sidhyat) *adj.* being established, i.e. present without (probandum) हेत्वाभासोऽन्यथासिध्यन्नप्रयोजक इष्यते NyāyPari. 276.6.

अन्यथास्तोत्र (anyathā-stotra) *n.* false praise, i.e. ironical statement सत्यासत्यान्यथास्तोत्रैर्न्यूनाङ्गेन्द्रियरोगिणाम्। क्षेपं करोति चेद्दण्ड्यः YājñaSm. 2. 204; AgniP. 257. 1; Mitā. 283. 7 (*on.* 2. 204) अन्यथास्तोत्रेण वा सातिशयस्तुतिपदैः प्रसिद्धं मूर्खं हे चतुर्वेदिन् इत्येवं वदन् ... दण्ड्यः BālaKrī. i. 274. 2 (*on* 2. 208); अन्यथास्तोत्रमन्ध एव चक्षुष्मानसीत्यादि DaṇḍaVi. 210. 7; अन्यथास्तोत्रं निन्दापर्यायस्तुतिवाक्यमन्धादेः पुण्डरीकचक्षुरसीत्याद्यभिधानम् VīraMi. 681. 16 (*on* 2. 204); अन्यथास्तोत्रं निन्दास्तुतिः VīraMi. (Vyavahāra.) 380. 13 [satire, pw.; APTE]

अन्यथास्थ (anyathā-stha) *adj.* occupying a different (*viz.* third, sixth and tenth) position अनुष्णदीधितौ। अतोऽन्यथास्थे शुभपुंग्रहेक्षिते नरेण संयोगमुपैति कामिनी Bṛhajjā. 4. 1.

अन्यथास्थित (anyathā-sthita) *adj.* **1** being or existing in one form अन्यथास्थितस्य अन्यथाभिहितस्य अप्रतिपत्तिर्विप्रतिपत्तिश्च NyāyVār. 181. 13 (*on* i. 2. 60); जायन्ते भ्रान्तिबुद्धयः। बुध्यमाना वस्तुरूपमन्यथास्थितमन्यथा PrakaPañ. 47. 10; एष च ज्ञानस्य दोषः यदन्यथास्थितस्यान्यथाप्रकाशनम् Kāśi. i. 93. 25 (*on* 2. 58); अन्यथास्थितस्यान्यथाभानाद् भ्रान्तमेव योगिज्ञानमभ्रान्तपदेन व्यावर्तितं कथं प्रत्यक्षम् Kāśi. i. 123. 16 (*on* 2. 115); यद्यात्र कार्यमुत्प्रेक्षानिमित्तं तत्र पतितत्वाग्निप्रवेशौ वस्तुस्थित्या अन्यथास्थितावपि अन्यथाभूताभ्यां ताभ्यामभेदेनाध्यवसितौ ज्ञेयौ AlaṅkāSa. 198. 18; यो ह्यन्यथास्थितं वस्तुस्वरूपमन्यथैव प्रतिपद्यमानः ... स्वयं नष्टः परान्नाशयति न खलु तस्मादन्य उपहासपात्रम् SyādvāMañ. 4 (49); अथेन्द्रजालम्। तच्च मन्त्रतन्त्रादिना अन्यथास्थितस्यार्थस्यान्यथावभासः VīraMi. (Rājanīti.) 305. 24; **2** wrongly stated or described रसावेशतः काव्यं विरचयतो न च विवेकी दृष्टिस्तस्मादनुपरीक्षेत। ... अन्यथास्थितस्य परिवर्तनम् KāvyMī. 52. 22; **3** being contrary दुष्टं विज्ञानमन्यथास्थितमाकारं गृह्णाति Kāśi. ii. 174. 22 (*on* 5 (3). 207); **4** being or existing differently शब्देऽर्थे च संबन्धे चान्यथास्थितो यावन्न बोध्यते तावत्सम्यक् समाधिरशक्यः NayaVi. 169. 5 (*on* i. 1. 5)

अन्यथास्वभाव (anyathā-svabhāva) *m.* contrary or opposite character अस्याः (अविद्यायाः) ... अन्यथास्वभावे दृढं व्यवस्थितायाः कथमन्यथात्वम् BrahmSi. 9. 25.

अन्यथास्वभाव (anyathā-svabhāva) *adj.* of changing nature अविच्छिन्नजन्मजरामरणशोकाद्यनेकानर्थात्मकः प्रतिक्षणमन्यथास्वभावः ... एष संसारवृक्षः KāṭhUBh. 169. 11 (*on* 6. 1)

अन्यथास्वर (anyathā-svara) *adj.* (used as noun) (that) which possesses different accent अन्यथास्वरस्य कृतेऽनुदात्तत्वे प्राप्नुवन्त्यन्यथास्वरस्याकृते MahāBh. i. 502. 6 (*on* ii. 4. 85); अन्यथास्वरस्य कृत आद्युदात्तत्वे प्राप्नोति MahāBh. ii. 7. 22 (*on* iii. 1. 3); iii. 61. 7 (*on* vi. 1. 85); iii. 390. 2 (*on* viii. 2. 6)

अन्यथीभाव (anyathī-bhāva) *m.* alteration, altered state or condition अप्रमाणमनुपमम् ... प्रतीत्यावताराविरुद्धशान्तमत्यन्तोपशमं तत्त्वं तथावितथानन्यथानन्यथीभावं सर्वसत्त्वरुतचरणम् LaliVi. 26. 51 (6); विशेषेणावचारो व्यवचारः। अन्यथीभावेन विसंवादनमित्यर्थः Sphuṭā. ii. 85. 12 (*on* 2. 44) [DBHS.]

अन्यथीभावमात्र (anyathībhāva-mātra) *n.* merely altered state or condition, mere alteration तस्यैव तु द्रव्यस्यान्यथीभावमात्रं परिणामः AbhidhKoBh. 159. 21.

अन्यथेच्छाप्रवृत्ति (anyathecchā-pravṛtti) *f.* appearance of desire to alter (word etc.) अन्यथाकरणेच्छायामपि वर्तेत न ध्वनिः। ... अन्यथेच्छाप्रवृत्तौ तु नाशङ्का विनिवर्तते TattvSaṁ. 2675.

अन्यथैव (anyathaiva) *ind.* **1A** in one way अन्यथैव हि मन्यन्ते पुरुषास्तानि तानि च। अन्यथैव प्रभुस्तानि करोति विकरोति च MahāBhā. iii. 31. 33; **1B** in another way, MahāBhā. iii. 31.33; **2** without तदुक्तम् 'अन्यथैवाग्निसंबन्धाद्दाहं दग्धोऽभिमन्यते' इत्यादि NyāyMañ. i. 296. 27.

अन्यथोक्त (anyathokta) *adj.* stated differently अन्यथोक्तवक्ष्यमाणानेकश्रुतिविरोधप्रसङ्गादिति भावः ŚivārkaMaDī. ii. 145. 28 (*on* ii. 3. 21)

अन्यथोक्तत्व (anyathokta-tva) *n.* the state of being stated differently पुंवाक्येऽप्यन्यथोक्तत्वं यावन्नान्येन गम्यते। तावद्यथाश्रुतं मुक्त्वा नान्यथात्वपरिग्रहः TantrVā. 715. 11 (*on* iii. 1. 13)

अन्यथोक्ति (anyathokti) *f.* **1** opposite or contrary statement or analysis परिहृत एव प्रायो दोषोऽर्थस्यान्यथोक्तिपरिहारात् Kāvyālaṅ. (Ru.) 11.1; **2** statement in another way स्वाभाविकान्यथानामसहभावान्यथोक्तयः AnuVyā. 38A. 3 (*on* 3.1)

अन्यथोत्पत्ति (anyathotpatti) *f.* production in a different form यः कर्मपूर्व उत्तरोत्तरचित्तप्रसवः सा संततिस्तस्या अन्यथोत्पत्तिः परिणामः AbhidhKoBh. 477. 16 (*on* 9. 0)

अन्यथोत्पाद (anyathotpāda) *m.* production in a different form संततेरन्यथात्वमिति। अन्यथोत्पादः Sphuṭā. ii. 67. 10 (*on* 2. 36)

अन्यथोदाहरण (anyathodāharaṇa) *n.* counter example सामान्यतो दृष्टपदं व्याख्यायान्यथोदाहरणमाहेति योजना NyāyVārPari. 742. 4 (*on* i. 1. 5)

अन्यथोदितगुण (anyathodita-guṇa) *m.* quality which is mentioned otherwise को नामानुबभूव चन्द्रसुरभिं कुन्दोज्ज्वलं कौमुदीं सीतां कीर्तिमतोऽन्यथोदितगुणस्फीतामकीर्तिं च कः HammīMaKā. 14. 30.

अन्यथोपकारकत्व (anyathopakāraka-tva) *n.* the state of being auxiliary in another way हन्तेस्तु प्रकृतिवद्वचनादन्यथोपकारकत्वं न संभवति NyāyRaMā. 183. 19.

अन्यथोपक्रान्त (anyathopakrānta) *adj.* opened in one way अन्यथोपक्रान्ते वाक्येऽन्यथोपसंहृते उपक्रमोऽप्यनर्थकः स्यादुपसंहारोऽपि ŚābaBh. 966. 2 (*on* iii. 4. 31)

अन्यथोपक्षेप (anyathopakṣepa) *m.* mentioning separately पूर्वश्लोकेन सह नात्र पौनरुक्त्यं शङ्कितव्यम्। तस्यान्यथोपक्षेपात् AbhinBhā. i. 54. 14 (*on* 2.22)

अन्यथोपगम (anyathopagama) *m.* accepting differently मूलप्रकृतिरविकृतिर्महदाद्याः प्रकृतिविकृतयः सप्त ... इत्यन्यथोपगमात् AṇuBh. 107.13 (*on* i. 4. 11)

अन्यथोपदेश (anyathopadeśa) *m.* **1** teaching in another way तेषां च पुनः प्रतानयितॄणां कदाचिदधीतविस्मृताध्ययनानामन्येषां वा संभावनाभ्रंशभयादिना अन्यथोपदेशसंभवात् PramāVāSvopVṛ. 113. 20; **2** contrary statement or expression तावन्मात्रदोषपरिहारायान्यथोपदेशः स्वप्नादिषु तथा प्रकृतेऽपि AṇuBh. 84. 16 (*on* i. 3. 19)

अन्यथोपपत्ति (anyathopapatti) *f.* **1A** tenability otherwise अर्थापत्तिर्हि अन्यथोपपत्त्या परिह्रियते नानुमानम् Kāśi. iii. 84. 4 (*on* 5 (4). 138); वाच्यान्यथोपपत्तिर्वा त्याज्यो वा दृष्टताग्रहः KhaṇḍanKhā. 123. 14; प्रासादोदरव्यापिप्रभामण्डलादिकार्यभेदस्य तत्तत्सहकारिभेदादन्यथोपपत्तेश्च TattvPradī. (Ci.) 324. 1; न पुनरुपसरणान्यथानुपपत्त्या पूर्वोपदिष्टस्याब्रह्मत्वं कल्प्यम्। पुनरुपसरणस्यान्यथोपपत्तेः NyāySu. (Ja.) 143B. 4 (*on* i. 1. 6); **1B** tenability without (appropriate object) अनुभवस्य ... भ्रान्तत्वेनान्यथोपपत्तौ तद्विपरीतानुमानप्रवर्तनेऽग्नावनुष्णत्वानुमाने प्रवृत्तिप्रसङ्गात् ĀtmaTaVi. 605. 1; **1C** tenability in another way न च द्वित्वप्रतीत्यनुपपत्तिः तन्मानम्, अन्यथोपपत्तेरुक्तत्वात् TarkSaṁ. (Ā.) 3. 20; लौकिकप्रसिद्धेरज्ञानादिमूलत्वेनान्यथोपपत्तावपि ... अग्न्यादीनां वाच्यत्वं स्यात् TattvPrakā. 41A. 6 (*on* i. 2. 29); न च तद्वाच्यदेवतास्वरूपस्यैव नित्यत्वेनान्यथोपपत्तिः TattvPrakā. 56B. 6 (*on* i. 3. 29); **2** counter argument अन्यथोपपत्त्या बाधितमेवानुमानम् AṇuBh. 130. 2 (*on* ii. 2. 1) **3** different explanation, cf. **अन्यथोपपत्त्यभाव2.**

अन्यथोपपत्तिमात्र (anyathopapatti-mātra) *n.* [Inst.] merely due to the tenability otherwise शब्दप्रत्यभिज्ञानवत् संयोगप्रतीतेरन्यथोपपत्तिमात्रेण बाधकप्रवृत्तिरिति चेन्न ĀtmaTaVi. 604.18.

अन्यथोपपत्तिसिद्धि (anyathopapatti-siddhi) *f.* establishment of tenability in another way एवमभ्युपगमे च प्रसिद्धेरन्यथोपपत्तिसिद्धेर्न तद्विरोधः TattvPrakā. 41A. 2 (*on* i. 2. 28)

अन्यथोपपत्त्यभाव (anyathopapatty-abhāva) *m.* **1** absence of tenability otherwise तत्राज्ञानादिमूलत्वकल्पनायोगेनान्यथोपपत्त्यभावात् TattvPrakā. 41A. 7 (*on* i. 2. 29); **2** absence of different explanation आनुमानिकं न प्रत्यक्षमिति प्रत्यक्षपाठस्यान्यथोपपत्त्यभावात् MayūMāli. 427. 6 (*on* v. 2. 9)

अन्यथोपपद्यमान (anyathopapadyamāna) *adj.* [*f.*—ā] **1** tenable without (any other means) अन्यथानुपपद्यमाना बलवती तैत्तिरीयकश्रुतिः। छान्दोग्यश्रुतिश्चान्यथोपपद्यमाना दुर्बला Bhām. 472. 5 (*on* ii. 3. 6); **2** tenable in another way वक्ष्यमाणरीत्यान्यथोपपद्यमानार्थकत्वेन तदनुरोधेन मन्त्रे लक्षणानौचित्यात् VīraMi. (Paribhāṣā.) 106.5.

अन्यथोपपादन (anyathopapādana) *n.* contrary establishment विपरीतज्ञानं तु यथावद्वस्तुनि भासमाने युक्तिभिस्तस्यान्यथोपपादनम् NyāyPari. 56. 10.

अन्यथोपयोग (anyathopayoga) *m.* different usage (of a word) अप्रसादस्तु 'उपास्ताम् ...' अत्र विमलमन्यथोपयोगात् पांसुरिव जलेऽत्राप्रसन्नतां करोति AbhinBhā. ii. 335. 27 (*on* 16. 99)

अन्यथोपसंहृत (anyathopasaṁhṛta) *adj.* concluded in another way अन्यथोपक्रान्ते वाक्येऽन्यथोपसंहृते उपक्रमोऽप्यनर्थकः स्यादुपसंहारोऽपि ŚābaBh. 966.2 (*on* iii. 4. 31)

अन्यथोपस्थिता (anyathopasthitā) *adj.* (*f.*) occurring in one way अन्यथोपस्थिता वृत्तिश्चेतनस्येतरस्य च। अन्यथा मन्यते यत्र तामुत्प्रेक्षां प्रचक्षते AgniP. 343. 24.

अन्यथोपहृत (anyathopahṛta) *adj.* accquired against (the rule) न्यायेनाक्रम्य यल्लब्धं रिपुं निर्जित्य पार्थिवैः। तच्छुद्धं तत्प्रदेयं तन्नान्यथोपहृतं क्वचित् KātySm. 23.

अन्यथोपात्त (anyathopātta) *adj.* obtained or acquired in another way तेन तन्मात्रे नियमविधानादन्यथोपात्तं द्रव्यं नास्त्येव TantrRa. 21. 18.

अन्यथोपासन (anyathopāsana) *n.* **1** worship in another way अन्यथोपासनमपि तमेवमितिवादिनी। निवारयत्यादरेण न प्रतीक इति प्रभुः AnuVyā. 53A. 1 (*on* 3. 3); **2** contemplation in a wrong way न च वाच्यं फलस्यैव प्रयोजकत्वाद्युक्तमुपासनमिति। अन्यथोपासनस्य निष्फलत्वात् TattvPrakā. 201A. 5 (*on* iv.1.4)

अन्यथोपासनप्रसङ्ग (anyathopāsana-prasaṅga) *m.* undesired occasion of contemplation in a wrong way न चान्यथोपासनप्रसङ्गादेतदयुक्तम् TattvPrakā. 202A. 5 (*on* iv. 1. 6)

अन्यद (anya-da) *adj.* who gives another (daughter) आदावुद्वाहिता वापि तद्विनाशेऽन्यदः पिता BrahmāṇḍP. iii. 8. 22.

अन्यदक्षिणा (anya-dakṣiṇā) *f.* additional sacrificial fee दश वैकादश वा चमसाध्वर्यवोऽन्यदक्षिणाभिः परिक्रीता भवन्तीति विज्ञायते BaudhŚS. i. 37.3.

अन्यदण्ड (anya-daṇḍa) *m.* **1** another rod or staff आपद्यन्यदण्डग्रहणार्थं द्रष्टव्यम् BālaKrī. i. 46. 18 (*on* 1.29); **2** another rule or punishment दण्डाल्पत्वे अन्यदण्डगुरुत्वे तत्संग्राह्यमाह BālamBha. ii. 330. 2 (*on* 2. 275)

अन्यदण्डादि (anyadaṇḍādi) *adj.* another punishment etc. अन्यदण्डादिनानुपशाम्यतोऽभ्यासविषयमिदम् DaṇḍaVi. 295. 6.

अन्यदत्त (anya-datta) *adj.* [*f.*—ā] **1** given (as gift) by another अद्य लोके न रमेऽन्यदत्ते MahāBhā. i. 88. 9; MatsyaP. 42. 9; स्वदत्ता पुत्रिका धात्री अन्यदत्ता सहोदरी ŚatTrayī. 813; नान्यदत्तमभीप्सामि स्थानमम्ब स्वकर्मणा ViṣṇuP. i. 11. 29; माता ... अन्यदत्तेन दोहदान्नपानादिना ... तृप्ता सती ... अपत्यं तर्पयति Mitā. 97. 8 (*on* 1. 270); अन्यदत्तमथवा स्वयं कृतं व्र(ब्र)ह्मदायमिह ... पालयेत् EI. xxii. 191. 30; अन्यदत्तं तु गौरिच्छन् वराकः पशुरुच्यते PārśvC. 5. 182; धरणी जानेऽन्यदत्ता तु जनेऽर्थिनां स्थिरासौ मेदिनी SūktiSu. 23; **2** given (in marriage) to ane person अन्यदत्ता तु या कन्या पुनरन्यत्र दीयते। तस्याश्चैव न भोक्तव्यं पुनर्भूः कीर्तिता बुधैः AṅgiSm. 110; BṛParāSm. 7. 358.

अन्यदन्त (anyad-anta) *adj.* (used as noun) (portion of the text) ending with the word *anya* (अथैतद्वाचि कल्प्येत वाक्यमन्यत् तथैव च। प्रसङ्गात् तत्र दूरेऽपि नासंबन्धात् प्रमुच्यते) तदिदमाशङ्कते तावत् - अर्थतद्वाचीत्यन्यदन्तेन ... वाक्यान्तरकल्पनायां प्रमाणमेव नास्ति Kāśi. iii. 182.16 (*on* 5 (7). 72)

अन्यदन्त (anya-danta) *m.* another tooth हेरम्बो निजपितुराप्य जूटकूटादेणाङ्कं विनिदधदन्यदन्तधाम्नि ŚrīKaC. 17. 13.

अन्यदन्तिकृतत्रास (anyadantikṛta-trāsa) *adj.* who has caused fear to other elephants गजात् ... । अन्यदन्तिकृतत्रासाज्जनो भीत्याकुलोऽभवत् RājTa. (Prā.) 717.

अन्यदन्तिन् (anya-dantin) *m.* another elephant ऐरावणो गन्धं सहते नान्यदन्तिनाम् DaśāvaC. 5. 31.

अन्यदन्य (anyád-anya) *adj.* different, various शक्व॑रयः पृ॒ष्ठं भ॑वन्त्य॒न्यद॑न्य॒च्छन्दः TaiS.V.iv. 12. 2; म॒नु॒ष्य॒लो॒को वा ऋचो॑ मनुष्य॒लो॒कादे॒व न य॑न्त्य॒न्यद॑न्य॒थ्साम॑ भवति TaiS. VII.v.4.1; ए॒षं छन्दो॑भिः स्वर्गलो॒कमे॑त्यन्य॑दन्यच्छन्दः समारो॑ह॒मुप॑त्वाग्ने दिवे॑ दिवा इ॑ति MaiS. i. 5. 10 (i. 78. 9)

अन्यदन्यत् (anyádanyat) *ind.* **1** differently, separately अय॑न्तन्ता चरतो अ॒न्यद॑न्यदि॒दा च॒कार॑ व॒युना॒ ब्रह्म॑णस्पतिः ṚV. ii.24.5; इयम् ... उत्तान्यदन्यत्प्रतिवक्ति शून्या यात्यन्यतोऽन्यत्र गतिस्पृहापि Surath. 13. 86; **2** ever new अ॒न्यद॑न्यदसु॒र्यं॑ वसा॑ना॒ नि मा॒यिनो॑ ममिरे रू॒पम् ṚV. iii. 38.7.

अन्यदंपतिविषय (anyadampati-viṣaya) *adj.* referring to other couple अन्यदंपती(?ति)विषय एव कारणानुरोधी प्रेमावेशः सीतारामयोस्तु न तथा KundaMā. 5. 4 (18)

अन्यदर्थ (anyad-artha) *adj.* [P. vi. 3. 99-100] **1** meant for another अन्यदर्थपरिणयने प्रतिप्रसवः VīraMi. (Saṁskāra.) 737.1; **2** the adjectival word or form *anyadartha* अर्थे परतोऽन्यस्य दुगागमो वा भवति। अन्यदर्थः अन्यार्थः CāndraVṛ. *on* v.2.118; KāśiVṛ. *on* vi.3.100; JaineVṛ. 313. 32 (*on* iv. 3. 206); PrakriKau. i. 665. 4; SiddhāKau. 217 B. 11 (*on* vi. 3.100)

अन्यदर्शन (anya-darśana) *n.* **1** finding, i.e. securing of another, i.e. substitute **2** finding of (another) priest **3** another doctrine or philosophical system **4A** perception of anything other (than self) **B** act of seeing other one (than Jina) **5** knowledge of one **1** finding, i.e. securing of another, i.e. substitute अन्यदर्शनात् MīmāSū. i. 3. 32 (ŚābaBh. यदि पशुरुपाकृतः पलायेत अन्यं तद्वर्णं तद्वयसमालभेत); **2** finding of another (priest) चमसे चान्यदर्शनात् MīmāSū. iii. 5. 35; MīmāSū. iii. 7.48 (ŚābaBh. चमसे चान्यं चमसाध्वर्योर्दर्शयति); **3** another doctrine or philosophical system यो वान्यदर्शनेभ्यश्च भुक्तिं मुक्तिं च काङ्क्षति। ... स्वप्नलब्धधनेनैव धनवान्स भवेत्तदा KulārT. 2. 48; 5.101; सौगतं दर्शनं पथ्यं दोषवत्त्वन्यदर्शनम् BṛĀraUBhVā. iv. 3. 480; शिवत्वादन्यदर्शने दूषणं संप्रसज्येत ŚivDṛ. 6. 116; विभुः। प्राहान्यदर्शनमहासंत्रासजनकं वचः ŚivaP. vi. 14.7 (489 A. 6); **4A** perception of anything other (than self) यत्र गणितभेदो निवर्तते अन्यदर्शनश्रवणमननाभावात्, तं परमानन्दं विवक्षन् आह BṛĀraUBh. 590. 11 (*on* iv. 3.33); (यत्र नान्यत्पश्यति ... स भूमा) यत्र नान्यदिति वाक्येऽन्यदर्शनश्रवणादिनिषेधात् दृश्यमिथ्यात्वशङ्का स्यात् ŚrutaPra. ii. 18. 14 (*on* i.3.7); **4B** act of seeing other one (than Jina) श्रेष्ठ्यपि ... निःशेषान्यदर्शनव्यतिरिक्तान्वयस्य समयस्याविदितपरमार्थजनापेक्षया ... आरक्षिकलोकमेवमभणीत् YaśasCam. ii. 303. 25; **5** knowledge of one न चान्यदर्शनेऽन्यकल्पना युक्ता TātpaṬ. (Vā.) 158. 17 (*on* i. 1. 5); VyaktiVi. 15. 21.

अन्यदर्शननिषेध (anyadarśana-niṣedha) *m.* refutation of the perception of other thing (than self) केन कं पश्येत इत्यादिनान्यदर्शननिषेधात् ब्रह्मविदः कामोपभोगासंभवश्चेति चेत्। मैवम् AṇuBh. 27. 2 (*on* i. 1. 11)

अन्यदर्शनभक्त (anyadarśana-bhakta) *m.* devotee of another doctrine or philosophical system यः समुच्छित्य ... आगमम् । ... गोपयत्यकृतात्मनाम्। अन्यदर्शनभक्तानां विद्धि तं शास्त्रधारकम् JayāS. 22, 56; 29.185.

अन्यदर्शनवचन (anyadarśana-vacana) *n.* injunction of the finding, i.e. securing of another, i.e. substitute अन्यदर्शनवचनं च न स्यात्, अन्यं तद्रूपमिति ŚābaBh. 319.4 (*on* i. 3. 34)

अन्यदर्शनवर्जित (anyadarśana-varjita) *adj.* devoid of of, i.e. avoiding the sight of any other दृष्ट्वा च दूरतः सीतामन्यदर्शनवर्जितः। अचिन्तयदसौ PadmP. (Ra.) 53.20.

अन्यदर्शनविशेष (anya-darśanaviśeṣa) *m.* specific knowledge of another object अन्यदर्शनविशेषप्रतिषेधेन आत्मानं पश्यतीत्युच्यते, तदैकस्मिन्नेव क्रियाकारकफलभेदोऽभ्युपगतो भवेत् ChāndoUBh. 459. 18 (*on* vii. 24. 1)

अन्यदर्शनसंस्थ (anyadarśana-saṁstha) *adj.* adhering to another doctrine or philosophical system नान्यदर्शनसंस्थस्तु मद्भक्तैस्तत्परायणैः। पवित्रारोहणादीनामर्थनीयो हि देशिकः PauṣkS. 30. 198; अन्यदर्शनसंस्था ये नानुग्राह्या अतोऽब्जज PauṣkS. 38.70; PāraS. 19.338; मन्त्रसंतर्पणम् ... वाच्यम् ... ।नान्यदर्शनसंस्थानाम् JayāS. 15. 263; PāraS. 7. 253.

अन्यदर्शनसम (anyadarśana-sama) *adj.* equal to another doctrine or philosophical system पीयूषं विषवत् ... ।ज्योत्स्नां ग्रीष्मजघर्मवत् स मनुते ... जैनेन्द्रं मतमन्यदर्शनसमं यो दुर्मतिर्मन्यते SindūPra. 19.

अन्यदर्शनसंबद्ध (anyadarśana-sambaddha) *adj.* connected with another doctrine or philosophical system अन्यदर्शनसंबद्धविद्वत्प्रणतितस्तदा। ... सुविमृश्य सः। ... देवबोधः ... असाध्नोत् परं भवम् PrabhāC. 194. 7.

अन्यदर्शनसिद्धान्त (anyadarśana-siddhānta) *m.* conclusive view or established theory of another doctrine or philosophical system तस्य शिष्याः ... ।अन्यदर्शनसिद्धान्तं नैव जानन्ति तत्त्वतः SaurP. 39. 67.

अन्यदर्शनसेविन् (anyadarśana-sevin) *adj.* follower of another doctrine or philosophical system यत् ... । यागानां चैव सर्वेषां प्राधान्यत्वेन वर्तते। तदवाच्यमभक्तानाम् ... अन्यदर्शनसेविनाम् PauṣkS. 18. 57; तावन्यदर्शनसेविनौ। देवानां प्रतिमाभङ्गो(?ङ्गं) विन्यवारयताम् RājTa. (Jo.) 777.

अन्यदर्शनाचार (anyadarśanācāra) *m.* practice of seeing another वन्द्योऽन्यदर्शनाचारो हस्तमात्रे भुवस्तले RājTa. (Śrī.) 2. 96.

अन्यदर्शनादि (anya-darśanādi) *adj.* perception or knowledge etc. of anything else यद्यन्यदर्शनाद्यभावमात्रमित्युच्यते, तदा द्वैतसंव्यवहारविलक्षणो भूमेत्युक्तं भवति ChāndoUBh. 459.17 (*on* vii. 24. 1); 460. 3 (*on* vii. 24.1)

अन्यदर्शनादिक (anyadarśanādi-ka) *adj.* perception or knowledge etc. of another thing भूमन्यनुभूयमाने सति अनुभवितुस्तदाविष्टस्यान्यदर्शनादिकं निषिध्यते। ... सुषुप्तस्य प्राणिनः भूमरूपत्वं वदन्नुपहासास्पदम् GoviBh. 44. 8 (*on* i. 3.8)

अन्यदर्शनानुवाद (anyadarśanānuvāda) *m.* reiteration of knowing something else अविद्यावस्थायामन्यदर्शनानुवादेन च भूम्नस्तदभावत्वलक्षणस्य विवक्षितत्वात् नान्यत्पश्यति , इति विशेषणम् ChāndoUBh. 460. 15 (*on* vii. 24.1)

अन्यदर्शनाभाव (anyadarśanābhāva) *m.* absence of knowing any thing else यद्यन्यदर्शनाभावादीर्ष्यादिर्विनिवार्यते। अदर्शनादरत्यादिः कथं तेन निवार्यते AnuVyā. 57 B. 10 (*on* 3. 4)

अन्यदर्शनाभ्यास (anyadarśanābhyāsa) *m.* practice of another doctrine or philosophical system विचिकित्सा हि नृशिरःकपालाद्यशनेषु या। साप्यन्यदर्शनाभ्यासभावनोपनिबन्धना NyāyMañ. i. 245. 5.

अन्यदर्शिन् (anya-darśin) *adj.* **A** who sees another (than self) सुषुप्ते योऽवशिष्टोऽत्र कौटस्थ्यान्नान्यदर्श्यसौ BṛĀraUBhVā. iv. 3. 1513; **B** who sees something else, i. e. an individual यदि तु कस्मिंश्चिदेवासाधारणे सामान्येन ज्ञातसंबन्धेऽन्यदर्शिनापि सामान्यमनुमीयते। ... तर्हि सर्व एव सर्वस्य प्रत्यायको भवेत् Kāśi. iii. 93. 6 (*on* 5(4). 165)

अन्यदल (anya-dala) *n.* another hemistich पूर्वाशानुक्रमादेवमुद्दिश्यान्यदलान्यपि। अष्टरात्रं जपेद्योगी सर्वप्रत्यूहशान्तये YogŚā. 8. 68.

अन्यदसदाश्रित (anyadasad-āśrita) *adj.* who entertains distinct, i.e. particular evil intention देवस्य मायया स्पृष्टा ये चान्यदसदाश्रिताः। भ्राम्यते धीर्न तद्वाक्यैरात्मन्युप्तात्मनो हरौ BhāgP. iii. 2. 10.

अन्यदा (anyadā) *adv.* [P. v. 3. 15; Kātan. ii. 6. 34; JaineVyā. iv. 1. 80; CāndraVyā. iv. 3. 13; MugdhaBo. 7.101 (77. 9)] **1A** at another time, on another occasion **B** at another moment **C** on next day **2A** once upon a time, once, one day **B** any time **3** otherwise, if not, or else **4** in another case **5** at a different time **6** sometimes **7** the word or form *anyadā* **1A** at another time, on another occasion कठोराणि न वाच्यामि अन्यदा प्रमदान्तरे MahāBhā. xiii. App. I. 15 (4558); xii. App. I. 18 (32); अन्यदा मां पिता दृष्ट्वा कुपितोऽपि प्रसीदति Rāmā. ii. 16. 9; ii. 65.18; बहूनि पश्यन्मनसोऽप्रियाणि यान्यन्यदा नास्य पुरे बभूवुः। ... पितुर्महात्मा प्रविवेश वेश्म Rāmā. ii. 65. 28; सर्वस्त्रीभिः पतिर्वाच्य आर्यपुत्रेति यौवने। अन्यदा पुनरार्येति महाराजेति भूपतिः NāṭyaŚā. 17. 83; स्नानं दानं जपो होमः कर्तव्यो राहुदर्शने। अन्यदा त्वशुची रात्रिस्तस्मात् तां परिवर्जयेत् ParāSm. 12. 23; अन्यदा जगति राम इत्ययं शब्द उच्चरित एव मामगात् RaghuVa. 11. 73; अन्यदासौ स्रस्ताङ्गो देवपादान्तिकमागच्छति PañcT. 1. 86 (46) (98. 7); 1. 127 (63) (139. 3); साध्यसाधर्म्यात् तद्धर्मभावित्वे सति ... एकदा धर्मो विशेषणत्वेनान्यदा धर्मी विशेषणत्वेनेति तस्येति धर्मिग्रहणं युक्तम् NyāyVār. 137. 18 (*on* i. 1. 36); अन्यदा भूषणं पुंसः क्षमा लज्जेव योषितः। पराक्रमः परिभवे वैयात्यं सुरतेष्विव ŚiśuVa. 2. 44 (but Apte in any other case); Hitopa. 3. 7; SaraKaṇṭhā. 115.14; इदमयुक्तमहो महदेव यद्वरतनोः स्मरयत्यनिलोऽन्यदा ŚiśuVa. 6. 56; (व्यायामः) निषेव्यः ... ।शीतकाले वसन्ते च मन्दमेव ततोऽन्यदा AṣṭāSaṁ. i. 10.17 (1. 3); AṣṭāHṛ. i. 2. 11; BhāvPra. (Bhā.) 5. 61; अनन्तरफलत्वं तु चित्रादेर्यदि साध्यते। ततः स्यात्सिद्धसाध्यत्वमन्यदा न फलं भवेत् ŚlokaVār. 20. 10 (683. 4); यदा स एक एव व्यापार्यते तदैव प्रतीतिः स्यात् नान्यदा Śarka. 113.1; तत्सामर्थ्यवियोगे तु नैव तज्जनकं भवेत्। अन्यदा शक्तिशून्यत्वाद्वियदम्भोरुहादिवत् TattvSaṁ. 104; इदानीमिव च नान्यदापि सार्वभौमः क्षत्रियोऽस्तीति ब्रूयात् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 208. 1 (*on* i. 3. 33); घटसंविदोऽप्यन्यदा विषयता स्यादिति चेत्, न, विषयाकाररहितायाः संविदः कदाचिदपि विषयभावादृष्टेः IṣṭaSi. 16.12; (दूरादाहृत्य समिधः संनिदध्यात्) आहरणं तु तात्कालिकमन्यदा वेच्छया ManuBh. i. 172. 13 (*on* 2. 186); (विषघ्नानि च रत्नानि नियतो धारयेत्सदा) नियतः प्रत्यये नित्यं भोजनकालादन्यदापि धारयेत् (राजा) ManuBh. ii. 67.16 (*on* 7. 218); सा जीवशक्तिस्तु यदा कुण्डलिनीस्थितिम्। विहाय ऋजुतां याति ...। तदा विश्वप्रतीतिः स्यात् प्राणिनामन्यदा पुनः TantrRā. 30. 68; कश्चिद्धि सुकृतोन्मेषात् कदाचित् पुरुषो नृषु। श्रीमता कमलाक्षेण जायमानो निरीक्ष्यते। अन्यदा पुरुषोऽन्यश्च LakṣmīT. 11. 45; नैकदा नान्यदोत्सेको न कदाचिन्न सर्वदा DvyāśraKā. 19.2; एकदा शब्दाकाशयोरन्यतरत्वादित्यर्थः, अन्यदा शब्दघटयोरन्यतरत्वादित्यर्थः TārkiRa. 223.10; न चैकस्यैकरूपेण ज्ञाने किंचिदेकदा ज्ञातमन्यदा चाज्ञातं कारणमिति युक्तम् NyāyKu. 31.10; (वेदोक्तमायुर्मर्त्यानामाशिषश्चैव कर्मणाम्। फलन्त्यनुयुगं लोके) कृते तदैव फलत्यन्यदा विलम्बेन ManvaVi. 68.24 (*on* 1. 84); 506. 25 (*on* 4. 103); अथान्यदा सर्वाण्यपि दर्शनानि एकत्राहूय मुक्तिमार्गे पृष्टे ... श्लोकमिमम् ... समादिश्य श्रीभारती तिरोदधे PrabaCin. 42. 23; न चान्यदापि करणम्। नियतकालीनतादृशाचारेण फलवत्कर्मारिप्समानस्तत्समाप्तिकामी मङ्गलमाचरेदिति श्रुत्या आरम्भसमयकर्तव्यताबोधनात् TattvCin. i. 61. 2; i. 841.17; iv(2). 146. 2; दीक्षाजागरणं प्रायणीयादौ तद्वत्रेन्न वा। अदृष्टार्थं ततस्तत्स्यान्न रक्षार्थंततोऽन्यदा NyāyMāVi. 670. 20 (*on* xii. 1. 8); न च वाच्यममुक्तस्याप्येवंविधभोगासंभव इति। अन्यदासंभवेऽपि परमात्मप्राप्तावमुक्तस्यापि तदुपपत्तेः TattvPrakā. 219A.4 (*on* iv. 4. 2); धर्मिविशेषोऽप्यर्थसिद्ध एव। ... नियमकथायामेवास्य दोषत्वम्। अन्यदा विशेषप्रतीत्यर्थमुपयोगात् NyāyPari. 203. 8; अन्यदा आशापल्यां राजीमतीछिंपिकया गुरुपार्श्वे आगमोक्ततपांसि ... कृतानि PurāPraSaṁ. 80.3; प्रत्यभिवादनकाले अन्यदा च दीक्षणीयात:प्रभृत्यावभृथस्नानात्कनिष्ठोऽपि दीक्षितो नाम्ना न वाच्यः ManvaMu. 61. 7 (*on* 2. 128); (वृद्धदत्तः) अन्यदा पश्चिमे यामे नाप्तो रतिं स्वचेतसि। शब्दमेकं नभोभूतं शुश्राव CampaŚreKa. 17; 64; स्वस्वकाले विहितानामकरणे ... अन्यदापि तत्कृतिसंभवात् सावकाशत्वेन तेषामेव बाधो युक्तः AṇuBh. 247.6 (*on* iii. 3.40); इच्छायां करोति अन्यदा न करोति ... तथा च यथा वास्यादिकरणसंपन्नोऽपि तत्क्षणेच्छायां तत्करोति अन्यदा न करोति ŚivārkaMaDī. ii. 154. 16 (*on* ii. 3. 39); मायापरिणाम एव सर्वविषयः प्रलयेऽन्यदा च भेदेन विद्यमानः ... उपाधिः स्वीकर्तव्यः SiddhāTa. 11. 27 [ŚabdaRa. (Vā.) 4590; KośaKaTa. 2. 3032]; **1B** at another moment अन्यक्षणेऽन्यदा Vaija. 287. 7; **1C** on next day, cf. **अन्यदाशार्थम्**; **2A** once upon a time, once, one day अन्यदा किल धर्मज्ञा सुरभिः सुरसंमता। वहमानौ ददर्शोर्व्यां पुत्रौ विगतचेतसौ Rāmā. ii. 68. 15; अन्यदा त्वात्मभयात्तत्परै रक्षिपुरुषैः आगत्य तस्य मृषोक्तम् Tantrākhyā. 3. 22; अथान्यदा तस्य रात्रौ क्षेत्रेषु पर्यटतः कदाचिच्छृगालेन सार्धं मैत्री बभूव PañcT. (Kos.) 5. 40 (3) (248.1); 5.1 (234.8); अन्यदा बन्धुपालः ... शकुन्तवचनानि शृण्वन्नतिष्ठत् DaśKuC. 21. 22; 37. 20; 144. 19; अन्यदा भृशमुद्विग्नमना नष्टद्रविण इव कृपणः ... कश्मलं महदभिरम्भित इति होवाच BhāgP. v. 8. 15; सः ... ईहाचक्रेऽन्यदा गन्तुं वसन्तपुरपत्तनम् TriṣaŚaPuC. i. 1. 44; i. 2. 6; i. 6. 39; सा गवाक्षेऽन्यदा पत्युरासीनस्य कचोद्यम्। ... विवरीतुं प्रचक्रमे PariPar. 1. 94; 1.226; अन्यदा गोधनं हत्वा चौरास्तत्क्षेत्रसंनिधौ। आगुः PariPar.

2. 696; 8. 299; ऋषयोऽन्यदाभ्येत्य तमित्यवोचन् DvyāśraKā. 12. 3; 13.70; (शान्तनुः) सोऽन्यदानन्यसामान्यवेगमारुह्य वाजिनम्। ... मृगवनं ययौ PāṇḍaC. 1.24; 1.76; आबभाराम्बिका गर्भमन्यदोद्दामदोहदम् PāṇḍaC. 1.350; 1.391; आगतो देवकीं द्रष्टुं कंसः शौरिगृहेऽन्यदा PāṇḍaC. 2. 250; 2. 53; क्रीडाजुषां कुमाराणां पुरीपरिसरेऽन्यदा। ... कूपान्तः कन्दुकोऽपतत् PāṇḍaC. 3. 230; 4. 1; अन्यदायं गदाक्रान्तः ... नोऽमन्यत प्रतीकारं, प्रभिन्न इव वारणः SaṁarāSaṁ. 1. 250; 2. 23; 2. 362; अन्यदा धनपालश्च प्रोचे धनगिरिम् PrabhāC. 3. 13; 11. 5; 14. 21; अन्यदा स कुरूपः सन्धर्मं व्याख्यानयद्विभुः PrabhāC. 6. 20; 22. 11; 77. 8; आययावन्यदा वृन्दं गायनान्तावसायिनाम्। श्रवःस्वादिमहानादरसनिर्जितुम्बरुः PrabhāC. 100. 27; 112. 19; अन्यदा वर्षाकाले ... कविः कश्चिदागत्य राजानं दृष्टवान् BhojPra. 42. 28; अन्यदापश्यदुत्पश्यः पर्वणि क्वापि बालकः। कदन्नभोजनस्तत्र ŚāliC. 1. 38; 2. 60; अन्यदाभयमन्त्रीन्द्रोऽगमच्छ्रीजिनमन्दिरे RauhiC. 243; 370; अन्यदा तन्नगरवास्तव्यो दान्ताभिधानश्रेष्ठी ... विक्रमार्कम् ... आगत्य ... विज्ञपयामास PrabaCin. 5. 2; 46. 24; अन्यदा ... दण्डनायकं समादिदेश ... अम्बिका EI. ix. 156. 7; (कुम्भकारदारकः) अन्यदातिनिर्बन्धं विधाय पृच्छति सति पितरि ... अचकथत् ViviTīKa. 33. 18; 57. 22; अन्यदा स्वसौधस्योपरितले शयानः सातवाहनः ... रुदितमाकर्ण्य ... गृहान्निरगमत् ViviTīKa. 61. 15; 65. 7; पित्रान्यदा सभाप्राप्तो नैमित्तिकशिरोमणिः (पृष्टः) UttaKuC. 137; 263; अन्यदावन्तिपुरीमगुप्ते KālikāKa. 9; अन्यदा वरदत्तः ... देशान्तरं गच्छन् वनदवेन दग्धः PrabaK. 5. 5; 25. 23; 41. 4; अन्यदा सिद्धराजेन्द्रः पट्टे को भविता मम KumāDeC. (So.) 1. 19; 9. 19; 16. 25; अन्यदा दाशरथिना जानकीशुद्धिहेतवे। आदिष्टो हनुमान् Dhūrtā. 140; अन्यदा वसन्तोत्सवे राजान्तःपुरेण सह आरामे क्रीडनाय गतः VetāPañ. (Śi.) 29. 44; अन्यदा तत्र पुरे विदेशादेकं कलावन्नटपेटकं समागात् Bharaṭ. 10A. 2; धनदत्तेन सोऽन्यदा। निशि ... क्षिप्तः पाथोधिपाथसि PālaGoKa. 155; अन्यदा ...। स्वप्नान्तः सुखशय्यायां रत्नराशिं ददर्श सा RatnaCūKa. 18; अन्यदा सिद्धसेनदिवाकरेण गुरुचरणसंवाहनं विधीयमानेन गुरव उक्ताः PurāPraSaṁ. 10. 8; 11.19; अन्यदा तया जालान्तरे चन्द्रकरस्पर्शे इदमपाठि PurāPraSaṁ. 22. 4; 95. 10; तिष्ठतः श्वशुरावासे गते काले कियत्यपि। अन्यदा यामिनीशेषे स्मृतं राज्यं निजं हृदि CitraPaC. 235; अन्यदा तेन व्यवहारिणा लक्ष्मीं चञ्चलां विमृश्य श्रीवीतरागप्रासादः कारितः KathāK. 1. 8 [ŚeṣaNā. 1746 gives *anyadā* as the synonym of *ekadā*]; **2B** any time न युज्यते वधूः स्प्रष्टुं पूज्यानामन्यदापि हि। किं पुनः पतिसहिता शयिता रतवेश्मनि PariPar. 2. 522; **3** otherwise, if not, or else (अपुत्राम् ... देवरः पुत्रकाम्यया। ... ऋतावियात्) ऋतुग्रहणं त्वन्यदा दर्शनाद्यपि कथं न स्यादित्येवमर्थम् BālaKrī. i. 72. 2 (*on* 1. 68); (आचम्य प्रयतो नित्यं जपेदशुचिदर्शने) 'प्रयतो' देवतादिपूजाप्रवृत्तो यदा पश्येत्तदैव कुर्यान्नान्यदेति ManuBh. i. 460. 28 (*on* 5. 85); दीक्षितस्यान्नभोजनप्रायश्चित्तं तु भगवत्क्रीडायामपि ... क्रियते। तदानीं कर्तृत्वस्यारोपात्। अन्यदा कर्तृत्वस्याशास्त्रत्वात् न धर्माधर्मजनकत्वम् 'AṇuBh. 184. 15 (*on* iii. 2.3); निश्चितमस्य समीपे चिन्तामणिर्वर्तते। अन्यदा कथमीदृशी दानशक्तिः KathāK. 92.27; **4** in another case ध्यानं प्रवक्ष्यामि देव्याः ... पाशाङ्कुशौ ...। करैर्दधानामासीनां पूजायामन्यदा स्थिताम्। ... पूजयेत् TantrRā. 10. 18; 11.59; कैशिक्यामृषभान्येंऽशा निधावंशौ यदा तदा। न्यासः पञ्चम एव स्यादन्यदा द्विश्रुती मतौ SaṁgīRa. i. 244. 2 (1 (7). 95); सुषुप्तौ ब्रह्मसंपत्तौ च ब्रह्मधर्माविर्भावो न त्वन्यदा AṇuBh. 49. 8 (*on* i. 1. 29); यदा प्रत्ययलक्षणनिषेधो नास्ति तदा ... गुणो भवति। अन्यदा न भवति Prasā. i. 201. 10; **5** at a different time ज्ञातयश्च कुटुम्बाश्च मिलिताश्च ततोऽन्यदा। भोज्यशालां प्रविविशुः BallāC. 105.1; **6** sometimes संलापैरमृतोपमैः ...। अप्याहूतनिमन्त्र्यमाणकतिचिल्लोकाः किमेताः स्त्रियो वित्तोपार्जनमन्यदाप्यपरथाकर्तुं समुद्युञ्जते RasSa. 67; **7** the word or form *anyadā* काले वर्तमानेभ्यः सप्तम्यन्तेभ्यो दा वा भवति। ... अन्यदा CāndraVṛ. *on* iv.3.13; KātanVṛ. *on* ii. 6. 34; ii. 6. 37; JaineVṛ. 255. 32 (*on* iv. 1. 80); सप्तम्या इति वर्तते ... सर्वस्मिन्काले, सर्वदा। एकदा अन्यदा KāśiVṛ. *on* v. 3. 15; SiddhāKau. 309B. 12 (*on* v. 3. 15); दाप्रत्यये परे सर्वस्य सो वा स्यात्। सर्वस्मिन् काले। सदा ... अन्यदा PrakriKau. i. 905. 6 [now and then, APTE]

अन्यदाचरिताहार (anyadā-caritāhāra) *adj.* who has taken food on different time i.e. alternate days ते तेपुर्दानवास्तपः ...। सेवानाः फलमूलानि पुष्पाणि च जलानि च। अन्यदा(था)चरिताहाराः MatsyaP. 129. 9.

अन्यदातन (anyadā-tana) *adj.* belonging to another time कथमन्यदातनतादृशबुद्धिविषयतया अन्यदा सत्त्वं स्यात् KhaṇḍanKhā. 73. 12.

अन्यदातननिद्रा (anyadātana-nidrā) *f.* sleep belonging to, i.e. at another time मुखं व्यादाय स्वपितीत्याद्यप्रयोगः कथम् ... मुखं व्यादायेत्यादौ कालिकादिसंबन्धेन व्याप्यत्वाभिप्रायेणैव प्रयोगादन्यदातननिद्रायास्तथात्वाभावान्न प्रयोगः VaiyāBhū. 234. 17 (*on* 58)

अन्यदात्व (anyadā-tva) *n.* [Inst.] at a different time (मूढाः) दोषैः सदिग्विभागाद्यैरन्यदात्वेन यान्ति PauṣkS. 36. 246.

अन्यदाधार (anyad-ādhāra) *adj.* having something else as its substratum अव्यक्तं कारणम् ... अक्षय्यं नान्यदाधारम् ...। तेनाग्रे सर्वमेवासीत् ViṣṇuP. i. 2. 20.

[1]**अन्यदान** (anya-dāna) *n.* **1A** another gift दत्त्वा ततोऽन्यदानानि ... स चकार महोत्सवम् BhaviP. 512A. 31 (iii (3). 25. 38); **1B** gift of others कर्णाधिस्थितदानसंततिभृतो यस्यान्यदानाधिकं दानं वीक्ष्य सुल[ज्]जिता इव दिशां प्रान्ते स्थिता दिग्गजाः EI. vi. 243. 8; xxiii. 218. 9; **2** another throw (in the game of dice) आदौ उठां कृत्वा अन्यदानं च खेलयेत्। तदा थोकं भवति CaturDī. 22. 15.

[2]**अन्यदान** (anya-dāna) *n.* another rut धोरः ...। कर्णाधिस्थितदानसंततिभृतो यस्यान्यदानाधिकं दानं वीक्ष्य सुल[ज्]जिता इव दिशां प्रान्ते स्थिता दिग्गजाः EI. vi. 243. 8; xxiii. 218. 9.

अन्यदानफल (anyadāna-phala) *n.* fruit of another gift अन्यत्यागेनान्यदानफलावाप्तेरसंभवादाह। यद्यत्प्राप्तमिति BālamBha. i. 468. 19 (*on* 1. 213)

अन्यदाय (anya-dāya) *m.* share of inheritance belonging to another person येनान्यदायं(?°यो) भुज्यते स एवं भवति ManuBh. ii. 137. 10 (*on* 8. 147)

अन्यदायाद (anya-dāyāda) *m.* another heir हतानामन्यदायादा भवेयुर्धनभागिनः MahNirvāT. 12. 103.

अन्यदायादसाहित्य (anyadāyāda-sāhitya) *m.* association with another heir तुशब्देनान्यदायादसाहित्यमुद्धरणे व्यवच्छिन्नम् VīraMi. 580. 6 (*on* 2. 118-119)

अन्यदार (anya-dāra) *adj.* who seduces another person's wife स्वभागे। रोगी मृतस्वयुवतिर्विषमोऽन्यदारो दुःखी परिच्छदयुतो मलिनोऽर्कपुत्रे Bṛhajjā. 21. 8.

अन्यदार (anya-dāra) *m.* (pl.) wife of another person अन्यदारेषु च या पुंसोत्पादिता सापि तस्य न भवति ManuBh. i. 494. 8 (*on* 5. 160); जहेऽन्यदारान् स्वपुरीं दशास्यः DvyāśraKā. 2. 82; 7. 46; सुधीः ... अन्यदारान् वा विवर्जयेत् YogŚā. 2. 76; TriṣaŚaPuC. i. 3. 630; KumāPraPra. 72. 10.

अन्यदारनिरत (anyadāra-nirata) *adj.* who takes pleasure in another person's wife भूपो भूपसमोऽन्यदारनिरतः शेषैश्च कुम्भस्थिते Bṛhajjā. 19. 3; 19. 5 [KośaKaTa. 2. 7412]

अन्यदारप्रगमन (anyadāra-pragamana) *n.* act of approaching the wife of another person अप्रपवनमस्य चान्यदारप्रगमनदुष्परिकामिनः कुकर्म। प्रभवति परिभाव्यमानम् ... भृशं नः DvyāśraKā. 4. 29.

अन्यदारलाभ (anyadāra-lābha) *m.* act of getting the wife of another person वधान्यदारलाभादिप्रतिज्ञाराष्ट्रभञ्जनम् BhāvPra. (Śā.) 62. 3 (3)

अन्यदारसक्त (anyadāra-sakta) *adj.* attached to the wife of another person ऋतुकाले स्वकां पत्नीं गच्छतां या मनस्विनाम्। न चान्यदारसेवीनाम् (v.l. °सक्तानाम्) तां गतिं व्रज पुत्रक MahāBhā. vii. 55. 28.

अन्यदारसेविन् (anyadāra-sevin) *adj.* having intercourse with the wife of another person ऋतुकाले स्वकां पत्नीं गच्छतां या मनस्विनाम्। न चान्यदारसेवीनां तां गतिं व्रज पुत्रक MahāBhā. vii. 55. 28.

अन्यदारहरण (anyadāra-haraṇa) *n.* abduction of the wife of another person पौलस्त्यः कथमन्यदारहरणे दोषं न विज्ञातवान् SubhāRaK. 40. 5; Pañcā. 127. 3; SūktiRa. 35. 56.

अन्यदारा (anya-dārā) *m.* name of one of the fifty positions or points (*sahama*) (that denote ill or good luck) (*lit.* wife of another person) परदेशधनान्यदारा ... पञ्चाशत्सहमानि हि TājiNī. i. 3. 2; i. 3. 16.

अन्यदारिद्र्यहर (anyadāridrya-hara) *adj.* removing poverty of another person अन्यदारिद्र्यहराः प्रवालैर्जाता दरिद्रास्तरवोऽमराणाम् NaiṣC. 8. 67.

अन्यदारुज (anyadāru-ja) *adj.* produced i.e. made of different (type of) wood (एकतन्त्र्यां वीणायाम्) दण्डः ... भवेत्। ... दधानः ककुभं सारं खादिरं वान्यदारुजम् SaṁgīRa. iii. 234. 1 (6. 32)

अन्यदाशा (anyad-āśā) *f.* [P. vi. 3. 99; JaineVyā. iv. 3. 205; CāndraVyā. v. 2. 117] **1** wish for another किमन्यदाशीर्वचनान्यदाशान्यदास्थितत्वैरिति न व्यधत्ताम्। तदान्यदुत्सुक्यमिमौ जयस्यान्यत्कारके स्याद्धि यशोऽन्यदीयम् DvyāśraKā. 6. 91 (comm. स्वादन्यस्मिन्मित्रभृत्यादावाशा जयमनोरथोऽन्यदाशा); **2** different direction अन्यदाशान्या भवेत्ककुप् KośaKaTa. 617.1; **3** the word or form *anyadāśā* (*lit.* different, i.e. bad desire or hope) अषष्ठ्यन्तस्यातृतीयान्तस्य

चान्यस्याशीरादिषु परतो दुगागमो भवति। ... अन्यदाशा CāndraVṛ. *on* v. 2. 117; KāśiVṛ. *on* vi. 3. 99; JaineVṛ. 313. 29 (*on* iv. 3. 205); PrakriKau. i. 664. 7; SiddhāKau. 217B. 6 (*on* vi. 3. 99);

अन्यदाशार्थम् (anyadāśārtham) *adv.* for eating on next day काकभासपतत्रिणाम्। धृतानामन्यदाशार्थं ग्रथितं वंशपञ्जरम् YogVā. v. 48. 12 (comm. दिनान्तरे भक्षणं तदर्थम्)

अन्यदाशिस् (anyad-āśis) *f.* [P. vi. 3. 99; JaineVyā. iv. 3. 205; CāndraVyā. v. 2. 117] the word or form *anyadāśis* (*lit.* distinct blessing) अषष्ठ्यन्तस्यातृतीयान्तस्य चान्यस्याशीरादिषु परतो दुगागमो भवति अन्या आशीः अन्यदाशीः CāndraVṛ. *on* v. 2. 117; KāśiVṛ. *on* vi. 3. 99; JaineVṛ. 313. 28 (*on* iv. 3. 205); PrakriKau. i. 664. 7; SiddhāKau. 217B. 6 (*on* vi. 3. 99)

अन्यदाशीर्वचन (anyad-āśīrvacana) *n.* blessing given by another person किमन्यदाशीर्वचनानि ... अन्यदास्थितत्वैरिति न व्यधत्ताम्। ... जयस्यान्यत्कारके स्याद्धि यशोऽन्यदीयम् DvyāśraKā. 6. 91.

अन्यदास्थ (anyad-āstha) *adj.* attached to another कोकाः सशोका अपि नान्यदास्था नक्तं वियुक्ता निजवल्लभाभिः Rāgh. 9. 47.

अन्यदास्था (anyad-āsthā) *f.* [P. vi. 3. 99; JaineVyā. iv. 3. 205; CāndraVyā. v. 2. 117] the word or form *anyadāsthā* (*lit.* different regard, i.e. disregard) अषष्ठ्यन्तस्यातृतीयान्तस्य चान्यस्याशीरादिषु परतो दुगागमो भवति। ... अन्यदास्था CāndraVṛ. *on* v. 2. 117; KāśiVṛ. *on* vi. 3. 99; Jaine Vṛ. 313. 29 (*on* iv. 3. 205); PrakriKau. i. 664. 7; SiddhāKau. 217B. 6 (*on* vi. 3. 99)

अन्यदास्था (anyadā-sthā) *adj.* (*f.*) existing at a different time अन्यदास्थाया एव सामग्र्यास्तदा कार्यनियमः KhaṇḍanKhā. 53. 1.

अन्यदास्थित (anyad-āsthita) *adj.* [P. vi. 3. 99; JaineVyā. iv. 3. 205; CāndraVyā. v. 2. 117] the word or form *anyadāsthita* (*lit.* engaged in or dependent on something or someone else अषष्ठ्यन्तस्यातृतीयान्तस्य चान्यस्याशीरादिषु परतो दुगागमो भवति। ... अन्यदास्थितः CāndraVṛ. *on* v. 2. 117; KāśiVṛ. *on* vi. 3. 99; Jaine Vṛ. 313. 29 (*on* iv. 3. 205); PrakriKau. i. 664. 7; SiddhāKau. 217B. 6 (*on* vi. 3. 99)

अन्यदास्थितत्व (anyadāsthita-tva) *n.* the state of being dependent on someone else किमन्यदाशीर्वचनान्यदाशान्यदास्थितत्वैरिति न व्यधत्ताम्। तदान्युदुत्सुक्यमिमौ जयस्य DvyāśraKā. 6. 91 (comm. अन्यस्मिन्मित्रादौ शत्रुविजयार्थमाश्रयणम्)

अन्यदिक्क (anyadik-ka) *adj.* belonging to opposite direction अन्त्याद्विलोमा यदि तेऽन्यदिक्काः GrahaLā. 14. 10.

अन्यदिक्त्व (anyadik-tva) *n.* the state of being in opposite direction स्फुटास्फुटक्रान्तिजयोश्चरार्धयोः समान्यदिक्त्वेऽन्तरयोगजासवः। पलोद्भवाख्याः GrahaGa. 141. 10 (13. 6)

अन्यदिक्संश्रय (anyadik-saṁśraya) *adj.* (used as noun) (one) existing in another quarter or direction वास्तुद्वारमुदङ्मुखम्। युक्त्यानयैव कर्तव्यमन्यदिक्संश्रयेऽपि च SamarāSū. 15. 10.

अन्यदिक्स्थित (anyadik-sthita) *adj.* placed in another quarter or direction परिस्तरेत्ततो दर्भैः पूर्वस्मादुत्तरावधि। उदक्संस्थैरुत्तराग्रैः प्रागग्रैरन्यदिक्स्थितैः। अग्निम् MahNirvāT. 9. 28.

अन्यदिगङ्गना (anya-digaṅganā) *f.* other woman in the form of direction संभुक्तान्यदिगङ्गनागणगुणाभोगप्रलोभाद्दिशाम् ... राजन्यधर्म्माश्रयः श्रीमल(ल्ल)क्ष्मणसेनभूपतिः EI. xii. 9. 17; xxi. 217. 13.

अन्यदिगपक्रम (anyadig-apakrama) *m.* declination towards the opposite side (of equator) अर्कचन्द्रयोः क्रान्त्योः। साम्ये वैधृत एकायनेऽन्यदिगपक्रमसमत्वे GrahaGa. 166. 5 (18. 8)

अन्यदिगैक्य (anyadig-aikya) *n.* total or addition (of the shadows) in opposite direction समदिशि विषुवच्छायान्यदिगैक्यं कर्णविवरहृतम् BrāhmSphuSi. 3. 57.

अन्यदिग्जय (anyadig-jaya) *m.* conquest of another quarter or direction अन्यदिग्जयसानन्दकौबेरीहाससुन्दरे। स्थितं कैलासशैलेन्द्रे पुरारिम् ...। उपाजग्मुः सुराः KathāSaSāg. xviii. 1. 16.

अन्यदिग्ज्ञान (anyadig-jñāna) *n.* knowledge of another quarter or direction यद्वा ध्रुवादेव सदोत्तरा दिग् ज्ञेयान्यदिग्ज्ञानमतः सुबोधम् SiddhāTaVi. 195. 6.

अन्यदिग्देश (anya-digdeśa) *m.* **1** one region or direction भविष्यन्तं वर्तमानं कथं पश्यन्त्यनागतम्। अन्यदिग्देशगेनान्यदिग्देशे सत्यदर्शनम् ŚivDṛ. 2. 48; **2** another region or direction, ŚivDṛ. 2. 48.

अन्यदिग्बाणनति (anyadig-bāṇanati) *f.* celestial latitude and inclination (of a planet) in opposite direction सत्त्वेऽपि बाणस्य तयोर्विभेदे यत्रान्यदिग्बाणनती समे स्तः SiddhāTaVi. 317. 8.

अन्यदिग्वक्त्रगेह (anyadigvaktra-geha) *n.* house facing another quarter or direction (than that of the presiding deity of the house) यद्दिङ्मुखो वास्तुपुरुषः सदनं तन्मुखं शुभम्। अन्यदिग्वक्त्रगेहं तु दुःखशोकभयावहम् VasiS. 39. 60.

अन्यदिग्वियुति (anyadig-viyuti) *f.* subtraction (wher the Sun and Moon are) in opposite direction स्वक्रान्तिज्ये त्रिज्यागुणे हृते लम्बकेन रविशशिनोः। अग्रे पृथक् स्वशङ्कुतलतुल्ययुतिरन्यदिग्वियुतिः BrāhmSphuSi. 7. 6 (comm. विभिन्नदिशोरन्तरं कार्यम्)

अन्यदिङ्मुख (anyadiṅ-mukha) *adj.* facing another quarter or direction (than north) विण्मूत्रे विसृजेद् द्विजः। ... उदङ्मुखः समाविश्य प्रतिबन्धेऽन्यदिङ्मुखः ŚivaP. i. 13. 10 (11B. 9)

अन्यदिन (anya-dina) *m., n.* another day, next day पुनरन्यदिने तत्रत्यमेकं सिंहकेसरं मोदकं लात्वा ... स्ववाटिकायामायातः Bharaṭ. 13B. 3; अन्यदिनेऽसौ रेणुवच्छित्त्यं त्यक्त्वा व्रतमुपादत्ते PārśvC. 5. 150; संसारानित्यतामन्यदिने सद्गुरुगीर्भरात्। संभाव्य नागदत्तं स्वे पदे न्यास्थत् PrabhāC. 21. 14; अन्यदा (v.l. अन्यदिने) प्रोषितभर्तृकाया गृहे भिक्षुः कश्चिद् भिक्षार्थी प्रविष्टः PrabaK. 41. 4; कुमारोऽन्यदिनेऽचालीन्मिलनार्थं महीपतेः RatnaCūKa. 162.

अन्यदिवस (anya-divasa) *m.* another day, next day तथान्यदिवसे ... हन्तुकामोऽत्यमर्षणः। ... सौबलस्य मते स्थितः MahāBhā. i. 1318* (1); पार्थिवः ... अन्यदिवसेष्वप्येतदेवान्वतिष्ठत् TilaMañ. 35. 5; अन्यदिवसे प्राप्त सोऽन्त्यजः ... संप्राप्तो वधार्थं तस्य भूपतेः SkandP. vi. 31. 80; ततोऽन्यदिवसे प्राप्ते ... दद्याद्विप्राय दक्षिणाम् BhaviP. 159A. 8 (i. 105. 3); अथान्यदिवसे प्रातः समानीय सखीनहम्। ... कृतवान्यच्छृणुष्व मे ĀdiP. 24. 1; आदित्यशीतकिरणौ ग्रस्तावस्तं गतौ यदा। दृष्ट्वा तदान्यदिवसे स्नात्वा भुञ्जीत SaurP. 51. 22; अथान्यदिवसे तेन पुरुषेण नृपान्तिकम्। नीयते ... असौ PārśvC. 7. 285; संजातवमनविरेकः। स यदि भोजनादन्यदिवसे तर्हि स्नात्वा घृतप्राशनम् ... कुर्यात् CaturCin. iii (1). 797. 2; तच्चैत्ये जग्मिवानन्यदिवसे PrabhāC. 112.9.

अन्यदिवसघटिका (anyadivasa-ghaṭikā) *f.* measure of time (=24 minutes) of the remaining part of the day उदितघटिका यदि हृता गुणिताश्च स्वान्यदिवसघटिकाभिः BrāhmSphuSi. 10. 56.

अन्यदिवसोपहार (anyadivasopahāra) *m.* offering on another day देवमन्यदिवसोपहारप्रक्रियाक्रमेणैव सभूरिभावमभ्यर्च्य UdaySuKa. 140. 15.

अन्यदिव्ययुवति (anya-divyayuvati) *f.* another divine maiden सान्यदिव्ययुवतिभ्रमक्षमां नित्यमेत्य तमगान्नवा नवा NaiṣC. 18. 79.

अन्यदिश् (anya-diś) *adj.* **A** of or related to another quarter or direction संयोगान्तरमवनतिशशाङ्कविक्षेपयोः समान्यदिशोः स्फुटविक्षेपः KhaṇḍKhā. 5. 4; BrāhmSphuSi. 5. 13; दिनमध्यार्कक्रान्त्यक्षभागयोगान्तरं समान्यदिशोः नतभागाः BrāhmSphuSi. 3. 47; 9. 11; 10. 42; बाहुज्येन्दुदलगुणा कर्णविभक्ता भुजान्यदिक् चन्द्रे BrāhmSphuSi. 17. 7; कृत्यस्तु तुल्यान्यदिशोः क्रमेण योगान्तरं वा वलनं रवीन्दोः Bhāsv. 6. 5; दोरिनचन्द्रदोष्णोस्तुल्याशयोर्विवरमन्यदिशोऽस्तु योगः। स्पष्टो भुजो भवति GrahaGa. 148. 22 (15. 3); भुजयोरेकान्यदिशोरन्तरमैक्यं रविक्षुण्णम् Golā. 241. 26 (29. 32); KaraṇaKu. 4. 15 (21); **B** being in the opposite direction स्वबाहुकोटी ... । कार्ये च तुल्यान्यदिशोः क्रमेण बाह्वोश्च कोट्योश्च वियोगयोगात् SiddhāTaVi. 225. 12.

अन्यदिश् (anya-diś) *f.* **1** another quarter or direction प्रभावात् स्वामिनः स्वामिप्रतिबिम्बानि चक्रिरे। रत्नसिंहासनस्थानि व्यन्तरा अन्यदिक्ष्वपि TriṣaŚaPuC. iii. 1. 334; अन्यदिक्षु प्लवं तेषां शश्वदत्यन्तहानिदम् NāraS. 31. 4; अन्यदिक्षु द्विशालासु नैःस्वं शोकं लभेन्नरः VasiS. 39. 134; खराशायाः स्याद् ग्रहमध्यमन्यदिशि खग्रासोऽथवा शेषकम् GrahaLā. 5. 11; **2** opposite direction एकं द्वारमन्यदिशि एकं च मठदिशि PrabaK. 110. 21; **3** different direction, तुल्यान्यदिक्स्वापमकाक्षदेशे राशिः स्वमध्येऽस्ति यदा तदा स्यात् SiddhāTaVi. 239. 18.

अन्यदिशागत (anyadiśāgata) *adj.* returning from another quarter or direction तत्पादृश्यकरङ्कपञ्जरमिदं जीवेन लिप्तं मनाङ् मुञ्चन्ती किमु कर्तुमिच्छसि कुरु प्रेमान्यदेशा(v. l. दिशा)गते SubhāRaK. 22. 49.

अन्यदीक्षायुज् (anyadīkṣā-yūj) *adj.* who has undertaken the initiation in another cult अन्यदीक्षायुजां नृणाम् ...। शृणुध्वं निर्णयं प्रीत्या शिवनैवेद्यभक्षणे ŚivaP. i. 22. 12 (28B. 13)

अन्यदीप्ति (anya-dīpti) *adj.* of distinct lustre दृग्नलिनघनवनं वानमप्यन्यदीप्ति ... कुरुते ... धर्माधिपलपनविधुः JinaŚ. 3. 15.

अन्यदीय (anyad-īya) *adj.* [*f.* - ā] [P. vi. 3. 99; Siddhatte. iii.2.121] **1A** related to or belonging to another (person) (used as noun) (that) which is

related to or beonging to another (person) **B** existing in another (context) **C** belonging to another (sect or group) **2** belonging to or pertaining to one **3** belonging to other, i.e. enemy, hostile **4** belonging to different (tradition) (used as noun) (view) of different tradition **5** second **6** the word or form *anyadīya* **1A** related to or belonging to another (person) अन्यदीयविशिखे न केवलं निःस्पृहस्य भवितव्यमाहते Kirātā. 13.46; नारीरन्यदीयाः परामृशत् Bhaṭṭi. 17.38; न हि त्वय्यन्यदीया लोभादयः DaśKuC. 50.10; किमन्यदीयं कार्यम् MahāViC. App. B. vi. 7.13 (296.13); अन्यदीयैस्तु ये द्रव्यैरर्चयन्ति ... स तेषां विफलश्रमः ParaS. 5.69; 10.55; नात्मीयादन्यदीयाद्वा प्रत्यक्षादेर्विना ...। वचसः सत्यता दृष्टा ŚlokaVār. 2.24 (52.1); धर्माणामन्यदीयानां कथमन्यत्र संगमः PrakaPañ. 495.6; यतो नान्वेति तेनायमन्यदीयो भवेदहम् NaiṣkaSi. 70.2; अपि चरितमवाच्यमन्यदीयं रहयति पक्षिगणो न किं मनुष्यः RāghPāṇ. (Dha.) 15.21; अन्यदीयमविचिन्त्य पातकं निर्घृणो हरति जीवितोपमम्। द्रव्यम् SubhāRaSaṁ. 628; तत्रान्यदीयमादेयं स्वापतेयं व्रताश्रयैः YaśasCam. ii. 344.21; सखीभिः सह क्रीडारथ्याचत्वरादिषु। यज्ञविवाहादिषु चान्यदीयेषु। जनसंद्रावेष्विति JayaMa. 195.10 (*on* 3.1); एकदेशेनान्यदीयं द्रव्यं देवतामुभयं वा श्रयन्ति TantrRa. 64.5 (*on* iv. 1.18); यत्र त्वात्मीयमन्यदीयं वा प्रत्यक्षादिकं नास्ति तत्र वाक्यप्रामाण्यं लोके न दृष्टम् NyāyRa. 52.13 (*on* 2.24); अन्यदीयमनपेक्ष्य पौरुषं पन्नगा द्रुतमनन्यदास्थपम्। ... आययुः Rāvaṇā. 19.50; अन्यदीये तृणे रत्ने ...। मनसा विनिवृत्तिर्या तदस्तेयम् JabālaDaU. 1.11; चौर्यं हि नामान्यदीये ... वस्तुनि स्वकीयताबुद्धिं कृत्वा GītāBh. (Rā.) 183.9 (*on* 3.12); न व्यधत्ताम्। तदान्युदुत्सुक्यमिमौ जयस्यान्यत्कारकेस्याद्धि यशोऽन्यदीयम् DvyāśraKā. 6.91; विश्वासोज्झितधीः शिशून्कलयते काकोऽन्यदीयान्निजान् RājTa. (Ka.) 6.275; सर्वः ...। स्नेहवैरेऽन्यदीये तु न किंचिदधिगच्छति RājTa. (Ka.) 8.2864; मनूक्तमतिक्रम्यान्यदीयं वचनमात्मनो ज्ञानाय न भवति SmṛtiCan. i. 17.1; यो हस्ती ... प्राजनाङ्कुशरज्ज्वाद्यन्यहस्तिस्थानेषु निक्षिप्यान्यदीयानि यानि तान्यात्मसात्कृत्वा ... आत्मव्यापारसंज्ञोऽवतिष्ठते Hastyāyur. 236.16 (2.32); पूर्वपक्षेऽन्यदीयोऽपि शब्दोऽत्रास्तु रथे सति NyāyMāVi. 532.3 (*on* x. 4.2); यस्मिन्सत्यन्यदीये हानिवृद्धी स्वस्मिन्नारोप्येते तादृशोऽन्यविषयस्तामसवृत्तिविशेषः स्नेहः JīvanVi. 21.18; अन्यदीययोः श्रुतिलिङ्गयोर्बाहुल्ये अन्यस्येन्द्रादेः प्राणशब्दवाच्यत्वं युक्तम् NyāySu. (Ja.) 153A.9 (*on* i. 1.11); आत्मीयश्चान्यदीयश्च जयत्यतिबलस्तयोः YogVā. ii. 5.7; अन्यदीयैरलंकारैर्नाहंकारो विभूषणे DṛṣṭāKaś. 69; न चान्यदीयामनुरुन्धते मतिम् ... मनांसि योषिताम् Nalābhyu. 4.60; शुष्कतनुतृणलवाग्रं गृह्णाति धनाशयान्यदीयं यः Subhāṣi. 896; यावदन्तरमदानदानयोः ...। अन्यदीयभवदीयदानयोस्तावदन्तरमिति प्रतीयते RājTa. (Prā.) 903; स्वकीयं हृदयं भित्त्वा निर्गतौ यौ पयोधरौ हृदयस्यान्यदीयस्य भेदने का कृपा तयोः Kuval. 120(9); धर्मः ...। राजर्षीणां पुराणानामन्यदीयोऽस्ति सुव्रते ParamāKā. 29.101; **(used as noun)** (that) which is related to or belonging to other (person) न किञ्चिद्देयं हि तुष्टैरपि नान्यदीयम् RāghPāṇ. (Dha.) 3.16; **1B** existing in another (context) न ह्यर्थाभिधानेऽन्यदीयस्यात्मीयस्य च विशेषः TantrVā. 54.3 (*on* i. 2.32); **1C** belonging to another (sect or group) मायोपदेशात्परमर्म भिन्दन्नहो विरक्तो मुनिरन्यदीयः MahāVīSt. (H.) 1.10; SyādvāMañ. 10 (2); **2** belonging to or pertaining to one न चान्यदीयं व्यापारमन्यः शक्नोति कर्तुम् TantrVā. 495.7 (*on* ii. 2.16); कथमन्यदीये सुकृतदुष्कृते अन्यैः उपेयेते BrahmSūBh. (Śaṅ.) 660.4 (*on* iii. 3.26); अन्यदीयोऽपि नान्यस्य भेदः स्यात्कल्पनां विना BṛĀraUBhVā. v. 1.87; न चान्यदीयायां सत्तायामन्यस्यानुष्ठातृत्वसंभवः ManuBh. i. 76.17 (*on* 2.16); ii. 255.17 (*on* 9.50); उपकारस्यान्यदीयस्यान्यत्रातिदेशात् NyāyRaMā. 177.5; अन्यदीयं द्रव्यमन्यस्य क्रयादिव्यतिरेकेण यत्स्वीयं भवति तद्विक्थम् Mitā. 167.18 (*on* 2.51); अन्यदीयस्य महिम्नोऽन्येन ... प्राप्तुमशक्यतया ŚivārkaMaDī. i. 406.32 (*on* i. 3.6); **3** belonging to other, i.e. enemy, hostile कृतकृत्येष्वन्यदीयेषु योज्ये स्याद्दण्डोऽन्यः सामभेदोपदाने RāghPāṇ. (Dha.) 11.27; **4** belonging to different (tradition) यस्य सांख्यशास्त्रपाठमन्यदीयमाकर्ण्य ज्ञानमुत्पद्यते सा सिद्धिः शब्दः SāṁkhyaTaKau. 444.2 (*on* 51); अन्यदीयपाठमाकर्ण्य स्वयं वा शास्त्रमाकलय्य यज्ज्ञानं जायते तदिति SaṁkhyaPraBh. 99.25 (*on* 3.44); **(used as noun)** (view) of different tradition भगवत्पादभाष्येऽस्मिन्नन्यदीयोऽपि वर्ध्यते BṛĀraUBhVā. i. 4.1124; **5** second, cf. **अन्यदीयविवाह**; **6** the word or form *anyadīya* अन्यस्येदमन्यदीयम् MahāBh. iii. 173.11 (*on* vi. 3.99); JaineVṛ. 313.26 (*on* iv. 3.204); PrakriKau. i. 665.2; महादेः शेषेऽर्थे घो भवति। ... अन्यदीयः GaṇRa. 5. 317 (356); CāndrVṛ. *on* v. 2.116; SiddhāKau. 217B.7 (*on* vi. 3.99).

अन्यदीयक (anyadīya-ka) *adj.* belonging to another person परकीयान्यदीयके KośaKaTa. 2.328.

अन्यदीयकर्मन् (anyadīya-karman) *n.* action belonging to another person उभयकर्मजसंयोगस्थलेऽन्यदीयकर्मणः स्वापेक्षिकपरसमवेतत्वात्स्वस्य च तज्जन्यसंयोगादिरूपफलशालित्वाच्चैत्रे कर्मलक्षणमतिप्रसक्तम् VaiyāBhū. 102.3 (*on* 24)

अन्यदीयकार्य (anyadīya-kārya) *n.* duty belonging to another person तादर्थ्यं च ... तदुपयुक्तत्वे निर्वहति न त्वन्यदीयकार्याध्यापनाङ्गत्वेन ŚivārkaMaDī. i. 24.15 (*on* i. 1.1); PūrvottaVāNaMā. 287.4.

अन्यदीयकृतिसामग्री (anyadīyakṛti-sāmagrī) *f.* totality of causes of the activity of another person न चान्यदीयकृतिसामग्री बलवदनिष्टानुबन्धित्वज्ञानाभावरूपा अन्यदीयानिष्टसाधनत्वज्ञानाद्विघटयते BhāṭṭDī. iv. 98.9 (*on* x. 8.1)

अन्यदीयकृषिकर्मन् (anyadīya-kṛṣikarman) *n.* agricultural activity of one अन्यदीयकृषिकर्मफलानि अन्यो हरति ŚivārkaMaDī. ii. 48.18 (*on* ii. 1.34)

अन्यदीयक्षेत्र (anyadīya-kṣetra) *n.* **1** fertile soil, i.e. wife belonging to another person कर्तैव केवलमुत्पादयितान्यदीयक्षेत्रे न तूढोढा ManuBh. ii. 250.6 (*on* 9.32); **2** field of another person यद्बीजं जलवेगवाताभ्यामन्यदीयक्षेत्रादानीतं यस्य क्षेत्रे जायते तत्क्षेत्रस्वामिन एव तद्बीजं भवति ManvaMu. 373.21 (*on* 9.54)

अन्यदीयगमन (anyadīya-gamana) *n.* movement belonging to another person अन्यदीयगमनानुकूलनोदनादिविलक्षणव्यापारवति गच्छतीत्यप्रयोगात् VyutpaVā. 197.6; VaiyāBhū. 26.22 (*on* 5)

अन्यदीयगवी (anyadīya-gavī) *f.* cow belonging to another person यदन्यदीयगवीषु वृषभो वत्सशतमपि जनयेत्सर्वे ते वत्साः स्त्रीगवीस्वामिनो भवन्त्येव न वृषभस्वामिनः ManvaMu. 372.32 (*on* 9.50)

अन्यदीयगुण (anyadīya-guṇa) *m.* **1** virtue of another येषां पुनर्गुणवतामपि साभ्यसूयं चेतोऽन्यदीयगुणसंपदि धिक्खलांस्तान् HarVi. 38.24; **2** quality belonging to one उल्लासेऽप्यन्यदीयगुणेनान्यस्य गुणाधानमस्ति RasGaṅ. 692.13; **3** quality belonging to another रक्तस्फाटिकादिन्यायेनान्यदीयगुणेनैव रञ्जनं विवक्षितम् AlaṅkāMañ. 192.3.

अन्यदीयगुणग्रह (anyadīyaguṇa-graha) *m.* assumption of the quality belonging to another thing तद्गुणः स्वगुणत्यागादन्यदीयगुणग्रहः। पद्मरागायते नासामौक्तिकं तेऽधरत्विषा Kuval. 141.

अन्यदीयगुणग्रहण (anyadīyaguṇa-grahaṇa) *n.* assumption of the quality belonging to another thing अन्यदीयगुणग्रहणाग्रहणे च रक्तस्फटिकवस्त्रमालिन्यादिन्यायेनान्यदीयगुणेनैवानुरञ्जनाननुरञ्जने विवक्षिते Kuval. 144 (11); AlaṅkāMañ. 192.3.

अन्यदीयगुणदोष (anyadīya-guṇadoṣa) *m.* quality and defect beonging to one अन्यदीयगुणदोषप्रयुक्तमन्यस्य गुणदोषयोराधानमुल्लासः RasGaṅ. 683.21; 685.17.

अन्यदीयगुणाग्रहण (anyadīyaguṇāgrahaṇa) *n.* non-assumption of the quality belonging to another thing अन्यदीयगुणाग्रहणं च जपाकुसुमसंनिहितपाषाणान्यायेनान्यदीयगुणेनारञ्जनम् AlaṅkāMañ. 193.1.

अन्यदीयता (anyadīya-tā) *f.* the state of belonging to another स्वातन्त्र्येण च तयोसिद्धौ नान्यदीयता स्यात् IṣṭaSi. 189.20 (*on* 1.115)

अन्यदीयत्व (anyadīya-tva) *n.* the state of belonging to another न तस्यान्यदीयत्वं भेदो वा कुतश्चित्सिध्येत् IṣṭaSi. 197.19 (*on* 1.125); त्यागरूपेच्छैव स्वस्वत्वाभावमिवान्यदीयत्वेन त्यज्यमानगतं स्वत्वमपि तत्र विषयीकरोति VyutpaVā. 173.20; अन्यदीयत्वे तु आश्वलायनपरमस्तु BālamBha. i. 102.24 (*on* 1.24½)

अन्यदीयत्वप्रत्यायक (anyadīyatva-pratyāyaka) *adj.* conveying the state of belonging to another पारमेश्वरत्वेन प्रसिद्धानामपि विश्वपतित्वादीनामन्यदीयत्वप्रत्यायकश्रुतिप्राबल्यशङ्कया पूर्वपक्षदशायां नातिस्पष्टता ŚivārkaMaDī. i. 332.3 (*on* i. 2.28)

अन्यदीयत्वविभावन (anyadīyatva-vibhāvana) *n.* (used primitively) knowledge of the state of belonging to another स्वकीयविशेषणत्वेनैतस्यान्यदीयत्वविभावनाच्च ŚivārkaMaDī. i. 326.8 (*on* i. 2.6)

अन्यदीयत्वसंशय (anyadīyatva-saṁśaya) *m.* doubt regarding the state of belonging to another तत्पुरुषोच्चारितनमःपदात् त्यागबोधे सति त्यागे त्यज्यमाने द्रव्ये चान्यदीयत्वसंशयानुदयात् VyutpaVā. 174.4.

अन्यदीयदोष (anyadīya-doṣa) *m.* fault of another person ततोऽन्यदीयदोषेण कस्मात्सा (प्रिया) वर्जिता मया PadmP. (Ra.) 16.120.

अन्यदीयद्रव्य (anyadīya-dravya) *n.* **1** (sacrificial) material belonging to another (deity) अन्यदीयद्रव्यशेषस्यापि कर्मान्तरे विनियोगो वाचनिकः NyāyMāVi. 640.5 (*on* xi. 2.15); अन्यदीयद्रव्योपजीवकस्य हि स्विष्टकृतो न तद्द्रव्योत्पत्तितत्संस्कारतद्द्रव्याधिकरणपात्रसंस्कारादिप्रयोजकत्वम् ViraMi. (Saṁskāra.) 899.18; **2** wealth

or property belonging to another person अन्यदीयद्रव्यमिवौदासीन्यविषयभूतं तद्द्रव्यं न भवति BālamBha. ii. 131. 31 (*on* 2. 113)

अन्यदीयधर्म (anyadīya-dharma) *m.* (expedient) property belonging to another ritual निरपेक्षस्यापि अन्यदीयधर्मग्रहणे सोमस्यापि ऐष्टिकधर्मग्रहणं प्रसज्येत PūrvottaVāNaMā. 312. 14; तस्याश्चोदककल्पनामन्तरेण न अन्यत्रान्यदीयधर्मप्रापकत्वम् PūrvottaVāNaMā. 315. 17.

अन्यदीयधर्माधर्म (anyadīya-dharmādharma) *m.* merit and demerit belonging to another (soul) अन्येनात्मना अन्यदीयधर्माधर्मोपात्तसुखदुःखाद्यग्रहणम् TantrVā. 382. 1 (*on* ii. 1. 5)

अन्यदीयनामन् (anyadīya-nāman) *n.* name or designation of other (things) प्राणाहुतिषु अर्थवादिकस्य अग्निहोत्रशब्दस्य अन्यदीयनाम्न एव सतः ... तासु वृत्त्यर्थं शक्तिकल्पनानपेक्षणात् PūrvottaVāNaMā. 8. 5; 10.11.

अन्यदीयनिधनविधान (anyadīyanidhana-vidhāna) *n.* injunction or prescription of the concluding passage of a Sāman (*nidhana*) belonging to another (recension) विकल्पप्राप्तिः नावयवानाम्। अतो नान्यदीयनिधनविधानम् TantrVā. 577. 18 (*on* ii. 2. 29)

अन्यदीयनिमन्त्रण (anyadīya-nimantraṇa) *n.* act of calling or summons pertaining to another person अन्यदीयनिमन्त्रणप्रत्याख्याने ब्राह्मणकृतेऽपि ... नाधर्म इति लभ्यते BālamBha. i. 500. 17 (*on* 1. 225)

अन्यदीयपुण्यपाप (anyadīya-puṇyapāpa) *n.* merit and demerit belonging to one अन्यदीयपुण्यपापेऽन्यत्र संक्रमेते ManvaMu. 264.13 (*on* 7. 94)

अन्यदीयपुत्रजन्मन् (anyadīyaputra-janman) *n.* birth of a son of another person न खल्वन्यदीयपुत्रजन्माद्यनुबन्धिसुलग्नत्वादीनां हर्षहेतुत्वम्। अतः स्वपुत्रजन्मविशेषणीभूतानां सुलग्नत्वादीनामेव हर्षहेतुत्वम् ŚrutaPra. iB. 90. 26 (*on* i. 1. 1)

अन्यदीयभाष्यादिग्रन्थ (anyadīya-bhāṣyādigrantha) *m.* treatise such as commentary etc. belonging to another (author) अन्यदीयभाष्यादिग्रन्थेषु तु क्लिष्टो देवतापदाध्याहारः केवलं गतानुगतिकतया समाश्रितः ŚivārkaMaDī. i. 10. 5 (*on* i. 1. 1)

अन्यदीयरूप (anyadīya-rūpa) *n.* form belonging to another thing ननु तद्रूपाग्रहे धर्मिणोऽपि चाक्षुषत्वं न स्यादिति चेत् – न, अन्यदीयरूपेणापि धर्मिणो ग्रहसंभवात् शङ्खस्येव पित्तपीतिम्ना SiddhāMu. 20. 8 (*on* 41)

अन्यदीयविवाह (anyadīya-vivāha) *m.* second marraige अनङ्गसेवनम् ...। अन्यदीयविवाहस्य विधानं जिनपुंगवैः। अतिचारा मताः SubhāRaSaṁ. 850.

अन्यदीयविशिख (anyadīya-viśikha) *m.* arrow belonging to another अन्यदीयविशिखे न केवलं निःस्पृहस्य भवितव्यमाहते Kirātā. 13. 46.

अन्यदीयविषय (anyadīya-viṣaya) *adj.* referring to (the property of) another person विभागशब्दश्च बहुस्वामिकधनविषयो लोकप्रसिद्धः, नान्यदीयविषयो न प्रहीणविषयः Mitā. 218. 26 (*on* 2. 114)

अन्यदीयव्यापार (anyadīya-vyāpāra) *m.* activity belonging to one न चान्यदीयव्यापारे ह्यन्योऽशक्तेर्नियुज्यते BṛĀraUBhVā. ii. 4. 184.

अन्यदीयशौचाशौच (anyadīya-śaucāśauca) *n.* purity and impurity belonging to another person अन्यदीयशौचाशौचोत्पादनविनाशशक्तस्य लोकेश्वररूपस्य नृपतेः कुतः स्वकीयाशौचम् ManvaMu. 214. 19 (*on* 5. 97)

अन्यदीयसंबन्धाघटकत्व (anyadīyasambandhāghaṭaka-tva) *n.* the state of not constituting the relation with another अन्यनिष्ठप्रतियोगितादेरन्यदीयसंबन्धाघटकत्वेनाव्यावर्तकत्वात् LaCandr. 418. 28.

अन्यदीयसुखदुःखादि (anyadīya-sukhaduḥkhādi) *adj.* pleasure and pain etc. belonging to another person कथं पुनर्नानात्वेऽपि सर्वेषां सर्वशरीरैः संबन्धादन्यदीयसुखदुःखाद्यनुपलब्धिः TantrVā. 381. 6 (*on* ii. 1. 5)

अन्यदीयसुखादिवेदन (anyadīyasukhādi-vedana) *n.* experience of the pleasure etc. belonging to another person यदात्मसंबन्धीनि सुखादीनि वेदयते तदा प्रत्ययो नान्यदीयसुखादिवेदने Pradī. iii. 49B. 18 (*on* iii. 1. 18)

अन्यदीयस्वार्थतात्पर्यक (anyadīyasvārthatātparya-ka) *adj.* intended to convey the meaning of oneself who is other (than the speaker) अन्यदीयस्वार्थतात्पर्यकोच्चारणानधीनोच्चारणरूपं स्वतन्त्रोच्चारणमस्मत्प्रवृत्तिनिमित्तानुगमकम् ŚaktiVā. 119. 11.

अन्यदीया (anyadīyā) *f.* type of heroine, wife of another person (नायिका) अन्यदीया द्विधा प्रोक्ता कन्योढा च ŚṛṅgāTi. (Ru.) 1. 87; गुणतो नायिकापि स्यादुत्तमा ... स्वान्यदीया परिग्रहात् SaraKaṇṭhā. 567. 18; 685. 16; स्वीयासु निभृतास्ते स्युरन्यदीयासु मध्यमाः BhāvPra. (Śā.) 102. 15 (4)

अन्यदीयाकाङ्क्षाभाव (anyadīyākāṅkṣābhāva) *m.* absence of expectancy for another, i.e. subsidiary प्रधानस्य स्वसूत्रोक्ताङ्गकलापेनैवाकाङ्क्षाशान्तेरन्यदीयाकाङ्क्षाभावः BālamBha. i. 254. 3 (*on* 1. 89)

अन्यदीयाकारणत्व (anyadīyākāraṇatva) *n.* non-causality belonging to the another व्यतिरेकस्यान्यदीयाकारणत्वमात्रनिश्चयहेतुत्वाद् वादस्य कारणतामवधारयितुमन्वयं चाह NyāySu. (Ja.) 271B. 4 (*on* ii. 1. 2)

अन्यदीयाज्ञानावस्था (anyadīyājñānāvasthā) *f.* the state or condition of nescience belonging to another अन्यभ्रमसिद्धस्य अन्यदीयाज्ञानावस्थोपादानकस्य GuruCandr. ii. 340. 22; LaCandr. 535. 43.

अन्यदीयानिष्टसाधनत्व (anyadīyāniṣṭasādhana-tva) *n.* the state of being the means conducive to the undesired consequence belonging to another न चान्यदीयकृतिसामग्री ... अन्यदीयानिष्टसाधनत्वज्ञानाद्विघटयते BhāṭṭDī. iv. 98. 10 (*on* x. 8. 1)

अन्यदीयान्यसंगम (anyadīyānya-saṅgama) *m.* association of one with another प्रतिपत्तिविरोधोऽयमन्यदीयान्यसंगमे। मुखान्तरेण संबन्धे स च नास्ति कथंचन PrakaPañ. 495. 13.

अन्यदीयारोप (anyadīyāropa) *m.* superimposition of (the property of) another गत्यन्तरसंभवेऽप्यन्यदीयारोपः समाश्रयणीयः ŚivārkaMaDī. i. 270. 18 (*on* i. 1. 23)

अन्यदीयावास (anyadīyāvāsa) *m.* house belonging to another person किमन्यदीयावासविहितस्थितिरनभिप्रेतमात्मनो दशान्तरमनुभविष्यामि TilaMañ.280.10.

अन्यदीयेच्छा (anyadīyecchā) *f.* will or desire of another (स्वेच्छाकेसरिणः) कीदृशस्य मधुरिपोः। स्वेच्छया केसरिणः। न तु कर्मपारतन्त्र्येण, नाप्यन्यदीयेच्छया Loc. 2. 6 (*on* 1. 0)

अन्यदीयोच्चारण (anyadīyoccāraṇa) *n.* utterence of another person अन्यदीयोच्चारणस्य स्वातन्त्र्यापत्तिः ŚaktiVā. 120. 14.

अन्यदुःख (anya-duḥkha) *n.* **1** pain or sorrow belonging to another person अचेतः ... अन्यदुःखमजानतः PramāSaṁ. 3. 71; योऽन्यदुःखानि विज्ञाय साधुवाक्यैः प्रबोधयेत्। स एव विष्णुसत्त्वस्थः BṛNāraP. 7. 82; नान्योऽन्यदुःखं भुङ्क्तेऽत्र स्वयमेव हि सृज्यते ĀdiP. 21. 48; अन्यदुःखैः। दुःखी ... नृपः DvyāśraKā. 20. 43; **2** sorrow of other, i.e. enemy शस्त्रश्येनाद्यप्यात्मनस्सुखार्थं दुःखपरिहारार्थं वा नान्यदुःखमात्रपर्यवसायि IṣṭaSi. 30. 5; **3** some other pain or disease सुसमं वा अन्यदुःखम् इति प्राप्तम् ManuBh. ii. 27. 6 (*on* 7.85)

अन्यदुःखसंक्रान्तिदर्पण (anyaduḥkhasaṅkrānti-darpaṇa) *m.* mirror for the transfer of pain of another person मनस्तु मे सदाप्यन्यदुःखसंक्रान्तिदर्पणः KaumuMi. 2. 6.

अन्यदुक्त (anyad-ukta) *adj.* said, i.e. recognisd as distinct तज्ज्ञानमज्ञानमतोऽन्यदुक्तम् BrahmP. 233. 75.

अन्यदुत्सुक (anyad-utsuka) *adj.* [P. vi. 3. 99; JaineVyā. iv. 3. 205; CāndraVyā. v. 3. 117] **1** eager for another के वान्यदुत्सुकधियोऽन्यधनं जयन्तः RāghPāṇ. (Dha.) 15. 50; **2** the word or form *anyadutsuka* (*lit.* badly eager) अषष्ठ्यन्तस्यातृतीयान्तस्य चान्यस्याशीरादिषु परतो दुगागमो भवति। ... अन्यदुत्सुकः CāndraVṛ. *on* v. 2. 117; KāśiVṛ. *on* vi. 3. 99; अन्य उत्सुक अन्यदुत्सुकः JaineVṛ. 313. 29 (*on* iv. 3. 205); PrakriKau. i. 664. 8; SiddhāKau. 217B. 7 (*on* vi. 3. 99)

अन्यदुरवाप (anya-duravāpa) *adj.* difficult to attain for another person वेदान्तजालपरिशीलनलब्धवर्णः ... देहान्तमन्यदुरवापमवाप्स्यसि MahāviC. App. B. 6. 5 (294. 19)

अन्यदुराप (anya-durāpa) *adj.* very difficult for another person to attain अतिदुरवापम् (v.l. अन्यदुरापम्)। मदुरसि कुचकलशं विनिवेशय शोषय मनसिजतापम् GītGo. xii. 23. 4; यश्च प्रह्वशिरःकिरीटघटनानिर्मृष्टसेवावनं धन्यं त्वन्यदुरापरीतिरसिकामृद्धिं निनायाचिरात् CaturCin. iii (1). 5. 16.

अन्यदुरासद (anya-durāsada) *adj.* unattainable or unassailable for another person अतुलं तस्य बलमन्यदुरासदम् SkandP. i (3). 10. 14.

अन्यदुर्ग (anya-durga) *m., n.* **1** unassailable fortress of enemy अन्यदुर्गमासारमटवीं वा परदण्डेन मर्दितुकामः ... परदण्डमादातुकामो वा भूयो दद्यात् ArthŚā. ii. 282. 9 (7. 7); **2** another fortress ताभ्यां विनान्यदुर्गाणि निष्फलानि महीभुजाम् ŚukraNī. iv. 6. 7.

अन्यदुर्जन (anya-durjana) *m.* other wicked person अतिनिबिडतया तवात्र किं किं न्वतिनिबिरीसतयान्यदुर्जनानाम् DvyāśraKā. 18. 37.

अन्यदुर्नृपोपभोग (anyadurnṛpopabhoga) *m.* enjoyment of another wicked king पुरुषसिंहः ... पावयन्निवान्यदुर्नृपोपभोगपांसुलामिळाम् ... सौम्यां दिशमभिप्रातिष्ठत AvantiKa. 222. 12.

अन्यदुर्लभ (anya-durlabha) *adj.* [*f.* –ā] **1** difficult for another to secure स्मरतेव सशब्दनूपुरं चरणानुग्रहमन्यदुर्लभम्। अमुना कुसुमाश्रुवर्षिणा त्वमशोकेन सुगात्रि शोच्यसे RaghuVa. 8. 63; राधां गङ्गा ददर्श सा ... । सखीदत्तं च ताम्बूलं गृह्णतीमन्यदुर्लभम् BrahmVaiP. ii. 11. 37; किमु विस्मरसि स्मरातुर प्रभुसंमानमिहान्यदुर्लभम् VikraDeC. 15. 83; गिरिजाप्रियः । ... कटाक्षानन्यदुर्लभान् कुमारे निदधे ŚaṅkaDigVi. (Mā.) 1. 45; मद्दर्शनं विमोक्षाय कल्पते ह्यन्यदुर्लभम् AdhyāRā. i. 3. 33; अस्मिञ्जन्मनि सामग्री येयं प्राप्तान्यदुर्लभा RājTa. (Śrī.) 1(7). 62; अर्चितचण्डीचरणप्रसादफलमन्यदुर्लभं तरुणः। ... खण्डयत्यधरम् SundaŚ. 80; पत्नी ... भवतः ... प्रपेदे वरमन्यदुर्लभम् ŚivLī. 5. 74; **2** difficult for others to possess अनेन कथिता राज्ञः गुणास्तस्यान्यदुर्लभाः RaghuVa. 10. 53; मया ... अन्यदुर्लभैराकारादिभिर्गुणातिशयैश्च प्रेर्यमाणया तद्रचितैरेव शेखरस्रगनुलेपनादिभिश्च चिरमुपासितासि DaśKuC. 70. 8; वृद्धिमेतावतीमन्यदुर्लभामलभामहि PāṇḍaC. 15. 116; **3** difficult for another, i.e. for ignorant to achieve सद्गुरोः पादसेवातः संप्राप्तात्मस्वरूपिणः। विशेषः को भवेदन्यदुर्लभः सत्यविग्रहः TantrRā. 36. 72.

अन्यदुर्लभाङ्गता (anyadurlabhāṅga-tā) *f.* the state of having the body difficult for others to possess स्वभर्तुरन्यदुर्लभाङ्गताङ्गतांशभागिनी ... धुनोतु नो मनोमलं कलिन्दनन्दिनी सदा YamunāA[1]. 6.

अन्यदुर्वचलेखन (anyadurvaca-lekhana) *n.* one of the sixty-four arts (*lit.* writing difficult for other) कलाः स्युश्चतुरुत्तराः। षष्टिः ... अन्यदुर्वचलेखनम् KalpaK. 189. 505.

अन्यदुर्वचलेखनी (anyadurvacalekhanī) *f.* particular type of skill, pw.

अन्यदुर्वह (anya-durvaha) *adj.* difficult to be borne by other यश्चापमाश्मनप्रख्यं सेषुं धत्तेऽन्यदुर्वहम् Bhaṭṭi. 4. 26.

अन्यदुष्कर (anya-duṣkara) *adj.* difficult for another to carry out भवान्। करोतु साहायकमन्यदुष्करं यशस्करं संप्रति दौत्यमेत्य नः Nalābhyu.4.8.

अन्यदुःसह (anya-dussaha) *adj.* unbearable to another औत्पत्तिकमाशीविषाणामिवान्यदुःसहं महाप्रतापानिमनम्(?) AvantiKa. 74. 13.

अन्यदूत (anya-dūta) *m.* messenger or go-between for another person एतया नायकोऽप्यन्यदूतश्च व्याख्यातः KāmSū. 284. 20 (5. 4); अनया कथितो ज्ञेयो नायकताभागिहान्यदूतश्च KandaCū. v. 4. 44.

अन्यदूतानुपात (anyadūtānupāta) *m.* act of following the go-between for another person असक्तमभिनन्देत सक्तं परिभवेत्तथा। अन्यदूतानुपाते च यः स्यादतिविशारदः JayaMa. 340. 11 (*on* 6. 4); 341. 7 (*on* 6. 4)

अन्यदूति (anyad-ūti) *f.* [P. vi. 3. 99; JaineVyā. iv. 3. 205; CāndraVyā. v. 2. 117] the word or form *anyadūti* (*lit.* ill help, different help or protection of another) अन्यस्याशीरादिषु परतो दुगागमो भवति। ... अन्यदूतिः CāndraVṛ. *on* v. 2 .117; KāśiVṛ. *on* v. 3. 99; अतास्थस्याभास्थस्य चान्यस्य दुगागमो भवति ... ऊति राग इत्येतेषु परतः। ... अन्या ऊतिः अन्यदूतिः JaineVṛ. 313. 30 (*on* iv. 3. 205); PrakriKau. i. 664. 8 (*on* vi. 3. 99); SiddhāKau. 217B. 9 (*on* vi. 3. 99)

अन्यदृक्कर्मन् (anya-dṛkkarman) *n.* another operation of observation (by which any planet of a certain latitude is referred to the ecliptic) विक्षेपगुणमृणधनं ग्रहेऽन्यदृक्कर्मचरहलवत् BrāhmSphuSi. 21. 66.

अन्यदृक्चिह्नवश (anyadṛkcihna-vaśa) *m.* [Abl.] on account of another point of observation अन्यदृक्चिह्नवशात्स्वपृष्ठादूर्ध्वं तु सूर्योदयदर्शनं न SiddhāTaVi. 302. 6.

अन्यदृक्चिह्नवशतस् (anyadṛkcihnavaśa-tas) *adv.* on account of another point of observation तत्रस्थे रवौ तस्य तद्वशादेवोदयास्तलम्बनतुल्यं लम्बनं तत्रास्ति नान्यदृक्चिह्नवशतः SiddhāTaVi. 310. 10.

अन्यदृश् (anya-dṛś) *f.* **1** another (point of) observation स्वयम्। मध्यतिर्यक्स्थितौ स्थित्वा ह्यदूरं नान्यदृक्स्थितैः। ... हृन्मन्त्रं हृदयाद्न्यसेत् PauṣkS. 27.111; **2** other knowledge दृशोऽन्यदृगवेद्यत्वरूपम् आरब्धं वस्तु Bhāsk. i. 176. 21 (*on* i. 4. 5)

अन्यदृश् (anya-dṛś) *adj.* looking at something else आचामेत् ...। प्राङ्मुखो वा विविक्तस्थो न बहिर्जानु नान्यदृक् AṣṭāSaṁ. i. 7. 17 (1. 3); (used as noun) (one) having the sight of other (than learned, i.e. common people) जलाद्युपायं विरचय्य सूर्यमशक्यमप्यन्यदृशां सरन्ध्रम्। दृष्ट्वाधुना सद्यवनाः सिताम्बुबिम्बप्रतीतिं जनयन्ति लोके SiddhāTaVi. 206. 8 (Comm. युक्तिशून्यनयनानां जनानाम्)

अन्यदृश्य (anya-dṛśya) *n.* knowledge of another न चान्यमोहजमन्यदृश्यं सिद्धं मे IṣṭaSi. 336. 12.

अन्यदृश्य (anya-dṛśya) *adj.* visible to another अन्यदृश्यचन्द्रच्छायाच्छादितचन्द्रबिम्बैकदेशादर्शने रिष्टमिति AdbhuSāg. 518. 21.

अन्यदृष्ट (anya-dṛṣṭa) *adj.* **1** perceived by any other अर्थापत्तिः पुनः प्रायो नान्यदृष्टेऽर्थ इष्यते ŚlokaVār. 4. 89 (162. 1); सामाजिकवर्गस्य च पापविशुद्धिः शिवलोकगतमनन्तफलं नृत्तस्येति नान्य(ट्य)दृष्टैकप्रयोजनाद्भिन्नप्रयोजनत्वमुक्तम् AbhinBhā. i. 205. 10 (*on* 4. 319); **2** perceived elsewhere अन्यदृष्टलिङ्गत्रयसमारोपेण तारकादौ लिङ्गत्रयप्रतिभासं विज्ञानमुत्पद्यते TātpaṬ. (U.) 290. 13 (*on* 5 (3). 212); **3** perceived by one न ह्यन्यदृष्टं वस्त्वन्यैः प्रत्यभिज्ञायते क्वचित् BṛĀraUBhVā. i. 2. 61; न चान्यदृष्टे वस्तुनि अन्यस्मिन् स्मृतिरुपपद्यते BrahmSūBh. (Bhā.) 122. 7 (*on* ii. 2. 25); तथा हि नान्यदृष्टोऽर्थः स्मर्तुमन्येन शक्यते NyāyMañ. ii. 10. 26; न ह्यन्यदृष्टोऽर्थोऽन्येन स्मर्यते SyādvāMañ. 18 (55); **(used as noun)** (object) perceived by one नान्यदृष्टस्य स्मरणमन्यस्यास्ति YogBh. 136. 5 (*on* 3. 14); नानासत्त्वानां समाचारोऽन्यदृष्टमन्यो न स्मरति NyāyBh. 24. 16 (*on* i. 1. 10); 165. 5 (*on* iii. 1. 12); न हि अन्यदृष्टमन्योऽनुस्मर्तुमर्हति BrahmSūBh. (Śaṅ.) 577. 6 (*on* iii. 2. 9); BṛĀraUBh. 233. 19 (*on* ii. 1. 15); नान्यदृष्टं स्मरत्यन्यः NyāyKuA. i. 56. 6; अन्यदृष्टस्यान्येन स्मरणासंभवात् SiddhāMu. 24. 24 (*on* 48)

अन्यदृष्टानुसार (anyadṛṣṭānusāra) *m.* [Inst.] in accordance with what is observed by other न चापरम्। अन्यदृष्टानुसारेण वासुदेवेऽपि गृह्यते AnuVyā. 62B. 10 (*on* 3. 4)

अन्यदृष्टान्तवर्जित (anyadṛṣṭānta-varjita) *adj.* devoid of another instance or exmaple कृतप्रतिकृतैरस्त्रप्रयोगैः क्रीडतोस्तयोः। अदृष्टान्तमभूद्युद्धमन्यदृष्टान्तवर्जितम् Yādavā. 16. 101.

अन्यदृष्टि (anya-dṛṣṭi) *f.* **1** sight of another person अग्निः उष्णप्रकाशगुणाभ्यामभिव्यज्यते, तत् न अग्न्यपेक्षया, किं तर्हि अन्यदृष्टेः अग्नेरौष्ण्यप्रकाशौ धर्मौ व्यवहितौ BṛĀraUBh. 619. 19 (*on* iv. 4. 6); **2A** different view (that self is distinct from things other than what constitute body) अन्यापेक्षस्तु यो लाभः सोऽन्यदृष्टिसमुद्भवः UpadeSā. 307. 6; अन्यदृष्टिस्त्वविद्या स्यात् UpadeSā. 307. 7; अन्यदृष्टाविवातोऽत्र न नियोगो मनागपि TaiUBhāVā. 47. 13 (2); एकस्यैव ममांशस्य गुणव्यामोहतो जगत्। द्वितीयस्यान्यदृष्ट्या तु भासते नापि बन्धनम् BṛBrahmaS. ii. 2. 53; **2B** seeing as something else शास्त्रवशादन्यदृष्ट्यालम्बनं प्रतीकम् VedāntKa. 124. 6; **3** sense of vision of other अन्धादेरन्यदृष्ट्यात्र घटः किं प्रयते न चेत् ŚivDṛ. 5. 38; **4** another knowledge यद्यप्रत्यक्ष उपलम्भः स्यात्तर्हि चक्षुष इव तस्यार्थदृष्टिरजन्या स्यात् ...। तस्या अप्यन्यदृष्ट्यपेक्षत्वेनानवस्थानात् VedāntKa. 293. 6; **5** other faith or philosophical view than Jainism, JainaL.

अन्यदृष्टि (anya-dṛṣṭi) *adj.* **1** having the different view (that self is distinct from things other than what constitute body) अन्यदृष्टिः शरीरस्थः तावन्मात्रो ह्यविद्यया UpadeSā. 331. 56 (comm. देहबाह्येभ्यो व्यावृत्तात्मदृष्टिः); **2** looking elsewhere तं वदति सोऽन्यदृष्टिः सभ्रूभङ्गं विधुतहस्ताग्रः KalāVi. 2. 28.

अन्यदृष्टितस् (anyadṛṣṭi-tas) *adv.* according to the view of another person लिङ्गादौ जीव एवेति केचित्तत्रैकदेशिनः। महाभूतलयोक्तिस्तु कलानामन्यदृष्टितः VedāntSiSūMañ. 1. 20.

अन्यदृष्टिदोष (anyadṛṣṭi-doṣa) *m.* defect caused by the (evil) sight of another person बालस्यान्यदृष्टिदोषादौ रक्षाविधिः। ... दुष्टदृष्ट्यावलोकन इत्यन्वयः VīraMi. (Saṁskāra.) 279. 16; 126. 2.

अन्यदृष्टिप्रशंसा (anyadṛṣṭi-praśaṁsā) *f.* praise of other philosophical view than Jainism, JainaL.

अन्यदृष्टिविरह (anyadṛṣṭi-viraha) *m.* absence of the sight of another person अन्यदृष्टिविरहे यः संमुखं वीक्षितः SubhāRaK. 15. 20.

अन्यदृष्टिसंस्तव (anyadṛṣṭi-saṁstava) *m.* praise of other than Jaina philosophical view, JainaL.

अन्यदृष्टिहत (anyadṛṣṭi-hata) *adj.* contaminated by the glance of another person पेयं स्थितैस्तोयं केशकीटविवर्जितम्। ... कार्यं नान्यदृष्टिहतं क्वचित् PadmP. v. 13. 409.

अन्यदेव (anya-deva) *m.* **1A** another god or deity दीनानाथानुगतमनसो यस्य नत्यान्यदेवा यान्ति द्वैधम् EI. xxv. 333. 2; पायसान्यन्यदेवेषु यत्नेन परिवर्जयेत् BhaviP. 343B. 9 (ii (1). 18. 21); विमानैरन्यदेवानां विमानं तद्य वेष्टितम् TriṣaŚaPuC. i. 2. 389; अन्यदेवान् वदन्तीह विशेषगुणवत्त्वतः AnuVyā. 47B.11; अन्यदेवानामनुपास्यत्वात् तदभिधायकवेदवैयर्थ्यम् TattvPrakā. 182B. 2 (*on* iii. 3. 57); 222B. 13 (*on* iv. 4. 19); ऋषयो येऽन्यदेवाश्च बलिं गृह्णन्तु संयताः

MahNirvāT. 14.51; अन्यदेवान्परित्यज्य श्रीपतिः ... मया। वर्णितः AlankāMañ. 83.6; **1B** other, i.e. ordinary god अन्यदेवधिया राजन् विश्वेशं पश्य मा क्वचित् SkandP. iv. 52. 52; **2** (idol of) another god स्थापयेत् ... वामतो नान्यदेवानाम् ... चालयम् SamarāSū. 56. 297; श्रीजिनस्य पद्मासनं छत्रम् ... सिंहासनं च। नान्यदेवानाम् KumāCaSaṁ. 42.34; **3** another king अन्यदेवान्परित्यज्य ... माधवो मया। वर्णितः AlankāMañ. 83.6.

अन्यदेव (anya-deva) *adj.* (used as noun) (man) having, i.e. devoted to another god (पौराणिकः) शौचाचारविहीनश्च वेदस्मृतिविवर्जितः। अन्यदेवः ... वर्ज्यः PadmP. iv. 111. 61.

अन्यदेवकार्यार्थम् (anyadevakāryārtham) *adv.* for the sake of another service to god अन्यदेवकार्यार्थं मानुष्ये शापतश्च्युतम्। पद्मशेखरगन्धर्वसुता तं प्रोद्धरिष्यति KathāSaSāg. xvii. 2. 125.

अन्यदेवगृह (anya-devagṛha) *n.* another temple (पुष्पं) उग्रगन्धं न दातव्यम् त्वन्यदेवगृहोद्भवम् ViṣṇuDhaP. ii. 91. 6.

अन्यदेवत (anya-devata) *adj.* **1** prescribed for another deity (यजूंषि) पुरस्तात्स्विष्टकृतोऽन्यदेवतान्येके समामनन्ति ĀpaŚS. iv. 9.14; **(used as noun)** (that) which is prescribed for another deity अप्यन्यदेवतानिन्द्रपीतस्येति ĀpaŚS. xii. 24.9; VaikhāŚS.15.35; न ह्यन्यदेवत्यायामन्यदेवतस्य प्रदानमवकल्पते SankarKāBh. 156. 9 (*on* iii. 3.11); **2** addressed to another deify, having another deity तयोरन्यदेवतानि ग्रहणानि द्वेष्यस्यैके समामनन्ति ĀpaŚS. xiii.2. 5.

अन्यदेवता (anya-devatā) *f.* **1A** other deity कामैस्तैस्तैर्हृतज्ञानाः प्रपद्यन्तेऽन्यदेवताः MahāBhā. vi. 29. 20 = BhagGī. 7. 20; आवाह्य देवतामेकां पूजयेदन्यदेवताम्। उभाभ्यां लभते शापं मन्त्री चञ्चलमानसः KulārT. 6. 91; तद्भक्तान्न निन्द्याद्यान्यदेवताम् BrahmP. 29. 12; यो ह्यन्यदेवतां मां च द्विषन्नन्यां समर्चयेत्। याति कल्पसहस्रं स निरयान् GaṇeP. ii. 144. 13; अन्यदेवताः ... वासुदेवादात्मनः अन्याः देवताः GītāBh. (Śaṅ.) 224. 2 (*on* 7. 20); GītāBh. (Rā.) 395. 2 (*on* 7. 90); अष्टलोकेशविघ्नेशाः ... मातरश्चान्यदेवताः ŚilpaRa. ii. 22. 101; विष्णोः पवित्रारोपणमुक्तम् ... अन्यदेवतानां तु वक्ष्यते NirṇaSi. 87. 16; येनान्यदेवतानाम कीर्तितं जन्मकोटिषु। तस्यैव भवति श्रद्धा श्रीदेवीनामकीर्तने LalitāSa. 307; आदिशब्देन अन्यदेवताभिः सह भाषणस्य ग्रहणम् Bhāsk. i. 160. 67 (*on* i. 4. 2); **1B** any other deity काममेष वरो मेऽस्तु शापो वापि महेश्वरात्। न चान्यां देवतां (v.l. चान्यदेवतां) काङ्क्षे सर्वकामफलान्यपि MahāBhā. xiii. 14. 104; **2** other divine being cf. **अन्यदेवतासृष्टि; 3** any other goddess, cf. **अन्यदेवतार्चनB.**

अन्यदेवताक (anyadevatā-ka) *adj.* having, i.e. dedicated to another deity प्राकरणिकेऽन्यदेवताकेऽनाम्नातमन्त्रके वा कर्मणि निवेशोपपत्तेः MīmāKau. ii. 225. 21 (*on* iii. 2. 1); **(used as noun)** (that) which is dedicated to another deity सौत्रामण्यामन्यदेवताकानामुत्कर्षापत्तिः BhāṭṭDī. iii. 204. 11 (*on* x.1.9)

अन्यदेवताकत्व (anyadevatāka-tva) *n.* the state of having another deity एतयोर्यद्यग्नीषोमीयादिवदन्यदेवताकत्वमवगतं स्यात् MīmāKau. iii (2)159. 3 (*on* ii. 2. 3)

अन्यदेवताकार (anyadevatākāra) *adj.* having the shape of another deity यदन्यदेवताकारं तदा सारसलाञ्छनम्। निषिद्धं वैष्णवानां च सामान्यानां सदार्चने PauṣkS. 25. 3.

अन्यदेवतादिश् (anyadevatā-diś) *f.* direction of any other deity ब्रह्माणं कल्पयित्वा नान्यदेवतादिशि रुद्रस्य दक्षिणोदपात्रं स्थापयित्वा ... रुद्रमावाहयति AVPari. 40 (2). 1.

अन्यदेवतादेह (anyadevatā-deha) *m., n.* body of another deity वपूंषि वै। तान्यन्यदेवतादेहसम्यगिच्छावशानि च TantrRā. 30. 62.

अन्यदेवतानिष्ठ (anyadevatā-niṣṭha) *adj.* (used as noun) (one) devoted to another god अन्यदेवतानिष्ठा अपि परमार्थतस्त्वन्निष्ठा एवेति भावः Bhāsk. i. 20. 17 (*on* i. 1. 1)

अन्यदेवतापूजा (anyadevatā-pūjā) *f.* worship of any other deity हित्वान्यदेवतापूजां बलिदानादिना द्विज। एकमेव यजेत् कृष्णम् SātvaT. 8. 4.

अन्यदेवताभक्त (anyadevatā-bhakta) *adj.* devoted to another deity येऽप्यन्यदेवताभक्ता यजन्ते श्रद्धयान्विताः। तेऽपि मामेव ... यजन्ति MahāBhā. vi. 31. 23 = BhagGī. 9. 23; अन्यासु देवतासु भक्ताः अन्यदेवताभक्ताः GītāBh. (Śaṅ.) 268. 17 (*on* 9. 23); योऽप्यन्यदेवताभक्तो मिथ्यार्चयति केशवम् VāmaP. 94. 65; स रथः ...। ये त्वन्यदेवताभक्ताः ...। नैतैः शूद्रैश्च वोढव्यः BhaviP. 102B. 12 (i. 55. 85); यश्चान्यदेवताभक्तस्तथा नक्षत्रसूचकः। ... एतेऽभोज्याः BhaviP. 303A. 31 (i. 210.18)

अन्यदेवताभक्तिमत्त्व (anyadevatābhaktimat-tva) *n.* the state of having devotion to another deity येऽपि अन्यदेवताभक्तिमत्त्वेन अविधिपूर्वकं यजन्ते GītāBh. (Śaṅ.) 269. 14 (*on* 9. 25)

अन्यदेवताभाव (anyadevatābhāva) *m.* absence of any other deity उत्तरकालेऽन्यदेवताभावनियमे प्रमाणाभावेन विरोधस्य कर्मण्यपि साम्यात् TattvPrakā. 56A. 6 (*on* i. 3. 28)

अन्यदेवताराधन (anyadevatārādhana) *n.* propitiation of any other deity तेन चक्रुर्मतिं नान्यदेवताराधनाय ते HarVi. 43. 77.

अन्यदेवतार्चन (anyadevatārcana) *n.* **A** worship of another deity स्वस्वरूपज्ञाने विरोधिनः ... अन्यदेवतार्चनवन्दननमस्कारादि। असच्छास्त्राभिलाषा VedāntRaMañ. 4. 10 (134. 18); **B** worship of any other goddess महादेव्यर्चन एवास्या विनियोगो नान्यदेवतार्चन इत्यर्थः SetuBa. 69. 15.

अन्यदेवतार्थ (anyadevatārtha) *adj.* meant for another deity सर्वसाधारणाद् ध्रौवादाज्यादुपांशुयाजार्थेऽपयातिते परिशिष्टमन्यदेवतार्थं भवति ŚābaBh. 2222. 5 (*on* xii. 1. 5)

अन्यदेवतावाचिन् (anyadevatā-vācin) *adj.* indicative or expressive of another deity यदन्यदेवतावाचीन्यन्यत्र न प्रयुज्यन्ते न तत्र श्रुतिः पीड्यते TantrVā. 784. 22 (*on* iii. 2. 19)

अन्यदेवताविषया (anyadevatā-viṣayā) *adj. (f.)* referring to another deity अन्या अन्यदेवताविषया वाचः VedāntRaMañ. 3. 8 (112. 2); भक्तिः — परमेश्वररूपस्वात्मविषया न त्वन्यदेवताविषया Bhāsk. i. 34. 12 (*on* i. 1. 1)

अन्यदेवताशून्य (anyadevatā-śūnya) *adj.* devoid of any other deity पशुपतिं प्रपन्नोऽन्यदेवताशून्यममन्यत त्रैलोक्यम् HarṣaC. 151. 8.

अन्यदेवतासंयोग (anyadevatā-saṁyoga) *m.* connection with another deity अन्यदेवतासंयोगस्त्वंशस्य न संभवति NyāyMāVi. 341. 26 (*on* vi. 5.5)

अन्यदेवतासद्भाव (anyadevatā-sadbhāva) *m.* existence of another deity अन्यदेवतासद्भावेऽपि किमिति तेभ्यो नम इत्याह JayaMa. 2. 13 (*on* 1. 1)

अन्यदेवतासृष्टि (anyadevatā-sṛṣṭi) *f.* creation of other divine beings दुष्करमभिशापवरदानादि अन्यथा त्वकरणम्। यथा संवर्तस्यान्यदेवतासृष्टिः ManuBh. ii. 445. 15 (*on* 11. 237)

अन्यदेवतोद्देश (anyadevatoddeśa) *m.* [Inst.] with the aim of another deity अन्यदेवतोद्देशेनोद्धरणं नाशकमिति चेत्। न CaturCin. iii (1).1054.4; iii (2). 599. 2.

अन्यदेवतोपासन (anyadevatopāsana) *n.* worship of another deity भगवदुपासनम् ...। अन्यदेवतोपासनयुक्तं वा कर्तव्यं केवलं वेति संदेहः। ब्रह्मोपासनविधेः साधारण्यं संदेहबीजम्। अन्यदेवतोपासने च तस्य गुणोपसंहारपूर्वकत्वात् TattvPrakā. 182A. 12 (*on* iii. 3. 57)

अन्यदेवत्य (anya-devatyà) *adj.* [*f.*–ā] **1** having another divinity, addressed to another divinity, being or meant for another deity तस्मादप्यन्यदेवत्यामालभमान आग्नेयमष्टाकपालं पुरस्तान्निर्वपेत् TaiS. III. iv. 3. 1; तदस्याः समृद्धं यदन्यदेवत्याः पुरोडाशा भवन्त्यन्यदेवत्याः पशवः MaiS. ii. 4. 2 (ii. 39. 14); KāṭhS. 12.12 (i. 174.13); ŚatBr. XII. vii. 2. 10; अमेध्यं यदवस्तृणाति मेध्यमेवैनत्करोति पितृदेवत्यं वै निखातममेध्यमन्यदेवत्यमस्याः MaiS. iii. 8. 9 (iii. 107. 14); तस्मादेतौ अन्यदेवत्यौ गृह्येते MaiS. iv. 6. 3 (iv. 81. 6); तदाहुर्यदन्यदेवत्य उत पशुर्भवति AitBr. 6. 10 (183); 19. 4 (518); अन्यदेवत्या अग्नावाहुतयो हूयन्त इत्येतद् दृष्ट्वैवमवक्ष्यत Nir. 5. 7 (97. 6); ज्ञेयाः सर्वेऽन्यदेवत्यास्तृचाः सप्तात उत्तराः BṛDe. 2. 126; अभ्यासो वा प्रयाजवदेकदेशोऽन्यदेवत्यः MīmāSū. x. 1. 33; ŚābBh. 1818.11 (*on* x. 1.33) देवतानानात्वात् न ह्यन्यदेवत्यानां याज्यानां देवतापृथक्त्वात् SankarKā. iii. 3. 11 (AOR Ed.); इदानीं तस्यावयवोऽन्यदेवत्यो जातः ŚābaBh. 792. 11 (*on* iii. 2. 34); अन्यदेवत्यस्यामन्त्रग्रहणोपपत्तेः TantrVā. 331. 3 (i. 4. 23); इह त्वन्यदेवत्यस्य स्वानुरूपयाज्यानुवाक्यापूरितस्य कर्मणः क्रमे ... ऋचः पठ्यन्ते TanrVā. 788. 12 (*on* iii. 2. 20); अन्यदेवत्यस्यापि सोमस्य ... प्रकाशनोपपत्तेः MīmāKau. ii. 277. 7 (*on* iii. 2. 27); अपि त्वन्यदेवत्यायामेव सः BhāṭṭDī. iii. 77. 5 (*on* ix. 1. 13); अन्यदेवत्ययापि माहेन्द्रग्रहयाज्यायै ते हूयेरन् BhāttCan. 89. 19; (*on* xv. 3. 7); **(used as noun)** (one) being meant for another deity न ह्यन्यदेवत्यायामन्यदेवतस्य प्रदानमवकल्पते SankarKāBh. 156. 8 (*on* iii. 3. 11); **2** having one deity तदस्याः समृद्धं यदन्यदेवत्याः पुरोडाशा भवन्त्यन्यदेवत्याः पशवः MaiS. ii. 4. 2 (ii. 39. 14); KāṭhS. 12. 12 (i. 174. 13); ŚatBr. XII. vii. 2. 10; ŚatBr. XII. vii. 2. 16; यदि निर्वपेऽर्धो अन्यदेवत्यः ŚābaBh. 1465. 22 (*on* vi. 5. 20); **3** having another as its deity अग्नेर्वा एतं सन्तमन्यस्मै हरन्ति येऽन्यदेवत्यं कुर्वन्ति KauṣīBr. 12. 6(56.11)

अन्यदेवत्यकर्मन् (anyadevatya-karman) *n.* rite (performed) for another deity अन्यदेवत्यकर्मण्यपि तदन्तरात्मभूतो हरिरनुसंधेय इत्येवकाराभिप्रायः PāñcRāRa. 71.18.

अन्यदेवत्यत्व (anyadevatya-tva) *n.* the state of having another deity गार्हपत्यादिविद्यान्यायेनान्यदेवत्यत्वेऽपि ब्रह्मविद्याङ्गत्वोपपत्तेरित्याशङ्कानिराकरणार्थं सूत्रम् ŚivārkaMaDī. i. 394. 6 (*on* i. 2. 33)

अन्यदेवत्यपशु (anyadevatya-paśu) *m.* animal (meant, i.e. consecrated) for another deity अन्यदेवत्यपशुशेषत्वस्य समभिव्याहारगम्यत्वात् MīmāKau. ii. 359. 17 (*on* iii. 3. 14)

अन्यदेवत्यपूर्वेष्टि (anyadevatya-pūrveṣṭi) *f.* previous rite having another for its deity यत्रान्यदेवत्यपूर्वेष्टियाज्याम्नानानन्तरम् ... ऋचः पठिताः BhāṭṭDī. i. 222. 15 (*on* iii. 2. 7)

अन्यदेवत्यविकृति (anyadevatya-vikṛti) *f.* modificatory rite or modification having another for its deity अन्यदेवत्यविकृतिसन्निधावन्यदेवत्यानुमन्त्रणस्याम्नातस्य तद्देवत्यानुमन्त्रणेन बाधः MīmāKau. ii. 360. 23 (*on* iii. 3. 14)

अन्यदेवत्यानुमन्त्रण (anyadevatyānumantraṇa) *n.* consecration meant for another deity अन्यदेवत्यविकृतिसन्निधावन्यदेवत्यानुमन्त्रणस्याम्नातस्य तद्देवत्यानुमन्त्रणेन बाधः MīmāKau. ii. 360. 23 (*on* iii. 3. 14)

अन्यदेवत्याभ्यास (anyadevatyābhyāsa) *m.* repetition of sacrifice having another for its deity तन्मात्राङ्गमेव तु सुब्रह्मण्यानिगदः लिङ्गात्। न त्वन्यदेवत्याभ्यासाङ्गम् BhāṭṭDī. iii. 83. 4 (*on* ix. 1. 15)

अन्यदेवत्व (anyadeva-tva) *n.* the state of being another god or deity अन्यदेवत्वेऽन्यत्वादग्नेरुद्देश एव नास्ति ManuBh. i. 60. 18 (*on* 2. 6)

अन्यदेवनमस्कार (anyadeva-namaskāra) *m.* salutation to any other god अन्यदेवनमस्कारो न तत्फलमवाप्नुयात् VāyuP. i. 20. 31; KūrmaP. 307. 12 (1. 30); LiṅgaP. i. 91. 70.

अन्यदेवपादोदक (anyadeva-pādodaka) *n.* water (used) for (washing) the feet of another god or deity हरेः पादोदकेष्वन्यदेवपादोदके तथा। करोति समतां यो हि ब्रह्महत्यां लभेत्तु सः BrahmVaiP. ii. 30. 153.

अन्यदेवप्रसादज (anyadevaprasāda-ja) *adj.* resulting from the grace of any other god or deity भवप्रसादनं सर्वं नान्यदेवप्रसादजम् LiṅgaP. i. 107.14.

अन्यदेवपूजा (anyadeva-pūjā) *f.* worship of other god or deity अन्यदेवपूजायां तव पूजा भविष्यति BrahmVaiP. iv. 35. 7; अन्यदेवपूजानां तु ... पूर्वाह्णः कालः VīraMi. (Pūjā.) 3. 15.

अन्यदेवप्रतिष्ठा (anyadeva-pratiṣṭhā) *f.* installation of (idol of) any other deity नान्यदेवप्रतिष्ठा तु कार्या वै भोजकेन तु BhaviP. 172B. 29 (i. 117. 46); 219B. 28 (i. 147. 25); 288B. 31 (i. 196. 9)

अन्यदेवभक्त (anyadeva-bhakta) *m.* devotee of another god or deity ज्ञेयोऽन्यदेवभक्तोऽसौ स विप्रः कुरुनन्दनः BhaviP. 303B. 29 (i. 210. 33)

अन्यदेवभजन (anyadeva-bhajana) *n.* service to or worship of another god भगवति ... तवाङ्घ्रौ त्यक्त्वान्यदेवभजनं त्वयि लीनभावाः DevīBhāP. i. 7. 40.

अन्यदेवरत (anyadeva-rata) *adj.* devoted to another god मन्मायामोहिताश्चापि अन्यदेवरतोऽपि च। प्रकाशात्क्षोभमाप्नोति सत्यं सत्यं वदाम्यहम् KulaCūT. 7. 70.

अन्यदेवशरण (anyadeva-śaraṇa) *n.* resort to or refuge in another god हित्वान्यदेवशरणं भजनं च विशेषतः। ये भजन्ति हरेः पादं कृष्णैकशरणं नराः SātvaT. 9. 48.

अन्यदेवसम (anyadeva-sama) *adj.* equal to another god अन्यदेवसमं देवं मनुते पुरुषोत्तमम् BṛBrahmaS. i. 5. 50.

अन्यदेवसमत्व (anyadeva-samatva) *n.* equality with another god अन्यदेवसमत्वेन जानन्तु शिवमद्वयम् ŚivaP. iv. 27. 39 (381A. 15); अन्यदेवसमत्वेन योऽभजद्गरुडध्वजम् BṛBrahmaS. i. 5. 74.

अन्यदेवसमान (anyadeva-samāna) *adj.* equal to any other god (दक्षः) अन्यदेवसमानं स मानं प्राप न चाधिकम् SkandP. iv. 87. 25.

अन्यदेवाङ्कित (anyadevāṅkita) *adj.* marked with any other god दृश्यते जगत्। लिङ्गाङ्कं च भगाङ्कं च नान्यदेवाङ्कितं क्वचित् SkandP. i(2). 13. 142.

अन्यदेवानवज्ञा (anyadevānavajñā) *f.* act of not condemning any other god अन्यदेवानवज्ञा च भूतानुद्वेगदायिता BhaktiRaSi. i. 2. 24 (47. 9).

अन्यदेवी (anya-devī) *f.* another goddess or deity सर्वज्ञजातप्रथमाभिरन्यदेवीभिरप्याश्रितचक्रभूमे। ... सर्वस्य लोकस्य सावित्रि पाहि BrahmāṇḍP. iii. 30. 24.

अन्यदेवेष्ट (anyadeveṣṭa) *adj.* liked by another god ये विप्रा अन्यदेवेष्टाः स्वधर्मनिरताः सति। ते गत्वा शक्रलोकं च BrahmVaiP. ii. 26. 36.

अन्यदेवोपासक (anyadevopāsaka) *m.* worshipper of another god न सङ्गः शल्ययुक्तानां नानादेवोपसेविनामित्यादिवचनादन्यदेवोपासकानां सङ्गोऽपि महानिषिद्धः VedāntRaMañ. 3. 8 (112. 8)

अन्यदेश (anya-deśa) *m.* **1A** another region or place क्रोधात्संत्यज्य राजानमन्यदेशं समाश्रितः BṛDe. 5. 16; गमनायान्यदेशस्य चोदयन्त्यृषयोऽद्य माम् Rāmā. ii. 108. 18; दक्षिणेन हिमवतः पश्चात्काम्पिल्या उदक् पारियात्रादनवद्यं ब्रह्मवर्चसं सर्वेषामतोऽन्यदेशजातिकुलधर्माणामन्वयाः ŚaṅkhaLiDS. 7; अज्ञातकुलनामानमन्यदेशादुपागतम्। ... अतिथिं तं विदुर्बुधाः Mānaso. i. 15. 114; इत्थं यातः सरिदधिपतिर्लुप्तवेषोऽन्यदेशम् SūktiMu. 0. 24; अत्रान्तरे महाघोरमनावृष्टिकृतं भयम्। उदभूदन्यदेशेषु RājTa. (Śrī.) 1(7). 19; **1B** another province, country or kingdom यथा नरस्याकुलबान्धवस्य गत्वान्यदेशं गृहमागतस्य। तथा हि मे संप्रति बुद्धिशङ्का श्रोष्यामि किन्नु प्रियमप्रियं वा PratiYau. 1. 5; तदुत्पन्नाश्च सामन्ताः येऽन्यदेशे व्यवस्थिताः BṛhaspaSm. 165. 38; गोप्यः ...। अन्यदेशं गते कृष्णे चेरुर्वृन्दावनान्तरम् ViṣṇuP. v. 13. 24; मदपालस्तु तनयः ... । अन्यदेशे च वृत्त्यर्थं जगाम BhaviP. 430B. 16 (iii (2). 4. 24); देवदत्तस्तु नीतोऽभूदन्यदेशमलक्षितः KathāSaSāg. iv. 1. 64; पूर्वं राजानः पीतपात्रेष्वन्यदेशाद्देशांतरप्रवृत्तेषु ... वस्तूनि ... बलादपहरन्ति EI. xii. 195. 141; निजं देशं परित्यज्यान्यदेशं गन्तुमुद्यतः SamarāSaṁ. 2. 321; अन्यदेशे विहर्तव्यं मा भूच्छासनलाघवम् PrabhāC. 10. 25; DaṇḍaVi. 118. 14; शूद्रः ... वृत्त्यर्थमन्यदेशमप्याश्रयेत् ManvaMu. 38. 4 (*on* 2. 24); **1C** another place शुश्रूषमाणेन गुरोः समीपे स्थेयं न नेयं च ततोऽन्यदेशे ŚaṅkaDigVi. (Mā.) 14. 3; **2** another point of space or spot अन्यदेशक्षणानुभवस्तु तयोरन्यत्वे हेतुः YogBh. 178. 5 (*on* 3. 53); ज्ञाताक्षांशस्वप्रदेशात् ... योऽन्यदेशः। तस्याक्षांशान् शीघ्रमाचक्ष्व SiddhāTaVi. 371. 4; खेटोऽन्यदेशोऽपमभागकास्तत्पलांशकास्तत्र नतांशमानम् SiddhāTaVi. 372. 7; अत्रान्यदेशो हि ग्रहः SiddhāTaVi. (ŚeṣaVā.) 43. 23; **3** different place तद्देशो वान्यदेशो वा स्वप्नज्ञानस्य गोचरः ŚlokaVār. 5(2). 109 (243.2); तस्य क्लृप्तशक्तित्वादन्यदेशे द्रव्यधियं प्रति NayaVi. 73. 7 (*on* i. 1. 4); गगनमिदम् ... अन्यदेशम् नीते कुम्भेन साकं व्रजति ŚatŚlo. 61; एत्य ... अन्यदेशाद्यातं ययाचिरे DvyāśraKā. 15. 102; नीतस्तदैव विधिना मधुपोऽन्यदेशम् Subhāṣi. 738; ŚārṅgaPa. 826. PadyāTa. 216; **4** another portion or section (of a text) एवं च वेदाद्येकदेशस्याप्रामाण्येऽन्यदेशप्रमाणतायामनाश्वासात् न विष्णोर्जगत्कारणत्वसिद्धिः TattvPrakā. 81A. 5 (*on* ii. 1. 4)

अन्यदेश (anya-deśa) *adj.* [*f.*—ā] **1** (used as noun) (one) who has gone to another country अन्यदेशश्च देशान्तरगतो न नियोगतः परपदार्थान् करोति ŚābaBh. 250. 7 (*on* i. 3. 19); **2** performed at a different place अङ्गानि तु विधानत्वात् ... स्यादेकदेशत्वमिति। नान्यदेशाया मारुत्याः ŚābaBh. 2149. 1 (*on* xi. 2. 35)

अन्यदेशकाल (anya-deśakāla) *m.* **1** different time and place शक्तिभिः सर्वभावानां व्यवहारानुपातिता। तेनान्यदेशकालेऽपि रूपे ताभिः स सिध्यति TantrVā. 367. 10 (*on* ii. 1. 5); अन्यदेशकालगतं रजतं तद्विपरीतान्यदेशकालगतत्वेन संस्कारवशेन पुरुषो गृह्णाति Bhāsk. ii. 124. 6 (*on* ii. 3. 13); **2** another time and country, cf. **अन्यदेशकालादि२**.

अन्यदेशकाल (anya-deśakāla) *adj.* existing at different time and place विपरीतख्यातौ त्रयी गतिः रजतं वा अन्यदेशकालमत्रालम्बनम् NyāyMañ. i. 162. 30.

अन्यदेशकालादि (anyadeśakālādi) *adj.* **1** different time and place etc. अन्यदेशकालाद्याभासांशे अस्य संहर्तृता, नीलाद्याभासांशे स्थापकता PratyabhiHṛ. 23. 13 (10); **2** another time and country etc. मा भूद्युगे कलावेतद्देशे चाकार्यकृद्विजे। स्यादन्यदेशकालादौ द्विजानामतिशायिनाम् BhaviP. 80B. 24 (i. 41. 18)

अन्यदेशकृत (anyadeśa-kṛta) *adj.* committed in another province अन्यदेशकृतं पापमस्मिन्क्षेत्रे विनश्यति SkandP. v(3). 29. 47.

अन्यदेशग (anyadeśa-ga) *adj.* present in another point of space किं शुक्तावन्यथाख्यातिः किंवा रूप्येऽन्यदेशगे IṣṭaSi. 259. 7.

अन्यदेशगत (anyadeśa-gata) *adj.* **1** gone to another region गोप्यश्च ...। अन्यदेशगते कृष्णे चेरुर्वृन्दावनान्तरम् BrahmP. 189. 22; **2** pertaining to another point of space अन्यदेशगतसंसर्गाभावं प्रति प्रतियोगित्वेन च स्फुरतः ... भ्रमानुदयप्रसङ्गात् VedāntKa. 241. 9.

अन्यदेशज (anyadeśa-ja) *adj.* hailing from another country जिज्ञासुः पर्यपृच्छत। अन्यांश्च शिष्यान्भीमादीन् राज्ञश्चैवान्यदेशजान् MahāBhā. i. 123. 57; अबला इति बाध्यन्ते सबलैरन्यदेशजैः PṛthvīVi. 5. 143.

अन्यदेशजात (anyadeśa-jāta) *adj.* pointing to another country नृपदूतचरान्यदेशजातान्यभिघातः स्वजनादि चागमाख्यम् BṛSaṁ. 96. 2.

अन्यदेशता (anyadeśa-tā) *f.* the state of being (known) at a different place यत्र यत्र तेजसोऽसन्निधिस्तत्र तत्र छायाग्रहणादन्यदेशतानिबन्धनो गतिभ्रमः Kiraṇā. 19. 15.

अन्यदेशत्व (anyadeśa-tva) *n.* **1A** the state of pertaining to any other place प्रतिषेधस्य त्वरायुक्तत्वात् तस्य च नान्यदेशत्वम् MīmāSū. x. 7. 42; **1B** the state of pertaining to another place असिद्धिर्वान्यदेशत्वात् प्रधानवैगुण्यादवैगुण्ये प्रसङ्गः स्यात् MīmāSū. xii. 1. 15; सिद्धयोरपि संबन्धिभ्यामन्यदेशत्वाभावादिभिरयुतसिद्धिः स्यात् VedāntKa. 270. 27 (*on* ii. 2. 3); **2A** the state of being performed at a different place अङ्गानां मुख्यकालत्वं मुख्यदेशत्वम् ... । यत्र वचनं तत्र ... अन्यदेशत्वम् ŚābaBh. 2167. 1 (*on* xi. 3.1); **2B** the state of being at a different place यदि तु संयोगिनोः कार्ययोः संबन्धिभ्यामन्यदेशत्वं युतसिद्धिः Bhām. 407. 18 (*on* ii. 2. 17); **3** name of one of the fourteen poetical figures (pertaining to sense) सहोक्तिरन्यदेशत्वं विशेषोक्तिर्विभावना। एवं स्युरर्थालंकाराश्चतुर्दश न चापरे AlaṅkāŚe. 11. 2; प्रयोज्यप्रयोजकयोर्वैयधिकरण्यमन्यदेशत्वम् AlaṅkāŚe. 13. 0 (70)

अन्यदेशनिवासिन् (anyadeśa-nivāsin) *adj.* (used as noun) (person) living in another region अथ गारुडिकमान्त्रिकतान्त्रिकभैषजिकान्यदेशनिवासिनः समाहूताः Pañcā. 64. 9.

अन्यदेशनिष्ठ (anyadeśa-niṣṭha) *adj.* existing at a different place अन्यदेशनिष्ठात्यन्ताभावप्रतियोगित्वस्य घटे प्रत्यक्षम् LaCandr. 337. 39.

अन्यदेशनृपति (anyadeśa-nṛpati) *m.* king of another country अत्र राजान्यदेशनृपतिः क्षत्रिय एव श्रोत्रियो विद्यामात्रस्नातः ManvaVi. 352. 7 (*on* 3. 120)

अन्यदेशपथ (anyadeśa-patha) *m.* path, i.e. trade in another country श्रेण्यो वणिज एवान्यदेशपथोपजीविनः DaṇḍaVi. 262. 19.

अन्यदेशभाषा (anyadeśa-bhāṣā) *f.* language of another country अन्यदेशभाषाभिधानेन वा यत् व्याख्येयार्थं न भवति तत् सदुत्तरम् Mitā. 133. 1 (*on* 2. 7)

अन्यदेशमृत (anyadeśa-mṛta) *adj.* **A** died in another country अन्यदेशमृतं ज्ञातिं श्रुत्वा पुत्रस्य जन्म वा। अनिर्गतदशाहं तु शेषाहोभिर्विशुद्ध्यति BṛhaspaSm. 357. 32; **B** died in another i.e. distant country अन्यदेशमृतं असन्निहितदेशमृतम् SmṛtiCan. vi. 47. 8.

अन्यदेशयात्रा (anyadeśa-yātrā) *f.* journey to another country कुमारस्यापि ... यद्यन्यदेशयात्रास्थितिविलोकनकुतूहलेन युज्यते गन्तुम्, प्रस्तुतस्यापि प्रयोजनस्य सिद्धावयमेवावसरः TilaMañ. 323. 2.

अन्यदेशविद्ध (anyadeśa-viddha) *adj.* **(used as noun)** penetrating through other (than natural) place शोणितबहुत्वेन वेदनया चान्यदेशविद्धमिति जानीयात्, निरुपद्रवतया तद्देशविद्धमिति SuśruS. i. 16. 4.

अन्यदेशवृत्तित्व (anyadeśavṛtti-tva) *n.* the state of existing in another point of space or place मुखे च यत्किंचिद्देशवर्तिनि ... अन्यदेशवृत्तित्वाग्रहाद्य दर्पणदेशित्वारोपः ŚatDū. 125. 1.

अन्यदेशवैलक्षण्य (anyadeśa-vailakṣaṇya) *n.* difference from another region अत्रान्यदेशवैलक्षण्येन स्वभावत एव ... अप्रकृत एवारोपितः AlaṅkāRa. 29. 61.

अन्यदेशसमुद्भव (anyadeśa-samudbhava) *adj.* born in or hailing from another country कच्छदेशं परित्यज्य येऽन्यदेशसमुद्भवाः। अशोणमस्तकाः सर्वे Mānaso. iv. 8. 1175.

अन्यदेशसंबन्ध (anyadeśa-sambandha) *adj.* having relationship with (the woman of) another country वचनप्रपञ्चसारं जायाश्रितमन्यदेशसंबन्धम्। पुरुषमभिगन्तुकामा नवेयमभिसारिका दृष्टा KuṭṭaMa. 596.

अन्यदेशसंबन्धिता (anyadeśa-sambandhitā) *f.* relationship with different place देशान्तरसंबन्धितया भूतस्यैवान्यदेशसंबन्धितया वर्तमानत्वाविरोधात् VedāSaṁ. 86. 4.

अन्यदेशस्थ (anyadeśa-stha) *adj.* [*f.*–ā] **1A** existing in another point of space अन्यदेशस्थध्रुवादिसत्त्वेव इह असतः पूर्वकालसत्तैवाद्य भाति IṣṭaSi. 255. 3; **1B** dwelling in another country ते च गत्वान्यदेशस्थं दुर्भिक्षक्षामकुक्षयः। तम् ... तच्छिष्या गां ययाचिरे KathāSaSāg. vi. 1. 111; सान्यासक्तान्यदेशस्था सुखप्राप्यास्य नाभवत् KathāSaSāg. vi. 7. 168; विदेशस्थमन्यदेशस्थं यत्र मृतो झटिति न श्रूयते HārLa. 32. 11; **1C** found in another section, i.e. context अनुवर्तमानेऽपि पुनः संप्रसारणग्रहणं श्वयुवमघोनामित्यस्यान्यदेशस्थस्यापि निषेधार्थम् Prasā. i. 232. 11; **2A** existing in different place पूर्वमासीद्विनष्टोऽपि नेदानीमस्ति यद्यपि। पूर्वसत्तैव वेदाद्याप्यन्यदेशस्थसत्त्ववत् IṣṭaSi. 255. 2; **2B** existing in one place यदा त्वन्यदेशस्थं कारणमन्यदेशस्थं च कार्यमुपनिबध्यते तदा ... असंगत्याख्योऽलंकारः AlaṅkāSa. 129. 17; **2C** existing in another place अत्रान्यदेशस्थितेन कारणेनान्यदेशस्थकार्योत्पादो व्याहन्यते Kāvyānu. (He.) 325.10; AlaṅkāSa. 129. 17.

अन्यदेशस्थत्व (anyadeśastha-tva) *n.* the state of being found in another section, i.e. context एकसंज्ञाप्रकरणादन्यदेशस्थत्वेन लोपसंज्ञया आसां समावेशः LaŚabdeŚe. i. 245. 13.

अन्यदेशस्थित (anyadeśa-sthita) *adj.* [*f.*–ā] **1** residing at another place अन्यदेशस्थिता पत्नी ... । तदा तं (पिण्डं) जीर्णवृषभश्छागो वा भोक्तुमर्हति BṛhaspaSm. 345. 125; **2** existing in one place अन्यदेशस्थितेन कारणेनान्यदेशस्थकार्योत्पादो व्याहन्यते Kāvyānu. (He.) 325. 10.

अन्यदेशाक्षांश (anyadeśākṣāṁśa) *m.* geographical latitude pertaining to another region अत्रान्यदेशाक्षांशास्तत्क्रान्त्यंशा लम्बांशाः द्युज्यांशास्तूलांशान्तरं हि द्युरात्रवृत्तीयं नतम् SiddhāTaVi. (ŚeṣaVā.) 44. 7.

अन्यदेशागत (anyadeśāgata) *adj.* who has come from another region अन्यदेशागतोषितासु जरत्प्रव्रजितासु ... संप्रयुक्तस्त्रीवशीकरणचूर्णेन ... जरद्द्रविडधार्मिकेणाधिष्ठितं चण्डिकामपश्यत् Kād. 227. 8; अन्यदेशागतो दूरात्परिभ्रमति यो नरः। तस्य संदर्शनादन्ये पूताः स्युः VarāP. 160. 79; निशम्य चेदं नूनमद्यैवायमन्यदेशागतोऽन्यथा नैवं यदृच्छया पृच्छतीति चिन्तयन्त्या मया प्राञ्जलमेवोदितम् TilaMañ. 163. 4; सायम् ... सकुटुम्बस्तरोस्तले । समावसत्कार्पटिकैः सोऽन्यदेशागतैः सह KathāSaSāg. v. 2. 87; तत्रोपविष्टाय प्रतीहारः ... अन्यदेशागतान् ... दर्शयेत् VīraMi. (Rājanīti.) 83. 19; **(used as noun)** (one) who has come from another region तत्पादृश्यकरङ्कपञ्जरमिदम् ... मुञ्चन्ती किमु कर्तुमिच्छसि कुरु प्रेमान्यदेशागते SubhāRaK. 22. 49.

अन्यदेशागम (anyadeśāgama) *m.* act of coming from another region नो मन्ये ... स्कन्धारोहणताडनात्परिभवं नैवान्यदेशागमम्। ... सिंहत्रासितभीतभीरुकलभा यास्यन्ति कस्याश्रयम् SaduktiKa. 256. 10; ŚārṅgaPa. 934.

अन्यदेशाचार (anyadeśācāra) *m.* practice (found) in another country नान्यदेशाचारस्याप्रामाण्यमिति मेधातिथिः VīraMi. (Paribhāṣā.) 56. 5.

अन्यदेशादि (anyadeśādi) *adj.* **1** different place etc. विशेषाभावादिष्टदेशकालद्रव्यवदन्यदेशादिभावः केन वार्येत विशेषाभावात् HetuBiṬ. 9. 7; अन्यदेशादिभाविन्यो व्यक्तयश्चेन्निबन्धनम्। सर्वत्रालम्बनं यस्माद्देशकालान्यथात्मकम् TattvSaṁ. 250; अन्यदेशादितत्स्थार्थेष्वग्रहान्नान्यथामतिः IṣṭaSi. 254. 8; असतश्च तदनुपपत्तौ सत्तामप्यत्रैव न पुनरन्यदेशादौ तत्रानुपयोगात् NyāyMa. 93. 8; **2** another (part of the) country etc. दृष्टमात्रसुखासक्तैर्यथैतावति कल्प्यते। परलोकोऽन्यदेशादिस्तथात्रास्माभिरुच्यते TattvSaṁ. 1874.

अन्यदेशादिग (anyadeśādi-ga) *adj.* **(used as noun)** (one) who exists at a different place etc. अन्यदेशादिगस्यैतद्देशादिस्थत्वसंभवः IṣṭaSi. 254. 6.

अन्यदेशाधिपत्य (anyadeśādhipatya) *n.* sovereignty over another country श्रवणस्नायी ... । अन्यदेशाधिपत्यं वा राज्यमाप्नोति भार्गव ViṣṇuDhaP. ii. 99. 72.

अन्यदेशान्तर (anya-deśāntara) *n.* another foreign country अन्यदेशान्तरगमनेनात्मानं रक्षयिष्यामः ManuBh. ii. 101. 15 (*on* 8. 62); गते सुहृदि शत्रुताम् ... वरं मरणमेव वा शरणमन्यदेशान्तरम् Subhāṣi. 3203.

अन्यदेशाप्राप्ति (anyadeśāprāpti) *f.* non-reaching to another place सा च क्रिया यदि तद्देशस्थ एव संस्कारे कारित्रं करोति न युज्यते। स्थितस्यान्यदेशाप्राप्तेः MayānaSū. 152. 29(18. 88)

अन्यदेशायात (anyadeśāyāta) *adj.* (used as noun) (one) who has come from another country, foreigner अन्यदेशायातमतिचिक्कणं चामात्यं न कुर्वीत NītiVā. 18. 13.

अन्यदेशावच्छिन्न (anyadeśāvacchinna) *adj.* delimited by another point of space नाप्यन्यदेशावच्छिन्नादालोकसंयोगाच्चाक्षुषोत्पत्त्यसंभवात् ... आलोकसंयोगनिष्ठायामवच्छेदकत्वं स्वीकार्यम् LaCandr. 340. 32; तवाप्यन्यदेशावच्छिन्नाकाशाश्रयस्य कर्णशष्कुल्यवच्छिन्न उपलम्भात् VaiyāSiMañ. 200. 3.

अन्यदेशाश्रय (anyadeśāśraya) *m.* resort, i.e. retiring to another country शत्रौ बलवति प्रभो। अन्यदेशाश्रयः कार्यः KathāSaSāg. x. 6. 10.

अन्यदेशीय (anyadeś-īya) *adj.* **1** hailing from another country भिक्षुकानन्यदेशीयान् प्रेतरूपानिरागतान्। दृष्ट्वापृच्छन्नृपः RājTa. (Śrī.) (17). 20; **(used as noun)** (one) hailing from another country, foreigner अन्यदेशीयम् ... आसन्नं न कुर्वीत NītiVā. 24. 3; अन्यदेशीयानां विधानान्तरं सूचितम् HārLa.

200.7; **2 (used as noun)** (that) which exists in at a different place अन्यदेशीय-प्रतियोगिवैशिष्ट्यस्याग्रहणेन तस्यानुपलब्धिविरोधाभावाच्च BhedaDhi. 31. 3.

अन्यदेशीयपुरुष (anyadeśīya-puruṣa) *m.* person hailing from another country, foreigner तद्देशीयपुरुषाणामिवान्यदेशीयपुरुषाणामपि प्रतीतेरनिवार्यत्वेन व्यवस्थानुपपत्तेः MīmāKau. i. 55. 14 (*on* i. 3. 8)

अन्यदेशीयवादिन् (anyadeśīya-vādin) *m.* debater hailing from another country वद त्वमन्यदेशीयवादिना सह संगतम् PrabhāC. 136. 18.

अन्यदेशोद्भव (anyadeśodbhava) *adj.* born in or hailing from another country हयाः ... । अन्यदेशोद्भवा ये च ते वै नीचाः प्रकीर्तिताः YuktiKa. 182.5; AśvaCi. 2. 4; अन्यदेशोद्भवा अपि द्विजातयः ... एतान्देशान् ... आश्रयेरन् ManvaMu. 38. 3 (*on* 2. 24); (नृपः) अन्यदेशोद्भवानपि ... मनुष्यान् ... सेनाग्र एव योजयेत् ManvaMu. 282. 21 (*on* 7. 193)

अन्यदेश्य (anyadeś-ya) *adj.* (used as noun) (one) hailing from another country अन्यदेश्यात् ... स्वदेशजो भजति भाजनं विस्रम्भस्य AvantiKa. 193. 17.

अन्यदेह (anya-deha) *m.* **1** another body जरासंचारणं चापि अन्यदेहेषु न श्रुतम् MahāBhā. i. 696*; अन्यदेहेन दत्वा तु गुरवे गुरुदक्षिणाम् MārkP. 8. 129; न चान्यदेहो मद्भूषां हरिद्रां धर्तुमर्हति PadmP. iv. 102. 81; **2A** next body, i.e. next birth कर्मफलं प्राप्नुवन्ति स्म ...। मनुष्यास्त्वन्यदेहेन शुभाशुभम् MahāBhā. i. App. I. 35 (34); HariVaṁ. 1. 257* (1); Kirātā. 11. 26; अन्यदेहं गतो जन्तुः पूतिगन्धमुखो भवेत् PadmP. (Ra.) 14. 276; मुक्तोऽपि ... किं त्वन्यदेहाय गुणान्न वृङ्क्ते BhāgP. v. 1. 16; अन्यदेहस्यापि भावं जैमिनिर्मन्यते BrahmSūBh. (Ma.) 74B. 4 (*on* iv. 4. 10); भोग्यवदन्यदेहमपि जीवः ... समश्नुते NayaMañ. III. i. 1. 1; क्षेत्रियः पुमान्। अन्यदेहे चिकित्सार्हे ViśvaLoK. 273. 121; **2B** former body, i.e. former birth कृतवानन्यदेहेषु कर्ता च विधुरं मनः Kirātā. 11. 26 (comm. स्वस्यैव देहान्तरेषु, अतीतानागतेष्विति शेषः); **3** different body केवलापि मनोबुद्धिर्यदैवमविरोधिनी। नातोऽन्यदेहसद्भावसिद्धये यत्निनो वयम् TattvSaṁ. 1937; **4** body of another person निजाभिमानसंसृष्टे स्वशरीरे महोदयात्। अन्यदेहे तथावृत्तेस्तथाबुद्धिविशिष्टता ŚivDṛ. 7. 39; स्वयंदेहविधुरस्य कथमन्यदेहेन भोगो युज्यते TattvPrakā. 220A. 10 (*on* iv. 4. 5); **5** body of one, cf. **अन्यदेहादि1.**

अन्यदेहगत (anyadeha-gata) *adj.* being in another body तच्छ्रुत्वा नरदेवानां पुनरागमनं नराः। जहृषुर्मुदिताश्चासन्नन्यदेहगता अपि MahāBhā. xv. 41. 25.

अन्यदेहचिकित्सार्ह (anyadeha-cikitsārha) *adj.* (used as noun) (disease) curable in next birth, i.e. incurable (in the present birth) अन्यदेहचिकित्सार्हे क्षेत्रियं क्षेत्रजे तृणे DharK. 1959; AnekāSa. 1; AnekāSaṁ. 3. 477; AnekāK. 642; AnekāTi. 3. 286.

अन्यदेहचिकित्स्य (anyadeha-cikitsya) *adj.* (used as noun) (disease) curable in next birth, i. e. incurable (in the present birth) क्षेत्रियम् ...। अन्यदेहचिकित्स्ये चासाध्यरोगे च जानते ViśvaPra. 120. 72.

अन्यदेहतस् (anyadeha-tas) *adv.* from another body प्राणव्यूहाय चैवायमाद्रवत्यन्यदेहतः। स्थानेष्वव्यूढकरणो नालं स्यात्कर्मणे यतः BṛĀraUBhVā. iv. 3. 1953; वामनः प्राह राजानं संकल्पयितुमुद्यतः। तावद्धारां निरुध्यैव स्थितः शक्रोऽन्यदेहतः GaṇeP. ii. 31. 37.

अन्यदेहत्व (anya-dehatva) *n.* former birth अहमस्यान्यदेहत्वे पुत्र आसं सुसंमतः SkandP. vi. 92. 18.

अन्यदेहप्रविष्ट (anyadeha-praviṣṭa) *adj.* entered into the body of another अन्यदेहप्रविष्टः किं किमयं पञ्चतां गतः। इति भ्रान्तौ तदास्माकं का धृतिर्दानवोत्तम KathāSaSāg. viii. 2. 55; सायुज्यं नाम क्षीरनीरवदन्यदेहप्रविष्टग्रहदेवतादिवच्च संश्लेषमात्रम् Nyāyamṛ. 642B. 2 (*on* 4. 5)

अन्यदेहप्रवेशद (anyadehapraveśa-da) *adj.* which gives, i.e. facilitates entry into the body of another उपदेक्ष्यामि ते योगमन्यदेहप्रवेशदम् KathāSaSāg.viii.2.78.

अन्यदेहविवर (anyadeha-vivara) *m., n.* cavity in the body of another person, i.e. mother देह्यन्यदेहविवरे जठराग्निना ... भृशतप्तदेहः। ... गणयन् स्वमासान्निर्वास्यते कृपणधीः BhāgP. iii. 31. 17.

अन्यदेहविषक्त (anyadeha-viṣakta) *adj.* attached to next body त्यज्यतामेष निस्तेजाः शून्यः काष्ठत्वमागतः। अन्यदेहविषक्तो हि शावं काष्ठमुपासते MahāBhā. xii. 149. 55.

अन्यदेहसमुत्पत्ति (anyadeha-samutpatti) *f.* origination of next body, i.e. next birth किं करोमि पितः प्राप्तं कष्टं कायप्रपातजम्। अन्यदेहसमुत्पत्तौ जनकं वद सांप्रतम् DevīBhāP. vi. 14. 53.

अन्यदेहसंप्राप्ति (anyadeha-samprāpti) *f.* attainment of next body, i.e. next birth उतान्यदेहसंप्राप्त्या सुखं ते मनसेप्सितम् MatsyaP. 154. 339.

अन्यदेहसंभव (anyadeha-sambhava) *m.* recurrence of next body, i.e. next birth पितृद्वयं मया प्राप्तं अस्मिन्नेव हि जन्मनि। मातृद्वयं च ... यदन्यदेहसंभवे MārkP. 76. 36.

अन्यदेहस्थ (anyadeha-stha) *adj.* **1** being in another body सिसृक्षुरन्यदेहस्थः प्रीतिमाप ततः सुराः ViṣṇuP. i. 5. 33; **2** being in different body तस्य ... अन्यदेहस्थस्य तु न तौ Nyāyāmṛ. 294B. 9 (*on* 1. 43)

अन्यदेहादि (anyadehādi) *adj.* **1** body of one etc. अन्यथा अन्यदेहादावन्यदेहादिभावापातात् Bhāsk. i. 67. 9 (*on* i. 1. 3); **2** body of another etc., Bhāsk. i. 67. 9 (*on* i. 1. 3)

अन्यदेहानुगत (anyadehānugata) *adj.* accompanied by next body, i.e. next birth तत्तोषतश्चण्डिकयास्य देव्या वरोऽन्यदेहानुगतः स दत्तः। येन प्रभासोऽद्य स एषो जातः KathāSaSāg. viii. 2. 381.

अन्यदेहान्तर (anyadehāntara) *n.* [Loc.] **A** at the time of next body, i.e. next birth अन्यदेहान्तरे च त्वं रूपभाग्यगुणान्विता। पञ्चभिः प्राप्य कौमारं महाभागा भविष्यसि MahāBhā. i. App. I. 100 (113); **B** at the time of another body, i.e. former birth न मया सुकृतं किंचिदन्यदेहान्तरे कृतम् । ... इत्थंभूतोऽस्मि दुर्गतः SkandP. vi. 47. 47.

अन्यदेहाप्ति (anyadehāpti) *f.* attainment of next body, i.e. next birth संदेहेऽप्यन्यदेहाप्तेर्विवर्ज्यं वृजिनं यदि। त्यजत श्रोत्रियाः सत्यं हिंसादूषणसंशयात् NaiṣCa. 17. 46.

अन्यदेहाभाव (anyadehābhāva) *m.* absence of any other body चिन्मात्रदेहं विनान्यदेहाभावस्याङ्गीकारात् TattvPrakā. 221B. 2 (*on* iv. 4. 10)

अन्यदेहार्थम् (anyadehārtham) *adv.* for next body, i.e. next birth मरिष्यतोऽन्यदेहार्थं पूर्वप्रज्ञेति तां विदुः BṛĀraUBhVā. iv. 4. 120.

अन्यदेहाविष्ट (anyadehāviṣṭa) *adj.* occupying body of another person अन्यदेहाविष्टग्रहदेवतादिवच्च संश्लेषमात्रम्, न त्वैक्यमिति AdvaiSi. 894. 15.

अन्यदेहाश्रित (anyadehāśrita) *adj.* resorting to or occupying another body तस्यैव (चैतन्यस्यैव) तद्भवेत्साक्षान्नान्यदेहाश्रितस्य तत् BṛĀraUBhVā. iv. 3. 202 (comm. देहान्तराश्रितस्य तु चैतन्यस्य नान्याश्रितं तत्साक्षाद्भवति)

अन्यदेहिक (anyadehi-ka) *adj.* relating to the body of another person जीवत्स्वभावं हि परित्यज्यान्यदेहिकम्। परभावं प्रकुरुते NāṭyaŚā. 26. 7.

अन्यदेहिन् (anya-dehin) *m.* another living being (निर्जरा भावना) निर्जरा सा स्मृता द्वेधा सकामा कामवर्जिता। ज्ञेया सकामा यमिनामकामा त्वन्यदेहिनाम् YogŚā. 4. 87; TriṣaŚaPuC. iv. 1. 830; त्वयि शासति भूनाथ मेदिनीमन्यदेहिनाम्। न भयं वास्तवं किंचिद् दृश्यते शशशृङ्गवत् MalliC. 1. 238.

अन्यदेहोत्थ (anyadehottha) *adj.* arisen in another body बोधात्प्रागपि दुःखित्वं नान्यदेहोत्थमस्ति नः NaiṣkaSi. 89. 11.

अन्यदेहोत्पत्ति (anyadehotpatti) *f.* production of next body, i.e. next birth अस्मिन् देहे स्वर्गस्य भोक्तुमशक्यत्वादश्रुताप्यन्यदेहोत्पत्तिरर्थापत्त्या कल्प्यते NyāyMāVi. 249. 1 (*on* iv. 3. 12)

अन्यदेहोद्भव (anyadehodbhava) *adj.* arising in the former body, i.e. former birth अन्यदेहोद्भवं कर्म फलिष्यति SkandP. vi. 61. 11.

अन्यदेहोद्भव (anyadehodbhava) *m.* origination of next body, i.e. next birth अन्यदेहोद्भवे वापि ... तस्य धनसंपन्नः ... कुरुते द्विजः SkandP. vi. 92. 11.

अन्यदैवत (anya-daivata) *adj.* having another divinity, addressed to another deity तद् यदन्यदैवते मन्त्रे निपतति नैघण्टुकं तत् Nir. 1. 20 (42. 5); मन्त्रेऽन्यदैवतेऽन्यानि निगद्यन्तेऽत्र कानिचित् BṛDe. 1.18.

अन्यदैवत (anya-daivata) *n.* another deity अथ देवासुवाः हविषामन्यद्वीजमन्यदैवतस्य कुर्यात् BaudhŚS. iii. 370. 10; भासते सा भगवती पापघ्नी ललिताम्बिका। अन्यदैवतपूजानां यस्याः पूजाफलं विदुः BrahmāṇḍP. iii. 37. 85; राजा पुरासीच्छंकराभिधः। ... अन्यदैवतपूजकः SkandP. iii (1). 48.4.

अन्यदैवत्य (anya-daivatya) *adj.* **A** having another diety or divinity, offered to another diety or divinity यद्यप्यन्यदैवत्यः पशुराग्नेय्येव मनोता कार्या TantrVā. 68.2 (*on* i. 2. 52); अन्यदैवत्यः पशुः GuruCandr. i. 266. 6; **B** addressed to another diety or divinity अन्यदैवत्यमन्त्रादेश देवतायाश्चानादेशे प्रजापतिदेवताविधानेऽपि मन्त्रवर्णविरोधः VīraMi. (Paribhāṣā.) 105. 25.

अन्यदोदयीप (anyadodayīpa) *m.* name of a leader of Yogins अभूत् त्रिशत्या वर्योगिनां वृतोऽन्यदोदयीपाभिधयोगिनायकः Gurvā. 306.

अन्यदोष (anya-doṣa) *m.* **1** fault or defect of another person न हसेच्चान्यदोषांश्च सानसूया प्रकीर्तिता AtriS. 34; नानृतं ब्रूयात् ... नान्यदोषान्ब्रूयात् CaraS. i. 8.19; अन्यदोषमिव स स्वकं गुणं ख्यापयेत् Kirātā. 13. 48; अयमेवं नवे[त्यन्यदो]षानिर्दोषतापि वा। दुर्लभत्वात् प्रमाणानां दुर्बोधेत्यपरे विदुः PramāVā. 1. 221; वृत्तत्यागं विदधति न ये नान्यदोषं वहन्ते ... सज्जनास्ते भवन्ति SubhāRaSaṁ. 464; प्रहृष्यते नान्यदोषैरनसूया प्रकीर्तिता BhaviP. 9B. 28 (i. 2. 157); अन्यदोषाणां चोद्भावनम् PramāMī. 74.19 (*on* ii. 1. 35); **2** other black or evil (spirit) अन्यदोषोपगूहितम्। ... भस्मना सर्षपैस्तथा। ताडयेत् BṛParāSm. 11. 174; **3** another fault or defect अन्यदोषाः सुरापानादयः Aparā. 275. 3 (*on* 1. 193); अन्यदोषेण धातुर्दोषः AlaṅkāMañ. 182.13.

अन्यदोषतस् (anyadoṣa-tas) *adv.* from another fault एवं द्विजातिमापन्नो विमुक्तो बाल्यदोषतः(v. l.वाऽन्यदोषतः) VedaVyāSm. 1.23.

अन्यदोषरत (anyadoṣa-rata) *adj.* delighting in (the expression of) fault of another person निर्दयेऽन्यदोषरते निष्कुटो गृहवाटिका AnekāSaṁ. 3. 153.

अन्यदोषाभिधायिन् (anyadoṣābhidhāyin) *adj.* expressing the fault of another person अन्यापदेशवादी अन्यमपदिश्यान्यदोषाभिधायी DaṇḍaVi. 199.11.

अन्यदोषेक्षण (anyadoṣekṣaṇa) *n.* act of observing or finding fault of another person हे चित्त ... । यदन्यदोषेक्षणदक्षिणानां जिह्वैव वृत्तान्तपटः स्फुटोऽस्ति Surath. 1.56.

अन्यदोषोक्ति (anyadoṣokti) *f.* expression of fault of another person अत्युक्तिमन्यदोषोक्तिमसभ्योक्तिं च वर्जयेत्। भाषेत वचनं नित्यम् YaśasCam. ii. 349.9.

अन्यदोहदोद्योग (anyadohadodyoga) *m.* endeavour or activity (of fulfilling) vehement desire of another (lady) व्यसनोत्सवयोर्युक्ता कार्यं गेहेऽन्यदोहदोद्योगः KandaCū. vi. 3.13.

अन्यद्गन्ध (anyad-gandha) *n.* kind of a medicinal plant (*lit.* having unique smell) चातुर्जातककक्कोलवङ्गागरुशिह्लकैः। सर्वगन्धमिदं चोक्तमन्य[त्पश्च] (v. l. ॰द्गन्धं) सुगन्धकम् ParyāRaMā. 1720.

अन्यद्गुण (anyad-guṇa) *adj.* [irr.] having more or additional quality एकस्यामलकस्यैतत्फलमन्यद्गुणं मम BṛKathāMañ. ix. 2. 468.

अन्यद्दंशादि (anyaddaṁśādi) *adj.* [irr.] another biting or stinging insect etc. ऊष्मणः ... अन्यद्दंशादिसदृशं पुत्तिकापिपीलिकादि जायते ManvaMu. 16. 21 (*on* 1. 45)

अन्यद्द्वार (anyad-dvāra) *n.* [irr.] [Inst.] through another means or way महापातकादीनामन्यद्द्वारेण दिव्यमाह कात्यायनः DīpKa. 50. 20 (*on* 2. 98); cf. अन्यद्वार.

अन्यद्दिदृक्षा (anyad-didṛkṣā) *f.* [irr.] [Inst.] with the desire for seeing a new (residence) हरिः। तस्माद्देशात्समुत्थाय जगामान्यद्दिदृक्षया DevīBhāP. v. 33. 19 .

अन्यद्धर्मजाल (anyaddharma-jāla) *n.* [irr.] [Inst.] by means of the host of other holy activities रामनाथमहालिङ्गसेवया यन्न लभ्यते। तदन्यद्धर्मजालेन नैव लभ्येत कर्हिचित् SkandP. iii(1). 43. 65.

अन्यद्धान्य (anyad-dhānya) *n.* [irr.] another type of corn or grain विक्रीणीते तिलान्यस्तु मुक्त्वान्यद्धान्यसामकान्। विमुच्य पितरस्तं तु प्रयान्ति हि तिलैः सह BṛParāSm. 5. 90.

अन्यद्बीज (anyad-bīja) *n.* [irr.] another quick-silver or mercury किंवा यथोक्तसिद्धबीजोपरि त्रिगुणताम्रोत्तरेणान्यद्बीजम् RaseCin. 3. 47(27.4)

अन्यद्भाव (anyad-bhāva) *m.* [irr.] opposite state, i. e. disappearance तत्र नाम तिरोभावोऽन्यद्भावः परिकीर्त्यते LakṣmīT. 12.15

अन्यद्रव्य (anya-dravya) *n.* **1** another kind of wealth or property भूस्वामी तु स्मृतो राजा नान्यद्रव्यस्य सर्वदा KātySm. 2. 16 (Kane Ed.); पितरि मृते विभागात्प्रागन्यद्रव्यमिवौदासीन्यविषयं तद्द्रव्यं न भवति Subodhi. 47. 27 (*on* 2. 100); राजा भुवः स्वामी स्मृतः। अन्यद्रव्यस्य भूमिसंबद्धद्रव्यस्य न स्वामी VīraMi. (Rājanīti.) 271.6; **2** another, i.e. foreign substance, material or thing जानाति यः सविकल्पं न मुह्यति सोऽन्यद्रव्ये TattvPradī. (A.) 215. 7 (*on* 2. 62); **3** wealth or property of another person अन्यद्रव्यस्य द्रव्यस्वाम्याज्ञादिनान्येन दाने आज्ञादिकर्तुरेव पूर्वा न तु साक्षाद्दातुस्तथान्याज्ञादिनान्ये हते आज्ञादिकर्तुरेव वधफलं पूर्णं युक्तम् BālamBha. iii. 134. 3 (*on* 3. 243)

अन्यद्रव्यकत्व (anyadravyaka-tva) *n.* the state of being made of another substance प्राकाशपदार्थस्य अन्यद्रव्यकत्वाभावेन हिरण्यमयत्वस्य नित्यप्राप्तत्वात् BhāṭṭDī. iii. 263. 4 (*on* x. 3.17)

अन्यद्रव्यग्रहामोद (anyadravyagrahāmoda) *m.* consent to the acceptance of the property of another person दानं पञ्चविधं प्राहुः स्वधनस्य समर्पणम्। अन्यद्रव्यग्रहामोदोऽपूर्ववस्तुप्रदानकम् NītiPra. 8. 76.

अन्यद्रव्यतानापत्ति (anyadravyatānāpatti) *f.* absence of contingencey of becoming another substance अन्यस्यान्यद्रव्यतानापत्तेस्सत्यत्वात् ŚrutaPra. iA. 247. 21. (*on* i.1.1)

अन्यद्रव्यप्रत्यक्ष (anyadravya-pratyakṣa) *n.* perception of another substance अन्यसंयोगादन्यद्रव्यप्रत्यक्षापत्तेरिति अतिप्रसङ्गोऽस्तीति वाच्यम् SiddhāLeSaṁ. 209. 2.

अन्यद्रव्यमय (anyadravya-maya) *adj.* made of another substance प्राकाशाविति हिरण्मयावेवोच्येते, नान्यद्रव्यमयौ, धेनुशब्दवत् ṬupṬ. 251.14 (*on* x. 3. 63)

अन्यद्रव्यमिश्र (anyadravya-miśra) *adj.* mixed with another substance पिप्पलीमरीचादेस्तु प्रत्यक्षस्य निषेधो नत्वन्यद्रव्यमिश्रस्य NirṇaSi. 293. 8.

अन्यद्रव्यमिष (anyadravya-miṣa) *n.* [Inst.] under the pretext of the property of another person अहम् ... अन्यद्रव्यमिषेण वसु तद्गोणीसंचितम् ... अनयम् DaśKuC. 21. 6.

अन्यद्रव्ययुत (anyadravya-yuta) *adj.* mixed with another substance अन्यद्रव्ययुतं तैलं न दुष्यति कदाचन BhāvPra. (Bhā.) 5. 67.

अन्यद्रव्यवत् (anyadravya-vat) *adv.* in the manner of another thing or good अत्रान्तरे स चेन्म्रियेत तदा अन्यद्रव्यवद्देवरेषु प्राप्ता सर्वेषु वा युधिष्ठिरादिवत् ManuBh. ii. 270.19 (*on* 9.97)

अन्यद्रव्यव्यवहित (anyadravya-vyavahita) *adj.* intervened by another thing अन्यद्रव्यव्यवहितं द्रव्यमव्याहतं च यत् NāraSm. 130. 5.

अन्यद्रव्यसंकीर्णत्व (anyadravyasaṅkīrṇa-tva) *n.* the state of being mixed with another substance अथात्मनोऽन्यद्रव्यसंकीर्णत्वेऽप्यर्थनिश्चायकमस्तित्वं स्वपरविभागहेतुत्वेनोद्योतयति TattvPradī. (A.) 215. 3 (*on* 2. 62)

अन्यद्रव्यसाध्य (anyadravya-sādhya) *adj.* to be accomplished through another substance or material क्रियादयः सोमद्रव्यसाध्यस्य नित्यस्यैव ज्योतिष्टोमस्य नानित्यस्य अन्यद्रव्यसाध्यस्यापि CaturCin. iii(1). 323.14.

अन्यद्रव्यागमन (anyadravyāgamana) *n.* bringing in other (fresh) substance or material तदुपलक्षितत्वादेव यागनिवृत्तेः प्राक् प्रक्षेपादनिर्वृत्तयागावगमान्नाशादिष्वन्यद्रव्यागमनम् TantrVā. 1029.9 (*on* iii. 4. 47(?41))

अन्यद्रव्यासाधारण (anyadravyāsādhāraṇa) *adj.* which is uncommon or distinguished from other, i. e. non-soul substance किं तर्हि जीवस्य शरीरादिपरद्रव्येभ्यो भिन्नमन्यद्रव्यासाधारणं स्वस्वरूपम् TātpaVṛ. 233. 28 (*on* 2. 80)

अन्यद्रष्टृ (anya-draṣṭṛ) *m.* any other seer स स्वव्यतिरेकेण नान्यद्रष्टा ParaHaṁsPaU. 485.17.

अन्यद्रष्ट्राकाङ्क्षा (anyadraṣṭṛ-ākāṅkṣā) *f.* expectancy for other seer or observer धर्मिग्राहकप्रमाणेन द्रष्टृतया पुरुषसिद्धौ नान्यद्रष्ट्राकाङ्क्षेति SāṁkhyaPraBh. 39. 16 (*on* 1.75)

अन्यद्राग (anyad-rāga) *m.* [P. vi. 3. 99] **1** the word or form *anyadrāga* अषष्ठ्यन्तस्यातृतीयान्तस्य चान्यस्याशीरादिषु परतो दुगागमो भवति। ... अन्यद्रागः CāndraVṛ *on* v. 2. 117; अन्यो रागः अन्यद्रागः KāśiVṛ. *on* vi. 3. 99; JaineVṛ. 313. 30 (*on* iv. 3. 205); PrakriKau. i. 664. 8 (*on* vi. 3. 99); SiddhāKau. 217 B.7 (*on* vi. 3. 99); **2** another feeling or interest रसान्तरतिरस्कारादन्यद्रागाद्य तस्य यः। भवत्यपचयो वृद्धेस्तद्ध्रासं तं प्रचक्षते SaraKaṇṭhā. 557.16; दृष्टौ सुरैः स्वैस्त्वकृतान्यदास्थान्यद्रागमेतौ DvyāśraKā. 6. 90.

अन्यद्वा (anyad-vā) *ind.* moreover, or else शिला यदि प्रसिञ्चन्ति स्नेहांश्चोदकसंभवान्। अन्यद्वा विकृतं किंचित्तद्भयस्य निदर्शनम् MahāBhā. ii. App. I. 27 (15); ii. App. I. 28 (52); न च क्वचिदविन्दत्सः ... कौशिकः। मासमन्नं मूलफलमन्यद्वा तत्र किंचन MahāBhā. xii. 139. 32; शवगन्धमुपाघ्राति अन्यद्वा सुरभिं नरः MahāBhā. xiii. App. I. 10(296)

अन्यद्वार् (anya-dvār) *f.* [Inst.] **1** through other means अन्यद्वारा विपक्षं तु विगृह्यासनमुच्यते YuktiKa. 12.13; एवं सर्वस्य साक्षादन्यद्वारा वा ब्रह्मजातत्वे सिद्धे ... अस्ति शास्त्रादि संगतिः TattvPrakā. 111B. 10 (*on* ii. 3. 12); ण्यन्तप्रयोगादुपनायनमुपनयनं अन्यद्वारापि कर्तव्यम् DīpKa. 3. 22 (*on* 1.14); अनुभावस्यान्यद्वारा तदुपरक्तत्वम् Nyāymr. 219B. 6 (*on* 1. 24); नान्यद्वारा भवेदेषा लीला BṛBrahmaS. ii. 5. 17; शब्दस्यार्थाभिधानद्वारं विना दृष्टविधयान्यद्वारा करणत्वासंभवात् MīmāKau. iii. (1). 68.5 (*on* i. 2. 42); **2** through another person देशान्तरागतानां च विदुषामन(न्य)द्वारा सङ्गं कार(म)येत् KāvyMī. 55.12;

एकोऽसमर्थस्तदा स्वकर्तव्यमन्यद्वारा कारयेत् ViraMi. 717.17 (*on* 2. 264); होमस्य निषेधः स्वकर्तृकस्य। अन्यद्वारा तु भवत्येव BalamBha. i. 540.20 (*on* 1. 249); महापातक्यादीनामन्यद्वारा दिव्यमाह BālamBha. ii. 110. 23 (*on* 2. 99); अन्यदन्यद्वारा समन्त्रकमेव कारणीयम् BālamBha. ii. 231.3 (*on* 2. 135)

अन्यद्वार (anya-dvāra) *n.* **1** another door पेद्यां प्रवेशयेन्नैकामन्यद्वारे कदाचन। द्वारं प्रवेशयेत् पेद्यां नारोहणगवाक्षयोः SamarāSū.39. 41; **2** [Inst.] through one means अन्यद्वारेणान्यस्य साधनायोगात् ŚāstrDī. 270.8 (*on* iii. 4. 10); साधूक्तमवश्यकर्तव्यमपि तद्वचनमन्यथा तदा तिरस्कृत्यान्यद्वारेण साधयति RājNīRa. 51.14.

अन्यद्वारक (anyadvāra-ka) *adj.* having something else as its means अतश्च जातिरेवाङ्गमिति मीमांसका जगुः। तस्याश्चेदं क्रियाङ्गत्वमन्यद्वारकमात्मवत् NyāyMañ. i. 294.10.

अन्यद्वारकत्व (anyadvāraka-tva) *n.* the state of having something else as its means प्राकृतोपाकरणस्य च स्तोत्रद्वारकत्वमेव क्लृप्तमिति नान्यद्वारकत्वप्रसङ्गः BhaṭṭDī. iii. 272.16 (*on* x. 4.2)

अन्यद्वारकाश्रयत्व (anyadvārakāśrayatva) *n.* substratumhood having something else as its means सूत्रकारव्यवहारे चान्यद्वारकाश्रयत्वानुमतावैकमत्यप्रदर्शनात् ŚivārkaMaDī. i. 566.15 (*on* i. 4. 27)

अन्यद्वारकृत (anyadvāra-kṛta) *adj.* done through another person सर्वविधं चैतत् स्वयंकृतमन्यद्वारकृतं चेति द्विविधम् DaṇḍaVi. 219.15.

अन्यद्वारद्वय (anya-dvāradvaya) *n.* other two gates अन्यद्वारद्वयं पार्श्वस्थितं कुर्यादालोकसिद्ध्यर्थम् इति षड्द्वारं नाट्यगृहमाचक्षते AbhinBhā. i. 70.6 (*on* 2. 97)

अन्यद्विकल्पना (anyad-vikalpanā) *f.* wrong assumption in addition तदार्य सर्वकार्येषु तिष्ठते त्वयि निर्णयः। एते सुखिन्यौ कन्ये स्तामास्तामन्यद्विकल्पना PāṇḍaC. 1. 447.

अन्यद्विज (anya-dvija) *m.* **1** other (type of) bird प्रागन्तरीक्षगमनात् स्वमपत्यजातमन्यद्विजैः परभृताः किल पोषयन्ति Śāk. 5. 22; **2** another Brāhmin अन्यद्विजाय मोहान्नृगो वदान्यो द्विजस्य गां दत्त्वा UpadeŚ. 18.

अन्यद्विजाति (anya-dvijāti) *f.* other twice born classes(than the Kṣtriyas) राजमन्दिरसंयुक्तं स्कन्धावारमुदाहृतम्। पार्श्वे चान्यद्विजातीनां गृहं तश्चेरिको(कम)दितः(क्तम्) MānaSā. 10. 44.

अन्यद्वितीयादि (anya-dvitīyādi) *adj.* other second etc. प्रथममपि च गानमन्यद्वितीयादिसाहचर्यात्परिवर्तशब्देनोच्यते AbhinBhā. i. 228.19 (*on* 5.65)

अन्यद्विप (anya-dvipa) *m.* enemy elephant मग्नानङ्गे गाढमन्यद्विपानां दन्तान् दुःखादुत्खनन्ति स्म नागाः ŚiśuVa. 18. 37; YuktiKa. 199.15.

अन्यद्विरद (anya-dvirada) *m.* another elephant अन्यद्विरदडिण्डिमाकर्णनाङ्वलनानामन्ते दीर्घफूत्कारैः परिभवदुःखमिवावेदयन्तम् ... दर्पशातमपश्यत् (हस्तिनम्) HarṣaC. 106. 4.

अन्यद्विरुक्तपर (anyadvirukta-para) *adj.* **(used as noun)** (that) which is latter or second in any other repeated (word or form) अन्यद्विरुक्तपरस्य तु न संज्ञा LaŚabdeŚe. i.108.2.

अन्यद्वीप (anya-dvīpa) *m., n.* another island यज्ञैर्यज्ञमयो विष्णुरन्यद्वीपेषु चान्यथा BrahmP. 19. 22 .

अन्यद्वीपमध्यग (anyadvīpamadhya-ga) *adj.* situated in the middle of other islands महासाधनसामन्तमण्डलस्यान्तरे स्थितः। शुशुभेऽसौ यथा जम्बूद्वीपोऽन्यद्वीपमध्यगः PadmP. (Ra.) 38. 26.

अन्यद्वीपाम्बुधि (anya-dvīpāmbudhi) *m.* another island and ocean क्षाराब्धेरुत्तरतो जम्बूद्वीपं क्षितेरर्धम्। ... याम्येऽर्धेऽन्यद्वीपाम्बुधयोऽन्त्याब्धौ हुताशनो वसति ĀryaSi. 16.10 (186)

अन्यद्व्रत (anyád-vrata) *n.* other vow (than bad one) अपु द्वेषो अपु ह्वरः। अ॒न्यद् व्रतस्य सश्चिमः TaiĀ. iv. 11.4 (507.1) (Sāy. पूर्वोक्तद्वेषकौटिल्याभ्यामतिरिक्तम्)

अन्यधन (anya-dhana) *n.* wealth of another person नान्यधनमपजहार Saund. 3. 31; के वान्यदुत्सुकधियोऽन्यधनं जयन्तः RāghPan. (Dha.) 15. 50; नादत्तेऽन्यधनं ह्यदत्तमिह यो ब्रह्मव्रतं सेवते MalliC. 6. 561; वयम् ...। उपात्तस्य व्यये तन्द्राभृतोऽन्यधनमिच्छवः PrabhāC. 205. 1; परस्त्रीसंगमे कामो लोभो नान्यधनेषु च। ... स्वप्रजा ... धार्यो नृपैः सदा ŚukraNī. 1. 118.

अन्यधन (anya-dhana) *adj.* possessing any other kind of wealth तमूचुर्ब्राह्मणाः सर्वे ...। वयं नान्यधना ब्रह्मन्केवलं तु तपोधनाः BrahmP. 74. 67.

अन्यधनक्षय (anyanyadhana-kṣaya) *m.* destruction of wealth of another person लक्ष्मीः परोपतापेन कष्टानन्यधनक्षयैः। भूतदाहेन चागारं गच्छन्ति बत दुर्जनाः BṛKathāMañ.16. 361.

अन्यधनाङ्गना (anya-dhanāṅganā) wealth and wife of another person श्रीमल्लदेवः श्रितमल्लिदेवस्तस्यानुजः ...। बभूव यस्यान्यधनांगनासु लुब्धा न बुद्धिः शमलब्धबुद्धेः EI. viii. 209. 6.

अन्यधरणीराजन् (anya-dharaṇīrājan) *m.* another lord of earth शुल्कं त्यां(कु[म])शक्यमन्यधरणीराजां जनप्रीतये EI. ii. 53. 25.

अन्यधराधव (anya-dharādhava) *m.* another lord of earth शल्यत्राणकृते दूराद्धावन्तोऽन्यधराधवाः। भार्गैरिव विपत्पूगाः फाल्गुनाद्यैर्ममन्थिरे PāṇḍaC. 13. 845.

अन्यधर्म (anya-dharma) *m.* **1A** any other duty or practice **B** other duty or practice (than the prescribed one) i.e. wrong practice **C** another special duty or way of life **2A** characteristic feature, quality or attribute of another **B** characteristic feature, quality or attribute of one **C** another characteristic, quality or attribute **3** different philosophical view **4A** any other merit **B** merit of one **1A** any another duty or practice यद्येष हेतुस्तव खादनस्य न ते वेदः कारणं नान्यधर्मः। तस्मात् ... दोषं न पश्यामि MahāBhā. xii. 139. 85; धर्माद्युपायार्थे नान्यधर्मेषु कारणम् BrahmP. 237. 42; **1B** other duty or practice (than the prescribed one), i.e. wrong practice कुलधर्मं हि नो वेत्ति योऽन्यधर्मेण दुर्मतिः KulārT. 2. 18; यद्वा व्याहतिरेकतामधिगता यद्वान्यधर्मं ययौ BhaviP. 86B.14(i. 44. 33); अन्यधर्मो ह्यधर्मश्च देवास्त्वन्ये हि तेऽसुराः BhaviP. 563B. 35 (iii (4). 11. 27); नान्यधर्मं हि सेवेत न द्रुह्याद्वै कदाचन ŚukraNī. 3. 55; **1C** another special duty or way of life युगान्तरेऽन्यधर्मा हि सेवितव्या नरेण हि PadmP. i. 61. 5; शृणु शौनक वक्ष्यामि चान्यधर्मं पुरातनम्। व्यासजैमिनिसंवादं श्रोतॄणां पापनाशनम् PadmP. iii. 2. 1; **2A** characteristic feature, quality or attribute of another अन्यधर्मोऽपि तत्सिद्धिं संबन्धेन करोत्ययम् Kāvyālaṅ. (Bh.) 5. 49; शूर्पे च होमसंबन्धित्वेन प्रतिज्ञातेऽन्यधर्मस्याहेतुत्वादवश्यं तद्गतमेवान्नकरणत्वं वक्तव्यम् TantrVā. 48. 13 (*on* i. 2. 30); इदमेव तन्मुख्यं भिन्नाभिन्नत्वं यावेतौ रूपधर्मौ भेदाभेदौ तद्वत्युपचरितौ ... अन्यधर्मो ह्यन्यत्रोपचार्यस्स्यात् IṣṭaSi. 20. 21; अन्यधर्मे त्वभिन्नं स्यात्त्वतो वस्तु प्रमाश्रयम् BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 955; अन्यत्र शुक्तिकादावन्यधर्मस्यार्थान्तरस्य रजतादेर्ज्ञानाकारस्य ... अध्यासः PañcPā.11.19 (*on* i. 1.0); वर्णे ह्रस्वदीर्घत्वादयः अन्यधर्मा अपि समारोपिताः तत्त्वप्रतिपत्तिहेतवः Bhām. 5. 16 (*on* i. 1. 0); Bhām. 13.18 (*on* i. 1.1); NyāyMa. 146.7; शुक्त्यादावन्यधर्मस्यापि ज्ञानाकारस्य ... अध्यासः PrakaVi. 7. 24; अन्यस्मिन्नन्यधर्मान् घटयतु वियदाद्यत्र नातिप्रसक्तिः TattvMu. 1.49; ब्रह्मप्रतिपादने ब्रह्मधर्माणामेव मुख्यत्वम्, नान्यधर्माणाम् AṇuBh. 191. 13 (*on* iii. 2. 14); जीवत्वेश्वरत्वादिरूपस्यान्यधर्मस्य तन्निरूपकत्वात् AdvaiSi. 287. 2; **2B** characteristic feature, quality or attribute of one अन्यधर्मस्ततोऽन्यत्र लोकसीमानुरोधिना। सम्यगाधीयते यत्र स समाधिः Kāvyāda. 1. 93; समाधिः सोऽन्यधर्माणां यदन्यत्राधिरोपणम् SaraKaṇṭhā. 63. 4; सोऽयमन्यवस्तुनि पुनरन्यधर्माणामेवारोपेण मेलितं नाम समाधेरेव भेदो भवति SaraKaṇṭhā. 456.9; अन्यधर्माणामन्यत्राधिरोपणमुपचारः SaraKaṇṭhā. 735.17; समाधिरन्यधर्मश्चेदन्यत्र प्रतिपद्यते Mānaso. iv. 2. 211; समाधिः अन्यधर्मस्यान्यत्र सम्यगारोपणम् NāṭaLaRaK. 1498; RasāSu. 68. 7; (1. 238); AlaṅkāŚe. 7. 2 (18); समाधिरन्यधर्माणां यदन्यत्राधिरोहणम् PratāYaBhū. 329. 13; अन्यधर्मस्यान्यवृत्तित्वाभ्युपगमेऽतिप्रसङ्गाच्च NyāySu. (Ja.) 174B. 5 (*on* i. 3. 3); संघातविशेषरूपताख्या देहरूपा यावस्था न तन्निमित्ततोऽपि पुरुषस्य बन्धः। कुतः ... अन्यधर्मस्य साक्षादन्यबन्धकत्वेऽतिप्रसङ्गात् Sāṁkhya-PraBh. 11. 32 (*on* 1. 14); 12. 9 (*on* 1. 16); अन्यधर्मेणाप्यदृष्टेनान्यस्य बन्धः स्यात् SāṁkhyaPraBh. 23. 31 (*on* 1. 53); 24. 19 (*on* 1. 55); कथं वान्यधर्माभ्यामविवेकविवेकाभ्यामन्यस्य बन्धमोक्षस्वीकारे कर्मादिभिरिव नाव्यवस्थेति SāṁkhyaPraBh. 28.25 (*on* 1.58); उभयत्राप्यन्यधर्मस्यान्यत्रासंभवेन तत्सदृशधर्माक्षेपादौपम्ये पर्यवसानं तुल्यम् Kuval. 54(6); **2C** another characteristic, quality or attribute धर्मयोरेकस्यापि धर्मस्य निर्देशे अन्यधर्मस्य संवित् प्रतिपत्तिर्भवति KāvyālaṅSū. iv. 2. 10; **3** different philosophical view ये अन्यधर्मं त्यक्त्वा रसिकानन्दसेवकास्ते भक्ता नान्ये SāmaraU. 236. 18; 227. 11; **4A** any other merit घटोपकरणे बुद्धिर्घटोत्पत्तौ न सा मता। एवं धर्माद्युपायार्थे नान्यधर्मेषु कारणम् BrahmP. 237. 42; **4B** merit of one न च तत्र यजमानधर्मेणान्यस्य साहायकमाचरणीयम्, अन्यधर्मस्यान्यं प्रत्यनुपयोगात् NyāyKuA. i. 42. 3; TattvCin. ii (2). 143. 8 [different characteristic, MW.; different property or charateristic, Apte]

अन्यधर्म (anya-dharma) *adj.* having different characteristic, MW.

अन्यधर्मकरण (anyadharma-karaṇa) *n.* observance of the duty of others न चान्यैः स्त्रीधर्मैस्तुल्योऽयम् ... किं तु तत उत्कृष्टस्तेनैतदनुरोधेनै-वान्यधर्मकरणम् Aparā. 102. 9 (*on* 1. 77)

अन्यधर्मकल्पना (anyadharma-kalpanā) *f.* assumption of the attribute of one 'सर्वथापि तु अन्यस्य अन्यधर्मकल्पनां न व्यभिचरति'। अन्यस्य अन्यधर्म-कल्पना अनृतता, सा च अनिर्वचनीयता Bhām. 18. 19 (*on* i. 1. 1)

अन्यधर्मग्रहण (anyadharma-grahaṇa) *n.* reference to another attribute or property 'आदिशब्देनान्यधर्मग्रहणम्' Bhāsk. ii. 191. 12 (*on* ii. 4. 15)

अन्यधर्मज (anyadharma-ja) *adj.* produced from other duty or practice (than the prescribed one), i.e. wrong practice धर्मपक्षाः सुरा ज्ञेया असुराश्चान्यधर्मजाः BhaviP. 563B. 36 (iv. 11. 27)

अन्यधर्मज्ञान (anyadharma-jñāna) *n.* knowledge of the attribute of one अन्यधर्मज्ञानस्यान्यं प्रति धर्मत्वाभावात् अपृथक्सिद्धधर्मत्वम् ŚrutaPra. ii. 367. 21 (*on* ii. 3. 32)

अन्यधर्मतिरोभाव (anyadharma-tirobhāva) *m.* disappearance of other quality or attribute अन्यधर्मतिरोभावा मूलेच्छातो स्वतन्त्रिणः AṇuBh.155.3 (*on* ii. 3. 43)

अन्यधर्मत्व (anyadharma-tva) *n.* **1** the state of being the characteristic feature, quality or attribute of another न कर्मणान्यधर्मत्वादतिप्रसक्तेश्च SāṁkhyaPraSū.1.16; 1.17; 1. 53; अन्यधर्मत्वेऽपि नारोपात्तत्सिद्धिरेकत्वात् SāṁkhyaPraSū. 1. 153; निरस्ता च भूतानां समवायिकारणतेति सिद्धमन्यधर्मत्वम् Bṛha. 212. 9 (*on* i. 1. 5); न चागन्तुकत्वाद्धर्मा एव न भवन्तीति वाच्यम्। अन्यधर्मत्वे प्रमाणाभावात् AṇuBh. 195. 2 (*on* iii. 2. 20); न कर्मणान्यधर्मत्वादिति सूत्रेण पूर्वं कर्मणा बन्धो निराकृतः SāṁkhyaPraBh. 41. 25 (*on* 1. 82); **2** the state of being another characteristic feature or attribute अतीन्द्रियान्यधर्मत्वशङ्का स्यात् NyāyKuA. i. 102. 1; **3** the state of being attribute or property of one अन्यधर्मत्वेनावगतानां तत्संबन्धादरेणान्यत्र प्रदेशे प्रापणं येन व्यापारेण भवति सोऽतिदेशः MayūMāli. 526. 24 (*on* vii. 1.1)

अन्यधर्मत्वस्थिति (anyadharmatva-sthiti) *f.* state or condition of being the attribute of another पीतत्वादीनामन्यधर्मत्वस्थितौ शङ्खादीनां च तद्विरुद्धधर्मत्वे स्थिते ... बाधेन भ्रान्तत्वावधारणात् NyāyKuA. i.102. 3.

अन्यधर्मत्वानुपपत्ति (anyadharmatvānupapatti) *f.* untenability of being the attribute of another वेदस्तु वर्णात्मा श्रोत्रग्राह्यः। उपलब्धिनिष्ठोऽपि किं वर्णानां धर्मः उत वर्णेष्वारोप्यते। ... नाद्यः अन्यनिष्ठस्यान्यधर्मत्वानुपपत्तेः VivaPraSaṁ.282.2.

अन्यधर्मत्वाभाव (anyadharmatvābhāva) *m.* absence of the state of being the attribute of another जपाकुसुमलौहित्यवदन्यधर्मत्वाभावात् AṇuBh. 194. 25 (*on* iii. 2. 20)

अन्यधर्मत्वायोग (anyadharmatvāyoga) *m.* untenability of being the attribute of another सत्तैव महानात्मेति चेन्न, तस्यान्यधर्मत्वायोगात् ŚatDū.220.23.

अन्यधर्मदृढासक्त (anyadharma-dṛḍhāsakta) *adj.* strongly attached to a different philosophical view ये शैवाः शाक्ताः ... मीमांसकाः जडतां प्राप्ताः चार्वाका अन्यधर्मदृढासक्ता भवन्ति SāmaraU. 273. 13.

अन्यधर्मद्वय (anya-dharmadvaya) *n.* other two duties अन्यधर्मद्वयोपदेशं चिकीर्षुरेकं धर्ममुक्तवान् BālamBha. ii. 192. 27 (*on* 2. 135-136)

अन्यधर्मन् (anya-dharman) *adj.* having another or different property, Apte.

अन्यधर्मनिमित्त (anyadharma-nimitta) *adj.* caused by another attribute or property अन्यधर्मनिमित्तश्चेत्तत्राप्यस्त्यस्तितामतिः। तदन्यधर्महेतुत्वेऽनिष्ठा-सक्तेरधर्मिता TattvSaṁ. 745.

अन्यधर्मप्रतिपत्ति (anyadharma-pratipatti) *f.* knowledge of another characteristic or attribute धर्मयोरेकनिर्देशेऽन्यधर्मप्रतिपत्तिः साहचर्यादित्यन्ये मन्यन्ते VyaktiVi.95.20; हेतुहेतुमद्भावस्तयोरसिद्ध इति साहचर्यासिद्धौ कुतोऽन्यधर्म-प्रतिपत्तिसिद्धिः VyaktiVi. 95. 27.

अन्यधर्मप्रापक (anyadharma-prāpaka) *adj.* causing to obtain another duty or practice अपेक्षासामर्थ्यं चोदककल्पनयैव अन्यत्र अन्यधर्मप्रापकम् PūrvottaVāNaMā. 314. 18.

अन्यधर्मबाहुल्य (anyadharma-bāhulya) *n.* abundance of other attributes समुच्चयोपमातोऽन्यधर्मबाहुल्यकीर्तनात् AgniP. 343. 13.

अन्यधर्ममात्र (anyadharma-mātra) *n.* mere attribute or property of one अन्यधर्ममात्रमन्यत्रोपदध्यादिति कालस्य स्वभावः क्रियामात्रं वा Kiraṇā. 124.4.

अन्यधर्मयोग (anyadharma-yoga) *m.* association with another characteristic or attribute अन्यधर्मयोगादार्थमौपम्यं प्रतिमा AlaṅkāRa. 13.

अन्यधर्मरत (anyadharma-rata) *adj.* taking delight in a different philosophical view मायायाः समुत्पन्ना आसुराः कर्मजडा अन्यधर्मरता एव भवन्ति SāmaraU. 220. 8.

अन्यधर्मरहित (anyadharma-rahita) *adj.* devoid of, i.e. not cherishing any other philosophical view ये अन्यधर्मरहिता अन्यासक्तिरहितास्ते तन्मण्डलं प्राप्नुवन्ति SāmaraU. 273. 8.

अन्यधर्मरहितत्व (anyadharmarahita-tva) *n.* the state of being devoid of, i.e. not cherishing any other philosophical view ते अन्यधर्मरहितत्वेन प्रेमानन्दे प्रीतिमापद्यन्ते SāmaraU. 256. 16.

अन्यधर्मराहित्य (anyadharma-rāhitya) *n.* absence of other attribute साक्षी चेता केवलो निर्गुणश्च इत्यादिश्रुतिषु यान्यधर्मराहित्यलक्षणा केवलतोक्ता सा लीलात्मिकैव AṇuBh. 353. 25 (*on* iv. 4. 14)

अन्यधर्मवत्त्व (anyadharmavat-tva) *n.* the state of possessing the characteristic or attribute of another ब्राह्मणे भगवत्त्वेन जीव उक्तः। ननु कथमन्यस्यान्यधर्मवत्त्वेन कथनम् AṇuBh. 149. 13 (*on* ii. 3. 29)

अन्यधर्मविजातीय (anyadharma-vijātīya) *adj.* dissimilar in nature to other attribute or property यत्तु बाह्येन्द्रियत्वादि प्राप्यकारित्वसाधनम्। अन्यधर्म-विजातीयाद्विरोधाद्व्यभिचारि तत् TattvSaṁ. 2528.

अन्यधर्मविधि (anyadharma-vidhi) *m.* injuction or prescription of the characteristics of another (sacrifice) परप्रकरणे अन्यधर्मविधेरन्याय्यत्वात् TantrVā. 885. 5 (*on* iii. 3.16); Bhām. 275. 2 (*on* i. 3. 40)

अन्यधर्मशक्तित्व (anyadharmaśakti-tva) *n.* the state of being the expressive power with regard to another attribute or property न त्वन्यधर्मशक्तित्वेनापीति न घटपदस्य नानार्थत्वम् LaCandr. 669. 15.

अन्यधर्मसंग्रह (anyadharma-saṅgraha) *m.* obtainment of quality or attribute of another लवणाचलादिसकलशैलदानप्रकृतिभूतस्य धान्यपर्वतस्य कथमन्यधर्मसंग्रहः CaturCin. i. 365. 19.

अन्यधर्मसमावेश (anyadharma-samāveśa) *m.* presence or existence of another attribute or property अन्यधर्मसमावेशे प्राप्ता तत्र च धर्मिता। द्रव्यादेरपि धर्मित्वमस्मादेव च संमतम् TattvSaṁ. 578.

अन्यधर्मसंबन्ध (anyadharma-sambandha) *m.* **1** relation with the quality of one अन्यधर्मसंबन्धादन्यत्वेनोपतर्कितम्। प्रकृतं हि भवेत् प्राज्ञास्ता-मुत्प्रेक्षां प्रचक्षते PratāYaBhū. 383.6; CitraMī. 73.16; अन्यधर्मसंबन्ध-निमित्तेनान्यन्यस्यान्यतादात्म्यसंभावनमुत्प्रेक्षा Kuval. 35(1); **2** relation with the quality of another धर्मस्य प्रकृताप्रकृतसाधारण्यादन्यधर्मसंबन्धः CitraMī. 81. 20; मिलितेनोभयेन विषयस्यान्यधर्मसंबन्धनिर्वाहः CitraMī. 84.3.

अन्यधर्मस्वीकार (anyadharma-svīkāra) *m.* acceptance of attribute of another अन्यधर्मस्वीकारस्तद्गुणः AlaṅkāRa. 97.

अन्यधर्माधर्म (anya-dharmādharma) *m.* other merit and demerit संस्कृताच्छब्दात्सत्यात् धर्मोऽन्यस्मादधर्म इति नियमे चान्यधर्माधर्मोपायानुष्ठानवैयर्थ्यम् PramāMī. 69. 20 (*on* ii. 1. 34)

अन्यधर्माध्यारोप (anyadharmādhyāropa) *m.* superimposition of the attribute or property of another अन्यधर्माध्यारोपादयं निरुद्भेदः समाधिभेदः SaraKaṇṭhā. 453. 9.

अन्यधर्माध्यास (anyadarmādhyāsa) *m.* **1** superimposition of the attribute or property of one तं केचित् अन्यत्रान्यधर्माध्यास इति वदन्ति BrahmSūBh. (Śaṅ.) 2. 7 (*on* i.1.0); Bhām. 13. 17 (*on* i.1.0); अध्यासोऽन्य-स्मिन्नन्यधर्माध्यासः ŚrutaPra. ii. 580. 8 (*on* iv. 1.7); **2** superimposition of attribute or propety of another ब्रह्मस्वरूपं कृत्स्नं सर्वदा स्वयमेव प्रकाशते चेन्न तस्मिन्नन्यधर्माध्यासः संभवति VedāSaṁ. 87. 11.

अन्यधर्मानावृत्ति (anyadharmānāvṛtti) *f.* non-obstruction by another attribute तत् अनावरणस्वभावमाकाशम्। तदप्रत्यक्षविषयत्वादन्यधर्मानावृत्त्यानुमीयते Sphuṭā. i. 17. 4.

अन्यधर्मानिवृत्ति (anyadharmānivṛtti) *f.* non-removal or lack of cessation of another attribute or property दर्शनमात्रेणान्यधर्मानिवृत्तिः AṇuBh. 308. 12 (*on* iv. 1. 6)

अन्यधर्मानुवृत्ति (anyadharmānuvṛtti) *f.* continuation of the attribute of another सन्त्यापोऽमूः शून्यतत्त्वाः सशब्दस्पर्शसंयुताः। रूपवत्योऽन्यधर्मानुवृत्त्या स्वीयो रसो गुणः PañcDa. 2. 92.

अन्यधर्मानुसंधान (anyadharmānusandhāna) *n.* recollection of the attribute of one अध्यासो हि नाम चेतनस्यान्यस्मिन्नन्यधर्मानुसंधानम् BrahmSūBh. (Rā.) 477. 10 (*on* ii. 2. 9); अन्यधर्मानुसंधानरूपोऽध्यासो निर्विकारपुरुषस्य न संभवति VedāntSā. (Rā.) 146. 1 (*on* ii. 1. 10); ŚivārkaMaDī. ii. 14. 28 (*on* ii. 1. 10)

अन्यधर्मापेक्षा (anyadharmāpekṣā) *f.* [Inst.] in comparison to another practice वेदोक्तेन प्रकारेण ...। शरीरशोषणं यत् तत् तप इत्युच्यते बुधैः। परं युगान्तरापेक्षया मनुष्यसामर्थ्याधिक्यात् सुशकतया अन्यधर्मापेक्षया प्रचुरतरम् ViraMi. (Paribhāṣā.) 48.16.

अन्यधर्मापोह (anyadharmāpoha) *m.* exclusion of other attribute or denial of other property एतत् संवृतिसत्यम्। अतोऽन्यथा परमार्थसत्यम्। तत्र भिन्नेऽपि तद्बुद्धिर्भवत्येव। अन्यधर्मापोहेऽपि बुद्ध्या तत् परमार्थसत् AbhidhKoBh. 334. 7(*on* 6.4)

अन्यधर्माभाव (anyadharmābhāva) *m.* absence of another property मुमुक्षुत्वे सति अन्यधर्माभावापराधेन प्रवृत्त्यभावो न दृष्टचरः VivaPraSaṁ. 217. 20.

अन्यधर्मारोप (anyadharmāropa) *m.* superimposition of the attribute of another साधर्म्येणान्यत्रान्यधर्मारोपे सविकल्पकप्रत्यक्षस्य निर्विकल्पकपूर्वत्वनियमदर्शनात् MānaMe. 245. 6.

अन्यधर्मालय (anya-dharmālaya) *n.* other building (built) in charity (for public), i.e. public building तत्रैव सत्रशाला वा आ(चा)ग्नेये पानीयमण्डपम्। अन्यधर्मालयं सर्वं यथेष्टं दिशितो(त्तु) भवेत् MānaSā. 9.70.

अन्यधर्मावच्छिन्न (anyadharmāvacchinna) *adj.* (used as noun) (one) delimited by another attribute or property अन्यावच्छिन्ने प्रमितित्वमन्यधर्मावच्छिन्ने चाभावत्रयसंबन्धः KhandanKhā. 637. 3; अन्यधर्मावच्छिन्नं बुद्धिस्थीकृत्य प्रयुक्ते पदे ... तत्र तदवगाहिज्ञानस्य भ्रमत्वनियमात् ŚaktiVā. 113. 11; एकधर्मावच्छिन्नप्रतियोगिताया अन्यधर्मावच्छिन्नसंसर्गत्वे मानाभावात् VyutpaVā. 129. 19.

अन्यधर्मावभासता (anyadharmāvabhāsa-tā) *f.* the state of having the manifestation of the attribute of another कोऽयमध्यासो नाम ... सर्वथापि तु अन्यस्य अन्यधर्मावभासतां न व्यभिचरति BrahmSūBh. (Śaṅ.) 2. 10 (*on* i. 1. 0)

अन्यधर्मावभासित्व (anyadharmāvabhāsi-tva) *n.* the state of manifesting the attribute of another अन्यस्यान्यधर्मावभासित्वं नाम लक्षणम् PañcPā. 12.1 (*on* i. 1. 0)

अन्यधर्मासक्त (anyadharmāsakta) *adj.* attached to, i.e. believing in different philosophical view अन्यधर्मासक्ता इदं मण्डलं न जानन्ति SāmaraU. 272. 19.

अन्यधर्मिज्ञान (anyadharmi-jñāna) *n.* knowledge of any other substratum शक्तिज्ञानं हि नान्यधर्मिज्ञानसापेक्षम् SāṁkhyaPraBh. 137. 28 (*on* 5. 95)

अन्यधर्मिधर्म (anyadharmi-dharma) *m.* attribute or property of another substratum आद्ये पक्षे स्फोटाख्यधर्मिधर्मो वा हेतुर्भवेत् अन्यधर्मिधर्मो वा TattvSaṁPañ. 721. 9 (*on* 2705-6)

अन्यधर्मिन् (anya-dharmin) *m.* **A** substratum of another attribute or property यैव चास्य साध्यधर्मिणि स्वसाध्याविनाभाविता सैव गमकत्वे निबन्धनं नान्यधर्मिणि HetuBiṬ. 15. 12; **B** another substratum अगृह्यमाणे तु रजताख्ये अन्यधर्मिणि कथं तद्धर्मत्वेन लौकिकत्वं गृह्यते NyāyMañ. i. 172. 16.

अन्यधर्मोपजीवन (anyadharmopajīvana) *n.* subsistence by means of the practice of another यत्र समसंख्यानां धर्मविप्रतिषेधस्तत्र कस्य स्वधर्मलाभः कस्य वान्यधर्मोपजीवनम् ŚāstrDī. 864. 7 (*on* xii. 2. 8)

अन्यधर्मोपनयन (anyadharmopanayana) *n.* application of the attribute or property of another अन्यस्मिन्नन्यधर्मोपनयननियमः प्राग्वदत्र TattvMu. 1. 65.

अन्यधर्मोपाधिक (anyadharmopādhika) *adj.* having one attribute as the adjunct or condition न हि कालोऽपि अन्यधर्मोपाधिकं व्यवहारमन्यत्र कुर्वाणः प्रमातृनियममपेक्षते Kiraṇā. 123. 9.

अन्यधा (anya-dhā) *adv.* in the other, i.e. wrong way, wrongly यथा मध्वासिच्य लाजानावपेत् तदन्यधेव स्यात् ·तादृक् तत् JaimiBr. 2. 79.

अन्यधातु (anya-dhātu) *m.* **1** another (tissue) element, i.e. secretion अष्टौ रेतोदोषा इति तनु शुष्कं फेनिलम् ... अन्यधातूपहितमवसादि च CaraS. i. 19.5 (1922 Ed.); दोषाः ...। शुक्रं संदूषयन्त्याशु ...। अन्यधातूपसंसृष्टमवसादि तथाष्टमम् CaraS. vi. 30. 140 (1941 Ed.); **2** different metal तथा चान्यधातूत्थानां महामते। ईषत्सुवर्णमिश्रेण पूरयेत्त्वेन धातुना PauṣkS. 38. 102; गोलः ...। सीसस्य लघुनालार्थे ह्यन्यधातुभवोऽपि वा ŚukraNī. 4 (7). 204; **3** (Gr.) another verbal root अन्यधातुव्यवच्छेदार्थम् एतत् Nyās. i. 295. 18 (*on* i. 4. 51); नटस्य गाथां शृणोतीत्याद्यन्यधातुव्यवच्छेदार्थं परिगणनं करोति Prasā. i. 387. 15; **4A** (Mus.) composition of melody by other कुट्टिकारोऽन्यधातौ तु मातुकारः प्रकीर्तितः SaṁgīRa. ii. 151. 10 (3. 12); **4B** dissimilar or different tonal composition उद्ग्राहश्चान्यधातुः स्याद्ध्रुवकश्चान्यधातुकः। मेलापकोऽन्यधातुः स्यादाभोगश्चान्यधातुकः। चतुर्धातुकमेतद्धि रूपकं कीर्त्यते बुधैः ŚārṅgaPa. 2035.

अन्यधातुक (anyadhātu-ka) *adj.* having dissimilar or different tonal structure or composition स प्रलम्भो ध्रुवस्थाने यत्रोद्ग्राहोऽन्यधातुकः SaṁgīRa. ii. 265. 1 (4. 171); उद्ग्राहश्चान्यधातुः स्याद्ध्रुवकश्चान्यधातुकः ŚārṅgaPa. 2035.

अन्यधातुज (anyadhātu-ja) *adj.* made of different metal लोहसारमयं वापि नालास्त्रं ह्यन्यधातुजम् ŚukraNī. 4 (7). 205.

अन्यधातुत्व (anyadhātu-tva) *n.* the state of having dissimilar tonal structure or composition केनापि रूपकं गीतं निजादन्येन धातुना। येन तस्यान्यधातुत्वाद्भञ्जनीसंश्रितं मतम् SaṁgīRa. ii. 346. 17 (4. 371)

अन्यधान्ययुत (anyadhānya-yuta) *adj.* mixed with other grains जन्तुजुष्टं जले मग्नम् ...। अन्यधान्ययुतं हीनवीर्यं जीर्णतयापि च। धान्यं त्यजेत् AṣṭāSaṁ. i. 41. 4 (1. 7); AṣṭāHṛ. i. 6. 139.

अन्यधान्यवत् (anyadhānya-vat) *adv.* like other grains क्षेत्रेषु सिक्तेषूप्यन्ते गोधूमा अन्यधान्यवत् PariPar. 2. 364.

अन्यधामन् (anya-dhāman) *adj.* [P. iv. 1. 13] having a distinguished or extraordinary lustre देवी दुरीरन्दममरतनता नन्दिनोमान्यधामा SaraKaṇṭhā. 285. 16.

अन्यधामा (anya-dhāmā) *adj.* (*f.*) [P. iv. 1. 13] having a distinguished or extraordinary lustre देवी दुरीरन्दममरतनता नन्दिनोमान्यधामा SaraKaṇṭhā. 285.16.

अन्यधारण (anya-dhāraṇa) *n.* act of holding by another person धारयेदिति च प्रयोजकत्वेनाप्युपपत्तेरन्यधारणेऽपि कमण्डलोरविरोधः BālaKrī. i. 107. 3 (*on* 1. 132)

अन्यधार्मिक (anya-dhārmika) *m.* **1** heretic अन्यधार्मिकाः – शाक्यादयः SthānṬ. 164A. 9; **2** house-holder अन्यधार्मिकाः ... गृहस्था वा SthānṬ. 164A. 9.

अन्यधिक्करण (anya-dhikkaraṇa) *n.* disregarding other person अथ गर्वः। अन्यधिक्करणादात्मोत्कर्षो गर्वो बलादिजः PratāYaBhū. 252. 7.

अन्यधी (anya-dhī) *adj.* devoted to different (god) सर्व एव यजन्ति त्वां सर्वदेवमयेश्वरम्। येऽप्यन्यदेवताभक्ता यद्यप्यन्यधियः प्रभो BhāgP. x. 40.9 [one whose mind is alienated, MW; whose mind is turned away from God, APTE]

अन्यधी (anya-dhī) *f.* **1A** knowledge of another thing or object कश्च शुक्त्यग्रहो नाम ग्रहाभाव उतान्यधीः IṣṭaSi. 271. 13; अन्यशब्दोऽन्यत्र वर्तमानः प्रथमं तावदन्यधियमुत्पादयति TātpaṬ. (Vā.) 479. 13 (*on* ii. 2. 65); ऐक्यसाधर्म्यवैधर्म्यभावैः स्यादेकतोऽन्यधीः NyāySiA. 227. 24; **1B** knowledge of another person प्रमाणेतरसामान्यस्थितेरन्यधियो गतेः। प्रमाणान्तरसद्भावः प्रतिषेधाच्च कस्यचित् TarkBhā. (Mo.) 4.7; **2** knowledge of the rest तदवच्छित्तये नालं प्रत्यग्बोधाद्दतेऽन्यधीः BṛĀraUBhVā. i. 4. 1410; **3** knowledge or notion of difference सुप्तस्य विषयालोको ध्यायतो वा मनोरथः। नानात्मकत्वाद्विफलस्तथा भेदात्मधीर्गुणैः(v.l. अन्यधीर्गुणैः) BhāgP. xi. 10. 3; **4** different impression or idea परिणामविशेष° ... °विटपादिरेष पन्थाः। कुरुतेऽन्यधियं चिरेण दृष्टः प्रवसन्मर्त्यः इवादिकाल इव RasSa. 58.

अन्यधीनिषेध (anyadhī-niṣedha) *m.* prohibition of the knolwedge of another person व्यवस्थान्यधीनिषेधानां सिद्धेः प्रत्यक्षेतरप्रमाणसिद्धिः PramāMī. i. 1. 11.

अन्यधीपरिच्छेदा (anyadhī-paricchedā) *adj.* (*f.*) delimited by, i.e. distinguished from the knowledge of other स्मृतिर्भवेदतीते च सा गृहीते कथं भवेत्। स्याद्यान्यधीपरिच्छेदा भिन्नरूपा स्वबुद्धिधीः PramāVār. 3. 179.

अन्यधीमात्र (anyadhī-mātra) *n.* knowledge of another thing in general मुमुक्षोः ... ब्रह्मनिर्विकल्पस्य अन्यधीमात्रविरोधित्वं सर्वसंमतम् GuruCandr. i. 363. 10.

अन्यधीसापेक्षत्व (anyadhīsāpekṣa-tva) *n.* the state of being expectant or dependent on the knowledge of another नीलान्तरापेक्षयातिशयत्वादिरूपेण ज्ञाने

अन्यधीसापेक्षत्वेऽपि तत्स्वरूपनिष्ठानवच्छिन्नविषयताशालिज्ञाने न तत् LaCandr. 791. 33.

अन्यधीहेतु (anyadhī-hetu) *m.* **1** cause of another knowledge न चानवस्था अस्ति किं चित्प्रमाणं यस्त्वज्ञानेनान्यधीहेतुः, यथा धूमादिः TātpaṬ. (Vā.) 370. 5 (*on* ii. 1. 16); **2A** cause of the knowledge of another person स्वज्ञानेनान्यधीहेतुः सिद्धेऽर्थे व्यञ्जको मतः VyaktiVi. 15. 8; **2B** cause of the knowledge of another thing एकत्रार्थेऽन्यधीहेतुर्व्यञ्जना साभिधाश्रया SāhiDa. 58. 8 (comm. अन्यस्यार्थान्तरस्य धीहेतुर्बोधोपायः)

अन्यधीह्नुति (anyadhī-hnuti) *f.* denial of, i.e. contradiction with knowledge of another thing or difference आत्मनोऽस्य चेद्धर्मा अस्थूलत्वादयो मताः। अज्ञेयत्वेऽस्य किं तैः स्यात् आत्मत्वे ह्यन्यधीह्नुतिः UpadeSā. 141.1; अनात्मत्वेऽस्य किं तैः स्यादात्मत्वे त्वन्यधीह्नुतिः TaiUBhāVā. 58. 10 (2)

अन्यधृत (anya-dhṛta) *adj.* worn or used by another person वस्त्रोपानहमाल्योपवीतान्यधृतानि न धारयेत् ViṣṇuSm. 71. 47; न रक्तमुल्बणं चान्यधृतं वासो बिभृयात् GautDS. i. 9. 5; KūrmaP. 548. 11 (2. 15); वस्त्रं नान्यधृतं धार्यं न रक्तं मलिनं तथा ViṣṇuDhaP. ii. 89. 4; ब्रह्मसूत्रं यज्ञोपवीतमन्यधृतं सर्वथा न धारयेत् ViraMi. 89. 17 (*on* 1. 29); **(used as noun)** (that) which is worn by another person विपर्ययं न कुर्वीत वाससो बुद्धिमान्नरः। तथा नान्यधृतं धार्यं न चापदशमेव च MahāBhā. xiii. 107. 78; अन्यधृतं तु प्रक्षाल्य कामं बिभृयात् Aparā. 173. 6 (*on* 1. 131a)

अन्यधेनु (anya-dhenu) *f.* one cow अन्यधेनुमेव अन्यवत्सेन तद्धेनुदोहाशक्तौ व्यवस्थितविकल्पः HārLa. 139. 5.

अन्यध्यान (anya-dhyāna) *n.* **1** thought of another person ये च वीरासनारूढा ये च मञ्चकस्थिताः (v.l. चान्यध्यानसंस्थिताः)। शृण्वन्ति सत्कथां ते वै भवन्त्यनृजुपादपाः SkandP. iii (3). 22. 36; **2A** meditation or contemplation on one नह्यन्यध्यानमन्यज्ञानौन्मुख्यमुत्पादयति BrahmSūBh. (Rā.) 156. 12 (*on* i. 1. 4); **2B** meditation or contemplation on something else भवत्यन्यध्यानात् क्वचिदपि न हि प्राप्तिरन्वेक्षणस्य क्षये पापौघानां प्रभवति न च ध्यानमन्यावलम्बनम् NayaMañ. I. iii. 4. 8.

अन्यध्रुव (anya-dhruva) *m.* other polar star, i.e. pole of ecliptic ध्रुवस्याधःस्थितत्वेऽन्यध्रुवस्योर्ध्वस्थितत्वं भवति SiddhāTaVi. (ŚeṣaVā.) 43. 20.

अन्यध्रुष् (anya-dhruṣ) *adj.* who offends other निकृतः स्याद्विप्रकृतोऽन्यध्रुट् स्वस्थानगोऽपि सः KośaKaTa. 2. 150.

अन्यध्वंस (anya-dhvaṁsa) *m.* destruction of another entity अतो अन्यजन्म विनाप्यन्यध्वंसः स्यात् IṣṭaSi. 368. 5.

अन्यध्वजारोह (anyadhvajāroha) *m.* act of raising another flag विना त्वन्यध्वजारोहमुत्सवं परिकल्पयेत्। तत्राप्यन्यध्वजारोहं कुर्याद्वा विभवे सति PāraS. 16. 39.

अन्यनक्त (anya-nakta) *n.* vow of eating only at night pertaining to other deity (than Viṣṇu) अन्यनक्तं तु संक्रान्त्यादावपि रात्रावेव NirṇaSi. 16.2.

अन्यनक्षत्रवत् (anyanakṣatra-vat) *adv.* like (that on) other constellation तेनानिषिद्धं पुनर्वस्वोरूपनयनमन्यनक्षत्रवद्भवत्येव BālamBha. i. 61. 17 (*on* 1. 14)

अन्यनगर (anya-nagara) *n.* another town or city दैवज्ञाः ...। ततोऽन्यनगरेभ्यश्च भृत्यराष्ट्रेभ्य एव च। ... प्राचुर्येणाभ्युपागमन् MārkP. 109. 41; एषोऽचलत्ततः। पुरस्कृत्य सुतौ शून्यमुखोऽन्यनगरं प्रति PārśvC. 2. 794.

अन्यनतभ्रू (anya-natabhrū) *f.* another (beautiful) woman (*lit.* another one having arched eyebrows) स्पृशति भर्तरि हृत् हृदयेशयः सचकितं मदनोऽन्यनतभ्रुवः। समुदतिष्ठदसंशयमत्रुटन् इतरथा किमु कञ्चुकसंधयः HammīMaKā. 7. 66.

अन्यनदी (anya-nadī) *f.* ordinary river पश्यन्ति मोहिता विष्णो गङ्गामन्यनदीमिव SkandP. iv. 27. 54.

अन्यनमस्कार (anya-namaskāra) *m.* salutation to other (than deity) अन्येऽपि भगवत्समक्षमन्यनमस्कारः देवं पृष्ठतः कृत्वा अवस्थानम् ... इत्यादयोऽपराधा अन्यतोऽनुसंधेयाः ViraMi. (Pūjā.) 191. 13.

अन्यनर (anya-nara) *m.* **1** other, i.e. third or neutral person तेनान्यनरसादरम्। सा दरं पूतना निन्ये हीयमाना रसादरम् ŚiśuVa. 19. 23 (comm. अन्येषां तटस्थानामपि नराणाम्); **2** one person क्षणभङ्गिषु भावेषु प्रत्यभिज्ञा च दुर्घटा। न ह्यन्यनरदृष्टोऽर्थः प्रत्यभिज्ञायते परैः TattvSaṁ. 493; **3** other person (than husband) रूपोत्तमान्यनरलोचनगोचरेषु। यस्या न सन्ति सुतरां कथितेङ्गितानि कान्तासु सैव गृहिणी बहुमाननीया NāgaSa. 15.14; ललनाया नायातः स्मृतिपथमपि पत्युरन्यनरः ŚṛṅgāMañ. (A.) 3. 18.

अन्यनरपति (anya-narapati) *m.* another king भगवत्पाद° ... °अपरान्तादिदेशपतिः ... अन्यनरपतिप्रतिविशिष्टः ... श्रीमहाराजव्याघ्रसेनः EI. xi. 220.5.

अन्यनरसंसक्ता (anyanara-saṁsaktā) *adj. (f.)* attached to other person (than husband) पुरान्यनरसंसक्ता चण्डी ... ददौ पुत्राय मोदकम् BṛKathāMañ. xiii. 1. 110.

अन्यनरसक्ति (anyanara-sakti) *f.* attachment to other person (than husband) शीलक्षतये यासां तासामतिरागतोऽन्यनरसक्तिः KuṭṭaMa.509.

अन्यनरसंगता (anyanara-saṅgatā) *adj. (f.)* united sexually with other person (than husband) उद्यानमथ संप्राप्य तामन्यनरसंगताम्। दृष्ट्वैव जीवितत्यक्तां रागी प्रायात्स पञ्चताम् BṛKathāMañ. ix. 2. 1138.

अन्यनरागम (anyanarāgama) *m.* (sexual) approach of other person (than husband) मूर्तिर्जाया च सत्येव राज्ञ्यो यान्यनरागमे। निष्कला सकला चैव सद्यः स्वपतिसंगमे PārśvC. 3. 307.

अन्यनरासक्ता (anyanarāsaktā) *adj. (f.)* attached to other person (than husband) गूढमन्यनरासक्तां निजजायां ददर्श सः BṛKathāMañ. vii. 1. 593.

अन्यनरेन्द्र (anya-narendra) *m.* another king कुमारः ... कनकधातून् ... रूप्यधातूनन्यनरेन्द्रप्रार्थनीयानभिज्ञोऽपि सन्नकौतुकमवलोकमानः ... कमपि चीरवाससं ददर्श AvantiKa. 225. 15; एवं नृपस्यान्यनरेन्द्रपुर्यां व्यामिश्रयोगेन सुखासुखेन। कालोऽगमत् VarāṅgaC. 16. 3.

अन्यनश्य (anya-naśya) *adj.* to be destroyed by any other (means) पापमूलानि दुःखानि विविधान्यपि तान्यतः। शिवार्चनैकनश्यानि नान्यनश्यानि सर्वथा ŚivaP. ii (1). 4. 46 (41B. 6)

अन्यनाग (anya-nāga) *m.* **A** another elephant प्रत्यन्यनागं चलितः ... अरोधि द्विरदो निषादिना ŚiśuVa. 12. 12; **B** another, i.e. rival elephant क्रुध्यन् गन्धादन्यनागाय ... नागः पर्यणंसीत् स्व एव ŚiśuVa. 18. 27 (comm. प्रतिगजाय)

अन्यनागाधिरूढ (anyanāgādhirūḍha) *adj.* mounted on another, i.e. rival elephant तूर्णं यावन्नापनिन्ये निषादी वासश्चक्षुर्वारणं वारणस्य। तावत्पूगैरन्यनागाधिरूढः कादम्बानामेकपातैरसीव्यत् ŚiśuVa. 18. 29.

अन्यनागाभियुक्त (anyanāgābhiyukta) *adj.* affected by another, i.e. rival elephant आत्मानमेव जलधेः प्रतिबिम्बिताङ्गमूर्मौ महत्यभिमुखापतितं निरीक्ष्य। क्रोधादधावदपभीरतितूर्णमन्यनागाभियुक्त इव युक्तमहो महेभः ŚiśuVa. 5. 32.

अन्यनाडि (anya-nāḍi) *f.* other versal (in the body) सुषुम्नायामन्यनाडीः प्राणवायुनैकीकृत्य ... शिवविषयान् षडङ्गगुणानापादयेत् ĪśānŚiPa. ii. 18. 120(9)

अन्यनाडी (anya-nāḍī) *f.* other vessal in the body सुषुम्नायामन्यनाडीः प्राणवायुनैकीकृत्य ... शिवविषयान् षडङ्गगुणानापादयेत् ĪśānŚiPa. ii. 18. 120(9)

अन्यनाथ (anya-nātha) *m.* another lord or master लग्नपतिः सहजनवमसंस्थेन कुरुते यदीत्थशालं तदान्यनाथो भवेत्प्रष्टुः TājiNī. iii (1). 5. 58 (345)

अन्यनाद (anya-nāda) *m.* different, i.e. inauspicious sound पिङ्गः ...। कुर्वन् शान्ते शुभादन्यनादं शंसत्यशोभनम् Mānaso. ii. 13. 917.

अन्यनानालेख्य (anya-nānālekhya) *n.* other various paintings तदाज्ञया विमुच्यान्यनानालेख्यं मनोरमम्। यस्मिंश्चित्रद्वयं चित्रं कृतं चित्रकरैः परम् KathāKau. 13. 56.

अन्यनाभि (anyá-nābhi) *adj.* [P.vi. 2.1] **(used as noun)**(one) hailing from another family, i.e. unrelated मेमं सनाभिरुत वान्यनाभिर्मेमं प्रापत्पौरुषेयो वधो यः AV. i. 30.1 (Sāy. असमानजन्मा। ... अज्ञातिरूपः शत्रुः); AV. (P.)i. 14.1.

अन्यनामग्रहण (anyanāma-grahaṇa) *n.* taking, i.e. uttering other's name नान्यं नमामि गौरीश नान्याख्यामाददे शिव। मूकोऽन्यनामग्रहणे बधिरोऽन्यकथाश्रुतौ SkandP. iv. 63. 63.

अन्यनामता (anyanāma-tā) *f.* the state of having another name सामानाधिकरण्येन स्यादेकस्यान्यनामता NyāyMāVi. 54. 14 (*on* i. 4. 13)

अन्यनामन् (anya-nāman) *n.* **1** name of another (lady, i.e. co-wife) हूतायाः प्रतिसखि कामिनान्यनाम्ना ŚiśuVa. 8. 42 (comm. कामिना प्रियेणान्यस्याः सपत्न्या नाम्ना अन्यनाम्ना); **2** [Inst.] by another name अन्यनाम्ना प्रविष्टानां कलहे कूटकामिनाम् SamaMā. 3. 21; श्रीवाक्पतिः ...। जातस्तस्माद्वैरिसिंहोन्यनाम्ना लोको ब्रूते[वज्रट]स्वामिनं यम् EI. i. 235. 12.

अन्यनामन् (anya-nāman) *adj.* [*f.*-mnī] **A** having another name युगे युगेऽन्यनाम्नी सा कलावुज्जयिनीति च SkandP. iv. 7. 92; परान्तकः ... सः ...। करिकालान्यनामानमादित्यमुदपीपदत् EI. xxii. 240. 55; **B** called, i.e. functioning as a synonym of *anya* इतरोऽन्यनामा त्रिषु पामरे च KośaKaTa. 2. 7926.

अन्यनामसहस्र (anya-nāmasahasra) *n.* another set of thousand names यथास्य पठनाद्देवी प्रीयते ललिताम्बिका। अन्यनामसहस्रस्य पाठान्न प्रीयते तथा LalitāSa. 20.

अन्यनायिका (anya-nāyikā) *f.* another heroine or lady जिघ्रन्ती मृगमदचन्दनानुलेपं कान्ताङ्गस्थितमिदमन्यनायिकायाः। मत्वेति प्रियमवमत्य ŚṛṅgāMañ. (A.) 28.19.

अन्यनायिकापराङ्मुख (anyanāyikā-parāṅmukha) *adj.* detached from or disinterested in another heroine or lady सर्वदान्यनायिकापराङ्मुखो भार्यायामेवानुक्षणमनुरक्तोऽनुकूलः PadyaVe. 398. 4.

अन्यनायिकासक्तत्व (anyanāyikāsakta-tva) *n.* the state of being attached to or intent on another heroine or lady पत्युरन्यनायिकासक्तत्वेऽनुकूलत्वाभावे नायकापराधस्य नायिकाकोपहेतुत्वेन कोपोत्पत्तौ ... स्वाधीनपतिकात्वमेव व्याहन्यते ŚṛṅgāMañ. (A.) 15. 17.

अन्यनारी (anya-nārī) *f.* **1** other woman स चापि तां प्राप्य ... न चान्यनारीषु मनो दधे MahāBhā. i. 40. 9; सदनेऽथ सुनन्दाया जग्मतुस्तौ ... । तस्यास्तावन्यनारीभिर्द्वार्यायातौ निवेदितौ PariPar. 12. 37; अन्यनारीरूपगर्वहरा केयं कुलाङ्गना UttaKuC. 215; शक्तौ स्वयमभियोगो युक्तः कन्यासु चान्यनारीषु KandaCū v. 2.3; **2** ordinary or common woman मद्विधानामन्यनारीणां मलशोधनाय देवो हुताशः एव मे शरणम् AvantiKa. 122. 15; असूर्यंपश्यानामपि यद्राजयोषिताम्। शीलभङ्गो भवत्येवमन्यनारीषु का कथा PariPar. 2. 561; **3** co-wife उद्वीक्ष्य प्रियकरकुड्मलापविद्धैर्वक्षोजद्वयमभिषिक्तमन्यनार्याः। अम्भोभिर्मुहुरसिचद् वधूरमर्षात् ŚiśuVa. 8. 37 (comm. सपत्न्याः); प्रियेणालि बतान्यनार्यै मदीयनामानि समर्पितानि ŚṛṅgāMañ. (A.) 27. 22

अन्यनारीगात्र (anyanārī-gātra) *n.* body or limb of co-wife काचिदङ्गेऽन्यनारीगात्राल्लग्नं वल्लभस्याङ्गरागम्। क्रीडाव्याजात् ... उन्मार्ष्टि स्म स्मेरवक्त्राम्बुजश्रीः HarVi. 18. 27.

अन्यनारीजनित (anyanārī-janita) *adj.* made or produced by co-wife करजदशनचिह्नं नैशमङ्गेऽन्यनारीजनितमिति सरोषामीर्ष्यया शङ्कमानाम्। स्मरसि न खलु दत्तं मत्तयैतत् त्वयैव स्त्रियमनुनयति ... विलासी ŚiśuVa. 11. 37; SūktiMu. 85. 7.

अन्यनारीदुराप (anyanārī-durāpa) *adj.* difficult to attain for other woman अनवगुणकलापैरन्यनारीदुरापैरनुसृतनिजचित्तम् ... मुहुरमान्तीमन्तरानन्दवृद्धिम् YātrāPra. 5. 132.

अन्यनारीपरिग्रह (anyanārī-parigraha) *m.* act of accepting, i.e. marrying other woman तत्कथं तामपास्याद्य विशालतनयामहम्। नृशंसानां करिष्यामि अन्यनारीपरिग्रहम् MārkP. 127. 30.

अन्यनारीभुजोत्पीड (anyanārī-bhujotpīḍa) *m.* pressing of the arm by other woman अन्यनारीभुजोत्पीडात्कस्याश्चित्सकवाटके। कञ्चुकेऽभ्युन्नतो रेजे स्तनांशः सघनेन्दुवत् PadmP. (Ra.) 103. 90.

अन्यनारीसमुद्भूत (anyanārī-samudbhūta) *adj.* arising from or made by (union with) other lady अन्यनारीसमुद्भूतं चिह्नं यस्य न दृश्यते। अधरे वा शरीरे वा स कान्त इति भाष्यते NāṭyaŚā. 22. 305.

अन्यनारीसुत (anyanārī-suta) *m.* son of ordinary or common woman नान्यनारीसुतैर्यातं वर्त्म यात्विति पार्थिव MārkP. 44. 13.

अन्यनारीस्तनमर्दन (anyanārīstana-mardana) *n.* act of crushing or rubbing of the breast of other woman कृपाणग्रहणप्रवीणः[।] विवर्जयामास विगर्हितानि तस्य[ा]न्यनारीस्तनमर्दनानि EI. i. 106. 22.

अन्यनाश (anya-nāśa) *m.* **1** destruction of the rest वर्तमानं जगत् सर्वं मुहूर्तान्न भविष्यति। अन्यनाशेन जगतो लोकस्य च परंतप MahāBhā. v. 480* (2); **2** destruction of other (sciences) शास्त्रमिदं पठनीयं न तु केवलमन्यनाशाय KandaCū.v. 6. 47.

अन्यनास्तिता (anya-nāstitā) *f.* absence of another (object) स्वरूपमात्रं दृष्ट्वापि पश्चात् किं चित् स्मरन्नपि। तत्रान्यनास्तितां पृष्टस्तदैव प्रतिपद्यते ŚlokaVār. 5 (8). 28 (483. 2); SarvaDaKau. 98. 27.

अन्यनिकायभव (anyanikāya-bhava) *adj.* belonging to other aggregates or groups एषां हि सर्वत्रगाणां प्रभावेण अन्यनैकायिका अन्यनिकायभवाः क्लेशा रागादय उपजायन्ते Sphuṭā. ii. 138. 11 (*on* 2. 54)

अन्यनिकेतन (anya-niketana) *n.* house of another person उत्सवे लोकयात्रायां तीर्थेष्वन्यनिकेतने। न पत्नीं प्रेषयेत् प्राज्ञः MahNirvāT.8.43.

अन्यनिघ्न (anya-nighna) *adj.* (used as noun) (word) devoted to another (substantive), i.e. adjective परवांश्च परायत्तः पराधीनोऽन्यनिघ्नवत् KośaKaTa. 2. 99.

अन्यनितम्बिनी (anya-nitambinī) *f.* another lady (*lit.* woman with large and beautiful hips) आस्तामन्यनितम्बिनी रतिरपि त्रासान्न पौष्णं करे PrabaCin. 40. 23.

अन्यनिधन (anya-nidhana) *n.* death of other भ्रातः पञ्जरलावक मा कुरु संतोषमन्यनिधनेन। प्रातस्तवैव धातुर्वामत्वं किं न जानासि ŚārṅgaPa. 1206.

अन्यनिधिवत् (anyanidhi-vat) *adv.* like other treasures ब्राह्मणस्थापितनिधिम् ... नापि शत्रवो हरन्ति, अन्यनिधिवद् भूम्यादिस्थापितः कालवशात् न नश्यति ManvaMu. 262. 8 (*on* 7. 83)

अन्यनिनद (anya-ninada) *m.* other sound तमन्तर्धाय निनदं (v.l. अन्तर्धायान्यनिनदं) ध्वनिर्भीमस्य नर्दतः। अश्रूयत महाराज सर्वसैन्येषु MahāBhā. vii. 104. 32.

अन्यनिन्दक (anya-nindaka) *m.* blamer or censurer of another विदूषकोऽन्यनिन्दके AnekāSaṁ. 4. 33.

अन्यनिन्दा (anya-nindā) *f.* **1** act of blaming or censuring one प्रकरणार्थे व्यवस्थिते तत्तत्तुत्यभिप्रायेणाविद्वन्मतान्तरनिन्दोपन्यासः। अन्यनिन्दा अन्यस्तुतये BṛĀraUBh. 91. 5 (*on* i. 4. 6); यत्र ... अन्यनिन्दयान्यनिन्दायाश्च प्रतीतिस्तत्र ... अप्रस्तुतप्रशंसा न वक्तव्या Kuval. 72 (7); अन्यनिन्दापादनद्वारान्यस्तुतिपरं प्रथमवाक्यम् LaCandr. 717. 36; पादपस्तुतौ न व्याजस्तुतित्वम् ... अन्यनिन्दायां वान्यनिन्दायां गम्यमानायां नास्या अलंकृतेर्विषयः RasGaṅ. 561.12; व्याजस्तुतिः ... अन्यनिन्दयापरस्य स्तुतिः AlaṅkāMañ. 113.7; **2** act of blaming or censuring another सत्यां वाचं वदति कुरुते नात्मशंसान्यनिन्दे SubhāRaSaṁ. 455 कूटमानतुलाकर्मान्यनिन्दात्मप्रसंसनम्। ... अशुभस्य नाम्न आश्रवाः TriṣaŚaPuC. iii. 7. 119; iv. 1. 301; प्रत्यनीकम्। ... व्याजस्तुतेर्भेदः। ... इह त्वन्यनिन्दया बलवत्स्तुतिः AlaṅkāRa. 40(4); अज्ञत्वमन्यनिन्दासु यतोऽपि जितषड्रिपून्। ... कर्मन्दिनः प्रणम्यैष गाहते स्म महोन्नतिम् YātrāPra. 3. 53; Kuval. 72(7); RasGaṅ. 561. 12.

अन्यनिन्दांश (anyanindāṁśa) *m.* part or aspect of blaming another विधेयस्तुत्यंशेनान्यनिन्दांशेन वा NyāySu. (So.) 9. 32 (*on* i. 2. 2)

अन्यनिन्दापटीयस् (anyanindā-paṭīyas) *adj.* skilled in blaming others वीरंमन्यतया दृप्तानन्यनिन्दापटीयसः। स तानवज्ञया पश्यन् PāṇḍaC. 1. 313.

अन्यनिपान (anya-nipāna) *n.* another reservoir of water तत्रावग्रहशुष्केऽन्यनिपाने गजयूथपः। ... अम्भः पातुमागात् कदाचन KathāSaSāg. x. 6. 30.

अन्यनिबन्ध (anya-nibandha) *m.* **1** another literary work शब्दाभिधेये विज्ञाय कृत्वा तद्विदुपासनम्। विलोक्यान्यनिबन्धांश्च कार्यः काव्यक्रियादरः Kāvyālaṅ. (Bh.) 1. 10; **2** another digest or compendium of law 'दिवैव योगः ... कदाचन' इति। इदमर्धमन्यनिबन्धेष्वभावान्निर्णयामृतमात्रोक्तेर्निर्मूलमेव NirṇaSi. 157. 27.

अन्यनिबन्धकार (anya-nibandhakāra) *m.* another composer or author अन्यनिबन्धकारैरत्र दृश्याद् वेति पूर्वत्रैव विकल्पपरतया व्याख्यातम् BālamBha. ii. 154. 16 (*on* 2. 122)

अन्यनिबन्धन (anya-nibandhana) *adj.* [*f.*–ā] having another cause, caused by something else भिन्नरूपयोश्च संबन्धोऽन्यहेतुको दृष्टः। तेनात्राप्यन्यनिबन्धनेन तेन भवितव्यम् Śarka. 10.3; प्रकृतित्वनिबन्धना हि पञ्चमी नान्यनिबन्धना PañcPā. 77. 6 (*on* i. 1. 2)

अन्यनिबन्धनत्व (anyanibandhana-tva) *n.* the state of having another cause न चाविधेयत्वेऽर्थविचारो निर्निबन्धनस्यादिति वक्तुं शक्यम्, अन्यनिबन्धनत्वादर्थविचारस्य NītiMā. 4. 9.

अन्यनिमन्त्रणादि (anyanimantraṇādi) *adj.* second invitation etc. (अतिक्रामन् पापः सुकरतां व्रजेत्) कथंचिदन्यनिमन्त्रणादिनापि अतिक्रामन् तस्य गृहेऽनश्नन् ManvaVi. 394. 27 (*on* 3. 190)

अन्यनिमित्त (anya-nimitta) *n.* **1** any other cause विषयेषु पूर्वप्रत्यक्षविलक्षणानामुत्पत्तावन्यनिमित्ताभावाद् यदत्र निमित्तं स कालः PadārthaSaṁ. 63.17; **2** other sign साधकस्य न तत्रास्ति शुभं किंचित् पितामह। यदि वान्यनिमित्तानि शुभानि च महान्ति च ParaS. 9. 40; **3** another cause (of word-usage) यत्राप्यन्यनिमित्तं नास्ति तत्रापि स्वरूपमेव निमित्तमादाय वाच्ये प्रवर्तते Prasā. i. 590. 9.

अन्यनिमित्त (anya-nimitta) *adj.* [*f.*–ā] having another cause, caused by something else अतदात्मकेष्वन्यनिमित्तः प्रत्ययो भवति PadārthaSaṁ. 322. 11; अन्यनिमित्तमयुगपद्ग्रहणम् NyāyVār. 84. 20 (*on* i. 1. 16); न हि अग्नेः उष्णस्वाभाव्यम् अन्यनिमित्तम् BṛĀraUBh. 521.16 (*on* iv. 3. 6); अप्रमाणज्ञानं

त्वन्यनिमित्तमिति व्यवस्थापयितुम् आद्ययोर्नायथार्थत्वमिच्छामि IṣṭaSi. 44. 11; 266. 20; गुरौ क्रोधासंभवादन्यनिमित्तेऽपि क्रोधे पूजाकाले तत्त्यागेन चित्तप्रसादोऽभिधीयते ManuBh. i. 182. 1 (*on* 2. 202); अङ्कुरस्य हि जातिप्रतिनियमो न तावन्निर्निमित्तः ... । नाप्यन्यनिमित्तः ĀtmaTaVi. 97. 94; 662. 3; प्राच्यादिसमाख्या हीयं प्राग्देशसंयोगनिमित्ता स्यात्। अन्यनिमित्ता वा MīmāKau. i. 104. 5 (*on* i. 3.19); किंनिमित्तमेतयोर्व्यतिकरः। किं ब्रवीषि। किमन्यनिमित्तोऽयं गणिकामन्तरेणेति VasaTi. 23.11.

अन्यनिमित्तक (anyanimitta-ka) *adj.* **1** having another cause, caused by something else यत्र निमित्तसंपातो भवति तत्र किमन्यनिमित्तको भक्षः समुद्दीयते अथ विकल्प्यते TantrVā. 1055.3 (*on* iii. 5. 33); करणव्यवहारस्त्वन्यत्र यद्यप्यन्यनिमित्तकोऽपि तथापीहोक्तनिमित्तविवक्षयैव NyāyKuA. ii (2). 29.7; अभ्यासभावना विश्रम् इति ईश्वरताव्यवहारो नान्यनिमित्तकः PratyabhiVi. ii. 145.1 (*on* ii. 3. 17); करणव्यवहारस्तु अन्यत्र यद्यप्यन्यनिमित्तकः ... अयोगव्यवच्छेदेन जनकत्वनिमित्तक इति वर्धमानाः GuruCandr. i. 163.12; **2** having one purpose अन्यनिमित्तके वस्तुन्यन्यनिमित्तकत्वारोप उत्प्रेक्षा AlaṅkāŚe. 13. 0 (2); **3** having another purpose, cf. **अन्यनिमित्तकत्व 2.**

अन्यनिमित्तकत्व (anyanimittaka-tva) *n.* **1** the state of having another cause चेतनप्रेरणं यदि न निमित्तीकुर्यात् व्यापकविरुद्धमनिमित्तकत्वं (v. l. °मन्यनिमित्तकत्वं) प्रसज्येत PratyabhiVi. ii. 166.5 (*on* ii. 4.9); **2** the state of having another purpose अन्यनिमित्तके वस्तुन्यन्यनिमित्तकत्वारोप उत्प्रेक्षा AlaṅkāŚe. 13. 0 (1)

अन्यनिमित्तकथोदय (anyanimittakathodaya) *adj.* arising from the conversation having another cause अभिमुखे मयि संवृतमीक्षितं हसितमन्यनिमित्तकथोदयम्। ... तया न मदनो विवृतो न च संवृतः Śāk. 2.12; SubhāRaK. 17. 41; SūktiMu. 43. 8.

अन्यनिमित्तकसादृश्य (anyanimittaka-sādṛśya) *n.* similarity caused by something else दयाविरहे काठिन्याभेदाध्यवसायेन कुलिशचित्तयोः सादृश्यप्रतीतिः अन्यनिमित्तकसादृश्यस्याप्रसिद्धेः AlaṅkāKau. (Vi.) 47.10.

अन्यनिमित्ततस् (anyanimitta-tas) *adv.* on account of another cause पतत्यश्वत्थपातस्तु पाकेऽप्यन्यनिमित्ततः BṛĀraUBhVā. iv. 3. 1937.

अन्यनिमित्तता (anyanimitta-tā) *f.* the state of having another cause, the state of being caused by something else क्रिया एकस्य प्रमातुः संबन्धिनी भवति। अन्यनिमित्तताभासनस्यापि ... प्रमातृहेतुतानपायात् Bhāsk. ii. 163.10 (*on* ii. 4. 7)

अन्यनिमित्तत्व (anyanimitta-tva) *n.* the state of having another cause, the state of being caused by something else सान्तरग्रहणादित्यस्य सान्तर इति ग्रहणमित्येतद् व्याख्यानं क्रियते। तदप्ययुक्तम्। सान्तर इति ग्रहणस्यान्यनिमित्तत्वात् NyāyVār. 36.19 (*on* i. 1. 4); 244.13 (*on* ii. 1. 34); अर्थान्तरमेवानित्यता स्यात् अन्यनिमित्तत्वे अनिमित्तत्वे वा PramāVāSvopVṛ. 13. 26; सिद्धेऽप्यन्यनिमित्तत्वे न सामान्यं प्रसिध्यति TattvSaṁ. 743; वसिष्ठस्यापि यत् पुत्रशोकव्यामोहचेष्टितम्। तस्याप्यन्यनिमित्तत्वान्नैव धर्मत्वसंशयः TantrVā. 134.10 (*on* i. 3. 7); 188.19 (*on* i. 3. 15); सर्वात्मनि ... बुद्ध्याद्यनित्यधर्मा लोकैरध्यारोपिताः ... तदपोहार्थो बोधोपदेशः बोधात्मनः। तत्र च बोधाबोधौ समञ्जसौ। अन्यनिमित्तत्वात् KenUBh. 75. 5 (*on* 1. 4); येषां पुनरीश्वरः अन्य आत्मनः कार्यं च अन्यत् तेषां भयानिवृत्तिः भयस्य अन्यनिमित्तत्वात् TaiUBh. 276. 2 (*on* 2. 8); आत्मनः ... क्रमभावित्वे च निर्निमित्तत्वे अनिर्मोक्षप्रसङ्गः। अन्यनिमित्तत्वे च स्वतः अभावात् अपरमार्थत्वप्रसङ्गः GītāBh. (Śaṅ.) 364.15 (*on* 13. 2)

अन्यनिमित्तत्वशङ्का (anyanimittatva-śaṅkā) *f.* suspicion of being caused by something else अप्रमाणे सहकारितामात्रेण अन्यनिमित्तत्वशङ्कायां कथमुपमानम् TattvCin. iii. 88. 3.

अन्यनिमित्तवश (anyanimitta-vaśa) *m.* [Abl.] on account of another purpose अन्यनिमित्तवशाद् यद् यथा भवेद् वस्तु तस्य तु तथात्वे। हेत्वन्तरमतदीयं यत्रारोप्येत साऽन्येयम् (उत्प्रेक्षा) Kāvyālaṅ. (Ru.) 9.14.

अन्यनिमित्तसंभव (anyanimitta-sambhava) *m.* possibility of another cause संख्यापरिमाणपृथक्त्वसंयोगविभागगुणवती पूर्वादिप्रत्ययैरनुमेया (दिक्) तेषामन्यनिमित्तसंभवात् TarkBhā. (Ke.) 66. 7.

अन्यनिमित्तासंभव (anyanimittāsambhava) *m.* impossibility of any other cause उत्तरपूर्वेण चाधस्तादुपरिष्टाच्चेति दशप्रत्यया यतो भवन्ति सा दिगिति। अन्यनिमित्तासंभवात् PadārthaSaṁ. 66.24; योगिनाम् ... परमाणुषु मुक्तात्ममनस्सु चान्यनिमित्तासंभवाद् येभ्यो निमित्तेभ्यः प्रत्याधारं विलक्षणोऽयं विलक्षणोऽयमिति प्रत्ययव्यावृत्तिर्भवति (तेऽन्त्या विशेषाः) PadārthaSaṁ. 321.20; NyāyKa. 323.14; प्रत्ययात् निमित्तं सिध्यति दिशस्तु कुतः सिद्धिरत आह अन्यनिमित्तासंभवात् Kiraṇā. 122.17; 124.10.

अन्यनियम (anya-niyama) *m.* **1A** other rules or regulations (of conduct) एतदुक्तं भवति। यथान्यनियमत्यागान्निन्द्यते ManuBh. i. 136.17 (*on* 2. 118); **1B** other regulations or norms (regarding presentation of drama on stage) युते यत्र दृश्या(दृश्ये)ऽन्यनियमादौ चित्तवृत्त्यादौ वा न बाधकोदयः। सम्यग्ज्ञानभूतं ह्येवेदं पूर्णम् AbhinBhā.i. 287.18 (*on* 6. 31); **2** another observance स्वयं नियमस्य त्वन्यनियमव्यतिक्रमवत् प्रायश्चित्तेन प्रत्यापत्तिर्युक्ता ManuBh. ii. 265. 27 (*on* 9. 80); क्रोधं ये करिष्यन्ति तेषाम् ... निष्फलाः। जपान्यनियमाश्चैव LiṅgaP. i. 85. 176.

अन्यनिरता (anya-niratā) *adj.* (*f.*) attached or devoted to another person त्यक्त्वैनमन्यनिरता स्यामहमेषैव वा व्रजेत् परतः KandaCū. vi. 5.28.

अन्यनिरपेक्ष (anya-nirapekṣa) *adj.* [*f.* - ā] **A** not having expectancy for another, independent of another स्मृतिः। बाध्यते तावदत्यन्तं श्रुत्यान्यनिरपेक्षया TantrVā. 89. 22 (*on* i. 3. 3); 292.8 (*on* i. 4. 3); विस्पष्टं च तद्धितेन यदन्यनिरपेक्षमवगतं तन्मन्त्रानुरोधेन बाधितं न स्यात् TantrVā. 809. 8 (*on* iii. 2. 37); इन्द्रियादिस्वरूपमेव ह्यन्यनिरपेक्षम् TātpaṬ. (U.) 54. 7 (*on* 2. 47); एककार्यकारिता च अन्त्यक्षणवर्तिनां सहकारिता। ननु तेऽप्यन्यनिरपेक्षा एव जनकाः किमिति न कार्यान्तरमारभन्ते PrakaPañ. 368. 7; एतावत्येवेयमुपनिषदुक्तान्यनिरपेक्षा अमृतत्वाय KenUBh. 60.20 (*on* 4.7); यदुपसंहृतम् आत्मज्ञानम् ... एतावदेव ... अन्यनिरपेक्षम् BṛĀraUBh. 673.7 (*on* iv. 15. 5); वेद एवाधीतोऽन्यनिरपेक्षो धर्मजिज्ञासाया हेतुः PañcPā. 57.17 (*on* i. 1.1); 85.6 (*on* i.1.4); सद्रूपमेव च तत्राभिन्नमन्यनिरपेक्षमवभाति NyāyMañ. ii. 94. 10; ब्रह्मणोऽतिवादित्वश्रुत्यान्यनिरपेक्षया ... शक्यं व्याख्यातुम् Bhām. 201.11 (*on* i. 3. 8); एकोऽसहायः। क्वचित् कश्चित् अन्यनिरपेक्षः परिहारः Pradī. vi. 155.10 (*on* vii. 2. 83); प्रयोजकसाध्यमेव भयम्, तथापि विशेषणोपादानसामर्थ्यादिदं विज्ञायते – अन्यनिरपेक्षाद्धेतोरेव यद् भयमिति PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. i. 3. 68 (475.14); ब्रह्मण्येवान्यनिरपेक्षानाद्यध्यासप्रवाहवैचित्र्येण सर्वाध्याससिद्धेः ŚatDū. 175. 8; स्वतन्त्रो ह्यन्यनिरपेक्षः कार्यं करोति TattvPrakā. 89A.12 (*on* ii. 1. 24); **B** devoid of syntactic expectancy for another(word) शब्दो यस्मात् पर उच्चार्यते तदर्थमर्थान्तरान्वितमन्यनिरपेक्षे उच्चारितमात्र एवाभिधत्ते MayūMāli. 687.18 (*on* x. 3.11)

अन्यनिरपेक्षज्ञान (anyanirapekṣa-jñāna) *n.* knowledge independent of another न च ज्ञानोत्पत्त्यनन्तरं मोक्षायान्यत् साधनमपेक्षणीयम् ... श्रुतिभिरन्यनिरपेक्षज्ञानस्य मोक्षहेतुत्वसिद्धेः YogVār. *on* 1.1

अन्यनिरपेक्षता (anyanirapekṣa-tā) *f.* the state of not having expectancy for another, the state of being independent of another स्वशास्त्रस्य स्वविषये साकल्येन वृत्तेरन्यनिरपेक्षतामाह ManuBh. i. 47.13 (*on* 1.107); अन्यनिरपेक्षतैव परमार्थत आनन्दः PratyabhiVi. i. 255. 2 (*on* i. 5.13); **[Inst.]** by way of being independent of another स्वयंसिद्धत्वादिति। सत्ताप्रतीत्योः अन्यनिरपेक्षतया सिद्धत्वादित्यर्थः PrakaVi. 593. 21; जीवोऽन्यनिरपेक्षतया कर्ता चेतनत्वात् TattvPrakā. 89A. 9 (*on* ii. 1. 24)

अन्यनिरपेक्षत्व (anyanirapekṣa-tva) *n.* the state of being independent of another सामर्थ्यं चान्यनिरपेक्षत्वे भवति TantrVā. 312.9 (*on* i. 4.16); समासे द्वित्वाद्यनवगमादेकत्वस्यान्यनिरपेक्षत्वात् ... न्यायप्राप्तमेतत् Pradī. ii. 363A. 2 (*on* ii. 1.10); श्वेताश्वतराणां मन्त्रवर्णोऽस्य सृष्ट्यादावन्यनिरपेक्षत्वम् ... प्रतिपादयति VedāntKau. 145. 6 (*on* i. 4. 26); आप्तमूलकत्वेनान्यनिरपेक्षत्वाच्छ्रुत्यर्थस्मर्तारो मन्वादय आप्ततराः VedāntRaMañ. 1. 4 (61. 7)

अन्यनिरपेक्षम् (anyanirapekṣam) *adv.* without expectancy for another, independently कालेऽवगतं किंतु चक्षुरादिवदन्यनिरपेक्षो (v.l. °निरपेक्षं) यथावगतसामर्थ्यं च शब्दो विज्ञानं जनयति PañcPā. 85.6 (*on* i. 1. 4); यत्र च योग आत्मना मनसात्मानं पश्यन्नन्यनिरपेक्षमात्मन्येव तुष्यति GītāBh. (Rā.) 338. 6 (*on* 6. 20); नित्यमन्यनिरपेक्षमञ्जसा संचरद्भिरखिलासु दिक्ष्वपि। यद् भवद्भिरनुभूतमद्भुतं तन्ममाद्य निखिलं निवेद्यताम् Nalābhyu. 3.23.

अन्यनिरपेक्षविहितत्व (anyanirapekṣavihita-tva) *n.* the state of being enjoined independent of another यद्यपि वाक्येनैवामिक्षायागे विश्वे देवा विधीयन्ते तथाप्यन्यनिरपेक्षविहितत्वादामिक्षायाः ... बलीयस्त्वं भवेत् TantrVā. 537. 20 (*on* ii. 2. 28)

अन्यनिरपेक्षव्यवहार (anyanirapekṣa-vyavahāra) *adj.* having activity independent of another घटादेरन्यनिरपेक्षव्यवहारत्वसिद्धेस्तावन्मात्ररूपं स्वसंवेदनं फलितमेव ŚatDū. 102. 28.

अन्यनिरपेक्षस्वबल (anyanirapekṣa-svabala) *n.* one's own strength independent of another शक्तिग्रहणसामर्थ्यात् ... अन्यनिरपेक्षस्वबलेनैव हन्तुं या शक्तिः सा गृह्यते PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. iii. 2. 54 (577.14)

अन्यनिरपेक्षस्वभावा (anyanirapekṣa-svabhāvā) *adj.* (*f.*) having one's own nature independent of another स्वाभाविकज्ञानबलादिगुणगणनिकेतभूतान्यनिरपेक्षस्वभावा स्वाश्रया शक्तिः VedāntKau. 211.12 (*on* ii. 2. 44)

अन्यनिरपेक्षानुरञ्जन (anyanirapekṣānurañjana) *n.* act of entertaining indepenent of another द्वौ त्रीन् चतुरो वा एकस्यापि मूलं गच्छेत्। ... तावत्सु दिवसेष्वन्यनिरपेक्षानुरञ्जनेन JayaMa. 343. 2 (*on* 6. 5)

अन्यनिरपेक्षार्थम् (anyanirapekṣārtham) *adv.* for the sake of independence from another (text) प्रकरणाधिकरणसंख्यानमन्यनिरपेक्षार्थम् JayaMa. 9.6 (*on* 1.1)

अन्यनिराकरण (anya-nirākaraṇa) *n.* rejection of another (cause such as Prajāpati) भौतिकगुणानामसंबन्धार्थमेव ह्यध्यायारम्भः। ... अन्यनिराकरणेन तत्प्रतिपादकत्वनिर्धारकाधिकरणानां वैयर्थ्यमेव AṇuBh. 52. 22 (*on* i. 2.1)

अन्यनिराकरणपरत्व (anyanirākaraṇapara-tva) *n.* the state of being meant for the refutation of another(option) समविभागसाधकं विषमविभागनिषेधकं चोक्तं तदपि ... निराकृतमित्युक्तं तत् तत् सूत्रादर्शनमूलकमान्ध्यसूचकम्। तस्यान्यनिराकरणपरत्वं तत्र हि स्पष्टम् BālamBha. ii. 137. 12 (*on* 2.116)

अन्यनिराकरणार्थम् (anyanirākaraṇārtham) *adv.* for the sake of the refutation of another (objection) परोक्षेण ब्रह्मकथनार्थमक्षरपदमन्यनिराकरणार्थम् AṇuBh. 78. 8 (*on* i. 3.10)

अन्यनिराकाङ्क्ष (anya-nirākāṅkṣa) *adj.* having no expectancy for another, independent of another यत्र त्वन्यनिराकाङ्क्षेण शास्त्रेण विहितस्यानुष्ठानमन्यप्रयुक्तमुपजीव्यते तत्र प्रसङ्गः TantrRa. 85. 9.

अन्यनिराकृति (anya-nirākṛti) *f.* exclusion of another (meaning) यदि गौरित्ययं शब्दः कृतार्थोऽन्यनिराकृतौ। जनको यदि गोबुद्धेर्मृग्यतामपरो ध्वनिः Kāvyālaṅ. (Bh.) 6.17; TattvSaṁ. 912.

अन्यनिराशंस (anya-nirāśaṁsa) *adj.* independent of another (meaning) यावद्भिरर्थैः संबन्धः प्राक्छब्दस्यावधारितः। तावत्स्वन्यनिराशंसः श्रुतः सन् कुरुते गतिम् VyaktiVi. 124.12.

अन्यनिराशा (anya-nirāśā) *f.* [Inst.] without hope for another सा ... क्षुद्बाधितं द्विजम्। तद्घृतं याचमानं तं रुणद्ध्यन्यनिराशया PrabhāC. 16.4.

अन्यनिरास (anya-nirāsa) *m.* exclusion of another thing विध्यात्मनास्य वाच्यत्वे त्याज्यमेकान्तदर्शनम्। सर्वत्रान्यनिरासोऽयं शब्दार्थ इति वर्णितम् TattvSaṁ. 998.

अन्यनिरीक्षिणी (anya-nirīkṣiṇī) *adj.* (*f.*) looking at another person हीनजातिरता नारी पथि चान्यनिरीक्षिणी। आत्मलावण्यनिरता संत्याज्येत्थंविधा वधूः ĀdiP. i.18.16.

अन्यनिरीक्षित (anya-nirīkṣita) *adj.* aspected by another (planet) नराः। अभियाचितमात्रदीक्षिता निहतैरन्यनिरीक्षितैरपि Bṛhajjā. 15. 2.

अन्यनिरुत्सुका (anya-nirutsukā) *adj.* (*f.*) indifferent towards any another person ओषाञ्चकार कामाग्निर्दशवक्त्रम् ...। विदाञ्चकार वैदेहीं रामादन्यनिरुत्सुकाम् Bhaṭṭi. 6. 1.

अन्यनिरुद्धा (anya-niruddhā) *adj.* (*f.*) surrounded or restrained by other (keeper of prostitutes) बहुधान्यनिरुद्धाः कथमप्यभिगम्यन्तेऽन्तः पण्यस्त्रियो बहिश्च क्षेत्रभूमयः NalaCam. 1. 30 (16)

अन्यनिरूपित (anya-nirūpita) *adj.* described or conditioned by another thing अन्यनिरूपितपूर्ववर्त्तित्वग्रहहेतुककार्यपूर्ववर्त्तित्वग्रहविषयत्वं द्वितीयम् BhāṭṭCin. 34. 31 (*on* i. 1. 4)

अन्यनिरूप्य (anya-nirūpya) *adj.* to be described or conditioned by another thing भेदस्य सादृश्यादिवदन्यनिरूप्यस्यैकमात्रवृत्तित्वात् Nyāyāmṛ. 557A.9.

अन्यनिरूप्यत्व (anyanirūpya-tva) *n.* the state of being what is to be described or conditioned by another thing प्रतियोगिनो भेदस्वभावानन्तर्भावेऽपि स्वभावभूतस्य भेदस्य वस्तुस्वभाववदेवान्यनिरूप्यत्वानुपपत्तेः TattvPradī. (Ci.) 168. 9.

अन्यनिर्णय (anya-nirṇaya) *m.* ascertainment of another (as denotative of meaning) तत्संबन्धानुरूपार्थवाचित्वेनान्यनिर्णयः ŚlokaVār. 7. 184 (896. 6)

अन्यनिर्देश (anya-nirdeśa) *m.* direction or indication of another अन्यनिर्देशस्तु निवर्तकस्तस्मात्परिभाषा Vār. 3 *on* P. i. 3. 11; अन्यनिर्देशस्तु लोके निवर्तको भवति MahāBh. i. 272. 7 (*on* i. 3. 11); i. 273. 3 (*on* i. 3. 11); यत्र अन्यनिर्देशो नास्ति तत्रोपतिष्ठते Nyās. i. 219. 20 (*on* i. 3. 11); अन्यनिर्देशस्तन्निवर्तकः, तद्यथा देवदत्ताय गौर्दीयताम्, विष्णुमित्राय कम्बल इति कम्बलो गोर्निवर्तको भवति PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. i. 3. 11 (409. 6)

अन्यनिर्भासम् (anyanirbhāsam) *adv.* by way of envisaging something else अनिर्भासं सनिर्भासमन्यनिर्भासमेव च। विजानाति न च ज्ञानं बाह्यमर्थं कथंचन TattvSaṁ. 1999.

अन्यनिर्हरण (anya-nirharaṇa) *n.* act of carrying (the dead body) of another person आचार्यादीनां दाहदशाहे ... ब्रह्मचारी ब्रह्मचार्येव न लुप्तव्रतो भवतीत्यर्थः। एवं चान्यनिर्हरणे भवत्येव DīpKa. 76. 15 (*on* 3. 15)

अन्यनिवर्तक (anya-nivartaka) *adj.* [*f.*-ikā] **1** which expels or removes another (nescience) आत्मा चेदीश्वरोऽस्मीति विद्या सान्यनिवर्तिका UpadeSā.140.1; **2** which excludes another षण्णां श्राद्धदेवतात्वं विधीयते इति नान्यनिवर्तकमिति CaturCin. iii (1). 120. 8.

अन्यनिवर्तकधर्म (anyanivartaka-dharma) *m.* property or character which excludes another विषयवाक्यानुगुण्यं सूत्रस्य स्यात्। तत्र ह्यन्यनिवर्तकधर्मो द्रष्टृत्वादिरवगम्यते ŚrutaPra. ii. 24. 13 (*on* i. 3. 11)

अन्यनिवर्तन (anya-nivartana) *n.* **A** exclusion of another यश्च नैवंविधो भावस्तस्य नैव निवृत्तितः। ऐकान्तिकमसंबन्धाद्गम्यतेऽन्यनिवर्तनम् TattvSaṁ. 121; स्वार्थाभिधाने शब्दानामर्थादन्यनिवर्तनम्। तद्योगो व्यतिरेकोऽपि मम तत्पूर्वको ह्यसौ TattvSaṁ. 1096; **B** removal, i.e. negation of another वर्णादन्योऽथ नादात्मा वायुरूपमवाचकम्। पदवाक्यात्मकः स्फोटः सारूप्यान्यनिवर्तने TattvSaṁ. 2311; ŚlokaVār. 6. 320 (811. 3); स्फोटश्च द्विविधो वैयाकरणाभिमतः सारूप्यान्यनिवर्तने च सांख्यसौगताभिमते NyāyRa. 811. 14 (*on* 6. 320)

अन्यनिवारक (anya-nivāraka) *adj.* (used as noun) (guard) preventing other people अयं क इत्यन्यनिवारकाणां गिरा विभुर्द्वारि विभुज्य कण्ठम्। दृशं ददौ विस्मयनिस्तरङ्गां स लङ्घितायामपि राजसिंहः NaiṣC. 6. 12.

अन्यनिवृत्ति (anya-nivṛtti) *f.* **1A** exclusion of another चादीनामपि नञ्योगो नैवास्तीत्यनपोहनम्। वाक्यार्थेऽन्यनिवृत्तिश्च व्यपदेष्टुं न शक्यते TattvSaṁ. 978; ŚlokaVār. 5 (13). 148 (604. 10); सारूप्यान्यनिवृत्ती च नित्येतत् साधयिष्यते। तस्माद्धेतुर्न सामान्यमस्ति सिद्धं द्वयोरपि ŚlokaVār. 5. 103 (241. 6); यद्यपि च नियमे अन्यनिवृत्तिरवश्यं कल्पनीया, तथापि साधुशब्दस्मृतिव्यवहितानाम् ... अपशब्दानाम् ... व्यावृतिः संभवति TantrVā. 233. 4 (*on* i. 3. 25); न तु वाक्यार्थ एवान्यनिवृत्तिर्निर्भेदपक्षवत्। अप्रवृत्तैव तत्सिद्धेः प्रवृत्तो हि निवर्त्यते TantrVā. 729. 18 (*on* iii. 1. 14); रूपादिविधातृत्वान्न प्रत्यक्षमन्यनिषेधकं स्वविषयतामात्रपर्यवसानात् अन्यनिवृत्तिरभावप्रमाणगम्या BrahmSūBh. (Bhā.) 99. 5 (*on* ii. 1. 14); नाटकस्य प्रकरणस्योभयोः संकरात्मिका। लक्ष्यते नाटिकाप्यत्र संकीर्णान्यनिवृत्तये BhāvPra. (Śā.) viii. 243. 18; न ह्यत्र पूर्ववन्मन्त्रस्यान्यनिवृत्तिः शक्यते शङ्कितुम् MīmāKau. iii (1). 61. 16 (*on* i. 2. 33); BhāṭṭDī. i.12.1(*on* i.1.6); **1B** removal, i.e. negation of another केवलप्रत्यक्षलक्षणकरणमन्यनिवृत्तिं मूढतां वा सूत्रकारस्य सूचयति TātpaṬ. (U.) 122. 20 (*on* 4. 8); उपसेचनश्रुत्या सर्वप्राप्तेर्ब्रह्मक्षत्रग्रहणमनुवादमात्रमन्यनिवृत्तौ वाक्यभेदात् BrahmSūBh. (Bhā.) 40. 20 (*on* i. 2. 9); अन्यनिवृत्तेरशाब्दत्वात् अनर्थत्वाच्च Bhām. 168. 11 (*on* i. 2. 9); यस्मादेतद्व्यतिरिक्तं यदसौ कर्म कुरुते तदस्य निष्फलं भवतीति पूर्वस्तुत्यर्थं न त्वन्यनिवृत्तये। पाकयज्ञादीनामपि तस्य विहितत्वात् ManvaMu. 449. 2 (*on* 10. 123); करणे चार्थदिवान्यनिवृत्तेः सिद्ध्युपपत्तेः फलत्वायोगात् MīmāKau. iii (1). 80. 2 (*on* i. 2. 44); iii (1). 80.14(*on* i. 2. 44); वसिः शपा लुका यौतिर्निर्दिष्टोऽन्यनिवृत्तये SiddhāKau. 351A. 7 (*on* vii. 1. 5); **1C** removal i.e. negation of the rest इहान्यनिवृत्तिरनर्थिका पुरुषार्थविशेषानवगमादित्यर्थः VedāntKa. 137. 11 (*on* i. 2. 9); **2** inapplication of another (means) यदि त्वन्यनिवृत्त्यैव परिशेषः प्रकल्प्यते। शशशृङ्गनिमित्तत्वं फलानां किं न गम्यते TantrVā. 361. 20 (*on* ii. 1. 5); **3** cessation of another अन्यनिवृत्त्यैव कार्यकारणभाव आक्षिप्त इति नासौ सूत्रकारेण दर्शनीयः TātpaṬ. (Vā.) 82. 3 (*on* i. 1.1)

अन्यनिवृत्तिपर (anyanivṛtti-para) *adj.* **1** referring to the removal, i.e. negation of another प्रतिग्रहे च क्रीते च नालेख्या सिद्ध्यति क्रिया। इति यदिदं कात्यायनीयवचनं तल्लेख्यप्राधान्यपरं, न त्वन्यनिवृत्तिपरम् VyavaNi. 88. 3; **2** referring to the exclusion of another गोदक्षिणात्वम् ... अन्यनिवृत्तिपरं भवति TantrRa. 59. 2.

अन्यनिवृत्तिपरत्व (anyanivṛttipara-tva) *n.* the state of referring to the removal, i.e. negation of another तत्पूर्वपदोत्तरपदग्रहणमिति। अन्यनिवृत्तिपरत्वादस्य व्यतिकरेऽपि कार्यप्रवृत्तिः Pradī. v. 221B. 7 (*on* vi. 3. 23); यतः पुत्रिकासुत इत्येतस्माच्छब्दादपुत्रिकासुतस्य निवृत्तिरेव गम्यते। शब्दवृत्तेरन्यनिवृत्तिपरत्वादिति CaturCin. iii (1). 83. 9; ननु सर्वस्यापि शब्दस्यान्यनिवृत्तिपरत्वान्नाध्याहारदोषः CaturCin. iii (1). 97. 16; अन्यनिवृत्तिपरत्वाच्चास्य तेषां परस्परव्यतिरेकेऽपि भवति PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. vi. 3. 23 (212.15)

अन्यनिवृत्तिप्रयुक्ता (anyanivṛtti-prayuktā) *adj. (f.)* caused by the cessation of another अत्र च शोभनत्वाशोभनत्वसत्तायामेव वक्तव्यायामसत्तामुखेनाभिधानमन्यनिवृत्तिप्रयुक्ता तन्निवृत्तिरिति ख्यापनार्थम् AlaṅkāSa. 83. 8.

अन्यनिवृत्तिफल (anyanivṛtti-phala) *n.* fruit in the form of exclusion of another वेदवाक्याविरोधस्य सति संभवे लौकिकार्थग्रहणं कर्तव्यम्। ... 'वेदवाक्यविरोधे न' इत्यन्यनिवृत्तिफलम् TātpaṬ. (U.) 13.14 (*on* 1.47); प्रत्यासन्नां वावहन्तिनियततामुत्सृज्य नान्यनिवृत्तिफलकल्पनावसरः TantrVā. 59. 18 (*on* i. 2. 42)

अन्यनिवृत्तिफल (anyanivṛtti-phala) *adj.* having exclusion of another as its fruit प्राप्तार्थो हि विधिरन्यनिवृत्तिफलो विज्ञायते BrahmSi. 29. 14; अत्यन्ताप्राप्तमर्थं हि विधयो बोधयन्ति नः। प्राप्तार्थो यो विधिः सोऽन्यनिवृत्तिफल इष्यते BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 413.

अन्यनिवृत्तिफलक (anyanivṛttiphala-ka) *adj.* having exclusion of another as its fruit अन्यनिवृत्तिफलकसिद्धविषयकविधित्वमेव नियमत्वम् LaŚabdeŚe. i. 308. 16.

अन्यनिवृत्तिफलत्व (anyanivṛttiphala-tva) *n.* the state of having exclusion of another as its fruit अग्निहोत्रशब्दोपादानादौपासनपरिग्रहेऽपि नैव परिवेदनं भवति शब्दप्रवृत्तेरन्यनिवृत्तिफलत्वात् CaturCin. iii (3). 814. 12.

अन्यनिवृत्तियुक्त (anyanivṛtti-yukta) *adj.* associated with the cessation of another शेषशब्दोऽन्यनिवृत्तियुक्तमवस्थानमाह Pradī. vi. 253. 15 (*on* vii. 4. 60)

अन्यनिवृत्तिरूप (anyanivṛtti-rūpa) *adj.* **1** of the form of exclusion of another नान्यनिवृत्तिरूपत्वं भावप्रतीतेः SāṁkhyaPraSū. 5. 93; तयोरुभयोरप्यन्यनिवृत्तिरूपतया अवस्तुत्वात् TātpaṬ. (Vā.) 136. 14 (*on* i. 1. 3); **2** of the form of removal, i.e. negation of the rest अन्यनिवृत्तिरूपपरार्थस्यार्थसिद्धत्वेनाकल्पनीयत्वात् BhāṭṭDī. i. 35. 15 (*on* i. 2. 4)

अन्यनिवृत्तिवत् (anyanivṛtti-vat) *adv.* like the removal, i.e. negation of the rest "व्रीहिभिर्यजेत" इत्यत्र तृतीयया निरपेक्षसाधनत्वबोधनादन्यनिवृत्तिवदत्रापि निरपेक्षसाधनत्वप्रतीतेर्घृतमात्रेणैव श्राद्धं न त्वन्नादिना VīraMi. (Tīrtha.) 25. 17.

अन्यनिवृत्तिसाम्य (anyanivṛtti-sāmya) *n.* equality in the case of exclusion of another उपसंहार एव अन्यनिवृत्तिसाम्यान्नियम इत्युक्तम् TantrRa. 141. 16

अन्यनिवृत्तिस्फुरण (anyanivṛtti-sphuraṇa) *n.* manifestation of the removal, i.e. negation of another अन्यनिवृत्तिस्फुरणान्नैष दोष इति चेत् ĀtmaTaVi. 278.5.

अन्यनिवृत्त्यंश (anyanivṛtty-aṁśa) *m.* **A** element or aspect of the removal, i.e. negation of another तस्माद्येष्वेव शब्देषु नञ्योगस्तेषु केवलम्। भवेदन्यनिवृत्त्यंशः स्वात्मैवान्यत्र गम्यते TattvSaṁ. 1002; ŚlokaVār. 5 (13). 164 (611.4); **B** element or aspect of the exclusion of another नियमार्थे ह्युभे शास्त्रे ...। प्राप्ते चान्यनिवृत्त्यंशः फलमर्थात्प्रतीयते TantrVā. 91. 12 (*on* i. 3. 3)

अन्यनिवृत्त्यर्थ (anyanivṛttyartha) *adj.* **A** meant for the removal, i.e. negation of another (letter) उरण्रपरवचनमन्यनिवृत्त्यर्थं चेदुदात्तादिषु दोषः Vār. 1 *on* P. i. 1. 51; MahāBh. i. 125. 21 (*on* i. 1. 51); न वर्ष्यणः पुनर्वचनमन्यनिवृत्त्यर्थम् Vār. 3 *on* P. iv. 1. 114; MahāBh. ii. 256. 15 (*on* iv. 1. 114); कोपधादणः पुनर्वचनमन्यनिवृत्त्यर्थम् Vār. 5 *on* P. iv. 2. 104; MahāBh. ii. 294. 11 (*on* iv. 2. 104); रसादिभ्यः पुनर्वचनमन्यनिवृत्त्यर्थम् Vār. 1 *on* P. v. 2. 95; KāśiVṛ. *on* v. 2. 95; **B** meant for the exclusion of another आनन्दशब्दश्चामुख्यार्थोऽपि अपर्यायत्वात् भिन्नार्थस्यात्। ... अन्यनिवृत्त्यर्थानां निवृत्तेरवस्तुत्वात् नाभेदविरोधित्वम् IṣṭaSi. 26. 20; अथ सिद्धे संश्रयणे तद्वचनमन्यनिवृत्त्यर्थमिति परिसंख्या तथा स्यात् ManuBh. i. 81. 19 (*on* 2. 24); अस्यामेवाशङ्कायां द्वितीयमिति वचनम् अन्यनिवृत्त्यर्थम् ManuBh. ii. 259. 1 (*on* 9. 61); सभ्यैरेवेत्यवधारणमन्यनिवृत्त्यर्थम् SmṛtiCan. iii. 37. 3.

अन्यनिवृत्त्यर्थता (anyanivṛttyartha-tā) *f.* the state of being meant for the exclusion of another न च प्राप्ते सति विधिरयं प्रवृत्तो येनास्यान्य(नि?)-वृत्त्यर्थता कल्प्येत TantrVā. 59. 20 (*on* i. 2. 42)

अन्यनिवृत्त्यर्थत्व (anyanivṛttyartha-tva) *n.* the state of being meant for the exclusion of another आनन्दशब्दस्य मुख्यार्थत्वेऽपि अन्यनिवृत्त्यर्थत्वोपपत्तेर्नाभेदविरोधित्वम् IṣṭaSi. 26. 23.

अन्यनिवेश (anya-niveśa) *m.* another, i.e. further addition (to one's share) बहुना कालेनायथाकृततां ब्रूयाद्यावदितरैः स्वेषु स्वेषु भागेष्वन्यनिवेशशीर्णप्रतिसंस्कारादि कृतं भवेत् ManuBh. ii. 254. 19 (*on* 9. 47)

अन्यनिश्चायिन् (anya-niścāyin) *adj.* which determines another (thing) सकलप्रतिभासस्य भ्रान्तत्वासिद्धितः स्फुटम्। प्रमाणं स्वान्यनिश्चायि द्वयसिद्धौ प्रसिध्यति Nyāyāva. 7.

अन्यनिःशेषगुण (anyaniśśeṣa-guṇa) *m.* all other virtues यदन्यनिःशेषगुणैरपाकृतं तपोऽधिकश्चेज्जगतापि पूज्यते SubhāRaSaṁ. 894.

अन्यनिषिद्धाचरण (anyaniṣiddhācaraṇa) *n.* performance of other prohibited act न च ... भावनायाः ... अकरणे प्रत्यवायस्य करणे ... अन्यनिषिद्धाचरणजन्यप्रत्यवायध्वंसस्यैव ... भाव्यत्वकल्पनात् MīmāKau. i. 266. 18 (*on* i. 4. 22)

अन्यनिषेध (anya-niṣedha) *m.* **1** negation or prohibition of another अन्यविधानेनान्यनिषेधोऽवगम्यते स्वशब्देन वा निषेधः ManuBh. i. 270. 16 (*on* 3. 135); एकविधावन्यनिषेधः स इति चेत् न। भेदे भावभेदयोरेव प्रसङ्गात् KhaṇḍanKhā. 1052. 20; तत्तयोः प्राधान्यप्रतिपादनार्थं न पुनरन्यनिषेधाय SmṛtiCan. i. 223. 16; **2** negation or prohibition of one अन्यनिषेधपरस्य वचनस्यान्यथा निर्वाहायोगादात्मैकत्वसिद्धिः ŚrutaPra. iA. 241. 30 (*on* i. 1. 1); **3** refutation or denial of another (rule) 'तमेवं विद्वान्' 'यमेवैष वृणुत' इत्यादावन्यनिषेधाच्छङ्काभावः TattvPrakā. 6B. 4 (*on* i. 1. 1); पूर्वसूत्रवत्सामान्यतोऽन्यनिषेधे मानाभावान्नियमप्रकरणाच्च नियमस्यैव निषेधः LaŚabdeŚe. ii. 138. 13.

अन्यनिषेधक (anyaniṣedha-ka) *adj.* which negates or prohibits others स च विषयो यत्रान्यनिषेधका नञादयः प्रयुज्यन्ते Śarka. 74. 14; किं रूपादिविधातृत्वान्न प्रत्यक्षमन्यनिषेधकम् BrahmSūBh. (Bhā.) 99. 5 (*on* ii. 1. 14); श्रुत्यादीनां चान्यनिषेधकत्वाभावात् TattvPrakā. 216B. 6 (*on* iv. 3. 15)

अन्यनिषेधकत्व (anyaniṣedhaka-tva) *n.* the state of being that which refutes or denies another अवैयर्थ्यार्थमवधारणस्यान्यनिषेधकत्वं वक्तव्यम् ŚivārkaMaDī. i. 194. 25 (*on* i. 1. 5)

अन्यनिषेधतस् (anyaniṣedha-tas) *adv.* on account of the negation of another अन्यापोहश्च किं वाच्यः किं वावाच्योऽयमिष्यते। वाच्योऽपि विधिरूपेण यदि वान्यनिषेधतः TattvSaṁ. 997.

अन्यनिषेधन (anya-niṣedhana) *n.* negation or prohibition of others दशेति नियमार्थं स्यान्न ततोऽन्यनिषेधने BṛĀraUBhVā. vi. 3. 15; अवधारणं हि फलतोऽन्यनिषेधनमेवेति भावः Bhāsk. i. 310. 15 (*on* i. 6. 3)

अन्यनिषेधमुख (anyaniṣedha-mukha) *n.* [Inst.] through the negation of another अन्यनिषेधमुखेन पुनर्विचारयति AṇuBh. 83. 5 (*on* i. 3. 17)

अन्यनिषेधरूप (anyaniṣedha-rūpa) *adj.* of the form of negation of another अपोहस्याप्यन्यनिषेधरूपस्य तथैव प्रतीत्या भाव्यम् Śarka. 66. 9.

अन्यनिषेधात्मन् (anyaniṣedhātman) *adj.* of the form of the negation or prohibition of another निषेधस्य प्रसिद्धत्वात् प्रकारान्तराभावात् एकविधिरेवान्यनिषेध इति चेत् शुक्तिधीस्सदा अन्यनिषेधात्मैव स्यात् IṣṭaSi. 322. 11.

अन्यनिषेधाभाव (anyaniṣedhābhāva) *m.* absence of the negation or prohibition of another नापि विध्यन्तरमेव। अन्यनिषेधाभावात् Loc. 21. 22 (*on* 1. 4); निषेधाद्यभावाच्च नापि विषस्य विषान्तरादाधिक्ये सजातीयव्यतिरेकः। तत्रान्यनिषेधाभावात् AlaṅkāRa. 29. 76; प्रियो हीति वाक्येऽन्यनिषेधाभावाद्भवेदेव शङ्का TattvPrakā. 6B. 4 (*on* i. 1. 1)

अन्यनिषेधार्थ (anyaniṣedhārtha) *adj.* meant for the negation of another अन्यनिषेधार्थोऽपि विधिर्नियमः AlaṅkāRa. 83; अप्राप्तार्थांशप्रापणरूपमन्यनिषेधार्थपर्यवसायि तु विधानं नियमः AlaṅkāRa. 83(5)

अन्यनिषेधार्थता (anyaniṣedhārtha-tā) *f.* the state of being meant for the negation of another सति संभव इति विधिमुखेन प्रवर्तमानस्य न असति इति अन्यनिषेधार्थता वक्तव्या Kāśi. i. 22. 15 (*on* 1. 53½)

अन्यनिषेधार्थम् (anyaniṣedhārtham) *adv.* for the sake of the negation of another तस्मादन्यनिषेधार्थं सार्थकत्वान्नानुशयप्रतिषेधिका AṇuBh. 174. 25 (*on* iii. 1. 1)

अन्यनिष्ठ (anya-niṣṭha) *adj.* [*f.*-ā] **1A** existing or abiding in another अन्यनिष्ठवह्नेर्धूमवत् पर्वतवृत्त्यत्यन्ताभावप्रतियोगित्वेऽपि तत्प्रतियोगिता न वह्नित्वेनावच्छिद्यते TattvCin. ii (1). 124. 1; यद्यपि धूमवत्त्वाद्वह्निमत्त्वं सिध्यति तथापि नान्यनिष्ठेन तेन NyāyPari. 284. 6; न ह्यतीतः संसारः ... उपलभ्यमानो वान्यनिष्ठः प्रतिभाति NyāyPari. 499. 3; स चान्तर्यामी यदि विष्णोरितरः स्यात् तदामृतत्वं चान्यनिष्ठं न ... विष्णुत्वसाधकं स्यात् TattvPrakā. 36B. 5 (*on* i. 2. 18); अन्यनिष्ठस्यापि तटस्थलक्षणत्वं संभवति ŚivārkaMaDī. i. 109. 27 (*on* i. 1. 2); अवघातादीनां तु नान्यनिष्ठप्रयुक्तिविषयत्वज्ञानोत्तरकालत्वनियतं तज्ज्ञानम् BhāṭṭDī. ii. 185. 17 (*on* v. 2. 7); **1B** existing in one नान्यनिष्ठा वेदनान्यत्र संबध्यते VīraMi. 878. 10 (*on* 3. 143); **2A** referring to another अन्यनिष्ठभ्रान्ति-

जन्यस्वानर्थपरिहारार्थयत्ने नान्यस्य भ्रान्तिरिति रीतिः AlaṅkāKau. (Vi.) 389. 24; **2B** belonging or pertaining to another अन्यनिष्ठस्य जन्मादेः ... उपलक्षणतया ब्रह्मलक्षणमुपादानत्वं लक्ष्ये लक्षणघटकम् ŚivārkaMaDī. i. 556. 5 (*on* i.4.23); **3** dependant or based on another, cf. **अन्यनिष्ठता 3**; **4** subordinate to another, cf. **अन्यनिष्ठत्व1.**

अन्यनिष्ठकर्तृत्व (anyaniṣṭha-kartṛtva) *n.* agency existing in another णिजर्थो हेतुकर्तृत्वं तच्च स्वतन्त्रकर्तृप्रेरणा अन्यनिष्ठकर्तृत्वनिर्वाहव्यापाररूपा VyutpaVā. 127. 21.

अन्यनिष्ठकर्मन् (anyaniṣṭha-karman) *n.* action present in one अन्यनिष्ठकर्मणान्यस्य भोगे पुरुषविशेषनियमो न स्यात् तत्राह तत्कर्मार्जितत्वात् SāṁkhyaPraBh. 159. 30 (*on* 6. 55)

अन्यनिष्ठज्ञान (anyaniṣṭha-jñāna) *n.* knowledge existing in one अन्यनिष्ठज्ञानेनान्यनिष्ठाज्ञाननिवृत्तौ त्वत्यन्तविरोधोऽतिप्रसङ्गात् SiddhāTa. 54. 8.

अन्यनिष्ठता (anyaniṣṭha-tā) *f.* **1** the state of referring to another संपूर्वस्तिष्ठतिर्हि समाप्तिर्वचनः अन्यनिष्ठताया ब्रह्मणि समाप्तिर्न स्यात् Vedānt-Ka. 484. 24 (*on* iii. 4. 18); **2** the state of existing in another जन्मादिकर्तृत्वस्य च यदान्यनिष्ठता निवार्यते TattvPrakā. 9B. 3 (*on* i. 1. 3); **3** the state of being dependant or based on another प्रोक्षणस्य च अन्यनिष्ठतया पारतन्त्रेण निर्देश्यत्वमुपादेयत्वम् MayūMāli. 177. 10 (*on* ii. 3. 13)

अन्यनिष्ठत्व (anyaniṣṭha-tva) *n.* **1** the state of being subordinate to another अध्ययनेनेति निर्देशेन गुणकर्मत्वं सूचितं भावार्थस्यान्यनिष्ठत्वप्रतीतेः ŚrutaPra. iA. 29. 12 (*on* i. 1. 1); **2** the state of existing in another जन्मादिकारणत्वस्यान्यनिष्ठत्वनिरासादस्ति शास्त्रसंगतिः TattvPrakā. 9B. 2 (*on* i. 1. 3); तस्या चान्यनिष्ठत्वेऽनिर्देश्यत्वं न भवति TattvPrakā. 50B. 2 (*on* i. 6. 22); **3** the state of belonging or pertaining to another गवाश्वगतप्राशस्त्यस्यान्यनिष्ठत्वख्यापनेनातिशयद्योतनार्थत्वात् MīmāKau. i. 285. 6 (*on* i. 4. 26); **4** the state of being dependant or based on another वरमावश्यकस्यैव समीहितसाधनत्वस्य स्वप्रवृत्तिहेतुत्वेन क्लृप्तस्य प्रवर्तनात्वेन रूपेण विध्यर्थत्वकल्पनं लाघवात् MīmāNyāPra. 270.25.

अन्यनिष्ठप्रकारता (anyaniṣṭha-prakāratā) *f.* qualifierness belonging or pertaining to another विशेष्यत्वं चात्रान्यनिष्ठप्रकारतानिरूपितानिरूपितत्वमात्रं न त्वन्यनिष्ठविशेष्यतानिरूपितप्रकारतानाश्रयत्वम् AlaṅkāKau. (Vi.) 384. 13.

अन्यनिष्ठप्रतियोगिता (anyaniṣṭha-pratiyogitā) *f.* counterpositiveness existing in another अन्यनिष्ठप्रतियोगितादेरन्यदीयसंबन्धाघटकत्वेनाव्यावर्तकत्वात् LaCandr. 418. 28.

अन्यनिष्ठफल (anyaniṣṭha-phala) *n.* fruit belonging to another अन्यनिष्ठफलोद्देशेनान्यस्यापि साधने प्रवृत्तिः LalitāSaBh. 201. 8 (*on* 237)

अन्यनिष्ठविशेष्यता (anyaniṣṭha-viśeṣyatā) *f.* qualificandness belonging or pertaining to one विशेष्यत्वं चात्रान्यनिष्ठप्रकारतानिरूपितत्वमात्रं न त्वन्यनिष्ठविशेष्यतानिरूपितप्रकारतानाश्रयत्वम् AlaṅkāKau. (Vi.) 384. 13.

अन्यनिष्ठव्यापार (anyaniṣṭha-vyāpāra) *m.* activity or operation pertaining to another एवं च विधिशब्दस्यान्यनिष्ठव्यापारबोधकत्वं लोकसिद्धं सिद्धं भवति MīmāNyāPra. 270. 16.

अन्यनिष्ठसादृश्यप्रतियोगित्व (anyaniṣṭha-sādṛśyapratiyogitva) *n.* relational adjunctness of comparison pertaining to another प्रत्युत धर्मे चन्द्रभिन्नवृत्तित्वबोधेन चन्द्रस्यान्यनिष्ठसादृश्यप्रतियोगित्वलाभेन चन्द्रनिष्ठसादृश्यप्रतियोग्यन्तरव्यवच्छेदव्यञ्जनानुगुणत्वात् AlaṅkāKau. (Vi.) 66. 6; चन्द्रस्यान्यनिष्ठसादृश्यप्रतियोगित्वान्यप्रतियोगिकसादृश्यानाश्रयत्वोभयबोधे चमत्कारोत्कर्षस्य ... अपह्नोतुमनर्हत्वात् AlaṅkāKau. (Vi.) 66. 9.

अन्यनिष्ठा (anya-niṣṭhā) *f.* devotion to someone else अज्ञानकाले एषोऽविद्वान् उदरमीषदपि साधनसंबन्धप्रयोजनैकतममन्तरमन्यनिष्ठां कुरुते Vedānt-Kau. 34. 14 (*on* i. 1. 20)

अन्यनिष्ठाज्ञान (anyaniṣṭhājñāna) *n.* nescience existing in another person अन्यनिष्ठज्ञानेनान्यनिष्ठाज्ञाननिवृत्तौ त्वत्यन्तविरोधोऽतिप्रसङ्गात् SiddhāTa. 54. 8.

अन्यनिष्ठात्यन्ताभाव (anyaniṣṭhātyantābhāva) *m.* constant absence existent in another घटादिज्ञानानन्तरम् अयमिहैव नान्यत्रेत्यन्यनिष्ठात्यन्ताभावप्रतियोगित्वस्यानुभवात् GuruCandr. i. 215. 5; अन्यनिष्ठात्यन्ताभावस्तु न चक्षुरादिग्राह्यः GuruCandr. i. 215. 6.

अन्यनिष्ठादृष्टादि (anyaniṣṭhādṛṣṭādi) *adj.* transcendental merit etc. pertaining to one अन्यनिष्ठादृष्टादिभिरन्यत्र सुखदुःखाद्युत्पादेऽतिप्रसङ्गात् YogSā. 71. 8 (4)

अन्यनिष्पत्ति (anya-niṣpatti) *f.* result or effect of another समवायिकारणविषयः कारकव्यापारः स्याद् इति चेत्, न अन्यविषयेण कारकव्यापारेणान्यनिष्पत्तेरतिप्रसङ्गात् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 324. 12 (*on* ii. 1. 18); न च सर्वस्येष्टतमा प्रीतिरन्यनिष्पत्तये भवति Kāśi. ii. 31. 4 (*on* 5 (2). 4)

अन्यनिष्पादकयत्न (anyaniṣpādaka-yatna) *m.* effort producing another क्रिययोर्मध्ये सर्वे आद्यं च अन्यनिष्पादकयत्ननिष्पाद्यत्वम् BālamBha. ii. 259. 10 (*on* 2. 145)

अन्यनिःस्पृहा (anya-nisspṛhā) *adj.* *(f.)* devoid of desire for another तद्रूपप्रत्यया चैका संततिश्चान्यनिःस्पृहा ViṣṇuP. vi. 7. 91; TattvVai. 120. 22 (*on* 3. 2)

अन्यनिह्नुति (anya-nihnuti) *f.* denial of another, i.e. emphasis विकल्पना पृथक्क्रियावधारणान्यनिह्नुतिः Vaija. 34. 40.

अन्यनीति (anya-nīti) *f.* **1** (finding of) another process इच्छाविकल्पैः क्रमशोऽभिनीय नीते निवृत्तिः पुनरन्यनीतिः Bṛhajjā. 13. 4; BṛSaṁ. 77. 22; **2** [Inst.] by way of another, i.e. opposite example सामान्यात् बुद्धिहेतोः प्रमितिमधिकतः साधयत्यन्यनीत्या TattvMu. 4. 102 (comm. अप्रमाद्दष्टान्तीकरणेन)

अन्यनृ (anya-nṛ) *m.* ordinary people प्रभुरहमन्यनृणां न वैष्णवानाम् PadmP. vi. 194. 102.

अन्यनृप (anya-nṛpa) *m.* **1** rival king जम्बुकश्च नृपो वीरः ...। अजेयोऽन्यनृपैर्वीर त्वया युधि निपातितः BhaviP. 484B. 10 (iii (3). 13. 38); **2** another king निहितशासनमन्यनृपेष्वपि प्रियतमञ्जयघोषमनारतम् EI. xviii. 10. 11; कीर्तिमन्यनृपाणां वा वदेन्नीतिफलं तथा ŚukraNī. 2. 225; नीतिभ्रष्टनृपं त्वन्यनृप उद्धरणक्षमः ŚukraNī. 4 (7). 417.

अन्यनृपढौकित (anyanṛpa-ḍhaukita) *adj.* presented by another king रत्नमन्यनृपढौकितमन्ये तत्प्रसादमलभन्त नृपास्तत् NaiṣC. 21. 4.

अन्यनृपति (anya-nṛpati) *m.* **1** rival king याते मत्तनये स्थितान्यनृपतिन् निर्जित्य यो जित्वरो बन्दीकृत्य रिपून्निहत्य च तदा तीर्णप्रतिज्ञोभवत् EI. vi. 31. 30; **2** another king जातोऽस्मादभिमन्युरन्यनृपतीनामन्यमानस्तृणम् EI. ii. 238.17.

अन्यनृपतिश्रीनिलय (anyanṛpatiśrī-nilaya) *m.* abode of the fortune of another king विक्रा(क्र)माक्रान्त(Read ॰न्ता)न्यनृपत्(Read ति)श्रीनिलयानाम् ... वल्लभानां पल्लवानां धर्म्ममहाराजश्रीसिंह[अ]वर्म्म[आ] EI. xv. 254. 16.

अन्यनृपद्विपेन्द्र (anya-nṛpadvipendra) *m.* another elephant - like, i.e. excellent king दुरासदामन्यनृपद्विपेन्द्रैः। सखीजनः प्रीतमना निदध्यौ Yādavā. 13. 25.

अन्यनृपमण्डल (anyanṛpa-maṇḍala) *m., n.* circle, i.e. territory of other king समग्रहीत्तथा राजा सोऽन्विष्यन् निखिलान् बुधान्। विद्वद्‌र्भिक्षमभवद्यथान्यनृपमण्डले RājTa. (Ka.) 4. 493.

अन्यनृपश्री (anyanṛpa-śrī) *f.* fortune of another king प्रागेवान्यनृपश्रीभिर्भीत्येव निजलाञ्छनैः। उज्झितैरङ्कितं मूर्ध्नोः पदयोश्छत्रचामरैः KathāSaSāg. iv. 3. 70.

अन्यनृपश्रीनिलय (anyanṛpaśrī-nilaya) *m.* abode of the fortune of another king स्वविक्रमाक्रान्तान्यनृपश्रीनिलयानाम् ... पल्लवानान्धर्म्ममहाराजश्रीसिंहवर्म्मा EI. viii. 162. 13; viii. 235.13.

अन्यनृपसूनु (anya-nṛpasūnu) *m.* another prince विजयवाहनामा च तथान्यनृपसूनवः PadmP. (Ra.) 2. 145.

अन्यनृपस्खलित (anyanṛpa-skhalita) *n.* fault or misdeed of another king भगवन् नार्हसि मामन्यनृपस्खलितैः खलीकर्तुम् HarṣaC. 158. 6.

अन्यनृपातपत्र (anyanṛpātapatra) *n.* umbrella, i.e. rule of other king मांधातृनामा। शासन्महीं परिहृतान्यनृपातपत्राम् EI. xii. 192. 44.

अन्यनृपालसंघ (anyanṛpāla-saṅgha) *m.* host of enemy kings आयोधनेष्वन्यनृपालसंघात्समाहृता कीर्तिरिति स्वभृत्यैः ... प्रादर्शयन् Raghunā. 9.66.

अन्यनेत्र (anya-netra) *n.* eye of another person यो यः पश्यति तन्नेत्रे ...। तस्य तस्यान्यनेत्रेषु रुचिरेव न जायते AlaṅkāSa. 22.2; Subhāṣi. 1222.

अन्यनेत्रक (anya-netraka) *n.* second, i.e. left eye सर्वार्थसाधकचक्रन्यासमाह ... तस्य कोणानि दक्षाक्षिनासामूलान्यनेत्रके NityāṢoḍa. 8. 64; अन्यनेत्रकं वामनेत्रम् SetuBa. 292. 12.

अन्यनेय (anya-neya) *adj.* to be led by other अन्यनेयौ हि संभग्नावूरू पादौ च मन्यते CaraS. vi. 27. 18 (1941 Ed.); BhāvPra. (Bhā.) 8(25). 9 (comm. अन्यचाल्यौ भवतः)

अन्यनैकायिक (anyanaikāy-ika) *adj.* pertaing to other (four) Nikāyas द्वितीया (कोटिः) अन्यनैकायिकः सर्वत्रगहेतुः AbhidhKoBh. 95. 23(*on* 2. 57);

सत्कायदृष्ट्यादिकः सर्वत्रगः। स हि सर्वत्रगहेतुरेव सर्वत्रगस्वभावत्वात्। अन्यनैकायिकक्लिष्टहेतुत्वाच्च Sphuṭā. ii. 155. 16 (*on* 2.57)

अन्यनैरपेक्ष्य (anya-nairapekṣya) *n.* absence of dependency on another पूर्वमप्युक्तादेवेत्येवकाराभिप्रायः ... यद्वा अन्यनैरपेक्ष्यपर एवकारः ŚrutaPra. iB. 206. 20 (*on* i. 1. 13); **[Inst.]** without dependency on another द्वितीयस्तु लोकप्रसिद्धेरेव प्राबल्यम्। तस्या अन्यनैरपेक्ष्येणैवात्मलाभात् MīmāKau. i. 74. 13 (*on* i. 3. 9); अतश्चोत्पत्त्यपूर्वस्य साक्षादन्यनैरपेक्ष्येण चाग्नेयजन्यत्वात् ... तत्साधनत्वमेव लक्ष्यते MīmāKau. ii. 146. 15 (*on* iii. 1. 10); मनीषी ... स्वयमन्यनैरपेक्ष्येण पूर्वसृष्टप्रकारेण जगद्भावनसमर्थः GuruCandr. i. 446. 4; LaCandr. 424. 26.

अन्यनैवेद्य (anya-naivedya) *n.* food-offering made to any other (god) यः। भुङ्क्ते न चान्यनैवेद्यं तस्य तुष्यति केशवः ViṣṇuDhaP. i. 58. 4.

अन्यनौप्रतिबद्धा (anyanau-pratibaddhā) *adj. (f.)* tied to another boat नावं चाप्तनाविकाधिष्ठिताम्। अन्यनौप्रतिबद्धां वातवेगवशां च नोपेयात् ArthŚā. i. 107. 4 (1. 21); NītiSā. 7. 33.

अन्यपक्ष (anya-pakṣa) *m.* **1Ai** another view नानाहवनीयपक्षे अन्वहं संकल्पादि अन्यपक्षे आदावेव संकल्पः KāthŚSSaṁkalana. 5. 3; **1Aii** another, i.e. alternative view धूमाग्न्योरिव संबन्धमन्यपक्षे कुतोऽस्य धीः IṣṭaSi. 280. 16; निरूपणं स्वल्पमहागुणानाम्। वक्ष्येऽन्यपक्षस्य विदूषणार्थम् VāsiS. 32. 111; वृत्तेरज्ञाननिवृत्त्यर्थत्वपक्षान्यपक्षयोरपि ... वृत्त्यादिद्वारकोपरागः ... अज्ञाननिवृत्तिशब्दार्थो बोध्यः GuruCandr. ii. 159. 14; न चान्यपक्षे क्रियानुवृत्तिगौरवं सर्वं हि वाक्यं क्रियया परिसमाप्यते VīraMi. 67. 21 (*on* 1. 23); ब्रह्मचर्यमध्येऽस्य विहितत्वेनान्यपक्षयोरेतदसंभवादाह BālamBha. i. 165. 8 (*on* 1. 36); **1Bi** view of other, i.e. opponent पलायनादनुत्तरादन्यपक्षाश्रयेण च। हीनस्य गृह्यते वादो न स्ववाक्यजितस्य च BṛhaspaSm. 97. 22; अन्यपक्षाश्रयाद् वादी हीनो दण्ड्यश्च स स्मृतः ŚukraNī. 4(5). 136; **1Bii** side or party of other, i.e. enemy उद्यतं राजकमन्यपक्षं प्रत्युद्ययावुत्कमुपेन्द्रगृह्यम् RāghPāṇ. (Dha.) 16. 71 (comm. शत्रुपक्षम्); **1Ci** another side (of body) (चित्रगतशरीरस्य भित्तिकस्थाने) अन्यपक्षस्थिते सूत्रे मूर्धपृष्ठं तु घट्टितम् Mānaso. iii. 1. 544; **1Cii** another side (of an equation) एकाव्यक्तं शोधयेदन्यपक्षाद्रूपाण्यन्यस्येतरस्माच्च पक्षात् BījGa. 7. 89; आद्यं वर्णं शोधयेदन्यपक्षादन्यान् रूपाण्यन्यतश्चाद्यभक्ते BījGa. 9. 134; **2** another fortnight विपरीतक्रमेणाश्नन्नादावादाय ह्रासयेत्। वर्धयेदन्यपक्षे तु पिपीलीमध्यमैन्दवम् BṛParāSm. 9. 3.

अन्यपक्षतावच्छेदक (anya-pakṣatāvacchedaka) *m.* another delimiting property of the subjectness ब्रह्मत्वतुच्छत्वावच्छेदेन साध्यहेत्वोरभावधीः अन्यपक्षतावच्छेदकावच्छेदेन साध्यहेतुज्ञानं न विरुणद्धि GuruCandr. i. 6. 3.

अन्यपक्षद्योतक (anyapakṣa-dyotaka) *adj.* suggestive or indicative of alternative view उपसंहृतं पक्षमपेक्ष्य अन्यपक्षद्योतकं किंतु इति पदं व्याचष्टे Bhāsk. ii. 217. 13 (*on* iii. 1. 2)

अन्यपक्षद्वय (anya-pakṣadvaya) *n.* other two cases अधमेतरविषये त्वेतत्पक्षद्वयस्थानेऽन्यपक्षद्वयमाह SmṛtiCan. iv. 385. 14.

अन्यपक्षावलम्बन (anyapakṣāvalambana) *n.* act of resorting to an alternative view एकं यजुस्त्रिवारं जप्त्वान्यपक्षावलम्बनेनानुच्छ्वसन् आवर्त्येत्यर्थः SmṛtiCan. v. 385. 18.

अन्यपक्षाश्रयण (anyapakṣāśrayaṇa) *n.* act of resorting to the side or party of the rival or enemy प्रकाशिता निजनायकस्य गुणाः दूषितमन्यपक्षाश्रयणम् TilaMañ. 287. 13.

अन्यपक्षिका (anyapakṣ-ikā) *f.* adhering to other (heretical) sect ये चापि ज्ञातयो अनन्यपक्षिका MaVastuAva. ii. 80. 17 [DBHS.]; cf. **अनन्यपक्षिका.**

अन्यपक्षिन् (anya-pakṣin) *m.* **1A** another bird जितहंसगतिम् ...। तमन्यपक्षिणो दृष्ट्वा भयवन्तो विसिस्मियुः PadmP. (Ra.) 41. 165; **1B** any other bird उड्डयांचक्रे श्येनो व्योमनि सत्वरम्। चिन्तयद्रक्षणस्थानमन्यपक्षिविवर्जितम् SkandP. iv. 76. 67; **2** kind of bird मर्कटी चान्यपक्षिणि RājNi. 426. 9.

अन्यपञ्चक (anya-pañcaka) *n.* another group of five (constellations) शूलत्रयेऽपि नवकं मरणायान्यपञ्चकम्। श्रियै NāraS. 6. 41.

अन्यपञ्चनख (anya-pañcanakha) *m.* rest of the five-clawed animal भक्ष्येति शाकादिरूपभक्ष्यपञ्चपञ्चनखान्वर्जयित्वान्यपञ्चनखमृतशरीरमित्यर्थः BālamBha. iii. 81. 30 (*on* 3. 30)

अन्यपटादि (anyapaṭādi) *adj.* different cloth etc. न हि घटसामान्यादन्यत्रपटादौ(v.l. ॰दन्यपटादौ) ... घटसामान्यस्य संभवो येन यथोक्तान्यथासिद्धिः स्यात् TarkKau. 7. 26.

अन्यपठित (anya-paṭhita) *adj.* **1** read differently भट्टैः ... धातुपाठोऽन्यपठितो भ्रंशार्थः स्वरवर्णकः BhaviP. 556B. 24 (iii (4). 8. 84); **2** read by others अत्रापिनाहितदत्तयोरन्यपठितयोः समुच्चयो विज्ञानेश्वरकृतः BālamBha. ii. 183. 17 (*on* 2. 133)

अन्यपति (anya-pati) *m.* **A** another ruler क्लृप्तपतिभ्योऽन्यपतियुक्तो न वेति संदेहः TattvPrakā. 221A. 2 (*on* iv. 4. 9); **B** another master पुण्ये। रविरश्मिगतेऽथ भवेद्यावज्जीवं च नान्यपतिः TājiNī. iii (1). 5. 59 (345)

अन्यपत्नी (anya-patnī) *f.* **1A** wife of another person कारणादप्यन्यपत्न्या संभाषणं कुर्वन् प्रथमसाहसं दण्डं प्राप्नुयात् ManuBh. ii. 219. 11 (*on* 8. 354); न साधुरात्मस्तुतिरुन्नतानामपत्यमेषापि न चान्यपत्नी Surath. 13. 84; न चान्यपत्न्यामुत्पादितोत्पादकस्य प्रजा भवति ManvaMu. 226. 32 (*on* 6. 162); **1B** wife of other, i.e. lower caste अन्यपत्नीजनितानां न ब्राह्मणादिजातित्वम् ManvaMu. 426. 19 (*on* 10. 5); **2** another wife अथान्यपत्न्यः सुवते स्म पुत्रान् राज्ञस्ततस्तेन च तैश्चकासे VīraBhā. 1. 47.

अन्यपत्नीजन (anya-patnījana) *m.* another wife कुरु दिव्यं च पत्नीनां सहस्राणां च षोडश। अन्यपत्नीजनस्यापि चाष्टाधिकशतस्य च BrahmVaiP. iv. 103. 23.

अन्यपत्नीयुत (anyapatnī-yuta) *adj.* accompanied by other wives सूर्यप्रभः ... उवास पितृसंयुतः ससचिवोऽन्यपत्नीयुतः KathāSaSāg. viii. 1. 187.

अन्यपत्नीविमुख (anyapatnī-vimukha) *adj.* indifferent to other wives अन्यपत्नीविमुखः कदलीगर्भया तया। समं स तस्थावाख्याततद्वृत्तान्तः स्वमन्त्रिषु KathāSaSāg. vi. 6. 121.

अन्यपथागत (anyapathāgata) *adj.* come through another way हैबतखानाद्यैः पश्चादन्यपथागतैः। विदधे ... तत्तत्सुभटसंक्षयः RājTa. (Śrī.) 4. 182.

अन्यपद (anya-pada) *n.* **1A** another word **B** other word (than the compound-constituents) **2** another foot **3** another stage of religious life **4** another or second term or digit **5** the word or form *anya* **1A** another word यदि तर्हि विभक्त्यर्थोऽभिधीयते ... अर्थग्रहणसामर्थ्यात्। इहानेकमन्यपद इतीयता सिद्धम् MahāBh. i. 422. 24 (*on* ii. 2. 24); अवकल्पते। या चान्यपदवृद्धिसद्भावप्रतीतिः इयं च TantrVā. 67. 20 (*on* i. 2. 52); दोषः समानोऽयं विधेरन्यपदेष्वपि। विशिष्टार्थावगत्यर्थं प्रयुज्यन्ते BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 727; सूक्ष्मार्थस्य पदस्यान्यपदेनार्थप्रकाशनम्। अङ्गमुद्ध(द्धा)त्यकं नाम वीथ्यङ्गं प्रथमं बुधैः Mānaso. iv. 2. 156; उपचारव्यावृत्त्यर्थमन्यपदेनोपसंहारः AṇuBh. 41. 22 (*on* i. 1. 20); भेदपक्षे ... अन्यपदेनोपादानात् ... एतच्छाखास्थद्वादशाहस्य ... पक्षे अदीक्षितदर्शनोपपत्तिः MīmāKau. ii. 116. 14 (*on* ii. 4. 8); **1B** other word (than the compound-constitutents) अन्यपदप्रधानो हि समासो नाम्नि ते बली GaṇeP. ii. 3.25; **2** another foot पादमेकं समाकुच्य स्थित्वान्यपदजानुनी। उत्तानिते करं न्यस्य स्थितिरैन्द्रमितीरितम् AbhinDa. 278; **3** another stage of religious life गुरोरधीतवेदो गृही भवति नान्यपदं प्रयाति ŚaṅkaDigVi. (Mā.) 2. 15 (comm. अन्याश्रमं न प्रयाति इति नियमो नास्ति); **4** another or second term or digit (पक्षौ) तत्पदग्रहणतोऽपि समौ तौ। तत्र चाद्यपदमन्यपदं हि स्यादिदं च यदि वेदमपीत्थम् SiddhāTaVi. 90. 14; **5** the word or form *anya* तत्र चान्यपदस्य 'वर्ण्यात्प्रकृतादन्येनाप्रकृतेन' इति यद्यर्थः, तदा ... समुचितोपमायामव्याप्तिः AlaṅkāKau. (Vi.) 15. 5.

अन्यपदद्वन्द्व (anya-padadvandva) *n.* pair of feet of another person केनाप्यन्यपदद्वन्द्वं छिन्नं शस्त्रेण तन्निशि RājTa. (Śrī.) 4. 536.

अन्यपदनिर्मिता (anyapada-nirmitā) *adj. (f.)* composed of other words पञ्च षट् सप्त वा वस्तून्यस्य शाखा निगद्यते। शाखेव प्रतिशाखा स्यात्किं त्वन्यपदनिर्मिता SaṁgīRa. iii. 45. 4 (5. 89); iii. 70. 3 (5. 116)

अन्यपदप्रक्षेप (anyapada-prakṣepa) *m.* use or utterence of another word सर्वनामयुक्तमन्त्राम्नाने सति तस्य स्थानेऽन्यपदप्रक्षेपः क्रियते TantrVā. 420. 2 (*on* ii. 1. 34)

अन्यपदप्रयोग (anyapada-prayoga) *m.* use or utterence of another word विभक्तिप्रयोगस्य अन्यपदप्रयोगस्य ... अविभागः नासंबद्धत्वम् MīmāKau. i. 150. 11 (*on* i. 3. 35)

अन्यपदवाच्यत्व (anyapadavācya-tva) *n.* the state of being expressed by another word प्रयाजानां करणतद्व्यापारतत्कार्यजनकत्वायोगेन करणादीनाम् अन्यपदवाच्यत्वायोगात् MīmāKau. ii. 331. 7 (*on* iii. 3. 11)

अन्यपदसंकोच (anyapada-saṅkoca) *m.* limitation or restriction of (the meaning of) the word *anya* ईशाभेदेनैव तल्लाभादन्यपदसंकोचे मानाभावात् GuruCandr. ii. 306. 1.

अन्यपदाध्याहार (anyapadādhyāhāra) *m.* act of supplying another word परार्थादिति पञ्चम्यन्यपदाध्याहारेण व्याख्याता TattvVai. 159. 20 (*on* 3.35)

अन्यपदानुकर्ष (anyapadānukarṣa) *m.* semantic or syntatctic relation of another word लिङ्गात्संज्ञापनसूत्रे अन्यपदानुकर्षेण तावन्मात्रे त्वन्य एव कर्ता BhāṭṭCan. 8. 7 (*on* xiii. 1.15)

अन्यपदान्तरान्तर (anyapadāntarāntara) *n.* [Loc.] in the midst of the foot-prints of others मार्गे गवामन्यपदान्तरान्तरे निरीक्षमाणाः ययुरङ्ग सत्वराः BhāgP. x. 16.18.

अन्यपदार्थ (anyapadārtha) *m.* **1** meaning or sense of another word (than the compound-constituents) or third referent अन्यपदार्थे च संज्ञायाम् P. ii. 1. 21; अनेकमन्यपदार्थे P. ii. 2. 24; खलेयवादीनि प्रथमान्तान्यन्यपदार्थे Vār. 2 *on* P. ii. 1.17; MahāBh. i. 381. 6 (*on* ii. 1. 17); नदीभिः संख्यासमासेऽन्यपदार्थे प्रतिषेधः Vār. 1 *on* P. ii. 1. 20; MahāBh. i. 382. 6 (*on* ii. 1. 20); शिशीतुग्नुम्विधिषु नपुंसकग्रहणं शब्दग्रहणं चेदन्यपदार्थे प्रतिषेधः Vār. 2 *on* P. vii. 1. 23; MahāBh. iii. 249. 6 (*on* vii. 1. 23); बहुव्रीहिरयमन्यपदार्थे वर्तते MahāBh. i. 86. 4 (*on* i. 1. 27); ii. 392. 8 (*on* v. 2. 94); Nyās. i. 119. 25 (*on* i. 1. 62); अन्यपदार्थेऽप्येकशेषो भवति। विंशतिश्च ... विंशती इति MahāBh. i. 239. 19 (*on* i. 2. 64); एताभ्यां शब्दाभ्यामेषोऽर्थ उच्यतेऽन्यपदार्थोऽपि तु गम्यते MahāBh. i. 382. 14 (*on* ii. 1. 20); समासार्थो नोपपद्यतेऽन्यपदार्थो हि नाम स भवति MahāBh. i. 426. 2 (*on* ii. 2. 24); दिक्समासे सहयोगे चान्तरालं प्रधानं चाभिधीयते तत्रान्यपदार्थः इत्येव सिद्धम् MahāBh. i. 428. 21 (*on* ii. 2. 26); खावन्यपदार्थे JaineVyā. i. 3. 18 (Vṛ. अन्यपदार्थे खुविषये नदीभिः सह सुबन्तं हसो भवति); अन्यपदार्थेऽनेकं बम् JaineVyā. i. 3. 86; खलेयवादीनि प्रथमान्तानि विभक्त्यन्तरेण नैव संबध्यन्ते अन्यपदार्थे च काले वर्तन्ते KāśiVṛ. *on* ii. 1. 17; Prasā. i. 483. 9; क्षीराशब्दस्यान्यपदार्थे बहुव्रीहिरभ्युपगन्तव्यः TantrVā. 252. 23 (*on* i. 3. 26); 687. 7 (*on* iii. 1. 12); मध्यमस्य धातोर्विधानात् धातुरन्यपदार्थो विज्ञायते Nyās. i. 327. 19 (*on* i. 4. 106); पदमिदमन्यपदार्थे समस्यतेऽथोपमेयवचनेन Kāvyālaṅ. (Ru.) 8. 19; यथावृत्तः यद्वृत्तं यत्प्रकारं वास्येति च बहुव्रीहिः। अन्यपदार्थो राजा ManuBh. ii. 1. 11 (*on* 7. 1); गवयो दर्शनमस्येति गवयदर्शनम्। सादृश्यमन्यपदार्थः Kāśi. iii. 137. 8 (*on* 5 (6). 1-2); तद्गुणसंविज्ञाने बहुव्रीहौ वृत्तिपदार्थान्यपदार्थाः अभिनेयाः AbhinBhā. ii. 66. 12 (*on* 9. 172); उपात्तस्त्वेकदेश एवान्यपदार्थो युक्तः NyāyRa. 346. 21 (*on* 5 (4). 3); 353. 18 (*on* 5 (4). 24); एहीडायवाभ्यामन्यपदार्थे नपुंसकत्वे च SaraKaṇṭhā. (Gr.) iii. 2. 105; iii. 3. 6; बहुव्रीहिसमासे ... प्रधानस्यान्यपदार्थस्य बहुव्रीहिसिद्धपदप्रतिपाद्यता KhaṇḍanKhā. 119.13; आत्मेश्वर इत्यादिवदन्यपदार्थोऽपि द्रष्टव्यः NyāyKu. 75. 18; चित्रगुमानयेत्यत्र वाक्यार्थचित्रगोस्वामिनः संबन्धितया अन्यपदार्थस्य प्रतीतेः TattvCin. iv (2). 727. 2; मधुकरपदस्यार्थमजानन्नन्यपदार्थमवगत्य ... संगतिं गृहीत्वा वाक्यार्थं प्रतिपद्यते NyāyMāVi. 18. 10 (*on* i. 1. 5); इह तु षडहोऽन्यपदार्थः NyāyMāVi. 572. 6 (*on* x. 6. 3); सर्व आदिर्येषामिति न विश्वादयोऽन्यपदार्थाः PariVṛ. (Sī.) 88.2; तद्गुणसंविज्ञानबहुव्रीहौ कर्णादिवाचिनः कर्णादिशब्दस्य तद्विशिष्टोऽन्यपदार्थो लक्ष्यः Nyāyāmṛ. 467B. 6; नदीभिः सह सुबन्तं समस्यतेऽन्यपदार्थे नाम्नि सोऽव्ययीभावः। उन्मत्तगङ्गं देशः PrakriKau. i. 485. 5; समस्यमानपदार्थो यत्रान्यपदार्थस्यैकदेशः स्यात् स तद्गुणसंविज्ञानो बहुव्रीहिः PrakriKau. i. 620. 4; ते च नवैकादश चेत्यन्यपदार्थोऽत्रास्त्येव न तु मत्वर्थः Prasā. i. 593. 5; एवं बहुव्रीहौ चरमपदस्यान्यपदार्थे लक्षणा Tarkāmṛ. 24. 14; वैशिष्ट्यपक्षेऽपि अन्यपदार्थो विशेषणं विशेष्यं वा MīmāKau. ii. 3. 9 (*on* ii. 3. 1); अथवा अन्यपदार्थस्य अवच्छेदकान्तराभावात् जगत्सामत्वमेव ... विवक्षितम् MīmāKau. ii. 13. 20 (*on* ii. 3. 2); ज्योतिष्टोमपदेऽपि ज्योतिंषि स्तोमा यस्मिन् इत्यन्यपदार्थस्य यागस्य लक्ष्यत्वात् MīmāKau. iii (2). 250. 12 (*on* ii. 2. 21); एवमुपदशा इत्यत्रान्यपदार्थनवैकादशव्यक्तीनां बोधः BhāṭṭCin. i. 108. 8 (*on* i. 1. 4); अन्यपदार्थे विद्यमानं सुबन्तं नदीभिः सह नित्यं समस्यते संज्ञायाम् SiddhāKau. 165A. 10 (*on* ii. 1. 21); अन्यपदप्रधानो बहुव्रीहिरन्यपदार्थस्य होमरूपः जुहोतिनैव विधीयते MayūMāli. 63. 15 (*on* i. 4. 4); अन्यपदार्थस्याशाब्दत्वेऽपि व्याख्यानाद्भविष्यति LaŚabdeŚe. i. 511. 6; ग्रन्थोऽन्यपदार्थः LaŚabdeŚe. i. 534. 16; ii. 75. 4; ii. 616. 4; **2** (anya-padārtha) another object or thing or substance एकवाक्यत्वमिष्यते। तथैवान्यपदार्थेषु तद्वयोरपि काण्डयोः BṛĀraUBhVā. iii. 1. 17; अथवान्यपदार्थानामन्यथाकृतिरेव वा BhāvPra. (Śā.) 30. 1 (2); कुटं गणमादायैव प्रधानमन्यपदार्थं बोधयति TattvCin. i. 803. 6; अन्यधर्मसंबन्धादित्यन्यपदार्थो धर्म्युत्प्रेक्षासु विषयेव CitraMī. 82. 1; 83. 11; ज्योतिष्टोमस्यैवान्यपदार्थावच्छेदकत्वप्रतीतेः रथन्तरसामत्वस्यापि निमित्तविशेषणत्वे युक्तो वाक्यभेदः MīmāKau. ii. 13. 22 (*on* ii. 3. 21)

अन्यपदार्थ (anyapadārtha) *adj.* referring to or indicating the meaning or sense of another word (than the compound-constituents) or third referent प्रविष्टशब्दस्य भागशब्देन सह अन्यपदार्थो बहुव्रीहिः समासः ŚābaBh. 885. 6 (*on* iii. 3. 41); PrakaVi. 38. 18; अन्यपदार्थो णिर् आश्रीयते Pradī. iii. 100B. 13 (*on* iii. 1. 48); प्रथमं द्वन्द्वं कृत्वा पश्चाद्बृहद्रथन्तरे सामनी अस्येत्यन्यपदार्थो बहुव्रीहिः ŚāstrDī. 742. 13 (*on* x. 6. 4); अन्यपदार्थेन समासेनैव द्योतकसामान्ययोरुक्तत्वात् SaraKaṇṭhā. 401. 18; समासे सत्यपि अन्यपदार्थयोः थकाररेफयोः एव क्रियान्वयित्वेन ... हकारस्य क्रियान्वयालाभात् SetuBa. 326. 30; अकर्मकशब्दे च धातुरेवान्यपदार्थः LaŚabdeŚe. i. 467. 12; बहुव्रीहिः वाक्यमन्यपदार्थः BālamBha. i. 2. 9 (*on* 1. 1); **(used as noun)** (Bahuvrīhi compound) referring to or indicating the meaning or sense of another word (than the compound-constituents) or third referent अन्यपदार्थः किम्। अद्य श्वो वा गमिष्यति CāndraVṛ. *on* i. 3. 3; अन्यपदार्थाद् भावे ष्यआदयो यथायोगं भवन्ति CāndraVṛ. *on* vi. 1. 39; गुणो गन्धः। सोऽन्यपदार्थस्य एकान्तो न भवति Nyās. ii. 187. 12 (*on* v. 4. 135); Prasā. i. 610. 11; अन्यपदार्थे प्रथमान्तेऽपि। सह पुत्रेणागतः। सपुत्रकः KātanVṛ. ii. 5. 9; उभयमप्यन्यपदार्थषष्ठीसमासयोरभिधीयमानेन SaraKaṇṭhā. 428. 16; तद्गुणसंविज्ञानं बहुव्रीहिं दर्शयति। तस्य – अन्यपदार्थस्य, गुणः वर्तिपदार्थः PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. i. 1. 27 (130. 21); चित्रगुशब्दात्परं यत् सर्वनामस्थानं तदन्यपदार्थस्यैकत्वादौ Prasā. i. 174. 13; अन्यपदार्थे पूरणी अनुप्रविशति Prasā. i. 583. 19; स आदिर्यस्येत्यन्यपदार्थो दुर्लभः LaŚabdeŚe. i. 106. 4; यदि ह्यन्यपदार्थः षष्ठ्यन्तः एव स्यात् VaiyāBhū. 183. 3 (*on* 33)

अन्यपदार्थकृत (anyapadārtha-kṛta) *adj.* effected from or caused by the meaning of another word अन्यपदार्थकृतत्वादत्र बहुत्वस्य Pradī. ii. 559B. 1 (*on* ii. 4.62)

अन्यपदार्थक्रिया (anyapadārtha-kriyā) *f.* activity as the meaning of another word ग्रहणादिरूपोऽन्यपदार्थक्रियारूपः कर्मव्यतिहाररूपश्चेत्यर्थः LaŚabdeŚe. ii. 109. 13.

अन्यपदार्थग्रहण (anyapadārtha-grahaṇa) *n.* grasping of the meaning of another word अर्थाभिधानस्यान्यपदार्थग्रहणमन्तरेण ... जातिविशेषस्य शस्त्रीश्यामादिकः समास उपमेयस्य वाचकः Pradī. ii. 395B. 14 (*on* ii. 1. 54)

अन्यपदार्थघटकता (anyapadārthaghaṭaka-tā) *f.* the state of consisting of the meaning of another word अन्यपदार्थघटकतया समासवाच्या च LaŚabdeŚe. ii. 94. 15.

अन्यपदार्थता (anyapadārtha-tā) *f.* **1** the state of being the meaning of another word (than the compound -constituents) or third referent यत्र ह्यर्थासंप्रत्यय एव वान्यपदार्थतैव वा भवति तत्रैकशेषो गार्ग्यौ विंशती इति MahāBh. i. 239. 22 (*on* i. 2. 64); क्षेत्रसंबन्धाच्च गम्यमानः क्षेत्रस्वामी सपाल इत्यन्यपदार्थतयाभिसंबध्यते ManuBh. ii. 183. 15 (*on* 8. 240); अत्र तिरोहितावयवभेदस्य पक्षस्यान्यपदार्थतया रात्रिप्रधानम् SiddhāKau. 192B. 5 (*on* vii. 4. 14); न च क्रतौ सापेक्षसत्ताकत्वेऽपि पृष्ठस्तोत्रेऽनपेक्षत्वं शङ्कनीयम्। तस्यात्रान्यपदार्थतयानुक्तत्वात् MayūMāli. 160. 26 (*on* ii. 3. 1); **2** the state of referring to or indicating the meaning of another word (than the compound-constituents) or third referent यद्येनोच्यते स तस्यार्थ इति। अपि चान्यपदार्थता न प्रकल्पेत MahāBh. i. 382. 12 (*on* ii. 1. 20); **3** [Inst.] by way of being another object घटपटौ संयुज्येते यत्रेत्यादौ संयुज्यमानपदार्थातिरिक्तस्यैवान्यपदार्थतया प्रतीतेः LaŚabdeŚe. i. 52. 12.

अन्यपदार्थतात्पर्यग्राहक (anyapadārthatātparya-grāhaka) *adj.* which helps to grasp the speaker's intention in the meaning of another word आज्यपदं तु तस्यैव नवनीतप्रकृतिकत्वादनुवादः अन्यपदार्थतात्पर्यग्राहकं चेति नानेकविधेर्गता BhāṭṭDī. ii. 77. 18 (*on* iii. 8. 20)

अन्यपदार्थतावच्छेदक (anyapadārthatāvacchedaka) *m.* delimitor of the state of referring to the meaning or sence of another word द्वित्रा इत्यत्रापि समस्यमानपदार्थसंख्येयप्राधान्येन बहुव्रीहित्वमन्यपदार्थतावच्छेदकम् BhāṭṭCin. i. 107. 22 (*on* i. 1. 4); अत्रांशे तुल्यसंबन्धित्वमन्यपदार्थतावच्छेदकम् BhāṭṭCin. i. 108. 4 (*on* i. 1. 4)

अन्यपदार्थत्व (anyapadārtha-tva) *n.* **1** the state of being the meaning or sence of another word (than the compound-constitutents) or third referent संख्याया अर्थासंप्रत्ययादन्यपदार्थत्वाद्वानेकशेषः Vār. 25 *on* P. i. 2. 64; MahāBh. i. 239.15 (*on* i. 2. 64); आक्षिप्तस्यैकदेशिनो युक्तमन्यपदार्थत्वम् Kāśi. iii. 5. 4 (*on* 5 (4). 2); ननु प्रमातुरन्यपदार्थत्वे पक्षधर्म्यपेक्षमेकदेशत्वमिति युज्यते NyāyRa. 353.17 (*on* 5 (4). 24); प्रवृत्तिनिमित्तस्यान्यपदार्थत्वाश्रयणे ... शब्दस्यापि भाषितपुंस्कत्वविज्ञाने समानायामाकृतावित्यर्थो लभ्यते Pradī. v. 224A.14 (*on* vi. 3. 34); आकृतिरेवान्यपदार्थत्वेनाश्रिता Pradī. vi. 72.16 (*on* vii. 1. 74); अह्नो यद्यन्यपदार्थत्वम्, तदा भवदुक्तमेव स्यात् NyāyMāVi. 572. 5 (*on* x. 6. 3); न च संस्कारस्यान्यपदार्थत्वे सिद्धायाश्चूडायाः करणत्वं संभवतीति वाच्यम् VīraMi. (Saṁskāra.) 295. 25; उपनीयतेऽनेनेति व्युत्पत्तौ ... कदाचिदाचार्यश्चान्यपदार्थत्वे-

नोपनयनं स्यात् VīraMi. (Saṁskāra.) 334.16; सादृश्यप्रयोजकतत्प्रतियोगित्वानुयोगित्वतदवच्छेदकतदन्यधर्मप्रकारकधीविशेष्यत्वेनाविवक्षितस्यैवान्यपदार्थत्वात् AlaṅkāKau. (Vi.) 16.1; **2** the state of referring to or indicating the meaning of another word (than the compound-constitutents) or third referent तत्र बहुव्रीहिनिर्देशेऽनच्कस्य द्विर्वचनमन्यपदार्थत्वात् Vār.14 *on* P. vi. 1.1; MahāBh. iii. 3.19 (*on* vi. 1.1); अन्यपदार्थत्वाद्बहुव्रीहेः MahāBh. i. 86. 4 (*on* i. 1. 27); न चाप्यन्यपदार्थत्वं जातेरध्यवसीयते TantrVā. 687.15 (*on* iii. 1. 2); इकस्त्वन्यपदार्थत्वं नैव संभवति PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. i. 2.10 (280. 5); न च स्वरूपमेवात्र नास्तिशब्दार्थः। अन्यपदार्थत्वायोगात् ŚatDū. 218.19; सत्यार्धधातुकग्रहेऽन्यपदार्थत्वेन तस्य ग्रहणात् धातुलोप इति बहुव्रीहिः स्यात् Prasā. ii. 366.13; यद्यातिमृत्युपदे बहुव्रीह्याश्रयणेन भक्तिपरत्वम्। तन्न। संनिधानाभावेऽन्यपदार्थत्वेन भक्तेर्ज्ञातुमशक्यत्वात् VīraMi. (Bhakti.) 21.2.

अन्यपदार्थधी (anyapadārtha-dhī) *f.* knowledge of the meaning of another word or third referent अज्ञातविग्रहस्य बहुव्रीहौ शक्तिभ्रमादन्यपदार्थधीरिति चेत् TattvCin. iv (2). 727. 7; न ह्युक्तस्थलयोर्भिन्नरूपाभ्यामन्यपदार्थधीकृतो विशेषः LaCandr. 777.31.

अन्यपदार्थनिर्देशक (anyapadārtha-nirdeśaka) *adj.* indicative of the meaning of another word or third referent भेद्यत इत्येतदर्थमवश्याश्रयणीयेन अन्यपदार्थनिर्देशकस्य आर्धधातुकपदस्याभावेऽपि ... बहुव्रीहिनिर्देशेनैव ... अवगन्तुं शक्यत्वात् PāṇiTaVāNaMā. 18.18.

अन्यपदार्थपरत्व (anyapadārthapara-tva) *n.* the state of referring to or indicating the meaning of another word or third referent क्वचिद्बहुव्रीहेरन्यपदार्थपरत्वमपि न स्यात् TattvCin. iv (2). 743.1.

अन्यपदार्थपुरुष (anyapadārtha-puruṣa) *m.* person as the meaning of another word or third referent सपुत्र आगच्छतीत्यस्य पुत्रेण सहागच्छति य इति विग्रहात् प्रथमान्तान्यपदार्थ एव पुत्रागमनकालान्वयो न तु क्रियायामिति न समासानुपपत्तिः। न वान्यपदार्थपुरुषालाभः VyutpaVā. 166. 23.

अन्यपदार्थप्रतिपादकत्व (anyapadārthapratipādaka-tva) *n.* the state of referring to or indicating the meaning of another word or third referent अनेकपदानाम् अन्यपदार्थप्रतिपादकत्वाभावेन बहुव्रीहित्वभङ्गापत्तेः BhāṭṭCin. i.109.19 (*on* i. 1. 4); अनेकमन्यपदार्थ इत्यनेनानेकसुबन्तानामन्यपदार्थप्रतिपादकत्वे बहुव्रीहिविधानाच्चित्रग्वादिपदानां सर्वेषाम् ... युगपदधिकरणवचनतासत्त्वाद्द्वन्द्वापत्तिः VaiyāBhū. 139.19 (*on* 30); 177. 27 (*on* 33)

अन्यपदार्थप्रतीति (anyapadārtha-pratīti) *f.* knowledge of the meaning of another word or third referent अन्यपदार्थप्रतीत्यवस्थायां बहुव्रीहिणा ... ज्योतिष्टोमो निमित्तत्वेनानुकीर्त्यते MayūMāli. 160. 3 (*on* ii. 3.1); बहुव्रीहेः ... कथंचिदनेकेषामन्यपदार्थप्रतीत्युपयोगित्वेन तत्संभवेऽपि घटादिपदेष्वपि समुदायशक्तिविलोपापत्त्या दुर्वचम् VaiyāBhū. 177. 27 (*on* 33)

अन्यपदार्थप्रधान (anyapadārtha-pradhāna) *adj.* having the meaning of another word (than the compound-constitutents or third referent as the chief or head कश्चित् समासः ... अन्यपदार्थप्रधानः। ... बहुव्रीहिः MahāBh. i. 379.1 (*on* ii. 1. 6); i. 382. 9 (*on* ii. 1. 20); i. 392. 9 (*on* ii. 1. 48); Nyās. i. 381.14 (*on* ii. 2. 6); नन्वविधेति नञ्समासः ... किम् ...। अन्यपदार्थप्रधानः TattvVai. 63.11 (*on* 2. 5); LaŚabdeŚe. ii. 50. 9; तदत्रान्यपदार्थप्रधानं संबध्यते TattvVai. 147.11 (*on* 3.17); अन्यपदार्थप्रधानोऽयं बहुव्रीहिः PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. vii. i. 22 (554.13); PrakriKau. i. 466.1; SiddhāKau. 209A.11 (*on* i. 2. 73); BhāṭṭCin. i. 107. 4 (*on* i.1. 4); VaiyāBhū. 135.2 (*on* 29); **(used as noun)** (Bahuvrīhi compound) which has the meaning of another word or third referent as the chief or head अन्यपदार्थप्रधानस्तर्हि भविष्यति MahāBh. i. 410. 9 (*on* ii. 2. 6); अन्यपदार्थप्रधानस्य अभिधेयवल्लिङ्गता KāśiVṛ. *on* ii. 4.18; Nyās. i. 451. 20 (*on* ii. 4.18); पूर्वपदार्थप्रधानस्यालिङ्गत्वे प्राप्ते अन्यपदार्थप्रधानस्योन्मत्तगङ्गमित्यादावभिधेयवल्लिङ्गे प्राप्ते वचनम् Prasā. i. 475.21.

अन्यपदार्थप्रधानत्व (anyapadārthapradhāna-tva) *n.* the state of having the meaning of another word or third referent as the chief or head सुवाससेति बहुव्रीहेरन्यपदार्थप्रधानत्वाद्विस्पष्टमेव पुरुषप्राधान्यम् TantrVā. 992. 24 (*on* iii. 4. 30 (?24); अन्यपदार्थप्रधानत्वे त्वविद्यमानविद्या बुद्धिर्वक्तव्या TattvVai. 63.16 (*on* 2.5); स हि अन्यपदार्थप्रधानत्वात् गुणवचनो न भवति Pradī. v. 364A.33 (*on* vi. 4.161); बहुव्रीहेर्नान्यपदार्थप्रधानत्वभङ्गः ŚrutaPra. iB. 103. 4 (*on* i. 1. 2); PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. i. 1. 27 (130.17); बहुकुरुचरेति। बहवः कुरुचरा अस्यामिति बहुव्रीहिः। तस्यान्यपदार्थप्रधानत्वात् Prasā. i. 335. 24; उन्मत्तगङ्गादित्यादिरन्यपदार्थप्रधानत्वात् सत्त्ववाच्यव्ययीभावः Prasā. i. 474. 8.

अन्यपदार्थप्राधान्य (anyapadārtha-prādhānya) *n.* chiefness or predominance of the meaning of another word or third referent समाहारो ह्यत्र समासार्थः। स यदि समाहरणं समाहार इति भावरूपस्तदान्यपदार्थप्राधान्यम् Pradī. ii. 366B. 30 (*on* ii. 1.19); अन्यपदार्थप्राधान्यं वा अमक्षिको देश इतिवत् SarvaDaSaṁ. 15. 263; अन्यपदार्थप्राधान्ये पुनर्बहुव्रीहिः स्यात् अब्राह्मणको देशः Prasā. i. 537.9; बहुव्रीहित्वादन्यपदार्थप्राधान्यमेव VyutpaVā. 165.23; BhāṭṭCin. i. 108.9 (*on* i. 1. 4); उन्मत्तगङ्गमित्यव्ययीभावे ... अन्यपदार्थप्राधान्याद्बहुव्रीहिलक्षणातिव्याप्तिश्च VaiyāBhū. 135.5 (*on* 29); समासस्त्वन्यपदार्थप्राधान्ये इव चार्थप्राधान्ये एव LaŚabdeŚe. ii.128.1.

अन्यपदार्थबुद्धि (anyapadārtha-buddhi) *f.* knowledge of the meaning of another word or third referent क्वचिद्बहुव्रीहेरन्यपदार्थे तात्पर्यमेव न भवति ... तत्रान्यपदार्थे ... शक्तिरेव। अन्यथा ... तत्रान्यपदार्थबुद्धिराभिधानिक्येव न भवतीति युक्तम् TattvCin. iv (2). 744.1.

अन्यपदार्थबोधकत्व (anyapadārthabodhaka-tva) *n.* the state of indicating the meaning of another word or third referent चित्रापदस्यापि परंपरया अन्यपदार्थबोधकत्वात् TattvCin. iv (2). 734. 3; सर्वपदस्यापि तात्पर्यग्राहकतया परंपरया अन्यपदार्थबोधकत्वात् BhāṭṭCin. i. 111.15 (*on* i. 1.4)

अन्यपदार्थभासन (anyapadārtha-bhāsana) *n.* act of enlightening or illuminating another object स्वभासने वान्यपदार्थभासने नार्कः प्रकाशान्तरमीषदिच्छति SarvaVeSāSaṁ. 620.

अन्यपदार्थभूत (anyapadārtha-bhūta) *adj.* **1A** which has become indicative of the meaning of another word or third referent बहुव्रीहावपि ... न पूर्वोत्तरपदार्थयोर्नाप्यन्यतरस्येत्यन्यपदार्थभूतद्रव्यप्राधान्याध्यवसानम् TantrVā. 693.1 (*on* iii. 1.12); अन्यपदार्थभूतेन आर्धधातुकेन लोपो विशेष्यते PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. i. 1. 4 (79. 7); अन्यपदार्थभूतसमुदायान्तर्गतस्य शक्त्या ... बहुव्रीहिविषयत्वेन तदविषयत्वासंमतेः Nyāyāmṛ. 523B. 8; AdvaiSi. 777. 2; अन्यपदार्थभूतानां ग्रहान्तराणामेव इयमैन्द्रवायवपूर्वता विधीयते MayūMāli. 731.16 (*on* x. 5.17); **1B** which has become the meaning of another word अन्तर्मुखम् - प्रमातृसांमुख्येन स्थितम्, यस्मिन् अन्यपदार्थभूते बहिर्मुखीनस्वरूपधारिणि इदमिति बाह्यसंमुखे प्रमाणरूपे इति यावत् Bhāsk. i. 85.13 (*on* i. 2.1); **2** which has become another thing or object मुखस्य चन्द्रत्वोत्प्रेक्षायां भुवं भोक्तुमभिलाषो निमित्तम्, तद्विषयगतमपि नान्यपदार्थभूतचन्द्रगतम् CitraMī. 83.15.

अन्यपदार्थमात्र (anyapadārtha-mātra) *n.* mere meaning of another word or third referent उपलक्षणविमुक्ते त्वन्यपदार्थमात्रम्, तत्राप्युपलक्षणताप्रतिपत्त्यै वृत्तिपदार्थोऽप्यभिनेयः AbhinBhā. ii. 66.13 (*on* 9.172); लोहितपादकेति। अत्रापि अन्यपदार्थमात्रं शब्दार्थः Pradī. iv. 54A. 2 (*on* iv. 1.20); iv. 345A. 37 (*on* v. 2.94); यत्र तु न बहुव्रीह्यादौ वाचकान्तरसत्त्वं तत्र पदद्वयस्यैव स्वार्थविशिष्टान्यपदार्थे अन्यपदार्थमात्रे वा निरूढलक्षणा MīmāKau. ii. 159. 23 (*on* iii. 1.12)

अन्यपदार्थरूप (anyapadārtha-rūpa) *adj.* of the form of the meaning of another word न तावदत्र विशेषणस्य रथन्तरसामत्वादेः निमित्तत्त्वम् ... नाप्यन्यपदार्थरूपस्य विशेष्यस्य MīmāKau. ii. 3. 2 (*on* ii. 3.1); ii. 8.16 (*on* ii. 3.1); ii. 160. 8 (*on* iii. 1.12)

अन्यपदार्थलक्षणा (anyapadārtha-lakṣaṇā) *f.* indication in the meaning of another word न करणव्युत्पत्तिः। अन्यपदार्थलक्षणापातात् VīraMi. (Saṁskāra.) 334.13.

अन्यपदार्थवत् (anyapadārtha-vat) *adv.* like another thing or object नाभिमुख्येन तद्दृष्टेः स्वमुखादेस्तथेक्षणम्। प्रमाणदेशभेदादिदृष्टेश्चान्यपदार्थवत् TattvSaṁ. 2081; संख्या पृथक्सती तत्र संख्येयान्यपदार्थवत् SaṁviSi. 82.26.

अन्यपदार्थवाचक (anyapadārtha-vācaka) *adj.* expressive of another object न ह्यन्यपदार्थवाचकानां तच्छब्दत्वं संभवति NyāyVār. 329.15 (*on* ii. 2. 67)

अन्यपदार्थविधान (anyapadārtha-vidhāna) *n.* use, i. e. indication of the meaning of another word or third referent अन्यपदार्थविधानात्तत्प्रधानो बहुव्रीहिरनुग्रहीष्यते TantrVā. 580.10 (*on* ii. 3.1)

अन्यपदार्थविवक्षा (anyapadārtha-vivakṣā) *f.* speaker's intention to indicate the meaning of another word or third referent अन्यपदार्थविवक्षयैवेनिराश्रीयते सा च बहुव्रीहिणैव लभ्यते TātpaṬ. (Vā.) 297. 23 (*on* i. 1. 37); अन्यपदार्थविवक्षायां वीरपुरुष इत्यादौ बहुव्रीहिः सिध्यति Pradī. ii. 410A. 28 (*on* ii. 1.68); PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. ii. 1. 69 (91.18)

अन्यपदार्थविशेष (anyapadārtha-viśeṣa) *m.* particular meaning of another word सर्वत्र च योग्यत्वात्समानाधिकरणपदान्तरोपनीतो अन्यपदार्थविशेषो गम्यते TantrVā. 693. 6 (*on* iii. 1.12)

अन्यपदार्थविशेषण (anyapadārtha-viśeṣaṇa) *n.* qualifier of the meaning of another word एकत्वसंख्यायुक्तेन अन्यपदार्थविशेषणेन प्रतिवचनं नोपपद्यते Pradī. ii. 453A. 11 (*on* ii. 2. 24); सापेक्षस्य रथन्तरादेः अन्यपदार्थविशेषणत्वे सामर्थ्यभङ्गप्रसङ्गेन समासानुपपत्तेः वैशिष्ट्यानुपपत्तिः MīmāKau. ii. 4. 5 (*on* ii. 3.1); ii. 11.11 (*on* ii. 3.2)

अन्यपदार्थविशेष्यक (anyapadārthaviśeṣya-ka) *adj.* having the meaning of another word or third referent as the chief qualificand बहुव्रीहिविग्रहे ... अन्यपदार्थविशेष्यक एव बोधः VaiyāBhū. 176.16 (*on* 32); तत्पदार्थं धर्मितावच्छेदकीकृत्यान्यपदार्थविशेष्यकतत्पदार्थप्रकारकशाब्दज्ञानस्याप्रसिद्धत्वात् AlaṅkāKau. (Vi.) 60.1.

अन्यपदार्थविषय (anyapadārtha-viṣaya) *adj.* referring to the meaning of another word अन्यपदार्थविषयस्य अन्तशब्दस्येदं व्याख्यानम् Pradī. vi. 156. 20 (*on* vii. 2. 91)

अन्यपदार्थवृत्ति (anyapadārtha-vṛtti) *f.* signification in the meaning of another word or third referent यदा श्यामाशब्दः शस्त्र्यामेव उपमाने वर्तते, उपमेयं तु समासवाच्यं तदान्यपदार्थवृत्तित्वात् बहुव्रीहिसंज्ञाप्रसङ्गत्तन्निबन्धनः पाक्षिककप्प्रसङ्गः Pradī. ii. 199A.19 (*on* i. 4.1)

अन्यपदार्थशक्तत्व (anyapadārthaśakta-tva) *n.* the state of being expressive of the meaning of another word or third referent न च बहुव्रीहेरन्यपदार्थशक्तत्वाभावे अरुणापदात् अविशेषापत्त्या सूत्रे द्रव्यगुणयोरिति निर्देशानुपपत्तिः MīmāKau. ii. 160.4 (*on* iii. 1.12); ii. 160.18 (*on* iii. 1.12)

अन्यपदार्थशक्ति (anyapadārtha-śakti) *f.* power of expressing the meaning of another word or third referent अरुणाधिकरणवार्तिके बहुव्रीहेरन्यपदार्थशक्तिरेव न तु लक्षणा MayūMāli. 231. 2 (*on* iii. 2. 20)

अन्यपदार्थसद्भाव (anyapadārtha-sadbhāva) *m.* existence of the meaning of another word पञ्चगवमिति यदा समाहारो भावरूपो वाच्यः तदान्यपदार्थसद्भावः Pradī. ii. 199A. 22 (*on* i. 4.1)

अन्यपदार्थसंपादन (anyapadārtha-sampādana) *n.* obtainment of the meaning of another word सूत्रे त्वनारब्धेऽन्यपदार्थसंपादनाय दक्षिणपूर्वाशब्दयोः स्वार्थ एव वृत्तिरुपगन्तव्या Pradī. ii. 460A. 26 (*on* ii. 2. 26)

अन्यपदार्थसंबन्ध (anyapadārtha-sambandha) *m.* semantic or syntactic relation with the meaning of another word द्वन्द्वगर्भो बहुव्रीहिरयम्। ... प्रथमं तावत् बृहद्य रथंतरं चेति द्वन्द्वः, पश्चादन्यपदार्थसंबन्धः ṬupṬ. 271. 3 (*on* x. 6. 4); अन्यपदार्थसंबन्धोत्तरं वर्तिपदार्थप्रकर्षविवक्षया साधुः LaŚabdeŚe. i.150.6.

अन्यपदार्थसंबन्धित्व (anyapadārthasambandhi-tva) *n.* the state of being related to the meaning of another word गायत्रस्य केवलस्य छन्दसोऽन्यपदार्थसंबन्धित्वाभावेन नित्यं छन्दोऽन्तरसहितस्यैवान्यपदार्थसंबन्धितया नित्यसापेक्षत्वम् MayūMāli. 230.14 (*on* iii. 2.19)

अन्यपदार्थसामान्य (anyapadārtha-sāmānya) *n.* generality of the meaning of another word शब्दशक्तिस्वाभाव्यात् अन्यपदार्थसामान्यमेव अभिधातुं समर्थः समासः Pradī. ii. 447A. 35 (*on* ii. 2. 24)

अन्यपदार्थसृष्टि (anyapadārtha-sṛṣṭi) *f.* creation of another object (than Brahman) अन्यपदार्थसृष्टौ वैषम्यनैर्घृण्ये स्याताम्। कर्माधीनत्वे त्वनीशता AṇuBh. 15. 22 (*on* i. 1. 3)

अन्यपदार्थांश (anyapadārthāṁśa) *m.* part or portion of the meaning of another word or third referent प्रत्ययग्रहणेनान्यपदार्थांशे वीप्सागर्भबहुव्रीहिणा लब्धम् ... लक्षणमचरितार्थमिति भावः LaŚabdeŚe. i. 346.14.

अन्यपदार्थानुपादान (anyapadārthānupādāna) *n.* non-reference to the meaning of another word or third referent न हि नमः पिनाकपाणय इत्यन्यपदार्थानुपादानं दोषाय Kāśi. iii. 3. 25 (*on* 5 (4). 2)

अन्यपदार्थान्तर (anyapadārthāntara) *n.* meaning of another word or third referent अन्यपदार्थान्तरापोहं हित्वार्थे कुर्वती श्रुतिरभिधत्त इत्युच्यते NyāyVār. 324. 21 (*on* ii. 2. 67)

अन्यपदार्थान्वय (anyapadārthānvaya) *m.* semantic or syntactic relation with the meaning of another word or third referent किं बहुव्रीहिरुद्देश्यसमर्पकः यूपपदं वा ...। नान्त्यः। अन्यपदार्थान्वये समासानुपपत्तेः MīmāKau. ii. 188. 6 (*on* iii. 1.18)

अन्यपदार्थापेक्षण (anyapadārthāpekṣaṇa) *n.* expectancy for the meaning of another word or third referent अन्यपदार्थापेक्षणात् बहिरङ्गो बहुव्रीहिः Pradī. ii. 149A. 12 (*on* i. 3.12)

अन्यपदार्थापेक्षत्व (anyapadārthāpekṣa-tva) *n.* the state of having expectancy for the meaning of another word or third referent एकशेषो न शक्यते बाधितुम्। अन्यपदार्थापेक्षत्वात् तस्य बहिरङ्गत्वात् Pradī. ii. 462A. 15 (*on* ii. 2. 28)

अन्यपदार्थापेक्षा (anyapadārthāpekṣā) *f.* expectancy for the meaning of another word or third referent चित्रगुरिति। अन्यपदार्थापेक्षयोभयोरपि प्रथमानिर्दिष्टत्वेन एकविभक्तित्वेन वा अनियमे प्राप्ते उत्तरपदार्थविशेषणस्यैव पूर्वनिपातार्थं विशेषणग्रहणमिति भावः LaŚabdeŚe. ii. 122.15.

अन्यपदार्थाभाव (anyapadārthābhāva) *m.* absence of the meaning of another word or third referent उपमानशब्दस्योपमेयवृत्तित्वादन्यपदार्थाभावाद्वा बहुव्रीहेरभावात् सहसुपेत्यनेनैवात्र समासः कार्यः Pradī. ii. 356A. 12 (*on* ii. 1. 3)

अन्यपदार्थाभिधान (anyapadārthābhidhāna) *n.* denotation or expression of the meaning of another word or third referent युक्तं देवतातद्धितादावनन्यप्रयोजनत्वाच्छब्दाधिक्यस्यान्यपदार्थाभिधानम् TantrVā. 694. 2 (*on* iii. 1.12); 694.16 (*on* iii. 1.12); निर्विशेषपदस्य बहुव्रीहित्वादन्यपदार्थाभिधानमवर्जनीयम् ŚrutaPra. iA. 117. 24 (*on* i.1.1)

अन्यपदार्थावगति (anyapadārthāvagati) *f.* knowledge of the meaning of another word or third referent न चासहविवक्षायां तन्त्रसत्त्वे 'इदित' इति गुरुनिर्देशो व्यर्थः अन्यपदार्थावगतये तत्सत्त्वात् LaŚabdeŚe. i. 183.1.

अन्यपदार्थाश्रय (anyapadārthāśraya) *adj.* dependant on the meaning of another word or third referent अन्यपदार्थाश्रयो बहुव्रीहिर्भविष्यति MahāBh. i. 382.15 (*on* ii. 1. 20)

अन्यपदार्थासिद्धि (anyapadārthāsiddhi) *f.* non-establishment of the meaning of another word or third referent ज्ञानं स्वप्रकाशमित्युक्तिरेवानुपपन्नेति व्याख्यातम्, अन्यपदार्थासिद्धेः NyāyKu. 70.7.

अन्यपदार्थीभूत (anyapadārthī-bhūta) *adj.* who has become the meaning of another word or third referent न दण्डः न लोहिता उष्णीषाः प्रचरन्ति किं तु अन्यपदार्थीभूता ऋत्विज एवेति सर्वत्र विशेष्यप्रवणैव मतिः NyāyMañ. i. 80.12.

अन्यपदार्थोक्त (anyapadārthokta) *adj.* expressed by the Bahuvrīhi compound अन्यपदार्थोक्तद्वितीयावयवक्रियाविलक्षण इव प्रयोगेण पृथक्पदतया वाक्यकल्पः ... कविभिरुत्प्रेक्षावयव इत्युच्यते SaraKaṇṭhā. 468.18.

अन्यपदार्थोपसर्जनीभूत (anyapadārthopasarjanībhūta) *adj.* which has become subordinate to the meaning of another word or third referent बहुव्रीह्यन्तपदे प्रथमोपनिपतितस्य रथन्तरादिशब्दस्य अन्यपदार्थोपसर्जनीभूतस्वार्थप्रतिपादकत्वेन तस्मिन् यदिशब्दोपात्तनिमित्तत्वान्वयानुपपत्तेः MīmāKau. ii. 2.14 (*on* ii. 3.1)

अन्यपदार्थोपस्थिति (anyapadārthopasthiti) *f.* recollection of the meaning of another word or third referent अस्तु वा तदाप्यवयवार्थोपस्थितिसापेक्षत्वादन्यपदार्थोपस्थितेर्बहुव्रीहौ गौरवम् MīmāKau. ii. 277.18 (*on* iii. 2. 27)

अन्यपदोदित (anyapadodita) *adj.* expressed by another word विधिर्निर्विषयस्तुल्यमिदमन्यपदोदिते। विशिष्टार्थावगत्यान्यपदार्थेऽपि प्रयुज्यते BrahmSi. 102.19.

अन्यपदोपादान (anyapadopādāna) *n.* mention of another word (than those constituting Sūtra) अवतारकाले ... कुतो लोकानां पूर्वावस्थातो भगवत्येवाधिक्यमिव प्रतीतं भवतीत्यभिप्रायेणान्यपदोपादानम् AṇuBh. 203.13 (*on* iii. 2. 36)

अन्यपद्मार्थिता (anyapadmārthitā) *f.* desire or request for another lotus अन्यपद्मार्थितां तस्य धीमान्विज्ञाय मारुतिः। ययौ सौरभमार्गेण धनदाध्युषितां दिशम् DaśāvaC. 8. 484.

अन्यपर (anya-para) *adj.* [*f.* -ā] **1** (used as noun) (verbal root *kṛ*-) which is followed by another (verbal ending than the perfect) **2A** referring to another sense (used as noun) (utterence) referring to another sense **2B** (used as noun) referring to one sense **3** referring to another person **4** having different aim or purpose (used as noun) (one) having different aim or purpose **5A** engaged in another (action) **5B1** (used as noun) (that) which is concerning or devoted to another **ii** (used as noun) (one) who is devoted to another (deity) **6** subordinate to another (suggested sense) **1** (used as noun) (verbal root *kṛ*-) which is followed by another (verbal ending than the perfect) लिट्परस्यैवानुप्रयोगो यथा स्यादन्यपरस्य मा भूत् MahāBh. ii. 48. 5 (*on* iii. 1. 40); अन्यपरस्य प्रतिषेधो मा भूत् MahāBh. iii. 378.12 (*on* viii. 1. 56); **2A** referring to another sense अन्यपरं हीदं वाक्यं वाचो नित्यतामनुवदति ŚābaBh. 91.7 (*on* i. 1. 23); वक्तैव कथयति अन्यपरं ममेदमभिप्रेतं

प्रमादेन वा TantrVā.714.20 (*on* iii.1.13); यः पुनरन्यपरेभ्योऽप्यक्षरेभ्योऽर्थावगमः स सामान्यतोदृष्टनिबन्धनानन्यपरत्वभ्रान्त्या भ्रान्तिरेवेति मन्तव्यम् PrakaPañ.6.15; अन्यपरमपि वाक्यं तदेवार्थलभ्यं स्वीकरोति यत्तेनापेक्षितम् TātpaṬ. (Vā.) 100.18 (*on* i. 1. 2); न ह्यन्यपराच्छब्दादन्यस्यावगमः TātpaṬ. (Vā.) 198. 22 (*on* i. 1. 6); इयं तु अन्यपराद्वाक्यादुपजाता भ्रान्तिरेव NyāyRa. 655.17 (*on* 5 (15). 63); अन्यपरेषु सर्ववाक्येषु केनापि शब्देन प्रतीयमानं तदेवेत्यवगम्यते VedāSaṁ. 136. 5; अन्यपरादेव वाक्यात्सिद्धरूपार्थनिश्चयः VedāntKa. 64. 20 (*on* i. 1. 4); ब्रह्मणः शुद्धत्वान्यथानुपपत्त्यैव तस्य जीवैक्योपदेशो नास्त्येवेति वा सन्नप्यन्यपर इति वा ... कल्पयितुं युक्तम् ŚatDū. 194. 3; नन्वेवं नानार्थादन्यपरात्तात्पर्यभ्रमे ... यथार्थयोग्यताद्विज्ञाने सति संवादपरशक्यज्ञानमपि प्रमेति तत्रापि तद्वाक्यं प्रमाणं स्यात् TattvCin. i. 351.2; शब्दास्तावच्चतुर्विधाः। तत्र ... अन्यपराणां मध्ये लिङ्गात्मकानाम् ... अप्राथम्यात्तत्समन्वयोक्तिर्द्वितीये TattvPrakā. 15B. 9 (*on* i. 1.12); अन्यपरं वाक्यमन्यार्थद्योतकं लिङ्गमित्युच्यते YuktiSneha. 149.2 (*on* i. 1. 6); देवताधिकृतिन्यायात् पदैरन्यपरैरपि। प्रयोजनवदज्ञाताबाधितार्थमतिर्भवेत् BhaktiRa. 3. 29; वेदस्योक्तरीत्यापौरुषेयत्वावगतेः क्वचिदन्यपरे वाक्ये 'मन्त्रकृतां मन्त्रकृदासीद्' इत्यादौ ... व्याख्यानं नानुपपन्नम् MīmāKau. i. 88.18 (*on* i. 3. 12); अशक्यार्थविध्यसंभवादन्यपरं वचनम् MayūMāli. 659.5 (*on* x. 2. 1); **(used as noun)** (utterence) referring to another sense अन्यपरेऽपि शब्दबलात्संबन्धी कर्ता गम्यत एव TantrVā. 933.11 (*on* iii. 4.12); यस्मिन्नहनि [परोविप्रकर्षः], परस्संनिकर्षो वा तदेवैकमहर्यजनीयम् अन्यपरेभ्योऽध्यवसीयते SaṅkarKāBh. 118.19 (*on* iii. 1.2); अन्यपरानन्यपरविभागोऽपि विलीनः ŚatDū. 245.15; वेदसूत्रात्मकं वाक्यं वाक्यभेददोषादशक्तमन्यपरस्य चान्यार्थप्रतिपादनाशक्तेः YuktiSneha. 32.8 (*on* i.1. 2); **2B (used as noun)** referring to one sense अन्यपरस्य चान्यार्थप्रतिपादनाशक्तिर्वेदवाक्यवत्सूत्रवाक्येऽप्यस्त्येव TātpaṬ. (U.) 117.21 (*on* 2. 276); **3** referring to another person शाकुन्तलादीनितिहासवादान्प्रस्तावितानन्यपरैर्वचोभिः। श्रुत्वा मदुत्सङ्गनिवेशिताङ्गी ... चिन्तास्तिमितत्वमेति MālaMā. 3. 38; ईर्ष्याकोपतात्पर्यादनुनयनमन्यपरं विवक्षितम् Loc. 224.22 (*on* 3.44); इदमन्यपरं वचो जगौ कविता कश्च पपाठ चात्र कः PṛthvīVi. 12. 59; **4** having different aim or purpose अन्यपरेणापि च नियमेन संनिधापितः संनिहित एवेति समासार्थस्याविधातः TātpaṬ. (U.) 304.24 (*on* 5 (4). 2); य एवास्माभिरभिप्रायोऽभिहितः तेनैव प्रश्नमुपक्रम्यान्यपरमपि पूर्वकमेव संबन्धकथनं पारमार्थिकमिति परिहारो दातव्यः Śarka. 111.11; श्रुतिः ... प्रमाणान्तरेण विषयापहारेऽन्यपरा भवितुमर्हति BrahmSūBh. (Śaṅ.) 306.7 (*on* ii. 1.13); ब्रह्मविदामपि अन्यपरेषु वाक्येषु कर्मसंबन्धदर्शनानि भवन्ति BrahmSūBh. (Śaṅ.) 719.17 (*on* iii. 4. 3); सृष्टावन्यपरायां तु न चोद्यस्यास्ति संभवः BṛĀraUBhVā. ii. 1. 388; न च शब्दो ब्रह्मेति श्रुतिरस्ति। यदि नामास्ति तथापि सा अन्यपरा IṣṭaSi. 174.2; भेदश्रुतिस्त्वन्यपरा समस्ता SaṁkṣeŚā. 3. 284 (ii. 311. 24); 1.469 (i. 340.24); BhedaDhi. 58. 5; आगमस्त्वन्यपर एव NyāyMañ. i. 207. 30; तत्र क्वचिद्वैदिका एव विधयोऽग्निहोत्रादयो भारतादिषु श्रूयन्ते ... तेनान्यपरा एव तत्रापि सृष्ट्यादिवादाः NyāyRa. 656.10 (*on* 5 (15). 65); अन्यपरेण शास्त्रेणोपायमात्रत्वेनोपात्तं विषयत्वं न शास्त्रार्थः स्यात् ŚāstrDī. 68. 3 (*on* i. 4. 4); YuktiSneha. 60. 21 (*on* i. 1. 5); मन्त्रादिप्रामाण्यावष्टम्भेन... पूर्वमधिकारो निरूपितः। तेषां चान्यपराणामविरोधे प्रामाण्यमिष्टम् PrakaVi. 270.18; अन्यपराणामपि मन्त्रार्थवादानां प्रामाण्यमङ्गीकर्तव्यम् ViṣṇuSaBh. 24. 3 (*on* 10); NyayMa. 336. 1; स्वरूपासद्भावे तात्पर्यं नास्तीति देवतानिरासोक्तिरन्यपरा ŚrutaPra. iA. 27.9 (*on* i. 1.1); अन्यपरास्ताः श्रुतय इति चेत् ŚatDū. 198. 8; Nyāyāmṛ. 266B. 7 (*on* 1. 27); अन्तर्यामिश्रुतिरपि ब्रह्मपरानान्यपरेत्याह VedāKau. 64.18 (*on* i. 2.19); अधिकृतशास्त्रविरोधेऽनधिकृतं शास्त्रमन्यपरं नेतव्यम् NyāyPari. 351.9; अन्यपरकिंचिन्मन्त्रांशे प्रत्यभिज्ञानमकिंचित्करम् ŚivārkaMaDī. i. 237. 5 (*on* i. 1.17); AṇuBh. 147. 21 (*on* ii. 3. 20); यो ... रागादेवानुतिष्ठति तस्य रागप्राप्तानुवादमात्रेणैवान्यपरमन्त्रार्थवादाद्युपपत्तौ ... न स्वतन्त्रविधिकल्पनम् MīmāKau. i. 70. 2 (*on* i. 3. 9); iii (2). 177.13 (*on* ii. 2. 6); न च ... ब्रह्मणि व्युत्पन्नं शास्त्रमन्यपरं शक्यं कर्तुम् GoviBh. 10.12 (*on* i.1. 3); **(used as noun)** (one) having different aim or purpose न च नियोगतोऽर्थप्राप्तिः अन्यपरेषु प्रयोजनश्रुतेरप्यर्थवादत्वात् BrahmSi. 29.8; TantrVā. 597. 7 (*on* ii. 3. 4); TātpaṬ. (U.) 304. 2 (on 5(4).1); BṛĀraVBhVā. (Sambandha.) 801; न च बोधस्य बोध्यनिष्ठत्वात् ... अन्यपरेभ्योऽपि बोध्यतत्त्वविनिश्चयः Bhām. 51.10 (*on* i.1.1); 162.19 (*on* i. 2.1); संभवति ह्यन्यपरेभ्योऽपि भ्रान्तिः NyāyRa. 950.12 (*on* 7. 369); अन्यपरस्यालौकिकशक्तितात्पर्यग्राहकत्वकल्पनाप्रमाणाभावेन गौणाभिधानमेव न्याय्यम् MīmāKau. ii. 233.18 (*on* iii. 2. 4); **5A** engaged in another (action) अन्यपरेणापि यौगन्धरायणेन मया ... कन्यालाभो वत्सराजस्य कृतः Avalo. 26. 21 (*on* 1. 47); गृहकर्मव्यापृताया इत्यन्यपराया अपि, वध्वाः ... अङ्गानि ... सीदन्ति Loc. 120.13 (*on* 2.32); Kāvyānu. (He.) (comm.) 126. 5; त्रिधामा ... प्रतिदिनमन्यपरो ... बभूव Yādavā. 24. 34; यजनम् ... अन्यपरस्यातुरस्य ... भोजनात् पूर्वं यदाकदाचिल्लब्धेऽवसरे भवति PāñcRāRa. 167.18; **5Bi** (used as noun) (that) which is concerning or devoted to another अन्यपरमपि तद्भक्त्यानुष्ठितं स्वभावात् संपादयत्येवाखिलमङ्गलानि TattvSaṁkhyā. 5. 4; **5Bii (used as noun)** (one) who is devoted to another (deity) खिन्नवृत्तीनामन्यपराणामपि ... यथावसरम् ... भगवत्सेवनं स्मर्यते PāñcRāRa. 73. 5; **6** subordinate to another (i.e. suggested sense) विवक्षितं चान्यपरं वाच्यं यत्रापरस्तु सः (ध्वनिः) KāvyPra. 83. 8 (comm. व्यङ्ग्योपसर्जनीभूतम्); Ekāva. 3.1 (1) (85.1) [zealous in something else, MW.]

अन्यपरतन्त्रता (anyaparatantra-tā) *f.* [Inst.] by way of being dependant on others वेदाख्यं शब्दराशिम् ... यथापूर्वमनुसंधत्ते, न त्वन्यपरतन्त्रतयेत्यर्थः ŚrutaPra. ii. 68.7 (*on* i. 3. 29)

अन्यपरतन्त्रत्व (anyaparatantra-tva) *n.* the state of being dependant on others केषांचित् कदाचित् स्वनिष्ठत्वमन्यपरतन्त्रत्वं वा न मन्तव्यम् ŚrutaPra. ii. 510. 23 (*on* iii. 3. 39); पत्न्या धनग्रहणे ... यदा वैशिष्ट्ये नियोगः प्रधानं तदा ... अपत्यं निमित्तमप्यनिमित्तमिव अन्यपरतन्त्रत्वात् Subodhi. 63. 13 (*on* 2.135-136)

अन्यपरता (anyapara-tā) *f.* **1** the state of referring to another sense (स एव शब्दार्थचिन्ताव्यवहितोऽधुना। नित्यानित्यविचारार्थम्) व्यवहितः अन्यपरतां नीतः Śarka. 111.15; **[Inst.]** by way of referring to another sense पूर्वत्र शब्दमात्रे संशयः इह तु आनन्दादिके कथंचिद् अन्यपरतया नीते साधकस्य ब्रह्मैकान्तधर्मस्य अभावात् GoviBh. 28.4 (*on* i.1. 31); **2** the state of having different aim or purpose वेदेनैव त्वन्यपरतामवगमयताविवक्षितार्थतापद्यमाना न शक्या वारयितुम् PrakaPañ. 3. 4; प्रणवेऽपि बहवोऽर्था बहुषु प्रदेशेषु प्रतिपाद्यन्त एव। न चार्थविरोधः, येनान्यपरता स्यात् NyāySiA. 234. 7; न च समुदायानुवादप्रयोजनकत्वेन अन्यपरता MīmāKau. iii (2). 197. 22 (*on* ii. 2.16); **[Inst.]** by way of having different aim or purpose मन्त्रार्थवादयोस्त्वन्यपरतयैवामूलत्वम् BāLaKrī. i.17.15 (*on* 1.7); न शास्त्रीयोऽयमर्थो न च लौकिकी व्यवस्थेति, साक्ष्यभाव इत्याद्युक्तेन प्रकारेणान्यपरतया नेया ManuBh. ii. 162. 5 (*on* 8.181); पौरुषेयं तु प्रमाणान्तरवलेनान्यार्थमपि प्रतिभासमानमन्यपरतया प्रतिपाद्यते Kāśi. i. 5. 6 (*on* 1. 11); i. 195. 8 (*on* 2. 275 1/2); पृथक्त्वं भाष्यविरुद्धसत्त्वादिद्रव्यपरिगणनवदन्यपरतया निर्वाह्यम् NyāySiA. 207.1; न च जैमिनेः प्रमाणलक्षणादिषु ... निःशेषानुमतिसिद्धिर्मन्तव्या। अन्यपरतया लोकप्रसिद्धोपजीवनात् NyāyPari. 8. 9; 486. 13; **3** the state of being subordinate to another यद्यप्यर्थवादा विध्युद्देशस्तुतिपरा न स्वार्थस्य विधायकास्तथापि केषांचिदन्यपरतैव नोपपद्यते ManuBh. i. 64.12 (*on* 2. 6)

अन्यपरताहेतुत्व (anyaparatā-hetutva) *n.* causality of the state of referring to another sense वादनिरसने तर्काप्रतिष्ठानहेतुः ... यदा न प्रभवति, तदा तदुक्तविरोधस्य श्रुतीनामन्यपरताहेतुत्वाभावात् ब्रह्मकारणत्वमविचाल्यं भवति ŚrutaPra. ii. 228.17 (*on* ii.1.13)

अन्यपरत्व (anyapara-tva) *n.* **1** the state of having different aim or purpose अन्यपरत्वमविवेकानां तत्र SāṁkhyaPraSū. 5. 64; उक्ता ह्यर्थवादपदानामन्यपरत्वात् गौण्येवावगतिः Bṛha. 208.7; कर्तव्यनिष्ठा ... वस्तुतत्त्वे प्रमाणं वृत्तान्तेष्विवार्थवादोत्थज्ञानम्, अन्यपरत्वात् BrahmSi. 136. 2; मन्त्रलिङ्गानि ... न च मूलान्तरं न्यायागतं सूचयन्ति अन्यपरत्वात् TantrVā. 70. 22 (*on* i. 3.1); अग्निहोत्रादिविधीनामुच्चारणस्य ... अन्यपरत्वे सति ... तदर्थनिर्णयार्थं शास्त्रं नारब्धव्यं स्यात् TātpaṬ. (U.) 6. 2 (*on* 1.1); 19. 23 (*on* 1. 85); 132.18 (*on* 4. 52); Kāśi. i. 228.12 (*on* 4. 52); NyāyRa. 150.18 (*on* 4. 53); स्वाध्यायस्यान्यपरत्वादविवक्षितार्थता PrakaPañ. 18. 9; अन्यपरत्वात् स्वाध्यायाक्षराणामविवक्षितः प्रतीयमानोऽप्यर्थः Kāśi. i. 39.13 (*on* 1. 88½); क्रियोद्यतस्यापि वारणे कारणानामन्यपरत्वे रोधो न भवति SaraKaṇṭhā. 500.17; संभवति चार्थवादानामेव मूलत्वमिति न ...। नन्वन्यपरत्वात्तेषां न मूलत्वं संभवति NyāyRa. 950.11 (*on* 7. 369); BrahmSūBh. (Rā.) 311. 19 (*on* i. 3. 25); अन्यपरत्वं च तत्तदारम्भप्रकारैरवगम्यते VedāSaṁ. 142.16; ननु मुक्तस्य पित्रादिसर्गसापेक्षत्वे ब्रह्मानुभवादन्यपरत्वम् ... स्यात् ŚrutaPra. ii. 646. 19 (*on* iv. 4.14); अन्यपरत्वं ह्युच्यमानं कार्यपरत्वं वा स्यात् स्तुतिपरत्वं वा तद्वोभयमपि ... न युज्यते NyāySu. (So.) 18.25 (*on* i. 2. 6); येषु च सूत्रेषु ... जैमिनिमतमुक्तम् ... तेष्वपि ... परब्रह्मसद्भावः ... प्रतीयते, तदपि तत्प्रणीतकर्मकाण्डदेवताधिकरणादेरन्य-परत्वं स्थिरीकरोति ŚatDū. 56. 29; 71.4; 227.27; परामर्शस्यान्यपरत्वं समर्थ्य ... निर्देशस्य लाक्षणिकत्वमङ्गीकृत्यापि किमन्नमयादीनां विष्णुत्वग्रहणेन TattvPrakā. 19B. 6 (*on* i.1.16); किं ब्रह्मणि

श्रुतीनामन्यपरत्वं प्रकल्प्य भेदसमवायकल्पनया NyāySu. (Ja.) 170A.11 (*on* i. 2. 6); अन्यपरत्वं च वेदस्य प्रयोजनवदर्थपरत्वात् YuktiSneha. 110. 32 (*on* i.1.5); 'हिरण्यगर्भः समवर्तताग्रे' ... इत्यादिना ह्यन्यपरत्वं प्रतीयते ŚivārkaMaDī. i. 70.18 (*on* i. 1.1); 'आग्नेयो वै ब्राह्मणो देवतये'त्यादौ अन्यपरत्वस्यापि दर्शनेनास्याः स्मृतेरनियामकत्वात् MīmāKau. i. 249.11 (*on* i. 4. 14); i. 280.17 (*on* i. 4. 24); i. 296. 21 (*on* i. 4. 29); ii. 76.10 (*on* ii. 3. 24); न चात्रान्यपरत्वम्, स्ववाक्ये फलनिमित्तगुणादिप्रतिपादकशब्दाभावेन तत्परत्वासंभवात् MīmāKau. iii (2). 154. 5 (*on* ii. 2. 3); iii. (2). 167.15 (*on* ii. 2. 3); iii (2). 180. 2 (*on* ii. 2. 6); षण्णां फलसंबन्धसिद्धिरेवोक्तविधया विद्वद्वाक्यप्रयोजनमित्यन्यपरत्वादपि न ... अभ्यासस्वरूपसिद्धिः BhāṭṭDī. i.115. 5 (*on* ii. 2. 3); प्रधानविद्याः ... बहुविधाः ... तत्र न तावच्छब्दान्तराद्भेदः। विधिधातोरेकत्वात् ...। मन्वाद्युपासितत्वरूपगुणान्तरविधानेन पुनःश्रुतेरन्यपरत्वाद्य SetuBa. 62. 28; **[Inst.]** by way of having different aim or purpose न च ब्रह्मलिङ्गमन्यपरत्वेन परिणेतुं शक्यम् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 88.19 (*on* i. 1. 31); बाध्यत्वमन्यपरत्वेन नेयत्वलक्षणम् ŚivārkaMaDī. ii. 2. 5 (*on* ii. 1.1); न च ... कथमव्यभिचरितक्रतुसंबन्ध इति वाच्यम्। मन्त्रार्थवादादेरन्यपरत्वेन स्वर्गादिस्थत्वे प्रमाणाभावात् MīmāKau.ii. 255.22 (*on* iii. 2.20); फलस्य ... कर्मण एव पुनःपुनर्विधानेऽप्यन्यपरत्वेन तादृशस्य पुनःश्रवणस्याभ्यासरूपत्वाभावात् LalitāSaBh. 239. 22 (*on* 319); **2** the state of referring to another sense अर्थागम्यमानमन्यपरत्वाच्छब्दानां न प्राशस्त्यं प्रयोजनं भवति TantrVā. 14. 21 (*on* i. 2. 7); अन्यपरत्वादक्षराणां तेभ्योऽर्थप्रतिपत्तिरेवानुपपन्ना PrakaPañ. 6.13; शब्दानामन्यपरत्वं न प्रतिपाद्यते BrahmSūBh. (Śaṅ.) 225.11 (*on* i. 4. 1); ब्रह्म ... न च सिध्यति, अन्यपरत्वाद्वेदस्य SanatBh. 262.2 (*on* 2.41); श्रुतयस्तावत् सर्वस्य वस्तुनः परमात्मशरीरत्वमुद्घोषयन्ति। प्रमाणान्तराप्राप्तार्थविषयाणां तासां नान्यपरत्वम् NītiMā. 39. 22; तात्पर्यमन्यपरत्वम् AlaṅkāSa. 23.2; Ekāva. 7.9 (1) (193.1); श्रुतीनामन्यपरत्वमपि यदि स्यात् तथापि पदसमन्वयबलेन ... तासामन्यपरिभवनात् KhaṇḍanKhā. 145.14; 'मृत्तिकेत्येव सत्य'मित्याद्यागमेन प्रपञ्चस्य सत्यतावगमादद्वैतागम एवोपचरितार्थः किं न स्यादिति चेन्न। तस्यान्यपरत्वात् TattvPradī. (Ci.) 44. 5; शक्तिगोचरतोऽन्यपरत्वादप्रामाण्यम् PrakaVi. 298.16; असत्त्वमप्रामाण्यादन्यपरत्वाद्वा भवेत् ŚrutaPra. iA. 72. 7 (*on* i.1.1.); अन्यपरत्वं तात्पर्याभावः, ब्रह्मणि प्रामाण्याभाव इत्यर्थः ŚrutaPra. iB.139.11 (*on* i.1. 4); iB. 253. 20 (*on* i. 1. 23); ii. 172.18 (*on* i. 4.28); अन्यपरत्वम् अविरुद्धार्थान्तरपरत्वम् ŚrutaPra. ii. 640.16 (*on* iv. 4. 7); प्रमाणान्तरसिद्धस्य तु शब्देना(ब्देन?) बाधमारचयति, अन्यपरत्वात् NyāyKu. 137.13; न च भेदविधायकश्रुतिबलाद्भेदनिषेधकश्रुतीनामन्यपरत्वम् ŚatDū. 129.15; 227. 9; क्षेत्रज्ञशब्दः परमात्मवाची। तत्राप्यतो नान्यपरत्वमस्य वाक्यस्य ŚaṅkaDigVi. (Mā.) 8.119; यत्तु जैमिनीयशब्दाधिकरणे वर्णनित्यत्वसमर्थनं व्याचख्युः स तु व्याख्यातॄणामेवापराधः। ... अन्यपरत्वात्तस्याधिकरणस्य NyāyPari. 21.8; षट्चक्रभेदनमात्रं योग इति यद्युच्येत, तदपि न मानम् ... 'सर्वभूतस्थमात्मानम् ... ब्रह्म परमं याति नान्येन हेतुना' इति निषेधस्यान्यपरत्वात् ŚaṅkaVi. (Ā.) 199.3; वाक्यार्थस्यैवान्यपरत्वे अनन्वितपदार्थकत्वचोद्यानवकाशात् YuktiSneha. 5.37 (*on* i.1.1); भगवद्वाक्यानामन्यपरत्वेऽन्यवाक्यानां च भगवत्परत्वे ... वैपरीत्यं फलमापद्येत AṇuBh. 52.11 (*on* i. 2.1); 55.6 (*on* i. 2.5); अन्यपरत्वे वा स्वातन्त्र्ये वा पदानि नः। व्यञ्जयन्ति परानन्दम् BhaktiRa. 3. 30; मानान्तरेण प्राप्ते बाधिते चान्यपरत्वस्य देवताधिकरणेनापि प्रमापकत्वाव्यवस्थापनात् GuruCandr. i. 447.19; **[Inst.]** by way of referring to another sense सर्वान्तर्गताः प्रकृत्यादिशब्दाः ...। तेषां चान्यपरत्वेन सर्वशब्दाभिधेयत्वं परमात्मनः सिद्ध्यति TattvPrakā. 75A.4 (*on* i. 4. 24); 'उत्ताना वै देवगवा वहन्ति' इत्यस्य च रोदनार्थवादवदन्यपरत्वेनासाधकत्वात् MīmāKau. i.139.14 (*on* i. 3. 30); ii. 221. 24 (*on* iii. 1. 27); **3** the state of being subordinate to another नन्वन्यपरत्वेऽपि स्वभावो न निवर्तते Loc.166. 24 (*on* 3. 20); किमविवक्षितत्वमनुपादेयत्वमुतान्यपरत्वम् VyaktiVi. 35.11; 35.23.

अन्यपरत्वतस् (anyaparatva-tas) *adv.* on account of the state of referring to another sense केचिदध्याहरन्त्यस्य सूत्रस्यान्यपरत्वतः। न वार्यतेऽनधीतत्वं नानन्तर्यं विधीयते ŚlokaVār. 1 (1). 85 (28. 2); व्यर्थातो ब्रह्मजिज्ञासा वाक्यस्यान्यपरत्वतः SarvaSiSaṁ. 12. 9; इच्छाम्येवार्थवादत्वं वचसोऽन्यपरत्वतः BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 127.

अन्यपरत्वनिराकरण (anyaparatva-nirākaraṇa) *n.* refutation of the state of referring to another sense वेदान्तवाक्यमन्यपरत्वनिराकरणेन तद्विषयत्वं प्रतिपादयदधिकरणं प्रवर्तेत इत्यर्थः ŚivārkaMaDī. i. 376. 7 (*on* i. 2. 22)

अन्यपरत्वनिर्णय (anyaparatva-nirṇaya) *m.* decision regarding the state of having different aim or purpose अग्निः सर्वा देवताः ... इत्यादेः व्याघातकर्मविधिशेषत्वाभ्यामन्यपरत्वनिर्णयात् न तेषामानन्त्यब्रह्मत्वादिसिद्धिः NyāySiA. 225. 9.

अन्यपरत्वमात्र (anyaparatva-mātra) *n.* mere state of having different aim or purpose तथाप्यन्यपरत्वमात्रमनया भङ्ग्योच्यते ŚivārkaMaDī. ii.129. 7 (*on* ii. 3. 8)

अन्यपरत्वव्याख्या (anyaparatva-vyākhyā) *f.* explanation of the state of having different aim or purpose श्रुतेरन्यपरत्वव्याख्योपपत्तेर्बलवद्विरोधाभावेन स्मृतिप्रामाण्याविघातः MīmāKau. i (3). 33.17 (*on* i. 3. 7)

अन्यपरत्वव्याख्यान (anyaparatva-vyākhyāna) *n.* explanation of the state of referring to another sense केषांचिच्छब्दानाम् ... अन्यपरत्वव्याख्यानेन ... कतिपयसूत्रारम्भः PrakaVi. 318. 20.

अन्यपरत्वशङ्का (anyaparatva-śaṅkā) *f.* **A** doubt regarding the state of referring to another sense ज्योतिषीत्यादिसूत्रद्वयस्यान्यपरत्वशङ्कापरिहारपरत्वेन व्याख्यानस्य कृतकरत्वं च स्यात् ŚrutaPra. ii. 74.15 (*on* i. 3.32); अन्यपरत्वशङ्कया सङ्कसूकस्य नाश्रद्धामलक्षालनमिति मननमावश्यकम् TattvCin. ii (2). 184. 6; **B** doubt regarding the state of having different aim or purpose प्रमाणस्यान्यपरत्वशङ्कया लक्षणस्यातिव्याप्तिः NyāySu. (Ja.) 123B.12 (*on* i.1.6); शास्त्रस्यान्यपरत्वशङ्कायां सर्वशब्दानां भगवत्यन्वयः प्रतिज्ञातुमुचितः NyāySu. (Ja.) 145A.5 (*on* i.1.6); एष आत्मेत्यादिसंदर्भस्यान्यपरत्वशङ्कानवकाशात् ŚivārkaMaDī. i. 435.30 (*on* i. 3.13)

अन्यपरत्वसंभव (anyaparatva-sambhava) *m.* possibility of the state of referring to another sense वाक्यस्य कालविधिफलकत्वेनान्यपरत्वसंभवात् MīmāKau. ii. 242. 2 (*on* iii. 2. 11)

अन्यपरत्वस्थापन (anyaparatva-sthāpana) *n.* establishment of the state of having different aim or purpose न चात्र श्रुतिविरुद्धतया कालात्ययापदेशः ŚatDū. 71.16.

अन्यपरत्वानभ्युपगम (anyaparatvānabhyupagama) *m.* non-admission of the state of referring to another sense कथमसौ स्तोमादिशब्दानामन्यपरत्वानभ्युपगमे संभवेत् TattvPrakā. 69B.13. (*on* i. 4.10)

अन्यपरत्वादि (anyaparatvādi) *adj.* **1** the state of being subordinate to another etc. एवमन्यपरत्वादिसंस्कारनिरोधकहेतुविरहविशेषितास्मरणलिङ्गेन ज्ञानाभावानुमितिरूपमिदम्, 'न किंचिदवेदिषम्'इति ज्ञानम् ŚrutaPra. iB. 20. 27 (*on* i.1.1); **2** the state of having different aim or purpose etc. जगत्सत्यत्वश्रुतेरन्यपरत्वादेः वक्ष्यमाणत्वात् GuruCandr. i. 303.14.

अन्यपरत्वाभाव (anyaparatvābhāva) *m.* **A** absence of the state of referring to another sense न चैवं वाक्यवृत्तिपदत्वान्नञोऽन्यपरत्वाभावः TattvCin. iv (2). 789. 10; प्रकृते तु तद्विशेषवाक्यस्यान्यपरत्वाभावेन ... सर्वार्थत्वानुपपत्तेः परिहर्तव्यम् MīmāKau. iii. 222.1 (*on* iii. 1.27); फलसंबन्धस्यापि ... प्राप्तत्वेन अन्यपरत्वाभावात् BhāṭṭDī. i.149. 23 (*on* ii. 3. 4); **B** absence of the state of having different aim or purpose कर्मविध्यपेक्षया प्रयोजनवत्तरत्वेनान्यपरत्वाभावादभ्यासादेव कर्मभेदसिद्धिः MīmāKau. iii (2).173. 6 (*on* ii. 2. 5)

अन्यपरत्वाभिमान (anyaparatvābhimāna) *m.* wrong notion regarding the state of referring to another sense किमिदं लक्षणवाक्यस्य दूषणाभिप्रायेणोक्तम्। उतान्यपरत्वाभिमानेन ŚatDū. 164. 28.

अन्यपरत्वाभ्युपगम (anyaparatvābhyupagama) *m.* admission of the state of referring to another sense स्तोमादिशब्दानामन्यपरत्वाभ्युपगमे किं ज्योतिष्टोमादिशब्दैरेवविशेषतोऽपराद्धम् TattvPrakā. 69B.13 (*on* i. 4.10)

अन्यपरत्वावसाय (anyaparatvāvasāya) *m.* **A** ascertainment of the state of having different aim or purpose विशेषविहितेनोच्चैस्त्वेन सामान्यविहितस्योपांशुत्वस्य अन्यपरत्वावसायात् BhāṭṭDī. i.103.1 (*on* ii.1.14); **B** ascertainment of the state of referring to another sense छान्दोग्यस्थम् ... वाक्यम् ... अन्यपरत्वावसायान्न गवादीनां दक्षिणात्वविधायकम् BhāṭṭDī. iii. 255. 2 (*on* x. 3.11)

अन्यपरत्वाविशेष (anyaparatvāviśeṣa) *m.* non-distinction of the state of having different aim or purpose मन्त्राणामप्यन्यपरत्वाविशेषेण ... कर्मान्वयिपदार्थेष्वसमर्थानाम् ... तद्विशेषणानां मन्त्रेषु बहुलमुपलब्धेश्च ŚivārkaMaDī. i. 320. 21 (*on* i. 2. 3)

अन्यपरत्वाशङ्का (anyaparatvāśaṅkā) *f.* **A** doubt regarding the state of referring to another sense तेषां खल्वन्यपरत्वाशङ्कानिराकरणपूर्वकं ब्रह्मणि प्रामाण्यमुपपादनीयम् ŚivārkaMaDī. i. 38.15 (*on* i.1.1); **B** doubt regarding the state of having different aim or purpose हिरण्यगर्भमन्त्राणां च कथमप्यन्यपरत्वाशङ्का नावकाशं लभते ŚivārkaMaDī. i. 234. 21 (*on* i. 1.17)

अन्यपरत्वासंभव (anyaparatvāsambhava) *m.* **A** impossibility of the state of referring to another sense सर्वोपाख्यानेष्वन्यपरत्वासंभवात्स्वरूपप्रतिपादनादनित्यसंयोगः TantrVā. 9. 21 (*on* i. 2. 6); **B** impossibility of the state of having different aim or purpose प्रकृते तु अर्थवादस्थबृहस्पतेरन्यपरत्वासंभवात् ... यागकल्पनोपपत्तेर्युक्ता भेदकता MīmāKau. ii. 52.14 (*on* ii. 3.18)

अन्यपरत्वोपपत्ति (anyaparatvopapatti) *f.* **A** tenability of the state of referring to another sense मनःप्राणयोरुक्तन्यायेन साम्यात्। तत्पदस्याप्यन्यपरत्वोपपत्तेः TattvPrakā. 207A.11 (*on* iv. 2. 3); **B** tenability of the state of having different aim or purpose तदा त्वागमस्यान्यपरत्वोपपत्तौ ईश्वरस्यानुपादानत्वमेव स्यात् NyāySiA. 232. 20.

अन्यपरप्रतिषेधार्थ (anyaparapratiṣedhārtha) *adj.* meant for negation of that (verb) followed by other elements (than *yad, hi, tu*) यद्धितुपरस्य छन्दस्यनिघातोऽन्यपरप्रतिषेधार्थः Vār. 1. *on* P. viii.1. 56; MahāBh. iii. 378.12 (*on* viii.1. 56)

अन्यपरमाणुप्रवेश (anyaparamāṇu-praveśa) *m.* entrance of another atom यन्मध्ये नास्ति किंचिदिति ब्रुवाणा वैभाषिका मध्य आलोकादि नेच्छन्ति अन्यपरमाणुप्रवेशानवकाशं तु न ब्रुवते Sphuṭā. i. 99. 6 (*on* 1. 43)

अन्यपरमात्मन् (anya-paramātman) *m.* Supreme Soul which is other (than the individual soul) विसरगाः ... केचिद् वायुजयादन्यपरमात्मना क्षेत्रज्ञं संयोज्य ध्यायन्त्येव VaikhāDS. i.11.13.

अन्यपरमार्थत्वशङ्का (anyaparamārthatva-śaṅkā) *n.* doubt regarding the other being the highest reality परमार्थसारेत्यस्य कर्मधारयत्वादन्यपरमार्थत्वशङ्काविरहात् GuruCandr. ii. 308.10.

अन्यपरवाक्य (anyapara-vākya) *n.* sentence referring to another sense मन्त्रार्थवादा न स्वार्थे प्रमाणम्, अन्यपरवाक्यत्वात् PrakaVi. 297. 24; सर्वेषां समाभ्यधिकराहित्ये प्रतीतेऽपि तत् व्याहतम्, अन्यपरवाक्यावगतं चेत्यनादरणीयम् ŚrutaPra. iB.101.16 (*on* i.1. 2); LaCandr. 369. 15; 374. 14

अन्यपरविध्यन्तर (anyapara-vidhyantara) *n.* another injunction having different aim or purpose अतोऽन्यपरविध्यन्तरप्ररोचनारूपोऽर्थो वक्तव्यः YuktiSneha. 109. 29 (*on* i. 1. 5)

अन्यपरशास्त्र (anyapara-śāstra) *n.* scientific text having different aim or purpose यदवान्तरशास्त्रार्थस्तत्परमापूर्वान्तर्गते शेषिणि तस्य शेषता न त्वन्यपरशास्त्रान्तर्गते शेषिणीति MayūMāli. 183. 23 (*on* iii.1.1)

अन्यपरश्रुत्यादि (anyapara-śrutyādi) *adj.* Vedic scripture etc. having different aim or purpose न चादृश्यत्वलिङ्गेनान्तस्थो विष्णुः। श्रुत्यादिभ्यो लिङ्गमात्रस्य दुर्बलत्वात्। अतोऽन्यपरश्रुत्यादिबलादन्तस्थोऽन्य एव TattvPrakā. 21B. 9 (*on* i.1. 20)

अन्यपरसृष्ट्यादिवाक्य (anyapara-sṛṣṭyādivākya) *n.* sentence of creation etc. referring to another sense अन्यपरसृष्ट्यादिवाक्यादुपजातायाः प्रसिद्धेः भ्रान्तिरूपत्वेनाप्रमाणत्वात् YuktiSneha. 110. 31 (*on* i.1. 5)

अन्यपराक्रम (anya-parākrama) *m.* attack on enemy देशत्यागमुवाचैकः कालहारं तथापरः। बलिना संधिमन्योऽथ तूर्णमन्यपराक्रमम् BṛKathāMañ. 16.440.

अन्यपराङ्मुख (anya-parāṅmukha) *adj.* turning away from another i.e. not expecting help from another सहायं खड्गमेकं च जग्राहान्यपराङ्मुखः। अन्तरङ्ग स एवैकः संग्रामे वीर्यशालिनाम् PadmP. (Ra.) 9. 30.

अन्यपरामर्श (anya-parāmarśa) *m.* **1** knowledge of another entity (than the Self) जागरितावस्थायामेवाज्ञानानुभवोऽयमिति संप्रदायः अन्यं च न जानामीत्युक्तेः। न हि स्वापेऽन्यपरामर्शः ŚrutaPra. iB. 8.19 (*on* i.1.1); **2** recollection of or reference to another 'स वा एष' इत्यन्यपरामर्शो नान्नात्पुरुष इत्युक्तपरामर्श इति तदयुक्तम् TattvPrakā. 19A.1 (*on* i.1.15)

अन्यपरार्थवाद (anyaparārthavāda) *m.* explanatory passage having different aim or purpose अद्यत्वेऽपि अन्यपरार्थवादादिवचनेभ्योऽपि भ्राम्यन्तः पुरुषा दृश्यन्ते TantrVā. 71. 3 (*on* i. 3. 1); फलस्य विधिवाक्यगतत्वाभावेऽपि अन्यपरार्थवादोक्तफले विध्यपेक्षिते तात्पर्यमस्ति ŚrutaPra. iB. 91. 30 (*on* i. 1.1); यत्र विज्ञानमात्रक्षणभङ्गनैरात्म्यादिबाह्यग्रन्थानामपि अन्यपरार्थवादौपनिषन्मूलानाम् विषयेषु ... अर्थवत्ता MīmāKau. i.11. 26 (*on* i. 3. 2)

अन्यपरिगृहीत (anya-parigṛhīta) *adj.* **1** obtained in another (body) इन्द्रियाणि ... मुक्तपरित्यक्तानि अन्यपरिगृहीतानि अपरिगृहीतानि वा यावत्प्रलयमवतिष्ठन्ते इत्यादिकं द्रष्टव्यम् NyāySiA. 196.26; **2 (used as noun)** (material) owned by other द्विजः तृणोदकादीनि सर्वतोऽटव्यादिदेशासंभवेऽन्यपरिगृहीताद्प्यात्मीयवदाहरेत् DīpKa. 60. 30.

अन्यपरिग्रह (anya-parigraha) *m.* **1** wife of another person, married woman दृष्टपूर्वा मया काचिद्रूपेणानेन शोभिता। सदृशीयं मम भवेद्यदि नान्यपरिग्रहः Rāmā. vii. 88.15; नान्योत्पन्ना प्रजास्तीह न चाप्यन्यपरिग्रहे। न द्वितीयश्च साध्वीनां क्वचिद्भर्तोपदिश्यते ManuSm. 5.162; **2** acceptance or recognition by another (scholar) अङ्गनाविरोऽगण्याः प्रायेणान्यपरिग्रहात्। स्वयम् ... रज्यते जनः YaśasCam. i. 9.7(comm. विद्वज्जनस्वीकारात्); **3** property or wealth of another person एकोतीव कृती स एव हि दयापालव्रती यन्मनस्यास्तामन्यपरिग्रहग्रहकथा स्वे विग्रहे विग्रहः EI. iii. 193.111; **4** inclusion of the rest आदिनाऽन्यपरिग्रहः तथा हि गौतमः "अभ्रदर्शने चापर्त्तोरन्यत्र सोदकमेघस्य दर्शने नाधीयीत मूत्रितउच्चारितः" BālamBha. i. 410.13 (*on* 1.151)

अन्यपरिग्रहा (anya-parigrahā) *f.* wife of another person, married woman नान्योत्पन्ना प्रजास्तीह न चाप्यन्यपरिग्रहा। न द्वितीयश्च साध्वीनां कश्चिद्भर्तोपदिश्यते ViṣṇuDhaP. ii. 34.17.

अन्यपरिच्छिन्न (anya-paricchinna) *adj.* **A** restricted, i.e. applied to the particular case विशेषस्य चान्यपरिच्छिन्नस्य, एकावसायिनस्तदसंभवे विषयाभावप्रसङ्गादुपदेशवैयर्थ्यं मा भूदिति ŚābaBh. 2280. 6 (*on* xii. 4. 20); **B** apprehending (the perfection) of the last ततो गुणपरिच्छेदिप्रमाणान्तरमिच्छतः। तस्याप्यन्यपरिच्छिन्नगुणायत्ता प्रमाणता TattvSaṁ. 2857.

अन्यपरिजनसमवृत्ति (anyaparijan-samavṛtti) *adj.* having equal behaviour towards other servants अनयोरुपरि भवद्भ्यामपि नान्यपरिजनसमवृत्तिभ्यां भवितव्यम् इत्युक्त्वा तयोराह्वानाय प्रतीहारमादिदेश HarṣaC.196. 5.

अन्यपरिजल्पित (anya-parijalpita) *n.* another speech यो वक्ता यच्च वक्तव्यम् ...। श्रूयते यच्च वै श्राव्यं यच्चान्यत्परिजल्पितम् PadmP. v. 36.25.

अन्यपरिणामिन् (anya-pariṇāmin) *adj.* (used as noun) other transforming cause ब्रह्म न परिणमते अन्यपरिणामिना सह एककार्यरूपेण परिणमते LaCandr. 757. 27.

अन्यपरिणीता (anya-pariṇītā) *adj.* (*f.*) married to another person (आधिः ... स्त्रियः। ... न भोगेन प्रणश्यति) स्त्रियोऽन्यपरिणीता दास्यश्च ManvaVi. 965.14 (*on* 8.149)

अन्यपरित्याग (anya-parityāga) *m.* [Inst.] by leaving out the rest तदेवमागमेनास्य सर्वोत्तमप्रामाण्यप्रतीतेर्गहनार्थत्वाच्चोपपन्नम् अन्यपरित्यागेनास्यैव व्याख्यानम् NyāySu. (Ja.) 3B.11 (*on* i.1.1)

अन्यपरित्राणरहित (anyaparitrāṇa-rahita) *adj.* deprived of other protection तस्मादन्यपरित्राणरहितस्यास्य सन्मतेः। क्षिप्रं कुरु परित्राणम् PadmP. (Ra.) 33. 210.

अन्यपरिधानार्थम् (anyaparidhānārtham) *adv.* for the sake of wearing by other person रजकः ... न चान्यवासांस्यन्यपरिधानार्थं दद्यात् ManvaMu. 359. 26 (*on* 8. 396)

अन्यपरिभवन (anya-paribhavana) *n.* refutation of another (contradictory meaning) पदसमन्वयबलेन तासु प्रतीयमानमर्थमबाधितमादायैव तासामन्यपरिभवनात् KhaṇḍanKhā. 145. 15.

अन्यपरिमाण (anya-parimāṇa) *n.* another measure or dimension सर्वमूर्तसंयोगित्वे सर्वगतत्वस्य मूर्तसापेक्षत्वात् ... विधान्तरेण सर्वगते च परिमाणायोगात्, तत्कल्पने च ततोऽन्यपरिमाण(स्य) वक्ष्यमाणरीत्या वक्तुमशक्यत्वात् TarkSaṁ. (Ā.) 29. 16.

अन्यपरिवर्जनवत् (anyaparivarjana-vat) *adv.* like the act of giving up or abstaining from (the meat of) the rest पञ्चनखापञ्चनखभक्षणयोरन्यतः प्राप्तौ अन्यपरिवर्जनवत् VivaPraSaṁ. 4. 2.

अन्यपरिवार (anya-parivāra) *adj.* (manifesting) as retinue of other (diseases) ते च रोगाः स्वप्रधाना भवन्त्यन्यपरिवारा वा क्रमादननुबन्धानुबन्धाख्याः AṣṭāSaṁ. i. 117. 19 (1. 22)

अन्यपरिवीक्षण (anya-parivīkṣaṇa) *n.* act of looking upto any one else पङ्गुरन्याभिगमनेऽस्यन्धोऽन्यपरिवीक्षणे SkandP. iv. 63. 64.

अन्यपरिशिष्टा (anya-pariśiṣṭā) *adj.* (*f.*) left out by others, remaining दुष्टोद्देशसमुद्भवान्यपरिशिष्टा ... वर्ज्या शिला TantrSa. 1. 132 (comm. अन्यत्रगृहीतया अवशेषिता)

अन्यपरिसंख्यान (anya-parisaṅkhyāna) *n.* exclusive specification of other ततश्चान्यपरिसंख्यानादिन्द्रियालम्भनादिनिवृत्तिः BālaKrī. i. 40. 9 (*on* 1. 21)

अन्यपरिसंख्यानार्थ (anyaparisaṅkhyānārtha) *adj.* meant for the exclusive specification of other व्रीहयः ... न यागसंबन्धेनान्यपरिसंख्यानार्थाः ŚābaBh. 2052. 20 (*on* x. 7. 64); तद्वदिदं यज्ञो बभूवेति पुनस्संकीर्तनमन्यपरिसंख्यानार्थम् SaṅkarKāBh. 81. 4 (*on* ii. 2. 11)

अन्यपरिसंख्याफलक (anyaparisaṅkhyāphala-ka) *adj.* having exclusive

specification of other as the fruit अतः तत्रागत्या अन्यपरिसंख्याफलकत्वाङ्गीकारेऽपि न प्रकृते तदाश्रयणम् MīmāKau. iii (1). 92. 21 (*on* i. 2. 44)

अन्यपरिसंख्यार्थ (anyaparisaṅkhyārtha) *adj.* meant for exclusive specification of others विशेषविधीनां तत्प्राशस्त्यमात्रपरत्वेनान्यपरिसंख्यार्थत्वाभावात् VīraMi. (Saṁskāra.) 369.18.

अन्यपरिसंख्यार्थम् (anyaparisaṅkhyārtham) *adv.* for the sake of exclusive specification of other तेनान्यपरिसंख्यार्थं सूत्रं मूढेन वोच्यते ŚlokaVār. 4. 8 (135. 6)

अन्यपरिसमाप्ति (anya-parisamāpti) *f.* completion of another (action) अपरेऽन्यपरिसमाप्तिं व्यपदिशन्ति ŚābaBh. 633. 4 (*on* ii. 4. 8)

अन्यपरिहार (anya-parihāra) *m.* **A** abandonment of another (activity) बालानामपि येयमन्यपरिहारेण स्तनादौ प्रवृत्तिः सा न इदम् इत्यनिश्चिन्वतां भवितुमर्हति BrahmSi. 18. 13; **B** avoidance of another (thing) तथा चान्यपरिहारेणास्यैव व्याख्यानं युक्तम् NyāySu. (Ja.) 8A. 8 (*on* i. 1.1); प्रवेशत्वं गृहादिप्रवेशेऽन्यपरिहारेण वर्तते SarvaDaKau. 60. 4.

अन्यपरोक्ति (anyaparokti) *f.* statement referring to another (sense) अन्यपरोक्तिप्रसिद्धपरिग्रहातिशयं चेदं (पठति पराशरशब्दम्) ŚrutaPra. iA. 227. 14 (*on* i. 1. 1); अन्यपरोक्ति[प्र]सिद्धपरिग्रहातिशयत्त्वात् ... श्रीमद्वैष्णवमिदं पुराणं प्रमाणतमम् ŚrutaPra. iA. 230. 27 (*on* i. 1. 1); प्रतिक्षेपस्तु क्वचित्कोऽन्यपरोक्त्या ... क्षुद्रप्रमादमात्रस्याप्युद्धारार्थो वेति न प्रधानविरोधकल्पनलिङ्गम् NyāyPari. 403.12.

अन्यपर्णपात्र (anyaparṇa-pātra) *n.* vessel (made) of other (kind of) leaves पलाशासंभवेऽन्यपर्णपात्राणि नैत्याहात्रिः BālamBha. i. 516. 16 (*on* 1. 234-235)

अन्यपर्याय (anya-paryāya) *m.* **1A** another alternative आदिशब्दोऽन्यपर्यायद्योतनार्थः AbhidhKoBh. 40. 5 (*on* 2. 4); **1B** synonym of the word *anya* परशब्दोऽन्यपर्यायः LaŚabdeŚe. ii. 214. 3; **2** other state आधारो स एवान्यपर्यायाणामित्यर्थेनाभेदवृत्तिः SyādvāMañ. 23 (194)

अन्यपर्वतवासिन् (anyaparvata-vāsin) *adj.* inhabiting or staying in another mountain येऽन्यपर्वतनिवासिनः परे तेऽपि शङ्कितभयाश्चकम्पिरे Rāṣṭrau. 4. 27.

अन्यपल (anya-pala) *m.*, *n.* flesh or meat of another ये भक्षयन्त्यन्यपलं स्वकीयपलपुष्टये। त एव घातकाः YogŚā. 3. 23.

अन्यपल्ह (anya-palha) *m.* any other Palha अन्यपल्ह (अन्यस्य पल्हजातीयस्य) कस्यचि(कस्यचिद्)कामकारो नास्ति EI. iii. 313.7.

अन्यपशु (anya-paśu) *m.* **1** another animal or beast संदितानामन्यपशूनां तद्विरोधाचरणबुद्ध्या मोक्षकः ManvaVi. 1075. 14 (*on* 8. 342); **2** rest of the animals अन्यपशुनिन्दाद्वारा स्तुतिः BhāṭṭCin. ii. 72. 27 (*on* i. 4.15)

अन्यपश्वादि (anyapaśv-ādi) *adj.* another animal etc. तदभावोऽन्यपश्वादौ नञ्समासेन कथ्यते TantrVā. 326. 8 (*on* i. 4.21)

अन्यपाक (anya-pāka) *m.* **1** act of cooking by another, i.e. inferior person द्विजोत्तमः ... देवोच्छिष्टं न जग्राह अन्यपाकाभिशङ्कया SkandP. ii (2). 38. 57; **2** act of cooking of other things यत्तु ...। मांसपाकप्रतिषेधोऽन्यपाकाभ्यनुज्ञानार्थं इति BhāṭṭDī. iv. 244. 7 (*on* xii. 2.1)

अन्यपाचित (anya-pācita) *adj.* cooked by another, i.e. person परान्नं नैव भुञ्जीयात् स्वकीयं चान्यपाचितम् LaghvāśvaSm.1.174.

अन्यपाठ (anya-pāṭha) *m.* recitation of any other text श्रीकृष्णरूपगुणवर्णनशास्त्रवर्गबोधाधिकार इह चेदलमन्यपाठैः PadmP. iv. 80. 67.

अन्यपाठक (anya-pāṭhaka) *m.* another reciter वैदग्ध्यातिशयादन्यपाठकानां पुरोऽपि यत् ख्यातं तदपि गृह्णाति PrabhāC. 29.7.

अन्यपाठ्य (anya-pāṭhya) *n.* another recitation (than that of benedictory verse) अन्यपाठ्यानामुत्थापनादीनां प्रयोगवशादन्यथात्वोपपत्तिर्दृश्यते AbhinBhā. i. 217. 13 (*on* 5. 22)

अन्यपाणि (anya-pāṇi) *m.* another, i.e. right hand अन्यपाणिसंतन्यमानमतिलटहडमरुडात्कारकन्दलं परिच्छेदयतेव परं परशयसरसिजेन विरचिताभीतिमुद्राभिनीतिमादिनटमद्राक्षीत् YātrāPra. 5.10 (11)

अन्यपाणिग्रह (anya-pāṇigraha) *m.* act of taking (the bride) by the hand by another person, i.e. marriage to another person अन्यपाणिग्रहं प्रयातायाः। मदनासिपुत्रिकाया इवाङ्गशोभां कदर्थयति ĀryāSaŚa. 585.

अन्यपाणिधृतकीर (anyapāṇidhṛta-kīra) *adj.* holding a parrot in another, i.e. right hand अन्यपाणिधृतकीरम्। किमपि करुणापयोधेरधिदैवतमाविरस्तु मम चित्ते YātrāPra. 5.87.

अन्यपातक (anya-pātaka) *n. m.* other, i.e. minor sin मह्यं वै ब्राह्मणायेदं मया विज्ञप्तकामिकम्। दद्यात् ब्रह्मभ्रूणवीरहत्यायाश्चान्यपातकैः BilvU. 305. 21; महापातकयुक्तो वा युक्तो वाप्यन्यपातकैः। सकृत् प्रसादग्रहणात् मुच्यते नात्र संशयः MahNirvāT. 3. 86.

अन्यपातकिन् (anyapātak-in) *adj.* (used as noun) (one) who commits (any) other sin दृष्ट्वा मधुपुरीं नरः। ब्रह्महापि विशुध्येत किं पुनस्त्वन्यपातकी SkandP. ii (5). 17. 8; iv (1). 27.133.

अन्यपातालगृह (anya-pātālagṛha) *n.* other house of lower world ततो महल्लिकावोचन्मैतद्गृहमत्र तु। त्वमन्यपातालगृहात्प्राप्ता प्राघुणिकाद्य मे KathāSaSāg. viii. 2. 267.

अन्यपात्र (anya-pātra) *n.* **A** another sacrificial utensil दर्शनाद्यान्यपात्रस्य MīmāSū. viii. 4. 7; **B** another vessel अन्यपात्रेण वोदकं पितृतीर्थं स्पृशन् दद्यात् ŚaṅkhaSm. 13. 9; दृढे चतुर्गुणे वस्त्रे क्षिप्त्वाधः पीडनाद्रसः। निपतत्यन्यपात्रे तु सर्वोऽपि यदि पारदः RasPraSū. 1.100.

अन्यपाद (anya-pāda) *m.* **1** another foot or leg एवमेकपादं सुस्थितं स्थापयित्वा अन्यपादमीषत्संकुचितं तस्योपरि निधाय ... पादसिरां व्यधेत् AṣṭāSaṁ. i. 178. 14 (1. 36); सश्लीपदं निजपदं सिकतासु गूढं कृत्वा निरीक्ष्य पुनरीदृशमन्यपादम्। उच्चैर्हसन्ति मनुजाः RasSa. 85; **2A** another quarter (of a verse) वत्स श्लोकस्यैकपादं व्याख्यातं च यथागमम्। व्याख्यां करोम्यन्यपादं यथाज्ञानं निशामय PāncaRā. (Nā.) i. 2. 26; **2B** another quadrant (of a circle) भिनत्ति वेधकृद्ग्रहो न चान्यपादमादरात्। असंभवाच्छशीनयोर्दृशोः समत्वमत्र वै VasiS. 32. 74; **2C** another quarter, i.e. one of the four parts (of injustice) दुर्व्यवहारदर्शनादधर्मसम्बन्धी ... परश्चतुर्थभागः साक्षिणमसत्यवादिनम्। अन्यपादः सभासदः सर्वान् ... व्याप्नोति ManvaMu. 291. 28 (*on* 8. 18).

अन्यपादप (anya-pādapa) *m.* **i** any other tree अन्यपादपानुपयोगेन पलाशेष्वारामः स्थितः Sphuṭā. i. 12.9 (*on* 1.3); **ii** another tree वर्धितैः सेवितैः किं तैः सत्यश्चत्थेऽन्यपादपैः। वर्धितो नरकाद्रक्षेत् स्पृष्टोऽरिष्टानि हन्ति यः ŚārṅgaPa. 1033.

अन्यपाप (anya-pāpa) *n.* other sin वेदाभ्यासादिरतं पञ्चमहायज्ञानुष्ठानपरं महापातकजान्यपि पापानि इह रहसि अकामकृतानि न स्पृशन्ति किमुतान्यपापानि तादृशानि VīraMi. 1074. 13 (*on* 3. 310)

अन्यपारतन्त्र्य (anya-pāratantrya) *n.* subservience to another भगवन्तं गुरुं चर्ते ह्यात्मनोऽन्यपारतन्त्र्याभिमानः VedāntRaMañ. 4. 10 (134. 17)

अन्यपार्थिव (anya-pārthiva) *m.* another king (युवराजममन्यत) विविधैस्तैस्तैरन्यपार्थिवदुर्लभैः। शिष्टैरपरिमेयैश्च लोके लोकोत्तरैर्गुणैः Rāmā. ii. 26* (1); तं प्रमत्तमपि न प्रभावतः शेकुराक्रमितुमन्यपार्थिवाः RaghuVa. 19. 48; तथापि चान्यपार्थिवकुलपुत्रको न क्वचित्कश्चिदात्मनः श्रियमधिप्रवेशयितुं विश्रम्भविषयीकृतो भीत्या UdaySuKa. 8. 19; शशिबिम्बताम् ... परितापसंपदमिवान्यपार्थिवैर्जनितां न्यपोहितुमृतस्य तिष्ठतः PṛthvīVi. 9. 56.

अन्यपार्वणवत् (anyapārvaṇa-vat) *adv.* like the oblations offered at new and full moon अन्यपार्वणवदर्घ्यदानादि कृत्वा नान्दीमुखा मातर इदं वो अर्घ्यमिति ... अर्घ्यं दद्यात् BālamBha. i. 578. 30 (*on* 1. 250)

अन्यपार्श्व (anya-pārśva) *m.*, *n.* [Loc.] **1A** on another extreme side अङ्गुष्ठसीम्नि कलयोत्नतिरर्धतोन्यपार्श्वेऽङ्गुलैः प्रपददैर्घ्यमुतुप्रमाणैः TantrSa. 2. 104 (comm. कनिष्ठवति पार्श्वे); **1B** on another side लक्ष्मणमन्यपार्श्वे। अग्रे ... समीरसुनुं मध्ये स राघवमलोकयदभ्रनीलम् Rāṣṭrau. 12. 29; **2** [Loc.] near another person पृष्टोऽन्यपार्श्वे भ्रान्त्या तत्कोऽप्यन्यो निहतो भवेत् SamarāSaṁ. 5. 576; **3** one side or neighbourhood, cf. **अन्यपार्श्ववर्तिन्.**

अन्यपार्श्वक (anyapārśva-ka) *m.*, *n.* another, i.e. left side अन्यपार्श्वके वामपार्श्वे। ... न्यस्तव्याः SetuBa. 290. 1.

अन्यपार्श्वग (anyapārśva-ga) *adj.* being on the other, i.e. back side यत्पार्श्वसमबाहुज्याकृतिकर्णज्यकाकृतेः। विशोध्य मूलं तच्चापं नियतं चान्यपार्श्वगः। भवेत् स विषमो बाहुः SiddhāTaVi. 159. 21.

अन्यपार्श्वगत (anyapārśva-gata) *adj.* (line) going through another side (of body) अन्यपार्श्वगतं सूत्रं क्रमेणैव निरूपितम्। Mānaso. iii. 1. 426; iii. 1. 483.

अन्यपार्श्ववर्तिन् (anyapārśva-vartin) *adj.* **(used as noun)** (Vassal) present in one side or in neighbourhood ननु तत्रापि अन्यपार्श्ववर्तिनोऽन्यसीमानिर्णायकत्वं कथम् BālamBha. ii. 273. 32 (*on* 2. 150-151)

अन्यपार्श्वसम (anyapārśva-sama) *adj.* equal to (one that is related to) another side कोटिमौर्व्याथ तच्चापमन्यपार्श्वसमो भुजः। सदेत्थं गणितं प्राज्ञैर्ज्ञेयमेतादृशस्थले SiddhāTaVi. 159. 24.

अन्यपावनकारण (anyapāvana-kāraṇa) *n.* cause of purifying or

sanctifying (other houses) यद्गृहे शिवनैवेद्यप्रचारोऽपि प्रजायते। तद्गृहं पावनं सर्वमन्यपावनकारणम् ŚivaP. i. 22. 6 (28B. 10)

अन्यपाषण्डप्रकार (anyapāṣaṇḍa-prakāra) *m.* [Inst.] in another heretic way अन्यानप्यन्यपाषण्डप्रकारैर्बहुभिर्द्विज। दैतेयान्मोहयामास VişņuP. iii. 18. 23.

अन्यपिण्डकभुज् (anyapiṇḍaka-bhuj) *adj.* which eats rice-ball offered by others याञ्चाक्लिष्टनिकृष्टचेष्टमनिशं कष्टेऽप्यपुष्टाशनं काकानामिव पुण्य (v.l. चान्य) पिण्डकभुजां कस्येष्टमायुश्चिरम् DaśāvaC. 3. 8.

अन्यपितृकता (anyapitṛka-tā) *f.* the state of having another one (than horse) as the progenitor or father अश्वेनाश्वायामुत्पन्नोऽश्वस्तस्य तनुत्वमन्यपितृकता KāśiVṛ. *on* P. v. 3. 91; Prasā. i.933.20.

अन्यपितृज (anyapitṛ-ja) *adj.* born of one progenitor or father पश्चात्तौ द्वाभ्यां जातौ यदि विवदेयातां स्त्रीहस्तगतधने तदा तयोर्यस्य यज्जनकस्य धनं स तदेव गृह्णीयान्न त्वन्यपितृजोऽन्यजनकस्य ManvaMu. 400. 16 (*on* 9. 191)

अन्यपिष्ट (anya-piṣṭa) *adj.* ground or crushed by any one किं नु वक्ष्यति सम्राण्मां वर्णकः सुकृतो न वा। नान्यपिष्टं हि मत्स्यस्य चन्दनं किल रोचते MahāBhā. iv. 19. 25; नान्यपिष्टं हि कंसस्य प्रीतये ह्यनुलेपनम्। भवाम्यहमतीवास्य प्रसादधनभाजनम् VişņuP. v. 20. 5; BrahmP. 193. 5.

अन्यपीडन (anya-pīḍana) *n.* act of troubling another अपकारोऽन्यपीडनम् Vaija. 193. 23.

अन्यपीडनकारिन् (anyapīḍana-kārin) *adj.* **(used as noun)** (that) which is causing trouble to another वाग्दूषितमविज्ञातमन्यपीडितकार्यपि(v.l. अन्यपीडन-कार्यपि)। भूतेभ्योऽन्नमदत्त्वा च तदन्नं गृहिणो दहेत् VedaVyāSm. 3. 66.

अन्यपीडित° (anya-pīḍita) *adj.* interlapped with another (door) तथान्यपीडितं द्वारं बहुदोषकरं भवेत् MatsyaP. 255. 18.

अन्यपीडितकारिन् (anyapīḍita-kārin) *adj.* **(used as noun)** (that) which is causing trouble to another वाग्दूषितमविज्ञातमन्यपीडितकार्यपि। भूतेभ्योऽन्नमदत्त्वा च तदन्नं गृहिणो वहेत् VedaVyāSm. 3. 66.

अन्यपुंवर्ग (anya-puṁvarga) *m.* another class of men सर्व्वांगेष्ववगूहना-ग्रहमहंकारादहंपूर्विका राज्यश्रीरकृ[ता]धिगस्य[Read °धिकस्य] विमुखी सर्व्वान्यपुंवर्ग्गतः EI. ii. 238. 26.

अन्यपुंवाहिनीवाह (anyapuṁvāhinī-vāha) *m.* current or stream of the form of army of other person, i.e. enemy प्रस्तावे यदि नैतस्मिन्मधुराध्यास्यते ततः। अन्यपुंवाहिनीवाहैर्दुःसहः स्यान्मधूदधिः PadmP. (Ra.) 89. 54.

अन्यपुंविद् (anyapuṁ-vid) *adj.* who knows another person वैलक्षण्यं तदाप्यस्ति नान्यपुंवित्पुमांस्तदा IṣṭaSi. 356. 6.

अन्यपुंस् (anya-puṁs) *m.* **A** other man (than the husband) नात्र शूद्रीं प्रयुञ्जीत ...। न चैवाव्रतस्थां नान्यपुंसा च सह संगताम् GobhiSm. 1. 104; सोचेऽधुनैव तातं त्वं संवादयितुमर्हसि। प्रातर्मामन्यपुंसा हि शयितां कथयिष्यति PariPar. 2. 524; शक्यते यदि हि स्प्रष्टुं भूस्थेन शशिनः कला। तदान्यपुंसां संभोगविषयो राजपत्न्यपि PariPar. 3. 242; त्वं चेद् भणसि त्यक्तातसदनेऽथ नयाम्यहम्। सोचे सहान्यपुंसाहं न यामि MalliC. 6. 225; अन्तःपुररक्षणतोऽनीक्षण-मेवान्यपुंसि तत्स्थानाम् KandaCū. v. 6. 2; **B** another man पृष्ठेऽन्यपुंसो विन्यस्य स्थालं त्वां भोजयाम्यहम् ... स क्रुद्धो मुनिरब्रवीत् TriṣaŚaPuC. iv. 7. 55.

अन्यपुत्र (anya-putra) *m.* **1** son of another person परपुत्रः परभार्या। अन्यपुत्रः अन्यभार्येति गम्यते MahāBh. i. 306. 7 (*on* i. 4. 2); आत्मजे वान्यपुत्रे वा यः समत्वेन वर्तते। न तस्य पुत्रशोकः स्यादित्याह भगवान् हरिः BṛNāraP. 11. 48; **2** another son, MahāBh. i. 306. 7 (*on* i. 4. 2)

अन्यपुत्रवत् (anyaputra-vat) *adv.* like another son स पुत्रः ... अन्यपुत्रवद-प्रशस्तत्वाच्छवतुल्यः इति पारशव इत्यर्थः BālamBha. ii. 179. 8 (*on* 2. 132)

अन्यपुत्रसाहस्र (anya-putrasāhasra) *n.* another thousand of sons पुत्राणां वेदितुं पृथ्व्याः प्रमाणं हि गतादिशः। ततोऽन्यपुत्रसाहस्रं तेषामन्वेषणे गतम् BallāC. 49. 1.

अन्यपुत्रादि (anyaputrādi) *adj.* another, i.e. second son etc. स्थितेषु प्रेतपुत्रेषु ज्येष्ठे श्राद्धाधिकारिता। तदभावेऽन्यपुत्रादौ ज्येष्ठानुक्रमतो भवेत् MahNirvāT. 10. 87.

अन्यपुत्राभाव (anyaputrābhāva) *m.* absence of any another son अन्यपुत्राभावेऽपि तस्य कृत्स्नदायालाभोक्तेः BālamBha. iii. 41. 14 (*on* 3. 16)

अन्यपुत्राभिकाङ्क्षा (anyaputrābhikāṅkṣā) *f.* desire for another son एकपुत्रां स्त्रियं कांचिदन्यपुत्राभिकाङ्क्षया। पृच्छन्तीमब्रवीत्काचित्पाखण्डा क्षुद्रतापसी KathāSaSāg. x. 5. 289.

अन्यपुर (anya-pura) *n.* another city कथयन्नपि किं वा न स्थापितोऽन्यपुरे भवान् PārśvC. 2. 689; निर्धनमेकं कुलमन्यपुरालञ्जमानं तत्र नगरे समागतम् KathāK. 57. 10.

अन्यपुरन्ध्रिका (anya-purandhrikā) *f.* another woman नास्याः समं युवतिरत्नमितीह धात्रा। व्योमावनौ खटिकयान्यपुरन्ध्रिकाणां रूपस्य शून्यमिदमिन्दुमिषेण दत्तम् UdaySuKa. 141. 25.

अन्यपुरन्ध्रिदुर्लभ (anyapurandhri-durlabha) *adj.* difficult to find, i.e. rare in another woman स वल्लभामन्यपुरन्ध्रिदुर्लभैर्गुणैरुपेतां गुणवानतोषयत् VikraDeC. 2. 55.

अन्यपुरी (anya-purī) *f.* town of another, i.e. enemy वरुणादिमहेन्द्रान्तमूर्त्तयो यत्र पार्थिवाः। शिष्टदिक्पतिमूर्त्तित्वं गृह्णतेऽन्यपुरीः प्रति PṛthvīVi. 5. 152.

अन्यपुरुष (anya-puruṣa) *m.* **1** another man अहमन्यत्रा(न्येदैव?न्य)पुरुषेण ... उपस्थीयमानमात्मानमभ्यजानाम् AvantiKa. 187. 10; अन्यपुरुषस्य बाधसंभवेऽपि ... तत्पुरुषस्य बाधानुपलब्धिसंभवात् GuruCandr. i. 246. 6; नोचेदवश्यमिति पत्रिकया कयाचित् स्निग्धेन वान्यपुरुषेण निवेदयिष्ये RasSa. 125; **2A** third party द्विगुणीभूतं धनिकस्योपयुज्यते तदाधमर्ण उच्यमानोऽन्यपुरुषम् ददतमर्पयति ManuBh. ii. 143. 25 (*on* 8. 151); **2B** third man, cf. **अन्यपुरुषाभाव**; **3** man other than the husband स्नातवान्यपुरुषं नारी न स्पृशेत्तु रजस्वला LingaP. i. 89. 107; मनसाप्यन्यपुरुषं पापिष्ठाः कामयन्ति याः। अक्षयान्यान्ति नरकांस्तासां सर्वेऽपि पूर्वजाः BrahmP. 87. 61; किं त्वन्यपुरुषैः साकं क्वचिन्नैव व्रजाम्यहम् PāṇḍaC. 6. 565; (भर्तारम्) लङ्घयेदन्यपुरुषगमनेन पित्रादिज्ञातिदर्पिता स्त्रीणां गुणैश्च दर्पिता स्त्री ManvaVi. 1091. 5 (*on* 8. 371); **4A** other soul, cf. **अन्यपुरुष-साधारण A**; **4B** another person, cf. **अन्यपुरुषनिष्ठा**; **5** stranger, cf. **अन्यपुरुषोपभोग**.

अन्यपुरुषगामिन् (anyapuruṣa-gāmin) *adj.* [*f.*-ī] **1** approaching a man who is other than the husband कामचारिणी अन्यपुरुषगामिनी। सर्वभक्षा (शूद्रयोनयः) Aparā. 444. 23 (*on* 1. 222); क्वचिदशक्तेति तालव्यपक्षोऽपि दृश्यते तदतिक्रामणीमन्य-पुरुषगामिनीम् DaṇḍaVi. 175. 16; **2** relating to another person कथमन्यपुरुष-गाम्याचार्यत्वसिद्ध्यर्थमन्यः प्रवर्तेत PūrvottaVāNaMā. 304. 15; ŚivārkaMaDī. i. 27. 11 (*on* i. 1. 1)

अन्यपुरुषदर्शन (anyapuruṣa-darśana) *n.* act of seeing a man other than the husband विलोक्य न मनो याति कस्य कामेषु वश्यताम्। अत एवान्यपुरुषदर्शनं न कदाचन। कुलवध्वा रहः कार्यम् BrahmP. 152. 8; एवञ्चात्र न कोपजन्येर्ष्या किंत्वन्यपुरुषदर्शनजन्येति भावः LaŚabdeŚe. i. 491. 8.

अन्यपुरुषनिष्ठा (anyapuruṣa-niṣṭhā) *adj.* (*f.*) existing in another person बुद्धिः ... इतरेषां तु सर्वज्ञतया अन्यकालान्यपुरुषनिष्ठापि स्वकीयेन प्रत्यक्षेण विषयीक्रियते NyāySiA. 238. 1.

अन्यपुरुषविशेष (anyapuruṣa-viśeṣa) *m.* distinction from another man अन्यपुरुषविशेषाभिज्ञतया धात्रेयिकास्याः पुरुषप्रवृत्तौ चातुःषष्टिकान्योगान्ग्राहयेत् KāmSū. 211. 12 (3. 3) JayaMa. 213. 19 (*on* 3.3)

अन्यपुरुषसक्त (anyapuruṣa-sakta) *n.* attachment for a man other than the husband मणिवर्मा त्वतिमूढो यो भार्यामन्यपुरुषसक्तमृताम्। दृष्ट्वैव ... अमुचत्प्राणान् KathāSaSāg. xii. 28. 96.

अन्यपुरुषसाधारण (anyapuruṣa-sādhāraṇa) *adj.* **A** common to other soul अनष्टं तु दृश्यम्। अन्यपुरुषसाधारणत्वात् TattvVai. 91. 17 (*on* 2. 22); **B** common to another man गमनागमनादिस्वतन्त्रभावयोग्यतारूपं वा पुरुषत्वं यत् अन्यपुरुषसाधारणम् PratyabhiVi. ii. 95. 7 (*on* ii. 3. 4)

अन्यपुरुषान्तर्गत (anyapuruṣāntargata) *adj.* belonging to another person नान्यपुरुषान्तर्गतालयविज्ञानाश्रितप्रवृत्तिविज्ञानादिकार्यच्छादीनां पुरुषान्तरान्तर्गता-लयविज्ञानसंबन्धः इति युक्तैव व्यवस्था ŚivārkaMaDī. ii. 92. 21 (*on* ii. 2. 25)

अन्यपुरुषाभाव (anyapuruṣābhāva) *m.* absence of third man सा चाकस्मात्सगर्भाभूत् तद्दृष्ट्वा वत्सगुल्मयोः। तत्रान्यपुरुषाभावाच्छङ्कान्योऽन्यमजायत KathāSaSāg. i. 6. 11.

अन्यपुरुषार्थ (anya-puruṣārtha) *m.* **1** another aim or purpose of human beings सतां लक्षणं च ... तन्नियोगकैङ्कर्यपुरुषार्थपरत्वे सति अन्यपुरुषार्थेच्छा-कालुष्याभावत्वं वा VedāntRaMañ. 3. 9 (129. 16); सृष्टौ निमित्तं यत् कर्म तस्य संबन्धादप्यन्यपुरुषार्थं सृजतीत्यर्थः SāṁkhyaPraBh. 104. 35 (*on* 3. 67); **2** (anyapuruṣārtha) aim of another soul योगसूत्रे मुक्तपुरुषोपकरणस्याप्यन्य-पुरुषार्थसाधकत्वसिद्धेरिति SāṁkhyaPraBh. 33. 14 (*on* 1. 63)

अन्यपुरुषासक्ता (anyapuruṣāsaktā) *adj.* (*f.*) attached to a man who is other than the husband तस्य प्रिया भार्या पुंश्चली एवं मित्रस्वजनैः प्रतिबोधितः (v.l. भार्याभूत् तस्य तु प्रिया तां चान्यपुरुषासक्तां तक्षा बुद्ध्वान्यलोकतः) PañcT. 3.69 (4) (333.4); KathāSaSāg. x. 6. 105; तां चान्यपुरुषासक्तां विविदुः प्रातिवेशिकाः KathāSaSāg. x. 2. 69; x. 2. 91.

अन्यपुरुषासङ्ग (anyapuruṣāsaṅga) *m.* association with or attachment

to a man who is other than the husband विरक्ता वीक्ष्य तं वृद्धं त्वां प्राप्ता रूपलोभतः। तदन्यपुरुषासङ्गमपि स्वेच्छं करोत्यसौ KathāSaSāg. vi. 7. 185; भार्या पितृगृहे त्यक्त्वा किं गृहं नाशितं त्वया। तत्रान्यपुरुषासङ्गः पापया हि कृतस्तया KathāSaSāg. x. 2. 85; शिक्षयत्यन्यपुरुषासङ्गमीर्ष्यैव हि स्त्रियः KathāSaSāg.x. 5. 168; x. 9. 95.

अन्यपुरुषोत्पन्न (anyapuruṣotpanna) *adj.* begotten by a man who is other than the husband आनुलोम्येन प्रातिलोम्येन च सवर्णायामप्यन्यपुरुषोत्पन्नस्य प्राग्लिखितदेवलवचनेन शूद्रसधर्मत्वोक्तेः ... उपनयनमात्रं केचिदिच्छन्ति BālamBha. i. 285. 1 (*on* 1.94)

अन्यपुरुषोपभोग (anyapuruṣopabhoga) *m.* enjoyment by a stranger एकैकस्मिन् पुरुषे नियतानामन्यपुरुषोपभोग उपभोक्तुर्दण्डविधानादनियतपुरुषपरिग्रहो दण्डग्रहणे हेतुः Subodhi. 107. 8 (*on* 2.290)

अन्यपुरुषोपान्त (anyapuruṣopānta) *n., m.* [Loc.] in the company of a stranger or non-relative तन्नान्यपुरुषोपान्ते स्थातुं युक्तं ममाधुना KathāSaSāg. xii. 34. 244; [Abl.] from the presence of a stranger or non-relative सुकन्येयम् ...। एह्यन्यपुरुषोपान्ताद्व्रजाव इति वक्ति माम् KathāSaSāg. xvii. 3. 42.

अन्यपुष् (anya-puṣ) *m.* crow (*Lit.* which rears another) काकस्तु ... परभृद्वायसोऽन्यपुट् Vaija. 27.16.

अन्यपुष्ट (anya-puṣṭa) *m.* Indian cuckoo (*lit.* reared by another), the Kokila प्रहृष्टैरपि चान्यपुष्टैः। ... द्विरेफैः स्वनद्भनं तस्य मनो नुनोद Saund.7.11; नानामनोज्ञकुसुमद्रुमभूषितान्तान्हृष्टान्यपुष्टनिनदाकुलसानुदेशान्। ... दृष्ट्वा जनः ... मुदमेति सर्वः ṚtuSaṁ. 6. 25; मत्तहृष्टान्यपुष्टमुपवनतरुरम्यं दर्शयामास देव्याः MatsyaP. 180. 44; पृषतमृगशृगालश्वाविदाख्यान्यपुष्टा द्युनिशमपि बिडालः सारसः सूकरश्च BṛSaṁ. 88. 3; YogYā. 14.17; प्रसक्तचिन्ताहितमन्यपुष्टः शोकेन कार्श्यं वहतीति मन्ये JānaHa. 7.17; उदितैरन्यपुष्टानामारुतैर्मे हतं मनः Kāvyāda. 3. 31; बलिपुष्टकुलादिवान्यपुष्टैः पृथगस्मादचिरेण भाविता तैः ŚiśuVa. 2.116; रुणत्सि किं मां कलहंसि मुग्धे मृतास्मि मातः स मृतोऽन्यपुष्टः RāmC. 22.80; जाने जगन्मोहन-कौतुकेन विधाय कूजामिषमन्यपुष्टैः। अहर्निशं चूतवनेषु यस्याम् अधीयते NavaSāC.1.35, ये तस्थुरुद्यानपथेऽतिवेलमनेलमूकाः शिशिरेऽन्यपुष्टाः। ऋतुक्षितीशस्य त एव चित्रमास्थानविद्यापतयो बभूवुः ŚrīKaC.6.10; द्रष्टान्यपुष्टस्मरदैवतस्य यस्य प्रवासिव्यसने नियोगः। श्रुत्वा कुहूमन्त्रममुं मुहूर्तं जगुर्न सामानि मुदा मुनीन्द्राः Surath. 13. 11; तन्व्या मनोज्ञस्वरनैपुणेन विनिर्जितः ... अन्यपुष्टः शोकेन कार्श्यं वहति SaduktiKa. 117.30; असूचयन्नात्मभुवः स्वनादैः अव्याहतामाशिषमन्यपुष्टाः Yādavā. 8.5; आस्वाद्य चूताङ्कुरमन्यपुष्टाः ...। आकारयन्तीव वनं गतं त्वां दिव्यानमी दर्शयितुं प्रदेशान् Yādavā. 8.23; दत्तं प्रियाभिर्बहुमानपूर्वम् आसाद्य चूतासवमन्यपुष्टाः PārvPa. 3. 3; सद्यः किमित्युपरि लोचनमर्पयन्ती पापादवैक्षत भयङ्करमन्यपुष्टम् BhikṣāKā. 26. 6; चरन्ति भृङ्गाः सममन्यपुष्टैः ŚivLī. 2. 31; अन्यपुष्टं होतारं ... आजह्रुः युवानः ŚivLī. 6. 16 [RājNi. 279. 26 gives *anyapuṣṭa* as the synonym of *kuhūrava* and *kokila;* and ŚabdaRaSaK. 91. 16 gives *anyapuṣṭa* as the meaning of *parapuṣṭa*]

अन्यपुष्टकोलाहल (anyapuṣṭa-kolāhala) *m., n.* great as well as indistinct noise caused by Indian cuckoos तत्र चैत्यमहोद्याने ...। सारिकाचञ्चरीकान्य-पुष्टकोलाहलाकुले PadmP. (Ra.) 113. 22.

अन्यपुष्टनारी (anyapuṣṭa-nārī) *f.* female Indian cuckoo धत्तेऽनपोढकरट-स्थितिमन्यपुष्टनारीमिवाविलरुचिं मधुपायिपङ्क्तिम् HarVi. 31. 27.

अन्यपुष्टनिनद (anyapuṣṭa-ninada) *adj.* who makes a noise like that of Indian cuckoo यः कान्तिमान् ... मान्योऽन्यपुष्टनिनदः स तु देवसत्त्वः MātaLi. 8. 2.

अन्यपुष्टा (anya-puṣṭā) *f.* female Indian cuckoo (*lit.* reared by another) पुष्पावनद्धे तिलकद्रुमस्य दृष्ट्वान्यपुष्टां शिखरे निविष्टाम् Saund. 7. 7; स्वरेण तस्याममृतस्रुतेव प्रजल्पितायामभि जातवाचि। अप्यन्यपुष्टा प्रतिकूलशब्दा श्रोतुर्वितन्त्रीरिव ताड्यमाना KumāSaṁ. 1. 45; छुछुन्दरी शूकरिका शिवा च श्यामारला पिङ्गलिकान्यपुष्टाः YogYā. 14. 1; स्त्री ... हंसी गत्यान्यपुष्टां मधुरवचनतो नेत्रतो मार्गभार्याम् ... विजिग्ये SubhāRaSaṁ.111; अत्र पार्वतीस्वरप्रतिकूलः शब्दोऽन्यपुष्टायाः AlaṅkāRa. 22 (37) [Kośas give *anyapuṣṭā* as the synonym of *kokilā*, RājNi. 279. 26; KalpaK. 333. 139]

अन्यपुष्टारटित (anyapuṣṭāraṭita) *n.* cooing or warbling of Indian cuckoos तद्वानमाकर्ण्य नराधिपोऽसौ वसन्तमालोक्य ... तथान्यपुष्टारटितं मनोरमं चकार चक्षुःपरिवर्तनं बुधः PadmP. iv. 12. 79.

अन्यपुष्टि (anya-puṣṭi) *f.* **1** nourishment of another अयं तावदेतदवस्थं स्वामिनमस्मांश्च दृष्ट्वा स्वयमात्मानमन्यपुष्ट्यर्थं स्वर्गगमनाय सत्त्वहिताय निवेदयति Tantrākhyā. 33. 24; PañcT.1.117 (4) (116. 8); **2** Ficus Heterophylla त्रायमाणान्यपुष्ट्यां च मेथिकाचित्रमूलयोः RājNi. 426. 3.

अन्यपुष्प (anya-puṣpa) *n.* another flower पाटलया वनमध्ये कुसुमितया मोहितस्तथा भ्रमरः। सैवेयमिति यथाभूतप्रतीतिरस्यान्यपुष्पेषु ŚārṅgaPa. 1014.

अन्यपुष्पसंश्लेष (anyapuṣpa-saṁśleṣa) *m.* union with another flower (भृङ्गिः) यदि नामोदरभरणप्राप्त्यै कुरुतेऽन्यपुष्पसंश्लेषम्। तदपि न पुष्टिर्भृङ्ग्या अपिबन्त्या अ(?आ)रविन्दमकरन्दम् KuṭṭaMa. 729.

अन्यपूजन (anya-pūjana) *n.* worship of another (diety) पूजयन् सर्वदेवान् यो ह्यसमाप्तेऽन्यपूजने। शिवौ संपूजयेत् यस्तु तेन तस्य कृतार्थता BṛDharmP. i. 39. 54; तस्माद्भगवतान्यपूजनं लीलामात्रम्, लोकसंग्रहार्थत्वात् VedāntRaMañ.3. 8 (110. 19)

अन्यपूजा (anya-pūjā) *f.* worship of any other (deity) गुरुपूजां विना भद्रे नान्यपूजां समाचरेत् KāliViT. 4. 15; काली शिवश्च द्वावेतौ सर्वदेवमयौ मतौ। एतयोः पूजने वृत्ते नान्यपूजां पुनश्चरेत् BṛDharmP. i. 39. 52.

अन्यपूर्ण (anya-pūrṇa) *adj.* full of other (diagrams) अन्यपूर्णानि धामानि चतुष्कं कन्यका न्यसेत् PauṣkS. 4. 67.

अन्यपूर्व (anya-pūrva) *adj.* [*f.*-ā] **1A** having another person (as the husband) earlier, married to another person earlier (used as noun) (woman) who has another person (as the husband) earlier, married to another person earlier **B** (used as noun) (woman) who has another person (as a lover) earlier **C** virgin widow remarried (and the like) (i.e. woman of loose character) **2A** preceded by any other (letter, word etc.) **B** preceded by another (letter, word etc.) (used as noun) (that) which is preceded by another (letter, word etc.) **1A** having another person (as the husband) earlier, married to another person earlier अन्यपूर्वासु भार्यासु कृतकेषु सुतेषु च। तेषां चोपरते स्नानं नाध्यायो नोदकक्रिया ŚaṅkhaLiDS. 367; मन्यमानो हि कः सत्सु पुरुषः परिकीर्तयेत्। अन्यपूर्वां स्त्रियं जातु MahāBhā. ii. 42. 19; तयान्यपूर्वया नाहं भार्यार्थी वरवर्णिनि MahāBhā. v. 172. 4; v. 172. 15; न तत्र काचित्प्रमदा प्रसह्य ... गुणेन लब्धा। न चान्यकामापि न चान्यपूर्वा विना ... जनकात्मजां तु Rāmā. v. 7. 66; पुनर्भूरियम्। अन्यपूर्वावरुद्धा नात्र शङ्कास्ति KāmSū. 64. 4 (1. 5); JayaMa. अन्यः पूर्वो यस्याः येयं क्षतयोनिः त्यजेत् ... सगोत्राम् ... अन्यपूर्वां सुतेन हीनस्य सुताम् SkandP. iii (2). 21.6; अपकृष्टजातीयास्वन्यपूर्वासु भार्यासु ... सद्यःशौचम् HārLa. 81. 12; वैदेहकादायोगव्यामेव तत्र आन्ध्रोऽनन्यपूर्वायां तु भेदः ManvaVi. 1299. 6 (*on* 10. 36); बृहस्पतिवाक्ये हीनायामित्यत्र चान्यपूर्वा शूद्रा विवक्षिता DaṇḍaVi. 171. 11; पुनर्भूरन्यपूर्वा तस्यां जातः पौनर्भवः VīraMi. (Āhnika.) 500. 14; (शयीत नान्यपूर्वे) अन्यपूर्वे पूर्वमन्येन भुक्ते शयने VīraMi. (Āhnika.) 557.4; अन्यः पूर्वो यस्याः सा अन्यपूर्वा VīraMi. (Saṁskāra.) 735. 7; अन्यपूर्वामन्यभावां स्त्रियं व्यालीमिव त्यजेत् ŚukraNī. 3. 170; **(used as noun)** (woman) who has another (as the husband) earlier, married to another person earlier सवर्णायामन्यपूर्वायाः सकृत्संनिपाते पादः पतति HirŚS. xxvii. 5. 230 (220. 16); ĀpaDS. ii (10). 27. 11; विधिहीनमन्यपूर्वायां मृतभर्तृकायां गोलको जीवभर्तृकायां कुण्डश्च विप्रौ द्वौ निन्दितौ स्याताम् VaikhāDS. iii. 11. 4; अन्यपूर्वेति मां साल्वो नाभिनन्दति बालिशः। साहं धर्माच्च कामाच्च विहीना शोकधारिणी MahāBhā. iApp. I. 55 (61); श्रुत्वैतत्सोऽब्रवीत्रेष्टा ह्यन्यपूर्वा मम प्रिया KathāSaSāg. xii. 17. 24; कन्यालक्षणमत्रान्यपूर्वायाश्च विचारणा VīraMi. (Saṁskāram.) 129. 3; **1B (used as noun)** (woman) who has another person (as a lover) earlier अनन्यपूर्विकामित्यत्रानन्यपूर्वा परिणेयोक्ता तत्रान्यपूर्वा कीदृशीत्याह Mitā. 21. 9 (*on* 1. 67); **1C** virgin widow remarried (and the like) (i.e. woman of loose character) एवं सर्वप्रकारेणान्यपूर्वापर्युदासे प्राप्ते विशेषमाह Mitā. 21.17 (*on* 1. 68); (अन्यपूर्वाप्रजाताश्च पतितान् मनुरब्रवीत्) अन्यपूर्वाः पुनर्भूप्रभृतयः CaturCin. iii (1). 368.11; अन्यपूर्वापर्युदासः ... पुनर्भूविवाहविधिना बाधित एव BālamBha. iii. 36. 26 (*on* 3. 16); **2A** preceded by any other (letter, word etc.) संयसश्च ...। संपूर्वादेव यसो नान्यपूर्वादिति MahāBh. ii. 60. 15 (*on* iii. 1. 71); **2B** preceded by another (letter, word etc.) एवं तर्हि ज्ञापयत्याचार्य उत्तरो भावप्रत्ययोऽन्यपूर्वात्तत्पुरुषाद्भवति MahāBh. ii. 370. 6 (*on* v. 1.121); (हन्तेः) अन्यपूर्वादपि च दृश्यतेमधुहा CāndraVṛ. *on* i. 2. 64; **(used as noun)** (that) which is preceded by another (letter, word etc.) अन्यपूर्वैरपि पद्यादिभाक् सन् एकाररेफपूतनोपधश्च ṚPrāti. 5. 10; अन्यपूर्वेभ्योऽपि दृश्यतेविरोधी, प्रयामी CāndraVṛ. *on* i. 2. 96; गतिकारकाभ्यामन्यपूर्वस्य नेष्यते KāśiVṛ. *on* P. vi. 4. 82; Prasā. i. 165. 56; नञ् पूर्वाणामपीत्यपिशब्दादन्यपूर्वाणां केवलानां च विधिरयमिष्यते KāśiVṛ. *on* P. vii. 3. 47; अन्यपूर्वाणामप्रसङ्गान्न कर्तव्यं नञ्पूर्वग्रहणम् Pradī. vi. 204. 18 (*on* viii. 3. 47); स हि अन्यपूर्वाणां केवलानां च विकल्पो यथा स्यादित्येवमर्थः Prasā. i. 332.16.

अन्यपूर्वक (anyapūrva-ka) *adj.* [*f.*-ikā] **1A** preceded by another (letter, word etc.) यो रूपवानन्यपूर्वको बाधकः प्राप्नोति ... स वा बाधको भविष्यति MahāBh. ii. 79. 15 (*on* iii. 1. 94); अत्र शैषिकाणामनुवृत्तौ छे प्राप्ते मयडारभ्यमाणोऽन्यपूर्वको भवति Pradī. iv. 228B. 11 (*on* iv. 3. 155); यथेयङुवङौ सर्वत्र अन्यपूर्वकौ नैवं गुणवृद्धी इति Pradī. v. 357B. 9 (*on* vi. 4. 148); **1B** preceded by another (relation) प्रतीतिः ... । सा चान्यपूर्विका ŚlokaVār.5(15).5 (640.6); **2** (used as noun) (type of secondary object) preceded by other disignation औदासीन्येन यत् प्राप्यं यच्च कर्तुरनीप्सितम्। संज्ञान्तरैरनाख्यातं यद्यच्चाप्यन्यपूर्वकम् VākyaPa. 3 (7). 46 (comm. अन्यत्कारकं पूर्वं यस्य); अनीप्सितमपि चतुर्विधम्। ... संज्ञान्तरैरनाख्यातमन्यपूर्वकं च BhāṭṭCin. i. 96. 33 (*on* i. 1. 4); अन्यपूर्वकम्। संज्ञान्तरप्रसङ्ग इत्यर्थः क्रूरमभिक्रुध्यति VaiyāBhū. 24 (106. 21); **3** having earlier another person (as the husband), earlier married to another person earlier (अनन्यपूर्विकां कान्ताम्) अन्यः पूर्वो यस्याः सा अन्यपूर्वा अन्यपूर्वैवान्यपूर्विका न अन्यपूर्विका अनन्यपूर्विका ताम् अनन्यपूर्विकाम् (उद्वहेत्) VīraMi. (Saṁskāra.) 735.7; (used as noun) (woman) earlier who has another person (as the husband), earlier who is married to another person अनन्यपूर्विकामुद्वहेदित्युक्तं, तत्रान्यपूर्विका कीदृशीत्यपेक्षायामाह VīraMi. 130. 23 (*on* 1. 67)

अन्यपूर्वत्व (anyapūrva-tva) *n.* the state of being (a widow) who (has offspring and) was married to another person earlier कन्या ... सुखफला ... अधमवर्णा न्यूना। ...तस्या अपि न्यूना पुनर्भूः स्वीकारेऽप्यन्यपूर्वत्वात् JayaMa. 62. 22 (*on* 1. 5)

अन्यपूर्वा (anya-pūrvā) *f.* **A** word or form *anyapūrvā* अन्यपूर्वापुनर्भूशब्दयोः पर्यायत्वात् BālamBha.iii.37.22 (*on* 3.16); **B** (widow) earlier married to another person यत्तु वसिष्ठेनास्या अन्यमेवाश्रितायाश्च पूनर्भूत्वमुक्तं तत्पुनर्भूशब्दस्यान्यपूर्वामात्रवचनत्वमभिप्रेत्य BālamBha.iii.39.33 (*on* 3.16) [a woman previously betrothed to one and married to another, Śabdakalpadruma, PW., MW.]

अन्यपूर्वात्व (anyapūrvā-tva) *n.* the state of being a woman earlier married to another person अनेन तदवस्थायामन्यपूर्वात्वमपि निरस्तम् BālamBha. i. 205. 9 (*on* 1.67)

अन्यपूर्विकता (anyapūrvika-tā) *f.* the state of being preceded by, i.e. based on another यदि त्वादित्येऽपि गतिहेतोः फलसिद्धिः शक्यनिश्चया तदानादरोऽन्यपूर्विकतायाः NayaVi.137. 4 (*on* i.1.5)

अन्यपृथग्जन (anya-pṛthagjana) *m.* other ordinary or common persons या मूर्तिः क्षमया मुनिश्वरमयी ... कस्तां नान्यपृथग्जनैस्तुलयितुं मन्दाक्षमन्दायते ŚaṅkaDigVi.(Mā.)4.70 (comm. अन्यैः प्राकृतजनैः तुलयितुम्)

अन्यपृष्ट (anya-pṛṣṭa) *adj.* asked (i.e. hinted at) by another person हरिवाहनः ...। अन्यपृष्टः ... अनुगम्यमानः परिजनेन ... अनुससार कौबेरदिक्पथम् TilaMañ. 233. 11.

अन्यपृष्ठ (anya-pṛṣṭha) *n.* **1** back side (of the house) of another person अन्यपृष्ठस्थितद्वारं वेश्म खादकमुच्यते। परस्परविरोधाय तद् वेश्म गृहिणोस्तयोः SamarāSū. 48.19; **2** rear of another (planet) यथा यथा स्वपृष्ठात्खमध्याद्यान्यतत्पृष्ठं खमध्यं चान्तरितं तथातथा खपृष्ठकुजादन्यपृष्ठकुजमन्तरितं स्यात् SiddhāTaVi. (ŚeṣaVā.) 15. 8.

अन्यपौरुषगुण (anyapauruṣa-guṇa) *m.* virtue of another person's valour अन्यपौरुषगुणेष्वपि श्रुतिं प्राप्तवत्सु घनगर्जितेष्विव। राजहंसवनितेव मानसान्नास्य निःसरति तावकी स्तुतिः VikraDeC. 5. 45.

अन्यप्रकरण (anya-prakaraṇa) *n.* **1A** another topic, fact or subject नान्यप्रकरणापत्तिः संस्कारो वा विहन्ति तम् TantrVā. 750. 4 (*on* iii. 1. 21); **1B** different context अन्यप्रकरणेऽप्यन्यश्रुतिः प्रासङ्गिकीयं भवतु TattvPraka. 26A.7 (*on* i.1.26); **2** section dealing with another act द्वे किल भावने ...। तत्रार्थात्मिका ... स्ववाक्यप्रकरणान्यप्रकरणानारभ्यवादस्मृतिलोकाचारप्राप्ततत्तदितिकर्तव्यतावती तत्र तत्र सिध्यति Kāśi. ii. 13. 24 (*on* 5 (1).15); YuktiSneha. 47. 26 (*on* i.1.5)

अन्यप्रकरणत्व (anyaprakaraṇa-tva) *n.* **A** the state of being another topic, fact or subject °उपासकस्य विष्णुपदप्राप्त्युक्त्या तदवगमात् अन्यप्रकरणत्वे तदयोगादिति भावः TattvPrakā. 68A. 10 (*on* i. 4. 6); **B** the state of being different context यावद्यथाकथंचिदपि ब्रह्मप्रकरणत्वं सिध्यति तावदन्यप्रकरणत्वमयुक्तमिति हि शब्दार्थः AṇuBh. 48. 4 (*on* i. 1. 28)

अन्यप्रकरणमध्य (anyaprakaraṇa-madhya) *m., n.* [Loc.] in a different context दैविकमुपरिधारणमन्यप्रकरणमध्ये श्रुतमपि विधेयम् VivaPraSaṁ.5.15.

अन्यप्रकरणसिद्धि (anyaprakaraṇa-siddhi) *f.* establishment of another topic, fact or subject यत्सिद्धावन्यप्रकरणसिद्धिः सोऽधिककरणसिद्धान्तः NyāySū. i. 1. 30; तत्सिद्धावन्यप्रकरणसिद्धेः स एवाधिकरणसिद्धान्तः NyāyMañ.ii.129.6.

अन्यप्रकार (anya-prakāra) *m.* **1A** [Inst.] in another way or manner अथवान्यप्रकारेण केचिद्ध्यानं प्रचक्षते BrahmāṇḍP. iii. 19. 9; अथवान्यप्रकारेण नवायतनमुच्यते PāñcaRā. (Ha.) i. 14. 7; वक्ष्याम्यन्यप्रकारेण लिङ्गमानादिकं शृणु AgniP. 54. 1; अथवान्यप्रकारेण लोष्टदाहो विधीयते VāstuVi. 16. 30; उक्तादन्यप्रकारेण प्रधानेऽनुमीयमानेऽपि ज्ञातृत्वशक्तिवियोगाद्रचनानुपपत्तिस्तदवस्थैव BrahmSūBh. (Śrī.) ii. 60. 5 (*on* ii. 2. 7); अन्यप्रकारेण पुरश्चरणमिष्यते TantrSā. (K.) 38. 5; वस्तुनोऽन्यप्रकारेण स्थितस्यापरथैव यत्। उत्प्रेक्षणं हि सोत्प्रेक्षा SāhiSā. 2. 114; **1B** different method यत्रोदयास्तजं गर्भक्षितिजं तत्र लम्बनम्। उक्तोदयास्तभूजोक्त्या साध्यं नान्यप्रकारजम् SiddhāTaVi. 302. 10; **2** another kind or type योगभाष्येऽस्मदुक्तप्रकारस्यैवोक्तत्वेनान्यप्रकारस्याप्रामाणिकत्वात् SāṁkhyaPraBh. 87. 19 (*on* 2. 46); **3** qualifier to another, cf. **अन्यप्रकारत्व2**; **4** another cause, cf. **अन्यप्रकारमरण**.

अन्यप्रकार (anya-prakāra) *adj.* [*f.*–ā] **1** of another kind or type तत् अनुपभोगनिष्फला लक्ष्मीरन्यप्रकारा दरिद्रता Tantrākhyā. 121.5; तदेवं सर्वभावानां तद्भावान्यभावाभ्यामभेद इत्यद्वैतं जगदित्युक्तमन्यप्रकारया वाचा BrahmSi.67.11; सदसत्सदसदनिर्वचनीयप्रकारेभ्यो ह्यन्यप्रकारैवाङ्मानस्य निवृत्तिर्युक्ता IṣṭaSi.85. 20; विदुषः ... ब्रह्मप्राप्तये ... बहुविधो मार्गः ... तत्रैवान्यप्रकारः श्रूयते VedāntKau. 411.19 (*on* iv.3.1); **2A** having different form, cf. **अन्यप्रकारत्व1A**; **2B** having different characteristics, cf. **अन्यप्रकारता1.**

अन्यप्रकारक (anyaprakāra-ka) *adj.* [*f.*–ikā] **1** of another kind or type निषेधमात्ररूपश्च शब्दार्थो यदि कल्प्यते। अभावशब्द(वाच्या स्याच्छून्यतान्यप्रकारिका) TattvSaṁ. 919; अपोहशब्दवाच्याथ शून्यतान्यप्रकारिका ŚlokaVār. 5 (13). 36 (576.4); हन्तैवमप्रमाणत्वमुक्तमन्यप्रकारकम् जग्धवानापदि ह्यार्तो विश्वामित्रः श्वजाघनीम् TantrVā.110.4 (*on* i.3.4); अस्मत्पक्षादन्यप्रकारके ज्ञानमात्रसर्वगतात्मवादे नित्यमुपलब्ध्यनुपलब्ध्योः प्रसङ्गः स्यात् VedāntKau.230. 4 (*on* ii.3.31); **2** referring to another qualifier यादृशं कृतिसाध्यत्वं चिकीर्षायां प्रकारः तादृशं ज्ञाने नास्तीत्यन्यप्रकारकज्ञानादेव चिकीर्षा स्यात् TattvCin. iv(2).115. 2.

अन्यप्रकारतस् (anyaprakāra-tas) *adv.* in another way or manner ककारादिगणः ... शास्त्रान्तरविनिर्दिष्टः कथ्यतेऽन्यप्रकारतः RasRaSa.11.126.

अन्यप्रकारता (anyaprakāra-tā) *f.* **1** the state of having different characteristics रुचकात् स्वस्तिकस्यान्यत्वे सिद्धे तस्य ततोऽन्यप्रकारता ततश्चान्यत्वमिति IṣṭaSi. 231. 18; **2** the state of being of another kind or type अन्यप्रकारतां वा वाक्यार्थस्य विशेषार्पणेन विधत्ते Kāvyānu. (He.) 286.16.

अन्यप्रकारत्व (anyaprakāra-tva) *n.* **1A** the state of having different form ननु रुचकस्वस्तिकयोर्हेमात्मना अनन्यत्वेऽपि भावात्मना वा तयोरन्यप्रकारत्वादेवान्यत्वं सिध्यति IṣṭaSi. 231. 16; **1B** the state of having different characteristics वार्तिके यदि कारणगतमन्यप्रकारत्वं विवक्षितं तदा कारणगतप्रकारभेदेऽपि न कश्चिद्विषयगतो विशेषः पिष्टपेषणपरीहारोपयोगी दर्शितः स्यात् NyāyVārPari.146.5; **2** the state of being a qualifier to another न च समवायेनान्यप्रकारत्व एव जातेः स्वरूपेण प्रकारता BhāṭṭDī.i.56.18 (*on* i. 3.10)

अन्यप्रकारप्रतिपादनार्थ (anyaprakāra-pratipādanārtha) *adj.* meant for the expounding in some other way स्तावकत्वादिना अन्यप्रकारप्रतिपादनार्थस्तदधिकरणारम्भ इति चेत्, न VivaPraSaṁ.169.1.

अन्यप्रकारमरण (anyaprakāra-maraṇa) *n.* death due to another cause गोमूत्रादयो द्रव्यविशेषा अन्यप्रकारमरणनिवृत्त्यर्थाः ManuBh. ii.397.24 (*on* 11.90)

अन्यप्रकारव्यवस्थापन (anyaprakāra-vyavasthāpana) *n.* establishment in another way or manner अन्यप्रकारव्यवस्थापनं च विषयसङ्कोचमात्रेण न बाधकं विना भ्रान्तत्वेनापि तथा सत्यतिप्रसङ्गात् NyāyVārPari. 287. 5.

अन्यप्रकाश (anya-prakāśa) *m.* **1** manifestation of one न ह्यन्यप्रकाशेऽन्यत् सिध्येत् Kāśi. ii. 172. 4 (*on* 5 (3). 200); कथमन्यप्रकाशेऽन्यः प्रकाशेत SphoṭSi. 134. 3; **2** another light अन्यप्रकाशं न किमप्यपेक्ष्य यतोऽयमाभाति निजात्मनैव। ततः स्वयंज्योतिरयं चिदात्मा SarvaVeSāSaṁ. 621; तदा तस्यान्यप्रकाशानुग्रहं विना नीलवद्ग्रहणमेव न संभवेत् Bhāsk. i.199. 20 (*on* i. 5. 2)

अन्यप्रकाशकता (anyaprakāśaka-tā) *f.* the state of manifesting another स्वरसभङ्गुरत्वे न लब्धात्मकतान्यप्रकाशकते संस्तः IṣṭaSi. 309.19.

अन्यप्रकाशिका (anya-prakāśikā) *adj.(f.)* expressing another, i.e. void अपोहशब्दवाच्याथ शून्यतान्यप्रकारिका(v.l. अन्यप्रकाशिका) ŚlokaVār. 5 (13). 36 (576. 4)

अन्यप्रकृति (anya-prakṛti) *f.* **1A** stem of other (word) अन्यप्रकृतिस्त्वमहान्भूतप्रकृतौ महान्महत्येव Vār. 1 *on* P. vi. 3. 46; **1B** another base or stem 'कृत्यल्युटो बहुलम्' इत्यन्यप्रकृतेरपि यत्। बहुलग्रहणात् JayaMa. 37. 24 (*on* 1. 3); **2** other constituent elements of the state विना मिषमकाण्डेऽपि यात्रा तं प्रति नोचिता। एवं ह्यन्यप्रकृतीनामपि शङ्कास्पदं भवेत् TrisaŚaPuC. iv. 2. 225.

अन्यप्रकृति (anya-prakṛti) *adj.* (used as noun) (one) of different nature समानगुणभूयिष्ठानामन्यप्रकृतीनामाहारविहाराणामभ्यवहारः श्रेयान् AṣṭāSaṁ. i. 103. 2 (*on* 1. 19)

अन्यप्रकृतिक (anyaprakṛti-ka) *adj.* **1** (used as noun) (one) having a material cause which is other (than clay) इष्टकाशब्दस्य मृत् प्रकृतिद्रव्याभिव्यङ्ग्यजातिमत्वात् तस्यापि ... शब्दयोगो वर्तते यद्वदिष्टकाशब्दोऽन्यप्रकृतिके SaṅkarKāBh. 56. 9 (*on* ii. 1. 2); **2** having another as base or stem स्वार्थैकदेशेऽपि संख्यायां स्वप्रकृतिकविभक्त्यर्थसंख्यान्वयसाकाङ्क्षतयान्यप्रकृतिकषष्ठ्यर्थसंबन्धान्वयसाकाङ्क्षतया तेषां संख्यानार्थकताप्रवादः VyutpaVā.109.15.

अन्यप्रकृतियुक्त (anyaprakṛti-yukta) *adj.* associated with other constituent elements of the state अन्यप्रकृतियुक्तानां राज्ञां वृत्तविचारिणाम्। अन्यांश्चापत्प्रपन्नानां न तान्संयोक्तुमर्हति MahāBhā.xiii.App.I.15(984)

अन्यप्रज्ञानवगाहित (anyaprajñānavagāhita) *adj.* not known by the intelligence of others तेनावधारिताः सर्वेऽन्यप्रज्ञानवगाहिताः PrabhāC.135.13.

अन्यप्रणीत (anya-praṇīta) *adj.* [*f.*–ā] **1A** taught by another person देशनान्यप्रणीतैव स्यात् ŚlokaVār.2.137(86.8); **1B** composed by another person अन्यप्रणीतत्वे च कथं मानवीयसंहिता ManvaMu.3.32 (*on* 1. 4); **2** prepared or built by others गेहेष्वन्यप्रणीतेष्वहिरिव निवसान्युन्दुरोर्मन्दिरेषु Nārāy. xi. 93. 7.

अन्यप्रतर्दनादिकर्तृकोपासन (anyapratardanādikartṛkopāsana) *n.* other worship performed by Pratardana etc. न हि ... इन्द्रान्तर्यामित्वेन अनुसंधीयमानस्य स्वाभेदेन अन्यप्रतर्दनादिकर्तृकोपासने कश्चिद्विरोधोऽस्ति PūrvottaVāNaMā. 180. 5.

अन्यप्रताप (anya-pratāpa) *m.* valour of the enemy निजान्यप्रतापोन्नतिहानिहेतुर्निजदण्डोद्योगात्मिका यथार्हं दण्डनीतिः BālaKrī.i.182.21 (*on* 1.306)

अन्यप्रतारण (anya-pratāraṇa) *n.* act of deceiving other person लोभेन नृपतेः सेवा दम्भादन्यप्रतारणम्। ... भविष्यति कलौ SaurP. 40.62.

अन्यप्रतिग्रह (anya-pratigraha) *m.* act of receiving (of gifts) from others अन्यप्रतिग्रहो विद्वन् ग्राह्यश्च शुचिना द्विज। अशौचे सूतके वापि न तु ग्राह्या भवन्ति ते BṛParāSm. 10. 283; (दोषान् परित्यज्य त्रीनेतान्) 'त्रीन्' स्त्रीसंभोगान्यप्रतिग्रहपुनर्भोजनाख्यान् CaturCin.iii(1).1006. 4.

अन्यप्रतिपत्ति (anya-pratipatti) *f.* **1A** cognition of another thing यथान्यस्य दर्शनादन्यप्रतिपत्तिरनुमानम् NyāyVār. 210.1 (*on* ii. 1. 28); **1B** cognition of one सत्यपि च सम्बन्धे कथमन्यप्रतिपत्तावन्यत्र प्रवृत्तिः HetuBiṬ. 5. 5; किं घटादौ शक्तिग्रहः उतापूर्वे उभयत्र वा, नाद्यः अन्यप्रतिपत्तावन्यशक्तिग्रहानुपयोगात् TattvCin. iv (2). 344. 9; **1C** another cognition इडाद्यर्थस्य नाशेऽन्यः शेषाद् ग्राह्यो न वाग्मिः। शेषसत्त्वात्र शेषेऽन्यप्रतिपत्त्यवरोधनात् NyāyMāVi. 329. 22 (*on* vi. 4. 2); **2** other (philosophical) opinion or view अन्यप्रतिपत्तिसहितो नास्ति को न लभते तल्लोकप्राप्तिम् SāmaraU. 287. 21.

अन्यप्रतिपत्तिहेतु (anyapratipatti-hetu) *m.* cause of the cognition of another thing स्वप्रतिपत्तिद्वारेणान्यप्रतिपत्तिहेतुर्लोके व्यञ्जकः सिद्धो दीपादिवत् स चेत् प्राक् सिद्धः स्यात् PramāVāSvopVṛ. 92.2.

अन्यप्रतिपादकता (anyapratipādaka-tā) *f.* the state of being expressive of another referent अभावादन्यप्रतिपादकतामुक्तामुपपादयति VedāntKa. 381.14 (*on* iii.2.22)

अन्यप्रतिपादन (anya-pratipādana) *n.* expression of another यत्र तु मध्ये प्रतिपादनीयस्यान्यप्रतिपादनशेषत्वं न तत्रायं नियमः प्रवर्तते ŚivārkaMaDī. i. 267. 22 (*on* i.1. 23); i. 267. 34 (*on* i.1.23)

अन्यप्रतिबन्ध (anya-pratibandha) *adj.* having any other as the impediment अविद्याप्रतिबन्धमात्रो हि मोक्षो नान्यप्रतिबन्धः, नित्यत्वादात्मभूतत्वाच्च MuṇḍUBh. 359. 15 (*on* iii. 2. 9)

अन्यप्रतिभास (anya-pratibhāsa) *m.* appearance or manifestation of another तत्त्वं च हेत्वाभासस्यापि यथार्थग्राहितयोक्तनिमित्तस्य ... अन्यत्राभासेऽन्यप्रतिभासकल्पनाया निर्निमित्तत्वात् KhaṇḍanKhā. 395.12.

अन्यप्रतियोगिक (anyapratiyogi-ka) *adj.* **1** having another as the counter positive यन्मानौ च यौ न तौ तत्प्रतियोगिकौ, किंत्वन्यप्रतियोगिकावेव यथा घटपटयोर्मिथो भेदाभावौ IṣṭaSi. 6. 21; न ह्यन्याभावोऽन्यप्रतियोगिकः BhedaDhi. 84. 2; **2** (used as noun) (one) having another as the relational adjunct or counter correlative न च त्रिविधस्यापि विभागस्योत्तरसंयोगावसानत्वं ययोर्विभागः ... तयोः अन्यप्रतियोगिकसंयोगे मिथोविभागस्य विनाशहेत्वभावात् TarkSaṁ. (Ā.) 75. 5.

अन्यप्रतियोगिकत्व (anyapratiyogika-tva) *n.* the state of having another as the relational adjunct or counter correlative किमन्यप्रतियोगिकत्वेन वर्ण्यगतं साम्यं वाच्यम् CitraMī.11. 20.

अन्यप्रतियोगित्व (anyapratiyogi-tva) *n.* the state of having another as the relational adjunct or counter correlative 'वर्ण्यस्य साम्यं वाच्यम्' इत्यस्य कोऽर्थः - किम् - अन्यप्रतियोगित्वेन वर्ण्यस्य साम्यं वाच्यम् AlaṅkāKau. (Vi.) 16. 5.

अन्यप्रतियोग्यंश (anya-pratiyogyaṁśa) *m.* another part or aspect which is the counter positive तत्तयोः एकमेवावच्छेदकम् अन्यप्रतियोग्यंशे विशेषणमात्रम् GuruCandr.i. 57.17.

अन्यप्रतिरुता (anya-pratirutā) *adj.(f.)* echoed or responded by (calling or cry of) another शिवा ...। अन्यप्रतिरुता याम्या सोद्वन्धमृतशंसिनी BṛSaṁ. 90.7.

अन्यप्रतिषेध (anya-pratiṣedha) *m.* **1** denial or negation of anything else (than the Supreme Soul) तथान्यप्रतिषेधात् BrahmSū.iii. 2. 36; तथा अन्यप्रतिषेधे अपि असति वस्तु वस्त्वन्तराद्व्यावर्तत इति परिच्छेद एव आत्मनः प्रसज्येत BrahmSūBh. (Śaṅ.) 611. 7 (*on* iii. 2. 37); सर्वं तं परादादित्यादिरन्यप्रतिषेधः ŚrutaPra. ii. 455. 30 (*on* iii. 2. 36); ऐश्वर्यकारणत्वादिविषये अन्यप्रतिषेधो दृश्यतां नाम ŚivārkaMaDī. ii. 268. 30 (*on* iii. 2. 35); **2** exclusion of other persons लक्ष्मीं शिक्षयतः स्वयंवरविधौ धन्वन्तरेर्वाक्छलादित्यन्यप्रतिषेधमात्मनि विधिं शृण्वन् हरिः पातु वः SaduktiKa. 49. 4.

अन्यप्रतिषेधद्वार (anyapratiṣedha-dvāra) *m.* [Inst.] through the denial or negation of anything else (than the Supreme Soul) यस्य नेति नेतीत्यन्यप्रतिषेधद्वारेण ब्रह्मणो निर्देशः कृतः तस्य विधिमुखेन कथं निर्देशः कर्तव्यः BṛĀraUBh. 481. 10 (*on* iii. 9. 26)

अन्यप्रतिषेधन (anya-pratiṣedhana) *n.* denial or negation of anything else (than the Supreme Soul) भवेत् परब्रह्मणि वेदवाक्यात् प्रतीतिरन्यप्रतिषेधनेन SaṁkṣeŚā. 1. 291 (i. 218. 23)

अन्यप्रतिषेधप्रतिपत्ति (anyapratiṣedha-pratipatti) *f.* knowledge of the denial or negation of anything else केवलवस्तुस्वरूपप्रतिपत्तेरेवान्यप्रतिषेधप्रतिपत्तिरूपत्वात् SyādvāMañ. 13 (58)

अन्यप्रतिषेधमुख (anyapratiṣedha-mukha) *n.* [Inst.] **A** in the form of denial or negation of anything else अयमेव हि भावाभावयोर्विशेषो यदेकस्य विधिरूपतया ग्रहणम् अपरस्य त्वन्यप्रतिषेधमुखेन NyāyKa. 226. 21; **B** through the denial or negation of anything else भावत्वं तत्स्वात्मन्यस्ति नो वा ... नास्ति चेत् स्वस्यान्यप्रतिषेधमुखेन चाप्रतीयमानस्याभावत्वप्रसङ्गः KhaṇḍanKhā. 1049. 20.

अन्यप्रतिषेधसमाश्रयण (anyapratdiṣedha-samāśrayaṇa) *n.* act of resorting to the denial or negation of anything else (than the Supreme Soul) अन्यप्रतिषेधसमाश्रयणेन च सर्वगतत्वमप्यात्मनः सिद्धं भवति BrahmSūBh. (Śaṅ.) 611. 3 (*on* iii. 2. 37)

अन्यप्रतिषेधाश्रयण (anyapratiṣedhāśrayaṇa) *n.* act of resorting to the denial or negation of anything else (than the Supreme Soul) अनेन ... अन्यप्रतिषेधाश्रयणेन च सर्वगतत्वं सिध्यति ŚrutaPra.ii. 456.14 (*on* iii. 2. 36)

अन्यप्रतिष्ठा (anya-pratiṣṭhā) *f.* other foundations or sacred buildings लोठनेऽन्यप्रतिष्ठानामधन्यद्रविणार्पणे। न तेनाद्यतने काले संरब्धे RājTa.(Ka.) 8. 3351.

अन्यप्रतिष्ठित (anya-pratiṣṭhita) *adj.* established in anything else (than the Supreme Soul) भूमा नान्यप्रतिष्ठितः अनादिषु साक्षादसंबन्धात्, कार्येषु तादात्म्यात् LaCandr.600.13.

अन्यप्रतिष्ठितत्व (anyapratiṣṭhita-tva) *n.* the state of being established in anything else (than the Supreme Soul) सत्यस्य भूमान्यस्याभावाद्ब्रह्मो नान्यप्रतिष्ठितत्वं परमार्थतः GuruCandr. iii. 62. 6.

अन्यप्रतीक्षा (anya-pratīkṣā) *f.* **1** expectancy for other thing कामममन्यपरी(v.l. प्रती)क्षोक्तिर्नियमस्तु विरुध्यते। सर्वत्रानुपलम्भः स्यात्तेषामव्यापिता यदि PramāVār. 1. 255; **2** [Inst.] with the expectancy for another person सज्जशय्यासु वेश्यास्वन्यप्रतीक्षया SamaMā. 3.12.

अन्यप्रतीति (anya-pratīti) *f.* **Ai** understanding of another, i.e. relevant thing अप्रस्तुतादन्यप्रतीतिरप्रस्तुतप्रशंसा AlaṅkāRa. 38; 39 (1); उपादानेनान्यप्रतीतिर्भङ्ग्यन्तरेण वाभिधानं पर्यायोक्तम् AlaṅkāRa. 46; **Aii** understanding of another (between the two) न वैकं परित्यज्यान्यप्रतीतिः ŚaktiVā. 85. 6; **B** knowledge of something else श्रुत्यादिनापाततोऽन्यप्रतीतावपि श्रुत्यादिविचारस्यान्यज्ञानसाधनत्वेनाप्राप्तेः Nyāyāmṛ. 624B. 3.

अन्यप्रतीत्यपेक्षा (anyapratīty-apekṣā) *f.* expectancy for the knowledge of another भेद एव ... नैकप्रतीतेरन्यप्रतीत्यपेक्षामात्रेण समर्थयितुं शक्यः KhaṇḍanKhā.196.10.

अन्यप्रत्यक्ष (anya-pratyakṣa) *adj.* cognized by means of the perception of another ज्योतिरेकात्मकम् ...। तदन्यस्य जडत्वाच्च नान्यप्रत्यक्षमिष्यते BṛĀraUBhVā. iv. 3. 103 (comm. अन्यदीयप्रत्यक्षादिगम्यम्)

अन्यप्रत्यक्ष (anya-pratyakṣa) *n.* perception of one न ह्यन्यप्रत्यक्षेणान्यस्य निश्चयः ... संभवति NyāySu. (Ja.) 82A. 5 (*on* i.1.1)

अन्यप्रत्यय (anya-pratyaya) *m.* **1** another suffix येभ्यः क्विन्प्रत्ययो विधीयते तेषामन्यप्रत्ययान्तानामपि पदान्ते कुत्वं यथा स्यात् MahāBh.iii.411.15 (*on* viii. 2. 62); कृत्तद्धितान्तस्यैव प्रातिपदिकसंज्ञा नान्यप्रत्ययान्तस्य (पदस्य) Nyās.i.187.19 (*on* i. 2. 45); **2** one idea or notion कथमन्यप्रत्ययदृष्टस्यान्यः कर्ता भवेत् YogBh.37. 9 (*on* 1. 32)

अन्यप्रत्यय (anya-pratyaya) *adj.* dependant on the faith in another नान्यप्रत्ययशब्दा वागाविभाति मुदे सताम् Kāvyālaṅ. (Bh.) 6. 5.

अन्यप्रत्यवमर्श (anya-pratyavamarśa) *m.* other reflection or determinate knowledge मन्त्रः ... विमर्शः ... परत्वं चास्य विकल्परूपेभ्योऽन्यप्रत्यवमर्शेभ्यः उत्तीर्णत्वात् Bhāsk. i. 264. 7 (*on* i. 5.14)

अन्यप्रत्यायन (anya-pratyāyana) *n.* **A** act of conveying similar word शब्दो नियतं न स कार्यभाक्। अन्यप्रत्यायने शक्तिर्न तस्य प्रतिबध्यते VākyaPa. 1.61; **B** act of conveying another (sense) प्रतीयमानो हि प्रधानं कथमन्यप्रत्यायनेऽङ्गभावं तदैव गच्छेत् Pradī.i.555A. 6 (*on* i.1.69)

अन्यप्रद (anya-prada) *adj.* who gives or bestows (the knowledge of) what is other (than the self) गुरवो बहवः सन्ति आत्मनोऽन्यप्रदा भुवि KulārT. 13.106.

अन्यप्रदेश (anya-pradeśa) *m.* **A** other country or region पानीयं न तु पानीयं पानीयेऽन्यप्रदेशजे। अजीर्णे क्वथितम् AṣṭāSaṁ.i.22.9 (1.6); BhojanKu. 192. 10; **B** other place, i.e. the part (of the body) स्थानसंस्तम्भितो वायुस्तस्मादुत्कृष्य नीयते। योऽन्यप्रदेशसंप्राप्त्यै स उत्कर्षक इष्यते MālinīT.17. 9.

अन्यप्रधान (anya-pradhāna) *adj.* (used as noun) (one) having another as the chief or head कन्याम् ... । परतन्त्रोऽन्यप्रधानः सधनोऽपि न लभते JayaMa. 208. 8 (*on* 3.3)

अन्यप्रधान (anya-pradhāna) *n.* another principal act राजसूयादौ इष्टिपशुरूपाणि प्रधानान्येवान्यप्रधानसंयुक्तानि BhāṭṭDī. iii. 195. 6 (*on* x. 1. 3)

अन्यप्रभा (anya-prabhā) *f.* splendour or light of another कूपमण्डूककल्पो वा विन्ते नान्यप्रभां खलः Kapphiṇā. 16. 54.

अन्यप्रमदा (anya-pramadā) *f.* **A** wife of another person पद्मनाभस्ततोऽवोचन्न मे राज्येन कारणम्। न चान्यप्रमदाजेन भोगेन महतापि हि PadmP. (Ra.) 66. 33; 73. 61; **B** other woman सौभाग्यमन्यप्रमदारदाङ्कः। दोषोऽपि यूनां गुण एव मेने पुरन्ध्रिभिः VikraDeC. 7. 62.

अन्यप्रमदानुरक्त (anyapramadānurakta) *adj.* passionate towards other woman विरक्तमन्यप्रमदानुरक्तं विमुक्तदाक्षिण्यलवम् ... । या संवृणीते खलु दूतिका सा SūktiMu. 41. 2.

अन्यप्रमा (anya-pramā) *f.* other valid knowledge स स्वशब्दप्रकाशितः। आक्षेप्ता निरपेक्षश्च कथ्यतेऽन्यप्रमां प्रति BrahmSi.110.10.

अन्यप्रमाण (anya-pramāṇa) *n.* **1** any other authority or proof स्वेनैवात्मना व्यवस्थितो य औपनिषदः पुरुषः ... उपनिषत्स्वेव विज्ञेयः नान्यप्रमाणगम्यः BṛĀraUBh. 480. 13 (*on* iii. 9. 26); **2A** another means of valid knowledge संज्ञासंज्ञिसंबद्धप्रतिपत्तिराप्तवचनकार्या। तथा ... अन्यप्रमाणनिर्देशाच्च NyāySā.31.1; **2B** any other means of valid knowledge, cf. **अन्यप्रमाणविषयA**.

अन्यप्रमाण (anya-pramāṇa) *adj.* **1A** having another authority or proof अन्यत् प्रमाणमवगतिर्हेतुर्यस्य ... तदन्यप्रमाणम् Nyās. i. 197. 6 (*on* i. 2. 56); **1B** having any other authority or proof, cf. **अन्यप्रमाणक 2**; **2A** having another as the means of valid knowledge, cf. **अन्यप्रमाणक 1**; **2B** having another one as the deciding agent i.e. superior cf. **अन्यप्रमाणत्वC**.

अन्यप्रमाणक (anyapramāṇa-ka) *adj.* [*f.*–ikā] **1** halving any other as the means of valid knowledge अदृष्टविषया चेत् स्यादेतेषां साध्वसाधुता। वेदवाक्यैरनिर्दिष्टा न सास्त्यन्यप्रमाणिका TantrVā. 191.9 (*on* i. 3. 18); **2** having any other authority or proof ब्रह्म शास्त्रप्रमाणकमेव नान्यप्रमाणकम् VedāntPāSau. 17. 25 (*on* i. 1. 4)

अन्यप्रमाणतस् (anyapramāṇa-tas) *adv.* on account of any other authority or proof भेदसंसर्गहीनोऽर्थः ...। एतस्मादेव विज्ञेयो वाक्यान्नान्यप्रमाणतः BṛĀraUBhVā.iii. 5.100.

अन्यप्रमाणत्व (anyapramāṇa-tva) *n.* **A** the state of having another authority or proof प्रधानप्रत्ययार्थवचनमर्थस्य अन्यप्रमाणत्वात् P.i. 2. 56; अन्यत् प्रमाणमवगतिहेतुर्यस्य ... तदन्यप्रमाणम्। तस्य भावोऽन्यप्रमाणत्वम् Nyās. i. 197. 6 (*on* i. 2. 56); आस्तामन्यप्रमाणत्वमभेदे सर्ववस्तुनः। भेदप्रमाणमेवैतदद्वैतं साधयत्यलम् BhedaDhi.118. 4; अन्यप्रमाणत्वाल्लोकत एव व्युत्पत्त्यनुसारेण विशेषणविशेष्यभावेन बोधोपपत्तेः VaiyāBhū. 44. 7 (*on* 8); **B** the state of being another authority or proof भवतु शास्त्रस्य विषयान्तरतोऽन्यप्रमाणत्वम् TātpaṬ. (U.) 358. 13 (*on* 5 (5). 39); **C** the state of having another one as the deciding agent, i.e. superior बालस्यान्यप्रमाणत्वान्न लोको योद्धुमिच्छति NītiSā.9.29 (comm. अन्यप्रमाणः स्वयं प्रभुशक्त्यभावात्)

अन्यप्रमाणनैरपेक्ष्य (anyapramāṇa-nairapekṣya) *n.* non-dependence on other means of valid knowledge उपदेशवैभवदानस्य संप्रदानोत्कर्षादपि अन्यप्रमाणनैरपेक्ष्यम् VedāntRaMañ. 2.6 (75.19)

अन्यप्रमाणमूल (anyapramāṇa-mūla) *adj.* based on any other authority or proof न हीदं विधिमूलं दर्शनम्। नान्यप्रमाणमूलम् ŚābaBh.1673.1 (*on* ix.1. 31)

अन्यप्रमाणविषय (anyapramāṇa-viṣaya) *m.* **A** object of any other means of valid knowledge अज्ञानप्रमाणमपि केवलं नान्यप्रमाणविषयं स्पृशति IṣṭaSi.195.11; **B** object of another means of valid knowledge लोकप्रसिद्धपदगोचरतानिमित्तमन्यप्रमाणविषयत्वमिह प्रसिद्धम् SaṁkṣeŚā. 1.278 (i. 211. 18)

अन्यप्रमाणागोचरता (anyapramāṇāgocara-tā) *f.* the state of not being the object of any other means of valid knowledge ब्रह्मणोऽन्यप्रमाणागोचरतया वेदैकप्रमाणकत्वमुक्तम् VedāntKau. 148. 4 (*on* ii.1.1)

अन्यप्रमाणाभाव (anyapramāṇābhāva) *m.* absence of any other authority or proof तद्यदि पूर्वपक्षो भविष्यति ततोऽन्यप्रमाणाभावाद्विनियोजकश्रुत्यनुमानेन मूलं कल्पयिष्यामः TantrVā. 51. 4 (*on* i. 2. 31)

अन्यप्रमाणाविषया (anyapramāṇāviṣayā) *adj. (f.)* not being the object of any other means of valid knowledge क्रिया। अन्यप्रमाणाविषया वाक्यादेवावगम्यते BṛĀraUBhVā. i. 3. 71.

अन्यप्रमातृ (anya-pramātṛ) *m.* another knower कार्यमव्यभिचार्यस्य लिङ्गमन्यप्रमातृगात्। तदाभासस्तदाभासादेव त्वधिपतेः परः ĪśvaPraSū. ii. 4. 13.

अन्यप्रमात्रपेक्षा (anyapramātrapekṣā) *f.* [Inst.] in comparison with another knower आत्मैव प्रकाशते। ... अन्यप्रमात्रपेक्षया च प्रकाशमानत्वात् PratyabhiVi. i. 52. 4 (*on* i.1.1)

अन्यप्रमादक (anya-pramādaka) *m.* other person who commits mistake or error रिपोर्विनाशमुद्दिश्य त्वक्त्वा(?त्यक्त्वा) चान्यप्रमादकम्। सहसा क्रियते यात्रा सा भवेच्छ्रीघ्रगा भृशम् Mānaso. ii. 13. 753.

अन्यप्रमेय (anya-prameya) *n.* any other object of valid knowledge प्रकृतं हि अस्माकमीश्वरस्वरूपं तच्च स्वप्रकाशमेव प्रमेयोपरोधेऽपि(v.l. अन्यप्रमेयोपरोधेऽपि) नोपरुध्यत इत्युक्तमसकृत् PratyabhiVi. ii. 177. 3 (*on* ii. 4.11)

अन्यप्रमेयक (anya-prameyaka) *m.* other objects or things ज्येष्ठपुत्राय मार्गपः। ... शस्त्राधिकारं दत्त्वाथ विभज्यान्यप्रमेयकान्। ... स्वात्मजेभ्यो ददौ RājTa. (Prā.) 41.

अन्यप्रमेयत्व (anyaprameya-tva) *n.* the state of being the object of any other valid knowledge न तदान्यप्रमेयत्वं न किंचित्तस्य विद्यते LakṣmīT.32.31.

अन्यप्रयुक्त (anya-prayukta) *adj.* **1Ai** employed by another person धर्मार्थान्यप्रयुक्तः क्षेपणिक इव ... त्वमसि VāsaDa.198.1 (comm. अन्येन केनचिद्धर्मिष्ठेन राज्ञा नागरिकादिना वा प्रयुक्तः); स लब्ध्वापि तं कृत्याधायिनं द्विजम्। वराकेऽन्यप्रयुक्तेऽस्मिन् को दोष इति नावधीत् RājTa. (Ka.) 4.116; **1Aii** employed by the enemy, VāsaDa. 198. 1 (comm. अन्येन शत्रुणा प्रयुक्तं शस्त्रादि); **1Bi** impelled or prompted by another, i.e. the opposite, VāsaDa. 198. 1 (comm. धर्मार्थाद्धर्मप्रयोजनादन्येनाधर्मेण प्रयुक्तः); **1Bii** impelled or prompted by another (injunction etc.) अन्यप्रयुक्तस्य पश्चादवगतफलद्वारा ... अधिकारपरत्वम् NayaVi.33.3 (*on* i.1.1); **(used as noun)** (one) impelled or prompted by another (injunction etc.) यत्र त्वन्यनिराकाङ्क्षेण शास्त्रेण विहितस्या-

नुष्ठानमन्यप्रयुक्तमुपजीव्यते TantrRa.85.9; 118.2; **1C** induced by another, i.e. desire, VāsaDa.198.1 (comm. त्रिवर्गे धर्मार्थाभ्यामन्यः कामस्तेन प्रयुक्तः); **2Ai** dependent or based on another अभावस्य ... प्रतियोगिनमुत्सारयतः तस्यान्यप्रयुक्तस्संनिधिः NyāyKuA. i. 28. 5; **2Aii** dependent or based on another, i.e. third factor अर्थलोपस्थले नार्थस्य स्वरूपेणैव लोपः उपयोगी अपि तु ... विशेषणाभावप्रयुक्तो विशेष्याभावप्रयुक्तोऽन्यप्रयुक्तश्चेत्यादि BhāṭṭDī. iii.191.15 (*on* x.1.1); **2B** caused or produced by another क्षणिकत्वमिति अभ्युपगतं (v.l. अन्यप्रयुक्तं युक्तमित्युपगतं) स्यात् TarkBhā. (Ke.) 45. 2; 45.11; **3** (used as noun) (that) which is performed for one (principle rite) अनेकशेषिसद्भावेऽपि यत्रान्यप्रयुक्तस्यैवान्यत्र विनियोगः ŚivārkaMaDī. i. 73. 34 (*on* i.1.1)

अन्यप्रयुक्तत्व (anyaprayukta-tva) *n.* **1** the state of being dependent or based on another साधवो वेदार्थसाधनप्रवृत्ताः तेषामाचारः स्वस्वपूर्वकालीनसाध्वनुष्ठितस्य प्रतिसंधानमनुष्ठानं तच्च प्रमाणं धर्मे लब्धशीलादन्यप्रयुक्तत्वशङ्कारहितानिर्धारितमूलम् ManvaVi. 101. 13 (*on* 2. 6); **2** the state of being used for another तत्सिद्धमङ्गानामन्यप्रयुक्तत्वानुपपत्तेरपूर्वप्रयुक्तत्वम् MīmāNyā-Pra. 232. 32.

अन्यप्रयुक्तदार (anyaprayukta-dāra) *m.*(pl.) wife induced by another (motif) विद्याधनार्जननियमवदन्यप्रयुक्तदारसंभवे तस्यानाक्षेपकत्वात् Mitā.366.6 (*on* 3. 57)

अन्यप्रयुक्तस्नानादि (anyaprayukta-snānādi) *adj.* bath etc. caused by another तत्रेति रात्रिदिने उच्येते सा वैश्वदेवीतिवद्गुणभूते अपि। तत्र तादृशमन्त्रलिङ्गाभावात्। तयोर्निनिमित्तत्वेऽधिकरणत्वे वान्यप्रयुक्तस्नानाद्यभावापत्तेश्च NirṇaSi.52.2.

अन्यप्रयुक्तानुष्ठान (anyaprayuktānuṣṭhāna) *n.* performance impelled or prompted by another (objective) तथा अध्ययनविधावन्यप्रयुक्तानुष्ठाननिर्वाहितकार्यभावे नियोज्यो नाध्याह्रियते PrakaPañ. 387. 7.

अन्यप्रयुक्ति (anya-prayukti) *f.* **A** employment with different aim or objective तदेवमध्ययनविधेरन्यप्रयुक्त्यैवानुष्ठानसिद्धेर्नियोज्यो नास्ति PrakaPañ. 23. 15; **B** employment of other (cake) प्रकृतस्तदुत्तरार्धादेव लब्धात्मा स्विष्टकृन्नान्यप्रयुक्त्यै प्रभवति TantrRa. 91.10.

अन्यप्रयुक्त्युपजीव्यत्व (anyaprayuktyupajīvya-tva) *n.* the state of being the cause of the employment for another सविशेषणोपादाने नान्यप्रयुक्त्युपजीव्यत्वाविष्करणात् ŚivārkaMaDī. i. 78.15 (*on* i.1.1)

अन्यप्रयोग (anya-prayoga) *m.* **A** unique use (of word) अयं पुनरन्यप्रयोगः संस्कारेष्वीकारान्त एव ... वेद्यादिवत् प्रयुक्तः TantrVā. 306. 23 (*on* i. 4.11); **B** another usage अन्यप्रयोगस्योदाहरणत्वेन दानेऽप्यस्य भाष्यप्रयोगत्वाभावात् LaŚabdeŚe. i. 261.16.

अन्यप्रयोजन (anya-prayojana) *adj.* **A** having any other objective or purpose स्वधर्मसंयुक्तं कुटुम्बिनमभ्यागच्छति धर्मपुरस्कारो नान्यप्रयोजनः सोऽतिथिर्भवति ĀpaDS. ii (3). 6. 5; **B** having other objective or purpose तथा प्रासङ्गिकान्यन्यप्रयोजनान्यङ्गान्यन्यार्थान्यपि ... शेषत्वं गच्छेयुः TantrVā.667. 21 (*on* iii.1. 2); न त्वसाविदानीमन्यप्रयोजनः शक्यः कल्पयितुम् TantrVā.1064.15 (*on* iii.5. 48)

अन्यप्रयोजन (anya-prayojana) *n.* **1A** any other objective or purpose पदान्तरेणोद्धनने दत्तो निराकाङ्क्षत्वान्नान्यप्रयोजनमाकाङ्क्षति ṬupṬ. 6.4 (*on* iv. 1. 8); **1B** other objective or purpose चोदकाच्च नामधेयं बलवत्। तस्मादन्यप्रयोजनमनामयुक्तं पुरस्तादुपसदा सौम्येन प्रचरन्त्यन्तरा त्वाष्ट्रेणोपरिष्टाद्वैष्णवेन ṬupṬ.192. 21 (*on* ix.1.25); तथाप्यनन्यभाग्मां भजते इति। अन्यसाधनान्यप्रयोजनान्यसंबन्धशून्यः VedāntRaMañ.4.10 (146. 8); **2A** any other cause (of grammatical operation) यदा त्वस्यान्यप्रयोजनाभावः तदा लाघवार्थं कृद्ग्रहणमेव कर्तव्यम् Pradī. vi. 106.19 (*on* vii. 2. 8); **2B** another cause (of grammatical operation) यदि हि ङित्करणस्यान्यप्रयोजनं न स्यात् Prasā. ii. 22.17; **3** other profit or interest अभ्येति तेन रामं हि संत्यज्यान्यप्रयोजनम् BṛBrahmaS. ii. 7.12; मनस्याधाय तं कान्तं विसृज्यान्यप्रयोजनम्। आत्मारामा भवेद्यत्र चित्रसङ्गस्ततो यथा ŚṛṅgāDī.1.44.

अन्यप्रयोजनक्रिया (anyaprayojana-kriyā) *f.* action having another objective or purpose तत्राप्यन्यप्रयोजनक्रियाद्वारमन्तरेण नापूर्वं भविष्यति TantrVā. 390. 3 (*on* ii. 1. 12)

अन्यप्रयोजनता (anyaprayojana-tā) *f.* the state of having another objective or purpose नास्य विधेरन्यप्रयोजनतामापादयति NyāyMañ. ii. 93. 12.

अन्यप्रयोजनत्व (anyaprayojana-tva) *n.* **A** the state of having another objective or purpose नन्वेवं तर्हि फलग्रहणं न कर्तव्यं दुःखपदेनैव गतार्थत्वादित्युक्तम्, मैवं तस्यान्यप्रयोजनत्वात् NyāyMañ. ii. 76. 23; **B** the state of having any other objective or purpose नान्यार्थत्वादिति। अन्यप्रयोजनत्वादित्यर्थः TātpaṬ. (Vā.) 314. 15 (*on* i. 2. 1)

अन्यप्रयोजनार्थ (anyaprayojanārtha) *adj.* **A** meant for any other objective or purpose आचमनप्रवृत्तस्य पिपासापगमवन्नान्यप्रयोजनार्थत्वमवगम्यते AitUBh. 245. 18 (*on* 1. 0); **B** meant for another aim or purpose लीलाः अन्यप्रयोजनार्थव्यापाराः स्वहर्षमात्रहेतुका वा LalitaTriBh.343.15 (*on* 52)

अन्यप्रयोजनासक्ति (anyaprayojanāsakti) *f.* attachment to or interest for another objective or object अन्यप्रयोजनासक्तिमुपैति न हि तन्मनः MārkP. 69.8.

अन्यप्ररोचना (anya-prarocanā) *f.* favourable description, i.e. praising of something else यदि प्रागप्यसौ तस्मादर्थादासीन्न तेन सः। संबद्ध इति तस्यान्यस्तदर्थोऽन्यप्ररोचना ŚlokaVār. 5 (15). 62 (655. 4)

अन्यप्रलपित (anya-pralapita) *n.* useless talk of other ones, i.e. opponents बौद्धाधिकारशिरोमण्युक्तम्, तन्मूलकमन्यप्रलपितं चानवकाशम् GuruCandr. ii. 83. 20.

अन्यप्रलापिन् (anya-pralapin) *adj.* talking of others विस्मृताद्य प्रियं दृष्ट्वा त्वामिहान्यप्रलापिनम्। ... सा ते भार्या KathāSaSāg. xiv. 2. 81.

अन्यप्रवण (anya-pravaṇa) *adj.* inclined towards, i.e. attached to another woman अन्यप्रवणे प्रेयसि ... सखि भवन्ति विफलश्रमाः हास्याः ĀryāSaSa. 24.

अन्यप्रवर्तकत्व (anyapravartaka-tva) *n.* the state of prompting or impelling others स्मृत्यन्तरे तु उपनेयव्यतिरिक्तानामप्यधिकारिणां स्वयमशक्तानामन्यप्रवर्तकत्वमुपलभ्यते CaturCiṁ. iii(1).112. 6.

अन्यप्रवर्तिता (anya-pravartitā) *adj. (f.)* set up or arranged by others यदा स्वयं गोष्ठीं न प्रवर्तयेत्तदान्यप्रवर्तितां यायात् JayaMa. 60.18 (*on* 1.4)

अन्यप्रवेश (anya-praveśa) *m.* **A** entry into other (heretic school of thought) परमिह कुहनासिद्धयेऽन्यप्रवेशः TattvMu. 4.115; **B** admission of others अन्यप्रवेशासहनाः ... नास्य सेवकाः RājTa. (Ka.) 3.140.

अन्यप्रशंसा (anya-praśaṁsā) *f.* **A** praise by others (ब्रह्मा) स हि स्म विरजा भूत्वा वसतेऽन्यप्रसंश(?शंस)या VāyuP. ii. 6. 28; **B** praise of others शङ्काकाङ्क्षाचिकित्सादि(v.l. °न्य, Schmidt's Ed.) प्रशंसासंस्तवा मलाः। पञ्चेमे दर्शनस्योक्ताः जिनेन्द्रैः SubhāRaSaṁ. 862.

अन्यप्रश्न (anya-praśna) *m.* **1** question about one तदान्यप्रश्ने तदन्योक्तिरित्यसंगतिः स्यात् ŚatDū. 161. 24; **2** other question अदृढोऽस्ति यः। आद्यप्रश्नोचितः सोऽङ्कः उद्दिष्टसंज्ञकः। दृढो यश्चास्ति सोऽङ्कः स्यादन्यप्रश्नोचितः SiddhāTaVi. 392.11.

अन्यप्रसक्त (anya-prasakta) *adj.* [*f.*–ā] **A** attached to the one who is other (than the husband) अभ्यन्तरकृते ... स्त्रियं वा दरिद्रकुलामन्यप्रसक्तां वा ... परीक्षेत ArthŚā. ii. 147.7 (4.6); ii. 150. 11 (4.7); भवेत् ... । अन्योन्यांशगयोः सितावनिजयोरन्यप्रसक्ताङ्गना Bṛhajjā. 24. 9; यात्रा प्राणच्छिदादीन् प्रचिनोति दोषान्। अन्यप्रसक्ता वनितेव मोहात् YogYā. 5. 33; एतयैव कृतं ह्येतत्कुस्त्रियान्यप्रसक्तया KathāSaSāg.vi.6.81; **B** attached to one (woman) योऽन्यप्रसक्तोऽप्यभावितसंतानस्तस्यापरस्यामपि राग उत्पद्यत एव JayaMa. 183.17 (*on* 2.10)

अन्यप्रसङ्ग (anya-prasaṅga) *m.* **1A** occasion, i.e. postulation of another (creator) शरीराद्यथ तस्य स्यात्तस्योत्पत्तिर्न तत्कृता। तद्वदन्यप्रसङ्गोऽपि नित्यं यदि तदिष्यते ŚlokaVār. 5 (15). 48 (651.6); **1B** occasion, i.e. employment of other (materials) उद्ग्रहणम् अन्यप्रसङ्गनिवृत्त्यर्थम् BṛĀraUBh. 806.11 (*on* vi.4.16); **2A** [Inst.] in a different context अत्र च जाग्रत्स्वप्नसुषुप्ततुरीयाण्युपन्यस्तानि अन्यप्रसङ्गेन BṛĀraUBh.513.3 (*on* iv. 3. 1); मनुद्वयांशे विरोधपरिहारोऽग्रे व्याख्यात्रान्यप्रसङ्गेन कण्ठतः कृत एव BālamBha. ii. 203. 1 (*on* 2. 135); **2B** any other topic or subject matter प्रकृति ... वेदे विशेषतो ब्रह्मासाधारणगुणस्वरूपादिनिर्णयेऽन्यप्रसङ्गाभावात् ब्रह्मात्मिकैव प्रतिपत्तव्या VedāntKau. 124. 8 (*on* i. 4. 9); **3** one occasion or case द्विधावलगितं प्रोक्तमर्थावलगनात्मकम्। अन्यप्रसङ्गादन्यस्य संसिद्धिः प्रकृतस्य वा RasāSu. 273. 16 (3. 168)

अन्यप्रसञ्जन (anya-prasañjana) *n.* occasion of replacement of other (fire) नित्योख्याग्नौ काम्यवह्निः संयुज्येताथ बाधकः। कार्यभेदादादिमोऽन्त्यः कामेनान्यप्रसञ्जनात् NyāMāVi. 699. 8 (*on* xii. 4. 7)

अन्यप्रसव (anya-prasava) *adj.* having distinct or strange origin बहुशीर्षा द्विशीर्षा वा तथान्यप्रसवा अपि। यवा वा व्रीहयो वापि स्वामिनो मरणाय ते AVPari. 70B (4). 4.

अन्यप्रसाद (anya-prasāda) *m.* **1** food offered to any other (deity) भक्तिः सा सात्त्विकी ज्ञेया भवेदव्यभिचारिणी। नान्यप्रसादं भुञ्जीत VṛHārīSm. 8. 86; **2** favour or grace of any other (deity) परब्रह्मणि देवेश सर्वोपास्ये महेश्वरे। अन्यप्रसादतः कार्यसिद्धिर्घटति नेति हि ŚivaP. ii (5). 10. 10 (231A. 16)

अन्यप्रसिद्धि (anya-prasiddhi) *f.* accomplishment of another (effect), act of effecting another thing संभावनं यदीत्थं स्यादित्यूहोऽन्यप्रसिद्धये Candrā. 5.48.

अन्यप्रसून (anya-prasūna) *n.* other flowers अन्यप्रसूनान्यवलोक्य लग्नान्यनोकहेष्वात्तमधुव्रतानि। सह्यात्मजायाः सलिलं यदन्तराचक्षते दोहदमन्यदेव Raghunā. 1.27.

अन्यप्रस्ताव (anya-prastāva) *m.* mention of or reference to one तथा चान्यप्रस्तावे अन्यकथनमापतितमिति भावः Bhāsk. i. 213. 12 (*on* i. 5. 5)

अन्यप्रस्थिति (anya-prasthiti) *f.* departure from (the midst of) (troops) to another place तत्सैन्यमन्यप्रस्थित्यलक्षितैः। मितैरनुगतो भृत्यैः घोरमूलकमासदत् RājTa. (Ka.) 8. 1861.

अन्यप्राकृतादिभाषा (anya-prākṛtādibhāṣā) *f.* other languages such as Prakrit etc. तत्र यदा नान्यप्राकृतादिभाषोपकरणत्वेन सैन्धवीप्राया आश्रीयते तद्रसोपयोगि रञ्जनाधिक्यात् AbhinBhā. iii. 72. 8 (*on* 19. 131)

अन्यप्रापकसद्भाव (anyaprāpaka-sadbhāva) *m.* existence of other enjoyer अतोऽन्यप्रापकसद्भावेऽपि तस्य सर्वगतत्वानुपपत्तेरेव न जीवोऽयं सर्वगतः TattvPrakā. 30A. 1 (*on* i. 2. 3)

अन्यप्रापितार्थ (anyaprāpitārtha) *m.* sense conveyed, i.e. enjoined in previous sentence क्रियापदैकयोगित्वे यच्छब्दो न रुजेद्विधिम्। कर्तृयुक्तः स एवान्यप्रापितार्थानुवादकृत् TantrVā. 480. 17 (*on* ii. 2. 6)

अन्यप्राप्ति (anya-prāpti) *f.* **Ai** obtainment, i.e. ascertainment of different thing अन्यद्दृष्ट्वान्यस्मिन्प्राप्यमाणे निर्धारणं नास्ति ... वस्तुतोऽन्यप्राप्तिर्गृह्यते ... अस्माभिर्निर्धारणं प्राप्तिरुच्यते TarkBhā. (Mo.) 2. 5; **Aii** obtainment of anything else न ह्यन्यविद्ययान्यप्राप्तिर्युक्ता NyāySu.(Ja.)132B.5 (*on* i.1. 6); न च ... आत्मज्ञानेऽन्यप्राप्तिरस्ति Nyāyāmṛ. 617B. 2; **B** reaching or going to another (deity) मद्भक्ता यान्ति मामपीत्यादेरन्योपासकस्यान्यप्राप्तेरयोगात् TattvPrakā. 41B. 6 (*on* i. 2. 32)

अन्यप्राप्त्युक्ति (anyaprāpty-ukti) *f.* mention of going to another (deity) अन्योपासनयान्यप्राप्त्युक्तेरनाञ्जस्येन प्राप्योपास्ययोरमृतद्युभ्वाद्याधारयोरैक्यावसायनात् ŚivārkaMaDī. i. 401. 30 (*on* i. 3. 2)

अन्यप्राप्य (anya-prāpya) *adj.* to be attained by others देवतापदमन्यप्राप्यमिति पूर्वपक्षः TattvPrakā. 194A. 12 (*on* iii. 4. 41)

अन्यप्रामाण्यवाञ्छा (anyaprāmāṇya-vāñchā) *f.* expectancy of the validity or the authoritativeness of other (means) यदि स्वाभाविकं बुद्धेः प्रामाण्यमिति नेष्यते। अन्यप्रामाण्यवाञ्छायामनवस्था प्रसज्यते NyāyKu. 30. 6.

अन्यप्रार्थित (anya-prārthita) *adj.* solicited by other person अर्थः ... तथाप्यन्यप्रार्थितो हि तस्यैव फलदो भवेत् SkandP.i(2).2.112.

अन्यप्रिय (anya-priya) *n.* **A** other desired object कर्तव्यताप्राप्तमप्यन्यप्रियलाभे यत्नमुज्झित्वा BṛĀraUBh. 118.8 (*on* i.4.8); **B** other pleasures अन्यप्रियाणां हर्षकारणं भविष्यतीति शङ्कायाम् ... कार्यान्वितज्ञानेऽपि शक्तिर्न गृह्येत TattvCin. iv. (2). 498. 5.

अन्यप्रिय (anya-priya) *adj.* **1** favourite or dear who is other (than Śiva) शिवादन्यप्रियो मेऽस्ति भक्तो यः शिवपूजकः BṛDharmaP. i.10.17; **2** uniquely pleasing, excellently agreeable मदनोदकस्य ... महोष्णमन्यप्रियं प्रीतिकरं वधूनाम् ŚṛṅgāDī. 3. 2.

अन्यप्रिया (anya-priyā) *f.* **A** wife of another person विहस्योवाच चन्द्राभा को दोषोऽन्यप्रियारतौ PadmP. (Ra.) 109. 153; **B** another beloved woman पत्युरन्यप्रियासङ्गे दृष्टेऽथानुमिते श्रुते SāhiDa. 176. 8; तदा चास्य मुखाद्गन्धः प्रससार मदोद्भवः। अङ्गादन्यप्रियाश्लेषसंशीत्यर्या इवानिलः HammīMaKā.13.91.

अन्यप्रीति (anya-prīti) *f.* pleasure of one person अन्यप्रीतौ न चान्यस्य तृप्तिः कुत्रापि दृश्यते BṛParāSm.7. 381.

अन्यप्रेतक (any-pretaka) *n.* (impurity caused by) second (occasion of) death प्रेतके चान्यप्रेतके प्राप्ते पूर्वाशौचेन शुद्धिः VaikhāGS.7.5.

अन्यप्रेरकत्व (anyapreraka-tva) *n.* the state of being the impeller or prompter of another न चाग्नेरन्यप्रेरकत्वं युक्तम् TattvPrakā. 36A.5 (*on* i.2.17)

अन्यप्रेरणा (anya-preraṇā) *f.* act of prompting, i.e. inspiration of another पञ्चधातून् ... षष्ठश्चिदात्मको धातुः प्रभुः परमात्मा स्वयमेव न त्वन्यप्रेरणया युगपदादत्ते VīraMi. 847.4 (*on* 3.72)

अन्यप्रेरित (anya-prerita) *adj.* [*f.*-ā] **i** who is impelled or prompted by another पुरुषो विधिचोदितः ...। स्त्रिया सह क्रीडां परिहासं कुर्वन् तयैव दुष्टया अन्यप्रेरितया वा हतः HārLa.205.19; सर्वः ... अन्यप्रेरितोऽपि यदीष्टसाधनतां न जानाति तदा नैव प्रवर्तते MīmāNyāPra.270.11; (used as noun) (one) who is impelled or prompted by another क्वचित्स्वेच्छयार्थेषु स्वार्थः प्रवर्तते क्वचिदन्यप्रेरितः NyāySu. (So.) 29.32 (*on* i.2.7); **ii** which is impelled or prompted by another प्रयोज्यवृद्धप्रवृत्तेरप्यन्यप्रेरितप्रवृत्तित्वात्तत्कारणत्वेन प्रवर्तनाज्ञानस्यैवाध्यवसानम् MīmāNyāPra. 269.16.

अन्यप्रेरितप्रवृत्ति (anyaprerita-pravṛtti) *f.* activity or undertaking prompted by another अन्यप्रेरितप्रवृत्तौ प्रवर्तनाज्ञानजन्यत्वस्योक्तमातृप्रवृत्तौ दर्शनेन प्रयोज्यवृद्धप्रवृत्तेरप्यन्यप्रेरितप्रवृत्तित्वात्तत्कारणत्वेन प्रवर्तनाज्ञानस्यैवाध्यवसानम् MīmāNyāPra. 269.15.

अन्यप्रेषणयान (anyapreṣaṇa-yāna) *n.* act of visiting (foreign country) by the prompting of others त्रिधर्मस्थोऽब्दपः सूर्यः कम्बूली मार्गसौख्यदः। अन्यप्रेषणयानं स्यात्स चेन्नाधिकृति भवेत् TājiNī. ii (5).9.2 (257)

अन्यप्रेष्यता (anyapreṣya-tā) *f.* the state of being the servant of another अन्यप्रेष्यताकार्पण्यरहितत्वेन स्ववशीकृतस्वेतरसकलवस्तुत्वं स्वातन्त्र्यम् BrahmSūBh. (Śrī.) i.124.6 (*on* i.1.2)

अन्यप्रेष्यत्व (anyapreṣya-tva) *n.* the state of being the servant of another °अन्यप्रेष्यत्वधान्यधनबान्धवहीनताद्यैः। दुःखं प्रयाति विविधम् ... माययाङ्गी SubhāRaSaṁ.55.

अन्यफल (anya-phala) *adj.* [*f.*-ā] **1A** having one fruit or effect नैव ह्यन्यफलं कर्म साधयेन्नः फलान्तरम् ŚlokaVār. 5(16).16(685.1); **1Bi** having another, i.e. undesired fruit or effect अन्यार्थमन्यफलमेव भवत्यवश्यमारम्भजातमखिलं मतिदुर्विधानाम् HarVi. 36.59; **1Bii** (used as noun) (that) which has another fruit or effect अन्यफलोऽपि न मर्कारम्भे नियमेनानुष्ठीयेत NyāyKa.1.13; **2** having another purpose or objective तन्माता धीर्न तां हन्ति नाप्यन्यान्यफला हि सा IṣṭaSi. 310.7.

अन्यफल (anya-phala) *n.* **1A** another fruit or effect अन्यफलमृण(?णं) धनं चेदूनयुतान्यन्ययुगभगणाः BrāhmSphuSi. 13.35; न हि तत्संभवेऽन्यफलकल्पनाप्रमाणं लभ्यते TantrVā.984.12 (*on* iii.4.21); आपातेऽन्यफलत्वेऽपि पर्यन्ते चित्तशोधनादिद्वारेण त्वन्मयतैव फलमित्यर्थः Bhāsk.i.42.16 (*on* i.1.1); **1B** different fruit or effect या क्रिया चान्यफलदा विरोधस्तु स इष्यते ViṣṇuDhaP. iii.14.13; **2Ai** result or effect of another thing 'आपयिता ह वै कामानां भवति' इत्यादि, इति चेत् - तन्न, तस्य अन्यफलत्वात् आप्त्यादिदृष्टिफलं हि तत् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 630.3 (*on* iii.3.9); अतो गतागतस्यान्यफलत्वात् कर्मणा पुनरावृत्तिशून्यस्वर्गसिद्धेर्न तत्र वैराग्यमापाद्यम् TattvPrakā.142A.3 (*on* iii.1.10); **2Aii** fruit or effect accruing to another न चान्यफलसाधने कश्चित्प्रवर्तयितुं शक्यते MayūMāli. 461.13 (*on* vi.2.2); **2B** fruit or effect of one अन्यफलतयावगम्यमानेनान्यस्तुत्यनुपपत्तेः ŚrutaPra.ii.626.11 (*on* iv.3.15)

अन्यफलक (anyaphala-ka) *adj.* **1A** having one fruit or effect न ह्यन्यफलकं कर्म दातुमीष्टे फलान्तरम् NyāyMañ.1.252.19; एतच्च प्रदर्शनार्थमन्यफलकेन कर्मणा प्रवृत्तेन फलान्तरमपि प्राप्नोति ManvaMu. 518.19 (*on* 12.90); **1B** having another fruit or effect अथार्थान्तरारम्भवाक्यार्थधीफलकस्याथशब्दस्य कथमन्यफलकता SarvaDaSaṁ.15.93; **2** having another as the purpose or objective अन्यफलकत्वेनास्य विशिष्टविधेर्दोषत्वाभावात् MīmāKau.iii (1).79.8 (*on* i.2.44)

अन्यफलप्राप्ति (anyaphala-prāpti) *f.* obtainment of another fruit or effect अखण्डसच्चिदानन्दब्रह्मस्वरूपतया सैव फलं भवति, अन्यज्ञानादन्यफलप्राप्तेरयोगात् LalitāTriBh.355.18 (*on* 59)

अन्यफलापेक्षा (anyaphalāpekṣā) *f.* [Inst.] in comparison with other fruit or effect स्वरूपप्रथनम् ... श्रेष्ठफलम्। यद्यपि समस्तसंपत्समवाप्त्यपेक्षयावान्तरफलत्वमेवास्य तथाप्यन्यफलापेक्षया महत्त्वमेव Bhāsk.i.30.18 (*on* i.1.1)

अन्यफलार्थिन् (anyaphalārthin) *adj.* (used as noun) (one) desirous of different fruit or effect नानाविपर्ययपथैर्गच्छन्त्यर्थ(v.l. °न्य)फलार्थिनः DarpDa.3.27.

अन्यबन्धकत्व (anyabandhaka-tva) *n.* the state of being the cause of the binding another संघातविशेषरूपताख्या देहरूपा यावस्था, न तन्निमित्ततोऽपि पुरुषस्य बन्धः। कुतः ... अन्यधर्मस्य साक्षादन्यबन्धकत्वेऽतिप्रसङ्गात् Sāṁkhya-PraBh.11.32 (*on* 1.14)

अन्यबन्धन (anya-bandhana) *adj.* dependent on any another प्रत्यक्त्वमद्वितीयत्वं बोधवत्त्वान्यबन्धनम् BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 908.

अन्यबन्धु (anyá-bandhu) *m.* other, i.e. distant relative मा॑: नो ध्वारिषुः पित॑रो मो॑तं॑ देवा॑ मा॑ नस्संबन्धुरुतं वान्य॑बन्धुः KāṭhS. 35.5 (iii.54.9); KapiKaS.48.6 (299.21); ĀpaŚS.xiv.30.4; HirŚS. xv.7.19 (335.4); सत्यं सखि त्वया प्रोक्तं न कार्यं मेऽन्यबन्धुभिः KathāSaSāg. viii.3.187; एवमन्यबन्धुषु ज्ञेयम्। तत्रापि त्रिगोत्रात्ययेऽर्वागपि विवाहं कुर्यात् NirṇaSi.204.30.

अन्यबर्हित (anya-barhita) *n.* one of the twenty characteristics of foundations (*lit.* extended by others) असंभ्रान्तमसंदिग्धमविनाश्यन्यबर्हितम्। ... इति चेयस्य गुणा विंशतिः SamarāSū. 41.2.

अन्यबल (anya-bala) *n.* **1** army of other (states) कुरुगन्धारावन्ति-द्रविडान्यबलानि रुधिरधारावन्ति कृत्वा YudhiVi.7.103; **2** strength of others ये भुंजते चान्यबलोपपन्नं ग्रासं शृगाला इव भूमिपालाः EI.xxi.284.20.

अन्यबहुतरशक्ति (anyabahutara-śakti) *f.* other various or manifold powers काचित्तु शक्तिरन्यबहुतरशक्तिक्रोडीकारं कुर्वती निकटत्वादुपास्या PratyabhiVi.ii.222.2 (*on* iii.1.3)

अन्यबाण (anya-bāṇa) *m.* another arrow का शक्तिरन्यबाणानां प्रेरणे त्वयि पार्थिव DevīBhāP.v.11.23.

अन्यबाध (anya-bādha) *m.* **1** danger from others यथा च योगपुरुषैरन्यान् राजाधितिष्ठति। तथायमन्यबाधेभ्यो रक्षेदात्मानमात्मवान् ArthŚā. i.108.5 (1.21); **2A** another contradiction उप[पदार्थ]पूर्वेद्युस्त्वस्यावध्यपेक्षाभावोऽन्यबाधात् नाप्रकृतत्वात् SaṅkarKāBh.19.21 (*on* i.2.20); **2B** contradiction or sublation of one किमन्यबाधेऽन्यस्य मिथ्यात्वम् NyāyKu.66.9; 124.17.

अन्यबाधकत्व (anyabādhaka-tva) *n.* the state of being contradictory to any other thing श्रुतेः स्वार्थबोधनेनोपक्षयान्नान्यबाधकत्वम् PrakaVi.414.16; निरवकाशत्वाभावान्नान्यबाधकत्वमित्यन्यैः सह संकरः AlaṅkāSa. 97.7.

अन्यबाधन (anya-bādhana) *n.* sublation of or setting aside other (rule) वचनादन्यबाधनम् Vār.1 *on* P.vii.1.40.

अन्यबाधन (anya-bādhana) *adj.* harassing others हिंसारतिषु रौद्रेषु मलिनेष्वन्यबाधनम्। ईर्ष्यामलं खलेष्वास्ते Kapphiṇā.16.52.

अन्यबाध्यत्व (anyabādhya-tva) *n.* the state of being what is to be contradicted by others दुर्बलत्वाभावान्नान्यबाधकत्व(ध्यत्व)मित्यन्यैः सह संकरः AlaṅkāSa.97.8.

अन्यबाल (anya-bāla) *m.* **A** another child पश्यति स्मान्यबालं सा गुणेशोऽयं भवेदिति GaṇeP.ii.81.2; **B** young one of another खगेषु मान्यो द्विक एव नान्यो यश्चान्यबालं स्वहितेन पाति PadyaVe.695.

अन्यबालविलक्षण (anyabāla-vilakṣaṇa) *adj.* different or distinct from other children क्षत्रगोत्रोचितैस्तैस्तैरन्यबालविलक्षणैः। एतयोर्बाल्यचापल्यैः स तुतोष PāṇḍaC.1.253.

अन्यबाह्यार्थ (anya-bāhyārtha) *m.* other external object अन्यबाह्यार्थ-वैलक्षण्येनार्थग्रहणोत्तरकालमेव बुद्धेर्ग्रहणमाश्रितम् TātpaṬ.(U.) 294.20 (*on* 5(3).233)

अन्यबिम्ब (anya-bimba) *m., n.* **1** another idol कूर्चेन वान्यबिम्बेन कुर्यान्नित्योत्सवं हरेः PāraS. 19.58; **2** disk of another (planet) नृदृग्विसंवादतयात्र बिम्बं संदृश्यते येन भृगोः कलाद्यम्। तथान्यबिम्बान्यपि ... न वास्तवानि SiddhāTaVi. 39.12; SiddhāTaVi. (Śeṣavā.) 28.23.

अन्यबीज (any-bīja) *n.* **1A** other seedcorns or grains मुद्रा ... । भर्जितान्यन्यबीजानि अधमा परिकीर्तिता MahNirvāT.6.10; **1B** seed of other person, cf. **अन्यबीजज**; **2** other mystical letter forming the essential part of a formula कथ्यतां मातरन्यबीजं सुधोपमम् KāliViT. 26.1 [an adopted son (born from other parents), one who may be adopted as a son for want of legitimate issue, Apte]

अन्यबीजज (anyabīja-ja) *adj.* [*but m.*, MW.] (used as noun) (one) born from the seed of other person, adopted son य एतेऽभिहिताः पुत्राः प्रसङ्गादन्यबीजजाः। यस्य ते बीजतो जातास्तस्य ते नेतरस्य तु ManuSm.9.181.

अन्यबीजजात (anyabīja-jāta) *adj.* born from the seed of other person यतस्तेऽन्यबीजजातास्तस्यैव ते पुत्रा नेतरस्य ManuBh.ii.297.24 (*on* 9.181)

अन्यबीजसमुत्पन्न (anyabīja-samutpanna) *adj.* an adopted son (born from other parents), one who may be adopted as a son for want of legitimate issue, Apte.

अन्यबीजसमुद्भव (anyabīja-samudbhava) *adj.* [*but m.*, MW.] born from the seed of other person अन्यबीजसमुद्भवा अपि दत्ताद्यास्तनयाः ... प्रतिग्रहीतृ-पुत्रतां प्राप्नुवन्ति VīraMi.(Saṁskāra.)225.16 [an adopted son, MW.; Apte]

अन्यबीजोत्पन्न (anyabījotpanna) *adj.* [*but m.*, MW.] born from the seed of other person य एते क्षेत्रजादयोऽन्यबीजोत्पन्नाः पुत्राः ... ते यद्बीजोत्पन्नास्तस्यैव पुत्रा भवन्ति ManvaMu. 397.12 (*on* 9.181) [an adopted son, MW.]

अन्यबुद्धदर्शिन् (anyabuddha-darśin) *adj.* who sees other Buddhas सः ... अन्यबुद्धदर्शी स्मृतये तस्य समेयिवान् BuddhaC.5.20.

अन्यबुद्धि (anya-buddhi) *f.* **1A** knowledge of another thing निग्रहे बुद्धिमनसोरन्यबुद्धिर्न जायते BrahmāṇḍP.ii.13.141; अन्यस्मिन्नन्यबुद्धिर्न यदि, न घटते तत्प्रवृत्तिः TattvMu. 4.12; **1B** knowledge of one person न ह्यन्यबुद्धिः पुरुषान्तरप्रत्यक्षा VivaPraSaṁ. 46.2; **2Ai** another idea गान्यबुद्ध्यनिरूप्यत्वात् ŚlokaVār.5(11).34; **2Aii** contradictory idea अन्यबुद्धिर्विपरीतबुद्धिः NyāyRa. 517.18 (*on* 5(11).32); **2B** thought or idea as of an ordinary person गोधूममूढक इव हस्तं गोक्षुरमूढके। निक्षेपयस्यन्यबुद्ध्या मयाथ कलिमिच्छसि RatnaCūKa. 435; **3A** knowledge as another अन्यबुद्धिपरिच्छेद्यां हि अन्यादि-देवताम् ... अन्तरेण न हि तत्कर्म निर्वर्त्यते BṛĀraUBh. 674.1 (*on* iv.5.15); **3B** another knowledge or cognition बोध्यान्ययैव सान्यापि बुद्धिर्बोध्यान्यबुद्ध्या-(?°बुद्ध्या) IṣṭaSi.177.17; **4** another intellect एकस्या बुद्धेरयं घट इति वृत्तौ सत्याम् अन्यबुद्धिवृत्तिद्वारा नानुभवो 'घटं जानामी'ति SāṁkhyaPraBh.67.6 (*on* 1.149)

अन्यबुद्धिनिरूप्यत्व (anyabuddhinirūpya-tva) *n.* the state of being comprehensible by another idea गत्वाधारत्वमन्यबुद्धिनिरूप्यत्वं वा वस्तुत्वेना-विद्यमानत्वेन सपक्षेऽस्माभिः साध्यं दर्शयितव्यम् NyāyRa. 517.21 (*on* 5(11).34)

अन्यबुद्धिविषय (anyabuddhi-viṣaya) *m.* object of another knowledge मा भूदन्यबुद्धिविषयादात्मनोऽपि बुद्धिर्भिन्नेति KhaṇḍanKhā.164.8.

अन्यबुद्धिविषयत्व (anyabuddhiviṣaya-tva) *n.* the state of being the object of another knowledge सद्बुद्धेरन्यबुद्धिविषयत्वात्कार्यस्य सतोऽन्यद्वस्त्वन्तरं स्यात् ChāndoUBh. 346.18 (*on* vi. 2.2)

अन्यबोद्धृ (anya-boddhṛ) *m.* another knower भिन्नेऽभिन्नेऽपि मेये धीर्नानुवादोऽन्यबोद्धरि BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 743.

अन्यबोध (anya-bodha) *m.* **1** knowldege of another person प्रतिपत्त्रन्तरे बोधो नान्यबोधानुवादकृत् BrahmSi. 104.19; **2** reference to the second person, i.e. addressee स्वातन्त्र्यं चान्यबोधतात्पर्येणानुच्चारयितृत्वम् BhāṭṭCin.i.127.2 (*on* i.1.4)

अन्यबोधनाशक्ति (anyabodhanāśakti) *f.* incapacity or incompetence of making known to others अन्यबोधनाशक्तेर्नाप्रसिद्धे विशेषणे पक्षसिद्धिः ŚlokaVār. 5(2).58 (231.2); कथमन्यबोधनाशक्तिः, अत आह NyāyRa. 231.9 (*on* 5(2).58)

अन्यबोधिसत्त्वसमता (anyabodhisattva-samatā) *f.* equality or uniformity with other Bodhisattvas तदन्यबोधिसत्त्वसमतया च यथा तैरभिसमितं तथाभिसमयात् MaYānaSū.94.16 (14.31)

अन्यब्ज (a-nyabja) *adj.* **A** who has no pain or sorrow अन्यब्जः ... जिनशयः ... जयतु JinaŚ.2.9 (F.N. न विद्यते न्यब्ज उपतापः ... वा यस्य); **B** who has no disease, JinaŚ.2.9 (F.N. न विद्यते न्यब्जः ... रोगो वा यस्य)

अन्यब्रह्मबुद्धि (anya-brahmabuddhi) *f.* thought or idea of Brahman in the other , i.e. non-Brahman नेदं ब्रह्म इत्यनात्मनोऽब्रह्मत्वं पुनरुच्यते नियमार्थम् अन्यब्रह्मबुद्धिपरिसंख्यानार्थं वा KenUBh.38.10 (*on* 1.5)

अन्यब्रह्माण्डाधिपति (anyabrahmāṇḍādhipati) *m.* lord of other universe अन्यब्रह्माण्डाधिपतिर्ब्रह्मा दशमुखः स्वयम्। ... आगतः BrahmVaiP. iv.33.61.

अन्यब्राह्मण (anya-brāhmaṇa) *m.* Brahmin who is other (than the priest) दक्षिणाद्रव्याणि च यथा ... अन्यब्राह्मणदीनानाथादिभ्यो भूयसी यथाशक्ति VīraMi. (Rājanīti.) 379.7.

अन्यभ (anya-bha) *n.* remaining constellation or asterism मनुजा भवन्ति ... कुलभेषुः ... कुलमुख्याः। उपकुलभे ... भोक्तारस्त्वन्यभेषु सामान्याः VasiS. 14.88; जन्मत्रिभं पञ्चमसप्तमं भं त्यक्त्वान्यभं शोभनमामनन्ति VasiS. 32.176.

अन्यभक्त (anya-bhakta) *m.* **A** devotee of other (deity than the Lord Viṣṇu) वैष्णवेष्वन्यभक्तेषु ब्राह्मणेष्वितरेषु च। करोति समतां यो हि ब्रह्महत्यां लभेत्तु सः BrahmVaiP.ii.30.152; इहान्यभक्तोऽपि समेष्यति क्रमाद् भवन्तम् Nāräy.x.48.8; **B** other devotee यद्यन्यलक्षणं चान्यभक्ते लक्ष्येत सज्जनैः। तथापि निष्ठामालक्ष्य तं तं जानीहि SātvaT. 4.84.

अन्यभक्तसहस्र (anya-bhaktasahasra) *n.* thousands of devotees of other (deity than the Lord Viṣṇu) अन्यभक्तसहस्रेभ्यो विष्णुभक्तो विशिष्यते LiṅgaP. ii.4.20.

अन्यभक्ति (anya-bhakti) *f.* **Ai** devotion to any other (deity than the Lord Śiva) नान्यभक्तिस्तु शंकरे PāśSū. 71.1 (comm. शंकरे भावना कर्तव्या नान्यत्रेत्यर्थः); **Aii** devotion to any other (deity than the Lord Viṣṇu) त्वयि भक्तिः सदा भूयाद्यावस्थानं जनार्दन। अन्यभक्तिर्मम विभो रोचते न कदाचन VarāP. 126.19; **B** other (kind of) devotion यद्यन्यसाधनान्यन्यभक्तौ कुर्यादतन्त्रितः। न तत्र कश्चिद्दोषः स्याद्धरिसेवा यतः कृता SātvaT.4.39.

अन्यभक्तितस् (anyabhakti-tas) *adv.* out of the devotion to any other (deity than the Lord Viṣṇu) नारायणस्य सेवां च कुरुते नित्यमेव च। तन्नामोच्चारणं शश्वत्कुरुते नान्यभक्तितः BrahmVaiP.iv. 83.97.

अन्यभक्त्युन्मूलन (anyabhakty-unmūlana) *n.* act of uprooting the devotion to other (deity) तत्र हि यथावत्पारावर्यनिश्चयादन्यभक्त्युन्मूलनेन अनन्यदेवताकत्वादिकं च सिध्यति PāñcRāRa. 139.18.

अन्यभक्षण (anya-bhakṣaṇa) *n.* **Ai** act of partaking of other (remnants) इन्द्रपीतस्येति भक्षमन्त्रांशः ... । ऐन्द्र एव समर्थत्वात्तूष्णीमेवान्यभक्षणम् NyāyMāVi. 131.7 (*on* iii.2.11); **Aii** act of partaking of other (portions) सर्वत्वमन्त्रभागीयं ब्रह्मणोऽत्र विधीयते। स्वभागीयं चोदकाप्तं बाध्यतामन्यभक्षणम् ... चतुर्षु कालेषु ... अध्वर्युप्रभृतीनामृत्विजाम् ... अन्यभागानाम् ... अन्येषां भक्षणं बाध्यते NyāyMāVi. 495.26 (*on* x.2.5); **B** act of partaking by other (than sacrificial priests) शेषभक्षाः किमन्येषामृत्विजां वान्यभक्षणम् ... प्राशित्रादिशेषभक्षाः, तेषां भक्षणमृत्विग्भ्योऽन्यैः कर्तव्यम् NyāyMāVi. 330.8 (*on* vi.4.3)

अन्यभक्ष्य (anya-bhakṣya) *n.* other food articles or eatables अप्राप्नुवन्नन्यभक्ष्यमपि क्षामो बुभुक्षया। न भक्षयति पुण्यात्मा पञ्चोदुम्बरजं फलम् YogŚā. 3.43; यत्किमपि त्वमन्यभक्ष्यं याचिष्यसे तदहं दास्यामि VetāPañ.(Śi.) 52.26.

अन्यभगण (anya-bhagaṇa) *m.* other constellations, i.e. remaining planets त्रिगुणः शनिरिन्दुनोऽन्यभगणलब्धैर्गृहादिभिः सहितः। भौमो हीनोऽर्को गुरुरिन्दूच्चं वान्यभगणाः के BrāhmSphuSi.13.5; यद्यन्यभगणलब्धं धनर्णमिष्टग्रहस्य युगभगणैः BrāhmSphuSi.13.35.

अन्यभङ्गि (anya-bhaṅgi) (=anya-bhaṅgī) *f.* different manner or way भावव्यञ्जितमन्यभङ्गिकथितं तत्रापि चेदस्ति तत् RatiRaha. 1.9 (comm. अन्यया भङ्ग्या रचनया); [Inst.] in a different manner or way पर्यायोक्तं कथितं वाच्यस्यैवान्यभङ्ग्योक्तिः ... । तदेव भङ्ग्यन्तरेणोक्तम् AlaṅkāKau.(Vi.) 341.12.

अन्यभयावहा (anya-bhayāvahā) *adj.(f.)* frightening others अद्य विप्रसरिष्यन्ति राक्षस्यो हतबान्धवाः। ... भयादन्यभयावहाः Rāmā.iii.29.10.

अन्यभरनिर्वहण (anyabhara-nirvahaṇa) *n.* act of carrying load or burden of others निःशङ्कमन्यभरनिर्वहणेन जातात्कार्श्यात्परं न खलु मण्डनमस्ति किंचित् BhikṣāKā.2.11; लोके सुदुर्लभतरो गुणवान्कृशोऽपि यः कल्पतेऽन्यभरनिर्वहणोत्सवाय BhikṣāKā.4.20.

अन्यभर्तृ (anya-bhartṛ) *m.* **A** any other husband हत्वा तु पितृसंबन्धं बलेन ह्रियते हि या। स राक्षसो विधिः प्रोक्तो नान्यभर्तृकरे स्थिता MārkP.134.32; **B** another husband अन्यभर्तृस्वीकारात्पित्रा ह्रीतेन वारिता। सा वर्ज्यमाना च जनैस्तस्थौ तस्य पितुर्गृहे KathāSaSāg.x.10.87.

अन्यभर्तृका (anyabhartṛ-kā) *adj. (f.)* having different person as the husband स्पृष्ट्वा रजस्वलान्योऽन्यं सगोत्रा चान्यगोत्रका (v.l. चान्यभर्तृका)। ... त्रिरात्राच्छुद्धिरिष्यते BṛYamaSm.3.65.

अन्यभव (anya-bhava) *m.* **A** former birth अन्यभवेषु प्रथितसुधर्माः। प्राप्य सुराणां श्रियमतिरम्याम् PadmP. (Ra.) 22.181; तस्मादेते यदभ्यासपूर्वका आद्यभाविनः। स एवान्यभवः सिद्धः TattvSaṁ.1961; **B** next birth तेनैषान्यभवे भूरि पुण्यमन्ते करिष्यति SkandP.iii (3).3.126; गृहाणि ते शिरः। स्वयं चेदर्पयस्येतत् स्यास्तदन्यभवे सुखी PārśvC. 2.222; 2.332; **C** other birth धर्मकर्म समाश्रय। यद्विनान्यभवेऽप्यङ्गी सुखमङ्गीकरोति न SamarāSaṁ.5.310.

अन्यभव (anya-bhava) *adj.* **A** produced from other thing आसन् पुराण्यन्यभवानि यानि YuktiKa.111.16; **B** produced from one नायकनिष्ठस्य ... रसस्य सामाजिकानुभवयोग्यता नोपपद्यते। अन्यभवस्य तस्यान्यानुभवायोगादिति चेत् RasāSu.173.3 (2.166)

अन्यभवलम्बनयुक्ति (anyabhavalambana-yukti) *f.* law of moon's parallax in longitude produced fron another तेन चान्यभवलम्बनयुक्तिः स्वीकृता निजकृतौ किल यस्मात् SiddhāTaVi.300.23.

अन्यभवसंबन्ध (anyabhava-sambandha) *m.* relation with former birth श्रुत्वान्यभवसंबन्धं सुवेगस्य महामुनेः। दीक्षासमितवेगः ... अग्रहीत् BṛKathāK.56.25.

अन्यभवस्नेह (anyabhava-sneha) *m.* affection (arising) from former birth परं त्वन्यभवस्नेहानुबन्धात् ... ते पृच्छते कथयामि भोः PārśvC.3.918.

अन्यभवान्तर (anya-bhavāntara) *n.* [Loc.] in former birth कृत्वा च यामप्सरसामधीशा वेश्या कृता ह्यन्यभवान्तरेषु MatsyaP.69.59.

अन्यभवाभाव (anyabhavābhāva) *m.* absence of former birth न नामरूपमभ्यस्तमस्मिन्जन्मनि विद्यते। तेषां चान्यभवाभावे तदुच्छेदः प्रसज्यते TattvSaṁ.1942.

अन्यभवाभ्यास (anyabhavābhyāsa) *m.* repeated experience of former birth, i.e. life अविशेषेण साध्ये तु हेतोरस्य विरुद्धता। तथैवान्यभवाभ्यासहेतुत्वविनिवर्तनात् TattvSaṁ.1963.

अन्यभवार्जित (anyabhavārjita) *adj.* acquired in former birth उदीयुर्व्याधयो देहे पापैरन्यभवार्जितैः PadmP. (Ra.) 26.109.

अन्यभस्मसम (anyabhasma-sama) *adj.* equal to other (sacred) ash ब्रह्मकुण्डसमुद्भूतं भस्मैतल्लोकपावनम्। अन्यभस्मसमं यस्तु न्यूनं वा वक्ति मानवः SkandP.iii(1).14.13.

अन्यभाग (anya-bhāga) *m.* **Ai** another part or aspect एकेनांशेन ब्रह्मासौ भवत्यव्यक्तमूर्तिमान्। मरीचिमिश्राः पतयः प्रजानां चान्यभागशः ViṣṇuP.i.22.24; **Aii** another part, i.e. quarter (of verse) एवमन्यभागजान्यप्युदाहरणीयानि Kāvyānu.(He.) 255.19; **B** another section (of sacred text) वेदभागानामियत्तानवधारणेन ब्राह्मणभागेष्वन्यभागेषु च लक्षणस्याव्याप्त्यतिव्याप्त्योः शोधयितुमशक्यत्वात् NyāyMāVi.71.26 (*on* ii.1.8); **Ci** portion (of remnants of offering) pertaining to other (priests) सर्वं ब्रह्मण इत्यत्र ब्रह्मभागस्य सर्वता। अन्यभागस्यापि वाधो भागान्तरमबाधितुम् ... अध्वर्युप्रभृतीनामृत्विजां ये ये चत्वारो भागाः तेषां बहूनामबाधनायाद्यः पक्षोऽभ्युपेयः NyāyMāVi.495.24 (*on* x.2.5); **Cii** portion of other (elements) स्वभागस्य भूयस्त्वेनान्यभागानामल्पत्वेन पृथिव्यादिपृथग्व्यवहारोऽपि समञ्जसः VedāntRaMañ.1.3(36.16)

अन्यभाग्य (anya-bhāgya) *n.* fortune of others भानौ जातस्तौलिनि ... । नीचोऽज्ञः कुवणिङ् मृगेऽल्पधनवाँल्लुब्धोऽन्यभाग्यै रतः Bṛhajjā.18.3.

अन्यभाज् (anya-bhāj) *adj.* **A**(used as noun) (family)belonging to others सप्तमलग्ने जातः ...। पूज्यः पितान्यभाजां जातः Sārā.47.28; **B** possessing, i.e. relating to any other वृत्तावितरथा चोक्ते नान्यभाजि विशेषणे। विशेषोक्तिरयुक्तैव स्यात् VyaktiVi.84.5.

अन्यभाज्यहर (anya-bhājyahara) *m.* other dividend and divisor अन्यभाज्यहरौ तौ स्तो यौ दृढाङ्कापवर्तितौ SiddhāTaVi.392.14.

अन्यभाण्ड (anya-bhāṇḍa) *n.* another vessel भद्रघटम् ... निवेश्य तत्। गुप्त्यर्थमन्यभाण्डेषु सोऽभुङ्क्त स्वजनैः सह KathāSaSāg.x.1.43

अन्यभानानुपपत्ति (anyabhānānupapatti) *f.* untenability of manifestation or comprehension of any other ब्रह्मापरोक्षज्ञानं हि तत्स्वरूपं वा वृत्तिरूपं वा। आद्ये नान्यभानानुपपत्तिः AdvaiSi.694.19.

अन्यभामिनी (anya-bhāminī) *f.* other women or co-wives द्रुपदसुता ... अतिमुमुदे सममन्यभामिनीभिः Nārāy.x.84.3 (comm. सुभद्रादिभिः)

अन्यभार्या (anya-bhāryā) *f.* **A** wife of another person परशब्दः ... अन्यार्थे वर्तते। परपुत्रः परभार्या। अन्यपुत्रः अन्यभार्येति गम्यते MahāBh.i.306.7 (*on* i.4.2); तस्य धर्मक्रियाहानिः ... जायते। सक्तोऽन्यभार्यया चान्यकामासक्तः सदैव सः MārkP.65.25; **B** other wife भगीरथयशःप्रीतिविस्मृता एव ता मम। अन्यभार्याः KathāSaSāg.xiv.2.57.

अन्यभाव (anya-bhāva) *adj.* [*f.*-ā] **1A** thinking of any one who is other (than the husband) शुश्रूषां परिचारं च देववद्या करोति च। नान्यभावा ... सा भवेद्धर्मचारिणी MahāBhā.xiii.134.35; **1B** thinking of a man who is other (than the husband) मनसापि हि दुष्टा स्त्री यान्यभावा प्रियं पतिम्। सा याति नरकं घोरम् BṛParāSm.6.51; अन्यपूर्वामन्यभावां स्त्रियं व्यालीमिव त्यजेत् ŚukraNī. (Add. after) 3.170; **2A** having mind on something else तेषां न श्रद्दधुर्वाचो बालभाषितमित्युत। अन्यभावास्तेन तत्र गोपा गोप्यः समन्ततः। ... ततो दानान्यदुः ĀdiP.19.44; **2B** having other inclinations जन्तुर्यद्वासनो राम तत्कर्ता भवति क्षणात्। अन्यकर्मान्यभावश्चेत्येतन्नैवोपपद्यते YogVā.ii.9.14; **3A** having different state or conditon मोहदुःखस्वभावस्था सत्त्वस्थेत्युच्यते जनैः। तथा सत्त्वं विकुर्वाणमन्यभावं विभाति DevīBhāP.iii.9.13; **3B** having different nature अन्यो भावो यस्यासावन्यभावः GaṇRa. 3.178(217); **4** referring to another object, cf **अन्यभावत्वA**.

अन्यभाव (anya-bhāva) *m.* [enumerated in the *brāhmaṇādigaṇa*, GaṇPā. 167.14; GaṇRa.7.396 (421); CāndraVṛ. *on* iv.1.141; KāśiVṛ *on* v.1.124; JaineVṛ.235.13 (*on* iii.4.114)] **1Ai** different nature **ii** another nature or aspect **iii** [Inst.] in another form **Bi** nature of another (than the Brahman) **ii** nature of another **2Ai** another, i.e. evil intention or baser motive **ii** another intention or mind **Bi** another, i.e. hostile feeling **ii** another emotion, i. e. despondency **iii** feeling about others **C** another, i. e. indifferent attitude **D** other sentiment, i.e. external indication of internal feelings or emotions (*sāttvikabhāva*) **3A** becoming another, i.e. change or transformation **B** being otherwise **4A** existence of the stranger (cause) **Bi** existence of any other thing or associate **ii** existence of one thing **C** occurrence of, i. e.

appending another suffix **5** another object or thing **6** another state or category **7** being different, difference **1Ai** different nature न क्वचित्सद्भावान्यभावौ न स्तः MahāBh. i.370.24 (*on* ii.1.1); i.370.26 (*on* ii.1.1); **1Aii** other nature or aspect एवं दैवत्वेन पित्र्यत्वेन च द्वैविध्यमेव कालस्य नान्यभावो नान्यरूपत्वम् CaturCin.iii(1).166.18; **1Aiii** [Inst.] in another form अभानं तु अन्यभावेन ज्ञानमात्रमेव Bhāsk.i.414.7 (*on* i.8.6); **1Bi** nature of another (than the Brahman) सर्वभावानां तद्भावान्यभावाभ्यामभेद इत्यद्वैतं जगदित्युक्तमन्यप्रकारया वाचा BrahmSi.67.11; अन्यस्य भावः अन्यभावः BrahmSūBh.(Śaṅ.) 161.4 (*on* i.3.12); अन्येषां भावोऽन्यभावस्तमत्यन्तं व्यावर्तयति श्रुतिः Bhām.205.9 (*on* i.3.12); अन्यभावोऽन्यत्वं प्रधानादिभावः BrahmSūBh. (Rā.) 292.12 (*on* i.3.11); अन्यभावोऽन्यत्वम् ... परमात्मनोऽन्यत्वं ह्यस्याक्षरस्य व्यावर्तयति VedāntSā. (Rā.) 90.2 (*on* i.3.11); VedāntDī. 47.5 (*on* i.3.11); BrahmSūBh.(Śrī.) i. 423.8 (*on* i.3.11); अन्ययोरुभयोर्वा भावोऽन्यभावस्तस्य व्यावृत्तेः VedāntKau. 85.23 (*on* i.3.12); AṇuBh. 78.19 (*on* i.3.12); **1Bii** nature of another अन्यस्य भावः – अन्यभावः, ततो ब्राह्मणादिषु स्वार्थे विधानार्थं पाठात् स्वार्थे ष्यञ् Pradī.i.95B.24 (*on* i.1.0); iv.334A.31 (*on* v.2.59); अन्यस्य वा भावोऽन्यभावः GaṇRa.3.178 (217); **2Ai** another, i.e. evil intention or baser motive स्त्रियः ... अवोचन् शुद्धैर्मनोभिः खलु नान्यभावात् BuddhaC.3.23; **2Aii** another intention or mind अन्यभावेनेश्वराविष्टचित्ता अन्यदेव प्राप्नुवन्ति। तद्भावेन कदाचित्तमेव प्राप्नुवन्ति SāmaraU.256.20; **2Bi** another, i.e. hostile feeling यदि वा मन्येत ... अविज्ञातं प्रकृष्टमन्यभावदेशीयम् ... देशं परो यास्यति विपरीतमहमिति ... संधिमुपेयात् ArthŚā.ii.270.7 (7.6) (comm. अस्वामिभक्तदेशीयजनम्); **2Bii** another emotion, i..e despondency मा चञ्चलत्वं गन्तव्यं मान्यभावः(?वं) कदाचन BṛDharmP.i.40.56; **2Biii** feeling about other एवं प्रकृतेऽप्यन्यभावराहित्यतारतम्येन भगवद्भावतारतम्यम् AṇuBh.273.18 (*on* iii.4.11); **2C** another, i.e. indifferent attitude दुष्टाचारे समारब्धे त्वन्यभावसमुत्थिते। दण्डः पातयितव्यः NāṭyaŚā.23.70; **2D** other sentiment, i.e. external indication of internal feelings or emotions (*sāttvikabhāva*) परानभिभाव्यो मनोविकारः ... स्थायिभावः। ... । न चान्यभावेऽतिव्याप्तिः RasTa.11.2; **3A** becoming another, i..e change or tansformation द्रव्यं प्रधानम् ... स्वजात्यवस्थानात् ... पार्थिवं द्रव्यमन्यभावं न गच्छति SuśruS.i.40.3 (comm. आप्यादिजातिं न गच्छति); न हि अन्यस्य अन्यभावो मुख्य उपपद्यते BrahmSūBh.(Śaṅ)553.6 (*on* iii.1.22); धूमो भूत्वाभ्रं भवति इत्याद्यन्यभावः श्रूयते BrahmSūBh.(Ma.)46B.11 (*on* iii.1.24); छेददाहविनिघर्षणादिभिर्नान्यभावमुपयाति काञ्चनम् SūktiRa.31.35; ŚārṅgaPa.247; Subhāṣi.257; अन्यस्यान्यभावं वदन्ती श्रुतिरेव गौणत्वं वदति AṇuBh.180.11 (*on* iii.1.24); 174.15 (*on* iii.1.9); प्रकोपो वान्यभावो वा शमो वा नोपजायते। प्रकृतीनाम् BhavPra.(Bhā.)4.48; **3B** being otherwise तल्लिङ्गकालकारकविभक्तिवचनान्यभावसद्भावात्। ... (उपमायाम्) तस्या भिद्येत् Kāvyālaṅ. (Ru.) 11.26 (comm. अन्यथात्वात्); **4A** existence of the stranger (cause) अपर्यन्तकारणस्य भवतोऽन्यभावेऽभावात् विरोधगतिः PramāVāSvopVṛ. 3.24; विरोधोऽप्यविकल-[कारणस्य] भवतोऽन्यभावेऽभावादवगम्यते HetuBiṬ.6.13; 66.1; **4Bi** existence of any other thing or associate कथमिवातत्स्वभावस्य भावे न एकान्तेनान्यभावः HetuBiṬ.73.23; **4Bii** existence of one thing न च नियमेनान्यभावेऽन्यस्योपलब्धिर्दृष्टा BrahmSūBh. (Śaṅ.) 317.5 (*on* ii.1.15); **4C** occurrence of, i.e. appending another (suffix) विकल्पार्थानां पक्षेऽभावमात्रार्थत्वेऽप्यन्यभावार्थकत्वाभावात् LaŚabdeŚe.ii.261.17; **5** another object or thing स एव चेत्। तथैवोपलभ्येत, विशेषाभावात्। अन्यच्चेत् कथमन्यभावे तदस्ति PramāVāSvopVṛ. 10.23; अन्यो भावः अन्यभावः अन्यद् वस्तु Pradī.iv.334A.33 (*on* v.2.59); **6** another state or category द्रव्यत्वमन्यभावो वा धर्माणां नोपपद्यते GauḍKā.4.53; उक्तेन न्यायेनान्यथाभावोऽन्यभावश्च नास्ति IṣṭaSi.235.12; कैवल्यम् ... नापि मुख्यान्यभावौ TattvMu. 5.41; **7** being different, differerence मिश्रीभूतापरात्मानो भवेयुर्यदि ते पुनः। नान्यभावेऽप्यविभ्रान्तं वैलक्षण्योपलक्षणम् TattvSaṁ.815; DaivaVyā.199; पुनरपि जीवात्परमेश्वरस्यान्यभावमुपपादयति BrahmSūBh. (Śrī.) i.535.2 (*on* i.4.16); अन्यभावोऽन्यत्वं भेदः ŚivārkaMaDī.i.536.18 (*on* i.4.16)

अन्यभावगता (anya-bhāvagatā) *adj. (f.)* who has fixed her mind on a man who is other (than husband) अन्यभावगतां चापि को नारीं वासयेद् गृहे MahāBhā.i.App.I.55 (10)

अन्यभावता (anya-bhāvatā) *f.* [Inst.] with another intention or mind रमन्ते सह रामाभिः प्राप्य वैद्याधरं पदम्। अन्यभावतया नाम्नः कीर्तनादपि भार्गव ViṣṇuDhaP.i.57.24.

अन्यभावत्व (anyabhāva-tva) *n.* **A** the state of referring to the another object or thing शास्त्रयोनित्वात् इत्यस्यान्यथार्थो वाच्य इति चेन्न, रचनानुपपत्तेः इत्यादेरन्यभावत्वात् NyāySiA.232.25; **B** the state of being another object or thing मा भूदन्यभावत्वमन्याभावत्वं तु स्यात् SarvaDaSaṁ.16.733.

अन्यभावना (anya-bhāvanā) *f.* variety of figure of speech called Bhāvika (*lit.* intention of the other person) स्वाभिप्रायस्य कथनं यदि वाप्यन्यभावना। अन्यापदेशो वा यस्तु त्रिविधं भाविकं विदुः SaraKaṇṭhā.547.25; 549.6.

अन्यभावनियम (anyabhāva-niyama) *m.* rule of becoming another वाचा विरूपनित्ययेत्यादिश्रुतेः ... मूलप्रमाणस्य ... नित्यत्वात् वेदस्य तदुदितानां देवानामनित्यत्वात्पुनरन्यभावनियमाभावाच्च शब्दे विरोध इति चेन्न BrahmSūBh. (Ma.) 18A.6 (*on* i.3.28)

अन्यभावपक्ष (anyabhāva-pakṣa) *m.* view regarding (one) becoming another अन्यस्य चान्यभावपक्षे ... ऐकान्तिकाद्वैतप्रतिपादनपराः ... श्रुतयः उपरुध्येरन् Bhām. 318.14 (*on* i.4.22)

अन्यभावव्यावृत्ति (anyabhāva-vyāvṛtti) *f.* exclusion of the nature of another (than Brahman) अन्यभावव्यावृत्तेश्च BrahmSū.i.3.12; अन्यभावव्यावृत्तेश्च कारणाद् ब्रह्मैवाक्षरब्दवाच्यम् ...अन्यस्य भावोऽन्यभावः तस्माद्व्यावृत्तिरन्यभावव्यावृत्तिः BrahmSūBh. (Śaṅ.) 161. 2-4 (*on* i. 3.12); अन्यभावव्यावृत्तिरस्याक्षरस्य परमपुरुषतां द्रढयति BrahmSūBh. (Rā.) 292.19 (*on* i.3.11); 293.1 (*on* i.3.11); अन्यभावव्यावृत्तेश्च ... अन्यवस्तुस्वभावानां व्यावृत्तेश्च BrahmSūBh. (Ma.) 16A.1 (*on* i.3.12); 'तद्वा एतदक्षरम् ... अविज्ञातं विज्ञातृ' इत्यन्यभावव्यावृत्तेः VedāntPāSau.85.20 (*on* i.3.12); अन्यभावव्यावृत्तेः ... अब्रह्मधर्म इति यावत्। तस्यात्र व्यावृत्तेः AṇuBh.78.19 (*on* i.3.12)

अन्यभावादर्शन (anyabhāvādarśana) *n.* non-perception of the state of (one) becoming another अन्यस्यान्यभावादर्शनात् TattvPrakā. 145B.11 (*on* iii.1.24)

अन्यभावानुपपत्ति (anyabhāvānupapatti) *f.* untenability of (one) becoming another न चान्यस्यान्यभावानुपपत्तिः Bhām.538.5 (*on* iii.1.22); अन्यज्ञानादन्यस्यान्यभावानुपपत्तेः PrakaVi.124.6; श्रुतार्थापत्त्यान्यस्य पूर्वसिद्धस्यान्यभावानुपपत्त्यनुगृहीतया विरोधात् PrakaVi.736.25.

अन्यभावापत्ति (anyabhāvāpatti) *f.* undesired contingency of (one) becoming another न ह्यन्यस्यान्यभावापत्तिरुपपद्यते TaiUBh.274.12 (*on* 2.8)

अन्यभावायोग (anyabhāvāyoga) *m.* untenability of (one) becoming another चन्द्रलोके यदम्मयं वपुरारब्धं भोगाय तत् ... भोगक्षये ... आकाशतुल्यं भवति ...। अन्यस्यान्यभावायोगात् GoviBh.192.1 (*on* iii.1.23)

अन्यभावार्थकर्तृ (anyabhāvārtha-kartṛ) *m.* agent meant for placing in another manner एकत्वादिष्टकादेरन्यभावार्थकर्तुर्मुखवादः SaṅkarKāBh.65.1 (*on* ii.1.38)

अन्यभावासंभव (anyabhāvāsambhava) *m.* impossibility of (one) becoming the other अन्यस्यान्यभावासंभवात् सोमाख्यशरीरभावः स्वकृतपुण्यफलभोगाय युज्यते VedāntKau. 268.20 (*on* iii.1.20)

अन्यभावित्व (anyabhāvi-tva) *n.* the state of becoming otherwise, i.e. contrariety स्वभावसिद्धानां शरीरैकदेशानामन्यभावित्वं मरणाय SuśruS.i.32.3 (comm. अन्यथाभावित्वम्)

अन्यभाविस्तम्भविनिवेश (anya-bhāvistambhaviniveśa) *m.* fixing of the future pillars elsewhere नित्यमिति। न केवलमत्र प्रथमपरिग्रहे यावदन्यभाविस्तम्भविनिवेशाय भूभागमानग्रहणादावित्यर्थः AbhinBhā. i.55.20 (*on* 2.31)

अन्यभाषा (anya-bhāṣā) *f.* language which is other (than Sanskrit) अन्यभाषास्वप्युदाहार्यम् ChandaśCū.4.1 (25); विधिप्रिया व्याहरतान्यभाषाः Yādavā. 12.19.

अन्यभाषानिषेध (anyabhāṣā-niṣedha) *m.* prohibition of language which is other (than Sanskrit) अन्यभाषानिषेधस्य क्रत्वर्थत्वमेव Mīmā-Kau.i.132.18 (*on* i.3.27)

अन्यभाष्य (anya-bhāṣya) *n.* another commentary काण्वमाध्यंदिनीयैस्तत्रैवानुष्ठेय (ब्रह्मयज्ञः) इत्यन्यभाष्योक्तम् ... अपास्तम् BālamBha.i.105.1 (*on* 1.24)

अन्यभास्यता (anyabhāsya-tā) *f.* the state of being what is to be manifested or known by another भातोऽप्यन्यभास्यत्वासिद्धेस्स्वयंप्रभतैव, नान्यभास्यता IṣṭaSi. 316.10.

अन्यभास्यत्व (anyabhāsya-tva) *n.* the state of being what is to be manifested or known by another (मातृमानयोः) तयोरभानेऽन्यस्य भातोऽप्यन्यभास्यत्वासिद्धेस्स्वयंप्रभतैव IṣṭaSi. 316.9.

अन्यभिक्षाचर (anya-bhikṣācara) *m.* other mendicant अन्यभिक्षाचरौ-चित्या तस्थतुः सुस्थितौ पुरः ŚāliC.6.132.

अन्यभिक्षुकग्रहणार्थ (anyabhikṣukagrahaṇārtha) *adj.* meant for the inclusion of other mendicant चशब्दश्चादरातिशयद्योतनार्थः अन्यभिक्षुकग्रहणार्थो वा स्यात् BālaKrī.i.97.9 (*on* 1.107)

अन्यभित्ति (anya-bhitti) *f.* other wall यस्यां भित्तौ कृतं पूर्वं तस्यामुपरि कारयेत्। तथान्यभित्तौ तद्वारं विधातव्यं प्रदक्षिणम् SamarāSū. 39.47.

अन्यभित्तिबिम्ब (anyabhitti-bimba) *m., n.* reflection on another wall मणिमन्दिरभित्तिबिम्बिताङ्ग्यो रमणैर्यत्र हृतांशुका नवोढाः। वनिताः पुनरन्यभित्तिबिम्बत्र-पया मीलितलोचना बभूवुः Nalābhyu.2.30.

अन्यभिल्ल (anya-bhilla) *m.* other wild tribe's man इतश्चान्यभिल्लै रथो गृहीतः KathāK. 149.18.

अन्यभिषज् (anya-bhiṣaj) *m.* other physician (भिषक्) न चान्यभिषग्भि-र्विरोधं गच्छेत् KāśyaS.60B.11; 218B.32; अन्यभिषजां च विषनाशनैरगदैः ... अपि न निर्विषीकरिष्यामि Pañcā. 64.5.

अन्यभुक्त (anya-bhukta) *adj.* [*f.*-ā] **Ai** enjoyed by another person अनया कृतमन्यभुक्तया (जानक्या) ĀścaCū.5.21; **Aii** (used as noun) (that) which is enjoyed, i.e. possessed by another person किं पुनरन्यायेनान्यभुक्तस्य षष्टिवर्षादूर्ध्वं स्थैर्यपरमिति व्याख्येयम् VyavaNi. 134.13; **B** used, i.e. worn by another person न धारयेदन्यभुक्तं वासः SkandP. iv.38.61; **C** (used as noun) (that) which is eaten by another person अन्यभुक्तैर्मृते तृप्तिरित्यलं धूर्तवार्तया NaiṣaC.17.53 (comm. अन्येषां ब्राह्मणानां भुक्तैर्भोजनैः)

अन्यभुज (anya-bhuja) *m.* another side or base (of a triangle) अन्यभुजस्य ... ज्ञानं सुबोधम् SiddhāTaVi. (ŚeṣaVā.) 30.15.

अन्यभुजंगम (anya-bhujaṅgama) *m.* other serpent फणैरन्यभुजंगमाः। गृहीतपुत्रदाराश्च ... पातालमुत्सृज्य ययुः शरणम् MārkP. 131.9.

अन्यभुजज्ञान (anyabhuja-jñāna) *n.* knowledge of other side or base (of a triangle) अन्यभुजज्ञानं तत्प्रथमप्रकारतः सुबोधम् SiddhāTaVi.(ŚeṣaVā.) 30.10.

अन्यभुजज्यका (anyabhuja-jyakā) *f.* sine of another side (of a triangle) लग्नं षड्भयुतं चास्तमथ चान्यभुजज्यका SiddhāTaVi. 377.17.

अन्यभुवन (anya-bhuvana) *n.* other world एकैकभुवनेऽन्यभुवनानामवतारः KāvyKaVṛ. 153.12 (4.7)

अन्यभुवनोदरसंप्रवेश (anyabhuvanodara-sampraveśa) *m.* entrance inside another world आमन्यतेऽन्यभुवनोदरसंप्रवेशमुत्कीर्णकर्णकुहराश्रयिणः समीराः HarVi. 38.54.

अन्यभूत (anya-bhūta) *adj.* [*f.*-ā] **A** (used as noun) (that) which has become another, i.e. changed स्थानिसंज्ञान्यभूतस्य भवतीति वक्तव्यम् MahāBh. i.163.10 (*on* i.1.62); **B** which has become other (than oneself) न चात्मनोऽन्यभूता क्रियास्ति KenUVāBh.69.15 (*on* 1.1)

अन्यभूत (anya-bhūta) *n.* other element अपाम् ... तद्ग्रहणेनान्यभूतानामपि प्राप्तेः TattvPrakā.138B.2 (*on* iii.1.2)

अन्यभूति (anya-bhūti) *f.* fortune or prosperity of other person मत्सरः स्यात्। ... द्वेषेऽन्यभूतेः KośaKaTa. 2.7986.

अन्यभूदेव (anya-bhūdeva) *m.* other Brahmin पौरुषं पौरुषार्धं च तदर्धं च यथाक्रमम्। चक्रवर्त्यन्यभूदेवसामान्यानां प्रदर्शिताः YuktiKa. 80.19.

अन्यभूप (anya-bhūpa) *m.* other king राजद्वारेऽन्यभूपानां शिष्टानां वा। प्रवेशयेत् YuktiKa.34.17; दोषांस्त्यक्त्वान्यभूपेषु यं शुद्धा श्रीरशिश्रियत् RājTa. (Ka.) 4.49.

अन्यभूपति (anya-bhūpati) *m.* other king वयम् ... विचरामोऽन्यभूपतिम् BhaviP.518A.23 (iii(3).27.63); कामार्णवं भुवि नयन् ... विनयादन्यभूपतेः (Read भूपतिः) EI.xxi.33.20.

अन्यभूपाल (anya-bhūpāla) *m.* other king अत्रान्तरे राजसूनुर्हर्षः सोत्कर्षपौरुषः। गुणैर्लेभे प्रकाशत्वमन्यभूपालदुर्लभैः RājTa.(Ka.)7.609.

अन्यभूभुज् (anya-bhūbhuj) *m.* other king देव त्वयि क्षमानाथे, क्षीणान्यभूभुजां कीर्तिः ChandaśCū.2.72 (2); दूरेऽन्यभूभुजो भ्रातः शङ्के ध्माते त्वयाधुना। ... क्षोभो रामस्यापि मनस्यभूत् PāṇḍaC.16.45.

अन्यभूभृत् (anya-bhūbhṛt) *m.* other king अपाङ्गेनापि यो लोकान्यानैक्षत समाश्रितान्[न्।] न ते याचितवंतोऽन्यभूभृतं धनतृष्णया EI.x.87.34; सुवर्णमणिकेयूरा-डम्बरैरन्यभूभृतः। कलयैव पदं भोज तेषामाप्नोति सारवित् BhojPra.23.11.

अन्यभूमि (anya-bhūmi) *f.* **1** another stage आसन्नबोधिबोधात्तदुपायज्ञान-लाभतश्चापि। आशयशुद्धिर्ज्ञेया कौशल्यं त्वन्यभूमिगतम् MaYānaSū.15.18 (4.13); **2** other country or land बलिनः ... न सन्त्येवान्यभूमौ ... भवादृशाः AvantiKa. 221.9; **3** next story or floor (of a building) अन्यभूमिविधानस्य(नं च) लक्षणं वक्ष्यतेऽधुना MānaSā.30.1.

अन्यभूमिक (anyabhūmi-ka) *adj.* belonging to another stage तद्भूमिकेन चक्षुषा तद्भूमिकानि रूपाणि पश्यति, अन्यभूमिकेनापि AbhidhSa.14.5; यत्र काये स्थितश्चक्षुषा रूपाणि पश्यति किं तानि कायचक्षुरूपविज्ञानान्येकभूमिकान्येव भवन्त्या-होस्विदन्यभूमिकान्यपि AbhidhKoBh.35.2 (*on* 1.45); Sphuṭā.i.104.2 (*on* 1.46)

अन्यभूमिपति (anya-bhūmipati) *m.* other king अन्यभूमिपतिनाम सदा शिश्रावयिष्यत इहास्य न कैश्चित् DvyāśraKā.8.67.

अन्यभूषणभार (anyabhūṣaṇa-bhāra) *m.* (act of carrying) weight of other ornaments (विजयादेवी) पृथिव्या भूषणं साभूत् तस्याः शीलं तु भूषणम्। अन्यभूषणभारस्तु प्रक्रियामात्रहेतुकः TriṣaŚaPuC.ii.2.15.

अन्यभृत् (anya-bhṛt) *m.* **1** Indian cuckoo (*lit.* reared by other) यदा ... हिमागमे चान्यभृतः प्रलापाः YogYā.3.9; जगति यामतनोर्जयघोषणां जगदुरन्यभृतो व्यपदेशतः Kapphiṇā.8.11; लसन्मधावन्यभृतेव पल्लवम् NavaSāC.7.41 [परभृतः... अन्यभृत्परेपुष्टौ AbhidhāCin.1321 (comm.)]; **2** crow (*lit.* rearing other) काकः ... वायसोऽन्यभृत् AbhidhāCin.1322; काकः ... ध्वाङ्क्षोऽन्यभृत् ParaNā. 1297.

अन्यभृत (anya-bhṛta) *m.* **1** one, i.e. soldier hired by the enemy, mercenary नानाहूतो न ह्यभृतो(v.l. नान्यभृतो) मम सैन्ये बभूव ह MahāBhā.vii.89.7; **2** Indian cuckoo(*lit.* reared by other) पारावतान्यभृतसारस-चक्रवाकदात्यूहहंसशुकति-त्तिरिबर्हिणां यः। कोलाहलो विरमते BhāgP.iii.15.18; BṛBrahmaS.iii.5.17; धत्ते नान्यभृतस्य यद्यपि कलः कण्ठे पदं पञ्चमः SūktiMu.59.6; इयमागतैव शशिनाशिकुहूरथचेयमाव्यलपदन्यभृतः। पिककूजितेष्विति न का मुमुदे विषसाद चाध्वगवधू रसकृत् HammīMaKā.5.11; अन्यभृतः परपुष्टः कलकण्ठः कोकिलः पिकः AbhidhāRaMā.2.88; कोकिलः परपुष्टश्च मत्ताख्योऽन्यभृतः पिकः ParyāRa-Mā.491; काकपुष्टस्त्वन्यभृतस्ताम्राक्षः कोकिलः पिकः Vaija.28.26; परपुष्टान्यभृतौ च पिके NāmŚil.1867.

अन्यभृतच्छद (anyabhṛta-cchada) *m.* wing of Indian cuckoo अन्यभृतच्छ-दच्छवेः। तव सर्वगतस्य संप्रति क्षितिपः क्षिप्नुरभीशुमानिव ŚiśuVa.16.50.

अन्यभृतध्वनि (anyabhṛta-dhvani) *m.* note or warbling of Indian cuckoo मधुरपञ्चमरागरसाश्रितो जगदरञ्जयदन्यभृतध्वनिः MadhuVi.5.69.

अन्यभृतपक्ष (anyabhṛta-pakṣa) *adj.* having the wings like those of Indian cuckoo (काकाः) सेनाङ्गस्था युद्धं परिमोषं चान्यभृतपक्षाः BṛSaṁ.95.11.

अन्यभृतवल्गुवचना (anyabhṛta-valguvacanā) *adj.* (*f.*) speaking as sweetly as Indian cukcoo पुण्यस्नानं नृपतेः कर्तव्यम्। ... श्रीमतिमृगेक्षण-भिर्गृहेऽन्यभृतवल्गुवचनाभिः BṛSaṁ.48.14.

अन्यभृतस्वर (anyabhṛta-svara) *m.* sound or warbling of Indian cuckoo पठेत् ... सवने तृतीये ...। मयूरहंसान्यभृतस्वराणां तुल्येन नादेन PāṇiŚi.37.

अन्यभृता (anya-bhṛtā) *f.* female Indian cuckoo (*lit.* reared by other) कलमन्यभृतासु भाषितम् ... मां निहिताः सत्यममी गुणाः RaghuVa.8.59.

अन्यभेद (anya-bheda) *m.* **1A** other divisions ततोऽन्यभेदक्लृप्तिः। ततो दशरूपकादन्येषां भेदानां क्लृप्तिः कल्पनम् KāvyālaṅSū.i.3.32; **1B** other variety or type प्रतीयमानस्य चान्यभेददर्शनेऽपि (v.l. भेदेऽपि) रसभावमुखेनैवोपलक्षणम् Dhvanyā.89.1 (*on* 1.5); **2A** other mutual absence or difference दृङ्मानौ चेत्तौ, न दृक् प्रतियोगिकावन्यभेदादिवत् IṣṭaSi.6.20; न चान्यभेदवद्विष्णौ भेदस्तद्दर्शिनामपि। दृश्यते AnuVyā.59B.1(*on* 3.4); **2B** mutual absence or difference from one न चान्यभेदोऽन्यभेदमापादयति TātpaṬ.(Vā.) 141.11 (*on* i.1.4); नन्वन्यभेदादन्यस्य कथं सांकर्यवारणम् VedāntSiSūMaṅ.2.59; **2C** mutual absence or difference from another TātpaṬ.(Vā.)141.11 (*on* i.1.4); **3** type or variety of rhyme or alliteration of Asthānayamaka अस्थानयमकम् ... स्वभेदे चान्यभेदे च स्थूलं सूक्ष्मं च SaraKaṇṭhā.208.22; 216.18.

अन्यभेदक (anyabheda-ka) *m.* other divisions (of time) तिथिभेदे पर्वभेदे कल्पभेदेऽन्यभेदके। ख्यातौ तेषु च विख्याता पार्वती तेन कीर्तिता BrahmVaiP. ii.57.24.

अन्यभेदतस् (anyabheda-tas) *adv.* due to the difference from others तेनैवासौ स्वभावेन समान इति गम्यते। एकप्रत्यवमर्शस्य हेतुत्वेनान्यभेदतः TattvSaṁ.1758.

अन्यभेदन (anya-bhedana) *adj.* destroying (the invading army of) enemy सर्वोत्तमं शैलदुर्गमभेद्यं चान्यभेदनम् AgniP.221.5.

अन्यभेदानुच्छेद (anyabhedānuccheda) *m.* non-avoidance of the variety of rhyme or alliteration, Asthānayamaka अव्यपेतव्यपेतं तदस्थानयमकं विदुः ... अन्यभेदानुच्छेदेन सूक्ष्मम् SaraKaṇṭhā.212.3.

अन्यभेदानुमान (anyabhedānumāna) *n.* inference of other difference न चैकभेदबले नान्यभेदानुमानम् SarvaDaSaṁ.5.54.

अन्यभेदिन् (anya-bhedin) *adj.* distinct from others एकप्रत्यवमर्शस्य य उक्ता हेतवः पुरा। अभयादिसमा अर्थाः प्रकृत्यैवान्यभेदिनः TattvSaṁ.1005.

अन्यभेदोच्छेद (anya-bhedoccheda) *m.* avoidance of the variety of rhyme or alliteration, Asthānayamaka अव्यपेतव्यपेतं तदस्थानयमकं विदुः। ... यमकम् ... पादसंघावन्यभेदोच्छेदेन स्थूलं यथा SaraKaṇṭhā. 211.15.

अन्यभेषज (anya-bheṣaja) *n.* other remedy or medicine नीलवैक्रान्त-भस्मकम्। ... गुञ्जामात्रं निषेवितम्। निहन्ति ... रोगान् दुर्जयानन्यभेषजैः RasRaSa. 2.76.

अन्यभेषजत्व (anyabheṣaja-tva) *n.* the state of being other medicine अनुकूलतुहिनमारु(त)स्पर्शविजितानाम[व]यवानामन्यभेषजत्वा(?) पुनरनुनीय स्वयमसित-लोचनाभिर्वासभवनमनीयत AvantiKa.37.6.

अन्यभोक्तृ (anya-bhoktṛ) *m.* other relisher or enjoyer (अभिव्याख्याताः) अभितः सर्वत्र। विशेषेण अन्यभोक्तृविलक्षणतया। आ समन्तात्। ख्याताः प्रसिद्धाः AbhinBhā.i.289.18(*on* 6.31)

अन्यभोग (anya-bhoga) *m.* **1** use by others आत्मशरीरस्य कर्मोपकरणानि ... अन्यभोगेन दुष्यन्ति ParaS.12.35; **2A** experience of others सुखदुःखादि-संवित्तेरवित्तिर्न हर्षादयः। आनुमानिकभोगस्याप्यन्यभोगाविशेषतः NyāyVi. 2.15; **2B** enjoyment, i.e. possession by others देवानामनिराकर्तृस्वभावत्वात् तद्धनस्यान्य-भोगो न हानिः SmṛtiCan.iii.158.18; **3** motion of another planet स्वस्वकक्षागोले अन्यभोगचिह्नखगान्तरं कक्षावृत्ते ग्रहान्तरम् SiddhāTaVi. (ŚeṣaVā.) 28.23.

अन्यभोगाश्रय (anya-bhogāśraya) *m.* other substratum of enjoyment न तावत् अन्यभोगाश्रयनियमनार्थम् ... शरीरत्वम् ŚivārkaMaDī.ii.214.18 (*on* iii.1.22)

अन्यभोग्य (anya-bhogya) *adj.* [*f.*-ā] fit to be enjoyed by others न च पाणिग्रहणाद्दतेऽन्यभोग्यं यौवनम् इति DaśKuC.53.16; तां श्रीवधूं चिन्तयतान्यभोग्यां तेन स्वसात्कर्तुम् ...। न शीतमुष्णं न मतं सुखाय RāghPāṅ.(Dha.)8.54.

अन्यभोजन (anya-bhojana) *n.* **1** (one) feeding another एकस्यान्यभोजनाद् अपरस्यापि इतरो भोजनादिः Nyās.ii.909.2 (*on* viii.1.12); **2** food or meals for others अहो द्राविडगेहेषु पितुः श्राद्धेऽन्यभोजनम् Ḍamaru.96.

अन्यभोज्य (anya-bhojya) *adj.* fit to be enjoyed by others आक्रान्तं हयपतिराज्यमन्यभोज्यम् Acyutarā.11.1.

अन्यभ्रम (anya-bhrama) *m.* **A** other wrong knowledge or illusion अतो निद्रादोषस्याभावे भावे च न स्वप्नबाधः। तथा अन्यभ्रमबाधोऽपि IṣṭaSi.284.5; **B** wrong knowledge or illusion of the one अन्यभ्रमसिद्धस्याप्यन्येनानुवदितुं युक्तत्वात् ŚivārkaMaDī. i. 325.25 (*on* i. 2.5)

अन्यभ्रमणार्थम् (anyabhramaṇārtham) *adv.* for the movement of the other (planet) आकाशगोलः प्रवहः परेशविनिर्गतोऽन्यभ्रमणार्थमस्ति SiddhāTaVi. 44.4.

अन्यभ्रमणावरोध (anyabhramaṇāvarodha) *m.* obstruction to the movement of the other (planet) कथं भ्रमोऽन्यभ्रमणावरोधात् SiddhāTaVi. 41.21.

अन्यभ्रान्ति (anya-bhrānti) *f.* **A** wrong knowledge or illusion of the other अत एवान्यभ्रान्तिज्ञस्य न भ्रमः TattvCin.i.176.6; **B** wrong knowledge or illusion regarding the other अन्यभ्रान्त्या भवानत्रागतः CampaŚreKa.387.

अन्यभ्रान्तिशान्त्यर्थम् (anyabhrāntiśāntyartham) *adv.* for removing the wrong knowledge of, i.e. mistaken identity (of one) with the other न चान्यभ्रान्तिशान्त्यर्थं विशेषं लाञ्छनैर्ध्वजैः। प्रादुर्भावास्तु विज्ञेयाः PauṣkS. 36.135.

अन्यमङ्गल (anya-maṅgala) *n.* any other auspicious ceremony उत्सवे वासुदेवस्य दिवसे नान्यमङ्गलम् NāraS.29(0).6; न तयोर्व्रतमुद्वाहान्मङ्गले नान्यमङ्गलम् NāraS.29(0).149.

अन्यमणि (anya-maṇi) *m.* other gem or jewel दासन्ति ह्यन्यमणयः सर्वे चिन्तामणेः पुरः TriṣaŚaPuC.ii.3.110.

अन्यमण्डप (anya-maṇḍapa) *m., n.* other pavilion युग्ममण्डपदेशे तत्सम-मूलेव(एव)मलंकृत्य। अन्यमण्डपदेशे यन्मानोरम्यमलंकृत्य(तम्) MānaSā.19.104.

अन्यमण्डल (anya-maṇḍala) *n.* territory of others अन्यमण्डले। अङ्गुल्यग्रेण निर्देशः ... मास्तु ते RājTa.(Jo.)569.

अन्यमत (anya-mata) *n.* **A** view or opinion of other, i.e. opponent दिनगतघटिका द्विगुणाः पञ्चहृता वान्यमतमेतत् BrāhmSphuSi.13.46; चम्पकमाला वान्यमतेन JayaChand.6.14; तन्मतमिति यत्रोक्त्वा वक्तान्यमतेन सिद्धमुपमेयम्। ब्रूयादथोपमानं तथा विशिष्टं स्वमतसिद्धम् Kāvyālaṅ.(Ru.)8.69; अन्यमते स्वरश्च प्रयोजनम् GaṇRa.4.264(311); इयं चान्यमते ख्यातिः प्रथते RājTa.(Ka.)1.323; इत्यन्यमतस्य तर्का: AnuVyā.73A.1(*on* 4.3); नचैतदन्यमतेऽपि समम् TattvPrakā. 98B.8(*on* ii.2.12); णु स्तुतौ। अनौषीत्। नविता अन्यमतेऽत्र वेट्। नोता PrakriKau.ii.187.1; चर्मतीत्येतत्त्वन्यमतेनोक्तम् Prasā.ii.378.14; श्रीकृष्णचैतन्य-मतमन्यमतमपास्तं करोति CaitaCa. 6.11 (1); न चान्यमते अपरार्कादिमतवत्तयोरपि वादिविषयत्त्वमेवास्त्विति वाच्यम् VīraMi. (Vyavahāra.) 134.7; **B** other theory or doctrine जीयादन्यमतावनीभृदशनिः श्रीमेघचंद्रो मुनिः EI.vi.33.62; अणोरपि सकलदेहव्यापिवेदनानुभवेऽन्यमतेन हेतुमाह VedāntSā. (Rā.)205.1 (*on* ii.3.24); अन्यमतमाह - तथा इति Bhāsk.i.61.14 (*on* i.1.3)

अन्यमतत्व (anyamata-tva) *n.* [Inst.] as being the view of opponent अयं पक्षः ... अन्यमतत्वेनोक्तः MīmāKau.iii.24.24 (*on* 1.2.7)

अन्यमतदूषित (anyamata-dūṣita) *adj.* (used as noun) (one) who is corrupt by other doctrine न कश्चिदग्रतस्तस्य रणे वीरोऽवतिष्ठते। जिनशासन-वीरस्य यथान्यमतदूषितः PadmP.(Ra.)89.89.

अन्यमतप्रवीण (anyamata-pravīṇa) *adj.* skilled or well-versed in the doctrine of others ग्रन्थार्थविन्मतियुतोऽन्यमतप्रवीणः ... वैद्यो भवेत् KalyāKā.1.29.

अन्यमतशातन (anyamata-śātana) *n.* destruction, i.e. refutation of other doctrine सः ... ततोऽन्यमतशातने प्रयतते स्म पृथ्वीतले ŚaṅkaDigVi. (Mā.) 14.54.

अन्यमतशैल (anyamata-śaila) *m.* mountain in the form of other doctrine जिनशासनं[।] यदन्यमतशैलानां भेदने कुलिशायते EI.xxi.146.61.

अन्यमतास्वीकरण (anyamatāsvīkaraṇa) *n.* non-acceptance of other doctrine अन्यमतास्वीकरणम्। एष नित्यो धर्मः PārāSū.20.2.

अन्यमति (anya-mati) *adj.* **1A** who follows other sect भक्तिं जनस्यान्य-मतेश्च रक्षन् ।... मार्गं ततोऽन्यं सुगतः प्रपेदे Saund.5.5; अर्चयित्वा शिष्टैरिष्टैः साकं स्वमतिभिरन्यमतिभिर्वा पुराणेतिहासान् वाचयन्तः ... तिष्ठेयुः PārāSū.63.8; **1B** belonging to other sect पारानन्दाः। यद्यन्यमतिश्रीचक्रं व्रजेयुः। मांसं मूर्ध्ना प्रणम्य न गृह्णीयुः PārāSū.13.18; **2** (used as noun) (one who thinks of some other matter, (one) who is inattentive गुरोरनुमतिं कुर्यात्पठन्नान्यमतिर्भवेत् YājñaŚi.19.

अन्यमतिन् (anyamat-in) *adj.* who follows other sect अन्यमतिनो ब्राह्मणान् ... भोजयित्वा PārāSū.12.7; (used as noun) (one) who follows other sect परानन्दमतत्यन्यमतिनं दीक्षयेत् PārāSū.3.31; अन्यमती परानन्दमतिनं न दीक्षयेत् PārāSū.4.1.

अन्यमतोपसंग्रहार्थम् (anyamatopasaṁgrahārtham) *adv.* for the sake of including the doctrine of others अन्यमतोपसंग्रहार्थं वक्तव्यमध्ये ऊहशब्दस्य प्रक्षेपः Prasā. i.61.11.

अन्यमत्वर्थीय (anya-matvarthīya) *adj.* (used as noun) other affix which has the sense of secondary possessive affix *mat* अन्यमत्वर्थीयनिवृत्त्यर्थं वचनम् SiddhāKau.303B.1 (*on* v.2.95)

अन्यमद्य (anya-madya) *n.* other type of intoxicating drink or wine क्षत्रियवैश्ययोः सुराया एव निषेधो नान्यमद्यस्येति बोध्यम् BālamBha.i.162.8 (*on* 1.33)

अन्यमध्यसूत्र (anyamadhya-sūtra) *n.* (imaginary) line connecting the centre point of other (planet and the centre-point of the sky) स्वमध्यसूत्रादन्यमध्यसूत्रान्तरम् SiddhāTaVi. (ŚeṣaVā.)15.9 ; तत्कोटिज्या त्वन्यमध्यसूत्रे कोटिः SiddhāTaVi.(ŚeṣaVā.) 15.10.

अन्यमध्यस्थ (anya-madhyastha) *m.* other mediator अन्यमध्यस्थमयं न स्वीकुरुते PuruṣPa.130.16.

अन्यमनस् (anya-manas) *adj.* **1A** having the mind fixed on or directed to something else, absent-minded (यन्मे बाहुमचिच्छिदः) अनागसोऽन्यमनसः MahāBhā.vii.961* (2); श्रोतृणां ग्रहणार्थमन्यमनसां काव्योपचारात् कृता। ... मया Saund.18.63; प्राङ्मुखोदङ्मुखो वापि न चैवान्यमना नरः ViṣṇuP.iii.11.80; नास्नातो नैव संविष्टो न चैवान्यमना नरः। ... भुञ्जीत MārkP.34.59; BrahmP.221.58; न दीनो नापि वा क्रुद्धो न चैवान्यमना नरः। ... श्राद्धं कुर्यात् BrahmāṇḍP. ii.11.80; स तत्फलं प्राप्य च वामनस्य संकीर्तयन्नान्यमनाः पदं हि VāmaP.95.3; तस्याः ... कीलितम् (v.l. इत्थं पूर्वकथाभिरन्यमनसो विक्षिप्य वामाञ्चलं राधायाः स्तनकोरकोपरि चलन्नेत्रो हरिः पातु वः) GītGo.xii.23.4; (**used as noun**) (one) having the mind fixed on or directed to something else, (one) who is absent-minded यां ह्यन्यमना वाचं वदत्यसुर्या वै सा वागदेवजुष्टा AitBr.6.5(161)(*but* PW. possessed by a strange spirit); 9.4(248); ManuBh. i.471.13(*on* 5.108); मनसः समाधौ सत्त्वनिष्पत्तिर्भवतीति। तस्य च

योऽसौ स्वभावः ... स न शक्योऽन्यमनसा कर्तुमिति NāṭyaŚā.7.147(7); अतिद्रुतं भुञ्जानस्य ... अन्यमनसो वा भवेदुत्स्नेहनम् AṣṭāSaṁ.i.65.23(1.10); अन्यमनसः शीतवातशीतगृहशीतोदकशीताम्बरोपसेवनात् ... दुर्योगातियोगावुत्पद्येते KāśyaS.156A.39; **1B** having distracted mind, i.e. sad, dejected किमुतोज्झितान्यमनसा विगुणा सुरयोषिता विरहवल्लकिका RāghPāṇ. (Dha.)12.18 (comm. विरहेण खिन्नचित्तया); अन्यमनसं कृष्णाम् ... किर्मीरराक्षसः। ... भाषयामास PāṇḍaC.7.16; **1C** who thinks of any other matter, inattentive अध्यापने चाध्ययने भवेन्नान्यमना नरः ViṣṇuDhaP.iii.233.3; तानहं कथयिष्यामि शृणु नान्यमनाः सखे BṛNāraP.9.88; (used as noun) (one) who is inattentive तस्मात् समासतो वक्ष्ये शृणु नान्यमनाः प्रभो BṛNāraP.13.26; **2A** having a different opinion or idea ईदृशं सात्यकिं संख्ये निर्जित्य च महारथम्। अधिकं त्वं विजानीषे तथाप्यन्यमना भवान् MahāBhā.vii.App.I.13(33); **2B** having any other intention, or motive रामः कच्चिन्नान्यमना रामः कच्चिन्मां तारयिष्यति Rāmā.v.34.22;v.35.2; **3A** attached to a man who is other (than husband) भैषज्यमिव मन्यन्ते यदन्यमनसः स्त्रियः Hitopa.1.82; SubhāRaK.43.7; **3B** attached to the woman who is other (than the wife) खण्डयति न पूर्वस्यां सद्भावम् ... अभिजातोऽन्यमना अपि नार्यां यो दक्षिणः सोऽयम् Kāvyālaṅ.(Ru.)-12.10; ज्ञात्वान्यमनसं कान्तं पृष्ट्वा च श्रुततत्कथा BṛKathāMañ.ix.2.129 [versatile; having another mind in one's self, possessed by a demon, MW; fickle, versatile, unsteady, possessed by a demon, APTE]

अन्यमनस् (anya-manas) *m.* kind of elephant एकद्विरूपास्तस्याग्रे नवान्यमनसो द्विपाः Hastyāyur. 426.15 (3.8)

अन्यमनस् (anya-manas) *n.* **A** idea or thought regarding the another thing देवदत्तादन्यस्य यज्ञदत्तादेर्घटापेक्षया पटादौ वा मनस्तदन्यमनः SthānṬ.141B.2; **B** mind of another person, SthānṬ. 141B.2; प्रमातुरन्यमनस्तद्धर्मादिप्रत्यक्षत्वापत्तेः GuruCandr.i.370.14; **C** other mind, cf. **अन्यमनोज्ञान.**

अन्यमनस्क (anyamanas-ka) *adj.* [*f.*–ā] **1A** who thinks of other matter, inattentive पराङ्मुखस्त्वन्यमनस्कमारात् विज्ञाय नन्दः सुगतम् Saund.5.13; (used as noun) (one) who thinks of other matter अन्यमनस्कस्य संप्रयुक्तेष्वपि रूपादिषु ज्ञानानुत्पत्तेः SāstrDī.36.19(*on* i.1.4); **1B** having the mind fixed on or directed to something else, absent-minded तावन्यमनस्कौ मत्वा संजिघृक्षुरहमुपश्लिष्टः Tantrākhyā.71.15; **1C** having distracted mind, i.e. sad, dejected (अशोकवती) ततो झगित्योजसः पतितान्यमनस्का ... जीवितेनेव परित्यक्ता बभूव ŚṛṅgāMañ.(Bho.)68.29; **2A** attached to the lady who is other (than the heroine) प्रेक्षणमन्यमनस्कस्य। राजमार्गे च प्रासादस्थायास्तत्र विदिताया व्रीडाशाठ्यनाशः KāmSū.316.24(6.2); वीक्षमाणेऽपरां प्रिये। किंचिदन्यमनस्के च ŚṛṅgāTi.(Ru.)2.51; किमयमुत्कण्ठयोद्वेगाद्वान्यमनस्क इति राजमार्गे वर्तमानस्य प्रेक्षणम् JayaMa.317.3(*on* 6.2); अन्यमनस्के दृष्टिः प्रासादे राजमार्गनिष्ठस्य KandaCū.vi.2.10; **2B** attached to the man who is other (than the husband) नास्वतन्त्रान्यमनस्का स्वात्मसंरक्षणाय प्रभवति (स्त्री) ManuBh.ii.242.19 (*on* 9.3); [versatile; having another mind in one's self, possessed by a demon, MW.; fickle, possessed by a demon, APTE]

अन्यमनस्कता (anyamanaska-tā) *f.* **A** the state of having distracted mind, i.e. (feeling of) dejection or sadness दैन्यम् ... । तस्याधृतिशिरोरोगगात्रगौरवान्यमनस्कतामृजापरिवर्जनादिभिरनुभावैरभिनयः प्रयोक्तव्यः NāṭyaŚā.7.73(2); **B** the state of having mind fixed on something else, being inattentive, inattentiveness अध्ययनकाले व्यासङ्गं पारिप्लवमन्यमस्कतां च न भजेत् NītiVā.11.18; **C** the state of having mind fixed on something else, absent-mindedness बध्नन्त्यन्यमनस्कतामपि गुणाः DaśāvaC.5.201; [Inst.] with absenmindedness स एव सर्वलोकमहनीयो यस्य वचनमन्यमनस्कतयाप्यायातं भवति शासनम् NītiVā.30.80.

अन्यमनस्कत्व (anyamanaska-tva) *n.* the state of having mind fixed on something else, absent-mindedness अन्यमनस्कत्वादेर्वा निमित्तात् किंचित् साध्यत्वेन प्रतिज्ञाय PramāMī.66.17 (*on* ii.1.34)

अन्यमनस्ता (anyamanas-tā) *f.* the state of having the mind fixed on something else, absent-mindedness न चेहान्यमनस्ता स्यात्सर्वेषामग्रहो यतः TaiUBhāVā.155.18(2)

अन्यमनु (anya-manu) *m.* other sacred formula अभ्यस्यन् रविवारमन्यमनुभिर्वर्णानुरूपं जपन् कुर्यात् ... प्राणप्रयोगं नरः PāñcaRā.(Nā.) iii. 2.25.

अन्यमनुज (anya-manuja) *m.* ordinary people सूक्ष्माः सुरसाः सुगन्धा अन्यमनुजानामसंभविनः ... पुद्गला आस्रवन्ति TātpaVṛ. 28.25 (*on* 1.20)

अन्यमनुष्य (anya-manuṣya) *m.* **1A** other man or person येन ... । कान्ता ... प्रायेणान्यमनुष्यसंश्रयकृतं भावं परित्याजिता EI.xiv.118.19; रूपमन्यमनुष्याणां वर्ण्यमानमधः पतेत् ŚāliC.2.107; **1B** ordinary man मयि चरति सति संग्रामे यः प्रतीपम् ... कृत्वास्ते ... तस्याप्यहमन्तकः किमुतान्यमनुष्यस्य देवस्य वा Loc.81.24 (*on* 2.10); **2** one man संदधाति हृदयेऽन्यमनुष्यं यान्यमाह्वयति दृष्टिविशेषैः SubhāRaSaṁ.600.

अन्यमनोगत (anya-manogata) *n.* thought or intention of one न हि अन्यमनोगतमन्यस्य गोचरीभवितुं युक्तम् Bhāsk.ii.266.24 (*on* iii.2.16)

अन्यमनोज्ञान (anyamano-jñāna) *n.* knowledge of other mind ध्यानेष्वन्यमनोज्ञानं कामरूपाश्रयं च तत् AbhidhK.7.15.

अन्यमनोविकार (anya-manovikāra) *m.* other change or emotion of mind चिकित्सा न च काममोहात् ... न चान्य इत्यन्यमनोविकारात् KalyāKā.7.33.

अन्यमनोहारिन् (anya-manohārin) *adj.* delighting the mind of another person न किंचिदन्यमनोहारि जीवितम् VakroJī.200.23.

अन्यमन्त्र (anya-mantra) *m.* **A** other sacred thought or speech अहं ब्रह्मास्मि मन्त्रोऽयमन्यमन्त्रं विनाशयेत् TejoBiU.3.60; **Bi** other formula of prayer 'नमः' इत्यक्षरैर्हीनमन्यमन्त्रं वद प्रभो KālīViT.1.16; **Bii** mystical verse or formula which is other (than the prescribed one) अन्यमन्त्रैः कृतं कर्म वन्ध्यास्त्रीसंगमो यथा। न तत्र फलसिद्धिः स्यात् MahNirvāT.2.17; (मन्त्राः) अन्यमन्त्रैः सहाविलाः TantrRā.1.80; **C** other Vedic formula लिङ्गं तथा न्यमन्त्राणामपर्यर्थपरत्वे MīmāKau.iii(1).101.6 (*on* i.2.54)

अन्यमन्त्रकरणक (anyamantrakaraṇa-ka) *adj.* having another mystical verse or formula as its means अन्यमन्त्रकरणकाः प्रयोगाः ... कथं सिध्यन्ति SetuBa.172.1; 172.5.

अन्यमन्त्रजपरूप (anyamantrajapa-rūpa) *adj.* of the form of muttering of other formula of prayer अन्यमन्त्र(?ज)परूपप्रायश्चित्तमाह BālamBha. iii.168.15 (*on* 3.279)

अन्यमन्त्रद्वय (anya-mantradvaya) *n.* other pair of formula of prayers अन्यत्रान्यमन्त्रद्वयस्योक्तत्वात् BālamBha.i.603.2 (*on* 1.291-292)

अन्यमन्त्रनिवृत्ति (anyamantra-nivṛtti) *f.* exclusion of other formula of prayers केचिदुत्तमेनैव नक्तं नान्येनेति रात्रावन्यमन्त्रनिवृत्तिमिच्छन्ति SmṛtiCan.ii.581.10.

अन्यमन्त्रानपेक्षित्व (anyamantrānapekṣi-tva) *n.* the state of not expecting other mystical verse or formula अन्यमन्त्रानपेक्षित्वात् पूर्णत्वं नामुना क्षतम् TantrRā.11.27.

अन्यमन्त्रानुरोध (anyamantrānurodha) *m.* [Inst.] in accordance with other Vedic formula अन्यमन्त्रानुरोधेन पुनःकरणं युक्तम् LaCandr. 360.7.

अन्यमन्त्रार्चनश्रद्धा (anyamantrārcana-śraddhā) *f.* faith in the worship of other mystcial verse or formula (as one of the five causes of evil) अन्यमन्त्रार्चनश्रद्धा विघ्नो नित्यार्चनेऽनिशम् TantrRā.5.86 (comm. °मन्त्रान्तरभजनश्रद्धा)

अन्यमन्त्रित (anya-mantrita) *adj.* counselled by other, consulted with another तया चान्योपदेशेन मन्त्रसंदेहो निरसनीयोऽन्यमंन्त्रित इति RājNīRa.29.13.

अन्यमन्त्रिन् (anya-mantrin) *m.* other counsellor or minister प्रज्ञया ज्ञायते सर्वमित्युक्ते गुणशर्मणा। अशक्यमेतदित्यूचुस्तद्वेषेणान्यमन्त्रिणः KathāSaSāg.viii.6.143; दर्श्यते चान्यमन्त्रिभ्यो यावत्तेन स संभ्रमात्। तावत्स मन्त्री गगनात्तत्समीपेऽवतीर्णवान् KathāSaSāg.xii.8.5; प्ररूढस्तु प्रतीहारो न विषेहेऽन्यमन्त्रिणाम्। ... उद्वृतिम् RājTa.(Ka.)8.1567; स हन्तुं वैपरीत्यं तं खशानां त्वं व्रजेत्यथ। उक्त्वा व्यसृजदानन्दं जहसे चान्यमन्त्रिभिः RājTa.(Ka.) 8.1728; 8.2282.

अन्यमन्त्र्यभाव (anyamantry-abhāva) *m.* absence of other counsellor or minister दृष्टार्थत्वाद्यान्यमन्त्र्यभाव एव करणम् BālaKrī.i.183.18 (*on* 1.307)

अन्यमन्थकृत् (anya-manthakṛt) *adj.* (used as noun) (one) who churns (the kindling wood) in another (piece for producing sacred fire) अन्येषु ये तु मथ्नन्ति ते रोगभयमाप्नुयुः। ... योनिसंकरदोषेण युज्यते स्त्व(त्व)न्यमन्थकृत् GobhiSm.1.96.

अन्यमन्दिर (anya-mandira) *n.* house, i.e. family of another person पुत्रीमोहो विधेयो न ... यागच्छत्यन्यमन्दिरे CampaŚreKa.277.

अन्यमन्य (anyam-anya) *adj.* [*f.*–ā] (also used pronominally) **1** mutual, reciprocal इह सपत्ना ... अन्यमन्यस्मिं सापत्नानि चित्तानि उपस्थापयित्वा कालं कुर्वन्ति MaVastuAva.i.16.10; ते अन्यमन्यस्य न पश्यन्ति भगवन्तम्

MaVastuAva.i.266.1; ये चान्यमन्यस्य करोन्ति घोषान् शृणोति तत् सर्वमशेषतोऽसौ SaddhaPuṇ.212.17; 212.8; **2A** various सा दानि अन्यमन्याहि परिव्राजिकाहि सार्धं समुल्लापं करोति MaVastuAva.iii.390.5; अन्यमन्येहि अर्थेहि दृष्टिं कुर्वामि उज्झुकाम् SaddhaPuṇ.86.2; **2B** different प्राक्चतुर्थात्पर्यायादन्यमन्यं व्याचक्षाणस्य प्रजापतेः प्रतारकत्वं प्रसज्येत BrahmSūBh. (Śaṅ.)178.10 (*on* i.3.19)

अन्यमन्यम् (anyámanyam) *adv.* **A** one another, each other, mutually समन्यमन्यमर्थयन्त्येतवे RV.v.44.11(Sāy. परस्परम्); सत्त्वा ... अन्यमन्यं विवादेन्ति क्रुद्धा क्रोधवशानुगाः MaVastuAva.i.10.12; i.13.8; i.27.7; येऽपि तत्र सत्वा उपपन्ना तेऽपि अन्यमन्यं संजल्पेषु MaVastu Ava. i.41.8; i.230.3; ते दानि पंचकुमारशता पितुः कालगतस्य राज्यहेतोः अन्यमन्यं विवदित्वा ... न चान्यमन्यं विहिंसन्ति धार्मिकत्वात् MaVastuAva. ii.436.16; iii.334.11; iii.341.15; (भिक्षवः) अन्यमन्यं प्रियायन्ति पश्य धर्मस्य धर्मताम् MaVastuAva.iii.453.7; यथा मया पूर्वि प्रकीर्तितासीत् ...। परंपरा एव तथान्यमन्यं ते व्याकरिष्यन्ति SaddhaPuṇ.134.9; अन्यमन्यमिमे ब्राह्मणा भोजयन्ति KāśiVr. *on* viii.1.12; प्रयोगः ... योऽन्यमन्यमुदीरयेत्। नासौ विशुद्धः AṣṭāHṛ. i.13.16; **B** one after another अन्यमन्यमुपं तिष्ठन्त रायः RV.x.117.5.

अन्यमन्युसमुत्थ (anyamanyu-samuttha) *adj.* arising from the anger of another person अन्यमन्युसमुत्थानां दोषाणां मर्षणं क्षमा KūrmaP.551.13 (2.15); PadmP.i.54.28.

अन्यमन्योपचय (anyamanyopacaya) *m.* [Inst.] by mutual assistance सर्वभवाङ्गवर्तिनीं अन्यमन्योपचयेन निश्रिता। एकैकश तेषु वर्तिनी पूर्वपरान्तत नोपलभ्यते LaliVi.13.101[DBHS.]

अन्यममता (anya-mamatā) *f.* attachment to others त्यक्तान्यममता विष्णौ ममता प्रेमसंयुता भक्तिरित्युच्यते PadyāTa.261.

अन्यमय (anya-maya) *adj.* [*f.*-ī] **A** of different or strange nature स भविष्यति दाहसत्क्रियायै स्फुटमेवान्यमयो वियोगवह्निः HarVi.15.56 (comm. अन्यद्रूपं प्रकृतं यस्य सः); **B** made of something else वियातिमानमासेदुषी सुतनुरन्यमयीव जज्ञे HarVi.27.89; अविकार्येव शून्यं चेद्रूप्यं स्यान्नैव तन्मयम्। स्याच्चेदन्यमयं रूप्यं मुधा ते शून्यकल्पना IṣṭaSi.183.22.

अन्यमयूरक (anya-mayūraka) *m.* another peacock ततो विनयदत्तस्तमुवाचान्यमयूरकम्। गृहाण मणिरत्नं वा कुतस्तं ते ददाम्यहम् PadmP.(Ra.) 48.150.

अन्यमरण (anya-maraṇa) *n.* death of the person who is other (than the knower) ज्ञान्युत्क्रमणस्यान्यमरणस्य को विशेषः TattvPrakā.211A.2 (*on* iv.2.17)

अन्यमरणवत् (anyamaraṇa-vat) *adv.* like the death of the person who is other (than the knower) तस्याप्यन्यमरणवत् प्रारब्धनिबन्धनत्वात् Tattv-Prakā.210B.12 (*on* iv.2.17)

अन्यमरणाविशिष्टत्व (anyamaraṇāviśiṣṭa-tva) *n.* the state of not being distinct from the death of the person who is other (than the knower) अतो ज्ञानिमरणस्यान्यमरणाविशिष्टत्वात् TattvPrakā.210B.13 (*on* iv.2.17)

अन्यमरुत् (anya-marut) *m.* (pl.) other gods or deities परितोषणं यदिह भक्तनिधे भवतस्तदन्यमरुतां च भवेत् Achyutarā.5.34 (comm. देवतान्तराणाम्)

अन्यमर्दन (anya-mardana) *adj.* crushing or destroying the enemy तुङ्गेषुमाला सैन्योतं (?सैन्यान्ते) गर्जतोरन्यमर्दनम्। द्वन्द्वयुद्धं ततो रिद्धं तुलामन्योऽन्यमागतम् Kapphiṇā.18.15.

अन्यमर्मज्ञ (anyamarma-jña) *m.* one who knows weak or vulnerable points of others पाटलिकोऽन्यमर्मज्ञे छात्रे स्यात् Hārāva.239; ViśvaPra.19.207; MediK.15.80; ViśvaLoK.32.185; ŚabdaRaSaK.34.11.

अन्यमसूरक (anya-masūraka) *n.* other lintel implying the cornice of the entablature मध्यमसूरकम्। तदधस्तु तथा त्यक्त्वा न्यसेदन्यमसूरकम् PāraS.16.408.

अन्यमहापाप (anya-mahāpāpa) *n.* other great crime or sin पाठेऽपिरन्य-महापापसमुच्चायकः BālamBha.iii.135.14 (*on* 3.243)

अन्यमहिमन् (anya-mahiman) *m.* greatness or virtue of one उल्लासोऽन्य-महिम्ना चेद्दोषो ह्यन्यत्र वर्ण्यते Candrā.5.101.

अन्यमहिलाप्रसङ्ग (anyamahilā-prasaṅga) *m.*[Inst.] in illicit pursuit of the woman who is other (than one's own wife) अत्र अन्यमहिलाप्रसङ्गेन दयितेन निजाया वल्लभाया महत्त्वं ज्ञायते AlaṅkāRa.100(8)

अन्यमही (anya-mahī) *f.* **A** another region or province आपृच्छ्यतां च गच्छामि तावदन्यमहीम् PadmP.(Ra.)31.166; **B** another land या (सह्यात्मजा) पुष्पितक्ष्मारुहरेखयान्यमहीं हसन्तीव विभाति नित्यम् Raghunā.1.52.

अन्यमहीभुज् (anya-mahībhuj) *m.* other king आच्छिन्दता च राज्यानि प्रसह्यान्यमहीभुजाम्। अदत्तादानमेवैकमाजन्माचरितं मया TriṣaŚaPuC.ii.1.156.

अन्यमहीभृत् (anya-mahībhṛt) *m.* other king अनुवृत्तिं ध्रुवं तेऽद्य कुर्वन्त्यन्यमहीभृताम् MārkP.81.13.

अन्यमहोदधि (anya-mahodadhi) *m.* other great ocean शंक्कामन्यमहोदधौ च विदधे नाकौकसां सेनया EI.v.32.9.

अन्यमांस (anya-māṁsa) *n.* **A** flesh or meat of other beings तत्स्वस्य हितमिच्छन्तो मुञ्चन्तश्चाहितं मुहुः। अन्यमांसैः स्वमांसस्य कथं वृद्धिविधायिनः YaśasCam.ii.330.2; **B** other flesh or meat देवतार्थमुपात्तं मांसहविरश्नतान्यमांसं न भक्ष्यम् ManvaVi. 607.13 (*on* 5.31)

अन्यमांसस्पर्श (anyamāṁsa-sparśa) *m.* act of touching the flesh or meat of other being अन्यमांसस्पर्शनिवृत्तिलिङ्गम् ... अन्याग्निषु पाकलिङ्गमुपपद्यते BhāṭṭDī. iv.244.4 (*on* xii.2.3)

अन्यमांसापदेश (anyamāṁsāpadeśa) *m.*[Inst.] on the pretext of the flesh or meat of other being अन्यमांसापदेशेन मांसान्येतानि दापयेत् Bhela-S.128.19 (6.4)

अन्यमातृका (anyamātṛ-kā) *adj.* (*f.*) who has another woman as the mother स्वयं त्वया न देयेयं कन्यैषा ह्यन्यमातृका KathāSaSāg.xi.1.77.

अन्यमातृज (anyamātṛ-ja) *adj.* [*f.*-ā] **A** born of another mother (but of the same father), half-sister स्वसारं चान्यमातृजाम्। ... गत्वा तप्तकृच्छ्रं समाचरेत् SaṁvaSm.160; **B** (used as noun) (one) born of another mother (but of the same father), half-brother धनम् ... । असंसृष्ट्यपि वादद्यात्संसृष्टो नान्यमातृजः YājñaSm.2.139; AgniP.255.26; BālamBha.ii.249.22 (*on* 2.139); संसृष्ट्यपि अन्यमातृजः सोदर्ये सति न धनभाक् BālaKrī.i.253.4 (*on* 2.143); तत्र च संसृष्टः संसृष्टीत्यर्थः, नान्यमातृजः Mitā.248.22 (*on* 2.139); नान्यमातृज इति भागस्याप्येवकाराध्याहारं कृत्वा SmṛtiCan.iv.705.7; संसृष्टो द्रव्यसंसर्गवानन्यमातृज एव केवलं न गृह्णीयात् VyavaMa.149.10

अन्यमात्र (anya-mātra) *adj.* **1** of merely opposite (characteristics) (मृषार्थपरमार्थयोः) अन्यमात्रयोरपि तत्परामर्शाभावाद् दुरुपगमं सामान्यम् Kāśi.ii.33.25 (*on* 5(2).7); **2** limited to other यत्र स्वमात्रधर्मादन्यमात्रधर्माद्वा किंचिदुत्प्रेक्ष्यते तत्र ... अव्याप्तिः CitraMī.76.14.

अन्यमात्र (anya-mātra) *n.* **A** other in general, all others तदा हेतौ साध्येनैवाग्निनावधारिते सर्वतोऽग्नेरन्यमात्राद् व्यावृत्तिः प्राप्नोति Kāśi. iii.81.8 (*on* 5(4).135); संभवति च ... लक्षणयान्यमात्रे ... प्रवृत्तिः NyāyRa.575.20 (*on* 5(13).33); सर्वगतत्वस्य सिद्धान्तहेतुतयोक्तत्वाच्च नान्यमात्रं प्रतिक्षेप्यम् ŚrutaPra.ii.456.7 (*on* iii.2.36); व्याख्यानात् तत्र मनुष्यादन्यमात्रस्य ग्रहणं न रूढिः PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P.ii.4.23(267.21); **B** any other एकस्तोमेऽन्यशब्दः स्याद्बहुस्तोमेऽपि वाग्मिः। त्रिवृदन्येत्यर्थवादान्नान्यमात्रस्य संभवात् NyāyMāVi. 295.15 (*on* v.3.15)

अन्यमात्रनिवृत्ति (anyamātra-nivṛtti) *f.* exclusion of all others अतस्साधर्म्यदृष्टान्तेऽपि व्याप्याद् धूमादेः व्यापकाभावनिवृत्तिमात्रमेव दर्शयितव्यम्, नान्यमात्रनिवृत्तिः इति Kāśi.iii.81.18(*on* 5.(4)136)

अन्यमात्रपर (anyamātra-para) *adj.* meant to convey all others अन्यशब्दश्च अन्यमात्रपरो वा स्वात्यन्तसजातीयान्यपरो वा ŚrutaPra. iA.105.30 (*on* i.1.1)

अन्यमात्रवचन (anyamātra-vacana) *adj.* **A** expressive of all others (परशय्यासनोद्यानगृहयानानि वर्जयेत्) अन्ये त्वन्यमात्रवचनं परशब्दं वर्णयन्ति BālaKrī.i.116.23 (*on* 1.159); **B** expressive of merely other अथान्यमात्रवचनो नञ् अब्राह्मणादिवदिष्यते Kāśi.iii.61.28 (*on* 5(4). 88)

अन्यमात्रविरोधिन् (anyamātra-virodhin) *adj.* contrary to all other (positive entities) वदतोऽब्राह्मणाधर्मावन्यमात्रविरोधिनौ ŚlokaVār.5(13).33 (575.6)

अन्यमात्रोपलक्षण (anyamātropalakṣaṇa) *adj.* indicative of all others, i.e. injunctions अपूर्वविधाविति। यत्रान्यो विधिर्नास्ति तत्रेत्यर्थः। पूर्वग्रहणमन्यमात्रोपलक्षणम् PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P.i.4.51 (571.8)

अन्यमान (anya-māna) *adj.* **1** having another (than itself) as the means of knowledge (भेदेतरेतराभावौ धर्मौ) अथ अन्यमानौ तदापि मेयत्वात्र तौ दृशः भेदाभावौ IṣṭaSi.6.6; **2** having different measurement लघुर्विरूपोऽतिखरोऽन्यमानः। करोति गोमेदमणिर्विनाशम् YuktiKa.106.14.

अन्यमान (anya-māna) *n.* **1A** other proof or means of knowledge किमिवेहान्यमानेषु तवापेक्षाभिधाश्रुतेः TaiUBhāVā.165.15(2); BṛĀra UBhVā. i.4.869; **1B** any other means of knowledge, cf. **अन्यमानगम्य**; **2A** different

measurement सामान्यमन्यमानानि विप्रादीनां यथाक्रमात् VasiS.39.179; शार्ङ्गदेवोऽन्यमानेन वंशरूपं न्यरूपयत् SaṁgīRa.iii. 345.3 (6.561); **2B** second measure of quantity आद्यान्यमानम् पुनरेव तस्मात् कृत्वा स्फुटः पञ्चलवो ज्यकायाः SiddhāTaVi.82.8; प्रकृतयोग्यमिदं न। अन्यमानमिह तेन गृहीतं चाद्यमानम् SiddhāTaVi.90.20; 399.18; **2C** different system of measuring time सावनश्चायं तत्कालार्कवशाद् भवेत्। अन्यमानं यदात्रेष्टं तदा तद्यासकृद्वशात् SiddhāTaVi.171.6; **3** value of another कृत्वापरं पक्षमथान्यमानं कृतिप्रकृत्याद्य-मितिस्तथा च BījGa.10.149.

अन्यमानक (anyamāna-ka) *adj.* having, i.e. proved by other means of knowledge अप्राप्य न स्याद्वाक्यार्थः पदार्थत्वेऽन्यमानकः BrahmSi.156.5.

अन्यमानगम्य (anyamāna-gamya) *adj.* to be known by any other means of knowledge अनुभवैकगम्यं तत्स्वरूपं नान्यमानगम्यमिति ज्ञापयितुमन्यमुखेनाह AṇuBh.24.15 (*on* i.1.11)

अन्यमानज (anyamāna-ja) *adj.* arising from other proof or means of knowledge अहं निर्मुक्त इत्येव सदसीत्यन्यमानजः UpadeSā. 436.217.

अन्यमानतस् (anyamāna-tas) *adv.* on account of other proof or means of knowledge ऊर्ध्वं विधारणं प्राप्तं समिधो नान्यमानतः NyāyMāVi.156.20 (*on* iii. 4.5)

अन्यमानता (anyamāna-tā) *f.* the state of having, i.e. proved by any other means of knowledge तस्य ह्यवधानेन प्रत्यक्षान्नान्यमानता TaiUBhā-Vā.176.18 (2)

अन्यमानव्यतिभेद (anyamāna-vyatibheda) *m.* connection or relation with other proof or means of knowledge यथान्यमानव्यतिभेदमुक्ता मतिः प्रमाणत्वमुपैति कार्ये BrahmSi.155.18.

अन्यमानस (anya-mānasa) *adj.* [*f.*-ā] **1** having the mind attached to the man who is other (than the husband) न मामर्हसि धर्मज्ञ परचित्तां प्रदापितुम् (v.l. दातुं भ्रात्रेऽन्यमानसाम्) MahāBhā.v.175.22; सा ... । प्रार्थिता तेन चालीकसुप्तं चक्रेऽन्यमानसा KathāSaSāg.xii.10.57; धत्तां समुद्रदत्तोऽपि कथं तामन्यमानसाम्। किं न कुर्युर्गृहे रुद्धा विरक्तहृदयाः स्त्रियः BṛKathāMañ.ix.2.550; **2A** having mind fixed on or directed to any other object, absent minded जपन् ध्यायंस्तथास्त्रं च आस्तेऽग्रे नान्यमानसः (द्विजः) PauṣkS.27.395; पूजयेद् भोजयेच्चैव तन्मना नान्यमानसः ViṣṇuP.iii.13.2; नानुवातं न विवृतो न क्लान्तो नान्यमानसः AṣṭāSaṁ.i.12.13 (1.3); तन्मना नान्यमानसः ... । विष्ण्वायतनविन्यासे प्रारम्भं च करोम्यहम् BrahmP.46.30; नान्यमानसः। स स्नात्वा सागरे ... जगाम BrahmP.50.18; शुद्धस्तद्भावो नान्यमानसः। ... जनार्दनम्। प्रदक्षिणं प्रकुर्वीत BrahmP.60.13; चतुर्थ्याम् ... यः ... । उपवत्स्यति ना राजन्नारी वा नान्यमानसा BhaviP.65B.17 (i. 31.21); यो नरः ...। करोति सततं पूजां निष्कामो नान्यमानसः BhaviP.169B.21 (i.116.79); **2B** who thinks of any other matter, inattentive (ब्रह्मचारी) तेनाहूतः पठेच्चैव तत्परो नान्यमानसः MārkP.28.13; यश्च ... नान्यमानसः ... तस्य योगो भवति DakṣaSm.7.9; **2C** having distracted mind, i.e. sad, dejected (सः) यज्ञावशिष्टमद्याद्वा न क्रुद्धो नान्यमानसः KūrmaP.591.1(2.19) [fickle, versatile, unsteady, possessed by a demon, APTE]

अन्यमानानपेक्षण (anyamānānapekṣaṇa) *n.* absence of expectancy for any other proof or means of knowledge नित्यावगतिरूपत्वादन्यमानान-पेक्षणात्। ... नात्मा प्रत्यक्षाद्यैः प्रमीयते NaiṣkaSi.135.2.

अन्यमानापेक्षा (anyamānāpekṣā) *f.* [Inst.] in comparison with other proof or means of knowledge श्रुतेः अन्यमानापेक्षया बलवत्त्वस्य ... स्वीकारात् GuruCandr.i.301.17.

अन्यमानावगम्यत्व (anyamānāvagamya-tva) *n.* the state of being what is to be known by other proof or means of knowledge अन्यमानाव-गम्यत्वमथलिङ्गात् त्रिधेक्ष्यते BrahmSi. 86.13.

अन्यमानुष (anya-mānuṣa) *m.* ordinary man मयि चरति सति संग्रामे यः प्रतीपम् ... कृत्वास्ते स एवंविधो सकलजगदन्तको भवति तस्याप्यहमन्तकः किमुतान्यमनुष्यस्य (v.l.°मानुषस्य) देवस्य वा Loc. 81.25 (*on* 2.10)

अन्यमानुष (anya-mānuṣa) *adj.* of or belonging to other persons अन्यमानुषगोत्रजाम्। आहरेद्ब्राह्मणो भार्याम् PadmP.i.54.9.

अन्यमायात्वसिद्धि (anyamāyātva-siddhi) *f.* establishment of illusoriness of other things वेदालिङ्गाद्यान्यमायात्वसिद्धिः SaṁkṣeŚā.3.104 (ii. 211.12)

अन्यमार्ग (anya-mārga) *m.* **1Ai** different, i.e. untrodden way or path श्राद्धकाले तु यो दद्याच्छोभने च उपानहौ। स गच्छत्यन्यमार्गेऽपि अश्वदानफलं लभेत् AtriS.330; **1Aii** different way, road or path नैको मार्गो बहुजनपदक्षेत्रतीर्थानि यातां चौराध्वानं परिहर सुखं त्वन्यमार्गेण याहि ŚaṅkaDigVi.(Mā.)14.21; [Inst.] by different way, road or path ततो राजान्यमार्गेण गत्वा रन्त्वा बहिः पुनः। हृष्टो जगाम स्वपुरीम् RatnaCūKa.249; इति पृष्टाः सूरयः तानन्यमार्गेण वाहयित्वा PurāPraSaṁ.95.4; ययौ ... असावन्यमार्गेण सत्वरम् RājTa.(Prā.)646; प्रस्थानमन्यमार्गेण चकार नगरं प्रति RājTa.(Prā.)764; **1Bi** manner or means which is other (than Āgama) योऽर्चयेदन्यमार्गेण तथा चार्चापयेत्तु यः। तावुभौ कलुषात्मानौ PāraS.19.517; कलावागममुल्लङ्घ्य योऽन्यमार्गे प्रवर्तते। न तस्य गतिरस्ति MahNirvāT.2.9; गृहस्थस्य क्रिया सर्वा आगमोक्ताः ... नान्यमार्गैः क्रियासिद्धिः MahNirvāT.8.9; **1Bii** any other path or way असुराः ... अन्योपासकास्तदुपाधितयान्यमार्गं न विन्दन्ते SāmaraU.290.14; तन्निर्धारोऽन्य-मार्गाणामप्राप्यत्वं च वर्ण्यते AṇuBh.302.10 (*on* iv.1.1); **1C** any other doctrine or system जैनापत्यानि जिनमार्गं विहायान्यमार्गं न जानन्ति SamyaKau.105.5; **2** wrong path or course परैरनेयता भारस्यान्यमार्गोपदेशिनः। मार इत्यवबोधश्च चर्या बुद्धानुमोदिता AbhisaAlaṅ.4.44.

अन्यमार्ग (anya-mārga) *adj.* following other doctrine or system शुद्धाद्वैतविदः कुरु लोकानन्यमार्गानन्यान् ŚaṅkaVi.(Ā.) 232.8.

अन्यमार्गगमन (anyamārga-gamana) *n.* act of going by different way or path दैवचोदितः सन्नाधिकं लभते। नान्यमार्गगमनं वा Tantrākhyā.76.21.

अन्यमार्गतस् (anyamārga-tas) *adv.* by different way or path पथि पतितमस्थि दृष्ट्वा स्पर्शभयादन्यमार्गतो याति PraboSu.21.

अन्यमार्गरहित (anyamārga-rahita) *adj.* deprived of other doctrine or system अन्यमार्गरहिता हि ये आत्मानम् ... सेवन्ते SāmaraU. 283.12.

अन्यमार्गसंश्रयण (anyamārga-saṁśrayaṇa) *n.* act of resorting to different way or path त्रयोन्तराया देशान्तरगमने भवन्ति। अगन्तुकामता मार्ग-विभ्रमोऽन्यमार्गसंश्रयणात् मार्गसंशयश्च AbhidhKoBh.311.1 (*on* 5.44)

अन्यमार्गस्थ (anyamārga-stha) *adj.* (used as noun) (one) who follows the manner or means which is other (than Āgama) परत्वमन्यमार्गस्था नेच्छन्ति च परस्परम् PauṣkS.38.34; PāraS.19.307.

अन्यमार्गाप्ति (anyamārgāpti) *f.* attainment of other doctrine or system पूर्वत्यागोऽन्यमार्गाप्तिः क्षयसंकलनं फले। ज्ञानाष्टकस्य लाभोऽथ षोडशाकारभावना AbhidhK.6.52.

अन्यमार्गाभाव (anyamārgābhāva) *m.* absence of any other path or course एतेन लोकत्रयेऽपि सर्वसत्वानां परिपाचने चतुर्णां संग्रहवस्तूनामेकायनमार्गत्वं दर्शयति। अन्यमार्गाभावात् MaYānaSū.117.18 (16.78)

अन्यमासान्तर्गत (anyamāsāntargata) *adj.* included in another month नान्यमासान्तर्गतदिवसाश्रयव्रतविशेषस्य मासान्तरदिवससंबन्धः ŚivārkaMaDī. ii.92. 19 (*on* ii. 2. 25)

अन्यमित्रसुगुण (anyamitra-suguṇa) *m.* good quality or virtue of other friend मित्रेऽन्यमित्रसुगुणान् कीर्तयेद् भेदनं हि तत् ŚukraNī. 4(1). 29.

अन्यमिथ्यात्व (anya-mithyātva) *n.* illusoriness of the things which are other (than the Brahman) अन्यमिथ्यात्वे सूत्रमाह मायेति ŚrutaPra. iA. 77. 29 (*on* i.1.1) अन्यबाधस्यान्यमिथ्यात्वं प्रत्यहेतुत्वात् NyāyKu.124.17.

अन्यमिश्रिन् (anya-miśrin) *adj.* (used as noun) (one) who mixes or adulterates (something) with another thing विक्रयाद्यर्थं धान्यस्यान्यमिश्री धान्यमिश्री BālaKrī.ii.75.15 (*on* 3. 202(212))

अन्यमीमांसकवत् (anyamīmāṁsaka-vat)) *adv.* like the ritualist investigators who are other (than the Prābhākaras) नान्यमीमांसकवच्छुद्ध-पदार्थाभिधानमुपगच्छामहे NyāyMañ.i. 367. 4.

अन्यमुक्तास्त्र (anyamuktāstra) *n.* other discharged weapon अकालमुक्तं ब्रह्मास्त्रमन्यमुक्तास्त्रमन्थरम्। अन्यास्त्रासहनैशानमहास्त्रव्याहतं हि तत् KathāSaSāg. xvii. 2. 39.

अन्यमुक्तता (anya-muktatā) *f.* liberation or salvation of the other निश्चिन्वन्नात्मनो मुक्तिं स्वमुक्त्या चान्यमुक्तताम् IṣṭaSi.341.7.

अन्यमुख (anya-mukha) *n.* **1A** [Inst.] through the mouth of the other, i.e. indirectly अहं त्वदसंगमदुःखिता। कथं नान्यसु(°मु JMJG Ed.)खेनापि त्वया संभाषिता विभो PadmP.(Ra.) 16.94; अन्यमुखेन संवर्धनार्थं च कथां योजयेत् JayaMa. 213. 6 (*on* 3. 3); स्वयमन्यमुखेनापि स तेनोक्तः ... घाते तदौद्धत्यं ध्यात्वा साध्वसमादधे RājTa.(Ka.) 7. 1250; ; **1B** mouth of another person अन्यमुखे दुर्वादो यः प्रियवदने स एव परिहासः AryāSaŚa. 13; ŚārṅgaPa. 466; **1C** [Inst.] through another person or agent एषोऽन्यत्र रागीत्यन्यमुखेना-भिधानं भावोपक्षेपः AbhinBhā. iii. 238. 12 (*on* 23. 28); स्वयमन्यमुखेन वा

पूर्वमयाचिताम् ... हिरण्यादिभिक्षाम् ... अन्नम् ... ग्राह्यमिति विरिञ्चिरमन्यत ManvaMu. 190. 23 (*on* 4.248); परब्रह्मस्वरूपमनुभवैकवेद्यं न शब्दादिभिर्वेद्यमिति ज्ञापनाय स्वयं तत्तत्त्वप्रतिपादिकाप्यन्यमुखेन उक्तवती AṇuBh. 260. 7 (*on* iii.3.53); राजानमिममुदन्तमन्यमुखेन प्रापयिष्ये Jīvān.123. 8; **2A** other face यद्यत्पपात वदनं दशकन्धरस्य। आजन्मनोऽन्यमुखतत्क्षणदर्शनेन प्रीत्येव विस्मयमयद्युति तत्तदासीत् DaśāvaC. 7.254; **2B** face of the man who is other (than husband) पतिविरहे यान्यमुखमपि नापश्यत्। ... सा ... कुमुदिनी ChandaśCū.2.68; **3** [Inst.] in another way अन्यमुखेन यथास्थित एवार्थः प्रतिपाद्यते AlaṅkāRa. 37.33; तत् स्वरूपं नान्यमानगम्यमिति ज्ञापयितुमन्यमुखेनाह AṇuBh. 24.16 (*on* i.1.11)

अन्यमुखतस् (anyamukha-tas) *adv.* through another person or agent अन्याधिकारवृत्तम् ...। राजा न शृणुयादन्यमुखतस्तु कदाचन ŚukraNī. 2. 256.

अन्यमुखनिरीक्षकत्व (anyamukhanirīkṣaka-tva) *n.* the state of observing through another, i.e. the state of being dependent on another चक्षुरादीनां प्रामाण्यमन्यमुखनिरीक्षकत्वेन। न स्वतः AṇuBh. 18. 23 (*on* i. 1.4)

अन्यमुखप्रेक्षितत्व (anyamukhaprekṣita-tva) *n.* the state of looking through another, i. e.the state of being dependent on another अयं च निर्वेदः ... अन्यमुखप्रेक्षितत्वाद्व्यभिचार्येवेति Kāvyānu. (He.) 115. 17.

अन्यमुखप्रेक्षिता (anyamukha-prekṣitā) *f.* act of looking up to something else अर्थानाम् ... विरुद्धानामन्यमुखप्रेक्षितापरतन्त्रीभूतानां श्रौतेन क्रमेण स्वात्मपरामर्शेऽप्यविश्राम्यताम् Loc. 167. 12 (*on* 3. 20)

अन्यमुखप्रेक्षित्व (anyamukhaprekṣi-tva) *n.* the state of looking through another, i.e. the state of being dependent on another विच्छिन्नज्ञानयोगो हि कादाचित्कत्वेन स्वव्यतिरिक्तहेत्वपेक्षत्वेनान्यमुखप्रेक्षित्वग्रस्त एव Bhāsk. i. 276.7 (*on* i 5. 17)

अन्यमुखसंप्रेक्षिन् (anyamukha-samprekṣin) *adj.* who looks at the face of another, i.e. who is dependent on another अतोऽप्रधानत्वं जडे विभावानुभाववर्गे ... संविदात्मकेऽपि नियमेनान्यमुखसंप्रेक्षिणि संभवतीति तदतिरिक्तः स्थाय्येव AbhinBhā. i. 281. 23 (*on* 6. 31)

अन्यमुनि (anya-muni) *m.* **A** another sage यद्वाञ्छन्ति तपोभिरन्यमुनयः तस्मिंस्तपस्यन्त्यमी Śāk.7.12; SaraKaṇṭhā.77.21; SaduktiKa.322.12; **B** another seer, i.e. teacher or authority नाटकलक्षणं दशरूपकमृषिप्रणीतमन्यमुनिवाक्यैः संवलितम् ... वक्ष्यामः NāṭaLaRaK. 7; मार्जनप्राणायामावन्यमुन्युक्तावुपसंहरणीयौ VīraMi.(Āhnika.)279. 2.

अन्यमुनिसमुच्चायक (anyamuni-samuccāyaka) *adj.* which includes other seer, i. e. teacher or authority अपिरन्यमुनिसमुच्चायकः BālamBha. ii. 319. 4 (*on* 2. 257)

अन्यमुष्टिनिसृष्ट (anyamuṣṭi-nisṛṣṭa) *adj.* which is cast or snapped from the fist of the second, i.e. right hand अन्यमुष्टिनिसृष्टेन तर्जन्यग्रेण संस्पृशेत् ĪśānŚiPa.i.38. 54.

अन्यमूढासंभव (anyamūḍhāsambhava) *m.* impossibility of other ignorant or illusioned person उक्तन्यायेनैकस्य मोहे नष्टे अन्यमूढासंभवात् ... अविद्येति ... °व्यवस्था न स्युः IṣṭaSi.339.13.

अन्यमूर्ति (anya-mūrti) *f.* [Inst.] in another form सुपर्णमन्यमूर्त्येव ... आरोहद् वाजिराजं चमूपतिः TriṣaŚaPuC. i. 4. 392.

अन्यमूर्ति (anya-mūrti) *adj.* of different form स्निग्धः शशाङ्कतनयः प्रचुरार्घदश्च लोकेऽन्यमूर्तिरुदितो भयरोगकृत्सः VasiS.5.17.

अन्यमूर्धन् (anya-mūrdhan) *m.* rest of the heads अन्यमूर्धा तु नालिकेरकरङ्कवत् PadmP. (Ra.) 1. 29.

अन्यमूल (anya-mūla) *adj.* having other (than the Vedas) as the basis यान्यतो वेदादन्यमूलानि च कानिचिच्छास्त्राणि ... उत्पद्यन्ते ManvaMu. 519. 28 (*on* 12. 96)

अन्यमूलता (anyamūla-tā) *f.* the state of having other, i.e. the Vedas as the basis (स्मृतिः) तदान्यमूलतापत्तेरेकान्तेनैव बाध्यते TantrVā. 96.16 (*on* i.3.3)

अन्यमूलत्व (anyamūla-tva) *n.* the state of having other (than the Vedas) as the basis नाप्यन्यमूलत्वे तत्परिग्रहोपपत्तिः BālaKrī. i. 22.14 (*on* 1.7); अन्यमूलत्वे च यदत्र धर्मशास्त्राविरुद्धं तदुच्यते ManuBh.ii.1.9 (*on* 7.1)

अन्यमृगनयना (anya-mṛganayanā) *f.* another fawn-eyed lady माकन्दमञ्जरीं पश्य। इत्यभिसंधायैकामाश्लिष्यत्यन्यमृगनयनाम् SṛṅgāMañ.(A.)7.26.

अन्यमृगेन्द्रनाद (anyamṛgendra-nāda) *m.* roar of another lion हरिः ... प्रतिध्वनीनात्मकृतान्निशम्य । क्रमं बबन्ध क्रमितुम् ... प्रतर्कयन्नन्यमृगेन्द्रनादान् Bhaṭṭi. 2. 9; ŚārṅgaPa. 591; Subhāṣi. 2412.

अन्यमृण्मय (anya-mṛṇmaya) *adj.* (used as noun) (object) which is made of different earth or clay न ह्येकमृत्पिण्डात्मकान्य(?°न्यन्य)मृण्मयानि Viṣṇu-TaNi.11A. 4.

अन्यमृत्तिका (anya-mṛttikā) *f.* clay from the places which are other (than prescribed) ब्रह्माण्डपुराणे ... पर्वताग्रे नदीतीरे ...। मृद एतास्तु संपाद्या वर्जयेत् त्वन्यमृत्तिकाः। ... अन्यमृत्तिका वर्जयितव्याः VīraMi. (Āhnika.) 248.24; 249.1.

अन्यमृषार्थता (anya-mṛṣārthatā) *f.* falsity of another thing न ह्यन्यस्येति नैकस्मिन्मृषार्थेऽन्यमृषार्थता ŚlokaVār. 2.181(100.4)

अन्यमेयरहिता (anyameya-rahitā) *adj.* (*f.*) devoid of the object of knowledge which is other (than itself) (अपरोक्षता) सा ... एका ... अन्यमेयरहिता चाभ्युपेया सर्वैः IṣṭaSi. 314. 6.

अन्यमैथुनी (anya-maithunī) *adj.* (*f.*) having sexual intercourse with man who is other (than the husband) सुखस्थे सारषष्ठेशे चन्द्रे मातान्यमैथुनी JātaPā.12.71.

अन्यमोक्ष (anya-mokṣa) *m.* liberation or salvation of another person अन्यविषये अन्यमोक्षस्यास्फुरणात् Bhāsk. i.27.7 (*on* i 1.1)

अन्यमोह (anya-moha) *m.* **1A** ignorance or illusion of another person यथा स्वप्ने ... °भेदजातं त्वन्मोहेनैव ते भाति नान्यमोहेन IṣṭaSi. 333. 10; न चान्यमोहं तज्ज्ञं च वेत्ति, अन्यथा स्वमोहक्षयेऽपि तद्भानात्ते ... अमुक्तिः IṣṭaSi. 333. 15; **1B** ignorance or illusion of one person अकल्प्यश्चेन्नान्यमोहोऽन्यस्य भाति IṣṭaSi. 339. 6; **2A** one illusion न च त्वत्कल्पितस्यान्यमोहस्यान्यमोहकल्पकत्वम् TattvPradī.(Ci.)384. 5; **2B** another illusion, TattvPradī.(Ci.)384. 5.

अन्यमोहकल्प्य (anyamoha-kalpya) *adj.* to be produced from the illusion of another person मोहोऽप्यन्यमोहकल्प्यश्चेन्न तत्स्थितौ नश्येत् IṣṭaSi. 339. 4.

अन्यमोहज (anyamoha-ja) *adj.* (used as noun) (thing) which is produced from the illusion of another त्वन्मोहकल्पितं क्लप्तेर्नान्यमोहेन कल्प्यते। नान्योऽन्यमोहजं विद्यान्मोहोऽन्योऽतोऽपि निष्प्रमः IṣṭaSi. 335.22; 336.12; नैकमोहजमेवान्यमोहजं ब्रूमः IṣṭaSi. 338. 16.

अन्यमोहतज्ज (anyamoha-tajja) *n.* illusion of another and its product or result अन्यमोहतज्ञादेरसंस्कारमात्रत्वात् IṣṭaSi. 335. 11; कथं च सन्नपि मोहस्तेऽन्यमोहतज्ञादिभाने हेतुः IṣṭaSi. 336. 1; (अन्यमोहस्य) तस्य कल्पकश्चेत् त्वन्मोहः तस्य अन्यमोहतज्जत्वहानिः IṣṭaSi. 336. 2; अन्यमोहजस्यान्यदृश्यस्य चासिद्धत्वादन्यमोहतज्ञानां चान्यदृष्टानां तं प्रत्यसिद्धेः IṣṭaSi.338.21; स्वमोहक्षयेऽपि अन्यमोहतज्जभानादमुक्तिः IṣṭaSi. 339. 8.

अन्यमोहादि (anya-mohādi) *adj.* **A** ignorance or illusion etc. of another मोहिनोऽन्यमोहादि भाति नामोहिनः IṣṭaSi. 333.17; अन्यमोहादि भाति चेतस्वमोहे नष्टेऽपि तद्भानादमुक्तिः IṣṭaSi. 336.19; **B** ignorance or illusion etc. of one अतः कार्येणाप्यन्यो मोहः तत्कारणं वस्त्वन्तरं वा नानुमेयम्। ... न चान्यमोहाद्यसिद्धावन्यो मूढसिध्येत् IṣṭaSi. 336.17.

अन्यमोहादिकल्पना (anyamohādi-kalpanā) *f.* assumption of the ignorance or illusion etc. of another अतो अन्यमोहादिकल्पना व्यर्था न च सा कार्या IṣṭaSi.335.19.

अन्यमोहादिबोधकृत् (anyamohādibodha-kṛt) *adj.* which causes the knowledge of the illusion etc. of another न च त्वन्मोहोऽन्यमोहादिबोधकृत् IṣṭaSi. 336. 6.

अन्यमोहाद्यभान (anyamohādy-abhāna) *n.* non-appearance or non-manifestation of the illusion etc. of another स्वप्ने मोहिनोऽप्यन्यमोहाद्यभानात् IṣṭaSi.333.18.

अन्यमोहिन् (anya-mohin) *adj.* another ignorant अन्यमोहितन्मोहानां भावे तत्कार्यभावशङ्क्वेत IṣṭaSi.338. 9.

अन्यमोहिमोह (anyamohi-moha) *m.* illusion of another ignorant यद्यमोहिनोऽन्यमोहिमोहतज्ञं न भाति IṣṭaSi. 334.1; नामोही अन्यमोहिमोहादि पश्यति IṣṭaSi. 335.16; अन्यमोहिमोहानां स्थितौ तत्कार्यस्थितिस्स्यात् IṣṭaSi. 337. 20.

अन्यमोह्यसिद्धि (anyamohy-asiddhi) *f.* none-stablishment of another ignorant अन्यमोह्यसिद्धौ तन्मोहाद्यसिद्धेश्च IṣṭaSi. 338. 24.

अन्ययजिकल्पना (anyayaji-kalpanā) *f.* supposition of another verbal root '*yaj*' (to sacrifice) यथा ... सोमेन यजेतेत्यस्मिन्नुपतिष्ठमानेनान्ययजिकल्पना TantrVā. 21.16 (*on* i. 2. 7)

अन्ययज्ञ (anya-yajña) *m.* sacrifice (performed) by another person अन्ययज्ञे ... अग्निभ्यः परिभक्षम् ... जुहुयात् ĀpaŚS.xiv.31.9; **B** sacrifice which is other (than *Aśvamedha*) अन्ययज्ञेऽप्यग्निष्टुदन्तश्चेत् GautDS. iii. 4.10.

अन्ययज्ञोत्थित (anyayajñotthita) *adj.* arisen from, i.e. produced in another sacrifice भस्म संग्राह्यम् ... । अन्ययज्ञोत्थितं वापि ŚivaP.i.24.7 (30B.3)

अन्ययत्न (anya-yatna) *m.* effort or striving of others श्रीः ... संमार्जतीव यदनुग्रहणेऽन्ययत्नः BhāgP.iii.15.21.

अन्ययन्त्र (anya-yantra) *n.* **A** other appliance तस्मात्तत्सारूप्यादागमादुपदेशादन्ययन्त्रदर्शनाद्युक्तितश्च कारयेत् (यन्त्रमुखानि) SuśruS.i.7. 8; **B** other instrument अन्ययन्त्रप्रयोगा ये दुर्लभाः कालसाधने। ... दम्पत्योः कारयेत्सम्यगीक्षणम् NāraS. 29. 95.

अन्ययव (anya-yava) *m.* type or kind of barley grain न्यूनो यवादन्ययवः (अनुयवः) AṣṭāHṛ.i.6.13 (comm. अन्ययवो नाम शूकधान्यविशेषः)

अन्ययशस् (anya-yaśas) *n.* glory of others श्रीधर्मघोषः ...। शोषं नयन्नन्ययशः सरस्वतीयोगान् बभौ पल्लवयन् वसन्तवत् Gurvā.173.

अन्ययशोलव (anyayaśo-lava) *m.* fragment or fraction of the glory of other व्याप्ते च लोकत्रितये यशोभिः। बभूव नैवान्ययशोलवानां प्रसर्तुमुत्साह इवावकाशः JātaMā.52.14 (9.4)

अन्ययागार्थम् (anyayāgārtham) *adv.* for the sake of worship with other (offering) अनुकल्पे तत् ... कृतम्। प्रभूतोदनयागार्थमन्ययागार्थमेव वा PāraS. 18. 434.

अन्ययाजिन् (anya-yājin) *adj.* worshipping any other (god) विप्रा एकायनाख्या ये ते भक्तास्तत्त्वतोऽच्युते। एकान्तिनः सुतत्त्वस्था देहान्तान्नान्ययाजिनः PauṣkS.36.261; ते ... नान्ययाजिनः ... । तमर्चयन्तः ... तत्रैव निवसन्ति PāraS.10.298.

अन्ययातनयन (anyayāta-nayana) *adj.* having eyes fixed on another कलहं वितेनतुः। अन्ययातनयनौ किलोरसा तौ निहत्य कुत्रचित् परस्परम् JānaHa.8.53.

अन्ययान (anya-yāna) *n.* other vehicle (to salvation) स्वहितपरमशीतस्त्वन्ययाने विकल्पः। परमसुखविहारेऽप्यन्तरायं करोति MaYānaSū.87.24 (13.15); दौःशील्यमलस्यान्ययानमनसिकारमलस्य चातिक्रमाद्विमलेत्युच्यते MaYānaSū.182.1 (41.33)

अन्ययानचित्त (anyayāna-citta) *adj.* who thinks of, i.e. follows other vehicle (to salvation) कः पुनस्तत्परिपन्थो विपक्षस्यान्ययानचित्तस्योत्थापनाऽधिवासना वा MaYānaSū.14. 23 (4. 6)

अन्ययानपात्रिक (anya-yānapātrika) *m.* other boatsmen or crew नियोजयान्ययानपात्रिकासत्तिनिरपेक्षः सहायपक्षे युगायत्तं निजमेव भुजयुगलम् TilaMañ.144. 6.

अन्ययामिक (anya-yāmika) *m.* other watchman or sentry स्वांशान्ते दर्शयेदन्ययामिकं तु यथार्थकम् ŚukraNī. 4(7). 411.

अन्ययुक्त (anya-yukta) *adj.* **1A** construed with the other (grammatical element) अनर्थककर्मप्रवचनीयान्ययुक्तैरभिवितन्वादिषु APrāti.13; **1B** construed with the word *anya* न ह्यत्र गावोऽन्ययुक्ताः MahāBh. i. 454.12 (*on* ii.3. 22); **2A** (used as noun) (that) which is associated with different (number) न चान्ययुक्तेन क्रियमाणो यागः फलं साधयति ṬupṬ.106. 9 (*on* vi. 2. 4); **2B** mixed with another thing अन्ययुक्तं विषं भुक्तं पथ्यं स्यादन्यथा मृतिः DṛṣṭāKaŚ.53.

अन्ययुक्ताग्निदेवत्य (anyayuktāgnidevatya) *adj.* (used as noun) (that)which belongs to the Fire-deity associated with any other (divinity) केवलाद्देवतावाची तद्धितोऽग्नेः समुच्चरन्। नान्ययुक्ताग्निदेवत्यं प्रतिपादयितुं क्षमः ŚāstrDī.208.19 (*on* iii.1.15)

अन्ययुग (anya-yuga) *n.* **A** which is other age or era (than Kṛta and Tretā) ज्ञानेन मोक्षमभियान्ति कृते ... त्रेतायुगे यजनमेव विमुक्तिदायि। श्रेष्ठं तथान्ययुगयोरपि दानमाहुः SkandP. iii(1).1.106; युगेषु यावन्त्युक्तान्यब्दसंख्यात्वेन शतानि सहस्राणि च तान्येकैकसंख्यापायेनोक्तक्रमादन्ययुगेषु ManvaVi.60.10 (*on* 1.70); **B** former age or era, cf. **अन्ययुगानुभूत.**

अन्ययुगधर्म (anyayuga-dharma) *m.* duty (to be carried out) in other age or era 'कलौ युगे त्विमान्धर्मानि'त्यन्ययुगधर्माणामेव कलौ निषेधावगमात् ... संस्कारपुनर्भूविवाहस्य ... वैधत्वम् BālamBha. iii. 38.26 (*on* 3.16)

अन्ययुगानुभूत (anyayugānubhūta) *adj.* experienced in former age or era शास्त्रेऽन्यद्यारण्यपथे मार्कण्डेयोऽवदन्मुनिः। धर्माङ्गजस्यान्ययुगानुभूतं तच्छ्रुतीकुरु Dhūrtā.106.

अन्ययुज् (anya-yuj) *adj.* connected, i.e. clustered with the other (consonant) घोषवन्ति व्यञ्जनानि ... । दादयो बादयो वान्त याज(द)योन्ययुजौ शसौ SVSaptaLa.2; हकाररेफसंयुक्तः ... । सुस्पष्टं तं विजानीयाद्यकारो नान्ययुग्यदि YājñaŚi. 161.

अन्ययुतविहीन (anya-yutavihīna) *adj.* added and deducted by the (particular) second अन्यकृतियुतादाद्यात् पदमन्ययुतविहीनं सौम्येतरगोलयोः शङ्कुः BrāhmSphuSi. 3. 55.

अन्ययुवति (anya-yuvati) *f.* **Ai** other young woman, i. e. co-wife अर्पितं रसितवत्यपि नामग्राहमन्ययुवतेर्दयितेन। उज्झति स्म मदम् ŚiśuVa. 10. 27 (Malli. सपत्न्याः); शङ्कयान्ययुवतौ वनिताभिः प्रत्यभेदि दयितः स्फुटमेव ŚiśuVa. 10. 35; **Aii** other young woman त्रैलोक्ये वपुरीदृगन्ययुवतेः संभाव्यते किं क्वचित् TilaMañ. 248. 8; **B** young woman belonging to other person पुत्रान्पौत्रमथ स्त्रियोऽन्ययुवतीः ... भोज्यादिष्वपि तारतम्यवशतो नालं समुत्कण्ठया PraboSu.249.

अन्ययुवतिसामान्या (anyayuvati-sāmānyā) *adj.* (*f.*) similar to other young woman भगवन्, अन्ययुवतिसामान्यामेव तां न मन्येथाः PārvPa.2.5 (5)

अन्ययुवन् (anya-yuvan) *m.* other young man मूर्तिश्रियम् ...। उन्नीयान्ययुवास्यकालिमकरीं तारुण्यरम्यामिमां धन्यं जन्म सहामुनैकसमयं न प्राप्य तप्तं हृदा SubhāRaK.49.15.

अन्ययूथ (anya-yūtha) *m., n.* **A** herd or group of others (गोऽध्यक्षः ... व्रजपर्यग्रं नष्टं विनष्टम् ... उपलभेत) चोरहृतमन्ययूथप्रविष्टमवलीनं वा नष्टम् ArthŚā.i.314.3 (2.29); **B** another herd or group सारङ्गो दुःखमास्ते विधुरविधिवशादन्ययूथप्रविष्टः Subhāṣi.659; **C** other religious sect, cf. **अन्ययूथिक.**

अन्ययूथिक (anya-yūthika) *adj.* (used as noun) (person) belonging to other religious sect जैनाः ... अन्ययूथिकैः — परतीर्थिकैः ... अनुपध्वस्यमानाः माहात्म्यादपात्यमानाः विहरन्ति AupaSūṬ. 64. 2; 192.5; अन्ययूथिकाः — अन्यतीर्थिका इह तापसा विभङ्गज्ञानवन्तः SthānṬ. 135B. 13; अन्ययूथिकानां तीर्थान्तरीयाणां कापिलादीनामित्यर्थः, दुर्वचनादीनुपसर्गान् नो सम्यक् सहते JñātāDhaṬ. 172B.4.

अन्ययूथ्य (anya-yūthya) *adj.* who belongs to other group (अन्यथा वाचकवाच्यक्लृप्तावतावकानां प्रतिभाप्रमादः) अतावकानाम् अत्वदीयानाम् अन्ययूथ्यानाम् SyādvāMañ. 14(13); (used as noun) (that one) of other group अभिप्रेतं चैतदन्ययूथ्यानामपि SyādvāMañ. 29(75)

अन्ययोग (anya-yoga) *m.* **1Ai** connection or construing with the (word) *anya* अन्ययोगेऽनिघातः APrāti. 25; **1Aii** connection or construing with the other (words) यत्र ह्यन्ययोगमपेक्षते सा विशेषणषष्ठी MahāBh. iii.179.10 (*on* vi. 4.1); **1Aiii** semantic relation with other (referent), cf. **अन्ययोगनिवृत्त्यर्थम्A; Aiv** signification in another (referent), cf. **अन्ययोगव्यतिरेक**; **1Bi** conjunction (of soul) with the other (primordial matter) अन्ययोगेऽपि तत्सिद्धिर्नाञ्जस्येनायोदाहवत् SāṁkhyaPraSū. 2. 8; **1Bii** ordinary conjunction एवं विभागसंयोगौ तदभावादन्ययोगवत् ŚlokaVār. 6.106 (757. 6); **1Ci** relation or association with other thing स्वभावेन चातद्रूपस्यान्ययोगेऽपि न तद्रूपता HetuBiṬ. 47.1; अयोगान्ययोगात्यन्तायोगानामन्यतमस्यापि व्यवच्छेदासंभवात् BhāvanāVi.70.3; आत्माहंप्रत्ययात्सिद्धः ... । अयोगमन्ययोगं च मुक्त्वा द्रव्याश्रिता गुणाः SarvaSiSaṁ.5.23; तद्धि भाष्यम् ... कर्मानवबोधकत्वलक्षणमयोगं व्यवच्छिनत्ति न तु ब्रह्मबोधकत्वलक्षणमन्ययोगम् VivaPraSaṁ.164.5; पृथिव्यां व्यवस्थितोऽयोगान्ययोगाभ्यां परिच्छिन्नः ... गन्धो लक्षणमित्यर्थः भवति Upask. 106.9 (*on* ii. 2. 2); पदार्थाः सप्तैवेति विशेष्यसङ्गत एवकारोऽन्ययोगं व्यवच्छिनत्ति SarvaDaKau. 4. 24; 7.14; **1Cii** relation or association with another person मम यदि युवतिं विशङ्कसेऽन्यां श्वसिमि तव श्वसितैर्मृषान्ययोगः RāghPāṇ. (Dha.) 15. 23; **1D** combination with the other चतुर्विंशतिरन्यानि षट्शालान्यन्ययोगतः SamarāSū. 25. 35; **1E** connection with the next, i.e. higher number, cf. **अन्ययोगव्यवच्छेदD; 2** [Inst.] in another manner or method इत्येता वर्णतश्चैव रसतश्चैव ...। कीर्तिता वक्ष्यते तत्र त्वन्ययोगेन लक्षणम् (मृत्तिका) Hastyāyur. 280. 22 (2. 56); **3** another means or practice यो मामेवमनुस्मरेत्। ... तस्यैवाहं च सुलभो नान्ययोगयुजोऽपि वा BṛBrahmaS.i.6.54.

अन्ययोगक्षेमकर (anyayogakṣema-kara) *adj.* causing obtainment and preservation, i.e. welfare of the other मन्त्रभेदो ह्य(v.l. ॰न्य)योगक्षेमकरो राज्ञस्तदायुक्तपुरुषाणां च ArthŚā.i.72.4 (1.15)

अन्ययोगनिवृत्त्यर्थम् (anyayoganivṛttyartham) *adv.* **A** for the sake of the exclusion of the semantic relation with other (referent) निश्चितस्यार्थस्य अन्ययोगनिवृत्त्यर्थं बलाधानम् Pradī.iv.292B. 2 (*on* v.1.117); **B** for the sake of exclusion of the association with other thing परिसंख्याविधिष्विवान्ययोगनिवृत्त्यर्थमाह VedāntKa. 553. 11 (*on* iv.4.10)

अन्ययोगव्यतिरेक (anyayoga-vyatireka) *m.* absence of the signification in any other (referent) (आत्मभावं नयत्येनं तद् ब्रह्म) आत्मशब्दः स्ववाची सन्नन्ययोगव्यतिरेकपरः ŚrutaPra. iA. 248. 22 (*on* i.1.1)

अन्ययोगव्यपेक्षा (anyayoga-vyapekṣā) *f.* [Inst.] with the expectancy of the relation with the other thing नरलोकः सुतेनायं जय्य एवेति भण्यते। एवेत्ययोगावच्छित्तौ नान्ययोगव्यपेक्षया BṛĀraUBhVā. i. 5. 241; iv.3.838.

अन्ययोगव्यवच्छित्ति (anyayoga-vyavacchitti) *f.* exclusion of the relation with other person अन्ययोगव्यवच्छित्त्या मनसेति विशेषणात्। देहेन्द्रियवियोगः स्यात् Bhām. 758. 9 (*on* iv. 4. 10); अन्ययोगव्यवच्छित्तिरयोगमुपढौकते TarkSaṁ. (Ā.) 16. 30.

अन्ययोगव्यवच्छेद (anyayoga-vyavaccheda) *m.* **A** exclusion of relation or association with other person [अयोगव्यवच्छेदेन विशेषणाद्] – यथा चैत्रो धनुर्धरः। नान्ययोगव्यवच्छेदेन यथा पार्थो धनुर्धर इत्याक्षेप्स्यामः PramāVāSvopVṛ. 1. 23; Tarkāmṛ. 24. 22; न ह्यन्ययोगव्यवच्छेदेनैव विशेषणं भवति HetuBiṬ. 17. 1; किं परोद्देशप्रवृत्त्ययोगव्यवच्छेदो विवक्षितः उतान्ययोगव्यवच्छेदः ŚrutaPra. iB.94.13 (*on* i. 1. 1); नाहमेव जाने इत्यन्ययोगव्यवच्छेदाद्विच्छित्तिविशेषः SāhiDa. 440.13; अन्ययोगव्यवच्छेदादुपास्ते यदरुन्धती। ... पतिव्रतम् MahāN. 9.122; **B** exclusion of relation or association with other thing अन्ययोगव्यवच्छेदे प्रशंसेयमसोर्भवेत् BṛĀraUBhVā. iii. 3. 171; सोऽयमयोगव्यवच्छेदो नान्ययोगव्यवच्छेदः PañcPā. 49.21 (*on* i. 1. 1); सगुणावस्थागतेनैश्वर्येण निर्गुणेव विद्या स्तूयते। न चान्ययोगव्यवच्छेदेनैव विशेषणम् Bhām. 758. 23 (*on* iv. 4. 11); प्रमातृप्रमेयाभ्यां सह प्रमोत्पादस्य अन्ययोगव्यवच्छेदेन संबन्धः TātpaṬ.(Vā.)24.20 (*on* i.1.4); अतः स्वत एवेत्यवधारणं नायोगव्यवच्छेदेनाप्यन्ययोगव्यवच्छेदे NyāyVārPari. 120. 2; तथाप्यन्ययोगव्यवच्छेदोऽपि वार्तिककृता निराकर्तव्यः NyāyVārPari. 640. 8;641.12; पूर्वत्रायोगव्यवच्छेदेनावधारणम् ... उत्तरत्रान्ययोगव्यवच्छेदेन PramāMī. 38. 17 (*on* i. 2. 6); धूमः किं धर्मिणान्ययोगव्यवच्छेदेन संबध्यते उतायोगव्यवच्छेदेन TārkiRa.291.1; अयोगव्यवच्छेदमात्रेणावधारणोपपत्तावन्ययोगव्यवच्छेदेनावधारणा-स्वीकारात् TārkiRa.293. 2; अयोगान्ययोगव्यवच्छेदेन गन्धवद् वृत्तिजातिः TarkSaṁ. (Ā.) 26. 29; पूर्वस्यैवकारस्यावधारणार्थस्यात्राप्यभिसंबन्धात्तत्रैव नान्यत्रेत्यन्ययोगव्यवच्छेदः SyādvāMañ. 9 (7); अन्यथा वह्निमानेव धूमवानित्यन्ययोगव्यवच्छेदेनोदाहरणशरीरं स्यात् TattvCin. ii (1). 523. 2; अयोगव्यवच्छेदः सिषाधयिषितः न त्वन्ययोगव्यवच्छेद इति चेन्न NyāySiA. 231.19; अन्ययोगव्यवच्छेदः प्रयोजनम् NyāySu.(Ja.)172B. 4 (*on* i.3.1); नन्वत्र जगत्प्रागभावस्य जगत्कारणत्वमात्रं वा साध्यम् अन्ययोगव्यवच्छेदेन वा NyāySu. (Ja.) 283A. 9 (*on.* ii.1.4); 'आकाशस्योत्तर' इत्यत्र तु तस्य स एवेत्यन्ययोगव्यवच्छेदेन NyāyPari.24.1; ननु नायमन्ययोगव्यवच्छेदः किन्त्वयोगव्यवच्छेदः Upask. 17. 2 (*on* i. 1. 4); पदार्थस्य सतोऽत्रैवान्तर्भावादन्ययोगव्यवच्छेदोऽपि सिद्ध एव SarvaDaKau. 5. 5; अयोगव्यवच्छेदेऽपि अन्ययोगव्यवच्छेदो न संजाघटीति SarvaDaKau.8.10; उत्तरार्धे उपायान्तरव्यावृत्तेरेवोक्त्या पूर्वार्धेऽप्यन्ययोगव्यवच्छेदस्या-श्रयितुमुचितत्वात् AlaṅkāKau.(Vi.)287.18; अन्ययोगव्यवच्छेदस्य तु फलस्य ग्रहणं न युक्तम् ŚivārkaMaDī.i.380.10 (*on* i.2.22); ज्ञानं तदयोगव्यवच्छेदमात्रमवगमयेत् नान्ययोगव्यवच्छेदम् ŚivārkaMaDī.ii.389.20 (*on* i.2.24); अन्ययोगव्यवच्छेदस्य वा प्रकृते बोधः GuruCandr. iii. 150.18; आत्मा ज्योतिरेव ... विशेष्यसङ्गतैवकारस्यान्य-योगव्यवच्छेद एव मुख्यत्वात् LaCandr.780.13; एवकाराद्युपस्थाप्ययोरन्ययोग-व्यवच्छेदाद्योः परस्परमन्वयबोधः VyutpaVā.95.8; एवं चैवकारादावन्ययोगव्यवच्छेदा-योगव्यवच्छेदयोः ... शक्तिप्रदर्शनमुपपन्नम् BhāṭṭCin.i.124.1 (*on* i.1.4); **C** exclusion of the relation or association with the other (systems) अथान्ययोगव्यवच्छेदस्य प्रस्तुतत्वात् ... स्तुतिकारः ... स्तुतिमाह SyādvāMañ.22 (1); जगतोऽभ्युद्धरणे ... अन्ययोगव्यवच्छेदेन भगवत एव सामर्थ्यं दर्शयन् ... पुरुषाणामौचितीचतुरतां प्रतिपादयति SyādvāMañ.32 (2); समाप्ता चेयमन्ययोगव्यवच्छेदद्वात्रिंशिकास्तवनटीका SyādvāMañ.32 (52); **D** exclusion of the connection with the next, i.e. higher number द्रव्याणि नवैव नाधिकानि इत्यन्ययोगव्यवच्छेदः SarvaDaKau.7.15.

अन्ययोगव्यवच्छेदक (anyayoga-vyavacchedaka) *adj.* [*f.* -ikā] **A** which excludes the connection with the next, i.e. higher number ... अन्ययोग-व्यवच्छेदिकाद्वात्रिंशिकाख्यं श्रीमहावीरस्वामिस्तोत्रम् MahāVīSt. (H.) (Colophon); **B** which excludes relation or association with other person न तावत्स्वर्गकामपदम् दर्शपूर्णमासनियोगस्य ... पुरुषेणायोगं व्यवच्छिनत्ति, ... नापि तदन्ययोगव्यवच्छेदकम् VivaPraSaṁ.133.16; अन्ययोगव्यवच्छेदकावधारणयुक्तात्मशब्दो ब्रह्मादीनधिकरोति TattvPrakā.169A.7 (*on* iii. 3. 18)

अन्ययोगव्यवच्छेदकता (anyayogavyavacchedaka-tā) *f.* the state of excluding the association with other thing अन्ययोगव्यवच्छेदकतया विशेषण-त्वम् LaCandr.315.25.

अन्ययोगव्यवच्छेदकत्व (anyayogavyavacchedaka-tva) *n.* **A** the state of excluding the relation or association with other thing मनसेति विशेषण-स्यान्ययोगव्यवच्छेदकत्वेनावधारणार्थत्वाद्विदुषो देहाद्यभाव इति पूर्वपक्षयति VedāntKa. 552. 16 (*on* iv. 4.10); नन्ववधारणस्य ... कथमन्ययोगव्यवच्छेदकत्वम् TattvPrakā.168A.12 (*on* iii.3.16); स्वारसिकमन्ययोगव्यवच्छेदकत्वं त्यक्त्वा ... अयोग-व्यवच्छेदकत्वमाश्रितम् ŚivārkaMaDī.i.270.20 (*on* i.1.35); विशेष्यसंगतैवकारस्य अन्ययोगव्यवच्छेदकत्वं च युक्तम् GuruCandr. ii. 260.11; **B** the state of excluding the relation or association with other person 'संकल्पादेवे'त्येवकारः संकल्पयितृ-व्यापारान्तरव्यवच्छेदक एव ... विशेष्यसंगतत्वेनान्ययोगव्यवच्छेदकत्वात् ŚivārkaMaDī.ii. 486. 26 (*on* iv.4.8)

अन्ययोगव्यवच्छेदपर (anyayogavyavaccheda-para) *adj.* **A** meant for the exclusion of the relation or association with other thing वीप्सया पुनः पुनरित्ययोगव्यवच्छेदपरत्वेन नियमः, नान्ययोगव्यवच्छेदपरत्वेन VakroJī. 79. 15; अवधारणेनान्ययोगव्यवच्छेदपरेण मध्यमविभुपक्षौ निरस्येते VedāntRaMañ.1.1(16. 13); धार्यत्वादीनां तदेकप्रतिसंबन्धित्वमर्थ इत्यन्ययोगव्यवच्छेदपरत्वाङ्गीकारे परमेश्वरस्यापि धार्यनियम्यशेषभूतास्मदादिशरीरेष्वव्याप्तेः ŚivārkaMaDī.i.308.8 (*on* i.2.1); श्रुताव-धारणम् त्वयोगव्यवच्छेदपरम्, मोक्षहेतुप्रसादे अन्ययोगव्यवच्छेदपरं वा GuruCandr. ii.325. 22; **B** meant for the exclusion of the relation or association with other person दर्शनजन्यादेवेश्वरप्रसादात्र पुनः कर्मादिहेतुकादित्यन्ययोगव्यवच्छेदपरत्वोप-पत्तेश्च NyāySu.(Ja.)23A. 5 (*on* i.1.1); 'दृष्ट्वैव तं मुच्यत' इत्यवधारणमयोग-व्यवच्छेदपरम्। मोक्षहेतुप्रसादेऽन्ययोगव्यवच्छेदपरं वा Nyāyāmṛ. 292A.8; प्रसादेऽन्य-योगव्यवच्छेदपरत्वोक्तिः शोभते GuruCandr. ii. 326.13; **C** meant to convey the exclusion of the relation or association with other thing 'विदन्ति' इति द्वितीयमन्ययोगव्यवच्छेदपरम् KāvyPra.428.6; Kāvyānu. (He.)171.18; इदमेव-शब्दावयोगान्ययोगव्यवच्छेदपरौ ŚrutaPra. iA. 48.9 (*on* i.1.1); एवशब्दोऽन्ययोग-व्यवच्छेदपरः Bhāsk. i.23.15 (*on* i.1.1); i.28. 6 (*on* i.1.1)

अन्ययोगव्यवच्छेदबोध (anyayogavyavaccheda-bodha) *m.* knowledge of the exclusion of the relation or association with other thing द्रव्यादिषडन्ययोगव्यवच्छेदात् अन्ययोगव्यवच्छेदबोध इति लीलावत्यां व्याख्यातम् LaCandr.640.35.

अन्ययोगव्यवच्छेदबोधक (anyayogavyavaccheda-bodhaka) *adj.* which conveys the exclusion of the realtion or association with other thing एवकारस्यान्ययोगव्यवच्छेदबोधकत्वव्युत्पत्त्या ... अभावेषु पदार्थत्वव्यवच्छेदः GuruCandr. iii. 149. 17; LaCandr. 640. 26.

अन्ययोगव्यवच्छेदविवक्षा (anyayogavyavaccheda-vivakṣā) *f.* speaker's intention for the exclusion of the realtion or association with other thing त्वदुक्तमपि शरीरलक्षणमयुक्तं, तत्र ... अन्ययोगव्यवच्छेदविवक्षायाम् असंभवापत्तेः PūrvottaVāNaMā. 198. 7.

अन्ययोगव्यवच्छेदहेतु (anyayogavyavaccheda-hetu) *m.* cause of the exclusion of the realtion or association with other thing ते चायोगान्य-योगव्यवच्छेदहेतुभूता अर्थस्वभावाः कथम् इति शङ्कायाम् ... परिहरति ŚrutaPra. iA. 48. 12. (*on* i.1.1)

अन्ययोगव्यवच्छेदाधिकृत (anyayogavyavacchedādhikṛta) *adj.* authorised or entitled to the exclusion of the realtion or association with the other (systems) अस्यां च स्तुतौ अन्ययोगव्यवच्छेदाधिकृतः तस्य च तीर्था-न्तरीयपरिकल्पिततत्त्वाभासनिरासेन तेषामाप्तत्वव्यवच्छेदः स्वरूपम् SyādvāMañ.2(1)

अन्ययोगव्यवच्छेदाभिप्राय (anyayogavyavacchedābhiprāya) *m.* [Inst.] with the intention of excluding the realtion or association with other thing कर्मावबोधनमिति तु प्रकृतोपयोगादुक्तम्, नान्ययोगव्यवच्छेदाभिप्रायेण PrakaVi.74.10.

अन्ययोगव्यवच्छेदार्थ (anyayogavyavacchedārtha) *adj.* meant to covey the exclusion of the realtion or association with other thing एवकारः नान्ययोगव्यवच्छेदार्थः PrakaVi.1063. 20; SmṛtiCan.iv. 583. 2; SarvaDaKau. 4. 21; 7.12; नियमपरिसंख्याविध्योः फलभेदे स्थिते सति एवकारेण फलविवरणमेक-त्रायोगव्यवच्छेदार्थमन्यत्रान्ययोगव्यवच्छेदार्थम् VidhiRa.1 (5.2); ŚivārkaMaDī.i.53.16 (*on.* i.1.1); MayūMāli. 374.10 (*on* iv.2.9)

अन्ययोगव्यवच्छेदार्थक (anyayogavyavacchedārtha-ka) *adj.* **A** meant for the exclusion of the realtion or association with other thing अन्ययोगव्यवच्छेदार्थकेनावधारणेन च तत्साम्यं निराक्रियते VedāntRaMañ.1.4 (58.24); अन्ययोगव्यवच्छेदार्थकावधारणं स्वयमेव व्याकुर्वञ्छोककारणं स्वयमेव स्फुटयति VedāntRaMañ. 2.6 (78.11); **B** meant to convey the exclusion of the realtion or association with other thing अन्ययोगव्यवच्छेदार्थकोऽयमेवकार उक्तार्थे विश्वारोपितत्वे प्रमाणम् VedāntRaMañ.1.4 (66.2); एवकारस्यान्य-योगव्यवच्छेदार्थकत्वेन श्रौतपरिसंख्यारूपत्वे ... विकल्पापत्तेर्नेयं श्रौती परिसंख्या MīmāKau. iii(1).83.1 (*on* i. 2.44); विशेष्यसंगतैवकारस्यान्ययोगव्यवच्छेदार्थकत्वेन ... अग्रकालासत्त्वबोधकत्वम् LaCandr. 524.18.

अन्ययोगव्यवच्छेदासंभव (anyayogavyavacchedāsambhava) *m.* impossibility of the exclusion of the realtion or association with other thing अन्ययोगव्यवच्छेदासंभवेन तत्पक्षपरित्यागः MayūMāli.161.22. (*on* ii.3.1)

अन्ययोगव्यावर्तक (anyayoga-vyāvartaka) *adj.* which excludes the realtion or association with other thing आग्रयणापादानकत्वरूपस्य विशेषणस्य अन्ययोगव्यावर्तकत्वाभावेन विशेषणत्वानुपपत्तिः MīmāKau.ii.189.15 (*on* iii. 2.33)

अन्ययोगव्यावृत्ति (anyayoga-vyāvṛtti) *f.* **A** exclusion of the realtion or association with the other (systems) अन्ययोगव्यावृत्त्या सिद्धमाप्तत्वमर्हति MahāP. 42. 47; **B** exclusion of the realtion or association with other thing शूर्पकरणत्वयोर्विशेषणविशेष्यभावमात्रेणैकार्थ्योपपत्तेर्न ... सामर्थ्यभङ्ग इति चेन्न, विशेषणत्वस्य अन्ययोगव्यावृत्तिं विना असंभवेन MīmāKau.iii(1). 52.18 (*on* i. 2.27); ज्योतिष्टोमे सामान्तराणामपि नियतत्वेन बृहद्रथंतरयोरन्ययोगव्यावृत्त्या विशेषणत्वासंभवात् BhāṭṭDī. i.141. 21 (*on* ii.3.1); iii. 285. 15 (*on* x. 4.12); एवकारः ... अन्ययोगव्यावृत्तेरपि न विधायकः GuruCandr. i. 462. 5; अयोगान्ययोगव्यावृत्तिभिन्नफलको विधिरपूर्वविधिः BhāṭṭCin. i. 74.18 (*on* i.1.4)

अन्ययोगव्यावृत्तिरूप (anyayogavyāvṛtti-rūpa) *adj.* **A** of the form of the exclusion of the realtion or association with other thing विषयत्वमन्ययोगव्यावृत्तिरूपम् VivaPraSam. 226. 10; **B** of the form of the semantic relation with the other (referent) न चैवकारार्थस्यान्ययोगव्यावृत्तिरूपस्य इतरपदार्थेऽपि अन्वयानुपपत्तिः BhāṭṭDī.iii.285.17 (*on* x.4.12)

अन्ययोगव्यावृत्तिसाक्षिन् (anyayogavyāvṛtti-sākṣin) *adj.* witnessing the exclusion of the relation or association with other person तेपे तपांसि यः। वैदुष्ये लग्नकान्यन्ययोगव्यावृत्तिसाक्षिणि ŚrīKaC.25. 24.

अन्ययोगव्यावृत्त्यनुवाद (anyayogavyāvṛtty-anuvāda) *m.* reiteration of the exclusion of the realtion or association with other thing अन्ययोगव्यावृत्त्यनुवादस्य निषेधेनैव सिद्धा पुनरनेन करणे ... वैयर्थ्यात् BhāṭṭDī. iii.167.16 (*on* ix.4. 2); निषेधेनैवान्ययोगव्यावृत्त्यनुवादसिद्धेः अयोगव्यावृत्त्यनुवादसिद्धेः अयोगव्यावृत्त्यनुवादस्यापि व्यर्थत्वात् GuruCandr.i.462.1.

अन्ययोगव्यावृत्त्यर्थक (anyayogavyāvṛttyartha-ka) *adj.* **A** meant for conveying the exclusion of the association with other thing न तावदत्रैवकारः ... अन्ययोगव्यावृत्त्यर्थकतया ... अनुवादः BhāṭṭDī.iii.167.14 (*on* ix.4.2); **B** meant for the exclusion of the relation or association with other thing यत्र तु नियता कर्तव्यस्य प्राप्तिस्तत्रायोगव्यावृत्त्यसंभवादन्ययोग व्यावृत्त्यर्थकत्वमादाय श्रौतपरिसंख्यात्वमावश्यकम् MīmāKau.iii.(1).81.8 (*on* i. 2. 44)

अन्ययोगा (anya-yogā) *adj.* (*f.*) (Gr.) (genitive case) connected (in its sense) with the other (than the phrase 'in place of' (*sthāne*)) शास्त्रे या षष्ठी अनियतयोगा श्रूयते सा स्थानेयोगैव भवति, न अन्ययोगा KāśiVṛ. *on* i. 1.49

अन्ययोगादि (anyayogādi) *adj.* realtion or association with other thing etc. अयोगान्ययोगादयस्तु व्यवच्छेद्याः समभिव्याहारलभ्या इत्यपरे Upask.18.1 (*on* i.1.4).

अन्ययोगिन् (anya-yogin) *m.* **A** devotee of other (sect or system) श्रीगुरुं पूजयेद्भक्त्या ... । तदभावे कुलज्ञं च तच्छिष्यं वान्ययोगिनम्। संतोषयेत् KulārT. 10.15; **B** other ascetic पश्य कान्तास्य माहात्म्यम् ... दुःकरस्यान्ययोगिभिः BṛKathāK.19.11; गौडाचार्या निर्विकल्पे समाधावन्ययोगिनाम्। साकारब्रह्मनिष्ठानामत्यन्तं भयमूचिरे PañcDa.2.28.

अन्ययोगिन् (anya-yogin) *adj.* (used as noun) (object) having relation or association with any other object ध्रुवा ह्यनित्याश्च न चान्ययोगिनः मिथश्च कार्यं न च तेषु न युज्यते UpadeSā. 458. 24 (comm. क्षणिकानामन्यसंबन्ध कालपर्यन्तमवस्थानसंभवात्)

अन्ययोग्या (anya-yogyā) *adj.* (*f.*) fit or suitable for any other person देयेयं गौतमायैव नान्ययोग्या शुभानना BrahmP.87.13.

अन्ययोद्धृ (anya-yoddhṛ) *m.* **A** any other warrior न ह्यन्ययोद्धा विद्यते सृञ्जयानाम् ... योऽद्य सहेत कर्णम् MahāBhā. viii. App.I.19 (11); **B** other soldier न संख्याप्यन्ययोद्धृणां पतितानामबुध्यत TriṣāŚaPuC.iv. 2. 250.

अन्ययोध (anya-yodha) *m.* other soldiers ये कुरवः ... तं कोपयांचक्रुः ... । तान् (नृपालः) सोऽतिथीन् कारितवान् यमस्य प्रधानसाल्हे(?सहाये)न तथान्ययोधैः VīraBhā. 2. 61.

अन्ययोधिन् (anya-yodhin) *adj.* (used as noun) (one) who is fighting with other warriors मूर्छितं नैव विकलं नाशस्त्रं नान्ययोधिनम् ... हिंसयेत् ŚārṅgaPa.1935.

अन्ययोनि (anya-yoni) *m., f.* **1A** vagina of woman of other caste **B** vagina of wife of other person **2** cause which is other (than that which produces) **3A** race or species, i.e. being which is other (than human being) **B** other, i.e. auspicious species (as an emblem) **4** variety of sense or meaning (Artha) (*lit.* produced by other poet)**1A** vagina of woman of other caste नान्यस्त्रियं नान्ययोनिम् ... व्यवायं गच्छेत् CaraS.i.8. 22; AṣṭāSam.i.59. 23 (1.9); AṣṭaHṛ. i.7.70; नान्ययोनावयोनौ वा नोपयुक्तौषधस्तथा। द्विजदेवगुरूणां च व्यवायी नाश्रमे भवेत् ViṣṇuP.iii.11.121; स्त्रीव्यवायनिवृत्तस्य सहसा भजतः ... अन्ययोनिमनिच्छन्तीमगम्यां नवसूतिकाम्। ... मुष्टिदन्तनखोत्पीडाविषवच्छूकपातनैः दोषा दुष्टा गता गुह्यम् ... आमयान् ... जनयन्ति AṣṭāSam.ii.319.16 (6.38); गुरुतल्पव्रतं कुर्याद्वितः सिक्त्वावान्ययोनिषु ViṣṇuDhaP.ii.73.147; **1B** vagina of wife of other person तत्राभिगमोऽन्ययोनावयोनौ चेति द्विविधदर्शनात् नान्ययोनावयोनौ वेति विष्णुपुराणीयनिषेधदर्शनाच्च DaṇḍaVi.161.16; **2** cause which is other (than that which produces) त एते रसाः स्वयोनिवर्धनाः, अन्ययोनिप्रशमनाश्च SuśruS.i.42.6; **3A** race or species, i.e. being which is other (than human being) अन्ययोनिगर्भेश्वजः Jaimi UpaSū. iii.4.24 (Bangalore Ed.); प्राप्य तं मानुषं देहं कर्तव्यं धर्मसाधनम्। स्वर्गमोक्षप्रदं नृणां दुर्लभं चान्ययोनिषु DevīBhāP. iii. 25. 19; यः ... । अन्ययोनिं प्रयाति स्म प्रतिषिद्धेन कर्मणा। किं करोति पिता माता PadmP.ii.105. 39; **3B** other, i.e. auspicious species (as an emblem) (सिंहासनलक्षणम्) आयहीनं व्ययाधिक्यं सर्वसंपद्विनाशनम्। धूमयोनिश्च काकाश्च गर्दभान् श्वानं वर्जयेत्। अन्ययोनिः शुभं(भा) सर्वे(र्वा) शुभयोनिमिह योजयेत् MānaSā. 45. 42; **4** variety of sense or meaning (*artha*) (*lit.* produced by other poet) त्रिपथमर्थमध्यगीष्महि यदुतान्ययोनिर्निह्नुतयोनिरयोनिश्च। तत्रान्ययोनिर्द्विधा प्रतिबिम्बकल्पः, आलेख्यप्रख्यश्च KāvyMī.63.3.

अन्ययोनि (anya-yoni) *adj.* produced from the material which is other (than that of the idol itself) पीठिका दश कीर्तिताः। शैले शैलमयीं दद्यात् पार्थिवे पार्थिवीं तथा। ... नान्ययोनिस्तु कर्तव्या सदा शुभफलेप्सुभिः MatsyaP.262.20.

अन्ययोनिज (anyayoni-ja) *adj.* (used as noun) (one) born in other race or species निश्चिन्ताः स्थावरा ह्येते सौख्यमेषां महद्धुवि। बहुना किं मनुष्येभ्यः सर्वो धन्योऽन्ययोनिजः SkandP.i(2).45.93.

अन्ययोनिभाज् (anyayoni-bhāj) *adj.* falling into the other race or species (जन्तुः) तत्र देवि कृमिर्भूत्वा तदन्ते चान्ययोनिभाक् ŚaktiSamT. i.3.110.

अन्ययोनिविषय (anyayoni-viṣaya) *adj.* pertaining to the vagina of wife of other person अन्ययोनिविषयस्याभिगमस्य बलछलादिकृतत्वकृतं दण्डविशेषमाह DaṇḍaVi.165.11.

अन्ययोषा (anya-yoṣā) *f.* wife of other person एकमाश्रयाम्येतं नियमं शोभनामपि। अवष्टंभामि नानिच्छामन्ययोषां बलादिभिः PadmP. (Ra.) 14. 365; दीक्षिता न च योषा चेत् ... अन्ययोषा ... स्वयं तस्या गुरुर्भवेत् KulaCūT. 3. 12; संग्रसमानेव सर्वगात्राणि। संश्लिष्यतेऽन्ययोषा तिक्तं तस्यामृतं पुरतः KuṭṭaMa. 843 (comm. अन्ययोषा परदाराः)

अन्ययोषित् (anya-yoṣit) *f.* **A** wife of other person न स्त्रियं गच्छेत् ... । नादक्षिणां नान्यकामां नाकामां नान्ययोषितम् ViṣṇuP.iii.11.116; ग्राम्यधर्मे त्यजेत् ... गर्भिणीमन्ययोषितम् AṣṭāHṛ. i. 7. 69; विश्रम्भः कोऽन्ययोषिति YogŚā. 2. 94; **Bi** ordinary woman लक्ष्मीः ... दुःखार्णवं गताप्येषा सदृशी नान्ययोषिता PadmP. (Ra.) 53. 23; **Bii** other woman तास्ताः (युवतयः) प्रदक्षिणीकृत्य निजा वाप्यन्ययोषितः। कुलामृतरसं पूर्वं गुरवे विनिवेदयेत् KulaCūT.2.23; पश्य प्रयान्तीरभवान्ययोषितोऽप्यलंकृताः BhāgP. iv. 3. 12; तद्ब्रूहि किं न कामोऽहं प्राप्तिः कस्यान्ययोषिताम् KathāSaSāg. x. 8. 137; स्वयमेवानिनायैकां रांजनावं गुहस्तदा। आरोप्य भरतं तत्र ... । वसिष्ठं च तथान्यत्र कैकेयीं चान्ययोषितः AdhyāRā. ii. 8. 40.

अन्ययोषिदुपधानपद (anyayoṣid-upadhānapada) *n.* state or condition of a pillow, i.e. love for other woman निद्रावतीं गिरिजया कृतदेहसंधिरप्याजगाम विधुरां स्वयमिन्दुमौलिः। अप्यन्ययोषिदुपधानपदे निरुद्धे पत्न्या ध्रुवं प्रभुजनो भजतेऽन्यनारीम् BhikṣāKā.38.2.

अन्ययोषिद्विशङ्किता (anyayoṣid-viśaṅkitā) *adj.* (*f.*) suspective of another woman अच्छभित्तौ वीक्ष्य स्वयमन्ययोषिद्विशङ्किता। मुग्धा नाशु विशेत् SkandP.iv.10.5.

अन्ययौवत (anya-yauvata) *n.* number of young women belonging to other persons सः ... क्षोदयद्यवयदन्ययौवतम्। ... अजीजनत् ... आत्मजेम् DvyāśraKā.20.62.

अन्यरक्त (anya-rakta) *n.* different (flow of) blood अन्यरक्तात्समुद्भूतं भैरवाणां चतुष्टयम् VāmaP.70.34.

अन्यरक्त (anya-rakta) *adj.* [*f.*-*ā*] **A** fixed on another man अन्यरक्तचित्ता स्त्रीभुजंगी हन्त्यसंशयम् KathāSaSāg. x. 2. 78; **B** attached to another man अहो धिगन्यरक्तेयं गन्तव्यं ध्रुवमेतया KathāSaSāg. xii.17.40.

अन्यरक्षक (anya-rakṣaka) *m.* protector who is other (than husband) अन्यरक्षकासंनिधाने यद्युत्पन्नरक्षकविपत्तिः तदा कामचारितापि स्त्रीणां प्रसज्येत BālaKrī. i.85.17 (*on* 1.85)

अन्यरक्षस् (anya-rakṣas) *n.* other demon मारीचं द्रावयित्वा मखशिरसि शरैरन्यरक्षांसि निघ्नन् ... राज्यं प्रतिष्ठथास्त्वम् Nārāy.ix.34.3.

अन्यरक्षित (anya-rakṣita) *adj.* protected or guarded by another (worshipper) दक्षिणोत्तरदिग्द्वारं शिवधामान्यरक्षितम् ... संत्यज्य परिग्रहणमाचरेत् MṛgendraT.iv.1.95.

अन्यरक्षोविचक्षण (anyarakṣo-vicakṣaṇa) *adj.* distinct from (that of) other demon अतिरौद्रमनोवृत्तेरन्यरक्षोविचक्षणम्। तस्या भीष्मत्वमद्वैतं विख्यातं भुवनत्रये PāṇḍaC.9.205.

अन्यरङ्ग (anya-raṅga) *adj.* consisting of alternative theatre or stage मण्डपं नवतलं कुर्यात् भवनमन्य(नं मध्य)रङ्गं वाधिमण्डपाकारम् MānaSā.11.73.

अन्यरजत (anya-rajata) *n.* another (piece of) silver एकरजतज्ञानादन्यरजते प्रवृत्त्यापत्तिस्तु ज्ञानरजतानामेकत्रैव अन्यत्रापि प्रवृत्तिः स्यात् GuruCandr. i. 220.9.

अन्यरज्जु (anya-rajju) *f.* rope of another (animal, i.e. donkey) मन्त्रेणाश्वस्य रज्जोर्ग्रहणविधिफलं मन्त्रबाधोऽन्यरज्जौ त्रैदोष्यं प्राप्तबाधे प्रसरणमयते न त्विहेत्यप्ययुक्तम् VidhiRa.30 (167.23); MayūMāli.728.11 (*on* x.5.13)

अन्यरज्जुपाश (anya-rajjupāśa) *m.* another noose of rope (शूलगवकर्मप्रयोगः) तस्मिन् शङ्कौ अन्यरज्जुपाशं प्रतिमुच्य ... रेखामुल्लिखेत् VīraMi. (Saṁskāra.)1002.11.

अन्यरणसंसक्त (anyaraṇa-saṁsakta) *adj.* engaged in fighting with another person मामन्यरणसंसक्तं त्वया हत्वा यशस्विना। राम त्यक्तार्यवृत्तेन किं नाम सुकृतं कृतम् RāmāMañ. 184. 1; अन्यरणसंसक्तवालिव्यापादनादिजनविहितापवादप्रतिपादनेन स्ववचसा कविना विनाशः कृतः AuciViCa.16 (105)

अन्यरत (anya-rata) *adj.* [*f.* –ā] **i** attached to the person who is other (than the husband) धातस्तात विरुद्धोऽपि द्वितयं मा कृथा नृणाम्। भृत्यत्वमविवेकज्ञे स्नेहमन्यरते जने ŚatTrayī. 546; **ii** attached to the other person मुनिस्त्वां ततोऽशपत्। मर्त्यो भूत्वा प्रियतमां द्रष्टास्यन्यरतामिति BṛKathāMañ.xiv.1.142.

अन्यरत्न (anya-ratna) *n.* other gem अन्यरत्नैः अमिश्रितानां हारः मुक्ताहारः KāvyālaṅSū.ii.2.15; मुख्यरत्नानां लक्षणानि निरूप्य च। वक्ष्यन्ते चान्यरत्नानां लक्षणानि यथाक्रमम् YuktiKa.132. 2; भिनत्त्यन्यान् मणीन् वज्रो नान्यरत्नानि तं पुनः RājTa.(Jo.)355.

अन्यरत्नप्रभा (anyaratna-prabhā) *f.* lustre of other gem न नाम नीलता व्योम्नः शून्यस्य गुणवत्स्थिता। अन्यरत्नप्रभाभावान्न वाप्येषा च भैरवी YogVā. iii. 114.36.

अन्यरत्नामिश्रितत्व (anyaratnāmiśrita-tva) *n.* the state of not being mixed with other gems मुक्तानामन्यरत्नामिश्रितत्वबोधनाय मुक्ताशब्दः KāvyPra. 408.7; SāhiDa.439. 3.

अन्यरथ (anya-ratha) *m.* another chariot जटायुः ... चूर्णयामास तद्रथम्। ... पुनरन्यरथेनाशु सीतामादाय रावणः ... । जगाम AdhyāRā.iii.7.58.

अन्यरथाधिरूढ (anyarathādhirūḍha) *adj.* mounted on another chariot तत्क्षणमन्यरथाधिरूढेन रावणेन ... नीयमाना जानकी ... आभरणजालमपातयत् RāmāCam.3.32(1)

अन्यरवोर्जित (anyaravorjita) *m.* one of the five conditions of possession (i.e. the ownersip) (*lit.* exceeding the claim of other) सागमो दीर्घकालश्च निश्छिद्रोऽन्यरवोर्जितः। प्रत्यर्थिसंनिधानश्च पञ्चाङ्गो भोग इष्यते। ... 'अब्रुवत' इत्यनेनान्यरवोर्जितत्वम् VīraMi.446.15 (*on* 2.29)

अन्यरस (anya-rasa) *m.* **1Ai** another object of enjoyment दिवं मरुत्वानिव भोक्ष्यते भुवं दिगन्तविश्रान्तरथो हि तत्सुतः। अतोऽभिलाषे प्रथमं तथाविधे मनो बबन्धान्यरसान् विलङ्घ्य सा RaghuVa.3. 4; **1Aii** any other enjoyment तीर्थं क्रमसरो नाम ...। तत्रासीत्स तपः कुर्वन्राजान्यरसनिःस्पृहः KathāSaSāg. xii. 6. 98; **1B** any other pleasure अतितरामात्मानन्दे मग्ना अन्यरसं न भावयन्ति SāmaraU.272.22; **2** another sentiment यत्रार्थादन्यरसस्तत्प्रतिबद्धश्च गम्यतेऽन्योऽर्थः। वाक्येन सुप्रसिद्धो वक्रश्लेषः स विज्ञेयः Kāvyālaṅ.(Ru.)10. 9; **3** any other juice नितान्तकमलाकान्तनामधेयसुधारसम्। रसयन्ती न रसना तस्यान्यरससस्पृहा SkandP. iv.20.18.

अन्यरस (anya-rasa) *adj.* endowed with another taste or flavour शुक्तं यदन्यरसं द्रव्यान्तरसंसर्गादिनात्यम्लीभवति VīraMi.(Āhnika.)497.10.

अन्यरसाङ्ग (anyarasāṅga) *n.* part of another, i.e. erotic sentiment वाचान्यरसाङ्गं भयहास्यजं यथा रत्नावल्याम् ... इत्यादौ विदूषकवाक्यजनितस्य भयहास्यस्य शृङ्गाराङ्गतया कथितत्वादिदमङ्गं भयहास्यजम् RasāSu.80.1 (1. 275)

अन्यरसात्मन् (anyarasātman) *adj.* of the nature of another sentiment न च रसानां वैशिष्ट्ये तदात्मनः काव्यस्य विशिष्टत्वमिति युक्तं वक्तुमव्याप्तेः। एवं हि प्रतिनियतरसात्मन एव तस्य ध्वनित्वं स्यात् नान्यस्यान्यरसात्मनः, वैशिष्ट्याभावात् VyaktiVi.21.3.

अन्यरसानङ्गता (anyarasānaṅga-tā) *f.* [Inst.] by way of not being the part of another, i.e. erotic sentiment भृङ्गिरिटेर्विकृताकारेण विकटपश्चाद्गमनेन पाहि पाहि पाहीत्यत्र वर्णत्रयव्यत्यासेन भाषणेन च जनितस्य पशुपतिहासस्यान्यरसानङ्गतया मुख्यं भयहास्यजम् RasāSu.79.22 (1.275)

अन्यरसाश्रया (anyarasāśrayā) *adj.* (*f.*) based or dependent on any other sentiment गोष्ठी शृङ्गारमन्थरा। ... अत्र स्यात्कैशिकी वृत्तिः मृद्वी नान्यरसाश्रया BhāvPra. (Śā.)256.12 (9)

अन्यरहस्य (anya-rahasya) *n.* secret of other person नान्यरहस्यमागमयेत् CaraS. i. 8. 19.

अन्यराग (anya-rāga) *m.* **1A** love for woman who is other (than one's own wife) योषिति रोषाख्यरसान्तरतिरस्कारात्पुरुषे चान्यरागाद्रतिप्रकर्षस्य ह्रासोऽवसीयते SaraKaṇṭhā. 575.11; **1B** desire for another thing यस्तु फलराग एव साधने प्रवृत्तिहेतुरिति मन्येत तस्यान्यरागोऽपि चेदन्यत्र प्रवर्तकः स्यादतिप्रसङ्गः NyāyMa.198.4; **2** another melody छाया काकुः षट्प्रकारा स्वररागान्यरागजा। स्याद्दे शक्षे त्रयन्त्राणाम् SaṁgīRa.ii.175.14 (3.120); **3** another sentiment रसोऽनुभूयमानश्चेद्रसान्तरतिरस्कृतः। अन्यरागान्निवृत्तो वा स लीन इति संज्ञितः BhāvPra.(Śā.) 132.4 (6); **4** another colour cf. **अन्यरागच्छवि1.**

अन्यरागकाकु (anyarāga-kāku) *f.* inflection or change of another melody या रागस्य निजच्छाया रागकाकुं तु तां विदुः। सा त्वन्यरागकाकुर्या रागे रागान्तराश्रया SaṁgīRa.ii.176. 3 (3.123)

अन्यरागच्छवि (anyarāga-cchavi) *f.* **1** lustre of another colour कुसुम्भरागः स ज्ञेयो यश्चित्ते सज्जति द्रुतम्। अन्यरागच्छविव्यञ्जी शोभते च यथोचितम् UjjvaNīMa. 449. 5 (Ānandacandrikā अन्यरागोऽत्र माञ्जिष्ठलाक्षादि तस्यैव छविं व्यञ्जयतीति श्यामलादीनां रागः); **2** beauty of another sentiment, UjjvaNīMa. 449. 5 (Locanarocinī प्रथमद्वितीयतृतीयक्रमेण तस्यान्योऽन्यो यो रागस्तेनैव छविव्यञ्जी न तु माञ्जिष्ठवत् सकृदेवोदितेन परमरागेण तद्व्यञ्जी)

अन्यरागादि (anyarāgādi) *adj.* love etc. for another person अन्यरागादिसंवित्तौ तत्सारूप्यसमुद्भवात्। प्राप्नोत्यावृत्तिसद्भाव औपलम्भिकदर्शने TattvSaṁ. 2048.

अन्यराज (anya-rāja) *m.* [P.v.4.91] other kings प्रतापानुरागोपनतान्यराजः ... प्रजानामार्तिहरः ... प्रभाकरवर्धनः EI. i.72.3; vii.157.3.

अन्यराजक (anya-rājaka) *n.* [P.iv.2.39] group of inferior, i.e. vassal kings पापनामा ... जयचन्द्रनृपम् ... दृष्टवान्। अन्यराजकं दासमिव मन्यमानः ... क्वापि गन्तुं न शक्नोति KumāPraPra.93.27.

अन्यराजकर्मन् (anya-rājakarman) *n.* other duty of the king नमोऽस्तु विप्रपादेभ्यो युद्धवृत्तिं न मां कुरु। न च हिंसा साधुधर्मस्ततोऽन्यराजकर्मसु। नियोजयत माम् BṛDharmaP.ii.14. 56.

अन्यराजकार्य (anya-rājakārya) *n.* other duty of the king सज्जोऽयमाजन्मनः परिपोषितः। सर्वेष्वन्यराजकार्येष्वनुपयुक्त एतावन्मात्रप्रयोजनः प्रेष्यजनः TilaMañ. 144. 13.

अन्यराजता (anyarāja-tā) *f.* the state of having another as the king or master न्यूनत्वेन ब्रह्मरूपापत्तिर्न स्वाराज्यम्, तथा हि ब्रह्मशब्दवाच्यः परमेश्वरस्तेषामधिपतिः स्यात्, तथा चान्यराजता BrahmSi.121.2.

अन्यराजत्व (anyarāja-tva) *n.* the state of having another as the king or master (आत्मानन्दः स स्वराड् भवति) अन्यराजत्वं च अर्थप्राप्तम् ... यथाप्राप्तस्वाराज्यकामचारत्वानुवादेन तत्तन्निवृत्तिः ChāndoUBh. 464. 9 (*on* vii. 25. 2); अन्यराजानस्ते क्षय्यलोका भवन्तीत्यविदुषां क्षय्यलोकत्वकारणमन्यराजत्वमुच्यते ŚatDū.158. 24.

अन्यराजन् (anya-rājan) *adj.* **A** having another as the king or master, i.e. subject to another king अथ येऽन्यथातो विदुरन्यराजानस्ते क्षय्यलोका भवन्ति ChāndoU.vii. 25. 2; अन्यः परो राजा स्वामी येषां ते अन्यराजानः ChāndoUBh. 464.14 (*on* vii. 25. 2); स्वराडकर्मवश्यः। अन्यराजानः कर्मवश्याः

BrahmSūBh.(Rā.) 288. 9 (*on*. i.3.7); **B** having another as the lord, i.e. bestower of liberation अन्यराजान इति। अन्ये ब्रह्मरुद्रेन्द्रादयोऽपि राजान इति मोक्षदातारः स्वतन्त्रा मोक्षार्थिनोपासितव्याः VedāntRaMañ. 2.6 (80.20)

अन्यराजन् (anya-rājan) *m*.(irr.) **A** another king सुवृत्तं वृत्तं जित्वान्यराज्ञां चरितमुदयवान्सर्व्वतो हिंसकेभ्यः। एकाकी ... लाटीयम्मण्डलं यस्तपन इव निजस्वामिदत्तं ररक्ष। ... श्रीकर्कराजः EI. xxi.143.36; xxii. 83.46; vi.290. 31; भूयः प्रभयतो लग्नं राज्यं हर्षमहीभुजः। राजशब्दस्तदा सेहे न कुत्राप्यधिरोहणम्। अत्युदग्रतया तस्मिँल्लघुत्वेनान्यराजसु RājTa.(Ka.) 7.920; **B** inferior, i.e. vassal king, cf. **अन्यराजक**; **C** enemy king, cf. **अन्यराजागमन.**

अन्यराजन्य (anya-rājanya) *m*. other kings न चिन्तनीयानि ... रामदेवेन राजन्वतामस्माकमन्यराजन्यमन्त्रिजनसुलभानि तादृशानि दुरितानि AdbhuDa.2.4(3).

अन्यराजन्यक (anya-rājanyaka) *m*. [P.iv.2.53] other inhabited country स्वालोकक्षणविप्लुतस्वपरधीभेदेऽन्यराजन्यके ... हरेरवतु नः स्तैमित्यम् SiddhāSi. i.1.11.

अन्यराजन्यजित्वर (anyarājanya-jitvara) *adj*. overcoming other kings मथुरातः समागम्य कंसः संस्मृतसौहृदः। शौरेश्चकार माङ्गल्यमन्यराजन्यजित्वरम् PāndaC. 2. 160.

अन्यराजन्यप्रीति (anyarājanya-prīti) *f*. joy or delight of other kings दूतास्थितः प्रायात् राजद्वयमनोरथः। अयोध्यामन्यराजन्यप्रीतिप्रशमनो रथः JānaHa. 6.54.

अन्यराजन्यसामान्या (anyarājanya-sāmānyā) *adj*. (*f*.) common to other kings इयत्कालं गतः क्वासीद् भ्रातास्मत्स्वामिनो ननु। ... स किं समाह्वयतेऽधुना। अन्यराजन्यसामान्यां सेवां कारयितुं ननु TriṣaŚaPuC.i.5.169.

अन्यराजन्यसेना (anyarājanya-senā) *f*. army of other king अन्यराजन्यसेनाम् ... मत्तेभमल्लः ... न्यरौत्सीत् Raghunā.10.13.

अन्यराजप्रतिष्ठा (anyarāja-pratiṣṭhā) *f*. installation, i.e. establishment of other king दिवसकरमुदयसंस्थितमुल्काशनिविद्युतो यदा हन्युः। नरपतिमरणं विन्द्यात् तदान्यराजप्रतिष्ठां च BṛSaṁ.3.33.

अन्यराजवत् (anyarāja-va(n)t) *adj*. (used as noun) (one) having other as the king or ruler इत्यन्यराजवतः क्षय्यलोकतां दर्शयन्नात्मविदोऽनन्यराजत्वं दर्शयति ŚrutaPra.ii.643. 6 (*on* iv. 4.9)

अन्यराजवत् (anyarāja-vat) *adv*. like other kings भिन्नसंधानभूर्यर्थदानभोज्यादिढौकनैः। न हि मोहयितुं शक्ताः प्राज्ञं तं तेऽन्यराजवत् RājTa.(Ka.) 8.108.

अन्यराजाख्या (anyarājākhyā) *f*. narration by other king विश्रम्यतुतरां शाहिखानवृत्ताञ्रसानुतिः। मद्वाक् श्रान्तान्यराजाख्याशैलकोटिशिखाटनैः RājTa. (Jo.) 785.

अन्यराजागमन (anyarājāgamana) *n*. arrival, i.e. attack of enemy king तेषां प्रादुर्भावगमनेषु अन्यराजागमनं वा विद्यात् AVPari.72(4).5.

अन्यराजागमभय (anyarājāgama-bhaya) *m*. fear of the arrival, i.e. attack of enemy king यस्य राज्ञो जनपदे नदी वहति कर्दमम्। ... मद्यं क्षौद्रं च मांसं च सर्पिस्तैलं पयो दधि। अन्यराजागमभयं तत्र देशे समादिशेत् AVPari. 71(14). 1.

अन्यराजैकचमू (anyarājaikacamū) *f*. single army of other king भूपालः ... आरुरोह प्रयाणाय ... । यात्रातूर्याण्यवाद्यन्तान्यराजैकचमूनिभैः TriṣaŚaPuC. i.5.264.

अन्यराजौजस् (anyarājaujas) *n*. power or vigour of enemy king कम्वो(म्बो)जेषु च यस्य वाजियु[व*]भिर्ध्वस्तान्यराजौजसः EI. xvii.320.18.

अन्यराज्य (anya-rājya) *n*. **1** kingdom of other king or ruler अन्यराज्यैश्चापहृतैर्भरतेश्वरः। न संतुष्यति भगवन् TriṣaŚaPuC. i. 4. 821; **2** kingdom of the enemy राजतापि कवितापि विमूढत्वान्यराज्यपरकाव्यजिदेव। इत्यसावरमगादरिराजत्वेप्सुरभ्युदितबन्दिकवित्वः DvyāśraKā. 18. 6 (comm. अन्यराज्यं शत्रुराज्यम्); **3** another kingdom अन्यायिनमिमं चेत्त्वं मन्त्रिन् जुगुप्ससेऽधुना। पश्चादपि हि हत्वान्यराज्ये यास्याम्यहं ध्रुवम् RauhiC.225.

अन्यराज्यचिह्न (anya-rājyacihna) *n*. other insignia of royalty उज्झांचकार सगरः स्वं छत्रं चामरे अपि। अप्यन्यराज्यचिह्नानि विनीतानां क्रमो ह्ययम् TriṣaŚaPuC.ii.3.413.

अन्यराज्यपराभूति (anyarājya-parābhūti) *f*. defeat of other kingdom अन्यराज्यपराभूतिः पित्रा सह महाहवम्। सर्वभूषणकैवल्यसंप्राप्तावमरागमम्। ... शृणुत सज्जनाः PadmP.(Ra.)1.96.

अन्यराद्धान्त (anya-rāddhānta) *m*. doctrine or conclusive theory of philosophy of others अस्मद्राद्धान्तसंसिद्धौ नान्यराद्धान्तसिद्धता BṛĀraUBhVā. i. 4.1367.

अन्यराशि (anya-rāśi) *m*. **1** heap, i.e. abundance (of wealth) of other person अथान्यराशिप्रवणः प्रवीणः साधुलुण्ठने। आपतत्प्रशमनं प्राप ग्रामं तस्मान्नियोगवित् NarmaMā. 1. 97; **2** other zodiac sign तोयात्मकौ ज्ञजीवौ तु सतोयौ तोयराशिगौ। वितोयावन्यराशिस्थावथ शन्यर्कभूमिजाः ŚilpaRa. ii. 32.2.

अन्यराष्ट्र (anya-rāṣṭrá) *n*. another kingdom or country अस्यान्यराष्ट्रीयो राष्ट्रे भवत्युथो अस्यान्यराष्ट्रमुवहतं भवति ŚatBr. (K.) VII.ii.2.7; पूर्वतस्करैः अन्यराष्ट्रे कृतचौर्यैः ManvaVi.1247.21 (*on* 9.267)

अन्यराष्ट्रज (anyarāṣṭra-ja) *adj*. belonging to, i.e. coming from another country अन्यराष्ट्रजान् द्विजान् संभावयेत् Bārhas. 3.50.

अन्यराष्ट्रीय (anya-rāṣṭrīya) *adj*. [P. iv. 2.138] (used as noun) (one) coming from another kingdom, (one) belonging to another kingdom अस्यान्यराष्ट्रीयो राष्ट्रे भवत्युपन्यराष्ट्रीयमुवहरते ŚatBr.V.iii.4.9; ŚatBr. (K.) VII.ii.2.7 [subject to another kingdom, Apte]

अन्यरीति (anya-rīti) *f*. another method भावनात्वाविशेषादन्यरीत्यवगतयोगान्तरभावनया तत्सिद्धयापत्तेः SiddhāTaVi.65.23; अन्यरीत्यानयने प्रयासबाहुल्यात् (लम्बनस्य) SiddhāTaVi.310. 22.

अन्यरूप (anyá-rūpa) *adj*. [*f*.- ā] **1Ai** (deity) having another form **ii** (word) having another form **Bi** having changed, i.e. decayed form **ii** having changed or altered form **Ci** having different form **ii** having different, i.e. disguised form **D** having the form of other **2** having another colour **3A** (used as noun) (person) having different, i.e. sick condition **B** having different nature **4** having one form **1Ai** (deity) having another form विष्णो ... मा वर्पो अस्मदप गूह एतद्यदन्यरूपः समिथे बभूथ ṚV. vii. 100. 6; SV. (Kau.) II.vii(1).4.1; TaiS. II. ii. 12. 5; MaiS. iv. 10. 1 (iv.144.4); Nir. 5. 8 (97. 13); वर्तिः सैवान्यरूपा सुखयतु निखिलद्वीपदीपस्य दीप्तिः SūryŚ. 23; **1Aii** (word) having another form तत्रैव लकारोत्पत्तेर्यगात्मनेपदादिकरणादन्यरूप एव शब्दः स्यात् TantrVā. 928. 6 (*on* iii. 4. 12); तथान्यरूपमन्याद्दग्राज्ञा दध्यत्र गामिति ŚlokaVār. 7. 169 (893. 4); **1Bi** having changed, i.e. decayed form ताः ... प्रत्येषि पुनरन्यरूपाः ṚV. x. 1. 4 (Sāy. हे अग्ने ... अन्यरूपाः जीर्णा ओषधीः दावभूतस्त्वं गच्छसि); **1Bii** having changed or altered form दूरीभूते मयि ... दिवसेष्वेषु गच्छत्सु बालां जातां मन्ये शिशिरमथितां पद्मिनीं वान्यरूपाम् MeghDū. 80; VyaktiVi. 123. 12; NemiDū. 90; SāhiDa. 123. 5; **1Ci** having different form अनुष्णैः पुष्णाति पादैः कुमुदम् ... इनतया युक्तमप्यन्यरूपं युग्मं यत्पादयोः स्तात्स भवदविभवाभावकृत्तीर्थनाथः JinaŚ. 1.14; अन्ये ...। सरूपाश्चान्यरूपाश्च ... परिवार्य स्थिताः सूर्यम् BhaviP. 185B. 13 (i.124.37); अन्यरूपा यथानन्या तेजस्यालोकतोदरे। तथा ब्रह्मणि विश्वश्रीः YogVā.iii.61.23; **1Cii** having different, i.e. disguised form तेनान्यरूपेण कृता नवैव कान्तिश्चकाशे निजरूपगुप्त्यै Darp-Da.7.38; इत्यन्यरूपस्य वसन्तकस्य मुखात्समाकर्ण्य कथामवापि। ... तोषः ... वासवदत्तया KathāSaSāg. ii. 4. 195; स्तेनयेन्मिथ्याभिधानेनान्यरूपां कृत्वोपादद्यात् ManvaVi. 581. 29 (*on* 4. 256); **1D** having the form of other एवकारस्थले चाभावरूप एवार्थेऽन्यरूपतदर्थान्तरस्याधेयतासंबन्ध इति न संभवति VyutpaVā. 150. 15; **2** having another colour रूपान्तरम् ...यद्यन्यरूपोऽवयवी स्यात् नोपलभ्यते NyāyVār. 512. 4 (*on* iv. 2.12); **3A** (used as noun) (person) having different, i.e. sick condition ऋतुष्वेवंविधेष्वेव विधिः स्वास्थ्ये च देहिनाम्। निर्दिश्यतेऽन्यरूपेषु विरुद्धज्ञानिको विधिः AṣṭāSaṁ. i. 18. 6 (1. 4); **3B** having different nature न चान्यरूपमन्याद्दक्कुर्याज्ज्ञानं विशेषणम्। कथं चान्यादृशे ज्ञाने तदुच्येत विशेषणम् TattvSaṁ.949; ŚlokaVār.5(13).89 (589.3); प्रत्यक्षगृहीते स्वलक्षणे यदर्थक्रियाकारिविशेषजिघृक्षा यद्वाचकस्मरणं वा भवति तद्रूपप्रत्यय एव भवति नान्यरूपः Śarka. 25. 24; माया ... सदसद्भ्यामन्यरूपा SaurP.11.28; शब्दार्थः ... । शब्दग्रहेण तदनन्तरमन्यरूपो लब्धार्थ एव पुनरन्यविधो बभूव CaitaCa. 191.10(8); **4** having one form अन्यरूपापि संवित्तिर्यद्यन्यविषयेष्यते ŚlokaVār. 5 (3). 72 (290. 3); शब्दानृतमप्यन्यरूपे वाचके सत्यन्यरूपोच्चारणम् ŚāstrDī. 47. 3 (*on* i. 3. 9)

अन्यरूप (anya-rūpa) *n*. **1A** another form **B** one form **C** contrary form, i.e. object **D** different, i.e. disguised form **[Inst.]** in different, i.e. disguised form **E** form of another **2A** different nature **B** nature of another **[Inst.]** in the nature of another **3** another colour **4** other symptom **5** the word *anyarūpa* **1A** another form अविद्यात्वं यतोऽन्यस्य सान्यरूपम्[°प]प्रकाशति[°शिका] VibhraVi. 149; अन्यरूपं यत्सहोक्त्युपमाहेतुनिर्देशात्त्रिविधम् Loc.91.11 (*on* 2. 22-23); सोऽन्यरूपस्वरूपाभ्यामस्मिन्नालम्बनो मतः BhaktiRaSi. ii.1.18; **1B** one form चान्यरूपसंक्रान्तावन्यसंक्रान्ति(संभवः)। तादात्म्येन च संक्रान्तिरित्यात्मोदयवान्भवेत्

TattvSaṁ. 271; **1C** contrary form, i.e. object प्रतिषेधविकल्पादेः संबन्धश्च विरुध्यते। अन्यरूपपरिच्छेदात् ŚlokaVār. 7. 96 (872. 5); **1D** different, i.e. disguised form सैवाहम् ... । कृतान्यरूपा भवता परिज्ञातास्मि नाधुना KathāSaSāg. v. 2.192; **[Inst.]** in different, i. e. disguised form पार्वतीहरयोः बोधम् ... । कुरु गत्वान्यरूपेण GaṇeP.i. 85. 23; इहायातो वसन्तकः। द्वारि स्थितोऽन्यरूपेण KathāSaSāg.ii. 4. 65; साथ धीरान्यरूपेण तद्यक्षायतनं निशि। ... ययौ KathāSaSāg.ii. 5.172; **1E** form of another अपवारितकं तच्च परिवर्तकमुच्यते। स्वरूपादन्यरूपत्व-मन्यरूपात्स्वरूपता NāṭaLaRaK.2270; **2A** different nature इदमपि वस्तुस्वरूपं गृह्णाति नान्यरूपं निषेधति NyāyMañ.ii.96.26; **2B** nature of another स्वरूपमन्यरूपं च मुक्ता देवाः समस्तराः। जानन्ति AnuVyā. 57A.7 (3.4); **[Inst.]** in the nature of another प्रपञ्चनिवृत्तिरूपेण साध्यत्वमिति चेत्, न ह्यन्यरूपेणान्यः साध्यः स्यात् ŚatDū. 188.28; विषयिणो रूपेण विषयस्य रञ्जनं रूपकम्। अन्यरूपेण रूपवत्त्वकरणात् Kuval. 20(2); **3** another colour, cf. **अन्यरूपादि**; **4** other symptom इत्येतदन्यरूपाणामभावे विषलक्षणम्। स्थावरस्य विषस्यैतद्रूपं भवति Hastyāyur. 180.21(2.10); **5** the word *anyarūpa* तथान्यरूपमिति तु व्यतिरेकव्यभिचारोदाहरणम् YuktiSneha. 156.12 (*on* i.1.7)

अन्यरूपता (anyarūpa-tā) *f.* **Ai** the state of having different form या एता बुद्धिवृत्तय उक्ता एतदौपाधिक्येव पुरुषस्यान्यरूपता न स्वतः Sāṁkhya-PraSūBh.84.31 (*on* 2.34); प्रत्यगज्ञानमात्रैकनीडत्वान्नान्यरूपता BṛĀraUBhVā. i. 4. 671; अभ्यासेन स्थिरं चित्तम् ... अभ्यासेनान्यरूपता ŚārṅgaPa. 4187; **[Inst.]** as having another form अन्यस्यान्यरूपतया संभावने AlaṅkāRa. 32 (115); **Aii** the state of (word) having different nature प्रत्यक्षप्रत्यभिज्ञाते वेदशब्देऽन्यरूपता TantrVā. 266.13 (*on* i.3.26); **B** the state of having changed or altered form अहो कालस्य सूक्ष्मोऽयम् ... क्रमः। यत्पाकपरिणामेन सर्वं यात्यन्यरूपताम् DarpDa.4.65; **C** the state of being different, difference भवान्तरे शिक्षितराक्षसक्षयोऽन्यरूपतामेत्ययमर्कभूर्हरिः PṛthvīVi.2.11.

अन्यरूपत्व (anyarūpa-tva) *n.* **1Ai** the state of having another form न चान्यस्यान्यरूपत्वं विकृतत्वेऽपि दृश्यते AnuVyā. 15B. 5 (*on* 1. 4); **1Aii** the state of having any other form एवम् ... द्वैविध्यमेव कालस्य नान्यभावो नान्यरूपत्वम् CaturCin. iii(1). 166. 19; **1B** the state of having changed or altered form अन्यरूपत्वम् अन्यविकारत्वम् NyāySu. (Ja.) 199A. 8 (*on* i. 4. 6); **2** the state of having the form of other परिवर्तकमुच्यते। स्वरूपादन्यरूपत्वमन्य-रूपात्स्वरूपता NāṭaLaRaK. 2270.

अन्यरूपत्वासंभव (anyarūpatvāsambhava) *m.* impossibility of the state of having another form न च तस्य मुख्यं रेतःसिग्रूपत्वम्। अन्यस्यान्य-रूपत्वासंभवात् GoviBh.193.12 (*on* iii.1. 27)

अन्यरूपनिषेध (anyarūpa-niṣedha) *m.* **A** negation or prohibition of the form of the other अन्यरूपनिषेधोऽयं स्वरूपेणैव तिष्ठति। इत्यन्यथा निरर्थं स्यात्प्रयुक्तमवधारणम् TattvSaṁ. 1149; **B** negation or prohibition of any other form अन्यरूपनिषेधमन्तरेण तत्स्वरूपपरिच्छेदस्याप्यसंपत्तेः NyāyMañ.ii. 96. 26; SyādvāMañ.13 (56)

अन्यरूपनिष्पत्ति (anyarūpa-niṣpatti) *f.* origination of the form of another 'परं ज्योतिरुपसंपद्य स्वेन रूपेणाभिनिष्पद्यते' इत्युक्तम्, अन्यरूपनिष्पत्तौ स्वशब्दानुपपत्तेः BrahmSi.121.15.

अन्यरूपप्रकाशिका (anyarūpa-prakāśikā) *adj.* (*f.*) manifesting another form अविद्यात्वं यतोऽन्यस्य सान्यरूपं[॰प]प्रकाशति[॰शिका] VibhraVi.149.

अन्यरूपप्रतीति (anyarūpa-pratīti) *f.* cognition of another form न तु कदाचिदपि सर्वेषाम् अन्यरूपप्रतीतिः NyāyRa.199.16 (*on* 4. 220)

अन्यरूपव्यतिभिन्नात्मन् (anyarūpavyatibhinnātman) *adj.* having the nature delimited by the form of another न खल्वन्यरूपव्यतिभिन्नात्मा कुतश्चिन्निमित्तादवबोधः SphoṭSi.178. 6.

अन्यरूपसंवित्ति (anyarūpa-saṁvitti) *f.* cognition of another form अभावलक्षणं मानं ततश्चेत्तन्निरूप्यते। किमन्यरूपसंवित्तिः किमभावस्य तस्य वित् PramāVāBh. 6.9.

अन्यरूपसंवेद्य (anyarūpa-saṁvedya) *adj.* **A** knowable in another form यो ह्यन्यरूपसंवेद्यः संवेद्येताथ वा पुनः ŚlokaVār. 4.155 (182.6); **B** knowable in the form of another नान्यरूपसंवेद्यतामात्रेण मिथ्यात्वम् Kāśi. i. 265. 23 (*on* 4.155); YuktiSneha. 39. 34 (*on* i.1.4)

अन्यरूपसंत्याग (anyarūpa-santyāga) *m.* abandonment of the form of another अप्यन्यरूपसंत्यागे स्वरूपस्य तथास्थितौ। नैव स्यादन्यथाभावः IṣṭaSi. 224. 21.

अन्यरूपसमुद्भव (anyarūpa-samudbhava) *m.* appearance of another form एकरूपतिरोभावे ह्यन्यरूपसमुद्भवे। मृदादाविव संसिध्येत्परिणामस्तु नाक्रमे TattvSaṁ. 139.

अन्यरूपसंबन्धादि (anyarūpasambandhādi) *adj.* connection with the form of another etc. योऽन्यरूपसंबन्धादिस्तित्यक्षितः न तस्यापि तथाभावे अन्यथाभावः IṣṭaSi.224.17.

अन्यरूपागत (anyarūpāgata) *adj.* approached in different, i.e. disguised form अन्यरूपागतश्चात्र लक्ष्यस्ते दिव्यकामुकः। स्वापकाले यतो दिव्याः सुप्ताः स्वे रूप आसते KathāSaSāg.vi.6.30.

अन्यरूपादि (anyarūpādi) *adj.* another colour etc. अन्यसंबन्धात्तत्र अन्य-रूपादिप्रतिभाससंभवात् TarkSaṁ.(Ā.)63.3.

अन्यरूपानुवेध (anyarūpānuvedha) *m.* intermixture of the form of the other (word) अन्यरूपानुवेधेन चाप्रतिभासनमयुक्तम् SphoṭSi.237.1.

अन्यरूपापत्ति (anyarūpāpatti) *f.* undesired contingency of, i.e. changing into another form तस्यैव वस्तुनो विषयान्तरयोजनादन्यरूपापत्तिर्विषय-परिवर्त्तः KāvyMī. 71.16.

अन्यरूपारोप (anyarūpāropa) *m.* imposition of the form of another अथान्यरूपारोपः कल्पना, योगिज्ञानमपि अजातादिषु वर्तमानरूपारोपेणैव वर्तत इति न कल्पनापोढम् Kāśi.i.123. 15 (*on* 2.115)

अन्यरूपाश्रयत्व (anyarūpāśraya-tva) *n.* the state of being the substratum of other form, i.e. matter महत्त्वमेषां सर्वान्यरूपाश्रयत्वेनौदारिकत्वात् AbhidhKoBh. 8. 13 (*on* 1. 12)

अन्यरूपिणी (anya-rūpiṇī) *adj.* (*f.*) being in different, i.e. disguised form मातुर्मुखाच्छ्रुत्वा पद्मावत्यन्यरूपिणीम्। तत्र वासवदत्तां तां सुतरां बह्वमन्यत KathāSaSāg. iii. 2. 44.

अन्यरूपीकृत (anyarūpī-kṛta) *adj.* which is made to possess another form रूपकम्। तस्य द्वौ भेदौ तुल्यैरवयवैः सर्वैरेवान्यरूपीकृतैर्युक्तं यदि वा किंचित् सादृश्ययुक्तं रूपितम् AbhinBhā.ii.325.18 (*on* 16.56)

अन्यरूपोच्चारण (anyarūpoccāraṇa) *n.* utterance of another form तथा शब्दानृतमप्यन्यरूपे वाचके सत्यन्यरूपोच्चारणम् ŚāstrDī. 47.3 (*on* i.3.9)

अन्यरूप्य (anya-rūpya) *n.* **A** silver which is other (than shell) नातोऽन्यथा भवेच्छुक्तिर्नान्यरूप्यात्मतां गता IṣṭaSi.235.10; **B** another silver न चान्यरूप्यजा बुद्धिर्जाता तत्रेत्यसन्मतिः IṣṭaSi.286. 3.

अन्यरूप्यवत् (anyarūpya-vat) *adj.* like the other silver अदुष्टाक्षोऽपि तत्पश्येत्सति रूप्येऽन्यरूप्यवत् IṣṭaSi.152.20.

अन्यरेखा (anya-rekhā) *f.* **A** rest or remaining line तथान्यरेखालोपेन लताः स्युर्विदिगायताः ĪśānŚiPa. i. 6. 77; ii. 8. 80; **B** other (than the straight) line तिर्यग्गन्धोऽन्यरेखाभिर्गोमूत्री द्विपदी द्वये VidaMuMa.3.17.

अन्यरेतस् (anya- retas) *adj.* born of another's seed बन्धुविरोधिनम्। पुत्रं पितुरसंस्निग्धं जानीयादन्यरेतसम् RājTa.(Ka.)7.435; यः पुत्रः पितरं द्वेष्टि तं विद्यादन्यरेतसम् ŚārṅgaPa.1484; Subhāṣi.2992.

अन्यरेफ (anya-repha) *m.* **A** other letter *r* (than the letter with the indicatory letter *ṅ*) रङो विः स्यात्सुपि न त्वन्यरेफस्य MugdhaBo.3.110(27.9); **B** other letter *r* (than what is substituted for *visarjanīya*) सप्तमीबहुवचने रोरेव विसर्जनीयो नान्यरेफस्य PrakriKau. i. 217.5; SiddhāKau. 80B.11 (*on* viii. 3. 16)

अन्यरै (anya-rai) *m.* wealth of others हिंसानृतान्यरैरामारत्यारम्भपरिग्रहैः। मया संचितम् ... एनः MahāP. 2. 23.

अन्यरोग (anya-roga) *m.* other diseases औषधशेषे भुक्तम् ... औषधं हि शेषेऽन्ने। न करोति गदोपशमं प्रकोपयत्यन्यरोगांश्च SiddhYo.1.86; साम्यं प्रतीत्य सखि सांप्रतमन्यरोगैः ... सोऽयं पुनः स्मरगतो विपरीतवृत्तिः BhikṣāKā. 29.8.

अन्यरोगक्षपित (anyaroga-kṣapita) *adj.* (used as noun) (one) weakened by other diseases निहन्ति ... । तृष्णान्यरोगक्षपितम् AṣṭāHṛ.ii.5.78.

अन्यरोध (anya-rodha) *m.* **A** interruption by other (element) न भावे नापि धात्वर्थे काष्ठैरिति समागमः। ... अन्यरोधात् BhāvanāVi. 28. 5; **Bi** act of stopping by another तं न प्लवंगपतयो रुरुधुर्वृतैकवीरे भटे न हि घटेत मृधेऽन्यरोधः RāmC. (App. 2) 37. 60; **Bii** obstruction from another स्वगत्या चलितस्यैवमूर्ध्वस्थस्य कथं चन। नाधःस्थगतितस्तस्य चलनं त्वन्यरोधतः (गोलस्य) SiddhāTaVi. 25. 2.

अन्यरोष (anya-roṣa) *m.* anger of another अन्यरोषादात्मघातार्थिनां हतानाम् ... अशौचं न भवति VīraMi.805.6 (*on* 3.27)

अन्यर्क्ष (anyarkṣa) *m., n.* **1** next house or zodiac sign बली राश्यन्तगोऽन्य-र्क्षगामी दीप्तांशकैर्महः। दत्तेऽन्यस्मै TājiNī. i. 2.66 (124); **2** another planet or star तदैक्यात्पूर्वभुजान्तरे त्वन्यर्क्षम् SiddhāTaVi.(ŚeṣaVā.) 43.1.

अन्यर्क्षशर (anyarkṣa-śara) *m.* versed sine of an arc of another planet or star कदम्बादन्यर्क्षशरचापकोटितुल्यकर्णान्तरे तयोरेव ... अन्तरं भुजः SiddhāTaVi.(ŚeṣaVā.)42.17; 42. 20.

अन्यर्क्षसंस्थित (anyarkṣa-saṁsthita) *adj.* occupying next house or zodiac sign ऊर्ध्वचन्द्रस्तु नावाद्यैः प्रोक्तस्त्वन्यर्क्षसंस्थितैः Bṛhajjā.12. 8.

अन्यर्क्षस्थ (anyarkṣa-stha) *adj.* occupying next house or zodiac sign इन्दुः कन्यायाम् ... । स स्वोच्चगेन शशि(?नि)नान्यर्क्षस्थेनेत्थशालकृत् गौरिकम्बूलम् TājiNī.i. 2.60 (121)

अन्यर्ण (a-nyarṇa) *adj.* not harrased कपिः ... अव्यर्णो (v. 1. अन्यर्णो) गिरिकूटाभानभ्यर्णानार्दिद्द्रुतम् Bhaṭṭi.9.19.

अन्यर्तु (anyartu) *m.* **Ai** season which is other (than the rains) अशुभाकृतिघनगन्धर्वनगरनीहारपांशुधूमयुता। प्रावृषि करोत्यवग्रहमन्यर्तौ शस्त्रकोपकरी BṛSaṁ.30.1; **Aii** season which is other (than spring) ग्रीष्मार्कं द्यौरिवान्यर्तुन्राज्ञोऽतीत्य बहून्मही। ध्रुवमापञ्जयापीडम् RājTa. (Jo.) 417; **B** other season (personified) अन्यर्तवो मान्मथपुस्तकेषु न ग्रन्थिमुन्मोक्तुमपि क्षमन्ते ŚrīKaC.6.4.

अन्यर्तुकाल (anyartu-kāla) *m.* time of the season which is other (than the rains) अन्यर्तुकाल इति प्रावृट्कालादन्यत्रेति AdbhuSāg.33.11.

अन्यर्तुपराङ्मुख (anyartu-parāṅmukha) *adj.* averted to, i.e. excepting the season which is other (than the spring) दुराग्रहश्चन्दनमारुतस्य सदा यदन्यर्तुपराङ्मुखोऽयम् VikraDeC.7.12.

अन्यर्हि (anyarhi) *ind.* at another time किमादिभ्योऽनद्यतनवृत्तिभ्यः सप्तम्यन्तेभ्योर्हिल्वा भवति। ... अन्यर्हि। अन्यदा CāndraVṛ. *on* iv. 3.15; KātanVṛ.ii.6.37.

अन्यलक्षण (anya-lakṣaṇa) *adj.* **A** having any other characteristic तस्माच्चोदनालक्षण एव धर्मो नान्यलक्षणः ŚabaBh. 58. 8 (*on* i. 1. 5); **B** having different characteristic सलिले मग्नतनुर्ददर्श तौ। ... पुरुषौ किंचिदिवान्यलक्षणौ Yādavā. 9.118.

अन्यलक्षण (anya-lakṣaṇa) *n.* **1A** indicatory mark in any another object 'असत्यर्थे नाभाव इति' चेत् नान्यलक्षणोपपत्तेः NyāySū.ii.2.9; तस्मात्तेषु लक्षणाभावोऽनुपपन्न इति। नान्यलक्षणोपपत्तेः NyāyBh. 129.11 (*on* ii. 2. 9); **1Bi** other characteristic अथवा यस्यानावरणमेव लक्षणं नान्यल्लक्षणं तदाकाशम्। तयोश्चान्यलक्षणमस्तीति न तौ निरोधावाकाशं प्राप्नुतः Sphuṭā. i.17.10 (*on* 1. 5); **1Bii** characteristic of another स्वलक्षणज्ञानेऽपि अन्यलक्षणाज्ञानात् IṣṭaSi. 355.14; **1C** other sign or indication यद्यन्यलक्षणं चान्यभक्ते लक्ष्येत सज्जनैः SātvT. 4. 84; **1Ci** indication of another किंचिन्निषेधेनान्यलक्षणे यथा श्रुतेन तत्सिद्धेः VedāntKa. 446.12 (*on* iii. 3. 33); **2** reference to (the things in) the next (chapter) शेषधीसिद्ध्यपेक्षत्वादन्यलक्षणवाग्धियाम् TantrVā.660.11 (*on* iii.1.1)

अन्यलक्षणसंसिद्धि (anyalakṣaṇa-saṁsiddhi) *f.* establishment of any other characteristic अन्यलक्षणसंसिद्धौ प्रमाणं न च किंचन। ज्ञातेनापि न तेनार्थो रूपात्तत्कार्यसिद्धितः TattvSaṁ.1611.

अन्यलक्षणा (anya-lakṣaṇā) *f.* other (types of) indication जहल्लक्षणास्थल एव ... तत्तच्छक्यस्वरूपात् अन्यत् नान्यलक्षणास्थले LaCandr. 674. 40.

अन्यलक्ष्यता (anyalakṣya-tā) *f.* the state of having differrent aim or target मौनं वदननिकूणनमूर्ध्वेक्षणमन्यलक्ष्यता चाक्ष्णोः। ... रूपं मदस्यैतत् KalāVi. 6. 3.

अन्यलग्न (anya-lagna) *m., n.* other point of contact or intersection ऊनाधिके खरसहतखलु लम्बनं वा प्राग्वत् स्फुटं सकृदतो· नतिरन्यलग्नात् KaraṇaKu. 5. 5 (23)

अन्यलग्न (anya-lagna) *adj.* connected with, i.e. existing in another thing परनिष्ठत्वानुपपत्तेः अन्यलग्नतायोगात् Bhāsk.i.198. 20 (*on* i. 5. 2)

अन्यलब्ध (anya-labdha) *n.* another quotient पूर्वफलेन निहन्यादुपरि ततोऽन्यं ततोऽन्यलब्धेन ĀryaSi.15. 46 (157)

अन्यलभ्य (anya-labhya) *adj.* **1A** which is to be obtained or known by other (means) अन्यलभ्यं विशेषांशं यं कंचिदभिकाङ्क्षति ŚlokaVār. 7. 251 (915. 4); व्रीहीशास्त्रम् ... व्रीहिणां प्राप्तिं कुर्वत् तन्निर्वाहायान्यलभ्यपुरोडाशप्रकृतिद्रव्यनियमावतरणेऽपि यागाङ्गत्वापरित्यागात् व्रीहीणाम् ... उपादानं प्रापयति VidhiRa.10 (65.24); 26 (137.17); अनेन विधिनाग्निहोत्रस्यान्यलभ्यस्वर्गार्थत्वप्राप्तिर्नान्तरीयकतया विश्वजदधिकरणपूर्वपक्षन्यायप्रसक्तस्य फलान्तरस्य परिसंख्या VidhiRa.10 (67.16); तत्रान्यलभ्यानन्यलभ्यपरिसंख्याफलसंकर उदाहर्तव्यः VidhiRa.10 (68. 7); एवमन्यलभ्ययोरन्ययोरुदाहृतशास्त्रद्वयाधीनसिद्धिकत्वेऽपि न तयोरिदं शास्त्रद्वयं प्रमाणम् ŚivārkaMaDī.i.168. 6 (*on* i.1. 4); **1B** (used as noun) (that) which is to be obtained or known by other (means of knowledge than word) अन्यलभ्यस्य च शब्दार्थताया अस्वीकृतेः RasGaṅ.17.15; **1C** which is to be obtained from other (source), cf. **अन्यलभ्यत्व B**; **2** which is to be obtained from the place which is other (than what is prescribed) एवम् ... अन्यलभ्यस्योदकस्य परिहरणं च दृष्टम् ŚivārkaMaDī. ii. 401. 31 (*on* iii. 4.28)

अन्यलभ्यता (anyalabhya-tā) *f.* [Inst.] by way of being what is to be obtained or known by another (means of knowledge) तथा सत्यन्यलभ्यतया शब्दगोचरभावानुपपत्तेः NyāyMa.183.13; गोत्वस्यैव शक्यत्वे जातिशक्त्यैव व्यक्तिलाभसंभवेनान्यलभ्यतया गवादिपदवद् व्यक्तिशक्त्युच्छेदप्रसङ्गः ŚaktiVā.78.15; वैश्वदेविकधर्मप्राप्तेर्वचनम् विना संभवात् अन्यलभ्यतया तद्विषयत्वे वचनमनर्थकं स्यात् MayūMāli. 530. 2(*on* vii.1.5)

अन्यलभ्यत्व (anyalabhya-tva) *n.* **A** the state of being obtained or known by other (means of knowledge) लक्ष्यमाणा अन्वितावस्था नात्मनि पदसामर्थ्यं प्रमाणयति अन्यलभ्यत्वात् TattvBi.133.4; न तु विशिष्टज्ञाने शक्तिरन्यलभ्यत्वात् इति वाच्यम् TattvCin. iv(2). 472. 4; न तु कार्यत्वांशेऽपि गौरवादन्यलभ्यत्वाच्च TattvCin.iv(2). 494.7; छिद्रेतरत्वस्यानन्यलभ्यत्वे शब्दतात्पर्यविषयत्वेऽपि न व्यावृत्तेस्तथात्वम्, हानोपादानादिवत् फलत्वेनान्यलभ्यत्वात् AdvaiSi.680. 26; स्वर्गसंबन्धस्याङ्गसंबन्धस्य चान्यलभ्यत्वेऽपि केचन ... स्वर्गकामवाक्ययोः ... अङ्गसंबन्धबोधनार्थत्वमित्याहुः ViddhiRa.7 (36.19); यद्यपि व्रीहिशास्त्रं व्रीहिनियमार्थं न स्यात् तस्यान्यलभ्यत्वात् ... यवेषु प्रोक्षणादिप्राप्त्यर्थम् ... स्यात् VidhiRa. 10 (63. 3); न तु तत्र शक्तिलक्षणान्यतरवृत्तिरूपपदव्यापारकल्पना अन्यलभ्यत्वात् MīmāKau.i.121.26 (*on* i.3.24); दध्यादिवाक्येषु त्वन्यलभ्यत्वादाश्रयत्वस्यागत्या गौरवाङ्गीकरणम् MīmāKau. iii (2). 283.17 (*on* ii. 2. 26); वाच्यतावच्छेदकं चोभयसाधारणं व्यापारत्वम्। न तु प्रवृत्तिनिवृत्तिप्रयोजकत्वमपि तस्यान्यलभ्यत्वात् BhāṭṭDī.i.22.4 (*on* i.2.1); एतदधिकरणन्यायस्यान्यलभ्यत्वस्य अभावात् BhāṭṭDī. ii. 346.16 (*on* vii.1. 5); iii. 291. 2 (*on* x. 4.13); चैत्रः पचतीत्यादौ तिङादिना कर्त्रादिरुक्तत्वेनान्यलभ्यत्वाच्च LaCandr. 834. 19; एतदनुरोधेनान्यलभ्यत्वेऽपि ... व्यक्तौ शक्तिस्वीकारात् ŚaktiVā.78.18; अपदार्थत्वेऽपि ... सामानाधिकरण्यस्य पदेन विवरणमपि न विरोधमासादयति। विवरणीयार्थस्याप्यन्यलभ्यत्वेऽपदार्थतोपपत्तेः VyutpaVā. 150.21; कृतिसाध्यताज्ञानस्य ... अन्यलभ्यत्वान्न तत्र लिङः शक्तिः BhāṭṭCin. i. 88. 19 (*on* i. 1. 4); न विभक्तीति। अन्यलभ्यत्वादिति भावः MayūMāli. 153. 33 (*on* ii. 2. 11); तस्यान्यलभ्यत्वेनाशब्दार्थत्वात् VaiyāBhū. 78.3 (*on* 22) तच्च लौकिकप्रमाणेनापि संभवतीति न विधेस्तत्र शक्तिरन्यलभ्यत्वात् VaiyāBhū. 78. 15 (*on* 22); अन्यलभ्यत्वान्नात्र विधेः शक्तिः न वा विधिनिषेधयोः साङ्कर्यम् VaiyāBhū. 96.4 (*on* 22); अन्यलभ्यत्वेन नात्र तद् अनोर्द्योत्यम् LaŚabdeŚe. i.540.16; तं विनापि प्रतीयमानतयानन्यलभ्यत्वात् LaŚabdeŚe.ii.380.1, प्रतियोगितांशस्य संसर्गतया भानसंभवे न तत्र नञादेः शक्तिः अन्यलभ्यत्वात् AlaṅkāKau. (Vi.) 51. 3; **B** the state of being what is to be obtained by other (means) मोक्षादेरन्यलभ्यत्वस्य शङ्कितत्वात् NyāySu.(Ja.)18A.12 (*on* i.1.1)

अन्यलभ्यत्वतर्क (anyalabhyatva-tarka) *m.* reason or argument of the state of being what is to be obtained from other (source) साक्षादुपपादककार्यान्वितज्ञाने शक्तिः कल्प्यते ... अन्यलभ्यत्वतर्कस्याप्यभावात् TattvCin. iv (2). 473. 2; इष्टत्वात् अन्यथासिद्धिमपश्यतो हि बालस्य स भूत इति तस्याबलवत्त्वात् गौरवान्यलभ्यत्वतर्कसहकृतप्रमाणजन्यत्वेनोत्तरस्य बलवत्त्वात् TattvCin. iv (2). 495.3.

अन्यलभ्यत्वप्रतिसंधान (anyalabhyatva-pratisandhāna) *n.* recollection of the state of being what is to be obtained or known by other (means of knowledge) अन्यलभ्यत्वप्रतिसंधानादनन्यलभ्यस्यैव शब्दार्थत्वात् TattvCin. iv(2). 534. 3; iv (2).534.7; अन्यलभ्यत्वप्रतिसंधानान्न गवादिपदानाम् ... कल्पना प्रसक्तिः ŚivārkaMaDī.i.170. 18 (*on* i.1.4); पश्चादन्यलभ्यत्वप्रतिसंधानेन कार्यांशपरित्यागात् सिद्धार्थेऽपि शब्दानां व्युत्पत्तिसिद्धिः ŚivārkaMaDī. i.175. 24 (*on* i.1.4)

अन्यलभ्यत्वाविशेष (anyalabhyatvāviśeṣa) *m.* non-distinction of the state of being what is to be obtained or known by other (means of knowledge) वचनेन निर्णयाभावे अन्यलभ्यत्वाविशेषात् अयमपि पञ्चम एव चिन्त्यः स्यादित्यर्थः MayūMāli. 291.34 (*on* iii. 5.12)

अन्यलभ्यनियम (anyalabhya-niyama) *m.* rule obtained or known by other (means of knowledge) व्रीहिशास्त्रं व्रीहिनियमार्थं न स्यात् तस्यान्यलभ्यत्वात्तथाप्यन्यलभ्यनियमद्वारा यवेषु प्रोक्षणादिप्राप्त्यर्थम् ... स्यात् VidhiRa.10 (63. 4); 10(64.20)

अन्यलभ्यपरिसंख्या (anyalabhya-parisaṅkhyā) *f.* exclusive specifications to be obtained or known by other (means of knoweledge) एकादशपशोरवदानानि तानि द्विर्द्विरवद्यतीत्यत्रान्यलभ्यपरिसंख्यामूलो नियमः VidhiRa.10 (66.12); 'अग्निहोत्रं जुहुयात्स्वर्गकाम' इत्यत्रान्यलभ्यपरिसंख्यापूर्विका परिसंख्या VidhiRa. 10 (67.3); 10 (67.22)

अन्यलभ्यप्रथन (anyalabhya-prathana) *n.* act of spreading which is to be obtained or known by other (means of knowledge). 'उरु प्रथस्वेति पुरोडाशं प्रथयती'त्यत्रान्यलभ्यप्रथनप्राप्तिमूलस्तस्याध्वर्युकर्तृकत्वनियमः VidhiRa. 10 (55. 25); 27 (142. 15)

अन्यलभ्यप्राप्ति (anyalabhya-prāpti) *f.* knowledge to be obtained by other (means of knowledge) वाग्वा एषा ... इत्यत्रान्यलभ्यप्राप्तिपूर्विका परिसंख्या VidhiRa.10 (56.6); न चैवं सत्यन्यलभ्यप्राप्तिनियमपरिसंख्याद्वारा तत्तदर्थप्राप्तिनियमपरिसंख्यानां लाभं प्राग्दर्शितान्युदाहरणानि प्रत्युद्धृतानि स्युः VidhiRa.30 (172.13)

अन्यलभ्यफल (anyalabhya-phala) *n.* fruit or result to be obtained from other (source) इत्यमनुनिष्पादिफलसंकरो दर्शितः। अन्यलभ्यफलसंकरो यथा VidhiRa.10(55, 20); 10 (68. 8)

अन्यलभ्यश्रपण (anyalabhya-śrapaṇa) *n.* act of baking which is to be obtained or known by other (means of knowledge) तस्मादन्यलभ्यश्रपणविधानेन ... व्रीहिनियमव्यावर्त्तनार्थोऽयं विधिः VidhiRa.10 (60.11)

अन्यलभ्यसंकर (anyalabhya-saṅkara) *m.* co-mingling to be obtained or known by other (means of knowledge) अनुनिष्पादिसंकर एवैतदुदाहरणं युक्तं न त्वन्यलभ्यसंकरे VidhiRa.10 (57. 22)

अन्यलभ्यस्वर्ग (anyalabhya-svarga) *m.* heaven which is to be obtained or known by other (mens of knowledge) अतोऽग्निहोत्रस्यान्यलभ्यस्वर्गसंबन्धबोधनद्वारा तत्संनिधिसमाम्नातानामनिर्दिष्टफलानां कर्मणां फलवदफलन्यायेन तदङ्गत्वप्राप्त्यर्थम् VidhiRa. 10 (67. 11)

अन्यलम्ब (anya-lamba) *m.* another complement of latitude or co-latitude भुजैक्यकोणात्क्षितिगं भुजैक्यं स्वात्यल्पकर्णो न सदान्यलम्बः SiddhāTaVi. 79.15.

अन्यलम्बनभेदतस् (anyalambanabheda-tas) *adv.* due to the difference of parallax at the second place आद्यलम्बनभेदेन दृग्योगे लम्बनं यथा। तद् भ्रमान्नाशितं तेन चान्यलम्बनभेदतः SiddhāTaVi.301.8.

अन्यलय (anya-laya) *m.* other dissolution or absorption श्रेष्ठश्चित्तलयोऽयं सत्स्वन्यलयेष्वनेकेषु PraboSu.149.

अन्यललनारत (anyalalanā-rata) *adj.* attached to the woman who is other (than one's own wife) पूर्वभार्यां परित्यज्य ... त्वमन्यललनारतः। दुःखकारणमेतन्मे BṛKathāMañ. xiii.1.101.

अन्यलवन्य (anya-lavanya) *m.* rest of the Lavanyas (particular tribe's men) भोजः ... । अनास्थोऽन्यलवन्येषु दिन्नाग्रामं पुनर्ययौ RājTa.(Ka.)8.2951.

अन्यलाभापेक्षा (anyalābhāpekṣā) *f.* desire for another attainment or gain रत्नाचललाभे ... । ननु तल्लाभे किमन्यलाभापेक्षा न भवेदित्याशङ्क्याह Bhāsk.i.33. 20 (*on* i.1.1); i.34.9 (*on* i.1.1)

अन्यलिखित (anya-likhita) *n.* writing of another person वाचयति नान्यलिखितम् ŚārṅgaPa. 4042; Subhāṣi. 2344.

अन्यलिङ्ग (anya-liṅga) *adj.* **1A** having other characteristic कृष्णमृत्तिकाप्रायेऽप्यन्ये न कुर्वन्ति तथान्यलिङ्गेऽपि कुर्वन्ति। तस्मान्न देशतो व्यवस्था ŚābaBh.252.3 (*on* i. 3. 23); **1B** following the gender of another (i.e. substantive) ऊषवानूषरो द्वावप्यन्यलिङ्गौ स्थलं स्थली AmaK. 566; 2602; (used as noun) (substance or base) of any other gender स्त्रीप्रत्ययोऽयमाश्रयलिङ्गनिमित्त इत्यवधारणादन्यलिङ्गान्निवर्तेत TantrVā. 306. 23 (*on* i. 4.11); **1C** having different indicatory mark, cf. **अन्यलिङ्गत्व**; **2** (used as noun) (devotee) belonging to the other (sect than that of Śiva) कापालिकान्नभोजने ... जातीश्वरमण्डलेऽन्यलिङ्गेश्वरमभिपूज्य ... शुध्यति ĪśānŚiPa. ii.20.35 (17)

अन्यलिङ्ग (anya-liṅga) *n.* **1** different probans तत्र चानवस्था लिङ्गग्राहिणोऽपि अनुमानस्य तदन्यलिङ्गबलेनोत्पत्तेः HetuBiṬ. 23.16; **2** another phallus (especially of Śiva) तपसा प्रीणयित्वा ... वृषभवाहनम्। प्राप्तलिङ्गः ... (अहम्) समुपागतः। अन्यलिङ्गं त्वमधुना प्रतिष्ठाप्यतु सैकतम्। ... पूजयसे विभो SkandP. iii (1). 45.12; **3A** gender of another क्रियाविशेषणम् ...। आभ्यन्तरं तु विशेषापरिग्रहादाविष्टलिङ्गसंख्यं कथमिवान्यलिङ्गं गृह्णीयात् SaraKaṇṭhā. 514. 19; **3B** other gender, cf. **अन्यलिङ्गसंख्या**; **4A** other characteristic mark अन्यलिङ्गानि तदनुगुणतया नेतव्यानि VedāntDī. 73. 21 (*on* i. 4.17); महावाक्ये दृष्टानां अन्यलिङ्गानाम् ... पूर्वाधिकरणेऽपि स्थापितत्वात् ŚivārkaMaDī. i. 546. 34 (*on* i. 4.19); **4B** other indicatory mark or factor तत्रान्यलिङ्गं च यदि भवेत्तदपि तदन्तरात्मनि ... योज्यम् VedāntKau. 47.4 (*on* i.1.32); अन्यलिङ्गानां तदन्तर्यामिविवक्षयोपपत्तेः विष्णुरेवायं प्राणः TattvPrakā. 28B. 5 (*on* i.1.31); आश्रयभेदं विनेतिविवक्षायामपि ... पूतिकान्यलिङ्गमन्त्रउत्करपरिध्यादिनियमाव्याप्तिश्च VidhiRa.24(128.11); अतः प्रमाणभूतलिङ्गलक्षणेनान्यलिङ्गानामसंग्रहो न दोषाय ŚivārkaMaDī. i. 81. 5 (*on* i.1. 1); **5** apparel as the distinguishing mark of wandering ascetic which is other (than that of Jains), JainaL.

अन्यलिङ्गक (anyaliṅga-ka) *adj.* following the gender of another word or the substantive, i.e. an adjective तुषारः शीतलः शीतो हिमः सप्तान्यलिङ्गकाः AmaK. 183; शैलजे ना तु मधुपे शिलातुल्येऽन्यलिङ्गकम् MediK. 130.109.

अन्यलिङ्गता (anyaliṅga-tā) *f.* the state of having different gender नपुंसकलिङ्गतायां फलजातावेव भवितव्यम्। न अन्यलिङ्गतायाम् Nyās. ii. 290. 24 (*on* vi.1.143)

अन्यलिङ्गत्व (anyaliṅga-tva) *n.* the state of being different probans नापि कस्यचित्सह संबन्धग्रहणेनान्यलिङ्गत्वम् TātpaṬ. (U.) 418.17 (*on* 5 (8). 34)

अन्यलिङ्गनिदर्शन (anyaliṅga-nidarśana) *n.* exhibition of other characteristic mark साधारणादन्यतरत्वादन्यलिङ्गनिदर्शनेन हि गुणाभिधाने साधारणानां विपर्यये दोषादौ ... वैरूप्यादयो दौर्बुद्ध्यादयश्च JayaMa. 310.18 (*on*. 6.1)

अन्यलिङ्गसंख्या (anya-liṅgasaṅkhyā) *f.* other gender and number लिङ्गान्तरसंख्यान्तरयोगे अन्यलिङ्गसंख्यापरित्यागात् Pradī.ii. 450A.15 (*on* ii. 2.24)

अन्यलिङ्गसिद्ध (anyaliṅga-siddha) *m.* soul who has attained perfection still being in the apparel as the distinguishing mark of wandering ascetic which is other (than that of Jains) एतेषामेव ... स्वलिङ्गसिद्धानां रजोहरणाद्यपेक्षया अन्यलिङ्गसिद्धानां एका वर्गणा SthānṬ. 34A. 3.

अन्यलिङ्गसिद्धकेवलज्ञान (anyliṅgasiddha-kevalajñāna) *n.* highest possible knowledge obtained by the soul who has attained perfection still being in the apparel as the distinguishing mark of wandering ascetic which is other (than that of Jains), JainL.

अन्यलिङ्गानाश्रयण (anyaliṅgānāśrayaṇa) *n.* non-resorting to or non-admission of another indicatory factor 'सिद्धान्तेऽपि चान्यलिङ्गानाश्रयणात्तद्वैवं लिङ्गेनेत्येतदस्त्येव TantrVā. 796. 3 (*on* iii. 2. 22)

अन्यलिङ्गिन् (anya-liṅgin) *m.* **A** devotee belonging to the cult which is other (than heretic) तच्छेषाशीर्वचः ... अन्यलिङ्गिनाम्। पार्थिवैः परिहर्तव्यम् MahāP. 42. 23; विलोक्य रौद्रव्रतिनोऽन्यलिङ्गिनः प्रकुर्वतः कन्दफलाशनादिकम्। इमेऽपि कर्मक्षयकारकव्रता विचिन्वतेऽतिप्रतिहन्यते रुचिः SubhāRaSam. 177; **B** devotee belonging to the sect which is other (than that of Śiva) अन्यलिङ्गी तु तत् त्यक्त्वा पुनः शैवे तु दीक्षितः ĪśānŚiPa. ii.11.10 (23); अदीक्षितैश्च विप्राद्यैः स्पृष्टेवाप्यन्यलिङ्गिभिः। ... अभिषिच्य ĪśānŚiPa.ii.63.76.

अन्यलिङ्गिप्रशंसा (anyaliṅgi-praśaṁsā) *f.* praise of devotee belonging to the cult which is other (than heretic) अन्यलिङ्गिप्रशंसेयं सम्यक्त्वक्षयकारिणी BṛKathāK. 7. 101.

अन्यलिङ्गिसंसृष्ट (anyaliṅgi-saṁsṛṣṭa) *adj.* connected with the devotee belonging to the sect which is other (than that of Śiva) अन्यलिङ्गिसंसृष्टान्नभोजने त्रिलक्षजपं चान्द्रायणं कुर्यात् ĪśānŚiPa.ii.20. 35 (18)

अन्यलिप्त (anya-lipta) *adj.* connected with other किं त्वन्यलिप्ताप्रमितेस्तु बिम्बं कृत्वाथ तद्यत्ययतः स्वबुद्ध्या। बिम्बस्य लिप्ता युगभागजीवेत्यनेन मानैक्यदलं कृतं तैः SiddhāTaVi. 212. 20.

अन्यलीला (anya-līlā) *f.* another (divine) sport शिवायाः ... अन्यलीलां प्रवक्ष्येऽहम् ŚivaP. ii(3).7. 25 (131A.10)

अन्यलुप्त (anya-lupta) *adj.* stolen by another person मत्वान्यलुप्तं स्वर्णं ते जग्मुश्चौरा यथागतम् KathāSaSāg. xii. 5. 267.

अन्यलेख्यधारक (anyalekhya-dhāraka) *adj.* holding another's document तेनान्यलेख्यधारकेणैतल्लेख्यागमनकारणमुद्भावनीयमित्याह व्यासः SmṛtiCan. iii.150. 8.

अन्यलेप (anya-lepa) *m.* other unguent शिवाय ...। सुगन्धं चन्दनं दद्यादन्यलेपानि(?न्) यत्नतः ŚivaP.ii(1).13. 58 (55A.14)

अन्यलोक (anya-loká) *m.* **1Ai** next world यदाहवनीय उपवपेदन्यलोकेऽस्य पशून् दध्यात् MaiS. iii. 7. 7 (iii. 84. 5); वर्तमानलोकादन्यलोकेऽपि यो देहः स जन्मान्तरे स्यात् JayaMa. 320. 21 (*on* 6. 2); उर्व्यां पुनर्यत् खलु रत्नमग्र्यं तदन्यलोकेष्वपि निःसपत्नम् Rāgh.13. 24; **1Aii** other worlds अपरवशो जायते जीवलोकः शोकेनेवान्यलोकानुदयकृति गते SūryaŚ.85; त्रातुं यातेऽन्यलोकान्स दिशतु ... हितं वः SūryaŚ. 95; त्वल्लोकादन्यलोकः क्व नु भयरहितः ... पद्मनाभ Nāray. xi.94.4; **1B** another region or province ततस्त्वं चालितो राज्यादन्यलोके वसिष्यसि VarāP.10. 24; **2** other people or person स्वकृत इह विसृष्टापत्यपत्यन्यलोकाः UjjvaNīMa. 492. 1; पूर्वोद्धृतां व्यवस्थां नरपतितिलकः स्थापयित्वा स्वराज्यं शास्ति

प्राज्यैरमात्यैः कथितबहुगुणामन्यलोकैश्च शुद्धैः VīraBhā. 5.164

अन्यलोक (anya-loka) *adj.* leading to other world गोलोकबीजं गोलोकं नान्यलोकं कदाचन KālīViT. 28.15.

अन्यलोकज्ञातार्थ (anyalokajñātārtha) *m.* thing or object known by the people who are other (than disciples) सर्वशिष्यैरपि ज्ञातानर्थान्संवादयन्नपि। न सर्वज्ञो भवेदन्यलोकज्ञातार्थवर्जनात् TattvSaṁ. 3194.

अन्यलोकतस् (anyaloka-tas) *adv.* from other people तस्य प्रिया भार्या पुंश्चली (v.l. तां चान्यपुरुषासक्तां तक्षा बुध्वान्यलोकतः) एवम् ... प्रतिबोधितः PañcT. 3. 69 (4) (333.4); KathāSaSāg. x. 6.105; दारस्तनयतोऽन्यलोकतो निर्धनः पुरुष एत्य गर्हणाम् VidvanMo. 7. 29.

अन्यलोकबाला (anyaloka-bālā) *f.* young girl belonging to other person येनान्यलोकबालानां नितान्तं मूढचेतसाम्। श्रमणोऽयं गताचारो न करोति प्रतारणम् BṛKathāK. 126. 153.

अन्यलोकवत् (anyaloka-vat) *adv.* like other people मदस्थानानि तस्यासन् न मदायान्यलोकवत् TriṣaŚaPuC.iii.1.10.

अन्यलोकव्यवधान (anyloka-vyavadhāna) *n.* intervention by other world तल्लोकस्थितानां नान्यलोकव्यवधानं परप्राप्तौ AṇuBh. 338.21 (*on* iv. 3.10)

अन्यलोकशास्त्र (anya-lokaśāstra) *n.* other popular science अत एवाभिमुख्यनयनहेतुत्वादन्यलोकशास्त्राप्रसिद्धेनाभिनयशब्देन व्यपदेश्याः AbhinBhā. i. 44. 17 (*on* 1.119)

अन्यलोकस्थिति (anyaloka-sthiti) *f.* the state or condition of other people सख्यस्तत्सुरतं भणामि सततं शेषान्यलोकस्थितिः VetāPañ. (Śi.)14. 23.

अन्यलोक्य (anyalok-ya) *adj.* belonging to, i.e. designed for another world तव गतिरथ वा ममास्ति चक्रप्रतिहतवीर्यबलस्य सोऽन्यलोक्यः ViṣṇuP. iii.7. 34.

अन्यलोडादेश (anya-loḍādeśa) *m.* other substitute of imperative affix तेन यथा अन्यलोडादेशस्य स्वशब्दस्य सेग्रहणेन ग्रहणादिड् भवति Pradī. vi. 150.12 (*on* vii.2.78)

अन्यलोप (anya-lopa) *m.* act of leaving of the subsequent items तस्मादाद्योपादानमन्यलोपः ŚāstrDī.717.14 (*on* x. 5.1)

अन्यलोभ्यमान (anyal-lobhyamāna) *adj.* being tempted by something else कामात् क्रोधाद् भयादन्यल्ला(?लो)भ्यमानो न मुह्यति Mānaso.ii. 9.721.

अन्यलोह (anya-loha) *m., n.* other metalic alloy (containing five metals, i.e. copper, tin, lead, iron and brass), black brass न चान्यलोहेष्वपि तस्य कौण्ठ्यम् BṛSaṁ. 50. 26; लोहेन वा साधितमन्यलोहम् RasRaSa. 8.15; 8.23; क्षारे कदल्या मथितेन युक्ते दिनोषिते पायितमायसं च यत्। सम्यक् स्थितं चाश्मनि नैति भङ्गं न चान्यलोहे क्षपितस्य कौण्ठ्यम् YogYā.12. 26. [पञ्चलोहं गुरुज्येष्ठं निष्ठुरं दारुकण्टकम्। अन्यलोहं सिंह(v.l.॰धु)मलं मलिकासरटी स्त्रियाम् ŚabdaRa. (Vā.) 837]

अन्यलोहक (anyaloha-ka) *n., m* other metalic alloy (consisting of copper, tin, lead, iron and brass), black brass मीलिकायां तु सरटी निष्ठुरं दारुकण्टकम्। गुरुज्येष्ठं सिंहमलं पञ्चलोहान्यलोहके Vaija. 43. 28.

अन्यवंश (anya-vaṁśa) *m.* **Ai** family which is other (than the royal), ordinary family पश्चादिभिरन्यवंशजाता हीनैर्वित्तयुता न भूमिपालाः Bṛhajjā. 11.13; **Aii** family which is other (than that of father or mother) (रजस्वला च या नारी व्यङ्गिता कर्णयोस्तथा। निर्वापे नोपतिष्ठेत संग्राह्या नान्यवंशजा) अन्यवंशजा मातृपितृवंशव्यतिरिक्तवंशसंबन्धा VīraMi. (Śrāddha.)183.10; **B** race or dynasty which is other (than that of the Kurus) भिदैलिमा हि प्रकृतिः कुरुवंशान्यवंशयोः। भवेत्स्वभावो न ह्येकः कलहंसबकोटयोः PāṇḍaC.1.191.

अन्यवंशभव (anyavaṁśa-bhava) *adj.* born in another race or dynasty अन्यवंशभवा भूपाः पश्चाढ्यैरपि च द्विजः। त्रिकोणोच्चगतैरेव विशेषेण द्विजोत्तम ViṣṇuDhaP.ii.167 (295A. 3)

अन्यवंशोद्भव (anyavaṁśodbhava) *adj.* born in another race or dynasty अस्मद्वंशजभूपतिर्यदि पुनर्भूवपो(?)न्यवंशोद्भवो मद्दत्तां परिपालयेदिह महीं तस्मै धृतोस्म्यञ्जलिम् EI. xviii. 299. 40.

अन्यवक्त्र (anya-vaktra) *n.* face of the man who is other than the husband (पतिव्रता) नान्यवक्त्रं निरीक्षेत नान्यैः संभाषणं चरेत् MahNirvāT. 8.105.

अन्यवक्त्रा (anya-vaktrā) *adj.* (*f.*) facing another side स चेत्पुना रागजतुप्रसक्तस्त्रीव्रावमानैरपि न प्रयाति। तदा तमुत्क्षिप्तभुजान्यवक्त्रा दासी वदेद्वित्तवियोगदीनम् SamaMā. 5. 83.

अन्यवक्त्रावलोकिनी (anyavaktrāvalokinī) *adj.* (*f.*) A looking at the face of any other स जातः प्रथिता यस्य पुण्याः संतोषसंपदः नान्यवक्त्रावलोकिन्यस्तरुण्यो वा विभूतयः RāmāMañ. 216. 6; **B** (*fig.*) dependent on others, RāmāMañ. 216.6.

अन्यवचन (anya-vacana) *n.* **1A** mention of other अन्यवचनात् चकाराकरणात् प्रकृतापवादो विज्ञायते MahāBh. i. 44. 9 (*on* i.1.3); i. 457. 11(*on* ii. 3. 32); ii. 372. 15 (*on* v. 2.4); **1B** statement of any other thing यो निग्रहस्थानप्राप्तं न निगृह्णाति स निगृहीतो भवति निग्रहस्थानप्राप्तत्वापरिज्ञानात्। नान्यवचनादित्यन्ये NyāyVār.567.15 (*on* v.2. 22); **1Ci** denotation or expression of some other sense तस्मादनेकार्थत्वाद्धातूनामन्यवचनमात्र एवाख्यातेनानुव्याख्येयः ManuBh.251. 23 (*on* 9. 37); **1Cii** denotation of some other thing or object विवक्षितघटादेरन्यः पटादिस्तस्य वचनं तदन्यवचनम् घटापेक्षया पटवचनवत् SthānṬ. 141A.8; **2** word of another person मूर्खजनसंनिकर्षे हितमपि प्रभाषते यत्र विद्वान्। न च गृह्यतेऽन्यवचनम् Rāmābhyu. 270.17.

अन्यवचन (anya-vacana) *adj.* **A** expressive of another गौणो हि गुणादेव अन्यवचनः शब्दोऽन्यत्र कल्प्यते यथागिर्माणवक इति Kāśi. i. 28. 27 (*on* 1.58); नापि चान्तरशब्दोऽन्यवचनः तथासति कस्मादन्यदिति विशेषानिर्देशे करणादिति समभिव्याहाराल्लभ्येत KhaṇḍanKhā. 454.10; **B** expressive of the sense ‹other› इन्द्रियेभ्यः परा इत्यादिमन्त्रे परशब्दस्तावन्नान्यवचनः ... परशब्दः प्रकर्षपरः ŚrautaPra.ii.99. 16 (*on* i. 4.1)

अन्यवचनार्थम् (anyavacanārtham) *adv.* for the sake of expressing different, i.e. for misleading अन्यवचनार्थमन्योऽन्यसंप्रतिपत्तिर्हस्तचातुर्याद्यथाभिमतपातनादि वोपधिः Aparā.804.23 (*on* 2.202)

अन्यवचोलेश (anya-vacoleśa) *m.* part or bit of expressions of other (poets) केचिदन्यवचोलेशानादाय कविमानिनः। छायामारोपयन्त्यन्यां वस्त्रेष्विव वणिग्ब्रुवाः MahāP.1.66.

अन्यवञ्चक (anya-vañcaka) *adj.* deceiver of other जालपादोऽपि विधिना भुक्त्वा तद्गर्भमात्मना। विद्याधरपदं प्राप देव एवान्यवञ्चकः BṛKathāMañ. v. 1. 243.

अन्यवञ्चन (anya-vañcana) *n.* act of deceiving other तीर्थवासी महापापी भवेत्तत्रान्यवञ्चनात्। तत्रैवाचरितं पापमानन्त्याय प्रकल्पते DevīBhāP. iv. 8. 35.

अन्यवणिगपेक्षा (anyavaṇig-apekṣā) *f.* [Inst.] in comparision with other merchant प्रकरणे हि तादृश एव नायकः केवलमन्यवणिगपेक्षया स उत्तमोऽस्तु AbhinBhā.ii.432.15 (*on* 18.50)

अन्यवत् (anya-vat) *adv.* **1A** as different (from the previous one) पूर्वस्मादन्यवद्भाति भावाद्दाशरथिं स्तुवन्। ऋते क्रौर्यात्समायातो मां विश्वासयितुं नु किम् Bhaṭṭi.8.105; **1B** as different (linguistic element) अनन्यवदित्यस्य अन्यवन्नेत्यर्थः LaŚabdeŚe. i.76. 1; **2Ai** like ordinary person अन्यवत्किमिदं राजन्मां स्तौसि(?षि) नरपुङ्गव VṛGautaSm. 622. 21 (18); **2Aii** like other person न वै जनो जातु कथंचनाव्रजेन्मुकुन्दसेव्यन्यवदङ्ग संसृतिम् BhāgP. i. 5.19; पुरुषाः ... न जायन्ते स्वतन्त्रत्वान्न नश्यन्ति लयेऽन्यवत् SkandP.ii(9). 4. 28; चीननरेश्वरः। सोऽप्यन्यवद्दूतमुखेनार्थयामास पार्थिवः KathāSaSāg. viii.1.173; असुरेश्वरः।... स्वरसातलम्। तत्र सूर्यप्रभाय स्वां नाम्ना स कुमुदावतीम्। प्रादादन्यवदातिथ्यहेतोर्विधिवदात्मजाम् KathāSaSāg. viii. 2. 326; व्याहरन्ति स्म ते स्मेरभुजाहंकारकोरकाः। त्वमेवं युध्यसे पार्थ किमु सामूहिकोऽन्यवत् PāṇḍaC. 13. 303; **2Aiii** like other thing, i.e. diviating यदि सत्त्वादनैकपान्त्यं विमतस्यान्यवन्मतम्। तस्यैकान्त्ये त्वनैकान्त्यमनैकान्त्ये न नः क्षतिः NyāySiA. 229.13; **2B** as (identical with) other अहमन्यवदाभामि ह्यहमेव शरीरवत् TejoBiU. 3. 17; **3A** like the former, i.e. predecessor दण्डाधिपोऽपि तत्रैव तावत्कज्जलमर्दनैः। अन्यवद् विप्रलब्धोऽभूच्चेलखण्डैककर्पटः KathāSaSāg. i. 4. 61; सा यौवनोन्मत्ता तृतीयं पतिमाददे। सोऽपि तस्या विपन्नोऽभूत्पतिघ्न्याः पतिरन्यवत् KathāSaSāg.x.10.85; **3B** like the previous case सहजस्तु निसर्गे ना सहोक्ते पुनरन्यवत् MediK.33.28; 6.64; अनिरुद्ध उषानाथे पुंसि चाबन्धनेऽन्यवत् MediK. 86. 42; 130.118.

अन्यवत्स (anya-vatsa) *m.* calf of another (cow) प्रोषितश्चेत् प्रेयात् ... अन्यां दुग्ध्वा दक्षिणतोऽधिश्रयणोद्वासने। ... अन्यामिति अन्यवत्सेन प्रस्नावितामित्यर्थः। अथवा अन्यधेनुमेव अन्यवत्सेन तद्धेनुदोहाशक्तौ व्यवस्थितविकल्पः HārLa.139.5.

अन्यवत्सा (anya-vatsā) *adj.* (*f.*) (used as noun) (cow to be milked) with the calf of another (cow) अनिर्दशाहसंधिनीक्षीरमपेयम्। विवत्सान्यवत्सयोश्च BaudhDS.i.5.136; अन्यवत्सा अन्यस्या वत्सेन या दुह्यते VīraMi. (Āhnika.) 525. 23; BālamBha.i. 434. 8 (*on* 1.170)[अभिवन्यान्यवत्सा गौः NāmaMāli. 299.]

अन्यवदन (anya-vadana) *adj.* who has turned his face to the other side सर्वाङ्गेषु निकृष्टमङ्गयुगलं स्त्रीणां तदुक्तं तयोराद्यं विड्विवरं प्रसिद्धमितरत्प्रस्रावरन्ध्रं

पुनः। तन्मध्ये यदपत्यरन्ध्रमसकृद्विंस्रस्रवच्छोणितं ये तस्मादधुनापि नान्यवदनास्तेभ्योऽपि निन्द्योऽस्तु कः HammīMaKā.8.47.

अन्यवदान्य (anya-vadānya) *m.* other liberal giver चित्रं तद्वनदानवृष्टिपयःपस्तत्तस्य किं ब्रूमहे यस्मिन्नन्यवदान्यकीर्तिरतुला धत्ते तृणश्रेणिताम् CaturCin. i. 3. 17; iii(2).4.18.

अन्यवध (anya-vadha) *m.* act of slaying of that (beast) which is other (than the consecrated) अहो महामते न युज्यतेऽत्रान्यवधः प्रचोदितात् BhāgP. iv. 19. 27.

अन्यवधू (anya-vadhū) *f.* **Ai** bride of another person नृपं तम् ... सा व्यत्यगादन्यवधूर्भवित्री। महीधरं मार्गवशादुपेतं स्रोतोवहा सागरगामिनीव RaghuVa. 6. 52; अन्यवधूर्भवित्री सागरगामिनीत्यनयोर्बिम्बप्रतिबिम्बभावः CitraMī. 21. 5; **Aii** wife of another person दशास्यस्येव शापोऽस्ति तस्याप्यन्यवधूरते BṛKathāMañ. xiii. i. 52; यशश्चन्द्रमहीपते। पाल्यः कुलध्वजेनेव नियमोऽन्यवधूजने MalliC. 8. 542; पाञ्चाली प्रति काङ्क्षितेन निभृतं भीमान्मृतः कीचकः तस्मादन्यवधूर्नरैर्न मनसाप्यालापनीया भुवि PañcSā.4.17; **B** another woman or maid या न ययौ प्रियमन्यवधूभ्यः सारतरागमना यतमानम्। तेन सहेह बिभर्ति रहः स्त्री सा रतरागमनायतमानम् ŚiśuVa. 4. 45; अभ्यर्थनीयः स गतेन राजा त्वया न शुद्धान्तगतो मदर्थम्। प्रियास्यदाक्षिण्यबलात्कृतो हि तदोदयेदन्यवधूनिषेधः NaiṣC. 3. 92.

अन्यवधूकथा (anyavadhū-kathā) *f.* talk regarding the wife of another person परिहासेऽप्यनौचित्यं स्वप्नेऽप्यन्यवधूकथाम्। ... काकतीन्द्रो न मृष्यति PratāYaBhū.16.6.

अन्यवध्य (anya-vadhya) *adj.* to be slain by any other (than Kārttikeya) तारकः ... अन्यवध्यो न चैवायम् ... शंकरात्मज ŚivaP. ii. (4).9.9 (203A.11)

अन्यवन (anya-vana) *n.* another forest स गत्वान्यवनं दिव्यं ददर्श रुचिरं सरः RāmāMañ. 498. 8; अहम् अन्यवन (v.l. °नम्) आगन्तुम् अशक्ता ... प्राणांस्तत्याज VetāPañ.(Jam.)120.14.

अन्यवनिता (anya-vanita) *f.* **Ai** another woman, i. e. co-wife अन्यथान्यवनितागतचित्तं चित्तनाथमवभिशङ्कितवत्या। पीतभूरिसुरयापि न मेदे निर्वृतिर्हि मनसो मदहेतुः ŚiśuVa. 10. 28; Subhāṣi. 2010; **Aii** another woman कस्याश्चिदन्यवनिताकर्णाभरणसङ्गतः। विच्छिन्नपतितो हारः कुसुमाञ्जलितां गतः PadmP.(Ra.)103.94; लीलातामरसाहतोऽन्यवनितानिःशङ्कदष्टाधरः कश्चित्केसरदूषितेक्षण इव व्यामील्य नेत्रे स्थितः AmaŚ. 72; KāvyPra. 278.3; SūktiMu. 67.7; कर्णोत्तंसितपद्मरागशकलप्रत्यर्पितश्शोणिमा फालेऽस्मिन् सुभगस्य नान्यवनितापादाम्बुजालक्तकः SūktiMu. 88. 8; मन्ये तयान्यवनितासदृढोपगूढसाशङ्कया वसति तत्र कृताभ्यनुज्ञः BhikṣāKā. 7. 10; **Aiii** any other woman, cf. **अन्यवनितादुर्लभ**; **B** wife of another person यत् कृष्णमन्यवनिताकपटापहारवीरं विपाट्य वितरामि रणे शिवाभ्यः RukmiHa. 4.16.

अन्यवनितागम (anyavanitā-gama) *m.* sexual intercourse with the wife of another person वरमात्मा हुतो वह्नौ वरं गरलमाशितम्। न परं नरकप्राप्तिहेत्वन्यवनितागमः PālaGoKa. 158.

अन्यवनिताजन (anya-vanitājana) *m.* other ladies or women वैरूप्यमेव सखि तस्य चिराय काङ्क्षे येनायमन्यवनिताजनवर्जनीयः BhikṣāKā. 25. 2; 35.14.

अन्यवनितादुर्लभ (anyavanitā-durlabha) *adj.* unobtainable by any other woman अन्यवनितादुर्लभेन ... महादेवीशब्देन परं प्रीतः प्रसादमकरोत् Kād. 177. 4.

अन्यवनिताव्यसन (anyavanitā-vyasana) *n.* passion for the wife of other person तस्य ...। हिंसानृतान्यवनिताव्यसनम् ... बभूव दूरे EI. viii. 19. 55.

अन्यवनितासक्त (anyavanitāsakta) *adj.* attached to another woman, i.e. co-wife अथान्यवनितासक्तमवमत्यस्ववल्लभम्। ईर्ष्यावशेन वैमुख्यमेष मान उदाहृतः AlaṅkāŚe. 20.13; RasiJī. 6.905.

अन्यवनितासङ्ग (anyavanitāsaṅga) *m.* **A** attachment to or passion for another woman, i.e. co-wife मानोऽन्यवनितासङ्गादीर्ष्या विकृतिरुच्यते Vāgbhaṭā. 5. 19; **B** attachment to the wife of another person अन्यवनितासङ्गाद्दशास्यो महान् एकैकव्यसनाद्धता इति नराः सर्वैर्न को नश्यति SiṁhāDvā.197.12.

अन्यवनोपम (anyavanopama) *adj.* resembling other forest or wood देशाल्लुब्धकतुल्येन पित्रा कोपात्प्रवासितः। अवन्तिदेशादुद्भूतां ख्यातिमन्यवनोपमात्। शाङ्कवत्याः ... श्रुत्वा प्रधावितः KathāSaSāg.xii. 3.123.

अन्यवन्यफल (anya-vanyaphala) *n.* other wild fruit अन्योऽन्यं कलहायन्ते न शाश्वतिकवैरिणः। दधते रससौन्दर्यमन्यवन्यफलान्यपि PāṇḍaC.8.129.

अन्यवपुस् (anya-vapus) *n.* body of another person न हि दोषकृत्तदपि शिष्टसरण्यवनार्थमन्यवपुरेत्य यते ŚaṅkaDigVi.(Mā.)9.100.

अन्यवयस्क (anyavayas-ka) *adj.* (used as noun) (one) of the age which is other (than that of prescribed age) द्वादशाब्दिकं प्रायश्चित्तमुपदिश्यते 'तदा प्राणा विपद्येरन्निति' ततोऽन्यवयस्के तत्प्रायश्चित्तं कल्प्यम् Mitā.501.11 (*on* 3.293)

अन्यवर (anya-vara) *m.* **1** other bridegroom अन्यवरसंकथासु विषण्णा भवति। तत्पक्षकैश्च सह न संसृज्यते KāmSū. 215. 22(3. 3) (JayaMa. तत्पक्षैरिति अन्यवरपक्षैः); **2** another boon न काङ्क्षेऽन्यवरं कंचित् GaṇeP.ii.80.15.

अन्यवरकोटी (anya-varakoṭī) *f.* other millions of boons सर्वे नमस्कृत्य महेश्वरम् । ... सर्वात्मना प्रपन्ना वै याचामहे वरोत्तमम्। किमन्यवरकोटीभिरेष नो दीयतां वरः SkandP.v(1).5.43.

अन्यवरवैमुख्य (anyavara-vaimukhya) *n.* aversion for other boon तस्यान्यवरवैमुख्यात्प्रवृद्धे जपिनः फले। भीताः शतक्रतुमुखास्तद्विघ्नं समचिन्तयन् BṛKathāMañ. vi. 1. 83.

अन्यवर्ग (anya-varga) *m.* **1** square of the second आद्यन्त(v.l. °द्यान्य)-वर्गयोगान्मूलं पूर्वापरात् भुजात्कोटिः BrāhmSphuSi.7.9; **2** other class or type (of limbs) जराज्वरादतिपराभूतस्य जन्तोरियं तृष्णा निःशरणान्य(णांस्त)वर्गविभवानाच्छिद्य संमाद्यति BhartṛNi.4.18.

अन्यवर्जन (anya-varjana) *n.* **A** exclusion of other thing अपोह्यकल्पनायां च वरं वस्त्वेव कल्पितम्। इत्येतद्व्याहतं प्रोक्तं नियमेनान्यवर्जनात् TattvSaṁ. 1179; **B** exclusion of other person गुरुवाक्ये च द्विजानामन्यवर्जनात् ... तदाक्षिप्तेन गुरुवाक्यैकवाक्यतां भजता निषेधेन विप्रोपनयने स्पष्ट एव षोडशर्क्षनियमः BālamBha.i.66.27 (*on* 1.14)

अन्यवर्ण (anyá-varṇa) *adj.* [*f.* -ā] **1A** of another colour तृन्वं॑ स्वर्गो बहुधा विचक्रे यथा विद आत्मन्नन्यवर्णाम्। अपाजैत्कृष्णां रुशतीं पुनानो या लोहिनी तां ते अग्नौ जुहोमि AV. xii.3.54; AV. (P.)xvii. 41. 4; इतरान् पीडयेत् केतुरन्यवर्णो यदा भवेत् AVPari. 54 (1). 4; कार्तिकी कृत्तिकायुता चेत्स्यात्तस्यां सितमुक्षाणमन्यवर्णं वा ... ब्राह्मणाय दत्त्वा कान्तारभयं न पश्यति ViṣṇuSm. 90.16; श्वेतगुणस्याभावेऽन्यवर्णस्यापि च्छागस्यालम्भनात् Nyās.i.368.6 (*on* ii.1.57); मध्योऽन्यवर्णो यस्य स्याच्छुक्लस्य कुसुमस्य च। पुष्पं शुक्लं तु तद्विद्यान्मनोज्ञं केशवप्रियम् ViṣṇuDhaP.ii.91.13; नैव धन्यः प्रकीर्तितः। अन्यवर्णं शिरो यस्य पुच्छं वा यस्य वाजिनः। पुच्छेन शिरसा वापि नानावर्णेन निन्दितः AśvaVai. 3. 123; ŚārṅgaPa.1655; स्कन्धे वक्षसि बाह्वोश्च अंसदेशे तथैव च। अन्यवर्णो भवेद्वाजी कञ्चुकी स प्रकीर्तितः AśvaVai. 3.147; 3. 148; 3.149; अग्निदग्धनिभाः स्फोटाः ... असाध्यान्निर्दिशेत्तान् ...। अन्यवर्णास्तु मर्मस्था व्रणवत्तांस्तु साधयेत् Hastyāyur.190. 26 (2.11); विष्णुरूप द्विजश्रेष्ठ ...। तर्तुं वैतरणीमेनां कृष्णां गां ते ददाम्यहम् ... कृष्णाया अभावे अन्यवर्णापि देया BālamBha. iii. 214.11 (*on* 3. 327); **1B** of one colour वृषभदोषाः ...। पूर्वार्धमन्यवर्णं तु परार्धं चान्यवर्णकम्। ... विवर्णः कुलनाशनः YuktiKa.209.7; **2** of another sound or letter पकारवर्गोपहिताच्च रक्तादन्यं यमं तृण्णुतान्पोनमौभ्नात्। अनुस्वारमुपधां वान्यवर्णां स्वरोपधात्तोष्मयमोदयश्चेत् ṚPrāti. 14. 22; **3** of another class or caste दशैताः कपिलाः प्रोक्ताः ... । ब्राह्मणो वाहयेत्तांस्तु नान्यवर्णः कथंचन VṛGautaSm. 571.7(9)

अन्यवर्ण (anya-varṇa) *m.* **1** other class or caste चतुर्थे त्वाश्रमे धर्मो मयायं ते निवेदितः। सामान्यमन्यवर्णानामाश्रमाणां च मे शृणु MārkP. 28. 31; 'शूद्रो वा ब्राह्मणं हत्वा प्रायश्चित्तचतुष्टयमिति' चाङ्गिरोभविष्यत्पुराणाभ्यां विप्रापेक्षयान्यवर्णानाव(?म)धिकप्रायश्चित्तविधानात् BālamBha. iii. 136. 13 (*on* 3. 243); **2A** other vowel except *a*, i.e. vowel *u* or *ū* पापं विलोमपूर्वे चाकार्षं कार्षीत्तदादिषु। स्वरभक्तिं विजानीयान्नान्यवर्णोऽत्र संभवेत् BhārŚi. 5; **2Bi** other letter (than that constitutes Prakrit) अन्यवर्णसंसर्गः सङ्गः। तद्विनिवृत्तौ स्वरूपस्य अन्यरूपतिरस्कृतस्यापत्तिः प्राप्तिः परिवर्तकः KāvyālaṅSū. iv. 1. 6; **2Bii** letter which is other (than those constituting the formula) (मन्त्राः) अन्यवर्णैस्तु कीलिताः। रुद्धा विसंधिकाः प्राप्तदुःखा वैरिसमन्विताः TantrRā. 1. 78 (comm. मन्त्राक्षरेभ्यो बहिर्भूतैः); **2C** letter or word of others, i.e. former poets अन्यवर्णपरावृत्त्या बन्धचिह्ननिगूहनैः ... । सतां मध्ये कविश्चौरो विभाव्यते HarṣaC. 4. 1; ŚārṅgaPa. 196; **2D** one letter or sound अन्यार्थं प्रेरितो वायुर्यथा नान्यं करोति सः। तथान्यवर्णसंस्कारशक्तो नान्यं करिष्यति TattvSaṁ. 2195; ŚlokaVār. 22. 81 (751. 3); **2E** other letter or sound, cf. **अन्यवर्णप्रपत्तृB**; **3** other colour or complexion (of body) HarṣaC. 4.1; ŚārṅgaPa.196; **4** other, i. e. unknown quantity (in a line) 'वर्गाद्यं चेत्तुल्यशुद्धौ कृतायां पक्षस्यैकस्योक्तवद्वर्गमूलम्'। ... वर्गप्रकृत्या विषयो न चेत्स्यात्तदान्यवर्णस्य कृतेः समं तम्। कृत्वा BījGa.10.149; हरभक्ता यस्य कृतिः शुध्यति सोऽपि द्विरूपपदगुणितः। तेनाहतोऽन्यवर्णो रूपपदेनान्वितः कल्प्यः BījGa.10.176; रूपैर्युक्तश्चोनितो वान्यवर्णो

ह्रस्वं तद्वत् ज्येष्ठमानं च कृत्वा। कार्या शेषप्रक्रिया बुद्धिमद्भिर्यद्वत्प्रोक्ता भास्करार्यैः स्वबीजे SiddhāTaVi.394.11.

अन्यवर्णक (anyavarṇa-ka) *adj.* of another colour वृषभदोषाः ...। पूर्वार्धमन्यवर्णं तु परार्धं चान्यवर्णकम्। ... विवर्णः कुलनाशनः YuktiKa. 209. 7.

अन्यवर्णकृति (anya-varṇakṛti) *f.* other, i. e. unknown quantity and square number प्रकृतिश्चैकवर्णस्य वर्गाङ्कोऽथावशेषकम्। अन्यवर्णकृती रूपान्विता क्षेपो द्विखण्डजः SiddhāTaVi.394.18.

अन्यवर्णग (anyavarṇa-ga) *adj.* relating to, i.e. having another colour पुष्पाणि ... । आगन्तवस्तुरंगस्य ये भवन्त्यन्यवर्णगाः। बिन्दवः पुष्पसंज्ञास्तु ते हिताहितसंज्ञकाः AśvaVai. 3. 82 (comm. स्ववर्णभिन्नवर्णाः)

अन्यवर्णज (anyavarṇa-ja) *adj.* born in another class or caste ब्राह्मणं वाचकं विद्यान्नान्यवर्णजमादरेत्। श्रुत्वान्यवर्णजाद्वाचं वाचकान्नरकं व्रजेत् BhaviP. 313A.1 (i. 216. 74)

अन्यवर्णता (anyavarṇa-tā) *f.* the state of having changed colour (गावः) यास्तु तस्मादपक्रम्य सोममेवाभिसंश्रिताः। यथोत्पन्नाः स्ववर्णस्थास्ता नीता नान्यवर्णताम् MahāBhā.xiii.76. 22.

अन्यवर्णन (anya-varṇana) *n.* description of something else (शृङ्गारादिरसनिरूपणम्) वार्त्ताप्रयाणं संदेशो निर्देशः प्रतिपादनम्। तत्त्वदेशोऽतिदेशोऽयमपदेशोऽन्यवर्णनम् AgniP.338. 53.

अन्यवर्णप्रपत्तृ (anya-varṇaprapattṛ) *m.* **A** other person who hears one letter or sound नियतश्रुतियोग्यौ चेच्छ्रोत्रवर्णौ च संस्कृतौ। नान्यवर्णप्रपत्तॄणां पुनः स्याच्छ्रवणं तदा TattvSaṁ.2574; **B** person who hears other letter or sound, TattvSaṁ.2574 (comm. अन्येषां वा वर्णानां प्रपत्तारः)

अन्यवर्णमान (anyavarṇa-māna) *n.* value of other, i.e. unknown quantity अन्येऽपि भाज्ये यदि सन्ति वर्णास्तन्मानमिष्टं परिकल्प्य साध्ये। विलोमकोत्थापनतोऽन्यवर्णमानानि भिन्नं यदि मानमेवम् BījGa.9.134.

अन्यवर्णवर्गादि (anyavarṇavargādi) *adj.* square etc. of other, i. e. unknown quantity वर्गादिर्यो हरस्तेन गुणितं यदि जायते। अव्यक्तं तत्र तन्मानमभिन्नं स्याद्यथा तथा। कल्प्योऽन्यवर्णवर्गादिस्तुल्यं शेषं यथोक्तवत् BījGa. 10.174.

अन्यवर्णसंस्कार (anyavarṇa-saṁskāra) *m.* embellishment of other letter वर्णान्तरानुगुणः श्रोत्रसंस्कारोऽन्यवर्णसंस्कारः NyāyRa. 751.14 (*on* 6. 81)

अन्यवर्णसंक्रम (anyavarṇa-saṅkrama) *m.* transfer or change into other letter (than that constitutes Prakrit) अन्यवर्णसंक्रमेण भिन्नरूपस्य पदस्य ताद्रूप्यविधिरयमिति तात्पर्यार्थः KāvyālaṅSū. iv. 1. 6.

अन्यवर्णसमुद्भव (anyavarṇa-samudbhava) *adj.* born in another class or caste श्रवणं च पुराणस्य वाचनं चापि शस्यते। ... ब्राह्मणाद्वाचकाच्छ्राव्यं नान्यवर्णसमुद्भवात् BhaviP. 89B. 23 (i. 47. 68)

अन्यवर्णस्त्री (anyavarṇa-strī) *f.* woman of another class or caste अन्यवर्णस्त्रीषु जातानां दायादर्धार्धहानिर्वर्णक्रमेण ŚaṅkhaLiDS.275.

अन्यवर्णान्त (anyavarṇānta) *adj.* ending in another vowel कृदन्तेऽन्यवर्णान्ताच्च। सर्वत्रैकारान्ताच्च APrāti. 102.

अन्यवर्णोदित (anyavarṇodita) *adj.* prescribed for another class or caste विप्राणां सर्वतोभद्रम् ... शूद्राणां स्वस्तिकं हितम्। ... अन्यवर्णोदितं लिङ्गमिहामुत्रार्थनाशनम् ĪśānŚiPa.ii.37.36.

अन्यवर्णोपवेशिता (anyavarṇopaveśitā) *adj.* (*f.*) seated, i. e. used by the person of the other class or caste न विशीर्णखट्वायां नान्यवर्णोपवेशितायां अनभ्युक्ष्य (शयीत) ŚaṅkhaLiDS.157; VīraMi. (Āhnika.) 557. 8.

अन्यवर्त्मन् (anya-vartman) *n.* different path, i. e. system of philosophy नानामतध्वान्तविनाशनक्षमो वेदान्तहृत्पद्मविकासने पटुः। आविष्कृतोऽयं भुवि भाष्यभास्करो मुधा बुधा धावत नान्यवर्त्मसु AṇuBh.361.18 (*on* iv. 4. 22)

अन्यवर्ष (anya-varṣa) *m.* other division of earth or continent (पूजनम्) इति ते कथितं सर्वं जम्बुभारतसंमतम्। विपरीतं यतश्चाग्रं अन्यवर्षस्य संमतम् KāliViT.21.15; अन्यवर्षेष्वपि ये पर्वताः सन्ति तेष्वपि संभोग एव न दुःखमस्ति NāṭaLaRaK.121.

अन्यवर्षधर (anya-varṣadhara) *m.* other mountain -range तेऽन्यवर्षधरेभ्योऽम्बुपद्माद्याददिरे तथा। प्रस्पर्धिन इवान्योऽन्यमेकस्मिन् कर्मणीरिताः TriṣaŚaPuC. i. 2. 488.

अन्यवश (anya-vaśa) *m.* **Ai** [Inst.] under the influence of other thing यद्यन्यवशगेनेदं (v.l. यद्यप्यन्यवशेनैव) कृतं ते पन्नगाशुभम् MahāBhā.xiii.1. 30; **Aii** [Inst.] under the influence of other person अभियातं स्वयं मित्रं संभूयान्यवशेन वा ... कृच्छ्रेण साध्यते ArthŚā.iii.39. 3 (8. 5); [Abl.] under the influence of other person स्वेच्छयैवावतारो मे नैव चान्यवशात्पितः SaurP. 55. 16; **B** [Inst.] on account of or dependence on other अथ पुरुषान्तरधारणमुच्येत एवमपि तद्वशेन तैरप्येवमन्यवशेनेत्यनादित्वेऽपि ... न क्वचित्प्रामाण्यावस्थानम् TantrVā.11.16 (*on* i. 2. 7); स्वात्मवशेनैव न तावत् व्यवतिष्ठते तस्मात् अन्यवशेन व्यवतिष्ठते PratyabhiVi. ii. 69. 2 (*on* ii. 3.1); **C** [Loc.] under the control of another person स्वदेहप्रभवो धन्या धिग्धिगन्यवशे स्थिताम् BrahmP.159.4.

अन्यवश (anya-vaśa) *adj.* dependent on another तन्त्रिकं सकलापेक्ष्यं नातीवान्यवशं तथा UjjvaNīMa.190. 7.

अन्यवशग (anyavaśa-ga) *adj.* **A** being under the influence of other thing अन्यवशगेनेदं कृतं ते पन्नगाशुभम् MahāBhā. xiii. 1. 30; **B** being under the control of other person भोगास्तेऽभिमता न कस्य सुखदाः किं त्वक्षिपक्ष्माञ्चलच्छेदे सर्वमनन्त्य(गण्य)मन्यवशगं दृश्यं न किंचित्क्वचित् DaśāvaC. 9. 68; यक्षेशः किमयं न सोऽन्यवशगः EI.xxi.283.16.

अन्यवशवर्तिनी (anyavaśa-vartinī) *adj.* (*f.*) being under the control of other person स्वपत्नीं बन्धकीभूतामिवान्यवशवर्तिनीम्। वीक्ष्य राजश्रियं शोचन्नासीत्कमलवर्धनः RājTa.(Ka.)5.467.

अन्यवशीकृत (anyavaśī-kṛta) *adj.* made dependent on other thing नैवमन्ते श्रवणमन्यवशीकृतं किंतु स्वाधीनम् MayūMāli.777. 6 (*on* x. 8. 5)

अन्यवश्य (anya-vaśya) *adj.* **A** being under the influence of other thing अन्यवशगेनेदं (v. l. ॰वश्यगेनेदं) कृतं ते पन्नगाशुभम् MahāBhā.xiii.1. 30; **B** dependent on other thing न हि सशरीरत्वप्रयुक्तमनिष्टभोक्तृत्वम् अपि त्वन्यवश्यत्वकृतम् VedāntSā. (Rā.)148. 5 (*on* ii. 1.14)

अन्यवस्तु (anya-vastu) *n.* **1A** other material संभारेषूपकल्पयेत्। ... अन्यवस्तूनि यानि च AVPari.21(1). 4; ग्रहणविसर्गयोः यस्योपकरणस्यान्यवस्तुनो वा ग्रहणे स्वीकारे विसर्जने TātpaVṛ. 299.11(*on* 3. 22); EI. ii.238.30; **1Bi** other object or thing प्रत्यक्षादेरनुत्पत्तिः प्रमाणाभाव इष्यते। सात्मनोऽपरिणामो वा विज्ञानं वान्यवस्तुनि TattvSaṁ. 1649; ŚlokaVār. 5 (8).11 (475. 6); IṣṭaSi. 84. 16; गृहीतेऽपि च भावांशे नैवाभावेऽन्यवस्तुनः। सर्वत्र मतिः ŚlokaVār. 5(8).35(486.1); ते प्रमाणान्तराज्ज्ञाताः संख्या चैषान्यवस्तुनि ŚlokaVār. 5(14).63 (628.6); समाधिमेव मन्यन्ते ... तदपि द्विधा धर्माणामेव चाध्यासे धर्मिणां वान्यवस्तुनि SaraKaṇṭhā. 455.22; प्रधानमनयोर्व्याप्तं प्राज्ञ एकोऽन्यवस्तुनि BhāvPra. (Śā.)182. 5 (7); तच्चाप्यपोह्य पुनरर्दति सान्यवस्तु ŚaṅkaDigVi. (Mā.) 2. 61; **1Bii** other object of enjoyment यथा निपीय पीयूषं न स्पृहा चान्यवस्तुषु PañcaRā. (Nā.)i.1. 82; **1C** subject matter which is other (than what is under discussion) वस्तु किंचिदभिप्रेत्य तत्तुल्यस्यान्यवस्तुनः। उक्तिः ... सा समासोक्तिरिष्यते SāhiSā. 2. 98; **2** one object or thing न ह्यन्यवस्तुग्रहादन्यत्र गृहीते भ्रमः IṣṭaSi. 286. 20.

अन्यवस्तुग्रह (anyavastu-graha) *m.* knowledge of other object स किं ग्रहाभावः, उत अन्यवस्तुग्रहः IṣṭaSi. 271.16.

अन्यवस्तुत्व (anyavastu-tva) *n.* the state of being other object यद्यात्माज्ञानाभ्यामन्यवस्तुत्वं सत्यत्वं, तन्मया नेष्टम् IṣṭaSi. 364.18; 319. 7.

अन्यवस्तुनिरपेक्षता (anyavastunirapekṣa-tā) *f.* [Inst.] by way of being not dependent on other thing अग्राहि रागिहृदयं दयितस्य येन यच्चान्यवस्तुनिरपेक्षतया मनोज्ञम् HarVi. 27. 99.

अन्यवस्तुप्रदेश (anyavastu-pradeśa) *m.* part of one thing अन्यवस्तुप्रदेशमध्येऽन्यस्य वस्तुनः प्रवेशोऽवगाहः SarvaDaSaṁ.3.249.

अन्यवस्तुभाव (anyavastu-bhāva) *m.* existence of other object, i.e. substance ग्रहप्रागभावादिर्ग्रहादन्यश्चेत् तद्भावेऽप्यन्यवस्तुभाव इव ग्रहस्यादेव IṣṭaSi. 274. 8.

अन्यवस्तुविलक्षण (anyavastu-vilakṣaṇa) *adj.* (used as noun) (that) which is distinct (in character) from (that of) other thing प्रागपि हि वेदशब्दादन्यवस्तुविलक्षणम् ... चान्यविलक्षणान्युपलभ्यन्ते TantrVā.72.15 (*on* i.3.1)

अन्यवस्तुव्यवच्छेद (anyavastu-vyavaccheda) *m.* differentiation from any other objects बाह्यवस्तुप्रत्यभिज्ञास्तु च कथमन्यवस्तुव्यवच्छेदप्राणो विकल्पो युक्तः Bhāsk.i.327. 8 (*on* i.6.6)

अन्यवस्तुस्वभाव (anyavastu-svabhāva) *m.* nature of the object which is other (than that of Viṣṇu) अस्थूलमनण्वित्यादिना स्थूलाणवादीनामन्यवस्तुस्वभावानां व्यावृत्तेश्च BrahmSūBh.(Ma.)16A. 2 (*on* i.3.12)

अन्यवस्त्र (anya-vastra) *n.* **A** other cloth जलस्नानं ततः कुर्यादन्यवस्त्रपरिग्रहम् VarāP.142. 34; **B** cloth of other person रजकः ... न परकीयैर्वस्त्रैरन्यवस्त्राणि नयेत् ManvaMu. 359. 26 (*on* 8. 396); अन्यवस्त्राभरणयोः स्वर्णस्य परिधायकः। ... छलानि ŚukraNī.4(5).76.

अन्यवस्त्रसंयुक्त (anyavastra-saṁyukta) *adj.* wearing other cloth रजस्वलां तु यो भार्यां मोहतो गन्तुमिच्छति। स्नात्वान्यवस्त्रसंयुक्तमुक्तार्थेनैव शुध्यति BrahmāṇḍP.iii. 8.15.

अन्यवस्त्वनपेक्षत्व (anyavastvanapekṣa-tva) *n.* the state of being independent of other thing अन्यवस्त्वनपेक्षत्वे ह्यन्येनैकार्थतेष्यते TantrVā. 397. 4 (*on* ii.1.16)

अन्यवस्त्वन्तराध्यास (anya-vastvantarādhyāsa) *m.* superimposition of other thing on one thing अन्यवस्त्वन्तराध्यासादात्मान्यत्वेन भासते SarvaSi-Saṁ.12. 42.

अन्यवस्त्वाप्ति (anyavastv-āpti) *f.* obtainment of other object तदाप्यन्य-वस्त्वाप्तिर्न हेतुं विना IṣṭaSi.234. 8.

अन्यवाक्य (anya-vākya) *n.* **A** other statement अन्यवाक्येष्वपि भगवताश्रमप्राप्तिर्दर्शिता VedāntKau. 364. 8 (*on* iii. 4. 20); नान्यवाक्ये समाप्तता AlaṅkāŚe. 9. 4; **B** statement of others भगवद्वाक्यानामन्यपरत्वेऽन्यवाक्यानां च भगवत्परत्वे दिव्यधर्मादिव्यधर्मव्यत्यासेन वैपरीत्यं फलमापद्येत AṇuBh. 52.11 (*on* i. 2. 1); **C** statement denoting something which is other (than the Brahman) किमिदं ब्रह्मवाक्यं आहोस्विदन्यवाक्यम् AṇuBh. 58.18 (*on* i.2.11)

अन्यवाक्य (anya-vākya) *adj.* acting according to the statement of other पुरुषः। ... संग्रामे विख्यातो भूमिसुते नान्यवाक्यश्च Sārā.14. 8.

अन्यवाक्यतस् (anyavākya-tas) *adv.* on account of the statement of other तेन नानुसृतो मोक्षं न दद्यादन्यवाक्यतः AnuVyā. 47A. 6 (*on* 3.3)

अन्यवाक्यवत् (anyavākya-vat) *adv.* **A** like the statement of other तद् वाक्यानां प्रमाणत्वं मूलाज्ञानेऽन्यवाक्यवत् ŚlokaVār. 2.136 (86. 6); **B** like other statement पौरुषेयं न वा वेदवाक्यं स्यात्पौरुषेयता। काठकादिसमाख्या-नाद्वाक्यत्वाद्यान्यवाक्यवत् NyāyMāVi.21. 2 (*on* i.1.8)

अन्यवाक्यार्थ (anya-vākyārtha) *m.* **A** other sentence-meaning सम्यग्ज्ञानाङ्कुशः सत्यः पुरुषार्थाभिधायकः ।अहेतुरन्यहे(?वा)क्यार्थपरिनिष्ठितचेतसाम् PramāSaṁ. 3. 68; **B** one sentence-meaning अन्यवाक्यार्थसंबन्धज्ञानाद्यान्यो न गम्यते ŚlokaVār.7.239 (911.9); (anyavākyārtha) **C** meaning of another sentence हेतुगर्भोऽन्यवाक्यार्थः स एवार्थान्तरं भवेत् SāhiSā. 2. 125.

अन्यवाग्विमोक (anyavāg-vimoka) *m.* leaving of the speech referring to other things अन्यवाग्विमोकश्चासंगतः AṇuBh. 73. 21 (*on* i. 3.1)

अन्यवाग्डमर (anya-vāgḍamara) *m., n.* other speech-riot or loud assertion किमिहान्यवाग्डमरैः PrabhāC.174.30.

अन्यवाङ्मात्र (anya-vāṅmātra) *n.* mere words of others अव्यापृतेन्द्रिय-स्यान्यवाङ्मात्रेणाविभावनात्। न चानुदितसंबन्धः स्वयं ज्ञानप्रसङ्गतः PramāVār. 3.132.

अन्यवाच् (anya-vāc) *adj.* speaking differently, i.e dissemblingly यः करोति च पैशुन्यमन्यवागन्यथामतिः MārkP.14.51.

अन्यवाच् (anya-vāc) *f.* speech or word which is other (than the one refering to Viṣṇu) नामानि नारायणगोचराणि त्यक्त्वान्यवाचः कुहकाः पठन्ति MukuMā.31.

अन्यवाचक (anya-vācaka) *adj.* **1A** expressing one object or thing अन्यवाचकेन शब्देनान्यस्य वचनं नोपपद्यते MahāBh. i. 432.19 (*on* ii. 2. 29); (used as noun) (word) expressing one object or thing अन्यवाचकेनान्यस्य वचनानुपपत्तिःVār.9 *on* P. ii. 2. 29; MahāBh. i. 432.18 (*on* ii. 2. 29); i. 432. 22 (*on* ii. 2. 29); **1B** (statement) expressing something which is other (than the Brahman) अन्यत्रान्यवाचकान्यपि वेदान्तेषु भगवद्वाचकानि AṇuBh. 17.20 (*on* i.1.4); **2** expressing the different one भिन्नस्त्रिषु स्यादन्यवाचकः AnekāK. 456.

अन्यवाचकत्व (anyavācaka-tva) *n.* **A** the state of expressing the other न जातिशब्दो भेदानां वाचक इति। कस्य तर्हि वाचकः भेदवाचकत्वप्रतिषेधा-दन्यवाचकत्वमायातम् NyāyVār. 330. 7 (*on* ii. 2. 67); शब्दानाम् ... मुख्यत एवान्यवाचकत्वम् TattvPrakā.73B.9 (*on* i.4.19); **B** the state of expressing something which is other (than the Brahman) यत्रान्यवाचकत्वेऽप्यविरोधस्तत्रान्य-दप्यमुख्यतयोच्यते BrahmSūBh.(Ma.)24B.11 (*on* ii.1.13); GoviBh.83.5 (*on* i.4.28)

अन्यवाचकशब्द (anyavācaka-śabda) *m.* word expressing one thing अन्यवाचकशब्दस्य मुख्यतयान्यत्र वृत्त्यभावात् BrahmSūBh. (Śrī.) ii.138. 5 (*on* ii. 3. 7)

अन्यवाचिता (anyavāci-tā) *f.* the state of expressing another object or thing तद्यानभिहितं नैवमुक्तं चेन्नान्यवाचिता TantrVā. 320. 8 (*on* i. 4. 22)

अन्यवाचित्व (anyavāci-tva) *n.* **A** the state of expressing the changed meaning विशेषणत्वमप्येषां नैवार्थाननुरञ्जनात्। आनर्थक्यान्यवाचित्वविपरीतप्रसाधनात् ŚlokaVār. 7. 91 (871. 4); **B** the state of expressing another object or thing संख्यावाचित्वाभ्युपगमवादी व्यत्ययेन बहुवचनं मन्यते। अन्यवाचित्वाश्रयं तूत्तरम् Pradī.i.312B.16 (*on* i.1. 24)

अन्यवाचिन् (anya-vācin) *adj.* **A** expressing another object or thing धात्वर्थयोगिनोऽनन्तरमेवोदाहरणं दत्तम्। नामयोगिनोऽप्यन्यवाचिनो दत्तम् Śarka.36.3; त्वशब्दस्त्वन्यवाची Pradī. ii. 268A. 31 (*on* i. 4. 51); त्वशब्दोऽयमन्यवाची द्विः पठितः स्वरभेदात् Prasā. i. 134. 14; (used as noun) (word) expressing another object or thing न चान्यवाचिना तस्य संबन्धः संप्रतीयते TantrVā.303. 7 (*on* i. 4. 9); **Bi** expressing different object or thing संख्याप्रथमसमानासहायमुख्यान्य-वाच्येकशब्दः Prasā. i.698.11; **Bii** expressing the changed meaning, cf. **अन्यवाचित्वA.**

अन्यवाच्य (anya-vācya) *n.* other denotation प्रत्यक्षं ह्येव तद्रूपं वाच्यमप्यन्यवाच्यवत् ŚlokaVār.7.155 (890. 2)

अन्यवाच्य (anya-vācya) *adj.* (used as noun) (that) which is to be expressed by another (word) तस्माद्यत्रैवातद्धर्मकथनमन्यवाच्यस्य तत्रैव ब्रह्मपरत्व-मिति सिद्धम् AṇuBh.97.13 (*on* i.3. 41)

अन्यवाञ्छन (anya-vāñchana) *n.* **A** expectancy for other (means) शब्देन निश्चये तस्मादन्यस्मादन्यवाञ्छनम् BrahmSi. 76. 13; **B** need or requirement of anything else विशेषेष्वेव लब्धेषु केषुचिन्नान्यवाञ्छनम् ŚlokaVār. 5 (12). 33 (553. 8)

अन्यवाञ्छा (anya-vāñchā) *f.* expectancy or desire for anything else तत्त्वं धर्मं विधेहि स्थिरविशदधिया जीव मुक्त्वान्यवाञ्छां येन प्रध्वस्तबाधां विततसुखमयीं मुक्तिलक्ष्मीमुपैषि SubhāRaSaṁ. 412.

अन्यवात (anya-vāta) *m.* other (diseases caused by) wind वाताभिष्यन्द-वद्यान्यवाते मारुतपर्यये। पूर्वभक्तहितं सर्पिः क्षीरं वाप्यथ भोजने SiddhYo.61.63.

अन्यवाद (anya-vāda) *m.* **A** statement as (being) other (rite) तस्माज्ज्योति-ष्टोमान्यत्वाविशेषात् संस्थानामेकाहाहीनसत्राणां चायमन्यवादः ŚāstrDī. 437. 3 (*on* v. 3.14); **B** speech or talk regarding other person नान्यदारान्नान्यवादान्ये पवित्राः प्रचक्रिरे DvyāśraKā.7. 46 [*m., n.* talking about something else, shuffling and evading the question causing annoyance (to the community) by doing this, DBHS.]

अन्यवादिता (anyavādi-tā) *f.* [Inst.] by way of speaking otherwise तत्रान्यवादितया हीनस्तेन निरूपितः – पूर्ववादं परित्यज्य योऽन्यमालम्बते पुनः। वादसंक्रमणात् ज्ञेयो हीनवादी स वै नरः SmṛtiCan iii.105. 20.

अन्यवादित्व (anyavādi-tva) *n.* the state of speaking otherwise यद्वस्तु यत्प्रकारेणावेदनसमये निवेदितं तत् तथैव भाषायां लेखनीयं नान्यथेत्ययमप्यर्थिन एवान्यवादित्वनिबन्धनहीनतापरिहारार्थ एवोपदेशः VīraMi. (Vyavahāra.) 96.26.

अन्यवादिन् (anya-vādin) *m.* **1** one of the five types of faulty respondent (*hīna*) (*lit.* one who speaks otherwise or who gives false evidence) अन्यवादी क्रियाद्वेषी ... हीनः पञ्चविधः स्मृतः NāraSm.34.33; BṛhaspaSm. 37.10; KātySm. 202; Mitā. 130. 12 (*on* 2. 6); अन्यथा चेत् 'अन्यवादी क्रियाद्वेषी' इति पराजयप्रसङ्गात् VyavaNi. 37. 8; 64. 6; अन्यवादीत्यादि हीनलक्षणे वक्ष्यति VīraMi. (Vyavahāra.) 46. 13; **2** one who professes (faith in) different (cult) सोऽर्हद्धर्मो मया लब्धः ... । अमी यतो बहिर्भूताः क्लिश्यन्तेऽन्यवादिनः PadmP. (Ra.) 35.102; **3** opponent or disputant शिष्योऽन्यवादिकुम्भीन्द्र-कुम्भनिर्भेदनोद्यमः। ... समेष्यति महामतिः PrabhāC.80.15 [a defendant in general, Apte]

अन्यवादिपरिकल्पित (anyavādi-parikalpita) *adj.* assumed by one who professes (faith in) different (cult) अन्यवादिपरिकल्पितानां पदार्थानामत्रैवान्तर्भावात् SiddhāBi.89.1.

अन्यवादिमदहस्तिन् (anyavādi-madahastin) *m.* intoxicated elephant in the form of an opponent or disputant अन्यवादिमदहस्तिमस्तकस्फाटनाय घटने पटीयसे EI. iii. 213. 42.

अन्यवाद्यङ्गीकृत (anyavādy-aṅgīkṛta) *adj.* admitted by opponent or disputant अन्यवाद्यङ्गीकृतप्रमाणानामेतेष्वेव त्रिष्वन्तर्भावः SāṁkhyaTaPra. 154. 3.

अन्यवाप (anya-vāpá) *m.* **1** Indian cuckoo (*lit.* sowing for others, i.e. leaving eggs in the nests of other birds) अन्यवापोऽर्धमासानाम् TaiS. V. v. 17.1; MaiS. iii. 14.18 (iii. 176. 6); KāṭhS. v.7.7 (v.180.12); VājaS. 24. 37; VājaS. (K.) 26. 8; **2** crow (*lit.* rearing the eggs of others) काकः ... अन्यवापः ... वायसः ŚabdaRa. (Vā.) 1582.

अन्यवारक (anya-vāraka) *adj.* which excludes other person (than oneself) स्वयमात्मेति पर्यायौ तेन लोके तयोः सह। प्रयोगो नास्त्यतः स्वत्वमात्मत्वं चान्यवारकम् PañcDa. 6. 43.

अन्यवारण (anya-vāraṇa) *n.* exclusion of other person (than oneself) अन्यत्ववारकं स्वत्वमितिचेदन्यवारणम् PañcDa. 6. 42.

अन्यवारित (anya-vārita) *adj.* **A** obstructed or prevented by other (beloveds) अनुदितवचनं नवप्रियं मां गणयसि गर्वितमन्यवारितं वा RāghPāṇ. (Dha.) 15. 25 (*but* comm. अन्यथा निषिद्धम्); **B** avoiding (eyes of) others (than those of Śiva) दुर्गाम् ... अन्यवारितलोचनाम् ।ताम् ... मुदिता ददृशुः सर्वे BrahmVaiP. iv. 44. 48; ŚivaP. ii(3). 46. 25 (180A. 5)

अन्यवारितस् (anyavāri-tas) *adv.* in comparison with other waters (अर्घः) गाङ्गैर्वार्भिः कोटिगुणो ज्ञेयो विष्णोऽन्यवारितः SkandP. iv. 27. 99.

अन्यवारुणी (anya-vāruṇī) *f.* species of plant or grass वृन्ताके चान्यवारुण्यां क्षुद्रायां चिर्भिटाह्वये। लिङ्गिन्यां चेति पञ्चसु ज्ञेया चित्रफला बुधैः RājNi. 431.12.

अन्यवार्त्ता (anya-vārttā) *f.* other happenings or news ज्ञाननिधौ प्रसन्ने मोक्षोऽपि तुच्छः किमुतान्यवार्ता(?र्त्ता) GaṇeP. i.13. 42.

अन्यवार्त्तिक (anya-vārttika) *n.* other explantary or supplementary rule अन्यवार्ति(?र्त्ति)कानामिवात्र प्रकरणेऽपाठात् LaŚabdeŚe.ii.100.10.

अन्यवास (anya-vāsa) *m.* other dwelling अत्र ...। सिन्दूराचलमीक्षणं क्षणमपि क्षीणान्यवासस्पृहः श्रीरामस्पृहया करोति भगवान् किं वा महाभैरवः EI. xxv.18. 49.

अन्यवासना (anya-vāsanā) *f.* mental impression of one नापि मृगमदवासनेव वस्त्रादिषु, संसर्गादन्यवासनान्यत्र संक्रामति NyāyKuA.i.57.3.

अन्यवासर (anya-vāsara) *m., n.* **A** another day तिथ्यन्तं यदि सूर्यः स्पृश्यन् उदेतोशा(उदितोऽन्य)वासरं चापि PañcSi.3.27(3.65); **B** next day यदाज्ञापयतीत्युक्त्वा कनकेनान्यवासरे। समाहूता नृपाः PadmP.(Ra.) 28. 261; वयस्यैस्तां पुरो नीत्वा स्वयं गत्वान्यवासरे। ददर्श शरनिर्भिन्नां दीनां भावनिकाम् BṛKathāMañ. ii.1.99; राज्यकामोऽन्यवासरे। ... द्विजान् सर्वानचूचुदत् RājTa. (Ka.) 5. 457; **C** former or previous day यावन्ति व्रतमुख्यानि मदीयानि हरिप्रिये। अन्यवासरमिश्राणि न कुर्यादरुणोदये BṛBrahmaS. iv. 5. 61.

अन्यवासस् (anya-vāsas) *n.* **1** another garment समुत्तीर्यान्यवासः परिधायाचामेत् PārāSū. 44.1; श्रीखण्डमप्यनादायावसानश्चान्यवाससी। नाटयन्नतिदुःखेनावतप्ते नकुलस्थितम् TriṣaŚaPuC. iv. 5. 109; **2** clothes of one रजकः ... न चान्यवासांस्यन्यपरिधानार्थं दद्यात् ManvaMu.359.26 (*on* 8. 396)

अन्यवास्तु (anya-vāstu) *n.* **A** one building अन्यवास्तुच्युतं द्रव्यं अन्यवास्तौ न योजयेत् SamarāSū. 48. 63; **B** another building, SamarāSū. 48.63.

अन्यवाहन (anya-vāhana) *n.* vehicle of any other (than that of Kubera) अथ वा पुष्पकमिदं धनदान्नान्यवाहनम् Rāmā.vii.16. 7.

अन्यवाहन (anya-vāhana) *adj.* having different vehicle भानुमन्तमुपासते ... अश्विनावन्यवाहनौ BhaviP. 237B.5 (i.158. 42)

अन्यविकरण (anya-vikaraṇa) *m.* other sign or affix तत्र येऽन्यविकरणा अनूद्यन्ते तेषां तत्तत्प्रयुक्ता एव विकरणाः LaŚabdeŚe. ii. 528. 3.

अन्यविकार (anya-vikāra) *m.* **1A** other modification मृद्विवेकदर्शिनाम् अन्यविकारशब्दबुद्धी निवर्तेते ChāndoUBh. 348. 15 (*on* vi. 2. 3); **1B** modification of other thing अन्यस्य अन्यरूपत्वम् अन्यविकारत्वम् न दृश्यते NyāySu. (Ja.) 199A. 8 (*on* i. 4. 6); **2** the expression or word *anyavikāra*, ChāndoUBh.348. 15(*on* vi. 2. 3)

अन्यविकृति (anya-vikṛti) *f.* **A** other ectype अन्यविकृतिष्विव कर्तव्यैव सा (दीक्षणीया) BhāṭṭDī. iii. 194. 4 (*on* x.1. 2); **B** modification of another thing काष्ठं भस्म क्रियत इति वाक्यजबोधस्य काष्ठविकृतिर्भस्मान्यविकृतिर्वेति संशयनिवर्तकत्वानुपपत्तेः VyutpaVā.143.17.

अन्यविकृतीष्टिन्याय (anyavikṛtiṣṭi-nyāya) *m.* maxim of other ectypal sacrifice न चात्रान्यविकृतीष्टिन्यायः BhāṭṭDī.ii.168.1(*on* v.1.11)

अन्यविक्रम (anya-vikrama) *m.* valour of any other person तव भ्राता ... सहते नान्यविक्रमम् TriṣaŚaPuC.i.5.222.

अन्यविक्रीत (anya-vikrīta) *adj.* sold by a person who is other (than the owner) स्वं लभेतान्यविक्रीतम् YājñaSm. 2. 168; अन्यविक्रीतं स्वाम्यनुमतिमन्तरेणास्वामिना विक्रीतमात्मीयद्रव्यं क्रेतुः सकाशात् स्वामी गृह्णीयात् SmṛtiCan. iv. 500.3; आत्मीयं द्रव्यं संमतिव्यतिरेकेणान्यविक्रीतं पूर्वस्वामी प्राप्नुयात् DīpKa. 61.2 (*on* 2.168)

अन्यविक्षिप्त (anya-vikṣipta) *adj.* distracted by the other (agency) सापेक्षस्त्वन्यविक्षिप्तो नैकार्थ्यं प्रतिपद्यते TantrVā.397.5 (*on* ii.1.16)

अन्यविगान (anya-vigāna) *n.* contradiction with one thing कार्ये विगानमङ्गीकृत्यान्यविगानेनान्यस्य विगीतत्वेऽतिप्रसङ्ग उक्तः PrakaVi.351.25.

अन्यविगृहीतारि (anyavigṛhītāri) *m.* enemy arrested or attacked by others पञ्चेषुविजयाशक्तौ भवस्य क्रुध्यतो जयात्। येनान्यविगृहीतारिजयकालनयः श्रितः NaiṣC.17. 23.

अन्यविग्रह (anya-vigraha) *adj.* having a different body or shape (प्रासादाः) येऽन्यविग्रहाः। कर्तुः कारयितुर्नेते नन्दका वापि चात्मनः SamarāSū. 50.15.

अन्यविग्रह (anya-vigraha) *m.* another body अथ पुर्यष्टकं भ्राम्यदनाक्रान्तान्यविग्रहम्। योगेनाकृष्य योगिन्यस्तत्र संधिमतेर्न्यधुः RājTa.(Ka.)2.105.

अन्यविचारक (anya-vicāraka) *m.* one who deliberates over or inquires into something else न ह्यन्यविचारकाणां ब्रह्मज्ञानमुपलभामहे VivaPraSaṁ. 8.1.

अन्यविचेष्टित (anya-viceṣṭita) *adj.* having any other activity तत्सौन्दर्यैश्च नर्मभिः। गुणैरिव महादन्ती बद्धो नान्यविचेष्टितः। ... अभिरेमे दक्षपुत्र्या महेशः ŚivaP.ii.(2).21.46 (95A.3)

अन्यविजन (anya-vijana) *adj.* another solitary or deserted (region) जगाम चान्यविजनं देशं दृष्ट्वा मुनीश्वरान् PadmP.i.35.5.

अन्यविज्ञान (anya-vijñāna) *n.* **1A** knowledge of other (sciences) वर्जितोऽप्यन्यविज्ञानैरेतया यस्त्वलंकृतः। स गोष्ठ्यां नरनारीणां कथास्वग्रं विगाहते KāmSū. 2. 10 (188. 3); **1Bi** cognition of another person प्रकाशकानपेक्षं च स्वचिद्रूपं प्रजायते। अन्यविज्ञानमप्येवं साध्यशून्यं निदर्शनम् TattvSaṁ. 189; **1Bii** learning of other person भगवान्सूर्योऽभूत्तमसा वृतः। विद्वानिवान्यविज्ञानमात्सर्योपहताशयः RāmāMañ. 47. 18; **1C** knowledge of one अन्यविज्ञानेनान्यद्विज्ञातं भवति ChāndoUBh.337. 15 (*on* vi. 1.3); **2A** other type of knowledge, i.e. sensory perception अनन्तरग्रहणमन्यविज्ञानव्यवहितनिवृत्त्यर्थम् Sphuṭā. i. 44.9 (*on* 1.17); **2B** other type of knowledge, i. e. inference etc. प्रत्यक्षादन्यविज्ञानमतीतानागतेरपि। जन्यते ŚlokaVār. 5(3).202 (326.1)

अन्यविज्ञानव्यासक्त (anyavijñāna-vyāsakta) *adj.* engaged in other type of knowledge, i.e. sensory perception अन्यविज्ञानसंमुखीभाविनः पुद्गलस्यान्यविज्ञानव्यासक्तस्येत्यर्थः Sphuṭā.i.93.9 (*on* 1.42)

अन्यविज्ञानसमङ्गिन् (anyavijñāna-samaṅgin) *adj.* (used as noun) (that) which is endowed with other type of knowledge, i.e. sensory perception यदि चक्षुः पश्येदन्यविज्ञानसमङ्गिनोऽपि पश्येत् AbhidhKoBh.30. 4 (*on* 1.42)

अन्यविज्ञानसंमुखीभाविन् (anyavijñāna-saṁmukhībhāvin) *adj.* facing or engaged in other type of knowledge, i.e. sensory perception अन्यविज्ञानसंमुखीभाविनः पुद्गलस्यान्यविज्ञानव्यासक्तस्येत्यर्थः Sphuṭā.i.93.9 (*on* 1.42)

अन्यविज्ञानाव्यवहित (anyavijñānāvyavahita) *adj.* not interrupted by any other type of knowledge, i.e. sensory perception यद्धि यस्यानन्तरमन्यविज्ञानाव्यवहितं तत्तस्याश्रयः Sphuṭā. i. 44. 9 (*on* 1.17)

अन्यविज्ञाप्य (anya-vijñāpya) *adj.* to be made known by others किं वान्यविज्ञाप्यमशेषसाक्षिणः BhāgP. viii. 6.14.

अन्यवित्त (anya-vitta) *n.* wealth of another person नाक्षैर्दीव्येन्नाददीतान्यवित्तम् MahāBhā. xii. 261.23; अन्यवित्तेन स द्विजः कृतवान्कर्म मन्त्रजम् BhaviP. 445B.18 (iii (2).17.18)

अन्यवित्ति (anya-vitti) *f.* other consciousness or understanding अन्यवित्तिग्रहणात् दौर्मनस्यादन्यत् वेदितं गृह्यते AbhidhKoBh. 46.2 (*on* 2.11)

अन्यविदूषित (anya-vidūṣita) *adj.* (used as noun) (that) which is polluted or spoiled by others न भिन्नभाजनेऽश्नीयान्नाश्नीतान्यविदूषिते PadmP. iv.9.59.

अन्यविद्ध (anya-viddha) *adj.* (used as noun) (one) who is struck by any other (arrow) नान्यविद्धे ... निपतन्ति ममेषवः DaśāvaC. 8. 658.

अन्यविद्या (anya-vidyā) *f.* **1** other science सदोपभुक्तं सर्वाभिरन्यविद्याकरेणुभिः। ... नापारयित्वा ... व्याकरणार्णवम्। ... अलं कर्तुमयं जनः Kāvyālaṅ. (Bh.) 6. 2; **2A** knowledge (of something) which is other (than that of the Brahman) न तद्विद्यां विना अन्यविद्यया असदविद्या निवर्तत इत्याशङ्कनीयम् IṣṭaSi. 193. 6; **2Bi** knowledge of one person न चान्याविद्यामन्यविद्या हन्ति IṣṭaSi. 329.11; **2Bii** knowledge of one thing न ह्यन्यविद्ययान्यगतिर्युक्ता BrahmSūBh. (Ma.)11B. 7 (*on* i. 2.16); देवान् देवयजो यान्ति ... इत्यादेरन्यविद्या(?द्य)यान्यगतेरयुक्तत्वात् TattvPrakā. 36A.1 (*on* i. 2.16); न ह्यन्यविद्ययान्यप्राप्तिर्युक्ता NyāySu. (Ja.).132B. 5 (*on* i. 1. 6); **2C** philosophy of other system or faith अन्यविद्या भगवति शूलिनि ताः ŚivLi.7.19.

अन्यविद्यापरिज्ञान (anyavidyā-parijñāna) *n.* awareness of the knowledge (of something) which is other (than that of the Brahman) अन्यविद्यापरिज्ञानमवश्यं नश्वरं भवेत् ŚukRaU. 259. 28.

अन्यविद्यारुचि (anyavidyā-ruci) *f.* liking for the philosophy of other system or faith अन्यविद्यारुचिर्न भवत्येव SāmaraU.250.11.

अन्यविद्योपासक (anyavidyopāsaka) *adj.* follower of the philosohy of other system or faith ये ब्राह्मणा अन्यविद्योपासका: ... कर्मधर्मदेवपित्रुपासका एव भवन्ति ते SāmaraU. 273.10.

अन्यविद्विष् (anya-vidviṣ) *m.* other enemy नृपति: ... । जयेदात्मानमेवादौ विजयायान्यविद्विषाम् KathāSaSāg.vi.8.192.

अन्यविद्वेषिन् (anya-vidveṣin) *adj.* hating the person who is other (than the Śūdra) भवान् शूद्र: ... पूर्वजन्मनि ... अन्यविद्वेषी PadmP. ii.16.28.

अन्यविध (anya-vidha) *adj.[f.- ā]* **A** of other kind or type अभेदवादाश्रयणं स्यादन्यविधया गिरा BrahmSi.67.7; छिनत्त्यन्यविधं लौहं वज्राङ्गमिति तद्वदेत् YuktiKa.154.11; **B** of different kind or type संकीर्तनध्वनि: ... लब्धार्थ एव पुनरन्यविधो बभूव CaitaCan.191.11 (8); (सर्वौदनप्रीतचित्ता) अन्यविधैरप्योदनै: प्रीतं तुष्टं चित्तं यस्या: LalitāSaBh.120. 32 (*on* 161)

अन्यविधप्रत्यक्ष (anyavidha-pratyakṣa) *n.* perception of other kind or type (of object) अन्यत्रान्यविधप्रत्यक्षेच्छानामुत्तेजकतया तादृशेच्छायामसत्याम् VyutpaVā.77.5.

अन्यविधमिथ्यात्व (anyavidha-mithyātva) *n.* other kind or type of falseness अन्यविधमिथ्यात्वस्यास्मदीयत्वे ... न्यूनता स्यात् GuruCandr.i.241.2.

अन्यविधान (anya-vidhāna) *n.* **1Ai** injunction or prescription of something else यावत्स्वं वान्यविधानेनानुवाद: स्यात् MīmāSū.xi.1.48; अन्यविधानादारण्यभोजनं न स्यात् MīmāSū. xii.1.30; अवदानविशेषविधानेन प्राकृतस्यान्यविधानं बाध्यते SaṅkarKāBh. 85. 2 (*on* ii. 2. 27); अनुवाद्यत्वेऽप्यन्यविधानाय प्रमाणानूदितस्य तात्त्विकत्वनियमात् AdvaiSi. 429. 8; अन्यविधानायैवायमनुवाद: GuruCandr. i. 479. 8; LaCandr. 429. 31; **1Aii** predication (of semantic relation) of another '... याने सोमलिप्तविधानमिति चेत्' तथा सति हि धात्वर्थेऽन्यविधानादस्ति श्रुत्यनुग्रह: TantrRa. 137 (?144A).7; प्रणयनाङ्गतया हि दोहनविधौ धात्वर्थेऽन्यविधानादस्ति श्रुत्यनुग्रह: TantrRa.158.1; **1B** performance of something other (than what is prescribed) स्वधर्मक्षपणादन्यविधानाद्यो द्विजस्त्रयीम्। संतापयति तस्यासौ परिकुप्यति भास्कर: VāmaP. 14.119; **2A** affirmation of the other अन्योऽन्यव्यवच्छेदरूपाणामेकव्यवच्छेदेनान्यविधानादप्रतिषेध: विधिप्रतिषेधयोर्विधानात् PramāVāSvopVṛ. 9. 6; **2B** affirmation of one किमन्यविधानेनान्यनिषेधोऽवगम्यते स्वशब्देन वा निषेध: ManuBh.i.270.16 (*on* 3.135)

अन्यविधानतात्पर्यक (anyavidhānatātparya-ka) *adj.* meant to convey the affirmation of the other वाशब्द: ... 'विषमपि वा भक्षयेत् न तु परान्नं भुञ्जीथा:' इतिवदन्यविधानतात्पर्यक एव BhāṭṭDī.iv.104.16 (*on* x. 8.4)

अन्यविधानार्थ (anyavidhānārtha) *adj.* meant to convey the injunction of something else अनुवाद: ... नापि 'दध्ना जुहोती'त्यत्र जुहोतिरिवान्यविधानार्थ: Nyāyāmṛ.162B.7; AdvaiSi. 429. 7.

अन्यविधानार्थता (anyavidhānārtha-tā) *f.* the state of being meant to convey something else अन्यविधानार्थताया अपि संभवात् GuruCandr.i.481.11.

अन्यविधानार्थम् (anyavidhānārtham) *adv.* for the sake of enjoining or prescribing something else यद्रजतं तदानयेत्यादौ अन्यविधानार्थं भ्रान्तिसिद्धानुवादे तात्त्विकत्वादर्शनात् AdvaiSi. 822. 29.

अन्यविधानृतत्व (anyavidhānṛtatva) *n.* other kind or type of falsehood एकविधसत्यत्ववैशिष्ट्यज्ञानेऽपि अन्यविधानृतत्वसंशयानिवृत्ते: LaCandr. 696. 31.

अन्यविधान्वयबोध (anyavidhānvayabodha) *m.* other kind or type of cognition of semantic relation अगत्या एकविधान्वयबोधेऽन्यविधान्वयबोधसामग्र्यास्तद्घटकतात्पर्यज्ञानस्य वा प्रतिबन्धकत्वोपगमात् VyutpaVā.111.7.

अन्यविधि (anya-vidhi) *m.* **1Ai** injuction of the other तत्र हि पूर्वार्थनिषेधपुर:सरोऽन्यविधिरेकज्ञानेऽभ्युपेयते BrahmSi. 45. 20; तत्किमिदानीं भावाभावौ न परस्पराभावात्मानौ यदेकनिषेधे नान्यविधि: स्यात् TātpaṬ.(Vā.) 172.10 (*on* i. 1.5); नैकादिनिषेधोऽन्यविधिस्तत: NyāyMāVi. 363. 8 (*on* vi. 7. 10); **1Aii** injunction of something else, cf. **अन्यविधिपर**; **1B** ascription or imposition of another (imaginary object) विषयस्य मुख्यस्य वापह्नवे अन्यविधिरपह्नुति: AlaṅkāRa. 29; **2A** [Inst.] in any other way अद्याप्यहं वरवधूसुरतोपभोगं जीवामि नान्यविधिना क्षणमन्तरेण CaurPañ. 49; **2Bi** another manner (of performance) काम्यकृते चान्यविधावुक्तदिशा स्याद्य हुतम् ĪśānŚiPa. i. 21. 54; **2Bii** another method or process (तस्यैव (सेतो:) ... कश्चिद्विध्यन्तरमाह) विध्यन्तरम् अन्यविधिम् BālamBha.ii.279.10 (*on* 2.158); **2C** another grammatical rule इतरोऽन्यविधिपूर्वकत्वाभावं गुणस्य दर्शयति Pradī. vi.166. 8 (*on* vii. 2.100); **2D** another injunction or prescription अन्यविधिशेषत्वाभावे प्राप्त्यभावेन नित्यानुवादात् प्रतिषेधवचनानामानर्थक्यं प्रसज्यते CaturCin.iii(2). 187.15; **2E** another system स्थाणु: पुमान्वेति च संशय: स्यात्तदन्यथैवान्यविधौ निरुक्तम् Vidvanmo. 4. 32.

अन्यविधिज (anyavidhi-ja) *adj.* produced, i. e. ascertained through another method or process फलगुणयो: स्याद्य यो द्युचरगणिते। अन्यविधिजयोर्वा ĀryaSi.18. 22 (229) (comm. अन्यविधिजयो: कुट्टकातिरिक्तविधित उत्पन्नयो:)

अन्यविधिध्रौव्य (anyavidhi-dhrauvya) *n.* certainty of injunction of the other एकनिषेधेऽन्यविधिध्रौव्यम् KhaṇḍanKhā.361.6.

अन्यविधिपर (anyavidhi-para) *adj.* meant for the injunction of something else इध्मादीनामेव प्राप्तेरन्यविधिपरे वाक्ये तदभावतात्पर्याभावेन बाधायोगात् MayūMāli. 571. 2(*on* viii. 4. 2)

अन्यविध्यर्थलभ्य (anyavidhy-arthalabhya) *adj.* implied by (*lit.* obtained through the meaning of) another injuction अन्यस्यामप्येवंविधायाम् अन्यविध्यर्थलभ्यप्राप्तपरिसंख्यायां त्रैदोष्यासंस्पर्शात् VidhiRa. 30(173.7)

अन्यविनियुक्त (anya-viniyukta) *adj.* employed or used in other (works) रेखान्वितान्यविनियुक्तविवर्णरूक्षा निन्द्या शिलात्र ŚilpaRa.i.14. 5.

अन्यविनियोग (anya-viniyoga) *m.* use for (the preparation of) other thing सकलस्य स्तरणविधानादशक्योऽन्यविनियोग: TantrVā.1180. 4 (*on* iii.8.32)

अन्यविनिवृत्ति (anya-vinivṛtti) *f.* exclusion of another thing अन्यथैकनिवृत्त्यान्यविनिवृत्ति: कथं भवेत् PramāVār.1.25.

अन्यविनोदतस् (anyavinoda-tas) *adv.* on account of any other sport दन्तौष्ठ्योर्योगविशेषसाध्य: ...। अभ्यासयोगेन स दंपतिभ्यां संसाध्यते नान्यविनोदतस्तु AnaṅgaRa. 9. 33.

अन्यविन्यस्तदृश् (anyavinyasta-dṛś) *adj.* (*f.*) who has cast or fixed her eyes somewhere else आकस्मिक: पक्षपुटाहताया: क्षितेस्तदा य: स्वन उच्चचार। द्रागन्यविन्यस्तदृश: स तस्या: संभ्रान्तमन्त:करणं चकार NaiṣC. 3. 2 (comm. अन्यत्र स्वप्रदेशात्प्रदेशान्तरेषु विन्यस्ते चालिते दृशौ यया सा)

अन्यविप्रकर (anyavipra-kara) *m.* hand, i. e. palm of another Brahmin दानकाले तु संप्राप्ते पात्रे चासंनिधौ जलम्। अन्यविप्रकरे दद्याद्दानं पात्राय दीयते BṛParāSm.10. 296.

अन्यविप्रलम्भ (anya-vipralambha) *m.* [Inst.] with a view of cheating others यद्यपि परमार्थत: क्रतोर्विक्रयो नास्ति तथापि यस्य ... अन्यविप्रलम्भेन वा प्रवृत्तिस्तस्य प्रतिषेध: ManuBh.i.401.27 (*on* 4. 214)

अन्यविप्रवत् (anyavipra-vat) *adv.* like any ordinary Brahmin तत्रान्यविप्रवद्भुक्त्वा गुहचन्द्रान्तिके च स:। सिषेवे शयनं रात्रौ याममात्रमतन्द्रित: KathāSaSāg. iii. 3.101.

अन्यविबुधोत्तम (anyavibudhottama) *adj.* foremost among other gods उवाच ...। वरं ब्रूहि महाबुद्धे बुधान्यविबुधोत्तम: SkandP. iv.15. 51 (comm. अन्यदेवेषु उत्तम:)

अन्यविभक्ति (anya-vibhakti) *f.* case affix which is other (than the nominative) (which follows the stem *rājan*) राज्ञो गौश्चाश्वश्च पुरुषश्च ... एतानि समानविभक्तीन्यन्यविभक्ती राजा MahāBh. i. 366. 26 (*on* ii.1.1)

अन्यविभक्त्यन्त (anyavibhakty-anta) *adj.* (used as noun) (stem) which ends in another case affix बहुलग्रहणस्य सर्वोपाधिव्यभिचारार्थत्वादन्यविभक्त्यन्तस्यापि समासो भवति Nyās. i. 357. 8 (*on* ii. 1. 37); (मार्षो भावेति वक्तव्य:) भावेत्यामन्त्रणं विवक्षितमित्यन्यविभक्त्यन्तो न प्रयोज्य: AbhinBhā. ii. 380. 16 (*on* 17. 74)

अन्यविभव (anya-vibhava) *m.* wealth of other person अकृशोद्यम: ... भुजगादिवान्यविभवाद्धि विव्यथे Saund.3.31.

अन्यविभाग (anya-vibhāga) *m.* different share (यद्येकरिक्थिनौ स्यातामौरसक्षेत्रजौ सुतौ) नायं पारिभाषिक: क्षेत्रज:। तस्यान्यविभागस्य वक्ष्यमाणत्वात् BālamBha. ii.151. 5 (*on* 2. 720)

अन्यविमुख (anya-vimukha) *adj.* **i** averse from all other things विद्याधरोऽन्यविमुख: कामार्त: समचिन्तयत् KathāSaSāg. vi. 4. 8; **ii** turning back, i. e. indifferent towards other (dependents) उक्ष्णा यथान्यविमुखस्तदृशोऽभूत्स केसरी KathāSaSāg. x. 4.72; **iii** not caring for anything ततोऽन्यविमुख: खड्गं प्रेप्सुस्तं पृथिवीमहम्। भ्रान्त्वा सहायानप्राप्य खिन्नो मर्तुमिहागत: KathāSaSāg. xii. 3.63.

अन्यविमोक (anya-vimoka) *m.* leaving out, i. e. absence of reference to other things अन्यवाग्विमोकश्चासंगतः। एकविज्ञानेन सर्वविज्ञानस्य पृष्टत्वात्कथमन्यविमोकः AṇuBh.73. 22 (*on* i.3.1)

अन्यविरक्तिहेतु (anyavirakti-hetu) *m.* cause of indifference or detachment from other (worldly) objects नालंकृतौ न शयने न मिथः प्रलापे ... रागो निरत्ययसुखोऽन्यविरक्तिहेतुः BhikṣāKā.24.14.

अन्यविरुद्धत्व (anyaviruddha-tva) *n.* the state of being contradictory to the other तदभावमन्तरेण तयोरन्यविरुद्धत्वायोगात् HetuBiṬ.75. 20.

अन्यविरोध (anya-virodha) *m.* **i** contradiction with another (statement) अन्यविरोधं परिहरति। यद्येति BālamBha.i.159. 29 (*on* 1.29); **ii** [Inst.] in contradiction with, i. e. against another person अन्यविरोधेन स्वात्मसंबन्धितया कथनं व्यवहारः Mitā.125. 9 (*on* 2.1)

अन्यविरोधित्व (anyavirodhi-tva) *n.* the state of being contradictory to the other, i. e. effect of nescience ज्ञानस्याज्ञानद्वारैवान्यविरोधित्वेनाज्ञानमनिवर्त्यरूप्यादिनिवर्तकत्वायोगात् Nyāyāmṛ. 228B.5.

अन्यविलक्षणता (anyavilakṣaṇa-tā) *f.* [Inst.] by way of being distinct from the rest उपलक्ष्यतेऽन्यविलक्षणतया प्रतिपाद्यते व्यक्तिरनयेत्युपलक्षणं जातिः NyāyKa.294. 20.

अन्यविलम्बन (anya-vilambana) *n.* second type of parallax चन्द्रतिग्मरश्म्योर्युतिकाले तु सदैव ते दृगुत्थे। प्रथमान्यविलम्बने समे स्तः SiddhāTaVi.305.15.

अन्यविलम्बनोक्ति (anyavilambanokti) *f.* statement referring to the second type of parallax (इन्दुभान्वोः) तयोरधःस्थग्रहगोलसंस्थं यदन्तरं दृष्टिविलम्बनं स्यात्। तत्साधनं चान्यविलम्बनोक्त्या ज्ञेयम् SiddhāTaVi. 353. 9.

अन्यविवक्षा (anya-vivakṣā) *f.* **1Ai** intention to speak what is different भ्रान्तस्यान्यविवक्षायां वाक्यं चेदन्यदीक्ष्यते। तथा विवक्षमप्येतत्त(क्षासामान्ये त?)स्मान्नैव प्रवर्तते TattvSaṁ.1516; भ्रान्तस्यान्यविवक्षायामन्यद्वाक्यं च दृश्यते ŚlokaVār. 2. 261 (94. 2); NyāyKa.132.17; **1Aii** [Inst.] with the intention of referring to another one अन्यशब्दो हरिश्रीस्वसमेभ्योऽन्यविवक्षया। प्रत्युक्तो नैव दोषाय AnuVyā. 58A.11 (*on* 3.4); **1B** intention to speak one thing नान्यविवक्षातोऽन्याभिधानसंभवः NyāyKa. 132. 17; **2** intention of other to speak अन्यविवक्षादेरपि तद्रूपादिवत्प्रत्यक्षत्वात्ते वाक्यं व्यर्थम् IṣṭaSi. 346.17; यदि नाम स्वविवक्षादि तेऽसिद्धम्, कथं ते अन्यविवक्षादि सिद्धम् IṣṭaSi. 347.13.

अन्यविवर्जिता (anya-vivarjitā) *adj.* (*f.*) devoid of (reference to) other (persons or things) (सुग्रीवस्य) सुतो यस्याङ्गदाभिख्यः ...। किष्किन्धाविषये यस्य संकथान्यविवर्जिता PadmP. (Ra.) 47. 28.

अन्यविवर्धित (anya-vivardhita) *adj.* a cuckoo, Apte.

अन्यविवशमनस् (anyavivaśa-manas) *adj.* having mind under complete control of other woman एणाक्षि वल्लभस्ते शठोऽन्यविवशमनाः ChandaśCū. 4. 5 (14)

अन्यविवाद (anya-vivāda) *m.* quarrel of someone else गृहीत्वान्यविवादं तु विवदेन्नैव केनचित् ŚukraNī.3.321.

अन्यविवादिन् (anya-vivādin) *adj.* dissonant to other (tones) निगावन्यविवादिनौ SaṁgīRa. i. 92.4 (1(3).49) (comm. अन्येषां पञ्चानां विवादिनौ विरोधिनौ)

अन्यविवाह (anya-vivāha) *m.* **A** other type of marriage अन्यविवाहालाभ एव पैशाचमाह व्यासः SmṛtiCan.i.231. 13; **B** marriage of others, cf. **अन्यविवाहकरण.**

अन्यविवाहकरण (anyavivāha-karaṇa) *n.* **i** performing marriage of others, JainL; **ii** performing marriage of others (than one's own children), JainL; **iii** performing marriage of others (than those of one's family members), JainL.

अन्यविवाहन (anya-vivāhana) *n.* act of performing marriage of others (than one's own children) अतिचाराः ... अन्यविवाहनम्। मदनात्याग्रहोऽनङ्गक्रीडा च ब्रह्मणि स्मृताः YogŚā.3.93.

अन्यविवाहासंभव (anyavivāhāsambhava) *m.* impossibility of other type of marriage अन्यविवाह(?हा)संभवे पैशाचमपि ब्राह्मणादीनां सर्वेषां मनुरेवाह BālamBha.i. 202. 16 (*on* 1.61)

अन्यविवेकिन् (anya-vivekin) *adj.* differing from the rest सा च एकसाध्यसाधनतया अन्यविवेकिनां भावानां तद्विकल्पवासनायाश्च प्रकृतिः यदेवमेषा प्रतिभाति PramāVāSvopVṛ. 24. 29.

अन्यविशेष (anya-viśeṣa) *m.* **A** other distinctive feature पुरुषसमितनिसर्गसिद्धयोरुपदेशापेक्षणाविशेषात् अन्यविशेषाभावाच्चैको नैसर्गिकोऽन्यस्तु पौरुषेय इति दुरवसानम् PramāVāSvopVṛ.104.17; अथ मनुषे अन्यविशेषाभावेऽपि मानाज्ञडस्य ज्ञातत्वं भवत्येव IṣṭaSi. 199. 23; **B** other particularity or essential difference यस्य सामान्यस्य नरत्वादेर्ये विशेषा ब्राह्मणत्वादयो निषिध्यन्ते तद्विवर्जितं नरत्वादिसामान्यं प्रतीयमानमर्थादन्यविशेषगतमेव प्रत्येतव्यम् Śarka.34. 13; **C** other peculiar thing एवं चैवमादौ आलिङ्गनादेर्निषेधेऽप्यन्यविशेषप्रतीतेः AlaṅkāRa. 48.25.

अन्यविशेषण (anya-viśeṣaṇa) *n.* **1A** act of qualifying others पृथ्व्यादयो विकाराः ...। प्रागासन्नविशेषास्तु विशेषोऽन्यविशेषणात् BrahmāṇḍP.i.19. 183; **1Bi** qualifier of another अपूर्वकर्मविधिष्वप्येतद्विवेक्तव्यम्। कतरत्तद्विशेषणं कतरदन्यविशेषणमिति TantrVā.1098.9 (*on* iii.6.22); नन्वविद्यामृतेऽप्यन्यद्दृष्टमन्यविशेषणम् BṛĀraUBhVā.(Sambandha.)116; **1Bii** qualifier of one अन्यविशेषणस्यान्यत्र संबन्धबोधकत्वाभावात् AlaṅkāKau.(Vi.) 48. 2; **1C** attribute of another thing अत्रान्यविशेषणत्वाभावेन ... साध्याप्रसिद्धिप्रसङ्गात् ŚivārkaMaDī. i. 139. 26 (*on* i. 1. 3); **2A** another attribute धर्माभिसंबन्धो न निर्विशेषणस्य नाप्यन्यविशेषणसहितस्य Bhām.606.15 (*on* iii.3.21); **2B** other adjunct or qualifier तुच्छब्रह्मणोः बाधासिद्धिवारणायान्यविशेषणे GuruCandr. i.5.23.

अन्यविशेषणता (anyaviśeṣaṇa-tā) *f.* **A** the state of being the attribute of another thing अन्यविशेषणतैकस्वभावप्रकाशजातिगुणशरीरविशिष्टान् अग्निव्यक्तिगुण्यात्मनः प्रति प्रकाशजातिगुणशरीराणां यथा ह्यंशत्वम् VedāntSā. (Rā.) 17.6 (*on* i.1. 2); अन्यविशेषणतैकस्वभावानां प्रकाशजातिगुणानां विशेष्यमपि लौकिकम् ŚivārkaMaDī. ii.159.34 (*on* ii. 3. 46); **[Inst.]** as being the attribute of another thing गगनादेस्त्वन्यविशेषणतयापि न ग्रहणमस्ति NyāyMañ.i.124.28; ननु नेन्द्रियविशेषणतया ... तद्ग्रहणे किमायातमिन्द्रियसंनिकर्षस्य NyāyVārPari. 464.2; **B** [Inst.] as being the qualifier of another thing अन्यविशेषणतया प्रयुक्तेनाक्षरशब्देन विशेष्यसमर्पकाक्षरशब्दार्थस्य प्रत्यभिज्ञानाभावात् ŚrutaPra.iB. 270.17 (*on* i. 1. 27); एकधर्मिविशेषणतयोपस्थितस्य स्वातन्त्र्येणान्यविशेषणतयान्वयबुद्धेरेवाव्युत्पन्नत्वात् VyutpaVā. 132. 6.

अन्यविशेषणत्व (anyaviśeṣaṇa-tva) *n.* **A** the state of being the attribute of another thing न चासन्नेवायं बुध्या(?द्ध्या)नारोपितोऽपोहो वस्तु संबन्धुं शक्नोति। अनवगतस्यान्यविशेषणत्वायोगात् Śarka.50.13; 'प्राणोऽस्मी'ति प्राणस्यान्यविशेषणत्वप्रतीतेः प्राणः प्राधान्येनोपास्यतया प्रतिपाद्यते ŚivārkaMaDī. i. 285. 23 (*on* i. 1. 29); यत्र मन्त्रे ... अन्यविशेषणत्वेन वा त्रिष्टुप्प्रकाशिता BhāṭṭDī. iv. 44. 9 (*on* x.5.26); **B** the state of being the qualifier of another thing न ह्यन्यसमवायस्यान्यविशेषणत्वोपयोगः NyāyKu.141.4; दीक्षणीयादिवाक्येष्वपि यच्छब्दोपबन्धरहितस्वतन्त्राख्यातसत्त्वेन स्वतस्तेषामन्यविशेषणत्वालाभात् VidhiRa.7 (35. 3)

अन्यविशेषणद्वय (anya-viśeṣaṇadvaya) *n.* another pair of qualifiers अन्यविशेषणद्वयस्य पक्षतावच्छेदकप्रवेशे प्रयोजनाभावात् LaCandr. 27. 26.

अन्यविशेषणभूत (anyaviśeṣaṇa-bhūta) *adj.* which has become the attribute of another thing प्राणोऽस्मीत्यादेरत्रानुदाहरणमन्यविशेषणभूतपरमात्मलिङ्गत्वात् ŚrutaPra. iB. 274. 18 (*on* i.1.30)

अन्यविशेषणविशेष्यभाव (anya-viśeṣaṇaviśeṣyabhāva) *m.* other qualifier-and-qualificand relation अन्यार्थसंयोगाद्वषडादीनां भूतादिभिः ऋगादिभिश्च संबन्धः अन्यविशेषणविशेष्यभावे स्तुत्यर्थत्वमेवैषाम् SaṅkarKāBh.117.18 (*on* ii. 4. 58)

अन्यविशेषणाभाव (anyaviśeṣaṇābhāva) *m.* absence of another qualifier आलम्भनिर्वापौ ... अन्यविशेषणाभावाल्लिङ्गैव विशेष्टव्यौ TantrVā. 605. 10 (*on* ii. 3. 13)

अन्यविशेषणीभूता (anyaviśeṣaṇī-bhūtā) *adj.* (*f.*) which has become the qualifier of another सा चान्यविशेषणीभूता न संभवतीत्यतोऽपि मुख्यविशेष्यत्वम् BhāṭṭCin. i. 83.25 (*on* i. 1.4)

अन्यविश्लेष (anya-viśleṣa) *m.* **A** separation from the rest ज्ञानाद्यर्थक्रियां तांस्तां दृष्ट्वा भेदेऽपि कुर्वतः। अर्थान् तदन्यविश्लेषविषयैर्ध्वनिभिः सह PramāVār. 1. 99; **B** exclusion of other thing तस्य च प्रतिबिम्बस्य गतावेवानुगम्यते। सामर्थ्यादन्यविश्लेषो नास्त्यान्यात्मकता यतः TattvSaṁ. 1019.

अन्यविश्लेषभावतस् (anyaviśleṣabhāva-tas) *adv.* on account of the existence of the exclusion of other thing अन्यापोह इत्येषा संज्ञा ...। स्वलक्षणेऽपि तद्भेतावन्यविश्लेषभावतः। प्रसज्यप्रतिषेधः TattvSaṁ. 1009.

अन्यविश्वस्थ (anyaviśva-stha) *adj.* existing in other world ब्रह्माद्या येऽन्यविश्वस्थास्ते लीना अधुना मयि BrahmVaiP.ii.11.135.

अन्यविषम (anya-viṣama) *adj.* [*f.*–ā] (used as noun) **A** following uneven or odd (digit) पङ्क्त्यां पङ्क्तिहृते समेऽन्यविषमात्यक्त्वाप्तवर्गं फलं पङ्क्त्यां तद्द्विगुणं न्यसेत् Līlā.21; **B** other unequal (side) यद्विषमो भुजः। ज्ञातस्तज्ज्या त्रिभज्याघ्नी भक्तान्यविषमाख्यया। ... तद्यापमन्यपार्श्वसमो भुजः SiddhāTaVi.159.23.

अन्यविषमभुज (anya-viṣamabhuja) *m.* other unequal side अन्यविषमभुजस्तद्वर्गान्तरपदरूप इत्युपपन्नं शेषं प्रागुपपन्नमेवाकरे SiddhāTaVi. (ŚeṣaVā.) 14. 2.

अन्यविषय (anya-viṣaya) *m.* **1** other context, i. e. other derivation न वेयङुवङादेशस्यान्यविषये वचनात् Vār.4 *on* P.vi.4.148; MahāBh. iii. 227. 14 (*on* vi.4.148); **2** other region or country बहुपुत्रः प्रत्यन्तमन्यविषयं वा प्रेषयेद् यत्र गर्भः पण्यं डिम्बो वा न भवेत् ArthaŚā. i.88. 3 (1.17); दुर्भिक्षे राजा ... निष्पन्नसस्यमन्यविषयं वा सजनपदो यायात् ArthŚā.ii.131.5 (4. 3); लङ्कायां समन्तादन्यविषये कालचक्रादिदिङ्मण्डलसंपर्कवशात् स्वस्तिकचतुष्टयमुत्पाद्य वाह्यवृत्तं क्रान्तिमण्डलं सूर्यस्तत्र किल राशिमनुभवति ŚaṅkaVi.(Ā.) 216. 12; **3A** one subject matter न चान्यविषयेणान्यविषयस्य दुर्बलस्यापि बाधो युक्तः TantrVā. 953. 13 (*on* iii. 4.13); **3B** another subject matter, TantrVā.953.13 (*on* iii.4.13); न ह्यन्यत्र श्रुतमन्यविषयस्य बाधने समर्थम् TantrVā. 1061. 18 (*on* iii. 5. 47); **4A** other thing or object प्रिया तावन्नेयं कथयति मनो मे स्फुटमिदं तदाकारौत्सुक्यादपथनयनेनान्यविषये। ... विधिर्मामू ... सुखयति TāpaVa. 3.15; रामस्योदात्तप्रकृतेर्निसर्गत एव तत्त्वाभिनिवेशिनी मतिर्नान्यविषये प्रवर्तते RasāSu. 171. 20 (2.158); **4B** object which is other (than the Brahman or Kṛṣṇa) (अनन्यचेताः सततं यो मां स्मरति नित्यशः। तस्याहं सुलभः पार्थ) न अन्यविषये चेतः यस्य सोऽयम् अनन्यचेताः GītāBh. (Śaṅ.) 241.17 (*on* 8.14); कृष्णमभिष्टूय स यादवः ...। परित्यज्यान्यविषयं मनस्तत्र निवेश्य सः। ... विरराम समाधितः BrahmP. 192.60; कृष्णम्। त्यक्त्वा कमन्यविषयं नेत्रयुगं द्रष्टुमुत्सहते PraboSu. 191; **4C** other object of enjoyment सर्वथा तद्गतचित्तत्वादन्यविषयान् ज्वलदनलप्रख्यानोपयाति JayaMa.256.9 (*on* 5.1); दौर्भाग्यमिन्द्रियाणाम् ... पापकरणेष्वपि सज्जन्ते यदन्यविषयेषु PraboSu. 193; **5** object of another (knowledge), cf. **अन्यविषयत्व3**; **6** one object, cf. **अन्यविषयानुभव.**

अन्यविषय (anya-viṣaya) *adj.* [*f*.-ā] **1A** having other thing as the object **Bi** relating to, i.e. bringing about one thing **ii** relating to, i.e. bringning about another thing **Ci** regarding or concerning another thing or object **ii** regarding or concering one thing or object **iii** regarding or concerning other (deity) **Di** referring to or conveying other thing or object **ii** referring to or conveying other (person, deity etc.) **iii** referring to the opposite or contrary thing **E** having the object which is other (than the Brahman) **2A** having any other as the subject matter ot topic **B** having another as the subject matter or topic **1A** having other thing as the object ऋतंभरा तत्र प्रज्ञा। श्रुतानुमानप्रज्ञाभ्यामन्यविषया विशेषार्थत्वात् YogSū. 1.49; YogBh.53.7 (*on* 1.49); भूयिष्ठमन्यविषया न तु दृष्टिरस्याः Śāk.1.30; अन्यविषये मनसि न घ्राणादिकं नापि हस्तादिकं स्वकार्यपर्याप्तं भवति Aparā. 982. 6 (*on* 3. 91); **1Bi** relating to, i. e. bringing about one thing अन्यविषयं करणम् अन्यविषयां क्रियां करोति NyāyVār. 46. 13 (*on* i.1. 5); TātpaṬ. (Vā.) 168. 15 (*on* i. 1. 5); अन्यविषयेण कारकव्यापारेणान्य-निष्पत्तेरतिप्रसङ्गात् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 324. 12 (*on* ii. 1. 18); नन्वन्यविषया वृत्तिः कथमन्यत्र स्थितिं निबध्नाति TattvVai. 40.27 (*on* 1.35); न ह्यन्यविषयो व्यापारोऽन्यत्र क्रियेत्यभ्युपगमः NyāyVārPari. 610. 2; **1Bii** relating to, i. e. bringing about another thing, NyāyVār. 46. 13 (*on* i. 1. 5); TātpaṬ. (Vā.) 168. 15 (*on* i. 1. 5); **1Ci** regarding or concerning another thing or object अथ सा विशेषस्मृतिः किं विशेषविषया उतान्यविषया NyāyVār. 102.14 (*on* i.1.23); 504.14 (*on* iv.2.1); अन्यसंप्रयुक्ते चक्षुष्यन्यविषयं ज्ञानं न प्रत्यक्षम् Bṛha.66.7; PañcPā.8.12 (*on* i.1.1); न खलु रजतज्ञानविरोधाच्छुक्तिज्ञानमन्यविषयमविषयं वा BrahmSi.42.4; अन्यरूपापि संवित्तिर्यद्यन्यविषयेष्यते ŚlokaVār.5(3).72 (290.3); विज्ञानं शास्त्रार्थविषयं ज्ञानम्, अन्यविषयं नैपुण्यम् ChāndoUBh.434.15 (*on* vii.7.2); अन्यविषयस्य ज्ञानस्य स्मृतित्वतत्प्रमोषौ सर्वत्र व्याख्यातौ PañcPā.7.18 (*on* i.1.1); अर्थस्याज्ञातज्ञापकमपि मानं तद्विषयमेव उतान्यविषयम् IṣṭaSi.198.4; अन्यसंप्रयुक्तेन्द्रियस्य हि ताः अन्यविषया जायन्ते (भ्रान्तयः) Kāśi.iii.88.15 (*on* 5(4).147); अन्यद्विज्ञानमस्तीति धीरन्यविषया न वा NyāyPari.44.3; (रसाः) मिश्रा एवान्यविषयाः प्रोक्ताः संकीर्णमिश्रिताः। भगवद्विषयास्ते तु ख्याताः केवलमिश्रिताः BhaktiRa.2.39; चिरेणागतः पुत्र इत्यादिप्रत्ययाः किं कालविषयाः अन्यविषयाः वा MānaMe.189.5;**1Cii** regarding or concerning one thing or object अथ मन्यसेऽन्यविषयं तत्त्वज्ञानमन्यविषयं मोहं निवर्तयति, एवं च सत्यपवर्गः प्राणिमात्रे प्राप्नोति NyāyVār. 504. 14 (*on* iv. 2.1); **1Ciii** regarding or concerning other (deity) अन्यविषयध्यानार्चनादिकं हेयमिति किं वक्तव्यम् VedāntRaMañ. 3. 8(112. 3); **1Di** referring to or conveying other thing or object अन्यविषयं वाक्यमस्तु शक्रादिवाचकम् MṛgendraT.i.1.13; प्रश्नः स्वविषयव्यवस्थित एव न चेत् तत्र वक्तव्यं स निर्विषयः पृष्टादन्यविषयो वा VedāntKa. 118. 21 (*on* i.1. 22); (येयं प्रेते विचिकित्सा मनुष्ये अस्तीत्येके नायमस्तीति चैके) इति प्रश्नस्त्वन्यविषयः स्यादिति न शङ्क्यम् ŚivārkaMaDī. i. 517.30 (*on* i. 4. 6); **1Dii** referring to or conveying other (person, deity etc.) यस्मिन्सत्यन्यदीये हानिवृद्धी स्वस्मिन्नारोप्येते तादृशोऽन्यविषयस्तामसवृत्तिविशेषः स्नेहः JīvanVi. 21. 18; स्वकर्तृके अन्यविषये निन्दास्तुती निषिध्येते JīvanVi. 157. 13; तत्रान्यविषयाया रूढेः ... भगवद्विषयायाः ... च ... महायोगादुपपादितमेव दुर्बलत्वम् NyāySu. (Ja.) 146A. 9 (*on* i. 1.7); अन्यविषया वागपि निषिद्धत्वेन हेया VedāntRaMañ. 3. 8 (112. 3); आनन्दमयशब्दः परविषयो जीवविषयोऽन्यविषयो वास्तु ŚivārkaMaDī. i. 217. 5 (*on* i.1.15); अत्युक्तिरसंभाव्यार्थसंभावनम्। ... विष्णुविषयायाः शक्यत्वसंभावने चान्यविषया निश्चयेन शक्या कर्तुमिति फलति LaŚabdeŚe. i. 475. 13; **1Diii** referring to the opposite or contrary thing, cf. **अन्यविषयत्व 1Di**; **1E** having the object which is other (than the Brahman) वाचम् ... ब्रह्मविषयां वदेत् ... अन्यविषयां न वदेत् ManvaMu. 237. 4 (*on* 6. 48); **2A** having any other as the subject matter or topic ग्रन्थविषयमेव ग्रहणं विज्ञायते, नान्यविषयम् KāśiVṛ. *on* v. 2. 77; योगविभागः सूचीविषय एव। नान्यविषय इति Nyās. i. 192. 16 (*on* i. 2. 50); **2B** having another as the subject matter or topic शृण्वन्ति येऽन्यविषयाः कुकथा मतिघ्नीः ... तांस्ताङ्क्षिपन्त्यशरणेषु तमःसु BhāgP. iii.15. 23; भेदनाप्र(प?)हरणावमर्दनानि यथायोगं स्त्रीविषयाणि अन्यविषयाणि तैः प्राप्तं वस्त्वधिष्ठानं प्रमदालक्षणं यस्य तादृशः शृङ्गारो यस्मिन् AbhinBhā. ii. 442. 9 (*on* 18.79); अयमपि कश्चन मन्त्रोऽन्यविषयोऽस्तु ŚivārkaMaDī. i.406. 14 (*on* i. 3. 5); अन्यविषयोऽयं क्षतयोनिविवाहस्याधर्मत्वोपदेशः BālamBha. ii. 339. 9(*on* 2. 289); **3** having any other (than the verbal root *kṛ* etc.) as the compounding element नियतविषयाण्यपि क्रियाविशेषणानि भवन्ति, यथा – ऊर्यादयः कृभ्वस्तिभ्यः अन्यविषया न भवन्ति PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. i.3.51 (449.22)

अन्यविषयक (anyaviṣaya-ka) *adj.* **1Ai** regarding other thing or object दृष्टिपदेन ज्ञानमात्रमुच्यते। तेनान्यविषयकदर्शनश्रवणादिज्ञानाभाव उक्तो भवति AṇuBh. 249. 15 (*on* iii. 3. 42); **1Aii** regarding any other thing भक्तस्य ज्ञानं नान्यविषयकम् AṇuBh.358. 8 (*on* iv. 4. 19); **1Aiii** regarding or concerning one thing or object अन्यविषयकसंयमस्य प्रतिनियतान्यपदार्थज्ञानादिकं योगजधर्मद्वारा भवति YogSā. 54. 1 (3); 53. 14 (3); **1B** relating or referring to another thing or object नान्यद्विजानातीत्येतावतैव चारितार्थ्येऽपि यदिन्द्रियव्यापारो निषिद्धस्तत्राप्यन्यविषयकस्तेन भगवद्विषयकः स सिद्धो भवति AṇuBh. 356. 21 (*on* iv. 4.17); **2** having other as the subject matter or topic यत्तु विप्रभोजनात्प्रागपि पिण्डदानमुक्तं तदन्यविषयकम् BālamBha. i. 528. 14 (*on* 1. 242)

अन्यविषयकत्व (anyaviṣayaka-tva) *n.* the state of referring to the object which is other (than the Brahman) अविद्यासमानविषयकत्वं तु शुद्धब्रह्मविषयिण्याः अन्यविषयकत्वेऽप्युपपद्यते GuruCandr. i. 60. 9.

अन्यविषयकव्यापार (anyaviṣayaka-vyāpāra) *m.* operation relating or referring to another thing or object सर्वविषयकप्रत्यक्षमुपदिश्यत इत्यन्यविषय-(v. 1. °विषयक)व्यापारराहित्यं नोपपद्यते AṇuBh. 357. 4(*on* iv. 4. 18)

अन्यविषयकसंस्कार (anyaviṣayaka-saṁskāra) *m.* impression regarding one thing or object न चान्यविषयकसंस्कारेण नान्यत्र स्मरणमिति वाच्यम् TattvCin. iv(1). 293. 3.

अन्यविषयग्राहित्व (anyaviṣayagrāhi-tva) *n.* the state of grasping or perceiving other thing or object कथमेते भुवां परिसराः संस्तुतपूर्वा इवान्यविषयग्राहित्वं न क्षमन्ते चक्षुषोः MahāvīC. 7. 27 (1)

अन्यविषयग्राहिन् (anyaviṣaya-grāhin) *adj.* (used as noun) (that) which grasps or perceiving the thing or object which is other (than oneself) न हि स्वविषयग्राहि प्रमाणम् अन्यविषयग्राह्यप्रमाणमित्यस्मद्व्यवस्था VivaPraSaṁ. 63.9.

अन्यविषयज्ञान (anyaviṣaya-jñāna) *n.* knowledge or cognition of another thing or object यदन्यविषयज्ञानमन्यसंप्रयोगे भवति न तत्प्रत्यक्षम् ŚābaBh.27.2(*on* i.1.5); PañcPā.7.9(*on* i.1.1); 8.12(*on* i.1.1); अन्यविषयज्ञानमप्यस्य संवाद उच्यते तदयुक्तम् अदर्शनात्, न हि स्तम्भज्ञानं कुम्भज्ञानस्य संवादः NyāyMañ.i.149. 28; अन्यसंप्रयोगे अन्यविषयस्य ज्ञानस्य (v.1. अन्यविषयज्ञानस्य) स्मृतित्वतत्प्रमोषौ सर्वत्र व्याख्यातौ PañcPā. 7.18 (*on* i.1.1)

अन्यविषयज्ञानापेक्षा (anyaviṣayajñānāpekṣā) *f.* [Inst.] in comparision with knowledge or cognition of other thing or object अमी ... अन्यविषयज्ञानापेक्षया अतदर्था एव NyāyVārPari.558.16.

अन्यविषयता (anyaviṣaya-tā) *f.* **Ai** the state of having other thing as the object सर्वं चाक्षुषं प्रभारूपानुविद्धबुद्धिबोध्यं न ततोऽन्यविषयतामुज्झति SphoṭSi. 181. 2; (अनन्यविषयं कृत्वा मनोबुद्धिस्मृतीन्द्रियम्। ध्येय आत्मा) नास्मादन्यो विद्यत इत्यनन्य आत्मा तद्विषयं मनोबुद्धिस्मृतीन्द्रियं कृत्वा अन्यविषयताया व्यावर्त्येत्यर्थः BālaKrī. ii. 44. 2 (*on* 3.111); **Aii**[Inst.] by way of having other person as the object (पर्यनुयोगः) सोऽयमन्यविषयतयोच्यमानस्तत्र भगवद्रूपतारोपमन्तरेणानुपपद्यमानस्तद्रूपतामुपकल्पयंस्तयो रूप्यरूपकभावमनुमापयति VyaktiVi. 126. 10; **B** the state of referring to other thing or object सामान्याभिधानं तु प्रकरणोत्कर्षेणान्यविषयतामपि ज्ञापयति ManuBh. ii. 140. 5 (*on* 8. 148); [Inst.] as referring to other thing or object द्वे विद्ये इत्यत्र च वेदाद्यन्यविषयतया योज्यते तदा तस्यापरविद्यात्वम् TattvPrakā. 38A. 10 (*on* i. 2. 21)

अन्यविषयत्व (anyaviṣaya-tva) *n.* **1A** the state of having other thing as the object अपूर्वकल्पनायां तु साध्यसाधनसंबन्धानुपपत्तिर्गमका ... । अनवगतव्याकरणस्यापि गकारादिज्ञानजनितसंस्कारादिद्वारेण औकारादिस्मरणोत्पादकत्वेन कल्पितस्यान्यविषयत्वायोगात् TātpaṬ. (U.) 458. 13 (*on* 5 (11). 67); (अनन्यविषयं कृत्वा मनोबुद्धिस्मृतीन्द्रियम्। ध्येय आत्मा) मनसोऽन्यविषयत्वे विकल्पादिबुद्धिः DīpKa. 85. 21 (*on* 3. 111); **1B** the state of having the object which is other (than the Brahman) यद्विदितं व्यक्तं तदन्यविषयत्वादल्पम् KenUVāBh.73.15 (*on* 1.4); **1C** the state of regarding or concerning other thing or object विज्ञानस्य आत्मविज्ञानच्छिद्रे अन्यविषयत्वप्रसङ्गः BṛĀraUBh. 489.19 (*on* iii. 9. 27); भेदाभेदज्ञानयोर्ह्येकविषयत्वे भेदोऽभेदो वा अर्थस्स्यात् ...। नतरामन्यविषयत्वे IṣṭaSi.17. 21; 78. 4; अन्यगोचरज्ञानस्यान्यविषयत्वासंभवात् Kāśi. ii. 129. 14 (*on* 5 (3). 70); फलेच्छा तु ... न प्रयत्नं प्रति हेतुः अन्यविषयत्वात् NyāyKuA. ii (2). 87. 14; स्मृतेस्त्वन्यविषयत्वे घटादिस्मरणं स्यात् DīpKa. 85. 22 (*on* 3. 111); न ... जलप्रत्ययस्यापि प्रसिद्धजलमन्तरेण अन्यविषयत्वम् Upask. 187. 9 (*on* iii. 2. 18); अनन्तरसंदर्भस्यापि ... नान्यविषयत्वशङ्कावकाशः ŚivārkaMaDī.i.329.19 (*on* i.2.8); प्रकृते तु विधिफलस्यान्यविषयत्वानुपपत्तेः MīmāKau.ii.96.16 (*on* ii.3.27); iii(2).251.15 (*on* ii.2.21); स्थलस्थितेन स्थल एव तर्पणं कर्तव्यमिति नियमस्यान्यविषयत्वं निश्चीयते VīraMi.(Āhnika.)363.20; निषेधस्यान्यविषयत्वं न कल्पनीयम् MayūMāli.46.5 (*on* i.3.9); **1Di** the state of referring to the opposite or contrary thing भावख्यातिविरोधादभावख्यातेरेवाप्रामाण्यमन्यविषयत्वं वा स्यात् IṣṭaSi. 130. 22; मिथ्याशब्दस्य असदर्थत्वम् ... न ... अन्यविषयत्वेन वा तस्य (रजतादेः) चरितार्थत्वात् TarkSaṁ. (Ā.) 81. 19; **1Dii** the state of referring to or conveying another thing or object आख्यानविशेषवाक्यानामन्यविषयत्वमाशङ्क्य विद्यायामन्वयं दर्शयति VedāntKau.365.21 (*on* iii.4.23); यद्यन्यविषयत्वेनापि कल्प्यश्रुत्यावकाशो भवेत् तदा ... कल्प्यश्रुतेरपि ... संकोचरूपबाधोऽपि कल्प्येत MīmāKau.i.21.14 (*on* i.3.4); **2** the state of referring to another as the subject matter or topic अन्यविषयत्वात्सोऽविरोधः प्रागुदीरितः BṛĀraUBhVā.v.1.78; सृष्टेः प्राक्सद्भावश्रुतेरन्यविषयत्वात् एकविज्ञानेन सर्वविज्ञानप्रतिज्ञासिद्धेः VedāntKau. 242. 23 (*on* ii. 4. 4); पुराणादिषु चान्यविषयत्वेन प्रतीयमानमपि पञ्चकृत्यान्तर्गतचरितवर्णनमशेषं तद् ... शिवे पर्यवस्यति ŚivārkaMaDī. i. 70. 20 (*on* i.1.1); अस्य मन्त्रस्य ... अन्यविषयत्वं परिकल्प्य तस्य ... मूलान्तरान्वेषणायां गौरवमिति पूर्वपक्षी मन्यते ŚivārkaMaDī. i. 337. 22 (*on* i. 2. 9); श्रुत्यादेरन्यविषयत्वादिकल्पनादित्यभिमानः GuruCandr. i. 288.16; **3** the state of being the object of other (knowledge) (अधिष्ठानतत्त्वज्ञानत्वेनैव भ्रमनिवर्तकत्वात्) अधिष्ठानतत्त्वज्ञानेति। अन्यविषयत्वानिरूपिता या भ्रममूलाज्ञानविषयनिष्ठविषयता तच्छालिज्ञानेत्यर्थः GuruCandr. i. 359. 14; LaCandr. 394. 33.

अन्यविषयपरिकल्पना (anyaviṣaya-parikalpanā) *f.* assumption of (asceticism as) being concerned with others अन्यविषयपरिकल्पनायां तु यावज्जीवविधानश्रुतिः ... संकोचिता स्यात् BṛĀraUBh. 672. 19 (*on* iv. 5. 15)

अन्यविषयप्रमाण (anyaviṣaya-pramāṇa) *n.* means of knowledge or authority concerning one thing एकदेशस्य प्रमाणसिद्धावप्येकदेशान्तरस्य सिद्धिः कुतस्त्या। अन्यविषयप्रमाणेनान्यसिद्धेरसंभवात् VīraMi. (Vyavahāra.) 98. 26.

अन्यविषयवासिन् (anyaviṣaya-vāsin) *adj.* residing in other country अन्यविषयवासी वरकीर्तिर्नाम वरो महता वाद्यशब्देनागच्छति Pañcā. 150. 5.

अन्यविषयवृत्ति (anyaviṣaya-vṛtti) *f.* **1** mental function or mood of mind concerning other object त्यक्तान्यविषयवृत्तिर्ध्यायति सारं श्रुतं मतं पुरुषम्। तदसौ कथं न विन्देत् परमानन्दम् RasiRañ. 50 (comm. (वैराग्ये) असौ पुरुषः त्यक्तान्यविषयवृत्तिः सन्); **2** interest concerning other man (than the husband), RasiRañ. 50 (comm. (शृङ्गारे) सा स्त्री त्यक्तान्यविषया वृत्तिर्यया सा)

अन्यविषयव्याक्षेप (anyaviṣaya-vyākṣepa) *m.* withdrawing (of mind) from other thing or object यच्चेतसोऽन्यविषयव्याक्षेपपरिहारेण शास्त्रार्थनिरूपणप्रवणता तच्छीलम् ManuBh.i.67.7 (*on* 2.6)

अन्यविषयव्यापार (anyaviṣaya-vyāpāra) *m.* operation relating or referring to another thing or object सर्वविषयकप्रत्यक्षमुपदिश्यत इत्यन्यविषयव्यापाररहित्यं नोपपद्यते AṇuBh. 357. 4 (*on* iv.4.18)

अन्यविषयश्रुतिलिङ्ग (anyaviṣaya-śrutiliṅga) *n.* direct statement and power of words referring to the thing or object which is other (than the Brahman) प्रामाण्यम् ...। तच्चान्यविषयश्रुतिलिङ्गादिजातात् ब्रह्मविषयश्रुतिलिङ्गादिकस्य बलवत्त्वेनोपपादनीयम् ŚivārkaMaDī.i.38.16 (*on* i.1.1); सर्वेषां शब्दानामन्तर्यामिण्येव शक्तिः अन्यत्र सर्वत्र लक्षणा इत्यभ्युपगमे ब्रह्ममीमांसाधिकरणेषु अन्यविषयश्रुतिलिङ्गादिमूलकानां पूर्वपक्षाणामनुत्थानप्रसङ्गात् PūrvottaVāNaMā. 122. 19.

अन्यविषयसंवेदन (anyaviṣaya-saṁvedana) *n.* feeling for or experience of other thing or object अस्तं नयदिवान्यविषयसंधानम् (v.l. अन्यविषयसंवेदनम्) ... अभूत्तत्किमपि गीतम् NalaCam. 6. 42 (35)

अन्यविषयसंक्रान्ति (anyaviṣaya-saṅkrānti) *f.* transference to other thing or object पुण्यपापयोः फलजननार्हत्वस्यान्यविषयसंक्रान्तौ हि हानमुपपन्नम् ŚivārkaMaDī. ii. 328. 10 (*on* iii. 3. 26)

अन्यविषयसंधान (anyaviṣaya-sandhāna) *n.* attention to other thing or object अस्तं नयदिवान्यविषयसंधानम् ... अभूत्तत्किमपि गीतम् NalaCam. 6. 42 (35)

अन्यविषयसामर्थ्य (anyaviṣaya-sāmarthya) *n.* capacity of referring to one thing or object उत्पत्तिकाले यस्यान्यविषयसामर्थ्यमवधृतं न तस्य तद्विनियोगकाले परावर्तयितुं शक्यते TantrVā.844.24 (*on* iii. 3.14)

अन्यविषयस्थ (anyaviṣaya-stha) *adj.* staying in other region or country न ह्यन्यविषयस्थानां बालानां मृत्युतो भयम् Rāmā.vii.73.11.

अन्यविषयानुभव (anyaviṣayānubhava) *m.* experience of one object न खल्वन्यविषयानुभवजन्मा संस्कारः शक्तोऽन्यत्र ज्ञानं जनयितुम् TattvVai. 52. 18 (*on* 1. 49)

अन्यविषयापहार (anyaviṣayāpahāra) *m.* concealment of the object of other (knowledge) (ज्ञानम्) न च स्वविषये प्रवृत्तमन्यविषयापहारं रचयितुमलम् PramāVāBh. 5. 1.

अन्यविषयार्थापत्ति (anyaviṣayārthāpatti) *f.* presumption regarding other thing or object यागे कल्प्यमाने वाजिपदोपात्तयागातिक्रमकारणाभावात् तत्सद्भावे चान्यविषयार्थापत्त्यनुत्थानात्स एव यागः TantrVā.530. 22 (*on* ii.2.23)

अन्यविषयाशङ्का (anyaviṣayāśaṅkā) *f.* suspicion regarding other person मयि नूनमन्यविषयाशङ्का त्वया त्यज्यताम् SūktiMu.57.7; ŚārṅgaPa.3559.

अन्यविषयिणी (anya-viṣayiṇī) *adj.* (*f.*) regarding or concerning another thing or object न हि ज्योतिष्टोमविषयकत्वाभावव्याप्तः संज्ञात्वाभावः, अन्यविषयिण्या अपि संज्ञायाः संभवात् MīmāKau.iii(2).251.14 (*on* ii. 2. 21)

अन्यविसदृश (anya-visadṛśa) *adj.* dissimilar to another person यो हि एकया व्यक्त्या सदृशः सोऽन्यविसदृशो भवति NyāyMañ.i.293.31.

अन्यविहित (anya-vihita) *adj.* performed by one person अन्यविहितं कर्म भुज्यतामपरैरपि KumāDeC.(So.)31.11.

अन्यवीर्यासहिष्णु (anyavīryāsahiṣṇu) *adj.* intolerant of the power or valour of others मया दिग्जययात्रायामन्यवीर्यासहिष्णुना। ... हताः क्ष्मापाः TriṣaŚaPuC.ii.1.154.

अन्यवृक्ष (anya-vṛkṣa) *m.* **A** different tree यं कामयेतान्योऽस्य लोकमभ्यारोहेदिति तस्यान्यवृक्षस्य स्वरुचषाले कुर्यात् ĀpaŚS.vii. 3. 5; HirŚS. iv. 1. 37 (400. 19); **B** any other tree शमीवृक्षे तु योऽश्वत्थो नान्यवृक्षेण संयुतः। मध्ये मूलं न बाह्ये तु स गर्भः परिकीर्तितः AVPari. 22(1). 5; **C** other tree विना कल्पद्रुमैर्वासमन्यवृक्षेषु चक्रिरे SamarāSū. 6. 22; प्राकारमवरुह्यान्यवृक्षेण स्वगृहं व्रज KathāSaSāg. xii. 8. 120.

अन्यवृक्षज (anyavṛkṣa-ja) *adj.* produced from, i. e. belonging to other tree वृक्षेऽन्यवृक्षजं पुष्पं जायते फलमेव वा AVPari. 69(3). 4; औदुम्बरः स्यात्तत्स्तबकतदभावेऽन्यवृक्षजः VīraMi.(Saṁskāra.)172.20.

अन्यवृक्षमूल (anyavṛkṣa-mūla) *n.* root or foot of another tree अन्यवृक्षमूलवासिनम् ... गोमायुमपृच्छत Tantrākhyā. 18. 9; PañcT.1.60 (6) (65. 2)

अन्यवृक्षस्तबक (anyavṛkṣa-stabaka) *m.* bunch of blossoms belonging to other tree औदुम्बरस्तबकाभावेऽन्यवृक्षस्तबको ग्राह्यः VīraMi. (Saṁskāra.) 172.18.

अन्यवृक्षान्तर (anyavṛkṣāntara) *n.* interior part or inside of another tree सा काकी ... अब्रवीत् ... तदन्यवृक्षान्तरमाश्रयावः Pañcā.35.12.

अन्यवृत (anya-vṛta) *adj.* **A** chosen by one अन्यवृता ऋत्विजोऽन्यवृतैः संसृज्येरन् BaudhŚS. iii. 375. 2; **B** chosen by another, BaudhŚS. iii. 375. 2; VaikhāŚS.21.16.

अन्यवृत्त (anya-vṛtta) (=anya-vṛta) *adj.* [*f.*–ā] **1A** following different course (of life) ततोऽन्यवृत्तमात्मानं समवेक्षस्व भारत MahāBhā.xi.12. 6; **1B** following a distinct way of behaviour यदाष्टके संपरिवर्तते पुमांस्तदान्यवृत्तो भवतीह VarāP. 39. 8; **2** chosen by, i.e. married to any other person अहं ब्रह्मन्नान्यवृत्ता न माता न पिता मम BrahmP. 107. 29.

अन्यवृत्त (anya-vṛtta) *n.* another metre भिन्नवृत्तं च कृत्वा न पठेत् यथा विच्छेदं न कुर्याद्येनान्यवृत्तभ्रान्तिर्भवति AbhinBhā. ii. 403. 12 (*on* 17. 145)

अन्यवृत्तक (anyavṛtta-ka) *adj.* composed in another metre एकवृत्तमयैः पद्यैरवसानेऽन्यवृत्तकैः ... सर्गाः SāhiDa. 372. 13.

अन्यवृत्ति (anya-vṛtti) *adj.* **1A** existing in the opposite or counter subject समानो धर्म इति विवक्षिततज्जातीयान्यवृत्तिर्यः समानः NyāyVār.187. 2 (*on* ii.1.6); **1B** existing in one (locus) अन्यवृत्तिवह्नितद्वतोरन्यवृत्तिधूमवन्निष्ठा-त्यन्ताभावान्योऽन्याभावप्रतियोगित्वाद्यधिकरणवह्निधूमयोर्न व्याप्तिः TattvCin. ii(1).132.1; **1C** existing in the other (locus), TattvCin.ii(1).132.1; **2** (used as noun) (one) occurring in the Kāraka which is other (than the grammatical object) अन्यार्थाप्तिविवक्षायामकर्मातिशयाद्विना। उद्देशादन्यवृत्त्यापि फलमेवेष्यतेतराम् BhāvanāVi. 137.3 (comm. अन्यगोचरया क्रियया अन्यदाप्तुमिष्येत ततः कर्म भवत्येव); **3** having other function चित्तापरनाम्नी बुद्धिरेव श्रेष्ठान्य-वृत्तिककरणेभ्य इत्यर्थः SāṁkhyaPraBh. 86. 30 (*on* 2. 43); **4** occupied or engaged with any one else मनागपि नान्यवृत्तिः ... अहम् ... देवानन्दपण्डितस्यालयं तच्छुश्रूषया गतः CaitaCa. 23. 4 (1)

अन्यवृत्ति (anya-vṛtti) *f.* **1A** other activity साध्यकोटेरलब्धत्वात्तल्लाभोऽपि तदाश्रयः। न चान्यवृत्तिनिष्ठस्य तस्मात्तत्साधको भवेत् MṛgendraT.iv.1. 74; **1B** activity of other person अन्यवृत्त्युपलम्भेन परेभ्यः श्रवणेन वा। न च तेषामियं वृत्तिर्व्यभिचारोपलम्भनात् TattvSaṁ. 1957; **2** means of livelihood of person of another caste अन्यवृत्त्यार्जितधनेनापि फलश्रवणात् VīraMi. (Paribhāṣā.) 71.6.

अन्यवृत्तित्व (anyavṛtti-tva) *n.* **A** the state of existing in the opposite or counter subject कः पुनरयं व्यभिचारः साध्यतज्जातीयान्यवृत्तित्वम् NyāyVār. 171.17 (*on* i.2.46); अनैकान्तिकादिषु निमित्तसमावेशात् संज्ञाद्वयसमावेशः विवक्षित-तज्जातीयान्यवृत्तित्वेनानैकान्तिकत्वं हेतुविषयस्वरूपबाधारूपेण तु विरुद्धः NyāyVār. 174. 8 (*on* i.2.47); **Bi** the state of existing in the other अन्यधर्मस्यान्य-वृत्तित्वाभ्युपगमेऽतिप्रसङ्गात् NyāySu. (Ja.)174B. 5 (*on* i.3.3); **Bii** the state of existing in something which is other (than the earth) पृथिव्यामेव गन्ध इत्यादौ ... अस्तु वा तत्र प्रतियोगिताया पृथिव्यन्यवृत्तित्वभानानुरोधेनैवकारस्यान्य-वृत्तित्वार्थकत्वम् VyutpaVā.150.12.

अन्यवेग (anya-vega) *m.* **1** other urge or force (such as of urine, faeces etc.) बालो वृद्धोऽन्यवेगार्तस्त्यजेद्रोगी च मैथुनम् AṣṭāHṛ.i.7.72; BhāvPra. (Bhā.) 3.24; 5.298; **2** speed of one अन्यवेगात्कथमन्यत्र चापलमिति शङ्कावारणाय निबद्धेन 'तदुदितः स हि यो यदनन्तरः' इत्यर्थान्तरन्यासेनोपस्कृतम् CitraMī. 99.20.

अन्यवेणु (anya-veṇu) *m.* other bamboo वेणुरेव भवेच्छ्रेष्ठस्तस्य वक्ष्यामि लक्षणम्।... स्थूलग्रन्थिर्न कर्तव्यः ... न हीनश्चान्यवेणुभिः NāṭyaŚā. 21.178.

अन्यवेणुसंघर्ष (anyaveṇu-saṅgharṣa) *m.* friction or rubbing with other bamboo न हीनश्चेति अन्यवेणुसंघर्षेऽपूर्णोऽवयवतः AbhinBhā. iii. 137. 16 (*on* 21. 178)

अन्यवेद (anya-veda) *m.* **1** other Vedic text अथाप्येतामेवान्यवेदाः समामनन्ति NidāSū.133. 3 (8. 2); **2A** one (branch of the) Veda नान्यवेदेनोपनीतस्यान्य-वेदाध्ययनमित्यर्थः VīraMi. (Saṁskāra.)337.24; **2B** other (branch of the) Veda, VīraMi. (Saṁskāra.) 337. 24.

अन्यवेदन (anya-vedana) *n.* **A** knowledge of the thing which is other (than the Brahman) अन्यवेदनेऽपि मुनिर्भवेत् BṛĀraUBh.646.17 (*on* iv.4.22); **B** knowledge of one thing कथमन्यवेदनेऽन्यवेदनाध्यवसायः Kāśi. i.124. 2 (*on* 2. 115)

अन्यवेदनाध्यवसाय (anyavedanādhyavasāya) *m.* ascertainment of the knowledge of another thing कथमन्यवेदनेऽन्यवेदनाध्यवसायः Kāśi. i.124. 2 (*on* 2.115)

अन्यवेदिन् (anya-vedin) *adj.* **1** (used as noun) (one) knowing the thing which is other (than the Brahman) पुरुषं वेत्ति यो मुच्येन्नान्यः पन्था हि विद्यते। इति श्रुतेरन्यवेदी कथं मुक्तिं प्रयास्यति AnuVyā.168B. 7 (*on* 1.1); **2** conversant with other (branch of the) Veda अतोऽन्यवेदिनामेव ऋग्वेदार्थे पुनरुपनयनेऽयं विधिः BālamBha. i. 58. 6 (*on* 1.14); अस्ति ह्यन्यवेदिनां क्रमिकवेदारम्भपक्षो युगपत्तदारम्भपक्षश्च BālamBha. i. 58. 9 (*on* 1.14)

अन्यवेदीयत्व (anyavedīya-tva) *n.* the state of belonging to other (branch of the) Veda प्रयोगविधेः प्रधानांशेऽन्यवेदीयत्वेनान्यस्वरापादकत्वात् ... नैव कश्चिद्विरोधः MīmāKau. ii. 321.13 (*on* iii. 3. 9)

अन्यवेदोपनीयमान (anyavedopanīyamāna) *adj.* (used as noun) (one) being initiated in accordance with (the injunctions laid down in) the other (three) Vedas अन्यवेदोपनीयमानस्य तु नाथर्वणोपनयनसंस्कारमप्रापितस्याथर्ववेदाध्य-यनेऽधिकारः NyāyMañ. i. 237. 28.

अन्यवेद्य (anya-vedya) *n.* **1** activity which is to be experienced in another (stage) नान्यवेद्यकृदप्यार्यः कामेऽग्रे वास्थिरोऽपि न AbhidhK. 4. 52; **2** distinct thing to be known अन्यवेद्यमणुमात्रमस्ति न स्वप्रकाशमखिलं विजृम्भते। यत्र नाथ भवतः पुरे स्थितिं तत्र मे कुरु Stotrā. 13. 9 (comm. अन्यद्भिन्नं वेद्यम्)

अन्यवेद्य (anya-vedya) *adj.* **1** (used as noun) (individual soul) to be known as distinct दीपयेत् किं न संतानः संतानान्तरमञ्जसा। अन्यवेद्यविरोधात् NyāyVi. 2. 81; **2** knowable (extraneously) by another नात्मानं नान्यथाभावं स्वमात्मा वेत्त्यभेदतः। वेद्यत्वे नात्मताज्ञत्वे कुम्भवद्यान्यवेद्यता IṣṭaSi.239.10.

अन्यवेद्यत्व (anyavedya-tva) *n.* the state of being knowable (extraneously) by another वेद्यत्वे चान्यवेद्यत्वात् स्वसंवेद्यताहानिः IṣṭaSi. 114. 17; अन्यवेद्यत्वाद्यामातृत्वं देहस्य IṣṭaSi. 346. 23; ज्वालानामन्यवेद्यत्वेन तथात्वेऽपि स्वप्रकाशसंविन्निष्ठभेदस्याविभावनायोगात् VivaPraSaṁ.70.23; विज्ञानसाधकस्य साक्षिणोऽन्यवेद्यत्वेनाव(त्वेऽनव)स्थापरिहाराय ... बौद्धपक्ष एव .. अङ्गीकृतः PrakaVi. 541. 21.

अन्यवेलाकूल (anya-velākūla) *n.* other tidal shore प्रवहणानि ... अन्यवेलाकूलेभ्यः श्रीसोमेश्वरपत्तने समागतानि PrabaCin.14.6.

अन्यवेश (anya-veśa) *m.* other entrance or access मृद्भागमिश्राम्बुमयाश्च मूर्ता बिम्बीयगोला गदिता मुनीन्द्रैः। एकावरुद्धेन हि चान्यवेशः स्थलेऽत्र दृष्टस्त्विति तद्विरोधात् SiddhāTaVi. 42. 6.

अन्यवेशन (anya-veśana) *n.* **1** absorption of other (modification) (विकाराः) आसंस्ते ह्यविशेषाश्च विशेषा अन्यवेशनात् MatsyaP. 123. 55; **2** another abode जाता कामाहृतप्रेम्णा नर्तितभ्रूधनुर्धरा। इत्यादि वाक्यं संश्रुत्य गतश्चारोऽन्यवेशनम् PadmP.iv.55.40.

अन्यवेश्मगत (anyaveśma-gata) *adj.* gone to the house of any other person ब्राह्मणानां गृहं गत्वेत्यनेन ... नान्यवेश्मगतानिति गम्यते CaturCin. iii(1).1136. 18.

अन्यवेश्मतस् (anyaveśma-tas) *adv.* **A** from the house of other person द्रव्याणामल्पसाराणां स्तेयं कृत्वान्यवेश्मतः। चरेत्सान्तपनं कृच्छ्रं तन्निर्यात्यात्मशुद्धये ManuSm. 11. 164; MatsyaP. 227. 43; ViṣṇuDhaP. ii. 73. 141; ii. 111. 6; **Bi** from the house of other person (of same caste) अन्यवेश्मतो समहीनवर्णगृहात् ManvaVi. 1426. 7 (*on* 11. 164); **Bii** from the house of other person (of lower caste), ManvaVi. 1426. 7 (*on* 11. 164)

अन्यवेश्मन् (anya-veśman) *n.* **Ai** house of other person दुःखोत्पादनं द्रव्यमन्यवेश्मनि प्रक्षिपतो द्वादशपणो दण्डः ArthaŚā. ii. 109.5 (3. 19); गया साध्वी स्ववधूर्दृष्टशेऽथ सा। विवर्णदेहा जीवन्ती प्रेष्यात्वेनान्यवेश्मसु RājTa. (Ka.) 6. 21; **Aii** house of any other person, cf. **अन्यवेश्मगत**; **B** one house अन्यवेश्मस्थिताद्धूमात्र वेश्मान्तरमग्निमत् TantrVā. 180. 9 (*on* i. 3. 11)

अन्यवेश्मस्था (anyaveśma-sthā) *adj.* (*f.*) (used as noun) (female artison) who works in the house of other person सैरन्ध्री यान्यवेश्मस्था स्वतन्त्रा शिल्पजीविनी AbhidhāCin. 521; ParaNā. 2014.

अन्यवेश्या (anya-veśyā) *f.* other harlot or courtezan अत्यल्पः परिवारोऽयं ताम्बूलप्रणयी स्थितः। नास्माकमन्यवेश्यानामिवासंख्यः परिग्रहः SamaMā. 7. 30.

अन्यवेश्यासंसृष्ट (anyaveśyā-saṁsṛṣṭa) *m.* type of hero (*lit.* one who is attached to other harlot) (अपूर्वपूर्वसंसृष्टयोः पूर्वसंसृष्टः श्रेयान्) (नायकः) पूर्वो द्विविधः ... अन्यवेश्यासंसृष्टोऽसंसृष्टश्चेति JayaMa. 339. 23 (*on* 6. 4)

अन्यवेष (anya-veṣa) *m.* **1** [Inst.] in the appearance of other person, under the disguise अन्यवेषेण तु गतां दृष्ट्वा सा त्वां प्रियं वदेत् MahāBhā. i. App. I. 115(52); **2A** dress of other person अन्यवेषादिनाच्छन्नं स्वरूपं प्रोक्तमावृतम् BhaktiRaSi. ii. 1. 19; **2B** character of other person भूमिकान्यवेषस्य च स्वीकरणे प्रदिष्टा KośaKaTa. 2. 3709; **3** other dress, cf. **अन्यवेषस्थ**.

अन्यवेष (anya-veṣa) *adj.* **1** who has assumed the appearance of other person, disguised कुजेसराफात्। ग्रहाच्छशाङ्केन युतश्च तस्मिन् ये येऽन्यवेषाश्च भवन्ति चाराः TājiNī. iii.1. 49 (380); **2** wearing any other dress दृष्टं मया प्रथममस्य यदेवरूपं तेनैव निर्वृतिरहो मम नान्यवेषम् CaitaCa.181.6(8)

अन्यवेषस्थ (anyaveṣa-stha) *adj.* having or wearing other dress प्रतीहारस्तु न स तं मन्दालेकैककोणगम्। परिजज्ञेऽन्यवेषस्थं राजस्त्रीछन्नकामुकः KathāSaSāg. xii. 4. 33.

अन्यवेषानुकरण (anyaveṣānukaraṇa) *n.* imitation of the chatacter of other person नारायणमृते ... नान्यवेषानुकरणं नान्यपर्वानुमोदनम् BṛBrahmS. iv. 7. 87.

अन्यवैकल्य (anya-vaikalya) *n.* deficiency in other thing सिद्धमेव तदन्यवैकल्यान्नोपयुक्तमिति चेत्। कथमिदानीमुपयुक्तानुपयुक्तयोरभेदः PramāVāSvop-Vṛ. 91. 16.

अन्यवैचित्र्य (anya-vaicitrya) *n.* other wonder बाष्परूपं कथयामि सम्यग् यतोऽन्यवैचित्र्यमपीह खस्थम् SiddhāTaVi. 35.15.

अन्यवैदेशिकपथिक (anya-vaideśikapathika) *m.* other foreign traveller अवस्थितोऽहमद्यैव दुर्गगिरिकान्तारमध्यवर्ती परिवृतौ वनश्वापदशतैरन्यवैदेशिकपथिक-सामान्यमवस्थाविशेषम् TilaMañ. 244. 8.

अन्यवैभव (anya-vaibhava) *n.* greatness or power of other person भोट्टान् जित्वा गतो दृप्तोऽसहमानोऽन्यवैभवम्। श्रीशोभाभ्रातरं खुञ्जराजमुद्दोऽवधीत्ततः RājTa. (Jo.) 676.

अन्यवैमुख्य (anya-vaimukhya) *n.* [Inst.] due to the aversion to others, i.e. independence from others चिरकालमन्यवैमुख्येन प्रत्यक्षेणैव प्रकाशमानस्यार्थस्य ... अनुभवाभावपर्यवसानात् ŚatDū. 81. 25; स्वप्रकाशस्यान्यवैमुख्येन दृगधीनसिद्धेर-विद्याया एवासिद्धिप्रसङ्गात् ŚatDū. 128. 15.

अन्यवैयर्थ्य (anya-vaiyarthya) *n.* uselessness of the rest वृत्तिव्याप्यत्वस्यैव हेतुत्वसंभवेनान्यवैयर्थ्यमित्यपास्तम् LaCandr. 235. 9.

अन्यवैयर्थ्यप्रसङ्ग (anyavaiyarthya-prasaṅga) *m.* undesired occasion of the uselessness of the rest नाप्येक एव तत्कुर्यात् अन्यवैयर्थ्यप्रसङ्गात् SphoṭSi. 229. 3.

अन्यवैयर्थ्यसंपादक (anyavaiyarthya-sampādaka) *adj.* causing the uselessness of the rest बाध्यतात्वं नान्यवैयर्थ्यसंपादकम् LaCandr. 624. 34.

अन्यवैरिन् (anya-vairin) *m.* enemy of others स्वयमादिष्टपुरुषैर्वा चोरैरर्थ-निमित्तं सादृश्यादन्यवैरिभिर्वा हतस्य घातमासन्नेभ्यः परीक्षेत ArthaŚā. ii. 151. 5 (4. 7) (*but* comm. अन्यस्मिन् वैरवद्भिः)

अन्यवैलक्षण्य (anya-vailakṣaṇya) *n.* [Inst.] due to the distinction or difference from other शुद्धभेदयोस्त्वन्यवैलक्षण्येनाव्यभिचारेण च कार्यकारित्वादि (प्रयोजनम्) KāvyPra.52.2; Kāvyānu. (He.) 29. 10; BhāvPra. (Śā.) 166.1 (6); SāhiDa. 46. 8; त्वमेवान्यवैलक्षण्येन दानादिगुणविशिष्टः AlaṅkāRa. 48 (45)

अन्यवैशिष्ट्यज्ञान (anya-vaiśiṣṭyajñāna) *n.* **A** qualificative knowledge of one thing अन्यवैशिष्ट्यज्ञानेच्छाया अन्यवैशिष्ट्यज्ञानाहेतुत्वात् BhedaDhi. 99. 4; **B** qualificative knowledge of other thing, BhedaDhi. 99. 4.

अन्यवैश्य (anya-vaiśya) *m.* other person of Vaiśya caste स तां (भार्याम्) त्यक्त्वा ... उपयेमे ...। अन्यवैश्यस्य वै कन्याम् PadmP.ii.86.8.

अन्यवैश्यवृत्ति (anya-vaiśyavṛtti) *f.* means of livelihood of a person of Vaiśya caste which is other (than that of Brahmin etc.) अन्यवैश्यवृत्त्याश्रयणेन वैश्यत्वप्राप्तेः सर्वत्र सत्त्वेन तथोक्तेरसाङ्गत्वं स्पष्टमेव BālamBha. iii. 85. 21 (*on* 3. 40)

अन्यव्यक्ति (anya-vyakti) *f.* **A** one individual तच्च सामान्यप्रत्यभिज्ञानमपि पूर्वमन्यव्यक्तिगतत्वेन गृह्यमाणमासीत् इदानीमन्यव्यक्तिगतत्वेनानुभूयते TātpaṬ. (U.) 177. 3 (*on* 4. 233); YuktiSneha. 43. 27 (*on* i. 1. 4); **B** another individual, TātpaṬ. (U.) 177. 3 (*on* 4. 233); YuktiSneha.43.27 (*on* i.1.4)

अन्यव्यक्तिविषय (anyavyakti-viṣaya) *adj.* referring to one individual यदपि साधारणं रूपम् ... स्वशब्दस्य ज्ञानमात्रार्थत्वे दोषस्योक्तत्वात् स्वत्वस्य चानुगतस्वरूपस्य निर्वक्तुमशक्यत्वात्। अन्यथान्यव्यक्तिविषयस्यान्यत्र तथात्वापत्तेः KhaṇḍanKhā. 549. 10.

अन्यव्यक्त्यात्मता (anyavyaktyātma-tā) *f.* the state of being of the nature of another individual जात्यादेरन्यस्य अन्यव्यक्त्यात्मता नास्ति IṣṭaSi.320.11.

अन्यव्यग्र (anya-vyagra) *adj.* occupied elsewhere, attentive to something else यदा तु पूर्वमामलकमन्यव्यग्रस्य ज्ञातुरुत्तरदेश उपावर्त्यते तदा ... पूर्वमेतदुत्तरमेतदिति प्रविभागानुपपत्तिः YogBh. 177. 14 (*on* 3. 53); तस्मिन्नेव देशेऽन्यव्यग्रस्य द्रष्टुः कुत्सितावयवसंनिवेश उपावर्त्यते TattvVai.179.12 (*on* 3.53)

अन्यव्यतिरिक्त (anya-vyatirikta) *adj.* different from other (particular instance) अन्यव्यतिरिक्त इति विशेषणं प्रक्षिपसि तदान्यविषयस्य प्रत्यक्षता न स्यात् KhaṇḍanKhā.557.11.

अन्यव्यथा (anya-vyathā) *f.* **A** suffering of others ईदृग्दुःखमयं भुक्त्वा ज्ञास्यत्यन्यव्यथां ध्रुवम् RājTa.(Ka.) 5. 199; **B** pain, i.e. offence to others ऊचेऽग्निभूतिर्यो वीतरागो मध्यस्थ एव सः। कस्यापि कुरुते नोपकारमन्यव्यथाभयात् SamarāSaṁ. 9. 533.

अन्यव्यपदेश (anya-vyapadeśa) *m.* **1** [Inst.] **A** under other pretext सचित्ताच्छादनिक्षेपकालातिक्रममत्सराः। सहान्यव्यपदेशेन दाने पञ्च मला मताः SubhāRaSaṁ. 860; **1B** in the name of another person अन्यसंबन्ध्यन्यव्यपदेशेन यद्दीयते तत्पर्यायान्नम् Mitā 56. 13 (*on* 1.168); VīraMi. 243. 2 (*on* 1.168); VīraMi. (Āhnika.)518.9; **2** reference or indication to another thing अन्येनान्यव्यपदेशे अतिप्रसङ्गो व्यवहारविलोपः NyāyVārPari.553. 8.

अन्यव्यपदेशगुप्त (anyavyapadeśa-gupta) *adj.* hidden under other pretext अग्रे गच्छत ... गोप्यः ... राधा शनैर्यास्यति। इत्यन्यव्यपदेशगुप्तहृदयः कुर्वन् विविक्तं व्रजम् ... अशिवं कृष्णः स मुष्णातु वः SubhāRaK. 6.36.

अन्यव्यपदेशिनी (anya-vyapadeśinī) *adj.* (*f.*) making other pretext, indicating other thing अर्थे नायकपार्श्वगमनरूपम्। अनिर्वदन्त्या अन्यव्यपदेशिन्येत्यर्थः JayaMa. 221.14 (*on* 3. 4)

अन्यव्यपाश्रय (anya-vyapāśraya) *m.* expectancy for or dependence on other thing नात्मना वस्तुनो भेदो भेदस्यान्यव्यपाश्रयात् BṛĀraUBhVā.iv.3.1717.

अन्यव्यपेक्षण (anya-vyapekṣaṇa) *n.* expectancy for or dependence on another thing निष्पन्नानंशरूपस्य प्रामाण्यस्य स्वहेतुतः। तदेवं न विनाशापि-निश्चयेऽन्यव्यपेक्षणात् TattvSaṁ. 2841; विरक्तस्य तु जिज्ञासोर्मानान्नान्यव्यपेक्षणम् BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 90.

अन्यव्यपेक्षा (anya-vyapekṣā) *f.* expectancy for or dependence on another thing तत्राप्यन्यव्यपेक्षायामनवस्था प्रसज्यते TattvSaṁ. 403; [Inst.] in the expectancy of another thing केचिल्लब्ध्वापि मुञ्चन्ति पुनरन्यव्यपेक्षया PadmP.(Ra.)106.128; समानभावः सामान्यं विशेषोऽन्यव्यपेक्षया NyāyVi. 2.118.

अन्यव्यपेक्षिता (anyavyapekṣi-tā) *f.* the state of being expectant of or dependent on any thing else उत्पत्त्यादिविरुद्धत्वान्मुक्तेर्नान्यव्यपेक्षिता BṛĀra-UBhVā. i. 4. 812.

अन्यव्यपोह (anya-vyapoha) *m.* exclusion from the rest तादृगन्यव्यपोहाय परिसंख्या तु सा स्मृता KāvyPra.703. 2; प्रश्नपरिसंख्यायामन्यव्यपोह एव तात्पर्यम् KāvyPra.711.1; SāhiDa. 604.11.

अन्यव्यपोहन (anya-vyapohana) *n.* exclusion, i.e. differentiation from others प्रमातृत्वेनाहमिति विमर्शोऽन्यव्यपोहनात् ĪśvaPraSū. i. 6. 5.

अन्यव्यवच्छेद (anya-vyavaccheda) *m.* **1A** exclusion of others अन्वयोऽन्य-व्यवच्छेदो व्यतिरेकः स्वलक्षणम् NyāyVi.2.123; 2.45; अर्थाद्यान्यव्यवच्छेदः संबन्धोऽतो न दुष्यति ŚlokaVār.7.270 (920.2); यद्यपि अन्यव्यवच्छेदः शब्दवाच्योऽङ्गीक्रियते तथापि तस्यावस्तुस्वरूपार्थात् सर्वत्राभिन्नरूपत्वम् Śarka. 38. 10; यदि स एवेत्युच्यते ततोऽन्यव्यवच्छेदेन विना कथमवधारणम् Śarka.49.9; 66.13; 75.2; मात्राशब्दस्ततोऽन्य-व्यवच्छेदाय Nyās. ii. 631.16 (*on* vii.1.18); अश्वादयश्च विधिरूपतया भवन्मते न गृह्यन्ते किं तु अन्यव्यवच्छेदेनैव NyāyMañ.i.278.1; i.300.12; अन्यव्यवच्छेदस्यापि दुरुपपादत्वान्न हि ... गोपदार्थः कृष्णादिभ्यो व्यावृत्त इत्यवगम्यते NyāyMañ.i.302.15; ननु संसर्गवदन्यव्यवच्छेदोऽपि गम्यते NyāyMañ. i. 334.7; अन्यव्यवच्छेदे तदर्थे हि तदेवान्यद्वयवच्छिद्यते यद्विरोधि TātpaṬ.(Vā.)151.6 (*on* i.1.4); मिथ्याज्ञाननिरासोऽन्य-योगव्यवच्छेदेन वा अयोगव्यवच्छेदेन वा। न तावदाद्यः। अन्यव्यवच्छेदस्य तत्रापि भावात् NyāyVārPari. 644.2; तदेव हेतोर्विशेषणं भवति यदन्यव्यवच्छेदेन प्रयोजनवत् TarkBhā. (Ke.) 88. 3; वस्त्वन्तरसिद्धावेकविधिरन्यव्यवच्छेदः ŚatDū. 90. 18; **1B** exclusive specification from the rest (such as Parisaṅkhyā) अन्यव्यवच्छेदे तात्पर्याभावादुदात्तालंकारस्य परिसंख्यातो भेदः PratāYaBhū. 340.12; यद्वस्त्वभिहितमन्य-व्यवच्छेदं फलति सा परिसंख्योक्तिलक्षणेति AlaṅkāKau.(Vi.)358.21; **2** differentiation or distinction from another तत्परिच्छेदनान्तरीयकश्चान्यव्यवच्छेद इत्यशुक्तिज्ञान-रूपस्य रजतज्ञानस्य अप्रमाणत्ववेदनं तदेव उच्यते PratyabhiVi.i.370.5 (*on* i.7.7)

अन्यव्यवच्छेदक (anya-vyavacchedaka) *adj.* which excludes others गोविन्दराजस्तु भौमानि कवकानि इत्यन्यव्यवच्छेदकं विशेषणमिच्छन् भौमानां कवकानां निषेधः ... आह ManvaMu. 230. 23 (*on* 6.14)

अन्यव्यवच्छेदकत्व (anyavyavacchedaka-tva) *n.* the state of being what excludes others ननु यत्र विशेषणसत्ता नित्यप्राप्ता तत्रैव ... अन्यव्यवच्छेदकत्वापेक्षा MayūMāli. 160. 20 (*on* ii. 3. 1)

अन्यव्यवच्छेदन (anya-vyavacchedana) *n.* differentiation or distinction from another विविधत्वेन च शङ्कितस्य कल्पोऽन्यव्यवच्छेदनं विकल्पः PratyabhiVi. i. 303. 6 (*on* i.6.1)

अन्यव्यवच्छेदपूर्वकम् (anyavyavacchedapūrvakam) *adv.* as preceded by the exclusion of other things पूर्ववाक्येनैवान्यव्यवच्छेदपूर्वकं भगवत्प्राप्तेरानन्दहेतुत्वप्राप्तौ ... आह AṇuBh. 325. 12 (*on* iv. 2.13)

अन्यव्यवच्छेदरूप (anyavyavaccheda-rūpa) *adj.* **A** of the nature of the exclusion of others विज्ञानमेवेदम् ... स्वांशग्राहकमन्यव्यवच्छेदरूपमुत्पद्यते Śarka. 68.12; **B** of the nature of differentiation from another अपोहनव्यापारस्य अन्यव्यवच्छेदरूपस्येति भावः Bhāsk.i.300. 21 (*on* i. 6.1)

अन्यव्यवच्छेदरूपत्व (anyavyavacchedarūpa-tva) *n.* the state of being of the nature of exclusion of others भवतु नामापचतिव्यतिरेकेणात्र प्रत्ययः। स त्वभावरूपो युज्यते अन्यव्यवच्छेदरूपत्वात् Śarka. 67. 4.

अन्यव्यवच्छेदादि (anyavyavacchedādi) *adj.* exclusion etc. of others अतो युक्तं यदन्यव्यवच्छेदादिबोधनिरपेक्षेण प्रत्यक्षेणावसीयत इति Kāśi.i.252. 26 (*on* 4.117)

अन्यव्यवच्छेदार्थ (anyavyavacchedārtha) *adj.* meant for the exclusion of others (क्षत्रिया मागधं वैश्याच्छूद्रात्क्षत्तारमेव च) चैवशब्दौ क्षत्रियावैश्यान्वितावन्यव्यवच्छेदार्थौ VīraMi. 166. 20 (*on* 1.94)

अन्यव्यवधान (anya-vyavadhāna) *n.* occurrence in the middle or intervention of other (letter) तेन व्यवहितेऽपि कार्यं विज्ञायमानमन्यव्यवधाने न प्रवर्तते Pradī.vi.235.15 (*on* vii.4.1)

अन्यव्यवस्थापन (anya-vyavasthāpana) *n.* establishment of or settling any other thing स्वयमव्यवस्थितप्रामाण्यानां च तेषां कथमन्यव्यवस्थापने सामर्थ्यम् SyādvāMañ. 17 (49)

अन्यव्यवस्थितरूप्य (anyavyavasthita-rūpya) *n.* silver settled as different अतः ... शुक्तिः ... अन्यव्यवस्थितरूप्यात्मतां गता IṣṭaSi.235.13.

अन्यव्यवहर्तृमेलककारपुरुष (anya-vyavahartṛmelakakārapuruṣa) *m.* other brokers and intermediary असंभाव्यपापपुरुषाकुलस्यान्यव्यवहर्तृमेलककारपुरुषसमूहस्य समक्षं गृहीतं लभते नापहारयति ManuBh. ii. 168. 8 (*on* 8.201)

अन्यव्यवहारोपपत्ति (anyavyavahāropapatti) *f.* tenability of usage as another पुरुषस्य प्रकाशरूपत्वे सिद्धे तत्संबन्धमात्रेणान्यव्यवहारोपपत्तौ प्रकाशात्मकधर्मकल्पनागौरवमित्यपि बोध्यम् SāṁkhyaPraBh.64. 26 (*on* 1.146)

अन्यव्यवहित (anya-vyavahita) *adj.* intervened by another स्वरूपेऽवस्थितिर्येषां शब्दानामिति नेष्यते। न तानन्यव्यवहितान् प्रयुञ्जीत विचक्षणः VyaktiVi. 98. 20.

अन्यव्यवाय (anya-vyavāya) *m.* intervention of other (phonetic element) अड्व्यवाये णत्वेऽन्यव्यवाये प्रतिषेधः Vār.1 *on* P.viii. 4. 2; Pradī. vii. 212.18 (*on* viii. 4. 2)

अन्यव्यसनार्थिन् (anya-vyasanārthin) *adj.* (used as noun) (one) intending or wishing ill luck for others विरताब्जतया न तैः स्थितं विपदन्यव्यसनार्थिनां पुरः ŚivLī.15.12.

अन्यव्याज (anya-vyāja) *m.* [Inst.] under the pretext of another तत्र किं रहस्यप्रायश्चित्तमित्यन्यव्याजेनावगम्य रहोव्रतमनुतिष्ठेत् Mitā. 506. 5 (*on* 3.300)

अन्यव्याधि (anya-vyādhi) *m.* other disease अदृश्यमानासु चैतास्वतिप्रवृद्धव्याधेरन्यव्याध्युक्तानामपि यथासन्नं व्यधः AṣṭāSaṁ.i.177. 8 (1. 36)

अन्यव्याध्यनुपद्रुत (anyavyādhy-anupadruta) *adj.* not sick with or not afflicted by any other disease शिरःकम्पमक्षीणस्यान्यव्याध्यनुपद्रुतस्य ... मारुतविधानेनोपक्रमेत AṣṭāSaṁ. ii. 283.7 (6. 28)

अन्यव्यापार (anya-vyāpāra) *m.* **Ai** action or activity of another अन्यव्यापारेषु मोहनाद्वैचित्यकरणान्मोहनम् JayaMa. 88. 15 (*on* 2. 1); **Aii** operation of other (item) काष्ठादीनामन्यव्यापारानधीनक्रियानुकूलव्यापारवत्त्वरूपस्वातन्त्र्यस्य काष्ठं पचतीत्यादौ विवक्षया काष्ठादेः कर्तृत्वम् VyutpaVā.158. 13; **Bi** other action or activity किं च परस्परोपकारो हि ... लक्षणघटकः ... तत्र हि ...। अन्यव्यापारस्यानावश्यकतया चमत्कारिताविरहात् RasGaṅ. 614. 2; **Bii** other movement अत्र ह्यन्यव्यापारवद् देवतापरितोषः AbhinBhā. iii.67.10 (*on* 19.120)

अन्यव्यापारत्व (anyavyāpāra-tva) *n.* the state of being other action or activity न वा पात्रेषु पृथक्करणं तदवच्छेदकम्। तस्य संख्यासंपादकत्वेन अन्यव्यापारत्वाभावात् MīmāKau.i.185. 24 (*on* i. 4. 3)

अन्यव्यापारापेक्षा (anyavyāpārāpekṣā) *f.* expectancy for or dependence on other action or activity यागेनापूर्वं कुर्यादिति ... नात्रान्यव्यापारापेक्षां पश्यामः MayūMāli. 526. 8 (*on* vii.1.1)

अन्यव्यापाराभिनिर्वर्त्य (anyavyāpārābhinirvartya) *adj.* (used as noun) (that) which is to be accomplished by activity of another न चान्यव्यापाराभिनिर्वर्त्यमन्यस्वसंबन्धितया कार्यत्वेन संवेदयितुमलम् PrakaPañ.452.4; TantrRaha. 54.16.

अन्यव्यापारासंभव (anyavyāpārāsambhava) *m.* impossibility of other action or activity ईश्वरस्य हिरण्यगर्भकर्तृत्वम् ... अन्यव्यापारासंभवात् तदनुकूलज्ञानवत्त्वमात्रम् SiddhāTa.48.11.

अन्यव्यापृत (anya-vyāpṛta) *adj.* engaged in other (activity) अन्यव्यापृते वा यजमाने एतावत्पदार्था आज्यावेक्षणादयः ŚāstrDī. 474.15 (*on* vi.3.7)

अन्यव्याप्त (anya-vyāpta) *adj.* pervading, i.e. applicable to other (than what is to be defined) एतान्यपि लक्षणान्यन्यव्याप्तानि नेत्याह TattvPrakā. 9A. 9 (*on* i. 1. 2)

अन्यव्याप्ति (anya-vyāpti) *f.* **A** pervasion of another यद्यपि चान्यस्य साध्यव्यापकत्वसाधनाव्यापकत्वसंशयो नान्यव्याप्तिग्रहप्रतिबन्धकः TattvCin. ii(1).190.3; **B** pervasion of one न चान्यव्याप्त्यान्यस्य गमकत्वेऽतिप्रसङ्गः TattvCin.ii(1).677.5.

अन्यव्यामिश्रितसांकर्य (anyavyāmiśrita-sāṅkarya) *n.* intermixture owing to the mingling, i.e. expansion with another तत्र यद्यदन्यव्यामिश्रितसांकर्यम् अन्यसंबन्धादिति ParāTri.172. 3.

अन्यव्यावर्तक (anya-vyāvartaka) *adj.* **Ai** which excludes other thing प्रकृतपरामर्शकेनैतच्छब्देन, अन्यव्यावर्तकेनैवकारेण चाग्निष्टुतः, समर्प्यमाणत्वात् NyāyMāVi.90.22 (*on* ii.2.12); **Aii** which excludes other (child) वैष्णवेऽन्यव्यावर्तकतुघटिताकृतचूडेत्वित्यास्यानर्थक्यापत्तेः BālamBha.iii.73.10 (*on* 3. 23); **B** which distinguishes or differentiates from the rest श्रीभर्ता मोक्षकृत्स्वयम्। अन्यव्यावर्तकानेकविशेषणविशेषवान् BṛBrahmaS. iv. 8. 70; अन्यव्यावर्तकस्वात्मपरपित्रादिनामयुक् ... क्षेमपत्रं तु तत् ŚukraNī. 2. 317.

अन्यव्यावर्तकचैतन्यमात्र (anyavyāvartaka-caitanyamātra) *n.* mere consciousness which excludes other (non-sentient being) जीवेऽपि अन्यव्यावर्तकचैतन्यमात्राविर्भाव आवश्यक इति परमार्थः JñānBiPra. 2. 2.

अन्यव्यावर्तकत्व (anyavyāvartaka-tva) *n.* the state of being what excludes other अन्यव्यावर्तकत्वस्य वागादिसत्त्वेनायोगात् TattvPrakā. 61B.3 (*on* i. 3. 40)

अन्यव्यावृत्त (anya-vyāvṛtta) *adj.* **1A** excluded from the opposite or contrary तस्माद् दृष्टा अपि भावाः केनचिदात्मना तदन्यव्यावृत्तेन कथंचिन्निश्चिताः HetuBiṬ.59.6; यस्य तर्हि न बाह्योऽर्थोऽन्यथा(?व्या)वृत्त इष्यते। वन्ध्यासुतादिशब्दस्य तेन क्वापोह उच्यते TattvSaṁ. 1202; **1B** excluded from others इहापि अन्यव्यावृत्तं अन्याधीनसत्यत्वं लक्षणमस्तु Nyāyāmṛ. 292B. 7; **2** (used as noun) (that) which is differentiated from the rest प्रत्यगित्ययं शब्दोऽन्यव्यावृत्तमाह Upask. 184.3 (*on* iii. 2. 14)

अन्यव्यावृत्तवस्तु (anyavyāvṛtta-vastu) *n.* object excluded from others प्रतिभासान्तराद्भेदादन्यव्यावृत्तवस्तुनः । ... तत्रान्यापोह इत्येषा संज्ञोक्ता सनिबन्धना TattvSaṁ. 1007.

अन्यव्यावृत्ताधिगति (anyavyāvṛttādhigati) *f.* understanding of what is differentiated from the rest तद्रूपारोपगत्यान्यव्यावृत्ताधिगतिः पुनः। शब्दार्थोऽर्थः स एवेति वचनेन विरुध्यते PramāVār. 3. 169.

अन्यव्यावृत्तानभिधान (anyavyāvṛttānabhidhāna) *n.* non-expression of what is differentiated from the rest प्रवृत्तिनिवृत्त्यनुज्ञायां चैकचोदनानादरादवचनमेव स्यात् अन्यव्यावृत्तानभिधाने PramāVāSvopVṛ. 31.25.

अन्यव्यावृत्ति (anya-vyāvṛtti) *f.* **1Ai** exclusion of others प्रत्यये चान्यव्यावृत्तिरन्यव्यावृत्ति(प्र)त्ययः। शब्दाश्च निश्चयाश्चैव निमित्तमनुरुन्धते PramāVār. 1.61; **1Aii** act of getting rid of others सोदर्यनियमादेवान्यव्यावृत्तौ तदुक्तिवैयर्थ्यात् BālamBha.ii.249.13 (*on* 2.139); **1B** differentiation or distinction from the rest न चालीकस्य ... स्वलक्षणेन सादृश्यं मन्यतेऽन्यव्यावृत्तेः TātpaṬ. (Vā.) 18. 14 (*on* i.1.1); अपि चात्यन्तविलक्षणानां सालक्षण्यमन्यव्यावृत्तिकृतमेव TātpaṬ. (Vā.) 486. 20 (*on* ii. 2. 65); तद्विलासा इवेत्येतत् ... अन्यव्यावृत्तौ लक्षणयावतिष्ठते Kāvyānu. (He.) 288. 18; वैशिष्ट्यमन्यव्यावृत्तिः SaptaPa. 192(55); प्रमाणानि ... अध्यासस्यान्यव्यावृत्तौ ... पर्यवस्यन्ति VivaPraSaṁ. 29. 24; **1C** elimination or negation of another पचत्यादिषु चान्यव्यावृत्तिरसंभावनीया NyāyRa. 604. 11 (*on* 5(13).139); यत्र हि विशेषणं श्रुतं तत एवान्यव्यावृत्तिर्भवति ŚāstrDī. 320. 4 (*on* iii. 7. 6); कार्यमेव नयतीत्यन्यव्यावृत्त्या कार्यप्राप्तौ विशेषहेत्वभावात् TattvPrakā. 216B. 6 (*on* iv. 3. 15); **2** the word or expression *anyavyāvṛtti* किं चान्यव्यावृत्तिशब्दस्याघटव्यावृत्तिरित्यर्थो वाच्यः SāṁkhyaPraBh.137.17 (*on* 5. 93)

अन्यव्यावृत्तिनिष्ठ (anyavyāvṛtti-niṣṭha) *adj.* **A** pertaining to the distinction or differentiation from the rest तत् ... नियतप्रतिभासत्वाद्यान्य-व्यावृत्तिनिष्ठम् TātpaṬ. (Vā.) 18. 7 (*on* i. 1. 1); **B** of the nature of exclusion of others यद्भावाभावसाधारणं तदन्यव्यावृत्तिनिष्ठम् ĀtmaTaVi. 308. 2.

अन्यव्यावृत्तिपर (anyavyāvṛtti-para) *adj.* meant for the elimination or negation of another अन्यव्यावृत्तिपरस्तद्भेदानामनुवादः TattvVai. 145. 29 (*on* 3.17)

अन्यव्यावृत्तिपूर्वकम् (anyavyāvṛttipūrvakam) *adv.* as preceded by the exclusion of others ज्ञानस्य मुक्तिहेतुत्वमन्यव्यावृत्तिपूर्वकम् SarvaVeSāSaṁ. 170.

अन्यव्यावृत्तिफलत्व (anyavyāvṛttiphala-tva) *n.* the state of having the exclusion of others as the fruit or effect सर्व एव तावन्नियमोऽन्यव्यावृत्तिफल-त्वादन्याय्यः TantrVā. 570. 15 (*on* ii. 2. 28)

अन्यव्यावृत्तिभेद (anyavyāvṛtti-bheda) *m.* difference, i. e. plurality of differentiation or distinction from the rest अन्यव्यावृत्तिभेदात् फलमभिदधतः स्यादखण्डत्वहानिः TattvMu. 4. 99.

अन्यव्यावृत्तिमुख (anyavyāvṛtti-mukha) *n.* [Inst.] by way of the elimination or negation of another अन्यव्यावृत्तिमुखेन बोधनं निर्विशेषत्वगमकम् ŚrutaPra. ii. 445. 19 (*on* iii. 2. 29); ii. 447. 23 (*on* iii. 2. 29)

अन्यव्यावृत्तिरूप (anyavyāvṛtti-rūpa) *n.* form or nature of the differentiation from the rest शिंशपानुपलब्धिश्चेदन्यव्यावृत्तिरूपतः BṛĀraUBhVā. iv. 3. 791.

अन्यव्यावृत्तिरूप (anyavyāvṛtti-rūpa) *adj.* **A** of the nature of exclusion of others तदुभयमप्यन्यव्यावृत्तिरूपमवस्तु TātpaṬ. (Vā.) 154. 14 (*on* i. 1. 4); तस्मात्स्वान्वयिनोऽन्यव्यावृत्तिरूपस्यासमर्थस्यापि सामर्थ्यं समारोप्य ... प्रवर्तन्ते लोक-विकल्पाः TātpaṬ. (Vā.) 489. 5 (*on* ii. 2. 65); **B** of the nature of the differentiation or distinction from the rest अथापोहोऽन्यव्यावृत्तिरूपत्वादभावस्वभाव इष्यते तदास्य प्रत्ययत्वेन ग्रहणं न स्यात् NyāyKa. 320. 15; तच्चेदमन्यव्यावृत्तिरूपम् TātpaṬ. (Vā.) 486. 7 (*on* ii. 2. 65); यदत्यन्तविलक्षणानां सादृश्यापादकं तदन्यव्या-वृत्तिरूपं दृष्टम् NyāyRa.566. 16 (*on* 5 (13). 2); ĀtmaTaVi.308. 3.

अन्यव्यावृत्तिरूपता (anyavyāvṛttirūpa-tā) *f.* the state of being of the nature of differentiation or distinction from the rest कस्य वस्तुना सह सादृश्यायान्यव्यावृत्तिरूपतास्थीयते TātpaṬ. (Vā.) 488. 1(*on* ii. 2. 65); 488. 7 (*on* ii. 2. 65)

अन्यव्यावृत्तिवत् (anyavyāvṛtti-vat) *adv.* like the elimination or negation of another उद्गीथमिति विशेषणादन्यव्यावृत्तिवत् VedāntKa. 407.20 (*on* iii. 3.10)

अन्यव्यावृत्तिवर्त्मन् (anyavyāvṛtti-vartman) *n.* [Inst.] by way of the differentiation or distinction from the rest, मेयव्याप्तिश्च मानानां नान्यव्यावृत्ति-वर्त्मना BṛĀraUBhVā. iv. 4. 662.

अन्यव्यावृत्तिवाचिन् (anyavyāvṛtti-vācin) *adj.* expressive of the differentiation or distinction from the rest अनेनान्यव्यावृत्तिवाचिना विपरीत-प्रमाणाभावग्राहकं प्रमाणमुपस्थाप्यते NyāyKa. 254.13.

अन्यव्यावृत्तिविशिष्ट (anyavyāvṛtti-viśiṣṭa) *adj.* qualified by the differentiation or distinction from the rest पुनर्वचनमन्यव्यावृत्तिविशिष्टं त्वदर्थं लक्षयति SāhiDa. 222. 6.

अन्यव्यावृत्तिस्वभाव (anyavyāvṛtti-svabhāva) *adj.* of the nature of differentiation or distinction from the rest सामान्यम् ... अन्यव्यावृत्ति-स्वभावभावाभावसाधारणं चेदम् NyāyKa.319.7.

अन्यव्यावृत्त्यपेक्षा (anyavyāvṛtty-apekṣā) *f.* [Inst.] in comparison with the differentiation or distinction from the rest न हि क्षणस्यान्यव्यावृत्तिरभाव-रूपान्यव्यावृत्त्यपेक्षया वा तस्यारोपितं साधारणं रूपमवस्तुभूतं प्रत्यक्षेण गृह्यते NyāyKa.191. 6.

अन्यव्यावृत्त्यर्थम् (anyavyāvṛttyartham) *adv.* for the sake of differentiation or distinction from the rest तद् इहेति वचनान्मानातिशयज्ञापनार्थं, न त्वन्यव्यावृत्त्यर्थम् BālaKrī.i.49.24 (*on* 1.34)

अन्यव्यावृत्त्यात्मन् (anyavyāvṛtty-ātman) *adj.* of the form of exclusion of others स्वलक्षणं तु परमार्थसत् न तु सामान्यं तस्य ... अन्यव्यावृत्त्यात्मन-स्तुच्छत्वात् TarkBhā.(Ke.)3.11.

अन्यव्यासक्त (anya-vyāsakta) *adj.* **A** (used as noun) (one) engaged (in fighting) with another मृषासि त्वं हविर्याजी राघव ... अन्यव्यासक्तघातित्वात् Bhaṭṭi.6.129 (comm. अन्येन योधा व्यासक्तं हतवान्); **B** attached to something else अन्यव्यासक्तचित्तया मया बलप्रचारे न दृष्टिरर्पिता ŚṛṅgāSa.112 (1)

अन्यव्यासक्ति (anya-vyāsakti) *f.* engagement in another (work) वृकैः संरुद्धे तदा च पालेऽन्यव्यासक्त्या तत्रागत्य क्षेममकुर्वति (किल्बिषं भवेत्) ManvaVi.1021. 29 (*on* 8. 235)

अन्यव्यासङ्ग (anya-vyāsaṅga) *m.* interest or engagement in other thing or object अन्यव्यासङ्गादिसंस्कारविरोध्यभावविशेषितस्यास्मरणस्य व्यभिचाराभावात् ŚrutaPra. iB. 20. 16 (*on* i.1.1)

अन्यव्यासङ्ग (anya-vyāsaṅga) *adj.* (used as noun) (one) engaged in (the study of) other (sciences) श्रीमन्मानदेवप्रभूणां वृत्तम् ... अन्यव्यासङ्गानां यच्छतादुच्छिदं च PrabhāC. 120. 23.

अन्यव्युत्पत्ति (anya-vyutpatti) *f.* significative or expressive power of one प्रयोक्तुरन्विते व्युत्पत्तिः श्रोतुश्चानन्विते अन्यव्युत्पत्त्यान्यो न शब्दार्थं प्रत्येति NyāyKa. 6. 1.

अन्यव्रत (anyá-vrata) *adj.* (used as noun) [*but* MW. *m.*] **1** (one) devoted to the religious practice or observance which is other (than that of the Veda), infidel अपृह्ररोऽन्यव्रतस्य सश्चिरे ṚV. v. 20. 2 (Sāy. वैदिकाद्विभक्तं व्रतं कर्म यस्य); अन्यव्रतम् ... अदेवयुम्। अव स्वः ... दुधुवीत ṚV. viii. 70. 11; अमन्तुरन्यव्रतो अमानुषः ṚV. x. 22. 8 (Sāy. श्रुतिस्मृतिव्यतिरिक्तकर्मा); **2** (one) having other work or law अप द्वेषो अप ह्वरो अन्यव्रतस्य सश्चिम MaiS. iv. 9. 10 (iv. 131. 7); VājaS. 38. 20 (Uvaṭa अन्यत् व्रतं कर्म यस्य मनुष्यकर्मणः सकाशाज्ञगदनुग्रहात्मकम्); ŚatBr. XIV. iii. 1. 19; ŚatBr. (K.) XVI. ii. 3. 10 [devoted to other gods, APTE]

अन्यव्रत (anyá-vrata) *n.* **1A** other (ritualistic) work or law अप द्वेषो अप ह्वरोऽन्यव्रतस्य सश्चिम VājaS.(K.)xxxviii.5.3 (Sāy. अन्यव्रतस्य प्रवृत्तप्रवर्ग्यं परिसमाप्य अन्यव्रतं अन्यकर्म सश्चिम प्राप्नुयाम। ... अन्यव्रतस्य इति कर्मणि षष्ठी); **1B** any other vow or religious practice or observance प्रत्यक्षः ... सूर्यस्तिमिरनाशनः। तस्मादन्यव्रते भक्तिर्न कार्या शुभमिच्छता BhaviP. 118B. 7 (i. 66. 62); **2** observance of other person अन्यव्रतपारणे भुक्तं चेत्स्वयमपि तद्व्रतं कर्तव्यम् CaturCin. ii (2). 134. 22.

अन्यशकलोपादान (anyaśakalopādāna) *n.* act of using another splinter or chip अञ्जनान्तरेऽन्यशकलोपादानम् ŚāstrDī. 820. 11 (*on* xi. 3. 5)

अन्यशक्तता (anya-śaktatā) *f.* capacity or potency of another शक्तस्य शक्यते कर्तुमेवं चेन्नान्यशक्तता ŚivDṛ. 4. 3.

अन्यशक्ति (anya-śakti) *f.* **1A** capacity or potency of one कथमन्य-शक्तिरन्यत्र समवैति TantrVā. 372. 9 (*on* ii. 1. 5); ŚāstrDī. 80. 15 (*on* i. 1. 5); **1B** entitlement or right to perform another (act) द्विविधाशौचस्य सत्त्वेनैक-शक्तिनाशेऽपि अन्यशक्तेरनाशः BālamBha. iii. 61. 16 (*on* 3. 19); **2A** another extraordinary power रुद्रस्य नाशशक्तिः सा त्वन्यशक्तिः परा शिवा DevīBhāP. iii. 30. 30; **2Bi** expressive power in one (referent) अन्यप्रतिपत्तावन्य-शक्तिग्रहानुपयोगात् TattvCin.iv(2).344.9; **2Bii** another expressive power नैकशक्त्यान्यशक्तिप्रतिबन्धः TattvCin.iv(2).611.2.

अन्यशक्ति (anya-śakti) *adj.* having distinct potency or power दृष्टं हि अन्यशक्तित्वेन निर्ज्ञातानामपि पदार्थानाम् ... अन्यविषये सामर्थ्यम् BṛĀraUBh. 387. 1 (*on* iii. 3. 1)

अन्यशङ्का (anya-śaṅkā) *f.* **A** [Inst.] owing to the suspicion, i.e. mistaking of another person अन्यशङ्कया खल्विदमस्माभिरनुष्ठितं न दर्पात् Cārud. 1. 24(13); **Bi** [Inst.] with doubt regarding someone else वयस्य नन्दगोप, अलमन्यशङ्कया BālC. 1. 19 (21); **Bii** doubt regarding something else गुणार्थमेव वचनम्, न दोषार्थमिति न ततोऽन्यशङ्कोत्पादनीया AṇuBh. 202. 9 (*on* iii. 2. 32)

अन्यशतत्व (anyaśata-tva) *n.* the state of being (the word expressing the number which is) other than hundred शतप्रतिषेधेऽन्यशतत्वेऽप्रतिषेधः Vār. 1 *on* P. v. 1. 21; शतप्रतिषेधेऽन्यशतत्वे प्रतिषेधो न भवति MahāBh. ii. 346. 7 (*on* v. 1. 21)

अन्यशपथ (anya-śapatha) *m.* other vow or oath अन्यशपथाननादृत्यैव लक्ष्मणः। निशाभोजनशपथं कारितो वनमालया YogŚā. 3. 68.

अन्यशब्द (anya-śabda) *m.* **1A** one word उभयमेषामविच्छेदेऽप्यन्य-शब्दविवक्षया। योऽन्यः प्रयुज्यते शब्दो न सोऽर्थस्याभिधायकः VākyaPa.1.157; **1Bi** other word, i. e. epithet न चान्यशब्दोच्चारणे तेषां देवतात्वं भवति TantrVā. 539. 21 (*on* ii. 2. 23); **1Bii** other word तद्राशिद्वयं लक्षणगताभ्यां तदन्यशब्दाभ्यामभिधातव्यम् VidhiRa. 20 (114. 8); **1Biii** any other word, cf. **अन्यशब्दग्रह**; **2** the word or expression *anya* अन्यं तद्वर्ण्यमिति च व्यक्त्यन्तरे अन्यशब्दोपपत्तिः तद्धर्मता च भविष्यति TantrVā. 271. 4 (*on* i. 3. 26); अन्यशब्दोऽत्र

सम्यक् पाठापेक्षयापपाठे वर्तते Nyās. i . 1043. 26 (*on* iv. 4. 64); व्यवस्थाया एतत् फलमन्यशब्दसमानार्थस्यैकशब्दस्य ग्रहणं यथा स्यात् Nyās. ii. 938. 2 (*on* viii. 1. 65); न ब्राह्मणवधादन्यो बहुतरोऽधर्मो दुःखफलोऽस्ति। अन्यशब्दाध्याहारेण पञ्चमी ManuBh. ii. 228.15 (*on* 8. 381); TātpaṬ. (Vā.) 529.17 (*on* iii. 1. 57); Kiraṇā. 218.13 ; देवरायेत्यभिप्रायेणान्यशब्दप्रयोगात् SmṛtiCan. iv. 404. 12; परान्यशब्दावत्राविभक्तापेक्षया यद्यक्त्यन्तरं तत्र प्रयुक्तौ SmṛtiCan.iv. 637. 3; अन्यशब्दो हरिश्रीस्वसमेभ्योऽन्यविवक्षया। प्रयुक्तो नैव दोषाय AnuVyā. 58A.10 (*on* 3. 4); अन्यशब्दस्य विशेषविषयत्वेऽपि तथाभावात् TarkSaṁ. (Ā.) 125. 21; उत्तराधिकरणे, 'भेदव्यपदेशाच्चान्यः' इत्यन्यशब्दः प्रयुक्तः ŚrutaPra. iB. 197. 21 (*on* i. 1. 13); iA. 105. 4 (*on* i. 1. 1); ii.5.10 (*on* i.3.4); 'यद्यन्योऽस्ति परः कोऽपी'त्यत्रान्यशब्देनान्यादृशत्वमेवोच्यते ŚatDū. 151. 1; TattvPrakā. 19B. 4 (*on* i. 6. 17); NyāySu. (Ja.) 169A. 3 (*on* i. 2. 6); न चान्यारादितरेत्यादिसूत्रे अन्यशब्दस्यार्थपरत्वेन इदमस्माद्भिन्नमितिवत् इदमस्मात् पृथगित्यपि प्रयोगादिति वाच्यम् ŚaṅkaVi. (Ā.) 260. 7; 'अन्य'शब्दनिर्देशादतिथिभोजनपर्यन्तं वैश्वदेवे कृते यद्यपरोऽतिथिरागच्छेत्तदा ... तस्यान्नं दद्यात् ManvaMu.107. 25 (*on* 3. 108); अन्यशब्दस्य प्रस्तुतसदृशान्यपरतया व्युत्पन्नत्वेन इहापि सर्वनियामकद्रष्ट्रन्तनिषेधात् Nyāyāmṛ. 601B. 9; साध्यमात्रम् ... अन्यशब्दादिभिर्लब्धम् ŚivārkaMaDī. i. 496. 14 (*on* i. 3. 40); अत्रान्यशब्दो न धर्मस्य युगभेदेन स्वरूपान्यत्वमाचष्टे VīraMi. (Paribhāṣā.) 47. 15; ŚṛṅgāMañ. (A.) 27. 4; 'अपशवो वा अन्ये गोअश्वेभ्य' इत्यन्यशब्देन घटादयो नोच्यन्ते MayūMāli. 87.5 (*on* i. 4.16); MayūMāli. 87.6 (*on* i. 4.16); ज्योतिष्टोम इति ज्योतिष्टोमशब्देनान्यशब्दान्वयेऽग्निष्टोमान्येन ज्योतिष्टोमेनेत्येवमुक्थादिसंस्थज्योतिष्टोमस्यैव निर्देशः स्यात् MayūMāli. 437. 5 (*on* v. 3.14); अन्यशब्दस्य सर्वपरत्वेऽपि विरोधाभावादिति भावः MayūMāli. 437. 24 (*on* v. 3. 15); अन्यशब्दः प्रयुज्यमानः ... दायग्रहणक्रमबोधकवाक्ये तत्र पाठोपपत्त्या तदविरोधात् BālamBha. ii. 234. 3 (*on* 2. 135-136); **3A** other sound स एवातितरामन्यशब्दप्रच्छादको यदा। विज्ञानाकल इत्युक्तस्तदासावपराजिते MālinīT. 14. 38; **3B** any other sound, cf. **अन्यशब्दविवर्जित**; **4** ordinary words, cf. **अन्यशब्दवैलक्षण्य.**

अन्यशब्दग्रह (anyaśabda-graha) *adj.* (used as noun) (ears) grasping any other word नान्यशब्दग्रहौ तस्य जातौ शब्दग्रहावपि SkandP. iv. 20.13; iv.74.81.

अन्यशब्दग्रहण (anyaśabda-grahaṇa) *n.* act of grasping other word तस्याः शब्दग्रहौ नान्यशब्दग्रहणतत्परौ SkandP.iv.74.81.

अन्यशब्दप्रतिबिम्ब (anyaśabda-pratibimba) *m.,n.* reflection, i.e. echo of other sound पञ्चीकरणप्रक्रियया पटहपयोनिधिप्रभृतिशब्दानां क्षितिसलिलादिशब्दत्वेन प्रतिध्वनेरेवाकाशशब्दत्वेन तस्यान्यशब्दप्रतिबिम्बत्वायोगात् SiddhāLeSaṁ.95.1.

अन्यशब्दप्रत्यय (anyaśabda-pratyaya) *m.* other word and knowledge अप्रसिद्धवस्तुभेदस्य ... त्वन्यत्रान्यशब्दप्रत्ययौ भ्रान्तिनिमित्तावेव BrahmSūBh. (Śaṅ.) 32. 8 (*on* i. 1. 4)

अन्यशब्दप्रयोग (anyaśabda-prayoga) *m.* **A** use of other word अन्यशब्दप्रयोगस्य ... उपपत्तेः MīmāKau.i.126. 14 (*on* i.3.26); **B** use of any other word अतश्शब्द एव वाक्यार्थान्वयीति नान्यशब्दप्रयोगप्रसक्तिः BhāṭṭiDī. iii. 291. 6 (*on* x. 4. 13)

अन्यशब्दरूप (anya-śabdarūpa) *n.* different word-form द्वन्द्वतत्पुरुषयोरन्यशब्दरूपम् ... भवति ŚāstrDī. 743. 9 (*on* x. 6. 3)

अन्यशब्दवत् (anyaśabda-vat) *adv.* like other word देशान्तरस्थितः शब्दो लक्ष्यभूतोऽन्यशब्दवत् TantrVā. 202. 9 (*on* i. 3. 18)

अन्यशब्दवाच्य (anyaśabda-vācya) *adj.* to be expressed by other word यदि च जातिशब्दवाच्या भेदा न भवन्ति अन्यशब्दवाच्यास्तर्हि प्राप्नुवन्ति NyāyVār. 329. 19 (*on* ii. 2. 67)

अन्यशब्दविवर्जित (anyaśabda-vivarjita) *adj.* devoid of any other sound अर्धरात्रे ततस्तस्मिन्नन्यशब्दविवर्जिते। संस्कृत्यावीवदद्वीणां गन्धर्वः श्रोत्रहारिणीम् PadmP. (Ra.) 17. 272.

अन्यशब्दविषयत्व (anyaśabdaviṣaya-tva) *n.* the state of having other word as the object अनन्यत्वमभ्युपगतं तन्निवर्तत इति। कथं निवर्तते प्रतिषेधस्यान्यशब्दविषयत्वात् NyāyVār. 304. 9 (*on* ii. 2. 33)

अन्यशब्दवैलक्षण्य (anyaśabda-vailakṣaṇya) *n.* difference or distinction from ordinary words तावन्मात्रविश्रान्तावपि चान्यशब्दवैलक्षण्यकारित्वेन वस्त्वलंकारध्वनेरपि जीवितत्वमौचित्यादुक्तम् Loc.28. 21 (*on* 1.5); नाभिव्यज्यते काव्येन रसः। किं त्वन्यशब्दवैलक्षण्यं काव्यात्मनः शब्दस्य Loc.68.10 (*on* 2. 4)

अन्यशब्दसंबद्ध (anyaśabda-sambaddha) *adj.* syntactically relating to other word अन्यशब्दसंबद्धापत्यार्थस्यानुक्तरूपशेषत्वमुक्तमाकरे LaŚabdeŚe. i.20.1.

अन्यशब्दस्थ (anyaśabda-stha) *adj.* belonging to other word पितरावित्यत्रान्यशब्दस्थक्रममादाय तथा प्रतिपादने स्वारस्याभावात् BālamBha. ii. 208. 19 (*on* 2. 135)

अन्यशब्दानुत्पाद (anyaśabdānutpāda) *m.* non-origination of other sound कारणाभावादन्यशब्दानुत्पादः NyāyVār. 309. 12 (*on* ii. 2. 39)

अन्यशब्दाभिधेयत्व (anyaśabdābhidheya-tva) *n.* the state of being expressed by any other word मुख्यतया भवादिशब्दाभिधेयत्वेन नान्यशब्दाभिधेयत्वाभावप्रसङ्गः BrahmSūBh. (Śrī.) i. 125. 4 (*on* i.1.2)

अन्यशब्दार्थ (anyaśabdārtha) *m.* **1** meaning of another word एतदन्यशब्दार्थापोहः शब्दार्थः NyāyVār. 331.19 (*on* ii. 2. 67); 324. 21 (*on* ii. 2. 67); विकल्पानुपपत्तेश्च नान्यशब्दार्थसंग्रहः TarkSaṁ. (Ā.) 125. 25; **2** meaning of the word *anya* अनन्यशब्दार्थादन्यशब्दार्थस्यान्यत्वात् IṣṭaSi.222.4; द्विविधो ह्यन्यशब्दार्थश्चेतनाचेतनभेदात् VyaktiVi. 66.15; Kāvyānu. (He.) 183.19; SmṛtiCan. iv. 439.9; समाने वृक्षे इति मन्त्रे अन्यशब्दार्थो भेदव्यपदेशशब्देन विवक्षितः ŚrutaPra. ii.5.8 (*on* i. 3. 4); द्वितीये साध्याविशिष्टता। अन्यशब्दार्थेषु समवायकारणभूतेष्ववयवेषु समवायस्य साधनीयत्वात् SarvaDaSaṁ. 3.127; अन्यशब्दार्थो हिरण्यगर्भः ŚivārkaMaDī. i. 231.16 (*on* i.1.17); अन्यशब्दार्थवाचि 'पुनः' शब्दं व्याचष्टे अन्या इति Bhāsk. ii.103. 12 (*on* ii. 3.6); LaŚabdeŚe.i.501.19.

अन्यशब्दिका (anyaśabd-ikā) *adj.* (*f.*) expressed by another word गृह्यते यदि सैका च जातिरेवान्यशब्दिका ŚlokaVār.5 (12).13 (549. 2)

अन्यशब्दोक्त (anyaśabdokta) *adj.* expressed by another word अन्याङ्गस्याप्यन्यशब्दोक्तफलसाधनरूपत्वात् ŚivārkaMaDī.i.40. 31 (*on* i.1.1)

अन्यशब्दोच्चिचारयिषा (anyaśabdoccicārayiṣā) *f.* intention for uttering another word नेहान्यशब्दोच्चिचारयिषा ŚābaBh. 86. 2 (*on* i.1.18)

अन्यशमिन् (anya-śamin) *adj.* (used as noun) another ascetic न कदाचिदन्यशमिनामिव क्वचित् विदुरीश्वरत्वम्। ... तव अवदातदृष्टयः HarVi.6.22.

अन्यशयनसंनिवेश (anya-śayanasanniveśa) *m.* any other manner or position of lying down बाहुमध्यमपसरेण विक्षेपयोगात् पार्श्वे संनिवेशनवशात् पूर्वकायस्यापरकायस्योर्ध्वनयनं नान्यशयनसंनिवेशात् AbhinBhā.ii.174.17 (*on* 12. 228)

अन्यशर (any-śara) *m.* **A** another arrow or shaft नैवमन्यशरेभ्योऽयं यद्दृढो मसृणस्तथा। यत्नः कार्यस्ततो बाढं विशेषस्यावधारणे SamarāSaṁ. 3. 235; **B** arrow of another द्वैधीकृते शिरसि पाणिना धृते चोर्ध्वं निहन्तुमहितस्य चिन्तयन्। संधागतेऽन्यशरशल्यतः परो हृष्यन्नधावत नियोद्धुमुद्धतः HammīMaKā. 12. 44.

अन्यशरीर (anya-śarīra) *n.* **A** next body तेन चान्यशरीरेषु पुनर्निक्षेपकल्पना ŚlokaVār. 5 (7). 64 (704. 8); **B** another body वरमयानमपोषणमेव वा वरमिवान्यशरीरमपोषणम् YuktiKa. 215. 13; **C** body of others योनिप्राप्तेः पूर्वम् ... अन्यशरीरेषु संसर्गमात्रम् NyāySiA. 210. 24; **D** former body, cf. **अन्यशरीरकृत.**

अन्यशरीरक (anyaśarīra-ka) *n.* another body अकर्महेतुकेऽप्यस्ति योगिनोऽन्यशरीरके ŚivDṛ. 6. 103.

अन्यशरीरकृत (anyaśarīra-kṛta) *adj.* committed by, i. e. acquired through former body, i.e. birth अन्यशरीरकृतेन पूर्वजन्मार्जितदुष्कृतेन ... याजनादिना संसर्गं न गच्छेत् ManvaMu. 458. 29 (*on* 11. 47)

अन्यशरीरस्थ (anyaśarīra-stha) *adj.* existing in body of another स एव त्वं यदि मे पूर्ववल्लभः। तथाप्यन्यशरीरस्थो ममासि परपूरुषः KathāSaSāg. xvii. 6. 169.

अन्यशरीरोपसंक्रान्ति (anyaśarīropasaṅkrānti) *f.* transferance into another body पूर्वोपात्तशरीरादिपरित्यागादन्यशरीरोपसंक्रान्तिः सः प्रेत्यभावः NyāyVār. 86. 4 (*on* i. 1. 19)

अन्यशलाकागुणा (anyaśalākā-guṇā) *adj.* (*f.*) multiplied by next pin अपसृतिरन्यशलाकागुणा शलाकान्तरेण भक्ता भूः BrāhmSphuSi. 22. 32.

अन्यशस्त्रधारा (anyaśastra-dhārā) *f.* blade of sword of other अन्यशस्त्रधाराशतानधिगतप्रणयामृतार्द्रम्। कण्ठग्रहं सपदि यस्य चकार चक्रधाराधिकातनुरुचिर्दयितेव राहोः HarVi. 37. 22.

अन्यशस्य (anya-śasya) *n.* another (type of) corn अधिष्ठिते स्थलीपृष्ठे श्रेष्ठगोधूमधामभिः। प्रशस्यैरन्यशस्यैश्च युक्तप्रत्यूहवर्जितैः PadmP. (Ra.) 2. 9.

अन्यशाख (anya-śākha) *m.* Brāhmaṇa who has gone over to another school (of religion etc.), an apostate, APTE.

अन्यशाखक (anyaśākha-ka) *m.* Brahmin who has gone over to another school of the Veda (by leaving his own school), apostate शाखारण्डोऽन्यशाखकः AbhidhāCin. 857.

अन्यशाखा (anya-śākhā) *f.* **A** another branch or school of the Veda अथ चेदन्यशाखासु कर्ता भवति वेदवित् AVPari. 67(8). 1; बह्वृचानां तु यत्कर्म यदि स्यादन्यशाखया LaghvāśvaSm. 24.18; **B** one school of the Veda, cf. **अन्यशाखागतii.**

अन्यशाखागत (anyaśākhā-gata) *adj.* **i** belonging to, i.e. mentioned in another branch or school of the Veda शाखान्तरे पुनरन्यशाखागत-ज्योतिष्टोमाद्यनवबोधात् ... न भेदबुद्धिर्जायते TantrVā. 641. 20 (*on* ii. 4. 9); कथमन्यशाखागतेषु, उद्गीथादिषु अन्यशाखाविहिताः प्रत्यया भवेयुः BrahmSūBh. (Śaṅ.) 703.13 (*on* iii.3.56); **ii** belonging to or pertaining to one school of the Veda अन्यशाखागतोद्गीथसंबन्धे ... संनिधिबाध उक्तः VedāntKa. 472.11 (*on* iii. 3. 56); **iii** belonging or pertaining to the other school of the Veda यद्यन्यशाखागतगुणा अपि ग्राह्या विवक्षिताः तदा तेषामप्याम्नानं स्यात् ŚivārkaMaDī. ii. 290.14 (*on* iii. 3. 5)

अन्यशाखाङ्गापेक्षा (anyaśākhāṅgāpekṣā) *f.* [Inst.] in comparison with the subsidiary of another branch or school of the Veda अन्येषामन्यत्रेत्यर्थाङ्गीकारेण ... अन्यशाखाङ्गापेक्षया च असमाप्तिः MīmāKau. ii.124.9 (*on* ii. 4. 20)

अन्यशाखात्व (anyaśākhā-tva) *n.* the state of being another branch or school of the Veda अन्यशाखात्वादनपेक्षा सा श्रुतिः PraśnaUBh. 275. 5 (*on* 4. 5)

अन्यशाखाधीत (anyaśākhādhīta) *adj.* read in another branch or school of the Veda अन्यशाखाधीतं च कुटरूरसि इति मन्त्रमश्मादाने विदधत् सर्वशाखाप्रत्ययत्वं दर्शयति TantrVā. 652. 5 (*on* ii. 4. 30)

अन्यशाखाध्ययन (anyaśākhādhyayana) *n.* study of another branch or school of the Veda अन्येभ्यस्तद्धर्मोपदेशार्थमन्यशाखाध्ययनं दृष्टार्थमेवास्तु CaturCin.iii(1).754.14.

अन्यशाखाध्येतृ (anyaśākhādhyetṛ) *m.* student of another branch or school of the Veda अन्यशाखाध्येतुरपि च वातादिदोषवशोपजातशाखान्तराध्येतृत्वभ्रमस्य तच्छाखागृह्यानुसरणं प्रसज्येत CaturCin.iii(1).750.5.

अन्यशाखावस्थित (anyaśākhāvasthita) *adj.* present, i.e. mentioned in another branch or school of the Veda यो ह्यन्यशाखावस्थितान् विधीनुपसंहरति, स स्वशाखविहितं क्रममुपरुणद्धि ŚābaBh.645.17 (*on* ii. 4. 32)

अन्यशाखाविषय (anyaśākhā-viṣaya) *m.* subject matter or topic of another branch or school of the Veda स्मार्ताग्नौ पाकस्त्वन्यशाखाविषय इति केचित् NirṇaSi. 297.18.

अन्यशाखाविहित (anyaśākhā-vihita) *adj.* enjoined in another branch or school of the Veda अन्यशाखाविहिताः प्रत्यया भवेयुः BrahmSūBh. (Śaṅ.) 703.14 (*on* iii. 3. 56)

अन्यशाखास्थ (anyaśākhā-stha) *m.* Brahmin who has gone over to another branch or school of the Veda (by leaving his own school), apostate शाखारण्डोऽन्यशाखास्थः NāmMāli. 345; Vaija. 84.13.

अन्यशाखिन् (anya-śākhin) *m.* follower of another branch or school of the Veda विप्रान्निमन्त्रयेच्छ्राद्धे बह्वृचान्। ... अन्यशाखिनो वा LaghvāśvaSm. 24.15; शिरोव्रतस्यान्यशाखिनामपि प्राप्तत्वादाथर्वणिकानामेवेति नियमानुपपत्तिः VedāntKau. 299. 9(*on* iii. 3.1)

अन्यशाखीयग्रहण (anyaśākhīya-grahaṇa) *n.* act of following or accepting (the rites) laid down in another branch or school of the Veda स्वशाखायामाध्वर्यवादेरनुक्तत्वात् किं कर्मलोप एवोतान्यशाखीयग्रहणा(?ण)म् BālamBha. i. 253. 2 (*on* 1. 89)

अन्यशाखोक्त (anyaśākhokta) *adj.* mentioned or laid down in another branch or school of the Veda अन्यशाखोक्तधर्मा अप्येकस्यां विद्यायामुपसंह्रियन्ते AṇuBh.231.6 (*on* iii. 3.26); 214. 19 (*on* iii. 3.5); अन्यशाखोक्तस्य कस्यचिदङ्गस्य निषेधः BālamBha. i. 253. 20 (*on* 1. 89)

अन्यशाख्य (anya-śākhya) *adj.* (used as noun) (hymns) belonging to another school or branch of the Veda अन्यशाख्यं द्विजो मोहात् पाठयन् प्रविलीयते AVPari. 69(9). 3.

अन्यशालान्त (anyaśālānta) *adj.* extending upto the other end of the court प्रासादादन्यशालान्तं जलस्रावार्थनिर्गमम्। कुर्यात् MānaSā. 31. 50.

अन्यशासन (anya-śāsana) *n.* **1** doctrine which is other (than that of the Jainas) जिनेन्द्रशासनादन्यशासने ...। न ... विद्यते कर्मणां क्षयः PadmP. (Ra.) 105. 203; 14. 218; **2A** any other order or command विना गुर्वाज्ञया शिष्यो विश्वसेन्नान्यशासनात् KulārT. 12. 104; **2B** other decree of grant मन्युकाहु[ककृत]शिवालयस्तावदस्तु सममन्यसासनः (Read °शासनैः) EI. i. 107.30.

अन्यशासन (anya-śāsana) *adj.* having other decree of grant मन्युकाहु[ककृत]शिवालयस्तावदस्तु सममन्यसा (Read °शा)सनः EI. i.107.30.

अन्यशास्त्र (anya-śāstra) *n.* **1** another grammatical rule or operation योगविभागोऽन्यशास्त्रनिवृत्त्यर्थश्चेदम्यतिप्रसङ्गः Vār. 4. *on* P. vi. 1. 102; MahāBh. iii. 79.6 (*on* vi.1. 102); **2A** injunction of secondary, i.e. accessory (rite) तत्प्रख्यं चान्यशास्त्रम् MīmāSū. i. 4. 3; तस्माद् गुणविधी इत्येवं प्राप्ते ब्रूमः। तत्प्रख्यं चान्यशास्त्रम् ŚābaBh.338.8 (*on* i.4.3); **2B** another injunction न ह्यन्यशास्त्रे सति ... एकान्तेन पारमार्थिकत्वम् TantrVā. 14. 19 (*on* i. 2. 7); **3A** another science, art or scripture, other system of knowledge ब्रुवन्नप्यन्यशास्त्राणि चतुःषष्टिविवर्जितः। विद्वत्संसदि नात्यर्थं कथासु परिपूज्यते KāmSū. 187. 22 (2.10); वेदार्थवित्तमैः कार्यं यत्स्मृतं मुनिभिः पुरा। स ज्ञेयः परमो धर्मो नान्यशास्त्रेषु संस्थितः KūrmaP. 24. 4 (1.2); गोष्ठ्यामासनबन्धे अन्यशास्त्रं नाधिक्रियते JayaMa. 188. 6 (*on* 2. 10); यो वेद वेदवदनम् ... स वेदमपि वेद किमन्यशास्त्रम् Golā. 176. 25 (19. 8); **3B** another doctrine or philosophy प्रबलतरं शास्त्रमेतदन्यशास्त्रापेक्षया JīvanVi. 58. 5.

अन्यशास्त्रतस् (anyaśāstra-tas) *adv.* in other science or scripture इत्थं संक्षेपतः प्रोक्तं विस्तरोऽस्यान्यशास्त्रतः SiddhāTaVi. 36. 21.

अन्यशास्त्रपरिज्ञान (anyaśāstra-parijñāna) *n.* knowledge of other science or art अन्यथा ह्यपरिज्ञाने अन्यशास्त्रपरिज्ञानेऽपि न केवलं सिद्धिं नाधिगच्छति अन्यत्रापि नात्यर्थं पूज्यते JayaMa. 187.18 (*on* 2.10)

अन्यशास्त्रप्रमाणतस् (anyaśāstrapramāṇa-tas) *adv.* on the authority of other science or scripture स्थानानि ... । एवमन्यान्यपि ज्ञेयान्यन्यशास्त्रप्रमाणतः SiddhāTaVi. 33. 23.

अन्यशास्त्रमत (anyaśāstra-mata) *n.* that which is approved by other system of knowledge अन्यशास्त्रमतं कुर्यान्न कदापि वरानने KālīViT. 4.19.

अन्यशास्त्रमद (anyaśāstra-mada) *m.* pride or arrogance of (the followers of) other system of knowledge नैवान्यशास्त्रमदभञ्जनहेतुना वा किंतु स्वकीयतप इत्यवधार्य... विधास्यते तत् KalyāKā.1.12.

अन्यशास्त्रविरुद्धत्व (anyaśāstra-viruddhatva) *n.* contradiction to other science or scripture एवमन्यशास्त्रविरुद्धत्वमपि SāhiDa. 417. 4.

अन्यशास्त्रश्रवण (anyaśāstra-śravaṇa) *n.* study of other science or scripture स्मार्तस्य गृह्यादिपरिज्ञानमात्रापेक्षित्वान्न च तत्परिज्ञानमन्यशास्त्रश्रवणाद्विना न भवति Aparā.75. 27 (*on* 1.51)

अन्यशास्त्रसुसंस्कृत (anyaśāstra-susaṁskṛta) *adj.* (used as noun) (one) who is well initiated according to other system of knowledge नाचारान् क्रमितुं योग्यश्चान्यशास्त्रसुसंस्कृतः PārāSū.14.6.

अन्यशास्त्रापरिज्ञान (anyaśāstrāparijñāna) *n.* absence of knowledge of other system अस्यास्तु परिज्ञाने अन्यशास्त्रापरिज्ञानेऽपि केवलं सिद्धः ... स्यात् JayaMa.187. 20 (*on* 2.10)

अन्यशास्त्रार्थवादिन् (anyaśāstrārtha-vādin) *m.* advocate of the essence of other science or system of knowledge (than that of the Vedic) वेदमूर्तिरहं विप्र नान्यशास्त्रार्थवादिभिः ज्ञायते VarāP.70. 43.

अन्यशास्त्रासामान्या (anyaśāstrāsāmānyā) *adj.* (*f.*) not common to other system of knowledge अन्यशास्त्रासामान्या स्वसंज्ञा SuśruS. vi. 65. 34.

अन्यशास्त्रोत्पत्ति (anyaśāstrotpatti) *f.* origination of another science or scripture अत्रैव हि सूरिव्यामोहादन्यशास्त्रोत्पत्तिः AṇuBh. 198. 18 (*on* iii. 2. 27)

अन्यशास्त्रोपपन्न (anyaśāstropapanna) *adj.* obtained or known from other system of knowledge अन्यशास्त्रोपपन्नानां चार्थानामिहोपनीतानामर्थवशात्तेषां तद्विद्येभ्य एव व्याख्यानमनुश्रोतव्यम् SuśruS.i.4. 6.

अन्यशिक्षाकृत (anyaśikṣā-kṛta) *n.* [Loc.] for the sake of instruction to others अस्यास्तु दोषदण्डोऽयमन्यशिक्षाकृतेऽपि हि PariPar.9.108.

अन्यशिक्षाविचक्षण (anyaśikṣā-vicakṣaṇa) *adj.* clever or well versed in (giving) instruction to others का हि पुंगणना तेषां येऽन्यशिक्षाविचक्षणाः PariPar.1. 383.

अन्यशिक्षित (anya-śikṣita) *n.* instruction (given) by another person अहं स्वयमेवावसरोचितं ब्रुविष्ये अन्यशिक्षितं कियत्कथयिष्यते PrabaCin.33.26.

अन्यशिखिप्रख्य (anyaśikhi-prakhya) *adj.* (used as noun) (one) resembling ordinary peacock (स्वर्णमयूरम्) तं यावद्वीक्षते कुधीः। तावदन्यशिखिप्रख्यं दृष्ट्वा सोऽप्याकुलोऽभवत् PārśvC. 6. 633.

अन्यशिरस् (anya-śiras) *n.* head of another person पुष्पम् ... । अस्पृश्यमन्यशिरसि स्थितमप्यतस्ते को नाम साम्यमनुशास्त्रमनीश्वराद्यैः YaśasCam.

ii. 379.17; यः पातार्थमुपार्जितोऽन्यशिरसस्तेनैव सिन्धुप्रभुः ... स्वशिरसः पातं वरेणान्वभूत् RājTa.(Ka.)7. 804; Subhāṣi. 3132; अप्राप्तप्रथमावकर्तनरुषा व्यानम्रमूकीभवद्वक्त्रेष्वन्यशिरस्सु SūktiMu. 92. 5.

अन्यशिल्पिजन (anyaśilpi-jana) *m.* group of other artisans or artists संभूयैकमत्येन कारुशिल्पिनां साबाधं पीडाकरमन्यशिल्पिजनस्य ... कुर्वतां कार्षापणसहस्रं दण्डः ... कर्तव्यः BālaKrī.i.285.5 (*on* 2. 255)

अन्यशिवालय (anya-śivālaya) *m., n.* another temple of Śiva श्येनः ... अवतीर्याम्बरादाशु प्रविष्टोऽन्यशिवालये SkandP. iv. 76.16.

अन्यशुभद्वेष (anyaśubha-dveṣa) *m.* envy or jealousy for welfare of others मत्सरोऽन्यशुभद्वेषे AmaK. 2680; AnekāK.731; NānārthaMañ. 1565; ViśvaLoK. 309.197.

अन्यशुभप्रद (anya-śubhaprada) *adj.* which causes welfare to others (ग्रहैः) सर्वैरन्यशुभप्रदैर्नरपतिर्दैवान्वितं संश्रयेत् YogYā.1.16.

अन्यशुभलक्षण (anya-śubhalakṣaṇa) *n.* other auspicious sign or mark विगाढयौवनाप्यन्यशुभलक्षणयोगादूढा। लघुदोषत्वात् JayaMa. 200. 19 (*on* 3. 2)

अन्यशुश्रूषक (anya-śuśrūṣaka) *m.* servant or attendant of other person पुनर्ब्राह्मणापाश्रयग्रहणात् अन्यानप्याश्रितस्यान्यशुश्रूषकस्यैतदविरोधेन धर्म एव ManuBh. ii. 327. 22 (*on* 9. 335)

अन्यशूद्र (anya-śūdra) *m.* Śūdra who is other (than the one mentioned earliar) दासनापितगोपालकुलमित्रार्धसीरिणः। एते शूद्रेषु भोज्यान्नाः ... अन्यशूद्रेषु अन्नाद्यं ये भुञ्जन्ति क्षुधा द्विजाः चरेच्चान्द्रायणं व्रतम् AṅgiSm.121.

अन्यशून्य (anya-śūnya) *adj.* devoid of the second एकमजम् ... अन्यशून्यं पश्यन् स वा एष विद्वान् ... आत्मरतिः ... भवति ChāndoUBh. 463. 16 (*on* viii. 25. 2)

अन्यशून्यत्व (anyaśūnya-tva) *n.* the state of being devoid of the second यद्यनन्यशब्दो बहुव्रीहिरभिमतः, तदा अन्यशून्यत्वमनन्यत्वम् ŚrutaPra. ii. 231. 28 (*on* ii.1.15)

अन्यशृङ्ग (anya-śṛṅgá) *n.* **1A** one of the (two) horns उभौ सह दर्शपूर्णमासौ आलभ्या उद्दा अन्यशृङ्गे सितौ मुच्यते MaiS.i. 4.15 (i. 64.18); **1B** another cusp or horn (of the Moon) शशिशृङ्गयोः ...। स्यादेकशृङ्गोन्नतिरन्यशृङ्गं नतं भवेत् तत्र वदामि युक्तिम् SiddhāTāVi.240. 10; **2** another turret or pinnacle अस्योर्ध्वमन्यशृङ्गं स्यात् सदृशो(च्छ?च्च)परिस्तृति(:?) SamarāSū.ii.59. 2 (57)

अन्यशेष (anya-śeṣa) *adj.* **A** subordinate, subsidiary or subservient to another अन्यशेषं हि भूतं द्रव्यम् ... संभवति Bhām.102.6 (*on* i.1.4); अद्वैतवाक्यम् ...। अन्यशेषेऽपि प्रत्यक्षाविरुद्धे लोके ... अमुख्यवृत्तेः Nyāyāmṛ. 113B.8; **B** subordinate to, i.e. dependent on other स्वातन्त्र्यमन्यशेषत्वं हित्वा मच्छरणो भव BṛBrahmaS.i.7.99; **C** supplementary to another (sentence) अन्यशेषे वाक्यार्थे अपूर्वेऽपि तात्पर्यास्वीकारात् GuruCandr. i.314.18.

अन्यशेष (anya-śeṣa) *m., n.* **1Ai** remnant, remainder or residue of other (rite) अन्यशेषस्यापि चान्यत्राधिष्ठानलक्षणया ... विनियोगोपपत्तेर्हविस्संस्कारार्थमेवाभिघारणम् TantrRā.94.5; **1Aii** remnant of (offering to) other (deity than Viṣṇu) सोमशर्मा ...। अन्यशेषेण देवेशं विष्णुशेषेण चापरम्। यजते BṛBrahmaS.i.5.51; **1B** left over of another (वैष्णवः) नान्यशेषं च धारयेत्। अवैष्णवानां संभाषावन्दनादि विवर्जयेत् PadmP.iv.82.35; **2Ai** subordinate or subservient part of one अन्यशेषस्यान्यशेषत्वविरोधात् ... अधिष्ठानलक्षणया सोऽपि विरोधः शमयिष्यते VedāntKa.433.23 (*on* iii.3.15); **2Aii** subservient or subordinate part of another, VedāntKa.433.23 (*on* iii.3.15); **2B** supplementary part of another (injuction, sentence etc.) अन्यशेषोऽपि बुद्धिस्था लौकिकस्तु न तादृशः दर्शनात् AdvaiSi.717.5 (LaCandr. अन्यशेषस्य अन्यार्थपरवाक्यघटकस्य); विधायकवाक्ये अन्यशेषो नार्थ इत्युक्ते तु उपासनापरत्वखण्डनं न स्यात् GuruCandr. i. 326.6; मुख्यतात्पर्यविषयो वाक्यार्थो नान्यशेषः LaCandr.380.25; स वै स्रुचौ व्यूहतीति स्रुग्व्यूहनविधिशेषत्वात्। यद्यप्राप्तार्थकत्वे नान्यशेषस्यापि विधिकल्पकत्वम् VīraMi.(Saṁskāra.)720.8.

अन्यशेषता (anyaśeṣa-tā) *f.* **A** the state of being supplementary to another स्वपदार्थैरेष वाक्यार्थपरिसमाप्तेर्नान्यशेषता ManuBh.i.121. 27 (*on* 2. 84); [Inst.] by way of being supplementary to another अन्यशेषतया तस्यार्थवादत्वात् ManuBh.i.338. 21 (*on* 4. 24); अन्यशेषतयोपात्तेऽपि सार्वज्ञादौ तात्पर्ये वाक्यभेदापत्तेः AdvaiSi.726.19; **B** [Inst.] by way of being subservient or subordinate to another तस्य प्रधानत्वात् नान्यशेषतया तद्व्याप्यत्वम् TarkSaṁ. (Ā.)110. 27; अन्यशेषतयैव प्रवृत्तिशेषत्वाभ्युपगमात् NyāyPari.396.13; तच्च दुःखभोगनिवृत्तेः पुरुषार्थत्वमन्यशेषतया न संभवतीति सैव स्वतः पुरुषार्थः SāṁkhyaPraBh. 7. 29 (*on* 1.1)

अन्यशेषत्व (anyaśeṣa-tva) *n.* **A** the state of being supplementary to another न विशेषनिराकरणश्रुतीनामन्यशेषत्वमवगन्तुं शक्यम् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 835. 15 (*on* iv. 3. 14); तनूरित्यन्यशेषत्वादध्याहारोऽत्र लौकिकः NyāyMāVi. 76.24 (*on* ii.1.16); अन्यशेषत्वाभावेनानुवादानर्थक्यान्नाध्याहारो न्याय्य इति भावः MayūMāli.385.9 (*on* iv.3.10); द्वितीयाभावस्य ... अन्यशेषत्वायोगेनावान्तरतात्पर्यविषयत्वात् Nyāyāmṛ. 256A. 6; अन्यशेषत्वानन्यशेषत्वे नामुख्यार्थत्वमुख्यार्थत्वयोः प्रयोजके AdvaiSi.375.1; न हि वाक्यार्थस्यान्योपकारकत्वमन्यशेषत्वम् GuruCandr. i. 328.6; i. 328.15; अन्यशेषत्वस्यामुख्यार्थत्वे प्रयोजकत्वादेव LaCandr. 378. 34; न संवदेतेति परिपूर्णस्य वाक्यस्यान्यशेषत्वे प्रमाणाभावात् MayūMāli. 271. 6 (*on* iii. 4. 11); 'एतन्नास्तीति ... षड्त्रिंशदह' इति वाक्यं न विधायकमन्यशेषत्वात् MayūMāli. 498. 21 (*on* vi. 5. 9); **B** the state of being subordinate or subsidiary to another लघुत्वादस्यान्यशेषत्वाशङ्कापि कस्यचित् स्यात् BālaKrī. ii. 95.16 (*on* 3. 237); द्रव्यादीनामेव क्रियां प्रति शेषत्वम् ... न हि क्रियाया अन्यशेषत्वमिति NyāyMañ.i.303. 21; VedāntKa.433.23 (*on* iii.3.15); तेन रूपेण अन्यशेषत्वानुपपत्तेर्विरोधः स्यात् TantrRa. 88.13; कृतिर्हि कार्यशेषत्वान्नान्यशेषत्वमश्नुते NyāyRaMā.164.21; मन्त्राणां कर्मणां चान्यशेषत्वावगमाद् विद्यायामनुपसंहारः PrakaVi. 854. 21; अन्यथा दर्शपूर्णमासादीनामप्यन्यशेषत्वप्रसङ्गात् ŚrutaPra. ii.487. 20 (*on* iii.3.25); आत्मज्ञाने फलश्रवणात् कथमन्यशेषत्वम् SarvaDaKau.131.10; परमानन्दप्राप्तिः ... लभ्यते इति निराकाङ्क्षत्वान्नान्यशेषत्वसंभावना SiddhāBi.81.1; अन्यशेषत्वाभावाच्च नार्थवादः PrasthāBhe. 6. 6; तदपि तात्पर्यं न मुख्यम्, तद्विषयस्यान्यशेषत्वात् LaCandr.511.36; **C** the state of being subordinate, i.e. inferior to another person चित्स्वरूपेण देहादेर्भिन्नो यद्यप्ययं जनः। तथापि देहयोगेन ह्यन्यशेषत्वरक्षसा संस्पृष्टः ... नाधिकारी परार्चने BṛBrahmaS.i.5. 39.

अन्यशेषभाव (anyaśeṣa-bhāva) *m.* the state of being subordinate or subservient part of another पुरोडाशादेश्चान्यशेषभावेन पर्यग्निकरणादिसंस्कारार्हत्वात् TantrVā. 390. 18 (*on* ii. 1. 12)

अन्यशेषभूत (anyaśeṣa-bhūta) *adj.* which has become subordinate or subservient part of another प्रयाजादिषु ... अन्यशेषभूतेष्वपि योग्यताशेषत्वव्यवहारः NyāyRaMā. 211.1; तस्य अन्यशेषभूतत्वेन संस्कार्यत्वसंभवादित्यर्थः BhāṭṭCin. ii. 85. 4 (*on* ii.1. 5)

अन्यशेषवाक्यार्थ (anyaśeṣa-vākyārtha) *m.* sentence-meaning which is supplementary to another अन्यशेषवाक्यार्थबोधके समिधो यजतीत्यादिवेदे ... मुख्यार्थत्वव्यवहारो न स्यात् GuruCandr.i. 327. 4.

अन्यशेषाभिमानिन् (anyaśeṣābhimānin) *adj.* thinking (oneself) to be subordinate to another, i. e. Viṣṇu अन्यशेषाभिमानिनम् ... स्वीकुरुष्वैनम् BṛBrahmaS.i. 5.19.

अन्यशेषार्थक (anyaśeṣārtha-ka) *adj.* having a meaning subordinate or supplementary to another स्वतात्पर्यविषयप्रतीत्युपपादकवाक्यार्थप्रतिपादकत्वरूपमन्यशेषार्थकवाक्यत्वम् GuruCandr.i. 328. 3.

अन्यशेषिन् (anya-śeṣin) *adj.* which has another as subsidiary, i.e. primary यत्र त्वेकः शेषस्तावानेव च संबन्धान्तरविरोधिनैकेन प्रमाणेनान्यशेष्यर्थो विज्ञायते TantrVā. 837. 2 (*on* iii.3.14)

अन्यशैल (anya-śaila) *m.* **A** another mountain द्वाविंशतिरुत्सेधो गिरेस्तथाष्टादशान्यशैलस्य GaṇiSāSaṁ.6. 206; **B** ordinary mountain अस्यान्यशैलस्य च तं विशेषं प्रचक्षते DvyāśraKā.16.64.

अन्यशोकनिमग्ना (anyaśoka-nimagnā) *adj.* (*f.*) engrossed in other sorrow or misery मरणं जीवनं तासां जीवनं मरणाधिकम्। सद्भर्तृरहितानां च शोकेन हतचेतसाम्। अन्यशोकनिमग्नानां कालेन पानभोजनात्। विपरीतः कान्तशोकः BrahmVaiP.iv.17.94.

अन्यशोणितोपधान (anyaśoṇitopadhāna) *n.* act of besmearing with the blood from another (source) अन्यशोणितोपधाने द्विशतो दण्डः ArthŚā. ii. 173. 9 (4. 12) (comm. क्षतयोनित्वप्रदर्शनार्थं अन्यरुधिरस्य स्ववस्त्रलेपने)

अन्यशौक्ल्यकरण (anya-śauklyakaraṇa) *n.* act of whitening another thing अज्ञातस्वरूपं स्थितमेव अङ्गारस्येव कार्ष्ण्यमन्यशौक्ल्यकरणे IṣṭaSi. 212.11.

अन्यशौण्डध्वनि (anyaśauṇḍa-dhvani) *m.* sound of another intoxicated one सोढो येन कदाचिदेव न निजे गोष्ठेऽन्यशौण्डध्वनिः Subhāṣi. 1018.

अन्यश्राद्धकृत् (anyaśrāddha-kṛt) *adj.* performing the ceremony for the benefit of deceased relatives who are other (than the parents) (कुम्भजसोदरः। आस्ते) श्राद्धकृत्पित्रोस्तथान्यश्राद्धकृद्विजाः SkandP. iii(1). 13. 18.

अन्यश्राद्धाधिकारिता (anyaśrāddhādhikāritā) *f.* entitlement for the ceremony for the benefit of deceased relatives who are other (than parents) जीवत्पितरि ... नान्यश्राद्धाधिकारिता MahNirvāT. 10. 69.

अन्यश्रित (anya-śrita) *adj.* dependent on another (state of mind) एषु केचित्स्वसामर्थ्यं पुष्यन्त्यन्यश्रिता अपि BhāvPra. (Śā.) 32. 21 (2)

अन्यश्री (anya-śrī) *f.* prosperity of anyone else नान्यस्त्रियमभिलषेन्नान्यश्रियम् CaraS. i. 8. 19.

अन्यश्रुति (anya-śruti) *f.* **A** scripture regarding other thing अन्यप्रकरणेऽप्यन्यश्रुतिः प्रासङ्गिकीयं भवतु TattvPrakā. 26A. 7 (*on* i. 1. 26); **B** other scriptural statement सर्वथा विज्ञातुर्विषयत्वं न युक्तमित्यभिप्रायः। तथा चान्यश्रुतयः Bhāsk. i.73. 2 (*on* i.1. 4)

अन्यश्रुति (anya-śruti) *adj.* (used as noun) (one) who has heard other words स एवान्यश्रुतीनां स्यादर्थवानिति . विस्मयः ŚlokaVār.794.1(6.251)

अन्यश्रुतिविषय (anyaśruti-viṣaya) *m.* subject matter or topic of other scriptural statement अतात्त्विकविषयकत्वम् अन्यश्रुतिविषयसत्तान्यूनसत्ताकविषयकत्वम् LaCandr.722. 8.

अन्यश्रेयोविघातार्थम् (anyaśreyovighātārtham) *adv.* for the sake of destroying the welfare of others अन्यश्रेयोविघातार्थं येऽर्चयन्ति जनार्दनम्। सा पूजा ... पूजकानाशु हन्ति BṛNāraP. 35. 7.

अन्यश्रोत्रनिष्ठिता (anyaśrotra-niṣṭhitā) *adj.* (*f.*) fixed, i. e. extended upto the other, i. e. right ear पूषायशस्विन्याख्ये द्वे सव्यान्यश्रोत्रनिष्ठिते PāraS. 3.98.

अन्यश्रौतस्मार्तकर्मन् (anya-śrautasmārtakarman) *n.* other rites prescribed by scripture and code of law आदिना अन्यश्रौतस्मार्तकर्मपरिग्रहः Bālam-Bha.iii.132. 10 (*on* 3. 243)

अन्यश्लाघा (anya-ślāghā) *f.* praise of others शङ्काकाङ्क्षाविनिन्दान्यश्लाघा च मनसा गिरा। एते दोषाः प्रजायन्ते सम्यक्त्वक्षतिकारणम् YaśasCam. ii. 283.1.

अन्यश्लेष (anya-śleṣa) *m.* connection or association with another एभ्य एवानुसंयुतेभ्यः अन्यश्लेषाद्ये संयुता उत्पद्यन्ते AbhinBhā.ii.56.15 (*on* 9. 127)

अन्यसंयुक्त (anya-saṁyukta) *adj.* **A** related to another (act) प्रधानाद्यान्यसंयुक्तात्सर्वारम्भान्निवर्तेतानङ्गत्वात् MīmāSū.x.1.5; **B** connected with one thing or object किं तर्हि अन्यसंयुक्तेन्द्रियस्य अन्यार्थविषयाः Kāśi.i.207.20 (*on* 4.12); कथमन्यसंयुक्तमिन्द्रियं अन्याकारज्ञानस्य हेतुः YuktiSneha. 49. 35 (*on* i.1.5)

अन्यसंयुक्तत्व (anyasaṁyukta-tva) *n.* the state of being related to another (act) देवतानामन्यसंयुक्तत्वात् ... न प्रकरणेन यागार्थत्वम् TantrVā. 516.10 (*on* ii. 2.19)

अन्यसंयोग (anya-saṁyoga) *m.* **1Ai** connection or association with another (rite) संस्कारे चान्यसंयोगात् MīmāSū.x. 4.10; तस्मादन्यसंयोगो हेतुः स चोभयोरविशिष्टः TātpaṬ.(Vā.)533. 21 (*on* iii.1.69); **1Aii** connection or association with any other thing तत्संयोग एव न्याय्यो नान्यसंयोगः ŚābaBh. 1135. 16 (*on* iii. 8. 33); **1B** connection with one object न चात्रापि द्रव्यप्रत्यक्षे द्रव्यसंयोगः कारणमिति सामान्यनियममात्रोपगमे अन्यसंयोगादन्यद्रव्यप्रत्यक्षापत्तेरिति अतिप्रसङ्गोऽस्तीति वाच्यम् SiddhāLeSaṁ. 209. 1; **2** meeting with another woman पार्श्वमेति प्रियः ... अन्यसंयोगचिह्नितः SāhiDa.120.10.

अन्यसंयोगनिमित्त (anyasaṁyoga-nimitta) *adj.* caused by the contact with another thing अन्यसंयोगनिमित्तं कालुष्यम् BṛĀraUBh. 541. 2 (*on* iv. 3.7)

अन्यसंरञ्जनार्थम् (anyasaṁrañjanārtham) *adv.* for the sake of delighting or pleasing another person लुब्धा वेश्यास्तानन्यसंरञ्जनार्थं देहान् वैराग्याद्देहिवत्संत्यजन्ति Ubhayābhi. 8. 14.

अन्यसंवित्काल (anyasaṁvit-kāla) *m.* [Loc.] at the time of the knowledge of another object नन्वन्यसंवित्काले विद्युद्वत्तत्संविदपि नास्ति IṣṭaSi.14. 23.

अन्यसंवित्ति (anya-saṁvitti) *f.* any other knowledge नीलादिवित्तेरात्मांशग्राहित्वं केन गृह्यते। नात्मना नान्यसंवित्त्या सापि ह्यात्मावसायिनी ŚāstrDī. 55.4 (*on* i. 1.5)

अन्यसंविद् (anya-saṁvid) *f.* **1A** another (type of) knowledge or cognition तत्प्रत्यक्षं परोऽक्षं च द्विधैवात्रान्यसंविदाम् Laghīya. 1.61; परिस्फुरति न वा। प्रथमे किं कर्मत्वेन किं नान्यसंविदनपेक्षस्वव्यवहारहेतुत्वेन VedāntKa. 294. 24 (*on* ii. 2. 5); **1B** another consciousness नाप्यन्यसंवित्तिन्नाशेऽप्यन्येषामुपलम्भनात् SaṁviSi. 87. 9; **2A** knowledge of another object नन्वन्यसंवित्तदा भाति, न विद्युद्विशेषितेति चेत् IṣṭaSi.15.5; **2B** knowledge as being different, i. e. non-contextual भ्रान्तिमान् अन्यसंवित्तत्तुल्यदर्शने KāvyPra. 733. 4 (comm. अन्यत्वेनाप्राकरणिकत्वेन संवित् ज्ञानम्); **2C** knowledge of one न ह्यन्यसंविदन्यगोचरा इति भावः Bhāsk. i.216.11 (*on* i.5.5)

अन्यसंविदुत्पत्ति (anyasaṁvid-utpatti) *f.* origination of another knowledge तस्याप्यनुभवे(ऽसिद्धेः) प्रथमास्याप्यसिद्धता। तत्रान्यसंविदुत्पत्तावनवस्था प्रसज्यते TattvSaṁ. 2025.

अन्यसंवेद्य (anya-saṁvedya) *adj.* [*f.*-ā] to be known through something other (than itself), i.e. to be known extraneously अन्यसंवेद्यत्वे च नात्मसंवेद्यता संविदः IṣṭaSi.16. 24; अन्यसंवेद्या चेदविद्या इष्यते IṣṭaSi.114. 4.

अन्यसंव्याप्ति (anya-saṁvyāpti) *f.* pervasion by another, i.e. more subtle element तस्य तस्यान्यसंव्याप्तिर्दृष्टा लोके क्षितेर्यथा BṛĀraUBhVā. iii. 6. 9 (comm. अन्येन सूक्ष्मतरेण व्याप्तिः)

अन्यसंश्रय (anya-saṁśraya) *adj.* **A** dependent on any other प्रधानं कारणम् ... यदाहुः ... ध्रुवमक्षय्यमजरममेयं नान्यसंश्रयम् MārkP. 45. 33; अनादिकारणं यत्तदव्यक्ताख्यं महर्षयः यदाहुः ... नान्यसंश्रयम् SkandP. v (2). 5. 9; **B** resorting to another (for shelter), refugee बलिनं क्रियया युक्तम् ... आश्रयेदीदृशं यस्तु सोऽन्यसंश्रय उच्यते Mānaso. ii. 15. 954.

अन्यसंश्रित (anya-saṁśrita) *adj.* **A** accompanied by another person एकाकी वान्यसंश्रितः। निष्कारणं च लपते VarāṅgaC. 4. 83; **B** existing in others उत्तमानामयं प्रौढो विभावैरन्यसंश्रितैः। आत्मस्थैरधिरूढोऽपि प्रायः शौर्येण शाम्यति RasāSu.162.7 (2. 142)

अन्यसंश्रुत (anya-saṁśruta) *adj.* promised to another person स्वकुटुम्बाविरोधेन ... सर्वस्वं देयं यच्चान्यसंश्रुतम् AgniP. 256.26.

अन्यसंश्लेष (anya-saṁśleṣa) *m.* close contact with (each) other पक्ष्मणोरन्यसंश्लेषः कुञ्चितं विनतेऽञ्चितम् BhāvPra. (Śā.) 126.12 (5)

अन्यसंसक्त (anya-saṁsakta) *adj.* engaged (in battle) with another person निजघानान्यसंसक्तं सत्यं रामो लतामृगम् Bhaṭṭi. 9.126.

अन्यसंसर्ग (anya-saṁsarga) *m.* **1A** contact or association with another प्रायो जनेऽन्यसंसर्गाद्गुणिता दोषितापि च YaśasCam.i.411.7; यद्यप्यस्य ... अन्यसंसर्गो न वस्तुनोऽस्ति Bhām. 221.15 (*on* i. 3. 19); यत् खलु केनचिदपि रूपेण अनिरूप्यम् ... तस्यान्यसंसर्गः ... नास्ति NyāyRa. 579.16 (*on* 5 (13). 50); यदि नियमेनैकसंसृष्टस्यान्यसंसर्गं प्रतिक्षिपदध्यक्षमुदियात् न त्वेतदस्ति ĀtmaTaVi.607.20; VivaPraSaṁ.233.22; **1B** rest of semantic relations न ह्यत्र संसर्गः अन्यसंसर्गवत् संसर्गविधया भासते MīmāKau.iii(2). 6. 10 (*on* ii.1.1); **2** alliance with another (for shelter) which is one of the three types of sowing (seeds of) dissensions (Bheda) सत्संश्रयः अन्यसंसर्गः दुर्गसंश्रयणं तथा। इति भेदास्त्रयः प्रोक्ताः Mānaso. ii. 15. 950.

अन्यसंसर्गकृत (anyasaṁsarga-kṛta) *adj.* caused by the association with another thing न चासावन्यसंसर्गकृतः प्रमाणाभावात् ŚāstrDī.38.14 (*on* i.1.4)

अन्यसंसर्गाभाव (anyasaṁsargābhāva) *m.* absence of contact or association with another thing विषयविषय्याभासत्वं च यत् मलं परिकल्प्यते विज्ञानस्य, तदपि अन्यसंसर्गाभावात् अनुपपन्नम् BṛĀraUBh.540.7 (*on* iv.3.8)

अन्यसंसर्गिन् (anya-saṁsargin) *m.* another relational adjunct ग्राह्यग्राहकरूपेण यद्यापि मलकल्पनम्। अन्यसंसर्ग्यभावात्तत्तुषकण्डनवद्वृथा BṛĀraUBh-Vā. iv.3.710.

अन्यसंसर्गिन् (anya-saṁsargin) *adj.* having contact or connection with another thing भाष्येऽन्यासंसर्गिण आत्मनोऽभिव्यक्तिसंभवेऽन्यसंसर्गिस्फटिकदृष्टान्तवर्णनमयुक्तम् VedāntKa. 161. 10 (*on* i.3.5)

अन्यसंसृति (anya-saṁsṛti) *f.* other transmigratory existence नेयं लीला ... बीजभूता अन्यसंसृतेः BṛBrahmaS.ii.1.46.

अन्यसंसृष्ट (anya-saṁsṛṣta) *adj.* [*f.*-ā] **1A** contaminated with another thing (उपस्पृशेत्) अद्भिरेव नान्यसंसृष्टाभिः BālaKrī.i.39.21 (*on* 1.20); **1B** mixed with other (than what is prescribed) अन्यसंसृष्टेन चान्नेनोष्णे भस्मन्यमन्त्रको होम उक्तः CaturCin. iii (1). 1348. 21; **2** involved in another person मम कान्ता ... चरते व्रतम् ... अथवा चान्यसंसृष्टा कामरोगेण चावृता VarāP. 137.121.

अन्यसंस्कार (anya-saṁskāra) *m.* **Ai** another mental impression तज्जः संस्कारोऽन्यसंस्कारप्रतिबन्धी YogSū. 1.50; TattvVai. 53. 29 (*on* 1.50); **Aii** impression of another person नन्वादिकल्पिकेष्वदृष्टा एव व्यवहाराः पश्चात् प्रवृत्ता इष्यन्ते। न। तेषामप्यन्यसंस्काराहितानां यथाप्रत्ययं प्रबोधात् PramāVāSvopVṛ. 84. 9; **Bi** any other sacrament ब्रह्मक्षत्रौ वैश्यशूद्रौ नान्यसंस्कारमर्हतः PārāSū. 14. 5; **Bii** another sacrament उपनयनसंस्कारानन्तरं पुनः संस्कारं नामान्यसंस्कारं पुनर्यज्ञादिरूपसंस्कारमर्हति लभते BālamBha. i. 65. 20 (*on* 1.14)

अन्यसंस्कारसंस्कृत (anyasaṁskāra-saṁskṛta) *adj.* consecrated with another sacrament येषां नोद्वाहसंस्कारा ह्यन्यसंस्कारसंस्कृताः। सांकल्पिकं भवेत्तेषां श्राद्धं कार्यं मृतेऽहनि BṛParāSm. 7. 79.

अन्यसंस्कृता (anya-saṁskṛtā) *adj.* *(f.)* initiated by another person मृते भर्तर्यक्षतयोन्यामन्यसंस्कृतायां जातः पौनर्भवः BālaKrī. i. 248.4 (*on* 2.134)

अन्यसंस्थ (anya-saṁstha) *adj.* **1** being in the other or opposite (direction) पौरः पूर्वे भवति दिनकृद् यायिसंज्ञोऽन्यसंस्थः YogYā.1.15; **2A** existing in another person किमत्रान्यसंस्थं न स्वात्मसंस्थं ज्ञेयम् ŚvetāUBh. 116.1 (*on* 1.12); (used as noun) (that) which is in another, i. e. belonging to another person सहयोगस्त्वन्यसंस्थेऽपि दृष्टः BālaKrī. i. 106. 26 (*on* 1.132); **2B** resting on, i.e. entrusted to another person गोविन्दराजनृपतिः ... तस्यानुजः ... राज्यं च (ब)भार गुरुभक्तिवतोऽन्यसंस्थम् EI. ix.197. 22.

अन्यसंस्था (anya-saṁsthā) *f.* another form of sacrifice स्तोत्रं भवत्येकविंशं हरिवच्छस्यते ततः। इष्यते ह्यन्यसंस्थात्वं स्तुतशस्त्रयुतस्ततः NyāyMāVi. 558. 2 (*on* x. 5.12); 558.10 (*on* x. 5.12)

अन्यसंस्थाकत्व (anyasaṁsthāka-tva) *n.* the state of belonging to another form of sacrifice इतरेषां त्रयाणामन्यसंस्थाकत्वात् BhāṭṭDī. iii. 26.13 (*on* viii.3.2)

अन्यसंस्थित (anya-saṁsthita) *n.* different position यत्र लम्बजलवा जिनोनकाः तत्र नोदयचराद्यमुक्तवत्। नान्यसंस्थिततयान्यथोदितं येन नैष विषयो नृगोचरः Golā. 215. 35 (9. 25)

अन्यसंस्थिता (anya-saṁsthitā) *adj.* *(f.)* being with another भवदत्तस्य सत्पुत्रेण अन्यसंस्थिताम्। भ्रष्टामाकृष्य राजर्द्धिम् ... पादमूलं कृतम् EI. xxi.155.3.

अन्यसंस्नेह (anya-saṁsneha) *m.* deep friendship with other person न तया सदृशी कान्ता राधिका यातिविश्रुता। तां त्यक्त्वा त्वन्यसंस्नेहस्तवैव गुणहीनता ĀdiP.14.19.

अन्यसंस्पर्श (anya-saṁsparśa) *m.* **A** contact or association with another (activity) अतो रूपात्तथात्वसिद्धिः नान्यसंस्पर्शव्यपेक्षितेति BhāvanāVi. 100. 1; **B** contact or association with other (object) घ्रागितो ह्यन्यसंस्पर्शनैरपेक्ष्येण दृश्यते NyāyMañ. i. 275. 9.

अन्यसंहित (anya-saṁhita) *adj.* (used as noun) (one formula) composed of another (formula) अथाप्यन्यसंहितस्य संहितामवेक्ष्य गायन्ति NidāSū.22.13 (2.1)

अन्यसकर्मकधातु (anya-sakarmakadhātu) *m.* other transitive verbal root अन्यसकर्मकधातूनामप्यर्थाः स्वयमूह्याः VyuptaVā.123.7.

अन्यसकाश (anya-sakāśa) *m.* [Abl.] from other person पितृद्रव्याविरोधेन या विद्या प्राप्ता अन्यसकाशात्तया लब्धं धनम् Subodhi.50.33 (*on* 2.118)

अन्यसक्त (anya-sakta) *adj.* [*f.* -ā] **Ai** attached or devoted to another man अन्यासक्ता (v. l. अन्यसक्ता) त्वियं कन्या ... मया जिता MahāBhā. i. 1019* (1); अन्यसक्तं किमर्थं त्वमात्मानमवदः पुरा MahāBhā. i.App.I.55 (36); अन्यसक्तां वधूं कन्यां वासयेत्स्वगृहे न हि MahāBhā. i. App. I. 55 (37); श्लथं मित्रं स्त्रियं चान्यसक्तां प्राप्य कुतः सुखम् PadmP. (Ra.)15.181; अनार्ये किं त्वया पापं कृतं जनकसद्मनि। श्रुता मयान्यसक्ता त्वम् BṛKathāMañ. xvi.1.146; अस्ते विधौ मृत्युमुपैति कन्या बालेऽन्यसक्ता VasiS. 32. 13; सा ... चापांशकाद्ये धनिनी द्वितीये भागेऽन्यसक्ता VasiS. 32. 50; **Aii** attached or devoted to another woman यां चिन्तयामि सततं मयि सा विरक्ता। साप्यन्यमिच्छति जनं स जनोऽन्यसक्तः ŚatTrayī.311; VetāPañ.(Śi.)17.12; **B** having the mind fixed on something else, i. e. distracted by something else नान्यसक्तः ... जपं कुर्यात् BṛParāSm. 4. 69; BālamBha. i.111.7 (*on* 1. 24½)

अन्यसक्तमनस् (anyasakta-manas) *adj.* (used as noun) (one) having mind attached to another person प्राणानामपि नान्यसक्तमनसो यस्याहमालम्बनम् ... तस्य ... वार्तापि न श्रूयते Subhāṣi.1155.

अन्यसक्ति (anya-sakti) *f.* attachment to another person कार्यार्थमन्यसक्तौ यदि वा यः स्याद्रतोदयो यूनोः। कृत्रिममन्या हृदि चेत् व्यवहितमेतत् समाम्नातम् KandaCū. ii. 10. 28.

अन्यसखी (anya-sakhī) *f.* another female friend शृणु सुन्दरि कास्त्यन्यसखी प्राणसमा मम PadmP. (Ra.)12.99.

अन्यसंकथा (anya-saṅkathā) *f.* other talk अनुत्तरं प्रतिहतश्चालयन्त्रन्यसंकथाः। कालं विलम्बयामास PrabhāC. 157.13.

अन्यसंकर (anya-saṅkara) *m.* mixture of another caste योनौ कर्मणि बीजे वा यस्य नास्त्यन्यसंकरः। तस्य ... न पापे रमते मतिः Subhāṣi. 2823.

अन्यसंकर्षण (anya-saṅkarṣaṇa) *m.* another (form of Viṣṇu as) Saṅkarṣaṇa न्यसेत्। उत्तरे वासुदेवं चाथवान्यसंकर्षणं स्मृतम् MānaSā. 19.122.

अन्यसंकल्प (anya-saṅkalpa) *m.* imagination of another person भवति ... अन्यसंकल्पचित्तस्था नगरश्रीरिवासती YogaVā.ii.17. 35.

अन्यसंकल्पित (anya-saṅkalpita) *adj.* created by any other cause नान्यसंकल्पितो नाम सर्गाद्यभ्यास ईदृशः YogVā.iii.53.39.

अन्यसंकीर्ण (anya-saṅkīrṇa) *m.* other men of mixed caste येऽन्यसंकीर्णाः ... कर्तुः कारयितुर्नैते नन्दकाः SamarāSū.50.15.

अन्यसंकेत (anya-saṅketa) *m.* one convention or signification पदार्थसंकेतबलादेव वाक्यार्थोऽपि भासते इति चेन्न अन्यसंकेतेनान्योपस्थितावतिप्रसङ्गात् Upask. 403. 4 (*on* ix. 2. 4)

अन्यसंक्रमण (anya-saṅkramaṇa) *n.* **1** reference to any other meaning न त्वत्र लक्षणात्यन्ततिरस्कारान्यसंक्रमणयोरभावात् Loc.63.4 (*on* 1.4) (KSS. Ed.); **2** connection with anything else 'यथा सुदीप्ता'दितिमन्त्रस्याक्षरपरापादानपञ्चम्या तदेकविषयत्वस्य च प्रतीयमानत्वेन परिणाम्युपादानत्वस्यान्यसंक्रमणायोगात् ŚivārkaMaDī.i.379. 5 (*on* i. 2. 22)

अन्यसंक्रान्त (anya-saṅkrānta) *adj.* **1A** attached to another woman कथं माम् अन्यसंक्रान्तहृदयम् उपलालयन्तमपि ते सखी न लक्षयिष्यति Mālavikā.3.2(12); **1B** connected with another object परिणाम्युपादानत्वस्यान्यसंक्रान्तत्वात्परविद्याविषयत्वेनोक्तभूतयोन्यक्षरं ब्रह्मैव स्यादिति चेन्न ŚivārkaMaDī. i. 378. 34 (*on* i. 2. 22); **2** referring to another object स्पष्टलभ्ये विधेये भावार्थे को हि विद्वान् विधिमिह तमुपेक्ष्यान्यसंक्रान्तमिच्छेत् VidhiRa.28 (145.13)

अन्यसंक्रान्ति (anya-saṅkrānti) *f.* **1** transference to another (form) न चान्यरूपसंक्रान्तावन्यसंक्रान्तिसंभवः TattvSaṁ. 271; **2A** act of going to another (topic or subject matter) न चैकनिर्णयारम्भे अन्यसंक्रान्तावनौचित्यं स्यात् KhaṇḍanKhā.1339.21; **2B** entry or passage into another (course) एषैवार्चिरादिगतिः कर्मणामन्यसंक्रान्तिश्च NyāySiA. 220.11.

अन्यसंख्य (anya-saṅkhya) *adj.* **1** of different number (अजाविकम्) विषमं भ्रातृसंख्यापेक्षयान्यसंख्यम् Aparā. 723.15 (*on* 2. 117); **2** denoting or referring to any other number समस्यमाने ह्येकत्ववाचिनी युष्मदस्मदी। समासार्थोऽन्यसंख्यश्चेत् स्तो युवावौ त्वमावपि PrakriKau. i. 252. 2; SiddhāKau. 92B. 9 (*on* vii.1.33)

अन्यसंख्यत्व (anyasaṅkhya-tva) *n.* the state of referring to any other number समासार्थस्य त्वन्यसंख्यत्वादेकवचनं बहुवचनं वा भवति Prasā. i. 252.10.

अन्यसंख्या (anya-saṅkhyā) *f.* **Ai** another number वीप्सायां विषयाभावाद् विरोधादन्यसंख्यया। द्विधा समासयोगाच्च शतं संघेऽवतिष्ठते VākyaPa. 2.387; **Aii** any other number यदि षट्संख्याविधिपराणि वचनानि कथमन्यसंख्यानिवृत्तिपराण्यपि भवेयुः CaturCin. iii(1). 119. 21; **B** different or separate number द्वन्द्वे प्रत्येकमन्यसंख्याप्रतिपादकविभक्त्यभावेन बहुत्वेनैव सर्वेषां प्रतीतेः LaŚabdeŚe. ii. 228. 3.

अन्यसंख्यात्व (anyasaṅkhyā-tva) *n.* the state of being another number यस्य वा भावादन्यसंख्यात्वं तत्र Vār.3 *on* P.v.2.48.

अन्यसंख्यापरिच्छेद (anyasaṅkhyā-pariccheda) *m.* [Inst.] by excluding or distinguishing from another number अन्यसंख्यापरिच्छेदेन पुनः संख्येयमुपस्थापयति ŚābaBh.1764. 6 (*on* ix.3.41)

अन्यसंख्येय (anya-saṅkhyeya) *adj.* (used as noun) other thing to be counted तत्र संख्यया नान्यसंख्येयं ग्राह्यम् ṬupṬ. 89.15 (*on* vi.1. 22)

अन्यसंख्येयगता (anyasaṅkhyeya-gatā) *adj.* *(f.)* existing in another thing to be counted अक्षरभिन्नानि यानि संख्येयानि तद्गतायां अक्षरगतायामेव संख्यायां भवानवस्थितो न पुनरन्यसंख्येयगतायामपि ŚābaBh. 1623. 27 (*on* viii. 3. 28)

अन्यसङ्ग (anya-saṅga) *m.* **A** conjunction with another (syllable) यदन्यसङ्गमुत्सृज्य नेपथ्यमिव नर्तकः। शब्दस्वरूपमारोहेत् KāvyālaṅSū. iv.1.7; **B** union or intercourse with another person स्त्रिया हि प्रियतमविभ्रमगन्धनोऽन्यसङ्गः RāghPāṇ.(Dha.)15.10; मां पश्यन्ती त्वं गुरुसविधगा शङ्कमानान्यसङ्गम्। आसीः कोपात् कलुषनयना MayūSaṁ. 2. 88; **Ci** act of clinging to or attachment with any other thing करोति नान्यसङ्गं च निर्मोहः सङ्गवर्जितः BrahmVaiP. iv.59. 80; निसर्गगुरवो नान्यसङ्गमिच्छन्ति ... अमी RājTa. (Śrī.) 3.479; सर्वाद्दृतत्वादन्यसङ्गं नेहते CaitaCa. 191. 18 (8); **Cii** act of clinging to or attachment with other thing अस्याङ्गसङ्गमपहाय किमन्यसङ्गैः BṛBrahmaS. i. 3. 28; नरः सङ्गवशात् नानात्वं भजते, कामिनीसङ्गात् कामुकः ... अन्यसङ्गाद्यान्यः SāṁkhyaPraBh. 81. 31 (*on* 2. 27)

अन्यसंगत (anya-saṅgata) *n.* name of a defect of word (*lit.* connected with what is other than the contextual word) अपराधीन इत्यादि विरुद्धमतिकृन्मतम्। अन्यसंगतमुत्तुङ्गहारशोभिपयोधरा Candrā. 2.14.

अन्यसंगता (anya-saṅgatā) *adj.* (*f.*) **A** attached to another man महिष्यचिन्तयत्यस्य नूनं राज्ञान्यसंगता PadmP. (Ra.) 85. 60; **B** having union or intercourse with another man सततं न निरीक्षेत ... स्त्रियम् ... न नग्नां नान्यसंगताम् AṣṭāSaṁ. i. 12.18 (1.3); ViṣṇuDhaP. ii. 89.14; KathāSaSāg. vii. 2.119; xii. 5. 252.

अन्यसंगति (anya-saṅgati) *f.* **A** accompaniment or connection with another thing तत् क्लृप्तावव्यवस्था स्यात् तस्य तस्यान्यसंगतेः ŚlokaVār. 4. 148 (180. 6); **B** semantic relation with any other thing (except action) तथा गुणमपीत्येवं नारुण्यस्यान्यसंगतिः TantrVā.707.15 (*on* iii. 1.12)

अन्यसंगम (anya-saṅgama) *m.* **Ai** union or intercourse with another woman पूर्ववृत्तं व्यासङ्गात् (v. l. अन्यसंगमात्) विस्मृतो भवान् Śāk. 5. 29 (1); **Aii** union or intercourse with another man यद्यन्यसंगमवती च तदा परस्त्री तत्त्यागबद्धमनसः सुधियो भवन्ति ŚatTrayī. 423; Subhāṣi. 523; **B** association with another woman न मानिनी संसहतेऽन्यसंगमम् Bhaṭṭi. 2. 6; Subhāṣi. 2164;

अन्यसङ्गविमुखी (anyasaṅga-vimukhī) *adj.* (*f.*) averse or hostile to coming in contact with other (king) दर्शनेन विजयश्रियं रणेष्वन्यसङ्गविमुखीं करोति यः VikraDeC. 5. 42.

अन्यसंघात (anya-saṅghāta) *m.* another group (श्रेणिनैगमपाषण्डिगणानामप्ययं विधिः। भेदं चैषां नृपो रक्षेत् पूर्ववृत्तिं च पालयेत्) चशब्दादन्यसंघातराजादिविरोधिव्यवहारश्च BālaKrī. i. 270. 11 (*on* 2.196)

अन्यसज्जराजन्य (anyasajja-rājanya) *m.* other armed warrior अस्ति गूर्जरदेशोऽन्यसज्जराजन्यदुर्जरः PrabhāC.121.6.

अन्यसंचय (anya-sañcaya) *m.* **A** rest of collections मत्संचारबिलं वीक्ष्य प्रारेभे खनितुं शठः। ... यावत् तं प्राप तत्रस्थं हारं मे चान्यसंचयम् KathāSaSāg.x.5.111; **B** another accumulation of stores संगृहीतं विनियुक्तावशिष्टं च द्रव्यमाश्विने मासि त्यजेत्। पुनरन्यसंचयं कुर्यात् VīraMi. 827.12 (*on* 3. 47)

अन्यसंचार (anya-sañcāra) *m.* type of Yogic power (*lit.* movement elsewhere) अभ्यासेनान्यसंचारो ह्यभ्यासेनान्यरूपता ŚārṅgaPa. 4187.

अन्यसंचारिन् (anya-sañcārin) *adj.* moving with another person इत्थं तेन कथं भवेन्मतिरियं तद्ग्रामवासा यतः संत्यक्तासमये दयाविरहिणा तेनान्यसंचारिणा GopāKeCan. 134. 8.

अन्यसंज्ञ (anya-sañjña) *adj.* **A** called 'second' फलजं स्वकीयेन शरांशकेन विहीनितं शेषमितोऽन्यसंज्ञः SiddhāTaVi.82. 5; 86.21; स्वस्ववृत्ते ग्रहभोगावधि स्वस्वक्रान्त्यंशाः ध्रुववृत्ते आद्यसंज्ञाः कदम्बवृत्तेऽन्यसंज्ञाः SiddhāTaVi. 256.1; स्वतःसिद्धरवेर्नतांशैरेवान्यसंज्ञं विहितं हि पूर्वैः SiddhāTaVi.318.24; भुजः अन्यसंज्ञो द्वितीयः SiddhāTaVi. (ŚeṣaVā.) 30. 9; दृढकुदिनानां चक्रविकलाल्पत्वं यद्यन्यसंज्ञं दृढकुदिनाल्पं स्यात्तर्हि तदेव विकलावशेषम् SiddhāTaVi. (ŚeṣaVā.) 48.20; अन्यसंज्ञस्य चक्रविकलाल्पत्वेन कुदिनाल्पत्वात्तदेव विकलावशेषं तावदवगतम् SiddhāTaVi.(ŚeṣaVā.) 49. 2; **B** called 'third person', cf. **अन्यसंज्ञक.**

अन्यसंज्ञक (anyasañjña-ka) *adj.* called 'third person' आख्यातवाच्यस्य भावस्यैकत्वात् अस्मद्युष्मत्संज्ञाभावाद्य अन्यसंज्ञक एक एव च भवति JaineVṛ. 96. 1 (*on* ii.1.63)

अन्यसंज्ञज्ञान (anyasañjña-jñāna) *n.* knowledge called 'second' स्फुटान्यापमकर्णेऽन्यसंज्ञज्ञानं सुबोधम् SiddhāTaVi. (ŚeṣaVā.) 30.14.

अन्यसंज्ञा (anya-sañjñā) *f.* **1** name of another person योऽगुणान् कीर्तयेत् क्रोधात् ... अन्यसंज्ञानुयोगी (v. l. ॰नियोजी) वा वाग्दुष्टं तं नरं विदुः KātySm. 773; DaṇḍaVi.199.3; VīraMi.(Vyavahāra.) 380.30; **2A** another name यत्तु कालान्तरेणापि नान्यां संज्ञा(v.l. नान्यसंज्ञा)मुपैति ViṣṇuP. ii.13.100; SāṁkhyaPraBh. 21.8 (*on* 1.43); **2B** another, i. e. censurable name अन्यसंज्ञानियोजी निन्दितसंज्ञाव्यपदेशकारी DaṇḍaVi. 199. 4; **3** name 'second' अथान्यसंज्ञापमके च योऽस्ति स एव विज्ञ स्फुटपातकालः SiddhāTaVi. 361.12.

अन्यसत्ता (anya-sattā) *f.* presence of another thing संभवो नामाविनाभाववर्तिनोऽर्थस्य ग्रहणादन्यसत्ताविज्ञानम् NyāyVār. 277. 10 (*on* ii.2.1)

अन्यसत्तान्त्रिक (anya-sattāntrika) *m.* other good scientist अन्यसत्तान्त्रिकेभ्योऽधिकतरम् ... त्वं विजानासि SiddhāTaVi.368.10.

अन्यसत्त्व॰ (anya-sattva) *n.* **1** dissimilar being (which is distinct from the species of the mother) सततं दृश्यमाने च राजराष्ट्रभयावहम् ... । विरुद्धयोनिगमनमन्यसत्त्वप्रसूतयः AVPari. 64 (3). 2; **2A** other beings वयांसि च अन्यसत्त्वानि ...। उपयुञ्जन्ति सस्यानि BṛParāSm. 5. 159; स्फुरदुरगसमन्ते भूमिदेशे निधानम्। न भवति नृप धृष्यं यद्वदेवान्यसत्त्वैः YaśasCaṁ. i.306.3; पृच्छाशकुनं वच्मि श्वानं मुक्त्वात्र नान्यसत्त्वस्य । ... नैवंविधमस्ति ŚārṅgaPa. 2327; **2B** other animals हरिणः ... दृष्टिं धत्ते मय्यपि क्रूरतारं नैतद्वन्येष्वन्यसत्त्वेषु मन्ये UnmaRā.(Vi.)17.

अन्यसत्त्वजा (anyasattva-jā) *adj.* (*f.*) produced from another animal आदर्शेऽम्बुनि घर्मे वा छायां यश्च न पश्यति। पश्यत्येकाङ्गहीनां वा विकृतां वान्यसत्त्वजाम्। ... तं वदन्ति गतायुषम् BhāvPra. (Bhā.) 6(1).71.

अन्यसत्त्वविबाधन (anyasattva-vibādhana) *n.* harassing of other living beings घातो जलस्थजीवानामन्यसत्त्वविबाधनम् SamarāSaṁ. 4.473.

अन्यसत्त्वोदर (anyasattvodara) *n.* womb of another living being अन्यसत्त्वोदरे जन्तोर्यथा रूपं तथा स्थितिः MārkP.11.9.

अन्यसदृश (anya-sadṛśa) *adj.* **A** different (from what is mentioned) and (yet) similar नञिव युक्तमन्यसदृशाधिकरणे तथा ह्यर्थगतिः MahāBh. ii. 22. 13 (*on* iii.1.12); ii. 145. 18 (*on* iii. 3.19); iii. 34.12 (*on* vi.1. 45); iii. 153.13 (*on* vi. 3. 34); VyāḍiPari. 54; KātanPari. 49; Nyās. i. 382.1(*on* ii. 2. 6); PariVṛ. (Nī.) 18. 13; **B** equal or similar to others अन्यसदृशो भवामीति बुद्धिः मत्सरः JīvanVi. 149.10.

अन्यसदृशार्थ (anyasadṛśārtha) *m.* referant which is different (from what is mentioned) and (yet) similar नञिव युक्तमन्यसदृशार्थे तथा ह्यर्थगतिः Prasā. i. 116.17.

अन्यसद्भाव (anya-sadbhāva) *m.* **A** existence of one न चान्यसद्भावेन अन्यस्याध्यारोपः सिध्यति TantrVā. 323. 19 (*on* i. 4. 22); **B** existence of any other शेष इति अनेन युष्मदस्मदोरभावः शेषः न पुनरन्यसद्भाव इति दर्शयति PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. i. 4. 108 (640. 5)

अन्यसद्भावनिषेध (anyasadbhāva-niṣedha) *m.* negation of the existence of any other स्वातन्त्र्येणान्यसद्भावनिषेधाय श्रुतिस्त्वियम् Nyāyāmṛ. 600B. 12.

अन्यसद्भावनिषेधिका (anyasadbhāva-niṣedhikā) *adj.* (*f.*) which negates the existence of any other न चेयं श्रुतिः स्वातन्त्र्येण अन्यसद्भावनिषेधिका AdvaiSi. 840.32.

अन्यसद्मन् (anya-sadman) *n.* house of others सान्यसद्मसु ... चक्रे कर्माणि ŚāliC. 1. 26.

अन्यसन (a-nyasana) *n.* not depositing नारसिंहचक्राण्यङ्गेषु ... अन्यसनात्र नृसिंहानन्दी भवति NṛSiṁṢaCaU.85.13.

अन्यसंततिजन्य (anyasantati-janya) *adj.* (used as noun) (that) which is produced in another series नान्यसंततिजन्यस्येति व्यवस्था भविष्यति NyāyRa. 715.14 (*on* 5 (17).103)

अन्यसंतान (anya-santāna) *n.* **1** another series कदाचिदन्यसंताने तथैवार्प्यंत वाचकैः। दृष्टस्मृतिमपेक्षेत न भासेत परिस्फुटम् PramāVār.3.298; न विवक्षितविज्ञानजन्या वा मतयो मताः। ज्ञानत्वादन्यसंतानसंबद्धा इव बुद्धयः TattvSaṁ. 1862; **2** chain of other (men) तवैव सर्ववित्ता स्याद्दूरव्यवहितेक्षणात्। अन्यसंतानसंबद्धज्ञानशक्तेश्च दृष्टितः TattvSaṁ. 3561.

अन्यसंतानवर्तिन् (anyasantāna-vartin) *adj.* [*f.* -ī] belonging to other series अन्यसंतानवर्तिन्यो बुद्धयो निदर्शनम्। ... यदि ज्ञानं, न तद् विवक्षितातीतदेहवर्तिचरमज्ञानजन्यम् ... यथान्यसंतानवर्ति ज्ञानम् TattvSaṁPañ. 521.6-7 (*on* 1861-1862); तत्संतानवर्त्येव प्रत्ययः स्मर्ता ... स्यान्न अन्यसंतानवर्ती TattvVai. 38. 8 (*on* 1.32)

अन्यसंधान (anya-sandhāna) *n.* alliance or friendship with other (kings) राज्ञः किमन्यसंधानैः संधिबन्धात्तसौ मया। प्राज्ञैर्हि भिषजा भोज्यमातुराय समर्प्यते RājTa. (Ka.) 8. 3042.

अन्यसंध्या (anya-sandhyā) *f.* prayer at other junctures (of a day), other twilight prayer सायंसंध्यामेवादौ कुर्यात्ततोऽन्यसंध्यातर्पणादिकम् VīraMi. (Āhnika.) 266.6.

अन्यसंनिकर्ष (anya-sannikarṣa) *m.* (comprehensional) relation or contact with one object न ह्यन्यसंनिकर्षोऽन्यज्ञानहेतुः SphoṭSi.140. 2.

अन्यसंनिधानमात्र (anyasannidhāna-mātra) *n.* mere proximity of another object नान्यसंनिधानमात्रेणास्य लोकस्येति श्रुत्योस्संकुचितविषयत्वकल्पनोपपद्यते ŚivārkaMaDī. i. 268. 21 (*on* i.1.23)

अन्यसंनिधि (anya-sannidhi) *m.* **1** association with another अन्यसंनिधितो भेदो नास्य नापि स्वरूपतः SphoṭSi. 101.2; **2A** nearness or proximity of another अवधीरितान्यसंनिधिव्यवधानम् ... परमात्मानमुपेयुषः ... भगवतः ... अष्टतयीमिष्टिं करोमि YaśasCaṁ.ii.374. 22; **2B** proximity of other (than the speaker and the object to be known) वक्तृबोद्धव्यकाकूनां वाक्यवाच्यान्यसंनिधेः ... । योऽर्थस्यान्यार्थधीहेतुर्व्यापारो व्यक्तिरेव सा KāvyPra.72.5 (comm. अन्यस्य

वक्तृबोद्धव्यभिन्नस्य संनिधिः); Ekāva. 2. 13(4)(78.6); अन्यसंनिधिवाच्ययोः ... । वैशिष्ट्यादन्यमर्थं या बोधयेत् सार्थसंभवा (व्यञ्जना) SāhiDa. 64. 4.

अन्यसंनिधिवैशिष्ट्य (anyasannidhi-vaiśiṣṭya) *n.* distinction of proximity of another अर्थसंभवा (व्यञ्जना) अन्यसंनिधिवैशिष्ट्ये यथा SāhiDa. 67.3.

अन्यसपिण्डाशौच (anyasapiṇḍāśauca) *n.* impurity arising from the death of other kinsman अन्यसपिण्डाशौचमध्ये विदेशमृतान्वारोहणं त्वनाशङ्क्यकमेव NirṇaSi. 343. 13.

अन्यसमज्या (anya-samajyā) *f.* another equal sine of arc व्यङ्गुलाङ्कैश्च तद्वृत्ते द्विघ्नाद्यान्यसमज्यया SiddhāTaVi. 345.7.

अन्यसमध्यवसाय (anya-samadhyavasāya) *m.* cognition of another यावदन्यसमध्यवसायो न भवति तावत्तुल्याकृतौ तदेवानुष्ठेयमितरेषां निवृत्तिः ṬupṬ. 264. 14 (*on* x. 5. 6)

अन्यसमभिव्याहार (anya-samabhivyāhāra) *m.* utterance of one (word) अन्यसमभिव्याहारे त्वन्येनापि MīmāKau. iii(2).37.23 (*on* ii.1.5); अन्यसमभिव्याहारादौ अन्येनापि (अन्वयः) BhāṭṭDī. i.87.5 (*on* ii.1.2)

अन्यसमय (anya-samaya) *m.* **1A** religious doctrine or principle of others न निन्देदन्यसमयान् BrahmāṇḍP.iii.43.63; एषैव दिगन्यसमये धर्मान्तरेऽपि TattvPrakā. 54B. 8 (*on* i. 3. 28); **1B** other religious doctrine or principle अन्यसमयस्यापि कुलस्य महदन्तरम् KulārT. 2. 16; श्रीकौलादन्यसमयास्तादृशाः कुलनायिके KulārT. 2. 46; **2** [Loc.] at other time or in other context अन्यसमये च पराशरः AdbhuSā. 25. 20; कीर्त्तिर्यस्य तदुद्यमोचितस(श)रच्छिह्नायमाना रिपून् नित्यं हा(भा)ययतीत्थमन्यसमयेप्यामासविद्वेषिणी EI.xii.312.51.

अन्यसमवाय (anya-samavāya) *m.* inherence of one न ह्यन्यसमवायस्यान्यविशेषणत्वोपयोगः NyāyKu.141.3.

अन्यसमवायिन् (anya-samavāyin) *adj.* (used as noun) (that) which inheres in another (substratum) तत्समवेतमेव ह्येकत्वादि लक्षयितुं शक्यते, नान्यसमवायि TantrVā. 963.14 (*on* iii. 4.13)

अन्यसमवेत (anya-samaveta) *adj.* [*f.*-ā] **Ai** inherent in another person अथान्यस्याप्यन्यसमवेता शक्तिरिष्यते NyāyKa.274.16; क्रिया हि ब्रह्मसमवेता ... अन्यसमवेता वा Bhām. 96. 4 (*on* i. 1. 4); अन्यसमवेतानां च ज्ञानानामप्यनुमानादिगम्यत्वदर्शनात् NyāyKu.61.6; न ह्यस्मरदर्थमपहायान्यसमवेतं सुखमध्यक्षमनुभूयत इति NyāyKu.109. 8; (used as noun) (that) which is inherent in another person अन्यसमवेतस्यापूर्ववदन्यव्यापारत्वेनापि उपपत्तेः NyāyKuA. ii(2). 97.7; **Aii** (used as noun) (that) which is inherent in another thing अन्यसमवेतस्य वा संबन्धात् NyāyKu. 151.5; **B** inherent in one अतः कथमन्यसमवेतेन कर्मणान्यस्य कर्तृत्वम् NyāyRa.709.10 (*on* 5 (17). 82); अन्यसमवेताभ्यां धर्माधर्माभ्यामन्यस्य सुखदुःखानुपपत्तेः Kiraṇā. 148. 21; के चिदन्यसमवेता अप्यन्यमुपरञ्जयन्ति NyāySu. (Ja.) 467A. 5 (*on* iii. 2.1); अन्यसमवेता क्रिया कथमन्येन युज्यते Prasā. i. 740.13.

अन्यसमवेतत्व (anyasamaveta-tva) *n.* the state of being inherent in another person फलस्य च पुत्रपश्वादेरन्यसमवेतत्वाद्भिन्नाधिकरणत्वं कर्मफलयोरिति अपि न चोद्यम् NyāyMañ. ii. 75. 20; अन्यसमवेतत्वस्यैव बाधकत्वात् NyāySu. (Ja.) 215A. 12 (*on* i. 4. 6)

अन्यसमवेतदुःख (anyasamaveta-duḥkha) *n.* suffering inherent in one न ह्यन्यसमवेतदुःखेन अन्यदीयं पापं नश्येत् BhāṭṭDī. ii. 65. 20 (*on* iii.8.3)

अन्यसमवेतरूप (anyasamaveta-rūpa) *n.* form inherent in one अन्यसमवेतरूपाणामन्यत्र कर्तुमशक्यत्वात् BhāṭṭCan. 38. 2 (*on* xiv. 1. 5)

अन्यसमसंख्यानिरासार्थम् (anyasamasaṅkhyānirāsārtham) *adv.* for the sake of excluding another even number चत्वार इत्यादिविशेषोपादानमन्यसमसंख्यानिरासार्थम् SmṛtiCan. iv.542.19.

अन्यसमा (anya-samā) *adj.* (*f.*) equal in other points, i. e. centring स्थितिश्चान्यसमा यथा। स्थापयित्वा तथा देवम् ParaS. 19.73.

अन्यसमाकर्षण (anya-samākarṣaṇa) *n.* act of drawing towards, i. e. referring to one thing ततोऽन्यसमाकर्षणेऽन्यस्योदाहरणादसंबद्धं वाक्यमापद्येत BrahmSūBh. (Śaṅ.) i. 253. 14 (*on* i.4.15)

अन्यसमाक्षेप (anya-samākṣepa) *m.* reference to other, i. e. suggested meaning झटित्यन्यसमाक्षेपे तथा दोषो न विद्यते SāhiDa.88. 9.

अन्यसमाधिभीरुत्व (anyasamādhi-bhīrutva) *n.* fear or dread regarding the austerity of others अस्त्येतदन्यसमाधिभीरुत्वं देवानाम् Śāk.1.24 (51)

अन्यसमान (anya-samāna) *adj.* **A** similar to others हलाहलस्यान्यसमानतोक्ता AlaṅkāRa. 24 (29); **B** equal to any other person स त्वम् ... तत्त्ववित्प्रवर नान्यसमानः ŚaṅkaDigVi. (Mā.) 5.161.

अन्यसमानधर्मवत् (anyasamānadharma-va (n) t) *adj.* possesing quality similar to others अन्यसमानधर्मवत्त्वं कुत्रोपयुज्यत इत्यत आह AṇuBh. 202. 12 (*on* iii. 2. 33)

अन्यसमानार्थत्व (anyasamānārtha-tva) *n.* the state of having the motive similar to others अन्यथान्यसमानार्थत्वादनुपायः JayaMa.18. 3 (*on* 1. 2)

अन्यसमायुक्ता (anya-samāyuktā) *adj.*(*f.*) joined with any other एकैक(?व) शिंशपा धन्या श्रीपर्णी तिन्दुकी तथा। एता नान्यसमायुक्ताः कदाचिच्छुभकारिकाः MatsyaP. 257.11.

अन्यसमावेश (anya-samāveśa) *m.* inclusion of other (poetic qualities) संक्षिप्तत्वमुदात्तत्वं प्रसादोक्तिसमाधयः। अत्रैवान्यसमावेशात्पञ्च शब्दगुणाः स्मृताः AlaṅkāŚe.7. 2.

अन्यसमाश्रय (anya-samāśraya) *adj.* [*f.* -ā] **A** dependent on another नात्मनो विद्यतेऽपेक्षा वस्तुनोऽन्यसमाश्रया BṛĀraUBhVā. i. 4. 435; **B** resorting to others स भूभारः परं प्राणी जीवन्नपि मृतश्च सः। यो न धर्मार्थकामेषु भवेदन्यसमाश्रयः YaśasCam. ii. 329. 23; **C** belonging to others दोषैरन्यसमाश्रयैरपटवो जाताः स्म इत्यद्भुतम् Subhāṣi. 1346.

अन्यसमाश्रित (anya-samāśrita) *adj.* belonging to others दोषैरन्यसमाश्रितैरपटवो जाताः स्म इत्यद्भुतम् AlaṅkāSa. 130. 8.

अन्यसमास (anya-samāsa) *m.* any other compound पात्रमवधारणे समितबहुलाभ्यां न चान्यसमासः SaraKaṇṭhā.(Gr.)iii. 2. 66; मयूरच्छात्रौ व्यंसकेनोपमायां न चान्यसमासः SaraKaṇṭhā.(Gr.)iii. 2. 103.

अन्यसमासाभाव (anyasamāsābhāva) *m.* absence of any other compound उभयसमासप्रतिषेधादन्यसमासाभावाच्च द्वन्द्वः NyāyVār.75.5 (*on* i.1.14)

अन्यसमासार्थानुपलब्धि (anyasamāsārthānupalabdhi) *f.* non-perception, i.e. non-cognition of the meaning of any other compound तत्राग्नये होत्रमस्मिन्निति ... अन्यसमासार्थानुपलब्धेश्च ... बहुव्रीहिः TantrVā. 295. 7 (*on* i.4.4)

अन्यसमीप (anya-samīpa) *n.* [Loc.] near another rite अत एव तादृशस्थले अन्यसमीपे अनुष्ठीयमानस्यापि पाठसंनिहितफलवदङ्गत्वम् MīmāKau. ii. 343. 9 (*on* iii. 3. 12)

अन्यसमुच्चय (anya-samuccaya) *m.* inclusion of others च शब्दान्तरस्यान्यसमुच्चयप्रापणार्थतया प्रकृते उत्पत्तिशिष्टगुणावरुद्धेऽपि गुणविधिः संभवति MayūMāli.64.22 (*on* i.4.4); योऽग्निं दद्यात् सखे नरः। सोऽपि कुर्यान्नवश्राद्धम् ... । अत्र अपिनान्यसमुच्चयः BālamBha. iii. 29. 22 (*on* 3.16)

अन्यसमुच्चयार्थ (anyasamuccayārtha) *m.* [Inst.] with the intention of (conveying) the inclusion of others स्त्री शूद्रश्चेति चकारयोरन्यसमुच्चयार्थेनैव द्राक् प्रतीतेरनुक्तसमुच्चये मानाभावात् VīraMi. 47.12 (*on* 1.20-21)

अन्यसमुच्चायक (anya-samuccāyaka) *adj.* which includes others मनुवाक्ये चावन्या(न्य?)समुच्चायकावित्यन्यत्र स्पष्टम् BālamBha. i.176.10 (*on* 1.53)

अन्यसमुत्पत्ति (anya-samutpatti) *f.* origination of other thing अन्यत्वेऽन्यसमुत्पत्तौ घटस्यायातमत्र किम् ŚivDṛ. 6. 62.

अन्यसमुन्नति (anya-samunnati) *f.* rise or prosperity of other person प्रकृतिः खलु सा महीयसः सहते नान्यसमुन्नतिं यया Kirātā. 2. 21; VyaktiVi. 99.14; SūktiRa. 168. 26.

अन्यसमुन्नत्यसहिष्णुत्व (anyasamunnaty-asahiṣṇutva) *n.* non-tolerance of the rise or prosperity of other person अन्यथा समर्थकस्य प्रकृतिमहीयस्त्वस्य हेतोरन्यसमुन्नत्यसहिष्णुत्वलक्षणेन साध्येन सर्वोपसंहारव्याप्तिर्न प्रतीयेत VyaktiVi. 99. 23.

अन्यसमूहित (anya-samūhita) *adj.* united or joined with others नियतान्यसमूहितयोः समाहितः कीर्तितः सद्भिः KośaKaTa. 2. 5658.

अन्यसंपद् (anya-sampad) *f.* prosperity or fortune of others सह्या न ह्यन्यसंपदल्पानाम् YātrāPra. 3.128.

अन्यसंपर्क (anya-samparka) *m.* **A** association with others संसर्गोऽन्यसंपर्कः Sphuṭā. iii.103.6 (*on* 3.94); **B** contact with other things श्रमाद्रुच्यान्यसंपर्काद्विच्छेदो विषयेष्विव ŚlokaVār. 5 (3). 193 (323. 2); अन्यसंपर्काद् बुद्धिज्ञानाद् विच्छेदो भवति (पूर्वविषयस्य) Kāśi. ii.169. 7 (*on* 5 (3).193)

अन्यसंपर्ककृत (anyasamparka-kṛta) *adj.* caused by the contact with other thing निर्मलस्वभावेऽपि दर्पणे अन्यसंपर्ककृतमलस्यापनयनम् ... निघर्षणक्रियया भवति VivaPraSaṁ. 318.15.

अन्यसंपाद्यत्व (anyasampādya-tva) *n.* [Inst.] by way of being what is fit to be carried out by others आज्ञा हि नाम नैवान्यसंपाद्यत्वेन गम्यते NyāyMañ. i. 326. 20.

अन्यसंप्रयुक्त (anya-samprayukta) *adj.* connected or associated with one object न हि अन्यसंप्रयुक्ते चक्षुषि अन्यालम्बनस्य ज्ञानस्योत्पत्तिः संभवति Bṛha. 64. 4 (*on* i. 1. 5); अन्यसंप्रयुक्ते चक्षुषि अन्यविषयज्ञानं स्मृतिरेव PañcPā. 7. 9 (*on* i.1.1); कथम् अन्यसंप्रयुक्तमिन्द्रियमन्याकारस्य ज्ञानस्य हेतुः Kāśi. ii. 20. 8 (*on* 5(0).19)

अन्यसंप्रयुक्तचक्षुस् (anyasamprayukta-cakṣus) *adj.* (used as noun) (one) who has his eye connected with one object न ह्यन्यसंप्रयुक्तचक्षुषः अन्यत्प्रत्यक्षमिति दृष्टम् Kāśi. i. 211. 22 (*on* 4. 21)

अन्यसंप्रयुक्तेन्द्रिय (anyasamprayuktendriya) *adj.* (used as noun) (one) who has his organ of sense connected with one object अन्यसंप्रयुक्तेन्द्रियस्य हि ता अन्यविषया जायन्ते Kāśi. iii.88.15 (*on* 5 (4).147)

अन्यसंप्रयोग (anya-samprayoga) *m.* **A** contact with other object यदन्यविषयज्ञानमन्यसंप्रयोगे भवति न तत्प्रत्यक्षम् ŚābaBh. 27. 2 (*on* i.1. 5); NyāyMañ. i. 94. 3; **B** contact with one object अन्यसंप्रयोगे अन्यविषयस्य ज्ञानस्य स्मृतित्वतत्प्रमोषौ सर्वत्र व्याख्यातौ PañcPā. 7. 18 (*on* i.1.1)

अन्यसंप्रयोगज (anyasamprayoga-ja) *adj.* arising from the contact with other object यत्र बाधकविज्ञानं नोत्पद्यते तत्र कथमन्यसंप्रयोगजत्वम् TātpaṬ. (U.)193.15 (*on* 5 (1). 7); 193. 20 (*on* 5 (1). 8); NyāyRa. 214. 14 (*on* 5 (1). 21); भवन्मते ... ग्राह्यसंप्रयोगजम् अन्यसंप्रयोगजं वा ज्ञानं प्रत्यक्षम् आपद्येत Kāśi.i.208. 8 (*on* 4.12)

अन्यसंप्रयोगावगति (anyasamprayogāvagati) *f.* knowledge of the contact with other object कारणदोषज्ञानादन्यसंप्रयोगावगतिः TātpaṬ. (U.) 193. 16 (*on* 5(1).7)

अन्यसंबद्ध (anya-sambaddha) *adj.* [*f.* -ā] **A** who is related to another person (भार्यास्वन्यगतासु ... प्रेते तदहः शुद्धिकारणम्) भार्यात्वेनान्यसंबद्धासु BālaKrī. ii. 8. 23 (*on* 3. 23); **B** connected with one thing यत्किंचिदन्यसंबद्धमन्यथा कथितं मिथः। ... आत्मनैव विचिन्तयेत् BhaviP.i.29A.7 (i. 8. 44)

अन्यसंबन्ध (anya-sambandha) *m.* **1A** relation or connection with another thing अश्रुतश्चान्यसंबन्धः MīmāSū. iv. 4. 34; यद्यदन्यव्यामिश्रित-सांकर्यमन्यसंबन्धादेति तत्तदनामर्शनीयशून्यप्रायस्वरूपाक्रमणपुरःसरीकारेण तथा भवति ParāTri.172. 3; अवश्यंभाव्येकेन संबन्धः। तावतैव चाकाङ्क्षानिवृत्तेर्नान्यसंबन्धे प्रमाणमस्ति TantrRa. 174.12; अम्भोलौहित्यादिवत् अन्यसंबन्धात्तत्र अन्यरूपादिप्रति-भाससंभवात् TarkSaṁ. (Ā.) 63. 2; चैतन्यावारका विद्या चैतन्यस्यान्यसंबन्धं प्रतिबध्नातु AdvaiSi. 588.1; **1B** semantic relation with another (meaning) कथम् ... संबन्धकरणसौकर्यादन्यसंबन्धे यत्नगौरवप्रसङ्गात् ... परस्परमव्यभिचारिणौ शब्दार्थौ भवतः NyāyMañ. i. 387. 19; **1C** relation with any one else, cf. **अन्यसंबन्धशून्य**; **2A** other relation अन्यसंबन्धस्य चाङ्गत्वे दूष्यदूषणसंबन्धादावपि प्रसङ्गात् ŚatDū. 104. 29; **2B** one relation यत्र चोपमानेऽन्यसंबन्धेन उपमेये च संबन्धान्तरेण धर्मस्य वृत्तित्वम् ... तत्र ... तस्य तस्य संसर्गत्वम् AlaṅkāKau. (Vi.) 57. 5; **2C** any other relation, cf. **अन्यसंबन्धकल्पना.**

अन्यसंबन्धकरण (anyasambandha-karaṇa) *n.* act of effecting, i. e. conveying another relation यदि चान्यसंबन्धकरणे प्रत्ययोच्चारणसिद्धिव्यतिरिक्तं किं चिद्वातुः कुर्यात्। ततो दधीन्द्रियसंबन्धविधाने किमिति होमः परित्यज्येत TantrVā. 496. 24 (*on* ii.2.16)

अन्यसंबन्धकल्पना (anyasambandha-kalpanā) *f.* assumption of any other relation तस्यात्मरूपत्वान्नान्यसंबन्धकल्पना ŚlokaVār. 4.149 (181.1)

अन्यसंबन्धकालुष्य (anyasambandha-kāluṣya) *n.* **A** defilement due to the relaion with another (पुरुषः ... सुषुप्तो भवति) सलिलमिवान्यसंबन्धकालुष्यं हित्वा स्वाभाव्येन प्रसीदति BṛĀraUBh. 243.12 (*on* ii. 1. 19); **B** muddiness due to the contact with other thing, BṛĀraUBh. 243. 12 (*on* ii.1.19)

अन्यसंबन्धकृत (anyasambandha-kṛta) *adj.* caused by the relation with the other नास्य नैसर्गिकं भावविषयं प्रकाशनादिरूपं सर्वदा तत्प्रसङ्गात्, अपि त्वन्यसंबन्धकृतम् PratyabhiVi. ii. 287. 3 (*on* iv. 1. 5)

अन्यसंबन्धदूष्यमाणता (anyasambandhadūṣyamāṇa-tā) *f.* the state of being blamable due to the relation or connection with another अन्यसंबन्धदूष्यमाणतया प्रहसनीयतां याताः ते AbhinBhā.ii.448.18 (*on* 18. 104)

अन्यसंबन्धपूर्वक (anyasambandha-pūrvaka) *adj.* preceded by, i. e. caused by the relation with another न चान्यसंबन्धपूर्वकत्वाप्रतीतेः नातिदेश इति वाच्यम् MayūMāli. 534. 8 (*on* vii. 3. 3)

अन्यसंबन्धप्रयुक्त (anyasambandha-prayukta) *adj.* caused by the relation with another संबन्धान्तरेण संसृष्टस्यापि नान्यसंबन्धप्रयुक्तकार्यकरत्वम् LaCandr. 479. 39.

अन्यसंबन्धमात्र (anyasambandha-mātra) *n.* mere relation with another प्रधानकथंभावस्त्वभितोऽन्यसंबन्धमात्रमुक्त्वा यावदन्तं गच्छतीत्यनुषङ्गाधिकरणे व्याख्यातम् TantrVā. 758. 10 (*on* iii. 1. 24); भावना ... । कारकान्तरेऽपि संबन्धेन व्यभिचारादशक्तेति चेत्। न अन्यसंबन्धमात्रात्मकव्यभिचारानभ्युपगमात् TantrVā. 941. 4 (*on* iii. 4.13)

अन्यसंबन्धवन्ध्यत्व (anyasambandha-vandhyatva) *n.* futility of relation with others (अनन्वये) अन्यसंबन्धवन्ध्यत्वादन्वर्थत्वम् Ekāva. 8. 4 (3) (210. 3)

अन्यसंबन्धविधान (anyasambandha-vidhāna) *n.* act of enjoining semantic relation with another (meaning) मुक्त्वा धात्वर्थमन्यसंबन्धविधाना-दित्यष्टौ प्रकाराः BhāṭṭCin.i.76.3 (*on* i.1.4)

अन्यसंबन्धविधि (anyasambandha-vidhi) *m.* act of enjoining semantic relation with another (meaning) न धात्वर्थे अन्यसंबन्धविधिः TantrVā. 497. 4 (*on* ii. 2. 16)

अन्यसंबन्धव्यपदेश (anyasambandha-vyapadeśa) *m.* [Inst.] under the pretext of the relation with other person अन्यसंबन्धव्यपदेशेन यद्दीयते तत् पर्यायान्नम् CaturCin. iii(1). 611. 21.

अन्यसंबन्धशून्य (anyasambandha-śūnya) *adj.* devoid of the relation with any one else अनन्यभाग् मां भजते ... अन्यसाधनान्यप्रयोजनान्यसंबन्धशून्यः VedāntRaMañ. 4.10 (146. 8)

अन्यसंबन्धसंभव (anysambandha-sambhava) *m.* possibility of any other relation (सर्वसर्वगतत्वम्) पदार्थान्तरापत्तेर्नान्यसंबन्धसंभवः TattvPradī. (Ci.) 313.1.

अन्यसंबन्धाभाव (anyasambandhābhāva) *m.* absence of relation with any other (subject or locus) पक्षधर्मताबलात् ... पक्षसंबन्धमात्रं सिध्यति न तु लिङ्गिनोऽन्यसंबन्धाभावोऽपि ततः सिध्यति MayūMāli.41.17 (*on* i.3.8)

अन्यसंबन्धाभ्युपगम (anyasambandhābhyupagama) *m.* acceptance of semantic relation with other (meaning) प्राथमिकक्रियासंबन्धात् प्रागन्यसंबन्धा-भ्युपगमे कारकत्वव्याघातापत्तेः प्रथमतः क्रियासंबन्ध एवाभ्युपगम्यते MīmāKau. iii(2).178.21 (*on* ii. 2. 6)

अन्यसंबन्धायोग (anyasambandhāyoga) *m.* untenability of relation with another (matter) प्रधानविधेरेकसंबन्धावगमोत्तरमन्यसंबन्धायोगात् वाजिनन्यायेन भेदोपपत्तिः MīmāKau. iii(2). 264. 20 (*on* ii. 2. 23); स ह्यात्मनो द्वितीयः न स्यात् ... तस्याविक्रियत्वादन्यसंबन्धायोगात् IṣṭaSi. 240.3.

अन्यसंबन्धायोग्यत्व (anyasambandhāyogyatva) *n.* untenability of relation with another (matter) पुरोडाशसंबन्धित्वेन वेषेण ... अन्यसंबन्धा-योग्यत्वेऽपि ... कपालं स्वरूपेण लक्षयित्वा अन्यत्र विनियोक्तुं शक्यते MayūMāli. 358. 16 (*on* iv.1.11)

अन्यसंबन्धार्थम् (anyasambandhārtham) *adv.* for the sake of semantic relation with another (meaning) अयं य एतेनेत्यस्मिन् साकाङ्क्षीभूतः कृतप्रयोजनः किमर्थमन्यसंबन्धार्थमुच्चार्यते ṬupṬ. 75. 23 (*on* v. 3. 40)

अन्यसंबन्धिकार्य (anyasambandhi-kārya) *n.* effect relating to one अतिदेशेन च अन्यसंबन्धिकार्यमन्यत्र संपाद्यते Nyās. i.103.6 (*on* i.1.56)

अन्यसंबन्धिक्रिया (anyasambandhi-kriyā) *f.* action relating to another (मरणम्) किंचिदन्यसंबन्धिक्रियानैरपेक्ष्येणैव व्याध्यभिघातादिप्रभवम् AbhinBhā. ii. 426. 15 (*on* 18. 37)

अन्यसंबन्धिता (anyasambandhi-tā) *f.* **A** the state of being related to another अन्यसंबन्धितायामवगतायां चित्तचेत्यानां स्वयमाश्रितत्वात् आत्मगुणा ह्येते Bṛha. 217.9 (*on* i. 1.5); न तृतीयः (विकल्पः) ऐक्यस्यान्यसंबन्धितापातात् Vāda. 133. 3; [Inst.] as being related to another अन्यसंबन्धितयात्मन्यहंमतिः ... भ्रान्तिः ŚāstrDī. 123. 19 (*on* i. 1. 5); **B** [Inst.] as being semantically related to another गङ्गादिशब्देन हि स्वरूपतो गङ्गादिसंबन्धितया चावगतमेव तीरादिकं लक्ष्यम् ... नाप्यन्यसंबन्धितयावगतं तीरादि NyāySu. (Ja.)114B.10 (*on* i.1. 5)

अन्यसंबन्धितामात्र (anyasambandhitā-mātra) *m.* mere state of being related to another साक्षात्कारोऽपि परोऽक्षज्ञानादन्यसंबन्धितामात्रेण विलक्षणः स्यात् AdvaiSi. 448. 4.

अन्यसंबन्धित्व (anyasambandhi-tva) *n.* **A** the state of being related to another तस्मिन्नभावत्रयेऽप्यन्यसंबन्धित्वनिषेधः NyāyRa. 481. 17 (*on* 5 (8). 26); इदमस्यान्यसंबन्धित्वनिषेधेन ... वैराग्यजननार्थमुच्यते ŚāstrDī.123.19 (*on* i.1. 5); साक्षात्कारोऽपि परोऽक्षज्ञानादन्यसंबन्धित्वमात्रेण विलक्षणः स्यात् Nyāyāmṛ. 183A. 9; (प्रकाशस्थितिः दुरुपपादा) अन्यसंबन्धिनः अन्यसंबन्धित्वायोगात् Bhāsk. i. 200. 10 (*on* i. 5. 2); [Inst.] as being related to another अन्यसंबन्धित्वेनावगता-

नामन्यसंबन्धित्वेन भानम् BhāṭṭCin.i.20.26 (*on* i.1.4); (परकीयाभिमतस्य ... परत्वं कस्य भवेत् इति न विद्मः) परकीयाभिमतस्य – अन्यसंबन्धित्वेनाभिमतस्य Bhāsk. i.215.18 (*on* i.5.5); **B** [Inst.] as being related to one, BhāṭṭCin. i. 20. 26 (*on* i. 1. 4)

अन्यसंबन्धिन् (anya-sambandhin) *adj.* [*f.* -ī] **1Ai** relating to one person यत्रान्यसंबन्धिनीं क्रियामन्यः करोति इतरसंबन्धिनीं चेतरः स कर्मव्यतिहारः KāśiVṛ. *on* i.3.14; Subodhi. 104.9 (*on* 2.283); अन्यसंबन्धिनो धान्यस्य अन्येन संग्रहणाद्भवति साधनकर्मव्यतिहारः Nyās. i. 221.23 (*on* i.3.14); VīraMi. (Āhnika.) 518.9; **1Aii** relating to one thing यत्र चान्यसंबन्धी धर्मः परस्य परसंबन्धी चान्यस्य स धर्मविनिमयरूपः AlaṅkāRa. 57 (3); (used as noun) (that) which is relating to one thing (प्रकाशस्थितिः दुरुपपादा) अन्यसंबन्धिनः अन्यसंबन्धित्वायोगात् Bhāsk.i.200. 10 (*on* i. 5. 2); **1B** relating to another कथं सोऽन्यसंबन्धिन्या क्रियया अकालः स्यात् Nyās. i.164.16 (*on* i.2.27); AbhinBhā.ii.426.14 (*on* 18.38); यत् परिसमाप्तं प्रयोगार्हं तत्संबन्धिनः कार्यस्याविधिः स्यान्नान्यसंबन्धिनः Prasā. i. 249. 20; **2** (used as noun) another relational adjunct एकसंबन्धिनाशेऽपि समवायोऽवतिष्ठते। अन्यसंबन्धिसद्भावाद्योगो नो चेन्न भेदतः TattvSaṁ. 859.

अन्यसंबन्धिसंतान (anyasambandhi-santāna) *n.* series relating to another संतानान्तरम् समनन्तरोक्तमन्यसंबन्धिसंतानम् Bhāsk.i. 216. 21 (*on* i.5.5)

अन्यसंबन्धोपपत्ति (anyasambandhopapatti) *f.* tenability of semantic relation with another (meaning) नान्यार्थ इति ज्ञातेन संनिहितेनाप्येकवाक्यता भवति, अन्यसंबन्धोपपत्तौ सत्याम् ŚābaBh.1134.1 (*on* iii. 8. 31)

अन्यसंभव (anya-sambhava) *m.* existence of other (verbal roots) सरूपा धातवः केचिदनुक्ता अपि सन्ति चेत्। सन्तूक्तास्तेऽपि चात्रोक्ता न दुष्यन्त्यन्यसंभवे DaivaVyā. 200.

अन्यसंभविन् (anya-sambhavin) *adj.* possible for, i. e. applicable to other person योऽस्यात्मा ... यं पुरस्कृत्य पुरुषः ... प्रवर्तते यथा गोर्वाहदोहादौ, नान्यसंभविनोऽर्थस्य, यथा युद्धप्रवेशः स एव स्वभावो यथास्वं शब्दचोदितः, न द्रव्यत्वादिसामान्यम् PramāVāSvopVṛ.59.17.

अन्यसंभोग (anya-sambhoga) *m.* **Ai** sexual intercourse with another man मुग्धा मध्या प्रौढा ... अन्यसंभोगचिह्नदूना च ... इति ... सरसवीचीनाम् ... शृङ्गारप्रवाहोऽयम् SaduktiKa. 66. 29; परोढा तु परेणोढाप्यन्यसंभोगलालसा RasāSu. 28.11 (1.109); **Aii** sexual intercourse with another woman, cf. **अन्यसंभोगदुःखिता; B** topic dealing with the sexual intercourse with another person अपरार्ककुल्लूकभट्टादिभिरन्यसंभोगपर्यन्तं व्याख्याता (गतप्रत्यागता) BālamBha. iii. 35. 32 (*on* 3. 16)

अन्यसंभोगदुःखिता (anyasambhoga-duḥkhitā) *f.* **A** type of heroine called Sāmānyavanitā (*lit.* distressed due to the intercourse (of husband) with another woman) (सामान्यवनिताः) एता अन्यसंभोगदुःखिता वक्रोक्तिगर्विता मानवत्यश्चेति तिस्रो भवन्ति RasMañ. 32(1); ŚṛṅgārāL.152.7; **B** type of heroine called Khaṇḍitā (*lit.* distressed due to the intercourse (of husband) with another woman) (खण्डिता) सैव नायकपरोऽक्षं सखीनां पुरतः कोपप्रकाशनशीला अन्यसंभोगदुःखिता ŚṛṅgāMañ.(A.)23.10; 6.28; 15.8; 24.6; स्वेतरनायिकासंभोगदुःखिता अन्यसंभोगदुःखिता ŚṛṅgāMañ. (A.) 27. 4.

अन्यसंमीलन (anya-sammīlana) *n.* union or meeting with a man who is other (than the hero) प्रमदायास्तु भोग्यत्वम्। ... भोग्यस्य तु पारतन्त्र्यादेवान्यसंमीलने शृङ्गारभङ्ग इति दर्शितम् AbhinBhā. i.311.15 (*on* 6. 46)

अन्यसरस् (anya-saras) *n.* ordinary lake युक्ता न ते वणिक्पुत्र राजपुत्रीं प्रति स्पृहा। हंसो वाञ्छतु नामान्यसरोऽम्बुजसुखश्रियम्। हरिनाभीहृदाम्भोजभोगलक्ष्म्याः स कः पुनः KathāSaSāg. xii. 5. 292.

अन्यसरित् (anya-sarit) *f.* other river प्रतिपक्षेणापि पतिं सेवन्ते भर्तृवत्सलाः साध्व्यः। अन्यसरितां शतानि हि समुद्रगाः प्रापयन्त्यब्धिम् Mālavikā. 5. 19.

अन्यसर्ग (anya-sarga) *m.* another creation तदा सृष्ट्वान्यसर्गं तु ... दध्यौ प्रजापतिः VarāP. 2. 33.

अन्यसर्वसमुच्चय (anyasarva-samuccaya) *m.* collection of all the rest (of the property) अस्यै दत्तं च धनं स्यात् विवाहात् प्रागुत्तरं तत्र वा चेनान्यसर्वसमुच्चयस्तत्सर्वं तस्यां तादृश्यामतीतायां भर्तुरेवेष्यते BālamBha. ii. 265.12 (*on* 2.145)

अन्यसर्वस्व (anya-sarvasva) *n.* entire property of others वञ्चयित्वान्यसर्वस्वं विश्वासेनाहरत्यलम्। स नीचः ŚukraNī. Add. after 2. 69 (230. 16)

अन्यसवननिवृत्ति (anyasavana-nivṛtti) *f.* exclusion of other Soma-pressing (in a Soma-sacrifice) यद् वैश्वदेवः प्रातःसवने गृह्यते, प्रातःसवने वा एतद्वैश्वदेवयज्ञं संस्थापयतीति वैश्वदेवसंस्तुतिर्नान्यसवननिवृत्तिः ŚābaBh. 1829.9 (*on* x. 2. 8)

अन्यसवर्णान्विता (anyasavarṇānvitā) *adj.* (*f.*) belonging to other person of the same caste शीलयतु यां गृहीत्वा मन्येतात्मानमेष सत्कृतिनम्। याचेत चैव नैनामन्यसवर्णान्वितां पूर्वम् KandaCū. iii.1.14.

अन्यसहकारिकारण (anya-sahakārikāraṇa) *n.* other auxiliary causes or means नेति नेत्यद्वैतात्मदर्शनम्, इदं च अन्यसहकारिकारणनिरपेक्षमेव ... अमृतत्वसाधनम् BṛĀraUBh. 669. 17 (*on* iv.5.15)

अन्यसहाय (anya-sahāya) *m.* other helper or assistant अन्यसहायेनापि संधुक्षणादौ कृते देवदत्तेन पाकः कृत इति लोके व्यवहारदर्शनेनोपधानेऽन्यसहायेन कृतेऽपि चयनस्याध्वर्युकर्तृकत्वाविरोध इति सहायान्तरव्यावृत्त्यर्थं तद्विध्यविरोधात् MayūMāli. 88. 23 (*on* i. 4. 17)

अन्यसहित (anya-sahita) *adj.* [*f.* –ā] **1A** associated with or accompanied by another thing यदि हि रथन्तरं नित्यं ज्योतिष्टोमे अन्यसहितं वा स्यात् ततो न व्यवच्छिन्द्यात् TantrVā. 582. 19 (*on* ii. 3. 2); एतच्च ... अधोवर्तितलेनैकैकेनान्यसहितेन वाभिनयेत् AbhinBhā. ii. 36. 18 (*on* 9.45); यस्य त्वन्यसहितस्यैव साध्यान्वयः सः तदभावे निश्चिते तद्रहितो न प्रयोजकः NyāyRa.351.16 (*on* 5(4).15); तस्य (परमाणोः) ... एकाकिनोऽन्यसहितस्य वा न प्रत्यक्षत्वम् NyāyRa. 402.14 (*on* 5(4).177); यदधिष्ठानमग्न्यादि तत्किं स्वत एवान्यसहितं वेति संदेहः AṇuBh.163.1 (*on* ii.4.15); **(used as noun)** (one) associated with or accompanied by another thing एकस्मिन्हविषि स्विष्टकृत्यवदीयमाने सति समवत्तशब्दोऽन्यसहितादवदीयमानवचनो नावकल्पेत TantrVā. 1035.15 (*on* iii. 5. 3); प्रातस्सवनसंबन्धिसोमभक्षण एवायं मन्त्र उतान्यसहितेऽपि MīmāKau. ii. 303. 21 (*on* iii. 2. 41); **1Bi (used as noun)** (one) accompanied by any other (deity) विधौ हि केवलः पत्नीवान्देवता नान्यसहितः TantrVā.806.16 (*on* iii. 2. 36); **1Bii** accompanied by another (deity) किमन्यसहिते पूषणि देवतायामैन्द्रापौष्णे चरौ पेषणं भवत्युत एकस्मिन्नेव TantrVā. 904.17 (*on* iii. 3. 39); ŚāstrDī. 258.14 (*on* iii. 3.15); MīmāKau.ii.300. 20 (*on* iii. 2. 39); BhāṭṭDī. i. 289. 21 (*on* iii. 3. 15); **1C** associated with another person तत्र भार्यां गतासुं तां दृष्ट्वान्यसहितामपि। ... सद्यः सोऽपि जहावसून् KathāSaSāg. xii.28. 84; पित्राशौचेनापि केवलेन मात्राशौचस्य न निवृत्तिः। किमुतान्येन केवलेनान्यसहितेन वेति बोध्यम् BālamBha. iii. 62. 26 (*on* 3. 20); BālamBha. ii. 259. 4 (*on* 2. 145); **2** qualified by another thing (विज्ञानम्) तदेव हि द्वेधा प्रकाशते। अन्यसहितमसहितं च तत् Kāśi. iii. 190. 13 (*on* 5 (8).1); **3** employed with another (word) (यवाश्च तिलाश्च माषाश्च) चशब्दश्रुत्या ह्यन्यसहिता माषा निर्दिष्टाः ŚāstrDī. 687. 7 (*on* x. 3.11); **(used as noun)** (word) employed with another (word) केवलाप्रयोगादेषामापिङ्गः प्रवया वृक्षः प्लक्षश्चेत्येवमन्यसहितानामेव प्रयोगनियमात्र केवलानामर्थाभिधानम् NyāyRa. 922.18 (*on* 7. 277); YuktiSneha. 158. 18 (*on* i.1.7); तदा हि न ज्ञायते किं तयोरेवावधित्वमुतान्यसहितयोः Pradī. i. 230A. 4 (*on* i.1. 7); माषाणामानन्तर्येऽपि न केवलानां तेषां विपरिवृत्तिः किं तु चशब्दबलादन्यसहितानाम् MayūMāli.687.13 (*on* x. 3.11)

अन्यसहितपूषन् (anyasahita-pūṣan) *m.* (deity) Pūṣan accompanied by other (deity) अन्यसहितपूषदेवताकयागजन्यापूर्वस्यापि पूषस्वामिकभागसंबन्ध्यपूर्वत्वाविशेषात्तत्रापि पेषणं स्यादेव MayūMāli. 258. 18 (*on* iii. 3.15)

अन्यसहितपूषोद्देश (anyasahitapūṣoddeśa) *m.* [Inst.] with the objective of (deity) Pūṣan accompanied by other (deity) यजमानेनान्यसहितपूषोद्देशेन त्यक्तस्यापि प्रत्येकमेव स्वीकारात् ... तत्रापि पेषणं स्यादेव MayūMāli.258.18 (*on* iii.3.15)

अन्यसहितमनस् (anyasahita-manas) *n.* mind accompanied, i.e. assisted by other (organs) नन्वन्यसहितमनोजन्यत्वमनुमानादीनामप्यस्त्येव NyāyRa.176.19 (*on* 4.136)

अन्यसहिताग्नि (anyasahitāgni) *m.* (deity) Agni associated with other (deity) आग्नेयशब्दः केवलाग्निदेवताकमेवाभिधत्ते नान्यसहिताग्निदेवताकमित्यर्थः MayūMāli. 209. 1 (*on* iii. 2.1)

अन्यसहितावस्थ (anyasahitāvastha) *adj.* being, i. e. occurring together with another, i.e. feminine constituent पुंस्त्वं तु विभक्त्या नामार्थगतमेवानूद्यते न तु नामार्थैकदेशगतम् अन्यसहितावस्थपुमर्थस्यैव नामार्थत्वात् TattvCin. iv(2). 817. 2.

अन्यसहितेन्द्र (anyasahitendra) *m.* (deity) Indra accompanied by other (deity) नान्यसहितेन्द्रदेवताके मन्त्रः MīmāKau.ii.302.9 (*on* iii. 2.40)

अन्यसाक्षिपूर्वक (anyasākṣi-pūrvaka) *adj.* preceded by the witness who is other (than oneself) ग्राहकादेरन्यसाक्षिपूर्वकत्वसिद्धेः स्वसाक्षिणोऽप्यन्य-

साक्षिपूर्वकत्वादनवस्थेति चेत्तन्न NaiṣkaSi.98.5.

अन्यसात् (anya-sāt) *adv.* [P.v.4. 52-54; used with roots *kṛ-, bhū-, as-*] **1** changing completely into another किं राज्येन करिष्यसि। तत्ते स्यादन्यसादेव दैवापहृतचक्षुषः PariPar.9.48; (द्रव्यम्) गिरिशिखर एवैतदुच्चैः स्थाप्यते यथा प्रस्तुतनिधिवन्नान्यसाद्भवति ViviTīKa.79. 16; PrabaK.101.11 (24); चित्रेष्ट्यादि-फलानां पशुहिरण्यादीनां क्रयप्रतिग्रहादिभिः यजमानेन लभ्यानां विक्रयदानादिभिः तेन अन्यसात्कर्तुं शक्यानाम् ... जन्मप्रभृति ... ०पुत्राद्यर्थतस्यापि सत्त्वेन तेषां कर्त्रेकगतत्वाभावात् PūrvottaVāNaMā. 297.2; **2** in the custody of another, i.e. bridegroom स्वकन्यामन्यसात्कर्तुं विश्वानुमतिदृश्वनः। लोके परत्र लोकस्य कस्य न स्याद्दृढं मनः NaiṣC.17.99 (comm. अन्यस्मै वराधीनां देयां कर्तुम्)

अन्यसात्मत्व (anya-sātmatva) *n.* identity with another किं तेनैवाहवनीयेनैव तस्य सात्मत्वं संभवति अन्येनान्यसात्मत्वासंभवात् SaṅkarKāBh. 144.8 (*on* iii. 2. 44)

अन्यसादृश्यनिषेध (anyasādṛśya-niṣedha) *m.* negation of similarity with another अन्यसादृश्यनिषेधेऽन्यत्वाभावः सुतराम् LaŚabdeŚe.i.76.1.

अन्यसादृश्यवर्णन (anyasādṛśya-varṇana) *n.* description of similarity with another (than the subject of discussion) 'अन्येन वर्ण्यस्य' इति प्रतीपव्यावृत्त्यर्थं विशेषणम्, तत्र वर्ण्येन प्रकृतेनान्यसादृश्यवर्णनान्न दोषः। तत्र चान्यपदस्य 'वर्ण्यात्प्रकृतादन्येनाप्रकृतेन' इति ... अर्थः AlaṅkāKau.(Vi.)15.4.

अन्यसादृश्यव्यवच्छेद (anyasādṛśya-vyavaccheda) *m.* exclusion of similarity with another person आहवे पराक्रमवत्त्वे माधववीरभटौघेष्वनुयोगित्वप्रतियोगित्वसंबन्धाभ्यामन्यसादृश्यव्यवच्छेदेनानुपमत्वपर्यवसानमवगम्यते AlaṅkāMañ. 12. 2.

अन्यसादृश्यानुसंधान (anyasādṛśyānusandhāna) *n.* consideration or recollection of the similarity with another thing अन्यसादृश्यानुसंधानं संपत् यथा पञ्चविधत्वसप्तविधत्वाद्यनुसंधानम् ŚrutaPra. ii. 580. 9 (*on* iv.1.6)

अन्यसाधक (anya-sādhaka) *adj.* proving distinct thing क्रमेण नार्थः ... न चान्यसाधकः ṚPrāti.11.34 (Uvaṭa नायं क्रमोऽन्यशास्त्राश्रयत्वात् विशेषान् साधयति)

अन्यसाधक (anya-sādhaka) *m.* other worshipper मन्त्रं यानासुरान्हन्तुं जपन्त्येकेऽन्यसाधकाः। ते सर्वे प्रलयं यान्ति दृष्ट्वादित्याग्निवर्चसः BrahmP. 58.28.

अन्यसाधक (anya-sādhaka) *n.* proof of another (alternative) व्याख्यानेऽन्यसाधकमप्याह BālamBha. i. 385.7 (*on* 1.124)

अन्यसाधन (anya-sādhana) *adj.* [*f.* –ā] **i** having other means नान्यव्यापारो रूपतो ह्यन्यसाधनः BhāvanāVi. 165. 4; प्रत्यग्विज्ञानतो ध्वस्तेस्तत्प्राप्तिर्नान्यसाधना BṛĀraUBhVā.i.4.1449; कर्मणा पितृलोकाप्तिर्नाश्रुतेरन्यसाधना BṛĀraUBhVā.i.5.252; **ii** (used as noun) (one) having other means (of knowledge) प्रत्यग्याथात्म्यविज्ञानविरहादन्यसाधनः। यावत्किंचित्फलं नादः BṛĀra-UBhVā.i.4.54.

अन्यसाधन (anya-sādhana) *n.* **1A** means or cause of one thing अन्यसाधनमन्यस्य साधनाभास उच्यते ŚlokaVār. 1. 122 (41. 2); अन्यसाधनं हि अन्यस्मै फलसाधनाय प्रयुज्यमानं प्रतिकूलं भवति BṛĀraUBh. 297. 4 (*on* ii. 4. 1); यद्यन्यसाधनान्यन्यभक्तो कुर्यादतन्द्रितः। न तत्र कश्चिद्दोषः SātvaT. 4.39; **1Bi** means of another, i.e. false thing सता चेद्वैतसिद्धिः स्यान्न सिद्धं चान्यसाधनम् AnuVyā. 2A.5 (*on* 1.1); **1Bii** means or cause of other thing अन्यसाधनस्वभावतया हि ज्ञप्तेः स्वतःसिद्धिरुच्यते VedāSaṁ. 87. 10 (comm. विषयव्यवहारहेतुत्वज्ञातुर्विषयव्यवहारहेतुतया हि स्वयंप्रकाशत्वम्); यः ... वैष्णवः शिवभाषितम्। शृणुयात् ... मुच्यते ह्यन्यसाधनात् BṛBrahmaS.iii. 9.123; **2A** extraneous accessory न हि स्वसाधनत्यागादन्यसाधनसाधितैः। कर्मभिस्साध्यते स्वार्थः TantrVā. 1082. 5 (*on* iii. 6.10); **2Bi** any other means or cause नोत्पद्यते विना ज्ञानं विचारेणान्यसाधनैः AparoAnu.11; सर्वाश्रमाणां हि वाङ्मनःकायकर्मभिः। स्वनुष्ठितैर्यथाशक्ति मुक्तिः स्यान्नान्यसाधनात् NaiṣkaSi. 15. 6; देवताप्रीणनसमं स्वेष्टसिद्धिमभीप्सताम्। नास्त्यन्यसाधनम् SkandP.ii(9).1.15; अहमागतो द्रष्टुं महते नान्यसाधनम् AdhyāRā. iii. 2. 36; **2Bii** other means or cause अनन्यभाग् मां भजत इति। अन्यसाधनान्यप्रयोजनान्यसंबन्धशून्यः VedāntRaMañ.4.10 (146.8); तत्साक्षात्कारहेतुता। ... भ्रान्तिप्राप्तान्यसाधनैः VedāntSiSūMañ. 1. 6; **3** establishment of another, i.e. unintended (sense) अन्यदप्रस्तुतार्थस्य प्रवेशेनान्यसाधनम्। ... प्रपञ्चो हास्यकृन्मतः BhāvPra. (Śā.) 231.5 (8)

अन्यसाधनकोटि (anyasādhana-koṭi) *f.* crores of other means or cause पदमुत्तमम्। ... अन्यसाधनकोटिभिः।... प्राप्तुं न शक्यते BṛBrahmaS. iii. 2.133.

अन्यसाधनत्व (anyasādhana-tva) *n.* the state of being the means or cause क्रियायाः ... । साक्षाच्छ्रुतं फलसाधनत्वं च न स्यात्। अन्यसाधनत्वात् TantrRaha. 55. 20.

अन्यसाधननिरपेक्षत्व (anyasādhananirapekṣa-tva) *n.* the state of being independent of other means or cause अस्तित्वं हि किल द्रव्यस्य स्वभावः तत्पुनरन्यसाधननिरपेक्षत्वादनाद्यनन्ततया हेतुकयैकरूपया वृत्त्या नित्यप्रवृत्तत्वात् TātpaVṛ.127. 3 (*on* 2. 4)

अन्यसाधननिष्पाद्य (anyasādhana-niṣpādya) *adj.* to be attained by any other means or cause नित्यश्च लोक इष्टः। स च नित्यत्वान्नाविद्यानिवृत्तिव्यतिरेकेणान्यसाधननिष्पाद्यः KenUBh. 29.5 (*on* 1.1)

अन्यसाधनभूत (anyasādhana-bhūta) *adj.* **i** (used as noun) (one) which has become the means of any other thing प्रकृतगामी च वृष्टिशब्दस्तत्साधनभूतं सौभरमेव लक्षयति नान्यत्, न चान्यसाधनभूतमप्रतीतेः TantrVā. 576.15 (*on* ii. 2. 29); **ii** which has become the means or cause of other thing तृतीयान्तेन निर्देशादन्यसाधनभूतोलूखलाद्यर्थम् MayūMāli. 575.18 (*on* ix. 1.1)

अन्यसाधनसंभ्रम (anyasādhana-sambhrama) *adj.* confounded by other means or cause पुराहमथ संभ्रान्तो ह्यन्यसाधनसंभ्रमः। ... तपश्चरणमाचरम् ŚivaP. i. 4. 17 (4A. 15)

अन्यसाधनीभूत (anya-sādhanībhūta) *adj.* which has become the means or cause of some other thing तृतीयया अन्यसाधनीभूतयोरेव तयोः प्रतीतेः प्रोक्षणस्यापि यदुलूखलमुसलयोः कार्यं तदर्थत्वावगतेरवघातार्थत्वसिद्धिः BhāṭṭDī. iii. 43. 17 (*on* ix. 1. 2)

अन्यसाधारण (anya-sādhāraṇa) *adj.* [*f.* -ī] **1** common with others क एतावत् तपस्तप्त्वान्यसाधारणं कुर्वीत BaudhŚS.ii.306.5; **2** commom to, i.e. extending to other (deities) जातापि शंकरे भक्तिरन्यसाधारणी वृथा ŚivaP.ii(1). 4.57 (41B.13); **3** ordinary like others तत् कः पुरुषकारः स्यादन्यसाधारणस्य मे TriṣaŚaPuC.i.1.831.

अन्यसाधारणत्व (anyasādhāraṇa-tva) *n.* the state of being common to others कृतार्थं प्रति नष्टमप्यनष्टं तदन्यसाधारणत्वात् YogSū.2. 22; सा बुद्धिस्तत्त्वविदं प्रति नष्टाप्यन्यसाधारणत्वादनष्टैवेति नित्या NyāyMañ.ii.61.15; [Inst.] by way of being common to others प्रवृत्तिः प्रधानस्य ... अन्यसाधारणत्वेन तत्कार्यानपायात् NyāyMañ.ii.61.6.

अन्यसाधारण्य (anya-sādhāraṇya) *n.* [Inst.] as being common to others अत्यन्तस्फुटीभावेऽपि तदानींतनकालता न त्रुट्यति, अन्यसाधारण्यानवभासात् (v.l. ०ण्येन अनवभासनात्) PratyabhiVi.i.160. 2 (*on* i. 4. 2); पुत्रात् पितुरिव एकसंबन्धिज्ञानादपरसंबन्धिस्मरणमित्यन्यसाधारण्येनैव तदुपयोगात् VaiyāBhū.193.9 (*on* 36)

अन्यसाधारण्यानवभास (anyasādhāraṇyānavabhāsa) *m.* absence of manifestation as being common to others अत्यन्तस्फुटीभावेऽपि तदानींतनकालता न त्रुट्यति, अन्यसाधारण्यानवभासात् PratyabhiVi.i.160. 2 (*on* i.4.2)

अन्यसाधित (anya-sādhita) *adj.* accomplished by other (means) असिद्धमपि साधनमन्यसाधितं कार्ये व्यापार्यते Kāśi. i.18.17 (*on* 1.41, 42)

अन्यसाधु (anya-sādhu) *m.* other ascetic अजानन्तोऽस्य माहात्म्यं बालस्याप्यन्यसाधवः। कुर्वन्ति न यथावज्ञां प्रयतिष्यामहे तथा PariPar.12.180.

अन्यसाध्य (anya-sādhya) *adj.* **Ai** to be accomplished by other (means) अन्यस्याः अप्यन्यसाध्यत्वे अनवस्थाप्राप्तेः IṣṭaSi.16.23; नान्यमात्मानं च साधयेत्, घटवदन्यसाध्यश्च स्यात् IṣṭaSi.312.19; अन्यसाध्यस्यापि साध्यत्वसंभवात् PrakaPañ. 434.3; कलियुगे कल्मषाधिक्यस्यावश्यकत्वात्तन्नाशमन्यसाध्यमेवैव करोति LalitāSaBh. 123.10 (*on* 164); **Aii** to be accomplished by one (means) अन्यसाध्यं तु कार्यमन्यस्य कथमिवानुष्ठापकं भवेत् NyāyRaMā. 17.26; **B** to be attained by another (process or action) दद्यां किं नाहमात्मानमन्यसाध्यं भवेद्यदि KathāSaSāg. xii.11.80.

अन्यसांनिध्य (anya-sānnidhya) *n.* [Loc.] in the vicinity, i.e. in the custody of any other न स्थातव्यं कदाचन। पतिं विनान्यसांनिध्ये कस्यचिद्योषया DevīBhāP. vi. 28.13.

अन्यसापेक्ष (anya-sāpekṣa) *adj.* [*f.* –ā] **A** (used as noun) (one) (syntactically) dependent on another (word) पत्नीवान् देवता .... तद्धितेनासौ चोद्यते न च तद्धितोऽन्यसापेक्षादुत्पद्यते TantrVā.806.17 (*on* iii.2.36); **B** dependent on another अर्हत्पक्षेऽपि यद्रूपमन्यसापेक्षमात्मनः NyāyMañ.ii.81.25; तत्रान्यसापेक्षया स्मृत्या ... न विकल्पाङ्गीकरणं युक्तम् MīmāKau.i.16.9 (*on* i.3.3); गायत्रछन्दःपदस्यान्यसापेक्षगायत्रछन्दस्कप्रदानविषयत्वे केवलगायत्रछन्दस्कप्रदानसंबन्धिसोमपरत्वम् MīmāKau. ii. 304. 7 (*on* iii. 2. 41)

अन्यसापेक्षता (anyasāpekṣa-tā) *f.* the state of being (syntactically) dependent on another (word) स्मार्तमिति विशेषानुपादानात् अन्यसापेक्षतैव ManuBh. i. 235. 22 (*on* 3.57); अनुवादलक्षणयच्छब्दसमभिव्याहारेण अन्यसापेक्षताज्ञापकेन ज्योतिशशब्दस्य दुर्बलत्वावगमात् ŚrutaPra. iB. 260. 10 (*on* i. 1. 25); [Inst.] as being (syntactically) dependent on another (word) पुत्रेण सहागत इत्यादौ सहशब्दार्थस्य क्रियापदान्वयित्वेनान्यसापेक्षतया तेन सहशब्दार्थस्य समासासंभवेन सपुत्र इत्यादिप्रयोगानुपपत्तेः VyutpaVā. 165. 21.

अन्यसापेक्षत्व (anyasāpekṣa-tva) *n.* **A** the state of being dependent on another thing स्वव्यवहारेऽन्यसापेक्षत्वमिति चेन्न ŚatDū. 102. 27; क्रमसामान्यस्य ... अन्यसापेक्षत्वेन विलम्बोपस्थितिकत्वात् BhāṭṭDī. iii. 24.19 (*on* viii.3.1); चतुःशत्योरकथनात् तदर्थमन्यसापेक्षत्वे स्वातन्त्र्यभङ्गः SetuBa.6.21; **B** the state of being (syntactically) dependent on another (word) न ह्यत्र समासे सहार्थस्य प्राधान्यम्। येनान्यसापेक्षत्वेऽपि समासो भवेत् VyutpaVā. 165.23.

अन्यसामग्रीजन्य (anyasāmagrī-janya) *adj.* (used as noun) (that) which is produced from totality of causes of anothers ताभ्यां जनितो यो विशेषो मृत्संस्थानविशेषात्मकः स एव तदन्यसामग्रीजन्याद् भिद्यते HetuBiṬ.97.18.

अन्यसामर्थ्य (anya-sāmarthya) *n.* **A** [Abl.] on the ability of other person नारभेत्परसामर्थ्यात् (v. l. नारभेद् अन्यसामर्थ्यात्) पुरुषः कार्यमात्मनः MahāBhā. ii. 51. 7; **B** strength of other person अविज्ञायान्यसामर्थ्यं स्वसामर्थ्यं प्रदर्शयेत्। उपहासमवाप्नोति SkandP. iv.5.68.

अन्यसामर्थ्याभाव (anyasāmarthyābhāva) *m.* absence of the ability of other person आत्मोदाहरणेनान्यसामर्थ्याभावनिश्चये। पुरुषत्वादिहेतुभ्यः कार्ये चातिप्रसज्यते TattvSaṁ. 3465.

अन्यसामान्य (anya-sāmānya) *n.* **1** oneness or identity of other (Kārakas) कर्तृसामान्यात् सिद्धमिति चेत् तद्भेदेऽन्यसामान्ये प्रकृतिभावप्रसङ्गः Vār. 2 *on* P. viii.1.51; **2A** another common feature नाकाशादिः ... न तदध्यासे अन्यसामान्यापेक्षा LaCandr. 495. 31; **2B** other , i.e. lower or non-extensive generic property द्रव्यत्वभूत्वाद्यपराभिधानमन्यसामान्यमुदाहरन्ति Vidvanmo. 4.36.

अन्यसामान्य (anya-sāmanya) *adj.* [*f.* –ā] **A** common to others अन्यसामान्यैरन्यैश्च ... प्रत्यूहप्रबन्धैः ... तम् ... चालयितुं न शेकतुः YaśasCam. ii. 287. 23; सोऽन्यसामान्यया हास्मान् दृशा संभावयिष्यते ŚāliC. 7. 106; **B** similar to others उपमानस्यानादरः क्वाप्यनन्यसामान्यगुणस्यान्यसामान्यतापादनेन वा भवति AlaṅkāRa. 24 (10); **C** ordinary like others धन्योऽसि किं ते कथयामि राधां तामन्यसामान्यतया ब्रवीषि Vidvanmo. 8. 8.

अन्यसामान्यगुण (anyasāmānya-guṇa) *m.* quality common to others ये चान्यसामान्यगुणाः सदैव स्वभावसंसिद्धगुणा यदास्ते ... हन्तुं न शक्ताः VasiS. 32.114.

अन्यसामान्यधी (anyasāmānya-dhī) *f.* consideration of being ordinary like others भवादृशं नायकरत्नमीदृशम्। तमन्यसामान्यधियावमानितं त्वया महान्तं बहु मन्तुमुत्सहे NaiṣC. 9. 6.

अन्यसाम्य (anya-sāmya) *n.* **i** resemblance or similairty with another अप्यन्यसाम्यं महतां हि दैन्यम् RāghPāṇ. (Dha.) 16. 62; बाधेऽदृढेऽन्यसाम्यात् किं दृढेऽन्यदपि बाध्यताम् KhaṇḍanKhā. 500. 10; AdvaiSi.464.16; RasGaṅ. 159. 2; LaCandr. 464.28; **ii** similarity of other things, cf. **अन्यसाम्यव्यावृत्ति.**

अन्यसाम्यघटित (anyasāmya-ghaṭita) *adj.* consiting of similarity with another अन्यसाम्यघटितप्रतिप्रयोगात्परेषां किं फलम् GuruCandr. ii. 76. 15; LaCandr. 464. 30.

अन्यसाम्यतस् (anyasāmya-tas) *adv.* due to the similarity with another चोदनाजनिते ज्ञाने दार्ढ्यं प्रागपहस्तितम्। संदिग्धो हि तथाभावस्तद्ग्राह्यस्यान्यसाम्यतः TattvSaṁ. 3089.

अन्यसाम्यव्यावृत्ति (anyasāmya-vyāvṛtti) *f.* exclusion of similarity of other things त्वन्मुखं कमलेनैव तुल्यं नान्येन केनचित्। इत्यन्यसाम्यव्यावृत्तेरियं सा नियमोपमा Kāvyāda. 2.19.

अन्यसायक (anya-sāyaka) *m.* arrow of ordinary person एवंरूपजवाकाराः ... मृगजातयः। न ... । समासादयितुं शक्याः ... अन्यसायकैः BṛKathāŚloSaṁ. 8. 47.

अन्यसारस्वत (anya-sārasvata) *adj.* (used as noun) (person) of other, i.e. vicarious learning, plagiarist अन्यसारस्वता नाम सन्त्यन्योक्तानुवादिनः Kāvyālaṅ. (Bh.) 6. 6.

अन्यसारूप्य (anya-sārūpya) *n.* similarity (in form) with another (word) नानुबन्धकृतान्यसारूप्यानेजन्तत्वानेकाल्त्वानि SaraKaṇṭhā. (Gr.) i. 2. 100.

अन्यसाहसासंभव (anyasāhasāsambhava) *m.* impossibility of other kinds of temerity or reckless act प्रकृतेऽन्यसाहसासंभवादाह। व्यभीति Bālam-Bha. ii. 66. 3 (*on* 2. 51)

अन्यसाहित्य (anya-sāhitya) *n.* **1A** association with another object वस्तुनः उपलभ्यस्यान्यसाहित्ये कैवल्ये चापनीते HetuBiṬ. 147. 21; **1B** [Inst.] in association with another (metre) देवतावच्छन्दोऽप्यन्यसाहित्येन स्यात् MayūMāli. 230.16 (*on* iii. 2.19); **2** utterance (of one) with another (word) अन्यसाहित्यात्पितामात्रेत्यादिनैकशेषो न BālamBha. i. 231. 27 (*on* 1. 86)

अन्यसिंह (anya-siṁha) *m.* another lion त्वत्तो ये जन्म लप्स्यन्ते ....। कस्तान् विशिष्यते सोढुमन्यसिंहानिवाहवे PāṇḍaC.1.205.

अन्यसिद्धान्त (anya-siddhānta) *m.* **A** established truths or doctrine of others प्रमाणवित्। [स्वा]न्यसिद्धान्तविद्यास्य श्रीमान् रुद्रशिवो गुरुः। ... अभूत् EI. i. 36. 27; **B** cult or system of another तन्त्रतन्त्रान्तरस्थानेषु अन्यसिद्धान्तावतरणवचनमपवर्गप्रत्यासत्त्यतिशयनिबन्धनप्राशस्त्याधिक्यपरमिति मन्तव्यम् PāñcRāRa. 31.9.

अन्यसिद्धान्तज्ञान (anyasiddhānta-jñāna) *n.* knowledge of the doctrine of another भिन्नविषयत्वे तस्यान्यसिद्धान्तज्ञानवत्तदनुपकारकत्वम् ŚatDū. 62. 9.

अन्यसिद्धान्तशासन (anyasiddhānta-śāsana) *n.* treatise on the doctrine of another नैवं वेदान्तसिद्धान्तादन्यसिद्धान्तशासने। मेयसिद्धिः BṛĀraUBhVā. iv. 4. 910.

अन्यसिद्धान्तसंसिद्धि (anyasiddhānta-saṁsiddhi) *f.* establishment of the doctrine of another नान्यसिद्धान्तसंसिद्धिर्लभ्यते सर्वतार्किकैः BṛĀraUBhVā. iv. 3. 806.

अन्यसिद्धार्थता (anyasiddhārtha-tā) *f.* the state of having the meaning established by another means पदं स्वधर्मं व्युत्क्रामेदन्यसिद्धार्थतान्यथा BrahmSi. 103. 4.

अन्यसिद्धि (anya-siddhi) *f.* **1** attainment of any other thing ब्रह्मैवात्र परं ग्राह्यं तज्ज्ञानं नान्यसिद्धये TaiUBhāVā. 46. 10 (2); **2** establishment of another thing यत्सिद्धावर्थादन्यसिद्धिः सोऽधिकरणासिद्धान्तः VedāntKa. 132. 6 (*on* i.2.1); अन्यविषयप्रमाणेनान्यसिद्धेरसंभवात् VīraMi. (Vyavahāra.) 98.26.

अन्यसिन्धुर (anya-sindhura) *m.* another elephant विषादिदोषाः प्राणश्यंस्तदङ्गस्पर्शिवायुना। गन्धसिन्धुरदानाम्भोगन्धेनेवान्यसिन्धुराः TriṣaŚaPuC. i. 1. 848.

अन्यसीमा (anya-sīmā) *f.* **A** another boundary ततो गुरुभिरुक्तम् - 'नरकं (नगरं?) त्यक्त्वा अन्यसीमायां तिष्ठत' KumāDePra. 112(20).10; **B** boundary of another (king) सामन्तशब्दः पृषोदरादिः। ननु तत्रापि अन्यपार्श्ववर्तिनोऽन्यसीमानिर्णायकत्वं कथम् BālamBha. ii. 273.32 (*on* 2.150)

अन्यसुख (anya-sukha) *n.* **1A** any other happiness or pleasure विरहोत्कण्ठिता गोप्यो नान्यसुखं विदुः SāmaraU. 241. 6; **1B** other happiness or pleasure यथा ह्यन्यसुखेषु सुखरूपं प्रत्यभिज्ञायते नैवमात्मनि प्रत्यभिजानीमः ŚāstrDī.129.9 (*on* i.1. 5); **2A** pleasure of others यो देहमर्पयति चान्यसुखस्य हेतोस्तस्मै वदान्यगुरवे तरवे नमोऽस्तु BhāmiVi. 1.89; **2B** pleasure of any other person, cf. **अन्यसुखप्रेक्षिन्**; **3** pleasure to another, cf. **अन्यसुखदत्व.**

अन्यसुखदत्व (anyasukhada-tva) *n.* the state of giving pleasure to another जैह्म्यं तस्यार्तिदत्वं च निर्वेदाद्यत्र कीर्तितम्। भङ्ग्यान्यसुखदत्वं च स आजल्प उदीरितः UjjvaNīMa. 495. 3.

अन्यसुखप्रेक्षिन् (anyasukha-prekṣin) *adj.* comprehending the pleasure of any other person अप्रधानत्वं जडे विभावानुभाववर्गे व्यभिचारिनिचये च संविदात्मकेऽपि नियमेन नान्यसुखप्रेक्षिणि संभवति Kāvyānu. (He.) 76. 25.

अन्यसुखादि (anyasukhādi) *adj.* other pleasures etc. विष्णुभक्तप्रसङ्गस्य निमेषेणापि नारद। स्वर्गापवर्गौ न साम्यं किमुतान्यसुखादिभिः SātvaT. 8. 30.

अन्यसुत (anya-suta) *m.* **A** son of another person कथमात्मसुतान्हित्वा त्रायसेऽन्यसुतं विभो Rāmā .i. 61. 13; **B** another son मूकोऽपि बालोऽपि मन्त्रिभिस्तस्य भूपतेः। स सुतः स्थापितो राज्येऽभावेऽन्यसुतस्य च SkandP. vi. 46. 8.

अन्यसुतपक्षपात (anyasuta-pakṣapāta) *m.* partiality towards the son who is (begotten) of other (than one's husband) अन्यसुतपक्षपातं कथयति मातुः KuṭṭaMa. 584.

अन्यसुत्याकालीन (anyasutyā-kālīna) *adj.* pertaining to the time of other Soma-pressing अन्यसुत्याकालीनेनाह्वानेनात्र नास्त्युपकारः NyāyMāVi. 647. 9 (*on* xi. 3.11)

अन्यसुपर्वन् (anya-suparvan) *m.* other gods न ब्रह्मा न सुरारातिर्न पुरारातिरीश्वरः। मदग्रे गर्वितुं किंचित्का कथान्यसुपर्वणाम् ŚivaP. v. 49. 27 (466B.15)

अन्यसुभट (anya-subhaṭa) *m.* another great warrior आरोढुमन्यसुभटे प्रलम्बितैकाङ्घ्रौ रदस्थितपराङ्घ्रिभासुरे। क्रोधाद्भ्रमन्करिवरो रणाङ्गणे शुण्डाद्वयीं दधदिव व्यभाव्यत HammīMaKā. 12. 43.

अन्यसुरादिवन्द्य (anyasurādi-vandya) *adj.* venerable or praiseworthy of other gods etc. मारो हरेऽप्यन्यसुरादिवन्द्यो वितायमानो विलयं प्रयातः BrahmP. 112. 5.

अन्यसुरार्चन (anyasurārcana) *n.* act of worshipping of another god सर्वतीर्थेषु स्नानमन्यसुरार्चनम्। ... वाञ्छनीयानि सन्ति वा। सर्वाण्येतानि BrahmVaiP. i. 6.21.

अन्यसुरालय (anyasurālaya) *m., n.* temples of other gods राजवेश्माधिकमपि शस्यतेऽन्यसुरालयात् SamarāSū. 40. 9.

अन्यसुरास्पद (anya-surāspada) *n.* other abode of gods, other temple कृता देवगृहास्तैर्ये तत्पार्श्वेऽन्यसुरास्पदैः। दिङ्मातङ्गसमीपस्थकलभौपम्यमाश्रितम् RājTa. (Ka.) 4.702.

अन्यसुषुप्ति (anya-suṣupti) *f.* sleep of one न ह्यन्यसुषुप्तावन्यः सुप्तो भवति Bhāsk. i. 52. 23 (*on* i. 1. 1)

अन्यसुहृद् (anya-suhṛd) *m.* any other friend or ally न त्वत्तो ममान्यसुहृत् कोऽप्यस्ति Pañcā. 136. 7.

अन्यसूक्त (anya-sūkta) *n.* other hymns, i. e. Puruṣasūktas श्रीसूक्तमन्यसूक्तानि वैष्णवानि च कीर्तयेत्। ... अन्यसूक्तानि पुरुषसूक्तानि CaturCin. ii(1). 388. 13.

अन्यसूतक (anya-sūtaka) *n.* another impurity caused by child-birth सूतके चान्यसूतके प्राप्ते ... पूर्वाशौचेन शुद्धिः VaikhāGS. 7. 5.

अन्यसूत्र (anya-sūtra) *n.* **A** another rule of Mathematics वाञ्छितसूत्रजहारा हरा भवन्त्यन्यसूत्रजहरघ्ना: GaṇiSāSaṁ. 2. 95; **Bi** other aphorisms, i.e. the Brahmasūtras अन्यसूत्राणामपि मुख्यसूत्रत्वात् किंविशिष्याभिधीयते ब्रह्मसूत्राणामेव TattvPrakā.3B.1 (*on* i.1.0); **Bii** other aphorism in the Īśvarapratyabhijñāsūtras यदि चित्तशब्देन अस्मिन् सूत्रे मनस एवोक्तिः स्यात् तर्हि अन्यसूत्रे आलम्बनविषयां शङ्काम् ... न कुर्यात् Bhāsk. i. 173. 10 (*on* i. 4. 5); **Biii** other aphorisms in the aphorisms of Pāṇini अन्यसूत्राणां समाहारद्वन्द्वविषये न प्रवृत्तिः LaŚabdeŚe. ii. 144. 7; **C** other texts or scriptures (of Śrauta) आश्वलायनसूत्रोक्तं हौत्रं यदा बौधायनैर्गृह्यते तदा तैरग्नीषोमीयोऽनुष्ठेयो नान्यसूत्रोक्तहौत्रग्रहणे BālamBha. i. 247. 25 (*on* 1. 89)

अन्यसूदमुख (anyasūda-mukha) *n.* mouth of another cook अन्यसूदमुखाद्वार्तां प्रयागस्तामवाप्तवान् RājTa. (Ka.) 7. 687.

अन्यसूरि (anya-sūri) *m.* other scholar उक्तं यच्चान्यसूरिभिः। तत्तद्राजचरित्रेऽस्मिन् बाल्लाळे प्रकटीकृतम् BallāC. 123.1.

अन्यसृष्टि (anya-sṛṣṭi) *f.* **A** creation (of intellect etc.) of another (ignorant) अन्यसृष्ट्युपरागेऽपि न विरतोऽप्रबुद्धरज्जुतत्त्वस्येवोरगः SāṁkhyaPraSū. 3. 66 (Bh. ज्ञानिपुरुषं प्रति निवृत्तापि प्रकृतिरन्यस्याज्ञस्य बुद्ध्यादिसृष्ट्युपरागान्न विरता भवति); **Bi** creation of any other (Veda) आदौ वेदैक्यवादस्त्वविभजनवशात् तावता नान्यसृष्टिः TattvMu. 4. 112; **Bii** creation of any other (thing) स्रष्टा ...। एतत् सृष्ट्वेहान्यसृष्टावुदास्ते EI. xv. 354. 57.

अन्यसेना (anya-senā) *f.* **A** army of the enemy न सौढवैराधितरौद्रहेतिः स्थिरं तथैकं पदमन्यसेना। वैराटवीचारभयेन जाता गेहेष्विवाजिष्वपि कस्य गर्जः RāghPāṇ. (Dha.) 16.41 (comm. विपक्षसेना); **B** army of the other person, i. e. Rāvaṇa, RāghPāṇ. (Dha.) 16.41 (comm. रावणसेना)

अन्यसेवा (anya-sevā) *f.* service to any other त एव धन्या लोके ... । नान्यसेवा कृता यैस्तु BrahmP. 159. 3.

अन्यसेविन् (anya-sevin) *adj.* serving others, i. e. Kauravas कुन्त्याः सुतमपि लोकोऽन्यसेविनं कर्णम्। राधेयमेव मेने UpadeŚ. 82.

अन्यसैन्य (anya-sainya) *n.* **A** other troops बहुलानुरक्तसंपाते च यातव्यस्योपजापभयादन्यसैन्यानां भृतादीनामविश्वासे ... इति मौलबलकालः ArthŚā. iii. 51. 6 (9. 2); अन्यसैन्येऽग्रणीर्यादृग् भवत्येको महाबलः। सर्वेऽपि तादृशाः सैन्याः सैन्ये तस्य महौजसः TriṣaŚaPuC. i. 5. 315; **Bi** army of the enemy प्रक्रान्तानामन्यसैन्यैर्ग्रहीतुम्। ... भ्राम्यतामाजिभूमौ वारी वारैः सस्मरे वारणानाम् ŚiśuVa. 18. 56; RāghPāṇ. (Dha.) 16. 36; **Bii** army of other person, i. e. Rāvaṇa वरूथिनीलङ्घनमन्यसैन्यं ज्वलत्प्रकोपानलमुत्पतन्तम्। दृष्ट्वा यमाकारमरिप्रजातं संहारमहाय भुवः शशङ्के RāghPāṇ. (Dha.) 16. 36 (comm. रावणसैन्यम्)

अन्यस्त (a-nyasta) *adj.* **1** not rejected or refuted सोमप्रवाकमागतम् ... आह ... । कच्चिदन्यस्तमार्त्विज्यम् JaimiŚS. 1 (comm. अप्रत्याख्यातम्); **2** not touched with (Māntric syllable) अङ्गैरन्यस्तैरसुरगणा हरन्ति जप्यम् ĪśānŚiPa. i.4.19; **3** not placing, i.e. producing, cf. **अन्यस्तकरज.**

अन्यस्तकरज (anyasta-karaja) *adj.* not placing, i.e. producing a nail-mark ताम्बूलदानमन्यस्तकरजं करपङ्कजे। मम न स्मरसि NaiṣC. 20. 87 (comm. अक्षिप्तनखक्षतम्)

अन्यस्तन्यपान (anyastanya-pāna) *n.* act of drinking milk of other (than that of the mother) अजापालार्पितोऽस्म्यन्यस्तन्यपानेन जीवितः SamarāSaṁ. 4. 388.

अन्यस्तुति (anya-stuti) *f.* **Ai** praise or eulogy of another person ये ...। ह्रीमन्तः स्वगुणप्रशंसनविधावन्यस्तुतावुत्सुका धिग् धात्रा कृपणेन येन न कृताः कल्पान्तदीर्घायुषः ŚatTrayī. 695; SubhāRaK. 37.30; ŚārṅgaP.248; अन्यनिन्दा अन्यस्तुतये BṛĀraUBh.91.5(*on* i.4.6); यत्रान्यगतस्तुतिविवक्षयान्यस्तुतिः क्रियते तत्रापि व्याजस्तुतिरेव Kuval. 71(46); अन्यस्य स्तुत्यान्यस्तुतौ ... गम्यमानायां नास्या (व्याजस्तुतेः) अलंकृतेर्विषयः RasGaṅ.561.12; **Aii** praise of another thing, cf. **अन्यस्तुत्यर्थ; B** praise or eulogy of one person अन्यस्तुत्यान्यनिन्दातिशयप्रतीतावपि अतिशयोक्तिः AlaṅkāRa. 39. 28; अन्यस्तुत्यान्यस्तुत्यभिव्यक्तिरिति पञ्चमप्रकारव्याजस्तुतिप्रतिबन्दीभूतेयं व्याजनिन्दा Kuval.72(6); यत्रान्यस्तुत्यापरस्य स्तुतिः प्रतीयते तत्रापि व्याजस्तुतिः AlaṅkāMañ. 112.16.

अन्यस्तुतित्व (anyastuti-tva) *n.* the state of being the praise or eulogy of others षड्विंशदहो वा एष यद् द्वादशाह इति। न चायं विधिरन्यस्तुतित्वात् TupṬ.143. 24 (*on* vi. 5. 29)

अन्यस्तुतिनिन्दा (anya-stutinindā) *f.* praise and blame of one अन्यस्तुतिनिन्दाभ्यां परस्य निन्दास्तुत्योरतिशयविवक्षायाम् ... स्तुत्यतिशयोऽवगम्यते AlaṅkāRa. 39. 26.

अन्यस्तुत्यनुपपत्ति (anyastuty-anupapatti) *f.* untenability of the praise of another पराविद्याप्रकरणे गतिकीर्तनं स्तुत्यर्थमित्यनुपपन्नम्। अन्यफलतयावगम्यमानेनान्यस्तुत्यनुपपत्तेः ŚrutaPra. ii. 626. 11 (*on* iv. 3. 15)

अन्यस्तुत्यभिव्यक्ति (anyastuty-abhivyakti) *f.* manifestation of the praise of another अन्यस्तुत्यान्यस्तुत्यभिव्यक्तिरिति पञ्चमप्रकारव्याजस्तुतिप्रतिबन्दीभूतेयं व्याजनिन्दा Kuval. 72 (6)

अन्यस्तुतिपर (anyastuti-para) *adj.* meant to convey praise of another अन्यनिन्दापादनद्वारान्यस्तुतिपरं प्रथमवाक्यम् LaCandr. 717. 35.

अन्यस्तुतिपर्यन्तम् (anyastutiparyantam) *adv.* upto the praise of another निन्दया निषेध एव कल्प्यतां किमित्यसावन्यस्तुतिपर्यन्तं नीयते NyāySu. (So.) 61. 13 (*on* i. 2. 11)

अन्यस्तुतिव्याज (anyastuti-vyāja) *m.* [Inst.] under the guise of praising one अन्यस्तुतिव्याजेन तदन्यस्तुतिरित्यर्थानुगमसद्भावात् Kuval.71(46)

अन्यस्तुत्यर्थ (anyastuty-artha) *adj.* meant for praising another thing वेदिसंमानस्य प्रशंसया विधेयत्वप्रतीतेरशक्यमन्यस्तुत्यर्थत्वं कल्पयितुम् TantrVā. 650. 19 (*on* ii. 4. 25); यदि पारिव्राज्यम् अनुष्ठेयमपि सत् अन्यस्तुत्यर्थं स्यात् दर्शपूर्णमासादीनामपि अनुष्ठेयानां स्तुत्यर्थता स्यात् BṛĀraUBh. 651.3 (*on* iv. 2. 22); उपाख्यानमात्रस्यानुपयोगादन्यस्तुत्यर्थत्वमङ्गीकर्तव्यम् NyāyRa. 656. 8 (*on* 5(15). 65)

अन्यस्तुत्यर्थम् (anyastutyartham) *adv.* for the sake of praising another thing मन्त्रपदानाम् ... शक्यार्थस्यैव वादृष्टार्थमन्यस्तुत्यर्थं वोपादानम् BhāṭṭDī. iii. 72. 15 (*on* ix. 1. 12)

अन्यस्तोत्र (anya-stotra) *n.* **A** other praise or prayer एतत्स्तोत्रं विना देवि अन्यस्तोत्रं पठेत्तु यः। सर्वं तस्य भवेद् व्यर्थम् KāliViT. 34.22; **B** any other hymn (*ṛk*) गायत्र्यादीनां पवमानेष्वेव सत्त्वात् तद्विषय एवायमावापः नान्यस्तोत्रेषु MīmāKau. iii(1).81.15 (*on* i. 2. 44)

अन्यस्तोत्रगामित्व (anyastotragāmi-tva) *n.* the state of seeking for any other hymn (*ṛk*) क्रतुरपि च तन्नान्यस्तोत्रगामित्वेनापेक्षिष्यते TantrVā. 559.10 (*on* ii. 2.27)

अन्यस्त्री (anya-strī) *f.* **1A** wife of other person नान्यस्त्रियं नान्ययोनिम् ... गच्छेत् CaraS. i. 8. 22; सेवित्वान्यस्त्रियं तु वा। स्नात्वा भुक्त्वा त्वहोरात्रं पञ्चगव्यं समाचरेत् JayāS. 25.15; रावणः परमः प्राज्ञो भूत्वान्यस्त्रियमग्रहीत् PadmP. (Ra.) 98. 41; अन्ययोनिमन्यस्त्रियं विशेषाच्च वयोवर्णवृद्धाम् ... न गच्छेत् AṣṭāSaṁ. i. 59. 23 (1. 9); दुःखानां निधिरन्यस्त्री सुखानां प्रलयानलः। व्याधिवद्दुःखवत् त्याज्या दूरतः सा नरोत्तमैः SubhāRaSaṁ. 780; चेष्टितानि ... स्वसमानत्रपाणि तु। अन्यस्त्रियाः प्रगल्भायास्तथा स्वुर्वारयोषितः SāhiDa.140.18; **1B** second wife, cf. **अन्यस्त्रीवाञ्छा; 2A** other woman or lady आसीः ... मा मुहुः केशपाशं सोऽन्यस्त्रीणां रतादौ कलहसमुचितो यः प्रिये दोषलब्धे CaṇḍīŚ. 81; अत्यन्तदयिता त्वं मे किमन्यस्त्रीभिरुत्तमे PadmP. (Ra.) 73. 86; अन्यस्त्रीणां

सुतं दृष्ट्वा मम चेतसि जायते। ममापि पुत्रो भवितासावनेन प्रमाणतः GaṇeP. i. 70. 9; दृष्टोऽसि संभाषं कुर्वाणोऽन्यस्त्रिया सह PārśvC. 6. 579; अन्यस्त्रीणां संकथामप्यकुर्वन्नुर्वीपुत्र्याः सापराधः कथं स्याम् Rāgh. 10. 39; अन्यस्त्री नापि दृष्टा Ḍamaru. 2; **2B** rival woman अन्यस्त्रीदृग्दाहिधौताङ्गरागस्पष्टप्रेङ्खत्पाणिजार्द्रक्षताङ्कम्। छातोदर्याश्छादयन्ती कुचाग्रं सासूयत्वं फेनपाली चकार HarVi. 18. 69; **2C** strange or unknown woman दिवा च पथि गच्छन्नन्यस्त्रीमुखसंधानसंपन्नं तज्जन्यचित्तविकारोन्मीलने क्रुद्धाश्लीलसंभाषणम् ManuBh. i. 129. 21 (*on* 2. 102); **3** woman of inferior or lower caste युगे युगे क आचारो वर्णानां भविता मुने। कथं च शुद्धिर्विप्राणामन्यस्त्रीसंकरे VarāP.68.2; **4** one of the three types of a heroine (*lit.* women belonging to other person) स्वान्या साधारणस्त्रीति तद्गुणा नायिका त्रिधा। ... अन्यस्त्री कन्यकोढा च DaśRū. 2. 20; SāhiDa.107. 7; कन्यका तु पित्राद्यायत्तत्त्वादपरिणीताप्यन्यस्त्रीत्युच्यते Avalo. 47. 24 (*on* 2. 21); SāhiSā. 4. 17; वाच्यः प्रच्छन्न एवान्यस्त्रीणां प्रियसमागमः Vāgbhaṭa.5.16.

अन्यस्त्रीकथा (anyastrī-kathā) *f.* talk about other woman मुक्त्वान्यस्त्रीकथां भीरु सर्वं संपादयामि ते BṛKathāŚloSaṁ. 3. 64.

अन्यस्त्रीक्षपित (anyastrī-kṣapita) *adj.* wasted or lost with another woman शोचामि सुभ्रु वीक्ष्य त्वामन्यस्त्रीक्षपितं वयः RāmāMañ. 149.16.

अन्यस्त्रीग (anyastrī-ga) *adj.* (used as noun) (one) who approaches the wife of other person, adulterer यस्य स्तेनः पुरे नास्ति नान्यस्त्रीगो न दुष्टवाक्। ... स राजा शक्रलोकभाक् ManuSm. 8. 386; ViṣṇuSm. 5. 196.

अन्यस्त्रीगतचित्त (anyastrīgata-citta) *adj.* (used as noun) (one) whose mind is attached to the wife of other person क्व यातमधुना तत्ते सौभाग्यं रूपमुन्नतम्। अन्यस्त्रीगतचित्तस्य दूतीत्वं संश्रितासि यत् PadmP. (Ra.)53.105.

अन्यस्त्रीगमन (anyastrī-gamana) *n.* act of approaching the wife of another person, adultery (यस्य स्तेनः पुरे नास्ति ... अन्यस्त्रीगः) नान्यस्त्रीगमनम् – अन्यस्य या स्त्री भार्यावरुद्धा • पुनर्भूर्वा ManuBh. ii. 229.17 (*on* 8. 386)

अन्यस्त्रीगर्भ (anyastrī-garbha) *m.* womb of other woman or mother क्रियते किं वृथा वत्स महानेष मनोरथः। अन्यस्त्रीगर्भजातेन ह्यसंभूय ममोदरे ViṣṇuP. i.11.7; बालोऽसि बत नात्मानमन्यस्त्रीगर्भसंभृतम्। नूनं वेद भवान् BhāgP. iv. 8.12.

अन्यस्त्रीगोत्र (anyastrī-gotra) *n.* name of the wife of other person अन्यस्त्रीगोत्रग्रहणं हि महानुपप्लवः कामुकानाम् DhūrtaViSaṁ.17.15.

अन्यस्त्रीचिन्ता (anyastrī-cintā) *f.* thought of other woman (पार्वती) अचिन्तयत् ... सौभाग्याभावतो ननु। ममायमन्यस्त्रीचिन्तां कुरुते चन्द्रभूषणः SkandP. i (3B).18.14.

अन्यस्त्रीजन (anya-strījana) *m.* woman belonging other person अन्यस्त्रीजनसंकथालघुरहं स्वप्ने त्वया लक्षितः SaraKanthā. 702.14; SūktiMu. 57. 25.

अन्यस्त्रीज्ञान (anyastrī-jñāna) *n.* knowledge of another woman सादृश्याद्यैकस्त्रीज्ञानादन्यस्त्रीज्ञानम् ViṣṇuTaNi. 11A. 3; SarvaDaSaṁ. 5. 215.

अन्यस्त्रीधनतत्पर (anyastrīdhana-tatpara) *adj.* (used as noun) (one) who is seriously intent on or interested in other's wife and property दण्डाचारो वृथामुण्डी अन्यस्त्रीधनतत्परः। श्राद्धे वर्ज्याः BṛNāraP. 26. 14.

अन्यस्त्रीधनसंवृत (anyastrīdhana-saṁvṛta) *adj.* dealing with, i.e. enjoying other's wife and wealth जीवक्षेत्रगतेऽर्कजे ... । अन्यस्त्रीधनसंवृतः पुरबलग्रामाग्रणीर्मन्दद्दक् स्वक्षेत्रे ... । जातः पुमान् Bṛhajjā. 18.19.

अन्यस्त्रीनामन् (anyastrī-nāman) *n.* name of another woman अद्राक्षीत्त्वां स तदाद्यपि। ... अन्यस्त्रीनामापि वेत्ति न PariPar. 2. 476.

अन्यस्त्रीनिरत (anyastrī-nirata) *adj.* attached to other woman अन्यस्त्रीनिरतं सदा। पतिं दृष्ट्वा विरक्ता स्यान्नारी ŚukraNī. 3.22.

अन्यस्त्रीनिषेवण (anyastrī-niṣevaṇa) *n.* intercourse with the wife of other person परदारा न गन्तव्याः ... । न हीदृशमनायुष्यं यदन्यस्त्रीनिषेवणम् SūktiRa. 163. 10.

अन्यस्त्रीनिषेविन् (anyastrī-niṣevin) *adj.* (used as noun) (one) who has intercourse with the wife of other person त्रयोदशसहस्राणि शतानि दशपञ्च च। जीवन्ति ते महावीर्या न चान्यस्त्रीनिषेविणः VāyuP. i. 45. 20; BrahmāṇḍP. i. 15. 80; LiṅgaP. i. 52. 21.

अन्यस्त्रीपरायण (anyastrī-parāyaṇa) *adj.* devoted or attached to other woman देवस्तु न स्मरत्येव मामन्यस्त्रीपरायणः SkandP. i (3B). 18.17.

अन्यस्त्रीपरिग्रह (anyastrī-parigraha) *m.* marriage with other woman मया निश्चितमन्यस्त्रीपरिग्रहो न कर्तव्यः PuruṣPa. 193.17.

अन्यस्त्रीपरिधानक (anyastrīparidhāna-ka) *n.* dress of other woman एतासां शृणु देवेशि भक्ष्यमेकं मयोदितम्। ... या स्त्री सगर्भा देवेशि अन्यस्त्रीपरिधानकम्। परिधत्ते VarāP. 96. 40; PadmP. v. 26. 107.

अन्यस्त्रीपरिष्वङ्ग (anyastrī-pariṣvaṅga) *m.* embrace of the wife of other person विरहे मृगशावाक्ष्या तयैवोपकृतं मम। यदन्यस्त्रीपरिष्वङ्गप्रार्थनाशल्यमुद्धृतम् Subhāṣi. 1248.

अन्यस्त्रीपुत्रोत्पादक (anyastrī-putrotpādaka) *m.* producer of a child in the wife of other person भार्योरूरन्यस्त्रीपुत्रोत्पादके AnekāSaṁ. 3. 578.

अन्यस्त्रीप्रवेश (anyastrī-praveśa) *m.* entry of other woman अथान्यस्त्रीप्रवेशे तु समीपे तु पिनाकिनः। त्वयाख्येयं मम SkandP. i (2). 29. 5.

अन्यस्त्रीभोग (anyastrī-bhoga) *m.* intercourse with the wife of other person वर्ज्यं मांसं सुरान्यस्त्रीभोगो द्यूतं विकत्थनम् PadmP. iv. 110. 436.

अन्यस्त्रीमृत (anyastrī-mṛta) *adj.* dead due to (kidnapping) the wife of other person सप्तव्यसनानि राजन् घोरातिघोरं नरकं नयन्ति। ... अन्यस्त्रीमृतो रावणः KumāPraPra. 89. 18.

अन्यस्त्रीरति (anyastrī-rati) *f.* sexual intercourse with other woman कामेन निर्जितो व्यासश्चक्रेऽन्यस्त्रीरतिं पुरा ŚivaP. v. 4. 20 (410B. 3)

अन्यस्त्रीवाञ्छा (anyastrī-vāñchā) *f.* desire for second wife कथमन्यस्त्रीवाञ्छा भविष्यति PuruṣPa. 193. 17.

अन्यस्त्रीशङ्का (anyastrī-śaṅkā) *f.* suspicion of being the woman who is other (than oneself) वीक्ष्य स्वप्रतिमामन्यस्त्रीशङ्काकुपिताः प्रिये। सुरीः प्रसादयत्यब्जवायुर्यत्राम्बुकेलिषु PāṇḍaC. 8. 194.

अन्यस्त्रीसङ्ग (anyastrī-saṅga) *m.* **A** intercourse with the wife of another person हिंसावितथचौर्यान्यस्त्रीसङ्गादनिवर्तनाः। नरकेषूपजायन्ते पापभारगुरूकृताः PadmP. (Ra.) 105. 116; **B** intercourse with another woman स मानो नायिका यस्मिन्नीर्ष्यया नायकं प्रति। धत्ते विकारमन्यस्त्रीसङ्गदोषवशात् ŚṛṅgāTi. (Ru.) 2. 44; अस्य गमनं भार्या तदा नाङ्गीचकार सा। सेर्ष्या देवस्मिता काममन्यस्त्रीसङ्गशङ्किनी KathāSaSāg. ii. 5. 75.

अन्यस्त्रीसंनिकर्षतस् (anyastrīsannikarṣa-tas) *adv.* on account of the proximity of another woman नायं धन्यो यतो लज्जा नान्यस्त्रीसंनिकर्षतः MārkP. 65.13.

अन्यस्त्रीसंप्रवेश (anyastrī-sampraveśa) *m.* entry of another woman अन्यस्त्रीसंप्रवेशस्तु त्वया रक्ष्यः प्रयत्नतः MatsyaP. 156. 5; PadmP. v. 41. 40.

अन्यस्त्रीसेवन (anyastrī-sevana) *n.* intercourse with other woman अन्यस्त्रीसेवनं वा रतिविकृतिरथो धीरता विग्रहो वा ... कामिनीनां परिचयशिथिलं रागमुद्दीपयन्ति DhūrtaViSaṁ. 18. 22.

अन्यस्त्रीस्नात (anyastrī-snāta) *adj.* with which other woman has taken bath, which is used for taking bath by another woman देवदाली द्विबृहती ...। अन्यस्त्रीस्नातमुदकं स्त्रीणां पथ्यस्योपक्रमः HāriS. iii. 48. 29.

अन्यस्त्रीहसित (anyastrī-hasita) *n.* laughter of other woman क्षीबोऽन्यस्त्रीहसितसमये व्याकुलः कश्चिदासीत् RājTa. (Prā.) 595.

अन्यस्त्रीहारिन् (anyastrī-hārin) *adj.* seducing woman who is other (than mentioned earlier) पूर्वोक्तस्त्रीहारी पुत्रसद्भाव ऋणभाक्। अन्यस्त्रीहारी तु पुत्राभाव इति व्यवस्था Aparā. 654. 5 (*on* 2. 51)

अन्यस्त्र्यवधिक (anyastryavadhi-ka) *adj.* limited to another woman आख्यानं नापि ... । कुर्यादन्यस्त्र्यवधिकमतिशयमात्मीयमानादेः KandaCū. iv. 1.33.

अन्यस्थ (anya-stha) *adj.* **A** existing in another (body) यदि स्यान्मम किं न स्यादन्यस्थेऽपि हितं मयि MārkP. 37. 33; **B** existing in another (place) रूप्यमन्यस्थमाभाति IṣṭaSi. 180. 11; **C** (used as noun) (one) staying in another (place) प्राप्य प्रमाणकोणं यद्यन्यस्थस्य जायते शकुनः। तस्याकस्मात्किंचित्सत्वरमुत्पद्यते कार्यम् ŚārṅgaPa. 2775.

अन्यस्थण्डिलादिक (anyasthaṇḍilādi-ka) *adj.* another sacrificial ground or alter etc. अनुकल्पे हि यदन्यस्थण्डिलादिकैः। ऊनमष्टाष्टकाद्यापि PauṣkS. 38.145.

अन्यस्थान (anya-sthāna) *n.* **1A** another occasion or context (of ritual) तदिदं बृहदतिरात्रे स्थानं तदन्यस्थानं लभते NidāSū.163. 4 (9.8); **1B** any other context or topic अत्रेत्यस्मिन्नधरचुम्बने। नान्यस्थाने JayaMa. 108. 19 (*on* 2. 3); **2Ai** another place or region काकः ... । स्कन्धावारादीनां निवेशसमये रुवंश्चलत्पक्षः। सूचयतेऽन्यस्थानम् BṛSaṁ. 95. 45; अन्यस्थानं प्रयाहि त्वं नो वा वयं व्रजामहे PadmP. ii. 46. 35; कन्या प्रणयिनी तव ...। यां निक्षिप्य मयि प्रेष्ठामन्यस्थानं गतो भवान्। तवाज्ञया समानीता ĀdiP. 13.74; **2Aii** other country अन्यस्थाने सुखं जन्म निष्फलं च गतागतम्। भारते च क्षणं जन्म सार्थकम् PañcaRā.(Nā.)ii.2.63; **2Bi** place or seat of other (humour), cf. **अन्यस्थानसंस्थ**; **2Bii** any other spot

or part (of body) कुपिते बाहुमध्ये च भ्रान्तचित्ते तथोदरे। अश्वस्संताड्यते प्राङ्गैर्नान्यस्थानेषु कर्हिचित् ŚukraNī. 4(7).125; **3** other house (in horoscope) चन्द्रे लाभगे सुतगे शनौ। अन्यस्थानेषु सर्वेषु शत्रुपक्षाशनिः स्वयम् VasiS.37.195; **4** place of other (letter) षढाभ्यामन्यस्थाने जातस्य रक्षतेश्च ककारस्य संयोगादेर्लोपो नेति केचित् PrakriKau. i. 279. 16 (F. N.)

अन्यस्थानगत (anyasthāna-gata) *adj.* used or employed, i.e. chanted on another occasion (of ritual) अन्यत् स्थान(v.l. अन्यस्थान)गतस्य निवर्तेरन् धर्माः LāṭyāŚS.ii.10.21; DrāhyŚS.vi.2.22.

अन्यस्थानचतुष्क (anya-sthānacatuṣka) *n.* another quadruple of grounds or alters (for offering) ग्रामाद्ये सगणानां तु बलिं दद्यात् ... । अन्यस्थानचतुष्के तु केवलानां बलिं ददेत् PāraS. 17. 546.

अन्यस्थानजन्मन् (anyasthāna-janman) *adj.* originating in another place जहाति पूर्वं नाधारमहो व्यसनसंततिः। अन्यत्र वर्तमानस्य ततोऽन्यस्थान-जन्मनि PramāVār. 1.154.

अन्यस्थानवासिन् (anyasthāna-vāsin) *adj.* staying at another place or region किंवृत्ता एवान्यस्थानवासिनः Tantrākhyā. 4.11; PañcT. 1.5 (11) (14.11)

अन्यस्थानसंस्थ (anyasthāna-saṁstha) *adj.* situated at the place or seat of other (humour) तत्रान्यस्थानसंस्थेषु तदीयामबलेषु तु। कुर्याच्चिकित्सां स्वामेव AṣṭāSaṁ. i. 104. 11 (1.19); AṣṭāHṛ. i. 13. 20.

अन्यस्थानस्थित (anyasthāna-sthita) *adj.* being or remaining in another place अन्यस्थानस्थितोऽपि यः। संतापं कुरुते क्रोधाङ्गारः स हृदि धार्यते PārśvC. 2. 364.

अन्यस्थानोद्भव (anyasthānodbhava) *adj.* born in another place नान्यस्थानोद्भवैर्विप्रैः श्राद्धकर्मव्रतानि च। नागरो नागरैः कुर्यात् SkandP. vi. 222. 32.

अन्यस्थापन (anya-sthāpana) *n.* imposition of other, i.e. imaginary thing प्रकृतं प्रतिषिध्यान्यस्थापनं स्यादपह्नुतिः SāhiDa. 536.1 (comm. उपमानारोपः)

अन्यस्थालिकोदर (anyasthālikodara) *n.* [Loc.] inside another pan ततोऽन्यस्थालिकोदरे। पलार्धममृतं क्षिप्त्वा रसस्थलीं च तन्मुखे ... स्थापयेत् RasRaSa. 18. 165.

अन्यस्थिति (anya-sthiti) *f.* sustenance of another thing प्रयत्नान्वय-व्यतिरेकानुविधानेन तस्यापि स्थितिं प्रति कारणत्वात्। ... शरीरस्थितिरेवं न त्वन्यस्थितिः NyāyKuA. ii(2). 55. 7.

अन्यस्थूलावस्था (anya-sthūlāvasthā) *f.* another visible state or gross condition स्थूलसूक्ष्मावस्थासाधारणतद्व्यक्तिभावादेकस्थूलावस्थायास्तद्व्यक्तित्वेन हेतुत्वे अन्यस्थूलावस्थायास्तदसंभवः LaCandr. 816. 32.

अन्यस्नपन (anya-snapana) *n.* another act of causing to bathe or ablution स्नापयेत् पुरुषोत्तमम्। सहस्रकलशैः सम्यक् पुरोदितविधानतः। यद्वान्य-स्नपनेनैव तत्तत्कालोचितेन वै PāraS. 20. 136.

अन्यस्नातक (anya-snātaka) *m.* other Brahmin who has bathed, i.e. completed his Vedic studies or observations of vows (and begins second period of life) यद्यपि व्रतानि वेदाध्ययनं च नित्यवदुपदिशता मनुनोभयस्नातक एव श्रेष्ठत्वादभिहितस्तथापि स्मृत्यन्तरादन्यस्नातकोऽपि बोद्धव्यः ManvaMu. 85. 27 (*on* 3. 2)

अन्यस्नेह (anya-sneha) *m.* **1** love for another अन्यस्नेहपरावृत्तां संयुक्तरमणामपि। स्त्रियं कामयते यस्तु सोऽधमः परिकीर्तितः BhāvPra. (Śā.) 107. 5 (5); **2** another oil केचिदाहुः सर्पिप्राण्युद्भवस्नेहान्यस्नेहवाचकस्तैलशब्दः CaturCin. iii(2).717.7.

अन्यस्पन्दोपजीविनी (anyaspandopajīvinī) *adj.* (*f.*) depending on the activity of another, i.e. fickleness of mind एषा हि वासना ... चिन्मयीवासावन्यस्पन्दोपजीविनी। निमेषमप्यतिष्ठन्ती स्थैर्याशङ्कां प्रयच्छति YogVā. iii. 113. 18 (comm. अन्यस्पन्दं मनश्चाञ्चल्यमुपजीवति तच्छीला)

अन्यस्पृहा (anya-spṛhā) *f.* covetousness or wishing for (the possessions of) any other person दमो नान्यस्पृहा ... ज्ञानेनैतदवाप्यते Mahā-Bhā. xii. 156.12.

अन्यस्पृहाकर (anyaspṛhā-kara) *adj.* who makes wish for another किं तेन ननु जातेन कुलाङ्गारेण पापिना। यस्मिन् जीवत्यपि निजाः पितरोऽन्यस्पृहाकराः SkandP. i(2). 3. 53.

अन्यस्फुटक्रान्ति (anya-sphuṭakrānti) *f.* another clear declination of a planet विदन्ति ये गोलसुसूक्ष्मतत्त्वं तैरन्यथैवानयनं तु कार्यम्। बिम्बस्फुटक्रान्ति-भवांशकानां चान्यस्फुटक्रान्तिभवांशकानाम् SiddhāTaVi. 254.19.

अन्यस्मरण (anya-smaraṇa) *n.* **A** recollection by another person अन्यस्मरणभोगादिप्रसङ्गश्च न बाधकाः। अस्मृतेः PramāVār. 2. 269; **B** recollection of another अन्यस्मिन्नसाधारणे स्वलक्षणे दृष्टेऽन्यस्मरणस्य किं वर्तते NyāyMañ. i. 283. 11.

अन्यस्मृति (anya-smṛti) *f.* **1** other traditional legal scriptures (Smṛti texts) अन्यस्मृतीनां विष्ण्वादिभिर्नितरां सर्वज्ञैरेव कृतत्वात् BrahmSūBh. (Ma.) 23B. 3 (*on* ii. 1. 1) सांख्यस्मृतिः न ... न ग्राह्येति वाच्यम् ... इति चेन्न। अन्यस्मृतीनां वेदोक्तचेतनकारणविषयाणां बाधप्रसङ्गात् VedāntPāSau. 147. 12 (*on* ii.1.1); श्रुत्या विष्णोर्जगत्कारणत्वाभ्युपगमेऽन्यस्मृतीनामप्रामाण्यं प्रसज्ञते TattvPrakā. 80B. 2 (*on* ii. 1. 2); मनुनापि वृद्धमनोः स्मृतिमुपलभ्य सानुमेया तेनाप्यन्यस्मृति-मुपलभ्येत्येवं स्मृतिपरंपरामूलकानुमानपरंपरा MayūMāli. 19.13 (*on* i. 3. 1); **2A** recollection of another thing सदृशानुभवादन्यस्मृतिः स्मरणमुच्यते PratāYaBhū. 370. 5; **2B** recollection by another person आत्मनि तूपलब्धरि न कदाचित् अन्यानुभूतेऽन्यस्मृत्यसंभवात् GoviBh. 128. 5 (*on* ii. 2. 25); **2C** following or subsequent recollection (of the thing experienced before) न च संतानैक्यं स्थायिसंतानस्वीकारे स एव स्थिर आत्मेति मतान्तरापत्तेः। अस्वीकारेऽन्यस्मृत्यसिद्धेः GoviBh. 128. 6 (*on* ii. 2. 25)

अन्यस्मृतितस् (anyasmṛti-tas) *adv.* as compared to the other traditional legal scriptures (Smṛti texts) अन्यस्मृतितो मनोः प्रामाण्यातिशयने प्राबल्य-स्यान्यत्र प्रतिपादितत्वाच्चेति मात्सर्यमुत्सार्य विचारणीयम् BālamBha. ii. 270. 6 (*on* 2. 145)

अन्यस्मृतिविरोधाभास (anyasmṛti-virodhābhāsa) *m.* apparent contradiction with other traditional legal scriptures (Smṛti texts) अन्यस्मृतिविरोधाभासोऽपि निरसनीयः BālamBha. ii. 128. 16 (*on* 2. 113)

अन्यस्मृत्यनवकाश (anyasmṛty-anavakāśa) *m.* absence of scope for other traditional legal scriptures (Smṛti texts) अन्यस्मृत्यनवकाशमात्रान्न सिद्धान्त-सिद्धिः VedāntKa. 229.20 (*on* ii. 1. 1); स्मृतिबलेनाक्षेप्तॄन् स्मृतिबलेनैव निराकरिष्याम इत्यान्यस्मृत्यनवकाशतादोषोपन्यासः GoviBh. 86. 6 (*on* ii.1.1)

अन्यस्मृत्यनवकाशदोष (anyasmṛtyanavakāśa-doṣa) *m.* fault of absence of scope for other traditional legal scriptures (Smṛti texts) स्मृत्यनवकाशदोषप्रसङ्ग इति चेन्नान्यस्मृत्यनवकाशदोषप्रसङ्गात् BrahmSū. ii.1.1; स्मृतिबलेन वेदान्ता व्याख्येया इति पुनराक्षेपः। तस्य समाधिः नान्यस्मृत्यनवकाशदोषप्रसङ्गादिति BrahmSūBh. (Śaṅ.) 283.9 (*on* ii.1.1); नैतदेवमन्यस्मृत्यनवकाशदोषप्रसङ्गात् BrahmSūBh. (Bhā.) 87.19 (*on* ii.1.1)

अन्यस्मृत्याद्युक्ता (anyasmṛtyādy-uktā) *adj.* (*f.*) stated in other traditional legal scriptures (Smṛti texts) etc. प्रधानस्य स्वसूत्रोक्ताङ्कलापैनैव आकाङ्क्षाशान्तेरन्यस्मृत्याद्युक्ताकाङ्क्षाभावात् BālamBha. i. 100. 15 (*on* 1. 24½)

अन्यस्व (anya-sva) *n.* **A** properties or belongings of others नान्यस्वमाददीत CaraS. i. 8. 19; हिंसामसत्यमन्यस्वं परस्त्रीमतिलोभताम्। वर्जयेः PārśvC. 8. 181; **B** properties or belongings of one अन्यस्वमन्यहस्तेषु चौर्याद्यैः किं न दृश्यते ŚukraNī. 4 (5). 291.

अन्यस्वत्व (anya-svatva) *n.* **1** ownership of others यद्धनं स्वामिसंबन्धादेव निमित्तादन्यस्वत्वाक्रान्तं तद्रूपदायहरणं पुत्रत्वादिना अप्रतिबद्धं भवति BālamBha. ii. 218. 2 (*on* 2.135-136); **2** relationship of others (साङ्गे कर्मणि ... स्वद्रव्यत्यागात्मकं प्रधानं स्वयं कुर्यात् तस्यानन्यनिष्पाद्यत्वात्) तस्येति। अन्यस्वत्वा-भावात् BālamBha. iii.54. 2 (*on* 3.17)

अन्यस्वत्वापादन (anyasvatvāpādana) *n.* act of effecting or producing the ownership of others (भार्याविक्रयणम् ... उपपातकम्) भार्यायाः ... विक्रयो द्रव्यं गृहीत्वान्यस्वत्वापादनम् VīraMi. 931. 17 (*on* 3. 242)

अन्यस्वदुःस्पृहा (anyasva-dusspṛhā) *f.* evil desire for the properties of others अभिध्यान्यस्वदुःस्पृहा KośaKaTa. 1. 1990.

अन्यस्वप्नदृश् (anya-svapnadṛś) *m.* another dreaming person यथान्यजाग्रद्दर्शनयोग्या जाग्रदर्था न तथान्यस्वप्नदृग्दर्शनयोग्याः स्वप्नार्थाः Śivārka-MaDī. ii. 232. 3 (*on* iii. 2. 6)

अन्यस्वभाव (anya-svabhāva) *adj.* having different nature यद्यसौ तद्देशकालसंबन्धादन्यस्वभावो भवेत् TātpaṬ. (Vā.) 140.15 (*on* i.1.3); अन्य-स्वभावोऽपि घटोऽवभासस्य कारणम् PratyabhiVi.i. 242.2 (*on* i.5.11); (व्यवायिनोऽ-न्तरम्) व्यवायिनः किम्। आत्मान्तरः। अन्यस्वभाव इत्यर्थः SiddhāKau. 653A.17 (*on* vi. 2.166)

अन्यस्वभाव (anya-svabhāva) *m.* different nature कला संशोषमायाति कर्मणान्यस्वभावतः। सकलस्त्रिविधो जीवः LiṅgaP. i. 86. 17.

अन्यस्वर (anya-svara) *adj.* having different accent आद्युदात्तानि। समानशब्दान्यन्यस्वराणि APrāti. 28.

अन्यस्वर (anya-svara) *m.* **1** another accent or tone यत्रैवान्यस्वरस्तत्रैवायमुच्यते MahāBh. i. 6. 15 (*on* iii. 1. 3); नाप्राप्तेऽन्यस्वरे तिसृस्वर आरभ्यते MahāBh.iii.104.17 (*on* vi.1.166); तेषां नाम्नान्यस्वरः प्राप्नोति ṬupṬ.192.20 (*on* ix.1.25); **2** another vowel अपरो लोप्योऽन्यस्वरे यं वा Kātan.i.5.9.

अन्यस्वरान्त (anyasvarānta) *adj.* ending with another vowel एवमन्यस्वरान्तैरपि सामान्यशब्दैः श्लेषः। यथा सदा-रो-पचितो युवा धनुर्धरवत् Kāvy-KaVṛ.49.2 (3.1)

अन्यस्वरापादक (anyasvarāpādaka) *adj.* effecting another accent यत्रापि नानावेदस्थत्वं तत्रापि प्रयोगविधेः प्रधानांशेऽन्यवेदीयत्वेन अन्यस्वरापादकत्वात् MīmāKau. ii. 321. 13 (*on* iii. 3. 9)

अन्यस्वरूप (anya-svarūpa) *n.* **1A** one form अन्यस्वरूपेण प्रतिपन्नमन्यस्वरूपेण प्रतिलब्धात्मकं स्वतन्त्रमपि परार्थत्वात्परतन्त्रम् YogBh. 80. 2 (*on* 2.17); **1B** another form, YogBh.80.2 (*on* 2.17); कुड्यादिषु ह्यन्यस्वरूपस्यावरणं भवति Sphuṭā.i.17.12 (*on* 1.5); किं कृत्स्न एवान्योऽनन्यश्च ... नाप्यन्यदा अन्यस्वरूपस्य भावे IṣṭaSi.222.13; TātpaṬ.(Vā.) 457.15 (*on* ii. 2. 32); **2A** nature of another भिन्नस्य हेत्वन्तरादुत्पादे च भावस्योपलब्ध्यादिप्रसङ्गः अन्योत्पादादन्यस्वरूपप्रच्युतेरभावात् घटो नष्ट इति च भावकर्तृको व्यपदेशो न स्यात् NyāyKa.78.19; **2B** another nature (न पुनर्व्यवहारः) पुनः अन्यस्वरूपग्रहणकाले Bhāsk.i. 87.14 (*on* i.2.1)

अन्यस्वरूपतस् (anyasvarūpa-tas) *adv.* in another form यदैव चेह संबन्धं वृद्धेभ्यः प्रतिपद्यते। तदैव गमकोऽस्यायमिति नान्यस्वरूपतः ŚlokaVār.5 (10). 21 (503. 7); ममापि च तदैव स्यात्सुखं नान्यस्वरूपतः DevīBhāP.v.16.8.

अन्यस्वरूपावच्छिन्न (anyasvarūpāvacchinna) *adj.* (used as noun) (that) which is delimited by another nature यत्तु तादात्म्येन ब्रह्मणो दृश्यसंबद्धत्वाद्यप्यबाध्यस्वरूपं ब्रह्म वियत्त्वादितुल्यं तथापि तेनैवाभावो निवेश्यः अन्यस्वरूपावच्छिन्नाभावस्य बाध्यत्वात् GuruCandr.i.64.12.

अन्यस्वस्वीक्रिया (anyasva-svīkriyā) *f.* appropriation of the properties or belongings of other person अदत्तादानमन्यस्वस्वीक्रिया बलचौर्यतः AbhidhK. 4.73.

अन्यस्वहृति (anyasva-hṛti) *f.* act of taking away of the properties or belongings of other person दशापतिर्नष्टबलो महीजः ... जनयेत् ... अन्यस्वहृतिं च स्वर्जुम् TājiNī.2(6).22.

अन्यस्वामिक (anyasvāmi-ka) *adj.* [*f.*-ā] **A** having another owner अन्यस्वामिकपश्वादिष्वित्यर्थः ManvaVi.1140.16 (*on* 9.48); अस्तु वा प्रणष्टाधिगतस्थलवदन्यस्वामिकस्यैव विनियोगः DaṇḍaVi. 291.7; **Bi** having the master who is other (than Brahmin) दासेष्वपि ब्राह्मणस्वामिकेषु चौरदण्डः शारीरमार्थं वाधिकं वाच्यमन्यस्वामिकेष्वल्पमिति प्रतिभाति DaṇḍaVi. 128. 16; **Bii** having another master अस्वामिकान्यस्वामिका वा परिणीता सती (दासी) वरस्वामिनः स्वीभवति VīraMi. 662. 2 (*on* 2. 182-183)

अन्यस्वामिकत्व (anyasvāmika-tva) *n.* the state of having another master न हि प्राकृतोऽपि संकल्पयन् अन्यस्वामिकत्वम् ... संकल्पयति Brahm-SūBh. (Śaṅ.) 854. 4 (*on* iv. 4. 9)

अन्यस्वामिन् (anya-svāmin) *m.* **1** another lord or master एवं स्थितेऽपि यद्यन्यस्वामिना श्रीरधिष्ठिता। तदा दृगस्ति नीरोगा तारैव पुनरावृता ŚāliC. 5.7; जात्यं तेजस्विनं प्रौढं भोगाभोगं तरंगमम्। अन्यस्वामीति नाम्नापि शृङ्गेणैव त्यजाम्यहम् ŚāliC.5.102; **2** word or expression *anyasvāmin* लक्ष्मीर्मे लक्षणालीव सर्वसौख्यावहापि हा। मूर्ध्नि काकपदेनान्यस्वामिशब्देन निष्फला ŚāliC. 5.101.

अन्यस्वामिनामन् (anyasvāmi-nāman) *n.* name or sign of another lord or master नात्रान्यस्वामिनामापि तदवस्थीयतामिति। शालिमस्थापयल्लक्ष्मीर्निरुत्तरमनुत्तरा ŚāliC. 7.140.

अन्यस्वाम्य (anya-svāmya) *n.* **A** any other authority or control यस्यान्यस्वाम्यशून्यं क्रमसमुपनतं क्षेत्रमाहुः EI.xii.191.40; **B** ownership of another person विभागशब्दो हि भावव्युत्पत्त्या रूढ्या चान्यस्वाम्यसहभावेन विभजनीयार्थसामान्यस्थितस्य स्वस्वाम्यस्य तदसहभावेन तदेकदेशे व्यवस्थापनमभिधत्ते BālamBha. ii.141.5 (*on* 2.117)

अन्यस्वीकार (anya-svīkāra) *m.* admission of another (sense) अत्र प्रसिद्ध्यादिसद्भावेऽपि तत्परित्यागेनान्यस्वीकारे किं बाधकम् TattvPrakā. 8A.1 (*on* i.1.1)

अन्यहत (anya-hata) *adj.* killed by others मांसं चान्यहतस्याहं मृगादेर्वृत्तये परम्। स्वधर्मनिरतो भूत्वा विक्रीणे नार्थगर्धतः KathāSaSāg. ix.6.188.

अन्यहनन (anya-hanana) *n.* act of striking another (pawn), i.e. mutual clash प्रवेशेऽन्यहननं नास्तीति भावः CaturDī.14.17.

अन्यहरघ्न (anyahara-ghna) *adj.* multiplied by the denominator of another प्रमितफलेऽन्यहरघ्ने विच्छिदि वा सकलवद्य भागहतौ GaṇiSāSaṁ.2.8.

अन्यहर्ष (anya-harṣa) *m.* delight or pleasure of others योऽन्यहर्षेण हर्षितः। स एव जगतामीशः ... हरिः BṛNāraP.7.83.

अन्यहविष्क (anyahaviṣ-ka) *adj.* having another oblation material अथ कर्मान्तरमन्यहविष्को यागः ŚābaBh. 620. 2 (*on* ii. 3. 26); तद्धविरित्यनुवादः। अनुवादश्चेदन्यहविष्केऽपि कर्मणि संस्थिते प्रायश्चित्तमिति गम्यते ŚābaBh.1437. 25 (*on* vi.4.5); प्रयोजने तु चोदयन्ति ... आग्नेयादीन्येव हवींषीति कथमन्यहविष्को याग इति TantrVā. 625.12 (*on* ii.3.26)

अन्यहविष्ट्व (anyahaviṣ-ṭva) *n.* the state of being (mentioned as) another oblation material तच्छ्रुतौ चान्यहविष्ट्वात् MīmāSū. x.1.40.

अन्यहविस् (anya-havis) *n.* another oblation material प्रकृतहविर्विकारत्वेऽपि ... अन्यहविः प्राप्त्यभावेन मध्ये निधानानुपपत्तिः Mīmā-Kau.ii.22.24 (*on* ii. 3. 3)

अन्यहस्त (anya-hasta) *m.* **1** one person तथान्यहस्तविक्रीतं योऽन्यस्मै संप्रयच्छति NāraSm.159.8; [Loc.] to one person अन्यहस्ते विक्रीतं पुनरन्यहस्ते विक्रीतं दुष्टमेवादुष्टवद्विक्रीयते DīpKa. 69.25 (*on* 2.257); **2A** another hand प्राचलद्दण्डनाथा ... । एकयैव कराङ्गुल्या घूर्णयन्ती हलायुधम्। मुसलं चान्यहस्तेन भ्रामयन्ती BrahmāṇḍP.iii.28.19; हस्तेनादाय यन्ता सृणिम् ... अन्यहस्तेनैवं तोत्रम् ... प्रेरयेच्चारु नागम् MātaLī.12.11; **2B** hand of another person अन्यहस्तात्परिभ्रष्टमकामादुद्धृतं भुवि। चौरेण वा परिक्षिप्तं लोप्त्रं यत्नात् परीक्षयेत् KātySm.811; Mitā.304.18 (*on* 2.268); Aparā. 841.26 (*on* 2.268); Subodhi.102.1 (*on* 2.268); प्रतिग्रासमेवान्यहस्तेन दत्तमेव भोक्तव्यम् HārLa.159.1; **3A** [Abl.] from the other person एतत् सर्वमन्यहस्तादादाय प्रयोगनिषेधपरम् SmṛtiCan.ii.471.11; [Loc.] **i** to another person अन्यहस्ते च विक्रीय दुष्टं वा दुष्टवद्यदि। विक्रीणीते दमस्तत्र मूल्यात्तु द्विगुणो भवेत् YājñaSm.2.257; DīpKa. 69.25 (*on* 2.257); **ii** through another person मुनिप्रभावादाप्राणि संजातानि ...। इति मत्वान्यहस्ते च कान्तायै प्रजिघाय सः BṛKathāK.12.24; [Inst.] through another person राजकीयं लौकिकं च द्विविधं लिखितं स्मृतम्। स्वहस्तलिखितं वान्यहस्तेनापि विलेखितम् ŚukraNī.4(5).170; वेश्याद्रव्यस्याप्रतिग्राह्यत्वादन्यहस्तेन दानम् JayaMa.347.11 (*on* 6.5); **3B** [Loc.] in the possession or to the ownership of another person निक्षेपोऽन्यहस्त एव यदन्यस्मै देयत्वेन निक्षिप्तम् BālaKrī. i. 225.16 (*on* 2. 69); चोरैर्वान्यहस्ते दासत्वेन विक्रीतः स मोक्तव्यः BālaKrī. i.265.23 (*on* 2.186); यद्वयादुपनिधिरन्यहस्ते न्यस्तः तद्भयातीते काले स ग्राह्यः SmṛtiCan.iv.422.11; अन्यस्वमन्यहस्तेषु चौर्याद्यैः किं न दृश्यते ŚukraNī. 4 (5).291; **3C** [Loc.] with another person मुक्तः क्षुभ्यंति मञ्चकेषु लभते नैवान्यहस्ते रतिम् YaśasCam. i.232.9.

अन्यहस्तगत (anyahasta-gata) *adj.* **1** gone to the hand of any other, i.e. unskilled person वास्यादयः ... पुरुषाश्रयाः कार्यविशेषं कुर्वन्ति न अन्यहस्तगताः ChāndoUBh. 25.4 (*on* i.2.8); **2** gone to the hands of, i.e. fallen in the possession of another person आगमेन लेख्यादिना प्रकाशमस्खलितचिरभोगेन वा नष्टं द्रव्यमन्यहस्तगतं मदीयमित्येवं भाव्यम् BālaKrī. i. 262.15 (*on* 2.175); महारत्नम् ... अबुद्धिमान्। अन्यहस्तगतं दृष्ट्वा पश्चात्स परितप्यते Subhāṣi.892.

अन्यहस्तद्वार् (anyahasta-dvār) *f.* [Inst.] through another person अन्यहस्तद्वारा तेषां (चण्डालश्वपचानाम्) भक्तादि देयम् BālamBha. i. 290.13 (*on* 1. 94)

अन्यहस्तलिखित (anyahasta-likhita) *n.* document (prepared) by another person तत्रान्यहस्तलिखितस्य साक्षिबहुत्वापेक्षा लेखकापेक्षा कर्त्रपेक्षा च लिखितसामग्री शास्त्रनियमसिद्धा VyavaNi.81.11.

अन्यहस्तस्थ (anyahasta-stha) *adj.* existing, i.e. held in the hands of another person भूमिष्ठे पात्रेऽन्यहस्तस्थे वा दत्वा तत्पात्रं भूमौ स्थितं ते गृह्णीयुः ManuBh. ii. 346. 2 (*on* 10.51)

अन्यहस्ताङ्गुलि (anyahastāṅguli) *f.* finger of another hand (कृष्णम्) अन्यहस्ताङ्गुलिव्यक्तस्वरवंशार्पिताननम्। ध्यायन् जपन् हरिं मन्त्रोरेकं छत्रं विना PañcaRā. (Nā.) iii. 14. 43.

अन्यहान (anya-hāna) *n.* abandonment of another (rite) वैकल्पिकत्वादेकोपादानेऽन्यहानात् प्रयोगपरिमाणसाम्ये सति बह्वल्पं वेत्यनुपयोगात् CaturCin. iii (1). 758. 8.

अन्यहानि (anya-hāni) *f.* **1** absence of another परेणाप्यन्यतो गन्तुमयुक्तं परकल्पितैः। प्रसङ्गो द्वयसंबन्धादेकाभावेऽन्यहानये PramāVār. 4. 12; TarkBhā. (Mo.) 27. 5; **2** loss (of the property) of another person यथात्मवसुनाशेन क्षोभो मनसि वर्तते। तथा न चान्यहानौ ĀdiP. 28. 35

अन्यहासिनी (anyahāsinī) *f.* name of one of the Mātṛ deities (created by Lord Śiva for drinking the blood of descendents of Andhakāsura) मांसान्यहासिनी लम्बा ... ।एताश्चान्याः सः ... ससृजे मातरः ... अन्धकानाम् ... पपुस्तद्रुधिरम् ViṣṇuDhaP. i. 226. 29.

अन्यहिंस्र (anya-hiṁsra) *m.* another savage animal मयि नान्तकोऽपि प्रभुः प्रहर्तुं किमुतान्यहिंस्राः RaghuVa. 2. 62.

अन्यहित (anya-hita) *n.* welfare or benefit of the person who is other (than oneself) न च स्वान्यहितं वामाः पश्यन्ति मदनान्धलाः PālaGoKa.34.

अन्यहितप्रवर्तक (anyahita-pravartaka) *adj.* striving for the welfare of others जनमन्यहितप्रवर्तनं (v. 1. अन्यहितप्रवर्तकम्) स्वयमेवाभिसरन्ति संपदः JānaHa.4.35.

अन्यहितप्रवर्तन (anyahita-pravartana) *adj.* striving for the welfare of others जनमन्यहितप्रवर्तनं स्वयमेवाभिसरन्ति संपदः JānaHa.4.35.

अन्यहीन (anya-hīna) *adj.* **A** devoid of any other (extraneous nature) अन्यहीनस्वभावात्मा अन्यहीनस्वयंप्रभः ... वैदेही मुक्त एव सः TejoBiU. 4.71; **B** not dependent on any other (lumination), TejoBiU.4.71.

अन्यहुत (anya-huta) *adj.* **1** offered by one यद्यन्यहुताश्मसा अन्यहुतैः संसृज्येरन् सोमे वा सोममभिगृह्णीयात् BaudhŚS. iii.374.16; **2** (used as noun) (that) which is offered by another, BaudhŚS. iii. 374.16.

अन्यहृत (anya-hṛta) *adj.* seized or taken away by another (king) राजमातुः ... पुत्रनाशनम्। अभूदन्यहृते राज्ये वृजिनाय RājTa. (Ka.) 7. 137.

अन्यहृदय (anya-hṛdaya) *n.* heart or mind of another person अर्थेन ... संवादितमन्यहृदये दोषाः AbhinBhā. ii. 320.10 (*on* 16.39)

अन्यहृदया (anya-hṛdayā) *adj.* (*f.*) having mind engaged in something else, absent-minded बन्धुरे! कथमन्यहृदयासि Hāsyārṇa. 1. 16 (1)

अन्यहेतु (anya-hetu) *m.* **1Ai** any other reason or cause यो हि प्रवृत्तिं नियतामवैति नैवान्यहेतोरिह नाप्यहेतोः Saund. 17.31; ईशानं परमं विद्यात् ... आदावन्ते च मध्ये च भाससे(?ते) नान्यहेतुना PañcBraU. 18; **1Aii** another reason, cf. **अन्यहेतुकृत**; **1B** another motive देशनैवं परैवेयं नान्यहेतुपकल्पना। हेत्वन्तरकृतायां हि वृत्तौ तन्नाम शङ्क्यते TattvSaṁ. 34.56; **1C** another purpose विमुष्टमतयस्तव मायया ते ये त्वां भवाप्ययविमोक्षणमन्यहेतोः। अर्चन्ति BhāgP. iv. 9. 9; अप्यन्यहेतुनायातानष्टापदतलान्नरान्। प्रभुं प्रथयतः पूर्वं स पूर्ववदमन्यत TriṣaŚaPuC. i. 6. 685; **1D** another means or probans अथवाध्यापनात्सिद्धे-र्नैवास्त्यध्ययने विधिः। तेन पूर्वोत्तरौ पक्षौ प्रसाध्यावन्यहेतुभिः NyāyMāVi. 13. 13 (*on* i.1.1); **2** cause of another thing अन्यहेतुव्यवहारोऽन्यहेतुतयावगतः NyāyKu.51.7.

अन्यहेतु (anya-hetu) *adj.* **A** having other (extraneous) cause अन्यहेतुः स्वतो वा स्याद्द्वयं नोभयथापि हि TaiUBhāVā. 157. 19 (2); स्वाभाविकी हि वियदन्वितता घटादेः क्षीरादिवस्तुघटना पुनरन्यहेतुः SaṁkṣeŚā. 3.79 (ii.194.3); **B** causing one thing अन्यहेतुव्यवहारोऽन्यहेतुतयावगतः NyāyKu.51.7.

अन्यहेतुक (anyahetu-ka) *adj.* **A** having any other reason or cause चित्तकाला हि येऽन्तस्तु द्वयकालाश्च ये बहिः। कल्पिता एव ते सर्वे विशेषो नान्यहेतुकः GauḍKā. 2.14; तावतैव च मिथ्यात्वं गृह्यते नान्यहेतुकम् ŚlokaVār. 2. 87 (72.1); न वक्त्रभिप्रायाच्छब्दार्थत्वं प्रकल्पते। शब्दसामर्थ्यतो यस्मात्तदर्थ्यं नान्यहेतुकम् BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 594; इतश्च नान्यहेतुकः संघातः PrakaVi.517.25; **B** having another reason or cause अप्रामाण्यं पुनस्तासामप-वादोऽन्यहेतुकः NyāyKu.23. 6; द्वेधा निगदितः स्त्रीणां रोषः पुरुषगोचरः। सपत्नीहेतुराद्यः स्यादन्यः स्यादन्यहेतुकः RasāSu. 161.14 (2.139); भिन्नरूपयोश्च संबन्धोऽन्यहेतुको दृष्टः Śarka.10. 3.

अन्यहेतुकता (anyahetuka-tā) *f.* [Inst.] by way of having other reason or cause अन्यहेतुकतयोत्पन्नस्य हेत्वभावेऽपि कार्यान्तरार्थं स्थितौ दृष्टान्त उक्तः ŚrutaPra. ii. 493.20 (*on* iii.3.30)

अन्यहेतुकत्व (anyahetuka-tva) *n.* the state of having any other reason or cause कारणाभावेऽपि कार्यस्य भावे अहेतुत्वमन्यहेतुत्वं वा भवेत्। ... अन्याभावेऽपि दृष्टाद्भवतो नान्यहेतुकत्वम् PramāMī. 44.3 (*on* i.2.12)

अन्यहेतुकृत (anyahetu-kṛta) *adj.* caused by another reason द्वेधा निगदितः स्त्रीणां रोषः पुरुषगोचरः। सपत्नीहेतुः ... स्यादन्यहेतुकः। ... विप्रलम्भे ... अन्यहेतुकृते त्वत्र क्रियाः पुरुषरोषवत् RasāSu. 161.16 (2. 140)

अन्यहेतुज (anyahetu-ja) *adj.* resulting from another reason or cause यदपीतादिजन्यं स्यात् क्षीबत्वाद्यन्यहेतुजम्। अहेतुकं च Kāvyāda. 2.202.

अन्यहेतुतस् (anyahetu-tas) *adv.* from another cause न च नास्ति पदार्थानां लोकेऽसाधारणः क्वचित्। स्वभावोऽग्न्यादिकानां हि नोष्णत्वाद्यन्यहेतुतः BṛĀraUBhVā. iv. 3. 152.

अन्यहेतुता (anyahetu-tā) *f.* the state of having another cause ये तु सत्सु भवद्दृष्टमसत्सु न कदाचन। तस्यान्यहेतुताक्लृप्तावनवस्था कथं न ते TattvSaṁ.90.

अन्यहेतुत्यजन (anyahetu-tyajana) *n.* abandoment of another cause एकत्यागेऽन्यहेतुत्यजनमिति च न TattvMu.3.21.

अन्यहेतुत्व (anyahetu-tva) *n.* the state of having another cause तुल्यजाताश्रयत्वे हि प्रतिष्ठा नोपपद्यते। विजातेस्त्वन्यहेतुत्वाद्दृढमूलप्रतिष्ठिता TattvSaṁ. 2865; न च परिमाणान्तरारम्भे ... स्वसमानजातीयं परिमाणान्तरं नारभन्ते परिमाणान्तरस्यान्यहेतुत्वाभ्युपगमात् BrahmSūBh. (Śaṅ.)366.10 (*on* ii.2.11); आत्मनोऽन्यो भवेद्येषामीश्वरः कारणात्तथा। कार्यं भयानिवृत्तिः स्यादन्यहेतुत्वसंश्रयात् TaiUBhāVā.156.23(2); भूकम्पेन व्यभिचार इति चेन्न तस्यान्यहेतुत्वावगमात् NyāyKa.47.2; कारणाभावेऽपि कार्यस्य भावे अहेतुत्वमन्यहेतुत्वं वा भवेत्। ... अन्यहेतुत्वे दृष्टादन्यतोऽपि भवतो न दृष्टजन्यता PramāMī. 44.2 (*on* i.2.12)

अन्यहेतुप्रतिक्षेप (anyahetu-pratikṣepa) *m.* rejection of another cause अन्यहेतुप्रतिक्षेपादहेतुत्वे च संस्थिते। अन्यथा नियतो धर्मो नायं तस्य प्रसज्यते TattvSaṁ. 1898.

अन्यहेतूक्ति (anyahetūkti) *f.* expression of another cause व्याजोक्तिरन्य-हेतूक्त्या यदाकारस्य गोपनम् Kuval. 153; AlaṅkāMañ. 207. 2.

अन्यहेत्वनपेक्षण (anyahetv-anapekṣaṇa) *n.* absence of expectancy for another cause चित्स्वभावं सदा तत्स्यादन्यहेत्वनपेक्षणात् BṛĀraUBhVā. iv. 4.929.

अन्यहेलन (anya-helana) *n.* contempt for others इष्टलाभादिना चान्यहेलनं गर्व ईर्यते BhaktiRaSi. ii. 4.19.

अन्यहोम (anya-homa) *m.* rite of offering oblation (performed) by another person किं तर्ह्यन्यहोमे फलमित्यपेक्षिते स (दक्षः) एवाह SmṛtiCan. ii.422.19.

अन्यह्रद (anya-hrada) *m.* another lake पद्मिनीव सुतेयं ते ह्रदादन्यं ह्रदं (v.1. °न्यहृदम्) गता MahāBhā. i.187.10.

अन्या (anyā) *f.* **1A** one of the three types of heroine स्वान्या साधारणस्त्रीति ... नायिका त्रिधा DaśRū.2.15; BhāvPra.(Śā.)94.20(4); SāhiSā.4.4; प्रथमायामवस्थायामन्या स्याद्विरहोन्मनाः। ततोऽभिसारिका भूत्वा संकेते पश्यति प्रियम् BhāvPra.(Śā.)95.11(4); स्वीया ... सैवान्या भवेद्भर्तृव्यतिक्रमे। व्यतिक्रमे तु कन्यायाः साप्यन्या न कुलाङ्गना BhāvPra.(Śā.)96.12(4); **1B** another woman, cf. **अन्याकर; 2** name of a medicinal plant घृतक्षीरगुडान्यार्द्रकाथः सिद्धेन चूर्णिता। ... सेवेत शोफपित्तापनुत्तये RasRaSa.22.85; **3** female attendant of harem, cf. **अन्याहूति; 4** co-wife, cf. **अन्याभिधाग्रहण.**

अन्यांश (anyāṁśa) *m.* **1** another numerator इष्टगुणांशोऽन्यांशप्रयुतः शुद्धं हृतः फलांशेन GaṇiSāSaṁ. 2.87; **2** different type (of heroine) या त्वक्षतयोनिः पुनरुह्यते सान्यांश एव JayaMa.62.23 (*on* 1.5);**3** rest of the parts or aspects परमार्थसत्त्वस्यैव तादात्म्येन हेतुत्वसंभवादन्यांशवैयर्थ्यम् इति वाच्यम् Guru-Candr.i.436.11; LaCandr.421.17; **4A** another part or aspect (of sacrifice) अग्निप्रक्षेपतत्त्यागयोरुभयोरपि सहितयोर्होमत्वेन एकांशेऽध्वर्युकर्तृकत्वेऽपि अन्यांशे यजमानकर्तृकत्वेन होमं करिष्य इत्यभिलापसंभवात् VīraMi.(Tīrtha.)61.9; **4B** part or aspect of another ननु स्वांशवदन्यांशस्यापि प्रविष्टत्वात्परस्परसांकर्याद्वैगुण्यम् MayūMāli. 837.6(*on* xi. 4.9); **5** [Loc.] in respect of other thing or action द्विराचमननिमित्तान्याह। ... रोदनांशे मानमाह। ... अन्यांशे मानमाह Bālam-Bha.i.459.14 (*on* 1.196)

अन्यांशक (anyāṁśa-ka) *m.* other part or division (of Tantric figure) (पुत्तल्यः) अन्यांशकेषु सर्वाश्च चतुर्दश समीरिताः TantrRā.31.25.

अन्यांशद्वयहीन (anyāṁśadvaya-hīna) *adj.* less by the two parts of the other स्वार्धपञ्चांशनवमैर्युक्ताः के स्युः समास्त्रयः। अन्यांशद्वयहीना ये षष्टिशेषाश्च तान् वद BījGa.7.103.

अन्यांशधी (anyāṁśa-dhī) *f.* knowledge of another part or aspect अविवेकोंऽशबोधाच्चेदेकांशेऽन्यांशधीर्भवेत् IṣṭaSi.285.18.

अन्यांशप्रत्यक्ष (anyāṁśa-pratyakṣa) *n.* perception of another part as aspect एकांशधीप्रतिबन्धकदोषसत्त्वे तदविरोधितया अन्यांशप्रत्यक्षेऽपि तत्संभवात् GuruCandr.i.35.14.

अन्यांशवृत्तित्व (anyāṁśa-vṛttitva) *n.* occurrence in another part केयमव्याप्यवृत्तिता नामान्यांशवृत्तित्वात्। स्वाभावसमानाधिकरणत्वमिति चेन्न NyāySu. (Ja.)367A.13 (*on* ii.2.6)

अन्यांशुक (anyāṁśuka) *n.* garment of another person अन्यांशुकमतिरभसादविमृश्यविधायिना मयाकृष्टम् KundaMā. 4.19.

अन्यांशोदाहरण (anyāṁśodāharaṇa) *n.* illustration or example of another part or aspect तस्य हैतस्येत्यादेरेवात्रोपयुक्तत्वेऽप्येतान्येतेभ्य इत्यस्यार्थप्रतीत्यर्थमन्यांशोदाहरणम् TattvPrakā.39A.1 (*on* i. 2. 23); 110A.10 (*on* ii. 3.9)

अन्याकर (anyā-kara) *m.* hand of another woman अन्याश्चान्याकरे कृत्वा भूषणम् ...। बलादाकृष्य जग्राह SkandP.vi.111.52.

अन्याकरण (anyākaraṇa) *n.* non-production of different (effect) अस्यापि हेत्वर्थः सत्यन्याकरणात् NyāyVār.230.16(*on* ii.1.31)

अन्याकाङ्क्षा (anyākāṅkṣā) *f.* **1** syntactic expectancy for another (word) अन्याकाङ्क्षानिष्पाद्यत्वेन वा प्रधानाकाङ्क्षा न विद्यत इति अध्याहारः TantrVā. 358. 15 (*on* ii. 1. 3); **2** expectancy for another (act) न यागापूर्वफलानां स्वयमित्थमन्याकाङ्क्षास्ति ṬupṬ.153.11 (*on* vii.1.1); निविदां परप्रकरणस्थत्वावसायात् ... तत्पूर्वभाव्युपवीतस्य च मध्ये अन्याकाङ्क्षया ग्रहणोपपत्तिः MīmāKau. ii. 199. 18 (*on* iii.1.21); **3** desire for any thing else अन्याकाङ्क्षारहित एव हि तृप्त उच्यते Bhāsk.i.7.21 (*on* i.1.1)

अन्याकार (anyākāra) *adj.* [*f.* -ā] **1** of one form ननु अप्रत्यक्षज्ञानपक्षेऽन्याकारमालम्बनमन्यथैव ज्ञानस्योत्पत्तिर्नोपपद्यते Bṛha. 58.4 (*on* i.1.5); अन्याकारस्य विज्ञानस्यान्याकारमालम्बनमिति नोपपद्यते Bṛha. 60.7 (*on* i.1.5); 64. 6 (*on* i.1. 5); अन्याकारमपि ज्ञानं कथमन्यस्य वेदकम्। सर्वः स्यात्सर्वसंवेद्यो न हेतुश्च नियामकः TattvSaṁ. 2040; स्वप्ने ... अन्याकारवस्तुगोचरोऽन्याकारो युक्त एव Kāśi. ii.159.15 (*on* 5 (3).160); विगीताः प्रत्यया यथार्थाः प्रत्ययत्वात् संप्रतिपन्नवत् इत्यनुमानात्, अन्यथान्याकारस्य प्रत्ययस्य अन्यालम्बनतायामनुभवविरोधात् TattvPradī.(Ci.)61.4; अन्याकारं ज्ञानमन्यथाख्यातिः NyāySu.(Ja.) 42B. 2 (*on* i.1.1); **2** of another form Bṛha.60.7 (*on* i.1.5); 65.2 (*on* i.1.5); कथमन्यसंप्रयुक्तमिन्द्रियम् अन्याकारस्य ज्ञानस्य हेतुः Kāśi. ii. 80. 8 (*on* 5.19); द्विचन्द्रादिविभ्रमेष्वन्यथार्थे व्यवस्थितेऽन्याकारा बुद्धिरुपजायते Kāśi. ii.116.17 (*on* 5(3). 57); स्वप्ने ... अन्याकारवस्तुगोचरोऽन्याकारो युक्त एव Kāśi. ii.159.15 (*on* 5(3).160); **3** of different nature यदि मद्व्यतिरिक्तः कोऽप्यात्मा मदाकारभूतज्ञानैकाकारादन्याकारोऽस्ति तदाहमेवमाकारोऽयम् ... शक्यते व्यपदेष्टुम् BrahmSūBh.(Rā.)76.15(*on* i.1.1); **4** of different type or kind अन्याकारं मननं तु परेषां दुर्बलम् SāṁkhyaPraBh. 35. 15 (*on* 1. 65)

अन्याकार (anyākāra) *m.* **1** another form अन्यथा चं तमेवार्थं वेत्तीति व्याहतं वचः। अन्याकारस्य संवित्तौ स ह्यर्थो विदितः कथम् TattvSaṁ. 2490; [Inst.] in another form सदेवान्याकारेण कल्प्यते TātpaṬ. (U.) 204.11 (*on* 7. 39); **2** form or aspect of another thing तत्र चान्याकारस्यासतः सत्त्वेन प्रतिभासाङ्गीकारात् तस्यानिर्वचनीयत्वं ब्रूम इति चेन्न Vādā. 11.1; [Inst.] in the form or aspect of another thing शुक्तौ रजतमिति। सा खलु दोषवशादन्याकारेण अवभासते Kāśi.ii.17. 20 (*on* 5.19); **3** form of one अन्याकारस्यान्यत्र समर्पयितुमशक्यत्वात् ŚatDū.101.11.

अन्याकारज्ञान (anyākāra-jñāna) *n.* knowledge of the form of another thing कथमन्यसंयुक्तमिन्द्रियमन्याकारज्ञानस्य हेतुः YuktiSneha. 49.35 (*on* i.1.5)

अन्याकारणत्व (anyākāraṇa-tva) *n.* the state of not being the cause of any other thing अस्यापि हेत्वर्थः सत्यन्याकरणात् (v.l. अन्याकारणत्वात्) NyāyVār. 230.16 (*on* ii.1.31)

अन्याकारता (anyākāra-tā) *f.* [Inst.] in the form, i.e. under the aspect of another thing मिथ्यारूपत्वम् ... किमत्यन्तासत्त्वम् उतान्यस्यान्याकारतया प्रतीतत्वमाहोस्विदनिर्वाच्यत्वम् SyādvāMañ.13 (40); अन्यदन्याकारतया प्रसक्तं बाध्यते YuktiSneha. 49. 34 (*on* i.1. 5)

अन्याकारत्व (anyākāra-tva) *n.* the state of having the form of another thing एष च ज्ञानस्य दोषो यद्यन्यगोचरस्यान्याकारत्वम् Kāśi.ii. 20.13 (*on* 5(1).19)

अन्याकारधी (anyākāra-dhī) *f.* cognition of the form of another thing तद्रूपव्यतिरिक्तश्च नापरात्मोपलभ्यते। न चान्याकारधीवेद्या युक्तास्तेऽतिप्रसङ्गतः TattvSaṁ. 565.

अन्याकारपरिणाम (anyākāra-pariṇāma) *m.* transformation into the form of another दर्पणद्रव्यस्यान्याकारपरिणामे कारूकर्मापेक्षायामपि प्रतिबिम्बपरिणामे पुनः स्वरूपपरिणामे वा न तदपेक्षा, इति चेत्, एवमपि न मुखप्रतिबिम्बाकारपरिणामो युक्तिसहः VivaPraSaṁ. 81.7.

अन्याकारप्रकाश (anyākāra-prakāśa) *m.* **1** cognition having one form अन्याकारप्रकाशोपहितं च भावनाबीजं कथमन्याकारप्रकाशप्रादुर्भावनिमित्तं स्यात् SphoṭSi.135.1; **2** cognition having another form, SphoṭSi.135.1.

अन्याकारवद्वस्तु (anyākāravad-vastu) *n.* object having one form अन्याकारवद्वस्तुग्राहि नाकारान्तरवति वस्तुनि प्रमाणम् NyāyBi.25.3.

अन्याकारवाचिन् (anyākāra-vācin) *adj.* expressing one form अन्याकारवाचिनामिन्द्रादिशब्दानां प्रवृत्तौ आकारान्तरस्य निमित्तत्वायोगात् अर्थशून्यत्वमवर्जनीयम् ŚrutaPra.ii.62. 29 (*on* i. 3. 27)

अन्याकारार्थ (anyākārārtha) *m.* object in another form युगपन्न हि सर्वेषामन्याकारार्थवेदनम् ŚlokaVār. 4. 219 (199. 3)

अन्याकारोपलब्धि (anyākāropalabdhi) *f.* perception (of an object) in another form तस्यैव प्रतिपत्तिः स्याद्यदीक्ष्येत तथास्थितम्। अन्याकारोपलब्धौ तु तस्य दृष्टिः कथं भवेत् TattvSaṁ. 2582.

अन्याकारोल्लेखिन् (anyākārollekhin) *adj.* describing the form of another thing अन्याकारोल्लेखिज्ञानमन्यालम्बनमन्यथाख्यातिः इति तु विरुद्धम् NyāySu. (Ja.) 42B. 3 (*on* i.1.1)

अन्याकूत (anyākūta) *adj.* having different purpose अन्याकूतैर्नमस्यादिभिरपि न परः स्यादनैकान्त्यदुःस्थैः TattvMu. 3. 9 (comm. अन्याभिप्रायकैः भीतिपरिहारादिकार्यान्तरसिद्ध्युद्देश्यकैः)

अन्याकृति (anyākṛti) *f.* **1** another figure पद्मपुष्पाकृतिर्यत्र दृश्यते मधुसर्पिषि। ... अन्याकृतिषु वाप्येतद्ये स्थाने शान्तिककारकाः। तेषामथाक्षयं विद्यादायुषार्थधनेन वा AVPari.70 (7).1; **2** different figure or sign नखराघाताः प्रोक्ताः शशकप्लुतसंज्ञया ... अन्याकृतीरपि तथा कुर्यात् KandaCū. ii. 4. 23; **3** another form एकस्य द्वित्वे परस्य तदभावोऽनुचित इति न वाच्यम्, सार्थकानेकविषये तन्न्यायाङ्गीकारात्, यत्रान्याकृतिकरणे भिन्नार्थत्वसंभावना तद्विषयत्वाच्च LaŚabdeŚe. i. 87.11.

अन्याकृति (anyākṛti) *adj.* of different form सैवासौ वनिता, स एव तनयस्ते चैव मे बान्धवाश्चित्रं केवलमेक एव हि कथं जातोऽहमन्याकृतिः YaśasCam. ii. 181. 4 (comm. अन्यादृशः)

अन्याक्रमण (anyākramaṇa) *n.* act of crossing of other thing अन्याक्रमणेष्वपि ... तन्नमस्कारमन्त्रं विधाय ŚivārkaMaDī.i.551.33 (*on* i. 4. 22)

अन्याक्रान्त (anyākrānta) *adj.* encroached or overtaken by another person अचिरेण ऋणी स्वापराधादिनान्याक्रान्तं यदि नाधिमर्पयति तदास्माभिराधिस्समर्प्यते SmṛtiCan.iv. 350.1.

अन्याक्ष (anyākṣa) *m.* perpendicular side of another latitude मध्याह्नार्कमयूखं प्रवेश्य ... मध्यावलम्बिसूत्रात्तलान्तरांशास्तदन्याक्षः PañcSi.14.22; अन्याक्षभुजकोटिभ्यामनुपातात्सुबुद्धिना। क्रान्तिज्यका कर्णगुणा कोट्या दोष्णा च संहता SiddhāTaVi.181.8.

अन्याक्ष (anyākṣa) *n.* **1** eye of another person शोधितं तिमिरेणास्य व्यक्तं चक्षुरतीन्द्रियम्। पश्यतोऽन्याक्ष्य(v.l.°क्ष)दृश्येऽर्थे तदव्यक्तं कथं पुनः PramāVār. 3.405; **2** another sense organ or faculty अन्याक्षग्राह्यताद्दृग्विधगुणविरहो ह्यन्यदक्षं न रुन्धे TattvMu.51.

अन्याक्षरनिवेश (anyākṣara-niveśa) *m.* insertion, i.e. using of one letter अन्याक्षरनिवेशेन अन्यार्थगमनेन च। आकुलं च क्रियादानम् NāraSm.30.17.

अन्याक्षिप्त (anyākṣipta) *adj.* **1** implied or indicated by another क्वचिदन्याक्षिप्ते वस्तुनि लब्धे सति तत्राप्रयोजको विधिर्भवति NyāyMañ. i. 325. 17; **2** implied by one लक्ष्यानुरोधादन्याक्षिप्तस्याप्यन्यत्रान्वयः LaŚabdeŚe.i.188.1.

अन्याक्षुण्ण (anyākṣuṇṇa) *adj.* not practised or attempted by other (poet) अन्याक्षुण्णरसप्रमेयभणितौ विंशस्तदीये महाकाव्येऽयं व्यगलन्नलस्य चरिते सर्गो निसर्गोज्ज्वलः NaiṣaC.20.162.

अन्याक्षेप (anyākṣepa) *m.* implication of other (determinant or condition which develops a particular state of mind) अन्याक्षेपेऽप्यूह्यम् SāhiDa. 89. 5 (comm. विभावाक्षेपे)

अन्याख्या (anyākhyā) *f.* name of other (god) नान्यं नमामि गौरीश नान्याख्यामाददे शिव SkandP.iv.63.63.

अन्याख्यात (anyākhyāta) *n.* another verb यत्रैकाख्यातार्थे अन्याख्यातार्थः प्रकारो यथा पश्य मृगो धावतीत्यादौ तत्रैकवाक्यत्वम् BhāṭṭCin.i.48.9 (*on* i.1.4)

अन्यागतार्थ (anyāgatārtha) *adj.* sense of which is not known through other means लिङाद्यन्यथा योजनीयं विध्यर्थासंभवेन स्फुटमुदितनयादेतदन्यागतार्थम् SaṁkṣeŚā.1.63 (i. 65.18)

अन्यागति (anyāgati) *f.* absence of any other way or means क्लृप्तिरन्यागती(?ति)श्चैव सिद्धान्तस्यैव साधकाः AnuVyā.38A.5(3.1)

अन्यागद (anyāgada) *m.* particular minor disease विवृतान्यागदेऽपि DharK.817.

अन्यागन्ध (anyāgandha) *n.* red lotus कुमुदं कुमुत्। शालुक। तदल्पगन्धम् (v. l. तदन्यागन्धम्) सोमाख्यं सुरक्तं रक्तकैरवम्। रक्तशालुक ParyāMu.13. 25; cf. **अन्यगन्ध.**

अन्यागम (anyāgama) *m.* **1A** act of bringing or inclusion of other नान्यस्यातो नान्यागमः ŚāstrDī. 472. 22 (*on* vi. 3. 4); प्रथमोत्तमयोरभ्यस्तयोर्मेलनेन पञ्चदशर्चत्वस्य षष्ठ्यधिकत्रिशताक्षरकत्वस्य चोपपत्तेर्नान्यागमः BhāṭṭCan.101. 6 (*on* xvi.1.4); विकृतावपि यावत्संख्यापूरणं तयोरेवाभ्यासो नान्यागमः MayūMāli.722.13 (*on* x.5.8); **1B** act of bringing of another person, cf. **अन्यागमोपपत्ति; 2** other, i.e. non-Vedic scripture अधिकारो हि सुलभः कथितोऽन्यागमेष्वलम् AnuVyā.18A. 5 (*on* 2.1)

अन्यागमन (anyāgamana) *n.* act of bringing or inclusion of other (*rc*) बार्हते तृचे भवतः इति तृचश्रवणादन्यागमनम् ŚāstrDī.606.7 (*on* ix. 2. 6); भाष्यकारेणान्यागमनस्यैव पूर्वपक्षितत्वेन पठितयोर्गानमिति पूर्वपक्षशङ्काया भाष्यविरुद्धत्वात् MayūMāli.607.9 (*on* ix. 2.6)

अन्यागमाङ्गता (anyāgamāṅga-tā) *f.* the state of being subsidiary to other, i.e. non-Vedic scripture वेदस्यैव षडङ्गानि ... नान्यागमाङ्गता तेषां न क्वाप्युक्ता परैरपि SarvaSiSaṁ. 5.17.

अन्यागमोपपत्ति (anyāgamopapatti) *f.* tenability of bringing of another person तदभावेऽपि वचनेनैवान्यागमोपपत्तेः BhāṭṭDī.ii.260.17 (*on* vi.3.8)

अन्यागरु (anyāgaru) *m., n.* aloe, Agallochum अन्यागरु पीतकं च लोहं वर्णप्रसादनम्। अनार्यकमसारं च कृमिजग्धं च काष्ठकम् RājNi.99.16.

अन्यागामित्व (anyāgāmi-tva) *n.* the state of not going to other person (for recovery of loans) (पुत्रे सति) तस्य सत्त्वे तस्यान्यागामित्वात्तद्व्यर्थम् BālamBha. ii.65.10 (*on* 2.51)

अन्याग्नि (anyāgni) *m.* **1** fire of another योऽन्याग्निषु यजेत यस्य वा अन्येऽग्निषु यजेरन् सोऽग्नये वैश्वानराय द्वादशकपालं [पुरोडाशं] निर्वपेत् MānŚS.99.17; **2** other fire अनुगते त्र्यहेऽतीतेऽन्याग्निनापि संसर्गे च ... पतिरेकोपवासं कृत्वा पुनराधानं कुर्यात् VaikhāGS.6.15 (99. 8)

अन्याग्र (anyágra) *adj.* having other (deity than Indra and Vāyu) as the first एंति वां एषं यज्ञमुखांयं ऐन्द्रवायवांग्रेभ्यो ग्रंहेभ्योऽन्यांग्रान्ग्रंहान्गृह्णीतें MaiS. iv. 8. 9 (iv.117.13)

[1]**अन्याग्रह** (anyāgraha) *m.* non-grasping or non-perception of something else नन्विदमंशग्रहेऽपि ... अग्रहो अर्थवानेव, न, अन्याग्रहत्वात् IṣṭaSi.268.9; अन्याग्रहे न तु भ्रान्तिश्शुक्तौ शुक्त्यग्रहेऽपि च IṣṭaSi.271.23.

[2]**अन्याग्रह** (anyāgraha) *m.* strange insistance पुंसोऽन्याग्रहमालापस्मित-विप्रेक्षितानि च। ... वर्जयेत् BhaviP.31B. 5 (i.10.18)

अन्याग्रहण (anyāgrahaṇa) *n.* non-mention or non-inclusion of other एकप्राण्याद्यङ्गकद्वन्द्वासंभवेनान्याग्रहणस्यावश्यकत्वे प्रत्यासत्त्या तत्तद्वाक्योपस्थितप्राण्यङ्गाद्येव द्वितीयं गृह्यते LaŚabdeŚe.ii.131.4.

अन्याङ्क (anyāṅka) *n.* other mark or sign ब्राह्मण्याङ्केन सममन्याङ्कं न विद्यते ŚaṅkaVi. (Ā.) 108.16.

अन्याङ्ग (anyāṅga) *n.* **1Ai** other limb or part (of body) **ii** rest of the parts (of the body) **B** other limb or part (of sacrifice) **C** other limb (of enunciation) **2A** subsidiary to another act or rite **B** subordinate to another thing **C** another subsidiary (act) **3** other architectural unit **4** body of others **1Ai** other limb or part (of body) उत्सृज्य सोऽन्याङ्गमतोऽग्रहीत् RāghPāṇ. (Dha.) 18.97; **1Aii** rest of the parts (of body), cf. **अन्याङ्गदिदृक्षा**; **1B** other limb or part (of sacrifice), cf. **अन्याङ्गानन्वय**; **1C** other limb (of enunciation), cf. **अन्याङ्गनिरूपण; 2A** subsidiary to another act or rite अन्याङ्गस्याप्यन्यशब्दोक्त-फलसाधनरूपत्वात् ŚivārkaMaDī.i.40.3 (*on* i.1.1); अयं च स्वतन्त्रैकभक्तनिर्णयः। अन्याङ्गे उपवासप्रतिनिधौ च तदनुसारेण निर्णयः NirṇaSi.15.5; **2B** subordinate to another thing, cf. **अन्याङ्गता A; 2C** another subsidiary (act), cf **अन्याङ्गमध्य**; **3** other architectural unit cf. **अन्याङ्गदर्शन**; **4** body of others, cf. **अन्याङ्गविमर्दित.**

अन्याङ्ग (anyāṅga) *adj.* having limbs, i.e. auxiliary elements which are other (than Kalā) कलाङ्गा उत्तमा ज्ञेया अन्याङ्गा मध्यमाः स्मृताः। ... मन्त्राः LakṣmīT. 22.37.

अन्याङ्गता (anyāṅga-tā) *f.* **A** the state of being subordinate to another thing (विधौ विरुद्धसमावेशस्य दुष्टत्वं नानुवादे) अनुवाद इत्यन्याङ्गतायामित्यर्थः Loc. 167.10 (*on* 3. 20); न ह्यत्र विधिः ... अपि त्वन्याङ्गतालक्षणोऽनुवादः Kāvyānu. (He.) 139.2; समृद्धेश्वरितं यत्र ... वर्ण्यते अन्याङ्गतापन्नं तत्रोदात्तमुदाहृतम् AlaṅkāMañ. 216.13; 217. 8; **B** the state of being subsidiary to another (act) किंचित्फलसाधने स्वयं प्रधानभूतस्यापि फलान्तरसाधने अन्याङ्गतायां न तावदर्थविरोधः PūrvottaVāNaMā.17.6; पदार्थस्य तत्संबन्धित्वेन रूपणे तादृशोपकारद्वारैवान्याङ्गता-बोधकं प्रमाणम् BhāṭṭDī. ii. 337.8 (*on* vii.1.1)

अन्याङ्गत्व (anyāṅga-tva) *n.* **A** the state of being subordinate to another thing प्राधान्यम् ... वाच्यस्य व्यङ्ग्यान्तरस्य वा। ... न द्वितीयो व्यङ्ग्यान्तरा-ङ्गत्वेऽन्याङ्गत्वादेव गुणत्वसिद्धेः AlaṅkāRa.45.29; **B** the state of being subsidiary to another (act) न हि आधानस्येव उपनयनस्य अन्याङ्गत्वमवधृतम् PūrvottaVāNa-Mā. 286.17; कः प्रसङ्ग अन्याङ्गत्वे MīmāKau.ii.143. 2 (*on* iii.1.7)

अन्याङ्गत्वकल्पना (anyāṅgatva-kalpanā) *f.* assumption of the state of being subsidiary to another (act) पूर्वं विहितायाः पूजायाः ... भाव्यान्तरा-काङ्क्षाभावेऽन्याङ्गत्वकल्पनानुदयात् SetuBa. 200. 31.

अन्याङ्गत्वग्राहक (anyāṅgatva-grāhaka) *adj.* which proves the state of being subsidiary to another (act) अन्यसंबन्धिनो अन्याङ्गत्वग्राहकप्रमाणाभाव इत्युक्तौ ... प्रकृतिविकृतिपदोपादानम् BhāṭṭDī.iii.186.8 (*on* x.1.1)

अन्याङ्गत्वाभाव (anyāṅgatvābhāva) *m.* absence of the state of being the subsidiary to another (act) अनुमत्यादीनामन्याङ्गत्वाभावात्सोमयागवत्सर्वासामङ्गित्वे-नोपक्रमसंभवात्तद्द्वारेणारम्भणीयास्ति NyāyMāVi.483.5 (*on* x.1.3)

अन्याङ्गत्वावधारण (anyāṅgatvāvadhāraṇa) *n.* ascertainment of the state of being subordinate to another (act) उपनयनस्यान्याङ्गत्वं नावधृतमित्यसिद्धं तस्यान्याङ्गत्वावधारणात् PūrvottaVāNaMā.286.19.

अन्याङ्गत्वासंभव (anyāṅgatvāsambhava) *m.* impossibility of the state of being the subsidiary to another (act) उपवीतस्यान्याङ्गत्वासंभवात् महाप्रकरणात् दर्शपूर्णमासाङ्गत्वम् MīmāKau.ii.204. 24 (*on* iii.1.21)

अन्याङ्गदर्शन (anyāṅga-darśana) *n.* act of seeing other architectural unit अभियोगो द्विधा ज्ञेयः शङ्कया प्रत्ययेन वा। असत्संसर्गतः शङ्का प्रत्ययोऽ-न्याङ्गदर्शनात् Mānaso.ii.20.1264.

अन्याङ्गदिदृक्षा (anyāṅga-didṛkṣā) *f.* desire to see the rest of the parts (of body) विपन्नश्च तदन्याङ्गदिदृक्षाव्यसनेन सः KathāSaSāg. xiv. 2. 65.

अन्याङ्गन (anyāṅgana) *n.* other land or area अन्यत्र वञ्चितनिशं परिलोहिताङ्गमन्याङ्गनागतमिवागतमुष्णरश्मिम्। प्रातर्निरीक्ष्य Hāsyārṇa. 2.1.

अन्याङ्गना (anyāṅganā) *f.* **1** other woman इन्दौ स्रष्टुमुपागतेऽपि सहसा निःशङ्कमन्याङ्गनां मा मा मा स्पृश मा स्पृशेति ... रोहिणी जल्पति BhāvŚ. 14; 97; **2** wife of other person अन्याङ्गनां गत्वा तदुक्तार्थं समाचरेत् BrahmāṇḍP. iii. 8. 16; उन्मादो मरणम् ... तद्विनिवारणाय पुरुषैरन्याङ्गना चात्मभिर्द्रष्टव्येति वदन्ति काश्यपमरुक्षेमेन्द्रवात्स्यायनाः PañcSā. 4.19; नान्याङ्गनासु च मनः, शर। सप्त तालान् भित्त्वा तदा प्रविश भूतलमप्यगाधम् MahāN. 4. 65; 5. 51; **3A** type of Abhisārikā (woman who goes to meet her lover) कुलजान्याङ्गना वेश्या त्रिधा स्यादभिसारिका ŚṛṅgāTi.(Ru.)1.151; **3B** type of heroine ऊढा च कन्यका चेति द्विविधान्याङ्गना भवेत् । ... त्रयोदशविधा स्वीया द्विविधान्याङ्गना मता BhāvPra.(Śā.)95.3 (4); **4** ordinary woman, cf. **अन्याङ्गनासह्य.**

अन्याङ्गनागत (anyāṅganāgata) *adj.* who has come from other woman (after meeting), अन्यत्र वञ्चितनिशं परिलोहिताङ्गमन्याङ्गनागतमिवागतमुष्णरश्मिम्। प्रातर्निरीक्ष्य Hāsyārṇa. 2.1.

अन्याङ्गनाङ्गप्रसङ्गिन् (anyāṅganāṅga-prasaṅgin) *adj.* attached to or fond of the body of other woman (पुंसः) ताभिराश्लिष्यमाणाश्च ... घृतवत्प्रविलीयन्तेऽन्याङ्गनाङ्गप्रसङ्गिनः VarāṅgaC.5.63.

अन्याङ्गनाजन (anyāṅganājana) *m.* another group of women अशक्यं ध्यातुमप्यस्याः सुतपोऽन्याङ्गनाजनैः PadmP.(Ra.)65.53.

अन्याङ्गनाप्रणय (anyāṅganā-praṇaya) *m.* affection or love for other woman चक्रे ध्रुवं स पुनरर्धशरीरदानादन्याङ्गनाप्रणयसंगमनाभ्यनुज्ञाम् BhikṣāKā.25.6.

अन्याङ्गनारति (anyāṅganā-rati) *f.* sexual intercourse with other woman (said to be a sin) अन्याङ्गनारतिः। कर्म पञ्चविधं प्राहुर्दुष्कृतं धरणीपतेः BrahmāṇḍP. iii.6.37.

अन्याङ्गनावीक्षणविभ्रम (anyāṅganāvīkṣaṇa-vibhrama) *m.* amorous gesture of the eyes of other woman जरैव धन्या वनिताजनानां यस्याः समालिङ्गनभाजि पुंसि। अन्याङ्गनावीक्षणविभ्रमाणां न जातु जायते समागमश्रीः YaśasCam.ii.84.4.

अन्याङ्गनासंगम (anyāṅganā-saṅgama) *m.* sexual intercourse with other woman कान्तः कुचादेककरेण वेणीमेणीदृशः कर्षति कौतुकेन। अन्याङ्गना-संगमशुद्धिहेतोः श्यामां भुजङ्गीमिव हेमकुम्भात् RasiJī.7.1124.

अन्याङ्गनासह्य (anyāṅganāsahya) *adj.* unendurable or intolerable by ordinary woman पुरा तु मत्स्वामिनि निर्गतेऽस्मिन्नन्याङ्गनासह्यमवापि दुःखम् (मया) VarāṅgaC.22.23.

अन्याङ्गनिराकृत (anyāṅga-nirākṛta) *adj.* rejected by other limbs अयम् ... चन्द्रमन्याङ्गनिराकृतस्याकरूयेव(?अकरुणयेव) काश्यस्यावकाशं ददाति AvantiKa.79.17.

अन्याङ्गनिरूपण (anyāṅga-nirūpaṇa) *n.* exposition of other limb (of enunciaion) काकुरेवात्र प्रधानम्। ... अन्यथाङ्गषट्कमध्यपतितस्योपसंहारोऽन्याङ्गनिरूपणं चाभिधानमिति सर्वमसमञ्जसं स्यात् AbhinBhā. ii. 386. 24 (*on* 17.103)

अन्याङ्गभाव (anyāṅgabhāva) *m.* subordination to another न हि स्वातन्त्र्येण पुरुषार्थसाधने शक्तः तत्साधनार्थमन्याङ्गभावं भजते PūrvottaVāNaMā. 16.18.

अन्याङ्गभूत (anyāṅga-bhūta) *adj.* which has become a subsidiary to another (act) अन्याङ्गभूतानुयाजोत्तरत्वस्यापि संभवेनोत्कर्षे प्राप्ते न तावद्विकृतावेव क्रमक्लृप्तिः BhāṭṭDī. ii.173. 3 (*on* v.1.15); निषेधोऽपि चात्र न विधेयक्रियाङ्गभूत एव विवक्षितः अपि त्वन्याङ्गभूतोऽप्यविशेषात् BhāṭṭDī. ii. 298. 15 (*on* vi.5.12)

अन्याङ्गमध्य (anyāṅga-madhya) *m., n.* [Loc.] in the middle of another subsidiary (act) गीतकविधिः प्रथमाङ्गानन्तरमन्याङ्गमध्येऽपि च वर्धमानप्रयोगस्य चित्रेऽपि भावात् ... न पुनर्गणनार्हमिति न दोषः AbhinBhā. i. 217.18 (*on* 5. 22)

अन्याङ्गलोप (anyāṅga-lopa) *m.* loss of another subsidiary (act or rite) विशसनादिपदार्थलेपेऽप्यन्याङ्गलोपे प्रमाणाभावात् शेषं यत् स्विष्टकृत्प्रयाजादि तदाज्येन संस्थापयति BhāṭṭDī. iii. 183. 19 (*on* ix. 4. 13)

अन्याङ्गविकल (anyāṅga-vikala) *adj.* deficient in other limb (of body) (खञ्जमन्यं वापि ... ब्रुवन्दाप्यो दण्डम्) खञ्जं पादविकलम्। अन्याङ्गविकलमपि वा BālamBha. ii. 300. 5 (*on* 2. 204)

अन्याङ्गविमर्दित (anyāṅga-vimardita) *adj.* touched by the limbs of others नरान्तरमुखक्लेदपूर्णेऽन्याङ्गविमर्दिते। उच्छिष्टभोजने वक्तुं भद्रे वाञ्छति को नरः PadmP.(Ra.)12.126.

अन्याङ्गविषय (anyāṅga-viṣaya) *adj.* referring to another subsidiary (act or rite) यद्यप्यशक्तिकृतं हापनं तदपि एको यथा शक्नुयादित्युपबन्धादन्याङ्गविषयं विज्ञायते TantrVā. 887.17 (*on* iii. 3.19)

अन्याङ्गसंस्थित (anyāṅga-saṁsthita) *adj.* put on other part (of body) अन्याङ्गसंस्थिताः सर्पाः तदङ्गाभरणानि च। बभूवुः ŚivaP. ii(3). 39 40 (170A.4)

अन्याङ्गसङ्ग (anyāṅga-saṅga) *m.* contact with other part (of body) सांमुख्यं वस्तुजातं नयति ननु चिदीशस्य यद्दर्शनाढ्यं नेत्रद्वंद्वम् ... विमलमिति ततोऽन्याङ्गसङ्गं विहाय Subhāṣi. 1013.

अन्याङ्गानन्वय (anyāṅgānanvaya) *m.* absence of connection or relation with other limb or part (of sacrifice) आज्यभागान्वयात्पूर्वमन्याङ्गानन्वयात् ... अतिदेशपरिलोपकत्वम् BhāṭṭDī. iv. 82. 21 (*on* x. 7. 9)

अन्याङ्गानुष्ठान (anyāṅgānuṣṭhāna) *n.* performance of another subsidiary (act or rite) यदि तु प्रधानान्तरसंनिधावन्याङ्गानुष्ठानं तदा तेनैव ... अङ्गानि विप्रकृष्येरन् VedāntKa. 34.11 (*on* i.1.1)

अन्याङ्गुलद्वय (anyāṅgula-dvaya) *n.* two remaining fingers (i. e. thumb and little finger) सपादवेदभागं तु दीर्घमन्याङ्गुलद्वये ŚilpaRa. ii. 5. 31.

अन्याङ्गुलान्तर (anyāṅgulāntara) *n.* (distance of) another finger-breadth अन्याङ्गुलान्तरं चैकं ततः सप्ताङ्गुलं भवेत् BhaviP. 373A. 22(ii (2).14 (?13).16)

अन्याङ्गोपाङ्गादि (anyāṅgopāṅgādi) *adj.* other limb and minor or sub-limb etc. तत्त्वकल्पन इन्द्रियसंख्या न व्यवतिष्ठते। अन्याङ्गोपाङ्गादीनामपि इन्द्रियत्वप्रसङ्गात् SyādvāMañ.15(123)

अन्याङ्घ्रि (anyāṅghri) *m.* foot of other, i. e. untouchable person उत्सिक्तभाषितं भर्तुर्योषितो जितभर्तृकाः। जानन्त्यन्याङ्घ्रिसंवृत्तशिरस्ताडनसंनिभम् RājTa. (Ka.) 7. 439.

अन्याचार (anyācāra) *m.* **1** behaviour or conduct of another person कार्यार्थिनो हि लोकस्य किमन्याचारचिन्तया YaśasCam.i.446. 5; **2** practice or duty of other (family or caste) कुलाचारं परित्यज्य अन्याचारं व्रजन्ति ये। एतत्पातकसंचारं कथितं तत्त्ववेदिभिः PadmP. ii. 67. 6; ब्राह्म्यादिव्रतसंत्यागश्चान्याचारनिषेवणम् ... स्वकर्मत्यागिनश्च ये ... एतैः स्त्रीनराः पापैरुपपातकिनः स्मृताः ŚivaP. v. 6. 11(412A. 9)

अन्याचार्य (anyācārya) *m.* other teacher (of grammar) फिषिति प्रातिपदिकस्यैव पुनरन्याचार्यकृता संज्ञा Nyās. i (2). 839.15 (*on* iv.1. 37)

अन्याचार्यसंज्ञा (anyācārya-sañjñā) *f.* technical or conventional term (made) by other teacher (of grammar) श्वस्तनीति। लुट इयमन्याचार्यसंज्ञा Nyās. i(2). 684. 5 (*on* iii. 3.15)

अन्याचिद्रूप (anyācidrūpa) *n.* other insentient form (विद्याभिज्ञापितैश्वर्यश्चिद्घनो मुक्त उच्यते) चिदेव घना अन्याचिद्रूपव्यामिश्रणशून्या यस्य रूपम् PratyabhiVi.ii.246.12 (*on* iii.2.2)

अन्याचेतनपञ्चद्रव्य (anyācetana-pañcadravya) *n.* other insentient five substances अन्याचेतनपञ्चद्रव्याणामसंभवत्सच्छुद्धबुद्धैकस्वभावं परमात्मद्रव्यं निश्चिनोति TātpaVṛ.189.10 (*on* 2. 42)

अन्याच्छादन (anyācchādana) *n.* act of covering other thing तार्प्यादिना कौपीनाच्छादनस्यापि कर्तुं शक्यत्वात् ... अन्याच्छादनेऽपि ... परिदधातिपदप्रयोगात् यद्यपि न कौपीनाच्छादन एव तद्विधानं, तथापि ... तार्प्यादिरुभयत्रैव विधानादुभयत्रैवाहतनिवृत्तिः BhāṭṭDī.iii.281.18 (*on* x.4.8)

अन्याजादिप्रत्यय (anyājādipratyaya) *m.* other suffix with vowel as its initial (letter) अजादीनां मध्ये प्रथमौ यावजादी अन्याजादिप्रत्ययापेक्षया लब्धप्रथमव्यपदेशौ Pradī.vi.109B.29 (*on* vi.1.102)

अन्याज्ञा (anyājñā) *f.* **A** command of another person ममाज्ञा प्रभवेदत्र नान्याज्ञा प्रभवेदिह SkandP. iv. 26.101; **B** command of one person अन्याज्ञादिनान्ये हते आज्ञादिकर्तुरेव वधफलं पूर्णं युक्तम् BālamBha. iii. 134. 4 (*on* 3. 243)

अन्याज्ञान (anyājñāna) *n.* **1** nescience of another व्यावृत्तिज्ञानस्यान्याज्ञाने द्वारत्वापत्त्या ब्रह्मज्ञाने द्वारत्वायोगात् Nyāyāmṛ. 457A. 6; द्रव्यघटजातिमदादीनां विषयाणां भेदादेकज्ञानादन्याज्ञानं न निवर्तते LaCandr.678.28; **2** another nescience वृत्तिज्ञानम् ... अन्याज्ञानप्रयुक्तस्य घटो न भातीति व्यवहारस्यानुत्पत्तौ प्रयोजकम् LaCandr. 488.19; GuruCandr.ii.152.17.

अन्याटवी (anyāṭavī) *f.* another forest हित्वारविन्दमकरन्दमथो मिलिन्दाः। अन्याटवीं कुमतितः ... ते भ्रमन्ति PadyāTa.259.

अन्याट्टहास (anyāṭṭahāsa) *m.* loud laughter of others व्यात्युक्षीभिर्निर्जितान्यात्त(?ट्ट)हासं पर्यष्वज्ञिव्यञ्जितप्रेम सुभ्रूः HarVi.18.45.

अन्यातक (anyāta-ka)(= ajñataka) *adj.* not known सो सत्वो स्वकं शालिभागं परिरक्षन्तो अदिन्नमन्यातकं शालिभागमादियेय MaVastuAva.i.346.11.

अन्यातिक्रम (anyātikrama) *m.* [Inst.] by transgressing other बहुष्वासीनेष्वन्यातिक्रमेण लोकैर्गृह्यते LaŚabdeŚe. ii. 398. 5.

अन्यातिशायिगुण (anyātiśāyi-guṇa) *m.* quality excelling that of other अन्यातिशायिगुणगीतमपि प्रसह्य वैरङ्गिकं जनयते जडिमैक एव VasaViKā.7.69.

अन्यातिसंधान (anyātisandhāna) *n.* act of overreaching or outwitting other चेष्टयान्यातिसंधानं वदन्त्यधिबलं बुधाः BhāvPra.(Śā.) 211.5(7)

अन्यात्तहास (anyāttahāsa) *m.* loud laughter of others व्यात्युक्षीभिर्निर्जितान्यात्तहासं पर्यष्वज्ञिव्यञ्जितप्रेम सुभ्रूः HarVi.18.45.

अन्यात्मक (anyātma-ka) *adj.* having the nature or form of another साक्षात्फलमिति ... अन्यात्मकमिति मतिराहार्या तत्त्वं क्वचिदपि न तिरोदध्यात् NayaMañ. IV.i.5.10.

अन्यात्मकता (anyātmaka-tā) *f.* the state of having the nature or form of another तस्य च प्रतिबिम्बस्य गतावेवानुगम्यते। सामर्थ्यादन्यविश्लेषो नास्यान्यात्मकता यतः TattvSaṁ. 1019.

अन्यात्मता (anyātma-tā) *f.* the state of having the nature or form of another नान्यस्यान्यात्मता यस्माद्ध्वंसे वाध्वंस एव वा TaiUBhāVā. 153. 8 (2); IṣṭaSi.234.19; अन्यस्यान्यात्मतायाः साधकत्वेनोपन्यसिष्यमाणैः प्रत्यक्षादिभिर्न मिथ्यात्वमनुभवितुं शक्यते VivaPraSaṁ. 30. 4; नन्वन्यस्यान्यात्मता सती उतासती NyāySu. (Ja.) 46A. 5 (*on* i.1.1)

अन्यात्मतानुपपत्ति (anyātmatānupapatti) *f.* untenability of the state of having the nature or form of another परिच्छिन्नस्यापरिच्छिन्नेन तादात्म्यमिति चेत्, न। पूर्वरूपे स्थिते नष्टे वान्यस्यान्यात्मतानुपपत्तेः SiddhāTa. 3.19.

अन्यात्मताप्राप्ति (anyātmatā-prāpti) *f.* obtainment of the state of having the nature or form of another अन्यस्यान्यात्मताप्राप्तौ न क्वचिद्धेतुसंभवः NaiṣkaSi. 40. 8.

अन्यात्मतावभास (anyātmatāvabhāsa) *m.* appearance of the state of having the nature or form of another बाधनिमित्तमितरेतरविवेकमन्तरेण अन्यस्यान्यात्मतावभासोऽयमित्यवगन्तुमशक्यत्वादस्त्येव बाधः, इति चेत्, मैवम् VivaPraSaṁ. 30.7; 31.3.

अन्यात्मताविभ्रम (anyātmatā-vibhrama) *m.* wrong notion or illusion of the state of having the nature or form of another अन्यस्य अन्यात्मताविभ्रमः लोकसिद्धः Bhām.19. 3 (*on* i.1.1)

अन्यात्मत्व (anyātma-tva) *n.* the state of having the nature or form of another न च विषयस्य सुखादिरूपत्वाभावे तज्ज्ञानादान्तरसुखोदयो न स्यादिति

वाच्यम्। ... सुखदुःखमोहात्मत्वल्लाघवादिकार्यवशादन्यात्मत्वस्यापि कल्पनाप्रसङ्गेन त्रैगुण्यव्यवस्थाभङ्गप्रसङ्गात् ŚivārkaMaDī.ii.57. 25 (*on* ii.2.1)

अन्यात्मत्वादि (anyātmatvādi) *adj.* the state of having the nature or form of another etc. स्वरूपेण भावोऽन्यात्मत्वादिनाभावः NyāySu.(Ja.)412A.2 (*on* ii. 2.10)

अन्यात्मन् (anyātman) *adj.* **1** having mind in one who is of another kind धृतराष्ट्रस्य सोऽस्यात्मा (v. l. Lakṣābha. अन्यात्मा विवृतान्तरः)... वध्यः स्यादन्यथा ब्रुवन् MahāBhā. v. 70. 7 (Lakṣābha. अन्यादृशे स्वपुत्रे आत्मा चित्तं यस्य सः); **2** having the nature or form of another, cf. **अन्यात्मता.**

अन्यात्मन् (anyātman) *m.* **1**[Inst.] in the nature or form of another अन्यात्मनापरख्यातिः स चाभावोऽस्य तन्मृषा VibhraVi. 132; योऽन्यात्मनास्य सत्त्वेऽपि बाधे रूप्यात्मनास्ति न IṣṭaSi.158. 6; 269. 8; स दुष्टोऽन्यदन्यात्मना भासयति Kāśi. i.222.11 (*on* 4. 39); अन्यस्यान्यात्मना प्रतीतिः तथा (विपर्ययः) इति निराकृतम् TarkSaṁ. (Ā.) 81. 10; उपाधिभेदस्तु स्वात्मना सत्त्वमन्यात्मना पुनरसत्त्वम् ŚatDū. 220.7; प्रकृतादन्यात्मना प्रतीतेरेव भ्रान्तित्वात् Vādā.11.1; न चैतदात्मनास्याक्षेपो न त्वन्यात्मनान्यस्येति नियमहेतुरस्ति SiddhāSi. i. 14. 22; **2A** different soul नित्यानित्येऽनित्यनित्याभिमानं भित्त्वान्यात्मन्यात्मनानात्मवत्ताम्। याति ... सौख्यम् Kapphiṇā. 20. 21; **2B** another person, cf. **अन्यात्मविदित; 3** other than the soul, i.e. non-soul or non-self अन्यात्मन्यात्मभावेन देहमात्रास्थयानया। पुत्रदारकुटुम्बैश्च चेतो गच्छति पीनताम् YogVā. v.50.57.

अन्यात्मप्रतिषेध (anyātma-pratiṣedha) *m.* negation or prohibition of different soul 'सुखितोऽहं' 'दुःखितोऽहं'मित्येवमादि प्रत्यक्षविज्ञानम् ... 'नान्यदतोऽस्ति द्रष्टृ' इत्यन्यात्मप्रतिषेधात् BṛĀraUBh.100.10 (*on* i. 4. 7)

अन्यात्मभाव (anyātmabhāva) *m.* notion of the soul or self in non-soul or non-self अन्यात्मभावनिवृत्तौ आत्मभावः स्वात्मनि स्वाभाविको यः स केवलो भवति BṛĀraUBh. 639.10 (*on* iv. 4. 20); अन्यात्मभावोऽस्त्विति चेत्, न IṣṭaSi.240.15.

अन्यात्मलाभ (anyātma-lābha) *m.* **1** knowledge of another, i.e. non-self as the self आत्मलाभः परो लाभः इतिशास्त्रोपपत्तयः। अलाभोऽन्यात्मलाभस्तु त्यजेत्तस्मादनात्मताम् UpadeSā. 286. 44; **2** obtainment of the nature of another अपरेभ्यस्तु सिद्धे कर्तरि अन्यात्मलाभविषयव्यापारप्रतीतिः TantrVā. 342.11 (*on* ii.1.1)

अन्यात्मविदित (anyātma-vidita) *adj.* known by another person अन्यात्मविदितं बाह्यमस्मदभ्यर्चनादिकम् ŚivaP. vii(2).10. 49(555B.7)

अन्यात्मविषय (anyātma-viṣaya) *adj.* referring to different soul प्राकृतसंबन्धापेक्षया युक्तैव प्रतिपत्तिः शास्त्रार्थविषया फलहेतुभ्याम् अन्यात्मविषयदर्शनेऽपि सति इष्टफलहेतौ प्रवर्तितोऽस्मि ... इति GītāBh. (Śaṅ.) 365.18 (*on* 13.2)

अन्यात्मस्फुरण (anyātma-sphuraṇa) *n.* manifestation of different soul न शवत्वं शरीरे स्यादन्यात्मस्फुरणस्थितेः ŚivDṛ.6.103.

अन्यात्माधिष्ठित (anyātmādhiṣṭhita) *adj.* occupied by different soul क्रमेण मनुष्यादिजातीयसर्वदेहपरिग्रहेऽपि नान्यात्माधिष्ठितदेहगतत्वं समुद्रान्तःपातिवालुकादिगतत्वं वा LaCandr. 854. 27.

अन्यादर्शन (anyādarśana) *n.* **1** non-finding of any other (deity) वनस्पतौ यूप एव आहोस्विदन्या काचिद्देवतेति संदिह्यते। ... यूप एवेति। कथम्। अन्यादर्शनात् SaṅkarKāBh. 78. 22 (*on* ii. 2. 4); **2** non-perception of any other thing (धर्माः) अन्यादर्शनादयो भगवति न विरुध्यन्ते AṇuBh.77.8 (*on* i. 3. 9)

अन्यादान (anyādāna) *n.* **1** act of accepting from other अन्ना(?न्ना)दान- (v. l. अन्यादान) विसर्गाभ्यामीषन्नास्ति क्रिया मुनेः ViveCū. 284; **2** act of producing other (cognition) अशक्तिरनुपादानादन्यादानादनन्तता ĀtmaTaVi. 780. 4; **3** act of taking away or snatching by other अन्यादानाकुलान्तःकरणवशविपद्बाधितप्रेतरङ्कम् ... अपरमिव व्योम्नि वृत्तं श्मशानम् SubhāRaK. 44.13.

[1]अन्यादि (anyādi) *adj.* **1** (word) having (consonant which is) other (than *y* or *v*) at the beginning अन्याद्यपि तथायुक्तमावोऽन्तोपहितात्सतः ṚPrāti. 2. 15; **2** (class of words) beginning with *anya* अन्यादेस्तु तुः Kātan. ii. 2. 8 (Vṛ. अन्यादेर्गणान्नपुंसकलिङ्गात्परयोः स्यमोर्लोपो भवति तुरागमश्च); पञ्चतोऽनेकतरस्यान्यादेर्दक् स्वमोः ŚākaṭāVyā. i. 2. 2; SiddhaHe. i. 4. 58; तोऽन्यादेर्मोऽनेकतरात् MugdhaBo. 3. 88 (23. 20); **3** the word or expression *anyādi* अन्यादिपदपदार्थतत्संबन्धासिद्धेरन्यतः शास्त्रासिद्धेः IṣṭaSi. 236. 8; भेदनिमित्ता अन्यादिशब्दा भेदशब्दाः NyāySu. (Ja.) 131B. 13 (*on* i. 1. 6); अन्यादिशब्दार्थभेदादेः क्रियात्वाभावेन कारकत्वासंभव इति मुनिः सूत्रान्तरं प्रणिनाय VyutpaVā.182.26; अन्यादिपदसमभिव्याहारे तु पञ्चम्युपपदविभक्तिः BhāṭṭCin. i. 105. 9 (*on* i. 1. 4); अन्यादिपदकदम्बेनैवैतादृशार्थलाभान्न तद्वैयर्थ्यम् AlaṅkāKau.(Vi.)16.16; **4** another etc., cf. **अन्यादिबुद्धि.**

[2]अन्यादि (a-nyādi) *adj.* (Gr.) (elements which are) other than the augment *nī* etc. आगुणावन्यादेः (न्याद्यागमवर्जस्य) SiddhaHe. iv. 1. 48.

अन्यादिबुद्धि (anyādi-buddhi) *f.* notion of another etc. नानुकार इति भ्रमितव्यम्। अनेन भाण्डेन राजपुत्रस्य वानुकृतेऽन्या(कृतावन्या)दिबुद्धेरभावात् AbhinBhā.i.36.20 (*on* 1.107)

अन्यादियोग (anyādi-yoga) *m.* [Loc.] in connection with the word or expression *anya* etc. अन्यादियोगे पञ्चमीं बाधित्वा षष्ठी स्यात् Pradī. iv. 369A. 24 (*on* v. 3. 28)

अन्यादृक्ता (anyādṛk-tā) *f.* [Inst.] as being other type (बिम्बं यादृग्घि दर्पणे। तादृङ्मुखादि बुध्यन्ते न चात्राननुमानता) मुखमप्यादर्शगतं बिम्बानुरूपमनुमिनोति। इतरथा त्वङ्गुलिसंनिकर्षोऽप्यन्यरूपमन्यादृक्तया बोधयतीति संभावयेत् Kāśi.iii.113.16 (*on* 5(4).27)

अन्यादृक्त्व (anyādṛk-tva) *n.* the state of being different, i.e. difference or distinction (भध्रुवकानाम्) अयनांशवशादेषामन्यादृक्त्वं च जायते GrahaGa.161.4 (17.18)

अन्यादृक्ष (anyādṛkṣa) *m.* name of a Marut (*lit.* extraordinary) ईदृक्च पुरुषश्चैव अन्यादृक्षाद्य चेतसः। ... प्रतिदृक्षाद्य वै गु(ग?)णाः। एते ह्येकोनपञ्चाशन्मरुतः नामतो स्मृताः VāyuP. ii. 6. 128.

अन्यादृक्ष (anyā-dṛkṣa) *adj.* [*f.* –ā] [P.iii.2.60; CāndraVṛ. *on* i. 2. 51; KāśiVṛ. *on* iii. 2. 60; JaineVṛ.107. 31 (*on* ii. 2. 58); KātanVṛ. *on* iv. 3. 75; MugdhaBo. 26. 83 (159. 2); PrakriKau. ii. 531. 4; SiddhāKau. 99A.1 (*on* iii. 2. 60); 497A. 7 (*on* iii. 2. 57); AltGr. III. 592] **1** excellent, extraordinary यान्यादृक्षेव साक्षात्कृतनयनपथातीतवस्तुस्वरूपा दैपी वर्तिः कुवृत्तीरपहरतुतरामर्हतां वागसौ वः JinaŚ. 4. 18; **2A** incongruent, dissimilar सुतं नृपः शक्रसदृग्न्यधित्सत्। स्वर्गादनन्यादृश आत्मराज्येऽन्यादृक्षमेतन्नहि तादृशानाम् DvyāśraKā. 6.103 (comm. नान्यादृक्षं नासदृशम्); **2B** different, distinct नान्यादृक्षां सदृक्षीं किं त्वाद्यानामुद्वहन्स्थितिम्। ... विप्रादीन् रक्षिता भव DvyāśraKā. 11.109 (comm. पूर्वपुरुषस्थितिसकाशान्न विपरीताम्); तमेव चूतमद्राक्षमन्यादृक्षमिव व्रजन् MalliC. 1. 204; अन्यादृक्षेव वामाक्षि कार्श्येनानेन लक्ष्यसे ParamāKā. 57.13; **2C** of different kind, अन्यादृशं विलक्षणमन्यादृक्षं तथान्यादृक् KośaKaTa. 2. 647.

अन्यादृक्षप्रमाण (anyādṛkṣa-pramāṇa) *n.* different kind of means of knowledge अन्यादृक्षप्रमाणस्य न च नास्त्यत्र संभवः BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 858.

अन्यादृग्गुण (anyādṛg-guṇa) *adj.* **1** possessing one kind of attribute एकस्यापि प्राणस्य तत्र तत्र उपास्यस्य अभेदेऽपि अन्यादृग्गुणोऽन्यत्र उपासितव्यः अन्यादृग्गुणश्चान्यत्र BrahmSūBh. (Śaṅ.) 708. 9 (*on* iii. 3. 58); **2** possessing other kind of attribute, BrahmSūBh. (Śaṅ.) 708. 9 (*on* iii. 3.58)

अन्यादृङ्मुखराग (anyādṛṅ-mukharāga) *m.* distinct facial colour (due to feeling of love) न प्रमादादेव नायिकान्तरसंगमनं तव, अपि तु गाढानुरागादेव। अन्यादृङ्मुखरागगोत्रस्खलनादि च Loc. 21.19 (*on* 1. 4)

अन्यादृश् (anyā-dṛś) *adj.* [P. iii. 2. 60; Vār. 1 *on* P. iii. 2. 60; MahāBh. ii. 107. 7 (*on* iii. 2. 60); KāśiVṛ. *on* iii. 2. 60; JaineVṛ. 107. 31 (*on* ii. 2. 58); KātanVṛ. *on* iv. 3. 75; *on* iv. 6. 69; BhāṣāVṛ. vi. 3. 91; PrakriKau. i. 273. 5; ii. 531. 3; SiddhāKau. 497A. 5 (*on* iii. 2. 57); AltGr. III. 592; DEBRU. 724] **1A** like another, resembling another, appearing like another **B** of another type or kind **2** looking (at oneself) as another **3Ai** different, distinct **ii** changed **iii** changed, i.e. lost **B** dissimilar (effect) **4 (used as noun)** (that) which is contrary **5** of one type or kind **6** unique, excellent, extraordinary **7** the word *anyādṛś* **1A** like another, resembling another, appearing like another अन्य इवायमन्यादृक् MahāBh. ii. 107.12 (*on* iii. 2. 60); बाहुबलिः ... आगतः। तं वीक्ष्येऽन्यादृशमिव भूयान् कालोऽत्र कारणम् TriṣaŚaPuC. i. 5. 464; स्वच्छस्वभावोऽपि भवत्यवश्यमन्यादृगन्यायिजनाश्रयेण Surath. 1.60; किं पुनरद्य भगवन्तमन्यादृशमिव विभावयामि TripuḌi. 4. 1 (8); **1B** of another type or kind न त्वन्यादृशावाविर्भावानाविर्भावौ स्वरूपस्य संभवतः BrahmSūBh. (Śaṅ.) 176. 15 (*on* i. 3. 19); श्रोतारः ... अन्यादृशोऽपि सन्त्येव MahāP. 1.140; अज्ञानहेतोरन्यादृक्स च ज्ञानान्निवर्तते BṛĀraUBhVā. i. 4. 1018; क्रोधेन यातुधानः पुनरन्यमन्यादृशा प्रहारोपक्रमेण शाखिनं व्यमुञ्चत् UdaySuKa. 80. 1; व्याकरणादधिगतमपि कविवदने शब्दवृन्दमन्यादृक् SūktiMu. 4. 20; अनिवर्तमाने (पूर्वप्रतीतविपरीतविध्यनुवादभावे) हि तस्मिन्नन्यादृशं विध्यनुवादभावमाश्रित्यैव वाक्यार्थं

प्रतिपादयन्ति CaturCin. iii. (1). 114. 12; आमर्दितैकद्विशरासमासीदन्यादृगूष्मायितमङ्गजस्य ŚivLī.20.34 [अन्यादृशं विलक्षणमन्यादृक्षं तथान्यादृक् KośaKaTa. 2. 647]; **2** looking (at oneself) as another अन्यमिवेमं पश्यन्ति जनाः सोऽयमन्य इव दृश्यमानोऽन्यमिवात्मानं पश्यति। अन्यादृगिति MahāBh. ii.107.15 (*on* iii. 2. 60); **3Ai** different, distinct कृत्वान्यं देहमन्यादृक् तादृक् कृत्वा पुनर्हरिः। कुरुते जगतः कृत्यमुत्तमाधममध्यमम् MatsyaP.154.357; न चान्यरूपमन्यादृक्कुर्याज्ज्ञानं विशेषणम् TattvSaṁ. 949; करोति भावयतीत्येताभ्यामपि श्रुत्या तावदन्यादृगेवार्थः प्रतीयते TantrVā.352.11 (*on* ii.1.1); अन्यादृग्वाक्यश्लेषो विरोधोऽसौ Kāvyālaṅ. (Ru.)10.5; लौकिके वैदिके चैव तस्य (हरसिंहदेवस्य) कार्ये विनिश्चयः। भवत्यन्यादृशस्तस्य कुतश्चन्द्रामलं यशः PurusPa.64.22. **3Aii** changed कामदेवोद्यानयात्राप्रतिनिवृत्तमन्यादृशं भवन्तमवधारयामि MālaMā.1.188; अन्यादृशं भावमुपलक्ष्य तयोर्द्वयोः। सुदर्शनोऽब्रवीत् KathāSaSāg. ix. 2. 303; वानरश्चकिताकुलम् (शिशुमारम्)। सखेऽन्यादृशमद्य त्वां पश्यामीति स पृष्टवान् KathāSaSāg. x. 7.114; **3Aiii** changed, i.e. lost न तस्याश्चित्तमन्यादृक् KathāSaSāg. xviii. 4. 147; **3B** dissimilar (effect) नान्यो विलक्षणो हेतुर्येनान्यादृक्फलं भवेत् ŚlokaVār.5 (2).198 (266.1); **4 (used as noun)** (that) which is contrary नातीन्द्रिये हि युज्येते सदसत्ताविनिश्चयौ। निश्चयो वेदवाक्याच्चेदन्यादृग्न किमन्यतः TattvSaṁ. 2390; हस्ततलार्पितामलकवत् तात्पर्यसंवेदने सत्यन्यादृगुदीरयन्ति SaṁkṣeŚā.1.262 (i. 201.13); **5** of one type or kind नास्त्यन्यादृशि स्वलक्षणे प्रतिपन्नेऽन्यादृशस्य सामान्याकारस्य ज्ञानस्य वासनातः प्राप्तिः Śarka.55.10; **6** unique, excellent, extraordinary नित्यं विधिः सततसंनिहितो विभूतिमन्यादृशं सृजति ... धनंजयाय RāghPāṇ.(Dha.)1.52; (विष्णुम्) तं ददृशुर्देवाः शेषपर्यङ्कमास्थितम्। अधिरूढशरन्मेघमन्यादृशमिवाम्बुदम् Yādavā. 1. 66 (comm. अन्यादृशं विलक्षणं लोकोत्तरम्); (तन्वी) जनयत्यानन्दमन्यादृशम् ŚṛṅgāBhū. 36; अन्यादृशं चमत्कारमात्मानन्दैकसाक्षिणम्। दर्शयन्तीं प्रतिव्यक्ति देवीं वाचमुपास्महे AdbhuDa. 1. 2; (रामावतारो रघुनाथभूपः) नीलोत्पलान्येव नितम्बिनीनां नेत्राणि ... आमोदमन्यादृशमाप्नुवन्ति कलानिधेर्यस्य कलाविलासैः Raghunā. 3. 16; **7** the word *anyādṛś* वायुरसजातः समुद्रमहोरात्रे ... ईदृङ् चान्यादृङ् शूघनासः ... सुरभिर्निरिष्ठायै VājaPrāti.5.37.

अन्यादृश् (anyā-dṛś) *m.* name of particular Maruts (*lit.* extraordinary) ईदृङ् चान्यादृङ् चैतादृङ् च प्रतिदृङ् च मितश्च संमितश्च सभराः TaiS. I. viii. 13. 2 (Sāy. ईदृङित्यादीनि मरुद्विशेषाणां नामधेयानि); TaiS. IV. vi. 5. 5; KāṭhS. 18. 6 (i. 270. 10); KapiKaS. 28. 6 (126. 4); VājaS. 17. 81; VājaS. (K.) 18.7; पर्युपस्तारं दर्विहोमाकारमीदृङ् चान्यादृङ् चेत्यनुद्रुत्य ... चित्रज्योतिश्चेति जुहोति BaudhŚS. ii.55.16; ii.56.4; ईदृङ् चान्यादृङ् चेति सप्तभिर्गणैरासीनो हस्तेन गणेन गणमनुद्रुत्य मारुतान् जुहोति ĀpaŚS. xvii. 16.15; HirŚS. xii. 5. 28 (101.30); अरण्येऽनुवाक्यतृतीयैर्गणैः कपालान्युपदधाति। ईदृङ् चान्यादृङ् चेत्येताभ्याम् ĀpaŚS. xviii. 12. 12; मरुतो वै ... अन्यादृक् यादृक् च प्रतिकृत्तथा। ... संरभश्च तथा गणः VāyuP. ii. 6.127; BrahmāṇḍP. ii. 5.96.

अन्यादृश (anyā-dṛśa) *adj.* [*f.* -ī; -ā (irr.)] [P.iii.2.60; vi.3.91; iv.1.3; Vār.1 *on* P.iii.2.60; MahāBh.ii.107.8 (*on* iii.2.60); KāśiVṛ *on* iii.2.60; JaineVṛ.107.31 (*on* ii.2.58); KātanVṛ.*on* iv.3.75; BhāṣāVṛ.vi.3.91; MugdhaBo.26.85(159.4); PrakriKau.ii.531.2; SiddhāKau.497A.5 (*on* iii.2.57); AltGr. III.592; DEBRU. 724] **1A** like another, resembling another, appearing as another **Bi** of another type or kind **ii** of any other kind (used as noun) (means) of any other kind **C** (used as noun) another **2A** (used as noun) (that) which is dissimilar **Bi** different (used as noun) (that) which is different **ii** changed **3** unique, extraordinary (used as noun) (that) which is unique or extraordinary **4** of one type or kind **5** contrary, opposite **1A** like another, resembling another, appearing as another इमे नूनमीदृशा अन्यादृशा इतीहाग्नीनभ्यूदे ChāndoU. iv. 14. 2; देवता सर्वा विभान्त्यन्यादृशा इव BrahmāṇḍP. iii. 9. 37; (मदम्बा) उत्कम्पिताङ्गयष्टिरन्यादृशीव क्षणमजनिष्ट DaśKuC. 88. 4; अन्येद्युश्च प्रविष्टेन दृष्टा सान्यादृशी मया KathāSaSāg. vi. 6. 150; तं वीक्ष्येऽन्यादृशमिव भूयान् कोऽत्र कारणम् TriṣaŚaPuC. i. 5. 464; किं पुनरद्य भगवन्तमन्यादृशमिव विभावयामि TripuḌi. (8); नायमभेदो भेदाभावात्मा ... अपि त्वन्यादृश इति चेन्न ŚatDū. 84. 3; कथमद्य अन्यादृश इव दृश्यसे DhūrtaSa. 72. 8; ज्वाला ... द्वितीया त्वन्यादृशी TantrRaha. 23. 16; न ह्येकं वस्तु प्रतिक्षणमन्यादृशं भवति निमित्तभेदव्यतिरेकेण AṇuBh. 198. 3 (*on* iii. 2. 26); किं तादृशमिदं ज्ञानं उतान्यादृशमिति संशयो भवति MānaMe. 185. 1; (निलीनामिव निश्चेष्टामिवान्यत्वं गतामिव ... भ्रमन्तीमानयेन्नारीम्) अन्यत्वं गतामिव अन्यादृशीमिव SetuBa.115.10; तन्नामश्रवणात् प्रभृति मम हृदयमन्यादृशमिव वर्तते MadaKeC. 20(4); नृपतिः ... विशिष्टचिह्नयुक्तः स्यात् समयेऽन्यादृशो भवेत् ŚukraNi. 5.15; **1Bi** of another type or kind समादिष्टोऽहमार्येण ... सीताया रावणभवनसंस्थानाद्यारित्रं प्रति समुत्पन्नविमर्शानां पौराणामन्यादृशाः प्रलापाः प्रवर्तन्ते KundaMā. 1. 4 (10); तस्मादन्यादृशाद् भवन्नन्यादृशो एव ततो न व्यभिचारः HetuBiṬ. 156. 15; 157. 23; 158. 16; नान्यादृशे सार्थे करोत्यन्यादृशीं मतिम् ŚlokaVār. 5 (13).101 (592.5); न त्वन्यादृशीं प्रधानासत्तिं शक्नोति कल्पयितुम् प्राकृतबाधेन ṬupṬ. 58.2 (*on* v.1.24); सर्वसंपादनेऽन्यादृशः क्रमोऽन्यादृश इतरत्र ṬupṬ.71.17 (*on* v.3.2); 100.16 (*on* vi.1.37); 152.16 (*on* vii.1.1); नास्त्यन्यादृशि स्वलक्षणे प्रतिपन्नेऽन्यादृशस्य सामान्याकारस्य ज्ञानस्य वासनातः प्राप्तिः Śarka. 55. 10; न हि वृक्षसमुच्चयनिबन्धनो वनप्रत्ययोऽन्यस्मिन् वृक्षसमुदायेऽन्यादृशो भवति तेषां वृक्षाणां विद्यमानत्वात् Śarka. 104. 8; न त्वन्यादृशावाविर्भावानाविर्भावौ स्वरूपस्य संभवतः BrahmSūBh.(Śaṅ.)176.15 (*on* i.3.19); उत्सर्गोऽप्ययं वाचः संप्रदायप्रवर्तनात्मको द्रष्टव्यः, अनादिनिधनाया अन्यादृशस्योत्सर्गस्यासंभवात् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 191.18 (*on* i. 3. 28); न हि उपाधियोगादप्यन्यादृशस्य वस्तुनोऽन्यादृशः स्वभावः संभवति BrahmSūBh. (Śaṅ.) 582. 16 (*on* iii. 2. 11); ईदृश एव संबन्धः न अन्यादृशः BrahmSūBh. (Śaṅ.) 610.1 (*on* iii. 2. 35); सुकविपरंपरया चिरमविगीततयान्यथानिबद्धं यत्। वस्तु तदन्यादृशमपि बध्नीयात्तत्प्रसिद्धयैव Kāvyālaṅ. (Ru.) 7. 8; 'अग्निहोत्रं जुहोति यवागूं पचति' इति पाठादन्यादृशेऽपि क्रमेऽवगम्यमाने अर्थात् क्रमनियमविपर्ययः Kāśi. ii. 29. 5 (*on* 5 (2). 4); 'पूर्ववत्प्रयाजशब्दत्यागेन ग्रन्थं व्याचक्षाणाः पूर्वपक्षरूपमन्यादृशमाहुः TantrRa. 100. 11; पुनरन्यादृशी जिज्ञासा जायते NyāyRaMā. 7. 4; आचार्यस्य तु ... अन्यादृशं विधितत्त्वम् अभिमतं लक्ष्यते NyāyRaMā. 47. 4; स हि विप्रलिप्सया तथाभूतेऽप्यर्थेऽन्यादृशीं हस्तचेष्टाम् ... करोति NyāyRa. 412. 8 (*on* 5 (5). 21); 935. 6 (*on* 7.316); सुभटकलिस्त्वन्यादृश एव UdaySuKa. 79.12; घटशरावादिरूपेणावस्थितायास्तस्या एव मृत्तिकाया अन्यानि नामधेयानि व्यवहाराश्चान्यादृशाः VedāSaṁ. 89. 10; अन्यादृशीयमाशीः परिपाटी (v. 1. अन्यादृशा) PrasaRā.3.36 (12); चन्द्रो मुञ्चति केशरारुणकरान्वृक्षेषु नान्यादृशान् GopāKeCan.146. 29; न तु अन्यादृशम् आनन्त्यं तत्र युक्तम् TarkSaṁ. (Ā.)129.18; यद्गुणैरवयवैर्योऽवयव्यारभ्यते तद्गुण एवासौ नान्यादृशः NyāyKu. 111. 9; अनिवर्तमाने हि तस्मिन्नन्यादृशं विध्यनुवादभावमाश्रित्यैव वाक्यार्थं प्रतिपादयन्ति CaturCin. iii(1).114.12; स एव पूज्यो न त्वन्यादृशः ManvaVi. 1055.4 (*on* 8.303); वार्त्तिककारास्त्वन्यादृशीं परिभाषां पठन्ति PariVṛ.(Sī.)134.19; आदत्ते पवनोऽपि सौरभमयीमन्यादृशीं वासनाम् ŚṛṅgāBhū. 8; उत्तरत्र ... पादचतुष्टयस्यापि गायत्र्यां, भूतपृथिवीशरीरहृदयरूपस्य प्रतिपादनमिहान्यादृशस्य ŚivārkaMaDī. i. 278. 13 (*on* i. 1. 26); अन्यादृश्या अपि आकाङ्क्षायाः समासस्थले उपगन्तव्यतया उपदर्शित॰ ... ॰अप्रयोजकत्वात् VyutpaVā. 30.1; आखण्डलस्य तु मतिरन्यादृशी NīlaVi. 67.7; तार्किकास्तु उपमानमन्यादृशमन्वेषयन्तो गोगतसादृश्यज्ञानमनुमानीकुर्वन्ति MānaMe. 110.6; आशङ्के तव मन्दहासलहरीमन्यादृशीं चन्द्रिकाम् MūkaPañ. 2. 46; MayūMāli.415.13 (*on* 1.11); वक्रोक्तिरुक्तवाक्यार्थस्वीकारोऽन्यादृशः स्मृतः SāhiSā. 2. 131; [अन्यादृशं विलक्षणम् KośaKaTa. 2. 647]; **1Bii** of any other kind अद्यत्ववदेव कालान्तरेऽपि प्रमाणस्वभावो नान्यादृशः NyāyRa. 80.15 (*on* 2.113); वाक्यार्थविमर्शः प्रवर्तमानो वक्त्रभिप्रायप्रतिरूप एव प्रवर्तते नान्यादृशः VyaktiVi.67.9; यद्वरणं स्वीयत्वेनाङ्गीकाररूपं तदेव न त्वन्यादृशमपीति AṇuBh. 253. 24 (*on* iii. 3. 47); औत्पत्तिकशब्देनेदमेव नित्यत्वं वक्तुं शक्यं नान्यादृशम् VaiyāSiMaṅ. 223.1; कर्कशात्वं च नान्यादृशं किं तु दुरूहदुरभिप्रायकत्वम् BālamBha.ii.200.20 (*on* 2.135-136); **(used as noun)** (means) of any other kind उपायसत्यतां मुक्त्वा नान्यादृश्युपयुज्यते BṛĀraUBhVā.i.4.993; यादृगवस्थितैः पदैरन्वयो वृद्धव्यवहारे दृश्यते तादृशान्येवान्वयं प्रतिपादयन्ति नान्यादृशानि ŚāstrDī.155.13 (*on* i.1.7); **1C** (used as noun) another अन्यादृशस्य (स्त्रीप्रत्ययस्य) वाचकत्वं नावधार्येत तस्मादीकारान्तः स्यात् TantrVā. 306. 24 (*on* i. 4. 11); क्रत्वर्थस्य प्रत्यासन्नफलेनान्यादृशस्य बाधः NyāyRaMā. 186. 12; दुष्करसंधिः पूर्वो निर्धनः ... अन्यादृशस्तु रक्तो भवति सुखेनेति केऽप्याहुः KandaCū. vi. 4. 31; किं ब्रूमः सहकार तावकगुणानन्यादृशैर्दुर्लभान् सौरभ्येण यदध्वगानपि मुहुः प्रीणासि दूरादपि PadyaVe. 673; **2A** dissimilar, unlike अन्यादृशस्तु पिताप्याचार्यादृन्: BālaKrī.i.50.4 (*on* 1.34); **(used as noun)** (that) which is dissimilar, unlike अन्यादृशादपि तादृशो भावे तच्छक्तिनियमाभावात् न हेतुभेदः भेदकः इति अकारणं विश्वस्य वैश्वरूप्यं स्यात् PramāVāSvopVṛ. 14.16; **2Bi** different योऽयं युवा कोऽपि ब्राह्मणाकृतिरस्यावलोकयतो वदतश्चान्यादृश एवाभिप्रायो मयोपलक्षितः Kād. 309. 8; न चान्यरूपमन्यादृक्कुर्याज्ज्ञानं विशेषणम्। कथं चान्यादृशे ज्ञाने तदुच्येत विशेषणम् TattvSaṁ. 949; विषयोऽन्यादृशस्तावद्दृश्यते लिङ्गशब्दयोः ŚlokaVār. 5(5).55 (420. 7); न ह्यर्थाध्यवसानादन्यादृशं नामज्ञानं व्यवहाराङ्गं भवति TantrVā. 321.13 (*on* i. 4.22); विन्ध्यवासिनोऽपि ... नायमभिप्रायः ... भ्रान्तैस्तु तदीयमभिप्रायमजानानैरन्यादृशमेव तद्व्याख्यातम् Śarka. 23.10; वेदवचसस्तात्पर्यमन्यादृशम् SaṁkṣeŚā. 1. 464 (i. 336.21); एतेषां स्मृत्यन्तरेऽन्यादृशः क्रम उक्तः ManuBh. ii.297.16 (*on* 9. 180); प्रधानस्य अन्यादृशी कर्तव्यता

NyāyRaMā. 204. 16; धूमस्य तु वस्तुत एव तादृशस्य संबन्धग्रहणम् अन्यादृशाद्बाष्पादग्निप्रतीतिर्भ्रान्तिः NyāyRa.522.22 (*on* 5(11).53); भवतः साधनं नातित्वरितापेक्षया अन्यादृशं भवति NyāyRa. 687. 13 (*on* 5 (16). 24); अन्यादृशस्तु शब्दो ब्रह्मणि न दृश्यत इति चेत् ŚatDū. 185. 20; अन्यादृशी च कृतिसाध्यता न दृष्टा TattvCin. ii(2). 40. 15; वर्णः स्वाभाविकवर्णादन्यादृशो मुखकालिमादिः ManvaMu. 293. 10 (*on* 8.25); लोलाक्ष्या गुरुसंनिधौ मम कृतं नो वक्त्रमन्यादृशम् Subhāṣi. 1055; एकान्ते वनतो गृहं शशिमुखोऽप्यन्यादृशो दृश्यते Subhāṣi. 2239; रहस्यमालाभिन्नमालायां तु अन्यादृशः संस्कारः TantrSā.(K.)26.14; यत्र तु न्यायेन अन्यादृशं बलाबलम् ... तत्र तन्मूलभूतश्रुतिरूपवचनातिदेशेन न्यायकल्प्यातिदेशस्य बाध इत्येव द्रष्टव्यम् BhāṭṭDī. iii. 14. 3 (*on* viii.1. 8); असच्छब्दस्यान्यादृशास्वातन्त्र्यार्थकत्वकल्पनं भ्रान्तिः GuruCandr. ii. 306. 18; परं त्विदं बिम्बजगोलजखण्डं संदृश्यतेऽन्यादृशमम्बरे तत् SiddhāTaVi.210.13; 3.65; **2Bii** changed किमन्यादृशीव गतिरस्य विमानराजस्य MahāvīC.7.20 (1); माधव अद्य ... कामदेवोद्यानयात्राप्रतिनिवृत्तमन्यादृशं भवन्तमवधारयामि MālaMā.1.188; करोमि क्षणात् वस्तुव्यत्ययविभ्रमेण झगिति त्रैलोक्यमन्यादृशम् UdaySuKa.86. 28; तच्छ्रुत्वान्यादृशं भावमुपलक्ष्य तयोर्द्वयोः। सुदर्शनोऽब्रवीत् KathāSaSāg.ix. 2.303; x.7.114; **3** unique, extraordinary, excellent स्मरति चासौ ... अन्यादृशोदारपुरुषस्वादीयसः संप्रहारपरिचयस्य AvantiKa.55.12; RāghPāṇ. (Dha.)1.52; काव्यस्याम्रफलस्येव ... रसोऽप्यन्यादृशो भवेत् NalaCam.1.17; किं वक्ष्यन्त्यपकल्मषाः कृतधियो रेखेव सान्यादृशी SaraKaṇṭhā. 127. 18; ततस्तं ददृशुर्देवाः ... अन्यादृशमिवाम्बुदम् Yādavā.1.66; परिक्रमप्रेक्षितभाषितार्थैरन्यादृशैराप्तविभावनीयैः। मदोपपन्ना मदलालसा वा जितश्रमा वेति जनैश्शशङ्के Yādavā. 2. 20; 8.91; प्राप्तं चौरतया पटीरतरुणा यत्सौरभं तद्गिरामक्षय्यं महि तस्य तस्य महिमा धन्योऽयमन्यादृशः ŚaṅkaDigVi. (Mā.)4.92; अन्यादृशानामदसीयनानाकुशेशयाक्षीकिलकिंचितानाम् ... साक्षित्वमप्याश्रयितुं समीहे ŚaṅkaDigVi. (Mā.) 9.78; 13.24; (तन्वी) नो पूरयत्यञ्जसा मद्वाञ्छामधुना तथापि जनयत्यानन्दमन्यादृशम् ŚṛṅgāBhū. 36; अन्यादृशं रूपमतोषहेतुः CaitaCa.124.15 (5); अन्यादृशं चमत्कारम् ...। दर्शयन्तीं प्रतिव्यक्ति देवीं वाचमुपास्महे AdbhuDa. 1. 2; 7. 15 (18); नीलोत्पलान्येव नितम्बिनीनां नेत्राणि ... आमोदमन्यादृशमाप्नुवन्ति कलानिधेर्यस्य कलाविलासैः Raghunā.3.16; शब्दा यद्वदनं प्रपद्य मृदुतामाशासतेऽन्यादृशीम् ŚivLī.1.81; रूपेणैव महीपते तव धनुःपाण्डित्यमन्यादृशम् PadyaVe. 60; जानामि भवतो मयि प्रीतिमन्यादृशीम् NīlaVi.107.11; किं चाधः पुलिनाद्य यस्य कदलीकाण्डाववाग्रोपितौ। तन्मन्ये चतुरस्य पुष्पधनुषः सर्गोऽयमन्यादृशः JānaPa.5.22; शाहनृपेऽनुशासति महीं माहात्म्यमन्यादृशं द्रष्टुं चारु वसुंधरेति च पदं पृथ्व्या अभूत् सार्थकम् ParamāKā. 2.14; 8.52; धीर श्रीसुरनीरपण्डित घनश्याम त्वमन्यादृशः Damaru.7; (**used as noun**) (that) which is unique or extraordinary तस्यैतस्य ... विनेयतामुपगता धन्याः किलान्यादृशाः ŚaṅkaDigVi. (Mā.)6.17; **4** of one type or kind तस्मादन्यादृशाद् भवन्नन्यादृश एव ततो न व्यभिचारः HetuBiṬ.156.15; 157. 23; भेदे ह्यन्यादृशस्यान्यादृशाद्भावे विवादायोगात् HetuBiṬ.158. 16; नान्यादृशे सार्थे करोत्यन्यादृशीं मतिम् ŚlokaVār. 5 (13). 101(592. 5); सर्वसंपादनेऽन्यादृशः क्रमोऽन्यादृश इतरत्र ṬupṬ.71.17 (*on* v. 3. 2); न हि उपाधियोगादप्यन्यादृशस्य वस्तुनोऽन्यादृशः स्वभावः BrahmSūBh. (Śaṅ.) 582. 16 (*on* iii. 2.11); एतावद्य विपर्यस्य तत्त्वं यदन्यादृशस्यान्यथाप्रकाशनम् Kāśi. ii. 159. 20 (*on* 5 (3).162); द्व्यहकालत्वे त्वन्यादृशः क्रमः सद्यःकालत्वे चान्यादृशः MayūMali. 415.13 (*on* v.1.11); **5** contrary, opposite यः प्रागव्यापकः सोऽन्ते कथमन्यादृशो भवेत् MṛgendraT.i.2.21.

अन्यादृश (anyā-dṛśa) *m.* name of a sage (*lit.* extraordinary) अन्यादृशो मुनिः KalpaK. 371.15.

अन्यादृशकर्तृत्व (anyādṛśa-kartṛtva) *n.* another kind of agenthood भावनायाः प्रत्ययार्थतावादिनामन्यादृशकर्तृत्वस्य दुर्वचत्वात् VaiyāBhū.46.7 (*on* 9)

अन्यादृशक्रमत्व (anyādṛśakrama-tva) *n.* the state of having different order मन्त्राणामन्यादृशक्रमत्वे तदनुपपत्तिः स्यात् MīmāNyāPra. 236. 27.

अन्यादृशग्रह (anyādṛśa-graha) *m.* act of knowing in another way छलयुक्त्या त्वन्येषामभिसंधानाभिभावकं कपटम् (v.l. छलोक्त्याकथितार्थस्य कपटोऽन्यादृशग्रहः) NāṭyaŚā.16.30; SāhiSā. 3.14.

अन्यादृशतदाचार (anyādṛśa-tadācāra) *m.* conduct like others एकः इत्यनेनान्यादृशतदाचारेऽस्वरसः सूचितः VīraMi. 25. 2 (*on* 1.9)

अन्यादृशता (anyādṛśa-tā) *f.* the state of being different सरूपस्योपलक्षणेऽप्यन्यादृशतैवेति सर्वस्तादृशस्तथाविधजन्मेति सिद्धम् HetuBiṬ.165.20.

अन्यादृशत्व (anyādṛśa-tva) *n.* **1** the state of being different कुतश्चित् साम्यात् सरूपतयावसीयमानस्याप्यन्यादृशत्वात् HetuBiṬ. 156. 1; तुल्याकारत्वे सति कथमन्यादृशत्वम् HetuBiṬ.161.14; देवर्षिशरीरापेक्षयास्मदादिशरीराणामन्यादृशत्वात् Upask. 213. 6 (*on* iv. 2. 5); न च मन्त्रपाठस्यान्यादृशत्वात् प्रयाजक्रमो ब्राह्मणपाठक्रमादेवेति वाच्यम् MīmāNyāPra.236.19; [Loc.] in different case अन्यादृशत्वे तस्यैव क्रमस्यानुष्ठानं स्यात् MīmāNyāPra.236.20; **2** the state of appearing like another यद्यन्योऽस्ति परः कोऽपीत्यत्रान्यशब्देनान्यादृशत्वमेवोच्यते ŚatDū.151.1.

अन्यादृशदोष (anyādṛśa-doṣa) *m.* other kind of defect or disqualification अन्यादृशदोषशून्यत्वस्य प्रकृतेऽनुपयोगादाह। अंशेति BālamBha. ii.251.19 (*on* 2.141)

अन्यादृशप्रत्यक्ष (anyādṛśa-pratyakṣa) *n.* other kind of perception अन्यादृशप्रत्यक्षस्थलीयप्रतिबन्धकतया च न त्वन्मते निर्वाहः VyutpaVā.77.5.

अन्यादृशप्रपञ्चा (anyādṛśa-prapañcā) *adj.* (*f.*) of unique behaviour, i.e. incomparable अन्यादृशप्रपञ्चेव दृष्टा वेगवती मया BṛKathāŚloSaṁ.15.28.

अन्यादृशप्रयोग (anyādṛśa-prayoga) *m.* another kind of use or employment निपातनं नाम अन्यादृशे प्रयोगे प्राप्तेऽन्यादृशप्रयोगकरणम् LaŚabdeŚe.i.290. 9.

अन्यादृशबोधोत्पत्ति (anyādṛśabodhotpatti) *f.* origination of another kind of cognition अन्यादृशबोधोत्पत्तेरनुभवविरुद्धतयेष्टापत्तेरयोगात् ŚaktiVā. 50.19.

अन्यादृशम् (anyādṛśam) *adv.* in any other way, differently पठन्नन्यादृशं तत्र तं विनाशयति ध्रुवम् TantrVā. 786. 9 (*on* iii. 2. 19); मर्यादानिरतस्त्वमेव जलधे ब्रूतेऽत्र कोऽन्यादृशम् ŚṛṅgāTi.(Ru.)3.65.

अन्यादृशमणिधर (anyādṛśamaṇi-dhara) *adj.* who wears another kind of jewel पदाभ्यां तव धृते पदावन्यावन्यादृशमणिधरे प्रेयसि हरेः JānaCaCā.64.

अन्यादृशविषयता (anyādṛśa-viṣayatā) *f.* objectness of another kind अन्यादृशविषयताया एव प्रतिबध्यतावच्छेदकत्वोपगमावश्यकत्वात् VyutpaVā. 77.7.

अन्यादृशवेद (anyādṛśa-veda) *m.* another kind of Veda अन्यादृशवेदैस्तन्नामरूपानुसंधानासंभवात् ŚivārkaMaDī. i. 466.12 (*on* i.3.29)

अन्यादृशाकार (anyādṛśākāra) *adj.* of different form or character अहमेवमाकारोऽयं चान्यादृशाकार इति शक्यते व्यपदेष्टुम् BrahmSūBh. (Rā.) 76.15 (*on* i.1.1)

अन्यादृशसत्तासंबन्ध (anyādṛśa-sattāsambandha) *m.* different relation of existence न त्वन्यादृशसत्तासंबन्धः GuruCandr. i.251.13.

अन्यादृशसुख (anyādṛśa-sukha) *n.* extraordinary happiness स वस्तन्यादन्यादृशसुखमपाङ्गो मृगदृशाम् ŚṛṅgāSar. 4.

अन्यादृशोद्वाहमङ्गल (anyādṛśodvāhamaṅgala) *n.* unique auspicious rite of marriage अन्यादृशोद्वाहमङ्गलसमुचितनैपथ्यसमुज्ज्वलतराङ्गविजयानन्दरङ्गदिदृक्षयेव सरभसमनुरागिणीम् ... कमलिनीं गाढानुरागतयाश्लिष्य ĀnandRa. 5. 0 (2)

अन्यादृश्यत्व (anyādṛśyatva) *n.* invisibility of others जडस्य चामोहित्वादजडस्य चान्यादृश्यत्वादन्यत्वासिद्धेः IṣṭaSi. 338. 23.

अन्यादृश्यरूप (anyādṛśya-rūpa) *n.* form invisible to any other कायरूपे चित्तसंयमादन्यादृश्यरूपम् (भवति) ŚāṇḍU. 417. 27 (1. 69)

अन्यादृष्टि (anyādṛṣṭi) *f.* absence of knowledge of another अन्यादृष्टावदृष्टेऽपि क्वचिद्भ्रमो न दृष्टः IṣṭaSi. 272. 2; तत्रेन्द्रियान्तरदृष्टभावान्नान्यादृष्टौ भ्रम इति चेत् IṣṭaSi. 272. 4.

अन्यादोडी (anyādoḍī) *f.* name of a medicinal herb अन्या दोडी (v.l. अन्यादोडी, Āyurvedamahākośa) तु जीवन्ती शाकश्रेष्ठा सुखालुका RājNi. 338.16.

अन्याद्भुत (anyādbhuta) *n.* other strange event ज्वालाद्भुतान्यथ प्रोक्तानि यानि ... अपि वान्याद्भुतानि ...। एतेषु शान्तिं कुर्वीत AVPari. 69(6).1.

अन्याद्यामन्त्र्य (anyādyāmantrya) *adj.* (used as noun) (vocative word) preceded by the word in other (than vocative case) नाविशेष्यान्याद्यामन्त्र्यात्। विशेष्यपूर्वमनामन्त्र्यपूर्वं च हित्वान्यस्मादामन्त्र्यादेते न स्युः (आदेशाः) MugdhaBo.3.145 (33.16)

अन्याधार (anyādhāra) *adj.* [*f.* –ā] **1A** occurring in or belonging to another person क्रिया धात्वर्थमात्रं स्यादन्याधारेऽपि कर्तृता ŚlokaVār. 5 (17). 75 (708. 1); अन्याधारेऽपि कर्मणीत्यर्थः NyāyRa.708.10 (*on* 5 (17).75); **1B** subsisting or occurring in another substratum वध्यघातकभावो विरोधः, तत्रापि नाजात एकोऽन्यं हन्ति नाप्यन्याधारम् NyāyMa. 18. 2; नाजात एकोऽन्यं हन्ति नाप्यन्याधारः Nyāyāmṛ. 574B. 7 (comm. योऽन्याधारः अन्यप्रदेशस्थः वध्यसमानाधिकरणो न भवति वध्यापेक्षया भिन्नाधिकरणस्थित इति यावत् सोऽप्यन्यं न हन्ति); **2** having any other as the substratum, i.e. supported by another वसुधा नान्याधारा तिष्ठति गगने स्वशक्त्यैव ĀryaSi. 16. 4 (184); भूमेः पिण्डः ... नान्याधारः स्वशक्त्यैव वियति नियतं तिष्ठतीहास्य पृष्ठे Golā. 180.13; भूगोलः ... नान्याधारोऽथ मूर्तश्चेत्तस्याधारोऽथ तस्य च। अन्यः SiddhāTaVi.

27. 5; **3** having another as the basis, cf. **अन्याधारत्व 2.**

अन्याधारत्व (anyādhāra-tva) *n.* **1** the state of having another as the substratum न क्वचिदात्मन्यन्याधारत्वमुक्तम् TātpaṬ. (Vā.) 499.13 (*on* iii. 1.1); **2** the state of having another as the basis माया ... ईश्वरतत्त्वे कार्यत्वान्याधारत्वमायोपाधिकत्वबुद्धिं जनयति VedāntTaSā. 55. 5.

अन्याधिकरण (anyādhikaraṇa) *adj.* [*f.* –ā] subsisting in another substratum (संख्या) अन्याधिकरणायां क्रियमाणायां न प्रकृतिवत्कृता स्यात् ŚābaBh. 1857.11 (*on* x. 2. 64); तत्रापि नाजात एकोऽन्यं नाशयति, नान्याधिकरणम् BrahmSi. 52.18.

अन्याधिकार (anyādhikāra) *m.* **1** any other right कुटीचकबहूदकयोर्मन्त्रजपाधिकारो हंसपरमहंसयोर्ध्यानाधिकारस्तुरीयातीतावधूतयोर्न त्वन्याधिकारः NāraPaU. 7. 4; **2** control of any other thing येन ... लोकेस्मिन्नभिलष्यते वजयिन्यन्याधिकारस्थितिम् (Read विजयिना नान्याधिकारस्थितिः) EI. xix. 280. 15; **3** claim or right belonging to another person नेच्छत्यन्याधिकारं हि निस्पृहो मोदते सदा। ... भृतको वरः ŚukraNī. 2. 64; यत्कार्ये यो नियुक्तः ... नान्याधिकारमन्विच्छेत् ŚukraNī. 2. 230; **4** jurisdiction of others अन्याधिकारवृत्तं तु न ब्रूयाच्छ्रुतमप्युत ŚukraNī.2.256.

अन्याधिकारित्व (anyādhikāritva) *adj.* under the jurisdiction of others, being in the authority of others अन्याधिकारित्वे कर्मणि कथमधिकृतस्य पश्चादेरुत्तमगतिप्राप्तिः फलम् ManvaMu.201.29 (*on* 5.42)

अन्याधिकारिन् (anyādhikārin) *m.* another authorized person गोदोहनेनेत्यत्रापि विलयोऽन्याधिकारिणः BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 380.

अन्याधिकारिविषय (anyādhikāri-viṣaya) *adj.* referring to another authorized person प्राणस्त्वेत्यादिवचनान्यन्याधिकारिविषयाणि TattvPrakā. 171B. 5 (*on* iii. 3. 26)

अन्याधित्सत् (anyādhitsat) [w. r. for *anyāḥ dhitsat*] NidāSū.114.16 (7.1), VIŚVA.

अन्याधिपति (anyādhipati) *adj.* having another as lord or ruler अन्याधिपतित्वं कर्माधीनत्वम्। ... अतो मुक्तो नान्याधिपतिः VedāntDī.246.18 (*on* iv. 4. 9); अन्योऽधिपतिर्येषां तेऽन्याधिपतयः NyāySu. (Ja.) 653B. 8 (*on* iv.4.7); अन्योऽधिपतिर्यस्य सोऽन्याधिपतिः VedāntRaMañ. 3. 9 (125.12)

अन्याधिपतित्व (anyādhipati-tva) *n.* the state of having another as lord or ruler अन्याधिपतित्वं कर्माधीनत्वम् VedāntDī. 246.16 (*on* iv. 4. 9); एतेऽपि चान्याधिपतित्वयुक्ता विष्वक्वन्यचित्त्वेन यथा पुमांसः AnuVyā. 73A. 8 (*on* 4. 4); अन्योऽधिपतिर्येषां तेऽन्याधिपतयः। तेषां भावोऽन्याधिपतित्वं तेन युक्ताः NyāySu. (Ja.) 653B. 8 (*on* iv. 4. 7); (मुक्ताः) परकीयव्याख्यानानुसारेणान्याधिपतित्वयुक्ता इति प्रतिज्ञातम् NyāySu. (Ja.) 653B. 9 (*on* iv. 4. 7)

अन्याधिप्रतिषेध (anyādhi-pratiṣedha) *m.* prohibition of another pledge स्थावरक्षेत्रादावसारत्वेऽप्यन्याधिप्रतिषेधात् VyavaNi. 237.10.

अन्याधिष्ठान (anyādhiṣṭhāna) *n.* **1A** another substratum अधिष्ठानं च देहान्तर्भावात् व्याप्तमिति देहदानं दुष्करं युक्तं नरहानम्। वन्मीकेऽन्याधिष्ठानदर्शनात् NayaVi.199.1 (*on* i.1.5); **1B** another support or basis किमन्याधिष्ठानतत्त्वबोधेन ... बाधकप्रमाणं गमयतु VedāntKa. 297.10 (*on* ii. 2. 31); **2A** substratum of one न ह्यन्याधिष्ठाने ह्यन्यस्य शरीरं भवेत् AṇuBh. 169. 4 (*on* iii.1.1); **2B** substratum of another नन्वन्याधिष्ठानेऽङ्गीक्रियमाणे यातनाजीवानामशुद्धत्वादशुद्धमन्नं स्यात् AṇuBh.181.11 (*on* iii.1.25); योगशब्देनात्राप्यन्याधिष्ठानेन रेतःसिग्योगाभावः AṇuBh.182. 4 (*on* iii.1.26)

अन्याधिष्ठानीभूत (anyādhiṣṭhānībhūta) *adj.* which has become the support of another अत्र पितृपितामहानामुद्दिश्यमानाधिष्ठानभूतत्वेन श्राद्धभोजनं निषिध्यते। न पुनरन्याधिष्ठानीभूतत्वेनापि पृथक् श्राद्धादिषु CaturCin.iii(1).451.16.

अन्याधिष्ठित (anyādhiṣṭhita) *adj.* **1A** (used as noun) (one) presided over, i. e. ruled or animated by another being अन्याधिष्ठितेषु पूर्ववत् अभिलाषात् BrahmSū.iii.1.24; अन्याधिष्ठिते अन्यक्षेत्रज्ञाधिष्ठिते व्रीह्यादौ संश्लेषमात्रम् VedāntDī.149. 24 (*on* iii.1. 24); अन्याधिष्ठिते व्रीह्यादिशरीरे प्रवेशः BrahmSūBh. (Ma.)47A.9 (*on* iii. 1.26); अन्याधिष्ठित इति। जीवान्तरेणाधिष्ठिते व्रीह्यादिशरीरे तेषां संश्लेषमात्रमेव BrahmSūBh.(Rā.) 579. 11 (*on* iii.1.24); ŚrīkarBh. 310.9 (*on* iii.1.24); अन्याधिष्ठिते वृष्टेरन्नभावसमय एवान्यैर्जीवैरधिष्ठितो व्रीह्यादिस्तस्मिन्नपूर्ववत् तद्भावापत्तिः AṇuBh.181. 2 (*on* iii.1.24); **1B** (section) dealing with one presided over by another अन्याधिष्ठिताधिकरणम् VedāntSā. (Rā.)252.1 (*on* iii.1.24); **2** subsisting in another, cf. **अन्याधिष्ठितत्व 2.**

अन्याधिष्ठितत्व (anyādhiṣṭhita-tva) *n.* **1** the state of being presided over, i. e. ruled or animated by others चैत्राधिष्ठितत्वेऽप्यन्याधिष्ठितत्वसंभवेनैक्यासिद्धेः Nyāyāmṛ. 603B.6; AdvaiSi.844.12; **2** the state of subsisting in another सर्वगता जातिरिति पक्षे व्यापकजातेरिव भूम्नोऽपि अन्याधिष्ठितत्वसंभवात् AdvaiSi. 600.1.

अन्याधिष्ठितम् (anyādhiṣṭhitam) *adv.* under the command of another (बलव्यसनानि) भिन्नकूटान्धयोभिन्नकूटमन्याधिष्ठितं युध्येत ArthŚā.iii.38.7(8.5)

अन्याधीन (anyādhīna) *adj.* [*f.* –ā] **A** (used as noun) (that) which is in the possession of others अन्याधीनमन्योत्सृष्टमशुचौ जातं गोरसं च वर्जयेत् VaikhāDS. iii. 5. 2; **B** controlled by another निमेषोन्मेषौ चान्याधीनौ दारुयन्त्र इव NayaVi. 211. 3 (*on* i. 1. 5); **C** dependent on or caused by another thing वायोस्तिर्यग्गतेर्देहे चान्यथावृत्तिरन्याधीना NayaVi. 211. 3 (*on* i.1.5); एवमस्वतन्त्रकर्तुः करणान्यन्याधीनान्यपि साधनत्वात् तत्करणानीत्युच्यन्ते TattvPrakā. 132B. 3 (*on* ii. 4.17); **D** subjugated to other persons अहं स्वतन्त्रो नान्याधीन इत्यभिमानस्यागलितत्वादित्यर्थः SetuBa. 147.25; **E** based on another person, cf. **अन्याधीनत्व C.**

अन्याधीनज्ञान (anyādhīna-jñāna) *adj.* having knowledge dependent on another सर्वेश्वरोऽपि पूर्वक्रमविशेषं स्मृत्वोच्चारयति चेत्तत्संस्कारोद्बोधात्पूर्वमज्ञत्वमन्याधीनज्ञानत्वं च स्यादित्यत्राह ŚrutaPra. ii. 67. 29 (*on* i. 3. 29)

अन्याधीनता (anyādhīna-tā) *f.* **A** the state of being dependent on or caused by another thing अचेतने ह्यन्याधीनता न सा देहे NayaVi. 211.4 (*on* i.1.5); [Inst.] by way of being dependent on another अन्याधीनतयैव नियतस्य स्वाधीनत्वाभ्युपगमे विरोधप्रसङ्ग आत्माश्रयप्रसङ्गः NyāyPari.341.4; जीवस्योत्क्रान्त्याद्येव श्रूयते न त्वन्याधीनताया विधिनिषेधो वास्ति TattvPrakā. 116A.11 (*on* ii.3.21); **B** [Inst.] by way of being subjugated to another person अन्याधीनतया काव्येष्वन्यस्त्री कन्यका मता SāhiSā.4.17.

अन्याधीनतिरोधानादि (anyādhīna-tirodhānādi) *adj.* concealment etc. which are dependent on another जीवविषयोभयलिङ्गत्वश्रुतिः संकोचिता, परमात्मनस्त्वन्याधीनतिरोधानादिश्रुत्यभावात् ŚrutaPra. ii. 436. 21 (*on* iii. 2.12)

अन्याधीनत्व (anyādhīna-tva) *n.* **A** the state of being dependent on another तेन व्यतिरिक्तविषयौन्मुख्येनान्याधीनत्वं नाम पारतन्त्र्यमस्य आनीयते PratyabhiVi. i. 269. 5 (*on* i. 5.15); क्षीरस्यान्याधीनत्वेऽपि कार्योपसंहारस्य बाधकाभावाज्जीवकर्तृत्वमिति वक्तव्यम् TattvPrakā. 89B.5 (*on* ii.1.25); **B** the state of being subjugated to another person संकल्पादेवेत्यादिकं तु नान्याधीनत्वं प्रतिक्षेप्तुमलम् ŚatDū.158.19; चेतनस्य हि चेष्टादावन्याधीनत्वं संभवति TattvPrakā. 22B.11 (*on* i.1. 22); **C** the state of being based on another person श्रुतिरन्याधीनत्वं च संदेहबीजम् TattvPrakā. 208A. 4 (*on* iv. 2. 5); (जिज्ञासयोः) नत्वलौकिकार्थसाधकत्वम्। तथा सति वेदानामन्याधीनत्वेनाप्रामाण्यं स्यात् AṇuBh. 13. 22 (*on* i.1.3)

अन्याधीनत्वनियम (anyādhīnatva-niyama) *m.* law or rule of the state of being dependent on or caused by another thing अन्याधीनत्वनियमरहितस्य स्वाधीनतया विरोधापादनमात्माश्रयाभासः NyāyPari. 341. 8.

अन्याधीनत्वानुपपत्ति (anyādhīnatvānupapatti) *f.* untenability of the state of being dependent on or caused by another thing अनधीनात्मलाभं कार्यम् इति चेत्, न अलब्धात्मलाभस्य अन्याधीनत्वानुपपत्त्या परस्पराश्रयप्रसङ्गात् TarkSaṁ. (Ā.)31.9.

अन्याधीनत्वायोग (anyādhīnatvāyoga) *m.* **A** untenability of the state of being subjugated to another person आकाशस्याचेतनत्वेनान्याधीनत्वायोगात् TattvPrakā. 22B. 10 (*on* i. 1. 22); **B** untenability of the state of being dependent on or caused by another thing न चासतोऽन्याधीनत्वायोगः TattvPrakā.77A.1 (*on* i. 4. 29)

अन्याधीनप्रकाश (anyādhīna-prakāśa) *adj.* having light, i.e. knowledge dependent on or caused by another thing ज्ञानपदं चान्याधीनप्रकाशाज्जडरूपाद्वस्तुनो व्यावृत्तपरम् BrahmSūBh. (Rā.)20.7 (*on* i.1.1); न चासौ ज्ञाताहमर्थोऽन्याधीनप्रकाशः। स्वयंप्रकाशत्वात् BrahmSūBh. (Rā.)41.9 (*on* i.1.1)

अन्याधीनप्रकाशत्व (anyādhīnaprakāśa-tva) *n.* the state of having light, i.e. knowledge dependent on or caused by another thing न च सुखादिवदन्याधीनप्रकाशत्वेऽपि संशयाद्यविषयत्वोपपत्तिः TattvPradī. (Ci.)16.10; अतो व्यापकव्यावृत्त्या व्याप्यस्यान्याधीनप्रकाशत्वस्यापि व्यावृत्तिः NyāyKu. 80. 20.

अन्याधीनवेदनत्व (anyādhīnavedana-tva) *n.* the state of having knowledge dependent on or caused by another thing न चैतदन्याधीनवेदनत्वे साक्षिणो घटते GuruCandr. ii. 99. 8.

अन्याधीनव्यवहारकत्व (anyādhīnavyavahāraka-tva) *n.* the state of having the experience or knowledge dependent on or caused by another thing परप्रकाश्यत्वेति। अन्याधीनव्यवहारकत्वेत्यर्थः LaCandr.156.34.

अन्याधीनसंवेदनत्व (anyādhīnasaṁvedana-tva) *n.* the state of having the knowledge or awareness dependent on or caused by another thing न चैतदन्याधीनसंव(?वे)दनत्वे घटते Bhām. 450. 9 (*on* ii.2.28)

अन्याधीनापरोऽक्ष (anyādhīnāparo'kṣa) *adj.* directly perceptible by being dependent on or caused by another thing तन्निरूपितभेदवत्त्वं हेतुः। तच्च नित्यपरोक्षे अन्याधीनापरोक्षे च घटादावस्ति AdvaiSi. 284.1.

अन्याधीनावभास (anyādhīnāvabhāsa) *adj.* having appearance dependent on or caused by another thing न चासावन्याधीनावभासः ĀtmaSi.31.9.

अन्याधेयत्व (anyādheya-tva) *n.* the state of being what is to be comprehended by means of another पृथिवीत्वं नित्यानित्यवृत्ति ... न ... तदा अन्याधेयत्वोपाधेयत्वोपाधेश्च उक्तत्वात् TarkSaṁ.(Ā.)29. 8.

अन्याध्ययनाशक्ति (anyādhyayanāśakti) *f.* inability for studying any thing else (सावित्रीमप्यधीयीत गत्वारण्यं समाहितः) सावित्रीमपीत्यन्याध्ययनाशक्तावुपाकरणाद्वा पूर्वमगृहीतवेदस्य ब्रह्मचारिणोऽनुकल्पः ManvaVi. 178.25 (*on* 2.104)

अन्याध्यारोप (anyādhyāropa) *m.* wrong attribution or superimposition of another (view) यत्र तु पुरस्तादन्याध्यारोपो नास्त्येव तत्र तद्व्यवच्छेदाभिधानं प्रलापः Śarka. 24.19.

अन्याध्यास (anyādhyāsa) *m.* wrong attribution or superimposition of another thing संभवति च शौक्ल्यादेस्सकलेतरव्यावृत्तिरूपत्वम्, तत्प्रकाशेऽन्याध्यासस्यादृष्टेः ŚatDū.166. 24.

अन्याध्वसंचार (anyādhva-sañcāra) *m.* movement or traffic on another road मध्याह्नेऽपि मलिम्लुचः। लोकं मुमुषुरन्याध्वसंचारस्य कथैव का RājTa.(Ka.)8.418.

अन्यानकाहति (anyānakāhati) *f.* act of striking the war-drum of the enemy अन्यानकाहतिपराङ्मुखतां जगाम नूनं विपक्षरहिता पुनरम्ब सेना HarVi.47.154.

अन्यानगारिचित्याग्नि (anyānagāri-cityāgni) *m.* fire of the pyre of other houseless Jain ascetic इक्ष्वाकूणां महर्षीणामपि चित्याकृशानुना। अन्यानगारिचित्याग्निं ते निर्वाणमबोधयन् TriṣaŚaPuC. i.6.559; i.6. 560.

अन्यानघघनन्याया (anyānaghaghana-nyāyā) *adj.* (*f.*) having vow of bravery which is faultless and fierce with respect to other objects नीलवज्रवरूथिनी। तीक्ष्णवर्त्मभिराकीर्णा ... ।यान्यानघघनन्याया HarVi. 43. 23 (comm. अन्येषु विषयेष्वनघो निर्दोषोऽखण्डितो वा घनश्च न्यायो वीरव्रतं यस्याः)

अन्यानङ्ग (anyānaṅga) *m.* not a subsidiary part of another (sacrifice) विश्वजित्पूर्वभाविनः अन्यानङ्गस्यैव श्येनादेः विश्वजिदङ्गं स्यात् MīmāKau. ii. 201.4 (*on* iii.1.21)

अन्यानधिकार (anyānadhikāra) *m.* absence of claim or right to another wife (आहरेद् विधिवद् दारान्) आहरणाधिकारश्चेदाहरेत्। धर्मप्रजासंपन्नेऽन्यानधिकारात् BālaKrī. i. 87. 21 (*on* 1. 87)

अन्यानधिष्ठित (anyānadhiṣṭhita) *adj.* not prompted by another अचेतनमेव हि पयोऽन्यानधिष्ठितमपि वत्सविवृद्ध्यर्थं प्रवर्तते NyāySu.(Ja.)325B.3 (*on* ii. 2.1)

अन्यानधीन (anyānadhīna) *adj.* **1** independent of others वशी स्वच्छन्दोऽन्यानधीन इति यावत् Aparā. 975. 10 (*on* 3. 68); **2** not based on another यदि प्रामाण्यं स्वतः स्यात् अप्रामाण्यमप्यवस्तुत्वेनाजन्यत्वादन्यानधीनम् YuktiSneha. 21.31 (*on* i.1.2)

अन्यानधीनत्व (anyānadhīna-tva) *n.* the state of being independent of others अविद्याधीनतया अन्यानधीनत्वमसंभवि GuruCandr. i. 145.10.

अन्यानधीनत्वलक्षण (anyānadhīnatva-lakṣaṇa) *adj.* of the characteristic of being not based on another अन्यानधीनत्वलक्षणार्थप्राधान्यशाब्दप्राधान्ययोः प्रयोजकव्यापारे सत्त्वेन तदनुरोधिकर्मत्वस्यान्तरङ्गादपि कर्तृत्वात् LaŚabdeŚe.i.463.1.

अन्यानधीनत्वाभाव (anyānadhīnatvābhāva) *m.* absence of the state of not being based on another तदीयापरोक्षताया अन्यानधीनत्वाभावात् LaCandr. 285. 8.

अन्यानधीनसत्यत्व (anyānadhīna-satyatva) *n.* reality independent of another अन्यानधीनसत्यत्वं लक्षणम् अपरिच्छिन्नानन्दत्वादिवदिति, तन्न ... सत्यस्वरूपस्यैवास्मन्मते लक्षणत्वसंभवात् GuruCandr.ii.330. 6.

अन्यानधीनापरोऽक्षता (anyānadhīnāparo'kṣatā) *f.* direct perceptibility independent of another अन्यानधीनापरोऽक्षताकभिन्नत्वात् ब्रह्मणि व्यभिचारः GuruCandr.i.145.21; न हि ब्रह्मणि स्वविषयकत्वरूपं स्वप्रकाशत्वं मिथ्यात्वविरोधि ब्रूमः ... किंतु अन्यानधीनापरोऽक्षताकत्वादिरूपं तच्च ब्रह्मण्येवेत्युक्तम् GuruCandr. i. 209.19.

अन्यानधीनापरोऽक्षत्व (anyānadhīnāparo'kṣatva) *n.* direct perceptibility independent of another अन्यानधीनापरोऽक्षत्वं पर्यवस्यति AdvaiSi.284.1; तद्भेदस्यान्यानधीनापरोऽक्षत्वरूपधर्मानिरूपितत्वात् AdvaiSi.287.1; अन्यानधीनापरोऽक्षत्वस्य ब्रह्मातिरिक्तत्वे ... अन्यानधीनत्वमसंभवि GuruCandr. i.145. 9; i.145. 23.

अन्यानन (anyānana) *n.* third mouth अन्याननादजायन्त तित्तिरा विश्वरूपिणः SkandP.i(1).15.11.

अन्याननुगत (anyānanugata) *adj.* not consecutive or common to other things अनन्यभागन्याननुगतो हि सः VedāntKa.282.8 (*on* ii. 2. 25)

अन्याननुभव (anyānanubhava) *m.* absence of experience of other things अन्याननुभवस्य श्रुत्योक्ततया ... न तस्य मुक्तगम्यता ŚivārkaMaDī. i. 413.29 (*on* i.3.7)

अन्याननुयायिन् (anyānanuyāyin) *adj.* **1** not consecutive or common to others तत्र नीलस्य प्रकाशः 'स्वलक्षणाभासं ज्ञानम्' 'स्वम्' अन्याननुयायि स्वरूपसंकोचभाजि PratyabhiVi. i. 86. 5 (*on* i. 2.1); स्वरूपात् स्वस्मात् अन्याननुयायिनः अन्यत्रासंबन्धिन इति यावत् Bhāsk. i. 5. 15 (*on* i.1.1); तदेव स्वम् अन्याननुयायि रूपं स्थितिर्यस्य तादृशम् Bhāsk. i. 122. 8 (*on* i.3.1); पूर्वानुभूतस्य भावस्य घटादेः यत् स्वालक्षण्यम् अन्याननुयायिस्वरूपत्वम् Bhāsk. i.157. 23 (*on* i. 4. 2); **2** not following, i.e. deviating from others अव्यभिचारि अन्याननुयायि Bhāsk. i. 126.17 (*on* i. 3. 2)

अन्याननुयायिवस्तुरूप (anyānanuyāyi-vasturūpa) *n.* nature of the object which is not consecutive or common to others स्वलक्षणम् अन्याननुयायिवस्तुरूपम् Bhāsk. i.148. 26 (*on* i. 4.1)

अन्यानन्तगुण (anyānanta-guṇa) *m.* other infinite qualities यदेव चास्तित्वस्य तद्गुणत्वमात्मरूपं तदेवान्यानन्तगुणानामपीत्यात्मरूपेणाभेदवृत्तिः SyādvāMañ. 23(193)

अन्यानन्तरभाव (anyānantara-bhāva) *m.* appearance in immediate sequence to others अन्यानन्तरभावेऽपि किंचिदेव च कारणम्। तथैव नियमादिष्टं तुल्यं चैतत्स्थिरेष्वपि TattvSaṁ. 531.

अन्यानन्तरम् (anyānantaram) *adv.* following the (production of) another thing एवमन्यस्यापि न कार्यम्, न ह्यन्यानन्तरमेव भवति TātpaṬ.(Vā.)160.18 (*on* i.1.5)

अन्यानन्तरित (anyānantarita) *adj.* not interrupted or obstructed by another (cognition) मूर्तिप्रत्ययसंतत्यमन्यानन्तरितं धियः। ध्यानं तत्रातिनिर्बन्धो मनसः PañcDa. 7. 119 (comm. अन्येन विजातीयप्रत्ययेन अव्यवहितं सत्)

अन्यानन्तर्भूतत्व (anyānantarbhūta-tva) *n.* the state of not being included into another (time) नोपवासकालस्यान्यानन्तर्भूतत्वाद् यत्र तूपवासं विना जागरणं दृश्यते CaturCin. iii(2).303. 4.

अन्यानन्द (anyānanda) *m.* PiṇḍabrahmāṇḍaU. 6.20, VIŚVA.

अन्यानन्दादि (anyānandādi) *adj.* **1** another kind of happiness etc. अतोऽलौकिकत्वात्परमेव ब्रह्मानन्दादिकम्। ... दर्शनादेव चान्यानन्दादीनाम् Brahm-SūBh.(Ma.)51B.5 (*on* iii.2.33); **2** happiness of others etc. अन्यानन्दादिसादृश्यमानुकूल्यादिना परम् AnuVyā. 46A. 4 (*on* 3. 2); नान्यानन्दादयो भगवदानन्दादिप्रतिबिम्बभूताः TattvPrakā.160A. 5 (*on* iii. 2.35); 160A.8 (*on* iii.2.35)

अन्यानन्य (anyānanya) *adj.* [*f.* -ā] **1** different and (yet) not different नह्यभेदो भेदस्याभावः ... सहस्थितेः ... न चान्यानन्यः IṣṭaSi.101.6; यथा अविद्या न पुंसस्स्वरूपं नाप्यन्या अन्यानन्या वा IṣṭaSi.202.22; 221.17; **2** (used as noun) difference and non-difference यथाश्रुतेऽन्यानन्यरूपसमासार्थगतभावस्यैकत्वे द्विवचनानुपपत्तेः MayūMāli. 49.14 (*on* i. 3.10); **3** extended and not extended, cf. **अन्यानन्यता1**.

अन्यानन्यता (anyānanya-tā) *f.* **1** the state of being extended and not extended एकानेकत्वमेकस्य तथान्यानन्यता कथम् ŚlokaVār. 5 (12). 53 (559. 5); **2** the state of being different and (yet) not different ततोऽन्यानन्यते तस्य स्तो नस्तश्चेति कीर्त्यते ŚlokaVār. 5 (14). 78 (633. 3); ननु के ते जीवात्मानस्तेऽपि ब्रह्मणोऽन्यानन्यतया चिन्त्या एव NyāyMañ. ii. 95. 2; यत्त्वन्यानन्यतैव कथमेकस्येत्युक्तम् NyāyRa. 5 (12). 55 (560. 16)

अन्यानन्यत्व (anyānanya-tva) *n.* the state of being different and (yet) not different तत्त्वस्य प्रमाणादिभ्योऽन्यानन्यत्वे दोषः NyāyVār.11.16 (*on* i.1.1); अन्यत्वे नास्याः संबन्धः। अन्यानन्यत्वं चेत्, वैरूप्यायोगान्निरस्तम् IṣṭaSi. 23.1.

अन्यानन्यत्ववादिन् (anyānanyatva-vādin) *m.* advocate of the state of being different and (yet) not-different नन्वेवमन्यानन्यत्ववादिनामन्यतमस्यानव-

धारणात् ... न किं चिदप्यन्यानन्यत्वादिकं बाधितम् NyāyRa.633.12 (*on* 5 (14).79)

अन्यानन्यप्रमेय (anyānanya-prameya) *adj.* knowable as different and (yet) not different ज्ञानसाध्यत्वं ब्रह्मणः संप्रसज्यते। अन्यानन्यप्रमेयेऽपि दोषोऽयं दुर्निवारणः BṛĀraUBhVā. i. 4.1118.

अन्यानन्यप्रमेयत्व (anyānanyaprameya-tva) *n.* the state of being knowable as different and (yet) not different अन्यानन्यप्रमेयत्वे तथापीष्टं न सिध्यति BṛĀraUBhVā. i.4.1116.

अन्यानन्यभूत (anyānanya-bhūta) *adj.* being different and (yet) not different अनेकान्तस्वभावत्वे चान्यानन्यभूतयोरवस्थातद्वतोर्वर्तमानानामुत्पत्तिस्थिति-विनाशानां को विरोधः इति NyāyRa. 844. 7 (*on* 6. 440)

अन्यानन्यभेदादि (anyānanyabhedādi) *adj.* distinction etc. as being different and (yet) not different यदा तु शबलं वस्तु युगपत्प्रतिपद्यते तदान्यानन्यभेदादि सर्वमेव प्रलीयते TattvSaṁ. 1746; ŚlokaVār. 5(12).63 (562.7)

अन्यानन्यविकल्प (anyānanya-vikalpa) *m.* option, i. e. objection based on being different and (yet) not different अन्यथात्वे स्थितौ नाशे चान्यानन्यविकल्पयोः। जरादिविषया दोषा एत एवानुषङ्गिणः TattvSaṁ. 1828; अन्यानन्यविकल्पविशेषाः प्रलीयन्ते Śarka.19.14; अन्यानन्यविकल्पश्च सर्वत्रा-नेकान्तवादाश्रयणेन परिहर्तव्यः NyāyRa. 694.16 (*on* 5 (17). 22)

अन्यानन्यवृत्ति (anyānanya-vṛtti) *adj.* existing in both different and (yet) not different तत्रान्यानन्यवृत्तीनामनेकान्तस्वभावतः। उत्पत्तिस्थितिनाशानां विरोधः प्राङ्निराकृतः ŚlokaVār.6.440 (843. 5)

अन्यानन्यानिरूपण (anyānanyānirūpaṇa) *n.* absence of description of (what is) different and (yet) not different वाक्यवाक्यार्थयोर्नापि वस्तुत्वमुपपद्यते स्पष्टं पदतदर्थाभ्यामन्यानन्यानिरूपणात् ŚlokaVār.7.6 (847.10)

अन्यानन्योभय (anyānanyobhaya) *n.* both different and (yet) not different अन्यानन्योभयात्मत्वकल्पने ह्यसदेव तत् BṛĀraUBhVā.iv.3.637.

अन्यानन्वयित्व (anyānanvayi-tva) *n.* the state of not being construed with another करणत्वादिनान्यानन्वयित्वं लिङ्गानन्वयित्वं वा तदिति भावात् VaiyāBhū. 59. 16 (*on* 14)

अन्यानन्वित (anyānanvita) *adj.* not semantically related to another तदिदमन्विताभिधानमन्यानन्वितनिष्कृष्टस्वार्थपर्यवसायित्वे हि सति न सर्वेषां वाक्यार्थव्यापारः स्यात् NyāyMañ. i. 366.14.

अन्यानपेक्ष (anyānapekṣa) *adj.* [*f.* –ā] **1Ai** independent of another ज्ञाननिष्ठा तु कर्मनिष्ठोपायलब्धात्मिका सती स्वातन्त्र्येण ... अन्यानपेक्षा GītāBh.(Śaṅ.)84.5 (*on* 3.4); NyāyRa.534.8 (*on* 5(14).93); (एकत्वदर्शनम्) अन्यानपेक्षं तदभूदिति चेन्नैवमिष्यते BṛĀraUBhVā. i. 4. 72; स्वफलेऽन्यानपेक्षाणां साधनानां समुच्चयः BṛĀraUBhVā. i. 5. 228; अन्यानपेक्षं सन्मानं प्रमेयार्थसमर्पकम् BṛĀraUBhVā. iii. 3. 81; स्योनं ते सदनं करोमीत्यस्य हि सदनकरणसामर्थ्यमन्यानपेक्षं स्वरूपत एव प्रत्यक्षमवगम्यते ŚāstrDī. 245.1 (*on* iii. 3. 7); चेतश्चान्यानपेक्षं मतिषु न हि भवेत् TattvMu. 2. 6; **(used as noun)** (one) independent of another कथं ह्यन्यानपेक्षस्य विपरीतात्मसंभवः ŚlokaVār. 2. 36 (55. 3); स्वाभाविकत्वमुभ-योर्विरोधान्नोपपद्यते। कथं ह्यन्यानपेक्षस्य विपरीतात्मसंभवः NyāyKu. 17. 10; ज्ञानस्य स्वप्रागभावं प्रतीवाज्ञानं प्रत्यप्यन्यानपेक्षस्यैव निवर्तकत्वात् Nyāyāmṛ. 607. 8; **1Aii** independent of another, i. e. self-dependent or sovereign सर्वमन्यानपेक्षं सदीक्ष्यमाणं स्वमात्रया BṛĀraUBhVā.i.4. 434; अन्यानपेक्षं यद्यस्य वृत्तं तत्पारमार्थिकम् BṛĀraUBhVā. i. 6. 74; स्वार्थमन्यानपेक्षं सच्चैतन्यं नाक्षमानगम् BṛĀraUBhVā. iv. 3. 242; सर्वमन्यानपेक्षं सत्स्वात्ममात्रतयेक्षितम् BṛĀraUBhVā. iv. 3. 1326; ननु बोधस्वभावः पुरुषोऽन्यानपेक्ष एव NyāyRa.187. 8 (*on* 4. 167); ब्रह्मणोऽन्यानपेक्षस्यैव कारणत्वं संभवति VedāntDī. 92. 8 (*on* ii. 1. 24); **1B** independent of another, i. e. not being produced by or based on another हेतूपनिबद्धं कार्यं तदन्यानपेक्षं हेतुमात्राधीनोत्पादत्वादुत्पद्यतां नाम Bhām. 421. 2(*on* ii. 2. 19); ननु प्रत्यक्षादेरन्यानपेक्षं प्रामाण्यं संभवति ŚāstrDī. 19. 16 (*on* i. 1. 2); यद्यस्यावश्यंभावि तत्तस्यान्यानपेक्षं यथा संविदः स्वप्रकाशत्वमवश्यंभावि PrakaVi. 529. 15; **2** indifferent to others, i.e. innate स्वभावो नामान्यानपेक्षः PañcPā. 78. 26 (*on* i. 1. 2); अस्तु तर्हि वह्निसंबन्धः स्वाभाविकतया अन्यानपेक्षोऽव्यभिचारी गमकत्वाङ्गम् TātpaṬ. (Vā.) 161. 15 (*on* i. 1. 5); **3** not expectant of any other यस्यैवान्यानपेक्षस्याख्यातोपात्तव्यापारसमवायसंभवः स एव कर्ता ŚāstrDī. 671. 9 (*on* x. 2. 19); बहुव्रीहिरन्यानपेक्षोऽन्यपदार्थं प्रतिपादयति Pradī. ii.410B. 24 (*on* ii. 1. 68); 'सत्यं ज्ञानम्' ... इत्यादाव(न्यो)न्यानपेक्षाणामेव सत्यादिपदानां ब्रह्मलक्षकत्वदर्शनाच्च Nyāyāmṛ. 460B.7; **4** irrespective of others, cf. **अन्यानपेक्षत्व 2.**

अन्यानपेक्षकर्तृत्व (anyānapekṣa-kartṛtva) *n.* agenthood independent of another न चेतनत्वहेतुना जीवस्यान्यानपेक्षकर्तृत्वं साध्यम् TattvPrakā. 89A.11 (*on* ii.1.24)

अन्यानपेक्षण (anyānapekṣaṇa) *n.* **i** absence of dependence on another नित्यं सत्त्वमसत्त्वं वा हेतोरन्यानपेक्षणात्। अपेक्षातो हि भावानां कादाचित्कस्य संभवः PramāVār.1.36; TattvSaṁ.1823; ṢaḍdarSa.(Rā.)173; अवबोधरूप-त्वादवबोधस्य। तस्य च स्वगोचरप्रकाशनेऽन्यानपेक्षणात् Kāśi. ii. 21.27 (*on* 5 (1). 22); अशेषविशेषग्राहिप्रत्यक्षप्राप्ते तद्दार्ढ्यार्थमन्यानपेक्षणात् AdvaiSi.426.7; परिशेषार्थमन्यानपेक्षणात् SiddhāLeSaṁ. 303. 4; **ii** absence of dependence on other (basis or cause in the production) कथं तर्हीदानीमहेतुको विनाश उक्तः? जातस्य तद्भावेऽन्यानपेक्षणात् PramāVāSvopVṛ. 66.11; विक्रियाविक्रिया त्वस्य तत्त्वमन्यानपेक्षणात् TaiUBhāVā. 156.11 (2); सिद्धस्यान्यानपेक्षणात्। पारतन्त्र्याद्य-योगाच्च तेन कर्तापि कल्पितः ĪśvaPraSū.i. 2.11; अन्यदङ्गं नो कार्यं कार्यं वान्यानपेक्षणात् NyāyMāVi.591.18 (*on* x. 7.10)

अन्यानपेक्षतस् (anyānapekṣa-tas) *adv.* **A** because of being independent of another असामान्यत्वमेवैति शौक्ल्यमन्यानपेक्षतः BṛĀraUBhVā. i. 4. 447; अज्ञाते न विरोधोऽस्ति ज्ञाते चान्यानपेक्षतः BṛĀraUBhVā. i. 4. 1296; **B** because of being independent on another, i.e. not being produced by or based on another ऐकात्म्यस्यागमार्थत्वाच्छ्रुतेश्चान्यानपेक्षतः BṛĀraUBhVā. iv.4. 482.

अन्यानपेक्षता (anyānapekṣa-tā) *f.* **1** the state of being independent of another अथ मानान्तरापेक्षं तन्मानं मेयबोधकम्। द्वयोरेकक्रियावेशात्तथाप्यन्यान-पेक्षता BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 683; विधिर्ह्यन्यानपेक्षतया पूर्वो भवति ŚatDū. 200. 1; तेजः पराभिभवनसामर्थ्यमन्यानपेक्षता वा NyāyPari. 504. 18; **2** the state of being indifferent to others, i.e. innate तत्र हि यदन्यानपेक्षतया झगिति पदार्थस्वरूपमवभासते तत्पारमार्थिकम् NyāyMañ. ii. 94. 9.

अन्यानपेक्षत्व (anyānapekṣa-tva) *n.* **1A** the state of being independent of another, i.e. not being produced by or based on another अथादिसर्ग ईश्वरहेतुकः। तस्याप्यन्यानपेक्षत्वादीश्वरवदनादित्वप्रसङ्गः AbhidhKoBh. 102. 14 (*on* 2. 64); न च स्वयंदृष्टेः कदाचिदपि अदृष्टिस्संभवति, स्वरूपभूताया दृष्टेरन्यान-पेक्षत्वात् IṣṭaSi.4. 5; **1B** the state of being independent of another, i. e. being self-dependent, sovereignty चैतन्यस्वरूपस्य तु आत्मनः स्वतःसिद्धेः अन्यानपेक्षत्वं न केनचित् वारयितुं शक्यम् UpadeSā. 85. 91; तेजस्त्वन्यानपेक्षत्वम् अनिरुद्धत्वमप्युत LakṣmīT. 4. 17; अन्यानपेक्षत्वात्प्रधानस्य सर्वदैव सृष्टिः प्रसज्यते VedāntDī. 99. 1 (*on* ii. 2. 3); सर्वात्मकं सद्द्रव्यं ब्रह्म। स्वव्यवहारेऽपि स्वसत्ता-तिरेकेणान्यानपेक्षत्वात् स्वयंप्रकाशं च NītiMā. 31.13; स्वतन्त्राख्यं तन्त्रम् ... यस्याः। स्वतन्त्रस्यान्यानपेक्षत्वान्महत्त्वम् LalitāSaBh.71.17 (*on* 107); **1C** the state of being independent of another यद्वैशेषिकाः प्रागभावमेव कार्योत्पत्तिनियामकं कल्पयन्ति, तदप्यपास्तम् अभावकल्पनापेक्षया भावकल्पने लाघवात् भावानां दृष्टत्वाद् अन्यानपेक्षत्वाच्च SāmkhyaPraBh. 54.29 (*on* I.115); अनुव्यवसायज्ञानस्य स्वसिद्धा-वन्यानपेक्षत्वे पूर्वज्ञानस्यापि तथात्वसंभवात् SarvaMaSaṁ. 37. 23; **2** the state of being irrespective of others तथाप्यन्यानपेक्षत्वे किं क्वेति न निरूप्यते Śloka-Vār. 2.37(56. 2); **3** the state of not being expectant of others अभेदो-पादानैव भेदकल्पना ... एकत्वग्रहस्य चान्यानपेक्षत्वात् Bhām. 89. 25 (*on* i. 1. 4); विधिज्ञानमात्रेण प्रवृत्तिसिद्धेरन्यानपेक्षत्वात्कथमित्यपेक्षाप्रदर्शनमयुक्तम् Nyāy-Su.(So.) 33. 32 (*on* i.2.7)

अन्यानपेक्षत्वदर्शन (anyānapekṣatva-darśana) *n.* observation of the state of being independent of another क्षीरस्य दधिभावेऽन्यानपेक्षत्वदर्शनात् अनेककारकोपसंहारनियमो न दृश्यते VedāntDī. 92. 7 (*on* ii.1. 24)

अन्यानपेक्षत्वप्रतीति (anyānapekṣatva-pratīti) *f.* knowledge of the state of being independent of another न विद्यायाः फलसिद्धावुपकारकत्वम् अशाब्दत्वात् ... इत्यादिभिरुत्पन्नस्य वेदनस्य मोक्षसाधनत्वे अन्यानपेक्षत्वप्रतीतिस्वारस्याच्च तदनुपपन्नम् ŚrutaPra. ii. 551. 27 (*on* iii. 4. 26)

अन्यानपेक्षध्वनि (anyānapekṣa-dhvani) *m.* sound not dependent on another अन्यानपेक्षध्वनिभिः श्रोत्रसंस्कारभेदाद्धीभेदे भेदाग्रहाच्छब्दभेदभ्रमः NayaVi. 240. 2 (*on* i.1. 8)

अन्यानपेक्षम् (anyānapekṣam) *adv.* **1A** without dependence on another, independently पुरुषकर्मोद्भूतिकानीन्द्रियाणि स्फुटमवगमयन्ति स्वं स्वमन्यानपेक्षम् SaṁkṣeŚā.3.250 (ii. 295.2); अधीहि भगवन्वेदसारमुद्धृत्य त्रिपुण्ड्रविधिं यस्मादन्यानपेक्षमेव मोक्षोपलब्धिः BhasmJāU. 561. 12; **1B** without dependence on another, i.e. without being based on another श्रुतिश्चान्यानपेक्षमेव प्रपञ्चतापत्ति-माचष्टे NyāySu.(Ja.)196B. 6 (*on* i.4. 6); **2** without consideration for others,

irrespectively of another घटादिकमेव यदान्यानपेक्षं वीक्ष्यते तदा घटादिकमित्येव प्रतीयते KhaṇḍanKhā. 193. 22.

अन्यानपेक्षा (anyānapekṣā) *f.* [Inst.] **1** without expectancy for another वाक्यरूपस्य वाक्यार्थे वृत्तिरन्यानपेक्षया VākyaPa. 2. 264; पाठक्रमेणानुष्ठानं स्वाध्यायेनैव विशिष्टक्रमेणान्यानपेक्षयावगतत्वात् प्रत्यक्षम् TantrRa. 262. 6; **2A** [Inst.] without dependence on another, independently प्रत्यक्तान्यानपेक्षा हि तदन्यत्तदपेक्षया BṛĀraUBhVā. i. 4. 1042; सर्वत्र सत्तासत्ता वा नियमेऽन्यानपेक्षया KhaṇḍanKhā. 635. 7; **2B** [Inst.] without respect or consideration for others, irrespectively शृणु कादिमतं तन्त्रं पूर्णमन्यानपेक्षया TantrRā. 1. 4; **2C** [Inst.] without any other basis or cause (of the production) गृहीत्वा वस्तुसद्भावं स्मृत्वा च प्रतियोगिनम्। मानसं नास्तिताज्ञानं जायतेऽन्यानपेक्षया SarvaDaKau. 98. 8.

अन्यानपेक्षितविधि (anyānapekṣita-vidhi) *adj.* having activity not dependent on another अन्यानपेक्षितविधौ न खलु प्रधानवाचां भवत्यवसरः सति भव्यभृत्ये NaiṣC. 11. 34.

अन्यानपेक्षिन् (anyānapekṣin) *adj.* [*f.* -iṇī] **1** not expectant of others प्रक्रान्तरूपोऽपि विधिस्तावत्प्रतीक्षते। यावद्योग्यत्वमापन्ना भावनान्यानपेक्षिणी ŚlokaVār. 7. 276 (922. 2) ; **2** indifferent to others बुद्धीन्द्रियशरीरेभ्यो भिन्न आत्मा ... भेदश्चास्यान्यानपेक्षि स्वरूपमेव SarvaMaSaṁ. 34.1; **3** independent of others चिन्ता सदैव तल्लग्ना बुद्धिरन्यानपेक्षिणी SāhiSā.5.85.

अन्यानपोहकत्व (anyānapohaka-tva) *n.* the state of not negating, i. e. not excluding another अन्यानपोहकत्वमिति कोऽर्थः Śarka.75.14.

अन्यानभिभूतसार (anyānabhibhūta-sāra) *adj.* having the strength not overpowered or surpassed by others भाति प्रतापेन महामहीशः श्रीमाधवोऽन्यानभिभूतसारः AlaṅkāMañ. 62.14.

अन्यानयनासह (anyānayanāsaha) *adj.* not tolerating the act of bringing another person अतृप्यन्तं च वेतालं तमन्यानयनासहम्। तर्पयिष्यन्स्वमांसानि च्छेत्तुमारभते स्म सः KathāSaSāg. v.3.239.

अन्यानर्थक्य (anyānarthakya) *n.* **1A** uselessness of other (rites or actions) अन्यानर्थक्यात् MīmāSū. i.2.4; न तावत्फलविधित्वावसरः। यदि पुनरिष्यते ततोऽन्यानर्थक्यम् TantrVā.8.19 (*on* i. 2. 4); अन्यानर्थक्याभागिप्रतिषेधयोरप्येवम् NyāySu.(So.)18. 20 (*on* i. 2. 6); यद्यपि च पूर्णाहुत्यादेस्सर्वफलसाधनत्वं स्यात्, तथापि नान्यानर्थक्यम्, कर्मतारतम्येन फलतारतम्योपपत्तेः MīmāKau.iii(1).37. 10 (*on* i.2.17); पूर्णाहुतेरवश्यापेक्ष्यायाः सर्वकर्मावाप्तिफलत्वे स्यादन्यानर्थक्यम् SiddhāSi. i. 43. 16; यत्र त्वन्यानर्थक्यं तत्र विध्युद्देशगतमपि फलपदमर्थवाद एव ViraMi. (Paribhāṣā.) 67. 22; **1B** uselessness of other (parts of speech) बलवदनिष्टाननुबन्धित्वम् ... तच्च वाक्यार्थ इव सर्वैः पदैरन्त्यपदेन वा लक्ष्यते, नचान्यानर्थक्यम् BhāṭṭCin. ii. 5.16 (*on* i. 2.1); **2** the word *anyānarthakya* अन्यानर्थक्यवाक्ये उदाहरणं पूर्णाहुत्या सर्वान् कामानवाप्नोति ŚābaBh. 129.10 (*on* i. 2.16); **3** uselessness, i.e. futility of other (option) पितृतस्तु सप्तमात् पञ्चमाद् वेति विकल्पः। पञ्चमादित्यनुकल्पोऽयम्, अन्यानर्थक्यात् BālaKrī. i. 62. 12 (*on* 1. 53); अतो विषयव्यवस्थयैव श्रौतस्मार्तानां परस्परव्याख्यानमुपदेशबलेनैवानुसर्तव्यं न त्वन्यानर्थक्येन इत्येषा दिक् BālaKrī.ii.106.8 (*on* 3.243(?9))

अन्यानर्थक्यकरत्व (anyānarthakyakara-tva) *n.* the state of rendering other (rites) as useless समानफलान्यपि कर्माणि यानि परस्परानपेक्षाणि क्रियन्ते तेषां यथारुच्यनुष्ठानान्नान्यानर्थक्यकरत्वम् TantrVā. 8.20 (*on* i. 2. 4)

अन्यानर्थक्यचोद्य (anyānarthakya-codya) *n.* question or objection of the uselessness of other (rites) उपासनाविधिफलार्थवादा अपि विषया भवेयुः तुल्यं हि तेष्वपि अन्यानर्थक्यचोद्यम् PūrvottaVāNaMā. 246. 5.

अन्यानर्थक्यदोष (anyānarthakya-doṣa) *m.* fault of the uselessness of other (rites) केचित्तु यात्रायाः प्रधानत्वम् ... सिध्यतीत्याहुः। न चान्यानर्थक्यदोषः कर्मानुसारेण फले तारतम्यकल्पनात् ViraMi. (Tīrtha.) 33.17.

अन्यानर्थक्यन्याय (anyānarthakya-nyāya) *m.* maxim or law of the uselessness of other (rites) अग्निहोत्रेणाल्पेन स्वर्गावाप्तावग्निष्टोमाद्यानर्थक्यस्याप्यन्यानर्थक्यन्यायविषयत्वात् SiddhāSi. i. 43.19.

अन्यानर्थक्यप्रसङ्ग (anyānarthakya-prasaṅga) *m.* **A** undesired occasion of the uselessness of other (rites) ब्रह्मयज्ञनिमित्तानि फलानि क्रत्वधिकृतपुरुषेभ्यो अन्यानर्थक्यप्रसङ्गाद् व्यावृत्तानि TantrVā. 113. 8 (*on* i. 3. 4); परमार्थतस्त्वन्यानर्थक्यप्रसङ्गविज्ञातपारार्थ्यापादितार्थवादत्वात्फलश्रुतिर्न फलप्रतिपत्तिक्षमा विज्ञायते TantraVā. 240. 3 (*on* i. 3. 25); **B** undesired occasion of uselessness of other (options) नापि ज्ञानफलानित्यत्वसंभावनातुषोऽपि कल्पयितव्यः ... अन्यानर्थक्यप्रसङ्गाच्च गुणवादत्वात् SiddhāSi. i. 13. 22; अत्र च वर्षे वर्षे इत्यादिरर्थवादः न तु फलविधिः। अन्यानर्थक्यप्रसङ्गात् ViraMi.(Āhnika.)534.3.

अन्यानर्थक्ययुक्ति (anyānarthakya-yukti) *f.* reasoning or argument of the uselessness of other (options) अन्यानर्थक्ययुक्त्याद्यपि हि विफलतोक्त्यादिसाधारणं ते PūrvottaVāNaMā. 258. 3.

अन्यानर्थक्यशङ्का (anyānarthakya-śaṅkā) *f.* doubt regarding the uselessness of other (rites) अपापश्लोकश्रवणादिवत् तत्फलार्थवादा अविवक्षितार्थाः इत्यभिप्रेत्य अन्यानर्थक्यशङ्का तत्परिहारश्च तेषु न प्रवर्तिताः PūrvottaVāNaMā. 249.13.

अन्यानर्थक्यसूत्र (anyānarthakya-sūtra) *n.* aphorism consisting of the word *anyānarthakya* अष्टाफलविधिरन्येषामानर्थक्यमित्यनेन अन्यानर्थक्यसूत्रं योजितम् NyāySu. (So.)16.12 (*on* i. 2.4); अन्यानर्थक्यसूत्रस्य सर्वविषयत्वे च सर्वसाधारणेन परिहारेण सूत्रितेन भवितव्यम् PūrvottaVāNaMā. 247.13.

अन्यानर्थक्यादि (anyānarthakyādi) *adj.* **1** (aphorism) containing the word *anyānarthakya* etc. अन्यानर्थक्यादिसूत्राणामवर्जनीये तत्तदुपासनाविधिफलार्थवादसाधारण्ये ... अभिसंधिनिगूहनम् PūrvottaVāNaMā. 249. 7; **2** uselessness of other (actions) etc. (आत्मोपासनेषु) न तेषु जैमिनिना अन्यानर्थक्यादिदोषपरिहाराश्चिन्तिताः PūrvottaVāNaMā. 252.19.

अन्यानर्थक्योपपत्ति (anyānarthakyopapatti) *f.* tenability of the uselessness of other (rites) समानफलकर्माल्पत्वमहत्त्वमात्रेणान्यानर्थक्योपपत्तेः NyāySu. (So.) 16. 18 (*on* i. 2. 4)

अन्यानर्थक्योपपादनार्थम् (anyānarthakyopapādanārtham) *adv.* for the sake of explaining the uselessness of other (rites) अन्यानर्थक्योपपादनार्थं पौर्वापर्यमुपन्यस्तम् NyāySu.(So.)16.17 (*on* i. 2. 4)

अन्यानललक्षणा (anyānala-lakṣaṇā) *adj.* (*f.*) characterised by another type of fire सावित्री च यतीनां वै त्वाराधन॰ ... षट्कर्मसक्तानां वाकी-(? कि)मन्यानलक्षणा(?अन्यानललक्षणा) PauṣkS. 28. 35.

अन्यानवगम्या (anyānavagamyā) *adj.* (*f.*) not cognized by any other (means of knowledge) अन्यानवगम्यापि संख्या स्यात् सूर्ययानवत् ŚlokaVār. 5 (14). 65 (629. 3)

अन्यानवबुद्ध (anyānavabuddha) *adj.* not perceived by any other person यथा च तेषां सत्यत्वं सिध्यत्येतेन हेतुना। तथा अन्यानवबुद्धार्थप्रामाण्याभावसाधनम् ŚlokaVār. 2.124 (83. 8)

अन्यानवभास (anyānavabhāsa) *m.* non-cognition of any other thing पूर्वानुभूतदेशकालाग्रहो भ्रान्तिरिति चेत् न। अन्यानवभासोऽवभासान्तरं मिथ्याकरोति Kāśi. ii. 18. 23 (*on* 5 (1).19)

अन्यानवभासन (anyānavabhāsana) *n.* non-appearance of any other, i. e. gross body अभाने स्थूलदेहस्य स्वप्ने यद्भानमात्मनः। सोऽन्वयो व्यतिरेकस्तद्भानेऽन्यानवभासनम् PañcDa.1.38 (comm. अन्यस्य स्थूलदेहस्यानवभासनमप्रतीतिः व्यतिरेकः)

अन्यानवभास्य (anyānavabhāsya) *adj.* not to be illuminated by any other thing, i.e. self-illuminated तद्धि परं ज्योतिर्यदन्यानवभास्यमात्मज्योतिः MuṇḍUBh. 340.10 (*on* ii. 2.10); योऽन्यानवभास्यः सर्वावभासकः स्वयमेवावभासते तं भगवन्तं योगिन एव पश्यन्ति SanatBh. 290.13 (*on* 4. 2)

अन्यानवभास्यत्व (anyānavabhāsya-tva) *n.* the state of being what is not to be illuminated by any other thing, i.e. self-illumination निरतिशयं च अस्य स्वयंज्योतिष्ट्वम्, सर्वावभासकत्वात् स्वयमन्यानवभास्यत्वाच्च BṛĀraUBh. 528.13 (*on* iv. 3. 7)

अन्यानवयवत्व (anyānavayava-tva) *n.* the state of not being component part of any other (syllogism) हेतुस्तद्व्यतिरेकेणान्यानवयवत्वात् न तन्तवस्तन्तूनामवयवा इति विरुद्धः NyāyVār. 229. 7 (*on* ii.1. 31)

अन्यानवयवित्व (anyānavayavi-tva) *n.* the state of not being any other composite or whole तद्व्यतिरेकेणान्यानवयवित्वं हेतुरस्यापि प्रसङ्गः पूर्ववत् NyāyVār. 230.11 (*on* ii.1.31)

अन्यानवशेषतस् (anyānavaśeṣa-tas) *adv.* without being attached to anything else अविद्यातज्जकार्याभ्यामात्मान्यानवशेषतः। संबध्यते BṛĀraUBhVā. iv.3. 1177.

अन्यानाक्षिप्त (anyānākṣipta) *adj.* [*f.* –ā] **1** not implied by any other (element) विधायिका हि श्रुतिरन्यानाक्षिप्ता धात्वर्थभावनयोरेव संनिरुद्धा TantrVā. 454.15 (*on* ii. 2. 2); **2** not known or ascertained by any other (means) अन्यानाक्षिप्तविधिशक्तिकत्वात् आघाराग्निहोत्रवाक्ययोः कर्मचोदनैव प्रत्येतव्या MīmāKau.iii(2).197.18 (*on* ii. 2. 16)

अन्यानाक्षेपकत्व (anyānākṣepaka-tva) *n.* the state of not being what points to any other (act) न च निर्वापार्थमुपात्तानां तद्दुपादानलाघवेन ग्रहणोपपत्तेर-

वधातस्यान्यानाक्षेपकत्वम् MīmāKau. iii (2). 69.14 (*on* ii.1. 9)

अन्यानात्मादिधर्म (anyānātmādidharma) *m.* other property such as non-sentient etc. तस्यानित्यत्वादन्यानात्मादिधर्मवति अर्थे कृतकत्वादिवृत्तेः हेत्वभावप्रसङ्गः HetuBiṬ. 75.14.

अन्यानाराधित (anyānārādhita) *adj.* not worshipped by any other person अन्यानाराधितो देवो वसुधिष्णो विवस्वसुः VāyuP. ii.1. 27.

अन्यानाहित (anyānāhita) *adj.* **1** not imposed by any other thing एवं चान्यानाहितस्वभावविशेषेण पुण्यहेतुर्भूमिर्जलं वा तीर्थमिति सिध्यति VīraMi. (Tīrtha.)10. 24; **2** the word or expression *anyānāhita* अन्यानाहितेत्यत्रान्यपदेन शालग्रामसांनिध्यादीनां विशिष्योपादानादभावसमुदायप्रवेशात्र दोषः VīraMi. (Tīrtha.)11.15.

अन्यानिमित्तकत्व (anyānimittaka-tva) *n.* the state of not being caused, i. e. not being indicated by any other thing अथ गौरवेण अन्यानिमित्तकत्वे सति सनिमित्तकत्वादिति व्यतिरेकिण एव गवयत्वप्रवृत्तिनिमित्तकत्वधीरिति चेत् न TattvCin. iii. 87. 3.

अन्यानिरुक्ति (anyānirukti) *f.* absence of explanation in any other way अपरोऽक्षार्थविषयत्वं ज्ञानस्य अपरोऽक्षत्वं नाम। अन्यानिरुक्तेः SiddhāLeSaṁ. 400. 8.

अन्यानिवेश्यङ्ग (anyāniveśy-aṅga) *n.* subsidiary part not to be related to any other (rite) उत्तेजकं चान्यानिवेश्यङ्गसंबन्धानुपपत्तिः MīmāKau.ii.195.8 (*on* iii. 1. 20)

अन्यानिषेध (anyāniṣedha) *m.* non-rejection of any other (act) अन्यानिषेधान्नान्यथोपासनम् TattvPrakā.183B. 8 (*on* iii.3.60)

अन्यानिषेधकत्व (anyāniṣedhaka-tva) *n.* the state of not rejecting any other (view) मुनिमतयोश्चान्यानिषेधकत्वेनाविरोधात् TattvPrakā. 216B. 8 (*on* iv.3.15)

अन्यानिष्टि (anyāniṣṭi) *f.* non-admission of any other (constituent) एवं समूहशब्दार्थे समुदायिव्यपोहतः। अन्यानिष्टेश्च सर्वेऽपि प्राप्नुवन्ति निरर्थकाः TattvSaṁ. 984.

अन्यानीतपुस्तक (anyānīta-pustaka) *n.* book brought by another person यदा चान्यानीतपुस्तकेन देवदत्तहस्तः संयुज्यते तदा देवदत्तेनापि कथं न युज्येत NyāySiA. 254. 8.

अन्यानुकरणरूपा (anyānukaraṇa-rūpā) *adj.(f.)* of the form of imitation by other person जीवगतापहतपाप्मत्वाद्यभिव्यक्तिरवश्यमन्यानुकरणरूपा वाच्या ŚivārkaMaDī. i.11.32 (*on* i.1.1)

अन्यानुकल्प (anyānukalpa) *m.* another secondary alternative procedure अन्यानुकल्पः विवाहश्च पाणिग्रहणादिसंस्कारः स च भार्यात्वोत्पादकः BālamBha.i.190.1 (*on* 1.53)

अन्यानुक्तचतुर्मास (anyānuktacaturmāsa) *m.* other non-mentioned or omitted (period of) four months अन्यानुक्तचतुर्मासे सर्वहर्म्यान्न कारयेत् MānaSā. 35.93.

अन्यानुगतभोजन (anyānugata-bhojana) *n.* act of eating by following another, i. e. act of eating without proper invitation कृमिकीटवयोहत्यामन्यानुगतभोजनम् ... एतान्येनांसि सर्वाणि ViṣṇuDhaP.ii.73.67.

अन्यानुत्पत्ति (anyānutpatti) *f.* non-origination of any other thing तेजस उत्पत्तिमात्रं हि श्रुतं नान्यानुत्पत्तिः ŚrutaPra.ii.343.16(*on* ii.3.6)

अन्यानुनिष्पादित्व (anyānuniṣpādi-tva) *n.* the state of being produced following another प्राप्तपरिसंख्यानेऽपि न त्रैदोष्यमन्यानुष्पा(?नुनिष्पा)दित्वेन शब्दव्यापारा-विषयत्वात् VidhiRa.10 (50.17)

अन्यानुपकारकता (anyānupakāraka-tā) *f.* the state of not being conducive or contributory to any other (living being) औदुम्बरत्वादयस्त्वन्यानुपकारकतया साकाङ्क्षाः MīmāNyāPra. 220. 33.

अन्यानुपजीवकत्व (anyānupajīvaka-tva) *n.* the state of not being dependent or subsisting on any other thing न चानयोरङ्गाङ्गिभावः एकस्यान्यानुपजीवकत्वात् AlaṅkāKau.(Vi.)415. 23.

अन्यानुपजीव्य (anyānupajīvya) *adj.* which does not produce any other thing अन्यानुपजीव्यसर्वविभवे कर्मैकलभ्ये पदेऽप्यायास्यन्ति ... दुर्मेधसः NīlaVi.5.14.

अन्यानुपदिष्टार्थत्व (anyānupadiṣṭārtha-tva) *n.* the state of referring to what is not taught by any other (speech) as the meaning सहसिद्धत्वे भयानुपपत्तिरिति चेत् ... न, अन्यानुपदिष्टार्थत्वात्सहसिद्धवाक्यस्य BṛĀraUBh. 83.14 (*on* i. 4.2)

अन्यानुपदेश (anyānupadeśa) *m.* absence of mention of any other way or method (अनेनैव विधिना दीयमाना विशेषतः) नित्येऽपि चायमेव प्रकारः अन्यानुपदेशात् BālaKrī. i.141. 2 (*on* 1. 203)

अन्यानुपभुक्ता (anyānupabhuktā) *adj. (f.)* (used as noun)(woman) not enjoyed by any other person अनन्यपूर्वाशब्दश्च कन्याशब्दसमानार्थत्वाद्दत्तापर एव। न त्वन्यानुपभुक्तापरोऽपि गर्भिणीसंस्कारानुपपत्तिप्रसङ्गात् BālamBha. iii. 33.22(*on* 3.16)

अन्यानुपरक्त (anyānuparakta) *adj.* not (adventitiously) qualified by any other thing वाचकानामपि लक्षकत्वमन्यानुपरक्तस्वरूपभानाय AdvaiSi.692.26.

अन्यानुपस्थिति (anyānupasthiti) *f.* absence of any other (Smṛti text) एवं च तद्वति वर्णशब्दो रूढः "चातुर्वर्ण्यं चरेद्भैक्षम्" इत्यादिषु नियमेन ततस्तदुपस्थितेरन्यानुपस्थितेश्च BālamBha. i.275.11 (*on* 1.90)

अन्यानुपहित (anyānupahita) *adj.* not conditioned by, i.e. independent of any other (light) स एव हि स्वात्मना सन् वक्तव्यो यस्यान्यानुपहितं रूपं चकास्ति PratyabhiVi. i.64.3 (*on* i.1.3) (Bhāsk. ग्राहकतया स्थितेनान्येन न विच्छिन्नीकृतम्)

अन्यानुप्रवेश (anyānupraveśa) *m.* inclusion of other matter स्वर्गादीनां पुरुषेणार्थ्यमानत्वात् तत्र च नैराकाङ्क्षे कथमन्यानुप्रवेशः BrahmSi. 28.19.

अन्यानुबन्ध (anyānubandha) *m.* **1** other consequence (रोमाञ्चः) अस्यापि सात्त्विकत्वादन्यानुबन्धादयो न जायन्ते SaraKaṇṭhā. 581. 6; **2** another indicatory letter लण् इति सूत्रेऽन्यानुबन्धे कर्तव्ये पुनर्णकारानुबन्धाद्वियं परिभाषा ज्ञाप्यते PariVṛ.(Nī.) 1. 5.

अन्यानुबन्धक (anyānubandha-ka) *m.* another indicatory letter केवलोपादानेऽनुबन्धसहितस्यान्यानुबन्धकग्रहणे द्व्यनुबन्धविशिष्टस्य च ग्रहणं नेत्यर्थः PariVṛ. (Nī.) 32. 15.

अन्यानुभव (anyānubhava) *m.* **A** experience of another thing or object अन्यानुभवरूपप्रदेशभेदाभावाच्चेति एकशब्दाभिप्रायः ŚrutaPra. iB. 16. 29 (*on* i.1.1); **B** experience of another person स्वानुभवस्वभावस्याविद्यया विनाप्यन्यानुभवरूपत्वविरोधात् ŚrutaPra. ii. 635. 20 (*on* iv. 4. 3); **C** act of relishing by another person नायकनिष्ठस्य स्थायिप्रकर्षलक्षणस्य रसस्य सामाजिकानुभवयोग्यता नोपपद्यते अन्यभवस्य तस्यान्यानुभवायोगादिति चेत् RasāSu.173. 4 (2.166)

अन्यानुभाव (anyānubhāva) *m.* other indication of feelings by gesture or ensuants रसभावतदाभासवृत्तेः प्रशमबन्धनम्। अन्यानुभावनिःशून्यरूपं यत्तत्समाहितम् KāvyālaṅSāSaṁ. 4. 7; VakroJī.173.14.

अन्यानुभाव्य (anyānubhāvya) *adj.* which is to be experienced or cognized by other (sentient being) मूर्तानां विरुद्धानां च समावेशस्तु तेष्वन्यानुभाव्यमूर्तद्रव्यान्तरावस्थितिप्रतिघातकत्वाभावान्यानुभाव्यविरुद्धत्वाभावकल्पनेन उपपद्यते PūrvottaVāNaMā. 345.16.

अन्यानुभाषित (anyānubhāṣita) *adj.* pointed out by other (teachers) अत एव व्यवस्थितत्वमन्यानुभाषितमप्रयोजनकम् AlaṅkāSa. 204.1.

अन्यानुभूत (anyānubhūta) *adj.* (used as noun) (object) experienced by one अन्यानुभूतं न ह्यन्यो जनो जानाति जातुचित् TriṣaŚaPuC.i.1.681; आत्मनि तूपलब्धरि अन्यानुभूतेऽन्यस्मृत्यसंभवात् GoviBh. 128. 5 (*on* ii. 2. 25)

अन्यानुभूति (anyānubhūti) *f.* experience of one person विमतं स्मरणम्, अन्यानुभूतौ अन्यस्य वा संभवति PrakaVi.527.18.

अन्यानुमति (anyānumati) *f.* consent of other person अभ्युद्धृतं त्वमेव गृहाणेति अन्यानुमतिमन्तरेणाभ्युद्धृतभूम्यादिसर्वद्रव्यविषयमेतद्वचनम् SmṛtiCan. iv. 643. 2; अग्निहोत्रशब्दोऽग्निसाध्यश्रौतस्मार्तनित्यकर्मपरः तेष्वप्यन्यानुमत्यैवाधिकारेण न्यायसाम्यात् NirṇaSi.357.6.

अन्यानुमा (anyānumā) *f.* inference of other things धूमभासोरपि प्राप्ता शब्दतान्यानुमां प्रति Kāvyālaṅ.(Bh.)6.7.

अन्यानुमान (anyānumāna) *n.* inference, i. e. supposition of another (injunction) आलभेतेत्यनेन अन्यानुमानप्रतिबन्धः TantrVā.21.16 (*on* i.2.7)

अन्यानुमिति (anyānumiti) *f.* inference of the other (of the two) प्रमेयापहारनिबन्धनो बाधः, स च परस्परात्यन्ताभावसमानाधिकरणयोरन्यतरनिर्णयेनान्यानुमित्यसंभवरूपः BhāṭṭCin. ii. 20. 6 (*on* i.3.2)

अन्यानुमीयमान (anyānumīyamāna) *adj.* (used as noun) (other thing) that is being inferred 'संयोगात्' गम्यगमकभावरूपात् अनुमीयमानोऽपि वस्तुसौन्दर्यबलाद्रसनीयत्वेनान्यानुमीयमानविलक्षणः ... रसः इति श्रीशङ्कुकः KāvyPra. 90.1(comm.अन्यो योऽनुमीयमानः); अन्यानुमीयमानविलक्षणः ... भावः ... रसः Kāvyānu. (He.) 70. 2; वस्तुसौन्दर्यतः सोऽपि रसनीयत्वमेष्यति। अन्यानुमीयमानेन स्थायित्वेन विभावितः BhāvPra.(Śā.)51.6(2)

अन्यानुयायिन् (anyānuyāyin) *adj.* following, i. e. supporting other (sentiments) (स्तम्भश्चेष्टाप्रतीघात:) अयं च पुष्टोऽपि सात्त्विकत्वात् सदैवान्यानुयायीति नानुभावादिभिरनुबध्यते SaraKaṇṭhā. 580.18.

अन्यानुयुक्त (anyānuyukta) *adj.* (used as noun) (one) questioned or asked by other person अन्यानुयुक्तस्य प्रौढप्रज्ञस्य ... सत्प्रतिपक्षीकरणदर्शनात् KhaṇḍanKhā. 904. 9.

अन्यानुरक्त (anyānurakta) *adj.* [*f.* -ā] **1A** syntactically connected or construed with another (word) विशेषणं हि स्वानुरक्तं प्रत्ययं विशेष्ये जनयति न त्वन्यानुरक्तम् TātpaṬ.(Vā.)624.10 (*on* iv.1.50); **1B** semantically connected with another (meaning), cf. **अन्यानुरक्तस्वार्थ; 2** attached to another person कन्यामन्यानुरक्तां कथममृतभुजो मानुषीं कामयन्ते NalaCam.7.26; किं वाधुना तव तया पापयान्यानुरक्तया KāthāSaSāg. ix. 2. 236; अन्यानुरक्ता ह्यथैषा त्वयि प्रीतिं कथं भजेत् KathāSaSāg.xii.5.250.

अन्यानुरक्तस्वार्थ (anyānurakta-svārtha) *m.* one's (i.e. word's) own meaning semantically connected with another (meaning) तदंपि पदमन्यानुरक्तस्वार्थवाचि NyāyMañ.i.365.15.

अन्यानुरक्ता (anyānuraktā) *f.* one of the twentyseven types of girls not fit to be married (*lit.* girl in love with other person) अन्यानुरक्ता विगता नष्टा संस्पृष्टमैथुना ... नोद्वाह्या: कन्यकास्सप्तविंशति: Vaija. 87. 48.

अन्यानुराग (anyānurāga) *m.* attachment with another person अनिष्टोत्प्रेक्षा शङ्का ... परस्मिन्यथा - समुद्रदत्तस्य नन्दयन्त्यामन्यानुरागशङ्का Kāvyānu. (He.)109.9.

अन्यानुरागविरस (anyānurāga-virasa) *m.* [Inst.] with disgust or indifference due to attachment to another person अन्यानुरागविरसेन विलोकनाद्वा जानामि सम्यगविलोकनमेव रम्यम् NaiṣC.11. 93.

अन्यानुरागिता (anyānurāgi-tā) *f.* the state of being attached to another person काचित् वसतिं प्रार्थयमानं पथिकयुवानमुद्दिश्योत्पन्नमन्मथव्यथावेशा तस्यान्यानुरागितामाशङ्कमाना ... पूर्ववृत्तान्तम् ... वक्तुमुपक्रमते VyaktiVi.123. 27.

अन्यानुरोध (anyānurodha) *m.* [Inst.] **1** by one consideration बहुषु पानकेषु सत्सु यद्यन्यानुरोधेन न अन्यत्र रससात्म्यमापादयेत् ManuBh. i. 295. 20 (*on* 3. 195); **2A** by following another न चानुवृत्तिसामर्थ्यम्, अन्यानुरोधेनाप्यनुवृत्तिसंभवात् PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. i. 1. 12 (110. 17); **2B** in conformity or accordance with another एवमन्यानुरोधेन प्रवृत्तत्वादपि पाठक्रमोऽर्थक्रमेण बाध्यते ŚivārkaMaDī. ii. 191. 13 (*on* iv. 4. 18); दृष्टश्च लोके अन्यानुरोधेनाप्यवश्यापेक्षितविषये स्वकार्यसंकोचेन अकाल एव तदवकर्ष: BhāṭṭDī. ii. 116. 11 (*on* iv. 2. 6)

अन्यानुरोधाभाव (anyānurodhābhāva) *m.* absence of the act of following another मायया क्रीडायामन्यानुरोधाभावेनातिसुखत्वात् ... मायामात्रमेव स्वप्न: AṇuBh. 184.11 (*on* iii. 2. 3)

अन्यानुरोधिन् (anyānurodhin) *adj.* following, i.e. depending on another न स्थिति: साप्ययुक्तैव भेदाभेदविवेच[ने। विज्ञानोत्पत्तियोग्यत्वाया]त्मन्यन्यानुरोधि यत्। तत् व्यङ्ग्यं योग्यतायाश्च कारणं कारणं मतम् PramāVār.1.147.

अन्यानुल्लेख (anyānullekha) *m.* absence of reference to any other thing अहंकारविगमात् विषयानुभवाभावाच्च तत्प्रतिसंधानमिति चेत् ... अन्याभावस्यान्यानुल्लेखस्य च दृष्टमात्रस्मृतिप्रतिबन्धकत्वायोगात् ŚatDū. 81. 24.

अन्यानुविद्धबोध (anyānuviddha-bodha) *m.* cognition connected with, i. e. based on something else अन्यानुविद्धबोधेऽपि नान्यत्वमुपरुध्यते SphoṭSi.178.4.

अन्यानुविधान (anyānuvidhāna) *n.* **i** act of following or acting in conformity with another चलत्वाच्चालोकवत्तमो द्रव्यान्तरम्, अन्यानुविधाननियमान्न स्वाभाविकं चलनमस्य घटरूपादिवदिति चेत् TattvPradī. (Ci.) 31. 6; **ii** any other accordance न च कृपाणान्वयव्यतिरेकानुविधानात् कृपाणे मुखदीर्घत्ववत् औपपत्तिकमौपाधिकत्वम् अन्यानुविधानाभावात् TattvCin. iv(1). 435. 7.

अन्यानुविधायित्व (anyānuvidhāyi-tva) *n.* the state of being in accordance with other (condition) अन्यानुविधायित्वेऽपि स्वधर्मा एव ते AṇuBh. 195.1 (*on* iii. 2. 20)

अन्यानुशासन (anyānuśāsana) *n.* **1** rule of another (king) पृथिवीम् ... तामेवाद्य महाबाहो पश्याम्यन्यानुशासनात्। हीनां हस्तिगवाश्वेन MahāBhā.xi.17.21; **2** advice of another प्राक्प्रजापतिनियोगवशात्साध्वसाधु वा स्वयमन्यानुशासननिरपेक्षोऽनुतिष्ठति ManuBh. i.22.27 (*on* 1.28)

अन्यानुषक्त (anyānuṣakta) *adj.* attached to another woman अन्यानुषक्तेऽपि हरौ वियातां प्रायुङ्क्त दूतीमिव दृष्टिमन्या Yādavā.13.54.

अन्यानुषङ्ग (anyānuṣaṅga) *m.* other consequence or ensuant अत्रापि पूर्ववदन्यानुषङ्गो न भवति SaraKaṇṭhā. 581.18.

अन्यानुष्ठितकर्मन् (anyānuṣṭhita-karman) *n.* action, i.e. diet observed by someone else आरोग्यसिद्धिर्दृष्टास्य नान्यानुष्ठितकर्मणा ViveCū.55.

अन्यानुसंधान (anyānusandhāna) *n.* **1** recollection of one यत्रोत्तरे दीयमाने अन्यानुसंधानपूर्वकेऽप्यन्यत्कार्यं सिध्यति तदान्यकार्यावलगनादवलगितम् AbhinBhā. ii. 454. 22 (*on* 18. 116); **2** meditation on any other thing ईश्वरार्पितमनस्त्वेन समाहितस्यान्यानुसंधानाभावात् ... सुखदु:खसाम्यम् JīvanVi. 24. 6.

अन्यानुसारिणी (anyānusāriṇī) *adj.* (*f.*) following, i. e. obeying (the rules of) another (king) पृथिवीम् ... तामेवाद्य महाबाहो पश्याम्यन्यानुशासनात् (v. 1. अन्यानुसारिणीम्) हीनां हस्तिगवाश्वेन MahāBhā. xi. 17. 21.

अन्यान्तरप्रदेश (anyāntara-pradeśa) *m.* region of other corridor अन्यान्तरप्रदेशे तु क्षुद्रनासोम्(सि)(?सी) प्रभूष्यते MānaSā.33. 271.

अन्यान्तर्गतिस्थिति (anyāntargati-sthiti) *f.* existence, i.e. possibility of the inclusion of other (part) अङ्गलक्षणमेवेदमिहोक्तं शेषलक्षणम्। तद्विशेषप्रपञ्चत्वात्तत्रान्यान्तर्गतिस्थिति: TantrVā. 655. 3 (*on* iii.1.1)

अन्यान्तर्भाव (anyāntarbhāva) *m.* inclusion of other thing असमानाभिधानेनान्यान्तर्भाव: PrakaVi. 506. 23.

अन्यान्तविशेषण (anyānta-viśeṣaṇa) *n.* qualifier or adjective ending with the word *anya* अजन्येति। अन्यान्तविशेषणम् GuruCandr. i. 425.19.

अन्यान्तिकस्थ (anyāntika-stha) *adj.* existing in the possession of the person who is other (than the owner) परकीयस्यापि (धनस्य) चौर्यादिनान्यान्तिकस्थस्य दर्शने तस्यैव स्वामित्वापत्ते: SmṛtiCan. iv. 601.1.

अन्यान्तिकस्थता (anyāntikastha-tā) *f.* [Inst.] by way of existing in the possession of the person who is other (than the owner) अन्वाहितं स्वस्मिन् स्थितं परधनमन्यान्तिकस्थतया कृतम् SmṛtiCan. iv. 425. 14.

अन्यान्त्य (anyāntya) *adj.* (used as noun) last (knowledge) of the other (patron) स्यादनैकान्तिको हेतुरन्यान्त्येष्वसमीक्षणात् BṛĀraUBhVā. i. 4. 75 (comm. अन्यस्य यजमानस्य अन्त्येषु ज्ञानेषु)

अन्यान्य (anyā́nya) *adj.* [*f.*–ā] [repitition of the word *anya* is optionally regarded as compound with the first member in nom. sg., Vār.11 *on* P.viii.1.12] **1** each other **2** one after another **3** different (used as noun) (regions) which are different **4** different and different, i.e. various **5** excluded from different **6** other **1** each other कृष्णोर्भिरुक्तोषा रुशद्भिर्वपुर्भिरा चरते अन्यान्या ṚV.i.62.8 (Sāy. परस्परव्यतिहारेण); समानो अध्वा स्वस्रोरनन्तस्तमन्यान्या चरतो देवशिष्टे ... नक्तोषासा ṚV.i.113.3; SV.(Kau.)1751; प्रजा असृजत ... ता अशनायन्ती: अन्यान्यामादन् JaimiBr.1.117; 3.148; ता अन्यान्यस्यै लोकम् अभिध्यायन्ती: कामं गमयन्ति JaimiBr.3.280; ता अन्यान्यस्यै भागाय धेनुपरिसारम् अतृप्यन् JaimiBr. 3.313; शिरसी। निजनिजकबन्धे योजय। तयोत्सुकयान्यान्यकबन्धयोर्न्यस्ते PrabaK.81.7; PurāPraSaṁ.8.15; **2** one after another द्वे विरूपे चरत: स्वर्थे अन्यान्या वत्समुपधापयेते ṚV.i.95.1 (*but* Sāy. परस्परव्यतिहारेण); AV.(P.) viii.14.1; VājaS.33.5; VājaS.(K.)xxxii.1.5; **3** different अन्योन्याश् (v.l. अन्यान्याश्)चैव तनवो यथेष्टं प्रतिपद्यते MahāBhā. xiv.19.24; न चान्यान्यक्षणलवविशिष्टविषयीकरणात् अनधिगतार्थगन्तृता TarkBhā. (Ke.)32.4; (used as noun) (regions) which are different अन्यान्यवृत्तय: शब्दा: सर्वैरग्रहणादङ्गुलिरूपादिवदिति NyāyVār. 298.10 (*on* ii.2.18); **4** different and different, i.e. various अन्यान्यानि नु तन्त्राणि भगवन्मुखनिर्गतम्। सारं समुपजीव्यैव ... व्यापितानि JayāS.1 (App.).4; **5** excluded from different thing, cf. **अन्यान्यत्व 1; 6** other, cf. **अन्यान्यदिन.**

अन्यान्यकर्तृ (anyānya-kartṛ) *adj.* having various agents द्रव्याण्यन्यान्यकर्तृणि सर्वाणीत्यार्हतं मतम् VarāṅgaC.26.44.

अन्यान्यक्रिया (anyānya-kriyā) *f.* various acts आकाश इव लोकक्रियाणामविच्छेदेऽपि चान्यान्यक्रियोदयव्ययस्तथैव MaYānaSū. 37.19 (9.21)

अन्यान्यता (anyānya-tā) *f.* the state of being different, difference करणान्यान्यता दृष्टा कर्तु: कर्ता स एव ... करणैर्युक्त: कारणम् CaraS. iv.1.49 (1941 Ed.)

अन्यान्यत्व (anyānya-tva) *n.* **1** the state of being excluded from different thing अन्यान्यत्वेन ये भावा हेतुना करणेन वा। विशिष्टा भिन्नजातीयैरसंकीर्णा विनिश्चिता: TattvSaṁ. 1069; हिंसादिफलश्च कर्तरि न स्यात् शरीरस्यान्यान्यत्वात् Upask. 173. 4 (*on* iii. 2. 4); तत्रैषामीश्वरत्वं सर्वेषामुत संकर्षणस्य जीवत्वम्। अन्यान्यत्वम् AṇuBh. 138. 21 (*on* ii. 2. 42); **2** the state of being different

प्रतिसर्गं तेषामन्यान्यत्वकल्पने गौरवमित्येकस्यैव नित्यसर्वज्ञस्य कल्पनात् TattvCin. iv(1). 508. 5; **3** [Inst.] as being each other, i. e. mutually सामान्यलक्षणसिद्धयर्थं च व्यक्तिवृत्त्यन्तरयोरन्यान्यत्वेन क्रोडीकृतयोर्ग्रहणम् CitraMī.39. 7.

अन्यान्यदिन (anyānya-dina) *n.* day which is other (than that of sacrifice) मासैकव्यापकता मासन्यूनकालहोतृकृतहोमाधिकरणतायामप्यन्यान्यदिने पुरुषान्तरकर्तृकहोमाधिकरणतासत्त्वेनाक्षतैव VyutpaVā. 149.17.

अन्यान्यधर्मविधान (anyānyadharma-vidhāna) *n.* prescription of different properties धर्म्यनुवादेनान्यान्यधर्मविधानादेकमेवोच्यते TattvPrakā. 164A.9 (*on* iii. 3. 2)

अन्यान्यपातानुगतम् (anyānyapātānugatam) *adv.* following the discharge of each other ते ... नान्यान्यपातानुगतं व्यमुञ्चन्विमार्गसंपातभियेव बाणाः RāghPāṇ. (Dha.)16. 51.

अन्यान्यप्रादुर्भाव (anyānya-prādurbhāva) *m.* **1** manifestation of different, i.e. new (organs) यद्यपक्रामति किं नात्यन्तायापक्रामति। संततत्वात्। अथवान्यान्यप्रादुर्भावात् MahāBh. i. 455. 21 (*on* ii. 3. 28); **2** the word *anyānyaprādurbhāva* अन्यो(न्या)न्यप्रादुर्भावादिति अपादान इति सूत्रस्थभाष्यप्रयोगे कर्मव्यतिहार स्पष्ट एव LaŚabdeŚe. ii. 416.14.

अन्यान्यफलभक्षिन् (anyānyaphala-bhakṣin) *adj.* who eats different fruits अन्यान्यफलभक्षिणः। असंहता विनश्यन्ति। भारुण्डा इव पक्षिणः Pañcā. 127. 16.

अन्यान्ययोगिता (anyānya-yogitā) *f.* connection or association with another (quality) एकहान्या प्रधानेन शुद्धेनान्यान्ययोगिता। स्याद्गुणस्य यथा राज्ञः पुरुषो ब्राह्मणस्य च SambaSi. 3.17.

अन्यान्यरत्नरूप (anyānyaratna-rūpa) *adj.* of the form of different and different, i. e. various jewels तत्रान्तर्दर्शितान्योऽन्यमूर्तिभेदं क्षणे क्षणे। अन्यान्यरत्नरूपं च लिङ्गमभ्यर्च्य शूलिनः KathāSaSāg. xvii. 2. 115.

अन्यान्यराग (anyānya-rāga) *m.* love for or attachment to each other उर्वीपतेश्च स्फटिकाश्मनश्च शीलेोज्झितस्त्रीहृदयस्य चान्तः। असंनिधानात्सततस्थिती-नामन्यान्यरागः कुरुते प्रवेशम् Ind. Spr. 3810.

अन्यान्यरूप (anyānya-rūpa) *n.* **1** different and different, i.e.various forms अन्यान्यरूपसंभूतौ तस्मादेकस्वरूपतः। विवृत्तमर्थरूपेण कथं नाम तदुच्यते TattvSaṁ. 141; **2** different forms, cf. **अन्यान्यरूपतस्.**

अन्यान्यरूप (anyānya-rūpa) *adj.* [*f.* –ā] of different and different, i. e. various forms यदियं संकोचात्मिका शङ्कैव ... अत एव वैचित्र्यकल्पनादेव सा बहुविधधर्मादिशब्दनिर्देश्या प्रतिशास्त्रं प्रतिदेशं चान्यान्यरूपा ParāTri. 235.5; सोऽपि तथैव क्षणे क्षणे अन्यान्यरूपः स्रष्टव्यः (प्रमाणाभासः) PratyabhiVi.ii. 72. 4 (*on* ii.3.1)

अन्यान्यरूपतस् (anyānyarūpa-tas) *adv.* by way of different forms संस्कारसूत्रपातेन चतुर्धा हृदयात्मनाम्। वपुर्मनोवचःकार्यजातेष्वन्यान्यरूपतः। ... इत्येवमूहापोहेन संबन्धो नार्पितस्तदा PrabhāC. 177. 25.

अन्यान्यरूपता (anyānyarūpa-tā) *f.* the state of having different and different, i. e. various forms यश्च ईश्वरः प्रमाता आत्मा शिव इत्यादिः अनन्तप्रकारः परामर्शः तस्य यद्यपि भेदोऽन्यान्यरूपता PratyabhiVi. i. 275. 3 (*on* i. 5. 17); यदेकात्मकमेकस्वभावं तस्य यो भेदोऽन्यान्यरूपता इयमेव सा क्रियोच्यते PratyabhiVi. ii. 196. 2 (*on* ii. 4. 18); [Inst.] by way of having different and different, i. e. various forms एकैकस्य वस्तुनोऽन्यान्यरूपतया निर्माणे सर्वमसमञ्जसमापद्येत SyādvāMañ. 6 (22); SarvaDaSaṁ. 3. 136; तथा भाति अन्यान्यरूपतया भाति Bhāsk. ii. 18. 15 (*on* ii.1.5)

अन्यान्यरूपत्व (anyānyarūpa-tva) *n.* the state of having different and different, i.e. various forms अथ च अन्यान्यरूपत्वं भाति PratyabhiVi.ii.17.6 (*on* ii.1.5)

अन्यान्यवनभूमि (anyānya-vanabhūmi) *f.* different and different, i.e. various forest regions पञ्चवर्षीमतीत्यैवमन्यान्यवनभूमिषु पुनर्द्वैतवनोत्सङ्गमधितस्थौ युधिष्ठिरः PāṇḍaC. 8. 558.

अन्यान्यव्यसन (anyānya-vyasana) *n.* different and different, i.e. various calamities अन्यान्यव्यसनश्रेणी यद् ममैषा पुरः स्थिता PārśvC. 6. 880; करुणः ... राज्यदेशपरिभ्रंशादन्यान्यव्यसनोदयात् ... प्रजायते BhāvPra. (Śā.) 62. 18 (3)

अन्यान्यशम्या (anyānya-śamyā) *f.* different yoke-pins सारस्वत-सत्रप्रधानयागानामनुदिनमन्यान्यशम्याः प्रान्तप्रदेशेषु कर्तव्यत्वात् चोभयत्राप्यग्निरशक्यः MayūMāli. 784. 22 (*on* x. 8. 11)

अन्यान्यशय्या (anyānya-śayyā) *f.* one bed after another धृताधृतेस्तस्य भवद्वियोगादन्यान्यशय्यारचनाय लूनैः। अप्यन्यदारिद्र्यहराः प्रवालैर्जाता दरिद्रास्तर-वोऽमराणाम् NaiṣC. 8. 67.

अन्यान्यशास्त्र (anyānya-śāstra) *n.* different and different, i.e. various treatises अन्यान्यशास्त्रतरुसंगतचित्तहारिपुष्पोपमेयकतिचिन्निचितप्रमेयैः। हृद्याम् ... एनां मालामिव वामलहृदो ... हृदये वहन्तु SyādvāMañ. 32(61)

अन्यान्यसाधन (anyānya-sādhana) *n.* different and different, i.e. various means अन्यान्यसाधनाधीना सिद्धिर्यत्र विवक्षिता। तत्साधनान्तराभावनिमित्ता व्यपदिश्यते VākyaPa. iii. 9. 109.

अन्यान्यस्थान (anyānya-sthāna) *n.* different places अध्ययनोपक्रम-विरतिवैचित्र्येण तत्तत्स्थानपरित्यागेनान्यान्यस्थानेऽखिलैः पठ्यमानस्य वेदवाक्यान-वयवतायाः सुप्रसिद्धत्वात् NyāySu. (Ja.) 10A. 7 (*on* i. 1. 1)

अन्यान्यस्वभाव (anyānya-svabhāva) *adj.* of different natures ते हि अन्यान्यस्वभावा युगपन्न भान्ति (महदादिरूपाः) PratyabhiVi.ii.196.3 (*on* ii.4.18)

अन्यान्यहेतु (anyānya-hetu) *adj.* having different causes तदिमेऽन्यान्य-हेतवो वर्णाः स्वकारणानुपूर्वीजन्मानः PramāVāSvopVṛ. 108. 15.

अन्यान्याभास (anyānyābhāsa) *m.* different manifestations सोऽपि तथैव क्षणे क्षणे अन्यान्यरूपः (v. 1. अन्यान्याभासरूपः) स्रष्टव्यः PratyabhiVi. ii.72.4 (*on* ii.3.1)

अन्यान्याहारवर्धित (anyānyāhāra-vardhita) *adj.* nourished by food of each other अन्यान्याहारवर्धिताः। जिनशासनसंपन्नाः सर्वे ते बान्धवाः मताः MalliC. 7. 506.

अन्यान्वय (anyānvaya) *m.* **A** semantic relation with another (meaning) नञो अन्यान्वयस्य व्युत्पन्नत्वेऽपि अभावप्रतियोगिभूतस्य वरणस्य कृतिसाध्यत्वाभावेन भावनान्वयानुपपत्तेः BhāṭṭDī. iv. 99.11 (*on* x. 8.1); न च ... 'गोत्वमश्ववृत्ती'त्यादि-व्यवहारः स्यादिति वाच्यम्, प्रकृत्यर्थविशिष्टसत्ताया एवान्यान्वयात् LaCandr. 317. 31; **B** syntactic relation with another (word), cf. **अन्यान्वयासंभव.**

अन्यान्वयबोध (anyānvaya-bodha) *m.* knowledge of semantic relation with another (meaning) अन्यथा अन्यपरादन्यान्वयबोधो न स्यात् ... इति शब्दाभासोच्छेदप्रसङ्गः TattvCin. iv(1).109. 2.

अन्यान्वयरहित (anyānvaya-rahita) *adj.* devoid of semantic relation with another (meaning) अनतिस्पष्टब्रह्मलिङ्गानि ब्रह्मापलापान्यान्वयरहितपूर्वपक्ष-विषयत्वसाम्यात् तदनन्तरं द्वितीयपादे विचारितानि ŚivārkaMaDī. i. 399. 23 (*on* i. 3.1)

अन्यान्वयव्युत्पत्ति (anyānvaya-vyutpatti) *f.* knowledge of semantic relation with another (meaning) तादृशस्यैव तदर्थयोरन्यान्वयव्युत्पत्तौ पार्ष्ठिक-बोधविषयत्वम् BhāṭṭDī. iii. 273. 23 (*on* x. 4. 2)

अन्यान्वयशङ्का (anyānvaya-śaṅkā) *f.* supposition of semantic relation with another (meaning) सर्वज्ञत्वादिपरमेश्वरलिङ्गानामन्यान्वयशङ्कानिरा-करणेन ... अदृश्यत्वादिगुणक इति धर्मनिर्देशः कृतः ŚivārkaMaDī. i. 378.12 (*on* i. 2. 22)

अन्यान्वयासंभव (anyānvayāsambhava) *m.* impossibility of syntactic relation with another (word) सवितुर्भर्ग इत्यस्य ब्रह्मैवार्थस्स्यात् ... सवितृशब्दस्य ... वरेण्यशब्दं विहायान्यान्वयासंभवात् ŚivārakaMaDī. i. 260. 26 (*on* i. 1. 22)

अन्यान्वयिन् (anyānvayin) *adj.* (used as noun) other relational adjunct अन्यान्वयिनोऽप्यपेक्षायां सत्यां कथंचिदन्वयस्स्यात् ŚivārkaMaDī. i.197.12 (*on* i. 1.7)

अन्यान्वित (anyānvita) *adj.* **1** semantically related with another (meaning) अन्यान्वितघटत्वं घटपदस्य शक्यम् LaCandr. 669. 15; अन्यान्वित-कर्मत्वममादिपदस्येत्यादिविवरणाद्युक्तेरयमर्थः LaCandr. 669. 16; (used as noun) (that) which is semantically related with another (meaning) यदपीदमन्यान्विते सामर्थ्यमङ्गीकुर्वतामन्यपदार्थानन्त्येन तदन्वितानामप्यानन्त्यात् बहुविषयतया पदसामर्थ्यस्या-पद्यते NyāyMa.166.11; कार्यपदस्य तु स्वरूपेऽन्यान्विते वेति प्रयोजकद्वैविध्याङ्गीकारे गौरवप्रसङ्गो बाधक उन्नेयः PramāMā.17.18; कार्यपदस्य च स्वरूपे सामर्थ्यमन्यान्विते वा सामर्थ्यम् SarvaDaKau. 121.6; **2** semantically related with one (meaning), cf. **अन्यान्वितत्व.**

अन्यान्वितत्व (anyānvita-tva) *n.* [Inst.] as being semantically related with one (meaning) अन्यान्वितत्वेनोपस्थितस्य अन्यत्राश्रयत्वायोग्यत्वात् MayūMāli.11.14 (*on* i. 2. 2)

अन्यान्वितस्वार्थ (anyānvita-svārtha) *m.* meaning of one word semantically related with another (meaning) अन्यान्वितस्वार्थे पदानां सामर्थ्यं न कार्यान्वितस्वार्थे ViṣṇuSaBh. 24. 1 (*on* 10); तथा च सति अव्यवहितसंबन्धो-पादानसिद्धये अन्यान्वितस्वार्थमात्रे शब्दसामर्थ्यमभ्युपेयम् VivaPraSaṁ. 330. 21.

अन्यान्वितस्वार्थाभिधायित्व (anyānvitasvārthābhidhāyitva) *n.* reference to the meaning of one (word) semantically related to another (meaning) तस्मादन्यान्वितस्वार्थाभिधायित्वं पदानामनुयायीति वक्तव्यमन्विताभिधायित्ववादिना ŚrutaPra.iB. 87.16 (*on* i.1.1)

अन्यान्वितात्मलक्षणा (anyānvitātmalakṣaṇā) *f.* indication in the meaning of one (word) semantically related with another (meaning) तदेव तर्हि सर्वत्र पदार्थानामन्यान्वितात्मलक्षणायां कारणम् NyāyRaMā. 85. 3.

अन्यान्विताभिधान (anyānvitābhidhāna) *n.* denotation (of a word) semantically related with another (meaning) अन्यान्विताभिधानेनापि व्यवहारोपपत्तेः ĀgaPrā. 34. 23.

अन्यान्वेषण (anyānveṣaṇa) *n.* act of searching for other (qualities) यदि संभवन्ति कतिचिदिह पूर्वसूचिता गुणाः ... तन्न किंचिदन्यान्वेषणेन TilaMañ.52.3.

अन्यापकृष्टता (anyāpakṛṣṭatā) *f.* inferiority of another person न च स्वापेक्षयोत्कृष्टतायाः ... भेदव्याप्यत्वेन स दोषस्तुल्य एवेति वाच्यम्। ... अन्यापकृष्टताया एव (वा) नमस्कार्यतावच्छेदकत्वात् SetuBa. 278.17.

अन्यापतच्छस्त्र (anyāpatacchastra) *m., n.* [AmaK.1632, *but m.*, MW.] falling weapon of another person ते कुमाराः प्रतस्थिरे। ... दर्शयन्तः पथि ... भृशमन्यापतच्छस्त्रग्रहणस्य च नैपुण्यम् TriṣaŚaPuC. ii. 5. 85.

अन्यापति (anyā-pati) *m.* husband of another woman, i. e. potent to the woman who is other (than wife), type of impotent person शालीनोऽन्यापतिस्तथा NāraSm. 174. 13; अन्यापतिः यस्य भार्याव्यतिरिक्तायामेव योषिति पुंस्त्वम् Aparā. 86. 26 (*on* 1. 55); यस्य स्वभार्या(भार्या?)परिहारेणान्यासु पुरुषभावः सोऽन्यापतिरिति VīraMi. (Saṁskāra.) 758.11; अन्यापतिः अन्यस्यां भवति पुंस्त्वं न स्वभार्यायाम् VyavaNi. 380. 9; यस्य भार्याव्यतिरेकेणान्यासु पुरुषभावः सोऽन्यापतिः BālamBha. ii. 250.12 (*on* 2.140)

अन्यापत्यप्रतिग्रह (anyāpatya-pratigraha) *m.* act of accepting or adopting offspring of another person नानर्थकं व्यवधानकल्पनम् ... तन्न ... अन्यापत्यप्रतिग्रहस्यात्र ... निमित्तत्वरूपोद्देश्यत्वेनोपादानात् MīmāKau. i. 48. 22 (*on* i. 3. 7)

अन्यापद् (anyāpad) *f.* another calamity अन्यापदं यां च वदन्ति दीनाः सव्येतरं चक्रविकीर्णपुच्छाः (हयाः) ... पराजयं ते कथयन्ति भर्तुः AśvaCi. 9. 41.

अन्यापदिष्ट (anyāpadiṣṭa) *adj.* assigning something else as a reason or pretext प्रेक्षणके ... समीपोपवेशनम्। तत्रान्यापदिष्टं स्पर्शनम् KāmSū. 217.19 (3. 4); JayaMa. 217. 22 (*on* 3. 4)

अन्यापदेश (anyāpadeśa) *m.* **1A** another pretext नीवीविस्रंसनं वसनपरिवर्तनमूरुमूलसंवाहनं च। एते चास्यान्यापदेशाः KāmSū. 205. 6 (3. 2); **[Abl.]** under another pretext यद्योषितः संमुखमागताया अन्यापदेशात् व्रजतो नरस्य गात्रेण गात्रं घटते रतज्ञा आलिङ्गनम् ... आहुः RatiRaha. 6. 1; अनुचिन्त्य भैमीमन्यापदेशात् प्रलपन्नजस्रम्। ... नृपतिः ... अज्ञातवासश्चिरमध्युवास Nalābhyu. 8. 20; **[Inst.]** under another pretext कोशदण्डावेकस्थौ कारयेत् कुल्यकुमारमुख्यांश्चान्यापदेशेन ArthŚā. ii. 218. 10 (5. 6); अहं तस्य पुरुषस्य प्रवृत्तिमन्वयं च ज्ञातुमन्यापदेशेन गतवानस्मि Avimā. 1. 6 (16); संमुखागतायां प्रयोज्यायामन्यापदेशेन गच्छतो गात्रेण गात्रस्य स्पर्शनं स्पृष्टकम् (आलिङ्गनम्) KāmSū. 97. 18 (2. 2); JayaMa.97.21 (*on* 2.2); कन्यां चैषामलंकृतामन्यापदेशेन दर्शयेयुः KāmSū. 195.17 (3.1); स्वप्नस्य च भावयुक्तस्यान्यापदेशेन (कथनम्) KāmSū. 217. 17 (3. 4); 329. 6 (6. 3); तापसप्रमदाः ... व्रजन्त्यन्यापदेशेन सुदूरं विह्वलात्मिकाः PadmP. (Ra.) 33. 16; समाप्ताशनकृत्यश्च पादन्यस्तोत्तमाङ्गया। पप्रच्छान्यापदेशेन स्वस्य पुत्रसमुद्भवम् PadmP. (Ra.) 41. 110; सखी सा विज्ञाय तस्या हृदि वर्तमानम्। अन्यापदेशेन सदर्थमन्यं मनःप्रसादार्थमिमां जगाद VarāṅgaC. 19. 50; कथामन्यापदेशेन विधाय सदसि स्थितः। पश्यति स्म निजं खड्गम् BṛKathāK. 66. 78; हस्तस्य सुलभत्वात्। तमन्यापदेशेनाकृष्य तदङ्गुलिचुम्बनम् JayaMa. 114. 22 (*on* 2. 3); मनोरथोऽन्यापदेशैः स्वाभिप्रायस्य सूचनम् BhāvPra. (Śā.) 225. 1 (8); (ब्रह्मचारी व्रती ... त्यजति व्रतम्) अमीषाम् ... अन्यापदेशेन स्वदेशनिष्कासनमेव दण्डः DaṇḍaVi. 270. 22; कन्यापक्षीयास्तां च भूषितां तेषाम्। संदर्शयेयुरुचितं रम्यामन्यापदेशेन KandaCū. iii. 1. 30; पत्युरन्यापदेशेन कोपं प्रकाशयति चेन्मध्याधीरा ŚṛṅgāMañ. (A.) 7. 4; **1B [Abl.]** under the pretext of another सा ... अन्यापदेशाच्छिशुं प्रीत्या कर्षति चुम्बति SubhāRaK. 17.46; **[Inst.]** under the pretext of another तस्यां स्वयं मनोरथावेदनमन्यापदेशेन KāmSū. 266.16 (5. 2); एते चान्यापदेशेन कथयन्ति समागताः । नृपाः ... दुःखम् PadmP. (Ra.) 5. 279; अन्यापदेशेनेति। त्वत्तुल्यरूपया सहोपगमः स्वप्ने ममाभूदिति कथनम् JayaMa. 217.18 (*on* 3. 4); अन्यापदेशेनेत्यस्मिन्मित्रस्या(?)मिति दुर्घटो मनोरथः स किं भविष्यति न भविष्यतीति न जाने JayaMa. 267.12 (*on* 5. 2); विरम विरम नेयं पान्थ नम्राम्रमाला ... । इति बहुविधमुक्तः सेवकोऽन्यापदेशैस्त्यजति न विपुलाशापाशबद्धः कुसेवाम् SevyaSe. 48; अन्यापदेशेनाश्वासमुखे भाव्यर्थसूचनम्। यथा हर्षचरितादिः SāhiDa. 377. 3; **2A** variety of figure of speech 'Disguised Reference' (Bhāvika) अन्यापदेशो वा यस्तु त्रिविधं भाविकं विदुः SaraKaṇṭhā. 547. 26; तदिदमन्यापदेशाख्यं भाविकम् SaraKaṇṭhā. 549. 20; **2B** variety of figure of speech 'Disguised Reference' (Samāsokti) अन्यदेवाभिप्रेत्यान्याभिधानं समासोक्तिः। सैव चान्यापदेश इत्युच्यते AlaṅkāŚe. 13. 0 (13); **3A** act of deceiving another, fifth transgression (of a certain vow) अतिचारास्ततो हेयाः पञ्च पञ्च व्रते व्रते मत्सरोऽन्यापदेशश्च तुर्यशिक्षाव्रते स्मृताः YogŚā. 3.118; **3B** act of deceiving another अत्र प्रतिभाति छलमधिको व्यभिचारि भाव इति। ... हास्ये च व्यपदेशान्यापदेशयोर्दर्शनात् RasTa. 109. 9; **4** another name दिशोऽपि हि न दृश्यन्ते देशोऽप्यन्यापदेशभाक् YogVā. i. 26. 23; **5** wrong usage, YogVā. i.26.23 (comm. व्यपदेशादन्यं विरुद्धमपदेशं व्यवहारम्। स्वस्यैव निरवकाशत्वम्); **6** pretext of one, cf. **अन्यापदेशतस् B; 7** reference to another (matter), cf. **अन्यापदेशता A.**

अन्यापदेश (anyāpadeśa) *adj.* having reference to another person तेन ... अन्यापदेशगानादिक्रमेण ... कस्यचिन्मनस्यावर्जनातिशयं विधत्ते AbhinBhā. i.175. 15 (*on* 4. 263)

अन्यापदेशकथन (anyāpadeśa-kathana) *n.* statement under the pretext of another अन्यापदेशकथनमन्यैः सस्मितभाषणम्। ... भावैरित्यादिभिर्वेश्यामनुरक्तां विभावयेत् BhāvPra.(Śā.)114. 5 (5); अन्यापदेशकथनैस्तस्य भावपरीक्षणम् BhāvPra.(Śā.)118.1 (5)

अन्यापदेशतस् (anyāpadeśa-tas) *adv.* **A** under the pretext of another (नरः) अन्यापदेशतस्तत्कथया सखिभिः समं तिष्ठेत् RatiRaha. 13. 43; अन्यापदेशतोऽपि च तामेवोद्दिश्य भूतलेल्लिखनम् । ∴ उक्तम् KandaCū. v. 2. 13; **B** under the pretext of one (thing) अन्यापदेशतः खलु कुर्यादन्यत् स्वकीययाभिमतम् KandaCū. iii. 2. 40.

अन्यापदेशता (anyāpadeśa-tā) *f.* **A** [Inst.] by way of reference to another (matter) अन्यापदेशतया स्फुरितमेव कविचेतसि प्रथमं च प्रतिभाप्रतिभासमानमघटितपाषाणशकलकल्पमणिप्रख्यमेव वस्तु ... तद्विदाह्लादकारिकाव्यत्वमधिरोहति VakroJī. 9. 12; **B** the state of being a reference to other (meaning) समाप्तायां पुनरभिधायां वाच्यार्थबलादन्यापदेशता ध्वन्यते Loc.116.10 (*on* 2. 26); Kāvyānu. (He.) 58.21.

अन्यापदेशध्वनि (anyāpadeśa-dhvani) *m.* suggestion of reference to other (meaning) आद्योदाहरणयोरन्यापदेशध्वनिमाह लोचनकारः Kuval. 67 (31); अभिधायां पर्यवसितायामर्थº...ºअभिव्यक्तिर्ध्वनिरूपैव लोचनकारोऽप्यत्रान्यापदेशध्वनिं मेने AlaṅkāMañ.107.12.

अन्यापदेशयुक्ता (anyāpadeśa-yuktā) *adj.* (*f.*) associated with the reference to other (matter) अन्यापदेशयुक्ताः कथयेत्सुकथाः कथापथाभिज्ञः KandaCū. v. 2. 12.

अन्यापदेशलक्षण (anyāpadeśa-lakṣaṇa) *adj.* characterised by the reference to other (matter) आदिग्रहणादप्रस्तुतप्रशंसाप्रकारस्य कस्यचिदन्यापदेशलक्षणस्योपचारवक्रतैव जीवितत्वेन लक्ष्यते VakroJī. 103.1.

अन्यापदेशवादिन् (anyāpadeśa-vādin) *m.* one who speaks with reference to (the defect of) another person अदुष्टस्यैव यो दोषान्कीर्तयेद्दोषकारणात्। अन्यापदेशवादी च वाग्दुष्टं तं नरं विदुः KātySm. 774; SmṛtiCan.iv.760.14; अन्यापदेशवादी अन्यमपदिश्यान्यदोषाभिधायी DaṇḍaVi.199.10.

अन्यापदेशव्याज (anyāpadeśa-vyāja) *m.* [Inst.] under the pretext of reference to another (event) अतीतानागते कार्ये कथ्येते यत्र वस्तुनः। अन्यापदेशव्याजेन पताकास्थानकं तु तत् BhāvPra.(Śā.)202.11(7); SāhiSā.1.50.

अन्यापदेशशतक (anyāpadeśa-śataka) *n.* name of a text (*lit.* collection of hundred verses of 'Disguised Reference') अन्यापदेशशतकं प्रहसनमपि येन लीलया ग्रथितम् Ḍamaru.4.

अन्यापदेशालंकार (anyāpadeśālaṅkāra) *m.* figure of speech called 'Disguised Reference' (Anyāpadeśa) अन्यापदेशालंकारस्य साध्यवसानलक्षणात्वम् KāvyKaVṛ. 45.18 (2. 4)

अन्यापदेशिन् (anyāpadeśin) *m.* type of poet (who refers to his own poem as of others) दश च कवेरवस्था भवन्ति ... । तद्यथा काव्यविद्यास्नातकः ... अन्यापदेशी KāvyMī. 19.17; यः स्वमपि काव्यं दोषभयादन्यस्येत्यपदिश्य पठति सोऽन्यापदेशी KāvyMī. 19. 22.

अन्यापनय (anyāpanaya) *m.* removal of one thing अन्यापनये च नान्यस्यापनयः असंबन्धात् TantrVā. 1058.17 (*on* iii. 5. 44)

अन्यापनुत्ति (anyāpanutti) *f.* act of driving away other (calamities) अत्रापि दंपतीनां च सुखायान्यापनुत्तये। कर्माणि कुर्वतां दृष्ट्वा निवृत्तोऽस्मि विपर्ययम् BhāgP. vii. 13. 25.

अन्यापम (anyāpama) *adj.* having another declination of planet क्रान्तिः ... । यद्वान्यापमजीवात्मा स्फुटान्यापमशिञ्जिनी SiddhāTaVi. 254. 3; खेटकोट्यपमो बाहुर्विषमोऽन्यापमः समः SiddhāTaVi. 256.19; अन्यापमज्याभुजे कः कर्णः SiddhāTaVi.(ŚeṣaVā.) 30. 6.

अन्यापराजित (anyāparājita) *adj.* not conquered by other (kings) शूरोऽश्वमेधयाजी च सदैवान्यापराजितः। विरुद्धं किं नु तेनोक्तं यथावस्त्वभिधायिना KathāSaSāg.viii.1.123.

अन्यापराध (anyāparādha) *m.* **1** another mistake or sin यस्तु पूर्वकृतं पापमविमृश्यानुवर्तते। सोऽन्यापराधे दुर्मेधा विषमे विनिपात्यते MahāBhā. v. App. I.1(5); **2** offence of other person स्वल्पमन्यापराधं हि परस्तु बहु मन्यते ĀdiP. 25.28.

अन्यापरिगृहीतदेवालय (anyāparigṛhīta-devālaya) *adj.* whose temple is not taken by another देवोऽत्रान्यापरिगृहीतदेवालयः DaṇḍaVi. 43.19.

अन्यापरिणय (anyā-pariṇaya) *m.* marriage with another (girl) एकासत्त्वे तत्परिग्रहे ततोऽन्यापरिणये सा सापत्नमाता BālamBha. ii. 240. 32 (*on* 2.135-136)

अन्यापरोऽक्षत्व (anyāparo'kṣa-tva) *n.* the state of being perceptible to other person किं चायं ब्रह्मण्यध्यस्तो जीवचैतन्ये वा। आद्ये ... न केवलसाक्षिवेद्यत्वं द्वितीये सुखादिवदन्यापरोऽक्षत्वभङ्गप्रसङ्गः SiddhāTa.12.13.

अन्यापलाप (anyāpalāpa) *m.* concealment or denial of (the nature of) other thing समेन वस्तुनान्यापलापोऽपह्नुतिः KāvyālaṅSū. iv. 3. 5.

अन्यापवादकत्व (anyāpavādaka-tva) *n.* the state of refuting another (figure of speech) न चात्रैकस्यान्यापवादकत्वं युक्तम् RasGaṅ. 683.14.

अन्यापहृत (anyāpahṛta) *adj.* stolen by other person पटादयः ... । अन्यापहृता दुःखात्मका भवन्ति BrahmSūBh. (Śrī.) ii.55. 5 (*on* ii. 2.1)

अन्यापादन (anyāpādana) *n.* imposition of other thing न च ... तदभावः प्रत्यक्ष इति वाच्यम् असतापादितेन वैशिष्ट्येनान्यापादनायोगात् BhedaDhi. 31.1.

अन्यापादान (anyāpādāna) *n.* act of taking other (vessels) यो नाम प्रयोगान्तरकाले रमणीयानि नवानि पात्राणि लभते तस्येच्छावशेन पूर्वत्यागेनान्यापादानेऽपि न कश्चिद्दोषस्स्यात् BhāṭṭDī. iv.189. 20 (*on* xi. 3.13)

अन्यापाय (anyāpāya) *m.* **1** separation of another (part from Āhavanīya) एतमाहवनीयमाहवनीयो(या)त्प्रणयतीति श्रुतावाहवनीयस्यापादानत्वश्रवणात्तस्य चान्यापाये ध्रुवत्वेनास्त्येवाग्निशेषः BhāṭṭCan. 80.14 (*on* xv. 2.11); **2** passing away, i. e. death of another स्वभावाशुचिदुर्गन्धमन्यापायदुरास्पदम्। सन्तोऽदन्ति कथं मांसम् YaśasCam. ii. 329.10.

अन्यापेक्ष (anyāpekṣa) *adj.* **Ai** expectant of (right of) other person न तान् रथस्थो भूमिष्ठान्धर्मापेक्षी (v.1.अन्यापेक्षो) वृकोदरः। योधयामास MahāBhā. ix. App. I.1 (44); **Aii** expectant of other, i.e. relative अन्यापेक्षं पृथक्त्वं चेत्स्वयं तर्ह्यपृथग्घटः BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 964; v.1.91; (भेदस्य) अन्यापेक्षं यतोऽन्यत्वं तेन तद्व्योमकार्ष्ण्यवत् BṛĀraUBhVā. i.6.74; अन्यापेक्षं हि यद्रूपं न तत्तस्य स्वतो भवेत् TaiUBhāVā. 156. 10 (2); सर्व एव हि भावा भिन्नस्वभावा भिन्नत्वं च तेषामन्यापेक्षम् TātpaṬ. (Vā.) 613. 22 (*on* iv.1.39); **B** dependent on another thing (or means) (साधनानि) अन्यापेक्षाणि चेद्दृष्टुः कर्मैकत्वं तदा भवेत् BṛĀraUBhVā. i. 5. 229; स्वतस्सिद्धश्चेदात्मा, नास्यान्यापेक्षं ज्ञत्वं युक्तम् IṣṭaSi. 312. 1; समर्थं प्रमेयत्वं त्वन्यापेक्षमसमर्थम् TātpaṬ. (Vā.) 332. 8 (*on* i.1.4); नान्यापेक्षं प्रामाण्यं किं तु स्वतस्सिद्धमित्युक्तम् NyāyRa. 70.15 (*on* 2. 82); न ह्यवान्तरजातिर्नो न चान्यापेक्षमन्यथा (प्रामाण्यम्) NyāyKu. 36.10; ते सर्वज्ञत्वादयोऽन्यापेक्षाः NyāySu. (Ja.) 482B. 5 (*on* iii. 2.1)

अन्यापेक्षण (anyāpekṣaṇa) *n.* expectancy for other (activity) न हि मृदा घटम्, काष्ठैः पचतीति समः संबन्धावगमः, एकत्र नैराकाङ्क्ष्यात् अन्यत्रान्यापेक्षणात् BhāvanāVi. 30.3.

अन्यापेक्षता (anyāpekṣatā) *f.* dependence on any other (means) एवं तर्हि सार्वज्ञादेरपि नान्यापे(क्षा)ता NyāySu. (Ja.) 482B.12 (*on* iii. 2.1); MayūMāli. 60. 30 (*on* i. 4. 3)

अन्यापेक्षत्व (anyāpekṣatva) *n.* **A** syntactic expectancy for another (word) अन्यापेक्षत्वे च पृथगर्थत्वात् CāndrVṛ. *on* iii.1.10; शूर्पेणेत्यत्रापि ... अन्यापेक्षत्वे ... न समुच्चयः MīmāKau. i. 52. 4 (*on* i. 2. 27); न चात्रार्थवादादेः लोकप्रसिद्धपदान्तरसामानाधिकरण्याधीनसिद्धित्वे नान्यापेक्षत्वाद्दौर्बल्यम् MīmāKau.i.75.12 (*on* i. 3. ५); पदस्यावयवत्वेन नित्यमवयविसापेक्षत्ववद्द्वाराया न नित्यमन्यापेक्षत्वम् MayūMāli. 140. 26 (*on* ii. 2. 6); न ह्येकपदत्वप्रयुक्तमन्यापेक्षत्वं किं त्वन्विताभिधानापर्यवसानप्रयुक्तम् MayūMali. 202.9 (*on* iii.1.11); **B** dependence on another thing (or means) युक्तं यदेकत्र द्रव्ये रक्तारक्तत्वे कालभेदात् क्रमेण संभवत इति तद्भावस्यान्यापेक्षत्वात् द्रव्यस्य च स्थायित्वात् TātpaṬ. (U.) 44.10 (*on* 2.36); अन्यापेक्षत्वे स्वरूपस्यैवान्यापेक्षत्वेन अनित्यत्वप्रसङ्गात् IṣṭaSi. 4. 5; कूटस्थमेकं वस्तु सिध्येत्। तद्वात्मेव नान्यत् तस्य स्वतोऽसिद्धेरन्यापेक्षत्वात् IṣṭaSi. 232. 5; अतो नोत्पत्तावन्यापेक्षत्वम् Kāśi. ii. 21. 26 (*on* 5 (1). 22); अङ्कुराभावे प्रयोक्तृत्वमात्रं स्यात्, तदपि न किंचित् अन्यापेक्षत्वात्तस्य PratyabhiVi. ii. 189.1 (*on* ii.4. 14); न चेह सत्यक(का)मत्वाद्युपन्यासवन्मुक्तस्यान्यापेक्षत्वे प्रमाणमस्ति VedāntDī. 246. 11 (*on* iv. 4. 8)

अन्यापेक्षत्वाभाव (anyāpekṣatvābhāva) *m.* absence of syntactic expectancy for another (word) प्रातिपदिकार्थस्मृतौ द्वित्वादिवदन्यापेक्षत्वाभावेन स्वारसिकत्वादेवैकत्वस्मृत्युपपत्तौ ... वचनलक्षणाया अयुक्तत्वात् MayūMāli. 624.18 (*on* ix. 3. 5)

अन्यापेक्षसिद्धि (anyāpekṣa-siddhi) *f.* attainment which is dependent on another thing (or means) तयोरन्यानन्ययोर्मध्येऽनन्यस्यान्यापेक्षसिद्धेरित्यर्थः TātpaṬ. (Vā.) 457.15 (*on* ii. 2. 32)

अन्यापेक्षसिद्धि (anyāpekṣa-siddhi) *adj.* having attainment which is dependent on another thing (or means) भेदश्च न भेदिस्वरूपमात्रम् ... अन्यापेक्षसिद्धिकस्य भेदस्य स्वरूपत्वायोगात् SarvaMaSaṁ. 35. 23.

अन्यापेक्षा (anyāpekṣā) *f.* **A** [Inst.] with expectancy for another, in respect to another, as compared to another श्रुतेः ... स्मृतेश्च ... । ततोऽन्यापेक्षया स्यातामप्रामाण्यप्रमाणते TantrVā. 92. 8 (*on* i. 3. 3); यदेव ह्येकं तदेवान्यापेक्षयानेकम् TantrVā. 739.11 (*on* iii. 1.14); क्वचिदस्य प्रमाणत्वं स्वशक्तेरवधारितम्। न ह्यन्यापेक्षया तस्या सा शक्तिरपगच्छति TantrVā. 844. 5 (*on* iii. 3. 14); अतिशेत इत्यतिशयः। अन्यापेक्षया योऽर्थ उत्कृष्टः। तेन वाच्यभूतेन युक्तम् ... वाक्यम् AbhinBhā. i. 330. 10 (*on* 6.75); स्वापेक्षया व्यस्तोऽन्यापेक्षया च समस्तः SaraKaṇṭhā. 261. 2; 495. 8; तयोरप्यन्यापेक्षया स्नातको मान्यः ManvaVi.204.2 (*on* 2.139); अन्यापेक्षया पूर्वापरयोरपि कालयोरेतदपेक्षया स्वकालत्वे विरोधाभावः क्षणेऽपि स्वीकार्यः NyāySiA. 188. 27; अत्यन्ताभावः ...। न चैवं सोऽप्यन्यापेक्षया भवति परः SarvaDaKau. 27. 24; यस्यैवान्यापेक्षयाख्यातोपात्तव्यापारसमवायः स कर्ता VaiyāBhū.107. 27 (*on* 24); **Bi** dependence on another thing (or means) मिथ्यात्वमेवात्मनो न तेनात्मना प्रवेदितमिति तत्प्रवेदनाय युक्तैवान्यापेक्षा Kāśi. i.105.13 (*on* 2. 85); 'अपरत्वम्' अपूर्णत्वमन्यापेक्षितेदमिति (v.1. अपूर्णतान्यापेक्षेदमिति) PratyabhiVi. ii. 227.3 (*on* iii.1.5); यदि बोधस्वभावतया पुरुषो विषयेषु बोद्धव्येषु करणं नापेक्षते तदा सर्वदा सर्वं जानीयात्, ततोऽस्त्यन्यापेक्षा NyāyRa.187.11 (*on* 4.167); NyāyMa.47.6; यच्च भावस्वरूपस्यानुभवे तमःप्रतिपत्ताविवान्यापेक्षा नास्तीति, तदापातरमणीयम् NītiMā. 23. 4; वेदार्थत्वाविशेषात् न ब्रह्मजिज्ञासायामप्यन्यापेक्षा युक्ता PrakaVi. 44.16; अन्यापेक्षा यदि स्युष्टे(?स्युरिष्टा) सत्तैवं देशकालगा AnūVyā. 39B.1! (*on* 3. 2); यस्य हि स्वरूपे विद्यमानेऽपि प्रकाशार्थमन्यापेक्षास्ति, तस्य तद्गोचरप्रकाशसामग्र्यसंनिधानात् ... कदाचित्संशयास्पदत्वमपि भवति NyāyKu. 80. 18; न प्रत्यक्षसिद्धे वादिविप्रतिपत्तिनिरासार्थमन्यापेक्षा AdvaiSi. 428.17; अन्यापेक्षां विनैव कार्योत्पत्त्यर्थत्वे घटाधर्थिनां मृदाद्यादानवैयर्थ्यापत्तेः SarvaMaSaṁ. 24. 22; [Inst.] with dependence on another thing (or means) सद्रूपमेव च तत्राभिन्नमन्यनिरपेक्षमवभाति भेदस्त्वन्यापेक्षयेति नाक्षणविद्याविषयतामुपयाति NyāyMañ. ii.94.10; **Bii** dependence on any other thing (or means) पुष्टौ तु नान्यापेक्षेति न विरोधगन्धोऽपि AṇuBh. 297.13 (*on* iii. 4. 46); **C** desire for any other thing अनवधिकातिशयानन्दभगवदनुभवैकतानस्य नान्यापेक्षेति न स्वयं पुनरावृत्तिहेतुरित्यर्थः ŚrutaPra. ii. 653.18 (*on* iv. 4. 22); **D** syntactic expectancy for another (word) न च बोधायनविखनःशौनकाद्युक्तेषु ... सत्सु किमन्येनेति वाच्यम्। तदुक्तिरहितसूत्रनिष्ठानामन्यापेक्षायां साधारणशास्त्रपरिग्रहोपपत्तेः PāñcRāRa. 21. 8; [Inst.] with syntactice expectancy for another (word) अजादी यौ प्रत्ययौ अन्यापेक्षया लब्धप्रथमव्यपदेशौ तयोः परतः पूर्वसवर्णदीर्घः Pradī. v. 109B. 24 (*on* vi. 1.102); यस्यान्यापेक्षया व्यभिचार्युत्तरपदत्वं तस्मिन्नपि (इको ह्रस्वत्वम्) Pradī. v. 247B.15 (*on* vi. 3. 61)

अन्यापेक्षानुपपत्ति (anyāpekṣānupapatti) *f.* untenability of dependence on another thing (or means) सहकारिसमवधानं कार्योपयोगादपेक्षेत। ... क्षणिकोऽपि (भावः) नैवापेक्षतेऽन्यजनकस्य स्वयमन्यापेक्षानुपपत्तेः PañcPā. 28. 6 (*on* i.1.1)

अन्यापेक्षाभाव (anyāpekṣābhāva) *m.* absence of dependence on another thing (or means) न च कारणपौष्कल्यमसिद्धम्, नित्यसिद्धस्वप्रकाशचैतन्यातिरेकेणात्रान्यापेक्षाभावात् VivaPraSaṁ. 25.5; आकारस्य स्वाभाविकतया अन्यापेक्षाभावात् VivaPraSaṁ. 240.17; प्रधानस्यान्यापेक्षाभावात्सर्वदा कार्यकरणमेव न व्यतिरेकेण तूष्णीमवस्थानमुचितम् AṇuBh.130.16 (*on* ii.2.4)

अन्यापेक्षाभिलाषत्व (anyāpekṣābhilāṣa-tva) *n.* the state of having the desire of dependence on another thing अन्यापेक्षाभिलाषत्वमस्त्यौपनिषदात्मनि Nyāyāmṛ. 68B. 6.

अन्यापेक्षामात्रविरह (anyāpekṣāmātra-viraha) *m.* absence of dependence on another thing (or means) in general अन्यापेक्षामात्रविरहे साध्ये परज्ञानस्यानुमेयत्वदर्शनेन बाधितत्वप्रसङ्गात् ŚrutaPra. iA.105.6 (*on* i.1.1)

अन्यापेक्षार्थ (anyāpekṣārtha) *m.* object or thing dependent on another thing (or means) प्रमितं वस्त्विदं मया। अर्थमात्रे च सापेक्षमन्यापेक्षार्थबोधनात् BrahmSi. 95.18.

अन्यापेक्षाल्पदण्ड (anyāpekṣālpadaṇḍa) *m.* small or low penalty as compared to another स्वदारव्यतिरिक्तगमनमर्थतः प्रतिषिद्धमिति गम्यास्वित्यनेन नान्यापेक्षाल्पदण्डप्रयोजकगमनयोग्यास्वित्येव विवक्षणीयम् ViraMi.738. 31 (*on* 2. 291)

अन्यापेक्षावियोग (anyāpekṣā-viyoga) *m.* absence of dependence on another thing अन्यापेक्षावियोगात् अन्तरङ्गत्वात् आन्तरम् अनुवर्तमानम् ... तत्त्वम् 'एकम्' इति प्रतीयते PratyabhiVi. ii. 38. 3 (*on* ii. 2. 2)

अन्यापेक्षाविरह (anyāpekṣā-viraha) *m.* **A** absence of syntactic expectancy for another (word) पत्नीवच्छब्दस्य यौगिकस्यावयवार्थान्वितव्यक्तिमात्राभिधानेन निरपेक्षतया तस्यान्यापेक्षाविरहादत एव ... पत्नीवतस्त्वष्टुश्च पृथगेव देवतात्वम् MayūMāli. 228. 13 (*on* iii. 2. 15); **B** absence of dependence on another (means) तत्राश्रयलाभार्थमन्यापेक्षाविरहेऽपि ... स्वरूपज्ञानाय वाक्यान्तरापेक्षा युक्ता MayūMāli. 380. 6 (*on* iv. 3. 3)

अन्यापेक्षितत्व (anyāpekṣita-tva) *n.* the state of being dependent on another thing (or means) स्थानसामान्यं तु अन्यापेक्षितत्वाद्विलम्बितत्वाद्दुर्बलम् ŚāstrDī.565.12 (*on* vii.3.1)

अन्यापेक्षिता (anyāpekṣi-tā) *f.* the state of being dependent on another thing 'अपरत्वम्' अपूर्णत्वमन्यापेक्षितेदमिति PratyabhiVi. ii. 227. 3 (*on* iii. 1.5)

अन्यापेक्षिन् (anyāpekṣin) *adj.* [*f.* -iṇī] **A** expectant of another person न तान् रथस्थो भूमिष्ठान्धर्मपेक्षी (v.l. अन्यापेक्षी) वृकोदरः। योधयामास MahāBhā. ix. App. I.1 (44); **B** depending on another thing (or means) न खल्वन्यापेक्षिणी भगवतः सिद्धिः SubhaDha. 2.6 (3); शक्तिः काचिदन्यापेक्षिणी स्वरूपमात्रनिष्ठा दूरा घटस्येव सत्तात्मिका PratyabhiVi. ii. 222. 3 (*on* iii.1. 3)

अन्यापोढ (anyāpoḍha) *adj.* excluded from others स्वरूपभेद एवान्यापोहोऽन्यापोढस्वरूपत्वाद्विधेरिति चेन्न ĀtmaTaVi. 286. 8 (comm. असद्व्यावृत्तिलक्षणः यस्तु विधिः)

अन्यापोढस्वलक्षण (anyāpoḍha-svalakṣaṇa) *n.* one's own peculiar characteristic or property excluded from others अन्यापोढस्वलक्षणं न किंचिदिति यत् क्रमेण प्रत्युक्तम् ĀtmaTaVi. 426. 16.

अन्यापोढाकार (anyāpoḍhākāra) *m.* (one's own) form excluded from others विकल्पस्थोऽन्यापोढाकारः अन्यापोढस्वलक्षणं न किंचित् ĀtmaTaVi.426.16.

अन्यापोह (anyāpoha) *m.* **1** exclusion of others यत्र भिन्नेन (?भिन्ने न) तद्बुद्धिरन्यापोहे धिया च तत्। घटार्थवत्सवृतिसत् परमार्थसदन्यथा AbhidhK. 6. 4; यश्चायमन्यापोहः अगौर्न भवतीति गोशब्दस्यार्थः स किंभावोऽथाभावः NyāyVār. 332. 6 (*on* ii. 2. 67); 334.9 (*on* ii.2.67); तद्विवेक एव च अन्यापोहः। तस्मात्तदपि तन्मात्रापोहगोचरम् PramāVāSvopVṛ. 18. 24; विशिष्टस्य यदादानमन्यापोहेन वस्तुनः। ... परिवृत्तिरसौ Kāvyālaṅ. (Bh.) 3. 41; अन्यापोहेन शब्दोऽर्थमाहेत्यन्ये प्रचक्षते । अन्यापोहश्च नामान्यपदार्थापाकृतिः Kāvyālaṅ. (Bh.) 6. 16; व्यवहारोपनीते च सर्वशब्देऽपि विद्यते। व्युदास्यं तस्य चार्थोऽयमन्यापोहोऽभिधित्सितः TattvSaṁ. 1185; प्रत्यक्षविषयत्वाच्च नान्यापोहोऽपि युज्यते ŚlokaVār. 5 (11). 19 (514. 9); यत्र प्रतिपन्नस्वलक्षणस्य – अगौरयम् – इति प्रतीतिरुदेति। पश्चात् – नायमगौः – इति प्रत्ययः तत्रान्यापोहः Śarka. 24. 19; किमन्यापोहं न करोतीति अपोहकर्तृत्वं शब्दस्य निषिध्यते किं वापोहरूपां पश्चाकारां प्रतीतिं न करोतीति Śarka. 75. 14; ज्ञानं पुरस्तात् उपन्यस्तम् ...। उक्तं च अन्यापोहेन अतद्धर्माध्यारोपेण च GītāBh. (Śaṅ.) 393. 8 (*on* 13. 21); शब्दार्थमन्यापोहं प्रचक्षते NyāyMañ. i. 276. 31; गवाश्वयोरन्यापोहेन व्यवस्थाप्यमानयोरगावोऽनश्वाश्च हस्त्यादयोऽपोह्याः NyāyMañ. i. 278. 17; i. 334. 8; अन्यापोहः शब्दार्थोऽनारोपितबाह्यत्वम् NyāyKa. 320. 10; बुद्धिः ... । सा तु गौरित्येवंस्वरूपेणैवोत्पद्यते न त्वन्यापोहं बिभर्ति NyāyRa. 577. 19 (*on* 5 (13).41); स्वरूपभेद एवान्यापोहः ĀtmaTaVi.286.8; अन्यापोहेनोपदिश्यमाना नित्यत्वादयो निरुपाधिकधर्माः ... ते च शब्दशक्तिगोचरतया वेदान्तवेद्याः PrakaVi. 36. 16; अन्यापोहस्तु गोत्वप्रभृतिरिति तु नेदंतया तत्प्रतीतेः TattvMu. 5.115; ननु जात्यनङ्गीकारेऽयं गौरयमपि गौरिति व्यवहारः कथम् इति चेत् अन्यापोहादिति गृहाण SarvaDaKau. 40. 20; **2** denial or rejection of others 'का विषमा दैवगतिः ... ।'अत्र दैवगतिरेव विषमेत्यादिरन्यापोहः प्रतीयते Kāvyānu. (He.)344. 15; **3** distinction of the nature from other nature, JainaL.

अन्यापोहकत्व (anyāpohaka-tva) *adj.* the state of being what excludes or negates others अथान्यापोहकत्वं शब्दस्य नास्तीति कोऽर्थः Śarka. 76. 11.

अन्यापोहकल्पना (anyāpoha-kalpanā) *f.* assumption of the exclusion of others बौद्धाः 'गुणान्तरप्रतिषेधः शुक्लपदार्थः' इत्याहुः। तन्नेति भाष्यम्, अन्यापोहकल्पनाप्रत्युक्तेः NayaVi. 270.3 (*on* i.1.24)

अन्यापोहकृत् (anyāpoha-kṛt) *adj.* bringing about exclusion of another न चान्या गतिरस्ति तस्मादन्यापोहकृच्छ्रुतिरिति NyāyVār.324. 20 (*on* ii.2.67); अन्यापोहनिष्ठत्वादुक्तान्यापोहकृच्छ्रुतिः PramāVār.3.164; नन्वन्यापोहकृच्छब्दो युष्माभिः कथमुच्यते TattvSaṁ. 910; 1000; यद्वा विशेषणं भेदो येनान्यापोहकृच्छ्रुतिः। जात्यादीनां व्यवच्छेदमनेन च करोत्ययम् TattvSaṁ. 1238.

अन्यापोहत्व (anyāpoha-tva) *n.* the state of being exclusion of another ब्रह्मापि द्रव्यत्वात् सगुणमिति चेत् किम् ... उपादानकारणत्वम् ... न ...। सत्तादेरप्यन्यापोहत्वमात्रसंबन्धत्वाद्यारोपाधिष्ठानत्वेनानैकान्त्यात् VedāntKa.544.21 (*on* iv.3.7)

अन्यापोहत्वादि (anyāpohatvādi) *adj.* the state of being exclusion of others etc. दुःशङ्कैषा खल्वपरेषामारम्भे हि स्यान्न विवर्ते। यद्दृश्यन्ते जातिगुणेष्वप्यन्यापोहत्वादिविवर्ताः NayaMaṅ. II. i. 13. 16 (?26)

अन्यापोहन (anyāpohana) *n.* exclusion of another अन्यापोहनसारूप्यजातिलिङ्गत्वकल्पने। विशेषाणामलिङ्गत्वात् सर्वसामान्यनित्यता ŚlokaVār. 6.312 (809.5)

अन्यापोहनपक्ष (anyāpohana-pakṣa) *m.* view or doctrine of exclusion of another अन्यापोहनपक्षेऽपि शब्दव्यावृत्तिभेदतः। न हेतोः स्यात्स्वभावत्वम् BṛĀraUBhVā. iv. 3. 769.

अन्यापोहनात्मक (anyāpohanātma-ka) *adj.* of the nature of exclusion of another सद्रूपास्वीकर्तृबौद्धैरुक्तान्यतमत्वस्यान्यापोहनात्मकस्य गवादिपदवाच्यत्वादिकं स्वीक्रियते LaCandr.317.25.

अन्यापोहनिदर्शन (anyāpoha-nidarśana) *n.* example of exclusion of another विध्यादावर्थराशौ च नान्यापोहनिदर्शनम् ŚlokaVār.5 (13).142 (604.7)

अन्यापोहनिबन्धन (anyāpoha-nibandhana) *adj.* caused by exclusion of another न चैतत्सर्वमन्यापोहनिबन्धनम् NyāySu.(Ja.)372B. 1 (*on* ii.2.6)

अन्यापोहनिरात्मन् (anyāpoha-nirātman) *adj.* devoid of exclusion of another अन्यापोहनिरात्मनि बाह्ये विकल्पानां शब्दानां च विषये इष्यमाणे भट्टकुमारिलोपन्यस्तदुस्तरदूषणानामावरणकरणं न किंचित्पश्यामः NyāyMañ. i. 288. 15.

अन्यापोहनिरूपण (anyāpoha-nirūpaṇa) *n.* description of exclusion of another विध्यादावर्थराशौ च नान्यापोहनिरूपणम्। नञश्चापि नञा युक्तावपोहः कीदृशो भवेत् TattvSaṁ. 977; शब्दानुरूपतश्चेत्स्यादन्यापोहनिरूपणम् ŚlokaVār. 5(13).152 (607.5)

अन्यापोहनिर्भासा (anyāpoha-nirbhāsā) *adj.* (*f.*) coloured by any taint of negation of other thing अन्यापोहनिर्भासा न बुद्धिः सिद्धसाधनम् ŚlokaVār. 5(13).170 (612.7)

अन्यापोहनिष्ठत्व (anyāpohaniṣṭha-tva) *n.* the state of referring to exclusion of another अन्यापोहनिष्ठत्वादुक्तान्यापोहकृच्छ्रुतिः PramāVār. 3. 164.

अन्यापोहपदार्थवादिन् (anyāpohapadārtha-vādin) *m.* advocate of the theory of exclusion of another as word-meaning संप्रत्यन्यापोहपदार्थवादिनमुत्थापयति TātpaṬ.(Vā.) 478.21 (*on* ii.2.65)

अन्यापोहपरा (anyāpoha-parā) *adj.* (*f.*) referring to denial or rejection of another पृष्टेऽपृष्टे वान्यापोहपरोक्तिः परिसंख्या Kāvyānu.(He.)344.7.

अन्यापोहप्रतिषेध (anyāpoha-pratiṣedha) *m.* negation of exclusion of another अयं लोकविरोधो नञादीनामन्यापोहप्रतिषेधेऽपि तुल्यः Śarka.77.6.

अन्यापोहमात्र (anyāpoha-mātra) *n.* mere exclusion of another एकत्ववर्जितसंख्यात्वसामान्याधिगतौ विशेष आश्रयितव्यः न पुनरन्यापोहमात्रमित्यर्थः TātpaṬ.(Vā.) 492. 16 (*on* ii.2.65)

अन्यापोहरूप (anyāpoha-rūpa) *adj.* of the form of exclusion of another सामान्यलक्षणमपि विधिरूपमन्यापोहरूपं वानेकज्ञानगम्यम् Bhām. 447.10 (*on* ii. 2.28)

अन्यापोहलक्षणा (anyāpoha-lakṣaṇā) *adj.* (*f.*) of the characteristic of exclusion of others अस्माकं तु शब्देनान्यापोहलक्षणा जातिरभिधीयत इति विशिष्य वक्तव्यम् NyāyVār. 330.17 (*on* ii. 2.67)

अन्यापोहवत् (anyāpoha-va(n)t) *adj.* having, i. e. qualified by exclusion of another अन्यापोहवद्वस्तु वाच्यमित्यभिधीयते। तत्रापि परतन्त्रत्वाद्-व्याप्तिः शब्देन दुर्लभा TattvSaṁ. 972; ŚlokaVār. 5(13).120 (598.1); न त्वन्यापोहवद्वस्तु वाच्यमस्माभिरिष्यते। व्यावृत्तादन्यतोऽभावान्नान्याद् व्यावृत्तिरस्ति नः TattvSaṁ.1099; अन्यापोहवत्यर्थे वृत्तिर्नास्तीति साध्यते ŚlokaVār. 5(13).168(612.3); अथान्यापोहवद्वस्तु गम्यं गमकमेव च। वक्तव्यं तत्र किं मानम् BṛĀraUBhVā. iv. 3. 779; (used as noun) (substratum) which has exclusion of another गोत्वे गोशब्दो वर्तते। अन्यापोहवति न वर्तते इति विरुद्धमेव Śarka.75.23.

अन्यापोहवत् (anyāpoha-vat) *adv.* like exclusion of another सामान्य-विशेषव्यतिरेकेणान्यापोहवद्व्यक्तिः कथ्यते TantrVā.274.19 (*on* i.3.26)

अन्यापोहवाच्यत्व (anyāpohavācya-tva) *n.* the state of being what is to be expressed as exclusion of another (शून्यता) तस्यां चाश्वादिबुद्धी-नामात्मांशग्रहणं भवेत्। तत्रान्यापोहवाच्यत्वं मुधैवाभ्युपगम्यते TattvSaṁ. 920; ŚlokaVār. 5(13).37 (576. 6); नन्वन्यापोहवाच्यत्वाज्जातिशब्दस्तु केवलः। विवक्षा परतन्त्रत्वाद्विवक्षाशब्द एव वा TattvSaṁ. 1227.

अन्यापोहवाद (anyāpoha-vāda) *m.* theory or view of exclusion of another (as word-meaning) न चान्यापोहवादे उपचारो युक्तः NyāyVār. 331. 16 (*on* ii. 2. 67)

अन्यापोहवादिन् (anyāpoha-vādin) *m.* (Buddhist as) advocate of the theory or view of exclusion of another समानाधिकरणार्थश्चान्यापोहवादिना वाच्यः NyāyVar. 334. 8 (*on* ii. 2. 67); नैवं चेदपराद्धं ते किमन्यापोहवादिना Khaṇḍan-Khā. 618. 8.

अन्यापोहविशिष्ट (anyāpoha-viśiṣṭa) *adj.* qualified by exclusion of another सविकल्पकबुद्धेः शब्दस्य च विमुच्यैनमन्यापोहविशिष्टवस्तुग्रहं सामान्य-मालम्बनमुच्यताम् Śarka. 53. 2; अन्यापोहे न वर्तते अन्यापोहविशिष्टे न प्रवर्तते Śarka. 75. 21.

अन्यापोहविषय (anyāpoha-viṣaya) *m.* [Loc.] in the case of exclusion of another तेनान्यापोहविषये तद्वत्पक्षोपवर्णनम्। प्रत्याख्यातं पृथक्त्वे हि स्याद्दोषो जातितद्वतोः PramāVār. 1. 65.

अन्यापोहविषय (anyāpoha-viṣaya) *adj.* [*f.*–ā] referring to exclusion of another (मिथ्यार्थः) स च सर्वपदार्थानामन्योऽन्याभावसंश्रयः। तेनान्यापोहविषयः तदतत्कार्यकारिणाम् PramāVār. 1. 81; भ्रान्तिनिवृत्त्यर्थं प्रवृत्तं प्रमाणमन्यव्यवच्छेद-फलमिति सिद्धमन्यापोहविषयम् PramāVāSvopVṛ. 20. 14; सा श्रुतिरन्यापोह-विषयेत्युच्यते अन्यव्यावृत्तेष्वर्थेषु व्यावृत्तिभेदमुपादायाविशेषेण निवेशनात् Pramā-VāSvopVṛ. 38. 2; तुल्यविषयाश्च विकल्पैः शब्दा इत्यन्यापोहविषया उच्यन्ते NyāyMañ. i. 280. 31.

अन्यापोहविषयता (anyāpohaviṣaya-tā) *f.* the state of referring to exclusion of another पूर्वानुसारेण चेयं प्रतीतिरन्यापोहविषयतामात्मनो नातिक्रामति PramāVāBh. 13. 2.

अन्यापोहविषयत्व (anyāpohaviṣaya-tva) *n.* the state of referring to exclusion of another यदपि विकल्पनां (?ल्पानां) शब्दानां चान्यापोहविषयत्वसिद्धये प्रलपितम् ... तदपि यत्किंचित् NyāyMañ. i.288.2; परस्परसंबन्धलक्षणो नियमोऽर्थात् सिध्यति ... लिङ्गस्यान्यापोहविषयत्वानभ्युपगमात् TātpaṬ. (Vā.) 268.4 (*on* i.1.33)

अन्यापोहव्यवच्छेद (anyāpoha-vyavaccheda) *m.* negation of exclusion of another यदान्यापोहेन शब्दोऽर्थं प्रतिपादयति तदानन्यापोहशब्दः किं प्रतिपादयतु। स ह्यन्यापोहव्यवच्छेदं कुर्वन् विधिरूपार्थाभिधायी च दृश्यते Śarka. 67. 23.

अन्यापोहसामान्य (anyāpoha-sāmānya) *n.* generality of exclusion of another अन्यापोहसामान्यस्य च व्यावर्तितत्वात् TātpaṬ.(Vā.)574.8 (*on* iii. 2. 40)

अन्यापोहसिद्धि (anyāpoha-siddhi) *f.* establishment of exclusion of another नापि न्यायादन्यापोहसिद्धिः तदभावात् ĀtmaTaVi.308.1.

अन्यापोहात्मक (anyāpohātma-ka) *adj.* of the nature of exclusion of another अन्यापोहात्मकस्यापि न गत्वस्य समाश्रयः। इत्थमेवेति चेन्नैवमाश्रयासिद्धताप्तितः TattvSaṁ. 2480; शब्दत्वादीनामभावादविपक्षतेति चेन्न अन्यापोहात्मकैरपि तैरनैकान्तिकत्वात् TātpaṬ.(U.)41.22 (*on* 2.29)

अन्यापोहानुविद्ध (anyāpohānuviddha) *adj.* [*f.* –ā] associated or connected with exclusion of another (सत्ता) अन्यापोहानुविद्धा तु सैवाभावः प्रतीयते ŚlokaVār. 5 (13). 12 (569. 4); भावान्तरमभावश्चेत्तथाप्युक्तं स्थितं मया। अन्यापोहानुविद्धं चेद्भावेऽपोहे स्थितं तु तत् IṣṭaSi. 300. 15.

अन्यापोहापरिज्ञान (anyāpohāparijñāna) *n.* ignorance of exclusion of another अन्यापोहापरिज्ञानादेवमेते कुदृष्टयः। स्वयं नष्टा दुरात्मानो नाशयन्ति परानपि TattvSaṁ.1003.

अन्यापोहाभाव (anyāpohābhāva) *m.* absence of the denial or rejection of another अन्यापोहाभावे प्रश्नोत्तरोक्तौ न वैचित्र्यं किंचित् Kāvyānu.(He.) 345.10.

अन्यापोहार्थत्व (anyāpohārtha-tva) *n.* the state of being meant for referring to exclusion of another अन्यापोहार्थत्वेन पदानां विरोधो वक्तव्यः TātpaṬ.(Vā.)192.21 (*on* i.1.5)

अन्यापोहालम्बन (anyāpohālambana) *adj.* based on exclusion of another अनुवृत्तप्रत्ययः किमालम्बन इति चेत् – अङ्ग, अन्यापोहालम्बन एवेति संतोष्टव्यम् SarvaDaSaṁ. 2.141.

अन्याप्रकारक (anyāprakāra-ka) *adj.* not having or referring to any other (than the potness) as the qualifier अन्याप्रकारकघटत्वप्रकारकप्रत्यक्षत्वेनाव-च्छेदात्तादृशजन्यतायाः प्रमेयवदिति ज्ञानेऽभावान्नोक्तदोषः LaCandr.346.3.

अन्याप्रकारकघटत्वज्ञान (anyāprakāraka-ghaṭatvajñāna) *n.* knowledge of the potness not having or referring to any other (than the potness) as the qualifier घटत्वांशे अन्याप्रकारकघटत्वज्ञान इत्यर्थः LaCandr.345.43.

अन्याप्रकारकत्व (anyāprakāraka-tva) *n.* the state of not having or referring to any other as the qualifier घटत्वांशे अन्याप्रकारकत्वमनिवेश्य घटत्वप्रकारकत्वनिश्चयत्वेनैव विरोधित्वस्वीकारात् LaCandr. 346. 9; 'घटो न वे'ति संशये घटत्वांशे अन्याप्रकारकत्वघटितरूपेण प्रतिबन्धकत्वे गौरवम् LaCandr. 347.17.

अन्याप्रकाशन (anyāprakāśana) *n.* absence of manifestation of other (form) एकरूपपरिच्छेदे कथमन्याप्रकाशनम् SphoṭSi.178. 5.

अन्याप्रतिसंधितस् (anyāpratisandhi-tas) *adv.* on account of the absence of recollection of other (impression) नामुक्तिः (पूर्वसंस्कारक्षयेऽन्याप्रति)संधितः PramāVār. 2.197.

अन्याप्रतीति (anyāpratīti) *f.* absence of perception of other (substance) द्रव्यैक्यं प्रत्यभिज्ञा प्रथयति परिमित्यन्तरेऽन्याप्रतीतेः TattvMu.1.22 (comm. द्रव्यान्तरस्यादर्शनात्)

अन्याप्रसक्ति (anyāprasakti) *f.* absence of application or use (of formula) in other (cases) मन्त्रेऽप्यन्याप्रसक्त्यै विधिः VidhiRa. 27(142.1)

अन्याप्रसिद्धितस् (anyāprasiddhi-tas) *adv.* due to the non-establishment of different (cause) मायाभिधायास्तच्छक्तेरेव चान्याप्रसिद्धितः। तदख्यातिमयं ह्येतत् जगत् AjaḍaPraSi.1.24.

अन्याप्राप्तत्व (anyāprāpta-tva) *n.* the state of not being known from any other (source) यागविधिनापि क्रियारूपयागस्य स्वानुकूलप्रयत्नाधीनत्वेन स प्रयत्न एव विधीयते। अन्याप्राप्तत्वात् AṇuBh.279.18 (*on* iii.4.19)

अन्याप्रामाण्य (anyāprāmāṇya) *n.* **A** invalidity of any other (system) अनेन पञ्चरात्रप्रामाण्यमेव भवेन्नान्याप्रामाण्यम् TattvPrakā.10B.9 (*on* i.1.3); **B** invalidity of another (system) एकप्रामाण्योक्त्यान्याप्रामाण्यं लभ्यते TattvPrakā. 10B.11 (*on* i. 1. 3)

अन्याप्रिय (anyā-priya) *adj.* dear to other woman राधयोक्तं मम प्राणप्रियोऽस्त्यन्याप्रियोऽभवत् ĀdiP.14.17.

अन्याबाधक (anyābādhaka) *adj.* not contradictory to another तद्धि बाधकं यदन्याबाधकमात्मानमेव न लभते Kāśi. ii. 21.19 (*on* 5.21)

अन्याब्द (anyābda) *m., n.* other year अन्याब्देषु मदोद्गमं न भजते तेषां क्षयात् पूर्वतः MātaLī.9.19.

अन्याभान (anyābhāna) *n.* absence of cognition of the other (of the two) दृग्दृश्ययोरेकभानेऽपि अन्याभानं चेत् भेद एव तयोः IṣṭaSi.13.16.

अन्याभाव (anyābhāva) *m.* **1Ai** absence of other (pronominal operations) **ii** absence of other (grammatical operations) **B** absence of any other thing **C** another absence **D** absence of the other (of the two) **E** absence of another (owner) **2** absence of anything which is different (from the Brahman) **3** non-availability of other (donor) **4** absence of one thing **1Ai** absence of other (pronominal operations) अन्याभावो द्विवचनटाब्विषयत्वात् Vār. 8 *on* P. i.1.27; **1Aii** absence of other (grammatical operations) प्रकृत्यर्थनियमेऽन्याभावः Vār. 5 *on* P. i.3.12; न हि क्वचिदामः परो लिटोऽन्यः प्रयोगोऽस्ति। तस्माद् अन्याभावाल्लिट एव ग्रहणम् Nyās. i.535.15 (*on* iii.

1.43); **1B** absence of any other thing विशिष्टस्य च नास्त्यन्यदन्याभावाद्विशेषणम् BrahmSi. 93.6; यदन्यापेक्षं न तत्तत्त्वम्, अन्याभावे अभावात् TaiUBh. 275. 19 (*on* 2.8); अन्याभावस्य भावत्वे स्यादभावः खपुष्पवत् BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 952; तर्ह्यन्याभाव एव सास्तु (अज्ञानहानिः) IṣṭaSi. 366. 1; अन्याभावेऽपि दृष्टाद् भवतो नान्यहेतुकत्वम् इति अहेतुकतैव स्यात् PramāMī. 44.2 (*on* i. 2.12); ननु शमीधान्यमपि केवलमश्यते। सत्यम्। अन्याभावात् केवलं भुज्जते SaṅkarKāBh. 125.17 (*on* iii. 1.21); अन्याभावस्यान्यानुल्लेखस्य च दृष्टमात्रस्मृतिप्रतिबन्धकत्वायोगात् ŚatDū. 81.24; न च तदन्यः, अन्याभावस्य सिद्धान्तित्वात् ŚatDū. 142.9; अन्याभावेऽथ भावेऽपि पयोभक्षादयोऽग्रिमः NyāyMāVi. 371.9 (*on* vi. 8.7); एकतत्त्वश्रवणादन्याभावादसत्त्वात् VedāntKau. 155.3 (*on* ii. 1.7); भावः स्वाभावेन विरुद्धो न त्वन्याभावेन Nyāyāmṛ. 552B. 8; **1C** another absence नान्याभावविशिष्टत्वं कृत्स्नाभावगतौ भवेत् BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 951; **1D** absence of the other (of the two) कथं च शुक्तिरूप्ययोरभेदे तव एकभावे भाने च अन्याभावोऽभानं च IṣṭaSi. 265.14; न च स्वाभावः फलात् सिध्येत् एकभावे अन्याभावात् IṣṭaSi. 307. 5; **1E** absence of another (owner than oneself) तडागादेरप्रतिष्ठितस्य स्वयंकृतस्य विक्रयः उत्सृष्टेष्वन्याभावात् ManvaVi. 1374.6 (*on* 11.61); **2A** absence of anything which is different (from the Brahman) आत्मा च ब्रह्म सर्वान्तरत्वादविषयः। अतोऽन्यस्यापि न हेयमुपादेयं वा। अन्याभावाच्च KenUVāBh. 75.19 (*on* 1.4); नावृतिर्ब्रह्मणः काचित् अन्याभावादनावृतम् (ब्रह्म) ĀtmaU. 28; ViveCū. 572; Nyāyāmṛ.500B.5; **2B** absence of what is different (from knowledge) अन्याभावज्ञानस्याप्यहेतुजन्मप्रसङ्गात् IṣṭaSi.7.15; **3** non-availability of other (donor) अन्याभावे प्रथमं बन्धुं भिक्षेत तदभावे ज्ञातिं तदभावे गुरुकुलम् ManuBh. i. 171.26 (*on* 2.184); (होमः) अन्यद्वारा तु भवत्येव। अन्याभावे तु। "दशकृत्वः पिबेदापो गायत्र्या श्राद्धभुग्द्विजः। ततः ... जपेद्व जुहुयादपि" इति भविष्ये BālamBha. i. 540.20 (*on* 1.249); **4** absence of one thing न ह्यन्याभावोऽन्यप्रतियोगिकः BhedaDhi. 84.2; **5** absence of the opposite or contrary, cf. **अन्याभावनिश्चय A.**

अन्याभावकृत (anyābhāva-kṛta) *adj.* caused by the absence of other thing असंभवः—अन्याभावकृतः संभवाभावः Bhāsk. i. 300.21 (*on* 6.1)

अन्याभावत्व (anyābhāva-tva) *n.* the state of being another absence मा भूदन्यभावत्वमन्याभावत्वं तु स्यात् SarvaDaSaṁ.16.734.

अन्याभावधर्मत्व (anyābhāvadharma-tva) *n.* [Inst.] by way of being the property in the form of the absence of another स्वरूपेण हि सत्तोच्यते अन्याभावधर्मत्वेन प्रागभावादिरूपेणेत्यस्ति विवेकः Śarka. 30.6.

अन्याभावनिश्चय (anyābhāva-niścaya) *m.* **A** ascertainment of the absence of the opposite or contrary नैकप्रतिनियमोऽन्याभावनिश्चयनिमित्तम् BrahmSi. 46.14; **B** ascertainment of the absence of any other thing विभागोद्देश्यस्य पुनरनन्यपरत्वादन्याभावनिश्चयो भवति TātpaṬ. (Vā.) 100.23 (*on* i.1.2)

अन्याभावप्रतिपादन (anyābhāva-pratipādana) *n.* conveying or explaining the absence of any other thing लक्षणस्य व्यवहारमात्रसारतया समानासमानजातीयव्यवच्छेदमात्रसाधनत्वेन चान्याभावप्रतिपादनासामर्थ्यात् तदर्थमवधारणं कृतम् NyāyKa. 8.21.

अन्याभावविरोधिन् (anyābhāva-virodhin) *adj.* contradictory to the absence of anything which is different (from the Brahman) किं तदद्वैतं यदन्याभावविरोधि IṣṭaSi.366.3.

अन्याभावसाधन (anyābhāva-sādhana) *n.* establishment of the absence of the other (of the two) (कार्यकारणयोः) एकस्य निषेधेन अन्याभावसाधने सिद्धैवानुपलब्धिर्निषेधस्यानुपलब्धिरूपत्वात् PramāVāSvopVṛ. 3.27.

अन्याभावस्वभावत्व (anyābhāvasvabhāva-tva) *n.* the state of having the nature of the absence of any other thing अन्याभावस्य भावत्वे(v. 1. अन्याभावस्वभावत्वे ASS. Ed.) स्यादभावः खपुष्पवत् BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 952.

अन्याभावानिरूपण (anyābhāvānirūpaṇa) *n.* non-description of the absence of any other thing भावान्तरमभावश्चेदन्याभावानिरूपणात्। भावभावान्तराभावनामैको वः प्रसज्यते IṣṭaSi. 296.1.

अन्याभास (anyābhāsa) *adj.* (used as noun) (knowledge) having the appearance or form of one ज्ञानम् ... न चान्याभासमन्यगोचरं भवितुमर्हति Bhām. 438.22 (*on* ii. 2.28)

अन्याभास (anyābhāsa) *m.* **1** other manifestation or appearance आभासानां मिश्रं यद् रूपं तत्रावश्यं कश्चिदाभासः प्रधानत्वेन अन्याभासानां विश्रान्तिपदीकार्यः PratyabhiVi. ii. 101.6 (*on* ii. 3.6); **2** image or reflection of other (beings) अत एवोपमेत्येव चान्याभासविशेषिताम् AnuVyā. 43A. 5 (*on* 3.2)

अन्याभाससमानाधिकरणत्व (anyābhāsasamānādhikaraṇa-tva) *n.* the state of having community of locus with other manifestation शुद्धस्य—अन्याभाससमानाधिकरणत्वेनास्थितत्वात् तद्भेदामिश्रस्य Bhāsk.ii.104.21 (*on* ii.3.6)

अन्याभासस्थापन (anyābhāsa-sthāpana) *n.* establishment of other manifestation (एष घटोऽस्ति) अत्र च घटाभासस्यैव समानाधिकरणत्वम्। तदाश्रयत्वेनैवान्याभासस्थापनात् Bhāsk. ii. 103.5 (*on* ii. 3.6)

अन्याभास्य (anyābhāsya) *adj.* not to be manifested or known by other (than itself) ब्रह्मैवान्याभास्यमशेषस्य च साक्षी(क्षि?) NayaMañ. I. iii. 6.12.

अन्याभास्यत्व (anyābhāsya-tva) *n.* the state of being not to be manifested or known by other (than itself) 'अपि च स्मर्यते' इति सूत्रे तु 'न तद् भासयते' इत्यादिकम् ... उदाहृतम्। ... तच्च न प्रकृतविरुद्धम् आद्येन ब्रह्मणोऽन्याभास्यत्वम् ... प्रतिपादितम् GuruCandr. ii. 128.16.

अन्याभिगमन (anyābhigamana) *n.* act of approaching, i.e. resorting to other (god than Śiva) पङ्गुरन्याभिगमनेऽस्मि SkandP. iv. 63.64.

अन्याभिगम्यत्व (anyābhigamya-tva) *n.* the state of being fit to be attacked by enemy स्वयमन्याभिगम्यत्वं करोति हि जडो जनः RājTa. (Ka.) 8.232.

अन्याभिजनसंभव (anyābhijana-sambhava) *adj.* born in another noble family or race तस्मिन् प्रभ्रंशिते भृत्यैरन्याभिजनसंभवः। भूपः प्रतापादित्योऽभूत् RājTa. (Ka.) App. 8.11.

अन्याभिजनोद्भव (anyābhijanodbhava) *adj.* born in any other noble dynasty or race अथाशोककुलोत्पन्नो यद्वान्याभिजनोद्भवः। भूमिं दामोदरो नाम जुगोप जगतीपतिः RājTa.(Ka.)1.153.

अन्याभिध (anyābhidha) *adj.* of another name अन्याभिधं स्यात्सितसंज्ञ-दृष्टिवृत्तान्तरं दृग्वलनं स्फुटं स्यात् SiddhāTaVi.250.10.

अन्याभिधा (anyābhidhā) *f.* mention of other (than Hari) कीर्तयामि ... । कीर्तिं हरेः स्वां सत्कर्तुं गिरमन्याभिधासतीम् BhāgP. iii. 6.36 (Śrīdhara हरिव्यतिरिक्तार्थाभिधानं तया)

अन्याभिधाग्रहण (anyābhidhā-grahaṇa) *n.* taking or uttering the name of other, i.e. co-wife अन्याभिधाग्रहणबद्धरुषोऽभिभर्तृ पारी विलक्ष्यहसितद्युतिभिस्तरुण्याः। ... विबभौ HarVi.26.18 (comm. सपत्नीनाम्); व्यक्तिं जगाम मदरागभरेण दृष्टेरन्याभिधाग्रहणजो दयितेन रोषः HarVi.26.61.

अन्याभिधान (anyābhidhāna) *n.* **1** expression of any other (meaning) न चेत्कर्ता सर्वान्य इति चेदन्याभिधाने प्रतिषेधमेके Vār. 3 *on* P. viii. 1.51; **2A** name of co-wife अन्याभिधानपरुषे वचसि प्रियेण कापीरिते सपदि मुक्तमदा समन्युः। ... कपोलतलमिन्दुसितं बभार HarVi. 26.50; **2B** different name विदोऽन्तःस्थावरादेर्यास्तस्या बुद्ध्यास्तथा स्थितेः। अन्याभिधानास्थानार्थाः संकेतैरपरैः स्थिताः YogVā. iii. 55.59; **3A** act of stating another thing नान्यविवक्षातोऽन्याभिधानसंभवः NyāyKa. 132.17; **3B** (ambiguous) reference to another thing अन्यदेवाभिप्रेत्यान्याभिधानं समासोक्तिः AlaṅkāŚe.13.0(13); **4A** one term अन्याभिधानप्रत्यययोग्यं द्रव्यमन्याभिधानप्रत्ययविषयाश्च पर्यायाः तत्कथमेकमेव वस्तूभयात्मकम् SyādvāMañ. 23(29); **4B** another term, SyādvāMañ. 23(29)

अन्याभिधानानुपयोग (anyābhidhānānupayoga) *m.* uselessness or futility of stating another thing तस्यैव प्रथममभिधाने प्राप्ते अन्याभिधानानुपयोगात् आक्षेपस्यापि कुतोऽवकाशः Kiraṇā. 336.17.

अन्याभिधायिन् (anyābhidhāyin) *adj.* **1** denotative of any other (sense) ज्ञायमानतदर्थत्वान्नेष्टावन्याभिधायिनौ ... । पचियजी BhāvanāVi. 114.2; **2** conveying other (than you) अन्याभिधायि तव नाम विभो गृहीतम् KāvyPra. 199.3.

अन्याभिधेय (anyābhidheya) *adj.* which expresses the meaning which is other (than praise) अन्याभिधेयमपि सत्प्रयुज्यते यत्पदं प्रशंसार्थम् Kāvyālaṅ. (Ru.) 6.36.

अन्याभिनय (anyābhinaya) *m.* acting which is other (than extraneous), i.e. representation अन्यदित्युपरञ्जकं च अभिनयं चान्याभिनयं समं च तदिति तत्र भवः सामान्याभिनयः AbhinBhā. iii. 146.8 (*on* 22.1)

अन्याभिनिवेश (anyābhiniveśa) *m.* insistence on or intention of something else ज्ञात्वान्याभिनिवेशं ते पुत्रमेव ददावहम् BhāgP.vi.15.20.

अन्याभिप्राय (anyābhiprāya) *m.* [Inst.] **1** with another intention or purpose अन्याभिप्रायेण संपादितस्य वस्तुनः पुरुषान्तराभिमतकार्यान्तरोपयोगे सत्यपि पूर्वं तन्निष्पादकपुरुषस्यौदासीन्यं हि दृश्यते ŚrutaPra. ii. 378.11 (*on* ii. 3. 41); **2** with intension of (conveying) one (meaning) अन्याभिप्रायेणोक्तं वाक्यमन्येनान्यार्थकतया यद्योज्यते सा वक्रोक्तिः AlaṅkāŚe.10.1(6)

अन्याभिप्रायोक्त (anyābhiprāyokta) *adj.* said with another intention or purpose अन्याभिप्रायोक्तमपि हि तत्सामान्यतोऽप्युपपद्यमानमेव Khaṇḍan-Khā.640.16.

अन्याभिभाविन् (anyābhibhāvin) *adj.* which overcomes or dominates other (defects) तत्रान्यस्थानसंस्थेषु ... । कुर्याच्चिकित्सां स्वामेव बलेनान्याभिभाविषु AṣṭāSaṁ. i.104. 12 (1.19); AṣṭāHṛ. i.13. 20.

अन्याभिभूत (anyābhibhūta) *adj.* [*f.* –ā] **1** influenced, i.e. weakened by others रसभेदैककत्वाभ्यां चतुःषष्टिर्विचारणाः । स्नेहस्यान्याभिभूतत्वादल्पत्वाच्च क्रमात्स्मृताः AṣṭāSaṁ. i.128.24 (1. 25); **2** disgraced by others याभिरन्याभिभूताभिरीक्षितस्त्रातुमक्षमः । तासां केनाभिमानेन स्त्रीणां द्रक्ष्याम्यहं मुखम् RājTa. (Ka.) 4. 609.

अन्याभिमत (anyābhimata) *adj.* desired by others अपहार्षीत्स्तेयमकार्षीदित्यत्र चान्याभिमतस्यैव वस्तुनोऽपहार्यत्वात् भेद एवायं दृष्टान्तः ViṣṇuTaNi. 10A.5.

अन्याभिमुख (anyābhimukha) *adj.* directed towards enemy अन्याभिमुखं प्रयाणकमुपक्रम्यान्योपघातकरणं कु(?कू)टयुद्धम् NītiVā.30.90.

अन्याभियुक्त (anyābhiyukta) *adj.* charged or accused by other person अन्याभियुक्तोऽप्यनभियोज्यः BālaKrī. i.206.2 (*on* 2.9)

अन्याभियोग (anyābhiyoga) *m.* charge or accusation by other person एष हि गणिकामातुरधिकारः यद् ... असारस्य ... अन्याभियोगैरवमानैश्चापवाहनम् DaśKuC. 42.18.

अन्याभियोगिन् (anyābhiyogin) *m.* other adverseries हन्यात् अन्याभियोधी(v.l. ॰योगी) सामदानभेदमायोपेक्षादिभिः Bārhas. 1.31.

अन्याभियोधिन् (anyābhiyodhin) *m.* other adverseries हन्यात् अन्याभियोधी(f. n. ॰योधिनः) सामदानभेदमायोपेक्षादिभिः Bārhas.1.31.

अन्याभिलाष (anyābhilāṣa) *m.* desire for another person अनुरागो नाम ... यत्संगमाभिलाषे योऽन्याभिलाषं न जनयति स तस्मिन्ननुरागः SṛṅgāMañ. (A.) 52. 25.

अन्याभिलाषिता (anyābhilāṣitā) *f.* **1** desire for any other person अन्याभिलाषिताशून्यम् ... कृष्णानुशीलनम् BhktiRaSi. i.1.11 (comm. भक्त्येकाभिलाषेण युक्तमित्यर्थः); **2** longing for other (than oneself) मुरारिः ... । अन्याभिलाषितां ते ... हन्यात् StavMā. 237.16 (comm. स्वान्यतृष्णाम्)

अन्याभिलाषिन् (anyābhilāṣin) *adj.* longing or desiring for another, i.e. preoccupied with another पुरःस्थितो यथा भावश्चेतसोऽन्याभिलाषिणः । न भासते तथैवाहं न भासे वासनाजुषाम् LakṣmīT.14.22.

अन्याभिषेचन (anyābhiṣecana) *n.* coronation or consecration of other person विना राजानमेतेन कुर्याच्चान्याभिषेचनम् AhirbuS. 39. 24.

अन्याभिषेचित (anyābhiṣecita) *adj.* consecrated or coronated by other person न मयायं धृतो राज्ये बालोऽप्यन्याभिषेचितः RājTa. (Śrī.) 4. 439.

अन्याभिसंधान (anyābhisandhāna) *n.* **1** interest in one object अन्याभिसंधानेऽन्यसिद्धिश्चेत् भूषणभूतापि कैश्चिद्दूषणत्वेन गृहीता AbhinBhā. iii. 19. 14 (*on* 19.30); **2** [Inst.] with another idea or purport भगवन् अन्याभिसंधानेन मयेदमुक्तम् PrasaRā. 4. 26 (5)

अन्याभिहित (anyābhihita) *adj.* expressed or denoted by other (grammatical element) अन्याभिहितानुद्भूतकर्त्राद्यन्यतमार्थत्वं प्रथमाया अपि LaŚadbeŚe. i. 494. 8.

अन्याभिहितशक्ति (anyābhihita-śakti) *f.* expressed sense denoted by other (grammatical element) प्रथमाया अपि अन्याभिहितशक्तिरर्थः इति तत्रापि तत्संसर्गको बोध इति तस्याः प्राधान्यम् LaŚabdeŚe. i. 287. 2.

अन्याभ्यागत (anyābhyāgata) *m.* another uninvited guest योऽतिथिं पूजयेद्भक्त्या अन्याभ्यागतमेव च । ... तस्य विष्णुः प्रसीदति BṛParāSm. 4. 214.

अन्याभ्यासशालिन् (anyābhyāsa-śālin) *m.* person engaged in the study of the sciences which are other (than the Vedānta) तत्त्वस्मृतेरवसरो नास्त्यन्याभ्यासशालिनः PañcDa. 7. 127.

अन्यामन्या (anyā́manyā) *adj.* (*f.*) one another, each other, one after another ते अ॒न्याम॑न्यां न॒द्यं॑ सनिष्णत ṚV.i.131.5; AV. xx. 75.3; वैष्णवो वै सोमस्तं देवतया व्यर्धयति यदन्यामन्यां देवतां करोति KāṭhS. 26. 2 (ii. 123. 6); KapiKaS. 40.5(229.6)

अन्यामर (anyāmara) *m.* other god यत्रावलोक्य दिवि दीनमना विभूतिमन्यामरेष्वधिककान्तिसुखादिकेषु । प्राप्याभियोगपदवीं लभतेऽतिदुःखम् ... पुरुषः SubhāRaSaṁ. 56.

अन्यामानता (anyāmānatā) *f.* invalidity of other (means of knowledge, viz. inference and word) न चान्यामानता क्वापि प्रमाणेनावसीयते AnuVyā. 24A.1 (*on* 2. 2)

अन्यामायीयासांकेतिकपरामर्श (anyāmāyīyāsāṅketika-parāmarśa) *m.* other non-illusory and non-conventional consciousness or awareness संकेतकाले गोपरामर्शोऽपि अन्यामायीयसांकेतिकपरामर्शधामन्येव निपतति ParāTri. 194. 8.

अन्यामित्रप्रभृति (anyāmitra-prabhṛti) *adj.* other enemy etc. प्रकृतयः ... । अष्टावन्यामित्रप्रभृतयो द्वादशैव ताः प्रकृतयो मिलित्वा तदयं समुदायार्थः ManvaVi. 831. 3 (*on* 7. 156)

अन्यामुखशशिन् (anyā-mukhaśaśin) *m.* moon-like face of another woman प्रणयिनि सति सिञ्चत्यम्बुभिः काचिदन्यामुखशशिनमसूयासाचि वक्त्रं निवर्त्य । ... श्वसितत‌रलिताङ्गी तत्त्वबाष्पैस्सिषेच SūktiMu.67.3.

अन्यामेध्यस्पर्श (anyāmedhya-sparśa) *m.* touch of faeces or excrement of other person पुरुषस्य नाभेरुर्ध्वं करव्यतिरिक्ताङ्गानामन्यामेध्यस्पर्शे स्नानम् Mitā. 66. 27 (*on* 1.191); अन्यामेध्यस्पर्शे इत्यत्र मानमाह । मानुषेति । परस्यैतानि व्यपवृक्तानि स्पृष्ट्वेत्यर्थः BālamBha. i. 454. 16 (*on* 1.91)

अन्याम्बरग (anyāmbaraga) *adj.* (used as noun) other one travelling in space स्पष्टो भवेद्योजनकर्ण एषः स्वाकाशगोऽन्याम्बरगाद्विभिन्नः SiddhāTa-Vi.143.5.

अन्याम्बरस्थ (anyāmbarastha) *adj.* (used as noun) other one being in space (गोलाः) ते केवलं स्वाम्बरगभ्रमार्थमन्याम्बरस्थभ्रमणाय न स्युः SiddhāTaVi. 25.15.

अन्याम्बुद (anyāmbuda) *m.* another cloud (*lit.* water-giver) विवेश दिव्यं भवनं भवोऽपि स नन्दी ... । यथाम्बुदोऽन्याम्बुदमम्बुदाभः LiṅgaP. i. 71. 134.

[1]अन्याय (a-nyāya) *adj.* **1A** against the standard, improper दीक्षोपसदां व्यवायोऽन्याय इति शाण्डिल्यायनस्ते मासि सोमं क्रीणन्तीति वानन्तरं दीक्षाभ्यः क्रयं दर्शयति LāṭyāŚS.x.11.8; DrāhyŚS.xxx.2.10; अन्यायं वाग्विपर्यासं लज्ञयापि न तन्वते PāṇḍaC.6.927; **1B** immoral अन्यया (v. l. अन्याया) यौवने मर्त्यः (v.l. मर्त्याः) MahāBhā.x.3.11; **2** unresonable, incompatible अपि वा प्रतिमन्त्रत्वात्प्राकृतानामहानिः स्यादन्यायश्च कृतेऽभ्यासः MīmāSū. x. 3. 26; **3A** who does not follow prescribed rule, who violates law भवतः ... अन्यायाः पारदारिका इव ... सहायाः NalaCam. 4. 16 (32) (comm. न्यायरहिताः); **3B** (used as noun) (one) who does injustice अन्यायो न्यायवादी स्यान्निर्दोषे दोषदायकः । पङ्क्तिभेदस्य कर्ता च गोसहस्रवधः स्मृतः SkandP. iii(2). 40. 22; **4C** acquired through unjust means अन्यायमर्थभाजं पश्यति भूपः PraboSu.48; **5** wrong, cf. **अन्यायमति.**

[2]अन्याय (anyāya) *adj.* who approaches another's wife भवतः ... अन्यायाः पारदारिका इव ... सहायाः NalaCam. 4. 16 (32) (comm. अन्यामन्यसंबद्धामयन्ते गच्छन्तीत्यन्यायाः । परस्त्रीरता इत्यर्थः)

अन्याय (a-nyāya) *m.* **1A** improper act, indecorum [Inst.] in an improper manner or way, improperly **B** immoral behaviour, misbehaviour **2Ai** [Abl.] by unjust means [Inst.] by unjust means **ii** unjust act, injustice, unrightous or illegal activity [Abl.] unjustly, illegally, unrightously [Inst.] unjustly, illegally, unrightously **Bi** [Inst.] by not following the prescribed rule, by unprescribed means **ii** unprescribed act **C** fault, crime **3A** wrong thought, counsel or reasoning [Inst.] by wrong thought, counsel or reasoning **B** wrong plan **C** absence of reason or cause **4A** unreasonable or incompatible state or condition **B** unreasonable or incompatible statement **5** absence of judgement, i.e. bewildering position, confusion **6** untenability **7A** name of a king **B** name of a city **1A** improper act, indecorum सर्वं लोभात्प्रवर्तते । अन्यायश्चावितर्कश्च MahāBhā. xii. 152. 6; यौ तु न्यायान्यायौ तयोः पुरुषधर्मत्वात् नैकोऽपि क्रतुना गृह्यते इत्यविशेषः TantrVā. 587.17 (*on* ii. 3. 3); ŚivārkaMaDī. i.479.33 (*on* i.3.34); नन्वयमन्यायः आचार्यः सन् शिष्यं पृच्छतीति ChāndoUBh. 316.8 (*on* v.12.1); अन्यथा भेदेऽप्यभेदप्रतीतावन्याय एव स्यात् Kāvyyānu.(He.) 299.18; मतिमान् आश्वस्यान्यायम् अनाशङ्क्य विकृतिमान् आश्वस्याम् Nalo. 4.17;

तं पृच्छन्ति स्वहृदयगतावेदिनो विष्णुमन्यानन्यायोऽयं शिव शिव नृणां केन वा वर्णनीयः RasGaṅ. 609. 12; BhāmiVi. 4. 12; **[Inst.]** in an improper manner or way, improperly शौचिवृक्षेः पुनर्विपर्यासोऽन्यायेनाकृतक्रिया हि विधानं कृताः पुनर्बृहद्रथन्तरकालेयस्तोत्रीयाः LāṭyāŚS. x. 7. 14; DrāhyŚS.xxix.2.24; ManvaMu.57.4 (*on* 2.110); अन्यायेन तथोक्तस्तु विदुरो विदुषां वरः। नाभ्यनन्दद्वचो भ्रातुः MahāBhā. ii. 51. 23; नापृष्टः कस्यचिद् ब्रूयान्न चान्यायेन पृच्छतः ManuSm. 2. 110; विनाशितोऽयं स्वामी युष्माभिरनयेन (v.l. अन्यायेन) PañcT. 3. 68 (5) (332. 5); ब्रह्मविदां स्वभूता गा उदजस उन्नयसि त्वम् अन्यायेन ततः ... शिरः ते तव विस्पष्टं पतिष्यति BṛĀraUBh. 429. 13 (*on* iii.7.1); पृच्छमानोऽपि यद्यन्यायेन पृच्छति तथापि न वक्तव्यम् ManuBh. i.133. 11 (*on* 2. 110); ManvaVi.183.7 (*on* 2.110); अन्यायेन ग्रहं विद्यामन्यं पाठयते सुखात् BhaviP.329B.4 (ii (1). 8.16); मनुस्त्वन्यायेन निर्णीयमाने प्रतिषेधमकुर्वतामपि सभ्यानां दोषमाह SmṛtiCan. iii. 48.1; पित्रा सह पूर्वतरैस्त्रिभिर्यद्भुक्तं तदन्यायेनेति वक्तुमशक्यं किं पुनरपहर्तुमित्यर्थः SmṛtiCan. iii. 168. 18; (भृतको विदधाति यः। ... अशुभं कर्म) अशुभं कर्म सीमोल्लङ्घनाद्यन्यायेन क्षेत्रकर्षणादिकम् SmṛtiCan. iv. 476. 18; तस्मै सच्छिष्यायापि अन्यायेन ... न देयम् (संकेतत्रयम्) SetuBa. 349. 6; **1B** immoral behaviour, misbehavior गन्धनावक्षेपसेवान्यायप्रतियत्नप्रकथोपयोगे कृत्रः (दो भवति) JaineVyā.i.2.27; विद्याग्रहणनिमित्तं शिष्यस्य आचार्यस्य वा प्रमादकृतादन्यायाद्विद्वेषः प्राप्तः TaiUBh. 226.13 (*on* 1.11); अन्यायेषु रता यस्य जाया विप्रस्य भूपते। तस्य दानं न दातव्यम् PadmP. ii. 39. 73; रे रे नगरवासिनः। मद्वल्लभसुतस्यायमन्यायः पूत्कृतः कथम् MalliC. 3. 82; **2Ai [Abl.]** by unjust means अन्यायसमुपात्तेन (अन्यायात् समुपात्तेन) दानधर्मो धनेन यः। क्रियते न स कर्तारं त्रायते MahāBhā. iii. 245. 32; **[Inst.]** by unjust means आशापाशशतैर्बद्धाः कामक्रोधपरायणाः। ईहन्ते कामभोगार्थमन्यायेनार्थसंचयान् MahāBhā.vi.38.12; BhagGī.16.12; अन्यायेन परस्वग्रहणात्पापमर्थकिल्बिषम् ManuBh.ii.133.27 (*on* 8.141); अन्यायेन यदर्जितं कथमिहं स्वास्थ्येन तद्भुज्यते DaśāvaC.2.36; अन्यायेन प्रतिषिद्धमार्गेण स्वराष्ट्राद्धनमादाय यो राजा कोशं धनसंचयैर्वर्धयति सः ... विनश्यति Aparā. 585.9 (*on* 1.338); VīraMi.368.11 (*on* 1.340); न ह्यन्यायेन जयं यशो धनं च महात्मानः समीहन्ते PramāMī.64.18 (*on* ii.1.30); अन्यायेन तु या लक्ष्मीः स उद्योतः प्रदीपनात्। क्षणं प्रकाश्य वस्तूनि निर्वाहे केवलं रजः PārśvC.1.154; KathāK.119.3; यो ह्यन्यायेन विपुलमर्थं संगृह्य ... तद्द्रव्यं रक्षति तस्य तद्व्रतं बैडालसंज्ञं भवति CaturCin.iii(1).364.12; अन्यायेन प्रापितं न गृह्णीयात् Subodhi.3.26 (*on* 2.5); अस्माकं श्रीर्न्यायेनान्यायेन वा जाता PurāPraSaṁ.57.13; अन्यायेन परधनादिग्रहणं स्तेयं तद्भिन्नमस्तेयम् ManvaMu.246.7 (*on* 6.92); न्यायेनोपार्जितादत्ता काकिण्यपि महाफला। अन्यायेनार्जिता दत्ता न परार्थाः सहस्रशः Subhāṣi.2976; **2Aii** unjust act, injustice, unrighteous or illegal activity नारीणां व्यभिचाराच्च अन्यायाच्च महीक्षिताम्। ... प्रजानां जायते भयम् MahāBhā. xii. 194* (1); हेमकारं तु पार्थिवः। प्रवर्तमानमन्याये छेदयेल्लवशः क्षुरैः ManuSm. 9. 292; ManuBh. ii. 318. 24 (*on* 9. 292); ViṣṇuDhaP. ii. 72. 170; अन्याय एव वृत्तिहेतुः ViṣṇuP. iv. 24. 83; अन्याये व्यसने युद्धे प्रवृत्तस्यानिवारणम्। इत्युपेक्षार्थकुशलैरुपेक्षा त्रिविधा स्मृता NītiSā. 18. 57; एष एव वो न्यायः (v. l. अन्यायः) MahāvīC. 4. 22 (2); अन्यायैः परिभूतानां सर्वेषां पार्थिवो गतिः ŚaṅkhaLiSm.25; अन्यायास्त्रिजगति यद्भुजाश्रयेण प्रारब्धाः स मम गतोऽद्य कुम्भकर्णः RāmC. 34. 60; अहो नरेन्द्र चान्यायस्त्वत्पुरे वर्ततेऽधुना BṛKathāK. 78. 55; हलेऽस्मत्पत्तनेऽन्यायो वर्तते साधुनिन्दितः BṛKathāK. 88. 8; यस्य ... आज्ञैवान्यायं न्यषेधयत् TilaMañ. 15. 3; भवति य इह न्यायान्यायप्रतर्कणकर्कशः ... भृत्याः कथं न विकुर्वते YaśasCam. i. 444. 6; उभयोरयमन्यायो ब्राह्मण्या रजकस्य च BṛKathāMañ. ix. 1. 506; अन्यायमेकं कृतवान्कृती यश्चालुक्यगोत्रोद्भववत्सलोऽपि VikraDeC. 1. 101; अन्यायं स निजस्यापि न सेहे न्यायनिष्ठुरः TriṣaŚaPuC. ii. 1. 27; नृपतिं प्रीणयामास कल्पकः ... अन्यायं रजकश्रेणी तदा पूत्कर्तुमागता PariPar.7. 78; भयस्यैव भयं तस्मिन्नन्यायस्यैव निग्रहः PāṇḍaC. 1. 13; न्यायोऽपि स खलु न्यायो (v.l. अन्यायोऽपि खलु न्यायः) यत्तेजस्विभिराहृतः PāṇḍaC. 11. 218; 12. 99; तदेतदन्यायममृष्यतेव सैव प्रजघ्ने मदनेन तावत् Surath. 13. 64; विप्रः ... स प्रकृत्या नीचः पूर्वमन्यायं कुर्वाणो मन्त्रिश्रीवस्तुपालेन पीडितोऽभूत् PrabaK. 125. 25; 100. 7; यदन्यैः अन्यायः क्रियते चेत् तुभ्यं निवेद्यते SiṁhāDvā. 22. 0 (16); प्रासादं कथं श्रीमुनिसुव्रतस्वामिन उद्धरिष्यति। अनेकानन्यायान् करिष्यति PurāPraSaṁ. 40. 10; कोऽपि नगरमध्ये न यो न्यायान्यायं विलोकयति PurāPraSaṁ. 111. 28; कृतापराधपुत्राणामन्यायो न पितुर्हृदि NītiMañ. 104; येनाहमेवमन्यायं न क्षमामि कदाचन CampaŚreKa. 418; अन्यायमेतादृशमातनोति सदा मदान्नैष बिभेति किंचित् HariVi. 1. 27; अन्यायाद्विनिवृत्ता ये गच्छन्तो नयवर्त्मनि। उद्घाट्य गोपुरं सम्यक्स्वपन्त्यन्तःपुरे हि ते AlaṅkāMañ. 101. 3; **[Abl.]** unjustly, illegally, unrightously ध्यायतो नीतिशालिनः। अन्यायान्नाशकद्धर्तुं काकिनीमपि कश्चन RājTa.(Śrī.)1.37; **[Inst.]** unjustly, illegally, unrighteously अन्यायेनेह यः कश्चिदवमन्य धनेश्वरम्। विहर्तुमिच्छेत् ... स विनश्येत् MahāBhā. iii. 152. 6; येऽन्यायेन जिहीर्षन्तो जना इच्छन्ति कर्हिचित्। अकूजनेन चेन्मोक्षः MahāBhā. viii. 49. 51; भीमसेनः ... अन्यायेन तु युध्यन्वै हन्यादेष सुयोधनम् MahāBhā.ix. 57. 4; ix. 57.17; अन्यायेन प्रवृत्तानि निवृत्तानि तथैव च। अन्तरा विलयं यान्ति MahāBhā.xii. 65.34; राजा ... अशास्त्रचक्षुरन्धः ... परप्रणेयो वा राज्यमन्यायेनोपहन्ति ArthŚā. iii.13. 8 (8. 2); अन्यायेन तु यो जीवेत् सर्वकर्मबहिष्कृतः ParāSm.12. 46; स त्वं चन्द्रमरोऽन्यायेन प्रधर्षितवान् Tantrākhyā.100.1; PañcT.3.45(1)(298.3); अन्यायेनैष वराको बध्यते PañcT.(Kos.)1. 215 (41.16); Pañcā.33.7; अन्यायेन हि यो राष्ट्रात् करम् ... आददीत स पापभाक् KātySm.19; ŚukraNī.4(2). 5; क्षत्रियसंबन्धेन राज्यं विहितम् अन्यायेनेतरौ कुर्वाणौ न राजानौ स्याताम् TantrVā. 587. 15 (*on* ii.3.3); दण्डस्य विभ्रमोऽकरणमन्यायेन वा करणम् ManuBh. ii. 8. 3 (*on* 7. 24); यः पित्राद्यर्जितं वित्तमन्यायेन तु भक्षयेत् स मूलहर आख्यातः YuktiKa. 5. 17; NītiVā. 2. 8; अन्यायेन हृता भूमिरन्यायेन तु हारिताः (Read हारिता) ... दहत्यात्स(Read स)प्तमं कुलम् EI.xii. 314.78; xxi. 96. 36; अन्यायेनाभिमन्युवधादुद्भूतौ दीप्तावेव क्रोधशोकावुद्भूतविप्रतीकारोत्थया तथाविधयैव व्रीडया संकीर्येते SaraKaṇṭhā. 586.13; अन्यायेन त्वया पूर्वमसौ राज्यात्प्रवासितः DevīBhāP. iii. 19. 56; अन्यायेन न कर्तव्यं सर्वथा कुलरक्षणम् DevīBhāP. vi. 24. 48; **2Bi [Inst.]** by not following the prescribed rule, by unprescribed means आपद्गतेन धर्माणामन्यायेनोपजीवनम् अपि ह्येतद्ब्राह्मणेषु दृष्टं वृत्तिपरिक्षये MahāBhā. xii. 128. 25; अन्यायेन तु यो दद्यात् ... ददतो गृह्णतो देवि कुलशापो भविष्यति KulārT. 14. 10; (राज्ञा अन्यायेन यो दण्डो गृहीतः) अन्यायेन अयथाशास्त्रम् DaṇḍaVi. 7. 4; DīpKa.74.20 (*on* 2.207); अन्यायेन शास्त्राननुसारेण यो दण्डो गृहीतस्तं दण्डं त्रिंशद्गुणीकृतं वरुणाय निवेद्य उत्सृज्य स्वयं विप्रेभ्यो दद्यात् VīraMi. 753. 20 (*on* 2. 307); **2Bii** unprescribed act न्यायस्थं नेच्छते कर्तुमन्यायं वा करोत्ययम्। न लेखयति यस्त्वेवं तस्य पक्षो न सिध्यति KātySm. 139; **2C** fault, crime, sin ये चान्यायं प्रकुर्वते। ... तेषामस्मि धुरंधरः TriṣaŚaPuC. i. 5. 751; मन्नगरे त्वमेव मुख्यः सर्वमर्यादास्थानं सर्वमान्योऽपि यदि एवमन्यायं कुरुषे Bharaṭ. 2B.10; अन्यायश्चायं यदात्मरक्षणार्थं ब्राह्मणस्य वधः DaṇḍaVi.242.8; स्याद्दिव्यं नृपसाहसे ... साहसं बलादन्यायः BālamBha. ii.104.31 (*on* 2.96); **3A** wrong thought, counsel or reasoning यो नैव ... अन्यायमनुवर्तेत स्थिरबुद्धिरलोलुपः। ... तं सर्वगुणसंपन्नम् ... कौन्तेयः संदेष्टुमुपचक्रमे MahāBhā. v. 81. 34; तन्तुगुणेभ्यस्तु पटगुणानामुत्पत्तिस्तस्मान्नासौ तेभ्योऽर्थान्तरमिति। सोऽयमन्यायो वर्तते NyāyVār. 231. 10 (*on* ii. 1. 31); तदयुक्तं यथान्यायस्तथायमभिधीयते BṛĀraUBhVā. ii. 3. 104; अविवेक इव श्रीमानन्याय इव युक्तिमान् RāmC. 21. 64; अन्यायः प्रौढवादेन नीयते न्यायतां यया। ... किं तया क्षुद्रविद्यया DarpDa. 3. 29; **[Inst.]** by wrong thought, counsel or reasoning अन्यायेन मनुष्यत्वमुपहन्यादिदं तथा Saund. 15. 26; अयोन्या अन्यायेन क्लेशयोगेन यः प्रवृत्तो मनस्कारः Sphuṭā. iv. 99. 20 (*on* 4. 94); **3B** wrong plan इत्येवमन्यायनिवर्तनं च न्यायं च तस्मै सुगतो बभाषे Saund. 16. 68; **3C** absence of reason or cause नरकस्यावतारोऽयं प्रत्यक्षोऽस्माकमागतः। अचेष्टा यदिहान्यायादनेनात्स्यामहे वयम् Bhaṭṭi.7.84 (comm. अकारणात्); **4A** unreasonable or incompatible state or condition अन्यायश्चानेकशब्दत्वम् MīmāSū.i.3.26; इदं तु नैव कर्मनामधेयमन्यायो ह्यनेकार्थत्वम् इत्यनेन न्यायेन ग्रन्थनामत्वे सति कर्मणि लक्षणयैव प्रयोगोपपत्तेः TantrVā.643.1 (*on* ii.4.10); अन्यायश्चानेकार्थत्वम् इति न्यायेन पश्चात् मुख्यत्वाभावक्तवविवेचनात् स्वर्गादिशब्दवत् Kiraṇā.212.9; अनेकार्थत्वमन्यायः NyāySu.(Ja.).346A.5 (*on* ii.2.6); न च ... ब्रह्मशब्दस्य कश्चिज्ञात्यादिविषयत्वनियामकानुगतोपाधिरुच्यते ... अन्यायश्चानेकार्थत्वमिति न्यायात् SiddhāSi. i.24.8; अन्यायोऽनेकसाधुशब्दत्वमिति VaiyāSiMañ.84.3; **4B** unreasonable or incompatible statement अन्यायस्त्वविकारेणादृष्टप्रतिघातित्वाद्विशेषाच्च तेनास्य MīmāSū. ix. 3.10; यथार्थं त्वन्यायस्याचोदितत्वात् MīmāSū. ix.3.13; अन्यायः अन्यायनिगदो बहुवचनान्त अविकारेण प्रयोज्यः MayūMāli.624. 2 (*on* ix. 3. 4); **5** absence of judgement, i.e. bewildering position, confusion तदत्राहम् 'इतस्ततमितो व्याघ्रः केनास्तु प्राणिनो गतिः' इतीदृशमन्यायमापतितः YaśasCam. ii. 138. 3; **6** untenability, impossibility, cf. **अन्यायत्वB**; **7A** name of a king अन्यायाख्यो नृपस्तत्र ह्यमात्यस्त्वविचारकः RatnaCūKa.122; यतोऽन्यायनृपावासे पुत्रो जातोऽस्ति संप्रति RatnaCūKa. 332; **7B** name of a city, cf. **अन्यायनगर**.

अन्यायकन्द (anyāya-kanda) *m.*, *n.* bulb in the form of injustice **अन्यायकन्दमुच्छिन्दन्** सिञ्चन्न्यायमहीरुहम्। समस्तक्षितिपालानामुपमानं बभूव यः PāṇḍaC.1.21.

अन्यायकन्याशुल्क (anyāya-kanyāśulka) *m., n.* unjust purchase-price of a girl अन्यायकन्याशुल्कं गोमिथुनादधिककन्याशुल्कम् SmṛtiCan. v. 210.11.

अन्यायकन्याशुल्कोत्थ (anyāyakanyāśulkottha) *adj.* arising from unjust purchase-price of a girl अन्यायकन्याशुल्कोत्थं द्रव्यं चात्र विगर्हितम् MārkP. 32. 15; अन्यायकन्याशुल्कम् ... तेन प्राप्तम् अन्यायकन्याशुल्कोत्थम् SmṛtiCan. v. 210. 12; गोमिथुनाधिककन्याशुल्कसंभूतम् अन्यायकन्याशुल्कोत्थम् CaturCin. iii(1). 533. 20.

अन्यायकरण (anyāya-karaṇa) *n.* act of doing injustice राज्ञोऽन्यायकरणं, समुद्रस्य मर्यादालङ्घनम्, आदित्यस्य तमःपोषणम् ... कलिकालविजृम्भितानि NītiVā. 17. 49.

अन्यायकर्तृ (anyāya-kartṛ) *m.* doer of injustice मूर्खमन्यायकर्तारं नाधिपत्ये नियोजयेत् SūktiRa.94.9; ŚārṅgaPa.1331.

अन्यायकर्दमक्रोड (anyāyakardama-kroḍa) *adj.* being in the interior of, i. e. rolling in the dirt in the form of injustice न चेदुच्छेदये ... । अन्यायकर्दमक्रोडं विह्वलन्तं नृपह्रवम् PrabhāC.23.10.

अन्यायकल्पना (anyāya-kalpanā) *f.* assumption of the incompatible (factor) विप्रतिपत्तौ विकल्पः स्यात्समत्वाद् गुणे त्वन्यायकल्पनैकदेशत्वात् MīmāSū. ix.3.15.

अन्यायकारिता (anyāyakāri-tā) *f.* the state of causing injustice अन्यायकारिता प्राधान्येन क्रोधस्य विषयः AbhinBhā. i.319.11 (*on* 6. 64)

अन्यायकारिन् (anyāya-kārin) *adj.* [*f.* -iṇī] **1A** doing injustice or unrighteous activity अन्यायकारिणस्तस्य वर्तते मृत्युरग्रतः PadmP. (Ra.) 54. 33; येन शत्रवः स्वप्रकृतयो विषयवासिनश्चान्यायकारिणो दम्यन्ते स दण्डोऽमात्यादिसंपत् ManuBh.ii.13.24 (*on* 7.43); कुमारस्यैवायं प्रमादो यदीदृशेऽप्यपराधे नैनमन्यायकारिणम् ... निग्रहणेन विनयं ग्राहयति TilaMañ. 112.19; मयि दण्डायुधे चक्रमोक्षादन्यायकारिणम्। तदेनमेष मृद्नामि TriṣaŚaPuC. i. 5.726; सदैवान्यायकारी त्वं सदा पीडयसि प्रजाः PārśvC. 3. 840; सान्तूनामा मन्त्री अन्यायकारिणं तं मदनपालम् ... व्यापादयामास PrabaCin. 56.11; वामनोऽन्यायकारी राज्ञा विधृतः PurāPraSaṁ.75.13; मित्रेण चिन्तितम् एतस्यान्यायकारिणः साहाय्याद् ममापि दण्डादि भविष्यति Bharaṭ.2B.4; अन्यायकारी कलहशीलो युद्धपराङ्मुखः ... स्वभावदुष्टानेतान् हि ज्ञात्वा राष्ट्राद्विवासयेत् ŚukraNī. 4 (1). 103; **(used as noun)** (one) doing injustice or unrighteous activity यो राजा न हन्त्यन्यायकारिणः तस्य प्रक्षुभ्यते राष्ट्रम् BṛhaspaSm. 184. 12; नयविनयादेरन्यायकारिणः समानं कालादेः ... साधारण्यविभावत्वात् AbhinBhā. i. 312. 21 (*on* 6. 49); अन्यायकारी नगरे जातो मत्त इव द्विपः GaṇeP. 7. 19; जयो हि न्यायकर्तृणामजयोऽन्यायकारिणाम् SkandP. iii (2). 40. 53; **1B** causing injustice, cf. **अन्यायकारिता**; **2** displaying immoral behaviour काश्चिदन्यायकारिण्य इव सभाजनोद्धूलनकराः ... कामिन्यो राजानं स्नपयामासुः NalaCam. 3. 19 (4); **3** (used as noun) (one) displaying improper behaviour आसीत् पुरे कश्चित् महाकोपी द्विजात्मजः। अन्यायकारिणामाद्यः MalliC. 2. 569.

अन्यायकारिविषय (anyāyakāri-viṣaya) *adj.* having the object that produces injustice दानवादिसदृशास्तन्मयीभूता एवान्यायकारिविषयं क्रोधमास्वादयन्ति AbhinBhā. i. 323. 16 (*on* 6. 64)

अन्यायकार्य (anyāya-kārya) *n.* act of injustice तत्प्रसीद ममान्यायकार्यं सर्वं सहस्व तत् MalliC. 6. 528.

अन्यायकुलसद्मन् (anyāyakula-sadman) *n.* abode of number of injustices उत्पन्नश्च ... सप्तम्यां नरकावन्यामन्यायकुलसद्म सः SamarāSaṁ. 9. 759.

अन्यायकृत् (anyāya-kṛt) *adj.* **Ai** which causes injustice महाप्रभावाः ... स्वेष्टावतान्यायकृता फलेन भिक्षां भ्रमन्तोऽपि न तां लभन्ते VarāṅgaC. 8.24; **Aii** who does injustice शशास धर्मेण पुरा चक्रवर्ती महाबलः। नान्यायकृन्न चाशक्तः BhaviP. 167B.16 (i.116. 12); महतोः पुत्रतां प्राप्य कथमन्यायकृद्भवान् GaṇeP.ii(2).94.16; एवं धनिकोऽप्यन्यायकृद्दण्डभाक् SmṛtiCan. iv. 329.11; **B** who commits fault or crime निरवासयदन्यायकृतं तं दन्दशूकवत् MalliC. 8. 263; तमन्यायकृतं बद्ध्वा त्वत्पादान्तमुपानये MalliC. 8. 467.

अन्यायकृत (anyāya-kṛta) *n.* unjust or unrighteous act बलात्कृतमन्यायकृतं राजोपधिकृतं च न प्रमाणम् NītiVā. 28.11.

अन्यायकृत (anyāya-kṛta) *adj.* caused by injustice नान्त्यः भूयशोऽन्यायकृतभोगे व्यभिचारात् VīraMi. 447. 25 (*on* 2. 29)

अन्यायखण्डन (anyāya-khaṇḍana) *n.* removal of injustice अस्ति ... सुदत्तो नाम राजा। यस्य ... असिधाराव्रतमन्यायखण्डनमेव YaśasCam. ii. 237. 6.

अन्यायगामिन् (anyāya-gāmin) *adj.* acting unjustly अमात्यमपि संवीक्ष्य सकृदन्यायगामिनम्। एकान्ते दण्डयेत् ŚukraNī. 1. 378.

अन्यायगृहीत (anyāya-gṛhīta) *adj.* **A** acquired unjustly अन्यायगृहीतानसत्परिग्रहान्गृहीत्वा ... दम्भमानमदान्विताः प्रवर्तन्ते GītāBh. (Rā). 610. 23 (*on* 16. 10); **B** recovered unjustly अन्यायगृहीतदण्डधनस्य गतिमाह Mitā. 321. 1(*on* 2. 307)

अन्यायघोषणाकारिन् (anyāyaghoṣaṇā-kārin) *adj.* (used as noun) (one) who makes incompatible announcement or statement अन्यायघोषणाकारितुल्यं बन्दिजनं पुनः। भ्रमयित्वा वधस्थाननयनाभ(?र्थ)मिहागतम् PārśvC. 6. 517.

अन्यायचेष्ट (anyāya-ceṣṭa) *adj.* who does or performs unjust or illegal act वर्णाश्रमाचारमकुर्वतो जनानन्यायचेष्टान्नृपतिस्तु दण्डयेत् Lokokti. 58.

अन्यायचेष्टित (anyāya-ceṣṭita) *adj.* who has done or performed unjust or illegal act तद्गच्छ बल मा वा त्वं साम्बमन्यायचेष्टितम्। विमोक्ष्यामो न ViṣṇuP. v. 35. 15; BrahmP. 208. 15.

अन्यायजन्य (anyāya-janya) *adj.* (used as noun) (that) which is produced from unjust action दत्तोपजापा रिपवो रजन्यामन्यायजन्यं सह तेन तेनुः Surath. 2. 3.

अन्यायत (anyāyata) *m.* name of one of the twelve Bhṛgu-gods भुवनो भावनश्चैव अन्यश्चान्यायतस्तथा। इत्येते भृगवो देवाः स्मृता द्वादश याज्ञिकाः VāyuP. ii. 4. 87.

अन्यायतन (anyāyatana) *n.* other (holy) shrine श्रीशैलहिमशैलाद्या(नि) नानान्यायतनानि च ... मुक्तये SkandP. iv. 25. 36.

अन्यायतस् (anyāya-tas) *adv.* **1** immorally **2** improperly **3Ai** illegally, unjustly or unrighteously **B** by unjust means **4** wrongly **1** immorally नाहमन्यायतः काममाचरामि शुचिस्मिते MahāBhā.i.78. 4; MatsyaP.32. 4; **2** improperly अथ दक्षिणमावृत्य बृसीं परमशीर्षिकाम्। कृतामन्यायतो दृष्ट्वा ततस्तमृषिरब्रवीत् MahāBhā. xiii.10. 27; त्रयोऽप्यन्यायतः सिद्धाः सन्मुखे कर्मणि स्थिते PañcT. (Kos.) 5. 77 (259. 21); स्वहितम् ... शिष्योऽप्यन्यायतो गृह्णन्नरकं प्रतिपद्यते MālinīT. 18. 56;**3Ai** illegally, unjustly or unrighteously अन्यायत इदं युद्धं क्षत्रधर्मविदा कृतम् Rāmā. vi. 982* (1); यस्मादन्यायतस्ते च कंचिन्नाचीकरन्करम् Saund. 1. 56; अन्यायतो ये तु जनं नरेशाः संपीड्य वित्तानि हरन्ति लोभात्। ... गतायुषस्ते तु भवन्ति भूपाः BṛParāSm.12. 81; न्यायतोऽन्यायतो वापि भवद्भ्यां तौ ममाहितौ। हन्तव्यौ ViṣṇuP.v. 20. 21; BrahmP. 193. 20; अन्यायेन तु यो दद्याद् गृह्णात्यन्यायतश्च यः। ददतो गृह्णतो देवि कुलशापो भविष्यति KulārT. 14. 10; यतस्ततश्चोपनिन्ये न्यायतोऽन्यायतो धनम् BhāgP. vi. 1. 66; ताम्रपटे भूमिच्छेदोपवर्णनं च प्रलिख्य प्रतिग्रहीत्रे दद्यान्नादद्यात्स्वदत्ताः परदत्ता वा अन्यायतः PārāSū. 100.19; तत्प्रीत्यै चार्जयामास धनमन्यायतस्तदा SkandP. vii(4). 34. 15; यः पुनरिहापरः केनापि वैगुण्येन गुरुभिरप्रदत्तामभिलषन्मामन्यायतः क्षिप्रमेव ... स्थाता त्वं पापकारिन्निति शापरूपोऽर्थः प्रकाशते, स सर्वथा निरवकाश एव TilaMañ.110.12; हत्वा भित्त्वा च भूतानि भुक्त्वा चान्यायतोऽपि वा। शिवमेकं सकृत् स्मृत्वा सर्वपापैः प्रमुच्यते LiṅgaP. ii. 54. 35; नैवमन्यायतः किंचिन्माधवस्य शिवस्य वा। इति तत्र सभासद्भिः सान्तर्हासमुदीरिते KathāSaSāg. v.1.197; **3B** by unjust means यस्तस्य विक्रयी सोऽन्यायतः क्रये दण्ड्यते मूल्यं च हारयति ManuBh. ii.168.10 (*on* 8.201); सत्यं विवेक्ता संग्रामराजो योऽन्यायतोऽर्जितम्। निजं ब्रुवाणो द्रविणं प्रपामपि न निर्ममे RājTa. (Ka.) 7. 122; अन्यायतः प्रतिदिनं समुपार्ज्य वित्तं यद्दानभोगरहितं निहितं गुहान्तः। तत्संप्रयाति कृपणेषु RājTa. (Śrī.) 4. 566; **4** wrongly मिथ्योपचर्य ते तं तु गुरुमन्यायतो द्विजाः। कालेन समयुज्यन्त सर्व एवायुषः क्षये HariVaṁ.16.14; वक्ति चैतेषु यो मोहात् ... । लोभेनान्यायतः कामात्स याति नरकेऽधमः JayāS. 7.119.

अन्यायता (anyāya-tā) *f.* the state of being unrighteous activity, unjustness नीयते ... यया। न्यायश्चान्यायतां लोभात्किं तथा क्षुद्रविद्यया DarpDa. 3. 29.

अन्यायतिमिर (anyāya-timira) *m., n.* darkness in the form of injustice अन्यायतिमिरनाशन विधुरितजनशरण सज्जनानन्द। नृपवर लक्ष्मीवल्लभ भवतु चिरं धर्मवृद्धिस्ते YaśasCam. i. 172. 2.

अन्यायतोपार्जन (anyāyatopārjana) *n.* acquirement or appropriation through unjust means किमु धनस्यान्यायतोपार्जनात् ... बभूवायं प्रजोपद्रवः RājTa. (Śrī.) 4. 658.

अन्यायत्त (anyāyatta) *adj.* (used as noun) (that) which depends on another (external fact) तादात्म्यं ह्यर्थस्य तन्मात्रानुरोधिन्येव नान्यायत्ते। तद्भावेऽभूतस्य पश्चाद्भावनियमाभावात् PramāVāSvopVṛ. 2. 24.

अन्यायत्तता (anyāyatta-tā) *f.* the state of being dependent on another प्राणान्ते च अनुशासने न प्राणस्य अन्यायत्तता उच्येत BrahmSūBh. (Śaṅ.) 157.19 (*on* i.3.8); Bhām.202.1 (*on* i.3. 8); VedāntKa.153.12 (*on* i.3.8)

अन्यायत्तप्रकाश (anyāyatta-prakāśa) *adj.* having manifestation dependent on another thing कृत्स्नोऽप्यात्मा जडव्यावृत्तः स्वप्रकाशो नान्यायत्तप्रकाशः स्वल्पोऽपि प्रदेशः अस्ति BrahmSūBh. (Rā.) 764. 13 (*on* iv. 4. 7)

अन्यायत्व (anyāya-tva) *n.* **A** the state of being improper, impropriety ते वै हिंस्रतया क्रूरा अनार्यत्वाद्दुरोस्तदा (v. 1. अन्यायत्वाद्दुरौ तथा) । उग्रा हिंसाविहाराश्च सप्ताजायन्त सोदराः HariVaṁ. 16. 15; **B** the state of being untenable, untenability स्यादन्यायत्वादिज्यागामी हविःशब्दः तल्लिङ्गसंयोगात् MīmāSū. vi. 4. 21.

अन्यायदण्ड (anyāya-daṇḍa) *m.* unjust fine अन्यायदण्डग्रहणे पूर्वस्वामिनः स्वत्वविच्छेदाभावाच्चेति Mitā. 321. 6 (*on* 2. 307)

अन्यायदावपावक (anyāya-dāvapāvaka) *m.* forest-fire in the form of injustice विद्धि कीचकमन्यायदावपावककीचकम् PāṇḍaC. 10. 129.

अन्यायदुर्दावपावक (anyāya-durdāvapāvaka) *m.* horrible forest-fire in the form of injustice राजन्नन्यायदुर्वारपावकप्रावृडम्बुदः (v. 1. राजन्नन्याय-दुर्दावपावकप्रावृडम्बुदः) । त्वमेव भुवनेऽमुष्मिन् सर्वदुर्वृत्तशासिता PāṇḍaC. 10. 119 (Bhāvanagar Ed.)

अन्यायदुर्वारपावक (anyāya-durvārapāvaka) *m.* uncontrollable fire in the form of injustice राजन्नन्यायदुर्वारपावकप्रावृडम्बुदः । त्वमेव भुवनेऽमुष्मिन् सर्वदुर्वृत्तशासिता PāṇḍaC.10.119.

अन्यायधन (anyāya-dhana) *n.* wealth acquired through unjust means राज्यं प्राप्य ... यत्र ... कुलान्येव कुलीनानि न चान्यायधनानि च SkandP. iv. 24. 8.

अन्यायधन्यचरित (anyāyadhanyacarita) *n.* name of a work, *nt.*

अन्यायधन्यचरितपञ्चक (anyāyadhanyacaritapañcaka) *n.* name of a work, *nt.*

अन्यायनगर (anyāya-nagara) *n.* name of a city (*lit.* city of injustice) कश्चित्परोपकारी न्यायी पुमान् अन्यायनगरे गतः PurāPraSaṁ. 110. 8.

अन्यायनर्तु (anyāyanartu) *m.* season related to the other course of the Sun ग्रीष्मोऽर्कलग्ने कथितास्तु शेषैरन्यायनर्तावृतुरर्कचारात् Bṛhajjā. 26. 2.

अन्यायनिगद (anyāya-nigada) *m.* unreasonable declaration or incompatible statement अन्यायनिगदो बहुवचनान्तोऽविकारेण प्रवर्तते ŚābaBh. 1749.17 (*on* ix. 3. 10); किं यथादेवतमूहितव्यो मनोतामन्त्रः अथवाविकारेण प्रयोक्तव्यः ... ननु प्रकृतावन्यायनिगदोऽयम् ŚābaBh. 1938. 21 (*on* x. 4. 42); घृतवतीमित्यन्यायनिगदः यागप्रकाशकवत् प्रकृतावेवावतिष्ठते SaṅkarKāBh. 213. 16 (*on* iv. 3. 29); प्रकृतावन्यायनिगदस्य वायव्यादिपशावूहप्रसक्तिरस्ति MīmāKau. iii(1).102.12 (*on* i. 2. 54); सूत्रार्थस्तु – अन्याय अन्यायनिगदो बहुवचनान्त अविकारेण प्रयोज्यः MayūMāli. 624. 2 (*on* ix. 3. 4)

अन्यायनिगदत्व (anyāyanigada-tva) *n.* the state of being the unreasonable declaration or incompatible statement मेघपतित्वं स्वामिदेवतस्य समवायात्सर्वत्र च प्रयुक्तत्वात्तस्य चान्यायनिगदत्वात् सर्वत्रैवाविकारः स्यात् MīmāSū. ix. 3. 32; नन्वन्यायनिगदत्वादेवायं नोहितव्यः ŚābaBh.1758.8 (*on* ix. 3. 27); नास्य वाक्यस्य वायव्यादिपशावूहनिवर्तकत्वं तस्य प्रकृतावन्यायनिगदत्वेन अप्रसक्तत्वात् MīmāKau. ii. 359. 19 (*on* iii.3.14)

अन्यायनिबर्हण (anyāya-nibarhaṇa) *adj.* who removes injustice अन्यायनिबर्हणो नृपः स राज्यमिक्ष्वाकुपतेरदर्शयत् VikraDeC.17.4.

अन्यायनिरत (anyāya-nirata) *adj.* deeply engaged in unrighteous activity, given to injustice अन्यायनिरताः स्वैराः स्युः पुण्यैः पातकोत्तरैः PārśvC. 8. 281; अन्यायनिरतोऽप्युच्चै राजा प्रोवाच तं प्रति RatnaCūKa. 497.

अन्यायनिवृत्तवृत्ति (anyāyanivṛtta-vṛtti) *adj.* having mental function withdrawn from unrighteous activity अन्येद्युरन्यायनिवृत्तवृत्तिर्मृगेन्द्रगामी मृगयां जगाम JānaHa. 1. 46.

अन्यायनिषेधिन् (anyāya-niṣedhin) *adj.* who opposes injustice येनान्याय-निषेधिना शममयी ब्राह्मी प्रदिष्टा स्थितिः AuciViCa. 16 (84)

अन्यायन्यायभेद (anyāyanyāya-bheda) *m.* distinction between injustice and justice अन्यायन्यायभेदेन चतुर्भङ्गी धने ततः PārśvC. 2. 1011.

अन्यायपथगामिन् (anyāyapatha-gāmin) *adj.* following the way of injustice अन्यायपथगामिनं ज्ञात्वा ... राजा तं तदीयकुलं च ... नाशयति ViraMi. (Rājanīti.) 18. 7.

अन्यायपर (anyāya-para) *adj.* intent on injustice, unjust अराजबीजी लुब्धः क्षुद्रः ... अन्यायपरः ... शत्रुरभियोक्तव्यः NītiVā. 29. 30; इयं गूर्जरधरा कालवशादन्यायपरैः पापैः स्वाम्यभावात् ... कदर्थ्यमानास्ते PrabaK. 101. 20.

अन्यायपरधन (anyāya-paradhana) *n.* wealth of another person (acquired) through unjust means राग उत्कटेच्छा सापि ... अन्यायपरधन-ग्रहणविषया ... तद्वन्तम् (न इच्छामि) ViraMi.(Pūjā.)175.5.

अन्यायपरायण (anyāya-parāyaṇa) *adj.* devoted to or intent on doing injustice किमन्यदन्यायपरायणेन मयैव गोत्रे लिखितः कलङ्कः VikraDeC.3.38.

अन्यायपरिवर्जित (anyāya-parivarjita) *adj.* excluded from, i. e. not acquired through unjust means तस्मादन्नं प्रदातव्यमन्यायपरिवर्जितम् MahāBhā. xiii. 113. 23; BrahmP. 218. 28.

अन्यायपुंश्चली (anyāya-puṁśchalī) *f.* immoral harlot or courtesan अन्यायपुंश्चलीक्रीडासंकेतस्य निकेतनम् । पल्लीं सिंहगुहाभिख्यामगात् दासीसुतस्ततः MalliC. 8. 264.

अन्यायपुर (anyāya-pura) *n.* name of a city (*lit.* city of injustice) छलमतिः अन्यायपुरपत्तने बभूवेभ्यकुले श्रेष्ठी नामेति वञ्चनामतिः CampaŚreKa.376.

अन्यायपुरनिवेशन (anyāyapura-niveśana) *n.* entrance of Anyāyapura भवभूतिः ... संप्राप्तोऽन्यायपुरनिवेशने CampaŚreKa.379.

अन्यायपूर्वकत्व (anyāyapūrvaka-tva) *n.* the state of being preceded by the absence of reason प्रयाजादिदर्शनं न वैदिकीतिकर्तव्यतया लिङ्गमन्यायपूर्वकत्वात् न्यायपूर्वकं हि लिङ्गम् MayūMāli. 546. 20 (*on* vii.4.1)

अन्यायपूर्वत्व (anyāyapūrva-tva) *n.* the state of being preceded by the absence of reason अपि वान्यायपूर्वत्वाद्यत्र नित्यानुवादवचनानि स्युः MīmāSū. vii.4.5; कुतः । अन्यायपूर्वत्वात् ŚābaBh. 1572. 13 (*on* vii. 4. 5); अन्यायपूर्वत्वा-ल्लक्षणया वादः स विज्ञायते ŚābaBh. 1634.18 (*on* viii. 4.28)

अन्यायपृष्ट (anyāya-pṛṣṭa) *adj.* asked in an improper way or manner अधर्मेण पृष्टः अन्यायपृष्टश्च यः प्रब्रवीति 'एवमेतद्युक्तमध्येतुमिति' ManuBh. i.133. 18 (*on* 2.111)

अन्यायप्रख्यापनादि (anyāyaprakhyāpanādi) *adj.* proclamation etc. of the crime अन्यायिनि ब्राह्मणे व्यापारनिरोधान्यायप्रख्यापनादीनि कर्तव्यानि Subodhi.17.4 (*on* 2. 27); BālamBha.ii.38.15 (*on* 2. 28)

अन्यायप्रभव (anyāya-prabhava) *adj.* originated by unjust means वरं दारिद्र्यं अन्यायप्रभवाद्विभवादिह ŚārṅgaPa. 1441.

अन्यायप्रवृत्त (anyāya-pravṛtta) *adj.* engaged in unrighteous activity, inclined to injustice तथा अन्यायप्रवृत्तनृपत्यनिवारणेऽपि दोषस्तेनैव दर्शितः SmṛtiCan. iii. 47. 11; स च युवा राज्यं प्राप्य पितृवित्तेन दर्पितो यौवनमदाच्चा-न्यायप्रवृत्तो बभूव PurusPa. 164. 26; (used as noun) (one) engaged in unrighteous activity, (one) inclined to injustice अन्यायप्रवृत्तानां च दण्डस्य धारयिता मन्वादिभी राजा कृतः VyavaNi. 2. 6.

अन्यायप्रवृत्ति (anyāya-pravṛtti) *adj.* (used as noun) (one) engaged in unrighteous activity अन्यायप्रवृत्ति(त्ते?)र्न चिरं संपदः NītiVā. 17. 20.

अन्यायप्रवृत्ति (anyāya-pravṛtti) *f.* engagement in unrigteous activity, inclination for injustice ह्रीरन्यायप्रवृत्तौ लज्जा Aparā. 972. 20 (*on* 3. 65); राज्ञोऽन्यायप्रवृत्तौ यतः प्रजानामनुमतिर्नेत्यतो राष्ट्रं न पीडयेत् ViraMi. (Rājanīti.) 411. 15.

अन्यायप्रियता (anyāyapriya-tā) *f.* [Inst.] by way of being fond of (doing) injustice अन्यायप्रियतया च सस्त्रीका अप्यङ्गीकृतातिविकटकलहाः कटीभागेना-कलयद्भिः ... निषादाधिपैः संरक्षितानि प्रसाधयन्द्वीपान्तराणि ... सुवेलनामानमचल-राजमव्रजम् TilaMañ.134.13.

अन्यायप्रेष्य (anyāya-preṣya) *m.* servent acting unjustly सापराध-र्णिकान्यायप्रेष्यविरुद्धसेवकाः । ... तुतुषुः खानवार्तया RājTa. (Śrī.) 4. 418.

अन्यायफल (anyāya-phala) *n.* fruit of injustice अहोऽन्यायफलं प्राप्तं मया मोहादनुष्ठितम् SkandP. v(2).3.10.

अन्यायबाधिक (anyāya-bādhika) *m.* name of the 76th chapter in the Yogavāsiṣṭha (*lit.* preventing injustice) अन्यायबाधिको नाम षट्सप्ततितमः सर्गः YogVā. iii. 76 (colophone)

अन्यायबाधिका (anyāya-bādhikā) *f.* name of a female demon (*lit.* preventing injustice) अस्ति ... कर्कटी नाम राक्षसी । विषूचिकाभिधाना च नाम्नाप्यन्यायबाधिका YogVā. iii. 68. 3; iii. 69. 14.

अन्यायबाधिका (anyāya-bādhikā) *adj.* (*f.*) preventing or destroying injustice भविष्यसि न्यायवृत्तिर्लोके त्वन्यायबाधिका YogVā. iii.75.18.

अन्यायबीजाङ्कुर (anyāya-bījāṅkura) *m.* sprout of the seed in the form of injustice भूचक्रेऽत्र तथातिवृष्टिमनिशं प्रोल्लासयामासिवान्। आशिश्राय यथाविनाशमचिरादन्यायबीजाङ्कुरः HammīMaKā. 3. 82.

अन्यायभीति (anyāya-bhīti) *f.* fear of injustice अन्यायभीत्येव नृपं विलोक्य विलासिनी हंसगतिं मुमोच VikraDeC.12.15.

अन्यायभुजगाभोग (anyāyabhujagābhoga) *m.* hood of the serpent in the form of injustice यस्मादभूदयं लोकश्चतुर्वर्गफलोदयः अन्यायभुजगाभोग-गारुत्मतमणेर्नृपात् YaśasCam. i. 219. 4.

अन्यायभूत (anyāya-bhūta) *adj.* which has become (an act of) injustice राजप्रसादादन्यत्र न तद्भुक्तं परं नयेत्। राजप्रसादात् अन्यायभूतादिति शेषः SmṛtiCan. iii.170. 3.

अन्यायमति (anyāya-mati) *adj.* **A** indulging in wrong thought or counsel धर्मस्य साक्षादिव संनिकर्षे न कश्चिदन्यायमतिर्बभूव BuddhaC.10. 6; **B** having wrong intention मामन्यायमतिं मुक्त्वा विद्याधिष्ठायिका गता CitraPaC. 453.

अन्यायमलीमस (anyāya-malīmasa) *adj.* impure due to injustice पदं पथि निधत्सेऽत्र किमन्यायमलीमसे NavaSāC.16.111.

अन्यायमार्ग (anyāya-mārga) *m.* path of injustice अन्यायमार्गं स्वयमेव गच्छन् न लज्जसे सत्यमिदं हि जातम् KālikāKa. 14; ये ये नृपाः न्यायमपास्य मोहादन्यायमार्गे स्म चरन्ति मूढाः। तेषां न सिद्धं किमपि स्वकार्यम् VīraBhā. 5.121; [Inst.] through or by the path of injustice अन्यायमार्गेण परैः आधर्षितः ... राज्ञा प्राड्विवाकेन वा पृष्टः, कार्यार्थी यत् आवेदयति तदेवास्य व्यवहारस्यास्पदम् VyavaNi.23.4.

अन्यायमार्गप्रवण (anyāyamārga-pravaṇa) *adj.* (used as noun) (one) who is inclined towards the path of injustice अन्यायमार्गप्रवणाः समूलं जग्मुर्गमिष्यन्ति च याति(न्ति) नाशम् VīraBhā. 5.66.

अन्यायमार्गसंस्थ (anyāyamārga-saṁstha) *adj.* (used as noun) (one) being on the path of injustice इदम् ... प्रकाशयेत्। ... नान्यायमार्गसंस्थानाम् JayāS. 29. 185.

अन्यायमार्गान्धकार (anyāyamārgāndhakāra) *m.* darkness in the form of the path of injustice चक्षुर्भ्यां विनान्यायमार्गान्धकारपतने कोऽपराधः Samya-Kau.22.18.

अन्यायमूल (anyāya-mūla) *adj.* based on wrong reasoning औपाधिक-ब्रह्मभेदवादस्यान्यस्याप्यन्यायमूलस्य सकलश्रुतिविरुद्धस्य न कथंचिदप्यवकाशः BrahmSūBh.(Rā.) 122.17 (*on* i.1.1)

अन्यायमूल (anyāya-mūla) *n.* root of injustice हन्यादन्यायमूलं भगवति यमुने वारि कूलंकषं ते PadyāTa. 44.

अन्यायमूलक (anyāyamūla-ka) *adj.* based on wrong reasoning औपाधिकब्रह्मभेदवादस्याप्यन्यस्यान्यायमूलकस्य ... न कथंचिदवकाशो विद्यते GītāBh.(Rā.)575.1 (*on* 13. 2)

अन्यायमृत (anyāya-mṛta) *adj.* died through improper activity अन्यायमृतविप्राणां ये वोढारो भवन्ति हि। ... ते सर्वे पापसंयुक्ताः BṛParāSm. 8. 55.

अन्याययोधिन् (anyāya-yodhin) *adj.* fighting unjustly शरा इवान्याय-योधिनो वितनोः। भिन्दन्ति पृष्ठपतिताः ... मम तव श्वासाः ĀryāSaŚa.517.

अन्यायरव (anyāya-rava) *m.* word of injustice विलापितान्यायरवः पराभवः कथागमेष्वेव न यत्र जातुचित् RāghPāṇ. (Dha.) 1. 46 (comm. अनीतिशब्दः)

अन्यायलब्ध (anyāya-labdha) *adj.* [*f.* -ā] obtained by unjust means द्रव्येणान्यायलब्धेन यः करोत्यू(त्यौ)र्ध्वदैहिकम्। नासौ फलमवाप्नोति VṛŚātāSm. 62; दूरस्थान्यायलब्धा च देया गौर्न कथंचन BhaviP. 831A. 35 (iv. 151.22)

अन्यायलब्धान्न (anyāyalabdhānna) *n.* food obtained by unjust means अन्येऽप्यन्यायलब्धार्थं(v. 1. °लब्धान्नं) ये बुभुक्षन्ति केवलम् SkandP. iv. 50. 124.

अन्यायलब्धार्थ (anyāyalabdhārtha) *m.* desirable object obtained through unjust means अन्येऽप्यन्यायलब्धार्थं ये बुभुक्षन्ति केवलम्। तन्नो परिणतिं गच्छेद्भोक्तुं वा तैर्न लभ्यते SkandP. iv. 50.124.

अन्यायलेश (anyāya-leśa) *m.* little bit or slight trace of injustice नृणामन्यायलेशोऽपि केशो नेत्र इवामले। मार्गप्रकाशके तस्मिन् न रतिं कुरुते भृशम् PārśvC.1.694.

अन्यायवत् (anyāya-vat) *adv.* like an improper act or conduct न च मन्युस्त्वया कार्यः ... संस्मृत्य भीमस्तद्वैरं यदन्यायवदाचरेत् MahāBhā. xv.19.7.

अन्यायवत् (anyāya-va(n)t) *adj.* who has (done) injustice अन्याय-वांस्तदुच्छेद्य उद्धतः प्रतिनायकः SaraKaṇṭhā. 567.3; चौरराजोऽन्यायवान् ... एक एव तलारक्षो नास्ति कोऽपि परः पुरे RauhiC.221.

अन्यायवन (anyāya-vana) *n.* forest in the form of injustice or evil प्रतापवह्निर्ज्वलितो यदीयः स्थाने यदन्यायवनान्यधाक्षीत् HammīMaKā.1.35.

अन्यायवर्तनिन् (anyāya-vartanin) *adj.* behaving unjustly अन्यायवर्तनी पान्थः क्व रे सोऽस्ति सुयोधनः PāṇḍaC. 9. 23.

अन्यायवर्तिजनवत् (anyāyavartijana-vat) *adv.* like person behaving immorally तत् ये ह्यशक्यपरिहारामपि हिंसामपाकर्तुं प्रवृत्ताः, ते कथमिव स्वाभि-प्रायेणान्यायवर्तिजनवदसद्वादेषु प्रवर्तेरन्नित्यभिप्रायः BālaKrī. i. 226.13 (*on* 2.71)

अन्यायवर्तिन् (anyāya-vartin) *adj.* **A** acting unrighteously or illegally, doing injustice अन्यायवर्तिनश्चापि भविष्यन्ति नराधिपाः MahāBhā. iii. 950*; (दण्डम्) यथार्हतः संप्रणयेन्नरेष्वन्यायवर्तिषु ManuSm. 7.16; प्रजापालनम् ... त्रिविधम् ... परचक्रात् चौरभयात् बलिनोऽन्यायवर्तिनः BṛhaspaSm. 7.39; दुरात्मना ... विनिपातितम्। शस्त्रं बाले त्वयि क्रूरं धिक्तमन्यायवर्तिनम् PadmP. (Ra.) 6.474; अन्यायवर्तिनो ये राजापथ्यकारिणो महामात्यादयस्तेषामयं दण्ड उच्यते ManuBh. ii. 5. 20 (*on* 7.16); ये द्विजाः . प्रतिगृह्णन्ति नृपस्यान्याय(?)वर्तिनः। प्रयान्ति तेऽपि घोराणि नरकाणि BhaviP. 621A.19 (iv. 5. 68); PadmP. ii. 67. 89; सत्स्वपि क्लीबादिषु पुत्रेषु अन्यायवर्तिषु च सवर्णापुत्रेषु पितृव्यादीनां रिक्थग्राहित्वसंभवात् VīraMi. (Vyavahāra.)268.3; अन्यायवर्तिनस्तस्यावश्यकर्तव्य-कर्माभावादाशौचग्रहणे कृतेऽकृतेऽपि न कश्चिद्विशेषः BālamBha. iii. 70. 14 (*on* 3. 21); **(used as noun) A** (one) acting unrighteously or illegally, doing injustice राज्यं हि नाम ... नान्यायवर्तिनि ... पदमेवादधति Kād. 297.17; यत्त्वन्यायवर्तिनां निरंशत्वं गौतमेनोक्तं तदप्येकेषामिति वचनात् परमतत्वेनैवानुशासन-मात्रप्रयोजनतया व्याख्येयम् BālaKrī. i. 243. 12 (*on* 2.121); मर्षयेयुस्तदेतस्य किमेतदनुजस्य च। जीवितव्यकथाकन्थामित्यमन्यायवर्तिनोः PāṇḍaC. 6. 980; स राजा धर्मिणां सोमो यमस्त्वन्यायवर्तिनाम् PārśvC. 1. 693; अन्यायवर्तिनां राज्यं सर्वस्वं च हरेन्नृपः ŚukraNī. 1.389; **B** behaving immorally अन्यायवर्तिनोऽत्यर्थं भवन्ति सुरसत्तमाः DevīBhāP. vi. 1.10.

अन्यायवर्तिपुरुष (anyāyavarti-puruṣa) *m.* person acting unrighteously or illegally यानि त्वग्निहोत्राद्यकरणे द्रव्यापहरणादिवचनानि, तान्यन्यायवर्तिपुरुष-प्रशासनार्थानि BālaKrī. i. 243. 10 (*on* 2. 121)

अन्यायवाक्य (anyāya-vākya) *n.* sentence or word of injustice उड्डीनपक्षिपक्षोत्थविरावैः करुणाकरैः। अहो अन्यायवाक्यं तु व्याजहारेव काननम् MalliC. 2. 224.

अन्यायवादिन् (anyāya-vādin) *adj.* speaking unjustly अन्यायवादिनः सभ्यास्तथैवोत्कोचजीविनः। ... निर्वास्याः सर्व एव ते BṛhaspaSm.18.107; 180. 14; अन्यायवादिनं मां च गुरुर्नित्यं निषेधति VarāP. 170.58; सभ्यानाम् अन्यायवादिनां तथोत्कोचादायिनां दण्डः DaṇḍaVi.105.7; 117.5.

अन्यायवादिन् (anyāya-vādin) *m.* speaker of injustice क्षेत्रारामगृहादीनि ... अन्यायवादिनां त्वेतान्यासेधव्यानि BṛhaspaSm. 26. 160; तथा आवेदनकाले यदुक्तं तद्विप्रकृतिमन्यथाभावं भाषाकाले न नयेत्। अन्यवादिनः (v.1. अन्याय-वादिनः) पराजयप्रसङ्गात् VyavaNi. 64. 6.

अन्यायविचारण (anyāya-vicāraṇa) *n.* investigation of injustice भूपः स एव दक्षोऽभून्न्यायान्यायविचारणे NemiC. 1. 53.

अन्यायविज्ञात (anyāya-vijñāta) *adj.* known improperly यथैवान्याय-विज्ञाताद्वेदाल्लेख्यादिपूर्वकात्। ... धर्मज्ञानं न संमतम् TantrVā.126. 21 (*on* i. 3. 7)

अन्यायविपक्ष (anyāya-vipakṣa) *m.* [Inst.] by opposition to improper manner or way अन्यायविपक्षेण न्यायः AbhidhKoBh. 400.12 (*on* 7.13)

अन्यायविपाक (anyāya-vipāka) *m.* ripening, i.e. consequence of sin अन्ये निश्चिक्युरन्यायविपाकं तमुपस्थितम् RāmC. 21. 20.

अन्यायवृत्त (anyāya-vṛtta) *adj.* **1** of unjust behaviour अन्यायवृत्तः कुरुपाण्डवेयानध्यातिष्ठद् धार्तराष्ट्रो दुरात्मा MahāBhā. v. 47. 10; अतश्च क्लीबादिषु पुत्रेषु सत्सु अन्यायवृत्ते च सवर्णापुत्रे सति रिक्थग्राही पितृव्यतत्पुत्रादिः Mitā. 168. 10 (*on* 2.51); अन्यायवृत्ते नृपतावमुष्मिन्नाप्लाव्यते किन्नगरं न तोयैः ŚivLī. 21. 76; **2** behaving or acting improperly पुमान् ... न्यायवृत्तो यथा भवेत्। अन्यायवृत्तः पुरुषो न परस्य न चात्मनः MahāBhā. xii. 80. 14; मदोद्वृत्तस्य नृपतेः ... । गच्छन्त्यन्यायवृत्तस्य नेतारः खलु वाच्यताम् NītiSā. 4. 47.

अन्यायवृत्ति (anyāya-vṛtti) *adj.* **1** of unjust behaviour अन्यायवृत्तः (v.1. °वृत्तिः) कुरुपाण्डवेयानध्यातिष्ठद् धार्तराष्ट्रो दुरात्मा MahāBhā. v. 47.10; ज्येष्ठः ... अंशं ज्येष्ठांशाल्लभेत। चतुर्थमन्यायवृत्तिर्निवृत्तधर्मकार्यो वा ArthaŚā.

ii. 37. 3 (3. 6); यः स्यादन्यायवृत्तिस्तमप्येवमेव यथार्हेण दण्डेन योजयिष्यति देवः DaśKuC. 86.17; **2 (used as noun)** (one) behaving or acting immorally अराजबीजी लुब्धः क्षुद्रपरिषत्कः ... अन्यायवृत्तिः ... इत्यमित्रसम्पत् ArthaŚā. ii. 228. 5 (6. 1); अयातव्ययौगपद्ये गुरुव्यसनं न्यायवृत्तिं लघुव्यसनमन्यायवृत्तिं विरक्तप्रकृतिं यायात् ArthaŚā. ii. 262. 1 (7. 5); ii. 310. 5 (7. 11); ii. 311. 4 (7. 11); BālaKrī. i.182. 26 (*on* 1.306)

अन्यायवृत्ति (anyāya-vṛtti) *f.* unjust tendency अन्यायवृत्तिर्न बभूव लोके राज्ये च यस्यर्द्धिमभिप्रयाते। ... स राजवर्योऽनुबभूव भोगान् VarāṅgaC. 28.16.

अन्यायवृत्तिधृतराष्ट्र (anyāyavṛtti-dhṛtarāṣṭra) *m.* **A** King Dhṛtarāṣṭra (of Kashmir) acting unjustly ये धर्मजातिविरसाः कलिदत्तकर्णाः। अन्यायवृत्तिधृतराष्ट्रकृतावसादास्ते कौरवा इव रणे न जयं लभन्ते RājTa.(Śrī.) 4. 343; **B** Dhṛtarāṣṭra (father of Kauravas) behaving unjustly, RajTa. (Śrī.) 4.343.

अन्यायवृत्तिधृतराष्ट्र (anyāyavṛttidhṛta-rāṣṭra) *m., n.* country supported by injustice, RājTa. (Śrī.) 4.343.

अन्यायवृत्तिमत् (anyāyavṛtti-mat) *adj.* resorting to improper tendency तस्मिन्पुरे नैवाबहुश्रुतः। कश्चिदासीन्नरो नापि कश्चिदन्यायवृत्तिमान् Rāmā. i. 248* (2); मयि शासति दुर्मेधाः कोऽयमन्यायवृत्तिमान् MārkP. 7. 5.

अन्यायवृत्तिरभस् (anyāyavṛtti-rabhas) *n.* [Inst.] with the vehemence of unjust tendency अन्यायवृत्तिरभसारभटीयमास्ताम् HarVi. 36. 60.

अन्यायवृद्धि (anyāya-vṛddhi) *adj.* who charges unjust, i. e. exorbitant interest अन्यायवृद्धितो (v. l. अन्यायवृद्ध्यो) वार्द्धुषिकास्तन्त्रं देशं च नाशयन्ति NītiVā. 8. 23.

अन्यायवृद्धि (anyāya-vṛddhi) *f.* unjust, i. e. exorbitant collection or deposition (of things) अन्यायवृद्धितो वार्द्धुषिकातन्त्रं देशं च नाशयन्ति NītiVā. 8. 23.

अन्यायव्ययतस् (anyāyavyaya-tas) *adv.* due to unjust expenditure सहोढग्रहणात्स्तेयं होढमत्युपभोगतः। शङ्का त्वसज्जनैकत्वादन्यायव्ययतस्तथा NāraSm. 206.18.

अन्यायव्यवहारिन् (anyāya-vyavahārin) *adj.* (used as noun) (one) behaving improperly पारदारिकचोराणामन्यायव्यवहारिणाम्। शास्ता क्षितिपतिः प्रोक्तः BhaviP. 284B.19 (i.191. 26); 621B.17 (iv. 5. 81); PadmP. ii.67. 102; ŚivaP. v. 6. 56 (413A.11)

अन्यायशालिन् (anyāya-śālin) *adj.* (used as noun) (one) acting unjustly पाखण्डान्पतितांश्चैव तथैवान्यायशालिनः। नालपेत BhaviP. 158A.19 (i.104. 4)

अन्यायशौण्डीर्य (anyāya-śauṇḍīrya) *n.* improper haughtiness or pride शूरः सुरूपो मतिमान् महेच्छस्त्वं तादृशश्चेत्तनयो जनन्याः। अन्यायशौण्डीर्यमपथ्यमेतदायुष्यमस्मन्मतमाद्रियस्व RāmC.23.77.

अन्यायश्चानेकार्थत्व (anyāyaścānekārthatva) *n.* (irr.) (law or maxim in semantics about) incompatibility of polysemy न च ... ब्रह्मशब्दस्य कश्चिज्जात्यादिविषयत्वनियामकानुगतोपाधिरुपलभ्यते ... अन्यायश्चानेकार्थत्वमिति न्यायात् SiddhāSi. i. 24. 8.

अन्यायसख (anyāya-sakha) *adj.* having crime or sin for friend, friend of crime or sin स नाकिवैरी। अनुकूलयितुं कुलाद्रिकन्यां पुनरन्यायसखं तमादिदेश Surath. 8. 33.

[1]**अन्यायसमा** (anyāya-samā) *adj.* (*f.*) equal to improper act यथा तत्क्षणमेवाप्ता तयान्यायसमागतिः Subhāṣi.1234.

[2]**अन्यायसमा** (anyāyasamā) *adj.* (*f.*) equal to another chamberlain गुरुणा स्तनभारेण सोपदिष्टा तथा तथा। यथा तत्क्षणमेवाप्ता तयान्यायसमागतिः Subhāṣi.1234.

अन्यायसमास (anyāya-samāsa) *m.* unprescribed or irregular compound विशौजा इत्यन्यायसमासात् (नावगृह्यते) VājaPrāti.5.39.

अन्यायसमुद्भव (anyāya-samudbhava) *adj.* arisen from improper act महान् लोकापवादश्च भयान्यायसमुद्भवः। न जायते करोम्येवं ततो निश्चिन्तमानसः PadmP.(Ra.)72.69.

अन्यायसमुपात्त (anyāya-samupātta) *adj.* acquired through unjust means अन्यायसमुपात्तेन दानधर्मो धनेन यः। क्रियते न स कर्तारं त्रायते MahāBhā. iii. 245. 32.

अन्यायसंबन्ध (anyāya-sambandha) *m.* incompatible connection अपि त्वन्यायसंबन्धात् प्रकृतिवत्परेष्वपि यथार्थं स्यात् MīmāSū.ix.3.12; अन्यायसंबन्धाद्बहुवचनान्तम् ŚābaBh.1750.19 (*on* ix. 3.12)

अन्यायसंभृत (anyāya-sambhṛta) *adj.* acquired through unjust means कौरवाः पर्यपूर्यन्त संमदैः ... । अन्यायसंभृताभोगैर्विभवैरिव दस्यवः PāṇḍaC. 6. 949.

अन्यायसहस्रकारिन् (anyāyasahasra-kārin) *adj.* doing thousands of acts of injustice अजस्रमन्यायसहस्रकारिणः स्मरस्य यत्रास्ति न कश्चिदङ्कुशः VikraDeC.17.35.

अन्यायसाधित (anyāya-sādhita) *adj.* obtained through unprescribed or unjust means अन्यायसाधितं द्रव्यं यश्चान्यस्मै प्रयच्छति। स याति नरकं घोरम् BṛNāraP.14.171.

अन्यायसिंहीसुत (anyāya-siṁhīsuta) *m.* Rāhu in the form of the injustice or evil सामन्तसिंहः ... । नान्यायसिंहीसुतलब्धभीतिर्नामित्रधाराधरलुब्धकान्तिः HammīMaKā.1.59.

अन्यायसुखलव (anyāya-sukhalava) *m.* little bit of pleasure (obtained) through unjust means अन्यायसुखलवादिहामुत्र चानवधिर्दुःखानुबन्धः NītiVā.1.46.

अन्यायस्वरूप (anyāya-svarūpa) *n.* nature of injustice एतदन्यायस्वरूपं राज्ञोऽग्रे निवेदयिष्यामि KathāK.110.8.

अन्यायागत (anyāyāgata) *adj.* [*f.*–ā] got, i. e. obtained through unprescibed or unjust means अनेन पापामन्यायागतां लक्ष्मीं स निन्दयित्वा न्यायागतां पुण्यां लक्ष्मीमभिष्टूय मन्त्रोक्तां देवतामप्रार्थयत् BṛSarvaAnu. 5.15 (7.123); अन्यायागतमैश्वर्यं निन्दन्त्येव हि साधवः BṛKathāŚloSaṁ.17.7; निषिद्धजलाभ्युक्षितं वा अन्यायागतं, कृषिवाणिज्यागतं ब्राह्मणस्य द्रव्यमशुचि Upask. 273.6 (*on* vi.2.6)

अन्यायाचरण (anyāyācaraṇa) *n.* improper behaviour अन्यायाचरणं मन्ये भीष्ममुत्क्रम्य वन्दितुम् PañcRā.1.24.

अन्यायाधिगत (anyāyādhigata) *adj.* obtained through unjust means नाधीषीद्य यशो लोभादन्यायाधिगतैर्धनैः Saund. 2.17.

अन्यायाध्ययननिवृत्त्यर्थम् (anyāyādhyayananivṛttyartham) *adv.* for the sake of exclusion of the study undertaken in unprescribed way अध्ययनलब्धापि विष्णुभक्तिरन्याया(य्या)ध्ययननिवृत्त्यर्थं पृथगुक्ता TattvPrakā. 5A.7 (*on* i.1.1)

अन्यायानिश्चय (anyāyāniścaya) *m.* absence of ascertainment of illegality (of the possession) अन्यायेनापि यद्भुक्तम्, इत्येतद्यान्यायेनापि भुक्तमपहर्तुं न शक्यं किं पुनरन्यायानिश्चये इति व्याख्येयम् Mitā. 154. 11 (*on* 2. 27)

अन्यायापहृत (anyāyāpahṛta) *adj.* (used as noun) (that) which is taken away through unjust means or by injustice किं तु यत्सकाशादन्यायापहृतं तत्तस्मै प्रत्यर्पणीयम् DaśKuC.52.6.

अन्यायाप्तधन (anyāyāpta-dhana) *n.* money obtained through unpreseribed or unjust means अव्रताधीतवेदेन अन्यायाप्तधनेन च। ... कृतं न तथा फलदायि तत् SkandP. ii (2). 38. 33.

अन्यायाभियोग (anyāyābhiyoga) *m.* complaint regarding the unrighteous or illegal activity मदीयं हिरण्यादिकमयं बलादपहरतीति अन्यायं करोतीति अन्यायाभियोगः VyavaNi. 45. 2.

अन्यायार्जन (anyāyārjana) *n.* acquisition through unprescribed or unjust means विहितधनव्ययपराङ्मुखत्वं लोभः। अन्यायार्जनं च Aparā. 221. 6 (*on* 1.154)

अन्यायार्जित (anyāyārjita) *adj.* obtained through unprescribed or unjust means रूपको नाम राक्षसोऽन्यायार्जितेन द्रव्येण शंकरमाराध्य तैनेव द्रव्येण घण्टामीश्वरप्रीतये कृतवान् PadmP. iv.113.203(2)

अन्यायार्जितद्रव्य (anyāyārjita-dravya) *n.* material or wealth acquired through unprescribed or unjust means अन्यायार्जितद्रव्यैरीश्वरं ये उपासते ते व्यङ्गा जायन्ते PadmP. iv.113. 203 (1)

अन्यायार्जितधन (anyāyārjita-dhana) *n.* wealth acquired through unprescribed or unjust means प्रतिगृहीतृंश्च श्राद्धलब्धधनानुष्ठितयागादिफलेन ... सफलान् कुरुते। अन्यायार्जितधनानुष्ठितयागादेरफलप्रदत्वात् ManvaMu. 115. 28 (*on* 3.143)

अन्यायार्जितवित्त (anyāyārjita-vitta) *n.* wealth acquired through unprescribed or unjust means अन्यायार्जितवित्तपूर्णमुदरम् ... मुञ्च सहसा नीचं सुनिन्द्यं वपुः CāṇaNīDa.12.4; अन्यायार्जितवित्तैस्तु कुर्वन्नरकमाप्नुयात् BhaviP. 254A.10(i.171.14); अन्यायार्जितावित्तवत् क्वचिदपि भ्रष्टं समस्तै रदैः VairāŚa. (Pa.) 14.

अन्यायार्थसञ्चय (anyāyārthasañcaya) *m.* accumulation of wealth (acquired) through unprescribed or unjust means भृत्यार्थे मयान्यायार्थसंचयः कृतः BhaviP. 720A. 22 (iv. 82. 30)

अन्यायावाप्तवित्त (anyāyāvāpta-vitta) *n.* wealth acquired through unprescribed or unjust means अन्यायावाप्तवित्तेषु पुरुषाः स्पृहयालवः ViṣṇuP.vi.1.21.

अन्यायावाप्तवित्त (anyāyāvāpta-vitta) *adj.* who has acquired wealth through unprescribed or unjust means स्त्रियः कलौ भविष्यन्ति ... । अन्यायावाप्तवित्तेषु पुरुषेषु स्पृहालवः BrahmP. 229. 21.

अन्यायिजन (anyāyi-jana) *m.* unjust person स्वच्छस्वभावोऽपि भवत्यवश्यमन्यादृगन्यायिजनाश्रयेण Surath.1.60; ललङ्घिरे नास्य जनाः ... । युधिष्ठिरं धर्मविधायिनीभिः क्रियाभिरन्यायिजनस्य हन्तुः ViraBhā.1.69.

अन्यायित (anyāyita) *adj.* unjustly treated, wronged अन्यायितोऽहमहमप्यनुवृत्य सेवां निर्जीविकः JānaHa.10.83.

अन्यायिन् (anyāy-in) *adj.* **1** unjust or unrighteous वेनमन्यायिनं विप्रा ममन्धुस्तत्क रादभूत्। पृथुर्नाम महातेजाः MatsyaP. 4. 44; सुयोधनो नृपोऽन्यायी कूटमन्त्री पुरोहितः BṛKathāK. 63. 145; अन्यं तादृशं कृत्वा जाता देवास्तु साधवः। अन्यायिनः सुरा नूनं पश्य त्वं धर्मलक्षणम् DevīBhāP.iv.15.52; कुरूनन्यायिनः पुष्यन्नन्यायी नायकोऽपि ते PāṇḍaC. 12.99; कंसः ... । परमारः पल्लीशो जयताको राज्यमकरोत्। अन्यायी PrabaK. 53. 15; **(used as noun)** (person) who is unjust (पुरुषाः) यदा अन्यायिभिस्तेऽभियुक्ता अभिभूयन्ते तदा तान् बलेन पूरयेत् ViraMi. (Rājanīti.) 250. 6; राजाप्रभृति सर्वेऽप्यन्यायिनो वसन्ति PurāPraSaṁ.110. 8; **2** acting improperly अवृत्तौ अन्यायिनि ब्राह्मणे व्यापारनिरोधान्यायप्रख्यापनादीनि कर्तव्यानि Subodhi.17. 4 (*on* 2. 27); Bālam-Bha.ii.38.15 (*on* 2.26); **(used as noun)** (person) acting improperly लोभेन भ्रश्यति अन्यायी धर्ममुज्झति PāṇḍaC.11.188; **3** unbecoming, indecorous, MW.

अन्यायिन् (anyāyin) *m.* name of a coppersmith (belonging to the royalty of Nirvicāra) वसति शौल्विकोऽन्यायी CampaŚreKa. 398.

अन्यायुध (anyāyudha) *n.* other weapon मध्ये च देवीमभितो यजेतान्यायुधान्यपि TantrRā. 8. 20.

अन्यायोग (anyāyoga) *m.* absence of tenability of any other (basis) तस्याश्चाध्यवसायेन भ्रान्ता शब्दार्थयोः स्थितिः। अन्यायोगादसत्त्वेऽस्याः सेदृश्यपि न संभवेत् TattvSaṁ.1218.

अन्यायोत्कोचहारक (anyāyotkoca-hāraka) *adj.* taking bribe illegally कुकृत्यप्रेरकः पापश्चान्यायोत्कोचहारकः। प्रियोऽभवद्दिवाकीर्ती राज्ञो रिक्तेतराभिधः RājTa. (Śrī.)2.33.

अन्यायोपगत (anyāyopagata) *adj.* obtained through unprescribed or unjust means अन्यायोपगतं द्रव्यम् ... । धर्माभिकाङ्क्षी यजते न धर्मफलमश्नुते MahāBhā. xiv. 94. 23; अन्यायोपगतैर्द्रव्यैराहृत्य यजने धिया धर्माभिकाङ्क्षी यजते न धर्मफलमश्नुते VāyuP. ii. 29. 102; BrahmāṇḍP. ii. 66.79.

अन्यायोपरत (anyāyoparata) *adj.* delighting in unrighteous activities अन्यायोपरतः श्लक्ष्णो मायापटुरनुद्यमः। ... विशाखर्क्षसमुद्भवः NāraS. 52.16.

अन्यायोपलक्षितत्व (anyāyopalakṣita-tva) *n.* the state of being adventitiously qualified by injustice अधर्माणामनित्यतोपक्रमाणामन्या(यतो?यो)-पलक्षितत्वात् ... दण्डदैवदुश्चेष्टितानामनिष्टश्शोकावष्टम्भश्चेतषकप्रवेको प्रविवेकेन नीत्वा AvantiKa.119. 4.

अन्यायोपहत (anyāyopahata) *adj.* collected through unjust means अन्यायोपहतानि वा कृमिनखच्छिन्नानि भिन्नानि वा। ... पुष्पाण्यथो वर्जयेत् ĪśānŚiPa. ii. 5.79.

अन्यायोपहृत (anyāyopahṛta) *adj.* collected through unjust means अन्यायोपहृतानि वा नखकृमीचिह्नानि तुन्नानि वा। ... पुष्पाण्यथो वर्जयेत् ĪśānŚiPa. i. 8. 67.

अन्यायोपात्तवित्त (anyāyopātta-vitta) *n.* wealth acquired through unprescribed or unjust means श्राद्धम् ... । अन्यायोपात्तवित्तेन यदि वा कृतमन्यथा MārkP. 97.27.

अन्यायोपार्जित (anyāyopārjita) *adj.* [*f.*–ā] acquired through unprescribed or unjust means वृथा दानं तदुच्यते। आरूढपतिते दानं अन्यायोपार्जितं च यत् BṛParāSm.10.317; अन्यायोपार्जितैर्थैर्यच्छ्राद्धं क्रियते नरैः। तृप्यन्ते तेन चाण्डालपुक्कशाद्यासु योनिषु MārkP.31.16; SkandP. iii(2).7.95; vii(1). 205.22; BrahmP. 220.97; एतैरन्यैश्च बहुभिरन्यायोपार्जितैर्धनैः। आरभन्ते क्रियाः यास्तु पिशाचास्तत्र देवताः VāyuP. ii. 8. 280; अन्यायोपार्जितं द्रव्यं दशवर्षाणि तिष्ठति CāṇaNīDa.15.6; अन्यायोपार्जितैर्द्रव्यैः सुखं भोक्तुमिच्छति। ... कुतः सुखम् SkandP. iv. 67.135; आरूढपतिते चैव अन्यायोपार्जितं धनम् SkandP. vii (1). 208. 7; मा लोभः परद्रव्येषु अन्यायोपार्जितेषु च VarāP. 137.186; अन्यायोपार्जितेनैव द्रव्येण सुकृतं कृतम्। न कीर्तिरिह लोके च परलोके न तत्फलम् DevīBhāP. iii.12.8; अन्यायोपार्जितं द्रव्यमर्थदूषणमुच्यते SūktiRa.65.6; अन्यायोपार्जितं वित्तं दशवर्षाणि पञ्च च। प्राप्ते षोडशके वर्षे समूलं च विनश्यति RatnaCūKa. 499; न तिष्ठन्ति चिरं गेहेष्वन्यायोपार्जिताः श्रियः RājTa. (Śrī.) 4. 390; **(used as noun)** (wealth) acquired through unprescribed or unjust means प्रकृतोपाधिसंधानाश्चोरा विश्वासघातिनः। एतैरन्यैश्च बहुभिरन्यायोपार्जितैरपि। आरभ्यन्ते क्रिया यास्तु पिशाचास्तत्र दैवतम् BrahmāṇḍP. ii. 7. 408; अन्यायोपार्जितेषु यद्भविष्यति तन्मनसापि चिन्तयितुमशक्यम् ĀtmaTaVi. 916. 11; SarvaDaSaṁ. 11. 153.

अन्यायोपार्जितद्रविण (anyāyopārjita-draviṇa) *n.* wealth acquired through unprescribed or unjust means महार्णवव्यपदेशेनान्यायोपार्जितद्रविणदुर्व्ययकारिणः ... कस्यचिदुच्यते AuciViCa. 20 (89)(139.17)

अन्यायोपार्जितधन (anyāyopārjita-dhana) *n.* wealth acquired through unprescribed or unjust means गर्हणयान्यायोपार्जितधनत्वादिप्रतीयमानसादृश्यः कश्चित्पुरुष आक्षिप्यते Kāvyānu. (He.) 310.5; क्रयक्रीतैः अन्यायोपार्जितधनक्रीतैः ViraMi.(Pūjā.) 69. 24.

अन्यायोपेक्षा (anyāyopekṣā) *f.* indifference or overlooking of injustice अन्यायोपेक्षा सर्वं विनाशयति NītiVā. 8. 20.

अन्याय्य (a-nyāyya) *adj.* [*f.* –ā] **1A** incompatible or unreasonable **(used as noun)** (thing or act) incompatible or unreasonable **B** untenable, impossible **2** unpresribed, unjustifiable, unjust **(used as noun)** (act) which is unprescribed or unjustified or unjust **3** improper **(used as noun)** (act) which is improper **4** (grammatically) irregular **1A** incompatible or unreasonable नान्याय्यं हि भवान्वाक्यं ब्रूयादिति मतिर्मम MahāBhā. vii. 5. 4; व्यर्थं स्तुतिरन्याय्येति चेत् MīmāSū. i. 2. 28; भक्तिरसंनिधावन्याय्येति चेत् MīmāSū. iii. 8. 43; वचनाद्यान्याय्यमभावे तत्सामान्येन प्रतिनिधिरभावादितरस्य MīmāSū. vi. 3. 31; अन्याय्यं श्रुतिवचनम् ŚābaBh. 1288.11 (*on* v. 1.1); नन्वन्याय्याः पूतीकाः ŚābaBh. 1425. 7 (*on* vi. 3. 31); न चेदमन्याय्यं स्मृतिवचनम् स्वाध्यायाध्ययनविधेर्विनियुक्तविषयत्वात् Bṛha. 9. 19 (*on* i. 1.1); अनेकार्थत्वमन्याय्यम् BhāvanāVi. 77. 2; सेयमत्यन्तमन्याय्या द्वयोरप्यनवस्थितिः TantrVā. 91.19 (*on* i. 3. 3); बहुवेदगतन्यायविवेकज्ञो यदब्रवीत्। कात्यायनो न तद्वाच्यमन्याय्यमिति मादृशैः TantrVā. 165.8 (*on* i.3.10); 225. 11 (*on* i. 3. 23); अन्याय्यं ह्येकस्यार्थस्थाने शब्दत्वम् PrakaPañ. 261. 4; इतरथा हि अन्याय्यं अनेकार्थत्वं प्राणशब्दस्य प्रसज्येत BrahmSūBh. (Śaṅ.) 515.2 (*on* ii. 4. 17); लोकप्रसिद्धिमुल्लङ्घ्य यतोऽन्याय्योऽन्यथा ग्रहः BṛĀraUBhVā. ii. 4. 317; 'मुक्तेः क्रियाभिः सिद्धत्वात्' इत्याद्यनुचितं बहु। यदभाणि तदन्याय्यम् NaiṣkaSi. 46. 2; ब्रह्मरूपेण अभेद, अन्यरूपेण भेद इत्यन्याय्यम् IṣṭaSi. 22. 2; अतोऽन्यतरदन्याय्यमिति स्थिते ... आह Kāśi.i.21.12 (*on* 1. 52); तच्चैतदसदुत्पत्तावन्याय्यम्, असत्त्वाविशेषणं हि सर्वं सर्वस्मादुत्पद्येत Kāśi. i. 80. 8 (*on* 2. 34); iii. 32. 23 (*on* 5 (4). 38); अन्याय्यं युक्तिशून्यमभ्युपगतं स्यात् JayaMa. 85. 18 (*on* 2.1); बर्हिः साधारण्यविधौ सति लक्षणा न भवतीतरथा धर्मलक्षणा स्यात्। सा चान्याय्या TantrRa. 150. 9; प्रत्यासत्तिलक्षणश्रुत्यनुरोधेनाभिधानश्रुतिबाधोऽत्यन्तमन्याय्यः TantrRa. 160. 12; अनेकशब्दत्वमनेकार्थत्वं चान्याय्यम् NyāyRa. 501. 21 (*on* 5 (10). 13); करहस्तादिषु तु विशेषानवधारणात् अन्याय्याप्यनेकशब्दता गत्यन्तराभावादङ्गीक्रियते ŚāstrDī. 48. 3 (*on* i. 3. 9); विरुद्धाया वेदोदितार्थविशदीकरत्वाभावेन तस्या उपबृंहणत्वमन्याय्यम् VedāntSā. (Rā.) 140. 4 (*on* ii. 1. 1); अन्याय्यया बुद्ध्या कृतं कर्माशुभावहम्। तस्मात्तन्न्याय्यया कुर्यात् KāthāSaSāg. x. 4. 233; अतोऽर्ध्वं जयन्तस्य नेति ब्रुवतो न्याय्यम् (v. 1. अन्याय्यम्) (वचः) GopāKeCan. 56. 8; अयुक्तं वक्तुमन्याय्यं हन्त युष्मादृशां विशाम् MalliC. 2. 412; सर्वस्य यत्नपूर्वकत्वादग्न्याद्यूर्ध्वगमनादेरदृष्टकारणकत्वकल्पनमन्याय्यं प्रसज्येत NyāyKu. 93. 8; श्रुतिसूत्रयोरविरोधे सूत्रेष्वध्याहारादिकमन्याय्यम् ŚatDū. 246. 22; क्रियां प्रति येषां कर्तृत्वमन्याय्यं तेषामकर्तृत्वे च सप्तमी वाच्या Prasā. i. 457. 13; 'साधुर्भृत्यो राज्ञस्तत्त्वकथनेन' इति प्रत्युदाहरणमन्याय्यम् Prasā. i. 462. 9; स्मृतेस्तु कार्यप्रमेयतया विकल्पेनाप्युभयोपपत्तौ बाधाङ्गीकरणमन्याय्यम् MīmāKau. i. 15.14 (*on* i. 3. 3); i. 120. 6 (*on* i. 3. 24); गुरुभूतावच्छेदकाङ्गीकरणमन्याय्यमेव MīmāKau. iii(2). 21. 13 (*on* ii. 1. 5); अन्याय्यापि ह्यनेका शक्तिः कल्प्यते लक्षणा मा भूदिति SiddhāSi. i. 21.18; यावद्धि समुच्चयः संभवति तावद्विकल्पानुसरणमन्याय्यम् ViraMi. (Bhakti.) 8. 26; महदेवेदमन्याय्यम् यदलक्षणीयायाः संग्रहः, लक्षणीयायाश्चासंग्रहः RasGaṅ. 238. 5; **(used as noun)** (thing or act) which is incompatible or unreasonable भेदेन समीकरणं गुरुत्वभावेऽपि विवक्षिते नान्याय्यम् ManuBh. ii. 386. 23 (*on* 11. 57); अहोऽयं व्रजराजकुमारोऽपि अन्याय्यं ब्रूते GopāKeCan.55.31; **1B** untenable, impossible कर्त्राधारयोर्भिन्नलक्षणत्वादहेतुमत्कार्यवैलक्षण्यमन्याय्यं स्यात् KāmSū. 85.11 (2. 1); फलमिह श्रूयते,

तच्च कर्मणोऽन्याय्यमिति TantrVā. 544. 24 (*on* ii. 2. 25); हितक्रियाद्यदर्शनादन्याय्या चेतनाङ्गगतप्रक्रिया BrahmSūBh. (Śaṅ.) 327. 18 (*on* ii. 1. 21); **2** unprescribed, unjustifible, unjust स्मर्यमाणमपि निर्धनत्वमन्याय्यमेव ŚābaBh. 1360. 27 (*on* vi.1.14); अहो कष्टमहोऽन्याय्यं यद्यूयं धर्मनन्दना: BhāgP. i. 9.12; अतोऽन्यथा निग्रहकरणमन्याय्यमेव NyāyMañ. ii. 191. 26; महदेतदन्याय्यं यत्परद्रव्यग्रहणम् ManuBh. ii. 362. 9 (*on* 10.112); यस्तु राज्ञा द्विगुणीभूतमपि कथंचित् दाप्यते तस्याधिकमोक्ष इत्येतदन्याय्यम् ManuBh. ii. 144. 14 (*on* 8. 151); त्रयोदशाङ्गत्वेऽप्यस्य निर्वहणसन्धावपि प्रसक्तेरितिवृत्तान्तर्भूतत्वेन गणनमन्याय्यम् AbhinBhā.iii. 56.20 (*on* 19.51) सुरथ: ... । कथयामास मेऽन्याय्यं कृतं ते क्षम राघव PadmP. iv. 53. 29; नारभेत्कृत्यमन्याय्यमारब्धं चेन्न तत्त्यजेत् GaṇeP. ii (2).117. 28; श्रुतिस्मृत्योस्तु ... सहचरितग्रहणमन्याय्यं स्यात् YuktiSneha. 13.17 (*on* i.1.1); (**used as noun**) (act) which is unprescribed or unjustifiable or unjust क्षुद्रकर्मा हि कैकेयी द्वेषादन्याय्यमाचरेत् Rāmā. ii. 47.18; अन्तरेण पुनरन्यामन्याय्यमाचरसि SubhaDha. 2. 2(2); न्याय्यान्याय्यं विचिन्त्यताम् PadmP. ii. 24. 24; आवेदनान्तरं तस्यार्थस्य न्यायत्वे व्यवहारदर्शनं कार्यम्। अन्याय्यं चेत्परित्याज्यमेव VyavaNi. 25. 12; **3** improper अन्याय्यो हि विकल्प: ŚābaBh. 2060. 2 (*on* x. 8. 4);अपि तत्रभवान् प्राणिनो हन्ति ... अन्याय्यमेतत् JaineVṛ. 132. 28 (*on* ii. 3. 118); कथंशब्दे वाचि लिङ् भवति लङ्वा। कथं नाम तत्रभवान् मांसं भक्षयेत्। ... अन्याय्यमेतत् JaineVṛ. 132. 31 (*on* ii. 3. 119); दध्यादे: ... अन्याय्यो विकल्पो न प्रसज्यते TantrVā. 491. 2 (*on* ii. 2. 13); 529. 10 (*on* ii. 2. 22); अन्याय्यो वा विकल्प आश्रीयते TantrVā. 816. 16 (*on* iii. 3. 1); जीवाकर्षणम् अन्याय्यं मन्यमाना: ... अपहतपाप्मत्वादिगुणकमात्मानं ते भूयोऽनुव्याख्यास्यामीति कल्पयन्ति BrahmSūBh. (Śaṅ.) 178. 5 (*on* i. 3. 19); आस्तां तावत्प्रवेशोऽयं न्याय्योऽन्याय्यो यथा तथा BṛĀraUBhVā. i. 4. 555; (देवान्प्रजापतिरागत्याचष्ट) मा कृढ्वमेवं विषमं समीकरणमन्याय्यम् ManuBh. i. 405. 9 (*on* 4. 225); विशेषणत्वे संभवत्युपलक्षणमन्यास्यम् NyāyRaMā. 153.6; अनेकत्र प्रयुक्तस्य शब्दस्य सर्वत्र मुख्यत्वोपपत्तावन्याय्या लक्षणा NyāyRaMā. 204.21; असांप्रतमित्यन्याय्ये। ... विषवृक्षोऽपि संवर्ध्य स्वयं छेत्तुमसांप्रतम् GaṇRa. 1.14 (32); LaŚabdeŚe. i. 452. 25; तथासति विकल्प: स्यात् प्राचीर्वा प्रतीचीर्वेति। स चान्याय्य: SaṅkarKāBh. 66. 18 (*on* ii.1.41); न हि तस्य ... अन्याय्या प्रवृत्ति: TattvPrakā. 58B. 1 (*on* i. 3. 34); यच्च यत्र वा त्वं शूद्रं याजये:। अन्याय्यम् PrakriKau. ii. 456. 6; SiddhāKau. 474B. 2 (*on* iii. 3. 149); (**used as noun**) (that) which is improper पश्यन्तु पश्यन्तु माहेश्वरा: कापालिकेन कृतमन्याय्यम् MattaVi. 14 (26); **4** (grammatically) irregular सूर्यविश्रामा भूमिरित्येवमादिकं प्रयोगमन्याय्यमेव मन्यन्ते KāśiVṛ. *on* vii. 3. 34.

अन्याय्यकत्वकल्पना (anyāyyakatva-kalpanā) *f.* assumption of the state of being what is unreasonable गुणे तु बहुवचनेऽन्याय्यकत्वकल्पना MayūMāli. 624.29 (*on* ix. 3. 5)

अन्याय्यकन्याशुल्क (anyāyya-kanyāśulka) *m., n.* unjust purchase-price of a girl गोमिथुनाधिककन्याशुल्कम् अन्याय्यकन्याशुल्कम् VīraMi. (Śrāddha.) 34. 26.

अन्याय्यकल्पन (anyāyya-kalpana) *n.* unreasonable assumption उद्गातृचमसमुद्गाता एको भक्षयेत् प्रातिपदिकार्थविरोधिनो बहुत्वस्य पाशवदन्याय्यकल्पनादिति प्रथम: कल्प: ŚāstrDī. 287. 12 (*on* iii. 5. 7)

अन्याय्यकल्पना (anyāyya-kalpanā) *f.* **1** incompatible or unreasonable assumption न च वाजपेयशब्दवेलायां कश्चिद्विरोधो येन लक्षणाश्रीयते। गुणे त्वन्याय्यकल्पनेति TantrVā. 746. 9 (*on* iii. 1. 18); अन्याय्यकल्पना सापि विकल्पेन प्रसज्यते ŚlokaVār. 1. 52 (16. 5); तदनुपघाताय गुणे त्वन्याय्यकल्पना TattvVai. 63. 15 (*on* 2. 5); त्रिविधाया अप्यन्याय्यकल्पनाया: पाशाधिकरणन्यायेनानुपपत्ते: BhāṭṭDī. ii. 7. 7 (*on* iii. 5. 6); **2** assumption of what is unreasonable येयमुभयोर्यथाश्रुतार्थासंभवेनान्यतरस्यान्याय्यकल्पना सा ... प्रसज्यते NyāyRa. 16. 16 (*on* 1. 52); गुणे प्रत्ययार्थे त्वन्याय्यकल्पना VedāntKa. 113. 22 (*on* i. 1. 19); सूत्रे चारोपितविषयत्वकल्पनेवान्याय्यकल्पनाभिमता SiddhāSi. i. 20. 11.

अन्याय्यत्व (anyāyya-tva) *n.* **1** the state of being incompatible or unresonable, i.e. incompatibility or unreasonableness सर्वविकारे त्वभ्यासानर्थक्यं हविषो हीतरस्य स्यादपि वा स्विष्टकृत: स्यादितरस्यान्याय्यत्वात् MīmāSū. x. 2. 11; सर्वत्रैव तावदनेकार्थानेकशब्दयोरन्याय्यत्वात् ... संज्ञान्तरमपेक्षते TantrVā. 528. 8 (*on* ii.2. 21); चेतनाचेतनयो: साधारण आत्मशब्द: ... न, अनेकार्थत्वस्यान्याय्यत्वात् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 44. 12 (*on* i. 1. 7); 706.15 (*on* iii. 3. 5); 802.17 (*on* iv. 2. 4); सति संभवे च लक्षणाया अन्याय्यत्वात् Bhām. 111.15 (*on* i. 1. 4); न च ब्रह्मण्याकाशशब्दो मुख्य:। अनेकार्थत्वस्यान्याय्यत्वात् Bhām. 144. 14 (*on* i. 1. 22); अन्याय्यत्वादेवेदमुच्यते न स्वसिद्धान्ताभिनिवेशात् NyāyRa. 526. 10 (*on* 5 (11) 64); लिङ्गादीनां यो लोकप्रयोग: स लाक्षणिको भवति। अनेकार्थत्वस्यान्याय्यत्वात् NītiMā. 57. 13; असंनिहितविकारस्यान्याय्यत्वात् SaṅkarKāBh. 82. 11 (*on* ii. 2. 16); सति मुख्ये वृत्त्यन्तरकल्पनाया अन्याय्यत्वात् SmṛtiCan. vi. 135. 16; औपवसथ्यादिनोपलक्षणार्थोऽमावास्याशब्द इति। तन्न ... विधावन्याय्यत्वाद्यास्या: CaturCin. iii(1).178.11; अतिदेशानुरोधेनोपदेशसंकोचस्यान्याय्यत्वात् CaturCin. iii(1).1114. 5; साक्षात्त्वस्यौत्सर्गिकत्वेन तत्संभवे परंपराया अन्याय्यत्वात् TattvCin. iv(2). 471. 3; विधौ लक्षणाया अन्याय्यत्वात् ... मन्त्र एवेन्द्रशब्देन वह्निं लक्षयिष्यति NyāyMāVi.136. 6 (*on* iii. 2. 2); दृष्टफलस्य संभवे सत्यदृष्टफलकल्पनाया अन्याय्यत्वात् JīvanVi.146.10; ArthSaṁ. 92. 5; SiddhāMu.1.15 (*on* 1); क्षित्यङ्कुरादीनां प्रसिद्धानां कार्याणामपि कार्यत्वेन ... न ब्रह्मानुमातुं शक्यम् अदृष्टकल्पनाया अन्याय्यत्वात् VedāntKau. 16. 8 (*on* i. 1. 3); सति शक्यार्थेऽर्थान्तरकल्पनाया अन्याय्यत्वात् VedāntKau. 72. 15 (*on* i. 2. 27); 365. 10 (*on* iii. 4. 21); 415. 2 (*on* iv. 3. 3); अभेदोक्त्यादिकारणविशेषं विना प्राणं विहायाभेदग्रहणस्यान्याय्यत्वात् TattvPrakā. 175B. 2 (*on* iii. 3. 39); दृष्टे सत्यदृष्टाश्रयणस्यान्याय्यत्वात् Subodhi. 11. 24 (*on* 2. 22); ग्रामकुक्कुटे तु ग्रामग्रहणं ... आपदर्थे गतप्रयोजनं भवति। वाक्यान्तरगतविशेषावधारणपरत्वस्यान्याय्यत्वात् ManvaMu. 195. 29 (*on* 5.12); दृष्टे संभवत्यदृष्टकल्पनाया अन्याय्यत्वात् TantrRaha. 68. 28; AṇuBh. 45.13 (*on* i. 1. 24); एकस्मिन्ननुस्यूते संभवत्यनेककल्पनाया अन्याय्यत्वात् AṇuBh.13. 11 (*on* i.1. 3); मुख्ये संभवति गौणकल्पनाया अन्याय्यत्वात् AṇuBh.117.10 (*on* i. 4. 24); कस्यचिद् व्यावहारिकं कस्यचित्तात्त्विकं प्रामाण्यमभ्युपेयम् अत्यन्ताप्रामाण्यस्यान्याय्यत्वात् AdvaiSi. 358. 5; आवश्यकतेजोऽभावेनोपपत्तौ द्रव्यान्तरकल्पनाया अन्याय्यत्वात् SiddhāMu. 4. 5 (*on* 3); आकाशश्रुतिरेकान्यथा नीयते बहुबाधस्य अन्याय्यत्वात् UpaParā. 44. 28; प्रथमावगते शक्त्यवश्यंभावेन तत्संबन्धादितरेषु लक्षणोपपत्तावनेकत्र शक्तिकल्पनस्यान्याय्यत्वात् VidhiRa. 5 (29. 15); ŚivārkaMaDī. i. 144. 33 (*on* i.1.3); अबाधेनैवोपपत्तौ बाधककल्पनस्यान्याय्यत्वात् PāṇiTaVāNaMā. 10. 16; न द्वितीय: (परिसंख्याविधि:) दोषत्रयापत्ते: परिसंख्याफलकत्वस्य सत्यां गतावन्याय्यत्वाच्च MīmāKau. iii (1). 8.1 (*on* i. 2. 2); हिरण्यस्तुति:, न तु निन्दया स्वतन्त्रनिषेधोन्नयनम् ... वाक्यभेदापादकनिषेधोन्नयनस्य अन्याय्यत्वात् MīmāKau. iii (1).34.7 (*on* i.2.11); iii.(2).56. 4 (*on* ii.1.6); दृष्टे संभवत्यदृष्टस्यान्याय्यत्वात् BhāṭṭDī. i.2.19 (*on* i.1.1); i.21.10 (*on* i.2.1); MīmāNyāPra. 231. 8; निषादस्थपत्यधिकरणन्यायेनादृष्टार्थत्वापत्तावपि लक्षणाया अन्याय्यत्वात् BhāṭṭDī. iv.12. 5 (*on* x. 5. 8); अनेकार्थत्वस्य चान्याय्यत्वात् MīmāNyāPra. 263. 4; स्वर्गकामस्य स्वर्गविशिष्टरूपेण साध्यतया तत्संबन्धेनान्वयसंभवे लक्षणाया अन्याय्यत्वात् LaCandr. 376. 31; श्रुत्यन्तरप्रसिद्धजन्यज्ञानेनैव सर्वज्ञानवत्त्वोपपत्तौ औपाधिकभेदकल्पनाया अन्याय्यत्वात् SiddhāTa.11.15; न सिंहो देवदत्त इतिवद् गौणं, मुख्ये संभवति तस्यान्याय्यत्वात् SiddhāTa.50. 4; सामान्यैकशक्त्युपपत्तौ गौणत्वकल्पनाया अन्याय्यत्वात् SiddhāSi.i.28.2; अदृष्टार्थत्वकल्पनाया अन्याय्यत्वेनाङ्गत्वे सिद्धे अङ्गे फलश्रुतिरर्थवाद इति कल्प्यते VīraMi. (Āhnika.)17.11; स्मृत्यन्तराणां च परस्परविरोधविकल्पस्याबाधेनैवोपपत्तौ बाधकल्पनाया अन्याय्यत्वात् VīraMi. (Paribhāṣā.)49.15; चन्द्राभिन्नं मुखमिति लक्षणां विनैव बोध:। फलस्यान्यथैवोपपत्तेर्लक्षणाकल्पनस्यान्याय्यत्वात् RasGaṅ.319.5; 485.7; लक्षणां विनैवोपपत्तौ तस्या अन्याय्यत्वात् VyutpaVā. 136.12; अविरोधे संभवति विरोधविकल्पयोरन्याय्यत्वात् SetuBa. 125.7; क्रियावाचित्वाभावादत्र प्रत्युदाहरणं न। तुमुन् भवतीत्यस्यान्याय्यत्वात् LaŚabdeŚe. ii.65.9; जघन्यवृत्तिकल्पनाया अन्याय्यत्वात् LaŚabdeŚe.ii.193.11; अवर्णनामैक्यम-वर्णककारादीनां चानेकत्वमित्यर्धजरतीयस्यान्याय्यत्वात् VaiyāSiMañ. 227.6; **2** the state of being improper, impropriety अन्याय्यत्वाद्विकल्पस्य विधीनामेकदेश: स्यात् MīmāSū. x. 8. 4; x. 8.16; ŚābaBh. 846. 5 (*on* iii. 3. 14); 2070. 11 (*on* x. 8. 16); सर्वत्रैव विकल्पानामन्याय्यत्वमवस्थितम् TantrVā. 866.17 (*on* iii. 3.14); परप्रकरणे अन्यधर्मविधेरन्याय्यत्वात् TantrVā. 885. 5 (*on* iii. 3.16); Bhām. 275. 3 (*on* i. 3. 40); अङ्गगुणेन प्रधानगुणबाधस्यान्याय्यत्वात् TupṬ. 17. 25 (*on* iv. 1. 48); नैवं नियोगस्मृतिर्व्याख्येया, ... विकल्पस्य चान्याय्यत्वात् BālaKrī. i. 75. 4 (*on* 1. 69); अन्यथा वैगुण्यप्रसङ्गात् तस्य च अन्याय्यत्वात् NyāyRaMā. 145.12; सति गत्यन्तरे विशिष्टविधानाश्रयणस्यान्याय्यत्वात् ŚrutaPra. i. 54. 6 (*on* i.1.1); गुणानुरोधेन प्रधानबलिकर्मावृत्तेरन्याय्यत्वात् ManvaMu. 104. 5(*on* 3. 88); गुणानुरोधेन प्रधानावृत्तेरन्याय्यत्वात् GuruCandr. i. 278. 18; विकलस्य अष्टदोषदुष्टस्यान्याय्यत्वात् LaCandr. 356. 41; षोडशगृहीतानि ... विकल्प्यन्त इति प्राप्ते स्रुक्त्रयगृहीतानां समस्यवादोऽयं चतुर्दशपौर्णमास्यामाहुतयो हूयन्त इतिवत्। विकल्पस्यान्याय्यत्वात् BhāṭṭCan. 51. 15 (*on* xiv. 2. 12); **3** the state of being unjustified, unjustifiability न च पिण्डदातरि पुत्रे सति पौत्राभिषेकस्यान्याय्यत्वमतो नात्र क्रमादर: NītiRa. 73. 13; यद्यपि सुवर्णवद्राजतेऽपि शतसंख्या तथापि प्रायश्चित्तभेदवद्दण्डभेदोऽपि युक्तो विषमसमीकरणस्यान्याय्यत्वात् ManuBh.

ii. 208.3 (*on* 8.321); वर्तमाने संभवति भूतपूर्वगत्याश्रयणस्यान्याय्यत्वात् SmṛtiCan. i. 187.7; बहुबाधस्यान्याय्यत्वात् Nyāyāmṛ. 104A.7; स्वरूपतः फलतो वा भेदभानसंभवे प्रगानाख्याङ्गकृतभेदस्यान्याय्यत्वात् MīmāKau. iii(2). 99.14 (*on* ii. 1. 27); तादृशेच्छाया अन्याय्यत्वं च तद्विषयस्यान्याय्यत्वेन LaŚabdeŚe. i. 453. 1; चित्रङ्गादावुक्तन्यायस्य क्लृप्तत्वाच्छास्त्रबाधस्यान्याय्यत्वाच्च णिचो वैकल्पिकत्वं नोक्तम् LaŚabdeŚe. ii. 600. 3; ii. 606. 8.

अन्याय्यनिगद (anyāyya-nigada) *adj.* having unreasonable declaration, having incompatible statement तत्रैकपत्नीके समवेताभिधायित्वसंभवान्नैकवचनमन्याय्यनिगदं तस्माद् द्विबहुत्वयोरूहः ŚāstrDī. 625.6 (*on* ix. 3. 6); द्विवचनमेकवचनं च उभयमप्यन्याय्यनिगदं तस्मादनूह इति प्रथमः पक्षः ŚāstrDī. 629. 16 (*on* ix. 3. 12)

अन्याय्यनिगदता (anyāyyanigada-tā) *f.* the state of having unreasonable declaration or incompatible statement संभवत्यर्थवत्त्वे नान्याय्यनिगदता युक्ता ŚāstrDī. 629. 16 (*on* ix. 3. 12)

अन्याय्यनिगदत्व (anyāyyanigada-tva) *n.* the state of having unreasonable declaration or incompatible statement अग्नीषोमीये पशौ ... त्रयो मेधस्य पतयः, तेष्वेकवचनस्य द्विचनस्य वान्याय्यनिगदत्वेन प्रकृतावविक्षितस्य वचनस्य विकृतावनूहः NyāyMāVi. 463. 16 (*on* ix. 3. 12); अतोऽन्याय्यनिगदत्वादूहाप्रसक्तेरलिङ्गमिदम् MīmāKau. iii (1). 103. 9 (*on* i. 2. 54); त्रिषु चैकवचनस्यान्याय्यनिगदत्वात् सर्वासु विकृतिष्वविकारः MayūMāli. 630. 7 (*on* ix. 3. 12)

अन्याय्यनिगदत्वाभाव (anyāyyanigadatvābhāva) *m.* absence of the state of having unreasonable declaration प्रकृतौ समवेतार्थत्वे संपादयितुं शक्ये सत्यन्याय्यनिगदत्वाभावाद्विकृतावूहः NyāyMāVi. 463. 17 (*on* ix. 3. 12)

अन्याय्यभेद (anyāyya-bheda) *m.* [Inst.] by way of the distinction as what is (just and) unjust शतमेवेह पठितम् कञ्चना(त्द्या)भिनेयानाम् ... त्रयस्त्रिंशत्सात्त्विकाष्टकानुरूपाणां पञ्चाशतोऽर्थानां न्याय्यान्याय्यभेदेन नायकप्रतिनायकविषयतया प्राधान्याभिप्रायेण AbhinBhā.i.19.17 (*on* 1.26-39)

अन्याय्यमान (anyāyya-māna) *adj.* adjectival word or expression *anyāyyamāna* (*lit.* behaving in improper way) अन्याय्यमानमिति पाठे दुःशासनो मां प्रत्यन्याय्यं करोतीत्यस्मिन्नर्थे ... णिलोपाद्रूपसिद्धिः NyāySu. (So.)194. 5 (*on* i. 3. 7)

अन्याय्यविकल्पदुस्थ (anyāyyavikalpa-dustha) (= anyāyyavikalpa-duḥstha) *adj.* unsteady or uncertain due to improper options स चान्याय्यविकल्पदुस्थं शूद्रामश्राद्धं परिहृत्य द्विजामश्राद्धमेव विज्ञापयति CaturCin. iii(2). 580. 4.

अन्याय्यविकल्पना (anyāyya-vikalpanā) *f.* unreasonable doubt वाशब्दस्य च व्यवस्थयैवोपपन्नत्वादन्याय्यविकल्पना न स्यात् BālaKrī. ii. 30. 9 (*on* 3.66)

अन्याय्यवृत्त (anyāyya-vṛtta) *adj.* acting improperly सवर्णापुत्रोऽप्यन्याय्यवृत्तो न लभेतैकेषाम् GautDS. iii.10. 38.

अन्याय्यवृत्ति (anyāyya-vṛtti) *f.* improper conduct or behaviour तन्यादन्याय्यवृत्तिव्यपगमगुरुतां वः स निर्ग्रन्थनाथः JinaŚ.1.6.

अन्याय्याध्ययननिवृत्त्यर्थम् (anyāyyādhyayananivṛttyartham) *adv.* for the sake of exclusion of the study undertaken in unprescribed way अध्ययनलब्धापि विष्णुभक्तिरन्याया(य्या)ध्ययननिवृत्त्यर्थं पृथगुक्ता TattvPrakā.5A.7 (*on* i.1.1)

अन्याय्यानेकार्थाभिधान (anyāyyānekārthābhidhāna) *n.* unreasonable or incompatible denotation or conveying of many meanings चरुशब्दोऽपि अन्याय्यानेकार्थाभिधानप्रतिबद्धशक्तित्वात् ... ओदनविषय एव भवति TantrVā. 154. 18 (*on* i. 3. 8)

अन्याय्याश्रयण (anyāyyāśrayaṇa) *n.* act of resorting to or dependence on what is unjustified संपूर्णत्वाभिधाने नारोपितकर्मकालीनतिथिग्रहणस्य मुख्यकर्मकालीनतिथिसंभवे अन्याय्याश्रयणात् CaturCin.iii(2).92.16.

अन्यारणि (anyāraṇi) *f.* other churning-wood अरण्योरल्पमप्यङ्गं यावत्तिष्ठति पूर्वयोः। न तावत्पुनराधानमन्यारण्योर्विधीयते GobhiSm.3.18.

अन्यारण्यगामिन् (anyāraṇya-gāmin) *adj.* going to another forest गौस्तु व्याघ्रादिभिर्हता। ... शृण्वन् शून्येषु पालेषु तथान्यारण्यगामिषु। पाले संभाषयत्युच्चैर्हन्यात्तत्र न दोषभाक् BṛParāSm.8.150.

अन्यारब्ध (anyārabdha) *adj.* (used as noun) (body) originated or produced on account of another (act) अन्यारब्धेऽपि (शरीरे) कार्यसिद्धेः कल्पनागौरवात् IṣṭaSi.75.19.

अन्यारम्भसामर्थ्य (anyārambha-sāmarthya) *n.* [Abl.] through the force or power of beginning, i. e. composing another (rule) अन्यारम्भसामर्थ्यादिहैव नित्यमुत्तरत्र विकल्प्य इत्याशङ्क्येत Prasā. i.297.16.

अन्यारामादि (anyārāmādi) *adj.* garden etc. of other (people) अन्यारामादिसंभूतानामदत्तानां ग्रहणे तस्करत्वमपि स्यात् PāñcRāRa.136. 5.

अन्यारामोद्भव (anyārāmodbhava) *adj.* (used as noun) (that) which is grown in the garden of other (people) (पुष्पाणि) अन्यारामोद्भवानि निषिद्धानि VīraMi. (Pūjā.) 258. 21.

अन्यारोप (anyāropa) *m.* **1A** superimposition of other thing (on one thing) न त्वन्यत्रान्यारोप आरोपः AlaṅkāRa. 26 (1); श्लेषेण कमलानामावासस्य कमलाया वासस्य चाभेदमात्रमत्र प्रतीयते, नैकत्रान्यारोपः RasGaṅ.311.7; ययोरिवादिशब्दप्रयोगे उपमा तयोरेकत्रान्यारोपे रूपकम् RasGaṅ.317.7; **1B** superimposition (of the attribute) of another thing (on one thing) अन्यारोपनिमित्तं यत्क्रियते धर्मनिह्नवः। शुद्धापह्नुतिरुक्ता सालंकारनयगामिभिः AlaṅkāMañ. 28.16; **2** other superimposition अन्यारोपाभावप्रयोजकस्य त्वभावस्य। प्रतियोगी परकीयारोपो यस्तत्परंपरितम् AlaṅkāKau. (Vi.) 217. 4 (comm. प्रकारान्तरेण सादृश्यनिर्वाहसंभवेऽपि चमत्कारविशेषजननार्थं रूपकान्तरमुपन्यस्यते)

अन्यारोपण (anyāropaṇa) *n.* superimposition of another thing (on one thing) 'अवभास' इत्यवयवं व्याचष्टे 'समारोपण' इति। अन्यत्रान्यारोपणरूपं ज्ञानमित्यर्थः Bhāsk. i. 315. 6 (*on* i. 6. 5)

अन्यारोपसापेक्षत्व (anyāropasāpekṣa-tva) *n.* the state of being expectant of other superimposition एकस्यैवान्यारोपसापेक्षत्वे परंपरितम् (रूपकम्) AlaṅkāRa. 26 (37)

अन्यारोपहेतुत्व (anyāropa-hetutva) *n.* causality of other superimposition परंपरा एकारोपस्यान्यारोपहेतुत्वमित्येवंरूपा संजाता AlaṅkāKau. (Vi.) 217.7.

अन्यारोपितवह्नि (anyāropita-vahni) *m.* fire superimposed by other person गुञ्जापुञ्जादि दह्येत नान्यारोपितवह्निना AvadhūU.15; PañcDa. 7. 259; 14. 46.

अन्यारोपितसंसारधर्म (anyāropita-saṁsāradharma) *m.* worldly qualities superimposed by another person नान्यारोपितसंसारधर्मानेवमहं भजे PañcDa. 7. 259; 14. 46.

अन्यारोपितसंसारधर्मन् (anyāropita-saṁsāradharman) *adj.* bearer of the worldly qualities superimposed by other person नान्यारोपितसंसारधर्मा नैवमहं भजे AvadhūU.15.

अन्यार्चन (anyārcana) *n.* worship of other (than one's tutelary deity) अन्यार्चने स्वेष्टेश्वरेऽत्यन्तभक्तिप्रापितपूर्वकान्येशप्रतिद्वारा स्वेष्टेश्वरप्रसादसिद्धये विशेषार्चनेनार्चयिष्ये एवं संकल्पयेत् PārāSū.47.6.

अन्यार्चा (anyārcā) *f.* worship of other (than one's tutelary deity) स्वेष्टार्चाशिष्टोपर्यन्यार्चाशिष्टं न धार्यम् PārāSū.9.9.

अन्यार्जन (anyārjana) *n.* acquisition of additional (wealth) किमिदमपर्याप्तं यदन्यार्जनायासः क्रियते DaśKuC.133.20.

अन्यार्तिनिर्वृति (anyārti-nirvṛti) *f.* disappearance, i. e. pacification of agony of others अन्यार्तिनिर्वृतिमशक्नुवतां विधातुम् ग्लानिः स्वयं सुमनसामुचितैव वृत्तिः BhikṣāKā.28.5.

अन्यार्थ (anyārtha) *m.* **1Ai** [Loc.] for other purpose [Inst.] for other purpose **ii** other goal or aim (of human pursuit) **B** [Loc.] for the purpose of another [Inst.] for purpose of another **Ci** one purpose **ii** [Inst.] by means of purpose of one **D** different purpose **2A** [Loc.] **i** in the sense of other, i.e. locative case **ii** in the sense of other, i.e. nominative case **B** [Loc.] **i** in the sense of other **ii** in the sense of different **Ci** meaning or sense (of a word) which is other (than that of the compound-constituents), i.e. third referent **ii** (topic dealing with) Bahuvrīhi compound **iii** Bahuvrīhi compound **Di** another meaning, i.e. unintended sense **ii** other sense or meaning **iii** other, i.e. non-contextual sense or referent **E** secondary or subordinate meaning **F** different sense or meaning **3** other intention **4A** semantic item (Kāraka) which is other (than the grammatical) object **B** substance or thing which is other (than concept) **5** type of a riddle (Prahelikā) **6** type of a dream **7A** subject matter, i.e. theme of another (poet) **B** text having different application **C** other text **8A** other object or thing **B** object which is other (than Brahman) **9** name of a type of merit of poetic defect **10** wealth of another person **11** word or expression *anyārtha* **1Ai** [Loc.] for other purpose आहृत्य दक्षिणाग्निं तु होमार्थं वै प्रयत्नतः।

अन्यार्थे लौकिकं वापि जुहुयात्कर्मसिद्धये BrahmāṇḍP.ii.11. 91; **[Inst.]** for other purpose लिङ्गग्रहणं चान्यार्थेन यथा षष्ठेऽहनि शक्करीणाम् LāṭyāŚS.ix.6. 22; DrāhyŚS. xxvi.2.14; **1Aii** other goal or aim (of human pursuit) मन्ये स्वामी वीतरागो गर्भवासात् प्रभृत्यपि। चतुर्थपुरुषार्थाय सज्जोऽन्यार्थानपेक्षया TriṣaŚaPuC.i. 2.762; **1B [Loc.]** for the purpose of another तत्कथमियमन्यार्थे प्रार्थ्यते NalaCam.7.44 (1); संक्षेपो यत्तु संक्षेपादात्मान्यार्थे प्रयुज्यते SāhiDa. 343.3; **[Inst.]** for the purpose of another अन्यार्थेनाभिसंबन्धः MīmāSū.vi. 2.8; **1Ci** one purpose दर्शश्राद्धार्थं पक्वमन्नं दार्शं तद् वैश्वदेवार्थं न भवति ... कथं पुनरन्यार्थस्य सतोऽन्यार्थशङ्का CaturCin.iii.(2). 598.2; **1Cii** [Inst.] by means of purpose of one अन्यार्थेनान्यस्य तत्प्रयुक्तिशक्तस्योपकारः प्रसङ्गः। ... यत्त्वन्यार्थेन स्वयं तत्प्रयुक्तशक्तिरहितमुपक्रियते तत्र प्रासङ्गिकम् ŚivārkaMaDī.i.78.10 (*on* i.1.1); **1D** different purpose, cf. **अन्यार्थदर्शन 1; 2A [Loc.] i** in the sense of other, i.e. accusative case अन्यार्थे च Vār. 2 *on* P.vi. 3.2; Vār. 2 *on* P.vi.3.5; Vār. 2 *on* P.vi.3.9; **2Aii** in the sense of other, i.e. nominative case अन्यार्थे चैषा पञ्चमी द्रष्टव्या। ब्राह्मणानि शंसति ब्राह्मणाच्छंसी MahāBh.iii.142.14 (*on* vi. 3. 2); अन्यार्थे चैषा तृतीया द्रष्टव्या। आत्मा पञ्चमोऽस्यात्मना पञ्चमः MahāBh.iii. 143.4 (*on* vi. 3. 5); अन्यार्थे चैषा सप्तमी द्रष्टव्या। हृदयं स्पृशतीति हृदिस्पृक्। दिवं स्पृशतीति दिविस्पृक् MahāBh. iii.144. 2 (*on* vi. 3. 9); **2B** [Loc.] **i** in the sense of other एकशब्दोऽयं बह्वर्थः। ... अस्त्यन्यार्थे वर्तते। तद्यथा। प्रजामेकां रक्षत्यूर्जमेकेति। अन्येत्यर्थः ... तद्योऽन्यार्थे वर्तते तस्यैष प्रयोगः MahāBh.i.83.25 (*on* i.1. 24); i. 321. 26 (*on* i.4. 21); परशब्दोऽयं बह्वर्थः। ... अन्यार्थे वर्तते। परपुत्रः परभार्या। अन्यपुत्रः अन्यभार्येति गम्यते MahāBh.i. 306.6 (*on* i.4. 2); अधिशब्दश्चान्यार्थे। यद्वा यद्धि यस्याधि तत्ततोऽन्यत्सामर्थ्यात् KenUVāBh.75.13 (*on* 1.4); (यत्तदन्यत्) अन्यदित्यन्यार्थे। देवदत्त आयातोऽन्यच्च यज्ञदत्त इति। इतरार्थेऽपि GaṇRa.1.8(20); Prasā.i. 302.18; (त्वान्यतरेतरेतराः) त्वान्यतरशब्दावन्यार्थे। त्वस्मै। अन्यतरस्मै GaṇRa.1.21(49); अन्यार्थेऽयं नञ् Prasā.ii.780.7; तादर्थ्येऽवसरे रन्ध्रेऽप्यन्यार्थेऽपि तथान्तरम् ViśvaLok. 294.105; एकं तु ... अन्यार्थे KośaKaTa. 2. 3366; एकोऽन्यार्थे प्रधाने च प्रथमे कवले तथा। साधारणे समानेऽल्पे संख्यायां च प्रयुज्यते। ... तत्र संख्यान्यार्थासहायवाची LaŚabdeŚe.i. 217.7; **2Bii** in the sense of different भिन्नं वाच्यवदन्यार्थे ViśvaLoK. 187.17; **2Ci** meaning or sense (of a word) which is other (than that of the compound- constituents), i.e. third referent (अनेकमन्यपदार्थे) अनेकमन्यार्थ इतीयत्युच्यमाने वाक्यार्थेऽपि बहुव्रीहिः स्यात् MahāBh.i.420. 2 (*on* ii. 2. 24); अन्यार्थे नाम्नि CāndrVyā.ii. 2.14 (Vṛ. अन्यपदार्थे नदीशब्दैः सह सुबन्तं संज्ञायामेकार्थीभवति। उन्मत्तगङ्गम्। तूष्णीगङ्गम्); अन्यार्थे वा CāndrVyā.ii. 3.6 (Vṛ. अन्यपदार्थे वर्तमानाद् वनन्ताद् वा डीब् भवति ... बहुधीवरी बहुधीवा); ii. 3. 32; ii. 3.57; संख्याया अबहोरन्यार्थे CāndrVyā.iv.4. 95 (Vṛ. बहुवर्जिता या संख्या तदन्तादन्यपदार्थे वर्तमानाड् डज् भवति); बन्धावन्यार्थे CāndrVyā.v.1.12 (Vṛ. बन्धुशब्दे परतोऽन्यपदार्थेऽभिधेये ष्यङः प्रधानस्य यण इग् भवति); आसन्नादूराधिकाध्यर्धार्धादिडद्वितीयाद्यन्यार्थे ŚākaṭāVyā.ii.1.3; **2Cii** (topic dealing with) Bahuvrīhi compound पूजायां स्वतेः प्रागन्यार्थात् CāndrVyā.iv.4. 54 (Vṛ. स्वस्तिभ्यां परात्पूजायां समासान्तो न भवति प्रागन्यार्थाधिकारात्); **2Ciii** Bahuvrīhi compound अन्यार्थे तद्गुणसंविज्ञानमपि CāndraPari.12; वान्यार्थे ŚākaṭāVyā.ii. 2.113 (Vṛ. अन्यपदार्थे समासे बहुव्रीहौ सहस्योत्तरपदे सादेशो भवति वा। सपुत्रः सहपुत्रः); सहस्य सोऽन्यार्थे CāndraVyā.v.2.97; SiddhaHe.iii. 2.143; **2Di** another meaning, i.e.unintended sense विवक्षितोऽन्य एवार्थो यत्रान्यार्थेन विद्यते। भिन्नार्थं तदपि प्राहुः काव्यम् NāṭyaŚā.16. 91; **2Dii** other sense or meaning अन्यार्थेष्वल्पताहेतोस्तन्निमित्तत्वतस्तथा AnuVyā.10A. 5 (*on* 1.1); (परिसंख्यायाः) स्वार्थत्यागः अन्यार्थस्वीकारः प्राप्तबाधश्चेति त्रयो दोषाः। पर्यग्निकरणवाक्ये स्वार्थो विधिस्त्यजेत अन्यार्थोः निषेधः स्वीक्रियेत NyāyMāVi. 99.9 (*on* ii.3.8); अभ्युपगतार्थद्वयेऽन्यतरार्थेऽप्रामाण्यप्राप्तावन्यार्थेनाश्वासप्रसङ्गात् TattvPrakā. 107A.5 (*on* ii. 3. 1); अन्यार्थेषु पुरंदरादिषु हेतोः शब्दप्रवृत्तिहेतोरैश्वर्यादिरल्पता NyāySu.(Ja.)145B.1 (*on* i.1.6); स्वार्थनिर्वाहार्थमन्यार्थो वर्तते पञ्चजनवाक्यस्य AṇuBh.108. 2 (*on* i.4.12); **2Diii** other, i.e. non-contextual sense or referent अर्थापत्तिर्यदन्यार्थोऽर्थान्तरोक्तेः प्रतीयते SāhiDa.341.18; **2E** secondary or subordinate meaning गार्हपत्ये स्थित्वोपतिष्ठते ... समीपस्थानविशेषणं गार्हपत्यो भवति।... गार्हपत्यस्य नान्यार्थसमीपस्थितगामिता ŚāstrDī. 212.9 (*on* iii. 2. 2); **2F** different sense or meaning अन्यार्थ एवागमस्य वक्तव्यः प्रतिवादिना KathāLa. 1B.7 (237.7); वेदवाक्यानाम् ... अन्यार्थे नीयमानत्वमेक एव न्यायः ŚivārkaMaDī.i. 91.6 (*on* i.1.1); निषेधः ... । अन्यार्थे पर्यवसन्नो विशेषाक्षेपको भवेत् AlaṅkāMañ.118.8; **3** other intention अन्यार्थसंक्रीडनवेपिताङ्गी हस्तद्वयेन प्रममर्ज चित्रम् VarāṅgaC.'9.47; **4A** semantic item (Kāraka) which is other (than the grammatical object) अन्यार्थाप्तिविवक्षायामकर्मातिशयाद्विना। ... फलमेवेष्यतेतराम् BhāvanāVi.137. 2 (comm. अन्यस्यार्थस्य प्राप्तिः यदा विवक्ष्यते ... तदान्यत् कारकम् ... न कर्म भवति); **4B** substance or thing which is other (than concept) तेनाज्ञाननिवृत्तौ हि ज्ञानेऽन्यार्थः प्रसज्यते ŚlokaVār.5(3).139(306.1) (NyāyRa. अपोह्यमज्ञानं ज्ञानादन्यद्वस्त्वन्तरमर्थ एव); **5** type of a riddle (Prahelikā) (*lit.* one having different, i.e. hidden meaning) यत्तु रूढिच्युतत्वेन प्रोक्तमन्यार्थसंज्ञितम्। प्रहेलिकादिषु प्रायो गुणत्वं तस्य युज्यते SaraKaṇṭhā.89. 25; **6** type of a dream (*lit.* one having excellent, i.e. rich sense) स्वप्नश्चानेकधान्यार्थो यथार्थोऽपार्थ एव च। यः सद्यः सूचयत्यर्थमन्यार्थः सोऽभिधीयते KathāSaSāg.viii. 3.147; **7A** subject matter, i.e. theme of another (poet) कृतप्रवृत्तिरन्यार्थे कविर्वान्तं समश्नुते SāhiDa. 389.7 (comm. अन्यार्थे अन्यकविवर्णितवाक्यार्थे); **7B** text having different application, cf. **अन्यार्थदर्शन 2A; 7C** other text, cf. **अन्यार्थदर्शन 2B; 8A** other object or thing प्रतिफलितं यत्तेजः सवितुः कांस्यादिपात्रेषु। तदनु प्रविष्टमन्तर्गृहमन्यार्थान्प्रकाशयति PraboSu.117; **8B** object which is other (than Brahman), cf. **अन्यार्थकल्पन 1A; 9** name of a type of merit of poetic defect, cf. **अन्यार्थादि2; 10** wealth of another person, cf.**अन्यार्थपरिग्रह; 11** word or expression *anyārtha* अर्थे परतोऽन्यस्य दुगागमो वा भवति। अन्यदर्थः अन्यार्थः CāndrVṛ. *on* v. 2.118; (अर्थे विभाषा) अर्थशब्दउत्तरपदे अन्यस्य विभाषा दुगागमो भवति। अन्यदर्थः। अन्यार्थः KāśiVṛ. *on* vi. 3.100; PrakriKau.i.665.4 (*on* vi. 3.100); SiddhāKau. 217B.12 (*on* vi. 3.100); अन्यस्य वा दुग् भवति। ... अन्यस्यार्थोऽन्यार्थः। अन्येनार्थोऽन्यार्थः JaineVṛ. 313. 32 (*on* iv. 3. 206)

अन्यार्थ (anyārtha) *adj.* [*f.*–ā] **1Ai** having different meaning or referent (used as noun) (statement) having different meaning or referent **ii** having different, i.e. various meanings **iii** having different, i.e. hidden meaning **Bi** having another meaning or referent (used as noun) (text) having another meaning or referent **ii** having another, i.e. farfetched meaning **iii** (used as noun) (Bahuvrīhi compound) referring to the meaning (of a word) which is other than that of the constituents **iv** denoting other than the expressed, i.e. unintended meaning **C** having one meaning or referent (used as noun) (word) having one meaning or referent **Di** having the sense of another **ii** having the sense of different **2** having different application **3A** serving or having another purpose (used as noun) (that) which serves or has another purpose **B** which serves or has one purpose (used as noun) (that) which serves or has one purpose **C** having different aim or purpose **4A** meant for another one, i.e. referring to the Brahman (used as noun) (statement) meant for another one, i.e. reffering to the Brahman **B** meant for another (used as noun) (one) meant for another **5A** having one field, i.e. subject matter **B** having another field, i.e. subject matter **1Ai** having different meaning or referent कर्मलिङ्गा मन्त्राः। तथान्यार्थाः KauśiSū.1.5; उपसर्गनिपातानां प्रयोगनियमे सति। ... ये त्वन्यार्थविरुद्धार्थधातुशक्त्यवलोपिनः। तेषां तदङ्गतैवेष्टा धातुभागसमा हि ते ŚlokaVār. 7. 282(923. 8); अन्यार्थैर्ब्राह्मणैश्चान्यान् ज्ञापयन्त्यर्थनिर्णयान्। तस्मादपि स्वतन्त्रत्वं कल्पानां नोपपद्यते TantrVā.177. 23 (*on* i. 3.10); तुल्यश्रुतिक्रमाणामन्यार्थानां मिथस्तु वर्णानाम्। पुनरावृत्तिर्यमकम् Kāvyālaṅ.(Ru.) 3.1; वाक्यं भवति तु दुष्टम् ... गतार्थम् ... गतार्थमाह यस्यार्थः सामर्थ्यादन्यार्थैरेव गम्यते वाक्यैः। तदिति प्रबन्धविषयं गतार्थमेतत्ततो विद्यात् Kāvyālaṅ.(Ru.)6.45; समानवर्णमन्यार्थं प्रसादि श्रुतिपेशलम्। ... यमकम् VakroJī.86.11; यत्तु प्रासादः प्रतिष्ठत इत्यादावन्यार्था विरुद्धार्थाश्चोपसर्गाः धातोः स्वार्थशक्तिं लोपयन्तः कथं धातुना संबध्यन्ते NyāyRa. 923.19 (*on* 7.282); YuktiSneha.158. 25 (*on* i.1.7); सत्यर्थेऽन्यार्थानां वर्णानां श्रुतिक्रमैक्ये यमकम् Kāvyānu.(He.)249. 9; बार्हस्पत्यवचनादभिन्नार्थमपि असमग्रतयान्यार्थमपि एतद्वचनं मा प्रतिभात्वितीह समुचितः SmṛtiCan.iv. 508.14; निर्विशेषवचोऽन्यार्थं यूपादित्यैक्यवाक्यवत् NyāySiA. 227.17; सुसिक्तमित्यत्र पूजार्थः सुः कर्मप्रवचनीयः सुषिक्तमित्यत्रोपसर्गोऽन्यार्थः VaiyāSiMañ.111. 23; **(used as noun)** (statement) having different meaning or referent तस्मादुत्तरे वयसि पुत्रान्पितोपजीवतीतिवदनूद्येतेत्यन्यार्थात्पुरुषधर्मविधिः TantrVā.151.11 (*on* i. 3.8); **1Aii** having different, i.e. various meanings, cf. **अन्यार्थत्व 2B; 1Aiii** having different, i.e. hidden meaning, cf. **अन्यार्थत्व 2D; 1Bi** having another meaning or referent यदि लौकिकोऽर्थो विध्युद्देशेनाश्रीयते अन्यार्थो वाक्यशेषोऽन्यार्थश्च विध्युद्देशः इति न कथंचन संबन्धः स्यात् ŚāstrDī. 35.10 (*on* i. 3. 5); अथ वीथी ... अस्या अङ्गानि त्रयोदश ... । छलं स्याद्वाच्यमन्यार्थं हास्यरोषातिसंधिकृत् NāṭaLaRaK. 2975; 2991; अनेकार्थत्वे तच्छब्दोऽन्यार्थोऽपि संभवति NyāySu.(Ja.)173A.4

(*on* i. 3.1); **(used as noun)** (text) having another meaning or referent (तथा चान्यार्थदर्शनम्) अन्यार्थोऽपि चैतमर्थं दर्शयति ŚābaBh.1317. 20 (*on* v.2. 20); **1Bii** having another, i.e. farfetched meaning नाव्याख्यातेऽथशब्दार्थे ज्ञायते तेन तेन वर्ण्यते। अनर्थकेऽथ वान्यार्थे प्रसिद्धिर्बाध्यते ध्रुवम् ŚlokaVār.1.67(23.1); **1Biii (used as noun)** (Bahuvrīhi compound) referring to the meaning (of a word) which is other than that of the constituents (भिन्नान्यैकार्थद्वयादिसंख्याव्यादीनां चहयषगवाः) अन्यार्थानां दानां हसंज्ञः MugdhaBo.6. 2(53.12); **1Biv** denoting other than the expressed, i.e. unintended meaning, cf. **अन्यार्थत्व2E**; **1C** having one meaning or referent पौरुषेयं तु प्रमाणान्तरबलेनान्यार्थमपि प्रतिभासमानमन्यपरतया प्रतिपाद्यत इति Kāśi.i. 5. 5 (*on* 6.11); ŚāstrDī. 35.10 (*on* i. 3. 5); उक्तमन्यार्थमन्येन वचोऽन्यार्थं प्रकल्पयेत्। अन्येथेति हि गण्डोऽयम् NāṭaLaRaK. 2991; **(used as noun)** (word) having one meaning or referent नानात्वस्यैव संज्ञानमर्थप्रकरणादिभिः। न जात्वर्थान्तरे वृत्तिरन्यार्थानां कथंचन VākyaPa. 2.407; **1Di** having the sense of another त्वशब्दोऽन्यार्थः उत त्वः अप्येकः अज्ञातवाक् Prasā.i.8.19; (परः संनिकर्षः संहिता) अतिशयित इति। अनेन परशब्दोऽतिशयेऽत्र वर्तत इत्युक्तम्। ततश्चान्यार्थो न Prasā.i. 39.6; LaśabdeŚe. i.49.22; **1Dii** having the sense of different अन्यार्थवाक्ये प्रकटे च भिन्नम् KośaKaTa. 2. 6138; **2** having different application द्वौ प्रसङ्गावन्यार्थावेकस्मिन्स विप्रतिषेधः Vār.1 *on* P.i.4. 2; MahāBh.i. 304.13 (*on* i.4. 2); अन्यार्थं हि वचनं भक्षं दर्शयति ŚābaBh. 999.2 (*on* iii.6.20); **3A** serving or having another purpose अन्यार्था वा पुनः श्रुतिः MīmāSū.ii. 3.14; TantrVā. 315.15 (*on* i.4.18); NayaMañ.II.iii. 3.6; अन्यार्थानि त्वेतानि नावश्यं शेषकार्येषु विनियोक्तव्यानि ŚābaBh. 984.7 (*on* iii.4.42); तत्र प्रकरणादन्यार्थेन खदिरादिना जोषणादिकर्मविशिष्टेन यागार्थेन प्रकृतेनास्यैकवाक्यता ŚābaBh.1227.14 (*on* iv. 2.4); (निराबाधम् ... पक्षं राजा विवर्जयेत्) अन्यार्थश्चार्थहीनश्च निराबाधः प्रकीर्तितः KātySm. (Add. Kane Ed.) 8.8; VyavaNi. 28.2; केषांचिद्विध्युद्देशमात्रेण प्रवृत्तौ सिध्यन्त्यामन्यार्था स्तुतिराश्रीयते TantrVā. 644.19 (*on* ii.4.16); न ह्यन्यार्थायाः प्रतिषेधोऽन्यार्थो भवत्यनाकाङ्क्षितत्वात् TantrVā. 923.8 (*on* iii.4.12); गोदोहनं तथान्यार्थं न क्रत्वर्थस्य साधनम् TantrVā.1081.15 (*on* iii.6.10); कलानां प्रभवः ... चान्यार्थोऽपि श्रुतः केन क्रमेण स्यादित्यत इदमुच्यते PraśnaUBh. 296.10 (*on* 6.3); यद्यन्यार्थो योग आरभ्यते न वृश्चत्यर्थस्ततो वृश्चत्यर्थमेतद्वचनं न भवति Nyās.ii. 216.14 (*on* vi.1.17); प्रीतेश्च नान्यार्थत्वं युक्तं प्रीत्यर्थमन्यन्नान्यार्था प्रीतिः NyāyMañ.i. 305. 2; जुहुयात्ताभिरग्निमित्यनुवादोऽयमन्यार्थ इति परस्ताद्वक्ष्यामः ManuBh.i.85.13 (*on* 2.28); अन्यार्थादध्ययनात्प्रतीयमानोऽर्थो न विवक्षितः NyāyRaMā. 21.16; अन्यार्थं प्रैषसंयुक्तं पूर्वार्थं देवतोपलक्षणम् अन्यकार्यभेदात् एते निगमा इति SaṅkarKāBh.112.10 (*on* ii.4.40); गोदोहनस्य पशुशेषत्वात्र क्रत्वङ्गत्वम्। अङ्गापेक्षा च क्रतोरुपकारायान्यार्थस्यापि क्रतूपकारकत्वमविरुद्धम् VedāntKa. 36.8 (*on* i.1.1); पराभ्युपगतोदाहरणमन्यार्थम् NyāyPari. 373.14; **(used as noun)** (that) which serves or has another purpose न चैवमपि प्रसङ्गेन सिद्धिर्भवतु प्रसङ्गस्थऽन्यार्थेनैवोपकारसिद्धौ विरुद्धधर्मान्तरस्य चमसादिवदनङ्गत्वात् VīraMi.(Tīrtha.)84.12; **3B** which serves or has one purpose अन्यार्थमन्यफलमेव भवत्यवश्यमारम्भजातमखिलं मतिदुर्विधानाम् HarVi.36.59; **(used as noun)** (that) which serves or has one purpose यदर्थाचासौ (श्रुतिः) निर्धारयिष्यते तदर्थप्रतिषेधो विज्ञास्यते। न ह्यन्यार्थायाः प्रतिषेधोऽन्यार्थो भवत्यनाकाङ्क्षितत्वात् TantrVā. 923.8 (*on* iii.4.12); न खलु नियोगशेषभूता ... कृतिः पुरुषशेषभावमनुभवितुमर्हति। अन्यार्थस्यान्यार्थतानवकल्पनात् NyāyRaMā.164. 24; दर्शश्राद्धार्थं पक्वमत्रं दार्शं तद्वैश्वदेवार्थं न भवति ... कथं पुनरन्यार्थस्य सतोऽन्यार्थशङ्का CaturCin. iii(2).598.2; अन्यार्थेनान्यस्य ... उपकारः प्रसङ्गः ŚivārkaMaDī.i.78.10 (*on* i.1.1); **3C** having different aim or purpose ध्यानम् ... । अधुना संप्रवक्ष्यामि शृणुष्वान्यार्थमद्भुतम् KāliViT. 25.4; **4A** meant for another one, i.e. referring to the Brahman अन्यार्थश्च परामर्शः BrahmSū.i. 3.20(Śaṅ. अन्यार्थोऽयं जीवपरामर्शो न जीवस्वरूपपर्यवसायी किं तर्हि परमेश्वरस्वरूपपर्यवसायी; Ma. परमात्मार्थश्च परामर्शः, Śrī. तादृक्तन्माहात्म्यप्रतिपादनार्थो जीवपरामर्शः; VedāntPāSau. परमात्मनो जीवस्वरूपाविर्भावहेतुत्वप्रदर्शनार्थः; VedantKau. परमात्मनो जीवस्वरूपाविर्भावहेतुत्वप्रदर्शनार्थः); यतोऽन्यार्थं जीवपरामर्शं ब्रह्मप्रतिपत्त्यर्थमस्मिन्वाक्ये जैमिनिराचार्यो मन्यते BrahmSūBh.(Śaṅ.)259.4 (*on* i.4.18); अन्यार्थं जीवसंकीर्तनम् ... इति जैमिनिराचार्यो मन्यते BrahmSūBh. (Rā.)370. 2 (*on* i.4.18); VedāntDī. 74.7 (*on* i.4.18); जीवग्रहणमन्यार्थं जीवव्यतिरिक्तब्रह्मबोधार्थमिति जैमिनिर्मन्यते Vedānt-PāSau.135. 21 (*on* i. 4.18); 136. 8 (*on* i.4.18); तस्मिन्नपि पक्षेऽन्यार्थं तद्धर्मकीर्तनम् AṇuBh.112.7 (*on* i.4. 18); इह जीवसंकीर्तनम् अन्यार्थं जीवान्यब्रह्मबोधार्थम् इति जैमिनिर्मन्यते GoviBh.73. 9 (*on* i.4.18); **(used as noun)** (statement) meant for another one, i.e. referring to the Brahman अन्यार्थं तु जैमिनिः प्रश्नव्याख्यानाभ्यामपि चैवमेके BrahmSū.i.4.18 (Ma. परमात्मज्ञानार्थम्; Śrī. प्राणाद्यतिरिक्तजीवसद्भावप्रतिपादनं तदतिरिक्तपरमेश्वरप्राज्ञोपासनार्थमिति); त्रयो धर्मस्कन्धाः ... । न ह्यत्र विधिशब्दः श्रूयते अतोऽन्यार्थमनुवादमात्रमत्र क्रियते तेषामाश्रमाणाम् BrahmSūBh.(Rā.)690.6 (*on* iii.4.18); VedāntDī.74.7 (*on* i.4.18); यतो जैमिनिनान्यार्थमसिद्धेऽर्थे विधिस्तथा AnuVyā.12B.11 (*on* 1.3); अन्यार्थम् ब्रह्मोपासनस्तुत्यर्थम् ŚrutaPra.ii.544.31 (*on* iii.4.18); **4B** meant for another यो ह्यन्यार्थो घटः सोऽर्थी न दृष्टः IṣṭaSi. 29.19; आत्मनोऽन्यार्थताप्रसिद्धेश्च अमुख्यात्माश्रयत्वात् ... आत्मा नान्यार्थः IṣṭaSi. 31.2; न ह्यात्मान्यार्थोऽन्यत्तु सर्वमात्मार्थम् Bhām.104.3 (*on* i.1.4); होमाभिघारणयोर्विधेयत्वमविवादमतो होतव्यमभिघार्या इति च विध्यर्थमेव न जर्तिलश्रवणवदन्यार्थम् ŚastrDī.776.14 (*on* x.8.5); क्रतुकारकाण्याश्रित्य विहितमर्थकर्म द्विविधमङ्गं प्रधानं चेति। अन्यार्थमङ्गम् PrasthāBhe.4.16; यजमानस्यान्यार्थस्यैव पुरोडाशकपालवत् स्रुग्धारणादौ विनियोगेऽपि तन्मात्रनिष्पत्त्या कृतार्थभावेन प्रतिपत्त्यनर्हत्वात् MīmāKau.i. 272.16 (*on* i.4. 23); **(used as noun)** (one) meant for another (धर्मः) नान्यार्थ इति ज्ञातेन संनिहितेनापि एकवाक्यता भवति अन्यसंबन्धोपपत्तौ सत्याम् ŚābaBh.1133.17 (*on* iii.8. 31); **5A** having one field, i.e. subject matter भवतां चोत्सर्गोऽन्यार्थोऽपवादश्चान्यार्थः SyādvāMañ.11 (260); **5B** having another field, i.e. subject matter, SyādvāMañ.11(260)

अन्यार्थ (anyārtha) *n.* **1** type of defect of composition (*lit.* denoting other than or expressed, i.e. unintended meaning) अन्यार्थमर्थहीनं च ... भाषादोषास्तूदाहृताः NāraSm.29.8; ŚukraNī.4(5).129; नेयार्थं क्लिष्टमन्यार्थमवाचकमयुक्तिमत्। गूढशब्दाभिधानं च कवयो न प्रयुञ्जते Kāvyālaṅ.(Bh.)1.37; विद्यादन्यार्थं विगमे Kāvyālaṅ.(Bh.)1.40; पदार्थदोषानाह अन्यार्थनेयगूढार्थाश्लीलक्लिष्टानि KāvyālaṅSū.ii.1.10; रूढिच्युतमन्यार्थम् KāvyālaṅSū. ii.1.11; SaraKaṇṭhā. 7.12; क्लिष्टम् ... अन्यार्थम् ... इति दोषाः PratāYa-Bhū.296.11; 297.10; भ्रष्टम् ... । अन्यार्थमर्थहीनं च तद् द्विधा परिकीर्त्यते SāhiSā.2.60; **2** type of fallacious answer (*lit.* wrong answer, irrelevent reply or plea) अप्रसिद्धं विरुद्धम् ... अन्यार्थम् ... नोत्तरं शस्यते बुधैः KātySm.173; VīraMi.(Vyavahāra.)63.5; बलाबलेन चैतेन साहसं स्थापितं पुरा। अनुक्तमेतन्मन्यन्ते तदन्यार्थमितीरितम् KātySm.181; अन्यार्थं व्याचष्टे – ... अनुक्तमेतन्मन्यन्ते तदन्यार्थमितीरितम्। अर्थिनो यदसद्वृत्तकथन एव पर्यवसितं मिथोविरुद्धपदवद्य तदन्यार्थमित्यर्थः SmṛtiCan.iii.100.14-16; प्रकृतानुयोगित्वादन्यार्थम् VīraMi. (Vyavahāra.) 63.27.

अन्यार्थक (anyārtha-ka) *n.* name of one of the sixteen defects of a word (*lit.* denoting other than expressed, i.e. unintended meaning) अन्यार्थकमपुष्टार्थम् ... दोषाः स्युः पदसंश्रयाः SaraKaṇṭhā.4.3.

अन्यार्थक (anyārtha-ka) *adj.* **1A** having the sense of different भिन्नमन्यार्थकं विदुः AnekāSa. 521; **1B** having the sense of another अन्यपदेन अन्यार्थकेतरादिपदग्रहणम् BhāṭṭCin.i.105.10 (*on* i.1.4); स्पर्शान्तद्वन्द्वस्यान्यार्थकान्तरशब्देन मयूरेति समासेनाह। गन्धेति BālamBha.i.74. 20 (*on* 1.20); **1C** having the sense of second, i.e. second person अन्यार्थकत्वच्छब्दस्य सत्त्वेऽपि तस्य सर्वनामत्वे मानाभावात् Laśabdese. i.222.9; **2** having one meaning अन्यस्यान्यार्थकं वाक्यमन्यथा योजयेद्यदि। ... सा वक्रोक्तिः SāhiDa.483.3.

अन्यार्थकता (anyārthaka-tā) *f.* [Inst.] by way of having another meaning अन्याभिप्रायेणोक्तं वाक्यमन्येनान्यार्थकतया यद्योज्यते सा व्रक्रोक्तिः AlaṅkāŚe.10.1(6); वनादिशब्दस्यान्यार्थकतया प्रसिद्धेः कथमुक्ताद्यर्थलाभोऽत आह। वनेत्यादि BālamBha.iii. 94.17 (*on* 3. 56)

अन्यार्थकत्व (anyārthaka-tva) *n.* the state of having another meaning or referent मिषदिति आसीदित्यर्थमित्यैतरेयभाष्ये व्याख्यानात्तदेकवाक्यतया प्रकृते द्वितीयपदस्यान्यार्थकत्वात् GuruCandr.ii. 264. 9; LaCandr. 524. 38.

अन्यार्थकथन (anyārtha-kathana) *n.* **1** statement of other than the expressed, i.e. unintended meaning अन्यार्थकथनं यत् स्यात् सोऽपदेशः प्रकीर्तितः NāṭyaŚā. 22.59 (AbhinBhā. अन्यार्थकथनमपदेश इति स्वयं विवक्षितस्यान्य एव वक्तीत्यन्यकथनमित्यर्थः); BhāvPra.(Śā.)11.10(1); RasāSu.63.19(1. 225); **2** act of conveying another sense, act of expressing another meaning विधिर्हि प्रवर्तकः। तस्य पुरुषप्रवृत्त्युपयोग्यर्थकथनेनैव चारितार्थ्यादन्यार्थकथनस्य स्तुतित्वमस्तु नाम AṇuBh. 282. 22 (*on* iii.4. 21)

अन्यार्थकर्मान्तरित (anyārthakarmāntarita) *adj.* being intervened by the action or rite serving another purpose सच्छिद्रपञ्चकालता च तावन्मात्रयोग्यस्यैव। अन्यार्थकर्मान्तरितत्वं सच्छिद्रत्वम् PāñcRāRa. 52. 5.

अन्यार्थकल्पन (anyārtha-kalpana) *n.* **1A** assumption of the object which is other (than the Brahman) अप्रमाण्यप्रसक्तिश्च स्यादितोऽन्यार्थकल्पने।

वेदान्तानामतस्तस्मान्नान्यमर्थं प्रकल्पयेत् BṛĀraUBhVā.(Sambandha.)160; **1B** assumption of anything else भगवत्प्रकाशेनैव प्रकाशवत्त्वम् ... तस्मात्स्वतो भाने लक्षणया कर्मत्वे वा भगवत्परत्वे सिद्धे नान्यार्थकल्पनम् AṇuBh.86.12 (*on* i. 3. 22); **2** assumption of another meaning or referent अत्र नासंगतिर्येनान्यार्थाकल्पनम् TattvPrakā.86A.11 (*on* ii.1.14); न केवलं युक्तिमात्रेण श्रुतेरन्यार्थकल्पनम् TattvPrakā. 215B.8 (*on* iv. 3.8)

अन्यार्थकल्पना (anyārtha-kalpanā) *f.* **1** assumption of another thing or object अनुरूपो हि संसर्गी स्यादित्यन्यार्थकल्पना। वैलक्षण्ये तु बुद्धीनामियदेवाश्रितं वरम् TattvSaṁ.775; **2** assumption of another meaning or referent समानमत्र वेदेऽपि तत्रापि व्यर्थतेष्यते। अन्यार्थकल्पनायां च समानमुभयं भवेत् PramāVā-Bh.16.9; उपजीव्यविरोधे तु वेदस्यान्यार्थकल्पना AnuVyā.18B. 2 (*on* 2.1); किं युक्तिविरोधपरिहाराय श्रुतेरन्यार्थकल्पनया TattvPrakā.82B.10 (*on* ii.1.6); वेदादेस्तदर्थ एवाभासत्वम् अन्यार्थकल्पना तु कर्तव्यैव TattvPrakā.88A. 3 (*on* ii.1.18); अपौरुषेयतया निर्दोषस्य सर्वथाप्रामाण्यानुपपत्तेः। तथा चान्यार्थकल्पनावश्यं कार्या NyāySu.(Ja.)241A.4 (*on* ii.1. 2)

अन्यार्थकृत्त्वतस् (anyārthakṛttva-tas) *adv.* due to serving another purpose न यूपधर्माः परिधौ सन्ति वान्यार्थजत्वतः(v.l. °कृत्त्वतः) NyāyMāVi. 450.11 (*on* ix. 2.13)

अन्यार्थगमन (anyārtha-gamana) *n.* act of understanding another meaning or referent अन्याक्षरनिवेशेन अन्यार्थगमनेन च। आकुलं च क्रियादानम् NāraSm. 30.17.

अन्यार्थगुणसिद्ध (anyārthaguṇa-siddha) *adj.* accomplished or served by the accessory meant for another (sacrifice or rite) सर्वस्यैव हि कार्यार्थः स्वगुणग्रहणादरः। अन्यार्थगुणसिद्धे तु कार्येऽस्य स्वगुणेन किम् TantrVā.1083.1 (*on* iii.6.10); Kāśi.i. 94. 20 (*on* 2. 58)

अन्यार्थघटना (anyārtha-ghaṭanā) *f.* effecting, i.e. connecting with different meaning or referent क्रोधस्तव कर्तुं न समुचित इत्याशयेन प्रयुक्तं देवेन। अधस्तव कर्तुं नक्रः समुचित इति देव्या शब्दश्लेषभङ्ग्यान्यार्थघटनया योजितम् Ekāva.8.71(16)(328. 2); यद्वाक्यं केनचिदन्यथाभिप्रायेणोक्तं सदपरेण वक्त्रा ... श्लेषप्रयोगेन वान्यथान्यार्थघटनया योज्यते ... सा वक्रोक्तिः AlaṅkāSa.175.6.

अन्यार्थजत्वतस् (anyārthajatva-tas) *adv.* due to being produced or originated from another object or thing न यूपधर्माः परिधौ सन्ति वान्यार्थजत्वतः NyāyMāVi.450.11 (*on* ix. 2.13)

अन्यार्थज्ञान (anyārtha-jñāna) *n.* knowledge of other thing or object समुद्रसिकतासंख्याविनाज्ञं क्वोपयुज्यते। तस्यास्माकमतोऽन्यार्थज्ञानसंवेदनेन किम् TattvSaṁ. 3529; अन्यार्थज्ञानमेव बाधकं तस्य न स्वज्ञानमिति चेत्, तथापि रूप्यादिज्ञानमन्यार्थज्ञानानि च अन्यार्थबाधकानि स्युः IṣṭaSi. 94.10.

अन्यार्थता (anyārtha-tā) *f.* **1A** the state of serving or having another purpose न पुनस्तदर्थस्यान्यार्थतामवगमयितुं क्षमः Bṛha. 38.7 (*on* i.1.2); न चास्यान्यार्थता, येन परार्थत्वादर्थवादोऽर्थमात्रपर्यवसाय्येव स्यात् TātpaṬ.(U.)5.15 (*on* 1.11); स्वाध्यायविधिः स्वार्थ एव। नान्यस्यान्यार्थतायां प्रमाणमस्ति ManuBh.i. 200.6 (*on* 3.1); यद्येवं 'द्वौ दैव' इत्येषोऽपि विधिर्न स्यादस्याप्यन्यार्थतयोपपत्तेः ManuBh.i.262.10 (*on* 3.115); न चान्यार्थं कल्पितादित्यन्यार्थता युक्ता ManuBh.i. 311.26 (*on* 3. 238); अर्थवादानामपि ... प्रयोजनवशादन्यार्थता SiddhāLeSaṁ. 247.4; **1B** the state of being meant for another आत्मनो अन्यार्थताप्रसिद्धेश्च अमुख्यात्माश्रयत्वादात्मनोऽन्यार्थताया निरस्तत्वात् आत्मा नान्यार्थः IṣṭaSi. 31.6; **1C** the state of being meant for another (rite) प्रकरणेऽपि पठितस्य वाक्यादन्यार्थता भवति ManuBh.i.111. 5 (*on* 2.68); **2A** the state of having another meaning or referent श्रुतिसामान्यमात्रत्वात्तस्याप्यन्यार्थतोदिता TantrVā.178.4 (*on* i. 3.10); NyāyRa.726.19 (*on* 5(17).146); आधानस्य वाक्येनान्यार्थतावगता TantrRa. 25.14; प्रत्यक्षागमवैरूप्यमाश्रित्यान्यार्थतैव AnuVyā.19B.7 (*on* 2.1); स्वपक्ष आगमश्चैव वक्तव्यः प्रतिवादिना। तस्याप्यन्यार्थता साध्या वादिना स्वार्थसिद्धये। अन्यार्थता निराकार्या स्वागमस्य विनिश्चयात् KathāLa.1B.10; बाधकाभावात् कथं लिङ्गानामन्यार्थता TattvPrakā.61B.6 (*on* i.3.40); आगमे तु वादिना प्रयुक्ते प्रतिवादिनावैदिकेन तस्यान्यार्थतैव दर्शनीया NyāySu.(Ja.)274B. 5 (*on* ii.1. 2); **2B** the state of having different meaning or sense स्वसिद्धान्तानुसारेण ह्यसद्भिरनुमोच्यते। प्रत्यक्षागमवैरूप्यताश्रित्यान्यार्थतैव AnuVyā. 19B.7 (*on* 2.1); वेदप्रामाण्यसिद्धौ विरोधावभासेऽन्यार्थतैव कल्प्या नाप्रामाण्यम् TattvPrakā. 112B.4 (*on* ii. 3.12); [Inst.] by way of having different meaning or sense अयुक्तं श्रुतिसमन्वयेनाकाशकारणत्वं ब्रह्मणः। न च संभूतश्रुतेरन्यार्थतयाविरोधाभावः TattvPrakā. 107B. 2 (*on* ii. 3.1); **3** particular type of riddle or enigma (*lit.* the state of having a different, i.e. hidden meaning) प्रहेलिकाः। ... तासां वक्ष्यामि लक्षणम्। ... अन्यार्थता तथैवोक्ता वर्णभ्रष्टा नरेश्वर ViṣṇuDhaP. iii.16.13.

अन्यार्थतात्पर्यकत्व (anyārthatātparyaka-tva) *n.* the state of being meant to convey another meaning अन्यार्थतात्पर्यकत्वाद्यामुख्यार्थत्वम् AdvaiSi. 376.8; GuruCandr.i. 327. 23.

अन्यार्थतानवकल्पन (anyārthatānavakalpana) *n.* non-assumption of the state of serving another purpose न खलु नियोगशेषभूता अभिधानत एवावगम्यमाना कृतिः पुरुषशेषभावमनुभवितुमर्हति। अन्यार्थस्य अन्यार्थतानवकल्पनात् NyāyRaMā.164. 24.

अन्यार्थतानिराकरण (anyārthatā-nirākaraṇa) *n.* refutation of the state of having another meaning श्रुतेरन्यार्थतानिराकरणायाह AṇuBh.193.13 (*on* iii. 2.17)

अन्यार्थतापत्ति (anyārthatāpatti) *f.* undesired contingency of the state of having another meaning or referent न च त्यदाद्यत्वेन सिद्धेऽकारविधानमेव साकचिसर्वादिशार्थं भविष्यति, किं शित्त्वेनेति वाच्यम् अन्यार्थतापत्तेः LaŚabdeŚe. i.307.3.

अन्यार्थतापात (anyārthatāpāta) *m.* undesired contingency of the state of having different meaning or referent तस्मादाकाशोत्पत्तिश्रुतेरप्रामाण्यादयुक्तं श्रुतिसमन्वयेनाकाशकारणत्वं ब्रह्मणः। ... तथा सति वाय्वादावप्यन्यार्थतापातात् TattvPrakā.107B. 2 (*on* ii.3.1)

अन्यार्थताशङ्का (anyārthatāśaṅkā) *f.* doubt regarding the state of having another meaning or referent वैश्वदेवशब्देन भूतयज्ञपितृयज्ञमनुष्ययज्ञा अप्युपलक्ष्यन्ते। कथं पुनरन्यार्थस्य सतोऽन्यार्थताशङ्का CaturCin.iii(1).1053.14.

अन्यार्थतोपपत्ति (anyārthatopapatti) *f.* tenability of the state of having different meaning or referent श्रुतेर्विष्णोर्जगत्कारणत्वप्रतिपादकत्वे पाशुपतसांख्ययोगादिस्मृतिविरोधेनाप्रामाण्याख्यदोषप्रसङ्गादन्यार्थतोपपत्तेः TattvPrakā.79B.11 (*on* ii.1.1)

अन्यार्थत्व (anyārtha-tva) *n.* **1A** the state of having another purpose **Bi** the state of being meant for another **ii** the state of being meant for another (grammatical operation) **iii** the state of being meant for another one, i.e. referring to the Brahman **C** the state of having different purpose **2A** the state of having a different meaning or referent **B** [Inst.] by way of having different, i.e. various meanings **C** the state of having another meaning or referent **D** the state of having a different, i.e. hidden meaning **E** the state of having meaning other than the expressed, i.e. unintended meaning **1A** the state of having another purpose प्रायश्चित्तेषु दोषनाशात्। नाश्रुतेः। ... नान्यार्थत्वात् KātyŚS.i.8.15; xii.3.16; लक्षणं खलु लक्ष्यं समानासमानजातीयेभ्यो व्यवच्छिनत्ति नियमं तु न शक्नोति कर्तुमन्यार्थत्वात् NyāyVār. 29.19 (*on* i.1.3); मन्त्रार्थवादयोरन्यार्थत्वान्न देवताविग्रहादिप्रकाशनसामर्थ्यम् BrahmSūBh.(Śaṅ.) 205. 16 (*on* i. 3. 33); प्रवर्ग्यादीनि कर्माणि अन्यार्थत्वेनैव विनियुक्तानि सन्ति BrahmSūBh.(Śaṅ.) 655.18 (*on* iii. 3. 25); विद्यार्थं हीदं प्रकरणम्, न चान्यार्थत्वमवगम्यते TaiUBh. 212.8 (*on* 1.10); अन्यार्थत्वाद्वेदाध्ययनस्याविवक्षितोऽर्थः NyāyRaMā. 2.1; यदि जल्पवितण्डयोस्तत्त्वप्रतिपादनार्थमवतारः किमप्रतिभाद्युद्भावनेन। ... न चान्यार्थत्वे तयोरेतच्छास्त्रव्युत्पाद्यत्वम् NyāyVārPari. 349.3; यत्पुण्याहवाचनादि स्वस्त्ययनं तत्र स्वाम्यकारकं मङ्गलार्थत्वेनान्यार्थत्वात् ManvaVi.687.31 (*on* 5.152); यद्यन्यार्थत्वे प्राशस्त्यार्थत्वं न युज्यते प्राशस्त्यार्थत्वमेव केवलमस्तु NyāySu.(So.) 34. 25 (*on* i. 2.7); गार्हपत्योपस्थाने विनियुक्ताया ऐन्द्या ऋचः प्रतीयमानमपीन्द्रप्रकाशनमविवक्षितम्। अन्यार्थत्वात् TantrRaha.66.14; न देवताग्निशब्दक्रियमन्यार्थत्वादिति। अन्यार्थत्वादिति अदृष्टार्थत्वात् MīmāNyāPra. 220.13; **1Bi** the state of being meant for another मार्जिते वाजिनेन चरन्ति सूक्तवाकशंयोर्वाकयोरन्यार्थत्वात् KātyŚS.ix.12.1; आचमनस्य तदर्थत्वमन्यार्थत्वं चेति प्रमाणाभावात् ChāndoUBh. 270.14 (*on* v. 2. 2); न च आत्मा अन्यार्थत्वेन प्रियः IṣṭaSi.29.18; अस्य पुनरन्यार्थत्वे प्रमाणं नास्ति TantrRa. 25.19; अन्यार्थत्वमपूर्वस्य प्राधान्यं न कुतश्चन NyāyRaMā. 204.10; व्रीहीणामन्यार्थत्वसिद्धत्वज्ञाततत्वलक्षणानि गुणत्वोद्देश्यत्वानुवाद्यत्वानि तावद्विद्यन्ते VivaPraSaṁ.151.12; अर्जननियमानां च क्रत्वर्थत्वेनान्यार्थत्वात् स्वत्वमेव नोदेति Subodhi.45.17 (*on* 2.114); चित्रेष्ट्यादिफलानां पशुहिरण्यादीनां क्रयप्रतिग्रहादिभिः यजमानेन लभ्यानाम् ... यजमानार्थत्वसमयात् प्राक् पश्चाच्च अन्यार्थत्वस्यापि सत्त्वेन ... तेषां कर्त्रेकगतत्वाभावात् PūrvottaVāNaMā. 297.3; कर्मणामन्यार्थत्वम् ... अवगम्यत इति चेत् SiddhāSi. i.38. 21; वैदिकहेत्वन्तराभावेन नियतप्रतिग्रहादिहेतूनां च क्रत्वर्थत्वेनान्यार्थत्वेन ... अस्वेन च क्रत्वसिद्धेः क्रत्वर्था नियमाः BālamBha.ii.125.

33 (*on* 2.113); **1Bii** the state of being meant for another (grammatical operation) प्रत्ययलक्षणेन च कार्यं शास्त्रं वातिदिश्यते न तु तात्स्थ्यं तस्यापौरुषेयत्वात्। तदेवमन्यार्थत्वात् स्थग्रहणस्य सर्वग्रहणं सविभक्तिकादेशार्थं कर्तव्यम् Pradī.vii.46.19 (*on* viii.1.18); **1Biii** the state of being meant for another one, i.e. referring to the Brahman परामर्शस्यान्यार्थत्वमुत्तरत्र वक्ष्यति AṇuBh.83. 25 (*on* i. 3.18); अर्थवादे तच्छ्रवणस्यान्यार्थत्वाद्वाक्यप्रमाणान्वित-मनोमयत्वादिगुणकजीवोपासनायामपि शमगुणविधिसंभवात् ŚivārkaMaDī.i.298.17 (*on* i. 2.1); **1C** the state of having different purpose अधिकं वान्यार्थत्वात् MīmāSū.x.4.14; शेषभक्षास्तथेति चेन्नान्यार्थत्वात् MīmāSū.xii.1. 31; xii.1.46; न चास्य प्रयोजनवत्संनिहिताध्ययनपरित्यागेनान्यार्थत्वे प्रमाणमस्ति TantrVā. 24.6 (*on* i. 2.8); यदि श्रुतेन नैराकाङ्क्ष्यान्नान्यार्थत्वम् औपभृतमनुयाजार्थत्वेन निराकाङ्क्षी-कृतत्वान्न प्रयाजार्थं स्यात् ṬupṬ.15. 22 (*on* iv.1. 43); विधिविरोधादन्यार्थत्वाच्च नेदं फलम् TātpaṬ.(U.)117.14 (*on* 2. 275); **2A** the state of having a different meaning or referent शास्त्रे तुल्यजातीयेष्वर्थान्तरभूतेषु विशेषस्योभयथा दृष्टत्वादिति नान्यार्थत्वाच्छब्दे विशेषदर्शनात् PadārthaSaṁ. 239.16; न त्वयं पक्षधर्म एव एकदेशवृत्तित्वादिति नावधारणस्यान्यार्थत्वात् NyāyVār.133. 2 (*on* i.1.35); 'ब्रह्मैवेदं सर्वम्' ... इत्येवमादीनि वाक्यानि स्वप्रकरणस्थानि अन्यार्थत्वेन परिणेतुमशक्यानि BrahmSūBh.(Śaṅ.)610.18 (*on* iii. 2. 36); कुत एतदागादिति ... कुत इति ... अपादानार्थत्वे हि पुनरुक्तता नान्यार्थत्वे BṛĀraUBh. 246. 9 (*on* ii.1.19); नन्वज्ञानमित्यत्र नञो यद्यभावोऽर्थः तदा ज्ञानाभाव इति स्यात्, विरोध्यर्थत्वे च भ्रान्तिज्ञानम् अन्यार्थत्वे च भ्रान्तिसंस्कारः VivaPraSaṁ.25.10; भुजङ्गकुण्डली ... । पर्यवसाने तु भुजङ्गरूपं कुण्डलं विद्यते यस्येत्याद्यन्यार्थत्वम् SāhiDa.473. 6; कायव्यूहशास्त्रस्य ... परमतेऽभेदश्रुतेरिवान्यार्थत्वात् BhedaDhi.78. 2; ऋग्वेदादि-श्रुतीनामन्यार्थत्वादन्यश्रुतीनां चासत्त्वाच्चक्रादिधारणं शूद्रविषयमित्यूचुः NirṇaSi.84. 21; **2B** [Inst.] by way of having different, i.e. various meanings प्रत्यक्ष-श्रुतिबाध्यत्वात्सान्यार्थत्वेन नीयते ŚlokaVār. 2. 276(127. 9) (NyāyRa. एकस्य वाक्यस्यानेकार्थविधावशक्तिः); **2C** the state of having another meaning or referent पुनः श्रुतेरर्थवादगुणार्थत्वेनान्यार्थत्वात् TantrVā.644.15 (*on* ii.4.15); नैवमुत्पत्त्यादि-श्रुतीनां निराकाङ्क्षार्थप्रतिपादनसामर्थ्यमस्ति, प्रत्यक्षं तु तासामन्यार्थत्वं समनुगम्यते BrahmSūBh.(Śaṅ.)835.16 (*on* iv. 3.14); हन्त तर्ह्यनर्थकत्वादपोह्यमेतद्वाक्यम् ... न अन्यार्थत्वात् TaiUBh. 260. 9 (*on* 2.6); प्रविष्टस्य तु भावान्तरापत्तिरिति चेत्, न, प्रवेशस्यान्यार्थत्वेन प्रत्याख्यातत्वात् TaiUBh. 295.15 (*on* 3.10); कथं पुनरेतदवगम्यते बृहतीब्रह्मणोर्ऋग्यजुष्ट्वं न पुनरन्यार्थत्वम् BṛĀraUBh.65.6 (*on* i. 3. 21); आनर्थक्यान्यार्थत्वयोस्तु प्रसिद्धिबाधः Kāśi.i. 32. 25 (*on* 1.67); वचनं तु व्यवस्थार्थमन्यार्थत्वादबाधतः ŚāstrDī.128.4 (*on* ii. 2.3); आगमस्यान्यार्थत्वात् NyāyMa.7. 2; तथा चेदं वचनं, 'नास्यदघ्नं चित्वा कनीयांसं चिन्वीत' इति तेषां वचनानामन्यार्थत्वात् SaṅkarKāBh.71.6 (*on* ii.1. 57); पूर्वापरादिशब्दानां च दिगर्थत्वे स्वाश्रयत्वात् अन्यार्थत्वे च तत्प्रत्यये दिगसाधारणत्वस्य दुर्निरूपत्वात् TarkSaṁ.(Ā.)50.14; श्रुतिविरोधेन स्मृतीनामेवान्यार्थत्वमप्रामाण्यं वा किं न स्यात् TattvPrakā.80A.1 (*on* ii.1.1); अवश्यानुष्ठेयमेव मुमुक्षुणा वैराग्यादि तद्विना मोक्षासिद्धेः। न चैवं श्रुतिविरोधः। तस्या अन्यार्थत्वात् TattvPrakā.140B.2 (*on* iii.1.7); न च श्रुतेरन्यार्थत्वं कल्पनीयम् TattvPrakā.145B.6 (*on* iii.1. 24); (शैवादिपुराणानाम्) न च तेषामपि श्रुतिवदन्यार्थत्वम् NyāySu.(Ja.) 98B.11 (*on* i.1. 2); फलान्तरसाधनवचनस्यान्यार्थत्वं 'स्वयमेवोक्तम् प्रत्ययार्थं च मोक्षस्य सिद्धयः संप्रकीर्तिताः' PāñcRāRa. 9. 3; वेदे सृष्टिवाक्यानामेतन्न्यायेनान्यार्थत्वान्न ब्रह्म जगत्कारणम् AṇuBh.114.10 (*on* i.4.19); **2D** the state of having a different, i.e. hidden meaning मात्रासबिन्दुच्युवनादन्यार्थत्वेन तच्च्युते नाम। स्पष्टप्रच्छन्नार्था प्रहेलिकाव्याहृतार्था च Kāvyālaṅ.(Ru.)5.25; **2E** the state of having meaning other than the expressed, i.e. unintended meaning अन्यार्थत्वासमर्थत्वे एतामेवोपसर्पतः। संदिह्यमानवाच्यत्वमाहुः संशयितार्थताम् AgniP. 346. 9.

अन्यार्थत्वप्रकल्पन (anyārthatva-prakalpana) *n.* assumption of the state of having meaning other than the expressed, i.e. unintended meaning निरुक्तिर्योगतो नाम्नामन्यार्थत्वप्रकल्पनम् Kuval.164.

अन्यार्थत्वप्रतीति (anyārthatva-pratīti) *f.* knowledge of the state of having different meaning अन्यार्थत्वप्रतीतिरहितस्य कस्यचिद्वाक्यस्य किंचिद्विद्योपास्य-निर्धारणार्थत्वं कल्प्येत ŚivārkaMaDī.ii. 363.13 (*on* iii. 3.43)

अन्यार्थत्वाभाव (anyārthatvābhāva) *m.* absence of the state of being meant for another प्रथमश्रवणस्य जर्तिलादिवदन्यर्थत्वाभावाद्विध्यर्थत्वमेवेत्यर्थः MayūMāli.776. 27 (*on* x.8. 5)

अन्यार्थत्वावधृत (anyārthatvāvadhṛta) *adj.* ascertained as the state of having another purpose अन्यार्थत्वावधृतवेदाभ्यासादिसमभिव्याहारात् ... अर्थवाद एवायम् Kāśi.i.137.12 (*on* 2.146)

अन्यार्थदर्शन (anyārtha-darśana) *n.* **1** perception of different purpose **2A** act of finding (a text having) different application **B** act of finding another text (pointing to the one, i.e. same conclusion) **3** act of showing (something) to be meant for another **4A** indication of different meaning or referent **B** expression of another meaning or referent **5** the word *anyārthadarśana* **1** perception of different purpose नामरूप° ... °प्रायश्चित्ता-न्यार्थदर्शनाच्छाखान्तरेषु कर्मभेदः स्यात् MīmāSū.ii.4.8; ŚābaBh.633.10 (*on* ii.4.8); परिहारसूत्रवशेन पश्चान्यार्थदर्शनान्युच्यन्ते TantrVā.640. 9 (*on* ii.4.8); किमन्यार्थदर्शनानां प्राप्त्यपेक्षत्वादविधानाच्च नैव भक्षः TantrVā.1044. 20 (*on* iii. 5.19); स्मृतेर्मूलान्तरस्यापि संभावितत्वादन्यार्थदर्शनस्याप्यन्यथानुपपत्तिविधया लिङ्गत्वाच्च MīmāKau.ii. 367.6 (*on* iii. 3.14); **2A** act of finding a text having different application स्याद्वान्यार्थदर्शनात् MīmāSū.iii. 5. 20 (ŚābaBh. अन्यार्थं हि वचनं भक्षं दर्शयति); **2B** act of finding another text (pointing to the one, i.e. same conclusion) तथा चान्यार्थदर्शनम् MīmāSū.iv.4. 31; नानुक्तेऽन्यार्थदर्शनं परार्थत्वात् MīmāSū.iv.4. 33; iv.4.38; iv.4.41; v.1.7; v. 2. 20; तथा चान्यार्थदर्शनम् MīmāSū.vi. 1.11; अपि वान्यार्थदर्शनाद्यथाश्रुति प्रतीयेत MīmāSū.vi.1. 28; vi.1.38; vi.5.15; vi.7.10; उदगयनपूर्वपक्षाहःपुण्याहेषु दैवानि स्मृतिरूपान्यार्थदर्शनात् MīmaSū.vi.8. 23; viii.1. 31; viii. 3. 5; ix. 2.18; x. 2. 33; x.8.46; x.8. 58; xi.1.45; xi.1. 58; xi.1.70; xi. 2. 5; xi. 2.11; xi. 2.16; xi.4. 3; xi.4. 21; xi.4. 24; एवं च कृत्वान्यार्थदर्शनमुपपन्नं भवति ŚābaBh.1282. 21 (*on* iv.4. 31); अन्यार्थदर्शनं च भवति। यथा शूद्रस्याध्ययनमिति ŚābaBh.1381. 9 (*on* vi.1. 38); विग्रहवती देवता, भुङ्क्ते च। ... स्मृतेः उपचारात् अन्यार्थदर्शनाच्च ŚābaBh. 1650. 3 (*on* ix.1.6); यदा दश संवत्सरान् दर्शपूर्णमासाभ्यां यजतेऽथा-ग्निष्टोमयाजिनामाप्नोतीत्याद्यन्यार्थदर्शनादपि व्यवस्थासिद्धिः NyāySu.(So.) 66.12 (*on* i. 2.17); श्रुतौ स्मृतौ वा ... कालः प्रत्यक्षवचनेनान्यार्थदर्शनकल्प्यविधिना वा विहितः BhāṭṭaDī.ii. 331.19 (*on* vi.8. 5); दैवानि कार्याणि तत्कालस्मरणात् ... इति स्मृतिरूपदर्शनात् 'पूर्वाह्णो वै देवानां मध्यंदिनं मनुष्याणामपराह्णः पितृणा'मित्यन्यार्थदर्शनाच्चेति MayūMāli. 519. 21 (*on* vi.8. 5); **3** act of showing (something) to be meant for another अन्यार्थदर्शनाच्च SaṅkarKā.ii. 2. 37 (JAS. Ed.); विद्यते वान्यार्थदर्शनेभ्यः आश्राव्याह देवान् यजेति SaṅkarKā.ii. 3.4 (JAS. Ed.); अत्रेज्यन्ते देवाश्च पितरश्च इति इदमन्यार्थदर्शनमुक्तन्यायस्य प्रढिम्नः कारणम् SaṅkarKāBh.110.7 (*on* ii.4. 32); **4A** indication of different meaning or referent अन्यार्थदर्शनस्य च प्राप्तिरहितस्यासाधकत्वात् BrahmSūBh.(Śaṅ.) 285.7 (*on* ii.1.1); 'विज्ञानमयः', 'मनोमयः' इत्यादौ विज्ञानमयशब्दस्य अन्यार्थदर्शनात् अश्रौतार्थता अवसीयते BṛĀraUBh. 526.16 (*on* iv.3.7); वाक्यशेषादग्निस्तुतिविधि-परत्वावगमात् अन्यार्थदर्शनस्य प्राप्त्यभावे प्रमाणत्वानुपपत्तेः TattvPradī(Ci.) 156.14; प्रतिवाक्यं न तत्सिद्धिः क्वचिदन्यार्थदर्शनात् VedāntKa.196. 9 (*on* i.4.1); परे तु ... पुनःश्रुतिनिन्दाशक्तिसमाप्तिवचनप्रायश्चित्तान्यार्थदर्शनानि ... पूर्वपक्षहेतुतया वर्णयन्ति ŚrutaPra.ii.463. 2 (*on* iii. 3. 5); श्रुतविध्युद्देशानामन्यार्थदर्शनानां तदेकवाक्य-त्वादर्थान्तराप्रापकत्वम् ŚrutaPra.ii. 517. 24 (*on* iii. 3.43); हारीतवचनेऽन्यार्थदर्शनम् CaturCin.iii(1).1509. 9; विद्याप्रकरणे अध्ययनाङ्गोपनयनपरामर्शस्यात्रान्यार्थदर्शनं लिङ्गमित्येव पर्यवस्यति ŚivārkaMaDī.i.485. 20 (*on* i. 3. 27); **4B** expression of another meaning or referent एतस्य चान्यार्थदर्शनमात्रत्वेन स्वतोऽविधायकत्वात् MīmāKau.i. 50. 24 (*on* i. 3.7); अपह्नुतिरपह्नुत्य किंचिदन्यार्थदर्शनम् Kāvyāda. 2. 304; SaraKaṇṭhā.449.18; **5** the word *anyārthadarśana* (in the Sūtra) तथा अन्यार्थदर्शनं व्याचक्षाणा वक्ष्यामः TantrVā.486. 2 (*on* ii. 2.10)

अन्यार्थदर्शन (anyārtha-darśana) *adj.* **1** serving the purpose of another thing यान्यप्यन्यार्थदर्शनानि ... तेषामपि लिङ्गत्वम् TantrVā.862.16 (*on* iii.3.14); **2A** indicatory of another matter or thing अन्यार्थदर्शनं हि एतत् BrahmSūBh.(Śaṅ.)692. 3 (*on* iii. 3.45); **2B** indicatory of another meaning or referent लिङ्गं हि द्विविधं सामर्थ्यरूपमन्यार्थदर्शनं च VedāntKa. 459.21 (*on* iii.3.44)

अन्यार्थदर्शनत्व (anyārthadarśana-tva) *n.* [Inst.] by way of finding different meaning मानवः कर्तव्यतोपदेशः कालनियोगप्रकरणे दर्शयिष्यते त्रिधा विभक्तस्याह्नस्तृतीयो भागोऽपराह्न इत्यत्रान्यार्थदर्शनत्वेनानुसंधेयः CaturCin.iii(2). 570. 2.

अन्यार्थदर्शनभ्रम (anyārthadarśana-bhrama) *m.* error in finding different meaning महाभारतादिवचनानि ... । गन्धादिश्रुतिशून्यत्वात्तद्विषयाण्येव न भवन्तीत्यन्यार्थदर्शनभ्रमेणैवोपन्यस्तानि CaturCin.iii(1).1037.17.

अन्यार्थदर्शनरूप (anyārthadarśana-rūpa) *adj.* of the form of indication of different meaning or referent शाबरभाष्यादिषु तत्र तत्रान्यार्थदर्शनरूपलिङ्गो-

पन्यासेऽपि लिङ्गमात्रमसाधकम् ŚivārkaMaDī. i.81.4 (*on* i.1.1); अन्यार्थदर्शन-रूपलिङ्गमात्रं न साधकमिति प्रतिपादकप्रमाणप्रदर्शनार्थं सूत्रम् ŚivārkaMaDī.ii.405. 26 (*on* iii.4. 37); वैदिकमन्यार्थदर्शनरूपमनन्यथासिद्धं लिङ्गं स्मृत्यनुमितश्रुत्यपेक्षया प्रबलम् MīmāKau.i. 367.4(*on* iii. 3.14); अन्यार्थदर्शनरूपलिङ्गस्य स्वयं क्वचिदप्यर्थे प्रामाण्याभावात् MayūMāli.494. 27 (*on* vi. 5.1); अन्यार्थदर्शनरूपस्य लिङ्गस्य स्वतो निश्चायकत्वं तान्त्रिकाणामसंप्रतिपन्नम् MayūMāli. 541.9 (*on* vii. 3.10)

अन्यार्थदर्शनलिङ्ग (anyārthadarśana-liṅga) *n.* probans which is indicatory of different meaning or referent आर्थवादिकस्यान्यार्थदर्शनलिङ्गस्य यथाकथंचित् स्तुत्यालम्बनत्वोपपत्तेः ŚivārkaMaDī.i. 475. 27 (*on* i. 3. 33)

अन्यार्थदर्शनोपपत्ति (anyārthadarśanopapatti) *f.* tenability of showing (something) to be meant for another 'वाजिनो यजत्याहुतीनां त्रिंशत्त्वाय' इत्यन्यार्थदर्शनोपपत्तिः BhāṭṭCin.ii.66.19 (*on* i.4.10)

अन्यार्थदर्शनौपयिकत्व (anyārthadarśanaupayika-tva) *n.* the state of being conducive to the expression of another meaning नास्या अन्नमद्यादिति वाक्यान्तरमपि सदन्यार्थदर्शनौपयिकत्वात्सहोदाहृतम् TantrVā. 988.16 (*on* iii.4. 24)

अन्यार्थद्योतक (anyārtha-dyotaka) *adj.* indicating different meaning or referent अन्यपरं वाक्यमन्यार्थद्योतकं लिङ्गमित्युच्यते YuktiSneha.149. 2 (*on* i.1.6)

अन्यार्थद्रव्योद्देश (anyārthadravyoddeśa) *m.* [Inst.] in view of the material meant for another (deity) नानेनान्यार्थद्रव्योद्देशेनाहुतिविधानं किं तु द्रव्यविशेषविधिः PrakaVi.883.16.

अन्यार्थधी (anyārtha-dhī) *f.* **1** cognition of (sentence as having) different meaning अन्यत्वाद्य पदार्थानां ते चेन्नान्यार्थधीर्भवेत् ŚlokaVār.7. 239(911.10); **2** cognition of other (than the expressed and indicated) meaning, i.e. suggested meaning योऽर्थस्यान्यार्थधीहेतुर्व्यापारो व्यक्तिरेव सा KāvyPra.72.7; BhāvPra.(Śā.)170. 22(6); Ekāva. 2.13(6) (78.8)

अन्यार्थन (anyārthana) *n.* expectancy for another नित्यं ज्ञानं विभोस्तत्र नियतविषयं तेन नान्यार्थनम् TattvMu. 3.17.

अन्यार्थनिरास (anyārtha-nirāsa) *m.* removal of another object (of sense) इन्द्रियाणि च इन्द्रियार्थाश्च इन्द्रियार्थाः। त एवेति विशेषणमन्येन्द्रिय-निरासार्थमन्यार्थनिरासार्थं च Sphuṭā. i.41.12 (*on* 1.14)

अन्यार्थनिर्दिष्ट (anyārtha-nirdiṣṭa) *adj.* mentioned for other purpose वाक्प्राणयोरन्यार्थनिर्दिष्टयोरपि गायत्रीप्रकारत्वम् ChāndoUBh.162. 5 (*on* iii.12. 5); अन्यार्थनिर्दिष्टस्यापि जीवस्योपास्यत्वम् ŚivārkaMaDī. i. 316. 20 (*on* i.2.2)

अन्यार्थनिश्चय (anyārtha-niścaya) *m.* ascertainment of another meaning काण्वशाखायाम् 'अन्नस्यान्नमित्यस्य' पाठाभावेऽपि शाखान्तरगुणोपसंहारेण लभ्यस्तदर्थोऽस्त्येव । न च काण्वशाखायां पाठाभावमात्रेण शाखान्तरेऽन्यार्थनिश्चयः ŚivārkaMaDī.i. 529. 20 (*on* i.4.13)

अन्यार्थनीयमान (anyārtha-nīyamāna) *adj.* taken for another purpose अधिकारार्थस्य चाथशब्दस्यान्यार्थनीयमानोदकुम्भदर्शनमिव श्रवणं मङ्गलायापि कल्पते TattvVai. 2.18 (*on* 1.1); माङ्गल्यमन्यार्थनीयमानोदकुम्भादिवत् ... प्रासङ्गिकं प्रयोजनम् NyāyRa. 38.16 (*on* 1.113); अधिकारार्थस्य च अथशब्दस्यान्यार्थनीयमानकुसुमदाम-जलकुम्भादेर्दर्शनमिव श्रवणं मङ्गलायापि कल्पते PramāMī. 2. 2 (*on* i.1.1)

अन्यार्थन्यास (anyārtha-nyāsa) *m.* act of putting forth or presentation of another meaning उक्तसिद्ध्यर्थमन्यार्थन्यासो व्याप्तिपुरःसरः। कथ्यतेऽर्थान्तरन्यासः Vāgbhaṭā.4. 91.

अन्यार्थपर (anyārtha-para) *adj.* **1** meant to convey another meaning एतदनन्तरमन्नोत्सर्गोऽन्नमिष्टमित्यादिश्लोकेनान्यार्थपरेणापि वक्ष्यते VīraMi. 302. 9 (*on* 1. 238); **2** meant to convey secondary meaning, cf. **अन्यार्थपरत्व1**.

अन्यार्थपरत्व (anyārthapara-tva) *n.* **1** the state of being meant to convey secondary meaning न च स्वार्थपरत्वस्योपपत्तौ सत्यामन्यार्थपरत्वकल्पना युक्ता Bhām. 35.11 (*on* i.1.1); **2** the state of being meant to convey another meaning यदुक्तं पूर्वपक्षिणा अस्य वचनजातस्य अन्यार्थपरत्वं तत्र Subodhi.47. 32 (*on* 2.100)

अन्यार्थपरत्वतस् (anyārthaparatva-tas) *adv.* due to being meant for conveying another meaning श्रोत्रादिकरणानीव नातो गोचरसंकरः। भिन्नाभिन्न-प्रसिद्ध्यर्थं न चेयं श्रुतिरिष्यते। यद्वै तदिति वचस इतोऽन्यार्थपरत्वतः BṛĀraUBhVā.iv. 3.1750.

अन्यार्थपरवाक्य (anyārthapara-vākya) *n.* sentence meant to convey another meaning (अन्यशेषस्यातत्परत्वदर्शनात्) अन्यशेषस्य अन्यार्थपरवाक्यघटकस्य LaCandr.717. 27.

अन्यार्थपरिग्रह (anyārtha-parigraha) *m.* acceptance of wealth of another person अन्यार्थपरिग्रहे सक्तादायतिच्छेदनमर्थस्य ... नीचस्य गमनमायति-घ्नमर्थोऽनर्थानुबन्धः KāmSū. 354. 24 (6.6)

अन्यार्थपारवश्य (anyārtha-pāravaśya) *n.* dependence on, i.e. devotedness for the purpose of another प्रियं प्रति। विरक्तानां तु लिङ्गानि कथ्यन्ते ... । गूढावस्थानमन्यार्थपारवश्यमनादरः BhāvPra.(Śā.)115.19(5)

अन्यार्थपूर्वविप्रतिषेध (anyārtha-pūrvavipratiṣedha) *m.* opposition of the former for the sake of the latter (grammatical operation) (अन उपधालोपिन ऊधसो ङीष् पूर्वविप्रतिषिद्धम्) अन इति। यद्यपीदमन्यत्र वक्तव्यम्, तथाप्यन्यार्थपूर्व-विप्रतिषेधप्रतिपादनप्रसङ्गेनात्रोक्तम् Pradī.iv.85B.6 (*on* iv.1.75)

अन्यार्थप्रकाशन (anyārtha-prakāśana) *n.* **1** act of implying other thing or object प्रमेयलक्षणार्थस्य वाक्यस्यान्यार्थप्रकाशनमुपपत्तिसामर्थ्यात् NyāyBh. 28.6 (*on* i.1.15); **2** act of conveying or expressing of another meaning किंचिदपह्नुत्य यदन्यार्थप्रदर्शनं(v.l. °प्रकाशनं) सापह्नुतिः AlaṅkāŚe.13.0(19)

अन्यार्थप्रकाशिनी (anyārtha-prakāśinī) *adj.* (*f.*) revealing any other, i.e. the highest object विष्णोः कथास्य कर्णस्था न चान्यार्थप्रकाशिनी PadmP.iv. 26. 9.

अन्यार्थप्रतिपादन (anyārtha-pratipādana) *n.* act of conveying another meaning अन्यार्थप्रतिपादनविवक्षायामपि प्रमादादन्यद्वाक्यमुच्चारयति TātpaṬ.(U.) 84.19 (*on* 2.161); अन्यपरस्य चान्यार्थप्रतिपादनाशक्तिर्वेदवाक्यवत्सूत्रवाक्येऽप्यस्त्येवेति TātpaṬ.(U.)117. 22 (*on* 2. 276); वेदसूत्रात्मकं वाक्यं वाक्यभेददोषादशक्तम् अन्यपरस्य चान्यार्थप्रतिपादनाशक्तेः YuktiSneha. 32. 9 (*on* i.1.2)

अन्यार्थप्रतीति (anyārtha-pratīti) *f.* knowledge of another meaning आनन्दकोशबीजोत्थापनध्रुवागानार्थानामप्यन्यार्थप्रतीत्या हास्यकरत्वादयं व्याहारः RasāSu. 279. 3(3.174)

अन्यार्थप्रदर्शन (anyārtha-pradarśana) *n.* act of conveying another meaning किंचिदपह्नुत्य यदन्यार्थप्रदर्शनं सापह्नुतिः AlaṅkāŚe.13.0(19)

अन्यार्थप्रधानत्व (anyārtha-pradhānatva) *n.* prominence of the meaing (of a word) which is other (than that of a compound constituent), i.e. third referent किं रथन्तरविशिष्टः क्रतुरिह निमित्तमुत क्रतुविशिष्टं रथन्तरमिति। तत्रान्यार्थप्रधानत्वाद्बहुव्रीहेर्निमित्तता ŚāstrDī.160. 3 (*on* ii. 3.1)

अन्यार्थप्रयुक्त (anyārtha-prayukta) *adj.* employed for another thing or matter अन्यार्थमुत्सृष्टम् अन्यस्मै कार्याय प्रयुक्तम्। उत्सर्गवाक्यमन्यार्थप्रयुक्तेन वाक्येन नापोद्यते नापवादगोचरीक्रियते SyādvāMañ.11(239)

अन्यार्थप्रवृत्त (anyārtha-pravṛtta) *adj.* [*f.* –ā] **A** made for another purpose (action) यो हि यया कृत्या अन्यार्थप्रवृत्तया विषयीक्रियते, स एव तत्र करणम् PrakaPañ.453.13; परशुरुद्यमननिपतनापेक्षया कर्मैव, परशुमुद्यच्छति नियच्छतीति। अन्यार्थप्रवृत्ततदपेक्षया तु करणम् TantrRaha.61.21; **B** begun or undertaken for another purpose अन्यार्थप्रवृत्ताद्वक्तृश्रोतृव्यवहाराद् व्युत्पि-त्सोर्व्युत्पत्तिग्रहणमानुषङ्गिकं जायते ŚivārkaMaDī.i.175. 28 (*on* i.1.4); **C** employed for another purpose उपनयनस्य चाध्ययनार्थत्वात् अन्यार्थप्रवृत्त-लिङ्गद्वयम् ... शूद्राणां विद्याधिकारस्य न व्यावर्तकम् ŚivārkaMaDī.i.485. 30 (*on* i. 3.37)

अन्यार्थप्रवृत्तकृति (anyārthapravṛtta-kṛti) *f.* action undertaken for another purpose नान्यार्थप्रवृत्तकृतिव्याप्यतात्मिका क्रियायाः कर्तव्यता NyāyRaMā. 202.26; यदि अन्यार्थप्रवृत्तकृतिव्याप्यतारूपकर्तव्यतोपेता क्रिया NyāyRaMā.203.4.

अन्यार्थप्रवृत्तक्रिया (anyārthapravṛtta-kriyā) *f.* action begun or undertaken for the sake of another purpose अन्यार्थप्रवृत्तक्रियाव्याप्यं करणम् TantrRaha.47.15.

अन्यार्थप्रवृत्तप्रयत्न (anyārthapravṛtta-prayatna) *n.* effort made for another purpose अन्यार्थप्रवृत्तप्रयत्नापेक्षया तु करणमेव परशुवत् TantrRaha. 61.19.

अन्यार्थप्रवृत्तभावना (anyārthapravṛtta-bhāvanā) *f.* activity undertaken for another purpose अन्यार्थप्रवृत्तभावनाभाव्यत्वलक्षणः करणभाव एव भावनायां धात्वर्थस्य स्यात् NyāyMa. 347. 2; TattvPradī.(Ci.) 352. 3 (comm. फल-व्यवच्छेदार्थमन्यार्थपदम्)

अन्यार्थप्रवृत्तव्यापार (anyārthapravṛtta-vyāpāra) *m.* operation undertaken for another purpose यदा तु तदेव शब्दकर्मकं ज्ञानमर्थप्रतिपत्ति-लक्षणफलावच्छिन्नं, तेन शब्दो व्याप्यते तदान्यार्थप्रवृत्तव्यापारव्याप्यत्वाच्छब्दः करणम् TantrRaha.46. 27; 61.12.

अन्यार्थप्रवृत्ति (anyārtha-pravṛtti) *f.* use in another meaning or referent अन्यापोहकत्वं शब्दस्य नास्तीति कोऽर्थः। नान्यार्थप्रवृत्तावपोहो निमित्तमिति Śarka.76.11.

अन्यार्थप्रसक्त (anyārtha-prasakta) *adj.* pertaining to other thing अन्यार्थप्रसक्तैरप्येवमादिभिः क्रतुर्युज्यमानो बह्वङ्गत्वेन प्रशस्तः TantrVā. 937.10 (*on* iii.4.12)

अन्यार्थप्राकृत (anyārtha-prākṛta) *adj.* belonging to the archetype meant for another purpose सिद्धान्ते तु नियमार्थत्वादन्यार्थप्राकृतपुनःश्रवणरूपत्वाभावेनापूर्वतार्थत्वमिति ध्येयम् MayūMāli.767.6 (*on* x.7.16)

अन्यार्थप्रापण (anyārtha-prāpaṇa) *n.* act of conveying of other meaning or referent अन्यार्थप्रापणोक्ष(?घ)न्नियमहरणयोरप्यतिव्याप्तिरित्थम् VidhiRa.13 (88.21); नवमश्लोकावतारिकोदाहृतानां मध्ये यावन्यार्थप्रापणोद्यन्नियमपरिवर्जनविधीसाम्ना स्तुवीत यदि रथन्तरसामा सोमः स्यादिति तयोर्विध्योरतिव्याप्तिः VidhiRa.13 (91. 25)

अन्यार्थबाधक (anyārtha-bādhaka) *adj.* negating or sublating other object or thing रूप्यादिज्ञानमन्यार्थज्ञानानि च अन्यार्थबाधकानि स्युः IṣṭaSi. 94.11.

अन्यार्थबुद्धि (anyārtha-buddhi) *f.* knowledge of another meaning or referent या शब्दार्थस्यान्यार्थबुद्धिहेतुः शक्तिः साभिधामूला व्यञ्जना SāhiDa.62.4.

अन्यार्थबोधकत्व (anyārthabodhaka-tva) *n.* the state of conveying other meaning or referent समर्थान्तरभावे च कलिमार्यादिशब्दवत्। नान्यार्थबोधकत्वं स्याद्ध्वनेर्नियतशक्तितः TattvSaṁ. 2654.

अन्यार्थबोध्यत्व (anyārthabodhya-tva) *n.* the state of being what is to be known for another purpose, i.e exclusion अविवक्षितमिति किमबोध्यत्वं विवक्षितम् उतान्यार्थबोध्यत्वम् ŚatDū.161. 27.

अन्यार्थभजन (anyārtha-bhajana) *n.* act of assuming of another meaning उत्थापकः, परिवर्तकः, संलापकः, संघात्यकः, इति चत्वारि सात्वत्यङ्गानि। ... प्रस्तुतार्थत्यागादन्यार्थभजनं परिवर्तकः SaraKaṇṭhā.741.11.

अन्यार्थभाज् (anyārtha-bhāj) *adj.* relating to, i.e. denoting another meaning or referent नामधात्वर्थयोगी च निषेधोऽन्यार्थभाग्भवेत् ŚlokaVār.7. 301(930.4)

अन्यार्थभाषण (anyārtha-bhāṣaṇa) *n.* statement of another meaning or referent विधेयार्थस्य सिध्यर्थं साम्यादन्यार्थभी(भा)षणम्। सोऽयमर्थान्तरन्यासः Mānaso.iv. 2. 255.

अन्यार्थम् (anyārtham) *adv.* **1Ai** for the sake of (supporting) other act **ii** for laying down another (substitute) **B** for the sake of another (grammatical operation) **C** for the sake of another purpose **D** for the sake of purpose of others **E** for the sake of signifying another (meaning or referent) **2A** for the purpose of one (grammatical operation) **B** for the sake of one (phoneme) **C** for the sake of one person **3** for the sake of what is other than pertinent (exception) **1Ai** for the sake of (supporting) other (act) अन्यार्थं दर्शनं न पुनर्ग्रहणात् KātyŚS.i.4.6; (comm. अन्यविधिपरं सत् प्रसङ्गादन्यमर्थं ज्ञापयति); **1Aii** for laying down another (substitute) अन्यार्थं पुनर्ग्रहणम् KātyŚS.i.4.7; **1B** for the sake of another (grammatical operation) न चान्यार्थं प्रकृतमन्यार्थं भवति MahāBh.i.82.2 (*on* i.1.23); अन्यार्थं कृतमेतदर्थमपि स्यादिति भावः Prasā.i.133.10; ii. 305.16; **1C** for the sake of another purpose अन्यार्थमपि प्रस्थितः पथि पतितं तृणपर्णाद्यस्तीत्येव प्रतिपद्यते BrahmSūBh.(Śaṅ.) 205.19 (*on* i. 3. 33); अन्यार्थमानीयमानोदकुम्भदर्शनवत् Bhām. 36. 5 (*on* i.1.1); अन्यार्थं गतयोः ... दम्पत्योरिह को न ... रसः GītGo.v.11.11; किम् ... अवेद्यत्वसमर्थनार्थमयं प्रयासः उत ... अन्यार्थम् ŚatDū.110. 9; अन्यार्थं फलान्तरार्थम् NyāySu.(Ja.)176A. 5 (*on* i.3.8); अर्थान्तरारम्भवाक्यार्थधीफलकस्याथशब्दस्य कथमन्यफलकतेति चेन्न। अन्यार्थं नीयमानोदकुम्भोपलम्भवत्तत्संभवात् SarvaDaSaṁ.15. 93; अन्यार्थं तु शरो भुजः मानैक्यखण्डं कर्णः सदृशवृत्ते तत्कोटिश्चेत्युक्तवज्ज्ञानं सुबोधम् SiddhāTaVi.(ŚeṣaVā.) 37.9; **1D** for the sake of purpose of others प्रवृत्तिश्च निवृत्तिश्च यच्च यावच्च चेष्टितम्। आत्मार्थमेव नान्यार्थम् SarvaVeSāSaṁ.630; अकुर्वन्मनसः प्रीतिं यः स्त्रीषु विहितादरः। अन्यार्थं भारवोढेव स परं क्लेशभाजनः YaśasCam.i. 538.8; यत्त्वन्यार्थमनुष्ठितं तदनुनिष्पन्नं वान्यस्य साधनं भवति प्रतिपाद्यं वा तत्राप्रयोजकत्वम् NyāyRaMā. 209.20; अन्येनान्यार्थमानीतामन्यस्मै मां ददासि चेत् KathāSaSāg.xii. 22.76; अन्यार्थमर्थान् रक्षन्ति चित्रं लुब्धा महाशयाः RājTa.(Ka.)7. 501; साक्ष्यादिभिश्चान्यार्थमर्पित(ता)र्थोऽयमित्यवधृतेन ... स समाप्नुयात् SmṛtiCan.iv. 357.1; वाक्प्राणयोरन्यार्थमुदाहृतत्वात् ŚrutaPra.iB.264.22 (*on* i.1.27); तत्प्रेमात्मार्थमन्यत्र नैवमन्यार्थमात्मनि PañcDa.1.9; अन्यार्थमपि करोतीति चेत् AṇuBh.153.15 (*on* ii. 3.40); अन्यार्थं या गुप्ता ... । वरणे वर्ज्या KandaCū.iii.1. 22; योग्यब्राह्मणैः ... अन्यार्थमपि उभयोः परमभक्त्या अनुष्ठिते सति ... दुर्लभस्यापि प्राप्तिः BālamBha.i. 251.10 (*on* 1.89); यदि त्वन्यार्थं पाकस्तदा तच्छेषः स्वयमपि भोक्तव्यः BālamBha.i. 353.16 (*on* 1.104); अन्यार्थं योगत्वविवक्षायामपि प्रकृते प्रोक्तरीत्या निर्वाहे तद्विवक्षाया अनुपयोगात् BālamBha.ii.188.15 (*on* 2.135); **1E** for the sake of signifying another (meaning or referent) अन्यार्थमेव व्याहारो हास्यलोभकरं वचः DaśaRū. 3. 20; PratāYaBhū.122.1; RasāSu. 278.16 (3.174); **2A** for the purpose of one (grammatical operation) न चान्यार्थं प्रकृतमन्यार्थं भवति MahāBh.i.82. 2 (*on* i.1. 23); **2B** for the sake of one (phoneme) अन्यार्थम् प्रेरितो वायुर्यथान्यं न करोति वः। तथान्यवर्णसंस्कारशक्तौ नान्यं करिष्यति TattvSaṁ. 2195; ŚlokaVār.6.80(751. 2); **2C** for the sake of one person प्रेतपात्रं पितृपात्रेषु सेचयेदर्घार्थम् ... तदयुक्तं, पितामहादेस्तत्कल्पितं, न पितुः। न चान्यार्थं कल्पितादित्यन्यार्थता युक्ता ManuBh.i. 311. 26 (*on* 3. 238); **3** for the sake of what is other than pertinent (exception) न धर्महेतुर्विहितापि हिंसा नोत्सृष्टमन्यार्थमपोद्यते MahāVīSt.(H.) 1.11; अन्यार्थमुत्सृष्टम् अन्यस्मै कार्याय प्रयुक्तम् SyādvāMañ. 11(238)

अन्यार्थमूलतस् (anyārthamūla-tas) *adv.* from the root (of the branch) meant for another (purpose) शाखां छित्त्वोपवेषं च मूले कुर्वीत शाखया। ... उपवेषं करोतीति साकाङ्क्षोऽन्यार्थमूलतः। पूर्यते NyāyMāVi. 233.14 (*on* iv. 2. 3)

अन्यार्थलक्षणा (anyārtha-lakṣaṇā) *f.* indication of the meaning of other एकदेशानुमानेन के चिदाहुर्दयार्थताम्। अपरेऽथैकदेशेन ब्रुवतेऽन्यार्थलक्षणाम् ŚlokaVār.7. 205 (902.10)

अन्यार्थवचन (anyārtha-vacana) *n.* **1** text indicating secondary meaning तथा चैनां भुञ्जानामिवोपचरन्ति यदस्यै विविधानुपचारानुपहरन्ति। तथा चान्यार्थवचनं भुञ्जानां देवतां गमयति अद्धीन्द्र पिब च प्रस्थितस्यैति ŚābaBh.1650.15 (*on* ix.1. 6); **2** statement meant for another (root) वृश्चत्यर्थमेतद्वचनं न भवतीति सत्यप्येतस्मिन्नन्यार्थवचने वृश्चतेरभ्यासस्य नैव संप्रसारणेन भवितव्यम् Nyās.ii. 216.15 (*on* vi.1.17); **3** word denoting different meaning or referent भिन्नमन्यार्थवचने ViśvaPra.86.15.

अन्यार्थवत् (anyārtha-va(n)t) *adj.* having, i.e. referring to what is other than the intended meaning अन्यार्थवन्त्यपि पदानि हृदयस्थार्थागत्या अर्थान्तरे संक्रमय्य अत्र प्रवेशः SāhiDa.285.4.

अन्यार्थवर्णन (anyārtha-varṇana) *n.* description of another meaning स्मर्यते च प्रपञ्चमिथ्यात्ववादिश्रुत्यादेरप्यन्यार्थवर्णनम् TattvPrakā.88A. 2 (*on* ii.1.18)

अन्यार्थवाचिन् (anyārtha-vācin) *adj.* expressive of different object भिन्नमन्यार्थवाचि स्यात् DharK.1368.

अन्यार्थविधान (anyārtha-vidhāna) *n.* prescription of other thing न लौकिकानामाचारग्रहणत्वाच्छब्दवतां चान्यार्थविधानात् MīmāSū.viii.4.6.

अन्यार्थविनिवृत्ति (anyārtha-vinivṛtti) *f.* negation, i.e. exclusion of other thing अन्यार्थविनिवृत्तिं च साक्षाच्छब्दः करोति नः। कृते स्वार्थाभिधाने तु सामर्थ्यात्सावगम्यते। न तदात्मा परात्मेति विस्तरेणोपपादितम् TattvSaṁ.1192.

अन्यार्थविशिष्टसंज्ञिन् (anyārthaviśiṣṭa-sañjñin) *adj.* having consciousness characterized by benefit or goodness of others आत्मनोऽन्यार्थविशिष्टसंज्ञिनः स्वकार्थता का कतमा परार्थता MaYānaSū.19.18(5. 2)

अन्यार्थविषय (anyārtha-viṣaya) *m.* [Loc.] with reference to other object स्मरणप्रत्यभिज्ञाने भवेतां वासनावशात्। अन्यार्थविषये ज्ञातुः प्रत्यभिज्ञा तु दुर्लभा ŚlokaVār. 5(17).109(716.8)

अन्यार्थविषय (anyārtha-viṣaya) *adj.* referring to the other object न च भ्रान्त्यादयो ग्राह्यसंयुक्तनयनस्य जायन्ते। किं तर्हि। अन्यसंयुक्तेन्द्रियस्यान्यार्थविषयाः Kāśi.i. 207. 21 (*on* 4.12)

अन्यार्थवृत्ति (anyārtha-vṛtti) *adj.* signifying the other object एवं च सप्तमी षष्ठी द्वितीया स्तौतिशंसती। ... श्रुतिवृत्ता भविष्यन्ति त्वत्पक्षेऽन्यार्थवृत्तयः TantrVā.409.4 (*on* ii.1. 24)

अन्यार्थवेदन (anyārtha-vedana) *n.* act of understanding of other objects, i.e. topics ममागमार्थविज्ञानं ज्ञानं नान्यार्थवेदनम् ŚivaP.vii(2).10. 54(555B.11)

अन्यार्थव्यतिषङ्ग (anyārtha-vyatiṣaṅga) *m.* relation with the other meaning or referent स्वार्थमात्रपर्यवसाने वाक्यार्थप्रत्ययाभावः प्रयोगवैयर्थ्यं च स्यात्, तस्मादन्यार्थव्यतिषङ्गपरता BrahmSi. 25. 24.

अन्यार्थव्यापृतत्व (anyārthavyāpṛta-tva) *n.* the state of pervading, i.e. conveying another meaning or referent न भेदो येन तद्वाक्यं तस्य स्यात्प्रतिपादकम्। अन्यार्थव्यापृतत्वाच्च न द्वितीयार्थकल्पना TattvSaṁ.1594; ŚlokaVār. 5(7). 58 (465. 3)

अन्यार्थशङ्का (anyārtha-śaṅkā) *f.* doubt regarding another meaning or referent वैश्वदेवशब्देन भूतयज्ञपितृयज्ञमनुष्ययज्ञा अप्युपलक्ष्यन्ते। कथं पुनरन्यार्थस्य सतोऽन्यार्थशङ्का CaturCin.iii(2). 598. 2.

अन्यार्थश्रुत (anyārtha-śruta) *adj.* heard, i.e. stated in the scriptures for another purpose अन्यत्रान्यार्थश्रुतानामपां सूक्ष्मदेहत्वकल्पनेन क्लिष्टोपपादना-योगादित्याशङ्कानिराकरणार्थं सूत्रम् ŚivārkaMaDī.ii.198. 34 (*on* iii.1. 5)

अन्यार्थसंयुक्त (anyārtha-saṁyukta) *adj.* connected with the meaning or referent of another (word) प्रकृतिप्रत्ययौ ... । यत्रापि नाम दृश्येते केवलावधुनादिवत्। तत्राप्यन्यार्थसंयुक्ताविति पूर्वं निरूपितम् ŚlokaVār.7. 354 (945.8)

अन्यार्थसंयोग (anyārtha-saṁyoga) *m.* relation with different purpose न देवताग्निशब्दक्रियमन्यार्थसंयोगात् MīmāSū.vi. 3.18; कुतः। अन्यार्थसंयोगात्। प्रतिनिधीयमानमन्यदेतेभ्यः ŚābaBh.1418.11 (*on* vi. 3.18); हन्त्यादीनां दृष्टार्थत्वादस्ति अन्यार्थसंयोगादिति। किमुक्तं भवति, प्रतिनिधिकारणासंयोगादिति यावत् ṬupṬ.121. 3 (*on* vi. 3.18); अन्यार्थसंयोगाद्वषडादीनां भूतादिभिः ऋगादिभिश्च संबन्धः अन्यविशेषणविशेष्यभावे स्तुत्यर्थत्वमेवैषाम् SaṅkarKāBh.117.18 (*on* ii.4. 58)

अन्यार्थसंनिधान (anyārtha-sannidhāna) *n.* **1** presence of different purpose अन्यार्थसंनिधानस्य संकोचकत्वमयुक्तमिति निरस्तम् UpaParā. 21.19; अन्यार्थसंनिधानस्याकाङ्क्षावशाद्विशेषकत्वं षष्ठे वर्णितम् UpaParā. 22.2; **2** proximity of another object or thing वाक्यादन्यार्थसंनिधानस्यातिदुर्बलत्वात्तेन ब्रह्मण उपास्यतयान्वयो न सिद्ध्येत् ŚivārkaMaDī.i. 315.18 (*on* i. 2.1); अन्यार्थ-संनिधानं वाक्यानुकूलत्वात् न वाक्येन बाध्यम् ŚivārkaMaDī.i. 315. 30 (*on* i. 2.1)

अन्यार्थसंनिधानतस् (anyārthasannidhāna-tas) *adv.* owing to the proximity of another object or thing ब्रह्मण इव तद्गुणस्याप्यन्यार्थसंनिधानत एव ग्रहणोपपत्तेः ŚivārkaMaDī.i. 296.19 (*on* i. 2.1); विषयसमर्पणार्थप्रमाणाभावं निश्चित्य ह्यन्यार्थसंनिधानतो विषयग्रहणमपेक्षणीयम् ŚivārkaMaDī.i. 315. 24 (*on* i. 2.1)

अन्यार्थसंनिहित (anyārtha-sannihita) *adj.* proximate to another thing or object 'अधिकं वा स्याद्बह्वर्थत्वादितरैस्संनिधाना'दिति न्यायेनान्यार्थसंनिहितस्यापि ŚivārkaMaDī.i. 339.12 (*on* i. 2. 9)

अन्यार्थसमारोप (anyārtha-samāropa) *m.* superimposition of another object or thing संकेतसंश्रयान्यार्थसमारोपविकल्पने। प्रत्यक्षासन्नवृत्तित्वात् कदाचिद् भ्रान्तिकारणम् PramāVār. 3. 290.

अन्यार्थसाधन (anyārtha-sādhana) *n.* cause of the establishment of another purpose प्रस्तुतार्थसमावेशादेकमन्यार्थसाधनम् BhāvPra.(Śā.)231.4(8)

अन्यार्थसूचक (anyārtha-sūcaka) *adj.* indicative of another meaning प्रसादनविधिं त्यक्त्वा वाक्यैरन्यार्थसूचकैः। यस्मिन् प्रसाद्यते योषिदुपेक्षा सा मता तथा ŚṛṅgāTi.(Ru.) 2.70; UjjvaNīMa. 543.14.

अन्यार्थसूचन (anyārtha-sūcana) *n.* indication of another meaning अपह्नुतिरपह्नुत्यकिंचिदन्यार्थसूचनम् AgniP. 344.18.

अन्यार्थस्थान (anyārtha-sthāna) *n.* [Loc.] in the place of one meaning अन्यार्थस्थानेऽन्यार्थावबोधादुत्प्रासितोऽसि PrabaK.72.18.

अन्यार्थस्वीकार (anyārtha-svīkāra) *m.* **1** acceptance of another meaning स्वार्थत्यागः अन्यार्थस्वीकारः प्राप्तबाधश्चेति त्रयो दोषाः NyāyMāVi. 99.8 (*on* ii. 3.8); **2** acceptance of different meaning अन्यार्थस्वीकारेण विरोधपरिहारो न्यायः प्रकारो द्रष्टव्यः NyāySu.(Ja.) 282A.10 (*on* ii.1. 3)

अन्यार्थागतद्रव्य (anyārthāgata-dravya) *n.* material procured for the sake of another purpose अन्यार्थागतद्रव्योद्देशेनाहुतीनां विधानात् ता आहुतयो न द्रव्याक्षेपकाः PrakaVi.884. 20.

अन्यार्थागम (anyārthāgama) *m.* understanding, i.e. hypothesis of different, i.e. implied fact दण्डापूपिकयान्यार्थागमोऽर्थापत्तिरिष्यते मूषिकेण दण्डो भक्षित इत्यनेन तत्सहचरितमपूपभक्षणमर्थादायातं भवति SāhiDa.605.1 (comm. भिन्नार्थप्रतीतिः)

अन्यार्थाग्रहण (anyārthāgrahaṇa) *n.* non-grasping of another meaning तत्तत्संज्ञाकरणज्ञानरूपप्रकरणादन्यार्थाग्रहणरूपनियमः ... उक्तः संख्यासंज्ञासूत्रे भाष्ये LaŚabdeŚe.i.42.16.

अन्यार्थादि (anyārthādi) *adj.* **1** having or referring to different, i.e. non-conventional meaning etc. अन्यार्थादीनि पदानि दुष्टानि KāvyālaṅSū.ii.1.10; **2** (used as noun) (type of merit of poetic defect) different meaning etc. दोषगुणेषु ग्राम्यपुनरुक्तापार्थान्यार्थादयः सोल्लेखाः SaraKaṇṭhā.706.17.

अन्यार्थानभिधान (anyārthānabhidhāna) *n.* non-expression of another meaning असति वचनेऽन्यार्थानभिधानात् ŚābaBh.787.6 (*on* iii. 2. 28)

अन्यार्थानवगम (anyārthānavagama) *m.* non-understanding of another meaning कथम् ... आत्मविज्ञानविधानार्थ उत्तरो ग्रन्थ इति गम्यते। अन्यार्थानव-गमात् AitUBh. 240.4 (*on* 1.0)

अन्यार्थानीयमान (anyārthānīyamāna) *adj.* being brought for another purpose ओंकाराथशब्दौ ... कृत्स्नशास्त्रस्यानन्तरायपरिसमाप्त्यादिकं कुर्वाते। अन्यार्थानीयमानपूर्णकलशदर्शनवत् NyāySu.(Ja.)9B.8 (*on* i.1.1)

अन्यार्थानुनिष्पन्न (anyārthānuniṣpanna) *adj.* produced subsequently from what is meant for another शाखाभिधानाग्रार्थत्वावगमादुपवेषं करोतीति साकाङ्क्षमन्यार्थानुनिष्पन्नेन मूलेन निराकाङ्क्षीक्रियते ŚāstrDī.368.14 (*on* iv. 2.3)

अन्यार्थानुपपत्ति (anyārthānupapatti) *f.* untenability of other purpose अन्यार्थानुपपत्तेश्च। वेदान्तवचसां तथा ... वाक्यभेदप्रकल्पना। न न्याय्या BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 276.

अन्यार्थानुष्ठित (anyārthānuṣṭhita) *adj.* performed for the sake of another (rite) अन्यार्थानुष्ठितैः शेषैरुपकारेऽल्पकल्पना TantrVā.656.4 (*on* iii.1.1); अनागते पुरोडाशकाले न हि तदर्थता। अन्यार्थानुष्ठितं चाङ्गं न ह्यन्यस्योपकारकम् ŚāstrDī.843.18 (*on* xii.1.1)

अन्यार्थानुष्ठिताङ्ग (anyārthānuṣṭhitāṅga) *n.* subsidiary (rite) performed for the sake of another (action) अन्यार्थानुष्ठिताङ्गस्यान्येनोपजीवनं प्रसङ्गः ŚāstrDī.846. 1 (*on* xii.1.1)

अन्यार्थान्तर्भाव (anyārthāntarbhāva) *m.* inclusion, i.e. conveying another meaning or referent यथा देवदत्तयज्ञदत्तयोः प्रकृतयोराह – देवदत्तः शूरः, इतरः कातर इति, तस्यान्यार्थान्तर्भावोऽस्तीति चिन्त्यम् PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P.ii. 3. 29(187.14)

अन्यार्थापेक्षा (anyārthāpekṣā) *f.* [Inst.] by dependence on another object अन्यथाबोधकत्वम् ... । अन्यार्थापेक्षया तु तत् सर्वज्ञानानां भिन्नार्था-नामस्तीति तेषामपि बाध्यता स्यात् IṣṭaSi. 97.11.

अन्यार्थापोह (anyārthāpoha) *m.* exclusion of the meaning of another (word) यत्पुनरेतदन्यशब्दार्थापोहः(v.l. अन्यार्थापोहः) शब्दार्थ इति तदप्ययुक्तम् NyāyVār. 331.19 (*on* ii. 2.67)

अन्यार्थाप्तिविवक्षा (anyārthāpti-vivakṣā) *f.* expectation for obtaining another meaning अन्यार्थाप्तिविवक्षायामकर्मातिशयाद्विना। उद्देशादन्यवृत्त्यापि फलमेवेष्य-तेतराम् BhāvanāVi.137. 2.

अन्यार्थाभावतस् (anyārthābhāva-tas) *adv.* due to the absence of any other object अर्थप्रकाशरूपत्वं ज्ञानत्वं ब्रह्मणः कथम्। अन्यार्थाभावतो मोक्षे स्वेन स्वस्याप्यवेदनात् Nyāyamṛ.499A. 9.

अन्यार्थालाभ (anyārthālābha) *m.* non-obtainment of another objective अन्यार्थालाभे स्वयमपि प्रयोजकं भवति अत एव चाज्यभागौ पशाववियमानौ पशुपुरोडाशेनानुष्ठाप्येते NyāyRaMā. 210.4.

अन्यार्थावबोध (anyārthāvabodha) *m.* knowledge of another meaning अन्यार्थस्थानेऽन्यार्थावबोधादुत्प्रासितोऽसि PrabaK.72.18.

अन्यार्थाशक्ति (anyārthāśakti) *f.* absence of competency for (referring to) other object [शक्तिक्षये पूर्वधियो] नहि धीः प्राग्धिया विना। अन्यार्थाशक्तिविगुणे ज्ञाने ज्ञानोदयागतेः PramāVār. 3. 521.

अन्यार्थासक्तचित्त (anyārthāsakta-citta) *adj.* (one) having his mind not attached to any other object or thing अन्यार्थासक्तचित्तोऽपि द्विचन्द्रादि समीक्षते। अविच्छिन्नमतो नास्ति पारंपर्यसमुद्भवः TattvSaṁ.1322.

अन्यार्थासक्ति (anyārthāsakti) *f.* attachment for other object विज्ञानं शक्तिनियमादेकमेकस्य कारणम्। अन्यार्थासक्तिविगुणे ज्ञाने नार्था[न्तरग्रहात्] PramāVār. 2.112.

अन्यार्थासंभव (anyārthāsaṁbhava) *m.* **1** impossibility of (meditation on) the thing which is other (than the Self) 'विज्ञाय प्रज्ञां कुर्वीत' इत्यादिवाक्यानि, अन्यार्थासंभवात् BṛĀraUBh.113.13 (*on* i.4.7); 'ओमित्येवं ध्यायथ आत्मानम्' इत्यादेः अन्यार्थासंभवाच्च उपदेशस्य BṛĀraUBh.693.3 (*on* v.1.1); **2** impossibility of another meaning 'न हि दृष्टेर्द्रष्टारम्' इत्येवमादीनाम् अन्यार्थासंभवात् यथोक्तार्थपरत्वमवगम्यते BṛĀraUBh. 406.10 (*on* iii.4. 2); 'ध्यायतीव लेलायतीव' इति च श्रुतेः अन्यार्थासंभवात् BṛĀraUBh. 576.4 (*on* iv. 3. 22); यावज्जीव-श्रुत्यादिवाक्यानामन्यार्थासंभवात् क्रियावसान एव वेदार्थः BṛĀraUBh.671.12 (*on* iv. 5.15)

अन्यार्थासंभवत्वतस् (anyārthāsambhavatva-tas) *adv.* due to the impossibility of other meaning वचांसि हि। ... अब्धौ क्षिप्तानि तानि स्युरन्यार्थासंभवत्वतः BṛĀraUBhVā.v.1.72.

अन्यार्थासिद्धि (anyārthāsiddhi) *f.* non-accomplishment of other object आत्मविकारत्वेऽपि संविदोऽन्यार्थासिद्धिस्ते समानैव IṣṭaSi. 313.18.

अन्यार्थिका (anyārthi-kā) *adj.* (*f.*) having different meaning "तेभ्यस्तेऽपानेभ्यः" इति श्रुतिस्तु 'छन्दांसि जज्ञिरे तस्मात्' इति मन्त्रवर्णविरोधादन्यार्थिकैव BhāṭṭDī.i.14.19 (*on* i.1.7)

अन्यार्थिन् (anyārthin) *adj.* (used as noun) **1** (beggar)who asks for other thing अतिप्रदाननिर्बन्धः सर्वस्वक्षपणक्षमः। छिनत्त्यन्यार्थिवैफल्याद्धर्मवृक्षं क्रियाफलम् DaśāvaC.5.149; **2** (one) who seeks or wants one thing केयमख्यातिर्नाम। किं ख्यात्यभावमात्रम् उतान्यार्थिनोऽन्यत्र प्रवृत्तिहेतुविज्ञानम् VivaPraSaṁ. 34.12; सर्वत्रभेदाग्रहसंभवेनान्यार्थिनोऽन्यत्रप्रवृत्तिप्रसङ्गात् NyāySu. (Ja.)49B.11 (*on* i.1.1)

अन्यार्थोक्त (anyārthokta) *adj.* stated for different purpose अन्यार्थोक्तवाक्प्राणसहितैर्भूतादिभिः षड्विधा गायत्री VedāntKa.124.13 (*on* i.1.10)

अन्यार्थोदकुम्भ (anyārthodakumbha) *m.* water-jar meant for other purpose मङ्गलं त्वन्यार्थोदकुम्भदर्शनेनेवार्थान्तरप्रयुक्ताथशब्दश्रवणेनैव भवति SiddhāSi.i.8. 20.

अन्यार्थोद्धरण (anyārthoddharaṇa) *n.* act of taking away (of fire) for different purpose अन्यार्थोद्धरणे मन्त्रः स्यादित्युत्थितेः संगतिः MayūMāli.639.8 (*on* ix.4. 9)

अन्यार्थोद्धृत (anyārthoddhṛta) *adj.* (fire) taken away for different purpose अन्यार्थोद्धृताग्निनाशे प्रायश्चित्ताभावेऽपि MayūMāli.639.8 (*on* ix.4. 9)

अन्यार्थोपदेश (anyārthopadeśa) *m.* instruction for the purpose of another person राजा पुत्रवत्तत्त्वोपदेशात्। पिशाचवदन्यार्थोपदेशेऽपि Sāṁkhya-PraSū.4.2.

अन्यार्थोपलक्षण (anyārthopalakṣaṇa) *adj.* secondary to the meaning of another (word) अन्वयव्यतिरेकाभ्यां संख्याभ्युपगमे सति। युक्तं यत्साधनत्वं स्यान्न त्वन्यार्थोपलक्षणम् VākyaP. 3(1).67 (Vṛtti प्रकृत्यर्थोपलक्षणं युक्तमित्यर्थः)

अन्यार्थोपात्त (anyārthopātta) *adj.* used for another purpose फलाकाङ्क्षावेलायामन्यार्थोपात्तमपि ... विशेषमात्रं सुकरम् TantrVā. 36.5 (*on* i. 2.19)

अन्यार्थोल्लेख (anyārthollekha) *m.* mention, i.e. knowledge of other object मोक्षे अन्यार्थोल्लेखाभावात् Nyāyāmṛ.499A.7 (*on* 2.7); AdvaiSi.750.10.

अन्यार्ध (anyārdha) *m., n.* **1** half of the second (particular sum) कालप्रमाणघातः परकालहतो द्विधाद्यमिश्रवधात् । अन्यार्धकृतियुतात् पदमन्यार्धोनं प्रमाणफलम् BrāhmSphuSi.11.15; **2** other half (of body) स्वप्ने तत्र ददर्श स स्वपितरं देहम् ... मन्दाकिनीमन्यार्धेन च बिभ्रतम् ŚrīKaC. 3.73 (comm. शंकरनारायणरूपत्वात् ... वपुष्खण्डद्वय्या शरीरार्धयुग्मेन); **3** second or latter half षष्ठे न्ले लाद्द्वितीयात्सप्तमे त्वाद्यात्पदमन्यार्धे च पञ्चमे Chandonu.4.2 (comm. द्वितीयेऽर्धे)

अन्यार्धार्ध (anyārdhārdha) *m., n.* one half (reflected) from another half, i.e. mutual half देहस्था दर्पणे यस्य पश्यति ...। अन्यार्धार्धमिवोत्पन्नमर्धनारीश्वरान्तरम् SaraKanṭhā.466. 20 (comm. यस्य दर्पणे प्रतिमां प्रतिबिम्बं देहस्था गौरी पश्यति अन्यार्धाभ्यामुत्पन्नमर्धनारीश्वरान्तरमिव)

अन्यार्पित (anyārpita) *adj.* offered to the one who is other (than Kṛṣṇa) यत्किंचिद्विद्यते पुंसाम् ... । कृष्णार्पितं कुशलदमन्यार्पितमसौख्यदम् PadmP.i.61. 96.

अन्यार्हशेषता (anyārha-śeṣatā) *f.* subordination fit for other हित्वा चान्यार्हशेषतां नारायणं प्रपन्ना ये BṛBrahmS. iv.7.82.

अन्यालंकार (anyālaṅkāra) *m.* **1** other figure of speech अपहृत्यान्यालंकारलावण्यातिशयश्रियः। उत्प्रेक्षा VakroJī.195.10; **2** other ornament न चालंकारो व्यापकोऽन्यालंकारवत् Loc. 39. 22 (*on* 1.13)

अन्यालंकारगोचर (anyālaṅkāra-gocara) *m.* object of other figure of speech सामान्यस्तु स्वभावो यः सोऽन्यालंकारगोचरः VyaktiVi.109. 3.

अन्यालंकारानुग्रह (anyālaṅkārānugraha) *m.* act of facilitating other figure of speech अनेनैवाभिप्रायेण भामहः — 'अन्यरूपं यत्तत्सहोक्त्युपमाहेतुनिर्देशात्त्रिविधम्', इत्युक्त्वा 'न त्वन्यालंकारानुग्रहनिराचिकीर्षया Loc. 91.11 (*on* 2. 20)

अन्यालंकारोपलक्षण (anyālaṅkāropalakṣaṇa) *adj.* indicating other figure of speech संकरालंकारेणेति त्वसत्। अन्यालंकारोपलक्षणत्वे हि क्लिष्टं स्यात् Loc.46.10 (*on* 1.16)

अन्यालंकारोपस्कारक (anyālaṅkāropaskāra-ka) *m.* ornamentation of other figure of speech अन्यालंकारोपस्कारकत्वेनाङ्गता दुर्बलत्वं च संकरालंकारः AlaṅkāRa.112(2)

अन्यालभ्य (anyālabhya) *adj.* [*f.*–ā] **A** not to be obtained from any other means द्वे आहवनीय इत्यत्रान्यालभ्यपरिसंख्यामूला पराग्निकहोमानां फलसंबन्धप्राप्तिः VidhiRa.10(66. 9); **B** not to be obtained by other persons मनसाप्यन्यालभ्या युवतिषु धन्या समग्रलोकेषु। ... संप्राप्यते नारी KandaCū. i. 5. 36.

अन्यालम्बन (anyālambana) *adj.* [*f.*–ā] **1** based on another न हि अन्यसंप्रयुक्ते चक्षुषि अन्यालम्बनस्य ज्ञानस्योत्पत्तिः संभवति Bṛha.64.4 (*on* i.1. 5); न शाबलेयाद्गोबुद्धिस्ततोऽन्यालम्बनापि वा। तद्भावेऽपि सद्भावाद् घटे पार्थिवबुद्धिवत् ŚlokaVār. 5(14).45(624. 5); **2** having another as the qualificand or substratum अन्याकारोल्लेखिज्ञानमन्यालम्बनमन्यथाख्यातिः NyāySu. (Ja.)42B. 3 (*on* i.1.1)

अन्यालम्बनता (anyālambana-tā) *f.* [Inst.] by way of being based on another अन्याकारस्य प्रत्ययस्यान्यालम्बनतायामनुभवविरोधात् TattvPradī. (Ci.)61.5.

अन्यालम्बित (anyālambita) *adj.* held by another न ह्यन्यालम्बितोऽर्थो भवति लघुतरः TattvMu. 5. 37.

अन्यालय (anyālaya) *m., n.* **A** home of another woman प्रेयासं गोपयित्वा ... भवनद्वारदेशे ब्रवीषि त्वं मामन्यालयं प्रत्यतिकठिनमनास्ते तु कान्तः प्रयातः ŚṛṅgāMañ.(A.)22.11; **B** another temple, cf.**अन्यालयार्थम्.**

अन्यालयार्थम् (anyālayārtham) *adv.* for the sake of another temple अन्यालयार्थमानीतां शिलामर्चां सुनिर्मिताम्। ... स्थापयेत् सिद्धसद्मनि PāraS.19. 285.

अन्यालाप (anyālāpa) *m.* **1** of conversation with another person सर्वेषु च तेषु शापभयात्प्रतिपन्नमौनेषु मुनिष्वन्यालापलीलया चावधीरयति कमलसंभवे भगवती कुमारी HarṣaC.12.8 (comm. अन्येन सहालापलीला कथाक्रीडया); **2** different talk सख्या सार्धमन्यालापमकरोत् (दमयन्ती) NalaCam.7.46(11)

अन्यालाभ (anyālābha) *m.* non-obtainment of any other (house) अन्यालाभात्प्रविष्टाः स्मः किं त्वत्रान्योऽन्यसाक्षिणः KathāSaSāg.vi.6.66.

अन्यावकाश (anyāvakāśa) *m.* **1** any other scope अनन्तः शब्दसागरः। ... अर्थमुत्तमम्। अन्यावकाशरहितं प्रकाशयति सादरम् AnuVyā.49B. 9 (*on* 3. 3); **2** scope or opportunity for any other thing मननेनैव संभावितनिष्कम्पत्वे पुनरन्यावकाशाभावात् ŚatDū.62.17.

अन्यावगति (anyāvagati) *f.* knowledge of any other object अत्र अन्यावगतिर्नास्ति ज्ञेयस्यान्यस्याभावात् KāṭhUBh.126.14 (*on* 2.8)

अन्यावचन (anyāvacana) *n.* non-expression of any other thing सत्यमन्यावचनेऽपि भगवज्ज्ञानं भवतीति। तथाप्यन्यावचने पदान्वय एव युज्यते न वाक्यान्वयः TattvPrakā.74A.7 (*on* i.4. 20)

अन्यावच्छिन्न (anyāvacchinna) *adj.* delimited by other property नायं दोषः अन्यावच्छिन्नचैतन्याज्ञानजविषयस्य भ्रान्तित्वम् PrakaVi.10.16; (used as noun) (one) delimited by other property अन्यावच्छिन्ने प्रमितित्वम् Khaṇḍan-Khā.637. 3.

अन्यावच्छिन्नत्व (anyāvacchinna-tva) *n.* the state of being delimited by other property तस्य चान्यावच्छिन्नत्ववारणाय ... हेतुत्वात् GuruCandr. i.15. 5.

अन्यावच्छेद (anyāvaccheda) *m.* [Inst.] in another delimiting part or portion तदवच्छेदेनैव तन्निषेधति अन्यावच्छेदेन वा Nyāyāmṛ.142A.8; आकाशस्य विशेषगुणः शब्दः स चाव्याप्यवृत्तिः, यदा किंचिदवच्छेदेन शब्द उत्पद्यते तदान्यावच्छेदेन तदभावस्यापि सत्त्वात् SiddhāMu.12. 22 (*on* 27); तादृशयोगस्य चान्यावच्छेदेनैव ... आवश्यकत्वात् GuruCandr.ii.132.14; आदर्शे ... प्रतिबिम्बत्वसाक्षात्कारस्य ... अन्यावच्छेदेन च तत्क्षम एव VīraMi.876. 29 (*on* 3.141)

अन्यावच्छेदोपपत्ति (anyāvacchedopapatti) *f.* tenability of other delimiting part or portion आकाशस्यापि घटाकाशवदन्यावच्छेदोपपत्तेः Nyāy-Mañ.i.196. 2.

अन्यावतार (anyāvatāra) *m.* another incarnation अन्यावतारपरिकल्पनकेलिलोभात् ऐक्यं निनाय निजमंशमिवान्यनिष्ठम् Yādavā. 23.60.

अन्यावतारधर्म (anyāvatāra-dharma) *m.* quality belonging to another incarnation न तु तस्मिन्नेव रूपेऽन्यावतारधर्मवत्त्वमपि AṇuBh. 210. 9 (*on* iii. 3. 3); 214. 20 (*on* iii. 3. 5)

अन्यावतारनिकर (anyāvatāra-nikara) *m.* collection or series of other incarnations अन्यावतारनिकरेष्वनिरीक्षितं ते भूमातिरेकमभिवीक्ष्य तदाघमोक्षे। ब्रह्मा परीक्षितुमनाः स परोऽक्षभावं निन्येऽथ वत्सकगणान् प्रवितत्य मायाम् Nārāy.x. 52.1 (comm. अन्यावतारनिकरेषु नृसिंहादिषु)

अन्यावतारमूर्ति (anyāvatāra-mūrti) *f.* idol representing other incarnation उपलक्षणार्थोऽयं व्यूहशब्दोऽन्यावतारमूर्तीनाम् VedāntRaMañ.1.4 (47.13)

अन्यावधान (anyāvadhāna) *n.* concentration on another (letter, i.e. *klīm*) अन्यावधाने मदनस्य मोक्षः KaviKaṇṭhā.1.14.

अन्यावधि (anyāvadhi) *adj.* having another limit उत्सर्गस्यापवादेन बाधः कस्य न संमतः। तद् ब्राह्मपदमुत्सृष्टं बाध्यतेऽन्यावधौ पदे ŚlokaVār.7. 223 (907.6)

अन्यावधिक (anyāvadhi-ka) *adj.* having another limit अवधिमद्विशेषोऽन्यावधिकः प्रतीयते वाक्यार्थः स भवति SaraKaṇṭhā. 662.15.

अन्यावधित्व (anyāvadhi-tva) *n.* the state of having another limit आसप्तमादित्यत्राङ् सप्तमस्यैव दिनस्य संपूर्णतामाचष्टे नान्यावधित्वम् VīraMi. (Saṁskāra.) 266.6.

अन्यावबद्धभावा (anyāvabaddha-bhāvā) *adj.* (*f.*) (used as noun) (woman) having feelings attached to other person अन्यावबद्धभावां च भेदेन प्रतिपादयेत् NāṭyaŚā. 23.69.

अन्यावभास (anyāvabhāsa) *m.* appearance, i.e. superimposition of another thing अन्यस्मिन्नन्यावभास उन्मादः RasGaṅ.110. 5.

अन्यावभासकत्व (anyāvabhāsaka-tva) *n.* the state of revealing or illuminating other thing न हि स्वतोऽविद्यमानं भासनमन्यस्य कर्तुं शक्यम्, घटादीनामन्यावभासकत्वादर्शनात् KāṭhUBh.168.18 (*on* 5.15); MuṇḍaUBh. 341.11 (*on* ii. 2.11); चैतन्यस्य ... तदेकसंबन्धस्योपादानात् कथमन्यावभासकत्वप्रसङ्गः AdvaiSi. 485.10.

अन्यावभास्य (anyāvabhāsya) *adj.* which is to be revealed or illuminated by other thing प्रदीपः अन्यावभास्योऽपि सन् आत्मानं घटं च अवभासयति BṛĀraUBh. 534.1 (*on* iv. 3.7)

अन्यावयव (anyāvayava) *m.* **1A** component part of another thing or object यदपीदमुच्यते येऽवयवा अवयविनोऽर्थान्तरं भवन्ति ते तद्व्यतिरेकेणान्यावयवा भवन्ति यथा चक्रादय इति NyāyVār. 229. 9 (*on* ii.1. 31); न चान्यावयवैः सार्धं संबन्धग्रहणं पुरा। तस्मान्नान्येन गृह्यन्ते प्रत्यक्षेण कदाचन ŚivDṛ. 5.43; तथा चान्यावयवस्य ब्रह्मणो न पृथग्जिज्ञास्यता TattvPrakā. 21B.11 (*on* i.1. 20); **1B** constituent part or portion of second (sentence) एकदेशानुमानाद्वा द्वे सूत्रे परिकल्पिते। इतरेतरसामीप्यादेतावेव परस्परम्। कल्प्येते वाक्यदोषाय नान्यावयवकल्पना ŚlokaVār. 2. 280(129. 3); **2** another component part न चाप्यनुपपत्तिः ... । यथान्यावयवानां हि विनाप्यवयवान्तरैः ŚlokaVār. 5(11).13(513.7); **3** the state of being the component part of one, cf. **अन्यावयवत्व A**.

अन्यावयवत्व (anyāvayava-tva) *n.* **A** the state of being the component part of one नचान्यावयवत्वेन तदन्येष्वनुमानता ŚivDṛ. 5.42; **B** the state of being the component part of another न हि निरवयवस्यान्यावयवत्वं संभवति NyāyRa.888.11 (*on* 7.150)

अन्यावयवसहित (anyāvayava-sahita) *adj.* **A**(used as noun) (object) possessing another component part or limb एकावयवसहितस्योपलम्भेऽन्यावयवसहितस्यानुपलम्भः ĀtmaTaVi. 587. 5.

अन्यावयवसारूप्य (anyāvayava-sārūpya) *n.* similarity of form with the component part of another अन्यावयवसारूप्यादपोद्धारो यदीष्यते। खरशृङ्गेण सारूप्याच्छशशृङ्गस्य किं न सः TantrVā. 220. 5 (*on* i. 3.18)

अन्यावयवसौष्ठव (anyāvayava-sauṣṭhava) *n.* beauty of other component parts or limbs पश्यतो योनिसंस्थानमन्यावयवसौष्ठवम् MahāBhā. i.1676*.

अन्यावरुद्ध (anyāvaruddha) *adj.* **1** whose particular (number) has been laid down न हि तं यागमन्यावरुद्धं प्रत्यर्थवत्तास्ति TantrVā. 314.18 (*on* i.4.17); **2** (used as noun) (that) which is connected with one अन्यावरुद्धेऽन्यस्य निवेश इत्यभावात् ŚāstrDī.149. 8 (*on* ii. 2.10)

अन्यावरोध (anyāvarodha) *m.* (pl.) other wives (of a king) तस्यैषान्यावरोधानां मूर्ध्नि मान्या भविष्यति KathāSaSāg.vi.8.138.

अन्यावरोधसहित (anyāvarodha-sahita) *adj.* accompanied by other wives नरवाहनदत्तः ... । अन्यावरोधसहितस्तैस्तैर्विद्याधरेश्वरैः। ... परिवारितः KathāSaSāg.xvi.1.17.

अन्यावर्जित (anyāvarjita) *adj.* (used as noun) (water) which is poured by other एतस्मादेव चान्यावर्जितेनाप्याचमनसिद्धिः BālaKrī. i.132.21 (*on* 1.194)

अन्यावलम्ब (anyāvalamba) *adj.* based on another क्षये पापौघानां प्रभवति न च ध्यानमन्यावलम्बम् NayaMañ.I.iii.4.8.

अन्यावलम्बन (anyāvalambana) *adj.* based on any other अवबोधः प्रकाशमानो नान्यावलम्बन इति चतुरश्रम् SphoṭSi.179.1.

अन्यावलम्बन (anyāvalambana) *n.* act of clinging to other thing अखण्डवस्त्वनवलम्बनेन चित्तवृत्तेरन्यावलम्बनं विक्षेपः VedāntSā.(Sa.) 31.18.

अन्यावलोकनमल (anyāvalokana-mala) *m., n.* impurity (contracted) by looking at others तां स पश्यन्ननिर्वाच्यरूपां हर्षाश्रुणा नृपः। अन्यावलोकनमलं चक्षुषोर्धौतवानिव KathāSaSāg.xii.6.149.

अन्यावष्टम्भतस् (anyāvaṣṭambha-tas) *adv.* by way of resorting others (to wealth and love) तदनिष्टानि विरचयेदन्यावष्टम्भतो ह्येषा KandaCū.vi. 3. 26 (comm. अन्यं धनरत्युभयफलक्षममवष्टभ्य (अनुसृत्य) इत्यर्थः)

अन्यावस्थ (anyāvastha) *adj.* having, i.e. performed under different conditions यदि हि तस्मिन्नेव कर्मणि अन्यावस्थेऽयं(? स्थोऽयं) धर्मो भवति TantrVā. 916.18 (*on* iii.4.9(1))

अन्यावस्था (anyāvasthā) *f.* **1** any other condition सर्वत्र वर्तते जाग्रत्स्वप्नं जाग्रति वर्तते। सुषुप्तं तुरीयं च नान्यावस्थासु कुत्रचित् TriBrU.10; **2** one state or condition बन्धो हि संयोगविशेषः स चाप्राप्तानां प्राप्तिः इतिलक्षणः। प्राक्कालभाविनी अप्राप्तिरन्यावस्था उत्तरकालभाविनी चान्या SyādvāMañ. 27(28)

अन्यावस्थान (anyāvasthāna) *n.* act of staying (in the house of one) by another person ननु 'चैत्रगृहे मैत्रस्तिष्ठती'त्यन्यगृहत्वेन निर्दिष्टेऽप्यन्यावस्थानमुच्यते ŚivārkaMaDī. i.432.7 (*on* i.3.13)

अन्यावाप (anyāvāpa) *m.* act of superimposing other subject, i.e. standared of comparison अभेदस्य प्राधान्याद्भेदस्य वस्तुतः सद्भावः। अन्यत्रान्यावाप आरोपः AlaṅkāSa. 35.1 (comm. अन्यत्रेति प्रकृते मुखादौ। अन्यस्येत्यप्रकृतस्य चन्द्रादेः)

अन्यावास (anyāvāsa) *m.* **1** another dwelling place or house किमसौ विनष्टो बद्धो वा। अथवान्यावास एतस्य प्रीतिरुत्पन्ना। येन नायातीति Tantrākhyā.101.10; PañcT. 3.46(10) (303. 5); **2** abode of other कोऽयं दर्पो यदन्यावासमध्येनाचकितं गम्यते AvantiKa.70.9.

अन्याविदितता (anyāvidita-tā) *f.* [Inst.] by way of not being known to other निन्दास्तुत्योरन्याविदिततया लेशत एवोद्घाटनेन ततो विशेषात् Kuval.138(25) (comm. अन्येनाविदितं यथा स्यादिति क्रियाविशेषणम्)

अन्याविद्या (anyāvidyā) *f.* **1** ignorance of one न चान्याविद्यामन्यविद्या हन्ति IṣṭaSi. 329.11; **2** ignorance of another अन्याविद्याकल्पितस्य चेदविद्या तं कल्पयेत्, अनवस्था, तस्य तस्यान्याविद्याकल्पितान्याविद्याकल्पत्वात् IṣṭaSi. 332.19.

अन्याविनीतवनिता (anyāvinīta-vanitā) *f.* other badly trained, i.e. misguided woman कष्टं स्मराज्ञा दुर्लङ्घ्या यया नीता दशामिमाम्। अन्याविनीतवनिताहासिनीयं सखी मम KathāSaSāg. xii. 28. 38.

अन्याविभागतस् (anyāvibhāga-tas) *adv.* by the division of other (type of) women रतिविवृद्ध्यर्थं स्त्रीषु ... । यथानुकूलं पुरुषैरुपचारो विधीयताम्। उपचारस्त्रिधा वेश्याकुलजान्याविभागतः BhāvPra.(Śā.)112. 22(5)

अन्याविरोध (anyāvirodha) *m.* non-contradiction with other इष्टार्थप्रतिपत्तयेऽन्याविरोधाय च मत्स्यांश्चेत्यन्तस्य पूर्वेणान्वयेन पृथग्वाक्यतेत्याह BālamBha. i. 437.12 (*on* 1.175)

अन्याविरोधतस् (anyāvirodha-tas) *adv.* by not conflicting other (goals) मनुः। ... सभार्यः सप्रजः कामान् बुभुजेऽन्याविरोधतः BhāgP.iii. 22. 33.

अन्याविवाह (anyā-vivāha) *m.* marriage with another woman एतत्पूर्वस्यामनधिकारिण्यां यावदन्याविवाहः तद्विषयम् SmṛtiCan.ii.439.19.

अन्याविवेक (anyāviveka) *m.* non-distinction or non-discrimination of other; i.e. nonsoul (from Soul) प्रधानाविवेकादन्याविवेकस्य तद्धाने हानम् SāṁkhyaPraSū.1. 57; SāṁkhyaPraBh. 27.10 (*on* 1. 57)

अन्याविशिष्टज्ञान (anyāviśiṣṭa-jñāna) *n.* knowledge not qualified by other ज्ञानस्याज्ञाननाशकत्वपक्षे ज्ञानाज्ञानयोः अन्याविशिष्टज्ञानपरसमूहालम्बनं स्यादेव GuruCandr. i.132.6.

अन्याविशेष (anyāviśeṣa) *m.* non-difference from other things अर्थसंस्कारभेदानां दर्शनात् संशयः पुनः। अन्याविशेषाद्वर्णानां साधने किं फलं भवेत् PramāVār.1.249; वर्णेषु व्यज्यमानस्य नास्य प्रत्यायनाङ्गता। अन्याविशेषान्नान्यत्र सद्भावाद्यास्य नित्यता TattvSaṁ. 2695.

अन्याविशेषण (anyāviśeṣaṇa) *n.* non-modifier or non-qualifier of another नापि प्रत्ययार्थान्याविशेषणत्वविशिष्टविषयतया धातुजन्यशाब्दबोधविषयत्वमेव क्रियात्वं निर्वाच्यम् VaiyāBhū. 53. 3 (*on* 1.12)

अन्याविशेषणीभूत (anyāviśeṣaṇībhūta) *adj.* which has not become modifier or qualifier of another आख्यातार्थप्रकारकबोधं प्रति अन्याविशेषणीभूतप्रथमान्तपदजन्योपस्थितेः कारणतया इवार्थे सादृश्ये उक्तसंबन्धेन कृतेरन्वयासंभवात् AlaṅkāKau.(Vi.)186.1.

अन्याविशेषित (anyāviśeṣita) *adj.* not modified or qualified by another लक्षणाज्ञानतज्जन्योपस्थिती अपि अन्याविशेषितं यत्स्वोपहितं तद्विषयके अपेक्ष्येते GuruCandr. i.134. 24.

अन्याविशेषितरूप (anyāviśeṣita-rūpa) *n.* [Inst.] in the non-qualified form घट इति ज्ञाने अन्याविशेषितरूपेण भासमानघटत्वादीत्यर्थः LaCandr. 509.43.

अन्याविषय (anyāviṣaya) *adj.* not referring to any other object भ्रान्तिः ... । न च सा स्वात्मानं रुप्याकारं बाह्यमिव च जानीयात्। न च अन्या तां अन्याविषयत्वात्, क्षणिकत्वादेश्च IṣṭaSi.113.23;न च घटादिविषयज्ञानेष्वप्यन्याविषयत्वमेव तत्र तन्त्रम् Nyāyāmṛ. 56B. 5.

अन्याविषय (anyāviṣaya) *m.* the state of not being the object of another न चान्याविषयत्वात् संविदोऽन्यतस्तत्प्रागभावाद्यसिद्धिः ĀtmaSi. 23.7.

अन्याविषयक (anyāviṣaya-ka) *adj.* not referring to any other object अन्याविषयकं तज्ज्ञानमसिद्धम् Nyāyāmṛ. 456B.7; अन्याविषयकस्य स्वरूपज्ञानस्य ... साध्यत्वात् AdvaiSi.694.14.

अन्याविषयकज्ञान (anyāviṣayaka-jñāna) *n.* knowledge not referring to any other object उक्तश्रुतिस्तु ... अन्याविषयकज्ञानमोक्षहेतुत्वपरा GuruCandr. i.130. 23.

अन्याविषयकत्व (anyāviṣayaka-tva) *n.* the state of not referring to any other object अन्याविषयकत्वसूचक एवकारः BālamBha.ii.94.15 (*on* 2.81)

[1]**अन्यावृत्ति** (anyāvṛtti) *adj.* of the form of other wave (*lit.* turning around other) व्यूहः ... मण्डलासंहतो भोगो दण्डस्ते बहुधा शृणु। ... भोगोऽन्यावृत्तिरेव AgniP. 241.49.

[2]**अन्यावृत्ति** (anyāvṛtti) *adj.* not being present in any other विभागजत्वमन्यावृत्तित्वादसाधारणं शब्दे संशयं करोति NyāyVār. 99.8 (*on* i.1. 23); क्वचिद्वृत्तित्वे सत्यन्यावृत्तित्वम् TattvPradī.(Ci.)197. 5.

अन्यावेदित (anyāvedita) *adj.* communicated by another निर्मुक्तबाह्यार्थधीः। अन्यावेदितभोग्यभोगकलनो निद्रालुवद् बालवत् आस्ते कश्चित् ViveCū. 427.

अन्याव्यवच्छेद (anyāvyavaccheda) *m.* non-distinction or non-differentiation from the rest स्यान्मतम् जहात्येवायमन्याव्यवच्छेदे स्वभावम् NyāyMa.41. 2 (comm. अभावव्यवच्छेदस्य भावादनन्यत्वाद् भावपरिच्छेदेनाभावो व्यवच्छेद्यते)

अन्याव्यवधान (anyāvyavadhāna) *n.* non-intervention by another अन्याव्यवधानेन स्फुटता PratyabhiVi. i. 337.6 (*on* i. 6. 9)

अन्याव्यय (anyāvyaya) *n.* other indeclinable तेनान्याव्ययैः सति सामर्थ्ये समास इष्टः LaŚabdeŚe. ii.19. 5.

अन्याश (anyāśa) *adj.* belonging or relating to different directions द्युचरोऽन्याशोऽल्पशरः ĀryaSi.11.7(116) (comm. भिन्नदिक्स्थः); एकान्याशौ यदि खगशरावन्तरैक्यं तयोः KaraṇaKu.8.4 (30); ग्रहौ ... । एकान्याशौ यदेषू विरहितसहितौ खेटमध्येऽन्तरं स्यात् GrahaLā.13.4 (comm. द्वावपि ... भिन्नदिशौ)

अन्याशक (anyāśa-ka) *adj.* belonging to, i.e. facing different directions गावो वृषा वा हयहस्तिनो वा अन्येऽपि सर्वे पशवो द्विजेन्द्राः। याम्यामुखा वोत्तरदिङ्मुखा वा नान्याशकास्ते खलु बन्धनीयाः BṛParāSm. 5. 58.

अन्याशक्त (anyāśakta) *adj.* incapable of (performing) other acts संकीर्तनम् ...। कलौ युगे प्रयतस्यापि ह्यन्याशक्तस्य तदेव युक्तम् PāñcRāRa.169.11.

अन्याशक्य (anyāśakya) *adj.* impossible for other person तस्यान्याशक्यकरणशक्तिमत्त्वेन तात्कालिकी सृष्टिरुपपन्ना TattvPrakā.149B.13 (*on* iii. 2. 2)

अन्याशङ्का (anyāśaṅkā) *f.* **1** doubt or suspicion of (being made by) another person स्वकृतेष्वपि नखदशनचिह्नेष्वन्याशङ्का KāmSū. 317.2(6. 2); **2** suspicion of (being) something else दूरदेशव्यवस्थानादसम्यग्दर्शने भवेत्। अन्याशङ्का क्वचित्तत्र समीपगतिमात्रकम्। अपवादावधिः TattvSaṁ. 2877 (comm. अन्यस्य जलादेराशङ्का)

अन्याशन (anyāśana) *n.* other kind of food असौ ... मुन्यैश्च(? मुन्यन्नैश्च) वन्यैरन्याशननिराशस्तनुं तनूच(कृः?कार) AvantiKa.152.13.

अन्याशय (anyāśaya) *adj.* having different purport or intention उक्तवचनानामन्याशयत्वं शङ्कापूर्वकमाह BālamBha. ii.196. 3 (*on* 2.135-136)

अन्याशय (anyāśaya) *m.* different purport or intention अन्याशयमाह। न च दण्डेति BālamBha. iii.150. 20 (*on* 3. 257)

अन्याशयक (anyāśaya-ka) *adj.* having different purport or intention वधः ... अन्याशयकः BālamBha.iii.150.18 (*on* 3. 257)

[1]**अन्याशा** (anyāśā) *f.* **1** direction of enemy अवलेखनीम् ... । अन्याशायां वा निदधाति KauśiSū. 39. 25; पुरोडाशमन्याशायां निदधाति KauśiSū.46.10; **2** particular direction (north or south of Laṅkā) अन्याशाख्यास्तत्राक्षांशा लङ्कापुरे प्रवृत्तिदिने ĀryaSi.1. 5(3) (comm. लङ्कात उत्तरे याम्ये वा स्थिता ये देशाः सन्ति तत्राक्षांशाः)

[2]**अन्याशा** (anyāśā) *f.* hope of another person अताभास्थस्येति किम्? अन्यस्याशा अन्याशा JaineVṛ. 313. 31 (*on* iv. 3. 205)

अन्याशिस् (anyāśis) *f.* [P.vi. 3. 99] **A** blessings of another अन्यस्याशीः अन्याशीः CāndraVṛ. *on* v. 2.117; अन्यस्य आशीः, अन्याशीः KāśiVṛ. *on* P.vi. 3.99; **B** blessings by another अषष्ठ्यतृतीयास्थस्येति किम्। अन्यस्यान्येन वाशीः अन्याशीः PrakriKau.i.664. 9; SiddhāKau. 217B.8 (*on* vi. 3. 99)

अन्याशुद्धि (anyāśuddhi) *f.* incorrectness or mistake (in the recitation) of other person अन्याशुद्धिसमाधाने पाठ्यं वै क्षन्तुमर्हसि PuruṣPa.154. 24.

अन्याशेषतेजस्विन् (anyāśeṣatejasvin) *adj.* (used as noun) all other powerful person प्रचुरतररजोन्याशेषतेजस्वितेजोहतिमचिरतः ... अजनि विजयपालः EI.ii. 238. 20.

अन्याशेषत्व (anyāśeṣa-tva) *n.* the state of not being constituent part of other (sentence) सर्ववेदान्तवाक्यानामेतावन्मात्रनिष्ठतः। न चार्थवादता तेषामन्याशेषत्वकारणात् BṛĀraUBhVā. i.4.1524.

अन्याशेषसंकथा (anyāśeṣasaṅkathā) *f.* all other dealings नारीणां पुरुषाणां च त्यक्तान्याशेषसंकथा PadmP.(Ra.)11.339.

अन्याशौच (anyāśauca) *n.* **1** impurity of other आशौचशब्देन वरपित्रोराशौचम्। अन्याशौचे दोषाभाववचनात् VīraMi.(Saṁskāra.)866.15; **2** second impurity पूर्वाशौचचरमाहोरात्रस्य दिनरूपे आद्यभागद्वयेऽन्याशौचपाते पूर्वेण शुद्धिः NirṇaSi. 381.17.

अन्याशौचयुक्त (anyāśauca-yukta) *adj.* associated with other impurity शवेऽन्याशौचयुक्ते ... मृतकं पञ्चगव्यैः कुशतोयैश्च स्नापयित्वा ... विधिवद्दहनं करोति VaikhāGS.7. 3(105.13)

अन्याश्रम (anyāśrama) *m.* other state or stage of religious life शमदमादीनां चात्मदर्शनसाधनानामन्याश्रमेष्वनुपपत्तेः AitUBh. 246.6 (*on* 1.0)

अन्याश्रमिक (anyāśrami-ka) *adj.* (used as noun) (one) belonging to other state or stage of religious life अगारं तु पुनर्नाध्यावसति। धर्मताप्रतिलम्भिकं तु भिक्षुलिङ्गं प्रतिलभते। अन्याश्रमिकं लिङ्गेनेत्यपरे AbhidhKoBh. 356.22 (*on* 6. 34)

अन्याश्रमिन् (anyāśramin) *adj.* (used as noun) (one) belonging to other state or stage of life एतद्गृहस्थविषयम्, अन्याश्रमिणां प्रायश्चित्तान्तरविधानात् Aparā.1138.24 (*on* 3.279); न ह्यन्याश्रमिणां क्रत्वादावधिकारोऽस्ति TattvPrakā. 196A.8 (*on* iii. 4.47)

अन्याश्रय (anyāśraya) *m.* **1A** any other support अन्याश्रयाणां त्यागोऽनन्यता BhaktiSū.(Nā.)1.10; नान्याश्रयमन्तरेण स्वत एव साधकत्वं घटते PrakaVi.890.133; **1B** other support अन्याश्रयेण यद्येष दद्यान्मोक्षं स एव हि AnuVyā. 47A. 5 (*on* 3. 3); **2** other source or substratum ते (दोषाः) कालादिबलं लब्ध्वा कुप्यन्त्यन्याश्रयेष्वपि AṣṭāHṛ. i.13.19 (comm. कोष्ठाश्रयशाखादिमर्मस्वपि); AṣṭāSaṁ.i.104.11(1.19); **3** house of another (king) अपि त्वामतिवाह्यैष यथातीतान्महीपतीन्। तूरीवान्याश्रयस्था YaśasCam.i.437.7 (comm. अन्यनृपमन्दिरे स्थास्यति); **4** resorting to other (mode of worship) (बिल्वपत्रैश्चक्रराजे योऽर्चयेल्ललिताम्बिकाम्) अथ कीर्तनस्यान्याश्रयेणापि फलसंबन्धमाह। बिल्वपत्रैरिति सार्धेन LalitāSaBh.10. 34 (*on* 21)

अन्याश्रय (anyāśraya) *adj.* [*f.*–ā] **A** having another as the substratum, existing in another locus शक्तिः कार्यानुमेयत्वाद् ... तद्गतैवाभ्युपेतव्या स्वाश्रयान्याश्रयापि वा TantrVā. 372.12 (*on* ii.1.5); आख्यातं च ... व्यापारमाह क्वचिदन्याश्रयं यथा रोचन्ते मोदका इति NyāyRa.709.19 (*on* 5(17).82); अन्याश्रयमपि सजातीयं विजातीयं वा प्रतियोगि मानान्तरावसेयम् ŚrutaPra.iB. 229.15 (*on* i.1.14); अन्याश्रयं सजातीयाल्पत्वलक्षणं प्रतियोगि श्रुत्यैव सिद्धम् ŚrutaPra.iB. 229. 20 (*on* i.1.14); **B** having another as the substratum, i.e. dependent on another अन्याश्रयायास्तु क्रियाया अविषयत्वान्न तयात्मा संक्रियते BrahmSūBh.(Śaṅ.) 24.18 (*on* i.1.4); क्रिया ... अन्याश्रया तु कथमन्यस्योपकरोति

Bhām. 96.6 (*on* i.1.4); तस्माद्वित्तसमाश्रये गुणगणे वित्ते च नान्याश्रये। वित्तं वित्तमनन्यचित्तनियताः संपन्निमित्तं नुमः SamaMā.4. 90; क्रिया किमात्माश्रया उतान्याश्रया PrakaVi.67. 23; न ह्यज्ञानादिकं निराश्रयमन्याश्रयं वा परामृश्यते किं त्वहमर्थाश्रयमेव Nyāyāmṛ.373B. 6.

अन्याश्रयक्रिया (anyāśraya-kriyā) *f.* action having another as the substratum, i.e. dependent on another दर्पणाद्यन्योऽन्या[द्यन्या]श्रयक्रियया संक्रियते PrakaVi.67. 25; न तत्राप्यन्याश्रयक्रिययात्मनः परमार्थतः संक्रियमाणत्वम् PrakaVi.68.17.

अन्याश्रयण (anyāśrayaṇa) *n.* **1** dependence on another क्षीणस्यान्याश्रयणं संश्रयः BālaKrī.i.194. 22 (*on* 1. 341-342); **2** possession by another पुत्रे सति द्रव्यस्य अन्याश्रयणासंभवात् Mitā.168. 3 (*on* 2. 51)

अन्याश्रयत्व (anyāśraya-tva) *n.* the state of having another as the substratum अन्याश्रयत्वेऽपीति आत्मनिष्ठत्वेऽपीत्यर्थः Loc.135. 23 (*on* 3.6); यद्येकानेकविध्यप्रसृतिमुखभवः संकरो लक्षणानाना(?)मिष्येतान्याश्रयत्वं प्रथमचरमताद्युक्थ-सांकर्यरीत्या VidhiRa.14.10(78.13); तस्मात्सुखदुःखादीनामन्याश्रयत्वमवश्याश्रयणीयम् MānaMe.197.4.

अन्याश्रयत्वादर्शन (anyāśrayatvādarśana) *n.* non-observation of the state of having another as the substratum न च ब्रह्मधर्मस्य सुखस्य जीवाश्रयतयोपलब्धिः संभवति, लोके अन्यसुखस्यान्याश्रयत्वादर्शनात् VivaPraSaṁ. 219. 24.

अन्याश्रयत्वाभाव (anyāśrayatvābhāva) *m.* absence of the state of having another as the substratum ज्ञप्तिरूपमुख्यज्ञानस्य ... अन्याश्रयत्वाभावात् न द्वैतापत्तिः SiddhāBi.147. 5.

अन्याश्रयनाश (anyāśraya-nāśa) *m.* loss of other support न हि वज्रभृतोऽपि वज्रमाशु श्रियमन्याश्रयनाशं विधत्ते YuktiKa.102. 2.

अन्याश्रयिन् (anyāśrayin) *adj.* (used as noun) substratum of another क्वचिदाश्रितस्यैव द्रव्यस्यान्याश्रयित्वमवयविवादिनां त्ववर्जनीयम् NyāySiA. 241.4.

अन्याश्रयोदय (anyāśrayodaya) *m.* rise of other support समं प्राक् च मृतस्यास्ति न मौलः अन्याश्रयोदयात् AbhidhK.4.72.

अन्याश्रित (anyāśrita) *adj.* **1A** based on another यश्च न्यायः स्ववाक्याश्रित-प्रमाणाभ्युपगमे स एवान्याश्रितप्रमाणाभ्युपगमेऽपीति NyāyVār.194.11 (*on* ii.1.14); **1B** dependent on another न चाभावः स्वतन्त्रतया घटवदवगम्यते, तदयमन्याश्रितो वक्तव्यः NyāyMañ.i. 277. 20; **2** existing in another substratum or locus यदि हि देशपरिच्छिन्नं ब्रह्म स्यात्, मूर्तद्रव्यवदाद्यन्तवदन्याश्रितम् ... स्यात् MuṇḍaUBh. 357.18 (*on* iii. 2.6); **3** resorting to another person बहूनां रक्षणं पुण्यमाश्रितानां विशेषतः। अन्याश्रितममुं शत्रुं कथं शोचितुमर्हसि PadmP.iv.106.8; **4** possessed by or being in the custody of another अन्याश्रितमन्याधीनं द्रव्यं धनं यस्य सोऽन्याश्रितद्रव्यः Aparā.652.18 (*on* 2. 51)

अन्याश्रित (anyāśrita) *m.* other inhabitant तत्रैवान्याश्रितसामान्येन चिरं निवसति Hitopa. 2.79(17)

अन्याश्रितक्रिया (anyāśrita-kriyā) *f.* action existing in another substratum देहादावैक्येनाध्यस्ते आत्मनि क्रियारोप्यते तज्जन्यसंस्कारश्च अतो नान्याश्रितक्रियाफलभाक्त्वमन्यस्येति न व्यभिचारः VedāntKa.77.1 (*on* i.1.4)

अन्याश्रितत्व (anyāśrita-tva) *n.* [Inst.] by way of existing in another substratum अनाश्रितत्वेनान्याश्रितत्वेन वोपपत्त्यार्थान्तरं च Nyāyāmṛ.83A.8; अन्याश्रितत्वेन ... अर्थान्तरम् AdvaiSi. 323. 2.

अन्याश्रितद्रव्य (anyāśrita-dravya) *adj.* who has wealth possessed by or being in the custody of another अन्याश्रितमन्याधीनं द्रव्यं धनं यस्य सोऽन्याश्रितद्रव्यः Aparā.652.18-19 (*on* 2. 51); अन्धबधिरादयोऽन्याश्रितद्रव्याः ... पितृरिक्थांशग्रहणायोग्यत्वात् Subodhi. 28.19 (*on* 2. 51)

अन्याश्रितद्रव्यत्व (anyāśritadravya-tva) *n.* the state of being one whose wealth is possessed by or being in the custody of another अन्धादीनामन्याश्रितद्रव्यत्वेन ... नाधिकारः BālamBha.ii.66. 20 (*on* 2. 51)

अन्याश्लेषणमात्र (anyāśleṣaṇa-mātra) *n.* [Inst.] by merely embracing other अन्याश्लेषणमात्रेण भविता धर्मलङ्घना BrahmVaiP.iv. 23.63.

अन्यास (a-nyāsa) *m.* improper or incorrect construing of words असंदेहार्थं नञ्कर्मधारयस्तत्पुरुष इति अन्यासादनञ्कर्मधारय इति पदच्छेदः PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P.ii.4.19(264.12)

अन्यासंयोग (anyāsaṁyoga) *m.* absence of contact with another object न मयार्थान्तरं संयोगः प्रतिपाद्यते अन्यासंयोगात् NyāyVār. 221.2 (*on* ii.1.31)

अन्यासंसर्गिन् (anyāsaṁsargin) *adj.* not connected with other अन्यासंसर्गिणि आत्मनोऽभिव्यक्तिसंभवे ... आह VedāntKa.161.10 (*on* i. 3.5)

अन्यासंसृष्टरूप (anyāsaṁsṛṣṭa-rūpa) *adj.* of the form which is not connected with any other तस्य तदन्यासंसृष्टरूपस्य यत् तत्त्वं तस्य प्रतिषेध्य तुच्छरूपताया व्यवस्थापकं प्रमाणं प्रत्यक्षरूपम् HetuBiṬ.180. 5.

अन्यासंस्कृता (anyāsaṁskṛtā) *adj.* (*f.*) (used as noun) (woman) not married to another मेधातिथेः कन्याशब्दस्यानुपभुक्तमात्रस्त्रीवचनत्वोक्तिः ... सा तस्यान्यासंस्कृतामात्रवचनत्वरूपप्राचीनमतनिराकरणमात्राशया BālamBha.iii. 37. 25 (*on* 3.16)

अन्यासक्त (anyāsakta) *adj.* [*f.* –ā] **1** devoted or attached to another person अन्यासक्ता त्वियं कन्या ज्येष्ठा क्षात्रे मया जिता MahāBhā.i.1019*(1); अमी राजहंसाः ... कथमन्यासक्तामपीमां चक्रवाककामिनीं कामयन्ते NalaCam. 5.49(19); अन्यासक्तेव योषैषा सती द्वेष्टि निजं पतिम् BṛKathāMañ.iv.1.122; व्याजेन पुत्रि नीता त्वमन्यासक्तश्च ते पतिः KathāSaSāg.iii.3.57; सान्यासक्तान्य-देशस्था सुखप्राप्यास्य नाभवत् KathāSaSāg.vi.7.168; कुलजः सोऽन्यासक्तां भार्यां जानन्कथं वहतु KathāSaSāg.xii.17.65; विप्रः पत्न्यान्यासक्तया विषम्। दत्त्वासंज्ञो बहिः क्षिप्तः PārśvC.8.3; अत्र भवान् स्वजनतुल्यसुख इति स्तुतिः प्रक्रान्तान्यासक्तो भवानिति निन्दामभिव्यनक्ति Ekāva.8. 30(14)(271.3); अन्यासक्तं पतिं मत्वा प्रेमविच्छेदमन्युना। वीणापुरःसरं गानं स्त्रियाः प्रच्छेदको मतः SāhiDa.353.4; भर्तुः पार्श्वात्पश्चादेको जनस्तस्याः समाचारदर्शनार्थं समायातः। सा अन्यासक्ता दृष्टा PurāPraSaṁ.111.7; अन्यासक्त। भवदनुमतौ मन्थरा भारती स्यात् Subhāṣi. 3517; अन्यासक्तां तस्या धात्रेयीं वा प्रियामन्याम्। कामकलानां व्याख्यानुष्ठानै रञ्जयेत् KandaCū.iii.3.24; सखि, त्वदेकायत्तचित्तमपि मामन्यासक्तं संभावयसि Mukundā.143(1); **(used as noun)** (one) devoted or attached to another person नान्यासक्तो न खलु कुपितो नानुरागच्युतो वा। दैवाधीनः सपदि भवतीमस्वतन्त्रस्त्यजामि SaraKaṇṭhā.626.15; SaduktiKa. 287. 24; अन्यासक्तो न भुञ्जानो न तिष्ठन्नपराङ्मुखः। ... संभाष्येद् गुरुणा सह ŚivU.7.16; चौरैर्यदि हतास्मीह तच्छ्वश्रूर्मम वैरिणी। अन्यासक्ता गता क्वापीत्यभिधास्यति मे पतिम् KathāSaSāg.vi. 3.112; अन्यासक्ते गते च द्यां स्त्रियो मरणनिश्चिताः। भवन्ति KathāSaSāg.vi.7.23; **2** interested or engrossed in another matter किमिति भवान् ... मम कथायां विरक्तोऽन्यासक्तः PañcT. 2.26(40)(215. 5); Hitopa.1.79(13); **3** (used as noun) (one) (comprehensionally) related to or connected with other object व्यासङ्गो नामान्यासक्तस्य बहिरिन्द्रियाणां सकलविषयसंयोगे सत्यप्येकज्ञानोत्पत्तिः SarvaDaKau. 23. 27.

अन्यासक्तघातिन् (anyāsakta-ghātin) *adj.* killing one who is attached to another person कर्मोपपदात् हन्तेर्णिनिः स्यात्। ... अन्यासक्तघाती BhāṣāVṛ. *on* iii. 2.86.

अन्यासक्तचित्त (anyāsakta-citta) *adj.* having mind interested or engrossed in another matter अन्यासक्तचित्तो देवः। तदवसरं प्रतिपालयामि Śāk. 5.7(11)

अन्यासक्तजनानुराग (anyāsaktajanānurāga) *m.* love for one who is attached to another person काचित् वसतिं प्रार्थयमानं पथिकयुवानमुद्दिश्योत्पन्न-मन्मथव्यथावेशा तस्यान्यानुरागितामाशङ्कमाना दारुणतरपरिणामोऽन्यासक्तजनानुराग इति ... पूर्ववृत्तान्तम् VyaktiVi.123. 27.

अन्यासक्तनिजवधू (anyāsakta-nijavadhū) *f.* one's own wife attached to another person कंचित्कामिनमन्यासक्तनिजवधूनिमित्तं सानुनयं काचिदाह Kāvyānu.(He.) 260.19.

अन्यासक्तमनस् (anyāsakta-manas) *adj.* having mind attached to another person तस्य भार्या पुंश्चली अन्यासक्तमना अजस्रं विटाय सखण्डघृतपूरान् कृत्वा ... प्रयच्छति Pañcā. 223.19; अन्यासक्तमनाश्चिरं नरवरो रामां रते सत्वरं ज्ञात्वा तन्मनसोदयं क्षणमथा मन्दं समान्दोलयन् AnaṅgaRa.10. 30(Add.)39.

अन्यासक्तमनस् (anyāsakta-manas) *n.* mind attached to another person अन्यासक्तमनस्युपेक्षितगता फूत्कृत्य रोदिष्यति(?सि) ŚārṅgaPa. 3553.

अन्यासक्तवत् (anyāsakta-vat) *adv.* like one engrossed in another matter सुषुप्तेऽग्रहणमन्यासक्तवदिति चेत्, न सर्वाग्रहणात् TaiUBh. 275.11(*on* 2.8)

अन्यासक्तहृदय (anyāsakta-hṛdaya) *adj.* having mind engrossed in another matter ये चान्यासक्तहृदया यजन्तीशं प्रयत्नतः। तेषामपि ददातीशः स्थानं भावानुरूपतः PadmP.ii.69.15.

अन्यासक्ति (anyāsakti) *f.* **1A** interest or engrossment in another matter ये व्रजमण्डलं सेवन्ते ते मण्डलं जानन्तोऽन्यासक्तिं विना मण्डलासक्तिं कुर्वन्तः सदा सर्वलोकरसलीलायामासक्ता भवन्ति SāmaraU. 273. 23; नान्यासक्तिर्मनागपि। ... नारायणमृते BṛBrahmaS.iv.7.88; **2A** attachment to another thing

अन्यासक्तिवैगुण्यसंभवे हि न स प्रत्ययस्समनन्तरप्रत्ययो भवति PramāVāBh. 251.8; **2B** attachment to another person ईर्ष्या नाम नायकस्यान्यासक्तिभवा चित्तविक्रिया PratāYaBhū. 279. 3 (comm. स्वप्रियस्यान्यासक्तभावान्नायिकान्तरासक्तत्वात्)

अन्यासक्तिरहित (anyāsakti-rahita) *adj.* devoid of interest or engrossment in another matter ये अन्यधर्मरहिता अन्यासक्तिरहितास्ते तन्मण्डलं प्राप्नुवन्ति SāmaraU. 273.8.

अन्यासक्तोपलक्षणार्थम् (anyāsaktopalakṣaṇārtham) *adv.* for indicating one attached to another person श्रोत्रियग्रहणमन्यासक्तोपलक्षणार्थम् SmṛtiCan.iii.158.19.

[1]**अन्यासङ्ग** (anyāsaṅga) *m.* **1A** connection or contact with other person अत्याहारः प्रलापश्च प्रजल्पो नियमाग्रहः। अन्यासङ्गश्च लोल्यं च षड्भिर्मन्त्रो न सिध्यति KulārT.15.108; **1B** devotion or attachment to another person यस्याः प्रेम निरन्तरमन्यासङ्गेन खण्डयेत्कान्तः। सा खण्डिता Kāvyālan.(Ru.)12.44; इत्थं दुरवधार्यैव स्त्रीचित्तस्य गतिः किल। अन्यासङ्गं च कुर्वन्ति म्रियन्ते च पतिं विना KathāSaSāg.x.2.66; राधायामेव कृष्णस्य सुप्रसिद्धानुकूलता। तदालोके कदाप्यस्य नान्यासङ्गः स्मृतिं व्रजेत् UjjvaNīMa. 31.8; **2** engrossment in other matter अन्यासङ्गात्कौतुकविनोदो विनोदः AlaṅkāRa. 20(2); 21(1)

[2]**अन्यासङ्ग** (anyā-saṅga) *m.* intercourse with another woman इयं पुनरन्यासङ्गकलुषा कलकण्ठी ... धनमित्रमाहन्ति बकुलमालिकया ŚṛṅgāBhū.43(1)

अन्यासङ्गम (anyā-saṅgama) *m.* intercourse with another woman अन्यासङ्गमशङ्किन्या नायकस्यात्तरोषया। प्रेमच्छेदप्रकटनं लास्यं प्रच्छेदकं विदुः BhāvPra.(Śā.) 246.1(8); RasāSu. 288.7(3. 242)

अन्यासङ्गविकृत (anyāsaṅga-vikṛta) *adj.* defiled with the intercourse with another woman ज्ञातेऽन्यासङ्गविकृते खण्डितेर्ष्याकषायिता DaśRū. 2. 25.

अन्यासङ्गशङ्किन् (anyāsaṅga-śaṅkin) *adj.* suspecting intercourse with another male टीटिभी हि पुरा कापि भर्त्रान्यासङ्गशङ्किना ... दूषिता KathāSaSāg.ix.1.78.

अन्यासङ्गसूचन (anyāsaṅga-sūcana) *n.* indication of intercourse with another woman कयापि रन्तुं गतोऽसीति व्यङ्ग्यार्थेनान्यासङ्गसूचनादयं शठोपपतिः RasāSu.19.11(1.84)

अन्यासङ्गिन् (anyāsaṅgin) *adj.* devoted or attached to another woman स्त्रीणामीर्षाकृतो मानः कोपोऽन्यासङ्गिनि प्रिये DaśRū.4. 59; BhāvPra.(Śā.)86. 2(4); RasāSu.181.7(2. 203)

अन्यासत्ति (anyāsatti) *f.* juxtaposition or contiguity with another (word) वक्तृप्रतिपाद्यकाकुवाक्यवाच्यान्यासत्तिप्रस्तावदेशकालचेष्टादिविशेषवशादर्थस्यापि ... व्यञ्जकत्वम् Kāvyānu.(He.)42.1; 44.1.

अन्यासत्त्व (anyāsattva) *n.* non-existence of another object अन्यासत्त्वे तु सत्त्वं चेद्वस्तुनोऽद्वैततापतेत् IṣṭaSi. 274.7.

अन्यासदन (anyā-sadana) *n.* house of another woman अन्यासदने चाहं प्रविष्टः सखिभिः सह ĀdiP. 23. 38.

अन्यासन (anyāsana) *n.* location or settlement on another अधिष्ठानम् ... पुरेऽन्यासनचक्रयोः ViśvaLoK. 211.156.

अन्यासनिन् (anyāsanin) *adj.* (irr.) (used as noun) seated on another vehicle तस्य वचः श्रुत्वा खिन्नोऽन्यासन्यवीविशत् PrabhāC.82. 30.

अन्यासम (anyāsama) *adj.* not similar with any other कण्टकादिदुःखपरिहारोऽपि सुखोपभोग एवेत्यन्य(?न्या)समो दृष्टान्तः NyāySā.40.7.

अन्यासमवधान (anyāsamavadhāna) *n.* non-coexistence or non-community of locus with another thing अन्यासमवधानस्य वैयर्थ्येनानवच्छेदकत्वात् TattvCin.ii(2).154.1.

अन्यासमवधानावच्छिन्न (anyāsamavadhānāvacchinna) *adj.* delimited by the non-existence or non-community of locus with another thing अन्यासमवधानावच्छिन्नकार्यानुत्पत्तिव्याप्यत्वं कारणत्वम् TattvCin.ii(2).153.1.

अन्यासमवेत (anyāsamaveta) *adj.* (used as noun) (one) not inherent in another thing अन्या(न्यत्रा)समवेतस्यांशित्वमेतत् तन्तुसमवेतत्वं विना(नुपपन्नमि)न युक्तम् Nyāyāmṛ. 86A.6.

अन्यासमागम (anyā-samāgama) *m.* union or intercourse with another woman न सहन्ते हि मानिन्यः पत्युरन्यासमागमम् BṛKathāMañ.vii.1.411.

अन्यासंबन्धिसुख (anyāsambandhi-sukha) *n.* happiness or pleasure not related to others अन्यासंबन्धिसुखसाक्षात्कारे सत्यपि ... अपुरुषार्थत्वानुपलब्धेः TattvPradī.(Ci.)368.4.

अन्यासंभव (anyāsambhava) *m.* **1** non-existence of another (means of knowledge) अन्यासंभवस्य ततोऽनधिगतेः। न हि लक्षणतोऽन्यासंभवोऽधिगम्यते NyāyVār. 30.1 (*on* i.1.1); **2** impossibility of another (usage) गुणार्थोऽन्यासंभवादिति स्तुत्यर्थो विधीयते TantrVā.317.4 (*on* i.4.20); **3A** untenability of another एकमन्यथाभावमभ्युपगम्य अन्यासंभव उच्यते IṣṭaSi. 220.14; अन्यासंभवोऽसिद्धः VedāntKa. 271.11 (*on* ii. 2. 3); **3B** untenability, i.e. non-suitability of another (कामं श्राद्धेऽर्चयेन्मित्रम्) अन्यासंभवेऽपि मित्रस्य कथंचिदनुज्ञोक्ता ManvaVi. 368.6 (*on* 3.144); तत्तदुत्पत्तिवाक्ये निरपेक्षकरणत्वस्य निरूपकापेक्षायामन्यासंभवेनैवापूर्वद्वयसिद्धेः MīmāKau.iii(2). 59. 23 (*on* ii.1.6); **4** inapplicability of another (grammatical element) अत्रापि नाधिकारोपयोगोऽन्यासंभवात् LaŚabdeŚe.ii.87.2; इट् आगम एवान्यासंभवात् LaŚabdeŚe.ii. 539.13.

अन्यासंभविन् (anyāsambhavin) *adj.* not possible or not resulting from what other (than letter) अन्यासंभवि कार्यं गमकमिति चेत्। स्यादेतद्यदि तेषु वर्णेषु सत्स्वपि तत्कार्यं न स्यात् PramāVāSvopVṛ.85. 3; न चान्यासंभवि कार्यं गमकम्, वर्णेष्वेव तत्संभवात् SphoṭSi. 211.1.

अन्यासंभोग (anyā-sambhoga) *m.* intercourse with another woman अन्यासंभोगचिह्नैस्तु कुपिता खण्डिता मता PratāYaBhū. 30.4.

अन्यासहित (anyā-sahita) *adj.* accompanied with another woman जानेऽन्यासहितं विलोक्य कुटिलं तं कूटकोषं त्वया प्रत्यक्षागसि निह्नवासहनया कोपेन दष्टोऽधरः DaśāvaC.8.80; Subhāṣi.1422.

अन्यासहिष्णु (anyāsahiṣṇu) *adj.* not tolerating (the well-being of) other person अर्थाकृष्टिं विधातुम् ... दाम्भिकः श्रीजडानां जानात्यन्यासहिष्णुः CaturSaṁ. 2. 25.

अन्यासहिष्णुता (anyāsahiṣṇutā) *f.* non-tolerance for another (woman) कष्टा हि स्त्रीणामन्यासहिष्णुता KathāSaSāg.iv. 2.184.

अन्यासाकाङ्क्ष (anyāsākāṅkṣa) *adj.* not expectant of or not dependent on another यदन्यासाकाङ्क्षं पटस्य स्वरूपमन्येन निरूप्यमाणं ततो भेदो भवति KhaṇḍanKhā.188. 20.

अन्यासादयितव्य (anyāsādayitavya) *adj.* attainable by any other (means) नान्यासादयितव्यानि तेजांसि मनुरब्रवीत् SkandP.i(2). 24.17.

अन्यासाद्य (anyāsādya) *adj.* approachable by any ordinary person स तु सोमगिरिर्दिव्यो नान्यासाद्यः कथंचन Rāmā. 4. 946*(3)

अन्यासाधारण (anyāsādhāraṇa) *adj.* **1** not common to ordinary person अन्यासाधारणं प्रश्नमप्राक्षीदिति विस्मितः BṛĀraUBhVā.iii. 2.133; **2** not common to others अन्यासाधारणं त्वावेशिकं प्रातिस्विकं च तत् TrikāŚe.iii.1. 22.

अन्यासाध्या (anyāsādhyā) *adj.* (*f.*) not possible to be occupied or approached by enemy पुरीं स्वामन्यासाध्यामग्नियन्त्रैस्तदात्वे संतन्वानश्शोलगः Raghunā.8.82.

अन्यासांतश्रोण्यासाम् (anyāsāntaśroṇyāsām) सुराँ विक्षारयति ... पुनन्तु ... इति द्वादश चतस्रोऽन्यासांतश्रोण्यासाँ व्यत्यासम् VārāŚS.III.ii.7.51 (better चतस्रोऽन्या अन्तः श्रोण्यँसौ व्यत्यासम् Kashikar Ed. III.ii.8.27) [Viśva.]

अन्यासामर्थ्य (anyāsāmarthya) *n.* lack of competency or inability of other people स्वोत्पत्तये कर्तुः स्वनिर्माणसामर्थ्यं स्वोपादानोपकरणज्ञानं चापेक्षते। न त्वन्यासामर्थ्यमन्याज्ञानं च BrahmSūBh.(Rā.)141. 9(*on* i.1. 3)

अन्यासिद्धविरुद्धादिदृश् (anyāsiddhaviruddhādi-dṛś) *adj.* (used as noun) (those) who find fault (with instances) of imperfect and contradictory nature etc. of others अन्यासिद्धविरुद्धादिदृग्दृष्टान्तप्रदूषणैः। स्वप्नोपमत्वाज्जगतः समुदेति न किंचन YogVā.ii.18. 57.

अन्यासुरेन्द्रवत् (anyāsurendra-vat) *adv.* like other demon kings न बिभर्षि गुणोत्तुङ्गो गर्वमन्यासुरेन्द्रवत् HarVi. 32.86.

अन्यास्त (anyāsta) *adj.* [*f.* –ā](used as noun)**A** (one) driven out by other woman अन्यास्तावदासतां दासतां पुरतोऽहमेव भजामि VāsaDa. 207. 2 (comm. अन्यया मत्सख्यतिरिक्तया अस्तः क्षिप्तः तत्संबोधनम्); **B** abandoned lady behaving good to creatures, VāsaDa.207.2 (comm. अनाः प्राणिनस्तेभ्यो हितान्या।...अस्ता तिरस्कृता)

[1]**अन्यास्तावद** (anyāstā-vada) *adj.* [*f.*–ā][P.iii.1.134] **1** who speaks with the woman left by other, i.e. abandoned (by lovers) अन्यास्तावदासतां दासतां पुरतोऽहमेव भजामि VāsaDa. 207. 2(comm. त्वदपेक्षयान्यैः शृङ्गारिभिस्त्संबन्धिभिर्वास्ता क्षिप्ता तया सह वदति तत्संबोधनम्), **2** (anyāstāvada) who does not speak with the person who is left by other ladies, VāsaDa.207.2 (comm. अन्यास्तेनान्यनारीपरित्यक्तेनावदाभाषणकर्त्री)

²अन्यास्तावदा (anyāstāvadā) *adj.* [*f.*_ā] [P.iii.2.3] who gives protection to those driven out by others, VāsaDa. 207. 2 (comm. अन्यास्तानामवदा रक्षणकर्त्री)

अन्यास्त्र (anyāstra) *m., n.* **1** other missile or weapon स कृपालुर्महादेवः ... भृगुनन्दनम्। ददौ ...। स्वीयं पाशुपतं चास्त्रमन्यास्त्रग्राममेव च BrahmāṇḍP.ii. 34. 34; **2** missile or weapon of enemy हरणम् ... अन्यास्त्रवारणम् Śabda-Ra.(Vā.)4383.

अन्यास्त्रघाततस् (anyāstraghāta-tas) *adv.* by striking with the other missile or weapon कङ्कालकेतुर्दुर्वृत्तो दुर्जयोऽन्यास्त्रघाततः SkandP. iv. 82. 51.

अन्यास्त्रधारण (anyāstra-dhāraṇa) *n.* act of wielding of any weapon which is other (than bashfulness) अन्यास्त्रधारणं स्त्रीणां विडम्बनमसंशयम्। लज्जैव भूषणं कान्ते न च धाष्ट्यं कदाचन DevīBhāP.v. 31. 38.

अन्यास्त्रासहन (anyāstrāsahana) *adj.* not brooking the weapon of enemy अकालमुक्तं ब्रह्मास्त्रमन्यमुक्तास्त्रमन्थरम्। अन्यास्त्रासहनैशानमहास्त्रव्याहतं हि तत् KathāSaSāg.xvii. 2. 39.

अन्यास्थित (anyāsthita) *adj.* [P.vi. 3. 99; JaineVyā.iv. 3. 205; CāndraVyā.v. 2.117] the word or formation *anyāsthita* (*lit.* undertaken by the other) अषष्ठ्यन्तस्यातृतीयान्तस्य चान्यस्याशीरादिषु परतो दुगागमो भवति ... अन्यदास्थितः। अषष्ठीतृतीयस्येति किम्। ... अन्येनास्थितः अन्यास्थितः CāndraVṛ. *on* v. 2.117; KāśiVṛ. *on* vi. 3. 99.

अन्यास्वादापेत (anyāsvādāpeta) *adj.* devoid of taste of other (water) मेघस्य ... धारा। अन्यास्वादापेते चातकवदने यया जवादापेते YudhiVi. 2.51 (comm. अन्यस्मात् नद्यादिजलस्वादादपेते रहिते चातकवदने ... जवादापेते आपतितम्)

अन्याहन् (anyāhan) *n.* portion of a sacrifice appointed for one day's performances वत्सत्वक् विश्वजिति प्राप्यते ... तदेव चान्याहस्सु प्रसज्येत BhāṭṭDī.iv. 258.18 (xii. 3.1)

अन्याहरण (anyāharaṇa) *n.* act of bringing or inclusion of other (quality) किंचिदसामान्योक्तगुणेषु ब्रह्मणि दृष्टं वान्याहरणम्। तत्त्विह नास्तीत्यन्य-गुणानाकीर्तयतोऽन्यां कल्पय विद्याम् NayaMañ.III.iii.12. 23.

अन्याहवाकुल (anyāhavākula) *adj.* engaged in or occupied with the battles elsewhere लोहरप्रस्थितौ विघ्नं राजपुत्रस्य कारितः। प्रवेशितः पुरं वैरी राजन्यन्याहवाकुले RājTa.(Ka.)7.1598.

अन्याहार (anyāhāra) *m.* procurement or arrangement, i.e. piling up (of the fire-alter) which is other (than first three) जानुदघ्नं चिन्वीत ... त्रिः परार्ध्योऽग्नेराहारः ...। प्रथमाहारनिमित्ता जानुदघ्नत्वादयो गुणविधयः। ते गुणपरत्वान्नान्याहारान् परिसंचक्षते SaṅkarKāBh.70.17 (*on* ii.1. 55)

अन्याहिंसन (anyāhiṁsana) *n.* absence of the act of injuring others (अमृतं स्यादयाचितम् ... भैक्षम्) अयाचितं याच्ञां विनान्यतो लब्धम्। अमृतमन्याहिंसनात् ManvaVi. 452. 20 (*on* 4. 5)

अन्याहित (anyāhita) *adj.* **A** fixed in other thing स च यात्रोत्सवश्चित्रो मयान्याहितचेतसा। तत्रस्थेनैव नो दृष्टः संसार इव योगिना BṛKathā-ŚloSaṁ.19.40; **B** existing in one कथमन्याहितशक्त्या अन्यस्य कारकत्वम् Kāśi.ii.67.18 (*on* 5(2).115 1/2); **C** fixed in another person अन्याहितभावा पुरुषान्तरकृताभिलाषा BālamBha.i. 204. 24 (*on*1.66)

अन्याहितस्वान्ता (anyāhita-svāntā) *adj.* (*f.*) having one's own mind fixed in another person अधुनान्याहितस्वान्ता यद्यपीच्छेदियं तु माम्। तथापि कानया प्रीतिः PadmP(Ra.).72.60.

अन्याहुति (anyāhuti) *f.* other offering or oblation पवमानेष्ट्यनन्तर-मन्याहुतियोग्योऽग्निः MayūMāli.776.11 (*on* x. 8. 5)

अन्याहूति (anyāhūti) *f.* act of calling by the female attendant in the harem अन्याहूतौ हेतून् विचार्य यत्नादिहाभिवक्तव्यान् KandaCū.v.6.13 (comm. अन्तःपुरिकाभिर्बहुश आहूयमानः)

अन्याहृत (anyāhṛta) *adj.* looted from enemy रघुनाथभूपम्। अन्याहृतैरश्व-गजादिवस्तुजातैरसेवन्त भटाः Raghunā.10.64.

अन्युब्ज (a-nyubja) *adj.* [*f.*-ā] **1** not crooked, i.e. straight अनाकुला-न्युब्जसमुद्गतानि ...। तथैव धीराणि पदानि सप्त सप्तर्षितारासदृशो जगाम BuddhaC.1.14; **B** not facing downwards, i.e. facing upwards दमयन्त्या प्रहिताः ... प्रविविशुरन्युब्जाः कुब्जिका वामनिकाश्च NalaCam.7.7(10) (comm. न्युब्जा अधोमुख्यः पश्चान्नञ्योगः। दिदृक्षारसेनोर्ध्ववदनाः)

अन्युब्जभोजनपत्रस्थापन (anyubjabhojanapatra-sthāpana) *n.* placing a dish or plate not upside down, i.e. facing upwards ब्रह्मपुराणे यदस्तमयानन्तरं जलमध्येऽन्युब्जभोजनपात्रस्थापनमुक्त्वा द्वितीयदिने प्रक्षालनमुक्तं तत्पात्रान्तरसद्भावे सति वेदितव्यम् CaturCin.iii(1).1512.19.

अन्युब्जेतनप्रमाण (anyubjetanapramāṇa) अथ पवित्रं निधायान्युब्जेतन-प्रमाण(?) स्वधास्त्वित्युच्चैः इत्युक्त्वा ĀgniveGS.iii.11.2 (177.14) [Viśva.]

अन्यूङ्ख (a-nyūṅkha) *adj.* [*f.*–ā] devoid of the insertion of the sound °सर्वपृष्ठे ... होता ... शंसति। जगतीशंसमन्यूङ्खम्। पङ्क्तिशंसं वा न्यूङ्खम्। अन्यूङ्खं वा ŚāṅkhāŚS.xi.15.11; xi.15.13; कुन्तापमन्यूङ्खम् ŚāṅkhāŚS.xii.6.13. (comm. एवं लक्षणं ... शंसति) (but MW. *adv.*); अन्यूङ्खा विराजश्चतुर्थेऽहनि GopBr. ii.6.1 (244.6)

अन्यूङ्खन (a-nyūṅkhana) *n.* absence of the insertion of the sound °न हि वैराजं तत् स्थानमन्यूङ्खनाय KauṣīBr. 25.11(117. 24)

अन्यूङ्ख्या (a-nyūṅkhyā) *adj.* (*f.*) other than (what is entitled) as the insertion of the sound *o* अन्यूङ्ख्या विराजो वैमदीश्च चतुर्थेऽहनि (आवपनीयाः) AitBr. 29.3(736) (Sāy. उच्चारणविशेषोपेता ओंकारा न्यूङ्ख्याः। ... तानर्हन्तीति न्यूङ्ख्याः तद्विपरीता अन्यूङ्ख्याः)

अन्यून (á-nyūna) *adj.* [*f.* –ā] **1Ai** not deficient **ii** not omitted **Bi** not less, i.e. undiminishing **ii** not less **iii** not narrow **iv** not less, i.e. the same **C** not little, abundant **2** entire, complete, full **3Ai** not defective **ii** not faulty, faultless **Bi** not inferior **ii** not inferior, i.e. equal **4A** not lacking, i.e. perfect **B** not lacking, i.e. excellent **5** not less, i.e. not declined **1Ai** not deficient अग्निरेवैतेषाः षष्ठस्तथोऽएवैतदन्यूनं भवति ŚatBr.II. i.1.13; आत्मप्रत्यय-कारित्वादन्यूनम् ... चिन्तयन्न प्रमुह्यते। ... ज्ञातारम् BrahmāṇḍP. iii.3.98; होमाधिक्ये बहुफलमन्यूनं नाधिकं भवेत् BhaviP. 338B.10 (ii (1).13.30); अहीनः ...। अथ त्रिषु स्यादन्यूने NānārthāSaṁ.ii.51.52; **1Aii** not omitted द्यूतं वा शस्त्रयुद्धं (v.l. अन्यूनं शास्त्रमुक्तं) वा दुर्वाक्यं वा कदाचन। एतेष्वेवं कृते तस्य विग्रहश्चैव वो भवेत् MahāBhā. ii. App. I. 39 (262); अन्यूनोऽयमन-तिरिक्तश्च कथाभागः AdbhuDa.7.19 (1); **1Bi** not less, i.e. undiminishing इन्द्रलोको हैषु यैषान्यूना विराट् ŚatBr. VIII.v.3.8; त्वम् ...। अन्यूनश्चाप्यवृद्धिश्च स्वाधीनो नादिमान् वशी ViṣṇuP. v.1.48; (यशश्चाक्षयमव्ययम्) अव्ययमन्यूनम् ManvaVi.1076.9 (*on* 8.344); **1Bii** not less देशकालवयोद्रव्यसंज्ञाजातिप्रमाणतः। अन्यूनं चेन्निगदितं सिद्धं साध्यं विनिर्दिशेत् BṛhaspaSm.57.48; गुणसाम्यमनुद्रिक्तमन्यूनं च महामुने। प्रोच्यते प्रकृतिर्हेतुः प्रधानं कारणं परम् ViṣṇuP. vi.4. 34; BrahmP. 232. 33; यदि ह्यन्यूनमनतिरिक्तं वा दहनकारणमदहनस्यापि हेतुः, नासावदहनो दहनो वा न स्यात् NyāyKuA. i.21.1; भावनाश्चक्रमन्त्रपूजावासनाः। एतत्त्रितयपरैः ... तासां तिसृभ्योऽन्यूनानाम् एकस्य चोर्ध्वाम्नायवेत्तुः एकीकरणेन श्रीचक्रपूजनम् SetuBa. 272.14; **1Biii** not narrow, cf. **अन्यूनानतिरिक्त 1D**; **1Biv** not less, i.e. the same, cf. **अन्यूनातिरिक्तविषय**; **1C** not little abundant अन्यूने त्वधिकं प्राहुः ŚabdaRaSaK.7.16; अन्यूनानि ववर्षुरम्बुजदृशः पुष्पाणि पृथ्वीसुराः ĀnandRa. 5.14; **2** entire, complete, full स वै दुक्षिणा नयन्। अन्यूना दशतो नयेत् ŚatBr. IV.v.8.16; कथमस्यैता अहोरात्रैः संपन्ना अन्यूनाः ... भवन्ति ŚatBr.VII. iii.1.39; ĀpaŚS.xxii.17.5; वर्णेन केनचिन्न्यूनः संघातो योऽभिधायकः। न चेच्छब्दान्तरमसावन्यूनस्तेन गम्यते VākyaP. 2.214; अन्यूनं गुणममृतस्य धारयन्ती ... सरसी ... रक्तत्वं वधूदृशां सुरा च ŚiśuVa.8. 52; सर्वं समस्तमन्यूनम् AbhidhāCin.1433; ParaNā. 1493; ŚabdaRa. (Su.) 6.36; KośaKaTa.2.452; सर्वं धनं महाभागैरन्यूनं चारकोपमम् PrabhāC. 6.30; पुण्यं युष्माभिरेव तत् उपार्जनीयमन्यूनम् PrabhāC.14. 25; प्रथमं पायसं सूनुरन्यूनं भोजितस्तया ŚāliC.7.92; अनारभ्याधीतमेतद्रूपं त्वन्यूनमीक्षते Nyāy-MāVi.102.17 (*on* ii. 3.12); **3Ai** not defective यदूनं करोत्युप चेति तेन तदन्यूनं भवति ŚatBr. XI.ii. 3.9; समेन ह वाऽ अस्याव्यृद्धेनान्यूनेनानतिरिक्ते-नायनेनेतं भवति ŚatBr. XII.iii. 5.13; स ब्रूयात् त्रैष्टुभो वै पुरुषस्त्रिष्टुब्योनिः तानीमानि पुरुषस्यान्यूनानि। तस्माद् व्यूनाक्षराः JaimiBr. 2.47; सर्वं दर्शन-मन्यूनमविकल्पम् VākyaP.1.9 (37.1); **3Aii** not faulty, faultless अन्यून-नूतनोल्लेखरसालंकरणोज्ज्वलः। बध्नाति वक्रतोद्भेदभङ्गीम् VakroJī. 228.1; **3Bi** not inferior वैवस्वतनिसर्गेण तेषां ज्ञेयस्तु विस्तरः। अन्यूना नानितिरिक्तास्ते यस्मात् सर्वे विवस्वतः VāyuP.ii. 38.39; अवन्तिवर्मणः सूनुरग्रजो ... ग्रहवर्मा ... पितुरन्यूनो गुणैरेनां प्रार्थयते HarṣaC. 200.9; अन्यून एभ्यः पूर्वेभ्यो भीमो जयति संप्रति DvyāśraKā. 9.49; **3Bii** not inferior, i.e. equal अन्यूना हि वयं तस्मात्कुलेनार्थेन कर्मणा KathāSaSāg. xii.13.13; **4A** not lacking, i.e. perfect सर्वैवात्मसंपदभिजनात्प्रभृत्यन्यूनैवात्रभवति लक्ष्यते DaśKuC. 130.1; पुण्यदः पुरुषोत्तमः। ... वेदान्तादिभिरन्यूनैर्वाक्यैर्विदन्ति (?र्विन्दन्ति) यं बुधाः PadmP. iv.17. 34; दीक्षामहोत्सवं सूनोरन्यूनं येन कारये ŚāliC.6.16; रत्नस्य

सूनुरन्यूनप्राप्तमानोस्ति मानिषु EI. xxii. 290.17; श्रीमोकलक्ष्मापतिः। ... मनोरन्यूननीतिव्रतो नो जानाति निजप्रतापमतुलम् EI. ii. 417. 37; **4B** not lacking, i.e. excellent पद्मावती ... समये सुषुवे सूनुमन्यूनगुणवैभवम् SamarāSaṁ.8.12; **5** not less, i.e. not declined, cf. **अन्यूनानतिरिक्त4.**

अन्यून (a-nyūna) *n.* **1** absence of inferiority विद्यां विना हयग्रीवादन्यूनं युवयोरपि TriṣaŚaPuC.iv.1.577; **2** perfection or perfectness आत्मसिद्धान्तसिद्धेषु वादाङ्गावयवादिषु। एकस्यावचने प्राहुरन्यूनं न्यूननिग्रहम् TārkiRa.342.8; **3** absence of defeciency, i.e. excessiveness [क्षं]तव्यं सर्वविबुधैर्न्यूनान्यूनं विचारतः EI.ii.279.28.

अन्यूनकुचकुम्भिनी (anyūna-kucakumbhinī) *adj.* (*f.*) having full pitcher-like breasts दन्तीव दवदन्ती तामन्यूनकुचकुम्भिनीम्। निरीक्ष्य पितरौ चित्तं चक्रतुस्तद्विवाहने MalliC.6. 55.

अन्यूनकौतुकभर (anyūnakautuka-bhara) *adj.* full of undiminishing curiosity अन्यूनकौतुकभरैः सहितो वयस्यैरध्यारुरोह ललितामथ रत्नवेदीम् KoṭiVi.9.

अन्यूनगानोचित (anyūnagānocita) *adj.* befitting excellent singing अन्यूनगानोचितसूक्तिबन्धम्। ... आत्मवीर्यमुद्गापयामास स वन्दिवृन्दैः Rāgh.13.6.

अन्यूनतनुतेजस् (anyūna-tanutejas) *adj.* of excellent body-splendour देवी ... सुखेन सुषुवे सूनुमन्यूनतनुतेजसम् SamarāSaṁ. 2.17.

अन्यूनतर (anyūna-tara) *adj.* not inferior at all नवीनमन्यूनतरं स्वक्लृप्तं समीक्ष्य तुष्यन्नपि विश्वकर्मा ... अताम्यत् Yādavā.2.34.

अन्यूनता (anyūna-tā) *f.* **A** the state of being deficient अन्यूनतोच्यते यैस्तेष्वलमर्थेषु उपपदेषु Prasā.ii.649.7; **B** the state of not being inferior 'आकाशवत्सर्वगतश्च नित्यः' इति वचनमन्यूनतापरम् PūrvottaVāNaMā. 370.10.

अन्यूनतेजस् (anyūna-tejas) *adj.* of not less, i.e. immense power जननान्तरेष्वपि जनार्दनादन्यूनतेजसः पादरजसां राजहंसस्यानुग्राह्या भूयासम् AvantiKa.127.11.

अन्यूनत्व (anyūna-tva) *n.* **1** the state of being perfect कार्यकारणभावस्य वास्तवत्वेनान्यूनत्वात् VedāntKa.220.5; **2** the state of not being deficient सूत्रस्यान्यूनत्वं भाष्यकृतोऽभिप्रेतम् NyāySu. (So.) 88. 21 (*on* i. 2. 26)

अन्यूनदण्ड (anyūna-daṇḍa) *m.* fine which is not less मनुना 'कार्षापणावरमिति' कार्षापणादन्यूनदण्डो विहितः Subodhi.88.19 (*on* 2.204); BālamBha.ii. 300.4 (*on* 2. 204)

अन्यूनदशपञ्चाङ्क (anyūna-daśapañcāṅka) *adj.* having acts not less than five or (more than) ten अन्यूनदशपञ्चाङ्कं नान्दीप्रस्तावनायुतम्। यद्रूपकविशेषः स्यात्तन्नाटकमिति स्मृतम् BhāvPra. (Śā.) 237.13 (8)

अन्यूनदेशकालवृत्ति (anyūnadeśakāla-vṛtti) *adj.* existing in not less region or time अनधिकदेशकालनियतं व्याप्यम्। अन्यूनदेशकालवृत्ति व्यापकम् NyāyPari.100.1; अन्यूनदेशकालवृत्ति व्यापकम् YatīndraDī.18.4.

अन्यूनपयस् (anyūna-payas) *n.* not little, i.e. abundant milk अवञ्चितान्यूनपयःप्रदानान् आराशकान् ... आहारकर्षादभिहन्तुमैच्छत् Yādavā.7.12.

अन्यूनपरिमाण (anyūna-parimāṇa) *adj.* having measure which is not less हुतशेषाद्यरोः महामार्जारश्रवणपरिमाणादन्यूनपरिमाणं बलिं स्रुवेण ... आदाय ... हरति VīraMi.(Saṁskāra.)905.17.

अन्यूनपरिमाणत्व (anyūnaparimāṇa-tva) *n.* the state of having the measure which is not less न्यूनपरिमाणस्येव अधिकपरिमाणस्यापि न मध्यमपरिमाणेन साधर्म्यं युक्तम् ... । अन्यूनपरिमाणत्वमात्रं साधर्म्यमिति परिहरति ŚrutaPra.ii. 32. 25 (*on* i. 3.13)

अन्यूनपूर्णत्व (anyūnapūrṇa-tva) *n.* the state of being neither less nor more क्षिप्रज्ञान्यूनपूर्णत्वे प्रतिपत्समुदागमौ। आलम्बनं च साधारं साकल्यं संपरिग्रहः AbhisaAlaṅ.4. 25.

अन्यूनप्रमाण (anyūna-pramāṇa) *adj.* having perfect measurement अतोऽन्यूनप्रमाणास्तु(न्तु) पद्मरागा गुणोत्तराः YuktiKa.95.19.

अन्यूनबलत्व (anyūnabala-tva) *n.* the state of not having less power अन्यूनबलत्वस्यैव बाधकतायां प्रयोजकत्वसंभवात् GuruCandr. i. 379. 22.

अन्यूनभक्ति (anyūna-bhakti) *adj.* of complete devotion अन्यूनभक्तिः सः ... । वृषाङ्कमभ्यर्च्य ... अनुकूलयामास VasaViKā.11.66.

अन्यूनम् (anyūnam) *adv.* **1A** not less अथैनं (यूपम्) प्रदक्षिणं पुरीषेण पर्यूहति ... । अन्यूनमनतिरिक्तं परिन्यस्योदपात्रमुपनिनीय BaudhŚS.i.114.15; i.189.7; **1B** not less, i.e. sufficiently पर्याप्तिवचनेष्वलमर्थे ... इत्यत्र अलमर्थे इति किम्। अन्यूनं भुङ्क्ते JaineVṛ.143. 35 (*on* ii.4. 51); **2** completely अनूनम् (v.l. अन्यूनम्) आसीदसुरस्य कामैर्वैरोचनेः श्रीरपि चाक्षयासीत् MahāBhā.iii. 27.13; **3** perfectly ये महात्मानो जनाः ... मां परित उपासतेऽन्यूनमुपासते GītāBh. (Rā.) 472.6 (*on* 9. 22)

अन्यूनमाहात्म्य (anyūna-māhātmya) *adj.* of not less, i.e. undiminished greatness नूनमन्यूनमाहात्म्यतपःपल्लवितोर्जितः। कोऽप्यसावस्मदीयानि राज्यान्याच्छेत्तुमिच्छति PāṇḍaC.18.171.

अन्यूनलक्षण (anyūna-lakṣaṇa) *adj.* of excellent characteristics धारिण्या सूनुरन्यूनलक्षणः सुषुवेऽन्यदा PariPar.1.117.

अन्यूनविषय (anyūna-viṣaya) *adj.* referring to the equal राजसमो मन्त्रीत्यादावन्यूनविषयस्य समशब्दप्रयोगस्य दर्शनात् Aparā.1084. 24 (*on* 3. 260)

अन्यूनवृत्त (anyūna-vṛtta) *adj.* (used as noun) (one) of not inferior living अन्यूनवृत्तसंबन्धित्वे भेदेनोक्त्यसंगतिः BālamBha.ii. 300. 25 (*on* 2. 206)

अन्यूनवृत्ति (anyūna-vṛtti) *adj.* existing in not less (region) पर्याप्त्यवच्छेदकत्वे चान्यूनवृत्तित्वमेव च तन्त्रम् न त्वनतिरिक्तवृत्तित्वमपि VyutpaVā.193.19.

अन्यूनशब्दार्थ (anyūna-śabdārtha) *adj.* not deficient in word or meaning इदमन्यूनशब्दार्थं तन्त्रदोषविवर्जितम् CaraS.viii.12.40(1941)

अन्यूनशिक्षण (anyūna-śikṣaṇa) *n.* excellent teaching अन्यूनशिक्षणे दक्षः शिक्षाकारो मतः सताम् SaṁgīRa.ii.154.14 (3. 20)

अन्यूनसंख्या (anyūna-saṅkhyā) *adj.* (*f.*) not less in number तुल्या-(ल्प)प्रमाणाविरलाश्च दन्ताः अन्यूनसंख्या दशिकाश्चतस्रः। नीलेक्षणो गोवृषपक्ष्मनेत्रो द्वात्रिंशदेतानि हि लक्षणानि AbhisaAlaṅ.8.17.

अन्यूनसत्क्रिय (anyūna-satkriya) *adj.* having, i.e. devoting to excellent charity तस्य श्रीसर्वदेवाख्यः सूनुरन्यूनसत्क्रियः PrabhāC.138.11.

अन्यूनसत्ताक (anyūnasattā-ka) *adj.* having existence or reality which is not narrow आरोप्यसत्ताधिकसत्ताकविषयत्वेनापेक्षिकप्रमाणत्वेनान्यूनसत्ताकविषयत्वेन वा बाधकत्वात् AdvaiSi. 393.12; अन्यूनसत्ताकप्रतियोगिनिवेशे तु गौरवम् GuruCandr.i.80. 21; इदं ज्ञानमिदं ज्ञेयमितिबुद्ध्योरन्यूनसत्ताकविषयकत्वाविशेषात् GuruCandr.i. 358.15; अन्यूनसत्ताकविषयकत्वस्य बाधकताप्रयोजकस्य न क्षतिः GuruCandr.i. 375.15; अन्यूनसत्ताकविषयकत्वेनैव बाधकत्वम् LaCandr. 94.25.

अन्यूनसत्ताकत्व (anyūnasattāka-tva) *n.* the state of having the existence or reality which is not narrow एकस्यापरापेक्षायां अन्यूनसत्ताकत्वम् GuruCandr. i.113.19; LaCandr. 222.15; अन्यूनसत्ताकत्वस्य पूर्वमनुपस्थितत्वात् LaCandr. 133.15.

अन्यूनसत्ताकात्यन्ताभाव (anyūnasattākātyantābhāva) *m.* constant absence having the existence or reality which is not narrow अन्यूनसत्ताकात्यन्ताभावघटितमिथ्यात्वस्वीकारे ... मिथ्यात्वनिश्चयापत्तिः LaCandr.104. 3; 106.8.

अन्यूनसत्ताकाभाव (anyūnasattākābhāva) *m.* absence having the existence or reality which is not narrow अन्यूनसत्ताकाभावघटितोक्तप्रतियोगित्वनिश्चये तस्या इष्टत्वात् LaCandr.104.4;496. 30.

अन्यूनस्वरा (a-nyūnasvarā) *adj.* (*f.*) not deficient in notes स्वरजातयः शुद्धाः ... । एताश्चान्यूनस्वराः NāṭyaŚā. 28.45 (3)

अन्यूना (anyūnā) *f.* name of an Apsaras (*lit.* perfect) अप्सरसः ... । ननुतुः ... । अनूना(v.l. अन्यूना) चानवद्या च MahāBhā.i.114. 50.

अन्यूनाङ्ग (a-nyūnāṅga) *adj.* not defective in limbs ऋत्विगार्षेयोऽनूचानः ... अन्यूनाङ्गः LāṭyāŚS.i.1.7; DrāhyŚS.i.1.7.

अन्यूनातिरिक्त (á-nyūnātirikta) *adj.* **1** neither defective nor excessive यद्वै यज्ञस्यान्यूनातिरिक्तं तच्छिवम् ... यद्वै यज्ञस्यान्यूनातिरिक्तं तत्स्विष्टम् ŚatBr.XI.ii.3. 9; तदेनं स्विष्टं कुरुत एवमस्यैष यज्ञोऽन्यूनातिरिक्तः सर्वः समृद्धो भवति ŚatBr.(K.) III.ii.8. 5; **2A** neither less nor more अन्यूनातिरिक्तानि ... सत्त्वरजस्तमांसि ... जगत्कारणम् VedāntDī. 97. 20 (*on* ii. 2.1); ऋणादौ स्थिरकर्मणि अन्यूनातिरिक्तं पृष्टार्थसमर्थकं साक्षिवचनं प्रमाणं नान्यदित्यनुसंधेयम् SmṛtiCan.iii.210.12; (इदं विश्वम्) अनतिरिच्यमानम् अन्यूनातिरिक्तम् तदेकरूपमिति यावत् Bhāsk.ii.216.22 (*on* iii.1. 2); **2B** (used as noun) (that) which is neither deficient nor excessive यत्रान्यूनातिरिक्तेन सादृश्यं वस्तुनोर्द्वयोः। शब्दमात्रेण कथ्येत स शब्दश्लेष इष्यते VyaktiVi.88.13.

अन्यूनातिरिक्तभाव (anyūnātirikta-bhāva) *m.* the state or condition of being neither defective nor excessive, i.e. proportionate शिरःपाण्यादयः तेष्वन्यूनातिरिक्तभाववत्त्वात् ... सर्वाङ्गसुन्दरी LalitāTriBh. 295.10 (*on* 25)

अन्यूनातिरिक्तम् (anyūnātiriktam) *adv.* without diminution or excess तच्छास्त्रविधानोक्तं तत्त्वं कर्म च ज्ञात्वा यथावद् अन्यूनातिरिक्तं विज्ञाय कर्तुं त्वमर्हसि GītāBh. (Rā.) 614.11 (*on* 16. 24).

अन्यूनातिरेक (a-nyūnātireka) *adj.* which is neither less nor more अन्यूनातिरेकाणि समतामुपेतानि सत्त्वरजस्तमांसि द्रव्याणि BrahmSūBh. (Rā.) 466.1 (*on* ii. 2.1)

अन्यूनाधिक (a-nyūnādhika) *adj.* **1** neither defective nor excessive, i.e. proportionate कन्याम् ... अन्यूनाधिकाविनष्टदन्तनखकर्णकेशाक्षिस्तनीम् ... शीलयेत् KāmSū.190. 21 (3.1); **2** neither less nor more गकारादयोऽपि पूर्वोपलब्धिविपरीतवर्तिनो रूपादन्यूनाधिकाः TattvBi. 52.5; पञ्चावयवेनैवान्यूनाधिकेन वाक्येन स्वनिश्चितस्यार्थस्य प्रतिपादनं क्रियते NyāyKa. 255.3; मातापित्रोर्मरणादूर्ध्वं तयोरेव रिक्थमृणं च पुत्राः समं यावन्तो भ्रातरस्तावतो भागान्प्रत्येकमन्यूनाधिकानृणस्य धनस्य च कृत्वा भजेरन् Aparā.720.18 (*on* 2.117); अन्यूनाधिकपञ्चाङ्गत्वादिलक्षणसंयुतम्। ... तद्वै प्रकरणं भवेत् BhāvPra. (Śā.) 243.10 (8); तुल्यमन्यूनाधिकम् ... प्राप्तयोः द्वयोर्मध्ये BālamBha.ii. 305.8 (*on* 2. 212); **3** neither deficient nor excessive एवमप्यन्यूनाधिकमेव साधनम् ŚāstrDī.64.13 (*on* i.1. 5); अर्थः प्रतीयते तादृश एव यत्रान्यूनाधिकः प्रमाणबलेन निर्णययोग्यः Kāvyānu.(He.) 284.17; दोषाः ... तुल्याः नित्यैकान्तवादिभिः प्रसज्यमानाः अन्यूनाधिकाः SyādvāMañ. 26 (4)

अन्यूनाधिकता (anyūnādhika-tā) *f.* **1** the state of being neither deficient nor excessive संक्षेपः ... अन्यूनाधिकता शब्दवस्तुनोर्यावदर्थता AgniP. 344.6; **2** [Inst.] by way of being neither less nor more दोलायितमिति तयोरन्यूनाधिकतया साम्यमुक्तम् Loc.173.16 (*on* 3. 24).

अन्यूनाधिकत्व (anyūnādhika-tva) *n.* the state of being neither less nor more सर्वग्रहणादन्यूनाधिकत्वमत्र दर्शयन् विकृष्टे स्तम्भानामाधिक्यमभ्यनुजानीते AbhinBhā.i.68.14 (*on* 2.93); गुणभूता ह्यर्थप्रत्यायने वर्णास्तेनैषां साहित्यमेककर्तृत्वमादिशब्दोपात्तं चान्यूनाधिकत्वम् ... विवक्षितम् NyāyRa. 528.9 (*on* 5 (11).70)

अन्यूनाधिकदेह (anyūnādhika-deha) *adj.* having the body which is neither defective nor excessive, i.e. proportionate अन्यूनाधिकदेहाः ... कृतविनयाः कामदास्तुरगाः YaśasCam. i. 315. 5.

अन्यूनाधिकम् (anyūnādhikam) *adv.* without omission or addition अङ्गदः ... । तद्रामवचनं सर्वमन्यूनाधिकमुत्तमम्। सामात्यं श्रावयामास Rāmā.vi. 31.65.

अन्यूनाधिकमान (anyūnādhika-māna) *adj.* of neither less nor more measure श्रवणस्य विभागोऽयम् ... । अन्यूनाधिकमानः स्यात् प्रशस्तो दूषितोऽन्यथा SamarāSū.76. 21.

अन्यूनाधिकरूप (anyūnādhika-rūpa) *adj.* [*f.*_ā] **A** having the form neither less nor more, i.e. similar form अन्यूनाधिकरूपासु त्वष्टावस्थास्विहात्मनः BṛĀraUBhVā.i.4.1044; **B** having neither deficient nor excessive form अन्यूनाधिकरूपांश्च कुर्वीत प्रायशः शुभान् (भूतसंघान्) SamarāSū.77.68.

अन्यूनाधिकवचनत्व (anyūnādhikavacana-tva) *n.* the state of having neither less, i.e. omitted nor more, i.e. added words उभयालंकारसंपन्नत्वमन्यूनाधिकवचनत्वमतिव्यक्तान्वयत्वमिति काव्यस्य गुणाः NītiVā. 32. 5.

अन्यूनाधिकवाचक (anyūnādhika-vācaka) *adj.* expressive of neither deficient nor excessive, i.e. exact (idea) अन्यूनाधिकवाचकसुक्रमपुष्टार्थशब्दचारुपदम्। ... सुमतिर्वाक्यं प्रयुञ्जीत Kāvyālaṅ. (Ru.) 2.8.

अन्यूनाधिकसंस्थान (anyūnādhika-saṁsthāna) *n.* arrangement, i.e. level which is neither deficient nor excessive परिस्नुताम्भोभिः समं सिक्ते तु भूतले। अन्यूनाधिकसंस्थानं यथा ज्ञेयं तदम्भसाम् IśānŚiPa.ii. 24.4.

अन्यूनाधिकसंस्थाना (anyūnādhika-saṁsthānā) *f.* arrangement, i.e. level which is neither deficient nor excessive ततः परिस्नुताम्भोभिः समसिक्ते तु भूतले। अन्यूनाधिकसंस्थाना यथा ज्ञेयं(? या) तदम्भसा VāstuVi. 26.13.

अन्यूनाधिकसंग्रह (anyūnādhika-saṅgraha) *m.* inclusion of what is neither deficient nor excessive एवग्रहणादन्यूनाधिकसंग्रहः AbhinBhā.i.91.15 (*on* 4. 31)

अन्यूनाधिकसर्वाङ्ग (anyūnādhika-sarvāṅga) *adj.* having all limbs which are neither defective nor excessive अन्यूनाधिकसर्वाङ्गावावां युगलजौ खलु PariPar. 2. 255.

अन्यूनानतिरिक्त (anyūnānatirikta) *adj.* [*f*_ā] **Ai** neither little nor much **ii** neither less nor more **iii** neither omitted nor added **iv** neither narrow nor wide or over-extending **B** neither deficient nor excessive **C** neither defective nor excessive **D** neither less, i.e. declined nor inereased **E** the word *anyūnānatirikta* **Ai** neither little nor much अन्यूनानतिरिक्ताश्च वर्धन्त्यापो ह्रसन्ति च। उदयास्तमनेष्विन्दोः पक्षयोः शुक्लकृष्णयोः VisṇuP. ii.4.90; BrahmāṇḍP. i.19.134; BrahmP. 20.92; अन्यूनानतिरिक्ते च तथा मध्यभवे त्रिषु। भयसंवेगादरेषु संभ्रमः AnekāK. 587; **Aii** neither less nor more अन्यूनानतिरिक्तं यद् गुणसाम्यं तमोमयम्। तत् ... मूलं प्रकृतिश्चेति कथ्यते AhirbuS.7.1; यावत्तु तन्तुष्वेकोऽवयवी वर्तते तावत्स्वेवान्यूनानतिरिक्तेषु परस्य समवायानभ्युपगमात् NyāyKa.148.5; सः ... । अन्यूनानतिरिक्तैर्यत्त्रिभिः पक्षैरहन्यत RājTa. (Ka.) 8. 35; स्वस्वशाखोक्तादयूनानतिरिक्तकर्मकरणनियमः AṇuBh. 209. 23 (*on* iii. 3. 3); **Aiii** neither omitted nor added महानयं ग्रन्थसन्दर्भो मात्रयाप्यन्यूनानतिरिक्तः केनचित् स्मर्येत Kāśi. i.138.22 (*on* 2.146); अन्यूनानतिरिक्तानि ... चतुःषष्टिस्तन्त्राणि NyāyRa. 89.16 (*on* 2.146); SetuBa. 24.5; मनुर्यथेदं शास्त्रमभिहितवांस्तथैवान्यूनानतिरिक्तं मत्सकाशाच्छृणुत ManvaMu. 31. 21 (*on* 1.119); **Aiv** neither narrow nor wide or overextending ते (विशेषाः) एव व्यक्त्यन्तरेऽप्यन्यूनानतिरिक्ता दृश्यन्ते TantrVā. 250. 24 (*on* i. 3. 26); गच्छति देवदत्त इति देवदत्तस्यैवान्यूनानतिरिक्तस्य प्रतिभासात् NyāyMañ.i.87. 29; इयदेव चेदमन्यूनानतिरिक्तं विशेषलक्षणार्थमिति कथमेतत् NyāyMañ.ii.118.18; यादृशं प्रधानं सांख्यैः स्मर्यते तादृशमेवास्मिन्नन्यूनानतिरिक्तं प्रतीयते Bhām. 290.14 (*on* i.4.8); AdvaiSi. 773.4; **B** neither deficient nor excessive, i.e. exact अन्यूनानतिरिक्तास्ते सर्वे सर्गा विवस्वतः। आरोग्यायुःप्रमाणेभ्यः BrahmāṇḍP.i. 37.58; समशब्दश्चात्र तदेवास्य प्रायश्चित्तं सममन्यूनानतिरिक्तं पूर्वोक्तयैव विषयव्यवस्थया यथा स्यादित्येवमर्थः BālaKrī. ii.134.17 (*on* 3. 257(? 263)); देवः ... वपुः स भजते परम् ... । अन्यूनानतिरिक्तैः स्वैर्गुणैः षड्भिरलंकृतम् LakṣmīT.10.14; शब्दार्थयोः संबन्धः ... पूर्वावगत एवान्यूनानतिरिक्तः स्मर्यते Kāśi.iii.141.13. (*on* 5 (6).14); पूर्वपक्षम् ... । विशोधितं अन्यूनानतिरिक्तमप्रसिद्धत्वादिदूषणरहितम् SmṛtiCan.iii.90.10; एवं व्यवस्थापितान्यतमकाले संप्राप्ते पूर्वपक्षाक्षरार्थस्यान्यूनानतिरिक्तमुत्तरं लेख्यमित्याह बृहस्पतिः SmṛtiCan.iii.96.8; नीलशब्द उत्पले न तु तस्मिन्नेवान्यूनातिरिक्ते वर्तते PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P.i.4.96 (625.21); **C** neither defective nor excessive, i.e. proportionate यावता यावानेव परार्थानुमानेऽर्थोऽभिधानीय इत्यस्माभिरनुज्ञायते तावानेवान्यूनानतिरिक्तः स्वार्थानुमाने प्रतीतिहेतुर्दृष्टः HetuBiṬ.71.10; (समाकृतिः) समा अन्यूनानतिरिक्ता यथाशास्त्रप्रमाणं मूर्तिर्विग्रहो यस्याः सा LalitāTriBh. 332.8 (*on* 45); अन्यूनानतिरिक्तं यदङ्गप्रत्यङ्गसौष्ठवम्। तत्सौन्दर्यम् BhāvPra. (Śā.) 73.19 (3); (अङ्गानि) तानि ... अन्यूनानतिरिक्तान्यत्रापि ग्राह्याणि ŚivārkaMaDī.i. 509. 32 (*on* i.4.1); **D** neither less, i.e. neither declined nor increased नन्वेकं हेम अन्यूनानतिरिक्तमवस्थयोर्मिथो भिन्नयोरन्वितं चेत् IṣṭaSi. 227. 3; **E** the word *anyūnānatirikta* अन्यूनानतिरिक्तपदं विहाय लिङ्गविषयकत्वं वा ज्ञानविशेषणं तेनोदाहरणादिव्युदासः TattvCin.ii(1).708.1.

अन्यूनानतिरिक्तज्ञान (anyūnānatirikta-jñāna) *n.* knowledge which is neither narrow nor wide अन्यूनानतिरिक्तज्ञानोत्पादिकैव सामग्री प्रामाण्ये कारणम् NyāyKa. 219.6.

अन्यूनानतिरिक्तता (anyūnānatirikta-tā) *f.* **A** the state of being neither omitted nor added अर्थपदाक्षराणामन्यूनानतिरिक्तता ... हेतूदाहरणदृष्टान्तैरर्थोपवर्णनाश्रान्तपदतेति परिपूर्णता ArthŚā.i.169.6 (2.10); **B** the state of being what is neither less nor more इतिशब्दः समाप्तिवचनः सन् सहस्रसंख्याया अन्यूनानतिरिक्ततां ध्वनयति LalitāSaBh. 200.13 (*on* 234)

अन्यूनानतिरिक्तत्व (anyūnānatirikta-tva) *n.* the state of being what is neither deficient nor excessive अन्यसाहित्यमनयोः (शब्दार्थयोः) ... काप्यसौ। अन्यूनानतिरिक्तत्वमनोहारिण्यवस्थितिः VakroJī. 27.4; [Inst.] by way of being what is neither deficient nor excessive यो वस्तुस्वभावस्तस्य यथावदन्यूनानतिरिक्तत्वेन वर्णनं स्वभावोक्तिरलंकारः AlaṅkāSa.178.1; वस्तुस्वभावः क्रियावर्णसंस्थानात्मकस्तस्यान्यूनानतिरिक्तत्वेन यद्वर्णनं सा स्वभावोक्तिः Ekāva.8.72 (5) (328.9)

अन्यूनानतिरिक्तदेशकाल (anyūnānatirikta-deśakāla) *m.* time and place which are neither less nor more व्यावृत्त्याधिकरणतावच्छेदकत्वमन्यूनानतिरिक्तदेशकालकत्वम् LaCandr.707. 32.

अन्यूनानतिरिक्तदेशत्व (anyūnānatiriktadeśa-tva) *n.* the state of abiding in neither narrow nor wide region द्रव्यत्वेनान्यूनानतिरिक्तदेशत्वात् ... प्रतीतिभेदाद्भेदः Upask. 311. 2 (*on* vii. 2.1)

अन्यूनानतिरिक्तधर्म (anyūnānatirikta-dharma) *m.* property which is neither narrow nor wide अन्यूनानतिरिक्तधर्मात्मद्रव्यस्वभावलाभलक्षणमोक्षगुणेन भगवन्तं तुष्टाव स्तुतिकारः JñānBi. 27. 25.

अन्यूनानतिरिक्तम् (anyūnānatiriktam) *adv.* without being less or more इतीदम् इत्यनेन नामसहस्रमन्यूनानतिरिक्तमुक्तमिति दर्शयति ViṣṇuSaBh.127.8 (*on* 121)

अन्यूनानतिरिक्तविषय (anyūnānatirikta-viṣaya) *adj.* referring to neither less nor more, i.e. the same भिन्नविषयत्वे तस्यान्यसिद्धान्तज्ञानवत्तदनुपकारकत्वम्।

एकविषयत्वेऽप्यन्यूनातिरिक्तविषयं वा ŚatDū.62.10; तादृशज्ञानयोरन्यूनातिरिक्तविषयकत्वात् LaCandr.409. 26.

अन्यूनातिरिक्तविषय (anyūnātirikta-viṣaya) *m.* object which is neither less nor more, i.e. the same अयुक्ताङ्गपरिग्रहोऽपि ह्यन्यूनातिरिक्तविषयपरिकरनियमानभ्युपगम एव NyāyPari. 226.6.

अन्यूनातिरिक्तविषयताक (anyūnātiriktaviṣayatā-ka) *adj.* referring to what is neither less nor more, i.e. the same स्वविषयताया अन्यूनातिरिक्तविषयताकज्ञानाबाध्यत्वोक्तावपि ... आरोप्याकारत्वस्य संभवात् GuruCandr.i.413. 20; न्यायान्तर्गतत्वे सति प्रकृतानुमित्यन्यूनातिरिक्तविषयताकवाक्यार्थबोधजनकं वाक्यं प्रतिज्ञा MaṇiKa.44.9.

अन्यूनातिरिक्तविषयत्व (anyūnātiriktaviṣaya-tva) *n.* the state of referring to what is neither less nor more, i.e. the same अभिन्नार्थत्वेऽप्यन्यूनातिरिक्तविषयत्वस्य ... दूषितत्वात् ŚatDū.192.8; अन्यूनातिरिक्तविषयत्वे कस्यचिद्बाधकत्वं कस्यचिन्नेति नियामकाभावात् ŚatDū. 222.19; पटशौक्ल्यबुद्ध्योरन्यूनातिरिक्तविषयत्वाभाव: NyāySu. (Ja.) 106A.13 (*on* i.1. 2)

अन्यूनातिरिक्तवृत्ति (anyūnātirikta-vṛtti) *adj.* existing in (the region) which is neither narrow nor wide अन्यूनातिरिक्तवृत्तिजातिद्वयकल्पनायां प्रमाणाभावात् NyāyKuA.i.60. 5.

अन्यूनातिरिक्तवृत्तिता (anyūnātiriktavṛtti-tā) *f.* [Inst.] by way of existing in (the region) which is neither narrow nor wide लिङ्गत्वेऽप्यर्थेनापूर्वसाधनत्वेनान्यूनातिरिक्तवृत्तितया संबन्धात् MīmāKau.ii. 222.16 (*on* iii.1. 27)

अन्यूनातिरिक्तवृत्तित्व (anyūnātiriktavṛtti-tva) *n.* the state of existing in (the region) which is neither narrow nor wide एकत्वम् ... द्रव्यमात्रवृत्ति तदा द्रव्यत्वेन सहान्यूनातिरिक्तवृत्तित्वम् Upask. 205.11 (*on* iv.1.11); न चैकत्वं सत्तावत् सामान्यम् सत्तया सहान्यूनातिरिक्तवृत्तित्वात् Upask. 310.15 (*on* vii. 2.1); 313.4 (*on* vii. 2. 2); न ... अन्यूनातिरिक्तवृत्तित्वरूपावच्छेदकत्वस्य ... स्वीकारात् ... वैयर्थ्यस्य दूषणत्वम् GuruCandr.i. 386.15; अवच्छेदकत्वस्य चान्यूनातिरिक्तवृत्तित्वस्वाभाव्येनार्थाश्रितत्वे ... शक्तिः MīmāKau.i.111.10 (*on* i. 3. 24); विशेषणविधेः पार्ष्ठिकान्वयस्य वान्यूनातिरिक्तवृत्तित्वेनैव कल्पनीयत्वात् MīmāKau.ii.167. 5 (*on* iii.1.12).

अन्यूनातिरिक्तव्यक्ति (anyūnātirikta-vyakti) *f.* individual object which is neither less nor more, i.e. the same अन्यूनातिरिक्तव्यक्तिवृत्तेश्च सामान्यद्वयस्यानभ्युपगमात् Kiraṇā.194.4.

अन्यूनातिरिक्तव्यक्तिक (anyūnātiriktavyakti-ka) *adj.* referring to neither less nor more individual object नान्यूनातिरिक्तव्यक्तिकमिति बुद्धिरुपलब्धिर्ज्ञानम् Kiraṇā. 22.11; तुल्यत्वं बाधकं तद्यान्यूनातिरिक्तव्यक्तिकत्वम् Upask. 54.9 (*on* i. 2. 3)

अन्यूनातिरिक्तसहस्रसंख्या (anyūnātirikta-sahasrasaṅkhyā) *f.* number thousand which is neither less nor more देवीसहस्रनामादिकमप्यन्यूनातिरिक्तसहस्रसंख्याकमेव LalitāSaBh. 200.16 (*on* 235)

अन्यूनातिरिक्ताङ्ग (anyūnātiriktāṅga) *adj.* neither defective nor excessive in limbs ब्रह्मैव विद्वान् ... अन्यूनातिरिक्ताङ्गोऽप्रमत्तो यज्ञं रक्षति GopBr.ii. 2. 5 (169. 5); ऋत्विजो वृणीतेऽन्यूनातिरिक्ताङ्गान् ĀśvGS.i. 23.1; आचार्यत्वं तु सोऽर्हति। ब्राह्मणः ... अन्यूनातिरिक्ताङ्गः PāñcaRā.(Ha.)2.14.

अन्यूनातिरिक्तात्मन् (anyūnātiriktātman) *adj.* of the nature of neither little nor much अन्यूनातिरिक्तात्मा वर्द्धन्त्यापो ह्रसन्ति च MatsyaP. 123.33.

अन्यूनातिरिक्तादि (anyūnātiriktādi) *adj.* neither deficient nor excessive etc. अन्यूनातिरिक्तादौ विरोधो न हि विद्यते। न चात्यन्तविभिन्नार्थे विरोधेऽन्यतरत्प्रमा NyāyPari. 308. 2.

अन्यूनातिरिक्तावस्था (anyūnātiriktāvasthā) *f.* state or condition which is neither less nor more तेषां सत्त्वादिद्रव्याणां या साम्यावस्थान्यूनातिरिक्तावस्था ... अकार्यावस्था SāṁkhyaPraBh. 30.4 (*on* 1.61)

अन्यूनातिरेक (anyūnātireka) *m.* [Inst.] by way of being neither less nor more (आगमैः) सकलैरन्यूनातिरेकेण ... ॰रहस्यादियोगित्वम् LalitāTriBh. 328. 2 (*on* 43); वेदान् ... स्वस्वरूपभूतान् ... अन्यूनातिरेकेण तानेव प्रतिभासयति LalitāTriBh. 345. 5 (*on* 53)

अन्यूनाधिक (anyūnādhika) *adj.* **A** neither less nor more भिन्नभिन्नरवौ अन्यूनाधिके घटादिविषये तावत्प्रवृत्तौ तव SaṁkṣeŚā.1. 209 (i.163.12); षड्गुणाः। अन्यूनाधिकाः सर्वे वासुदेवात् LakṣmīT.4. 21; वर्त्ममध्यं तयोः प्रेम चान्यूनाधिकं तदा BṛDharmaP. i. 9. 38; अश्वकर्णादावन्यूनाधिकमेव पदद्वयम् NyāyRa. 908.9 (*on* 7. 224); YuktiSneha.157.8 (*on* i.1.7); (used as noun) (that) which is neither less nor more यद्येकपदप्रतिपन्नादन्यूनाधिकमेव पदान्तरेणापि बोध्येत तदा पर्यायत्वप्रसङ्गः ŚatDū.165.18; **B** neither defective nor excessive अग्रजन्मानः ... अन्यूना(न)धिकमृदुमनोहराङ्गान् ... दारान् ... वि(ह)वाहेनाहृत्य AvantiKa. 195.9; तत्तदङ्गाचारनियमोऽन्यूनाधिककरणलक्षण इत्यर्थः AṇuBh. 209.12 (*on* iii. 3.3); **C** neither narrow nor wide अवच्छेदकत्वस्यान्यूनाधिकदेशकालत्वरूपत्वे ... गौः शुक्ला इत्यादावव्याप्तेः Nyāyāmṛ. 473A.7; **D** neither omitted nor added, cf. **अन्यूनाधिकत्वतस्**.

अन्यूनाधिकत्वतस् (anyūnādhikatva-tas) *adv.* by way of being neither omitted nor added रत्नत्रयमिदम् ... प्रवर्तितं तथैवेदमन्यूनाधिकत्वतः JayāS.1.(App.)4.

अन्यूनाधिकदेश (anyūnādhika-deśa) *adj.* existing in neither narrow nor wide region न हि गोत्वं शुक्लान्वयप्रतियोगित्वेनाशुक्लव्यावृत्त्या वा अन्यूनाधिकदेशम् Nyāyāmṛ.473B.6.

अन्यूनाधिकम् (anyūnādhikam) *adv.* with neither narrowness nor wideness यदेव सच्छब्देनाभिहितं द्रव्यं तदेवान्यूनाधिकं घटशब्देनाभिधीयते NyāyaRa. 598.9 (*on* 5(13).120)

अन्यूनाधिकाङ्ग (anyūnādhikāṅga) *adj.* [*f.*–ī] **1** having subsidiary rite which is neither omitted nor added प्राचीनावीत्यादिना कार्यम् न तु तन्मध्यपतितं देवमपि विधिवदन्यूनाधिकाङ्गम् ManvaVi.443. 23 (*on* 3. 279); **2** neither defective nor excessive in limbs कन्याम् ...। अन्यूनाधिकाङ्गीम् ... पुरुषः। शीलयतु KandaCu.iii.1.12.

अन्यूनारिष्टनेमि (anyūnāriṣṭa-nemi) *m.* felly of a wheel destroying great calamity अरिष्टनेमिमन्यूनारिष्टनेमिं महाद्युतिम् ...। प्रणम्य PadmP. (Ra.)1.13.

अन्यूनार्थ (anyūnārtha) *m.* neither less nor more, i.e. the same sense or idea अन्यूनार्थवादिनः ... शब्दाः सादृश्यसूचकाः Kāvyāda. 2.60.

अन्यूनार्था (anyūnārthā) *adj.* (*f.*) referring to neither less nor more, i.e. the same sense or idea भिन्नप्रतीतिः ... अन्यत्र यादृशी सत्याङ्गीकृता ततो मात्रयाप्यन्यूनार्थाया इह जायमानाया यदि द्वयं विषयं नाङ्गीकुरुषे तदा ... भ्रान्तत्वं दुर्वारम् KhaṇḍanKhā. 1168.16.

अन्यूनावदान (anyūnāvadāna) *n.* not less (number or) apportionments शमितृणामन्यूनावदानोद्धरणाय पार्श्वयोः साकल्यं स्मारयन् दृष्टार्थ एव तत्र षड्विंशतिसंख्या प्राधान्येन प्रकाश्यते ŚāstrDī.631. 23 (*on* ix.4.1)

अन्यूनोद्धरण (anyūnoddharaṇa) *n.* taking of not less (number of) parts or portions पार्श्वयोः साकल्यस्मरणद्वारावदानयोरवदेययोः पार्श्वयोरन्यूनोद्धरणार्थतयादृष्टार्थ इत्यर्थः MayūMāli.631.13 (*on* ix.4.1)

अन्यूनोन्नति (anyūnonnati) *adj.* of not little loftiness, i.e. very high अन्यूनोन्नतयः ... वर्षन्तः शममानयन् पांसून् गजाम्भोमुचः ŚiśuVa.17.69 (comm. महोच्छ्रायाः)

अन्येक्षण (anyekṣaṇa) *n.* **A** eye of other person पदे पतद्वारिणि मन्दपाणिना प्रतीक्षितोऽन्येक्षणवञ्चनक्षणः NaiṣC.16.58; **B** sight of other person भवत्यन्यध्यानात् क्वचिदपि न हि प्राप्तिरन्येक्षणस्य क्षये पापौघानां प्रभवति न च ध्यानमन्यावलम्बनम् NayaMañ.I.iii.4.8.

अन्येच्छा (anyecchā) *f.* **1** desire or will of other person अन्येच्छया स्वाभाविककर्तव्यत्वासिद्धेः NyāyKuA.ii(2).94.1; स्वेच्छया न तु ब्रह्मादिवत् अन्येच्छया ... (चितिः) विश्वम् ... उन्मीलयति PratyabhiHṛ. 5.17(2); **2** another desire or will श्रुत्यादेः प्रायेण ज्ञानिनामन्येच्छाभावपरत्वात् TattvPrakā. 186B.10 (*on* iii.4.1)

अन्येच्छाधीन (anyecchādhīna) *adj.* dependent on the desire or will which is other (than labour itself) श्रमश्च नियमतोऽन्येच्छाधीनकृतिसाध्यः TattvCin.iv(2). 57.1.

अन्येच्छानधीन (anyecchānadhīna) *adj.* [*f.*-ā] **A** independent of the desire or will of another person प्रकृतेरकार्यत्वेऽप्यप्रेर्यत्वेऽप्यन्येच्छानधीनत्वेऽपि तद्योगः SāṁkhyaPraBh.101. 30 (*on* 3. 55); असमाप्तार्थपुरुषसांनिध्यात् तदर्थमन्येच्छानधीनाया अपि प्रकृतेः प्रवृत्तिरावश्यकी SāṁkhyaPraBh.102.18 (*on* 3. 57); **B** not caused by the desire or will of another person स्वर्गापवर्गयोरेवान्येच्छानधीनेच्छाविषयत्वेन परमपुरुषार्थत्वात् Upask.7.5 (*on* i.1.2); अन्येच्छानधीनेच्छारूपस्य परप्रेम्णः ... आत्मन्यसंभवात् GuruCandr. i. 485.14; अन्येच्छानधीनेच्छायास्तयोरात्मन्युत्पत्तेः सुखभिन्ने तस्या असंभवात् LaCandr. 430.27; 751. 27; 751. 31; अन्येच्छानधीनेच्छायाः ... अन्यथानुपपत्तेश्च LaCandr. 887. 39.

अन्येतरजाति (anyetara-jāti) *f.* other low caste people हर्म्यम् ... शूद्राणां तु योग्यकम्। अन्यदि(न्ये)तरजातीनां (च) विकल्पत्रय(यं) पूर्ववत् MānaSā.18.109.

अन्येद्यवि (anyedyavi) *adv.* (irr.) on one day अन्येद्यवि निशाशेषे ... क्षितीश्वरम्। सर्पः ... वामपाणौ ददंश तम् MalliC.1.165.

अन्येद्यु (anyedyu) *adj.* [*but* MW. *m.*] (used as noun) (fever) appearing daily, chronic fever, typhoid ज्वरः ... पञ्चविधो दृष्टः ... । संततः सततोऽन्येद्युस्तृतीयकचतुर्थकौ CaraS. vi.3.34(1941 Ed.); AṣṭāSaṁ. i.264.10 (3.2); AṣṭāHṛ. iii. 2.57; (ज्वरः ... विषमः) सततं रसरक्तस्थः सोऽन्येद्युः पिशिताश्रितः SuśruS. vi.39.67; RugVi.2.32.

अन्येद्युक (anyedyu-ka) *m.* **1** name of an evil spirit (in the form of fever occuring daily) स्कन्दो ग्रहान्वै ससृजे ... तेषां प्रधानान् वक्ष्यामि तन्मे निगदतः शृणु। ... अन्येद्युकः सततगस्त्रैतीयकचतुर्थकौ ViṣṇuDhaP.i.230.19; **2** type of fever appearing daily, chronic fever, typhoid तदानुषङ्गी स्वे काले जायतेऽन्येद्युको ज्वरः KāśyaS. 229B.13.

अन्येद्युक (anyedyu-ka) *adj.* occuring another day, MW.

अन्येद्युकस्थान (anyedyuka-sthāna) *n.* **1** place of the chronic fever appearing daily उरस्त्वन्येद्युकस्थानमहोरात्राद्युरश्युतः। दोषो रसं समासाद्य यदा दर्शयते बलम् KāśyaS. 229B.12.

अन्येद्युरुद्भव (anyedyur-udbhava) *adj.* appearing on the other, i.e. alternate day मृद्वीकात्रिफलानिम्बपटोलीमुस्तवत्सकैः। कृतः क्वाथो निहन्त्येष ज्वरमन्येद्युरुद्भवम् Mānaso.i.19.182.

अन्येद्युष्क (anyedyuṣ-ka) *adj.* **1** occuring on the other day अन्येद्युष्कं सदन्दिं त्वा तृतीयकं हुवे नमस्यं महादेवमप्सुजम् AV.(P.) i.45.1; **2** (fever) appearing daily, chronic fever, typhoid अन्येद्युष्कं ज्वरं दोषो रुद्ध्वा ... जनयति CaraS.vi. 3.63 (1941 Ed.); (ज्वरः) अन्येद्युष्कः प्रतिदिनम् ... प्रत्येति CaraS. vi. 3.67; अन्येद्युष्कस्त्वहोरात्रादेककालं प्रवर्तते SuśruS.vi. 39.70; अन्येद्युष्कं सततकं तृतीयकचतुर्थकम् (करोति) BhelaS.19. 22(1.11); 121.14(6. 2); (विषमज्वरः) अन्येद्युष्कस्त्वहोरात्रे एककालं प्रवर्तते RugVi. 2. 35; KośaKaTa.1.7290; (used as noun) (fever) appearing daily सततान्येद्युष्कत्र्याख्यचातुर्थान् सप्रलेपकान्। ... करोति हि (दोषः) SuśruS.vi.39. 52; SiddhYo.1.220; संततः सततश्चैव अन्येद्युष्कस्तृतीयकौ। ... पञ्चैते कीर्तिता विषमज्वराः ŚārṅgaS.i.7.4.

अन्येद्युस् (anyedyús) *adv.* [P.v. 3. 22; vi.1.123; Vār.6 *on* P.v. 3. 22; MahāBh.ii.407.19 (*on* v. 3. 22); JaineVyā. iv.1.87; CāndraVyā. iv.3.17; MugdhaBo. 7.103 (77.13); AmaK. 2890; Vaija. 287.8; ŚabdaRa.(Vā.) 4594; enumerated in the *cādigaṇa*, GaṇRa.1.10(25); AltGr.III.42; III. 580; III. 593] **1** on every other day, on alternate day **2** once upon a time, one day, once **3** on the other day, on some other day **4** on the next day, on the following day **5** on the previous day **6** word or expression *anyedyus* **1** on every other day, on alternate day यो अ॒न्येद्यु॑रु॒भय॒द्यु॒र॒भ्येति॑ तृ॒तीय॑काय॒ नमो॑ अस्तु त॒क्मने॑ AV.i. 25.4; AV.(P.) i. 32.4; यो अ॒न्ये॒द्यु॒रु॒भय॒द्यु॒र॒भ्येती॒मं म॒ण्डूक॑म॒भ्ये॑त्वव्र॒तः AV.vii.116. 2; यद्वैतदग्निहोत्रमुभयेद्युरहूयतान्येद्युर्वाव तदेतर्हि हूयत इति AitBr. 25.4(657); **2** once upon a time, one day, once अन्येद्युः प्र॒क्रा॑मयत्य॒न्येद्यु॑रु॒पतिष्ठते MaiS.iii. 2. 2 (iii.16.15); एनं न श्रद्धातारो यद्वैवैतदुभयेद्युरग्निहोत्रमहूयतान्येद्युर्वा तदेतर्हि हूयते रात्र्यामेव KauṣīBr. 2.9(7. 23); अन्येद्युरन्यायनिवृत्तवृत्तिर्मृगेन्द्रगामी मृगयां जगाम (राजा) JānaHa.1.46; अन्येद्युरेकेऽन्यतरेद्युरन्ये शुचेतरेद्युश्च मुदापरेद्युः। कृतानि कार्याणि ययुस्तदानीं योधा ब्रुवाणाः Rāvaṇā.17.9; अन्येद्युः सर्वतोभद्रं नाम प्रासादम् ... अध्यारुरोह सा TriṣaŚaPuC.i.1.632; i.2.141; i.2.735; अन्येद्युर्भगवानागादष्टापदमहागिरिम् TriṣaŚaPuC.i.6. 258; शिशिरे ब्राह्मणोऽन्येद्युः प्रातरादाय तं सुतम्। ... धर्मार्थाग्निष्टिकां ययौ TriṣaŚaPuC.ii. 3.912; अन्येद्युर्द्रविणं दत्त्वा रूपलावण्यशालिनीम्। कुबेरसेनां गणिकां तां कलत्रीचकार सः PariPar. 2. 278; 2.423; चाणक्यगृहमन्येद्युर्बिन्दुसारात्सुबन्धुना। वस्तुं ययाचे संभाव्यचाणक्यद्रव्यलिप्सुना PariPar.9.1; अन्येद्युरच्छातनिशातबुद्धौ ... अस्मिन्। अभूत् ... ऋतुर्घनानाम् DvyāśraKā.10.15; 11.65; अन्येद्युः ... । तुभ्यं द्रुह्यन्ति ये दर्पादुत्तरेद्युः पतन्ति ते DvyāśraKā.19.5; पुर्यामन्येद्युरुद्याने वने नाम्नेन्दुकुब्जके। रत्नचन्द्राभिधोऽभ्यागात् मुनिः MalliC.1.21; कुमारस्तावदन्येद्युः वातायनगतः ... । आलोकयन्नकस्मात् तं भृत्याधममवैक्षत PārśvC. 1. 269; 5.160; दिग्यात्रानिर्गतोऽन्येद्युर्वसन्तपुरमागतः। विमानच्छन्दकाभिख्ये प्रासादे प्राविशन्नृपः SamarāSaṁ.1.80; 1.311; अन्येद्युः साथ भोगीन्द्रस्वप्नसंसूचितं तदा। उवाह रत्नगर्भेव रत्नं गर्भं शुभाद्भुतम् PrabhāC.19.17; 55.19; अन्येद्युः सा तयोर्विप्रयोः स्वसा जलाहरणाय गोदावरीं गता ViviTīKa. 59.6; 73. 20; अन्येद्युरारनालं गुर्वदिशेनानीयैर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य गुर्वग्रे गाथां पठितवान् PurāPraSaṁ. 92.20; अन्येद्युस्तां सभायातां सारशृङ्गारभासुराम् दृष्ट्वा पद्मरथो राजा वरचिन्ताकुलोऽभवत् CitraPaC.72; **3** on the other day, on some other day अन्येद्युः प्र॒क्रा॑मयत्य॒न्येद्यु॑रु॒पतिष्ठते MaiS.iii. 2. 2(iii.16.15); अ॒रूपा अद्भु॒तोऽन्येद्युर॑न॒व॒द्याभि॑र्मगन्धाः APrāti. 217; भवति चान्येद्युरुपलब्धेऽन्येद्युरिच्छा ŚābaBh.63.15 (*on* i.1. 5); यः संग्रामभूमौ मृतः तस्यैवायं विधिर्न तु योऽन्येद्युस्ततोऽन्यत्र गतः ManuBh.i.468.15 (*on* 5.97); अन्येद्युः पुष्पचूलाया अपूर्वकरणक्रमात्। केवलज्ञानमुत्पेदे PariPar.6.151; 8.15; (लावीम्) अन्येद्युः प्रसवे प्राप्ते लघ्व्यां जाल्यां विनिक्षिपेत् Mānaso.iv.8.1194; अथान्येद्युः ... बभार गर्भं गान्धारी PāṇḍaC. 2.1; मृत्युतो बिभ्यदन्येद्युः कंसः कौटैककोविदः। ... शौरिमभाषयत् PāṇḍaC. 2.171; अन्येद्युश्चारुरूपेण धर्माख्याने कृते सति। पुरक्षोभभयात् सूरिः कुरूपोऽभूज्जनोऽब्रवीत् PrabhāC. 6.21; 26.9; अन्येद्युः वायटे लल्लो नाम श्रेष्ठी महामिथ्यादृक् तेन होमः कारयितुमारब्धः PrabaK.8.16; 35.4; तत्रामात्रद्रुमेऽन्येद्युर्वाचालाः निकृतिव्रताः। ... समीयुः Dhūrtā. 5; चिन्ताचिताङ्गी सान्येद्युरागता (देवी) नृपपर्षदम् HammīMaKā.9.158; अथैकमेकं कुधियः परेद्युरन्येद्युरेकं च पदं निबध्य। ... आरचयन्ति पद्यम् ŚivLī.1.42; अन्येद्युः ... सरभसमनुरागिणीम् ... कमलिनीं गाढानुरागतयाश्लिष्य ... प्रोत्तस्थौ ĀnandRa. 5.0(2); **4** on the next day, on the following day समागतस्य रामेण पुनरेवातिदारुणम् सप्त व्यतीयुस्त्रिगुणानि तस्य दिनानि ...। अन्येद्युस्तुमुलं युद्धं तदा भरतसत्तम MahāBhā.v.182.1; (एकविंशतिदिनानि व्यतीयुः) अन्येद्युरात्मानुचरस्य भावं जिज्ञासमाना मुनिहोमधेनुः। ... गह्वरमाविवेश RaghuVa. 2. 26; अन्येद्युः ... रक्षिपुरुषैरप्यागत्य तस्य मृषोक्तम् PañcT.1. 3(13) (11. 2); अथ (v.l. अथान्येद्युः) ते मृगाः सर्व (एव) मिलित्वा ... मृगराजं विज्ञापयामासुः PañcT.1.63(4) (75.4); 1.127(19) (133. 3); दुष्टबुद्धिः ... अतिक्रान्ते(च) मासमात्रे(v.l. अन्येद्युः) (स्वयं गत्वा) धर्मबुद्धिमभिहितवान् PañcT. 1.158(29) (157.6); 3.1(10) (273.7); 3.94(1) (358.11); अन्येद्युः कंचन बालकमुरसि दधती वसुमती वल्लभममिगता DaśKuC.9. 26; 60.12; 72.9; मात्रां विदध्यात् ... तदहर्वा भुक्तवतोऽन्येद्युः AṣṭāSaṁ.i.142.11(1.27); संग्राहिकौषधविपक्वविलेप्ययूषमन्येद्युरल्पमहिमं वितरेद्यथोक्तम् KalyāKā.9.91; अन्येद्युः ... काकुत्स्थः सह सचिवैरदृष्टपूर्वम्। अद्राक्षीद्दशमुखमन्दिरोपकण्ठे देवारिं दिवमपिधाय निष्पतन्तम् RāmC.34.1; मयेदं पूर्वेद्युर्विहितमिदमन्येद्युरपरम् NyāyMañ.ii.15.13; स आज्ञासंपादने प्रवृत्त(?ंतः) कदाचित्प्रारम्भ एव वेतनफलं लभते ... समनन्तरमन्येद्युर्वा कालान्तरेऽथवा ManuBh.i.72.1 (*on* 2.10); (चौरैरुपप्लुते ग्रामे संभ्रमे चाग्निकारिते। आकालिकमनध्यायं विद्यात्) प्रवृत्तिकालादारभ्य यावदन्येद्युः स एव कालः ManuBh.i. 372. 5 (*on* 4.118); प्रोक्तक्रमसमोपेतं पूर्वेद्युर्गीतनृत्यकौ। कृत्वोत्सवमथान्येद्युः प्राग्वदभ्यर्च्य ताम् ... अभिषेचयेत् TantrRā.11.45; 25.42; अन्येद्युः सोमदत्तोऽपि वटे पूर्वनिरूपिते। बबन्ध सिक्ककं हृष्टः BṛKathāK.4. 31; तथा भुञ्जीत यथा सायमन्येद्युश्च न विपद्यते वह्निः NītiVā. 25.42; संशोच्य शोकविवशो दिवसं तमेकम् अन्येद्युरादरपरः स्वजनस्तवार्थे YaśasCam.i.263.6; ii.163.7; अन्येद्युर्ज्ञातवृत्तान्तः सेनापतिः ... । व्यजिज्ञपत् BṛKathāMañ.ix. 2.960; अन्येद्युर्वन्येन पथा प्रयातास्ते (रामादयः) RāmāCam. 2. 51(6); अन्येद्युर्दिवसव्ययमानेतुम् ... विससर्ज कलावती दासीम् SamaMā.8.76; कृत्वास्नानग्रतोऽन्येद्युरुपविष्टः शुचौ भुवि। वर्षोपाध्यायः KathāSaSāg.i. 2.78; iii.4. 253; अन्येद्युश्च। ... तैरपि गत्वा स्वामिने मृषा निवेदितम् Pañcā.4.10; सकलत्रस्य चान्येद्युः प्रासादे तस्य तस्थुषः। सागरर्षिः पुरीबाह्योपवने समवासरत् PariPar.1.424; 13.132; कन्यां कामयमानस्तामन्येद्युः प्राविशत्पुरीम्। ... सोऽथ गोपायिता भुवः DvyāśraKā.7.76; 8.40; (वाजिने) अन्येद्युर्दापयेत्पानं पाचनं वह्निदीपनम् Mānaso.ii.6. 590; तम् ... । कृतोपकारमन्येद्युर्निजोर्वीमनयद्विजम् RājTa.(Ka.)1. 240; 2.159; 3.71; अन्येद्युरथ भूपेन स बहिर्दत्तदर्शनः RājTa.(Ka.)4.63; 4.272; 7.1275; सैन्यैरन्येद्युरुन्नादैर्निरुद्धाखिलदिक्पथः। ... भिक्षुः प्राविशन्नगरं ततः RājTa.(Ka.) 8.842; अथान्येद्युरकस्मान्निर्भरं प्रादुर्बभूव भैरवः संनाहभेरीरवः MohaRāPa.1. 23(8); श्राद्धाधिवासनदिनादन्येद्युरग्निकुण्डेषु ऋत्विगुपवेशनादिकर्मशेषसमाप्तौ ... यजमानः ... मन्त्रमुद्धारयेत् CaturCin.i.239.3; अन्येद्युस्तत्पुरोधाश्च मिथ्यात्वग्रहसद्ग्रहः। कुविकल्पवितण्डाभिर्वदन् वादे जितः स तैः (सूरिः) PrabhāC. 25.13; 32.9; 174.2; अन्येद्यू राजा ... निर्वर्तितनित्यकृत्यः सभां प्राप BhojPra. 26.5; अन्येद्युरथ ... । आदिक्षत् पृतनाध्यक्षान् सेनासंनहनाय सः (कुमारः) MadhuVi.4.1; गवादीनां पयोऽन्येद्युः सद्यो वा जायते दधि ŚārṅgaPa. 217; Subhāṣi.854; अन्येद्युः परिणीतभर्ता भार्यामुत्कलापनाय श्वशुरगृहे समायातः VetāPañ.(Śi.) 15.42; अन्येद्युः ... भूपालो रहो मन्त्रिणमब्रवीत् RājTa.(Jo.) 498; 1131; अन्येद्युः समासीनमभ्येत्य पृथिवीश्वरम्। ऊचे ... भीमो नृपतिवल्लभः BallāC.107. 2; अर्धेन दध्ना सायंदुग्धे पयस्यातञ्चनं कृत्वा दध्युत्पाद्यान्येद्युर्दधियागं निर्वर्तयेत् VidhiRa.41(208. 2); अन्येद्युः स्वगुरूपदेशशरदा कामं वलक्षीकृत। स्वांतांभाः स वणिग् व[र]पुरवरे श्रीस्तंभतीर्थे वसन् EI. ii. 56. 57; अन्येद्युः प्रधनसमुद्यमं प्रभाते वीराणां शिबिरयुगेऽञसोभयेषाम्। ... अभून्निवेदयद्भिः संक्षोभश्चकिततिमिङ्गलस्य

वार्धे: ĀnandRa.6.39 [अपरस्मिन्नह्नि भवेदपरेद्युरथाधरे। दिनेऽधरेद्युरन्यस्मिन्नन्येद्युरितरं दिनम् KośaKaTa.1.963]; **5** on the previous day भवति चान्येद्युरुपलब्धेऽन्येद्युरिच्छा ŚābaBh.63.15 (*on* i.1.5); अन्येद्युर्दृष्टेऽपरेद्युः 'अहमिदमदर्शम्' इति भवति प्रत्ययः Bṛha. 225.1 (*on* i.1. 5); PrakaPañ. 329.7; दिवास्वप्नाज्जरां याति भुक्तमन्येद्युरद्य न AṣṭāSaṁ.i.43. 23(1.7); BhojanKu. 203.10; शाकं मांसं चान्येद्युः पक्वम् न पुनरन्येद्युराहृतं तावन्मात्रेण पर्युषितत्वायोगात्। ... पर्युषितमपि भोज्यमेव SmṛtiCan. v. 225.17; **6** word or expression *anyedyus* अन्यस्मिन् अहनि अन्येद्युः KāśiVṛ. *on* v.3. 22; CāndraVṛ. *on* iv.3.17; Prasā.i.907.19; SiddhāKau.310A.14 (*on* v.3. 22); सद्यआद्या निपात्यन्ते। ... अन्येद्युः KātanVṛ. *on* ii. 6.37; JaineVṛ. 256.14 (*on* iv.1.87); परेद्यव्यद्य पूर्वेद्युरन्येद्युश्चापि चिन्तयन्। वृद्धिक्षयौ मुनीन्द्राणां प्रियंभावुकतामगात् Bhaṭṭi.4.13 (comm. अन्यस्मिन्नहनि)

अन्येन्दीवरजाति (anyendīvarajāti) *f.* other generic property of lotus नीलजातिर्गुणो वापि नीलशब्देन चेद्रतः। अन्येन्दीवरजातिस्तु व्यवसेयोत्पलश्रुतेः TattvSaṁ.1107.

अन्येन्द्रकृतस्नान (anyendrakṛta-snāna) *n.* bath taken by other lord अकरोदित्थमन्येन्द्रकृतस्नानविलक्षणम्। स्नानं सौधर्मकल्पेन्द्रो जिनेन्द्रस्यातिभक्तितः TriṣaŚaPuC.iii.1.196.

अन्येन्द्रस्नपनविधि (anyendra-snapanavidhi) *m.* act or method of bathing other lords तद्विषाणोत्थितैस्तोयैः स्नपयामास स प्रभुम्। अन्येन्द्रस्नपनविधिवैलक्षण्यविचक्षणः TriṣaŚaPuC.iv. 2.42.

अन्येन्द्रिय (anyendriya) *n.* **1** sense-organ of other person कापेक्षान्येन्द्रियादिषु ŚlokaVār. 2.122(83.4); **2A** organs which are other (than sense-organs) बुद्धीन्द्रियेषु णादीनि तादीन्यन्येन्द्रियेषु च। ... भूतबीजानि ParaS.6.19; **2B** another sense-organ अन्येन्द्रियविषयोऽन्येन्द्रियस्य न भवति TātpaVṛ. 187.5 (*on* 2.40); **2C** other sense-organs न चान्येन्द्रियवन्मनसोऽप्युत्पत्तिमत्त्वे तस्य ... पृथगभिधानं व्यर्थमिति मन्तव्यम्। अन्येन्द्रियेभ्योऽपि TattvPrakā.127A.5 (*on* ii.4.4)

अन्येन्द्रियग्राह्य (anyendriya-grāhya) *adj.* (used as noun) (that) which is to be grasped or cognized by other sense-organs यदा ... सास्नादयो व्यञ्जका भण्यन्ते तदा तत्सामर्थ्यग्रहणपूर्वकैव भवितव्यम्। न च तच्छक्यमनन्तेष्वन्येन्द्रियग्राह्येषु युगपद्बुद्ध्यनुत्पत्तेः Śarka.79.12.

अन्येन्द्रियनिरास (anyendriya-nirāsa) *m.* refutation of other sense-organs (इन्द्रियार्थास्त एवेष्टाः) त एवेति विशेषणमन्येन्द्रियनिरासार्थमन्यार्थनिरासार्थं च Sphuṭā.i.41.12 (*on* 1.14)

अन्येन्द्रियवत् (anyendriya-vat) *adv.* like other sense-organs न चान्येन्द्रियवन्मनसोऽप्युत्पत्तिमत्त्वे तस्येन्द्रियगतस्य पृथगभिधानं व्यर्थमिति मन्तव्यम् TattvPrakā.127A.4 (*on* ii.4.4)

अन्येन्द्रियविषय (anyendriya-viṣaya) *m.* **A** object of other sense-organ रोहितं रूपं दृष्ट्वेत्युक्तम्, कथमन्येन्द्रियविषयत्वं रूपस्य ChāndoUBh.148.12 (*on* iii.6.1); 363.17 (*on* vi. 5.1); **B** object of one sense-organ अन्येन्द्रियविषयोऽन्येन्द्रियस्य न भवति वस्तुस्वभावादेव रसादिविषयवत् TātpaVṛ.187. 5 (*on* 2.40)

अन्येन्द्रियारम्भक (anyendriyārambha-ka) *adj.* producing other sense-organ तेजःप्रभृतीनामन्येन्द्रियारम्भकत्वात् तेषां श्रोत्रत्वं न भवति MānaMe.10.3.

अन्येन्द्रियार्थ (anyendriyārtha) *m.* object of other sense-organ एकेनापीन्द्रियेणान्येन्द्रियार्थस्योपलम्भनात्। ते बभूवुश्च संभिन्नस्रोतोलब्धिमहर्द्धयः TriṣaŚaPuC.i.1.873; पदे पदे संप्रवृत्तगीतातोद्यमहाध्वनौ । जययान्येन्द्रियार्थानामिवाभ्यधिकमुत्थिते। ... त्रस्तस्त्रीध्वनिरुत्थितः TriṣaŚaPuC.i. 2.18.

अन्येन्द्रियावलि (anyendriyāvali) *f.* row or series of other sense-organs अन्येन्द्रियावलिमवेक्ष्य भृशं कृतार्थामस्तौदमुष्य मृडमक्षमयेव जिह्वा YātrāPra.5.12.

अन्येभ (anyebha) *m.* other elephant दृष्ट्वान्येभं छेदमुत्पाद्य रज्वा ... गच्छन्दध्रे करिण्या KāvyMī.66.1.

अन्येभगन्ध (anyebha-gandha) *m.* smell or odour of other elephant अन्येभगन्धमाघ्राय दिशो जिघ्रति वारणः Mānaso.iv. 2. 240.

अन्येभगून (anyebha-gūna) *adj.* [P.viii.2.44] voided as ordure of other elephant गृहाणेभांस्तददूनोऽन्येभगूनेऽपि कोपनान् DvyāśraKā.9.55 (comm. इतरगजपुरीषेऽपि)

अन्येश (anyeśa) *m.* **A** other master or lord दुष्टांस्तावत्स्वभृत्यां(Read स्वभृत्यान्) झटिति विघटिता(Read विघटितान्) स्थापितान्येशपाशां(Read पाशान्) ... भूभृतः EI. xviii. 244.14; **B** deity which is other (than one's own) नान्येशमर्चयेत् PārāSū.9.14.

अन्येशचिह्न (anyeśa-cihna) *n.* emblem of deity which is other (than one's own) नान्येशचिह्नं धारयेत् PārāSū.9.11.

अन्येशोपवास (anyeśopavāsa) *m.* act of fasting for the deity which is other (than one's own) नान्येशोपवासमुपवसेत् PārāSū.9.12.

अन्येश्वर (anyeśvara) *m.* **A** other master or lord अशक्त्यान्येश्वराः पापप्रतिषेधं न कुर्वते। स त्वत्यन्तमशक्तेभ्यो व्यावृत्तमतिरिष्यते PramāVāBh. 37. 5; **B** other deity or god करोति विद्यासंयोगं तर्ह्यन्येश्वरकल्पना ŚivDṛ.6. 24.

अन्येष्ट (anyeṣṭa) *adj.* other expected (measure of time = 24 minutes or *ghaṭikās*) अन्येष्टनाडिकाभिः कृत्वा तुल्या यदा तदा योगः BrāhmSphuSi.10.57.

अन्येष्ट (anyeṣṭa) *n.* interest or wish of others वैरिलक्षणमेतद्वान्येष्टनाशनकारिता ŚukraNī.4(1). 5.

अन्यैकदिक्त्व (anyaikadik-tva) *n.* the state of being only another direction अन्यैकदिक्त्वं तु भुजान्तरैक्यं शङ्कैक्यभक्तं च विभिन्नगोले SiddhāTaVi. 364.12.

अन्यैकवस्तुज्ञान (anyaikavastu-jñāna) *n.* knowledge of only another object न ह्येकवस्तुज्ञानेनान्यैकवस्तुज्ञानमपि समस्ति किं पुनस्सर्ववस्तुज्ञानम् IṣṭaSi. 370. 20.

अन्यैदमर्थ्य (anyaidamarthya) *n.* the state of being meant for only another यदपि च कार्यैदमर्थ्यापन्नेन संबद्धं, तेनापि सह यस्य साध्यसाधनभावः तदपि तदर्थमेव कार्यैदमर्थ्यापन्नस्य अन्यैदमर्थ्ये प्रमाणाभावात् PrakaPañ.464.1.

अन्योकस् (á-nyokas) *adj.* not being or remaining in (one's) habitation यद्ग्निः ... इमं गोष्ठं प्रविवेशान्योकाः। तं माषाज्यं कृत्वा प्र हिंणोमि दूरम् AV.xii. 2.4.

अन्योक्त (anyokta) *adj.* **A** recited by other person जलमध्यस्थितेन मन्त्रिणा ... एकं पद्यमन्योक्तं पुनरपि भणितम् SamyaKau. 21.10; **B** stated or mentioned by other person स्वतन्त्रयास्मदुक्त्या तु स्यादितीयमेव ज्याभावनोपपत्तिरन्योक्तस्वरूपमात्रसिद्धभावनोपपत्तिभिन्ना नवीना SiddhāTaVi. 80.11; 133. 22; (used as noun) (that) which is stated by other person स्वयमुक्तस्य ... परेण दूषितस्य निगूहनमुक्तापलापः। ... त्वदुक्तमन्योक्तं वा मयानूदितमिति वा NyāyPari.181. 3; एतेन ... जीवत्पितृकाविभक्तभ्रातृकविषयकस्तर्पणात्प्रागित्यन्योक्तं चापास्तम् BālamBha.i.105. 2 (*on* 1. 24½)

अन्योक्तानुवादिन् (anyoktānuvādin) *m.* one who repeats that which has been stated by other person अन्यसारस्वता नाम सन्त्यन्योक्तानुवादिनः Kāvyālaṅ. (Bh.) 6.6.

अन्योक्ति (anyokti) *f.* **1A** name of a figure of speech, (*lit.* speech referring to another than the addressed) असमानविशेषणमपि यत्र समानेतिवृत्तमुपमेयम्। उक्तेन गम्यते परमुपमानेनेति सान्योक्तिः Kāvyālaṅ.(Ru.) 8.74; 16.29; समासोक्तिरियं ततः। सैवान्योक्तिरनन्योक्तिरुभयोक्तिश्च कथ्यते SaraKaṇṭhā. 457.18; श्लेषस्यान्योक्तिससंदेहानुग्राहकत्वेन प्रवृत्तत्वात्संकरत्वं भवतु श्लेषत्वम् Kāvyānu.(He.) 279.15; सामान्यविशेषे कार्ये कारणे प्रस्तुते तदन्यस्य तुल्ये तुल्यस्य चोक्तिरन्योक्तिः Kāvyānu. (He.) 307.8; उपमेयस्यैवोक्तावन्यप्रतीतिरन्योक्तिः Kāvyānu. (Vā.) 35.29; कारणमालान्योक्त्योत्तरसूक्ष्मं सार इत्यसंगत्या ... अलंकाराः AlaṅkāKau.(Vi.) 3.13; **1B** speech referring to another प्रस्तुतागन्तुभावस्य वस्तुतोऽन्योक्तिसूचकम्। पताकास्थानकम् DaśRū.1.14; अन्योक्तिषु विज्ञेयं रवेः पूर्वं प्रशंसनम् ŚārṅgaPa. 22; 29; PadyaVe. 665(2); **2A** speech, i.e. question raised by another न त्वन्योक्तिपरित्रासाद्याज्ञवल्क्योऽब्रवीदिदम् BṛĀraUBhVā.iii. 2.137; **2B** speech of another अन्योक्तीनामनुकृतिश्छाया सापीह षड्विधा SaraKaṇṭhā. 163.1; अन्योक्तिमुक्त्या तरलीकरोषि Vidvanmo. 3.1; न च प्रकरणस्यापि प्रसङ्गादन्योक्तिसंभवात् सावकाशत्वेन पुनर्लिङ्गमेव प्रबलमिति युक्तम् TattvPrakā.68B.2 (*on* i.4.6); **3** [Inst.] through indirect speech अन्येद्युर्नृपतिर्वैजनाथयात्रामुपागतः। दृष्ट्वा पृष्ठस्थितं भोजमन्योक्त्येदमभाषत HammīMaKā.9.179; अन्योक्त्या परिचिन्वते परिजनान् ... वृद्धव्याधितभूभुजः किल समावस्था विधात्रा कृताः KaṁVa.4.6; **4** other, i.e. general talks on conversation अन्योक्तिः संलापसंकथे KalpaK. 448.88; **5** word or expression *anyokti* अन्योक्तिशब्दार्थं प्रकटीचिकीर्षुराह Kāvyānu. (He.) 307. 23.

अन्योक्तिकण्ठाभरण (anyoktikaṇṭhābharaṇa) *n.* name of a work (*lit.* necklace in the form of the figure of speech called Anyokti) आमन्त्रणा सुरभिणा मरुता कृतादौ दत्तं फलं च पुरतः कटु कण्टकाख्यम्। भग्नं मुखं विमुखता च ततः शुकानां राज्ञां पुरः पनस कीर्तिरियं तवैव। अन्योक्तिकण्ठाभरणात् PadyāTa. 232.

अन्योक्तिकौमुदी (anyokti-kaumudī) *f.* moon-light in the form of indirect speech नो कुत्रापि समोऽस्ति गर्ह्य इतरः काकाद्वराकात्परम्। ...

त्रुट्यत्पक्षचयोऽपि यस्तरुतटं नापत्रपः प्रोज्झति। अनयान्योक्तिकौमुद्या भोजोऽम्भोजमिवास्तरुक्। वेश्मागत्य रहः पीथसिंहं सोदरमब्रवीत् HammīMaKā. 9.181.

अन्योक्तिजल्पन (anyokti-jalpana) *n.* repetition of speech of another अन्योक्तिजल्पनं सर्वं कृत्वा निःस्पृहताधिकम् ... इत्थं दोहदाः स्फारा बभुवुः शंभुसुन्दरीम् ParamāKā.179. 51.

अन्योक्तित्वप्रसङ्ग (anyoktitva-prasaṅga) *m.* undesired occasion of being (the figure of speech) Anyokti अप्रस्तुतार्थप्रतिपादके छन्दोऽन्तरे च अन्योक्तित्वप्रसङ्गः। ... यत्र हि तस्मिन्नेव वाक्येऽभिधीयमानेनाप्रस्तुतेनार्थेन शब्दानुरूपारूढस्यापि प्रस्तुतस्यार्थस्य सारूप्यादिभिराक्षेपः सोऽन्योक्तेर्विषयः Kāvyānu.(He.)312. 20.

अन्योक्तिपद्धति (anyokti-paddhati) *f.* chapter dealing with word or speech referring to another कुकवीनां ततो निन्दा ... कदर्यपद्धतिरथो द्विविधान्योक्तिपद्धतिः SūktiMu.0.43.

अन्योक्तिप्रपञ्च (anyokti-prapañca) *m.* extension of indirect speech साधु ... निस्तेजितो दुष्टात्मान्योक्तिप्रपञ्चेन MohaRāPa.5.19(1)

अन्योक्तिप्रयोजकता (anyoktiprayojaka-tā) *f.* [Inst.] by way of being conducive to (the figure of speech) Anyokti विशेष्यश्लिष्टता तु अन्योक्तिप्रयोजकतया न वाच्या Kāvyānu.(He.) 310.7.

अन्योक्तिबल (anyokti-bala) *n.* [Inst.] on the strength of indirect speech द्रविणमापदि भूषणमुत्सवे ... । बहुविधार्थ्युपकारभरक्षमो भवति कोऽपि भवानिव सन्मणिः। अत्र भवदर्थस्यान्योक्तिबलेनैवाक्षेपाद्भवानिवेत्यधिकम् Kāvyānu.(He.) 171.11.

अन्योक्तिभय (anyokti-bhaya) *n.* fear of the speech, i.e. question raised by another (आवामेवैतस्य वेदिष्यावो न नावेतत्सजन इति) सजनादिति नातः स्यादन्योक्तिभयकारणम् BṛĀraUBhVā.iii. 2.138.

अन्योक्तिरूप (anyokti-rūpa) *adj.* of the form of the speech referring to another पताकास्थानकम् ... द्विधा यदन्योक्तिरूपं तत्प्रथमं भवेत् BhāvPra.(Śā.) 202.15(7)

अन्योक्तिसार (anyoktisāra) *m.* name of a chapter in the Rasikajīvana इति श्रीरसिकजीवनेऽन्योक्तिसारो नाम तृतीयः प्रबन्धः RasiJī. 3 (colophon)

अन्योच्चरित (anyoccarita) *adj.* uttered by another नमःपदेन च स्वप्रयोक्तृपुरुषकर्तृकत्वोपरागेणैव त्यागोऽभिधीयते। अन्योच्चरितनमःपदेनान्यदीयत्यागाबोधनात् VyutpaVā.174. 2.

अन्योच्चरितवेदवाक्य (anyoccarita-vedavākya) *n.* Vedic statement uttered by another वेदानां स्रष्टुरीश्वरस्याभिप्रायमूलभूतं ज्ञानम् ... अन्योच्चरितवेदवाक्येषु च कारणं भविष्यति ŚivārkaMaDī.i.156. 21 (*on* i.1.3)

अन्योच्चरितश्रुतिवाक्य (anyoccarita-śrutivākya) *n.* Vedic statement uttered by another स्मृतिमूलभूतश्रुतिवाक्यस्यापि अन्योच्चरितश्रुतिवाक्यसमानानुपूर्वीकत्वेन व्यभिचारतादवस्थ्यप्रसङ्गात् ... स्वसमानानुपूर्वीकत्वं विवक्षणीयमिति ... एको दोषः ŚivārkaMaDī.i.155. 29 (*on* i.1. 3)

अन्योच्चारित (anyoccārita) *adj.* uttered by another भवति हि कदाचिदन्योच्चारितपूर्ववर्णदर्शनसमनन्तरप्रत्ययसहकारी ... वर्णः तज्ज्ञानहेतुः SphoṭSi. 245.1.

अन्योच्छिन्न (anyocchinna) *adj.* cut or destroyed by other भूयो भूयस्तु वैद्याप्या कृत्योच्छिन्नं (v.l त्वन्योच्छिन्नं) मया द्विज। संस्थितं कच्छनीयं वै देवमिश्रस्य सर्वगम् PauṣkS. 9.134.

अन्योच्छिष्ट (anyocchiṣṭa) *n.* left over or remainder of food of another उच्छिष्टं भक्षयेत् स्त्रीणां ताभ्यो नोच्छिष्टमर्पयेत् (v.l. नान्योच्छिष्टं समर्पयेत्) KulārT.8.24; नान्यं च पूजयेद्देवम् ... । नान्योच्छिष्टं तु भुञ्जीयात् BṛBrahmaS.ii. 5.82.

अन्योच्छिष्ट (anyocchiṣṭa) *adj.* containing the remnant of food of another अन्योच्छिष्टेषु पात्रेषु भुक्त्वैतेषु महीभुजः। कस्मान्न लज्जामवहञ्शौचचिन्तां न वा दधुः RājTa.(Ka.) 5.11.

अन्योच्छिष्टभुक्ति (anyocchiṣṭa-bhukti) *f.* feeding on the remainder of food of anothers उत्तममध्यमाधमदेवानामेकेनैव मुखेन भुञ्जानानामन्योच्छिष्टभुक्तिप्रसङ्गः SyādvāMañ.11(158)

अन्योच्छिष्टलेपनस्पर्श (anyocchiṣṭalepana-sparśa) *m.* act of touching the smearings of remainder of the food of another अन्योच्छिष्टलेपनस्पर्शे शङ्कः BālamBha.i. 544. 27 (*on* 1. 249)

अन्योच्छेषण (anyocchesaṇa) *n.* remainder of others (व्यलीकं भागाधिक्यं च मर्षयितुं तद्वैकपात्राणामेव इति तेषामेवानुज्ञापनम्) व्यलीकमिति। अन्योच्छेषणभक्षणनिमित्तमप्रियं वैमनस्यमिति यावत् MayūMāli. 293.4 (*on* iii. 5.16)

अन्योढ (anyoḍha) *m.* son born of the wife married to another person रेतजो वा भवेत्पुत्रस्त्यक्तो वा क्षेत्रजो भवेत्। अध्यूढः (v.l. अन्योढः) समयं भित्त्वेत्येतदेव निबोध मे MahāBhā.xiii.49.13.

अन्योढा (anyoḍhā) *f.* **A** type of heroine (*lit.* woman married to another person) अन्योढापि तथैतत्सर्वं कुरुते Kāvyālaṅ.(Ru.)12. 36; अन्यस्त्री कन्यकोढा च नान्योढाङ्गिरसे क्वचित् DaśRū.2.20 (Avalo. नायकान्तरसंबन्धिनी); SāhiSā.4.17; यात्रादिनिरतान्योढा कुलटा गलितत्रपा SāhiDa.116. 2; 125.1; सा ... स्वीयान्योढे उभे बुधैः। मुग्धमध्यादिभेदेन षड्भेदे ... पञ्चदश भेदाः UjjvaNīMa.132.1; **B** woman married to another person परपरिगृहीतासु चान्योढासु सवर्णास्वपि कामो विपरीतः JayaMa.62. 3 (*on* 1. 5)

अन्योढाचरित (anyoḍhā-carita) *n.* conduct or behaviour of a type of heroine (*lit.* woman married to another person) (अन्यानायिका) अन्योढाचरितं क्वापि जनहासाय विन्यसेत् SāhiSā.4.18.

अन्योत्कर्ष (anyotkarṣa) *m.* **1** excellence of others अन्योत्कर्षानपि वदन्प्रसङ्गेन निराग्रहः। ... सोऽभूत्सभ्यानां हृदयंगमः। ... मातृगुप्तः RājTa.(Ka.) 3.158; **2** prosperity of others अन्योत्कर्षासहत्वान्मनसि मलिनता ... यत्रोत्पद्येत तं हि प्रदहति CaitaCa.19. 3(1)

अन्योत्कर्षाभिधित्सा (anyotkarṣābhidhitsā) *f.* desire to describe excellence of others नायकं प्रागुपन्यस्य ... । न तस्यैव वधं ब्रूयादन्योत्कर्षाभिधित्सया Kāvyālaṅ.(Bh.)1.22.

अन्योत्कृष्टगुण (anyotkṛṣṭa-guṇa) *m.* quality of other which is superior (than that of oneself) तद्गुणः स्वगुणत्यागादन्योत्कृष्टगुणाहृतिः PratāYaBhū.415.7 (comm. संनिहितवस्तुनः सकाशादुत्कृष्टगुणः स्वीक्रियते)

अन्योत्क्रान्तिता (anyotkranti-tā) *f.* (*irr.*) [Inst.] due to the revolt of others अन्योत्क्रान्तितया मन्त्रिसामन्तानां महीपतिः। यात्रागताय पुत्राय ददौ दर्शनमात्रकम् RājTa.(Śrī.) 2.166.

अन्योत्तर (anyottara) *n.* **1** other answer अन्ये ब्रुवते नेदं निग्रहस्थानम् अन्योत्तरस्याभिधानात् NyāyVār.567.16 (*on* v. 2.22); **2** another lowest division of the entablature called *uttara* तदुत्सेधं (... कथ्यते) द्वारशोभ(भा)समुत्सेधमन्योत्तरान्तं वा शिखान्तं चैव MānaSā.11.61; **3** rest of northward shafts उपचितनिजदण्डस्थितम् ... विभज्य। कृत्वा तद्भागतस्तद्वितितिम् ... अन्योत्तराणि न्यस्यारूढोत्तरादीन्यपि रचयतु TantrSa. 2.79.

अन्योत्तरपद (anyottarapada) *n.* other subsequent word अन्योत्तरपदे एषां दीर्घान्तत्वासंभवाच्च LaŚabdeŚe.ii.175.4.

अन्योत्तरीयघटना (anyottarīya-ghaṭanā) *f.* act of covering of another upper garment लीलागृहे ... । अन्योत्तरीयघटना मदनाज्ञयेव तेने वितानकमणिप्रसृतैर्मयूखैः ŚrīKaC.15. 9 (comm. वितानरत्नांशुभिरुत्तरीयान्तरच्छादनम्)

अन्योत्थ (anyottha) *adj.* **1** produced from another न बहिरन्योत्थं बाष्पं निर्याति पद्मज PauṣkS. 27.194; **2** arisen, i.e. apparent in other thing अन्योत्थं यद्विकारं तल्लोकाभावाय सर्वदा VasiS.45. 35.

अन्योत्थान (anyotthāna) *n.* act of awakening of another (self) (from sleep) अन्योत्थानपक्षे हि सुप्तमात्रः मुच्यते BrahmSūBh.(Śaṅ.) 577.15 (*on* iii. 2.9)

अन्योत्पत्ति (anyotpatti) *f.* **A** production of different thing चतुर्विधश्च परिणामः पृथिव्या उपलभ्यते। कर्मकृतः ... । उपक्रमकृतः ... । भूतकृतः ... । कालकृतः कालान्तरपरिणामतः। स चान्तरेण प्रतिक्षणमन्योत्पत्तिं न युज्यते विनाशकारणाभावात् MaYānaSū. 153. 28(18.90); न कारणसमवायादन्योत्पत्तिः VedāntKa. 270. 23 (*on* ii. 2.17); **B** production of another, i.e. comprehender उत्पत्तौ ... । तत्रात्मना न शक्यं तन्नान्योत्पत्तिस्तदस्ति वा ŚlokaVār. 5(3).181(318. 3)

अन्योत्पत्त्यवचन (anyotpatty-avacana) *n.* absence of statement regarding the production of another अन्यानुत्पत्त्यश्रवणेऽपि प्राथम्यं केनावगतम्, अन्योत्पत्त्यवचनादिति चेत् तर्ह्यर्थिन प्राथम्येन श्रुतोत्पत्तिबाधनमनुपपन्नम् ŚrutaPra.ii. 343.18 (*on* ii. 3.6)

अन्योत्पन्न (anyotpanna) *adj.* [*f.*–ā] **1** (offspring) begotten by a man who is other (than the husband) नान्योत्पन्ना प्रजास्तीह ManuSm. 5.162; ViṣṇuDhaP.ii.34.17; **2** born of other (person) स्वसापिण्ड्यविहीना ये ह्यन्योत्पन्ना नराः खलु। मनसापि न मन्तव्या दत्ताद्यास्वसुता इति ŚukraNī. 2.30.

अन्योत्पात (anyotpāta) *m.* **1** other calamity इदं तु शरभाकारं परं रूपं पिनाकिनः। ... पठेत् ... राजभयेषु च । ... अन्योत्पातभूकम्पदवाग्निपांसुवृष्टिषु LiṅgaP.i.96.126; **2** other portent वेलाहीनं कालहीनम् ... ग्रहणादिकम् ... अन्योत्पातवत् तद्धि बाष्पजम् SiddhāTaVi. 36.18.

अन्योत्पाद (anyotpāda) *m.* production of another (action) कथ्यमानाद्रूपभेदाद् द्विधा धात्वर्थसंगतिः। अन्योत्पादानुकूलात्मा भावना किं प्रदुष्यति BhāvanāVi.141. 3.

अन्योत्पादक (anyotpādaka) *m.* producer of any other thing न ह्यनुत्पादकादुत्पद्यते इति संभवति। नाप्यन्योत्पादकात् Vādā.107.8.

अन्योत्पादक (anyotpādaka) *adj.* producing another thing तिङर्थः। तत्र च सर्वानुगतस्यान्योत्पादकव्यापारत्वस्यैव शक्यतावच्छेकत्वात् ... न ... वैयर्थ्यम् MīmāKau.iii (2). 20. 21 (*on* ii.1.5)

अन्योत्पादकत्व (anyotpādaka-tva) *n.* the state of being the producer of another thing नापि भावार्थनिष्पादितो विध्यर्थः स्वर्गं निष्पादयति, अन्योत्पादकत्वेन निष्पाद्यमानस्य भावार्थवदवाक्यार्थत्वप्रसङ्गात् TātpaṬ.(U.)106. 24 (*on* 2. 229)

अन्योत्पादकवृत्ति (anyotpādaka-vṛtti) *adj.* existing in the producer of another thing यस्य मते तावद्व्यापारत्वमेवान्योत्पादकवृत्तिभावनात्वं तदा तस्य व्यापारसामान्यस्य विशेषापेक्षैव इतिकर्तव्यताकाङ्क्षा MīmāKau.i.154. 2 (*on* i.4.1)

अन्योत्पादकस्वभाव (anyotpādaka-svabhāva) *m.* nature of the producer of another thing द्रव्यगुणयोः भावार्थकारकत्वेन श्रवणादन्योत्पादकस्वभावत्वात् ... ग्राहकग्रहणमपि भावार्थस्यैव भवति ŚāstrDī.97.13 (*on* ii.1.1); अवघातभावनाया अन्योत्पादकस्वभावत्वेन जन्यभाव्यापेक्षायां सत्यपि व्रीह्यादीनां द्वितीयया कर्मत्वावगमे ... न तावदवघातो व्रीह्यर्थः MīmāKau. iii.(2).63.15 (*on* ii.1.7); ii. 331.1 (*on* iii. 3.11)

अन्योत्पादन (anyotpādana) *n.* production of another thing भावार्थगतो विधिः ... तावदुपायत्वमन्योत्पादनस्य भावार्थस्य बोधयति TātpaṬ.(U.)98.15 (*on* 2. 207); पूर्ववद्यागार्थस्यावधाने विनियोगासंभवादन्योत्पादनम् ŚāstrDī. 341.17 (*on* iii.8.18)

अन्योत्पादनानुकूल (anyotpādanānukūla) *adj.* conducive to the production of another thing यन्मतेऽप्यन्योत्पादनानुकूलं व्यापारसामान्यं भावना तन्मतेऽपि रथे गमनातिरिक्तव्यापारानुपलब्धे रथो गच्छतीति प्रयोगस्यौपचारिकत्वमेव MīmāNyāPra. 271. 33.

अन्योत्पादनानुकूलत्व (anyotpādanānukūla-tva) *n.* the state of being conducive to the production of another thing यद्यप्युदासीनत्वविच्छेदशब्दार्थः कुर्वद्रूपत्वं तद्यान्योत्पादनानुकूलत्वम् MayūMāli.100.26 (*on* ii.1.1); **[Inst.]** by way of being conducive to the production of another thing धातुनान्योत्पादनानुकूलत्वेनावगतस्य धात्वर्थस्य तदन्यथानुपपत्त्या साध्यत्वेन प्रतीतेः MayūMāli.97.21 (*on* ii.1.1)

अन्योत्पादनानुकूलस्वभाव (anyotpādanānukūla-svabhāva) *m.* nature conducive to the production of another thing करोतिप्रत्ययवेद्यरूपस्यान्योत्पादनानुकूलस्वभावत्वमप्यनुभवसिद्धम् MayūMāli.101. 21 (*on* ii.1.1)

अन्योत्पादानुकूल (anyotpādānukūla) *adj.* conducive to the production of another thing विषयश्चास्य साध्यस्वभावतया भावार्थ एव पूर्वापरीभूतोऽन्योत्पादानुकूलो भवितुमर्हति Bhām.108.11 (*on* i.1.4); स्पन्दादिवादिनोऽपि न स्वरूपेण स्पन्दादीनां भावनात्वमाहुः, किं त्वन्योत्पादानुकूलं स्वरूपम् NyāyMāVi.63. 21 (*on* ii.1.1); करोत्यर्थोऽपि अन्योत्पादानुकूलो व्यापार एव न प्रयत्नमात्रम् MīmāNyāPra.272.33.

अन्योत्पादानुकूलता (anyotpādānukūla-tā) *f.* the state of being conducive to the production of another thing यद्यपि धात्वर्थानामेवान्योत्पादानुकूलतया क्रियारूपत्वमस्ति तथापि न धातुभिस्तद्रूपत्वमभिधीयते ŚāstrDī.72.10 (*on* i.4. 6)

अन्योत्पादानुकूलत्व (anyotpādānukūla-tva) *n.* the state of being conducive to the production of another thing येऽपि प्रयत्नं भावनामाहुः ... तेऽपि न स्वरूपेण तेषां भावनात्वमाहुः। किं त्वन्योत्पादानुकूलत्वम् ŚāstrDī.101.11 (*on* ii.1.1); **[Inst.]** by way of being conducive to the production of another thing अन्योत्पादानुकूलत्वेन सामान्यतस्त्वाख्यातादेव MīmāNyāPra. 272.15; तादृशकरोतिना विवरणेनान्योत्पादानुकूलत्वेन यत्न एव शक्तिः BhāṭṭCin.i.82.1 (*on* i.1.4)

अन्योत्पादानुकूलव्यापार (anyotpādānukūla-vyāpāra) *m.* operation conducive to the production of another thing अन्योत्पादानुकूलव्यापारसामान्यमेवाख्यातार्थः MīmāNyāyPra. 272. 29.

अन्योत्पादानुकूलात्मक (anyotpādānukūlātma-ka) *adj.* having the nature of being conducive to the production of another thing अपरं तु ... अन्योत्पादानुकूलात्मकमाख्यातप्रत्ययाभिधेयम् ŚāstrDī.101.7 (*on* ii.1.1)

अन्योत्पादानुकूलात्मन् (anyotpādānukūlātman) *adj.* [P.iv.1.13] having the nature of being conducive to the production of another thing अन्योत्पादानुकूलात्मा भावना किं प्रदुष्यति BhāvanāVi.141.3; धात्वर्थः ... आख्यातेन तु अन्योत्पादानुकूलात्मना सामान्यरूपेणाभिधीयते MayūMāli.101.13 (*on* ii.1.1)

अन्योत्पादानुकूलात्मा (anyotpādānukūlātmā) *adj.* (*f.*) [P.iv.1.13] अन्योत्पादानुकूलात्मा भावना किं प्रदुष्यति BhāvanāVi.141.3.

अन्योत्पादित (anyotpādita) *adj.* **A** produced by the person who is other (than the father) (अपुत्रेण परक्षेत्रे नियोगोत्पादितः सुतः) तेनान्योत्पादितो ब्राह्मणस्य न स्यात् BālaKrī.i.247.12 (*on* 2.131); अपत्यमन्योत्पादितं नास्तीत्याद्यभिधायित्वेन दत्तपुत्रनिषेधलिङ्गत्वात्तत्प्रभवा VīraMi. (Paribhāṣā.) 27.5; **B** produced by the person who is other (than the husband) अयं च स्वभार्यायामन्योत्पादितत्वेन क्षेत्रजतुल्य इति तदनन्तरमुक्तः (गूढोत्पन्ननामा) Aparā.736. 9 (*on* 2.128); बहुभर्तृकेयमिति लोकप्रसिद्धेः द्वितीयोऽपि भर्तैव। तस्मादन्योत्पादितत्वमसिद्धम् ManvaMu. 227. 2 (*on* 5.162)

अन्योत्सृष्ट (anyotsṛṣṭa) *adj.* left out by other person वानप्रस्थः ... अन्याधीनमन्योत्सृष्टमशुचौ जातं गोरसं च वर्जयेत् VaikhāDS.iii. 5. 2.

अन्योदककुशाग्र (anyodaka-kuśāgra) *n.* tip of the Kuśa-grass (meant) for (covering) another water प्रणीतापात्रमादाय पूरयेदम्बुना पुनः। अन्योदककुशाग्रैस्तु सम्यगाच्छाद्य ... विन्यसेत् LiṅgaP.ii. 25.17.

अन्योदकपान (anyodaka-pāna) *n.* act of drinking another water देवानुग्रानादित्यप्रभृतीन् ... अर्चयित्वा तदीयं स्नानोदकमादायाभियुक्तं संश्राव्य मैवं मंस्थाः यथान्योदकपानमभिप्रेतवैतृष्ण्यादिनिमित्तमिति BālaKrī.i. 239.10 (*on* 2.116)

अन्योदन्त (anyodanta) *m.* talk of the person who is other (than heroine) ययौ ... नर्मबन्धुभिः । समं परिरमन्नन्योदन्तादुपरमन्नयम् DvyāśraKā.7.69; भूपा नान्योदन्तमसाहयन् DvyāśraKā.7.93 (comm. अन्यस्याः कामिन्याः वार्तामपि नासाहयन्न सेहिरे)

अन्योदय (anyodaya) *m.* **1** prosperity of another person बुधः। तिष्ठेदन्योदयं यावत्ततः स्वां दिशमाश्रयेत् MālinīT.19.17; **2** manifestation of another (defect or merit) निवृत्तावन्योदयस्तुल्यम् AlaṅkāRa.69 (comm. एकस्य दोषस्य निवृत्तौ दोषान्तरोदयो गुणस्योदयो गुणान्तरनिवृत्तिश्चेति)

अन्योदयद्वेष (anyodaya-dveṣa) *m.* hatred for the prosperity of another person मत्सरोऽन्योदयद्वेषे Vaija. 262.63; ŚabdaRa. (Vā.) 4301.

अन्योदयासहिष्णु (anyodayāsahiṣṇu) *adj.* intolerent of the prosperity of another person नररूपपशुश्च सः। अन्योदयासहिष्णुश्च छिद्रदर्शी विनिन्दकः ŚukraNī. 3. 249; अन्योदयासहिष्णुश्च ह्युत्कोचग्रहणे रतः ŚukraNī.4(1).99.

अन्योदर (anyodará) *adj.* [P. vi.1. 223], cf. **अन्योदर्य** [Viśva.]

अन्योदरसुत (anyodara-suta) *m.* son born of the womb of another woman स्वोदरजातसुतसद्भावेऽन्योदरसुतानां व्यवधानात् CaturCin.iii.(1).100.11.

अन्योदर्य (anyódarya-) *adj.* [*f.*–ā] [AitGr. II.1.107] (used as noun) **1A** (son) born of another womb or woman न॒ हि ग्र॒भाय॒ारण॑ः सु॒शेवो॒ऽन्योद॑र्यो॒ मन॑सा॒ मन्त॒वा उ॑ ṚV.vii.4.8; Nir. 3. 2(59.12); **1B**(wife) born in different womb तस्मात् समानोदर्या स्वसा अन्योदर्यायै जायाया अनुजीविनी जीवति AitBr.13.13(386); **2A** stepmother's son, stepbrother अन्योदर्यस्तु संसृष्टी नान्योदर्यधनं हरेत् YājñaSm.2.139; [*but m.*, MW.]; AgniP. 255. 26; अन्योदर्यः सापत्नो भ्राता संसृष्टी धनं हरेत्, न पुनरन्योदर्यो धनं हरेदसंसृष्टी Mitā. 248.16 (*on* 2.139); 749.12 (*on* 2.138); Aparā.747. 24 (*on* 2.138); 749.12 (*on* 2.138); SmṛtiCan. iv.704.18; DīpaKa.58.9 (*on* 2.139); 'अन्योदर्यः' सापत्नो भ्राता संसृष्टिधनं न कृत्स्नं हरेत् VyavaNi.475.9; अन्योदर्यो भिन्नोदरः पत्नीपितृपितामहसापत्नभ्रातृपितृव्यादिः संसृष्टी चेद्धनं हरेत् VyavaMa.149.6 **2B** stepmother's daughter, stepsister सोदर्या विभजेरन्निति शेषः। तासामप्यभावेऽन्योदर्या भगिन्यो भ्रातरश्च Aparā.749.12 (*on* 2.138) ; **3** cousine brother अत्रान्योदर्यान्यमातृजादिपदैर्न सापत्नो भ्रातैवोच्यते किं तु पितृव्यादिरपि VyavaMa.148.18; **4** the word *anyodara*, VyavaMa. 148.18.

अन्योदर्यधन (anyodarya-dhana) *n.* wealth or property of stepbrother अन्योदर्यस्तु संसृष्टी नान्योदर्यधनं हरेत् YājñaSm.2.139; AgniP. 255. 26.

[1]अन्योदित (anyodita) *adj.* **1** prescribed by other person कलावन्योदितैर्मार्गैः सिद्धिमिच्छति नरः MahNirvāT. 2.18; **2** mentioned by other person अन्योदितादूर्ध्वगदृष्टिचिह्ने दृग्गोलसंदर्शनमन्यथोक्तम् SiddhāTaVi.167. 22.

[2]अन्योदित (anyodita) *adj.* which is arisen at another इदं सूक्ष्मकुण्डादिसंसाधनार्थम् ... विनान्योदितस्थूलसंख्याकयुक्तं सुबुद्ध्यर्थम् SiddhāTaVi.404.7.

अन्योदितघटिका (anyoditaghaṭikā) *f.* time-span during which other (planets) are arisen or visible उदितघटिका यदि हता ... अन्योदितघटिकाभिस्तुल्या योगो न चेदसकृत् BrāhmSphuSi.10.56.

अन्योदीच्यसामान्य (anyodīcya-sāmānya) *adj.* common with or similar to other inhabitants of the northern region तेनान्योदीच्यसामान्याः शिष्याः पौष्यञ्जिनः शुभाः VāyuP. i. 61. 34.

अन्योद्दिष्ट (anyoddiṣṭa) *adj.* meant or prepared for others मुनिभ्योऽन्नं न तद्देयम् ... अन्योद्दिष्टं विगर्हितम् YaśasCam.ii.404.17.

अन्योद्देश (anyoddeśa) *m.* [Inst.] **1** with another purpose, objective or intention इह पदार्थस्वाभाव्येनान्योद्देशेनापि कृतं यत्फलं ततो भवत्येव ManuBh. i.396.1 (*on* 4.199); अन्योद्देशेन कर्म कुर्वाणैः अन्यविषयो मन्त्रो जप्यते NyāySu. (Ja.)136A.4 (*on* i.1.6); अन्योद्देशेन कृते नाराचप्रक्षेपे तेन च ब्राह्मणे हते कर्तृत्वं न स्यात् YuktiSneha. 27. 21 (*on* i.1. 2); अन्योद्देशेन नाराचक्षेपाद्यत्र ब्राह्मणवधस्तत्र ... न तस्य संपूर्णप्रायश्चित्तम् VyutpaVā.159.18; BālamBha.i. 235. 28 (*on* 1.86); **2** with reference to another, with respect to another विध्यनुवादविरोधो यत्र विधेयावधितया तदेवानुवदितव्यं, अप्राप्ततया अन्योद्देशेन विधातव्यं च Mitā. 26.7 (*on* 1.81); अन्योद्देशेन धात्वर्थकरणकभावनाविधिः द्वितीयः MīmāKau.i.163.6 (*on* i 4.2); धात्वर्थं साधुत्वार्थमनूद्यापि अन्योद्देशेन अन्यकरणकभावनाविधिश्चतुर्थः MīmāKau.i.163.18 (*on* i.4. 2); आरादुपकारकं साक्षात् प्रधानाङ्गम्। तस्यान्योद्देशेनाविधानात् MīmāNyāyPra. 231.11; अन्योद्देशेन धात्वर्थविधिः BhāṭṭCin.i.75. 25 (*on* i.1.4)

अन्योद्देशनिवेदन (anyoddeśa-nivedana) *n.* proclamation of another purpose or object श्रूयतामपराधान् ... । विष्णौ च देवतासाम्यमन्योद्देशनिवेदनम् SātvaT.7.37.

अन्योद्देशप्रवृत्त (anyoddeśa-pravṛtta) *adj.* employed with another purpose क्रियायाश्चान्योद्देशप्रवृत्तकृतिव्याप्यतया गुणभावात् अन्यादृशी कर्तव्यता NyāyRaMā. 204.17.

अन्योद्देश्य (anyoddeśya) *adj.* referring to one गूढोक्तिरन्योद्देश्यं चेद्यदन्यं प्रति कथ्यते Kuval.154 (comm. यं प्रति किंचिद्वक्तव्यम् ... तदेव तदन्यं कंचित्प्रति श्लेषेणोच्यते चेत्); अन्योद्देश्यं वचो यत्र तटस्थगोपनकृते। अन्यं प्रत्युच्यते तत्र गूढोक्तिः AlaṅkāMañ. 208.11.

अन्योद्देश्यक (anyoddeśya-ka) *adj.* having another purpose, referring to another thing अन्योद्देश्यकक्षिप्तनाराचहतब्राह्मणस्य तु वाचनिकं प्रायश्चित्तम् SiddhāMu.78. 2 (*on* 151)

अन्योद्भवा (anyodbhavā) *adj.* (*f.*) born of the person of another (family) मनुवंशोद्भवानां च नृणां चान्योद्भवाः स्त्रियः BhaviP. 580B.13 (iii(4).17. 56)

अन्योद्रेक (anyodreka) *m.* rise or prosperity of others, i.e. great or noble अन्योद्रेके कुटिलमनसाम् ... भवति मरणम् NītiRa.15 (comm. अन्यस्य अपरजनस्य साधोरिति यावत् उद्रेके अभ्युदये)

अन्योद्वाह (anyodvāha) *m.* another (type of) marriage यः कन्यां ब्राह्मोद्वाहेन यच्छति। अन्योद्वाहेन केनापि गजदानशतं लभेत् BṛParāSm. 10.171.

अन्योद्वेग (anyodvega) *m.* **A** distress to others अन्योद्वेगकरश्चैव तथा चान्यस्य सूचकः। ... ब्रह्महेत्यभिधीयते BṛNāraP.14. 34; अन्योद्वेगकरा ये तु यान्ति वैतरणीं नदीम् BṛNāraP.14.118; **B** distress of others, cf. **अन्योद्वेगधारिन्**.

अन्योद्वेगकारिन् (anyodvega-kārin) *adj.* which causes distress to other जीवन्मुक्तः ...। अनन्योद्वेगकारीणि मृदुकर्माणि सेवते AkṣU.6.

अन्योद्वेगधारिन् (anyodvega-dhārin) *adj.* bearing, i.e. dispelling distress of others शीतं जयन्ति धनदाः ...। प्राणघ्नीं वेदनां कष्टां ये चान्योद्वेगधारिणः BrahmP. 214.40.

अन्योन (anyona) *adj.* substracted by the second अथान्योनभूमिप्रभाद्यस्य वर्गाद्विधुव्यासवर्गाङ्घ्रियुक्तात्पदं यत् SiddhāTaVi. 286.16.

अन्योनिताद्य (anyonitādya) *n.* first (quantity) subtracted by the second (quantity) अन्योनिताद्येन युतो ज्यकायाः पञ्चांशकः स्यात् स्फुटपञ्चमांशः SiddhāTaVi.82.6.

अन्योऽन्त (anyo'nta) *m.* [Inst.] with the expression ending with the word *anya* वैलक्षण्यमेव दर्शयति – एतस्मिन्निति अन्योऽन्तेन Kāśi.iii.111.13 (*on* 5(5). 22)

अन्योन्माद (anyonmāda) *m.* madness due to something else भगवन् अन्योन्मादस्तु व्याधिरेव CaitaCa.49. 20(2)

अन्योन्मुख (anyonmukha) *adj.* dependent on another यस्त्वन्योन्मुखः स 'इदम्' इति PratyabhiVi.ii. 223. 2 (*on* iii.1. 3)

अन्योऽन्य (ányo'nya) (*but* anyo'nyá, MaiS.) *pronominal adj.* [*f.* –ā] [this is a case of word- repetition; *anya* is repeated in denoting the reciprocity of action and the repitition is regarded as a compound in which first *anya* stands in nominative singular *m.*; however it loses its nominative force and becomes a sort of oblique case; also written as *anyonya* (without the *avagraha*-mark); P.viii.1.12; Vār.11-12 *on* P.viii.1.12; PrakriKau.i.963.4; AltGr.I.1.170; II.1.47; II.1.148; II.1.321; II.1.324; II.1(nt.)22; II.1(nt.)89; III.491; III.580; III.593] **1A** (animate) mutual, reciprocal (used as noun) one another, each other [Inst.] with one another, with each other, mutually, reciprocally **B** (inanimate) mutual, reciprocal (used as noun) one another, each other **2** (used as noun) one another, i.e. both **3** the word or expression *anyoánya* **4** different **5A** one compared to the other **B** one to another **6** various **7** two **8** all **1A** (animate) mutual, reciprocal अन्योऽन्यकलहे चापि ... वृष्णयः। अर्जुनोऽपि न मे तुल्यः कुतस्त्वमिति तेऽब्रुवन् MahāBhā. i.App.I.114 (101); **(used as noun)** one another, each other देवा वै देवयजनमध्यवसाय दिशो न प्राजानन् तेऽ३न्योऽन्यमुपाधावन् त्वया प्रजानाम त्वयेति TaiS.VI.i. 5.1; देवां अ३न्योऽन्यस्य श्रैष्ठ्ये तिष्ठमानाश्चतुर्धा व्युदक्रामन् MaiS.ii. 2.6 (ii.19.13); यो नस्तन्नपाद्यो नोऽ३न्योऽन्यस्मै द्रुह्याहितं एवं सं निर्ऋच्छात् MaiS.iii.7.10(iii.90. 5); न वै देवा अन्योऽन्यस्य गृहे वसन्ति AitBr. 22.4(579); GopBr. ii.6.10 (258.12); (यजमानाः) नान्योऽन्यमपघ्नते PañcBr.ii. 3.4; ii.9. 3; न जनता जनतामभ्येति नान्योऽन्यस्य प्रजा आददते PañcBr.ii.1.4; ii. 3.7; ते अन्योऽन्यस्मा अग्राय नातिष्ठन्त PañcBr.vii. 2.1; प्रजाः ... अविधृता असंजानाना अन्योऽन्यामादन् PañcBr.xxiv.11. 2; अथ यदमू व्यतिचरतो नान्योऽन्यमनुप्रपद्येते KauṣīBr. 13.9(61.6); GopBr.ii. 3. 8(194.12); देवाः ... अन्योऽन्यस्मै नातिष्ठन्त TaiBr.I.iii. 2.1; नेदन्योऽन्यं हिनसात इति ŚatBr.I.i.4. 5; अथाभ्यवेत्य स्नातः। अन्योऽन्यस्य पृष्ठे प्रधावतः ŚatBr.IV.iv. 5. 23; ĀpaŚS.viii.8.16; KātyāŚS.v.5.32; BaudhGS.i.8.10; अथ देवाः। अन्योऽन्यस्मिन्नेव जुह्वतश्चेरुः ŚatBr.V.i.1. 2; ततो ह वा इदमर्वाचीनमन्योऽन्यस्य गृहे वसन्ति JaimiBr.1.146; ते समीक्षमाणास्संचाकशतोऽतिष्ठन्नन्योऽन्यस्यारन्ध्रमिच्छन्तः JaimiBr.1. 197; त एतेऽनिमेषमन्योऽन्यमीक्षन्ते JaimiBr.1.247; अथ ह स्म समवसायान्योऽन्यस्य वरणमाक्रोशमाना निभृत्यमनुपृच्छन्त आसते JaimiBr. 2. 55; तौ ह स्म सायं समागत्यान्योऽन्यमाहतुः JaimiBr. 2.276; प्राणो वाचि प्रतिष्ठितः ... तावेतावेनमन्योऽन्यवास्मिन् प्रतिष्ठितौ JaiUBr. i. 41.9; प्राणस्तदा वाचं रेहळि तावन्योऽन्यं रेहळः ŚāṅkhāĀ.7.19(30. 20); अन्योऽन्यं तु न हिंस्रातः TaiĀ.i.6.1(33.2); नैवंविदुषाचार्यान्तेवासिनौ। अन्योऽन्यस्मै द्रुह्याताम् TaiĀ.i.6.3(37.4); यदा वै मिथुनौ समागच्छत आपयतो वै तावन्योऽन्यस्य कामम् ChāndoU.i.1.6; य एष एतस्मिन्मण्डले पुरुषो यश्चायं दक्षिणेऽक्षन् पुरुषस्तावेतावन्योऽन्यस्मिन् प्रतिष्ठितौ BṛĀraU.v. 5. 2; ते हान्योऽन्यस्य अभिसमीक्षामासुः ChāgU. 4. 6; कर्तारोऽन्योऽन्यस्मिन्नुपहवमिच्छन्ते ŚāṅkhāŚS. vii.4.13; नैतदहरन्योऽन्यस्मा उपहताय व्याहुः BaudhŚS.ii.252.7; पूर्वोऽध्वर्युर्गृह्णाति जघन्यः प्रतिप्रस्थाता ...। नान्योऽन्यमनुप्रपद्येत ĀpaŚS.xii. 26.14; MānŚS. 81.21; मूलं परिखायैतस्मिन्पात्रेऽवधायान्योऽन्यमप्याददतः पत्नी यजमानश्च ĀpaŚS. xvii. 26.15; समुपहूय सर्वे वाजिनं भक्षयन्त्यन्योऽन्यस्मिन्नुपहवमिच्छन्तः HirŚS.v.1.40(454); होताध्वर्युः प्रतिप्रस्थाता च। ... अन्योऽन्यस्मिन्नुपहवमिच्छन्ते HirŚS.viii.7.47 (884); VaikhāŚS.15.31; राजन्यपुरोहितौ ... यजमानचमसो अन्योऽन्यस्मिन्नुपहवमिच्छमानौ भक्षयित्वा KāṭhŚSaṅkalana 30.9; अनुवाकेन स्नात्वा दर्भानन्योऽन्यस्मै संप्रयच्छन्तो दित्सन्त इवान्योऽन्यम् HirGS.ii.18.9; मत्स्याः ... माद्यन्तेऽन्योऽन्यं भक्षणाय Nir.6. 27(126.13); मिथुनौ कस्मात्। ... समाश्रितावन्योऽन्यं नयतः। वनुतो वा Nir.7.29(147.16); त्रिरात्रमभिषेको विवासश्चान्योऽन्येन VāsiDS. 23. 28; इतरेतरान्योऽन्योपपदाच्च P.i.3.16; KāśiVṛ. *on* i.3.16; (सप्तमपर्वणि) अन्योऽन्यं प्रति च क्रोधः युधिष्ठिरकिरीटिनोः MahāBhā.i. 2.171; हाहाकारः समभवत्तत्र ... तत्र सहस्रशः। अन्योऽन्यं छिन्दतां शस्त्रैः MahāBhā. i.17.15; MatsyP. 251.21; पुत्रौ महावीर्यौ जातौ ...। अन्योऽन्यस्य प्रियकरावन्योऽन्यस्य प्रियंवदौ MahāBhā.i. 201.4; (सुन्दोपसुन्दौ) विरोधः स्याद्यथा ताभ्यामन्योऽन्येन तथा कुरु MahāBhā.i.203.19; 204. 30; उभौ ...। अन्योऽन्यस्यान्तरं प्रेप्सू MahāBhā.ii.21.12; कृष्णपाण्डवौ। अन्योऽन्यं समनुज्ञाप्य जग्मतुः स्वगृहान्प्रति MahāBhā. ii.42.59; अन्योऽन्यस्य प्रियाः सर्वे MahāBhā. ii.69.10; अन्योऽन्यमनुनीयैवं भ्रातरौ तौ महाद्युती। विदुरो धृतराष्ट्रश्च लेभाते परमां मुदम् MahāBhā.iii.7. 24; भरद्वाजश्च रैभ्यश्च सखायौ संबभूवतुः। तावूषतुरिहात्यन्तं (v.l. °न्योऽन्यम्) प्रीयमाणौ MahāBhā.iii.135.12; अन्योऽन्यं चातिसंरब्धौ विचेरतुरमर्षणौ MahāBhā.iv.31.21; दुर्योधनश्चापि तमुग्रतेजाः पार्थश्च दुर्योधनमेकवीरः। अन्योऽन्यमाजौ पुरुषप्रवीरौ समं समाजघ्नतुराजमीढौ MahāBhā.iv.60.6; अर्थाः सहायाश्च ... विनान्योऽन्यं न सिध्यतः MahāBhā.v. 37.34; समयं तत्र चक्राते तावुभौ नृप। अन्योऽन्यस्यानभिद्रोहे तौ संक्रामयतां

ततः MahāBhā.v.193.7; संजयेमे महीपालाः …। अन्योऽन्यमभिनिघ्नन्ति शस्त्रैः MahāBhā.vi.5.3; मिथुनानि च जायन्ते …। जीवन्ति ते महाराज न चान्योऽन्यं जहति MahāBhā.vi.8.10; आत्मनः प्रतिरूपैः … ।अन्योऽन्यमर्जुनं मत्वा स्वमात्मानं च जघ्निरे MahāBhā.vii.18.12; vii.163.24; उभे सेने … स्थिते राजन् हन्तुमन्योऽन्यम् MahāBhā.viii.7. 39; अन्योऽन्यस्य धनुश्चैव चिच्छिदुस्ते महारथाः MahāBhā.viii.9.19; एकप्राणावुभौ कृष्णावन्योऽन्यं प्रति संहतौ। पुरा यच्छ्रुतमेवासीदद्य पश्यामि तत् MahāBhā.ix.4.10; शरैः …। अन्योऽन्यमाच्छादयतां महारथौ मद्राधिपश्चापि युधिष्ठिरश्च MahāBhā.ix.16.12; अन्योऽन्यमब्रुवन् राजन्मृगव्याधाः शनैरिदम् MahāBhā.ix. 29. 29; ततोऽन्योऽन्येन च तुष्यन्ति बहु मन्यन्ति चासकृत् MahāBhā.x. 3.6; ये त्वजाग्रत … ते … । निरीक्ष्यमाणा अन्योऽन्यं द्रौणिं दृष्ट्वा प्रविव्यथुः MahāBhā.x.8.42; पृथिवीपालाः कुरुक्षेत्रे समागताः। अन्योऽन्यं घातयिष्यन्ति दृढैः शस्त्रैः प्रहारिणः MahāBhā.xi.8.25; xiii.App.I.15(1059); कस्मादन्योऽन्यमिच्छन्ति विप्रलब्धधियो नराः MahāBhā. xi.12*(6); पाल्यानास्तथान्योऽन्यं नरा धर्मेण भारत। खेदं परममाजग्मुः MahāBhā. xii. 59.15; सत्त्वक्षेत्रज्ञयोः …। इषीका वा यथा मुञ्जे …। तथैव सहितावेतावन्योऽन्यस्मिन्प्रतिष्ठितौ MahāBhā.xii. 240. 22; परिचर्यां वने तां तु क्षुत्प्रतीघातकारिकाम्। अन्योऽन्येन निवेद्याथ प्रातिष्ठन्त सहैव ते MahāBhā.xiii. 95.12; मांसशोणितसंघाता अन्योऽन्यस्योपजीविनः MahāBhā. xiv.42.7; अन्योऽन्यं वीक्ष्य वीक्ष्यैवं स्मृत्वा मातुरुपप्लवम्। सेहिरे न महीपाला निपेतुः पृथिवीतले MahāBhā.xv.101*(1); षट्त्रिंशेऽथ ततो वर्षे वृष्णीनामनयो महान्। अन्योऽन्यं मुसलैस्ते तु निजघ्नुः कालचोदिताः MahāBhā.xvi. 2. 2; अन्योऽन्यस्य हि नो रक्षा कर्तव्या पुरुषर्षभ Rāmā.ii.1106*(1); हाहाकारकृता नार्यो रामादर्शनकर्शिताः। … अन्योऽन्यमभिवीक्षन्ते व्यक्तमार्ततराः स्त्रियः Rāmā.ii.1232*(4); वदन्ति रावं मुदिताः शकुनाः संघशः कलम्। आह्वयन्त इवान्योऽन्यम् Rāmā.iv.1.21; हरिराघवौ। अन्योऽन्यमभिवीक्षन्तौ न तृप्तिमुपजग्मतुः Rāmā.iv.4.13; परस्परेण रहिता अन्योऽन्यस्याविदूरतः। … ददृशुस्ते महाबिलम् Rāmā. iv.49. 5; अन्योऽन्यमुपकुर्वन्ति Rāmā.iv.1157*(1); भिन्नं ये मन्त्रिणो मन्त्रमन्योऽन्ये नाभिसंहितम् Rāmā.v.4.82 (Gorr. Ed.); जिज्ञासन्तावुभौ वीर्यमन्योऽन्यस्य जयैषिणौ Rāmā . iv.12 40 *(2); अन्योऽन्यस्याङ्गसंस्पर्शात्प्रीयमाणाः सुमध्यमाः। … सुषुपुस्तत्र योषितः Rāmā.v.7.59; अन्योऽन्यैराहताः सन्तः सस्वनुर्भीमनिस्वनाः Rāmā.v.74.36 (Gorr. Ed.); अन्योऽन्यैराहताः सक्ताः Rāmā.vi.4.11; तेषामन्योऽन्यमभिधावताम्। रक्षसां वानराणां च द्वन्द्वयुद्धमवर्तत Rāmā.vi. 33. 5; (राक्षसाः) अन्योऽन्यं प्रममन्थुस्ते विविशुर्नगरं भयात् Rāmā.vi.44. 33; तद्वचनं श्रुत्वा रावणस्य निशाचराः। तूष्णीमन्योऽन्यमैक्षन्त Rāmā.vi.539*(2); अन्योऽन्यं ते महाभागा जघ्नुः प्रहरणैर्भृशम् Rāmā.vii.21.31; (दक्षस्य पुत्राः) अन्योऽन्यमूचुस्ते सर्वे सम्यगाह महानृषिः HariVaṁ. 3. 20; संस्थानामन्तेवासिनः … न चान्योऽन्यं संस्थास्ते वा विद्युः ArthŚā.i.59.1(1.12); वासयेयुः। वैदेहकाश्चान्योऽन्यं स्वकर्मस्थानेषु ArthŚā.i. 351.1(2. 36); बलव्यसनानि। … कुपितमूलभिन्नगर्भयोः … युद्धेत, न भिन्नगर्भमन्योऽन्यस्माद्भिन्नम् ArthŚā.iii. 37. 2(8. 5); स्वजनं यद्यपि स्नेहान्न त्यजेयमहं स्वयम्। मृत्युरन्योऽन्यमवशानस्मान् त्याजयिष्यति BuddhaC.6.44; (मारसैन्ये) अन्योन्यमापुप्लुविरे तथान्ये BuddhaC.13.25; हर्षान्विताश्चाप्सरसः परीयुः सगर्वमन्योऽन्यमवेक्षमाणाः Saund.10.35; अन्योऽन्यस्याव्यभिचारो भवेदामरणान्तिकः। एष धर्मः समासेन ज्ञेयः स्त्रीपुंसयोः परः ManuSm. 9.101; सर्वाः … रूपलावण्यसौभाग्यैरन्योऽन्येन समन्विताः PauṣkS. 21.19; अन्योऽन्यं भुजगवराः शंकरसर्वाङ्गभूषणीभूताः। पश्यन्तो वदनानि BhāvŚ.82; तथा नागरकाः केचिदन्योऽन्यस्य हितैषिणः। कुर्वन्ति रूढविश्वासाः परस्परपरिग्रहम् KāmSū.174.3(2.9); दूषयित्वा ततोऽन्योऽन्यमेककार्यार्पणे स्थिरः KāmSū. 300. 22(5.6); ते वाहयन्तस्त्वन्योऽन्यं भाण्डीरं वटमेत्य वै ViṣṇuP.v. 9.15; कथं नु दिनसर्गः स्यादन्योऽन्यमवदन् सुराः MārkP.16.45; भूभृतः सर्वे … प्रोचुरन्योऽन्यमाकुलाः MārkP.123. 22; स समागम्य शर्मिष्ठाम् …। अन्योऽन्यं चाभिसंपूज्य जग्मतुस्तौ यथागतम् MatsyaP. 31. 25; स्त्रीनपुंसकयोर्विभक्त्या वाग्भावो घोस्तु। अन्योऽन्यं नार्यो भोजयतः। अन्योऽन्यां वा JaineVyā. 386.18 (*on* v. 3. 9); KāśiVṛ. *on* viii.1.12; उपचर्या … ज्येष्ठाथ मध्या न बलं निहन्ति। त्वन्योऽन्ययोः(?) स्नेहयते सुखाच्च KāśyaS.19B. 2; करटकदमनकौ … अन्योऽन्यं चिन्तयतः PañcT.1. 54(40) (47. 2); Hitopa. 2.98(5); ततस्तयोर्मतिरुत्पन्ना (v.l. तौ … अन्योऽन्यमूचतुः) PañcT.1.126(6) (126.6); यो विहन्यात् परस्परम्, अन्योऽन्येन भक्ष्यते PañcT. 2.15(10) (199. 2); अन्योऽन्यस्य धनव्ययायसहजव्यापारबन्धुस्थितास्तत्कालं सुहृदः Bṛhajjā. 2.18; उपरिष्टात् स्थितास्तस्य सेन्द्रा देवा महर्षयः। अधस्तादसुरास्तद्वद् द्विषन्तोऽन्योऽन्यमाश्रिताः SūrySi.12. 35; देवासुराः … । पश्यन्त्यन्योऽन्यमेतेषां वामसव्ये दिनक्षपे SūrySi.12.47; उपर्यात्मानमन्योऽन्यं कल्पयन्ति सुरासुराः SūrySi.12.51; अवधूयारिभिर्नीता हरिणैस्तुल्यवृत्तिताम्। अन्योऽन्यस्यापि जिह्रीमः Kirātā.11. 58; अन्योऽन्यं स्पर्धमाना न च गृहविभवैः स्वामिनो मुक्तशङ्काः साकं स्त्रीभिर्भजन्ते … पार्वणं पौरमुख्याः MudrāRā. 3.10; कामिजनस्य संगमविधौ … अन्योऽन्यस्य गुणोद्भवैरकृतकै रागोच्छ्रयः कारणम् Ubhayābhi.15.99; अन्योऽन्यमिमे ब्राह्मणा भोजयन्ति KāśiVṛ. *on* viii.1.12; पतयश्च भुवः … हन्तुमन्योऽन्यम् … सम(ज्ञ?सज्ञ)न्त AvantiKa.101.16; अन्योऽन्यम् … आह्वयन्तः … परिधावन्ति ते AvantiKa.169.15; उभौ चैनौ … अन्योऽन्यस्यात्मानं न विवृण्वाते DaśKuC. 96.8; 108.16; तदनेन मैत्रीधर्मेण भवद्भ्यामन्योऽन्यस्य वर्तितव्यम् MahāvīC.5. 59(4); 7. 39(1); जीवन्नेव मृतोऽसौ यस्य जनो वीक्ष्य वदनमन्योऽन्यम्। कृतमुखभङ्गो दूरात्करोति निर्देशमङ्गुल्या KuṭṭaMa.434; (ब्रह्मजिज्ञासूनाम्) एवं जिज्ञासापूर्वमन्योऽन्यं पृच्छताम् … स्मृतिरजायत AitUBh. 288. 2 (*on* 5.1); देवाः … स्वं देवभावं शास्त्रप्रकाशितं प्रतिपद्यामहे इत्युक्तवन्तोऽन्योऽन्यम् BṛĀraUBh. 36.15 (*on* i. 3.1); 708.4 (*on* v.2.5); अन्योऽन्यं भावयन्तः श्रेयः … अवाप्स्यथ GītāBh. (Śaṅ.)89.6 (*on* 3.11); 283.16 (*on* 10.9); शेषभोजनम् … । अन्योऽन्यं तु दम्पत्योः क्रमानियमः BālaKrī. i.96.8 (*on* 1.104); अस्पर्धन्त ततोऽन्योऽन्यं दैतेया विबुधैः सह BṛĀraUBhVā.i. 3. 26; प्रयन्ति। त्यक्त्वान्योऽन्यं तं च वृक्षं विहङ्गाः यद्वत्तद्वज्ज्ञातयोऽज्ञातयश्च TaiUBhāVā.86.3(2); यज्ञातं योग्यमन्योऽन्यं योजयेद्बुद्धिमान् जनः ĪśvaSi.(U.) 2.43; वत्सेन मया च खं भजद्भ्यामन्योऽन्यस्य जिगीषया दवीयः। दृष्टेयमुदग्रपर्वतासीदुद्बीजाम्बुजकर्णिकोपमा भूः RāmC.14.42; अन्योऽन्यस्य हते मुखे निहितयोस्तिर्यक्कथंचिद्दृशोः स द्वाभ्यामतिविस्मृतव्यतिकरो मानो विहस्योज्झितः AmaŚ.42; सौभ्रात्रञ्च ययोराशी(सी)दन्योऽन्यमविभित(न्न)यो[:*] EI.ix.7. 5; प्रतिपद्यामहे महेश्वरमित्यन्योऽन्यमालोचयांचक्रतुः (तौ) NalaCam. 2. 30(15); दितेस्तनूजाः … गर्जन्त्यथान्योऽन्यमुपेत्य युद्धे VāmaP. 9.49; न माता न पिता न स्त्री …। अन्योऽन्याः पतितास्त्याज्याः ViṣṇuDhaP. ii.72.134; अन्योऽन्यस्य निरैक्षन्त वदनानि सदःसदः BṛKathāŚloSaṁ. 24. 59; अन्योऽन्यस्य सदृक्षलक्ष्यमिलनादालक्ष्यशौण्डीर्ययोः … रघुवीरपङ्क्तिमुखयोरासीदसीमा रणः RāmāCam. 6.83; नृपतिभटजनः …। कान्तोपेतः सपदि च मदिरामन्योऽन्यस्य व्यतिपिबति पुरा Rāvaṇā. 2. 5; अन्योऽन्यं सस्मितं प्रेक्ष्य चालिलिङ्गुः समन्ततः LiṅgaP.i. 29.19; प्रियङ्गुश्चूततरवश्चूतांश्चापि प्रियङ्गवः। तर्जयन्त इवान्योऽन्यं मञ्जरीभिश्चकाशिरे BrahmP. 36. 97; शफरीसमूहा युध्यन्ति चान्योऽन्यमपां निधौ SaurP. 34.66; (त्रयः) मञ्जूषायां भियान्योऽन्यं स्पर्शं लब्ध्वापि नालपन् KathāSaSāg.i.4.63; ix.1.56; (पद्मावतीचन्द्रकेतू) यावद्यान्योऽन्यसप्रेमतिर्यगर्धावलोकितैः। तिष्ठतस्तत्र तौ तावच्छुश्रुवे तूर्यनिःस्वनः KathāSaSāg. xvii. 3.50; निलीयान्योऽन्यस्मिन्नुपरि सहकाराङ्कुरममी समीक्षन्ते … विरहिणः SubhāRaK. 23.38; तत्र वारिचराः स्वैरं खादन्त्यन्योऽन्यम् TriṣaŚaPuC. i.1.571; तेऽन्यवर्षधरेभ्योऽम्बुपद्माद्यादिरे तथा। प्रस्पर्धिन इवान्योऽन्यमेकस्मिन् कर्मणीरिताः TriṣaŚaPuC.i. 2.488; तावन्योऽन्यमुदित्वैवमुत्थाय समरोन्मुखौ। प्रतस्थाते गिरिप्रस्थम् TriṣaŚaPuC.i.4.494; अन्योऽन्यमाह्वयमानाः …। अग्रसैन्यैरग्रसैन्या अमिलन् सैन्ययोर्द्वयोः TriṣaŚaPuC.i. 5.431; अन्योऽन्यं सैनिकानेवं गृणतः प्रेक्ष्य चक्रभृत्। … समाहूयेत्यभाषत TriṣaŚaPuC.i. 5. 552; उक्त्वा मित्रेष्विवामित्रेष्वपि संग्रामकौतुकात्। मम प्राग् मा परो जैषीदित्यन्योऽन्यमतित्वराः TriṣaŚaPuC.iv.1. 526; (देवदत्तजयसिंहौ) तावन्योऽन्यं प्रपेदाते रहस्यैकनिधानताम् PariPar.6.44; कतरकठः कतमौत्सस्ते ज्ञातोऽस्मि किं नृप। इत्याक्षिपन्तावन्योऽन्यमयुध्येतामुभौ नृपौ DvyāśraKā. 5.88; व्लेपयद्द्वयमनर्पयदन्योऽन्यं चमूद्वयमरेपयदुच्चैः DvyāśraKā.8.118; तेष्ठीयेते तौ स्म पेपीयमानौ दृष्ट्यान्योऽन्यम् DvyāśraKā. 9.170; अन्योऽन्यमित्यभिदधद्भिरुपेत्य हर्षेणाकारि शिल्पिभिरथायतनद्वयं तत् DvyāśraKā. 20. 97; अन्योऽन्यस्योपकारार्थं यत्र संधीयते नृपः। परस्परोपकाराख्यः स संधिः प्रोच्यते बुधैः Mānaso.ii.11.731; अन्योऽन्यं न सहन्ते ते दर्पक्रोधसमन्विताः ततः श्रमं कारयेत लावकान् युद्धसिद्धये Mānaso.iv.8.1203; अन्योऽन्यस्य विलासवञ्चितदृशोरेकं वपुर्व्वि(र्ब्वि)भ्रतोस्ततप्रायः शिवयोरपीदमनयोर्दाम्पत्यमत्याद्दृतम् EI.ii.337.27; सा स चान्योऽन्यमुन्मन्यू पश्यन्तौ भ्रातरौ … अश्रूण्यमुञ्चताम् RājTa.(Ka.) 3.119; अशौचिनां सपिण्डानामन्योऽन्यस्यात्रं भोक्तव्यम् HārLa. 26. 5; भूयोऽपि नृपार्थे समेत्यान्योऽन्यं मन्त्रयिष्यामहे Pañcā. 192.12; अन्योऽन्यस्यान्तरे तत्र पूगे व्राते चान्योऽन्यमुत्सृज्य समरे न गन्तव्यमित्यादयस्सन्ति समयाः SmṛtiCan.iv. 524. 3; अन्योऽन्यं करताडनेन हसतु स्वच्छन्दमालीजनः KarpūC.13; वसंतलीलाविदग्धौ(।) सभयमन्योऽन्यं पश्यतः EI.viii.115.76; अभ्रमुवल्लभभ्रमभृतोऽन्योऽन्यं नमन्ति द्विपाः HammīMaMa. 2.24; ज्योतिष्टोमेऽन्योऽन्यं संबध्य यज्ञशालातो निर्गच्छतामृत्विजां विच्छेदनिमित्तं प्रायश्चित्तं श्रूयते VedāntKa.6.19 (*on* i.1.0); (लक्ष्मणमेघनादौ) तौ वीरावन्योऽन्यं निशितैः शरैः। अयुध्येताम् AdhyāRā. vi. 9. 38; गृहे कुसुमदोलाभिरन्योऽन्यं दोलनक्रमैः। … सा तथा सुखसंवृद्धा YogVā.iii.16.14; सन्धिरावाभ्यामन्योऽन्यस्य नापकर्तव्यमिति नियमः DīpKa. 34. 29 (*on* 1.347); VīraMi. 372.4 (*on* 1.347); ये च पित्रादयोऽपतिता एव सन्तोऽन्योऽन्यं त्यजन्ति ते सर्वे पणशतं दण्डार्हा भवन्ति DīpKa.68.8 (*on* 2. 237); VīraMi. 701.1 (*on* 2.237) अन्योऽन्यस्य हृदि स्थितेऽप्यनुनये

संरक्षतोर्गौरवम् SāhiDa.176. 5; कपोलफलकावस्याः कष्टं भूत्वा तथाविधौ। अपश्यन्ताविवान्योऽन्यमीदृक्षां क्षामतां गतौ SāhiDa. 540.15; KāvyālanSāSaṁ. 3.4(*3); अन्योऽन्यं विप्राः नमन्ति PrakriKau.i. 963. 3; SiddhāKau. 329A.11 (*on* viii.1.12); अन्योऽन्येन कृतम् PrakriKau.i.963.4; अन्योऽन्याम् ... भोजयन्ति कुलानि PrakriKau.i.964. 2; इतरेतरस्यान्योऽन्यस्य वा व्यतिलुनन्ति PrakriKau.ii. 399.4; अन्योऽन्यस्य लयं भयादिव महाभूतेषुयातेष्वलम् Subhāṣi. 1029; अन्योऽन्यस्य गृहे वा पानं कथितं सुरासवप्रभृतेः KandaCū.i.4. 33; अन्योऽन्येषामग्नियन्त्रादुदीतैर्धूमैर्योधा दुर्निरीक्षा रणोर्व्याम् Raghunā.10. 2; अन्योऽन्यं दशनच्छदेषु दशतोः ... न प्रणयिनोः प्राप्तोऽपकर्षं रसः PadyaVe.466; अन्योऽन्यस्मादपसरत इत्यत्रोभयकर्मजविभागस्यैक्येऽपि तत्तज्जनकक्रियामादाय परस्परस्य तदनाश्रयत्वोपपदनात् BhāṭṭCin. i.105. 3 (*on* i.1.4); उपरिष्टात् ... महर्षयः। अधःस्थादसुरास्तद्वत् द्विषन्तोऽन्योऽन्यमाश्रिताः SiddhāTaVi. 28.16; SūryaSi.12.41; अनुरक्तौ निषेवेतां यत्रान्योऽन्यं विलासिनौ। दर्शनस्पर्शनादीनि संभोगः स उदाहृतः RasiJī.1033; पित्रादीनां मध्येपतितम् अन्योऽन्यं मिथस्त्यजति BālamBha.ii.312. 30 (*on* 2.237); **[Inst.] with one another, with each other, mutually, reciprocally** नैतदौपयिकम् ... । यदन्योऽन्येन ते पुत्रा विरुध्यन्ते नराधिप MahāBhā.iii.11.15; ग्राम्याणां पुरुषः श्रेष्ठः सिंहश्चारण्यवासिनाम्। सर्वेषामेव भूतानामन्योऽन्येनाभिजीवनम् MahāBhā.vi. 5.16; अष्टौ चान्द्रास्त्विमा मताः। आकारादिषु दीर्घेषु संस्थिता मातृकात्मना। अविनाभावरूपेण अन्योऽन्येन सदैव हि JayāS.6.16; तानि पुनः सृष्टानि अन्योऽन्येन इतरेतरम् अस्पर्धन्त BṛĀraUBh. 202. 5 (*on* i.5. 21); श्रीरुवाच ... । अन्योऽन्येनाविनाभावादन्योऽन्येन समन्वयात्। तादात्म्यं विद्धि संबन्धं मम नाथस्य चोभयोः LakṣmīT. 2.17; अन्योऽन्येन तथा हत्वा गजौ स्वर्गमुपेयतुः BrahmP. 1.14; प्रायोऽन्योऽन्यै रतिकरमितः सांप्रतं संगमाय NemiDū.118; **1B (inanimate) mutual, reciprocal** अन्योऽन्यैर्मण्डलैर्विद्धं श्वित्रं तदुपलक्षयेत् BhelaS.141.18(6.6); रजसोत्पद्यते विश्वमन्योऽन्यं विविधं जगत् BhāgP. x.24.22; समवायस्य समवायिभिः संबन्धेऽभ्युपगम्यमाने तस्य तस्यान्योऽन्यः संबन्धः कल्पयितव्यः BrahmSūBh.(Śaṅ.)320.16 (*on* ii.1.18); अन्योऽन्यं प्लावयन्ती ... । नित्यं हारत्रयी ते TripuMāPūst. (Śaṅ.) 198.40; अन्योऽन्यैर्न कुलाचारैः सेव्यतामेति पुरुषः Hitopa. 2.83; व्यञ्जनौषधिसंयोगोऽन्नं च कर्तुं यथा परस्परमन्योऽन्नं ... स्वादुतां नयेत् AbhinBhā. i.293.20 (*on* 6.37); अभिलाषविप्रलम्भो द्वयोरप्यन्योऽन्यं जीवितं सर्वस्वाभिगमात्मिकायां रतावुत्पन्नायां कुतश्चिद्धेतोरप्राप्तसमागमत्वे मन्तव्यः Loc.84.10 (*on* 2.13); मच्चिन्तनं मत्कथनमन्योऽन्यं मत्प्रभाषणम् VarāU. 2.46; अनिलसालिलवर्णा ये गणाः शत्रवस्ते। पवनदहनखार्णा मित्रमन्योऽन्यमुक्ताः ĪśānŚiPa. i.3.68; काः सूर्येन्दुग्रहर्क्षादिगतयश्च पृथक् पृथक्। भूमेरुपरि किं चैषामन्योऽन्यं प्रोक्तमन्तरम् SamarāSū. 3.7; 3.33; अपश्यन्ताविवान्योऽन्यमीदृक्षां क्षामतां गतौ AlaṅkāSa. 62.67; मुक्त्वेव वैरमन्योऽन्यं दृष्टं ज्योत्स्नातमोऽरुणैः PṛthvīVi.8. 25; न विद्वोऽन्योऽन्यमाशयम् RājTa.(Ka.) 3. 312; वाहौ ... वल्गयन्तौ। अन्योऽन्यस्मिन्दंशिताङ्गि कृपाणं संतन्वानौ व्यर्थयुद्धावभूताम् Raghunā.10. 21; **(used as noun) one another, each other** ते वा इमे ऋतवश्च मासाश्च प्रजापतावेव संवत्सरे प्रत्यतिष्ठंस्त एतेऽन्योऽन्यस्मिन्प्रतिष्ठिताः AitBr.19. 3(512); छन्दांसि वा अन्योऽन्यस्यायतनम् AitBr.19. 5(519); तानि वा एतानि षड् जुह्वत्यन्योऽन्य आत्मानम् KauṣīBr. 2.8(7.9); विहृते वा इमे अहोरात्रे अन्योऽन्यस्मिन् KauṣīBr. 26. 2(120. 21); तानि च्छन्दांस्यन्योऽन्यस्य स्थानमभिदध्युः KauṣīBr. 27. 7 (133.17); अभि वा एता अन्योऽन्यस्यै लोकमध्यायन् (विच्छिन्नच्छन्दस्का ऋचः) ṢaḍViBr.iii.7.10; अन्योऽन्यस्या एवैतच्छ्रिया अतिष्ठमाना उत्तराधरा इव भवन्त्यो यन्ति ŚatBr.V.iii.4. 21; प्रजापतिर्ह कर्माणि ससृजे तानि सृष्टान्यन्योऽन्येनास्पर्धन्त ŚatBr.XIV.iv. 3. 30; BṛĀraU.i. 5. 21; तावेतावेवमन्योऽन्यस्मिन् प्रतिष्ठितौ JaimiBr.1. 240; 2.133; JaimiUBr.i.41. 3; प्राणस्तदा वाचं रेळ्हि तावन्योऽन्यं रीळ्हः AitĀ.III.i.6.21; अग्निष्टोमौ भूत्वान्योऽन्यस्मिन्प्रत्यतिष्ठताम् ŚāṅkhāŚS.xiv.42.18; इमाँल्लोकान्संभोगिनः करोति तस्माद्धीमे लोका अन्योऽन्यमभिभुञ्जन्ति ŚāṅkhāŚS.xvi.21.21; उपस्थगुदयोन्येतन्मूत्रपुरीषं कस्मादाहारापानसिक्तत्वादनुपचति। कर्मणा अन्योऽन्यं जायत इति NirU. 29.7; अन्योऽन्यं नाभिवर्तन्ते साम्यं भवति वै यदा MahāBhā.vi.6.8; कर्माणि चोदयन्तीह यथान्योऽन्यं तथा वयम् MahāBhā. xiii.1.66; तेषां द्वौ द्वावन्योऽन्यस्य सवर्णौ Kātan.i.1.4; तथान्योऽन्यमपेक्षन्ते पापानि फलसङ्गमे MārkP.14. 27; किं चान्यत् अन्योऽन्यजननाश्च गुणाः। अन्योऽन्यं जनयन्ति MāṭhVṛ. 22.5 (*on* 12); स्वरूपेण ह्यवस्थानामन्योऽन्यस्य विरोधिता। अविरुद्धस्तु सर्वासु सामान्यात्मा प्रतीयते TattvSaṁ. 267; नेयं विरोधेऽन्योऽन्यस्य वैदिकानां भवन्तु ते ŚlokaVār.1.49 (15.6); यदैतेऽसङ्गता भावाः भूतेन्द्रियमनोगुणाः। ... तदा संहत्य चान्योऽन्यं भगवच्छक्तिचोदिताः। सदसत्त्वमुपादाय चोभयं ससृजुर्ह्यदः BhāgP. ii. 5. 33; युष्मदस्मत्प्रत्ययगोचरयोः तथापि ... अन्योऽन्यस्मिन् अन्योऽन्यात्मकताम् अन्योऽन्यस्मिन् ... अध्यस्य ... अत्यन्तविविक्तयोर्धर्मधर्मिणोः ... लोकव्यवहारः BrahmSūBh.(Śaṅ.) 2.2 (*on* i.1.0); कथमिदं युक्तम् ... अन्योऽन्यं स्पर्धेरन्निति (वागादीनि) ChāndoUBh. 266.10 (*on* v.1.15); स्थाणुपुरुषौ ज्ञेयावेव सन्तौ ज्ञात्रा अन्योऽन्यस्मिन् अध्यस्तौ अविद्यया GītāBh.(Śaṅ.)361. 9 (*on* 13. 2); या त्वन्विता मृत् सैवोपादानं पिण्डादीनां न तु तेऽन्योऽन्यस्य IṣṭaSi. 48.21; एकस्मिन् पदमात्रे वाक्ये वा वक्रताप्रकाराः ... °समुल्लसिताः, परस्परस्य शोभायै ... अन्योऽन्यस्य विच्छित्तये VakroJī.132. 3; सर्वा एव हीन्द्रियजा वृत्तयः ... परस्परानपेक्षाः ... न त्वमूषामन्योऽन्यमनुगन्तृतामीक्षामहे TātpaṬ.(Vā.) 141.23 (*on* i.1.3); मुखाम्भोजं दृशान्योऽन्यं विलासिभिरपीयत NavaSāC.16. 59; अरिष्टमेकमेव स्याद् द्विररिष्टं शुभावहम्। अन्या(?न्योऽ)न्यमशुभं हन्याद्विषस्य हि विषं यथा YuktiKa.168. 21; न तु कारकाण्यन्योऽन्यस्य विशेषणम् TantrRa. 57.4; भोग्यभोक्तृनियन्तृष्वन्योऽन्यस्मिन्नित्यानुपलब्धानां भोग्यत्वभोक्तृत्वनियन्तृत्वशक्तीनामन्योऽन्यस्मिन् सद्भावः प्रसज्येत NītiMā. 34.1; अन्वयव्यतिरेकवाक्ययोरन्योऽन्यस्य न हेतुहेतुमद्भावः संभवति VyaktiVi.82. 22; अन्योऽन्यस्यान्तरे यत्राङ्गुल्यो निःसृत्य हस्तयोः। अन्तर्बहिर्वा वर्तन्ते कर्कटः सोऽभिधीयते AbhinDa.178; अन्योऽन्यस्यापि क्वचित् निरपेक्षप्रत्ययविषयत्वेन अव्याप्तेश्च TarkSaṁ.(Ā.)13.28; (वज्रबाहुर्महीपतिः) गुणाः। यस्यान्योऽन्यमभूष्यन्त PārśvC.4.8; अन्योऽन्यस्मिन्नन्योऽन्यात्मकत्वमपि चेत्सत् स्यात् तदा अतस्मिंस्तदिति न भवेत् NyāySu. (Ja.)59A.1 (*on* i.1.1); गोगवयचन्द्रमुखादि शब्दद्वन्द्वानाम् ... अन्योऽन्यस्यान्यतमशब्दार्थानभिधायकत्वात् SāhiDa. 51.2; अन्योऽन्येन तिरोधानं न कुर्याद्रसवस्तुनोः SāhiDa. 295.11; अन्योऽन्यस्य लयं भयादिव महाभूतेषु यातेष्वलं कल्पान्ते परमेक एव स तरुः स्कन्धौघ्यैर्जृम्भते Subhāṣi.1029; अन्योऽन्येन स्पर्धमानावुरोजावास्तामस्याः यौवनोपक्रमं यौ। स्पर्धां मुख्यामद्य तावन्वभूताम् ŚivLī.13.47; नानामानायमानान्योऽन्यलग्नगजवाजि° ... °वज्रभञ्जभूपति[:*] EI.xii. 323. 6; **2 (used as noun) one another, i.e. both** आदाय कर्णकिसलयमियमस्मै चरणमरुणमर्पयति। उभयोः सदृशविनिमयादन्योऽन्यमवञ्चितं मन्ये KāvyālanSū. 54.3 (*on* iv.3.16); (वज्रम्) गुणवत् सार्ववर्णिकम्। ... धारयेद् राजा न त्वन्योऽन्यं कथंचन YuktiKa. 97.19; **3 the word or expression *anyo›nya*** परस्परान्योऽन्येतरेतरे JaineVyā.i. 2.10; परस्परान्योऽन्येतरतरेस्यां सुपो वा पुंसि ŚākaṭāVyā.i. 2.161; i.4.76; SiddhaHe.iii. 2.1; अन्योऽन्यपरस्परशब्दौ क्रियाविनिमये GaṇRa.1.21(47); अन्योऽन्यप्रतियोगिकः अभावः अन्योन्याभावः इति प्रत्यूढं अन्योऽन्यशब्दस्यातादात्म्यविषयत्वे प्रागुक्तदोषानतिक्रमणात् TarkSaṁ. (Ā.)131. 3; अन्योऽन्यपदेनैव व्यावृत्ताविदं व्यर्थम् CitraMī. 39.18; ऐक्यभावे विनिर्दिशेत्। परस्परस्तथान्योऽन्यः KośaKaTa. 2.459; **4** different, cf. **अन्योऽन्यभ्रमराकुल**; **5A** one compared to the other, cf. **अन्योऽन्यभयंकर**; **5B** one to another, cf. **अन्योऽन्यदासभाव**; **6** various, DBHS.; **7** two, cf. **अन्योऽन्ययुद्ध**; **8** all, **अन्योऽन्याभिप्रायानुविधान**.

अन्योऽन्य (anyo›nya) *n.* name of a figure of speech (*lit.* reciprocal, in which two things do the same act to each other) यत्र परस्परमेकः कारकभावोऽभिधेययोः क्रियया। संजायेते स्फारिततत्त्वविशेषस्तदन्योऽन्यम् Kāvyālaṅ. (Ru.)7.91; ज्ञेयाः ... प्राज्ञैस्तेऽर्थालंकारसंज्ञया ... विरोधः संभवोऽन्योऽन्यम् SaraKaṇṭhā. 311.19; अन्योऽन्यमुपकारो यस्तदन्योऽन्यं त्रिधा च तत् SaraKaṇṭhā. 346. 5; क्रियया तु परस्परम्। वस्तुनोर्जननेऽन्योऽन्यम् KāvyPra.707.4; परस्परं क्रियाजननेऽन्योऽन्यम् AlaṅkāSa.135.6; अन्योऽन्यं नाम यत्र स्यादुपकारः परस्परम् Candrā. 5.84; रूपधर्मयोः परस्परनिबन्धनत्वम् अन्योऽन्यम् AlaṅkāRa. 56; भवति क्रियोपजननं यद्यन्योऽन्यं तदान्योऽन्यम् Ekāva.8.40 (292.7); °विषमसमचित्राधिकान्योऽन्य° ... °वक्रोक्तिस्वभावोक्तिभाविकोदात्तेषु सहृदयहृदयाह्लादि स्फुटं प्रतीयमानं नास्ति PratāYaBhū. 338.9; तदन्योऽन्यं मिथो यत्रोत्पाद्योत्पादकता भवेत् PratāYaBhū.425.8; यत्र क्रियया परस्परं कार्यकारित्वं तदन्योऽन्यम् Kāvyānu. (Vā.) 42. 20; अन्योऽन्यमुभयोरेकक्रियायाः कारणं मिथः। SāhiDa. 596. 9; अन्योऽन्यं नाम यत्र स्यादुपकारः परस्परम् Kuval. 98; द्वयोरन्योऽन्येनान्योऽन्यस्य विशेषाधानमन्योऽन्यम् RasGaṅ.612. 2; परस्परोपकारो यद्वर्ण्यते यत्र तु द्वयोः। अन्योऽन्यमिति हि प्रोक्तोऽलंकारस्तत्र तद्बुधैः AlaṅkāMañ.141.13; अन्योन्यं वस्तूनां परस्परोत्कर्षहेतुत्वे AlaṅkāKau.(Vi.) 360. 24; अन्योऽन्यमनुमानं च ... एते त्रिंशदलंकाराः SāhiSā. 2. 95; भूष्यभूषणरूपत्वं मिथः ... वस्तुनोः। सादृश्यमन्तरेणापि तदन्योऽन्यमिति स्मृतम् SāhiSā. 2.132.

अन्योऽन्यकक्षानुवेशिनी (anyo›nyakakṣānuveśinī) *adj.* (*f.*) entering into the cavity between each other अन्योऽन्यकक्षानुवेशिनीः। अङ्गुलीः करयोः SaṁgīRa. iv.55.4 (7.199)

अन्योऽन्यकण्ठ (anyo›nya-kaṇṭha) *m., n.* each other›s neck अन्योऽन्यकण्ठार्पितबाहुयोगात् पद्मासनाख्यं प्रवदन्ति सन्तः (रतम्) PañcSā. 5.17.

अन्योऽन्यकण्ठलग्न (anyo›nyakaṇṭha-lagna) *adj.* clinging to each other›s neck अन्योऽन्यकण्ठलग्नौ तौ मुक्तकण्ठप्ररोदिनौ। बलदेववासुदेवौ रोदयामासतुः सभाम् TriṣaŚaPuC.iv. 5.141.

अन्योऽन्यकण्ठाश्लेष (anyo'nyakaṇṭhāśleṣa) *m.* act of embracing or clinging to each other's neck अन्योऽन्यकण्ठाश्लेषेण पीडितस्येव निर्ययुः। बाष्पाम्भसस्तयोर्धाराः VikraDeC.4. 93.

अन्योऽन्यकण्डूयन (anyo'nya-kaṇḍūyana) *n.* act of scratching mutually पत्युः केलिमतः कथां विरमयन्नन्योऽन्यकण्डूयनात् ... निरगात्सव्याजमालीजनः KāvyMī. 39. 22.

अन्योऽन्यकथा (anyo'nya-kathā) *f.* story of each other दूरेऽन्योऽन्यकथाकुतूहलविधिर्भ्रातस्तया भीतया ... नैवार्थितः BhāvŚ.75.

अन्योऽन्यकथित (anyo'nya-kathita) *adj.* [*f.* _ā] told or narrated to each other अन्योऽन्यकथितां वार्तां नाश्रृण्वंस्ते परस्परम् SkandP.iii(1).13.49; तौ च विचित्रसमागममुदितावन्योऽन्यकथितवृत्तान्तौ। ... दम्पती तदाभूताम् KathāSaSāg.xviii.4.345.

[1]**अन्योऽन्यकर** (anyo'nya-kara) *m.* hands of each other मध्यमाङ्गुलियुग्मं तु अन्योऽन्यकरपृष्ठगम् JayāS.8.114; LakṣmīT. 34.88.

[2]**अन्योऽन्यकर** (anyo'nya-kara) *m.* rays of each other स्वयंप्रभमिति ख्यातं नगरम् ... । अन्योऽन्यकरसंबन्धजनितेन्द्रशरासनैः। रत्नैः कृतसमुद्योतं नित्यविद्युत्समप्रभैः PadmP.(Ra.) 7.339.

अन्योऽन्यकरण (anyo'nya-karaṇa) *n.* acts of each other, mutual acts नाहं प्रमाणं नैव त्वमन्योऽन्यकरणे शुभे MahāBhā.xii.137.48.

अन्योऽन्यकरताडन (anyo'nyakara-tāḍana) *n.* act of clapping of hands of each other तदा हसन्ति भूतानि अन्योऽन्यकरताडनैः MastyaP.185.65; पञ्च सुयोषितः। गायन्ति मधुरं गीतिम् ... अन्योऽन्यकरताडनैः PadmP.iv.110.4.

अन्योऽन्यकरपीडन (anyo'nyakara-pīḍana) *n.* act of pressing of each other's hands अन्योऽन्यमर्मभेदार्थमन्योऽन्यकरपीडनम् PadmP.ii.66. 201.

अन्योऽन्यकरार्पण (anyo'nyakarārpaṇa) *n.* act of giving hands to each other मालेयं भुजगभ्रमेण भवता जन्मान्ध किं धूयते । ... त्वामन्योऽन्यकरार्पणप्रणयिनः पश्यन्ति विश्वे जनाः SaduktiKa. 296. 30.

अन्योऽन्यकरावलम्बन (anyo'nyakarāvalambana) *n.* act of holding hands of each other धृतावसादे हरिणीदृशां दृशौ कथंचिदन्योऽन्यकरावलम्बने। ... नृपास्यमीयतुः Rāgh.1. 56.

अन्योऽन्यकर्तृकत्व (anyo'nyakartṛka-tva) *n.* the state of having each other as the agents दम्पत्योरन्योऽन्यकर्तृकत्वनियमेन निषेधानुपपत्तेः BālamBha.i. 424.4 (*on* 1.159)

अन्योऽन्यकर्मन् (anyo'nya-karman) *n.* **1** different acts न पातकं भक्षणमस्य दृष्टं सुरां पीत्वा पततीतीह शब्दः। अन्योऽन्यकर्माणि तथा तथैव न लेशमात्रेण कृत्यं हिनस्ति MahāBhā.xii.139.86; **2** acts of each other न खलु प्रासादादिनिर्माणे पाषाणादयोऽन्योऽन्यकर्मभिरेकीभूय प्रवर्तन्ते VedāntKau. 187.19 (*on* ii. 2.12)

अन्योऽन्यकर्मव्यत्यास (anyo'nya-karmavyatyāsa) *m.* mutual exchange of duty अन्योऽन्यकर्मव्यत्यासात्तेषु सिद्धिर्न विद्यते। यथोपदेशयोगाद्धि सर्वाः सिध्यन्ति जातयः Hastyāyur.429.18 (3.8)

अन्योऽन्यकर्ष (anyo'nya-karṣa) *m.* act of dragging each other नरकं दुःखमेव तु। अन्योऽन्यक्लेशसंयुक्तमन्योऽन्यकर्षकारकम् ViṣṇuDhaP.ii.119. 52.

अन्योऽन्यकलह (anyo'nya-kalaha) *m., n.* **1** mutual quarrel or fight अन्योऽन्यकलहे चापि ... वृष्णयः। अर्जुनोऽपि न मे तुल्यः कुतस्त्वमिति तेऽब्रुवन् MahāBhā.i.App.I.114(101); अजानन्तो यान्ति क्षयमवशमन्योऽन्यकलहैरमी मायाग्रन्थौ तव परिलुठन्तः समयिनः DevīPañ. 5.1; सद्यस्त्वन्योऽन्यकलहान्नाशमेति सुनिश्चितम् TantrRā.10. 59; एवं विदधतो गेहे ... । न सर्पपीडा नान्योऽन्यकलहान्यशुभानि च TantrRā. 30. 36; अरातीनामथान्योऽन्यकलहान्निधनं भवेत् TantrRā. 31.49; असमानैरित्यादिना चाण्डालादीनामन्योऽन्यकलहे तु मरणे पतितत्वं नास्तीति दर्शयति HārLa. 206.7; तर्जन्यौ पाश ईरितः। अन्योऽन्यकलहे पाशे शृङ्खलायां नियुज्यते AbhinDa.194; वसन्तकः ... मालतीनिमित्तं माधवसेनचन्द्रसेनयोरन्योऽन्यकलहमुपशमयितुं गतः ŚṛṅgāBhū. 65(2); छन्दद्वन्द्वे यस्य ध्वनति मधुरावासिवटवो व्युदस्यन्ते सामस्वरकलितमन्योऽन्यकलहम् HaṁsDū.(Rū.)52; **2** mutual battle or war देशानामपि चान्योऽन्यकलहात् पीडनं भवेत् TantrRā.7.83;**3** mutual conflict, mutual dispute अन्योऽन्यकलहं तेषां कः समाधातुमीष्टे KhanḍanKhā. 204.22.

अन्योऽन्यकलहव्यग्र (anyo'nyakalaha-vyagra) *adj.* engrossed or engaged in the mutual quarrel or fight अन्योऽन्यकलहव्यग्रानेतान् कृत्वा पृथग्वसन्। ... न चाभूवं परिक्षतः RājTa.(Ka.) 6.360.

अन्योऽन्यकलहशान्ति (anyo'nyakalaha-śānti) *f.* pacification of mutual quarrel or fight सुन्दरि तव नयनाम्बुजभालकलानाथखण्डयोर्मध्ये। अन्योऽन्यकलहशान्त्यै भ्रुकुटिभ्रमरावली व्यरचि SundaŚ. 23.

अन्योऽन्यकलहादि (anyo'nyakalahādi) *adj.* mutual quarrel or fight etc. पृथक्कार्याण्यन्योऽन्यकलहादीनि ManvaVi.814. 5 (*on* 7.120)

अन्योऽन्यकलहायमान (anyo'nya-kalahāyamāna) *adj.* mutually contradictory कम्पनहेतुत्वं ब्रह्मलिङ्गमन्योऽन्यकलहायमानात् प्राणवज्रश्रुतिद्वयात् बलवदित्यभिप्रेत्य ŚivārkaMaDī. i.496. 31 (*on* i. 3.40)

अन्योऽन्यकलाकौशल (anyo'nya-kalākauśala) *n.* each other's proficiency in the art (of enjoying) अन्योऽन्यकलाकौशलोपचितरसवेगम् ... तया सह संवेगसुखमनुभूय YaśasCam.ii. 37.1.

अन्योऽन्यकाङ्क्षिन् (anyo'nya-kāṅkṣin) *adj.* desiring each other सर्वे श्रेष्ठा न वा श्रेष्ठाः सर्वे चान्योऽन्यधर्मिणः(v.l. काङ्क्षिणः) । ... पञ्च वायवः MahāBhā.xiv.23.22.

अन्योऽन्यकारक (anyo'nya-kāraka) *adj.* who work for, i.e. help each other स्वर्क्षतुङ्गमूलत्रिकोणगाः कण्टकेषु यावन्त आश्रिताः। सर्व एव तेऽन्योऽन्यकारकाः कर्मगस्तु तेषां विशेषतः Bṛhajjā. 22.1.

अन्योऽन्यकारण (anyo'nya-kāraṇa) *n.* **1** (Abl.) on account of each other (उपजीविनः) पूजिताः। संघर्षशीलाश्च सदा भवन्त्यन्योऽन्यकारणात् MahāBhā.xii. 56. 56; **2** cause of each other परस्पराविनिर्भागात्संतत्यान्योऽन्यकारणम्। तेषामस्त्येव संबन्धस्तदेवं सुपरिस्फुटम् TattvSaṁ. 3081; न साम्येन विना ध्यानं न ध्यानेन विना च तत्। निष्कम्पं जायते तस्माद्द्वयमन्योऽन्यकारणम् YogŚā. 4.114.

अन्योऽन्यकारणता (anyo'nya-kāraṇatā) *f.* mutual or reciprocal causality व्यक्तिभेदेन च बीजाङ्कुरयोरन्योऽन्यकारणता NyāyKa.87.19.

अन्योऽन्यकारणत्व (anyo'nya-kāraṇatva) *n.* mutual or reciprocal causality अन्योऽन्यकारणत्वाच्च श्रुत्येह ज्ञानकर्मणी। पूर्वप्रज्ञात उद्भूतिर्विद्यायाः कर्मणो यतः BṛĀraUBhVā.iv.4.122; अस्थिरे स्थिरत्वबुद्धिरूपाविद्याया रागद्वेषादिपरंपरायामन्योऽन्यकारणत्वात्सर्वमुपपन्नम् VedāntSā.(Rā.)175.5 (*on* ii.2.18); मनोनाशवासनाक्षयद्वन्द्वस्यान्योऽन्यकारणत्वं व्यतिरेकमुखेणाह JīvanVi.36.10; अविद्याया रागादीनां चान्योऽन्यकारणत्वात् BrahmSūBh.(Śrī.)ii.83.1 (*on* ii. 2.18)

अन्योऽन्यकारित (anyo'nya-kārita) *adj.* **1** aimed or thrown at each other द्रौणिद्वैपायनादीनां शापाश्चान्योऽन्यकारिताः MahāBhā.i. 2.187; अश्वत्थाम्नः श्रुतं कर्म शापश्चान्योऽन्यकारितः MahāBhā.ii.App.I.1(3); **2** prompted by each other उपजीविनः। ... संघर्षशीलाश्च सदा भवन्त्यन्योऽन्यकारणात् (v.l. °अन्योऽन्यकारिताः) MahāBhā.xii. 56. 56.

अन्योऽन्यकार्य (anyo'nya-kārya) *n.* **1** mutual or reciprocal duty (धर्मं स्त्रीपुंसयोरपि ... शास्त्रेऽस्मिन्नुक्तवान्मनुः) स्त्रीपुंसयोर्धर्म्य(?र्म)मन्योऽन्यकार्यम् ManvaVi.84. 29 (*on* 1.115); **2** function or effect of each other तुल्यबलयोः सत्प्रतिपक्षवदन्योऽन्यकार्यविघातकत्वमेव युक्तम् LaCandr.723.11.

अन्योऽन्यकार्यकारणभाव (anyo'nya-kāryakāraṇabhāva) *m.* mutual or reciprocal cause - and effect - relationship शरीरं च पुनः ... अन्योऽन्यकार्यकारणभावेन चक्रवत् परिवर्तमानम् GītāBh.(Rā.)190. 2 (*on* 3.16); तत्र हि बीजाङ्कुरव्यक्तीनामन्योऽन्यकार्यकारणभावात् तत्संतानयोः परस्पराधीनत्वव्यपदेशः TattvPradī.(Ci.) 370.11.

अन्योऽन्यकार्यकारणत्व (anyo'nya-kāryakāraṇatva) *n.* mutual or reciprocal cause - and effect - relationship ततश्चान्योऽन्यकार्यकारणत्वेऽप्यविरोधः BālaKrī.ii.48.11 (*on* 3.114 (124))

अन्योऽन्यकार्यापत्ति (anyo'nyakāryāpatti) *f.* undesired contingency of performances in the place of each other पशुयागानामन्योऽन्यकार्यापत्त्यसंभवादुपपद्यत एव समुच्चयः TantrVā.1112.8 (*on* iii.6.42)

अन्योऽन्यकाल (anyo'nya-kāla) *m.* period or time of each other अन्योऽन्यकालविनिहतमिश्रविशेषस्य तस्य भागाख्यम् GaṇiSāSaṁ. 5.47.

अन्योऽन्यकिरण (anyo'nya-kiraṇa) *m.* **1** brilliance, i.e. valour of each other कृष्णः संकर्षणश्चोभौ ...। अन्योऽन्यकिरणग्रस्तौ चन्द्रसूर्याविवाम्बरे MahāBhā. ii. App.I. 21(763); **2** rays of each other पञ्चवर्णमहारत्नराशिमत्यन्तमुन्नतम्। अन्योऽन्यकिरणोद्योतजनितेन्द्रशरासनम् PadmP. (Ra.) 3.138.

अन्योऽन्यकुलनिश्चय (anyo'nyakula-niścaya) *m.* ascertainment of, i.e. confidence in family of each other काञ्चीराज्ये कलिङ्गके। ... प्रीतिरन्योऽन्यकुलनिश्चयात् VarāP.137.78.

अन्योऽन्यकुशल (anyo'nya-kuśala) *n.* welfare of each other अन्योऽन्यकुशलं पृष्ट्वा ...। उपविष्टौ यथास्थानं तकौ हृष्टतनूरुहौ BṛKathāK. 56. 332; उपविष्टौ तौ द्वावप्यन्योऽन्यकुशलं नृपौ। ... अपृच्छताम् KathāSaSāg.vii.4.149.

अन्योऽन्यकुशलप्रश्न (anyo'nyakuśala-praśna) *m.* enquiry about the welfare of each other अन्योऽन्यकुशलप्रश्नसुखालापव्यतिकरविरामे च विदर्भेश्वरो निषधनाथमवादीत् NalaCam.7.0(45)

अन्योऽन्यकृच्छ्रा (anyo'nya-kṛcchrā) *f.* mutual or reciprocal distress ततः संहर्षमानास्ते द्वन्द्वोत्पन्नास्तु प्राणिनः। अन्योऽन्यकृच्छ्रयाविष्टा मैथुनायोपचक्रमुः MārkP.49.8.

अन्योऽन्यकृत (anyo'nya-kṛta) *adj.* **1** caused by or based on each other किंकृतं सारूप्यम्। अन्योऽन्यकृतं सारूप्यम् MahāBh.i. 239. 25 (*on* i. 2.64); **2** done or made by each other अशङ्कतान्योऽन्यकृतं व्यलीकं वियोगबाह्योऽपि जनोऽतिरागात् Bhaṭṭi.11. 25; अन्योऽन्यकृताशब्दस्वयंवरविशेषयोः। तयोरेत्य जगादेका चेटी तां सिद्धकन्यकाम् KathāSaSāg.xii. 23. 57; अन्योऽन्यकृतालोचसूत्रितोपायनिर्णयौ। शकुनिर्धार्तराष्ट्रश्च ताविन्द्रप्रस्थमीयतुः PāṇḍaC.6.166; **3** committed by each other अन्योऽन्यशुद्धिर्वैरस्य जातान्योऽन्यकृताद्वधात् RājTa.(Śrī.)4.162.

अन्योऽन्यकृततर्जन (anyo'nya-kṛtatarjana) *adj.* who have caused threat to each other वारंवारमन्योऽन्यकृततर्जनयोश्च तयोराकर्णात्तकृष्ण(?)मुक्ताः ... सायकाः प्रसस्रुः TilaMañ.89.10.

अन्योऽन्यकृतनिर्भर्त्सन (anyo'nya-kṛtanirbhartsana) *adj.* who have caused threat to each other तैः सह ... कुसुमशेखरराज्यलोकस्यान्योऽन्यकृतनिर्भर्त्सनानि ... प्रतिदिनमायोधनान्यभवन् TilaMañ.83.7.

अन्योऽन्यकृतनिश्रम (anyo'nyakṛta-niśrama) *adj.* who have done effort (for fighting) with each other अन्योऽन्यसुमदुःखास्ते ... अन्योन्यस्य हिते रताः (v.l. अन्योऽन्यकृतनिश्रमाः) MahāBhā.vii. 33.16.

अन्योऽन्यकृतप्रशंस (anyo'nya-kṛtapraśaṁsa) *adj.* who have made praise of each other अदृश्यत ... आरब्धमन्योऽन्यकृतप्रशंसैः। ... अपास्तवैरं रणरङ्गनृत्तम् Yādavā. 20. 53.

अन्योऽन्यकृतवैर (anyo'nya-kṛtavaira) *adj.* who have nurtured enmity against each other अन्योऽन्यकृतवैरौ तु चक्रतुः प्रीतिमुत्तमाम् MahāBhā. xii.136.195; अन्योऽन्यकृतवैराणां न संधिरुपपद्यते MahāBhā.xii.137. 27; अन्योऽन्यकृतवैराणां वैरस्यान्तं विवित्सताम् SūktiRa.136.6.

अन्योऽन्यकृतसंविद् (anyo'nya-kṛtasaṁvid) *adj.* **1** who have made acquaintance with each other आवृत्य श्रीमदेनान्धानन्योऽन्यकृतसंविदः। स्वैरं हसन्ति KaliViḍ.62; **2** who have made agreement with each other ततः ... भार्गवाङ्गिरसाभ्यामन्योऽन्यकृतसंविदो देवासुराः ... अस्तुवन्नित्थमम्बिकारमणम् NīlaVi.71.3.

अन्योऽन्यकृतसंधान (anyo'nya-kṛtasandhāna) *adj.* who have made contact with each other देवगणाः ... अन्योऽन्यकृतसंधाना मन्त्रं कृत्वा समाहिताः। जग्मुस्ते तत्र SkandP.v(1).43. 20.

अन्योऽन्यकृतसंबोधना (anyo'nya-kṛtasambodhanā) *adj.* (*f.*) who have made address to each other (कुब्जिकाः) अन्योऽन्यकृतसंबोधनाश्च सहर्षमिदमवोचन् NalaCam.7.7(20)

अन्योऽन्यकृताङ्गभङ्ग (anyo'nyakṛtāṅgabhaṅga) *adj.* which have effected breaking of parts of each other सा ... अमृतार्णवमालुलोके। ... गर्जन्तमन्योऽन्यकृताङ्गभङ्गैस्तुङ्गैस्तरङ्गैः ĀnandRa.1.11.

अन्योऽन्यकृतालाप (anyo'nyakṛtālāpa) *adj.* who have made conversation with each other अन्योऽन्यकृतालापमुद्धूतपृथुवेपथुः(?थु)विद्याधरबलम् PadmP.(Ra.)118.61; अन्योऽन्यकृतालापास्त्रिविष्टपसदस्तदा। गोविन्दे निजमानन्दं विवव्रुः पुष्पवर्षतः PāṇḍaC.14. 223.

अन्योऽन्यकृत्त (anyo'nya-kṛtta) *adj.* cut by each other अन्योऽन्यकृत्तास्तरसा भटानाम् ... भुजा निपेतुः NavaSāC.17. 20.

अन्योऽन्यकृत्य (anyo'nya-kṛtya) *n.* mutual help or reciprocal office युगशतपरिवृत्तैरेवमन्योऽन्यकृत्यैर्नयतमुभयलोकानुग्रहश्लाघनीयौ Śāk.7. 34.

अन्योऽन्यकृत्स्नवृत्तान्त (anyo'nya-kṛtsnavṛttānta) *m.* entire happening regarding each other तत्र सर्वेऽपि तेऽन्योऽन्यकृत्स्नवृत्तान्तवर्णनैः। निन्युः ... तां विभावरीम् KathāSaSāg.xii.4. 288.

अन्योऽन्यक्लृप्ताक्रम (anyo'nyakḷptākrama) *adj.* having attacks designed for each other क्वापि प्रस्तुतदोर्मृधे इव मिथो वीचीभरैराहतैरेतैः ... कुतोऽप्यन्योऽन्यक्लृप्ताक्रमैः। ... तन्वाते सरितौ विडम्बनमुभे तत्तादृशानां नृणाम् YātrāPra.8.100.

अन्योऽन्यकेयूर (anyo'nya-keyūra) *m., n.* armlets of each other सा ... अन्योऽन्यकेयूरविघट्टिनीभिः ... आसीदुद्विग्नहंसा सरिदङ्गनाभिः RaghuVa.16.56.

अन्योऽन्यकेलिसंलाप (anyo'nya-kelisaṁlāpa) *m.* playful conversation with each other चारुस्वने भवत्यौ सृजत इवान्योऽन्यकेलिसंलापम् YātrāPra. 5.106.

अन्योऽन्यकेशग्रहण (anyo'nya-keśagrahaṇa) *n.* [Inst.] by pulling hair of each other परस्त्रीसंग्रहणे व्यभिचारे अन्योऽन्यकेशग्रहणेन ग्राह्यः DīpKa.72.7 (*on* 2. 283)

अन्योऽन्यकेशपाश (anyo'nya-keśapāśa) *m.* tuft of hair of each other बबन्ध चैतानन्योऽन्यकेशपाशेन वेष्टितान् KathāSaSāg. viii.6.148.

अन्योऽन्यकोटि (anyo'nya-koṭi) *f.* end or side of each other रत्नाङ्गदानामन्योऽन्यकोटिघट्टनसंभवः। क्षोमाणि क्षोणिपालानामधाक्षीदाशुशुक्षणिः PāṇḍaC.1.296.

अन्योऽन्यकौक्षेयक (anyo'nya-kaukṣeyaka) *m.* swords of each other चिराय कौचित् कलहायमानावन्योऽन्यकौक्षेयककृत्तशीर्षौ। विमुक्तदेहौ ... दिव्यपुरीमयाताम् MadhuVi. 9.13.

अन्योऽन्यक्रिया (anyo'nya-kriyā) *f.* **A** reciprocal action अन्योऽन्यक्रियाकरणे व्यःपदान्तात् प्रागैज् न भवति। व्यावक्रोशी व्यावचर्ची CāndraVṛ. *on* vi.1.17; **B** activity or action of each other अन्तरान्तरोपनतान्योऽन्यक्रियाप्रशंसम् ... यूनां प्रावर्तत क्रीडारूपद्वन्द्वयुद्धम् AvantiKa.72.5.

अन्योऽन्यक्रियातिशय (anyo'nyakriyātiśaya) *m.* excellence of action of each other अन्योऽन्यक्रियातिशयभणनात् ... विशेषविवक्षा SaraKaṇṭhā. 543.10.

अन्योऽन्यक्रियासप्तैकक (anyo'nya-kriyāsaptaikaka) *m.* name of a chapter (*lit.* one of the seven groups dealing with action of each other) समुदायतः सप्तेति कृत्वा सप्तैकका अभिधीयन्ते ... सप्तमोऽन्योऽन्यक्रियासप्तैकक इति SthānṬ. 387B.4.

अन्योऽन्यक्रीडा (anyo'nya-krīḍā) *f.* name of a chapter in the Ādiparvan of the Mahābhārata (*lit.* various sports) इति श्रीमहाभारते आदिपर्वणि (v.l. अन्योऽन्यक्रीडा) एकोनविंशत्यधिकशततमोऽध्यायः MahāBhā.i.119 (colophon)

अन्योऽन्यक्रोध (anyo'nya-krodha) *m.* mutual anger द्रौणिम् ... तौ ... । अन्योऽन्यक्रोधताम्राक्षौ छादयामासतुर्युधि MahāBhā.vii.App.I. 24(39)

अन्योऽन्यक्लेश (anyo'nya-kleśa) *m.* various sufferings नरकं दुःखमेव तु। ... अन्योऽन्यक्लेशसंयुक्तमन्योऽन्यकर्षकारकम् ViṣṇuDhaP.ii.119.52.

अन्योऽन्यक्षुल्लक (anyo'nya-kṣullaka) *adj.* inferior to each other अर्हद्रूपे ... अन्योऽन्यक्षुल्लके चार्हमिच्छाकारवचः सदा YaśasCam.ii.407.12.

अन्योऽन्यक्षेपिन् (anyo'nya-kṣepin) *adj.* (used as noun) (those) who strike each other अन्योऽन्यक्षेपिणोर्द्वन्द्वयुद्धं तत्रोदासीद् वालिसुग्रीवयोस्तत् Rāgh.10.75.

अन्योऽन्यखड्गपरिघट्टन (anyo'nyakhaḍga-parighaṭṭana) *n.* act of striking the swords of each other अन्योऽन्यखड्गपरिघट्टनजायमानज्योतिःकणप्रकरतारकितान्तरिक्षम् ŚṛṅgāBhū.74.

अन्योऽन्यगणना (anyo'nya-gaṇanā) *f.* consideration of each other (as equal) (योधाः) अन्योन्यसदृशगणनपरिभवनीर्यातना (Read गणनापरिभवनिर्यातना) EI.xvii. 341.14.

अन्योऽन्यगणस्थित (anyo'nyagaṇa-sthita) *adj.* occupying the house of a friend or companion of each other, i.e. zodiacal sign उक्तं फलं गगनगा यद्यन्योन्यगणस्थिताः। अधमादिविकल्पेन कुर्वन्ति विकृतिं तथा Sārā.15. 23.

अन्योऽन्यगण्डार्पित (anyo'nyagaṇḍārpita) *adj.* resting on each other's cheeks अन्योऽन्यगण्डार्पितकुण्डलानाम्। मुखानि रेजुः प्रमदोत्तमानाम् BuddhaC. 3. 21.

अन्योऽन्यगत (anyo'nya-gata) *adj.* **1** pertaining to each other भीमसेनः ... तैश्चापि संपरिष्वक्तः ... । अन्योऽन्यगतसौहार्दादिष्ट्या दिष्ट्येति चाब्रुवन् MahāBhā.i.App.I.72(88); **2A** concentrating on each other पश्यतां शतशो ह्यासीदन्योऽन्यसम(v.l. °गत)चेतसाम्। पाण्डवानां कुरूणां च साधु साध्विति निस्वनः MahāBhā.vii.14.10; **B** attached to each other तौ कामाहितचित्तौ नो बुबुधाते दिवानिशम्। अन्योऽन्यगतचित्तौ BrahmVaiP.iii. 20.47; **3** relating to, i.e. loving each other तावन्योन्यगतौ बालौ बाल्यादेवैकतां गतौ HariVaṁ. 51. 2

अन्योऽन्यगति (anyo'nya-gati) *f.* act of visiting each other अन्योऽन्यगतिसंवृद्धप्रेमाणौ तौ नरोत्तमौ। सौधर्मैशानदेवेन्द्रौ इवास्थातां स्वधामनि PadmP.(Ra.) 22.164.

अन्योऽन्यगदाघात (anyo'nyagadāghāta) *m.* strokes of the maces of each other तावन्योऽन्यगदाघातं गदयैव ररक्षतुः PāṇḍaC.13. 913.

अन्योऽन्यगमन (anyo'nya-gamana) *n.* attaining or adopting the nature of each other न च तेषां (अर्थानां) परमार्थतोऽन्योऽन्यगमनमस्ति TattvPradī.(A.) 36.4(*on* 1. 26)

अन्योऽन्यगाढभुजबन्धन (anyo'nya-gāḍhabhujabandhana) *n.* tight binding of the arms of each other अन्योऽन्यगाढभुजबन्धनबन्धुरत्वं यूनामगाहत तथा परिरम्भमार्गः ŚrīKaC.15. 23.

अन्योऽन्यगाढमलन (anyo'nya-gāḍhamalana) *n.* act of severe rubbing against each other अन्योऽन्यगाढमलनेन रराज धूमवर्तिच्छटा करपुटाद्वियदुत्पतन्ती HarVi.7.17.

अन्योऽन्यगाढराग (anyo'nya-gāḍharāga) *m.* deep love or passion for each other अन्योऽन्यगाढरागप्रबलीकृतचित्तजन्मनोर्यूनोः। कालात्ययो मनागपि समागमानन्दविघ्नकरः KuṭṭaMa.1043.

अन्योऽन्यगात्र (anyo'nya-gātra) *n.* limbs of each other समेत्य सम्यग्बहुबन्धुवर्गाः ...। यन्त्रैरनेकैः ... अन्योऽन्यगात्राण्यभिचिक्कुदुस्ते VarāṅgaC. 2.74.

अन्योऽन्यगात्रग्रथित (anyo'nyagātra-grathita) *adj.* wound or entargled in the limbs of each other तदा कुम्भस्तु सुग्रीवं बाहुभ्यां जगृहे तदा। ... अन्योऽन्यगात्रग्रथितौ कर्षन्तावितरेतरम् Rāmā.vi.1481*(3)

अन्योऽन्यगामिन् (anyo'nya-gāmin) *adj.* mutually comparable त्वदास्येन्दू समौ दृष्ट्वा तदिदं कल्पयामहे। अन्योऽन्यगामिलावण्यमनयोरेव केवलम् SaraKaṇṭhā. 394.8.

अन्योऽन्यगीत (anyo'nya-gīta) *n.* songs of each other अन्योऽन्यगीतश्रवणानुरक्ताः अन्योऽन्यवेषैरवितृप्तकामाः। चिरं रमन्ते वनिता नरासु VarāṅgaC.7.60.

अन्योऽन्यगुण (anyo'nya-guṇa) *m.* **1** characteristics or properties of each other अन्योऽन्यसंश्रयाण्याहुरन्योऽन्यगुणवन्ति च। महाभूतानि दृश्यानि KāśyaS.79A. 2; **2A** peculiarities (mentioned) in different places तस्मात् न अन्योऽन्यगुणोपसंहारः BrahmSūBh.(Śaṅ.) 647.12 (*on* iii. 3.19); **2B** qualities of each other करनिर्जितपल्लवा। ... अन्योऽन्यगुणयोर्जयपराजये अर्थात्तद्वतोरपि तौ सिद्धाविति तन्नामोपपत्तिः LalitāTriBh. 303.13 (*on* 29); **3** virtues or merits of each other साप्तपदीनं सख्यं भवेत् प्रकृत्या विशुद्धचित्तानाम्। किमुतान्योऽन्यगुणकथाविस्रम्भनिबद्धभावानाम् Subhāṣi. 245.

अन्योऽन्यगुणप्रधानभाव (anyo'nya-guṇapradhānabhāva) *m.* mutual principal - and - subordinate relationship सत्त्वरजस्तमसामन्योऽन्यगुणप्रधानभावमुत्सृज्य साम्येन स्वरूपमात्रेणावस्थानम् सा प्रधानावस्था BrahmSūBh.(Śaṅ.) 359.4 (*on* ii.2.8); न हि तन्तुष्वन्योऽन्यगुणप्रधानभावोऽस्तीति न तत्रान्यतमवाचिशब्देन समुदाय उच्यते ŚrutaPra.iB.77. 28 (*on* i.1.1); सत्त्वरजस्तमसामन्योऽन्यगुणप्रधानभावमुत्सृज्य साम्येन यदवस्थानं स प्रलयस्सैव प्रधानावस्था ŚivārkaMaDī.ii. 59. 27 (*on* ii. 2.6)

अन्योऽन्यगुणभूत (anyo'nya-guṇabhūta) *adj.* which have become subsidiary to each other अन्योऽन्यगुणभूतैकभेदाभेदप्ररूपणात्। ... नैगमाभास इष्यते Laghīya.1.39.

अन्योऽन्यगुणभूषा (anyo'nyaguṇa-bhūṣā) *f.* act of adorning with qualities of each other अन्योऽन्यगुणभूषा तु वर्ण्यतेऽलंकृतिश्च सा ŚukraNī. 4(3).59.

अन्योऽन्यगुणयुक्त (anyo'nyaguṇa-yukta) *adj.* associated with the merits of each other सप्ताङ्गस्यास्य राज्यस्य त्रिदण्डस्येव तिष्ठतः। अन्योऽन्यगुणयुक्तस्य कः केन गुणतोऽधिकः MahāBhā.xii. 308.155.

अन्योऽन्यगुणयोजित (anyo'nyaguṇa-yojita) *adj.* (*f.*) connected with the merits or virtues of each other ईदृशी च तयोः प्रीतिरन्योऽन्यगुणयोजिता। प्राप्स्यत्यन्तम् PadmP.(Ra.)12.50.

अन्योऽन्यगुणवैशिष्ट्य (anyo'nyaguṇa-vaiśiṣṭya) *n.* distinction of qualities of each other अन्योऽन्यगुणवैशिष्ट्यात् स्वस्वगुणेन सर्वासां वैशिष्ट्यात् न किंचिद्व्यसनमतिरिच्यते ManvaVi.1260.7 (*on* 9. 296)

अन्योऽन्यगुणवैशेष्य (anyo'nyaguṇa-vaiśeṣya) *n.* distinction of qualities of each other सप्ताङ्गस्येह राज्यस्य विष्टब्धस्य त्रिदण्डवत्। अन्योऽन्यगुणवैशेष्यात्र किंचिदतिरिच्यते ManuSm. 9. 296; परस्परस्योपकार्योपकारकाभावेनैकैकस्य न अन्योऽन्यगुणवैशेष्यात् परस्परस्योपकार्योपकारकाभावेनैकैकस्य न विनाशोत्पत्तेः ManuBh.ii. 320.14 (*on* 9. 296)

अन्योऽन्यगुणसंयोग (anyo'nyaguṇa-saṁyoga) *m.* combination of qualities of each other भेषजम् ...। प्रतिश्रावी ...। भिषक् ...। अन्योऽन्यगुणसंयोगादेते स्युः सिद्धिकारकाः BhelaS.17.1(1. 9)

अन्योऽन्यगुणसंश्रय (anyo'nyaguṇa-saṁśraya) *m.* **1** act of adopting the qualities of each other नवैते परिवेषाणां वर्णा दैवतयोनयः। बहुत्वमेते गच्छन्ति अन्योन्यगुणसंश्रयात् AVPari.63(1).4; **2** act of resorting to the qualities of each other स्त्रीपुंसोः ... । अन्योऽन्यस्याभिसंबन्धादन्योऽन्यगुणसंश्रयात्। रूपं निर्वर्तयत्येतदेवं सर्वासु योनिषु MahāBhā.xii. 293.14; BrahmP. 242.3.

अन्योऽन्यगुणाश्रय (anyo'nyaguṇāśraya) *m.* act of resorting the qualities of each other धनदः करोति मेचकमन्योऽन्यगुणाश्रयेण चाप्यन्ये BṛSaṁ. 34.3.

अन्योऽन्यगृहयान (anyo'nyagṛha-yāna) *n.* act of going to, i.e. being in the astrological houses of each other मित्रेण सह प्रीतिर्भविता लग्नेश्वरायपत्योश्च। ... प्रीतिर्वान्योऽन्यगृहयानात् TājiNī.iii.9(5).126(366)

अन्योऽन्यगेह (anyo'nya-geha) *n.* houses of each other अन्योऽन्यगेहगमनागमनो जनौघस्तस्मिन्पुरे प्रतिदिनं ववृधे VarāṅgaC.1.41.

अन्योऽन्यगोचर (anyo'nya-gocara) *m.* objects of each other प्रत्यक्षानुमयोरेवं वृत्तेरन्योऽन्यगोचरे। परस्परव्यपेक्षत्वमविशेषं प्रसज्यते BrahmSi. 81.4.

अन्योऽन्यगोत्रज (anyo'nyagotra-ja) *adj.* (used as noun) (those) born in the family of each other, i.e. in the same family तेऽन्योऽन्यगोत्रजद्वेषात्तयोरासन् समत्सराः RājTa.(Śrī.)1(1).61.

अन्योऽन्यग्रथनागुण (anyo'nyagrathanā-guṇa) *m.* **1** quality in the form of composition with each other अन्योऽन्यग्रथनागुणयोगाद् गावः पदार्पणैर्बहुभिः। खलमपि तुदन्ति ĀryāSaŚa. 58 (comm. परस्पराविरोधिघटनारूपो गुणः); **2** rope for (bulls) tying with each other अन्योऽन्यग्रथनागुणयोगाद् गावः पदार्पणैर्बहुभिः। खलमपि तुदन्ति ĀryāSaŚa. 58 (comm. परस्परबन्धनरज्जुः)

अन्योऽन्यग्रथित (anyo'nya-grathita) *adj.* [*f.*—ā] **1** entangled or intertwined with each other अन्योऽन्यग्रथिताङ्गुष्ठा प्रसारितकराङ्गुली। महामुद्रेयमुदिता ŚāraTi. 23.113; अन्योऽन्यग्रथितारुणाङ्गुलि नमत्पाणिद्वयस्योपरि न्यस्य ... मुखम्। ... कस्य ... त्वया स्मर्यते AmaŚ.139; Subhāṣi. 1099; अन्योऽन्यग्रथितसमाङ्गुलीकपाण्योः ... भवति हि धेनुसंज्ञमुद्रा ĪśānŚiPa.i. 27.48; ii.7.4; अभिमुखमन्योऽन्यग्रथितानां दक्षवामकराङ्गुलीनाम् संयोज्य ... अधोमुखीकरणे धेनुः (मुद्रा) NityoNi.71.19; **2** bound or tied with each other अन्योऽन्यग्रथितमुभयोर्व्यापिकं यत्स्वरूपं (Read यत्तु रूपम्) तत्ते प्राहुः प्रकृतिपुरुषस्यार्द्धनारीश्वरत्वं(त्वम्) EI.xxv.180. 38; **3** connected with each other अस्त्यन्योऽन्यग्रथितलहरीदोर्लताबन्धबन्धुर्मध्ये यस्य (प्रवरपुरस्य) क्षपितकलुषः संगमः पुण्यनद्योः VikraDeC. 18.19.

अन्योऽन्यघटन (anyo'nya-ghaṭana) *n.* collision with each other अन्योऽन्यघटने चैव घातके च घनाघनः DharK.1614.

अन्योऽन्यघट्टन (anyo'nya-ghaṭṭana) *n.* collision of each other अन्योऽन्यघट्टनविचूर्णितरत्नबन्धहेमाङ्गदास्तममराधिभुवोऽधिजग्मुः HarVi. 2. 2.

अन्योऽन्यघनकुड्मलायमान (anyo'nyaghana-kuḍmalāyamāna) *adj.* acting like buds closely clasped with each other अन्योऽन्यघनकुग्म(?ड्म)लायमानकंप्र(क?)प्रकरपुटम् ... आलपन्तीम् ... अमात्याः ... समाचक्षिरे AvantiKa.123.2.

अन्योऽन्यघनप्रेमन् (anyo'nya-ghanapreman) *m.*, *n.* deep love for each other स रेमे कान्तया तया। ... ईहितैः पेशलान्योऽन्यघनप्रेमरसाधिकैः YogVā.iii.16. 9.

अन्योऽन्यघर्षण (anyo'nya-gharṣaṇa) *n.* act of clashing with each other त्रिषु नरकेषु ... केचित् ... प्लुष्यन्तेऽन्योऽन्यघर्षणैः TriṣaŚaPuC.iii.4.111.

अन्योऽन्यघात (anyo'nya-ghāta) *m.* **1** act of hitting each other कांश्चिदन्योऽन्यघातेन परिचूर्णितमस्तकान् । चकार ... प्राप्तविमूर्छ(?र्च्छ)नान् PadmP.(Ra.) 33. 236; 106. 20; अन्योन्यघातरन्ध्रानधि[ग]मलप्तक्रियायत (Read लुप्तक्रियायित)स्थितयोधे EI.xvii.341.17; एवं भृशं सुकुपितौ ...। अन्योऽन्यघातविमतौ परस्परवधोद्यतौ PadmP.iv. 26. 55; **2** mutual product (of a sum in multiplication) अन्योऽन्यघाते पञ्चविंशत्यधिकं शतं प्रतिपादम् ChandaśCū. 3.72(5)

अन्योऽन्यघातशब्द (anyo'nyaghāta-śabda) *m.* sound of hitting each other अन्योऽन्यघातशब्देन शब्दायितनभस्तलम्। दण्डसंगीतवत् कैश्चिद् दण्डादण्डि प्रचक्रमे TriṣaŚa-PuC. iv.1.647.

अन्योऽन्यघातिन् (anyo'nya-ghātin) *adj.* hitting each other भूतानि येऽत्र हिंसन्ति ... । जीवनार्थं च ते यान्ति कालसूत्रं च दुर्गतिम्। ... ध्वान्ते चान्योऽन्यघातिनः PadmP.i.31.32.

अन्योऽन्यघ्न (anyo'nya-ghna) *adj.* (used as noun) (those) multiplied by each other सैकगुणा स्वस्वेष्टं हित्वान्योऽन्यघ्नशेषमितिः। अपवर्त्य ... हस्तगताः स्वधनसंख्याः स्युः GaṇiSāSaṁ. 5.233.

अन्योऽन्यचक्षूराग (anyo'nya-cakṣūrāga) *m.* love expressed by exchange of glances at each other पापमूलं संग्रहणम् ... । अन्योऽन्यचक्षूरागेण ... ज्ञेयं तदनुरागजम् BṛhaspaSm.189.5; Aparā.854.11; SmṛtiCan. iii.16.18.

अन्योऽन्यचञ्चुपुट (anyo'nya-cañcupuṭa) *m., n.* bills of birds, i.e lips of each other अद्यापि ताम् ... । अन्योऽन्यचञ्चुपुटचुम्बनलग्नपक्ष्मयुग्माभिरामनयनां शयने स्मरामि CaurPañ.8.

अन्योऽन्यचमू (anyo'nya-camū) *f.* army of each other अभिययु: कृताङ्का: । ... दूता इवान्योऽन्यचमूं पृषत्का: RāghPāṇ. (Dha.)16.56.

अन्योऽन्यचरित (anyo'nya-carita) *adj.* with different or various courses of action केवलमन्योऽन्यचरिता: सत्त्वा: तेन त्रीणि यानानि प्रज्ञाप्यन्ते SaddhaPuṇ. 90.31 [DBHS.]

अन्योऽन्यचित्तपरिपोषण (anyo'nyacitta-paripoṣaṇa) *n.* act of nourishing, i.e. satisfying the hearts of each other ताभ्याम् ... । अन्योऽन्यचित्तपरिपोषणतत्पराभ्यां प्राप्तं नृजन्मचिरजीवितयो: फलं तत् VarāṅgaC.1.68.

अन्योऽन्यचुम्बन (anyo'nya-cumbana) *n.* act of kissing each other अन्योऽन्यचुम्बनाश्लेषमदावेशविघूर्णितम् । ध्यायेदतद्विधं देवम् PadmP.iv.77.18.

अन्योऽन्यचूडिका (anyo'nya-cūḍikā) *f.* variety of a figure of speech called Anyo'nya (*lit.* indiction of each other) अन्योऽन्यचूडिका यथा – शशिना च निशा निशया च शशी शशिना निशया च यथा गगनम् SaraKaṇṭhā. 347. 20.

अन्योऽन्यचूर्णितरथ (anyo'nya-cūrṇitaratha) *adj.* who have pounded the chariots of each other तौ चक्रवालनिर्घातौ युध्यमानौ चिरं क्रमात् । अन्योऽन्यचूर्णितरथौ अभूतां पादचारिणौ KathāSaSāg.viii.4.76.

अन्योऽन्यचूलिका (anyo'nya-cūlikā) *f.* variety of a figure of speech called Anyo'nya (*lit.* indication of each other) अन्योऽन्यचूलिकान्योऽन्यभ्रान्तिरन्योऽन्यमेकता । अन्योऽन्यालंकृतेरन्तस्त्रयमेतदिहेष्यते SaraKaṇṭhā.346.7.

अन्योऽन्यचोदन (anyo'nya-codana) *n.* act of impelling or prompting each other कार्यकारणसंदेहो भवत्यन्योऽन्यचोदनात् MahāBhā.xiii.1. 34.

अन्योऽन्यचोदिता (anyo'nya-coditā) *adj.* (*f.*) impelled or prompted by each other कल्पन्ते कल्पका विश्वसंभवम् । तत्त्वात्तत्त्वं भवन्तीह कल्पनान्योऽन्यचोदिता ŚivS.1.88.

अन्योऽन्यच्छलनोद्यत (anyo'nya-cchalanodyata) *adj.* intent on deceiving each other पारावारगतान्कांश्चिदन्योऽन्यच्छलनोद्यतान् । निरुध्य ... शूले न्यरोपयन् RājTa.(Śrī.) 4. 237.

अन्योऽन्यच्छेदकारिन् (anyo'nya-cchedakārin) *adj.* cutting, i.e. killing each other भटा युयुधिरे भृशम् । ... अन्यैश्च विविधैश्शस्त्रैरन्योऽन्यच्छेदकारिभि: PadmP. (Ra.)12. 259.

अन्योऽन्यच्छेदांशक (anyo'nyacchedāṁśa-ka) *m.* mutual denominator and numerator अन्योऽन्यच्छेदांशकगुणितौ वज्रापवर्तनक्रमश: GaṇiSāSaṁ.5.268½.

अन्योऽन्यज (anyo'nya-ja) *adj.* **A** arising from each other, i.e. mutually dependent मिथो भान्ति सादृश्यरूपा: तस्मादन्योऽन्यजैकस्मृतिविषयतया तत्तदेकावमर्श: TattvMu. 5.118; **B** produced from each other, i.e. successively manifested तेषां त्रयाणामैक्यं तु मनसा भावयेत्तथा । गमागमाभ्यां तेजोभिस्तेषामन्योऽन्यजै: शिवे TantrRā. 30. 53.

अन्योऽन्यजङ्घासंयोग (anyo'nya-jaṅghāsaṁyoga) *m.* mutual contact of the shanks, cross-legging अपक्रान्तम् । ... इत्यपक्रान्तक्रमं कृत्वोरुवलितबद्धां चारीमन्योऽन्यजङ्घासंयोगात्कृत्वा तु स्वस्तिकमूरुभ्यां वलनमित्येवंभूतां कुर्यात् AbhinBhā. i.128.14 (*on* 4.139)

अन्योऽन्यजङ्घासंवेध (anyo'nya-jaṅghāsaṁvedha) *m.* mutual crossing of the shanks, i.e. cross-legging अन्योऽन्यजङ्घासंवेधात्कृत्वा तु स्वस्तिकं तत: । ऊरुभ्यां वलनं यस्मात्सा बद्धा चार्युदाहृता NāṭyaŚā.10.21; परिवृत्तम् ... । सूचीलक्षणश्च पादो बद्धाचारीमाश्रित्य विचित्ररूपतया द्वितीयपादे वर्तित: अन्योऽन्यजङ्घासंवेधात् AbhinBhā.i.126.14 (*on* 4.132)

अन्योऽन्यजङ्घासंघट्ट (anyo'nyajaṅghā-saṁghaṭṭa) *m.* act of rubbing or clashing of the shanks of each other अन्योऽन्यजङ्घासंघट्टसीदन्निखिलसादिका । ... निर्जगाम चमू: पाण्डो: PāṇḍaC. 4.51.

अन्योऽन्यजनक (anyo'nya-janaka) *adj.* producing or manifesting each other बुद्धिस्था गुणा: सत्त्वरजस्तमांसि परस्परं बोधयन्ति । एवमन्योऽन्यजनका गुणा: MāṭhVṛ.22.10 (*on* 12); गुणा: ... । अन्योऽन्यजनकाश्चैव यत: प्रसवधर्मिण: DevīBhāP.iii.8.45.

अन्योऽन्यजनकता (anyo'nyajanaka-tā) *f.* the state of producing or creating each other किं रसेभ्यो भावा उत विपर्यय: आहो अन्योऽन्यजनकता AbhinBhā.i. 292.16 (*on* 6. 34)

अन्योऽन्यजनकत्व (anyo'nyajanaka-tva) *n.* the state of being the producer of each other भुजस्य भूमिरभवद्भूषणं तस्याश्चायमित्यनयोर्भूषणक्रियां प्रत्यन्योऽन्यजनकत्वमुक्तम् Ekāva.8.40(8)(293. 2)

अन्योऽन्यजनन (anyo'nya-janana) *adj.* producing each other गुणा: ... अन्योऽन्याश्रया: अन्योऽन्यजनना: SāṁkhyaKāBh. 9. 29 (*on* 12); 10.6 (*on* 12); MāṭhVṛ. 21.17 (*on* 12)

अन्योऽन्यजनन (anyo'nya-janana) *n.* act of producing each other धनेन जायते प्रज्ञा प्रज्ञया जायते धनम् । ... अत्र धनप्रज्ञयो: स्वरूपस्य परस्परजननादर्शनान्न स्वरूपनिबन्धनमन्योऽन्यजननम् AlaṅkāRa. 56(5)

अन्योऽन्यजननवृत्ति (anyo'nyajanana-vṛtti) *adj.* (used as noun) (those) having the function of producing each other (गुणा:) अन्योऽन्यजननवृत्तय: । अन्यतमोऽन्यतमं जनयति जननमत्र परिणाम: स च गुणानां सदृशरूप: SāṁkhyaTaPra.165.18.

अन्योऽन्यजनित (anyo'nya-janita) *adj.* produced from each other लोभ: क्रोधोऽभ्यसूयेर्ष्या ... । अहीश्चान्योऽन्यपरुषा (v.l. अप्रियान्योऽन्यजनिता) देहं भिन्द्यु: पृथग्विधा: MahāBhā.vii.App.I.8(207)

अन्योऽन्यजनिताश्रय (anyo'nyajanitāśraya) *adj.* which have produced or created resort of each other लोभामर्षौ ... । लोभमेको हि वृणुते ततोऽमर्षमनन्तरम् । तौ क्षयव्ययसंयुक्तावन्योऽन्यजनिताश्रयौ MahāBhā.xii.108.11.

अन्योऽन्यजन्ममरणाशनभीतभीत (anyo'nyajanmamaraṇāśana-bhītabhīta) *adj.* exceedingly afraid of successive births, death, and that which consumes, i.e. old-age अन्योऽन्यजन्ममरणाशनभीतभीतम् । पश्यन् जनम् ... पीपृहि BhāgP.vii. 9.41.

अन्योऽन्यजय (anyo'nya-jaya) *m.* victory over each other अन्योऽन्यजयसंरम्भो ववृधे वादिनोरिव RaghuVa.12. 92.

अन्योऽन्यजयकाङ्क्षिन् (anyo'nyajaya-kāṅkṣin) *adj.* seeking victory over each other तावुभौ ... । अयुध्येतां सुसंरब्धावन्योऽन्यविजयैषिणौ (v.l. अन्योऽन्यजयकाङ्क्षिणौ) MahāBhā.i.181.11; ततस्तौ नरशार्दूलौ बाहुशस्त्रौ समीयतु: । वीरौ परमसंहृष्टावन्योऽन्यजयकाङ्क्षिणौ MahāBhā. ii.21.10; पदातिरपि संक्रुद्ध: पदातिनमथोल्बणम् । परस्परं च प्रत्यघ्नन्नन्योऽन्यजयकाङ्क्षिण: VāmaP. 9. 35; आषाढेऽब्दे क्षितीशा: स्युरन्योऽन्यजयकाङ्क्षिण: NāraS.2(5).10.

अन्योऽन्यजयपराजय (anyo'nya-jayaparājaya) *m.* victory and defeat of each other उभयपक्षे [। *] अन्योन्यजयपराजयसन्देहप्रेंखलग्नलक्ष्मीविहिते (Read °विदिते) EI.xvii. 341.16.

अन्योऽन्यजल्पित (anyo'nya-jalpita) *n.* conversation with each other कुमार: ... स्त्रीणां शुश्रावान्योऽन्यजल्पितम् KumāDeC.4. 5; KumāPraPra.46.6.

अन्योऽन्यजातकलह (anyo'nya-jātakalaha) *adj.* having quarrel arisen between each other, quarrelling with each other अन्योऽन्यजातकलहेषु च तत्र तेषु विद्याधरेषु सहसैव सभान्तरस्थात् । ... देव: ... निर्जगाम KathāSaSāg.xiv. 2.181.

अन्योऽन्यजातहठतस् (anyo'nyajātahaṭha-tas) *adv.* on account of obstinancy arisen in each other अन्योऽन्यजातहठतो गतान्तरं मुक्तै: पृषत्कनिवहै रणाङ्गणे । पाणिग्रहाय विजयश्रियो भटा यत्नेन मण्डपमिव व्यरीरचन् HammīMaKā.12. 35.

अन्योऽन्यजाति (anyo'nya-jāti) *f.* caste of each other, i.e. respective caste वैश्यशूद्रयो: स्वजातिं प्रति अन्योऽन्यजातिं प्रति आक्रोशे एवमेव ब्राह्मणक्षत्रियवत् BālamBha.ii. 303. 3 (*on* 2. 207)

अन्योऽन्यजातीयदशा (anyo'nyajātīya-daśā) *f.* the state or condition of nature (identical with) each other अन्योऽन्यजातीयदशां दधाना: । ... भजन्ते सुभ्रातृतां केसरिदन्तिपोता: Yādavā.8.17 (comm. परस्परमैकजात्यदशाम्)

अन्योऽन्यजिगीषा (anyo'nya-jigīṣā) *f.* desire for victory over each other अतीव तुमुले तस्मिन्युद्धेऽन्योऽन्यजिगीषया । काश्मीरिकोऽसौ क्रुद्धेन बलेन बलवान्बलात् । रुद्धोऽभूत् पतितो भूमौ शस्त्रास्त्रक्षतविग्रह: NīlaP.(App.)18; अन्योऽन्यजिगीषयेव गुरुतां यस्मिन्भजन्ते गुणास्तेनायं विधिरुच्यते दशमहादानेषु हेमाद्रिणा CaturCin.i. 564.4.

अन्योऽन्यजीवातु (anyo'nya-jīvātu) *f.* life-giving medicine of each other अधीयते तन्मिथुनं स्वभावादन्योऽन्यजीवातुमनन्यभोग्यम् Yādavā.12.3.

अन्योऽन्यजीवित (anyo'nya-jīvita) *adj.* mutually dependent, inter-dependent (प्रकाशविमर्शने) उभयमपि न किंचित्स्यात् अन्योऽन्यजीवितत्वादस्य PratyabhiVi.i.164.1 (*on* i. 4. 3)

अन्योऽन्यज्ञान (anyo'nya-jñāna) *n.* knowledge of each other भेदतादात्म्ययोरन्योऽन्यज्ञानाधीनज्ञानतया नैकमप्यनुभूयेत BhedaDhi.81.6.

अन्योऽन्यतर्जनीयुग्म (anyo'nya-tarjanīyugma) *n.* pair of fore-fingers of each other (fists) उत्तानमुष्टियुगला संमुखीकरणी मता ...। अन्योऽन्यतर्जनीयुग्मभ्रमणादवगुण्ठनी BṛBrahmaS.iv. 2. 94.

अन्योऽन्यतल (anyo'nya-tala) *m., n.* palm of one (against) other तलसंघट्टितम्। ... सम्यग्घट्टितमन्योऽन्यतलं ययोस्तादृशौ करौ कृत्वा AbhinBhā. i.133. 9 (*on* 4.153)

अन्योऽन्यतलसंस्पृश (anyo'nya-talasaṁspṛśa) *adj.* touching palms of each other यत्रार्धचन्द्रौ तिर्यञ्चावन्योऽन्यतलसंस्पृशौ। चक्रहस्तः स विज्ञेयः AbhinDa.192.

अन्योऽन्यतस् (anyo'nya-tas) *adv.* **1A** from each other अन्योऽन्यतः पथि बताबिभितामिभोष्ट्रौ ŚiśuVa. 5. 5; अपरस्परतोऽन्योऽन्यतः स्त्रीपुरुषमिथुनात्संभूतं जगत् JīvanVi. 51.10; रूपरसादीनां धर्माणां धर्मिभ्योऽन्योऽन्यतश्च भेदासिद्धेः SarvaMaSaṁ. 38.9; Bhāsk.i.50.11 (*on* i.1.2); **1B** (successively) from one another रसासृङ्मांसमेदोऽस्थिमज्जाशुक्राणि धातवः। जायन्तेऽन्योऽन्यतः सर्वे ŚārṅgaS.i.5.11; **2** to each other, to one another अन्योऽन्यतो भागवताः प्रसज्य सभाजयन्ते मम पौरुषाणि BhāgP.iii.25.34; तेजोऽम्भसा युक्तं श्लिष्टमन्योऽन्यतस्तथा VarāP.18.10; जान्वङ्गुष्ठपदोरुगुल्फकलनं वान्योऽन्यतः कामिनोः PañcSā.1.14; **3** mutually or reciprocally उत्पत्तिरुत्पादकानामुत्पाद्यानां च विशेषलक्षणम्। अन्योऽन्यतो व्यवच्छेदात् AbhinBhā.i.294.25 (*on* 6.38); रसः। तद्भेदाः ...। जनकत्वं च जन्यत्वं तेषामन्योऽन्यतः पृथक् BhāvPra.(Śā.)3.8(1); न च प्रमाणाविरोधात् ब्रह्मसूत्राणामप्रामाण्यमन्यपरत्वं वा प्रमाणानामप्रमाणत्वात्, अन्योऽन्यतस्तेषामाभिमानिकप्रमाणानां विरोधाच्च ŚatDū.242.11; ब्रह्मणि ... श्रद्धातिशयसिद्धये तत्कार्यभूतवियदाद्युत्पत्तिं श्रुतीनामन्योऽन्यतोऽविरोधं च दर्शयति VedāntKau. 212.12 (*on* ii. 3.1)

अन्योऽन्यता (anyo'nya-tā) *f.* [AltGr.II.1.323] the state of being one (good) another (bad) शुभफलमपि चैवं याप्यमन्योऽन्यतायाम् BṛSaṁ.19.22.

अन्योऽन्यताडक (anyo'nya-tāḍaka) *adj.* involving the beatings of each other अन्योऽन्यताडकं घोरं तथान्योऽन्यभयंकरम् (नरकम्) ViṣṇuDhaP. ii.119.52.

अन्योऽन्यताडना (anyo'nya-tāḍanā) *f.* reduplication or multiplication of each other अन्योऽन्यताडनायां जातानि दश सहस्राणि अष्टौ शतानि षोडशाधिकानि ChandaśCū. 3. 53(7); 3.72(5)

अन्योऽन्यतादात्म्य (anyónya-tādātmya) *n.* [Inst.] by way of mutual non-difference, i.e. reciprocal identity परस्परोन्मुखतालक्षणेनान्योऽन्यतादात्म्येन स्वे देहे ... रसं परस्पराभिलाषलक्षणं आस्वादयन्ति Loc.133.19 (*on* 3.14); अहमित्यन्योऽन्य-तादात्म्येन बुद्ध्यात्मानौ भासेते SarvaMaSaṁ. 3.6.

अन्योऽन्यतादात्म्यप्रतिपत्ति (anyo'nyatādātmya-pratipatti) *f.* perception or knowledge of mutual or reciprocal identity अन्योऽन्यतादात्म्यप्रतिपत्तिर्यदा भवेत्। अब्रह्मत्वं त्वमर्थस्य व्यावर्तेत तदैव VākyaVṛ.40; PañcDa.7.77.

अन्योऽन्यतादात्म्यसामर्थ्य (anyo'nyatādātmya-sāmarthya) *n.* competency for mutual or reciprocal identity नन्वेवमप्यन्योऽन्यतादात्म्यसामर्थ्याभावाख्यो भवदीयो मूलहेतुरनैकान्तिकः VivaPraSaṁ.13. 22.

अन्योऽन्यतादात्म्याध्यास (anyo'nyatādātmyādhyāsa) *m.* superimposition of mutual or reciprocal identity यद्यप्यात्मानात्मनोरन्योऽन्यस्मिन्नन्योऽन्यतादात्म्याध्यासः समानः तथाप्यात्मनः संसृष्टरूपेणैवाध्यासः VivaPraSaṁ.16.18; विरुद्धस्वभावयोर्देहात्मनोः शुक्तिरजतवदन्योऽन्यतादात्म्याध्यासो न निरूपयितुं शक्यते ŚaṅkaVi.(Ā.)87.11.

अन्योऽन्यतादात्म्यानुपपत्ति (anyo'nyatādātmyānupapatti) *f.* untenability of mutual or reciprocal identity लक्षणगम्या ... जहदजल्लक्षणया विशेषणमात्रपरित्यागस्य अन्योऽन्यतादात्म्यानुपपत्त्या बोधितत्वात् तदर्थं सा अवश्यमङ्गीकर्तव्या LalitāTriBh. 282.18 (*on* 15)

अन्योऽन्यतादात्म्यापत्ति (ano'nyatādātmyāpatti) *f.* undesired contingency of mutual or reciprocal identity भेदो नामान्योऽन्याभावः। स चान्योऽन्यतादात्म्यापत्त्यैव निवर्तनीयः NyāySu.(Ja.) 222B. 2 (*on* i.4.6)

अन्योऽन्यतादात्म्याभाव (anyo'nyatādātmyābhāva) *m.* absence of mutual or reciprocal identity सर्वमनैकान्तिकमित्यभ्युपगमविरोधः। अन्योऽन्यतादात्म्याभावात् BrahmSūBh.(Rā.)499.13 (*on* ii. 2. 31)

अन्योऽन्यतादात्म्योपदेश (anyo'nyatādātmyopadeśa) *m.* teaching of mutual or reciprocal identity सर्पभूदलनयोरन्योऽन्यतादात्म्योपदेशवत् जीवेश्वरतादात्म्योपदेशोऽनुपपन्नः ŚrutaPra.ii. 95. 22 (*on* i. 3. 44)

अन्योऽन्यतुण्ड (anyo'nya-tuṇḍa) *n.* faces of each other अन्योऽन्यतुण्डताडनरणद्विषाणे वृषगणे ... अल्पपदातिपरिवृतो बाह्यस्थानमण्डपमगच्छम् TilaMañ.124.3; अन्योऽन्यतुण्डपरिघट्टनचारुचूडाः सज्जन्त्यमी समरकर्मणि ताम्रचूडाः ŚṛṅgāBhū.71.

अन्योऽन्यतुमुल (anyo'nya-tumula) *adj.* mutually or reciprocally tumultuous अन्योऽन्यतुमुले युद्धे जाते ...। इतस्ततः प्रववृधे रक्तसिन्धुः BrahmāṇḍP. iii. 22. 38.

अन्योऽन्यतुल्य (anyo'nya-tulya) *adj.* **1** equal to each other अर्धेन मानेन अन्योऽन्यतुल्येन परिभ्रान्त्यां कृत्वा वृत्तद्वयं कृत्वा ParaśuKS.18.14(320.7); **2** similar or identical to each other वृत्तावन्योऽन्यतुल्यौ ... ऊरू चारू हरेस्तौ मुदमतिशयिनीं मानसे नो विधत्ताम् ViṣṇuPādāSt.20; (अन्योऽन्यतुल्याकृतिरूपवेषान्) आलोकयन् पञ्चनलान् नरेन्द्राः Nalābhyu. 5.12.

अन्योऽन्यतुल्यत्व (anyo'nya-tulyatva) *n.* mutual equality नैव ह्यन्योऽन्यतुल्यत्वं तयोर्नाप्यनया सह ŚlokaVār. 5(14).38(623. 2)

अन्योऽन्यतेजःसंबन्ध (anyo'nya-tejassambandha) *m.* relation of lustre or brilliance with each other अग्न्यादित्ययोरन्योऽन्यतेजःसंबन्धादग्निगताहुत्या आदित्याप्यायनम् ManvaVi. 326.13 (*on* 3.76)

अन्योऽन्यत्याग (anyo'nya-tyāga) *m.* **1** mutual avoidance, i.e. opposition भेदाभेदयोरप्यन्योऽन्यत्यागेनात्मस्थितेर्भिन्नौ हेतू NyāyBiṬ.109.4; **2** abandonment of each other अयं शतदण्डो विदुषोऽन्योऽन्यत्यागे DaṇḍaVi. 304.1; विदुषाऽन्योऽन्यत्यागे शतत्रयं दण्ड ऊहनीयः VīraMi.701.10 (*on* 2. 237)

अन्योऽन्यत्यागिन् (anyónya-tyāgin) *adj.* [AltGr.II.1.323] abandoning or forsaking each other पितापुत्रस्वसृभ्रातृदम्पत्याचार्यशिष्यकाः। एषामपतितान्योऽन्यत्यागी च शतदण्डभाक् YājñaSm. 2. 237; पित्रादीनामपतितानामन्योऽन्यत्यागी च शतसंख्याकपणदण्डभाक् Aparā.823. 3 (*on* 2. 237)

अन्योऽन्यत्व (anyo'nya-tva) *n.* [Inst.] **1** by way of being (helpful to) each other सर्वे ...। संकल्पेन विना तद्वदन्योऽन्यत्वेन संस्थिताः JayāS.4.16; **2** the state of being each other, mutual nature यद्रूपं कथितं पूर्वं यदि तस्य प्रदक्षिणम्। अन्योऽन्यत्वं प्रपद्येत तथा सिद्धिकरोऽनलः JayāS.15. 207; PāraS.7.199.

अन्योऽन्यत्वाभाव (anyo'nyatvābhāva) *m.* absence of the state of being each other विषयविषयिभावाख्यसंबन्धो द्विष्ठः एकनिष्ठो वा, नाद्यः, अन्योऽन्यस्मिन्नन्योऽन्यत्वाभावेन द्वयोरपि तस्यासिद्धेः ŚatDū.102.4.

अन्योऽन्यदण्डहनन (anyo'nya-daṇḍahanana) *n.* act of sriking each other by means of staff अन्योऽन्यदण्डहननैर्मोहयन्तौ मुहुर्मुहुः। ... अयुध्येतां दुराधर्षौ दण्डिनीदैत्यशेखरौ BrahmāṇḍP.iii. 28.109.

अन्योऽन्यदत्त (anyo'nya-datta) *adj.* **1** given, i.e. offered by each other रथाङ्गनाम्नामन्योऽन्यदत्तोत्पलकेसराणि। द्वन्द्वानि ... मया ... ईक्षितानि RaghuVa.13. 31; अन्योऽन्यदत्तमृदुजग्धमृणालभङ्गमुत्पक्ष्मलप्रसृतपक्ष्म कृताङ्गपालि। ... आभाति हंसमिथुनम् UnmaRā.(Vi.)72; **2** given, i.e. exchanged by each other अन्योऽन्यदत्तकरवालवल्लरीप्रौढप्रहारपरिभिन्नहृत्तया। कौचिद्रतौ युधि भटौ परासुतामालिङ्गिताविव मिथोऽपि रेजतुः HammīMaKā.12.49.

अन्योऽन्यदत्तभर (anyo'nyadatta-bhara) *adj.* who have given responsibility to each other, i.e. dependent on each other आतः किमित्थमियमापदि मे महत्यामन्योऽन्यदत्तभरयोरनयोरुपेक्षा ŚivLī. 21.31.

अन्योऽन्यदर्शन (anyo'nya-darśana) *n.* **A** act of seeing each other उत्सवादुत्सवतरं येषामन्योऽन्यदर्शनम्। ते सहायाः सुखा पाने CaraS.vi.24.82 (1941 Ed.); क्रमादत्र विवृद्धा सा कन्या विप्रात्मजश्च सः। अन्योऽन्यदर्शनाबद्धगाढस्नेहौ बभूवतुः KathāSaSāg.vi. 8. 87; तत्र नीत्वा युष्माभिरेतयोः। अन्योऽन्यदर्शनं युक्त्या संपाद्यानीयतां द्रुतम् KathāSaSāg.xii.6. 333; xii. 22.86; शतगुणीभूतदुःखास्तेऽन्योऽन्यदर्शनात् KathāSaSāg.xii. 34. 295; अन्योऽन्यदर्शनक्रोधाद-भिधावितयोस्तयोः। प्रावर्तत द्वयोर्युद्धमस्मत्सैन्यारिसैन्ययोः KathāSaSāg.xviii.2.256; ये तु शयनीययोर्विप्रकर्षदर्शनेनान्योऽन्यदर्शनस्यास्फुटत्वमनुमीयमानं हेतुतया मन्यन्ते ... तेऽप्ययुक्तवादिनः VyaktiVi.115.7; अन्योऽन्यदर्शनाभ्यासाद् द्वयोरपि तयोस्ततः। जज्ञे ... स्मरणं पूर्वजन्मनः TriṣaŚaPuC.i.2.144. लक्ष्मीनारायणयोरन्योऽन्यदर्शनेनान्तःकरणद्रवीभावः RasāSu.151.16 (2.112); मातापित्रोर्मध्ये अन्योऽन्यदर्शनमात्रेण वा TattvPrakā.148A.5 (*on* iii.1. 29); **B** sight of each other अन्योऽन्यदर्शनप्राप्तविक्रमावसरं चिरात्। रामरावणयोर्युद्धम् ... अभवत् RaghuVa.12.87.

अन्योऽन्यदर्शनादि (anyo'nyadarśanādi) *adj.* act of seeing etc. each other नायकयोः साक्षादन्योऽन्यदर्शनादिना सविशेषानुरागोद्घाटनात् पुष्पम् Avalo.15.8 (*on* 1. 34)

अन्योऽन्यदर्शिन् (anyo'nya-darśin) *adj.* [*f.*–ī] **1** seeing each other एतान् वै सप्तहोतॄन् ...। सूक्ष्मेऽवकाशे सन्तस्ते कथं नान्योऽन्यदर्शिनः MahāBhā. xiv.22.4; **2A** looking at each other दृष्ट्वा मृगाङ्कदत्तादीन्हसतोऽन्योऽन्यदर्शिनः। मायाबटुस्तान्निर्बन्धात्किमेतदिति पृष्टवान् KathāSaSāg.xii.4. 299; **2B** gazing at each other निकटीभूय चान्योऽन्यदर्शिन्योरुभयोस्तयोः। तत्सेनयोः प्रववृते संग्रामो वीरहर्षणः KathāSaSāg. xii.36.3.

अन्योऽन्यदलनव्यग्र (anyo'nyadalana-vyagra) *adj.* engaged in the destruction of each other व्याप्त उग्रानिलोद्धूतैर्जलव्यालैरिवाचलः। अन्योऽन्यदलनव्यग्रैः शस्त्रोत्पात इवोत्थितैः YogVā.iii. 35.27.

अन्योऽन्यदाराभिगम (anyo'nyadārābhigama) *m.* act of approaching the wives of each other क्षत्रियवैश्ययोरन्योऽन्यदाराभिगमने यथाक्रमं सहस्रपणपञ्चाशत्पणात्मकौ दण्डौ DaṇḍaVi.168. 2.

अन्योऽन्यदासभाव (anyo'nya-dāsabhāva) *m.* slavery of one to another पुरा कश्यपभार्ये द्वे ... विवादं किल चक्रतुः। ... अन्योऽन्यदासभावं च पणमत्र बबन्धतुः KathāSaSāg.iv. 2.182.

अन्योऽन्यदिग्विनिमय (anyo'nya-digvinimaya) *m.* exchange of the directions of each other (the Sun and Marut) प्राग्दक्षिणां दिशमशिश्रयदुष्णरश्मिरभ्यग्रहीत्प्रणयितां मरुदुत्तरस्याः। ... अन्योऽन्यदिग्विनिमयं समयः करोति ŚrīKaC.7. 50.

अन्योऽन्यदुष्ट (anyo'nya-duṣṭa) *adj.* inimical or malicious towards each other महामन्त्रिणोऽन्योऽन्यदुष्टा यत्रैते स्युर्गलति न चिरात् देहवत्तत्र राज्यम् RājTa.(Śrī.)3.298; (used as noun) (those) who are inimical to each other पुरुषपुरुषयोषिद्योषितोऽन्योऽन्यदुष्टा ĪśānŚiPa.i.3.69.

अन्योऽन्यदूत्य (anyo'nya-dūtya) *n.* the state of being the messenger of each other प्रागेकान्तरमेव निश्चितमभूदन्योऽन्यदूत्यं हि नौ UjjvaNīMa. 213. 5.

अन्योऽन्यदूर (anyo'nya-dūra) *n.* distance from each other अन्योऽन्यदूरपरिषक्तविशालसान्द्रशाखाशतैस्तरुभिरन्तरयांबभूवे। उद्भूतघोरविरहज्वरलङ्घितस्य चन्द्रातपः स खलु दाशरथेरपथ्यः RāmC. 2.104.

अन्योऽन्यदूषिन् (anyo'nya-dūṣin) *adj.* spoiling, i.e. affecting each other तेष्वित्यन्योऽन्यदूषिषु। भजेत्साधारणं सर्वमूष्मणस्तेजनं च यत् AṣṭāHṛ.i. 3.44.

अन्योऽन्यदृश् (anyo'nya-dṛś) *f.* **A** sight of each other मध्ये तिर्यक्स्थितौ स्थित्वा ह्यदूरेऽन्योऽन्यदृक्स्थिते। ... हृदयान्न्यसेत् PāraS.7.317; **B** act of seeing each other तनुधरपरयोरन्योऽन्यदृशो विधिं न भणितुमुचितम् तद्योऽहमिति श्रुतौ NayaMañ.III.iii. 23.45.

अन्योऽन्यदृश्य (anyo'nya-dṛśya) *adj.* perceptible or visible to each other अण्डजान् स्वेदजान् वापि ...। उभे ह्यन्योऽन्यदृश्ये ते GauḍKā. 4.67.

अन्योऽन्यदृष्टान्त (anyónya-dṛṣṭānta) *m.* mutual example or illustration अविशेषितेनैव वा पुंवाक्यत्वेन धर्माधर्मातिरिक्तेऽप्रामाण्यं अन्योऽन्यदृष्टान्तेनैव साधयितव्यम् NyāyRa.84.13 (*on* 2.127)

अन्योऽन्यदृष्टि (anyo'nya-dṛṣṭi) *f.* **1** mutual glances अन्योऽन्यदृष्टिसंपातजातस्नेहसमागमौ। बभूवतुरुभौ प्रीतौ BṛKathāK. 33. 94; **2** gaze of each other तौ द्वावुर्वशी च नृपश्च सः। अन्योऽन्यदृष्टिपाशेन निबद्धाविव तस्थतुः KathāSaSāg.iii. 3.17; **3** perception of each other (as identical) यदेव कं तदेव खमित्यत्राप्यन्योऽन्यदृष्टिविधिरेवास्तु ŚrutaPra.iB. 311. 30 (*on* i. 2.16)

अन्योऽन्यदेश (anyo'nya-deśa) *m.* **1** countries of each other सप्तरघुप्रवीराः ...। ते ...। अन्योऽन्यदेशप्रविभागसीमाम् ... न व्यतीयुः RaghuVa.16. 2; **2** places of each other सा द्विविधापि वर्णेषु न संभवति व्याप्तेः नित्यत्वाच्च। अन्योऽन्यदेशपरिहारेण वृत्तिर्हि देशपौर्वापर्यम् PramāVāSvopVṛ. 90.25; दैव्यौ मन्त्री राजा विदूरथः ददृशुः ... महापुरम् । ... अन्योऽन्यदेशसद्मौघप्रज्वलज्ज्वलनाचलम् YogVā.iii.43.19; **3** various regions अन्योऽन्यदेशजन्मानस्त्वन्याहारवर्धिताः। जिनशासनसंपन्नाः सर्वे ते बान्धवा मताः MalliC.7.506.

अन्योऽन्यदेशीय (anyo'nya-deśīya) *adj.* belonging to the countries of each other लाटरासकैरन्योऽन्यदेशीयैः। तेषां श्रव्यत्वाद् गीतविशेषणमेतत् JayaMa. 181. 21 (*on* 2.10)

अन्योऽन्यदेह (anyo'nya-deha) *m.* bodies of each other तौ ... । अन्योऽन्यदेहलयनिर्जितखर्वचन्द्राविन्द्रादिभिः सुरगणैश्चिरमैक्षिषाताम् RāmC. 36. 33.

अन्योऽन्यदेहसंक्रान्त (anyo'nyadeha-saṅkrānta) *adj.* reflected in the bodies of each other अन्योऽन्यदेहसंक्रान्तप्रतिबिम्बैर्बभासिरे। आलिङ्गिता इवालीभिः ... शालभञ्जिकाः TriṣaŚaPuC.i.3.427.

अन्योऽन्यदोःकोटिगुणाहति (anyo'nyadoḥkoṭi-guṇāhati) *f.* product of multiplication of the sine of one arc and the cosine of another arc अन्योऽन्यदोःकोटिगुणाहती ये त्रिज्योद्धृते तत्फलयोस्तथैव SiddhāTaVi.91.14.

अन्योऽन्यदोःपञ्जर (anyo'nya-doḥpañjara) *n.* cage of arms of each other अन्योऽन्यदोःपञ्जरमध्यजाता स्तम्भा यदा बाहुयुगेन भग्ना ।... नारी ... रमेत् तदा व्यात्तकरं वदन्ति PañcSā. 5. 21.

अन्योऽन्यदोर्लता (anyo'nya-dorlatā) *f.* creeper-like arms of each other दध्यौ च सैवमन्योऽन्यदोर्लताबन्धबन्धुरम्। यद्येष परिरभ्येत स्त्रीजन्म सफलं तदा PariPar. 3. 224.

अन्योऽन्यदोष (anyo'nya-doṣa) *m.* defects of each other वरणादूर्ध्वं कन्यावरयोरन्योऽन्यदोषदर्शनादनियमो भवति Aparā. 94. 21 (*on* 1.65)

अन्योऽन्यदोस् (anyo'nya-dos) *n.* **1** (Math.) sine of one arc and cosing of another arc कोट्योरन्योऽन्यदोर्भ्यां हययुतिरथ दोर्घातयुक्कोटिघातः। ... लम्बकौ तौ GaṇiSāSaṁ.6.103½; **2** arms of each other, cf.**अन्योन्यदोःपञ्जर.**

अन्योऽन्यद्रव्यविद्ध (anyo'nyadravya-viddha) *adj.* perforated or pierced with the wealth or articles of each other अन्योऽन्यद्रव्यविद्धं च कुपदप्रविभाजितम्। ... गृहम् भर्तुरनिष्टफलदायकम् SamarāSū.48.137.

अन्योऽन्यद्रव्यसंयुक्ता (anyo'nyadravya-saṁyuktā) *adj.* (*f.*) mixed with different substances औषधीः ... कांचिदन्योऽन्यद्रव्यसंयुक्तां यावत् पानभोजनादिष्वपि योजयित्वा दद्यात् SaddhaPuṇ. 91. 29.

अन्योऽन्यद्वेष (anyo'nya-dveṣa) *m.* hatred against each other, mutual rivalry अन्योऽन्यद्वेषमुत्पाद्य संख्यातीता महाभटाः। युद्धश्रद्धालुता तेन द्वन्द्वयुद्धेषु घातिताः RājTa.(Ka.)8.169.

अन्योऽन्यद्वेषिन् (anyo'nya-dveṣin) *adj.* hating each other वेधसा सृजितं विश्वं दैत्यदानवराक्षसम्। अन्योऽन्यमदसंमत्तमन्योऽन्यद्वेषि वै रणे SkandP.v(1).41.2.

अन्योऽन्यधनार्ध (anyo'nya-dhanārdha) *m.* half of the money belonging to each other वणिजश्चत्वारस्तेऽप्यन्योऽन्यधनार्धमात्रमन्यस्मात्। स्वीकृत्य परस्परतः समवित्ताः स्युः GaṇiSāSaṁ. 5. 267½.

अन्योऽन्यधर्म (anyónya-dharma) *m.* **1** duty to one another, mutual duty वत्स कथय क आवयोरन्योऽन्यधर्मः MahāVīC.v. 58.12; **2A** attributes or properties of each other अस्मत्प्रत्ययगोचरे विषयिणि ... युष्मत्प्रत्ययगोचरस्य विषयस्य ... अध्यासः ... अन्योऽन्यस्मिन्नन्योऽन्यात्मकतामन्योऽन्यधर्मांश्चाध्यस्य ... लोकव्यवहारः BrahmSūBh.(Śaṅ.) 2. 2 (*on* i.1.0); अन्योऽन्यधर्मभेदज्ञाने च विशिष्य स्तम्भात् कुम्भस्य भेदप्रतीतौ कुम्भात् स्तम्भस्य भेदधीरित्यन्योऽन्याश्रयतादवस्थ्यात् AdvaiSi.802.7; **2B** qualities of each other अन्योऽन्यधर्मसांकर्याद्विप्लवेत जगत्खलु PañcDa. 3.39.

अन्योऽन्यधर्मता (anyo'nyadharma-tā) *f.* the state of being the attributes of each other सर्वस्यान्योऽन्यधर्मतायामशेषवस्तुधर्मकमेकमेव धर्मि पर्यवस्येत् TattvPradī.(Ci.)169.4.

अन्योऽन्यधर्मादि (anyo'nyadharmādi) *adj.* attributes etc. of each other व्यङ्ग्यव्यञ्जकयोश्चैतन्यान्तःकरणयोरैक्याध्यासादन्योऽन्यस्मिन्नन्योऽन्यधर्मादिव्यवहारो न विरुध्यते VivaPraSaṁ.88.14.

अन्योऽन्यधर्माध्यास (anyo'nyadharmādhyāsa) *m.* superimposition of the attributes or properties of each other स्वरूपम् अन्योऽन्यात्मकतान्योऽन्यधर्माध्यासौ VedāntKa. 9. 21 (*on* i.1.0); स्वपक्ष एव प्रधानकारणवादिनः निर्विकारपुरुषसंनिधिवशात् प्रकृतिप्रवृत्तौ सत्यामन्योऽन्यधर्माध्यासा दुरुपपादा भवन्ति BrahmSūBh.(Śrī.)ii.14.13 (*on* ii.1.10)

अन्योऽन्यधर्मिन् (anyo'nya-dharmin) *adj.* possesser of the qualities of each other सर्वे श्रेष्ठा न वा श्रेष्ठाः सर्वे चान्योऽन्यधर्मिणः MahāBhā.xiv. 23.22.

अन्योऽन्यधर्मोपलम्भ (anyo'nyadharmopalambha) *m.* acquisition of the properties of each other युवतिर्जरतीति। कथं विरुद्धवाचिनोः सामानाधिकरण्यम्, अन्योऽन्यधर्मोपलम्भात् तद्रूपत्वारोपाद्भविष्यति PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P.ii.1.67 (89.15)

अन्योऽन्यधी (anyo'nya-dhī) *f.* mutually, i.e. internally and externally dependent ideas आलेख्याध्ययने यद्वत् तदन्योऽन्यधियोद्भवम् UpadeSā. 314.18 (comm. अन्तर्बहिर्भावेन परस्परापेक्षबुद्धिजन्यम्)

अन्योऽन्यधुरातुण्ड (anyónyadhurā-tuṇḍa) *m.* (*irr.*) points of each others yokes अपरेण समयेन ते रथाभिरूढा बहिर्निर्गताः प्रविशन्ति। पुरोहितपुत्रश्च रथाभिरूढो निर्गच्छति। यावदन्योऽन्यधुरातुण्डो लग्नः GiMs.iii(2).71.7.

अन्योऽन्यनमनकर्मन् (anyo'nya-namanakarman) *n.* act of bowing to, i.e greeting each other अयम् ... अवलोकयति स्म ... अन्योऽन्यनमनकर्माणि निर्मिमाणैः ... परमभागवतसूरिभिः ... अनिमेषपतिम् YātrāPra. 3.199(3)

अन्योऽन्यनयनसंपात (anyo'nyanayana-sampāta) *n.* meeting of the eyes of each other अन्योऽन्यनयनसंपातस्मिताननौ ... अन्योऽन्यमाशिश्लिषतुः (भीमभूमिपालनलौ) NalaCam.7.0(33)

अन्योऽन्यनवप्रेमन् (anyo'nya-navapreman) *m., n.* new or fresh love for each other अन्योऽन्यनवप्रेमकृतसंलापयोस्तयोः। अकस्माद्ददृशे तत्र विद्याधरबलं दिवि KathāSaSāg.vii.1.141; अन्योऽन्यनवप्रेमसरसौ यावदत्र तौ। तिष्ठतस्ताव-दुदभूद्धाहाहेति महारवः KathāSaSāg.xii. 22.13.

अन्योऽन्यनाथ (anyo'nya-nātha) *m.* controller or master of each other अन्योऽन्यनाथा इति पैङ्गिनां श्रुतिः AnuVyā.73B. 2(4.4); ते च अन्योऽन्यनाथाः उत्तमाः अधमानां स्वीयानां नियामकाः NyāySu.(Ja.)654B.10 (*on* iv.4.7)

अन्योऽन्यनान्तरीयकत्व (anyo'nya-nāntarīyakatva) *n.* invariable concomitance with each other तेषामप्याभासानां यथोचितं यदन्योऽन्यनान्त-रीयकत्वं तत् एकेन संवेदनरूपेण ... निश्चीयते PratyabhiVi.ii.112. 2 (*on* ii. 3.9)

अन्योऽन्यनामधेय (anyo'nya-nāmadheya) *n.* various or different names द्वाषष्टिं च शतानि सुगतानामन्योऽन्यनामधेयानाम् MaVastuAva. i.62.8.

अन्योऽन्यनामन् (anyo'nya-nāman) *n.* names of each other अन्योऽन्यना-मश्रवणाभिरागावन्योऽन्यमुद्वीक्ष्य च संप्रहृष्टौ VarāṅgaC.17.3.

अन्योऽन्यनामन् (anyo'nya-nāman) *adj.* called or named Anyo'nya (a figure of speech) अर्थयोरेकक्रियामुखेन परस्परं कारणत्वे सति अन्योऽन्यनामा अलंकारः KāvyPra.707.5; अन्योन्यनामालंकारो न दीपकतामतिक्रामति Kāvyānu. (He.)307.11

अन्योऽन्यनाश (anyo'nya-nāśa) *m.* destruction of each other यस्मात् अन्योऽन्यनाशहेतुभूतानि एनमात्मानं नाशयितुं नोत्सहन्ते अस्यादीनि GītāBh.(Śaṅ.) 41.1 (*on* 2. 24)

अन्योऽन्यनाशकता (anyo'nyanāśaka-tā) *f.* the state of being the cause of the destruction of each other अन्योऽन्यनाशकतायाम् ... कथं न व्याप्तिभङ्गः KhaṇḍanKhā.1310.13.

अन्योऽन्यनाशादि (anyo'nyanāśādi) *adj.* destruction etc. of each other, mutual destruction etc. द्रव्येष्वेव ह्यवस्थाः ...। ता एवान्योऽन्यवैरव्यतिभि-दुरतयान्योऽन्यनाशादिरूपाः TattvMu. 5.131.

अन्योऽन्यनिकट (anyo'nya-nikaṭa) *adj.* near each other अन्योऽन्यं स्वस्तिकवदवस्थितौ लक्ष्ये तु अन्योऽन्यनिकटौ दृश्येते AbhinBhā.ii.63.15 (*on* 9.158)

अन्योऽन्यनिकष (anyo'nya-nikaṣa) *m.* testing stones for each other सर्वमन्योऽन्यनिकषे निघृष्टं पश्यतस्तव। गच्छ लोकान् जितान्स्वेन कर्मणा यत्र वाञ्छसि MahāBhā.xii.192.116.

अन्योऽन्यनिघर्ष (anyo'nya-nigharṣa) *m.* friction with each other (दुर्वंशाः) ते ह्यन्योऽन्यनिघर्षजातदहनज्वालावलीसंकुलाः ... सर्वं दहेयुर्वनम् Kuval.135(15)

अन्योऽन्यनित्यात्व (anyo'nya-nityātva) *n.* (*irr.*) eternality of each other (time and space) लोकरूपं तत्प्रमाणं कालचक्रं च तादृशम्। तयोरन्योऽन्य-नित्यात्वव्याप्तिं तद्वत् स्थितिं तयोः। ... शृणु TantrRā. 28. 5.

अन्योऽन्यनिदानभूत (anyo'nyanidāna-bhūta) *adj.* which have become the causes of each other अर्शोऽतिसारग्रहणीविकाराः प्रायेण चान्योऽन्यनिदानभूताः AṣṭāSaṁ.ii.66. 9(4.10)

अन्योऽन्यनिद्रावसर (anyo'nyanidrāvasara) *m.* opportunity for making each other asleep अन्योऽन्यनिद्रावसरं प्रतीच्छद्द्वन्द्वं न सुष्वाप कृतावधानम् RāghPāṇ.(Dha.)17.86.

अन्योऽन्यनिन्दा (anyo'nya-nindā) *f.* censure of each other, mutual censure अन्योऽन्यनिन्दयेतरेतरविधाने ... विकल्पो भविष्यति TantrVā.647.15 (*on* ii.4. 20)

अन्योऽन्यनिन्दार्थवाद (anyo'nyanindārthavāda) *m.* explanatory passage in the form of censure of each other एकोद्दिष्टपार्वणपक्षयोरुदिता-नुदितहोमवत् अन्योऽन्यनिन्दार्थवादेन सह विहितयोः ... व्यवस्था बोद्धव्या SmṛtiCan.v.431.7.

अन्योऽन्यनिन्दावचन (anyo'nyanindā-vacana) *n.* statement of censure of each other इतरापकर्षवचनम् ... °अन्योऽन्यनिन्दावचनवत् ... उपपद्यते ŚivārkaMaDī .ii. 267. 33 (*on* iii. 2. 35)

अन्योऽन्यनिबद्ध (anyo'nya-nibaddha) *adj.* **1** composed or construed with each other यत्रान्योऽन्यनिबद्धानां गतप्रत्यागताक्षरैः। आरम्भश्च समाप्तिश्च पादानां नाभिमण्डले SāhiSā. 2.153; **2** attached to each other अवापदन्योऽन्य-निबद्धभावयोस्तयोः प्ररोहं हृदि बालमन्मथः NavaSāC. 7.43.

अन्योऽन्यनिबिडाश्लेष (anyo'nya-nibiḍāśleṣa) *m.* close embrace of each other अन्योऽन्यनिबिडाश्लेषवीतचङ्क्रमणक्लमौ। तौ ... निन्यतुः पथि यामिनीम् PāṇḍaC.6.372.

अन्योऽन्यनिमित्तनैमित्तिकभाव (anyo'nya-nimittanaimittikabhāva) *m.* mutual cause- and - effect relationship अन्योऽन्यनिमित्तनैमित्तिकभावेन वैचित्र्यं न विप्रतिषिध्यते BrahmSūBh.(Śaṅ.) 395.15 (*on* ii. 2. 28)

अन्योऽन्यनिमित्तभाव (anyo'nya-nimittabhāva) *m.* relationship of causality of each other क्षान्त्यादीनामन्योऽन्यनिमित्तभावो यथा योज्यः MaYāna-Sū.116.1(16.71)

अन्योऽन्यनियत (anyo'nya-niyata) *adj.* **1A** controlled by each other अन्योऽन्यनियतान् वैद्यान् धर्मसेतुप्रवर्तकान्। तानहं संप्रवक्ष्यामि MahāBhā.xiv. 35. 26; **1B** regulated by each other शरीरद्वयमेव श्रूयते तल्लिङ्गशरीरा-धिष्ठानशरीरयोरन्योऽन्यनियतत्वेन सूक्ष्मत्वेन चैकताभिप्रायात् SāṁkhyaPraBh. 91.8 (*on* 3.11); **2** invariably existent in each other सादृश्यमनेकमन्योऽन्यनियतं च धीसिद्धं पदार्थान्तरम् NayaVi.148. 9 (*on* i.1. 5)

अन्योऽन्यनियति (anyo'nya-niyati) *f.* mutual control अन्योऽन्यनियति-श्चेशनियमेनान्यथा भवेत् AnuVyā.11B. 2 (*on* 1. 2); चेतनानां यान्योऽन्यनियतिः ब्रह्मादीनां नियामकता मानुषादीनां तु नियम्यता NyāySu.(Ja.) 165A.12 (*on* i. 2.4)

अन्योऽन्यनियम (anyo'nya-niyama) *m.* **1** mutual construction अन्योऽन्यनियमेनैवं पक्षहेत्वोः परिग्रहः TantrVā.663.4 (*on* iii.1.2); **2** mutual invariable concomitance यत्र द्रव्यगुणैकार्थ्यं श्रवणादेव गम्यते। अन्योऽन्यनियमस्तत्र तयोः स्थाल्यादिवद् भवेत् TantrVā.706.13 (*on* iii.1.8); द्वयोरपि द्रव्यगुणयोः स्वत एव परस्परमाकाङ्क्षावत्त्वेनान्योऽन्यनियमः MīmāKau.ii.166.8 (*on* iii.1.12); **3** mutual exclusion अस्मिन्नेव च पक्षे ... विशेषणानामन्योऽन्यनियमसिद्धिः TantrVā.739. 3 (*on* iii.1.14); **4** mutual control अन्योऽन्यनियमे तस्मादनवस्थित्य-संभवौ AnuVyā.11B.3 (*on* 1. 2); ईश्वरमनङ्गीकृत्य परेणान्योऽन्यनियमेऽङ्गी-क्रियमाणेऽनवस्थित्यसंभवौ ... युक्तौ NyāySu.(Ja.) 165B.8 (*on* i. 2.4)

अन्योऽन्यनियमप्रमाण (anyo'nyaniyama-pramāṇa) *n.* proof regarding mutual invariable concomitance रेवतीवारवन्तीययोः ... अन्योऽन्य-नियमप्रमाणाभावात् ... अन्यानि ... सामानि प्राप्नुवन्ति TantrVā. 563. 20 (*on* ii. 2. 27)

अन्योऽन्यनियमलाभ (anyo'nyaniyama-lābha) *m.* obtainment of mutual invariable concomitance एकक्रियावशीकारादन्योऽन्यनियमलाभ इति भावः MayūMāli.170. 5 (*on* ii. 3.8)

अन्योऽन्यनियमायोग (anyo'nyaniyamāyoga) *m.* untenability of mutual concomitance एवं सति उद्देश्ययोः फलयूपयोः ... अन्योऽन्यनियमायोगादाश्रया-लाभस्तदवस्थः NyāySu.(So.)77. 34 (*on* i. 2. 22)

अन्योऽन्यनियम्यनियामक (anyo'nya-niyamyaniyāmaka) *adj.* mutually excluding and excluded सत्यादिशब्दा इतरेतरसंनिधानादन्योऽन्यनियम्यनियामकाः सन्तः ... निवर्तका ब्रह्मणः TaiUBh.234.8 (*on* 2.1)

अन्योऽन्यनियम्यनियामकभाव (anyo'nyaniyamyaniyāmaka-bhāva) *m.* retaionship of mutually excluding and excluded तेषामर्थानामन्योऽन्यनियम्य-नियामकभावेन अविरोधेन व्यवस्थितानाम् ... ब्रह्मणोऽन्यत्र पर्यवसानासंभवात् तदेव लक्षयन्ति IṣṭaSi. 31. 22.

अन्योऽन्यनिरपेक्ष (anyo'nya-nirapekṣa) *adj.* [*f.*_ā] **A** independent of each other, mutually independent दुर्लभतरश्च संदेहः स्यादन्योऽन्यनिरपेक्षयोः सामान्यविशेषयोरितरत्रेतरत्र च पर्यवसानात् TantrVā. 330. 5 (*on* i. 4. 23); अन्योऽन्यनिरपेक्षाणां कार्यान्यत्वे नियोगतः। प्रत्येकं यागहेतुत्वाद्यजुष्ट्वमवकल्पते TantrVā.433. 2 (*on* ii.1.47); यथा सर्वास्वध्वर्युशाखासु दर्शपूर्णमासज्योतिष्टोमादीनि ... अन्योऽन्यनिरपेक्षाणि विधीयन्ते TantrVā.639.1 (*on* ii.4.8); शाखान्तरेषु त्वन्योऽन्यनिरपेक्षस्वतन्त्रज्योतिष्टोमादिरूपप्रतीतेः तुल्यार्थत्वनिमित्तो विकल्पः TantrVā.642.12 (*on* ii.4. 9); अन्योऽन्यनिरपेक्षं च प्रत्यक्षमुपलभ्यते TantrVā.681. 5 (*on* iii.1.10); एकैकस्यान्योऽन्यनिरपेक्षस्य कर्तव्यतावगम्यते TantrVā.739.6 (*on* iii.1.14); पौर्वापर्यबलीयस्त्वं तत्र नाम प्रतीयते। अन्योऽन्यनिरपेक्षाणां यत्र जन्म धियां भवेत् TantrVā.819.6 (*on* iii. 3. 2); 1042.2 (*on* iii.5.16); अन्योऽन्य-निरपेक्षास्तु धारावाहिकबुद्धयः PrakaPañ.104.6; NyāySu.(Ja.) 254A.6 (*on* ii.1.2); आग्नेयादीनाम् ... किमन्योऽन्यनिरपेक्षाणां फलसाधनत्वम् उत सहितानाम्

NyāyRaMā.193. 5; यत्रान्योऽन्यनिरपेक्षा एवाग्नेयादिभावना भाव्यमपेक्षन्ते इति तथैव संबध्यन्त इति पूर्वः पक्षः NyāyRaMā. 207.19; आग्नेयादिभावनानां षण्णामप्यन्योऽन्यनिरपेक्षाणामेव कथंभावात्मकप्रकरणवत्त्वात् एकैकस्य कर्मणः सकलसूक्तवाकोऽङ्गम् ŚāstrDī. 216.12 (*on* iii. 2. 6); द्विचन्द्रज्ञानादौ ... सामग्रीद्वयमन्योऽन्यनिरपेक्षं चन्द्रग्रहणद्वयहेतुर्भवति BrahmSūBh.(Rā.) 99. 20 (*on* i.1.1); याजनादयः प्रत्येकमन्योऽन्यनिरपेक्षाः पातित्यहेतवः Aparā.1087.17 (*on* 3. 261); अन्यत्र लिङ्गेन्द्रिययोरन्योऽन्यनिरपेक्षयोः। दृष्टं संभूयकारित्वम् TattvPradī.(Ci.) 218.8; इह तु ज्ञानद्वयमन्योऽन्यनिरपेक्षं वाक्यद्वयादुत्पद्यते NyāyMāVi. 350.13 (*on* vi. 5.19); यज्ञवैगुण्यसमाधेर्दृष्टप्रयोजनत्वादन्योऽन्यनिरपेक्षयोर्द्वयोर्व्रीहियववद् विकल्पः NyāyMāVi.688.24 (*on* xii. 3. 5); सृष्टेः प्राक् साम्येनावस्थितानामन्योऽन्यनिरपेक्षाणां सत्त्वरजस्तमसामेकतमस्याङ्गित्वानुपपत्तेः प्रधानस्य जगत्कारणत्वं नोपपद्यते VedāntKau.182.23 (*on* ii. 2.8); सामग्रीद्वयमन्योऽन्यनिरपेक्षं चन्द्रद्वयग्रहणे हेतुर्भवति YatīndraDī.14.1; **(used as noun)** (that) which is independent of each other अन्योऽन्यनिरपेक्षाणामप्रमाणप्रमेयता PramāSam. 3.78; अन्योऽन्यनिरपेक्षाणां प्रत्येकं प्रमाहेतुभावः प्रमाणानाम् TātpaṬ.(Vā.) 35. 23 (*on* i.1.1); अन्योऽन्यनिरपेक्षस्य चोदकादन्तिमो भवेत् (पर्यायः) NyāyMāVi. 571.24 (*on* x. 6. 3); **B** syntactically not expecting each other उत्पत्तिवाक्ये ह्यन्योऽन्यनिरपेक्षाणामाग्नेयादीनां निरङ्गानां च कालसंयोगः TantrVā.471.1 (*on* ii. 2. 3); अन्योऽन्यनिरपेक्षैर्वाक्यैस्तुल्यार्थत्वेन ज्ञायमाना विकल्पभाजो भवेयुः (देवताः) TantrVā. 514.19 (*on* ii. 2.19); यदि ... उभयत्रान्योऽन्यनिरपेक्षा शब्दप्रवृत्तिः TattvPrakā.73A. 3 (*on* i.4.16); **C** semantically not expecting each other क्रियावर्तमानत्वयोरेकपदोपादानादन्योऽन्यनिरपेक्षयोश्चानुपपत्त्यभावात् ऐक्यमङ्गीकृत्योभयोरित्युक्तम् NyāySu.(So.)88.7 (*on* i. 2. 26)

अन्योऽन्यनिरपेक्षकारणत्व (anyo'nyanirapekṣa-kāraṇatva) *n.* mutually independent causality न च करणानाम् ... एकमेवोत्पत्त्यपूर्वं कल्प्यतामिति वाच्यम्, तृतीयादिनावगतस्यान्योऽन्यनिरपेक्षकरणत्वस्य कार्यनिरूपितत्वावश्यंभावात् MīmāKau.iii(2).4.12 (*on* ii.1.1)

अन्योऽन्यनिरपेक्षजन्मन् (anyo'nyanirpekṣa-janman) *adj.* (used as noun) (objects) produced independent of each other अन्योऽन्यनिरपेक्षजन्मनोः कार्यकारणभावाभावात् न ग्राह्यग्राहकत्वम् NyāyRa. 309.19 (*on* 5(3).150)

अन्योऽन्यनिरपेक्षता (anyo'nyanirapekṣa-tā) *f.* [Inst.] **A** by way of being mutually independent एकार्थानामेकस्मिन्नुपकारे अन्योऽन्यनिरपेक्षतया विनियुक्तानां विकल्पः स्यात् ŚāstrDī.871. 2 (*on* xii. 3.4); **B** by way of being not expecting syntactically each other एतेषाम् ... अन्योऽन्यनिरपेक्षतया यत् एकत्र शब्दभागे एव अर्थविषये एव उभयत्रापि वा अवस्थानम् KāvyPra.752.1; अन्योऽन्यनिरपेक्षतयैव कुतो न शब्दवृत्तिः TattvPrakā.73A. 5 (*on* i.4.16)

अन्योऽन्यनिरपेक्षत्व (anyo'nyanirapekṣa-tva) *n.* the state of being mutually independent अन्योऽन्यनिरपेक्षत्वाद्युगपच्चापि जन्मनि। मानमेयत्वनास्तित्वं क्रियाकारकवर्जनात् ŚlokaVār. 5(3).150 (309.7); अन्योऽन्यनिरपेक्षत्वं स्मृतीनाम् ... वर्णितम् BālaKrī.i.16. 3 (*on* 1.7); न चासति पौर्वापर्ये तत् संभवति। सहजन्मनोरन्योऽन्यनिरपेक्षत्वात् Kāśi.ii.155.19 (*on* 5(3).153); अन्योऽन्यनिरपेक्षत्वं महत्त्वानेकद्रव्यवत्त्वयोरिति विकल्प एव न्याय्यः TātpaṬ.(Vā.) 113. 9 (*on* i.1. 3); मिश्रोद्देशेनापि दत्तः सोमोंऽशतः प्रत्येकमुभाभ्यां पीयते तेन पानेऽन्योऽन्यनिरपेक्षत्वात् द्वाभ्यामपि पीत इन्द्रपीत इति शक्यं वक्तुम् ŚāstrDī. 230. 2 (*on* iii. 2.18); अदृष्टार्थयोः स्मृत्योरन्योऽन्यनिरपेक्षत्वे सति विषयव्यवस्थापकन्यायाभावे च सत्यर्थयोर्विकल्पः Aparā. 627.17 (*on* 2. 21); अचेतनानां समुदायिनामन्योऽन्यनिरपेक्षत्वेन स्वतः समुदायासंभवात् VedāntKau.193.1 (*on* ii. 2.18)

अन्योऽन्यनिरपेक्षनानाप्रयोजन (anyo'nyanirapekṣa-nānāprayojana) *n.* various purposes or objectives which are mutually independent न हि ... अन्योऽन्यनिरपेक्षनानाप्रयोजनयुक्तानाम् ... एकवाक्यतालक्षणमस्ति TantrVā.784.12 (*on* iii. 2.19)

अन्योऽन्यनिरपेक्षनिमित्त (anyo'nyanirapekṣa-nimitta) *n.* mutually independent causes इह सर्वत्र परभार्यारजस्वलागमने पारदार्यप्रायश्चित्तं पृथक्कार्यमन्योऽन्यनिरपेक्षनिमित्तभेदात् Aparā.1149. 25 (*on* 3. 288)

अन्योऽन्यनिरपेक्षभिन्नशब्द (anyo'nyanirapekṣa-bhinnaśabda) *m.* different words which are not expecting syntactically each other एकस्याः त्रयो धात्वर्थाः ... । न च समुच्चयं प्रतिपद्यन्ते ... अन्योऽन्यनिरपेक्षभिन्नशब्दोपादानात् TantrVā.447. 5 (*on* ii. 2.1)

अन्योऽन्यनिरपेक्षम् (anyo'nyanirapekṣam) *adv.* without depending on each other द्विचन्द्रज्ञानादौ ... सामग्रीद्वयमन्योऽन्यनिरपेक्षं चन्द्रद्वयग्रहणे हेतुर्भवति YatīndraDī.14.1.

अन्योऽन्यनिरपेक्षवाक्यद्वय (anyo'nyanirapekṣa-vākyadvaya) *n.* couple of sentences which are not expecting syntactically each other अत्रोत्प्रेक्षयोः कालभेदेऽपि समप्राधान्यम्। अन्योऽन्यनिरपेक्षवाक्यद्वयोपात्तत्वात् Kuval.171(269)

अन्योऽन्यनिरपेक्षवाक्यभेद (anyo'nyanirapekṣa-vākyabheda) *m.* syntactic split which is not expecting each other यदि हि स्वतन्त्रमेव कर्तरि एकत्वे च अन्योऽन्यनिरपेक्षवाक्यभेदेन तिब्विधानमिष्यते TantrVā. 957.4 (*on* iii.4.13)

अन्योऽन्यनिरपेक्षसाधनत्वशक्ति (anyo'nyanirapekṣasādhanatva-śakti) *f.* power of being material causes which are mutually independent सिद्धान्ते त्वन्योऽन्यनिरपेक्षसाधनत्वशक्तियुक्तानां सहप्रयोगमात्रं क्रियते TantrVā. 526.12 (*on* ii. 2. 20)

अन्योऽन्यनिरपेक्षसाधनभाव (anyo'nyanirapekṣasādhana-bhāva) *m.* state of being material causes which are mutually independent व्रीहियवयोरेकं कार्यमन्योऽन्यनिरपेक्षसाधनभावोपदेशाद्विकल्पः BrahmSūBh.(Bhā.)199.1 (*on* iii. 3. 59)

अन्योऽन्यनिरपेक्षसिद्धि (anyo'nyanirapekṣa-siddhi) *f.* mutually independent establishment नाप्यात्मानुभवावुभावपि चित्प्रकाशाविति ... तयोरन्योऽन्यनिरपेक्षसिद्धिप्रसङ्गात् VivaPraSam.69.15.

अन्योऽन्यनिरपेक्षार्थ (anyo'nyanirapekṣārtha) *m.* mutually independent objects तेषामन्योऽन्यनिरपेक्षार्थपरिच्छेदहेतुत्वेन तुल्यानामेव प्रामाण्यम् NyāyRa.68.16 (*on* 2.73)

अन्योऽन्यनिरपेक्षोपाय (anyo'nyanirapekṣopāya) *m.* mutually independent means (of salvation) अक्षरविद्याशाण्डिल्यविद्यादीनां श्रुतिस्वारस्यादन्योऽन्यनिरपेक्षोपायत्वं हि प्रतीयते ŚrutaPra.ii. 501. 20 (*on* iii. 3. 34)

अन्योऽन्यनिराकरण (anyo'nya-nirākaraṇa) *n.* act of negating or sublating each other विरोधेऽपि द्वयोरेकस्य वा ज्ञानस्य तद्रूपाधिगत्योरन्योऽन्यनिराकरणात् BrahmSi.63. 25.

अन्योऽन्यनिराकाङ्क्ष (anyo'nya-nirākāṅkṣa) *adj.* **A** mutually independent भेदेनोपासनं कर्तव्यम् ... प्रतिप्रकरणमुपासनाविधीनामन्योऽन्यनिराकाङ्क्षत्वात् BrahmSūBh.(Bhā.)198.19 (*on* iii. 3. 58); **B** (used as noun) (words) syntactically not expecting each other समेष्वन्योऽन्यनिराकाङ्क्षेषु वाक्यभेदः स्यात् MīmāKau.iii(2).128. 20 (*on* ii.1.48)

अन्योऽन्यनिरूपित (anyo'nya-nirūpita) *adj.* described or conditioned by each other पूर्वोक्ताभ्यासादिप्रमाणस्य हेतुता न तु द्रव्यकर्मणां अन्योऽन्यनिरूपितान्योऽन्यवृत्तिशेषत्वनिरूपणं प्रति MīmāKau.ii.133.9 (*on* iii.1.1)

अन्योऽन्यनिर्ग्रन्थन (anyo'nya-nirgranthana) *n.* act of killing each other समरस्ततोऽभूदभूतपूर्वः कपिराक्षसानाम्। अन्योऽन्यनिर्ग्रन्थनदीक्षितानां देवासुराणामिव पूर्वकल्पे RāmC. 32.43.

अन्योऽन्यनिर्णय (anyo'nya-nirṇaya) *m.* **A** decision regarding each other न चैवं ग्रामक्षेत्रगृहादिष्वन्योऽन्यसामन्तैरन्योऽन्यनिर्णयः कार्यः SmṛtiCan. iv. 545.9; **B** mutual understanding अन्योऽन्यनिर्णयोत्पन्नपरिचयपल्लवितविभ्रमाभिरामोऽर्थविशेषो ग्रथनम् NāṭaLaRaK. 3053.

अन्योऽन्यनिर्दयविघट्टनतस् (anyo'nyanirdayavighaṭṭana-tas) *adv.* on account of the harsh friction or rubbing against each other अन्योऽन्यनिर्दयविघट्टनतोऽप्यखण्डचण्डाश्रिभिः ... रदाग्रैः। ... दम्भोलिदन्तवदहश्यत पुष्पदन्तः ŚrīKaC.18.43.

अन्योऽन्यनिर्भरस्पर्धा (anyo'nya-nirbharaspardhā) *f.* keen rivalry between each other क्वचिदन्योऽन्यनिर्भरस्पर्धोद्धुरविटचेटकारब्धावाच्यवचनयुद्धः। ... उत्सवामोदः HarṣaC.187.1.

अन्योऽन्यनिर्भर्त्सिन् (anyo'nya-nirbhartsin) *adj.* threatening, i.e. competing with each other अन्योऽन्यनिर्भर्त्सिभिर्हस्ताग्रैर्युगपन्निपत्य दशभिर्वामैर्धृतं कार्मुकम् VakroJī.125.11; BālRā.1. 50.

अन्योऽन्यनिर्मुक्त (anyo'nya-nirmukta) *adj.* **1** independent of each other स्थाणुर्वा पुरुषो वेति संदेहेऽपि यदा द्वयं स्मर्यतेऽन्योऽन्यनिर्मुक्तं तदार्थविरहः कुतः PrakaPañ. 58.10; **2** discharged or shot by each other मुष्टिरन्योऽन्यनिर्मुक्तैः सायकैरिव कीलितः। एक एव तयोर्वीक्षांचक्रे कर्णान्तमागतः PāṇḍaC.13.656.

अन्योऽन्यनिर्वर्णन (anyo'nya-nirvarṇana) *n.* description of each other सागरिकावत्सराजयोरन्योऽन्यनिर्वर्णनेन रूपातिशयप्रकटनं शोभा RasāSu. 250. 5(3.104)

अन्योऽन्यनिषेध (anyo'nya-niṣedha) *m.* negation or sublation of each other माया... नापि सदसती, सत्त्वासत्त्वयोरन्योऽन्यनिषेधरूपत्वेनैकाधिकरण्यासंभवात् SarvaMaSam.41.8.

अन्योऽन्यनिष्ठ (anyo'nya-niṣṭha) *adj.* relating or existent in each other यद्यप्यन्योऽन्यनिष्ठं स्यात्सख्यं तदपि युज्यते। सदा साहाय्यहेतुत्वात् UjjvaNīMa.196.8.

अन्योऽन्यनिष्पेष (anyo'nya-niṣpeṣa) *m.* act of rubbing against each other हस्ताग्रयोरन्योऽन्यनिष्पेषः संघर्षणम् AbhinBhā.i. 321.8(*on* 6.64)

अन्योऽन्यनिसर्गोपजात (anyo'nyanisargopajāta) *adj.* developed from natural state or condition of each other (v.l. किं त्वनयोर्महान्निसर्गस्नेहः अन्योऽन्यनिसर्गोपजातस्नेहः Müller Ed.) कथं भेदयितुं शक्यः Hitopa. 2.105(2)

अन्योऽन्यनिहत (anyo'nya-nihata) *adj.* **A** slain by each other (महारथाः) पेतुरन्योऽन्यनिहता व्यसवः MahāBhā.viii.16. 31; **B** struck by each other वीरौ ... अन्योऽन्यनिहतौ नागौ ... युयुधाते BhaviP. 471B. 2(iii(3).6. 55)

अन्योऽन्यनृपयुद्ध (anyo'nya-nṛpayuddha) *n.* royal war between each other अन्योऽन्यनृपयुद्धेन विघ्नो देव पदे पदे RājTa.(Śrī.) i.7. 31.

अन्योऽन्यनैककार्यत्व (anyo'nyanaika-kāryatva) *n.* mutually several or different actions बुद्धानामन्योऽन्यनैककार्यत्वे चत्वारः श्लोकाः MaYānaSū.49.7 (*on* 9.81)

अन्योऽन्यनैरन्तर्य (anyo'nya-nairantarya) *n.* continuity or inseparability of one another सहचारिणेत्यनुसंबद्धचारिणा अन्योऽन्यनैरन्तर्येण MaYānaSū. 86.1 (*on* 13.6)

अन्योऽन्यनैरपेक्ष्य (anyo'nya-nairapekṣya) *n.* independence of or from each other ज्ञानयोगकर्मयोगयोः आत्मप्राप्तिसाधनभावे अन्योऽन्यनैरपेक्ष्यमाह GītāBh.(Rā.) 289. 5(*on* 5.4); अन्योऽन्यनिरपेक्षाणां जन्म यत्र धियां भवेदिति वार्तिकोक्त्यान्योऽन्यनैरपेक्ष्यं विना परबलीयस्त्वायोगात् NyāySu.(So.)1500. 30 (*on* iii.4. 35); [Inst.] by way of independence of or from each other द्वयोः पदार्थयोरेकावान्तरोपकारजनकत्वमन्योऽन्यनैरपेक्ष्येणैवावगम्यते MīmāKau. i(3).16. 3(*on* i. 3. 3); यौ अन्योऽन्यनैरपेक्ष्येण ... उपधायकौ LaCandr. 468. 21.

अन्योऽन्यन्यूनाधिकभाव (anyo'nya-nyūnādhikabhāva) *m.* condition of being smaller and bigger with respect to each other यद्यपि सर्षपेष्वन्योऽन्यन्यूनाधिकभावो विद्यते तथापि मेर्वपेक्षयावरत्वनिर्देशः समानः GītāBh. (Rā.) 362. 2(*on* 6.47)

अन्योऽन्यपक्ष (anyo'nya-pakṣa) *m.* **1** parties of each other द्वैराज्यमन्योऽन्यपक्षद्वेषानुरागाभ्यां परस्परसंघर्षेण वा विनश्यति ArthŚā.iii.12. 5(8. 2); **2** views of each other अन्योऽन्यपक्षं निराकुर्वद्भिर्वादिभिरेव रूप्यस्यानिर्वचनीयत्वं स्थापितम् IṣṭaSi.47.23; भवतामन्योऽन्यपक्षा अपि न भ्रमास्सिध्यन्ति IṣṭaSi.143.1; न ... मुक्तिः भवद्भिरेवान्योऽन्यपक्षं दूषयद्भिर्दूषितत्वात् IṣṭaSi. 344. 5; **3** one side or term to another पञ्चसप्तनवराशिकादिकेऽन्योऽन्यपक्षनयनं फलच्छिदाम्। संविधाय Līlā.79(2)

अन्योऽन्यपक्षप्रतिपक्षभाव (anyo'nya-pakṣapratipakṣabhāva) *m.* hostility and friendship of each other अन्योऽन्यपक्षप्रतिपक्षभावाद्यथा परे मत्सरिणः प्रवादाः। नयानशेषानविशेषमिच्छन्नपक्षपाती समयस्तथा ते MahāVīSt.(H.)30.

अन्योऽन्यपतन (anyo'nya-patana) *n.* fall at each other (top and base of a tree) शरीरभङ्गं कर्तृणां नाशमग्रेऽप्यपत्यहृत्। अन्योऽन्यपतनं पूज्यं छेद्यं चोभयतः समम् MayaMa.15. 98.

अन्योऽन्यपति (anyo'nya-pati) *m.* **A** rulers of each other इमामवस्थां गमितः प्रत्यमित्रै रणाजिरे। तथैवान्ये नृपतयः (v.l. अन्योऽन्यपतयश्चान्ये) सहपुत्राः सबान्धवाः MahāBhā.xiii.1.5; **B** lords of each other लग्नलग्नांशकौ स्वस्वपतिना वीक्षितौ शुभौ। न चेद्वान्योऽन्यपतिना शुभमित्रेण वा तथा। वरस्य मृत्युः NāraS. 29. 27.

अन्योऽन्यपरमाणुज्ञान (anyo'nyaparamāṇu-jñāna) *n.* knowledge of the atoms of each other अन्योऽन्यपरमाणुज्ञानापेक्षया हि तद्भवति NyāySu.(Ja.) 391A. 5(*on* ii. 2. 5)

अन्योऽन्यपराक्रम (anyo'nya-parākrama) *m.* valour of each other रामवालिनोः परस्परं युद्धचिकीर्षाभिप्राययोगादन्योऽन्यपराक्रमोत्कर्षवर्णनात् संलापः RasāSu.72.12(1. 265)

अन्योऽन्यपराङ्मुखता (anyo'nya-parāṅmukhatā) *f.* separation of or from each other अस्मिन् मुष्टावेव स्वस्तिकक्षेत्रे करौ कृत्वा द्वयोरपि यदा व्यावर्तितकरणेन कनिष्ठादिना परिवर्तनमन्योऽन्यपराङ्मुखता तदनन्तरं च पद्मकोशद्वयं तदा AbhinBhā.ii.78.18(*on* 9. 207)

अन्योऽन्यपराहत (anyo'nya-parāhata) *adj.* contradicted by each other क्लिष्टं तु संकुलं वाक्यं यदन्योऽन्यपराहतम् ParaNā.456.

अन्योऽन्यपरिकर्मित (anyo'nya-parikarmita) *adj.* embellished by each other ततस्तं ददृशुर्देवाः ... अन्योऽन्यपरिकर्मितैः। अङ्गैरमितसौन्दर्यैरनुकल्पितभूषणम् Yādavā.1.69.

अन्योऽन्यपरिघट्टन (anyo'nya-parighaṭṭana) *n.* mutual stirring or relation स्वस्वभाववशावेशादन्योऽन्यपरिघट्टनैः। सृष्टयः परिवर्तन्ते YogVā. iv.43. 39.

अन्योऽन्यपरिज्ञान (anyo'nya-parijñāna) *n.* act of discovering or acquaintance with each other ततोऽन्योन्यपरिज्ञानहर्षपूर्णे निजात्मनि। युक्तं तद्यन्न मातः स्म तौ कुमारीवरावुभौ KathāSaSāg.xvii. 3.49.

अन्योऽन्यपरिपन्थिन् (anyo'nya-paripanthin) *adj.* mutually contradictory इतिहासपुराणेष्वप्यन्योऽन्यपरिपन्थिषु। स्वमूलगुणभेदेन बलाबलविनिश्चयः NyāyPari. 353.15.

अन्योऽन्यपरिपिष्ट (anyo'nya-paripiṣṭa) *adj.* crushed by each other हयाः ...। अन्योऽन्यपरिपिष्टाश्च समासाद्य परस्परम्। अविक्षताः स्म दृश्यन्ते MahāBhā.ix. 22.47.

अन्योऽन्यपरिभक्षण (anyo'nya-paribhakṣaṇa) *n.* act of devouring each other प्रजानामन्नकामानामन्योऽन्यपरिभक्षणात्। अधर्मस्तत्र संजातः MahāBhā. i.60. 52.

अन्योऽन्यपरिभाषण (anyo'nya-paribhāṣaṇa) *n.* mutual conversation एतत् प्रकृतानुगुण्येनान्योऽन्यपरिभाषणात् परिभाषणम् PratāYaBhū. 204.1.

अन्योऽन्यपरिहार (anyo'nya-parihāra) *m.* **A** exclusion, i.e. deviation of each other अन्योऽन्यपरिहारेण स्वप्नजाग्रदवस्थयोः। कामकर्मात्मकासङ्गविविक्तत्वमिहोदितम् BṛĀraUBhVā.iv.3.1081; **B** negation of each other अन्योऽन्यपरिहारो वा ज्ञानाज्ञानात्मकः स्थितः ŚivDṛ.4. 24; **Ci** non-existence of each other, mutual absence यः प्रतियोगी तुल्यकक्ष्योऽन्योऽन्यपरिहाराद्य विरुद्धस्तस्य योऽवभासः समारोपणलक्षणः PratyabhiVi.i. 315.1(*on* i.6. 5); **Cii** loss of each other धर्माधर्मयोश्छायातपयोरिवान्योऽन्यपरिहारेणावस्थितयोर्यदैवैकस्य ग्लानिस्तदैवेतरस्याभ्युत्थानम् VyaktiVi.83.1.

अन्योऽन्यपरिहारिन् (anyo'nya-parihārin) *adj.* mutually exclusive, i.e. opposite परस्परविरोधाभावाद्रूपद्वयं नान्योऽन्यपरिहारीत्युभयरूपसमुच्चयं भगवान् बादरायणो मेने VedāntSā.(Rā.) 404.4(*on* iv.4.7)

अन्योऽन्यपरिहासा (anyo'nya-parihāsā) *f.* [Inst.] by mocking at each other माम् ... बाला गृहीत्वा क्रीडितुं गताः ... हस्ताहस्तेन क्रीडन्तश्चान्योऽन्यपरिहासया VarāP.138.81.

अन्योऽन्यपरीक्षण (anyo'nya-parīkṣaṇa) *n.* mutual examination or evaluation वरस्य कन्यावरणोद्यतस्य कुमारिकायाः पतिमर्थयन्त्याः। आख्यायतेऽन्योऽन्यपरीक्षणाय क्रमेण चेष्टा सरमासुतस्य ŚārṅgaPa. 2367; तन्व्याः संप्रतिपत्तिदुःसहतरैर्वाक्यैर्विषण्णानने मय्यन्योऽन्यपरीक्षणात्परिजने मूकस्मितं कुर्वति Subhāṣi.1369.

अन्योऽन्यपरुष (anyo'nya-paruṣa) *adj.* mutually cruel or harsh लोभः क्रोधः ... देहिनाम्। अहीश्चान्योऽन्यपरुषा देहं भिन्द्युः पृथग्विधाः MahāBhā.vii. App.I. 8(207)

अन्योन्यपल्लवित (anyo'nya-pallavita) *adj.* extended by one another अन्योऽन्यपल्लवितद्विजयप्रशंसः ... एकत्र तेन मिलितः फणिराजलोकः NavaSāC.18. 26.

अन्योऽन्यपाणितलताडन (anyo'nyapāṇitala-tāḍana) *n.* act of flapping of each other's palms अन्योऽन्यपाणितलताडनलब्धलक्ष्या नीरान्निरीयुरथ दम्पतयः सहेलम् HammīMaKā.6. 57.

अन्योऽन्यपाणिमलन (anyo'nyapāṇi-malana) *n.* act of crushing the hands of each other दिण्डे: स्फुलिङ्गकणिकाः सरुषः किरद्भिरन्योऽन्यपाणिमलनोत्थितधूमदिग्धैः। नाप्लोषि धूर्जटिसदः कथमपि ... परुषाक्षिपातैः HarVi.7. 26; अन्योऽन्यपाणिमलनक्षतपद्मरागरत्नोर्मिकोद्धतपरागकणैश्चकार। ब्राह्मी जगत्कपिशिताखिलदिक्प्रभातवेलेव HarVi.7. 59.

अन्योऽन्यपात्र (anyo'nya-pātra) *n.* vessels of each other गृह्णन्त्यन्योऽन्यपात्राणि ... योगिनः KulārT.8.71.

अन्योऽन्यपादमीलन (anyo'nyapāda-mīlana) *n.* mixture of the quarters of each other एतयोरिन्द्रवज्रोपेन्द्रवज्रयोः संकरोऽन्योऽन्यपादमीलनमुपजातिः ChandaśCū. ii.156.1.

अन्योऽन्यपारतन्त्र्य (anyo'nya-pāratantrya) *n.* mutual dependence पारतन्त्र्यात्मा – अन्योऽन्यपारतन्त्र्यरूपः Bhāsk. i.118. 23 (*on* 2.11)

अन्योऽन्यपार्श्वसक्त (anyo'nyapārśva-sakta) *adj.* joined together by the side of each other अन्योऽन्यपार्श्वसक्ताभ्यां कराभ्यां स्यात्कपोतकः। शीते भये च कार्योऽयम् ViṣṇuDhaP.iii. 26. 55.

अन्योऽन्यपालन (anyo'nya-pālana) *n.* act of protecting or maintaining each other अन्योऽन्यपालनायाज्ञां राज्ञस्त्रिदिवगामिनः। पालनीयामनुध्याय प्रत्यानय दयां मयि RājTa.(Jo.)371.

अन्योऽन्यपावन (anyo'nya-pāvana) *adj.* sanctifying or purifying each other मैथिलसुताम् ... भरतो ववन्दे ... वन्द्यं युगं चरणयोर्जनकात्मजायाः ... शिरोऽस्य साधोरन्योऽन्यपावनमभूदुभयं समेत्य RaghuVa.13.78; संपर्किणी नदी राज्ञा संपर्की सरिता नृपः। अन्योऽन्यपावनावेतावित्यूचे सारणः शुकम् Rāvaṇā.11. 24.

अन्योऽन्यपितृ (anyo'nya-pitṛ) *m.* fathers of each other अन्योऽन्यपितरो यूयं ते चैवेति निबोधत देवाश्च पितरश्चैव HariVaṁ.12. 31; 12.41; VāyuP. i. 56.85; BrahmāṇḍP.ii. 9. 35.

अन्योऽन्यपीडा (anyo'nya-pīḍā) *f.* **A** injury to each other संरब्धौ हि महाबाहू परस्परवधैषिणौ। अन्योऽन्यमीक्षां (v.l. अन्योऽन्यपीडां) चक्राते दहन्ताविव लोचनैः MahāBhā.vii.107.6; **B** act of pressing each other संबाधोऽन्योऽन्यपीडा तद्रहितानसंबाधान् उरुगायवतः ... लोकान् अभिसिध्यति ChāndoUBh.444.13(*on* vii.12. 2)

अन्योऽन्यपीनांसविघर्षण (anyo'nyapīnāṁsa-vigharṣaṇa) *n.* act of rubbing fat shoulders of each other अन्योऽन्यपीनांसविघर्षणेन। उल्लासितः कुङ्कुमपांसुपूरः पिशङ्गयत्येष दिशां मुखानि NavaSāC.14.16.

अन्योऽन्यपुरातनजनन (anyo'nya-purātanajanana) *n.* previous births of each other कन्याकुमारावेवमन्योऽन्यपुरातनजनननामधेयपरिचितेः परस्परज्ञानाय साभिज्ञमुक्त्वा मनोजरागपूर्णमानसौ बभूवतुः DaśKuC. 28.12.

अन्योऽन्यपुष्करोज्झित (anyo'nyapuṣkarojjhita) *adj.* thrown up by the tips of the trunks of each other कार्याण्यस्मिन् करिणां मिथुनान्यभितोऽम्बुकेलियुक्तानि। अन्योऽन्यपुष्करोज्झितसीकरभयपिहितनयनानि SamarāSū.31.134.

अन्योऽन्यपुष्टता (anyo'nya-puṣṭatā) *f.* mutual saturation अन्योऽन्यपुष्टतां यातैर्मोहसंवेदनभ्रमैः। जन्तुः पाषाणतामेति स्थितमित्यादिसर्गतः YogVā.iii. 54. 55.

अन्योऽन्यपूर्वकत्व (anyo'nyapūrvaka-tva) *n.* the state of being preceded, i.e. caused by each other सोऽप्युत्तरपूर्वकश्चेत् अन्योऽन्याश्रयता तयोरन्योऽन्यपूर्वकत्वात् IṣṭaSi. 220.4.

अन्योऽन्यपृष्ठ (anyo'nya-pṛṣṭha) *n.* backs of each other अन्योऽन्यपृष्ठपरिरक्षितचापचक्रनिर्मुक्तशाततरशल्यशराभिघातैः। सैन्यैरजिग्रहदसौ HarVi.49.13.

अन्योऽन्यप्रकटानुराग (anyo'nyaprakaṭānurāga) *m.* mutually manifested love अन्योऽन्यप्रकटानुरागरभसादुद्भूतरोमाञ्चयोः ... यातो दुर्लभसंगमोत्सवविधिर्युनोर्जनाख्येयताम् Subhāṣi. 2115.

अन्योऽन्यप्रकाश (anyo'nya-prakāśa) *adj.* manifesting each other किं च कुम्भादयो जडत्वान्न स्वतः प्रकाशन्ते नाप्यन्योऽन्यप्रकाशाः NyāyMa.141.3.

अन्योऽन्यप्रकाशकत्व (anyo'nyaprakāśaka-tva) *n.* the state of manifesting each other व्यपदेशभेदाच्च ... नेन्द्रपदेन महेन्द्राभिधानम् ... द्वयोर्मन्त्रयोस्समाम्नातयोरन्योऽन्यप्रकाशकत्वे विकल्पापत्तेः MīmāKau.iii(1). 91. 21(*on* ii.1.17)

अन्योऽन्यप्रकृति (anyo'nya-prakṛti) *f.* nature of each other पतिर्जायां प्रविशति स तस्यां जायते पुनः। अन्योऽन्यप्रकृतिर्ह्येषा MahāBhā.i.674*(2)

अन्योऽन्यप्रगुणगुण (anyo'nyapraguṇa-guṇa) *m.* merits or virtues befitting each other वरीयानन्योऽन्यप्रगुणगुणनिर्माणनिपुणो विधातुर्व्यापारः फलतु MālaMā.1.150.

अन्योऽन्यप्रगृहीतत्व (anyo'nyapragṛhīta-tva) *n.* the state of being what is syntactically expecting each other ते चामी वचनातिशयाः तद्यथा संस्कारवत्त्वम् ... अन्योऽन्यप्रगृहीतत्वम् – परस्परेण पदानां वाक्यानां वा सापेक्षता AupaSūṬ.40.14.

अन्योऽन्यप्रचल (anyo'nya-pracala) *adj.* mutually moving or dancing भृङ्गिरिटौ ... चामुण्डयालिङ्गिते। ... अव्याद्वः ... तयोरन्योऽन्यप्रचलास्थिपञ्जररणत्कङ्कालजन्मा रवः SubhāRaK. 5.1; SaduktiKa. 25. 20.

अन्योऽन्यप्रणत (anyo'nya-praṇata) *adj.* paying respect to each other, bowing to each other ब्रह्माविष्णुमहेश्वराः। ... अन्योऽन्यप्रणताश्चैव लीलया परमेश्वराः KūrmaP. 32.4 (i. 2)

अन्योऽन्यप्रणति (anyo'nya-praṇati) *f.* act of paying respect to each other, act of bowing to each other वृत्तेऽन्येषां यथौचित्यमन्योऽन्यप्रणतिक्रमे ... शिवा कुन्तीमभाषत PāṇḍaC.16.169.

अन्योऽन्यप्रणय (anyo'nya-praṇaya) *m.* love for each other, mutual love आनन्दैकमयाः ... विराटनगरे तस्मिन्ययुस्तस्थुषामन्योऽन्यप्रणयेन ... वासराः PāṇḍaC.10.480; अन्योऽन्यप्रणयान्मिथो नरवधूयुग्मेष्वनष्टप्रिया .... समरतिः संप्रार्थिता निर्जरैः ŚṛṅgāDī. 3.41.

अन्योऽन्यप्रणयकलह (anyo'nya-praṇayakalaha) *m.* mutual love - quarrel जात्वन्योऽन्यप्रणयकलहे जातरोषापि जिह्मैराविं(र्धर्मा (?) ध्यैनं) किल यदकरोरश्रुदिग्धैरपाङ्गैः। तन्मे ... स्मारयन्ति ... उत्पलानां दलानि HaṁsDū.(Vā.)111.

अन्योऽन्यप्रणयसुभग (anyo'nyapraṇaya-subhaga) *adj.* blessed by mutual love नैषा याच्ञा मम ... किन्त्वन्योऽन्यप्रणयसुभगः कोऽपि मैत्रीविपाकः MayūSaṁ.1. 22.

अन्योऽन्यप्रतिकर्मन् (anyo'nya-pratikarman) *n.* retaliation or hostility to each other देवस्यैकतमालपत्रमुकुटस्यार्धं पुरद्वेषिणो देहार्धेन समस्यमानमसमं श्वः श्रेयसायास्तु वः। यस्मिन् भूधरकन्यकाब्धिसुतयोः ... अन्योऽन्यप्रतिकर्मनर्मभिदुरो भूयाननङ्ग्ज्वरः SaduktiKa. 27.10.

अन्योऽन्यप्रतिकूल (anyo'nya-pratikūla) *adj.* directed against or opposed to each other ममैव तत्र कशिपुप्राप्तिः ... इत्यादौ परिचिन्तितम् ... भृङ्गिकूष्माण्डयोरन्योऽन्यप्रतिकूलमीशशिवयोः पाणिग्रहे पातु वः SubhāRaK. 5. 29; SaduktiKa. 25.10.

अन्योऽन्यप्रतिक्षेप (anyo'nya-pratikṣepa) *m.* mutual refutation or sublation स्थाणुर्वा पुरुषो वेति ... एकस्मिन् युगपदन्योऽन्यप्रतिक्षेपस्य धीविरुद्धत्वात् NyāyPari. 58. 3.

अन्योऽन्यप्रतिक्षेपक (anyo'nya-pratikṣepaka) *adj.* mutually refuting or sublating अन्योऽन्यप्रतिक्षेपकविरुद्धनानार्थावलम्बनत्वं विकल्पस्याप्यस्ति Citra-Mī.63.1.

अन्योऽन्यप्रतिघात (anyo'nya-pratighāta) *m.* act of dashing against each other अन्योऽन्यप्रतिघातसंकुलचलत्कल्लोलकोलाहलैरुत्तालास्त इमे गभीरपयसः पुण्याः सरित्संगमाः UttaRāC. 2. 30.

अन्योऽन्यप्रतिपक्षता (anyo'nya-pratipakṣatā) *f.* opposition to each other अनयोः ... अन्योऽन्यप्रतिपक्षताननुभवात् ... भेदाभेदविषयतयैव व्यवस्थापनं युक्तम् NyāySu.(Ja.) 399A.7(*on* ii. 2.7)

अन्योऽन्यप्रतिपादक (anyo'nya-pratipādaka) *adj.* denoting or conveying each other तदेतत् सूक्तमित्युक्तं मिथुनं परचिह्नितम्। आदावन्योऽन्यमिश्रत्वादन्योऽन्यप्रतिपादकम् AhirbuS. 59.42.

अन्योऽन्यप्रतिपूजक (anyo'nya-pratipūjaka) *adj.* worshipping or honouring each other विप्रा अन्योऽन्यप्रतिपूजि(?ज)काः। अन्योऽन्यं प्रतिगृह्णन्ति तारयन्ति तरन्ति च SaṁvaSm.88.

अन्योऽन्यप्रतिबन्धक (anyo'nya-pratibandhaka) *adj.* (used as noun) (that) which is mutually contradictory अन्योऽन्यप्रतिबन्धकस्य तत्त्वे वा ज्ञानमेव न स्यात् TattvCin. i.774.13.

अन्योऽन्यप्रतिबन्धबल (anyo'nyapratibandha-bala) *n.* [Abl.] on the strength of mutual opposition or contradiction यस्याम् ... नियमहेतूनामन्योऽन्यप्रतिबन्धबलादत्यन्तमपसरणे स एव साधारणीभावः सुतरां पुष्यति AbhinBhā.i. 279.12(*on* 6. 31)

अन्योऽन्यप्रतिबिम्ब (anyo'nya-pratibimba) *m.* reflection of each other अचैतन्यचैतन्ययोः अन्योऽन्यविषयतारूपोऽन्योऽन्यस्मिन् अन्योऽन्यप्रतिबिम्बः सिद्धः SāṁkhyaPraBh.44. 30 (*on* 1.87)

अन्योऽन्यप्रतिबिम्बन (anyo'nya-pratibimbana) *n.* act of reflecting each other अयमेव च संयोगविशेषो बुद्ध्याद्यात्मनोरन्योऽन्यप्रतिबिम्बने हेतुः SāṁkhyaPraBh.48. 32 (*on* 1. 99)

अन्योऽन्यप्रतिबिम्बसिद्धि (anyo'nyapratibimba-siddhi) *f.* establishment of the reflection of each other विनिगमनाविरहेण वृत्तिचैतन्ययोरन्योऽन्यविषयताख्यसंबन्धरूपतयान्योऽन्यस्मिन्नन्योऽन्यप्रतिबिम्बसिद्धेश्च SāṁkhyaPra-Bh.44.17(*on* 1.87)

अन्योऽन्यप्रतिबिम्बित (anyo'nya-pratibimbita) *adj.* reflected in each other इमे ते कौसुमोद्योता अन्योऽन्यप्रतिबिम्बिताः YogVā.iv.6.5.

अन्योऽन्यप्रतिबुद्ध (anyo'nya-pratibuddha) *n.* [Inst.] through mutual enlightenment एतद्वै पञ्चविंशकम्। बुध्यमानो भवत्येष ममात्मक इति श्रुतः। अन्योऽन्यप्रतिबुद्धेन वदन्त्यव्यक्तमच्युतम् BrahmP. 244.6.

अन्योऽन्यप्रतिभाविक (anyo'nya-pratibhāvika) *adj.* felt for or concerning each other रक्ष्यतां सौहृदं तस्मादन्योऽन्यप्रतिभाविकम् MahāBhā.i.200. 20.

अन्योऽन्यप्रतिभावित (anyo'nya-pratibhāvita) *adj.* nurtured by concern for each other रक्ष्यतां सौहृदं तस्मादन्योऽन्यप्रतिभाविकम् (v.l °भावितम्) MahāBhā. i. 200. 20.

अन्योऽन्यप्रतियोग (anyo'nya-pratiyoga) *m.* counterpositiveness of each other संयोगश्च विभागश्च भेदश्चैव पृथक् पृथक्। अन्योऽन्यप्रतियोगेन ह्युभयोरपि दृश्यते AnuVyā. 26B. 5(*on* 2. 2); अन्योऽन्यस्य प्रतियोगोऽन्योऽन्यप्रतियोगः NyāySu.(Ja.)369A.4 (*on* ii. 2.6)

अन्योऽन्यप्रतियोगिक (anyo'nyapratiyogi-ka) *adj.* **1** having each other as the counterpositive अन्योऽन्यप्रतियोगिकः अभावः अन्योऽन्यभावः TarkSaṁ.(Ā.) 131. 2; एक एव भेदः द्विधर्मिको दृष्टः इति। तस्मादन्योऽन्यप्रतियोगिकानेकधर्मिकानेकभेदविषयत्वं प्रतीतेर्न वक्तुं शक्यम् NyāySu.(Ja.) 369B.8(*on* ii. 2.6); वस्तुतोऽन्योऽन्यप्रतियोगिकयोर्घटपटस्वरूपभेदयोः प्रतीतयोः सतोः असति सादृश्यादौ प्रतिबन्धके अन्योऽन्यप्रतियोगिकतया विशिष्टभेदप्रतीतौ बाधकाभावात् NyāySu.(Ja.) 408A.2(*on* ii. 2.8); Nyāyāmṛ. 560B.11; AdvaiSi.803.1; **2** having each other as the relational adjuncts, cf. **अन्योऽन्यप्रतियोगिकत्व.**

अन्योऽन्यप्रतियोगिकता (anyo'nyapratiyogika-tā) *f.* [Inst.] by way of being what has each other as the counterpositive घटात्पटः पृथक् पटाद्य घटः पृथग् इति अन्योऽन्यप्रतियोगिकतया प्रतीयते NyāySu.(Ja.)369A.11(*on* ii. 2.6)

अन्योऽन्यप्रतियोगिकत्व (anyo'nyapratiyogika-tva) *n.* the state of being what has each other as the relational adjuncts उभयविश्रान्तसादृश्योपमायामन्योऽन्यप्रतियोगिकत्वांशे व्यक्तिः। सादृश्यरूपोपमांशे वृत्त्यन्तरम् CitraMī. 39.5; अन्योऽन्यप्रतियोगिकत्वविशिष्टसादृश्यविषयवृत्त्यन्तरनिरपेक्षकत्वं व्यक्तेः तद्विषयव्यक्तिनिरपेक्षत्वं वृत्त्यन्तरस्य चास्त्येव CitraMī.39.13; अन्योऽन्यप्रतियोगिकत्वविशिष्टा ... सा उपमेयोपमा RasGaṅ. 265. 2; अन्योऽन्यप्रतियोगिकत्वस्य व्यञ्जनव्यापारमात्रगम्यत्वेनोपमायाश्च ... अबोधनात् RasGaṅ. 265.5; अन्योऽन्यप्रतियोगिकत्वमुपमायां न प्रतीयते RasGaṅ. 266.4.

अन्योऽन्यप्रतियोगिता (anyo'nyapratiyogi-tā) *f.* the state of being the counterpositives of each other घटपटस्वरूपभेदयोः ... अन्योऽन्यप्रतियोगितया विशिष्टधीः Nyāyāmṛ. 560B.12.

अन्योऽन्यप्रतियोगित्व (anyo'nyapratiyogi-tva) *n.* **1** the state of being the relational adjuncts of each other कस्यांचित्क्रियायां भावानामन्योऽन्यप्रतियोगित्वं सहार्थ इति चेन्न। अनुत्पन्नस्थितनि(v.l. °वि)रुद्धानामन्योऽन्यप्रतियोगित्वाभावात् सहभवतां च प्रतियोगित्वे कालस्याप्रत्याख्यानमेव NyāyKa.64.18; **2** the state of being the counterpositives of each other घटपटस्वरूपभेदयोरन्योऽन्यप्रतियोगित्वयोग्यघटपटत्वादिरूपेण प्रतीतयोः असति प्रतिबन्धके ... विशिष्टधीः Nyāyāmṛ. 560B.11; AdvaiSi.803.1.

अन्योऽन्यप्रतिरुष्ट (anyo'nya-pratiruṣṭa) *adj.* angry at each other हयाः ... अन्योऽन्यपरिपिष्टाः (v.l.अन्योऽन्यप्रतिरुष्टाः) ... दृश्यन्ते MahāBhā.ix. 22.47.

अन्योऽन्यप्रतिरोध (anyo'nya-pratirodha) *m.* mutual opposition or contradiction समत्वेऽपि प्रकरणसमत्वापादनदशायामन्योऽन्यप्रतिरोधस्येष्टत्वेन तत्प्रसङ्गानुपपत्तेश्च ŚatDū.71.18.

अन्योऽन्यप्रतिविद्ध (anyo'nya-pratividdha) *adj.* hitting against each other हयाः ... । अन्योऽन्यपरिपिष्टाः (v.l. अन्योऽन्यप्रतिविद्धाः) ... दृश्यन्ते MahāBhā.ix. 22.47.

अन्योऽन्यप्रतिश्रुति (anyo'nya-pratiśruti) *f.* mutual echo or reverberation गम्भीरत्वं तत्रैव शब्दस्य भ्रमणादन्योऽन्यप्रतिश्रुतिकारसमारम्भसंपूर्णाद्य AbhinBhā.i.64.19(*on* 2.82)

अन्योऽन्यप्रतिषेध (anyo'nya-pratiṣedha) *m.* **1** mutual contradiction or conflict अन्योऽन्यप्रतिषेधो विप्रतिषेधः MahāBh.i. 304.12(*on* i.4. 2); **2** mutual exclusion अन्योऽन्यप्रतिषेधदर्शनमपि स्याद्यत्र चोक्तं विना (पुष्पाणाम्) ĪśānŚiPa.i.8.68; ii. 5.82.

अन्योऽन्यप्रतिष्ठ (anyo'nya-pratiṣṭha) *adj.* based on each other, interdependent शरीरहृदयवायवोऽन्योऽन्यप्रतिष्ठाः BṛĀraUBh.479. 5 (*on* iii. 9. 26); देहहृद्वायवोऽन्योऽन्यप्रतिष्ठाः संहतत्वतः। प्रयुक्ताः कर्मणा पुंसां वर्तन्ते भोगसिद्धये BṛĀraUBhVā.iii. 9. 92.

अन्योऽन्यप्रतिसंगम (anyo'nya-pratisaṅgama) *m.* counterunion of each other राजराष्ट्रभयावहम् ... विरुद्धानां च सत्त्वानामन्योऽन्यप्रतिसंगमम् AVPari.64(3).3.

अन्योऽन्यप्रतिसर्पण (anyo'nya-pratisarpaṇa) *n.* act of approaching each other (ग्रहाणाम्) आरोहणम् ... अन्योऽन्यं प्रति सर्पणम् (v.l. अन्योऽन्यप्रतिसर्पणम्) ... । सर्वमेतत्परीक्षेत ग्रहाणां ग्रहकोविदः MahāBhā.ii.App.I.28(16)

अन्योऽन्यप्रतीघात (anyo'nya-pratighāta) *m.* hindrance to each other याभ्यां दिग्भ्यां द्वयोः परस्परमागच्छतोरन्योऽन्यप्रतीघातो भवति ते विरुद्धे दिशौ NyāyKa.147. 2.

अन्योऽन्यप्रत्यनीक (anyo'nya-pratyanīka) *adj.* **1** mutually divergent अन्योऽन्यप्रत्यनीकानां रसानां स्निग्धरूक्षयोः। व्यत्यासादुपयोगेन प्रकृतिं गमयेद्भिषक् CaraS.viii.12.8; **2** mutually contradictory अन्योऽन्यप्रत्यनीकानि च प्रावादुकानां दर्शनानि NyāyBh. 310. 5(*on* iv. 2.49)

अन्योऽन्यप्रत्यय (anyo'nya-pratyaya) *adj.* **1** having (factors as) mutual (remote) causal conditions द्वादशाङ्गः प्रतीत्यसमुत्पादोऽन्योऽन्यहेतुकोऽन्योऽन्यप्रत्ययो न नित्यः ... अनुप्रवर्तते ĀryaŚāS.13.4.

अन्योऽन्यप्रत्यय (anyo'nya-pratyaya) *m.* faith or confidence in each other अविस्रम्भो न जात्वासीदन्योऽन्यप्रत्ययात् तयोः TriṣaŚaPuC.i. 2.63.

अन्योऽन्यप्रथन (anyo'nya-prathana) *n.* act of celebrating each other अन्योऽन्यप्रथनविडम्बनप्रवीणैः। ... आक्लृप्तस्थविरहसां निशाटडिम्भैः। ... अद्राक्षीदमरविरोधिराजधानीम् Rāgh.12. 51.

अन्योऽन्यप्रधन (anyo'nya-pradhana) *n.* mutual fight, i.e. mutual enmity सः। निनाय योधान् ... अन्योऽन्यप्रधनैर्धनम् RājTa.(Ka.)8.170.

अन्योऽन्यप्रयुक्त (anyo'nya-prayukta) *adj.* caused by each other जीवब्रह्मविभागस्याविद्यकत्वादविद्यायाश्च जीवाश्रितत्वात् जीवत्वाज्ञाने अन्योऽन्यप्रयुक्ते इति प्रयुक्तेरेव प्रतिबन्धः Nyāyāmṛ.352A.8.

अन्योऽन्यप्रयोजक (anyo'nya-prayojaka) *adj.* conducive to each other सर्व एते ह्यस्ववशा दण्डचक्रादयो यथा। ... अथ वा मतमेतत्ते तेऽप्यन्योऽन्यप्रयोजकाः MahāBhā.xiii.1. 34.

अन्योऽन्यप्रवर्तन (anyo'nya-pravartana) *n.* act of prompting each other अन्योऽन्यप्रवर्तने अन्योऽन्याश्रयणात्। उत्तरस्य ज्ञानस्य जगत्कारणत्वाभावान्नान्योऽन्याश्रयणम् NyāySiA. 231. 27.

अन्योऽन्यप्रवर्तित (anyo'nya-pravartita) *adj.* caused to roll on by each other ब्रह्मैव मामाहेत्यादरातिशयः। पुत्रशतयोगाद्य(द)न्योऽन्यप्रवर्तितबहुतरपरिवारयोगः AbhinBhā.i.18.12(*on* 1. 24)

अन्योऽन्यप्रवितीर्ण (anyo'nya-pravitīrṇa) *adj.* delivered, i.e. given to each other अन्योऽन्यप्रवितीर्णदन्तनखरप्रोद्यत्पदव्यञ्जनैर्यूनोर्वीक्ष्य परां स्थितिं गतवतो निर्व्याजवीरव्रते। कन्दर्पः ... आशिश्राय ... निद्राम् HammīMaKā.7.127.

अन्योऽन्यप्रविभागक (anyo'nya-pravibhāgaka) *adj.* causing mutual separation रक्ष्यतां सौहृदं तस्मादन्योऽन्यप्रतिभाविकम् (v.l. अन्योऽन्यप्रविभागकम्) MahāBhā.i. 200. 20.

अन्योऽन्यप्रविभाविक (anyo'nya-pravibhāvika) *adj.* causing to appear dissension or strife between each other रक्ष्यतां सौहृदं तस्मादन्योऽन्यप्रतिभाविकम् (v.l. अन्योऽन्यप्रविभाविकम्) MahāBhā.i. 200. 20.

अन्योऽन्यप्रवेश (anyo'nya-praveśa) *m.* entrance, i.e. merging into each other देवानामन्योऽन्यप्रवेशेन देहलयो भवति TattvPrakā.210B.10 (*on* iv. 2.17)

अन्योऽन्यप्रश्न (anyo'nya-praśna) *m.* question to each other, mutual enquiry सर्वमुभयोरन्योऽन्यप्रश्नादनेनैव तरोः प्रकाण्डेनान्तरितः शृणोमि UdaySuKa.134.6.

अन्योऽन्यप्रस्तुत (anyo'nya-prastuta) *adj.* begun or commenced by each other कृत्वा च कांश्चिदन्योऽन्यप्रस्तुतप्रियव्यवहारान् ... निषधेश्वरश्चिन्तयांचकार NalaCam. 5. 54(42)

अन्योऽन्यप्रहाण (anyo'nya-prahāṇa) *n.* abandonment of each other तादात्म्यग्राहिणी प्रतीतिरियं गौरयमित्येकात्मतापरामर्शात् उभयोरन्योऽन्यप्रहाणेन स्वरूपान्तराभावाद्य अनुवृत्तता हि गोत्वस्येव NyāyKa. 315.12.

अन्योऽन्यप्रहित (anyo'nya-prahita) *adj.* discharged by each other किं किं नेत्थमसिध्यत् ... निशाचारिणामन्योऽन्यप्रहितामरासुरशरस्रग्दार्यमाणैः गजैः ŚrīKaC. 23.45.

अन्योऽन्यप्रहृति (anyo'nya-prahṛti) *f.* act of striking or attacking each other अन्योऽन्यप्रहृतौ रन्ध्रमीक्षमाणौ ...। अयुध्येतां दुराधर्षौ दण्डिनीदैत्यशेखरौ BrahmāṇḍP. iii. 28.110; अन्योऽन्यप्रहृतिर्मा भूदिति काश्मीरिका भटाः। पत्रशाखा न्यधुर्मूर्ध्नि हर्तुं निजपरभ्रमम् RājTa.(Śrī.) 4. 256.

अन्योऽन्यप्रान्तरान्तर् (anyo'nyaprāntarāntar) *ind.* in the space between each other अन्योऽन्यप्रान्तरान्तर्विचलदुरुमरुत्पुञ्जगुञ्जारवोग्रैरङ्गुल्यग्रैरुदञ्चन्नखकिरणशिखास्पष्टदंष्ट्राकरालैः। क्रामन्वः पातु पञ्चाननः EI.xi.190.1.

अन्योऽन्यप्राप्त (anyo'nya-prāpta) *adj.* occurring after each other पात्रसंकोचे सति परस्परसंकरेण स्वादुतोपघातकानि यानि चान्योऽन्यप्राप्तपरिवेषणकालानि च यानि विस्मृत्य पूर्वं न परिविष्टानि ... तानि भुञ्जानेष्वपि द्विजेषु परिवेषणीयान्येव CaturCin.iii(1).1380. 21.

अन्योऽन्यप्राभृत (anyo'nya-prābhṛta) *n.* present or gift for each other अन्योऽन्यप्राभृतैस्तुष्टौ पुरं स्वं स्वं गतौ नृपौ PrabhāC. 98.13.

अन्योऽन्यप्रियकाङ्क्षिन् (anyo'nyapriya-kāṅkṣin) *adj.* desiring favour or showing kindness to each other धृष्टद्युम्नः पाण्डवाश्च सात्यकिः केशवोऽष्टमः। सत्त्वस्थाः शौर्यसंपन्ना अन्योऽन्यप्रियकारिणः (v.l.अन्योऽन्यप्रियकाङ्क्षिणः) MahāBhā. ii. 49.19.

अन्योऽन्यप्रियकाम (anyo'nyapriya-kāma) *adj.* desiring favour or showing kindness to each other स्वोचितान्येव कर्माणि प्रारभन्ते च मानवाः। ... अन्योऽन्यप्रियकामाश्च राजभक्तिसमन्विताः BrahmāṇḍP.ii. 50. 9.

अन्योऽन्यप्रियकारिन् (anyo'nyapriya-kārin) *adj.* doing favour to each other धृष्टद्युम्नः पाण्डवाः ...। सत्त्वस्थाः शौर्यसंपन्ना अन्योऽन्यप्रियकारिणः MahāBhā. ii.49.19; ii.App. I. 33(14)

अन्योऽन्यप्रियता (anyo'nya-priyatā) *f.* fondness or affection for each other अन्योऽन्यप्रियताप्रसन्नमनसः सर्वत्र सन्तु प्रजाः NāgaSa. 38.18 (comm. अन्योऽन्यं परस्परोपरि प्रियता स्नेहः मैत्री)

अन्योऽन्यप्रियदर्शन (anyo'nya-priyadarśana) *adj.* having pleasant or grateful sight for each other पाण्डवाः ...। सत्त्वस्थाः ... अन्योऽन्यप्रियकारिणः (v.l. अन्योऽन्यप्रियदर्शनाः) MahāBhā.ii.49.19.

अन्योऽन्यप्रीणन (anyo'nya-prīṇana) *n.* act of pleasing each other लभध्वं परमं स्थानमन्योऽन्यप्रीणनात् GaṇeP.ii.139.11.

अन्योऽन्यप्रीतमनस् (anyo'nya-prītamanas) *adj.* whose minds are pleased with each other अन्योऽन्यप्रीतमनसोरुमाशंकरयोरथ। श्लेषं संसक्तयोर्ज्ञात्वा शङ्कितः किल वृत्रहा BrahmāṇḍP.ii.10. 22.

अन्योऽन्यप्रीति (anyo'nya-prīti) *f.* **1** love for each other, mutual love or affection शेषः सर्वोऽपि मृगजनो दूरीभूतस्तिष्ठति (v.l.अन्योऽन्यप्रीत्या पिङ्गलकः करटकदमनकनामानौ मन्त्रिपुत्रौ न गणितवान्) PañcT.1. 54(37)(46.7); परस्परं प्रीत्या (v.l. तेन स्नेहेनान्योऽन्यप्रीत्या च) कालोऽतिवर्तते PañcT. 2.77(34)(252.1); अन्योऽन्यप्रीतिरनयोरुमाशंकरयोर्यथा VāyuP.ii.11. 20; **2** pleasure to each other ततो युद्धमभूद्घोरं परस्परवधैषिणाम्। अन्योऽन्यवधसंयुक्तमन्योऽन्यप्रीतिवर्धनम् MahāBhā.ix.11. 38.

अन्योऽन्यप्रीतिकृत् (anyo'nyaprīti-kṛt) *adj.* causing, i.e. having mutual love अन्योऽन्यप्रीतिकृतां समानरूपानुरागकुलवयसाम्। केषांचिदेव मन्ये समागमो भवति पुण्यवताम् Nāgā. 2.14.

अन्योऽन्यप्रीतिभावक (anyo'nyaprīti-bhāvaka) *adj.* producing mutual love or affection रक्ष्यतां सौहृदं तस्मादन्योऽन्यप्रतिभाविकम् (v.l. °प्रीतिभावकम्) MahāBhā.i. 200. 20.

अन्योन्यप्रीतिभाविक (anyo'nyaprīti-bhāvika) *adj.* producing mutual love or affection रक्ष्यतां सौहृदं तस्मादन्योऽन्यप्रतिभाविकम् (v.l. °प्रीतिभाविकम्) MahāBhā.i. 200. 20.

अन्योऽन्यप्रीतियुक्त (anyo'nyaprīti-yukta) *adj.* possessing love for each other अन्योऽन्यप्रीतियुक्तौ तु नान्योऽन्यं जहतुः VarāP.122. 38; अन्योऽन्यप्रीतियुक्तानामेतेषां स्वस्वपत्तने। त्रयाणामपि मित्राणां याति कालः शनैः शनैः BṛKathāK.134.4.

अन्योऽन्यप्रीतिसंयुक्त (anyo'nyaprīti-saṁyukta) *adj.* having affection for each other अन्योऽन्यप्रीतिसंयुक्ता व्यवर्धन्त प्रजास्तदा MahāBhā.i.102.6.

अन्योऽन्यप्रीतिसंहृष्ट (anyo'nyaprīti-saṁhṛṣṭa) *adj.* pleased with mutual love or affection अन्योऽन्यप्रीतिसंहृष्टदत्तलाभेन वै जने। ताम्बूलहृष्टवदने .... नीराजनं प्रकर्तव्यम् BhaviP.813A. 25(iv.140.19)

अन्योऽन्यप्रीतिसंपन्न (anyo'nyaprīti-sampanna) *adj.* having love for each other (दंपती) अन्योऽन्यप्रीतिसंपन्नौ तिष्ठतः स्म मुदान्वितौ BṛKathā-K.64.5.

अन्योऽन्यप्रीतिसुखित (anyo'nyaprīti-sukhita) *adj.* delighted by love for each other मृगस्तु प्रीतिमानेवं कूर्मादींस्तानुवाच सः। पुण्यवानस्मि यत्प्राप्ता भवन्तः सुहृदो मया। प्राणानुपेक्ष्य यैरेवं मृत्योरद्याहमुद्धृतः। ... अन्योऽन्यप्रीतिसुखिताः काककूर्माखवोऽवसन् KathāSaSāg. x. 5.139.

अन्योऽन्यप्रेक्षण (anyo'nya-prekṣaṇa) *n.* act of seeing or looking at each other आकाशे ...। अन्योऽन्यप्रेक्षणतोषमन्वभूवन्फल्गुन्यस्तिष्यपुनर्वसू च मन्ये Rāvaṇā.1.40.

अन्योऽन्यप्रेक्षा (anyo'nya-prekṣā) *f.* act of seeing or looking at each other न निवर्तयितुं चापि शक्येयं महती चमूः। अन्योऽन्यप्रेक्षया पश्य द्रवतीयं वरूथिनी MahāBhā.vi. 51. 39.

अन्योऽन्यप्रेमन् (anyo'nya-preman) *n.* love for each other, mutual love क्व तेऽन्योऽन्यं यत्नाः (v.l. वान्योऽन्यप्रेम KANE Ed.) क्व च गहनाः कौतुकरसाः UttaRāC.6. 33.

अन्योऽन्यप्रेमप्रवण (anyo'nyaprema-pravaṇa) *adj.* disposed to or full of mutual love यदन्योऽन्यप्रेमप्रवणयुवतीमन्मथकथासमारम्भे ... पुलकैरञ्चिततनुः। तथा मन्ये धन्यम् ... कुरङ्गाक्षी दीक्षागुरुमकृत कंचित्सुकृतिनम् SubhāRaK.15.41; SaduktiKa.71. 33.

अन्योऽन्यप्रेमसंयुक्त (anyo'nyaprema-saṁyukta) *adj.* possessing love for each other प्रियङ्गुदर्शनाभिख्यो नन्दनः ...। अन्योऽन्यप्रेमसंयुक्तदंपत्योरनयोरभूत् BṛKathāK.127.154.

अन्योऽन्यप्रेमसङ्ग (anyo'nyaprema-saṅga) *m.* possession of mutual love अन्योऽन्यप्रेमसङ्गेन याति कालः शनैः शनैः BṛKathāK.138.47.

अन्योऽन्यप्रेमसंगत (anyo'nyaprema-saṅgata) *adj.* possessing mutual love विबुधौ ...। पद्मनारायणस्नेहमीहमानौ परीक्षितुम्। क्रीडैकरसिकात्मानावन्योऽन्यप्रेमसंगतौ। पश्चावः प्रीतिमनयोः PadmP.(Ra.)115. 3.

अन्योऽन्यप्रेमसंबन्ध (anyo'nyaprema-sambandha) *adj.* related or connected with mutual love (अद्राक्षीत्) अन्योऽन्यप्रेमसंबन्धं प्रस्फुरद्विमले जले। ... मीनयोर्युगलम् PadmP.(Ra.)3.131; भार्याद्वयं प्राह श्रेणिकः ...। अन्योऽन्य-प्रेमसंबन्धम् BṛKathāK. 55.102.

अन्योऽन्यप्रेमसंबन्ध (anyo'nyaprema-sambandha) *m.* relation or connection of mutual love अन्योऽन्यप्रेमसंबन्धचेतसोरनयोरभूत्। ... नन्दनः ... जिनदासः BṛKathāK.13. 3; अन्योऽन्यप्रेमसंबन्धतुष्टमानसयोस्तयोः। बभूव परमा मैत्री BṛKathāK.32.12; यूथद्वयमिदं स्पष्टं महिषीणां दिने दिने। अन्योऽन्यप्रेमसंबन्धं चरन्नेकत्र तिष्ठति BṛKathāK.121. 9.

अन्योऽन्यप्रेषित (anyo'nya-preṣita) *adj.* sent, i.e. communicated to each other अनयोरन्योऽन्यप्रेषितप्रच्छन्नदूतोक्तिवर्धितानुरागयोः चलन्त्यङ्गानि न मनोरथाः NalaCam. 5. 20(1)

अन्योऽन्यफल (anyo'nya-phala) *n.* fruit of each other सूत्रप्रामाण्ये-नान्योऽन्यफलत्वं भङ्क्त्वा सहोत्पन्नकार्यकारणभावविभङ्गया आह Sphuṭā.iii.63.20 (*on* 3. 32)

अन्योऽन्यफलित (anyo'nya-phalita) *adj.* producing consequences, i.e. divine attributes between each other गोप्यं तदेतद्रत्नचतुष्टयम्। अन्योऽन्य-फलितं सर्वैरशेषैरधिकं गुणैः LakṣmīT. 50.87.

अन्योऽन्यबद्ध (anyo'nya-baddha) *adj.* **1** joined together with each other (वाक्स्तम्भनकृत्) नरेन्द्रभुजगावन्योऽन्यबद्धौ लिखेत् ŚāraTi. 24.66; **2A** tied to each other समर्थौ। एकैकपादाविव देवदत्तावन्योऽन्यबद्धौ न हि तौ प्रयातुम् KalyāKā.7.47; **2B** fixed on each other, cf. **अन्योऽन्यबद्धदृष्टित्व**; **3** (closely) related with or concerning each other अन्योऽन्यबद्धपरिहासपरंपराभिः ... परिवार्यमाणा। ... अक्षान्विनिक्षिपति संप्रति पक्ष्मलाक्षी ŚṛṅgāSar.84; **4** contracted with each other, cf. **अन्योऽन्यबद्धवैर.**

अन्योऽन्यबद्धदृष्टित्व (anyo'nyabaddhadṛṣṭi-tva) *n.* the state of having a glance fixed on each other सेनाद्वितयम् ... युद्धसज्जम् ... अन्योऽन्यबद्ध-दृष्टित्वाच्चित्रं भित्ताविवार्पितम् YogVā.iii. 32.7.

अन्योऽन्यबद्धवैर (anyo'nyabaddha-vaira) *adj.* having enmity or hostility contracted with each other अन्योऽन्यबद्धवैराणां जिगीषूणां नृपात्मज। उद्योगसमयः सौम्य पार्थिवानामुपस्थितः Rāmā.iv. 29.30; संप्रति पार्थिवानामपि तावदन्योऽन्यबद्धवैराणां प्रतिनिवृत्ताः कलहाः DhūrtaViSaṁ.11.2.

अन्योऽन्यबद्धस्पर्ध (anyo'nyabaddha-spardha) *adj.* having competition contracted with each other, i.e. competing with each other ऋतुभिरपि दर्शितनिजनिजद्रुमकुसुमसमृद्धिभिरन्योऽन्यबद्धस्पर्धैरिव ... आराममद्राक्षीत् (समरकेतुः) TilaMañ. 212. 5.

अन्योन्यबद्धस्मित (anyo'nyabaddha-smita) *adj.* having smile fixed on each other तौ दंपती ... अन्योऽन्यबद्धस्मितौ NyāySiA. 234. 27.

अन्योऽन्यबन्धन (anyo'nya-bandhana) *adj.* [*f.* –ī] **1** dependent on each other, interdependent (अर्थकामौ) अन्योऽन्यबन्धनावेतौ विनान्योऽन्यं न सिध्यतः MahāBhā.v. 37. 34; SūktiRa.163.101; **2** joining or linking one another नृत्तं शृङ्खलान्योऽन्यबन्धनी BhāvPra.(Śā.) 246.17(8)

अन्योऽन्यबन्धन (anyo'nya-bandhana) *n.* act of binding each other अलीककलहाकृष्टसूत्रशेषीकृतस्रजः। अन्योऽन्यबन्धनानीतबिशसूत्रयुता इव। ... एताश्चोपवने दिव्यस्त्रीणां क्रीडाः RāghPāṇ.(Dha.)7. 38

अन्योऽन्यबल (anyo'nya-bala) *n.* **1** strength of each other or one another प्रजह्रे सममेव तत्र तैरपेक्षितान्योऽन्यबलोपपत्तिभिः Kirātā.14.44; द्वन्द्वयुद्धरताः सर्वे अन्योऽन्यबलकाङ्क्षिणः SkandP. i(1).17.140; अभिप्रहारैर्विविधैर-न्योऽन्यबलदर्पिताः ... केचिद्वनगजाः ... क्रीडन्ति Hastyāyur. 200.8(2.13); **2** armies of each other अन्योऽन्यबलद्वयम्। व्यधाज्जनक्षयम् RājTa.(Prā.)244.

अन्योऽन्यबलाबल (anyo'nya-balābala) *n.* strength and weakness of each other श्रुति°...°समाख्यानामेवान्योऽन्यबलाबलावधारणसंदिह्यमानवचनव्यक्तिषु ... निर्णयार्थं द्वितीयतृतीयौ पादावारभ्येते BrahmSūBh.(Bhā.)37. 5(*on* i. 2.1)

अन्योऽन्यबाणवर्ष (anyo'nya-bāṇavarṣa) *adj.* showering arrows at each other तद्दानवमहामेघं देवायुधविराजितम्। अन्योऽन्यबाणवर्षं तद्युद्धदुर्दिनमाबभौ HariVaṁ. 37. 36.

अन्योऽन्यबाध (anyo'nya-bādha) *m.* **1** contradiction to each other इन्द्रेशानाद्यभिख्या स्वयमिह महदाद्युक्तिभिर्वा विशिष्टा ... स्यात् नैक ईशो न भवति यदि वा कश्चिदन्योऽन्यबाधात् TattvMu. 3.13; 3.71; **2** act of hurting, i.e. pressing each other, cf. **अन्योऽन्यबाधिन्.**

अन्योऽन्यबाधक (anyo'nya-bādhaka) *adj.* opposed or enemical to each other सिंहोऽब्रवीद्व्यक्तवाचो जातिस्मरा वयम्। अन्योऽन्यबाधकाश्चास्मद्वृत्तान्तं च क्रमाच्छृणु KathāSaSāg. x. 9. 56.

अन्योऽन्यबाधकत्व (anyo'nya-bādhakatva) *n.* opposition to each other, mutual contradiction कारणाभावे कार्यस्योत्पत्तिर्विभावना ... कारणाभाव इत्यन्योऽन्यबाधकत्वानुप्राणिताद्विरोधालंकाराद्भेदः AlaṅkāSa.124.7.

अन्योऽन्यबाधकभाव (anyo'nya-bādhakabhāva) *m.* mutually contradictory relationship धातुरुद्रमहेश्वरशब्दानामन्योऽन्यविरोधात् अन्योऽन्यबाधकभावानुपपत्तेश्च, अर्थनिश्चायकत्वेऽनुपपन्ने सति प्रमाणान्तरायत्तोऽर्थनिश्चयः ŚrutaPra. ii.191.22 (*on* i.4.29)

अन्योऽन्यबाधन (anyo'nya-bādhana) *n.* mutual contradiction भ्रान्तिश्च वस्तुवित्तिश्चेत्येतदन्योऽन्यबाधनम् PramāVāBh.193. 2.

अन्योऽन्यबाधनावस्था (anyo'nyabādhanāvasthā) *f.* states or conditions opposing each other अन्यामन्यां धनावस्थाम् (v.l. अन्योऽन्यबाधनावस्थाम्) प्राप्य ... । असंतुष्टाः प्रमुह्यन्ति MahāBhā.xi. 2. 20.

अन्योऽन्यबाधा (anyo'nya-bādhā) *f.* hinderance or impediment to each other दीपाश्च ... गेहे नान्योऽन्यबाधां जनयन्ति भान्तः VarāṅgaC.10.38.

अन्योऽन्यबाधित (anyo'nya-bādhita) *adj.* mutually contradictory तेभ्यः स्वरूपं भिन्नं हि वैरूप्यमभिधीयते। वैरूप्यं न च भिन्नं चेत्येतदन्योऽन्यबाधितम् TattvSaṁ.1718.

अन्योऽन्यबाधिन् (anyo'nya-bādhin) *adj.* obstructing, i.e. pressing each other विभाति तन्व्या नवरोमराजिः ... । अन्योऽन्यबाधिस्तनमण्डलस्य मध्यस्य धात्रा विहितेव सीमा JānaHa.7.11.

अन्योऽन्यबाध्य (anyo'nya-bādhya) *adj.* [*f.*–ā] contradictory to each other, mutually contradictory ज्योतिश्शास्त्रं पुराणाद्यपि न हि निगमग्राह्यमन्योऽन्यबाध्यम् TattvMu.1.64; एकाधारे विरुद्धाकृतियुगयुगपत्ख्यातिरन्योऽन्यबाध्या TattvMu. 4.15.

अन्योऽन्यबाध्यत्व (anyo'nyabādhya-tva) *n.* the state of being mutually contradictory ननु भेदज्ञानबाधितो रूप्यसर्पाद्यैक्यभ्रमः ... अन्यथा तयोरन्योऽन्यबाध्यत्वान्नानेकरूपं किं चित्स्यात् IṣṭaSi.108.10.

अन्योऽन्यबाध्यबाधकभाव (anyo'nya-bādhyabādhakabhāva) *m.* mutually contradictory- and - contradicted relationship मनुष्यत्वमर्कटत्वादेरन्योऽन्यबाध्यबाधकभावं विना समावेशाङ्गीकारे ... तदविशेषात् ŚivārkaMaDī.ii. 232.10(*on* iii. 2.6)

अन्योऽन्यबाहुमलन (anyo'nyabāhu-malana) *n.* act of rubbing arms of each other अभ्युन्मिषाच्छिखिशिखापटलं सुबाहुरन्योऽन्यबाहुमलनेन करद्वयस्थम्। त्वष्टा ... आधत्त चक्रघटनार्थमिवार्कतेजः HarVi. 34.18.

अन्योऽन्यबीज (anyo'nya-bīja) *n.* seed of each other अन्योऽन्यबीजाधायकमन्योऽन्यजनकं च चित्तं चित्तान्तरादुत्पद्यमानमन्योऽन्यवास्यवासकत्वेन प्रवर्तते Sphuṭā.ii.68. 20(*on* 2. 36)

अन्योऽन्यबीजलग्न (anyo'nyabīja-lagna) *adj.* whose seeds are stuck with each other रुद्राक्षस्य फलम् ...। अन्योऽन्यबीजलग्नं च मालायां परिवर्जयेत् PadmP.v. 57.11.

अन्योऽन्यबोधनाशक्त (anyo'nyabodhanāśakta) *adj.* unable to recognize each other देवाः ...। अन्योऽन्यबोधनार(श)क्ताः प्रणम्य शिवमूचिरे PadmP.iv.104.67.

अन्योऽन्यभक्त (anyo'nya-bhakta) *adj.* divided by each other छित्त्वा छेदेन राशिं प्रथमफलमपोह्याप्तमन्योऽन्यभक्तम् GaṇiSāSaṁ. 5.115½; 136½.

अन्योऽन्यभक्ष (anyo'nya-bhakṣa) *m.* food for each other काके ...। अन्योऽन्यभक्षसंक्रामितानने तुष्टिरुत्तमा भवति BṛSaṁ. 95.43.

अन्योऽन्यभक्षण (anyo'nya-bhakṣaṇa) *n.* **1** object of eating, i.e. food for each other बिडालमत्स्यमज्ञानां जन्तूनां क्षुद्रसंज्ञिनाम्। अन्योऽन्यभक्षणानि स्युः AVPari.64(5).4; **2** act of eating each other अन्योऽन्यभक्षणे सक्ताः ...। इहैव परिवर्तन्ते न ते यान्त्युत्तरां दिशम् MahāBhā.xii.185.23; अन्योऽन्यभक्षणं दृष्ट्वा भूतानामपि चाशुभम्। ... सहस्रेषु नरः कश्चिन्मोक्षबुद्धिं समाश्रितः MahāBhā. xii.290.37; BrahmP. 239. 36.

अन्योऽन्यभक्षणादि (anyo'nyabhakṣaṇādi) *adj.* object of eating, i.e. food etc. for each other etc. अन्योऽन्यभक्षणादीनि तिर्यक्त्वे च चिरं मया। प्राप्तानि दुःखशल्यानि PadmP.(Ra.)32.86.

अन्योऽन्यभक्षिन् (anyo'nya-bhakṣin) *adj.* who eat each other (हिंस्रा भवन्ति क्रव्यादाः कृमयोऽभक्ष्यभक्षिणः। परस्परादिन स्तेनाः) अन्योऽन्यभक्षिणः मत्स्याद्याः ManvaVi.1506.4(*on* 12. 59)

अन्योऽन्यभङ्ग (anyo'nya-bhaṅga) *m.* defeat of, i.e. victory over each other दिने दिने ...। अन्योऽन्यभङ्गाहिततीव्रतर्षस्तथापि दूरीकृतजन्यमर्षः ŚaṅkaDigVi.(Mā.)8.71.

अन्योऽन्यभण्डन (anyo'nya-bhaṇḍana) *n.* mutual war सैन्यद्वयम् ...। अन्योऽन्यभण्डनासक्तं बभूव BṛKathāK. 56. 307.

अन्योऽन्यभजन (anyo'nya-bhajana) *n.* act of sharing, i.e. serving each other इन्द्रियविषयविज्ञानानामन्योऽन्यभजनं कारित्रभजनं वा भागः Abhidh-KoBh. 28. 20 (*on* 1.39)

अन्योऽन्यभय (anyo'nya-bhaya) *n.* fear of each other द्विजकौलेयकन्यायो राजडामरसंघयोः। ततोऽन्योऽन्यभयभ्रश्यद्वैरयोरुदजृम्भत RājTa.(Ka.)8.800.

अन्योऽन्यभयंकर (anyo'nya-bhayaṅkara) *adj.* one more terrible than the other नरकम् ... घोरं तथान्योऽन्यभयंकरम्। एवमेतेषु ते पापा नरकेषु समागताः ViṣṇuDhaP.ii.119. 52.

अन्योऽन्यभव (anyo'nya-bhava) *adj.* produced from each other, i.e. related respectively समवृत्तयोर्द्वयोर्हि द्वात्रिंशदशीतिहस्तविस्तृतयोः। ग्रासेऽष्टौ कौ बाणावन्योऽन्यभवौ समाचक्ष्व GaṇiSāSaṁ.6. 232½.

अन्योऽन्यभवनगमन (anyo'nyabhavana-gamana) *n.* act of occupying the houses of each other (लग्नेशदशमेशयोः) अन्योऽन्यभवनगमनात्क्रूराभावेऽथ चिन्तितप्राप्तिः TājiNī.iii.1.110(360)

अन्योऽन्यभागगत (anyo'nyabhāga-gata) *adj.* occupying the (ninth) part of each other अन्योऽन्यभागगतयोः सितकुजयोरन्यपुरुषसक्ता स्यात् Sārā.45.18.

अन्योऽन्यभाजित (anyo'nya-bhājita) *adj.* divided by each other कर्णाश्रितभुजघातैक्यमुभयथान्योऽन्यभाजितं गुणयेत् BrāhmSphuSi.12. 28; Līlā.4.190.

अन्योऽन्यभाव (anyo'nya-bhāva) *m.* **1** feeling for each other, mutual feelings गौरी वः पातु पत्युः प्रतिनयनमिवाविष्कृतान्योऽन्यरूपा (v.l. प्रतिनयन इवाविष्कृतान्योऽन्यभावा) CaṇḍīŚ.41; अन्योऽन्यभावचतुरेण सखीजनेन मुक्ताः ... कटाक्षाः MālaMā.1. 237; SaraKaṇṭhā.618. 9; **2** existence of each other, i.e. mutual identity भिन्नयोरप्यन्योऽन्या(न्य?)भावाविरोधात् एको भावः स्यात् IṣṭaSi. 5.7; **3** mutual exchange of conditions इन्द्रस्य ... शूकरस्य च ... मृत्युतः संत्रासोऽपि समः स्वकर्मगतिभिश्चान्योऽन्यभावः समः ŚāntiŚ. 2.8; 2.13.

अन्योऽन्यभावना (anyo'nya-bhāvanā) *f.* feeling or regard for each other देवोऽपि भावयेत्पश्चान्मानुषोऽपि न संशयः। अन्योऽन्यभावना कार्या स स्तेयी यो न भावयेत् BhaviP. 323B. 32 (ii(1). 5.76)

अन्योऽन्यभावारोपण (anyo'nyabhāvāropaṇa) *n.* superimposition of the nature of each other ('योऽसौ सोऽहम्' इति वाक्ये) जीवब्रह्मणोरन्योऽन्यभावारोपणमिति चेत् ... न ŚrutaPra.ii. 506. 21(*on* iii. 3. 37)

अन्योऽन्यभाषण (anyo'nya-bhāṣaṇa) *n.* mutual talk or conversation दोषा गताः ... अन्योऽन्यभाषणपदैरमृतोपमैश्च DevīBhāP.iii. 22. 35; अभिलाषः ... अनुरागः। यथा अन्योऽन्यभाषणमनङ्गविलासगोष्ठी PratāYaBhū. 278.8 (comm. इष्टालापरूपम्) [संलापोऽन्योऽन्यभाषणम् ŚabdaRa.(Vā.) 1853]

अन्योऽन्यभाषानवबोध (anyo'nyabhāṣānavabodha) *m.* non-understanding of the dialect of each other अन्योऽन्यभाषानवबोधभीतेः संस्कृत्रिमाभिर्व्यवहारवत्सु। दिग्भ्यः समेतेषु नरेषु वाग्भिः सौवर्गवर्गो न जनैरचिह्नि NaiṣC.10. 34 (comm. परस्परभाषाबोधाभावात्)

अन्योऽन्यभाषित (anyo'nya-bhāṣita) *n.* mutual talk or conversation साग्रं योजनमेतस्मादतीत्यान्योऽन्यभाषितम्। शृणोत्ययं जनः PadmP.(Ra.) 39. 20; बहवः ... आसीनाः अन्योऽन्यभाषितमपि न स्मरन्तश्चेत्स्युः ChāndoUBh. 446.7 (*on* vi.13.1)

अन्योऽन्यभिन्न (anyo'nya-bhinna) *adj.* **1** differing from or falling out with one another तेषामन्योऽन्यभिन्नानां स्वशक्तिमनुतिष्ठताम्। निग्रहः पण्डितैः कार्यः MahāBhā.xii.108. 26; **2** mutually different or distinct अन्योऽन्यभिन्ना

एवैते पन्थान: BrahmSūBh.(Śaṅ.)821.15(*on* iv. 3.1); अन्योऽन्यभिन्नानाम-परस्परवेदिनाम्। ज्ञानानामनुसंधानजन्मा नश्येज्जनस्थितिः ĪśvaPraSū.i. 3.6; स्मृति-प्रकाशोऽनुभवप्रकाश इति अन्योऽन्यभिन्नं युगलम् PratyabhiVi.ii. 363.3 (*on* i.7. 5); अणुत्वेनान्योऽन्यभिन्नानामंशत्वावच्छिन्नेन रूपेणांशिस्वरूपाद्भिलक्षणानामात्म-नामसंततेः सर्वत्राव्याप्तत्वादव्यतिकरः VedāntKau. 238. 25(*on* ii. 3.48)

अन्योऽन्यभिन्नकालत्व (anyo'nyabhinnakāla-tva) *n.* the state of belonging to mutually different periods (कालप्रकर्षहेतोः प्रवै(?वे)शकैः संगमः) कालप्रकर्षलक्षणाद्धेतोः अन्योऽन्यभिन्नकालत्वात् कथं तत्रैकघनता युक्तेति भावः AbhinBhā.iii.172.17(*on* 22.48)

अन्योऽन्यभिन्नजातीयता (anyo'nyabhinnajātīya-tā) *f.* [Inst.] by way of belonging to mutually different classes 'भुवनानि विष्णुः' ... इत्यादिष्वग्नि-वायुज्योतिर्भुवनवनगिरिदिगादीनामन्योऽन्यभिन्नजातीयतया। ... ब्रह्मात्मकत्वोपदेशः सफलः ŚrutaPra.ii. 25. 25(*on* i. 3.11)

अन्योऽन्यभिन्नता (anyo'nyabhinna-tā) *f.* the state of being mutually different, mutual difference बोधादिलक्षणैक्येऽपि तेषामन्योऽन्यभिन्नता। तथेश्वरेच्छाभेदेन ते च विज्ञानकेवलाः ĪśvaPraSū.iii. 2.7.

अन्योऽन्यभिन्नत्व (anyo'nyabhinna-tva) *n.* the state of being mutually different रजतत्वं न शुक्तेश्च रजतस्य न शुक्तिता। तयोरन्योऽन्यभिन्नत्वं प्रत्यक्षेणा-वधारितम् PrakaPañ.45.6.

अन्योऽन्यभिन्नप्रकाश (anyo'nyabhinna-prakāśa) *adj.* having mutually different manifestations भावाः ... विविक्ताभाः – अन्योऽन्यभिन्नप्रकाशाः Bhāsk. ii. 49.19(*on* ii. 2.4)

अन्योऽन्यभीतिवर्धन (anyo'nyabhīti-vardhana) *n.* increasing fear to each other ततो युद्धमभूद्घोरं परस्परवधैषिणाम्। अन्योऽन्यवधसंयुक्तमन्योऽन्यप्रीति-(v.l.°भीति)वर्धनम् MahāBhā.ix.11.38.

अन्योऽन्यभुजसूत्र (anyo'nyabhuja-sūtra) *n.* thread of arms running through various women अन्योऽन्यभुजसूत्रेण स्त्रीमाला ग्रथिता हि सा Rāmā.v.7.60.

अन्योऽन्यभूषण (anyo'nya-bhūṣaṇa) *adj.* decorating or ornamenting each other अन्योऽन्यसदृशा यत्र तथा ह्यन्योऽन्यभूषणाः। अलंकारा गुणाश्चैव समाः स्युः समता मताः(?ता) NāṭyaŚā.16.101.

अन्योऽन्यभूषा (anyo'nya-bhuṣā) *f.* ornaments of each other प्रवाल-मुक्तामणिभिः प्रदिष्टैः प्रत्याहृतैः पत्रलताङ्कुराद्यैः। अन्योऽन्यभूषापरिवृत्तिलीलां करोत्यसौ तीरभुवा पयोधिः Yādavā.18.87; शैलसुतामहेशौ। ... अन्योऽन्यभूषापणबन्धरम्यं तत्रान्तरे द्यूतमदीव्यतां तौ Rāṣṭrau.1.14.

अन्योऽन्यभेद (anyo'nya-bheda) *m.* **1** mutual feud or enmity, mutual dissension पञ्चाशतं मनोः पुत्राः ...। अन्योऽन्यभेदात्ते सर्वे विनेशुरिति नः श्रुतम् MahāBhā.i.70.15; निष्पन्नोऽसावन्योऽन्यभेदः Hitopa. 2.156(3); दरद्राज-द्रुमोऽन्योऽन्यभेदकूलकषयाच्युतः। क्रष्टुं नाशक्यताप्रौढैः स्रोतोभिरिव मध्यगः RājTa.(Ka.)8.2467; **2** difference of each other, mutual difference शौक्ल्याद् व्यावर्तते नीलेनोत्पलं तु विशेषितम्। इत्थमन्योऽन्यभेदस्य व्यावर्तकतया तयोः। ... वाक्यार्थत्वे प्रमाणान्तरविरोधो न विद्यते SarvaVeSāSaṁ.715; लौकिकानां चैतद्रसाद्रूपानुमानम्। न चैते पिशितचक्षुषः क्षणानामन्योऽन्यभेदमध्यवस्यन्ति TātpaṬ.(Vā.)163. 2(*on* i.1. 5); वस्तुतस्त्वर्थापत्त्यनुपलब्ध्योरन्योऽन्यभेदम् ... नाकलयामः BhāṭṭCin.47.12(*on* i.1.4)

अन्योऽन्यभेदक (anyo'nya-bhedaka) *adj.* who causes mutual enmity or dissension (कूटशासनकर्तृंश्च प्रकृतीनां च दूषकान्। ... हन्यात्) दूषकानन्योऽन्य-भेदकान् ManvaVi.1233.6(*on* 9. 232)

अन्योऽन्यभेदकलह (anyo'nyabheda-kalaha) *m.* conflict due to mutual enmity अन्योऽन्यभेदकलहाकुलमानभेदैर्जानन्ति किं जडधियस्तव रूपमम्ब ŚāraTi.12.83.

अन्योऽन्यभेदग्रह (anyo'nyabheda-graha) *m.* grasping or knowledge of mutual difference परस्परभेदग्रहोऽन्योऽन्यभेदग्रहसापेक्षः AdvaiSi.787.6.

अन्योऽन्यभेदग्राहिन् (anyo'nyabheda-grāhin) *adj.* which grasps or proves mutual difference विषयाणामन्योऽन्यभेदग्राहिप्रमाणाभावात् भेदः सुदुर्लभः VedāntKa. 470.15(*on* iii. 3. 53)

अन्योऽन्यभेदत्याग (anyo'nyabheda-tyāga) *m.* abandonment of mutual difference न हि नानावृक्षरसा अन्योऽन्यभेदत्यागेन प्राक्सिद्धेन मधुना ऐक्यमापद्यन्ते AdvaiSi.836.15.

अन्योऽन्यभेदभेद (anyo'nya-bhedabheda) *adj.* (used as noun) (persons) having mutual difference and dispute (ये पठन्ति शतावर्तम्) अन्योऽन्यभेदभेदानां मैत्रीकरणमुत्तमम् SkandP.v(1).63. 223.

अन्योऽन्यभेदव्यावर्तकता (anyo'nyabhedavyāvartaka-tā) *f.* [Inst.] by way of being exclusive of mutual difference तत्रैव वाक्ये सशब्दार्थतत्काल-विशिष्टदेवदत्तस्यायंशब्दार्थैतत्कालविशिष्टदेवदत्तस्य चान्योऽन्यभेदव्यावर्तकतया विशेषण-विशेष्यभावः VedāntSā.(Sa.)22.19.

अन्योऽन्यभेदाभाव (anyo'nyabhedābhāva) *m.* absence of mutual difference (शुद्धबोधात्मकत्वेऽपि येषाम्) अन्योऽन्यभेदाभावे च 'निर्मितास्ते' इति कथं बहुवचनम् PratybhiVi.ii. 251.3(*on* iii. 2.7)

अन्योऽन्यभेदाभेद (anyo'nya-bhedābheda) *m.* mutual difference and non-difference भेदाभेदवादिना पिण्डानामन्योऽन्यभेदाभेदसमर्थने इदमिदं न भवतीति भेदः इदमिदं भवतीत्यभेदः ŚrutaPra.iA.121.14(*on* i.1.1)

अन्योऽन्यभेदावभासन (anyo'nyabhedāvabhāsana) *n.* knowledge of mutual difference अस्मादिदं पूर्वमित्याद्यन्योऽन्यभेदावभासनात्मकं पुनरपि अभेदविश्रान्तं चेत् ध्रुवमामृश्यते तत् सामान्येन दिगित्युच्यते Bhāsk.ii.55.20 (*on* ii. 2.6)

अन्योऽन्यभेदिन् (anyo'nya-bhedin) *adj.* breaking or destroying each other अपक्वयोर्वा घटयोरवश्यमन्योऽन्यभेदी समसंनिपातः NītiSā. 9.61; Sūkti-Ra.132.5.

अन्योऽन्यभेषज (anyo'nya-bheṣaja) *n.* drug (prescribed for) one (may be substituted) for another कासश्वासक्षयच्छर्दिहिध्माश्चान्योऽन्यभेषजैः (उपाचरेत्) AṣṭāSaṁ.ii. 36.10(4.6)

अन्योऽन्यभोगव्यतिकर (anyo'nyabhoga-vyatikara) *m.* act of mixing of enjoyments of each other जीवानामन्योऽन्यभोगव्यतिकरमाह ŚrutaPra.ii. 385.10(*on* ii. 3. 52)

अन्योऽन्यभोग्यधी (anyo'nyabhogya-dhī) *f.* intention that each other are enjoyable अन्योऽन्यभोग्यधीरेव रहः स्त्रीपुंसयो रतिः BhāvPra.(Śā.)78.15(4)

अन्योऽन्यभोज्यान्न (anyo'nyabhojyānna) *adj.* having food (of any one) which is fit to be consumed by any other (of that class) धर्मेणान्योऽन्यभोज्यान्ना द्विजास्तु विदितान्वयाः। स्ववृत्त्योपार्जितं मेध्यमकेशकृमिमक्षिकम् VedavyāSm. 3. 56.

अन्योऽन्यभ्रमराकुल (anyo'nyabhramarākula) *adj.* crowded or swarmed with different bees व्यतिवेष्टितसुस्कन्धमन्योऽन्यभ्रमराकुलम्। आसीद्वनमि-वोद्धूतं स्त्रीवनं रावणस्य तत् Rāmā.v.7.62.

अन्योऽन्यभ्रान्ति (anyo'nya-bhrānti) *f.* variety of a figure of speech called Anyo'nya (*lit.* illusion of each other) अन्योऽन्यचूलिकान्योऽन्यभ्रान्ति-रन्योऽन्यमेकता। अन्योऽन्यालंकृतेरन्तस्त्रयमेतदिहेष्यते SaraKaṇṭhā. 346.7; जम्बूकुसुमकुञ्जस्थितमधुकरीषु शुकशकुन्तानां या पक्वजम्बूफलभ्रान्तिर्या च मधुकरीणां शुकचञ्चुषु किंशुककुसुमभ्रान्तिः सेयमन्योऽन्यभ्रान्तिः SaraKaṇṭhā. 348.11.

अन्योऽन्यम् (anyo'nyam) *adv.* **1A** (inanimate) to each other, mutually, reciprocally **B** (animate) with each other or one another **C** (animate) to or for each other, mutually, reciprocally **2** the word *anyo'nyam* **1A** (inanimate) to each other, mutually, reciprocally मनुष्यस्य सा सा बुद्धिस्तदा तदा कालयोगविपर्यासं प्राप्यान्योऽन्यं विपद्यते MahāBhā.x. 3.7; अन्योऽन्यमुत्पीडय-दुत्पलाक्ष्याः स्तनद्वयं पाण्डु तथा प्रवृद्धम् KumāSaṁ. 1.40; Subhāṣi. 1542; एते पितरो देवा देवाश्च पितरश्च वै। ऋत्वार्तवार्धमासास्तु अन्योऽन्यं पितरः स्मृताः BrahmāṇḍP.i. 28. 94; अन्योऽन्यं प्रतिपक्षसंहतिमिमां लोकस्थितिं बोधयन्नेष क्रीडति कूपयन्त्रघटिकान्यायप्रसक्तो विधिः Mṛcch.10.60; ताराग्रहाणामन्योऽन्यं स्यातां युद्धसमागमौ SūrySi.7.1; स्वमार्गगाः प्रयान्त्येते दूरमन्योऽन्यमाश्रिताः (ग्रहाः) SūrySi.7.24; 12.41; (गुणाः) अन्योऽन्याभिभवा इति अन्योऽन्यं परस्परमभिभवन्ति SāṁkhyaKāBh.10.1(*on* 12); कारकम् ... तस्यै कस्य क्रियाक्रिये।... अत्यन्तभेदाभेदौ तु [स्यातां तद्वति] वस्तुनि। अन्योऽन्यं वा तयोर्भेदः सदृशासदृशात्मनोः PramāVār.1.178; न च जातिव्यक्त्योः कश्चित्संबन्धः अन्योऽन्यमजनकत्वेन नानुपकारात् PramāVāSvopVṛ. 30. 23; यदभिन्नार्थमन्योऽन्यं तदेकार्थं प्रचक्षते। पुनरुक्तमिदं प्राहुरन्ये Kāvyālaṅ.(Bh.)4.12; अनुत्तरं सर्वामिदं हि ज्ञानज्ञेयजातं सर्वत एव अन्योऽन्यं भेदमयं विरोधमुपलभते ParāTri. 32.6; जीवनीयमपि क्षीरं विषलेशेन मृत्यवे। तुल्ये अपि हतोऽन्योऽन्यं विषे स्थावरजङ्गमे AṣṭāSaṁ.i.41. 20(1.7); पञ्चविंशतिकोष्ठानि स्थापयित्वा तु पार्श्वतः। अन्योऽन्यं लोपयेत्पङ्क्तिमेकैकां तु महामुने PāraS.14.367; यस्य खलु 'शुक्लो गौः' इत्यादिबुद्धयो व्यवहाराङ्गभूताः ... तस्यैतां न यथावस्तु जातिगुणद्रव्याणामन्योऽन्यमर्थान्तरत्वात् BrahmSi.62.15; क्षणिकेष्वपि भावेषु ननु चार्थक्रिया कथम्। विशेषाधायिनोऽन्योऽन्यं न ह्याद्याः सहकारिणः TattvSaṁ.428; शिवे ... भाति ... । विमर्दादन्योऽन्यं कुचकलशयोरन्तरगतं तनूभूतं व्योम प्रविशदिव नाभिम् SaundL.77; अपि चालौकिकार्थत्वे सति पुंवाक्यहेतुकम्। मिथ्यात्वं वेदवाक्यानां स्यादन्योऽन्यं सपक्षतः ŚlokaVār. 2.126(84.4); एतत्पृथिव्यग्निद्वयं सामैकशब्दाभिधेयत्वमापन्नं साम, तस्मान्नान्योऽन्यं भिन्नं पृथिव्यग्निद्वयम् ChāndoUBh.45.16(*on* i.6.1); अन्योऽन्यमेव

यत्र स्यादुपमानोपमेयता। उपमेयोपमामाहुस्तां पक्षान्तरहानिगाम् KāvyālanSāSam. 5.14; AlankāRa.14(19); अम्बुनाथाः ... अन्योऽन्यम् ... घटन्ते HarVi.9.66; सत्तत्त्वापेक्षयाभेदो भावानां नाभ्युपेयते। स्वभावहानादन्योऽन्यं विशेषो बाह्य एव सः BṛĀraUBhVā.(Sambandha.)352; अन्योऽन्यव्यतिरेकित्वाद्यान्योऽन्यात्मकता ... । विरोधित्वाद्य नान्योऽन्यं संबन्धस्तापशीतवत् BṛĀraUBhVā.i. 2.14; ii.3.33; द्रष्टृदर्शनगोचराः। न चान्योऽन्यमतोऽमीषां ज्ञेयत्वं भिन्नसाधनम् NaiṣkaSi. 96.10; तयोः (दृग्दृश्ययोः) भेदोऽभेदे एव वान्योऽन्यं, भेदाभेदौ न रूपद्वयाभावात् IṣṭaSi.18.16; विदधति विनिबद्धव्यूहमन्योऽन्यमारात्। किमपि सुनयचिन्तामन्त्रणं मन्त्रिवृन्दे Kapphiṇā. 4.3; रूपरसयोः समवायिकारणमेकं कपित्थादि द्रव्यं न तु तयोरन्योऽन्यं कार्यकारणभावः NyāyMañ.i.119.6; यदि शरीरादव्यतिरिक्ता एव तदवस्थाः तदावस्थानामप्यन्योऽन्यं भेदो न स्यात् NyāyMañ.ii.12.21; तद्वत्तयो (विष्णुप्रतिविष्ण्वोः) रथौ। युद्धाम्बुधौ द्विनावं चेदन्योऽन्यमभिपातुकम् RāghPāṇ.(Dha.)18. 34; आसामन्योऽन्यमङ्गानि पूजासु परमेश्वरि। एकाङ्गित्वे स्थितान्यास्तत्परिवाराः TantrRā.11. 58; 15.97; व्यङ्ग्कृव्यङ्ग्यत्वमन्योऽन्यं न च स्यात् ĀtmaSi. 27.22; वस्तुभेदान्नायकभेदाद्रसभेदाद्रूपाणामन्योऽन्यं भेदः Avalo. 3.26(*on* 1.11); 35.1(*on* 2.1); गन्धस्नेहोष्णताश्चान्योऽन्यव्यवच्छेदहेतवो(v.l.अन्योऽन्यं व्यवच्छेदहेतवो)ऽसाधारणधर्माः Bhām. 561.17(*on* iii. 2. 22); चिरं विभिन्नाः कुमुदेन्दुकुन्दभासः समग्रा अपि यत्र ते ते। अन्योऽन्यमेकत्र निवाससौख्यकुतूहलेनेव गुणा घटन्ते NavaSāC.1.86; 16.59; विभागशून्यमपि। अन्योऽन्यं च ततोऽपि च विभक्तमाभाति जगदेतत् ParamāSā.13; (रङ्गशीर्षे तु कर्तव्यं षड्दारुकसमन्वितम्) नेपथ्यगृहभित्तिलग्नौ स्तम्भावष्टहस्तान्तरावन्योऽन्यं निवेश्य तयोर्यन्मुखं तदपेक्षया चतुर्हस्तान्तरं स्तम्भद्वयम् AbhinBhā.i.61.22(*on* 2.68); i. 293. 20(*on* 6. 37); (यस्मिन्नस्ति न वस्तु) एवमेतेऽभावविकल्पाः शृङ्खलाक्रमेणागताः। न त्वन्योऽन्यमसंबद्धाः Loc. 9.11(*on* 1.1); डलयोरैक्यमित्यादिवाक्यैर्यस्यानुमीयते। समानश्रुतितान्योऽन्यं सोऽनुप्रासः प्रशस्यते SaraKaṇṭhā.233.22; 346.5; सर्वोर्ध्वे ... साङ्गुष्ठयोगतोऽन्योऽन्यं सममञ्जलिं कृत्वाष्टमी (मुद्रा) TripuTāU. 538.8; (पञ्चभूतानि) अन्योऽन्यमाश्रित्य ह्योतं प्रोतमनुक्रमात् TriBrU.4; वेदाः सर्वे षडङ्गास्तु ... । अन्योऽन्यं सर्वविद्यानां प्रामाण्यमधिकारतः SaurP.40.58; परस्परमविरुद्धाः शृङ्गारादय इति। तेषामन्योऽन्य-मङ्गाङ्गिभावयोजनायामौचित्यस्य जीवितसर्वस्वभूतस्य रक्षां कुर्यात् AuciViCa.18(3) (132. 5); पर्यवसिते कृतार्थत्वेऽन्योऽन्यं तदनु विदितौ किं नु कुरुताम् SubhāRaK.20.6; ये पाकादयोऽन्योऽन्यमन्यत्वेनावस्थिताः क्रियाविशेषास्तत्समवेतं सामान्यमेव वाच्यम् Kāvyānu.(He.)28.10; अन्योऽन्यमुत्कर्षितया च मित्राणीवात्र विद्याश्च गुणाश्च तस्थुः DvyāśraKā.6. 2; अन्योऽन्याभावव्यतिरेकोऽप्योन्यमेव(?°न्योऽन्यमेव) ... स्यात् KhaṇḍanKhā. 292.13; रसोपरसलोहानि सर्वाण्येकत्र धामयेत्। अन्योऽन्यं द्वन्द्वतां यान्ति Rasā.8.40; अन्योऽन्यं गलहस्तनोपनतयोर्द्वन्द्वेन वक्षोजयोः ... हेवाकिनी EI.viii. 103.10; (द्रव्यम् ... एकं च तत्पृथक्त्वं च इत्ययुक्तत्वात्) अन्योऽन्यमेव विश्रान्तैर्व्याहारव्यवहारयोः TarkSam.(Ā.)68.17; कार्यमेवमन्योऽन्य-मनुसंधानव्यत्ययः VedāntPāSau. 332. 3(*on* iii. 3. 36); पदार्थानां तेषामाकाङ्क्षा-संनिधियोग्यतावशादन्योऽन्यमन्वये जातेऽननुभूतपूर्वः ... वाक्यार्थः परिस्फुरति Ekāva.1.13(90)(37. 2); 2.11(73. 1); 7. 3(1)(186.7); भवति क्रियोपजननं यद्यन्योऽन्यं तदान्योऽन्यम् Ekāva.8.40(292.7); अन्योऽन्यं प्रदेशानुप्रवेशे सत्यविभागे-नावस्थानं बन्धः SarvaDaSam.3.354; बीजाङ्कुरवत् विज्ञानानां वासनानां चान्योऽन्यं निमित्तनैमित्तिकभावेन वैचित्र्यस्योपपन्नत्वात् VedāntKau. 200.14(*on* ii. 2. 28); अन्योऽन्यं सुखदुःखयोः समतया यद्भुज्यते वैभवं तत्प्रेम PuruṣPa. 200. 27; अन्नरसमयादन्योऽन्तर आत्मा प्राणमयः इत्यन्योऽन्यमन्यतयोक्तान्नमयादीनां कथं ब्रह्मता TattvPrakā.19B.4(*on* i.1.15); पक्षद्वयेऽन्योऽन्यं बाध्यकभावशून्ये तदन्यथा-नुपपत्त्या ... इन्द्रादीनामभेदः प्राप्तः TattvPrakā. 22A.7(*on* i.1.21); (आकाशोऽव-काशप्रदः) तत्र यासौ अन्योन्य(न्यं)स्पर्शभाजां विहतिरिह, न सा प्राच्यतत्त्वेष्विव स्यात् TattvMu.1.45; 'तव विरहे ... ' इत्यादौ पवनादीनाम् ... °हृदयभेदनसूर्यैः ... अन्योऽन्यं विरोधो मुखत आभासते SāhiDa.592.1; तस्याः चरणारविन्दयुगुल-मन्योऽन्यं सुप्रतिष्ठितम् VetāPañ. (Śi.) 44.5; द्वित्वादीनामन्योऽन्यं सामानाधि-करण्यम् Upask. 21.10 (*on* 1.6); परस्परोपराधानमन्योऽन्यमनिष्टकरणम् ... न मर्षयेत् DaṇḍaVi. 266.15; द्रव्यगुणयोरन्योऽन्यं व्यावर्त्यव्यावर्तकभेदो न प्रतीयते TantrRaha. 9.17; आकाङ्क्षादीनां त्रयाणां न केवलमन्वयं प्रत्येव कारणत्वम्। किं त्वन्योऽन्यमपि कार्यकारणभावः ... अवगन्तव्यः TantrRaha. 32.11; व्यावृत्ती-नामन्योऽन्यमभेदे सति ... ज्ञानादिपदवैयर्थ्यम् Nyāyāmṛ.454B. 4; 597B.8; न च योगिनां योगजधर्म एव प्रत्यासत्तिः स्यात् ... अन्योऽन्यं व्यभिचारात् YogSā.71.14(4); अब्धौ भङ्गा न हि किमभिन्नाः ते वान्योऽन्यं किमिह न भिन्नाः NayaMañ.II.i. 5.10; स्वभावादन्योऽन्यं किसलयमपीदं तव पदम् ... दधाते सदृशताम् MūkaPañ. 3.75; द्वयोर्द्वयोर्श्चोरन्योऽन्यं व्यतिषङ्गं विधाय ... विवृतम् BhāṭṭCan. 124.3 (*on* xvi. 4.4); (जडाः) तेऽन्योऽन्यं स्वविषयैः प्रमातृभिः सर्वत्र चित्राः कथा न कुर्वन्ति Bhāsk.i.65.12(*on* i.1. 3); शब्दार्थौ समतान्योऽन्यं सालंकारौ सुसंस्कृतौ SāhiSā. 2.87; **1B** (animate) with each other or one another मशकोदुम्बरौ चापि संप्रयुक्तौ यथा सदा। अन्योऽन्यमन्यौ च यथा संप्रयोगस्तथा तयोः MahāBhā. xii.187.38; (तपस्विनः) अन्योऽन्यमुपजल्पन्तः शनैश्चक्रुर्मिथः कथाः Rāmā.ii.108.3; अन्योऽन्यमनुरक्ताश्च चक्रवाकसधर्मिणः। ... जीवन्ति ते BrahmāndP. i. 15.79; अन्योऽन्यमासीत् संजल्प उत्तमश्लोकचेतसाम्। कौरवेन्द्रपुरस्त्रीणाम् BhāgP.i.10.20; देवासुरराजौ ... अन्योऽन्यं संविदमकुर्वाणौ ... प्रजापतिसकाशमाजग्मतुः ChāndoUBh. 508.19 (*on* viii.7.3); कथां चक्रु-स्तदान्योऽन्यं सूतेन सहिता द्विजाः BrahmP. 1.14; (लीलाप्रज्ञादेव्यौ) ददृशतुर्व्योम ... । अदृष्टपूर्वमन्योऽन्यम् YogVā.iii.24.10 (comm. परस्परसाहित्येन); (स्वात्मारामा) स्वात्मानमेव द्वेधा विभज्यान्योऽन्यं क्रीडमाना LalitāSaBh. 176.9 (*on* 214); **1C** (animate) to or for each other, mutually, reciprocally अनीकं यातुधानानाम् ... अन्योऽन्यमभिगर्जताम् Rāmā. iii.23.20; संभाषमाणौ तावन्योऽन्यं भ्रातरावुभौ। वसुंधरायां पतितं पुष्पमार्गमपश्यताम् Rāmā.iii.60.15; वानरोत्तमाः। ... तेषां संभाषमाणानामन्योऽन्यं स बिभीषणः। ... स्वस्थ एव व्यतिष्ठत Rāmā.vi.11.8; स्पृष्टं(ष्टा) रजस्वलान्योऽन्यं ब्राह्मण्या ब्राह्मणी च या। ... पञ्चगव्येन शुध्यति AtriS. 22.279; AṅgiSm.43; Bṛ YamaŚm.3.65; ParāSm.7.11; VṛŚātāSm.20; (नृपसुतं दृष्ट्वा) ताः ... नार्यः ...। अन्योऽन्यं दृष्टिभिर्हत्वा ... विनिशश्वसुः BuddhaC.4.6; द्वन्द्वम् ...। क्लमान्तरेऽन्योन्यविनोदनेन सलीलमन्योऽन्यममीमदत् Saund.4.11; यदा नार्यावुपेयाताम् ...। मुञ्चतः शुक्रमन्योऽन्यमनस्थिस्तत्र जायते SuśruS.iii.2.47; कस्येमौ पितरौ ... संयोजितावन्योऽन्यं तनयादिकं जनयतो भूम्यादिभूतात्मभिः VijñāŚ.79; अन्योऽन्यं संमोदनीयां कथां व्यतिसारयित्वा उभौ शिलातले उपाविशताम् ĀryaŚāS. 1.14; स्त्रीणामुद्वाह एको वै वेदोक्तः पावनो विधिः। स्त्रीपुंसोर्यत्र विन्यासस्तयोरन्योऽन्यमुच्यते BṛParāSm.6.178; परस्परसुखास्वादा क्रीडा यत्र प्रयुज्यते। विशेषयन्ती चान्योऽन्यं संबन्धः स विधीयते KāmSū. 197.12(3.1); निष्पन्नोऽ(साव)न्योऽन्यं भेदः PañcT.1.127(70)(140.4); अन्योऽन्यं यदि पश्यतः शशिरवी ... स्युः क्लीबयोगाः Bṛhjjā.4.13; अन्योऽन्यं प्रणयपेशलाः प्रमदानामालापकथाः शृण्वन् कन्दर्पकेतुः ... विस्मयमकरोत् VāsaDa. 233.5; सुरासुराणामन्योऽन्यमहोरात्रं विपर्ययात्। तत्षष्टिः षड्गुणा दिव्यं वर्षमासुरमेव च SūrySi.1.14; 12.4; चलति महीपतावन्योऽन्यमतिरभससंचलनचालिताङ्गदपत्र-भङ्गमकरकोटिपाटितांशुकपटानाम् ... आसीदतिमहान्संभ्रमो महीपतीनाम् Kād.13. 20; DaśKuC.108.16; रामस्य रक्षःप्रभोश्चान्योऽन्यं शरवृष्टिरेव वलते दृष्टिस्तयोर्वत्सला MahāvīC.6.41; क्व तेऽन्योऽन्यं यत्नाः UttaRāC.6.33; प्रेयो मित्रम् ... जीवितं वा। स्त्रीणां भर्ता धर्मदाराश्च पुंसामित्यन्योऽन्यं वत्सयोर्ज्ञातमस्तु MālaMā.6. 233; सुहृदां नः ... निघ्नतां मुष्टिभिर्मिथः। ... अजानतामिवान्योऽन्यं चतुःपञ्चावशेषिताः BhāgP.i.15.23; उद्यातुपुरुषाः संरब्धाः संलग्नाः अन्योऽन्यमेव सर्पन्ति ChāndoUBh. 77.6 (*on* i.12.4); सा परिषदन्योऽन्यं विमृश्य सम्यगवधार्य यद्ब्रूते स धर्मः स्यात् BālaKrī.i. 29.12 (*on* 1. 9); i. 50.18(*on* 1. 34); यज्ज्ञातं योग्यमन्योऽन्यं योजयेद् बुद्धिमान् जनः ĪśvaSi. (U.) 2.43; रागिद्वन्द्वैर्झटिति घटना गाढमन्योऽन्यमूहे Kapphiṇā.12.47; (चक्रिणः ... पन्था देयः) चक्र्यादीनां त्वन्योऽन्यं विकल्पः। स च शक्त्यपेक्षः ManuBh.i.148.13(*on* 2.139); संधिमिच्छेत्समेनापि ...। सुन्दोपसुन्दावन्योऽन्यं नष्टौ तुल्यबलौ न किम् Hitopa.4. 23; कद्रूश्च विनता च परस्परम्। सापत्न्यासूयया ... स्पर्धमाने ...। छलान्वेषणसक्तत्वादन्योऽन्यं मानभञ्जने। विजहतुः NīlaP. App.75; भवतो जनकः कोऽत्र जननी वा तदुच्यताम्। इत्यन्योऽन्यं पुरा ताभ्यां ब्रह्मेशाभ्यां किल प्रियः। परिवादोऽभवत् VāmaP. 2. 29; कृतजोत्कारमन्योऽन्यं पीयते स्म ततो मधु BṛKathāŚloSam. 2.29; अद्याप्यहो जगति सुन्दरलक्षपूर्णे अन्योऽन्यमुत्तमगुणाधिकसंप्रपन्ने। अन्याभिरप्युप-मितुं न मया च शक्यं रूपं तदीयम् CaurPañ.43; मुखाम्भोजं दृशान्योऽन्यं विलासिभिरपीयत NavaSāC. 16.59; अन्योऽन्यमाह्वयन्त्यः ... मिलिताश्च तोरणद्वारेषु कामिन्यः UdaySuKa.146.10; एरकालाभतोऽन्योऽन्यं विवादे वृष्णिविग्रहः (एतत् ... पुराणस्य संक्षेपः) LiṅgaP.i. 2.48; गोपिकाः ...। अन्योऽन्यं च प्रेमपूर्वं कथा मे संजल्पन्त्यः स्वालयान्येव जग्मुः ĀdiP. 23.90; सा चाकस्मात्सगर्भाभूत्तद् दृष्ट्वा वत्सगुल्मयोः। तत्रान्यपुरुषाभावाच्छङ्कान्योऽन्यमजायत KathāSaSāg.i.6.11; iii.4. 371; x.6. 93; अन्योऽन्यं लज्जयेव प्रतिफलनमिषात्कुट्टिमान्तर्विशन्तः पातालं भूमिपालाः ... गच्छन्ति ... गृहाणि KarṇaSu.1. 23; शूरंमन्य ... विरतो नाद्यापि दर्पस्तव। इत्यन्योऽन्यमहर्निशप्रणयिभिः कोलाहलैः क्ष्माभुजां यत्कारागृह-यामिकैर्नियमितो निद्रापनोदक्लमः EI.i.309.20; वलितमनसोरप्यन्योऽन्यं समावृतभावयोः ... नवतरुणयोः को जानीते किमद्य फलिष्यति SubhāRaK.19.42; (विजयवर्मचक्रसेनौ) अन्योऽन्यमुद्यतकृपाणकडंवकुन्तौ योद्धुं स्वयं परिवृढौ रभसात्प्रवृत्तौ KaumuMi.6. 2; अन्योऽन्यमनुन्नोतसमन्यदथान्यत्तटात्तटं भजतोः। उदितेऽर्केऽपि न माघस्नानं प्रसमाप्यते यूनोः ĀryāŚaSa. 29; अटव्यामेकस्यामन्योऽन्यमनुरागिणौ। वानरो वानरी चास्ताम् PariPar. 2.407; स्वपक्षभद्रंकरणावभूताम्। अन्योऽन्यमुष्णंकरणाय रात्रिचरारिरात्रिंचरराड्बलौ तौ DvyāśraKā. 6.88; अन्योऽन्यमेणाङ्क न संघटय्य

रात्रिचरारिरात्रिंचरराड्बलौ तौ DvyāśraKā. 6.88; अन्योऽन्यमेणाङ्क न संघटय्य विलासिनोर्देहकवाटयुग्मम्। सुरक्षितं त्वं दृढबाहुबन्धात्करोषि कंदर्परहस्यकोषम् ŚrīKaC.11.67; 22.58; प्रजा: ... एता अन्योऽन्यं बान्धवोज्झिता: RājTa.(Ka.) 2.33; 3.323; नृणामन्योऽन्यमाकारसंवादो वा पदे पदे PāṇḍaC.1.522; अन्योऽन्यं घटनादुपात्तकलहा: क्षुभ्यन्त्यहो कुम्भिन: TripuḌi. 2.15; HammīMaMa. 2.8(7); यूनोरन्योऽन्यं मुदितानां पञ्चेन्द्रियाणां संबन्धाभाव: ... विप्रलम्भ: RasTa.139.4(6); हंसमिथुनम् .... रञ्जितौ कुङ्कुमेन तौ। अन्योऽन्यं विरहक्लान्तौ SamarāSaṁ. 5.494; पुरवासिनामन्योऽन्यं दशाब्दादूर्ध्वमेव ज्येष्ठापत्यतायामभिवादनम् ManvaVi. 199.7(*on* 2.134); य उक्ता: प्रतिलोमानुलोमजास्तेऽपि यदा अन्योऽन्यं संकीर्णैरेव व्यवतिष्ठन्ते ManvaVi. 1291.17(*on* 10.25); सर्वैरप्यन्योऽन्यमित्यभ्यधायि 'अद्य विष्णुकवे: कवित्वमाकर्ण्य सोमनाथेन सम्यग्दौष्टयमकारि' BhojPra.44. 30; सुसंतुष्ट: परीवारोऽप्यवारित:। अन्योऽन्यं पूर्णपात्रार्थी हर्षसांराविणं व्यधात् ŚāliC.6.160; (संध्यन्तराङ्गम्) शोभा प्रभावप्राकट्यं यूनोरन्योऽन्यमुच्यते RāsāSu. 249. 21(3.104); 262.10(3.124); अर्धासने पुरोभागार्धासने अन्योऽन्यं सेवकेन सह न ब्रूयात् RājNīRa.48.12; पिशाचरूपिकासैन्यम् ... प्रधावद्य परस्परम्। ... शरभाराढ्यमन्योऽन्यं ह्रियमाणशवाङ्गकम् YogVā.iii.49. 31; iv. 28.19; आर्यलोके। ... मृदुपदाक्षरमुग्धवाक्यमन्योऽन्यमीप्सितम् ... दशरथो वाक्यमुवाच YogVā. v.3.24; प्रहारार्थमन्योऽन्यं कृतोद्यमे हस्ते पादे च यथाक्रमम् दशविंशतिकौ दमौ DīpKa.66. 5(*on* 2.216); दर्शनस्पर्शनादीनि निषेवेते विलासिनौ। यत्रानुरक्तावन्योऽन्यं संभोगोऽयमुदाहृत: SāhiDa.181.7; केचन ... श्मश्रुला: युवानोऽन्योऽन्यं हसन्ति SiṁhāDvā. 147.13; 178.4; सर्वेऽस्या: पाणिग्रहणचिकीर्षवोऽन्योऽन्यं कलहायन्ते VetaPañ. (Jam.)28.12; अन्योऽन्यमेवं कुलशीलरूपगुणैस्तयो: कर्णपथं प्रयातै:। ... बभूव चित्ते ... अभिलाषबन्ध: Nalābhyu.1.37; मातापितरौ यदेनं बालकं कामवशेनान्योऽन्यमुत्पादयत: संभवमात्रं तत्तस्य पश्चादिसाधारणम् ManvaMu.64.32(*on* 2.147); (श्रीचन्द्रराजस्य) यस्य क्षितीशस्य च यन्महासेरन्योऽन्यमासीत् सुमहान् विरोध:। एको विराग: समभूत्परेषां दारेषु चान्यो यदभूत्सराग: HammīMaKā.1.40; जीवानामन्योऽन्यं भेदे तु चैत्रो मैत्रप्रतियोगिकधर्मिज्ञानाबाध्यभेदवान् Nyāyāmṛ.577B.6; चुम्बनम् ...। तरुणौपरिष्टकं किल तदुभयत: क्वापि चान्योऽन्यम् KandaCū.ii.9.29; RatiMañ.30; निरीक्ष्य ... मुकुन्दमन्योऽन्यम् ... अवदन्मथुरामहीला: HariVi.5.18; पूर्वोत्तरे संनिविष्टे ...। प्रशमं ये मिथो यान्ति दाप्यास्ते द्विगुणं दमम्। मिथ इत्यनेन राज्ञो निवेदनमकृत्वैवान्योऽन्यमित्युक्ते राजवञ्चनमवगम्यते VīraMi.(Vyavahāra.)77.5; कमलखचिते दाम्नि वक्षोनिलीने ... मा कृथा: पक्षपातम्। तत्रान्योऽन्यं पृथुतरपरीरम्भसंभावनायामन्तर्लीने भवति भविता दुस्तरा त्वद्विपत्ति: BhramDū. 33; अन्योऽन्यमभवत्प्रीती राजसूमन्त्रिपुत्रयो: CitraPaC.13; उपमानयोर्दीपझञ्झावातयोरन्योऽन्यमुपमेययोश्च साधुदुर्योधनयो: प्रातिकूल्येऽप्युपमयो: परस्परमानुकूल्यादुपायतैव RasGaṅ. 244. 5; अपर्णेयम् ... शिवोऽयम् ...। इति भ्रान्त्यान्योऽन्यं क्षणमिलितयो: ... द्विषदंपत्योस्ते शिव शिव भवन्ति प्रणतय: PadyaVe.172; अभिनवयूनोर्युवयोरन्योऽन्यं प्रेमयोग्यता जयति ŚṛṅgāMañ.(A.)48. 24; उदभूदन्योऽन्यमालोचना Jīvān.109.6; कुमारस्तामृषिपुत्रीं स्नेहपरंपरया दृशा तथापश्यत् यथान्योऽन्यमात्मा एकीभूत: KathāK.76. 3; श्लोके मातृकादेवतयोरन्योऽन्यमभेदो वर्णित: SetuBa.17.2; आह्वानं कुर्वतेऽन्योऽन्यं धूर्ता नाम्नैव केवलम् SāhiSā. 3.72; 4.83; आसीदन्ति च चक्रवाकमिथुनान्यन्योऽन्यमुत्कण्ठया (प्रभातवेलायाम्) VasaTi.4.14; आवयोरन्योऽन्यमनन्यसाधरण: ... प्रणय: ŚṛṅgāSar. 58(1); 133; अन्योऽन्यं बाहुपाशग्रहणरसभराशीलिनोस्तत्र यूनो: ... जात एष:। संसार: ... नव इव MahāN.2.46 [मिथोऽन्योऽन्यम् AmaK.2847; AnekāSa.800; AgniP.360.17; ParyāRaMā.963; AbhidhāRaMā. 4.35; AnekāSaṁ. 7.59; Vaija. 211.123; 286.27; AbhidhāCin. 1499; AnekāK.1004; ViśvaPra.192.68; DharK. 2974; NānārthSaṁ. 72.29; NānārthaMa. 912; ViśvaLoK. 419.77]; **2** the word *anyo'nyam* अथ द्व्यक्षरा: शब्दा:। यथा ... अयन अन्योऽन्यम् आनाय KāvyKaVṛ. 95. 24(3. 5); पक्षे अन्योऽन्यमित्यादि PrakriKau.i. 964.3.

अन्योऽन्यमण्डलाक्रान्त (anyo'nyamaṇḍalākrānta) *adj.* **A** pressing the circular region of each other तव तन्वि स्तनावेतौ कुर्वाते विग्रहं गुरुम्। अन्योऽन्यमण्डलाक्रान्तौ नष्टसन्धी नृपाविव SubhāRaK.16.78; **B** occupying the territory of each other, SubhāRaK.16.78.

अन्योऽन्यमतवैर (anyo'nyamata-vaira) *n.* enmity caused by the theories of each other म्लेच्छशास्त्रविनिर्दिष्टमास्ते मतचतुष्टयम्। अन्योऽन्यमतवैरेण बभूव कलहागम: RājTa.(Prā.) 698.

अन्योऽन्यमत्सर (anyo'nya-matsara) *m.* envy or jealousy of each other or one another अन्योऽन्यमत्सरादाविर्भवद्भङ्गुरभ्रुकुटिविभ्रमक्षिप्तै: कटाक्षै: कर्णेन्दीवराणीव ताडयन्तीभि: ... वारविलासिनीभिर्विलुप्यमानसौभाग्यमिव ... हर्षमद्राक्षीत् HarṣaC.118.4; अन्योऽन्यमत्सरदुरुत्सहबाहुदण्डदर्पोदयोद्धुरसुरासुरकृष्यमाणाम्। लक्ष्मीम् ... एक: करोमि ... संनिबद्धाम् HarVi.8.38; अन्योऽन्यमत्सरं चैषा स्वयमेवाशु वारयेत् NītiSā.8.84; अन्योऽन्यमत्सरामर्षकलहव्यवनासुखै:। सुखलेशोऽपि नैवास्ति कदाचिद् घुसदामपि TriṣaŚaPuC.i. 3. 564.

अन्योऽन्यमत्सर (anyo'nya-matsara) *adj.* jealous of each other गुरो: कस्याप्यभूतां द्वौ शिष्यावन्योऽन्यमत्सरौ KathāSaSāg.x.7.163.

अन्योऽन्यमत्सरग्रस्त (anyo'nyamatsara-grasta) *adj.* seized or overpowered by the jealousy of each other अन्योऽन्यमत्सरग्रस्ता: परस्परजयैषिण: (केचित्) ŚaṅkaVi.(Ā.)3.17.

अन्योऽन्यमत्सराख्यान (anyo'nyamatsarākhyāna) *n.* act of telling of envy or jealousy of each other अन्योऽन्यमत्सराख्यानैर्न ता वाचापि भर्त्सयेत् BhaviP. 29A. 9(i.8.45)

अन्योऽन्यमदगन्ध (anyo'nya-madagandha) *m.* fragrance of rut of each other अन्योऽन्यमदागन्धोत्थमत्सरायातसामजम्। ... संजातं समनीकमनीकयो: SamarāSaṁ.7.462.

अन्योऽन्यमदसंमत्त (anyo'nyamada-sammatta) *adj.* intoxicated by the pride of each other, having one haughtier than other वेधसा सृजितं विश्वं दैत्यदानवराक्षसम्। अन्योऽन्यमदसंमत्तम् SkandP.v(1).41. 2.

अन्योऽन्यमनोरथ (anyo'nya-manoratha) *m.* desires of each other किं नाभिज्ञोऽहं युवयोरन्योऽन्यमनोरथमूकदूतकानां नयनसंगतकानाम् PadmPrā.4.17.

अन्योऽन्यमन्त्रिवरवैर (anyo'nya-mantrivaravaira) *n., m.* mutual enmity between premiers or ministers अन्योऽन्यमन्त्रिवरवैरसमुत्थदोषां राज्यम् ... नाशयति क्षणेन RājTa.(Śrī.)3. 297.

अन्योऽन्यमन्मथसुख (anyo'nya-manmathasukha) *n.* sexual enjoyment with each other अन्योऽन्यमन्मथसुखानुभवानुबन्धनि:स्पन्दमीलितविलोचनयोस्तदानीम्। चेष्टास्तयोरुदभवत् HarVi. 21. 56.

अन्योऽन्यमन्यु (anyo'nya-manyu) *m.* **1** grief or rage of each other हरिणा हरिसुन्दरीणाम्। अन्योऽन्यमन्युभरवेगविनोदनानि लीनेन दूरमिति शुश्रुविरे वचांसि RāmC.19. 26; **2** anger of each other एषोऽस्मि ... तयोरन्योऽन्यमन्युग्रन्थिश्लथीकरणाय प्रेषित: BālRā. 2.16(3)

अन्योऽन्यमय (anyo'nya-maya) *adj.* consisting of, i.e. united with each other समरे रामगोविन्दौ रिपूंस्तान्प्रत्ययुध्यताम्। ... वीरौ तावन्योऽन्यमयावुभौ HariVaṁ.81.66.

अन्योऽन्यमरण (anyo'nya-maraṇa) *n.* mutual destruction इच्छयावृत्य चान्योऽन्यमरणे प्रकृतय: स्थिता: BrahmāṇḍP.i. 3. 35.

अन्योऽन्यमर्दन (anyo'nya-mardana) *n.* **1** mutual strife वृत्ते ग्रहे यदि तमस्तत्क्षणमावृत्य दृश्यते भूय:। आरोहणमित्यन्योऽन्यमर्दनैर्भयकरं राज्ञाम् (ग्रहणम्) BṛSaṁ.5.49; **2** mutual fight or crushing प्रावर्तत प्लवगराक्षसवाहिनीनामन्योऽन्यमर्दनरसातिशयो रणोऽथ। मुष्टिद्रुमाद्रिनखरप्रतिरुद्धवेगनिस्त्रिंशमुद्गरगदापरिघप्रहारै: RāmC.(App. 2)37.45; **3** rubbing against each other अन्योऽन्यमर्दनरयादुदितासमोष्मताम्रीभवद्विधृतधूमशिखोद्गमं च। कस्यापि पाणियुगलं स्वभुजप्रतापवह्नेर्विनिर्गमनमार्गमिवाचचक्षे ŚrīKaC.18.5.

अन्योऽन्यमर्दमान (anyo'nya-mardamāna) *adj.* being crushed or destroyed by each other अन्योम(र्द)मानमीलित(Read अन्योऽन्यमर्दमानमीलित?)-समुद्धतनृपचक्रचतुरङ्गव(ब)ल(क्षो)भचलि(Read °चलित)धरामण्डल(ल:) ... समानन्दितपौरजनमानस: श्रीमद्भ्रभुपति:(Read श्रीमद्भ्भ्रभुपति:) EI. xii. 326.7.

अन्योऽन्यमर्दित (anyo'nya-mardita) *adj.* crushed by each other पार्थस्य बाणौघैरावृता: सैनिकास्तव। ... भृशमन्योऽन्यमर्दिता: MahāBhā.ix.16. 58.

अन्योऽन्यमर्मन् (anyo'nya-marman) *n.* **A** secret of each other अन्योऽन्यमर्मपरिहासकथाभिरामा राज्ञ: स्त्रियस्त्विति कथा न बभूव लोके VarāṅgaC.1.61; **B** vital parts or vulnerable points of each other (केचित्) नखैर्विषाणैर्दशनै: सुतीक्ष्णैरन्योऽन्यमर्मस्वभिताडयन्ति VarāṅgaC.6. 27; 14.17.

अन्योऽन्यमर्मभेदार्थम् (anyo'nyamarmabhedārtham) *adv.* for the sake of cutting vital parts or vulnerable points of each other अनित्यता प्रभावानां कृतकर्मस्य देहिन:। अन्योऽन्यमर्मभेदार्थमन्योऽन्यकरपीडनम् PadmP.ii.66. 201.

अन्योऽन्यमात्सर्य (anyo'nya-mātsarya) *n.* jealousy of each other पित्रा नियमिता: पूर्वम् ...। तथाप्यन्योऽन्यमात्सर्यादन्योऽन्यातिशयाशिन:। ... ब्रह्मनारायणौ पूर्वं रुद्र: कल्पान्तरेऽसृजत् ŚivP.vii(1).13.16(516A.10)

¹अन्योऽन्यमान (anyo'nya-māna) *m.* measurement (in respect of greatness) of each other राशीनशेषान् जहता सहेलं क्रमादुदारेण विधो युवान:। त्वयातुलत्वं गमितेऽनुरागे नान्योऽन्यमानग्रहमुत्सहन्ते ŚrīKaC.11.72 (comm. मानग्रह: परिमाणस्वीकार:)

²अन्योऽन्यमान (anyo'nya-māna) *m.* pride of each other लक्ष्मीनारायण-

शान्तिरवगम्यते RasāSu.184.13(2. 207)

अन्योऽन्यमानस (anyo'nya-mānasa) *n.* minds of each other हिरण्याक्षः ...। मृगाङ्कलेखाम् ... ददर्श सः। साप्यपश्यत्तम् ...। चित्रं श्रुतिपथेनादौ प्रविश्यान्योऽन्यमानसम्। अनिर्गत्याप्यविशतां दृष्टिमार्गेण तौ KathāSaSāg.x. 9. 248.

अन्योऽन्यमारणासक्त (anyo'nyamāraṇāsakta) *adj.* engaged in the killing of each other अन्योऽन्यमारणासक्तभटगर्जितभूषणे। ... समरागजने जन्ये ...। चेटकादित्रयं राजा ... गृहीतवान् BṛKathāK. 56.418.

अन्योऽन्यमारणासक्ति (anyo'nya-māraṇāsakti) *f.* engagement in the killing of each other आगच्छतोस्तयोर्मार्गे ...। अन्योऽन्यमारणासक्तिरभवद्धन्य-मित्रयोः BṛKathāK.100.6.

अन्योऽन्यमार्जन (anyo'nya-mārjana) *n.* mutual cleansing अनयोः करयोः शुद्धिं कुर्यादन्योऽन्यमार्जनात् TantrRā.4.7.

अन्योऽन्यमालाग्रथित (anyo'nyamālā-grathita) *adj.* woven into different garlands लतानां माधवे मासि फुल्लानां वायुसेवनात्। अन्योऽन्यमाला-ग्रथितं संसक्तकुसुमोच्चयम्। ... आसीद्वनमिवोद्धृतं स्त्रीवनं रावणस्य तत् Rāmā. v.7.61.

अन्योऽन्यमाहात्म्यविद् (anyo'nyamāhātmya-vid) *adj.* knowing the greatness of each other रमणीयपावनो ब्रह्मर्षिसंगमः। अन्योऽन्यमाहात्म्य-विदोरन्यैरविदितात्मनोः। विराजते विरोधोऽपि नाम स्नेहे तु का कथा MahāvīC.4. 34.

अन्योऽन्यमिथुन (anyo'nya-mithuna) *adj.* coupled or paired with each other, living by couples तमो रजस्तथा सत्त्वम् ...। अन्योऽन्यमिथुनाः सर्वे MahāBhā.xiv. 36.4; कृष्णः ... ददर्श यमुनाम्। हंसकारण्डवोद्घुष्टां सारसैश्च विनादिताम्। अन्योऽन्यमिथुनैश्चैव सेवितां मिथुनेचरैः HariVaṁ. 55. 30; रजो ब्रह्मा तमो ह्यग्निः सत्त्वं विष्णुरजायत।... एत एव त्रयो वेदाः ...। अन्योऽन्य-मिथुना ह्येते अन्योऽन्यमुपजीविनः VāyuP.i.5.17; MārkP.46.19; LiṅgaP.i.70.80; DevīBhāP.iii.8.15; गुणाः ... अन्योन्यमिथुनाः ... ते तथोक्ताः Sāṁkhya-KāBh. 9. 29(*on* 12); 10.7(*on* 12); MāṭhVṛ. 21.17(*on* 12); 22.11(*on* 12); SāṁkhyaTaPra. 166. 3.

अन्योऽन्यमिथुन (anyo'nya-mithuna) *n.* couple or pair of each other सत्त्वं प्रकाशकं विद्धि रजश्चापि प्रवर्तकम्। तमो नियामकं प्रोक्तमन्योऽन्यमिथुनप्रियम् KāśyaS.54A.19; वायुः ... पित्तं प्रकोपयति ...। सर्वतः श्लेष्मणा रुद्धमन्योऽन्य-मिथुनाश्रयात् KāśyaS. 217B. 21; अन्योऽन्यमिथुनवृत्तयः अन्योऽन्यसहचराः अविनाभाववर्तिनः (गुणाः) SāṁkhyaTaKau. 277. 1(*on* 12) (comm. स्त्रीपुरुषवत् मिथुनीभूताः)

अन्योऽन्यमिथुन (anyo'nya-mithuna) *m.* united mutually, MW.

अन्योऽन्यमिलित (anyo'nya-milita) *adj.* **1** meeting with each other उत्थिते तस्मिन्नवनीश्वरे ... प्रणम्य निर्गच्छतो नरेन्द्रसंदोहस्य ... गात्रसंघट्टेन हठादन्योऽन्यमिलितमुकुटमकरीतटोच्छलितैः ... मणिभिः सरत्नोद्गारो वेलाप्रसर इव सागरस्य ... संभृतो बभूव ... महानास्थानसंक्षोभः UdaySuKa. 39. 5; 46. 30; **2** combined with each other अन्योऽन्यमिलिताः कांस्यघनवत्कठिना घनाः।... सुभटा बभुः RājTa.(Śrī.)1(1).151.

अन्योऽन्यमिश्रण (anyo'nya-miśraṇa) *n.* act of mixing of each other वृत्तीनाम् ...। अन्योऽन्यमिश्रणादासां मिश्रां वृत्तिं च पञ्चमीम्। अशेषरससामान्यां मन्यन्ते RasāSu.85.15(1. 287)

अन्योऽन्यमिश्रता (anyo'nyamiśra-tā) *f.* [Inst.] by way of being mixed with each other ते सत्त्वतमसी ... चित्रपतङ्गसंगतनीलात्मकरूपन्यायेनान्योऽन्य-मिश्रतयापि भातः PratyabhiVi. ii. 290. 5(*on* iv.1.6)

अन्योऽन्यमिश्रत्व (anyo'nyamiśra-tva) *n.* the state of being mixed with each other हिरण्यवर्णां श्रीसूक्तम् ... इत्युक्तं मिथुनं परचिह्नितम्। आदावन्योऽन्यमिश्रत्वादन्योऽन्यप्रतिपादकम् AbhirbuS. 59.42.

अन्योऽन्यमिश्रित (anyo'nya-miśrita) *adj.* **1** related to each other नयाः सर्वे स्वपक्षाभिनिवेशिनः। मिथ्यादृशस्त एवैते तत्त्वमन्योऽन्यमिश्रिताः VarāṅgaC. 26.60; **2** mixed with each other अन्योऽन्यमिश्रितमपि व्यतिरिच्य शुद्धं दुग्धं पिबत्युदकमुज्झति राजहंसः SubhāRaK.40.42.

अन्योऽन्यमुख (anyo'nya-mukha) *n.* **A** faces of each other देवी ... तौ ... चान्योऽन्यमुखे स्मेरार्पितेक्षणौ। ददर्श चन्द्रलेखां तां मणिपुष्पेश्वरं च तम् Kathā-SaSāg.xvii.1.63; ते मुक्तसारङ्गाः ...। मिलित्वा वन्ययूथेन क्रीडन्ति क्षालिताङ्गकाः। अन्योऽन्यमुखमाघ्राय धौतगन्धमलक्षितम् Mānaso.iv.15.1605; **B** mouths of each other अन्योऽन्यमुखवायुभ्यां पूरणं चूषणं स्मृतम् ŚṛṅgāDī. 2.61.

अन्योऽन्यमुखदर्शन (anyo'nyamukha-darśana) *n.* appearance or sight of the faces of each other बद्धानाम् ...। तेषां दुरापमप्यासीदन्योऽन्यमुखदर्शनम् RājTa.(Jo.)177.

अन्योऽन्यमुखदर्शिन् (anyo'nyamukha-darśin) *adj.* looking at the faces of each other तं भूपमन्योऽन्यमुखदर्शिभिः। तन्मतस्थायिमतिभिर्जोषमस्थायि मन्त्रिभिः ParamāKā.81. 22.

अन्योऽन्यमुखनिरीक्षणादि (anyo'nyamukhanirīkṣaṇādi) *adj.* act of looking etc. at the faces of each other अतिकृपणबुद्धिरन्योऽन्यमुखनिरीक्षणादिना ग्राम्यकर्मणैव विस्मृतकालावधिः BhāgP.v.14. 31.

अन्योऽन्यमुखाग्र (anyo'nya-mukhāgra) *n.* fronts of the mouths of each other श्लिष्यद्भिरन्योऽन्यमुखाग्रसङ्गस्खलत्खलीनं हरिभिर्विलोलैः। ... दुःखेन निश्चक्रमुरश्ववाराः ŚiśuVa. 3.66.

अन्योऽन्यमुग्धगन्ध (anyo'nya-mugdhagandha) *m.* **1** lovely fragrance of passion of each other मदमुदितद्विपकपोलपालेश्च। अन्योऽन्यमुग्धगन्धव्यतिहारः कषणमाचष्टे ĀryāSaŚa. 36 (comm. पक्षे वासनायाः); **2** fragrance of innocent love for each other, ĀryāSaŚa. 36 (comm. पक्षे ... अनुरागस्य)

अन्योऽन्यमूर्च्छन (anyo'nya-mūrcchana) *n.* intimate mixing with one another दोषेभ्य एवातिदुष्टेभ्योऽन्योऽन्यमूर्च्छनात्। कोद्रवेभ्यो विषस्येव वदन्त्यामस्य संभवम् AṣṭāSaṁ. i.114. 2(1. 21); AṣṭāHṛ.i.13. 26.

अन्योऽन्यमूर्च्छित (anyo'nya-mūrcchita) *adj.* intimately mixed with one another कफं पित्तमसृङ्मांसं मेदश्चान्योऽन्यमूर्च्छितम्। सुगन्धे दीपनं स्याच्च कटिच्छिद्रमुपस्थितम् Hastyāyur.453. 3(3. 9)

अन्योऽन्यमूर्द्धपातित (anyo'nyamūrddha-pātita) *adj.* dropped, i.e, struck at the heads of each other परमेश्वरवर्म्मा ...। अन्योऽन्यमूर्द्धपातितखड्ग-व्यतिषक्ततुरगसादिगणे। ... विक्रमादित्य[म्।*] ... एकाकिपलायितम् [कृत] (Read एकाकिपलायितं कृतवान्) EI.xvii. 341.13.

अन्योऽन्यमूला (anyo'nya-mūlā) *adj.* (*f.*) based on one another इयमविद्यादिकान्योऽन्यमूला चक्रपरिवृत्तिः BrahmSūBh.(Rā.)485.17 (*on* ii. 2.18)

अन्योऽन्यमूलाग्र (anyo'nya-mūlāgra) *n.* (from) the root of one to the tip of another अन्योऽन्यमूलाग्रसूत्रयोगाद्वेण्वोर्ब(र्व)धे योगहते च लम्बः(म्बः)। वंशौ स्वयोगेन हतावभौष्टभुघ्नौ च लम्बो(म्बो)भयतः कुखण्डे Līlā.159.

अन्योऽन्यमेलन (anyo'nya-melana) *n.* **1** mutual relationship अन्योऽन्य-मेलनं मिथः प्रत्यासत्त्यादिशब्दवाच्यं तदुपक्षयविषयः NyāyKuA.ii(1). 234. 2; **2** mutual combination or association शृङ्गारवीरयोः सम्यग्भवेदन्योऽन्यमेलनम् BhāvPra. (Śā.)134.7(6); 131. 2(6); **3** act of joining each other दारणद्विगुणं तक्ष्णे ...। पूर्वस्माद्विगुणा पश्चाद् वेतना शिल्पकारिणाम्। अन्योऽन्यमेलने तक्ष्णस्तुल्या प्रायेण कल्पिता ŚilpaRa.ii. 34.16; **4** bringing each other together, cf. **अन्योऽन्यमेलनविधि.**

अन्योऽन्यमेलनक्षमत्व (anyo'nyamelanakṣama-tva) *n.* the state of being competent of association with each other माधुर्यादयो गुणाः। तेषां च ... यदन्योऽन्यमेलनक्षमत्वेन ... संघातरूपतागमनं दीप्तललितमध्यमवर्णनीय-विषयं गौडीयवैदर्भपाञ्चालदेशहेवाकप्राचुर्यदृशा तदेव त्रिविधं रीतिः Loc.6.15 (*on* 1.1)

अन्योऽन्यमेलनविधि (anyo'nyamelana-vidhi) *m.* act of bringing each other together क्व वनेचरेन्द्रः ... क्व मुक्तिः ...। अन्योऽन्यमेलनविधावनयोः प्रवीणा तत्तादृशी जयति देव तवानुकम्पा YātrāPra.6.115.

अन्योऽन्यमैत्र (anyo'nya-maitra) *n.* mutual friendship (विवाहः) वरवध्वोः स्वेच्छया च गान्धर्वोऽन्योऽन्यमैत्रतः SkandP. iii(2).6. 29; iv. 38.5.

अन्योऽन्यमैत्री (anyo'nya-maitrī) *f.* mutual close agreement (of words or syntactic order) पदानां परान्योऽन्यमैत्री शय्येति कथ्यते PratāYaBhū.67.2 (comm. विनिमयासहिष्णुत्वम्)

अन्योऽन्यमोह (anyo'nya-moha) *m.* illusion or ignorance of one (being) another, mutual illusion or ignorance ब्रह्मण्यबोधे ... शुक्तौ रौप्यं च रौप्येऽधिकरणमथवा ह्यतेऽन्योऽन्यमोहात् ŚatŚlo. 22.

अन्योऽन्यमोहज (anyo'nyamoha-ja) *adj.* (used as noun) (that) which is produced from mutual illusion or ignorance नान्योऽन्यमोहजं विद्यान्मोहोऽ-न्योऽतोऽपि निश्रमः IṣṭaSi. 335. 22.

अन्योऽन्ययन्त्रपरिघट्टन (anyo'nya-yantraparighaṭṭana) *n.* mutual rubbing of machines अन्योऽन्ययन्त्रपरिघट्टनदोल्यमाननिश्शेषचक्ररथिकाभ्रमणाभि-रामम्। दृष्ट्वा वसन्ततिलकम् ... उपयाति न विस्म(?यत्व)यं कः SamarāSū. 31.195.

अन्योऽन्ययुक्त (anyo'nya-yukta) *adj.* synatactically connected with the word *anyo'nya* इतरेतरान्योऽन्ययुक्ताच्छब्दाद् (आत्मनेपदं न) इत्यर्थः Prasā.ii. 399.10.

अन्योऽन्ययुद्ध (anyo'nya-yuddha) *n.* **A** act of fighting with each other, mutual war अन्योऽन्ययुद्धरभसाहतिरुग्णचूडाविष्यन्दिशोणितरसैरिव लङ्घयन्ति। ... न शासनविधिं तव ताम्रचूडाः HarVi.47.155; राजानस्ते च नीतास्ता दृष्ट्वा वीरभटादयः। आसन्नन्योऽन्ययुद्धेन देहत्यागे कृतोद्यमाः KathāSaSāg.viii. 2.74; अब्दे ... विभवे प्रवृत्ते। अन्योऽन्ययुद्धैः क्षितिपालकानां न दुःखमाप्नोति जनस्तथापि VasiS. 6.30; 6.44; **B** quarrel between two, dual (नकुलव्याल्यौ) उभौ चान्योऽन्ययुद्धेन तदा पञ्चत्वमागतौ VarāP.126.108.

अन्योऽन्ययुद्धकाङ्क्षिन् (anyo'nyayuddha-kāṅkṣin) *adj.* desirious of fighting with each other नाराचैस्तद्बलैरर्धचन्द्रैर्यमरदैरिव। भूभुजौ युयुधाते तावन्योऽन्ययुद्धकाङ्क्षिणौ TriṣaŚaPuC.iv. 2.178.

अन्योऽन्ययुद्धनिमित्त (anyo'nyayuddha-nimitta) *n.* omen indicating mutual war भागवते ... तत्रैव वृष्णीनामन्योऽन्ययुद्धनिमित्तम्। शिवा ... अभिरौत्यनलानना AdbhuSāg.658.18.

अन्योऽन्ययुद्ध्यमान (anyo'nya-yuddhyamāna) *adj.* fighting with each other अन्योऽन्ययुद्ध्यमानपोत्रिप्रकाण्डकुण्डोच्छलितमुक्ताफलधवलितैः ... प्रदेशैरुपशोभिताम् ... एकशृङ्गवैताढ्यपर्वतान्तरालाटवीं वीक्षमाणः ... गगनवल्लभनगरमाससाद TilaMañ. 235. 11.

अन्योऽन्ययोग (anyo'nya-yoga) *m.* **1A** mutual contact or association सुहृदयमसुदेयं प्रेम मेऽन्योऽन्ययोगात्सहजमुपकरिष्यत्यायतं हन्त यस्मिन्। ... तत्कदा भावि तादृग्दिनमनुदिनमेवं ध्यायति त्वां नरेन्द्रः RāghPāṇ.(Dha.)13.42; नैरन्तर्यं विभूनामपि भवति ततोऽन्योऽन्ययोगोऽपि योग्यः TattvMu. 5. 54; **1B** mutual (sexual) union नायकनायिकयोः समसुरतमाह ...। इह भवति नितान्तं प्रीतिरन्योऽन्ययोगात् PañcSā. 2.2; **2A** mutual combination ध्वनेस्तैश्च योगः संसृष्टिसंकरैः। अन्योऽन्ययोगादेवं स्याद्भेदसंख्यातिभूयसी KāvyPra. 215. 3; **2B** mutual (syntactic) connection पञ्चालादयः शब्दा जनपदिनां जनपदस्य च साधारण्येनान्योऽन्ययोगमपेक्षन्ते PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P.ii.1. 57 (78.8); समुच्चयान्वाचयनिश्चयान्योऽन्ययोगपक्षान्तरसंग्रहेषु। स्यात् KośaKaTa. 2. 3136; **3** mixture of each other (colours) अन्योऽन्ययोगात्संजातवर्णभेदोऽथ कथ्यते ŚilpaRa.i.46.134.

अन्योऽन्ययोगक्षेम (anyo'nya-yogakṣema) *m.* mutual welfare (*lit.* mutual preservation of what is obtained) कर्म चान्योऽन्ययोगक्षेमोद्वहनात्मकं ज्ञातेयम् PratyabhiVi. i. 357. 3(*on* i.7. 2)

अन्योऽन्ययोगविरह (anyo'nyayoga-viraha) *m.* absence of mutual contact, i.e. staying together सा शंकरस्य शरणं स च तज्जनन्या अन्योऽन्ययोगविरहस्त्वनयोरसह्यः ŚaṅkaDigVi.(Mā.)5. 34.

अन्योऽन्ययोग्य (anyo'nya-yogya) *adj.* **Ai** fit for each other केचिच्छ्शंसुर्नृवरं वराङ्गं महीपतीनां तनयाश्च केचित्। ...। अन्योऽन्ययोग्या इति केचिदूचुः VarāṅgaC. 2.75; **Aii** fit to be done by each other व्यतिलुनत इति ... । अन्योऽन्ययोग्यमन्योऽन्यविषये वा लवनं कुर्वन्तीत्यर्थः PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. i. 3.14(416.8); **B** mutually fit (for syntactic relation) अर्थाः पदैरभिहिताः ...। अन्योऽन्ययोग्यसंसर्गमाकाङ्क्षन्ते परस्परम् BhāvPra.(Śā.)159. 21(6)

अन्योऽन्ययोजन (anyo'nya-yojana) *n.* **A** act of joining of various things कार्यकारणसंदेहो भवत्यन्योऽन्यचोदनात् (v.l.अन्योऽन्ययोजनात्) MahāBhā. xiii.1.34; **B** act of combining or mixing of each other पृथक्पृथक् गृहीतानां मेधा प्रोक्ता तथा स्मृतिः। अन्योऽन्ययोजने तु स्यात् प्रज्ञा सैव विशेषतः PramāVāBh.83. 35.

अन्योऽन्ययोजना (anyo'nya-yojanā) *f.* act of placing one (foot) with another (foot) (एवं पादस्य जङ्घायाः ...। समानकरणे चेष्टा चारी) अन्योऽन्ययोजनापतिताश्चार्यो व्यायामशब्दस्यार्थ इति तात्पर्यम् AbhinBhā. ii. 93.13(*on* 10. 2)

अन्योऽन्ययोधन (anyo'nya-yodhana) *n.* act of fighting with each other, i.e. mutual fight अन्योऽन्ययोधनस्पर्धादुर्धरप्रसरोद्धुराः। ताम्रभीयुः ... ते द्विषः HarVi.43. 95.

अन्योऽन्ययोनि (anyo'nya-yoni) *adj.* based on each other, i.e. productive of each other धर्मार्थौ ...। इतरेतरयोनी तौ (v.l. अन्योऽन्ययोनी तौ) विद्धि मेघोदधी यथा MahāBhā.iii. 34. 29.

अन्योऽन्यरक्त (anyo'nya-rakta) *adj.* **A** attached to each other अन्योऽन्यरक्तमनसाम् ... हरिसखाप्सरसाम् ... परिवृत्तिमियाय रात्रिः Kirātā. 9. 74; **B** loving each other प्रमोदात्मा रतिः सैव यूनोरन्योऽन्यरक्तयोः DaśRū. 4.48; BhāvPra.(Śā.)82. 9(4); देवदत्तस्नुषायाश्च मम चान्योऽन्यरक्तयोः। साक्षान्नियतिदेवीव शीघ्रं घटय संगमम् PariPar. 2.470; अशङ्कितोपसंपन्नः प्रणयोऽन्योऽन्यरक्तयोः। अधःकरोति ... चन्द्रम् YogVā.iv.7. 24.

अन्योऽन्यरक्तता (anyo'nyarakta-tā) *f.* the state of loving each other मानादिजा विरक्तिर्या ...। अन्योऽन्यरक्ततां भूयः पुष्यत्येव रतिं शुभाम् BhāvPra.(Śā.)117.13(5)

अन्योऽन्यरक्तिमन् (anyo'nya-raktiman) *m.* mutual love or affection रागः ... । स तु प्रायः स्वसंवेद्यो यूनोरन्योऽन्यरक्तिमा BhāvPra.(Śā.)82. 3(4); 113.12(5)

अन्योऽन्यरक्षक (anyo'nya-rakṣaka) *adj.* (used as noun) (those) which protect or support each other अन्योऽन्यरक्षकः ... श्रेणिशूद्रकर्षकप्राय इति जनपदस्य गुणाः NītiVā.19.8.

अन्योऽन्यरक्षण (anyo'nya-rakṣaṇa) *n.* **A** act of protecting (themselves against) each other दुर्योधनवृकोदरौ ... । तौ परस्परमासाद्य यत्तावन्योऽन्यरक्षणे MahāBhā.ix. 56.16; **B** protection of each leading to the protection of other, mutual protection धर्मश्चार्थश्च कामश्च पुरुषार्थः परः स्मृतः। अन्योऽन्यरक्षणात्तेषां सेवा कार्या महीक्षिता ViṣṇuDhaP.ii.62.1.

अन्योऽन्यरक्षित (anyo'nya-rakṣita) *adj.* protected by each other अन्योऽन्यरक्षितं वीर बलं त्वामभिवर्तते MahāBhā.viii.43.48.

अन्योऽन्यरक्षिन् (anyo'nya-rakṣin) *adj.* protecting each other सर्वे श्रेष्ठा न वा श्रेष्ठाः सर्वे चान्योऽन्यधर्मिणः। सर्वे स्वविषये श्रेष्ठाः सर्वे चान्योऽन्यरक्षिणः MahāBhā.xiv. 23.22.

अन्योऽन्यरचिताचार (anyo'nyaracitācāra) *adj.* who have paid customary compliments to one another अन्योऽन्यरचिताचारा यावत्तिष्ठन्ति ते क्षणात्। तावत्तत्रायय्यौ बुद्ध्वा वत्सराजः समन्त्रिकः KathāSaSāg.vii.1.144.

अन्योऽन्यरञ्जनपर (anyo'nyarañjana-para) *adj.* given to delight or amusement of each other नरा युवतयश्च ...। अन्योऽन्यरञ्जनपराः ... सौख्येन किन्नरगणानतिशाययन्ति VarāṅgaC.1. 27.

अन्योऽन्यरण (anyo'nya-raṇa) *m., n.* battle against each other, mutual fight काप्यन्योऽन्यरणारम्भप्रहृपोत्राश्च पोत्रिणः। ... किमपि न क्षोभं कुर्वते स्म किरीटिनः PāṇḍaC. 5.78.

अन्योऽन्यरणत् (anyo'nya-raṇat) *adj.* striking against each other शीतरुजान्योऽन्यरणद् दन्तरवैर्विस्वरकम्। साम पठन् माणवकोऽशासि मुहुर्यत्र शुकैः ChandaśCū.ii.77.3.

अन्योऽन्यरणहेति (anyo'nya-raṇaheti) *f., m.* battle-missiles clashing each other अन्योऽन्यरणहेत्युग्रचूर्णपूर्णो रणार्णवः। वालुकामय एवाभूच्छिन्नच्छत्रतरङ्गकः YogVā.iii. 34. 50.

अन्योऽन्यरणोद्यत (anyo'nya-raṇodyata) *adj.* engaged in the battle against each other कुर्वन्त्यन्ये तदास्कन्दमद्यान्योऽन्यरणोद्यताः RājTa.(Śrī.) 1(7). 161.

अन्योऽन्यरत (anyo'nya-rata) *adj.* loving each other किमिदमश्लाघ्यं कृतं सुविकृतं मया। यदन्योऽन्यरतं भीरुमिथुनं सद्वियोजितम् PadmP.(Ra.)72.51.

अन्योऽन्यरति (anyo'nya-rati) *f.* passion for each other अन्योऽन्यरत्यातिशयादजस्रं रामाः प्रपञ्चे रमयन्ति रामान्।... शुक्लवर्षे VasiS.6.31.

अन्योऽन्यरदन (anyo'nya-radana) *m.* tusks of each other अन्योऽन्यलीशरदनकुलिशस्थिरकीलित(Read अन्योऽन्यरदनकुलिशस्थिरकीलित)वदनमत्तगजवृन्दे EI. xvii. 341.13.

अन्योऽन्यरदनाघात (anyo'nya-radanāghāta) *m.* strikings of tusks of each other अन्योऽरन्यदनाघातजातैः कार्शानवैः कणैः। अयुध्यन्तान्तरं तेजो वमन्त इव दन्तिनः PāṇḍaC.13.158.

अन्योऽन्यरन्ध्रावेक्षण (anyo'nya-randhrāvekṣaṇa) *n.* act of watching loopholes of each other ते ...। रुद्धाः संनाहिनोऽन्योऽन्यरन्ध्रावेक्षणदीक्षिताः RājTa.(Ka.)8.1501.

अन्योऽन्यरमणासक्त (anyo'nyaramaṇāsakta) *adj.* attached to or engaged in delighting each other हस्तियूथम् ...। अन्योऽन्यरमणासक्तं वसति BṛKathāK.102(5).1.

अन्योऽन्यरश्मिसंश्लेष (anyo'nyaraśmi-saṁśleṣa) *m.* mixture of the rays of each other असंयुक्तबिम्बयोरन्योऽन्यरश्मिसंश्लेषोऽशुसंमर्दः AdbhuSāg. 207.21.

अन्योऽन्यरससंयोग (anyo'nyarasa-saṁyoga) *m.* mixture of the juices or essences of each other एतास्तृणा मर्दिताः ...। अन्योऽन्यरससंयोगादनेकस्वादतां गताः PadmP. ii. 66.14.

अन्योऽन्यरागवश (anyo'nyarāga-vaśa) *adj.* influenced by the passion or love for each other अन्योऽन्यरागवशयोर्युवयोर्विलासस्वच्छन्दताच्छिदपयातु तदालिवर्गः NaiṣC. 21.140.

अन्योऽन्यरागिन् (anyo'nya-rāgin) *adj.* loving each other ईदृशं प्रेम युवयोरेवमन्योऽन्यरागिणोः। अनन्यपरतन्त्रेण रतितन्त्रेण वर्धताम् ŚṛṅgāBhū.20.

अन्योऽन्यराजीवमधुव्रत (anyo'nya-rājīvamadhuvrata) *adj.* attached to each other like honey bee and lotus विलोचनानां ववृधे विहारैः। तयोरनन्यादृश-वैभवानामन्योऽन्यराजीवमधुव्रतानाम् Yādavā.13.87 (comm. अन्योऽन्यस्यैव पद्मस्य भ्रमराणां पद्मे भ्रमरवत् परस्परस्मिन्नासक्तिमताम्)

अन्योऽन्यराशि (anyo'nya-rāśi) *m.* zodiac sign of each other अनो(न्यो)ऽन्यराश्यंशगतौ सितेन्दू ...। तयोस्तदानीं कुरुतस्त्ववश्यं संबन्धमाजीवितशर्मदं स्यात् VasiS. 31.7.

अन्योऽन्यराष्ट्राभिमुख (anyo'nyarāṣṭrābhimukha) *adj.* oriented towards the countries of each other निर्यान्ति विजिगीषवः। अन्योऽन्यराष्ट्राभिमुखाः पार्थिवाः HariVaṁ. 59. 51.

अन्योऽन्यरुचि (anyo'nya-ruci) *f.* **1** lustre of each other आवाहयेत् प्रभुम् ...। स्त्रग्वस्त्राभरणैर्दिव्यैः ... अन्योऽन्यरुचिरञ्जितैः ... शोभितम् PāraS.6. 200; 10.179; PauṣkS. 38.177; **2** mutual wish or agreement प्रशमम् यान्ति ये मिथः। ... राज्ञे निवेद्यान्योऽन्यरुच्या राजानुरोधेनैव वा संधिकरणे तु न दण्डः VīraMi.(Vyavahāra.)77.11.

अन्योऽन्यरुद्धप्रसरा (anyo'nyaruddha-prasarā) *adj.* (*f.*) having (their) courses obstructed by each other इमा विमानावलयः कथंचित् अन्योऽन्यरुद्धप्रसराः प्रयान्ति NavaSāC.14.14.

अन्योऽन्यरूप (anyo'nya-rūpa) *adj.* [*f.* –ā] **A** of the form of (mixture of) each other (Elements) प्रभवतु भुवि सर्वं सर्वथान्योऽन्यरूपम् KalyāKā. 5. 24; **B** having reciprocal form गौरी वः पातु पत्युः प्रतिनयनमिवा-विष्कृतान्योऽन्यरूपा CaṇḍīŚ.41.

अन्योऽन्यरूप (anyo'nya-rūpa) *n.* **1** forms of each other अध्यस्ततां प्रति समर्थमबोधमात्रमन्योऽन्यरूपमिथुनीकरणे निमित्तम् SaṁkṣeŚā.1. 27(i. 34. 23) (comm. अन्योऽन्यार्थाध्यासे मिथुनीकरणे); **2** mutual natures न स्वरूपं लिङ्गादीनां प्रेरणाज्ञापकत्वतः। अन्योऽन्यरूपभेदेऽपि प्रेरणानुगमात्तथा BṛĀraUBhVā. (Sambandha.)635; **3** beauty of each other (सौदामिनी अट्टहासौ) जातावावां किलान्योऽन्यरूपाकृष्टविलोचनौ KathāSaSāg.xii.6. 34.

अन्योऽन्यरूपपरिवृत्ति (anyo'nyarūpa-parivṛtti) *f.* exchange of the forms of each other सर्वं यतः सममहेर्भवतश्च शूलिन्नन्योऽन्यरूपपरिवृत्तिरतः किमासीत् YātrāPra.6.113.

अन्योऽन्यरूपासंश्लेष (anyo'nyarūpāsaṁśleṣa) *m.* absence of connection with the forms of each other यथास्वं व्यवस्थितस्वभावानां भावानामन्योऽन्य-रूपासंश्लेषात् कथमेकस्वभावनिमित्तः शब्दो भिन्नेषु भवेदित्युक्तं प्राक् PramāVā-SvopVṛ. 44.11.

अन्योऽन्यरेतोव्यतिषङ्ग (anyo'nyareto-vyatiṣaṅga) *m.* intermixture of semen of each other अन्योऽन्यरेतोव्यतिषङ्गदोषादग्नेरपत्यमुभयं तथैव। ... सुवर्णा ... स्वैरिणी बभूव BrahmP.128. 29.

अन्योऽन्यरोष (anyo'nya-roṣa) *m.* [Inst.] with anger for each other, with mutual anger (राक्षसो भीमसेनश्च विक्रमं चक्रतुः परम्) वृक्षानुत्खाय ...। उत्क्षिप्यान्योऽन्यरोषेण ताडयामासतू रणे MahāBhā.i.1537*(5)

अन्योऽन्यरोषसंभाषण (anyo'nyaroṣa-sambhāṣaṇa) *n.* talk with mutual anger (संफेटो रोषभाषणम्) वेणीसंहारे ... भीमदुर्योधनयोरन्योऽन्यरोषसंभाषणा-द्विजयबीजान्वयेन संफेटः Avalo.22.15 (*on* 1.45)

अन्योऽन्यलक्षण (anyo'nya-lakṣaṇa) *n.* **1** different characteristic features (रूपं पञ्चेन्द्रियाण्यर्थाः ... तद्विज्ञानाश्रयाः) विशेषणमन्योऽन्यलक्षण-सांकर्यनिवृत्त्यर्थम् Sphuṭā.i. 27.17(*on* 1.9); **2** characteristic features of one another सत्तासंबन्ध इष्टश्चेद्वस्तूनां लक्षणं न तत्। असिद्धेः समवायादेः कथं वान्योऽन्यलक्षणम् TattvSaṁ. 418; **3** characteristic features of both (men and women) अन्योऽन्यलक्षणैर्युक्तां नारीं संकीर्णकां विदुः ŚārṅgaPa. 3108.

अन्योऽन्यलग्न (anyo'nya-lagna) *adj.* [*f.* –ā] **1** clung or intertwined with one another अन्योऽन्यलग्नपुच्छाश्च गावो भयंकरा मताः ViṣṇuDhP. ii.164.60; अन्योऽन्यलग्नाभिरविरलोद्भिन्नबालदशबलनीलच्छदकलापाच्छादितभिर्दिवापि संबद्धसान्द्रसंध्यारागशेषं प्रदोषध्वान्तमिव तन्वतीभिः ... तरुणवनलताभिः ... एलालतागृहमद्राक्षम् TilaMañ. 245.15; अविरलशरजालैश्छन्नमन्योऽन्यलग्नैर्दिनपरिवृढ-बिम्बव्यक्तये क्लृप्तरन्ध्रम् (वितानम्) KirātāVyā.14; **2** attached to each other स राजा ... अन्योऽन्यलग्नाभिः ... अङ्गुलीभिरुपेतेन ... चरणद्वयेन द्योतमानम् ... वैमानिकमपश्यत् TilaMañ. 36. 9; शरीररक्षाधिकारनियुक्तानां वीरपुरुषाणा-मन्योऽन्यलग्नाभिरनेकवर्णगुणलयनिकाभिः ... स्थपुटितावकाशं स्वावासमव्रजन्(?म्) TilaMañ.123.6.

अन्योऽन्यलय (anyo'nya-laya) *m.* **1** one of the three types of Sandhāna (*lit.* clinging to each other in conjuction) संधानं द्वयोर्नैरन्तर्यं विचारयोगः अन्योऽन्यलयो वेति त्रिधा AbhinBhā.ii. 333.12(*on* 16. 93); **2** absorption of each other भूताभिमानिनां चान्योऽन्यलयाभावादन्यथाव्याख्यानमयुक्तम् TattvPrakā. 208B.7(*on* iv. 2.6)

अन्योऽन्यलावण्य (anyo'nya-lāvaṇya) *n.* beautiful forms of each other अन्योऽन्यलावण्यविलोकनान्तं नेत्रद्वयं स्यात्सततं किलास्याः। इत्येव नासा विहिता विधात्रा मध्ये तयोर्दर्शनविघ्नकर्त्री Subhāṣi.1505.

अन्योऽन्यलिखित (anyo'nya-likhita) *n.* receipt (*lit.* written document) of each other अन्योऽन्यलिखितं हस्ते गृहीत्वा स पुरोहितः। पृथगासीत् KathāSaSāg.v.1.175.

अन्योऽन्यलीला (anyo'nya-līlā) *f.* amorous pleasures of each other विलासिनामादिगुरुस्त्रिलोक्यामन्योऽन्यलीलाभुजबन्धनेषु। उत्तम्भिताशोकपलाशपाणिर्न चैत्रमल्लः प्रतिमल्लमाप VikraDeC.7.47.

अन्योऽन्यलुण्ठन (anyo'nya-luṇṭhana) *n.* act of robbing or looting (properties) by one another राष्ट्रमासीद्भयाकुलम् ...। अन्योऽन्यलुण्ठनव्यग्रलोक-लग्नमहाभयम् YogVā.iii. 51. 3.

अन्योऽन्यलोठन (anyo'nya-loṭhana) *n.* rolling down of heads of each other सान्योऽन्यमन्यवोऽन्योऽन्यलोठनाद्राजसद्मनः। कर्तव्यं मरणं राज्ञो व्यधुः स्वस्य स्वयं जडाः RājTa.(Jo.) 242.

अन्योऽन्यलोल (anyo'nya-lola) *adj.* thirsty, i.e. longing for each other ह्रीयन्त्रणां तत्क्षणमन्वभूवन्नन्योऽन्यलोलानि विलोचनानि KumāSaṁ.7.75 (comm. अन्योऽन्यस्मिन् ... सतृष्णानि); RaghuVa.7. 23; SaraKaṇṭhā. 571.8.

अन्योऽन्यवंशज (anyo'nyavaṁśa-ja) *adj.* born in different families अत्योऽन्यवंसजो(Read अन्योऽन्यवंशजः) कोऽपि। यो राजा भविष्यति EI.xiii. 211.6.

अन्योऽन्यवक्त्र (anyo'nya-vaktra) *n.* **1** mouths of each other अन्योऽन्य-वक्त्रार्पितपल्लवाग्रग्रासं नृवीरस्य कुरङ्गयुग्मम् JānaHa.1.57; **2** faces of each other तौ ... रभसादन्योऽन्यवक्त्राम्बुजे ... नयने संचारयामासतुः NalaCam.7. 38.

अन्योऽन्यवचन (anyo'nya-vacana) *n.* mutual talk or conversation राजविदूषकसागरिकासुसंगतानामन्योऽन्यवचनेन Avalo.14.13(*on* 1. 34); इत्यने-नान्योऽन्यवचनात्परिभाषणम् Avalo. 29. 5(*on* 1.52); मिथो वाक्यमसद्भूतं प्रपञ्चः ... यथा विक्रमोर्वश्याम् - वलभीस्थविदूषकचेट्योरन्योऽन्यवचनम् SāhiDa.359.14.

अन्योऽन्यवञ्चक (anyo'nya-vañcaka) *adj.* deceiving each other दंपती पुत्राः सोदर्याः ... माययान्योऽन्यवञ्चकाः TriṣaŚaPuC.iv. 5. 289; Kumā-PraPra.69.15.

अन्योऽन्यवदनावलोकन (anyo'nyavadanāvalokana) *n.* act of looking at the faces of each other तदन्योऽन्यवदनावलोकनविनोदेन दिनं तावदतिवाहयावः Loc. 21.14(*on* 1.4)

अन्योऽन्यवदनासक्त (anyo'nyavadanāsakta) *adj.* fixed on the faces of each other अन्योऽन्यवदनासक्तलोचनैः स्मरसायकैः। कीलिताविव तौ चास्तां दंपती KathāSaSāg.ix. 5.106.

अन्योऽन्यवध (anyo'nya-vadha) *m.* **A** act of killing each other परस्परमनेकत्र भवेदन्योऽन्यवधः कृतः। श्रीकान्तवसुदत्ताभ्याम् PadmP.(Ra.)106. 202; देवाश्च दानवाश्चासन्सापत्ना भ्रातरो मिथः। अन्योऽन्यवधमीप्सन्ते(?न्तः) BrahmP. 97.7; **B** act of striking each other, cf. **अन्योऽन्यवधसंरम्भ.**

अन्योऽन्यवधकाङ्क्षिन् (anyo'nyavadha-kāṅkṣin) *adj.* desirous of killing each other (भीमराक्षसौ) बलेन बलिनौ मत्तावन्योऽन्यवधकाङ्क्षिणौ MahāBhā. i.1538*(4); वेगितानां समर्थानामन्योऽन्यवधकाङ्क्षिणाम्। ... निनादः श्रूयते महान् Rāmā.vi.45.41; बभूव तुमुलं युद्धमन्योऽन्यवधकाङ्क्षिणोः Rāmā.vi.87. 28.

अन्योऽन्यवधसंयुक्त (anyo'nyavadha-saṁyukta) *adj.* associated with, i.e. consisting of the killing of each other ततो युद्धमभूद्घोरम् ... अन्योऽन्य-वधसंयुक्तम् MahāBhā.ix. 11.38.

अन्योऽन्यवधसंरम्भ (anyo'nyavadha-saṁrambha) *m.* vehemence or fury of striking each other शरजालावृतः सूर्यो न तदा स्म प्रकाशते। अन्योऽन्यवधसंरम्भादुभयोः संप्रयुध्यतोः Rāmā.iii. 27. 9.

अन्योऽन्यवन्दन (anyo'nya-vandana) *n.* act of saluting each other स्वसंप्रदायसंयुक्तैर्वीरैश्च सह पूजयेत्। अन्योऽन्यवन्दनं कृत्वा पिबेत्तत्तदनुज्ञया KulārT.7.63.

अन्योऽन्यवर्णघात (anyo'nyavarṇa-ghāta) *m.* product of different types (of powers) अन्योऽन्यवर्णघातो भावितकः पूर्ववच्छेषम् BrāhmSphuSi. 18.42.

अन्योऽन्यवर्तन (anyo'nya-vartana) *n.* act of being complimentary to each other, i.e. mutual help or assistance (अनुभावाः) एतेषां स्थायिभावेषु कथ्यतेऽन्योऽन्यवर्तनम् BhāvPra.(Śā.)33. 2(2)

अन्योऽन्यवलित (anyo'nya-valita) *adj.* **A** moved after each other योगिन्यः ... अन्योऽन्यवलिताः ... स्वाम्यावरणभेदतः MālinīT. i.20.60; **B** turned or bent towards each other भूरुहाः ... नान्योऽन्यवलिताः MayaMa.15.74.

अन्योऽन्यवश (anyo'nya-vaśa) *m.* [Abl.] owing to the control of each other सर्वबीजं हि विज्ञानं परिणामस्तथा तथा। यात्यन्योऽन्यवशाद् येन विकल्पः स स जायते Trimśi.18.

अन्योऽन्यवशत्व (anyo'nyavaśa-tva) *n.* the state of being under the control of each other न च वाचो मनोऽधीनत्वेऽपि देवतयोः कुतस्तदिति वाच्यम्। अचेतनस्यान्योऽन्यवशत्वस्य देवतानिमित्तत्वात् TattvPrakā. 207A.1(*on* iv. 2.1)

अन्योऽन्यवशवर्तिन् (anyo'nya-vaśavartin) *adj.* being under the control of or dependent on each other निषादाः ...। अभीतरूपाः संहृष्टास्तेऽन्योऽन्यवशवर्तिनः। बबन्धुस्तत्र मत्स्यांश्च MahāBhā.xiii. 50.17.

अन्योऽन्यवस्त्रपरिवर्त (anyo'nyavastra-parivarta) *m.* exchange of garments of each other क्रीडोपभोगमनुभूय सरिन्महेभावन्योऽन्यवस्त्रपरिवर्तमिव व्यधत्ताम् ŚiśuVa. 5. 39.

अन्योऽन्यवाक्याधिक्य (anyo'nyavākyādhikya) *n.* excess of speech of one another स्पर्धयान्योऽन्यवाक्याधिक्यमधिबलम् PratāYaBhū.121.3; 142.8.

अन्योऽन्यवाक्याधिक्योक्ति (anyo'nyavākyādhikyokti) *f.* statement of the excess of speech of one another अन्योऽन्यवाक्याधिक्योक्तिः स्पर्धयाधिबलं भवेत् DaśRū. 3.18; BhāvPra.(Śā.) 232. 9(8); SāhiDa. 360.19; SāhiSā.6.40.

अन्योऽन्यवाग्गुम्फ (anyo'nyavāg-gumpha) *m.* (offering of) garland of speech to each other अन्योऽन्यवाग्गुम्फ(?म्भ)संभावितपरस्परौ। रङ्गेन्द्रचन्द्रौ संप्राप्तसान्द्रानन्दौ बभूवतुः ĀnandRa.6.60.

अन्योऽन्यवाच्यवाचक (anyo'nyavācya-vācaka) *adj.* expressive of different meanings (परस्परानवच्छिन्नार्थानाम्) वाच्यतासंबन्धेन परस्पराविशेषितार्थानामन्योऽन्यवाच्यवाचकानामपर्यायाणामिति यावत् LaCandr.663.35.

अन्योऽन्यवाञ्छा (anyo'nya-vāñchā) *f.* desires of each other इमे (तारिकानुतारिके) पूर्वापरीभावं व्रजतोऽन्योऽन्यवाञ्छया LakṣmīT. 25.51.

अन्योऽन्यवाद (anyo'nya-vāda) *m.* dispute between each other तेषामन्योऽन्यवादोऽभून्मामको मामकस्त्विति PadmP. iv.105.102.

अन्योऽन्यवादविसंष्ठुल (anyo'nyavāda-visaṁsthula) *adj.* unsteady due to the dispute between each other कर्मनिष्ठाः ... पाषण्डिनः । तेन तेषामन्योऽन्यवादविसंष्ठुलानामुद्यावचनिर्वचनचातुर्यधुर्याणाम् ... प्रसङ्गेन ... प्रायशो बहुलोद्वेगः एव नो महीपालः CaitaCa. 168 .16.

अन्योऽन्यवादिन् (anyo'nya-vādin) *m.* **1** disputing with each other कलेः अन्योऽन्यवादिनां कलहात्तत्तन्मताभिनिवेशाज्ञायमाना ये दोषाः ... तान् ... हरतीति कलिदोषहरा LalitāTriBh. 259.1(*on* 4); अन्योऽन्यवादिकथितयुक्तिभिस्त्रयाणां पुरुषार्थानां वर्गः समूहः श्रेयः ManvaVi. 256.15(*on* 2. 224); **2** advocates of different views ये तार्किकास्तर्कपरास्तथा मीमांसकाश्च ये। अन्योऽन्यवादिनश्चान्ये चान्ये वात्मवितर्ककाः। एकवाक्यं न कुर्वन्ति SkandP. i(1).8.15; **3** speaking to each other नानुज्येष्ठमयुध्यन्त ...। सचक्रं धेहि सकुलं कुर्वित्यन्योऽन्यवादिनः DvyāśraKā. 5.41 (comm. मिथो भाषिणः)

अन्योऽन्यवार्ता (anyo'nya-vārtā) *f.* (irr.) **1** state or condition of each other (संविदात्मनोः) उभयोरप्यन्योऽन्यवार्तानभिज्ञतया न संबन्धग्राहित्वं संभवति VivaPraSaṁ.69.16; **2** conversation with each other दिदृक्षमाणावपि नेक्षमाणौ अन्योऽन्यवार्ताहृतमानसौ तौ। ... तनुत्वम् ... उपेतौ ŚaṅkaDigVi. (Mā.)3.19.

अन्योऽन्यविकारविकारिन् (anyo'nya-vikāravikārin) *adj.* change and changed with respect to each other जगद्ब्रह्मणी नान्योऽन्यविकारविकारिणी। अन्योऽन्यमन्यत्वेनोपलभ्यमानत्वात् NyāySu.(Ja.)199B.1(*on* i.4.6)

अन्योऽन्यविक्षेप (anyo'nya-vikṣepa) *m.* reviling, i.e. obstruction of each other (विमर्शसंधेरङ्गानि) क्रोधसंरब्धानामन्योऽन्यविक्षेपो निरोधनम् PratāYaBhū.112.11.

अन्योऽन्यविगीतवचनत्व (anyo'nyavigītavacana-tva) *n.* the state of having, i.e. making mutually contradictory speeches सूत्रवार्त्तिकभाष्यकाराणामन्योऽन्यविगीतवचनत्वादप्रमाणत्वम् TantrVā. 238.6(*on* i. 3. 25)

अन्योऽन्यविग्रह (anyo'nya-vigraha) *m.* mutual conflict व्यवहारो भवेत्तदा। भर्तृनियोगादन्योऽन्यविग्रहात्स्पर्धयापि भरतानाम् NāṭyaŚā. 27.70.

अन्योऽन्यविचर (anyo'nya-vicara) *adj.* moving to or meeting with each other (पाताले) नद्यः सरांसि रम्याणि ह्यन्योऽन्यविचराणि च ŚivaP.v. 25.3(423B.6)

अन्योऽन्यविचार (anyo'nya-vicāra) *m.* enquiry of or controversy over one another अन्योऽन्याभ्युपगमोपायत्वे चान्योऽन्यविचारस्य निष्पत्तिरेव. न स्यात् KhaṇḍanKhā.1023.4.

अन्योऽन्यविचित्ररूप (anyo'nyavicitra-rūpa) *adj.* having mutually distinct forms यदेव तदसांकेतिकं मन्त्रवपुः तदेवान्योऽन्यविचित्ररूपं पश्यद्भिः सर्वज्ञैः संकेतोपायमुपास्यतयोपदिश्यते ParāTri.193.13.

अन्योऽन्यविच्छेद (anyo'nya-viccheda) *m.* mutual destruction तैस्तैरन्योऽन्यविच्छेदपूरणप्रवणारवैः। ... प्रणेदेऽथ रणातोद्यैः सैन्ययोरुभयोरपि PāṇḍaC. 12.495.

अन्योऽन्यविजय (anyo'nya-vijaya) *m.* victory over each other अन्योऽन्यविजयस्वच्छाः(स्थाः) कुक्कुटायोधलम्पटाः। ... तज्ज्ञाः Mānaso. iv.7.1100.

अन्योऽन्यविजयैषिन् (anyo'nya-vijayaiṣin) *adj.* desirous of victory over each other (कर्णार्जुनौ) तावुभावपि ...। अयुध्येतां सुसंरब्धावन्योऽन्यविजयैषिणौ MahāBhā.i.181.11.

अन्योऽन्यविजिगीषा (anyo'nya-vijigīṣā) *f.* [Inst.] with a desire for victory over each other कुतः सौख्यं विचारतः। नृपाणां व्यग्रचित्तानामन्योऽन्यविजिगीषया SkandP. i(2).42.130; PadmP.ii.66.179; देवानां चैव दैत्यानामन्योऽन्यविजिगीषया। दुःखमेव LiṅgaP. i.86.45.

अन्योऽन्यविजिगीषिन् (anyo'nya-vijigīṣin) *adj.* desirous of victory over each other (कर्णार्जुनौ) तावुभावपि ...। अयुध्येतां सुसंरब्धावन्योऽन्यविजयैषिणौ (v.l. अन्योऽन्यविजिगीषिणौ) MahāBhā. i.181.11.

अन्योऽन्यविज्ञान (anyo'nya-vijñāna) *n.* recognition of each other अन्योऽन्यविज्ञानविवृद्धहर्षशोभी भविष्यत्यथ संगमो वाम् KathāSaSāg. x. 3.170.

अन्योऽन्यवित्तव्यतिषङ्ग (anyo'nya-vittavyatisaṅga) *m.* mutual monetory transactions अन्योऽन्यवित्तव्यतिषङ्गवृद्धवैरानुबन्धो विवहन् मिथश्च ... विपन्नः BhāgP.v.13.13.

अन्योऽन्यविद्ध (anyo'nya-viddha) *adj.* **1** passed through each other अन्योऽन्यविद्धाङ्गुलिचक्रवालदोर्दण्डमध्ये भ्रमतो मुरारेः। ... प्रकोष्ठरत्नाभरणैर्विशीर्णम् HarVi.9.39; **2** pierced with each other रेखात्रयं तिर्यगधोर्ध्वसंस्थमन्योऽन्यविद्धाग्रगमेककोणात्। स्मृतं बुधैस्तत् त्रिपताकि चक्रम् TājiNī.(Pariśiṣṭa.) 446.15.

अन्योऽन्यविद्विष् (anyo'nya-vidviṣ) *adj.* opposed to or hating each other अपरापरनीरोत्थजीवा अन्योऽन्यविद्विषः PrabhāC.113. 3.

अन्योऽन्यविद्विष्ट (anyo'nya-vidviṣṭa) *adj.* opposed or hated by each other अन्योऽन्यविद्विष्टो मूर्खः परिजनः प्रभो। स्वामिनोऽर्थं निहन्त्येव KathāSaSāg. x.7.174.

अन्योऽन्यविद्वेषिन् (anyo'nya-vidveṣin) *adj.* opposing or hating each other मौलिस्रग्गृहिणां दृगर्चिरुदयस्विन्नार्धचन्द्रामृतप्रत्युज्जीवितदेवदैत्यशिरसामन्योऽन्यविद्वेषिणाम्। जाते वाक्कलहे ... किं कुर्यादिति तद्वचः स्मितमुखः पायात्स वः शंकरः SūktiMu. 2.11.

अन्योऽन्यविधि (anyo'nya-vidhi) *m.* **1** injunction or prescription of each other यावज्जीवकोऽभ्यास इत्यत्र कालाभ्यासयोरन्योऽन्यविधिहेतुत्वं व्याख्यातम् TantrVā.773. 3(*on* iii. 2.6); **2** affirmation of each other अन्योऽन्याभावनिषेधेऽप्यन्योऽन्यविधये स्यात् KhaṇḍanKhā. 361.7.

अन्योऽन्यविनिवेदित (anyo'nya-vinivedita) *adj.* narrated to each other in detail क्षणं स्थित्वा च वृत्तान्तैरन्योऽन्यविनिवेदितैः। जनितान्योऽन्यसन्मानौ तौ विश्रम्भं समीयतुः PadmP. (Ra.) 28.121.

अन्योऽन्यविनिश्चय (anyo'nya-viniścaya) *m.* ascertainment or determination of each other संख्याथ तल्लक्षणमानुपूर्वी निरुक्तिरभ्यासगुणश्च तासाम्। प्रभेदनं संग्रहणं विपक्षो ज्ञेयो गुणोऽन्योऽन्यविनिश्चयश्च MaYānaSū. 98. 21 (16.1)

अन्योऽन्यविनोदन (anyo'nya-vinodana) *n.* act of amusing each other (सुन्दरीनन्दौ) क्लमान्तरेऽन्योऽन्यविनोदनेन सलीलमन्योऽन्यममीमदद्य Saund.4.11.

अन्योऽन्यविपाटन (anyo'nya-vipāṭana) *n.* act of ousting each other भूभुजो ग्रामकायस्था इवान्योऽन्यविपाटनम्। ... विदधुस्तन्त्रिसेवया RājTa.(Ka.)5. 265.

अन्योऽन्यविपीडिता (anyo'nya-vipīḍitā) *adj.* (*f.*) rubbing each other (आपूरयन्) वातायनानि सद्वेषाः स्त्रियोऽन्योऽन्यविपीडिताः PadmP.(Ra.)11.329.

अन्योऽन्यविप्रतिपत्ति (anyo'nya-vipratipatti) *f.* opposition to or disagreement with each other विचारकाणामन्योऽन्यविप्रतिपत्तौ त्रैविद्यवृद्धेभ्यः सम्यगधिगतचतुर्दशविद्यास्थानेभ्यः न्यायं प्रत्यवहृत्याधिगम्य ... निर्णयं गमयेत् Aparā. 599. 26(*on* 2.1)

अन्योऽन्यविप्रतिषेधादि (anyo'nyavipratiṣedhādi) *adj.* mutual contradiction etc. वेदान्तवाक्यानामन्योऽन्यविप्रतिषेधादिदोषगन्धाभावख्यापनाय वियदादीनां ब्रह्मकार्यताप्रकारो विशोध्यते VedāntDī. 8. 23(*on* i.1.1)

अन्योऽन्यविप्रयुक्त (anyo'nya-viprayukta) *adj.* separated from each other इदानीमन्योऽन्यविप्रयुक्तौ रामलक्ष्मणौ MahāvīC.6.10(8)(297.16); (तारावली-रज्जुमालिनौ) अन्योऽन्यविप्रयुक्तौ तौ जातौ क्वापि वनान्तरे KathāSaSāg.xii.2.93.

अन्योऽन्यविप्रुष् (anyo'nya-vipruṣ) *f.* drops falling from (the mouths of) each other याश्चाप्यन्योऽन्यविप्रुषः ... नोच्छिष्टं मनुरब्रवीत् ParāSm.7.32.

अन्योऽन्यविभव (anyo'nya-vibhava) *m.* **1** wealth of each other अन्योऽन्यविभवसंभावनोद्भटाशयमिव परस्परव्यतिकरितकिशलयम् YaśasCam. i. 93.6; **2** prowess or glory of each other मसूदशूरौ धात्रेयौ ... आस्तामन्योऽन्यविभवासहौ RājTa.(Jo.)1175.

अन्योऽन्यविभाग (anyo'nya-vibhāga) *m.* mutual partition (of an inheritance), MW.

अन्योऽन्यविभाव (anyo'nya-vibhāva) *m.* prowess or glory of each other भूपालः ... स्कन्धावारम् ... क्वचिदन्योऽन्यविभावस्पर्धोद्धुरराजपुत्रवाह्यमानवाजिसंघट्टमण्डितम् ... वीक्ष्यमाणः कटकं जगाम HarṣaC. 287. 9.

अन्योऽन्यविभिन्न (anyo'nya-vibhinna) *adj.* different from each other अत्रापि सर्वनाम्नोपात्तस्यार्थस्य वामलोचनात्वं मनसिजदाहजीवनयोरन्योऽन्यविभिन्नयोरप्यभिन्नहेतुकत्वोपपत्तावार्थो हेतुः VyaktiVi.85. 20.

अन्योऽन्यविभूषित (anyo'nya-vibhūṣita) *adj.* adorned by each other अन्योऽन्यविभूषितं तत् द्वन्द्वातिगं द्वन्द्वमवैक्षि धन्यैः Yādavā.13.107.

अन्योऽन्यविभेदतस् (anyo'nyavibheda-tas) *adv.* on account of the difference or schism between each other केप्य[न्यो]न्यविभेदतो [वि]रलिताः EI.iv. 285. 50.

अन्योऽन्यविभेदिन् (anyo'nya-vibhedin) *adj.* mutually distinct सुधवाभिधाना सुतानवापत्प्रकृतेः समानान्गुणानिवान्योऽन्यविभेदिनस्त्रीन् PṛthvīVi. 6.31.

अन्योऽन्यविभ्रष्ट (anyo'nya-vibhraṣṭa) *adj.* lost to each other कन्दर्पसुमनः केसटाः(?राः) ...। जज्ञिरेऽन्योऽन्यविभ्रष्टा वन्येभापातसंभ्रमात् KathāSaSāg. xviii. 4. 276.

अन्योऽन्यविमर्दन (anyo'nya-vimardana) *adj.* crushing each other चतुश्चत्वारिंशदेते पश्चान्योऽन्यविमर्दनाः। मेलयित्वा च पञ्चाशदेकोना ह्यस्त्रशामकाः NītiPra. 2. 37.

अन्योऽन्यविमर्दसंबाधम् (anyo'nyavimardasambādham) *adv.* with distress due to the rubbing against each other पौरयुवकदम्बकैरन्योऽन्यविमर्दसंबाधमारुह्यमाणासु सौध° ... °प्रतोळीषु ... रणितमाततान प्रयाणदुन्दुभिः AvantiKa.62.19.

अन्योऽन्यविमिश्रिताङ्ग (anyo'nya-vimiśritāṅga) *adj.* having attributes, i.e. traits mingled with each other सर्वे ऋतवश्च पुण्याश्चकाशिरेऽन्योऽन्यविमिश्रिताङ्गाः BrahmP. 36.105.

अन्योऽन्यविमुक्त (anyo'nya-vimukta) *adj.* **A** discharged at each other प्रावर्ततान्योऽन्यविमुक्तबाणपरंपराच्छन्नवियद्वितानः। चेतश्चमत्कारकरः सुराणां शक्रारिरामानुजयोर्महाजिः RāmC.(App.2)39.43; **B** mutually given up निपेतुरन्योऽन्यविमुक्तरोषाः श्वानो वराहेषु Yādavā. 5. 20.

अन्योऽन्यवियोग (anyo'nya-viyoga) *m.* separation from each other, mutual separation विन्ध्याटव्यां क्व चान्योऽन्यवियोगो नागशापतः KathāSaSāg.xii. 33. 32; (अभिषवणफलकयोः) अन्योऽन्यवियोगेन शैथिल्यं माभूदिति दृढसंश्लेषः संतर्दनम् NyāyMāVi.150. 2(*on* iii.3.16); हरितां पतयोऽवमानिताः ... वितन्वते ध्रुवमन्योऽन्यवियोगमावयोः Nalābhyu.7. 55.

अन्योऽन्यवियोगरूपता (anyo'nyaviyogarūpa-tā) *f.* [Inst.] by way of being of the form of separation from each other कैवल्यमेकाकिता। सा चान्योऽन्यवियोगरूपतया गुणपुरुषयोरुभयोरेव भवति YogSā.65.6(4)

अन्योऽन्यवियोगिता (anyo'nya-viyogitā) *f.* separation from each other, mutual separation अतोऽस्य राज्ञो देव्याश्च रक्ष्यान्योऽन्यवियोगिता KathāSaSāg.iii.1. 94.

अन्योऽन्यविरह (anyo'nya-viraha) *m.* separation from each other, mutual separation अन्योऽन्यविरहाद्दंपती तौ विनेशतुः KathāSaSāg.iii.1. 94; अन्योऽन्यविरहो न स्यान्नः सहवासतः KathāSaSāg.viii. 2. 301.

अन्योऽन्यविरहोद्भव (anyo'nyavirahodbhava) *adj.* arising from the mutual separation शक्तिशक्तिमतोस्तत्र न बभूव परिश्रमः। जहतोः सर्वसंतापमन्योऽन्यविरहोद्भवम् BrahmVaiP.iv.46. 30.

अन्योऽन्यविरुद्ध (anyo'nya-viruddha) *adj.* [*f.* –ā] **A** mutually inconsistent or irrelevant यद्यदिष्टतमं लोके पूर्वसिद्धाविरोधि तत्। प्रतिग्राह्यमतोऽन्योऽन्यविरुद्धं संत्यजेद्बुधः PāraS.19.548; **Bi** mutually opposed or mutually contradictory (effects) यत्रान्योऽन्यविरुद्धं विरुद्धबलवत्क्रियाप्रसिद्धं वा। वस्तुद्वयमेकस्माज्जायत इति तद्भवेदधिकम् Kāvyālaṅ.(Ru.)9. 26; न ह्येकस्याबुद्धेः ... रूपद्वयमन्योऽन्यविरुद्धं संभवति IṣṭaSi.114. 20; न केवलमन्योऽन्यविरुद्धवाच्यवाचकभावव्यङ्ग्यव्यञ्जकभावसमाश्रयत्वात्। न तादात्म्यमलंकाराणाम् Loc. 46.11(*on* 1.16); श्मशानभस्मस्नानप्रणवपूर्वाभिध्यानान्यन्योऽन्यविरुद्धानि BrahmSūBh.(Rā.)501. 23(*on* ii. 2. 35); वामलोचनात्वं मनसिजदाहजीवनयोरन्योऽन्यविरुद्धयोरपि अभिन्नहेतुकत्वोपपत्तावार्थो हेतुः Kāvyānu. (He.)167.12; सांख्यादीनि शास्त्राणि अन्योऽन्यविरुद्धानि उताविरुद्धानि NyāySu.(Ja.)425B.4(*on* ii. 2.12); **Bii** mutually opposed, i.e. contradictory (causes) अत्र शनैरशनैश्चान्योऽन्यविरुद्धाद्धेतुद्वयादेकं हननरूपं कार्यमुपनिबद्धम् AlaṅkāRa. 58(31); **C** mutually hostile or inimical यत्रान्योऽन्यविरुद्धयोरपि महद्वाणीश्रियोरार्जवम् PratāYaBhū.15.4.

अन्योऽन्यविरुद्धकर्मन् (anyo'nyaviruddha-karman) *n.* mutually inconsistent or irrelevant acts दिग्वासो यदि तत्किमस्य धनुषा ...। इत्यन्योऽन्यविरुद्धकर्मणि रतं पश्यन्निजस्वामिनं भृङ्गी ... धत्तेऽस्थिशेषं वपुः MahāN. 8.18(5)

अन्योऽन्यविरुद्धचेष्टित (anyo'nyaviruddha-ceṣṭita) *n.* mutually inconsistent or irrelevant acts अन्योऽन्यविरुद्धचेष्टितमिदं पश्यन्निजस्वामिनो भृङ्गी ... धत्तेऽस्थिशेषं वपुः SaraKaṇṭhā. 341.1; SubhāRaK. 5. 33; PrabhāC.142.13; PrabaCin. 39. 5; Subhāṣi. 2399.

अन्योऽन्यविरुद्धधर्मिन् (anyo'nyaviruddhadharm-in) *adj.* having mutually contradictory attributes ऐक्यं तयोर्लक्षितयोर्न वाच्ययोः निगद्यतेऽन्योऽन्यविरुद्धधर्मिणोः। खद्योतभान्वोरिव ViveCū. 245; न शक्यमन्योऽन्यविरुद्धर्मिणो गणेश्च वक्तुमपि ये प्रकीर्णकाः (विषयाः) DaṇḍaVi. 355.14.

अन्योऽन्यविरुद्धवाक्य (anyo'nyaviruddha-vākya) *n.* sentences contradictory to each other ब्रह्मस्वरूपं विचार्यते। तत्र प्रथममन्योऽन्यविरुद्धवाक्यानां निर्णयः क्रियते AṇuBh.189.7(*on* iii. 2.11)

अन्योऽन्यविरुद्धता (anyo'nyaviruddha-tā) *f.* the state of being mutually opposed or contradictory गोत्वसत्त्वप्रमेयत्ववस्तुत्वादीनि भिन्नवत्। सामान्यानीह खण्डादौ तेनान्योऽन्यविरुद्धता BṛĀraUBhVā.i.6.75.

अन्योऽन्यविरुद्धत्व (anyo'nyaviruddha-tva) *n.* **A** the state of being mutually inconsistent or irrelevant (act) प्रथमप्रयोग एव निमित्तद्वयवशात् प्रायश्चित्तद्वयं प्राप्तम्। तद्यान्योऽन्यविरुद्धत्वाद्विकल्प्यते NyāyMāVi. 349. 27 (*on* vi. 5.18); **B** the state of being mutually opposed or contradictory भेदाभेदयोरन्योऽन्यविरुद्धत्वादभेदश्रुतीनां भेदश्रुतीनां वावश्यं गौणत्वमङ्गीकर्तव्यम् VedāntKau. 236.1(*on* ii. 3.42)

अन्योऽन्यविरुद्धरूपता (anyo'nyaviruddharūpa-tā) *f.* [Inst.] by way of having mutually opposed forms प्राणिनां प्रभुः ... द्वन्द्वैरन्योऽन्यविरुद्धरूपतया ... प्रजाः सृष्टाः अयोजयत् ManvaVi. 34. 5(*on* 1. 26)

अन्योऽन्यविरुद्धार्थ (anyo'nyaviruddhārtha) *adj.* [*f.* –ā] having mutually opposed or contradictory senses नैषां पदानामन्योऽन्यविरुद्धार्थत्वेन असंगति-राशङ्कनीया IṣṭaSi.31.17; (भूतले घटो नास्ति) वचनयोर्हि व्याघातोऽन्योऽन्यविरुद्धार्थत्वं तद्येहास्ति KhaṇḍanKhā. 974. 22; अस्या नपुंसकं भर्ता परं जाताः सुताः कथम्। इत्यन्योऽन्यविरुद्धार्था वणिक्पत्नी पतिव्रता MalliC.7. 293.

अन्योऽन्यविरुद्धावध्यवधिमत् (anyo'nyaviruddhāvadhyavadhi-ma(n)t) *adj.* having mutually contradictory limit - and - limited (relation) न त्वखण्डमेकम् ... अन्योऽन्यविरुद्धावध्यवधिमद्रूपद्वयावच्छिन्नमधिगन्तुं शक्यम् PramāMā.6.13.

अन्योऽन्यविरुद्धोक्त (anyo'nyaviruddhokta) *adj.* expressive of mutually contradictory (ideas) शुद्धोऽपि देहसंबद्धो निर्गुणोऽपि शमुच्यते। इत्यन्योऽन्यविरुद्धोक्तं न युक्तं कापिलं वचः YaśasCam.ii. 253. 27.

अन्योऽन्यविरुद्धोक्ति (anyo'nyaviruddhokti) *f.* mutually contradictory statements अन्योऽन्यविरुद्धोक्तिर्व्याहते भवतां मते SaṁviSi.91. 20.

अन्योऽन्यविरुध्यमानार्थ (anyo'nyavirudhyamānārtha) *m.* objects which are mutually opposed or contradictory तार्किकाः ... अन्योऽन्यविरुध्यमानार्थदर्शित्वात् परमार्थतत्त्वाद्दूरमेवापकृष्यन्ते PraśnaUBh. 298.8(*on* 6. 3)

अन्योऽन्यविरोध (anyo'nya-virodha) *m.* **1A** mutual opposition or contradiction विरुद्धमेव चान्योऽन्यं श्रावकयानं महायानं चेत्यन्योऽन्यविरोधे श्लोकः MaYānaSū.4.17(1.9); अन्योऽन्यविरोधाद्यद्यानं हीनं हीनमेव तत् MaYānaSū.4. 24 (1.10); तर्कज्ञानानां तु अन्योऽन्यविरोधात्प्रसिद्धा विप्रतिपत्तिः BrahmSūBh.(Śaṅ.)304.7(*on* ii.1.11); जन्मनाशयोर्न सहभावो युक्तस्तयोरन्योऽन्यविरोधात् IṣṭaSi.182.16; अन्योऽन्यविरोधे च श्रुत्यनुसारिणी स्मृतिरुपादेया BrahmSūBh.(Bhā.)88. 5(*on* ii.1.1); पूर्ववादिना स्वसाध्योऽर्थो ममानेन सुवर्णशतं देयमित्यादि लिखितादिना साध्यते। परेणापि न देयमिति तत्रोभयोर्नार्थसिद्धिरन्योऽन्यविरोधात् Aparā.613. 20(*on* 2.7); लेख्यानामन्योऽन्यविरोधे यत्प्रमाणतरं तदाह व्यासः Aparā. 691.13(*on* 2.92); तत्कथं तयोः ... अन्योऽन्यविरोधादेकत्र समावेशः Kāvyānu.(He.)210.15; एतत् श्रुतिविरोधे उक्तं स्मृत्योरप्यन्योऽन्यविरोधे द्रष्टव्यम् ManvaVi.110.13(*on* 2.15); अस्थूलमनण्वित्याद्याः निर्गुणश्रुतयः आसामन्योऽन्यविरोधस्तावदापाततः प्रतीयते ŚatDū.198.20; अदक्षिणत्वसर्वस्वदानयोरन्योऽन्यविरोधः NyāyMāVi. 349.22(*on* vi.5.18); द्वितीयाध्यायगोचरो वाक्यानामन्योऽन्यविरोधः सोऽपि पारमेश्वरसर्ववैशिष्ट्यविरोधपरिहार एव NyāySu.(Ja.)307A. 5(*on* ii.1.8); ततोऽन्योऽन्यविरोधेनैकस्य मुख्यार्थबाधो वक्तव्यः AṇuBh.15.16(*on* i.1. 3); शास्त्रेभ्यो गुरुभ्यश्च सार एव ग्राह्योऽन्यथाभ्युपगमवादादिभिरुक्तेऽसारभागेऽन्योऽन्यविरोधेनार्थबाहुल्येन चैकाग्रताया असंभवादित्याह SāṁkhyaPraBh.112.13(*on* 4.14); अन्योऽन्यविरोधस्य निमित्तस्वभावबललभ्यत्वात् न तद्विवक्षाकृतो वाक्यभेदोऽपि BhāṭṭDī.iv. 26.8(*on* x. 5.16); **1B** mutual difference जीवात्मशब्देन परमात्मनोऽभिधानम् ... इदमेव सूत्रकारमतमित्यवगम्यते। त्रयाणामन्योऽन्यविरोधात् VedāntDī.76.11(*on* i.4.22); **2** mutual enmity or hostility विवाहसंस्कारविहीनयोः हीनजातीयस्त्रीपुंसयोः अन्योऽन्यविरोधेनान्योऽन्यं त्यजतोः धर्मः स्यात् दोषो न स्यात् SmṛtiCan.iv. 577.1.

अन्योऽन्यविरोधज्ञापन (anyo'nyavirodha-jñāpana) *n.* indication of mutual opposition or contradiction संयोगविभागयोरन्योऽन्यविरोधज्ञापनाय द्विवचनम् Upask. 23.4(*on* i.1.6)

अन्योऽन्यविरोधतस् (anyo'nyavirodha-tas) *adv.* **A** due to mutual opposition or contradiction प्राप्तं पाशुपतं तन्त्रं तत्रान्योऽन्यविरोधतः ĀgaPrā. 25. 9; **B** due to mutual difference औदुम्बरीं न शक्नोति सर्वां वेष्टयितुं स्पृशन्। वेष्टितां वापि संस्प्रष्टुमतोऽन्योऽन्यविरोधतः ŚāstrDī. 22.16(*on* i. 3. 2)

अन्योऽन्यविरोधप्रयुक्त (anyo'nyavirodha-prayukta) *adj.* caused by the mutual opposition or contradiction कादाचित्कत्वस्य च बृहद्रथंतरयोरन्योऽन्यविरोधप्रयुक्तत्वात् निमित्तता प्रकृतावव्गम्यते BhāṭṭDī.iv. 26. 5(*on* x. 5.16); MīmāKau.ii.11.16(*on* ii. 3. 2)

अन्योऽन्यविरोधभाज् (anyo'nyavirodha-bhāj) *adj.* having mutual hostility or enmity अद्वैतमूर्तेर्विशिखेन शंभोः प्रत्युप्तशीतांशुहुताशनेन। अतन्यतान्योऽन्यविरोधभाजोरेकत्र शीतातपयोर्निवेशः ŚrīKaC. 20. 50.

अन्योऽन्यविरोधवचन (anyo'nyavirodha-vacana) *n.* statement of mutual opposition or contradiction स्मृतीनां श्रुतिविरोधे वक्तव्येऽन्योऽन्यविरोधवचनं किमर्थम् MayūMāli. 22. 23(*on* i. 3. 2)

अन्योऽन्यविरोधवत्ता (anyo'nyavirodhavat-tā) *f.* [Inst.] by way of having mutual opposition or contradiction तत्त्वंपदवाच्यार्थनिष्ठाविशेषणद्वयस्य अन्योऽन्यविरोधवत्तया ... । वैशिष्ट्यायोगे अखण्डार्थो वाक्यार्थः संपद्यते LalitāTriBh. 265. 9(*on* 6)

अन्योऽन्यविरोधवादिन् (anyo'nyavirodha-vādin) *adj.* stating mutually opposite or contradictory views एवमन्योऽन्यविरोधवादिषु दर्शिषु को नाम निश्चयः MāṭhVr.16.14(*on* 9)

अन्योऽन्यविरोधापत्ति (anyo'nyavirodhāpatti) *f.* undesired contingency of mutual opposition or contradiction अत्र जातमृते यद्दशाहमुक्तं तत् जातस्य शिशोर्नाभिच्छेदादूर्ध्वं मरणे वेदितव्यम् बृहन्मनुवचनसमानविषयत्वेऽन्योऽन्यविरोधापत्तेः SmṛtiCan.vi.12.16.

अन्योऽन्यविरोधाभाव (anyo'nyavirodhābhāva) *m.* absence of mutual opposition or contradiction श्रुतीनामन्योऽन्यविरोधाभावो निरूप्यते VedāntPāSau. 212.7 (*on* ii. 3.1)

अन्योऽन्यविरोधित्व (anyo'nya-virodhitva) *n.* mutual difference यज्ञादिकर्मणस्तत्प्रवृत्तिरूपत्वेनान्योऽन्यविरोधित्वान्न समुच्चय उपपद्यते ŚrutaPra.iA.46. 23(*on* i.1.1); अत एवान्योऽन्यविरोधित्वस्य निमित्तस्वभावलभ्यत्वात् MīmāKau. ii.11.18(*on* ii.3.2)

अन्योऽन्यविरोधिन् (anyo'nya-virodhin) *adj.* [*f.* –inī] **1** referring to or conveying mutually opposite or contradictory (things) बुद्धयोऽन्योऽन्यविरोधिन्यो वस्सदा भवितुमर्हन्ति IṣṭaSi. 267.8; प्रामाण्यं वेदानामेव ... उत्तरत्र तु मिथ्या स्युः सर्वेऽन्योऽन्यविरोधिनः NyāyMañ.i. 239. 21; एषान्योऽन्यविरोधिनी क्व नु मुने विद्या प्रयोज्या त्वया TripuḌi.1.12; **2** differing with each other दिग्वासाः ... भस्माथास्य किमङ्गनाः। इत्यन्योऽन्यविरोधि चेष्टितमिदं पश्यन्निजस्वामिनो भृङ्गी ... धत्तेऽस्थिशेषं वपुः SaduktiKa. 24.17.

अन्योऽन्यविलक्ष (anyo'nya-vilakṣa) *adj.* aiming at each other पश्यामः किमियं प्रपद्यत इति स्थैर्यं मया लम्बितं किं मां नालपतीत्ययं खलु शठः कोपस्तयाप्याश्रितः। इत्यन्योऽन्यविलक्षदृष्टिचतुरे तस्मिन्नवस्थान्तरे सव्याजं हसितं मया धृतिहरो मुक्तस्तु बाष्पस्तया Kuval.171(48) (comm. परस्परम् ... लक्षरहिता)

अन्योऽन्यविलक्षण (anyo'nya-vilakṣaṇa) *adj.* [*f.* –ā] **A** mutually distinct or different ईश्वरः ... चेतन आत्मा ... औपनिषदः पुरुषस्तृतीयः एते त्रय आत्मानो अन्योऽन्यविलक्षणाः AitUBh.(Śaṅ.)273.1(*on* 4.0); कौमारम् ... यौवनम् ... जरा ... तिस्रः अवस्थाः अन्योऽन्यविलक्षणाः GītāBh.(Śaṅ.)25.4(*on* 2.13); द्वितीये तु कल्पे अन्योऽन्यविलक्षणमाकारद्वयमप्रतिपन्नं च तदाश्रयभूतं वस्त्विति ... न पुनरभेदः BrahmSūBh.(Rā.)164.11(*on* i.1.4); अन्योऽन्यविलक्षणात् कारणद्वयात् विरहसमाप्तिरूपस्यैकस्य कार्यस्योत्पत्तिः AlaṅkāRa. 58(27); तद्यादृष्टमस्मिन्नेव शरीरे संपादित(सम्भावित?)(सम्पाद्यता?)मिति न युक्तम् समानदेशस्थानां समानाभ्यासानामेव पुरुषाणामन्योऽन्यविलक्षणविचित्रस्मरणपाटवात् NyāyKu.113.14; त्वं न्यस्तासि मुरद्विषः शशिकले पाणौ मया गम्यते दूती हन्त तवाहमेव कमले किं धिङ्मृषा जल्पसि। इत्यन्योऽन्यविलक्षणप्रणयितामाधुर्यमुग्धो हरिः UjjvaNīMa. 213.12; वचनसार्थक्याय प्रायपाठमनादृत्याप्यन्योऽन्यविलक्षणमेव स्वीकार्यं यूपपरिमाणतुर्यांशेन दैर्घ्यमुपरस्य विहितमस्ति BhāṭṭCan. 35. 25(*on* xiii.4. 26); **B** mutually opposite अग्निजलादयोऽप्यचिद्विशेषा अन्योऽन्यविलक्षणा नियतशक्तयो विचित्रा दृश्यन्ते VedāntSā.(Ra.)158. 3(*on* ii.1. 28); BrahmSūBh.(Śrī.)ii. 39.11(*on* ii.1. 28)

अन्योऽन्यविलूनशीर्ष (anyo'nya-vilūnaśīrṣa) *adj.* (used as noun) (those) who have cut off heads of each other अदृश्यतान्योऽन्यविलूनशीर्षे आरब्धम् ... रणरङ्गनृत्तम् Yādavā. 20. 53.

अन्योऽन्यविविक्त (anyo'nya-vivikta) *adj.* mutually distinct or different मुखादेश्चन्द्रशब्दादिरूपतयाप्रतीतेः। अन्योऽन्यविविक्तस्वविश्रान्तरूपो(प)लम्भात् AlaṅkāRa. 26(9); 'सविता विधवतीत्यादौ तु शिशिरत्वतापकत्वादिधर्मभेदावलम्बनेनोपमेयोपमाया अन्योऽन्यविविक्तविषयत्वम् AlaṅkāRa. 56(47)

अन्योऽन्यविवेक (anyo'nya-viveka) *m.* **1** mutual negation or exclusion अभावव्यवच्छेदस्तु नियमेन भावोपस्थापनः। भावाभावयोरन्योऽन्यविवेकरूपत्वात् PramāVāSvopVr.103. 27; **2** mutual distinction or difference किमर्थं जडानामन्योऽन्यविवेकोऽत्र दर्शितः SāṁkhyaPraBh.35.20(*on* 1.66); प्रधानाख्यानां जगत्कारणगुणानामन्योऽन्यविवेकाय तेषामवान्तरमपि वैधर्म्यं सिद्धान्तयति SāṁkhyaPraBh. 59.13(*on* 1.127)

अन्योऽन्यविशिख (anyo'nya-viśikha) *m.* arrows of each other कर्णकिरीटिनोः ... संग्रामरसरोमाञ्चितं वपुः। पुरैव दधतुः कीर्णमन्योऽन्यविशिखैरिव PāṇḍaC.10. 373.

अन्योऽन्यविशिष्ट (anyo'nya-viśiṣṭa) *adj.* qualified by each other तदीयता ज्ञानस्य स्वभावः ... अन्योऽन्यविशिष्टं उभयं ज्ञानस्य स्वभावः KhaṇḍanKhā. 1120. 5.

अन्योऽन्यविशेष (anyo'nya-viśeṣa) *m.* **1** distinction or difference of each other भिन्नविशेषणत्वे तु तेषामन्योऽन्यविशेषप्रतिपत्तिः VyaktiVi. 93. 26; **2** unique qualities or specialities of each other मुखं तदीयं विरराज ...। व्यवस्थितान्योऽन्यविशेषलोभादेकत्वमापन्नमिवेन्दुपद्मम् Yādavā.12.41.

अन्योऽन्यविशेषक (anyo'nyaviśeṣa-ka) *adj.* which specify or distinguish each other न हि कारकमित्यनेनाधिकरणत्वमुक्तमधिकरणमिति वा कारकत्वम् उभौ चान्योऽन्यविशेषकौ भवतः MahāBh.i. 326.12(*on* i.4. 23)

अन्योऽन्यविशेषण (anyo'nya-viśeṣaṇa) *n.* **1** qualifiers of each other उपादेयत्वे पुनर्नान्योऽन्यविशेषणत्वेन प्रयोजनम् ŚābaBh.1445.15(*on* vi.4. 23); **2** act of excelling each other तस्यातियत्नादतिरिच्यमाने पराक्रमेऽन्योऽन्यविशेषणेन। हन्ता पुरां भूरि पृषत्कवर्षं निरास Kirātā.17.32 (comm. अतिशयेन पराक्रमकरणेन)

अन्योऽन्यविशेषणविशेष्य (anyo'nya-viśeṣaṇaviśesya) *n.* mutual qualifier and qualified तत्र नीलपदार्थनीलगुणस्य उत्पलपदार्थोत्पलद्रव्यस्य च शुक्लपटादिव्यावर्तकतयान्योऽन्यविशेषणविशेष्यरूपसंसर्गस्य ... वाक्यार्थत्वाङ्गीकरणे प्रमाणान्तरविरोधाभावात् वाक्यार्थः संगच्छते VedāntSā.(Sa.)23.14.

अन्योऽन्यविशेषणविशेष्यता (anyo'nya-viśeṣaṇaviśeṣyatā) *f.* mutual qualifier - and - qualified relation सूर्यजलसूर्ययोश्च भेदनिरासेन अभेद इव बोध्यते ... न त्वन्योऽन्यविशेषणविशेष्यतया भेदः IṣṭaSi. 27. 20.

अन्योऽन्यविशेषणविशेष्यभाव (anyo'nya-viśeṣaṇaviśeṣyabhāva) *m.* mutual qualifier - and - qualified relation जातिर्जातिमतोर्विशेषतद्वतोश्च यः संबन्धः उत्तरूपः समवाय इति चेन्न। तेषामेवान्योऽन्यविशेषणविशेष्यभावेऽतिव्याप्तेः TattvPradī.(Ci.)202.8; विशेषणानामन्योऽन्यविशेषणविशेष्यभावप्रसङ्गो हि दुर्वारः ŚrutaPra.iA.89. 9(*on* i.1.1)

अन्योऽन्यविशेषणीभूत (anyo'nya-viśeṣaṇībhūta) *adj.* which have become qualifiers of each other धर्माः न षड्भ्यः पदार्थेभ्योऽतिरिच्यन्ते। किं तु त एवान्योऽन्यविशेषणीभूता धर्मा इत्युच्यन्ते NyāySu.(Ja.)361A.1(*on* ii.2.6)

अन्योऽन्यविश्लेषण (anyo'nya-viśleṣaṇa) *n.* act of separating each other मृणालसूत्रं निजवल्लभायाः ... चक्रवाकः। अन्योऽन्यविश्लेषणयन्त्रसूत्रभ्रान्त्येव चञ्चुस्थितमाचकर्ष VikraDeC.1. 34.

अन्योऽन्यविश्वासमुख (anyo'nyaviśvāsa-mukha) *adj.* beginning with the faith in each other अन्योऽन्यविश्वासमुखं हि सख्यम् Rāvaṇā.12.76.

अन्योऽन्यविषम (anyo'nya-viṣama) *adj.* **1** uneven (in form) with one another दन्तौ चान्योऽन्यविषमौ। ... यस्य मुषली स गजाधमः YuktiKa. 204.18; **2** disproportionate to each other त्रिविधाः शरीरदोषा भवन्ति वातपित्त-श्लेष्मणामन्योऽन्यविषमप्रयोगजनसामान्या(?)च कुञ्जराणाम् Hastyāyur. 684.1(4.26)

अन्योऽन्यविषय (anyo'nya-viṣaya) *m.* **1** [Loc.] with respect to each other भूमास्पदमिवामर्षं बहुगुणाधिष्ठितमन्योऽन्यविषये जनयामासुः सिद्धिमहीनरूपाः शक्तयः AvantiKa.103.14; **2** objects of each other तयोरपेक्ष्यविषयाभेदाद-भिन्नार्थत्वप्रसङ्गात्। एवं च सति भेदाभेदज्ञाने अन्योऽन्यविषयं नैव स्पृशतः IṣṭaSi.104.14; **3A** range of each other अन्योऽन्यविषयभावं पश्यत यातेऽद्य शशिनि तपने च। अरुणमणिकुण्डलश्रियमम्बरलक्ष्मीर्बिभर्तीव YaśasCam.i.602.5 (comm. परस्परगम्यत्वम्); **3B** range or field (of application) of each other (व्यतिगमनं व्यत्ययः व्यतिहारः, विषयान्तरे विधानम्) अन्योऽन्यविषयावगाहनमित्यर्थः PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. iii.1.85(461.15)

अन्योऽन्यविषय (anyo'nya-viṣaya) *adj.* [*f.*-ā] **A** concerning each other यूनोरन्योऽन्यविषया स्थायिनीच्छा रतिर्भवेत् RasāSu.145.16(2.106); **B** referring to each other चमत्कारः ...। क्वचिदन्योऽन्यविषयभ्रान्तिनिबन्धनेन। यथा पलाशकुसुमभ्रान्त्या शुकतुण्डे पतत्यलिः। सोऽपि जम्बुफलभ्रान्त्या तमलिं धर्तुमिच्छति CitraMī.65.11; पलाशमुकुलभ्रान्त्या ...। अत्रान्योऽन्यविषयभ्रान्तिनिबन्धनः (संदेहालंकारः) Kuval. 25(12); **C** having each other as the objects, cf. **अन्योऽन्यविषयता1**.

अन्योऽन्यविषयता (anyo'nyaviṣaya-tā) *f.* **1** the state of having each other as the objects न चान्योऽन्यविषयता बुद्धीनाम् IṣṭaSi.115.12; **2A** the state of being the objects of each other अन्योऽन्यविषयतापि निरस्ता सविषय-कान्योऽन्यग्रहे स्वग्रहापत्तेः KhaṇḍanKhā. 93.17; **2B** the state of being the range or field (of application) of each other विनिगमनाविरहेण वृत्तिचैतन्य-योरन्योऽन्यविषयताख्यसंबन्धरूपतयान्योऽन्यस्मिन्नन्योऽन्यप्रतिबिम्बसिद्धेश्च Sāṁkhya-PraBh.44.16(*on* 1.87); 44. 25(*on* 1.87); 44. 30(*on* 1.87)

अन्योऽन्यविषयनियम (anyo'nyaviṣaya-niyama) *m.* rule or regulation regarding the objects of each other गार्हपत्यार्थत्वं मन्त्रस्य श्रौतं कथं शेषशेषित्वमात्रं हि श्रुत्यैन्द्रीगार्हपत्ययोरुक्तमन्योऽन्यविषयनियमस्त्वेकवाक्यतः ŚāstrDī.242.7(*on* iii. 3.7)

अन्योऽन्यविषयाकाङ्क्षा (anyo'nyaviṣayākāṅkṣā) *f.* expectancy for the objects of each other अर्थास्तावत् स्वपदश्रोतर्यन्योऽन्यविषयाकाङ्क्षाजनकत्वेन साकाङ्क्षाः TarkBhā.(Ke.)48.12.

अन्योऽन्यविषयानुसंधान (anyo'nyaviṣayānusandhāna) *n.* recollection of the objects of each other अनुसंधानवर्जितानाम् अन्योऽन्यविषयानुसंधानरहितानाम् Bhāsk.ii.191.17(*on* ii.4.15)

अन्योऽन्यविषयाव्यापकता (anyo'nyaviṣayāvyāpakatā) *f.* non-pervasiveness of the objects of each other अथोभयोरप्यसिद्धविशेषलक्षणत्वा-दन्योऽन्यविषयाव्यापकता न दोषाय KhaṇḍanKhā.827. 22.

अन्योऽन्यविसदृश (anyo'nya-visadṛśa) *adj.* mutually different or dissimilar (in form) ध्वनयः ... परस्परविसदृशतत्तत्पदवाक्यव्यञ्जकानेकविधध्वनिसा-दृश्येनान्योऽन्यविसदृशतत्तत्पदवाक्यसादृश्यान्यापादयन्तः ... अवभासयन्ति TattvBi.18. 2; Bhām. 244.11(*on* i. 3. 28); प्रयत्नभेदाभिन्ना ध्वनयो व्यञ्जयन्तः ... सदृशाः सन्तोऽन्योऽन्यविसदृशैः पदैः ... अवभासयन्ति TattvVai.142.6(*on* 3.17): निर्विवादसिद्धकर्तृकाः कालिदासादिरचनाः चमत्कारिण्यः तासामन्योऽन्यविसदृशं रूपमुपलभ्यते NyāyMañ.i. 217.1.

अन्योऽन्यविहितमन्त्र (anyo'nyavihita-mantra) *adj.* who have made consultations with each other अनुकूलभावमथवा पराङ्मुखत्वं सहैव नरलोके। अन्योऽन्यविहितमन्त्रौ विधिदिल्लीवल्लभौ वहतः RasGaṅ.481.13.

अन्योऽन्यविहितोत्तर (anyo'nyavihitottara) *adj.* who have given the answers to each other मिलितः श्रेणिकस्यायं सोमशर्मा ...। एवं तौ द्वावपि क्षिप्रमन्योऽन्यविहितोत्तरौ। ... काञ्चीनगरमीयतुः BṛKathāK. 55. 48.

अन्योऽन्यवीक्षण (anyo'nya-vīkṣaṇa) *n.* act of looking at each other आवयोरङ्गयोर्द्वैते भूयो विरहविप्लवः। अद्वैते च स्मितं स्फीतं न स्यादन्योऽन्यवीक्षणम् RasMañ.67.

अन्योऽन्यवीक्षणवश (anyo'nyavīkṣaṇa-vaśa) *m.* force of looking at each other अन्योऽन्यवीक्षणवशोल्लसन्महाकोपप्ररूढहिमप्रसृत्वराः। वीरा रवाः प्रतिरवैश्च (?वा)दिभिर्योगैर्द्विरुक्तिमिव धातवो ययुः HammīMaKā.12.29.

अन्योऽन्यवीक्ष्यमाण (anyo'nya-vīkṣyamāṇa) *adj.* (used as noun) (those) which are being faced at by each other पञ्चशालानां कथ्यन्ते लक्षणानि ...। अन्योऽन्यवीक्ष्यमाणानां भेदास्तेनेह नोदिताः। एकशालयु(तै?ते)र्भेदाः स्युश्चतुश्शाल-वेश्मनि SamarāSū. 25.10.

अन्योऽन्यवीरभाषा (anyo'nya-vīrabhāṣā) *f.* mutual heroic talks अथ प्रववृते युद्धं शक्तीनाममरद्रुहाम्। अन्योऽन्यवीरभाषाभिः प्रोत्साहितघनक्रुधाम् BrahmāṇḍP. iii. 23. 22.

अन्योऽन्यवीर्य (anyo'nya-vīrya) *n.* semen of each other स विनीतः शिवं प्राह तव वीर्यं मयि स्थितम्।... अन्योऽन्यवीर्यसङ्गाच्च तद्दोषादुभयं त्विदम् ... अपत्यमभवच्छिव BrahmP.128.48.

अन्योऽन्यवीर्यनिकष (anyo'nyavīrya-nikaṣa) *m.* touchstone of the valour of each other अन्योऽन्यवीर्यनिकषाः पुरुषा भ्रमन्ति ŪruBha.1.2.

अन्योऽन्यवृत्तान्त (anyo'nya-vṛttānta) *m., n.* **1** mutual doings or adventures कुर्वन्त्यन्योऽन्यवृत्तान्तकथा यावच्च तत्र ते। तावद्व्रजश्चतुर्दन्तो लक्ष्मीश्चा-वातरद्दिवः KathāSaSāg.xvi. 3. 90; **2** nature of each other (ज्ञानिकर्मिणौ) अन्योऽन्यवृत्तान्तानभिज्ञौ...। विवदेताम् PañcDa.7. 273.

अन्योऽन्यवृत्ति (anyo'nya-vṛtti) *adj.* which exist in each other सत्त्वरज-तमांसि त्रयो गुणाः ... अन्योऽन्यवृत्तयश्च ते तथोक्ताः SāṁkhyaKāBh. 9. 29(*on* 12); 10. 9(*on* 12); दिक्कालात्यन्ताभाववच्च स्ववृत्ती अन्योऽन्यवृत्ती च Nyāyāmṛ. 36B.6.

अन्योऽन्यवृत्ति (anyo'nya-vṛtti) *f.* **1** existence in each other गुणाः। ... अन्योऽन्यजननाश्च अन्योऽन्यमिथुनाश्च येषां गुणानामन्योऽन्यवृत्तयश्च विद्यन्ते तथोक्ताः MāṭhVṛ.21.18(*on* 12); 22.15(*on* 12); प्रमेयत्वाभिधेयत्वयोरिव प्रमितत्वा-दन्योऽन्यवृत्तिरदोषः तर्हि प्रकृतेऽपि तथास्तु Nyāyāmṛ. 563A.6; अन्योऽन्यवृत्त्या स्ववृत्त्यापत्तेः स्ववृत्तित्ववत्तस्यापि विरुद्धत्वात् AdvaiSi.805.6; **2** dependence on each other अथैवं ज्ञानिनोऽर्थैः सहान्योऽन्यवृत्तिमत्त्वेऽपि ... विविक्तत्वं भावयति TattvPradī.(A.) 42.1 (*on* 1. 32); **3** mutual conduct or behaviour (स्त्रीपुंधर्मः ... व्यवहारस्थिताविह) स्त्रीपुंधर्माः अन्योऽन्यवृत्तिनियमस्तयोः ManvaVi. 876. 24 (*on* 8.7)

अन्योऽन्यवृत्ति (anyo'nya-vṛtti) *m.* mutual effect of one upon another, MW.

अन्योऽन्यवृत्तिवत् (anyo'nyavṛtti-vat) *adv.* like the existence in each other न च प्रमेयत्वाभिधेयत्वादावन्योऽन्यवृत्तिवदिहान्योऽन्यापेक्षा प्रमिता Nyāyāmṛ. 352B. 5.

अन्योऽन्यवृद्धि (anyo'nya-vṛddhi) *f.* **1** (Math.) (amount of) interest of each other अन्योन्यवृद्धिसंगुणमिश्रविशेषस्य तस्य भागाख्यम्। वृद्धिविशेषेण हृते लब्धं मूलं बुधाः प्राहुः GaṇiSāSaṁ.5.51; **2** prosperity of each other हिमकरसुते लग्नभावादिसंस्थे। ... भवति सुयशः प्रीतिरन्योन्यवृद्धिः VasiS. 32.149.

अन्योऽन्यवेग (anyo'nya-vega) *m.* **1** jostling of each other स्त्रियः ... परीयुः ... अन्योऽन्यवेगांश्च समाक्षिपन्त्यः BuddhaC. 3.15; **2** speed of each other अन्योऽन्यवेगाभिहताः प्रववुः सप्त मारुताः MatsyaP.172.14; मेघाः ...। अन्योऽन्यवेगाभिहता ववृषुर्भूतले तदा SkandP.v(2). 23. 31; **3** force or power of each other सुखयतु ... अर्धनारीश्वरो वः । ... यस्यार्धे विश्वदाहव्यसनविसृमरं ज्योतिरर्धे कृपोद्यद्बाष्पं चान्योऽन्यवेगप्रहतिसिमिसिमाकारि चक्षुस्तृतीयम् AnargharRā.7. 38 (comm. परस्परशक्तिव्याघातजन्मा); SaduktiKa. 22. 2.

अन्योऽन्यवेदिन् (anyo'nya-vedin) *adj.* knowing each other तीक्ष्णः ... रसद एव च। एते प्रधानं संचाराः सर्वे नान्योऽन्यवेदिनः NītiSā.13. 38.

अन्योऽन्यवेद्यत्व (anyo'nyavedya-tva) *n.* the state of being knowable by each other जीवब्रह्मणोर्द्वयोरपि वेद्यत्वे घटपटवदन्योऽन्यवेद्यत्वायोगात् IṣṭaSi. 245. 22.

अन्योऽन्यवैगुण्य (anyo'nya-vaiguṇya) *n.* incompatibility of each other यो हि भावो येन सह नावतिष्ठते, तदुपादानयोरन्योऽन्यवैगुण्याश्रयत्वे-नारम्भविरोधात्, तयोर्विरुद्धयोरेकस्य भावेऽप्यन्याभावगतिर्भवति यथोक्तं प्राक् PramāVāSvopVṛ.69.14.

अन्योऽन्यवैधर्म्य (anyo'nya-vaidharmya) *n.* distinct nature or heterogeneity of each other नवद्रव्यस्वीकारो हि तेषां पृथिव्यादीनां द्रव्याणामन्योऽन्यवैधर्म्यात् स्वीक्रियते ŚrutaPra. iB.12.6(*on* i.1.1); कार्यकारणयोरन्योऽन्यवैधर्म्यानुभवात् Upask. 317.9(*on* vii.2.7); कार्यकारणयोरन्योऽन्यवैधर्म्यमपि कारिकया दर्शितम् Sāṁkhya-PraBh. 59.4(*on* 1.126)

अन्योऽन्यवैर (anyo'nya-vaira) *n.* **1** mutual enmity or feud नराणामिव मन्त्राणां देवतानां च ...। अन्योऽन्यवैरमस्त्येव गुणभूतसमन्वयात् TantrRā. 35.80; (सर्वलोकप्रकोपश्च भवेद्दण्डस्य विभ्रमात्) प्रकोपोऽन्योऽन्यवैरम् ManvaVi. 766.6(*on* 7.24); राजा तयोर्हरिशर्मदेवजययोरन्योऽन्यवैरं ज्ञात्वा ... मित्रत्वं व्यधात् BhojPra. 60. 22; **2** mutual opposition, i.e. distinct nature or condition (द्रव्येषु अवस्थाः) ता एवान्योऽन्यवैरव्यतिभिदुरतयान्योऽन्यनाशादिरूपाः TattvMū. 5.131 (comm. अन्योऽन्यविरोधयुक्ततया)

अन्योऽन्यवैरप्रसृत (anyo'nyavaira-prasṛta) *adj.* involved in a mutual feud सुन्दोपसुन्दौ ... अन्योऽन्यवैरप्रसृतौ विनष्टौ BuddhaC.11.32.

अन्योऽन्यवैरस्य (anyo'nya-vairasya) *n.* mutual enmity or feud निम्बपत्ररसोपेतैरम्बुभिस्तर्पणाद् द्विषाम्। जायतेऽन्योऽन्यवैरस्यं तेन ते नाशमाप्नुयुः TantrRā. 9. 59.

अन्योऽन्यवैराश्रय (anyo'nyavairāśraya) *m.* bearer of mutual enmity वन्यान्निन्दति ... घटयत्यन्योऽन्यवैराश्रयान् ... खलः SubhāRaK.38.21.

अन्योऽन्यवैरिन् (anyo'nya-vairin) *m.* enimies of each other उपजीविनः। ... संघर्षशीलाश्च सदा भवन्त्यन्योऽन्यकारणात् (v.l. अन्योऽन्यवैरिणः) MahāBhā.xii. 56.56.

अन्योऽन्यवैरुध्य (anyo'nya-vairudhya) *n.* mutual opposition, i.e. incompatibility अहं शब्दस्तु पुरुषस्तदिति स्यान्नपुंसकम्। एवमन्योऽन्यवैरुध्यादन्वयो न भवेत्तयोः। स्त्रीपुंरूपस्य जगतः कारणं चान्यथा भवेत् ŚivaP.vi.19.5 (495B.16)

अन्योऽन्यवैरूप्य (anyo'nya-vairūpya) *n.* mutual diversity, i.e. opposition कुरु कर्म त्यजेति च। ... एतत्त्वन्योऽन्यवैरूप्ये वर्तते प्रतिकूलतः MahāBhā.xii. 233. 2=BrahmP. 236. 2.

अन्योऽन्यवैरोत्पादन (anyo'nyavairotpādana) *n.* act of producing mutual enmity (उपायाः साम दानं च भेदो दण्डः) भेदः शत्रुसामन्तादीनामन्योऽन्य-वैरोत्पादनम् VīraMi. 371.18(*on* 1. 346)

अन्योऽन्यवैलक्षण्य (anyo'nya-vailakṣaṇya) *n.* distinctness from each other अप्येककक्ष्यया बद्धाः काव्यबन्धाः कवीश्वरैः। पुष्णन्त्यनर्घमन्योऽन्यवैलक्षण्येन वक्रताम् VakroJī. 244.3 (Vṛ. परस्परवैसादृश्येन)

अन्योऽन्यवैशिष्ट्य (anyo'nya-vaiśiṣṭya) *n.* mutual qualification निर्विकल्पकप्रतीतार्थानामन्योऽन्यवैशिष्ट्यमात्रं सविकल्पकज्ञानेऽवभासते NyāySu.(Ja.) 408A.12(*on* ii. 2.8)

अन्योऽन्यवैषम्य (anyo'nya-vaiṣamya) *n.* **1** mutual differecnce or distinction छायापत्तिसंपर्कपक्षयोरभिव्यक्तिपक्षस्य चान्योऽन्यवैषम्यं दर्शयति Śruta-Pra.iA.161. 28(*on* i.1.1); **2** mutual dissimilarity जीवानामन्ततोऽन्योऽन्य-वैषम्यमात्रस्य च सार्वत्रिकत्वात् NyāyPari.479.1.

अन्योऽन्यव्यक्त्यनुसारिन् (anyo'nyavyakty-anusārin) *adj.* following different individuals मुखभेदेन तु तदाभासः। यथा अन्योऽन्यव्यक्त्यनुसारिणि बीजाङ्कुरस्तम्बादिप्रवाहे NyāyPari. 344.6.

अन्योऽन्यव्यतिकर (anyo'nya-vyatikara) *m.* **1** act of blending or mixing with each other अन्योऽन्यव्यतिकरचारुभिर्विचित्रैरत्रस्यन्नवमणिजन्मभिर्मयूखैः। विस्मेरान् गगनसदः करोत्यमुष्मिन्नाकाशे रचितमभित्ति चित्रकर्म ŚiśuVa.4. 53; **2** relation or connection with each other जन्यजनकभावेन व्यवस्थिताः ... स्त्रीपुरुषसंततयः सन्ति, तासामन्योऽन्यव्यतिकरेण जाताः स्त्रीपुंसव्यक्तयो ब्राह्मण-शब्दवाच्याः PrakaPañ.102.1[reciprocal action, influence, MW.]

अन्योऽन्यव्यतिघट्टन (anyo'nya-vyatighaṭṭana) *n.* act of rubbing against each other अन्योऽन्यव्यतिघट्टनानलकणाक्रूराः करेभ्यो द्विषां संहत्यैकपदे पतन्ति परितो याः स्मायुधश्रेणयः AmṛUda.1. 29.

अन्योऽन्यव्यतिमिश्रण (anyo'nya-vyatimiśraṇa) *n.* act of completely mixing with each other आत्मप्राणवागादेरन्योऽन्यव्यतिमिश्रणात्। देशकालाद्यसंभेदा-त्क्रमेणोत्क्रमणं कथम् BṛĀraUBhVā.iv.4.88.

अन्योऽन्यव्यतिरिक्त (anyo'nya-vyatirikta) *adj.* mutually different अन्योऽन्यव्यतिरिक्तयोः ... गृहमेधिनोरिव ययोः साहित्यमासूत्र्यते। सा संवित्सकलार्थसाधकवपुस्तत्सिद्धभोगः प्रभुः ŚatDū.120.7.

अन्योऽन्यव्यतिरिक्तत्व (anyo'nyavyatirikta-tva) *n.* the state of being mutually different कृतमन्योऽन्यव्यतिरिक्तत्वकुयुक्त्या KhaṇḍanKhā. 956.12.

अन्योऽन्यव्यतिरेकित्व (anyo'nyavyatireki-tva) *n.* the state of being mutually different (सदसतोः) अन्योऽन्यव्यतिरेकित्वान्नान्योऽन्यात्मकता BṛĀraU-BhVā.i. 2.14.

अन्योऽन्यव्यतिरेकिन् (anyo'nya-vyatirekin) *adj.* **1** not co-existing with each other सोऽप्यन्योऽन्यव्यतिरेकी धर्मद्वयावतारो वस्तुसामान्येऽविरुद्ध इत्युच्यते, नावस्थाभेदिनि विशेषे PramāVāSvopVṛ. 81. 22; **2** mutually different, cf. **अन्योऽन्यव्यतिरेकित्व.**

अन्योऽन्यव्यतिषक्त (anyo'nya-vyatiṣakta) *adj.* mutually joined or mixed अन्योऽन्यापाश्रयाश्चैव तथान्योऽन्यानुवर्तिनः। अन्योऽन्यव्यतिषक्ताश्च त्रिगुणाः पञ्च धातवः MahāBhā.xiv. 36. 5.

अन्योऽन्यव्यतिषङ्ग (anyo'nya-vyatiṣaṅga) *m.* mutual semantic relation or connection पदार्थाः किल वाक्यार्थभावमायान्ति संहताः। अपेक्षा-नुगुणान्योऽन्यव्यतिषङ्गविशेषतः NyāyMañ.i. 302. 25.

अन्योऽन्यव्यतिषङ्गिन् (anyo'nya-vyatiṣaṅgin) *adj.* completely mixing with each other (शिलायाः) यस्याः पर्यन्तदेशेषु रत्नालोकैर्वितन्यते। परितः सुरचापश्रीरन्योऽन्यव्यतिषङ्गिभिः MahāP.13. 94.

अन्योऽन्यव्यतीपात (anyo'nya-vyatīpāta) *m.* opposition of each other (when the full moon falls on the Sunday) यदान्योऽन्यवर्ती पाते (? यदान्योऽन्य-व्यतीपाते) पूर्णिमां प्रेक्षते दिवा। चन्द्रादित्योऽपराह्णे तु पूर्णत्वात् पूर्णिमा स्मृता MastyaP.141. 39.

अन्योऽन्यव्यपाश्रय (anyo'nya-vyapāśraya) *m.* mutual dependence सिद्धौ हि कर्मभेदस्य स्यादुपाधिविभिन्नता। तत्सिद्धौ चैव तत्सिद्धिरित्यन्योऽन्य-व्यपाश्रयः UpādhiKha.1B. 9.

अन्योऽन्यव्यभिचार (anyo'nya-vyabhicāra) *m.* mutual deviation अन्योऽन्यव्यभिचारोऽस्य वीक्ष्यतेऽनात्मवस्तुनः। स्वरूपव्यभिचारोऽपि सुषुप्तादौ स्वसाक्षिणः BṛĀraUBhVā.ii. 3. 222; न चैकस्यां प्रतिपत्तौ ... शब्दार्थयोरन्योऽन्य-व्यभिचारोऽस्ति Kāśi.iii. 228.18(*on* 5(10).14)

अन्योऽन्यव्यभिचारतस् (anyo'nyavyabhicāra-tas) *adv.* due to mutual deviation स्वतोऽलुप्तदृशा यस्मादात्मानं सदेक्षते। देहान्तरेष्वपि तथा ह्यन्योऽन्यव्यभिचारतः BṛĀraUBhVā.i.4. 305; अन्योऽन्यापेक्षसंसिद्धेरन्योऽन्य-व्यभिचारतः। अपराधीनसंसिद्धौ भानाविव तमो भवेत् BṛĀraUBhVā. i.4.686; ii. 3.187; ii. 3. 221.

अन्योऽन्यव्यभिचारित्व (anyo'nyavyabhicāri-tva) *n.* the state of being mutually deviating अश्वत्वरक्तत्वयोरन्योऽन्यव्यभिचारित्वेनागमकत्वाद् वस्त्वन्तरोपस्थापितान्यतरग्रहणासंभवाच्च TantrVā.948.17(*on* iii.4.13); तदकृत्स्नत्व-संसिद्ध्यै प्राणन्नेवेत्युदीरणम्। अन्योऽन्यव्यभिचारित्वं प्राणादेरीक्ष्यते यतः BṛĀraUBh-Vā. i.4.661; अन्योऽन्यव्यभिचारित्वमज्ञानेऽपि ह्यनात्मनाम् BṛĀraUBhVā. i.4.1497.

अन्योऽन्यव्यभिचारिन् (anyo'nya-vyabhicārin) *adj.* mutually deviating मोहोत्थाः पृथगात्मानः साधनायत्तसिद्धिकाः। सूत्रादयस्तृणान्ताः स्युरन्योऽन्यव्यभिचारिणः BṛĀraUBhVā.i.4.1147; अनात्माकारमानेषु ह्यन्योऽन्यव्यभिचारिषु। प्रत्यक्प्रत्यय एवैकः सर्वत्राव्यभिचारवान् BṛĀraUBhVā.iv. 3. 305.

अन्योऽन्यव्यवच्छेद (anyo'nya-vyavaccheda) *m.* mutual exclusion or differentiation विभक्ते च वपुषि परिच्छेदोऽन्योऽन्यव्यवच्छेदेनैव भवति Parā-Tri.67.8; न ह्येकाकारप्रतिनियतादनन्यसंसर्गिणो ज्ञानादन्योऽन्यव्यवच्छेदः BrahmSi. 46.10; कंखंशब्दश्चान्योऽन्यव्यवच्छेदे न तु ब्रह्मसंबन्धार्थं पुनरुक्तम् BrahmSūBh. (Bhā.)42. 22(*on* i. 2.15); द्रव्यम् ... द्रव्यत्वसामान्यमनुज्झदेव तदधिरूढविशेष-लक्षणसद्भावादन्योऽन्यव्यवच्छेदेन जीवाजीवत्वविशेषमुपढौकते TattvPradī.(A.) 179.4 (*on* 2. 35)

अन्योऽन्यव्यवच्छेदक (anyo'nya-vyavacchedaka) *adj.* mutually exclusive or differentiating 'यदेव खं तदेव कम्' इत्यन्योऽन्यव्यवच्छेदकतया-परिच्छिन्नसुखस्वरूपं ब्रह्म VedāntDī.35.8(*on* i.2.16); यदेव कं तदेव खमित्यत्राप्य-न्योऽन्यदृष्टिविधिरेवास्तु, नान्योऽन्यव्यवच्छेदकत्वम् ŚrutaPra.iB. 311. 30 (*on* i. 2.16)

अन्योऽन्यव्यवच्छेदपरत्व (anyo'nyavyavachhedapara-tva) *n.* the state of being what is intended to express mutual exclusion or differentiation 'यद्वा व कम्' इत्यादिवाक्यस्य दृष्टिविधिपरत्वानुपपत्तेरन्योऽन्यव्यवच्छेदपरत्वं स्थितम् ŚrutaPra.iB. 312. 23(*on* i. 2.16)

अन्योऽन्यव्यवच्छेदरूप (anyo'nyavyavaccheda-rūpa) *adj.* of the form of mutual exclusion or differentiation अन्वयव्यतिरेकयोरन्योऽन्यव्यवच्छेदरूपत्वात् NyāyBi.3.107; अन्योऽन्यव्यवच्छेदरूपाणामेकव्यवच्छेदेनान्यविधानादप्रतिषेधः, विधि-प्रतिषेधयोर्विधानात् (°र्विरोधात्) PramāVāSvopVṛ. 9.5; अन्योऽन्यव्यवच्छेदरूपाणां प्रकारान्तरासंभवात् PramāMī. 25. 25(*on* i.1. 32)

अन्योऽन्यव्यवच्छेदहेतु (anyo'nyavyavaccheda-hetu) *m.* cause of mutual exclusion or differentiation गन्धस्नेहोष्णताश्चान्योऽन्यव्यवच्छेदहेतवोऽसाधारणधर्माः Bhām. 561.17(*on* iii. 2. 22)

अन्योऽन्यव्यवच्छेद्यव्यवच्छेदकत्व (anyo'nya-vyavacchedyavyavacche-dakatva) *n.* mutual relation of being what excludes and what is excluded कखयोरन्योऽन्यव्यवच्छेद्यव्यवच्छेदकत्वे विशेषणयोरन्योऽन्यविशेषणविशेष्यभावप्रसङ्गः ŚrutaPra.iB. 313. 9(*on* i. 2.16)

अन्योऽन्यव्यवधान (anyo'nya-vyavadhāna) *n.* mutual division (in space) एवम् ... भूमिम् ... शुचीकृत्य, 'पङ्क्तेरन्तरं' भोजनपात्रस्थापनपर्याप्तप्रदेशं परितो भस्मादिरेखादिरचितमण्डलैरन्योऽन्यव्यवधानं कुर्यात् CaturCin.iii(1).1317.16.

अन्योऽन्यव्यवहार (anyo'nya-vyavahāra) *m.* mutual transactions स्त्रीणामन्योऽन्यव्यवहारे ऋणादानादौ स्त्रियः साक्षिण्यो भवन्ति ManvaMu. 301.18(*on* 8.68)

अन्योऽन्यव्याघात (anyo'nya-vyāghāta) *m.* **i** mutual refutation विभुस्तम्भान्तरव्याप्तस्तम्भसातिशयो न हि। दृष्टपूर्वस्तथान्योऽन्यव्याघातः स्थित एव सः ĀgaPrā. 3. 25; **ii** mutual contradiction शाक्योलूक्याक्षपादक्षपणककपिल-पतञ्जलितर्काणामन्योऽन्यव्याघातात्तर्कस्याप्रतिष्ठितत्वं गम्यते BrahmSūBh. (Rā.) 415.7(*on* ii.1.11); पत्युरसामञ्जस्यात् ... । पत्युः पशुपतेः ... असामञ्जस्यं चान्योऽन्यव्याघातात् वेदविरोधाच्च BrahmSūBh.(Rā.)501. 21(*on* ii. 2. 35); (ब्रह्मणः) एकत्वश्रुतिवशाद्वस्तुपरिच्छेदाभावेनान्योऽन्यव्याघाताच्च तत्परित्यागः ŚatDū. 214.8; NyāySu.(Ja.) 423A.4(*on* ii. 2.12)

अन्योऽन्यव्यापार (anyo'nya-vyāpāra) *m.* activity or operation of each other न हि यः पुत्रस्य व्यापारः स पितुरेवेति ... शक्यते वक्तुम्, अन्योऽन्यव्यापारसांकर्यदोषप्रसङ्गात् VyaktiVi. 27. 26.

अन्योऽन्यव्यापिदूषण (anyo'nyavyāpi-dūṣaṇa) *n.* fallacy of reciprocal pervasion, i.e. dependence अनित्यागमपक्षे स्यादन्योऽन्याश्रयदूषणम् (v.l. अन्योऽन्यव्यापिदूषणम्) SarvaDaSaṁ.8. 22(better **अन्योऽन्यव्याप्तिदूषणम्**)

अन्योऽन्यव्याप्ति (anyo'nya-vyāpti) *f.* mutual pervasion or invariable concomitance तदियमग्निधूमयोरन्योऽन्यव्याप्त्यभावाद्विषमव्याप्तिः MānaMe. 26.3.

अन्योऽन्यव्याप्तिप्रदर्शन (anyo'nyavyāpti-pradarśana) *n.* demonstration with example of mutual invariable concomitance अन्योऽन्यव्याप्तिप्रदर्शनमात्रप्रयुक्तो व्यभिचारमुद्भाव्याप्युपाधिमाह NyāyVārPari.673.2.

अन्योऽन्यव्याप्यव्यापकता (anyo'nya-vyāpyavyāpakatā) *f.* mutual relation of being what is pervasive and what is pervaded समव्याप्तिकयोश्चान्योऽन्यव्याप्यव्यापकतायाम् ... कथं न व्याप्तिभङ्गः Khaṇḍan-Khā.1310.13.

अन्योऽन्यव्यावर्तक (anyo'nya-vyāvartaka) *adj.* mutually exclusive or differentiating भवतां किल भूतानामन्योऽन्यव्यावर्तकं लक्षणं खरस्नेहौष्ण्येरणात्मकानि भूतानीति TātpaṬ.(Vā.)544.16(*on* iii. 2.14); समानजातिगुणकर्मकार्याः परमाणवोऽन्योऽन्यव्यावर्तकधर्मसमवायिनः द्रव्यत्वाद्गवादिवत् TattvPradī. (Ci.) 199. 3.

अन्योऽन्यव्यावर्तकता (anyo'nyavyāvartaka-tā) *f.* the state of being mutually exclusive or differentiating (द्रव्यगुणकर्मणामविशेषः) विशेषोऽन्योऽन्य-व्यावर्तकतया द्रव्यत्वगुणत्वकर्मत्वादितद्वत्त्वम् Upask. 27.15(*on* i.1.8)

अन्योऽन्यव्यावृत्त (anyo'nya-vyāvṛtta) *adj.* mutually excluded or differentiated यतः दूरं दूरेण महतान्तरेण एते विपरीते अन्योऽन्यव्यावृत्तरूपे ... विषूची ... या च अविद्या ... विद्येति KāṭhUBh.123.13(*on* 2.4); विरुद्धविषयद्वयावगाहि - अन्योऽन्यव्यावृत्तस्वरूपशुक्तिकारजताख्यविषयविषयम् ज्ञानद्वयम् Bhāsk. i.385.14(*on* i.7.13)

अन्योऽन्यव्यावृत्तत्व (anyo'nyavyāvṛtta-tva) *n.* the state of being mutually excluded or differentiated जातिव्यक्त्योर्व्यावृत्तत्वज्ञानादन्योऽन्यव्या-वृत्तत्वबुद्धावन्योऽन्याश्रयः TattvCin.iv(2).562. 2.

अन्योऽन्यव्यावृत्ति (anyo'nya-vyāvṛtti) *f.* mutual exclusion or differentiation देशादीनाम् अन्योऽन्यव्यावृत्तेरप्यध्यक्षतोऽसिद्धेः IṣṭaSi. 301. 20.

अन्योऽन्यव्यावृत्तिहेतु (anyo'nyavyāvṛtti-hetu) *m.* cause of mutual exclusion or differentiation अथानेकं गोत्व° ... °पटत्वादिभेदाभिन्नत्वात् तर्हि विशेषा एव स्वीकृताः। अन्योऽन्यव्यावृत्तिहेतुत्वात् न हि यद् गोत्वं तदश्वत्वात्मकम् SyādvāMañ.14(68)

अन्योऽन्यव्यावृत्त्यात्मक (anyo'nyavyāvṛttyātma-ka) *adj.* having the nature of mutual exclusion or differentiation यैः सामान्यात्पृथग्भूता अन्योऽन्य-व्यावृत्त्यात्मका विशेषाः कल्प्यन्ते तेषु विशेषत्वं विद्यते न वा SyādvāMañ.14(30)

अन्योऽन्यव्याहत (anyo'nya-vyāhata) *adj.* **1** mutually hampered or obstructed दुष्टो वायुः ... अन्योऽन्यव्याहतगतिः ... पांसुबाष्पविषान्वितः ... अहिताय AṣṭāSaṁ. i.61.15(1.9); **2** mutually contradicted ननु चान्योऽन्यव्याहत एवायं चेतनाचेतनत्वेनैक बहुत्वानुसारी परावररूपः परमार्थान्वेषणेनात्मप्रत्ययः BālaKrī. ii. 55.4(*on* 3.138 (?148)); निन्दा। 'पुनरुक्तो वेदोऽन्योऽन्यव्याहतो' नात्र सत्यमस्तीति भावदोषेण ManuBh.i 384. 28(*on* 4.163); अनेन पुत्राणां पारतन्त्र्यम्। ननु चान्योऽन्यव्याहतमिति ManuBh.ii.154. 3(*on* 8.163); नन्विदं शास्त्रमन्योऽन्यव्याहतं कथं प्रमाणं स्यात् ...। न च बह्वीनां सर्वोत्तमत्वमुपपद्यते इति NyāySu.(Ja.)423A.1(*on* ii. 2.12)

अन्योऽन्यव्याहति (anyo'nya-vyāhati) *f.* mutual contradiction वेदान्तवेद्यं ब्रह्म प्रमाणान्तरगोचर इत्यादिरूपं कुतर्काणामन्योऽन्यव्याहतिवैविध्यं विवक्षितम् ŚrutaPra.iA.113. 25(*on* i.1.1)

अन्योऽन्यशक्ति (anyo'nya-śakti) *f.* power of each other, reciprocal power पुरुषस्य हरेः सूक्तं मम सूक्तं तथैव च। अन्योऽन्यशक्तिसंपृक्तम् LakṣmīT. 36.73.

अन्योऽन्यशङ्का (anyo'nya-śaṅkā) *f.* [Inst.] **1** by mutual fear or apprehension वशमानयेत्। अन्योऽन्यशङ्कयाभिन्नान् दुष्टान् वै दण्डदर्शनात् NītiSā.18.47; **2** by mutual distrust भूपः ... अन्योऽन्यशङ्कया भेदं यातयो राजगर्गयोः। चाक्रिकैः कृतसंचारैर्वैरं प्रौढिमनीयत RājTa.(Ka.)8. 586.

अन्योऽन्यशत्रु (anyo'nya-śatru) *m.* enemies of each other अद्यदिवसा-दारभ्यास्माकं भवतां च वैरम् (v.l. अद्यप्रभृति यूयं च वयं चान्योऽन्यशत्रवः) PañcT. 3. 53(1/2) (310.7)

अन्योऽन्यशत्रुसंक्षोभ (anyo'nyaśatru-saṅkṣobha) *m.* conflict or agitation between mutual enemies अन्योऽन्यशत्रुसंक्षोभान्निष्कण्टकमहीतलः। लक्ष्मीपतिस्तटस्थोऽपि भिन्नमुद्रवहित्रवत् YaśasCam.i. 388.7.

अन्योऽन्यशरजाल (anyo'nyaśara-jāla) *n.* net, i.e. collection of arrows of each other उभौ हि शरजालेन (v.l. अन्योऽन्यशरजालेन) तावदृश्यौ बभूवतुः MahāBhā.vi.48.61.

अन्योऽन्यशरताडित (anyo'nyaśara-tāḍita) *adj.* struck by the arrows of each other ततो मयं पुरश्चक्रे सुसंरब्धो बिभीषणः। तयोरभूत्परं युद्धमन्योऽन्य-शरताडितम् PadmP.(Ra.)74.77.

अन्योऽन्यशरवर्ष (anyo'nyaśara-varṣa) *m., n.* shower of arrows of each other उभौ हि शरतालेन (v.l. अन्योऽन्यशरवर्षेण) तावदृश्यौ बभूवतुः MahāBhā.vi.48.61.

अन्योऽन्यशरसंस्पर्श (anyo'nyaśara-saṁsparśa) *m.* close contact, i.e. striking of the arrows of each other अन्योऽन्यशरसंस्पर्शात्तयोर्मनुजसिंहयोः। आकाशे ... पावकः समजायत MahāBhā.vii.903*(1)

अन्योऽन्यशरसंघर्ष (anyo'nyaśara-saṅgharṣa) *m.* act of striking or clashing of the arrows of each other दिक्चक्रे बाणजालेन घनेनाच्छादिते तदा। अन्योऽन्यशरसंघर्षजातानलतडिल्लते KathāSaSāg.viii.4. 51.

अन्योऽन्यशस्त्रनिहत (anyo'nyaśastra-nihata) *adj.* struck by the weapons of each other युद्धे मृतौ च सुभटौ दिवि संगतौ तावन्योऽन्यशस्त्रनिहतौ सह संप्रयातौ DevīBhāP.iii.15.12.

अन्योऽन्यशस्त्रपात (anyo'nyaśastra-pāta) *m.* act of striking of the weapons of each other नन्वयमेव ... मालतीनिमित्तं माधवसेनचन्द्रसेन-योरन्योऽन्यशस्त्रपातभीषणो महान्कलहः ŚṛṅgāBhū.73(3)

अन्योऽन्यशस्त्रविनिपात (anyo'nyaśastra-vinipāta) *m.* act of striking of the weapons of each other अन्योऽन्यशस्त्रविनिपातनिकृत्तगात्रयौधाश्ववारणरथेषु महाहवेषु। क्रुद्धान्तकप्रतिमविक्रमिणो ममापि वैधुर्यमापतति चेतसि युद्धकाले KarṇaBhā.6.

अन्योऽन्यशस्त्रसंघट्ट (anyo'nyaśastra-saṅghaṭṭa) *m.* act of striking or clashing of the weapons of each other अन्योऽन्यशस्त्रसंघट्टसमुत्थितहुताशने प्रवृत्तविशिखस्रोतः प्रच्छन्नहरिदन्तरे ... घोरसंग्रामे BrahmāṇḍP.iii.23. 24; अन्योऽन्यशस्त्रसंघट्टाद्भ्रमज्ज्वालोलसत्तडित् ... युद्धं परमदारुणम् YogVā.iii.50.18.

अन्योऽन्यशस्त्रसंपात (anyo'nyaśastra-sampāta) *m.* act of striking the weapons on each other ततस्तेषां महान् जातो मध्येशर्वरि संयुगः। अन्योऽन्यशा(?श)स्त्रसंपातकृतभूरिजनक्षयः PadmP.(Ra.)8.444.

अन्योऽन्यशस्त्राघात (anyo'nyaśastrāghāta) *m.* act of striking the weapons on each other गगनम् ... जातम्। तेजोमयं तथान्योऽन्यशस्त्राघातोत्थवह्निना PadmP. (Ra.) 6.559.

अन्योऽन्यशस्त्रौघ (anyo'nyaśastraugha) *m.* mass of weapons of each other ततः प्रववृते युद्धं देवीकर्णाटयोस्तथा ...। एवमन्योऽन्यशस्त्रौघैरर्दयन्तौ परस्परम् SkandP.iii(2).18. 92.

अन्योऽन्यशाखाविहित (anyo'nyaśākhā-vihita) *adj.* laid down by the Vedic recensions of each other नोभयेषामप्यन्योऽन्यशाखाविहितकर्माननुष्ठानमब्राह्मण्यमापादयति ĀgaPrā.85.17.

अन्योऽन्यशात्रव (anyo'nya-śātrava) *n.* mutual enmity उद्वाहः ...। अन्योऽन्यशात्रवे त्याज्यः VasiS. 32.188.

अन्योऽन्यशाप (anyo'nya-śāpa) *m.* mutual curse एवमन्योऽन्यशापात्तौ सुप्रतीकविभावसू। गजकच्छपतां प्राप्तौ MahāBhā.i. 25.18; अन्योऽन्यशापात्तौ प्राप्तौ तिर्यक्त्वम् MārkP.9.11; अन्योऽन्यशापाच्च तयोर्विगते इव चेतसी MatsyaP.61. 34.

अन्योऽन्यशालासंबद्ध (anyo'nyaśālā-sambaddha) *adj.* connected or joined with the rooms of each other अस्यैव पीठे निर्मुक्तशालाभिः परितोऽष्टभिः। अन्योऽन्यशालासंबद्धे यदासावेव दीयते ...। प्रासादसुन्दरो ज्ञेयस्तदा SamarāSū.30.88.

अन्योऽन्यशालासंबन्ध (anyo'nyaśālā-sambandha) *adj.* having connection with the rooms of each other विमानपीठे ... अन्योऽन्यशालासंबन्धे विमानो न्यस्यते यदा ... तदा विमुक्तकोणः स्यात् प्रासादोऽत्यर्थशोभितः SamarāSū.49.109.

अन्योऽन्यशिष्यत्वपणा (anyo'nyaśiṣyatva-paṇā) *adj.* (*f.*) having the treaty of being the student of each other स चाब्रवीत् सौम्य विवादभिक्षामिच्छन्भवत्संनिधिमागतोऽस्मि। सान्योऽन्यशिष्यत्वपणा प्रदेया ŚaṅkaDigVi.(Mā.)8. 36.

अन्योऽन्यशुद्धि (anyo'nya-śuddhi) *f.* cleansing, i.e. removal by each other अन्योऽन्यशुद्धिर्वैरस्य जातान्योऽन्यकृताद्वधात् RājTa.(Śrī.)4.162.

अन्योऽन्यशृङ्ग (anyo'nya-śṛṅga) *n.* **1** tusks of each other संवर्तसमीरमिवान्योऽन्यशृङ्गभङ्गहेतोरुत्सृजन्तौ ... अयुध्येताम् AvantiKa.108. 2; **2** horns of each other हंसगौरौ ... तौ द्वौ मदोदग्रौ वृषाविव। अन्योऽन्यशृङ्गभङ्गार्थं प्रावर्तेताम् RājTa.(Jo.)897.

अन्योऽन्यशृङ्गाभिहत (anyo'nyaśṛṅgābhihata) *adj.* struck by the horns of each other कृतवर्मा ... शिखण्डिनम् ... अभ्यताडयत्। ... अन्योऽन्यशृङ्गाभिहतौ रेजतुर्वृषभाविव ... तौ MahāBhā.viii.18.70.

अन्योऽन्यशेष (anyo'nya-śeṣa) *m.* **1** remainder of each other अन्योऽन्यशेषादपि चिन्तनीयमिष्टग्रहस्पष्टगणैर्विधानम् MaBhāsk. 1. 52; **2** that which is auxiliary or subordinate to each other, cf. **अन्योऽन्यशेषता.**

अन्योऽन्यशेषता (anyo'nyaśeṣa-tā) *f.* the state of being that which is auxiliary or subordinate to each other सर्वदा ह्यविनाभूता रूपस्पर्शादयः क्षितौ। न चैषां तुल्यकल्पत्वाद्भवत्यन्योऽन्यशेषता TantrVā.663.16 (*on* iii.1. 12); स्यादन्योऽन्योपकाराच्च तेषामन्योऽन्यशेषता TantrVā.666.14 (*on* iii.1. 12)

अन्योऽन्यशेषशेषिभाव (anyo'nya-śeṣaśeṣibhāva) *m.* mutual principal - and - auxiliary relationship अन्योऽन्यशेषशेषिभावेनान्वयादेकवाक्यत्वम्। केवलस्य हानस्य केवलस्य चोपायनस्य अभावात् ŚrutaPra. ii.489.15(*on* iii. 3. 26)

अन्योऽन्यशोभा (anyo'ya-śobhā) *f.* **A** beauty or decoration of each other कण्ठस्य तस्याः स्तनबन्धुरस्य मुक्ताकलापस्य च निस्तलस्य। अन्योऽन्यशोभाजननाद्बभूव साधारणो भूषणभूष्यभावः KumāSaṁ.1.42; SaraKaṇṭhā. 346.16; AlaṅkāSa.135.11; ŚārṅgaPa.3329; Subhāṣi.1528; **B** glory of each other तयोश्च सोऽभूद्राजेन्द्रपुत्रीविप्रेन्द्रपुत्रयोः। संगमोऽन्योऽन्यशोभायै लक्ष्मीविनययोरिव KathāSaSāg.v. 2.171.

अन्योऽन्यशोभापरिवृद्धि (anyo'nyaśobhā-parivṛddhi) *f.* increase or enhancement of beauty of each other अन्योऽन्यशोभापरिवृद्धये वां योगस्तडित्तोयदयोरिवास्तु RaghuVa.6.65; SaraKaṇṭhā. 519.10.

अन्योऽन्यशोभित (anyo'nya-śobhita) *adj.* adorned by each other बभूवतुः पितापुत्रौ तावन्योऽन्यशोभितौ YogVā.iv.16.19.

अन्योऽन्यशौण्डीर्यभाज् (anyo'nya-śauṇḍīryabhāj) *adj.* arrogant to each other श्रीवीर त्वद्रिपूणाम् ... वीरावेशाद् गतानां दिवमधिकरुषान्योऽन्यशौण्डीर्यभाजाम्। ... आजिरावर्तते स्म SūktiSu.165.

अन्योऽन्यश्रैष्ठ्य (anyo'nya-śraiṣṭhya) *n.* superiority of each other देवा वा अन्योऽन्यश्रैष्ठ्याय नातिष्ठन्त KapiKaS.38.2(206.1)

अन्योऽन्यश्लिष्ट (anyo'nya-śliṣṭa) *adj.* hugging or embracing each other तुष्टा ननृतुरन्योऽन्यश्लिष्टा वैद्याधरा गणाः PadmP.(Ra.)105. 54.

अन्योऽन्यश्लेषा (anyo'nya-śleṣā) *f.* [Inst.] by way of clinging to or pressing each other ताम् ...। अन्योऽन्यश्लेषयोत्तुङ्गनिरन्तरपयोधराम्। ... उपलभ्यासुराः ... संमुमुहुः BhāgP.iii. 20.30.

अन्योऽन्यषष्ठाष्टम (anyo'nya-ṣaṣṭhāṣṭama) *adj.* (planets) being in the sixth or eighth house from each other अन्योऽन्यषष्ठाष्टमपाकभुक्तौ पदच्युतिं वा मरणं नराणाम् JātaPā.18.54.

अन्योऽन्यषष्ठीकल्पना (anyo'nya-ṣaṣṭhīkalpanā) *f.* assumption of genitives for each other उभयोरनवकाशयोर्युक्तमेव परत्वम्। न च युगपदन्योऽन्यषष्ठीकल्पना शङ्क्या PariVr.(Sī.)49.7.

अन्योऽन्यसंयुक्त (anyo'nya-saṁyukta) *adj.* **1** in which (the gods and the demons) were locked with each other अन्योऽन्यसंयुक्तं युद्धमासीत् सुदारुणम्। देवानां दानवानां च MahāBhā.iii.221.49; **2** mixed, i.e. matted with each other कृच्छ्रमन्योऽन्यसंयुक्तं कुष्ठं मण्डलमुच्यते RugVi.49.13; सुखमध्ये स्थितं दुःखं दुःखमध्ये स्थितं सुखम्। द्वयमन्योऽन्यसंयुक्तं प्रोच्यते जलपङ्कवत् AdhyāRā.ii.6.14; **3** joined with each other मुष्टी चान्योऽन्यसंयुक्तावुत्तानौ मुष्टिको नाम मुद्रा SmṛtiCan.ii.389.12; **4** mutually connected or combined अन्योऽन्यसंयुक्तानामेव हि कार्यारम्भासामर्थ्यात्। तदेव च त्रिवृत्करणम् BrahmSūBh.(Rā.)562.6 (*on* ii.4.18); ŚrutaPra.ii.404. 21(*on* ii.4.18); यथा वा गृहकर्ता गृहोपादानकारणैस्तृणमृत्काष्ठैरन्योऽन्यसंयुक्तैर्गृहं निर्मिमीते Aparā.1004.9(*on* 3.145)

अन्योऽन्यसंयोग (anyo'nya-saṁyoga) *m.* **1** union with each other इच्छयान्योऽन्यसंयोगः कन्यायाश्च वरस्य वा। गान्धर्वस्स तु विज्ञेयः (विवाहः) ManuSm.3.32; तदा इच्छयान्योऽन्यसंयोगः इत्येतदप्यस्ति गान्धर्वरूपम् (विवाहस्य) ManuBh.i.219.15(*on* 3.26); गान्धर्वस्तु कन्यावरयोरिच्छयान्योऽन्यसंयोगः SmṛtiCan.i. 229. 9; अन्योऽन्यसंयोगः अन्योऽन्यं संप्रतिपत्तिः VīraMi. (Saṁskāra.) 855. 22; **2** mutual connection or combination समेत्यान्योऽन्यसंयोगं परस्परसमाश्रयाः। ... महदाद्या विशेषान्ता ह्यण्डमुत्पादयन्ति ते ViṣṇuP.i.2.53; MārkP. 45.60; NaraP.1.58; PadmP.i.2.24; v.2.102; BrahmSūBh.(Rā.)96.15(*on* i.1.1); खण्डावयविनानातन्तूत्पत्तौ तेषामन्योऽन्यसंयोगात्पटोत्पत्तेः Upask.40.10(*on* i.1.23); समवायिप्रत्यासन्नमवधृतसामर्थ्यमसमवायिकारणम्। यथा मृदवयवानामन्योऽन्यसंयोगः SarvaMaSaṁ.25.8; जगदुत्पत्तौ परमाणवः समवायिकारणम्। तेषामन्योऽन्यसंयोगोऽसमवायिकारणम् SarvaMaSaṁ.25.11; **3** contact with each other वृष्टिबिन्दूनामन्योऽन्यसंयोगजनकं कर्म कथम् Upask. 237.5(*on* v. 2.4)

अन्योऽन्यसंयोगविशेष (anyo'nya-saṁyogaviśeṣa) *m.* particular kind of contact with each other अहेरवयवानामन्योऽन्यसंयोगविशेषो ह्यहिकुण्डलमित्युच्यते NyāySu.(Ja.)519A.7(*on* iii.2.15)

अन्योऽन्यसंयोगार्थम् (anyo'nyasaṁyogārtham) *adv.* for the sake of mutual connection ननु त्रिगुणात्मकप्रधानस्यान्योऽन्यसंयोगार्थं श्रुतिस्मृतिषु क्रिया क्षोभाख्या श्रूयते SāṁkhyaPraBh.155.1(*on* 6.37)

अन्योऽन्यसंरम्भ (anyo'nya-saṁrambha) *m.* mutual conflict or fight वीरचरिते राघवभार्गवयोर्धाराधिरूढेऽन्योऽन्यसंरम्भे कङ्कणमोचनाय गच्छामीति राघवस्योक्तिः SāhiDa.422.7.

अन्योऽन्यसंरम्भा (anyo'nya-saṁrambhā) *adj.* (*f.*) involved in mutual agitation तदैवान्योऽन्यसंरम्भास्तस्मिन्सरसि पार्थिव। ताः कन्या ब्रह्मचारी च सर्वे पैशाच्यमागताः PadmP.i.22.104.

अन्योऽन्यसंरागविवर्धन (anyo'nyasaṁrāga-vivardhana) *n.* [Inst.] with increase in mutual passion अन्योऽन्यसंरागविवर्धनेन तद्द्वन्द्वमन्योऽन्यमरीरमत् Saund.4.11.

अन्योऽन्यसंलाप (anyo'nya-saṁlāpa) *m.* mutual talk or conversation एवमन्योऽन्यसंलापो जायापत्योस्तयोस्तदा ... शुश्राव स वराहः KathāSaSāg.xii. 5.128.

अन्योऽन्यसंलापरूपा (anyo'nyasaṁlāpa-rūpā) *adj.* (*f.*) of the form of mutual talk or conversation एषान्योऽन्यसंलापरूपा वाक्केलिः PratāYaBhū.142.1.

अन्योऽन्यसंवलन (anyo'nya-saṁvalana) *n.* **1** act of tying each other अन्योऽन्यसंवलनवेल्लितपल्लवाग्रविश्लेषनिर्दलितकेतुशिखांशुकौघाः। ... विशशरुः ... सुरसिद्धविमानसंघाः HarVi.30.7; **2** connection of each other भासप्रतिभास्यमानयोः स्वस्यामवस्थायामन्योऽन्यसंवलनेनात्यन्तमशक्यविवेचनत्वात् सर्वमात्मनि

निखातमिव प्रतिभाति TattvPradī.(A.)65.4(*on* 1.49); **3** intimate combination of each other यत्तदिति सर्वनामसमुदायः ... अव्यपदेश्यत्वमन्योऽन्यसंवलनाकृतं चाव्यतिरेकिभ्रमं दृष्टान्तदार्ष्टान्तिकयोर्दर्शयति Loc.14.18(*on* 1.4)

अन्योऽन्यसंवलित (anyo'nya-saṁvalita) *adj.* **1** turned to each other अन्योऽन्यसंवलिततारकलोचनश्रीः ... मिथुनस्य दृष्टिरन्यैव निस्तिमितकालकलाविरासीत् HarVi.27.109; **2A** mutually connected or united अन्योऽन्यसंवलितमांसलदन्तकान्ति ... मिथुनं चकास्ति SaraKaṇṭhā. 81.3; SaduktiKa. 153.29; **2B** mutually connected, i.e. involved (अनेकमेकात्मकमेव वाच्यम्) अथवानेकरूपमेकात्मकमन्योऽन्यसंवलितत्वात् इत्थमपि व्याख्याने न दोषः SyādvāMañ.14(6)

अन्योऽन्यसंवाद (anyo'nya-saṁvāda) *m.* **1A** mutual conformity or agreement न पुनरन्योऽन्यसंवादः प्रामाण्ये कारणम् Kāśi.i.100.21(*on* 2.73); °समस्तोपाध्यायवदन्योऽन्यसंवादात् कपिलादिषु समाश्वासः NyāyKuA.i.141. 2; अङ्गीकृतश्च ... धारावाहिकभ्रमेऽन्योऽन्यसंवादः NyāySu.(Ja.)43B.8(*on* i.1.1); अन्योऽन्यसंवादेन प्रत्यभिज्ञया च विषयेषु सर्वपुरुषसाधारणस्थिरसुखसिद्धिः Sāṁkhya-PraBh.34.30(*on* 1.65); **1B** mutual harmony (तुष्टेः) अस्याः शीलाचाराभ्यां बहुजनप्रतिभानतदनुष्ठानरूपत्वेनान्योऽन्यसंवादप्राप्तदार्ढ्याभ्यां किंचिदपकृष्टत्वम् ManvaVi.101.17(*on* 2.6); **1C** mutual similarity श्यामा च सा देवकनन्दनी च। तमः क्षिपन्त्यौ ... अन्योऽन्यसंवादमिवान्वभूताम् Yādavā. 2.73; **2** mutual talk or conversation (चेलनाश्रेणिकयोः) श्रेणिको भगवद्धर्मं चेलना जैनमुत्तमम्। वक्ति चान्योऽन्यसंवादो वर्तते सर्वदानयोः BṛKathāK.55. 235; एवमन्योऽन्यसंवादमुदितात्ममनोरथे। मुखं मुखेन नयनं नयने सादृता ददौ KalkiP.ii.2.10.

अन्योऽन्यसंवादन (anyo'nya-saṁvādana) *n.* mutual conformity or agreement एकामेव ... कथां निर्वहद्भिर्बहुभिरपि कविकुञ्जरैर्निबध्यमाना बहवः प्रबन्धा मनागप्यन्योऽन्यसंवादनमनासादयन्तम् ... वक्रिमाणमादधाति VakroJī.244.13.

अन्योऽन्यसंवासमनोरथ (anyo'nyasaṁvāsa-manoratha) *m.* desire for mutual association or company अयासीत् ... भटोऽन्यः। अन्योऽन्यसंवासमनोरथेन वहन्नसाधारणमाजिभारम् RāmC.(App.1)38.63.

अन्योऽन्यसंविद् (anyo'nya-saṁvid) *f.* mutual perception or experience रतेराधारभेदेन भेदात्कथमेको रसः ... यत्रान्योऽन्यसंविदा एकवियोगो न भवति AbhinBhā.i.302.18(*on* 6.45)

अन्योऽन्यसंश्रय (anyo'nya-saṁśraya) *m.* **1** mutual support अथ ये सहिता वृक्षाः संघशः सुप्रतिष्ठिताः। ते हि शीघ्रतमान्वातान्सहन्तेऽन्योऽन्यसंश्रयात् MahāBhā.v.36.61; मूषकश्च बिडालश्च मुक्तावन्योऽन्यसंश्रयात् MahāBhā.xii. 136.193; **2A** (defect of) mutual dependence (in knowledge, origination or sustenance) तत्र गौरेव वक्तव्यो नञा यः प्रतिषिध्यते। स चेदगोनिवृत्त्यात्मा भवेदन्योऽन्यसंश्रयः TattvSaṁ. 944; ŚlokaVār. 5(13).84(587.9); वस्त्वभावात्प्रमाणस्य प्रमाभावाच्च वस्तुनः। नास्तिता यदि गम्येत भवेदन्योऽन्यसंश्रयः TattvSaṁ.1682; अर्थस्याधिगमो नर्ते पदरूपावधारणात्। तदर्थबोधाद्यदि च, व्यक्तमन्योऽन्यसंश्रयः SphoṭSi.186.3; TātpaṬ.(Vā.)470.20(*on* ii. 2.57); अन्योऽन्यसंश्रयाद्भेदो न प्रमान्तरसाधनः BrahmSi.57.3; फलं विधेयावगमात् प्रवृत्तिश्चोत्तरा विधेः। अन्योऽन्यसंश्रयान्नैष शाब्दो बोधः स नो परः BrahmSi.76. 5; न पुनश्चित्तमात्रेऽप्येष नयः समः। अन्योऽन्यसंश्रयान्नो चेत् NyāyVi.2.66; एवं सत्यर्थग्रहणमपि गृहीताव्यभिचाराज्ज्ञानादिति प्राप्तोऽन्योऽन्यसंश्रयः TātpaṬ.(U.) 56.16(*on* 2.49); शास्त्रार्थस्तत्प्रयोगश्च यदा त्वन्योऽन्यसंश्रयात्। प्रवर्तते तदा कर्तुर्न प्रमादः BṛĀraUBhVā.i.4.1629; स्वभावकार्यतासिद्धिरनुमानसमाश्रयात्। ताभ्यां चाप्यनुमासिद्धिरेवमन्योऽन्यसंश्रयः BṛĀraUBhVā.iv. 3.776; अन्योऽन्यभावसिद्धिश्च विना सावान्तरग्रहम्। इति चेद्गाढमेषोऽपि दोषो वोऽन्योऽन्यसंश्रयः IṣṭaSi.296.12; अभ्यासातिशयाद्रूपस्मृतेर्नान्योऽन्यसंश्रयः TattvBi.100.3; तथा चान्योऽन्यसंश्रय इत्यत उक्तम् TattvVai. 28.14(*on* 1.24); न च संनिध्यपेक्षत्वे भवेदन्योऽन्यसंश्रयः। न केवलाभिधानेन स्मृत्यापि हि भवेदसौ NyāyRaMā. 80.12; तत एव विशेष्याच्चेद्भवेदन्योऽन्यसंश्रयः VyaktiVi.125.11; जातेरप्यसिद्धेश्च सत्तादेरप्यसिद्धितः। तदनाश्रयतान्यत्वलक्षणेऽन्योऽन्यसंश्रयः TattvPradī.(Ci.)194.10; तेनोक्तोऽन्योऽन्यसंश्रयः AnuVyā.31A. 2(*on* 2. 2); प्रत्यभिज्ञाविरोधाच्च न च सादृश्यजो भ्रमः। अन्योऽन्यसंश्रयान्नापि विभागस्तत्र मानतः TarkSaṁ.(Ā.)119.20; परस्य परतन्त्रेण तथा बुद्धेन बोधनम्। तद्बुद्ध्या परतन्त्रस्य बोधनेऽन्योऽन्यसंश्रयः NyāyPari. 372. 21; अविद्याजीवयोर्यत्र व्यपेक्षा तन्निरोधकः। अन्योऽन्यसंश्रयो नो चेदन्योन्याधीनता हतिः Nyāyāmṛ. 351B.10; तवापि स्यादन्यथान्योऽन्यसंश्रयः Nyāyāmṛ.561A.8; धात्वर्थत्वं क्रियात्वं चेद् धातुत्वं च क्रियार्थता। अन्योऽन्यसंश्रयः स्पष्टस्तस्मादस्तु यथाकरम् VaiyāBhū.11(49. 9); **2B** reciprocal or mutual relation (of cause and effect) कार्याभावगतेर्नास्ति संसार इति कश्चन। तस्यापि देहानुत्पत्तिप्रसङ्गोऽन्योऽन्यसंश्रयात् NyāyVi.2.239; न चागमने सर्वज्ञः तदीयेऽन्योऽन्यसंश्रयात् ŚlokaVār. 2.118(82.1); इदं कार्यमयं हेतुद्वयं नान्योऽन्यसंश्रयात् ŚlokaVār. 5(3).153(310. 3); BṛĀraUBhVā.(Sambandha.)662; आत्माश्रयस्तथान्योऽन्यसंश्रयश्चक्रकाश्रयः। अनवस्थेत्यमी तर्काः स्वरूपसिद्धिहेतवः TārkiRa. 234.9; **3** act of resorting to each other, mutual contact परस्परमुपाश्रय इति। आलिङ्गनांशुकहस्तावलम्बनादिभिः अन्योऽन्यसंश्रय इत्यर्थः Subodhi.104. 2(*on* 2. 283)

अन्योऽन्यसंश्रय (anyo'nya-saṁśraya) *adj.* **A** mutually dependent अन्योऽन्यसंश्रयं त्वेतत् प्रत्यक्षेण विरुध्यते MahāBh.ii.197.16(*on* iv.1. 3); न त्वयं मृत इत्यस्मात्कारणात् अवसीयताम्। वनसिंहवदेवैतद्द्वयमन्योऽन्यसंश्रयम् BṛĀraUBhVā.iii.9.86; वातपित्तकफप्रायः प्रकोपोऽन्योऽन्यसंश्रयः Hastyāyur.82. 28(1.12); **B** reciprocally related अन्योऽन्यसंश्रयाण्याहुरन्योऽन्यगुणवन्ति च। महाभूतानि ... तिलतैलवत् KāśyaS.79A.2.

अन्योऽन्यसंश्रय (anyo'nya-saṁśraya) *n.* (defect of) mutual dependence (in knowledge, origination or sustenance) अर्थग्रहणसापेक्ष उत्तमन्योऽन्यसंश्रयम् SphoṭSi. 259. 3; तन्मिथ्यात्वादबाधश्चेत् प्राप्तमन्योऽन्यसंश्रयम् ŚlokaVār. 2. 90(72.7); बाधकज्ञानलाभो हि पूर्वाबाधे न संभवेत्। स चास्तीत्यवबोधत्वे सति नान्योऽन्यसंश्रयम् ŚlokaVār. 5(1).22(214.5); 5(1). 25(216.4); 5(2).179 (260.9); अपोह्यभेदक्लृप्तिश्च नाभावाभेदतो भवेत्। तद्भेदोऽपोहभेदाच्चेत्प्राप्तमन्योऽन्यसंश्रयम् ŚlokaVār. 5(13).65(582.8); 5(12). 50(558. 5); एकद्रव्याश्रयप्राप्तिरिति नान्योऽन्यसंश्रयम् ŚlokaVār.7.269(919.6); यदि वाचकतैवादौ न स्याद् व्याकरणादृते। न विज्ञायेत वा तत्र भवेदन्योऽन्यसंश्रयम् TantrVā. 227.18(*on* i. 3. 24); सामान्यात्मकसंबन्धिग्रहणं चानुमानतः। तस्मादेव यदीष्यते व्यक्तमन्योऽन्यसंश्रयम् NyāyMañ. i.31.2; भावेभ्यो यद्युपेयेत भवेदन्योऽन्यसंश्रयम् NyāyMañ.i.52.30; i.78.4; वेदात्कर्त्रवबोधे तु स्पष्टमन्योऽन्यसंश्रयम् NyāyMañ.i. 215.13; स्वज्ञानं चास्यार्थप्रत्ययलक्षणलिङ्गप्रभवमिति प्राप्तमन्योऽन्यसंश्रयम् TattvBi. 66.2; श्रुतान्विताभिधाने तु व्यक्तमन्योऽन्यसंश्रयम् TattvBi. 93.4; न हि व्यापकमज्ञात्वा व्याप्यत्वं जानते जनाः। व्यापकं चानुमानाच्चेत् प्राप्तमन्योऽन्यसंश्रयम् Nyāy-Ku.184.15; अन्वाख्यानाद् भावशब्देऽप्यस्ति नान्योऽन्यसंश्रयम् Prasā. ii.650. 21.

अन्योऽन्यसंश्रयदोष (anyo'nyasaṁśraya-doṣa) *m.* fallacy or defect of mutual dependence न चान्योऽन्यसंश्रयदोषः – शब्दात् सिद्धे संबन्धज्ञानम्, संबन्धज्ञानपूर्विका च शब्दात् सिद्धिः BrahmSi.104.6.

अन्योऽन्यसंश्रयापत्ति (anyo'nyasaṁśrayāpatti) *f.* undesired contingency of the defect of mutual dependence प्रमाणोत्पत्तेः प्राग् वस्तुनोऽसत्त्वप्रसङ्गादसतश्च खरविषाणस्येव ग्राह्यत्वाभावादन्योऽन्यसंश्रयापत्तेश्च NyāyKa.12.6; को विरोधो नीलादीनां न तावदितरेतराभावात्मको भावस्वभावानुगमात् अन्योऽन्यसंश्रयापत्तेश्च NyāyKa.30.16; Bhām.361.18 (*on* ii.1.16); संयोगः ... सर्वथापि नोपपद्यते। अन्योऽन्यसंश्रयापत्तेः TattvPradī.(Ci.)301.1.

अन्योऽन्यसंश्रयावद्य (anyo'nyasaṁśrayāvadya) *n.* defect of mutual dependence शब्दादेव मिते योऽपि मन्यते संगतिग्रहम्। नान्योऽन्यसंश्रयावद्यं न स्वयं प्रमिते हि सः BrahmSi.104. 2.

अन्योऽन्यसंश्रित (anyo'nya-saṁśrita) *adj.* **1** reciprocally related (त्रिगुणाः) अन्योऽन्यसंश्रिताः सर्वे तिष्ठन्ति न वियोजिताः DevīBhāP.iii.8.45; **2** mutually dependent on, i.e. caused by each other अखिलमिदमन्योऽन्यसंश्रितम्। अनारतं याति जगत् YogVā.v.18.50.

अन्योऽन्यसंश्लिष्ट (anyo'nya-saṁśliṣṭa) *adj.* **1** embracing each other काषायवस्त्रौ ... विरेजतुः ... अन्योऽन्यसंश्लिष्टविकीर्णपक्षौ सरः प्रकीर्णाविव चक्रवाकौ Saund.10.4; **2A** connected with each other किंचिदन्योऽन्यसंश्लिष्टं पूर्वापरं वृत्तद्वयं विधाय ... मण्डपादीनाम् ... °दिक्चतुष्टयं परिकल्पयेत् ParaśuKS.18.16(320.23); **2B** attached to, i.e. joined with each other अन्योऽन्यसंश्लिष्टहस्तमानुषमण्डलं नृदुर्गममिति केचित् VīraMi.(Lakṣaṇa.) 241.16; **3** (used as noun) (that) which is syntactically related with each other अक्षराणां व्यक्तत्वस्यान्योऽन्यसंश्लिष्टज्ञाने रूपस्यैव जपत्वात् ManvaVi.166.25(*on* 2.85)

अन्योऽन्यसंश्लेष (anyo'nya-saṁśleṣa) *m.* **1** act of rubbing or pressing against each other अन्योऽन्यसंश्लेषविशीर्णहारच्युतेन सेवावसरे नृपाणाम् ... वारप्रमदाः स्खलन्ति NavaSāC.1.69; **2** mutual interlacing or bondage पुद्गलद्रव्यगुणः अन्योऽन्यसंश्लेषेण बध्यते TātpaVṛ. (A.)23B.15(*on* 2.81); बन्धः कर्मपुद्गलैः सह प्रतिप्रदेशमात्मनो वह्न्ययःपिण्डवत् अन्योऽन्यसंश्लेषः SyādvāMañ. 27(25); **3Ai** mutual close association प्रलयकाले ब्रह्माकाशयोरन्योऽन्यसंश्लेषात् स्वरूपभेदो न व्यज्यते PrakaVi.587.18; **3Aii** mutual union कथम् अन्योऽन्यसंश्लेषो जडचेतनयोः किल YogVā.iv.56.14; **3B** mutual contact न हि वयमन्योऽन्यसंश्लेषविशेषभाजमवयवकलापमन्तरेणावयविनमपरमभ्युपगच्छामः NyāyKu.136.10.

अन्योऽन्यसंश्लेषण (anyo'nya-saṁśleṣaṇa) *n.* link or tie for (binding) each other प्रसवः ... परं चैतदन्योऽन्यसंश्लेषणं पित्रोः UttaRāC.3.17(21)

अन्योऽन्यसंसक्त (anyo'nya-saṁsakta) *adj.* **1** in which (the gods and the demons) were locked with each other एवमन्योऽन्यसंयुक्तं (v.l. °संसक्तं) युद्धमासीत्सुदारुणम्। देवानां दानवानां च MahāBhā.iii. 221.49; **2** mixed, i.e. matted with each other कृच्छ्रमन्योऽन्यसंसक्तं कुष्ठं मण्डलमुच्यते CaraS.vi. 7.16; (1941 Ed.) **3A** united or closely attached to each other तन्मिथुनं चकासे। मेरोरुपान्तेष्विव वर्तमानमन्योऽन्यसंसक्तमहस्त्रियामम् KumāSaṁ.7.79;RaghuVa.7. 24; **3B** commingled with each other, KumāSaṁ.7.79; RaghuVa.7. 24.

अन्योऽन्यसंसक्तचेतस् (anyo'nyasaṁsakta-cetas) *adj.* having minds closely attached to each other यूनोरन्योऽन्यसंसक्तचेतसोः सदृशोदयः। निर्भरो यः प्रमोदः स्यात् स एव हि रतिः स्मृतः SāhiSā.5.76.

अन्योऽन्यसंसक्तमुख (anyo'nyasaṁsakta-mukha) *adj.* having the mouths locked with each other अन्योऽन्यसंसक्तमुखं च बाहू नेत्रं ललाटं हृदयं कपोलम्। आनन्दभावश्रममीलिताक्षं लालाटिकं तत्त्वविदो वदन्ति PañcSā.4.37.

अन्योऽन्यसंसक्तशरीरयष्टि (anyo'nyasaṁsakta-śarīrayaṣṭi) *adj.* having stick-like bodies attached to each other यद् बाहुवक्षोजघनेन गाढमन्योऽन्यसंसक्तशरीरयष्ट्योः। कान्तस्य गाढं समुपाकृतोऽयमालिङ्गनं तत् PañcSā.4.35.

अन्योऽन्यसंसर्ग (anyo'nya-saṁsarga) *m.* **1** mutual union or association अन्योऽन्यसंसर्गादनुरागमहीरुहम्। वर्धयामासतुः कालीशिवौ भावाम्बुसेचनैः Śiva-P.ii(2).22.70(96B.11); **2** mutual connection or combination नामरूपे व्याकरवाणि ... तदर्थमन्योऽन्यसंसर्गम्प्राप्तानामेषां तेजोऽबन्नानाम् ... त्रिवृतं करवाणि BrahmSūBh.(Rā.)560. 2(*on* ii.4.17); (गान्धर्वे) युग्मस्य ये त्रयो भेदाः षड् वा युग्मस्य कीर्तिताः। तेषामन्योऽन्यसंसर्गात् संकीर्णा बहवो मताः SaṁgīRa.iii.22. 2(5.40); एवंस्वभावा वातपित्तश्लेष्माणः तेषां वैकृत्यमन्योऽन्यसंसर्गात् Hastyāyur.389.19(3.6); **3A** mutual relation (शुक्तिरजतयोः) तयोश्चान्योऽन्यसंसर्गसाकाङ्क्षसामान्यविशेषालम्बनयोः ... विभ्रमत्वप्रसिद्धेः TattvPradī.(Ci.)62.6; अन्योऽन्यसंसर्गस्य सत्त्वे बाधोऽपि नेदं रजतमिति न स्यादित्यपि द्रष्टव्यम् NyāySu. (Ja.)59A. 3(*on* i.1.1); **3B** mutual semantic relation तेषामपि स्वस्वपदस्मारितपदार्थानामन्योऽन्यसंसर्गगोचरप्रमितिजनकत्वात् TattvPradī.(Ci.)111.1; पदानि वाक्यार्थं पदार्थानामन्योऽन्यसंसर्गसविशेषरूपम् ... अवगमयन्ति NyāySu.(Ja.) 281A.7(*on* ii.1. 3);अन्योऽन्यसंसर्गविशेषरम्याप्यलंकृतिः प्रत्युत शोचनीया ŚivLī. 1.36; **3C** contact with each other (नागानाम्) एषामन्योऽन्यसंसर्गात्प्रविभागाद्विशेषतः। जायन्ते पन्नगाः सर्वे ते च कृच्छ्रतमाः स्मृताः Hastyāyur. 179.4 (2.10); **4** mutual affixing अन्योऽन्यसंसर्गादुपसर्गाः पृथक्पृथक् BhāvPra.(Śā.) 275.13(9)

अन्योऽन्यसंसर्गित्व (anyo'nyasaṁsargi-tva) *n.* the state of being syntactically related with each other ते हि शब्दादयः अन्योऽन्यसंसर्गित्वात् ... विकारविकारिक्षेत्रबीजाद्यनेकधर्मिणः UpadeSā.106.4.

अन्योऽन्यसंसृष्ट (anyo'nya-saṁsṛṣṭa) *adj.* **1** semantically related with each other गुणप्रधानभावानियमादन्योऽन्यसंसृष्टः पदार्थसमुदायो वाक्यार्थः NyāyMañ.i.334.3; **2** united or associated with each other प्रकृतिपुरुषावुभावन्योऽन्यसंसृष्टावनादी विद्धि GītāBh.(Rā.) 582.25(*on* 13.19); **3** combined or connected with each other तैश्चिदधिष्ठितैर्महाभूतैरन्योऽन्यसंसृष्टैः कृत्स्नं जगद्विधाय VedāSaṁ. 170.3; चिदचिद्रूपमन्योऽन्यसंसृष्टं निष्कृष्टं च भगवच्छरीरम् ŚrutaPra.iB. 43.24 (*on* i.1.1)

अन्योऽन्यसंस्पर्धिन् (anyo'nya-saṁspardhin) *adj.* competing, i.e. having conflict between each other यद्वत् प्राकृतवैकृतावतितरामन्योऽन्यसंस्पर्धिनौ धर्मौ SaṁkṣeŚā.2.118(i.73.6)

अन्योऽन्यसंस्पर्श (anyo'nya-saṁsparśa) *m.* **A** touch of each other तौ दंपती त्रिः परिणीय वह्निमन्योऽन्यसंस्पर्शनिमीलिताक्षौ KumāSaṁ.7.80; **B** contact with each other दन्तपङ्क्त्योरन्योऽन्यसंस्पर्शं परिहरंस्तालुनि जिह्वामचलां कृत्वा ... प्राणायामं कुर्यात् Aparā.1021.17(*on* 3.118)

अन्योऽन्यसंहति (anyo'nya-saṁhati) *f.* mutual combination तुरीवेमशलाकादेः स्वकार्येऽन्योऽन्यसंहतेः BṛĀraUBhVā. i.5. 231.

अन्योऽन्यसंहार (anyo'nya-saṁhāra) *m.* destruction of each other, mutual destruction अन्योऽन्यसंहारनिशां कृपाणीम्। अवेक्ष्य मृत्योर्भ्रुकुटीमनन्दन् वीराः Yādavā. 20.64.

अन्योऽन्यसंहृष्ट (anyo'nya-saṁhṛṣṭa) *adj.* delighted in (the misery of) one another नित्यमन्योऽन्यसंहृष्टा व्यसनेष्वाततायिनः Rāmā.vi.10. 5; SūktiRa.77. 9.

अन्योऽन्यसक्त (anyo'nya-sakta) *adj.* [*f.*–ā] **1** connected with each other तिस्रो मात्रा मृत्युमत्यः प्रयुक्ता अन्योऽन्यसक्ताः PraśnaU. 5.6; मात्राः ... अन्योऽन्यसक्ताः इतरेतरसंबद्धाः PraśnaUBh. 287.10 (*on* 5.6); **2** rubbing or clashing against each other अन्योऽन्यसक्तैर्धवलच्छत्रैरन्तर्घनीभवत् तिमिरं नुनुदे भृशम् BrahmāṇḍP.iii.17.2; **3** united or associated with each other (रोहिणीदेवक्यौ) तयोरन्योऽन्यसक्तयोः। ऐकरस्यमभूत्पत्या गङ्गायमुनयोरिव Yādavā. 1.32; **4** attached to each other, Yādavā. 1.32 (comm. अन्योन्यानुरक्तयोः)

अन्योऽन्यसगन्ध (anyo'nya-sagandha) *adj.* similar or equal to each other (गोप्यः) आमोदम् अन्योऽन्यसगन्धमापुः Yādavā.8.70 (comm. परस्परसदृशम्)

अन्योऽन्यसंकथा (anyo'nya-saṅkathā) *f.* mutual talk or conversation (देवौ) तौ अन्योऽन्यसंकथामेतां चक्रतुः कृतनिश्चयौ BṛKathāK. 59.44; इत्थं पुरपुरन्ध्रीणां शृण्वन्नन्योऽन्यसंकथाः। नेमिः समासदत्सद्मद्वारं संबन्धिनः NemiNir. 12.69.

अन्योऽन्यसंकर (anyo'nya-saṅkara) *m.* **1A** mixture mixing each other अन्योऽन्यसंकराच्चेत्तु तद्ग्रामराक्षसास्पदम् MānaSā.App.419B. 25; **1B** act of using different (materials) together (लिङ्गपीठम्) जात्यैकया विधातव्यं नेष्टमन्योऽन्यसंकरम् MayaMa. 34. 2; **1C** combination of each other भावा द्वादशैते ... तेषामन्योऽन्यसंकरः (कथ्यते) BhāvPra.(Śā.) 3. 9(1); त्रिवर्गः ... त्रिभिर्द्वाभ्यामेकेन तेषामन्योऽन्यसंकरात् BhāvPra.(Śā.)203. 21(7); अन्योऽन्यसंकराच्छ्लोकः पद्मबन्धः स उच्यते SāhiSā. 2.161; **2** confusion of each other अन्योऽन्यसंकरश्चेदशुभं स्यात् सर्वजन्तूनाम् MayaMa. 9. 33.

अन्योऽन्यसंकीर्ण (anyo'nya-saṅkīrṇa) *adj.* **1** exchanging (words) with each other वाक्यद्वयपदानामन्योऽन्यसंकीर्णता PratāYaBhū. 306.7; **2** overcast with each other (आसारैः) अन्योऽन्यसंकीर्णहरिद्विभागम् आसीत् ... अन्तरिक्षम् Yādavā.7.44.

अन्योऽन्यसंकोचनप्राण (anyo'nyasaṅkocana-prāṇa) *adj.* having life as the contraction of each other संविदो वस्तूनां च संकोचनप्राणो (v.l. अन्योऽन्यसंकोचनप्राणः) नञर्थरूपोऽसौ शून्य इत्युच्यते (आत्मा) PratyabhiVi. ii.71. 2(*on* ii.3.1)

अन्योऽन्यसङ्ग (anyo'nya-saṅga) *m.* **1** [Inst.] in the company of each other द्वाभ्याम् अन्योऽन्यसङ्गेन वर्तितव्यम् VetāPañ.(Śi.)37.46; **2** mutual contact कुमारीहस्तशङ्खानामन्योऽन्यसङ्गेन झणत्कारो भवति SāṁkhyaPraBh.111.19(*on* 4.9)

अन्योऽन्यसंगत (anyo'nya-saṅgata) *adj.* [*f.*–ā] **A** entwined with each other कनिष्ठानामिकामध्या नखैरन्योऽन्यसंगता। कृत्वाङ्गुष्ठौ कनिष्ठास्थौ ऋजू कुर्याच्च तर्जनी TantrRā.4.41; SetuBa. 125.26; **B** connected with each other दद्यात्तृतीयकं सूत्रं तयोरन्योऽन्यसंगतम् NityāṢoḍa.1.76; **C** united or associated with each other सहसैव तस्मिन्नन्योऽन्यसंगतम् ... पक्षियुगलमालोकयांचक्रे (राजा) UdaySuKa.143.12; **D** combined with each other महाभूतानाम् ... अन्योऽन्यसंगतत्वरूपं संभूतत्वम् ... निरूप्य ... प्रतिपादितम् ŚivārkaMaDī.i. 233.10 (*on* i.1.17)

अन्योऽन्यसंगत (anyo'nya-saṅgata) *n.* combination of each other स्वराः षोडश देवेशि व्यञ्जनानि तथा पुनः। पञ्चत्रिंशत् समाख्यातं तयोरन्योऽन्यसंगतैः TantrRā.7.64.

अन्योऽन्यसंगति (anyo'nya-saṅgati) *f.* **1** mutual semantic relation अन्योऽन्यसंगतिविशेषित एव ... वाच्यार्थभावमुपयाति पदार्थपुञ्जः NyāyMañ.i. 335.1; **2** mutual combination, i.e. consonance (कुर्यादप्यत्र संचारं पञ्चमस्यार्षभस्य च) रिम(प) इत्यनयोः अन्योऽन्यसंगतिः AbhinBhā.iv.60. 20(*on* 28.126); **3** company of each other (राज्ञः बहुवीराणां च) अन्योऽन्यसंगतिरभङ्गुरभङ्गिरेषां बालाङ्गनाकनकभूषणवद्विभाति RājTa.(Śrī.)4.549.

अन्योऽन्यसंगम (anyo'nya-saṅgama) *m.* **1** act of meeting in a hostile manner, i.e. clashing against each other पदातीनां च नादेन गजानां गर्जितेन च। अन्योऽन्यसंगमोद्भूतरथशब्देन चारुणा ... ध्वनिः कोऽपि विमिश्रोऽभूत् PadmP. (Ra.) 8. 203; **2** union of each other अन्योऽन्यसंगमावधि यत्पात्रस्य चेष्टितम्, तत् ... न नाट्यायितम् AbhinBhā.iii.171. 23(*on* 22.47); स तदा प्राणलाभाय तयोरन्योऽन्यसंगमः। बभूव KathāSaSāg.xiv. 2.109; अन्योऽन्यसंगमवशादधुना विभातां तस्यापि तेऽपि मनसी विकसद्विलासे NaiṣC.3.125; **3** company of each other प्रायेण हि तुल्यशाखिनः ... अन्योऽन्यसंगममभिलषन्तः समानदेशवासिनो भवन्ति CaturCin.iii(1). 381.5; **4** relation of each other अन्योऽन्यसंगमार्हौ संबध्येते यदा समं तत्स्यात् AlaṅkāKau.(Vi.)372.2.

अन्योऽन्यसंगमजुष् (anyo'nyasaṅgama-juṣ) *adj.* fond of the union of each other तुङ्गौ युवामिह वृथैव प्रथासुवृत्तावन्योऽन्यसंगमजुषौ च वृथेति काचित्। ... कण्डूभृतौ करतलेन कुचौ ममर्द BhikṣāKā. 22.4.

अन्योऽन्यसंगीति (anyo'nya-saṅgīti) *f.* conversation with each other संकथान्योऽन्यसंगीतिः AbhidhāRaMā.4.94.

अन्योऽन्यसंग्रह (anyo'nya-saṅgraha) *m.* **1** mutual inclusion अन्योऽन्यं संग्रहतः प्रभेदतां धर्मतो निमित्ताद्य। षण्णां पारमितानां विनिश्चयः सर्वथा ज्ञेयः। अन्योऽन्यसंग्रहतां विनिश्चयः MaYānaSū.115.18(16.71); **2** act of taking hold of, i.e. embracing each other गुरोरग्रे कुर्यान्नान्योऽन्यसंग्रहम् KulārT.11.54.

अन्योऽन्यसंग्राम (anyo'nya-saṅgrāma) *m.* battle with each other राज्ञामन्योऽन्यसंग्रामे सेनाद्यप्रेरितबाणसंपातदेशे लक्ष्यभूतो हतः ... विशुध्यति Aparā.1060.4(*on* 3.248)

अन्योऽन्यसंघटन (anyo'nya-saṅghaṭana) *n.* **1** act of bringing together each other अन्योऽन्यसंघटनखेलविलासपत्राः पुत्राख्ययात्मसु महीतलगोचरेषु। ब्रह्मादयः परमदेवगणास्तदानीं तेरुस्त्रिविष्टपरुहां प्रसवं तरूणाम् RāmC.25.20; **2** union of each other याचावहे तव सुतां द्विज तस्य हेतोः अन्योऽन्यसंघटनमेतु मणिद्वयं तत् ŚaṅkaDigVi.(Mā.)3.31.

अन्योऽन्यसंघट्ट (anyo'nya-saṅghaṭṭa) *m.* act of clashing against or colliding with each other दुर्मदस्यास्य तस्याश्च समभूद्युद्धमद्भुतम्। अभूदन्योऽन्यसंघट्टाद्विस्फुलिङ्गशिलीमुखैः BrahmāṇḍP.iii. 22. 56; कोणाघातेषु गर्जत्प्रलयघनघटान्योऽन्यसंघट्टचण्डः ... दुन्दुभिस्ताडितोऽयम् VeṇīSaṁ.1. 238; ततः भर्तः अन्योऽन्यसंघट्टस्फुरद्घण्टाघर्घररांकाराः ... पराङ्मुखावलिता वारणघटाः TāpaVa. 5.8(12); वरूथिनी ... उच्चचाल च गतिरभसचलितध्वजावचूलचामरा प्रत्यचलमन्योऽन्यसंघट्टविघटितानेकयातपात्रा च प्राप कष्टेन घट्टोद्देशम् TilaMañ.139.1; ससंरम्भमन्योऽन्यसंघट्टत्रुटत्कोटीरकोटिघटितमाणिक्यनिकरकीर्णतया स्वकीयावलेपानलस्फुलिङ्गज्वलितमिव कुट्टिमतलं कुर्वताम् YaśasCam.i.554.9; अन्योऽन्यसंघट्टविसूत्रितानि ... एतानि विमानमुक्ताफलजालकानि NavaSāC.14.18; अन्योऽन्यसंघट्टवशेन तेषाम् उदञ्चिताः काञ्चनकङ्कटेभ्यः NavaSāC.17. 2.

अन्योऽन्यसंघट्टन (anyo'nya-saṅghaṭṭana) *n.* act of clashing against or colliding with each other अन्योऽन्यसंघट्टनबद्धनादाद्विरुद्धभास्वत्किरणप्रतानाः Rāvaṇā. 19. 23.

अन्योऽन्यसंघर्ष (anyo'nya-saṅgharṣa) *m.* **1** act of clashing against or colliding with each other एवमन्योऽन्यसंघर्षाद्यातायातैश्च कन्दुकम्। क्रीडन्तः प्रेरयेयुस्ते बहुघातैरनेकशः Mānaso.iv.4.810; **2** conflict with each other जहुरन्योऽन्यसंघर्षसंर्प्यामात्यमतेन वः(?वा) ... नीतिमन्येऽपि डामराः RājTa.(Ka.)8.2728.

अन्योऽन्यसंघर्षकृत (anyo'nya-saṅgharṣkṛta) *adj.* competing or vying with each other अन्योऽन्यसंघर्षकृते स्पर्धया ...। उभे पुरवरे ... निवेश्य पश्चभिर्वर्षैर्भरतः ... पुनरायात् ... अयोध्याम् Rāmā.vii.101.12.

अन्योऽन्यसंघर्षण (anyo'nya-saṅgharṣaṇa) *n.* conflict with each other जल्पवितण्डार्थिनोः ... परीक्षा किं कथया ... अन्योऽन्यसंघर्षणेन विना तदसिद्धेः NyāySu.(Ja.)271A.9.(*on* ii.1.2)

अन्योऽन्यसचिव (anyo'nya-saciva) *m.* companion or ally of each other आर्याः पुण्याभिजातयः। अन्योऽन्यसचिवा राजंस्तान्पाहि MahāBhā. v.93.35.

अन्योऽन्यसंचार (anyo'nya-sañcāra) *adj.* being with each other, i.e. dependent एवमन्योऽन्यसंचारं षाड्गुण्यं योऽनुपश्यति। स बुद्धिनिगलैर्बद्धैरिष्टं क्रीडति पार्थिवैः ArthŚā.ii.367.7(7.18)

अन्योऽन्यसंजयफल (anyo'nyasañjaya-phala) *n.* fruit in the form of victory over each other अन्योऽन्यसंजयफले विहितादरौ तौ वादम् ... आतनिष्टाम् ŚaṅkaDigVi.(Mā.)8.69.

अन्योऽन्यसंजल्पन (anyo'nya-sañjalpana) *n.* [Inst.] by way of conversation with each other सीतारामविभीषणसुग्रीवाणामन्योऽन्यसंजल्पनेन ... परिभाषणम् RasāSu. 234.16(3.71)

अन्योऽन्यसंज्ञाव्यभिचारिन् (anyo'nyasañjñā-vyabhicārin) *adj.* deviating from the designations of each other (गुणाः) अन्योऽन्यसंज्ञा-व्यभिचारिणश्च उक्तं च अन्योऽन्यमिथुनाः सर्वे ते सत्त्वरजसी उभे Sāṁkhya-TaPra.166.1.

अन्योऽन्यसदृश (anyo'nya-sadṛśa) *adj.* [*f.*–ī] **1A** match to each other, equal to each other (भीष्मार्जुनौ) बलिनौ समरे शूरावन्योऽन्यसदृशावुभौ MahāBhā. vi.48. 57; (राघवौ) कौ युवाम् ... अन्योऽन्यसदृशौ वीरौ Rāmā.iv.3.10; ततो रामः ... समुदीक्ष्य तु। अन्योऽन्यसदृशौ वीरौ ... नावगच्छत् सुग्रीवं वालिनं वापि Rāmā.iv.12.19; **1B** matching, i.e. illuminating each other अन्योऽन्यसदृशा यत्र ... अलंकारा गुणाश्चैव समाः स्युः NāṭyaŚā.16.101; अन्योऽन्यसदृशसौकुमार्यैरवयवैः ... वल्लभा देवी वसुमती नाम AvantiKa. 23. 2; **2A** befitting each other गोभद्रः ... व्यचिन्तयत्। अन्योऽन्यसदृशीर्बालाः कविर्वर्णावलीरिव ŚāliC.2.115; **2B** similar to each other, i.e. having common qualities घृततैलयोरन्योऽन्यसदृशयोः ... अन्योऽन्यार्थक्रियया भाव्यम् NyāySu.(Ja.) 52B.10(*on* i.1.1)

अन्योऽन्यसदृशाम्बर (anyo'nyasadṛśāmbara) *adj.* having, i.e. wearing clothes similar to each other वसुदेवसुतौ ... अन्योऽन्यसदृशाम्बरौ HariVaṁ.58.5.

अन्योऽन्यसंतुष्टत्व (anyo'nyasantuṣṭa-tva) *n.* the state of being satisfied with each other यस्मिन् कुले नित्यमेतदन्योऽन्यसंतुष्टत्वं तत्र कल्याणम् SmṛtiCan.iv. 581.8.

अन्योऽन्यसंत्यक्तस्वप्नभ्रान्ति (anyo'nya-santyaktasvapnabhrānti) *adj.* who have abandoned the dreamy delusion regarding each other अन्योऽन्यसंत्यक्तस्वप्नभ्रान्ती ततश्च तौ। भूषणानां विनिमयं चक्रतुर्निश्चयाप्तये KathāSaSāg.xii.6. 349.

अन्योऽन्यसंदर्शन (anyo'nya-sandarśana) *n.* act of gazing at each other (रतेराभासत्वम्) सागरिकाया अन्योऽन्यसंदर्शनात्प्राग्वत्सराजे रतिः SāhiDa. 201.7; अन्योऽन्याभिमुखस्थितौ विनिमिषावन्योऽन्यसंदर्शने ... देवौ ... विलसतः CaitaCa. 245.19.

अन्योऽन्यसंदर्शनतत्पराक्ष (anyo'nyasandarśanatatparākṣa) *adj.* having eyes engaged in gazing at each other अन्योऽन्यसंदर्शनतत्पराक्षम्। ... मिथुनं जहर्ष VarāṅgaC.19. 37.

अन्योऽन्यसंदर्शनलालस (anyo'nyasandarśana-lālasa) *adj.* desirous of gazing at each other अन्योऽन्यसंदर्शनलालसौ तौ ... अधिगम्य निद्राम् ... पुनः प्रबुद्धौ विरहाग्नितप्तौ ŚaṅkaDigVi.(Mā.)3.18.

अन्योऽन्यसंदेह (anyo'nya-sandeha) *m.* confusion regarding one being the other एते ... चत्वारो रोगाः परस्परमनुबध्नन्ति न चान्योऽन्यसंदेहमापद्यन्ते CaraS.i. 20.6 (1922 Ed.)

अन्योऽन्यसंधान (anyo'nya-sandhāna) *n.* alliance with each other जयार्थिनोः स्यान्नृपयोस्तदानीमन्योऽन्यसंधानविधानबुद्धिः ŚārṅgaPa. 2380.

अन्योऽन्यसंधिविद्ध (anyo'nyasandhi-viddha) *adj.* placed in the joint or hole intended for each other संधिमध्यं नियोज्यं स्यात् ... अन्योऽन्यसंधिविद्धं तु शिखाकीलं न वेधयेत् ĪśānŚiPa.ii. 33.89; MayaMa.17.51.

अन्योऽन्यसंधिवेध (anyo'nyasandhi-vedha) *m.* tension (placed) in the joint or hole intended for each other अन्योऽन्यसंधिवेधेऽपि कीलवेधं विशेषतः। ... वर्जयेन्नरसद्मनि VāstuVi.8.42 (comm. संधिवेधो नाम उभयोः संध्योरेकत्राभिमुख्येनावस्थानम्)

अन्योऽन्यसंनिकृष्ट (anyo'nya-sannikṛṣṭa) *adj.* proximate to each other तेन (?) चान्योऽन्यसंनिकृष्टधनधान्यशैलकूटसहस्रलङ्घनायासभयादिवाप्रवेशक्षमो दुर्भिक्षकालकलिकश्च AvantiKa.18.18.

अन्योऽन्यसंनिधि (anyo'nya-sannidhi) *m.* **A** contiguity of each other न हि तदानीमन्योऽन्यसंनिधेरर्थाक्षेपप्रतिबन्धशक्तिरस्ति TantrVā.713.21(*on* iii.1.8); अन्योऽन्यसंनिधावेव समुदायरूपार्थाभिधाशक्तिः प्रादुर्भवति PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. i. 2.64(375.25); **B** proximity, i.e. combination of each other न च ... मिलितानामपि तेषामसामर्थ्यं प्रत्येकमकुर्वतामपि क्षित्युदकबीजानामन्योऽन्यसंनिधिभाजामङ्कुरादिजननोपलब्धेः NyāyKa.80.23.

अन्योऽन्यसपक्षता (anyo'nyasapakṣa-tā) *f.* the state of being an illustration of each other सोऽपि तत एव मिथ्या, बुद्ध्यागमवत् इत्यन्योऽन्यसपक्षता Kāśi.i.129.15(*on* 2.126)

अन्योऽन्यसम (anyo'nya-sama) *adj.* **A** equal or similar to each other द्वित्वसंख्यावच्छिन्नमप्यनन्तभेदमन्योऽन्यसमम् AvantiKa.79.15; **B** common to each other, cf. **अन्योऽन्यसमदुःख**.

अन्योऽन्यसमचेतस् (anyo'nyasama-cetas) *adj.* having mind, i.e. opinion similar to each other पश्यतां शतशो ह्यासीदन्योऽन्यसमचेतसाम्। पाण्डवानां कुरूणां च साधु साध्विति निस्वनः MahāBhā.vii.14.10.

अन्योऽन्यसमदुःख (anyo'nyasama-duḥkha) *adj.* having trouble common to each other सर्वे राजानः ... अन्योऽन्यसमदुःखास्ते अन्योऽन्यसमसाहराः MahāBhā.vii.33.16.

अन्योऽन्यसमन्वय (anyo'nya-samanvaya) *m.* **A** mutual semantic relationship एकाभिधानाभिधेयत्वं न भावनयोरन्योऽन्यसमन्वये कारणम् NyāyMañ. i.317.33; **B** mutual connection or combination अन्योऽन्यसमन्वयेऽन्येऽपि भेदाः KāvyMī. 57.10.

अन्योऽन्यसमन्वितात्मन् (anyo'nyasamanvitātman) *adj.* having mutually attached, i.e. loving hearts (कृष्णः) स ताभिरन्योऽन्यसमन्वितात्मभिः विभूषयामास विभूतिवैभवम् Yādavā.14.76.

अन्योऽन्यसमभिद्रवम् (anyo'nyasamabhidravam) *adv.* with assult or attack by both मधुकैटभौ ... बहुभिः परुषैर्वाक्यैरन्योऽन्यसमभिद्रवम्। ... कम्पयन्ताविवोदधिम् NāṭyaŚā. 20.5.

अन्योऽन्यसमय (anyo'nya-samaya) *m.* mutual understanding or agreement कन्यावरयोरन्योऽन्यसमयात्त्वं मे भार्या त्वं मे पतिरित्येवंरूपाद्दान-निरपेक्षाद्यः कन्यास्वीकारः सः गान्धर्वो विवाहः Aparā. 90. 2(*on* 1.61)

अन्योऽन्यसमयुग्माङ्ग (anyo'nyasama-yugmāṅga) *n.* pair of limbs similar to each other अन्योऽन्यसमयुग्माङ्गव्यञ्जनानामुपाश्रयः। ... वैदेही दृश्यतामितः RāghPāṇ.(Dha.)7.70.

अन्योऽन्यसमवधान (anyo'nya-samavadhāna) *n.* **A** presence of each other (ग्रहणस्मरणयोः) तयोरन्योऽन्यसमवधानसमासादितदशान्तरयोरिदं कार्यकमन्याचार्या मेनिरे PrakaPañ. 370.18; **B** combination of each other कुम्भकारः कुम्भस्य प्रकृतिभूताया मृदो दण्डादीनां चाप्रकृतिभूतानामन्योऽन्यसमवधानात्कुम्भं करोति Aparā.1004.8(*on* 3.145)

अन्योऽन्यसमवधानवत् (anyo'nyasamavadhāna-va(n)t) *adj.* possessing the combination of each other तस्मात्समूहिन एवान्योऽन्यसमवधानवन्तः कारणम् TātpaṬ.(Vā.)343.7(*on* i. 2.7)

अन्योऽन्यसमवाय (anyo'nya-samavāya) *m.* **A** semantic relation with each other समानाधिकरणपदानि किं विशेषणमात्रपराणि उत विशेषणविशिष्टपराणि ... द्वितीये च विशेषणानामन्योऽन्यसमवायप्रसङ्गः ŚrutaPra.iA. 89.7(*on* i.1.1); **B** mutual relationship (of qualifier and qualificand) क्रमेणाभिधाने अन्योऽन्य-समवाय आनन्दमयाधिकरणे वक्ष्यते ŚrutaPra.iA.91.12(*on* i.1.1); विशेषणविशेष्यभावेनान्वये जातिगुणादीनामन्योऽन्यसमवायः स्यात् NyāyKu.137.10.

अन्योऽन्यसमवेत (anyo'nya-samaveta) *adj.* who have come together with each other तदप्रदाय परेभ्योऽवकाशमन्योऽन्यसमवेतेषु युष्मासु ... यद्यशः ... तदनुचिन्त्यताम् NīlaVi.66.19.

अन्योऽन्यसमसाहस (anyo'nyasama-sāhasa) *adj.* having bravery or courage equal to each other, i.e. emulating each other in bravery सर्वे राजानः ... अन्योऽन्यसमदुःखास्ते अन्योऽन्यसमसाहसाः MahāBhā.vii.33.16.

अन्योऽन्यसमागम (anyo'nya-samāgama) *m.* act of coming together with each other भूमिदेवा ब्राह्मणाः, अभिषिक्तः क्षत्रियो नरदेवः, तेषामन्योऽन्यसमागमे स्वमेनो ब्रह्महत्यां शिष्ट्वा विख्याप्यावभृथस्नातः शुध्यतीत्यर्थः Aparā.1057. 26(*on* 3.244)

अन्योऽन्यसमायोग (anyo'nya-samāyoga) *m.* mutual contact or association वेत्स्यामीषीकया वीटां तामिषीकामथान्यया। तामन्यया समायोगो (v.l. तथान्योऽन्यसमायोगात्) वीटाया ग्रहणे मम MahāBhā.i.122.17.

अन्योऽन्यसमालाप (anyo'nya-samālāpa) *m.* **i** mutual talk or conversation श्रुत्वान्योऽन्यसमालापं स्वनिपातनकारणम् ... (रत्नम्) निक्षिप्तं तत्सरिज्जले BṛKathāK. 28.27; ततोऽन्योऽन्यसमालापक्रन्दद्विद्याधराधिपम्। बुद्धा तं भक्षितं मोहाद्गरुत्मानभ्यतप्यत KathāSaSāg.iv.2.238; **ii** mutual talk or conversation (either in the form of hidden meaning or in the form of question and answer) गूढार्थपदपर्यायमाला प्रश्नोत्तरस्य वा। यत्रान्योऽन्यसमालापो द्वेधोद्धात्यं तदुच्यते BhāvPra.(Śā.) 230.7(8)

अन्योऽन्यसमावृत (anyo'nya-samāvṛta) *adj.* coming together, i.e. assisted by each other (राक्षसाः) तस्मादद्यैव सहिताः सर्वेऽन्योऽन्यसमावृताः। देवानेव जिघांसामः Rāmā.vii.6.44.

अन्योऽन्यसमाश्रय (anyo'nya-samāśraya) *m.* mutual dependence (मानात् तत्सिद्धिः अनुभवाद्वा) मानादज्ञाततासिद्धौ स्यादन्योऽन्यसमाश्रयः BṛĀraUBhVā. (Sambandha.)570; परस्पराभावधिया न भेदधीर्विनोपपन्ना न तया विनेतरा। इतीदमन्योऽन्यसमाश्रयम् SaṁkṣeŚā.2.107(ii.67.9); अवस्तुत्वादविद्यायाः वस्तुनो दूषणत्वेन त्वया क्वेदं निरक्षितम्। उत्कारादोषोऽन्योऽन्यसमाश्रयः SaṁviSi.90.20.

अन्योऽन्यसमासक्ति (anyo'nya-samāsakti) *f.* mutual attachment, i.e. union उभयेच्छया प्रवृत्तं निरुपाधि प्रेम भवति रमणीयम्। अन्योऽन्यसमासक्तौ संस्थानमिवाभिजातमणिहेम्नोः KuṭṭaMa.626.

अन्योऽन्यसमुचित (anyo'nya-samuccita) *adj.* mutually combined (अन्धं तमः ... इति) केवलां विद्यां केवलं च कर्म निन्दित्वा तयोरन्योऽन्यसमुचित-योर्मोक्षोपायत्वं विधत्ते श्रुतिः Aparā.959.8(*on* 3.57); (विद्यां चाविद्याम्) विद्यामात्मो-पासनामविद्यां वर्णाश्रमधर्मजातमन्योऽन्यसमुच्चितमेतदुभयं यो मोक्षोपायत्वेन वेद Aparā.959.12(*on* 3.57)

अन्योऽन्यसमुत्थितत्व (anyo'nyasamutthita-tva) *n.* the state of being arisen or produced from each other एकादन्योऽन्यसमुत्थितत्वं तत्राङ्गस्यात्पो विकारोऽन्तर्गतवासनात्मतया वर्तमानं रत्याख्यं भावं भावयन् भावः Kāvyānu. (He.)372.1.

अन्योऽन्यसमुद्भव (anyo'nya-samudbhava) *adj.* arising from each other नरकेषु तु यद्दुःखं तत्कथं कथ्यतां शुभे। शीतौष्ण(?ष्ण्य)क्षारशस्त्रौघव्या-लान्योऽन्यसमुद्भवम् PadmP.(Ra.)98.84.

अन्योऽन्यसमुपष्टम्भ (anyo'nya-samupaṣṭambha) *m.* support of each other, mutual support अन्योऽन्यसमुपष्टम्भादन्योऽन्यापाश्रयेण च। ज्ञातयः संप्रवर्धन्ते MahāBhā. v.36.63.

अन्योऽन्यसमुपस्तम्भ (anyo'nya-samupastambha) *m.* support of each other, mutual support अन्योऽन्यसमुपष्टम्भात् (v.l. °समुपस्तम्भात्) ...। ज्ञातयः संप्रवर्धन्ते MahāBhā.v. 36.63.

अन्योऽन्यसमेत (anyo'nya-sameta) *adj.* connected with each other अपराह्णे ... चिह्नान्तरालमानस्य चेष्टाधिकेनार्धमानेनान्योऽन्यसमेते ... वृत्तद्वयं विधाय ... दिक्चतुष्टयं परिकल्पयेत् ParaśuKS.18.16(320.23)

अन्योऽन्यसंपद् (anyo'nya-sampad) *f.* riches or wealth of each other अवाद्वायुः शनैर्यस्यां लतां नर्तयमानवत्। नायासयन्त संत्रस्ता ऋतवोऽन्योऽन्यसंपदः Bhaṭṭi.8.61.

अन्योऽन्यसंपर्क (anyo'nya-samparka) *m.* mutual (bodily) contact राजन्नन्योऽन्यसंपर्के निर्भरे सति योषितम्। सृष्टापूर्वा तदा वृष्टिश्छिन्नहारैः पयोधरैः PadmP.(Ra.)82.42.

अन्योऽन्यसंपात (anyo'nya-sampāta) *m.* collision with each other नक्षत्रमार्गे भ्रमिते समीरैरन्योऽन्यसंपातविभिद्यमानम्। तदद्रिकूटम् ... भवदग्निलेशं चूर्णीकृतं भूतलमाससाद Rāvaṇā.19.40.

अन्योऽन्यसंपिण्डित (anyo'nya-sampiṇḍita) *adj.* formed into a mass with each other यद्याकाशं नाभविष्यदन्योऽन्यसंपिण्डितानि मूर्तानि न सूचीभिरप्यभेत्स्यन्त TattvVai.163. 20(*on* 3.40)

अन्योऽन्यसंपीडन (anyo'nya-sampīḍana) *n.* act of pressing against each other पार्ष्ण्यग्रपादाभ्यां द्वयोराकुञ्चितयोरन्योऽन्यसंपीडनं समसंस्थानम् TattvVai. 112.19(*on* 2.46)

अन्योऽन्यसंपीडित (anyo'nya-sampīḍita) *adj.* pressed against each other अन्योऽन्यसंपीडिताः कर्माशयाः ... निरुच्छ्वासाः स्वविपाकं प्रति TattvVai.69.22(*on* 2.13)

अन्योऽन्यसंपुटदृढा (anyo'nyasampuṭa-dṛḍhā) *adj.* (*f.*) having firmly joined the bowls, (of the palms) with each other अन्योऽन्यसंपुटदृढा घटिताग्रहस्ता मुद्राञ्जलिः TantrSa. 12.180.

अन्योऽन्यसंपृक्त (anyo'nya-sampṛkta) *adj.* mingled with each other मन्दीभवत्पुष्णमरीचिबिम्बम्। अन्योऽन्यसंपृक्तसमुद्रवारितरङ्गभङ्गैरिव लङ्घ्यमानम् HarVi. 9.67.

अन्योऽन्यसंप्रतिपत्ति (anyo'nya-sampratipatti) *f.* understanding between each other अन्योऽन्यसंप्रतिपत्तिमात्रनिबन्धनत्वात्तस्य निक्षेपाख्यं विवाद-पदमुपक्रमते Aparā.661.23(*on* 2.65); अन्यवचनार्थमन्योऽन्यसंप्रतिपत्तिर्हस्त-चातुर्याद्यथाभिमतपातनादिवोपधिः Aparā.804.23(*on* 2.202)

अन्योऽन्यसंप्रत्यय (anyo'nya-sampratyaya) *m.* trust in each other अन्योऽन्यसंप्रत्ययकारणानि ... रहस्युपामन्त्र्य तदर्थजानि शनैरपेयुर्द्दृढगूढमन्त्राः VarāṅgaC.12. 24.

अन्योऽन्यसंप्रीति (anyo'nya-samprīti) *f.* love for each other मगधे देशे ... उपश्रेणिको राजा तद्भार्या सुप्रभा प्रभा। तयोरन्योऽन्यसंप्रीतिसंलग्नमनसोरभूत्। तनयः श्रेणिको नाम BṛKathāK. 55.2.

अन्योऽन्यसंप्लव (anyo'nya-samplava) *m.* merger into each other कालः पदार्थानाम् ... परिवर्तकः। यथास्वं गुणपर्यायैरतो नान्योऽन्यसंप्लवः MahāP. 3.5.

अन्योऽन्यसंबद्ध (anyo'nya-sambaddha) *adj.* **A** connected with each other ध्रुवमन्योऽन्यसंबद्धा(न्धा) यस्मात् तस्मात् ध्रुवाः NāṭyaŚā.32.8; **B** tied with each other अन्योऽन्यसंबद्धं यथा स्यात् तथा सूत्रं तिर्यक्सूत्रं दद्यात् SetuBa.48.23.

अन्योऽन्यसंबन्ध (anyo'nya-sambandha) *adj.* **A** having connection with each other ध्रुवमन्योऽन्यसंबद्धा(न्धा) यस्मात् तस्मात् ध्रुवाः NāṭyaŚā. 32.8; उक्तसप्ताङ्गवतो लोके राष्ट्रस्य त्रिदण्डवत् अन्योऽन्यसंबन्धस्य परस्परविलक्षणोपकरणान्न किंचिदङ्गमधिकं भवति ManvaMu.418. 9(*on* 9. 296); **B** having relation to each other एवमन्योऽन्यसंबन्धं षाड्गुण्यं योऽनुपश्यति। सोऽबुद्धिनिगडैर्बद्धैरिष्टं क्रीडति पार्थिवैः Tantrākhyā.118.3.

अन्योऽन्यसंबन्ध (anyo'nya-sambandha) *m.* **A** mutual combination सिद्धे(ऽ)किंचित्कारो हेतुः स्वयं साध्यव्यपेक्षया। सर्वथान्योऽन्यसंबन्धे विरुद्धं श(स)कलात्मनि PramāSaṁ. 3.44; न हि क्षीरनीरयोरन्योऽन्यसंबन्धे एकतरस्य पानादिक्रिया अन्यतरस्य न भवतीति शक्यं वक्तुम् SyādvāMañ. 9(59); **Bi** mutual semantic relation न चाप्यन्योऽन्यसंबन्धे विधिरेषां प्रवर्तते (क्रिया-कारकयोः) TantrVā.707.10(*on* iii.1.8); क्रियाकाङ्क्षानिबन्धनः पदार्थानामन्योऽन्य-

संबन्धः नाख्यातपदरहितेषु वेदान्तवाक्येषु भवितुमर्हति NyāyKa.6.3; कारकयोश्च मन्त्राश्चाभिधानीरूपयोरन्योऽन्यसंबन्धो युक्तः MīmāKau. iii(1).79.4(*on* i.2.44); यत्र तद्धितवृत्तौ ... कारकतातिरिक्तसंबन्धेन वृत्तिस्तत्राकृत्यापि भावनासंबन्धं प्रथमतोऽन्योऽन्यसंबन्धेन वैशिष्ट्य उच्यमानेऽपि न वाक्यभेदः MīmāKau.iii(2).178.11(*on* ii. 2.6); **Bii** mutual relation सर्गाभिधानि चास्मिन्नवान्तरप्रकरणानि कुर्वीत। संधीनपि सुश्लिष्टांस्तेषामन्योऽन्यसंबन्धात् Kāvyālaṅ.(Ru.)16.19; एवमन्योऽन्यसमन्वये(v.l. अन्योऽन्यसंबन्धात्) अन्येऽपि भेदाः (शब्दहरणस्य) KāvyMī.57.10; यथा लौकिकानामलंकाराणां हिरण्मयानां मणिमयानां च पृथक् सौन्दर्यहेतूनामन्योऽन्यसंबन्धेन चारुत्वातिशयो दृश्यते तथैव काव्यालंकाराणाम् PratāYaBhū.472.4; **C** mutual contact or connection परमाणूनां निरवयवत्वे अन्योऽन्यसंबन्धेऽपि स्थौल्यासिद्धेः SarvaMaSaṁ. 28.2; NityoNi. 72.11.

अन्योऽन्यसंबन्धता (anyo'nyasambandha-tā) *f.* [Inst.] by way of being related to each other ब्रह्मविष्णुरुद्राणां तद्वाचकवर्णभेदानाम् अन्योऽन्यसंबन्धतया एकत्र प्रतीयमानत्वेन ... ह्रींकारस्य नन्दनोपमा LalitāTriBh. 354.2(*on* 58)

अन्योऽन्यसंबन्धपरिकल्पन (anyo'nyasambandha-parikalpana) *n.* assumption of mutual relation (काव्यालंकाराणाम्) तस्याङ्गानां प्रभेदा ये प्रभेदाः स्वगताश्च ये। तेषामानन्त्यमन्योऽन्यसंबन्धपरिकल्पने Dhvanyā.2.12.

अन्योऽन्यसंबन्धबल (anyo'nyasambandha-bala) *n.* [Abl.] on the strength of mutual relation देशकालप्रमात्रादीनां नियमहेतूनामन्योऽन्यसंबन्धबलादत्यन्तमपसरणे स एव साधारणीभावः सुतरां पुष्यति Kāvyānu.(He.)75.3(2)

अन्योऽन्यसंबन्धबोधकत्व (anyo'nyasambandhabodhaka-tva) *n.* the state of conveying mutual semantic relation अतः ... पदार्थानां न क्वचिदन्योऽन्यसंबन्धबोधकत्वम् ... प्रतीतम् PrakaPañ.393.11.

अन्योऽन्यसंबन्धभजन (anyo'nyasambandha-bhajana) *n.* separation or division of mutual relation अन्योऽन्यं देवताविशेषं प्रति द्रव्यस्य भजनं कर्तव्यमित्यर्थः। एवं विशब्दः श्रुत्यावृतः ... धातुना च प्रत्ययस्याविप्रकर्षः। एवमन्योऽन्यसंबन्धभजनं कुर्यात् ṬupṬ.140.12(*on* vi. 5.11)

अन्योऽन्यसंबन्धयोग्यार्थ (anyo'nyasambandhayogyārtha) *adj.* conveying meanings competent of having mutual semantic relation तत्राज्ञातेऽपि वाक्यार्थे श्रोतैवं विचिकित्सते। ब्रवीत्यन्योऽन्यसंबन्धयोग्यार्थानि पदान्ययम् ĀgaPrā.38.13.

अन्योऽन्यसंबन्धसिद्धि (anyo'nyasambandha-siddhi) *f.* establishment of mutual semantic relation कारकस्य ... भावनारूपक्रियासंबन्धित्वं विना कारकत्वायोगात् न कारकाणामन्योऽन्यसंबन्धसिद्धिः MīmāKau.i.154.18(*on* i.4.1)

अन्योऽन्यसंबन्धादि (anyo'nyasambandhādi) *adj.* mutual relation etc. असंकीर्णसिद्धान्तधर्माणामेवाधिकारिणामन्योऽन्यसंबन्धादियोग्यत्वम् इतरेषां तु बाह्यानामिव वर्जनीयत्वमपि प्रतिपादितम् PāñcRāRa.15.4.

अन्योऽन्यसंबन्धानादर (anyo'nyasambandhānādara) *m.* [Inst.] by ignoring mutual semantic relation प्रकृते तु दध्यादिविधीनामन्योऽन्यसंबन्धानादरेण ... विकल्पस्योत्तरकालिकत्वमिति विशेषः MīmāKau. iii(2).264.16 (*on* ii. 2. 23)

अन्योऽन्यसंबन्धाभाव (anyo'nyasambandhābhāva) *m.* absence of mutual semantic relation कारकाणां क्रियापरिहारेणान्योऽन्यसंबन्धाभावात् TantrVā. 53.2 (*on* i.2.31); TantrRa. 29.18.

अन्योऽन्यसंबन्धित्व (anyo'nyasambandhi-tva) *n.* the state of being related to each other 'ऐतदात्म्यमिदं सर्वं स आत्मा' इति निर्देशः 'रामानुजं लक्ष्मणपूर्वजं च' इतिवत् अन्योऽन्यसंबन्धित्वतात्पर्यातिशयकृतः ŚrutaPra.iA.186.7 (*on* i.1.1)

अन्योऽन्यसंबलन (anyo'nya-sambalana) *n.* mixture of each other शिखण्डाभरणभुवा मुक्ताफलालोकेन मरकतमणिकिरणकलापेन चान्योऽन्यसंबलनवृजिनेन प्रयागप्रवाहवेणिकावारिणेवागत्य स्वयमभिषिच्यमानम् ... हर्षमद्राक्षीत् HarṣaC.117.5.

अन्योऽन्यसंबाध (anyo'nya-sambādha) *adj.* pushing or pressing each other (राघवः) लोकैरन्योऽन्यसंबाधैर्यो द्रष्टुं च न शक्यते Rāmā.ii.2131*(2)

अन्योऽन्यसंभव (anyo'nya-sambhava) *m.* **A** production or origination of one from another दृश्यन्ते व्याधिसंकराः ... तथा चान्योऽन्यसंभवात् CaraS. ii.8.22(1941 Ed.); **B** natural inclination to each other शृङ्गारबीभत्सयोः समानाश्रयत्वेन तयोरन्योऽन्यसंभवोन्मूलकत्वम् Loc.172.19(*on* 3.24)

अन्योऽन्यसंभावितविशेष (anyo'nyasambhāvita-viśeṣa) *m.* particular attributes which are possible to be present in each other वैश्वानरोपासकत्वेनैकविद्यात्वाभिमानिनामन्योऽन्यसंभावितविशेषग्रहणाय ... 'किं ब्रह्मे'ति ... व्याख्यातम् ŚivārkaMaDī.i. 389.16(*on* i. 2. 27)

अन्योऽन्यसंभाव्यमान (anyo'nya-sambhāvyamāna) *adj.* being supposed or thought of one as the other स्वैराचारस्मरपरिचये तत्र शौरेः प्रवृत्ते वेषालापोद्धतगतितयान्योऽन्यसंभाव्यमाने। आसीत् ... तासामन्तःकलुषकलनानल्पसंकल्पजल्पः DaśāvaC.8.73.

अन्योऽन्यसंभाष (anyo'nya-sambhāṣa) *m.* mutual talk or conversation (रामसुग्रीवयोः) तयोरन्योऽन्यसंभाषाद्भृशं प्रीतिरजायत Rāmā.v.33.30.

अन्योऽन्यसंभाषण (anyo'nya-sambhāṣaṇa) *n.* mutual talk or conversation उभयोः प्रतिषिद्धमन्योऽन्यसंभाषणमाचरतोर्यः ... संग्रहणे दण्डः स एव वेदितव्यः Aparā.855. 23(*on* 2.285)

अन्योऽन्यसंभाषणकौतूहल (anyo'nyasambhāṣaṇa-kautūhala) *n.* interest or curiosity for mutual talk or conversation भट्टाचार्य, उपसृत्य विलोकयेदमन्योऽन्यसंभाषणकौतूहलम् CaitaCa.194.5(8)

अन्योऽन्यसंभाषणसक्तचित्त (ano'nyasambhāṣaṇasakta-citta) *adj.* whose minds are attached to mutual talk or conversation (नरेन्द्रपुत्री भटः च) अन्योऽन्यसंभाषणसक्तचित्तम् ... मिथुनं जहर्ष VarāṅgaC.19.37.

अन्योऽन्यसंभिन्न (anyo'nya-sambhinna) *adj.* **A** which have met each other अन्योऽन्यसंभिन्नदृशां सखीनां तस्यास्त्वयि प्रागनुरागचिह्नम्। कस्यापि कोऽपीति निवेदितम् MālaMā.1.317; **Bi** combined with each other यज्जल्पितं यच्चरितादिकं तदन्योऽन्यसंभिन्नमवन्तिदेशे KāvyMī. 9.10(3); **Bii** mixed with each other (वस्तु) अन्यदन्योऽन्यसंभिन्नं मिश्रमित्यभिधीयते SāhiSā.1.52.

अन्योऽन्यसंभेद (anyo'nya-sambheda) *m.* **1** mutual close relation, i.e. identity परत्र परावभासस्यान्योऽन्यसंभेदस्य विद्यमानत्वादध्यासलक्षणव्याप्तिरिहाप्युपपद्यते PañcPā.17.1(*on* i.1.1); होमो विश्वविकल्पानामात्मन्यस्तमयो मतः। तेषामन्योऽन्यसंभेदभावनं तर्पणं भवेत् TantrRā. 35.19; **2A** mutual confluence तदीयसर्वाङ्गजुषोरगाधं सौन्दर्यलावण्यसुधाम्रवन्त्योः। ममज्जुरापत्य दृशः सखीनामन्योऽन्यसंभेदमपूर्वतीर्थम् Yādavā.12. 23; **2B** mutual connection or combination (वर्णादीनाम्) तेषामन्योऽन्यसंभेदजातानामेकयुग्मतः ... संख्या कर्तुं न शक्यते TantrRā. 26.14(comm. तयोरन्योऽन्यसंश्लेषजनितरूपविशेषाः); (अक्षराणाम्) तेषामन्योऽन्यसंभेदालेखनात् स्फुरनन्तकाः (यन्त्रभेदाः) TantrRā.26. 74; अक्षराणाम् एषामन्योऽन्यसंभेदबाहुल्याद्बहवोऽर्णवाः TantrRā.35.63; **2C** mutual joining or entwining (अङ्गुल्यादीनाम्) तेषामन्योऽन्यसंभेदप्रकारैस्तत्प्रपञ्चता TantrRā.35.23; **3** act of rubbing or striking against each other अन्योऽन्यसंभेदसमुच्छ्रितासु कल्लोलरेखासु कदाचिदस्याः भूयः स्वर्लोकाक्रमसाध्वसेन सुरा दुद्रुवुरन्तरिक्षे Gaṅgāva.6.47.

अन्योऽन्यसंमत (anyo'nya-sammata) *adj.* approved or agreed by each other (कलावतीठिण्ठाकरालयोः) (शापेन) तेनायमावयोर्जातः संयोगोऽन्योऽन्यसंमतः KathāSāSāg.xviii.2.123.

अन्योऽन्यसंमर्द (anyo'nya-sammarda) *m.* **1** act of rubbing or pushing each other तेषामन्योऽन्यसंमर्दादूष्मेव समजायत MahāBhā.xvi.72.10; **2** clash or contest between each other पश्यन्त्यास्तं नृपं तस्या लज्जाकौतुकयोर्दृशि। अभूदन्योऽन्यसंमर्दः KathāSaSāg.i 3.66.

अन्योऽन्यसंमिलित (anyo'nya-sammilita) *adj.* mixed with each other अन्योऽन्यसंमिलितमांसलदन्तकान्ति ... मिथुनं चकास्ति KāvyālaṅSū.iii.2.10.

अन्योऽन्यसंमिश्रितात्मन् (anyo'nya-sammiśritātman) *adj.* having the nature of syntactically or semantically related to each other ये हि शब्दात्मानो ग्रन्थसंदर्भस्वभावा ये च तदभिधेया अर्थस्वभावास्ते सर्वेऽन्योऽन्यसंमिश्रितात्मान एव NyāyMañ.i. 234. 22.

अन्योऽन्यसंमीलनयोग्या (anyo'nyasammīlana-yogyā) *adj.* (*f.*) fit for combination with each other व्यायामानामन्योऽन्यसंमीलनयोग्यानां चारीणां संहत्या ... कल्पनम् ... कर्तुं शक्यम् AbhinBhā.ii.129.10(*on* 12.1)

अन्योऽन्यसंमुख (anyo'nya-sammukha) *adj.* **Ai** facing each other closely अन्योऽन्यसंमुखे पाणितले वै दक्षिणोत्तरे। कनिष्ठाङ्गुष्ठयोरग्रे श्लिष्टे दीर्घास्तथापराः। परितो भ्रामयेदेवं चक्रमुद्रेयमीरिता LakṣmīT.31.38; अन्योऽन्यसंमुखौ हस्तौ सुश्लिष्टौ मुक्ततर्जनी। मध्यमाङ्गुष्ठसंयोगान्मुद्रैषा क्षोभणी स्मृता ĪśānŚiPa.i. 21.155; i.38.46; ii. 56.58; **Aii** facing, i.e. joining with each other अन्योऽन्यसंमुखकर्कटदंष्ट्राद्वयाकारेण अङ्गुलीनामत्रावस्थानात् कर्कटः AbhinBhā. ii.57.10 (*on* 9.134); (विरचयामासुः) अभानुभयतो मार्गं मञ्चास्तेऽन्योऽन्यसंमुखाः TriṣaŚaPuC.i.4.614; अन्योऽन्यमुपघाटितौ (v.l. अन्योऽन्यसंमुखौ) दीर्घौ वक्राङ्गुष्ठौ ययोस्तौ ग्रथितं नाम मुद्रा SmṛtiCan.ii. 389.3; **B** facing, i.e. confronting each other (अर्जुनकर्णौ) तौ प्रजाभिरदृश्येतां रणायान्योऽन्यसंमुखौ PāṇḍaC.3.433.

अन्योऽन्यसंमुखतलत्व (anyo'nyasammukhatala-tva) *n.* the state of having palms facing each other closely (करौ) अन्योऽन्यसंमुखतलत्वात्तलमुखौ AbhinBhā.ii.71. 22(*on* 9.186)

अन्योऽन्यसंमुखाकार (anyo'nyasammukhākāra) *m.* act of making one facing another (पूजार्थम्) अन्योऽन्यसंमुखाकारः संनिधापनमीरितम् KulārT. 17.91.

अन्योऽन्यसंमुखीभूत (anyo'nya-sammukhībhūta) *adj.* which have become facing, i.e. joining each other युक्ते संबद्धे अनामिकाकनिष्ठिके ययोस्तौ तथोक्तौ तावन्योऽन्यसंमुखीभूतौ ... मीनो नाम मुद्रा SmṛtiCan.ii. 389.15.

अन्योऽन्यसहकारिता (anyo'nya-sahakāritā) *f.* **A** associateship of each other केचिद्विद्वन्मानिनः ... ध्वनिभेदयोः ... अन्योऽन्यसहकारिताम् ... यदाहुस्तद् भ्रान्तिमात्रमूलम् VyaktiVi.19.16; **B** auxiliary state, i.e. assistance of each other अन्त्योपान्त्यशब्दयोः ... अन्योऽन्यसहकारितायाम् एवमन्यस्मिन्नपि तत्र तत्र दर्शनात्कथं न व्याप्तिभङ्गः KhaṇḍanKhā.1310.14.

अन्योऽन्यसहकारिभाव (anyo'nya-sahakāribhāva) *m.* auxiliary state, i.e. assistance of each other मायिकामायिकाभ्यां स्वप्नजागरपदार्थाभ्यामन्योऽन्यसहकारिभावेनैकः पुरुषार्थो न संभवति SāṁkhyaPraBh. 94.32(*on* 3.26)

अन्योऽन्यसहचर (anyo'nya-sahacara) *adj.* invariably concomitant with each other, mutually co-existing 'अन्योऽन्यमिथुनवृत्तयः' अन्योऽन्यसहचराः अविनाभाववर्तिन इति यावत् (गुणाः) SāṁkhyaTaKau. 277.1(*on* 12); अन्योऽन्यसहचराः अविनाभूता इत्यर्थः ŚivārkaMaDī.ii. 56.6(*on* ii.2.1)

अन्योऽन्यसहभूहेतु (anyo'nyasahabhū-hetu) *m.* causes which are invariably concomitant with each other or mutually co-existing अविनाभाविनोऽपि रूपरसगन्धस्प्रष्टव्यस्वभावस्योपादायरूपस्यान्योऽन्यमेष प्रसङ्गः। अन्योऽन्यसहभूहेतुप्रसङ्ग इत्यर्थः Sphuṭā.ii.124.12(*on* 2.51)

अन्योऽन्यसहाय (anyo'nya-sahāya) *adj.* having each other as companion or assistant यत्र च समासेनानुक्ता वीप्सा भवति तत्र द्विर्वचनम्। तद्यथा। एकैकविचिताः अन्योऽन्यसहाया इति MahāBh.iii.363.13(*on* viii.1.1); नित्यवीप्सयोः। ... क्वचिदुक्तार्थस्यापि प्रयोगः। एकैकशो देहि। अन्योऽन्यसहाया इति BhāṣāVṛ. *on* viii.1.4; 'स्त्रीनपुंसकयोः' इति वार्तिके अन्योऽन्यमिमे ब्राह्मण्यौ इतरेतरमिमे कुले इत्यादि तत्रोदाहृतम्। ... अन्योऽन्यसहाया इति 'सर्वस्य द्वे' इति सूत्रस्थभाष्यप्रयोगोऽपि बोध्यः LaŚabdeŚe.ii.416.13.

अन्योऽन्यसहित (anyo'nya-sahita) *adj.* **A** forming clique तस्यामात्या बभूवुस्ते अन्योऽन्यसहितास्तदा MahāBhā.i. 1970*(1); **B** associated with each other विश्वेषां देवानामेकपदोपादानादन्योऽन्यसहितानां देवतात्वेऽवगते ... न ... पृथक्प्रयोगेण बाधितुं शक्यते CaturCin. iii(1).147.3.

अन्योऽन्यसहिष्णु (anyo'nya-sahiṣṇu) *adj.* tolerating each other, mutually conducive विशेषाणां धर्मिणि परमोत्कर्षानुसंधानतत्पराणामन्योऽन्यसहिष्णूनामियत्तया नियमासंभवात् RasāSu. 207.8(2. 263½)

अन्योऽन्यसह्यप्रश्न (anyo'nyasahya-praśna) *m.* enquiry regarding the health of each other अन्योऽन्यसह्यप्रश्नेन प्रमोदेन महोत्सवैः। ययौ कपीनां तदहश्चिन्तामौनेन रक्षसाम् RāmC.35.116.

अन्योऽन्यसाक्षिन् (anyo'nya-sākṣin) *m.* mutual witnesses विष्णुदत्तः ... सनिर्वेदमचिन्तयत् ... अन्यालाभात्प्रविष्टाः स्मः किं त्वत्रान्योऽन्यसाक्षिणः KathāSaSāg.vi.6.66.

अन्योऽन्यसांकर्य (anyo'nya-sāṅkarya) *n.* **A** mutual cross-connection एषां चान्योऽन्यसांकर्याल्लोष्ठसंचारक्रमेण बहवः प्रक्रमभेदप्रकाराः समुद्भवन्ति VyaktiVi.63.4; **B** mutual commingling (परस्त्रीणाम्) क्वचिदन्योऽन्यसांकर्यमासां लक्ष्येषु दृश्यते SāhiDa.125.5.

अन्योऽन्यसाचिस्मित (anyo'nya-sācismita) *n.* smile with side glance at each other अन्योऽन्यसाचिस्मितचतुरसखीकामिभिर्वीक्ष्यमाणाः। उत्तेरुस्तीरलेखाम् ... हरिणशिशुदृशः SaduktiKa.139.20.

अन्योऽन्यसादृश्य (anyo'nya-sādṛśya) *n.* similarity with each other स्वधर्मसादृश्यं केचित् त्रिशिखाः ... पञ्चशिखाः ... इति लोके त्रिशिखादीनामन्योऽन्यसादृश्यम् Kāśi.iii.147.12(*on* 5(6).20)

अन्योऽन्यसादृश्यविशेषरम्य (anyo'nyasādṛśyaviśeṣa-ramya) *adj.* beautiful due to distinct similarity with each other अन्योऽन्यसादृश्यविशेषरम्यान् सा पञ्च भैमी पुरुषान् ददर्श Nalābhyu.5. 27.

अन्योऽन्यसानुराग (anyo'nya-sānurāga) *adj.* (used as noun) (those) having love for each other अन्योऽन्यसानुरागौ यदि जीवितमुज्झतः स्म तद्भवतु KathāSaSāg.xii. 28.95.

अन्योऽन्यसापेक्ष (anyo'nya-sāpekṣa) *adj.* **A** mutually dependent प्रत्यक्षानुपलम्भस्रोतःपञ्चकेन तानि पञ्च वस्तूनि एकसंवित्समुद्रविश्रान्तानि कृतानि तदा एकीभूतानि प्रमात्रा स्वतन्त्रतया अन्योऽन्यसापेक्षाणि PratyabhiVi.i.361. 5 (*on* i.7.4); एवमन्योऽन्यसापेक्षं नाभविष्यत्त्वयं यदि। ... राज्याप्तिः कथमस्य भविष्यति RājTa.(Śrī.)4. 548; **B** syntactically expectant of each other (एकवाक्यस्थपरस्परसापेक्षपदत्वेन उभयोः साम्ये सति) एकप्रमाजनने अन्योऽन्यसापेक्षपदत्वेनेत्यर्थः LaCandr.356.18.

अन्योऽन्यसापेक्षता (anyo'nya-sāpekṣatā) *f.* **A** mutual dependence इदानीं दैवपुरुषकारयोरन्योऽन्यसापेक्षतामाह Aparā. 588.1(*on* 1.349); **B** mutual expectancy एकस्मिन् कार्येऽन्योऽन्यसापेक्षतया तुल्यनिष्पादकत्वेनान्वय इतरेतरयोगः ŚrutaPra.iB.102.8(*on* i.1. 2)

अन्योऽन्यसापेक्षत्व (anyo'nya-sāpekṣatva) *n.* **A** mutual expectancy किमत्र कारणं यदिन्द्रियपरमाणूनां विषयपरमाणूनां च विज्ञानोत्पत्तये तुल्येऽप्यन्योऽन्यसापेक्षत्वे न द्वयानामेषां केवलेन्द्रियपरमाणुवदेकायतनत्वं व्यवस्थाप्यते Sphuṭā.i. 53.10 (*on* 1.20); नीलकण्ठत्वादिधर्मस्यापहतपाप्मत्वादिगुणानां ब्रह्मणि नित्यत्वादन्योऽन्यसापेक्षत्वाच्चोपसंहारे न विरोधः BrahmSūBh.(Śrī.)ii.352.3(*on* iii.3.38); **B** mutual dependence अत्र विरोचनस्य फणामणिरूपणं दिनादीनामहिप्रभृतिरूपणमिति चान्योऽन्यसापेक्षत्वम् AlaṅkāRa.26.55; भ्रमाज्ञानजीवभेदानामन्योऽन्यसापेक्षत्वाच्चक्रकम् NyāySu.(Ja.)207A. 2(*on* i.4.6); वस्तुव्यवहारयोरापरोक्ष्येऽन्योऽन्यसापेक्षत्वादन्योऽन्याश्रयः Nyāyāmṛ. 511A.8.

अन्योऽन्यसापेक्षा (anyo'nya-sāpekṣā) *f.* mutual dependence, i.e. mutual relation (कर्मशास्त्रज्ञानशास्त्रयोः) कथमन्योऽन्यसापेक्षा कथं वापि समुच्चयः SarvaVeSāSaṁ.185.

अन्योऽन्यसाभिलाष (anyo'nya-sābhilāṣa) *adj.* being in love with each other स वानङ्गप्रभां दृष्ट्वा वणिक्सापि च तं तदा। अन्योऽन्यसाभिलाषौ तौ बभूवतुरुभावपि KathāSaSāg.ix. 2.301; (चन्द्रस्वामी नारायणी दासी च) अन्योऽन्यसाभिलाषौ च दैवाद्द्वौ तौ बभूवतुः KathāSaSāg.ix.6.108.

अन्योऽन्यसामन्त (anyo'nya-sāmanta) *m.* vassals or landlords neighbouring each other न चैवं ग्रामक्षेत्रगृहादिष्वन्योऽन्यसामन्तैरन्योऽन्यनिर्णयः कार्यः SmṛtiCan.iv.545.9.

अन्योऽन्यसामर्थ्य (anyo'nya-sāmarthya) *n.* **1** mutual competency or efficacy (विभावानुभावाः) एवमन्योऽन्यसामर्थ्यं दर्शयन्ति रसोदये BhāvPra. (Śā.)33.1(2); **2** strength of each other अथातिबलम् – स्पर्धयान्योऽन्यसामर्थ्यव्यक्तिस्त्वतिबलं भवेत् RasāSu.276.2(3.166)

अन्योऽन्यसामान्यविशेषपरिवर्तन(anyo'nya-sāmānyaviśeṣaparivartana) *n.* mutual exchange of general and particular, i.e. etymological and conventional terms शास्त्रीयः शब्दः ... रूढयौगिकतन्मिश्रैः प्रभेदैः स पुनस्त्रिधा। ... तन्मिश्रोऽन्योऽन्यसामान्यविशेषपरिवर्तनात् Candrā.1.12.

अन्योऽन्यसाम्य (anyo'nya-sāmya) *n.* **A** similarity or sameness with each other (यो मां पश्यति सर्वत्र सर्वं च मयि) अन्योऽन्यसाम्यादन्यतरदर्शनेनान्यतरदपीदृशमिति पश्यति GītāBh.(Rā.)346. 2(*on* 6.30); **B** mutual equality अन्योऽन्यसाम्यकुपितो दिदर्शयिषुरन्तरम्। चक्रं सस्मार च मधुः TriṣaŚaPuC.iv.4.176.

अन्योऽन्यसायक (anyo'nya-sāyaka) *m.* missiles or arrows of each other अन्योऽन्यसायकबलाहतिजातवह्निः आहवः प्रववृते रघुनन्दनस्य RāmC.(App.2) 37.70.

अन्योऽन्यसाहचर्य (anyo'nya-sāhacarya) *n.* proximity with each other विजयते, पराजयते अन्योऽन्यसाहचर्याद्वा प्रादिपरिपठितयोरिह ग्रहणम् CāndraVṛ. *on* i.4.53; अन्योऽन्यसाहचर्यात्प्रोपयोरुपसर्गयोर्ग्रहणम् PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P.i. 3.42(443.18)

अन्योऽन्यसाहित्य (anyo'nya-sāhitya) *n.* **A** mutual association or togetherness (श्राद्धे) यदि पुनरेकं पदार्थमेकस्मिन् कृत्वानन्तर एव क्षणे तमेवान्यस्मिन्नपि कुर्यात् तदा ब्राह्मणादीनामन्योऽन्यसाहित्यमापादितं भवति CaturCin. iii(1).762.13; **B** collective occurrence of each other यत्रान्योऽन्यसाहित्यान्वयपूर्वक इतरेतरपदार्थान्वयस्तत्र समासः साधु TattvCin.iv(2).799.5; समूह एव चेतरेतरयोगपदवाच्यः। अत एव तद्विग्रहवाक्ये चद्वयादिप्रयोगः। तेन ह्यन्योऽन्यस्मिन्नन्योऽन्यसाहित्यं गम्यते BālamBha. ii.258. 30(*on* 2.145); **C** mutual company राधया माधवो देवो माधवेन च राधिका। विराजत इत्यादि। अनयैव श्रुत्या अन्योऽन्यसाहित्यविधानपरया नित्यसंबन्धः प्रेमोत्कर्षश्चोक्तः VedāntRa-Mañ.1. 5(72. 5); **D** mutual combination पौर्णमास्यमावास्याख्ययोः समुदाययोरन्योऽन्यसाहित्यं विना फलापूर्वासाधनत्वेऽपि 'पौर्णमास्यां पौर्णमास्या यजेत ...' इति तृतीयया समुदायापूर्वसाधनत्वावगमः MayūMāli. 393.17(*on* iv. 3.18)

अन्योऽन्यसाहित्यनियम (anyo'nyasāhitya-niyama) *m.* rule or regulation of mutual association or togetherness संघातापत्तिः किं शरीरोपाधिकी स्वाभाविकी ... वा। ... न द्वितीयः। अनेकेषामवयवानामन्योऽन्यसाहित्यनियमादर्शनात्

SarvaDaSaṁ.16. 215.

अन्योऽन्यसिद्धता (anyo'nyasiddha-tā) *f.* the state of being accomplished by means of each other अज्ञानतो वा द्वैतस्य सत्यता स्वत एव चेत्। अनवस्थितिरज्ञानहेतौ वान्योऽन्यसिद्धि(?द्ध)ता UpādhiKha.1B.3.

अन्योऽन्यसुदृढचेष्टित (anyo'nya-sudṛḍhaceṣṭita) *n.* firm or sure actions in the case of each other अन्योऽन्यसुदृढचेष्टितसद्भावस्नेहपाशबद्धानाम्। विच्छेदकरो मृत्युर्धीराणां वा परिच्छेद: KuṭṭaMa.466 (comm. अन्योऽन्यं प्रति यानि सुदृढानि ... स्थिरतामापन्नानि चेष्टितानि)

अन्योऽन्यसुसहाय (anyo'nya-susahāya) *adj.* well assisted by each other कीकसासुनव: सर्वे ... । अन्योऽन्यसुसहायाश्च निर्जग्मुर्नगरान्तरात् BrahmāṇḍP. iii. 24.11.

अन्योऽन्यसुहृद् (anyo'nya-suhṛd) *m.* mutual friends (सात्वतपाण्डुसेनाया: युद्धे) तेषामन्योऽन्यसुहृदां कृते कर्मणि दुष्करे। सिंहनाद: ... सुमहानभूत् MahāBhā.ix.20.6; अन्योऽन्यसुहृद: सर्वे ते वणिज्यार्थम् ... रत्नद्वीपं रत्नाकरं ययु: PārśvC.7.786.

अन्योऽन्यसूतोन्मथन (anyo'nyasūtonmathana) *n.* act of killing the charioteers of each other अन्योऽन्यसूतोन्मथनादभूतां तावेव सूतौ रथिनौ च कौचित् RaghuVa.7. 52.

अन्योऽन्यसेना (anyo'nya-senā) *f.* armies of each other परस्परं वेगितमाप्नुवन्तो न पेतुरुद्भिद्य शरा हयाश्च। तेऽन्योऽन्यसेनामुभयेऽप्यनाप्य स्वं श्लाघमाना इव तीक्ष्णभावम् RāghPāṇ.(Dha.)16. 24.

अन्योऽन्यसैन्य (anyo'nya-sainya) *n.* armies of each other ताभ्यामन्योऽन्यसैन्ये ... नोद्यमाने महास्त्रै: सद्योभारावतारात्क्षितिरपि सुतरां भोगिभर्तुर्बभूव RāghPāṇ.(Ka.)1.12.

अन्योऽन्यसैन्यविमर्दन (anyo'nyasainya-vimardana) *n.* act of crushing the armies of each other लोकायतं तन्त्रमन्योऽन्यसैन्यविमर्दनैर्नष्टम् PraboCan. 5.10(87.16)

अन्योऽन्यसौहार्द (anyo'nya-sauhārda) *n.* mutual harmony or conformity (श्रुतीनाम्) तासामन्योऽन्यसौहार्दमाहुर्यतिवराश्रया: ŚatDū.198.16.

अन्योऽन्यस्खलन (anyo'nya-skhalana) *n.* collision against each other अन्योऽन्यस्खलनाद्दूरमुच्छलन्तो नभस्तले। उभयेऽपि शराश्चेलु: प्राक्प्रत्यञ्च इवानिला: PāṇḍaC.13.390.

अन्योऽन्यस्खलित (anyo'nya-skhalita) *adj.* colliding against each other विवृतात्मधैर्यपारं नीराणां निधिरेष दूरपार:। व्यक्तं हसतीव चन्द्रगौरैरन्योऽन्यस्खलितैर्महोर्मिभिस्त्वाम् RāmC.14. 24.

अन्योऽन्यस्तोत्र (anyo'nya-stotra) *n.* praise of each other प्रपञ्चस्तु मिथ:स्तोत्रम् ... हास्यकृत् ... अत्र नटसूत्रधारयोरयथार्थस्यान्योऽन्यस्तोत्रस्य हास्यायैव प्रवृत्तत्वात् प्रपञ्च: RasāSu. 274. 20(3.168)

अन्योऽन्यस्त्री (anyo'nya-strī) *f.* **1** woman of different caste ब्राह्मणादिवर्णानामन्योऽन्यस्त्रीगमनेन ... वर्णसंकरो नाम जायते ManvaMu. 430.3 (*on* 10. 24); **2** wife of another person व्यभिचारोऽन्योऽन्यस्त्रीगमनम् BālamBha.i. 290. 23(*on* 1.94)

अन्योऽन्यस्थानप्राप्ति (anyo'nyasthāna-prāpti) *f.* occurrence of one word in the place of the other छन्दसां स्वरूपेणान्योऽन्यस्थानप्राप्तिलक्षणव्यतिक्रमासंभवात् ... तत्संबन्धित्वमात्रेण व्यतिक्रमो वाच्य: MayūMāli.740.6(*on* x. 5. 26)

अन्योऽन्यस्थितिहेतु (anyo'nyasthiti-hetu) *m.* cause of existence, i.e. sustenance of each other अन्योऽन्यस्थितिहेतुत्वादन्नादत्वमुच्यते। शरीरप्राणयोरेवं प्राणो वा अन्नम्। शरीरमन्नादमिति TaiUBhāVā. 202.8(3)

अन्योऽन्यस्नेह (anyo'nya-sneha) *m.* **A** fondness or affection for each other (सोमशर्मासोमिल्लयो:) भवेतां नन्दनौ तयो:। अन्योऽन्यस्नेहसंपन्नौ BṛKathāK.16.3; **B** love for each other अन्योऽन्यस्नेहवृद्धिं प्रकटयति विधि: प्रायश: पुण्यभाजाम् Subhāṣi. 2003.

अन्योऽन्यस्नेहवृत्ति (anyo'nya-snehavṛtti) *f.* state or nature of affection for each other ताभ्यामदु:खाभ्यामन्योऽन्यस्नेहवृत्तिभि:। केऽपि ... अत्यवाह्यन्त वासरा: VikraDeC.4. 94.

अन्योऽन्यस्पर्धा (anyo'nya-spardhā) *f.* [Inst.] **A** in mutual contest or competition तास्तदा तम् ... संतोषयितुमुद्यता:। ... अन्योऽन्यस्पर्धया MahāBhā.iii. 259.5; अन्योऽन्यस्पर्धयारूढावावामादित्यसंसदम् MahāBhā.iii. 266.48; अन्येऽपीतरे जना:। अन्योऽन्यस्पर्धया राजन् लज्जयान्येऽवतस्थिरे MahāBhā.vi. 54. 29; यद्वा न्यायोऽयमन्योऽन्यस्पर्धया यदुपप्लुतम्। शमिता दण्डयेच्छाम्यम् RājTa.(Ka.)8. 2231; 8.2071; वितस्ता° ... °नद्यास्तदापगा: अन्योऽन्यस्पर्धयेवोग्रा ग्रामांस्तीरेष्वमज्जयन् RājTa.(Śrī.)1(3).8; अन्योऽन्यस्पर्धया प्रविशतो: ... संनद्धयो राजधानी ययौ संभ्रमलोलताम् RājTa.(Śrī.)3.380; **B** in mutual rivalry or emulation अन्योऽन्यस्पर्धया राजन् व्यायच्छन्त महारथा: MahāBhā.vi.42. 24; (संपातिजटायू) अन्योऽन्यस्पर्धया युक्तावुन्मत्तौ स्वबलेन तौ BrahmP.166.4; देवानामन्योऽन्यस्पर्धया पृथग्पृथग्व्यूहकल्पनामुपक्रम्य MayūMāli. 853. 22(*on* xii.1.12); **C** in mutual envy or jealousy अन्योऽन्यस्पर्धया राजन् ज्ञातय: संगता मिथ: MahāBhā.vi.229*(1)

अन्योऽन्यस्पर्धाविच्छेद (anyo'nyaspardhā-viccheda) *m.* destruction of mutual envy or jealousy एकावयविपरिग्रहस्तु ... अन्योऽन्यस्पर्धाविच्छेदाय नात्यन्ताय प्रभवति NyāyKu.110.12.

अन्योऽन्यस्पर्धिन् (anyo'nya-spardhin) *adj.* **A** contesting or competing with each other (अङ्गिरसउशनसौ) ब्राह्मणौ तावुभौ नित्यमन्योऽन्यस्पर्धिनौ भृशम् MahāBhā.i.71.6; अन्योऽन्यस्पर्धिनां तेषां यद्येकं सत्करिष्यसि शेषा: ... न योत्स्यन्ते MahāBhā.vii. 5.15; अन्योऽन्यस्पर्धिनो राजन्यजन्ते गुणत: सदा MahāBhā.xii.413*(1); **B** rivalling or emulating each other तयो: समभवद् युद्धम् ... । दिव्यास्त्रविदुषोस्तीव्रमन्योऽन्यस्पर्धिनोस्तदा MahāBhā.iii. 272.11; viii.63.63; (कर्णार्जुनौ) अन्योऽन्यस्पर्धिनौ राजन्नन्योऽन्यस्य वधैषिणौ MahāBhā.viii. 979*(2); (द्रौण्यर्जुनौ) अन्योऽन्यस्पर्धिनौ तौ तु शरै: ... । ततक्षतुर्मृधेऽन्योऽन्यम् MahāBhā.ix.13. 23; तदावाम् ... मोहितौ ... अन्योऽन्यस्पर्धिनौ रात्रावविज्ञाय परस्परम् VāyuP.i. 23.103.

अन्योऽन्यस्पर्धिवीर्य (anyo'nyaspardhi-vīrya) *n.* mutually competing valour अन्योऽन्यस्पर्धिवीर्यार्जितशुचियशसोऽप्याहवे वीरवारा:। स: श्रीहम्मीरवीर: समरभुवि कथं जीयते लीलयैव HammīMaKā.10. 22.

अन्योऽन्यस्पर्श (anyo'nya-sparśa) *m.* act of touching each other, mutual touch (आसनेषु ... विविक्तेषूपवेशयेत्) 'विविक्तेषु' उपविष्टानामन्योऽन्यस्पर्शपरिहारक्षमान्तरालवत्सु CaturCin.iii(1).1193. 2; धून्वन् शिरोजान् करजै: प्रियाया: ... अत्रोभयोरन्योऽन्यस्पर्शहर्षेण स्वेद: RasāSu. 91.8(1. 304); उदक्ययोरन्योऽन्यस्पर्शे निर्णय: VīraMi.(Saṁskāra.)147.15; भोक्तृणामन्योऽन्यस्पर्शे ... गायत्र्यष्टशतं जपेत् BālamBha.i. 544. 21(*on* 1. 249)

अन्योऽन्यस्पर्शन (anyo'nya-sparśana) *n.* act of touching each other, mutual touch वृत्तक्षेत्रत्रयस्यान्योऽन्यस्पर्शनाज्ञातस्यान्तरस्थितक्षेत्रस्य सूक्ष्मफलानयनसूत्रम् GaṇiSāSaṁ. 6.83½(1)

अन्योऽन्यस्पृष्ट (anyo'nya-spṛṣṭa) *adj.* touching each other वृत्तक्षेत्रत्रयाणां च। अन्योऽन्यस्पृष्टानामन्तरजक्षेत्रसूक्ष्मगणितं किम् GaṇiSāSaṁ. 6.85½; पवनोद्धतशिखरै: स्पर्शयन्ति परस्परम्। आरात्पवनतोऽन्योऽन्यस्पृष्टशाखावतंसका:। नागवृक्षा: SkandP.v(1). 5.14.

अन्योऽन्यस्पृष्टाग्रा (anyo'nyaspṛṣṭāgrā) *adj.* (*f.*) tips of which are touching each other अन्योऽन्यस्पृष्टाग्रयो: मध्यमयो: पृष्ठतोऽधरोत्तरं तिर:-प्रसारितानि दक्षवामानामाकनिष्ठाग्राणि तर्जनीभ्यां धृत्वा ... सर्वखेचरी NityoNi.72.10.

अन्योऽन्यस्पृहा (anyo'nya-spṛhā) *f.* longing for each other रजो रागात्मकं रागहेतुभूतम्। रागो योषित्पुरुषयोरन्योऽन्यस्पृहा GītāBh.(Rā.)590.25 (*on* 14.7)

अन्योऽन्यस्मारितार्थ (anyo'nyasmāritārtha) *m.* meaning or referent caused to be recollected from each other अन्योऽन्यस्मारितार्थान्वितमभिदधति स्वार्थमेवं पदानि TattvMu.4.91.

अन्योऽन्यस्मित (anyo'nya-smita) *n.* act of smiling at each other यत्रान्योऽन्यस्मितमनुनय: ... । तस्य प्रेम्णस्तदिदमधुना वैशसं पश्य जातं त्वं पादान्ते लुठसि न च मे मन्युमोक्ष: AmaŚ.38; SaraKaṇṭhā. 575.8; SubhāRaK. 21.14; SaduktiKa.100.15; Subhāṣi.1630.

अन्योऽन्यस्मितचन्द्रिका (anyo'nyasmita-candrikā) *f.* moonlight in the form of mutual smile अन्योऽन्यस्मितचन्द्रिकाकिशलयैराराधयन्मन्मथं गोपीगोपपरीवृतो यदुपति: पायाज्जगन्मोहन: KṛṣṇaKa.2.104.

अन्योऽन्यस्मृतिहेतु (anyo'nyasmṛti-hetu) *m.* cause of memory of each other अत्रैव प्रमाणादयोऽर्था: ... अन्योऽन्यस्मृतिहेतव: TātpaṬ.(Vā.)574. 19(*on* iii. 2.42)

अन्योऽन्यस्य (anyo'nyasya) *adv.* [SaraKaṇṭhā.(Gr.)i.1.124; GaṇRa.1.6 (13); 1.6(15); 1. 9(25)] mutually, reciprocally, to each other अन्त एवान्ये पशवोऽन्योऽन्यस्य स्कन्दन्ति JaimiBr.1.250; अन्योऽन्यस्याभिसंक्रुद्धावन्योऽन्यं जघ्नतु: शरै: MahāBhā. iii.17. 24; तौ तु पक्षप्रहाराभ्यामन्योऽन्यस्योरुविक्रमौ। प्रहरन्तौ भयं तीव्रं प्रजानां चक्रतुस्तदा MārkP.9.14; वैद्यपुत्रौ ... प्रत्तानामनुकामानामन्योऽन्यस्य प्रभक्षिणौ BrahmāṇḍP.ii. 59.8.

अन्योऽन्यस्वरूप (anyo'nya-svarūpa) *n.* form or nature of each other, mutual form अन्योऽन्याभावो नामान्योऽन्यस्वरूपमेव परस्य NyāySu.(Ja.) 49B.13(*on* i.1.1)

अन्योऽन्यस्वरूप (anyo'nya-svarūpa) *adj.* of the form or nature of each other कार्यकारणयोरपि। एकत्वमेव भेदे हि नैवान्योऽन्यस्वरूपता ĪśvaPraSū. ii.4.17.

अन्योऽन्यस्वरूपानुगम (anyo'nya-svarūpānugama) *m.* accordance of mutual form अत्यन्तव्यावृत्तानां पिण्डानां यतः कारणादन्योऽन्यस्वरूपानुगमः प्रतीयते तदनुवृत्तिप्रत्ययहेतुः सामान्यम् SyādvāMañ.8(12); NyāyKa.11.19.

अन्योऽन्यस्वरूपाविष्ट (anyo'nyasvarūpāviṣṭa) *adj.* connected with the form of each other विकल्पप्राणितं पूर्वापरीभूतत्वं क्रमरूपता क्रियायाः किंचित् क्षणं न वस्तु स्पृशति, ते हि क्षणा नान्योऽन्यस्वरूपाविष्टाः PratyabhiVi. i.115.1(*on* i. 2.9)

अन्योऽन्यहरण (anyo'nya-haraṇa) *n.* division of each other अण्डभा?न्नविरोधोऽस्ति त्वन्योऽन्यहरणे सति। सर्वेषां योनयः सर्वा इच्छाकाले ह्युपस्थितौ(ते) PauṣkS. 28.48.

अन्योऽन्यहर्ष (anyo'nya-harṣa) *m.* pleasure in each other अन्योऽन्यहर्षान्ननृतुस्तथान्याश्चित्राङ्गहाराः स्तनभिन्नहाराः Saund.10. 37.

अन्योऽन्यहस्त (anyo'nya-hasta) *m.* **A** hands of each other (कुमारः) अन्योऽन्यहस्तैः प्रतिनीयमानो बालेन्दुवद्वृद्धिमुपाजगाम VarāṅgaC.2.3; **B** different hands पाशाङ्कुशाहिडमरूककपालशूलैः खट्वाङ्गशक्तिशरचापयुतैर्भवन्ति। अन्योऽन्यहस्तकलितैः कति मूर्तिभेदाः शंभोर्हरेरिव गदारिसरोजशङ्खैः Līlā. 269.

अन्योऽन्यहस्तग्रह (anyo'nyahasta-graha) *m.* act of holding hands of each other कलिङ्गसेनाप्यालिङ्ग्य तां सोमप्रभां तदा। ... ततः कथाक्रमेणैव वाचा सख्यमबध्यत। ताभ्यामुभाभ्यामन्योऽन्यहस्तग्रहपुरःसरम् KathāSaSāg.vi. 2.110.

अन्योऽन्यहस्तार्पण (anyo'nyahastārpaṇa) *n.* act of joining (single) hand of each other सः ... हरिरङ्गनानाम्। अन्योऽन्यहस्तार्पणसंप्रवृत्तमासां जहासाञ्जलिमप्यपूर्वम् Yādavā 4.48 (comm. परस्परस्य एकैकहस्तार्पणेन)

अन्योऽन्यहानि (anyo'nya-hāni) *f.* damage to each other ब्रह्मकर्मप्रतिबन्धकरूपभूतार्चनं ब्राह्मणानामयुक्तं, तदन्येषां रागद्वेषादिरज्जुबद्धानामन्योऽन्यहानिमभीप्सूनां तद्विद्यावैशद्यप्रत्यासत्तिः ŚaṅkaVi.(Ā.)227.12.

अन्योऽन्यहाराभिहत (anyo'nya-hārābhihata) *adj.* reciprocally multiplied by the denominators अन्योऽन्यहाराभिहतौ हरांशौ राश्योः समच्छेदविधानमेवम्। मिथो हराभ्यामपवर्तिताभ्यां यद्वा हरांशौ सुधियात्र गुण्यौ Līlā.29.

अन्योऽन्यहासानुभाव (anyo'nyahāsānubhāva) *m.* external indication of the smile of each other अन्योऽन्यहासानुभावेन इयमेव कपटकेलिरिति निश्चीयते HāsyaCū.131.14.

अन्योऽन्यहिंसाप्रणय (anyo'nyahiṁsāpraṇaya) *m.* dislike for the injury to each other अन्योऽन्यहिंसाप्रणयं नियच्छन् परस्परप्रेम विवर्धयंश्च। योगादुपायज्ञतया च तेषां विस्मारयामास स मत्स्यवृत्तम् JātaMā.95.13(15.2)

अन्योऽन्यहितकृत् (anyo'nya-hitakṛt) *adj.* doing good or favour to each other युवां पूर्वभगिन्यौ ... अन्योऽन्यहितकृन्निर्द्वन्द्वं हृदयं हि वाम् KathāSaSāg.iii. 3.150.

अन्योऽन्यहीन (anyo'nya-hīna) *adj.* **1** deprived of each other तां सुन्दरीं चेन्न लभेत नन्दः सा वा निषेवेत न तम् ...। द्वन्द्वं ध्रुवं तद्विकलं न शोभेतान्योऽन्यहीनाविव रात्रिचन्द्रौ Saund.4.7; **2** devoid of (distinctness from) each other पात्रे महति पात्राणि यथैवान्तर्गतानि तु। भवन्त्यन्योऽन्यहीनानि परस्परसमाश्रयात्। तथा ह्यालोक आकाशे भेदास्त्वन्तर्गता मताः VāyuP.i.49.177; MastyaP.123. 58; BrahmāṇḍP.i.19.187.

अन्योऽन्यहृतचेतस् (anyo'nyahṛta-cetas) *adj.* having minds seized, i.e. distracted by each other (चित्तोत्सवापिङ्गलयोः) विद्यालाभस्तयोर्नासीदन्योऽन्यहृतचेतसोः PadmP.(Ra.)26.7.

अन्योऽन्यहृदयग्रहण (anyo'nyahṛdaya-grahaṇa) *n.* act of winning the hearts of each other (स्त्रीपुरुषसंयोगः ... उपचारकृतः) उपचारोऽन्योऽन्यहृदयग्रहणोचितैर्व्यापारैः परिपूर्णः AbhinBhā.iii.187.7(*on* 22.98)

अन्योऽन्यहृदयासीन (anyo'nyahṛdayāsīna) *adj.* staying, i.e. residing in the hearts of each other भ्रातरः अन्योऽन्यहृदयासीनाः प्रेमनिर्भरचेतसः। ... रेमिरे स्वेप्सितं पुरि PadmP.(Ra.)94.37.

अन्योऽन्यहेति (anyo'nya-heti) *f., m.* weapons of each other समीकम्। अन्योऽन्यहेतिपरिघट्टनकीर्णवह्निज्वालापरिस्फुरणतर्जितविद्युदर्चिः RāghPāṇ.(Ka.)13.8.

अन्योऽन्यहेतु (anyo'nya-hetu) *m.* **1** means of (acquiring) each other प्राणानां च धनस्य साधनधियामन्योऽन्यहेतुः पणः PañcT. 2.45(237.12); **2** cause of each other ग्रहणीदोषाः ... आनाहोऽतिसारश्च वर्से(?सर्वे) त्वन्योऽन्यहेतवः Hastyāyur. 86.16(1.12)

अन्योऽन्यहेतुक (anyo'nyahetu-ka) *adj.* **1** caused by each other द्वादशाङ्गः प्रतीत्यसमुत्पादोऽन्योऽन्यहेतुकोऽन्योऽन्यप्रत्ययः ĀryaŚāS.13.4; PramāVār. 2.42; **2** dependent on each other साधनं सर्वमर्थानामर्थो धर्मादिसाधनः। ... संपद् धर्मकामादिहेतुजा। भूयो धर्मेण सामुत्र तया ताविति च क्रमः। एकचक्रकमेतद्धि प्रोक्तमन्योऽन्यहेतुकम् BhaviP.24B.9(i.6.24)

अन्योऽन्यहेतुकत्व (anyo'nyahetuka-tva) *n.* the state of being caused by each other किं सूत्रान्तरापाश्रयेणाविद्यायोनिशोमनस्कारयोरन्योऽन्यहेतुकत्वप्रदर्शनेन प्रयोजनम् Sphuṭā.iii.45.19(*on* 3.27)

अन्योऽन्यहेतुता (anyo'nyahetu-tā) *f.* **1** the state of being the cause of each other, reciprocal causality प्रबन्धवृत्त्या गन्धादेरिष्टैवान्योऽन्यहेतुता। तदबाधकमेवेदं तद्धेतुत्वप्रसञ्जनम् TattvSaṁ.530; अन्योऽन्यहेतुता चैव ज्ञानशक्त्योरनादिका ŚlokaVār.272.6(*on* 5(3).17); अक्षरानुगतोऽप्यर्थो यदि संशय्यते तदा। नित्यप्रयोगरूपोत्थविज्ञानात्तद्विनिश्चितिः। प्रयोगेऽपि च संशीतौ वाक्यार्थज्ञानसंश्रयात्। निर्णीतेऽसंशयं प्राज्ञ एवमन्योऽन्यहेतुता BṛĀraUBhVā.i.4. 1626; विक्षेपतत्संस्कारयोरन्योऽन्यहेतुतयाभावोऽनादित्वात् बीजाङ्कुरादिवत् IṣṭaSi. 334.17; **2** relation of being the cause of each other, mutual causal relation रूपशब्दादिबुद्धीनामस्त्येवान्योऽन्यहेतुता TattvSaṁ.1310.

अन्योऽन्यहेतुत्व (anyo'nyahetu-tva) *f.* the state of being the cause of each other, reciprocal causality यद्यप्यक्षैर्विना बुद्धिर्न तान्यपि तया विना। तथाप्यन्योऽन्यहेतुत्वं ततोऽप्यन्योऽन्यहेतुके PramāVār. 2.42.

अन्योऽन्यहेतुहेतुमत्ता (anyo'nya-hetuhetumattā) *f.* mutual cause- and-effect relationship ननु ऊहबाधयोर्न मिथो हेतुहेतुमत्ता ... नानयोरन्योऽन्यहेतुहेतुमत्ता ŚāstrDī.645.16(*on* x.1.1)

अन्योऽन्यांश (anyo'nyāṁśa) *m.* **1** aspect or part of each other स एवं जायतेंऽशेन केचिदिच्छन्ति मानवाः। ततोऽपरे ब्रुवन्तीममन्योऽन्यांशेन जायते VāyuP.ii.5.137; **2** ninth aspect (*navamāṁśa*) of each other भवेत् ... । अन्योऽन्यांशगयोः सितावनिजयोरन्यप्रसक्ताङ्गना Bṛhajjā. 24.9.

अन्योऽन्यांसप्रणिहितभुजा (anyo'nyāṁsapraṇihita-bhujā) *adj.* (*f.*) who have their arms put on the shoulders of each other अन्योऽन्यांसप्रणिहितभुजाः संगताः कौतुकेन। ... योषितः पामराणां पश्यन्त्यस्त्वाम् ... लेख्यलीलां वहन्ति NalaCam.6.67.

अन्योऽन्याकाङ्क्षत्व (anyo'nyākāṅkṣa-tva) *n.* the state of being dependent on each other सर्वतः प्राणः ... आगच्छतु, यच्च ... आयुः तदप्यागच्छतु, यतस्त्वामृतत्वेन प्राणदानसामर्थ्यादित्यन्योऽन्याकाङ्क्षत्वं मन्त्रस्वरूपाम्नानवेलायामेव प्रतीयते MīmāKau.iii(2).127. 5(*on* ii.1.48)

अन्योऽन्याकाङ्क्षा (anyo'nyākāṅkṣā) *f.* **A** mutual semantic competency क्रियाकाङ्क्षानिबन्धनः पदार्थानामन्योऽन्यसंबन्धः ... यत्र तु नास्ति तत्रोपसंसर्गपरतया पदैरभिहितानां पदार्थानामेव योग्यतासंनिधिमतामन्योऽन्याकाङ्क्षानिबन्धनः संबन्धः NyāyKa.6.6; **B** mutual syntactic expectancy अन्योऽन्याकाङ्क्षासंनिधियोग्यतावन्ति पदानि वाक्यम् VivaPraSaṁ.269.21.

अन्योऽन्याकाङ्क्षालक्षण (anyo'nyākāṅkṣā-lakṣaṇa) *adj.* characterised by mutual semantic competency न च ... प्रत्यभिज्ञापनविधानाभ्यां न वाक्यभेदः प्रसज्यते इति समर्थनमनुपपन्नम् ... इति वाच्यम्, विध्यभावे ... अन्योऽन्याकाङ्क्षालक्षणप्रकरणानुत्थित्या आज्यभागयोः तन्मूलकगृहमेधीयाङ्गत्वकल्पनासिद्धिप्रसङ्गात् PūrvottaVāNaMā. 27.17.

अन्योऽन्याक्रमिन् (anyo'nyākramin) *adj.* attacking or pushing each other अन्योऽन्याक्रमिणः शरारिशिशवः प्रातर्नदीरोधसि प्रालेयाम्बु पिबन्ति SubhāRaK.35.4.

अन्योऽन्याक्रान्ततेजस्क (anyo'nyākrāntatejas-ka) *adj.* **1** surpassing each other in valour तावुद्यतौ कृत्यं भ्रातरौ भुवि चक्रतुः। अन्योऽन्याक्रान्ततेजस्कौ सूर्याचन्द्रमसाविव PadmP.(Ra.)6.355; **2** surpassing each other in lustre or brilliance, outshining each other, PadmP.(Ra.) 6.355.

अन्योऽन्याक्रान्तिकरण (anyo'nyākrānti-karaṇa) *n.* act of over-reaching or cheating each other अन्योऽन्याक्रान्तिकरणं विगृह्यासनमुच्यते NītiSā.11.13 (comm. आक्रान्तिरतिसंधानम्। अरिविजिगीष्वोः परस्परमतिसंधानपूर्वकम्)

अन्योऽन्याक्षमिन् (anyo'nyākṣamin) *adj.* not tolerating, i.e. hating each other अन्योऽन्याक्षमिणः शरारिशिशवः प्रातर्नदीरोधसि प्रालेयाम्बु पिबन्ति SaduktiKa.180.26.

अन्योऽन्याक्षर (anyo'nyākṣara) *n.* **A** letters of each other सामर्ग्यजुषसंकुलात्। तत् सूक्तमिथुनम् ... उत्थितम्। ... आद्योस्तथान्तयोः शश्वदन्योऽन्याक्षरमिश्रितम् LakṣmīT.50.15; **B** syllables of each other अन्योऽन्याक्षरवर्तिन्या चैकान्तरतयाथवा। शृङ्खलाबन्ध इत्युक्तः VidaMuMa.3.42.

अन्योऽन्याक्षारण (anyo'nyākṣāraṇa) *n.* mutual reproach or accusation (of adultery) विट्शूद्रयोरेवमन्योऽन्याक्षारणे प्रथमो वैश्यस्य शूद्रस्य मध्यमः (दण्डः) ManvaVi.1042. 3(*on* 8.277)

अन्योऽन्याक्षेप (anyo'nyākṣepa) *m.* **1** mutual relation (between word and meaning) एकात्मकयोरेव हि वाच्यवाचकयोरन्योऽन्याक्षेपात्परस्परनियमः TantrVā. 225.14(*on* i.3.23); **2** mutual implication विशेषणविशेष्यभाव एव विषयोऽवगन्तव्यो यत्र स्वसौन्दर्यादेव तयोरन्योऽन्याक्षेपः न विध्यनुवादभावः Kāvyānu.(He.) 206.18; **3** mutual censure or abuse मूर्धावसिक्ताम्बष्ठयोरन्योऽन्याक्षेपे दण्डमाह Subodhi.89.18(*on* 2.206)

अन्योऽन्याक्षेपक (anyo'nyākṣepaka) *adj.* mutually exclusive अन्योऽन्याक्षेपकत्वे सत्यन्वयव्यतिरेकयोः। उभयोरुक्तिरेकस्य नात्येति पुनरुक्तताम् VyaktiVi. 84.17.

अन्योऽन्याक्षेपिन् (anyo'nyākṣepin) *adj.* mutually exclusive बुद्धिः सर्वात्मनान्योऽन्याक्षेपिनानार्थसंश्रया। सादृश्यमूला वार्थस्पृक्संदेहालंकृतिर्मता CitraMī. 62. 23.

अन्योऽन्याख्यायिन् (anyo'nyākhyāyin) *adj.* shouting at each other अन्योऽन्याख्यायिभिर्लोकैः पुरं मुखरतामगात् RājTa.(Ka.)8.1368.

अन्योऽन्यागम (anyo'nyāgama) *m.* act of approaching each other कर्मेशस्थनवांशराशिपवशाद्वृत्तिं जगुस्तद्विदः। भैषज्योर्णतृणाम्बुधान्यकनकव्यापारमुक्तादिकैरन्योऽन्यागमदूतवृत्तिभिरिनस्यांशे तु जीवत्यसौ JātaPā.15.44.

अन्योऽन्यागस्कृत् (anyo'nyāgaskṛt) *adj.* offending or provoking each other (वीराणाम्) तेषाम् ... युद्धम् ... अवर्तत ... । अन्योऽन्यागस्कृताम् MahāBhā.vi.75.55.

अन्योऽन्यागस्कृत (anyo'nyāgaskṛta) *adj.* who have offended or provoked each other (वीराणाम्) तेषाम् ... युद्धम् ... अवर्तत ... । अन्योऽन्यागस्कृतां राजन् (v.l. अन्योऽन्यागस्कृतानां तु) MahāBhā.vi.75.55.

अन्योऽन्यागुणसंचय (anyo'nyāguṇa-sañcaya) *m.* collection of demerits or defects of each other सर्वान् गुणान्। निघ्नन्त्येव यथा शरीरमखिलं दोषत्रयः प्रोत्कटाश्चान्योऽन्यागुणसंचयानपि महान्यामार्धतुल्याः पृथक् VasiS.32.76.

अन्योऽन्याग्रह (anyo'nyāgraha) *m.* absence of knowledge of each other यदि शुक्तेरन्यस्य च ग्रह एवान्योऽन्याग्रहो नान्यः, तदा उभयोरपि सदा सहैव ग्रहभावादग्रहोऽपि सहैव स्यात् IṣṭaSi. 272. 20.

अन्योऽन्याघात (anyo'nyāghāta) *m.* **1** mutual multiplication चः पञ्चविकल्पो गीस्त्वेकविकल्पः इत्यन्योऽन्याघाते पञ्चैव प्रतिपादम् ChandaśCū.3.71(4); **2A** collision against each other शत्रूणां कालरात्रौ समिति समुदिते बाणवर्षान्धकारे ... । अन्योऽन्याघातमत्तद्विरदघनघटादन्तविद्युच्छटाभिः पश्यन्तीयं समन्तादभिसरति मुदा सांयुगीनं जयश्रीः SaduktiKa. 213.16; **2B** strikes against each other अन्योऽन्यमिलिताः कांस्यघनवत्कठिना घनाः। अन्योऽन्याघातसहना नदन्तः सुभटा बभुः RājTa.(Śrī.) 1(1).151.

अन्योऽन्याङ्ग (anyo'nyāṅga) *n.* **1** subsidiary or subordinate parts of each other कुर्याद्वा व्यूहभेदेन मन्त्रसङ्घस्य पूजनम्। अन्योऽन्याङ्गानि फालेन मुख्यतन्त्रत्रिकस्य च PauṣkS. 20.60; **2A** bodily parts of each other पायाद्वः ... अन्योऽन्याङ्गनिपातजर्जरजरत्स्थूलास्थिजन्मा रवः SaraKaṇṭhā. 510. 25; **2B** bodies of each other गाढाश्लेषे तव किल पुरा यः स्तनोत्तुङ्गभूमावन्योऽन्याङ्गव्यतिकरविधेरन्तरायं विवेद। सोऽयम् ... दूरवर्ती पतिस्ते ... वदति भवतीमित्थमस्मन्मुखेन HaṁsDū.(Vā.)104.

अन्योऽन्याङ्गाङ्गिभाव (anyo'nyāṅgāṅgibhāva) *m.* mutual part- and-whole relationship सर्वेषां प्रधानभावनान्वितानां नान्योऽन्याङ्गाङ्गिभावः संभवति NyāyRaMā.134.6.

अन्योऽन्याङ्गिकसंचार (anyo'nyāṅgikasañcāra) *m.* mutual movement of limbs अन्योऽन्याङ्गिकसंचारैर्हस्ततालैर्मिथः कृतैः। परिक्रम्य च निष्क्रामेत् BhāvPra. (Śā.)264.17(9)

अन्योऽन्याङ्गीकरण (anyo'nyāṅgīkaraṇa) *n.* mutual agreement or consent (स्त्रियं स्पृशेददेशे यः स्पृष्टो वा मर्षयेत्तया। परस्परस्यानुमते सर्वं संग्रहणं स्मृतम्) अन्योऽन्याङ्गीकरणे सर्वं संग्रहणं मन्वादिभिः स्मृतम् ManvaMu.353.9(*on* 8.358); BālamBha.ii.333.28(*on* 2.284)

अन्योऽन्याङ्घ्रि (anyo'nyāṅghri) *m.* **A** feet of each other अन्योऽन्याङ्घ्रिलग्नैस्तैर्भौतैर्यावद्य शृङ्खला। रचिता स वृषस्तावदुत्पपात जवान्नभः KathāSaSāg.x.9.194; **B** feet, i.e. quarters of each other (metre) इन्द्रवज्रोपेन्द्रवज्रयोरन्योऽन्याङ्घ्रिमेलनमुपजातिर्भवेत् KāvyKaVṛ.5.17(1.2); **C** both feet, i.e. cross-legged feet (ईशानम्) ज्ञानमूर्तिरिति ख्यातम् ...। अन्योऽन्याङ्घ्रितलं सम्यक् स्फिक्पिण्डाधः प्रकल्पयेत् ŚilpaRa.ii.22.159.

अन्योऽन्याचरण (anyo'nyācaraṇa) *n.* behaviour or conduct of each other अन्यश्च कश्चिदन्योऽन्याचरणनिन्दापरायणः ... कलिः UdaySuKa.79.9.

अन्योऽन्याचारक (anyo'nyācāra-ka) *m.* behaviour, i.e. assistance of each other बभूव तस्याः स्वच्छाया द्वितीया तापसी सखी। ... सूच्या तया सुनिर्गत्य सुपाताक्ष्या स्म कूणितैः। पश्चात्सख्याभयासाधुरन्योऽन्याचारके बलम् (कृतम्) YogVā.iii.72.14 (comm. परस्पराचरणीये स्थैर्यसाहाय्ये)

अन्योऽन्याञ्जलि (anyo'nyāñjali) *m.* folded palms (in respect) of each other तावन्योऽन्याञ्जलिं कृत्वा ... ननन्दतुर्दशरथो रोमपादश्च Rāmā.i.10.22.

अन्योऽन्यातिरेक (anyo'nyātireka) *m.* [Inst.] excepting or without each other न ह्यन्योऽन्यातिरेकेण संहतानां क्वचित्स्थितिः BṛĀraUBhVā.iii.9.88.

अन्योऽन्यातिविरुद्ध (anyo'nyātiviruddha) *adj.* **A** totally contradictory to each other नान्योऽन्यातिविरुद्धार्थवाक्यानां तत्र दर्शनात्। अतिप्रमाणविषयं ब्रह्म BṛĀraUBhVā.iii. 9.172; **B** totally hostile or inimical to each other (देहमनसोः) रागद्वेषवतोर्नित्यमन्योऽन्यातिविरुद्धयोः। एतयोर्मूलकाषेण विनाशः परमं सुखम् YogVā.v.53.52 (comm. परस्परोपतापकत्वाद्द्वेषवतोर्व्याघ्रयोः ... इव एतयोः सतोः)

अन्योऽन्यातिशय (anyo'nyātiśaya) *m.* **A** excellence of or superiority over each other (पार्षतहार्दिक्ययोः) तयोः समभवद्युद्धं भीष्महेतोर्महारणे। अन्योऽन्यातिशयैर्युक्तं यथा वृत्रमहेन्द्रयोः MahāBhā.vi.107.41; उपर्युपरि देवानामन्योऽन्यातिशये स्थितम्। नरैः पुण्यफलं स्वर्गे मूलच्छेदेन भुज्यते SkandP.i(2).42.132; प्रभावातिशयो यश्च यश्चानुभवनात्मकः। अन्योऽन्यातिशयो यश्च तेऽपि नातिशयात्पृथक् SaraKaṇṭhā. 540.2; एतज्जगत्सर्वमन्योऽन्यातिशये स्थितम् PadmP.ii.66. 215; **B** abundance or excesiveness of each other शताप्सरसं स्वर्गिणं दृष्ट्वा पञ्चाप्सरसः ... दुःखमुत्पद्यते। ... तदेवमन्योऽन्यातिशयात् स्वर्गेऽपि दुःखमव्यावृत्तम् MāṭhVṛ.8. 22(*on* 2); **C** [Abl.] due to competition with each other भार्याः ... साध्वीः ... भवनं यज्ञदत्तस्य पितृमित्रस्य शिश्रियुः। ... मध्यमा ... तासां पुत्रमसूत सा। अन्योऽन्यातिशयात्तस्मिन्स्नेहश्चासामवर्धत KathāSaSāg.i.3.15.

अन्योऽन्यातिशयस्थिता (anyo'nyātiśaya-sthitā) *adj.* (*f.*) remaining in the superiority over each other स्वर्गेऽपि हि कुतः सौख्यं दृष्ट्वा दीप्तां परश्रियम्। उपर्युपरि देवानामन्योऽन्यातिशयस्थिताम् PadmP.ii.66.181.

अन्योऽन्यातिशयाशिन् (anyo'nyātiśayāśin) *adj.* desirous of superiority over each other ब्रह्मा ... हरिः ... रुद्रः ... अन्योऽन्यमात्सर्यादन्योऽन्यातिशयाशिनः ... । ब्रह्मनारायणौ पूर्वं रुद्रः कल्पान्तरेऽसृजत् ŚivaP.vii(1).13.16(516A.10)

अन्योऽन्यातिशयित (anyo'nyātiśayita) *adj.* excelling or surpassing each other विरला उपकृत्यैव ... सरित्प्रवाहा इव। अत्र यदिदमुपकृत्यानपेक्षितप्रत्युपकाराणां गमनम्, यच्चाकृतप्रत्युपकाराणां तद्विरहेऽवसादनं तदुभयमपि जलधरसरित्प्रवाहयोरन्योऽन्यातिशयितयोरुपन्यस्यमानं प्रत्यनीकन्यासो भवति SaraKaṇṭhā.503.21.

अन्योऽन्यातिशयोच्छ्रित (anyo'nyātiśayocchrita) *adj.* exhalted by superiority over each other दुःखं दुःखेन शाम्यति। एवमेतज्जगत्सर्वमन्योऽन्यातिशयोच्छ्रितम् SkandP.i(2).42.147.

अन्योऽन्यातिशयोपेत (anyo'nyātiśayopeta) *adj.* endowed with superiority over each other तौ स्पर्धिनावस्त्रौ ... । अन्योऽन्यातिशयोपेतौ तदालोक्य पितामहः। ... उवाच VarāP.21.60; अन्योऽन्यातिशयोपेताः संभवा भोगसंप्लवे PadmP.ii.66. 204.

अन्योऽन्यात्मकता (anyo'nyātmaka-tā) *f.* **A** the state of being of the nature of or identical with each other अन्योऽन्यस्मिन्नन्योऽन्यात्मकतामन्योऽन्यधर्मांश्चाध्यस्येतरेतराविवेकेन अत्यन्तविविक्तयोर्धर्मधर्मिणोः मिथ्याज्ञाननिमित्तः ... लोकव्यवहारः BrahmSūBh.(Śaṅ.)2.2(*on* i.1.0); कुतोऽदो लभतेऽसत्त्वं यत्सदात्मनि निष्ठितम्। अन्योऽन्यव्यतिरेकित्वान्नान्योऽन्यात्मकता तयोः BṛĀraUBhVā. i.2.14; स्वरूपमन्योऽन्यात्मकतान्योऽन्यधर्माध्यासौ। ... फलं व्यवहारः VedāntKa.9.21 (*on* i.1.0); अन्तःकरणवृत्तिरविद्यावृत्तिश्चेति द्वे इमे ज्ञाने तथापि विषयाधीनं फलम्। ... तद्विषयश्च सत्यमिथ्याभूतयोरिदमंशरजतांशयोरन्योऽन्यात्मकतयैकत्वमापन्नः SarvaDaSaṁ.16.645; **B** type of figure of speech Anyo'nya (*lit.* the state of being identical with or like each other) अन्योऽन्यात्मकता यथा SaraKaṇṭhā. 348.17.

अन्योऽन्यात्मकत्व (anyo'nyātmaka-tva) *n.* the state of being of the nature of or identical with each other अन्योऽन्यस्मिन्नन्योऽन्यात्मकत्वमपि

चेत्सत्यात्तदा अतस्मिंस्तदिति न भवेत् NyāySu.(Ja.)59A.1(*on* i.1.1)

अन्योऽन्यात्मता (anyo'nyātma-tā) *f.* the state of being of the nature of or identical with each other भावो भावान्तरात्मत्वमत एव न यास्यति। न द्वयोरन्यथाभावमृतेऽन्योऽन्यात्मतामियात् IṣṭaSi. 232.7; 235. 5; यद्यप्यत्रान्तःकरण-वृत्तिरविद्यावृत्तिश्चेति ज्ञानद्वयम्, तथापि तद्विषयः सत्यानृतयोरिदंरजतयोर-न्योऽन्यात्मतयैकत्वमापन्नः VivaPraSaṁ.42.22.

अन्योऽन्यात्मताव्यवच्छेद (anyo'nyātmatā-vyavaccheda) *m.* negation of the state of being of the nature of or identical with each other यदि भावान्तरान्नान्योऽभावो न भावान्तरं सिध्येत् नायमयमित्यन्योऽन्यात्मताव्यवच्छेदमन्तरेण भेदासिद्धेः, अन्यथा एकस्मिन्नपि तत्प्रसङ्गात् IṣṭaSi. 296.10.

अन्योऽन्यात्मत्व (anyo'nyātma-tva) *n.* the state of being of the nature of or identical with each other यदि नाम एकवस्तुज्ञाने सर्वस्याभिन्नं रूपं भाति तथापि न भिन्नरूपं भाति। ... न च तयोरन्यवस्तुत्वम् अन्योऽन्यात्मत्वेन प्रतीतेः अन्यथा अप्रतीतेश्च IṣṭaSi.319.7; 319.12.

अन्योऽन्यात्मत्वसंभव (anyo'nyātmatva-sambhava) *m.* possibility of the state of being of the nature of or identical with each other न विरुद्धागुणयोरन्योऽन्यात्मत्वसंभवः BrahmSūBh.(Śaṅ.)774.5(*on* iv.1.3)

अन्योऽन्यात्मन् (ano'nyātman) *m.* **A** nature of one another गोत्वेन न हि शुक्लत्वं गोत्वं वा तेन रज्यते। अन्योऽन्यात्मन्यसद्भावाद्व्यक्त्यङ्गत्वाद्द्वयोरपि ŚlokaVār.7.31(854.5); **B** [Inst.] in the form of each other सदसतोरन्योऽन्यात्मना ख्यातिरन्यथाख्यातिः IṣṭaSi.138.16; अन्योऽन्यात्मना त्वमू गोचरयन् कथमसौ सोपाख्यगोचरोऽपि समीचीनतया न विभ्रमः NyāyMa.87. 5; न सहावस्थानं दृष्टान्ते विवक्षितं दार्ष्टान्तिके तदभावात् किं त्वन्योऽन्यात्मना स्फुरणम् VedāntKa.5.13(*on* i.1.0)

अन्योऽन्यात्मपरावृत्त (anyo'nyātma-parāvṛtta) *adj.* exchanged or excluded from the nature of each other प्रत्यभिज्ञाविशेषात्तदुपादानं प्रकल्पयेत्। अन्योऽन्यात्मपरावृत्तभेदाभेदावधारणात् NyāyVi. 2.130.

अन्योऽन्यात्मव्यवच्छेद (anyo'nyātma-vyavaccheda) *m.* exclusion of the nature of each other (शुक्लगवादिषु) अनैकान्तिकानेकवाक्यार्थोपप्लवे सति। अन्योऽन्यात्मव्यवच्छेदादेकत्र स्थाप्यते मतिः ŚlokaVār.7.271(920.4)

अन्योऽन्यात्मसंभेद (anyo'nyātma-sambheda) *m.* [Inst.] on the basis of the relation of the form of each other पारिशेष्याद्विषयविषयिणोरन्योऽ-न्यात्मसंभेदेनैव तद्धर्माणामपि परस्परसंभेदेन विनिमयात्मना भवितव्यम् Bhām.4.14 (*on* i.1.0)

अन्योऽन्यात्माकार (anyo'nyātmākāra) *adj.* having the form of the nature of each other यश्चासौ विषयविषयिभावात्मा दृग्दृश्ययोःसंबन्ध इष्यते, किं ताभ्यामसंबद्धः ... आहोस्विदनुभयात्मा, अन्यो[ऽन्यात्माकारो] वा ŚatDū.101.29.

अन्योऽन्यात्यन्ताभाव (anyo'nyātyantābhāva) *m.* mutual and constant absences न च समवायिनाशे ध्वंसनाशः ... अन्योऽन्यात्यन्ताभाव-योर्नित्यत्वेऽनेकसमवेतत्वे च जातित्वप्रसङ्गः TattvCin.i.670.4; भिन्नत्वेनापि शब्दविशेषणत्वे बाधकाभावात् तस्यान्योऽन्यात्यन्ताभावसाधारणार्थकत्वेनासाधारण्येन तदर्थकत्वाभावाद्य ŚaṅkaVi.(Ā.)260.13.

अन्योऽन्यादृष्टसंचार (anyo'nyādṛṣta-sañcāra) *adj.* moving about unseen by each other (लीलाप्रज्ञादेव्यौ) ददृशतुः ... । त्रैलोक्यवरभूतौघ-संचाराविरलान्तरम्। अन्योऽन्यादृष्टसंचारसुरासुरकुलाकुलम् YogVā.iii.24.17.

अन्योऽन्याधरपान (anyo'nyādharapāna) *n.* act of drinking (nector of) the lips of each other दर्शनस्पर्शनादीनि निषेवते विलासिनौ। ... आदिशब्दादन्योऽन्याधरपानचुम्बनादयः SāhiDa.181.8.

अन्योऽन्याधार (anyo'nyādhāra) *m.* substratum of each other आभ्यन्तरं शरीरं स्वं बाह्यं राष्ट्रमुदाहृतम्। अन्योऽन्याधारसंबन्धादेकमेवेदमिष्यते NītiSā.6.2.

अन्योऽन्याधारता (anyo'nyādhāra-tā) *f.* **A** the state of being the substratum of each other नानाधर्मप्रणाड्या बहुभिरपिपदैर्धर्मिणोऽत्रैक्यसिद्धौ नान्योऽन्याधारतैक्ये प्रसजतः TattvMu.4.98; **B** the state of being dependent on each other (सप्ताङ्गस्येह राज्यस्य विष्टब्धस्य ... न किंचिदतिरिच्यते) [विष्टब्ध]स्यान्योऽन्याधारतया। त्रिदण्डवदन्योऽन्यावष्टम्भगृहादिदण्डत्रयवत् ... न किंचिद्व्यसनमतिरिच्यते ManvaVi.1260.7(*on* 9. 296)

अन्योऽन्याधारत्व (anyo'nyādhāra-tva) *n.* the state of being the substratum of each other आत्माकाशयोः ... । नापि संयोगित्वम्। गुणादौ तदसंभवात्। संयोगिनोरुभयोरन्योऽन्याधारत्वप्रसङ्गाच्च TattvPradī.(Ci.)337.2.

अन्योऽन्याधाररूप (anyo'nyādhāra-rūpa) *n.* [Inst.] in the form of being the substratum of each other वासुदेवे स्थितं चक्रं चक्रमध्ये तु माधवः। अन्योऽन्याधाररूपेण प्रणमामि स्थिताविह MatsyaP.285.17.

अन्योऽन्याधिक्यन्यूनताभाव (anyo'nyādhikyanyūnatā-bhāva) *m.* condition of being in excess or deficit of each other प्रतिसर्गावस्थायाम् ... । सत्त्वरजस्तमसामन्योऽन्याधिक्यन्यूनताभावादङ्गाङ्गिभावानुपपत्तेर्न जगत्सर्ग उपपद्यते BrahmSūBh.(Rā.)475.7(*on* ii.2.6)

अन्योऽन्याधिपतित्व (anyo'nyādhipatitva) *n.* mutual dominence अन्योऽन्याधिपतित्वेन विज्ञप्तिनियमो मिथः Viṁśa.18.

अन्योऽन्याधिष्ठानत्व (anyo'nyādhiṣṭhāna-tva) *n.* the state of being the substratum of each other नैतत्सारम् ... ज्ञानज्ञेयभ्रमयोरन्योऽन्याधिष्ठानत्वे चाधिष्ठानस्य पूर्वभावित्वेनान्योऽन्याश्रयत्वात् VivaPraSaṁ. 50.6.

अन्योऽन्याधिष्ठित (anyo'nyādhiṣṭhita) *adj.* subsisting on, i.e. supported by each other अस्ति नूनमन्योऽन्याधिष्ठितो यदर्थोऽयं संघात इति संगतिः MāṭhVṛ.29.22(*on* 17)

अन्योऽन्याधीन (anyo'nyādhīna) *adj.* dependent on each other अर्थक्रियास्थितेः ... कथं प्रवृत्तिः। अप्रवृत्तस्य वा कथमर्थक्रियास्थितिः। तदिहोभयस्मिन्नन्योऽन्याधीने दुरुत्तरमितरेतराश्रय(त्व)म् Kāśi.i.102.10(*on* 2.76)

अन्योऽन्याधीनता (anyo'nyādhīnatā) *f.* mutual dependence अविद्याजीवयोः ...। अन्योऽन्यासंश्रयो नो चेदन्योऽन्याधीनताहतिः Nyāyāmṛ. 351B.10; 352A. 5; (अविद्याजीवयोः) न च ... अन्योऽन्याधीनताक्षतिः AdvaiSi.585.6; अविद्यानाशस्य जीवनाशव्यापकत्वेनाविद्याया जीवोपाधित्वेन वा अन्योऽन्याधीनता GuruCandr.iii. 24.17; LaCandr. 585.19.

अन्योऽन्याध्यसन (anyo'nyādhyasana) *n.* superimposition on each other, mutual superimposition (वस्त्वधिष्ठानयोः) अन्योऽन्याध्यसने निरास्पदमिदं शून्यं जगत्स्यात् SaṁkṣeŚā.1.31(i.40.18)

अन्योऽन्याध्यास (anyo'nyādhyāsa) *m.* superimposition on each other, mutual superimposition यदि स्वप्नेऽपि ... रूपाद्यर्थाः ... भान्तोऽन्योऽन्याध्यासेन भान्ति सर्वस्वप्नभ्रमबाधात्मा तेषां स्वरूपग्राही ... जाग्रद्बोधो न जातु स्यात् IṣṭaSi.283.15; जलव्योम्ना घटाकाशो यथा सर्वैस्तिरोहितः। तथा जीवे च कूटस्थः सोऽन्योऽन्याध्यास उच्यते PañcDa.6.24; अन्योऽन्याध्यासम् ... । ईश्वरब्रह्मणोः सिद्धं कृत्वा ब्रूते सुरेश्वरः PañcaDa.6.190; अन्योऽन्याध्यासरूपेण कूटस्थाभासयोर्वपुः। एकीभूय भवेन्मुख्यस्तत्र मूढैः प्रयुज्यते PañcDa.7.10; ननु आत्मबुद्ध्योरन्योऽन्या-ध्यासाभिप्रायप्रयुक्तोऽयमस्मच्छब्दो नात्मस्वरूपविषयक इति चेन्न VedāntRaMañ.1.1 (9.2); (प्रियः पुत्रात् पिण्डः पिण्डात्तथेन्द्रियम्) अन्योऽन्याध्यासाच्चिदचिद्ग्रन्थिरूपोऽध्यासः SiddhāBi.40.7; न च कूटस्थप्रकाशिते कथं जीवस्य व्यवहारस्मृत्यादिकमिति शङ्क्यम्। अन्योऽन्याध्यासेन जीवैक्यत्वापत्त्या कूटस्थस्य जीवान्तरङ्गत्वात् Siddhā-LeSaṁ.155.5.

अन्योऽन्याध्यासानुरोध (anyo'nyādhyāsānurodha) *m.* [Inst.] in accordance or conformity with the mutual superimposition अवच्छिन्नसत्ता तु क्लृप्तेति चेन्न, कपालाद्यवच्छिन्नचिति घटादेः घटाद्यवच्छिन्नचिति कपालादेश्च तादात्म्यस्याप्यन्योऽन्याध्यासानुरोधेन क्लृप्तत्वात् GuruCandr.i. 37.17.

अन्योऽन्याध्यासाभाव (anyo'nyādhyāsābhāva) *m.* absence of mutual superimposition अनिवृत्तिश्च पूर्वमेतयोः (ओंकारोद्गीथयोः) अन्योऽन्याध्यासाभावात् SrutaPra.ii.469.4(*on* iii.3.9)

अन्योऽन्याननदर्शिन् (anyo'nyānana-darśin) *adj.* looking at the faces of each other कनकपुर्याख्या पुरी ... । श्रुतापि नैव सास्माभिर्दर्शने देव का कथा। इति ते चावदन्सर्वे अन्योऽन्याननदर्शिनः KathāSaSāg.v.1.49; x.10.68; गणौ ... । बभूवतुः स्मितमुखावन्योऽन्याननदर्शिनौ KathāSaSāg. xvii.1.61.

अन्योऽन्यानन्तरबल (anyo'nyānantarabala) *adj.* having the strength equal to each other बलदेवश्च भीमश्च मद्रराजश्च वीर्यवान्। ... अन्योऽन्यानन्तरबलाः परस्परजयैषिणः। बाहुयुद्धमभीप्सन्तः MahāBhā.iv. App.I.27(13)

अन्योऽन्यानन्वितत्व (anyo'nyānanvita-tva) *n.* **A** the state of not being connected with each other डोम्बिकाषिद्गकानामन्योऽन्यानन्वितत्वं वाक्यानामिव AbhinBhā.i.171.20(*on* 4.261); **B** the state of not being syntactically related to each other, AbhinBhā.i.171.20(*on* 4.261)

अन्योऽन्यानन्वितार्थ (anyo'nyānanvitārtha) *adj.* referring to the meanings which are not semantically related to each other अन्योऽन्यानन्वितार्थानि पदान्यपि हि मानवाः। रचयन्तो विलोक्यन्ते तेन नान्वयनिश्चयः PrakaPañ. 34.1.

अन्योऽन्यानपेक्ष (anyo'nyānapekṣa) *adj.* **1** not dependent on each other, mutually independent यद्यप्येकं कार्यमनेकस्मात् कारणान्मतम्, तथाप्यन्योऽ-न्यानपेक्षाणामपि स्वहेतुवशादप्रेक्षाणां मेलनं युक्तम् NayaVi. 250. 3(*on* i.1.8); (विपर्ययो मिथ्याज्ञानम्) स्वकारणादन्योऽन्यानपेक्षे ज्ञाने जायेते TattvVai.13.27

(*on* 1.8); शब्दार्थालंकारयोस्तु संसृष्टिः । 'सोणत्थि ... णिवारेइ' अत्रानुप्रासौ रूपकं चान्योऽन्यानपेक्षे KāvyPra.753.4; एकाश्रयाः शक्तयोऽन्योऽन्यानपेक्षप्रवृत्तयः ... युगपदेव स्वकार्यकारिण्यो दृष्टाः VyaktiVi.23.23; वाय्वादीनां चतुर्णामन्योऽन्यानपेक्षैव सृष्टिः ... अभिहिता NyāySu.(Ja.)351A.5(*on* ii.2.6); **2** syntactically not expectant of each other सत्यादिपदानां लक्षकत्वान्न वैयर्थ्यम् ... इत्याहुः। तत्र। ... 'सत्यं ज्ञानं' 'विज्ञानमानन्दं ब्रह्मे'त्यादाव(न्यो)ऽन्यानपेक्षाणामेव सत्यादिपदानां ब्रह्मलक्षकत्वदर्शनात् Nyāyāmṛ.460B.7; AdvaiSi.697.1.

अन्योऽन्यानपेक्षक (anyo'nyānapekṣa-ka) *adj.* syntactically not expectant of each other कोषः श्लोकसमूहस्तु स्यादन्योऽन्यानपेक्षकः SāhiDa.375.14.

अन्योऽन्यानपेक्षतस् (anyo'nyānapekṣa-tas) *adv.* on account of not being syntactically expectant of each other एकविशेष्येण विशेषणतया युतिः। साक्षादित्यादिकानां स्यान्मिथोऽन्योऽन्यानपेक्षतः। एकवस्त्ववसायित्वात् ... । विशेषणानि सर्वाणि विशिंषन्ति BṛĀraUBhVā.iii.4.30.

अन्योऽन्यानभिघातम् (anyo'nyānabhighātam) *adv.* without harming each other अर्थान् ... कामम्। ... धर्मं मोक्षम् ... विबुधः। अन्योऽन्यानभिघातं सेवेतार्थादिकान् वर्गान् KandaCū.i.2.3.

अन्योऽन्यानभिज्ञ (anyo'nyānabhijña) *adj.* not knowing each other तत्तत्कार्यनिवेदनार्थमिलितान्योऽन्यानभिज्ञस्पशप्राप्तव्यावसरप्रतीक्षणकृतद्वाः पार्श्ववेद्यासिकम्। ... पश्यामि पाण्डोर्गृहम् Jīvān.102.3.

अन्योऽन्यानभिज्ञत्व (anyo'nyānabhijña-tva) *n.* the state of not knowing each other अविरहिताः कां प्रीतिं करिष्यन्ति अन्योऽन्यानभिज्ञत्वाद्य(द्या)-व्यक्तगुणोपभोगेऽप्यसमर्थाश्च भवन्ति DhūrtaViSaṁ.29.11.

अन्योऽन्यानभिभूत (anyo'nyānabhibūta) *adj.* not overcoming each other भावसंधिरन्योऽन्यानभिभूतयोरन्योऽन्याभिभवनयोग्ययोः सामानाधिकरण्यम् RasGaṅ.125.10.

अन्योऽन्यानभिसंबन्ध (anyo'nyānabhisambandha) *m.* absence of relation with each other द्रव्येणैवाभिसंबन्धाद् गुणानां न परस्परम्। अन्योऽन्यानभिसंबन्धान्नविशेषस्तथेतरत् BṛĀraUBhVā.i.6.80.

अन्योऽन्यानात्मन् (anyo'nyānātman) *adj.* not being of the nature of each other अभावमनिच्छतोऽभावानामन्योऽन्यानात्मतया भेदासिद्धौ जिघृक्षाभावासिद्धौ च इदं जिघृक्षितं नेदमिति विभागो न युक्तः IṣṭaSi.302.15.

अन्योऽन्यानात्मन् (anyo'nyānātman) *m.* [Inst.] by way of non-identification with each other इदमहं वेद्मीत्यन्योऽन्यानात्मना स्फुटम्। त्रयं साक्षाद्यकास्ति SaṁviSi.97.17.

अन्योऽन्यानादर (anyo'nyānādara) *m.* disregard for each other, mutual disregard अन्योऽन्यानादरेणैव प्रार्थयन्ते प्रयोजनम् ŚāstrDī.117.16 (*on* ii.1.15)

अन्योऽन्यानादित्व (anyo'nyānāditva) *n.* eternality of each other नास्तीतरेतराश्रयत्वमतीतेन कर्मणा प्रवर्तितो वर्तमानफलदानाय प्रवर्तत इत्यन्योऽन्यानादित्वात् कर्मेश्वरयोः PrakaVi.555.18.

अन्योऽन्यानालोचन (anyo'nyānālocana) *n.* [Inst.] without considering (the existence of) each other सर्वेषामेषामन्योऽन्यानालोचनेनाग्निहोत्रवाक्यमात्रालोचनात् तत्र च निर्गुणस्य कर्मणोऽवगतस्य सर्वगुणयोग्यत्वात् ŚāstrDī.149.7(*on* ii.2.10)

अन्योऽन्यानुकूल्य (anyo'nyānukūlya) *n.* [Inst.] by mutual favour, i.e. dependence संपरायानुग्रहं परेषु विपाकनिष्पन्दगुणाभ्यां परंपरया करोति। तद्विपाकनिष्पन्दयोरन्योऽन्यानुकूल्येनाव्यवच्छेदात् MaYānaSū.32.2.

अन्योऽन्यानुगत (anyo'nyānugata) *adj.* **1** dependent on each other फलाप्तये ... । अन्योऽन्यानुगतत्वं ही संस्थितं ज्ञानकर्मणोः PauṣkS.38.161; **2A** agreeing with each other सर्वज्ञोपज्ञसिद्धान्तस्यान्योऽन्यानुगतसर्वनयमयतया मात्सर्याभावमाविर्भावयति SyādvāMañ.30(2); **2B** conforming to each other निरूपितं मतिज्ञानम्। तन्निरूपणेन च श्रुतज्ञानमपि निरूपितमेव। द्वयोरन्योऽन्यानुगतत्वात् JñānBiPra.16.7.

अन्योऽन्यानुगम (anyo'nyānugama) *m.* mutual agreement, i.e. merger पुद्गलनिचिते लोके हेतुभिः ... कर्मयोग्यवर्गणापुद्गलैः संगृहीतैः आत्मनो वह्न्यय:पिण्डवदन्योऽन्यानुगमात्मकसंबन्धो बन्धः KumāPraPra.83.29.

अन्योऽन्यानुगमात्मन् (anyo'nyānugamātman) *adj.* of the nature of mutual agreement, i.e. merger संवरः ... बन्धो जीवस्य कर्मणः। अन्योऽन्यानुगमात्मा तु यः संबन्धो द्वयोरपि ṢaḍdarSa.(Ha.)51 (comm. परस्परानुप्रवेशरूपः)

अन्योऽन्यानुगुणत्व (anyo'nyānuguṇa-tva) *n.* the state of being suitable for each other अन्योऽन्यानुगुणत्वादेवम् ... यूनोः। ... न प्रीतिर्हीयते KandaCū. ii.5.36.

अन्योऽन्यानुगुण्य (anyo'nyānuguṇya) *n.* mutual subserviency तयोः (द्रव्यगुणयोः) क्रयवशेनान्योऽन्यानुगुण्यम् TantraVā.710.16(*on* iii.1.8)

अन्योऽन्यानुग्रह (anyo'nyānugraha) *m.* **1** mutual favour त्वद्वीर्येण विमुक्तोऽहं मद्वीर्येण तथा भवान्। अन्योऽन्यानुग्रहे वृत्ते नास्ति भूयः समागमः MahāBhā.xii.136.158; **2A** mutual help or assistance विकाराः ...। अन्योऽन्यानुग्रहेणैते त्रयोविंशतिरुत्थिताः। महदाद्या विशेषान्ता ह्यण्डमुत्पादयन्ति ते LakṣmīT. 5.81; **2B** mutual complementation ओषधिर्वनस्पतिर्वानस्पत्यो वीरुधः स्थावराः ...। इत्येष चतुर्विधो भूतग्रामोऽन्योऽन्यानुग्रहे प्रवर्तते Hastyāyur.388.9(3.6); **3** mutual syntactic agreement अन्योऽन्यानुग्रहाभावात्पदानां नास्ति वाक्यता ŚlokaVār.860.3(*on* 7.50)

अन्योऽन्यानुग्राहिन् (anyo'nyānugrāhin) *adj.* rendering mutual help or assistance न चोभयमप्यन्योऽन्यानुग्राहितदुपजननसामर्थ्यम् ... अर्थान्तरप्रतिभामुपजनयति VyaktiVi.120.9.

अन्योऽन्यानुचरितानुगामिन् (anyo'nyānucaritānugāmin) *adj.* following the good conduct of each other अयं तु तपस्वी लोकः पिपीलिकाधर्मोऽन्योऽन्यानुचरितानुगामी DhūrtaViSaṁ.29.5.

अन्योऽन्यानुचितत्व (anyo'nyānucita-tva) *n.* the state of not being syntactically expectant of each other डोम्बिकाशिङ्गटकादौ अन्योऽन्यानुचितत्वं वाक्यानां ततश्चानन्वये कथं रञ्जकत्वम् Kāvyānu.(He.)392.22.

अन्योऽन्यानुजीविन् (anyo'nyānujīvin) *adj.* dependent on each other सर्वे तथान्योऽन्यानुजीविनः। ... त्रिगुणाः पञ्च धातवः MahāBhā.xiv.36.4.

अन्योऽन्यानुपकार (anyo'nyānupakāra) *m.* absence of mutual help or assistance अन्योऽन्यानुपकारेऽपि नाविशिष्टा इमे यतः। स्वोपादानबलोद्भूताः कलापोत्पादकाः पृथक् TattvSaṁ.436.

अन्योऽन्यानुपरक्त (anyo'nyānuparakta) *adj.* not attached or related to one another अन्योऽन्यानुपरक्तं भूतग्रस्तप्रकृतिप्रायं जगत् आपद्येत PratyabhiVi. i.219.6(*on* i.5.5) (Bhāsk. अननुषक्तम्)

अन्योऽन्यानुप्रविष्ट (anyo'nyānupraviṣṭa) *adj.* mixed with each other अन्योऽन्यानुप्रविष्टानि सर्वाण्येतानि (महाभूतानि) निर्दिशेत्। स्वे स्वे द्रव्ये तु सर्वेषां व्यक्तं लक्षणमिष्यते SuśruS.iii.1.21.

अन्योऽन्यानुप्रवेश (anyo'nyānupraveśa) *m.* **1** mutual agreement, i.e. merger with each other अन्योऽन्यानुप्रवेशेन बन्धः कर्मात्मनो मतः। अनादिः सावसानश्च कालिकास्वर्णयोरिव YaśasCam.ii.280.3; **2** mixing with each other पृथिव्यादीमन्योऽन्यानुप्रवेशकृतः सलिलरसो भवत्युत्कर्षापकर्षेण SuśruS.i.45.6; **3** mutual overlap, cf. **अन्योऽन्यानुप्रवेशिन्.**

अन्योऽन्यानुप्रवेशिन् (anyo'nyānupraveśin) *adj.* mutually overlapping ख्यातित्रयेऽप्यस्मिन्नन्योऽन्यानुप्रवेशिनि। युक्त्या विरुध्यमाने च श्रेयस्यख्यातिरेव सा NyāyMañ.i.164.27.

अन्योऽन्यानुबद्ध (anyo'nyānubaddha) *adj.* mutually connected, i.e. harmonized शतायुर्वै पुरुषो विभज्य कालमन्योऽन्यानुबद्धम् ... त्रिवर्गं सेवेत KāmSū.10.3(1.2); अन्योऽन्यानुबद्धमिति धर्मादीनामन्यतमं द्वाभ्यामेकेन वानुबद्धम् JayaMa.10.9(*on* 1.2); 26.6(*on* 1.2)

अन्योऽन्यानुबन्ध (anyo'nyānubandha) *adj.* having mutual connection, i.e. harmonized धर्मार्थाविरोधेन कामं सेवेत ... । समं वा त्रिवर्गमन्योऽन्यानुबन्धम् ArthŚā.i.39.7(1.7)

अन्योऽन्यानुबन्ध (anyo'nyānubandha) *m.* mutual connection, i.e. harmonization ननु त्रिवर्गस्य नियतकालत्वादन्योऽन्यानुबन्धो नास्ति JayaMa. 11.8 (*on* 1.2)

अन्योऽन्यानुरञ्जन (anyo'nyānurañjana) *n.* act of entertaining or pleasing each other नटी नटाश्च मोदन्ते यत्रान्योऽन्यानुरञ्जनात्। अतो रङ्ग इति ज्ञेयः BhāvPra.(Śā.) 194.15(7)

अन्योऽन्यानुरत (anyo'nyānurata) *adj.* mutually attached ग्रामस्यैतस्य सीमान्ते वनस्थल्यामुभौ समम्। अन्योऽन्यानुरतावास्तां शृगालौ विकृताननौ PadmP.(Ra.)109.55.

अन्योऽन्यानुराग (anyo'nyānurāga) *m.* mutual love or passion द्वयोरप्येककालमन्योऽन्यानुरागः प्रतीयते तत्रैका लावण्यादिना रज्यतेऽन्यः स्नेहादिना SaraKaṇṭhā.644.13; अत्र नार्या अपि दण्डाभिधानादन्योऽन्यानुरागजोपभोगविषयमिदं वचनमिति गम्यते SmṛtiCan.iv.744.19; [Inst.] with mutual love or passion (गान्धर्वः समयान्मिथः) अन्योऽन्यानुरागेण DīpKa.9.19(*on* 1.61); कन्याया वरस्य चान्योऽन्यानुरागेण यः परस्परसंयोग आलिङ्गनादिरूपः स गान्धर्वो ज्ञातव्यः ManvaMu.92.17(*on* 3.32)

अन्योऽन्यानुरागपूर्वक (anyo'nyānurāga-pūrvaka) *adj.* preceded by mutual love or passion यदा स्त्रीपुंसयोरन्योऽन्यानुरागपूर्वकसंवादेन परिणेता युद्धादिना विजित्य तामुद्वहेत्तदा गान्धर्वराक्षसौ मिश्रौ भवतः ManvaMu.91.21(*on* 3.26)

अन्योऽन्यानुरागयुक्त (anyo'nyānurāga-yukta) *adj.* possessing mutual love or affection एष भार्यापत्योरन्योऽन्यानुरागयुक्तो धर्मो युष्माकमुक्तः ManvaMu. 381.27(*on* 9.103)

अन्योऽन्यानुरागातिरेक (anyo'nyānurāgātireka) *m.* excess of mutual love or passion मालवेन्द्रसुताया राजनन्दस्यास्य चाकस्मिकदर्शनेऽन्योऽन्यानुरागातिरेकः समजायत DaśKuC. 31. 20.

अन्योऽन्यानुरागाद्यभाव (anyo'nyānurāgādy-abhāva) *m.* absence of mutual love or passion etc. अन्योऽन्यानुरागाद्यभावेनानौचित्याद्रसभावाभासौ Kāvyānu. (He.)123.2.

अन्योऽन्यानुरागाभाव (anyo'nyānurāgābhāva) *m.* absence of mutual love or passion रावणादावन्योऽन्यानुरागाभावाद्रतिर्व्यभिचारिणी Kāvyānu.(He.) 101.17.

अन्योऽन्यानुरागिन् (anyo'nyānurāgin) *adj.* loving each other ते भार्यापतयस्त्रयः पर्यन्ते विविशुर्वह्निं सहान्योऽन्यानुरागिणः KathāSaSāg.xii.6.418.

अन्योऽन्यानुरागोत्कर्ष (anyo'nyānurāgotkarśa) *m.* excess of mutual love or passion 'उत्फुल्लगण्डयुगम्' इत्यत्रान्योऽन्यानुरागोत्कर्षप्रतिभानादुदारत्वम् RasāSu.67.8(I. 236)

अन्योऽन्यानुरूप (anyo'nyānurūpa) *adj.* **1** suitable for each other चिरात्खलु युक्तकारी विधिः स्याद्यदि युगलकमेतदन्योऽन्यानुरूपं घटयेत् Nāgā.1.17(4); मया च वामन्योऽन्यानुरूपैरन्यदुर्लभैराकारादिभिर्गुणातिशयैश्च प्रेर्यमाणया तद्रचितैरेव शेखरस्रगनुलेपनादिभिश्च चिरमुपासितासि DaśKuC.70.7; **2** congruous or agreeing with each other यत्रान्योऽन्यानुरूपपदार्थसंघट्टना क्रियते स समालंकारः PratāYaBhū. 427.12.

अन्योऽन्यानुरोध (anyo'nyānurodha) *m.* following, i.e. dependence on each other न च स्वातन्त्र्यं द्वयोर्युक्तम् अन्योऽन्यानुरोधाननुरोधयोर्विरोधात् TattvPrakā.109B.1(*on* ii.3.8)

अन्योऽन्यानुवर्तन (anyo'nyānuvartana) *n.* [Inst.] by following, i.e. by being favourable to each other अधोक्षजमनोजयोरिव चान्योऽन्यानुवर्तनेन नित्यमावयोर्वर्तमानयोरेकदा ... यशोर्घमहाराजस्य पलिताङ्कुरदर्शनमभूत् YaśasCam. i.243.2 (comm. परस्परानुकूलतया)

अन्योऽन्यानुवर्तिन् (anyo'nyānuvartin) *adj.* **1** following each other अन्योऽन्यानुवर्तिनः। ... त्रिगुणाः पञ्च धातवः MahāBhā.xiv.36.5; **2** attached to each other ये चान्योऽन्यानुवर्तिनः ... । तैर्नरः ... सुवयस्यैर्वृषायते CaraS. vi. 2(3).21.

अन्योऽन्यानुविधानत्व (anyo'nyānuvidhāna-tva) *n.* the state of intermingling with each other सप्तादीनां च तरतमयोगाच्छरीरविशेषेभ्यश्चान्योऽन्यानुविधानत्वाच्च भेदाग्रमसंख्येयं भवति AṣṭāSaṁ.i. 239.7(2.8)

अन्योऽन्यानुवृत्ति (anyo'nyānuvṛtti) *f.* continuation in each other विशेषणं (विशेषाणां?) मिथोव्यावृत्तानाम् अन्योऽन्यानुवृत्तेः अयुक्तत्वात् TarkSaṁ. (Ā.)101.4.

अन्योऽन्यानुव्रज (anyo'nyānuvraja) *adj.* following each other सहितौ सन्तौ अन्योऽन्यमनुरक्तौ ... अन्योऽन्यमनुव्रजतः इत्यन्योऽन्यानुव्रजौ ... कर्तव्यानि ... विदधानौ JñātāDhaṬ.91B.9.

अन्योऽन्यानुसंधान (anyo'nyānusandhāna) *n.* **1** mutual unification or merger अन्योऽन्यानुसंधानरूपत्वं जडविरुद्धेन चैतन्येन व्याप्तम् PratyabhiVi.ii.190.4 (*on* ii. 4.15); **2** mutual recollection किमंशानामन्योऽन्यानुसंधानमापाद्यते उतांशिनः Vādā.151.1.

अन्योऽन्यानुसारित्व (anyo'nyānusāri-tva) *n.* the state of following or conforming to each other यथार्थत्वं बाधवैधुर्यं वा अर्थानुसारि। ... आद्यः न कार्यकारणयोरन्योऽन्यानुसारित्वसिद्धावपि तात्त्विकत्वाभावात् TarkSaṁ.(Ā.)6.10.

अन्योऽन्यानुस्यूतप्रत्यय (anyo'nyānusyūta-pratyaya) *m.* knowledge or presentation continued through each other सा ... क्षणानामन्योऽन्यानुस्यूतप्रत्ययजनिका एकसूत्रस्थानीया वासना SyādvāMañ.19(9)

अन्योऽन्यान्तरण (anyo'nyāntaraṇa) *n.* arrangement of (syllables of) each other तदिदं गुरुलघुसंचययोरन्योऽन्यान्तरणमिति दण्डी Kāvyānu.(He.)237.4.

अन्योऽन्यान्तरनिर्गत (anyo'nyāntara-nirgata) *adj.* projecting from the interior of each other, i.e. interlaced with each other अन्योऽन्यान्तरनिर्गताङ्गुलदलश्रेणीभवन्निश्चलग्रन्थिप्रग्रथितं करद्वयमुपर्युत्तानमाबिभ्रता सा ... बाहुयुगेन शंसति मनोजन्मप्रवेशोत्सवम् SubhāRaK.15.37.

अन्योऽन्यान्तरनिःसृता (anyo'nyāntara-nissṛtā) *adj.* (*f.*) projecting from the interior of each other, i.e. interlocked with each other अङ्गुल्यो यस्य हस्तस्य ह्यन्योऽन्यान्तरनिस्सृताः। स कर्कट इति ज्ञेयः NāṭyaŚā.9.133 (AbhinBhā. अन्योऽन्यस्य चान्तराणि मध्यानि तैर्निस्सृता)

अन्योऽन्यान्तरिता (anyo'nyāntaritā) *adj.* (*f.*) interposed with each other करावूर्ध्वमुखौ कार्यावन्योऽन्यान्तरिताङ्गुली MālinīT.7.27; अन्योऽन्यान्तरिताः सर्वाः करयोरङ्गुलीः स्थिताः। ... मुद्रेयममृतप्रभा MālinīT.7.33.

अन्योऽन्यान्तर्भावोपपत्ति (anyo'nyāntarbhāvopapatti) *f.* tenability of inclusion into each other साधनभेदाल्लक्षणवैलक्षण्ये सति नान्योऽन्यान्तर्भावोपपत्तिः Kāśi.i. 205.14(*on* 4.3)

अन्योऽन्यान्नग्रह (anyo'nyānna-graha) *adj.* accepting food of each other अन्योऽन्यान्नग्रहा विप्राः ...। अन्योऽन्यं प्रतिगृह्णन्ति तारयन्ति तरन्ति च SaṁvaSm.88.

अन्योऽन्यान्नप्रद (anyo'nyānna-prada) *adj.* offering food to one another अन्योऽन्यान्नग्रहा(v.l. °प्रदा) विप्राः ...। अन्योऽन्यं प्रतिगृह्णन्ति तारयन्ति तरन्ति च SaṁvaSm. 88.

अन्योऽन्यान्वय (anyo'nyānvaya) *m.* **1** connection or attachment with one another भावा एकप्रमातरि। अन्योऽन्यान्वयरूपैक्ययुजः ĪśvaPraSū.ii. 2.4; Bhāsk. 50.8(*on* ii. 2.4); **2Ai** semantic relation with each other स्वर्गयागौ हि ... नान्योऽन्यान्वयमनुभवतः Kāśi.ii.12.6(*on* 5(1).15); यावद्धि पदार्था नान्योऽन्यान्वयमनुभवन्ति तावदप्रयोजनकं जायते Kāśi.iii.185.16(*on* 5(7).79); अर्था एवाकाङ्क्षासंनिधियोग्यतासहिता अदृष्टमेवान्योऽन्यान्वयमाहुः NayaVi. 265.6(*on* i.1.25); पदविक्षेपशब्दानुमितस्य गमनस्य कारकापेक्षत्वाद् गोपदावगतायाश्च गोः क्रियापेक्षत्वादन्योऽन्यान्वयः NyāyRaMā.84.16; (ऐन्द्रा गार्हपत्यमुपतिष्ठते) अन्योऽन्यान्वयस्तु वाक्यावगतो लिङ्गेन विरुध्यते ŚāstrDī. 242.10(*on* iii. 3.7); अर्थानां चान्योऽन्यान्वयप्रत्यायनशक्तिस्तदाधानशक्तिश्चापरा पदानाम् TattvPradī.(Ci.)150.10; आकाङ्क्षावशेनान्योऽन्यान्वये विशेषावगतिः ... संस्कारं न बाधते PadMañ. *on* KāśiVr. *on* P.ii.3.46 (206.12); पदाभिहिताः पदार्था एव आकाङ्क्षादिवशात् अन्योऽन्यान्वयं बोधयन्ति NyāySu.(Ja.)89A.7(*on* i.1.1); अन्योऽन्यान्वयं विना सामान्यरूपा एव अवतिष्ठेरन् MānaMe. 94.7; **2Aii** syntactic relation with each other वाक्यावयवानामन्योऽन्यान्वयः समञ्जसो भवति BrahmSūBh.(Rā.) 373.18(*on* i.4.19); **2B** mutual (subsidiary and primary) relationship विनियोगाकाङ्क्षया ... साधनापेक्षया चान्योऽन्यान्वये सति ŚivārkaMaDī.i.61.5(*on* i.1.1); **3** descent of each other ततोऽन्योऽन्यान्वयज्ञानान्वितरामनुरागिणौ। मुनिपुत्रः स चाहं च यावत्तत्र स्थितावुभौ KathāSaSāg.x. 3.101.

अन्योऽन्यान्वयधी (anyo'nyānvaya-dhī) *f.* cognition of semantic relation with each other अथ क्लृप्ता पदार्थानामन्वये शक्तिः श्वेतिमाश्वत्वगन्तृत्वैः प्रत्येकं मानान्तरमितैरन्योऽन्यान्वयधीजननात्, तन्न NayaVi. 266. 2(*on* i.1.25)

अन्योऽन्यान्वयनियम (anyo'nyānvaya-niyama) *m.* law or rule of semantic relation with each other द्रव्यस्य परिच्छेदकगुणाकाङ्क्षया चार्थिकेन पार्ष्ठिकान्वयेनान्योऽन्यान्वयनियमः पर्यवस्येत् ŚivārkaMaDī. i.305.5(*on* 2.1)

अन्योऽन्यान्वयप्रकार (anyo'nyānvaya-prakāra) *m.* manner of mutual (subsidiary and primary) relationship पशुसोमयागयोरपि प्रधानाङ्गवाक्यानामन्योऽन्यान्वयप्रकारो द्रष्टव्यः TantrRaha.51.4.

अन्योऽन्यान्वयप्रतिपत्ति (anyo'nyānvaya-pratipatti) *f.* cognition of semantic relation with each other किमिति पदार्थानां लक्षणयान्योऽन्यान्वयप्रतिपत्तिजनकत्वमास्थीयते TattvPradī.(Ci.)145. 2.

अन्योऽन्यान्वयप्रत्यायक (anyo'nyānvaya-pratyāyaka) *adj.* which produces cognition of semantic relation with each other पदस्मारितानामेव पदार्थानामाकाङ्क्षादिवशादन्योऽन्यान्वयप्रत्यायकत्वोपपत्तेः TattvPradī.(Ci.)148.6.

अन्योऽन्यान्वयबोधक (anyo'nyānvaya-bodhaka) *adj.* which conveys semantic relation with each other पदार्थानां हि ... अन्योऽन्यान्वयबोधकत्वं न प्रतीतम् PrakaPañ. 392.1; न च पदार्थस्वरूपमात्रविषयस्मृतीनामन्योऽन्यान्वयबोधकत्वमनुपपन्नम् TattvPradī.(Ci.)149.9.

अन्योऽन्यान्वयबोधन (anyo'nyānvaya-bodhana) *n.* act of conveying semantic relation with each other (पदार्थाः) ते च यद्यन्योऽन्यान्वयबोधने समर्थास्युः तदा तेषामवान्तरव्यापारता स्यात् PrakaPañ. 392.6.

अन्योऽन्यान्वययोग्यार्थ (anyo'nyānvaya-yogyārtha) *adj.* having, i.e. conveying meanings which are competent of semantic relation with each other अयमाप्तोऽन्योऽन्यान्वययोग्यार्थमेव पदजातं ब्रवीति Kāśi.i.73.1(*on* 2. 20); PrakaPañ. 39. 5; TantrRaha. 37.7.

अन्योऽन्यान्वययोग्यार्थक (anyo'nyānvayayogyārtha-ka) *adj.* having, i.e. conveying meanings which are competent of semantic relation with each other विप्रलम्भकवाक्यस्थपदानामप्यन्योऽन्यान्वययोग्यार्थकत्वात् TattvPradī. (Ci.)268.7.

अन्योऽन्यान्वययोग्यार्थत्व (anyo'nyānvayayogyārtha-tva) *n.* the state of having, i.e. conveying meanings which are competent of semantic relation with each other योग्यतापि किं पदानामेव सहप्रयोगयोग्यत्वमुतान्योऽन्यान्वययोग्यार्थत्वम् TattvPradī.(Ci.)268.5.

अन्योऽन्यान्वयरूप (anyo'nyānvaya-rūpa) *adj.* of the nature of semantic relation with each other पदार्था यद्यन्योऽन्यान्वयं विना सामान्यरूपा एवावतिष्ठेरन् तर्हि ... सामान्यरूपस्य वाच्यस्यानुपपत्तेरन्योऽन्यान्वयरूपे विशेषे एव पदार्थाः पर्यवस्यन्ति MānaMe. 94.7.

अन्योऽन्यान्वयविज्ञान (anyo'nyānvaya-vijñāna) *n.* knowledge of semantic relation with each other अन्वितार्थाभिधायित्वे ... अन्योऽन्यान्वयविज्ञानं नान्यथेत्युपदर्शितम् PrakaPañ.40.10.

अन्योऽन्यान्वयशक्ति (anyo'nyānvaya-śakti) *f.* power of semantic relation with each other पदानां हि तावदर्थरूपाभिधानरूपा शक्तिः तदर्थरूपाणामन्योऽन्यान्वयशक्तिः तदाधानशक्तिश्चापरा पदानामेवेति TattvBi.123.2.

अन्योऽन्यान्वयशून्य (anyo'nyānvaya-śūnya) *adj.* devoid of syntactic relation with each other धनंजयः - कथमन्योऽन्यान्वयशून्यान्यस्या वचांसि SubhaDha.2.9(18)

अन्योऽन्यान्वयसिद्धि (anyo'nyānvaya-siddhi) *f.* establishment of the semantic relation with each other उत्तरार्धेक्षुखण्डाग्नेयीषूक्तेत्यन्योऽन्यान्वयसिद्धिः NayaVi.271.9(*on* i.1.25)

अन्योऽन्यान्वित (anyo'nyānvita) *adj.* **1** united with each other (in wedlock) अन्योऽन्यान्वितयोर्वधूवरयोर्यद्देयं तद्धनं युतयोरिदमिति व्युत्पत्त्या यौतकं मतमित्यर्थः SmṛtiCan. iv.662.13; **2** semantically related with each other अन्योऽन्यान्विताः पदार्था तदन्वयो वा वाक्यार्थः NyāySu.(Ja.) 86A.8(*on* i.1.1); 86B.11(*on* i.1.1); इदं च ग्राहकग्रहणं खले कपोतवदन्योऽन्यान्वितैः कृत्स्नपदार्थैः प्रत्ययार्थैश्च सह युगपदेव भवति TantrRaha.63.21.

अन्योऽन्यान्वितपदार्थ (anyo'nyānvita-padārtha) *m.* word-meanings semantically related with each other तेषामेव पदानामन्योऽन्यान्वितपदार्थाभिधानशक्तिः TattvPradī.(Ci.)151.7.

अन्योऽन्यान्वितस्वार्थ (anyo'nyānvita-svārtha) *m.* word-meanings semantically related with each other ननु पदानामेवान्योऽन्यान्वितस्वार्थाभिधायकत्वसंभवे किमिति पदार्थानां लक्षणयान्योऽन्यान्वयप्रतिपत्तिजनकत्वमास्थीयते TattvPradī.(Ci.)145.1; 150.12.

अन्योऽन्यान्विताभिधान (anyo'nyānvitābhidhāna) *n.* denotation or expression of the meanings which are semantically related with each other संनिपातिवाक्येषु विधिप्रत्ययेनाधिकारापूर्वेऽनूदिते सत्यवहननप्रोक्षणादयश्च तदन्वितं स्वार्थमभिदधतीत्यन्योऽन्यान्विताभिधानम् TantrRaha.63.7; 63.16.

अन्योऽन्यान्वितावयवार्थ (anyo'nyānvitāvayavārtha) *m.* meanings of the constituents which are semantically related with each other चित्रगुसमुदायस्यान्योऽन्यान्वितावयवार्थसंबन्धिन्यन्यपदार्थे शक्तिः कल्प्येत TattvCin.iv (2).738.2.

अन्योऽन्यापघन (anyo'nyāpaghana) *m.* bodies of each other अन्योऽन्यापघनघनाघट्टकुपितकुम्भीरभयभ्राम्यत्ककुभकुहूत्कारमुखरम् ... क्रियते मुक्ताफलद्युतिचक्रः पथः YaśasCam.ii. 208.4 (comm. अन्योन्यानां परस्पराणां ये अपघनाः शरीराणि)

अन्योऽन्यापतितत्यागिन् (anyo'nyāpatita-tyāgin) *adj.* (used as noun) (those) forsaking each other not expelled from caste दण्ड्यः ... पणशतम् ... पितृपुत्राचार्ययाज्यर्त्विजामन्योऽन्यापतितत्यागी च ViṣṇuSm.5.113.

अन्योऽन्यापत्ति (anyo'nyāpatti) *f.* **1** knowledge of different (stages of life) लिङ्गमेवाश्रमख्यातावन्योऽन्यापत्तिकारणम् BhāgP.xii.2.4; NītiPra.1.14; **2** condition of becoming each other अत्र निरन्तरतां मुक्त्वा नान्योऽन्यलयो नान्योऽन्यापत्तिसंधिरस्ति इति शिथिलता AbhinBhā.ii.336.8(*on* 16.99)

अन्योऽन्यापराधोद्घट्टन (anyo'nyāparādhodghaṭṭana) *adj.* exposing the offence of each other एतदुभयोरपि अन्योऽन्यापराधोद्घट्टनं वचनं यौगन्धरायणोऽपि ... अपराधमुद्घट्टयति AbhinBhā.iii.58.10(*on* 21.99)

अन्योऽन्यापरित्यागशपथ (anyo'nyāparityāga-śapatha) *m.* oath of not abandoning each other कृत्वान्योऽन्य(?न्या)परित्यागशपथं तैः समं ततः। विष्णुदत्तः प्रतस्थे स पित्रोरविदितो निशि KathāSaSāg.vi.6.45.

अन्योऽन्यापरिहार (anyo'nyāparihāra) *m.* [Inst.] without excluding each other अथाविभक्त एवायमसंकीर्णा स्थितिः कथम्। अन्योऽन्यापरिहारेण स्थितेर्गत्यन्तरं न च TattvSaṁ.1279.

अन्योऽन्यापहृत (anyo'nyāpahṛta) *adj.* what is robbed by one from another दुर्विभक्तमन्योऽन्यापहृतमन्तर्हितमविज्ञातोत्पन्नं वा पुनर्विभजेरन् ArthŚā.ii. 34.5(3.5); अन्योऽन्यापहृतं द्रव्यं विभक्ते यत्तु दृश्यते। तत्पुनस्ते समैरंशैर्विभजेरन् YājñaSm.2.126; अन्योऽन्यापहृतं ज्येष्ठकनिष्ठाद्यपहृतम् VyavaMa.131.12.

अन्योऽन्यापातसंछिन्न (anyo'nyāpāta-sañcchinna) *adj.* broken by the strokes of each other रावणस्य बलेनामा तेषां युद्धमभूत् परम्। अन्योऽन्यापातसंछिन्नविविधायुधसंहतिः PadmP.(Ra.)16.44.

अन्योऽन्यापादन (anyo'nyāpādana) *n.* possibility of help of each other एवमङ्गानामप्यन्योऽन्यापादनं दर्शयितव्यम् TantrVā.666.19(*on* iii.1. 2)

अन्योऽन्यापादित (anyo'nyāpādita) *adj.* caused mutually मुख्यावपि च योगीश्वरधर्मशब्दावन्योऽन्यापादितविरोधव्याहतसामर्थ्यौ दुर्बलावेव BālaKrī.i.6.7(*on* 1.1)

अन्योऽन्यापाश्रय (anyo'nyāpāśraya) *m.* **1** mutual assistance अन्योऽन्यसमुपष्टम्भादन्योऽन्यापाश्रयेण च। ज्ञातयः संप्रवर्धन्ते MahāBhā.v.36.63; **2** co-relation or mutual dependence प्रकृतिः पुरुषश्च ...। अन्योऽन्यापाश्रयात्कृष्ण दृश्यते न भिदा तयोः BhāgP.xi.22.26; xii.4.27.

अन्योऽन्यापाश्रय (anyo'nyāpāśraya) *adj.* **A** taking refuge to each other अन्योऽन्यापाश्रयाश्चैव ...। अन्योऽन्यव्यतिषक्ताश्च त्रिगुणाः पञ्च धातवः MahāBhā.xiv.36. 5; **B** co-related or mutually dependent विज्ञाते सत्याप्तपूर्वत्वसिद्धिः इत्यन्योऽन्यापाश्रयत्वप्रसङ्गः SaṁkṣeŚā.3.270(ii. 306.5); पुरुषं प्रकृतिर्ब्रह्मन्न विमुञ्चति कर्हिचित्। अन्योऽन्यापाश्रयत्वात् ... अनयोः BhāgP.iii.27.17.

अन्योऽन्यापाश्रित (anyo'nyāpāśrita) *adj.* mutually assisting, resorting to each other अन्योऽन्यापाश्रितयोर्यदि वा कुड्यादिसंश्रितत्वेन। ... इह कथयन्त्यूर्ध्वं रतं विबुधाः KandaCū.ii.6.27.

अन्योऽन्यापूरणासक्त (anyo'nyāpūraṇāsakta) *adj.* engaged in falling over each other अन्योऽन्यापूरणाश(?स)क्तान् ... दृष्ट्वा ... एतान् (°समीरणसुतादयः) ... साधारमानयन् PadmP.(Ra.)76. 39.

अन्योऽन्यापेक्ष (anyo'nyāpekṣa) *adj.* **A** expectant of each other यत्र स्वसौन्दर्यादेव तयोरन्योऽन्यापेक्षो (न?) विध्यनुवादभावः ... तत्रैव पदार्थपौर्वापर्यनियमोऽवगन्तव्यः VyaktiVi.97.13; **B** mutually dependent (उत्पत्तिस्थितिविनाशाः परस्परापेक्षाः) अन्योऽन्यापेक्षाणामुत्पादादीनां वस्तुनि सत्त्वं प्रतिपत्तव्यम् SyādvāMañ.21(61); **C** mutually contradictory (नाधीयीत) कलहेऽन्योऽन्यापेक्षशब्दश्रवणे ManvaVi.516.1(*on* 4.121)

अन्योऽन्यापेक्षण (anyo'nyāpekṣaṇa) *n.* mutual dependence लिङ्गभूतसामान्यग्रहणाय पुनरन्योऽन्यापेक्षणादनवस्थापातात् न किंचिदप्यनुमानमात्मानं लभते NyāyRa.394.19(*on* 5(4).148)

अन्योऽन्यापेक्षतस् (anyo'nyāpekṣa-tas) *adv.* due to being mutually dependant न कारणं विना कार्यं न कार्यं कारणं विना। अन्योऽन्यापेक्षतः सिद्धेर्विनान्योऽन्यं न तद्वयम् BṛĀraUBhVā.i.4.363.

अन्योऽन्यापेक्षता (anyo'nyāpekṣa-tā) *f.* the state of being mutually dependant जनकाजनकक्षणभेदाभ्युपगमः ... स्थिते क्षणिकत्वे प्रत्यक्षस्य भ्रान्तता तद्भ्रान्तत्वे च क्षणिकत्वसिद्धिरित्यन्योऽन्यापेक्षता NyāyKa.77.8.

अन्योऽन्यापेक्षत्व (anyo'nyāpekṣa-tva) *n.* **1** the state of being mutually dependant न च जन्मध्वंसावन्यावपि सहैव स्ताम् ... उक्तन्यायेन तयोरन्योऽन्यापेक्षत्वे हेत्वभावात् IṣṭaSi.368.11; अधिभूतेषु ग्राह्यग्राहकयोरन्योन्यापेक्षत्वात् कल्पितत्वमतोऽद्वैतं तत्त्वम् VedāntKa.131.6(*on* i.1. 28); (साध्यसाधनयोः) साध्येऽनुपात्ते साधनत्वेन निर्देशः नान्वयं पुष्णाति। तथा साधनेऽनुपात्ते साध्यत्वेन निर्देशोऽपि। तयोरन्योऽन्यापेक्षत्वात् PratāYaBhū.384.10; नत्वनुमित्योरन्योऽन्यापेक्षत्वम् TattvCin.ii(2).21.3; **2** the state of being mutually contradictory अत्र स्वामिसेवकयोरनुचितत्वस्यान्योऽन्यापेक्षत्वम् AlaṅkāRa. 56(36); **3** the state of being mutually expectant यदि तावदन्योऽन्यापेक्षत्वरूपं व्यपेक्षालक्षणं यथा राजपुरुष इत्यत्र MīmāKau.iii (1). 52.7(*on* i. 2. 27)

अन्योऽन्यापेक्षसंबन्ध (anyo'nyāpekṣa-sambandha) *m.* mutually expectant relation न चैवं यत्तदोरिदमेतददसां चाभिन्नार्थत्वेऽप्येतद्दोषविषयत्वप्रसङ्गः। तेषामुक्तप्रकारेण स्वभावतोऽन्योऽन्यापेक्षसंबन्धोपपादनात् VyaktiVi.59.18.

अन्योऽन्यापेक्षसंसिद्धि (anyo'nyāpekṣa-saṁsiddhi) *f.* establishment dependent on each other (नामरूपयोः) अन्योऽन्यापेक्षसंसिद्धेरन्योऽन्यव्यभिचारतः। ... भानाविव तमो भवेत् BṛĀraUBhVā.i.4.686.

अन्योऽन्यापेक्षसिद्धि (anyo'nyāpekṣa-siddhi) *adj.* whose establishment is dependent on each other प्रमात्रादीह यत्किंचित्प्रत्यगज्ञानहेतुजम्। अन्योऽन्यापेक्षसिद्धित्वान्मिथ्या तदपि पूर्ववत् BṛĀraUBhVā.i.4.477.

अन्योऽन्यापेक्षा (anyo'nyāpekṣā) *f.* **1A** [Inst.] by virtue of mutual syntactic expectancy आत्मभेदो न चेत्कश्चित् वर्णेभ्यः पदवाक्ययोः। अन्योऽन्यापेक्षया शक्त्या वर्णः स्यादभिधायकः VākyaPa. 2.213; अन्योऽन्यापेक्षा

व्यपेक्षा ... परस्परसंबन्धः PadMañ. *on* KāśiVr̥. *on* P.ii.1.1(6.12); iv.1.82(393.5); **1B** by virtue of mutual semantic competancy न संकरः। अन्योऽन्यापेक्षया शब्दार्थगतत्वेनार्थमात्रगतत्वेन च व्यवस्थितेर्भिन्नविषयत्वात् AlaṅkāSa.24.1; अन्योऽन्यापेक्षया एकक्रियासंबन्ध इतरेतरयोगः PrakriKau.i. 622.6; **2** [Inst.] in comparison with each other धर्मिणामेवान्योऽन्यापेक्षया भेदाभेदौ धर्मौ दृष्टौ IṣṭaSi.101.19; यद्यपि धर्माः षट्पदार्थेभ्यो न व्यतिरिच्यन्ते किं तु ते एवान्योऽन्यापेक्षया धर्मा धर्मिणश्च भवन्तीति NyāyKa.16.3; (अष्टौ स्तम्भान् ... कल्पयेत्) अन्योऽन्यापेक्षया चाष्टहस्तान्तरौ AbhinBhā.i.68.7(*on* 2.94); **3** mutual support अन्योऽन्यापेक्षा हि अत्र जीवितम् सा च जडानां न संभवति PratyabhiVi.ii.189.6 (*on* ii.4.14); [Inst.] with mutual support यद्यन्योऽन्यापेक्षया विमोचनं न कृतम् ... तत्रैकस्य यत् प्रायश्चित्तं प्राप्नोति, तस्य पादेनैकैकः शुध्यति BālaKrī.ii.151.21(*on* 3.268); संहतान्योधयेदन्योऽन्यापेक्षया युध्यमानान-भिघ्नत ManuBh.ii.57.4(*on* 7.191); **4** mutual dependence सामग्रीं प्रत्यपि पदार्थानां शक्तत्वे अन्योऽन्यापेक्षा न युक्ता VivaPraSaṁ.99.17; अत एव ... तत्तत्प्रत्ययापृथग्भावान्नान्योऽन्यापेक्षा Vādā.131.3; अज्ञानजीवयोर्हि कुत्रापि विषयेऽन्योऽन्यापेक्षा न चेदन्योऽन्याधीनताव्याहतिः Nyāyāmr̥.352A.5; [Inst.] due to mutual dependence अन्योऽन्यापेक्षया पुंसः समुदायत्ववेदनं स्यात् AnuVyā. 29A. 2(*on* 2.2)

अन्योऽन्यापेक्षाभाव (anyo'nyāpekṣābhāva) *m.* absence of mutual dependence or need संतानिव्यतिरेकेण च तत्र संतानयोरन्योऽन्यापेक्षाभावात् Nyāyāmr̥. 351B. 4.

अन्योऽन्यापेक्षिक (anyo'nyāpekṣi-ka) *adj.* expectant or correlative of each other जन्म तु द्रव्यरसयोरन्योऽन्यापेक्षिकं स्मृतम्। अन्योऽन्यापेक्षिकं जन्म स्याद्देहदेहिनोः SuśruS.i.40.16.

अन्योऽन्यापेक्षिता (anyo'nyāpekṣi-tā) *f.* the state of being mutually dependent अन्योऽन्यापेक्षिता नित्यं स्यात्सामान्यविशेषयोः ŚlokaVār. 5(12). 9 (547.5); प्रत्यक्षस्य भ्रान्तत्वेनाबाधितविषयत्वादनुमानस्यात्मलाभो लब्धात्मके चानुमाने प्रत्यक्षस्य भ्रान्तत्वमित्यन्योऽन्यापेक्षितादोषः NyāyKa.129.13.

अन्योऽन्यापेक्षित्व (anyo'nyāpekṣi-tva) *n.* the state of being mutually dependent प्रत्यक्षस्य भ्रान्तत्वे बाधकस्य प्रमाणत्वं बाधकप्रामाण्ये च प्रत्यक्षस्य भ्रान्तत्वमित्यन्योऽन्यापेक्षित्वम् NyāyKa.43.14.

अन्योऽन्यापेक्षिन् (anyo'nyāpekṣin) *adj.* **1** having mutual dependence, mutually dependent अन्योऽन्यापेक्षिणोऽमी नियतमवयवाः साधयन्त्यर्थजातम् NyāyMañ.ii.144. 21; **2** having mutual syntactic or semantic expectancy अन्योऽन्यापेक्षिणौ भूप शब्दार्थौ हि परस्परम् SkandP.ii(2). 28.43.

अन्योऽन्यापोह (anyo'nyāpoha) *m.* **1** exclusion of each other भेदशब्दाः ... विरोधाद्यान्योऽन्यापोहेन वर्तन्ते NyāyRa.605. 20(*on* 5(13).146); **2** denial of each other क्रियाकारकयोरप्यस्ति मिथोऽपेक्षा ... नान्योऽन्यापोहः सिध्येत् NyāyRa.609.7(*on* 5(13).156)

अन्योऽन्यापोहन (anyo'nyāpohana) *n.* act of excluding each other (भिन्नावभासार्थाः ... प्रत्यगात्मनः) पशोस्त्वन्योऽन्यापोहनहेवाकिनि विकल्पे समारूढास्तेऽर्था भवन्ति PratyabhiVi.ii. 295.6(*on* iv.1.8)

अन्योऽन्यापोहबुद्धि (anyo'nyāpoha-buddhi) *f.* idea of exclusion of each other अन्योऽन्यापोहबुद्ध्या नियतिरिति मिथस्संश्रयस्तत्प्रतीतौ TattvMu.5. 115.

अन्योऽन्याप्तता (anyo'nyāptatā) *f.* mutual trustworthiness एवंभावो हि वादिप्रतिवादिनोः संवादेऽन्योऽन्याप्तताश्वासे सत्येव स्यात् NyāySu.(Ja.) 273A.11(*on* ii.1. 2)

अन्योऽन्याप्रतिबन्ध (anyo'nyāpratibandha) *m.* [Inst.] without obstructing each other अन्योऽन्याप्रतिबन्धेन त्रिवर्गमपि साधयन् ... गृहिधर्माय कल्पते YogŚā.1.52; RauhiC.(App.1)6.

अन्योऽन्याप्रतियोगिक (anyo'nyāpratiyogi-ka) *adj.* not having each other as counterpositive अन्योऽन्याप्रतियोगिकः संसर्गप्रतिषेधस्तथा विवक्षितः KhaṇḍanKhā. 347.6; 352.19.

अन्योऽन्याप्रतियोगित्व (anyo'nyāpratiyogi-tva) *n.* the state of not having each other as counterpositive अन्योऽन्याप्रतियोगिकः संसर्गनिषेधः संसर्गाभावः ... अन्योऽन्याप्रतियोगित्वेन व्यवच्छेदोऽपि ... कथं स्यात् KhaṇḍanKhā. 353.3.

अन्योऽन्याप्राप्यनगर (anyo'nyāprāpya-nagara) *adj.* having the cities not reachable, i.e. detached from each other (ददृशतुर्नभः) अन्योऽन्याप्राप्यनगरं नगरन्ध्रकरानिलम् YogVā.iii. 24.54.

अन्योऽन्याबद्धपार्ष्णिक (anyo'nyābaddhapārṣṇi-ka) *adj.* having the back of the heels touching each other, i.e. cross-legged एतद्य योगमूर्तिः स्याच्छेषं पूर्ववदाचरेत्। ऊरुमूलं समाश्रित्य अन्योऽन्याबद्धपार्ष्णिकम् ŚilpaRa.ii. 22.164.

अन्योऽन्याबाधा (anyo'nyābādhā) *f.* [Inst.] by way of not harming each other अन्योऽन्याबाधया तस्य पुरुषार्थत्रयीजुषः। चतुर्थोऽपि पुमर्थोऽभून्नृपतेः संगमोत्सुकः PārśvC.4.11.

अन्योऽन्याभवन (anyo'nyābhavana) *n.* non-existence of each other, mutual absence अन्योऽन्यं न भवतीत्यन्योऽन्याभावः तस्य भावः अन्योऽन्याभाव–ता अन्योऽन्याभवनमिति यावत् LaCandr.793.41.

अन्योऽन्याभाव (anyo'nyābhāva) *m.* **1Ai** mutual non-existence, mutual negetion or mutual absence ननु नान्योऽन्याभावो नाम कश्चित् यो भावानां तत्त्वं विशेषणं वा स्यात्, अर्थसिद्धिरेवैषा। न चेदन्योऽन्याभावो नाम कश्चित् सिद्धस्तर्ह्यभेदः BrahmSi.72.1; गवि योऽश्वाद्यभावस्तु सोऽन्योऽन्याभाव उच्यते ŚlokaVār. 5(8).3(473.6); एवमन्योऽन्याभावोऽपि यदि सोऽन्यो भेदात्; न चेत् नातिदेशः कार्यः। एवं च सति न दृग्दृश्ययोर्भेदो द्रष्टुं शक्यः नाप्यन्योऽन्याभावः IṣṭaSi.3.21; न च स्वप्रतियोगिसमानकालसमानाधिकरणोऽभावोऽन्योऽन्याभावः KhaṇḍanKhā.337.4; 326.7; तादात्म्यनिषेधः अन्योऽन्याभावः SaptaPa.115(34); कुम्भः स्तम्भो न भवतीति स्तम्भप्रतियोगिकोऽभावो यः कुम्भमाश्रितः सोऽन्योऽन्याभाव इति कथमप्रमितप्रतियोगित्वप्रसक्तिः। मैवम्। प्रतियोगिभेदाभावादन्योऽन्याभाव-संसर्गाभावयोर्भेदाभावप्रसङ्गात्। ... प्रतियोग्यनिष्ठत्वे सत्यकादाचित्कोऽभावोऽन्योऽन्याभाव इति लक्षणभेदादभावयोर्भेद इति चेन्मैवम्। यत्किंचित्प्रतियोगिनिष्ठत्वस्यान्योऽन्याभावेऽपि भावादतिव्याप्तेः TattvPradī.(Ci.)173.2; TarkSaṁ.(Ā.)12.16; VedāntKa.30.7 (*on* i.1.1); भेदश्चेत् आत्माश्रयादिप्रसङ्गात् अन्योऽन्याभावश्चेत् तेनैव तद्व्यवहारसिद्धेः गौरवात् पृथक्त्वान्तरकल्पनानवकाशात् TarkSaṁ.(Ā.)67.23; 14.13; घटत्वमेव पटादन्योऽन्याभावः ŚrutaPra.ii.260.19 (*on* ii.1.18); संयोगवदन्योऽन्याभाव-स्याव्याप्यवृत्तित्वात् TattvCin.i.385.3; तादात्म्याभावोऽन्योऽन्याभावः SarvaDaKau. 5.1; कोऽयं भेदो नाम। किं स्वरूपम्। उत पृथक्त्वम्। उतान्योऽन्याभावः। अथवा वैधर्म्यम्। न प्रथमः। ... तृतीये वक्तव्यं किमिदंरजतयोरन्योऽन्याभावो नावभासते उतेदंरजतयोरिति। नाद्यः। ... किं चान्योऽन्याभावो नामान्योऽन्यस्वरूपमेव परस्य NyāySu.(Ja.)49B.10 (*on* i.1.1); इह हि दृश्यादन्योऽदृश्यः तस्य भावोऽदृश्यत्वमित्यदृश्यत्वादिशब्दैर्दृश्याद्यन्योऽन्याभावोऽभिधीयते NyāySu.(Ja.)167A.2 (*on* i.2.6); 285A.2 (*on* ii.1.4); यः कर्ता धर्मी कुलालादिर्न तस्य प्रतिषेधात्मत्वम्। यश्च प्रतिषेधात्मकोऽन्योऽन्याभावः न तस्य कर्तृत्वमित्यत आह। धर्मेति। धर्मधर्मिणोः कुलालान्योऽन्याभावयोरेकत्वतः NyāySu.(Ja.)285A.5 (*on* ii.1.4); किं मूर्तद्रव्यस्य प्रागभाव आकाशः किं वा प्रध्वंसः यद्वा अत्यन्ताभावः। अथवा अन्योऽन्याभावः NyāySu.(Ja.)432B.3 (*on* ii.3.1); ŚaṅkaVi.(Ā.)260.18; पूर्वं प्रध्वंसनान्योऽन्याभावैर्यदुपशाम्यति। न शाम्यत्येव तच्चित्ते YogVā.iv.2.10; विशेषत्वं नाम जातिर्नास्ति ... एवमन्योऽन्याभावेनापि गतार्थता दुस्तरा NyāyPari.499.16; घटो नास्ति न भवतीत्युभयत्रापि घटस्यैव प्रतियोगित्वे अत्यन्तान्योऽन्याभावयोर्भेदो न स्यात् उभयत्रापि घटस्यैवावच्छेदकत्वेनावच्छेदक-भेदस्याप्यभावाच्च ŚaṅkaVi.(Ā.) 260.21; Upask.376.4 (*on* ix.1.4); अत्यन्ता-भावस्याव्याप्यवृत्तित्वाभ्युपगमात् अन्योऽन्याभावे तु तथाप्रतीतेरभावात् Upask.286.18 (*on* vii.1.6); अन्योऽन्याभावस्य अन्योऽन्याभावो भावत्वम् PadārthaTaNi.55.5; घटध्वंसप्रागभावयोरन्योऽन्याभावस्य वक्तव्यत्वात् अभावाभावस्य भावत्वाद्घटध्वंसकाले घटः स्यादिति निरस्तम् Nyāyāmr̥. 562B.12; एकस्यैवान्योऽन्याभावस्यानन्ता-भावप्रतियोगिकतद्रूपत्वम् AṇuBh.210.19 (*on* iii.3.3); न चान्योऽन्याभावस्य व्याप्यवृत्तित्वनियमात् तत्तद्गन्धत्वाकारेणावच्छेदकेषु गन्धेषु गन्धत्वाकारेणा-वच्छेदकभिन्नत्वासंभवेऽप्यवच्छेदकत्वात्यन्ताभावस्संभवति ŚivārkaMaDī.i.142.12 (*on* i.1.3); SāṁkhyaPraBh.54.8 (*on* 1.113); घटान्योऽन्याभावत्वं घटादिभ्यः पृथग्भूते वस्तुनि नेत्यर्थः। ... तथा चान्योऽन्यं न भवतीत्यन्योऽन्याभावः LaCandr.793.40; इदमिदं नेति प्रतीतिविषयोऽन्योऽन्याभावः VedāntPari.260.1; ध्वंसो जन्यो अविनाशी च। अत्यन्ताभावान्योऽन्याभावौ त्वजन्यौ अविनाशिनौ Tarkāmr̥.15.6; प्रागभावो नाम पूर्वावस्थापरंपरा। प्रध्वंसाभावो नामोत्तरावस्थापरंपरा। अत्यन्ता-भावान्योऽन्याभावौ तु धर्म्यन्तरस्वरूपावेव YatīndraDī.36.5; तादात्म्यसंबन्धा-वच्छिन्नप्रतियोगिताकोऽन्योऽन्याभावः। यथा घटः पटो न भवति TarkSaṁ.(A.) 62.15; अत्यन्ताभावस्यैव प्रतीतेरत्यन्ताभावान्योऽन्याभावावेव नञर्थौ न संसर्गाभावत्वेन तस्य शक्तिः BhāṭṭCin. i.118.10 (*on* i.1.4); कदाचिदस्मादेव वाक्यात् पाकानुकूल-कृतिमद्भिन्नश्चैत्र इत्यन्योऽन्याभावस्यापि बोधात् BhāṭṭCin.i.119.22 (*on* i.1.4); अन्योऽन्याभावस्य प्रतियोगित्वसंबन्धेन अनुयोगित्वसंबन्धेन च अभावात् निर्भेदा LalitāSaBh.65.27 (*on* 100); अपरिच्छेद्या। देशतः परिच्छेदो ह्यत्यन्ताभाव एव। कालतस्तु ध्वंसप्रागभावौ। वस्तुतस्त्वन्योऽन्याभाव इति स्थितेः LalitāSaBh.136.17 (*on* 178); कदाचिदत्यन्ताभावस्य कदाचिदन्योऽन्याभावस्य बोधात् तत्र नियामकः

संसर्गारोपस्तादात्म्यारोपश्च वाच्यः VaiyāBhū.202.13 (*on* 40); **1Aii** negation of identity of each other, mutual difference प्रत्यक्षेण योऽसौ भेदः गृह्यते सः ... किमन्योऽन्याभावः KhaṇḍanKhā.184.14; यदा खलु अन्योऽन्याभावो भिन्नपृथक्त्वादिशब्देन व्यपदिश्यते तदा पञ्चम्यपेक्षया तत्प्रथा TarkSaṁ.(Ā.)67.16; कथं पृथक्त्वान्योऽन्याभावस्वरूपभेदानां भेदाङ्गीकारे कल्पनागौरवादिकम् NyāySu.(Ja.) 168A.10 (*on* i.2.6); भेदो नामान्योऽन्याभावः NyāySu.(Ja.)222B.2 (*on* i.4.6); VaiyāBhū.155.24 (*on* 30); अन्योऽन्याभावेनैव पृथक्त्वव्यवहारोपपत्तौ अतिरिक्तपृथक्त्वानङ्गीकारात् ŚaṅkaVi.(Ā.)260.5; वाग्वादेः अतीन्द्रियस्यापि भेदस्य अन्योऽन्याभावस्य घटादौ प्रत्यक्षत एव सिद्धत्वात् Upask.67.12 (*on* ii.1.1); नन्वन्योऽन्याभाव एव पृथक्त्वम् Upask.311.14 (*on* vii.2.2); पृथक्त्वमपि न गुणान्तरम्। अन्योऽन्याभावादेव पृथक्त्वव्यवहारोपपत्तेः PadārthaTaNi.28.1; अहंकारश्च नात्मेत्युक्तं तस्मादन्योऽन्याभावः स्वरूपं वा भेदो वाच्यः तत्र न तावदन्योऽन्याभावः संभवति BhedaDhi.80.4; भेदमन्योऽन्याभावमभेदं चाविभागरूपं प्रकृत्यादितत्त्वोपासकाः पश्यन्तीत्यर्थः SāṁkhyaPraBh.75.35 (*on* 2.5); अन्योऽन्याभावस्य पृथक्त्वरूपत्वे घटात् पटो नेत्यपि प्रयोगापत्तेः Tarkāmṛ.10.19; **1Aiii** mutual exclusion or contradiction व्यवच्छेदो अन्योऽन्याभावो भेद इत्यनर्थान्तरम् NyāySu.(Ja.) 243A.6 (*on* ii.1.2); **1Bi** mutual non-existence or mutual absence as one of the two types of absence (*abhāva*) अन्योऽन्याभावसंसर्गाभावभेदव्यवस्थितौ सत्यां स्यात्तद्व्यवस्था KhaṇḍanKhā.363.4; 1194.16; न प्रागभावादन्ये तु भिद्यन्ते परमार्थतः। स हि वस्त्वन्तरोपाधिरन्योऽन्याभाव उच्यते NyāyMañ.i.59.8; संसर्गाभावोऽन्योऽन्याभावश्चेति द्विविध एवाभावः TattvSaṁkhyā.36.1; TarkSaṁ.(Ā.)128.25; TarkBhā.(K.)77.7; TarkKau. 1.14; BhāṣāPa.12; Tarkāmṛ.15.3; MānaMe.293.1; Vidvanmo. 4.38; एकं हि अन्योऽन्याभावाख्या(?ख्यः)भेदं प्रति स्तम्भकुम्भप्रागवस्थायामागमज उपलम्भ आगमः VedāntKa.240.27 (*on* ii.1.16); अत्यन्ताभावव्यतिरिक्तत्वे सति अनवधिरभावोऽन्योऽन्याभावः SarvaDaSaṁ.10.177; अन्योऽन्याभावस्यैकविधत्वात् ... संसर्गाभावं विभजते प्रागभाव इति SiddhāMu.7.4 (*on* 12); **1Bii** mutual non-existence or mutual absence as one of the four types of absence अभावः ... चतुर्धा भिद्यते। प्रागभावः प्रध्वंसाभावोऽत्यन्ताभावोऽन्योऽन्याभावश्चेति Lakṣaṇā.13.3; SaptaPa.190(55); अभावश्चतुर्विधः। प्रागभावः प्रध्वंसाभावोऽत्यन्ताभावोऽन्योऽन्याभावश्चेति TarkSaṁ. (A.)6. 11; **1Biii** mutual non-existence or mutual absence as one of the five types of absence अभावः ... पञ्चविधः। ... घटस्य पटाद्यात्मत्वाभावोऽन्योऽन्याभावः SarvaMaSaṁ. 32.3; **2** the word or expression *anyo'ynābhāva* अनाद्यनन्तोऽभावश्चेदन्योऽन्याभावभाषया। अभिधेयः TarkSaṁ. (Ā.)129.29; न हि तदभावसाधकमिदम् ... भेदान्योऽन्याभावशब्दयोः पर्यायत्वेन ... तदसाधकत्वात् BhedaDhi.94.5.

अन्योऽन्याभावगत (anyo'nyābhāva-gata) *adj.* belonging to, i.e. common to mutual absence तज्जातीयत्वे तथात्वं च यं विशेषमन्योऽन्याभावगतमादाय स्यात् तदेव लक्षणीभवनसमर्थमुपजीव्यमानमस्य लक्षणस्योपन्यासं प्रत्यादिशति KhaṇḍanKhā.1194.14.

अन्योऽन्याभावगर्भ (anyo'nyābhāva-garbha) *adj.* consisting of or based on mutual absence न चात्यन्ताभावगर्भव्याप्तौ व्यापकतावच्छेदे अनवच्छेदकत्वस्य ग्राह्यत्वेऽप्यन्योऽन्याभावगर्भव्याप्तौ साधनसमानाधिकरणमन्योऽन्याभावप्रतियोगितावच्छेदकतायां साध्यगतायामवच्छेदकत्वं ग्राह्यम् ŚivārkaMaDī.i.142.7 (*on* i.1.3); न चात्यन्तान्योऽन्याभावगर्भयोग्यतयोर्नैकरूपेण हेतुत्वं संभवतीति वाच्यम् BhāṭṭCin.i.51.14 (*on* i.1.4)

अन्योऽन्याभावग्रह (anyo'nyābhāva-graha) *m.* comprehension or knowledge of mutual absence अन्योऽन्याभावग्रहे अधिकरणयोग्यतामात्रस्य तन्त्रत्वात् ... न चैवं घट एव तर्हि दृष्टान्तः Upask.67.13 (*on* ii.1.1); 381.3 (*on* ix.1.8); प्रतियोगित्वग्रहाधीनोऽन्योऽन्याभावग्रहः ... ततश्चान्योऽन्याभावग्रहाधीन एवान्योऽन्याभावग्रहः Upask.381.13 (*on* ix.1.8)

अन्योऽन्याभावग्रहण (anyo'nyābhāva-grahaṇa) *n.* comprehension of mutual absence तत्र किं संकीर्णयोरुभयोर्ग्रहणादन्योऽन्याभावग्रहणं परस्परविविक्तयोर्वा NyāyKa.36.14.

अन्योऽन्याभावग्राहिन् (anyo'nyābhāva-grāhin) *adj.* referring to mutual absence नाप्येकदा अन्योऽन्याभावग्राही वा तद्बोधः अनन्तत्वात् IṣṭaSi.283.19.

अन्योऽन्याभावज्ञान (anyo'nyābhāva-jñāna) *n.* knowledge of mutual difference अपि च ज्ञाते भेदे अन्योऽन्याभावज्ञानमिष्टम् IṣṭaSi.110.5; 111.13.

अन्योऽन्याभावता (anyo'nyābhāva-tā) *f.* **A** the state of being mutual absence अभावान्तर्गतं नो चेन्नैवं भावावलम्बनात्। अन्योऽन्याभावतायां वा समं सादृश्यबुद्धिषु TattvSaṁ.1560; गोत्वमात्रं तु विदितं न घटाभाव इष्यते। यस्मादेको घटाभावो गोत्वादिरखिलस्मृतः। सरसं विरसम् ... गोश्चैवमादयः। अन्योऽन्याभावतां याति विरुद्धत्वात्परस्परम् NyāyKu.179.23; अन्योऽन्यं न भवतीत्यन्योऽन्याभावः तस्य भावः अन्योऽन्याभावता LaCandr.793.41; **B** the state of being mutual absence as one of the four types of absence भावाभावस्वरूपत्वान्नान्योऽन्याभावता पृथक् TattvVi.1A.3.

अन्योऽन्याभावतुल्य (anyo'nyābhāva-tulya) *adj.* comparable or equal to mutual absence अत्यन्ताभावातिरिक्तप्रागभावादिरप्यन्योऽन्याभावतुल्य एव BhedaDhi. 97.6.

अन्योऽन्याभावत्व (anyo'nyābhāva-tva) *n.* **A** the state of being mutual absence अन्योऽन्याभावत्वमव्याप्यवृत्तिवृत्ति नित्याभाववृत्त्यभावत्वसाक्षाद्व्याप्यधर्मत्वात् अत्यन्ताभावत्ववत् TattvCin.i.659.13; Upask.286.15 (*on* vii.1.6); अन्योऽन्याभावत्वं स्वसमानाधिकरणात्यन्ताभावप्रतियोगिवृत्ति Nyāyāmṛ.605A.8; प्रवृत्तिनिवृत्त्योरन्योऽन्याभावत्वे विनिगमकाभावात् YogSā.4.5(1); अन्योऽन्याभावत्वं तादात्म्यसंबन्धावच्छिन्नप्रतियोगिताकाभावत्वम् SiddhāMu.7.6; न च प्रतियोगिसमानाधिकरणाभाववृत्त्यभावत्वव्याप्यधर्मोऽन्योऽन्याभावत्वमिति BhedaDhi.95.5; **B** the state of being mutual difference भेदस्याप्यन्योऽन्याभावत्वेन तत्सत्यत्वापत्तेश्च ... अन्योऽन्याभावत्वेन अन्योऽन्याभावरूपत्वेन। अभावस्य सत्यत्वाङ्गीकारे भावस्यापि सत्यत्वं प्राप्तम् Nyāyāmṛ.85A.7; 562B.1.

अन्योऽन्याभावत्वप्रकारक (anyo'nyābhāvatvaprakāra-ka) *adj.* having the state of being mutual absence as the qualifier अन्योऽन्याभावत्वप्रकारकज्ञानस्य तदपेक्षत्वेनात्माश्रयादिकम् LaCandr.799.33.

अन्योऽन्याभावत्वरूप (anyo'nyābhāvatva-rūpa) *adj.* of the form of being mutual difference यदि च तत्राभेदत्वादिकमेव सापेक्षं न त्वभेदरूपो विशेष्यः तर्ह्यत्राप्यन्योऽन्याभावत्वरूपं भेदत्वमेव सापेक्षं न तु भेदरूपो विशेष्य इति समम्। न च तर्ह्यन्योऽन्याभाव एव भेदोऽस्त्विति वाच्यम् Nyāyāmṛ. 552A.9; अन्योऽन्याभावत्वरूपाखण्डधर्मस्यैव भिदिधातुशक्यतावच्छेदकत्वम् LaCandr. 843.33.

अन्योऽन्याभावत्ववत् (anyo'nyābhāvatva-vat) *adv.* like the state of being mutual absence अत्यन्ताभावत्वं प्रतियोग्यशेषाधिकरणवृत्तिमात्रवृत्ति ... नित्याभावमात्रवृत्तित्वात् अन्योऽन्याभावत्ववत् AdvaiSi.418.4.

अन्योऽन्याभावत्ववैशिष्ट्य (anyo'nyābhāvatva-vaiśiṣṭya) *n.* qualification of the state of being mutual absence इदमिदं नेति प्रतीतावभावेऽन्योऽन्याभावत्ववैशिष्ट्यस्याप्रतीतेस्तस्य नञर्थत्वाभावात् BhedaDhi.92.5.

अन्योऽन्याभावत्वापात (anyo'nyābhāvatvāpāta) *m.* undesired occasion of being mutual absence यत्र समानाधिकरणो निषेधप्रत्ययस्त(?यस्त)त्र योऽस्ति सोऽन्योऽन्याभाव इत्यस्तु तद्धर्मस्य सर्वस्यान्योऽन्याभावत्वापातात् समानाधिकरणवैयर्थ्यप्रसङ्गाच्च KhaṇḍanKhā.1190.2.

अन्योऽन्याभावदृष्टि (anyo'nyābhāva-dṛṣṭi) *adj.* considering or viewing as mutual absence घटाभावे घटः सिध्येत्पटाभावे पटस्तथा। अन्योऽन्याभावदृष्टेः स्यादन्योऽन्याश्रयता तव BṛĀraUBhVā. (Sambandha.)959.

अन्योऽन्याभावधर्मत्व (anyno'nyābhāvadharma-tva) *n.* the state of being the property in the form of mutual absence द्विधापि तदभावः ... अन्यत्वादन्योऽन्याभावधर्मत्वात् भावानामभेदाच्च IṣṭaSi.271.3; घटः पटो न भवतीति भावस्यान्योऽन्याभावधर्मत्वं स्फुटत्वान्न प्रदर्शितम् NyāySu.(Ja.)379B.8 (*on* ii.2.6)

अन्योऽन्याभावधी (anyo'nyābhāva-dhī) *f.* knowledge of mutual absence संसर्गाभावधीकालेऽप्यन्योऽन्याभावधीः स्यात् LaCandr.799.24.

अन्योऽन्याभावनित्यत्व (anyo'nyābhāva-nityatva) *n.* eternality of mutual absence अन्योऽन्याभावनित्यत्वं सर्वतन्त्रे नियुज्यते NyāyKu.177.15.

अन्योऽन्याभावनिबन्धन (anyo'nyābhāva-nibandhana) *adj.* caused by mutual difference पृथक्त्वस्य गुणत्वान्निर्गुणेषु गुणादिषु पृथक्त्वगुणासंभवेन भेदो न स्यात्। तत्रान्योऽन्याभावनिबन्धनो भेदव्यवहारः इति चेत्तर्हि द्रव्येष्वपि तन्निबन्धन एव तद्व्यवहारोऽस्तु TattvPradī.(Ci.)174.9.

अन्योऽन्याभावनिरूपण (anyo'nyābhāva-nirūpaṇa) *n.* description or explanation of mutual absence अपि च घटपटयोः स्वरूपभेदेन वैधर्म्यभेदेन चोभयकोटीकृतयोरन्योऽन्याभावनिरूपणं भवति KhaṇḍanKhā.955.22; 956.7; विशेषधीरपि तत्र हेतुरिति चेन्न। विशेषत्वस्यान्योऽन्याभावनिरूपणं विना दुर्निरूपत्वात् KhaṇḍanKhā.1150.7.

अन्योऽन्याभावनिर्धारण (anyo'nyābhāva-nirdhāraṇa) *n.* ascertainment, i.e. exclusive specification of mutual absence किमन्योऽन्याभावनिर्धारणेन। अभाव इत्येव वक्तव्यम् NyāySu.(Ja.)167A.9 (*on* i.2.6)

अन्योऽन्याभावनिषेध (anyo'nyābhāva-niṣedha) *m.* negation of mutual absence (as a type of absence) अन्योऽन्याभावनिषेधोऽभिधीयमानोऽन्योऽन्याभावेऽपि प्रसज्यते KhaṇḍanKhā.347.15; अन्यविधिध्रौव्यं भवदन्योऽन्याभावनिषेधेऽप्यन्योऽन्यविधये स्यात् KhaṇḍanKhā.361.7.

अन्योऽन्याभावपरिग्रहार्थम् (anyo'nyābhāvaparigrahārtham) *adv.* for admitting mutual absence (as a type of absence) अभाव इति चतुर्विधेऽप्यभावे प्राप्तेऽन्योऽन्याभावपरिग्रहार्थं प्रायश इत्यभिहितम्। अन्योऽन्याभावो हि प्रागभावादिभ्योऽपि बहुतर:। प्रतिवस्तुनियतत्वात् NyāySu.(Ja.)167A.6 (*on* i.2.6)

अन्योऽन्याभावपर्यायविवक्षा (anyo'nyābhāvaparyāya-vivakṣā) *f.* speaker's intention (to use) synonym of *anyo'nyābhāva* (mutual absence) अन्योऽन्याभावपर्यायविवक्षायां घटात् पटो न भवतीत्यपि प्रयोगप्रसङ्गात् इति चेन्न, धर्मिपर्यन्तेष्विति विशेषात् NyāySiA.262.23.

अन्योऽन्याभावप्रकारक (anyo'nyābhāvaprakāra-ka) *adj.* having mutual absence as the qualifier न चैवमपि ... अन्योऽन्याभावप्रकारकप्रतीत्यर्थं नञो लक्षणावश्यिका BhāṭṭCin.i.119.11 (*on* i.1.4)

अन्योऽन्याभावप्रतिक्षेपात्मन् (anyo'nyābhāvapratikṣepātman) *adj.* of the nature of negation of mutual absence अन्योऽन्याभावस्य च तत्प्रतिक्षेपात्मकत्वात् तेनाप्यन्योऽन्याभावप्रतिक्षेपात्मना भवितव्यम् KhaṇḍanKhā.1193.1.

अन्योऽन्याभावप्रतिपत्ति (anyo'nyābhāva-pratipatti) *f.* cognition of mutual non-existence ननु कोऽयं बाधो नाम ... किमन्यार्थिनोऽन्यत्र प्रवृत्तिनिरोध: ... आहोस्वित् तादात्म्येन प्रतिपन्नस्य अन्योऽन्याभावप्रतिपत्ति: VivaPraSaṁ. 46.15.

अन्योऽन्याभावप्रतियोगिता (anyo'nyābhāvapratiyogi-tā) *f.* the state of being the counterpositive of mutual absence गन्धपृथिवीत्वव्याप्तौ तत्तद्गन्धत्वाकारेण साधनसमानाधिकरणान्योऽन्याभावप्रतियोगितावच्छेदकत्वासंभवात् ŚivārkaMaDī.i.142.11 (*on* i.1.3); अन्योऽन्याभावप्रतियोगितानवच्छेदकविधेयव्याप्यपर्याप्तिकयावत्त्वार्थकतापि सर्वपदस्य स्वीकार्या ŚaktiVā.151.17; चैत्रमैत्रौ परस्परं गच्छत: इत्यत्र व्यापारस्य द्वितीयान्तार्थवृत्तित्वादव्यभिचार: द्वितीयान्तार्थवृत्त्यन्योऽन्याभावप्रतियोगितावच्छेदकव्यापारोपस्थितेर्विवक्षितत्वात् VaiyāBhū.103.4 (*on* 24)

अन्योऽन्याभावप्रतियोगित्व (anyo'nyābhāvapratiyogi-tva) *n.* **A** the state of being the counterpositive of mutual difference अभेदस्याप्यन्योऽन्याभावप्रतियोगित्वे न तत्सत्यत्वासिद्धेश्च। भेदस्याप्यन्योऽन्याभावत्वे न तत्सत्यत्वापत्तेश्च Nyāyāmṛ.85A.6 (comm. अन्योऽन्याभावरूपभेदप्रतियोगित्वेनेत्यर्थ:। तादात्म्यप्रतियोगिकाभावस्यैवान्योऽन्याभावत्वादिति); परिच्छिन्नत्वमपि हेतु:। तच्च ... त्रिविधम्। ... वस्तुत: परिच्छिन्नत्वं अन्योऽन्याभावप्रतियोगित्वम् AdvaiSi.315.2; **B** the state of being the counterpositive of mutual absence ननु नित्यत्वानित्यत्वाजडत्वाचित्त्वादिविरुद्धधर्मसमावेशात्कथमन्योऽन्याभावप्रतियोगित्वस्य ब्रह्मण्यभाव इत्यत आह LalitāSaBh.146.19 (*on* 188)

अन्योऽन्याभावप्रतियोगिन् (anyo'nyābhāva-pratiyogin) *m.* counterpositive of mutual absence प्रतियोगित्वं न विरोधित्वं सहानवस्थाननियमलक्षणम्। गोत्वाश्वत्वयोरतथात्वात् अन्योऽन्याभावप्रतियोगिन्यसत्त्वाच्च TattvCin. ii(1).78.1.

अन्योऽन्याभावप्रतियोगिभूत (anyo'nyābhāvapratiyogi-bhūta) *adj.* which has become the counterpositive of mutual absence अन्योऽन्याभावप्रतियोगिभूतं तादात्म्यम् अप्रमितं (प्रतिहीयेत?) तर्हि प्राप्त्यभावात् न तत्प्रतिषेधो युज्येत TarkSaṁ.(Ā.)130.27.

अन्योऽन्याभावप्रतीति (anyo'nyābhāva-pratīti) *f.* **A** knowledge of mutual absence तस्य वस्तुगत्या भिन्नस्याभिन्नतया भ्रमविषयीकृतस्य स्वदेशेतरदेशादावसत्त्वेन प्रतीयमानत्वे स्वाभावप्रतियोगितया प्रतीतावन्योऽन्याभावप्रतीत्यनुपपत्ते: KhaṇḍanKhā.1148.19; 1150.1; यथा गोरश्वस्य चान्योऽन्याभावप्रतीतये संयुक्तविशेषणता नाम संनिकर्षान्तरमाश्रीयते तथा ककारखकारयोरपीतरेतराभावावगमाय ... संनिकर्षान्तरमभ्युपगन्तुमुचितम् PrakaPañ.134.2; NyāyKa.36.21; अयमयं न इत्यन्योऽन्याभावप्रतीते: इदमस्तात्पृथगिति च पृथक्त्वप्रथनात्तन्नानात्वम् इति चेन्न TarkSaṁ.(Ā.)67.14; **B** knowledge of mutual difference न चैवं घटादन्य: पट इत्यत्र कथमन्योऽन्याभावप्रतीतिरिति वाच्यम् अन्यत्वस्यापि पृथक्त्वरूपात् Tarkāmṛ.10.20.

अन्योऽन्याभावप्रत्यक्ष (anyo'nyābhāva-pratyakṣa) *n.* perception of mutual absence संसर्गाभावप्रत्यक्षे प्रतियोगिनो योग्यता अन्योऽन्याभावप्रत्यक्षे त्वधिकरणयोग्यतापेक्षिता SiddhāMu.33.19 (*on* 62)

अन्योऽन्याभावप्रत्यय (anyo'nyābhāva-pratyaya) *m.* knowledge of mutual absence अन्योऽन्याभावप्रत्यये प्रतियोग्यनुयोगिनो: समानविभक्तिकत्वनियमात् Tarkāmṛ.10.17.

अन्योऽन्याभावबोध (anyo'nyābhāva-bodha) *m.* knowledge of mutual absence प्रतियोग्यधिकरणवाचकपदयो: समानविभक्तिकत्वस्यान्योऽन्याभावबोधहेतुत्वस्य च कल्पनया लक्षणाया अभावात् BhāṭṭCin.i.119.16 (*on* i.1.4); यत्र अनुयोगिवाचकपदे ... प्रथमा तत्रान्योऽन्याभावबोध: BhāṭṭCin.i.121.7 (*on* i.1.4)

अन्योऽन्याभावबोधकत्व (anyo'nyābhāvabodhaka-tva) *n.* the state of being expressive of mutual absence एकविभक्त्यन्तपदोपस्थापिते धर्मिणि प्रतियोगिनि च नञोऽन्योऽन्याभावबोधकत्वनियमस्य व्युत्पत्तिबलसिद्धत्वात् ... 'इदं रजतं न भवती'ति वाक्यस्य अन्योऽन्याभावबोधकत्वे स्थिते अभिलापजन्यप्रतीतितुल्यत्वात् AdvaiSi.129.1.

अन्योऽन्याभावभङ्गतस् (anyo'nyābhāvabhaṅga-tas) *adv.* due to refutation of mutual difference अद्वितीयं तदेष्टव्यमन्योऽन्याभावभङ्गत: TarkSaṁ.(Ā.)133.8.

अन्योऽन्याभावभान (anyo'nyābhāva-bhāna) *n.* knowledge of mutual difference or of negation of identity यत्राभेदसंसर्गेणान्वयस्तत्रान्योऽन्याभावभाना(?न)मिति व्युत्पत्ति: BhāṭṭCin. i.119.19 (*on* i.1.4)

अन्योऽन्याभावभिन्न (anyo'nyābhāva-bhinna) *adj.* different from mutual absence (as one of the two types of absence) अन्योऽन्याभावभिन्नोऽभाव: संसर्गाभाव: TarkKau.21.2; संसर्गाभावत्वमन्योऽन्याभावभिन्नाभावत्वम् SiddhāMu.7.5 (*on* 12)

अन्योऽन्याभावभेद (anyo'nyābhāva-bheda) *m.* **A** mutual absence and difference अन्योऽन्याभावभेदौ च पृथक्त्वं च पृथक् पृथक्। यत्कल्पयन्ति AnuVyā.27B.2 (*on* 2.2); **B** division, viz. mutual absence (as one of the two types of absence) अभावस्तु ... संक्षेपतो द्विविध:। संसर्गाभावान्योऽन्याभावभेदात् SarvaDaSaṁ.10.174; **C** distinction of mutual absence एकनिष्ठानेकप्रतियोगिकान्योऽन्याभावनिरूपणं तर्हि कथमिति चेत्, इत्थम्। प्रतियोगिभेदादन्योऽन्याभावभेदाभ्युपगमे दोषाभावात् ŚatDū.166.7; धर्मिभेदात् अविरुद्धे भानाभाने स्यातां इति चेत्, न, तद्भेदस्यैव च अन्योऽन्याभावभेदाभावे वक्तुम् अशक्यत्वात् TarkSaṁ.(Ā.)28.7; घट: पटात्मको नेत्यादेरन्योऽन्याभावभेदविषयतया भेदाभेदाविषयत्वात् AdvaiSi.799.15.

अन्योऽन्याभावमात्र (anyo'nyābhāva-mātra) *n.* **A** mere mutual absence घटप्रतियोगिकान्योऽन्याभावे नञो लक्षणा, तत्राप्यन्वयितावच्छेदकावच्छिन्नप्रतियोगिताकत्वस्य व्युत्पत्तिलभ्यत्वादन्योऽन्याभावमात्रे लक्षणा। एवं च घटप्रतियोगिकान्योऽन्याभाववान् पट इति बोध: BhāṭṭCin.i.117.11 (*on* i.1.4); **B** mere mutual difference अद्वितीयपदे किं तत्पुरुष:? उत बहुव्रीहि:? यदा तत्पुरुष: ... तदभावमात्रं वा स्यात् ... पूर्वत्र द्वितीयादन्योऽन्याभावमात्रं वा विवक्षितम् ŚatDū.217.24.

अन्योऽन्याभावमात्रप्रतियोगिन् (anyo'nyābhāvamātra-pratiyogin) *m.* counterpositive of mutual absence only अभिधेयत्वं हि परमते केवलान्वयित्वादन्योऽन्याभावमात्रप्रतियोगी AdvaiSi. 418.1.

अन्योऽन्याभावरूप (anyo'nyābhāva-rūpa) *adj.* **A** of the form of mutual absence एकस्मिन्ननपेक्षे स्थिते तदभावरूपोऽन्यो व्यवतिष्ठते, सर्वे तु नान्योऽन्याभावरूपा: कल्पन्ते, परस्पराश्रयस्थितित्वात् BrahmSi.71.23; **B** of the form of mutual difference (धर्मभेद:) नान्योऽन्याभावरूपोऽयम् TattvPradī.(Ci.)172.5; 'अन्यं तद्वर्णं तद्वयसम्' इत्यादौ अन्योऽन्याभावरूपस्य भेदस्य पशुपदलक्षितव्यक्तिप्रतियोगिकत्वमुपपादनीयम् MīmāKau.i.150.3 (*on* i.3.35); नृशृङ्गशशशृङ्गात्यन्ताभावयोरन्योऽन्याभावरूपभेदस्य सत्त्वादभावाभावस्य च भावत्वान्नृशृङ्गशशशृङ्गयो: सत्त्वं स्यात् Nyāyāmṛ. 562B.11; 85A.4.

अन्योऽन्याभावरूपत्व (anyo'nyābhāvarūpa-tva) *n.* **A** the state of being of the form of mutual absence अन्योऽन्याभावरूपत्वं सर्वेषां न प्रकल्पते BrahmSi.71.21; **B** the state of being of the form of mutual exclusion or contradiction ओजोमाधुर्ययोर्ह्यन्योऽन्याभावरूपत्वं प्राङ्निरूपितम् Loc.140.21 (*on*3.6); **C** the state of being of the form of mutual difference जीवप्रतियोगिकतात्त्विकभेदस्यान्योऽन्याभावरूपत्वान्नाप्रसिद्धिर्दोष: Nyāyāmṛ. 571A.6.

अन्योऽन्याभावलक्षकत्व (anyo'nyābhāvalakṣaka-tva) *n.* the state of being indicative of mutual absence विकल्पप्रसङ्गेनाभाववाचिनो नञोऽन्योऽन्याभावलक्षकत्वमङ्गीकृत्यानूयाजभिन्नेष्विति पर्युदासाङ्गीकरणं न युज्यते MīmāKau. iii(2). 264.2 (*on* ii.2.23)

अन्योऽन्याभावलक्षण (anyo'nyābhāva-lakṣaṇa) *adj.* **A** characterised by mutual exclusion or contradiction सामान्यविशेषयोश्च परस्परात्मत्वेन प्रतिपत्तेरसत्यप्यन्योऽन्याभावलक्षणे स्वरूपविरोधे बुद्धे रूपभेदाद्वित्वम् BrahmSi.64.20; **B** characterised by mutual difference or negation of identity भेदश्च पदार्थानामन्योऽन्याभावलक्षण: NyāyKa.36.12; यदा भिदिधातुर्विदारणार्थो विवक्षितस्तदा भेदशब्दो विभागाख्यगुणवाचको न त्वन्योऽन्याभावलक्षणभेदवाचक: NyāySu.(Ja.) 382A.8 (*on* ii.2.6); यदा हि मायावादी निरुत्तरतया तूष्णीमास्ते। तदा तदीययोरोष्ठयोर्विदारणलक्षणविभागाभावेऽप्योष्ठौ भिन्नावन्योऽन्याभावलक्षणभेदवन्तौ भवत

एव NyāySu. (Ja.)382B.2 (*on* ii.2.6); परेशितुः कश्चिदन्योऽन्याभावलक्षणो हीनाधिकत्वरूपोऽनुग्राह्यानुग्राहकत्वरूपो वा भेदो नास्ति NyāySu.(Ja.)500B.13 (*on* iii.2.8); **C** characterised as mutual absence (as a type of absence) अभावस्तु प्रागभावप्रध्वंसाभावात्यन्ताभावान्योऽन्याभावलक्षणश्चतुर्विधः SaptaPa.10(5)

अन्योऽन्याभाववत् (anyo'nyābhāva-vat) *adv.* like mutual absence प्रागभावादयोऽभावाः सन्तः स्युरतिरेकिणः। व्यपदेशाद्धटेनैषामन्योऽन्याभाववद्ध्रुवम् BṛĀraUBhVā.i.2.114.

अन्योऽन्याभाववत् (anyo'nyābhāva-va(n)t) *adj.* having mutual absence तदन्योऽन्याभाववाँश्च तदभावः संसर्गाभावः KhaṇḍanKhā.338.1; न चान्योऽन्याभाववानर्थः पृथक्त्वम् Upask.312.4 (*on* vii.2.2); पटान्योऽन्याभाववान् घट इत्यन्योऽन्याभाव एव तादात्म्याभावापरनामा भासते Upask.376.10 (*on* ix.1.4); (used as noun) (that) which has mutual absence वस्तुतस्तु अन्योऽन्याभाववत्यपि 'तदन्यतद्विरुद्धतदभावेषु नञ्' इति प्रसिद्धेर्नञः शक्तिः MīmāKau.iii(2).264.12 (*on* ii.2.23); BhāṭṭDī.iv.99.17 (*on* x.8.1); अघट इति समासे अन्योऽन्याभाववदुपस्थित्यर्थं नञो लक्षणा BhāṭṭCin.i.120.6 (*on* i.1.4)

अन्योऽन्याभाववत्ता (anyo'nyābhāvavat-tā) *f.* [Inst.] by way of having mutual absence ननु रूपं रसाभाव इति स्याच्चेद्विरुद्धता। नैवं रसाद्यभावेन रूपं यस्माद्विशिष्यते। न विरोधः क्वचित्सिध्येदन्योऽन्याभाववत्तया NyāyKu.179.8.

अन्योऽन्याभाववत्त्व (anyo'nyābhāvavat-tva) *n.* **A** the state of having mutual absence अन्योऽन्याभावस्यैकत्वे तस्य तदवृत्तौ प्रमेयत्वहेतुना कस्यचित्प्रत्यक्षत्वानुमानं न स्यात्, तस्यैवान्योऽन्याभाववत्त्वाभावात् TattvPradī. (Ci.)248.1; **B** the state of having mutual difference अयं घटः एतद्व्यतिरिक्तानित्येतरमूर्तान्योऽन्याभावात् [भाववान्], प्रमेयत्वात् पटवदिति – तत्राप्रसिद्धविशेषणत्वम्, पटस्य वा स्वतोऽन्योऽन्याभाववत्त्वप्रसङ्गः PrakaVi.515.15; वृथा विशेषणपदोपन्यासः तदनुपन्यासे चान्योऽन्याभाववत्त्वमात्रमुपन्यस्तं भवेत् KhaṇḍanKhā.951.21.

अन्योऽन्याभाववर्जन (anyo'nyābhāva-varjana) *n.* exclusion or refutation of mutual absence अथ भावस्वभावस्य नास्तित्वं नेति कथ्यते। अभावाभाव ... वन्योऽन्याभाववर्जनात् NyāyKu.183.22.

अन्योऽन्याभाववाचक (anyo'nyābhāva-vācaka) *adj.* **i** expressive of mutual absence (as one of the two types of absence) अन्योऽन्याभाववाचकस्य नञस्तद्वति पदार्थान्तरे लक्षणापत्तेः BhāṭṭDī.iv.96.2 (*on* x.8.1); VaiyāBhū.170.13 (*on* 32); **ii** expressive of mutual absence तन्मतेऽप्येकपदस्य प्राधान्येनान्योऽन्याभाववाचकस्यापरपदस्य तद्विशिष्टवाचकस्य संग्राहकतया सार्थक्यात् VyutpaVā.183.11.

अन्योऽन्याभाववाचकत्व (anyo'nyābhāvavācaka-tva) *n.* the state of being expressive of mutual absence नञोऽन्योऽन्याभाववाचकत्वस्यापि सत्त्वात् तत्परत्वमेवाङ्गीकर्तव्यम् BhāṭṭDī.iv.99.13(*on* x.8.1)

अन्योऽन्याभाववाचित्व (anyo'nyābhāvavāci-tva) *n.* the state of being expressive of mutual absence नञः ... अन्योऽन्याभाववाचित्वमङ्गीकृत्य गुणभूतधात्वर्थान्वयाङ्गीकारे प्रमाणाभावात् BhāṭṭDī.iv.96.1(*on* x.8.1)

अन्योऽन्याभावविरह (anyo'nyābhāva-viraha) *m.* non-existence of mutual absence एतेन तत्तावच्छिन्नप्रतियोगिकान्योऽन्याभावविरहः स्वरूपाभेदो वायम् KhaṇḍanKhā.292.11.

अन्योऽन्याभावविरहात्मत्व (anyo'nyābhāvavirahātma-tva) *n.* the state of having the nature of the absence of mutual absence प्रतियोगित्वं चान्योऽन्याभावविरहात्मत्वं ततश्चान्योऽन्याभावग्रहाधीन एवान्योऽन्याभावग्रहणः इति चेन्न Upask.382.2 (*on* ix.1.8)

अन्योऽन्याभावविरोधिन् (anyo'nyābhāva-virodhin) *adj.* **A** contrary to mutual absence विशेषो नामान्योऽन्याभावविरोधिसामान्यरहितः समवेतः SarvaDaSaṁ.10.52; **B** opposed to mutual difference न चैकत्वमेव तादात्म्यमिति वाच्यम्, भेदाभेदसहम् अन्योऽन्याभावविरोधि तादात्म्यम् VivaPraSaṁ. 17.10.

अन्योऽन्याभावविशिष्टार्थ (anyo'nyābhāvaviśiṣṭārtha) *adj.* referring to what is qualified by mutual absence न चान्यपदमन्योऽन्याभावविशिष्टार्थपदपरम्। तस्यापि विशिष्टार्थवाचकत्वात् VyutpaVā.182.34; (used as noun) (word) referring to what is qualified by mutual absence न चान्यपदेन तदर्थकविवक्षणे तत्समानार्थकेतरपदोपादनवैयर्थ्यम्। अन्येतरपदयोरेकस्यान्योऽन्याभावविशिष्टार्थपरत्वात् VyutpaVā.182.30.

अन्योऽन्याभावविशेषण (anyo'nyābhāva-viśeṣaṇa) *n.* qualification of mutual difference व्यासज्यवृत्तिधर्माद्यनवच्छिन्नप्रतियोगिकत्वादिनान्योऽन्याभावविशेषणादिति चेत्, तादृशं विशेषणमेव किमर्थं दीयत इति पर्यनुयोगात् AlaṅkāKau.(Vi.) 66.1.

अन्योऽन्याभावविषयकत्व (anyo'nyābhāvaviṣayaka-tva) *n.* the state of referring to mutual difference घटात्पटः पृथगिति प्रत्यक्षं, तस्यान्योऽन्याभावविषयकत्वमिति चेन्न Tarkāmṛ.10.16.

अन्योऽन्याभावविषयत्व (anyo'nyābhāvaviṣaya-tva) *n.* the state of referring to the negation of identity of each other नेदं रजतमिति वाक्याभिलप्यप्रतीतेरन्योऽन्याभावविषयत्वमेव AdvaiSi.130.1.

अन्योऽन्याभाववैलक्षण्यभेदवाद (anyo'nyābhāvavailakṣaṇyabhedavāda) *m.* theory of difference between mutual absence and distinction धर्मपक्षस्य त्वयैव दूषितत्वेन पृथक्त्वान्योऽन्याभाववैलक्षण्यभेदवादेऽपि पृथक्त्वादावन्ततरस्वरूपभेदस्याङ्गीकरणीयत्वे न च गत्यन्तराभावात् Nyāyāmṛ. 559A.10.

अन्योऽन्याभावव्यतिरिक्त (anyo'nyābhāva-vyatirikta) *adj.* distinct from mutual absence अन्योऽन्याभावव्यतिरिक्तः स्मृतित्वाभावः KhaṇḍanKhā.370.21; अन्योऽन्याभा(वातिरि)वव्यतिरिक्तैतद्घटसमानाधिकरणैतद्घटप्रतियोगिकाभावत्वं एतद्घटसमानकालीनावृत्ति। अन्योऽन्याभावव्यतिरिक्तैतद्घटसमानाधिकरणैतद्घटप्रतियोगिकाभावमात्रवृत्तित्वात् Nyāyāmṛ.154B.6; अनेन च स्वसमानाधिकरणः स्वसमानकालीनः अन्योऽन्याभावव्यतिरिक्तो योऽभावः तदप्रतियोगित्वरूपसत्त्वसिद्धिः Nyāyāmṛ.156A.4.

अन्योऽन्याभावव्यतिरेक (anyo'nyābhāva-vyatireka) *m.* non-existence of mutual absence अन्योऽन्याभावव्यतिरेकोऽन्योऽन्यमेव तत्तेदन्तोपाध्यवच्छिन्नयोः स्यात् KhaṇḍanKhā.292.12.

अन्योऽन्याभावव्यवहार (anyo'nyābhāva-vyavahāra) *m.* usage or practice of mutual absence नीलघटो न घट इत्यन्योऽन्याभावव्यवहारस्य चापत्तिः BhāṭṭCin.i.121.3 (*on* i.1.4); इहापि घटस्यैवान्योऽन्याभावव्यवहारालम्बनतेत्यस्तु Nyāyāmṛ.553A.6.

अन्योऽन्याभावव्यावर्तक (anyo'nyābhāva-vyāvartaka) *adj.* distinguishing mutual difference भेदस्यान्योऽन्याभावव्यावर्तकधर्मादिरूपतया नानात्वेन तदभावप्रत्ययस्यापि नानात्वात् BhāṭṭCin.i.134.12 (*on* i.1.23)

अन्योऽन्याभावसंश्रय (anyo'nyābhāva-saṁśraya) *adj.* based on mutual absence मिथ्यार्थः ...। स च सर्वपदार्थानामन्योऽन्याभावसंश्रयः। तेनान्यापोहविषयः तदतत्कार्यकारिणाम् PramāVār.1.81.

अन्योऽन्याभावसंसर्ग (anyo'nyābhāva-saṁsarga) *m.* relation of mutual absence अन्योऽन्याभावसंसर्गव्यतिरेकेऽपि तुल्यमेतत् KhaṇḍanKhā.353.7.

अन्योऽन्याभावसमानन्यायत्व (anyo'nyābhāvasamānanyāya-tva) *n.* the state of having the same principle as that of mutual absence ते च नाभावाद्धर्मिणो भिन्नाः। अन्योऽन्याभावसमानन्यायत्वात् NyāySu.(Ja.)285B.1 (*on* ii.1.4)

अन्योऽन्याभावसिद्धि (anyo'nyābhāva-siddhi) *f.* establishment of mutual absence नान्योऽन्याभावसिद्ध्या हि विना भावान्तरग्रहः ... नान्योऽन्याभावसिद्धिश्च विना भावान्तरग्रहम् IṣṭaSi.296.8.

अन्योऽन्याभावस्वरूपत्व (anyo'nyābhāvasvarūpa-tva) *n.* the state of being the very nature of mutual difference अन्योऽन्याभावस्वरूपत्वे कपालादिरूपाश्रयप्रतियोगिकभेदस्य घटादिरूपाश्रितरूपतया स्वप्रतियोगिकभेदाश्रयत्वादेकत्वं कपालादिषु भज्येतेत्यवयवानवस्थया शून्यतायामेव पर्यवसानात् AdvaiSi.796.11.

अन्योऽन्याभावाग्रहण (anyo'nyābhāvāgrahaṇa) *n.* non-cognition of mutual absence संसृष्टयोरन्योऽन्याभावाग्रहणप्रसङ्गात् KhaṇḍanKhā.792.15; समाक्षिपति अन्योऽन्याभावाग्रहणात् प्रमातृबुद्धौ स्फुरणशीलं करोति Bhāsk.i.305.5 (*on* i.6.1)

अन्योऽन्याभावातिरिक्त (anyo'nyābhāvātirikta) *adj.* distinct from mutual absence न हि (पृथक्त्वस्य) तस्य अन्योऽन्याभावातिरिक्तस्य सत्त्वे किंचिन्मानमस्ति TarkSaṁ.(Ā.)67.9; अन्योऽन्याभावातिरिक्तैतद्घटसमानाधिकरणैतद्घटप्रतियोगिकाभावत्वम्, एतद्घटसमानाधिकरणावृत्ति, अन्योऽन्याभावातिरिक्तैतद्घटसमानाधिकरणैतद्घटप्रतियोगिकाभावमात्रवृत्तित्वात् AdvaiSi.410.10 .

अन्योऽन्याभावातिरिक्तत्व (anyo'nyābhāvātirikta-tva) *n.* the state of being distinct from mutual absence अन्योऽन्याभावस्य भेदत्वाद्भेदस्य च स्वरूपत्वाङ्गीकारादिति चेन्न। स्वरूपभेदस्यान्योऽन्याभावातिरिक्तत्वात् NyāySu.(Ja.)380B.3 (*on* ii.2.6)

अन्योऽन्याभावात्मन् (anyo'nyābhāvātman) *adj.* **A** of the nature of mutual difference व्यतिरिक्तत्वस्यान्योऽन्याभावात्मनः प्रत्यक्षाभासादावपि भावेन तद्व्यवच्छेदानुपपत्तेः KhaṇḍanKhā.948.21; **B** of the nature of mutual absence हन्तेयमन्योऽन्यात्मता किं सत्त्वेनानुभवगोचर उतासत्त्वेन, नाद्यः, अन्योऽन्याभावात्मनोरनयोरैकात्म्यविरोधात् NyāyMa.87.4.

अन्योऽन्याभावात्यन्ताभाव (anyo'nyābhāvātyantābhāva) *m.* constant absence of mutual absence अन्योऽन्याभावात्यन्ताभावः प्रतियोगिरूप इति प्रतियोगिसमानदेशोऽन्योऽन्याभावो न स्यादिति चेत्। न TattvCin.ii(1).564.2.

अन्योऽन्याभावादि (anyo'nyābhāvādi) *adj.* mutual absence etc. कालपरिच्छिन्नत्वमन्योऽन्याभावादौ प्रतिवाद्यसिद्धम् Nyāyāmṛ.80A.6; प्रतियोगितावच्छेदकादिमिति तच्छून्यसाधारणव्यासज्यवृत्तिधर्मावच्छेदेनान्योऽन्याभावादिवृत्तौ मानाभावात् ŚaktiVā.155.2.

अन्योऽन्याभावाधिकरणता (anyo'nyābhāvādhikaraṇa-tā) *f.* [Inst.] by way of being the substratum of mutual absence न तावदन्योऽन्याभावाधिकरणतया दण्डाद्यप्रतीतौ दण्डाधिकरणताया इव तदप्रतीतौ तदधिकरणताया प्रत्येतुं पूर्वमशक्यत्वात् KhaṇḍanKhā.1146.16.

अन्योऽन्याभावाधिकरणत्व (anyo'nyābhāvādhikaraṇa-tva) *n.* **A** the state of being the substratum of mutual absence अनन्तपदस्य च प्रागुत्तरकालीनान्ताभावपरत्वात्तत्रैव तस्य व्युत्पत्तेरन्योऽन्याभावाधिकरणत्वानधिकरण--त्वस्याप्रसिद्धत्वेन तत्र व्युत्पत्त्ययोगात् TattvPradī.(Ci.)36.5; 52.1; **B** the state of being the substratum of mutual difference परिच्छिन्नत्वं नाम देशतः परिच्छिन्नत्वं वा कालतो वा अन्योऽन्याभावाधिकरणत्वं वा Vādā.52.6.

अन्योऽन्याभावानतिरेक (anyo'nyābhāvānatireka) *m.* non-difference from mutual absence दृश्यादिविरोधित्वमर्थोऽस्त्विति चेन्न। सहानवस्थानवध्यघातुकभावभावाभावलक्षणविरोधानामसंभवात् तादात्म्यविरोधस्य चान्योऽन्याभावानतिरेकात् NyāySu.(Ja.)167A.4 (*on* i.2.6)

अन्योऽन्याभावानभ्युपगम (anyo'nyābhāvānabhyupagama) *m.* non-acceptance of mutual absence ययोर्भेदाभेदस्तयोस्तत्रान्योऽन्याभावानभ्युपगमात् KhaṇḍanKhā.334.7.

अन्योऽन्याभावाबोधकत्व (anyo'nyābhāvābodhaka-tva) *n.* the state of not conveying mutual absence 'चैत्रो न पचती'त्यादावेकविभक्त्यन्तोपस्थाप्यस्याप्यन्योऽन्याभावाबोधकत्वात् LaCandr.129.12.

अन्योऽन्याभावाभाव (anyo'nyābhāvābhāva) *m.* absence of mutual difference अन्योऽन्याभावाभावे (वस्तुनः अद्वितीयत्वम्) TarkSaṁ.(Ā.)133.10.

अन्योऽन्याभावाय (anyo'nyābhāvāya-) *denom.* to act or behave like mutual absence घटत्वादिकमपि हि पिण्डाद्यपेक्षया प्रध्वंसकोटिघटितम् ... कुड्याद्यपेया(?°पेक्षया) त्वन्योऽन्याभावायते ŚatDū.211.12.

अन्योऽन्याभावार्थत्व (anyo'nyābhāvārtha-tva) *n.* the state of being that which refers to mutual absence न पृथगादिशब्दानां पर्यायत्वेऽपि नान्योऽन्याभावार्थत्वम् Upask.312.2 (*on* vii.2.2)

अन्योऽन्याभावावलम्बनत्व (anyo'nyābhāvāvalambana-tva) *n.* the state of being based on mutual difference भिन्नमितिप्रतीतेरन्योऽन्याभावावलम्बनत्वात् Upask. 312.1 (*on* vii.2.2)

अन्योऽन्याभावाविनाभूतत्व (anyo'nyābhāvāvinābhūta-tva) *n.* [Inst.] by way of being invariably concomitant with mutual absence न त्वखण्डमेकमन्योऽन्याभावाविनाभूतत्वेन ... अधिगन्तुं शक्यम् PramāMā.6.12.

अन्योऽन्याभावाव्यभिचार (anyo'nyābhāvāvyabhicāra) *m.* non-deviation from mutual absence सर्वेषां ज्ञानानां विरोधात् अन्योऽन्याभावाव्यभिचारेण सिद्धात् विरोधात् Bhāsk.i.365.22 (*on* i.7.6)

अन्योऽन्याभावाव्यभिचारित्व (anyo'nyābhāvāvyabhicāri-tva) *n.* the state of not deviating from mutual absence तथा च भावाभावयोः साक्षाद्विरोधः। वस्तुनोऽस्त्वन्योऽन्याभावाव्यभिचारित्वाद्विरोधः NyāyBiṬ.204.2.

अन्योऽन्याभावासंभव (anyo'nyābhāvāsambhava) *m.* impossibility of negation of identity of each other नापि तयोः अन्योऽन्याभावो युक्तः, अन्योऽन्याभावेऽन्योऽन्याभावासंभवात् TarkSaṁ.(Ā.)136.17.

अन्योऽन्याभावीभूतत्व (anyo'nyābhāvībhūta-tva) *n.* the state of being what has become negation of identity of each other भेदाभावे विश्वस्य अन्योऽन्याभावीभूतत्वप्रसङ्गात् TarkSaṁ.(Ā.)14.15.

अन्योऽन्याभावीयप्रतियोगित्व (anyo'nyābhāvīya-pratiyogitva) *n.* counterpositiveness described by mutual absence वस्तुतस्त्वन्योऽन्याभावीयप्रतियोगित्वरूपार्थविवक्षायां पञ्चमी नञ्पदोपस्थापिताभावस्य च प्रतियोगिता न विभक्त्या बोध्यते VyutpaVā.183.7.

अन्योऽन्याभावोक्ति (anyo'nyābhāvokti) *f.* **A** statement of mutual absence कथं तर्हि प्रतियोगिनिष्ठात्यन्ताभावान्योऽन्याभाववत्त्वेन अन्यो(ऽन्या)भावोक्तौ न आत्माश्रयत्वम् TarkSaṁ.(Ā.)130.7; **B** statement of mutual difference न च, न भवन्तीति स्वाप्नजाग्रद्दृष्टानामन्योऽन्याभावोक्तिः ŚrutaPra.ii.429.12 (*on* iii. 2.6)

अन्योऽन्याभावोपाधि (anyo'nyābhāvopādhi) *m.* condition in the form of mutual difference तदविरोधे पृथक्त्वेऽपि अन्योऽन्याभावोपाधिना तद् व्यवहारस्य सुवचत्वात् TarkSaṁ.(Ā.)68.23.

अन्योऽन्याभिधान (anyo'nyābhidhāna) *n.* statement or expression of each other ग्राहकग्रहणाविशेषेऽपि संनिपातिवाक्येषु अन्योऽन्याभिधानम् TantrRaha. 63.19.

अन्योऽन्याभिनिवेशन (anyo'nyābhiniveśana) *n.* act of attaching or fixing each other (by cutting the lower and upper parts) अर्धं छित्वा तु मूलेऽग्रे चान्योऽन्याभिनिवेशनात्। अर्धपाणिरिति प्रोक्तो गृहीतघनमानतः MayaMa. 17.33.

अन्योऽन्याभिप्रायानुविधान (anyo'nyābhiprāyānuvidhāna) *n.* act of following the intentions of each one न च बहूनां चेतनानामन्योऽन्याभिप्रायानुविधानसंभवः Bhām.663.11 (*on* iii.3.54)

अन्योऽन्याभिभव (anyo'nyābhibhava) *m.* **A** mutual obstruction यदा जीवनसहकारिणोर्धर्माधर्मयोरुपभोगात् प्रक्षयोऽन्योऽन्याभिभवो वा तदा जीवनसहाययोर्वैकल्यात् ... मृतशरीराद्विभागकारणमपसर्पणकर्मोत्पद्यते PadārthaSaṁ.308.24; NyāyKa.310.6; **Bi** act of domineering or overpowering each other सत्त्वम् ... रजः ... तमः ... अन्योऽन्याभिभवाच्चैते विरुध्यन्ति परस्परम् DevīBhāP.iii.8.13; **Bii** mutual subjugation अन्योऽन्यतोभवं दुःखमन्योऽन्याभिभवस्तथा। अन्योन्याच्च प्रकोपश्च राज्ञो दुःखं महीभृताम् PadmP.ii.66.201.

अन्योऽन्याभिभव (anyo'nyābhibhava) *adj.* overpowering or domineering each other प्रीत्यप्रीतिविषादात्मकाः प्रकाशप्रवृत्तिनियमार्थाः। अन्योऽन्याभिभवाश्रयजननमिथुनवृत्तयश्च गुणाः SāṁkhyaKā.12; अन्योऽन्याभिभवाः ... ते तथोक्ताः (गुणाः) SāṁkhyaKāBh.9.28 (*on* 12); अन्योऽन्याभिभवाश्च अन्योऽन्याश्रयाश्च अन्योऽन्यजननाश्च ... गुणाः MāṭhVṛ.21.16 (*on* 12); अन्योऽन्याभिभववृत्तयः। एतेषामन्यतमेनार्थवशादुद्भूतेनान्यतममभिभूयते SāṁkhyaTaPra.165.10; आदिशब्दात्साधर्म्यं सूचितं, तच्च पुरुषार्थत्वम् अन्योऽन्याभिभवजननमिथुनवृत्तित्वम् SāṁkhyaSūVṛ.69.14 (*on* 1.128)

अन्योऽन्याभिभवन (anyo'nyābhibhavana) *n.* act of domineering or overpowering each other भावसंधिरन्योऽन्यानभिभूतयोरन्योऽन्याभिभवनयोग्ययोः सामानाधिकरण्यम् RasGaṅ.125.10.

अन्योऽन्याभिभवरूप (anyo'nyābhibhava-rūpa) *adj.* of the form of overpowering each other शास्त्रोद्भासिता [ताः सात्त्विक्यः] इन्द्रियवृत्तयो देवाः, स्वाभाविक्यस्तमआत्मिकाः इन्द्रियवृत्तयोऽसुराः, तयोः सदान्योऽन्याभिभवरूपः संग्रामः PrakaVi.694.16.

अन्योऽन्याभिभवोद्भवरूप (anyo'nyābhibhavodbhava-rūpa) *adj.* of the form of rising from the overpowering of each other असुराः ... देवाः स्वाभाविकतमोरूपासुराभिभवनाय प्रवृत्ता इति अन्योऽन्याभिभवोद्भवरूपः संग्रामः ChāndoUBh.19.14 (*on* i.2.1)

अन्योऽन्याभिभाव्याभिभावकत्व (anyo'nyābhibhāvyābhibhāvaka-tva) *n.* the state or condition of being what overpowers and what is overpowered by each other गुणिनित्यत्वेऽपि गुणानां विमर्दोऽन्योऽन्याभिभाव्याभिभावकत्वं तस्य वैचित्र्यात् TattvVai.132.21 (*on* 3.13)

अन्योऽन्याभिमत (anyo'nyābhimata) *adj.* who are mutually agreeable or have regard for each other ततः पृथिव्या देवश्च भगवान् विष्णुरव्ययः। अन्योऽन्याभिमताश्चैव वाराहे कल्प उत्तमे VarāP.114.11.

अन्योऽन्याभिमुख (anyo'nyābhimukha) *adj.* [*f.* -ā] **A** applied to each other, from face to face तया रेखया अन्योऽन्याभिमुखधनुर्द्वयाकृतिर्भवति GaṇiSāSaṁ.6.230½(2); **B** directed to each other, facing each other संमुखं मध्यमायुग्मनिक्षिप्ताङ्गुलयः पराः। अन्योऽन्याभिमुखाश्चैव भुजवृन्देन कल्पिताः। महाश्रीरिति विख्याता LakṣmīT.34.5; अन्योऽन्याभिमुखौ कृत्वा करौ संवेष्टिताङ्गुली ViṣṇuDhaP.iii.33.106; अन्योऽन्याभिमुखास्ते च कामं स्वच्छन्दचारिणः पूर्वाचार्यैः समुद्दिष्टाः SamarāSū.26.19; अन्योऽन्याभिमुखे श्लिष्टे कुर्यान्मकरयोर्मुखे SamarāSū.49.73; मृगशीर्षे तु हस्ताभ्यामन्योऽन्याभिमुखे कृते। आस्योपकण्ठे कृष्णस्य हस्त इत्युच्यते बुधैः AbhinDa.224.

अन्योऽन्याभिमुखत्व (anyo'nyābhimukha-tva) *n.* the state of being directed to or facing each other खटकामुखयोः पाण्योः स्वस्तिके मणिबन्धने। अन्योऽन्याभिमुखत्वे वा खटकावर्धमानकः SaṁgīRa.iv.55.11(7.202); अन्योऽन्याभिमुखत्वे मण्डलकं स्यान्नखाङ्कयोरुभयोः KandaCū.ii.4.18; [Inst.] by way of being opposite to or facing each other तत्र हि ग्रीवास्थदर्पणस्थयोः अन्योऽन्याभिमुखत्वेन भेदोऽनुभूयते VivaPraSaṁ.80.8; अक्षमाला हि ... ब्रह्मनाड्याम् अन्योऽन्याभिमुखत्वेन ग्रथितैः ... वर्णैः ... शतबीजात्मिका भवति NityoNi.127.13.

अन्योऽन्याभिमुखनिलीन (anyo'nyābhimukha-nilīna) *adj.* sitting while facing each other स्वयं परिगृहीतवीरपरिकरविधिः, उभयकटकन्दरान्योऽन्याभिमुखनिलीनमदशौर्यश्रीवेणिदण्डानुकारिणा YaśasCam.i.27.1.

अन्योऽन्याभिमुखम् (anyo'nyābhimukham) *adv.* in the manner of (being made) to face each other रुद्राक्षान् ... अन्योऽन्याभिमुखम् ... ग्रथयित्वा NityoNi.127.21.

अन्योऽन्याभिमुखाङ्गुलि (anyo'nyābhimukhāṅguli) *adj.* having fingers directed to each other कर्कटकमाह ... शङ्खग्रहणे किंचित्संकुचितोऽन्योऽन्याभिमुखाङ्गुलिः AbhinBhā.ii.57.14 (*on* 9.135); SaṁgīRa.iv.53.5 (*on* 7.191)

अन्योऽन्याभिमुखोपविष्ट (anyo'nyābhimukhopaviṣṭa) *adj.* sitting opposite to each other निःसङ्गगङ्गातटे। अन्योऽन्याभिमुखोपविष्टहरिणे स्वस्थैर्यदि स्थीयते तत्का श्रीः KaviKaṇṭhā.4.1(12)

अन्योऽन्याभिमुख्य (anyo'nyābhimukhya) *n.* [Inst.] **A** by way of facing each other, i.e. being favourably disposed to each other आश्रयविषयाश्रयिभावेनान्योऽन्याभिमुख्येन प्रवृत्तिः Sphuṭā.i.89.5 (*on* 1.39); **B** by way of facing each other उत्तानयोः करतलयोः प्रसारिततर्जनीकं संहतकनिष्ठानामामध्यमाग्राण्यन्योऽन्याभिमुख्येन संयोज्य स्वस्वकनिष्ठोपर्यङ्गुष्ठाग्रसंबन्धे सर्वसंक्षोभिणी (मुद्रा) NityoNi.72.4.

अन्योऽन्याभियोग (anyo'nyābhiyoga) *m.* mutual accusation स्त्र्यादीनामेवान्योऽन्याभियोगे कथम् इत्यत आह। परस्पराभियोगे त्विति Subodhi.42.1 (*on* 2.98)

अन्योऽन्याभिलाष (anyo'nyābhilāṣa) *m.* [Inst.] out of mutual desire or longing, i.e. mutual consent यत्रान्योऽन्याभिलाषेण उभयोर्वरकन्ययोः। तयोस्तु यो विवाहः स्याद्गान्धर्वः प्रथितः स तु BṛParāSm.6.9.

अन्योऽन्याभिलाषिन् (anyo'nyābhilāṣin) *adj.* desiring or longing for each other संभोगेऽपि न निद्रास्ति नन्वन्योऽन्याभिलाषिणोः SaṁgīRa. iv. 412.2 (7.1403)

अन्योऽन्याभिसमीक्षण (anyo'nyābhisamīkṣaṇa) *adj.* looking favourably at each other, i.e. conveying mutually agreeable meanings व्युत्थितौ तत्त्वमौ तस्मादन्योऽन्याभिसमीक्षणौ NaiṣkaSi.151.6.

अन्योऽन्याभिसमीक्षण (anyo'nyābhisamīkṣaṇa) *n.* the act of looking favourably at each other, i.e. conveying mutually agreeable meanings व्युत्थितौ तत्त्वमौ तस्मादन्योऽन्याभिसमीक्षणौ (v.l.अन्योऽन्याभिसमीक्षणात्) NaiṣkaSi.151.6.

अन्योऽन्याभिसर (anyo'nyābhisara) *adj.* approaching each other, i.e. mutually helpful अन्योऽन्याभिसराश्चैवं ये जाताः परमाणवः। नैवातीन्द्रियता तेषामन्यानां गोचरत्वतः TattvSaṁ.584.

अन्योऽन्याभेद (anyo'nyābheda) *m.* **i** mutual identity (between part and whole) एकैकेन तन्तुना सर्वैश्चाभेदेऽपि भेदस्यापि विद्यमानत्वान्नान्योऽन्याभेदप्रसक्तिः NyāySu.(Ja.)369B.12 (*on* ii.2.6); **ii** mutual identity (between individual soul and the Supreme Soul) 'तद्योऽहं सोऽसौ योऽसौ सोऽहमित्यैतरेयवाक्यद्वयमप्यन्योऽन्याभेददृष्टिविधानपरतयैव महावाक्यविधयैवैकवाक्यत्वं नेतव्यम् ŚivārkaMaDī. ii. 427.25 (*on* iv.1.3); **iii** mutual identity (between superstratum and substratum) स्वाभाविकी ज्ञानबलक्रिया चेति श्रुतिः ... एकवचनेन कर्मधारयध्वननादन्योऽन्याभेदसिद्धेश्च SetuBa.187.3.

अन्योऽन्याभ्यधिकदयामय (anyo'nyābhyadhikadayā-maya) *adj.* full of excessive kindness to each other इन्द्रस्तद्गुरुरितरेऽनुयायिनश्च। प्रस्थानप्रणतिपरंपराभिरेतावन्योऽन्याभ्यधिकदयामयौ वितेनुः ŚivLī.3.87.

अन्योऽन्याभ्यास (anyo'nyābhyāsa) *m.* repetition of each other अन्योऽन्याभ्यासे चतुर्विंशतिः ChandaśCū.3.33(7)

अन्योऽन्याभ्युपगम (anyo'nyābhyupagama) *m.* acceptance or admittance of each other (views) अन्योऽन्याभ्युपगमोपायत्वे चान्योऽन्यविचारस्य निष्पत्तिरेव न स्यात् KhaṇḍanKhā.1023.4.

अन्योऽन्यामन्त्रण (anyo'nyāmantraṇa) *n.* speaking, i.e. whispering with each other अन्योऽन्यामन्त्रणं यत्स्यात् जनान्ते तज्जनान्तिकम् DaśRū.1.66; BhāvPra.(Śā.)219.22(7); SāhiDa.329.13.

अन्योऽन्यामर्षयोग (anyo'nyāmarṣa-yoga) *m.* [Inst.] due to association with indignation towards or jealous anger for each other अन्योऽन्यामर्षयोगेण(?न) खण्डयन्ति परस्परम् SaurP.39.2.

अन्योऽन्यायुधनिष्पेष (anyo'nyāyudha-niṣpeṣa) *m.* strokes or clashes of the weapons of each other अथ प्रवृत्ते तत्र भीरूणां धृतिदारणः। अन्योऽन्यायुधनिष्पेषजर्जरावरणो रणः JātaMā.74.22(11.4)

अन्योऽन्यारक्ष (anyo'nyārakṣa) *adj.* affording protection to each other ग्रामम् ... अन्योऽन्यारक्षं निवेशयेत् ArthaŚā.i.109.6(2.1) (comm. अन्योऽन्यमारक्षतीत्यन्योऽन्यारक्षम्)

अन्योऽन्यारब्धवार्त्ता (anyo'nyārabdha-vārttā) *f.* talk begun with each other वैदेशिकनिशाचरैरन्योऽन्यारब्धवार्त(?र्त्त)या रावणवधे विधेर्वैपरीत्यम् ... उद्भाव्यमानमशृण्वम् UdaySuKa.111.6.

अन्योऽन्यारागता (anyo'nyārāgatā) *f.* complete colouring of each other समीपे यागभूमौ तु विहिता न्यासकर्मणि। बृहद्रूपं तु सर्वेषामन्योऽन्यारागता? द्विधा PauṣkS.23.25.

अन्योऽन्यारोप (anyo'nyāropa) *m.* superimposition of each other यदा देहादेरिति पञ्चमी तदा आत्मन इति षष्ठी। यदा च आत्मन इति पञ्चमी तदा देहादेरिति षष्ठी। अन्योऽन्यारोपस्य परेणोक्तत्वात् NyāySu.(Ja.)490A.9 (*on* iii.2.1)

अन्योऽन्यारोहण (anyo'nyārohaṇa) *n.* act of mounting on each other यद्युत्पत्तिज्ञप्तिमात्रप्रतिबन्धेन दोषता। तर्हि स्याच्चैत्रमैत्रादेरन्योऽन्यारोहणादिकम् Nyāyāmṛ.352A.9; AdvaiSi.585.9.

अन्योऽन्यार्णपरिष्कृत (anyo'nyārṇa-pariṣkṛta) *adj.* furnished with the syllables or sounds of each other पुरुषस्य हरेः सूक्तं मम सूक्तं तथैव च। ... अन्योऽन्यार्णपरिष्कृतम् LakṣmīT.36.73.

अन्योऽन्यार्थ (anyo'nyārtha) *m.* **1A** meanings of the words of each other (persons) अन्योऽन्यार्थविशेषकमधिबलमिति तद् बुधैर्ज्ञेयम् NāṭyaŚā.18.123; **1B** meanings of each other (words) अन्योऽन्यार्थपरिहारेण एकविषययोः वृत्त्यभावात् सामानाधिकरण्यादिर्न स्यात् PramāVāSvopVṛ.43.2; एकवस्त्ववसायित्वादन्योऽन्यार्थानुरोधतः। विशेषणानि सर्वाणि विशिंषन्ति BṛĀraUBhVā.iii.4.31; **1C** senses of each other (sections) भिन्नार्थयोर्न संबन्धो काण्डयोः BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 317; **2A** intentions of each other सहोपलम्भनियमोऽप्यन्योऽन्यार्थविदां विदाम् PramāSaṁ.3.43 (comm. परस्परज्ञानं परचित्तविदो वा); अन्योऽन्यार्थानभिज्ञाः कथमिव च धियो वादजल्पादि कुर्युः TattvMu.4.22; **2B** objectives or purports of each other (aphorisms) अन्यानि तु सूत्राणि सगुणं सविभूतिकं च ब्रह्म प्रतिपादयन्तीत्ययमर्थस्त्वयापि दुरपह्नवः। अर्थवत्त्वेऽपि सूत्राणामन्योऽन्यार्थविभागतः ŚatDū.245.17; **3** each other things or objects अन्योऽन्यार्थव्यपेक्षित्वात्कार्यकारणवस्तुनोः। नान्योऽन्यार्थातिरेकेण सिध्येते कार्यकारणे BṛĀraUBhVā.iv.4.1312; **4** meaning of the word *anyo'nya* अथ। अन्योऽन्यार्थे समाहारे च स्यादन्वाचयादिषु AnekāSa.790; AnekāSaṁ.7.8; ViśvaPra.186.8; NānārthSaṁ.37.16; MediK.195.13; ViśvaLoK.407.12; मन्त्रयन्ते मिथो। विरहान्योऽन्यार्थयोरपि GaṇRa.1.16(37); मिथः। इति रहोऽन्योऽन्यार्थयोः GaṇRa. 1.16(38)

अन्योऽन्यार्थ (anyo'nyārtha) *adj.* meant for, i.e. subsidiary to each other यत एकवाक्यतालक्षणमेषु प्रत्येकं दृश्यते न सर्वेषु। तस्मादपि नान्योऽन्यार्थता TantrVā.759.3 (*on* iii.1.25)

अन्योऽन्यार्थक्रिया (anyo'nyārtha-kriyā) *f.* action for the benefit of each other अन्योऽन्यार्थक्रियायोग्यसंनिवेशविशेषितम्। तदिदं सकलं विश्वं युक्तमीश्वरनिर्मितम् ĪśvaSi.(U.)2.14; [Inst.] by way of being conducive to each other घृततैलयोरन्योऽन्यसदृशयोरन्योऽन्यावयवसंयोगादन्योऽन्यार्थक्रियया भाव्यम् NyāySu. (Ja.)52B.11 (*on* i.1.1)

अन्योऽन्यार्थसमाप्ति (anyo'nyārtha-samāpti) *f.* culmination of the sense of one into the sense of another अन्योऽन्यार्थसमाप्तेश्च व्यतिरेके त्वसंभवात्। आत्मैव चेत्परं ब्रह्म भवताभ्युपगम्यते TaiUBhāVā.58.19(2); अन्योऽन्यार्थसमाप्तित्वान्न भेदोऽत्र पदार्थयोः BṛĀraUBhVā.i.4.1348; अन्योऽन्यार्थसमाप्तित्वात्कर्मधारय एव तु। समासोऽत्र परिग्राह्यः BṛĀraUBhVā.iv.4.1299.

अन्योऽन्यार्थाभिधान (anyo'nyārthābhidhāna) *n.* denotation or expression of the meanings of each other (words) यावतां पदानां द्वन्द्वो यदि तावतामन्योऽन्यार्थाभिधानं युगपद्भवत्येवं द्वन्द्वो भवति PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P.ii.2.29(140.17); Prasā.i.623.20.

अन्योऽन्यार्पित (anyo'nyārpita) *adj.* **1A** attached to each other अन्योऽन्यार्पितमानसम् ... । पारापतयुगं पापचेतसा स्यात्पृथक्कृतम् PadmP.(Ra.) 97.166; **1B** connected with each other अन्योऽन्यार्पितचञ्चुदत्तकवलैः पारावतैर्दूयते SaraKaṇṭhā.623.13; **2** cast on each other काचित् ... अन्योऽन्यार्पितनेत्राभिर्वयस्याभिरहस्यत NavaSāC.16.57.

अन्योऽन्यालक्षवाच् (anyo'nyālakṣa-vāc) *adj.* having speech disregarding each other अन्योऽन्यालक्षवाचां समिति सुरभसं दत्तहस्तादिसंज्ञाव्यापारेणामराणां वररमणविधिः कुप्तमासीन्मुहूर्तम् EI.xi.144.27.

अन्योऽन्यालक्ष्यवाच् (anyo'nyālakṣya-vāc) *adj.* speaking by disregarding each other अन्योऽन्यालक्ष(Read लक्ष्य)वाचां समिति सु(Read स)रभसं दत्तहस्तादिसंज्ञाव्यापारेणामराणां वररमणविधिः कुप्तमा(Read क्लृप्त आ)सीन्मुहूर्तम् EI. xi.144.27.

अन्योऽन्यालंकार (anyo'nyālaṅkāra) *m.* figure of speech called Anyo'nya (*lit.* in which two persons or objects behave in a similar way to each other) अत्रान्योऽन्यालंकारेणोपमेयोपमा व्यज्यते Ekāva.iii.1.461(124.11); अथान्योऽन्यालंकारः द्वयोरन्योऽन्येनान्योऽन्यस्य विशेषाधानमन्योऽन्यम् RasGaṅ.612.1.

अन्योऽन्यालंकारप्रकरण (anyo'nyālaṅkāra-prakaraṇa) *n.* name of a chapter (*lit.* section dealing with the figure of speech called Anyo'nya) इति रसगंगाधरेऽन्योऽन्यालंकारप्रकरणम् RasGaṅ.614.7.

अन्योऽन्यालंकृति (anyo'nyālaṅkṛti) *f.* figure of speech called Anyo'nya (*lit.* in which two persons or objects behave in a similar way to each other) अन्योऽन्यचूलिकान्योऽन्यभ्रान्तिरन्योऽन्यमेकता। अन्योऽन्यालंकृतेरन्तस्त्रयमेतत् SaraKaṇṭhā.346.8.

अन्योऽन्यालम्बन (anyo'nyālambana) *adj.* based on each other स्त्रीपुंसयोरन्योऽन्यालम्बनः प्रेमाख्यश्चित्तवृत्तिविशेषो रतिः स्थायिभावः RasGaṅ. 38.20.

अन्योऽन्यालाप (anyo'nyālāpa) *m.* **A** mutual talk or conversation रुद्धालोकाः कुलायग्रहरभसरसत्पत्रिनादानुबन्धैरन्योऽन्यालापमाराद्विदधुरिव निशि व्याकुला दिग्वयस्याः HarVi.39.54; अन्योऽन्यालापमेतेषां दूरादाकर्ण्य शिक्षिता। मया पिशाचभाषेयम् KathāSaSāg.i.7.27; **B** mutual talk or conversation as one of the two characteristics of Uddhātyaka (explanation of unknown words by known words) द्वेधोद्धात्यन्तदुच्यते। अन्योऽन्यालापरूपैका स्यात्प्रश्नोत्तरमालिका BhāvPra.(Śā.) 230.8(8)

अन्योऽन्यालापमाला (anyo'nyālāpa-mālā) *f.* line, i.e. a prolonged mutual talk or conversation तत्रोद्धात्यकमन्योऽन्यालापमाला द्विधा हि तत् RasāSu. 272.18(3.167)

अन्योऽन्यालापशालिनी (anyo'nyālāpa-śālinī) *adj.* (*f.*) consisting of mutual talk or conversation आकर्ण्यैतां तयोर्वाचमन्योऽन्यालापशालिनीम्। ... यान्ति स्म तापसाः PāṇḍaC.6.578.

अन्योऽन्यालापसुखिन् (anyo'nyālāpa-sukhin) *adj.* happy or pleased with mutual talk or conversation अन्योऽन्यालापसुखिनोर्यूनोश्चन्द्रायते रविः Śārṅga-Pa.500; Subhāṣi.1693.

अन्योऽन्यालापालोकन (anyo'nyālāpālokana) *n.* observation of mutual talk or conversation वीराणां च अन्योऽन्यालापालोकनव्याजेन वचांस्याकर्णयांबभूव YaśasCam.i.555.4.

अन्योऽन्यालिङ्गन (anyo'nyāliṅgana) *n.* act of embracing each other चन्दनपङ्करूपादुपमानादन्योऽन्यालिङ्गनस्याधिक्येन तापापनयाद् व्यतिरेकस्य तापजनकाद् गाढालिङ्गनात् तापस्योपशम इति व्याघातसंकरः AlaṅkāRa.112(148)

अन्योऽन्यालिङ्गनसुख (anyo'nyāliṅgana-sukha) *n.* pleasure of embracing each other तौ ... अन्योऽन्यालिङ्गनसुखमन्वभूताम् DaśKuC.18.25.

अन्योऽन्यालिङ्गनातृप्त (anyo'nyāliṅganātṛpta) *adj.* not satisfied with embracing each other ततस्तौ दंपती ... । अन्योऽन्यालिङ्गनातृप्तौ निन्यतुस्तां विभावरीम् KathāSaSāg.vii.5.213.

अन्योऽन्यालोकन (anyo'nyālokana) *n.* **Ai** act of glancing (passionately) at each other (कामेश्वरमहादेव्यौ) अन्योऽन्यालोकनासक्तौ तावुभौ मदनातुरौ BrahmāṇḍP.iii.14.24; **Aii** act of glancing at each other अन्योऽन्यालोकनाभ्यां तावनुविद्धावनुस्मरेत्। एतदीश्वरसंधानं नाम योगोऽनुवर्णितः LakṣmīT.49.127; **B** act of looking at each other बन्धूनामन्योऽन्यालोकनपरिष्वङ्गादिभिर्दुःखापगमकथनात् समयः RasāSu.235.11(3.72)

अन्योऽन्यालोकनानन्द (anyo'nyālokanānanda) *m.* delight in glancing (passionately) at each other नताङ्ग्या नयनद्वयम्। अन्योऽन्यालोकनानन्दविरहादिव चञ्चलम् RasGaṅ.386.11; BhāmiVi.2.46.

अन्योऽन्यालोकिन् (anyo'nyālokin) *adj.* [*f.*–ī] **i** looking (passionately) at each other एवं यावत्स्थितावावामन्योऽन्यालोकिनौ क्षणम्। तावत्तत्रोदभून्नश्यन्नन-हाहारवो महान् KathāSaSāg.xiii.1.100; **ii** glancing at each other चन्द्रेणा-लिङ्गितायास्तिमिरनिवसने स्रंसमाने रजन्याः। अन्योऽन्यालोकिनीभिः ... हसितमिव परिस्पष्टमाशावधूभिः SubhāRaK.29.24; SaduktiKa.58.12.

अन्योऽन्यावकाश (anyo'nyāvakāśa) *m.* place or presence of each other द्रव्यदेवतासंयोगावात्मविरोधेनान्योऽन्यावकाशमप्रयच्छन्तौ TantrVā.531.14 (*on* ii.2.23); अनन्तावयवत्वे हि मूर्तैरवयवैरन्योऽन्यावकाशमप्रयच्छद्भिः ... एकेनैव सर्षपेण सर्वं जगत् पूर्येत NyāyRa.404.15 (*on* 5(4). 185)

अन्योऽन्यावच्छेद (anyo'nyāvaccheda) *m.* [Inst.] as delimited by each other त्र्यणुककारणत्वेन परमाणुद्व्यणुकेष्वव्याप्यवृत्तिषु तत्संयोगेषु चावश्यस्वीकर्तव्येषु कथंचिद्दिक्परमाणुसंयोगानामन्योऽन्यावच्छेदेनैव वृत्तिरभ्युपेयते ŚivārkaMaDī.ii.68.7 (*on* ii.2.10)

अन्योऽन्यावतार (anyo'nyāvatāra) *n.* [irr.] different or various incarnations तवान्योऽन्यावताराणि कानि शेषाणि सांप्रतम् LiṅgaP.i.96.38; ŚivaP.iii.11.38(308B.4)

अन्योऽन्यावधिकत्व (anyo'nyāvadhika-tva) *n.* the state of having each other as limits घटात् पटलोष्टौ पृथगिति द्विपृथक्त्वस्यान्योऽन्यावधिकत्वाप्रतीतेः प्रत्येकपृथक्त्वे च तत्प्रतीतेरिति वैषम्यात् Upask.323.19 (*on* vii.2.8)

अन्योऽन्यावबद्धकोप (anyo'nyāvabaddhakopa) *adj.* mutually captivated in rage अन्योऽन्याव(ब)द्धकोपद्विपकलहमिलद्दन्तदण्डाभिघात॰ ... ॰कलाप-प्रसृतहुतभुजि ... धीरं भीतेव लक्ष्मीः EI.i.127.15.

अन्योऽन्यावमानमूल (anyo'nyāvamāna-mūla) *adj.* based on mutual insult त एव ... अन्योऽन्यावमानमूलमधिक्षेपवचनव्यतिकरमुपशमय्य DaśKu-C.46.16.

अन्योऽन्यावयव (anyo'nyāvayava) *m.* limbs of each other अन्योऽन्या-वयवविचरद्दृष्टि(?ष्टिं) सुप्तप्रबुद्धाः कामक्रीडाद्विगुणितरसां कामुका निर्विशन्ति Kapphiṇā.15.5.

अन्योऽन्यावयवसंयोग (anyo'nyāvayava-saṁyoga) *m.* contact with the limbs of each other सादृश्यं च सामान्यं वा धर्मान्तरं वा नान्योऽन्यावयवसंयोग इति वक्ष्यामः NyāySu.(Ja.)52B.10 (*on* i.1.1)

अन्योऽन्यावरण (anyo'nyāvaraṇa) *n.* **A** mutual occlusion मारुतानां हि पञ्चानामन्योऽन्यावरणे शृणु CaraS.vi.28.199; **B** act of covering or obstructing each other तदिहावरणप्रतिघातेन दशानां सप्रतिघत्वं वेदितव्यमन्योऽन्यावरणात् AbhidhKoBh.19.18 (*on* 1.29); अन्योऽन्यावरणात्तेषां स्यात्तेजोविहतिस्ततः। तत्रैकमेव दृश्येत तस्यानावरणे सकृत् PramāVār.3.414.

अन्योऽन्यावलोक (anyo'nyāvaloka) *m.* (passionate) glance at each other दंपती विधृतवार्यभिपूर्णायामशालिबिसशस्य तमास्यौ। प्रेमपानमिव चक्रतुरन्योऽन्यावलोकवशकूणितनेत्रौ HammīMaKā.6.43.

अन्योऽन्यावलोकन (anyo'nyāvalokana) *n.* act of looking at each other तत्रोद्याने कुमारयोरन्योऽन्यावलोकनवेलायामसमसायकः समं मुक्तसायकोऽभूत् DaśKuC.29.25.

अन्योऽन्यावष्टम्भ (anyo'nyāvaṣṭambha) *m.* support, i.e. help for each other भिन्नोरस्कौ शत्रुणाकृष्य दूरादासन्नत्वात्कौचिदेकेषुणैव। अन्योऽन्यावष्टम्भ-सामर्थ्ययोगादूर्ध्वादिव स्वर्गतावप्यभूताम् ŚiśuVa.18.65.

अन्योऽन्यावष्टम्भ (anyo'nyāvaṣṭambha) *adj.* supported, i.e. helped by each other सप्ताङ्गस्येति। विष्टब्धस्यान्योऽन्याधारतया। त्रिदण्डवदन्योऽन्या-वष्टम्भगृहादिदण्डत्रयवत् ManvaVi.1260.7 (*on* 9.296)

अन्योऽन्यावसादिन् (anyo'nyāvasādin) *adj.* supervening each other (pre-existing maladies) ज्वरातिसारशोफाः स्युर्यस्यान्योऽन्यावसादिनः SuśruS. i.31.27.

अन्योऽन्याविनाभाव (anyo'nyāvinābhāva) *m.* mutual invariable concomitance साध्यसाधनांशयोरन्योऽन्याविनाभावादेकसिद्धयैवेतरसिद्धेरंशद्वय-विचारोऽनर्थकः NyāySu.(So.)72.2 (*on* i.2.19)

अन्योऽन्याविभक्तता (anyo'nyāvibhakta-tā) *f.* [Inst.] by way of not being divided or separated from each other निरीश्वरवादे तु त्रिवेणि-वदन्योऽन्याविभक्ततयैकस्मिन् कूटस्थे तेजोमण्डलवदात्ममण्डले ... आत्मैवैकं तत्त्वमिति SāṁkhyaPraBh.31.10 (*on* 1.61)

अन्योऽन्यावियुक्त (anyo'nyāviyukta) *adj.* not separated from each other मातुरेव तदन्योऽन्यावियुक्ते ज्ञानकर्मणी ĪśvaPraSū.iii.1.1.

अन्योऽन्याविशिष्टरूप (anyo'nyāviśiṣṭa-rūpa) *n.* [Inst.] in the mutually non-qualified form न तयोर्व्यस्तयोः समस्तयोर्वा स्वातन्त्र्येणान्योऽन्याविशिष्ट-रूपेणानुमेयत्वम् NyāyRa.355.11 (*on* 5(4).29)

अन्योऽन्याविषयत्व (anyo'nyāviṣaya-tva) *n.* the state of not referring to each other अन्योऽन्याविषयत्वे तु कुतः सादृश्यधीरियम् BṛĀraUBhVā.i.2.70; संविदाम् ... अन्योऽन्याविषयत्वात् भेददृष्ट्यप्रयोगात् IṣṭaSi.15.14; 15.19.

अन्योऽन्याव्यतिरेक (anyo'nyāvyatireka) *m.* **A** absence of mutual deviation यस्मादसति कार्येऽसौ शक्तिरेव न सिध्यति। कार्यकारणयोः सिद्धिरन्योऽन्या-व्यतिरेकतः BṛĀraUBhVā.(Sambandha.)99; **B** absence of mutual difference स्रष्टृत्वोः कार्यभक्ष्याभ्यामन्योऽन्याव्यतिरेकतः। स्रष्टृत्वात्स सृजत्येव खाद्यतेऽन्नं सदाद्यतः BṛĀraUBhVā.i.2.193; i.4.198; **C** absence of mutual separation, i.e. mutual invariable association यथैव पुरुषोऽन्नानां भोक्तात्यन्तं तथैव सः। कर्ताप्यत्यन्तमेव स्यादन्योऽन्याव्यतिरेकतः BṛĀraUBhVā.i.5.87 (comm. मिथोबद्धत्वात्)

अन्योऽन्याव्यतिरेकित्व (anyo'nyāvyatireki-tva) *n.* the state of not being different from each other, i.e. identity with each other अन्योऽन्याव्यतिरेकित्वादैकात्म्यं प्राप्नुयात्तयोः BṛĀraUBhVā.i.6.84.

अन्योऽन्याव्यभिचार (anyo'nyāvyabhicāra) *m.* **A** absence of mutual deviation or contradiction अन्योऽन्याव्यभिचारात् चतुर्णां धर्माणां यथेष्टं विशेषणविशेष्यभावो हेतुहेतुमद्भावश्च दर्शयितव्यः BṛĀraUBh.282.10 (*on* ii.3.2); **B** absence of mutual transgression or straying कन्यादानसमयेऽन्योऽन्याव्यभिचारेण सहोभौ चरतां धर्ममित्यनेन वाक्येन समयं कृत्वा यत्कन्यादानं स प्राजापत्य इति कल्पतरुप्रभृतयः VīraMi.(Saṁskāra.)852.6.

अन्योऽन्याव्यभिचारिन् (anyo'nyāvyabhicārin) *adj.* not transgressing or straying each other पुरुषस्य पत्न्याश्च धर्माय हि ते अन्योऽन्याव्यभिचारिलक्षणे वर्त्मनि वर्तमानयोः संयुक्तवियुक्तयोश्च धर्मान् ... वक्ष्यामि ManvaMu.364.4 (*on* 9.1)

अन्योऽन्याशङ्कित (anyo'nyāśaṅkita) *adj.* having fear for each other, fearing each other राजा च राजपुत्रश्च तदमात्यपुरोगमाः। अन्योऽन्याशङ्किताः सर्वे न निद्रामुपलेभिरे RājTa.(Śrī.)1(7).166.

अन्योऽन्याश्रय (anyo'nyāśraya) *adj.* **A** having mutual support अन्योऽन्याश्रयाः ... ते तथोक्ताः (गुणाः) SāṁkhyaKāBh.9.29 (*on* 12); अन्योऽन्याभिभवाश्च अन्योऽन्याश्रयाश्च अन्योऽन्यजननाश्च (गुणाः) MāṭhVṛ.21.17 (*on* 12); 22.1 (*on* 12); सत्त्वम् ... रजः ... तमः ... अन्योऽन्याश्रयाः सर्वे न तिष्ठन्ति निराश्रयाः DevīBhāP. iii.8.13; **B** dependent on each other, mutually dependent, interdependent अवृक्षव्यतिरेकेण वृक्षार्थग्रहणे द्वयम्। अन्योऽन्याश्रयमित्येकग्रहाभावे द्वयाग्रहः PramāVār.1.115; त्वं भक्त्या प्रीयसे भक्तिः प्रीते त्वयि च नाथ यत्। तदन्योऽन्याश्रयं युक्तं यथा वेत्थ त्वमेव तत् Stotrā.16.21.

अन्योऽन्याश्रय (anyo'nyāśraya) *m.* **1A** fallacy of mutual dependence, interdependence अनादित्वाच्च सर्गस्य बीजाङ्कुरवदन्योऽन्याश्रयो न दोषाय SāṁkhyaKāBh.29.28 (*on* 52); PratyabhiVi.i.66.4 (*on* i.1.3); पीडातश्चाप्यधर्मत्वं तथा पीडामधर्मतः। अन्योऽन्याश्रयमाप्नोति विना शास्त्रेण साधयन् Śloka-Vār.2.247(121.5); यदि विरोधबलेनैव तदपोहमित्युच्यते ततो व्यक्तमन्योऽन्याश्रयं प्राप्नोति Śarka.69.12; एकानुव्याधवती हि प्रख्या तादृशव्यपदेशोत्पादिनी बुद्धिनिबन्धनत्वाद् व्यपदेशस्य। ततस्तु तामर्थयमानो व्यक्तमन्योऽन्याश्रयमावहति TattvBi.53.2; 65.1; NayaVi.196.5 (*on* i.1.5); याज्ञवल्क्यवचनेनागमस्य भुक्तिवशेन प्रामाण्यम् ... इति आगमवशेन भुक्तेः प्रामाण्यमित्यन्योऽन्याश्रयः स्यात् VyavaNi.132.3; अन्योऽन्यस्याव्यवहितान्योऽन्यापेक्षित्वमन्योऽन्याश्रयः Khaṇḍan-Khā.1291.14; PramāLa.1B.9; नन्वथशब्दार्थनिर्णयोऽतश्शब्दार्थनिर्णयसापेक्षः ... इत्यन्योऽन्याश्रयः ŚrutaPra.iA.12.23 (*on* i.1.1); तथा च चक्रकम् ... वेदनेच्छायां जातायामेव विविदिषेच्छा जायते, तस्यां जातायां कर्मानुष्ठानम्, ततो विविदिषेति। अत्र एकैकोभयपर्वसंकोचेनात्माश्रयान्योऽन्याश्रयावप्यन्तर्भाव्यौ ŚatDū.64.25; 172.15; प्रत्यक्षस्य साक्षात्कारित्वं लक्षणं, चाक्षुषादिज्ञाने साक्षात्करोमीत्यनुगतबुद्धेर्बाधकं विना जातिविषयत्वात्। न चेन्द्रियजन्यत्वं तथा, अन्योऽन्याश्रयात् TattvCin.i.543.4; i.5.5; नापि श्रवणमननोपासननिर्धूतभेदवासनस्य वाक्यमात्रजन्यः साक्षात्कार इति वाच्यम्, तस्यान्योऽन्याश्रयविरोधादिदृष्टत्वात् NyāySiA.216.19, 232.9; तर्को निरसनीयः। तन्निरासे च श्रुतेः सर्वमिथ्यात्वप्रतिपादकत्वमित्यन्योऽन्याश्रयमनुत्तीर्णः कथमसावपि तर्कस्य विरुद्धतां प्रतिपद्येत NyāySu.(Ja.)28A.12 (*on* i.1.1); अत एव धर्मधर्मिणोः धर्मिप्रतियोगिनोरन्येषां च प्रतीतावन्योऽन्याश्रयो निरस्तः NyāyPari.85.6; 341.1; यद्यपि द्रव्यत्वे सिद्धे क्रियावत्त्वं गुणवत्त्वं च सिध्यति तत्सिद्धौ च द्रव्यत्वसिद्धिरित्यन्योऽन्याश्रयः Upask. 86.5 (*on* ii.1.12); 150.13 (*on* iii.1.14); आत्माश्रयान्योऽन्याश्रयचक्रकानवस्थास्तु व्याप्तिनिश्चयं विघटयन्तः सपक्षसत्त्वविपक्षासत्त्वान्यतररूपविकला एव हेत्वाभासतामापादयन्ति Upask.160.13 (*on* iii.1.17); उत्पादस्तु युगपदेव द्वयोरन्यथान्योऽन्याश्रयः स्यात् Upask.343.13 (*on* vii.2.21); अबाध्यत्वरूपपारमार्थिकत्वस्य बाध्यत्वरूपमिथ्यात्वनिरूप्यत्वेनान्योऽन्याश्रयात् Nyāyāmṛ.37A.7; AdvaiSi.118.1; असत्त्वाप्रकारकप्रमाविषयत्वे चासत्त्वस्य सत्त्वनिरूप्यत्वेनान्योऽन्याश्रयात् Nyāyāmṛ.94B.6; 30A.6; 145A.8; न च संबन्धिद्वित्वमेव बाधकम्। अन्योऽन्याश्रयात् Nyāyāmṛ.193A.7; 615A.11; व्यवहारापरोक्षस्य परोक्षविषयत्वरूपत्वेऽन्योऽन्याश्रयात् Nyāyāmṛ.627B.8; 644A.9; तथा हि ब्रह्मणः परमपुरुषार्थत्वे ज्ञाते तज्ज्ञानस्यैव साधनत्वेऽवगते तच्छेषत्वे च यागादीनामवगते तदर्थकर्मकरणे चित्तशुद्धौ सत्यां वैराग्यादि। इदं च वेदान्तविचारव्यतिरेकेण न भवतीत्यन्योऽन्याश्रयः AṇuBh.4.17 (*on* i.1.1); 129.5 (*on* ii.1.35); 310.18 (*on* iv.1.13); भेदनिरूपकप्रतियोगित्वादिज्ञानस्यापि भेदज्ञानाधीनतयान्योऽन्याश्रयः BhedaDhi.111.3; न चैवमुपक्रमादीनां श्रुतिलिङ्गादीनां च परस्परापेक्षणादन्योऽन्याश्रयः शङ्कनीयः ŚivārkaMaDī.i.38.18 (*on* i.1.1); i.133.16 (*on* i.1.2); तुक्यन्तरङ्गे कर्तव्ये बहिरङ्गस्यासिद्धत्वम्, असिद्धे च बहिरङ्गे ह्रस्वसद्भावात्तुक्प्राप्तिरित्यन्योऽन्याश्रयात् PāṇiTaVāNaMā.37.5; न च प्रतिबिम्बान्यथानुपपत्त्या बिम्बभूतः पुरुषः सेत्स्यति ... अन्योऽन्याश्रयात् ... असन्मते च ज्ञातृतया पुरुषसिद्ध्यन्तरं तस्य ज्ञेयत्वान्यथानुपपत्त्या प्रतिबिम्बसिद्धौ नान्योऽन्याश्रयः SāṁkhyaPraBh.49.17 (*on* 1.99); न च तदज्ञाननिवर्तकतामात्रेण तद्विषयत्वोपचारः अन्योऽन्याश्रयात् JñānBiPra.27.9; औषधपानादेरिव ... फले कालान्तरसंबन्धस्य चित्राविधिप्रामाण्यसिद्ध्युत्तरकालिकत्वेन अन्योऽन्याश्रयात् BhāṭṭDī.i.6.16 (*on* i.1.4); LaCandr.75.16; लशुनखलयोस्ताद्रूप्यसिद्धौ सत्यां लशुनरूपखलावृत्तित्वेन यशःसौरभ्ययोस्ताद्रूप्यं सिध्येत् यशःसौरभ्ययोस्ताद्रूप्यसिद्धौ च ... लशुनखलयोस्ताद्रूप्यम्, इत्यन्योऽन्याश्रयो नाशङ्कनीयः RasGaṅ.326.16; स्नानस्य प्रधानस्य प्राप्तौ तदङ्गदर्शनप्राप्तिः, तस्यां च निमित्ते सति स्नानमित्यन्योऽन्याश्रयात् NirṇaSi.53.18; YatīndraDī.14.5; LalitāSaBh.228.13 (*on* 296); वादिनोः संदेहाभावेन मध्यस्थसंदेहस्य वादिपञ्चावयववाक्यप्रयोगजन्यतया तत्र पक्षतावच्छेदकज्ञानाभावेनान्योऽन्याश्रयात् BhāṭṭCin.i.6.20 (*on* i.1.2); VaiyāBhū.71.24 (*on* 21); 250.10 (*on* 66); 'हलन्त्यम्' 'आदिरन्त्येन' इत्यनयोः परस्परापेक्षत्वेनान्योऽन्याश्रयात् लकारे इत्संज्ञामबोधयित्वा हलामित्संज्ञाबोधनं पाणिनेरयुक्तम् LaŚadbeŚe.i.11.15; i.12.1; i.12.28; स्थानिवत्त्वनिषेधज्ञाने पदान्तत्वज्ञानं, तन्निर्णये च स्थानिवत्वाभावज्ञानमित्यन्योऽन्याश्रयस्तत्राप्रवृत्तौ मानम् LaŚabdeŚe.i. 94.10; i.12.12; i.245.13; अन्यथा डाचि द्वित्वं द्वित्वे चार्धनिकाच्चे डाजित्यन्योऽन्याश्रयः स्यादिति भावः LaŚabdeŚe.ii.404.8; भूवादिसूत्रे भाष्ये 'भाववचनो धातुः' इति लक्षणे, सति प्रत्यये भाववचनत्वं भाववचनाच्च प्रत्ययः इत्यन्योऽन्याश्रयमाशङ्क्यानाश्रित्य भाववचनत्वं प्रत्ययः नित्यत्वाच्छब्दानामित्युक्तम् VaiyāSiMañ. 8.22; 111.6; 224.7; चिरकालोपभोगानुपपत्तिरूपार्थापत्त्यागमसत्तावगतिः। तस्यामवगतायां तत्सहकृतभोगस्य प्रामाण्यनिश्चय इति साक्षात्प्रमाणभूतेन भोगेनागमसत्ताया अनिश्चयान्नान्योऽन्याश्रयः BālamBha. ii.41.27 (*on* 2.27); **1B** support of each other दोषाः ... अन्योऽन्याश्रयमाप्नुवन्ति विसृता व्यक्तिप्रपन्नाः पुनः। ते व्याधिं जनयन्ति KalyāKā.4.9; मत्प्रसत्तेस्त्वत्प्रसादस्त्वत्प्रसादादियं पुनः। इत्यन्योऽन्याश्रयं भिन्धि प्रसीद भगवन् मयि TriṣaŚaPuC. ii.6.623; VītaRā.10.1; खशैर्गङ्गामठोपान्ताद् भीतैरुत्सवमल्लिके। विमुक्ते हृद्भूत्कोऽपि हर्षोऽन्योऽन्याश्रयात्तयोः RājTa.(Prā.)62; **1C** mutual syntactic dependence यदि विशेषणान्वितोक्तेनान्वितो वाच्यः, तदान्योऽन्याश्रयः यद्यनुक्तेन तदा पदान्तरवैयर्थ्यम् NayaVi.265.4 (*on* i.1.25); तस्येति पदादुपस्थित्या वाक्यान्तरक्रियाप्रतिपत्तिरित्यन्योऽन्याश्रयः ŚaktiVā.121.15; करेण राजते नागः इत्यत्र करपदस्य ... शुण्डायां गजे च। न चात्रैकशब्दशक्तिनियमनमपरशब्दशक्तिनियमोऽपेक्षते येनान्योऽन्याश्रयः स्यात् RasGaṅ.154.3; **2** the word or expression *anyo'nyāśraya* (*lit.* mutual dependence) अन्योऽन्यं परस्परमित्यत्र दलद्वयेऽपि टाप् प्राप्तः। न च सर्वनाम्नो वृत्तिमात्रे इति पुंवद्भावः, अन्यपरयोरसमासवद्भावात्। ... अन्योऽन्यसंसक्तमहस्त्रियामम्, अन्योऽन्याश्रयः SiddhāKau.330A.1 (*on* vii.1.12)

अन्योऽन्याश्रय (anyo'nyāśraya) *n.* **A** mutual syntactic dependence अर्थपरत्वे ह्यर्थबोधार्हो नियोज्यः ततश्चार्थपरता इत्यन्योऽन्याश्रयम् NayaVi.24.8 (*on* i.1.1); शब्दस्य जात्यादिभिरभेदस्तुल्यनिर्देशात्, भेदस्तु श्रोत्राद्युपाधेः। एवं विश्वमेकम्। श्रोत्रादिभेदोऽपि शब्दादिधीभेदात्। अन्योऽन्याश्रयमविद्यानुगुणम् NayaVi. 177.9 (*on* i.1.5); शब्दस्य चार्थशक्तावन्वयधर्माधिक्यमात्रम्, अर्थस्य शक्त्याधिक्यं शब्दे च शक्त्याधानशक्तिरिति शक्तित्रयम्। न चान्योऽन्याश्रयम् NayaVi.267.2 (*on* i.1.25); **B** fallacy of mutual dependence, interdependence अन्योऽन्याश्रयं च न प्रतियोगिस्मृत्यापास्यम् NayaVi.271.9 (*on* i.1.25); न चाध्यासे सति विषयत्वं विषयत्वे चाध्यास इत्यन्योऽन्याश्रयम् Bhām.23.6 (*on* i.1.1); न चाविद्यायां सत्यां जीवात्मविभागः सति च जीवात्मविभागे तदाश्रयाविद्येत्यन्योऽन्याश्रयमिति सांप्रतम् Bhām.166.5 (*on* i.2.6); स्वेनैव स्वस्य सिद्धिर्या तदात्माश्रयदूषणम्। अनेनान्यस्ततश्चायमित्यन्योऽन्याश्रयं भवेत् MānaMe.38.2.

अन्योऽन्याश्रयकल्पना (anyo'nyāśraya-kalpanā) *f.* assumption of fallacy of mutual dependence तथा चित्तं निश्रित्य चैत्ताः प्रवर्तिष्यन्ते। चैतांश्च निश्रित्य चित्तं प्रवर्तिष्यत इति तदन्योऽन्याश्रयकल्पना निष्प्रयोजना Sphuṭā.iii.5.22 (*on* 3.3)

अन्योऽन्याश्रयग्रस्त (anyo'nyāśraya-grasta) *adj.* involved in the fallacy of mutual dependence न हि ज्ञानाभावमन्तरेणावस्थायां विशेषो वक्तुं शक्यः। ज्ञानसामग्रीविरहश्च ज्ञानाभावानुमेयत्वेनान्योऽन्याश्रयग्रस्तः AdvaiSi.557.10.

अन्योऽन्याश्रयग्रस्तता (anyo'nyāśrayagrasta-tā) *f.* the state of being involved in the fallacy of mutual dependence यद्यपि च नाप्रतिपादितात् शब्दादर्थप्रतीतिरर्थप्रतिपत्तौ च सत्यां तदन्यथानुपपत्त्या स्फोटाभिधानस्य प्रतिपत्तिरित्यन्योऽन्याश्रयग्रस्ततया नार्थापत्तिः प्रमाणम् Kiraṇā.332.23.

अन्योऽन्याश्रयण (anyo'nyāśrayaṇa) *n.* **A** support of each other, mutual support अन्योऽन्याश्रयणं निजप्रकटितं व्यक्तिप्रभेदं तथा। यो वा वेत्ति

... । सोऽयं स्याद् भिषगुत्तमः KalyāKā.4.10; अर्थेनोपार्ज्यते धर्मो धर्मेणार्थ उपार्ज्यते। अन्योऽन्याश्रयणं ह्येतदुभयोत्पत्तिसाधनम् SabhāŚ.78; **B** fallacy of mutual dependence, interdependence तदप्रामाण्येऽनुमानप्रामाण्यं, अनुमानप्रामाण्ये तदप्रामाण्यमित्यन्योऽन्याश्रयणम् ĀgaPrā.30.14; तथा हि केनचित्प्रेरितः प्रणिधाय स्मृत्वानन्तरमेव प्रतिवदति स्मृतमद्य मयेति न चायमेव व्याहारस्तत्र लिङ्गं तत्पूर्वकत्वादन्योऽन्याश्रयणापत्तेश्च ĀtmaSi.18.13; किं चासौ कस्य जीवस्य को जीवो यस्य सेति चेत्। नन्वेवमसमाधानमन्योऽन्याश्रयणं भवेत् SaṁviSi.89.24; किं च जात्यादिधर्मविशिष्टवस्तुग्रहणे सति भेदग्रहणं भेदग्रहणे सति जात्यादिधर्मविशिष्टवस्तुग्रहणमित्यन्योऽन्याश्रयणम् BrahmSūBh.(Rā.) 23.4 (*on* i.1.1); संवेदनवद्रूपादिवच्च परत्र व्यवहारविशेषहेतोः स्वस्मिन्नपि तद्व्यवहारहेतुत्वं युष्माभिरभ्युपेतं भेदस्यापि संभवत्येव। अत एव नानवस्थान्योऽन्याश्रयणं च BrahmāSūBh.(Rā.). 31.11 (*on* i.1.1); 54.10 (*on* i.1.1); 89.16 (*on* i.1.1); 133.15 (*on* i.1.2); भेदज्ञानस्य भ्रमत्वेन तज्जन्यवासनाया दोषत्वं निश्चीयत इति चेन्न, अन्योऽन्याश्रयणात् NītiMā. 17.7(3); वेदनेच्छया इच्छासिद्ध्यर्थकर्मानुष्ठानं इच्छासिद्ध्यर्थकर्मानुष्ठानाद्वेदनेच्छासिद्धिरित्यन्योऽन्याश्रयणं वा ŚrutaPra.1A.62.24 (*on* i.1.1); एवं प्रमाणान्तरेण दोषत्वानिश्चयेन अन्योऽन्याश्रयणापत्तिरूपवैषम्यमुक्तम् ŚrutaPra. 1A.175.19 (*on* i.1.1); प्रागपि कथं तदवस्थाने प्रत्यक्षोदयः अन्योऽन्याश्रयणात् ŚatDū.70.7; न च ग्राहकभेदाद्ग्राह्यभेद इव, अन्योऽन्याश्रयणात् NyāySiA.188.4; पारिमाण्डल्यविवक्षया अणुशब्दप्रयोगे अन्योऽन्याश्रयणात् NyāySiA.191.29; सिद्धे संबन्धे व्याप्याद्व्यापकधीर्व्यापकप्रतीतौ च संबन्धधीरित्यन्योऽन्याश्रयणात् NyāyPari.131.1(2.1); **C** mutual syntactic dependence न संस्कारवाक्येष्वन्योऽन्याश्रयणप्रसक्तिः MayūMāli.75.25 (*on* i.4.8)

अन्योऽन्याश्रयणापत्ति (anyo'nyāśrayaṇāpatti) *f.* undesired contingency of the fallacy of mutual dependence सकर्मकान्यत्वस्यापि तत्त्वेऽन्योऽन्याश्रयणापत्त्या लः कर्मणीत्यादेर्बोधकत्वानापत्तेश्च VaiyāBhū.31.4 (1.5)

अन्योऽन्याश्रयतस् (anyo'nyāśraya-tas) *adv.* due to the fallacy of mutual dependence प्रोक्षणीः संस्कृतिर्जातिर्योगो वा ... अन्योऽन्याश्रयतो नाद्यः NyāyMāVi.50.12 (*on* i.4.9)

अन्योऽन्याश्रयता (anyo'nyāśraya-tā) *f.* **1A** the state of being mutually dependent, i.e. fallacy of mutual dependence तैश्च तद्बोधतोऽवश्यमन्योऽन्याश्रयता भवेत् ŚlokaVār.5(7).28(457.4); अन्योऽन्याश्रयता च स्यान्न च कार्यप्रधानता BṛĀraUBhVā.(Sambandha.)616; घटाभावे घटः सिध्येत्पटाभावे पटस्तथा। अन्योऽन्याभावदृष्टेः स्यादन्योऽन्याश्रयता तव BṛĀraUBhVā. (Sambandha.)959; अहंबुद्ध्येक्ष्यते प्रत्यक्प्रतीचा चाप्यहंमतिः। अन्योऽन्याश्रयता दोषः स्यादहंवृत्तिवीक्षणे BṛĀraUBhVā.i.4.1526; अन्योऽन्याश्रयता तथा स्यात् आगमानु-मानयोः प्रवृत्तौ तन्मिथ्यात्वं तन्मिथ्यात्वे तयोः प्रवृत्तिः PañcPā.15.18; न हि स्वरूपदृष्टिः प्रतियोग्यपेक्षा, अन्यथा प्रतियोगिनोऽपि प्रतियोग्यपेक्षत्वात् भेददृष्टेरनवस्था अन्योऽन्याश्रयता वेति न किंचिद् दृश्यते IṣṭaSi.3.8; नैवममिथ्यात्वप्रमाणत्व-तुल्यबलताबाध्यत्वानां अन्योऽन्याश्रयता IṣṭaSi.103.20; 319.2; अज्ञानस्य च मिथ्यात्वमज्ञानादिति कल्पने। अनवस्थितिस्तथा च स्यादन्योऽन्याश्रयताथवा AnuVyā. 2B.5 (*on* i.1.1); नाज्ञानकल्पकं किंचिदन्योऽन्याश्रयता यतः AnuVyā. 16A.8 (*on* i.1.4); अतोऽन्योऽन्याश्रयतानवस्थितिश्चक्रकं वा KarmaNi. 2A.3; न च स्नेहादि तद्युक्तं घृतादौ व्यभिचारतः। प्रतीतेरपि मुख्यत्वमन्योऽन्याश्रयतान्यथा TarkSaṁ. (Ā.)36.15; अपि चोभयप्रतिक्षेपाविरोधे पक्षान्तरसिद्धिः। पक्षान्तरसिद्ध्या चोभयप्रतिक्षेपा(वि?)वरोध इत्यन्योऽन्याश्रयता NyāyKu.62.12; शरीराव्याप्तस्य कर्तुरनुमानात्सिद्धिः, सिद्धस्य चाव्याप्तत्वमित्यन्योऽन्याश्रयता NyāyKu.90.9; सामानाधिकरण्यस्य निर्विशेषपरत्वे सिद्धे तदर्थतया अनेकपदप्रयोगसाफल्यम् तत्साफल्ये च सति सामानाधिकरण्यस्य निर्विशेषपरत्वसिद्धिरित्यन्योऽन्याश्रयता ŚatDū.165.29; बहवो जीवाः संसाराज्ञानभागिनः। अनादित्वादविद्याया अन्योऽन्याश्रयता न हि SarvaSiSaṁ.12.78; काम्यत्वे हि वेदाध्ययनस्यान्योऽन्याश्रयता अर्थावबोधे सति कामना, कामनायां सत्यां षडङ्गोपेतवेदाध्ययनप्रवृत्तस्यार्थावबोध इति VivaPra-Saṁ.1.10; न केवलं प्रपञ्चः किं तु जीवब्रह्मणोर्भेदोऽपि स्यात् ... कथमन्योऽन्याश्रयतेत्युक्तम् NyāySu.(Ja.)206B.8 (*on* i.4.6); न चोपाधिव्याप्त्योर्निरूपणेऽन्योऽन्याश्रयता NyāyPari.110.5; व्याप्तिसिद्धौ उपाधिसिद्धिः उपाधिसिद्धौ निरुपाधिकसंबन्धरूपव्याप्तिसिद्धिरित्यन्योऽन्याश्रयता स्यात् SarvaDaKau.42.25; न हि मन्त्रत्वं नाम ... उपाधिः, स हि यदि मन्त्रपदवाच्यत्वप्रकारकप्रसिद्धिविषयत्वाख्यः, ततोऽन्योऽन्याश्रयता MīmāKau.iii(2).108.8 (*on* ii.1.33); घटादौ पटत्वेन घटाद्यभावीयप्रतियोगितायाः ... अभावीयाः घटादौ सिद्धत्वात् ... स्वाश्रयसमानाधिकरणात्यन्ताभावीयपारमार्थिकत्वावच्छिन्नप्रतियोगित्वादिकं वाच्यमिति भवत्यन्योऽन्याश्रयता GuruCandr.i.60.24; **[Inst.]** by way of being the fallacy of mutual dependence विशेषणविशेष्यभावश्च भेदापेक्षः धर्मिप्रतियोग्यपेक्षया भेदसिद्धिः भेदापेक्षं च धर्मिप्रतियोगित्वम् इत्यन्योऽन्याश्रयतया भेदस्यायुक्तिः ViṣṇuTaNi.6B.3; मिलितानेकतः समुदायः समुदाये सति मिलितत्वम् इति अन्योऽन्याश्रयतया समुदायानुपपत्तेः TattvPrakā.100B.6 (*on* ii.2.18); **1B** the state of being mutually supportive, i.e. mutual support नाणुमात्रमपि ज्ञातुं शक्यते त्रिदशैरपि। भिन्नाभिन्ने जगत्यस्मिन्नन्योऽन्याश्रयता यतः IṣṭaSi.319.2; **2** the word *anyo'nyāśrayatā* अत्रान्योऽन्याश्रयताशब्देन चक्रकमुच्यते। तस्यापि बहुष्वन्योऽन्याश्रयत्वात् NyāySu. (Ja.).206B.8 (*on* i.4.6)

अन्योऽन्याश्रयतादवस्थ्य (anyo'nyāśraya-tādavasthya) *n.* the state of remaining in the same condition of mutual dependence तत्सिद्ध्यधीनसिद्धित्वेन अन्योऽन्याश्रयतादवस्थ्यात् TarkSaṁ.(Ā.)114.28; अन्योऽन्यधर्मभेदज्ञाने च विशिष्य स्तम्भात् कुम्भस्य भेदप्रतीतौ कुम्भात् स्तम्भस्य भेदधीरिति अन्योऽन्याश्रयतादवस्थ्यात् AdvaiSi.802.8.

अन्योऽन्याश्रयतादि (anyo'nyāśrayatādi) *adj.* fallacy of mutual dependence etc. अतोऽविद्यास्तु जीवानां कल्पितास्तेऽप्यविद्यया। नान्योऽन्याश्रयतादिश्च दोषोऽस्यां स हि वस्तुनि IṣṭaSi.324.7; न हि व्यवहारदशायामेव अन्योऽन्याश्रयतादिग्रस्तं भेदं साधयतः अनुमानादेः अस्ति मानत्वम् TarkSaṁ.(Ā)140.12.

अन्योऽन्याश्रयतादोष (anyo'nyāśrayatā-doṣa) *m.* fallacy of mutual dependence अन्योऽन्याश्रयतादोषः कार्यप्रामाण्यवादिनः। प्रमाणाधिगतौ सत्यां पुंसो मेयानुरोधतः। अनुष्ठेयोऽननुष्ठेय इति पश्चान्मतिर्भवेत् BṛĀraUBhVā.i.3.75; अतोऽभ्युपेयोऽज्ञातोऽर्थः प्रमाणत्वप्रसिद्धये। ... न च प्रमाणतः सिद्धिरज्ञाततत्त्वस्य शक्यते। अन्योऽन्याश्रयतादोषः सत्येवं प्रसजेद्यतः BṛĀraUBhVā.iv.3.547; अन्योऽन्याश्रयतादोषादतिव्याप्तेश्च सक्तितः। परत्रेत्यादिना नास्य विपर्यासस्य लक्षणम् TarkSaṁ.(Ā.)81.12.

अन्योऽन्याश्रयतापत्ति (anyo'nyāśrayatāpatti) *f.* undesired contingency of the fallacy of mutual dependence न च ज्ञानाभावेन तस्यानुमानम्। अन्योऽन्याश्रयतापत्तेः सामग्र्यभावाज्ज्ञानाभावानुमानं तदभावाच्च सामग्र्यभावानुमानमिति TattvPradī.(Ci.)59.6; सामान्यवानगुण इत्याद्यप्यस्य न लक्षणम्। अन्योऽन्याश्रयतापत्तेर्गुणस्याद्याप्यसिद्धितः TattvPradī.(Ci.)183.2.

अन्योऽन्याश्रयताभाव (anyo'nyāśrayatābhāva) *m.* absence of the fallacy of mutual dependence प्रपञ्चेऽपि तर्हि प्रामाणिकत्वाद्वा भावस्तद्वत् इति चेत् सिद्धसाध्यत्वतो मैवं व्यभिचारादनन्वयात्। अन्योऽन्याश्रयताभावाद्विभागस्योपलम्भनात् TarkSaṁ.(Ā.)7.20.

अन्योऽन्याश्रयतासाम्य (anyo'nyāśrayatā-sāmya) *n.* sameness or similarity with the fallacy of mutual dependence अन्योऽन्याश्रयतासाम्याद्द्वेषोऽपि न निरूप्यते TarkSaṁ.(Ā.)112.17.

अन्योऽन्याश्रयतास्वरूप (anyo'nyāśrayatā-svarūpa) *n.* [Inst.] in the form of the fallacy of mutual dependence लक्ष्यसिद्धौ च तत्सजातीयविजातीयसिद्धिः, तत्सिद्धौ तद्व्यवच्छिन्नलक्ष्यसिद्धिः इत्यन्योऽन्याश्रयतास्वरूपेण लक्ष्यसिद्धेः न TarkSaṁ.(Ā.)26.4.

अन्योऽन्याश्रयताहति (anyo'nyāśrayatā-hati) *f.* loss of the fallacy of mutual dependence जातेरुपाधितो भङ्गादन्योऽन्याश्रयताहतेः TarkSaṁ.(Ā.)58.8.

अन्योऽन्याश्रयतुल्यत्व (anyo'nyāśraya-tulyatva) *n.* equality or similarity with the fallacy of mutual dependence चन्द्रतारकादिपरिमाणप्रत्यक्षे अनुमानागमविरोधेन तस्याप्रामाण्यदर्शनात् तेनापि स्वप्रामाण्यसिद्ध्यर्थमितराविरोधस्यावश्यमपेक्षणीयत्वात् तथा चान्योऽन्याश्रयतुल्यत्वात् AdvaiSi.355.7.

अन्योऽन्याश्रयत्व (anyo'nyāśraya-tva) *n.* **A** the state of being mutually supportive, i.e. mutual support (भक्तेः) तस्या ज्ञानमेव साधनमित्येके। अन्योऽन्याश्रयत्वमित्यन्ये BhaktiSū.(Nā.)2.29; **B** the state of being mutually dependent, i.e. the fallacy of mutual dependence तद्योगे तत्सिद्धावन्योऽन्याश्रयत्वम् SāṁkhyaPraSū.5.14; गमकत्वाच्च धर्मत्वं धर्मत्वाद्गमको यदि। स्यादन्योऽन्याश्रयत्वं हि तस्मान्नैषापि कल्पना ŚlokaVār.5(5).77(426.2); वाक्यैरेव त्वसंबद्धैः संबन्धो न प्रकल्प्यते। अतोऽन्योऽन्याश्रयत्वं स्यात् एकमूलाप्रसिद्धितः ŚlokaVār.7.84(869.4); भेदासिद्धौ व्यवस्थासिद्धेः भेदव्यवस्थावैलक्षण्यानां च अन्योऽन्याश्रयत्वान्नैकस्यापि सिद्धिः IṣṭaSi.17.10; रूप्यादिर्नार्थो भ्रान्तिदृष्टत्वादिति चेत् न रूप्यादितद्दृष्ट्योरनर्थत्वभ्रान्तित्वयोरन्योऽन्याश्रयत्वात् IṣṭaSi.202.22; अनादित्वाच्च नान्योऽन्याश्रयत्वम् चक्रकं वा बीजांकुरसंतानयोरिव TātpaṬ.(Vā.) 92.10(*on* i.1.1) तत्रोत्पत्तिलक्षणमन्योऽन्याश्रयत्वान्न निश्चयकारि AbhinBhā. i.299.18 (*on* 6.45); विशेषज्ञानं भेदज्ञानं च अन्योऽन्याश्रयत्वान्नालमुत्पत्तुम् NyāyRa.171.13 (*on* 4.117); चक्षुर्मात्रग्राह्यं रूपमित्यन्योऽन्याश्रयत्वम् Lakṣaṇā.8.17; समुदायस्य ... उभयहेतुकेऽप्यन्योऽन्याश्रयत्वात्तदप्राप्तिः BrahmSūBh.(Ma.)30A.1 (*on* ii.2.18); अतोऽन्योऽन्याश्रयत्वेन समुदायो न युज्यते AnuVyā.29A.1 (*on* 2.2) अज्ञानसिद्धौ भ्रमसिद्धिः तत्सिद्धावज्ञानसिद्धिरित्यन्योऽन्याश्रयत्वात् ViṣṇuTaNi.16A.5; द्वित्वासिद्धौ द्रव्यद्वयस्य समवायित्वायोगादन्योऽन्याश्रयत्वात् TarkSaṁ.(Ā.)3.9; अथाज्ञान-

विशेषनिराशकवृत्तिभेदजननादर्थवत्तेति मतम्, तन्न अन्योऽन्याश्रयत्वात् NyāyKu.73.7; अनुमानत्वमौपाधिकेऽपि भेदे पर्यवस्यतीति चेन्न, अन्योऽन्याश्रयत्वात् NyāyKu.123.9; ननु विशुद्धमातापितृसंततिजत्वं नाम ब्राह्मणजातीयमातापितृजत्वमेव तथा चापदेशे ज्ञप्तिप्रतिबन्धकमन्योऽन्याश्रयत्वमापद्यते CaturCin.iii(1).343.3; अथेहैव तन्निश्चयः। तदा प्रवृत्तौ प्रयोजनादिनिश्चयो निश्चिते च प्रयोजनादौ प्रवृत्तिरित्यन्योऽन्याश्रयत्वम् NyāySu.(Ja.)10B.12 (*on* i.1.1); यद्यन्यत्वं क्वापि न गृहीतं तदान्योऽन्याश्रयत्वापादनमेव न शक्यम् NyāySu.(Ja.)408B.12(*on* ii.2.8); अविद्यया विना न सृष्टिः, सृष्ट्या विना नाविद्येत्यन्योऽन्याश्रयत्वम् SāṁkhyaSūVṛ.185.2 (*on* 5.14); निष्ठासंज्ञायां क्तक्तवत्वोः सिद्धिस्तत्सिद्धौ च निष्ठासंज्ञा। असिद्धयोः संज्ञाभावादित्यन्योऽन्याश्रयत्वम् Prasā.ii.548.17; अविद्यायोगादविद्यासिद्धौ चान्योऽन्याश्रयत्वमात्माश्रयत्वम् SāṁkhyaPraBh.119.36 (*on* 5.14); LaCandr.334.31.

अन्योऽन्याश्रयत्वदोष (anyo'nyāśrayatva-doṣa) *m.* fallacy of mutual dependence अस्त्येवान्योऽन्याश्रयत्वदोषोऽपि वो भेदाभावयोः IṣṭaSi.296.15; ननु लक्षणान्तरेण व्यवस्थिते लक्ष्ये कथमन्योऽन्याश्रयत्वमित्यत आह। अगतिर्वेति। तद्धि लक्ष्यसापेक्षमनपेक्षं वा। आद्ये अन्योऽन्याश्रयत्वदोषादेवागतिः NyāyVār-Pari.514.14.

अन्योऽन्याश्रयत्वप्रसङ्ग (anyo'nyāśrayatva-prasaṅga) *m.* undesired occasion of the fallacy of mutual dependence नापि व्याकरणस्मृतिर्नियामिका। तस्या निर्मूलत्वेनाप्रमाणत्वात्। न ह्यभियुक्तप्रयोगस्तन्मूलम्। अन्योऽन्याश्रयत्वप्रसङ्गात् NyāyMāVi.36.20 (*on* i.3.9); न द्वितीयः। अन्योऽन्याश्रयत्वप्रसङ्गात् NyāyMāVi.601.19 (*on* x.8.2); मैवम्। अन्योऽन्याश्रयत्वप्रसङ्गात् NyāyMāVi.700.3 (*on* xii.4.5)

अन्योऽन्याश्रयत्वशङ्का (anyo'nyāśrayatva-śaṅkā) *f.* doubt regarding the fallacy of mutual dependence अनादित्वे तु नान्योऽन्याश्रयत्वशङ्का GuruCandr.ii. 167.12.

अन्योऽन्याश्रयत्वादिदोष (anyo'nyāśrayatvādi-doṣa) *m.* fallacy of mutual dependence etc. उपाधिमिथ्यात्वाङ्गीकारे चान्योऽन्याश्रयत्वादिदोषा उक्ताः ViṣṇuTaNi.17A.10.

अन्योऽन्याश्रयत्वापत्ति (anyo'nyāśrayatvāpatti) *f.* undesired occasion of the fallacy of mutual dependence औदुम्बरत्वादेः प्राप्त्यभावाद् विध्येकवाक्यत्वं च विनार्थवादत्वायोगादर्थवादाद्य विधिकल्पनेऽन्योऽन्याश्रयत्वापत्तेः NyāySu.(So.)73.23 (*on* i.2.19)

अन्योऽन्याश्रयत्वापादन (anyo'nyāśrayatvāpādana) *n.* undesired occasion of the fallacy of mutual dependence यद्यन्यत्वं क्वापि न गृहीतं तदान्योऽन्याश्रयत्वापादनमेव न शक्यम् NyāySu.(Ja.) 408B.12 (*on* ii.2.8)

अन्योऽन्याश्रयदुःस्थ (anyo'nyāśraya-dussthа) *adj.* unsteady due to interdependence अन्योऽन्याश्रयदुःस्थोऽयमभिषेकोऽस्य भाति नः ŚivLī.14.61.

अन्योऽन्याश्रयदुष्टत्व (anyo'nyāśrayaduṣṭa-tva) *n.* the state of being defective due to the fallacy of mutual dependence गुणत्वजातियोगोऽपि न भवेद्गुणलक्षणम्। अन्योऽन्याश्रयदुष्टत्वात् जातेस्तद्व्यञ्जकस्य च TattvPradī.(Ci.) 184.4.

अन्योऽन्याश्रयदूषण (anyo'nyāśraya-dūṣaṇa) *n.* fallacy of mutual dependence अनित्यागमपक्षे स्यादन्योऽन्याश्रयदूषणम् SarvaSiSaṁ.8.22.

अन्योऽन्याश्रयदोष (anyo'nyāśraya-doṣa) *m.* A fallacy of mutual dependence न ह्यन्यग्रहणं वस्तु भिन्नं वित्तावपेक्षते। अन्योऽन्याश्रयदोषोऽयं तस्मादस्मिन्निरास्पदः TattvSaṁ.1065; जीवाश्रयाविद्येति चान्योऽन्याश्रयदोषपराहतम् NyāyKa.87.16; अनादित्वाद्य बीजाङ्कुरवन्नान्योऽन्याश्रयदोषभावः SāṁkhyaTaKau. 450.1 (*on* 52); विशेष्यवाचिनोऽनेकार्थस्य तु तन्निबन्धनभावोपगमे अन्योऽन्याश्रयदोषः VyaktiVi.120.8; न च अप्रत्यक्षोपलम्भस्यार्थदृष्टिः तस्याप्यनुपलब्धस्य प्रस्तुतोपलम्भप्रत्यक्षीकाराभावात्। उपलम्भान्तरसंभावने चानवस्था। अर्थोपलम्भात् तस्योपलम्भे अन्योऽन्याश्रयदोषः PramāMī.3.19 (*on* i.1.2); SyādvāMañ.12(46); ननु स्वतन्त्रसत्तानिरूप्यं परतन्त्रसत्त्वम्, तन्निरूप्यं च स्वतन्त्रसत्त्वमित्यन्योऽन्याश्रयदोषापत्तिरिति चेन्न VedāntRaMañ.92.23; अथातश्शब्दयोरर्थविशेषप्रत्यये नान्योऽन्याश्रयदोष इति चेत् मैवम् SiddhāSi.i.10.15; तेन अनवस्थान्योऽन्याश्रयदोषोऽपि नास्ति। ... परस्परापेक्षान्योऽन्याश्रयः YatīndraDī.14.5; B fault of mutual syntactic dependence तत्त्वपक्षे वर्णेभ्योऽर्थधीतः संस्कारैः संभूय स्मृतिः; ततो वर्णेभ्योऽर्थधीरित्यन्योऽन्याश्रयदोषः NayaVi.178.1 (*on* i.1.5)

अन्योऽन्याश्रयदोषतस् (anyo'nyāśrayadoṣa-tas) *adv.* on account of the fallacy of mutual dependence न विधिदर्शनेऽपि स्यादन्योऽन्याश्रयदोषतः। दर्शनाद्विधिसंसिद्धेर्विधेर्दर्शनसिद्धितः BṛĀraUBhVā.(Sambandha.)656.

अन्योऽन्याश्रयनिरूप्यता (anyo'nyāśrayanirūpya-tā) *f.* the state of being described by interdependence परत्वापरत्वयोरन्योऽन्याश्रयनिरूप्यतया दिक्काललिङ्गत्वाविशेषसूचनाय च द्विवचनम् Upask.21.16 (*on* i.1.6)

अन्योऽन्याश्रयपरिहार (anyo'nyāśraya-parihāra) *m.* resolving removal of the fallacy of mutual dependence अनयोर्हेतुहेतुमद्भावेऽन्योऽन्याश्रयपरिहाराय अनादिशब्दः ŚrutaPra. iA.85.27 (*on* i.1.1); न च अन्योऽन्याश्रयपरिहारो विनिगमकः इति वाच्यम् LaCandr.802.33.

अन्योऽन्याश्रयप्रसङ्ग (anyo'nyāśraya-prasaṅga) *m.* undesired occasion of the fallacy of mutual dependence विषयकृतस्य तु तस्य भेदकत्वेऽन्योऽन्याश्रयप्रसङ्गात् ĀtmaTaVi.45.5; अन्यथा अन्योऽन्याश्रयप्रसङ्गात्। शरीरादिनिवृत्तौ अनुपप्लवः चित्तस्य अनुपप्लवे च तस्मिन् शरीरादिनिवृत्तिः Kiraṇā.7.8; साक्षात्कारित्वावगममन्तरेण तदवगमानुपपत्तेः तदवगमाद्यास्य प्रतीतावन्योऽन्याश्रयप्रसङ्गः KhaṇḍanKhā.539.23; नन्वेतदनुपपन्नम्। अन्योऽन्याश्रयप्रसङ्गात् Subodhi.17.17 (*on* 2.27); अपेक्षितसत्तासद्भावे किं मानम् ... एवमन्योऽन्याश्रयप्रसङ्गः BālamBha. ii.41.24 (*on* 2.27)

अन्योऽन्याश्रयविग्रह (anyo'nyāśraya-vigraha) *adj.* having interdependent bodies प्रकृतिः पुरुषश्चोभावन्योऽन्याश्रयविग्रहौ। द्विधा भिन्नौ प्रकाशेते BrahmāṇḍP.ii.42.47.

अन्योऽन्याश्रयवृत्ति (anyo'nyāśraya-vṛtti) *adj.* existing in mutual support अन्योऽन्याश्रयवृत्तयः (गुणाः) परस्परम् आश्रयक्रियावन्तः SāṁkhyaTaKau.271.22 (*on* 12); वृत्तिः क्रिया ... अन्योऽन्याश्रयवृत्तयः (गुणाः) यद्यप्याधाराधेयभावेन नाश्रयार्थो घटते तथापि यदपेक्षया यस्य क्रिया स तस्याश्रयः SāṁkhyaTaKau.275.6 (*on* 12); अन्योऽन्याश्रयवृत्तयः (गुणाः)। यथाहुः सत्त्वं प्रवृत्तिनियमावाश्रित्य रजस्तमसोः प्रकाशेनोपकरोति SāṁkhyaTaPra.165.14.

अन्योऽन्याश्रयशक्तितस् (anyo'nyāśrayaśakti-tas) *adv.* on the strength of mutual support विशेषणस्य वैफल्यादन्योऽन्याश्रयशक्तितः TarkSaṁ.(Ā.)56.10.

अन्योऽन्याश्रयशङ्का (anyo'nyāśraya-śaṅkā) *f.* A doubt regarding mutual support उत्पत्तिलक्षणा(णे) ह्यन्योऽन्याश्रयशङ्का ... इति स्फुटं निश्चयदर्शनोपायत्वमुत्पत्त्यादीनां न संभवति AbhinBhā.i.295.9 (*on* 6.38); B doubt regarding the fallacy of mutual dependence अतोऽत्र नान्योऽन्याश्रयशङ्कापि अपेक्षानियमाभावात् ŚatDū.92.10; सत्त्वानन्दत्वादिसामान्यधर्मस्यानादिसंसर्ग एव ब्रह्मणि स्वीक्रियते इति नान्योऽन्याश्रयशङ्का LaCandr.495.30.

अन्योऽन्याश्रयसंश्रय (anyo'nyāśraya-saṁśraya) *m.* [Abl.] due to connection with the fallacy of mutual dependence अर्थापत्तिरपि ... अन्योऽन्याश्रयसंश्रयान्न हेतुभेदावभासे मानभावं भजते NyāyMa.55.1.

अन्योऽन्याश्रयसक्तितस् (anyo'nyāśrayasakti-tas) *adv.* on account of the contingency of mutual dependence अतिप्रसङ्गादेकत्वा(द)न्योऽन्याश्रयसक्तितः। प्रमितेस्तत्र चासत्त्वात् कुतो धीरनवस्थिता TarkSaṁ.(Ā.)77.29.

अन्योऽन्याश्रयादि (anyo'nyāśrayādi) *adj.* fallacy of mutual dependence etc. न च प्रमेयत्वाभिधेयत्वादावन्योऽन्यवृत्तिवदिहान्योऽन्यापेक्षा प्रमिता अन्यथा अन्योऽन्याश्रयादिः क्वापि दोषो न स्यात् Nyāyāmṛ.352B.5.

अन्योऽन्याश्रयादिक (anyo'nyāśrayādi-ka) *adj.* fallacy of mutual dependence etc. अस्तु नाम व्यवस्थाज्ञापकत्वेऽन्योऽन्याश्रयादिकं कारकहेतुत्वे तु न तस्य प्रसङ्गः CaturCin.iii(1).343.10; यदि भेददर्शनं स्यात्तर्ह्यन्योऽन्याश्रयादिकं स्यात् Nyāyāmṛ.547B.5.

अन्योऽन्याश्रयादिदुष्ट (anyo'nyāśrayādi-duṣṭa) *adj.* faulty or defective due to the fallacy of mutual dependence etc. न ह्यन्योऽन्याश्रयादिदुष्टस्य व्यावहारिकतापि दृष्टचरी Nyāyāmṛ.547A.7.

अन्योऽन्याश्रयादिदोष (anyo'nyāśrayādi-doṣa) *m.* fallacy of mutual dependence etc. न चान्योऽन्याश्रयादिदोषः SarvaDaSaṁ.3.150; चिन्मात्रमेवाविद्याविषयः तस्याकल्पितत्वेन अन्योऽन्याश्रयादिदोषाप्रसक्तेः AdvaiSi.586.1.

अन्योऽन्याश्रयाद्यधीना (anyo'nyāśrayādy-adhīnā) *adj.* (*f.*) dependent on the fallacy of mutual dependence etc. अन्योऽन्याश्रयाद्यधीनाया भेदासिद्धेरापादनम् LaCandr.790.21.

अन्योऽन्याश्रयाद्यापात (anyo'nyāśrayādy-āpāta) *m.* undesired contigency of the fallacy of mutual dependence etc. युगपत्प्रतीतयोर्धर्मिप्रतियोगिभावेन भेदप्रतीत्युपपत्तेरपि नान्योऽन्याश्रयाद्यापातः Vādā.131.2.

अन्योऽन्याश्रयाद्यापादन (anyo'nyāśrayādy-āpādana) *n.* act of imposition of fallacy of mutual dependence etc. न हि व्यावहारिकमृदः स्वजन्यघटसापेक्षत्वम्। किं चात्र न भेदमात्रेण तद्दर्शनमात्रेण वा अन्योऽन्याश्रयाद्यापादनम् AdvaiSi.790.2.

अन्योऽन्याश्रयानवकाश (anyo'nyāśrayānavakāśa) *m.* absence of the scope for or occasion of the fallacy of mutual dependence व्यभिचारसंश्रयस्याप्रयोजकत्वेनान्योऽन्याश्रयानवकाशात् GuruCandr.i.70.23; अज्ञानतदुपहितयोस्तद्गोचर-

साक्षिणोश्च अनादित्वेनोत्पत्तिज्ञप्त्योरन्योऽन्याश्रयानवकाशात् GuruCandr. i.134.22; विशेष्यतासंबन्धेन तदवच्छिन्नस्य प्रतियोगित्वस्य निवेशे अन्योऽन्याश्रयानवकाशः LaCandr. 119.4; प्रतिपत्तेः पूर्वमपि तादृशवक्तृबुद्धेर्ग्रहसंभवेनान्योऽन्याश्रयानवकाशात् ŚaktiVā. 121.18; मन्त्रस्य लिङ्गात् स्तरणे विनियोगसंभवेन अन्योऽन्याश्रयानवकाशात् MayūMāli.75.23 (*on* i.4.8)

अन्योऽन्याश्रयानवस्थाद्यापात (anyo'nyāśrayānavasthādy-āpāta) *m.* undesired contingency of the fallacy of mutual dependence and *ad infinitum* ब्राह्मणत्वस्य व्यवस्थाज्ञानाभावात्तथाभूतस्य व्यवस्थाज्ञानसाधनत्वासंभवादन्योऽन्यात्माश्रयानवस्थाद्यापातः CaturCin.iii(1).343.9.

अन्योऽन्याश्रयापत्ति (anyo'nyāśrayāpatti) *f.* **A** undesired contingency of the fallacy of mutual dependence ननु तथाप्यसावस्त्येव इतरथान्योऽन्याश्रयापत्तेः NyāyKu.145.3; लक्षणया एकवाक्यत्वकल्पने अन्योऽन्याश्रयापत्तेरितिभावः NyāySu.(So.)4.26 (*on* i.2.1); तद्ग्रहणाद्योच्चारणार्थतेत्यन्योऽन्याश्रयापत्तेर्न प्रकरणपाठमात्रेण विनियोगो युक्तः NyāySu.(So.)20.5 (*on* i.2.6); नन्वनुग्रहस्यान्योपायसापेक्षत्वं न वा। नाद्यः। अप्रधानतापत्तेः। अन्योऽन्याश्रयापत्तेश्च VedāntRaMañ.21.17; न च विश्वमिथ्यात्वात्परमार्थसत्त्वमपि न विश्वसाधारणम्, ज्ञानत्वानन्दत्वादिवदिति वाच्यम् अन्योऽन्याश्रयापत्तेः इति चेत् अयुक्तमेतत् AdvaiSi.404.5; अश्वप्रतिग्रहेष्ट्यधिकरणेऽपि न पूर्वाधिकरणसिद्धकर्माङ्गत्ववशेन दातुरिष्टिरिति निर्णयः अन्योऽन्याश्रयापत्तेः UpaParā.15.20; न ... प्रयोगभेदकत्वमन्योऽन्याश्रयापत्तेः। सति हि प्रयोगविधौ विशिष्टविधिसंदष्टता यस्यां च विधेयत्वात् प्रयोगविधिः MīmāKau. iii(2).280.20 (*on* ii.2.26); वेदान्तेषु ... तेषु तदधिगमोपगमे च प्रवृत्तस्य तदधिगमस्तदधिगमे च मुमुक्षोः प्रवृत्तिरित्यन्योऽन्याश्रयापत्तेः SiddhāSi. i.32.21; न चैकार्थबोधहेतुत्वेनैकत्वम्। तेनैकत्वमेकत्वेन चैकार्थधीहेतुतेत्यन्योऽन्याश्रयापत्तेः VaiyāSiMañ.224.2; **B** undesired contingency of mutual syntactic dependence 'नारायणाद् ब्रह्मा जायते' इत्यस्य प्रापकत्वमुपपद्यत इति चेन्न। अन्योऽन्याश्रयापत्तेः। रुद्रशब्दस्य नारायणे लक्षणसिद्धौ हि तस्य प्रापकतोपपत्त्यास्य तदनुवादत्वं सिद्ध्यति सिद्धे च तदनुवादत्वे लक्षणाकल्पनमिति ŚivārkaMaDī. i.329.26 (*on* i.2.8); रामपदस्याभिधानियमने सति तद्विरोधप्रतिसंधानेनार्जुनपदस्य कार्तवीर्येऽभिधानियमनम् तस्मिंश्च सति तद्विरोधप्रतिसंधानेन रामपदस्येत्यन्योऽन्याश्रयापत्तेः RasGaṅ.150.13.

अन्योऽन्याश्रयापात (anyo'nyāśrayāpāta) *m.* undesired contingency of the fallacy of mutual dependence न खल्वनलीकत्वं तत्कल्पकम् ... अन्योऽन्याश्रयापातात् PrakaVi.9.20; सृष्टिमन्तरेण सृष्टिकालानुपपत्तिः सृष्टिकालमन्तरेण तदनुपपत्तिरित्यन्योऽन्याश्रयापातादिति भावः TattvPrakā.98B.10 (*on* ii.2.12); प्रपञ्चमिथ्यात्वसिद्धेः प्राक् तदसिद्ध्यान्योऽन्याश्रयापातात् Nyāyāmṛ.171B.7; अपरोक्षज्ञानकामनाया अधिकारिविशेषणत्वाङ्गीकारेणान्योऽन्याश्रयापातात् Nyāyāmṛ. 620A.1; अन्योऽन्याश्रयापातेन मतिज्ञानादीनां मूलत एव अभावप्रसङ्गात् JñānBiPra.5.10; न चात्र कर्म न निरूप्यत इत्यकर्मकत्वम् ... अन्योऽन्याश्रयापाताच्च VaiyāBhū.58.7 (*on* 13)

अन्योऽन्याश्रयापेक्ष (anyo'nyāśrayāpekṣa) *adj.* expectant of, i.e. due to mutual dependence नैकत्वाभावो भेदोऽभिमतः किं तु अन्योऽन्याश्रयापेक्षभेदरूपधर्मवत्त्वम् इति चेन्न। तस्याभावात् KhaṇḍanKhā.1270.24.

अन्योऽन्याश्रयाप्रसक्ति (anyo'nyāśrayāprasakti) *f.* absence of occasion of the fallacy of mutual dependence उपक्रमादीनां स्वरूपलाभार्थं श्रुतिलिङ्गाद्यपेक्षा श्रुतिलिङ्गादीनामन्यविषयश्रुतिलिङ्गादिभ्यो बलावधारणार्थमुपक्रमाद्यपेक्षेति विषयभेदेन परस्परापेक्षायाम् ... अन्योऽन्याश्रयाप्रसक्तेः ŚivārkaMaDī.i.38.21 (*on* i.1.1)

अन्योऽन्याश्रयाभाव (anyo'nyāśrayābhāva) *m.* absence of the fallacy of mutual dependence तवाप्रामाण्यसंशयस्तु उक्ततर्कमूलकविशेषदर्शनादिना निरसनीय इत्यन्योऽन्याश्रयाभावात् GuruCandr.i.458.20.

अन्योऽन्याश्रयाभासत्व (anyo'nyāśrayābhāsa-tva) *n.* the state of being the fallacy of mutual dependence अन्योऽन्याश्रयाभासत्वप्रयोजकस्य व्यक्तिभेदस्याभावो नानवस्थायामेवमात्माश्रयाभासत्वप्रयोजकस्य द्वारभेदस्याभावो नात्माश्रयान्तरादौ इति व्यक्तमव्यापकत्वापत्तेः KhaṇḍanKhā.1297.22.

अन्योऽन्याश्रयाविशेष (anyo'nyāśrayāviśeṣa) *m.* absence of difference from the fallacy of mutual dependence गुणासिद्धौ तदसिद्धेः अन्योऽन्याश्रयाविशेषात् TarkSaṁ.(Ā.)56.25.

अन्योऽन्याश्रयासंस्पर्शिन् (anyo'nyāśrayāsaṁsparśin) *adj.* not touching, i.e. not involving thefallacy of mutual dependence न चान्योऽन्याश्रयासंस्पर्शिनि मार्गे सति तदापादको मार्गो ग्राह्यः Nyāyāmṛ.561A.2.

अन्योऽन्याश्रयिन् (anyo'nyāśrayin) *adj.* dependent on each other, mutually dependent नाशक्नुवन्प्रजाः स्रष्टुमसमागम्य कृत्स्नशः। समेत्यान्योऽन्यसंयोगमन्योऽन्याश्रयिनश्च ते MārkP.45.60; त्रयो देवाः ... अन्योऽन्यमिथुना ह्येते अन्योऽन्याश्रयिणस्तथा MārkP.46.19.

अन्योऽन्याश्रयोद्घाटन (anyo'nyāśrayodghāṭana) *n.* act of revealing the fallacy of mutual dependence उत्पत्तिर्गौणीति वदता अन्योऽन्याश्रयोद्घाटनस्य सुकरत्वात् उत्पत्तेरगौणत्वे ततः पुराणव्योम्नोऽन्यत्वं तस्यान्यत्वादुत्पत्तेरगौणत्वमिति ŚrutaPra.ii.346.21 (*on* ii.3.9)

अन्योऽन्याश्रित (anyo'nyāśrita) *adj.* **A** dependent on each other यच्च नामरूपयोरन्योऽन्याश्रितत्वमुक्तं किमिदं कामरूपावचरं नाम संधायोक्तमाहोस्वित्सर्वमिति AbhidhKoBh.434.23 (*on* 8.3); **B** retaining on each other तेषां तस्य च मात्सर्यं यदापर्याप्तिमाययौ। तदान्योऽन्याश्रिता भृत्याः पणं चक्रुर्युयुत्सवः RājTa.(Ka.)8.22.

अन्योऽन्याश्लेष (anyo'nyāśleṣa) *m.* **1** mutual fusion or intermingling अथ सर्वेषामेषामन्योऽन्याश्लेषपेशलावधुना कथयामोऽलंकारौ Ekāva.8.75; **2** embrace of each other अन्योऽन्याश्लेषभाजो ... त्वद्वैरियूनोर्विलसति नितरां वैरभावप्रभावः PadyaVe.171.

अन्योऽन्याश्वासन (anyo'nyāśvāsana) *n.* condolence or consolation of each other तद्भार्याश्च मिलन्ति स्म हतबान्धवदुःखिताः। एकत्र तस्यां रजनावन्योऽन्याश्वासनागताः KathāSaSāg.viii.4.96.

अन्योऽन्याष्टमषष्ठग (anyo'nyāṣṭamaṣaṣṭha-ga) *adj.* occupying the sixth and eighth places in respect of each other अन्योऽन्याष्टमषष्ठगद्युचरयोः पाकापहारे भयम् JātaPā.18.30.

अन्योऽन्यासंलग्नत्व (anyo'nyāsaṁlagna-tva) *n.* the state of not sticking to each other चरुशब्दस्यौदनवाचित्वोक्तेः अन्योऽन्यासंलग्नत्वलक्षणवैशद्ययुक्ततण्डुलनिष्पन्नान्नस्यौदनत्वप्रसिद्धेः MayūMāli.258.2 (*on* iii.3.14)

अन्योऽन्यासंस्पर्श (anyo'nyāsaṁsparśa) *m.* absence of contact or relation with each other सर्वथा अन्योऽन्यासंस्पर्शे अङ्गाङ्गिभावानुपपत्तेः NyāySu.(Ja.)91A.5 (*on* i.1.1)

अन्योऽन्यासक्त (anyo'nyāsakta) *adj.* **A** held by each other बिम्बोष्ठीनां विभ्रमा हारिणोऽथ प्रागन्योऽन्यासक्तहस्तारविन्दाः ... पिण्डीबन्धा नर्तकीनामिवासन् HarVi.18.91; **B** attached to each other, i.e. united together शिवलिङ्गं नादरूपं बिन्दुरूपं तु शक्तिकम्। उपप्रधानभावेन अन्योऽन्यासक्तलिङ्गकम्। पूजयेत् ŚivaP.i.17.138 (21A.8)

अन्योऽन्यासङ्ग (anyo'nyāsaṅga) *m.* act of clinging to each other अन्योऽन्यासङ्गगाढव्यतिकरदलितभ्रष्टकापालमालां स्वां भोः संत्यज्य शंभौ ... अव्यात् ...पार्वती वः CaṇḍīŚ.77.

अन्योऽन्यासंगत (anyo'nyāsaṅgata) *adj.* mutually inconsistent or contradictory उत्तरोत्तरग्रथनादन्योऽन्यासंगतादयं ग्रथितनामा विरोधभेदः SaraKaṇṭhā.341.3.

अन्योऽन्यासंगति (anyo'nyāsaṅgati) *f.* absence of relation or association with each other अथाभिन्नं मतं ताभ्यां द्रव्यस्यापह्नवस्ततः। न विशेषो न सामान्यमन्योऽन्यासंगतेर्भवेत् BṛĀraUBhVā.i.6.82.

अन्योऽन्यासंपृक्त (anyo'nyāsampṛkta) *adj.* not related to, i.e. not dependent on each other बहिस्तटस्थौ अन्योऽन्यासंपृक्तौ Bhāsk. ii.50.11 (*on* ii.2.4)

अन्योऽन्यासंबद्ध (anyo'nyāsambaddha) *adj.* not connected with each other न चास्थिराणां भिन्नकालतया अन्योऽन्यासंबद्धानां च तेषां वास्यवासकभावो युज्यते SyādvāMañ.19(45)

अन्योऽन्यासहत्व (anyo'nyāsaha-tva) *n.* the state of not tolerating, i.e. contradictory to each other नन्वेकपदस्था कारकविभक्तिर्युगपत् संख्यान्वयं क्रियान्वयं च बोधयतीति तुल्यबलत्वान्नान्योऽन्यासहत्वम् ŚrutaPra.iB.215.24 (*on* i.1.13)

अन्योऽन्यासूया (anyo'nyāsūyā) *f.* [Inst.] with mutual jealousy कुमन्त्रिणः। अन्योऽन्यासूयया जघ्नुरथ कार्याणि भूभुजः RājTa.(Ka.)7.1011.

अन्योऽन्यास्त्रसंघट्ट (anyo'nyāstra-saṅghaṭṭa) *m.* strokes of the weapons of each other अथान्योऽन्यास्त्रसंघट्टलब्धोल्लासैः कृशानुभिः। ववृतेऽस्ततमःस्तोमो वीराणां दारुणो रणः PāṇḍaC.13.443.

अन्योऽन्यास्त्रसमायोग (anyo'nyāstra-samāyoga) *m.* contacts, i.e. strokes of the weapons of each other साजीजनत्कुमारं [च] शर्क्तियुक्त[म्] कुमारवत्। भी[म]राजस्य सेन्(ा)न्यं। महाकालं महामतिं। यश्चानेकशः अन्योन्य[ा]स्त्रसमायोगसंजात[ा]ग्नौ महाहवे[।] स्वामिनोऽग्रसरो धीरो रिपुसैन्यमनीने(न)शत् EI.v.133.28.

अन्योऽन्यास्फाल (anyo'nyāsphāla) *m.* **A** act of dashing against each other अन्योऽन्यास्फालभिन्नद्विपरुधिरवसामांसमस्तिष्कपङ्के ... विचरितुं पण्डिताः

पाण्डुपुत्राः VeṇīSaṁ.1.302; ŚārṅgaPa.4086; **B** act of flapping each other क्षितिपालकुमारकाणां च खेलतामन्योऽन्यास्फालैराभरणेषु मुक्ताफलानि फेलुः HarṣaC.187.12.

अन्योऽन्यास्फालन (anyo'nyāsphālana) *n.* **A** act of flapping against each other अन्योऽन्यास्फालनोद्भूतस्फुलिङ्गैर्मार्गणा। अपि कोपादस्त्रमिवाग्नेयमातेनुरितरेतरम् PāṇḍaC.13.53; **B** act of striking against each other तदीयगदयोर्नादैरन्योऽन्यास्फालनोद्भवैः। शङ्कन्ते स्म जगत्कोशस्फोटमाकालिकं जनाः PāṇḍaC.13.914.

अन्योऽन्यास्फालनच्छल (anyo'nyāsphālana-cchala) *m., n.* [Abl.] under the pretext of striking against each other तदा भटप्रकाण्डानां युद्धं किमिव वर्ण्यते। यदयुध्यत शस्त्राण्यप्यन्योऽन्यास्फालनच्छलात् HammīMaKā.9.134.

अन्योऽन्यास्फोट (anyo'nyāsphoṭa) *m.* act of striking against each other (सेनाद्वितयम्) अन्योऽन्यास्फोटनिःशेषप्रपत्तद्भूरिवृन्दकम् YogVā.iii.32.22.

अन्योऽन्याहंयुता (anyo'nyāhaṁyu-tā) *f.* [*ahaṁyu*, P.v.2.140] the state of being proud of each other दशग्रीवेण सार्धं ता पुनः क्रीडां प्रचक्रिरे। अन्योऽन्याहंयुतां प्राप्य प्रथमोपगमाकुलाः PadmP.(Ra.)8.109.

अन्योऽन्याहत (anyo'nyāhata) *adj.* **1** multiplied mutually शेषौ मण्डलजौ यमक्षितिजयोः ... अन्योऽन्याहतविग्रहौ च पददौ रूपेण संयोजितौ LaBhāska.8.17; **2** striking against each other अन्योऽन्याहतदन्तनादमुखरप्रह्वं मुखं कुर्वता ... पुण्याग्निः पथिकेन पीयत इव ज्वालाहतश्मश्रुणा SūktiMu.63.25; हल्लिसककेल्युदाहरणम् अन्योऽन्याहतमणिमयदण्डाः क्रीडन्ति मण्डलिताः। ... सुदृशः ŚṛṅgāMañ.(A.)45.11; **3** hurled at each other सेनयोः ... आसीद्युद्धम् ... अन्योऽन्याहतहेत्यादिचूर्णपूर्णाम्बरोदरम् YogVā.iv.26.27.

अन्योऽन्याहति (anyo'nyāhati) *f.* **1** mutual multiplication अत्राष्टमश्चगणः पञ्चभेदो नवमो 'नौजे जः' इति चतुर्भेदोऽन्योऽन्याहतौ विंशतिः ChandaśCū.4.19(4); **2** act of striking against each other अन्योऽन्याहतिदन्तनादमुखरं प्रह्वं मुखं कुर्वता ... पुण्याग्निः पथिकेन पीयत इव ŚārṅgaPa.3934.

अन्योऽन्याहननजनन (anyo'nyāhanana-janana) *n.* act of effecting the striking against each other तत्रान्योऽन्याहननजननात् ... अभ्युत्थितोऽग्निः RājTa.(Śrī.)1(7).275; 3.142.

अन्योऽन्याहारप्रदान (anyo'nyāhāra-pradāna) *n.* act of giving food to each other ततश्च तयोः प्रत्यहमन्योऽन्याहारादिदानेन (v.l. °हारप्रदानेन PañcT.2.25(12)(205.11)F.N.) ... कालोऽतिवर्तते Hitopa. 1.74(3)

अन्योऽन्याहारादिदान (anyo'nyāhārādi-dāna) *n.* act of giving food etc. to each other ततश्च तयोः प्रत्यहमन्योऽन्याहारादिदानेन कुशलप्रश्नैः ... कालोऽतिवर्तते Hitopa.1.74(3)

अन्योऽन्याहितसङ्ग (anyo'nyāhitasaṅga) *adj.* mutually united ऊष्मभरश्च चेतसि पदं तेषां बबन्ध क्रुधो। अन्योऽन्याहितसङ्गकृष्णहिमगुज्वालाध्वजोट्टङ्कितम् ŚrīKaC.23.51.

अन्योऽन्याहूत (anyo'nyāhūta) *adj.* in which each was challenged by other अन्योऽन्याहूतमेतेषामभवत्परमं रणम् PadmP.(Ra.)60.7.

अन्योऽन्याह्वानसंकुल (anyo'nyāhvāna-saṅkula) *adj.* full of challenges of each other तद्भटानामभूद्युद्धमन्योऽन्याह्वानसंकुलम् PadmP.(Ra.)60.75.

अन्योऽन्येक्षणराग (anyo'nyekṣaṇa-rāga) *m.* love or passion (developed) by glancing at each other अन्योऽन्येक्षणरागरञ्जिततया द्वौ निर्निमेषेक्षणौ CaitaCa.143.19(6)

अन्योऽन्येच्छा (anyo'nyecchā) *f.* **A** mutual willingness, i.e. understanding अथैव केनचित्कस्मैचिद्गविं दत्तायां न तयोरन्योऽन्येच्छयानुशयो दानादाने दानस्य तदानीमेव निर्वृतत्वात् ManuBh.ii.178.22 (*on* 8.227); **B** mutual consent एवं सगुणयोः कन्यावरयोर्नान्योऽन्येच्छया त्यागोऽस्ति प्रागपि विवाहात् ManuBh.ii.178.24 (*on* 8.227); संयोग एकत्रदेशे संगतयोरन्योऽन्येच्छया ... समयरूपो द्रष्टव्यः BālamBha.iii.34.22 (*on* 3.16)

अन्योऽन्येच्छाभाव (anyo'nyecchābhāva) *m.* absence of mutual consent एतद्य लक्षणं यथोक्तविध्यर्थनिष्पत्तिमात्रेणेति तु ग्राह्यम्। राक्षसेऽन्योऽन्येच्छाभावात् ManvaVi.302.12 (*on* 3.35)

अन्योऽन्येच्छामात्र (anyo'nyecchā-mātra) *n.* mere mutual consent कन्याज्ञातिभिः कन्यया वा सहान्योऽन्येच्छामात्रेण विनापि दानाद्विवाहसिद्धिरित्यर्थः ManvaVi.302.11 (*on* 3.35)

अन्योऽन्येतरत्व (anyo'nyetaratva) *n.* mutual differences, i.e. comprehensional difference and practical difference नाप्यन्योऽन्येतरत्वाभ्यां भेदः भेदकाभाव इतरेतरत्वस्यैवायोगात् Nyāyāmṛ.427B.8; नाप्यन्योऽन्येतरत्वाभ्याम्, भेदकाभावे इतरत्वस्यैवायोगात् AdvaiSi.658.18 (LaCandr. व्यावहारिकान्यत्वप्रातीतिकान्यत्वाभ्याम्)

अन्योऽन्येर्ष्याकलहचतुरा (anyo'nyerṣyākalaha-caturā) *adj.* (*f.*) skilled in quarrelling due to jealousy of each other (अहम्) शङ्के पङ्केरुहवसतिना स्थापिता शान्तिहेतोरन्योऽन्येर्ष्याकलहचतुरा याः (श्रुतयः) VikraDeC.18.76.

अन्योऽन्यैकत्वव्यवहार (anyo'nyaikatva-vyavahāra) *m.* usage or common practice of oneness or identity of each other तदभावात्तद्रुत्थबीजान्तरोत्पन्नवृक्षाणां वृक्षान्तराणां चान्योऽन्यैकत्वव्यवहाराभावः ŚrutaPra.ii.176.19 (*on* i.4.28)

अन्योऽन्यैकीकृत (anyo'nyaikīkṛta) *adj.* joined together or identified with each other (पीठबिम्बानाम्) अन्योऽन्यैकीकृतानां तु वज्रबन्धेन मे शृणु। किंचित्पीठविभङ्गे तु न दोष उपजायते JayāS.20.373.

अन्योऽन्यैक्यबुद्धि (anyo'nyaikya-buddhi) *f.* knowledge of oneness or identity of each other नैकं जातिं मुखं विना अन्योऽन्यैक्यबुद्धिव्यक्त्योः IṣṭaSi. 265.17.

अन्योऽन्यैक्यवीक्षण (anyo'nyaikya-vīkṣaṇa) *n.* observation of oneness or identity of each other सदद्वैतेऽनृतद्वैते यदन्योऽन्यैक्यवीक्षणम्। तस्यान्तकालस्तद्भेदबुद्धिरेव न चेतरः PañcDa.2.104.

अन्योऽन्योक्ति (anyo'nyokti) *f.* mutual talk or conversation ताविमौ पूर्वोत्तरार्धयोरन्योऽन्योक्त्या गूढकामलेखौ SaraKaṇṭhā.298.9; अनर्थकं तु प्रलापो विलापः परिवेदनम्। उल्लापः काकुवागन्योऽन्योक्तिः संलापसंकथे AbhidhāCin.275; कुमारः ... अन्योऽन्योक्तिमथाश्रौषीत्तत्र संगतयोषिताम् KumāDeC.(So.)12.13; संलप्तिः संकथापि स्यादन्योऽन्योक्तिरुदीरिता ParaNā.472.

अन्योऽन्योक्तिशालिन् (anyo'nyokti-śālin) *adj.* engaged in mutual talk or conversation आयान्तं पश्य यान्तं मामित्यन्योऽन्योक्तिशालिभिः। नागै रम्यास्ति पाताले नाम्ना भोगवती पुरी DvyāśraKā.13.42.

अन्योऽन्योत्कण्ठ (anyo'nyotkaṇṭha) *m.* extreme eagerness or longing for (attacking) each other (सेनाद्वितयम्) अन्योऽन्योत्कण्ठकाठिन्यभरभ्रुकुटिसंकटम् YogVā.iii.32.13.

अन्योऽन्योत्कर्ष (anyo'nyotkarṣa) *m.* **A** excellence of each other तवाननमिवाम्भोजमम्भोजमिव ते मुखम्। इत्यन्योऽन्योपमा सेयमन्योऽन्योत्कर्षशंसिनी Kāvyāda.2.18; **B** superiority over each other अयमेवावयोर्ब्रह्मन् अन्योऽन्योत्कर्षकाङ्क्षिणोः। सत्यमेव परीक्षायै निकषः समुपस्थितः SkandP.i(3B).10.26; **C** victory over each other अन्योऽन्योत्कर्षवार्ताकृतकलहकथं खेचरैर्लोकपालाः संप्राप्तं मेनिरे तम् ... संयुगान्तं युगान्तम् RāghPāṇ.(Ka.)9.25.

अन्योऽन्योत्कोपन (anyo'nyotkopana) *n.* act of making each other angry अन्योऽन्योत्कोपनपटुवचोविप्लवैः चाबबाधे जिह्मम् ŚrīKaC.24.3.

अन्योऽन्योत्पाद (anyo'nyotpāda) *m.* production or origination from each other किमन्योऽन्याश्रयत्वम् अन्योऽन्योत्पादं प्रतिबध्नाति NyāySu.(Ja.) 409A.3.

अन्योऽन्योदाहरणाव्याप्ति (anyo'nyodāharaṇāvyāpti) *f.* absence of pervasion in the examples of each other अन्योऽन्योदाहरणाव्याप्तेरव्यापकत्वमुभयोः KhaṇḍanKhā.827.20.

अन्योऽन्योदित (anyo'nyodita) *adj.* told to each other अन्योऽन्योदितस्वस्वयथावृत्तान्ततोषिणः। प्रणम्य देवीं शर्वाणीं यथेष्टं ते ययुस्त्रयः KathāSaSāg.xii.13.49.

अन्योऽन्योद्गातृत्व (anyo'nyodgātṛ-tva) *n.* the state of being the chanter (i.e. the priest and vital breath of sacrificer of each other अन्योऽन्योद्गातृत्ववरणे तथोद्गाने यो वाचि भोगस्तं देवेभ्य इत्याम्नातम् AṇuBh.163.11 (*on* ii.4.15)

अन्योऽन्योद्भूतमत्सर (anyo'nyodbhūta-matsara) *adj.* having jealousy arisen against each other पृथ्वीहरो मल्लकोष्टश्चान्योऽन्योद्भूतमत्सरौ। क्षोभं व्यधत्ताम् ... राजधान्याः RājTa.(Ka.)8.876.

अन्योऽन्योद्वाहसंबन्ध (anyo'nyodvāhasambandha) *m.* matrimonial alliance with each other अन्योऽन्योद्वाहसंबन्धैः कायस्थाः संहता यदि। ... तदा निःसंशयं ज्ञेयः प्रजाभाग्यविपर्ययः RājTa.(Ka.)4.351.

अन्योऽन्योन्मर्दन (anyo'nyonmardana) *n.* act of dashing against each other अन्योऽन्योन्मर्दनेन श्रियमिह दधतो यत्प्रसूतास्सुराद्या निर्व्याजनिज्ञ(Read °र्ज)यन्ति प्रचुरमुपचितानंबुराशेस्तरंगान् EI.xviii.33.40.

अन्योऽन्योपकार (anyo'nyopakāra) *m.* **Ai** mutual benefit स्वपक्षपरपक्षयोरन्योऽन्योपकारसंकीर्तनं परस्परोपकारसंदर्शनम् ArthaŚā.i.176.4 (2.10); पुरुषः पङ्गुरन्धमारुह्यान्योऽन्योपकाराय गच्छति AṇuBh.131.6 (*on* ii.2.7); **Aii** mutual benefit, i.e. gift प्रतिषिद्धयोः स्त्रीपुंसयोरन्योऽन्योपकारे क्षुद्रकद्रव्याणां द्वादशपणो दण्डः ArthŚā.ii.23.1(3.3); **Bi** mutual help, i.e. mutual auxiliariness or

supplementing स्यादन्योऽन्योपकाराच्च तेषामन्योऽन्यशेषता TantrVā.666.14 (*on* iii.1.2); **Bii** mutual help, i.e. mutual embellishment रसाश्च भावाश्चैते अन्योऽन्योपकारात्सहभावेनैव प्रवर्तमानाः सिद्धिमधिरोहन्ति NāṭaLaRaK.1868; **Biii** mutual help or assistance अन्यतः सिद्धशक्तिकयोस्तु मुखभेदेनान्योऽन्योपकारः NyāyPari. 343.8.

अन्योऽन्योपकारवृत्ति (anyo'nyopakāra-vṛtti) *f.* [Inst.] in the manner of mutual help or assistance अतोऽन्योऽन्योपकारवृत्त्या च दैवमानुषसर्गौ निरूपितौ AbhinBhā.i.11.20 (*on* 1.11)

अन्योऽन्योपकारादि (anyo'nyopakārādi) *adj.* mutual help or assistance etc. अन्योऽन्योपकारादिमात्रे तदाभासः। यथा सैन्येन राजा रक्ष्यते तेन च सेनेत्यादि NyāyPari.343.5.

अन्योऽन्योपकारित्व (anyo'nyopakāri-tva) *n.* the state of being auxiliary or supplementary to each other काण्डद्वयस्यान्योऽन्योपकारित्वाय साधारणग्रहणम् AṇuBh.12.6 (*on* i.1.2)

अन्योऽन्योपकारिन् (anyo'nyopakārin) *adj.* auxiliary or supplementary to each other प्रथमावस्था नैवान्योऽन्योपकारिणः। एकार्थक्रियया त्वेते भवन्ति सहकारिणः TattvSaṁ.435.

अन्योऽन्योपकार्योपकारकत्व (anyo'nyopakāryopakārakatva) *n.* helpful - and - helped, i.e. cause - and - effect relationship of each other आदित्यश्चाक्षुषे चाक्षुषश्च आदित्ये प्रतिष्ठितौ, अध्यात्माधिदैवतयोः अन्योऽन्योपकार्योपकारकत्वात् कथं प्रतिष्ठिताविदुच्यते BṛĀraUBh.708.5 (*on* v.5.2)

अन्योऽन्योपगत (anyo'nyopagata) *adj.* mutually understood अन्योऽन्योपगतेनैव विधिना पूरयेत्ततः PauṣkS.8.162.

अन्योऽन्योपगम (anyo'nyopagama) *m.* mutual sexual union स्त्रीपुंसयोरन्योऽन्योपगमेन जायत इत्युपजनम् आत्मभावेन वा आत्मसामीप्येन जायत इत्युपजनमिदं शरीरम् ChāndoUBh.540.18 (*on* viii.12.3)

अन्योऽन्योपजीविन् (anyo'nyopajīvin) *adj.* subsisting on each other एतत्पञ्चगतिवत्सामान्येनान्योऽन्योपजीवीनि सपरिणामानि भूतान्युत्पद्यन्ते Hastyāyur. 402.18(3.7)

अन्योऽन्योपदेश (anyo'nyopadeśa) *m.* instruction to each other द्वैतविषयस्य अनेकत्वात् अन्योऽन्योपदेशः न ब्रह्मविषय उपदेशः BṛĀraUBh.691.18 (*on* v.1.1)

अन्योऽन्योपपद (anyo'nyopapada) *adj.* (used as noun) (verbal root) having *anyo'nya* as adjoining word इतरेतरान्योऽन्योपपदाच्च P.i.3.16 (KāśiVṛ. इतरेतरोऽन्योऽन्य इत्येवमुपपदाद्धातोः कर्मव्यतिहारे आत्मनेपदं न भवति ... अन्योऽन्यस्य व्यतिलुनन्ति)

अन्योऽन्योपमर्द (anyo'nyopamarda) *m.* **A** mutual annulment or negation न ह्यन्योऽन्योपमर्देन बुद्धिद्वितयसंभवः NyāyMañ.i.284.10; **B** mutual suppression कामिन्यः। ... काश्चिदन्योऽन्योपमर्द(?र्दे)कलहैरन्तरितदर्शनाः पश्चात्तापमुद्वहन्ति UdaySuKa.146.21; **C** insult of each other नृपतिः ...। यं सद्वृत्तानुरागानुकृतकृतय(यु)गाचारमासृ(श्रि)त्य जातस्त्यक्तान्योऽन्योपमर्द स्थिरवसतिरपास्तारिवर्गत्रि(स्त्रि)वर्गः EI.ii.307.15.

अन्योऽन्योपमर्दकता (anyo'nyopamardaka-tā) *f.* the state of annuling or negating each other व्यभिचारिभावानाम् ... परस्परविरुद्धरसाश्रितयोर्भावयोः स्पर्धया संबन्धेनान्योऽन्योपमर्दकतया बहूनां समावेशेन च चातुर्विध्यम् PratāYaBhū.228.4.

अन्योऽन्योपमा (anyo'nyopamā) *f.* variety of simile (*lit.* mutual comparison) तवाननमिवाम्भोजमम्भोजमिव ते मुखम्। इत्यन्योऽन्योपमा सेयमन्योऽन्योत्कर्षशंसिनी Kāvyāda.2.18.

अन्योऽन्योपमित (anyo'nyopamita) *adj.* compared with or likened to each other अन्योऽन्योपमितं युगं निरूपमं तेऽयुग्ममङ्गेषु यत् SubhāRaK.16.70.

अन्योऽन्योपयोगित्व (anyo'nyopayogi-tva) *n.* the state of being auxiliary or supplementary to each other उपासनानामन्योऽन्योपयोगित्वाभावाद्वाक्यभेदस्तिष्ठत्येवेत्यर्थः ŚrutaPra.ii.528.18 (*on* iii.3.55)

अन्योऽन्योपलग्न (anyo'nyopalagna) *adj.* clinging to or supporting each other परस्परापाश्रययोरित्याश्रयान्तराभावाद्बाहुपाशेनान्योऽन्योपलग्नयोः JayaMa. 142.10 (*on* 2.6)

अन्योऽन्योपलब्धिपरिहारस्थिति (anyo'nyopalabdhiparihāra-sthiti) *f.* condition of the existence of one in the absence of another अन्योऽन्योपलब्धिपरिहारस्थितिलक्षणता वा विरोधो नित्यानित्यत्ववत् PramāVāSvop-Vṛ.3.25.

अन्योऽन्योपश्लेष (anyo'nyopaśleṣa) *m.* syntactic relation with each other यः पुनः पदयोरन्योऽन्योपश्लेषाद्विस्रम्भणादिर्मानशैथिल्यादिर्वाविधिमद्विशेषोऽन्यावधिकः प्रतीयते वाक्यार्थः स भवति SaraKaṇṭhā. 662.14.

अन्योऽन्योपसंभोग (anyo'nyopasambhoga) *m.* type of erotic sentiment (*lit.* mutual sexual enjoyment) ललितात्मके प्रयोगे प्रयुज्यमाने शृङ्गारे यः सुकुमारोऽन्योऽन्योपसंभोगविप्रलम्भादि भेदः AbhinBhā.iii.165.12 (*on* 22.32)

अन्योऽन्योपस्तम्भनार्थ (anyo'nyopastambhanārtha) *m.* [Inst.] for the sake of forming the basis of each other अन्योऽन्योपस्तम्भनार्थेन नामरूपम् ĀryaŚāS.11.2.

अन्योऽन्योपहव (anyo'nyopahava) *adj.* inviting or calling each other वीनामुपसरं दृष्ट्वा तेऽन्योऽन्योपहवा गुहाम्। प्राविशन् Bhaṭṭi.7.61.

अन्योऽन्योपादानता (anyo'nyopādāna-tā) *f.* the state of being the material cause of each other या त्वन्विता मृत् सैवोपादानं पिण्डादीनाम्, न तु तेऽन्योऽन्यस्य। एवं भ्रान्तिसंशयतत्संस्काराणामपि कार्यत्वे नान्योऽन्योपादानता IṣṭaSi. 48.22.

अन्योऽन्योपादानोपादेयत्व (anyo'nyopādānopādeyatva) *n.* cause - and - effect relationship of each other महाभूतचतुष्टयावयवानामाकाशशब्देनाभिधानामिति हास्यम्। भूतानाममन्योऽन्योपादानोपादेयत्वविशिष्टसृष्टिक्रमप्रक्रियाविरोधश्च NyāySiA.192.28.

अन्योऽन्योपाधिकत्व (anyo'nyopādhika-tva) *n.* the state of having each other as the basis or cause मन्त्रतदभावनिष्ठप्रतिबन्धकत्वकारणत्वयोरन्योऽन्योपाधिकत्वादुत्पत्तौ ज्ञप्तौ वान्योऽन्याश्रयता दुर्वरिति चेन्न TattvPradī.(Ci.)131.8.

अन्योऽन्योपायता (anyo'nyopāya-tā) *f.* the state of being the means of each other अन्योऽन्योपायतारूपस्यैव परंपरितत्वस्येह परिभाषणात् RasGaṅ. 242.13.

अन्योऽन्योपालम्भन (anyo'nyopālambhana) *n.* act of reproaching or censuring each other नीलमते गङ्गायमुनायोः (गङ्गायमुनयोः) अन्योऽन्योपालम्भनम् NīlaP.App.382.

अन्योऽन्यौचित्यशालिन् (anyo'nyaucitya-śālin) *adj.* having consideration for each other अन्योऽन्यं साभिमानानामन्योऽन्यौचित्यशालिनाम्। त्रयाणामपि वृत्तान्त एष त्रिपथगापयः RājTa.(Ka.)3.323.

अन्योपकरणता (anyopakaraṇa-tā) *f.* the state of being the helping means of another न परं धनानि दारास्तनुरप्यन्योपकरणतां याति। कृपणस्य नन्दनरपतिरत्रार्थे स्पष्टदृष्टान्तः SūktiMu.9.15.

अन्योपकल्पनपर्यन्तम् (anyopakalpanaparyantam) *adv.* another (series of rites) up to assigning seats (to Brahmins) पूर्वेद्युरेकस्य निमन्त्रणं कृत्वा यदि तस्यैवान्येद्युरन्योपकल्पनपर्यन्तं पदार्थकाण्डं कृत्वा तं तथैवावस्थाप्यान्यस्य निमन्त्रणादि कर्तुं प्रवर्तते CaturCin.iii(1).762.20.

अन्योपकार (anyopakāra) *m.* **A** act of helping or assisting another महात्मनामुन्नतिमार्गलाभे नान्योपकारात्करणीयमन्यत् Kapphiṇā.12.10; **B** act of benefitting another अन्येऽप्यन्योपकारेण कृतार्थास्ते पृथग्गुणाः TriṣaŚaPuC.ii. 6.392; विहारस्याग्नीनामन्यदीयानामप्यन्योपकारे प्रभुत्वादनाहिताग्नीनामपि सत्त्रं स्यात् MayūMāli.509.6 (*on* vi.6.5)

अन्योपकारक (anyopakāraka) *adj.* **A** which is benefitting another बहुधान्योपकारकः। ... स ग्रामः सञ्जनायते ŚāliC.1.15; **B** helpful, i.e. auxiliary or supplimentory to another तण्डुलान् पचतीत्यादिकं तु अनन्यशेषत्वात् मुख्यार्थमेव। न हि वाक्यार्थस्यान्योपकारकत्वमन्यशेषत्वं, येन तण्डुलपाककृतेः भोजनाद्युपकारत्वेन अन्यशेषता स्यात् GuruCandr.i.328.6; अनन्यार्थस्य अन्योपकारकत्वं तत् MīmāKau.ii. 134.22 (*on* iii.1.2)

अन्योपकारकरण (anyopakāra-karaṇa) *n.* act of helping or assisting another अन्योपकारकरणं धर्माय महीयसे च भवति Kāvyālaṅ.(Ru.)1.7; जानाति किं न भवति ... अन्योपकारकरणे च सदा रतं माम् RasSa.145.

अन्योपकाराजनन (anyopakārājanana) *n.* act of not producing any help, i.e. not being meant for another अन्योपकाराजननेन तद्योगे तादर्थ्यचतुर्थ्या असंभवात् LaŚabdeŚe. ii.6.13.

अन्योपकारार्थम् (anyopakārārtham) *adv.* for helping or assisting another एकदान्योपकारार्थं भ्रमन्सोऽत्राटवीभुवि। महान्तं कूपमद्राक्षीत् KathāSaSāg. x. 9.47.

अन्योपकारिता (anyopakāri-tā) *f.* the state of being helpful to another यत्कुबेरस्य तनयौ मया शप्तावनागसौ। त्वद्भक्तानां क्रोधहानिः सदैवान्योपकारिता ĀdiP.28.43.

अन्योपकारिन् (anyopakārin) *adj.* helpful to another धर्मस्यापि न चापरोऽस्ति चरणः किं निर्मितं धिङ्नयेत्यन्तः सीदति वर्णितः कविजनैरन्योपकारीति

यः VasaViKā.14.21.

अन्योपकृति (anyopakṛti) *f.* act of benefitting others न चेष्टा काप्यन्योपकृतिपरिहीना जलमुचः RājTa.(Ka.)8.1556.

अन्योपगम (anyopagama) *m.* **A** act of approaching any other (prince) तं प्राप्य सर्वावयवानवद्यं व्यावर्ततान्योपगमात्कुमारी RaghuVa.6.69; **B** act of coming or emanating from other अथो(?न्यो)पगमरूपेण तत्रार्थगतिरिष्यते। प्रमाणान्तरतो यद्वा भवत्वर्थगतिस्ततः TattvSaṁ.1622 (comm. परोपगमनरूपेणार्थगतिरिष्यते)

अन्योपघात (anyopaghāta) *m.* **1A** injury to others नान्योपघातपरुषा स्मृतिः स्वप्नेऽपि धीमताम् MahāP.18.123; **1B** act of striking other person (than the one approached at) अन्याभिमुखं प्रयाणकमुपक्रम्यान्योपघातकरणं कु(?कू)टयुद्धम् NītiVā.30.90; **2**(defilement through) contact with another अन्योपघाते शुद्धयस्तु शुद्धिप्रकरणोक्ता द्रष्टव्याः BālamBha.i.501.28 (*on* 1.225)

अन्योपचयप्रदा (anyopacaya-pradā) *adj.* (*f.*) **A** bringing about increase to other (water-reservoir) स्वगुप्तिरन्योपचयप्रदाभूत् Yādavā.5.45 (comm. तटाकान्तराणामपि वृद्धिप्रदाभूत्); **B** bringing about prosperity to other (worthy person), Yādavā.5.45 (comm. अन्येषां पात्रभूतानामुपचयप्रदा)

अन्योपचारविधि (anyopacāravidhi) *m.* other act of worship or performance of rite अन्योपचारविधिरस्तु महानणुर्वा भावत्कहर्षपदमान्तर एव भावः YātrāPra.6.111.

अन्योपजीवन (anyopajīvana) *n.* **1** remainder (of profit) (given) by way of maintenance यद्येको न व्यवहरेत् ... न सर्वेण सर्वं निर्भाज्यं किंचिदन्योपजीवनं क्लेशफलमात्मनो गृहीत्वा शिष्टमस्मै दातव्यम् ManuBh.ii.301.8 (*on* 9.207); **2** dependence on another मारुत्याः स्वाङ्गेषु दक्षिणे विहारे प्रतिप्रस्थात्रा कर्तव्यानीति गम्यमानेषु कथं तदनादरेणान्योपजीवनम् ŚāstrDī.811.13 (*on* xi.2.8)

अन्योपजीव्यता (anyopajīvya-tā) *f.* the state of maintaining or supporting another अन्योपजीव्यतां प्रापुस्तस्यार्थित्वेन मार्गणाः RājTa.(Ka.)7.932.

अन्योपतापिन् (anyopatāpin) *adj.* **A** scorching another मुखचन्द्रस्य चन्द्रत्वमित्थमन्योपतापिनः। न ते सुन्दरि संवादि Kāvyāda.2.91; **B** causing pain to, i.e. hurting another स्वसमृद्धिष्वनुत्सेकः परवृद्धिष्वमत्सरः। नान्योपतापि वचनं मौनव्रतचरिष्णुता NītiSā.3.36.

अन्योपदिष्टा (anyopadiṣṭā) *adj.* (*f.*) directed at or referring to third person बालेनान्यजनेन वा सहान्योपदिष्टा द्व्यर्था कथा KāmSū.266.15 (5.2)

अन्योपदेश (anyopadeśa) *m.* **A** act of teaching others धर्मज्ञानम् ... भोजनादावितिहासश्रवणादन्योपदेशात्समाचाराद्वा शक्नुवन्ति ज्ञातुम् ManuBh.i.73.27 (*on* 2.13); **B** act of advising others सार्धं स्वचित्तनिक्षिप्तवृत्ताभ्यां दानहानये। अन्योपदेशमात्सर्यकालातिक्रमणक्रियाः YaśasCam.ii.410.7; **C** instruction by another ते चान्योपदेशादसंभवन्तो मन्मथमुपाध्यायं बोधयन्ति SaraKaṇṭhā.395.1; प्रचारयेत्। तथा चान्योपदेशेन मन्त्रसंदेहो निरसनीयोऽन्यमन्त्रित इति RājaNīRa. 29.13; **D** instruction of something else, cf. **अन्योपदेशकृत्.**

अन्योपदेशकृत् (anyopadeśa-kṛt) *adj.* giving instruction of something else दिशोऽपि न हि दृश्यन्ते देशोऽप्यन्योपदेशकृत् MahāU.3(49)

अन्योपदेशगानादि (anyopadeśagānādi) *adj.* instruction and singing etc. by others य लोके कश्चित्कंचिदन्योपदेशगानादिक्रमेण ... चिन्मनस्यावर्जनातिशयं विधत्ते Kāvyānu.(He.)394.14.

अन्योपदेशज (anyopadeśa-ja) *adj.* arising from the teaching by another सर्गादौ व्यवहारश्च पुंसामन्योपदेशजः TattvSaṁ.51.

अन्योपदेशार्थ (anyopadeśārtha) *m.* **A** meaning of the instruction by another नैवमन्योपदेशार्थप्रतिषेधपरत्वतः BṛĀraUBhVā.i.4.81; **B** [Loc.] for the sake of advising others भवन्त्यन्योपदेशार्थे धूर्ताः साधुसमाः सदा ŚukraNī.3.251.

अन्योपद्रव (anyopadrava) *m.* violence or injury to another हिंसा चौर्ये ताडने स्यादन्योपद्रवबन्धयोः NānārthaMa.1873.

अन्योपधान (anyopadhāna) *n.* substitution or replacement (of cowrie shells) by another काकण्यक्षाणामन्योपधाने द्वादशपणो दण्डः ArthŚā.ii. 112.2(3.20)

अन्योपनिषद्वाक्य (anyopaniṣadvākya) *n.* other Upaniṣadic sentence एवमन्योपनिषद्वाक्येऽपि बोध्यम् VedāntKau.130.21 (*on* i.4.14)

अन्योपनीत (anyopanīta) *adj.* **1** brought near by another अन्योपनीतमथ तु स पश्यत्येव NyāyMañ.ii.59.16; **2** initiated by another शिष्यो योऽन्योपनीतो वेदैकदेशमध्याप्यते ... तस्मिन्मृते पक्षिण्येवाशौचम् HārLa.76.21; अन्योपनीतसाङ्गवेदाध्यायिनि शिष्ये ... मृते ... पक्षिणीं रात्रिमशुचिर्भवतीत्यर्थः (गुरुः) SmṛtiCan.vi.42.7; अन्तेवासी अन्योपनीतो वेदैकदेशमध्यापितः DīpKa.78.14 (*on* 3.24); (used as noun) (one) initiated by another पूर्वे अन्योपनीता अप्यध्याप्याः ManuBh.i.132.29 (*on* 2.109)

अन्योपनीतभागवत् (anyopanītabhāga-vat) *adv.* like the part brought near by another अन्योपनीतभागवत् तत्र चाक्षुषत्वं भविष्यति KhaṇḍanKhā. 1049.7.

अन्योपनीतशिष्य (anyopanīta-śiṣya) *m.* pupil initiated by another अन्योपनीतशिष्यस्यैवासपिण्डगुरुमरणे त्रिरात्रं वेदितव्यम् SmṛtiCan.vi.38.18.

अन्योपपदासंभव (anyopapadāsambhava) *m.* impossibility of other adjoining word or word placed near अन्योपपदासंभवेऽपि अहं प्राच्य इत्यभिमानविशेषवाचिप्राच्याद्युपपदस्यैव संभवात् MīmāKau.i.100.20 (*on* i.3.15)

अन्योपभुक्तपतिका (anyopabhuktapati-kā) *f.* type of heroine (*lit.* woman whose husband has been enjoyed by another woman) अन्योपभुक्तपतिका खण्डिता साभिधीयते KośaKaTa.1.4799.

अन्योपभुक्ता (anyopabhuktā) *adj.* (*f.*) enjoyed by any other (than the husband) नान्योपभुक्तां सोमाद्यैर्द्याद्दुहितरं पिता BhaviP.270A.6 (i.182.33)

अन्योपभोग (anyopabhoga) *m.* enjoyment with another woman अन्योपभोगचिह्नितः प्रातरागच्छति पतिर्यस्याः सा खण्डिता RasMañ.43(1)

अन्योपभोगवत् (anyopabhoga-va(n)t) *adj.* who has enjoyment with another woman उल्लङ्घ्य समयं यस्याः प्रेयानन्योपभोगवान्। भोगलक्ष्माङ्कितः प्रातरागच्छेत् सा हि खण्डिता RasāSu.32.11 (1.130); UjjvaNīMa.136.9.

अन्योपभोग्या (anyopabhogyā) *adj.* (*f.*) **1** to be enjoyed by, i.e. useful to others देवस्याहं सहचरी ... विटपिनश्छायेवात एवान्योपभोग्यासि YaśasCam. ii.147.8; **2** to be enjoyed sexually by others, YaśasCam.ii.147.8.

अन्योपमर्द (anyopamarda) *m.* injury to or slaughter of others ता अप्यन्योपमर्देन मनस्वी कोऽभिवाञ्छति KathāSaSāg.iv.2.41.

अन्योपमान (anyopamāna) *n.* the word *anya* referring to the standard of comparison तदादिभवत् समानान्योपमानाद् दृशष् टक्सक्क्वि पोढे MugdhaBo. 26.23 (158.23)

अन्योपमेय (anyopameya) *n.* another subject of comparison अन्योपमेयलाभेन वर्ण्यस्यानादरश्च तत् Kuval.13.

अन्योपयमक्रिया (anyopayama-kriyā) *f.* act of marrying another woman परस्त्रीसंगमानङ्गक्रीडान्योपयमक्रियाः। तीव्रता रतिकैतव्ये हन्युरेतानि तद्व्रतम् YaśasCam. ii.360.9.

अन्योपयुक्त (anyopayukta) *adj.* used by another अन्योपयुक्तानि वस्त्रमाल्योपानच्छत्राणि नैव धारयेत् VaikhāDS. iii.2.5.

अन्योपयुक्तत्व (anyopayukta-tva) *n.* the state of being useful to others तादर्थ्यं च ... न ... अन्योपयुक्तत्वे (निर्वहति) ŚivārkaMaDī.i.24.15 (*on* i.1.1)

अन्योपयोग (anyopayoga) *m.* the word or expression *anyopayoga* (*lit.* useful in another way) अन्योपयोगेति। भोजनान्येत्यर्थः BālamBha.i. 454.29 (*on* 1.191)

अन्योपयोगिन् (anyopayogin) *adj.* [*f.* –ī] **1** useful to others स्वात्मोपयोगिन्यन्योपयोगिन्यनुपयोगिनी। पताकेत्यापताकेति प्रकरीति प्रकीर्त्यते SaraKaṇṭhā.694.8; **2** useful in another way प्रायश्चित्तस्य जग्धिविषयत्वात् दोषाभावस्य चान्योपयोगिविषयत्वात् Mitā.67.7 (*on* 1.191)

अन्योपराग (anyoparāga) *m.* **1** love or passion for another उर्वीपतेश्च स्फटिकाश्मनश्च शीलेज्झितस्त्रीहृदयस्य चान्तः। असंनिधानात्सततस्थितीनामन्योपरागः कुरुते प्रवेशम् RājTa.(Ka.)6.234; **2** colour of another, RājTa.(Ka.)6.234; **3** contact or relation with another एतयैव सवितर्कनिर्वितर्करूपया स्थूलविषयकसमापत्त्या ... समापत्तिद्वयी व्याख्याता। अन्योपरागानुपरागसाम्येनेत्यर्थः YogaSūVṛ. *on* 1.44.

अन्योपरुद्धा (anyoparuddhā) *adj.* (*f.*) kept exclusively by another रूपाजीवामन्योपरुद्धां गच्छतः ... अष्टचत्वारिंशत्पणो दण्डः ArthŚā.ii.113.6 (3.20)

अन्योपलक्षक (anyopalakṣaka) *adj.* **1** indicative of other (feminine words) प्रकृतिपदमन्योपलक्षकम् TattvPrakā.75A.13 (*on* i.4.24); **ii** indicative of other (drinks) सेवया इदमन्योपलक्षकम्। अन्यासां समिताविकारक्षीरिणाम् BhojanKu. 30.16.

अन्योपलक्षकता (anyopalakṣaka-tā) *f.* [Inst.] by way of indicating others सूत्रार्थस्तु अन्योपलक्षकतया गुणभूताग्निसंयुक्तः शेषोऽग्नीषोमीयादिसाधारणः प्रतीयते MayūMāli.209.10 (*on* iii.1.15)

अन्योपलक्षकत्व (anyopalakṣaka-tva) *n.* the state of being indicative of others तस्यैवान्योपलक्षकत्वसंभवाच्च संग्रहः TattvPrakā.70A.9 (*on* i.4.10)

अन्योपलक्षण (anyopalakṣaṇa) *adj.* **1** indicative of another पूर्वकर्मान्योपलक्षणम् TattvPrakā.82A.12 (*on* ii.1.5); सूत्रेऽप्पदमन्योपलक्षणम् TattvaPrakā. 111B.4 (*on* ii.3.11); तत्किं तन्मात्रमुतान्योपलक्षणम् NyāySu. (Ja.)158A.12 (*on* i.2.1); **2** subservient to another उदात्तमृद्धेश्वरितं श्लाघ्यं चान्योपलक्षणम् Kuval.162 (comm. अन्यस्योपलक्षणमङ्गं चेत्तदपि तथा); Candrā. 5.115.

अन्योपलक्षण (anyopalakṣaṇa) *n.* indication of another जन्मादिकारणत्वगुणग्रहणं तु ... अन्योपलक्षणाभिप्रायेणैव TattvPrakā.65B.2 (*on* i.4.1)

अन्योपलक्षणत्व (anyopalakṣaṇa-tva) *n.* the state of being indicative of another गायत्रीशब्दस्य सादृश्यपरत्वेन व्याख्यानेऽपि हि पादचतुष्टयवत्त्वेन सादृश्यवर्णनं षाड्विध्येन सादृश्यस्याप्युपलक्षणमित्यन्योपलक्षणत्वमाश्रयणीयम् Śivārka-MaDī. i. 280.19 (*on* i.1.26)

अन्योपलक्षणार्थ (anyopalakṣaṇārtha) *adj.* meant for indicating another (त इति) इति शब्दोऽन्योपलक्षणार्थः TattvPrakā.146B.7 (*on* iii.1.26)

अन्योपलक्षणार्थत्व (anyopalakṣaṇārtha-tva) *n.* the state of being meant for indicating another श्रुत्यैवान्योपलक्षणार्थत्वप्रतीतेः परार्थ्यमपि न दोष इत्याह प्रतिशब्द इति MayūMāli.742.1 (*on* x.6.2)

अन्योपलब्ध (anyopalabdha) *adj.* (used as noun) (that) which is obtained or known by one स एवान्योपलब्धस्यान्येन स्मृत्यभावप्रसङ्गः TātpaṬ.(Vā.)513.8 (*on* iii.1.15); अन्योपलब्धे वासनावशात् ... अन्यस्येच्छा भवति NyāyRa.715.13 (*on* 5(17).103)

अन्योपलब्धि (anyopalabdhi) *f.* **1** obtainment or knowledge of different object तुल्ययोग्यतारूपस्यैकज्ञानसंसर्गिणः स्वभावानुपलब्धिरन्योपलब्धिरूपा अभावव्यवहारहेतुरिष्यते HetuBiṬ.6.6; उपलब्धिलक्षणप्राप्तस्य या 'अनुपलब्धिः' तदन्योपलब्धिरूपा HetuBi.Ṭ. 50.14; **2A** knowledge of one thing अन्योपलब्धिप्रतिलब्धजन्मनो भावनाया अन्यत्र ज्ञानहेतुत्वायोगात् अतिप्रसङ्गादित्युक्तम् SphoṭSi.95.1; **2B** perception of one person ज्वलनव्यापारानुभावित्वम् उष्णप्रकाशयोरिति चेत्, न अन्योपलब्धिव्यवधानापगमाभिव्यक्त्यपेक्षत्वात् ज्वलनादिपूर्वकम् अग्निः उष्णप्रकाशगुणाभ्यामभिव्यज्यते BṛĀraUBh.619.17 (*on* iv.4.6); **3A** knowledge of other (than soul) संभवति ह्यनुपलभ्यस्तद्देशकालोऽनात्मानुपलभ्यमानोऽप्यन्योपलब्धौ BrahmSi.46.20; **3B** another knowledge or consciousness उपलब्धौ विषयावच्छिन्नचैतन्येऽन्योपलब्ध्यनपेक्षत्वमात्मनः चैतन्यात्मकत्वादुपलब्धिहेतूनाम् Vedānt-Ka. 323.16 (*on* ii.3.33)

अन्योपलम्भ (anyopalambha) *m.* **A** knowledge of other person अन्योपलम्भतस्तस्य नासत्ता गम्यते यदि। ननु चान्योपलम्भस्ते सिद्धस्तद्विषयः कथम् TattvSaṁ.3284; **B** knowledge of other thing अनुपलम्भोऽप्यन्योपलम्भरूप आभासमात्रविश्रान्त एव इति कारणाभासः PratyabhiVi.i.233.2 (*on* i.5.8)

अन्योपलम्भतस् (anyopalambha-tas) *adv.* due to the knowledge of other person अन्योपलम्भतस्तस्य नासत्ता गम्यते यदि। ननु चान्योपलम्भस्ते सिद्धस्तद्विषयः कथम् TattvSaṁ.3284.

अन्योपलम्भावसर (anyopalambhāvasara) *m.* [Loc.] at the time of the knowledge of other thing यो ह्युपलभ्यमान एव न सिद्धः सोऽन्योपलम्भावसरे ... सेत्स्यतीति सुव्याहृतम् Kāśi.ii.108.17 (*on* 5(3).33)

अन्योपसंहार (anyopasaṁhāra) *m.* bringing together (subsidiary act) of other (tantras) तन्त्रराजोक्तदीक्षावतां तु तावन्मात्रेण फलभूमेत्यन्योपसंहारोऽनर्थकः SetuBa.6.18.

अन्योपसर्ग (anyopasarga) *m.* **1** any other preposition वृत्त्यादिष्वाभ्यामेव क्रमस्तङानौ स्तो नान्योपसर्गात् PrakriKau.ii.411.8; **2** the word *anyopasarga* अत एवान्योपसर्गरहिताभ्यामित्यनेन तुल्यजातीयनिवृत्तार्थता केवलग्रहणस्य दर्शिता Nyās.ii.663.20 (*on* vii.1.68)

अन्योपसर्गपूर्व (anyopasarga-pūrva) *adj.* preceded by any other preposition प्रपूर्वस्य वचेः ... प्रतिषेधः। ...अन्योपसर्गपूर्वस्य च प्रतिषेध इष्यते Pradī. vi.214.17 (*on* vii.3.66); इण् गतौ। इङिकोरभेदार्थः ... तौ अधिपूर्वकावेव प्रयुज्येते। अयं तु केवलोऽन्योपसर्गपूर्वोऽपि DhātuPra.2.36(80.24); केवले अन्योपसर्गपूर्वे च लघौ चरितार्थः वासरूपविधिनोकञ् भविष्यति PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P.iii.2.154(663.19); प्रपूर्वस्यैव वचेरशब्दसंज्ञायां प्रतिषेधः नान्योपसर्गपूर्वस्य Prasā.ii.480.17; सत्येनोत्तभिता ... उत्पूर्वस्य पुनर्निपातनमन्योपसर्गपूर्वस्य मा भूदिति SiddhāKau.606B.17 (*on* vii. 2.34)

अन्योपसर्गप्रतिषेधार्थम् (anyopasargapratiṣedhārtham) *adv.* for negation of other prefix सुदुरोः केवलग्रहणमन्योपसर्गप्रतिषेधार्थम् Vār.1 *on* P.vii. 1.68; MahāBh. iii.262.16 (*on* vii.1.68)

अन्योपसर्जन (anyopasarjana) *n.* **1** subordinate to or qualifier of other thing गुणो विशेषणं द्रव्यं प्रति। उत विशेष्यम्। ... नाद्यः। अन्योपसर्जनस्य करणत्वान्वयानुपपत्तेः। न द्वितीयः। अन्योपसर्जने द्रव्ये लिङ्गसंख्यान्वयानुपपत्तेः MīmāKau.ii.164.16 (*on* iii.1.12); अन्योपसर्जनस्यापि सर्वनाम्ना परामर्शसंभवात् ŚivārkaMaDī.i.350.9 (*on* i.2.11); **2** subordinate to or qualifier of one thing अव्यवधानेऽपि धात्वर्थस्य प्रत्ययार्थोपसर्जनत्वेनोपस्थितस्य नञर्थेनान्वयायोगात् न ह्यन्योपसर्जनमन्येनान्वेति MīmāNyāPra.260.32; **3** secondary to another, cf. **अन्योपसर्जनत्व3**.

अन्योपसर्जनकार्य (anyopasarjana-kārya) *n.* effect which is subordinate to another thing लोकवेदयोरुभयोरन्योपसर्जनकार्याभिधानान्नास्त्यनेकार्थत्वम् NyāyRaMā.203.8; कामपदसमभिव्याहारो ह्यन्योपसर्जनकार्याभिधान एव प्रमाणम् NyāyRaMā.203.14.

अन्योपसर्जनता (anyopasarjana-tā) *f.* [Inst.] by way of being subordinate to another thing अवघातस्य ... अन्योपसर्जनतया स्वार्थसमर्पकेऽवघ्नन्निति पद एव प्रथमश्रुतेऽपि लक्षणाया न्याय्यत्वात् MayūMāli.214.4 (*on* iii.2.3)

अन्योपसर्जनत्व (anyopasarjana-tva) *n.* **1** [Inst.] by way of being subordinate to or qualifier of one नह्यन्योपसर्जनत्वेनोपस्थितमन्यत्रान्वेति ArthSaṁ. 107.4; **2** the state of being subordinate to or qualifier of another समभिव्याहारो हि ... विशेषस्य परिपन्थी न त्वन्योपसर्जनत्वस्य NyāyRaMā.203.8; न धात्वर्थेन नञः संबन्धः तस्यान्योपसर्जनत्वात् PrakaVi. 77.26; **3** the state of being secondary to another अन्योपसर्जनत्वं विना परमेश्वरस्य साक्षादुपास्यत्वम् Śivārka-MaDī.ii.430.18 (*on* iv.1.4); इह नखक्षतानामन्योपसर्जनत्वस्योपमाबाधकस्याभावात् Kuval.35(39)

अन्योपसर्जनीभूत (anyopasarjanībhūta) *adj.* which has become qualifier of another श्रुतिश्च ... अन्यतरस्य प्राधान्येन वाचकशब्दः। स च द्वितीयातृतीयादिविभक्तिरूपः। न तु कृदन्तो निष्ठातृजादिः। तस्य स्वपद एवान्योपसर्जनीभूतकारकत्ववाचित्वेन प्राधान्येन तदवाचकत्वात् MīmāKau.ii.141.16 (*on* iii.1.7)

अन्योपसर्पण (anyopasarpaṇa) *n.* invading other (aspects) नान्योपसर्पणेऽपि मुक्तोपभोगो निमित्ताभावात् SāṁkhyaPraSū.6.44 (comm. कार्यकारणसंघातादिसृष्ट्यान्यान् प्रति प्रधानस्योपसर्पणेऽपि न मुक्तस्योपभोगो भवति)

अन्योपसृष्ट (anyopasṛṣṭa) *adj.* (used as noun) (that) which is attached or connected with other (prefix) सुदुरोः केवलग्रहणमन्योपसर्गप्रतिषेधार्थम्। सुदुरोः केवलग्रहणं क्रियतेऽन्योपसृष्टान्मा भूदिति MahāBh.iii.262.16 (*on* vii.1.68)

अन्योपस्थिति (anyopasthiti) *f.* mental presence of another (meaning) पदार्थसंकेतबलादेव वाक्यार्थोऽपि भासते इति चेन्न अन्यसंकेतेनान्योपस्थितावतिप्रसङ्गात् Upask.403.4 (*on* ix.2.4)

अन्योपहार (anyopahāra) *m.* other present or gift वासोभिर्विविधैर्धूपैः ...। अन्योपहारैर्विविधैः ... तोषयस्वार्कमादरात् BhaviP.169B.30(i.116.84)

अन्योपहित (anyopahita) *adj.* **A** conditioned, i.e. referred to by other (words) नामवदुपसर्गास्ते किंत्वन्योपहितमाहुरर्थं स्वम् VyaktiVi.137.1; **B** conditioned by other (attribute) उपाधिद्वयम्। तयोर्यथा एकोपहितादन्योपहितस्यात्यन्तभेदः तथा शुक्त्युपहितचितः अविद्यावृत्त्युपहितचिता LaCandr. 468.27.

अन्योपादान (anyopādāna) *n.* **1** act of taking up another thing न हि यथा मनोरथेषु सुखं तथा विषयसंभोगे। तथा सति तत्परित्यागेनान्योपादानवैयर्थ्यात् NyāyVārPari.527.5; **2A** act of employing another यजमानस्यैव कर्तृत्वे प्राप्ते परिक्रयवशादन्योपादानं स चैकेनापि सिध्यतीत्येक एवान्यः स्यात् ŚastrDī. 322.13(*on* iii.7.9); न च स्वामिनोऽशक्तौ दक्षिणादिनान्योपादानं दक्षिणादेर्नित्यवदाम्नानविरोधात् BhāṭṭDī.ii.48.25 (*on* iii.7.8); न च 'ऋत्विगाचार्यौ नातिचरितव्या'-विति निषेधात्प्रयोगान्तरेऽपि त एव ऋत्विजो नान्ये इति वाच्यम्। ... किं चातिचारो नाम वैपरीत्याचरणं न त्वन्योपादानमिति न दोषः MayūMāli.826.6 (*on* xi.3.12); **2B** act of procuring another सिद्धान्ते तूपरिधारणस्यापूर्वत्वेनादृष्टार्थविध्यङ्गीकारादन्यस्य च तददृष्टजनकत्वे मानाभावान्नान्योपादानमित्याहुः MayūMāli.263.21 (*on* iii.4.5); **3** material cause of another अत एवान्योपादानगोचरापरोक्षज्ञानाद्यजन्यत्वेन पक्षविशेषणमपि न युक्तम् TattvCin.ii(2).26.1; **4** knowledge of other (cows) सर्वैकोदासीनगोः शक्यत्वाद् यत् किंचिदेकोपादानेऽपि गोरुपादानादन्योपादानाशक्यत्वं एकोपादानेऽनध्यवसायो वा TattvCin.iv(2).578.5.

अन्योपादान (anyopādāna) *adj.* having something else as the material cause देशभेदेऽप्यन्योपादानतास्मदादिवन्नियमः SāṁkhyaPraSū.5.109.

अन्योपादाननियमाभाव (anyopādānaniyamābhāva) *m.* absence of rule or law of employing another पात्रोदाहरणे अन्यान्येवोपादेयानीति नियमभावप्रतिपादन एवास्याश्चिन्तायास्तात्पर्यम् ... ततश्च न केवलमन्योपादाननियमाभावः किन्तु तान्येवेति नियमोऽपीति MayūMāli.826.8 (*on* xi.3.12)

अन्योपादानार्थम् (anyopādānārtham) *adv.* for the sake of referring to another यच्छिष्टमन्नं तद् बहिर्निक्षिपन्ति। ... अत्रापि च पुनरन्नवचनमन्योपादानार्थम् BālaKrī.i.95.5 (*on* 1.102)

अन्योपाधि (anyopādhi) *m.* another condition नीलादिरूपाणि क्रमभावव्यवस्थितेः। अन्योपाधिविवेकेऽपि तथोच्यन्ते तथापरे TattvSaṁ.676.

अन्योपाधिक (anyopādhi-ka) *adj.* **A** resulting from another condition, i.e. past life दृश्यन्ते हि ... कुणयोऽपुरुषकाररहिता अपि सुखिनो निष्प्रतीकारा अन्योपाधिककर्मफलं लभमानाः ManuBh.ii.62.10 (*on* 7.205); **B** having another condition येनैवांशेन सत्त्वं तेनैवासत्त्वमपि। किन्त्वन्योपाधिकं सत्त्वमन्योपाधिकं पुनरसत्त्वम् SyādvāMañ.24(30)

अन्योपाध्यवच्छिन्न (anyopādhy-avacchinna) *adj.* delimited by another condition अन्योपाध्यवच्छिन्नः सोऽन्योपाध्यवच्छिन्नेन स्तम्भन्त्स्यत इति चेत् तर्हि दण्ड्यपि देवदत्तः कुण्डलिनं स्वमारोक्ष्यत्येव KhaṇḍanKhā.248.21.

अन्योपाध्युपहित (anyopādhy-upahita) *adj.* delimited by another condition ततश्चोपाध्यन्तरावच्छिन्नेऽस्मिन्सुखदुःखानुभवो जायमानोऽन्योपाध्युपहितेन तेनैव प्रतिसंधातव्य इति न्याय्यं भवति Aparā.1001.18 (*on* 3.140)

अन्योपाय (anyopāya) *m.* **A** any other means or way द्यूते पार्थस्य कौरव्य मायया निकृतिः कृता। तस्माद्धि तं जहि तदा अन्योपायो न नो भवेत् MahāBhā.ii.App.I.39.269; (चै)वं गते केन (नामान्यो)पायेन जीवितं स्यात् PañcT.2.42(1)(235.8); सत्सङ्गादेव मत्प्राप्तिः... नान्योपायेन SkandP.ii(9).18.65; तमेकं नारदं मुक्त्वा नान्योपायो विधीयते SkandP.v.(3).26.41; सीलणाग कुतिगिया विनान्योपायो नास्ति PurāPraSaṁ.47.25; नान्योपायं तदा दृष्ट्वा ब्राह्मणानन्वशादिदम् BallāC.108.20; न बलेन विना ... जेतुं क्षमाः ... देवासुरनरास्त्वन्योपायैर्नित्यं भवन्ति हि ŚukraNī.4(7).7; **B** other means or way वासनामात्रहेतुत्वादात्मनोऽनर्थसंगतेः। अन्योपाये सत्यसति निरोधादेव मुक्तता BṛĀraUBhVā.(Sambandha.)446; अन्योपायेन तत्पूर्वान् समुद्धर महेश्वर BṛDharmaP. i.49.54; पुनश्चिन्तयति पापी वृद्धोऽन्योपायमित्यपि CampaŚre-Ka.296; सन्धिं कृत्वा ... नायकमन्यम् ... अन्योपायैरवशं स्ववशे संप्रापयिष्यामि KandaCū.vi. 4.23.

अन्योपायसापेक्षत्व (anyopāyasāpekṣa-tva) *n.* the state of being expectant of, i.e. dependent on other means नन्वनुग्रहस्यान्योपायसापेक्षत्वं न वा VedāntRaMañ.1.2(21.16)

अन्योपासक (anyopāsaka) *m.* **A** ordinary meditator or worshipper आत्मानन्दे मग्ना आत्मभावा भवन्ति। ... ये अन्योपासका भक्ता आनन्देऽनाश्रिताः कर्मजडाः कर्मकाण्डोपासका एव ते SāmaraU.273.5; ये कर्ममार्गीयाः ... कर्मजडा अन्योपासकास्तदुपाधितयान्यमार्गं न विन्दन्ते SāmaraU.290.14; **B** meditator or worshipper of one न ह्यन्योपासकोऽन्यं प्राप्नुते BrahmSūBh.(Ma.) 14A.7 (*on* i.2.32); मद्भक्ता यान्ति मामपीत्यादेरन्योपासकस्यान्यप्राप्तेरयोगात् TattvPrakā.41B.6 (*on* i.2.32); **C** mediatator or worshipper of another दहरविद्यायां स्वयमुपास्यस्य तस्यान्योपासकत्वासंभवात् ŚivārkaMaDī.ii.266.20 (*on* iii. 2.35)

अन्योपासकत्व (anyopāsaka-tva) *n.* the state of being the meditator or worshipper of another ब्रह्म च सर्वोपास्यं प्रसिद्धम्। अतस्तस्यान्योपासकत्वेनान्वयकथनमयुक्तम् ŚivārkaMaDī.i.324.10 (*on* i.2.5)

अन्योपासन (anyopāsana) *n.* **A** meditation on or worship of another नृसिंहादिकमन्यच्चेति सामानाधिकरण्यम्। अतोऽन्योपासनस्यापि कर्तव्यत्वान्न विद्यावैयर्थ्यमिति सिद्धम् TattvPrakā.184A.3 (*on* iii.3.61); **B** other meditation or worship सर्वोत्कृष्टत्वोपासनं चान्योपासनेभ्योऽतिशयेन भगवत्प्रसादहेतुरिति भावः TattvPrakā.201.6 (*on* iv.1.5)

अन्योपासना (anyopāsanā) *f.* **A** meditation on or worship of another (i.e. of Brahman) ननु क्रतुमयः पुरुष इति यथासंकल्पमग्रिमदेहकथनाल्लोकान्तरभाविफलार्थमन्योपासनैव युक्ता AṇuBh.54.2 (*on* i.2.2); **B** meditation on or worship of one परमेश्वरान्यत्वप्रतीत्यसिद्धेरन्योपासनयान्याप्राप्त्युक्तेरनाञ्जस्येन प्राप्य ŚivārkaMaDī.i. 401.30 (*on* i.3.2)

अन्योपासनानिवृत्ति (anyopāsanā-nivṛtti) *f.* cessation of meditation on or worship of any other (than Brahman) 'तं देवा ज्योतिषां ज्योतिरायुर्होपासतेऽमृतम्' इति देवानामुपासकत्ववचनस्यान्योपासनानिवृत्तिपरत्वात् SiddhāSiA.i.46.20; 'तद् ब्रह्म, यद्देवा उपासत इति मनुष्या उपासीरन्निति। तत्र निर्निबन्धननियमानुबन्धेनान्योपासनानिवृत्तिपरत्वकल्पनममूलम् SiddhāSiA.i.46.25.

अन्योपाहितकोश (anyopāhita-kośa) *m.* treasure deposited or stored by someone else बद्धावधाने मनस्युन्मार्गभ्रमणे ... श्वभ्रे परिभ्राम्यतः। अन्योपाहितकोशपृष्ठलुठनात्संदर्शिताङ्कस्तेर्जन्तोर्हन्त तनोति दुर्गतिशमम् ... विधिः RājTa.(Ka.) 8.3000.

अन्योपेक्षा (anyopekṣā) *f.* neglect of another अन्योपेक्षा नापराधः इति सूचयन्नाह। स्वाम्युपेति BālamBha.ii.35.6 (*on* 2.24)

अन्योपेक्षितमात्र (anyopekṣita-mātra) *n.* only what is left out by another सहभोजनमेकाधिकरणमेककालदेशं नञर्थविषयतया चोद्यते ... शेषशब्दार्थो ह्यन्योपेक्षितमात्रम् ManuBh.i.348.15 (*on* 4.43)

अन्योरुविहारा (anyoru-vihārā) *adj.* (*f.*) travelling on the thigh or shank of others (horses) पर्याणान्तःपीडनमन्योरुविहारा राज्ञ्यः कूजन्नूपुरमश्वादवतीर्य। संप्राविक्षन् ... शुद्धान्तेषु Kapphiṇā.7.18.

अन्योर्ध्वगुणविधि (anyordhvaguṇa-vidhi) *m.* injunction of other subsequent subsidiary rite मैत्रायणीयानां प्रयाजा न सन्ति तथाप्यन्न्(?न्यो)र्ध्वगुणविधिर्भवति BrahmSūBh.(Bhā.)198.2 (*on* iii.3.56)

अन्योर्वी (anyorvī) *f.* other country स एकवारमायातु मम भ्राता मनस्व्यपि। अन्योर्वीमपि गृह्णातु TriṣaŚaPuC.i.5.469.

अन्यौकारान्ताभाव (anyaukārāntābhāva) *m.* absence of other stems ending in '*o*' न च 'गोतः' इति सूत्रे 'द्योश्च वृद्धिर्वक्तव्या' इति वार्तिके द्योशब्दस्यैवोपादानादन्यौकारान्ताभाव इति वाच्यम् LaŚabdeŚe.i.267.13.

अन्यौदनेच्छा (anyaudanecchā) *f.* desire for (aquiring) some other cooked rice अस्ति च तत्र पाकौदनयोः सिद्धत्वम्, अन्यौदनेच्छायां पाकचिकीर्षा भवत्येव TattvCin.iv(2).29.1.

अन्यौपयिकत्व (anyaupayika-tva) *n.* the state of being conducive to any other objective अध्ययननियोगस्य तु नान्यौपयिकत्वं यतस्तद्रूपेणोद्देश्यता स्यात् ŚāstrDī.8.20 (*on* i.1.1)

अन्यौपाधिक (anyaupādhi-ka) *adj.* caused by other condition, conditioned by other नाप्यभिलापसंसर्गयोग्यप्रतिभासप्रयुक्तमप्रत्यक्षत्वं शाब्दलैङ्गिकविकल्पानामपि त्वनिन्द्रियकरणत्वप्रयुक्तमिति त(?अत)एवान्यौपाधिकमस्य साक्षात्कारत्वं मुख्ये बाधकाभावात् Kiraṇā.279.15.

अन्यौषध (anyauṣadha) *n.* other medicine दण्डसाध्ये रिपावुपायान्तरमग्नावाहुतिप्रदानमिव। यन्त्रशस्त्राग्निक्षारप्रतीकारे व्याधौ किं नामान्यौषधं कुर्यात् NītiVā.30.40.

अन्यौषधि (anyauṣadhi) *f.* other herbs or plants फाल्गुनेऽन्यौषधीनां तु जायते पत्रशातनम् TantrVā.147.24 (*on* i.3.8)

अन्यौषधिम्लानता (anyauṣadhimlāna-tā) *f.* the state of withering away of other plants अत्र फाल्गुने अन्यौषधिम्लानतायामपि प्रियङ्गूणां मोदाभावः MīmāKaū.i.57.7 (*on* i.3.9)

अन्यौषधिम्लानि (anyauṣadhi-mlāni) *f.* act of withering away of other plants यदा ... मोदन्ते ... प्रियङ्गवः। तदा नान्यौषधिम्लानिः सर्वासामेव मोदनात् TantrVā.148.4 (*on* i.3.8); VedāntKa.461.23 (*on* iii.3.44); MīmāKau.i.57.9 (*on* i.3.9)

अन्यौषधिम्लानिकाल (anyauṣadhimlāni-kāla) *m.* time of the withering away of other plants अन्यौषधिम्लानिकाले हि वसन्तस्तत्र दीर्घशूकानामेव मोदमानत्वात् MayūMāli.32.4 (*on* i.3.5)

अन्यौषधिम्लानिदशा (anyauṣadhimlāni-daśā) *f.* condition of withering away of other plants दीर्घशूकास्तु अन्यौषधिम्लानिदशायामेव फाल्गुनादौ मोदन्त इति त एव वाच्याः MīmāKau.i.57.9 (*on* i.3.9)

अन्ऌकार (an-ḷkāra) *adj.* excepting the letter '*ḷ*' अन्ऌकारः स्वरः पद्यः CaturA. (Śau.)1.4.

अन्लोपापवाद (anlopāpavāda) *m.* exception to the (rule of) elision of *an* (secondary affix *a*) झलि लोपः करिष्यते। न शक्यो झलि लोपः कर्तुम्। इह हि दोषः स्यात्। अया विष्ठेति। एवं तर्ह्यन्लोपापवादो विज्ञास्यते MahāBh.iii.245.11 (*on* vii.1.12)

अन्वंश् (anv-aṁś-) = **अन्वश्** (anu-aś-), VIŚVA.

अन्वंशाभ्यागत (anvaṁśābhyāgata) *adj.* approaching part by part or one by one अहम् ... वः सर्वान्प्रतियोत्स्यामि संयुगे। अन्वंशाभ्यागतान्सर्वानृतून्संवत्सरो यथा MahāBhā.ix.31.16.

अन्वंसम् (anvaṁsam) *adv.* over or along the shoulder द्वादश हुत्वा। यथाहानीति दक्षिणमन्वंसं द्वाभ्यां समीक्ष्य। अञ्जनं सर्पिषां संनिनीय ŚāṅkhāŚS.iv.16.6; अथेतरः सव्यमन्वंसमभ्यवेक्षते ŚāṅkhāĀ.4.15(18.18)

अन्वक् (anvák) *ind.* [enumerated in the *svarādigaṇa*, GaṇPā.259.130] **1** across or along **2** lengthwise **3A** behind **B** (with *anvak*) more and more behind **4A** followingly, subsequently, next **Bi** immediately after, immediately afterwards **ii** immediately, i.e. speedily **iii** simultaneously **5** near by, close by **6** favourably **7** before **8** lower in order, inferior **9** the indeclinable word *anvak* **1** across देवंबर्हिर्मा त्वान्वङ् मा तिर्यक् पर्व्व ते राध्यासम् TaiS. I.i.2.1; TaiBr.III.ii.2.5; BhārŚS.i.3.12; यदि वा प्रवणं तावदासीद्यदि वान्वेरधि तावदासीत्सं वा इषुमात्रमेवाह्ना तिर्यङ्ङ्वर्धतेषुमात्रमन्वङ् MaiS.ii. 4.3 (ii. 40.11); **2** lengthwise राजन्य उदङ् सप्तदश प्रव्याधान्प्रविध्यति यावान्वाऽएकः प्रव्याधस्तावांस्तिर्यङ् प्रजापतिरथ यावत्सप्तदश प्रव्याधास्तावानन्वङ् प्रजापतिः ŚatBr.V.i.5.13; **3A** behind पृषदाज्यवर्ती शिश्नस्यान्ते शम्यामाण्ड्योरन्ते वृषारवावन्वगुलूखलं च मुसलं चान्तरेणोरूऽअन्यानि यज्ञपात्राणि दक्षिणे पाणौ स्फ्यम् ŚatBr.XII.v.2.7; पवमानाय सर्पणेऽन्वक् छन्दोगान् मैत्रावरुणौ ब्रह्मा च नित्यौ ĀśvaŚS.I.v.2.4; पुनरादायोदङ् प्रतिपद्यते। पशुश्चान्वक् KātyŚS.vi.5.6 नानापुरुषा अर्घ्यद्रव्याण्याददते अन्वगनुसंव्रजताः (v.1. ॰संव्रजतः) BaudhGS.i.2.14; परशुपलाशेन ... पदं वृश्चति। अन्वक् त्रिः तिर्यक् त्रिः KauśiSū.47.26; अन्वगेव च पर्जन्यः प्रावर्षत् MahāBhā.v.82.5; अन्वगेव ततः पार्थस्तमनुद्रुत्य केशवम्। निजग्राह महाबाहुर्बाहुभ्यां परिगृह्य वै MahāBhā.vi.102.62; vi.113.26; vii.45.9; vii.60.24; अन्वग् भूत्वा तिष्ठति शत्रुः CāndrVṛ. *on* ii.2.45; KāśiVṛ. *on* iii.4.64; PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P.iii.4.64(199.13); SiddhāKau.585B.11 (*on* iii.4.64); भूतभावनोपाङ्गगमनः शुचिः। शुचेरन्वगभ्रकाल इव घनावलम्बनः ... क्षेम्यः AvantiKa.149.5; पिदधानमन्वगुपगम्य दृशौ ब्रुवते जनाय वद कोऽयमिति ŚiśuVa.9.76 (comm. पश्चात्); Kapphiṇā. 12.42; अन्वग्भूत्वा आस्ते। पश्चाद्भूत्वेत्यर्थः JaineVṛ.143.23 (*on* ii.4.49); पुरः प्रयातमश्वीयैः अन्वक् प्रचलितं रथैः MahāP.30.2 (F.N. पश्चात्); सखीकथाकौतुकिनं नतभ्रूरन्वङ् निषण्णं दयितं विवेद Kapphiṇā.12.39; स तिर्यगन्वक्पुरतश्च विद्विषां दरीषु गुल्मेषु ददर्श तौ गणः RāghPāṇ.(Dha.)6.11; अन्वग् भूत्वा विजयते। पश्चाद्भूत्वेत्यर्थः SiddhaHe.v.4.88; अन्वग्यायाः प्रियसख तथैवाप्रियोपान्तमासामानन्दार्द्रो भवतु स जनस्त्वय्यपेताभ्रवर्षे MayūSaṁ.1.70; कात्यायनेन पुनरादायोदङ् प्रतिपद्यते। पशुश्चान्वक् प्रतिप्रस्थातान्वारभते। पशुः तमाग्नीध्रं अन्वक् अनु पश्चादञ्चतीत्यन्वक् आग्नीध्रपृष्ठतो गच्छति VīraMi. (Saṁskāra.) 975.15; मयि समेत्य पुरं प्रणते पुरो गुरुजनस्य ममान्वगुपेयुषीम्। गलितबाष्पजलाकुलितां दृशं कथमिवैष जनो विषहिष्यते Rāgh.19.26; **3B** (with repetition of *anvak*) more and more behind अनुचराः करा अन्वगन्वगलम्बन्त दुद्रुवुर्ये पुरः पुरः ŚivLī.4.50; **4A** followingly, subsequently, next अथोल्मुकप्रथमाः प्रतिपद्यन्ते अन्वक्छमिता पशुना BaudhŚS. i.117.10; i.119.14; दर्भेण हिरण्यं प्रबध्य पुरस्ताद्धरेत्। अन्वङार्षेयो ब्राह्मणो बहुविदग्निमुद्धरेत् अन्वङग्निहोत्रेणानुद्रवेत् ĀpaŚS.ix.7.1; ix.7.10; xiv.9.2; यदा हि ब्रह्म प्रजहाति क्षत्रं क्षत्रं यदा वा प्रजहाति ब्रह्म। अन्वग्बलं कतमेऽस्मिन्भजन्ते तथा बल्यं कतमेऽस्मिन्वियन्ति MahāBhā.xii.74.7; स्वयं राजन्ते स्वरा अन्वग्भवति व्यञ्जनम् MahāBh.i.206.25 (on i.2.30); KātanVṛ. *on* i.2.21; तमन्वगिन्द्रप्रमुखाश्च देवाः ... गणाश्च गिर्यालयमभ्यगच्छन् KumāSam.7.71 (comm अनुपदम्); ताम् देवतापित्रतिथिक्रियार्थामन्वग्ययौ मध्यमलोकपालः RaghuVa.2.16 (comm. अनुपदम्); तामन्वगाययौ सेना महती BrahmāṇḍP. iii.16.10; बालेन निष्कर्षयतान्वगुलूखलं तद्दामोदरेण तरसोत्कलिताङ्घ्रिबन्धौ BhāgP.x.10.27; एकाकिनः सिंहपोतस्यान्वक् मृगेक्षणात् भवेयुः सन्मतेस्तीर्थे सानुषङ्गाः कुलिङ्गिनः MahāP.41.65; तत्प्राप्तकालमिह यत्कुरु तत्त्वमन्वक् आयात एव हरिः एषः HarVi.6.196; स दुर्धरः ... विक्रमकालसाधनः। अरातिघाताय तमग्रजं व्रजन्नमर्षमुद्योग इवान्वगद्युतत् RāghPāṇ. (Dha.)6.1 (comm. अनुगामी यथा स्यात्तथा); शिवम् ... शिवामन्वग्यान्तीं शबरमहमन्वेमि शबरीम् DevīPañ.5.5; सः ... कस्तूरिकामृगम् दृष्ट्वा तमन्वक्तुरगं प्रावर्तयत SkandP.i(3B).22.10; स च तं लगुडं बिभ्रदन्वक्कार्पटिको ययौ KathāSaSāg. ix.3.15; अर्णोराशिप्रियसहचरीमन्वगुल्लङ्घ्य यायाः MayūSaṁ. 1.64 (comm. अनुपदम्); ममान्वगागच्छ विधातुरालयम् Gaṅgāva. 3.22; वादित्रे चित्तमेकं सपदि निजजनैरन्वगारभ्यमाणे संगीते ... ददाना ... अपगतश्रान्ति कुर्वन्ति विद्याम् RasSa.206 [अन्वगन्वक्षमनुगेऽनुपदं क्लीबमव्ययम् AmaK.2181; AbhidhāRaMā.4.46; Vaija.211.128; KośaKaTa.2.521; KalpaK.229.138;] **4Bi** immediately after, immediately afterwards एकविंशतिप्रदानानेकेऽन्वक्चातुर्मास्यदेवताः KātyŚS.xx.7.22; पूर्वः कूर्चेन प्रतिपद्यते अन्वक्पाद्येन अन्वक् अर्घ्येण, अन्वङाचमनीयेन अन्वङ्मधुपर्केण BhārGS.2.23(56.6); अन्वक् अनुसंवृजिना सोऽनुपकिंचया वाचा एकैकं प्राह HirGS.i.12.15; भेरीताडनमन्वक् च पालिकास्वङ्कुरान् क्षिपेत् PāraS.16.32; सोऽन्वक् प्रदक्षिणीकृत्य भगवन्तं जगद्गुरुम् ... इयाज MahāP. 24.28 (F.N. पश्चाद्धा); 40.10; यद्यदूरे पुरः पश्यन्निच्छामि तव शंसितुम्। तत्तदन्वगपि द्रष्टुमपि वक्तुं न पार्यते RāmāCam.6.101; सत्यापतिः ... तार्क्ष्येण गां प्रतिजिगमिषितां पुरीं त्रातुमन्वक् समन्वग्रहीत् Yādavā.17.134; **4Bii** immediately, i.e. speedily अभिषेकविधानं तु तस्मात् संहृत्य लक्ष्मण। अन्वगेवाहमिच्छामि वनं गन्तुमितः पुनः Rāmā.ii.19.9; ii.22.11; देवव्रत, कोसलेश्वरस्य सावरोधवधूजनस्य संभावनार्थम् अन्तःपुरिकाजनमप्यन्वगुपस्थापय JānaPa.4.69(6); **4Biii** simultaneously अतिथिभ्योऽन्वगेवैताननुगतानेव भोजयेत्। प्रारब्धभोजनेष्वेवातिथिषु तत्समकालं भोजयेत् ManuBh.i.255.13 (*on* 3.104); **5** near by, close by ऊर्वन्तरे वावाताया ब्रह्मचारी ... इतराश्चान्वक् KātyŚS. xx.1.19; मार्गेऽपि सासूत सुतम् ... नामकृतिम् ... तौ दंपती नैव चक्रतुः ... तयोरन्वङ् परिजनस्तं बालम् ... अत्रिकापुत्र इत्येवोल्लापनेन जगौ PariPar.6.83; **6** favourably सोऽन्वक् प्रदक्षिणीकृत्य भगवन्तं जगद्गुरुम् ... इयाज MahāP.24.28 (F.N. अनुकूले भूत्वा); **7** before, अतिथिभ्योऽन्वगेवैतानेवं भोजयेत्। ... तत् समकालं भोजयेत्। अन्येत्वग्र इति पठन्ति ManuBh. i.255.13 (*on* 3.104); अन्वगग्रे ManvaVi. 348.5 (*on* 3.114); **8** lower in order, inferior विजातीयमातापितृजन्या असवर्णा इति यावत्। चानुलोमप्रतिलोमभेदात् द्विविधाः। तत्राद्या उत्तमाः अधमयोनिसंभूतत्वात्तेभ्यो जनकेभ्योऽन्वक् मातृजातिधर्मत्वात्किंचिन्न्यूनाः BālamBha.i.284.11 (*on* 1.94); **9** the indeclinable word *anvak* अन्वच्यानुलोम्ये P.iii.4.64; KāśiVṛ. *on* iii.4.64; JaineVyā.ii.4.49; अन्वग् आनुकूल्ये। अन्वगित्येतद् भवतिना क्त्वान्तेनैकार्थं वा भवति, आनुकूल्ये गम्यमाने CāndraVyā.ii.2.45; असंख्यं झिसंज्ञं भवति। ... के पुनरसंख्याः। स्वर् ... अन्वक् JaineVṛ.17.14 (*on* i.1.74); भुवोऽनूचानुलोम्ये। भूधातोरन्वगव्ययेन योगे आनुलोम्ये आनुकूल्ये पङ्गौ भवतो वा ŚākaṭaVyā.iv.4.167; विष्वगन्वगानुषक् ... चिरंतिरसः SaraKaṇṭhā.(Gr.)i.1.178; आनुलोम्येऽन्वचा। अन्वचाव्ययेन योगे ... भुवः आनुलोम्ये गम्ये ... क्त्वाणमौ SiddhaHe.v.4.88; मुधान्वगीषच्चिरमो मृषास्तम् ... अन्वगित्यानुकूल्ये GaṇRa.1.16 (37)

अन्वक् (anv-ak) *adj.* (used as noun) followed, attendant सौऽगात्पुरीम् ... अन्वक्सरूपस्तनयोऽप्यमुष्य सब्रह्मचारी नलकूबरस्य DvyāśraKā. 6.102 (comm. अन्वञ्चोऽनुचरा अपि सरूपा रूपेनेपथ्यावस्थादिभिः सदृशा यस्य सोऽमुष्य मूलराजस्य तनयोऽपि पुरीमगात्); [अन्वगन्वक्षमनुगे AmaK. 2181; AbhidhāRaMā. 4.46; Vaija. 211.128; KośaKaTa. 2.521; KalpaK. 229.138]

अन्वकार (anvakāra) *m.* (*irr.*) going after, i.e. imitation, resembling (स राजा) स्फुरदुन्मयूखनखलेखाभिरन्वकार(?)दुरुपलक्ष्याध्वपरिस्खलनशङ्कया पुरस्कृतशशिकलाभिरिवाङ्गुलीभिरुपेतेन ... चरणद्वयेन द्योतमानम् ... वैमानिकमपश्यत् TilaMañ.36.9 (better **अन्वक्कार**)

अन्वकारित (anvakārita) *adj.* [*f.-ā*] (*irr.*) gone after, i.e. imitated or resembled सर्वतश्चान्वकारितदिगन्तराभिः ... निम्नगाभिसारिकाभिर्गाढमुपगूढम् ... अम्भोनिधिमपश्यम् TilaMañ.120.14; समरकेतुरेकदा ... वनराजिभिरन्वकारितया भुजङ्गराजमूर्त्येव मथनायासमण्डलीभूतयाभ्रंलिहशिखरोपशल्यया पाल्या परितः परिक्षिप्तम् ... अदृष्टपाराभिधानं सरो दृष्टवान् TilaMañ.203.2 (better **अन्वक्कारित**)

अन्वकारितललाटभित्ति (anvakārita-lalāṭabhitti) *adj.* (*irr.*) whose wall of forehead is gone after, i.e. imitated or resembled सेनाधिपस्तु ...। अद्राक्षीद्य तम् ... यमुनयेवाबद्धविकटतरङ्गया भ्रुकुट्यान्वकारितललाटभित्तिम् ... कुमारम् TilaMañ.93.19 (better **अन्वक्कारितललाटभित्ति**)

अन्वकीर्य (anvakīr-ya) *ger.* (*irr.*) having scattered यवैरन्वकीर्येत्यावाहनेतिकर्तव्यताप्रतिपादकत्वेन पूर्वमेव व्याख्यातम् CaturCin.iii(2).1232.3 (better **अन्ववकीर्य**)

[1]**अन्वक्त** (anv-akta) *adj.* [*f. –ā*] **1A** anointed or besmeared (with ghee), i.e. smoothened अन्वक्तानक्षान् विदेवनायाध्वर्यवे प्रयच्छति VaitāSū. 6.10; **1B** anointed or besmeared (with ghee) मातृनाम्नोः सर्वसुरभिचूर्णान्यन्वक्तानि हुत्वा शेषेण प्रलिम्पति। चतुष्पथे च शिरसि दर्भेण्ड्वेऽङ्गारकपालेऽन्वक्तानि KauśiSū. 26.29-30; (used as noun) (one) anointed or besmeared (with ghee) अन्वक्ताः प्रादेशमात्रीरादधाति KauśiSū.18.21; 21.13.

[2]**अन्वक्ता** (anv-aktā) *adj.* (*f.*) driven, impelled स्पृष्टः साधय साधयेति लहरीहस्तैरिवान्वक्तया त्रस्यन्त्या पुरशासनादतिययौ देवः स वाराणसीम् Gaṅgāva.7.50.

अन्वक्ताप (anvak-tāpa) *m.* repentence मधुमदमसौ ... स च प्रतिघविरतिं सान्वक्तापं स मानविमाननाम्। ... दयितहृदयस्वीकारं सा पुपोष मृगीदृशाम् Kapphiṇā.14.25.

अन्वक्प्रतिष्ठमान (anvak-pratiṣṭhamāna) *adj.* who is starting afterwards अन्वक्प्रतिष्ठमानेन ... अनुगम्यमानः परिजनेन ... अनुससार कौबेरदिक्पथम् (हरिवाहनः) TilaMañ.233.13.

अन्वक्ष (anv-akṣa) *adj.* **1A** what is before the eyes, perceptible, direct यच्च दीयते, ये च ददति, ये च प्रतिगृह्णन्ति, तेषामिहैव समागमो विलयश्च

अन्वक्षो दृश्यते BṛĀraUBh.448.11 (*on* iii.8.9); **1B** (used as noun) (one) who has (something happening) before the eyes, i.e. witness अध्यक्षोऽधिकृतेऽन्वक्षे AnekāSaṁ.3.723; **2** following अनुगेऽनुपदान्वगन्वक्षमनुगे AmaK. 2181; ŚabdaRa.(Vā.) 3308; KośaKaTa.2.521; अन्वक्षान्वञ्चि AbhidhāCin.1457.

अन्वक्षगर्भकामा (anvakṣa-garbhakāmā) *adj.* (*f.*) wishing for an embryo immediately अन्वक्षगर्भकामा च बहुशीतार्तवा च या। ... तस्याः प्रकुपितो वातो योनिं प्रपद्यते KāśyaS.112B.36.

अन्वक्षम् (anvakṣam) *adv.* [included in the *śaradādi gaṇa*, GaṇPā. 222.21; CāndrVṛ. *on* iv.4.90; KāśiVṛ. *on* v.4.107; KātanVṛ.ii.6.42; GaṇRa.2.135(172); BhāṣāVṛ. *on* v.4.107; MugdhaBo.6.65 (62.3); PrakriKau.i.487.5 (*on* iv.1.76); SiddhāKau.165B.12 (*on* v.4.107)] **1A** shortly, afterwards, immediately afterwards, instantaneously तथा सत्यन्वक्षमिन्द्रसुता यजेत ĀśvaŚS.II.iii.7.26 (comm. सद्य एवेत्यर्थः); साकमेधैरिष्ट्वान्वक्षं शुनासीर्यम् ŚāṅkhāŚS.iii.18.17; संवत्सरे सावित्रिमन्वाह। त्रिरात्रे। अन्वक्षं वा Sāṅkhā-GS.ii.5.3; KauśīGS.ii.3.1; पुत्रं जातमन्वक्षं स्नातं न मातोपहन्यादामन्त्रप्रयोगात् VārāGS.2.3; आशौचम् ... गोब्राह्मणहतानामन्वक्षम् GautDS.ii.5.8; अथ काले व्यतीते तु (v.l. अन्वक्षमेव पश्चात्तु) सोमकोऽप्यगमत् परम् MahāBhā.iii.128.9; अन्वक्षं लक्ष्मणो भ्रातुः कौसल्यामभ्यवादयत् Rāmā.ii.35.3; आरोह त्वं नरव्याघ्र स्थितां नावमिमां शनैः। सीतां चारोपयान्वक्षं परिगृह्य मनस्विनीम् Rāmā.ii.46.62; अपरः कोकिलोऽन्वक्षं प्रतिश्रुत्वैव कूजति BuddhaC.4.51; प्रश्वसित्ययमन्वक्षं यदुच्छ्वसिति मानवः अवगच्छ तदाश्चर्यम् Saund.15.57; स्त्रीपुंसयोः संयोगे तेजः शरीराद्वायुरुदीरयति, ... भूतात्मना सहान्वक्षं सत्त्वरजस्तमोभिर्दैवासुरैरपरैश्च भावैर्वायुनाभिप्रेर्यमाणो गर्भाशयमनुप्रविश्यावतिष्ठते SuśruS.iii.3.4; यस्यानुवासनो दत्तः सकृदन्वक्षमाव्रजेत् SuśruS.iv.37.64 (comm. अक्षस्य यन्त्रस्यानुपश्चाद्); अपि चान्वक्षमागमिष्यत्येव मालतीनाम्ना वाणिनी वार्तां वो विज्ञातुमुच्छ्वसितं हि सा कुमारस्येति HarṣaC.49.1; शुक्रमविकृतमविकृतेन वायुना प्रेरितम् ... आर्तवेनाभिमूर्च्छितमन्वक्षमेव ... गर्भाशयं उपयाति AṣṭāSaṁ.i. 201.20(2.2); यदा च लब्धगर्भान्वक्षमेव वातलान्यासेवते तदास्या वायुः प्रकुपितः ... वातविकारं करोति AṣṭāSaṁ.i.205.24 (2.2); यस्यानुवासनो दत्तः सकृदन्वक्षमाव्रजेत् SiddhYo. 75.15 (comm. तत्क्षणम्); **1B** as long as the sight, momentarily हतानां नृपगोविप्रैरन्वक्षं चात्मघातिनाम् (अशौचम्) YājñaSm. 3.21; गवादिभिरनिच्छतामपि व्यापादितानामन्वक्षमाशौचं स्यात् BālaKrī. ii. 9.3 (*on* 3.24); अन्वक्षमनुगतमक्षमन्वक्षं सद्यः शौचमित्यर्थः Mitā. 341.16 (*on* 3.21); विप्रादिभिर्हतानामविहितात्मत्यागकारिणां चोपरमेऽन्वक्षं प्रत्यक्षं दृश्यमाने तच्छरीरे तत्सपिण्डानामाशौचमित्यर्थः Aparā.901.21 (*on* 3.25); विप्रादिहतानां ये सपिण्डास्तेषामन्वक्षं यावत् दृग्गोचरं तावदशौचम् DīpKa.77.29 (*on* 3.21); अन्वक्षं चक्षुरुन्मीलनकालव्यापकमशौचं भवति ViraMi. 793.6 (*on* 3.22); **1C** followingly अन्वगन्वक्षमनुगेऽनुपदं क्लीबमव्ययम् AmaK. 2181; AbhidhāRaMā. 4.46; Vaija.211.128; AbhidhāCin. 1457; ŚabdaRa. (Vā.) 3308; KośaKaTa. 2.521; **2A** before the eyes, i.e. directly यदि दृष्टमन्वक्षमहं देवदत्तोऽहं यज्ञदत्त इति VaiśeSū.iii.2.10; आब्रह्मस्थाणु चान्वक्षं सर्वेषु व्यभिचारिषु BṛĀraUBhVā.i.4.1397; अन्वक्षं भिन्नरूपा धीरिह वादानुवादयोः TaiUBhāVā.185.5(2); अन्वक्षमित्यध्यक्षं तेनायमर्थः अयं देवदत्तः अयं यज्ञदत्त इति Upask.179.7 (*on* iii.2.10); **2B** before the eyes, in the very presence of eyes कथमपि न दृश्यतेऽसावन्वक्षं हरति वसनानि Kāvyalaṅ.(Ru.)5.29; अन्वक्षमेव विलयो दृश्यते सार्वलौकिकैः BṛĀraUBhVā. iii.8.142; चतुर्विधस्य संघस्यान्वक्षं च स्वामिनोऽन्तिके। प्राव्राजिषम् TriṣaŚaPuC.i.6.10; नः समक्षं च सैन्ये क्षुण्णे परोऽक्षवत्। कस्माद्द्रक्ष्यन्ति तेऽन्वक्षं कटाक्षैर्हासगर्भितैः DvyāśraKā. 19.108.

अन्वक्षरम् (anvakṣaram) *adv.* after each (and every) letter or syllable रथन्तरेऽन्वक्षरं भकारान् SaṁhiUBr.2.18 (comm. रथन्तरविशिष्टे साम्नि अन्वक्षरं प्रत्यक्षरमुद्गाता ओंकारावादानन्तरं भकारान् विदध्यात्); यत्र तु व्यञ्जनवन्तः प्रयुज्येरन् क्षोधुकाववध्यायिनावप्रजसावुद्गातृयजमानौ स्यातां तस्मादन्वक्षरं प्रयुञ्जानः स्वरवन्ति व्यञ्जनानि यथाक्षरं दर्शयेत् SaṁhiUBr.2.24 [according to the sound or letter, MW.]

अन्वक्षरसंधि (anvakṣara-sandhi) *m.* type of euphonic combination which is according to the succession of syllables एष स्य स च स्वराश्च पूर्वे भवन्ति व्यञ्जनमुत्तरं यदेभ्यः। ते अन्वक्षरसंधयोऽनुलोमाः ṚPrāti.2.3; ऊष्मण्यघोषोदये लुप्यते परे नतेऽपि सोऽन्वक्षरसंधिर्वक्त्रः ṚPrāti.4.12; ईमित्यन्तलोप एषूदयेषु गर्भं गावो वत्सं मृजन्ति पृच्यते। सखायो विव्याच पुना रिणन्ति रथमित्यन्वक्षरसंधिरेव सः ṚPrāti.4.36.

अन्वक्षवत् (anvakṣa-vat) *adv.* like the follower अनुगे चान्वगन्वक्षवत् ŚabdaRa.(Su.)6.54.

अन्वक्षितत्व (anvakṣita-tva) *n.* the state of being unimpaired, i.e. ready for marriage कन्यायामन्वक्षितत्वे प्रजापतिदैवतत्वात् कन्याविवाहे यो होमरूपो यज्ञः स प्रजापतेर्यज्ञो भवति ManvaVi.687.31 (*on* 5.152)

अन्वक्स्थानिन् (anvavaksthān-in) *adj.* lower in order or position न चास्य सकाशेऽन्वक्स्थानिन (v.l. °स्थानिनं) उपसंगृह्णीयात् ĀpaDS.i(2).6.29 [inferior in dignity, MW.]

अन्वक्स्थानीय (anvak-sthānīya) *adj.* lower in order or position यस्मिँस्त्वनाचार्यसंबन्धाद्गौरवं वृत्तिस्तस्मिन्नन्वक्स्थानीये (v.l. °क्स्थानीये)ऽप्याचार्यस्य ĀpaDS.i (2).6.34.

अन्वक्स्थित (anvak-sthita) *adj.* standing behind सर्वं स शुश्राव गुप्तमन्वक्स्थितो नृपः KathāSaSāg.xii.11.54.

अन्वगायात (anvag-āyāta) *adj.* who has followed शुभेऽहनि तमापृच्छ्य सुहृदं शबराधिपम्। सुदूरमन्वगायातं कार्याय कृतसंविदम् KathāSaSāg.xii.6.2.

अन्वगासीना (anvag-āsīnā) *adj.* (*f.*) seated close by ईश्वरः प्रत्यक्षत्वमगाहत। अन्वगासीनया देव्या कृतगाढोपगूहनः SkandP.i(3).24.26.

अन्वगीयेष्ठ (anvagīyeṣṭha) *adj.* (used as noun) (one) who follows the eldest, second eldest यदि दक्षिणा महिषेयः पुत्रः। यदुत्तरान्वग्ज्येष्ठः (v.l. *nt.* अन्वगीयेष्ठः) ĀpaŚS. ix.20.7

अन्वगत (anvag-gata) *adj.* followed अर्थेतस्स्थान्वगत (v.l. अन्वग्गतः) अग्नेर्वस्तेजसा देवताभिर्गृह्णामि KāṭhS.39.1 (iv.118.5)

अन्वग्गामिन् (anvag-gāmin) *adj.* follower सहायोऽभिसरोऽनुगः अन्वग्गाम्यनुगामि च ŚabdaRa.(Vā.)2732.

अन्वग्निष्टोमस्तोत्रवचन (anvagniṣṭomastotra-vacana) *adj.* expressing the praise of Agniṣṭoma which comes at the end अतोऽयमग्निष्टुच्छब्दोऽन्वग्निष्टोमस्तोत्रवचनो द्रष्टव्यः BālaKrī.ii.96.23 (*on* 3.237(?243)

अन्वग्ज (anvag-já) *adj.* [also *f.* anvagjā, VIŚVA.] born successively तौ हि समानयोनी भवतो यदि यमौ न विन्देदप्यन्वग्जावेव स्यातां ता उ हि समानयोनी भवतः ŚatBr.(K.)VII.1.4.8.

अन्वग्ज्येष्ठ (anvag-jyeṣṭha) *adj.* (used as noun) (one) who follows the eldest, second eldest यदि दक्षिणा माहिषेयः पुत्रः। यदुत्तरान्वग्ज्येष्ठः ĀpaŚS.ix.20.7.

अन्वग्भानु (anvagbhānu) *m.* name of a person अन्वग्भानुप्रभृतयो मिश्रकेश्यां मनस्विनः जज्ञिरे MahāBhā.i.873*.

अन्वग्भावम् (anvagbhāvam) *adv.* [P.iii.4.64] by being favourably disposed नामशब्दे द्वितीयान्त उपपदे ग्रहेरादिशश्च णमुल् भवति ... नीचेकारम् आचष्टे ... इति घञा सिद्धम् ... अन्वग्भावम् अन्वग्भूत्वा, अन्वग्भूय तिष्ठति CāndraVṛ. *on* i.3.150; अन्वग्भावं रघुवृषभयोर्वानरेन्द्रो विराजन् Bhaṭṭi.6.146; अन्वक्शब्द उपपदे भवतेर्धातोरानुलोम्ये क्त्वाणमुलौ भवतः ... अन्वग्भूयास्ते। अन्वग्भूत्वास्ते। अन्वग्भावमास्ते KāśiVṛ.*on* iii.4.64; अन्वक् शब्दे वाचि आनुलोम्ये गम्यमाने भुवः क्त्वाणमौ भवतः। अन्वग्भूत्वा। अन्वग्भावम्। आनुलोम्य इति किम्? अन्वग् भूत्वा आस्ते पश्चाद् भूत्वेत्यर्थः JaineVṛ.143.23 (*on* ii.4.49); केऽप्येकशोऽपि प्रभुकार्यमन्वग्भावं विदध्याम समेषिणोऽयुः DvyāśraKā.14.34; अन्वग्भूय अन्वग्भूत्वा अन्वग्भावमास्ते Prasā.ii.698.11; अन्वक्शब्दे उपपदे भुवः क्त्वाणमुलौ स्त आनुकूल्ये गम्यमाने। ... अन्वग्भावम् SiddhāKau.585B.9 (*on* iii.4.64) [afterwards, MW.]

अन्वग्भू (anvag-bhū) I. P. **1** to follow स्वयं राजन्त इति स्वराः अन्वग्भवतिव्यञ्जनमिति MahāBh. i.206.25 (*on* i.2.29.30); अन्वग्भवति इति अनुगच्छति इत्यर्थः Pradī.ii.25B.15 *on* i.2.29-30; **2** to attend, cf. **अन्वग्भूत1;** **3** to be favourable, cf. **अन्वग्भूत्वा.**

अन्वग्भूत (anvag-bhūta) *adj.* **1** who has become attendent or dependent य एनं पुरस्कुर्वीरन्नन्वग्भूतवृत्तिं तत ऊर्ध्वं तेषु वर्तयेत् LāṭyāŚS. viii.7.10; DrāhyŚS.xxiii.3.19; **2** who follows पुनः पाशभृद्दिशि शिशिरगिरिशिखराकारकायशाकराश्रितशरीराभोगमन्वग्भूतनगनन्दनानिबिरीशस्तनतुङ्गिमस्तिमितपृष्ठभागम् ... स विद्याधरः समस्तमपि नगरं क्षोभयामास YaśasCam. ii.300.13.

अन्वग्भूत्वा (anvagbhū-tvā) *ger.* (irr.) having been favourable अन्वग्भावम्। अन्वग्भूय। अन्वग्भूत्वास्ते। आनुकूल्य एव समासोऽभिधानात्। तेनान्वग्भूत्वा तिष्ठति शत्रुः KātanVṛ. iv.6.45; Nyās. i(2).768.1 (*on* iii.4.64); नान्वग्भूत्वा त्वया किंचिदस्मान् प्रत्युदितं वचः Rāvaṇā.13.43; अन्वग्भावं त्वन्वग्भूत्वा त्वन्वग्भूय स्यादप्रातीप्ये KośaKaTa.2.3092.

अन्वग्भूय (anvagbhū-ya) *ger.* [P.iii.4.64] having been favourably disposed अन्वगानुकूल्ये। अन्वगित्येतद् भवतिना क्त्वान्तेनैकार्थं वा भवति।

आनुकूल्ये गम्यमाने। अन्वग्भूयास्ते CāndraVṛ. *on* ii.2.45; अन्वक्शब्द उपपदे भवतेर्धातोरानुलोम्ये क्त्वाणमुलौ भवतः। ... अन्वग्भूयास्ते KāśiVṛ. iii.4.64; KātanVṛ. *on* iv.6.45; अन्वग्भूय मया सर्वं भाषितं ते प्रभुं प्रति Rāvaṇā.13.43; अन्वग्भूयान्वसर्पन्नपरे च तूर्णम् DvyāśraKā.14.34 (comm. अनुकूलीभूय); अन्वग्भूयेति। अग्रतः पार्श्वतः पृष्ठतो वानुकूलो भूत्वा आस्ते इत्यर्थः PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P.iii.4.64(199); अन्वग्भूय आस्ते SiddhāKau.585B.9 (*on* iii.4.64); अन्वग्भावं त्वन्वग्भूत्वा त्वन्वग्भूय स्यादप्रातीप्ये KośaKaTa.2.3092.

अन्वग्र (anv-agra) *m.* kind of defect in the site or foundation of house (Vāstu) अन्वग्राः प(क्षि?क्ष) वंशाश्च मल्लकाः सकुमारकाः ... भ्रातरं घ्नन्त्युपद्रवाः SamarāSū.42.27.

अन्वग्रम् (anvagram) *adv.* **i** to or towards the top अन्वग्रं शाखाः प्रसूदयति BaudhŚS.i.108.7; अन्वग्रमद्गान् कल्पयति यं त्वायँ स्वधितिस्तेतिजानः इति BhārŚS.vii.2.4; इध्मसंनहनैः सह स्फ्यैर्क्रते स्फ्यैर्वाग्नीध्रोऽनुपरिक्रामं परिधीन्यथा-परिधितमन्वग्रं त्रिस्त्रिः संमृज्य ĀpaŚS.ii.13.1; सहस्रवल्शा वि वयं रुहेमेत्यात्मानं प्रत्यभिमृश्य यं त्वायं स्वधितिरित्यन्वग्रमद्गांश्छिनत्ति ĀpaŚS.vii.2.9; **ii** to the tip मूलादन्वग्रमायातैः स्ववंशैः ... गुणैश्च वेष्टयेदेनम् ... ध्वजम् SamarāSū.17.90 [from below to above, MW.]

अन्वग्रा (anv-agrā) *adj.* (*f.*) which is (erected) upwards to the tip भूमिम् ... तां सर्वतः परिमृज्यौदुम्बरीमन्वग्राः सदसः स्थूणा हविर्धानवदवटेऽवधाय तासूदग्वंशान् प्रोह्य प्राग्वंशानध्यस्य VaikhāŚS.14.11.

अन्वग्वीथि (anvagvīthi) *adv.* following the road कोटेरन्वग्वीथि वृथाध्यायितशूलं श्रान्ताः श्रेण्या वैवधिका वीवधमूहुः Kapphiṇā.7.20.

अन्वङ्गम् (anvaṅgám) *adv.* **i** for every subsidiary part of the action सोमेन स आश्विनं ग्रहं गृहीत्वान्वङ्गमाशिषमाशास्ते ŚatBr. IV.v.6.4, **ii** limb by limb, part by part, after every part or member स उऽएव प्राणतेजाः। प्राणैकशतविधोऽन्वङ्गमङ्गेऽङ्गे हि प्राणः ŚatBr.X.ii.6.15; इन्द्रः ... तमन्वङ्गमनुन्यपद्यत ŚatBr.XIV.i.1.12; कूर्चं पाद्यमर्घ्यमाचमनीयं मधुपर्क इत्यन्वङ्गमनुसंवृजितास्ः ... अन्वङ्गम् अङ्गानां कूर्चादीनां अनु पश्चात् VīraMi.(Saṃskāra.) 822.22.

अन्वज् (anv-aj-) I.P. to drive, to impel वृषा वाः रेतोधा रेतौ दधातु-त्सवथ्योंगृदं धेह्यञ्जिमुदञ्जिमन्वज TaiS.VII.iv.19.1 (Sāy. हे अश्व। महिषीसंबन्ध-मञ्जिम् 'अनुलक्ष्य' त्वदीयमुदञ्जिम् अज प्रेरय); KāṭhS.v.4.8 (v.164.13)

अन्वजत् (anvajat) *gr.* [enumerated in the *naḍādigaṇa*, DEBRU.282] name of a person, GaṇPā.125.78.

अन्वजव (anvajava) *m.* particular breed of horse अन्वजवा गान्धारास्तै-त्तिलेयकाः ŚabdaRa.(Vā.)1443.

अन्वजिरवति (anvajiravati) *adv.* on the Ajiravati river अन्यस्मिन्दिने स्कन्धावारमुपमणिपुरमन्वजिरवति कृतसंनिवेशं समाससाद HarṣaC.92.13.

अन्वज्य (anváj-ya) *ger.* having annointed (with ghee) सर्पिरासिच्या-श्वत्थीस्तिस्रः समिधो घृतेनान्वज्य समिद्वतीभिर्घृतवतीभिर्त्र्भिरभ्यादधति ŚatBr.II.i.4.5; XI.v.1.14; ŚatBr.(K.)I.i.4.4.

अन्वञ्च् (anv-áñc) *adj.* [*f.* -anūcī] **1Ai** following the direction (of another), coming or going after **ii** successive, continuous **2** who or which is behind (used as noun) (region) which is behind **3** lying lengthwise **4** little less **5** being on both sides **6** downward **7** turned frontward, i.e. eastward **8** horizontally straight **9** being in accordance with, agreeable, friendly, favourable **10** the word *anūcī* **1Ai following the direction (of another)** समानबन्धू अमृते अनूची द्यावा ṚV.i.113.2; Nir.2.20(54.2); शत्रून् जहि प्रतीचो अनूचः पराचः ṚV.iii.30.6; AV.iii.1.4; AV.(P.)iii.6.4; जिनतो वज्र त्वं सीमन्तमन्वञ्चमनु पातय AV.vi.134.3; AV.(P.) v.33.6; यदनूचीन्द्रमैरात्त्वं ऋषभोऽह्वयत् ... वशे AV.x.10.10; AV.(P.)xvi. 107.10; रुद्रो वै एष यदग्निस्तस्य तिस्रः शरव्याः प्रतीची तिरश्ची अनूची TaiS.V.v.7.2; अभिवादो हैष देवतायै यदुत्काशं भवत्यथोऽग्निभ्य एवैतदात्मानं परिददाति ये चैनमन्वञ्चो भवन्ति KauṣīBr.2.5(5.21); अग्नीषोमीयस्य पशुपुरोडाशमन्वञ्चि देवसूभ्यो हवींषि निर्वपन्ति KauṣīBr.19.5(85.23); अथानूबन्ध्यस्य पशुपुरोडाशमन्वञ्चि देविकाभ्यो हवींषि निर्वपन्ति KauṣīBr. 19.7(86.14); आग्नेयं प्रथममालभेताथेतराननूचो यथापूर्वं तान्यत्रोदिचो नयेयुः ŚatBr.(K.) IV.ix.1.20; उत्तमेऽहनि तत्पूर्वमहास्याः प्रजातमेत्यनूच्येषा यदि त्वेनामपि प्रथमेऽहनि नयेद् ŚatBr.(K.)V.vi.5.3; स योऽयं चक्षुष्येषोऽनुरूपो नाम। अन्वङ् ह्येष सर्वाणि रूपाणि JaimiUBr.i.27.4; एवमित्युपस्थानादिजपान्तमतिदिश्यते तमन्वञ्च ऋत्विजः प्रसर्पकाः ĀśvaŚS.I.v.3.23; अग्नीषोमीयस्य पशुपुरोलाशमन्वञ्चि देवसूभ्यो हवींषि ŚāṅkhāŚS.ix.26.1; देविकाहवींषि चान्वञ्चि पशुपुरोलाशम् ŚāṅkhāŚS.ix.28.1; अन्वग्यजमानोऽनूची पत्न्यग्रेण यूपं परीत्य दक्षिणत उदङ्मुखस्तिष्ठन्ति BaudhŚS. i.113.18; i.126.4; i.140.11; हिरण्यमित्येतत्समादायाहेहि यजमानेत्यन्वग्यजमानोऽनूची पत्नी स्थालीं पद्धरणीमादाय ... यजमानमाज्यमवेक्षयति BaudhŚS.i.169.8; i.184.12; अन्वग्यजमानोऽनूची पत्न्याहवनीये जुहोति BaudhŚS. ii.79.12; आग्नेयं कृष्णग्रीवं पुरस्ताल्ललाटे। पौष्णमन्वञ्चम्। ऐन्द्रापौष्णमुपरिष्टाद्ग्रीवासु ĀpaŚS.xx.13.12; यदनूची। इति विराजः BṛSarvaAnu.7.9(10.10); ज्येष्ठं मन्त्रदृशं चक्रुस्त्वामन्वञ्चो वयं स्म हि BhāgP.ix.16.35; [अनुगेऽनुपदान्वक्षान्वञ्चि AbhidhāCin.1457]; **1B successive, continuous** अभि वा एष एतानुच्यति येषां पूर्वापरा अन्वञ्चः प्रमीयन्ते TaiS.II.ii.2.5; अनाज्यभागौ भवत इत्याहुः। यदुभावाग्नेयावन्वञ्चाविति TaiBr.I.iii.1.3; एकैकमनूचीनान्युदाहरन्ति। एकैक एवैषामन्वञ्चः प्रमीयते TaiBr.I.vi.8.9; सर्वान्पूर्णानुन्नयति। सर्वे हि पुण्या राद्धाः। अनूच उन्नयति। प्रजायां अनूचीनत्वाय। अनूच्येवास्य प्रजाऽर्धुका भवति TaiBr.II.i.3.6; निरेवान्यतरः क्रामति। प्रान्यतरः पद्यते तस्मादिमेऽन्वञ्चो मासा यन्ति ŚatBr.IV.iii.1.9; अन्तरिक्षं वै नराशंसोऽन्तरिक्षं त्रिष्टुप्तत्त्रिष्टुभमनूचीमकुर्वन् ŚatBr.(K.)II.vii.4.9; अथैतान्सप्तदश दुन्दुभीनुद्वध्नन्ति प्रतीच आग्नीध्रादनूचो वेदन्तं प्रजापतिं वा एष उज्जयति ŚatBr.(K.)VI.ii.1.4; त्रिवृदेव प्रथममहश्चकार ... अथ सप्तदशम्। द्वे सप्तदशे अनूची JaimiBr.2.306; अन्वञ्चाविव वै पुरुषौ। तस्मात् पुरुषः पुरुषं परिवेवेष्टि, पुरुषः पुरुषस्यानुचरो भवति विन्दतेऽनुचरितॄन् JaimiBr.3.110; अश्वस्यैवाध्वर्युर्वपया प्रथमया प्रतिपद्यते। अनूचीरितरा आहरन्ति BaudhŚS.ii.236.5; ii. 369.3; अग्नये क्षामवतेऽष्टाकपालं येषां पूर्वापरा अन्वञ्चः प्रमीयेरन्। गृहदाहे वा ĀpaŚS.ix.3.17; यदि पश्चेकादशिन्येयुराग्नेयमेव प्रथमेऽहन्नालभेरन्नथेतराननूचो यथापूर्वं वारुणं पेत्त्वमुत्तमं यूनमपर्यवे HirŚS.xvi.8.15; जामि वा एतद्यज्ञस्य क्रियते यदन्वञ्चौ पुरोडाशौ उपांशुयाजमन्तरा यजति ŚābaBh.489.5 (*on* ii.2.9); ŚāstrDī.131.17 (*on* ii.2.4); यथोपांशुयाजवाक्येऽनूचोः पुरोडाशयोर्जामितादोषसंकीर्तन-पूर्वकोपांशुयाजविधाने तत्प्रतिसमाधानोपसंहारे चापूर्वोपांशुयाजकर्मविधिपरतैकवाक्य-ताबलादाश्रिता Bhām.77.15 (*on* i.1.4); अन्वञ्चौ अनुपूर्वौ निरन्तरौ इति यावत् MayūMāli.131.18 (*on* ii.2.4); यत्र अन्वञ्चौ पुरोडाशौ न स्तः तत्रापि दर्शे उपांशुयाजमिच्छन्त्येके जडाः BālamBha.i.249.2 (*on* 1.89); **2 who or which is behind** वार्त्रघ्नस्त्वयायं वृत्रं वध्याच्छत्रुबाधनास्थ पात प्राचः पात प्रतीचः पातानूचः पाततिरश्चः KāṭhS.15.7 (i.214.3); पात मां प्रत्यञ्चं पात मां तिर्यञ्चमन्वञ्चं मा पातेत्याह TaiBr.I.vii.6.8; तस्मादु सह सुतोऽजाविकुस्योभयस्यैवाजाः पूर्वा यन्त्यनूच्योऽवयः ŚatBr.IV.v.5.4; अन्वञ्चमधिरोहेदित्याहुरनूचीं वै नावमधिरोहन्ति नौर्वैषा स्वर्गयाणी यत्प्रेङ्ख इति तस्मादन्वञ्चमेवाधिरोहेत् AitĀ.I.ii.4.9; अथैतान्दिशमग्नीन्नयन्ति यज्ञपात्राणि च। अन्वञ्चं प्रेतमयुजोऽमिथुनाः प्रवयसः ĀśvaGS.iv.2.2; **(used as noun)** (region) which is behind आगच्छतोऽनूचि गजस्य घण्टयोः स्वनं समाकर्ण्य ŚiśuVa.12.34 (comm. पृष्ठदेशे); **3 lying lengthwise** सर्वत एवास्मिन्नेतत्प्राणं दधात्यथोऽएवं हैष गुदः प्राणः समन्तं नाभिं पर्यकोऽनूचीश्च तिरश्चीश्चोपदधाति तस्मादिमेऽन्वञ्चश्च तिर्यञ्चश्चात्मन्प्राणाः सँस्पृष्टा उपदधाति ŚatBr.VIII.i.3.10; अयमात्मा द्विगुणो बहुलतर इव लोकम्पृणा एव पक्षपुच्छेषु तस्मात्पक्षपुच्छानि तनीयाःसीवानूचीश्च तिरश्चीश्चात्मन्नुपद-धात्यस्थीनि वा इष्टकास्तस्मादिमान्यन्वञ्चि च तिर्यञ्चि चात्मन्नस्थीनि ŚatBr.VIII.vii.2.10; स होवाच स वै मेऽन्नमेवैधीति तथेति तं द्वेधान्वञ्चमनुबिभेद ŚatBr.(K.)II.vi.1.11; जुहूरसि घृताचीत्येतैः प्रतिमन्त्रमनूचीरसंस्पृष्टाः स्रुचः प्रस्तरे सादयति ĀpaŚS.ii.9.15; असंसक्ताः स्रुचोऽनूचीः सादयति MānŚS.18.15; असँस्पृष्टाः सादयत्यनूचीः (स्रुचः) VārāŚS.I.iii.3.21; **4 little less** अथ चतुरः स्रुवानुन्नयति पूर्णान्वानूचो वा भूरिडा भुव इडा सुवरिडा भूर्भुवः सुवरिडेति BaudhŚS.i.73.18; BhārŚS.vi.11.4; **5 being on both sides** अधिमन्थनं शकलं निदधाति ... वृषणावन्वञ्चौ वृषणौ स्थ इति BaudhŚS.i.115.8; **6 downward** प्राचीमुदीचीं वावृत्यान्यः शूद्राद्दोग्धि न संमृशति यथोपलम्भमनूचो वा HirŚS.iii.7.18 (342.6) (comm. स्तनमूलादग्रपर्यन्तम्); तां त्वा घृतस्य धारया जुहोमि वैश्वकर्मणीं स्वाहा। यानूची। निपद्यसेऽहं संराधनी इति BhārGS.1.5(5.3); **7 turned frontward, i.e. eastward** बृहद्रथन्तरे ते पूर्वौ पादौ श्यैतनौधसे अपरौ वैरूपवैराजे अनूची शाक्वररैवते तिरश्चो इत्येतैः पृथगङ्गान्यन्वर्थम् LāṭyāŚS.iii.12.6; DrāhyŚS. x.4.7 (comm. प्राचीनफलके); **8 horizontally straight** "तिर्यञ्चं स्फ्यं धारयित्वा संप्रैषमाह यद्यन्वञ्चं धारयेत् स्फ्यो वज्रेणाध्वर्युं क्षिण्वीत" इति धारयितुर्भिन्नमध्वर्युं दर्शयति इति प्राप्ते ... यत्तु लिङ्ग, तत् यद्यध्वर्युरन्वञ्चं धारयेत् तदा स्फ्यस्तं क्षिण्वीतेत्यर्थेऽपि बाधकाभावात् धारणप्रैषयोराध्वर्यवत्वेऽप्युपपन्नम् BhāṭṭDī.ii.72.23 (*on* iii.8.12); **9 being in accordance with, agreeable, friendly, favourable** यानूची संराधन्यै प्रसाधन्यै सदसस्पतिं युक्तो वह जातवेद इति ... आहुतीर्जुहोति BhārGS.1.13 (14.2); ĀgniveGS.i.5.1 (26.21); यामिमां वदसि वाचमनूचीम् भागधेयमिव पक्कमिदं नः Yādavā.21.26; **10 the word *anūcī*** (अन्वच्यानुलोम्ये) अयुक्तोऽयं निर्देशः। अनूचीति भवितव्यम्। सौत्रोऽयं निर्देशः MahāBh.ii.177.5 (*on* iii.4.64)

अन्वञ्चम् (anváñcam) *adv.* **1** behind अन्वञ्चं मा पात TaiS.I.viii.12.3; प्लक्षशाखाभिरितरान्पशूनश्वे पर्यङ्ग्यान्। आग्नेयं कृष्णग्रीवं पुरस्ताल्ललाटे। पौष्णमन्वञ्चम् ĀpaŚS.xx.13.12; **2A** downwards (from the head to the feet) यज्ञो वै पवित्रपतिर्यज्ञायैवैतत्पुनीते यस्मै कं पुनं तच्छकेयमिति यज्ञं शकेयमित्येवैतदाहान्वञ्चं पावयत्यन्वङ्हि पुरुषं प्राणः KāṭhS.23.1 (ii.74.14); KapiKaS.35.7 (183.25); अन्वञ्चं पावयतीत्येके ĀpaŚS.x.7.8; **2B** straight in the same direction तद्रात्रे रूपं क्रियते। अथेध्ममादीप्यान्वञ्चं हरेयुः JaimiBr.1.63; **2C** horizontally straight दर्शनं भवति तिर्यञ्चं स्फ्यं धारयेत् यदन्वञ्चं धारयेद् वज्रो वै स्फ्यो वज्रेणाध्वर्युं क्षिण्वीत ŚābaBh.1129.4 (*on* iii.8.23); **3** after, afterwards पवित्रं दर्भाः पवयत्येवैनं तदथेध्ममादीप्यान्वञ्चं हर्तवै ब्रूयाद् ŚatBr.XII.iv.4.7.

अन्वञ्चमाना (anv-añcamānā) *adj.* (*f.*) going after or following अन्वञ्चमाना जननी ... परामृशत् BhāgP.x.9.10.

अन्वञ्चित (anv-añcita) *adj.* gone after or followed किंचिदन्वञ्चिताय। मायासारङ्गकायाभिमुखनिजमुखप्रस्फुरद्भिः स्फुलिङ्गैरुन्नद्धायास्मि बद्धाञ्जलिरवनिसुतानायकस्याशुगाय RāmBāSta.52.

अन्वञ्ज् (anv-añj-) VII. P. to anoint after क्षोधुका हास्य प्रजा भवति तमन्तरतः प्रक्षाल्याज्येनान्वनक्ति मेध्यमेवैनत्तत्करोति ŚatBr.XII.v.2.5.

अन्वतस् (anv-atas) *adv.* afterwards, consequenly or successively समानमस्तु वो मनो ज्येष्ठं विज्ञानमन्वतः AV.(P.) ix.4.10; ix.4.12[Viśva.]; आघोष्य भेरीं प्रथमं ध्वजारोहणमन्वतः। ततोऽङ्कुरार्पणम् PāraS.16.33.

अन्वता (anvatā) *f.* name of a daughter of Ariṣṭā अनवद्यामनवशामन्वताम् ... अरिष्टाष्टौ व्यजायत VāyuP.ii.8.48.

अन्वतिमुच् (anv-atimuc-) VI.U. (pass.) to be released or liberated एतत्सौमं यदभिषुण्वन्त्येषा वै सौमस्यातिमोक्षिणी तनूर्यानितानंशून्प्रवृहन्त्येवं वा एतं लोकं यजमानोऽन्वतिमुच्यते MaiS.iv.7.7(iv.102.2) [Viśva.]

अन्वतिषिच् (anv-atiṣic-) VI.P. **A** to sprinkle after विष्णोः स्विदेवं यज्ञस्य विक्रान्तमकर पोऽन्वतिषिञ्चति शान्त्यै MaiS.i.8.9 (i.130.13); iv.8.9 (iv.118.11); **B** to sprinkle across or to pour out रुद्रायं पशूनपिदध्यात्। अपशुर्यजमानस्स्यात्। यदपोऽन्वतिषिञ्चेत्। अनाद्यमग्नेराप: TaiBr.I.iv.3.6; BaudhŚS.ii.193.11; MānŚS.100.3.

अन्वतिषिच्य (anvatiṣic-ya) *ger.* having sprinkled after न कालमवधारयति। ततोऽत्रापोऽन्वतिषिच्य गामन्वत्यावर्तयेत् BhārŚS.ix.14.7; यस्य ... हविषि वा निरुप्ते पुरुषो श्वानो रथो वान्तरागनी वीयाद् ... तदत्रापोऽन्वतिषिच्य गामन्वत्यावर्तयेत् ĀpaŚS.ix.10.15; HirŚS.xv.3.25(297.24); गोमयीरपोऽन्वतिषिच्य गोभिराक्रमयेदित्येके VaikhāŚS.20.11; 20.19.

अन्वती (anv-atī-) II.P. to pass over to, to overtake अतिच्छन्दसा सर्पन्त्येषा वै सर्वाणि छन्दांसि यदतिच्छन्दास्तथैनान्याप्मानान्वत्येति ŚatBr.IV.vi.9.13 [*but* MW. to follow]

अन्वती (anvatī) (*gr.*) the word *anvatī* असिद्धो नलोपस्तस्यासिद्धत्वान्नैषोऽवतीशब्दः। कस्तर्हि। अन्वतीशब्दः MahāBh.iii.118.13 (*on* vi.1.221)

अन्वत्यावृत् (anv-atyāvṛt-) I. Ā. (*caus.*) to cause to turn back, to make to pass across गामन्वत्यावर्तयेति MaiS.i.8.9 (i.130.11); रुद्रः खलु वा एषः। यदग्निः। यद्गामन्वत्यावर्तयेत् TaiBr.I.iv.3.6; BaudhŚS.ii.193.10; न कालमवधारयति। ततोऽत्रापोऽन्वतिषिच्य गामन्वत्यावर्तयेत् BhārŚS.ix.14.7; HirŚS. xv.3.25(297.24); यस्य सांनाय्येऽधिश्रिते हविषि वा निरुप्ते पुरुषः ... दुर्वराहैडको वा तदत्रापोऽन्वतिषिच्य गामन्वत्यावर्तयेत् ĀpaŚS.ix.10.15 (comm. गामन्वत्य गां सर्वतोऽनुगमय्यावर्तयेत्); प्राक् प्रधानयागाद्गोमयीरपोऽन्वतिषिच्य तेनैव मार्गेण गामन्वत्यावर्तयेत् VaikhāŚS.20.19.

अन्वधिरुह् (anv-adhiruh-) I. P. to ascend after (another) अन्वञ्चमन्वधिरोहेदित्याहुरनूचीं वै नावमधिरोहन्ति नौर्वैषा स्वर्गयाणी ... अन्नं चैव तच्छ्रियं च अन्वधिरोहतः AitĀ.I.ii.4.9); वसवस्त्वा गायत्रेण छन्दसा रोहन्तु तानन्वधिरोहामि राज्याय LāṭyāŚS.iii.12.8; DrāhyŚS.x.4.9.

अन्वधिष्ठित (anv-adhiṣṭhita) *adj.* presided over by, i.e. effected through सर्गाः ... कृताः असंख्याताश्च संक्षेपात् प्रधानादन्वधिष्ठितात् LiṅgaP. i. 4.54.

अन्वधी (anv-adhī-) II.P. (pass.) to be construed accordingly परतन्त्रस्त्वामेव शरणं प्रपद्ये मादृशो वा कश्चित्प्रपद्यत इति प्रथमपुरुषमन्वधीयते ŚvetāUBh.201.10 (*on* 4.21)

अन्वध्यस् (anv-adhyas-) IV.P. to throw upon after (another) अग्नये कव्यवाहनाय स्वधा नम इत्यसँसक्तां दक्षिणार्धपूर्वार्धे द्वितीयाँ हुत्वा मेक्षणमन्वध्यस्यति कञ्चुकानि पवित्रं च MānŚS.9.10; 34.8.

अन्वध्यायम् (anvadhyāyam) *adv.* **1** in the recitation or chanting (carried out according to the tradition) अन्वध्यायमवादनिशामनम् LāṭyāŚS. vi.9.5; **2** in the Vedic text इवेति भाषायां च। अन्वध्यायं च Nir.1.4(30.5); नेति प्रतिषेधार्थीयो भाषायाम्। उभयमन्वध्यायम् Nir.1.4(30.7)[according to the sacred texts, MW.]

अन्वन् (anv-an) *adj.* [अन्-वनिप्] following, Apte.

अन्वन्त (anv-anta) *m.* entablature or fillet, crescent moulding प्रतिं च प्रस्तरं चैव प्रतिवाजनमेव च। अन्वन्तं चावसानं च विधानं च विधानकम्। एततसर्वमिति प्रोक्तं पर्यायाख्यानि पण्डितैः MānaSā.16.22.

अन्वन्तरापणम् (anvantarāpaṇam) *adv.* in or along the row of inner shops वातायनगतानां च स्त्रीणामन्वन्तरापणम्। ... शुश्राव परिदेवनम् ... सुमन्त्रः Rāmā.ii.51.13.

अन्वन्नम् (anvannam) *adv.* after food, i.e. after meals अनुष्वधमन्वन्नम् Nir.4.(78.4)

अन्वपक्रम् (anv-apakram-) I.P. **A** to go or run after (another), to follow तेषां वा इन्द्रियाणि वीर्याण्यपाक्रामन् ... तानि वा इन्द्रोऽन्वपाक्रामत् MaiS.ii.3.7(ii.34.15); iv.2.12 (iv. 35.21) यो वा एतस्याभिहतस्याग्रे शकलः परापतति तमस्य तेजोऽन्वपक्रामति MaiS.iii.9.3(iii.115.20); **B** to go away from, to desert from यामदानीयाय ददाति तामस्य पशवोऽन्वपक्रामन्ति MaiS. iv.2.8(iv.29.13); ĀpaŚS.xiii.7.13; **C** to come out from हृदयमेवान्वपक्रामति हृदयान्निष्क्रामतीत्यर्थः ŚrutaPra. ii.600.25 (*on* iv.2.12)

अन्वपहन् (anv-apahan-) I.P. drive out ताँम् स्पन्द्यां कृत्वान्वपाघ्नँस्तमाच्छदिरन्वारभेते न स्पन्द्याम् VādhūŚS.iv.48.6.

अन्वपान् (anv-apān-) II.P. **A** to breathe in or out प्राणतो ह्येनामनूदनित्यपानतोऽन्वपानिति JaimiBr.2.363; **B** to breathe in over (the offering) हुत्वान्वपानिति BaudhŚS.i.209.5.

अन्वपाय (anv-apāya) *m.* after-end, i.e. rebirth श्रीभूतिः ... हिरण्यरेतसि तनुविसर्गादतिरौद्रसर्गादाहयेऽन्वपाये प्रादुर्भूय YaśasCam.ii.349.3.

अन्वपायम् (anvapāyam) *adv.* after-end, i.e. after the completion उद्धरत्यन्तलक्षणानि त्रिणवत्रयस्त्रिंशयोरन्वपायमुत्सेधनिषेधौ परिस्वानमिति NidāSū. 136.18(8.4); उद्धरति षोडशिनं चतुर्थात्। विराजमन्वपायंस्वराजोपेयुः NidāSū.147.6(8.10); 153.7(9.1); 180.13(10.6); व्यावृत्तये पृष्ठ्याभिप्लवयोः श्यैतनौधसब्रह्मसामा पौष्कलश्रुध्यौष्णिहाः अभीवर्तसुज्ञानयोरन्वपायं स्वासु NidāSū.168.10(9.11)

अन्वपिधा (anv-apidhā-) III.U. (pass.) to become or to get reabsorbed into तमेवान्वपिधीयन्ते लोका भूरादयस्त्रयः BhāgP.iii.11.28.

अन्वपेक्षितृ (anv-apekṣitṛ) *m.* respecting, i.e. considerate अगर्वितात्मा युक्तश्च सान्त्वयुक्तोऽनसूयिता(v.l. सान्त्वशीलोऽन्वपेक्षिता) MahāBhā.i.App. I. 81(143)

अन्वपेत (anv-apeta) *adj.* (used as noun) (one) who has come back or returned किं कारणं कार्तयुगप्रधान (v.l. नं) हित्वा तद्वै वसुधामन्वपद्यः (v.l. अन्वपेतः) MatsyaP.39.1.

अन्वब्दक्लृप्तम् (anvabdakḷptam) *adv.* as fixed every year कान्यन्वव्(ब्)दक्(ल)प्तं ददुः EI.i.36.23.

अन्वब्धिद्वीप (anvabdhi-dvīpa) *m., n.* the word *dvīpa* expressing the island near sea ण्योऽन्वब्धिद्वीपात् ŚākaṭaVyā.iii.1.79. (Vṛ. अब्धिः समुद्रस्तस्य समीपे यो द्वीपः तद्वाचिनो द्वीपशब्दात् ण्यो भवति)

अन्वभिप्रायम् (anvabhiprāyam) *adv.* according to the intention अन्वभिप्रायमिन्द्रियान्तरेण विषयान्तरोपलब्धिदर्शनात् PadārthaSam.308.20; NyāyKa.309.20.

अन्वभिरक्षत् (anv-abhirakṣat) *adj.* protecting after इष्टस्य दुरिष्टस्य ये यज्ञमभिरक्षन्तः। पशूनस्माकं मा हिंसीर्यज्ञमन्वभिरक्षताम् MānŚS.100.18.

अन्वभिषिच् (anv-abhiṣic-) VI.P. (pass.) to be consecrated afterwards तं चैवान्वभिषिच्येत तथा धर्मो विधीयते। अग्रो हि ब्राह्मणः प्रोक्तः सर्वस्यैवेह धर्मतः MahāBhā.xii.74.29.

अन्वभिषेणय (anv-abhiṣeṇaya-) *denom.* to assail with an army after, to march with an army against (the enemy) after किं तु अभिषेणयन्तं राजानं परिजनोऽन्वभिषेणयतीतिवत् प्राधान्यविवक्षाभेदेनावयुत्यानुवादमात्रं 'तमुत्क्रामन्तं प्राणोऽनूत्क्रामती'ति SiddhāSi.iii.160.6.

अन्वभूत्तमाम् (anvabhūt-tamām) *ind.* [*superl.* of Aorist 3rd person sing. of *anu - bhū-*] excessively enjoyed पार्श्वद्वयस्थकरिदन्तभासुरस्तत्कुम्भपीठविलुठत्कराम्बुजः। शौर्यश्रियो भुजलता स्तनद्वयीसंस्पर्शसौख्यमितरोऽन्वभूत्तमाम् HammīMaKā.12.41.

अन्वभ्यवचर् (anv-abhyavacar-) I.P. to go to or towards followingly शरद्वै रुद्रस्य योनिः स्वसांम्बिकैतां वां एषोऽन्वभ्यवचरति MaiS.i.10.20(i.160.6)

अन्वभ्यवचारम् (anvabhyavacāram) *adv.* by way of going towards followingly गिरिर्वै रुद्रस्य योनिरंतो वां एषोऽन्वभ्यवचारं प्रजाः शमायते MaiS.i.10.20(i.160.17)

अन्वभ्यवनी (anv-abhyavanī-) I.P. to carry deep into, to throw away down into (देवानाम्) तेषाम् उ स्वपतां प्रमत्तानामसुरास्तेज इन्द्रियं वीर्यमादाया-प्स्वन्वभ्यवानयन् ... अहं वै तदन्वख्यमिति। तानप्स्वन्वभ्यवानयत् JaimiBr. 3.354.

अन्वभ्यवह (anv-abhyavahṛ-) I.P. to carry forth स यत्रावभृथमभ्यवैति तदेतत्प्रतिवेशं पार्श्वतोऽन्वभ्यवहरन्ति ŚatBr.(K.)VII.ii.4.19.

अन्वभ्यवे (anv-abhyave-) II.P. **1A** to go after, to follow पर्यवायन् ... तेऽसुराः कालेयम्। तान् कालेय एवान्वभ्यवायन् JaimiBr.1.153; 1.206; स इन्द्रोऽब्रवीत् कश्चाहं चेदमन्वभ्यवैष्याव इति। अहं चेत्यब्रवीद् वरुणः। अहं वां ज्योतिर्धारयिष्यामीत्यग्निरब्रवीत्। तावन्वभ्यवैताम् JaimiBr.1.179; **1B** to pursue इन्द्रो वाव तेन साम्नासुरान् अन्वभ्यवैत्। ते बलं स्वरं विदित्वा प्रत्याद्रवन् JaimiBr.1.190; **2** to search, to look for एष उदके प्रकीर्णः शेत इति। तं हान्वभ्यवेयाय JaimiBr.3.202; अकूपारो वा अयं कश्यपस्समुद्रेऽन्तर्महद्यक्षम् एत तं पश्यामेति। तं हान्वभ्यवेयुः JaimiBr.3.203; **3** to attack ते देवा अब्रुवन्नर्धिनो वास्य भुवनस्याभूम कथं सत्रा रात्रिमभिजयेम रत्नैरन्वभ्यवायामेति JaimiBr.1.211.

अन्वभ्यारुह् (anv-abhyāruh-) I.P. (*caus.*) to cause to grow or rise from एंकस्यां पश्चात्संभिनत्त्यनुसंतत्या उंपेमां२ वंपति। नैमांमन्वभ्यांरोहयत्क्षत्रं२ वां इंन्द्रः MaiS.i.10.13(i.153.7)

अन्वभ्युपे (anv-abhyupe-) II.P. to search अकूपारो वा अयं काश्यपः समुद्रे तं महद्यक्षं एत तं पश्यामेति तं हान्वभ्युपेयुः LuptaŚāṭyāyanaBrāhmaṇa 46.20.

अन्वय् (anv-ay-) I.P. [*but* PW. MW. *anv-i*] (*irr.*) [DhātuPā. 1.935] to reach, i.e. to experience तेषु शस्त्रमिव शास्त्रमपि निष्फलं येषां प्रतिपक्षदर्शनाद्भय-मन्वयन्ति चेतांसि NītiVā.10.19.

अन्वय (anv-áya) *m.* [also *n.*, Liṅgānu.(Pā.)107.19] **1A** follower, companion, friend **Bi** act of following, i.e. going after **ii** following, i.e. accompanying factor **C** access, entry **2** possession, endowment **3A** application, employment **B** appendage, affixation **4Ai** line, lineage, race, dynasty **ii** head of the family or lineage, one standing at the head in a geneological table **B** descendent, progeny, issue, child, son **Ci** family-relation, relative **ii** marriage-relation **Di** family, descent **ii** family studying Āyurveda **iii** purity of family **iv** native country, motherland, ancestral abode **v** noble family **vi** inheritance **Ei** origin, i.e. cause **ii** root, i.e. bottom (of tree) **iii** origin or source **5Ai** connection, association, relation **ii** connection, i.e. transference **iii** connection, i.e. contact **iv** relation of similarity **B** syntactic relation (between two words), construction, construing **Ci** semantic relation (betweeen two meanings), sense-relation **ii** relation between word and meaning, i.e. signification (viz. denotation, indication, suggestion) **iii** etymology **D** relation, i.e. identity **6Ai** positive agreement of words [Inst.] by positive agreement of words **ii** positive affirmation **iii** positive, i.e. favourable condition **B** (Buddh.) causal relationship **Ci** positive invariable concomitance (between probans and probandum which makes probans establish probandum in Indian syllogism) **ii** positive invariable concomitance (between probans and probandum in the co-subject) **Di** positive or logical reasoning or inference **ii** positive implication **7Ai** continuation, recurrence, persistence, succession **ii** commonness **Bi** tradition **ii** convention, custom **C** continuous stream **8Ai** immanence or inherence, one of the five forms of elements **ii** immanence, three-fold form of *prakṛti* **Bi** existence or presence **ii** constant object **C** exclusion or separation **9A** a type of knowledge **B** knowledge, cognition **10** accumu-lation, acquisition (of merits) **11** propitiation **12** purport, tenor, objective, idea **13** help or assistance **14A** harmony, unanimity **B** (all-) embracing character **15** form or guise **16** gain, i.e. victory **17** word or expression *anvaya* **1A** follower, companion, friend मित्रांवरुणौ ... । पंरान्कृणुष्व दासांन् दैवींवंशानन्वंयिनः। अधिष्ठांय पदां मूर्ध्नि सान्वंयाञ्छश्वतीः समाः ṚV.(Khila.) iii.16.5; आज्ञा तव हि राजेन्द्र कार्या पुत्रैः सहान्वयैः MahāBhā.v.93.14; यत्राधर्मं प्रणयते दुर्बले बलवत्तरः। तां वृत्तिमुपजीवन्ति ये भवन्ति तदन्वयाः MahāBhā.xii.94.1; **1Bi** act of following, i.e. going after अन्वयस्य प्रकृतिरित्याख्या ŚāṅkhāŚS. i.16.2; अन्वयस्तु ... अनुगमने NānārthāSaṁ.ii.11.2; BrahmSūBh.(Śrī.)i.480.2 (*on* i.3.35); **1Bii** following, i.e. accompanying factor विरेचनं तु पित्तस्य (ऊर्ध्वगतस्य) जयार्थं परमौषधम्। यश्च तत्रान्वयः श्लेष्मा तस्य चानधमं स्मृतम् CaraS.ii.2.13 (comm. अनुबन्धस्वरूपः); ii.2.16; **1C** access, entry पान्थस्त्रीगृहमिष्टलाभकथनाल्लब्धान्वयेनामुना। संप्रत्येत्य निर्गलं बलिभुजा मायाविना भुज्यते BhallāŚ.21; संवर्गविद्यायां ब्राह्मणक्षत्रिययोरेवान्वयो दृश्यते VedāntSā.(Rā.) 109.5 (*on* i.3.35); **2** possession, endowment गुणान्वयो यः फलकर्मकर्ता कृतस्य तस्यैव स चोपभोक्ता। सः ... प्राणाधिपः संचरति ŚvetāU. 5.7; दशद्वारपुरं देहम् ...। षडाधारावरकं षडन्वयमहावनम् YogŚiU. 1.166; 5.3; **3A** application, employment अथातो अहीनाः। तेषामुक्तो द्रव्याणामन्वयः NidāSū. 131.2 (8.1); अथ द्रव्यसमुद्देशः। यानि यथास्थानं व्याख्यातानि [तानि] यान्ययथास्थानं तैरेवाष्टभिः पर्यायैस्तेषामन्वयं समन्वीक्षेत NidāSū.155.17 (9.3); [संप्रयोगः ... अन्वये Vaija. 268.45; NānārthāSaṁ. ii.17.20; ViśvaLoK. 57.64; KośaKaTa. 2.4175]; **3B** appendage, affixation निरस्कृतेति ह्युपसर्गकारितः (सकारः) तदन्वयादाचरितं (क्रमं विद्यात्) तु पञ्चभिः ṚPrāti. ii.11.5 (comm. उपसर्गान्वयात्); (भावना) सा च ... आख्यातप्रत्यया-न्वयेऽन्वयात् YuktiSneha.157.24 (*on* i.1.7); **4Ai** line, lineage, race, dynasty तत्र होता बभूवाथ ब्राह्मणश्चण्डभार्गवः। च्यवनस्यान्वये जातः MahāBhā.i.48.5; भरतस्यान्ववाये हि (v.l. °न्वये जाता) देवकल्पा महौजसः। ... बहवो राजसत्तमाः MahāBhā.i.69.50; प्रजापतेस्तु दक्षस्य मनोर्वैवस्वतस्य च। भरतस्य कुरोः पूरोरजमीढस्य चान्वये। यादवानामिमं वंशं पौरवाणां च सर्वशः MahāBhā.i.70.1; य ईर्ष्युः परवित्तेषु रूपे वीर्ये कुलान्वये। सुखे सौभाग्यसत्कारे तस्य व्याधिरनन्तकः MahāBhā.v.34.40; xiii.4.2; रघूणामन्वयं वक्ष्ये RaghuVa.1.9; RāmāCam.1.30; BālBhā.1.6; अमंस्त चानेन ... स्थितिमन्तमन्वयम् RaghuVa.3.27; 6.41; 9.76; रावणावरजा ...। सा सीतासंनिधावेव तं वव्रे कथितान्वया RaghuVa.12.33; 15.50; भवन्ति ये मनोः पुत्राः ...। तदन्वयोद्भवैश्चैव तावद् भूः परिपाल्यते ViṣṇuP.iii.2.48; महाभोजस्त्वतिधर्मात्मा तस्यान्वये भोजाः ... बभूवुः ViṣṇuP. iv.13.7; iv.14.5; भरतस्यान्वये कस्य का च सृष्टिः पुराभवत् MatsyaP.4.23; भविता मानुषो राजा चाक्षुष्यस्य त्वमन्वये BrahmāṇḍP.i.13.69; i.35.109; तद्युक्तमुपधाशुद्धमन्वयेन गुणेन च। साचिव्यं लम्भयन् मौलं न प्रमाद्यति भूपतिः JānaHa.10.37; एतत्कुमारयुगलं वयसान्वयेन श्यामोन्नतेन वपुषा ...। तां मैथिलीतनयसंभविनीमवस्थामादाय मामतितरां तरलीकरोति KundaMā.5.15; ऋषिवंशजः स यदि दैत्यकुले यदि वान्वये महति भूमिभृताम्। चरतस्तपस्तव वनेषु सहा न वयं निरूपयितुमस्य गतिम् Kirātā.6.36; कटच्छूरीणामन्वये ... श्रीकृष्णराजः EI.ix.297.3; xii.33.3; vi.297.3; ब्रूहि दूरविभिन्नानामृद्धिशीलक्रियान्वयैः। हनूमन्कीदृशं सख्यं नरवानररक्षसाम् Bhaṭṭi.9.123; योऽप्ययं नामभेदान्वयो लोके प्रतीतिभेदः सोऽसत्यपि जातिभेदे व्यापारविशेषानुष्ठानात् अन्वयाच्च स्यात्। वैद्यवणिग्व्यपदेशादिवत् PramāVāSvopVṛ.106.4; महात्मनस्तस्यान्वये ... सुस्थिरवर्मा नाम महाराजाधिराजो जज्ञे HarṣaC.295.1; श्रीमेघाचार्य्यस्यान्वयस्य शासनं वैद्यान्वयश्रीवज्ज्रवर्म्मणा लिखितम् EI.ix.101.32; चालिक्यानामा(Read म)न्वये ... श्रीपुलकेशिवल्लभः EI.viii.232.5; यो रक्षति स्म गरुडात् खलु सं(शं)खचूडं। तस्यान्वये नरपतिः समभूत् कपर्द्दी EI.xii.261.4; न हि राजकेसरिणामुदारस्यान्वयस्य युज्यते हरिणस्तनुः AvantiKa. 51.4; मनोर्वैवस्वतस्यान्वये राजानः MahāvīC.4.17; यः पूर्वेषां नः कुलस्य(v.l. अन्वयस्य) प्रतिष्ठा देवः साक्षादेष धाम्नां निधानम् MahāvīC. 7.21; स इन्द्रराज्ञा(ज्ञो)न्वये ... °श्रीदन्तिदुर्गराजः ... समाज्ञापयति EI.xxv.29.5; ईदृशाः प्रागजायन्त राजानो यदिहान्वये। तद्वसिष्ठचरोरैन्द्राबार्हस्पत्यस्य वैभवम् AnargaRā. 7.133; राज्ञां ब्रह्मप्रसूतानां वंशस्त्रैकालिकोऽन्वयः BhāgP. xii.7.16; आकल्पान्तम्भुवि स्थेयादन्वयः पाण्ड्यभूभृताम् EI.xvii.298.3; करिकालस्यान्वये काश्यपगोत्रः नन्दिवर्म्मा नाम नृपतिरभवत् EI.xi.345.5; इन्दुः ...। तस्माद् वं[शो] यदूनाम् ...। [त]त्रान्वये विततसात्यकिवंशजन्मा श्रीदन्तिदुर्ग्गनृपतिः ... अभूत् EI.ix.29.7; ix.34.8; साधुसंपादितो हि राजपुत्राणां विनयोऽन्वयमभ्युदयं न च दूषयति NītiVā.24.71; अहो मत्पूर्वपुण्यसंपादितावलोकनदिव्यद्विजोत्तमान्वयसंभवसदनपतङ्गमिथुन, कथयतां भवन्तौ कथमहं पापकर्मा इति YaśasCam. ii.286.23; बलिर्वैरोचनो नाम ... तस्यान्वये समुद्भूतः पृथिवीपालसत्तमः EI.xvii.4.18; शैवानामन्वयेस्मिन् ... श्रीमांश्चूडाशिवोभूत् EI.xxii.130.7; कमन्वयमलंचकार सुकृतशालिनां वरेण्यः UdaySuKa.113.6; वाल्मीकिमहर्षितः प्रवृत्ते महीयस्यन्वये कवीनामवतीर्णमात्म(?त्मा)-नमात्मा(?त्म)नैव लिख्यमानमद्राक्षम् UdaySuKa.153.11; न पुत्रत्वमहं प्राप्तस्तव देव चतुर्मुख। तवान्वये गमिष्यामि पुत्रत्वम् BhaviP. 232A.26(i.155.42); मातर्वरो देयः ...। रामकृष्णसमौ बालौ भवेयातां ममान्वये Bhavi-P.468A.12(iii(3).4.24); सूर्यवंशस्य विस्तरम् ... नारदः परमार्थवित्। उवाच

... समाभाष्य मुदान्वयम् DevīBhāP.vii.2.9; कौशिकस्यान्वये जातो वेदवेदाङ्गपारगः PadmP.ii.47.28; ii.122.9; ज्ञातयः ऊचुः ...। या प्रतिष्ठार्जिता पूर्वैरस्माकं निर्मलेऽन्वये PadmP.iii.23.21; श्रीकृष्णस्यान्वयं ब्रूहि पुण्यात्पुण्यतरं हि मे ĀdiP.12.13; महाबला यत्र नृपा बभूवुः। अस्यान्वये ह्युत्पलराजनामा iii.344.43; viii.141.3; त्रिकलिङ्गमहीभुजां गं[ां*]ङ्गानामन्वयमलङ्करिष्णोवि(Read र्वि)ष्णोरिव ... गुणमहार्णवमहाराजस्य पुत्रः EI.iv.189.11; ix.96.10; xi.149.13; जीमूतवाहनः ...। तस्यान्वये ... कपर्दी सीलारवंस(श)तिलको नृपतिर्व्व(र्ब्ब)भूव EI.xxv.56.4; अत्रान्वये ... भरतो व(ब)भूव EI.xii.211.3; ii.3.3; xxi.94.4; तस्यान्वये ... श्रीकंक(Readकक्क)देव ... व(ब)भूव EI.xiv.299.11; श्रीलोलार्क्कः समजनि ... प्रथितमहसामन्वये दाहिमानां EI.xxii.61.18; तस्योक्तदुर्गतिकस्य ब्राह्मणस्य वृत्तमाचारं कुलमन्वयम् ... पोष्यवर्गं च ज्ञात्वा राजा ... वृत्तिम् ... प्रकल्पयेत् Aparā.938.25 (*on* 3.43); तत्पुत्रः चा(Read श्चा)हमानानामन्वये ...। जिंदराजाभिधो राजा EI.xi.31.2; शकुनेनामुना वत्स वृद्धिमेवाधिकाधिकाम्। गामी पुरुषयुगाणि नव यावत्तवान्वयः PariPar.8.326; परंपरीणोऽस्मि पुत्रपौत्रीण इहान्वये ते DvyāśraKā.18.24; भूपतिः ... तस्यान्वये समभवत् प्रथितः पृथिव्या नाथः EI.ii.10.6; तेषामनूजस्य कलिंगराजः ...। जातोन्वये EI.xxii.165.8; चौलुक्यानामिहान्वयः। तत्रोदपद्यत श्रीमान् EI.ii.423.5; उत्तेजितं रामतया कुलं यदुद्वेजितं तद् भवता जिनत्वे। इत्यन्वयं स्वं प्रति संदिहानो मन्दप्रभस्सूरिरिवाद्य सूर्यः PṛthvīVi.1.48; ग्रहपत्यन्वये श्रेष्ठिपाणिधरस्तस्य सुत(?:) EI.i.153.1; पुरूरवःप्रभृतिभिः नृपैर्योववृधन्वयः (Read °भिर्नृपैर्यो ववृधे न्वयः) EI.ix.185.4; स श्लाघ्यस्तमुपस्तुवन्ति विबुधास्तेनान्वयः पावितः ... येन श्रीहरिपादपद्मरजसि न्यस्तं कदाचिन्मनः SaduktiKa.66.14; अथान्वये तस्य बभूव रक्षिता क्षितेरुदारस्सगरो नरेश्वरः EI.vii.153.7; पूषा ...। अथास्य पुत्रो मनुरादिराजस्तदन्वयेऽभूद्भुवि कार्त्तवीर्यः EI.xxiii.4.2; श्रुतेराधारः परमार इत्यजनि तन्नामाऽथ तस्यान्वयः। श्रीधूमराजः प्रथमं बभूव EI.viii.210.19; कश्यपाख्यस्ततस्तस्य नारंगो मुनिरन्वये ... ददर्श महानदीं EI.v.110.3; अन्वये गुरवस्तस्य श्रीमुनिचन्द्रसूरयः। सन्ति PrabhāC.171.11; रेजे ... अशीतरुचोऽन्वयः RāghPāṇ.(Ka.)2.44; प्रासाद इव मेऽन्वयः ŚāliC.3.47; यस्यान्वयः काकतिक्ष्मापानाम् ... सोऽयम् ... विजयते श्रीवीररुद्रो नृपः PratāYaBhū.40.9; 198.11; राजा लखणसेनः। तस्यान्वये राजा रत्नपुञ्जः PurāPraSaṁ.84.2; 102.26; सुधानाथः ...। उदभूदन्वये तस्य यदुनामा महीपतिः EI.xxv.192.8; xv.20.9; रवेरन्वये जातेनापि कृतः श्रमः RājTa.(Śrī.)1(5).24; तद्वंशे देवकीजानिः ...। यशस्वी तुळुवेंद्रेषु तदा यदोः कृष्ण इवान्वये EI. i.363.10; xiv.236.18; श्रीउशवंशे विशदे विशाले[।।] तस्यान्वयेऽमी पुरुषा प्रसिद्धाः EI.ii.43.12; xii.221.32; मुनिरस्ति भरद्वाजः ... तस्यान्वये महत्यासीत् ... श्रीमानप्पयदीक्षितः Gaṅgāva.1.39; अद्यायमन्वयः प्रतिष्ठितो भृगोः NīlaVi.63.4; प्रशंसनीयः कतमोऽयमन्वयः प्रकृष्टधाम्नोरनयोः समुद्भवात् Rāgh.4.10; पुत्राद्येति। अन्वयो वंशपरंपरा BālamBha.ii.68.7 (*on* 2.51); ससारः संसारस्तनुरतनुपुण्येयमपि मेऽन्वयः पूतो भूतो जनिरपि जनोत्कर्षजननी Manmatho.432.15; सोमस्यान्वये ... अस्ति चालुक्यवंशः EI. xv.350.1; महानन्वयः पल्लवानाम् EI. xix.113.5 ; **4Aii** head of family or lineage, one standing at the top in a geneological table उभयमेव वदन्ति मनीषिणः ... बलनिषूदनमर्थपतिं च तं श्रमनुदं मनुदण्डधरान्वयम् RaghuVa. 9.3 (Malli. मनुरिति यो दण्डधरः स एवान्वयः कूटस्थो यस्य तमर्थपतिम्); **4B** descendent, progeny, issue, child, son त्रयस्त्रिंशत इत्येते देवास्तेषामहं तव। अन्वयं संप्रवक्ष्यामि पक्षैश्च कुलतो गणान् MahāBhā.i.60.36; इमे सर्वपाञ्चाला दुःषन्तपरमेष्ठिनोः। अन्वयाः कुशिका राजन् जह्नोरमिततेजसः MahāBhā.i.89.29; अग्निराग्रयणो नाम भानोरेवान्वयस्तु सः MahāBhā.iii.211.13; सर्वस्वं चान्वये सति। आपत्स्वपि न देयानि नव वस्तूनि सर्वदा DakṣaSm.3.19; AgniP. 256.26; ŚukraNī.4(5). 310; वेदविद्यावितानानि विक्रीणीत न कर्हिचित्। नापत्यानि रसाद्यानि भूवृत्तिं चान्वये सति BṛParāSm.6.264; प्रियव्रतान्वया ह्येते चत्वारो मनवः स्मृताः। ... प्रियव्रतः ... लब्धवानात्मवंशजान् ViṣṇuP.iii.1.24; स राजा तस्य पुत्रश्च तत्पौत्राश्चान्वयस्ततः MārkP.118.30; प्रेष्ठं तिष्ठन्ति चाप्रजाः। तथान्वयास्तु संभूताः BrahmāṇḍP.i.7.40; सप्तर्षयो मनुर्देवाः पितरश्च चतुष्टयम्। मूलं मन्वन्तरस्यैते तेषां चैवान्वयाः प्रजाः BrahmāṇḍP.i.36.21; विभजेरन् सुताः पित्रोरूर्ध्वं रिक्थमृणं समम्। मातुर्दुहितरः शेषमृणात् ताभ्य ऋतेऽन्वयः YājñaSm.2.117 (Mitā. पुत्रादिः); स्वं कुटुम्बाविरोधेन देयं दारसुतादृते। नान्वये सति सर्वस्वं यच्चान्यस्मै प्रतिश्रुतम् YājñaSm.2.175 (Mitā. अन्वयः पुत्रादिः); अन्वयः पुत्रा इत्यर्थः BālaKrī.i.243.16 (*on* 2.121); Aparā. 779.14 (*on* 2.175); CaturCin.i.44.7; DīpKa.54.25 (*on* 2.117); VīraMi. 576.17 (*on* 2.117); 652.1 (*on* 2.175); VīraMi. (Āhnika.) 12.11; VīraMi.(Vyavahāra.)276.4; BālamBha.iii.140.27 (*on* 3.250); धर्मनेत्रस्य कीर्तिस्तु सज्ञितस्तत्सुतोऽभवत् । महिष्मः सज्ञितस्याभूद्भद्रश्रेण्यस्तदन्वयः KūrmaP.238.18 (1.22); अविद्यमानान्वयस्य सर्वस्वदानं सान्वयस्य तु सोपस्मार-गृहदानमिति व्यवस्था Mitā. 427.19 (*on* 3.250); रथ्याशुकरतुल्यानां पापिनां बहुलोऽन्वयः BṛKathāMañ. iv.1.30; सर्वेषामतोऽन्यदेशजातिकुलधर्माणामन्वया इति। ... अन्वयाः संतानाः प्रत्येतव्याः VīraMi. (Paribhāṣā.)57.25; **4Ci** family-relation, relative योऽन्वयो मातृकस्तस्य स एनमभिपेदिवान् MahāBhā.vi.86.66; vi.86.69; अथवा अन्वयोऽनुगमनसंबन्धः स यस्यास्ति पुत्रभ्रात्रादिः स्वामिनोऽनुगतः सान्वयः ManuBh.ii.167.8 (*on* 8.198); ii.167.15 (*on* 8.198); **4Cii** marriage relation देवरातानां त्रयः प्रवराः। वैश्वामित्रदेवरातऔदलेति। एषां विश्वामित्रजमदग्निभ्यां नान्वयः BālamBha.i.182.12 (*on* 1.53); **4Di** family, descent आर्यवेशाः ...। स्वगुणेषु परिख्याता नामरूपगुणान्वयैः Rāmā.1.267*(3); अहं तस्य पुरुषस्य प्रवृत्तिमन्वयं च ज्ञात्वा शीघ्रमागमिष्यामि Avimā.1.5(39); 1.6(15); यः सेर्ष्यः परवित्तेषु ... कुलेऽन्वये। ... तस्य व्याधिरनन्तकः Tantrākhyā.43.29; SūktiRa. 63.1; सर्पस्य चान्वयेजाताः क्रूराः सर्पाश्च राक्षसाः BrahmāṇḍP. ii.7.97; आहारप्रीत्यभिद्वेषप्लवनादिक्रियासु कः। जात्यन्वयप्रसिद्धासु प्रयोक्ता मृगपक्षिणाम् VākyaPa.2.150; साध्ये निश्चितमन्वयेन घटितं बिभ्रत् सपक्षे स्थितिम् ... यत् साधनं सिद्धये MudrāRā. 5.10; कोऽन्वयः किमभिजनः किं नाम किलायम् AvantiKa.145.16; गौरी ... तस्या एवान्वयः सदा श्लाघ्यः KuṭṭaMa.167; यस्यान्वयः साहसवेगभाजः तस्यैकशूरस्य शिरः सदोद्यम् RāmC.23.36; मातामहप्रमातामहयोर्यान्वये जाता सा ... पञ्चमीं यावन्न विवाहयितव्या ManuBh. i.208.1 (*on* 3.5); प्रसारयन्दिशि बहुशाखमन्वयम्। ... जनस्य यः समजनि कल्पभूरुहः RāghPāṇ.(Dha.)2.22 (comm. पुत्रपौत्रादयो यस्मिंस्तथाभूतम् अन्वयमाम्नायम्); सप्तभिस्तु शतैरस्य न मुञ्चत्यन्वयं रमा TantrRā.25.76; एवमन्वयविद्याभ्यां वृत्तेन च समुच्छ्रिताः। त्रिशुक्ला नाम विप्रेन्द्राः SkandP.i(2).5.120; प्रदर्शितनिजान्वयपरंपरायातापहसितसुरसुन्दरीविभ्रमरम्भोरुसंदर्भाः YaśasCam.i.215.1; i.287.3; न खल्वसमानविग्रहः पुरुषाणामनारभ्य कांचिन्महतीमापदमुपशाम्यतीति मनीषयेव निजान्वयबीजसंरक्षणाय YaśasCam.ii.17.5; अलंकृतः कस्य वदान्वयस्त्वया NavaSāC.13.30; प्रसङ्गादस्य च तमसोऽप्यन्वयमवगमिष्यामि UdaySuKa. 75.21; अन्वयः सकलो वत्स मम सन्तारितस्त्वया LiṅgaP.i.64.102; ज्ञानान्वयश्रुतगुणैरपि नैव युक्ताः PadmP.v.28.164; ततः स मदनाक्रान्तो निवेद्यान्वयनामनी। गान्धर्वेण विवाहेन मां भार्यामकरोत्तदा KathāSaSāg.i.6.14; iv.1.126; उपवेश्य च पप्रच्छ क्षणादन्वयनामनी KathāSaSāg.vi. 2.109; अवोचत। तत्पृष्टा सुन्दरी चास्मै देशनामान्वयान्निजान् KathāSaSāg. xii.6.348; अस्मादेव प्रवृत्तः किमपरमयमप्यन्वयो हैहयानाम् EI.i.255.4; वर्ध्दतेयमहिमांशुचन्द्रमः संततिप्रतिकृतिर्यदन्वयवराजरामराजितोनलोद्भवः सभारतः EI.ii.183.9; धात्र्याः परित्राणमिव प्रबोधोऽपि तवान्वये। मुख्याधिकारसंप्राप्तः TriṣaŚaPuC.ii.6.204; यदण्डजाखण्डलभङ्गखण्डनात्करोति कद्रवा अदरिद्रमन्वयम्। ŚrīKaC.3.13; तं सोऽभ्यधाद्भुजङ्गेन्द्र मम नामान्वयौ कथम्। जानासि त्वम् PāṇḍaC.6.430; MalliC.6.419; अन्वयेन विनयेन ... सुकृतक्रमेण च। क्वापि कोऽपि न पुमानुपैति मे वस्तुपालसदृशो दृशोः पथि EI.viii.211.26; PurāPraSaṁ.73.16; (त्रिशुक्तः) त्रीणि विद्यान्वयवृत्तानि शुक्तानि विशुद्धानि यस्य सः CaturCin.i.14.22; तस्य राज्ञोऽन्वयं हत्वा वत्सरः स्थापितः शकैः PrabhāC.25.3; श्रीमूलराजः ... सर्वानपि राजपुत्रान् पदातींश्चान्वयावदाताभ्यामुपलक्ष्य PrabaCin.17.4; तेनान्वयावुज्व(ज्ज्व)लितावदीव्यतां द्यावापृथिव्याविव तीव्रभानुना: (Read°ना) EI.xix.170.70; सन्ततिर्गोत्रजननकुलान्यभिजनान्वयौ। वंशोऽन्ववायः संतानः AmaK. 1354; NāmaMā. 124; AbhidhāRaMā. 2.241; Vaija. 177.49; AnekāSaṁ. 2.401; 2.469; 2.541; AbhidhāCin. 503; AnekāK.882; DvīrūK.(Ha.)22; NānārthāSaṁ.ii.11.2; ŚabdaRa. (Vā.)2338; ParaNā.1977; ŚabdaRa.(Su.) 3.113; Kośa-KaTa.1.5469; KalpaK. 69.4; अनुकमन्वये AnekāSaṁ. 3.2; Liṅgānu.(He.) 79.4; AnekāTi. 3.2; परंपरान्वये AnekāSaṁ.4.268]; **4Dii** family studying Āyurveda ब्राह्मणक्षत्रियवैश्यानामन्यतममन्वयवयःशील° ... °प्रतिपत्तियुक्तम् ... भिषक् शिष्यमुपनयेत् SuśruS.i.2.3 (comm. अन्वयः आयुर्वेदाध्यायिकुलम्); **4Diii** purity of family, SuśruS.i.2.3 (comm. अन्वयः ... अन्ये वंशशुद्धिमाहुः); **4Div** native country, motherland, ancestral abode अन्वयोऽभिजनः आर्यावर्तादिः AbhinBhā. i.34.19 (*on* 1.106); **4Dv** noble family मुनिः। एवमन्वयविद्याभ्यां वृत्तेन च समुच्छ्रितः Aparā. 285.2 (*on* 1.200); अन्वयादागतान् शुद्धान् ...। सचिवान्सप्त वाष्टौ वा कुर्वीत मतिमान् नृपः Mānaso.ii.2.57; मुक्तोऽपि गौतमगुरुः समवातरत् स्वं वीक्ष्यान्वयं सुगतवत् किल दुःस्थमेषः Gurvā.327; **4Dvi** inheritance दायः पितृधने दाने यौतकादिधनेऽन्वये AnekāTi.2.146; **4Ei** origin, i.e. cause धूपनाञ्जनयोगैश्च यान्ति जीर्णज्वराः शमम्। त्वङ्मात्रशेषा येषां च भवत्यागन्तुरन्वयः CaraS. vi.3.17 (1941 Ed.) (comm. कारणम्); अन्धकारः ... भूतले पपात ... क्षितिपालेन ... प्रसङ्गादस्य च तमसोऽप्यन्वयमवगमिष्यामीति निश्चित्य UdaySuKa. 75.21; **4Eii** root, i.e. bottom of a tree प्रसारयन् दिशि बहुशाखमन्वयम्। ... जनस्य यः समजनि कल्पवृक्षः RāghPāṇ.(Dha.) 2.22 (comm. मूलसंततिं नेत्रसमूहं प्ररोपयनधोऽधो

नयन्, प्रचुरविटपस्थानम् अन्वयं बुध्नं विस्तारयन्); **4Eiii** origin or source, cf. **अन्वयदर्शन 1**; **5Ai** connection, association, relation एवं बुद्धिः प्रवर्तेत फलं स्यादुभयान्वयात् MahāBhā.v.75.11; (स्तोभानाम्) मल्लिकापुटश्चम्पकपुट इति निष्कीर्णास्वपि सुमनःस्वन्वयात् विशेषणं भवत्ययं मल्लिकापुटोऽयं चम्पकपुट इति MahāBh. i.364.22 (*on* ii.1.1); अन्वयं चापि दर्शयति MīmāSū.ix.2.36; अन्वयो वानारभ्यविधानात् MīmāSū. x.5.54; अन्वयादिति चेत्स्यादवधारणात् BrahmSū.iii.3.17; अनाविष्कुर्वन्नन्वयात् BrahmSū.iii.4.50; व्युत्थाननिरोधसंस्कारयोरभिभवप्रादुर्भावौ निरोधक्षणचित्तान्वयो निरोधपरिणामः YogSū. 3.9; TattvVai. 124.11(*on* 3.9); यदा दोषनिमित्तस्य भवत्यागन्तुरन्वयः। तदा साधारणं कर्म प्रवदन्ति भिषग्वराः CaraS.ii.8.14 (comm. अनुबन्धः); त्रिधर्मः संग्रहः संप्रयोगोऽन्वयश्च लक्षणे AbhidhSa.1.3; परस्परसवर्णाश्च स्वरा यस्मात् वृता हि वै। तस्मात्तेषां सवर्णत्वादन्वयस्तु प्रकीर्तितः VāyuP.i.26.48; अन्वयो वा षोडशिनोऽप्यस्मिन् क्रतौ ŚābaBh.1966.1 (*on* x.5.54); PramāVāSwpVṛ. 106.4; इच्छारचितसंकेतमनस्कारान्वयं त्विदम्। घटेष्वेकादिविज्ञानं ज्ञानादाविव वर्तते TattvSaṁ. 639; गवयगतसादृश्यप्रतियोगित्वस्य गोगवयौ वा सदृशद्वयं वा किंचित् युगपत् पश्यतो गवयसादृश्यस्यान्वयो द्रष्टुं शक्यते TātpaṬ.(U.)384.20 (*on* 5(6).46); स्वरूपमात्मनो बुध्येद् गन्धैर्वायुमिवान्वयात् BhāgP.vii.7.26; गुणान्वय इति। गुणैः कर्मज्ञानकृतवासनामयैरन्वयो यस्य सोऽयं गुणान्वयः ŚvetāUBh.211.10 (*on* 5.7); प्रत्यग्रूपस्य स्थास्नुत्वाज्ज्ञातुर्मोहेन चान्वयात्। कूटस्थस्यापि साक्षित्वम् BrĀraUBhVā.i.4.380; भेदेन भाति … अन्वयमन्तरेण Saṁkṣeśā.3.66 (ii.187.25) (comm. वास्तवसंबन्धम्); स्वकारणैस्तन्तुभिरेवमस्य स्वसत्तया चान्वय एव जन्म। … पटस्य Saṁkṣeśā.3.204(ii.269.19); न कुलालेन नेशेनाप्यन्वयोऽत्र प्रदर्श्यते। यतो विरुद्धतास्य स्यादसिद्धान्वयतापि वा ĪśvaSi.(U.).2.8; (मङ्गल्यं ब्राह्मणस्य स्यात्क्षत्रियस्य बलान्वितम्) अन्वयः संबन्धः ManuBh.i.91.10(*on* 2.31); स्वरेष्वपुनरुक्तानि पञ्चान्यानि तु पञ्च वै। सव्यञ्जनाव्यञ्जनत्वभेदतोऽभूद्द्विरन्वयः TantrRā.15.88; असतः शशशृङ्गादेः शशशृङ्गादिनान्वयः। घटते जातुचिन्नैवमसतां व्यवहार्यता ŚivDr.4.73; रक्तो रक्तश्रुती रक्ताद् द्विरिजः स्यात्तदन्वयैः RugVi.42.5; 'समन्वयात्' सम्यगन्वयः समन्वयस्तस्मात् Bhām.77.8 (*on* i.1.4); संसर्गः … कार्येण सह प्रयोजनप्रयोजनिलक्षणोऽन्वयः Bhām.107.1 (*on* i.1.4); एकैकस्य वाक्यस्य तत्तद्विशिष्टार्थप्रत्यायनेन पर्यवसितवृत्तिनः पश्चात्कुतश्चिद्धेतोः प्रयोजनान्तरापेक्षायामन्वयः कल्पते Bhām.257.12 (*on* i.3.33); ज्ञानैकाकारतया परमात्मनैकप्रकारस्यास्य तस्माद्भेदो देवादिरूपः। तदन्वयोऽस्य कर्मरूपाज्ञानमूलो न स्वरूपकृतः BrahmSūBh.(Rā.)81.9 (*on* i.1.1); पुरुषार्थतयान्वयः समन्वयः BrahmSūBh.(Rā.)146.13 (*on* i.1.4); VedāntSā. (Rā.)23.3 (*on* i.1.4); VedāntDī.14.8 (*on* i.1.4); पूर्वत्र प्राणमयादिष्वनात्मस्वात्मशब्दान्वयदर्शनान्नोत्तरान्निश्चेतुं शक्यते BrahmSūBh.(Rā.)627.23 (*on* iii.3.17); ऋतं पिबन्तौ … इत्यादिना जीवपरमात्मानावेव प्रयोज्यप्रयोजकभावेन कर्मफलाशनेऽन्वयादुपदिष्टौ VedāntSā.(Rā.)66.6 (*on* i.2.11); संवर्गविद्यायां ब्राह्मणक्षत्रिययोरेवान्वयो दृश्यते VedāntSā.(Rā.) 109.5 (*on* i.3.35); BrahmSūBh. (Śrī.)i.480.2 (*on* i.3.35); स्वयमनश्नतोऽपि परमात्मनः प्रयोजकतया पानेऽन्वयो विद्यते VedāntDī.33.8 (*on* i.2.11); त्रपास्य न स्यात्सदसि स्त्रियान्वयात् NaiṣC.15.3; असेविषातां सुषमां विदर्भजादृशाववाप्याञ्जनरेखयान्वयम् NaiṣC.15.36; नेदीयसी हि सरयूस्तपनोद्भवेयं भागीरथीयमुदयः सगरान्ममापि। इत्यन्वयाद्रघुकुले यदि पक्षपातः PrasaRā.5.52; उत्तेजितं रामतया कुलं यदुद्वेजितं तद्भवता जिनत्वे। इत्यन्वयं स्वं प्रति संदिहानो मन्दप्रभस्सूरिरिवाद्य सूर्यः PṛthvīVi.1.48 (comm. संबन्धम्); अन्वय उपपत्त्यादिलिङ्गम् BrahmSūBh.(Ma.)4B.3 (*on* i.1.4); मुख्यवृत्त्यान्वयः समन्वयस्तस्मात् VedāntPāSau.17.17 (*on* i.1.4); सम्यग्वाच्यतयान्वयः समन्वयः VedāntPāSau.18.22 (*on* i.1.4); पूर्वत्रानात्मनि प्राणादावात्मशब्दान्वयदर्शनात् VedāntPāSau.309.21 (*on* iii.3.17); 381.7 (*on* iii.4.49); पाकला येऽन्वये ब्रह्मंस्त्वयोक्तास्तान्प्रचक्ष्व मे Hastyāyur. 56.13(1.9); स नीरक्षीरवत्क्वापि तिलतण्डुलवत्क्वचित्। पांसूदकवदन्यत्र दृश्यते बहुधान्वयः BhāvPra.(Śā.)151.10(6); अथार्थप्रकृतीनां तदवस्थापञ्चकस्य च। अन्वयो ह्युपसंहारक्रमारम्भक्रमाश्रयः BhāvPra.(Śā.)207.8(7); अन्वयस्तु भेदस्य प्राणबन्धुः ŚatDū.242.25; धर्मसूकररूपस्य तवासौ क्षमयान्वये। उत्पात इव भूतानां उद्बभूव भयानकः Yādavā.16.27 (comm. संपर्के); ब्रह्ममननाद्यनुरूपेण स्थातुमिच्छेत्। कुतः। अन्वयात्। तिष्ठासेत् दम्भादिराहित्यस्येव प्रकृतेऽन्वयसंभवात् VedāntKau.381.18 (*on* iii.4.49); समन्वयशब्देन मुख्यया वृत्त्या अन्वयः प्रतीयते NyāySu.(Ja.)229B.7 (*on* ii.1.1); (निरन्वये शतं दण्डः) अन्वयो द्रव्यस्वामिनां संबन्धः ManvaMu.348.13 (*on* 8.331); सविकल्पकदशायां तु गुणस्य गुणिना सह अन्वयः TantrRaha.9.18; (अनाविष्कुर्वन्नन्वयात्) गोपने मुख्यं हेतुमाहान्वयादिति AṇuBh.299.18 (*on* iii.4.49); स्वस्वरूपात्तदीयाद्वा जातो(?ता) यत्किंचिदन्वयात्। समर्था … सान्द्रतमा मता UjjvaNīMa.412.4; न हि सम्भवत्येवं स्तुतिविधानयोरन्वयः UpaParā.2.15; परस्परनिरपेक्षस्यानेकस्यैकस्मिन्नन्वयः समुच्चयः SiddhāKau. 202A.10 (*on* ii.2.29); सर्ववेदवेद्यत्वं विष्णोर्युक्तं कुतः समन्वयात्। अन्वयः तात्पर्यलिङ्गम् GoviBh.11.9 (*on* i.1.4); अन्वयश्चाधारताधेयता वा सोऽपि साक्षात्परंपरासाधारणः BālamBha. i.170.30 (*on* 1.52); i.171.3 (*on* 1.52); अन्वयः संबन्धः स चक्षुरादेर्विवक्षितः BālamBha.ii.324.3 (*on* 2.266); **5Aii** connection, i.e. transference अन्वयं चापि दर्शयति MīmāSū. ix.2.36; अन्वयो वार्थवादः स्यात् MīmāSū. ix.2.38; न … एवंजातीयकाः स्तोभाः संबध्येरन्निति। अन्वयात्संबध्यन्ते ŚābaBh. 1728.11 (*on* ix.2.37); **5Aiii** connection, i.e. contact अथादधे पुलकपयोभिरन्वयस्तदीक्षणव्यसनिषु नायकेष्वपि Kapphiṇā.9.39; प्राग्वान्तधूमजालोऽग्निर्ज्वालाभिर्लभतेऽन्वयम् Kapphiṇā.16.45; यात्रानेहसि यस्य … क्षितिरजःपूरे वियच्चुम्बति। … लब्धः किं च नभस्तलामरधुनीपङ्केरुहैरन्वयः SaduktiKa. 211.26; SubhāRaK. 41.1; **5Aiv** relation of similarity, cf. **अन्वयानर्ह 2**; **5B** syntactic relation (between two words), construction, construing वाक्यान्वयात् BrahmSū.i.4.19; अन्वयादिति चेत् स्यादवधारणात् BrahmSū.iii.3.17; अनाविष्कुर्वन्नन्वयात् BrahmSū.iii.4.50; (अलब्धमीहेद्धर्मेण) धर्मेणेति सर्वत्रान्वयः RājNīRa.8.1; 31.14; अस्यां च वचनव्यक्तावर्थपदस्यान्वयं दर्शयिष्यति TātpaṬ.(U.)31.13 (*on* 2.1); न च स्वर्गादिवत् स्वाध्यायस्य निर्योज्यविशेषणतयान्वयादविरोधः PrakaPañ.18.2; वायुस्वभावसंकीर्तनेन त्ववान्तरमन्वयं प्रतिपद्यैवं विशिष्टदैवत्यमिदं कर्मेति विधिं स्तुवन्ति BrahmSūBh.(Śaṅ.)206.18(*on* i.3.33); उपमा …। यथेवशब्दयोगेन सा श्रुत्यान्वयमर्हति KāvyālaṅSāSaṁ.1.16; न च …। शक्यो विधायिनोऽन्येषां पदानां वक्तुमन्वयः BṛĀraUBhVā.(Sambandha.) 601; सामानाधिकरण्यमत्र भवति प्राथम्यभागन्वयः Saṁkṣeśā.1.196(i.154.21); अज्ञातनाशपदम् … मुख्यम् … तेनान्वयाय चितिवाचि पदं स्ववाच्ये सौवं समुज्झति मतेः परिणामरूपम् Saṁkṣeśā.1.213(i.166.9); 1.418(i.309.1); 1.544(i.387.15); व्यक्त्यन्तरितमित्येष युक्तो वैभक्तिकोऽन्वयः NyāyMañ.i.295.6; पुत्रस्य फलकामेन एवं कर्तव्यमित्यन्वयः प्रतीयते ManuBh.i.94.18 (*on* 2.37); i.202.7 (*on* 3.1); स्वर्गादीनां काम्यत्वेनान्वये नाधिकृतविशेषणत्वं प्रतिपद्येरन् ManuBh.i.334.25 (*on* 4.13); अर्थः लिङ्गं प्रकरणं पदच्छेदः स्वरोऽन्वयश्चैतैः परिभावितो दृष्ट एकः शब्दः PārāSū.32.14; अन्वितं शब्दसामर्थ्यगोचर इत्यभ्युपगच्छता अर्थस्वरूपं च तदन्वयश्च तद्विषयतया अभ्युपगते भवतः TattvBi.129.4; अयमाप्तोऽन्योऽन्यान्वययोग्यार्थमेव पदजातं ब्रवीति, नूनमनामीषामन्वयो ज्ञातः Kāśi.i.73.2 (*on* 2.21); तैलघटोऽयमित्यन्वयात्पूर्वपदार्थो विशेषणं भवति SaraKaṇṭhā.656.4; अवभृथशब्दस्य तर्हि कथमन्वयः TantrRa. 137(144A).17; तज्ज्ञाधिष्ठितस्य कार्यारम्भप्रवृत्तेर्दर्शनाच्च …। चकारादन्वयस्यानैकान्त्यं समुच्चिनोति BrahmSūBh.(Rā.)468.16 (*on* ii.2.1); 627.22 (*on* iii.3.17); अन्वयात्। तस्यैवान्वयात्। 'बाल्येन तिष्ठासेत्' इत्यस्मिन्विधौ तस्यैव ह्यन्वयसंभवः BrahmSūBh.(Rā.)711.6 (*on* iii.4.49); AṇuBh. 299.18 (*on* iii.4.49); स गुरुमेवाभिगच्छेत् तस्मै स विद्वान् प्रोवाचेत्यन्वयात् अप्राप्तत्वाच्च VedāntSā.(Rā.)5.6 (*on* i.1.1); अनग्निर्यदा गृही भवेदित्यन्वयः Aparā.539.11(*on* 1.253); 556.15 (*on* 1.260); अधरं किल बिम्बनामकं फलमस्मादिति भव्यमन्वयम्। लभतेऽधरबिम्बमित्यदः पदमस्या रदनच्छदं वदत् NaiṣC.2.24; (वंशो विश्वमूर्तिः) न स्थूला न कृशात्यन्तं गृह्यते किं तु मध्यमा। मूलशब्दोऽन्वयं याति मध्यमेनात्र पर्वणा SaṁgīRa.iii.340.6(6.528); यौगपद्येन विशेषणानामन्वये सति उद्देश्योपादेयविभागासिद्धेः ŚatDū.163.20; वाक्यस्याप्येवमन्वयो युज्यते पृथक्पृथक्स्थितस्यापि परमात्मना BrahmSūBh.(Ma.)22A.6 (*on* i.4.20); समन्वये प्रतिज्ञाते शब्दगोचरतैव हि। प्रथमप्रतिपाद्या स्यात्तदभावे कुतोऽन्वयः AnuVyā.6B.5 (*on* 1.1); 10A.5 (*on* 1.1) अन्वयः सर्वशब्दानामशक्यो ज्ञातुमञ्जसा AnuVyā. 14A.5 (*on* 1.1); द्वयोर्बहूनां वा दानामैक्यं ससंज्ञं स्यात्। तच्चान्वये सति कार्यम् MugdhaBo. 6.1(53.8); तातायंशब्दयोरन्वयमर्थादनुपलभमानस्य … सामानाधिकरण्येनान्वयमुपलभमानस्यार्थस्य … तदेवान्वयज्ञानं फलम् NyāyKu.6.5; सर्वधान्यानि हुत्वेत्यन्वयः CaturCin.ii(1). 354.7; सकाशपुष्पाक्षतया शुक्त्या युक्तं प्रयुक्तमर्घ्यमुत्क्षिप्य दद्यादित्यन्वयः CaturCin.ii.(2).896.13; अत्र यन्नित्यं दत्तमित्यन्वयं मन्यमाना ग्रहोपरागादिषु श्राद्धादेर्नित्यतां ब्रुवते CaturCin.iii.(1).261.3; iii(1). 347.10; शब्दः। … प्रकृत्यान्वयमाकाङ्क्षेन्न च स्यात्फलकल्पकः NyāySu.(So.) 26.27 (*on* i.2.7); केचित्तु … त्रित्वदर्शनात् वर्णक्रमेणान्वयमाहुः ManvaVi.134.29 (*on* 2.43); परस्परस्य ग्रथनं पदानामन्वयः स्मृतः BhāvPra.(Śā.) 151.8(6); पुरोडाशे प्रकृत्यपेक्षायामवहतव्रीहीणामवयवानुवृत्तिद्वारान्वयः TattvCin.ii(2).135.7; ii(2).699.6; 'यतः क्षिप्रगामिस्वभावतया शीघ्रफलप्रदो वायुरस्य पशोर्देवता। ततः प्रशस्तमिमं वायव्यं पशुमालभेत' इति वाक्ययोरन्वयः NyāyMāVi.23.6 (*on* i.2.1); न हि पदतत्सामर्थ्यान्वयैरसंसृष्टः कश्चिद्वेदभागः केनचिदाम्नायते NyāyMāVi. 140.9 (*on* iii.3.4); विध्यर्थकपदेनान्वयो बोध्यः VedāntKau.3.6 (*on* i.1.1); 258.13 (*on* iii.4.5); 310.1 (*on* iii.3.17); तथात्वे पृथगन्वयः TattvPrakā.58B.4 (*on* i.3.34); तस्य यत्तृतीयं रूपं तेनेदं भाष्यं हरिविषयतया कृतमित्यन्वयः TattvPrakā.224B.3 (*on* iv. 4.23); नारायणं संनमामीत्यन्वयः NyāySu.(Ja.)1B.1

(*on* i.1.1); 10A.3 (*on* i.1.1); अचेतनं त्रिविधं मतं श्रुतिभिरित्यन्वयः VedāntRaMañ.1.3(23.21); उभयथैवेति सर्वत्रान्वयः RaseCin.8.16 (80.23); अनुतिष्ठन्ति ये कर्म समाराधनमुच्यते। असंकरेण तेऽन्योन्यं संबन्धार्हा नरोत्तमाः। असंकरेणानुतिष्ठन्तीत्यन्वयः PāñcRāRa.16.6; BrahmSūBh.(Śrī.) ii.310.3 (*on* iii.3.17); तस्मादत्र गोशब्दो मुख्यया वृत्त्या वाहीकशब्देन सहान्वयमलभमानोऽज्ञत्वादिसाधर्म्यसंबन्धाद्वाहीकार्थं लक्षयति SāhiDa.51.7; (रूपाणां रूपम्) रूपमेकं कार्यमित्यन्वयः Upask. 43.7 (*on* i.1.28); 102.11 (*on* ii.1.29); हेमेति हेमाग्नी दृशौ अथ हृदित्यर्थोऽन्वयः DaṇḍaVi.12.16; एतेन एतादृशोऽपि अन्वयः स्थलविशेषे व्युत्पत्तिसिद्धः इति मन्तव्यम् PadārthaTaNi.78.2(1.4); (आ प्रयागं प्रतिष्ठानाद्यदुरो वासुकेर्ह्रदात्) आ प्रतिष्ठानादित्यन्वयः TristhaSe.15.26; तं हरिं भजे इत्यग्रिमेणान्वयः Prasā.i.389.3; i.734.23; पुलकितापि तन्वी वर्तत इति हृदिस्थितोऽन्वयः CitraMī. 3.12; प्रस्तुताप्रस्तुतवृत्तान्तयोः विशेष्येणैव साक्षादन्वयादस्ति समप्राधान्यम् Kuval. 61(43); अन्वयो न संगच्छते ŚivārkaMaDī.i.8.20 (*on* i.1.1); ii.395.18 (*on* iii.4.24); जलेषु शयनाद्वापि नारायण उदीरितः। परमात्मादिशब्दानामेवमेवान्वयादिह BṛBrahmaS. iv.6.24; पुरुषस्यासंगत्वादवस्थाया देहमात्रधर्मत्वमिति पूर्वसूत्रेणान्वयः SāṁkhyaPraBh.12.1 (*on* 1.15); 86.4 (*on* 2.39); दर्शपूर्णमासाभ्यामिष्ट्वा इत्यादौ तु तृतीयान्तस्य इष्ट्वेत्यत्रैवान्वयान्न लक्षणा BhāṭṭDī.ii.136.18 (*on* iv.3.12); ii.344.7 (*on* vii.1.3); यद्यपि संख्यादीनामप्येकप्रत्ययगम्यत्वं समानं तथाप्ययोग्यत्वान्न तेषां भाव्यत्वेनान्वयः MīmāNyāPra.194.17; न हि मत्वर्थलक्षणां विना सोमस्यान्वयः संभवति MīmāNyāPra.195.19; (अन्नं पितृमनुष्येभ्यो देयमप्यन्वहं जलम्) जलमपीत्यन्वयः VīraMi.198.24 (*on* 1.104); (हविष्यान्नेन ... अभितृप्यन्ति दत्तैरिह पितामहाः) हविष्यं हविर्योग्यमन्नं तिलव्रीह्यादि तेन दत्तेनेति वचनविपरिणामेनान्वयः VīraMi.322.21 (*on* 1.258); 326.3 (*on* 1.263); नाडीनामाद्यन्तचतुष्टयमित्यन्वयः VīraMi. (Āhnika.)15.10; तीर्थे मुण्डनम् ... अस्य प्रायश्चित्तप्रकरणे श्रुतस्याकाङ्क्षातौल्येनात्राप्यन्वयात् VīraMi. (Tīrtha.)50.25; अन्यान्युपपुराणानि मुनिभिः कथितानि तु अष्टादश पुराणानि श्रुत्वा संक्षेपतो द्विजाः। श्रुत्वा कथितानीत्यन्वयः VīraMi. (Paribhāṣā.)13.21; ईशमित्यस्य सत्यपि द्वितीयान्तत्वेऽव्यवहितपश्यतिनान्वयेन व्यवहितोपासनयानान्वयात् VīraMi.(Bhakti.)136.14; चतुर्थ्यां न पश्येदित्यन्वयः प्रधानक्रियान्वयलाभात् NirṇaSi.102.8; एकाचो धातोरिति सामानाधिकरण्येनान्वये तु इह न स्यात् SiddhāKau.78B.10 (*on* viii.2.37); नवं धान्यमभिष्यन्दि सैक्यं केदारजं च यत्। अभिष्यन्दीत्यन्वयः BhojanKu.22.3; संगतमेवेत्यन्वयः। यद्वा सर्वमेवेत्यन्वयः। सर्वमेव संगतं न तु चोदनाख्यतदेकदेश इत्यर्थः MayūMāli.2.2 (*on* i.2.1); स्वाहाकारशब्दस्य देवताविध्यभावे उक्तमन्वयमुद्धरति MayūMāli.654.2 (*on* x.1.7); हयाश्वपदानि हयग्रीवपराणि ... इत्यादिरीत्या यथाक्रममन्वयः LalitāSaBh.3.20 (*on* 4); तद्विश्रुतं परं इति पदस्य वारद्वयमन्वयः LalitāSaBh.14.18 (*on* 33); शक्तिपदस्य वारद्वयमन्वयस्तु न दुष्यत्येव SetuBa. 29.7; भवेद् गुणवतां बीजं गुणानामपि वाचकम् ...। यद्वा गुणवतां वाचकं बीजं गुणानामपि वाचकं भवतीत्यन्वयः SetuBa.246.20; 'जानीमहे' इत्यस्य पूर्वार्धेऽप्यन्वयः AlaṅkāMañ.45.6; अन्त्यशब्दस्य च द्वन्द्वान्ते श्रूयमाणस्येवोभयत्रान्वयः LaŚadbeŚe.i.12.21; i.48.17; विशेष्यविशेषणभावेनान्वयान्न सर्वादिशः LaŚabde-Śe.i.316.12; 'यस्मिन्निति' उत्तरार्धस्य कर्मत्वेनान्वयः BālamBha.i.4.20 (*on* 1.2); 'रमणीयं च रमणीयश्च' इति द्वन्द्वे ... पुंल्लिङ्गरमणीयपदस्य चन्द्रे, नपुंसकस्य मुखेऽन्वयान्न दोषः AlaṅkāKau.(Vi.)53.2; अन्वयः ... वाक्यपदमेलनयोः AnekāK.656; **5Ci** semantic relation (between two meanings), sense-relation अन्वयानिश्चये तेन ज्ञानमेवास्ति नान्वये PrakaPañ.35.4; स्वार्थे तदप्रमाणं चेद्वाक्यार्थस्यान्वयः कुतः TaiUBhāVā.186.2(2); दुरुपपादः पदार्थानामन्वयः उपायाभावात् NyāyMañ. i.367.21; पदान्तरस्य वैयर्थ्यमश्रुतान्वयबोधने TattvBi. 93.3; गङ्गायां घोषः प्रतिवसतीत्यादौ तीरादीनामभिधेयानां प्रतिवासान्वयः TattvBi.101.7; 104.2; वाच्यस्यार्थस्य वाक्यार्थे संबन्धानुपपत्तितः। तत्संबन्धवशप्राप्तस्यान्वयाल्लक्षणेष्यते TattvBi.156.7; महानुभावानां व्यवहारस्योपलक्षणमात्रवृत्तेरन्वयः प्रस्तुते वाक्यार्थे कश्चिद्विद्यते वा न वा VakroJī.172.14; दृश्यदर्शनयोरन्वयान्नोत्तरपदार्थप्रधानता तन्त्रम् NayaVi.116.8 (*on* i.1.5); अर्थानन्वयो नाशब्दत्वात्। एवं पचति इत्युक्ते प्रत्यक्षेणौदनेऽनन्वयो नाशब्दत्वात्। किंतु तद्विवक्षानवधृतेः, अवधृतेऽन्वय एव NayaVi.159.1 (*on* i.1.5); पदार्था हि सदा अन्विता एव दृष्टाः NayaVi.264.9 (*on* i.1.25); अभिधाविधान्यत्वात् समासासमासयोरन्यथान्वय इतीयं दिक्। ... अन्वय एव बुभूषन् प्रतिहन्यते Loc.163.23 (*on* 1.4); तत्रैव प्रियसंनिधौ न वसन्तीत्यर्थस्यान्वयः SaraKaṇṭhā.657.3; 659.19; न चान्वयो गुणप्रधानभावमन्तरेण संभवति TantrRa.8.20 (*on* vi.1.2); पदानां तावत्पदार्थाभिधानशक्तिः ... न पृथगन्वये शक्तिः कल्पयितव्या NyāyRaMā.79.19; 175.20; भावनायां भाव्यत्वेनान्वस्यायोग्यत्वात् साधनत्वमेव लक्षणया द्वितीयाभिधत्ते ŚāstrDī.110.5 (*on* ii.1.4); इन्द्रादीनां देवतानां कर्मस्वाराध्यतयान्वयम् GītāBh. (Rā.)473.7 (*on* 9.23); न च पदान्तरलब्धया भावनयानुकूलतायाः प्रत्ययार्थस्यान्वयः तदसंभवात् NyāyKuA.ii.80.1; शाब्दो ह्यर्थो यावता विना न अन्वयमुपैति तावन्तमनालम्ब्य प्रतीतेरपर्यवसानमत्राकांक्षा इत्युच्यते Kiraṇā.104.6; 104.21; सहार्थबलाद्धर्मस्यान्वयः सहोक्तिः Kāvyānu. (He.)327.8; आरोप्यमाणं रूपके प्रकृतोपयोगित्वाभावाप्रकृतोपरञ्जकत्वेनैव ... केवलेनान्वयं भजते AlaṅkāSa.40.10; यद्यनन्वितमेवैतत्पदं स्वार्थं वदेदिह। तथान्यान्यपि सर्वाणि कः कुर्यादन्वयं पुनः AnuVyā.45B.3 (*on* 3.2); अत एव ह्याकाङ्क्षादित्रयं कारणमन्वयस्येति वदन्ति नीतिविदः NyāyKu.141.8; अभिहितानामेव पदार्थानामन्वयः Ekāva.1.13(84)(35.7); 1.13(107)(40.4); परिणामालंकारे आरोप्यमाणस्य प्रकृतोपयोगित्वेनान्वयो न प्रकृतोपरञ्जकत्वेन PratāYaBhū.371.11; 400.3; समन्वयात्। परमपुरुषार्थभूतस्यैव ब्रह्मणोऽभिधेयतयान्वयादित्यर्थः SarvaDaSaṁ. 4.382; न हि वैषयिकसुखस्य स्वशब्दबोधिते व्यापके वस्तुनि अभिन्नत्वेनान्वयः संगच्छते VedāntKau.60.22 (*on* i.2.16); अन्वयश्च न पदाभिधेयः NyāySu.(Ja.) 521A.1 (*on* iii.1.14); संख्यादीनामेकप्रत्ययगम्यत्वेऽप्ययोग्यत्वान्न साध्यत्वेनान्वयः ArthSaṁ.16.1; 32.7; चित्रायागेन पशुं भावयेदिति सामानाधिकरण्येनान्वयान्न वाक्यभेदः ArthSaṁ.100.2; आकाङ्क्षासत्तियोग्यतावन्ति हि पदान्यन्वितमभिदधति अन्वये वा विश्राम्यन्ति NyāyPari.368.10; कुन्ताः प्रविशन्ति। कर्तृतया अन्वयमलभमानैः एतत्सिद्धये आत्मसंबन्धिनोऽश्वादयः पुरुषादयश्चाक्षिप्यन्ते SāhiDa.43.2; अविनाभावलभ्यस्यार्थस्य शाब्देऽन्वये प्रवेशासंभवात् SāhiDa.51.3; 260.7; 556.5; पदार्था एव स्वतन्त्रा परं स्मार्यन्ते न तु तेषां परस्परमन्वयोऽपि बोध्यते Upask. 401.16 (*on* ix.2.3); लक्षणा। गामानयेत्यादौ गोपदार्थस्यान्वयादयुक्तैव सा TantrRaha.28.19; समभिव्याहारवशेन शोभनगुणान्वितस्यैव पुरुषस्य प्रतीतेरेक एवान्वयः सिध्यति YuktiSneha.154.24 (*on* i.1.7); दर्शनकर्तुरेव ... प्रतियोगित्वेनान्वयात् Nyāyāmṛ. 278.9; ब्रह्मैव समवायिकारणम् ... सच्चिदानन्दरूपेणान्वयात् AṇuBh.13.5 (*on* i.1.3); 61.2 (*on* i.2.13); 221.12 (*on* iii.3.17); (आख्यातार्थस्य कर्तुः क्रियोपसर्जनत्वेनान्यत्रान्वयासंभवादेव) अस्योपमायामुपमानतयान्वयोऽपि दण्डिना निराकृतः Kuval. 35(18); 'चतुरो मुष्टीन्निर्वपति' ... संख्यामुष्ट्योरुभयोरपि परस्परान्वयं विना क्रियाशेषत्वेनान्वयात् समप्राधान्येन ŚivārkaMaDī.i.304.22 (*on* i.2.1); 438.16 (*on* i.3.16); (प्रवर्तनायाः) तस्याश्च भाव्यापेक्षायां कर्मोत्पन्नतव्यप्रत्ययोपात्तकर्मत्वस्य स्वाध्यायस्य भाव्यत्वेनान्वये जाते अध्ययनस्य भावार्थाधिकरणन्यायेन करणत्वेनान्वयः कल्प्यते MīmāKau.iii(1).15.19 (*on* i.2.7); प्रत्यक्षश्रुतेन शूर्पेणैव होमस्य निराकाङ्क्षत्वात् नानुमानिकानां दर्वीपिठरादीनामन्वयः। न च शूर्पासंभवेऽनुकल्पत्वेनान्वयश्शङ्क्यः MīmāKau.iii.(1).53.10 (*on* i.2.27); मन्त्रस्वरूपस्य ... नेतिकर्तव्यतात्वेनान्वयो योग्यः प्रशमादीनामरुणकान्त्यैवान्वयात् RasGaṅ.128.17; 178.4; निपातातिरिक्तनामार्थयोर्भेदेनान्वयस्याव्युत्पन्नत्वात् अभेदानुसरणम् RasGaṅ.246.10; 552.8; नीलादिपदोत्तरविभक्त्यर्थकर्मत्वादेः कुत्रान्वय इति चेन्न कुत्रापि VyutpaVā.31.3; पदावगताः पुनः पदार्था मिथोऽन्वयं यान्ति MānaMe.95.3; उपवापकर्मत्वेन तुषाणामन्वये तादृशनियमस्य व्यभिचार इति विभाव्यते BhāṭṭCin.i.5.28 (*on* i.1.1); शाब्दत्वं च न शब्दवृत्तिविषयत्वं किंतु शब्दजन्यप्रतीतिविषयत्वं तेन वृत्त्यविषयस्याप्यन्वयस्य शाब्दत्वोपपत्तिः BhāṭṭCin.i.63.8 (*on* i.1.4); पदानां कार्यान्वितवाचकत्वादन्वयेऽपि शक्तिरित्याहुः BhāṭṭCin.i.138.2 (*on* i.1.7); द्रव्यादेः भावनायामितिकर्तव्यतात्वेनान्वयो न MayūMāli.4.34 (*on* i.2.1); यदि पूर्वपक्षे औदुम्बरो यूपो भवतीत्यत्र विधिः संमतस्तदा विधिगोचरभावनायामौदुम्बरतायाः किं करणत्वेनान्वयः किं वा भाव्यत्वेन MayūMāli.9.11 (*on* i.2.2); कृतिवर्तमानत्वयोर्यथा परेषामन्वयः तथास्माकमपि VaiyāBhū.2.15 (*on* 1.2); 209.99 (*on* 44); यदि च क्रियासंगतस्योपेत्यस्य पतिनान्वयो न संभवतीति विभाव्यते तथापि काकुना वक्रोक्तिः AlaṅkāMañ.213.2; यदर्थे क्रियारूपे प्रादीनामन्वयः तं प्रत्येवोपसर्गत्वम् LaŚabdeŚe.i.105.2; मीनस्य नीरत्वावच्छिन्नेऽन्वयेन ... द्वन्द्वोऽसाधु स्यात् VaiyāSiMañ.139.3; धात्वर्थनिपातार्थयोरन्वयेऽपि निपातातिरिक्तनामार्थधात्वर्थयोरन्वयस्यादर्शनात् AlaṅkāKau.(Vi.)68.1; 72.6; **5Cii** relation between word and meaning, i.e. signification (viz. denotation, indication and suggestion) अन्वितरूपेणार्थेनान्वयः स्वीकृतः ... पदानाम् PrakaPañ.410.17; मध्यशब्दः ... अस्ति चास्यान्वयः। अनन्विताभिधानं हि वाक्यार्थविरोधान्न प्रमाणम् ManuBh. ii.131.28 (*on* 8.134); शब्दानां परस्परमर्थानुगमनमन्वयः संयोगः KāvyKaVṛ. 29.3(2.1); सर्वगुणानामन्वय आत्मशब्दे भवति BrahmSūBh.(Ma.)54B.3 (*on* iii.3.18); अन्वयात् शक्तितात्पर्यलक्षणसंबन्धावगमात् NyāySu.(Ja.)1B.4 (*on* i.1.4); आत्मगुणे न त्वाराग्रमात्र इति अन्वयात् Nyāyāmṛ.613A.6; 'नागो दानेन राजते' इत्यत्र चाभिधाया नियतविषयतां विनान्वयस्यैवानुपपत्त्या RasGaṅ.151.15; **5Ciii** etymology योगोऽन्वयः स तु गुणक्रियासंबन्धसंभवः AbhidhāCin.2 (*but* comm. शब्दानां परस्परमर्थानुगमनमन्वयः); योगो गुणेन क्रियया संबन्धेन कृतोऽन्वयः KāvyKaVṛ. 29.3 (2.1); अन्वयः सर्वशब्दानां गुणसर्वस्ववेदकः AnuVyā.10A.5 (*on* 1.1); NyāySu. (Ja.) 145A.7 (*on* i.1.6); **5D** relation, i.e. identity वास्तवोऽवास्तवो वा न व्यतिरेको न चान्वयः BṛĀraUBhVā.ii.3.21; नानात्वे सत्येव अभेदो नामान्वयः ĀtmaSi.4.23; (तपो वेदविदां क्षान्तिः)'तपः'शब्देन

... जागरस्वप्नसुषुप्त्यवस्थास्वात्मनो योऽयमन्वयः ... सोऽभिधीयते Mitā.355.18 (*on* 3.33); JainaL.; **6Ai** positive agreement of words (सिद्धं त्वन्वय-व्यतिरेकाभ्याम्) सिद्धमेतत्। कथम्। अन्वयव्यतिरेकाच्च। कोऽसावन्वयो व्यतिरेको वा MahāBh.i.219.20 (*on* i.2.45); i.255.13 (*on* i.3.1); अतिशयपुण्यकारिभिश्च पुराणैर्ब्रह्मविद्भिरन्वयव्यतिरेकाभ्यामपि संभाव्यमानत्वाददोषः BālaKrī.ii.41.14 (*on* 3.93(103)); केवलं सर्वनाम्ना व्यवहारमात्रेण वक्रोऽयमन्वयः स च व्यतिरेकान्न भिद्यते Kiraṇā.43.10; अंशद्वयेन प्रतिज्ञाकालेऽभिहित एवार्थो व्यवहारतः प्राप्यत इत्यन्वयः Subodhi.8.25(*on* 2.20); संसृष्टिनो भिन्नोदरस्य धनहारित्वविधानरूपेणा-न्वयेनासंसृष्टिनो भिन्नोदरस्य धनहारित्वनिषेधरूपेण च व्यतिरेकेण योऽर्थो निष्पन्नस्तं निष्कृष्य दर्शयति Subodhi.75.29 (*on* 2.139); कारणप्रोषितं व्यतिरेकमुक्त्वान्वयमाह ManvaVi.92.2 (*on* 2.4); **[Inst.]** by positive agreement of words अन्वयेन प्रतिवस्तूपमायामपि ... सामान्यान्वयनियमसिद्धिद्वारा तत्सिद्धिः RasGaṅ.444.9; **6Aii** positive affirmation; **अन्वयव्यतिरेक 1Cii**; **6Aiii** positive, i.e favourable condition; **अन्वयव्यतिरेक 1Civ**; **6B** (Buddh.) causal relationship अन्वयादूर्ध्वं दुःखालम्बनमन्वयज्ञानम् AbhidhKoBh. 350.18 (*on* 6.26); **6Ci** positive invariable concomitance (between probans and probandum which makes probans to establish probandum in Indian syllogism), अथ योऽभ्यनुज्ञातो वीतोऽर्थपरिच्छेदकः स कथम् अन्वयादिति चेत् वीतो हेतुरन्वयेन प्रतिपादयति NyāyVār.126.13 (*on* i.1.35); MudrāRā.5.10; असिद्धायामसत्तायां संदिग्धा व्यतिरेकिता। अन्वयो व्यतिरेको वा सत्त्वं वा साध्यधर्मिणि PramāVār.1.293; पार्थिवत्वलोहलेख्यत्वयोरन्वयो व्याप्तिः स्यात् KhaṇḍanKhā.654.6; तादात्म्यविरहात् प्रयत्नानन्तरीयकत्वस्या-नित्यत्वेनान्वयो न स्यात् HetuBiṬ.73.26; साक्षात्सामर्थ्यतो यस्मान्नान्वयोऽव्यतिरेकवान् TattvSaṁ.1020; ध्वनेरित्यथ वा वाच्यमन्वयस्य तु दर्शने। भेदोपात्तस्य धर्मस्य गुणभावो न दुष्यति ŚlokaVār. 5(4).38(357.6); यत्र धूमोऽस्ति तत्राग्नेरस्ति-त्वेनान्वयः स्फुटः ŚlokaVār.5(5).86(427.11); 5 (13).73(585.2); 7.238 (911.7); नापि प्रत्ययत्वात् इति प्रत्ययशब्दात् पञ्चम्यन्ताद्यद्विज्ञानमुत्पद्यतेऽनालम्बनम्, तस्य हेतुत्वम्, अन्वयपक्षधर्मतयोरभावात् TātpaṬ.(U.)218.22 (*on* 5(2).105); स च हेतुसद्भावे साध्यसद्भावलक्षणेनान्वयेनावगम्यते PrakaPañ.277.8; TantrRaha.13.17; अन्वयो विधेरव्यतिरेकवान्नास्ति TattvSaṁPañ.321.9 (*on* 1020); अन्वयस्तावत् सुखदुःखमोहान्विताः ... भेदा दृश्यन्ते ये च यदन्विता दृश्यन्ते तदेककारणपूर्वकास्ते BrahmSūBh.(Bhā.)109.19 (*on* ii.2.1); भावयोः साहचर्यं यदन्वयं तत्प्रचक्षते NyāyMañ.i.112.1; i.123.12; ज्ञेयमेकमेव वस्तु भिन्ने ग्रहः कुतः। तथानुमानं न भवेद् धूमाग्न्योरन्वये क्वचित् ŚivDṛ.4.83; साध्यसामान्येन साधनसामान्यस्य व्याप्तिरन्वयः NyāySā.5.4; सामान्येन वान्वयः प्रदर्शनीयः ĀtmaSi.37.18; युक्तिर्योगस्संबन्धोऽन्वय इत्यनर्थान्तरम्। नान्वयोऽनङ्गमिति यावत् Kāśi.iii.79.5 (*on* 5(4).133); क्षणिकत्वसत्त्वयोरन्वयः कुतः सिध्यति NyāyKa.76.2; अन्यस्य सद्भावादन्यस्य सिद्धिरित्यत्रान्वयः कारणम् NyāyKa.203.22; तदेवमन्वयमुक्त्वा व्यतिरेकमाह Bhām.72.20 (*on* i.1.3); JīvanVi.35.7; यद् यत्सुखदुःखमोहात्मकं तत्तदविवेकित्वादियोगि ... इति स्फुटत्वादन्वयेनोक्तः SāṁkhyaTaKau. 292.5 (*on* 14); अनुमानस्य स्वतःप्रमाणतया अन्वयस्यापि संभवात् TātpaṬ.(Vā.)5.21 (*on* i.1.1); न ह्यसत्यन्वये व्यतिरेकमात्रादर्थः सिध्यति NyāyRa.384.15 (*on* 5(4).121); न हि तद्भावे भावलक्षणोऽन्वय एव हेतुफलभावनिश्चयनिमित्तम् PramāMī.19.29 (*on* i.1.25); 44.11 (*on* i.2.12); 58.21 (*on* ii.1.26); साध्यसामान्येन साधनसामान्यस्य व्याप्तिरन्वयः PrakaVi.567.5 ; अविनाभावश्च अन्वयो व्यतिरेको वा TarkSaṁ.(A.)90.9; न हि तद्भावे भावलक्षणोऽन्वय एव हेतुफलभावनिश्चयनिमित्तम्। अपि तु तदभावेऽभावलक्षणो व्यतिरेकोऽपि SyādvāMañ.16(136); न हि कार्यकारणभावो यत्र तत्र स्मृतिः कर्पासे रक्ततावत् इत्यन्वयः SyādvāMañ.18(74); अन्वये साधनं व्याप्यम् TarkBhā(Ke.).40.14; TarkKau.12.11; मा भूदन्वयः ... व्यतिरेकः स्यात् NyāySiA.189.15; अनेन व्यतिरेकान्वयौ दर्शितौ TattvPrakā.145A.6 (*on* iii.1.20); साध्येन साधनस्य व्याप्तिरन्वयः NyāySu.(Ja.)260A.1 (*on* ii.1.2); क्रिबादीनां व्यतिरेक एव नान्वयः श्रवणाभावात् PariVṛ.(Sī.)187.4; हेतौ सारोऽन्वयः (व्यतिरेकसहितोऽन्वयः) TattvMu.4.53; नियतव्यतिरेको नियतश्चान्वयो विवक्षित इति चेत् न Upask.149.16 (*on* iii.1.14); व्यभिचारो द्विधा - अन्वयेन व्यतिरेकेण चेति SarvaDaKau.47.25; ऋषयोऽपि देव युष्मत्प्रसङ्गविमुखा इह संसरन्ति इति वा अन्वये निदर्शनम् AṇuBh.247.19 (*on* iii.3.40); साध्यसामान्येन साधनसामान्यस्य व्याप्तिरन्वयः SarvaMaSaṁ.4.15; अन्वयेन व्यतिरेकेण च व्याप्तिमदन्वयव्यतिरेकि TarkSaṁ.(A.)40.9; व्यतिरेके च व्याप्यव्यापकभावोऽन्वयाद्विपरीतो भवति MānaMe.54.2; अन्वयः ...। संबन्धेऽव्यभिचारे AnekāK. 656; **6Cii** positive invariable concomitance (between probans and probandum in the co-subject) सव्यभिचारत्वं सपक्षविपक्षसाधारणता अभिप्रेता सा चान्वयेन साधारणस्य व्यतिरेकेणासाधारणस्य KhaṇḍanKhā.852.15; व्यवच्छेदान्वयौ लब्ध्वा निष्क्रियादाव-मूर्तिवत्। क्षित्येकदेशसिद्धत्वे गन्धवत्त्वस्य हेतुता ŚlokaVār.5(4).90(376.4); पक्षसपक्षमात्रविषयस्यान्वयस्य विपक्षवृत्तिर्व्यभिचारः NyāyPari.286.10; **6Di** positive or logical reasoning or inference अन्वयं दर्शयित्वा व्यतिरेकमाह TattvVai.64.23 (*on* 2.6); गगनादेस्सपक्षभागस्यापि संभवात्केवलव्यतिरेकित्वानुपपत्तेः। अन्वये तु विशेषणासामर्थ्यात् NyāyKuA.ii.35.4; दृष्टान्तबलेन अन्वयादेव परमाण्वादौ साध्यतां किं घटादिकमपि पक्षे निक्षिप्य व्यतिरेक आद्रियते Kiraṇā.42.12; 107.10; (अनाविष्कुर्वन्नन्वयात्) तच्च ... आविष्कारेणेति न मन्तव्यम्। अन्वयाद्युक्तेः BrahmSūBh.(Ma.)65B.4 (*on* iii.4.49); साध्येऽनुपात्ते साधनत्वेन निर्देशो नान्वयं पुष्णाति PratāYaBhū.384.9; **6Dii** positive implication, cf. **अन्वयव्यतिरेक 1Ciii**; **7Ai** continuation, recurrence, persistence, succession न चायमर्थः परार्थविरोधी विशेषणं नाम तस्मान्न हास्यति। अथवान्वयाद्विशेषणं भविष्यति MahāBh.i.364.18 (*on* ii.1.1); विकारोपदेशे ह्यन्वयस्याग्रहणाद्विकाराननुमानम्। सत्यन्वये किञ्चिन्निवर्तते किञ्चिदुपजायत इति शक्येत विकारोऽनुमातुम्। न चान्वयो गृह्यते। तस्माद् विकारो नास्ति NyāyBh.144.2 (*on* ii.2.40); यदात्मकं द्रव्यम् ... तस्यात्मनोऽन्वये पूर्वो व्यूहो निवर्तते व्यूहान्तरं चोपजायते NyāyBh.147.3 (*on* ii.2.46); न कूपसूप-यूपानामन्वयोऽर्थस्य दृश्यते VākyaP.2.171; अतीतभवनामार्थभावना-वासनान्वयात्। सद्योजातोऽपि यद्योगादिति कर्तव्यतापटुः TattvSaṁ.1216; BhāgP.xii.7.16; कारणं व्यतिरेकेण पुमानादौ विलोकयेत्। अन्वयेन पुनस्तद्धि कार्ये नित्यं प्रपश्यति AparoAnu.138; नहि कार्यस्य कार्यान्तरे अन्वयः पिण्डस्येव घटे IṣṭaSi.48.19; उच्यतेऽवस्थयोरेकं पूर्णं हेमान्वितं यदि। ताभ्यामन्यददोऽवश्यं नान्यथास्यैकतान्वयौ IṣṭaSi.227.13; धर्मौ बाध्यनिवर्तकावभिमतौ बुद्धौ क्रमेणान्वयात् SaṁkṣeŚā. 2.118(73.7); एतैरनुगृहीतानामन्वयेन महात्मनाम्। निःसीमवैभवम् ... अभूत् EI.i.282.18; न च तस्य तदित्यनुक्तावन्वयः प्रत्येतुं शक्यते ... न चानुवृत्ते-नान्वयप्रतीतिर्भविष्यति NyāySu.(Ja.)113A.9 (*on* i.1.4); **7Aii** common-ness एककाले नानाव्यक्तिगतोऽन्वयस्तिर्यक्सामान्यं भण्यते ...। नानाकालेष्वेकव्यक्तिगतोऽन्वय उर्ध्वतासामान्यं भण्यते TātpaVṛ.120.12 (*on* 2.1); **7Bi** tradition धर्मलक्षणानि। ... दक्षिणेन हिमवतः पश्चात्काम्पिल्या उदक् परियात्रादनवद्यं ब्रह्मवर्चसं सर्वेषा-मन्तोऽन्यदेशजातिकुलधर्मणामन्वयाः ŚaṅkhaLiDS.7; कुलान्वयं समुत्सृज्य योऽन्य-मन्वयमीक्षते। तडागादिव तृष्णार्तो मृगतृष्णां प्रधावति KulārT.2.45; वाल्मीकिमहर्षितः प्रवृत्ते महीयस्यन्वये कवीनामवतीर्णमात्मानमात्मनैव लिख्यमानमद्राक्षम् UdaySuKa. 153.11; **7Bii** convention, custom पुटधामतत्त्वपीठान्वयलिङ्गकमातृतत्समष्टीनाम्। रूपान्तराणि बीजानि चिन्तनीयानि VarivaRaha. 33 (comm. एत अन्वयाः प्राग्दक्षिणपश्चिमान्वया उत्तरान्वयश्च एव समयपदेनाम्नायपदेन च कथ्यन्ते); **7C** continuous stream अन्वयो रक्षणकालक्रमप्राप्तपालकनरैरन्तर्यम् SmṛtiCan. iv.733.14; **8Ai** immanence or inherence, one of the five forms of elements स्थूलस्वरूपसूक्ष्मान्वयार्थवत्त्वसंयमाद् भूतजयः YogSū.3.44; ग्रहणस्वरूपास्मितान्वयार्थ-वत्त्वसंयमादिन्द्रियजयः YogSū.3.47; ग्रहणं च स्वरूपं चास्मिता चान्वयश्चार्थवत्त्वं च तेषु संयमस्तस्मादित्यर्थः TattvVai. 170.26 (*on* 3.47); अन्वयार्थवत्त्वे पूर्ववत् एतेषाम् इन्द्रियाणामवस्थापञ्चके पूर्ववत् संयमं कृत्वा इन्द्रियजयी भवति RājMār. 61.1; ग्राह्याणि भूतानि। तानि ... पञ्चरूपाणि भवन्ति। रूपाणि च स्थूलस्वरूप-सूक्ष्मान्वयार्थवत्त्वसंज्ञानि। ... अनुगच्छतीत्यन्वयः YogSā.57.3(3); 59.9(3); **8Aii** immanence, three-fold form of Prakṛti अनुगच्छतीत्यन्वयः, सत्त्वादिगुणत्रयात्मिका प्रकृतिरन्वयाख्यं रूपम् YogSā.57.7(3); 59.9(3); अन्वयश्च पूर्ववद्गुणत्रयात्मिका प्रकृतिः YogSā.59.12(3); **8Bi** existence or presence इहेति समवायोत्थविज्ञाना-न्वयदर्शनात्। सर्वत्र समवायोऽयमेक एवेति गम्यते TattvSaṁ.842; जन्माद्यस्य यतोऽन्वयादितरतश्चार्थेष्वभिज्ञः स्वराट् BhāgP.i.1.1; मृदाद्येव ततो ग्राह्यं कारणं ह्यन्वयान्मृदः BṛĀraUBhVā.i.2.51; ii.3.40; नान्वयं सहते प्रत्यङ् न चापि व्यतिरेकताम् BṛĀraUBhVā.iii.2.29; iii.8.16; द्रव्यत्वनिमित्तस्य प्रत्ययस्य द्रव्येष्वन्वयः गुणकर्मभ्यश्च व्यतिरेकः NyāyKa.328.9; उदबिन्दौ च सिन्धौ च तोयभावो न भिद्यते। विनष्टेऽपि ततो बिन्दावस्ति तस्यान्वयोऽम्बुधौ। तस्मान्न कश्चिदपि निरन्वयो नाशः Bhām.429.6 (*on* ii.2.22); रसः ... शृङ्गार इति गीयते। योऽर्थस्तस्यान्वयात् काव्यं कमनीयत्वमश्नुते SaraKaṇṭhā. 555.3; अविशेषेण सर्वं तु यः पश्यति चिदन्वयात्। स एव साक्षाद्विज्ञानी स शिवः स हरिर्विधिः MahāU. 4.76; VatāU. 2.63; अन्वयेन निवृत्त्या वा पदान्तरप्रतिपाद्याकारा-दाकारान्तरयुक्ततया तस्यैव वस्तुनः पदान्तरप्रतिपाद्यत्वं हि सामानाधिकरण्यकार्यम् BrahmSūBh.(Rā.)191.20 (*on* i.1.13); (तपो वेदविदां क्षान्तिः) 'तपः'शब्देन ... जागरस्वप्नसुषुप्त्यवस्थास्वात्मनो योऽयमन्वयः सोऽभिधीयते Mitā. 355.18 (*on* 3.33) (BālamBha. अन्वयः। सत्ता); घटपटादिषु धर्मैक्यस्यान्वयेनान्यस्माद् व्यतिरेकेण वा समानाकारयोगस्य चाभावात् ŚrutaPra.iB.178.29 (*on* i.1.5); यतो यद्यस्यान्वय-व्यतिरेकावनुविधत्ते तत्तस्य कार्यम् SyādvāMañ.11(26); (भावना) सा च ... आख्यातप्रत्ययान्वयेऽन्वयात्। यागपाकशब्दान्वये व्याख्यातव्यतिरेके व्यतिरेकात् YuktiSneha.157.24 (*on* i.1.7); यस्य शब्दस्यान्वये योऽर्थः प्रतीयते व्यतिरेके

च व्यतिरिच्यते स तस्यार्थः PadMañ. *on* KāśiVr. *on* P.i.2.45 (338.17); परस्परनिरपेक्षस्यानेकस्य एकस्मिन्नन्वयः समुच्चयः SiddhāKau.202.10 (*on* ii.2.9); यदि नाथ गतोऽस्यनन्वयं हृदयेऽप्यन्वय एष कस्तव। हृदयादपयासि चेन्न मे कुरुषे क्षारवसेचनं क्षते Manmatho. 4.32(649.23); **8Bii** constant object तत्रान्वयो द्रव्यं अन्वयविशेषणं गुणः TattvPradī.(A.) 101.7 (*on* 1.80); **8C** exclusion or separation अन्वयोऽन्यव्यवच्छेदो व्यतिरेकः स्वलक्षणम् NyāyVi. 2.123; **9A** a type of knowledge द्वे (फले) लौकिकस्य अन्वयस्य च AbhidhK. 5.67; त्रिधाद्यं कुशलान्यन्यानि ...। धर्माख्यं षट्सु नवसु त्वन्वयाख्यं तथैव षट् AbhidhK. 7.14; **9B** knowledge, cognition अभाने स्थूलदेहस्य स्वप्ने यद्भानमात्मनः। सोऽन्वयः PañcDa.1.38; विद्यामनाविष्कुर्वन्नेवोपदिशेत् ... अन्वयात्। उक्तश्रुतौ तथैवोपदेशप्रतीतेरित्यर्थः GoviBh. 286.3 (*on* iii.4.50); **10** accumulation, acquisition (of merit) अन्वयोऽनुगमः दायकसंतानजः कुशलोपचय इत्यर्थः PrasaPa. 310.1; **11** propitiation द्रव्यहरणे। 'अन्वयो'ऽनुनयः स्वामिनः प्रीत्यादिप्रयोगः ManuBh.ii.210.21 (*on* 8.331); **12** purport, tenor, objective, idea श्रेष्ठ्यपि ... निःशेषान्यदर्शनव्यतिरिक्तान्वयस्य समयस्य ... दुरपवादो माभूदिति च विचिन्त्य YaśasCam.ii.303.25; स तयोर्वचनयोरन्वयं पृच्छन् इत्यभिदधे PrabaCin.46.3; अन्वयादुपक्रमादिलिङ्गसमुदायात् NyāySu.(Ja.) 113A.3 (*on* i.1.4); **13** help or assistance अन्वितमन्वयो यत्रोत्पादे AbhinBhā. i.265.10 (*on* 6.12); **14A** harmony, unanimity तत्राध्याये परस्मिन् स्वयमुपनिषदामन्वयोऽस्याविरोधः Nyāy-Pari. 481.7; **14B** (all-) embracing charaeter, cf. **अन्वयदरिद्र**; **15** form, or guise cf. **अन्वयभेदतस्**; **16** gain, i.e. victory, cf. **अन्वयव्यतिरेक2**; **17** the word or expression *anvaya* भूतानां चतुर्थं रूपं ख्यातिक्रियास्थितिशीला गुणाः कार्यस्वभावानुपातिनो(?ना)न्वयशब्देनोक्ताः YogBh. 168.10 (*on* 3.44); TattvVai. 168.25 (*on* 3.44); गोत्रमन्वयो मूलमित्यनर्थान्तरम् MuṇḍUBh. 309.11 (*on* i.1.6); सामानाधिकरण्यमन्वयगिरा हेतुं वदत्यादरात् SaṁkṣeŚā.1.217 (169.13); (सपिण्डता तु पुरुषे सप्तमे विनिवर्तते) अन्वयसंज्ञाविज्ञानात् बान्धवग्रहणानुवृत्तेश्चान्वयजाः सप्तमपुरुषावधयः सपिण्डा उच्यन्ते ManuBh.i.448.3 (*on* 5.60) दौहित्रः प्रागन्वयपदेनाभिहितो धनभाक् VīraMi.622.8 (*on* 2.144-145); मातुर्दुहितरः शेषमृणात्ताभ्यः ऋतेऽन्वयः इति तत्राप्यन्वयपदं कन्यासंततिपरमिति केचित् VyavaNi.159.13; यद्यपि प्रत्यासन्नदुहितृपदेनैवान्वयपदस्यान्वयाद् दुहित्रभावे दौहित्रीणामेव स इति नारदार्थो न युक्तः BālamBha. ii.262.17-18 (*on* 2.145); ii.262.26 (*on* 2.145)

अन्वयकथन (anvaya-kathana) *n.* mention of semantic relation ब्रह्म च सर्वोपास्यं प्रसिद्धम्। अतस्तस्यान्योपासकत्वेनान्वयकथनमयुक्तम् ŚivārkaMaDī.i.324.10 (*on* i.2.5)

अन्वयकथा (anvaya-kathā) *f.* mention of syntactic relation बिन्दुद्वन्द्वतरङ्गिताग्रसरणिः कर्ता शिरोबिन्दुकं। कर्मेतिक्रमशिक्षितान्वयकथा ये केऽपि तेभ्यो नमः PadyaVe.787.

अन्वयकरण (anvaya-karaṇa) *n.* act of relating (two words) syntactically अक्षतयोन्याः पुनर्विवाहे पौनर्भवेन भर्त्रेत्यन्वयकरणाद् ... द्वितीयस्यैव पौनर्भवत्वं न पूर्वस्येति सिध्यति VīraMi.(Saṁskāra.)740.22.

अन्वयकल्पकत्व (anvayakalpaka-tva) *n.* the state of being what assumes positive concomitance अर्थापत्तिलभ्याद्वचनसिद्धिरित्युक्तं हेतोरन्वयकल्पकत्वोपपादनाय प्रसिद्धिपूर्वकत्वादित्युक्तम् NyāySu.(So.)83.17 (*on* i.2.26)

अन्वयकल्पन (anvaya-kalpana) *n.* act of assuming semantic relationship समाहारद्वन्द्वसिद्धिः सामर्थ्यनासामर्थ्ये समासकल्पनापेक्षयैवमन्वयकल्पनस्यैवौचित्यात् LaŚabdeŚe.ii.139.4 (comm. परस्परासंबन्धेन यत्रान्वयविवक्षा तत्र व्यवस्थामुक्त्वा साक्षात् संबन्धेनान्वयविवक्षायामाह)

अन्वयकल्पना (anvaya-kalpanā) *f.* **1** assumption of positive concomitance द्वितीयादिप्रयोगे च भवेदन्वयकल्पना ŚlokaVār.5(5).91(428.9); नाङ्गमर्थधियामेषा भवेदन्वयकल्पना ŚlokaVār.5(5).93(429.3); अनङ्गत्वमेवान्वयकल्पनायां विवृणोति NyāyRa.429.12 (*on* 5(5).93); **2A** assumption of syntactic relation बिन्दुद्वन्द्वतरङ्गिताग्रसरणिः कर्ता शिरोबिन्दुकं कर्मेत्यन्वयकल्पनां विदधते ये केऽपि तेभ्यो नमः SaduktiKa.298.13; **2B** assumption of signification गौरवं तु कल्पपदसहितैः श्रुतैः पदैर्हेतुविधिपूर्वकं तदन्यथानुपपत्त्यान्वयकल्पनाभिधानात्परिहृतम् NyāySu.(So.)83.27 (*on* i.2.26)

अन्वयकल्पनायोग (anvayakalpanāyoga) *m.* untanability of assumption of syntactic relation पदेनान्वयो घटते। नैवम् ... वाक्यस्य निराकाङ्क्षत्वे सत्यपि पूर्वानुवाकस्थपदाकर्षणेनान्वयकल्पनायोगात् ŚrutaPra.ii.517.9 (*on* iii.3.43)

अन्वयकीर्तन (anvaya-kīrtana) *n.* mention of concomitance between probans and probandum in the subject of inference पक्षधर्मतान्वयकीर्तनसंवादाभिधाने त्वग्निमाणवकवत्सादृश्यं गुणशब्देनाभिप्रेतम् NyāySu.(So.)78.31 (*on* i.2.22)

अन्वयकेतन (anvaya-ketana) *n.* banner of lineage धर्तारः प्रलयेषु ये भगवतो वेदस्य विद्येश्वरास्तेषामन्वयसंभवस्य(v.l. °केतनस्य) भवतः ... जाता कथं दुर्मतिः MahāvīC.5.18(125.10)

अन्वयकेतुभूत (anvayaketu-bhūta) *adj.* who has become the banner of the lineage कंचिन्मृगं मार्गणगोचरेऽसौ दृष्ट्वा ...। शरं मुमुक्षुः शरभोरुवेगं तमन्वयादन्वयकेतुभूतः JānaHa.1.71.

अन्वयक्रम (anvaya-krama) *m.* **1** order of lineage निर्व्यूढोऽयमियत्कालमावयोरन्वयक्रमः। अतः परं मत्कुलस्य कः पुरोधा भविष्यति PārśvC.3.334; **2A** order of semantie relation अङ्गविधीनां तत्तद्भावनानां च न प्रवर्तकत्वं नैव निष्पादकत्वं चेति। इत्थं प्रकृतावन्वयक्रमः TantrRaha.52.24; **2B** order of syntactic relation अन्वयक्रमेणादौ वल्लभयैवान्वये तस्याश्च कीर्त्यभिन्नत्वेनावस्थाने सति पश्चात् ... व्युत्क्रमेणान्वयबोधात् च RasGaṅ.560.14.

अन्वयक्रिया (anvaya-kriyā) *f.* act of relating semantically न हि द्वे अनुभूयेते क्रिये एते पृथक्स्थिते। अभिधानक्रिया चान्या वाच्यस्था चान्वयक्रिया NyāyMañ.i.370.20.

अन्वयक्षय (anvaya-kṣaya) *m.* end or destruction of lineage क्षत्रियाणामप्यन्वयक्षये राज्यपरिपालनाय नियोगोऽभ्यनुज्ञायते BālaKrī.i.75.13 (*on* 1.69)

अन्वयक्षान्तिज्ञान (anvayakṣānti-jñāna) *n.* knowledge of intellectual receptivity for forbearance or causal relationship कामदुःखे ततोऽत्रैव धर्मज्ञानं तथा पुनः। शेषे दुःखेऽन्वयक्षान्तिज्ञाने सत्यत्रये AbhidhK.6.26.

अन्वयक्षोणि (anvaya-kṣoṇi) *f.* land of family, ancestral land येनायं त्रितसौर्यकोस(श)मकृशीकर्तुं विहायान्वयक्षोणीं दक्षिणकोशलो जनपदो वा(बा)हुद्वयेनार्जितः EI.i.34.7.

अन्वयख्याति (anvaya-khyāti) *f.* act of mentioning (each others) family ततः प्रववृते युद्धम् ...। इत्येवमन्वयख्यातिनामोद्घट्टनपूर्वकम् Prabhā-C.201.29.

अन्वयख्यापन (anvaya-khyāpana) *n.* mention of the relation (of appropriate quality), characteristic of the figure of speech called Illustration (Nidarśana or Dṛṣṭānta) क्रिययैव स्वतदर्थान्वयख्यापनं निदर्शनम् KāvyālaṅSū. iv.3.20; अन्वयख्यापनं यत्र क्रियया स्वतदर्थयोः। दृष्टान्तं तमिति प्राहुरलंकारं मनीषिणः Vāgbhaṭā.4.81 (comm. अन्वयः परस्परं योग्यगुणसंबन्धस्तस्य ख्यापनं कथनम्)

अन्वयगत (anvaya-gata) *adj.* belonging to the lineage, i.e. hereditary अस्माभिः सह कौशिकानामन्वयगतं वैरमस्ति PañcT.(Kos.)3.116(1)(168.23)

अन्वयगति (anvaya-gati) *f.* **1** knowledge of positive concomitance वैधर्म्येणापि अन्वयगतिः NyāyBi.3.28; वैधर्म्येणान्वयगतिः, असति तस्मिन् साध्याभावे हेत्वभावस्यासिद्धेः VyaktiVi.82.20; अन्वये कथिते व्यतिरेकगतिर्व्यतिरेके चान्वयगतिरित्युभयत्रापि साधनस्य साध्याविनाभावः प्रकाश्यते PramāMī.50.10 (*on* ii.1.5); **2** knowledge of syntactic relation or construction न ह्येवमर्थस्य वैचित्री काचित् समुन्मिषति नापि महाकवेः कालिदासस्यान्वयगतिरियं क्वचनापि प्रबन्धेऽवधारितपूर्वा VyaktiVi.123.18.

अन्वयगर्भा (anvaya-garbhā) *adj.* (*f.*) containing positive concomitance अन्वयगर्भायामपि प्रतिवस्तूपमायां नियमविशेषस्य प्रकृतवाक्यार्थत्वेऽन्वयदृष्टान्तेन ... प्रकृतनियमविशेषसिद्धिः AlaṅkāKau.(Vi.)286.9.

अन्वयगुण (anvaya-guṇa) *m.* virtue of family पुण्या ब्राह्मणजातिरन्वयगुणः शास्त्रं चरित्रं च मे येनैकेन हृतानि ... सोऽयं त्वया ... शमितः MahāvīC.4.22.

अन्वयग्रह (anvaya-graha) *m.* cognition of positive concomitance यदि त्वनलमुत्सृज्य घटादावन्वयग्रहः। नान्तर्व्याप्तिर्गृहीता स्यात्साध्यसाधनधर्मयोः Nyāy-Mañ.i.101.31; नाप्यनुमानेनान्वयग्रहः प्रामाण्यस्य क्वचिदप्यसिद्धेः NyāyVārPari.55.9.

अन्वयग्रहण (anvaya-grahaṇa) *n.* **1** knowledge of positive concomitance सकलसपक्षग्रहणासंभवेनान्वयग्रहणस्याशक्यत्वेनागमकत्वमाशङ्क्यते TātpaṬ.(U.) 337.22 (*on* 5(4).133); यदुक्तम् अन्वयग्रहणं सर्वाक्षेपेणेति तद्ग्रहणवेलायामेव ... अन्वयशून्योऽयं हेतुरति तदहृदयंगमम् NyāyMañ.i.102.13; यत्र सामान्याकारेणाप्यन्वयग्रहणं नास्ति ... तत्रार्थापत्तिः पृथक् प्रमाणम् NyāySā.33.2; येन यत्सदृशं तदपि तेन सदृशमिति शक्यमेवान्वयग्रहणं कर्तुम् NyāyRa.447.19 (*on* 5(6).45); शब्दालिङ्गयोश्चान्वयाधीना प्रवृत्तिः न चान्वयग्रहणमसाधारणेन संभवति NyāyRa. 584.19 (*on* 5(13).72); 608.7 (*on* 5(13).154); **2** knowledge of signification अर्थबुद्धौ ... अनुत्पन्नायां तावत्स्वरूपासत्त्वात्कुतोऽन्वयग्रहणम् उत्पन्नायां त्वर्थबुद्धौ किमन्वयग्रहणेनेति नैष्फल्यम् NyāyMañ.i.141.31.

अन्वयग्रहणकाल (anvayagrahaṇa-kāla) *m.* (Loc.) at the time of knowledge of positive concomitance अन्वयग्रहणकाले लिङ्गिज्ञानेऽपि न किंचित् प्रमाणमस्ति Kāśi.iii.93.9 (*on* 5(4).166)

अन्वयग्रहणवेला (anvayagrahaṇa-velā) *f.* (Loc.) at the time of knowledge of positive concomitance घटोपलब्ध्यभावोऽनुपलब्धिः तस्याप्यभावस्यानुमानवेलायामन्वयग्रहणवेलायां चानुपलब्ध्यन्तरापेक्षा NyāyRa.487.21 (*on* 5(8).39)

अन्वयग्रहणसमय (anvayagrahaṇa-samaya) *m.* (Loc.) at the time of knowledge of positive concomitance नाप्ययमन्वयी हेतुरन्वयग्रहणसमये एव तद्विप्लवावधारणात् NyāyMañ.i.101.28.

अन्वयग्रहणसंभव (anvayagrahaṇa-sambhava) *m.* possibility of knowledge of positive concomitance धूमज्वलनयोरन्वयग्रहणसंभवान्न व्यतिरेकग्रहणमाद्रियेरन् NyāyMañ.i.35.16.

अन्वयग्रहणस्थल (anvayagrahaṇa-sthala) *n.* instance of knowledge of positive concomitance व्याप्तिः ... न च सा केवलव्यतिरेकिणि साक्षादुपदर्शयितुं शक्या। अन्वयग्रहणस्थलस्य विप्रतिपत्त्या प्रतिरुद्धत्वात् NyāySu.(Ja.)472B.1 (*on* iii.2.1)

अन्वयग्रहणादि (anvayagrahaṇādi) *adj.* knowledge of positive concomitance etc. भिन्नत्वेऽपि च धर्माणां समानरूपत्वेनावभासमानत्वादन्वयग्रहणादिकार्यविरोधः NyāyMañ.i.106.13.

अन्वयग्रहणानुपपत्ति (anvayagrahaṇānupapatti) *f.* untenabilty of knowledge of positive concomitance धर्मिभेदेन धर्माणां भेदेऽन्वयग्रहणानुपपत्तेः सर्वमनुमानमुत्सीदेत् NyāyMañ.i.105.3.

अन्वयघटना (anvaya-ghaṭanā) *f.* act of effecting the relation of identity ऐन्दवस्य शशस्यापह्नवे उपक्षिप्ते शशकप्रतिवस्तुकिणवत इन्दोरारोपो नान्वयघटनां पुष्यति AlaṅkāSa.51.6; आभासमानत्वाद्विरोधस्य समाधानवेलायामप्यादीनां परित्यागेऽन्वयघटनेति तदपास्तम् AlaṅkāRa.52(47)

अन्वयज (anvaya-ja) *adj.* [*f.*–ā] **1Ai** born in the lineage मया पित्रोः पुण्याभिवृद्धये काश्यपगोत्र॰ ... ॰वासुदेवान्वयजाव्रा(ब्रा)ह्मणानाम् ... यथान्श(Read थांश)मनुमोदितः EI.v. 212.13; **1Aii** born in the family अविमुक्ते महाक्षेत्रे तपस्यन्निश्चलेन्द्रियः। मनोरन्वयजो वीरः क्षात्रो धर्मः इवोदितः SkandP. iv.39.34; कन्यका ... अपर्णा इव सुव्रताः। भवत्येव न संदेहस्तस्याश्चान्वयजा अपि। मुच्यन्ते ... पितरो नरकादपि LiṅgaP.ii.45.88; अस्मदन्व[य*]जा भूपा भाविभूपतयश्च ये। तेषामहं करे लग्नः EI.ix.66.26; महागणपतिस्सूरिश्श्रीमहारामचंद्रजः। काश्यपान्वयजो वृत्तीश्चतस्त्रोत्रैहि (Read ॰त्रैति) बह्चः(Read ॰ह्वृचः) EI.xiv.223.136; iii.247.158; तिंमणभट्टाख्यो गिरिभट्टात्मसंभवः। कौशिकान्वयजो वृत्तिं सार्द्धेकां याजुषोश्नुते EI.xiv.225.189; xii.355.93; iii.247.173; भरद्वाजसगोत्रवाजसनेयब्रह्मचारिभट्टकाचरस्वाम्यन्वयजब्राह्मणानामन्तराविच्छेदमप्रमाणीकृत्य EI.xix.18.13; पुत्रपौत्रादिसंततयोपेतानां चंद्रार्क्के यावत्प्रतिपालनीयं। एवमन्वयजा(?जानां) वं(बं)न्धूनांमपि EI.ii.220.86; **1B** born in the (same) family तेनैवमुक्तं स्यात् 'मातुरन्वयजा जाया न भवति' ManuBh.i.207.29 (*on* 3.5); अन्वयसंज्ञाविधानाद् बान्धवग्रहणानुवृत्तेश्चान्वयजा सप्तमपुरुषावधयः सपिण्डा उच्यन्ते ManuBh. i.448.3 (*on* 5.60); **2** arisen on account of race न जातिजं नान्वयजं न प्रचारवनोद्भवम्। लक्षणं महदल्पं वा शुद्धं संकीर्णमेत्य च Hastyāyur.19.11(1.2)

अन्वयज्ञ (anvaya-jña) *adj.* well versed in (the history of) lineage or dynasty अथ स्तुते बन्दिभिरन्वयज्ञैः सोमार्कवंश्ये नरदेवलोके। ... विवेश मञ्चान्तरराजमार्गं पतिंवरा RaghuVa.6.8.

अन्वयज्ञान (anvaya-jñāna) *n.* **1A** knowledge of causal relationship शेषे दुःखेऽन्वयक्षान्तिज्ञाने (v.l.॰न्वयज्ञानक्षान्तिज्ञाने) AbhidhK. 6.26; धर्माख्यमन्वयज्ञानं तूर्ध्वदुःखादिगोचरम् AbhidhK.7.3; धर्मज्ञानान्वयज्ञानं षोडशाकारम् AbhidhK.7.10; ये त्वरूपिणः। तेऽन्वयज्ञानपक्षोर्ध्वस्वभूदुःखादिगोचराः AbhidhK.8.34; अन्वयस्य च। अन्वयज्ञानस्यापि द्वे परिज्ञे फलं पश्चिमे AbhidhKoBh.324.8 (*on* 5.67); अनास्रवं ज्ञानं द्विधा भिद्यते। धर्मज्ञानमन्वयज्ञानं च AbhidhKoBh.392.4 (*on* 7.2); 402.14 (*on* 7.14); एवमभिसमयक्रमः। ... दुःखेऽन्वयज्ञानक्षान्तिः। दुःखेऽन्वयज्ञानम् Sphuṭā. ii.24.17 (*on* 2.16); **1B** knowledge of invariable concomitance (between probans and probandum) न चान्वयज्ञानमेव व्यतिरेकबुद्धौ निबन्धनम्, असाधारणेषु तदसंभवात् Kāśi.iii.78.15 (*on* 5(4).131); **2** knowledge of semantic relation अन्योऽन्यान्वययोग्यार्थमेव। पदजातम् ... तेन नूनममुनामीषामन्वयो ज्ञात इति वक्तुरेवान्वयज्ञानमनुमिनोति Kāśi.i.73.3 (*on* 2.21); पदार्थाभिधानावान्तरव्यापारेण हि यच्छब्दादन्वयज्ञानम् तच्छाब्दम् PrakaPañ.394.2; 243.21; ईदृशान्वयज्ञानमस्यास्तीत्यवगच्छति। एवमन्वयज्ञाने अनुमिते तदुपदर्शितोऽर्थो न शब्दमाकाङ्क्षति ĀgaPrā.38.15; शब्दस्य तदभावात् तदेवान्वयज्ञानं फलमिति किं नोपपद्यते NyāyKu.6.7; अस्त्येव व्यवहर्तुरन्वयज्ञानम् NyāySu.(Ja.)51A.11 (*on* i.1.1)

अन्वयज्ञानक्षान्ति (anvayajñāna-kṣānti) *f.* intellectual receptivity of knowledge of causal relationship दुःखे समस्तालम्बनान्वयज्ञानक्षान्तिरुत्पद्यते। सा दुःखे अन्वयज्ञानक्षान्तिरित्युच्यते AbhidhKoBh. 350.17 (*on* 6.26); एवमभिसमयक्रमः। ... दुःखेऽन्वयज्ञानक्षान्तिः। दुःखेऽन्वयज्ञानम् Sphuṭā.ii.24.17 (*on* 2.16); अभिसमयक्रमेण पूर्वोक्तेन मार्गेऽन्वयज्ञानक्षान्त्यवस्थायां प्राप्नोति Sphuṭā. ii.27.8 (*on* 2.16)

अन्वयज्ञानपक्ष (anvayajñāna-pakṣa) *m.* factor of the knowledge of (causal) relationship न ह्यसत्यां धर्मज्ञानपक्षोत्पत्तावन्वयज्ञानपक्षसंमुखीभावः संभवति Sphuṭā.ii.84.12 (*on* 2.44)

अन्वयज्ञानपूर्वक (anvayajñāna-pūrvaka) *adj.* preceded by the knowledge of semantic relation नायमविज्ञायान्वयमर्थानामन्वितार्थानि प्रयुङ्क्त इति तद्वाक्यप्रयोगस्यान्वयज्ञानपूर्वकत्वादन्वयज्ञानं तावदनुमीयते PrakaPañ.243.21.

अन्वयज्ञानमात्र (anvayajñāna-mātra) *n.* mere knowledge of semantic relation अन्वयधियमनुमिनोतीति चेत्। न। अन्वयज्ञानमात्रानुमानात् Kāśi.i.73.6 (*on* 2.21)

अन्वयज्ञानसिद्ध्यर्थ (anvayajñānasiddhy-artha) *adj.* having the purpose of the establishment of knowledge of invariable concomitance नैरन्तर्येण शब्देन स्मृतयोर्धर्मधर्मिणोः। अन्वयज्ञानसिद्ध्यर्थं हेतूपन्यासकाङ्क्षणम् NyāyKu.58.16.

अन्वयज्ञानाजनकत्व (anvayajñānājanaka-tva) *n.* the state of not producing the knowledge of semantic relation न ह्याकाङ्क्षासंनिधिमत्त्वे सति योग्यताभावेनान्वयज्ञानाजनकत्वमुभयवादिसंप्रतिपन्नस्थले दृष्टमस्ति TattvPradī.-(Ci.).68.5.

अन्वयज्ञानानुदय (anvayajñānānudaya) *m.* absence of rise of the knowledge of semantic relation गेहनिष्ठघटाभावे प्रमिते घटोऽस्तीति वाक्यात्तन्निश्चयेऽप्यन्वयज्ञानानुदयात् TattvCin.iv(1).254.1; गौः कर्मत्वमानयनमित्यत्र पदार्थज्ञानेऽपि अन्वयज्ञानानुदयात् TattvCin.iv(2).550.5.

अन्वयज्ञानाभाव (anvayajñānābhāva) *m.* absence of the knowledge of semantic relation एकक्रियायामन्वयमप्राप्तानां कारकाणां मिथोऽन्वयज्ञानाभावनियमात् LaCandr.377.6.

अन्वयज्ञापन (anvaya-jñāpana) *n.* act of conveying semantic relation पदार्थगतान्वयबोधनशक्त्याधानशक्तिः, पदार्थानां चान्वयज्ञापनशक्तिः PrakaPañ. 401.17.

अन्वयत् (anv-ayat) *adj.* **1** following इन्द्रो नृचक्षाः ...। स इद्देवो ऋतमन्वयन्तं प्रभीमकर्मा तवसोऽपविद्धात् BāṣkaU.4; **2** imitating ललाटेनान्वयंस्तुङ्गनासोऽष्टापदमायताम्। स रणोर्वीमरातीनां नासोष्टापदमायताम् HarVi.43.210 (comm. अनुकुर्वन्)

अन्वयतद्व्यतिरेक (anvaya-tadvyatireka) *m.* positive concomitance and its absence अन्वयतद्व्यतिरेकनिश्चयेऽपि न योगिप्रत्यक्षमुपयुज्यते NyāyMañ. i.112.9.

अन्वयतपोयोग (anvayatapo-yoga) *m.* association of lineage and penance विद्यान्वयतपोयोगादाचार्यः शिष्यमाश्रितम्। लघुनापि विधानेन दीक्षयेत् ParaS.8.52.

अन्वयतरु (anvaya-taru) *m.* family tree, i.e. tree (in the form) of family वैजनने मासि सा देवी दिव्यलक्षणम्। निर्दग्धस्यान्वयतरोरङ्कुरं सुषुवे सुतम् RājTa.(Ka.)1.74.

अन्वयतस् (anvaya-tas) *adv.* **1** due to positive concomitance हेतुः ...। शब्देऽपि साधयेत्केन तस्मान्नान्वयतो गतिः NyāyVi.2.295; कृष्णमृत्तिकात्वादेरपि कर्तृधर्मत्वे श्यामत्वादिवत्प्राग्देशसंबन्धितस्यान्वयतो व्यतिरेकतश्च व्याभिचारादुपलक्षत्वानुपपत्तिः MīmāKau.i.107.3 (*on* i.3.23); i.238.1 (*on* i.4.11); **2** by positive afirmation, positively नाराशंसो द्वितीयः प्रयाजः तनूनपादन्येषामिति अन्वयतो व्यतिरेकतश्चोपलक्षणसंभवाद्व्यवस्थितविध्यवसानम् TantrVā.186.6 (*on* i.3.12) पञ्च पञ्चनखा भक्ष्या इति यदान्वयतः पञ्चनखविषयं भक्षणं प्रतीयते तदा तत् त्यक्तं भवति ManuBh.i.229.12 (*on* 3.45); **3** due to semantic relation पदार्थे वाक्यार्थे तात्पर्यमुभयत्र च। पृथगेव च वाक्यत्वं पृथगन्वयतो भवेत् AnuVyā.3B.6 (*on* 1.1); सूत्रेषु भाष्येष्वपि वार्त्तिकेषु नोपेक्षितं दुर्गममत्र किंचित्। वाक्यं पदं वान्वयतोऽर्थतो वा सर्वानवद्यंकरणीति तस्मात् NyāySu.(So.)1546.18 (Colophon)

अन्वयता (anvaya-tā) *f.* the state of having invariable concomitance नेशेनाप्यन्वयोऽत्र प्रदर्श्यते। यतो विरुद्धतास्य स्यादसिद्धान्वयतापि वा ĪśvaSi.(U.)2.8.

अन्वयतात्पर्यकता (anvayatātparyaka-tā) *f.* [Inst.] by way of being

intended for semantic relation अन्वयतात्पर्यकतया तत्प्रतिपादकं पदमित्यविवादम् TattvCin.iv(2).541.1.

अन्वयतात्पर्यग्राहकत्व (anvayatātparyagrāhaka-tva) *adj.* the state of causing the knowledge of intention for semantic relation अव्यवहितानन्तर्यस्यान्वयतात्पर्यग्राहकत्वाभावेऽप्यन्वयनियामकत्वोपपत्तेः MīmāKau.iii(2).132.1 (*on* ii.1.49)

अन्वयत्यागवश (anvayatyāga-vaśa) *m.* [Abl.] on account of the association and abandonment जलातपत्यागसमागमाभ्याम् ... प्रकृतिं भजन्त्यः। तदन्वयत्यागवशादवाप्तैः पङ्कैरमुच्यन्त शनैः पदव्यः Yādavā.5.84 (comm. वर्षासु जलान्वयेनातपत्यागेन च)

अन्वयदरिद्र (anvaya-daridra) *adj.* devoid of (all-) embracing character कर्मान्वयदरिद्रं च यदि हेतुः प्रकल्प्यते। तदा व्यक्तयं एवास्याः किमितीष्टा न हेतवः TattvSaṁ.752 (Pañ. अन्वयशून्यम्)

अन्वयदर्शन (anvaya-darśana) *n.* **1** perception of the (same) origin or source **2** perception of presence or existence **3A** perception of syntactic relation **B** perception of semantic relation **C** experience of relation or connection **4** illustration, i.e. act of pointing out the positive concomitance **5** perception of continuity **1** perception of the (same) origin or source मानुषस्य शारीरस्य संनिवेशस्तु यादृशः। तल्लक्षणं तु देवानां दृश्यतेऽन्वयदर्शनात् MatsyaP.145.15; **2** perception of presence or existence रूपादीनामन्वयदर्शनात् प्रकृतिविकारयोः पृथिव्यादीनां नित्यानामतीन्द्रियाणां कारणभावोऽनुमीयते NyāyBh.246.9 (*on* iv.1.11); व्यधिकरणविशेष्याणामुदाहरणम् अस्ति प्रधानम् भेदानामन्वयदर्शनात् NyāyVār.170.5 (*on* i.2.45); श्रुत्या ... तद्बलेनैव समस्तं जगच्चेतनमवगमिष्यामि, प्रकृतिरूपस्य विकारेऽन्वयदर्शनात् BrahmSūBh.(Śaṅ.) 291.13 (*on* ii.1.4); मृदादिकारणानां घटाद्युत्पत्तौ पिण्डादिनिवृत्तावनुवृत्तिदर्शनात्। सादृश्यादन्वयदर्शनम् BṛĀraUBh.15.11 (*on* i.2.1); सूत्रगणेषु सूत्रोदाहृतश्रुतिगणेषु चेक्षणाद्यन्वयदर्शनात्सूत्राणि ... न तत्र प्रमाणम् BrahmSūBh.(Rā.)136.2 (*on* i.1.2); अविरोधो ह्युभयत्रान्वयदर्शनेन निर्वाह्यः यथा शीतोष्णानुगतस्य द्रव्यत्वादेः NyāyKu. 144.20; वस्तुतस्तु साधारणेऽन्वयदर्शनात् असाधारणे च व्यतिरेकदर्शनादुभयनिवृत्त्यर्थं द्वयमप्यपेक्षितम् YuktiSneha.68.35 (*on* i.1.5); **3A** perception of syntactic relation न च क्रियाकारकसंहतीनि पदानि लोके नियमेन वक्तुम्। समीहते पक्वमतिः पदानां क्रियां विनाप्यन्वयदर्शनेन SaṁkṣeŚā.1.280(i.212.24); सम्यक् तात्पर्येण ब्रह्मप्रतिपादने वेदान्तपदानामन्वयदर्शनमिति हेत्वर्थमाह PrakaVi.53.20; 150.23; श्रुतिषु परमात्मधर्मत्वेनान्वयदर्शनाद्वा ... गतिशब्दयोः परमात्मसाधकत्वम् ŚrutaPra.ii.39.18 (*on* i.3.14); **3B** perception of semantic relation ननु का योग्यता, न तावत् सजातीयेऽन्वयदर्शनम् TattvCin. iv(1).245.1 (comm. संसर्गनिश्चयः); क्रियाया एव लोके कथंभावाकाङ्क्षायामन्वयदर्शनात् ArthaSaṁ.59.6; MīmāNyāPra.217.15; विशेष्यमात्रेऽप्यन्वयदर्शनात् ... युक्तमेकयागकल्पनम् MīmāKau.iii(2).238.23 (*on* ii.2.20); करणानाम् ... वेदने एवान्वयः कारकाणां तण्डुलानां काष्ठैः पाचक इत्यादौ गुणभूतक्रियायामप्यन्वयदर्शनात् LaŚabdeŚe.ii.276.2; 'न कलञ्जं भक्षयेत्' इत्यादौ नञर्थस्य विशेषणताविशेषसंबन्धेन भक्षणे चान्वयदर्शनान्न दोषः AlaṅkāKau.(Vi.)67.12; **3C** experience of relation or connection वेदस्य ब्रह्मपरत्वमेव कर्मादौ तस्य केनचिदंशेन कथंचिदन्वयदर्शनेऽपि समन्वयस्तु ब्रह्मण्येव VedāntKau.21.25 (*on* i.1.4); ब्राह्मणक्षत्रिययोरन्वयदर्शनात्पूर्वाख्यायिकायामपि ... जानश्रुतिः क्षत्रियोऽवगम्यते ŚivārkaMaDī.i.480.14 (*on* i.3.34); **4** illustration, i.e. act of pointing out the positive concomitance व्यतिरेकप्रधानवादिनां तु किमन्वयदर्शनेन Śarka.46.19; अन्वयदर्शनमन्तरेण केवलव्यतिरेकः प्रतीयमानः संदिग्धो भवति NyāyMañ.ii.8.24; **5** perception of continuity सत्त्वरजस्तमोमयसुखदुःखमोहानां कार्येऽन्वयदर्शनात् तदुत्पादनशक्तं सत्त्वरजस्तमोमयमेव कारणम् ŚrutaPra.ii.279.22 (*on* ii.2.1); सर्वं वस्तु द्रव्यात्मना नोत्पद्यते विपद्यते वा। परिस्फुटमन्वयदर्शनात्। लूनपुनर्जातनखादिष्वन्वयदर्शनेन व्यभिचार इति न वाच्यम् SyādvāMañ.21(35); मृत्त्वसुवर्णत्वादीनां कार्येऽन्वयदर्शनात् सत्योपादानत्वेऽप्यसत्यत्वोपपत्तेः AdvaiSi.758.6.

अन्वयदर्शनापत्ति (anvayadarśanāpatti) *f.* undesired contingency of knowledge of continuity आन्त्यात् कार्यादन्वयदर्शनापत्तेश्च स्वकार्यानुगतदर्शनस्यैवोपादानत्वात् PramāMā.11.18.

अन्वयदशा (anvaya-daśā) *f.* **A** time of semantic relation भावनायां करणत्वेनान्वयदशायामेव देवतोद्देश्यकत्वेन यागस्वरूपबोधात् BhāṭṭCan.48.9 (*on* xiv.2.2); **B** condition of syntactic relation अन्ये तु अन्तशब्दस्तृतीयस्येत्यनेनान्वयदशायां प्रान्तपरः। द्वितीयाद्याभ्यामन्वयदशायां समीपपर इत्याहुस्तदयुक्तम् SetuBa.46.26.

अन्वयदृष्टान्त (anvaya-dṛṣṭānta) *m.* instance of positive concomitance न पुनरत्र। यत् प्रमाकरणं तत् प्रमाणमिति व्यवहर्तव्यं यथामुक इत्यन्वयदृष्टान्तोऽस्ति TarkBhā.(Ke.)42.2; अन्वयदृष्टान्तेन सामान्यान्वयनियमसिद्धिद्वारा तत्सिद्धिः RasGaṅ.444.10; न चेयं तथा ... यद्गन्धवत्तदितरभिन्नमित्यन्वयदृष्टान्तो नास्ति पृथिवीमात्रस्य पक्षत्वात् TarkSaṁ.(A.)40.17; केवलव्यतिरेक्यनुमानं केचिन्मीमांसका न सहन्ते। साध्यसाधनसंबन्धस्यान्वयदृष्टान्ते प्रसिद्धत्वात् TantrRaha.11.28.

अन्वयदृष्टान्तत्व (anvayadṛṣṭānta-tva) *n.* the state of being an example of positive concomitance सत्यभावरूपेषु साध्येष्वसतोऽन्वयदृष्टान्तत्वस्याप्यवर्जनीयत्वप्रसङ्गाच्च NyāyPari.122.10; पक्षैकदेशस्य घटादेरन्वयदृष्टान्तत्वसंभवात् LaCandr.343.40.

अन्वयदृष्टान्ताभाव (anvayadṛṣṭāntābhāva) *m.* absence of the example of positive concomitance उभयस्य साध्यत्वे तु साध्यरूपविशेषणस्य क्वाप्यप्रमितत्वमन्वयदृष्टान्ताभावेन व्याप्त्यग्रहपर्यवसितदोषः LaCandr.79.19; न च पृथिवीत्वावच्छेदेन पृथिव्याः पक्षत्वे अन्वयदृष्टान्ताभावे नान्वयव्याप्तिग्रह इति वाच्यम् LaCandr.343.39.

अन्वयदृष्टान्तार्थम् (anvayadṛṣṭāntārtham) *adv.* for the sake of example of positive relation विद्यामयस्य क्रियामयक्रत्वनुप्रवेशे अन्वयदृष्टान्तार्थं मानसवदिति सूत्रांशं व्याचष्टे ŚivārkaMaDī.ii.365.26 (*on* iii.3.44)

अन्वयदृष्टान्तासिद्धि (anvayadṛṣṭāntāsiddhi) *f.* non-establishment of the example of positive concomitance अनुमानमपि घटादिः क्षणिकः अर्थक्रियाकारित्वात् शरीरादिवत् ... तुच्छवत्। न चान्वयदृष्टान्तासिद्धिः ŚivārkaMaDī.ii. 88.31 (*on* ii.2.23)

अन्वयदृष्टि (anvaya-dṛṣṭi) *f.* knowledge of semantic relation असिना ... इत्यादिलौकिकवाक्ये प्रत्ययवाच्येच्छाविषयस्यैव फलत्वेनान्वयदृष्टेश्च नेच्छायाः फलत्वप्रतीत्यर्थं तद्विषयेच्छार्थोऽध्याहर्तव्यः ŚivārkaMaDī.i.43.8 (*on* i.1.1)

अन्वयदेवता (anvaya-devatā) *f.* family-deity अस्माकमन्वयदेवतेयमीदृशाध्यवसायेन ... प्रायः कथयति UdaySuKa.58.20.

अन्वयदौर्घट्य (anvaya-daurghaṭya) *n.* untenability of syntactic relation अध्याहर्तव्यमिति चेत्, न, अधिकारार्थत्वपक्षे अध्याहृतस्यापि पदस्यान्वयदौर्घट्यात् ŚrutaPra.iA.10.27 (*on* i.1.1)

अन्वयद्रव्य (anvaya-dravya) *n.* substance, i.e. substratum of (continued) presence अन्वयरूपेण यदाधारभूतं तदन्वयद्रव्यं भण्यते TātpaVṛ.140.12 (*on* 2.9)

अन्वयद्रव्यार्थिकनय (anvayadravyārthika-naya) *m.* rule or law regarding the substratum of (continued) presence उत्पादव्ययध्रौव्याणि द्रव्येण सह परस्पराधाराधेयभावत्वादन्वयद्रव्यार्थिकनयेन द्रव्यमेव भवति TātpaVṛ.138.15 (*on* 2.9); 140.13 (*on* 2.9)

अन्वयद्वार (anvaya-dvāra) *n.* [Inst.] through positive connection or relation (काव्यं यदपि हीनार्थं सम्यगङ्गैः समन्वितम्) अन्वयद्वारेणोपसंहरति यदपि इति AbhinBhā.iii.33.11 (*on* 19.55)

अन्वयधर्म (anvaya-dharma) *m.* **1** the state or condition of family-relation, i.e. blood-relationship यथा वा वसिष्ठादयः शब्दा अन्तरेणैवान्वयधर्ममनवच्छिन्नस्मृतिपारंपर्यं केश्च विदितार्थेषु प्रयुज्यन्ते ManuBh.ii.333.25 (*on* 10.5); **2** condition of the signification शब्दस्य चार्थशक्तावन्वयधर्माधिक्यमात्रम् NayaVi. 267.1 (*on* i.1.24)

अन्वयधी (anvaya-dhī) *f.* **1** knowledge of causal relationship नव मार्गान्वयधियोः ... योज्या धर्माः AbhidhK.7.17; **2A** knowledge of syntactic relation ताल्वादिव्यापारादेवाप्तस्य प्रतीत्यान्वयमयं रचयतीत्यन्वयधियमनुमिनोतीति चेत् Kāśi.i.73.5 (*on* 2.21); प्रथमं शब्दमुखेनान्वितानामपि पश्चादर्थमुखेनाप्यन्वयधीः TantrRaha.32.8; **2B** knowledge of signification केचित्पश्यन्ति न वर्णाः प्रतिपादयन्त्यर्थान् ते हि प्रत्येकं वा अन्वयधियमादधीरन् TātpaṬ.(Vā.) 469.8 (*on* ii.2.57); न च शक्तिभ्रमात्तस्यान्वयधीः VaiyāBhū. 246.14 (*on* 65); **2C** knowledge of semantic relation पदसामर्थ्यस्य स्वरूपमात्रगोचरतयाप्यन्वयधिय उदयमुपपादयितुं शक्ष्यामः TattvBi.130.1; अन्वयधियश्च कार्यस्य सति सङ्गतिसंवेदने शब्दनिश्चयज्ञानादेवोत्पत्तेः TattvBi.158.15; 'आम्रो मधुरः शीतः सुरभिः' इत्यन्वितधीः। अतः स्वार्थमात्रेऽपि पदार्थे संनिध्यादेरन्वयधीरस्तु इति। तन्न; रसादेराश्रयानुमा 'द्रव्यम् नान्यदिहाम्रात्' इत्येवं पारिशेष्यानुमयान्वयधीः, नार्थाधीना NayaVi.273.1 (*on* i.1.24); जानत एव मधुरां पित्तदुष्टजिह्वस्य 'तिक्ता' इत्यन्वयधीरनुमानात्मिका बाधिते न स्यात् NayaVi.273.8 (*on* i.1.24); अयं घट इत्यत्राग्निना सिंचेदितिवदन्वयविरोधिनो धर्मस्यानुपादानेनान्वयधीर्युक्ता Nyāyāmṛ.424B.13; एकपदार्थयोरुद्देश्यविधेयभावेन क्रियायामन्वयधीः ... व्युत्पत्तिनिरुद्धा LaCandr. 372.33; 374.17; आकाशमस्तीत्यादिवाक्यादाकाशं एकत्वादेरन्वयधीर्न स्यात् LaCandr.450.20.

अन्वयधीगोचर (anvayadhī-gocara) *m.* object of knowledge of

signification अथास्त्वप्राकरणिकोऽप्यर्थः शक्तिवेद्य एवान्वयधीगोचरः RasGan.143.8.

अन्वयधीतस् (anvayadhī-tas) *adv.* as compared to the knowledge of signification न हि पदान्यन्वयधीतः पूर्वम्; अर्थानन्तरं तद्धीरित्यर्थस्य शक्तिरिति विरुद्धम् NayaVi.274.6 (*on* i.1.24)

अन्वयधीपक्ष्य (anvayadhī-pakṣya) *adj.* pertaining to the category of the knowledge of causal relationship न धर्मान्वयधीपक्ष्यमन्योन्यं दर्शनक्षणौ। श्रावको वेत्ति खड्गस्त्रीन् सर्वान्बुद्धोऽप्रयोगतः AbhidhK.7.6.

अन्वयधीहेतु (anvayadhī-hetu) *m.* cause of knowledge of signification यथा मानान्तरदृष्टोऽर्थो लिङ्गमनुपपत्त्यान्वयधीहेतुः तथा पदोक्तो व्युत्पत्त्यनुपपत्त्यास्तु NayaVi.276.1 (*on* i.1.24)

अन्वयधूमकेतु (anvaya-dhūmaketu) *m.* comet of the family अन्वयधूमकेतवः ... प्रतापेन प्रज्वलन्तः ... क्षत्रबन्धवस्ते ... नतिभिन्नं मन्यन्ते AvantiKa.237.8.

अन्वयन (anv-ayana) *n.* **1** relation or connection पशुपुरोडाशेन प्रचर्योपाँशु देविकाहविर्भिः प्रचरति। एषोऽन्वयने कल्पः MānŚS.93.3; **2** the act of relating syntanctically भिन्नार्थानां तु पादानामेकेन पादेनान्वयनं कवित्वमेव KāvyMī.59.24.

अन्वयनामन् (anvaya-nāman) *adj.* **A** called *anvaya*, i.e. positive concomitance एवमेवासाधारणोऽपि निश्चयस्यैकेनान्वयनाम्नाङ्गेन विकलस्तमकुर्वन् संशयहेतुतां प्रतिपद्यते Kāśi.iii.60.11 (*on* 5(4).86½); **B** called *anvaya*, i.e. the connector समन्वयात्। त एवान्वयनामानस्तैः सम्यक् प्रविचारिते AnuVyā.5B.8 (*on* i.1.4); उपक्रमादय एव अन्वीयन्ते शक्तितात्पर्यगोचरेण संबध्यन्ते ... वाक्यान्येतैरिति अन्वयनामानः NyāySu.(Ja.)112B.5 (*on* i.1.4)

अन्वयनामन् (anvaya-nāman) *n.* family and name यद्दृष्ट्वा तं स सुजनः पृष्ट्वा चान्वयनामनी। हस्तेऽवलम्ब्योदहरत्कूपात्तस्मादुवाच च KathāSa-Sāg.xiv.2.3.

अन्वयनिबन्धना (anvaya-nibandhanā) *adj.* (*f.*) caused by signification भवत्वयं संबन्धः ... यस्य ह्यन्वयनिबन्धनैव प्रत्यायनशक्तिः तदेव लिङ्गम् NyāyRa.430.8 (*on* 5(5).96)

अन्वयनिमित्त (anvaya-nimitta) *n.* **1** cause of the association, i.e. attachment तस्मात्तदन्वयनिमित्तमपीह मोहः SaṁkṣeŚā.1.52 (i.55.11); **2** cause of semantic relation सामान्यतोऽप्यन्वयनिमित्तत्वे विशेषार्थमाकाङ्क्षादि व्यवहारत एव वाच्यम् NayaVi.256.3 (*on* i.1.24)

अन्वयनियम (anvaya-niyama) *m.* rule or law of semantic relation द्रव्यगुणयोः परस्परसंबन्धं विना वैयधिकरण्येन क्रियाविशेषणतयान्वयनियमस्यानङ्गीकारे ह्यन्यत्रानिष्टं प्रसज्यते ŚivārkaMaDī.i.304.14 (*on* i.2.1); कथं संस्काराणां नित्यत्वं नित्यत्वेऽपि वा कथं नित्येन सरूपेणैवान्वयनियमः MayūMāli.310.19 (*on* iii.6.13); प्रकृतौ घोषस्य रथासंबद्धस्यापि साधनत्वसंभवेनापेक्षाविरहान्न तथान्वयनियमः MayūMāli.698.10 (*on* x.4.2); प्रकृतिप्रत्ययार्थयोरन्वयनियमस्यैवाभावे क्व प्राधान्यबोधक उक्तो नियमः VaiyāBhū.43.9 (*on* 8)

अन्वयनियामक (anvaya-niyāmaka) *adj.* **A** regulating or governing semantic relation तदविशेषे चैकस्य पाठसन्निधिर्नान्वयनियामकोऽवर्जनीयत्वेनान्यथासिद्धत्वात् Aparā.i.292.24 (*on* 1.203); **B** regulating or governing syntactic relation योग्यत्वात्तदुत्तरकरिष्यमाणेष्वपीत्यस्य ... सन्निधानं नान्वयनियामकम् LaCandr. 862.40; **C** regulating or governing signification व्युत्पत्तिरन्वयनियामकं तद्भङ्गे लक्षणापक्षे स्यादित्यर्थः VaiyāBhū.174.5 (*on* 32)

अन्वयनियामकत्व (anvayaniyāmaka-tva) *n.* the state of regulating or governing the syntactic relation न च ... यागस्यैव करणत्वोक्तिर्विरुध्येतेति वाच्यम्। अव्यवहितानन्तर्यस्यान्वयतात्पर्यग्राहकत्वाभावेऽप्यन्वयनियामकत्वोपपत्तेः MīmāKau. iii.132.1 (*on* iii.1.49)

अन्वयनिरपेक्ष (anvaya-nirapekṣa) *adj.* independent of positive concomitance तदनुपपन्नमिवाशङ्क्यते - अशेषविपक्षापेक्षित्वेनादर्शनमात्रावसेयत्वेन च सुखग्राह्यत्वादन्वयनिरपेक्षस्य व्यतिरेकमात्रस्यैवाङ्गत्वात् TātpaṬ.(U.)337.17 (*on* 5(4).131)

अन्वयनिरसन (anvaya-nirasana) *n.* refutation of semantic relation तन्मतमपि धात्वर्थस्य करणतया साध्यतया चान्वयनिरसनेनैव निरस्तम् MayūMāli.67.31 (*on* i.4.4)

अन्वयनिरासार्थ (anvaya-nirāsārtha) *adj.* meant for refutation of relation or connection (त्रिवृता ग्रन्थिनैके न त्रिभिः पञ्चभिरेव वा) वाशब्दो विप्रादिक्रमेणान्वयनिरासार्थः ManvaVi.134.31 (*on* 2.43)

अन्वयनिरूपण (anvaya-nirūpaṇa) *n.* description of positive concomitance अन्वयव्यतिरेकयोर्गमकाङ्गत्वादेकेनान्वयनिरूपणमपरेण च सूत्रेणाव्यतिरेकव्युत्पादनम् NyāyMañ.ii.137.19.

अन्वयनिवासनगरसंवेदन (anvayanivāsanagara-saṁvedana) *n.* act of informing about family, house and city दृष्टश्चैवमसावालापितश्चैवं ज्ञातश्च नामान्वयनिवासनगरसंवेदनादेवमेव च तेन कुमारकेसरिवृत्तपूर्वकमुपदर्शितः ... चित्रपटः UdaySuKa. 135.29.

अन्वयनिश्चय (anvaya-niścaya) *m.* **1** ascertainment of positive concomitance भेदेनैव निर्देशः कार्य इति स्वभावहेतौ तावदन्वयनिश्चयं स्वप्रमाणनिबन्धनं दर्शयन् आह HetuBiṬ.41.4; 45.4; अन्वयनिश्चयं प्रतिपादयता बाधकप्रमाणवृत्तिवशात् तत्स्वभावता पूर्वमेव प्रतिपादिता अन्वयनिश्चयोऽपि स्वभावहेतौ इत्यादिवचनात् HetuBiṬ.76.20; उदाहरणे व्याप्तिग्राहकप्रमाणानुसारेणान्वयनिश्चयो न वचनमात्रेण तस्य सर्वत्राविशेषात् NyāyKa.250.15; **2A** ascertainment of syntactic connection अन्योन्यानन्वितार्थानि पदान्यपि हि मानवाः। रचयन्तो विलोक्यन्ते तेन नान्वयनिश्चयः PrakaPañ.34.2; **2B** ascertainment of semantic relation तदुक्तानां पदार्थानां यद्यप्यन्वययोग्यता। तथाप्यनन्वितस्यापि दृष्टेनान्वयनिश्चयः PrakaPañ.35.2; अनन्वितार्थपदरचनादिहेतवो वेदे शङ्कामपि नावतारयन्तीत्यन्वयनिश्चयस्तावज्जायते PrakaPañ.246.2.

अन्वयनिश्चयानुपपत्ति (anvayaniścayānupapatti) *f.* untenability of the ascertainment of semantic relation वेदेऽपि शङ्कया भवितव्यमित्युक्तम् ... न तावदन्वयनिश्चयानुपपत्तिर्वेदे संभवति PrakaPañ.245.21.

अन्वयनीरज (anvaya-nīraja) *m., n.* lotus in the form of family आसीत्पुरा। ... प्राग्वाटनाम्नोऽन्वयनीरजस्य चण्डद्युतिश्चण्डपनामधेयः VasaVi-Kā.3.53.

अन्वयनृपमणि (anvayanṛpa-maṇi) *m.* jewel among the kings of lineage तत्सुतोभून्मनू राडाद्यस्तस्यान्वयनृपमणिश्चार्जुनो दुर्जनोग्रः EI.xix.159.10.

अन्वयनैयत्य (anvaya-naiyatya) *n.* law of invariability of semantic relation अष्टाकपालकर्तृकभवनाक्षिप्तायां भावनायामष्टाकपालस्य ... कर्मत्वेनैवान्वयनैयत्यात् MīmāKau.i.230.16 (*on* i.4.9)

अन्वयपदार्थ (anvaya-padārtha) *m.* the meaning of the term अन्वय, i.e. connector तत्रान्वयपदार्थमाह NyāySū. (Ja.) 112B.4.

अन्वयपर (anvaya-para) *adj.* **1** meant to convey presence संभवः ... अन्वयपरो न व्यतिरेकपर इत्यर्थः TātpaṬ.(Vā.)190.14 (*on* i.1.5); **2** meant to convey semantic relation अन्वयपरप्रमाणशब्दस्य मुख्येऽन्वयायोग्यत्वमेव लक्षणाबीजम् TattvCin.iv(2)691.1; साहचर्यात् स्वार्थान् स्मारयन्ति अन्वयपराणि पदानि NyāySu.(Ja.)90A.1 (*on* i.1.1); (used as noun) (word) meant to convey semantic relation अर्थान्तरान्वयपरस्य स्वार्थमात्राभिधाने ... अन्वयम् यावत्पदस्य सामर्थ्यम् अनुवर्तनीयम् TattvBi.152.2.

अन्वयपरत्व (anvayapara-tva) *n.* the state of being what conveys the semantic relation न च पदेन पदार्थोऽन्वितो लक्ष्यते इति वाच्यम्, निश्चिते ह्यन्वयपरत्वे लक्षणा NayaVi.264.8 (*on* i.1.25); प्रत्यक्षमूलकस्मृतपदार्थस्यान्वयो भवतीति चेत्, न, उक्तदोषात् पदार्थस्मरणस्य अन्वयपरत्वानिश्चयात् TattvCin. iv.(2).684.5.

अन्वयपरंपरा (anvaya-paramparā) *f.* family succession अथ तस्यान्वयपरंपरागताः पञ्च सचिवास्तिष्ठन्ति PañcT.3.1(17)(274.7)

अन्वयपरिच्युति (anvaya-paricyuti) *f.* deviation from the tradition र[ा]ज्यं च[Read व]अभार गुरुभक्तिवतोन्यसंस्थं मा भूत्किलान्वयपरिच्युतिरत्र लक्ष्माः [Read लक्ष्म्याः] EI.ix.197.23.

अन्वयपरित्याग (anvaya-parityāga) *m.* abandonment of semantic relationship प्रथमसंबन्धार्हस्य चान्वयपरित्यागेन पश्चात्कथंचिदपेक्षितस्य संबन्धिमात्रस्य संबन्धो जघन्यः प्रथमः Bhām.57.7 (*on* i.1.1)

अन्वयपरोपस्थिति (anvayaparopasthiti) *f.* reference intended to produce the semantic relation लक्षणा च शब्दात् परंपरया अशक्यासदृशस्यान्वयपरोपस्थितिरूपा TattvCin.iv.(2).678.7.

अन्वयपर्यन्त (anvaya-paryanta) *adj.* [*f.*–ā] extended upto semantic relation शब्देनान्वयपर्यन्ताभिधानं ह्यन्विताभिधानम् ŚrutaPra.iB.89.22 (*on* i.1.1); एकैव शक्तिरन्वयपर्यन्ता व्यक्तिवत् TantrRaha.32.29.

अन्वयपर्यन्तता (anvayaparyanta-tā) *f.* the state of being extended upto semantic relation तेन तेषामभिधानशक्तिसंप्रतिपत्त्यैवेति, तस्या एवान्वयपर्यन्तता कल्पयितुं सुकरा PrakaPañ.400.16.

अन्वयपर्यन्तत्व (anvayaparyanta-tva) *n.* the state of being extended upto semantic relation अन्विताभिधानपक्षे तु शब्दानां स्वार्थबोधनशक्तेरेवान्वयपर्यन्तत्वाभ्युपगमात् कल्पनालाघवमस्ति ŚrutaPra.iB.89.25 (*on* i.1.1)

अन्वयपर्यवसान (anvaya-paryavasāna) *n.* culmination into semantic relation अभिषवादिकर्मरूपव्यापारविशिष्टरूपेणैव तस्य प्रवर्तनान्वयपर्यवसानात् ...

प्रशस्त्यादेरन्वयपर्यवसानमित्याशयेन कर्मप्राशस्त्येत्युक्तम् LaCandr.379.38; Citramī. 78.13

अन्वयपर्वन् (anvaya-parvan) *adj.* name of a canto in the Bālakāṇḍa of the Rāmāyaṇa (*lit.* linege) (इति श्रीरामायणे बालकाण्डे) (v.l. अन्वयपर्वणि गोदानिकः) एकसप्ततितमः सर्गः Rāmā.i.71 (colophon)

अन्वयपुरःसर (anvaya-puraḥsara) *adj.* preceded by positive concomitance एवमन्वयपुरःसराः परिणामादिहेतवोऽपि वक्तव्याः NyāyMañ. ii.59.4.

अन्वयपूर्वक (anvaya-pūrvaka) *adj.* preceded by positive concomitance वृत्तिकारेण त्वन्वयपूर्वको व्यतिरेक इति शैलीमनुसर्तुमन्वयः पूर्वमुपात्तः Loc.131.7.

अन्वयपूर्वकत्व (anvayapūrvaka-tva) *n.* the state of being preceded by positive concomitance अन्वयपूर्वकत्वाच्च व्यतिरेकग्रहस्य तन्निराकरणे तदपाकरणमवगन्तव्यम् NyāyMañ.i.102.3.

अन्वयप्रकार (anvaya-prakāra) *m.* **1A** method or process of syntactic relation त्रयाणामोंतत्सदिति शब्दानामन्वयप्रकारो वर्ण्यते। प्रथममोमितिशब्दस्यान्वयप्रकारमाह GītāBh.(Rā.)621.8 (*on* 17.24); योज्यते संबन्ध्यतेऽनेनेत्युभयाकाङ्क्षालक्षणो अन्वयप्रकारो योजनाशब्देनाभिप्रेतः NyāySu.(So.)43.11 (*on* i.2.7); **1B** method or process of semantic relation अनेन श्लोकेन भगवानिममर्थमभिप्रेत्यायमर्थ इत्याहेत्यन्वयप्रकारः ŚrutaPra.iB.44.13 (*on* i.1.1); योग्यतापरामर्शबलादेवापूर्वविषयनियोज्यानां लोकप्रसिद्धक्रियाकारकभावेनान्वयप्रकारमतिलङ्घ्य विलक्षणप्रकारेणान्वयः TantrRaha.32.7; शब्दप्रतिपन्नत्वाभावादेवानन्वयः सिद्धः ... अस्मदुक्त एवान्वयप्रकारो लघीयान् MānaMe.98.9; **2** [Inst.] in positive way or manner अन्वयप्रकारेण बीजप्राधान्यं प्रदर्श्य व्यतिरेकमुखेन दर्शयितुमाह ManvaMu.370.15 (*on* 9.37)

अन्वयप्रकारक (anvayaprakāra-ka) *adj.* referring to the semantic relation as the qualifier घटकर्मत्वानयनकृतीनां स्वरूपेणोपस्थितिर्नान्वयप्रकारकजिज्ञासानुकूलेति तत्र नाकाङ्क्षा स्यात् TattvCin.iv(1).205.2.

अन्वयप्रकारकर्मत्व (anvayaprakāra-karmatva) *n.* objecthood as the qualifier of the semantic relation एवं चान्वयप्रकारकर्मत्वाद्युपस्थापकविभक्त्यादिमत्पदविशेषस्य ... ज्ञानं वाक्यार्थधीहेतुः TattvCin.iv(1).480.1; प्रकरणादयस्तु विषयविशेषे शब्दादीन्नियमयन्ति न त्वन्वयप्रकारकर्मत्वादौ कालविशेषे वा प्रवर्तयन्ति TattvCin.iv(2).863.6.

अन्वयप्रकारता (anvayaprakāra-tā) *f.* [Inst.] by way of being a qualifier of the semantic relation राजपुरुषादावन्वयप्रकारतया षष्ठ्यर्थसंबन्धबुद्धिः TattvCin.iv.(2).757.3.

अन्वयप्रकारत्वादि (anvayaprakāratvādi) *adj.* the state of being the qualifier etc. of semantic relation नीलघटयोः सामानाधिकरण्यप्रतीतेस्तत्र लक्षणैव अन्वयप्रकारत्वादिना च तस्य भाने राजपुरुषादौ षष्ठ्यर्थोपस्थितिरपि तथास्तु TattvCin.iv(2).778.2.

अन्वयप्रकारबोधक (anvayaprakāra-bodhaka) *adj.* which conveys the qualifier of semantic relation अन्वयप्रकारबोधकविभक्त्यभावात् TattvCin.iv (2).728.3.

अन्वयप्रकारभूत (anvayaprakāra-bhūta) *adj.* which has become the qualifier of semantic relation गुणत्वे निवर्तमानेऽपि क्रियाकारकान्वयस्य प्रवर्तमानत्वात् अन्वयप्रकारभूतं साक्षात्त्वमपि प्रवर्तयितुमर्हति MayūMāli.204.17 (*on* iii.1.12)

अन्वयप्रकारोपस्थापक (anvayaprakāropasthāpaka) *adj.* which conveys the qualifier of semantic relation नन्वपभ्रंशात् कथं वाक्यार्थधीः तत्रान्वयप्रकारोपस्थापकविभक्त्यादेरभावात् TattvCin.iv.(2).864.3.

अन्वयप्रज्ञापन (anvaya-prajñāpana) *n.* act of conveying positive concomitance साधर्म्यं चावश्यमेव वचनीयम् अन्वयप्रज्ञापनाय तत्प्रधानत्वादनुमानस्य Kāśi.iii.74.15 (*on* 5(4).118)

अन्वयप्रतिघातिनी (anvaya-pratighātinī) *adj.* (*f.*) which destroys the (idea of) continuity शीघ्रवृत्तेरलातादेरन्वयप्रतिघातिनीम्। चक्रभ्रान्तिं दृशा धत्ते न दृशां घटनेन सा PramāVār.3.140.

अन्वयप्रतिपत्ति (anvaya-pratipatti) *f.* **1** cognition of semantic relation गवयत्वेऽवगते तर्कपुरस्कारात्सादृश्यस्योपलक्षणतायां व्यवस्थितायां गङ्गायां घोष इतिवदन्वयप्रतिपत्तिः NyāyKuA.ii(1)199.8; तस्याः पदार्थप्रतिपत्त्युपक्षीणाया विरम्य व्यापारात् इति तात्पर्यशक्त्यैवान्वयप्रतिपत्तिः Loc.17.5; **2** knowledge of presence, *cf.* **अन्वयप्रतिपत्तितस्**

अन्वयप्रतिपत्तितस् (anvayapratipatti-tas) *adv.* due to the knowledge of presence पर्यायाद् व्यतिरेकाणामन्वयप्रतिपत्तितः। अक्रमं स च भेदानां ऋजुसूत्रो विधारयन् PramāSaṁ.3.80.

अन्वयप्रतिपत्तिनिमित्त (anvayapratipatti-nimitta) *n.* cause of the cognition of semantic relation अभिधानन्तरं च यद्यप्यन्वयप्रतिपत्तिनिमित्तं तात्पर्यशक्तिरप्यस्ति ... तथापि तौ वाक्यविषयावेति नेत्रोक्तौ Kāvyānu.(He.)41.10.

अन्वयप्रतिपत्तिपर (anvayapratipatti-para) *adj.* meant to convey the semantic relation न च पदानि स्वार्थपरित्यागेन लक्षणयान्वयप्रतिपत्तिपराणि उक्तसाधनत्वात् TattvPradī.(Ci.)155.1.

अन्वयप्रतिपादकत्व (anvayapratipādaka-tva) *n.* the state of being what conveys semantic relation अन्वितप्रतिपादकत्वनिमित्तमन्वयप्रतिपादकत्वमिति यावत् NyāyRaMā.98.9; पदानामेव पदार्थप्रतिपादनावान्तरव्यापाराणामन्वयप्रतिपादकत्वाङ्गीकारात् NyāySu.(Ja.)89B.10 (*on* i.1.1)

अन्वयप्रतिपादन (anvaya-pratipādana) *n.* **1** act of conveying semantic relation न च तथानुमिताभिरर्थविशेषः सिध्यति यादृशान्वयप्रतिपादनयोग्या पदरचना सा तदन्वयज्ञानमापादयति ĀgaPrā.39.12; **2** explanation of semantic relation निरुक्तस्मृतेररुणाधिकरण एव तृतीयार्थसंख्यादेर्गुणेऽन्वयप्रतिपादनेन तुल्यतया जातिगुणयोः संख्यान्वयित्वरूपसत्त्वभूतत्वात् VaiyāBhū.18.18 (*on* 2)

अन्वयप्रतिबन्ध (anvaya-pratibandha) *m.* obstruction of knowledge आत्मनः ... ज्ञातृज्ञेयत्वापत्तिः ... अतदाश्रयविषयत्वं वेति। तन्न। घटादावज्ञानानाश्रयत्वादेरज्ञातृत्वाद्यप्रयोज्यत्वात्। पराचीनत्वाचित्त्वादिप्रयुक्तं हि तत्। अन्वयप्रतिबन्धस्य च क्वाप्यसंप्रतिपत्तेः SiddhāSiA.iii.205.11.

अन्वयप्रतिभान (anvaya-pratibhāna) *n.* awareness of family relation यत्त्वस्य अधर्मं जानन्नित्यन्वयप्रतिभानादधर्मत्वव्याख्यानं केषांचित् VīraMi.(Saṁskāra.)713.10.

अन्वयप्रतियोगिता (anvayapratiyogi-tā) *f.* the state of being relational adjunct of semantic relation नापि पदरूपः शब्दस्तत्र मानम्। ... पदस्यान्वयप्रतियोगितावच्छेदकरूपेणैव स्वार्थोपस्थापकतया निर्विशेषे वृत्तिमात्रायोगाच्च Nyāyāmṛ. 496B.10.

अन्वयप्रतियोगित्व (anvayapratiyogi-tva) *n.* the state of being the relational adjunct of semantic relation राजसंबन्धिनः पुरुषेऽन्वयोऽनुभूयते राजसंबन्धी अन्वयप्रतियोगित्वेन TattvCin.iv(2).780.1; आसत्तिरप्यव्यवधानेन शाब्दबोधानुकूलपदार्थोपस्थितिमात्रम्, नत्वन्वयप्रतियोगित्वविशेषितपदार्थोपस्थितिः, गौरवात् AdvaiSi.689.16.

अन्वयप्रतियोगिन् (anvaya-pratiyogin) *m.* correlative or rational adjunct of semantic relation अन्वयप्रतियोग्युपस्थापकतया अन्वितमुपलक्षणम् TattvCin. i.830.4; अशक्येत्यादि। अशक्योऽसदृशो योऽन्वयप्रतियोगी तदुपस्थितेः LaCandr. 691.44; आसत्तिरन्वयप्रतियोगिनां यौगपद्येन पदजन्योपस्थितिः MaṇiKa.70.13; अन्वयप्रतियोगिनामव्यवधानेनोपस्थितिर्ह्यासत्तिः AlaṅkāKau.(Vi.)318.21.

अन्वयप्रतियोगिपदार्थ (anvayapratiyogi-padārtha) *m.* word-meaning which is the relational adjunct of semantic relation अन्वयप्रतियोगिपदार्थयोः परस्परसंसर्गाबाधो योग्यता इति केचित् MaṇiKa.70.15; अन्वयप्रतियोगिपदार्थायोगाध्यवसितविरोधप्रतियोगिपदार्थेन सहैवान्यपदार्थभेदान्वयबोधः AlaṅkāKau. (Vi.)325.22.

अन्वयप्रतियोगिविज्ञान (anvayapratiyogi-vijñāna) *n.* knowledge of relational adjunct of semantic relation तस्यान्वयप्रतियोगिविज्ञानादेवोपपत्तेरिति चेत् TattvCin.iv(1).316.5.

अन्वयप्रतियोगिस्मारक (anvayapratiyogi-smāraka) *adj.* producing the recollection of relational adjunct of semantic relation गङ्गापदस्य स्वशक्यसंबन्धेनान्वयप्रतियोगिस्मारकत्वाकल्पनात् TattvCin.iv(2).695.8.

अन्वयप्रतियोगिस्मृति (anvayapratiyogi-smṛti) *f.* recollection of the relational adjunct of semantic relation अस्ति व्युत्पन्नस्य पदज्ञानानन्तरं नियमतोऽन्वयप्रतियोगिस्मृतिः TattvCin.iv(2).601.10; न च परंपरया साक्षाद्वान्वयप्रतियोगिस्मृतिहेतुत्वेन प्रमाणत्वम्, स्मृतेरप्रमाणत्वात् TattvCin.iv(2).698.1.

अन्वयप्रतियोग्युपस्थापक (anvayapratiyogy-upasthāpaka) *adj.* producing the knowledge of relational adjunct of semantic relation द्वारं पिधेहीत्यादौ पिधानशब्दानुभवे ... जनकत्वमिति चेत्। न। अन्वयप्रतियोग्युपस्थापकपदत्वेन जनकत्वात् TattvCin.iv(1).308.2; अन्ये तु अन्वयप्रतियोग्युपस्थापकपदाव्यवधानमासत्तिः ... इत्याहुः BhāṭṭCin.i.52.17 (*on* i.1.4)

अन्वयप्रतियोग्युपस्थापकत्व (anvayapratiyogyupasthāpaka-tva) *n.* the state of producing the knowledge of relational adjunct of semantic relation पदं नानुभावकम् अन्वयप्रतियोगिनस्तीरस्य ततोऽनुपस्थितेः अन्वयप्रतियोग्युपस्थापकत्वेन पदानामन्वयानुभावकत्वात् TattvCin.iv(2).695.4.

अन्वयप्रतियोग्युपस्थिति (anvayapratiyogy-upasthiti) *f.* knowledge of relational adjunct of semantic relation अन्यत्रान्वयप्रतियोग्युपस्थितिः तात्पर्यग्रहं विनैवेति न तदपेक्षा TattvCin.iv(1).178.2; आसत्तिश्चाव्यवधानेनान्वयप्रतियोग्युप-

स्थितिः सा च स्मृतिः TattvCin.iv(1).286.2; BhāṭṭCin.i.52.12 (*on* i.1.4); संनिधिस्त्वव्यवधानेनान्वयप्रतियोग्युपस्थितिः Nyāyāmṛ.448B.6 (*on* 2.2); AdvaiSi.689.9; लाक्षणिकपदेनान्वयप्रतियोग्युपस्थितौ कृतायां यदवशिष्टं शक्तं, तदेवान्वयानुभावकम् AdvaiSi.704.3; अव्यवधानेनान्वयप्रतियोग्युपस्थितिरासत्तिः तेन 'गिरिर्भुक्तं वह्निमान् देवदत्तेन' इत्यत्र नान्वयबोधः Tarkāmṛ.20.19.

अन्वयप्रतीति (anvaya-pratīti) *f.* **1A** knowledge of syntactic relation अनुपायत्वे पदानामन्वयप्रतीतौ पदार्था अपि चेन्न कारणम्, अकारणिकैवापद्येत PrakaPañ.394.18; **1B** knowledge of semantic relation न पदनिमित्तान्वयप्रतीतिर्भवेत् NyāyRaMā.88.16; शब्दमहिमानमन्तरेण यतः कुतश्चिदपि स्मृतेषु पदार्थेषु अन्वयप्रतीतिः स्यात् NyāyKuA.ii (1). 218.8; प्रवृत्तिनिवृत्तिरूपत्वाभावेऽपि पुरुषार्थभूतस्यैव ब्रह्मणोऽभिधेयतया अन्वयप्रतीतेरित्यर्थः ŚrutaPra.iB.139.23 (*on* i.1.4); अनुवृत्तेनान्वयप्रतीतिर्भवति NyāySu. (Ja.)113A.10 (*on* i.1.1); अपि च वेदानुकारेण पठ्यमानेषु लौकिकवाक्येषु कथं अन्वयप्रतीतिरुत्पद्यत एव NyāySu. (Ja.)276B.3 (*on* ii.1.2); न चैवमाकाङ्क्षासत्तिविरहयोरपि पृथग्भाव्यत्वं तयोर्द्वयोरप्यन्वयप्रतीतेरेवानुदयात् NyāyPari.194.10; अन्वयः। ... प्रकारसमर्पकतया ... एतदनन्तरमितिकरणबलादनेन प्रकारेण क्रतुं कुर्वीतेति अन्वयप्रतीतेः Śivārka-MaDī.i.313.18 (*on* i.2.1); यज्ञविषयत्वे प्रमाणाभावः ... पूर्वोदाहृतवाक्यपर्यालोचनया यज्ञान्वयप्रतीतेः MīmāKau.i.130.5 (*on* i.3.27); **2** knowledge of positive concomitance निर्विषयाया व्याप्तेः प्रत्येतुमशक्यत्वाद् द्वादशायतनव्यतिरिक्तस्य चार्थस्याभावात् तेषु चान्वयप्रतीतौ क्षणिकत्वस्यापि प्रतीतिः NyāyKa.76.8.

अन्वयप्रतीतिसिद्धि (anvayapratīti-siddhi) *f.* establishment of the knowledge of semantic relation अन्वितशब्देन ... अन्वयमभिधातुं शक्यत इत्युच्यते न तर्हि शब्देनान्वयप्रतीतिसिद्धिः NyāyRaMā.100.14.

अन्वयप्रतीत्यसंभव (anvayapratīty-asambhava) *m.* impossibility of knowledge of semantic relation न पृथक् शब्दशक्तिं प्रकल्पयतीति। न त्विह तथा पृथक्शक्तिमन्तरेणान्वयप्रतीत्यसंभवात् NyāyRaMā.100.7.

अन्वयप्रतीत्युपपत्ति (anvayapratīty-upapatti) *f.* tenability of knowledge of semantic relation गङ्गायां घोष इतिवत् वाक्यादेवान्वयप्रतीत्युपपत्तेः Kiraṇā.322.23.

अन्वयप्रत्यय (anvaya-pratyaya) *m.* knowledge of semantic relation अन्वितेभ्योऽन्वयप्रत्ययः Bṛha.394.6 (*on* i.1.25); एवं तर्हि चक्षुषी निमील्य परिभावयतु भवान् किमस्यां जातायामन्वयप्रत्ययः अथ ज्ञातायामिति NyāyKuA. ii(1).208.5; द्वितीयस्तु स्यादपि यद्यनुमानान्तरवत् आकाङ्क्षाज्ञानव्यतिरेकेणान्वयप्रत्ययो न स्यात् Kiraṇā.311.15.

अन्वयप्रत्ययदर्शन (anvayapratyaya-darśana) *n.* observation of the knowledge of semantic relation आख्यातपदरहितेष्वप्यन्वयप्रत्ययदर्शनाद्य NyāySu.(Ja.)86B.2 (*on* i.1.1)

अन्वयप्रदर्शन (anvaya-pradarśana) *n.* **1** illustration of positive concomitance अन्वयप्रदर्शनसमये च तदेकदेशे तथैव योजने ... अनुमानमप्रमाणम् NyāyMañ.i.108.17; **2** illustration of presence अनुपाकृतमांसभक्षणे ... दोषोऽस्त्येवेतिव्यतिरेकदर्शनमुखेनान्वयप्रदर्शनमवधारणार्थम् ManvaVi.620.20 (*on* 5.56)

अन्वयप्रधानवादिन् (anvayapradhāna-vādin) *m.* advocate of positive concomitance as the primary one अन्वयप्रधानवादिनां भवत्ययं दोषः Śarka. 46.18.

अन्वयप्रमा (anvaya-pramā) *f.* valid knowledge of semantic relation आप्तोक्तत्वात् गङ्गापदान्तर्भावेनान्वयप्रमाप्रयोजकत्वम् ... गृहीतम् TattvCin.iv-(2).698.4; अपि तु अन्वयप्रमोत्तरकालं तस्यैव पदस्य यत्र वृत्त्यन्तरेणार्थान्तरप्रत्यायकत्वं तत्रैव तत् MīmāKau.i.148.3 *on* i.3.33)

अन्वयप्रमिति (anvaya-pramiti) *f.* valid knowledge of semantic relation पदानि ... अन्वयप्रमितिपूर्वकाणि। ... विनाप्यन्वयप्रमितिं दैवात्प्रयुक्तेष्वाकाङ्क्षादिमत्सु पदेष्वनैकान्त्यात् NyāySu.(Ja.)276A.12 (*on* ii.1.2)

अन्वयप्रयोजक (anvaya-prayojaka) *adj.* conducive to the knowledge of semantic relation अनाप्तोक्ते पयसा सिञ्चतीत्यत्र सत्यप्यन्वयप्रयोजकद्रव्यद्रव्यत्वे बाधकप्रमायामन्वयाबोधात् TattvCin.iv(2).378.2.

अन्वयप्रयोजकत्व (anvayaprayojaka-tva) *n.* the state of being conducive to the knowledge of semantic relation अन्वयप्रयोजकत्वं हि नान्वितवृत्तित्वेन गृहीतत्वम् किन्तु अनन्वितवृत्तित्वेनागृहीतत्वम् BhāṭṭCin.i.65.32 (*on* i.1.4)

अन्वयप्रयोजकधर्मवत्त्व (anvayaprayojakadharmavat-tva) *m.* the state of having the property conducive to the knowledge of semantic relation योग्यता च अन्वयप्रयोजकधर्मवत्त्वम् BhāṭṭCin.i.50.31 (*on* i.1.4)

अन्वयप्रयोजकरूपवत्त्व (anvayaprayojakarūpavat-tva) *n.* the state of having the form, i.e. property conducive to the knowledge of semantic relation आकाङ्क्षासत्त्वन्वयप्रयोजकरूपवत्त्वे सत्यप्यनाप्तवाक्ये बाधकप्रमायामन्वयाबोधात् TattvCin.iv (1).260.6; पयः पिबतीत्यादौ प्रकृते चासंभवात् तस्मादन्वयप्रयोजकरूपवत्त्वं साजात्यम् TattvCin.iv (2).308.4; अन्वयप्रयोजकरूपवत्त्वेन बाधकप्रमाविरहो निश्चीयते TattvCin.iv(2).312.11; अन्वयप्रयोजकरूपवत्त्वं न योग्यता TattvCin.iv(2). 378.1 अस्मादन्वयप्रयोजकरूपवत्त्वं लभ्यिति चेत् न TattvCin.iv(2). 392.2; अथ तथानुपस्थितस्यापि विचारस्यान्वयार्हत्वे बाधकाभावः अन्वयप्रयोजकरूपवत्त्वस्य योग्यतात्वानभ्युपगमात् GuruCandr.i.318.20; यागादिक्रियायां कार्यत्वान्वये नियोज्यान्वयो हेतुः। ... अन्वयप्रयोजकरूपवत्त्वस्य तन्मते योग्यत्वात् BhāṭṭCin. i.64.25 (*on* i.1.4); अन्वयप्रयोजकरूपवत्त्वस्यैव च योग्यतात्वात् VaiyāBhū.79.19 (*on* 22)

अन्वयप्रयोजन (anvaya-prayojana) *n.* objective or purpose of semantic relation अर्थशब्दस्य अन्वयप्रयोजनप्रदर्शनार्थं भाष्यकारेण 'उभयमिह चोदनया लक्ष्यते अर्थोऽनर्थश्चेति' ... उक्तम् Bṛha.35.6 (*on* i.1.2)

अन्वयप्रविष्टत्व (anvayapraviṣṭa-tva) *n.* the state of being included in the (category of) semantic relation न हि वयं पटभेदो घटस्वरूपमित्यन्वयप्रविष्टत्वेन प्रतियोगितया ... पटस्य घटरूपतामापादयामः AdvaiSi.794.17.

अन्वयप्रसङ्ग (anvaya-prasaṅga) *m.* occasion of semantic relation स्वर्गकामस्य ममेदं कार्यमिति एवंविधबोद्धृत्वलक्षणनियोज्यत्वमिच्छतावश्यमस्येदं कार्यम् ...। तथा च कर्तृत्वेनैवान्वयप्रसङ्गः NyāyRaMā.163.23; VivaPraSaṁ.135.2.

अन्वयप्रसङ्गाभाव (anvayaprasaṅgābhāva) *m.* absence of occasion of semantic relation न तावत् प्रथमः कल्पः स्मरणदशायां पृथक् पृथक् पदार्थस्मरणेन मिथोऽन्वयप्रसङ्गाभावात् ŚrutaPra.iA.189.11 (*on* i.1.1)

अन्वयप्रसिद्धि (anvaya-prasiddhi) *f.* renown or fame of family उदयाकरसूनुना उत्पलेन इति पदद्वयस्य व्याख्या दर्शिता। किं च उदयाकरसूनुना इत्यन्वयप्रसिद्ध्या उत्पलेनेति Bhāsk.ii.315.22 (*on* iv.1.18)

अन्वयप्रिय (anvaya-priya) *adj.* fond of family निवार्य रुदतो भूपः पूर्लोकानन्वयप्रियान्। क्षमयित्वा स्वापराधान् प्रतस्थे सप्रियासुतः PārśvC.3.737.

अन्वयफलज्ञान (anvaya-phalajñāna) *n.* knowledge of the fruit of semantic relation अन्वयमुपलभमानस्यार्थस्य ज्ञाप्यत्वेनान्वयफल(ज्ञाप्यत्वेऽन्वय) ज्ञानदर्शनाच्छब्दस्य तदभावात्तदेवान्वयज्ञानं फलमिति किन्नोपपद्यते NyāyKu.6.6 (F.N. अर्थयोरन्वयज्ञानरूपं फलमुपपादयति)

अन्वयबल (anvaya-bala) *n.* [Inst.] on the strength of positive concomitance अन्वयबलेन यदुत्पद्यते विज्ञानं तदनुमानमिति तार्किकस्थितिः TātpaṬ.(U.)369.20 (*on* 5(5).93); अन्वयबलेन हि दृष्टान्तदृष्टकर्तृसदृशः सिध्यतीति नायं प्रसङ्गः NyāyKa.55.4.

अन्वयबाध (anvaya-bādha) *m.* contradiction to semantic relation निषेधस्य त्वस्मन्मते केवलकर्मविषयत्वे संकोचमात्रं नान्वयबाधः ... तथाप्यन्वयबाध एवात्र युक्तः शास्त्रेणैव तथा व्यवस्थाया दर्शितत्वात् NyāyMa.342.7; क्वचित्पुनरन्वयबाधादसंभवता वस्तुसंबन्धेन प्रतिबिम्बनमाक्षिप्यते AlaṅkāSa.76.9; 'कुन्ताः प्रविशन्ति' इत्यत्र ... कुन्तानां तात्पर्यविषयकुन्तिप्रवेशेऽन्वयबाधात्कुन्तपदस्य तत्संयुक्तपुरुषे लक्षणा VaiyāSiMañ.124.3.

अन्वयबुद्धि (anvaya-buddhi) *f.* knowledge of semantic relation अन्यान्वितस्वार्थे पदानां सामर्थ्यं न कार्यान्वितस्वार्थे, तथा सत्यर्थवादानामनन्वयप्रसङ्गात् अन्वयबुद्धेः स्तुतित्वात् ViṣṇuSaBh.24.2 (*on* 10); वचनार्थविभक्तिवाच्ययोरुपपन्नान्वयबुद्धिरर्थतः SaṁkṣeŚā.1.511(i.368.6); प्रकरणादिभिस्तात्पर्यनिर्णयहेतुभिरुत्पादिते तस्मिन्यत्र तात्पर्यनिर्णयस्तस्यैवार्थस्यान्वयबुद्धिर्जायते RasGaṅ.137.7.

अन्वयबोध (anvaya-bodha) *m.* **A** knowledge of signification तदिदमनभिधातृत्वमनधिगतान्वयबोध एव कल्प्यते पदानाम् नान्यथा TattvBi.158.9; **B** knowledge of semantic relation or verbal cognition, i.e. knowledge of sentence-meaning पदाभिहितैः पदार्थैरन्वयबोधः NyāySu.(Ja.)519B.2 (*on* iii.2.15); गौरश्वः पुरुषो हस्तीत्यादौ नान्वयबोध आकाङ्क्षाविरहात् TarkKau.17.3; जातस्यान्वयबोधस्य विरोधेन बाधात् NyāyPari.194.11; 'राजपुरुषः' इत्यादौ 'राज'पदार्थेन 'पुरुष'पदार्थस्य साक्षान्नान्वयो निपातातिरिक्तनामार्थयोर्भेदेनान्वयबोधस्याव्युत्पन्नत्वात् SiddhāMu.50.2 (*on* 81); प्रमाणम् ... अन्वयबोधमादधाति PāṇiTaVāNaMā.29.23; अन्वयबोधे विलम्बाभावाद्य लिङ्गविशेषणत्वे ज्ञानत्वं वाच्यम् SarvaDaKau.53.23; यागगतस्य यजिबोधितस्य करणत्वस्य तृतीयान्तनाम्नापि क्रियायामन्वयबोधो वेति भावः GuruCandr.i.316.23; पद्मत्वादिना नावयवशक्त्यधीनं ज्ञानं कुमुदादौ प्रतिबध्यते शक्त्याकांक्षातात्पर्यादिधीसत्त्वे तत्राप्यन्वयबोधात् GuruCandr.ii.34.1; यदि चाकाशः शब्दाश्रय इति वाक्यस्थमाकाशपदं मुख्यमेव; निर्धर्मितावच्छेदकश्चान्वयबोधो न कुत्रापि ŚaktiVā.73.5; स्वरूपयोग्यत्वे सति

अजनितान्वयबोधकत्वमाकाङ्क्षा तेन 'घटः कर्मत्वं, आनयनं कृतिः' इत्यत्र नान्वयबोधः स्वरूपायोग्यत्वात् Tarkāmṛ.20.14; पदार्थोपस्थितेरन्तरमन्वयबोधः RasGaṅ.135.16; गङ्गायां घोष इत्यत्र तटत्वेनाप्युपस्थितस्य तटस्य गङ्गात्वेन अन्वयबोधः RasGaṅ.190.5; कथं तर्हि घटो न पश्यतीत्यादौ घटाभावं पश्यतीति नान्वयबोधः RasGaṅ.250.3; 561.1; 643.15; लिङ्पदार्थयोरर्थभावनाशब्दभावनयोरन्वयबोधः प्रवर्त्तनाविषयकृतिरित्याकारको जायते BhāṭṭCin.i.69.28 (*on* i.1.4); i.71.4 (*on* i.1.4); अतः प्रातिपदिकार्थेन विभक्त्यर्थस्याभेदातिरिक्तसम्बन्धेनान्वयबोधो नास्ति BhāṭṭCin.i.93.15 (*on* i.1.4); प्रकरणं हि आकाङ्क्षा सा चान्वयबोधे समर्थापि न विशेषणे समर्था MayūMāli.524.11 (*on* vii.1.1); गुणत्वजातिमनङ्गीकुर्वतां गुणपदाद्रूपत्वरसत्वादिप्रकारेणैवान्वयबोधात् AlaṅkāKau.(Vi).32.9; अन्वयबोधं प्रति ... हेतुत्वस्य त्वयापि कल्पनीयतया ... कारणताकल्पनात् AlaṅkāKau.(Vi.)63.8; धात्वर्थनिष्ठाविशेष्यतानिरूपितप्रकारतासंसर्गेणान्वयबोधं प्रति नञ्पदजन्योपस्थितिमात्रस्य प्रतिबन्धकत्वकल्पनात् AlaṅkāKau.(Vi.)92.4; **C** knowledge of syntactic relation, cf. **अन्वयबोधोत्तरम्**.

अन्वयबोधक (anvaya-bodhaka) *adj*. which produces the knowledge of semantic relation न च सविषयार्थकेषु विषयितयान्वयबोधकद्वितीयार्थे जाततृतीयया तस्यैव बोधनात् VaiyāBhū.30.8 (*on* 5)

अन्वयबोधकत्व (anvayabodhaka-tva) *n*. the state of producing the knowledge of semantic relation श्वेतोऽश्वो धावतीत्यन्वयबोधकत्वदर्शनात् PrakaPañ.392.13; तेन स्मृतानामेवान्वयबोधकत्वमित्याश्रयणीयम् PrakaPañ.407.7; गृहीतसम्बन्धपदोक्तानामगृहीतसम्बन्धानामेवार्थानामन्वयबोधकत्वदृष्टेः ... वाक्येषु तद्बुद्ध्यविवादादिति। तत्र NayaVi.265.8 (*on* i.1.25); प्रशब्दार्थत्वे भावनान्वयो न स्यात् प्रकृतिप्रत्यययोः सम्भूयान्वयबोधकत्वनियमात् TattvCin.iv(2).856.7; प्रमाणान्तरावगतानां पदार्थानामन्वयबोधकत्वादर्शनेऽपि पदैः अभिहितानां तत्किं न स्यादिति चेत् तर्हि न केवलं पदार्थानामन्वयबोधकत्वशक्तिकल्पनम् NyāySu.(Ja.)89A.11 (*on* i.1.1); पदानां संभूयान्वयबोधकत्वव्युपत्तेः VaiyāBhū.68.17 (*on* 17)

अन्वयबोधकवाक्य (anvayabodhaka-vākya) *n*. sentence producing the knowledge of semantic relation यथासंख्येनान्वयबोधकवाक्यकल्पना, एतत्प्रामाण्यात्, ततश्च बोध इति बोद्धव्यम् LaŚabdeŚe.i.128.10.

अन्वयबोधक्रम (anvayabodha-krama) *m*. sequence in (obtaining) knowledge of semantic relation यत्र तात्पर्य्यग्रहक्रमादन्वयबोधक्रमः तत्रावृत्तिः प्रथमोच्चारणस्य पर्य्यवसितत्वादिति TattvCin.iv(1).339.6.

अन्वयबोधजनकत्व (anvayabodhajanaka-tva) *n*. the state of producing the knowledge of semantic relation शाब्दी ह्याकाङ्क्षा शब्देनैव प्रपूर्य्यत इति न्यायेन शब्दोपस्थापितमादाय शब्दस्यान्वयबोधजनकत्वात् TattvCin.ii(1).685.8.

अन्वयबोधजनन (anvayabodha-janana) *n*. act of producing the knowledge of semantic relation धातुसमभिव्याहारस्थले च तदर्थेनान्वयबोधजनननियमेन घटाद्यप्रतिपादकत्वात् TattvCin.iv.(2).352.5.

अन्वयबोधत्व (anvayabodha-tva) *n*. the state of being the knowledge of semantic relation शक्यार्थान्वयबोधं विना तत्र तात्पर्याविषयत्वग्रहासम्भवात् संसर्गविषयज्ञानस्यैवान्वयबोधत्वात् VaiyāSiMañ.118.23.

अन्वयबोधदर्शन (anvayabodha-darśana) *n*. perception of the knowledge of semantic relation द्वारमित्यादौ ... पिधानादिना अन्वयबोधदर्शनात् TattvCin.iv(1).300.3; वृद्धव्यवहारे शब्दोपस्थापितेनैवान्वयबोधदर्शनाच्छब्दसन्निधेरेवान्वयबोधहेतुत्वकल्पने द्वारमित्यादौ शब्द एवाध्याह्रियेत TattvCin.iv.(2).469.1.

अन्वयबोधन (anvaya-bodhana) *n*. act of producing the knowledge of semantic relation or verbal cognition क्लृप्तं तावत्पदार्थानामाकाङ्क्षासन्निधियोग्यतावशेन सामान्यतोऽन्वयबोधनम् NyāyRa.947.19 (*on* 7.358); श्रुत्यादीनि विनियोगे शेषस्य शेषिणा सहान्वयबोधने कारणानि प्रमाणानि ŚāstrDī.184.9 (*on* iii.1.1); संहत्यैव प्रमाणत्वं शब्दस्यान्वयबोधनात्। पुंसां चेष्टा पुनर्व्यस्ता विशिष्टमनुमापयेत् NyāyKu.8.20.

अन्वयबोधनशक्ति (anvayabodhana-śakti) *f*. power of producing knowledge of semantic relation सामान्यान्विताभिधानवादिनो मते पदानि तावत् तन्मात्र एव पर्यवसितशक्तीनि, पदार्थानामप्यन्वयबोधनशक्तिर्नाङ्गीक्रियते PrakaPañ. 413.5.

अन्वयबोधनियम (anvayabodha-niyama) *m*. rule or law of the knowledge of semantic relation प्रथमान्तपदोपस्थाप्येऽन्वयबोधनियमाच्च तदन्वयं विनानुपपत्तेर्वा स्वर्गकामो यागजन्यफलभागिति चतुर्थो बोधः BhāṭṭCin.i.67.11 (*on* i.1.4)

अन्वयबोधपूर्वक (anvayabodha-pūrvaka) *adj*. preceded by the knowledge of semantic relation यद्वा विभक्तेः सन्निहितपदार्थगतस्वार्थबोधकत्वमतो बहुव्रीह्यादावन्वयबोधपूर्वकोत्तरपदलक्षणायां षष्ठीतत्पुरुषे च विभक्तिसन्निहितोत्तरपदार्थगतस्वार्थबोधकत्वम् TattvCin.iv(2).776.1.

अन्वयबोधप्रतिबन्ध (anvayabodha-pratibandha) *m*. impediment to the knowledge of semantic relation नाप्यवयवाधीनज्ञानं प्रतिबध्यते शक्त्याकाङ्क्षादितात्पर्याणां सत्त्वे अन्वयज्ञानस्यावश्यकत्वात् उपाधेरन्वयबोधप्रतिबन्धाहेतुत्वात् TattvCin.iv(2).617.1.

अन्वयबोधप्रयोजक (anvayabodha-prayojaka) *adj*. producing the knowledge of semantic relation असाधारणवाक्यदोषानाह ... दोषा द्वादश कीर्तिताः। तत्र न्यूनमन्वयबोधप्रयोजकपदशून्यम् AlaṅkāŚe.5.2(1)

अन्वयबोधप्रसङ्ग (anvayabodha-prasaṅga) *m*. undesired occasion of the knowledge of semantic relation अत एव वृत्त्यविषयशब्दवद् घटादिपदैः समवायादिसंबन्धेन सम्बन्धिन आकाशादेरप्युपस्थितस्यान्वयबोधप्रसङ्गः VaiyāBhū.131.1 (*on* 26); शूलिनं पश्येत्यादौ सत्यपि तात्पर्ये विना लक्षणां पङ्कदण्डशूलानामानयनच्छेदनदर्शनकर्मतयान्वयबोधप्रसङ्गात् VaiyāBhū.170.25 (*on* 32)

अन्वयबोधबहिर्भूतत्व (anvayabodhabahirbhūta-tva) *n*. the state of being excluded from the knowledge of semantic relation नापि स्मृतस्याप्यवयवार्थस्यान्वयबोधबहिर्भूतत्वमपहारः योग्यतादिबलादवयवार्थस्यान्वयबोधः स्यादेव TattvCin.iv(2).701.3.

अन्वयबोधयोग्य (anvayabodha-yogya) *adj*. competent of (conveying) the knowledge of semantic relation तीरादौ सः ... तीरनीरयोरन्वयबोधयोग्यप्रयोगे तीरे व्यवहारं पश्यति TattvCin.iv(2).668.5.

अन्वयबोधविरोधिता (anvayabodha-virodhitā) *f*. opposition or contradiction to knowledge of semantic relation (संधौ वर्णदोषमाह) शब्ददोषकष्टस्यान्वयबोधविरोधिता AlaṅkāŚe.22.4(2)

अन्वयबोधविषय (anvayabodha-viṣaya) *m*. object of knowledge of semantic relation एको विरोधस्योल्लासकः द्वितीयश्चान्वयबोधविषयः RasGaṅ. 574.7.

अन्वयबोधविषयता (anvayabodhaviṣaya-tā) *f*. the state of being the object of the knowledge of semantic relation तन्मतेऽध्याहृतार्थस्यान्वयबोधविषयतया पदजन्यपदार्थोपस्थितित्वेन हेतुत्वमेव नास्ति ŚaktiVā.218.5; शाब्दबोधानां समानप्रकारकतयैव हेतुहेतुमद्भावादगृहीतसंकेतानामपि व्यक्तिविशेषाणामन्वयबोधविषयताया उपपादनेऽपि न निस्तारः RasGaṅ.183.3.

अन्वयबोधविषयत्व (anvayabodhaviṣaya-tva) *n*. the state of being the object of the knowledge of semantic relation or verbal cognition यदोपस्थाप्यस्य येन विना नान्वयबोधविषयत्वं तस्य तेनाकाङ्क्षा सा चार्थनिष्ठा BhāṭṭCin.i.50.15 (*on* i.1.4); शब्दोपस्थितस्यैवान्वयबोधविषयत्वम् इति नियमश्च संज्ञाशब्दव्यतिरिक्तविषयः MayūMāli.58.20 (*on* i.4.2)

अन्वयबोधसमर्थ (anvayabodha-samartha) *adj*. competent in (producing) the knowledge of semantic relation अनासन्नमपि आसन्नत्वभ्रमेण वा अन्वयबोधसमर्थमेव TattvCin.iv.(1).235.3; अन्वयबोधसमर्थत्वे सति अजनिततात्पर्यविषयान्वयबोधत्वमाकाङ्क्षेति केचित् TattvCin.iv(1).237.5.

अन्वयबोधसामग्री (anvayabodha-sāmagrī) *f*. totality of causes of the knowledge of semantic relation आकाङ्क्षादेरन्वयबोधसामग्र्याः सत्त्वेऽनुभवानपलापात् TattvCin.i.348.1.

अन्वयबोधहेतु (anvayabodha-hetu) *m*. cause of the knowledge of semantic relation संनिधिश्च पदानां निरन्तरोत्पन्नत्वमात्रं तज्ज्ञानं चान्वयबोधहेतुः SarvaDaKau.54.7.

अन्वयबोधहेतुत्व (anvayabodhahetu-tva) *n*. the state of being the cause of the knowledge of semantic relation वृद्धव्यवहारे शब्दोपस्थापितेनैवान्वयबोधदर्शनाच्छब्दसंनिधेरेवान्वयबोधहेतुत्वकल्पने द्वारमित्यादौ शब्द एवाध्याह्रियेत TattvCin.iv(2).469.1.

अन्वयबोधाकाङ्क्षा (anvayabodhākāṅkṣā) *f*. expectancy for the knowledge of semantic relation अन्वयबोधाकाङ्क्षासत्त्वेऽपि रसोत्पत्त्यनुकूलाकाङ्क्षादिविरहो दोष इति ध्येयम् AlaṅkāŚe.6.1(46)

अन्वयबोधाङ्ग (anvaya-bodhāṅga) *n*. cause of the knowledge of semantic relation आसत्तिरन्वयबोधाङ्गमित्यासत्त्याभावादेवंविधशब्दान्नान्वयबोधः TattvCin.iv(1).242.2.

अन्वयबोधानन्तरम् (anvayabodhānantaram) *adv*. after the knowledge of semantic relation नद्यां घोष इत्यत्र गम्भीरनद्योरन्योऽन्यमन्वयबोधानन्तरं गम्भीरनदीपदयोरिव ... न वैयर्थ्यम् Nyāyāmṛ.460A.6; 460B.8; यथा गम्भीरायां नद्यां घोष इत्यत्र गम्भीरनद्योः परस्परमन्वयबोधानन्तरं विशिष्टार्थसंबन्धि तीरं लक्ष्यते AdvaiSi.696.15.

अन्वयबोधानुपगम (anvayabodhānupagama) *m.* non-admittance of the knowledge of semantic relation सर्वलाक्षणिकस्थलेऽन्वयबोधानुपगमात्तत्स्थलीय-सामग्रीबलात्सर्वाध्याहारस्थलेऽप्यन्वयबोधापत्तिः ŚaktiVā.218.14.

अन्वयबोधानुपपत्ति (anvayabodhānupapatti) *f.* untenability of the knowledge of semantic relation समानानुपूर्वीकत्वं साजात्यम्। वेदाः प्रमाणं शतं ब्राह्मणा इत्यादावन्वयबोधानुपपत्तेः VyūtpaVā.5.1; चैत्रो न पचतीत्यादावन्वय-बोधानुपपत्तिर्द्रष्टव्या VyutpaVā.86.5.

अन्वयबोधानुरोध (anvayabodhānurodha) *m.* [Abl.] in accordance with the knowledge of semantic relation धावनादिभावनाया दर्शनादौ विशेषणतयान्वयबोधानुरोधात् वक्तुरपि तथैव तात्पर्यात् VaiyāBhū.10.8 (*on* 2)

अन्वयबोधापत्ति (anvayabodhāpatti) *f.* undesired contingency of the knowledge of semantic relation कच्छे महिषश्चरतीत्यत्रापि नदीकच्छयोर-विनाभावसत्त्वेनान्वयबोधापत्तेः Upask.399.13 (*on* ix.2.3); चैत्रः पच्यते तण्डुलः इत्यादान्वयबोधापत्तेः MīmāKau.iii(2).25.17 (*on* ii.1.5); BhāṭṭCin.i.82.26 (*on* i.1.4)

अन्वयबोधाप्रकारत्व (anvayabodhāprakāra-tva) *n.* the state of not being a qualifier of the knowledge of semantic relation न चैवं सप्रकारता, तत्तादिवत् सार्वज्ञ्यादीनामन्वयबोधाप्रकारत्वात् AdvaiSi.707.14.

अन्वयबोधाप्रतिबन्ध (anvayabodhāpratibandha) *m.* non-impediment to the knowledge of semantic relation शाब्दबोध इति यागेऽपि योग्यतासंशयेना-न्वयबोधाप्रतिबन्धः TattvCin.iv(2).388.5.

अन्वयबोधाभाव (anvayabodhābhāva) *m.* absence of the knowledge of semantic relation आसत्तिश्चाव्यवधानेन पदजन्यपदार्थोपस्थितिः। मानान्तरो-पस्थापितपदार्थस्यान्वयबोधाभावात् पदजन्येति VedāntPāri.194.2; हरे वृन्दावन-चारित्वस्य च बाधितत्वादन्वयबोधाभावे ... योग्यत्वादन्वयबोधो जायमानः क्रमिकान्वयबोधे पर्यवस्यति RasGaṅ.643.18; नापि स्वयं विशेषणभावमनुभवति अयोग्यत्वादाकाङ्क्षन् यागः इत्थं कर्तव्य इत्यन्वयबोधाभावात् MayūMāli.524.12 (*on* vii.1.1)

अन्वयबोधाविषयत्व (anvayabodhāviṣaya-tva) *n.* the state of not being the object of knowledge of semantic relation गङ्गापरिचिततीरस्य घोषान्वयबोधेऽपि गङ्गाया अन्वयबोधाविषयत्वेन तदन्वयस्यारक्षणात् TattvCin.iv(2). 676.4.

अन्वयबोधिका (anvaya-bodhikā) *adj.* (*f.*) causing the knowledge of semantic relation अभिहितान्वयवादिनः प्रत्यवतिष्ठन्ते 'विनाभिधेयस्मरणम-न्वयाप्रतिपत्तितः। तत्तत्पदार्थस्मृतयस्तेषामन्वयबोधिकाः' TattvPradī.(Ci.)149.6.

अन्वयबोधिका (anvayabodhikā) *f.* name of a commentary, PW.

अन्वयबोधिन् (anvaya-bodhin) *adj.* causing the knowledge of semantic relation यदि च श्वेतिमादयो मानान्तरगम्या अन्वयबोधिनः तदा तस्मिन्नन्वयेऽशब्द-मूले मानमपरमुपेयम् NayaVi.266.6 (*on* i.1.25)

अन्वयबोधिनी (anvayabodhinī) *f.* name of a commentary, PW.

अन्वयबोधोत्तरम् (anvayabodhottaram) *adv.* after the knowledge of syntactic relation यद्यप्यत्र मिलितस्य नैकत्रान्वय इति द्वन्द्वो न प्राप्नोति, तथापि समूहयोः अन्वयबोधोत्तरम् 'यथासंख्यम्' इति सूत्रारम्भसामर्थ्यात् पुनः प्रत्येकान्वयः LaŚabdeŚe.i.56.10.

अन्वयबोधोपपत्ति (anvayabodhopapatti) *f.* tenability of the knowledge of semantic relation मातङ्गादौ राजादीनामन्वयबोधोपपत्तये ... समानविभक्तिकतया राजादौ ऋद्धादिपदार्थस्याभेदान्वयबोधसंभवादिति वाच्यम् VyutpaVā.84.12.

अन्वयबोधौपयिक (anvayabodhaupayika) *adj.* conducive to the knowledge of semantic relation न तस्याकाङ्क्षात्वमन्वयबोधौपयिकसमभिव्याहार-स्यैव तथात्वात् VyutpaVā.114.15.

अन्वयबोधौपयिकत्व (anvayabodhaupayika-tva) *n.* the state of being conducive to the knowledge of semantic relation द्वितीयादेर्गम्यादिसमभि-व्याहारस्यैव फलबलादन्वयबोधौपयिकत्वमुपगम्यते VyutpaVā.114.14.

अन्वयभाज् (anvaya-bhāj) *adj.* **A** (used as noun) (that) which is having semantic relation एवञ्च स्मरता स्मृतमेव अनन्वितमपि स्वरूपमन्वयभाजाम् PrakaPañ.402.5; **B** having relation न च चोदकेन कुशतत्कार्ययोः पूर्वं प्राप्ततया पश्चात् स्वमात्राकाङ्क्षयान्वयभाजां शराणां कुशविरोधेनैव अन्वयौचित्यात् ... न शराणां कुशबाधकत्वमिति वाच्यम् GuruCandr.i.300.10.

अन्वयभाव (anvaya-bhāva) *m.* existence of continuation or succession सोऽहं योऽभूवं बालवयसि निश्चिन्वन्क्षणिकमतं जहासि। संतानोऽप्यत्र न वासनापि यद्यन्वयभावस्तेन नापि YaśasCam.ii.388.12.

अन्वयभू (anvaya-bhū) *adj.* born in the family दत्तो विश्रुतकास्यपान्वयभुवे श्रीतिप्पयार्याय तद् गोत्रोद्भूतिजुषे तथा (अ)य्युलुरिति ख्याताय वीतांहसे EI.iii.30.140; श्रीकंठाय च कास्यपान्वयभुवे कौडिन्यगोत्रश्रिते लक्ष्मीदेवविपश्चिते तदितरे भागास्तथैकैकशः EI.iii.30.151; लोहितान्वयभूरर्धां वृत्तिमासाद्य वर्धते EI.iii.249.232.

अन्वयभूपति (anvaya-bhūpati) *m.* king of the lineage इत्यालपन्करुणमेष निरुद्धवेलं शैलं महेन्द्रमधिगत्य महीमहेन्द्रः। आवर्तमुद्रितमिवान्वयभूपतीनामक्षय्य-कीर्तिनिधिमम्बुनिधिं ददर्श RāmāCam.6.9.

अन्वयभूषण (anvaya-bhūṣaṇa) *n.* ornament , i.e. pride of the lineage or race कौसल्य इत्युत्तरकोसलानां पत्युः पतङ्गान्वयभूषणस्य। तस्यौरसः सोमसुतः सुतोऽभूत् RaghuVa.18.27; नरेन्द्रपतयः ख्याता[:] क्षितौ हैहयास्तेषा-मनु(न्व)यभूषणं(णं) रिपुमनोविन्यस्ततापानलः EI.ii.305.6; xxii.164.5.

अन्वयभेद (anvaya-bheda) *m.* **A** difference in semantic relation सामान्यतोऽप्यन्वयनिमित्तत्वे विशेषार्थमाकाङ्क्षादि व्यवहारत एव वाच्यम्। एवं च वैदिकोऽन्वयभेदो न सिध्येत् NayaVi.256.5 (*on* i.1.24); अन्विताभिधाने समभिव्याहृतपदानां पुनरुक्तिदोष इति चेन्न। अन्वयभेदात् NyāySu.(Ja.)87B.7 (*on* i.1.1); **B** difference in syntactic relation भाष्यकृद्भिः निषेधेषु पदान्वयैक्या-दवान्तरवाक्यस्याग्रहणमित्युक्तमयुक्तं साध्याविशिष्टत्वादित्याशङ्क्यान्वयभेदे दण्डं नञ्पद-वैयर्थ्यापत्तिमाह VedāntKa.177.19 (*on* i.3.8); **C** difference in guise or form i.e. body cf. **अन्वयभेदतस्**.

अन्वयभेदकृत (anvayabheda-kṛta) *adj.* caused by difference in semantic relation 'अङ्गुलीभिरिव' इत्यत्रान्वयभेदकृताभेदाध्यवसायेन धर्मस्य प्रकृताप्रकृतसाधारण्यादन्यधर्मसंबन्धः सुसंपादः CitraMī.81.20.

अन्वयभेदतस् (anvayabheda-tas) *adv.* by way of difference in guise or form i.e. body नमः किराततरूपाय मदनुग्रहकारिणे ... चिद्रूपस्त्वं त्रिलोकेषु रमसेऽन्वयभेदतः ŚivaP. iii. 41.44 (347B.5)

अन्वयभेदलब्ध (anvayabheda-labdha) *adj.* obtained due to the difference in semantic relation वाक्योक्तोपमायामिवकारस्य मरीचिभिरिव इत्यन्वया-न्तरमभ्युपगम्यान्वयभेदलब्धस्य ... प्रकृताप्रकृतयोः उत्प्रेक्षासमासोक्त्योरङ्गता निर्वाह्या Kuval.171(249)

अन्वयभोग्यता (anvayabhogya-tā) *f.* the state of being what is to be enjoyed by the family अन्वाधेयमन्वयभोग्यतया दत्तम्। एतद्यानपत्यायां मृतायां बान्धवाः सोदर्यभ्रातरो गृह्णीयुः BālaKrī.i.254.20 (*on* 2.148)

अन्वयभोज्य (anvaya-bhojya) *n.* object to be enjoyed in lineage आचन्द्रार्कतारकाकालीनमन्वयभोज्यम् ... ब्रह्मदेयभुक्त्या भुञ्जत EI.xv.291.5.

अन्वयभ्रम (anvaya-bhrama) *m.* illusion of semantic relation वह्निना सिञ्चतीत्यत्र तद्भ्रमे भवत्यन्वयभ्रमः TattvCin.iv(2).391.2; विवाहो दक्षिणे कूले गौतम्या नेतरत्र तु। इति वसिष्ठस्मरणात्। अनेन नर्मदोत्तरकूल एव न दोष इत्यन्वयभ्रमो निरस्तः VīraMi.(Saṁskāra)807.25.

अन्वयभ्रान्ति (anvaya-bhrānti) *f.* illusion of continuity सादृश्यादन्वय-भ्रान्तिस्तन्निवृत्तावपीति चेत्। नैवं पिण्डस्थदृष्टानां घटादावपि दर्शनात् BṛĀraUBh-Vā.i.2.57.

अन्वयमन्त्रिन् (anvaya-mantrin) *m.* minister by lineage, hereditary minister वयमत्रैव राजानो यूयमन्वयमन्त्रिणः। अतो राज्यधुराभारो मयि युष्मास्वव-स्थितः MalliC.1.539.

अन्वयमात्र (anvaya-mātra) *n.* **1A** mere positive concomitance (between probans and probandum) अस्येदं भवतीत्यन्वयमात्रमत्रावगम्यते न व्यतिरेकः, न च तमन्तरेण साध्यसाधनसम्बन्धोऽवगम्यते Kāśi.ii.10.28 (*on* 5(1).15); सा चान्वयव्यतिरेकाभ्यामिवान्वयमात्रेणाप्युपाधिरहितेन शक्या ज्ञातुमिति कृतमत्र व्यतिरेकेण TātpaṬ.(Vā.)173.5 (*on* i.1.5); **1B** mere positive affirmation or agreement कदाचिदन्वयमात्रमुपलभमानस्य (न) तत्कारणकत्वनिश्चयः NyāyKu.81.14; **2A** mere syntactic relation तत्र च द्वितीयकक्ष्यायां भ्रमेति विध्यतिरिक्तं न किंचित्प्रतीयते। अन्वयमात्रस्यैव प्रतिपन्नत्वात् Loc.16.23 (*on* 1.4); न चैवमश्रुतान्वयकल्पनमयुक्तमिति वाच्यम्, अदृष्टानुपपन्नार्थकल्पनादन्वयमात्र-वैपरीत्यकल्पनस्य लघीयस्त्वात् VivaPraSaṁ.154.1; पदानामन्वयमात्रं प्रधानयित्वा लौकिकवैदिकव्यवहाराः प्रवर्तन्ते NyāyPari.163.2; **2B** mere signification यदि सूत्रकारो ब्रह्मणिशब्दानां लक्षणामभिप्रैति। तदा कथं समन्वयं ब्रूयात्। किन्तु अन्वयमात्रं ब्रूयात् NyāySu.(Ja.) 120B.11 (*on* i.1.5); **2C** mere semantic relation सत्यम् अन्वयमात्रमपर्यवसानाद् गम्यते तद्विशेषस्तु नान्तरेणाभिधानं शाब्दीं प्रतीतिमारोहति NyāyRaMā. 100.20; कर्तर्यभेदेनान्वयमात्रेण कुरुत इत्यस्योप-पत्तिश्चेत्, अस्तु द्वितीयार्धेऽपि विरुद्धौ द्वावित्यादि वस्तु व्यङ्ग्यम् RasGaṅ.164.5; एकस्यैव मैत्रावरुणस्योभयत्रान्वयमात्राद्यशब्दोऽनुवाद इति भावः MayūMāli.330.11 (*on* iii.7.21); **3** mere presence तथा हि अन्वयव्यतिरेकाभ्यां कारणत्वमवधार्यते,

नान्वयमात्रेण, अतिप्रसङ्गात् NyāyKuA.i.68.9; सर्वव्यापकानां सर्वान् प्रत्यन्वयमात्राविशेषे कारणत्वप्रसङ्गो बाधकम् NyāyKuA.i.70.8.

अन्वयमात्रकल्पन (anvayamātra-kalpana) *n.* assumption of mere signification लाघवं च तेन रूपेणान्वयमात्रकल्पनं न तु स्मरणम् BhāṭṭCin. i.60.13 (*on* i.1.4)

अन्वयमात्रज्ञान (anvayamātra-jñāna) *n.* knowledge of mere positive affirmation or agreement न हि "स्वर्गकामो यजेत्" इत्यादौ व्यतिरेकभागोऽपि विषयः प्रवृत्तेरन्वयमात्रज्ञानादेवोपपत्तेः Upask.49.20 (*on* i.2.2)

अन्वयमात्रनियम (anvayamātra-niyama) *m.* law or rule of mere positive concomitance स हि सर्वानग्निव्यतिरेकमन्तरेण न सम्भवति मम तु सहचारिणो हेतुर्गमकः अन्वयमात्रनियमेन Kāśi.iii.173.10 (*on* 5(7).40)

अन्वयमात्रपरिच्छेद (anvayamātra-paricchеda) *m.* ascertainment of mere positive affirmation or agreement तच्च तस्मिन्सति भवनमित्यन्वयमात्रपरिच्छेदात् अर्धगृहीतो नियमः स्यात् NyāyMañ.i.111.24.

अन्वयमात्रभेद (anvayamātra-bheda) *m.* difference in mere syntactic relation शब्दगतोऽनुप्रासः शब्दार्थयोरभेदेऽप्यन्वयमात्रभेदात् लाटजनवल्लभत्वाच्च लाटानुप्रासः KāvyPra.498.4.

अन्वयमात्रभेदिन् (anvayamātra-bhedin) *adj.* having the differance in mere syntactic relation शब्दार्थयोरभेदेऽपि अन्वयमात्रभेदिनो नाम्नः पदस्य वा एकस्यानेकस्य वा ... लाटजनवल्लभोऽनुप्रासः Kāvyānu.(He.).248.2.

अन्वयमात्रविषया (anvayamātra-viṣayā) *adj.* (*f.*) referring to mere semantic relation एकैव किल शक्तिरन्विताभिधानवादिभिरन्वितस्वार्थगोचरा ... सेयं न तावदन्वयमात्रविषया TattvBi.123.11.

अन्वयमात्रव्यभिचार (anvayamātra-vyabhicāra) *m.* absence of mere positive concomitance यदि च साधर्म्यदर्शनादित्यनेनान्वयमात्रव्यभिचारोऽभिमतो बौद्धेन ततोऽनेकधर्मदर्शनादिति वक्तव्यम् TātpaṬ.(Vā.)259.5 (*on* i.1.23)

अन्वयमात्रव्याप्तिक (anvayamātravyāpti-ka) *adj.* having mere positive concomitance अन्वयमात्रव्याप्तिकं केवलान्वयि यथा घटोऽभिधेयः प्रमेयत्वात्पटवत् TarkSaṁ.(A.)40.12.

अन्वयमात्रैकशरणता (anvayamātraikaśaraṇa-tā) *f.* [Inst.] by way of being based on mere positive concomitance अनग्निव्यतिरेकनिश्चये च धूमस्य भवतां का गतिः ... न च भूयोदर्शनावगम्यमानान्वयमात्रैकशरणतया – यस्य वस्त्वन्तराभावो गम्यस्तस्यैव दुष्यति NyāyMañ. i.42.8.

अन्वयमार्ग (anvaya-mārga) *m.* [Inst.] in the positive or affirmative way एवमन्वयमार्गेणोक्त्वा व्यतिरेकेणाह YuktiSneha.144.31 (*on* i.1.6)

अन्वयमित्र (anvaya-mitra) *n.* family-friend नापितान्वयमित्रार्धसीरिणो दासगोपकाः। शूद्राणामप्यमीषां तु भुक्त्वान्नं नैव दुष्यति VedavyāSm.3.55.

अन्वयमुख (anvaya-mukha) *n.* [Inst.] **A** in a positive or affirmative manner एकेनापि वाक्येनान्वयमुखेन व्यतिरेकमुखेन वा ... सदसत्त्वख्यापनं कृतं भवतीति नावश्यं वाक्यद्वयप्रयोगः NyāyBi.3.32; अन्वयमुखेन व्यतिरेकमुखेण वा प्रयुक्तमेकं वाक्यम् HetuBiṬ.226.13; स्वयमेव व्यतिरेकमुखेनान्वयमुखेन च कल्याणशब्दस्य विवक्षितार्थं विवृणोति SmṛtiCan.iv.581.10; प्रतिषेधसत्ताया आश्रयापेक्षां व्यतिरेकमुखेनोक्त्वान्वयमुखेनाप्याह VedāntKa.380.2 (*on* iii.2.6); अनया व्यतिरेकोक्त्या प्रायिकत्वनिवृत्तिः ... सकलमित्यन्वयमुखेनानुक्तिः ŚrutaPra. iA.4.4 (*on* i.1.1); iA.191.24 (*on* i.1.1); तत्त्वमस्यादिषु जीवब्रह्मणोस्सामानाधिकरण्यमन्वयमुखेनोपलक्षितवस्त्वैक्यपरम् ŚrutaPra.iB.53.15 (*on* i.1.1); यथोक्तानां त्रयाणां द्वन्द्वानामन्योन्यकारणत्वमन्वयमुखेन वयमुदाहरामः JīvanVi.37.19; तत्र निर्वपेदित्यनेनान्वयः। अन्वयाभावे तत्सकुल्येषु निर्वपेदित्यन्वयमुखेनाभिधानात् Subodhi.30.4 (*on* 2.51); समयस्यानपाकर्मेत्यन्वयमुखेन संविव्यतिक्रमाख्यविवादपदस्य प्रतिपक्षरूपमभिधाय ... विवादपदमिति व्यतिरेकाभिधानम् Subodhi.86.4 (*on* 2.184); अहं त्वा सर्वपापेभ्यो मोक्षयिष्यामि मा शुच इत्यन्वयमुखेन VedāntRaMañ.3.8(99.4); एवं देवताप्रीतिकरत्वं सर्वकामपूरकत्वं चास्यान्वयमुखेनोक्त्वा व्यतिरेकमुखेन निदर्शनालंकाराभ्यां द्रढयति LalitāSaBh.228.19 (*on* 311-312); **B** by way of positive concomitance नैकत्रान्वयमुखेन व्यतिरेकमुखेण वा साधनवाक्ये द्वयोरन्वयव्यतिरेकयोः प्रयोगः HetuBiṬ.74.23; तत्रान्वयमुखेन दृष्टान्ताभिधानं साधर्म्योदाहरणम् NyāySā.12.10; प्रत्यक्षविरोधात् अन्वयमुखेन साध्यसु(?मु)पस्थापयद्भिः उदीरितसाधनैः ... न साध्यमुपस्थापयितुमीशते ĀtmaSi.12.15; अन्वयमुखेन प्रवर्तमानं विधायकं वीतम् SāṁkhyaTaKau.140.3 (*on* 5); अन्वयमुखे(न?) दृष्टान्ताभिधानस्य वैधर्म्योदाहरणे व्यतिरेकमुखेन तद्वचनस्य ... अव्याप्तेः व्यक्तत्वात् न युक्तं तल्लक्षणं युक्तम् TarkSaṁ.(Ā.)99.8.

अन्वयमुखनिरूप्या (anvayamukha-nirūpyā) *adj.* (*f.*) to be described in a positive or affirmative way or manner यदनेन बहिःसत्त्वेन गेहासत्त्वं क्रोडीकृत्य स्थातव्यमिति चेत् सेयं व्याप्तिरेवान्वयमुखनिरूप्या तथा व्यपदिश्यते NyāyKuA. ii(1).225.7.

अन्वयमुखोक्ताभेद (anvayamukhoktābheda) *m.* identity or unity described in a positive or affirmative way अन्वयमुखोक्ताभेदस्य व्यतिरेकमुखोक्त्या भूयस्त्वोपपत्तेः SiddhāSi.ii.17.26.

अन्वयमूर्धन्य (anvaya-mūrdhanya) *adj.* eminent in the family अस्य हि मौद्गल्यानां ब्रह्मर्षीणामन्वयमूर्धन्यस्य मुरारिनामधेयस्य ... वाङ्मयम् ... कन्दलयति कौतुकं मे AnargharRā.1.11(2)

अन्वयमूल (anvaya-mūla) *adj.* having positive concomitance as its basis केवलव्यतिरेकी हेतुरन्वयमूल एव गमक इति वक्ष्यामः NyāyMañ.i.38.8; ईदृशस्य चान्वयमूलस्य तस्यां दशायां केवलव्यतिरेकितामुपगतस्य हेतुत्वानुपगमात्र पूर्वोक्तदोषावसरः NyāyMañ.ii.138.1.

अन्वययुज् (anvaya-yuj) *adj.* accompanied by affirmation or agreement नान्येन तेन जगुरुक्तमहीप्रमाणप्रामाण्यमन्वययुजा व्यतिरेकेण Golā.182.29 (21.16)

अन्वययोगमात्र (anvayayoga-mātra) *n.* mere possibility of syntactic relation अस्मन्मतेन स्मृत्यादिरित्यादिणिच्यन्वययोगमात्रप्रत्ययदर्शनेनैवमादि यन्निदर्शनायामुदाहृतम् AlaṅkāRa.18(49)

अन्वययोग्य (anvaya-yogya) *adj.* [*f.*–ā] **1A** competent of semantic relation यत्स्वसंबन्धि स्वसदृशं वा स्वयमन्वययोग्यमुपस्थाप्यते तेनान्वितं श्रौतार्थमेव पदं स्वार्थमभिधत्ते PrakaPañ.405.11; अभिधानपर्यवसानाय प्रतिपत्ता पदार्थान्तरं स्मारितान्वययोग्यं जिज्ञासते TattvBi.106.2; अन्वययोग्यायाः संख्यायाः ... गुणभूतद्रव्यान्वयस्यासंभवेन 'सप्तदश' इत्यस्यापि ... द्रव्यान्वयोपपत्तेः PūrvottaVāNaMā.140.15; कथंभावाकाङ्क्षायां सिद्धं वस्त्वन्वययोग्यं स्यात् MīmāNyāPra.218.2; राजदैवकृतादृत इति सर्वत्रान्वययोग्येऽन्वेति VīraMi.490.23 (*on* 2.62-63); इतिकर्तव्यतात्वेनान्वययोग्यसम्बन्धयोः वाक्यार्थयोः संनिधिः MīmāKau.i(2).342.17 (*on* iii.3.12); **1B** competent of syntactic relation सुबन्तं समर्थमिति। अन्वययोग्यमित्यर्थः Prasā.i.468.7; विन्नां विवाहितां पती रक्षेदिति। सर्वत्रान्वययोग्यविभक्तिसाचिव्येनानुषज्यते VīraMi.150.14 (*on* 1.85); **2** fit for marriage- relation (एतैरेव गुणैर्युक्तः सवर्णः श्रोत्रियो वरः) गुणैः संभावितैरन्वययोग्यैः BālamBha. i.198.23 (*on* 1.55)

अन्वययोग्यगुण (anvayayogya-guṇa) *m.* accessory which is competent of semantic relation यदापि गुणनिष्ठं करणत्वं फलोद्देशेन विधेयं तदापि फलभावनायां करणत्वेनान्वययोग्यगुणनिष्ठकरणत्वोपस्थितिर्लक्षणयैव वाच्या MīmāNyāPra.247.30.

अन्वययोग्यता (anvaya-yogyatā) *f.* **A** semantic competency तदुक्तानां पदार्थानां यद्यप्यन्वययोग्यता। तथाप्यनन्वितस्यापि दृष्टेनान्वयनिश्चयः PrakaPañ.35.1; अवश्यं हि बुद्धिविशेषमनुमित्सता प्रथमं पदार्थास्तेषां चान्वययोग्यतालोचयितव्या ŚāstrDī.24.17 (*on* i.1.2); या च क्रियाकारकादिभावेनान्वययोग्यता। वाक्ये पदपदार्थानां तत्सामर्थ्यमितीरितम् BhāvPra.(Śā.)6.151(6); अप्रस्तुतेऽपि जारादौ नास्ति प्रस्तुतवृत्तान्तस्यान्वययोग्यता Kuval.61(45); न च तदन्वय इति तच्छब्दोपात्तदुहितुरन्वययोग्यता BālamBha.ii.262.21 (*on* 2.145); [Inst.] by way of being semantically competent प्रथममेवावयवकुमुदपदैरन्वययोग्यतया स्मृतं पद्मं त्यक्त्वा स्वार्थान्वयानुभवः TattvCin.iv(2).637.14; **B** syntactic expectancy क्रियासामान्यवाचित्वेनान्वययोग्यतया तस्यैवात्रानुप्रयोग इति भावः LaŚabdeŚe.ii.569.16; **C** positive relational competency नन्वस्मिन्नपि व्याख्यानेनान्वययोग्यतास्ति NyāySu.(Ja.) 222A.9 (*on* i.4.6)

अन्वययोग्यताकाङ्क्षादि (anvayayogyatākāṅkṣādi) *adj.* semantic competency and syntactic expectancy etc. स्थान्यर्थकषष्ठ्यादिभिश्चान्वययोग्यताकाङ्क्षादिवशाच्छब्दमात्रे तात्पर्यं गृह्यते VaiyāBhū.127.22 (*on* 26)

अन्वययोग्यतानियम (anvayayogyatā-niyama) *m.* rule or law of semantic competency प्रथमानिर्दिष्टेनैव भावनान्वीयते इति तस्यान्वययोग्यतानियमात् संख्यापि तदनुगामिनी NyāyKuA.ii(2).83.3.

अन्वययोग्यताबल (anvayayogyatā-bala) *n.* [Abl.] on account of the force of syntactic expectancy इहोभयथापि संकेतबलादन्वययोग्यताबलाद्वा नञः शब्दपदेन न संबन्धः NyāyVārPari.275.6.

अन्वययोग्यताविरह (anvayayogyatā-viraha) *m.* absence of semantic competency तदपि मनोरथमात्रम्। प्रत्यक्षादिविरोधे पदार्थानामन्वययोग्यताविरहात् आगमादर्थबोधस्यैव तद्विरोधेऽनुदयात् PrakaPañ.338.9.

अन्वययोग्यतोपपत्ति (anvayayogyatopapatti) *f.* tenability of semantic competency न चान्विताभिधानेऽपि तत्साधनत्वसिद्धिः, अधिकार्यवच्छेदमात्रेणाप्यन्वययोग्यतोपपत्तेः NyāyKuA.ii(2).94.8.

अन्वययोग्यत्व (anvaya-yogyatva) *n.* semantic competency यस्य ह्यन्वययोग्यत्वमवधारितम्, तस्य वाक्यार्थानुप्रवेशित्वम् PrakaPañ.331.8; अपूर्वे प्रतिपन्ने ... अन्वययोग्यत्वे सत्यधिकारवाक्यगतो लिङ्प्रत्ययो युगपत्कृत्स्नपदार्थान्वितं स्वार्थमभिधत्ते TantrRaha.63.2; देशादिवाक्ये तु साहित्यस्य विनियोगविधान्वय-योग्यत्वेन फलोद्देशेन ... विशिष्टविधिसंभवान्न भेदः MīmāKau.iii(2).268.18 (*on* ii.2.24); न ह्यत्र दधिन्यायेन गुणस्योत्पत्तावन्वययोग्यत्वम् MīmāKau.iii(2). 280.6 (*on* ii.2.26); ii(2).342.18 (*on* iii.3.12)

अन्वययोग्यत्वाभाव (anvayayogyatvābhāva) *m.* absence of semantic competency न हि गुणप्रधानभावमन्तरेणान्वयः संभवति। द्वयोर्गुणयोः परस्परा-काङ्क्षारहितत्वेनान्वययोग्यत्वाभावात् NyāyMāVi.109.13 (*on* iii.1.1)

अन्वययोग्यत्वासंभव (anvayayogyatvāsambhava) *m.* impossibility of semantic competency यस्य त्वन्वययोग्यत्वासंभवः तस्य वाक्यार्थानुप्रवेशितापि नास्ति PrakaPañ.331.9.

अन्वययोग्यनानार्थ (anvayayogya-nānārtha) *m.* various meanings which are competent of semantic relation नानार्थेति। अन्वययोग्यनानार्थो-पस्थापकपदेत्यर्थः LaCandr.860.18.

अन्वययोग्यनियोज्य (anvayayogya-niyojya) *adj.* (used as noun) (that) which is to be employed in (rituals) and is competent of semantic relation तेनात्रापि तत्पर्यवसानायास्ति तदन्वययोग्यनियोज्यजिज्ञासा TattvBi.107.4.

अन्वययोग्यसमभिव्याहृत (anvayayogya-samabhivyāhṛta) *adj.* uttered along with what is competent of syntactic relation न प्रकृतं पदान्तरमुच्चारणकर्म स्यात् किंत्वेकमुच्चारयेति पदमेव, सत्यन्वययोग्यसमभिव्याहृते प्रकरणादेरनुपयुक्तत्वात् TattvCin.iv(2).683.5.

अन्वययोग्यार्थ (anvayayogyārtha) *m.* meaning competent of semantic relation संकरस्त्वन्वययोग्यार्थबोधकयोरेवेति न तस्यात्र प्रसक्तिः RasGaṅ.179.6.

अन्वयरक्षा (anvaya-rakṣā) *f.* observance or maintenance of natural connection or relation औचित्यान्वयरक्षा च यथाशक्ति विधीयते। कथारसाविघातेन काव्यांशस्य च योजना KathāSaSāg.i.1.11.

अन्वयराजधानी (anvaya-rājadhānī) *f.* capital of (royal) lineage, ancestral capital (रामः) स मौलरक्षोहरिभिः ससैन्यः ...। विवेश ... उत्तोरणामन्वयराजधानीम् RaghuVa.14.10.

अन्वयरूप (anvaya-rūpa) *n.* [Inst.] in the positive or affirmative form or way अथ सर्वं प्रत्यक्षं भवतीत्यन्वयरूपेण पूर्वसूत्रे भणितम् TātpaVṛ.31.12 (*on* 1.22); अन्वयरूपेण दत्तपदार्थो द्रव्यम् TātpaVṛ.196.9 (*on* 2.47)

अन्वयरूप (anvaya-rūpa) *adj.* [*f.* –ā] **1** of the form of existence तेषां स्वरूपमात्रत्वं किमन्वयरूपाणाम् उत व्यतिरेकरूपाणाम् ŚrutaPra.iA.142.28 (*on* i.1.1); **2** of the form of positive concomitance हेतुतो निषेधेऽन्वयरूपस्य व्यतिरेकरूपस्य वा कस्यचित् दृष्टान्तस्य दुस्त्यजत्वात् NyāyPari.255.4; किं नाम साप्यन्वयरूपैवेति न सर्वथा व्याप्तिद्वैविध्यं संभवति NyāySu.(Ja.)260A.8 (*on* ii.1.2); **3** of the form of semantic relation पदार्थानां क्रियाकर्मभावेनान्वयरूपः शाब्दबोधो भवति SiddhāMu.51.13 (*on* 82); इतरान्विताभिधानाङ्गीकारेण अन्वयरूपे वाक्यार्थे शक्तिरिति वेदान्तिनः BhāṭṭCin.i.61.3 (*on* i.1.4)

अन्वयरूपता (anvayarūpa-tā) *f.* the state of having the forum of positive concomi-tance व्यतिरेको हि साध्यनिवृत्तौ लिङ्गस्य निवृत्तिधर्मकत्वं स्वभावभूतो धर्म इत्यन्वयरूपता वस्तुतोऽस्य न विरुध्यते HetuBiṬ.19.26.

अन्वयरूपार्थ (anvayarūpārtha) *m.* object of the form of positive existence or presence अन्वयरूपार्थस्य व्यावृत्तिरूपार्थत्वं न कल्प्यम् ŚrutaPra.iB. 208.19 (*on* i.1.13)

अन्वयलक्षकता (anvayalakṣaka-tā) *f.* the state of indicating semantic relation वाक्यस्यान्वयलक्षकता तु न संमता Nyāyāmṛ.463B.7.

अन्वयलक्षकत्व (anvayalakṣaka-tva) *n.* the state of indicating semantic relation पदान्तरैः प्रतियोग्युपस्थितौ प्रधानस्यैकपदस्य अन्वयलक्षकत्वोपपत्तेश्च Nyāyāmṛ.464A.6.

अन्वयलक्षण (anvaya-lakṣaṇa) *adj.* of the form of application or employment विकृतावन्व(तावनन्व)यलक्षणो बाधः सिद्धो भवति TantrRaha. 53.19.

अन्वयलाभ (anvaya-lābha) *m.* **A** obtainment of positive concomitance or agreement शाक्यपक्षेऽपि स्वभावकार्ययोरेवान्वयलाभेन हेतुत्वान्न कृत्तिकोदयाद-चिरोदितरोहिणीप्रतिपत्तिः NyāyRaMā.56.21; **B** obtainment of semantic relation प्रकरणालोचनायाममृतत्वस्यैव फलत्वेनान्वयलाभात् तत्फलकत्वे चापूर्वविधित्वस्य प्रत्याख्यातुमशक्यत्वात् ŚivārkaMaDī.i.53.26 (*on* i.1.1)

अन्वयवचन (anvaya-vacana) *n.* positive proposition यच्च तदाक्षिप्तं प्रतिबन्धोपदर्शनं तदेवान्वयवचनम् NyāyBiṬ.170.13 (*on* 3.32)

अन्वयवत् (anvaya-va(n)t) *adj.* [*f.*–ī] **1** having the presence of, i.e. in front of somebody साहसमन्वयवत्प्रसभकर्म ArthŚā.ii.100.1(3.17); Manu-Sm.8.332 (ManvaVi. अनुबन्धि उत्तरकालमपि यत्र न तद्गोप्यते); अन्वयवत् स्वामिसमक्षम् DīpKa.67.12 (*on* 2.230); अन्वयवत् रक्षिपुरुषसमक्षम् DaṇḍaVi. 80.5; [*but* Āpte; being seen]; VyavaNi.501.3; अन्वयवत् द्रव्यरक्षकराजाध्यक्षादि-समक्षं बलावष्टम्भेन यत्परधनापहरणादिकं क्रियते तत्साहसम् VīraMi.(Vyavahāra.) 385.5; **2** belonging to a noble family न न्याय्यमन्वयवतः परिगृह्य लिङ्गं भूयो विमोक्तुमिति ... मे विचारः Saund.7.50; सत्यपि रूपविलासोपहसितरतिविभ्रमे लावण्यवति विनयवत्यन्वयवति हृदयहारिणि चावरोधजने सः ... वनितासंभोगसुख-पराङ्मुखः ... दिवसमनयत् Kād.7.15; (सा गणिका) भोजमातरं पद्मां नाम अन्या अपि राज्ञीरन्वयवतीर्विनयवतीर्लावण्यवतीस्तृणाय मनुते PrabaK.44.2; कौसिकान्वयवान् लिंगावधानी मल्लुभट्टजः EI.iii.248.191; iii.250.234; **3** having positive concomitance अनित्यः शब्द प्रमेयत्वात् अमूर्तत्वाच्च तदेवमन्वय-व्यतिरेकिभेदवानन्वयवाँश्चतुःप्रकारो हेतुरित्युक्तं भवति NyāyVār.122.19 (*on* i.1.34); **4A** having semantic relation अन्वयवानेवान्वित उच्यते इति अन्वयोऽप्य-भिधानानुप्रविष्टः PrakaPañ. 411.1; एवमपि अन्वयवानन्वितः। अन्वयस्तु विशेषणमितरस्तु विशेष्यः। ततश्चोभयत्र शक्तिरवर्जनीयेति गौरवम् TantrRaha. 32.26; **4B** having syntactic relation क्रियां विनाप्यन्वयवन्ति लोके पदानि दृष्टानि बहूनि वक्तुः SaṁkṣeŚā.1.281(i.213.8)

अन्वयवत् (anvaya-vat) *adv.* **1** like application or employment प्रणवचिन्तनादीनां विद्यान्तरेष्वप्यन्वयवत्समस्तोपासनान्वितानामेव द्युसूर्यादीनां व्यस्तो-पासनास्वप्यन्वयः ŚivārkaMaDī.ii.375.16 (*on* iii.3.55); **2** like semantic relation न च देवताया यागातिरेकेण निर्वापक्रियायामन्वयवत् ग्रहणेऽप्यन्वयोऽस्त्विति वाच्यम् MīmāKau.iii(2).211.10 (*on* ii.2.17)

अन्वयवत्ता (anvayavat-tā) *f.* the state of having semantic relation अन्वयवत्तयैवाभिधेत्यन्वयोऽर्थाद्वाच्यांशः NayaVi.267.8 (*on* i.1.24); अन्वितस्य चान्वयवत्तैव रूपमिति तस्मिन्नभिधीयमाने अन्वयस्याभिधानानुप्रवेशः स्यात् Nyāy-RaMā.100.10; अन्वयवत्तैवान्वितत्वम् TantrRaha.32.27.

अन्वयवत्त्व (anvayavat-tva) *n.* the state of having semantic relation अन्वयवत्त्वमेवान्वितरूपं नैवं व्यक्तिमत्तैव जातिस्वरूपम् TantrRaha.33.2.

अन्वयवत्सल (anvaya-vatsala) *adj.* kind to family भ्रातास्य ... मोक्षत्रिवर्गपटुरन्वयवत्सलश्च ... काकुत्स्थ इत्यवनीमंडलघुष्टकीर्तिः EI.viii.33.10.

अन्वयवयोवदन (anvayavayo-vadana) *n.* mouth of a bird belonging to noble family एतद्व्यतिकरमन्वयवयोवदनेभ्यः श्रुत्वा स ते सखा गृध्रकपोतैः परिवृतः ... मलयाचलादुच्चलितः BālRā.6.63(6)

अन्वयवर्जित (anvaya-varjita) *adj.* devoid of noble lineage अविषह्यातपो यावत्सूर्यो नातिविराजते। अमार्गेणागतां लक्ष्मीं प्राप्येवान्वयवर्जितः Rāmā.iii.7.8; नोच्चैः पदं लम्भनीयो गुण्योऽप्यन्वयवर्जितः JānaHa.10.35.

अन्वयवर्णन (anvaya-varṇana) *n.* **A** description of birth किमशरीरस्य सुखदुःखाननुभवश्रवणानुरोधेन प्रागन्वयवर्णनं न्याय्यम्, उत देवयानगत्यै सूक्ष्मदेहस्थित्यर्थं यथापाठमन्वयवर्णनं न्याय्यम् ŚrutaPra.ii.491.24 (*on* iii.3.27); **B** description of semantic relation क्रियायान्वयवर्णनेन महावाक्यार्थस्यैकस्य वर्णयितुं शक्यत्वेन वैषम्यात् LalitāSaBh.196.26 (*on* 234)

अन्वयवर्धन (anvaya-vardhana) *adj.* [*f.*–inī] propagating line of succession एवमुक्ते तु मुनिना वैदर्भ्यान्वयवर्धनम्। वरयामास तन(?यम्) BrahmāṇḍP.ii.51.31; वैश्योऽपि बालो मरणं संप्राप्य सगरस्य तु। बभूव काले केशिन्यां तनयोऽन्वयवर्धनः BrahmāṇḍP.ii.51.61; तस्मै वरं दत्त्वा श्रियं चान्वयवर्धिनीम्। बलमायुर्यशः कान्तिं निर्जगाम सहाग्रजः BhāgP.x.41.52; वसुरासीन्नृपश्रेष्ठो विद्वान्दानपतिः पुरा। चाक्षुषस्य मनोः काले ब्रह्मणोऽन्वयवर्धनः VarāP.5.6.

अन्वयवश (anvaya-vaśa) *m.* [Abl.] on account of semantic relation आकाङ्क्षादीनां त्रयाणाम् ... कार्यकारणभावस्तत्र तत्रान्वयवशादवगन्तव्यः Tantr-Raha.32.12.

अन्वयवाक्य (anvaya-vākya) *n.* **1** sentence of affirmative assertion, statement of positive agreement द्वितीयवाक्यनिर्भासा विवक्षा वानुमीयते। एतेनान्वयवाक्याच्च व्यतिरेकगतिर्मता TattvSaṁ.1631; सहसा कार्यकारित्वं नामापदामविकलं कारणमिति तेषां कार्यकारणभावमन्वयवाक्येन प्रतिपाद्य ... अभिहितः VyaktiVi.82.16; **2** statement positive concomitance धर्मविशिष्टधर्मि-प्रतिज्ञायामपि हेतुवचनवदन्वयवाक्येऽपि धर्मिणैव सह संबन्धः प्राप्नोति TātpaṬ. (U.)314.10 (*on* 5(4).38); यत् कृतकं तदनित्यमित्यन्वयवाक्ये पुनरनित्यत्वस्य

... प्रतिज्ञायां तस्य गुणभावो न दूषणाय NyāyRa.357.20 (*on* 5(4).38); यद्यदन्नं स स यूप इत्यन्वयवाक्यमङ्गीकृत्यैतदुक्तम् NyāySu.(So.)75. 23 (*on* i.2.21); **3** sentence expressing relation of identity 'मामुपेत्य तु कौन्तेय पुनर्जन्म न विद्यते' इत्यन्वयवाक्येभ्यः VedāntRaMañ.3.8(99.14); **4** statement of semantic relation समासेषु न शक्तिर्न वा लक्षणा किं तु समासोपस्थित-विग्रहवाक्यादेव बोधः। श्लोकादावन्वयवाक्यादिवत् BhāṭṭCin.i.112.20 (*on* i.1.4)

अन्वयवाक्यकल्पन (anvayavākya-kalpana) *n.* assumption of the statement of positive concomitance हेत्वधिकरणेऽपि अन्वयवाक्यकल्पनेन ... विध्युद्देशान्तर्गत्याशङ्कैव निराक्रियते NyāySu.(So.)73.6 (*on* i.2.19)

अन्वयवाक्यकल्पना (anvayavākya-kalpanā) *f.* assumption of the statement of positive concomitance शब्देन चान्वयवाक्यकल्पनया हेतुत्वायोगशङ्का-परिहारं मत्वा NyāySu.(So.)88.19 (*on* i.2.26)

अन्वयवादिन् (anvaya-vādin) *m.* advocate of semantic relation लक्षणां विनैव अभेदसंसर्गेणान्वयवादिनां पुनरित्थम् RasGaṅ.321.14.

अन्वयवारण (anvaya-vāraṇa) *n.* avoidance of semantic relation घटान्विताभावस्य दर्शने कर्मतासंसर्गेणान्वयवारणाय धात्वर्थनिष्ठविशेष्यतानिरूपित-प्रकारतासंसर्गेण शाब्दबोधं प्रति विशेष्यतया विभक्त्यर्थोपस्थितेर्हेतुत्वम् RasGaṅ.248.7.

अन्वयवासिन् (anvaya-vāsin) *adj.* living on the inherited property अहमिहान्वयवासी कथमागन्तुकभवद्वचसा निजं पदमुज्झामि PrabaCin.31.9.

अन्वयविकल (anvaya-vikala) *adj.* devoid of positive concomitance व्यतिरेकविकलो हि साधारणः असाधारणोऽन्वयविकलः TātpaṬ.(U.)327.11 (*on* 5(4).87)

अन्वयविकलत्व (anvayavikala-tva) *n.* the state of being devoid of positive concomitance व्यतिरेकान्वयविकलत्वेन साधारणासाधारणयोः संशयहेतुत्व-मुक्तम् TātpaṬ.(U.)327.16 (*on* 5(4).89)

अन्वयविज्ञान (anvaya-vijñāna) *n.* knowledge of positive concomitance सत्यप्यन्वयविज्ञाने स तर्कपरिनिष्ठितः। अविनाभावसंबन्धः साकल्येनावधार्यते NyāyVi.2.239.

अन्वयविधायिन् (anvaya-vidhāyin) *adj.* assigning or conveying positive concomitance हेत्वपदेशान्यथानुपपत्त्यान्वयविधायिश्रुत्यनुमानावश्यंभावाद् ... विरोधपरिहारो भविष्यति NyāySu.(So.)89.2 (*on* i.2.27)

अन्वयविनिर्मुक्ता (anvaya-vinirmuktā) *adj.* (*f.*) devoid of positive concomitance न चान्वयविनिर्मुक्ते (v.l. क्ता) प्रवृत्तिः लिङ्गशब्दयोः। ताभ्यां च न विनापोहो न चासाधारणेऽन्वयः ŚlokaVār.5(13).73(585.1); TattvSaṁ.934.

अन्वयविरोध (anvaya-virodha) *m.* contradiction with semantic relation त्वंशब्दावगतधर्माणां ब्रह्मणि साक्षादन्वयविरोधेन जीवद्वारान्वयात् ... ब्रह्मणो वैलक्षण्यसाधकं सामानाधिकरण्यम् ŚrutaPra.iB.224.27 (*on* i.1.13)

अन्वयविरोधिन् (anvaya-virodhin) *adj.* contradictory to semantic relation किंतु घटः कर्मत्वमित्याद्यन्वयविरोधिपदाजन्यपदार्थोपस्थितिस्तथा सा चेहाप्यस्ति TattvCin.iv(1).480.7; अयं घट इत्यत्राग्निना सिञ्चेदितिवत् अन्वयविरोधिनो धर्मस्यानुपादानेनान्वयधीर्युक्तैव Nyāyāmṛ.424B.12; (used as noun) (that) which is contradictory to semantic relation न ह्यत्र वह्निना सिञ्चतीत्यत्रेवान्वय-विरोध्युपस्थितिरस्ति AdvaiSi.650.4.

अन्वयविरोधिरूप (anvayavirodhi-rūpa) *n.* form or nature contradictory to semantic relation बाधकप्रमाणाभावोऽन्वयविरोधिरूपविरहो वा योग्यता TattvCin.ii(1).687.4; iv(2).391.1.

अन्वयविवक्षण (anvaya-vivakṣaṇa) *n.* speakers intention of semantic relation तदविवक्षा हि द्वेधा तदन्वययोग्यधात्वर्थत्यागात् सत्येव तस्मिन्नर्थे संबन्धित्वेनान्वयविवक्षणात् LaŚabdeŚe.i.466.3.

अन्वयविवक्षा (anvaya-vivakṣā) *f.* speakers intention for semantic relation दन्तोष्ठद्वारकसंबन्धेन दशत्वस्य समाहारेऽन्वयविवक्षायामस्त्येव समाहारे द्वन्द्वप्राप्तिः LaŚabdeŚe.ii.138.19.

अन्वयविवर्धिता (anvaya-vivardhitā) *adj.* (*f.*) brought up in noble family कन्यकां संपरित्यज्य तवान्वयविवर्द्धिताम्। यः करिष्यति तत्पूजामाहारः स्यात् स मातृषु SkandP.vi.89.34.

अन्वयविशिष्ट (anvaya-viśiṣṭa) *adj.* qualified by semantic relation अन्वयविशिष्टेऽर्थे त्वेकत्रैवैकस्य शक्तिः NayaVi.277.3 (*on* i.1.24)

अन्वयविशुद्धि (anvaya-viśuddhi) *f.* purity of family कपिप्रवीरः ... मायाभिरन्वयविशुद्धिमिवोपगूढाम्। ... नारीम् ... ददर्श RāmC.19.43.

अन्वयविशेष (anvaya-viśeṣa) *m.* **A** particular kind of semantic relation अयमन्वयविशेषो विनाभावादसिद्ध्यन्नेकवाक्यतावशादेव सिध्यति ŚāstrDī.155.6 (*on* i.1.7); न हि सामान्यतोऽन्वितानवगमेऽन्वयविशेषे जिज्ञासा स्यात् NyāyKuA.ii (1).218.6; अखिलमपि वाक्यम् ... अन्वयविशेषं गमयेत् NyāySu.(Ja.)492B.10 (*on* iii.2.1); अन्वयसामान्य एव सामर्थ्यग्रहणं लभ्यते। नान्वयविशेषे ŚivārkaMaDī.i.177.26 (*on* i.1.4); नान्वयविशेषे जिज्ञासोक्तिः संगच्छते LaCandr.785.18; किं चैकपदप्रयोगेऽप्यन्वयविशेषस्य नियमेन जिज्ञासादर्शनात् ... शब्द एवान्वितमभिधत्ते VaiyāBhū.246.7 (*on* 65); **B** particular kind of syntactic relation अध्याहारादपि श्रुतपदस्यान्वयविशेषकल्पनं न्याय्यम् ŚrutaPra.ii.200.24 (*on* i.4.29)

अन्वयविशेषज्ञानार्थम् (anvayaviśeṣajñānārtham) *adv.* for the sake of knowing a particular kind of semantic relation अन्वयमात्रशक्तावप्यन्वय-विशेषज्ञानार्थमाकाङ्क्षादेरवश्यमपेक्षणात् TattvCin.iv(2).535.6.

अन्वयविशेषण (anvaya-viśeṣaṇa) *n.* **A** qualifier of the constant object तत्रान्वयो द्रव्यं, अन्वयविशेषणं गुणः अन्वयव्यतिरेकाः पर्यायाः TattvPradī.(A.)101.7 (*on* 1.80); **B** qualifier of semantic relation न च वृत्तिद्वयस्य विरोधः, अन्वयविशेषणतया पदार्थोपस्थितेः TattvCin.iv(2)542.2.

अन्वयविशेषधी (anvayaviśeṣa-dhī) *f.* knowledge of particular kind of semantic relation किंच पदार्थः संनिहितः उक्तः न तु गम्योऽपीति नान्वयविशेषधी-सिद्धिः NayaVi.271.12 (*on* i.1.24)

अन्वयविशेषवत् (anvayaviśeṣa-va(n)t) *adj.* having particular kind of semantic relation विशेषं अन्वयविशेषवन्तं तमेव पदार्थसमूहं गमयेत् NyāySu.(Ja.)492B.6 (*on* iii.2.1)

अन्वयविशेषान्तर्भाव (anvayaviśeṣāntarbhāva) *m.* [Inst.] by way of including particular kind of semantic relation घटान्वितकर्मतात्वादिना शक्यत्वे तु अन्वयविशेषान्तर्भावेनोपस्थितेः शक्त्यैव सिद्धत्वात् नान्वयविशेषे जिज्ञासोक्तिः संगच्छते LaCandr.785.18.

अन्वयविषयता (anvayaviṣaya-tā) *m.* the state of being an object of semantic relation जातिव्यक्त्योः समानसंवित्संवेद्यत्वात् तथा घटज्ञानादिकं तु नान्वयविषयतानियतं स्मरणे व्यभिचारात् TattvCin.iv(2).540.2.

अन्वयविषयत्व (anvayaviṣaya-tva) *n.* the state of being the object of semantic relation तदन्वयविषयत्वकल्पनायाश्च विरंस्यामो लाघवाय TattvBi.130.2 (comm. तस्य यदन्वयविषयत्वं तत्कल्पनाया इति पञ्चमी); नाप्यभिधान-शक्तेरेवान्वयविषयत्वम्, अर्थस्वरूपमात्रगोचरत्वेऽपि तत्प्रतीत्युपपत्तेः TattvBi.158.2.

अन्वयविषया (anvaya-viṣayā) *adj. f.* referring to the semantic relation कारकाणां भावनान्वयव्युत्पत्तिः साक्षात्स्वाश्रयद्वारा वान्वयविषया LaŚabdeŚe.i.448.3.

अन्वयवेला (anvaya-velā) *f.* [Loc.] at the time of semantic relation यत्रार्थः पुनरुक्तवदाभासते अन्वयवेलायामन्यथा भवति स पुनरुक्तवदाभासोऽलंकारः PratāYaBhū.343.6; Mīmākau. i. 223.9 (*on* i.4.8)

अन्वयवैकल्य (anvaya-vaikalya) *n.* **1** absence of positive concomitance एकव्यापिध्रुवव्योमसमवायस्तु सिद्ध्यति। नैषामन्वयवैकल्यादक्रमाद्याप्तितस्तथा TattvSaṁ.628; **2** absence of semantic relation स्वपदसत्पदयोर्जीवप्रधानपरत्वेनार्थभेदेऽपि नान्वयवैकल्यम् ŚivārkaMaDī.i.201.16 (*on* i.1.10)

अन्वयवैधुर्य (anvaya-vaidhurya) *n.* absence of semantic relation गङ्गापदेनाप्युपलक्षणीयतीरेणैव सह घोषस्यान्वयोपपत्तौ कथमन्वयवैधुर्यम् Kiraṇā.323.20.

अन्वयवैपरीत्य (anvaya-vaiparītya) *n.* opposition, i.e. reversal of positive concomitance विपरीतान्वयम् ... अन्वयवैपरीत्ये स एव यथावत् प्रतिपाद्यतां किं वैधर्म्यवचनेन Kāśi.iii.75.9 (*on* 5(4).120)

अन्वयवैर (anvaya-vaira) *n.* family feud अस्माकमित्थं कौशिकैः सहान्वयवैरम् Pañcā.193.21.

अन्वयव्यतिरेक (anvaya-vyatireka) *m.* [*but* n., MW.] **1A** positive agreement and negative contrariety (between word and meaning) **Bi** positive and negative inferences or propositions **ii** positive and negative reasonings **Ci** positive and negative concomitance between probans and probandum, logical connection and separation **ii** positive affirmation and negative exclusion **iii** positive and negative implications **iv** positive, i.e. favourable condition and negative, i.e. impeding condition **D** presence and absence **2** gain, i.e. victory and loss, i.e. defeat **3** continuity or identity and distinction or difference **4** the word or expression *anvayavyatireka* **5** constant object

1A positive agreement and negative contrariety (between word and meaning) सिद्धं तु अन्वयव्यतिरेकाभ्याम् Vār.9 *on* P.i.2.45; वर्णितार्थवत्तान्वयव्यतिरेकाभ्यामेव MahāBh.i.220.3 (*on* i.2.45); केवलेनापि प्रत्ययेनार्थो गम्यते। कथम्। उक्तमन्वय-व्यतिरेकाभ्याम् MahāBh.ii.346.18 (*on* v.1.22); आकाशवदप्रयत्नान्तरीयकः शब्द इत्यन्वयव्यतिरेकाभ्यां दृष्टसामर्थ्यस्य साधनसामान्यस्य शब्देऽनुसंधानं गम्यते

PadārthaSaṁ.251.19; प्रीतिः स्वर्ग इति। ... प्रीतिं तु न कस्यांचिदवस्थायां नाभिदधाति। तस्मादन्वयव्यतिरेकाभ्यामेतदेव गम्यते प्रीतौ स्वर्गशब्दः वर्तत इति ŚābaBh.1347.10 (*on* vi.1.1); भागैरनर्थकैर्युक्ता वृषभोदकयावकाः। अन्वयव्यतिरेकौ तु व्यवहारनिबन्धनम् VākyaP.2.12; ये शब्दा नित्यसंबन्धा विवेकज्ञातशक्तयः। अन्वयव्यतिरेकाभ्यां तेषामर्थो विभज्यते VākyaP. 2.166; 2.209; 3(1).67; अन्वयव्यतिरेकौ हि केवलावर्थसिद्धये Kāvyālaṅ.(Bh.)5.48; नियामिका जन्यशक्तिः कारकवस्तुनः। सान्वयव्यतिरेकाभ्यां रूढितो वावसीयते MṛgendraT.i.9.19; वाचकता ... अन्वयव्यतिरेकाभ्यां निकृष्टेऽर्थे नियम्यते ŚlokaVār.5(8).25(504.3); सा च किं शब्दादथार्थादित्यन्विच्छतामन्वयव्यतिरेकाभ्याम् ... अर्थादिति निश्चयो जायते TantrVā.322.2 (*on* i.4.22); अन्वयव्यतिरेकाभ्यां पुंस्त्वं द्वित्वं चाभिधेयम् ṬupṬ.90.8 (*on* vi.1.22); अन्वयव्यतिरेकाभ्यामध्ययनस्यार्थावबोधसाधनत्वावगमात् विधिरनर्थकः PrakaPañ.5.2; केसरादिमानाकृतिविशेषोऽन्वयव्यतिरेकाभ्यां सिंहशब्द-प्रत्ययभाङ् मुख्योऽन्यः सिद्धः BrahmSūBh.(Śaṅ.)32.5 (*on* i.1.4); अन्वय-व्यतिरेकाभ्यां जाग्रत्स्वप्नसुषुप्तिषु। यदेकं केवलं ज्ञानं तदेवास्मि परं बृहत् SadācāAnu.4; तस्मादन्वयव्यतिरेकाभ्यां अभिधेयसामर्थ्याक्षिप्तत्वमेव रसादीनाम् Dhvanyā. 83.3 (*on*1.4); अन्वयव्यतिरेकाभ्यां पदार्थः स्मर्यते ध्रुवम् BṛĀraUBhVā.(Sambandha.)207; काव्यम् श्रुतिदुष्टम्। तच्च श्रुतिदुष्टत्वमन्वयव्यतिरेकाभ्यां भागेषु व्यवस्थाप्यते तथा प्रकृतेऽपि Loc.129.24 (*on* 3.1); तद्बोधहेतुः प्रवर्तकः स च दृष्टे विषयेऽन्वयव्यतिरेकादेरपि संभवति NyāyMañ.i.313.23; कार्येऽर्थे शब्दस्य प्रामाण्यं न स्वरूपे वृद्धव्यवहारेष्वन्वयव्यतिरेकाभ्यां कार्यान्वितेषु पदानां शक्त्यवगमात् NyāyKa.5.5; विभज्यमानाश्चान्वयव्यतिरेकाभ्याम् ... शब्दधर्मा ध्वनिपरिमाणमात्रस्य शब्दस्योदात्तादयो धर्माः TattvVai.45.15 (*on* 1.42); अन्वयव्यतिरेकाभ्याम् अवधारणम् TattvVai. 164.18 (*on* 3.41); तत्रान्वयव्यतिरेकाभ्यां रक्तिभागेऽनुदात्तादिवर्णभागः कादिवर्णभागः AbhinBhā.ii.390.13 (*on* 17.109); अन्वयव्यतिरेकाभ्यां जहत्स्वार्थत्वं नोपपद्यते SaraKaṇṭhā.661.12; अन्वयव्यतिरेकाभ्यां प्रवृत्तिनिवृत्तिकारि वाक्यमेव प्रयोगयोग्यम् KāvyPra.221.6; अन्वयव्यतिरेकाभ्या-मर्थस्यैवाश्लीलत्वं पूर्वत्र तु पदवाक्ययोरिति विवेकः Kāvyānu.(He.)222.1; शब्दव्यवहारविशेषस्य प्रतियोगिसापेक्षत्वं शब्दविशेषस्वभावाधीनम् इत्यन्वयव्यतिरेकाभ्यां निश्चीयते ŚrutaPra.iA.124.23 (*on* i.1.1); शब्दः खलु विशिष्टार्थं संसृष्टः प्रतिपादयन्। अन्वयव्यतिरेकाभ्यामंशे निष्कर्षमृच्छति NyāyKu.10.22; कूपो यूप इत्यन्वयव्यतिरेकाभ्यां ककारयकारयोरर्थवत्त्वे यूप इति चतुर्णां वर्णानामानर्थक्य-मभ्युपगतं स्यात् PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* i.2.45 (339.29); तस्य तस्य तं तमर्थमवगच्छतीत्यन्वयव्यतिरेकाभ्यां प्रवृत्तिनिमित्तस्य वाक्यस्य एव प्रयोगयोग्यता Ekāva.1.13(105)(40.2); रसादिशब्दप्रयोगेऽपि ... अन्वयव्यतिरेकाभ्यां विभावाद्य-भिधानद्वारैव प्रतीतिपद्धतिमध्यास्ते Ekāva.3.1(29) (89.5); अन्वयव्यतिरेका-भ्यामाकृतेः शक्तिग्रहणनिमित्तत्वाच्छब्दार्थत्वं तस्या एवोचितम् NyāyMāVi.39.16 (*on* i.3.10); 49.24 (*on* i.4.8); अरुणाशब्दोऽरुणिमानं गुणमाचष्टे। ... अन्वय-व्यतिरेकाभ्यां गुणमात्रे तद्व्युत्पत्तेः NyāyMāVi.113.3 (*on* iii.1.6); श्रुतिरन्वय-व्यतिरेकाभ्यामेवं शरीराद्यभावमाह VedāntKau.428.23 (*on* iv.4.10); प्राणशब्दप्रवृत्ति-निमित्तजीवनकारणत्वस्यान्वयव्यतिरेकाभ्यां वायावेव दर्शनात् TattvPrakā.24A.1 (*on* i.1.23); स च ... अन्वयव्यतिरेकाभ्यामेव वाच्यवाचकभावमवधारितवान् NyāySu.(Ja.)245A.10 (*on* ii.1.2); यदि चान्वयव्यतिरेकाभ्यां तृणादेरपि कारणत्व-मिष्यते तदा तेषामप्येकशक्तिमत्त्वेन तदस्तु PadārthaTaNi.66.2-6; सर्वोऽपि शाब्दोऽन्वयः क्रियाकारकभावेनैव अन्वयव्यतिरेकाभ्यां हि शक्तिग्रहः TantrRaha.34.2; तस्मिंश्च कार्ये लिङ्लोट्तव्यप्रत्यया एवान्वयव्यतिरेकाभ्यामवधारितशक्तिकाः TantrRaha.40.3; न ह्यत्र कनोऽन्वयव्यतिरेकाभ्यां अर्थो ज्ञायते Prasā.i.117.5; अन्वयव्यतिरेकाभ्यां सुखवाचकत्वेनावधारितस्य स्वर्गशब्दस्य अग्निष्टोमादिवाक्येषु फलनिर्देशकतया श्रवणे सति ज्योतिष्टोमादिजन्यं सुखं कीदृशम् ŚivārkaMaDī.i.460.24 (*on* i.3.25); अतोऽन्वयव्यतिरेकादपि जातेरेव वाच्यत्वम्, न तु व्यभिचरि-तानां संस्काराणाम् MīmāKau.i.235.16 (*on* i.4.10); एवं ह्यन्वयव्यतिरेकाभ्यां गम्यादेरेव संयोगादिफले शक्तिसिद्धेः VaiyāBhū.28.23 (*on* 2); 31.14 (*on* 5); अन्वयव्यतिरेकाभ्यां जनकाविघटकस्यापि ज्ञानस्य प्रतिबन्धकत्वात् VaiyāBhū.79.11 (*on* 22); निपातानां वाचकत्वमन्वयव्यतिरेकयोः VaiyāBhū. 46(215.7); पदे प्रकृतिप्रत्ययभागकल्पनेन कल्पिताभ्यां अन्वयव्यतिरेकाभ्यां तत्तदर्थविभागं शास्त्रमात्रविषयं परिकल्पयन्ति VaiyāSiMañ.5.22; **1Bi** positive and negative inferences or propositions नित्ये तु सति गोशब्दे बहुकृत्व उच्चरितः श्रुतपूर्वश्चान्यासु गोव्यक्तिष्वन्वयव्यतिरेकाभ्यामाकृतिवचनमवगमयिष्यति ŚābaBh.87.3 (*on* i.1.19); किं शब्दादुताकृतेरिति विभागो न प्रत्यक्षः सोऽन्वयव्यतिरेकाभ्यामवगम्यते ŚābaBh.305.2 (*on* i.3.33); अत्रापि प्रतिनियमोऽन्वयव्यतिरेकात् SāṁkhyaPra-Sū.6.15; तदंशव्याप्तिवचनेनान्वयव्यतिरेकयोरभिधानात् HetuBiṬ.11.7; अन्वय-व्यतिरेकाभ्यां यत्कार्यं यस्य निश्चितम्। निश्चयस्तस्य तद् दृष्टाविति न्यायो व्यवस्थितः TattvSaṁ.63; 774; अग्निः स्वपररूपाभ्यां भावाभावात्मको यथा। अन्वयव्यतिरेकाभ्यां शब्दबुद्ध्यावधार्यते NyāyVi.2.292; अन्वयव्यतिरेकाभ्यामप्रामाण्यं न दोषतः ŚlokaVār. 2.45(58.5); अन्वयव्यतिरेकाभ्यां शब्दरूपत्वनिश्चयः Śloka-Vār.4.174(189.4); अन्वयव्यतिरेकाभ्यामेव ज्ञानस्य गम्यते। आकारः Śloka-Vār.5(3).53(284.3); TātpaṬ.(U.) 38.13 (*on* 2.22); अन्वयव्यतिरेकाभ्यां हि गुणजात्योर्द्रव्याद्भेदोऽवगम्यते PrakaPañ.165.11; एतावदेव जिज्ञास्यम् ... अन्वयव्यतिरेकाभ्यां यत्स्यात्सर्वत्र सर्वदा BhāgP.ii.9.35; श्रेष्ठत्वनिर्धारणाय प्रजापति-गमनम्, तद्वचनाच्चैकैकोत्क्रमणेनान्वयव्यतिरेकाभ्यां प्राणश्रैष्ठ्यप्रतिपत्तिः Brahm-SūBh.(Śaṅ.)293.17 (*on* ii.1.5); ज्ञाते फले इच्छया तत्साधनेषु पुरुषः प्रवर्तते न त्वज्ञातफलसाधने इत्यन्वयव्यतिरेकाभ्याम् ... परदेवतास्वरूपमेव ... सद्गतिः LalitāTriBh.330.12 (*on* 44); अन्वयव्यतिरेकाभ्यां यथोक्तार्थः समर्थितः TaiUBhāVā.96.20(2); NyāyMañ. i.69.18; क्षणान्तरे च संयोगविनाशे सति भवतीत्यन्वयव्यतिरेकाभ्यां संयोगाभावविषय एवावसीयते NyāyMañ.ii.124.4; 'अस्मिन्कृते इदमभिमतमभिनिर्वर्तते अकृते वायमनर्थ आपतति' एवमन्वयव्यतिरेका-भ्यामवगम्यते ManuBh.i.432.7 (*on* 5.27); अन्वयव्यतिरेकावपि भ्रान्तिमात्रम्। असकृद्व्यभिचारात् ManuBh.i.438.2 (*on* 5.37); अन्वयव्यतिरेकाभ्यां जनकः पिता जन्यश्च पुत्र इत्येतदवगम्यते ManuBh.ii.294.6 (*on* 9.166); काव्ये तु कविवचनानि रसयन्ति विरसयन्ति च नार्थाः। अन्वयव्यतिरेकाभ्यां चेदमुपलभ्यते KāvyMī.45.12; न च द्रव्यं स्वर्गः। अन्वयव्यतिरेकाभ्यां प्रीतिवचनत्वावगमात् Kāśi.ii.31.1 (*on* 5(2).3); पटस्य ... एकत्वादिति चेन्न अन्वयव्यतिरेकाभ्यां समधिगतसामर्थ्य-स्यावयवनानारूपदर्शनस्यापि चित्ररूपग्रहणहेतुत्वात् NyāyKa.30.19; नित्यविभुभोक्तृत्व-सद्भावे सर्वमेतदेवं स्यात् ... अन्वयव्यतिरेकाभ्यां तथोपलब्धेः NyāyKuA.i.56.3; i.68.9; ध्वनिव्यपदेशः ...। अन्वयव्यतिरेकाभ्यां काव्यत्वमात्रप्रयुक्तोऽसावित्यनुमीयते VyaktiVi.21.12; अनुमेयार्थसंस्पर्शमात्रं चान्वयव्यतिरेकाभ्यां काव्यस्य चारुत्वहेतु-र्निश्चितम् VyaktiVi. 32.25; केषुचिदन्वयव्यतिरेकाभ्यामेव प्रयत्नस्य कारणत्वमव-गम्यते Aparā.587.20 (*on* 1.348); न चायमर्थालंकारः ...। अन्वयव्यतिरेकाभ्यां शब्दगतत्वेन प्रतीयमानत्वात् Kāvyānu.(He.)277.9; अस्मृतौ पूर्वदेहस्य विज्ञानं तत्कथं भवेत्। अन्वयव्यतिरेकादेरनुसंधानविस्मृतौ AnuVyā.40B.8 (*on* 3.2); वार्तारम्भात्तु कृष्यादीन् धनार्जनोपायान् लोकत एवान्वयव्यतिरेकाभ्याम् Manva-Vi.774.27 (*on* 7.43); अन्वयव्यतिरेकाभ्यां तद्ग्रहे व्यभिचारो दोषाय, न त्वागमेन तदग्रहे TattvCin.i.72.2; तादृशं सर्वविषयोपलब्धिसाधारणकारणम् अन्वयव्यतिरेकाभ्यां प्रतीयते JīvanVi.60.11; मनोऽपि प्रत्यक्षत एव अन्वयव्यतिरेकाभ्यां सर्वप्रवृत्तिकारणं दृश्यते TattvPrakā.207A.10 (*on* iv.2.3); तदाप्यन्वयव्यतिरेकाभ्यां विचारस्य ज्ञानसाधनता ज्ञायते NyāySu.(Ja.)18A.11 (*on* i.1.1); 57B.9 (*on* i.1.1); तत्र लौकिकहिताहितयोरन्वयव्यतिरेकायुर्वेदनीतिशास्त्रादिकं प्रमाणम् NyāyPari.511.8; दण्डादौ सति घटादि जायते। असति न जायत इत्यन्वयव्यतिरेकाभ्यां कारणत्वं गृह्यते SarvaDaKau.15.6; शरीरस्यान्वयव्यतिरेकाभ्यामेव जीवस्य तद्भावित्वम् AṇuBh.145.15 (*on* ii.3.16); 324.14 (*on* iv.2.11); अन्वयव्यतिरेकेणैवोपादा-नोपादेययोः कार्यकारणभावग्रहो भवति SāṁkhyaPraBh.20.2 (*on* 1.40); रूपवत्ता-ज्ञानस्य योग्यताज्ञानविधया विधेयताज्ञानं प्रति कारणत्वमाग्नेयादिवाक्ये विद्वद्वाक्ये चान्वयव्यतिरेकाभ्यां क्लृप्तम् MīmāKau.iii(2).196.6 (*on* ii.2.13); नीवाराणां चरुविशेषजनकत्वस्य अन्वयव्यतिरेकाभ्यामनुमेयत्वेन प्रत्यक्षाविषयत्वात् BhāṭṭDī. iii.121.9 (*on* ix.2.11); राजव्यापारं विना जितोऽप्यर्थः प्राप्तुमशक्यो राजा च भृतिं विना न व्याप्रियत इत्यन्वयव्यतिरेकाभ्यामवधृतम् DaṇḍaVi.111.8; वासनाहेतुकस्य तद्वैचित्र्यस्यान्वयव्यतिरेकाभ्याम् अवधारणात् GoviBh.130.1 (*on* ii.2.27); उभावप्येतौ शब्दालंकारौ, शब्दस्य परिवृत्त्यसहत्वादन्वयव्यतिरेकाभ्यां तदाश्रितत्वावधारणात् RasGaṅ.536.12; **1Bii** positive and negative reasonings विशिष्टस्य जीवमन्वयव्यतिरेकात् SāṁkhyaPraSū.6.63; अन्वयव्यतिरेकाभ्यां व्यवहारो विभज्यते VākyaPa.2.338; वागादीनां च इह संवादः कल्पितः विदुषोऽन्वयव्यतिरेकाभ्यां प्राणश्रेष्ठतानिर्धारणार्थम् ChāndoUBh.267.8 (*on* v.1.13); अनेनान्वयव्यतिरेकाभ्यामन्योदर्यस्य संसृष्टित्वं धनग्रहणे कारणमुक्तं भवति Mitā.248.17 (*on* 2.139); अन्वयव्यतिरेकाभ्यां शङ्खोदाहरणं बुधैः। इत्थं विभाव्य सम्यक्त्वं धार्यम् PārśvC.1.605; दुष्टेषु दण्डविधानाच्छिष्टेषु परिपालनविधानादन्वय-व्यतिरेकाभ्यां परिपालनाधिकारिणाहरहर्व्यवहारदर्शनं कर्तव्यम् Subodhi.1.14 (*on* 2.0); अन्वयव्यतिरेकेण राक्षस्याः सौहृदं तदा। ज्ञात्वा स्थितौ तौ स्वाचान्ताबुभावन्ते निवासिनौ YogVā.iii.82.33; **1Ci** positive and negative concomitance between probans and probandum, logical connection and separation अन्वयव्यतिरेकाभ्यां यस्य दृष्टोऽनुवर्तकः। स्वभावस्तस्य तद्धेतुरतो भिन्नान्न संभवः PramāVār.1.39; पुरुषबुद्धिपूर्वतैव तर्हि प्रमाणान्तरव्यपेक्षाकारणमन्वयव्यतिरेकाभ्याम् BrahmSi.82.9; अन्वयव्यतिरेकौ च प्रतिषेध्यौ पदे यथा ŚlokaVār.5(7).73(468.6); न हेतुर्लभ्यते तद्वदन्वयव्यतिरेकयोः ŚlokaVār.6.345(818.1) (comm. सपक्षान्वयविपक्षव्यतिरेकयोर-सिद्धयोर्न सिध्यति); अतोऽन्वयव्यतिरेकाभ्यामनुमा नेयमिष्यते ŚlokaVār. 7.272 (921.1); अन्वयव्यतिरेकाभ्यां बाधकप्रत्ययं दर्शयन्नाह Śarka.6.23; अन्वय-

व्यतिरेकपक्षधर्मत्वनिश्चयो लिङ्गव्यापारात्मकत्वात् अवश्यकर्तव्य इति सर्वेषु रूपेषु निश्चितग्रहणमपेक्षणीयम् NyāyBiṬ.92.4; दृष्टान्तदुष्टतया च हेतोरेव लक्षणमन्वयव्यतिरेकयोरन्यतरद्धीयते NyāyMañ.ii.134.1; अन्वयव्यतिरेकभूयोदर्शनसाहायकमाचरन्ननुत्तरस्तर्कः ĀtmaTaVi.863.15; अन्वयव्यतिरेकपक्षधर्मतासंपन्नमपि बाधितविषयतयैतदप्रमाणम् TātpaṬ. (Vā.)43.6 (*on* i.1.1); अन्वयव्यतिरेकग्रहणेन समानबलयोरन्वयव्यतिरेकपक्षधर्मत्वासत्प्रतिपक्षत्वान्युपलक्षितानि TātpaṬ.(Vā.)48.17 (*on* i.1.1); स्वशब्दस्यान्वयव्यतिरेकौ रस्यमानतासारं रसं प्रति निराकुर्वन्ध्वननस्यैव ताविति दर्शयति Loc.25.6 (*on* 1.4); अस्यान्वयव्यतिरेकावनुविधत्ते तत्तद्धेतुकं तथा घटादि मृदादिहेतुकं अनुविधत्ते Kiraṇā.43.5; अन्वयव्यतिरेकाभ्यां तद्धेतोर्घ्राणतागतेः। सामान्यपरिशेषौ तु न किंचित्कर्तुमर्हतः TarkSaṁ. (Ā.)35.1; अन्वयव्यतिरेकाभ्यामतिप्रसङ्गस्य निवार्यमाणत्वादिति चेत् ŚrutaPra.ii.180.1 (*on* i.4.28); अन्वयव्यतिरेकाभ्यां साध्यसाधनता यदि। तावेव खलु दृश्येते गुणदोषौ प्रति द्वयोः NyāyKu.17.11; कामनैव नेदीयसी ... अतः सैवान्वयव्यतिरेकाभ्यां कर्तृत्वोत्कर्षापकर्षनिबन्धनप्रायश्चित्तवृद्धिह्रासहेतुः ManvaVi.1365.24 (*on* 11.46); अन्वयव्यतिरेकावविनाभावनिश्चायकाविति पक्षे साध्यसाधनयोरव्यभिचारो दुःखधारणो भवेत् SarvaDaSaṁ.2.6; वेदान्तश्रवणादीनां दृष्टफलब्रह्मज्ञानं प्रति साधनत्वस्यान्वयव्यतिरेकाभ्यां सिद्धत्वात् VivaPraSaṁ.3.18; हेतुसाध्यसहचारदर्शनं त्वन्वयव्यतिरेकाभ्यां तत्र कारणम् TarkKau.11.13; इत्यादावन्वयव्यतिरेकौ द्वावप्युक्तौ NyāyPari.162.5; व्याप्त्यधिकं यथा। अन्वयव्यतिरेकयोर्द्वयोरप्यभिधानम् NyāyPari. 201.3; **1Cii** positive affirmation and negative exclusion स्मरणमधिकृत्यान्वयव्यतिरेकाभ्यां प्रशंसामाह JayaMa.123.18 (*on* 2.4); न च ... लौकिकप्रमाणव्यवहारी शक्तः कर्तुमन्वयव्यतिरेकौ TattvVai.29.11 (*on* 1.24); अन्वयव्यतिरेकरूपविशेषपर्यालोचनरूपा मतेश्चेष्टा इहा PramāMī.21.17 (*on* i.1.27); स्वदेशोऽयं विदेशोऽयमिति बुद्धेः प्रवर्तकः। अन्वयव्यतिरेकाभ्यां स्थित्यभ्यासः शरीरिणाम् RājTa.(Ka.)4.606; प्राणः एव पित्रादिः न तु शरीरम् इत्यन्वयव्यतिरेकाभ्यां प्रदर्शनपरम् ŚivārkaMaDī.i.365.15 (*on* i.2.18); i.411.25 (*on* i.3.7); इच्छादिकमन्वयव्यतिरेकाभ्यां मनस्येव लाघवात् सिद्ध्यति SāṁkhyaPraBh.65.2 (*on* 1.146); सत्सु तेषु शक्यते न विपर्यय इति अन्वयव्यतिरेकाभ्यां सामर्थ्यम् SiddhāSiA.i.12.9; भक्ततावच्छेदकमप्येतदेवेत्यन्वयव्यतिरेकाभ्यामाह LalitāSaBh. 238.21 (*on* 313); **1Ciii** positive and negative implications बृहस्पतिः - शृणु वाक्यं पुरंदर। अन्वयव्यतिरेकाभ्यां लक्ष्म्यास्ते कथिता पुरा। महत्ता LakṣmīT.1.35; **1Civ** positive, i.e. favourable condition and negative i.e. impeding condition शौर्ये तुल्ये कथं वृत्तं स्वामी दास इति द्विधा। अन्वयव्यतिरेकाभ्यां नीतेरित्यवधार्यताम् SabhāŚ.53; **1D** presence and absence एतेनान्वयव्यतिरेकौ यथास्वं प्रमाणेन निश्चितावुक्तौ PramāVāSvopVṛ.2.1; अन्वयव्यतिरेकाभ्यामर्थश्चेत् कारणं विदः ... संनिधेरिन्द्रियार्थानामन्वयव्यतिरेकयोः। ... बुद्धिरध्यवसायिनी Laghīya.1.55; योऽर्थो ज्ञानस्याकारमात्मनोऽन्वयव्यतिरेकावनुकारयति स प्रत्यक्षः PrakaPañ.139.9; अन्वयव्यतिरेकौ हि पदार्थस्य पदस्य च UpadeSā.389.96; पदपदार्थौ च न स्तो वाक्यमृते क्वचित्। अन्वयव्यतिरेकौ च तावृते स्तां किमाश्रयौ NaiṣkaSi.61.8; स एव चार्थः प्रत्यक्षगोचरो यो ज्ञानप्रतिभासमात्मनोऽन्वयव्यतिरेकावनुकारयति TātpaṬ.(Vā.)17.20 (*on* i.1.1); 24.18 (*on* i.1.1); कार्यकारणभावश्च ... नान्वयव्यतिरेकाभ्यामतिरिच्यते TātpaṬ. (Vā.)159.6 (*on* i.1.5); 254.13 (*on* i.1.23); पक्षसपक्षविपक्षाः ... द्विरूपाः। तत्र ये कल्पनोपनीतास्तत्र काल्पनिका एव पक्षधर्मान्वयव्यतिरेकाः ĀtmaTaVi.217.16; प्रवाहः ... तत्त्वे यत्नवता भाव्यमन्वयव्यतिरेकयोः NyāyKuA.i.13.5; नापि तदुत्पत्तिरन्वयव्यतिरेकाभावात्तस्मादुत्पत्तिरित्येवं वक्तुं न शक्यते TarkBhā.(Mo.) 4.20; वैधर्म्यदृष्टान्ते चोपलखण्डे सत्यामपि निवृत्तौ प्रतिबन्धाभावेनान्वयव्यतिरेकयोरभावः PramāMī.59.9 (*on* ii.1.27); अन्वयव्यतिरेकाभ्यां गुणदोषयो रस एवाश्रयः Kāvyānu.(He.).20.3; पूर्वत्रान्वयव्यतिरेकाभ्यां शब्दहेतुकत्वाच्छब्दालंकारत्वम् AlaṅkāSa.98.13; यो ज्ञानप्रतिभासमात्मनोऽन्वयव्यतिरेकावनुकारयति स प्रत्यक्षः AlaṅkāSa. 179.8; तत्रान्वयो द्रव्यं अन्वयविशेषणं गुणः, अन्वयव्यतिरेकाः पर्यायाः TattvPradī. (A.)101.7 (*on* 1.80); दर्शनं पुण्यपापानामन्वयव्यतिरेकयोः RājTa.(Ka.)1.33; न चाधिष्ठानविषयतयान्वयव्यतिरेकयोरन्यथासिद्धिः TattvPradī.(Ci.)78.11; अतो दृशित्वाभाव इव द्रष्टृत्वाभावेऽप्यचेतनत्वादिकं प्रयोजकम्, अन्वयव्यतिरेकयोस्तुल्यत्वात् ŚrutaPra. iA.159.12 (*on* i.1.1); एतावन्वयव्यतिरेकौ अध्यासप्रतिबन्धकतत्त्वज्ञानाभावविषयतयाप्युपपन्नौ VivaPraSaṁ.17.16; अन्वयव्यतिरेकाभ्यां भूम्नो लक्षणमाह यत्रेत्यादिना VedāntKau.81.14 (*on* i.3.8); अन्वयव्यतिरेकाभ्यामूष्मणः सूक्ष्मशरीरधर्मत्वोपपत्तेः VedāntKau.403.10 (*on* iv.2.11); अन्वयव्यतिरेकाभ्यामुक्तं वीरस्य लक्षणम् PuruṣPa.57.16; न च तस्यान्वयव्यतिरेकौ प्रामाण्यमनुकरोति NyāySu. (Ja.)80B.11 (*on* i.1.1); शब्द एव करणमिन्द्रियं सहकारिमात्रम् ... अन्वयव्यतिरेकयोरुभयत्र तुल्यत्वात् SarvaDaKau.129.20; अन्वयव्यतिरेकाभ्यां च स्वाप्नकामिन्यादिज्ञानमेवार्थक्रियाकारि Nyāyāmṛ.178A.7; स्फुरणमात्रेणाज्ञानादर्शनेन चान्वयव्यतिरेकाभ्यां स्फुरणस्यैव ज्ञानविरोधित्वाच्च Nyāyāmṛ.364B.9; अर्थव्यतिरेकेण वासनाया अभावाद् वासनाव्यतिरेकेणाप्यर्थोपलब्धेरन्वयव्यतिरेकाभ्यामर्थसिद्धिः AṇuBh. 136.14 (*on* ii.2.30); यस्य स्वातन्त्र्येणान्वयव्यतिरेकौ न स्तः, किं तु कारणमादायैवान्वयव्यतिरेकौ गृह्येते SiddhāMu.10.5; तदुपादानकरणत्वमेव युक्तं लाघवात् सर्वविकारेष्वन्तःकरणस्यैवान्वयव्यतिरेकाभ्यां च SāṁkhyaPraBh.13.38 (*on* 1.19); 76.34 (*on* 2.9); 142.19 (*on* 5.113); किं च यस्यान्वयव्यतिरेकौ सुखादिना सह दृश्येते तस्यैव सुखाद्युपादानत्वं कल्प्यते SāṁkhyaPraBh.34.27 (*on* 1.65); अन्वयव्यतिरेकाभ्यां गवयनिष्ठगोसादृश्यज्ञानं करणम् VedāntPari.177.4; अन्यतरज्याया अभावे ... प्रत्यक्षनिर्णीतसूक्ष्मैक्यज्यायाश्चान्तराभाव इति अन्वयव्यतिरेकाभ्यां तत्सिद्धेरुपलम्भात् SiddhāTaVi.70.16; 106.19; भक्तिपूर्वकप्रश्नस्योपदेशस्य चान्वयव्यतिरेकावुपदिशति LalitāSaBh.8.14 (*on* 13); मोचकत्वशक्तिमन्तरेण शिवस्य तदयोगेन मोचनकर्तृताया अन्वयव्यतिरेकाभ्यां शक्तावेव स्वीकर्तुं युक्तत्वात् LalitāSaBh.96.28 (*on* 129); **2** gain, i.e. victory and loss, i.e. defeat अग्रजं वा दशग्रीवमनुजं वा बिभीषणम्। अन्वयव्यतिरेकाभ्यां वीरः कमभिवेक्ष्यति AnarghaRā.6.19 (comm. जयपराजयाभ्याम्); **3** continuity or identity and distinction or difference मृग्यः पुरुषो नेति नेतीत्यतत्त्यजन्। अन्वयव्यतिरेकेण विवेकेनोशतात्मना BhāgP.vii.7.24 (Anvitārthaprakāśikā मणिषु सूत्रमिव सर्वत्रानुस्यूतत्वेनान्वयः। अत एव मणिभ्यः सूत्रस्येवैकैकव्यतिरेकः); अन्वयव्यतिरेकाभ्यां जाग्रत्स्वप्नसुषुप्तितः। विविच्यातः स्वामात्मानम् ... न भूयस्तदपेक्षिता BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 441; TaiUBhāVā.175.14(2); योऽयमन्वयव्यतिरेकाभ्यामनात्मतयोत्सारितोऽहंकारः ... सोऽयं विपरीतार्थः NaiṣkaSi.77.6; अन्वयव्यतिरेकाभ्यां पंचकोशविवेकतः। स्वात्मानं तत उद्धृत्य परं ब्रह्म प्रपद्यते PañcDa.1.37; अन्वयव्यतिरेकाभ्यामहमित्यनुभवस्य अहंकारविषयतया क्लृप्तस्यानहंकारे तस्मिन्नयोगात् BhedaDhi.64.3; शास्त्रे फलत्वेन व्यवह्रियमाणस्य ग्रहणे तद्व्याप्यताया अन्वयव्यतिरेकाभ्यां जडत्वापादकत्वे ब्रह्मण इव साक्षिभास्यानामपि जडत्वानापत्तेः JñānBiPra.28.6; **4** the word or expression *anvayavyatireka* तच्च संबन्धान्तरं धूमादाविवान्वयव्यतिरेकाख्यम् TātpaṬ.(U.) 433.22 (*on* 5(10).32); उत्पत्तिस्थितिविध्वंसाः कार्याणां स्युः कुतो न्विति। अन्वयव्यतिरेकाख्यो व्यापारोऽत्र विधीयते BṛĀraUBhVā.i.4.1059; i.4.1345; अन्वयव्यतिरेकाख्यविवेकाय विधिर्भवेत् TaiUBhāVā. 189.2(2) **5** constant object, तत्रान्वयो द्रव्यं अन्वयविशेषणं गुणः, अन्वयव्यतिरेकाः पर्यायाः TattvPradī. (A.)101.7 (*on* 1.80); [rule and exception, MW.]

अन्वयव्यतिरेक (anvaya-vyatireka) *adj.* having positive and negative concomitances यतस्त्वन्वयव्यतिरेकतावकाशं लभते घटो हि भूतलाश्रितत्वेन प्रत्यक्षमुपलभ्यते ... तदस्य न संदिग्धो व्यतिरेकः NyāyMañ.ii.8.28.

अन्वयव्यतिरेककाल (anvayavyatireka-kāla) *m.* time of presence and absence न चान्वयव्यतिरेकावन्तरेण तद्विन्यासभेदं वेदितुमर्हति। न च क्षणिकोऽन्वयव्यतिरेककालानवस्थायी ज्ञातुमन्वयव्यतिरेकावुत्सहते Bhām.416.4 (*on* ii.2.18)

अन्वयव्यतिरेककुशल (anvayavyatireka-kuśala) *adj.* (used as noun) skillful (in the employment) of positive and negative inferences प्रसिद्धं चेदं लोकेऽन्वयव्यतिरेककुशलानामीदृशेन स्वप्नदर्शनेन साध्वागमः सूच्यते BrahmSūBh. (Śaṅ.)312.19 (*on* ii.1.14)

अन्वयव्यतिरेकगम्य (anvayavyatireka-gamya) *adj.* [*f.*–ā] **A** knowable through positive agreement and negative difference तत्प्रतिबन्धे यत्न आस्थेयः। स च यद्यपि साध्यः तथाप्यन्वयव्यतिरेकगम्यो न शब्दार्थः तत्प्रतिपादकपदाभावात् PañcPā.98.6 (*on* i.1.4); शास्त्रव्यवस्थाहेतुरन्वयव्यतिरेकगम्या अर्थवत्ता आश्रीयते Pradī.iv. 260B.18 (*on* v.1.22); cf. **अन्वयव्यतिरेक**; **B** knowable through presence and absence न च सपक्षासपक्षावेवान्वयव्यतिरेकगम्यविनाभावदर्शनविषयौ न पक्ष इति साम्प्रतम् TātpaṬ.(Vā.)43.14 (*on* i.1.1); न सपक्षविपक्षावेवान्वयव्यतिरेकगम्याविनाभावदर्शनविषयौ न पक्षः NyāySu.(Ja.)269B.7 (*on* ii.1.2); **C** knowable through positive and negative inferences नान्वयव्यतिरेकगम्यमिष्टेः सहकारित्वमपि त्वागमगम्यम् TātpaṬ.(Vā.) 423.16 (*on* ii.1.58); सुखं प्रत्यक्षगम्यं दुःखाभावस्त्वनुपलब्धिगम्यः तत्साधनता चान्वयव्यतिरेकगम्या NyāyRaMā.42.23; तथानुकूलत्वमन्वयव्यतिरेकगम्यं, प्रतिकूलत्वं च तदन्वये कार्यव्यतिरेकगम्यम् NyāyVārPari.441.5; यद्यपि मङ्गलस्य कारणता नान्वयव्यतिरेकगम्या विनापि मङ्गलं प्रमत्तानुष्ठितसमाप्तेः TattvCin.i.5.3; यत्रान्वयव्यतिरेकगम्या कारणता तत्र फलपूर्वभावनियमो ग्राह्यः Upask.5.8 (*on* i.1.1); नियतपूर्ववर्तित्वं तु अन्वयव्यतिरेकगम्या कारणता लौकिकी Upask.49.18 (*on* i.2.2); अदृष्टेषु तु विषयेषु नैता बुद्धयः प्रादुर्भवन्ति इत्यन्वयव्यतिरेकगम्यमेवैतद् Upask.369.11 (*on* viii.2.2).

अन्वयव्यतिरेकगम्यत्व (anvayavyatirekagamya-tva) *n.* **A** the state of being knowable through positive and negative inferences भावनायास्त

भाव्यसाक्षात्कारहेतुभावस्यान्वयव्यतिरेकगम्यत्वादनर्थक एवात्रापि विधिः PramāMā. 18.27; अन्वयव्यतिरेकगम्यत्वाच्च वस्तुसामर्थ्यस्य न हि गुणान्तरस्यापि गुणविनाशकत्वेऽन्यत्प्रमाणमस्ति Kiraṇā.231.12; तृणारणिमणिस्थले तु कार्यवैजात्यमावश्यकं तत्रान्वयव्यतिरेकगम्यत्वात्कारणताया व्यतिरेकाव्यतिरेकस्यावश्यकत्वात् Upask.50.6 (*on* 1.2.2); **B** the state of being knowable through positive agreement and negative contrariety अनिर्दिष्टार्थाः प्रत्ययाः स्वार्थे भवन्तीति स्वार्थ एवैषामर्थ इति, तदपि कल्पनामात्रम्, अन्वयव्यतिरेकगम्यत्वादर्थवत्त्वस्य PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P.iii.1.1(334.19)

अन्वयव्यतिरेकगर्भित (anvayavyatireka-garbhita) *adj.* consisting of positive and negative reasonings स्वोचितधर्मत्यागो, वर्णान्तरोचितधर्माचारश्च तत्सर्वं तव दैत्येन्द्र मत्प्रसादात् भविष्यतीत्यादिवाक्येभ्योऽन्वयव्यतिरेकगर्भितेभ्यः (कथ्यते) VedāntRaMañ.4.10(139.2)

अन्वयव्यतिरेकगोचर (anvayavyatireka-gocara) *m.* **A** object of positive and negative inferences सर्वेषामेव तेषां तां तामर्थक्रियां प्रति प्रयोजकताया अन्वयव्यतिरेकगोचरत्वात् ĀtmaTaVi.340.5; **B** object of presence and absence बीजाङ्कुरादिष्वन्वयव्यतिरेकगोचरदृश्यसामान्यरूपस्यैव कारकत्वोपपादनं महता प्रयासेन क्षणभङ्गनिराकरणाय क्रियमाणबुद्धिपूर्वकमापद्येत NyāyKu.28.1; व्यवहारादिषु व्युत्पाद्यमानस्यान्वयव्यतिरेकगोचरप्रत्यक्षजात्यालम्बन ... [तयैवोपपत्तेः] NyāyKu.155.4.

अन्वयव्यतिरेकग्रह (anvayavyatireka-graha) *m.* knowledge of positive and negative concomitances अन्यथासिद्धिर्न तु जनकेन जन्यस्येति चेन्न जन्यजनकयोर्युगपदन्वयव्यतिरेकग्रहेऽन्यथासिद्ध्यभावात् Upask.198.12 (*on* iv.1.6)

अन्वयव्यतिरेकग्रहण (anvayavyatireka-grahaṇa) *n.* knowledge of positive and negative concomitances घटादिकारणत्वं त्वन्वयव्यतिरेकसमधिगम्यम्। अन्वयव्यतिरेकग्रहणोपायश्च सामान्यम् NyāySu.(Ja.)162A.1 (*on* i.2.2); न च व्यावृत्तेषु वस्तुष्वन्वयव्यतिरेकग्रहणमुपपद्यते। नियमव्यभिचारयोर्दुर्ज्ञानत्वात् NyāySu.(Ja.)372A.10 (*on* ii.2.6)

अन्वयव्यतिरेकग्राहिन् (anvayavyatireka-grāhin) *adj.* grasping positive and negative concomitances न ... सामान्यमस्ति तेन समस्तत्रैलोक्यान्तर्गताग्न्यनग्निगतान्वयव्यतिरेकग्राहिप्रत्यक्षव्यतिरेकेण न प्रतिबन्धोऽवधृतो भवेत् NyāyMañ. i.111.10.

अन्वयव्यतिरेकज (anvayavyatireka-ja) *adj.* [*f.*–ā] **A** produced from positive and negative inferences सास्नाद्येकार्थसंबन्धिगोत्वमात्रस्य वाचकः। गोशब्द इति विज्ञानमन्वयव्यतिरेकजम् ŚlokaVār.5(10).31(505.7); योऽयमन्वयव्यतिरेकजो विवेक आत्मानात्मविभागलक्षणोऽनात्मस्थः NaiṣkaSi.182.8; **B** produced from positive agreement and negative countrariety अन्वयव्यतिरेकजमेव किञ्चिद् वाक्यविकल्पादिमद् दृष्टं यथा शाब्दम् Kāśi.iii.108.14 (*on* 5(5).17); वाक्यार्थबुद्धिर्हि न तावदन्वयव्यतिरेकजा। नापि संबन्धपूर्विका Kāśi.iii.135.13 (*on* 5(5).109)

अन्वयव्यतिरेकजत्व (anvayavyatirekaja-tva) *n.* the state of being produced from positive and negative inferences अन्वयव्यतिरेकजत्वं संबन्धपूर्वकत्वं सामान्यविषयत्वं चासिद्धम् NyāyRa.433.11 (*on* 5(6).110)

अन्वयव्यतिरेकज्ञान (anvayavyatireka-jñāna) *n.* **A** knowledge of presence and absence यो हि विषयः स्वस्य अन्वयव्यतिरेकज्ञानमनुकारयति स प्रत्यक्षः PrakaPañ.69.5; **B** knowledge of positive and negative concomitances न च वाच्यम् - शरीरजन्यत्वसकर्तृकत्वयोरन्वयव्यतिरेकज्ञाने जन्यत्वसकर्तृकत्वयोस्तद्ग्रह आवश्यक इति TattvCin.ii(2).56.12; **C** knowledge of positive and negative inferences कारणतावादेरखण्डत्वस्वीकारेऽपि अन्वयव्यतिरेकज्ञानस्यैव तद्ग्राहकत्वं वाच्यम् LaCandr.317.12; न च एकवाक्यताज्ञानस्य हेतुत्वे मानाभाव इति वाच्यम्, अन्वयव्यतिरेकज्ञानसहकृतप्रत्यक्षस्य तत्र मानत्वात् LaCandr.668.24.

अन्वयव्यतिरेकतर्क (anvayavyatireka-tarka) *m.* logic assisted by positive and negative concomitances कुट्टिमस्य नानात्वम् ... सर्वत्र तथाविधदारुकम्। रक्तसितनीलपीतादिभेदाद्वा। अत्रोहप्रत्यूहावन्वयव्यतिरेकतर्कोपयोगिनौ केचिदाहुः AbhinBhā.i.63.19 (*on* 2.78)

अन्वयव्यतिरेकतस् (anvayavyatireka-tas) *adv.* **A** due to positive and negative inferences यत एवमिदं दृष्टमन्वयव्यतिरेकतः। तस्मादाङ्गिरसः प्राणो ज्ञेय आत्मेति पण्डितैः BṛĀraUBhVā.i.3.294; मतिर्दृढा। सा तत्तत्त्वमसंप्राप्य सिद्धा स्रगहिबोधवत्। अविद्याकल्पितांस्तस्मादन्वयव्यतिरेकतः। विधूयानात्मनोऽशेषांस्तत्प्रत्यग्रूपमैक्षत BṛĀraUBhVā.i.4.1180; **B** due to connection and separation अभावस्य ततोऽन्यत्वादन्वयव्यतिरेकतः। नेतीत्यपि निषेधोक्तिस्तथा सति विरुध्यते BṛĀraUBhVā.ii.4.11 (comm. संयोगविभागयोगात्); **C** due to positive and negative concomitances न युक्तमकृतं वचः। ... व्यापारानन्तरं श्रुतेः ... तद्भावानुविधायित्वमन्वयव्यतिरेकतः BhaviP.78B.28 (i.40.17); द्विधोदाहरणं सम्यग् व्याप्तिनिर्देशपूर्वकम्। दृष्टान्तवचनं तत्स्यादन्वयव्यतिरेकतः TārkiRa.180.3; द्वैविध्यं तु भवेद्व्याप्तेरन्वयव्यतिरेकतः। अन्वयव्याप्तिरुक्तैव व्यतिरेकादिहोच्यते BhāṣāPa.142; **D** due to presence and absence "अत एव प्राणः"। अध्यात्ममन्वय-व्यतिरेकतः AnuVyā.10B.2 (*on* 1.1)

अन्वयव्यतिरेकतुल्यत्व (anvayavyatireka-tulyatva) *n.* similarity with positive and negative concomitances उद्भूतरूपसहचरितयोर्महत्त्वानेकद्रव्यवत्त्वयोः ... अन्वयव्यतिरेकतुल्यत्वेऽपि द्रव्यचाक्षुषत्वे नानेकद्रव्यवत्त्वम् TattvCin.i.728.8.

अन्वयव्यतिरेकतौल्य (anvayavyatireka-taulya) *n.* [Inst.] in accordance with similarity with positive and negative concomitances तत्प्रतिबन्धेन शब्दोत्पत्तिरित्याहुः। तन्न, वह्निप्रतिबन्धकाभावयोरन्वयव्यतिरेकतौल्येनोभयस्यापि कारणत्वात् TattvCin. ii(2).115.5; घटतद्ध्वंसजननयोः कुलालघटध्वंसगतापरोक्षज्ञानचिकीर्षाकृतीनामन्वयव्यतिरेकतौल्येनोक्तनियमस्याप्रामाणिकत्वात् ŚivārkaMaDī. i.139.30 (*on* i.1.3)

अन्वयव्यतिरेकदर्शन (anvayavyatireka-darśana) *n.* **A** observation of positive and negative concomitances कथं द्रव्येष्वेव द्रव्यत्वं गुणेष्वेव गुणत्वं कर्मस्वेव कर्मत्वमिति। एवमादि कस्मादन्वयव्यतिरेकदर्शनात् PadārthaSaṁ.327.14; Upask.349.9 (*on* vii.2.26); अन्वयव्यतिरेकदर्शनाद्भवतामियं भ्रान्तिः दोषैर्मिथ्यात्वमिति TātpaṬ.(U.)47.10 (*on* 2.43); अन्वयव्यतिरेकदर्शनात् द्रव्यत्वादीनां नियमो ज्ञायते NyāyKa.328.11; **B** knowledge of positive and negative inferences ग्राहकं च तस्य (कारणत्वस्य) क्वचिदन्वयव्यतिरेकदर्शनसहकृतं प्रत्यक्षम् क्वचिदनुमानं क्वचिदागमादिकम् PadārthaTaNi.74.2-4; **C** knowledge of presence and absence अन्वयव्यतिरेकदर्शनेन मनसः कर्तृत्वादावुपादानत्वमेव कल्प्यते, कार्याश्रयनिष्ठत्वेनान्तरङ्गत्वात् GuruCandr.iii.90.23; LaCandr.611.33; **D** knowledge of positive and negative agreement द्विविधोऽपि पदार्थो निरूपितः, तदुपस्थितिश्च आसत्तिः, सा च शाब्दबोधे हेतुः, तथैवान्वयव्यतिरेकदर्शनात् VedāntPari.213.1.

अन्वयव्यतिरेकदर्शिन् (anvayavyatireka-darśin) *adj.* (used as noun) (person) observing positive and negative concomitances अन्वयव्यतिरेकदर्शी विपक्षाभावं प्रतिपद्यमानः संभावयत्ययमनुत्पत्तिधर्मको भविष्यतीत्यस्मिन्नर्थे प्रमाणम् NyāyKa.174.13.

अन्वयव्यतिरेकदृष्टान्त (anvayavyatireka-dṛṣṭānta) *m.* positive and negative examples स त्रिविधः। पञ्च हेत्वाभासाः। सव्यभिचारोऽनैकान्तिकः। साधारणासाधारणानुपसंहारिभेदात्। ... अन्वयव्यतिरेकदृष्टान्तरहितोऽनुपसंहारी TarkSaṁ.(A.)45.2.

अन्वयव्यतिरेकद्वार (anvayavyatireka-dvāra) *n.* [Inst.] through positive affirmation and negative exclusion प्रत्यक्षं तावत् भूतलमेवेदं घटादिर्न भवतीत्यन्वयव्यतिरेकद्वारेण वस्तु परिच्छिन्दत् PramāMī.9.2 (*on* i.1.12)

अन्वयव्यतिरेकधी (anvayavyatireka-dhī) *f.* knowledge of positive and negative concomitances न तु सर्वकारणव्यक्तीनामन्वयव्यतिरेकधीस्तद्ग्राहिका LaCandr.317.15; न च तावतां प्रथममुपस्थितिरस्ति, येन प्रथमतः एव प्रत्येकमन्वयव्यतिरेकधीसंभवः LaCandr.317.17.

अन्वयव्यतिरेकनिबन्धन (anvayavyatireka-nibandhana) *adj.* caused by presence and absence अन्वयव्यतिरेकनिबन्धनः कार्यकारणभावो न समानविषयत्वमनुविधीयते TātpaṬ.(Vā.)139.12 (*on* i.1.4)

अन्वयव्यतिरेकनिमित्त (anvayavyatireka-nimitta) *adj.* caused by positive and negative agreement तस्मात् संबन्धान्तरनिमित्तार्थप्रतिपत्त्युत्तरकालं गमकत्वमवगम्यमानमर्थप्रतिपत्तावनङ्गम् यथान्वयव्यतिरेकनिमित्तार्थप्रतिपत्त्युत्तरकालं धूमादौ गमकत्वमवगम्यमानमनङ्गम् TātpaṬ.(U.)433.21 (*on* 5(10).33)

अन्वयव्यतिरेकनियम (anvayavyatireka-niyama) *m.* **A** law of positive and negative concomitances यद्यपि चासत्यानां केषांचिदन्वयव्यतिरेकनियमात् सत्यसिद्धिहेतुत्वनियमः ŚatDū.135.18; **B** rule of presence and absence अथ गोशब्दस्य प्रयोगे जात्यादीनां अन्वयव्यतिरेकनियमात् तदर्थत्वशङ्का VivaPraSaṁ.231.10; **C** rule or law of positive affirmation and negative exclusion मतिज्ञाने च नानवगृहीतमीह्यते, ... नानपेतं च धार्यते इति क्रमनिबन्धनमन्वयव्यतिरेकनियममामनन्ति मनीषिणः JñānBiPra.10.7.

अन्वयव्यतिरेकनिरपेक्ष (anvayavyatireka-nirapekṣa) *adj.* independent of positive and negative resonings (आत्मा) गृहीतवपुः स्वयमेवान्वयव्यतिरेकनिरपेक्षः स्तन्यपानादिके कृते तृप्तिर्भवत्यकृते न भवतीति ... किंचित् स्तन्यपानादिकं करोति Mitā.370.18 (*on* 3.68)

अन्वयव्यतिरेकनिरूपण (anvayavyatireka-nirūpaṇa) *n.* description of positive and negative concomitances प्राप्ताप्राप्तविवेकेन। अन्वयव्यतिरेकनिरूपणेनेत्यर्थः ŚrutaPra.ii.372.23 (*on* ii.3.33)

अन्वयव्यतिरेकनिर्धारित (anvayavyatireka-nirdhārita) *adj.* ascertained by positive agreement and negative contrariety प्रातिपदिकवाच्या एव स्त्रीत्वादयः

प्रत्ययेन द्योत्यन्ते इति नानुज्ञायते। ... प्रकृतेश्चान्वयव्यतिरेकनिर्धारितस्वार्थमात्रवचनत्वात् Kāśi.ii.179.7 (*on* 5(3).214); सर्वो हि शब्दोऽन्वयव्यतिरेकनिर्धारितान् सामान्यांशानवलम्ब्य प्रवर्तते Śarka.19.18.

अन्वयव्यतिरेकनिश्चय (anvayavyatireka-niścaya) *m.* ascertainment of positive and negative concomitances न ह्यसति प्रतिबन्धे अन्वयव्यतिरेकनिश्चयोऽस्ति PramāVāSvopVṛ.7.10; अन्वयव्यतिरेकनिश्चयस्य तु भिन्नोपायसाध्यतया भेदेनैव निर्देशः कार्यः HetuBiṬ.41.3.

अन्वयव्यतिरेकनिष्कृष्ट (anvayavyatireka-niṣkṛṣṭa) *adj.* ascertained from positive agreement and negative contrariety किं पुनः पदभागयोः प्रकृतिप्रत्यय-योरन्विताभिधानमिष्टं, नैवं, तावप्यन्वयव्यतिरेकनिष्कृष्टस्वार्थवाचिनौ पृथगेवार्थवन्तौ NyāyRa.946.8 (*on* 7.355)

अन्वयव्यतिरेकन्याय (anvayavyatireka-nyāya) *m.* positive and negative reasonings योऽयमन्वयव्यतिरेकन्याय एतावानेव यदवसानो वाक्यार्थस्तदभिज्ञस्याहं ब्रह्मास्मीत्याविर्भवति NaiṣkaSi.137.5.

अन्वयव्यतिरेकपरिच्छेद्य (anvayavyatireka-paricchedya) *adj.* to be ascertained through positive agreement and negative contrariety अन्वयव्यतिरेकपरिच्छेद्यमेवैतत् Upask.369.5 (*on* viii.2.2)

अन्वयव्यतिरेकपरिशुद्ध (anvayavyatireka-pariśuddha) *adj.* examined, i.e. established by positive and negative inferences यावन्तो धर्माः दृष्टान्ते अन्वयव्यतिरेकशुद्धाः संभवन्ति ते सर्वे प्रसज्यमानाः केन वार्यन्ते BrahmSū-Bh.(Bhā.)9.1 (*on* i.1.2)

अन्वयव्यतिरेकपुरःसर (anvayavyatireka-puraḥsara) *adj.* preceded by positive agreement and negative contrariety अन्वयव्यतिरेकपुरःसरं वाक्यमेव ... मुमुक्षुं स्वाराज्येऽभिषेचयति NaiṣkaSi.127.3; अन्वयव्यतिरेकपुरस्सरं वाक्यमेवावाक्यार्थरूपमात्मानं प्रतिपादयति NaiṣkaSi.130.1.

अन्वयव्यतिरेकप्रतिसन्धान (anvayavyatireka-pratisandhāna) *n.* recollection of positive and negative concomitances हेत्वभावापत्तिरूपानुपपत्तिर्मा भूदिति हेतोरेवान्वयव्यतिरेकप्रतिसंधानात् साध्यधीरनुमैव NayaVi.155.1 (*on* i.1.5)

अन्वयव्यतिरेकप्रदर्शन (anvayavyatireka-pradarśana) *n.* the act of pointing out positive and negative concomitances आनुपूर्व्या सिद्धकार्यकारणभाव इत्यन्वयव्यतिरेकप्रदर्शनपरम् VedāntKa.90.16 (*on* i.1.4); उदाहृतश्रुतिः देहशोषस्य जीवोत्क्रमणप्रयुक्तत्वं प्रतिपादयति ... अन्वयव्यतिरेकप्रदर्शनस्य तत्प्रयुक्तत्वप्रतिपत्त्यर्थत्वात् PūrvottaVāNaMā.166.4.

अन्वयव्यतिरेकप्रमाण (anvayavyatireka-pramāṇa) *n.* means such as positive and negative inferences न हि वेदान्तश्रवणं ब्रह्मसाक्षात्कारहेतुरिति अन्वयव्यतिरेकप्रमाणमस्ति SiddhāLeSaṁ.8.2.

अन्वयव्यतिरेकफलत्व (anvayavyatirekaphala-tva) *n.* the state of being the fruit of positive and negative concomitances प्रत्यक्षता तथाविधस्याप्रत्यक्षतायामेव विश्राम्यति, अन्वयव्यतिरेकफलत्वाद्धेतुफलभावस्य ĀtmaTaVi.647.8.

अन्वयव्यतिरेकबल (anvayavyatireka-bala) *n.* **A** [Inst.] by the force of positive and negative agreements यत्र यत्र गोत्वं तत्र तत्र प्रयोगात् बाहुलेयाभावेऽपि शाबलेये प्रयोगात् सत्तादिसमन्वितेऽपि महिष्यादावप्रयोगादन्वयव्यतिरेकबलेनेदृशं विज्ञानमुपजायते TātpaṬ.(U.)436.11 (*on* 5(10).46); **B** [Inst.] by the force of positive affirmation and negative exclusion ब्राह्मणोऽयमिति ... अन्वयव्यतिरेकबलेनोत्पादकजातिज्ञानस्योक्तप्रकारेण परिहृतात्माश्रयदोषस्य सहकारित्वकल्पनैवोचिता NyāySu.(So.)11.28 (*on* i.2.2); **C** [Abl.] due to the force of positive and negative concomitances तात्पर्यज्ञानस्यापि हेतुत्वमन्वयव्यतिरेकबलात् यदभावविषयकौ यत्संशयव्यतिरेकनिश्चयौ यत्र प्रतिबन्धकौ तन्निश्चयस्तद्धेतुः LaCandr.860.14.

अन्वयव्यतिरेकबाध (anvayavyatireka-bādha) *m.* sublation (of inference) by presence and absence न च तत्र प्रकाशान्तराभावादस्पष्टरूपदर्शनम्, बहुलालोकविततेऽपि प्रसङ्गात्, अतो नान्वयव्यतिरेकबाधः PrakaVi.139.14.

अन्वयव्यतिरेकबुद्धि (anvayavyatireka-buddhi) *f.* knowledge of presence and absence न च क्षणिकस्यान्वयव्यतिरेकबुद्धिद्वयकालेऽवस्थानं संभाव्यते, अतो न कर्तृत्वम् PrakaVi.518.17; तत्र किं तव मते कार्यकारणभावव्याप्तिधूमाग्निव्यक्त्योः, उत तत्संतानयोः नाद्यः, क्षणिकयोरन्वयव्यतिरेकबुद्धिद्वयकालावस्थानायोगात् VivaPraSaṁ.101.9.

अन्वयव्यतिरेकभङ्ग (anvayavyatireka-bhaṅga) *m.* loss, i.e. denial of positive and negative concomitances तस्मात्तद्भूताधिकरणोक्तेनैवान्वयव्यतिरेकभङ्गपरिहारेण पक्षद्वयमपि समर्थनीयम् TantrVā.975.22 (*on* iii.4.13)

अन्वयव्यतिरेकभाष्य (anvayavyatireka-bhāṣya) *n.* explanation of positive agreement and negative contrariety शौक्ल्यमवगच्छति, अवगच्छत्येवासौ शुक्लगुणकं द्रव्यम् इति। किमन्वयव्यतिरेकभाष्यशेषमेवैतत् Bṛha.395.4 (*on* i.1.25)

अन्वयव्यतिरेकभेद (anvayavyatireka-bheda) *m.* **A** difference between presence and absence अनेकधर्मोपपत्तिस्तर्हि पृथङ् न पठितव्या अन्वयव्यतिरेकभेदविवक्षायां पृथगभिधानं पुनः संशयकारणभेदविवक्षयेति NyāyVār.103.12 (*on* i.1.23); **B** difference as positive and negative concomitances स्वभावतः साध्येन साधनस्य व्याप्तिरविनाभावः। स द्विविधः। अन्वयव्यतिरेकभेदात् NyāySā.5.3; PrakaVi.567.4; NyāyPari.108.6; SarvaMaSaṁ.4.14; YatīndraDī.18.8.

अन्वयव्यतिरेकभ्रान्ति (anvayavyatireka-bhrānti) *f.* illusion of positive and negative inferences वेदविहितो यः प्राणिवधः सोऽस्मिञ्जगति चराचरे स्थावरजङ्गमे नित्योऽनादिः। यस्तु तन्त्रादिः सोऽन्वयव्यतिरेकभ्रान्त्या इदानींतनः ManuBh.i.440.20 (*on* 5.44)

अन्वयव्यतिरेकमहिमवश (anvayavyatirekamahima-vaśa) *m.* [Abl.] on account of the power of positive agreement and negative contrariety गवानयनेऽपि ... वाक्ये तदर्थगवानयनसम्भवात् गामानयेत्यादिवाक्यं गवानयनकर्तव्यतैकबोधकमिति कथं निश्चिनुयात् अन्वयव्यतिरेकमहिमवशाद्दृष्टानुग्रहाच्चेति चेत् तुल्यम् NyāyPari.395.7.

अन्वयव्यतिरेकमात्र (anvayavyatireka-mātra) *n.* **A** mere positive and negative reasonings न त्वन्वयव्यतिरेकमात्रसाध्योऽयमर्थः NaiṣkaSi.127.4; **B** mere positive and negative concomitances तथा हि अन्वयव्यतिरेकमात्रसंपत्तिरविनाभाव उच्यते सर्वरूपसंपत्तिर्वा TātpaṬ.(Vā.)195.10 (*on* i.1.5); व्याख्यानेन त्वपक्षधर्मतायामसिद्धत्वे सर्वमसिद्ध एवान्तर्भवतीति। न चैवं सति अन्वयव्यतिरेकमात्रस्यैवेदं लक्षणमिति वाच्यम् Kiraṇā.294.12.

अन्वयव्यतिरेकमुख (anvayavyatireka-mukha) *m.* [Inst.] by means of presence and absence अतिप्रसङ्गात् तथा चानेन व्याप्तिरेवेयमन्वयव्यतिरेकमुखेन निरूप्या (v.l. for अन्वयव्यतिरेकमुखनिरूप्या) Kiraṇā.324.14; **B** [Inst.] by means of positive and negative concomitances व्यतिरेकः ... हेतुसद्भावे साध्यसद्भावलक्षणेनान्वयेनावगम्यत इत्यन्वयव्यतिरेकमुखेन प्रवर्तमानत्वादिदमनुमानमेव TantrRaha. 13.17.

अन्वयव्यतिरेकमुखनिरूप्या (anvayavyatirekamukha-nirūpyā) *adj.* (*f.*) to be described through presence and absence व्याप्तिरेवेयमन्वयव्यतिरेकमुखनिरूप्या इति कृतमर्थान्तरत्वग्रहणेन Kiraṇā.324.14

अन्वयव्यतिरेकमूल (anvayavyatireka-mūla) *adj.* [*f.* –ā] **A** based on positive agreement and negative contrariety अन्वयव्यतिरेकमूलमेवायुर्वेदवाक्यानां प्रामाण्यं नाप्तकृतम् NyāyMañ.i.227.8; शिष्टप्रयोगमूला तर्हि व्याकरणस्मृतिरस्तु वैद्यकस्मृतिरिवान्वयव्यतिरेकमूलेति चेत् के शिष्टा इति पुष्टो वक्तुमर्हसि NyāyMañ. i.378.23; **B** based on positive and negative inferences न च गृहादीनां दृष्टार्थत्वात्तत्क्षणशास्त्रमन्वयव्यतिरेकमूलं न वेदमूलमिति वाच्यम् MayūMāli.463.20 (*on* vi.2.4)

अन्वयव्यतिरेकमूलता (anvayavyatirekamūla-tā) *f.* the state of being based on positive and negative inferences स्त्रीशूद्रजनानामवैद्यत्वान्नात्र वेदमूलता शक्या कल्पयितुम्। ... अन्वयव्यतिरेकमूलतां चात्रेच्छन्ति ManuBh.i.438.1 (*on* 5.37)

अन्वयव्यतिरेकमूलत्व (anvayavyatirekamūla-tva) *n.* the state of being based on positive and negative inferences यद्यपि दण्डनीत्याप्यस्य सर्वलोकः शक्यते ज्ञातुम् अन्वयव्यतिरेकमूलत्वादस्यार्थस्य ManuBh.ii.13.26 (*on* 7.43); अन्वयव्यतिरेकमूलत्वाच्च स्मृतेरनुक्तमुक्तं वाखिलं विविच्य यथार्हं व्याख्येयम् Bāla-Krī.i.183.5 (*on* 1.304-306)

अन्वयव्यतिरेकयुक्त (anvayavyatireka-yukta) *adj.* consisting of positive and negative concomitances कार्यत्वमाश्रितत्वमात्रेण व्याप्तमुपलब्धमन्वयव्यतिरेकयुक्तमेव घटादेः कार्यस्याश्रितस्य दृष्टत्वात् NyāyMañ.ii.137.27.

अन्वयव्यतिरेकरूप (anvayavyatireka-rūpa) *adj.* of the nature of positive and negative concomitances अनुमानम् - अन्वयव्यतिरेकरूपम् Bhāsk. i.92.5 (*on* i.2.3)

अन्वयव्यतिरेकलक्षण (anvayavyatireka-lakṣaṇa) *adj.* **A** of the nature of positive and negative concomitances अन्वयव्यतिरेकं विनापि प्रमेयत्वादेः पर्वतधर्मत्वमस्ति अतोऽन्वयव्यतिरेकलक्षणादुत्तराद्भिन्नमिदं रूपान्तरम् TātpaṬ.(U.) 367.17 (*on* 5(5).80); **B** of the nature of positive and negative reasons अस्मिन् सूत्र उपन्यस्ते कश्चिच्चोदयति योऽयं वाक्यार्थप्रतिपत्तौ पूर्वाध्यायेनान्वयव्यतिरेकलक्षणो न्यायः सर्वकर्मसंन्यासपूर्वकोऽभिहितः NaiṣkaSi.110.2; **C** of the nature of affirmation and exclusion न्यायः कुतः प्रत्येतव्यः ... व्यवहाराद्वृद्धव्यवहारादन्वयव्यतिरेकलक्षणादवगम्यते Mitā.145.2 (*on* 2.21)

अन्वयव्यतिरेकलक्ष्य (anvayavyatireka-lakṣya) *adj.* to be characterised by positive and negative concomitances न तथाविधस्य हेतोरभावात् अन्वयव्यतिरेकलक्ष्यमत्रोदाहरणसाधर्म्यं वैधर्म्यसंभवे तु सति साधर्म्यमप्यस्ति NyāyMañ. ii.134.32.

अन्वयव्यतिरेकलिङ्ग (anvayavyatireka-liṅga) *adj.* which has probans of positive and negative inferences as its reasoning तत एव पुरुषकार्यता बुद्धीनामनुमेया अन्वयव्यतिरेकलिङ्गत्वादस्याः PramāVāSvopVṛ.94.18.

अन्वयव्यतिरेकलिङ्ग (anvayavyatireka-liṅga) *n.* probans having positive and negative concomitances क्रियाकारकसंबन्धो हि तत् कृतकत्वम् ... तस्य चान्वयव्यतिरेकलिङ्गानुमेयत्वेनानवस्था TātpaṬ.(U.)345.24 (*on* 5(4).171)

अन्वयव्यतिरेकवज्जातीय (anvayavyatirekavaj-jātīya) *adj.* belonging to the class having positive and negative concomitances सर्वव्यापकानां सर्वान् प्रत्यन्वयमात्राविशेषे कारणत्वप्रसङ्गो बाधकमिति चेन्न अन्वयव्यतिरेकवज्जातीयतया विपक्षे बाधकेन च विशेषेऽनतिप्रसङ्गात् NyāyKuA.i.70.8; तस्मात्कारणगुणप्रक्रमो न विदुषां परितोषायेति सिद्धम्। कारणत्वानिरुक्तेश्च। तथा हि किमिदं कारणत्वम् ... अन्वयव्यतिरेकवज्जातीयत्वं TattvPradī.(Ci.)321.3.

अन्वयव्यतिरेकवत् (anvayavyatireka-va(n)t)) *adj.* (*f.* -ī) **A** having positive and negative concomitances सरोजकेसरादीनामन्वयव्यतिरेकवत्। अवस्थातिशयाक्रान्तं बीजपङ्कजलादिकम्। प्रत्यक्षानुपलम्भाभ्यां निश्चितं कारणं यदा। किम् ... हेतुः ... परिपृच्छ्यते TattvSaṁ.113; हेतावाद्येऽपि वैफल्यं समयाभोगभाविता। तेषामिष्टैव संसर्गी सोऽन्वयव्यतिरेकवान् TattvSaṁ.732; एवमन्वयव्यतिरेकवतामुना हेतुनाधिष्ठानमात्रेऽनुमिते तदधिष्ठानत्वे च देहेन्द्रियादौ प्रसक्ते ... साधर्म्यदृष्टान्तो न संभवति NyāyMañ.ii.8.16; न विषयत्वं सादृश्यं वाध्यासहेतुः, किन्त्वन्वयव्यतिरेकवदज्ञानम् PrakaVi.6.13; अन्वयव्यतिरेकवन्मात्रानुमाने एतत्पर्वतेतरत्वादेरप्यनुमानं स्यात् VedāntKa.253.16 (*on* ii.2.1); अन्वयव्यतिरेकवतामपि सहकारिणामकारणत्वे दुर्निर्वहमुपादानस्यापि कारणत्वम् NyāySiA.188.21; **B** having positive agreement and negative contrariety न चान्वयव्यतिरेकवती वाच्यप्रतीतिमपह्नुत्यादृष्टसद्भावाभावौ शरणत्वेनाश्रितौ मात्सर्यादधिकं किंचित्पुष्णीत इत्यभिप्रायः Loc.184.23; अन्वयव्यतिरेकवत एव अर्थेन शब्दस्य तत्प्रत्यायनसामर्थ्यमतस्तदधीनार्थप्रतीतिरन्वयाधीना NyāyRa.429.16 (*on* 5(5).95); **C** having presence and absence उभयवादिसिद्धकर्मण एवान्वयव्यतिरेकवतस्तन्नाशकत्वोपपत्तौ गुणान्तरकल्पनागौरवस्यैव बाधकत्वात् TattvPradī.(Ci.)305.1.

अन्वयव्यतिरेकवत् (anvayavyatireka-vat) *adv.* like the method of positive and negative concomitances नान्वयव्यतिरेकवत् साध्यसाधनप्रतीतिमात्रपर्यन्तो हि विधिव्यापारो भवितुमर्हति NyāyMañ.i.322.5.

अन्वयव्यतिरेकवत्ता (anvayavyatirekavat-tā) *f.* the state of having positive and negative concomitances अस्माकं तु यत्सामान्याक्रान्तयोर्ययोरन्वयव्यतिरेकवत्ता, तयोस्तथैव हेतुहेतुमद्भावनिश्चयः NyāyKuA.i.19.2; [Inst.] by way of having positive and negative concomitances ज्ञानविषये व्यवहारे जायमाने ज्ञानान्तरमन्वयव्यतिरेकवत्तया नोपलब्धम् NyāyKu.78.2.

अन्वयव्यतिरेकवत्त्व (anvayavyatirekavat-tva) *n.* the state of having positive and negative concomitances तदनुविधायित्वं च परत्वादेः तपनपरिस्पन्दप्रकर्षादिधिया सह अन्वयव्यतिरेकवत्त्वम् TarkSaṁ.(Ā.)48.27; अस्तु तर्हि प्रतिबन्धकस्य दोषस्याभाव एव प्रामाण्यकारणम् साक्षादन्वयव्यतिरेकवत्त्वात् VivaPraSaṁ.126.3; न द्वितीयः। ... हर्षे पुत्रजन्मज्ञानस्यान्वयव्यतिरेकवत्त्वानुपलम्भात् ŚivārkaMaDī. i.174.4 (*on* i.1.4); प्रयोजकत्वं चान्वयव्यतिरेकवत्त्वे सति नियतपूर्ववृत्तित्वमात्रम् BhāṭṭCin.i.35.10 (*on* i.1.4); साधनत्वं चात्र तत्सत्त्वे नियमतः प्रत्यवायाभावः तदभावे नियमतः प्रत्यवाय इत्यन्वयव्यतिरेकवत्त्वम् VaiyāBhū.91.6 (*on* 22)

अन्वयव्यतिरेकवश (anvayavyatireka-vaśa) *m.* [Abl.] on the strength of positive and negative concomitances न च दुर्निरूपं तत्कारणमिति वाच्यम्, एतत्कारणत्वेनैव सुनिरूपत्वात् अन्वयव्यतिरेकवशात् इन्द्रियादिविशेषप्रसिद्धेश्च ŚatDū.90.29.

अन्वयव्यतिरेकवाक्य (anvayavyatireka-vākya) *n.* statement having positive agreement and negative contrariety अन्वयव्यतिरेकवाक्ययोरन्योऽन्यस्य न हेतुहेतुमद्भावः संभवति VyaktiVi.82.22.

अन्वयव्यतिरेकविरुद्धा (anvayavyatireka-viruddhā) *adj.* (*f.*) contradictory to positive and negative inferences यथा मूलविरोधिनी पाणिन्यादिस्मृतिरप्रमाणं तथा चाहुरिह न भवत्यनभिधानादिति एवं वैद्यस्मृतिरप्यन्वयव्यतिरेकविरुद्धा न प्रमाणम् NyāyMañ.i.228.5.

अन्वयव्यतिरेकविषयीभूत (anvayavyatireka-viṣayībhūta) *adj.* which has become the object of positive and negative concomitances प्रातिस्विकी तु योग्यता अन्वयव्यतिरेकविषयीभूतं बीजत्वं वा स्यात् ĀtmaTaVi.48.4.

अन्वयव्यतिरेकवैकल्य (anvayavyatireka-vaikalya) *n.* absence of positive agreement and negative contrariety अर्थवानेवायम्, अप्रतीतान्यशब्दास्त्वन्वयव्यतिरेकवैकल्यादर्थवत्त्वं न जानन्ति ŚāstrDī.142.3 (*on* i.1.6)

अन्वयव्यतिरेकव्यतिरिक्त (anvayavyatireka-vyatirikta) *adj.* different from positive and negative concomitances अन्वयव्यतिरेकव्यतिरिक्तरूपं पक्षधर्मत्वं शब्दस्य नास्ति TātpaṬ.(U.)366.23 (*on* 5(5).78); 367.12 (*on* 5(5).79)

अन्वयव्यतिरेकव्यभिचार (anvayavyatireka-vyabhicāra) *m.* deviation from positive and negative concomitances यतः पूर्वस्य भावकाल उत्तरस्यासंबन्धोऽत उभयव्यभिचारादन्वयव्यतिरेकव्यभिचारादपि न कार्यकारणभाव इत्यर्थः SāṁkhyaPraBh.19.34 (*on* 1.40); तत्र क्षणिकत्वेन क्रमिकयोस्तयोर्विरुद्धलतयान्वयव्यतिरेकव्यभिचाराभ्याम् न कार्यकारणभावसिद्धिः 20.4 (*on* 1.40); न च नास्तिकग्रन्थकादम्बर्यादावन्वयव्यतिरेकव्यभिचारेण मङ्गलस्य तद्धेतुत्वेन विधिर्न संभवतीति वाच्यम् BhāṭṭCin.i.5.14 (*on* i.1.1); अहेतुत्वादिति अन्वयव्यतिरेकव्यभिचारादिति भावः। ... अत्रान्वयव्यतिरेकयोः सत्त्वात्तत्त्वमिति भावः BālamBha.iii.125.10 (*on* 3.227)

अन्वयव्यतिरेकव्यवस्था (anvayavyatireka-vyavasthā) *f.* order of positive agreement and negative contrariety उपसर्गाणामपि केवलानां प्रयोगभावाल्लौकिक्या अर्थवत्ताया अभावात् अन्वयव्यतिरेकव्यवस्थापि एवासावाश्रीयते Pradī.iv.260B.21 (*on* v.1.22)

अन्वयव्यतिरेकव्याप्ति (anvayavyatireka-vyāpti) *f.* positive and negative concomitances एतदेवान्वयव्यतिरेकव्याप्तिविषयत्वविशेषितं विशेषलक्षणद्वयमित्यन्ये TattvCin.ii(1).743.2; अन्वयव्यतिरेकव्याप्तिनिरूपणे ... हेतोरतिरिक्ताश्रयत्वं सिध्यति NyāyPari.137.8; यत्र यत्र सपिण्डशब्दप्रयोगस्तत्र तत्र साक्षात्परंपरया वा एकशरीरावयवान्वयः। यत्रैकशरीरावयवान्वयो नास्ति तत्र सपिण्डशब्दप्रयोगोऽपि नास्तीत्यन्वयव्यतिरेकव्याप्तिस्वीकारेण व्यापकव्यभिचारस्यादोषत्वात् VīraMi.(Saṁskāra.) 688.16; न चान्वयव्यतिरेकव्याप्त्योरननुगमेनैकोपादानेऽपरत्राव्याप्तिरिति वाच्यम् BhāṭṭCin.i.24.6 (*on* i.1.4); अत्रान्वयव्यतिरेकव्याप्तिं स्वयमेव दर्शयितुमाह Bhāsk.i.68.17 (*on* i.1.3)

अन्वयव्यतिरेकशालिता (anvayavyatirekaśāli-tā) *f.* [Inst.] by way of having positive and negative concomitances समानतन्त्रे गौतमीये ... विप्रतिपत्तेर्विरुद्धवाक्यद्वयस्यान्वयव्यतिरेकशालितया संशयकारणत्वमुक्तम् Upask.121.1 (*on* ii.2.17)

अन्वयव्यतिरेकशालिन् (anvayavyatireka-śālin) *adj.* having positive and negative concomitances वह्न्यादौ वृत्तिसंसर्गायोगादिन्द्रियवदन्वयव्यतिरेकशालिनो वृत्तिनिर्गमद्वारस्य अनुपलम्भात् SiddhāLeSaṁ.215.5; 284.3.

अन्वयव्यतिरेकशास्त्र (anvayavyatireka-śāstra) *n.* rule or law of the presence and absence ब्रह्मज्ञानं न संसारनिवर्तकम् ... इति चेत् न, तत्त्वापरोक्षात्समूलाध्यासनिवृत्तेरन्वयव्यतिरेकशास्त्रसिद्धत्वात् VivaPraSaṁ.129.13.

अन्वयव्यतिरेकशून्य (anvayavyatireka-śūnya) *adj.* devoid of presence and absence, i.e. excess and deficiency विदुरीश्वरत्वमनघं तवान्वयव्यतिरेकशून्यमवदातदृष्टयः HarVi.6.22.

अन्वयव्यतिरेकश्रुति (anvayavyatireka-śruti) *f.* statement(s) expressing continuity or identity and distinction 'तत्सत्यं स आत्मा तत्त्वमसि' इत्यस्य शेषत्वेनान्वयव्यतिरेकश्रुतिर्यथा 'य एषोऽक्षिणि पुरुषो दृश्यते' इत्याद्या NaiṣkaSi.130.5.

अन्वयव्यतिरेकसचिव (anvayavyatireka-saciva) *adj.* **A** which has positive agreement and negative contrariety as its assistant अन्वयव्यतिरेकपुरःसरं (v.l. अन्वयव्यतिरेकसचिवं) वाक्यमेवावाक्यार्थरूपमात्मानं प्रतिपादयति NaiṣkaSi.130.1; **B** which has positive and negative concomitances as its assistant कार्यकारणभावो न प्रत्यक्ष इति चेत् अन्वयव्यतिरेकसचिवस्य साक्षिणस्तत्र प्रामाण्याभ्युपगमात् NyāySu.(Ja.)278A.5 (*on* ii.1.2)

अन्वयव्यतिरेकसमधिगमनीय (anvayavyatireka-samadhigamanīya) *adj.* to be obtained through positive and negative concomitances न हि तत्रान्वयव्यतिरेकसमधिगमनीयफलेऽस्ति विध्यपेक्षा Bhām.687.18 (*on* iii.4.26)

अन्वयव्यतिरेकसमधिगम्य (anvayavyatireka-samadhigamya) *adj.* [*f.*–ā] **A** to be obtained through positive and negative inferences न समुदायभूतानां प्रामाण्यम्। किं तर्हि। अन्वयव्यतिरेकसमधिगम्यस्वार्थव्यापृतानामेव Bṛha.396.1 (*on* i.1.25); तत्राक्षविषयत्वं तावदन्वयव्यतिरेकसमधिगम्यमेव, न प्रत्यक्षगम्यम् NyāyMañ.i.29.21; यद्यप्ययमन्वयव्यतिरेकसमधिगम्योऽर्थः प्रत्यक्षवेद्यो वा ... तथापि वैदिकं निदर्शनमुपन्यस्यति ManuBh.ii.126.12 (*on* 8.116); त्रिविधार्थवत्ता लौकिकी अन्वयव्यतिरेकसमधिगम्या प्रतिज्ञाप्रापिता च PariVṛ.

(Śī.)186.21; **B** to be obtained through presence and absence यत्तयोरेकस्यैकेनान्वयव्यतिरेकसमधिगम्या व्याप्तिर्भवेत् अतो वाच्यं व्याप्तेरधिकरणम् Kāśi.iii.19.16 (*on* 5(4).12); **C** to be obtained through positive agreement and negative contrariety न हि यो यदभावे प्रतीयते स तस्यार्थो युज्यते। अन्वयव्यतिरेकसमधिगम्यत्वाद् अर्थस्य Nyās.i.546.16 (*on* iii.1.67)

अन्वयव्यतिरेकसंपन्न (anvayavyatireka-sampanna) *adj.* possessing positive and negative concomitances न ह्यन्वयव्यतिरेकसंपन्नेऽनुमाने एकस्मिन्नर्थे समाविशतः तस्मान्नानुमानविरुद्धम् NyāyVār.15.20 (*on* i.1.1); अनुमानयोरुक्तरूपयोरन्वयव्यतिरेकसंपन्नयोरपि समावेशदर्शनात् यथाश्रुतवार्तिकमसंगतम् NyāyVārPari. 283.10; (used as noun) (that) which possesses positive and negative concomitances अन्वयव्यतिरेकसंपन्नादुत्पत्तिधर्मकत्वादनित्यः (शब्दः) NyāyVār. 538.17 (*on* v.1.3); एतेनैवानुमानेनापहृतविषयमश्रावणत्वानुमानं चरममन्वयव्यतिरेकसंपन्नमपि न स्वोचितं कार्यं जनयति TātpaṬ.(Vā.) 48.9 (*on* i.1.1)

अन्वयव्यतिरेकसहकृत (anvayavyatireka-sahakṛta) *adj.* assisted by positive and negative inferences यवादेः श्रुत्या तृणादेररणिमण्यभाववति स्तोमे तृणसत्त्वे वह्निसत्त्वं तदभावेऽनुत्पत्तिरित्यन्वयव्यतिरेकसहकृताध्यक्षात् तत्सिद्धेः VaiyāBhū.87.3 (*on* 22)

अन्वयव्यतिरेकसामर्थ्य (anvayavyatireka-sāmarthya) *n.* competency of positive agreement and negative contrariety अतः पदविशेषगता वाचकशक्तिः सा च प्रतिपदमन्वयव्यतिरेकसामर्थ्यात् BrahmSūBh.(Bhā.) 14.27 (*on* i.1.4)

अन्वयव्यतिरेकसिद्ध (anvayavyatireka-siddha) *adj.* [*f.* –ā] **A** proved or established by positive agreement and negative contrariety असत्याश्च सत्यप्रतीतिः श्रुतिसिद्धान्वयव्यतिरेकसिद्धा च Bhām.356.13 (*on* ii.1.14); अर्थावबोधोऽध्ययनक्रियाया अन्वयव्यतिरेकसिद्धं फलम् वेदाध्येतॄणाम् अर्थनिश्चयादर्शनात् PrakaVi.25.10; 610.20; किमर्थज्ञानमध्ययनस्य दृष्टफलमन्वयव्यतिरेकसिद्धम् ... उत शास्त्रीयम् VivaPraSaṁ.174.10; **B** proved or established by presence and absence मनननिदिध्यासनयोरपि न विधिस्तयोरन्वयव्यतिरेकसिद्धसाक्षात्कारफलयोर्विधिसरूपैर्वचनैरनुवादात् Bhām.117.2 (*on* i.1.4); प्रवृत्त्यनुपपत्तेरन्वयव्यतिरेकसिद्धं कृतियोग्येष्टसाधनस्यैव प्रवर्तकत्वम् PrakaVi.76.9; अज्ञानोपादेयत्वं च शुक्तिरजतादीनामन्वयव्यतिरेकसिद्धमग्रे स्थास्यति AdvaiSi.528.11; 870.11; घटादिज्ञाने अन्वयव्यतिरेकसिद्धस्य चक्षुरादिजन्यत्वस्य ... व्यावहारिकत्वं स्वीकृत्य GuruCandr.i. 204.20; **C** proved or established by positive and negative inferences ज्ञानविधौ ... अपुनरावृत्ती रात्रिसत्रवदिति तदप्यलीकम् ... विद्यायाश्चाविद्यानिवृत्तावन्वयव्यतिरेकसिद्धसाधनभावायाः अन्तरेणापि विधिमपुनरावृत्तिशेषतावगमात् NyāyMa. 307.10; पित्तकफानिलोपहतेन्द्रियस्येति समवायिकारणं प्रदर्शयता ... इन्द्रियोपघातस्य हेतुत्वमुक्तं भवति। अन्वयव्यतिरेकसिद्धं चैतत् Kiraṇā.265.8; शास्त्रप्रवृत्तिहेतुत्वं च विचारकर्तव्यताया अन्वयव्यतिरेकसिद्धम् VivaPraSaṁ.8.8; अन्वयव्यतिरेकसिद्धभूम्युदकादिसहकारिणो बीजाख्ये कारणे विशेषमुच्छूनताख्यं जनयन्ति VivaPraSaṁ.100.6; 101.18; अथान्वयव्यतिरेकसिद्धश्रेयःसाधनाभिधायी धर्मशब्दः ... श्रेयःसाधनमिति ... मन्यसे VivaPraSaṁ.166.13; अन्वयव्यतिरेकसिद्धोपाधिप्राबल्यनिबन्धनत्वात् इति गृहाण AdvaiSi.849.27; शाब्दबोधत्वावच्छिन्नं प्रति तात्पर्यज्ञानस्य कारणत्वमन्वयव्यतिरेकसिद्धम् MīmāKau.iii(1).17.10 (*on* i.2.7); संस्कारहेतुत्वं च स्मृताविवानुमितावपि अन्वयव्यतिरेकसिद्धमस्तु, मास्तु वा GuruCandr.i.217.15; (used as noun) that which is proved or established by (means of) positive and negative inferences अतोऽन्वयव्यतिरेकसिद्धस्य आगमसिद्धस्य वा पक्षीकारे ग्राहकप्रमाणबाधोऽवर्जनीयः NyāySiA.195.19; **D** proved by positive and negative concomitances न चान्वयव्यतिरेकसिद्धहेतुभावस्याभावेऽपि हेत्वन्तरात् कार्यजन्म ĀtmaTaVi.876.8; न च पक्षधर्मताबलमन्वयव्यतिरेकसिद्धान् धर्मान् निवर्तयितुमीष्टे, तस्यान्वयव्यतिरेकसिद्धधर्मप्रकर्षमात्रहेतुत्वात् ŚrutaPra. iB.128.19 (*on* i.1.30)

अन्वयव्यतिरेकसिद्धता (anvayavyatirekasiddha-tā) *f.* [Inst.] by way of being established by presence and absence न ... पुरुषो नियोक्तव्यः ... नाप्युपासनायां तस्या अपि ज्ञानप्रकर्षे हेतुभावस्यान्वयव्यतिरेकसिद्धतया प्राप्तत्वेनाविधेयत्वात् Bhām.51.3 (*on* i.1.1); SarvaDaSaṁ.16.313; उत्तरे मन्त्रे विधिश्रवणं तत्रान्वयव्यतिरेकसिद्धतयानूदिताप्युपास्तिः पुंसा विकल्पेन कर्तुं शक्या VedāntKa. 207.14 (*on* i.4.11)

अन्वयव्यतिरेकसिद्धत्व (anvayavyatirekasiddha-tva) *n.* **A** the state of being proved or established by positive and negative inferences चक्षुरादिकरणजातं स्वमहिम्नैव स्वकार्ये वर्तते अन्वयव्यतिरेकसिद्धत्वात् BrahmSūBh.(Bhā.)148.20 (*on* ii.4.14); यत्त्वधिष्ठिते किमधिष्ठानेनेति तत्किं कुविन्द उद्धार्यते, ईश्वरो वा, अनवस्था वापाद्यते। न प्रथमः अन्वयव्यतिरेकसिद्धत्वात् NyāyKuA.ii(2).43.4; अनेन ह्यवघातस्य वैतुष्यार्थत्वं न प्रतिपाद्यतेऽन्वयव्यतिरेकसिद्धत्वात् ArthSaṁ.93.8; MīmāNyāPra.244.25; **B** the state of being proved or established by positive agreement and negative contrariety तथा हि किं शाब्दी प्रतिपत्तिर्विधेया उत भावनात्मिका अथ साक्षात्कारलक्षणा। ... न द्वितीयः। ज्ञानप्रकर्षहेतुत्वस्यान्वयव्यतिरेकसिद्धत्वेन भावनाया अविधेयत्वात् TattvPradī.(Ci.)90.11; अपूर्वत्वाद्विधिरास्थेय इति समन्वयसूत्रे निदिध्यासनादेर्वस्त्ववगमवैशद्यं प्रत्यन्वयव्यतिरेकसिद्धत्वादविधेयत्वमुक्तम् VedāntKa.504.9 (*on* iii.4.47); **C** the state of being proved or established by presence and absence उक्तहेतोश्च इन्द्रियत्वकृतत्वात् अन्वयव्यतिरेकसिद्धत्वेऽपि प्रागेव घ्राणस्य पार्थिवत्वावगतेः आवश्यकत्वात् TarkSaṁ.(Ā.)35.10; असिना जिघांसति, अश्वेन जिगमिषति ... अत्र असेरश्वस्य वा हननगमनेच्छासाधनत्वायोगात् हननादिसाधनत्वस्यान्वयव्यतिरेकसिद्धत्वाच्च अगत्या प्रकृत्यर्थसाधनत्वाश्रयणम् ŚatDū.64.21; तत्तद्वस्तूनां प्रतिनियतशक्तीनां प्रतिनियतकार्यारम्भकत्वस्यान्वयव्यतिरेकसिद्धत्वात् ŚatDū.209.12; अनारोपितत्वस्यापि व्याप्त्युपयोगितयान्वयव्यतिरेकसिद्धत्वात् ŚatDū.132.21; सुवर्णादीनामपि द्रवत्वं नैमित्तिकमेव निमित्तस्याग्निसंयोगस्यान्वयव्यतिरेकसिद्धत्वात् Upask.78.1 (*on* ii.1.7)

अन्वयव्यतिरेकसिद्धि (anvayavyatireka-siddhi) *f.* establishment of presence and absence स्वर्गादिफलं यागादेः परेशाद्वेति वीक्षायामन्वयव्यतिरेकसिद्धेर्यागादेरेव तत्फलम् GoviBh.217.2 (*on* iii.2.39)

अन्वयव्यतिरेकसिद्धोपाय (anvayavyatirekasiddhopāya) *m.* means established by presence and absence श्रवणादिकं विषयावगमं प्रति अन्वयव्यतिरेकसिद्धोपायः AdvaiSi.863.5.

अन्वयव्यतिरेकस्मरण (anvayavyatireka-smaraṇa) *n.* **A** recollection of positive and negative concomitances प्रतिज्ञानन्तरं हेतुमात्राभिधानं कर्तव्यम् विदुषामन्वयव्यतिरेकस्मरणात् PadārthaSaṁ.251.9; **B** recollection of positive and negative agreement उदाहरणादिकमपि प्रतिक्षेप्तव्यम्। प्रतिज्ञानन्तरं हेत्वभिधाने कृते विदुषां स्वयमेवान्वयव्यतिरेकस्मरणादर्थावगतिसंभवात् NyāyKa.253.7.

अन्वयव्यतिरेकस्वरूप (anvayavyatireka-svarūpa) *adj.* of the form of positive and negative concomitances अविनाभावं साधनस्य साध्यतदभावाभ्यामन्वयव्यतिरेकस्वरूपम् ... शाक्या मन्यन्ते NyāyRaMā.56.6.

अन्वयव्यतिरेकहेतुक (anvayavyatirekahetu-ka) *adj.* having presence and absence as causes कार्यकारणयोर्जातिप्रतिनियमोऽन्वयव्यतिरेकहेतुकः सुमहता प्रयासेन संपादितो न सिध्येत् NyāyKu.169.4.

अन्वयव्यतिरेकागमादि (anvayavyatirekāgamādi) *adj.* positive and negative inferences and scripture, i.e. word etc. as means यदि खलु अन्वयव्यतिरेकागमादिपरिदृष्टः कार्यकारणभावो योगिषु न विपर्येति PratyabhiVi.ii.172.1 (*on* ii.4.10)

अन्वयव्यतिरेकागोचरत्व (anvayavyatirekāgocara-tva) *n.* the state of not being the object of positive and negative inferences नापि सप्तमः ... अन्वयव्यतिरेकागोचरत्वेनापरोक्षपक्षपातविरहाच्च ŚatDū.70.17.

अन्वयव्यतिरेकाग्रहण (anvayavyatirekāgrahaṇa) *n.* non-perception of positive and negative concomitances विषयस्मरणात्सहसा अनुमानसिद्धौ तत्रापि न संदेह इति चेन्न, अन्वयव्यतिरेकाग्रहणात् NyāyKu.81.3.

अन्वयव्यतिरेकात्मकत्व (anvayavyatirekātmaka-tva) *n.* the state of having the nature of positive and negative concomitances अर्थान्तरन्यासस्य हेतुरूपत्वात् हेतोश्च अन्वयव्यतिरेकात्मकत्वात् न पृथक् व्यतिरेकः Kāvyālaṅ-Sū.iv.3.21; अन्वयव्यतिरेकजत्वात् संबन्धपूर्वकत्वं न भिद्यते अन्वयव्यतिरेकात्मकत्वादनुमानसंबन्धस्येति Kāśi.iii.116.11 (*on* 5(5).37)

अन्वयव्यतिरेकात्मन् (anvayavyatirekātman) *adj.* of the nature of positive and negative reasonings व्यवहारः सर्वः सति एकस्मिन्नाश्रये युज्यते नासतीति अन्वयव्यतिरेकात्मा युक्तिरुच्यते PratyabhiVi. .347.3 (*on* i.7.1)

अन्वयव्यतिरेकादर्शन (anvayavyatirekādarśana) *n.* non-perception, i.e. absence of positive and negative concomitances तत्साधनमेव विषयः मुमुक्षुणानुष्ठेयं वेति संदेहः। प्राचीनोक्तिरन्वयव्यतिरेकादर्शनं च संदेहबीजम् TattvPrakā.137B.11 (*on* iii.1.1)

अन्वयव्यतिरेकादि (anvayavyatirekādi) *adj.* **A** continuity and separation etc. प्रत्यक्षमपि ... अनुमानस्य प्रतिपक्ष इति अन्वयव्यतिरेकादिचिन्तनं वा तपो भवेत्। अहं ब्रह्मेतिवाक्यार्थबोधायालमिदम् TaiUBhāVā.198.16(3); **B** positive and negative concomitances etc. सत्प्रतिपक्षतया अन्वयव्यतिरेकादिसंपन्नस्यानुमानस्य प्रत्यक्षेण ... न समावेशः TātpaṬ.(Vā.)49.2 (*on* i.1.1); सकलशब्देन ... अन्वयव्यतिरेकाद्यनुमानावान्तरभिदा च विवक्षिता ŚrutaPra. iA.113.15 (*on* i.1.1); **C** positive and negative inferences etc. अन्वयव्यतिरेकादिगम्यत्वनिराकरणायोक्तम् अनियतदेशकालनिमित्तत्वाच्चेति PrakaVi.

740.18; **D** presence and absence etc. न च निर्विकल्पकेऽन्वयव्यतिरेकाद्यनुसंधानमस्ति तेन न भेदग्रहः PrakaPañ.165.12; तद्गतसामान्ययोरेवान्वयव्यतिरेकादिनियमः व्यक्त्योश्च कार्यकारणता KhaṇḍanKhā.1229.6; पूर्वत्र ध्यानस्य लौकिकप्रत्यक्षजनकतायामन्वयव्यतिरेकाद्यभावेन अदृष्टद्वारा तत्सिद्धौ ... चित्रपशुफलत्वादाविव विध्यपेक्षैव ŚatDū.59.22; न स्वाप्नेन्द्रियकल्पना। अत्राहुरत एवात्र चाक्षुषत्वादिधीर्भ्रमः। अन्वयव्यतिरेकादिकल्पनाप्यक्ष्णि कल्पना VedāntSiSūMañ.2.38(81.4); **E** positive agreement and negative contrariety etc. यद्यपि लिङ्गादीनां त्रयाणामन्वयव्यतिरेकादिभ्यः प्रत्ययवाच्यता युक्ता VaiyāBhū.125.8 (*on* 25)

अन्वयव्यतिरेकादिक (anvayavyatirekādi-ka) *adj.* positive and negative inferences or propositions etc. प्रमाणं त्वन्वयव्यतिरेकादिकं शास्त्रं चेति क एष विशेषः NyāyPari. 286.3.

अन्वयव्यतिरेकाधिगत (anvayavyatirekādhigata) *adj.* obtained through positive and negative inferences तस्य दृष्टे विषये रुचिः प्ररूढवृद्धव्यवहारसिद्धान्वयव्यतिरेकाधिगतसाधनभावे भोजनादावनपेक्षितशास्त्रस्यैव भवति प्रवृत्तिः NyāyMañ. i.2.11.

अन्वयव्यतिरेकाधीन (anvayavyatirekādhīna) *adj.* **A** dependent on positive agreement and negative contrariety अन्वयव्यतिरेकाधीनाकृतिवाचिता च स्थायिशब्दस्य न क्षणिकस्य NayaVi. 244.7 (*on* i.1.8); **B** dependent on positive and negative concomitances प्रमाणान्तरं शाब्दमित्येवं हि तैर्भिन्नत्वमुक्तमेव ... शाब्दमनुमानम्, अन्वयव्यतिरेकाधीनजन्मत्वात् NyāyRa.410.19 (*on* 5(5).16); 410.21 (*on* 5(5).16); **C** dependent on presence and absence अन्वयव्यतिरेकाधीनं हि सामग्रीपरिकल्पनम् VedāntDī.108.11 (*on* ii.2.25)

अन्वयव्यतिरेकाध्यवसान (anvayavyatirekādhyavasāna) *n.* ascertainment of presence and absence नाद्यः। मण्याद्यभावानाम् ... उपसंग्राहकं विना प्रत्येकमन्वयव्यतिरेकाध्यवसानस्य पुरुषायुषेणाप्यशक्यत्वात् TattvPradī.(Ci.)141.2.

अन्वयव्यतिरेकानपेक्ष (anvayavyatirekānapekṣa) *adj.* independent of positive and negative inferences न च कारणत्वं स्वरूपं सहकारिसमवधानं वा। स्वरूपस्यान्वयव्यतिरेकानपेक्षाधिगतित्वात् NyāySu.(Ja.)162A.2 (*on* i.2.2)

अन्वयव्यतिरेकानुमान (anvayavyatirekānumāna) *n.* inference having positive and negative concomitances लिङ्गेनान्वयव्यतिरेकानुमानेनान्यज्ञानस्यानभ्यासदशापन्नस्य प्रामाण्यमनुमीयते TarkBhā.(Ke.)56.8.

अन्वयव्यतिरेकानुविधान (anvayavyatirekānuvidhāna) *n.* **A** conformity with positive and negative concomitances अन्वयव्यतिरेकानुविधानं हेतुहेतुमतोर्लक्षणमाहुः PramāVāSvopVṛ.95.5; तदन्वयव्यतिरेकानुविधानादेव च धूमस्य तत् कारणं कल्पेत HetuBiṬ.46.7; अन्यत्रापि चान्वयव्यतिरेकानुविधानमेव हेतुमत्ताव्यवहारनिबन्धनमभ्युपेयते सौगतैरपि HetuBiṬ.76.17; इह तु महत्त्वानेकद्रव्यत्वस्य हेतुतोक्ता, सा चान्वयव्यतिरेकानुविधानात् NayaVi.74.5 (*on* i.1.4); अन्वयव्यतिरेकानुविधानस्य च कारणत्वनिश्चयहेतोर्भाववदभावेऽपि तुल्यत्वात् NyāyKuA.i.28.3; यादृशि कार्ये यादृशस्यान्वयव्यतिरेकानुविधानं दृष्टं तादृशस्य सहकारित्वमास्थेयम् NyāyVārPari.595.10; उपादानसहकारिणोरन्वयव्यतिरेकानुविधानस्य कार्यं प्रति तुल्यत्वात्को भेदः TarkBhā.(Mo.) 15.4; सत्त्वेऽस्त्यन्वयव्यतिरेकानुविधानम् तस्य तज्जातीयस्य वा KhaṇḍanKhā.65.2; निरस्तम् ...। अन्वयव्यतिरेकानुविधानं च तद्वदेव AdvaiSi.535.8; **B** conformity with presence and absence श्रोत्रेन्द्रियव्यापारान्वयव्यतिरेकानुविधानाच्छ्रौत्रमिदं विज्ञानम् NyāyMañ. i.193.19; उपायानुष्ठानं च यतस्तथानुतिष्ठेदित्यर्थः। तदन्वयव्यतिरेकानुविधानादर्थसिद्धेः JayaMa.21.15 (*on* 1.2); अन्वयव्यतिरेकानुविधाने सिद्धे तदन्यथानुपपत्त्या संस्कारः कल्प्यते NyāyKuA.ii (2).96.3; रसाश्रयत्वं च गुणदोषयोरन्वयव्यतिरेकानुविधानात् Kāvyānu.(He.)19.13.

अन्वयव्यतिरेकानुविधायिता (anvayavyatirekānuvidhāyi-tā) *f.* the state of being in conformity with positive and negative concomitances न चेन्द्रियान्वयव्यतिरेकानुविधायितया तत्कारणनिरूपणादाद्यहेतोरसिद्धिरिति सांप्रतं धर्मिमात्राध्यवसायेन तत्कारणतोपपत्तावन्वयव्यतिरेकयोरन्यथासिद्धेः NyāyMa.56.1.

अन्वयव्यतिरेकानुविधायित्व (anvayavyatirekānuvidhāyi-tva) *n.* **A** the state of being in conformity with positive and negative concomitances तथा च भाष्यकारः ... मनसो लिङ्गानीति वक्ष्यति। नैवम्, स्थाण्वादिसंशयस्य बाह्येन्द्रियान्वयव्यतिरेकानुविधायित्वात् NyāyMañ.i.84.22; **B** the state of being in conformity with positive agreement and negative contrariety शब्दार्थगतत्वेन व्यवस्थितेस्तदन्वयव्यतिरेकानुविधायित्वं हेतुः। इह तु दोषस्य 'आजघ्ने' इति पदमात्रस्यैवान्वयव्यतिरेकानुविधायित्वम् SāhiDa.397.2; ध्वनिगुणीभूतव्यङ्ग्यदोषगुणालंकाराणां शब्दार्थगतत्वेन व्यवस्थितेरन्वयव्यतिरेकविधायित्वेन नियमः SāhiDa.491.2.

अन्वयव्यतिरेकानुविधायिन् (anvayavyatirekānuvidhāyin) *adj.* [*f.*–inī] **A** being or in conformity with positive and negative concomitances गौरित्यादिज्ञानं इन्द्रियार्थसन्निकर्षान्वयव्यतिरेकानुविधायि प्रसभं तत्कथं शाब्दमित्युच्यते NyāyMañ. i.77.3; न चेन्द्रियार्थसंनिकर्षान्वयव्यतिरेकानुविधायिनी कल्पनाबुद्धिः तमन्तरेणापि भावात् NyāyMañ.i.86.15; उपाधिभेदेन प्रतिभासमाना असत्याकाराश्च तेऽर्थप्रत्ययान्वयव्यतिरेकानुविधायिनो दृश्यन्ते NyāyMañ.i.340.17; **B** being in conformity with positive agreement and negative contrariety बाह्येन्द्रियार्थान्वयव्यतिरेकानुविधायिनां विभ्रमाणां इन्द्रियार्थसंनिकर्षोत्पन्नपदेन निरसितुमशक्यत्वात् NyāyMañ.i.83.23; तेन ... अङ्गीकृता तावदन्वयव्यतिरेकानुविधायिलिङ्गकस्यानुमानस्य प्रवृत्तिः PrakaPañ. 211.9; अनादौ संसारे तत्कुतो नोत्पन्नम्, स्वकारणाभावादिति चेत्। न। अन्वयव्यतिरेकानुविधायिनस्तत्त्वज्ञानादन्यस्यान्विष्यमाणस्याभावात् TattvCin. ii(2).158.5; किं चेन्द्रियव्यापारान्वयव्यतिरेकानुविधायीदंरजतज्ञानं तत्कार्यमित्यवसीयते। ... अन्वयव्यतिरेकयोरन्यत्रोपयोगान्नैवम् NyāySu.(Ja.)49A.4 (*on* i.1.1); नीलादिज्ञानमपरोक्षतयानुभूयते इन्द्रियव्यापारान्वयव्यतिरेकानुविधायि च भवति ŚivārkaMaDī.ii.92.25 (*on* ii.2.25); **C** being in conformity with presence and absence क्षणिकाः पदार्था इति, तदपि यत्किञ्चिद्दण्डादिव्यापारान्वयव्यतिरेकानुविधायिनस्तत्कार्यस्य घटाद्यभावस्य विस्तरतः प्रमाणचिन्तावसरे प्रसाधितत्वात् NyāyMañ.ii.30.15.

अन्वयव्यतिरेकानुसन्धातृ (anvayavyatirekānusandhātṛ) *adj.* who recollects continuity or identity and separation अस्माभिरन्वयव्यतिरेकानुसंधातुरात्मनः स्थायित्वाभ्युपगमात् NyāySu.(Ja.)393B.6 (*on* ii.2.7)

अन्वयव्यतिरेकाप्रतीति (anvayavyatirekāpratīti) *f.* non-cognition of positive and negative concomitances कं च बोधयितुं प्रवृत्तोऽसि किमर्थं च, अन्वयव्यतिरेकाप्रतीतौ किं च हेतोर्बलम् ĀtmaTaVi.456.3.

अन्वयव्यतिरेकाभाव (anvayavyatirekābhāva) *m.* **A** absence of positive agreement and negative contrariety संप्रति स्फोटवादी पदतद्भावानामन्वयव्यतिरेकाभावादेवानर्थक्यमापादयति NyāyRa.893.13 (*on* 7.168); **B** absence of positive and negative concomitances अन्वयव्यतिरेकाभावदर्शनं त्वागमेतरप्रमाणगोचरं कार्यकारणभावमपाकरोति NyāyVārPari.26.5; कल्पनाज्ञानम् ... कथमर्थकार्यं स्यात्। अर्थेन सहान्वयव्यतिरेकाभावात् TarkBhā.(Mo.)8.3.

अन्वयव्यतिरेकाभिज्ञ (anvayavyatirekābhijña) *adj.* who knows continuity or identity and separation इयं चावाक्यार्थप्रतिपत्तिरन्वयव्यतिरेकाभिज्ञस्यैव NaiṣkaSi.124.1.

अन्वयव्यतिरेकार्था (anvayavyatirekārthā) *adj.* (*f.*) referring to continuity or identity and separation अन्वयव्यतिरेकार्था योऽयमित्यादिका श्रुतिः। विशेषणविशेष्यार्थं सर्वस्येति तथा वचः BṛĀraUBhVā.iv.4.977.

अन्वयव्यतिरेकावगत (anvayavyatirekāvagata) *adj.* **A** known through positive agreement and negative contrarity नाभिधात्री शक्तिरन्वितविषया किं त्वन्वयव्यतिरेकावगतनिकृष्टस्वार्थविषयैव NyāyMañ.i.371.18; **B** known through positive and negative inferences अन्वयव्यतिरेकावगतसामर्थ्याः सहकारिणः संनिपतन्ति NyāyKa.76.23; सकलेतरप्रमाणविषये लिङ्गिनि निखिलजगन्निर्माणचतुरेऽन्वयव्यतिरेकावगताविनाभावनियमा धर्माः सर्व एवाविशेषेण प्रसज्यन्ते BrahmSūBh.(Rā.)139.12 (*on* i.1.3); दर्शनार्थं कर्तव्यत्वेनान्वयव्यतिरेकावगतान् श्रवणादीननुवदन्ति वचांसि VedāntKa.78.11 (*on* i.1.4)

अन्वयव्यतिरेकावगम (anvayavyatirekāvagama) *m.* knowledge of positive and negative concomitances व्याप्तिज्ञानमप्यनुगतसामान्याभावेऽनुपपन्नं स्यात्। व्यावृत्तवस्तूनामन्वयव्यतिरेकावगमानुपपत्तेः NyāySu.(Ja.)372A.11 (*on* ii.2.6)

अन्वयव्यतिरेकावगम्य (anvayavyatirekāvagamya) *adj.* **A** to be known through positive and negative inferences नियमेनानन्तरफलानुत्पत्तेर्न त्रिवृत्पानविरेकवदन्वयव्यतिरेकावगम्यं फलमिति न शास्त्रप्रामाण्यव्याघातः NyāyRa.688.14 (*on* 5(16).26); 693.11 (*on* 5(17).19); स च स्वभावनियमोऽन्वयव्यतिरेकावगम्यो भवति Upask.49.9 (*on* i.2.2)

अन्वयव्यतिरेकावधारण (anvayavyatirekāvadhāraṇa) *n.* ascertainment of positive and negative concomitances स च समयविशेषावच्छेदेन संसर्गितया अत्यन्ताभाव एव तथैवान्वयव्यतिरेकावधारणात् TattvCin.ii.(2).111.4.

अन्वयव्यतिरेकावधारित (anvayavyatirekāvadhārita) *adj.* **A** ascertained through positive agreement and negative contrariety अभिहितान्वयवादी च प्रकृतिप्रत्यययोरप्यन्वयव्यतिरेकावधारितव्यतिरिक्तशक्तिकयोरभिहितान्वयमेव पदवदिच्छति PrakaPañ.395.9; **B** known through presence and absence यावन्तोऽन्वयव्यतिरेकावधारिताविनाभावभाजो धर्मास्तानप्यविशेषेणोपस्थापयति ĀgaPrā. 17.13; ĪśvaSi.(Yā.)74.23; **C** ascertained through positive and negative inferences अन्वयव्यतिरेकावधारितकारणभावस्य शुक्रशोणितस्याभावे कथं

शरीरस्योत्पत्तिः NyāyKa.33.4; कर्मसहकारी संयोगः कारणमिति चेत् अन्वयव्यतिरेकावधृतसामर्थ्यमर्थ्यं कर्मैव कारणमस्तु NyāyKa. 155.12; अन्वयव्यतिरेकावधृतसामर्थ्ययोः साक्षात्कारे ... अन्यथाकर्तुमकर्तुं वाशक्यत्वात् Bhām.98.8 (*on* i.1.4); सेन्द्रियशरीरवर्त्यात्ममनःसंयोगस्त्वन्वयव्यतिरेकावधृतसामर्थ्यः सुप्तस्य ज्ञानानुत्पादात् TātpaṬ.(Vā.)374.2 (*on* ii.1.22); जन्मनि इन्द्रियजो विषयानुभवोऽन्वयव्यतिरेकावधारितेष्टोपायतासहकारी कस्माद्रागहेतुर्न भवति TātpaṬ.(Vā.)518.1(*on* iii.1.25); अन्वयव्यतिरेकावधारितस्य कारणस्य कार्योत्पादननियता शक्तिः PrakaVi.436.17.

अन्वयव्यतिरेकावसित (anvayavyatirekāvasita) *adj.* **A** ascertained through positive and negative inferences फलसाधनताप्रतीतिरपि न प्रवर्तिका, इति तु न क्षम्यते तस्याः स्वात्मन्यन्वयव्यतिरेकावसितप्रवृत्तिहेतुत्वात् NyāyMa.194.6; पुरुषगतज्ञानाख्यकार्यकरत्वमन्वयव्यतिरेकावसितम् ŚrutaPra.iB.28.19 (*on* i.1.1); **B** ending with presence and absence अप्रमाणत्वपक्षेऽप्यन्वयव्यतिरेकावसिता सैव हि सामग्री NyāyPari.96.6.

अन्वयव्यतिरेकावसेय (anvayavyatirekāvaseya) *adj.* **A** to be known through positive and negative inferences यतश्चोक्तप्रकारेण सप्रयोजनोऽयमन्वयव्यतिरेकावसेयो विवेकः TātpaṬ.(U.)435.19 (*on* 5(10).43); **B** to be known through positive and negative concomitances तत्फलप्रार्थनैव हेतुः ... तच्चान्वयव्यतिरेकावसेयमिति पूर्वोक्तान्मार्गान्न विशिष्यते PañcPā.98.14 (*on* i.1.4)

अन्वयव्यतिरेकाविरोध (anvayavyatirekāvirodha) *m.* non-contradiction with positive and negative concomitances करणत्वेऽपि कर्मणोऽन्वयव्यतिरेकाविरोधात् TattvPrakā.162A.3 (*on* iii.2.42)

अन्वयव्यतिरेकाश्रय (anvayavyatirekāśraya) *adj.* [*f.*–ā] **A** based on presence and absence तथा च सर्वत्रायमन्वयव्यतिरेकाश्रयो व्यवहारो न स्यात् उष्णस्वभावोऽग्निः नानुष्ण इत्यपि PramāVāSvopVṛ.60.25; **B** dependent on positive agreement and negative contrariety यद्वस्तु तद्विचार्यते नानात्वं नीयत इत्यर्थः। इह अन्वयव्यतिरेकाश्रया शास्त्रीया पदावयवानामावापोद्धारिक्यर्थवत्ता Pradī.iii. 105B.29 (*on* iii.1.67)

अन्वयव्यतिरेकाश्रय (anvayavyatirekāśraya) *m.* the basis of positive agreement and negative contrariety अथवार्थोऽभिधेयमुच्यते, स च अन्वयव्यतिरेकाश्रयव्यवस्थत्वात् प्रेषणादिः प्रत्ययस्यैव न प्रकृतेरिति सुष्ठु परिगृहीतो व्यवस्थापितो भवति Pradī.iii.58B.16 (*on* iii.1.26)

अन्वयव्यतिरेकासम्भव (anvayavyatirekāsambhava) *m.* impossibility of positive agreement and negative contrariety पदतद्भागानामन्वयव्यतिरेकासंभवादानर्थक्यमाह YuktiSneha.155.38 (*on* i.1.7)

अन्वयव्यतिरेकिता (anvayavyatireki-tā) *f.* [Inst.] by way of being inference having positive and negative concomitances प्रसिद्धौ च हेतोस्तत्र वृत्तावन्वयव्यतिरेकितया केवलव्यतिरेकित्वासंभवः TattvPradī.(Ci.)12.10.

अन्वयव्यतिरेकित्व (anvayavyatireki-tva) *n.* **A** the state of having positive agreement and negative contrariety कार्यं न समस्तपदसामर्थ्यप्रतियोगि। अन्वयव्यतिरेकित्वात्। पदार्थान्तरवत् PramāMā. 17.20; अन्वयव्यतिरेकित्वेऽप्यन्यथा **B** the state of being positive and negative probans पक्षधर्मान्वयव्यतिरेकित्वेन त्रिरूपो हेतुः साधनम् KāvyPra.696.3; घटादौ उदकादिभेदं अनुमन्यमानं प्रति अन्वयव्यतिरेकित्वेन लक्षणमवतिष्ठते TarkSaṁ.(Ā.)24.23; अव्याहतस्थलेषु तु अन्वयव्यतिरेकित्वमेव स्यात् NyāyPari.122.7; सपक्षस्तु नात्र त्वयेष्यते। तथा सत्यन्वयव्यतिरेकित्वापातात् NyāyPari.141.3; **C** the state of having positive and negative concomitances न च तत्तत्प्रागभावस्यापि कारणत्वात् सामग्रीभेदः तस्यान्वयव्यतिरेकित्वाभावात् PrakaVi.529.25; अन्वयव्यतिरेकित्वेऽप्यन्यथासिद्धियोगिनः। हेतुत्वेन न गण्यन्ते NyāyKu.17.13; **D** the state of being positive and negative inferences रेतःशरीरयोः कार्यकारणभावोऽस्ति। न चासौ प्रत्यक्षोऽतोऽन्वयव्यतिरेकित्वाख्यानुमानस्य मानत्वसिद्धिः TattvPrakā.10A.8 (*on* i.1.3)

अन्वयव्यतिरेकिधर्मत्व (anvayavyatirekidharma-tva) *n.* the state of being the property of probans having positive and negative concomitances न चान्वयव्यतिरेकिधर्मत्वं तदिति वाच्यम्। तस्यात्रायमुपाधिरिति व्यवहारकारणत्वाभावात् NyāySu.(Ja.)268B.4 (*on* ii.1.2)

अन्वयव्यतिरेकिन् (anvayavyatirek-in) *adj.* **A** having positive and negative concomitances (used as noun) (probans) having positive and negative concomitances **B** (inferential knowledge) obtained from positive and negative inferences **C** (used as noun) (inference) based on positive and negative concomitances **A** having positive and negative concomitances एवं द्वावप्यन्वयव्यतिरेकिणौ (हेतू) यथा वैशेषिकस्यानित्यः शब्दः कृतकत्वात् सामान्यतोऽस्मदादिबाह्यकरणप्रत्यक्षत्वाद्वेति NyāyVār.122.16 (*on* i.1.34); यतस्त्रिविधो हेतुः अन्वयी व्यतिरेकी अन्वयव्यतिरेकी चेति नैयायिकाः HetuBiṬ.73.3; NyāyKa.203.16; Upask.159.3 (*on* iii.1.17); SarvaDaKau.44.9; SarvaMaSaṁ.5.13; 5.14; हेतुः ... त्रिविधः ... तत्र पञ्चरूपोऽन्वयव्यतिरेकी NyāySā.6.1; YatīndraDī.19.17; आश्रयमात्रमुपस्थापयन्तोऽन्वयव्यतिरेकिणो हेतवः ĀtmaSi.37.2; अनुमानं हि ... भिन्नम् ... तत्र। व्यतिरेकमात्रस्यागमकत्वादन्वयव्यतिरेकी हि हेतुरिष्यते Kāśi.iii.109.20 (*on* 5(5).19); व्यतिरेकी हेतुः। अन्वयव्यतिरेकी वा TātpaṬ.(Vā.)5.20 (*on* i.1.1); अन्वयव्यतिरेकि तावदिदं कार्यत्वमिति परमार्थः NyāyKuA.ii(2).38.6; व्याप्त्या पक्षे वर्तमानमन्वयव्यतिरेकि तत् TārkiRa.78.7; अत्र पर्वतेऽग्निमत्त्वं साध्यम्। धूमवत्त्वं हेतुः। स चान्वयव्यतिरेकी। अन्वयेन व्यतिरेकेण च व्याप्तेः TarkBhā.(Ke.)40.5; अन्वयव्यतिरेकिकेवलान्वयिकेवलव्यतिरेकिहेतूनां त्रयाणां मध्ये यो हेतुरन्वयव्यतिरेकी स पञ्चरूपोपपन्नः TarkBhā.(Ke.)42.11; 44.5; धूमो दशाविशेषेऽन्वयी व्यतिरेकी अन्वयव्यतिरेकी च TattvCin.ii(1).679.5; यदा पक्षसपक्षसतो विपक्षासतो हेतुवचनमन्वयव्यतिरेकि TattvCin.ii(1).736.1; द्विधा च व्याप्यम् अन्वयव्यतिरेकि केवलान्वयि चेति। तत्र पूर्वोक्तपञ्चरूपोपपन्नं विपक्षवत् अन्वयव्यतिरेकि NyāyPari.121.3; व्याप्यांशेन व्यापकांशोऽनुमीयते। तच्चान्वयव्यतिरेकि केवलान्वयि चेति द्विविधम् SarvaDaKau.97.28; YatīndraDī.19.16; तर्कहीनेन अन्वयव्यतिरेकिणा गगनतज्ज्ञलान्यतरत्वादिहेतुना LaCandr.152.9; यत्र साध्यं साध्याभावश्चान्यत्र प्रसिद्धः सोऽन्वयव्यतिरेकी Tarkāmṛ.18.8; लिङ्गं त्रिविधम्। अन्वयव्यतिरेकि केवलान्वयि केवलव्यतिरेकि च। अन्वयेन व्यतिरेकेण च व्याप्तिमदन्वयव्यतिरेकि TarkSaṁ.(A.)40.8; (**used as noun**) (probans) having positive and negative concomitances अन्वयव्यतिरेकी विवक्षिततज्जातीयोपपत्तौ विपक्षावृत्तिः यथा अनित्यः शब्दः NyāyVār. 48.19 (*on* i.1.5); उदाहरणसाधर्म्यग्रहणं त्वन्वयव्यतिरेकिणो लक्षणमुत्तरसूत्रं च केवलव्यतिरेकिणः NyāyMañ.ii.135.5; अन्वयव्यतिरेकिणः केवलव्यतिरेकिणा ... सत्प्रतिपक्षे लक्षणमिदं नास्ति KhaṇḍanKhā.892.13; व्याप्तिमल्लिङ्गम् ... अन्वयव्यतिरेकिणः पञ्चरूपाणि इतरयोस्तु पक्षसपक्षयोरभावाच्चत्वारि TārkiRa.178.4; पक्षव्यापकः सपक्षस्पर्शी विपक्षाद्व्यावृत्तः अबाधितविषयः असत्प्रतिपक्षः अन्वयव्यतिरेकी SaptaPa.151(44); हेतोः त्रैविध्यं व्यधायि ... पञ्चरूपोऽन्वयव्यतिरेकी PrakaVi.569.6; अज्ञाननिवृत्त्यानन्दाविर्भावफलमन्वयव्यतिरेकिनि दर्शनयुगलद्वयप्रदर्शनपुरस्सरं ब्रह्मज्ञानस्य दर्शयति VedāntKa.62.17; न च पञ्चरूपः अन्वयव्यतिरेकी इति उपपद्यते TarkSaṁ.(Ā.)95.9; पूर्वं केवलान्वयिनि द्वितीयमन्वयव्यतिरेकिणि चानन्तरं द्रष्टव्यम् NyāyPari. 119.9; पञ्चरूपोपपन्नोऽन्वयव्यतिरेकी JainaL.; **B** obtained from positive and negative inferences अनुमितिरपि त्रिविधा लिङ्गस्य त्रैविध्यात्। ... केवलव्यतिरेकि अन्वयव्यतिरेकि चेति SaptaPa.34(11); **C** (used as noun) (inference) based on positive and negative concomitances देवदत्तस्य स्मृतिः यज्ञदत्तप्रत्ययाभ्यां न त्वियं न तथा, तस्मात्तथेति। तद् एवं व्यतिरेकिसमर्थनं कृत्वा अन्वयव्यतिरेकिणमत्रार्थे प्रमाणयति TātpaṬ.(Vā.)216.24 (*on* i.1.10); अनुमानं त्रिधा भिन्नम्। अन्वयि व्यतिरेकि च। अन्वयव्यतिरेकीति TārkiRa.71.2; TarkKau.11.20; MānaMe.53.6; 54.7; अन्वयव्यतिरेकि तदुच्यते यत्रान्वयतो व्यतिरेकतश्च व्याप्तिं हेतौ गृहीत्वा पक्षे साध्यमनुमीयते MaṇiKa.42.0.

अन्वयव्यतिरेकिभेदवत् (anvayavyatirekibheda-vat) *m.* having the difference as positive and negative probans तदेवमन्वयव्यतिरेकिभेदवानन्वयवांश्चतुःप्रकारो हेतुरित्युक्तं भवति NyāyVār.122.19 (*on* i.1.34)

अन्वयव्यतिरेकिविशेष (anvayavyatireki-viśeṣa) *m.* particular property of (probans) having both positive and negative concomitances यद्वा अन्वयव्यतिरेकिविशेष एव लक्षणम्। स च समव्याप्तः NyāyPari.145.3.

अन्वयव्यतिरेकिसाधर्म्य (anvayavyatireki-sādharmya) *n.* similarity with probans having positive and negative concomitances यदन्वयव्यतिरेकिसाधर्म्यं तस्माद्धर्मव्यवस्था NyāyVār.538.14 (*on* v.1.3)

अन्वयव्यतिरेकिहेतु (anvayavyatireki-hetu) *m.* probans having positive and negative concomitances अन्ये तु अन्वयव्यतिरेकिहेतुमूलकेवलव्यतिरेकिबलेन विशेषसिद्धिमभिदधति NyāyMañ.i.183.23; उदाहरणवैधर्म्यग्रहणं समानजातीयान्वयव्यतिरेकिहेतुव्यवच्छेदसिद्धये व्याख्येयम् NyāyMañ.ii.136.12; ii.138.9; अन्वयव्यतिरेकिहेतुभिर्देहादिसाधारणमाश्रयमात्रमवगमितम् ĀtmaSi.37.22; हेतुरिति यद्यपि सामान्यपदं, तथापि प्रकरणादन्वयव्यतिरेकिहेतुपरं द्रष्टव्यम् TātpaṬ.(Vā.)275.24 (*on* i.1.34)

अन्वयव्यतिरेकोक्ति (anvayavyatirekokti) *f.* **A** statement of positive agreement and negative contrariety अन्वयव्यतिरेकोक्तिः पदार्थस्मरणाय तु UpadeSā. 425.180; **B** statement of continuity or identity and distinction कल्पिताकल्पितं सर्वं यदात्मैवाभ्युपेयते। अन्वयव्यतिरेकोक्तिस्तदैक्यान्नेह युज्यते BṛĀraUBhVā.ii.1.165; अन्वयव्यतिरेकोक्तिर्ब्रह्मणो वोपलब्धये TaiUBhāVā. 196.14(3); चतुर्थे च "अस्य यदेकां शाखां जीवो जहाती"त्यादिना अन्वयव्यतिरेकोक्त्या अतदित्येव छेदो युक्तः Nyāyāmṛ.598B.7.

अन्वयव्यतिरेकोदाहरण (anvayavyatirekodāharaṇa) *n.* **A** example of continuity or identity and distinction अन्यद्यान्वयव्यतिरेकोदाहरणम् Naiṣka-Si.187.4; **B** example of positive and negative concomitances अन्वय-व्यतिरेकोदाहरणाकाङ्क्षाप्रयोजकतथाभूतावयवत्वमन्वयव्यतिरेकि हेतुत्वम् TattvCin.ii (1).735.6.

अन्वयव्यतिरेकोपकृत (anvayavyatirekopakṛta) *adj.* assisted by positive and negative concomitances अन्वयव्यतिरेकोपकृतमानसप्रत्यक्षनिश्चितजनकस्य चार्थस्यावभास्यत्वनिश्चयादुत्पन्नोऽर्थो ज्ञानं जनयति NyāyMañ.ii.34.10.

अन्वयव्यतिरेकोपपत्ति (anvayavyatirekopapatti) *f.* tenability of positive and negative concomitances अन्वयव्यतिरेकोपपत्तिः प्रत्यक्षेऽपि NyāyVār.262.14 (*on* ii.1.49); TātpaṬ.(Vā.)412.25 (*on* ii.1.52); तन्मात्रेणान्वयव्यतिरेकोपपत्तौ नान्यस्य शब्दार्थत्वे प्रमाणम् BrahmSi.109.1; एकाश्रयत्वविरोधेनाप्यन्वयव्यतिरेकोपपत्तौ प्रकृताप्रतिपक्षत्वात् PrakaVi.139.9.

अन्वयव्यतिरेकोपपन्न (anvayavyatirekopapanna) *adj.* obtained through positive and negative concomitances हेत्वादिभिरवयवैः पक्षधर्मतान्वयव्यतिरेकोपपन्नं लिङ्गम् NyāyKa.252.23.

अन्वयव्यतिरेक्यनुमान (anvayavyatirekyanumāna) *n.* inference having positive and negative concomitances अन्वयव्यतिरेक्यनुमानं तु हेतुसाध्ययोरन्वय-व्याप्तिमद् व्यतिरेकव्याप्तिमच्च भवति SarvaMaSaṁ.6.1.

अन्वयव्यभिचार (anvaya-vyabhicāra) *m.* **A** failure of common character or universality यथैव साधारणो धर्मः संशयहेतुरिति नान्वयिनः साधारणत्वे सति संशयहेतुत्वं भवति। अन्वयव्यभिचारात् NyāyVār. 96.14 (*on* i .1.23); **B** deviation (of effect) from cause, i.e. deviation of positive concomitance अन्वयव्यभिचारेऽस्तु नामाव(वा?)चकत्वमपि सकले कारणे सति कार्यानुत्पत्त्ययोगात् NyāyRa. 894.21 (*on* 7.178); संज्ञा तु लौकिकी। अधिकारस्त्वान्तरः। स एव बलीयानिति। संज्ञैकत्वस्य हेतोरन्वयव्यभिचारमाह अस्ति तु तदपीति AṇuBh. 216.25 (*on* iii.3.8); न चोक्तो उभयतो व्यभिचारः। सहकारिवैकल्येनान्वय-व्यभिचारस्यादोषत्वात् जातिस्मरणस्य जन्मान्तरश्रवणात् फलसंभवेन व्यतिरेक-व्यभिचाराभावात् SiddhāLeSaṁ.11.7; बल्बजादीनां द्वितीयया करणत्वमेवाङ्गी-कार्यम्। ततश्चान्वयव्यभिचाराद् द्वितीयायाः करणत्व एव शक्तिर्न प्राधान्ये MīmāKau. iii (2).72. 25 (*on* ii. 1.9); न च सतोरपि व्युत्पत्त्यभ्यासयोर्यत्र न प्रतिभोत्पत्तिस्तत्रान्वयव्यभिचार इति वाच्यम् RasGaṅ.11.1; न च निखिल-गुणानुपसंहर्तुं स्वनिष्ठोऽपि क्षमः। ... संज्ञैक्यस्य हेतोरन्वयव्यभिचारं दर्शयति अस्तीति GoviBh. 226.2(*on* iii.3.9); मन्यूत्पादने निमित्तान्तरमाह। तथेति। अन्वय-व्यभिचारेणातत्त्वमाह। न चेति BālamBha. iii. 125.15 (*on* 3.227); एकत्र व्यतिरेकव्यभिचारस्फुरणनिबन्धनः, परत्र चान्वयव्यभिचारस्फुरणनिबन्धनश्चमत्कारः AlaṅkāKau. (Vi.) 317.14.

अन्वयव्यवच्छेद (anvaya-vyavaccheda) *m.* exclusion of syntactic relation or construction दैवराजकृताद्दत इत्यस्यान्वयव्यवच्छेदः। यदि तु न ददाति तदा मूलनाशः स्यात् VīraMi. 487.13 (*on* 2.59)

अन्वयव्यवहार (anvaya-vyavahāra)) *m.* practice of semantic relation न चाप्येवमन्वयः यत्र धूमस्तत्राग्निमान् पर्वत इति तस्मादवश्यं पक्षधर्मत्वान्वय-व्यवहारसिद्धये धर्मविशिष्टे धर्मिणि रूढः पक्षशब्दः NyāyMañ. i. 108.16.

अन्वयव्याघात (anvaya-vyāghāta) *m.* contradiction to positive invariable concomitance साधने पुनः सत्त्वे स्वभावविशेषापरिग्रहेण वस्तुमात्रव्यापिनि साध्यधर्मे नान्वयव्याघातः PramāVāSvopVṛ.63.15.

अन्वयव्यापकान्वयकत्व (anvayavyāpakānvayaka-tva) *n.* the state of having connection, pervading positive invariable conconmitance सत्त्वस्यान्वयव्यापकान्वयकत्वं निवर्त्यत्वे बाधितम् GuruCandr. ii. 297.6.

अन्वयव्यापकान्वयत्व (anvayavyāpakānvaya-tva)) *n.* the state of having connection, pervading positive invariable concomitance 'यदि रथन्तरसामा सोमः स्यादैन्द्रवायवाग्रान् ग्रहान् गृह्णीया'दित्यादौ रथन्तरस्यान्वयव्यापकान्वयत्वमैन्द्र-वायवाग्रत्वे पाठादेव प्राप्तम् ... तया सत्त्वस्यान्वयव्यापकान्वयकत्वं निवर्त्यत्वे बाधितम् GuruCandr. ii. 297.5.

अन्वयव्याप्ति (anvaya-vyāpti) *f.* **1** invariable concomitance between cause and effect or probans and probandum, positive invariable concomitance, concomitance by affirmation उपाधेर्यदव्यापकं तद्व्यतिरेक उपाधेर्व्यतिरेकस्य व्याप्यतया मन्तव्य इति परसाध्यापत्तिः। असमव्याप्तिकयोरन्वय-व्याप्तिसाध्यसाधनभाववैपरीत्येन व्यतिरेकव्याप्तेः KhaṇḍanKhā. 722.19; व्यतिरेक-व्याप्तेरयं क्रमः। अन्वयव्याप्तौ यद् व्याप्यं तदभावोऽत्र व्यापकोऽन्वयव्याप्तौ यच्च व्यापकं तदभावोऽत्र व्याप्यः TarkBhā. (Ke.) 40.10; व्यतिरेकव्याप्त्या-न्वयव्याप्तिमनुमाय यत्रानुमितिः स एव व्यतिरेकीत्युच्यते, तत्र, अन्वयव्याप्तेर्गमकत्वे व्यतिरेकव्याप्त्युपन्यासस्यार्थान्तरतापत्तेः TattvCin. ii(1).589.2; किं धूमेनाग्निसाधने उपयुज्यते किं वाग्न्यभावेन धूमाभावसाधने। नाद्यः। यो धूमवानसावग्नि-मानित्यन्वयव्याप्त्यैव तत्सिद्धेः NyāySu. (Ja.) 260A.3 (*on* ii.1.2); अनुमानं त्रिविधम्। केवलान्वयि केवलव्यतिरेक्यन्वयव्यतिरेकि चेति। यत्रान्वयव्याप्तिरेवास्ति तत्केवलान्वयि। ... यत्र प्रमेयत्वं तत्र तत्राभिधेयत्वं यथा पट इत्यन्वयव्याप्तिरेवास्ति TarkKau. 11.21; 11.23; व्याप्तिर्द्विधा। अन्वयव्यतिरेकभेदात्। साधनविधौ साध्यविधिरूपेण प्रवृत्ता व्याप्तिरन्वयव्याप्तिः। यथा यो धूमवान् सोऽग्निमान् NyāyPari. 108.7; व्यतिरेकसहचारेणान्वयव्याप्तेरेव ग्रहात् व्यतिरेकव्याप्त्यान्वय-व्याप्तेरनुमानाद् वा न वैषम्यम् Upask. 67.20 (*on* ii.1.1); भवति हि जीवतो गृहासत्त्वं बहिःसत्त्वेन सहचरितं, बहिःसत्त्वं विना जीवतो गृहासत्त्वमनुपपन्नमिति वा ज्ञानम् तत्राद्येऽन्वयव्याप्तिरेव Upask. 405.11 (*on* ix.2.5); यत्तु 'व्यतिरेके साधारणत्वात् पर्वतेतरत्वस्य अनुपाधित्वम् ... तत्र दृष्टान्तीकृतम्' इति तत्तुच्छम् ... अन्वयव्याप्त्या सत्प्रतिपक्षासंभवेऽपि व्यतिरेकव्याप्त्या तत्संभवात् GuruCandr. i. 194.21; लिङ्गं त्रिविधम्। अन्वयव्यतिरेकि केवलान्वयि केवलव्यतिरेकि चेति। ... यत्र धूमस्तत्राग्निर्यथा महानस इत्यन्वयव्याप्तिः TarkSaṁ. (A.) 40.11; द्वेधा हि व्याप्तिः अन्वयव्याप्तिर्व्यतिरेकव्याप्तिश्चेति। तत्र साधनस्य सद्भावे साध्यस्यापि सद्भावः अन्वयव्याप्तिः MānaMe. 53.7; 88.5; व्याप्तिर्द्विविधा। अन्वयव्यतिरेक-भेदात्। साधनविधौ साध्यविधिरूपेण प्रवृत्ता व्याप्तिरन्वयव्याप्तिः। यथा यो यो धूमवान्स सोऽग्निमानिति YatīndraDī. 18.8; ज्ञानक्रिया योगैश्वर्ययो-र्व्याप्तिग्रहणात्। तत्रान्वयव्याप्तिमनुकृत्याह 'यो यावति' इति Bhāsk. i.68.20 (*on* i.1.3); स्वत्वं पक्षः। लौकिकत्वं साध्यं लौकिकार्थेति हेतुः। तत्रान्वयव्याप्तौ दृष्टान्तमाह। व्रीह्यादिवदिति BālamBha. ii.124.27; **2** the word or expression *anvayavyāpti* अस्मिन् सत्येतदस्तीत्यवितथनियतेरन्वयव्याप्त्यभिख्या तस्याभावे तु तन्नेत्ययमपि नियमः TattvMu. 4.48.

अन्वयव्याप्तिग्रह (anvayavyāpti-graha) *m.* knowledge of positive invariable concomitance न च – पृथिवीत्वावच्छेदेन पृथिव्याः पक्षत्वे अन्वयदृष्टान्ताभावे नान्वयव्याप्तिग्रहः इति–वाच्यम् LaCandr. 343.39.

अन्वयव्याप्तिज्ञान (anvayavyāpti-jñāna) *n.* knowledge of positive invariable concomitance (अर्थापत्तौ) अनुमितिस्वीकारेऽपि व्यतिरेकव्याप्तिज्ञान-घटितायाः सामग्र्या एवालौकिकप्रत्यक्षसामग्रीतो बलवत्त्वं सिद्ध्यति, न त्वन्वयव्याप्ति-ज्ञानघटिताया इति ध्येयम् GuruCandr. i. 228.7.

अन्वयव्याप्तिधी (anvayavyāpti-dhī) *f.* knowledge of positive invariable concomitance उक्तानुमितेः स्वीकारेऽपि व्यतिरेकव्याप्तिज्ञानघटितानुमितिसामग्र्या एव क्लृप्तत्वेन तस्या एव बलवत्त्वमायाति न त्वन्वयव्याप्तिधीघटितसामग्र्या LaCandr. 343.36.

अन्वयव्याप्तिमत् (anvayavyāpti-ma(n)t) *adj.* possessing positive invariable concomitance अन्वयव्यतिरेक्यनुमानं तु हेतुसाध्ययोरन्वयव्याप्तिमद् व्यतिरेकव्याप्तिमच्च भवति SarvaMaSaṁ.6.1.

अन्वयव्याप्तिस्थेमन् (anvayavyāpti-stheman) *n.* firmness, i. e. confirmation of positive invariable concomitance अनधिष्ठितयोः ... अनुपपत्तेरिति अन्वयव्याप्तिस्थेम्ने व्यतिरेकव्याप्त्युक्तिः ŚrutaPra.iB. 124. 28 (*on* i.1.3)

अन्वयव्याप्त्यग्रहण (anvayavyāpty-agrahaṇa) *n.* absence of knowledge of positive invariable concomitance अखण्डस्वरूपलक्षणस्य व्यावृत्तेश्च पक्षादन्यत्राज्ञातत्वेनान्वयव्याप्त्यग्रहणेन व्यतिरेकव्याप्तिज्ञानरूपार्थापत्तित एव व्यावृत्तिधीः LaCandr. 680.41.

अन्वयव्याप्त्यनुकूलता (anvayavyāptyanukūla-tā) *f.* [Inst.] by way of being conducive to positive invariable concomitance अन्वयव्याप्तेर्गमकत्वे व्यतिरेकव्याप्त्युपन्यासस्यार्थान्तरतापत्तेः अन्वयव्याप्त्यनुकूलतया च तदुपन्यासे अन्वय-व्याप्तिमनुपन्यस्य तदुपन्यासस्याप्राप्तकालत्वम् TattvCin. ii (1). 590.2.

अन्वयव्याप्त्यभाव (anvayavyāpty-abhāva) *m.* absence of positive invariable concomitance यदनुभाव्यं न सानुभूतिः यथा घटः। न चान्वयव्याप्त्य-भावादस्याव्याप्तिरिति भाव्यम् NyāyPari. 127.4.

अन्वयव्याप्त्यभिधायक (anvayavyāpty-abhidhāyaka) *m.* expressive of positive invariable concomitance अन्वयव्याप्त्यभिधायकावयवाभिधान-प्रयोजकज्ञानजनकहेतुत्वप्रतिपादकविभक्तिमन्न्यायावयवत्वमन्वयिहेतुत्वम् TattvCin. ii (1). 735.3.

अन्वयव्युत्पत्ति (anvaya-vyutpatti) *f.* (rule or law of) knowledge of semantic relation 'एकं साम तृचे क्रियते'। ... अत्र हि त्रित्वस्य ऋच्यन्वयव्युत्पत्तेर्न विशिष्टोद्देशे वाक्यभेदः BhāṭṭDī. iii. 101.10 (on ix.2.3); कृदादावपि कर्त्राद्यभिधानादेवाभिधानव्यवस्था अन्यतरानभिधाने तृतीयेति तु सूत्रार्थः। ... न च कृत्यभिधानादभिधानम्। ... आख्यातार्थस्य प्रथमान्तार्थे एवान्वयव्युत्पत्तेः VaiyāBhū. 6.23 (*on* 2)

अन्वयव्युत्पत्तिकल्पना (anvayavyutpatti-kalpanā) *f.* assumption of the (law of) knowledge of semantic relation 'परिपूर्णं पदं पदान्तरेणान्वेती'ति न्यायेन प्रथमावगतयागादिव्युत्पत्तिवेलायां भावनाविशेष्यत्वस्योपस्थितत्वात् तत्रैव ... स्वर्गादिपदार्थान्तराणामपि प्रकारतया अन्वयव्युत्पत्तिकल्पना, न त्वन्यत्र MīmāKau. iii (2). 39.12 (*on* ii.1.5)

अन्वयव्युत्पादन (anvaya-vyutpādana) *n.* explanation or instruction of semantic relation भावार्थाधिकरणे धात्वर्थस्य करणत्वेनान्वयव्युत्पादनात् करणस्य करणान्तरसंबन्धासंभवेन कथं गुणफलाभ्यां तन्त्रसंबन्धः MayūMāli. 70.15 (*on* i.4.6)

अन्वयव्रत (anvaya-vrata) *n.* family vow or tradition अन्वयव्रतमस्माकमिदं यत्सूनवे श्रियम्। दत्त्वा संवेगिनो धीराः प्रविशन्ति तपोवनम् PadmP. (Ra.) 29.81.

अन्वयशकुन्ति (anvaya-śakunti) *m.* bird belonging to the family (of Jaṭāyu) प्रगेतनप्रचारविनिर्गतैरन्वयशकुन्तिभिर्वान्तधाराश्रुविसरैरागत्य करुणं क्रन्दद्भिरावेदितं शकुन्तराजाय जटायवे BālRā. 6.57 (7)

अन्वयशक्ति (anvaya-śakti) *f.* **1A** power of continuation or persistence नहि शालिबीजे विनष्टे काचिदन्वयशक्तिरस्ति अनन्वितं च कार्यं सर्वाभिः शक्तिभिरुत्पद्येत NyāyVār. 459.11 (*on* iv. 1.18); **1B** power of succession यदा द्रव्यमेवाभिधीयते न पर्यायास्तदा ... द्रव्यनिष्पादिकाभिरन्वयशक्तिभिः ... क्रमप्रवृत्ताः पर्यायनिष्पादिका व्यतिरेकव्यक्तीः TattvPradī. (A.) 154.11 (*on* 2.19); **2A** power of semantic relation (between meanings) संनिध्याद्युपहितान् मानान्तरगम्यान्नान्वयधीर्दृष्टेति शब्दस्पर्शाद् वाच्येऽर्थेऽन्वयशक्त्याधानशक्तिः शब्दस्योपेया NayaVi. 273.6 (*on* i. 1.25) (comm. मानान्तरगम्यार्थानामन्वयबोधशक्त्यसिद्धेः गौरवम् अपरिहार्यमेव); **2B** power of syntactic relation (between words) पदशक्तिस्तावदभिधा, तद्बलायातः पदार्थः। आकाङ्क्षादिमत्त्वे सति चान्वयशक्तिः ... तद्बलायातो वाक्यार्थः NyāyKuA. ii. 67.2.

अन्वयशाब्दबोध (anvaya-śābdabodha)) *m.* verbal cognition regarding semantic relation निर्विकल्पकरूपायाः पदार्थोपस्थितेः कथमन्वयशाब्दबोधजनकत्वमित्यपास्तम् MīmāKau. i. 148.11 (*on* i.3.33); i.148.13 (*on* i.3.33)

अन्वयशालिन् (anvaya-śālin) *adj.* possessing, i.e. conveying semantic relation ओप्यन्ते चोद्ध्रियन्ते च स्वार्था अन्वयशालिनः। अन्वितेष्वेव सामर्थ्यं पदानां तेन गम्यते PrakaPañ. 383.11.

अन्वयशीलयुक्त (anvayaśīla-yukta) *adj.* endowed with noble lineage and character अथर्त्विजो वेदविदश्च कार्याः सुरूपवेशान्वयशीलयुक्ताः MatsyaP. 274.36.

अन्वयशुद्धि (anvaya-śuddhi) *f.* purity of family वेदाध्ययनसंपन्नःषट्सु कर्मस्ववस्थितः। शौचाचारे स्थितस्सम्यक् विघसाशी गुरुप्रियः। ... तपःश्रुतं च योनिश्चाप्येतद् ब्राह्मण्यकारणम्। ... विघसो यज्ञशेषः। ... योनिरन्वयशुद्धिः SmṛtiCan. v. 155.3.

अन्वयशून्य (anvaya - śūnya) *adj.* devoid of positive invariable concomitance अन्वयग्रहणं सर्वाक्षेपेणेति ... अन्वयशून्योऽयं हेतुरिति तदहृदयंगमम् NyāyMañ.i.102.14; पञ्च हेत्वाभासा भविष्यन्ति ... असिद्धस्य हेतोरन्वयशून्यस्यापि (न) हेतुता युक्ता NyāyMañ. ii. 137.8.

अन्वयशून्यता (anvayaśūnya-tā) *f.* the state of being devoid of positive invariable concomitance अनित्य एव शब्द इत्युक्ते ... असिद्धो हेतुः, शब्द एवानित्य इति त्ववधार्यमाणे घटादावनित्यत्वप्रतिषेधादन्वयशून्यता हेतोः स्यात् NyāyMañ. ii. 132.26.

अन्वयशेषत्व (anvayaśeṣa-tva) *n.* **A** the state of being subordinate to positive invariable concomitance तद्विषयवाक्यम्। तदपि प्रत्यगात्मपरत्वप्रतिक्षेपद्वारा परमात्मपरत्वसाधकम् व्यतिरेकस्यान्वयशेषत्वादिति भावः ŚrutaPra. ii. 6.12 (*on* i.3.6); **B** the state of being subordinate to continuity or identity ऐक्यविशेषो हि भेदनिषेधः व्यतिरेकस्यान्वयशेषत्वात् ŚrutaPra. ii. 25.14 (*on* i. 3.11)

अन्वयसंयुत (anvaya-saṁyuta) *adj.* belonging to, i. e. hailing from a (noble) family समस्तयज्ञाय जितेन्द्रियाय पात्राय शीलान्वयसंयुताय। दातव्यमेतत् सकलं द्विजाय MatsyaP.72.35; सवेदशास्त्राय जितेन्द्रियाय वाग्रूपशीलान्वयसंयुताय। दातव्यमेतत् सकलं द्विजाय PadmP. v. 24.51.

अन्वयसंगत (anvaya-saṅgata)) *adj.* **A** associated with, i.e. preceded by the (praise of) family देव्या दशाननवचोमयवज्रदीर्णकर्णान्तरव्रणविरोपणभेषजानि। विस्रम्भणार्थमयमन्वयसंगतानि रामाभिकीर्तनमधूनि शनैर्न्यषिञ्चत् RāmāCam. 5.26 (comm. अन्वयेन वंशेन संगतानि। ... वंशप्रशंसापूर्वकाणीत्यर्थः); **B** connected with, i.e. conforming with family पिता तं तनयं विपश्चिच्चकार नाम्नान्वयसंगतेन। श्रीवीरभानुं कृतजातकर्मा यथाविधि प्रत्तवसुर्ननन्द VīraBhā. 1.90.

अन्वयसंघटन (anvaya-saṅghaṭana) *n.* act of syntactically relating or construing 'मदनतापभरेण ... प्रतिबध्नती। ... एतादृशेषु च फलस्य निमित्तस्योपादानं नियतमेव। अन्यथा पञ्चम्यादीनामन्वयसंघटनाभावात् CitraMī. 94.14.

अन्वयसत्त्व (anvaya-sattva) *n.* **A** presence of relation न च ... काम्यगुणैस्संदंशविच्छेदात् ग्रहणोपपत्तिः। तेष्वप्याश्रयत्वेनान्वयसत्त्वात् सामिधेनीसंनिधिविच्छेदकत्वस्य तावदनुपपत्तेः MīmāKau. ii. 198.20 (*on* iii.1.21); **B** presence of signification 'गङ्गायां मीनघोषौ स्तः' इति ... पररीत्या ... द्वन्द्वोऽसाधुः स्यात्। मम तु गङ्गात्वेनैव तीरबोधादेकधर्मावच्छिन्नेऽन्वयसत्त्वेन न क्षतिः VaiyāSiMañ. 139.5.

अन्वयसद्भाव (anvaya-sadbhāva) *m.* presence or existence of positive invariable concomitance यत्र धूमवत्त्वं तत्राग्निमत्त्वं यथा महानस इत्यन्वयव्याप्तिः। महानसे धूमाग्न्योरन्वयसद्भावदर्शनात् TarkBhā. (Ke.) 40.7.

अन्वयसनाथ (anvaya-sanātha) *adj.* having positive invariable concomitance हेतुः ... यथा साधारणोऽन्वयसनाथोऽपि विनाकृतो व्यतिरेकेण न निश्चयाय प्रभवति Kāśi. iii.60.10(*on* 5(4). 86½)

अन्वयसंदेह (anvaya-sandeha) *m.* doubt regarding positive invariable concomitance सर्वज्ञत्वे साध्ये वक्तृत्वस्यापि व्यतिरेकाभाव एव हेत्वाभासत्वे निमित्तम्, नान्वयसंदेहः PramāMī. 44.13 (*on* i.2.12)

अन्वयसमर्थन (anvaya-samarthana) *n.* justification for semantic relation येषु विषयवाक्येषु श्रुतानां ब्रह्मलिङ्गानां पूर्वपक्षे न ब्रह्मलिङ्गत्वाक्षेपः नाप्यन्यत्रान्वयसमर्थनम् ... तानि स्पष्टब्रह्मलिङ्गानि प्रथमपादे विचारितानि ŚivārkaMaDī. i.399.19 (*on* i.3.1)

अन्वयसमर्पकता (anvayasamarpaka-tā) *f.* [Inst.] by way of being conducive to semantic relation अथशब्देनाधिकारार्थेन प्रकरणविच्छेदात् सर्वनाम्नः प्रकृतपरत्वं न संभवतीति चेन्न। ... तस्य पूर्वोपासनान्वितब्रह्मगुणानां ज्योतिरुपासनायामप्यन्वयसमर्पकतया साफल्यात् ŚivārkaMaDī. i. 276.16 (*on* i.1.25)

अन्वयसमुच्चयार्थ (anvayasamuccayārtha) *adj.* expressive of accumulation of semantic relations चशब्दो भावो दृश्यमानो धर्मिप्रतियोगिप्रतीतावेव दृश्यत इत्यन्वयसमुच्चयार्थः NyāySu. (Ja.) 395B.12 (*on* ii.2.7)

अन्वयसंपत्ति (anvaya-sampatti) *f.* wealth, i.e. asset of family सप्तपुरुषपर्यन्तपरीक्षितान्वयसंपत्तये धनकीर्तये ... श्रीमतिर्दातव्या YaśasCam. ii.341.23.

अन्वयसंबन्ध (anvaya-sambandha) *m.* **1** relation of positive invariable concomitance यथान्वयिनोऽन्वयसंबन्धाव्यभिचारः प्रतिपादकः तथा व्यतिरेकिणोऽपि व्यतिरेकाव्यभिचारः NyāyVār. 127.3 (*on* i.1.35); **2** family-relation एष खलु भगवान्पुरा कलिङ्गाधिपतिस्तव पितुरन्वयसंबन्धादेव नितरां माननीयः YaśasCam. ii.261.4.

अन्वयसंभव (anvaya-sambhava) *adj.* having birth in noble family धर्तारः प्रलयेषु ये भगवतो वेदस्य विद्येश्वरास्तेषामन्वयसंभवस्य भवतः ... निन्द्या दुश्चरिता ... जाता कथं दुर्मतिः MahāVīC. 5.18.

अन्वयसंभव (anvaya-sambhava)) *m.* **Ai** possibility of semantic relation पूर्वस्य विधेः शेषोऽयं न पुनर्यथाश्रुतार्थनिष्ठः। ... प्रकृतशेषतयान्वयसंभवे न कल्पनाया अवसरः ManuBh.i.240.19 (*on* 3.66); मानान्तरगोचरतायामपूर्वताहानिस्तद्गोचरताभावे तु न तत्र पदसंगतिः, न चापदार्थस्य प्राधान्येन गुणभावेन वा वाक्यार्थेऽन्वयसंभवः NyāyMa. 224.8; पाण्डित्य(प्रयुक्त)स्वमाहात्म्याद्यनाविष्कुर्वन् बाल्येन निरहंकारभावेन वर्तेत, तस्यैवान्वयसंभवात् VedāntPāSau. 381.7 (*on* iii.4.49); VedāntKau. 381.18 (*on* iii.4.49); LaCandr. 373.38; अक्ता इत्युपक्रमे ... तैलादीनां शब्दतः प्रतीत्यभावेऽपि शब्दोपात्ताञ्जनक्रियाक्षिप्तद्रव्यविशेषतया प्रतीतिरस्तीति चेन्न। अर्थवादश्रुतस्य घृतस्यैव तत्साधनत्वेनान्वयसंभवे आक्षेपानवतारात् UpaParā. 19.8; न च क्रियान्वये सति सामानाधिकरण्यस्य वाक्यार्थप्रतीत्यनुपयोगित्वमपि ... गुणस्य क्रियाशेषत्वेनाप्यन्वयसंभवात् PūrvottaVāNaMā. 137.8; सामानाधिकरण्येनान्वयस्तु तृतीयार्थभेदस्य यागेऽन्वयः ... मीमांसकमते ... धात्वर्थे द्वितीयान्तेनेव तृतीयान्तेनापि नाम्नोपस्थापितार्थस्यान्वयसंभवात् GuruCandr. i.316.22; गोत्वस्यान्वयसंभवाद् व्यावृत्तिबुद्धौ तद्विशेषणं व्यवह्रियते GuruCandr. ii.32.4; स्वर्गकामादिपदे ...। न च सा (लक्षणा) इष्टेति - वाच्यम्, स्वर्गकामस्य स्वर्गविशिष्टरूपेण साध्यतया तत्संबन्धेनान्वयसंभवे लक्षणाया अन्याय्यत्वात् LaCandr. 376.31; यत्तु तद्रतगुणादिसाधारणबहुत्वस्य तत्रान्वय इति तन्न शोभनम् ... अन्यथोदासीनघटपटादिसाधारणबहुत्वस्याप्यन्वयसंभवेन तद्रतगुणादिसाधारणबहुत्वानुधावनस्याकिंचित्करत्वात् VyutpaVā. 109.24; स्वाहाकारस्य प्रदानार्थत्वाभावेन ... अर्थान्तरपरतया वा वाक्यार्थेऽन्वयसंभवेन मन्त्रत्वरक्षणाय यथाम्नानमेवोपधानम्

BhāṭṭCan.67.3 (*on* xiv.4.26); मीमांसकोक्तं तद्धिताद्यतुर्थीदौर्बल्यं कथमिति चेदित्यम्। चतुर्थ्या वाक्याद् देवतात्वसंबन्धलाभः ... अग्न्यादेः प्रत्ययार्थदेवतायां नाभेदेनाप्यन्वयसंभवः VaiyāBhū. 224.22 (*on* 51); उपस्थितार्थत्यागे मानाभावेन तस्य विशेषणतयान्वयसंभवेन च अर्थवत्' परिभाषापि सिद्धा LaŚabdeŚe. i. 47.10; **Aii** possibility of syntactic relation or construction चैलवदित्यनेनान्वयसंभवे धान्यवदिति वचनं धान्यानामत्यल्पानां बहुमलोपघाते त्याग इति स्मृत्यन्तरसिद्धस्यार्थस्य शाकादावपि प्राप्त्यर्थम् ManvaVi. 668.19 (*on* 5.119); प्रकृतौ ... पाञ्चदस्य विधाय ... साप्तदश्यं विहितम्। ततः साप्तदश्यवाक्यस्य प्रकृतावेवान्वयसंभवान्न विकृतिषूत्कर्षः NyāyMāVi. 357.23 (*on* vi.6.7); व्रतकलापस्य प्रकरणान्वयासंभवादगत्या वाक्यभेदाश्रयणम्, इह तु तव्यप्रत्ययस्याहीर्थत्वेनाप्यन्वयसंभवान्न तद् युक्तम् VivaPraSaṁ.5.21; 'अस्मिन् प्राणे एवैकधा भवती' ति वाक्यशेषे ... न तु तन्त्रसिद्धः पुरुषः कर्मफलभोक्ता वेद्यत्वेनेह ग्राह्य इति वाच्यम् ... अस्मिन् प्राणे प्राणभृति पुरुषे इत्यन्वयसंभवात् VedāntKau. 133.12 (*on* i.4.16); सद्विज्ञानेन सर्वविज्ञानं मुख्यमुपपादयितुं न शक्यम् ... 'एकमेवाद्वितीयम्' इति पदानामधिष्ठात्रन्तरनिषेधदृढीकरणार्थत्वेन च अन्वयसंभवात् PūrvottaVāNaMā. 230.4; उपनीतस्य दोषश्रवणादाह। स्वेति। अस्य कर्माकाङ्क्षायामग्रे मध्यमणिन्यायेनान्वयसंभवादेवाह शिष्यमिति BālamBha. i. 72.9 (*on* 1.15); न च ... व्याख्याने मातुः संताने पञ्चमादूर्ध्वमित्याद्येवं सामानाधिकरण्ये-नान्वयसंभवात् पितुः सप्तमत्वं मातुः पञ्चमीत्यमार्थिकं विज्ञानेश्वरसंमतमेवेति वाच्यम् BālamBha. i.192.1 (*on* 1.53); **B** possibility of presence or existence धर्मिणो हेतुत्वेऽनन्वयदोष इति चेत्, न, विशेषे धर्मिणि धर्मिसामान्यस्य हेतुत्वात्। तस्य च विशेषनिष्ठत्वेन विशेषेष्वन्वयसंभवात् PramāMī. 10.2 (*on* i.1.13)

अन्वयसंभूत (anvaya-sambhūta) *adj.* **A** born in the noble family चमत्कारपुरेऽत्रासीत्पूर्वं ब्राह्मणसत्तमः। वत्सस्यान्वयसंभूतश्चित्रशर्मा महायशाः SkandP. vi. 107.3; **B** (used as noun) (one) born in the noble family तेषां प्रसूतिं वक्ष्यामि विशुद्धज्ञानकर्मणाम्। ... येषामन्वयसंभूतैर्लोकोऽयं सचराचरः VāyuP. ii.4.13; BrahmāṇḍP. ii.1.12.

अन्वयसागर (anvaya-sāgara) *m.* ocean in the form a dynasty तस्मादन्वयसागरात् समभव[त्] श्रीशुद्धत्कुम्वडिः EI. i. 54.20.

अन्वयसाधारण्य (anvaya-sādhāraṇya) *n.* the state of being common to semantic relation न हि शक्तिधीविषयतामात्रेणैव वाच्यता, तादृशविषयताया अन्वयसाधारण्यात् ŚaktiVā. 201.18 (comm. समवायसंबन्धसाधारण्यात्)

अन्वयसामञ्जस्य (anvaya-sāmañjasya) *n.* **A** propriety of semantic relation धर्मत्वेन धर्मे विचार्यत्वप्रतिज्ञा न भवति किं तु वेदार्थत्वेन। अथातः शब्दोक्तयोः वेदाध्ययनानन्तर्यतदर्थविवक्षाहेत्वोः वेदार्थ एवान्वयसामञ्जस्यात् ŚivārkaMaDī. i.19.13 (*on* i.1.1); **B** propriety of syntactic relation 'एष म आत्मान्तर्हृदयः' इति वाक्यसामञ्जस्याच्च। तस्योपासनाप्रकाराभिनयपरत्वं विना स्वतन्त्रश्रुतिवाक्यत्वे मइत्यस्यान्वयसामञ्जस्याभावात् ŚivārkaMaDī. i.313.20 (*on* i.2.1)

अन्वयसामर्थ्य (anvaya-sāmarthya) *n.* competancy or capacity for syntactic relation श्रुतेरिति तु व्याख्यानं ततोऽप्युचितम्, उत्तरसूत्रस्थायाः षष्ठ्या अन्वयसामर्थ्येन श्रुतेरिति पदानुषङ्गस्य सूत्रकृताभिप्रेतत्वावगमात् ŚrutaPra. ii.366.29 (*on* ii.3.32)

अन्वयसामान्य (anvaya - sāmānya) *n.* commonness of semantic relation, i. e. semantic relation in general वृद्धव्यवहाराधीनकार्यान्वितव्युत्पत्तिग्रहणाभ्युपगमेऽप्यन्वयसामान्य एव सामर्थ्यग्रहणं लभ्यते। ... वृद्धव्यवहारात् कार्यान्विते गवादिपदानां शक्तिग्रहणेनान्वयसामान्ये ... वाक्याद् विशेषो लभ्यते ŚivārkaMaDī. i. 177.25 (*on* i.1.4); वृत्तिर्वाक्यार्थविषयिणी स्वीकार्या ... क्लृप्तपदार्थशक्तिरेव तद्विषयिणी कल्प्यते। पदानामन्वयसामान्ये शक्तौ तु विशेषमविषयीकृत्य सामान्यबुद्धेरपर्यवसानात् ... एकशक्तिलाघवम् VaiyāBhū. 246.4 (*on* 65)

अन्वयसामान्यज्ञान (anvayasāmānya-jñāna)) *n.* knowledge of generality of semantic relation अन्वयविशेषस्य नियमेन जिज्ञासादर्शनात् तस्याश्चान्वयसामान्यज्ञानपूर्वकत्वात् ... शब्द एवान्वितमभिधत्ते VaiyāBhū. 246.7 (*on* 65)

अन्वयसामान्यवत् (anvayasāmānya-va (n) t) *adj.* possessing generality of semantic relation यत् सामान्ये अन्वयसामान्यवति पदार्थसमूहे प्रत्यक्षतः प्रमाणान्तरेण सिद्धे सति पुनः ... अन्वयविशेषवन्तं तं तमेव पदार्थसमूहं गमयेदित्येव न पुनः पदार्थानपि गमयेत् NyāySu. (Ja.) 492 B.5 (*on* iii.2.1)

अन्वयसामान्यविषय (anvayasāmānya-viṣaya) *adj.* referring to the generality of semantic relation तात्पर्यमभिधेयान्वयविषयमन्वयसामान्यविषयं स्वरूपमात्रविषयं वेति न कश्चिद् विशेषः AdvaiSi. 701.3; LaCandr. 701. 27.

अन्वयसिद्धप्रतियोगिन् (anvayasiddha-pratiyogin) *m.* counter - correlative proved by positive invariable concomitance अन्वयव्यतिरेकिण्यप्यन्वयव्याप्तिरेव प्रधानभूता व्यतिरेकव्याप्तिरन्वयसिद्धप्रतियोगिलाभात् समीची NyāyPari.143.1.

अन्वयसिद्धि (anvaya-siddhi) *f.* **1** establishment of positive invariable concomitance अन्वयनिश्चयोऽपि प्राक्प्रतिबन्धनिबन्धन एव वर्णितः ततस्तेनापि परेषां दर्शननिबन्धानामन्वयसिद्धिमिच्छतामभावोऽस्यापि कथित एव HetuBiṬ.53.8; अन्वयसिद्धये साधर्म्यदृष्टान्तेन हेतुसाध्यभावयोर्धूमाग्नयोः(?ग्न्योः) व्याप्यव्यापकभावः प्रदर्शितः TātpaṬ.(U.) 335.12 (*on* 5 (4). 121); क्षणिकाश्रयं सत्त्वमित्यन्वयसिद्धिरिति चेत् न NyāyKa. 76.5; **2A** establishment of syntactic relation यश्च पाश्चात्यः परस्परान्वयस्तत्र कार्यपारतन्त्र्यापादिका विभक्तिरकारणमसत्यामपि तस्यां शुक्लः पट इति सामानाधिकरण्यप्रयोगेणान्वयसिद्धेः NyāyMañ. i.269.22; यत्र त्वपरिपूर्णस्य वाक्यस्यान्वयसिद्धये शब्दोऽध्याह्रियते तत्र श्रुतार्थापत्तिरिष्यते MānaMe. 129.6; **2B** establishment of semantic relation सत्स्वपि ह्यर्थानामाकाङ्क्षासंनिधियोग्यत्वेषु नाभिधानमन्तरेणान्वयसिद्धिः ŚāstrDī. 82.21 (*on* i.1.5); मुख्यार्थस्येतराक्षेपो वाक्यार्थेऽन्वयसिद्धये। स्यादात्मनोऽप्युपादानादेषोपादानलक्षणा SāhiDa. 41.2; आज्यौषधपयोधर्माणाम् ... प्रधानवाक्यैकवाक्यतया ... श्रुताज्यव्रीह्यादिनिरूढकारकद्वारान्वयस्यापरित्यागादवान्तरापूर्वभेदाद्यासंकरेणान्वयसिद्धिः TantrRaha. 50.24; अन्वयसिद्धौ तात्पर्यं न स्वयं हेतुः। सामग्र्यन्तरभावे नियमार्थं त्वर्थ्यते पुनस्तदपि MānaMe. 101.1; धात्वर्थः ... स्वानुष्ठानाय मन्त्रमपेक्षमाणोऽपि ... देवताप्रतिपादकं याज्यापुरोनुवाक्यारूपं मन्त्रं नापेक्षत इति देवताप्रतिपादकस्याग्निर्मूर्धेत्यादियाज्यापुरोनुवाक्यारूपमन्त्रस्य न तेनान्वयसिद्धिः MayūMāli. 74.14 (*on* i.4.7); **3** establishment of presence or existence सत्कार्यवादमूल एष तपस्विनां विभ्रमः सर्वं सर्वत्रास्तीति ततोऽन्वयसिद्धिं बुद्ध्यमानास्ते प्रधानसिद्धावध्यवसिताः NyāyMañ. ii.63.11; **4** establishment of application or use अन्नानि ...। तानि च प्रकृतिद्रव्यसाकाङ्क्षाणि। अतः ... तिलव्रीह्यादीनामन्नानां प्रकृतिविकारभावेनान्वयसिद्धिः CaturCin. iii (i).587.9.

अन्वयसिद्ध्यर्थम् (anvayasiddhyartham) *adv.* for the establishment of semantic relation अन्वयसिद्ध्यर्थं विषयभाव एषितव्यः ManuBh.i. 464.27 (*on* 5.89); द्वारं द्वारं इत्यस्मिन् वाक्ये अन्वयसिद्ध्यर्थं शब्दगम्येन आवरणाद्यर्थान्तरेण भवितव्यम् इति साधारणप्रमाणम् MānaMe. 129.8.

अन्वयसूचनार्थम् (anvayasūcanārtham) *adv.* for the sake of indicating semantic relation यद्यनूढेति। मध्यमणिन्यायेनाग्रेऽपि अन्वयसूचनार्थम् उभयसाधारणं निमित्तान्तरं भेदेनाह BālamBha. ii.170.23 (*on* 2.129)

अन्वयसौकर्य (anvaya - saukarya) *n.* facilitation of syntactic relation or construction लुप्तोपमा एकोनविंशतिभेदा। ... सादृश्यार्थे विहितस्य वतेः प्रयोगे धर्मोपादान एवान्वयसौकर्यादनुक्तधर्मा तद्धित श्रौती लुप्ता नास्ति PratāYaBhū.356.5.

अन्वयसौकर्याभाव (anvayasaukaryābhāva) *m.* absence of facilitation of syntactic relation or construction श्रौती तु धर्मलुप्ता तद्धिते न संभवति। षष्ठीसमर्थात्सप्तमीसमर्थाद्वा इवार्थे विहितस्य वतेर्धर्मोपादानं विनान्वयसौकर्याभावात् CitraMī. 25.20.

अन्वयस्त्री (anvaya-strī) *f.* woman or girl (born) in the noble family सपिण्डशब्दः पूर्ववद् बन्धुसंबन्धोपलक्षणार्थः। तेन पितृष्वसुरन्वयस्त्रीणामन्यासां च प्रपितामहसंततिस्त्रीणामा सप्तमात् पुरुषात् प्रतिषेधः सिद्धो भवति ManuBh. i.209.2 (*on* 3.5)

अन्वयस्थिति (anvaya-sthiti) *f.* presence of positive invariable concomitance ऐकान्तिकत्वं व्यावृत्तेरविनाभाव उच्यते। तच्च नाप्रतिबद्धेषु तत एवान्वयस्थितिः PramāVār. 4.205; हेतुविपक्षेण साध्यविपक्षस्य व्याप्तिस्तदभावेऽभावसिद्धौ स्यात्। ... यैव च विजातीययोर्व्यावृत्तिसिद्धिः सैवान्वयस्थितिः PramāVāSvopVṛ. 103.23.

अन्वयस्वीकार (anvaya-svīkāra) *m.* **A** acceptance or admission of semantic relation सर्वकारकाणां धात्वर्थे, तस्य कालदेशे भावनायां, संख्याभावनयोश्च प्रथमान्तपदोपस्थाप्येऽन्वयस्वीकाराद् व्युत्पत्तिवैचित्र्यकल्पनापत्तिः MīmāKau. iii(2).28.3 (on ii.1.5); **B** acceptance or admission of syntactic relation इतिकर्तव्यतासामान्यस्यापीत्थमिति पदकल्पनयान्वयस्वीकारात् ... न सर्वार्थत्वमौपदेशिकम् BhāṭṭDī. ii.339. 18. (*on* vii.1.1)

अन्वयहानि (anvaya - hāni) *f.* loss of continuation न हि परवेदने विधिगतं क्वचिदस्ति फलं स्तुतिगतमिष्यते यदि तदान्वयहानिरपि NayaMañ.IV.i. 9.16.

अन्वयहीनत्व (anvayahīna - tva) *n.* the state of being devoid of positive invariable concomitance हेतुः ...। न स्यादन्वयहीनत्वादतद्धर्मतयापि च ŚlokaVār.5(2).105 (242.1); विशेषयोस्तु ... पक्षसपक्षगतयोरन्वयहीनत्वादपक्षधर्मत्वाच्चाहेतुत्वं पूर्वसंक्षिप्तं प्रपञ्चयति विशेषयोरिति NyāyRa.242.8 (*on* 5(2).104)

अन्वयहेतु (anvaya-hetu) *m.* cause of semantic relation परस्परान्वयो हि पदार्थानां वाक्यार्थ इत्युक्तम्। न पदार्थाः। तस्मान्न पदार्थप्रत्यभिज्ञानमन्वयहेतुः

Bṛha.382.5 (*on* i.1.25); न ह्यन्तराकाङ्क्षा अन्वयहेतुः अपि तूभयाकाङ्क्षा NyāyKuA. ii.84.3.

अन्वया (anvayā) *f.* name of a lady (daughter of Siddhasena) सिद्धसेन इति श्रेष्ठा तस्यासीत्सान्वयाभिधा राजा PrabhāC. 60.23.

अन्वयांश (anvayāṁśa) *m.* part or aspect of semantic relation कारकपदानामन्वयांशे लक्षणा न सर्वत्र ŚrutaPra. iA.95.27 (*on* i.1.1); तात्पर्यविषयान्वयानुभावकत्वमेवाकाङ्क्षा वाच्या। तथा चान्वयांशो व्यर्थः AdvaiSi. 689.13; व्युत्पत्तिग्रहकाले शब्दानां पदार्थमात्रे सामर्थ्यग्रहणे सत्यन्वयांशे ... पदार्थानां परस्परान्वयविषयिणी वाक्यार्थप्रतिपत्तिर्न स्यात् ŚivārkaMaDī. i.177.9 (*on* i.1.4); पदार्थान्तरमनन्तर्भाव्य केवलान्वयांशान्तर्भावेण शक्तिग्रहस्य ... अनुपयुक्तत्वात् ŚaktiVā.31.15;अन्वयांशे शक्तिग्रहस्य शाब्दबोधेऽवश्यापेक्षणीयत्वात् ŚaktiVā.32.1; 201.20; यदि वान्विते शक्तिः परं त्वन्वयांशे सैवाज्ञाता पदार्थांशे च सैव ज्ञातोपयुज्यते VaiyāBhū.240.16 (*on* 64); 246.11 (*on* 65)

अन्वयांशशक्ति (anvayāṁśa-śakti) *f.* expressive power in the part or aspect of semantic relation संसर्गरूपवाक्यार्थावगमेऽपि तस्य शाब्दत्वसिद्धये वाक्यस्य शक्तिः कल्प्यते ..: सा चाज्ञातैव स्वरूपेण हेतुः अन्वितशक्तिवादिमते अन्वयांशशक्तिवत् BhāṭṭCin. i.61.27 (*on* i.1.4); तात्पर्यज्ञानरूपामेवोपस्थितिमादायान्वयांशशक्तिग्रहः VaiyāBhū. 241.7 (*on* 64)

अन्वयाकृतिसंपन्न (anvayākṛti-sampanna) *adj.* endowed with (noble) family and form अन्वयाकृतिसंपन्नं तस्माद्भृङ्गिरोविदम्। गोत्राङ्गिरसवासिष्ठं राजा कुर्यात्पुरोहितम् AVPari. 3(3).6.

अन्वयाख्यानपूर्वम् (anvayākhyānapūrvam) *adv.* as preceded by the telling or mentioning of family कलिङ्गसेना स्वपितुर्मातुश्च निकटं ययौ। तत्र नामान्वयाख्यानपूर्वं चैतामदर्शयत् KathāSaSāg. vi.3.32.

अन्वयागत (anvayāgata) *adj.* **A** come down through family-tradition देव पादानां (देवपादानां) वयमन्वयागता भृत्या आपत्स्वप्यनुगामिनः Tantrākhyā.9.24; PañcT. 1.38(1) (30.5); Pañcā. 10.27; सर्वथा विभावितं त्वयात्मीयमन्वयागतं मन्त्रित्वमनेनागसेन। नूनं पितापि त एवंलक्षण आसीत् Tantrākhyā. 44.20; PañcT. 1.148 (1) (149.12); Pañcā. 107. 20; स राजा मेघवर्णस्तान् प्रत्येकं प्रष्टुमारब्धः। तस्य चान्वयागताः पञ्च सचिवाः Tantrākhyā. 91.4; Pañcā. 175.6; तात, त्वमस्माकं चिरंतनो(ऽन्वयागतः) सचिवः PañcT. 3.4 (5) (278.5); तस्यान्वयागतमहाप्रतिहारिमुख्यस्संस्तंभिताखिलविरोधिनराधिपौजाः EI. iv. 316.4; **B** continued in family, hereditary तदेवं देव, वाक्कृतादस्माकं उलूकैः सह वैरम्। (v.l. तद्वत्स एवमस्माभिः सह वैरं कौशिकानामन्वयागतम्) PañcT. 3.56 (3) (312.3); वारणो मेघकान्तस्य शेषाणामन्वयागताः। ध्वजेषु चिह्नतां याताः भावाः PadmP. (Ra.) 54.59; **C** got by inheritance, i.e. inherited heirloom गृहीतविद्यः प्रतिग्रहजयक्रयनिर्वेशाधिगतैरर्थैरन्वयागतैरुभयैर्वा गार्हस्थ्यमधिगम्य नागरकवृत्तं वर्तेत KāmSū. 43.15 (1.4) (JayaMa. पितृपितामहागतैः); 'अन्वयागतं' पितृपैत्रामहादि ManuBh. i.405.27 (*on* 4.226); VīraMi. (Śrāddha.) 32.29; असकृत्प्रतिग्रहेण भवति स्वाम्यं दोषस्तु पुरुषस्य। तेनान्वयागतमितीदृशमशुद्धमेव ManuBh. ii.302.5 (*on* 9.209); (सप्त वित्तागमा धर्म्या दायो लाभः क्रयो जयः) दायोऽन्वयागतं धनम् ManuBh.ii. 363.7 (*on* 10.115); ii.429.8 (*on* 11.184); SmṛtiCan. ii.450.19; ManvaMu. 447.9 (*on* 10.115); जीमूतकेतुरित्यासीत् ...। विद्याधरेश्वरः ...। तस्यासीत्स्वगृहोद्याने कल्पवृक्षोऽन्वयागतः KathāSaSāg. xii.23.7; (अन्वयागतं धनं सप्तविधम्) अन्वयागतं दायप्राप्तम् Catur Cin. iii (1).527.3; VīraMi. (Śrāddha.) 33.9; विद्यया क्रयबन्धेन शौर्यभार्यान्वयागतम्। ... स्थावरं सप्तधा कृतम्। ... अन्वयागतं पित्रादिक्रमोपात्तम् VīraMi. (Vyavahāra.) 153.3.

अन्वयागतकुलदेवता (anvayāgata-kuladevatā) *f.* family goddess who has come down through tradition तमभिषेकमण्डपम् ... अन्वयागतकुलदेवतोपकण्ठपरिकल्पितसकलकुलधनायुधम् ... अहं संजग्मे YaśasCam.i.320.3.

अन्वयागतनिवास (anvayāgata-nivāsa) *m.* dwelling or accomodation come down by inheritance, i.e. inherited house रत्नप्रभः ... नीतिवाक्यमनुस्मृत्य मूलधनप्रदानेनान्वयागतनिवासनिवेदनेन च ... सुदत्तं साधुं समाश्वासयत् YaśasCam.ii.370.11.

अन्वयागतप्रजाप्रणय (anvayāgata-prajāpraṇaya) *adj.* wherein the affection for subjects has come down through tradition सचिवः यः खलु मया तत्रान्वयागतप्रजाप्रणये जनपदविषये सर्वर्द्धिसमृद्धोऽपि प्रतप्रश्रिताशयतया त्रिविधास्वपि स्त्रीषु महर्षिरिवासंजातस्मरशरशरव्यहृदयः YaśasCam. i.407.2.

अन्वयागतविद्य (anvayāgata-vidya) *adj.* having learning come down through tradition अन्वयागतविद्यानामन्वयागतसंपदाम्। विदुषां च प्रभूणां च हृदयं नावलिप्यते Subhāṣitaratnabhāṇḍāgāra 156.127.

अन्वयागतसंपद् (anvayāgata-sampad) *adj.* having wealth come down by inheritance अन्वयागतसंपदाम्। ... प्रभूणां च हृदयं नावलिप्यते Subhāṣitaratnabhāṇḍāgāra 156.127.

अन्वयाग्रहण (anvayāgrahaṇa) *n.* **1** non-perception of signification अपोहस्त्वप्रत्यक्षः केवलं शब्दलिङ्गावसेयः शब्दलिङ्गयोश्चान्वयाधीना प्रवृत्तिः न चान्वयग्रहणमसाधारणेन संभवति ... तेन चान्वयाग्रहणेऽपोहः कथमनुमीयेत NyāyRa. 584.20 (*on* 5(13). 71-72); **2** non-perception of invariable concomitance NyāyRa. 584.20 (*on* 5(13). 71-72)

अन्वयातिरिक्तत्व (anvayātirikta-tva) *n.* the state of being different from semantic relation कार्यं न समस्तपदसामर्थ्यप्रतियोगि अन्वयातिरिक्तत्वात् NyāyMa. 168.8.

अन्वयात्मकवाक्यार्थ (anvayātmaka-vākyārtha) *m.* sentence - meaning of the nature of semantic relation वेदार्थे व्यवहारस्योपायत्वमेकत्वाल्लोके वेदे च पदपदार्थयोः। नन्वेकत्वेऽप्यन्वयात्मकवाक्यार्थधीरहेतुः NayaVi. 264.7 (*on* i.1.24)

अन्वयादर्शन (anvayādarśana) *n.* **A** non-perception of semantic relation क्रियाकारकयोः ... श्रुतयोस्त्वपेक्षा सा च परस्परसंबन्धादपि निवर्तते इति नार्थान्तरान्वयप्रसङ्ग इति तन्नैवम् सत्यामप्यपेक्षायामन्वयादर्शनात् NyāyRaMā. 84.7; ननु संनिधियोगत्वे द्वे एव व्युत्पत्तावुपलक्षणं स्याताम्। किमाकाङ्क्षया। ... तयोस्ततोरप्याकाङ्क्षाविरहेणान्वयादर्शनात् TantrRaha. 30.20; **B** non-perception of syntactic relation गौरश्वः पुरुषो हस्तीत्याकाङ्क्षारहितेष्विह। अन्वयादर्शनात्तावदाकाङ्क्षा परिगृह्यते MānaMe. 99.4.

अन्वयादि (anvayādi) *adj.* **1A** family etc. ब्राह्मोद्वाहविधानेन तदभावेऽपरो विधिः। दातव्यैषा सदृक्षाय वयोविद्यान्वयादिभिः VedaVyāSm. 2.5; मुनिः। अन्वयविद्याभ्यां वृत्तेन च समुच्छ्रितः। त्रिशुक्ला नाम विप्रेन्द्राः पूज्यन्ते सवनादिषु। अन्वयादीनि त्रीणि शुक्लानि शुद्धानि येषां ते त्रिशुक्लाः Aparā. 285.3 (*on* 1.200); **1B** tradition (of morality) etc. सृष्टाद्यं घस्मरः पुत्रं तमभिव्याददात्सुधा। भिनत्ति सर्वमर्यादां नान्वयाद्यप्यपेक्षते BṛĀraUBhVā. i. 2.182; **2A** identity etc. (with individual self) यावत्त्वागमतः साक्षान्न वेत्त्यात्मानमद्वयम्। अन्वयाद्यात्मबोधार्थं तावत् तत् केन वार्यते BṛĀraUBhVā. ii.1.173; **2B** connection or relation etc. अस्ति चास्य प्रधानस्य प्रसिद्धस्यान्वयादिना। स्वार्थतादिनिषेधेन साधिता पुरुषार्थता ĪśvaSi. (U.) 2.19; **2C** semantic relation etc., cf. **अन्वयाद्यनुपपत्ति 2B**; **3A** positive or logical reasoning etc. अन्वयादिनिषेधाय सर्वमात्मेति वाक्यतः। मैत्रेयीत्यादिको ग्रन्थस्तस्मादारभ्यते परः BṛĀraUBhVā.ii.4.18; **3B** positive invariable concomitance etc. का चेयं नियतिः ... तस्मिन् सति भाव एव वा। ... न ... 'जातेरहेतुतापत्तेः ... अन्वयादेरयोगतः' TattvPradī. (Ci.) 322.15; **4** continuation etc., cf. **अन्वयाद्यनुविधान A**.

अन्वयादिक (anvayādi-ka) *adj.* family etc. चित्रलेखा तामेत्याश्वासयदातुराम्। मौत्सुक्यं व्रज गंधर्वि सिद्धस्तेऽद्य मनोरथः। एतस्यावगतं सर्वं देशनामान्वयादिकम् SkandP. iv.67.110; स वणिक्सुकुमारं तं दृष्ट्वा पृष्ट्वान्वयादिकम्। ज्ञात्वा कुलीनं सत्कृत्य स्वीचक्रे दैवयोगतः KathāSaSāg. xii.10.21.

अन्वयादिक्रिया (anvayādi-kriyā) *f.* process of connection or relation etc. अपुरुषतन्त्रत्वान्नात्मज्ञाने विधिर्भवेत्। अन्वयादिक्रिया त्वस्य तत्तन्त्रत्वाद् विधीयते BṛĀraUBhVā. ii.4.121.

अन्वयादिरूपसापेक्ष (anvayādirūpa-sāpekṣa) *adj.* depending upon forms or conditions like positive invariable concomitance etc. सामग्रीभेदः खल्वपि पक्षधर्मान्वयादिरूपसापेक्षमनुमानं व्याख्यातं शब्दे तु न तानि सन्ति रूपाणि NyāyMañ. i. 141.17.

अन्वयादिविभिन्न (anvayādi-vibhinna) *adj.* (used as noun) (one) distinct by race etc. अन्वयादिविभिन्नानां यथा सख्यमनीप्सितम्। मैषीर्विरोधमप्येवं सार्धं पुरुषवानरैः Bhaṭṭi. 9.132.

अन्वयादिव्यवहार (anvayādi-vyavahāra) *m.* verbal dealing with commonness etc. सामान्यमन्तरेणापि समानधर्ममूलान्वयादिव्यवहारोपपत्तेस्तत्र न सूत्रकारेण सामान्यग्रहणं कृतम् NyāyMañ. i.106.14.

अन्वयादिसाचिव्य (anvayādi-sācivya) *n.* help or assistance by existence etc. एक एव दण्डः कदाचिद्दण्डत्वेन भासते दण्डवति कदाचिदन्न(?न्व)यादिसाचिव्ये सति दण्डो घटकारणमिति ŚaṅkaVi. (Ā.) 258. 17.

अन्वयादिस्मरण (anvayādi-smaraṇa) *n.* recollection of concomitance etc. यद् वा अनुमानम्। न च तत् ... अन्वयादिस्मरणेन विना भवति NyāySu. (Ja.) 490 B. 8 (*on* iii.2.1)

अन्वयादिस्वरूप (anvayādi-svarūpa) *n.* nature of noble family etc. अन्वयादिस्वरूपमेतस्य स्वामिनैव पृच्छयमानमवगमिष्यामि UdaySuKa. 35.11.

अन्वयादिहेतु (anvayādi-hetu) *m.* cause or probans consisting of positive

invariable concomitance etc. न च प्रधानास्तित्वमपि प्रमाणवदन्वयादिहेतूनामसाधनत्वात् NyāyMañ. ii.63.5.

अन्वयाद्यनुपपत्ति (anvayādy-anupapatti) *f.* **1** untenability of continuation etc. अन्वयाद्यनुपपत्तेश्चेति चशब्देन हेतोरसिद्धिं समुच्चिनोति BrahmSūBh. (Śaṅ.) 351.16 (*on* ii.2.1); **2A** untenability of signification etc. लक्षणा नाम शक्यार्थे वाचकस्य पदस्य अन्वयाद्यनुपपत्त्या तत्संबन्धिपदार्थान्तरज्ञानहेतुः ... शब्दवृत्तिरित्युच्यते LalitāTriBh. 282.12 (*on* 15); **2B** untenability of semantic relation लाक्षणिकेष्वपि शक्यार्थमादायैव पदस्य साधुत्वं, पदान्तरसंबन्धेऽन्वयाद्यनुपपत्त्या शक्यतावच्छेदकारोपेणैव लक्ष्यार्थबोधात् VaiyāSiMañ. 80.4; 116.6.

अन्वयाद्यनुभव (anvayādy-anubhava) *m.* experience of positive invariable concomitance etc. न चास्मिन् जन्मन्यन्वयाद्यनुभवोऽस्ति। जातमात्राणामुदाहृतत्वात् NyāySu. (Ja.) 490B.8 (*on* iii.2.1)

अन्वयाद्यनुविधान (anvayādy-anuvidhāna) *n.* **A** conformity with continuation etc. अन्वयाद्यनुविधानप्रतीतितौल्येऽपि जाग्रद्गजाद्यनुभव एव चक्षुरादिजन्यः SiddhāLeSaṁ.304.4; **B** conformity with semantic relation etc. प्रकर्षादिप्रतीतौ तदन्वयाद्यनुविधानं च द्योतकत्वेनान्यथासिद्धमेव VaiyāBhū. 209.7 (*on* 43)

अन्वयाद्यपेक्षत्व (anvayādyapekṣa-tva) *n.* the state of being dependent on existence etc. एक एव दण्डः कदाचिद्दण्डत्वेन भासते ... दण्डो घटकारणमिति तत्र दण्ड इति प्रतीतेः, न प्रतियोगिध्वंसापेक्षत्वम्, अन्वयाद्यपेक्षत्वं वा दृष्टानुसारित्वात् कल्पनायाः ŚaṅkaVi. (Ā.) 258.19.

अन्वयाद्यभाव (anvayādy-abhāva) *m.* absence of positive concomitance etc. पूर्वबुद्ध्यनुभूतेऽर्थे उत्तरबुद्धेः कार्यकारणाभावात् स्मरणमपास्तम्। ... अन्वयाद्यभावान्न साधनत्वम् NyāySā. 36.17.

अन्वयाद्यवधारण (anvayādy-avadhāraṇa) *n.* ascertainment of positive invariable concomitance etc. महावाक्यार्थबोधे अवान्तरवाक्यार्थबोधो हेतुः तथैवान्वयाद्यवधारणात् VedāntPari. 213.3.

अन्वयाद्यवलोकन (anvayādy-avalokana) *n.* observation of positive semantic relation etc. वाक्यार्थप्रतिपत्तौ हि पदार्थ (v.l. °र्थो) ज्ञानमेव च। प्रतिबन्धो यतस्तस्मादन्वयाद्यवलोकनम् TaiUBhāVā. 189.6 (2)

अन्वयाद्यविलोचन (anvayādy-avilocana) *n.* non-observation of semantic relation etc. वाक्यार्थप्रतिपत्तौ हि पदार्थज्ञानमेव च। प्रतिबन्धो यतस्तस्मादन्वयाद्यलोकनम् (v.l. °न्वयाद्यविलोचनम्) TaiUBhāVā. 189.6 (2)

अन्वयाद्यसंभव (anvayādy-asambhava) *m.* impossibility of invariable concomitance etc. कर्पासरक्तताद्दृष्टान्तोऽस्तीति चेत् तदसाधीयः। साधनदूषणयोरसंभवात्। तथा हि अन्वयाद्यसंभवान्न साधनम् SyādvāMañ. 18 (73)

अन्वयाधिकरण (anvayādhikaraṇa) *n.* name of a section (BrahmSū. i.1.4) (*lit.* chapter dealing with the topic of connection) सर्वत्र स्पर्शसंकरावभासः, न तत्त्वतः तथान्वयव्यतिरेकात्। ... त्वचा रत्नलोकाद्यग्रहणम्। तदुक्तमन्वयाधिकरणे भेदाभेदविरोधनिदर्शने विवरणकारैः NyāySiA. 251.4.

अन्वयाधिगत (anvayādhigata) *adj.* got by inheritance (अकृच्छ्राधिगतवित्तः) अन्वयाधिगतं निधिलाभात् वावाप्तं धनं येन। अन्यथा कृच्छ्रप्रदः स्यात् JayaMa. 308.6 (*on* 6.1)

अन्वयाधिप (anvayādhipa) *m.* master, i.e. founder of the family प्रभोर्बहुमतस्तस्य प्रथते कृष्णपंडितः। ... यजुर्वेदादिषु ख्यातिं यस्याप्तस्यान्वयाधिपः। वसिष्ठाद्यैर्भरद्वाजो वर्ण्यते वंशकर्तृभिः EI. xiv.73.49.

अन्वयाधीन (anvayādhīna) *adj.* [*f.* –ā] **1** dependent on positive invariable concomitance न चान्वयस्यानुमानाङ्गत्वे शाब्दे युक्तिर्वक्ष्यते। अत्रैव ज्ञातसंबन्धपदेन तस्योक्तत्वात्। अत एवान्वयाधीनत्वमनुमानस्य च स्थितमिति वक्ष्यति Kāśi. iii.79.22 (*on* 5(4).133); **2** dependent on signification अपोहस्त्वप्रत्यक्षः, केवलं शब्दलिङ्गावसेयः शब्दलिङ्गयोश्चान्वयाधीना प्रवृत्तिः NyāyRa. 584.18 (*on* 5(13).71-72)

अन्वयाधीनजन्मत्व (anvayādhīnajanma-tva) *n.* the state of having origin dependent on positive invariable concomitance अन्वयाधीनजन्मत्वमनुमानस्य च स्थितम् ŚlokaVār. 5(5).93 (429.4); अनुमानस्यान्वयाधीनजन्मत्वात् Kāśi. iii.201.6 (*on* 5(8).18); अन्वयावगतिपूर्विकैव तथोपपत्त्यवगतिः तथा सति चार्थापत्तिरनुमानमेवान्वयाधीनजन्मत्वात् NyāyKu. 223.14.

अन्वयाधीनात्मलाभ (anvayādhīnātmalābha) *adj.* having obtainment of one's own nature dependent upon positive invariable concomitance अन्वयाधीनात्मलाभमनुमानज्ञानम्, न च भूतलभावस्य सर्वैरभावैस्संबन्धो ज्ञायते Kāśi. iii. 205.20 (*on* 5(8).31)

अन्वयानङ्गीकार (anvayānaṅgīkāra) *m.* non-acceptance of semantic relation न चैवं विशिष्टविधिवेलायां खनित्रादेरन्वयानङ्गीकारात् न मत्वर्थलक्षणापत्तिः MīmāKau. i.165.2 (*on* i.4.2)

अन्वयाननुभावकत्व (anvayānanubhāvaka-tva) *n.* the state of not conveying semantic relation येन पदेन विना यत्पदस्यान्वयाननुभावकत्वं तेन पदेन सह तस्याकाङ्क्षा SiddhāMu.52.12 (*on* 84); अखण्डार्थबोधे स्वरूपात्मकाभेदस्य ... परमते स्वरूपे तस्य तत्संसर्गावगाहिबोधस्वीकारेण तस्य ... स्वरूपे स्वरूपस्यान्वयाननुभावकत्वादिरूपाकाङ्क्षादि बोध्यम् LaCandr. 690.36.

अन्वयानपेक्ष (anvayānapekṣa) *adj.* not dependent on positive invariable concomitance यस्य ह्यन्वयनिबन्धनैव प्रत्यायनशक्तिः तदेव लिङ्गं शब्दस्त्वन्वयानपेक्षः स्वरसादेव शक्तो लिङ्गविलक्षणत्वान्नानुमानाय कल्पते NyāyRa.430.9 (*on* 5(5).95)

अन्वयानभिधायिन् (anvayānabhidhāyin) *adj.* not conveying semantic relation अन्वयशब्देन तज्ज्ञानमुपलक्ष्यते। ... अन्वयानभिधायिभिरपि पदैर्यद्यन्वयं प्रतिपद्यते। तदा गवादिपदैः अश्वादिकमपि प्रतिपद्येत NyāySu. (Ja.) 522B.5 (*on* iii.2.15)

अन्वयानर्ह (anvayānarha) *adj.* **1A** not fit for syntactic relation or construing परे तु डतरादिभ्य इति विरुद्धविभक्तिपञ्चम्यन्तत्वादङ्गस्येत्यनेनान्वयानर्हमिति डतरादिभ्यो विहितयोः स्वमोरङ्गसंज्ञानिमित्तयोरित्यर्थः LaŚabdeŚe. i.285.8; **1B** not fit for semantic relation, cf. **अन्वयानर्हता**; **2** not fit for relation of similarity यत्रैकस्यैवार्थस्यानन्वितमन्वयानर्हमुपमानत्वमुपमेयत्वं च कल्प्यते यत्तत्रासावनन्वयोऽलंकार उदाहृतः AlaṅkāMañ. 11.9.

अन्वयानर्हता (anvayānarha-tā) *f.* the state of not being fit for semantic relation परमात्मलिङ्गानां भूताकाशेऽन्वयानर्हता आकाशशब्दस्य यौगिकार्थे ग्राह्ये सति ... मुक्तात्मपरमात्मविषयत्वेन संशयोत्थानं युक्तम् ŚrutaPra. ii.89.25 (*on* i.3.42)

अन्वयानर्हत्व (anvayānarha-tva) *n.* the state of not being fit for semantic relation आकाशश्रुत्या भूताकाशपरत्वमाशङ्क्य सर्वभूतकारणत्वज्यायस्त्वपरायणत्वादीनां भूताकाशेऽन्वयानर्हत्वाद् आकाशशब्दाभ्यासे सत्यपि तद्बाधेन परमात्मपरत्वं निर्णीतम् ŚrutaPra. ii.89.14 (*on* i.3.42); आकाङ्क्षाविरहेणानिर्धारितोभयरूपभावनामात्रस्य गुणफलाभ्यामन्वयानर्हत्वात् MayūMāli. 71.2 (*on* i.4.6)

अन्वयानवगम (anvayānavagama) *m.* non-perception of semantic relation प्रतिज्ञावाक्ये धर्म्युपसर्जनत्वेन धर्मनिर्देशः तथापि स न दोषाय ...। अवश्यंभावि च पुनरुच्चारणम्, अन्यथान्वयानवगमात् TātpaṬ.(U.)314.14 (*on* 5(4).38)

अन्वयानिश्चय (anvayāniścaya) *m.* non-ascertainment of semantic relation निश्चयशब्देन ज्ञानमेवाभिधीयते। अन्वयानिश्चये तेन ज्ञानमेवास्ति नान्वये PrakaPañ. 35.4.

अन्वयानुगम (anvayānugama) *m.* **1** knowledge of positive invariable concomitance किमिदानीमनुमानेऽपि प्रत्यक्षानुमानसमाहारजो विशिष्टबोधः। न। अनुमानस्यान्वयाधीनजन्मत्वात्। विशिष्टैनैव चान्वयानुगमात् Kāśi. iii. 201.6 (*on* 5(8).18); **2** knowledge of immanence सत्त्वरजस्तमोभिः ... सर्वासाम् ... भावव्यक्तीनामन्वयानुगमा दृश्यन्ते RājMār. 71.5.

अन्वयानुगमन (anvayānugamana)) *n.* ascertainment of positive invariable concomitance कार्यदर्शनात् विवेकावसायेऽपि साध्यसिद्ध्युत्तरकालभावी पक्षधर्मतावसायोऽन्वयानुगमनं च व्यर्थम् HetuBiṬ. 56.7.

अन्वयानुपपत्ति (anvayānupapatti) *f.* **A** untenability of semantic relation 'जातीनामन्वयानुपपत्त्या व्यक्तिरवसीयत' इति चेन्न परस्पराश्रयप्रसङ्गात् NyāyKuA. i.115.1; सामर्थ्यमात्रेणाप्यशाब्दस्यान्वयानुपपत्तेर्लिङ्गबलाच्छ्रुतिकल्पनामाह VedāntKa. 421.23 (*on* iii.3.25); यत्र प्रयुक्तस्य शब्दस्यार्थाविवक्षायामन्वयानुपपत्त्यानर्थक्यम्, तत्रोद्देश्यविशेषणविवक्षा तत्र तत्राङ्गीकृता ŚrutaPra. iB.103.23 (*on* i.1.2); तात्पर्यग्रहः तथापि मुख्येऽन्वयानुपपत्तिरेव लक्ष्ये लक्षणाबीजम् TattvCin. iv(2).691.5; सोऽयं देवदत्त इत्यत्र तद्देशकालवैशिष्ट्यैतद्देशकालवैशिष्ट्ययोर्युगपदन्वयानुपपत्त्या देशकालादिविशेषणत्यागेन देवदत्तपिण्डमात्रमेव लक्षणया बोध्यते VedāntRaMañ. 1.4 (*on* 62.16); आत्मशब्दः शरीरावयवपर उपचारात् अन्वयानुपपत्तिरेवोपचारबीजम् Upask. 224.4 (*on* v.1.6); सर्वस्यापि वाक्यस्यावाच्ये ब्रह्मणि लक्षणाया एवेष्टत्वेन ... अन्वयानुपपत्तेः .... लक्षणाबीजस्य विध्यविधिसाधारण्याद्य Nyāyāmṛ. 115A.5; AdvaiSi. 376.5; Nyāyāmṛ. 463A.7; 'यष्टीः प्रवेशय' इत्यत्र लक्षणा न स्यात् यष्टिषु प्रवेशान्वयस्यानुपपत्तेरभावात् SiddhāMu. 49.7 (*on* 82); अप्रमाणं धर्माधर्मयोरर्थवादाः ... लक्षणादिकं हि तात्पर्यानुपपत्त्या वा स्यात्। अन्वयानुपपत्त्या वा MīmāKau. iii (1).3.3 (*on* i.2.1); न चैवकारार्थस्यान्ययोगव्यावृत्तिरूपस्येतरपदार्थेष्वन्वयानुपपत्तिः BhāṭṭDī. iii.285.17 (*on* x.4.12); विशिष्टविधौ च मत्वर्थलक्षणा ... प्रत्ययवाच्यफलभावनायाः समानपदोपात्तेन यागेन ... भिन्नपदोपात्तस्य

सोमस्य करणत्वेनान्वयानुपपत्तिश्च स्यात् MīmāNyāPra. 195.25; 196.15; ब्रह्मपदवाच्यस्य ... अहंपदवाच्यस्य ... च ऐक्यबोधे उक्तविशेषणयोरपि ऐक्यमवश्यं बोध्यमित्यन्वयानुपपत्त्या लक्षणया शुद्धयोरैक्यबोधः GuruCandr. i.312.6; सोमपदे ... वाक्यार्थधीः स्वीक्रियते ... प्रथमं भावनायां यागस्य ... करणत्वेनान्वयानुपपत्तेः LaCandr. 377.30; लक्षणाबीजं तु तात्पर्यानुपपत्तिरेव न तु अन्वयानुपपत्तिः। काकेभ्यो दधि रक्ष्यतामित्यत्रान्वयानुपपत्तेरभावात् VedāntPari. 208.1; न च ... लाक्षणिकस्य नानुभावकत्वसंभवः ... इति वाच्यम् ... लाक्षणिकस्याननुभावकत्वे ... अन्वयानुपपत्तेः ŚaktiVā.24.13; 'रामार्जुनगतिस्तयो' रित्यत्रार्थान्तरविषयत्वेऽप्यन्वयानुपपत्तेरभावान्महति वैलक्षण्ये शब्दान्तरसंनिध्युदाहरणत्वायोगात् RasGaṅ. 151.16; अन्वयानुपपत्तिरपि लक्षणाबीजम् RasGaṅ. 545.10; व्रीहित्वजातेः ... अन्वयितावच्छेदकरूपेणानुपस्थितेस्तत्र पदार्थान्तरस्यान्वयानुपपत्तेरिति मन्यते VyutpaVā. 14.3; 157.3; (रचनानुपपत्तेश्च नानुमानम्) चशब्देनान्वयानुपपत्तिः समुच्चिता। न हि बाह्या घटादयः सुखादिरूपतयान्विताः GoviBh. 115.6 (*on* ii.2.1); अन्वयानुपपत्तेस्तात्पर्यज्ञाने एवोपयोगः सर्वेषां नानार्थत्वाच्च तदावश्यकत्वात् VaiyāBhū.194.18 (*on* 36); तस्य ... रमणीयादिपदेन च बोधने एकस्य निराकाङ्क्षत्वादन्वयानुपपत्तिः AlaṅkāKau. (Vi.) 67.6; 88.2; **B** untenability of signification (between word and meaning) पङ्कजादिपदे .. श्रोतुरन्वयानुपपत्तिं विना मण्डूकादिबोधाभावस्यानुभाविकत्वादतिप्रसङ्गनिराकरणोपायाङ्गीकरणमिति वैषम्यम् MīmāKau. i 243.13 (*on* i.4.12); **C** untenability of syntactic relation (between two words) एता इति पदेनेष्टकानां परामर्शे ... आवश्यकेन ऋचां परामर्शेन तासामाहुतिपदसामानाधिकरण्येनान्वयानुपपत्तेरैवैताभिरिति विपरिणामावश्यंभावादिन्द्राय(?न्द्रादय) एव देवताः BhāṭṭCan. 61.7 (*on* xiv.4.4)

अन्वयानुपपत्तिधी (anvayānupapatti-dhī) *f.* knowledge of untenability of semantic relation अर्थवादेषु प्राशस्त्ये ... तात्पर्यानुपपत्तिधीर्हेतुरस्तु, लाघवात्, न तु शक्तिलभ्यार्थानामन्वयानुपपत्तिधीः LaCandr. 701.35.

अन्वयानुपपत्तिपरिहार (anvayānupapatti-parihāra)) *m.* removal of untenability of semantic relation 'गङ्गायां घोषः' इत्यादौ घोषादिपदे एव मकरादिलक्षणापत्तिः, तावताप्यन्वयानुपपत्तिपरिहारात् VaiyāSiMañ. 116.12.

अन्वयानुपपत्तिपूर्विका (anvayānupapatti-pūrvikā) *adj.* (*f.*) preceded by untenability of semantic relation अन्वयानुपपत्तिपूर्विका लक्षणा पदे एव LaŚabdeŚe.i.422.1.

अन्वयानुपपत्तिरूप (anvayānupapatti-rūpa) *adj.* of the form of untenability of semantic relation सत्यादिपदानां लक्षणा च न स्यात् ... शक्यसंबन्धो लक्षणेति पक्षेऽन्वयानुपपत्तिरूपलक्षणाबीजाभावात् Nyāyāmṛ.451A.9; वाक्यस्थपदस्यैव लक्षकत्वादनेकपदोपादानमिति निरस्तम्। अन्वयानुपपत्तिरूपलक्षणाबीजार्थमेव वाक्यस्थत्वस्यापेक्षणात् Nyāyāmṛ. 485 B.7; प्रकृष्टप्रकाशस्य द्रव्यस्य गुणस्य वा चन्द्रे अन्वयोपपत्तेः अन्वयानुपपत्तिरूपलक्षणाबीजाभावादिति – चेन्न AdvaiSi. 679.12; पादाम्बुजं भवतु ते विजयाय मञ्जुमञ्जीरशिञ्जितमनोहरमम्बिकायाः।... तत्र च मञ्जीरादिविशेषणानामन्वयानुपपत्तिरूपबाधकसत्त्वादुपमैव AlaṅkāKau. (Vi.) 413.2.

अन्वयानुपपत्तिविरह (anvayānupapatti-viraha) *m.* absence of untenability of semantic relation गोसदृशो गवय इति वाक्येऽन्वयानुपपत्तिविरहात्कथं लक्षणा Upask. 404.10 (*on* ix.2.5)

अन्वयानुपपत्तिव्याप्यत्व (anvayānupapattivyāpya-tva) *n.* [Inst.] as being pervaded by untenability of semantic relation अन्वयानुपपत्तिव्याप्यत्वेन वानुगमेऽन्वयानुपपत्तिरेव लक्षणाबीजम् TattvCin. iv (2). 694.5.

अन्वयानुपपत्त्यभाव (anvayānupapatty-abhāva) *m.* absence of untenability of semantic relation द्वितीयसूत्रगतं चोदनापदं मानान्तरप्राप्तिबाधरहितार्थकवाक्यपरं स्यादिति चेन्नैवम्। ... धर्मस्य वेदार्थत्वेन तद्विचारे वेदाध्ययनानन्तर्यतदर्थविवक्षाहेत्वोरन्वयानुपपत्त्यभावात् ŚivārkaMaDī. i.19.18 (*on* i.1.1); न च ... लक्षणाध्याहारादिना तत्प्रतिपादनम्। यथाश्रुतार्थप्रतिपादनेनैव उपपत्तौ अन्वयानुपपत्त्यभावेन तदसंभवात् BhāṭṭDī. i.20.14 (*on* i.2.1); अन्वयानुपपत्त्यभावान्न लक्षणेत्यर्थः। ननु अन्वयानुपपत्त्यभावेऽपि तात्पर्याल्लक्षणा स्यात् MayūMāli. 6.19 (*on* i.2.1)

अन्वयानुपपत्त्यादि (anvayānupapattyādi) *adj.* untenability of semantic relation etc. तत्संभवेऽर्थान्तरं न गृह्यते मुख्यार्थे अन्वयानुपपत्त्यादिमूलकलक्षणाकल्पने गौरवात् LaCandr. 763.41.

अन्वयानुपलब्धि (anvayānupalabdhi) *f.* non - obtainment of positive invariable concomitance पृथगननुभूयमानोऽपि बाह्योऽर्थः साकारज्ञानावभासान्यथानुपपत्त्यानुमीयते ...। तदिदमनुपपन्नम्, अन्वयानुपलब्धेः NyāyMañ. ii.105.25.

अन्वयानुभव (anvayānubhava) *m.* experience or cognition of semantic relation न च लाक्षणिकानामननुभावकत्वादन्वयानुभवः कथमिति वाच्यम् TattvCin. iv (2). 542.3; गङ्गायां घोष इत्यादौ तु यत्किञ्चिच्छक्तपदमादायान्वयानुभव इति संप्रदायः BhāṭṭCin. i.56.5 (*on* i.1.4); AdvaiSi. 704.6.

अन्वयानुभवकरण (anvayānubhava-karaṇa) *n.* distinct means or extraordinary cause of cognition of semantic relation काव्यस्थले च पदार्थज्ञानव्यापारकं उत्प्रेक्षादिसहकृतं मन एवान्वयानुभवकरणम् TattvCin. iv (2). 551.3.

अन्वयानुभवजनकत्व (anvayānubhavajanaka-tva) *n.* the state of being the producer of cognition of semantic relation यस्य पदस्य येन पदेन विनान्वयानुभवजनकत्वं नास्ति तस्य पदस्य तेन पदेन समभिव्याहार आकाङ्क्षा TarkKau. 16.24; कारकपदस्य क्रियापदेन विना घटकर्मकमित्यन्वयानुभवजनकत्वाभावात्कारकपदस्य क्रियापदेन सहाकाङ्क्षा TarkKau. 17.1.

अन्वयानुभवजनन (anvayānubhava-janana) *n.* production of congnition of semantic relation पदानामन्वयानुभवजननसामर्थ्यमेव शक्तिरित्युच्यते, एकैकपदार्थोपस्थितिस्तु स्मृतिरूपा न शक्तिसाध्या AdvaiSi.702.10; अन्वयानुभवजननसामर्थ्यरूपस्य च मूलसंबन्धस्य विद्यमानत्वात् ... वाक्येनान्वयानुभवजनने आकाङ्क्षायोग्यतासत्तिज्ञानं सहकारि BhāṭṭCin. i.50.1 (*on* i.1.4)

अन्वयानुभवसंभव (anvayānubhava-sambhava) *m.* possibility of cognition of semantic relation पदार्थशक्तत्वेन ज्ञातादेवान्वयानुभवसंभवान्न व्यक्त्यन्वययोः शक्तिः TattvCin. iv (2).699.6.

अन्वयानुभवाभाव (anvayānubhavābhāva) *m.* absence of the cognition of semantic relation न च ... शाब्दबोध इति व्यवहारोच्छेदापत्तिरिति वाच्यम्। अन्वयानुभवाभावे तत्पदव्यतिरेकप्रयुक्तत्वभ्रमसंभवात् BhāṭṭCin. i 50.28 (*on* i.1.4)

अन्वयानुभवाभ्युपगम (anvayānubhavābhyupagama) *m.* admission of the cognition of semantic relation सत्यादिपदानां सर्वेषामपि लाक्षणिकत्वे कथमन्वयानुभवोपपत्तिरिति चेत्, नैष दोषः, शक्यस्यैवान्वयानुभवाभ्युपगमात् AdvaiSi. 704.6.

अन्वयानुभावक (anvayānubhāvaka) *adj.* **A** conveying semantic relation सर्वपदलाक्षणिकत्वेऽपि न वेदान्तवाक्यानामन्वयानुभावकत्वानुपपत्तिः AdvaiSi.702.9; न चार्थाध्याहारवादिनाम् ... वर्तमानत्वादेर्बोध इष्ट एवेति वाच्यम्। ... तत्रान्वयानुभावकसाकाङ्क्षपदसत्त्वात् VyutpaVā. 197.2; **B** causing the knowledge of semantic relation पदार्थानामन्वयानुभावकत्वात् AdvaiSi. 702.80.

अन्वयानुविधान (anvayānuvidhāna) *n.* **1** conformity with positive invariable concomitance अन्वयानुविधानं च सामान्येषु न विद्यते। सदासत्त्वान्न नित्यानां व्यतिरेकस्तु संभवी TattvSaṁ. 777; तस्यान्वयानुविधानादेरनुमेयहेतुत्वे व्योमादावनुपपत्तेस्तदन्यत्वसिद्धिरिति चेन्न। अन्योऽन्याश्रयापत्तेः KhaṇḍanKhā. 1221.16; **2** prescription of application (of performance) व्यतिरेकानुविधानस्य सर्वत्र प्रापकप्रमाणाभावादेव सिद्धेरन्वयानुविधान एव विधेस्तात्पर्यम् BhāṭṭDī. i. 169.17 (*on* ii.4.1)

अन्वयानुषङ्ग (anvayānuṣaṅga) *n.* association with (inclusion of) presence, i.e. positive thing यस्यापि नाभावरूपो व्यतिरेकः तस्य भावरूपव्यवच्छेदे न भावसिद्धिः स्यादिति नान्वयानुषङ्गः तथानैरात्म्येऽपि न भावसिद्धिः स्यात् PramāVāSvopVṛ. 104.2.

अन्वयानुसारिन् (anvayānusārin) *adj.* following or conforming to syntactic relation or construing अन्वयानुसारी हि शास्त्रार्थवसायः ManuBh. i.94.17 (*on* 2.37)

अन्वयान्तर (anvayāntara) *n.* **A** another semantic relation अन्विताः प्रतिपन्ना अन्वयमपि प्रतीतं संपादयन्ति ... वाक्यान्तरे चान्वयान्तरस्यैव प्रतिपन्नत्वात्, तत्परतैव वाक्यस्य PrakaPañ. 412.3; **B** another syntactic relation or construing वाक्योक्तोपमायामिवकारस्य ... अन्वयान्तरमभ्युपगम्य ... उत्प्रेक्षासमासोक्त्योरङ्गता निर्वाह्या Kuval. 171 (248)

अन्वयान्तरबोध (anvayāntara - bodha) *m.* cognition of another semantic relation जनितान्वयबोधात् नान्वयान्तरबोधः TattvCin. iv (1).243.1.

अन्वयान्तरशालिता (anvayāntaraśāli-tā) *f.* the state of having another semantic relation न च ... अर्थानां वाक्यार्थे संबन्धानर्हत्वम्, न च तल्लक्षिताया अन्वितावस्थाया अन्वयान्तरशालिता TattvBi.156.10; न च पदार्थैर्लक्षितायाः पदार्थानामन्वितावस्थायाः पुनरन्वयान्तरशालिता ... इति चेन्नैवम् TattvPradī. (Ci.) 152.3.

अन्वयान्तराभाव (anvayāntarābhāva) *m.* absence of another semantic relation नाप्यन्वितस्य लक्ष्यस्यात्यभिधेयेन संबन्धोऽन्वितस्यान्वयान्तराभावात् तत इह न लक्षणा VedāntKa. 82.8 (*on* i.1.4)

अन्वयान्तराभिधान (anvayāntarābhidhāna) *n.* denotation of another semantic relation यद्यदाकाङ्क्षितं योग्यं संनिधानं प्रचक्षते। तेन तेनान्वितः स्वार्थः

पदैरेवावगम्यते। न चैवमन्वयान्तराभिधानं न स्यात् विरम्य व्यापाराभावादिति वाच्यम् TattvCin. iv (1).296.3.

अन्वयान्तरासंभव (anvayāntarāsambhava) *m.* impossibility of another semantic relation न श्रौतस्यार्थस्यान्वयायोग्यत्वं, नाप्यन्वितावस्थस्यानयनसंबन्धार्हता। अन्विताथस्यान्वयान्तरासंभवात् PrakaPañ. 399.6.

अन्वयान्वितशक्तिद्वय (anvayānvita-śaktidvaya) *n.* pair of denotations in semantic relation and semantically related अन्विताभिधायित्वे हि पदानामवश्यमेव ... अन्वयोऽभिधातव्यः। ... ततश्चान्वयान्वितशक्तिद्वयकल्पनाददृष्टकल्पना गुरुतरा स्यात् NyāyRaMā. 81.24.

अन्वयापत्ति (anvayāpatti) *f.* **A** undesired contingency of syntactic relation ऋद्धस्येति षष्ठ्यन्तस्यापि राजपुरुष इति पदोपात्ते राज्ञि अन्वयापत्तेः MīmāKau. ii.2.17 (*on* ii.3.1); **B** undesired contingency of semantic relation घटपदसमवायिकारणीभूताकाशोपस्थितौ तस्यापि स्मरणकर्मत्वेन अन्वयापत्तिः MīmāKau. iii (2).135.20 (*on* ii.1.50); न चैवमुद्यदादित्यस्य पदार्थैकदेशे ईक्षणे अन्वयापत्तिः BhaṭṭDī. ii.87.21 (*on* iv.1.3); न ह्यत्र प्रतिरूपो जीवोऽणुत्वेन तदङ्गीकृतो मत्स्यादिरूपोपासक इत्युच्यते, बहिष्ट्वस्य सर्वभूतान्तरात्मत्वस्यैकत्वस्य दुःखालेपस्य चान्वयापत्तेः GuruCandr. ii.304.12; सादृश्यस्य विधेयतया प्रतीतिरनुभवसिद्धा न सिध्येत्। ... 'वनं गज इव गृहं देवदत्तो गच्छति' इत्यादौ वनादेरन्वयापत्तेः AlaṅkāKau. (Vi.) 91.8.

अन्वयापरनामन् (anvayāparanāman) *adj.* having *anvaya* as second name इदं हि लिङ्गस्यानुमायामङ्गत्वम् यदन्वयव्यतिरेकौ ... अतो यथा व्यतिरेकोऽङ्गत्वम् एवमन्वयापरनामा युक्तिरपि Kāśi. iii.79.13 (*on* 5 (4).132)

अन्वयापायहेतु (anvayāpāya-hetu) *m.* cause of ruin or destruction of family कथमयं वैधेयो ममान्वयापायहेतुः ... प्रवाश(स?)यितव्यः YaśasCam. ii.342.16.

अन्वयाप्रतिपत्ति (anvayāpratipatti) *f.* non - congnition of semantic relation जैमिनिनापि यत्र पदसमूहे विभज्यमाने नैराकाङ्क्ष्येणान्वयाप्रतिपत्तिः तदेकं वाक्यमिति सूत्रितम् PrakaVi. 298.26.

अन्वयाप्रतिपत्तितस् (anvayāpratipatti-tas) *adv.* due to the non - cognition of semantic relation विनाभिधेयस्मरणमन्वयाप्रतिपत्तितः। तत्तत्पदार्थस्मृतयस्तेषामन्वयबोधिकाः TattvPradī. (Ci.) 149.6.

अन्वयाप्रतियोगित्व (anvayāpratiyogi-tva) *n.* the state of not being adjunct of semantic relation न चाधिष्ठाने अपूर्वमात्रे साधनत्वं, तस्य पदार्थैकदेशत्वेनान्वयाप्रतियोगित्वात् TattvCin. iv (2).390.4.

अन्वयाप्रतिसंधान (anvayāpratisandhāna) *n.* non-recollection of positive invariable concomitance अन्वयितुल्यतया व्यतिरेकिणोऽपि सामर्थ्यादन्वयाप्रतिसंधानदशायां व्यतिरेक्युपन्यासस्यापर्यनुयोज्यत्वात् तदुक्तम् TattvCin. ii (1).618.2.

अन्वयाप्रतीति (anvayāpratīti) *f.* non - cognition of semantic relation अन्वयवान् ...। सोऽन्वयाप्रतीतौ न प्रतीत एव स्यात्, किं तु स्वरूपमात्रमेव PrakaPañ. 410.22.

अन्वयाप्रयोजकत्व (anvayāprayojaka-tva) *n.* the state of not being conducive to semantic relation न चैवमव्यवधानस्यान्वयाप्रयोजकत्वे समानपदप्रत्यासत्त्या यागस्यैव करणत्वोक्तिर्विरुध्येतेति वाच्यम् MīmāKau. iii (2).131.23 (*on* ii.1.49)

अन्वयाप्रसिद्धि (anvayāprasiddhi) *f.* non-establishment of positive invariable concomitance स्वरूपतस्तावदुदुम्बरेऽन्नत्वं पक्षधर्मेणाप्रसिद्धम् अन्वयाप्रसिद्धेश्च हेतुत्वाप्रसिद्धिः TantrVā. 39,15 (*on* i.2.21); NyāySu. (So.) 75.22 (*on* i.2.21)

अन्वयाबोध (anvayābodha) *m.* non-cognition of semantic relation अग्निः करणत्वं ओदनः कर्मता पाकः कृतिः इष्टसाधनता इत्यादिपदेभ्यः अग्निनौदनं पचेतेत्यत्रेव अन्वयाबोधात् Tattv Cin. iv (1).233.5; iv (1).274.2; iv (2).378.2; तार्किकाणां मतेऽपि ...। व्यक्तिविशेषणत्वेन शक्त्योपस्थितस्य व्यक्तिनैरपेक्ष्येणान्वयाबोधात् LaCandr. 693.40; भेदान्वयबोधश्च प्रातिपदिकार्थधात्वर्थयोः प्रत्ययार्थेन ... सममेव जायते न त्वन्येन। ... पाकांशे वा तण्डुलचैत्रादेरन्वयाबोधात्। VyutpaVā. 59.2; 'चन्द्रसादृश्यं मुखवृत्ति' इत्यत्रापि न व्यभिचारः। अत्र प्रकारतासंबन्धेन सादृश्यस्यान्वयाबोधात् AlaṅkāKau. (Vi.) 84.8.

अन्वयाबोधकत्व (anvayābodhaka-tva) *n.* the state of not producing cognition of semantic relation न च तादृग् भ्रान्तिविरहः ... आपाद्यः, ... न हि ... अत्र पदार्थानुपस्थापकत्वम्, न वा ... अन्वयाबोधकत्वम् AdvaiSi. 632.13; उद्देश्यविधेययोरन्वयाबोधकत्वेऽपि ब्रह्मणीत्यनेन ब्रह्मनिरूपितत्वरूपस्योद्देश्यस्य ... समर्पणेन ब्रह्मनिरूपिताधेयत्वे तत्तद्देशाद्यवच्छिन्नत्वलाभात् LaCandr. 12.2.

अन्वयाबोधन (anvayābodhana) *n.* absence of producing cognition of semantic relation नवीनास्तु ... असमुदितानां सत्यादिपदानां लक्षकत्वान्न वैयर्थ्यम् ... इत्याहुः। तन्न। ... सत्यज्ञानयोरन्योन्यमन्वयाबोधनात् Nyāyāmṛ. 460B.6.

अन्वयाभरण (anvayābharaṇa) *n.* ornament of family (लङ्का नाम नगरी) तस्यां च रक्षसामधीश्वरः पुलस्तेरपत्यम् अन्वयाभरणमम्भोजभुवो भगवतः ... अस्ति राजा विभीषण इति UdaySuKa. 84.19; अन्वयाभरणं देवी पितुरानन्दपारणम्। तमोहरणमर्यन्धकरणं सुषुवे सुतम् RājTa. (Jo.) 652.

अन्वयाभरणदासकर्मन् (anvayābharaṇa-dāsakarman) *n.* service of (king who is) ornament of family फलशङ्कया विहितझम्पयोः पुरा शशिसूर्ययोश्चकितयोश्च्युतं महः परिवृद्धतामिव नयत्यहर्निशं दधदन्वयाभरणदासकर्म यः (सचिवः) PṛthvīVi. 9.43.

अन्वयाभाव (anvayābhāva) *m.* **1A** absence of logical reasoning or inference **B** absence of positive concomitance **2A** absence of connection or relation **2B** absence of semantic relation **2C** absence of syntactic relation or construing **3 A** absence of descendent, offspring or progeny **B** absence of lineage **1A** absence of logical reasoning or inference नाचेतन आत्मा अस्वातन्त्र्यप्रसङ्गाच्चक्षुरादिवदिति। अन्वयाभावादयुक्तम् NyāyVār. 352.18 (*on* iii.1.3); अदृष्टिरन्वयाभावो विपरीतश्रुतिर्भ्रमः। ... पूर्वपक्षेषु युक्तयः AnuVyā. 12B.5 (*on* 1.3); **1B** absence of positive concomitance साधर्म्येणापि हि प्रयोगेऽर्थाद् वैधर्म्यगतिरिति। असति तस्मिन् (व्यतिरेके) साध्येन हेतोः अन्वयाभावात् NyāyBi. 3.27; विरोधादन्वयाभावाद्व्यतिरेकाप्रसिद्धितः NyāyVi.2.344; अन्वयाभावान्नैतदनुमानमिति चेन्न। केवलान्वयिनो व्यतिरेकाभावेन प्रमाणान्तरप्रसङ्गात् NyāySā. 33.6; यदि तु मा भूत् सामान्यं, विशेष एव हेतुरुच्यते, तदयुक्तम्। अपक्षधर्मत्वादन्वयाभावाच्च Kāśi. ii.63.7 (*on* 5 (2).105); न चासति तस्मिन् नानुमानाङ्गं संभवतीति तेषामन्वयाभावो न दोषायेति Kāśi. iii.80.5 (*on* 5 (4).133); iii.92.22 (*on* 5 (4). 164); व्यक्ताव्यक्ते पक्षीकृत्यान्वयाभावेनावीत एव हेतुः त्रैगुण्याद् इति वक्तव्यः SāṁkhyaTaKau. 292.7 (*on* 14); व्यतिरेकाभावं प्रदर्श्यान्वयाभावं दर्शयति Loc. 25.12 (*on* 1.4); येऽपि तावत् ... धर्मा विकल्पास्पदीभूतास्तेऽप्यन्वयाभावान्न लिङ्गम् NyāyRa. 398.20 (*on* 5 (4).164); अन्वयाभावादिति चेत् एवमेव तावता विशेषेणानुमानेऽर्थापत्तिव्यवहारं न वारयामः NyāyKuA. ii (1). 229.11; पृथिवीव्यवहारः पृथिवीत्वस्यान्वयव्यतिरेकाविति चेत्। न। पृथिवीत्वनिमित्तकत्वे पृथिवीव्यवहारस्य साध्ये अन्वयाभावात् Kiraṇā.43.9; साधर्म्येणापि प्रयोगे अर्थाद्वैधर्म्यगतिः, असति तस्मिन् साध्येन हेतोरन्वयाभावात् VyaktiVi. 82.20; **2A** absence of connection or relation अनन्यत्वेऽन्वयाभावादन्यत्वेऽप्यनपाश्रयात्। न याति न च तत्रासीदस्ति पश्चान्न चांशवत् PramāVār. 1.153; अव्यवस्थया ह्युभयस्मिन् मनसि विपरिवर्तमाने संशयो भवति। न चासाधारणेन किंचिद् बुद्ध्यावाधीयते, तस्य केनचिदन्वयाभावात् Kāśi.iii.61.7 (*on* 5 (4).88); विष्णुपुराणे अतिथिधर्मेण सहागतानां ब्राह्मणक्षत्रियवैश्यानाम् ... भोजनं दातव्यमिति प्रतिभाति तच्छ्राद्धव्यतिरिक्तविषयमेवेति वेदितव्यम्। अब्राह्मणानां श्राद्धेऽन्वयाभावात् CaturCin. iii (1). 440.22; यत्र तु ... भोक्तृसंस्कारे ... कर्तृसंस्कारे पुरुषस्य संस्कार्यत्वं तत्र तस्य ... समवायघटितसंबन्धेनान्वयाभावेन नोद्देश्यत्वविघातः MīmāKau. i.225.10 (*on* i.4.8); **2B** absence of semantic relation अथशब्दप्रयोगः। तत्र ... नापि मङ्गलार्थो मङ्गलस्य वाक्यार्थेऽन्वयाभावात् BrahmSūBh. (Bhā.) 1.18 (*on* i.1.1); अनन्वितार्थमपार्थकमित्यर्थः। न चेदं निरर्थकं वाचकत्वात्। न चार्थान्तरमन्वयाभावात् TārkiRa. 338.10; अन्वयाभावस्तर्हि भवेत् TattvPrakā. 48B.2 (*on* i.3.16); तसिल्प्रत्ययोऽत्र जनिकर्तृप्रकृतिरूपापादानपञ्चम्यन्तान्न भवति। जनिकर्तुः प्रपञ्चस्य ... 'यतो वा इमानि भूतानि जायन्ते' इति मूलश्रुताविव यच्छब्दनिर्दिष्टकारणसंबन्धित्वेनान्वयाभावात् ŚivārkaMaDī. i.116.8 (*on* i.1.2); धात्वर्थस्याप्यत्र कारकत्वेनान्वयाभावे तृतीयान्तानां ज्योतिष्टोमादीनामनन्वयापत्तिः MīmāKau. iii (2).31.17 (*on* ii.1.5); अनन्वये ... सादृश्यस्य द्वितीयसब्रह्मचारिनिवर्तमात्रार्थमुपात्तत्वेन स्वयमप्रतिष्ठानादचमत्कारितैव। तस्यान्वयाभावादनन्वयं तमाहुः RasGaṅ. 204.11; 225.9; 394.5; यज्ञस्य यः प्राग्भागस्तद्धर्म उपांशुत्वमिति पूर्वपक्षोऽनुपपन्नः। ... यज्ञस्य यत् प्राचीनं तेनोपांशित्यन्वयाभावात् MayūMāli. 585.13 (*on* ix.1.6); लक्षणत्वं वस्तुसदेव निमित्तम्। ... तद्द्योत्यसंबन्धेनान्वयाभावान्न द्वितीया LaŚabdeŚe. i. 540.14; ii.127.5; **2C** absence of syntactic relation or construing नान्वयस्यात् शाब्दोऽस्त्येव समन्वय इति चेदर्थासंस्पर्शी शब्दः प्राप्नोति बहिरन्वयाभावात् NyāyMañ. i.370.6; सूक्तवाकमन्त्रेण पृथगुच्चारितानां देवतापदानामन्वयाभावात् NyāyMāVi. 651.16 (*on* xi.3.16); (गुणा हरौ। अधिगच्छ तान्) हरौ गुणाः सन्ति तानधिगच्छेत्यन्वयः। तत्र हरौ अधि अनयोरन्वयाभावात् समासो न जातः Prasā. i.473.6; i.492.10; ननु देशस्य प्रकृतेऽन्वयाभावात् कथं दिक्शब्दत्वम् MayūMāli. 725.18 (*on* x.5.2); **3A** absence of descendent, offspring or progeny भार्याया ऊर्ध्वमन्वयाभावे भर्तरि भार्यारिक्थं भवेत्। अप्रजस्त्रीधनं भर्तुः SmṛtiCan. iii.664.10; नगरमिदं स्वामिना चिरकाललालितमन्वयाभावात्केन

परां कोटीं नीयते PrabaCin.109.22; निर्वपेदित्यनेनान्वयः। अन्वयाभावे तत्सकुल्येषु निर्वपेदित्यन्वयमुखेनाभिधानात् Subodhi. 30.4 (*on* 2.51); **3B** absence of lineage भ्रमहीने तु प्रासादे निरन्वयतां च विमृश्यान्वयाभावे धर्मसन्तानमेवास्तु ... इति बुद्ध्या विभाव्य ... ध्वजाधिरोपं मन्त्री कारयामास PrabaCin.87.11.

अन्वयाभावतस् (anvayābhāva - tas) *adj.* due to the absence of semantic relation सवनीयपुरोडाशे देवोत्कर्षो न विद्यते। अस्ति वा पश्वनङ्गत्वान्नान्वयाभावतोऽस्ति सः JaiNyāMā. 651.5 (*on* xi.3.16)

अन्वयाभावदोष (anvayābhāva-doṣa) *m.* defect of absence of connection or relation हृत्पद्मस्थत्वम्। ... तद्वयणोर्जीवस्यैव युक्तं न सर्वगतस्य हरेः। न चान्वयाभावदोषः TattvPrakā. 47B.8 (*on* i.3.14)

अन्वयाभावप्रसङ्ग (anvayābhāva-prasaṅga) *m.* **A** undesired contingency of absence of semantic relation विचारस्य ज्ञानद्वारैव मोक्षसाधनत्वज्ञापनम्। अन्यथा योग्यताविरहेणान्वयाभावप्रसङ्गात् NyāySu. (Ja.) 18A.10 (*on* i.1.1); **B** contingency of absence of syntactic relation जनिकर्तृविशेषणमन्यथैवार्थवदिति नैतद्युक्तम्। ... अपादानपञ्चम्यन्तस्य स्थित्यादिभिरन्वयाभावप्रसङ्गात् ŚivārkaMaDī. i.116.24 (*on* i.1.2); न च 'तज्जला'नित्यस्यापि ... जगदपृथक्सिद्धब्रह्मपर्यन्तत्वं वाच्यम्। तथा सति ... सर्वं ब्रह्मेति समानाधिकरणनिर्देशोपपादकतया तज्जलानित्यस्यान्वयाभावप्रसङ्गात् ŚivārkaMaDī. i.310.32 (*on* i.2.1)

अन्वयाभावोदाहरण (anvayābhāvodāharaṇa) *n.* example of the absence of significance अन्वयाभावोदाहरणानि संक्षिपति विप्रेति NyāyRa. 893.19 (*on* 7.170); YuktiSneha. 156.4 (*on* i.1.7)

अन्वयाभिधान (anvayābhidhāna) *n.* **A** denotation of semantic relation वाक्यैकदेशश्रवणेऽन्वयाभिधानानुपपत्त्या अन्वयाभिधानोपयोगिपदान्तरं कल्प्यते VedāntPari. 238.2; द्वारमित्यादौ अन्वयाभिधानात् पूर्वमिदमन्वयाभिधानं पिधानोपस्थापकपदं विना अनुपपन्नम् VedāntPari. 239.1; **B** mention of positive concomitance द्विविधमेव हीति। न त्वत्रान्वयाभिधानमात्रेण केवलव्यतिरेकिशङ्का कर्तव्या NyāyVārPari. 749.6.

अन्वयाभिधानादि (anvayābhidhānādi) *adj.* mention of positive invariable concomitance etc. यत्र विषये केवलव्यतिरेकिणि। ए(वं सामान्यान्व)वमन्वयाभिधानादिना साधनं कार्यमिति नियामकं (मानं ना) नास्ति NyāySu. (Ja.) 473A.4 (*on* iii.2.1)

अन्वयाभिधानोपयोगिन् (anvayābhidhānopayogin) *adj.* conducive to the denotation of semantic relation यत्र वाक्यैकदेशश्रवणेऽन्वयाभिधानानुपपत्त्या अन्वयाभिधानोपयोगिपदान्तरं कल्प्यते, तत्र अभिधानानुपपत्तिः VedāntPari. 238.3.

अन्वयाभिधायक (anvayābhidhāyaka) *adj.* denotative or expressive of semantic relation यत्पदमन्विताभिधायकं तदन्वयाभिधायकमेव PrakaPañ. 410.15.

अन्वयाभ्युपगम (anvayābhyupagama) *m.* admittance of semantic relation प्रतीयमानार्थपरित्यागेनार्थान्तरपरत्वं वा, अशक्यार्थत्वं वा। नाद्यः ...। नान्त्यः ... शक्यैकदेशस्यान्वयाभ्युपगमात् AdvaiSi. 374.9; वृत्तित्व एव न शक्तिः सामानाधिकरण्यसंबन्धेन चन्द्रभेदस्य धर्म एव अन्वयाभ्युपगमात् AlaṅkāKau. (Vi.) 64.2.

अन्वयायोग (anvayāyoga) *m.* **1** untenability of succession or continuity यदि वा सर्वमेवेदं क्षणिकं स्यान्न वा तथा। क्षणिकत्वेऽन्वयायोगः क्रमिज्ञानं च नान्यथा TattvSaṁ. 906; **2A** untenability of syntactic relation न च ... फलभावनाया धात्वर्थावरोधेऽर्थाक्षिप्तया धात्वर्थभावनयोद्विदादीनां संबन्ध इति वक्तव्यम्। ... अश्रुततया च तया शब्दान्तरस्यान्वयायोगात् ŚāstrDī. 59.5 (*on* i.4.2); नञर्थस्य न धात्वर्थेनान्वयः, ... नापि कलञ्जादिपदार्थैरन्वयः, ... भिन्नपदस्य नञोऽर्थेनान्वयायोगात् MīmāNyāPra. 261.2; **2B** untenability of semantic relation (रजतत्वादिजातिः) न तावत् परमार्थभूता। तस्या अपरमार्थान्वयायोगात्। नाप्यपरमार्थभूता। परमार्थान्वयायोगात् BrahmSūBh. (Rā.) 95.21 (*on* i.1.1); स्वतन्त्रेषु पदार्थेषु स्मारितेषु परस्परमन्वयायोगः Kiraṇā. 320.22; ग्रहैकत्वं ह्यप्राप्तत्वान्नानुवदितुं शक्यते संमार्गभावनया गुणत्वेन प्रधानत्वेन वा अन्वयायोगात् NyāySu.(So.) 47.14 (*on* i.2.7); सामादिना विरोधे कल्प्याकाङ्क्षाहेतुकसंबन्धस्य खनित्रादेरन्वयायोगात् MīmāKau.i.166.11 (*on.* i.4.2); ii. 111.9 (*on* ii.4.7); न च 'क्लृप्तीर्वाचयती'ति संख्यया क्लृप्तिभेदः ... अर्थरूपायाः क्लृप्तेरन्वयायोगेन क्लृप्तिपदस्य कल्पतामिति ... क्लृप्तिरूपार्थनिष्ठत्वाभावात् MīmāKau. iii (2). 125.19 (*on* ii. 1.48); शाब्दबोधे तु संप्रदानत्वस्योद्देश्यत्वेनान्वयायोगमते ... अध्वर्यूद्देशेन यजुर्युक्तो विधीयते BhāṭṭDī. iii 268.9 (*on* x.3.21); 'दिशि दिशि जलजानि सन्ति कुमुदानि' इत्यत्रापि जलजादिपदानां लक्षणया योगार्थमात्रबोधकत्वम्, ... तादृशार्थस्य ... स्वातन्त्र्येण कुमुदादावन्वयायोगात् RasGaṅ. 182.3; 250.8; धात्वर्थस्य विधेयत्वे हि ... करणत्वेनावगम्यमानानामपि वैयधिकरण्येनान्वयो न संभवति करणस्य करणान्तरेणान्वयायोगात् MayūMāli.56.2 (*on* i.4.2); 246.23 (*on* iii.3.7); नवचक्र इति ... जातावेकवचनमिति प्राञ्चः। तन्न। ... विशेषणोपात्तनवत्वसंख्याया जातावन्वयायोगात् SetuBa. 199.26; साक्षात्पदार्थसाक्षात्कारस्य धात्वर्थे साक्षादन्वयायोगात् VaiyāBhū. 207.18 (*on* 42); सर्वादीनीत्यस्य तद्विशेषणत्वात् तदन्तविधिरित्यपास्तम् ... रूढ्यर्थयोगार्थयोरन्यतरवियोगेनान्यत्रान्वयायोगात् LaŚabdeŚe. i. 220.11; आह्लादकत्वस्य धात्वर्थतया नामार्थे मुख आश्रयत्वादिभेदसंबन्धेनान्वयायोगात् AlaṅkāKau. (Vi.) 67.9; **2C** untenability of contact or relation द्रव्यस्य ... कथमुपांशुयाजाङ्गत्वसंभवः। इतिकर्तव्यताकाङ्क्षालक्षणेन प्रकरणेनान्वयायोगेऽपि ... उपकारकत्वोपपत्तेः MīmāKau. i.200.18 (*on* i.4.4); **3** untenability of positive invariable concomitance यदनन्तधर्मात्मकं न भवति तत् सदपि न भवति यथा वियदिन्दीवरमिति केवलव्यतिरेकी हेतुः। साधर्म्यदृष्टान्तानां पक्षकुक्षिनिक्षिप्तत्वेनान्वयायोगात् SyādvāMañ. 22 (17)

अन्वयायोग्य (anvayāyogya) *adj.* **A** incompetent for semantic relation अन्वयायोग्ययोश्च पदार्थयोरन्वयासंभवान्न वाक्यार्थीभवनम् PrakaPañ. 337.11; NayaVi. 223.5 (*on* i.1.5); NyāyMa. 292.5; आगमः ...। प्रामाण्येऽप्यन्वयायोग्यपदार्थत्वान्न बोधकः SaṁviSi.95.26; वाच्येऽन्वयायोग्ये योग्यसम्बन्ध्यन्वयो लक्षणावृत्तिर्निरूढा NayaVi. 276.1 (*on* i.1.26); अन्वयायोग्ययोर्ह्यर्थयोरनेनैव शब्देनान्विताभिधेयौ NyāyRaMā. 118.12; न च गङ्गायां घोष इतिवत् पदार्था एव अन्वयायोग्याः NyāyKuA. ii (1).199.14; अन्यदिच्छतश्चान्यत् कर्तव्यमन्वयायोग्यम् NyāyKuA. ii (2).94.5; यदि स्वरूपेणान्वयायोग्यस्यापि रसतमत्वादेरारोपणस्य शक्यत्वात् दृष्टिविधिः तर्हि 'इयमेव जुहूः' इत्यादिष्वपि दृष्टिविधिः स्यात् ŚrutaPra.ii.548.25 (*on* iii.4.21); दध्नः उत्पत्तावन्वयायोग्यस्य विनियोगान्वयादिन्द्रियकामवाक्ये ... प्राप्तोत्पत्त्यनुवादेन दधिविधिः MīmāKau. iii (2). 268.14 (*on* ii.2.24); इदमेव हि केवलत्वमिह विवक्षितम् यदन्वयायोग्यार्थबोधकत्वम् RasGaṅ. 179.6; **B** incompetent for syntactic relation, cf. **अन्वयायोग्यत्व B**.

अन्वयायोग्यता (anvayāyogya-tā) *f.* the state of being incompetent for semantic relation को नाम लिङादिप्रत्ययार्थः न तावदपूर्वम् ...। क्रियाकार्ये व्युत्पन्नस्य चान्वयायोग्यतायामपि लक्षणादिभिरेव निर्वाह्यत्वात् NyāyPari. 394.7; प्रस्तुतविशेष्ये नास्त्यप्रस्तुतवृत्तान्तस्यान्वयायोग्यता Kuval. 61 (45)

अन्वयायोग्यतानिमित्त (anvayāyogyatā - nimitta) *n.* cause of the state of being incompetent for semantic relation विरोधस्य सर्वत्रायोग्यतयैव क्रोडीकारान्न पृथग्विषयलाभ इति चेत्। सत्यम्। तथाप्यन्वयायोग्यतानिमित्तस्य विरोधस्यैवोद्भटत्वात् तस्यैवोद्भाव्यत्वम् NyāyPari. 194.8.

अन्वयायोग्यत्व (anvayāyogya-tva) *n.* **A** the state of being incompetent for semantic relation विषयाक्षिप्तस्य संनिधाने प्रवृत्तक्रियत्वेनान्वयायोग्यत्वात् ... स्वर्गकामपदोपात्तस्यैव प्रेर्यत्वम् TātpaṬ. (U.) 190.17 (*on* 5 (0).15); उद्दिश्य हि मातरं न वन्ध्यात्वं विधातुं शक्यते, तस्या अन्वयायोग्यत्वेनान्विताभिधानस्यासंभवात् PrakaPañ.221.10; 331.7; 399.5; प्रत्यक्षादिविरोधे पदार्थानामन्वयायोग्यत्वादाम्नायार्थानवबोधात् NyāyMa. 293.7; पदार्थसहचारिधर्मान्तरव्याप्तिमङ्गीकृत्य तत्तत्पदार्थव्यापकाभिमतवस्त्वन्तरविरोधापादनेनान्वयायोग्यत्वात् केचित्पदार्था उद्धार्यन्ते NyāyKu. 103.7; न हि सिद्धस्य साध्यता संभवति। न चास्त्विति वाच्यम्। ... सति साकाङ्क्षत्वेऽन्वयायोग्यत्वं विरोधः NyāySu.(Ja.) 265 A.1 (*on* iii.1.2); फलभावनायां करणत्वेनान्वययोग्यगुणनिष्ठकरणत्वोपस्थितिर्लक्षणयैव वाच्या। तृतीयाभिहितस्य करणकारकस्य क्रियान्वययोग्यस्य करणत्वेनान्वयायोग्यत्वात् MīmāNyāPra. 247.32; मन्त्रस्य कारकत्वेन क्रियेतरेणान्वयायोग्यत्वाद् अयोग्यतापराहतमव्यवधानम् MayūMāli. 840.4 (*on* xi. 4.15); **B** the state of being incompetent for syntactic relation पदम् ... वाचकशक्त्यनवधारणात् स्वार्थस्यापि तत्तदानीमवाचकम् अन्वयायोग्यत्वात् PrakaPañ. 405.10; इह च दर्शनोपसर्जनत्वादन्वयायोग्यत्वमुक्तम् Kāśi. iii.3.5 (on 5 (4).2); प्रत्यक्षादिविरोधे हि पदानामन्वयायोग्यत्वात् आम्नायार्थाबोधात् NayaVi. 223.11 (*on* i.1.5); व्युत्पत्तिसिद्धार्थस्वीकार एव सर्वत्र स्वतःप्राप्तः। तस्य प्रमाणविरोधादन्वयायोग्यत्वे सति वृत्त्यन्तरकल्पनं प्राप्तम् ŚrutaPra. iB.209.16 (*on* i.1.13)

अन्वयारम्भ (anvayārambha) *m.* beginning of line or lineage आकर्ण्यतामस्य कल्याणराशेराशामुखललामभूतं चरितमन्वयारम्भादारभ्याद्भुततरसम् AvantiKa. 146.5.

अन्वयार्थ (anvayārtha) *m.* **1A** meaning of (the form of) semantic relation अन्वितेषु पदैरेवं बोध्यमानेषु शक्तिभिः। अन्वयार्थगृहीतत्वान्नान्यां शक्तिमपेक्षते PrakaPañ. 410.12; **1B** sense of association (श्रमणाः ... शुद्धोपयुक्ताः शुभोपयुक्ताश्च) चकारोऽत्र अन्वयार्थे गौणार्थे ग्राह्यः TātpaVṛ. 339.9 (*on* 3.45); **2** [Loc.] for the sake of progeny or offspring पक्षस्थिते दैत्यगुरौ विवादं कृत्वा समं वाक्पतिनान्वयार्थे। य एव लेभे विजयप्रशस्तिं श्रेयान् हि राज्ञः कविपक्षपातः PṛthvīVi. 6.75.

अन्वयार्थम् (anvayārtham) *adv.* for the sake of semantic relation अवश्यं भिन्नार्थयोः सामानाधिकरण्यानुपपत्त्या संबन्धसामान्येनान्वयार्थमश्रुतमत्वर्थकल्पनया भवितव्यम् MīmāKau.i.164.23 (*on* i.4.2); धात्वर्थस्य ... कारकत्वेन भावनान्वये पार्ष्ठिकान्वयवेलायां योग्यत्वात् फलत्वेनैवान्वयार्थम् न तु गुणेन MīmāKau.i.223.9 (*on* i.4.8)

अन्वयार्थवत्त्वसंयम (anvayārthavattva-saṁyama) *m.* control over inherence and purposiveness or efficacy ग्रहणस्वरूपास्मितान्वयार्थवत्त्वसंयमादिन्द्रियजयः YogSū. 3.47.

अन्वयार्थिन् (anvayārth-in) *adj.* desirous of (perpetuating) the lineage or race यौवनस्था च सा तेन दीयमानान्वयार्थिना। न कंचिदैच्छद् भर्तारम् KathāSaSāg. ix.2.57.

अन्वयार्ह (anvayārha) *adj.* **A** fit for semantic relation वेदे च साध्यस्वर्गविशिष्टावस्थस्य लिङर्थे कार्ये बोद्धृतोक्तेरन्वयार्हं स्थायि कार्यं वेदवाक्यार्थो व्युत्पन्नः NayaVi.268.4 (*on* i.5.24); विशेषणं विशेष्यवस्तुनि यथान्वयार्हं तथान्वितस्य तस्यापरित्यागो हि विवक्षितत्वम् ŚrutaPra. iB.53.24 (*on* i.1.1); सा (आकाङ्क्षा) च प्रतियोगिषु सर्वेषु न युगपद्भवति। किं तु प्रधानोपसर्जनभावेनान्वयार्हतत्तदर्थयोग्यताक्रमेण TantrRaha.30.22; इह तु दाननिमित्तत्वेन श्रुतं न शेषित्वेनाप्यन्वयार्हम् UpaParā.18.13; **B** fit for syntactic relation स्मृतेषु (अर्थेषु) तेषु ... श्रोतुः ... विमर्शो जायते इदमेकवाक्यम् ... मुख्यमिदमन्वयार्हमिदम् प्रधानम् ... एवमाद्यात्मकः TantrRaha.34.15.

अन्वयार्हता (anvayārha-tā) *f.* the state of being fit for semantic relation रूढिपरित्यागो न दोषः ... आकाङ्क्षाविरहादेवान्वयार्हतापि नास्ति MayūMāli. 147. 22(*on* ii.2.9)

अन्वयार्हत्व (anvayārha-tva) *n.* **A** the state of being fit for semantic relation अनुपस्थितस्यापि विचारस्यान्वयार्हत्वे बाधकाभावः GuruCandr.i.318.20; **B** the state of being fit for syntactic relation शाब्दस्यैवान्वयार्हत्वाद् द्वारमाव्रियतामिति। शब्दाध्याहार एव स्यात् MānaMe. 101.9.

अन्वयार्हत्वविभाग (anvayārhatva-vibhāga) *m.* classification as being fit for semantic relation विमर्शदशायां संपादिते शब्दार्थानामन्वयार्हत्वविभागे सति पश्चात् स्मृत्युपनीतैः पदैर्योग्यक्रमेण वाक्यार्थावगतिः TantrRaha. 36.4.

अन्वयालाभ (anvayālābha) *m.* **A** non-obtainment of signification न ... तत्प्रकरणविच्छेदो भवेदिति वाच्यम् 'य एषोऽक्षिणी'त्यादेः प्रकृते ब्रह्मण्यक्षिस्थानसंयद्वामत्वादिगुणविधायकत्वेनान्वयालाभात् ŚivārkaMaDī.i. 355.18 (*on* i.2.13); **B** non-obtainmnet of semantic relation शब्दतोऽन्वयालाभेऽपि ... प्रधानमतिलङ्घ्योपसर्जने क्रियान्वयपर्यवसानम् CitraMī.78.13.

अन्वयावकाश (anvayāvakāśa) *adj.* having room or admission, i.e. born in the family परशुरामान्वयावकाश उद्धताङ्कुशस्तावदेवं मां व्यजिज्ञपत् Yaśas Cam. i.290.5.

अन्वयावगति (anvayāvagati) *f.* **1A** knowledge of semantic relation याः पुनर्लौकिकशब्दश्रवणसमनन्तरभाविन्योऽन्वयावगतयस्ता आनुमानिक्योऽभिहिताः ĀgaPrā. 21.19; 36.5; अग्नीषोमपदश्रवणात् तयोरुपलक्षणत्वेन विशेषणत्वेनैव वान्वयावगतेः अग्नीषोमदेवत्यस्यैव विजातीययागस्य ... अङ्गत्वमापद्येत MīmāKau.iii(2).184.23 (*on* ii.2.9); **1B** knowledge of syntactic relation वेदस्यापि च सप्रयोजनत्वावगमेन तत्रानन्वयात् षडङ्गैनैवान्वयावगतेः व्याकरणस्यानेनागमेन विपरीतं निष्प्रयोजनत्वमेवावगम्यते MīmāKau. i.115.10 (*on* i.3.24); **2** knowledge of positive concomitance नन्वेवमन्वयावगतिपूर्विकैव तथोपपत्त्यवगतिः तथा सति चार्थापत्तिरनुमानमेव NyāyKa.223.13.

अन्वयावगम (anvayāvagama) *m.* **1** knowledge of positive invariable concomitance अनुमानस्य च वैफल्यमित्थं भवेदग्निमतां धूमवतां सर्वधर्मिणामन्वयावगमकाले एव गृहीतत्वात् NyāyMañ.i.102.17; **2A** knowledge of semantic relation यावत् पदान्तरमर्थान्तरं नोपस्थापयति तावद् अन्वयावगमो नास्ति PrakaPañ.402.7; नित्यवदङ्गानामन्वयावगमात् पाक्षिकत्वे तद्बाधप्रसङ्गादङ्गोपेतस्यैव फलसाधनत्वं नान्यादृशस्य NyāyRaMā. 167.9; चशब्दवाच्येतरेतरयोगबलेन चन्द्रमुखयोर्युगपदन्वयावगमात् ... 'मुखप्रतियोगिकान्योऽन्याभावसमानाधिकरणतद्वृत्तिधर्मवांश्चन्द्रः' इति बोधः AlaṅkāKau.(Vi.) 74.5; **2B** knowledge of signification between word and its meaning श्रीपुरुषोत्तम एवात्र द्रष्टव्यत्वादिनोपदिश्यते। ... पदग्रामस्य परमात्मपरतयान्वयावगमात् VedāntKau. 138.18 (*on* i.4.19); वाक्यं नाम ... विभज्यमानसाकाङ्क्षावत् पदजातमुच्यते। उपक्रमोपसंहारयोः पर्यालोच्यमानस्य पदजातस्य परमात्मप्रतिपादनपरतया अन्वयावगमात् BrahmSūBh. (Bhā.) 80.16 (*on* i.4.18)

अन्वयावगमसिद्धि (anvayāvagama-siddhi) *f.* establishment of the knowledge of semantic relation क्रियाकारकस्वभावालोचनयापि कारकमात्रेण क्रियामात्रेण चान्वयावगमसिद्धेः वृथा सामान्यान्वयाभिधायकता शब्दस्याङ्गीक्रियते PrakaPañ.413.20.

अन्वयावधारण (anvayāvadhāraṇa) *n.* ascertainment of positive invariable concomitance शक्यत्वे चान्वयावधारणमेवास्तु सार्वत्रिकं कृतं व्यतिरेकावधारणकुटिलिकया KhaṇḍanKhā. 666.10.

अन्वयावधारणार्थम् (anvayāvadhāraṇārtham) *adv.* for the sake of ascertainment of positive invariable concomitance यो यत्संबन्धितया किंचिन्निषेधति स तत्प्रतीतिमान् ...। असत्प्रतीतिश्च कथं तेन निवार्यत इति व्यतिरेकप्रदर्शनं चान्वयावधारणार्थम् NyāySu. (Ja.) 57B.13 (*on* i.1.1)

अन्वयावबोधशक्ति (anvayāvabodha-śakti) *f.* (expressive power) producing the knowledge of semantic relation वार्त्तिककारमिश्रास्तु लाक्षणिकान् सर्ववाक्यार्थानिच्छन्तः पदार्थानामन्वयावबोधशक्तिकल्पनां निराकुर्वन्ति PrakaPañ.395.24.

अन्वयावबोधिन् (anvayāvabodh-in) *adj.* conveying semantic relation अभिहितान्वयवादिनोऽपि हि यावत् पदान्तरमर्थान्तरं नोपस्थापयति तावदन्वयावगमो नास्ति। पदार्थस्यान्वयावबोधिनः पदार्थान्तरापेक्षितत्वात् PrakaPañ. 402.7.

अन्वयावश्यकत्व (anvayāvaśyaka-tva) *n.* necessity of syntactie relation नासदित्यादौ तदानीमित्यस्यान्वयावश्यकत्वात् GuruCandr. iii.156.19.

अन्वयावश्यंभाव (anvayāvaśyambhāva) *m.* **A** necessity of semantic relation न च ... न करणत्वलक्षणेति वाच्यम्। अदृष्टोपकारस्यापि भावनायां कर्मत्वेन अन्वयावश्यंभावे तस्य ... वाक्यभेदापत्तेः BhāṭṭDī. i.93.3 (*on* ii.1.5); अवभृथकरणकफलकर्मकभावनोपादानात् तस्यां च प्रयाजादीनां प्रयोगविधानार्थमन्वयावश्यंभावात् युक्तमेव ... अपां विधानम् BhāṭṭDī. iv.161.1 (*on* xi.2.7); **B** necessity of syntactic relation सप्तमं पदं गृह्णातीत्युक्ते कस्य पदमिति पदापेक्षायां प्रकृतैकहायन्याः पदेनाप्यन्वयावश्यंभावात् MayūMāli.357.23 (*on* iv.1.10)

अन्वयाविरुद्धार्थान्तर (anvayāviruddhārthāntara) *n.* another meaning which is non- contradictory to semantic relation यत्र पदार्थस्वरूपगतो विरोधो दृश्यते तत्र तत्त्यागेनान्वयाविरुद्धार्थान्तरलक्षणया NyāyKu. 103.11.

अन्वयाविरोध (anvayāvirodha) *m.* absence of contradiction with semantic relation विशेषापेक्षासत्त्वेन ... दुर्बलप्रमाणकस्यापि पशोरन्वयाविरोधात् MayūMāli. 353.22 (*on* iv.1.5)

अन्वयाविशेष (anvayāviśeṣa) *m.* lack of distinction, i.e. commonness of signification 'एतस्माज्जायते' इत्यस्य प्राणादिपृथिव्यन्तेषु सर्वेषु प्रत्येकमन्वयाविशेषात् VedāntSā.(Rā.) 200.4 (*on* ii.3.16); सर्वेषु प्रत्येकमन्वयाविशेषात् BrahmSūBh. (Śrī.) ii.136.11 (*on* ii.2.15)

अन्वयाव्यभिचार (anvayāvyabhicāra) *m.* absence of deviation in the case of positive concomitance, non-deviation (of effect) from cause अन्वयाव्यभिचारात् ... स्वाभाविकोऽस्याग्निनान्वय इति भवति मतिः Kāśi. iii. 173.23 (*on* 5 (7).427); अगमकमेव तदिति चेन्न अन्वयाव्यभिचारात् NyāyKa. 203.21.

अन्वयाव्यवधानतस् (anvayāvyavadhāna - tas) *adv.* due to non-interruption in the case of syntactic relation पर्यग्निकृतः पात्नीवत उत्सृज्यत इत्यसौ। यागो गुणो वा यागः स्यादन्वयाव्यवधानतः JaiNyāMā.98.19 (*on* ii.3.8) (Vistara पर्यग्निकृतपात्नीवतशब्दयोरव्यवहितान्वयो लभ्यते)

अन्वयाव्यवहितपूर्वक्षण (anvayāvyavahita-pūrvakṣaṇa) *m., n.* moment immediately preceding (the knowledge of) semantic relation अन्वयाव्यवहितपूर्वक्षणे तदवगमो वा कल्प्यते BhāṭṭCin. i.61.28 (*on* 1.1.4)

अन्वयाव्युत्पत्ति (anvayāvyutpatti) *f.* absense of rule of semantic relation धात्वर्थस्य नञर्थे अन्वयाव्युत्पत्तेः BhāṭṭDī. iv.99.13 (*on* x.18.1)

अन्वयाश्रय (anvayāśraya) *adj.* related to family कुन्तलोत्करैः। गुणाननुज्झद्भिरिवान्वयाश्रयान्विनिर्ममाणो रजनीपराभवम् PṛthvīVi. 2.17.

अन्वयासत्त्वतस् (anvayāsattva-tas) *adv.* due to the absence of continuation or commonness अन्वयासत्त्वतो भेदाद्भेदेनाप्रतिभासनात्। अन्योऽन्यपरिहारेण स्थितेश्चान्यत्वतत्त्वयोः TattvSaṁ. 1305.

अन्वयासंभव (anvayāsambhava) *m.* **1** impossibility of continuation or commonness **2A** impossibility of signification **Bi** impossibility of semantic relation **ii** impossibility of syntactic relation **C** impossibility of positive invariable concomitance **D** impossibility of contact, relation or connection **3** impossibility of progeny or offspring **4** impossibility of application, i.e. employment **5** impossibility of probans **1** impossibility of continuation or commonness अन्वयासंभवे सैव कार्यकारणता भवेत्। विशिष्टा युज्यते यद्वत्सन्तानान्तरभाविभिः TattvSaṁ. 505; **2A** impossibility of signification भवतोऽनभिधानं स्यादन्वयासंभवादिह NyāyMañ.i.368.21; **2Bi** impossibility of semantic relation अन्वयायोग्ययोश्च पदार्थयोरन्वयासंभवान्न वाक्यार्थीभवनम्

PrakaPañ. 337.12; NyāyMa. 292.6; जिज्ञासायां मङ्गलार्थस्यान्वयासंभवात् BrahmSūBh. (Śrī.) i.22.5 (*on* i.1.1); ŚivārkaMaDī. i.22.31 (*on* i.1.1); फलं तु नियोज्यविशेषणम्। प्रकारान्तरेणान्वयासंभवात् TantrRaha. 57.27; कर्तुः प्रधानभूतक्रियोपसर्जनस्यान्यत्रान्वयासंभवात् CitraMī. 77.19; धात्वर्थक्रियाया एव प्राधान्येन तदुपसर्जनत्वेनान्वितस्य कर्तुरुत्प्रेक्षणीयतया अन्यत्रान्वयासम्भवात् Kuval. 35 (17); नारायणस्योपास्यत्वेनान्वयासंभवात् ... उपासकत्वेनैवान्वयः ŚivārkaMaDī. i.328.31 (*on* i.2.8); क्रियान्वितस्य ... तस्य एकहायनीविशेषणतयापि अन्वयासंभवात् PūrvottaVāNaMā. 135.18; 140.12; द्रव्यस्य पूर्वोक्तविधया भावनायां यागे वा अन्वयासंभवेन द्रव्यविधिकल्पनाया एवानुपपत्तेः MīmāKau. i. 156.9 (*on* i. 4.1); ii. 176.10 (*on* iii. 1.14); एकक्रियायां कर्मद्वयस्यान्वयासंभवात् GuruCandr. i.315.11; द्वितीयेऽतीतकृत्यमासीदित्यन्वयासंभवात् GuruCandr. ii.19.16; ii.258.15; कारकाणां मिथोऽन्वयासंभवः LaCandr. 375.10; भावनायामन्वयासंभवादेव विशेषणत्वं स्वीक्रियते LaCandr. 445.28; 703.25; ऊर्गवरोधस्य भाव्यत्वेनान्वयासंभवेन तदभिमतस्यासिद्धिप्रसङ्गात् MayūMāli. 9.14 (*on* i.2.2); न च नामार्थयोर्भेदेनान्वयासंभवः VaiyāBhū. 140.10 (*on* 30); 169.4 (*on* 32); 205.10 (*on* 41); भेदादौ ... चन्द्रादेरन्वयासंभवात्तत्र षष्ठीप्रयोगः AlaṅkāKau. (Vi.) 74.2; **2Bii** impossibility of syntactic relation यथास्थितस्य पुंलिङ्गत्वेनात्रान्वयासंभवात् SmṛtiCan. iv.581.7; मृगाणामित्यत्र पुंलिङ्गस्य पयःप्रकृतिभावेनान्वयासंभवाज्जातिमात्रविवक्षायाम् ... चमरीप्रभृतीनां पयोवर्ज्यमिति लभ्यते CaturCin. iii. (1) 569.1; मिदादिषु पूर्वोक्तेन प्रकारेण द्वयोरन्वयासंभवादन्यतरद्ग्रातव्यम् PadMañ. *on* Kāśi Vṛ. *on* P. i.1.3 (73.16); अन्यत्र निबद्धस्य शब्दस्य कार्यमुखेनापि अन्यत्रान्वयासंभवात् VidhiRa. 10 (77.13); ब्रह्मजिज्ञासापदयोः असमासेऽन्वयासंभवात् ŚivārkaMaDī. i.84.30 (*on* i.1.1); प्रयोगचोदनानाम् ... जातावन्वयासंभवात् MīmāKau. i.142.10 (*on* i.3.30); प्रातिपदिकादित्यनेनान्वयासंभवात् LaŚabdeŚe. i.46.19; पुंलिङ्गधवलपदस्य हंस्यामन्वयासंभवात् AlaṅkāKau. (Vi.) 52.6; **2C** impossibility of positive invariable concomitance न च यः पदार्थो न कस्यचित्प्रत्यक्षः तस्यानुमेयता संभवत्यन्वयासंभवात् ManuBh. i.65.15. (*on* 2.6); **2D** impossibility of contact, relation or connection चर्ममये मृगे लेशतोऽन्वयासंभवात् नाममात्रं बिभ्रति ManyaVi. 214.10 (*on* 2.157); उपमानधर्मस्योपमेयगतत्वेन निबद्धस्यान्वयासंभवात् तत्संबन्धार्थं बिम्बप्रतिबिम्बकरणमाक्षिप्यते PratāYaBhū. 433.15; स्वाप्नसृष्टिश्रुत्युक्तलिङ्गानाम् ... जीवेऽन्वयासंभवात् VedāntKau. 274.20 (*on* iii. 2.4); प्रश्नानन्तर्यादीनां पुरुषार्थेन सहान्वयासंभवात् SāṁkhyaPraBh. 5.37 (*on* 1.1); **3** impossibility of progeny or offspring अप्रत्तदुहितृष्वन्वयासंभवात् SmṛtiCan. iv. 663.11; **4** impossibility of application, i.e. employment पित्रादीनामग्निष्वात्तादीनां चैकस्मिन् प्रयोगेऽन्वयासंभवात् CaturCin. iii (1). 68.5; **5** impossibility of probans (in the co-subject) सर्वस्यार्थराशेः पक्षीकृतत्वेनान्वयासंभवात् Bhāsk. i. 201.15 (*on* i.5.2)

अन्वयासामञ्जस्य (anvayāsāmañjasya) *n.* incorrectness of syntactic relation किं वाक्यावयवानां सर्वेषां परमात्मन्यन्वयासामञ्जस्यम्, उत पञ्चविंश इति ŚrutaPra. ii. 143.20 (*on* i. 4.19)

अन्वयासामर्थ्य (anvayāsāmarthya) *n.* incompetency in semantic relation पदार्थस्य पदार्थान्तरमन्तरेणान्वयासामर्थ्यात् PrakaPañ. 386.7.

अन्वयिकारण (anvayi-kāraṇa) *n.* **1** material cause लिङ्गस्यान्वयिकारणं पुरुषो न भवति, हेतुस्तु भवति YogBh. 51.1 (*on* 1.45); **2** common or continuing cause अन्वयिकारणस्य प्रत्यभिज्ञायमानत्वेन नित्यत्वसाधनेन क्षणिकवादोऽपि प्रत्युक्तो वेदितव्यः PrakaVi. 442.23.

अन्वयिकारणत्व (anvayikāraṇa-tva) *n.* the state of being common or continuing cause अन्वयिकारणत्वमुपादानत्वे तन्त्रम् AdvaiSi. 545.28.

अन्वयिग्रहणाधीन (anvayigrahaṇādhīna) *adj.* dependent on the grasping of signification अन्वयाग्रहणेऽपोहः कथमनुमीयेत ... अन्वयिग्रहणाधीनत्वात् अन्वयदर्शनस्य NyāyRa. 584.21 (5(13). 71-72)

अन्वयितव्य (anvayi-tavya) *adj.* **1** to be construed अन्वयितव्योऽक्षरशः शक्तेः शाक्तैर्विभाव्यत्वात् VarivaRaha. 118; **2A** to be syntactically related or construed अन्तपदमेकमेव तन्त्रेण प्रयुक्तं द्विरन्वयितव्यमिति प्राचामुक्तिः तु नादर्तव्या Setu Ba. 344.31; **2B** to be semantically related विशिष्टफलाभावः फलसामान्याभावश्चेति पात्रतारतम्येनान्वयितव्यम् LalitāSaBh. 217.27 (*on* 280); **2C** to be related सोऽपि च प्रतिपुष्पमन्वयितव्यः LalitāSaBh. 220.12 (*on* 289)

अन्वयिता (anvayi-tā) *f.* **1** the state of being what is semantically related प्रयोगान्तरस्मृतस्यार्थस्यान्वयितां श्रुत्यैव दर्शयन्ति Bṛha. 399.8 (*on* i.1.7); **2** the state of being positively concomitant केवलव्यतिरेकिसाध्यमन्वयितां नीयते NyāySu. (Ja.) 472A.8 (*on* iii.2.1)

अन्वयितानवच्छेदक (anvayitānavacchedaka) *adj.* (used as noun) (one) not the delimiter of the state of being semantically related घटपटौ न स्त इत्यत्रान्वयितानवच्छेदकमपि प्रतियोगितावच्छेदकम् BhāṭṭCin. i. 118.22 (*on* i.1.4)

अन्वयितावच्छेदक (anvayitāvacchedaka) *adj.* delimiter of the state of being semantically related न च व्यासज्यवृत्तिधर्मो यत्रान्वयितावच्छेदकः तत्र यावत्सु अन्वयितावच्छेदकस्य पर्याप्तिः VyutpaVā. 107.10; 138.31; 163.5; द्वित्वादिसंख्याया धवे खदिरे चान्वयः। तत्र च न धवत्वाद्यन्वयितावच्छेदकम् BhāṭṭCin. i. 115.8 (*on* 1.1.4); यागस्य तादृशकृतिविषयत्वे चान्वयितावच्छेदकमपूर्वकरणत्वं तत्कर्तृत्वं च VaiyāBhū. 80.4 (*on* 22)

अन्वयितावच्छेदकता (anvayitāvacchedaka-tā) *f.* the state of being the delimiter of the state of being semantically related विधिवाक्यार्थे कार्ये विशेषणीभूतकृतौ यागस्य विषयीतयान्वयात् तत्रान्वयितावच्छेदकतया करणत्वम् ... शाब्दबोधे भासते VaiyāBhū. 37.11 (*on* 7); परंपरासंबन्धेन तदन्वयोपगमेऽप्यन्वयितावच्छेदकतया गोत्वत्वादिभानस्वीकारापत्तेः ŚaktiVā. 200.3; विनैव साहित्यस्यान्वयितावच्छेदकताम् एकैकतात्पर्येण धवखदिरावित्यादिप्रयोगोपपत्तेः VyutpaVā. 105.21.

अन्वयितावच्छेदकत्व (anvayitāvacchedaka-tva) *n.* the state of being the delimiter of the state of being semantically related न च तस्य अन्वयितावच्छेदकत्वेऽपि गौरवात् न प्रतियोगितावच्छेदकत्वमिति वाच्यम् BhāṭṭCin. i. 118.15 (*on* i.1.4); i. 118.19 (*on* i.1.4)

अन्वयितावच्छेदकरूप (anvayitāvacchedaka-rūpa) *n.* form of the delimiter of the state of being semantically related न च ... अन्वयितावच्छेदकरूपवत्तया च उपस्थितिनियमः AdvaiSi. 739.9; पुन्नागमनाधिकरणस्थूलकालवृत्त्यागमनकर्तृत्वसत्त्वेनान्वयितावच्छेदकरूपावच्छिन्नप्रतियोगितासाहित्याभावबाधादिति वाच्यम् VyutpaVā. 166.5; [Inst.] in the form of being the delimiter of the state of being semantically related अन्वयितावच्छे(द?) करूपेणानुपस्थिताया जातेरन्वयो विरुध्यते ŚaktiVā. 215.8; व्रीहित्वजातेः स्वरूपत एव व्रीह्यादिपदशक्यतावच्छेदकतयान्वयितावच्छेदकरूपेणानुपस्थितेः VyutpaVā. 14.2; 151.14; 186.4.

अन्वयितावच्छेदकविषयतात्व (anvayitāvacchedakaviṣayatā-tva) *n.* the state of being the objectness which is the delimiter of the state of being semantically related अन्वयितावच्छेदकविषयतात्वावच्छिन्नव्याप्यत्वमतिप्रसञ्जकम् ŚaktiVā. 151.20.

अन्वयितावच्छेदकसामानाधिकरण्य (anvayitāvacchedaka-sāmānādhikaraṇya) *n.* semantic co-referentiality of the delimiter of the state of being semantically related अवच्छेदकावच्छेदेनान्वयानुपपत्तेरन्वयितावच्छेदकसामानाधिकरण्यमात्रेण च तदन्वयोपगमे शरदि पुष्पन्ति सप्तच्छदाः शरदि पुष्पन्ति चम्पका इत्यविशेषेण प्रयोगापत्तेः VyutpaVā. 157.3.

अन्वयितावच्छेदकावच्छिन्न (anvayitāvacchedakāvacchinna) *adj.* delimited by the delimiter of the state of being semantically related अन्वयितावच्छेदकावच्छिन्नप्रतियोगिताकत्वसंबन्धे भानावश्यकत्वात् GuruCandr. ii.228.20; अन्वयितावच्छेदकावच्छिन्नप्रतियोगिताकाभावस्य विशेष्ये बाधात् ŚaktiVā. 185.9; अन्वयितानवच्छेदकावच्छिन्नप्रतियोगितायाः संबन्धत्वासंभवात् VyutpaVā. 130.1; 156.25; अन्वयितावच्छेदकावच्छिन्नप्रतियोगिताकत्वस्य ... लक्षणा BhāṭṭCin. i. 117.10 (*on* i.1.4); अन्वयितावच्छेदकावच्छिन्नप्रतियोगिताकत्वव्युत्पत्तिश्च नञ्समभिव्याहारस्थल एव VaiyāBhū. 84.20 (*on* 22); 94.1 (*on* 22); अन्वयितावच्छेदकावच्छिन्नप्रतियोगितावच्छेदकत्वसंबन्धेन प्रकृत्यर्थस्य भेदान्वयो न नियतः AlaṅkāKau. (Vi.) 130.13; (used as noun) (that) which is delimited by the delimiter of the state of being semantically related अन्वयितावच्छेदकावच्छिन्न एव च पदार्थान्तरान्वयः ŚaktiVā. 67.9.

अन्वयितुल्यता (anvayitulya-tā) *f.* [Inst.] by way of being equal to (probans) which is positively concomitant अन्वयितुल्यतया व्यतिरेकिणोऽपि सामर्थ्यात् TattvCin. ii(1). 618.1.

अन्वयित्रय (anvayi-traya) *n.* triad of positively concomitant probans चोद्यग्रन्थे संविदात्मत्वे व्यतिरेकित्रयम्, अहमर्थानात्मत्वेऽन्वयित्रयं चाभिप्रेतम् ŚrutaPra. iA. 147.11 (*on* i.1.1)

अन्वयित्व (anvayi-tva) *n.* **1** the state of being what is persistent, persistence **2A** the state of being what is semantically related **B** the state of being what is syntactically related **3** [Inst.] by way of being immanent **4** the state of being what is positively concomitant probans **1** the state of being what is persistent, persistence भिन्नरूपाभिमतानामपि विकाराणां प्रकृत्यन्वयित्वाच्छब्दोपग्राह्यतया शब्दोपग्राहितया च शब्दतत्त्वमित्यभिधीयते VākyaPa. 6.1 ; **2A** the state of being what is semantically related एकः। द्वौ। बहवः। सर्वेऽप्यमी लिङ्गार्था अन्वयित्वात् KātanVṛ. *on* ii.4.17; न चैकस्यां क्रियायां कर्मत्वाद्येकरूपेणान्वयित्वमेव सामर्थ्यं वाच्यम् VaiyāBhū. 137.5 (*on* 30); वैकृतानामन्वय एव न स्यात् ... उपकारस्यैव साक्षादन्वयित्वात् MayūMāli. 697.18 (*on* x.4.1);

सामीप्यं च सप्तम्यन्तपदघटितसूत्रविधेयप्रत्ययप्रकृत्यर्थेऽन्वयित्वमेव LaŚabdeŚe.ii.60.6; येन केनापि रूपेण लक्ष्यार्थान्वयिनान्वयित्वम् VaiyāSiMañ.123.14; **2B** the state of being what is syntactically related नापि स आत्मेत्यनेन तत् प्रतिपाद्यते। तत्र 'सर्वस्ये'ति विशेषणाश्रवणात् ... सर्वपदस्यान्वयित्वात् ŚivārkaMaDī.i.197.12 (*on* i.1.7); **3** [Inst.] by way of being immanent प्रत्येकं चतुर्विधानामपि मूलभूतत्वेन स्थिताप्यविद्यान्वयित्वेन प्रतीयते RājMār.24.12; त्रिगुणरूपस्याव्यक्तस्यान्वयित्वेन प्रत्यभिज्ञानादवश्यं ज्ञातव्यत्वेन योगकाले चत्वारि पर्वाणि निर्दिष्टानि RājMār. 29.24; **4** the state of being what is positively concomitant probans सर्वपृथिवीपक्षीकरणेन च नान्वयित्वम् Kiraṇā. 43.5; विशिष्यानिर्णयान्नान्वयित्वासाधारण्ये TattvCin. i(1).247.3; परिशेषानुमानस्याप्यन्वयित्वे समा गतिः NyāySiA.230.25; गुणादिनिष्ठहेत्वन्तरप्रयोगे त्वन्वयित्वमेव NyāyPari.138.10; अव्यतिरेके चान्वयित्वम् Upask. 66.15 (*on* ii.1.1)

अन्वयित्वविवक्षण (anvayitva-vivakṣaṇa) *n.* speakers intention for the state of being what is semantically related क्रियान्वयिप्रत्ययार्थे साक्षादन्वयित्वविवक्षणात्र दोषः ŚaktiVā. 182.1.

अन्वयिद्रव्य (anvayi-dravya) *n.* positively concomitant substance स्तुतिकारेण ... अन्वयिद्रव्यस्थापनाय भेदाभेदादिचर्चा विरचिता SyādvāMañ.19(58)

अन्वयिद्रव्यत्व (anvayidravya-tva) *n.* the state of being positively concomitant substance वासना ... सा च प्रतिक्षणोत्पादिष्णुपर्यायपरंपरा अन्वयिद्रव्यत्वात् कथंचिद्भिन्ना कथंचिदभिन्ना SyādvāMañ.19(59); उत्पादे विनाशे च तत्साधारणम् अन्वयिद्रव्यत्वात् SyādvāMañ. 21(8)

अन्वयिन् (anvay-in) *adj.* [*f.* –inī] **1A** following, agreeing **1B** ever existing, constant, persistent **C** immanent, **D** conforming to, consistent **2A** positively concomitant (used as noun) (probans) which is positively concomitant **B** (used as noun) (inference) which is positive **3** common, comprehensive or continued (used as noun) (that) which is common, comprehensive or continued **4** belonging to the (noble) family (used as noun) (one) belonging to the (noble) family **5** (used as noun) (that) which is consequent, i.e. result **6A** semantically related (used as noun) (that) which is semantically related **B** relating to or connecting with **C** syntactically related **7** the word or expression *anvayin* **1A** following, agreeing स्तोमकारित उद्धारः। तस्य स्तोमान्वयीत्युक्थानीति NidāSū.150.13(8.13); य एकस्तोमानामुत्तमस्तस्य स्तोमान्वयी षोडशीत्यविचारमेकविंशः NidāSū. 158.17 (9.4); **1B** ever existing, constant, persistent वृक्षावित्युक्ते कश्चिच्छब्दो हीयते कश्चिदुपजायते कश्चिदन्वयी MahāBh.i.219.23 (*on* i.2.45); i.255.16 (*on* i.3.1); SaraKanṭhā. 661.15; न वर्णसाम्ये कश्चिच्छब्दात्मान्वयी NyāyBh. 147.4 (*on* ii.2.46); न हि ... एकस्मिन्नन्वयिन्यसति ... देश॰ ... ॰प्रतिसंधानादिव्यवहारः संभवति BrahmSūBh. (Śaṅ.) 402.9 (*on* ii.2.31); अहंकारादिसंतानः संसारी नान्वयी क्वचित् UpadeSā.362.36; 379.74; आत्मान्वयी सुखादयो नान्वयिनः PramāVāBh. 156.11; रेणुचक्रमन्वयि आत्मान्वयी SyādvāMañ. 18 (28); **1C** immanent य एतेष्वभिव्यक्तानभिव्यक्तेषु धर्मेष्वनुपाती सामान्यविशेषात्मा सोऽन्वयी धर्मी YogBh.136.3 (*on* 3.14); भूतानाम् ... अन्वयिनो गुणाः प्रकाशप्रवृत्तिस्थितिरूपतया सर्वत्रैव अन्वयित्वेन समुपलभ्यन्ते RājMār. 59.16; द्रव्याणि गुणात्मकानि भणितानि, अन्वयिनो गुणाः TātpaVr̥. 121.11 (*on* 2.1); **1D** conforming to, consistent स्तुतिरन्वयिनी भवति ManuBh. i.105.29 (*on* 2.58); **2A** positively concomitant अन्वयी विवक्षिततज्जातीयवृत्तित्वे सति विपक्षहीनः NyāyVār.48.12(*on* i.1.5); द्वावन्वयिनौ NyāyVār.122.17.(*on* i.1.34); द्विविधो हि प्रयोगः साधर्म्येण वैधर्म्येण च, यथाहुरन्ये अन्वयी व्यतिरेकी च PramāVāSvopVr̥.64.18; त्रिविधो हेतुः अन्वयी व्यतिरेकी अन्वयव्यतिरेकी चेति नैयायिकाः HetuBiṬ.73; NyāyKa.203.15; नाप्ययमन्वयी हेतुरन्वयग्रहणसमये एव NyāyMañ.i.101.28; स (उपाधिः) कथम् ... साध्येनान्वयी स्यात् TattvPradī.(Ci)14.4; शब्दत्वं हि नान्वयी हेतुः TarkKau.13.22; प्रकारस्यान्वयिन एवोपस्थितेः Upask. 91.3 (*on* ii.1.16); वेदाः प्रागभावप्रतियोगितावच्छेदक धर्माभाववन्तः, अस्मर्यमाणकर्तृकत्वात् आत्मवत् इत्यन्वयिना ... सत्प्रतिपक्षितम् BhaṭṭCin. i.140.20 (*on* i.1.31); (**used as noun**) (probans) which is positively concomitant यथैव साधारणो धर्मः संशयहेतुरिति नान्वयिनः साधारणत्वे सति संशयहेतुत्वं भवति NyāyVār.96.13 (*on* i.1.23); अन्वयिनि विधीयमानधर्मवान् दृष्टान्तग्रहणम् NyāyVār.139.7 (*on* i.1.37); अभवनमन्वयिन इव व्यतिरेकिणोऽप्यविशिष्टम् NyāyKuA. ii(1).230.3; अन्वयिन एव अष्टद्रव्यातिरेकादेरपि सिद्धेः Kiraṇā. 104.4; 108.18; दृश्यं पक्षीकृत्योक्तं दृश्यत्वादित्यन्वयि च दूषयति ŚrutaPra.iA.142.22 (*on* i.1.1); अन्वयिना प्रामाण्यानुमानम् TattvCin. i(1).273.7; गन्धादिरस्पप्रभृतिविरहितेष्वेव दृष्टो घटादिष्वाज्यादावन्वयी स्यात् TattvMu.4.54; यद्यप्युक्तिविशेषो न व्यतिरेकिणमन्वयिनं करोति NyāySu. (Ja.) 472A.13 (*on* iii.2.1); अन्वयिन एव तत्सिद्धिः Upask. 90.12 (*on* ii.1.16); **2B** (**used as noun**) (inference) which is positive अनुमानं त्रिधा भिन्नम् ... ता एव विधा विभजते। अन्वयि व्यतिरेकि च ... अन्वयव्यतिरेकीति TārkiRa. 71.1; अन्वयिनि च अव्याप्तिः आपतति TarkSaṁ.(Ā.)90.9; अभ्यासदशापन्नजलादिज्ञानेषु प्रवृत्तेः पूर्वमप्यन्वयिना प्रामाण्यमवधार्यते TarkKau.18.17; **3** common, comprehensive or continued यद्यप्यन्वयिविज्ञानं शब्दव्यक्त्यवभासि तत्। वर्णाकृत्यक्षराकारशून्यं गोत्वं हि वर्ण्यते PramāVār. 3.147; नाव्यतिरेकिणः सामान्यादन्वयिनी बुद्धिः स्यात् PramāVāSvopVr̥. 49.10; न च ध्वनिमात्राद्यावृत्तः कचटतपेष्वन्वयी न विद्यते प्रख्यावयासः SphoṭSi. 24.5; अन्वयीप्रत्ययो यस्माच्छब्दव्यक्त्यवभासवान्। वर्णाकृत्यक्षराकारशून्या जातिस्तु वर्ण्यते TattvSaṁ.739; भिन्नेष्वन्वयिनोऽसत्त्वे न युक्तान्वयिनी मतिः TattvSaṁ. 751; अन्वय्यहमिति ज्ञेयः साक्षी त्वात्मा ध्रुवः सदा NaiṣkaSi.97.3; न च घटाद्यनुभवसमये तस्यावभासोऽन्वयी PrakaPañ. 328.14; न चानेकावयवयोगिशरीरालम्बनत्वे ज्ञात्रवभासस्य तदीयरूपावयवाद्यवभासेनान्वयिना भवितव्यम् ĀtmaSi. 6.15; उदबिन्दोः किमस्ति रूपमन्वयि प्रत्यभिज्ञायमानम् Bhām.428.21 (*on* ii.2.22); अनेकव्यक्त्यन्वयरूपा ह्यनुवृत्तिः। सा चान्वयिनः पदार्थस्य पूर्वव्यक्तिनिष्ठता ŚrutaPra. iA.119.16 (*on* i.1.1); गोसत्तैव गोत्वं नापरमन्वयि प्रतिभासते SarvaDaSaṁ. 13.215; (**used as noun**) (that) which is common, comprehensive or continued, cf. **अन्वयिस्वीकार**; **4** belonging to the (noble) family द्विजसाधुजनतोपभुज्यमानविभवेनोदारान्वयिना द्विजन्मना ... महासामन्तप्रदोषशर्मणा विज्ञापिता वयम् EI. xv. 307.20; पञ्चकादधिका वृद्धिः, भार्यापत्यविक्रयादिः, अन्वयिनः सर्वस्वदानमित्येवमादि ManuBh. ii.154.21(*on* 8.164); (**used as noun**) (one) belonging to the (same) family, i.e. a relative तस्यां विपन्नापत्यायां प्रसवान्तेति दुःखिता। साभूदन्वयिने राज्यं कस्मैचिद् दातुमुद्यता RājTa. (Ka.) 5.247; डवाणीग्रामः शासनेन प्रदत्तः। स च ... प्रमारान्वयिभिराचंद्रार्क्कं यावत् प्रतिपाल्यः EI. viii. 222.31; आश्वलायनसूत्रोयं भारद्वाजान्वई (read ॰न्वयी) सुतः EI. iii.247.165; iii.249.210; **5** (**used as noun**) (that) which is consequent, i.e. result अयं विशेषश्रुतेनान्वयिना न संबध्यते ManuBh. i. 201.8 (*on* 3.1); **6A** semantically related अत्रापि द्विजशब्दार्थे संभवति नान्वयिनि लक्षणा न्याय्या ManuBh. i.533.3 (*on* 6.97); अभिधानतः स्मारितं वाक्यार्थान्वयि न साहचर्यमात्रात् TattvBi. 101.5; अप्रसिद्धविशेषणत्वं समायातमिति चेन्न ... विशेषणस्य सर्वत्रान्वयिन्यप्यपूर्वस्यैव साध्यत्वात् Kiraṇā. 42.9; प्रथमार्थः प्रकृत्यर्थे विशेषणविधयान्वयिनी संख्यैव VyutpaVā. 90.2; स्तावकत्वेनान्वयिन्यर्थवादे संनिधानस्य ... विशेषकत्वम् UpaParā. 22.15; कर्मापि धात्वर्थे भेदेनान्वय्येव गृह्यते LaŚabdeŚe. i. 509.15; (**used as noun**) (that) which is semantically related, cf. **अन्वयिसमसंख्य**; **6B** relating to or connecting with कार्यस्यान्वयिनस्तदा दर्शनात् PramāMā. 17.26; शब्दो ब्रह्मणः स्मृतः ब्रह्मणोऽन्वयी भवति GītāBh. (Rā.) 621.2 (*on* 17.23); स्वगतेष्वप्यन्वयिनो व्यावृत्तिरूपाश्च विशेषाः अशेषशब्देन विवक्षिताः ŚrutaPra.iA. 75.30 (*on* i.1.1); **6C** syntactically related अर्थशब्द उत्तरत्रान्वयी SetuBa. 145.1; अन्यानभिभूतसार इत्यपि सर्वत्रान्वयी AlaṅkāMañ. 62.16; **7** the word or expression *anvayin* अन्वयिनेतिकरणेन ... प्रकारतापादनात् ŚivārkaMaDī. i.315. 28 (*on* i.2.1)

अन्वयिपदार्थ (anvayi-padārtha) *m.* **1** common or continuous thing अक्षणिका चेदन्वयिपदार्थाभ्युपगमेनागमबाधः SyādvāMañ. 19 (20); **2** semantically related word-meaning अन्वयिपदार्थभेदाद् बोधद्वयावृत्त्यैव बोधः। ... अन्वयिपदार्थस्यैकत्वे तु एकोपस्थित्यैवान्वयः LaŚabdeŚe. i. 182.1-2.

अन्वयिबल (anvayi-bala) *n.* [Abl.] on the strength of positive inference तद्भोगसाधनत्वात् स्रगादिवदित्य(नुमाना)न्वयिबलात् अपूर्वसिद्धेर्नाविशेषः NyāyKuA. i. 35.5.

अन्वयिरूप (anvayi-rūpa) *n.* **1** (essential) nature which is commom or continuous यद्यदन्वयिरूपं तत्तत्परमार्थसद्भावः Bhām. 428. 13 (*on* ii.2.22); **2** [Inst.] in the form of being ever-existing or persistent अन्वयिरूपेणाधारभूतं कालद्रव्यं व्यवस्थापयति TātpaVr̥. 201.14 (*on* 2.50)

अन्वयिरूप (anvayi-rūpa) *adj.* **1** of the form of semantic relation न क्रियापदमात्रमस्माकं दीपकम्। किंतु ... कारकविशेषैरभिसंबध्यमानम्। तस्य च ... अर्थादन्वयिरूपं यत् तत् साम्यमुच्यते Kāvyānu.(He.)306.15; **2** of the nature of positively concomitant अनुमानमन्वयिरूपमेकमेव VedāntPari. 152.4.

अन्वयिरूपता (anvayirūpa-tā) *f.* the state of being of the nature of being positively concomitant न तर्हि व्यतिरेकव्याप्तिः प्रकृतसाध्यसिद्ध्युपयोगिनी ...। तत्र चान्वयिरूपतैव तस्याः NyāySu. (Ja.) 260 A.7 (*on* ii.1.2)

अन्वयिव्यतिरेकिन् (anvayi-vyatirekin) *adj.* (used as noun) (inferences) which are positive and negative अनुमितिसामान्यसामग्र्यां सत्यामप्यनुमिति-

विशेषसामग्रीविरहादनुमित्यनुत्पत्तेः ... अन्वयिव्यतिरेकिविशेषद्वयसामग्री च नास्त्येव TattvCin. ii (1). 595.3.

अन्वयिसमसंख्य (anvayi-samasaṅkhya) *adj.* having the same number as that of semantically related one अन्वयिसमसंख्यपदार्थज्ञानस्य यथासंख्यान्वयबोधत्वं कार्यतावच्छेदकं वाच्यम् RasGaṅ. 644.1; 644.5; AlaṅkāKau.(Vi.) 318.7.

अन्वयिस्वीकार (anvayi-svīkāra) *m.* adoption of what is common or continued यद्धि यस्मादभिन्नं न ततः पृथगुपलभ्यते यथा घटात् घटस्वरूपम्। केवलायां वासनायामन्वयिस्वीकारः SyādvāMañ. 19 (16)

अन्वयिहेतु (anvayi-hetu) *m.* positively concomitant probans अन्वयिहेतूपपादनावसरेऽस्माभिरुक्तम् TātpaṬ. (Vā.) 193.17 (*on* i.1.5)

अन्वयिहेतुसमर्थन (anvayihetu-samarthana) *n.* justification of positively concomitant probans परैर्यदुक्तम्। ... तदनेन निराकृतम्। एतच्चास्माभिरन्वयिहेतुसमर्थनेन स्फुटीकृतम् TātpaṬ. (Vā.) 285.23 (*on* i.1.35)

अन्वयेतरमात्रतस् (anvayetaramātra-tas) *adv.* on account of only the sequence of one (of the two viz. Rohiṇī and Kṛttikā) कृत्तिकात्वादिति ह्युक्तैर्नैव कार्यस्वभावयोः। अपेक्षा जायते किंतु ह्यन्वयेतरमात्रतः BṛĀraUBhVā. iv.3.760.

अन्वयैककरण (anvayaika-karaṇa) *adj.* caused solely by positive concomitance बौद्धोक्तप्रतिबन्धदूषणदिशा तल्लक्षणं दूषितम् भूयोदृष्टमितान्वयैककरणं शोच्यं पुनः शाबरम् NyāyMañ.i. 123. 10.

अन्वयैकजीवित (anvayaikajīvita) *n.* only life of family प्रेषय तूर्णम् ... सकलभुवनत्रयप्रचारिणः पन्नगभटा यैः कृत्वा सर्वतोऽप्यन्विष्यतेऽस्माकमन्वयैकजीवितं कुमारी UdaySuKa. 107.27.

अन्वयोक्तितस् (anvayokti-tas) *adv.* by the statement of positive concomitance पूर्वकार्यातिरेकेण स्वात्मना चान्वयोक्तितः TaiUBhāVā. 96.19 (2)

अन्वयोच्छेद (anvayoccheda) *m.* loss of semantic relation न चासंसर्गाग्रहे तदानीं संसर्गव्यवहारः, बाधकस्यात्यन्तमभावात्। तथापि तत्कल्पनायामन्वयोच्छेदप्रसङ्गात् NyāyKuA. ii (1).214.9.

अन्वयोत्थरुचिरा (anvayottha-rucirā) *adj.* (*f.*) charming due to coming from (noble) family or high descent व(ब)द्ध्वा कौतुकमन्वयोत्थरुचिरा ... येनात्र स्मररूपिणा दृढभुजादण्डोल्लसन्मण्डपे। वैरिश्रीर्नृवरेण ... दत्तेयं निजविक्रमेण महवे(तैः)वोच्चैरुदून(Read °रुदूढा) स्वयम् EI. xiv.299.18.

अन्वयोत्पन्न (anvayotpanna) *adj.* **A** born in the (noble) lineage सप्तर्षयो महाभागाः ...। तेषां चैवान्वयोत्पन्ना जायन्ते हि पुनः पुनः। मन्त्रब्राह्मणकर्तारः HariVaṁ. 7.133* (14); **B** born in the noble family क्व नाम छलप्रहारिणामन्वयोत्पन्नेन भवता शिक्षितेयमेवं प्रवीरपुरुषोचिता संग्रामरीतिः UdaySuKa. 81.25.

अन्वयोदाहरण (anvayodāharaṇa) *n.* example of positive concomitance व्याप्तिनिर्देशपूर्वकं सम्यग्दृष्टान्तवचनमुदाहरणम्। तच्च दृष्टान्तभेदेनान्वयोदाहरणं व्यतिरेकोदाहरणमिति च द्विधा भिद्यते TārkiRa. 180.5; यो धूमवान् सोऽग्निमान् यथा महानस इत्यन्वयोदाहरणम् NyāyPari.158. 4; YatīndraDī. 20.9.

अन्वयोद्भव (anvayodbhava) *adj.* born in the (noble) family स च बाभ्रव्यनामा वै हारीतस्यान्वयोद्भवः। ब्राह्मणो नारदमुनेः समीपे वर्तते सदा SkandP. i (2).54.10; बालनायकतया भिदां गतं वीक्ष्य राष्ट्रमधिपस्य मन्त्रिणः। त्वां प्रगल्भनृपमन्वयोद्भवं संविहाय शरणं व्रजन्तु कम् Rāṣṭrau. 4.12; (used as noun) (one) born in the noble family भवन्ति ये मनोः पुत्रा यावन्मन्वन्तरं तु तैः। तदन्वयोद्भवैश्चैव तावद्भूः परिपाल्यते ViṣṇuP. iii.2.48.

अन्वयोपक्रम (anvayopakrama) *m.* introduction to, i.e. illustration of positive concomitance न शिंशपात्वादयं वृक्षशब्दप्रवृत्तिनिमित्तवानिति वाक्यार्थः। ... अविदितसमयं प्रति चान्वयोपक्रमस्यायुक्तत्वात् NyāyVārPari. 746.1.

अन्वयोपगम (anvayopagama) *m.* **1** acceptance of positive concomitance 'सत्त्वेऽस्त्यन्वयव्यतिरेकानुविधानम् ...। अन्वयस्तु न क्वचिदपि' इति चेत् न। तुल्यत्वात्। अन्वयो नास्तीत्यभ्युपगच्छताप्यन्वयोपगमात् KhaṇḍanKhā. 65.7; **2** acceptance of semantic relation नीलं घटमानयेत्यादौ नीलादेर्घटादावन्वयोपगमे नीलादिपदोत्तरविभक्त्यर्थकर्मत्वादेः कुत्रान्वयः VyutpaVā. 31.2; तद्तद्व्यक्तित्वानुपस्थितावपि शाब्दबोधोदयेन तत्तद्व्यक्तित्वावच्छिन्नप्रतियोगितासंबन्धेनान्वयोपगमासंभवात् VyutpaVā.129.17.

अन्वयोपदर्शन (anvayopadarśana) *n.* illustration of positive concomitance धर्मिण्यपि विशिष्टे साध्येऽन्वयोपदर्शनवेलायां यत्र यत्र कृतकत्वमित्युक्ते ध्वनिरेव प्रधानतया संबध्येत नानित्यत्वम् Kāśi.iii.32.14 (*on* 5 (4).38); अन्वयोपदर्शनकाले हि भेदेनैव धर्ममुपाददते Kāśi.iii.32.16 (*on* 5 (4).38); साधनस्यसाध्येनान्वयोपदर्शनं साधर्म्यम् MānaMe. 89.1.

अन्वयोपनय (anvayopanaya) *m.* application of positive concomitant probans दृष्टान्तनिदर्शनेन व्याप्ततया पक्षे हेतुमुपसंहरद् वाक्यमुपनयः। सः ... द्विविधः। अयं च तथा धूमवानित्यन्वयोपनयः NyāyPari.159.6; YatīndraDī. 20.12.

अन्वयोपपत्ति (anvayopapatti) *f.* **1A** tenability of semantic relation अन्वयोपपत्तौ विशेषसंदेहेऽपि वाक्यस्य पर्यवसितत्वेन मानान्तरोपनीतानपेक्षणात् NyāyKuA.ii(1).199.11; TattvCin.iii(1).69.5; स्वरूपस्य च सामिधेनीस्वरूपेणापि संबन्धो घटते इति नान्वयोपपत्तये लक्षणा ŚāstrDī. 298.5 (*on* iii. 6.2); पदार्थानामन्वयोपपत्तौ ... गौरवमेव दूषणं स्यात् PramāMā.17.21; पुनर्विधानस्य तन्निवारणार्थत्वे फलस्याचार्येऽप्यन्वयोपपत्तेः अध्यापनाङ्गत्वमिति चेन्न ŚrutaPra. iA.31.4 (*on* i.1.1); गुणान्तरं तर्हि भेदकमस्तु। न। तस्यैकस्मिन्नेव कर्मणि विकल्पेनान्वयोपपत्तेः CaturCin.iii (1). 752.6; विष्णुः सर्वाधारतया परिहारे कथ्यत इत्यन्वयोपपत्तिः TattvPrakā.47B.5 (*on* i.3.14); विनार्थस्य च नानाशब्दस्य संबन्धिशब्दतया ब्राह्मण एव प्रतिसंबन्धित्वेनान्वयोपपत्तेश्च Nyāyāmṛ.275B.7; प्रथमान्तत्वे विनैव क्रियाध्याहारमुद्देश्यविधेयभावेनान्वयोपपत्तेः ŚivārkaMaDī. i. 318.24 (*on* i.2.3); i. 319.29 (*on* i.2.3); गुणविधौ विनापि लक्षणामन्वयोपपत्तेर्न मत्वर्थलक्षणा MīmāNyāPra.201.29; अर्थान्तरस्वीकारेऽप्यन्वयोपपत्तेश्च कथं शक्तेर्नियमः स्यात् RasGaṅ. 154.7; **1B** tenability of syntactic relation न तावच्छाब्दसामानाधिकरण्यमात्रेणान्वयोपपत्तिः Kiraṇā. 323.12; प्रकृष्टप्रकाशादिवाक्यं न तावदभिधया अखण्डार्थनिष्ठम् ... प्रकृष्टप्रकाशस्य द्रव्यस्य गुणस्य वा चन्द्रे अन्वयोपपत्तेः AdvaiSi.679.11; ह्रीं श्रीं ब्रह्माणीपादुकां पूजयामि तर्पयामीत्यादयो मन्त्रा भवन्ति। कर्मकारकवाचकस्य पदस्य तन्त्रेण क्रियाद्वयेनान्वयोपपत्तेः SetuBa. 86.7; **2** tenability of application शराणां कुशविरोधेनैव अन्वयौचित्यात् कुशाभावे प्रतिनिधित्वेन अन्वयोपपत्तेः न शराणां कुशबाधकत्वमिति वाच्यम् GuruCandr. i. 300.11; **3** tenability of inference or deduction आचम्यमानो वायुः श्वासः, निःस्सार्यमाणः कोष्ठ्यो वायुः प्रश्वास इति लभ्यते। अत एवोक्तं तयोर्गतिविच्छेद इति भावप्राधान्येऽन्वयोपपत्तेः VīraMi. 68.28 (*on* 1.23)

अन्वयोपपत्त्यर्थम् (anvayopapattyartham) *adv.* for the sake of the tenability of syntactic relation संबोध्य नामगोत्राभ्यामेष तेऽर्घ्य इतीरयन्। ... ते इत्यनेन सहान्वयोपपत्त्यर्थं नामगोत्रयोरेकवचनान्तयोः प्रयोगोऽनुसंधेयः CaturCin. iii (1).1291.20.

अन्वयोपपादक (anvayopapādaka) *adj.* conducive to syntactic relation विधान्तरेण योजना दर्शिता। सत्यम्। पूर्वोदाहृतसवितृवरेण्यशब्दान्वयोपपादकन्यायविरुद्धत्वान्नातीव श्रद्धेया सा ŚivārkaMaDī. i. 261.20 (*on* i.1.22)

अन्वयोपपादन (anvayopapādana) *n.* explanation of semantic relation 'अस्तिसामान्य वस्तुष्वि'त्यन्वयोपपादनाय सामान्यस्य वस्तुत्वमुपन्यस्तम् Kāśi. iii. 87.22 (*on* 5(4). 146)

अन्वयोपलम्भ (anvayopalambha) *m.* knowledge of semantic relation तथाविधपदप्रयोगनियमश्चास्यानुपलब्धेऽन्वये नोपपद्यत इत्येवमन्वयोपलम्भमनुमिमानेनान्वयो निश्चीयते PrakaPañ. 380.20.

अन्वयोपस्थिति (anvayopasthiti) *f.* recollection of or reference to signification द्वितीया ... तस्याश्चानन्व (v.l. °श्चान्व) योपस्थितौ ... तृतीयार्थं लक्षयति MīmāNyāPra. 205.32.

अन्वयोपाय (anvayopāya) *m.* means of signification प्रधानमर्थः शब्दो हि तद्गुणायत्त इष्यते। तस्मान्नानान्वयोपायैः शब्दानर्थवशं नयेत् BṛDe. 2.99; अर्थात्प्रकरणाल्लिङ्गाद् औचित्याद्देशकालतः। मन्त्रेष्वर्थविवेकः स्यात् ...। इति नानान्वयोपायैर्नैरुक्ते यो यतेत सः।... ब्राह्मणो रूपम् ... व्रजेत् BṛDe. 2.119.

अन्वयौचित्य (anvayaucitya) *n.* **A** propriety of semantic relation न च ब्रह्मादीनां प्रसूतिमात्रमुक्तं न तु प्रकृतादीशानादिति शङ्क्यम्। प्रसूतेरपादानापेक्षायां सन्निहितस्येशानस्यैव तथात्वेनान्वयौचित्यात् ŚivārkaMaDī. i.343.2 (*on* i.2.9); **B** propriety of application or employment न ... अन्वयभाजां शराणां कुशविरोधेनैव अन्वयौचित्यात् ... न शराणां कुशबाधकत्वमिति वाच्यम् GuruCandr. i.300.10.

अन्वय्यनुमान (anvayy- anumāna) *n.* inference based on positive concomitance, positive inference विकारान्तराभावे च भेदं विकारान्तरं च पक्षीकृत्यान्वय्यनुमानमाह - भेदादीनामिति ŚrutaPra.iA. 108.20 (*on* i.1.1)

अन्वय्यविच्छेद (anvayy-avicccheda) *m.* non-destruction of continuous entity न हि भावानां निरन्वयो निरुपाख्यो विनाशः संभवति ... क्वचिद् दृष्टेनान्वय्यविच्छेदेनान्यत्रापि तदनुमानात् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 387.15 (*on* ii.2.22)

अन्वय्यात्मन् (anvayy-ātman) *m.* ever - existing or permanent soul यथा हि नियताशक्तिबीजादेरङ्कुरादिषु। अन्वय्यात्मवियोगेऽपि तथैवाध्यात्मिके स्थितिः Tattv-Saṁ. 502.

अन्वय्युदाहरण (anvayy-udāharaṇa) *n.* example of positively concomitant probans अन्वयव्याप्तितात्पर्यकसाध्यसाधनसामानाधिकरण्यबोधकावयवत्वम् अन्वय्युदाहरणत्वम् comm. *on* TattvCin. ii (1). 742.12 [NyāyaKośa]

अन्वय्युपनय (anvayy-upanaya) *m.* application of positively concomitant probans अन्वय्युपनयव्यतिरेक्युपनयसाधारणसामान्य-लक्षणम् comm. *on* TattvCin. ii (1). 749.8 [NyāyaKośa]

अन्वर्कम् (anvarkam) *adv.* by following, i.e. by being second to the Sun समुद्रवसनां सोऽनुसमुद्रविजयं जयी। अलंभूष्णुरलंचक्रे द्यामन्वर्कमिवोडुपी TriṣaŚaPuC. iv.6.22.

अन्वर्च् (anv-arc-) I.P. to honour with song or praise अनु यदीं मरुतो मन्दसा॒नमार्च॒न्निन्द्रं॑ ṚV.v.29.2.

अन्वर्ज् (anv-arj-) I.P. (= anv-ṛj-) to let go, PW.; MW.

अन्वर्जुनम् (anvarjunam) *adv.* **1** by following Arjuna, i.e. by being inferior to Arjuna अन्वर्जुनं योद्धार: KātanVṛ. *on* ii.4.23; Prasā.i.35.14; कर्मप्रवचनीयाख्यैर्द्वितीया योगतो भवेत्। अन्वर्जुनं च योद्धार: ह्यभितो ग्राममीरितम् AgniP.353.19; उष्णक्लम: परिजहे च चिराय तस्यामन्वर्जुनं जगति ध्वनिनमीक्षमाणै: Rāvaṇā.3.42; **2** towards Arjuna भगदत्तोऽपि तं नागमन्वर्जुनमनोदयत् PāṇḍaC. 13.333.

अन्वर्तितृ (anv-artitṛ) [for anu-vartitṛ, MW] *adj.* [*but m.* MW.; APTE] **1** claiming again, reclaiming अ॒न्व॒र्ति॒ता वरु॑णो मि॒त्र आ॑सीत् ṚV. x.109.2 (*but* Sāy. अनुमोदयिता); AV. v.17.2; AV.(P.)ix.15.2[wooer, MW; inviter, APTE]; **2** following शची कामयितुस्तुल्यं कमित्री कापितं तदा। अन्वर्तितारं स्वं बालमृतीयित्र्यजुगुप्सत DvyāśraKā. 7.79.

अन्वर्थ (anv-artha) *adj.* [*f.*–ā] **1** conformable to the meaning], agreeing with the true meaning, proper, appropriate **2** agreeing with or befitting the etymological meaning, having significant designation, having the meaning obvious, intelligibile, clear **3** conforming or appropriate to the object **1** इति ब्रुवाणं संरब्धं परुषं रावणात्मजम्। हेतुमद्वाक्यमत्यर्थं (v.l. न्वर्थं) लक्ष्मण: प्रत्युवाच ह Rāmā. vi. 75.23; मधुरं गीतमन्वर्थं काचित्साभिनयं जगौ BuddhaC. 4.37; वर्धमानानुरागं चाख्यानके मन: कुर्वतीमन्वर्थाभि: कथाभि: ... रञ्जयेत् KāmSū. 211.7 (3.3) (JayaMa. अन्वर्थाभि: स्वयंप्रयुक्ताभि: शकुन्तलाराजदारिकाकथाभि:); अन्वर्थ एवायमधुना प्रलापो वर्तते UttaRāC. 3.44 (7); चतुष्टयनिबन्धनाश्च कवीनां द्वात्रिंशद्धरणोपाया:। अमीषां चार्थानामन्वर्था: ... चत्वार: कवय: KāvyMī. 64.16; अन्वर्थगुणग्रथनहृदयंगमाभि: ... स्तुतिभिरावर्जितप्राज्यपुण्यकार: (समरकेतु:) ... उपाविशत् TilaMañ. 218.13; स्वस्ति महानौहस्त्यस्व(Read °श्व) पत्तिसंपत्युपातजयशब्दा (Read °सपत्त्युपात्तजयशब्दा)न्वर्थस्कन्धावारात् कर्ण्णसुवर्ण्णवासकात् EI. xii.73.2; आत्थितनादो गुण इव परिभाति वर्णमध्यगत:। मध्येफालं बिन्दुर्दीप इवाभाति वर्तुलाकार:। तदुपरि गतोऽर्धचन्द्रोऽन्वर्थ: कान्त्या तथाकृत्या VarivaRaha. 23; **2** agreeing with or befitting the etymological meaning, having significant designation, having the meaning obvious, intelligible, clear ... कारकम् अन्वर्थमिति चेदकर्तरि कर्तृशब्दानुपपत्ति: Vār.6 *on* P.i.4.23; महत्या: संज्ञाया: करण एतत्प्रयोजनमन्वर्थसंज्ञा यथा विज्ञायेत। करोतीति करणम्। ... अन्वर्थमिति चेदकर्तरि कर्तृशब्दो नोपपद्यते MahāBh. i.324.11 (*on* i.4.23); न पुनरन्तरेणाचं व्यञ्जनस्योच्चारणमपि भवति। अन्वर्थं खल्वपि निर्वचनम्। स्वयं राजन्ते स्वरा अन्वग्भवति व्यञ्जनमिति MahāBh. i.206.24 (*on* i.2.30); अन्वर्थं खल्वपि निर्वचनम्। गुणसंद्रावो द्रव्यमिति MahāBh. ii.366.25 (*on* v.1.119); iii.409.2 (*on* viii.2.48); आकाशपुरुषो यत्र यत्र चाकाशभाषणम्। अन्वर्था तत्र कर्तव्या ध्रुवा ह्याभाष(काश)-संश्रिता NāṭyaŚā. 32.380; तस्मिन्समाहितचित्तस्य या प्रज्ञा जायते तस्या ऋतंभरेति संज्ञा भवति। अन्वर्था च सा सत्यमेव बिभर्ति YogBh. 52.4 (*on* 1.48); यथा प्रह्लादनाच्चन्द्र: प्रतापात्तपनो यथा। तथैव सोऽभूदन्वर्थो राजा प्रकृतिरञ्जनात् RaghuVa. 4.12; [*but* MW. conformable to the meaning, agreeing with the true meaning]; Kuval. 171 (332); परममहर्षिभि: ... लोकपालपरिगृहीत-दिक्प्रदेशानामन्वर्था: ... दशविधा: संज्ञा: कृता: PadārthaSaṁ. 67.6; NyāyKa. 68.22; कश्यप: ... मार्तण्डस्त्वं भवानघा न खल्वयं मृतोऽण्डश्च इति स्नेहात् पिताब्रवीत्। तस्य तद्वचनं श्रुत्वा नामान्वर्थमुदाहरत् VāyuP. ii.22.28; BrahmāṇḍP. ii.59.29; नामधेयैरियम् ...। अन्वर्थैर्दर्शिताशेषविभवा वैष्णवी परा AhirbuS. 3.22; गुरून्कुर्वन्ति ते वंश्यानन्वर्था तैर्वसुंधरा। येषां यशांसि शुभ्राणि Kirātā. 11.64; SūktiRa. 168.20; त्रिधा दीपकमिष्यते। ... अमूनि कुर्वतेऽन्वर्थामस्याख्यामर्थ-दीपनात्। त्रिभिर्निदर्शनैश्चेदं त्रिधा निर्दिश्यते यत: Kāvyālaṅ. (Bh.) 2.26; तस्यैव नाम कृतवृद्धिगुणान्समीक्ष्य अन्वर्थमुत्तमपुरं पटुभिर्द्वितीयम् VarāṅgaC. 1.33; गुर्वादिष्वेव वीर्याख्या तेनान्वर्थेति वर्ण्यते AṣṭāHṛ. i.9.14; शिष्यतेऽनेनेति शास्त्रत्वमन्वर्थमिष्यते तथापि व्याकरणेन साधुशब्दा: शिष्यन्ते TantrVā. 236.14 (*on* i.3.25); अन्वर्थ-शब्दोऽयमनुदात्तशब्द: Nyās. ii.696.14 (*on* vii.20.10); शुक्लध्यानमितो वक्ष्ये ...। शुक्लं परमशुक्लं चेत्याम्नाये तद् द्विधोदितम्। ... द्वेधाद्यं स्यात् ...। इत्याद्यस्य भिदे स्याताम् अन्वर्थां श्रुतिमाश्रिते MahāP. 21.169; वादेष्वाप्तजयो जयन्त इति य: ख्यात: ... अन्वर्थो नववृत्तिकार इति यं शंसन्ति नाम्ना बुधा: NyāyMañ. ii.208.27; [स]कलस्मृतिप्रणीतमार्ग्गसम्यक्परिपालन[प्रजारञ्जनादन्वर्थराजशब्द: ...] EI. xiii.339.2; xi.82.13; xi.178.5; xxi.117.5; viii.190.6; i.86.4; iv.76.4; xxii.116.4; संधि: ...। मुखं बीजसमुत्पत्ति: ...। अङ्गानि द्वादशैतस्य ...। उपक्षेप: परिकर: ...। उद्भेदभेदकरणान्यन्वर्थानि DaśRū. 1.26; शिशुरेव हस्तग्रहणाद-जाविकं जघान। सेनापतिरप्यन्वर्थमस्य नाम चक्रेऽविमारक इति JayaMa. 279.4 (*on* 5.4); परमर्षिभि: ... दशविधा: संज्ञा: कृता:। ... ता: किं पारिभाषिक्यो नेत्याह। अन्वर्था: अनुगतार्था: केषां भगवत: सवितुर्ये संयोगविशेषास्तेषाम् Kiraṇā. 125.12; (तत्तु द्विविधम्। दृष्टं सामान्यतो दृष्टं च।) संज्ञाद्वयमन्वर्थं वा स्यात् Kiraṇā. 304.18; तस्याभूत्कल्पवृक्षश्च गृहे पितृक्रमागत:। नाम्नान्वर्थेन विख्यातो यो मनोरथदायक: KathāSaSāg. iv.2.18; तस्यां विक्रमसिंहाख्यो बभूवान्वर्थ-याख्यया राजा KathāSaSāg. vi.1.138; मुनिश्च स ततस्तस्यास्तामुत्पत्तिं च नाम च। अन्वर्थं कदलीगर्भेत्यस्मै राज्ञे न्यवेदयत् KathāSaSāg. vi.6.113; vii.6.42; तत्र वज्रप्रभाख्योऽहमासं विद्याधराधिप:। वज्रनिर्मितदेहत्वान्नामान्वर्थं तथैव मे KathāSaSāg. viii.1.6; कन्या सोमप्रभा नाम तस्यान्वर्थोदपद्यत KathāSaSāg. xii.12.7; अन्वर्थो जिघ्रत्यनेनेति व्युत्पत्त्या घ्राणशब्द: Aparā. 981.14 (*on* 3.90); एकस्मिन्नाधारेऽनेकमाधेयं यत्स द्वितीय: पर्याय:। ... अत एव क्रमाश्रयणात्पर्याय इत्यन्वर्थमभिधानम् AlaṅkāSa. 150.9; यदासीत्पिशिताशा इत्यन्वर्थं नाम रक्षसाम् RājTa. (Ka.) 3.76; सर्वतो जयमर्जयन्। नामान्वर्थं नृपस्तस्य जयसिंह इति व्यधात् RājTa. (Ka.)8.239; संसर्गविशेषणं व्यर्थमिति संसर्गाभावमर्थमधिकमाकाङ्क्षता त्वया अन्वर्थ: संसर्गाभावशब्दोऽपि हारित: स्यात् KhaṇḍanKhā. 347.13; सुतस्य तस्य भीष्माद्यै: किंचिद् वीक्ष्याङ्गलक्षणै:। युधिष्ठिर इति श्लाघ्यमन्वर्थं नाम निर्ममे PāṇḍaC. 2.37; आरोहिण्युत्प्रविष्ट: स्यादन्वर्था: स्यु: परे त्रय:। प्रतिग्राह्यालसित: स्यात् SaṁgīRa. ii.183.7(3.157); स्यादन्वर्था त्रितन्त्रिका SaṁgīRa. iii.248.5 (6.110); अर्धाङ्गुलान्तराणि स्यू रन्ध्राण्यन्यानि सप्त च। ... मुखरन्ध्रस्य ... चान्तरे। एकैकाङ्गुलवृद्ध्या स्युरन्ये वंशाश्चतुर्दश। ... कलानिधि: षोडश: स्यादन्व-र्थोऽष्टादशाङ्गुल: (वंश:) SaṁgīRa. iii.321.10 (6.436); पुत्रस्तेनाजनि गुणनिधिर्द्धर्म्म-कर्म्मैकदक्ष: ख्यातो लोके सुचरित इतीहाख्ययान्वर्थयैव EI. xiii. 291.11; संयत्तान् समिति जघा [न्] सिंहळेशान्[।*] तत् सर्वत्वि(Read क्षि)तिपतिवन्द्यमानपादस्सो-न्वर्थमभजत सिंहळान्तकाख्य[ां*]म् EI. xviii.43.306; तस्य पूर्णलतान्वर्था कान्ता धर्मद्रुमाश्रिता PrabhāC. 127.13; तस्य चार्वाकमतस्य लोकायतमित्यन्वर्थमपरं नामधेयम् SarvaDaSaṁ. 1.22; छेका विदग्धास्तै: प्रयुक्तोऽयमनुप्रास इत्यन्वर्थ: Ekāva. 7.3 (2) (186.8); 8.10 (226.14); (अभिधा) योगपूर्विका यथा - राज्ञि रुद्रनराधीशे रञ्जयत्यखिला: प्रजा:। भूरन्वर्था वसुमती रत्नगर्भा स्थिरेति च PratāYaBhū. 48.7; मुखसन्धेरङ्गानि ...। युक्ति: प्राप्ति: समाधानं विधानं परिभावनम्। उद्भेदभेदकरणान्यन्वर्थानि यथाक्रमम् PratāYaBhū. 109.4; अन्वर्थां भूषयन् संज्ञामंनदानैरहर्निशम्। धन्यो यस्यानुजो धीमाननंदाता समेधते EI. xiv. 73.50; देवर्षीणामयोनिजे शरीरे प्रमाणान्तरमाह। समाख्या अन्वर्था संज्ञा श्रुतिस्मृतीतिहास-पुराणादिषु प्रसिद्धा Upask. 215.11 (*on* iv.2.8); 397.7 (*on* ix.2.2); सर्वंसहा तदा क्ष्माभृदन्वर्था प्राग्वदेव यत्। लासानुरक्तमपि तं सा राजानमसेवत RājTa. (Jo.)505; NyāySu. (Ja.)268A.2 (*on* ii.1.2); अन्वर्थं बहुवचनं गृह्यते बहूनामर्थानां वचनं बहुवचनम् Prasā. i.285.9; ii.145.13; स्वग्रन्थस्याभिजनं नामान्वर्थं वदन् ... अपशब्दनिराकरणपरतां रूपकेण शास्ति Prasā. ii.794.22; धर्म्यैक्ये हि स्वस्य स्वेनोपमा नान्वेतीत्यनन्वय इत्यन्वर्थं नाम भवति CitraMī. 42.15; (लोकत्रय-समृद्धीनां हेतुत्वाच्चक्रनायिका। त्रिपुराश्रीर्महेशानि मन्त्रशुद्धिभवा पुन:) त्रिपुराश्रीपदमपि त्रिभुवनसमृद्धिकारणवाचकत्वादन्वर्थमित्याह लोकत्रयेति SetuBa. 329.7; (अन्यदेवान् परित्यज्य ... युक्तमेव विधीयताम्) इह ... न ध्वनित्वव्यपदेश:। अत एवास्या-लंकारस्य वाच्यपरिकरत्वात् 'परिकर:' इति संज्ञाप्यन्वर्था AlaṅkāMañ. 85.4; (गर्भाधानमित्यनुगतार्थं नामधेयम्) अनुगतेति। अन्वर्थमित्यर्थ: BālamBha. i.13.27 (*on* 1.11.12); ii.5.11 (*on* 2.3); 'ष्णान्ता'इत्यत्र संख्यापदानुवृत्ते: ... तस्य उपसर्जने षट्त्वमेव न। संख्यापदेन च संख्येयमुच्यते। ... यद् वा षडित्यन्वर्था संज्ञेति न गौणे सा इति तन्न LaŚabdeŚe. i.304.11; **3** conforming or appropriate to the object एकज्ञानम् ... अन्वर्थमन्यथाभासमनंशाना न राशय: NyāyVi.2.120; करजै: ... (नखपदम्) अन्वर्थमुत्पलदलं स्तनगुह्यपृष्ठे। स्मर्तुं प्रवासगमने विदग्धुर्विदग्धा: RatiRaha. 8.6.

अन्वर्थ (anv-artha) *m.* **1** sense or meaning of the prefix *anu* अन्वर्थे प्रतिशब्दोऽयं फलस्य पुरुषार्थता BṛĀraUBhVā. ii.1.69; **2** commentary निबन्धवृत्ती अन्वर्थे AbhidhāCin. 257; KalpaK. 444.49; **3** etymological meaning (स्वाधीनपतिका ... अभिसारिका चेति स्वस्त्रीणामष्टावस्था:।) अन्वर्थ एवासां लक्षणमित्याहत्य लक्षणं न कृतम् Kāvyānu. (He.) 370.1; व्युत्पत्तिवर्जिता रूढा: शब्दा: ... न पुनरन्वर्थोऽर्थप्रवृत्तौ कारणमिति रूढा अव्युत्पन्ना एव KāvyKaVṛ. 28.33 (2.1); **4** appropriate, conforming object, i.e. intention अन्वर्थोत्ता-

नगम्भीरप्रत्यर्थात्यर्थवेदिता। भद्रमन्दमृगत्वं च तथा च प्रकृतित्रयम् Hastyāyur. 435.4 (3.8)

अन्वर्थ (anv-artha) *n.* kind of kiss (*lit.* appropriate) मृदु सममवपीड्याभ्यर्थितं चेति शेषेष्वपि कथितपदेषु प्रोक्तमन्वर्थमेतत् RatiRaha. 7.7.

अन्वर्थ (anv-artha) *m., n.* variety of sensation of elephant अत्यर्थोत्तानगम्भीरान्वर्थप्रत्यर्थकर्कशैः। सिद्धेनापि च नागानां वेदनं सप्तधा विदुः MātaLī. 8.18.

अन्वर्थक (anvartha-ka) *adj.* **A** agreeing with etymological meaning, having significant designation तच्छिष्यो यश्च विद्वान्विद्येश्वरो नाम कर्तुमन्वर्थकन्निजं[।*] सर्व्वविद्यास्समाधत्ते यथांबूनि महाबुधिः EI. xxiii.170.60; सोऽपि ... प्रियतमामनोरथमन्वर्थकं चिकीर्षुः ... प्र(प्रे?)याय च तन्महीश्वरगृहम् YaśasCam. ii.290.4; योगोऽवयवशक्तिस्तस्याः सत्त्वादन्वर्थके योगरूढपदवाच्ये ... सर्वसंक्षोभिण्याद्याः देवताः चक्रे स्थिताः SetuBa. 327.17; **B** having designation conforming or appropriate to the object, i.e. sound, onomatopoetic, cf. **अन्वर्थकनामधेय A**.

अन्वर्थकता (anvarthaka-tā) *f.* the state of being significant स्तोत्रनाम्नोऽन्वर्थकताप्रदर्शनाय तन्निर्वक्ति LalitāSaBh. 14.17 (*on* 33); [Inst.] by way of being significant सर्वनामपदस्यान्वर्थकतया ... तदुपपत्तेः LalitāSaBh. 16.18 (*on* 37)

अन्वर्थकत्व (anvarthaka-tva) *n.* the state of being significant पुष्कमण्डलेष्टका उपदधातीत्यादिना श्रुतामण्डलादीष्टकानाम्नोऽन्वर्थकत्वाय परिमण्डलाद्याकारा भवेयुः BhāṭṭCan. 43.3 (*on* xiv.1.25)

अन्वर्थकनामधेय (anvarthaka-nāmadheya) *adj.* [*f.* –ā] **A** having designation conforming or appropriate to the object, i.e. sound, onomatopoetic श्लिष्टाधरोत्पादितपूत्रिदानं पूत्कारमन्वर्थकनामधेयम् NāgaSa. 21.3; **B** having significant designation जोलेखा नाम तनया तस्याभूत्सुमनोरमा। ... यथामति विधातव्ये तदीये रूपनिर्णये। तेनेयं रसनान्वर्थनामधेयाभिजायते KathāKau. 2.7.

अन्वर्थकृताह्वय (anvarthakṛtāhvaya) *adj.* who has made (his) name significant वसुदत्तायां जातः श्रुतधराभिधः। कात्यायनो वररुचिश्चेत्यन्वर्थकृताह्वयः BṛKathāMañ. i.2.15.

अन्वर्थगुरुसंज्ञा (anvartha-gurusañjñā) *f.* weighty and significant designation 'तान्येकवचनद्विवचनबहुवचनान्येकशः' इत्यन्वर्थगुरुसंज्ञां विधाय SiddhāSi. i.19.3.

अन्वर्थग्रह (anvartha-graha) *m.* perception or understanding of etymological meaning अप्रत्यय इति प्रत्ययग्रहणेन न संज्ञाग्रहः किं त्वन्वर्थग्रहः Prasā. i.25.10.

अन्वर्थग्रहण (anvartha-grahaṇa) *n.* perception or understanding of the etymological meaning सर्वनाम्नः स्मै आमि सर्वनाम्नः सुट् इति। अन्वर्थग्रहणं तत्र विज्ञास्यते। सर्वेषां यन्नाम तत्सर्वनाम MahāBh. i.88.19 (*on* i.1.27); i.227.1 (*on* i.2.51); i.472.16 (*on* ii.4.1); ii.303.6 (*on* iv.3.3); नेदं पारि-भाषिकस्यानुदात्तस्य ग्रहणम्। किं तर्हि। अन्वर्थग्रहणम्। अविद्यमानोदात्तं तस्य स्वरित इति MahāBh. iii.120.19 (*on* vi.1.223); iii.415.10 (*on* viii.2.81); अप्रत्यय इति। नेह संज्ञाग्रहणम्। किं तर्हि। अन्वर्थग्रहणम्। प्रतीयते विधीयत उत्पाद्यत इति प्रत्ययः Nyās. i.131.19 (*on* i.1.69); पद्यते प्रतीयतेऽनेनार्थ इति पदम् इति अन्वर्थग्रहणात् Pradī. viii.150.16 (*on* viii.2.107) [the literal acceptation of the meaning of a word (as opposed to the conventional), MW.; Apte]

अन्वर्थतस् (anvartha-tas) *adv.* in the real sense (of the word), i.e. appropriately तातं निपात्य सह बन्धुजनाश्रुतो यैरन्वर्थतोऽपि ननु राक्षस राक्षसोऽसि MudrāRā. 5.7; स नरवरः ... विस्मितमतिः 'वणिक्पते त्वमेवात्रान्वर्थतः सत्यघोषः ...' इति प्रतीतिभिः ... भद्रमित्रं कथंकारं न श्लाघयामास YaśasCam. ii.348.7 (*on* ii.7.7)

अन्वर्थता (anvartha-tā) *f.* **1** the state of what is agreeing with etymological meaning, the state of being significant पृथिवीवल्लभशब्दो येषामन्वर्थताञ्चिराम्नातः EI. vi. 4.2; मनुः ... सीमविधिं व्यधात्। अतः सीमंकराख्यां तैर्लम्भितोऽन्वर्थतां गताम् MahāP. 3.111; सन्नाहवद् भु(ऋ*)शमिमामवता धरित्रीमन्वर्थतान्निजमनीयत येन नाम। अवनिव[र्]र्म्मणि EI. ix.8.21; आलिङ्गनेत्यादि। बाभ्रव्यस्य शिष्याः पुनरन्वर्थतामाहुः - अष्टधा विकल्पभेदादिति JayaMa. 96.11 (*on* 2.2); (सर्वत्र संज्ञार्थेनैव कर्मातिदेशः।) सर्वत्रेति। चुम्बनादिष्वपि संज्ञार्थेन कर्मातिदेश इत्यन्वर्थतां दर्शयति JayaMa. 97.15 (*on* 2.2); (शृङ्गार इति संज्ञितः) न भ्रान्तिजनकः संश्रीयत इत्यनेनान्वर्थतां पराकरोति। तथा हि – उणादिषु शृङ्गारशब्दो निपातित इति AbhinBhā. i.313.5 (*on* 6.52); क्षोभेण चलचित्ततया सहृदयस्य न चेति तत्सुव्यक्तमन्वर्थतयायं जलराशिर्जाड्यसंचयः Loc. 110.26 (*on* 2.28); Kāvyānu. (He.) 125.13; अन्वर्थत[ा*]न्निजमजीगमदुद्धतं यः EI. vi.354.47; आ(अ)म्लान° °द्विषद् अन्धकारः। अन्वर्थतां समनुसृत्य कविश्च (प्र)धानैर्व्यः प्रोच्यते ननु EI. xii.277.72; अन्वर्थता तु अर्थवदनर्थकसंभवेऽर्थवतो ग्रहणहेतुः PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. iii.1.5 (343.10); न खलु विभावानुभावव्यभिचारिण एव रसः। अपि तु तेभ्य एव रस इति सतोऽपि क्रमस्योत्पलदलशतव्य(v.l.प्र) तिभेदवद्विभावादिप्रतीतावाशुभावित्वेनासंलक्ष्यमाणत्वादसंलक्ष्यक्रमव्यङ्ग्य इत्यन्वर्थतामप्यसावाश्रयति Ekāva. 3.1 (7) (86.3); शासितर्यविनीतानां नरेन्द्र त्वयि शासति। मध्यस्थतास्य लोकस्य चिरेणान्वर्थतां गता PratāYaBhū. 211.5; मोक्षशब्दस्यान्वर्थतां दर्शयति - सोऽयमिति YuktiSneha. 125.38 (*on* i.1.5); (उपसर्जनं पूर्वम्) अत्र चोपसर्जनमिति महासंज्ञाश्रयणेनान्वर्थता विज्ञायते Prasā. i.471.9; तत्र स्पृष्टकमाद्यं विद्धकमुक्तं ततः पुनः परतः। उद्घृष्टकपीडितके ततः परेऽन्वर्थता चैषाम् KandaCū. ii.2.8; यत्रान्वर्थतादिकं गमकं, तत्रेति भावः PariVṛ.(Nī.) 42.8; आगमशब्दस्यान्वर्थतां दर्शयितुमाह आसमन्तादिति Bhāsk. ii.87.15 (*on* ii.3.2); तस्मिन् ... रत्ने समुन्मिषति ... श्रीवेङ्कटक्षितिभृतः सुकृतैकयोगादन्वर्थतामुपगता ननु रत्नगर्भा ĀnandRa. 3.14; [Inst.] on account of the state of what is agreeing with the etymological meaning (स्थानं तु वैष्णवं कृत्वा सौष्ठवाङ्गपुरस्कृतम्) सौष्ठवेत्यादिना लक्षणैकदेशेन वैष्णवमेव स्फुटयति। अन्यथा विष्णुत्वादावपि कस्यचित्संभावना भवेदन्वर्थतया AbhinBhā. i.229.12 (*on* 5.67); प्रत्यादेः क्रियाविशेषकत्वेऽन्वर्थतया कर्मप्रवचनीयसंज्ञाया एवानापत्तिः LaŚabdeŚe. i.472.13; **2** the state of what is agreeing with the true meaning (of the word) (बहिर्गीतमिदं स्मृतम्) न च सर्वथा निर्निबन्धनमेवेदमिति दर्शयितुं चकारेणान्वर्थताप्यस्तीति सूचयति AbhinBhā. i.223.18 (*on* 5.43); प्रथमपादादिगतान्त्यार्धादिभागो द्वितीयपादादिगते आद्यार्धादिभागे यम्यते इत्याद्यन्वर्थतानुसरणेनानेकभेदम् KāvyPra. 504.1; **3** the state of being what is conforming or appropriate to the object स राजवृद्धः ...। धर्मात्मजाय धुरि कंसभिदोऽर्धभावादन्वर्थतामथ विभज्य ददौ स्वनाम्नः BhārCam. 2.117 (comm. धृतराष्ट्र इति संज्ञाया अन्वर्थतां धृतराष्ट्रत्वम्, राज्यधारणमिति यावत्)

अन्वर्थताद्वैविध्य (anvarthatā-dvaividhya) *n.* twofoldness of the state what is agreeing with etymological meaning अलीकत्वाद् व्याजरूपा स्तुतिः व्याजेन निन्दामुखेन वा स्तुतिरित्यन्वर्थताद्वैविध्यमधितिष्ठन्ती न द्वैविध्यमतिवर्तते Ekāva. 8.30(7)(270.7)

अन्वर्थताविज्ञान (anvarthatā-vijñāna) *n.* knowledge of the state of being a name or term what is agreeing with etymological meaning अन्वर्थत्वप्रतिपत्त्यर्थं महासंज्ञाकरणं तेन अन्वर्थताविज्ञाने समुदायस्यैव संज्ञा PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P.vi.1.5 (452.10); महत्याः संज्ञायाः करणमन्वर्थताविज्ञानार्थमुपोद्घारितं पदमुपपदम् Prasā. i.560.17.

अन्वर्थताश्रयण (anvarthatāśrayaṇa) *n.* act of resorting to the state of what is agreeing with etymological meaning बहुगणेत्यत्र तु 'संख्या' इत्यन्वर्थताश्रयणाल्लौकिकार्थग्रहणात् विनापि वतिनातिदेशपक्ष उपन्यस्तः Pradī. i. 442 B.2 (*on* i. 1.56); अप्रस्तुतस्य प्रशंसाकथनमित्यन्वर्थताश्रयणसामर्थ्यादप्रस्तुतस्य वाच्यत्वमत्र सूत्रेऽनुपात्तमपि लभ्यते Ekāva. 8.27(4) (263.6)

अन्वर्थत्व (anvartha-tva)) *n.* the state of what is agreeing with etymological meaning पदं न तावत्किंचित्साक्षादेतस्य वाचकमस्ति। यत्त्वपूर्वमिति तदन्वर्थत्वात्सुतरामस्तित्वं बाधते TantrVā. 360.20.(*on* ii.1.5); समा कालविभागः स्यात् सुदुसावर्हगर्हयोः। सुषमा दुःषमेत्येवमतोऽन्वर्थत्वमेतयोः MahāP. 3.19; अन्वर्थत्वात् प्रत्यक्षशब्दस्य अवश्यमेव तेनेन्द्रियजन्मना भवितव्यम् Kāśi. i.216.18 (*on* 4.29); अन्वर्थत्वादेव च संज्ञाभूतानामपि संज्ञाभावः PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P.i.1.27 (134.14); PadMañ. *on* KāsiVṛ. *on* P.vi.1.5 (452.10); उपसर्जनस्याव्ययत्वप्रतिषेधार्थं परमश्च इत्यादौ तदन्तस्याव्ययत्वप्रतिपत्त्यर्थमव्ययसंज्ञाया अन्वर्थत्वं दर्शयितुम् ... श्रुतिमाह Prasā. i.316.16; i.623.17; सूत्रार्थस्तु सत्त्रे गृहपतिरेव यजमानसंस्कारान् कुर्यात् गृहेऽस्य कर्मणः पतिरित्यस्य संयोगात्तत्रैव समाख्याया अन्वर्थत्वात् MayūMāli. 883.4 (*on* xiii. 4.14); ऋतम् - सत्यं बिभर्तीति ऋतंभरा इत्यन्वर्थत्वात्, तेनासत्याया लोकप्रसिद्धेर्न लोकप्रसिद्धित्वम् Bhāsk. ii.176.21 (*on* ii.4.11); संज्ञायाः अन्वर्थत्वमपि भाष्यकृदूहितमेव LaŚabdeŚe. i.219.13; i.470.6; यत्त्वर्थगताप्राधान्येनान्वर्थत्वेऽपि पूर्वकायादौ न दोषः LaŚabdeŚe. i.528.7.

अन्वर्थत्वविरोध (anvarthatva-virodha) *m.* opposition to the state of what is agreeing with etymological meaning बहुव्रीहौ त्वेकविभक्तीत्येवोपसर्जनत्वमित्यनुपदमेव स्फुटीभविष्यति अन्वर्थत्वविरोधान्नानेनेति LaŚabdeŚe. i.528.6.

अन्वर्थत्वानुक्ति (anvarthatvānukti) *f.* non-mention of the state of what is agreeing with etymological meaning अनेकवचनमुपसर्जनार्थं, न वैकविभक्तित्वादिति। वार्त्तिककृतान्वर्थत्वानुक्तेस्तद्रीत्या प्रयोजनवार्त्तिकम् न वा LaŚabdeŚe. i.529.13.

अन्वर्थदिग्देशनिवृत्तिता (anvarthadigdeśanivṛtti-tā) *f.* the state of being significant abstinence from (moving to different) directions and regions स्थूलामहिंसामपि सत्यवाक्यमचोरतादाररतिव्रतं च। भोगोपभोगार्थपरिप्रमाणमन्वर्थदिग्देशनिवृत्तितां च VarāṅgaC.22.29.

अन्वर्थनामक (anvarthanāma-ka) *adj.* **A** having significant name अस्तीह वज्रकूटाख्यं पृष्ठे हिमवतः पुरम्। वज्रसारमयत्वाद्यत्ख्यातमन्वर्थनामकम् KathāSaSāg. viii.1.5; स्थित्वा स्थित्वा प्रयोगः स्यादेकस्यैव स्वरस्य यः। स्थायी वर्षः स विज्ञेयः परावन्वर्थनामकौ SaṁgīRa. i.151.5(1(6).2); रूक्षः स्निग्धत्वनिर्मुक्तः स्फुटितोऽन्वर्थनामकः। एरण्डकाण्डनिःसारो निःसार इति कीर्तितः SaṁgīRa. ii.165.16 (3.79); निकृतेः करुणायाश्च स्थायास्त्वन्वर्थनामका: SaṁgīRa. ii.178.7 (3.143); iii.231.4(6.18); **B** having name conforming or appropriate to the object, i.e. sound, onomatopoetic अस्यामेवोज्जयिन्यां स द्यूतकारोऽभवत्पुरि। पूर्वं ठिण्ठाकरालाख्यो विषमोऽन्वर्थनामकः KathāSaSāg. xviii.2.72.

अन्वर्थनामत्व (anvarthanāma-tva) *n.* the state of having significant name स्तोकः कृतः स्खलित इत्यमी। फूत्कारदोषाः ... एवमन्वर्थनामत्वान्नोच्यते लक्षणं पृथक् SaṁgīRa.iii.358.3 (6.658)

अन्वर्थनामधेय (anvartha-nāmadheya) *adj.* having significant name स्वस्य स्वेनोपमा या स्यादनुगाम्येकधर्मिका। अन्वर्थनामधेयोऽयमनन्वय इतीरितः CitraMī. 42.7.

अन्वर्थनामधेय (anvartha-nāmadheya) *n.* word or expression *anvarthanāmadheya* अन्वर्थनामधेय इति तु न लक्षणान्तर्गतम्। किं तु स्वेन स्वस्योपमाप्यनुगाम्येकधर्मा चेदेवानन्वयो नान्यथेत्यत्रोपपत्तिमात्रपरम् CitraMī. 42.13.

अन्वर्थनामन् (anvartha-nāman) *adj.* having designation agreeing with etymological meaning, having significant name संजयो नामतश्च त्वं न च पश्यामि तत्त्वयि। अन्वर्थनामा भव मे पुत्र मा व्यर्थनामकः MahāBhā. v.132.7; शो[भ]नः ...। तेन समरसाहसप्रदर्शनप्रसन्नतैलपदेवप्रसाद[आ]सादित° ... सामन्तचूडामणि° ... °अन्वर्थनाम्ना ... विष्णुभट्टाय ... त्रिं[श]मुनिवर्त्तनक्षेत्रं दत्तवान् (Read °त्तम्) EI. iv. 206.17; प्रमाणपञ्चका ज्ञानादपूर्वं षष्ठगोचरः। तस्मादन्वर्थनामैतन्न वस्तुत्वेन गम्यते TantrVā.360.10 (*on* ii.1.5); वस्त्ववबोधनार्थानि प्रत्यक्षादीनि पञ्च प्रमाणानि। ... न चापूर्वे तानि प्रवर्त्तन्ते। तस्मात्सर्वप्रमाणापूर्वत्वात् अन्वर्थनामैवासद्रूपपूर्वं प्रतिपत्तव्यम् TantrVā. 360.10 (*on* ii.1.5); जातकर्मणि निर्वृत्ते प्राप्ते च द्वादशेऽहनि। अन्वर्थनाम्नस्तनयानकुर्वन्राजमन्त्रिण: BṛKathāŚloSaṁ. 6.6; या एताः कारणस्यावस्थास्तत्संपादकत्वकर्तुरितिवृत्तं पञ्चधा विभक्तम्। त एव मुखप्रतिमुखगर्भावमर्शनिर्वहणाख्या अन्वर्थनामानः पञ्चसन्धय इति वृत्तखण्डाः Loc. 149.16 (*on* 3.1); हरिः ... मामेवमादिशत्। प्रपञ्चबुद्धिरन्वर्थनामायं मण्डलार्चने। पुत्र श्मशाने नीत्वा त्वामुपहारीकरिष्यति KathāSaSāg. vii.4.59; गते प्राणधरे तस्मिन्नहमन्वर्थनामनि। प्रभाते भावि संभाव्य राजतो भयमेककः KathāSaSāg. vii.9.43; यस्यां सदैव सर्वार्थसमृद्धिसुखितो जनिः। केवलं रत्नदीपानामासीच्छश्चदनिर्वृतिः। तस्यामन्वर्थनामाभून्महासेनो महीपतिः KathāSaSāg. xii.34.43; श्रीमान् विक्रमसिंहभूपतिरभूदन्वर्थनामा समं सर्व्वासा(शा)प्रसरद् विभासुरयशः स्फारस्फुरत्केसरः EI. ii.238.25; साभूतकूलंकषान्वर्थनामाम्भोभिस्तदुत्थितैः स्नात्वा पीत्वा पयश्चास्यां भैमी निन्ये परिश्रमम् PāṇḍaC. 6.649; श्रीशंकरप्रियेणोक्तः प्रचुरस्थूलतायुतः। कोमलोऽन्वर्थनामैव कोकिलाध्वनिवन्मतः। ... ध्वनिः SaṁgīRa. ii.165.3 (3.73); रक्तेरुत्कर्षतो रक्तेरुक्तः स्थाया मनीषिभिः। द्रुतस्यान्वर्थनामानो भृतस्य भरणाद् ध्वनेः SaṁgīRa. ii.177.2 (3.132); तुल्यधर्मेण योगो जातोऽस्यामित्यन्वर्थनामा तुल्ययोगिता EI. xiv.236.11; i.363.6; xiii.126.7; iii.157.7; iv.12.8; ix.332.7; 'रामरावणयोर्युद्धं रामरावणयोरिवे'त्यादावनुपमत्वद्योतनायाभेदे निबध्यमाने उपमानोपमेयभावो नान्वेतीति अन्वर्थनामानन्वयालंकार इत्याहुरालंकारिकाः ŚivārkaMaDī. i.432.27 (*on* i.3.13)

अन्वर्थनामन् (anvartha-nāman) *n.* significant name बोधिसत्त्वो महासत्त्वो धीमांश्चैवोत्तमद्युतिः। ... धार्मिकस्तथा। एतानि षोडश सर्वबोधिसत्त्वानामन्वर्थनामानि सामान्येन MaYānaSū. 174.7(19.75);; पुत्रोऽभवत्तस्य ... शिवगुर्वभिख्यः। ... तस्यान्वर्थनामाकृतलब्धवर्णः ŚaṅkaDigVi.(Mā.)2.5; सोऽभूदन्वर्थो राजा प्रकृतिरञ्जनात्। इत्यत्राप्युपमा न स्यात् न ह्यत्रान्वर्थनामरूपशब्दसाम्यं विना किंचिदर्थसाम्यं कविविवक्षितमस्ति Kuval.171 (333)

अन्वर्थनामभाज् (anvarthanāma-bhāj) *adj.* having significant name पित्रोर्निर्देशवर्ती यस्स पुत्रोऽन्वर्थनामवान् (v.l. °भाक्) ŚukraNī.4(1).14.

अन्वर्थनामभू (anvarthanāma-bhū) *f.* abode, i.e. object having significant name सदस्याश्च वचः प्रोचुर्गुटिकैव वचः क्षमा। अनेडमूक एवायं भिक्षुरन्वर्थनामभूः PrabhāC.97.25.

अन्वर्थनामभृत् (anvarthanāma-bhṛt) *adj.* bearing significant name जितशत्रुर्धरित्रीशस्तत्रास्त्यन्वर्थनामभृत्। युक्तं तस्य महादेवी जयश्रीरिति विश्रुता SamarāSaṁ. 9.693.

अन्वर्थनामयुक्त (anvarthanāma-yukta) *adj.* possessing significant name विजयो नाम राजेन्द्रः ... तस्य ... तनयद्वयम्। ... वज्रबाहुस्तयोराद्यो द्वितीयश्च पुरंदरः। अन्वर्थनामयुक्तौ तौ रेमाते भुवने सुखम् PadmP. (Ra.) 21.77.

अन्वर्थनामवत् (anvarthanāma-va(n)t) *adj.* having significant name पित्रोर्निर्देशवर्ती यस्स पुत्रोऽन्वर्थनामवान् ŚukraNī.4(1).14.

अन्वर्थनामाय (anvarthanāmāya-) *denom.* to make one's name significant कुमार इंमडिनसिंह्रेंद्रः (Read; नृसिंहेंद्रः) ... य(ा)(?य)स्ताद्दङ् महिमानमात्मगुरुमप्यौदार्यशौर्य्य(ा)दिभिः संख्यामत्सरिभिर्गुणैरतिपतन्नन्वर्थनामायते EI. vii. 82.41.

अन्वर्थनिबन्धन (anvartha-nibandhana) *n.* (semantic) relation with etymological meaning (अप्रस्तुतप्रशंसा) मुख्यार्थबाधादिसमस्तहेतुयोगादसौ लक्षणयैव युक्ता। विरोधमन्वर्थनिबन्धनादिभेदस्थितेनापि च पञ्चधैव AlaṅkāRa. 38 (12)

अन्वर्थपर्याय (anvartha-paryāya) *m.* synonym agreeing with etymological meaning दुःखमिति समुदयः। लक्ष्यत इति लोकः। ... भवतीति भवः। इत्येते सास्रवाणां धर्माणामन्वर्थपर्यायाः AbhidhKoBh.5.18 (*on* 1.8)

अन्वर्थबल (anvartha-bala) *n.* [Abl.] on the strength of etymological meaning बालतरवश्चोर्ध्वं गच्छता, उपर्युक्तानेन अर्धेन्दुरित्यन्वर्थबलाल्लब्धम् AbhinBhā.ii.36.8 (*on* 9.44); 'प्रयत्नपरिबोधितः ... गुरुरद्य भारो भुवः।' ... अत्र चान्वर्थबलादेवाधिगतेः पदादिदोषाणां विशेषलक्षणं न प्रणीतम् Kāvyānu. (He.) 231.22; अजा व्रीहयः सप्तवार्षिका उच्यन्ते। न जायन्ते इत्यन्वर्थबलात् Pañcā. 191.14; आश्चर्यकारित्वाद् वा चित्रमित्यन्वर्थबलात् ... गतप्रत्यागत° ... °गतिचित्रमत्र संगृहीतम् Ekāva.7.8 (13) (191.3)

अन्वर्थभाव (anvartha-bhāva) *m.* nature of agreeing with the etymological meaning लोकेऽप्यन्वर्थभावं न हि दधति महावृक्षमुख्याः समाख्याः TattvMu. 3.13 (*but* comm. अनुमतार्थकत्वम्, अनुमतावयवार्थकत्वम्)

अन्वर्थम् (anvartham) *adv.* **1** with proper reference, properly, appropriately अग्निमुपतिष्ठेरन् ... यस्त आत्मा यत्ते मध्यमित्येतैः पृथगङ्गान्यन्वर्थम् LāṭyāŚS. iii.11.3 (comm. अर्थानुसारेण); DrāhyŚS. x.4.7; उद्गाता ... कूर्चावधस्तादुपोह्याभिमृशेत् ... शाक्वररैवते तिरश्ची इत्येतैः पृथगङ्गान्यन्वर्थम् LāṭyāŚS. iii.12.6; नमस्ते वामदेव्याय ... इत्येतैः पृथगङ्गान्यन्वर्थम् DrāhyŚS.x.3.6; अन्वर्थम् उपदिशति (इयम्) Cārud. 1.28 (20); **2** in agreement with etymological meaning, significantly अभेदप्राणत्वादत एवाभेद इत्यन्वर्थं संज्ञा AlaṅkāRa. 22 (34); कृष्णोपज्ञं ततोऽन्वर्थमानन्दपुरमित्यभूत् PāṇḍaC. 14.258; **3** in accordance with the object, accordingly अन्वर्थमिच्छया शस्त्ररज्जुबन्धनवह्निषु। विषप्रतापादिमृते ... सद्यः शौचं मनुष्याणाम् BrahmP. 221.152.

अन्वर्थमहिमन् (anvartha-mahiman) *n.* power of etymological meaning अभिनवपदपदार्थपर्यालोचनेन मन्दबुद्धीनां चितो ज्ञानस्य त्राणाद्वा चित्रमित्यन्वर्थमहिम्ना निष्कण्ठ्यनिरोष्ठ्यनिस्तालव्यादिस्थानचित्रं च स्वीकृतम् Ekāva. 7.8 (191.6)

अन्वर्थमुक्तावली (anvartha-muktāvalī) *f.* title of a work, pw.

अन्वर्थमुद्रा (anvartha-mudrā) *f.* mark or stamp (for quality) agreeing with etymological meaning दिश्युत्तरस्यां निकषा हिमाचलं चकास्ति शैलः किल गन्धमादनम्। अन्वर्थमुद्रां निजनाम्नि योजयन् Kauntey.1.1.

अन्वर्थयत् (anvarthayat) *adj.* making or rendering (the name) significant अभवत्कुमारः। अन्वर्थयन्स्वामरिमर्दनाख्याम् ŚivLī. 21.1.

अन्वर्थयुक्त (anvartha-yukta) *adj.* meaningful, significant भद्रं तेऽत्र कृतं नाम नारदेन ... अन्वर्थयुक्तं विप्रेन्द्र BhaviP. 770.A12 (*on* (4)114.23); कियती विक्रमश्लाघा क्रियते जयिनस्तव। अन्वर्थयुक्तं नामैव यस्य लोकेषु गीयते RāmāMañ. 270.26.

अन्वर्थरम्याक्षरसौकुमार्य (anvartharamyākṣarasaukumārya) *adj.* having significant meaning, beautiful letters and softness अन्वर्थरम्याक्षरसौकुमार्यमहो कृतं नाम यथेदमस्याः। उन्मादयन्तीति ... सोन्मादमिवाकरोन्माम् JātaMā. 83.15(13.12)

अन्वर्थवत् (anvartha-va(n)t) *adj.* [*f.* –ī] having significant or etymological meaning यस्समरघङ्गलाख्यामन्वर्थवतीन्दधाररणरौद्रः EI. i.13.8; भाष्यकृतान्वर्थवत्त्वपदस्यैव श्रौतार्थवत्वपरतया व्याख्याततत्वात् सूत्रान्तरव्याख्यानार्थे यदि चेत्यस्मात्प्राक् पठितमित्यदोषः NyāySu. (So.) 88.11 (*on* i.2.26)

अन्वर्थवाचिन् (anvartha-vācin) *adj.* expressive of etymological meaning अन्वर्थवाची शब्दो न व्येति कदाचनेति GopBr. i.1.26 (18.13); PraṇU. 35.8.

अन्वर्थविचारण (anvartha-vicāraṇa) *n.* appropriate consideration कस्याप्यतिशयस्योक्तिरित्यन्वर्थविचारणात्। प्रायेणामी अलङ्कारा भिन्ना नातिशयोक्तितः Candrā. 5.123.

अन्वर्थवेदन (anvartha-vedana) *adj.* who understands the conforming object, i.e. the intention यतयाते वेदयते न बिभेति न मुह्यति। यो गजस्तं विजानीयात् प्राज्ञस्त्वन्वर्थवेदनम् MātaLī. 8.22.

अन्वर्थवेदना (anvartha-vedanā) *f.* understanding of the conforming object, i.e. the intention मेघभेरीस्वनाद्भीतिं नैति हृष्यत्यनाकुलः। समानीतो वनात्कर्मकाले सो(ऽस्या)न्वर्थवेदना Mānaso. iv.3.428.

अन्वर्थवेदिन् (anvartha-vedin) *adj.* A knowing or understanding the conforming object, i.e. intention or order (of the driver) कालिङ्गवनजन्मानः ... बलिनोऽन्वर्थवेदिनः ... प्रेक्षणी(य)विग्रहाश्च वारणपतयः AvantiKa. 83.12; इन्द्रस्तम्बेरमः ... सोऽनुवर्ण्यते अन्वर्थवेदी कल्याणः MahāP. 22.39; अन्वर्थवेदी बलवान् भद्रो ज्ञेयो मतङ्गजः ViṣṇuDhaP. i.251.17; ViraMi. (Lakṣaṇa.) 330.3; स्वाचारोऽन्वर्थवेदी ... दीर्घहस्तः ... शोभते भूप भद्रः (हस्ती) YaśasCam. i.492.5; धीरमन्वर्थवेदिनम्। ... नागमारोहेत् Mānaso. ii.20.1195; iv.3.438; अन्वर्थवेदी विज्ञेयो भद्रजातिर्वरो गजः Mānaso. iv.3.611; अन्वर्थवेदी शूरश्च ... एवम् ... कीर्तितम् ... भद्रलक्षणम् Hastyāyur. 424.15 (3.8); महान्तोऽपि हि संघाताः ...। नालमेकस्य करिणः सत्त्वस्यान्वर्थवेदिनः Hastyāyur. 696.17 (4.32); सार्थिकोऽन्वर्थवेदी। ... भद्रनामा MātaLī. 1.27; 11.41; अन्वर्थवेदी शूरश्च ... स भद्रः परिकीर्तितः (गजः) ŚārṅgaPa. 1581; अन्वर्थवेदी संकेताभिज्ञः ViraMi. (Lakṣaṇa.) 330.4; **B** knowing the conforming object, i.e. the intention (of the lover) अथ बुद्ध्वानुकूलं मामियमन्वर्थवेदिनम्। ... गाढमङ्गमपीडयत् BṛKathāŚloSaṁ. 11.73.

अन्वर्थशिल्पयुक्त (anvarthaśilpa-yukta) *adj.* funrnished with appropriate art अन्वर्थशिल्पयुक्तो बहुपुस्तोत्थानचित्रनेपथ्यः। ... ज्ञेयः संक्षिप्तको नाम NāṭyaŚā. 20.68 (11)

अन्वर्थसंज्ञ (anvartha-sañjña) *adj.* **1** having significant name अन्वर्थसंज्ञं पादत्रं बलहृक्शुक्ररक्षणम् AṣṭāSaṁ. i.79.20 (1.12); (used as noun) (one) having significant name ततो रत्नाकरः स्वस्माच्छ्रीजनेरनुभावतः। बभूवान्वर्थसंज्ञो वै संपूर्णक्षयरत्नवान् SkandP.ii (9). 15.42; **2** having the name conforming or appropriate to the object रेखात्रयं पृष्ठकुचेऽथ गुह्ये कृतं भवेदुत्पलपत्रवद्यत्। अन्वर्थसंज्ञं प्रवदन्ति तद्धि AnaṅgaRa. 9.28.

अन्वर्थसंज्ञक (anvarthasañjña-ka) *adj.* [*f.* - ā, - ikā] having significant name or designation धनं बन्धुगृहक्षेत्रपशुप्रभृतयः सुताः। पालन्ताः ... अन्वर्थसंज्ञकास्ते च कुटुम्बार्थं सदोद्यताः PadmP. (Ra.) 48.160; निरन्तरप्रभारूपसौभाग्य-बल्योगतः। अन्वर्थसंज्ञके देवि NityāṢoḍa. 327.11 (8.148); कुलकौलिकयोगिन्यः ...। अन्वर्थसंज्ञके ... चक्रे सर्वार्थदायके त्रिपुराश्रीमहेशानि ... एताः सर्वाः समर्चयेत् NityāṢoḍa. 328.7 (8.153); पूज्याः क्रमेण देवेशि सर्वास्त्वन्वर्थसंज्ञिकाः TantrRā. 4.80; प्राग्वदिन्द्रादिभिः सर्वाः क्रमादन्वर्थसंज्ञकाः TantrRā. 19.15.

अन्वर्थसंज्ञा (anvartha-sañjñā) *f.* **A** name or term agreeing with etymological meaning, significant name or designation महत्याः संज्ञायाः करण एतत्प्रयोजनमन्वर्थसंज्ञा यथा विज्ञायेत। संख्यायतेऽनया संख्येति MahāBh. i.81.28 (*on* i.1.23); i.324.8 (*on* i.4.23); किमर्थं महती संज्ञा क्रियते। अन्वर्थसंज्ञा यथा विज्ञायेत। कर्म प्रोक्तवन्तः कर्मप्रवचनीयाः MahāBh. i.346.16 (*on* i.4.83); ii.3.7 (*on* iii.1.1); अन्वर्थसंज्ञा चेयं महती पूर्वपदार्थप्राधान्यमव्ययीभावस्य दर्शयति KāśiVṛ. *on* ii.1.5; अन्वर्थसंज्ञैव परं त्रिमार्गगा ययावसंख्यैः पथिभिश्चमूरसौ ŚiśuVa. 12.23; समानो वर्णः सवर्ण इति अन्वर्थसंज्ञेयम् Nyās. i.56.14 (*on* i.1.9); i.117.22 (*on* i.1.60); एकः। द्वौ। बहवः। सर्वेऽप्यमी लिङ्गार्था अन्वयित्वात्। एकमर्थं द्वौ बहून्वा वक्तीत्यन्वर्थसंज्ञया KātanVṛ. *on* ii.4.17; (हिता नाम हि ता नाड्यः) संसारापनोदनक्षमत्वाद्धिता इत्यन्वर्थसंज्ञैवेयमित्यवगन्तव्यम् BālaKrī. ii. 42.23 (*on* 3.108); उपक्रमः ... ततोऽनुयोगं प्रथमं प्राहुरन्वर्थसंज्ञया MahāP. 2.106; 22.102; इन्द्राणीति शचीप्रोक्तत्वादन्वर्थसंज्ञया व्यपदेशः JayaMa. 137.17 (*on* 2.6); पाणिनीयलक्षणानुरोधेन लौकिकप्रयोगानुरोधाच्च संप्रदानमिति नेयमन्वर्थसंज्ञा TātpaṬ. (Vā.) 368. 10 (*on* ii.1.16); कृच्छ्र इति चान्वर्थसंज्ञेयं तपोरूपत्वेन क्लेशसाध्यत्वात् Mitā. 514.23 (*on* 3.314); यथाशास्त्रं परिणीतायां द्विजातीस्त्रियामुत्पन्न औरसः पुत्रः। अन्वर्थसंज्ञा चैषा, तेनोरसि भव औरसः Aparā. 735.17 (*on* 2.128); उपलक्षणनामैतदन्वर्थसंज्ञा तुपरंजकसमेति TārkiRa. 300.9; प्रतिज्ञाग्रहणमुक्त-मात्रोपलक्षणम्। अन्वर्थसंज्ञेयमेव उपलक्षणनामैव प्रतिज्ञाहानिः TārkiRa. 324.3; अर्थानुगता संज्ञा अन्वर्थसंज्ञा PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P.ii.1.92 (486.15); अन्वर्थसंज्ञेयं महती उपपदमिति PariVṛ. (Sī.) 60.20; सामान्यछलमित्युपलक्षणसंज्ञा। अन्वर्थसंज्ञा तु तात्पर्यछलमित्येव NyāyPari. 219.13; सर्वेषां नामानि सर्वनामानी-त्यन्वर्थसंज्ञा Prasā. i.134.10; Prasā. i.316.26; समास इत्यन्वर्थसंज्ञेयम् MayūMāli. 742.22 (*on* x.6.4); सम्यक् प्रदीयते यस्मै तत्संप्रदानमित्यन्वर्थसंज्ञां स्वीकृत्य स्वस्वत्वत्यागपूर्वकत्यागोद्देश्यत्वं चतुर्थ्यर्थ इति तु वृत्त्यनुसारिणः VaiyāBhū. 112.4 (*on* 24); अन्वर्थसंज्ञयैव सिद्धे इदं सूत्रद्वयं स्पष्टार्थम् LaŚabdeŚe. i.177.13; अन्वर्थसंज्ञोपस्थितसर्वार्थवाचकस्य विशेष्यतया ... इत्यपास्तम् LaŚabdeŚe. i.220.8; i.397.5; **B** proper technical term योगिजनप्रसिद्धामन्वर्थसंज्ञामादर्शयति TattvVai. 7.14 (*on* 1.2) [a term whose meaning is intelligible in itself (opposed to such technical terms as *bha*, *ghu*, etc.), MW.; a proper name the meaning of which is obvious, APTE]

अन्वर्थसंज्ञाकरण (anvarthasañjñā-karaṇa) *n.* the act of giving significant name or designation अन्वर्थसंज्ञाकरणम् तु पूर्वोक्तयोर्दर्शनयोरन्य-तराभ्युपगमसूचनार्थम् Nyās. i.53.27 (*on* i.1.8); i.81.16 (*on* i.1.37); अन्वर्थसंज्ञा-करणद्वारेण ये क्रियां द्योतितवन्तो न तु संप्रति द्योतयन्ति ते कर्मप्रवचनीयसंज्ञा भवन्ति Nyās. i. 316.21 (*on* i.4.83); अन्वर्थसंज्ञाकरणेन तावदनुरूपः संज्ञी सर्व आक्षिप्यते Pradī. i.308A.10 (*on* i.1.23); अन्वर्थसंज्ञाकरणादेव सप्तमीनिर्दिष्टत्वेऽपि प्रकृत्यर्थविशेषणानां प्रत्ययार्थानां सद्विशेषाणां चोपोच्चारितत्वाभावादुपपदसंज्ञा न भवति Pradī. iii.132B.29 (*on* iii.1.92)

अन्वर्थसंज्ञाज्ञापन (anvarthasañjñā-jñāpana) *n.* act of reminding the significant name or designation (अनुमानम्) इन्द्रियव्यापारान्वयव्यतिरेकानुविधा-यित्वेनाक्षोद्भवत्वमनुमाय तेन प्रत्यक्षं लक्ष्यते। तत्रान्वर्थसंज्ञाज्ञापनं प्रयोजनम् NyāySu.(Ja.)243B.8 (*on* ii.1.2)

अन्वर्थसंज्ञाद्योतित (anvarthasañjñā-dyotita) *adj.* indicated by significant name or designation तामिस्रप्रभृतींस्तापनपर्यन्तानेकविंशतिनरकानन्वर्थ-संज्ञाद्योतितावान्तरभेदान् ... अनाचरितप्रायश्चित्ताः पुरुषाधमाः प्राप्नुवन्ति Mitā. 407.3 (*on* 3.222)

अन्वर्थसंज्ञाप्रदर्शन (anvarthasañjñā-pradarśana) *n.* illustration of significant name or designation पुनरार्यावर्त्तानुवादोऽन्वर्थसंज्ञाप्रदर्शनार्थः, आर्यास्त्रयो वर्णा आवर्त्तन्ते यस्मिन्निति ततश्चार्यैरत्रैव वस्तव्यम् ViraMi. (Paribhāṣā.) 57.12.

अन्वर्थसंज्ञावगमित (anvarthasañjñāvagamita) *adj.* conveyed by significant name or designation अन्वर्थसंज्ञावगमितं वाक्करणकमनोविरुक्षण-लक्षणं सामान्यलक्षणम् DaṇḍaVi. 196.14.

अन्वर्थसंज्ञावत् (anvarthasañjñā-va(n)t) *adj.* having significant name or designation तामिस्रादीनेकविंशतिनरकानन्वर्थसंज्ञावतः ... नराधमाः अकृत-प्रायश्चित्ता यान्ति ViraMi. 915.25 (*on* 3.222-225)

अन्वर्थसंज्ञाविज्ञान (anvarthasaṁjñā-vijñāna) *n.* distinct knowledge of the significant name or designation कर्मणा करणभूतेन कर्त्ता यमभिप्रैति तत्कारकं संप्रदानसंज्ञं भवति। अन्वर्थसंज्ञाविज्ञानाद्ददातिकर्मणेति विज्ञायते KāśiVṛ. *on* i.4.32; लोपनं लोपः। अनुपलब्धिरनुच्चारणमित्यर्थः। न चादर्शनमित्येतच्छब्दरूप-मेवाभावात्मकम्। किं तर्हि? तदर्थः। तस्माद् अन्वर्थसंज्ञाविज्ञानादर्थस्यैवैषा संज्ञा Nyās. i.117.24 (*on* i.1.60); कैश्चिदन्वर्थसंज्ञाविज्ञानाद्ददातिविषय एव संप्रदानसंज्ञे-त्यभ्युपगतम् Pradī. i.257B.22 (*on* i.4.32); iv. 166A.17 (*on* i.4.32); iv.249A.20 (*on* v.1.10); उपसर्जनप्रतिषेधः ... न वक्तव्यः, अन्वर्थसंज्ञाविज्ञानादेव सिद्धम् PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P.i.1.27 (134.12); सर्वेषां नामानि सर्वनामानीत्यन्वर्थ-संज्ञाविज्ञानाल्लभ्यते Prasā. i.140.8; i.158.6.

अन्वर्थसंज्ञाविज्ञानार्थम् (anvarthasañjñāvijñānārtham) *adv.* for the sake of distinct knowledge of the significant name or designation महासंज्ञाकारणमन्वर्थसंज्ञाविज्ञानार्थम् PadMañ. *on* KāśiVṛ. on P.i.1.7(90.9); अन्वर्थसंज्ञाविज्ञानार्थं महती संज्ञा क्रियते Prasā. i.399.16.

अन्वर्थसंज्ञासामर्थ्य (anvarthasañjñā-sāmarthya) *n.* competency or strength of the name or designation क्षत्रियसमानशब्दाज्जनपदात्तस्य राजन्यपत्यवत्, तद्राजमाचक्षाणस्तद्राज इत्यन्वर्थसंज्ञासामर्थ्यात् SiddhāKau. 237B.5 (*on* iv.1.168)

अन्वर्थसमाख्या (anvartha-samākhyā) *f.* significant designation प्रति-रोधसम इति लक्षणसंज्ञाकल्पनमुचितम्। अन्वर्थसमाख्यासिद्धावुपलक्षणसंज्ञानिवेशस्य निष्फलत्वात् NyāyPari. 237.1; शब्दानुशासनमित्यन्वर्थसमाख्योपादाने तदीयवेदाङ्गत्व-प्रतिपादकप्रयोजनान्वाख्यानसिद्धेः SarvaDaSaṁ. 13.43.

अन्वर्थाख्यायक (anvarthākhyāyaka) *adj.* which expresses the etymological meaning (रूपनिर्वर्णनायुक्तं तद्रूपकमिति स्मृतम्) रूपकशब्दस्यान्वर्था-ख्यायकमेतत् AbhinBhā. ii.326.13 (*on* 16.58)

अन्वर्थादिसंज्ञक (anvarthādi-sañjñaka) *adj.* having significant etc. designation ब्रह्मादीनां वाचकोऽयं मन्त्रोऽन्वर्थादिसंज्ञकः RāmPūTāU.1.11.

अन्वर्थान्वित (anvarthānvita) *adj.* having significant (name or designation) इत्यन्वर्थान्वितः काले दीपकर्णसुतो नरपः। ररक्ष वसुधां धन्वी BṛKathā-Mañ. i.3.34.

अन्वर्थाभिख्य (anvarthābhikhya) *adj.* having significant name or designation तदुपलक्षितोऽयमनुप्रास इत्यन्वर्थाभिख्यः Ekāva. 7.4(4) (187.7)

अन्वर्थाभिध (anvarthābhidha) *adj.* [*f.* –ā] having significant name or designation इत्यन्वर्थान्वितः (v.l. °भिधः) काले दीपकर्णसुतो नृपः। ररक्ष वसुधां धन्वी BṛKathāMañ. i.3.34; तस्य भार्यायां भूपतेरुदपद्यत। एकैव लावण्यवती नामान्वर्थाभिधा सुता KathāSaSāg. xii.31.7; xviii.4.166.

अन्वर्थाभिधत्व (anvarthābhidha-tva) *n.* the state of being a name agreeing with the etymological meaning उपमेयेनोपमेत्यन्वर्थाभिधत्वम् RasGaṅ. 268.19.

अन्वर्थाभिधान (anvarthābhidhāna) *adj.* [*f.* –ā] having name agreeing with the etymological meaning or significant designation सहजेनागन्तुकेन वा लक्ष्मणा यद् वस्त्वन्तरेण वस्त्वन्तरं निगूह्यते तदन्वर्थाभिधानं मीलितम् AlaṅkāSa. 167.11; लतारेचितकौ हस्तौ वृश्चिकाङ्घ्रिः समुन्नतम्। उरो यत्र तदन्वर्थाभिधानं गरुडप्लुतम् SaṁgīRa. iv.225.8 (7.693); प्रक्रमभङ्गः ...। प्रक्रमस्य प्रस्तावस्य भङ्गः इति कृतान्वर्थाभिधानोऽयम् Ekāva. 6.3 1/2 (1) (168.2); 8.6 (5) (212.7); इमां रत्नप्रभामन्वर्थाभिधानां पृथ्वीम् JñānBiPra. 34.23.

अन्वर्थाभिधान (anvarthābhidhāna) *n.* name agreeing with etymological meaning, significant designation समुच्चय इत्यन्वर्थाभिधानबलादिहान्यस्य तुल्यकक्ष्यतयैवोपादानम् Ekāva. 8.58 (3) (313.3); सकलभुवनसारभूतं प्रतापरुद्रं विषयीकुर्वतश्चिरादस्यालङ्कारस्य सारत्वमित्यन्वर्थाभिधानम् PratāYaBhū. 471.2.

अन्वर्थार्थानुसार (anvarthārthānusāra) *m.* [Inst.] in accordance with appropriate or proper meaning वाक्यार्थनिष्ठत्वेनाध्यवसानस्यात्र तस्यां च तुल्यत्वेऽप्यतिशयोक्तिरित्यन्वर्थार्थानुसारेण यत्रार्थस्यातिशयविवक्षा तत्र अतिशयोक्तिः AlaṅkāRa.37(33)

अन्वर्थाश्रय (anvarthāśraya) *m.* [Inst.] by way of resorting to etymological meaning अन्वर्थाश्रयेण अस्य परिहारस्य उक्तत्वात् अत्र सूक्ष्मेक्षिका न कृता Pradī. ii.40B. 4 (*on* i.2.43)

अन्वर्थाश्रयण (anv-arthāśrayaṇa) *n.* [Abl.] by way of resorting to etymological meaning शब्दस्य वाक्यार्थवाचित्वे प्रतिवाक्यार्थमुपमा। साम्यमित्यन्वर्थाश्रयणात् AlaṅkāSa. 74.9.

अन्वर्थिकी (anvarth-ikī) *adj.* (*f.*) agreeing with etymological meaning ज्ञानं तारकमिति तारयति अगाधात् संसारसागरात् योगिनम् इति अन्वर्थिक्या संज्ञया तारकमित्युच्यते RājMār. 63.19.

अन्वर्थिन् (anv-arthin) *adj.* (used as noun) (one) who is dependent upon the wealth of one साक्षिणः ...। प्रतिषिद्धाः स्यालसहायान्वर्थिधनिकधारणिकवैरिन्यङ्गधृतदण्डाः ArthŚā. ii.67.9(3.11) (comm. अर्थिनमनुगतस्तदुपजीवी)

अन्वर्थीकर्तुम् (anvarthī-kartum) *inf.* to make (the term) agree with etymological meaning गृहमकृत शत्रुमल्लो गिरि(Read °री)न्द्रकन्यापतेर्गिरावस्मिन्। गिरिशस्य गिरिश[सं]ज्ञामन्वर्थीकर्तुमर्त्यपतिः EI. i. 60.7.

अन्वर्थीकृताख्याक्षरा (anvarthīkṛtākhyākṣarā) *adj.* (*f.*) having the letters which have made the name significant विधिनान्वर्थीकृताख्याक्षरा राजिः ... समीक्षामहे RājTa. (Prā.) 429.

अन्वर्थोपदर्शनार्थम् (anvarthopadarśanārtham) *adv.* for the sake of indicating etymological meaning अर्जितस्येत्येकवचनमेकैकस्य द्रव्यस्यार्जनवर्धनयोरर्थतत्त्वे द्वाविति (v.l. °वर्धनयोरन्वर्थोप KSS.Ed.)दर्शनार्थम् JayaMa.13.8 (*on* 1.2)

अन्वर्धमासम् (anvardhamāsam) *adv.* every half month [इमे खलु आयुष्मन्तः चत्वारः पाराजिका धर्मा अन्वर्धमासं प्रातिमोक्षसूत्रोद्देशमागच्छन्ति] PrātiSū.7.17; भिक्षोरन्तिकाद् भिक्षुणीनामुपसंपत् भिक्षुणीभावः। अन्वर्धमासमववादो ग्राह्यो भिक्षोरन्तिकात् Sphuṭā. iv.37.8 (*on* 4.26) [DBHS.]

अन्वर्धसंमित (anvardha-sammita) *adj.* measuring, i.e. amounting to one and a half मादीर्घं क्षम कालं त्वं मासमध्यर्ध(v.l. °मन्वर्ध)संमितम्। पूर्णे त्रयोदशे वर्षे राज्ञो राज्ञी भविष्यसि MahāBhā.iv.20.13.

अन्वव् (anv-av-) I.P. **1** to protect subsequently आ तें सपर्यू जवसें युनज्मि यर्योरनु प्रदिवः श्रुष्टिमावः ṚV. iii.50.2 (Sāy. अव रक्षणादिषु); आप्रप्रुषी विभावरि व्यावर्ज्योतिषा तमः। उषो अनु स्वधामव ṚV. iv.52.6; अनु त्वेन्द्रोऽवत्वनु बृहस्पतिरनु त्वा सोमोऽन्वग्निरावीत् AV.(P.) iv.3.5; अनु त्वा मित्रावरुणा इहावताम् AV. (P.) iv.3.6; अनु त्वा विश्वे अवन्तु देवाः KāṭhS. 37.9 (iii.90.10); अनुत्वामित्रावरुणाविहावताम् TaiBr. II.vii.8.2; अनुत्वावतु सविता सवेन TaiBr. II.vii.16.2; अनु मामिन्द्रो अनु मां बृहस्पतिरनु सोमो अनु वाग्देव्यावीत् AitĀ. v.1.1(13); **2** to encourage अनु त्रितस्य युध्यतः शुष्ममावन्नुत क्रतुम् ṚV. viii.7.24 (*but* Sāy. अरक्षन्); तमस्य द्यावापृथिवी सचेतसा विश्वेभिर्देवैरनु शुष्ममावताम् ṚV. x.113.1 (but Sāy. रक्षताम्)

अन्ववकिरण (anv-avakiraṇa) *n.* **i** act of scattering about सिकता श्राद्धे पवित्रं यद्यध्यवसनाय यद्यन्ववकिरणाय BaudhGS. ii.11.62; **ii** act of scattering or strewing from the right to left, i.e. clockwise अन्ववकिरणं प्रदक्षिणेन विकिरणम् BālaKrī. i.155.21 (*on* 1.227) [scattering about successively, APTE]

अन्ववकीरयत् (anv-avakīrayat) *adj.* scattering or strewing about (हवींषि) यातुधानाः ... नावेक्षेरन् कथञ्चन। तस्मात्परिवृतिं दद्यात्तिलैश्चान्ववकीरयन् VāyuP. ii.21.44.

अन्ववकीर्य (anvavakīr-ya) *ger.* having scattered or strewn about यवैरन्ववकीर्याथ भाजने सपवित्रके।... यवान् ... क्षिपेत् YājñaSm. 1.230; AgniP. 163.4; प्रादक्षिण्येन यवैरन्ववकीर्य Mitā.78.27 (*on* 1.230); आवाहनं कृत्वा द्वे पवित्रवती पात्रे यवैरन्ववकीर्य पात्रयोर्यवान्प्रक्षिप्य Aparā. 479.24 (*on* 1.230); आवाहनामन्तरं यवैर्देवश्राद्धभूमीमन्ववकीर्य VīraMi.296.15 (*on* 1.230)

अन्ववकृ (anv-avakṛ-) VIII.P. to despise, to refuse तां अग्निर्नान्ववाकरोत् MaiS. i.8.4(i.120.17)

अन्ववकॄ (anv-avakṝ-) VI.P. to scatter or strew about, MW.

अन्ववक्रम् (anv-avakram-) I.P. **Ai** to descend or enter into, to move towards स एतास्तेजोमात्राः समभ्याददानो हृदयमेवान्ववक्रामति ŚatBr. XIV.vii.2.1; BṛĀraU. iv.4.1; सविज्ञानो भवति। सविज्ञानमेवान्ववक्रामति BṛĀraU. iv.4.2; हृदयमेव पुण्डरीकाकाशमन्ववक्रामति अन्वागच्छति BṛĀraUBh. (Śaṅ.) 602.16 (*on* iv.4.2); **Aii** to enter in succession अभ्याददान एवायमन्ववक्रामतीश्वरः BṛĀraUBhVā.iv.4.44; **B** to step in, i.e.to become one with संज्ञानमेवान्ववक्रामति ŚatBr. XIV. vii.2.3.

अन्ववगत (anv-avagata) *adj.* come together, assembled ऋचा स्तवे क्रियमाणेऽसुरा अन्ववगताः ŚābaBh. 1721.22 (*on* ix.2.30)

अन्ववगा (anv-avagā-) II.P. [*gā* as substitute for *iṇ* (to go) mostly in aor., P. ii.4.15] to go away after यत्पुनः प्रसलवि त्रिः पर्येति तद्यानेवामूंस्त्रयान् पितॄनन्ववागात्तेभ्य एवैतत् पुनरपोदेति ŚatBr. II. vi.1.15 [to go and join another, MW.]; cf. **अनुगा**.

अन्ववगाह् (anv-avagāh-) I.Ā. (pass.). to be dived or plunged into यदात्यर्थं गजस्तां तु (?) सासान्ववगाह्यते। भुक्तो वा निशि जागर्ति Hastyāyur. 248.14 (2.41)

अन्ववचर् (anv-avacar-) I.P. to wrong or to attack intentionally, to insinuate or to rush in stealthily, to attack यत्: खलु वै यज्ञस्य वितंतस्य न क्रियते तदनुयज्ञः रक्षाःस्यवचरन्ति TaiS. VI.iv.9.5; शरद् वै रुद्रस्य स्वसाम्बिका तामेषोऽन्ववचरति तस्मादेष शरदि भूयिष्ठः हन्ति KāṭhS. 36.14 (iii. 81.4); यद् वै यज्ञस्य वास्तव्यं क्रियते। तदनु रुद्रोऽवचरति TaiBr. I.iv.4.7 (comm. तदनु तेनैव हेतुना ... अवेत्य अपकारं करोति); यत्र वै शङ्सन्नवानिति तदसुररक्षसानि यज्ञमन्ववचरन्ति तत्प्रतिगरेण संदधाति ŚatBr. IV.iii.2.6; ŚatBr. (K.) V.iii.3.4.

अन्ववचार (ánv-avacāra) *m.* act of wronging or attacking intentionally, rushing in stealthily यदरिक्तानि पात्राणि सादयति क्रियमाणमेव तद्यज्ञस्य शये रक्षसामनन्ववचाराय TaiS. VI.iv.9.5; यत्र वै शङ्सन्नवानिति ... तत् प्रतिगरेण संदधाति नाष्ट्राणाँ रक्षसामनन्ववचाराय ŚatBr. IV.iii.2.6 [descending and following, APTE]; cf. **अनन्ववचार**.

अन्ववजि (anv-avaji-) I.P. to win over, to conquer यं समर्या परिधीन् प्रहरेत् तदनु रक्षांसि यज्ञमवजयेयुः MaiS. iii.9.5 (iii.121.16); iii.10.6 (iii.138.10); अदत्तं वै तथा भवत्युत वै कलारमेवान्ववजयति JaimiBr. 2.257.

अन्ववजिगांस (anv-avajigāṁsa-) *desid.* [*but* VIŚVA. **अन्ववगम्**] to seek or desire to follow तमेषामसुरा यज्ञमन्ववाजिगांसन् तन्नान्ववायन् TaiS. III. ii.2.3.

अन्ववजिगांसत् (anv-avajigāṁsat) *adj.* desiring to follow तमेषामसुरा यज्ञमन्ववाजिगांसन्त नान्ववायन् BaudhŚS. ii.165.2.

अन्ववज्वालिनी (anv-avajvālinī) *f.* name of a protecting goddess (in the second enclosure) (*lit.* flaming or blazing along) गोपायिका। अन्ववज्वालिनी ... द्वितीयावरणम् VīraMi. (Rājanīti.) 390.3.

अन्ववतप् (anv-avatap-) I.P. to suffer after, to be tormented, to be repented after अन्ववातप्त पापेन कर्मणा CāndraVṛ. *on* i.1.79; KāśiVṛ. *on* P. iii.1.65; JaineVṛ. 95.4 (*on* iii.1.56); KātanVṛ. *on* iii.2.30.

अन्ववदताम् (anvavadatām) JaimiBr. 3.332 [VIŚVA.][better अन्वविन्दन्ताम्]

अन्ववदिश् (anv-avadiś-) VI.P. to point out पुरस्तादपात्तं तृणमध्वर्युरनुप्रहरति ... त्रिरङ्गुल्यान्ववदिशति BhārŚS. iii.6.10; HirŚS. ii.4.28 (218.11)

अन्ववदृश् (anv-avadṛś-) I.P. [*but* VIŚVA.**अन्ववपश्]** to see or notice, i.e. to become aware of ते (देवा:) तपोऽतप्यन्त। त एत(तां) विराजं यज्ञमपश्यन्।... त एकमहर्नाश्नन्। तस्यै नियानमन्ववापश्यन् JaimiBr. 2.158.

अन्ववधा (anv-avadhā-) III.U. **Ai** to put into, i.e. pour successively अ॒थ फे॒नं जनयित्वान्ववदधाति ŚatBr. VI.v.1.3; **Aii** to put or place (उखायाम्) जाते काम्यमन्ववदध्यादिति बौधायन: BaudhŚS. iii.120.4; दर्व्यामुपस्तीर्य ... दर्वी पूरयित्वाप्रमुष्टं च दर्व्युदायुवनमन्ववदधाति BhārŚS. viii.14.4; HirŚS.iv.4.61 (433.19) (*but* comm. अवधानेने स्थापयति); अग्निहोत्रोच्छेषणमन्ववधाय ... परिवासनशकलमन्ववदधाति ĀpaŚS. i.13.15; सप्तानां हविषां समवदायाध्वर्यु: प्रतिप्रस्थात्रे प्रयच्छति। तस्मिन्प्रतिप्रस्थाता मारुत्या अन्ववदधाति ĀpaŚS. viii.7.3; viii.2.16; **B** to put or place, to equip with, to supply or provide with ते वै (देवा:) तथा करवामेत्यब्रुवन् यथा नो नान्वागच्छादिति। तस्मै व पाप्मानमन्ववदधामेति। तस्मा एतं पाप्मानमन्ववादधु:। स्वप्नं तन्द्रीं मन्युमशनयामक्षकाम्यां स्त्रीकाम्यामिति JaimiBr. 1.97.

अन्ववधान (anv-avadhāna) *n.* act of putting (into the cauldron) (उखायाम्) काम्यस्यान्ववधान इति BaudhŚS. iii.120.4.

अन्ववधाय (anvavadhā-ya) *ger.* **A** having placed or put successively प्रथमे चतूरात्र आग्नेय आज्य आग्नेयमष्टाकपालं सायंप्रातरन्ववधाय जुहोति BaudhŚS. ii.274.11; तूष्णीमितराण्यन्ववधाय ... प्रच्छाद्य .... उपोषति ĀpaŚS.xv.4.12; xvi.5.9; यथाखातमितरा अन्ववधाय वँशमाधीयमानमुत्तरेण यजुषाभिमन्त्रयते ĀpaGS. vii.17.5; **B** having put into, i.e. poured यज्ञस्य संततिरसि .... इत्यग्निहोत्रोच्छेषणमन्ववधाय ... परिवासनशकलमन्ववदधाति ĀpaŚS. i.13.15; vii.24.12; **C** having resorted to तं पुराणाग्निदेशमेवान्ववधाय आश्रित्यापरं यजेत पुनर्यजेतेत्यर्थ: BhāṭṭCan. 23.16 (*on* xiii.3.11)

अन्ववनी (anv-avanī-) I.P. **A** to lead into, to take into subsequently यत् पात्रेण जुहुयाद् रुद्रं प्रजा॑स्वन्ववनयेत् MaiS. i.10.20(i.160.9); iii.3.4 (iii.37.2); यन्मध्यत: प्रतिहर्त्रे दद्यान्मध्यतो रुद्रमन्ववनयेत् MaiS. iv.8.3 (iv.111.1); KāṭhS. 36.14 (iii.80.20); यथा क्षेत्रपति: क्षेत्रेऽन्ववनयत्येवमेवैतदग्निना मुखेनेमांल्लोकानभिजयन्तो यन्ति KāṭhS. 24.10 (ii. 102.6); KapiKaS.38.3 (208.1); GopBr. ii.2.8 (173.13); **B** to enter secretely, to insinuate यावदु ह वै न वा शस्यते तावदीश्वरा असुरा रक्षांसि च यज्ञमन्ववनयन्ति GopBr. ii.5.5 (232.3)

अन्ववपा (anv-avapā-) I.P. to drink after others, cf. **अन्ववयातोस्**, PW.; MW.

अन्ववपातिन् (anv-avapātin) *adj.* flying down after, trooping down upon ता अस्य प्रजा वरुणगृहीता मरुतो रन्ध्रा अन्ववपातिनो व्यमिमथिषत JaimiBr. 2.231.

अन्ववपातोस् (anv-avapātos) *inf.* to drink after others यदिदमास्थानं स्वरोस्तत ईश्वरा यदि नासुररक्षांस्यन्ववपातो: KauṣīBr.10.2 (45.23); यावदु ह वै न वा स्तूयते न वा शस्यते तावदीश्वरा यदि नासुररक्षांस्यन्ववपातो: KauṣīBr.17.9(78.14)

अन्ववप्लु (anv-avaplu-) I.Ā. to dive after अ॒प्सु वा अश्व॑स्य तृतीयं प्रविष्टम्। तद॑नुवेन्वव॑प्लवते TaiBr. I. iii.5.2 (Sāy.अश्वस्तदंशजातमनुवेन् कामयमानोऽनु प्रायेणावप्लवते (ASS. Ed.) (*but* VIŚVA.**अवप्लु**) [MW.]

अन्ववमृश् (anv-avamṛś-) VI.P. to touch or come in contact with or along, MW.

अन्ववमृश्य (anvavamṛś-ya) *ger.* having touched or come in contact with दक्षिणेन हस्तेन दक्षिणमंसमुपर्युपर्यन्ववमृश्य हृदयदेशमभिमृशति HirGS. i.5.11; i.21.3; ĀgniveGS. i.1.3 (8.15); दक्षिणेन पाणिना दक्षिणमंऽसमन्ववमृश्यानन्तर्हितं नाभिदेशमभिमृशेत् GobhiGS. ii.6.3; ii.10.28; DrāhyGS.ii.4.15; JaimiGS. 1.12 (11.14)

अन्ववयज् (anv-avayaj-) I.P. to offer to, to oblate मध्यतो रुद्रमन्ववयजेत् GopBr. ii.3.19 (205.12)

अन्ववयत् (anv-avayat) *adj.* going after, i.e. following, being in harmony with पश्याम: खलु पदानुरूपान् स्तोभानृचोऽन्ववयत: NidāSū. 60.13 (3.12)

अन्ववरुध् (anv-avarudh-) VII.U. to obstruct, to confine to अन्ववरुणद्धि गां व्रजम् MahāBh. i.334.6 (*on* i.4.51); (pass.) to be obstructed, to be confined कर्मकर्तरीत्येव। अन्ववारोधि गौर्गोपालकेन KāśiVṛ. *on* P.iii.1.64; (pass. refl.) to be obstructed or confined by oneself रुधिर्, आवरणे, अस्मात्परस्य चूले: कर्मकर्तरिचिणादेशो न भवति। अन्ववारुद्ध गौ: स्वयमेव KāśiVṛ. *on* iii.1.64; भावे कर्मण्यात्मनि जिर्न भवति। अन्ववारुद्ध गौ: स्वयमेव JaineVṛ. 95.1 (*on* ii.1.55)

अन्ववरुह् (anv-avaruh-) I.P. to descend, to enter into अ॒थ ह वै रे॒त: सि॒क्तं प्रा॒णोऽन्व॒वरोहति ŚatBr. IX.v.1.68 [to ascend or enter upon after another, MW.]

अन्ववरुह्य (anvavaruh-ya) *ger.* having descended स इह देवसाक्ष्ये च मनुष्यसाक्ष्ये च .... शाकटीमन्ववरुह्याह्वयेद् राज्ञोऽप्रत्यारोहाय NidāSū. 53.8 (3.8)

अन्ववलम्ब (anv-avalamba) *adj.* hanging down on दक्षिणं बाहुमुद्धृत्य शिरोऽवधाय सव्येऽंऽसे प्रतिष्ठापयति दक्षिणं कक्षमन्ववलम्बं भवत्येवं यज्ञोपवीती भवति GobhiGS. i.2.2; i.2.3.

अन्ववलुप् (anv-avalup-) VI.P. (pass.) to be suppressed after, to be cut off or lost subsequently छन्दसां वा अन्ववलुप्तिं यजमानोऽन्ववलुप्यते PañcBr. vi.3.12 (comm. अनुक्रमेणानुलुप्यते नश्यति) [to drop off after another, MW.]

अन्ववलुप्ति (anv-avalupti) *f.* subsequent suppression or loss छन्दसां वा अन्ववलुप्तिं यजमानोऽन्ववलुप्यते PañcBr. vi.3.12.

अन्ववश्चुत् (anv-avaścut-) I.P. to cause to trickle down, i.e. to pour (in drops) after आज्यं प्रश्चोत्यापिदधदिवाप्रक्षिणन्हुत्वाज्येनान्ववश्चोतयति ĀpaŚS. ii.19.7.

अन्ववसज्यविधि (anvavasajya-vidhi) *m.* injunction (of property) having connection (with substance) (सोऽन्ववसज्यविधि:?) सोऽयमाहत्य पार्ष्ठिकेषु उक्थ्येषु अतिग्राह्या न गृह्णेरन् SaṅkarKāBh. 153.12 (*on* iii.3.3)

अन्ववसर्ग (anv-avasarga) *m.* act of slackening or loosening (of articulatory limbs) अन्ववसर्गो मार्दवमुरुता खस्येति नीचै:कराणि (शब्दस्य) TaiPrāti. 22.10 (comm. गात्राणां विनतता); MahāBh. i.207.8 (*on* i.2.30); अन्ववसर्गो गात्राणां शिथिलता MahāBh. i.207.9 (*on* i.2.30); अनुदात्त:। यस्मिन्नुच्चार्यमाणे गात्राणामन्ववसर्गो भवति KāśiVṛ. *on* i.2.30; अन्ववसर्ग इत्यस्य विवरणं मार्दवमिति। शैथिल्यमित्यर्थ: Nyās. i.170.2 (*on* i.2.30); PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P.i.2.30(311.10); चतुर्थमन्द्रातिस्वर्यास्तावत् स्वरा अवक्षेपिण: अन्ववसर्गमार्दवादिभिरवक्षिप्यमाणत्वात् MayūMāli. 599.12 (*on* ix.1.17); **2** permission (to do as one likes) अपि: पदार्थसंभावनान्ववसर्गगर्हासमुच्चयेषु P.i. 4. 96; SaraKaṇṭhā. (Gr.) i.1.172; अन्ववसर्ग: कामचारानुज्ञा KāśiVṛ. *on* i.4.96; अन्ववसर्ग: स्वरानुज्ञा Prasā. i.403.15.

अन्ववसाय (anvavasā-ya) *ger.* **1A** having adhered to or clung to य॑स्याहुतेऽग्निहोत्रेऽपरोऽग्नि॑रनुगच्छेत् त॑त एव॑ प्रा॑ञ्चमुद्धृत्यान्ववसा॑याग्निहोत्रं॑ जुहुयात् MaiS. i.8.8 (i.128.4); योऽस्याग्नि: पुरा चित: स्यात्तमन्ववसाय यजेत MaiS. iii.4.5 (iii.51.9); पूर्वमग्निमन्ववसाय तत: प्राञ्चमुद्धृत्य जुहुयात् KāṭhS. i.6.6 (i.55.8); KapiKaS. 4.5 (42.19); तदाहुरुत्तरवेदिर्विषा योऽस्य पूर्वोऽग्निश्चितस्स्यात् तमन्ववसाय यजेत KāṭhS. 22.2 (ii.58.16); अहुते चेत्प्रातरपरो वानुगच्छेत् ...। त्वरमाण: पूर्वमग्निमन्ववसाय तत: पश्चात्प्राचीनमुद्धृत्य जुहुयात् AVPrāyaścitta 5.1. (*on* i.3.26); **1B** having considered or decided as यदि त्वरेत पूर्वमग्निमन्ववसाय तत: प्राञ्चमुद्धृत्य जुहुयात् BhārŚS. ix.12.6; यदि त्वरेत पूर्वमन्ववसाय तत: प्राङुद्धृत्य जुहुयात् ĀpaŚS. ix.9.8; HirŚS. xv.3.7 (292) (comm. आहवनीयमेव गार्हपत्यं परिकल्प्य); **2** having reached up to, having come near वर्ष्यमुदकमन्ववसायैतेनैव प्रजाकामो यजेत ... इति विज्ञायते BhārŚS. viii.25.7; ĀpaŚS. viii.22.6; HirŚS. v.6.12 (492); यदीष्ट्या यदि पशुना यदि सोमेन यजेत योऽस्य पुराग्निस्तमन्ववसाय यजेत ĀpaŚS. xvii.24.13; शुनासीर्येण ग्रामकामोऽन्नाद्यकाम: ...। उदकमन्ववसाय तस्योदकार्थान् कुर्वीत् VārāŚS. I.vii.5.7; यत्रैवास्य पूर्वोऽग्निश्चित: स्यात्तदपरमन्ववसाय यजेत HirŚS. xii.7.24 (118); SaṅkarKāBh. 32.14.

अन्ववसायिन् (anvavasāy-ín) *adj.* [*f.*–inī] *adj.* adhering to, dependent on यत् पृश्नि॒स्तेनं मारु॒त: समृ॒द्ध्यै पु॒श्चात् पृश्नि॒सक्थो भवति पश्चादन्ववसा॒यिनी॒र्मि॒वास्मै विशं करोति TaiS. II.i.3.3; अनुयुवं न्वाअ॒यु॒मध्वर्यु॒र्यजमानमकद्विषतो भ्रा॒तृव्यस्यान्ववसा॒यि॒नम् ŚatBr. XI.iv.2.13.

अन्ववसित (anv-avasita) *adj.* [*f.*–ā] **1A** infested or seized by एतद्ध वा एकं वाचोऽनन्ववसितं पाप्मना यन्निरुक्तम् KauṣīBr. 11.1 (49.10) [VIŚVA.], cf. **अनन्ववसित; 1B** reached up to, come near यथा नदीमन्ववसितो ग्राम: इति नदीसामीप्यं गम्यते SaṅkarKāBh. 32.13 (*on*.i.3.26); **1C** seized by, bound to, surrounded by भर्तुर्मृगानुगस(म)मन्वगमनज्ञना ये तै: सिन्धुरन्ववसितो वनराजिमाप्त: Rāvaṇā. 3.42; **2** adhered to, resorted to नदीमन्ववसिता सेना। नद्या सहेत्यर्थ: CāndraVṛ. *on* ii.1.57; Nyās.i.317.16 (*on* i.4.85); SaṅkarKāBh.32.23 (*on* i.3.27); Siddhā-Kau.139A.5 (*on* i.4.85); पर्वतमन्ववसिता सेना। पर्वतेन संबद्धेत्यर्थ: KāśiVṛ *on* i.4.85; [connected with, bound or fastened to, APTE]

अन्ववसृज् (anv-avasṛj-) VI.P. **1A** to let go along or towards, to let go after नानु वषट् करोति यदनुवषट् कुर्याद् रुद्रं प्र॒जा अ॒न्वव॒सृ॒जेत् TaiS. VI. v.6.6; अ॒ग्निना वै देवतया वि॒ष्णुना य॒ज्ञेन देवा अ॑सुरान् प्रव्ली॑य व॒ज्रेणान्व॑वासृजन् MaiS.i.6.6 (i.96.14); य॑जमान: सप॑त्नं भ्रा॑तृव्यम् ... यज्ञेन प्रव्लीय

वज्रेणान्वंवसृजति MaiS.i.6.6 (i.96.17); यदनुयंजेद् वैश्वानरंमृतुंष्वन्वंवसृजेत् MaiS. iv.6.7 (iv.89.17); **1B** to let go or to let loose वांतं प्राणमन्वंवसृजतात् MaiS. iv.13.4(iv.203.11); KāṭhS. 16.21 (i.244.12); AitBr.6.6 (165); TaiBr. III.vi.6.2; ŚāṅkhāŚS. v.17.3; ĀśvaŚS. I.iii.3.1; स्वाहा राजसूया इति रुक्ममन्वव-सृजति MānŚS. 187.13; **1C** to give permission (to do as one likes); सृजतिः ... अनुज्ञानेऽन्ववद्वयात् KośaKaTa.2.1830; **2** to create after, cf. **अन्ववस्रक्ष्यत्**

अन्ववसृज् (anv-avasṛj-) IV.P. to give permission सृज्यतिः ... अनुज्ञानेऽन्व-वद्वयात् KośaKaTa.2.1830.

अन्ववसृप् (anv-avasṛp-) I.P. to go down, to descend यावदुदकंꣳ समवायात्तावदन्वसर्पासीति स ह तावत्तावद्देवान्ववससर्प ŚatBr. I.viii.1.6; ŚatBr. (K.) II.vii.3.4.

अन्ववसो (anv-avaso-) IV.P. (rarely Ā.) **1Ai** to adhere to, to cling to **ii** to seize **B** to adhere to, i.e. to depend upon **2** to complete, to finish, to end **3** to settle down on, to camp afterwards **4** to fix down **5** to long for, to desire **6** to consider or decide **1Ai** to adhere to, to cling to यत्पूर्वमन्ववस्येत्। वास्तव्यमग्निमुपासीत TaiBr.I.iv.4.7 (BhaṭṭaBhā. पूर्वमाहवनीयमनुलक्ष्य विद्यमान एव तस्मिन् अवस्येत् आचरेत्); BaudhŚS. ii. 195.6; यत् पितृयज्ञेन यजंते। देवानेव तदन्ववस्यति TaiBr.I.iv.10.2; तद् यत् त्रिवृतं स्तोममन्ववस्यन्ति मिथुन-त्वायैव प्रजात्यै JaimiBr.3.304; अथ रोहिण्येति पूर्वाग्निमन्ववस्यति BaudhŚS. ii.350.7; ii.361.8; तमपरमन्ववसाय यजेतेति समीपवादो यथा नदीमन्ववस्यतीति SaṅkarKā.(AOR.Ed.) i.3.26; **1Aii** to seize, cf. **अन्ववसित 1A**; **1B** to adhere to, i.e. to depend upon तमेतमात्मानमेत आत्मानोऽन्ववस्यन्ते यथा श्रेष्ठिनं स्वाः ŚāṅkhāĀ. 6.20 (25.25); तमेतमात्मानमेत आत्मानोऽन्ववस्यन्ति KauṣīBrU. 4.20 [*but* MW. to long for or desire]; **2** to complete, to finish, to end अन्ये वै तस्य जितमन्ववस्यन्ति ŚatBr. VI.vii.3.5; (अनुष्टुब्भिः) जितं ह वा एताभिः। विजितमन्ववस्यति JaimiBr.1.161; 3.195; **3** to settle down, to camp afterwards ते वसवः प्रथम आयन्। ते त्रिभिरेव त्रिवृद्भिरिमं लोकं प्रायुवन् एकेन पञ्चदशेनान्ववास्यन् JaimiBr. 2.208; स यथा प्र स्पष्टं तृणोदकमन्ववस्येत् तादृक् तत् JaimiBr. 3.17; **4** to fix or connect downwards कटाꣳस्तेजनीश्च प्रवर्तं छदिषामन्तरालेष्वन्ववस्यन्ति HirŚS.vii.5.27 (701.9) (comm. तं तमन्तराल-प्रदेशमनुलक्षीकृत्यावस्यन्ति अधोऽधो योजयन्तीत्यर्थः); **5** to long for, to desire नात्यन्तमन्ववस्येद् वृत्तिं प्राप्य विरमेत् HirŚS. xxvi. 5.77 (79.8); xxvi.5.84 (80.7); xxvi.6.32 (95.27); ĀpaDS.i.18.8; i.21.3; **6** to consider or decide, cf. **अन्ववसाय 1B**; **7** to come near, to reach, cf. **अन्ववसाय 2**.

अन्ववस्था (anv-avasthā-) I.P. **1A** to descend after another नं ह स्म वैं पुरां पुंरुषं महादेवों हन्ति तंत इदंꣳरुद्रोऽन्वंवातिष्ठत् MaiS.iii.9.4 (iii.119.17); एषा वै सर्वाणि च्छन्दांꣳसि यदतिच्छन्दास्तथैनं पाप्मा नान्ववतिष्ठति ŚatBr. V. iv.3.22; **1B** to get along with तं न संग्रहीतान्ववतिष्ठेत्। नेत्तं लोकमन्ववतिष्ठाद् यꣳ सुषुवाणोऽन्ववास्थात् ŚatBr. V.iv.3.23; ŚatBr.(K.) VII.iii.3.21; **2A** to stay on एवमारण्यशास्त्राणामुग्रमुग्रतरं विधिम्। काङ्क्षमाणोऽहमासिष्ये (v.l. अन्ववस्थास्ये) देहस्यास्य समापनात् MahāBhā. i.110.35; **2B** to remain subsequantly, cf. **अन्ववस्थित**.

अन्ववस्थित (anv-ávasthita) *adj.* remained or placed subsequantly पृथिंव्यꣳशुमंती। तामन्वंवस्थितः संवत्सरो दिवं च TaiĀ. i.6.3 (37.2)

अन्ववस्यत् (anv-avasyat) *adj.* settling down or resting at तद्यथादः पूर्वेद्युः स्पष्टं तृणोदकमन्ववस्यन्तो यन्ति PañcBr. xi.5.20 (*but* Sāy. अनुक्रमेण पश्यन्तो यन्ति)

अन्ववस्रक्ष्यत् (anv-avasrakṣyat) *adj.* going to create after कस्माद् नोऽसृष्टा मृत्युं चेत्रः पाप्मानमन्वस्रक्ष्य(v.l. अन्ववस्रक्ष्ययन्, Caland) क्ष्यन्नासिथेति JaimiBr. 1.283 [VIŚVA.]

अन्ववस्रु (anv-avasru-) I.P. (*caus.*) **A** to cause to flow down over शीर्षतो ह्यन्नंमद्यत आ मुखांदन्ववंस्रावयति TaiS. V.vi.3.2; (Sāy. शिर आरभ्य आनु-लोम्येन मुखपर्यन्तमेव स्रावयेत्); TaiBr. I.iii.8.3; ŚatBr.XII.viii.3.17; यजमानम् ... शीर्षतोऽभिविचन्त्या मुखादन्ववस्रावयति BaudhŚS. ii.60.11; ii.74.11; ĀpaŚS. xvii. 19.10; HirŚS. xii.6.13 (107.5); VaikhāŚS. 19.6; **B** to cause to flow down along औदुंम्बर्यां जुहोति ... आन्तमन्ववंस्रावयति TaiS.VI. ii.10.5; KapiKaS. 40.3. (225.4); ĀpaŚS. xi.10.4; औदुम्बरीं स्थूणाम् ... स्रुवाहुत्याभि-जुहोति ... आन्तमन्ववस्रावयति BaudhŚS.i.189.9; आज्यं हुत्वावदानं जुहोत्या-ज्येनान्ततोऽन्ववस्रावयति HirŚS. ii.2.24 (195.17); आमूलादन्ववस्रावयति HirŚS. vii.7.11 (718.23); तण्डुलानावपति न निर्णेनेक्ति नान्ववस्रावयति VaikhāŚS.1.5; पुरोडाशावदानं जुहोत्याज्येनान्ततोऽन्ववस्रावयति VaikhāŚS. 6.8.

अन्ववहन् (anv-avahan-) I.P. to hit or shoot after अथ शरीरमेवान्ववहन्ति। यजमानस्य गृहान् गच्छ तन्नौ सꣳस्कृतम् ŚatBr. III.iii.4.16 [to throw down by striking, MW.]

अन्ववहरिष्यत् (anv-avahariṣyat) *adj.* going or desiring to take to यत् किं च वेदिमन्ववहरिष्यन् स्यादेतेनैवान्ववहरेत् BhārŚS. xii.5.8.

अन्ववहारम् (anvavahāram) *adv.* after bringing परिधिसंधी अन्ववहार-मासीन उत्तरतो जुहोति MānŚS. 20.13.

अन्ववहृ (anv-avahṛ-) I.U. **1A** to rush after, to follow rapidly या इमा विरोचनस्य प्राह्लादेः कामदुघस्ताभिरतितभिर्ह प्रत्वित्वेव प्रदुद्रुवतुः। तौ हासुरा अन्ववजह्रिरे JaimiBr. 1.126; **B** to carry after शफोपयमान् धवित्राणि धृष्टी इत्यन्ववहरन्ति TaiĀ. v.9.3 (632.2); **2** to take to यत् किं च वेदिमन्ववहरिष्यन् स्यादेतेनैवान्ववहरेत् BhārŚS. xii.5.8; **3A** to bring down, cf. **अन्ववहृत्य A**; **3B** to draw along, cf. **अन्ववहृत्य B**; **3C** to grasp over, cf. **अन्ववहृत्यC**.

अन्ववहृत्य (anvavahṛt-ya) *ger.* **A** having brought down or lowered परिधिसंधिमन्ववहृत्य प्रजापतिं मनसा ध्यायन्दक्षिणाप्राञ्चमृजुम् ... संस्पर्शयति ĀpaŚS. ii.12.7; xii.10.15; xii.20.20; अग्रेणोत्तरं परिधिमन्ववहृत्य ... शकलमग्ना-वध्यस्यति MānŚS.42.3; परिधिसंधिनान्ववहृत्य दक्षिणप्राञ्चमाघरमाघारयति VārāŚS. I.iii.4.3; BhārGS. 1.4 (4.7); ĀgniveGS. i.1.1 (4.13); JaimiGS. 1.3 (3.21); **Bi** having drawn along यूपं प्रक्षाल्य तीर्थेनान्ववहृत्याग्रेण यूपावटꣳ संस्तीर्णे प्राञ्चं निदधाति MānŚS. 51.9; **Bii** having brought along उपरिष्टात् सभायां व्यूह्य तृणानि तेन कुमारमन्ववहृत्याक्षेषूत्तानं निपात्य ... बालबन्धनः BhārGS. 2.7 (38.4); **C** having grasped over or lowered over दक्षिणेन प्रादेशेन दक्षिणमंस-मन्ववहृत्य ... हृदयदेशमभिमृशति ŚāṅkhāGS. ii.3.3; दक्षिणमंसं प्रति बाहुमन्ववहृत्य नाभिदेशमभिमृशति BhārGS. 1.8(8.5); 1.12 (17.13); पृष्ठतोऽस्य पाणिमन्ववहृत्य हृदयदेशमन्वारभ्य जपेत् VārāGS. 5.21.

अन्ववान् (anv-avān-) II.P. to breathe down along अन्तर्यामोऽपान एव। तं हूयमानमन्ववान्यात् KauśīBr. 12.4.(54.22); आगन्नपानः ... अपशुताया इत्युत्तरामन्ववानिति ŚāṅkhāŚS. ii.9.8; vi.8.2.

अन्ववाय् (anv-avāy-) I.P. to fall in with नान्तमियान्नेत्पाप्मानं मृत्युमन्ववायानीति ŚatBr. XIV.iv.1.11.

अन्ववाय (anv-avāya) *m.* **1A** act of going after or following (in a sneaking manner) अनुगृह्णन्तो यन्ति रक्षासामन्ववायाय KāṭhS. 25.8 (ii.114.5); **1B** connection, i.e. arrangement अभीवर्त्तो ब्रह्मसाम। तस्य स्तोत्रीयविधिः ... तस्यान्ववायः। 'पञ्चसु माःसु बार्हताः प्रगाथा आप्यन्ते' इति NidāSū. 82.14 (5.3); **2A** lineage, race or clan भरतस्यान्ववाये हि देवकल्पाः ...। बभूवुः ... राजसत्तमाः MahāBhā.i.69.50; एतेषामन्ववाये तु ख्यातास्ते ... जनमेजयादयः सप्त MahāBhā. i.89.46; यादवानामन्ववाये वसुदेवो महामतिः। उदपद्यत MahāBhā. ii.App.I.6(5); यदोरभूदन्ववाये देवमीढः MahāBhā. vii.119.6; xii. 49.74; xiii.31.7; अन्ववायस्तु सुमहान् तत्र तत्र विशां पते HariVaṁ.9.34; तस्यान्ववाये महति महान्पौरवनन्दनः। जज्ञे संनतिमान्राजा संनतिर्नाम वीर्यवान् HariVaṁ. 15.34; 23.108; 27.15; 87.19; तस्यान्ववाये संभूता यैरिदं पूरितं जगत् VāyuP.i.8.45; ii.1.70; ii.26.3; यस्यान्ववाये संभूतो विष्णुर्वृष्णिकुलोद्वहः MatsyaP.44.15; वंशमग्ने: पुत्रस्य धीमतः। यस्यान्ववाये संभूता भारद्वाजाः सगौतमाः BrahmāṇḍP. ii.1.101; ii.63.3; ते नु सदृशी दिवौकसामन्ववायमवदातमाकृतिः Kirātā. 13.37; मानव्यसगोत्राण[ां*]म् हारिति-पुत्राणा[म्]चि(च)लुक्यानामन्[व*]अवाये ... चलुक्यकुलतिलकः ... सत्याश्रयो नाम EI. iii.51.2; तस्यान्ववाये महति प्रसूताद् वराहगुप्तात् प्रतिलब्धजन्मा ParāTri. 280.17; मण्डयति सोऽन्ववायं स निवासः शर्मणामशेषाणाम् KuṭṭaMa. 438; केचिदाहुरजं जातं पुण्यश्लोकस्य कीर्तये। यदोः प्रियस्यान्ववाये मलयस्येव चन्दनम् BhāgP.i.8.32; विकसति तस्मिन्नन्ववाये यदूनां समजनि वसुदेवः KāvyMī.42.22; कोक्किळ्ळिश्रीपतिरमलधीरन्ववाये तदीये भूपालोभूदखिलनृपतिश्रेणिचूडार्चिताङ्घ्रिः EI. xxii.239.27; अन्ववायस्तु सुमहांस्तत्र तत्र द्विजोत्तमाः BrahmP.7.40; 13.107; मनुर्लोके ...। यस्यान्ववाये जातस्तु शङ्खचक्रगदाधरः BhaviP. 135B.36 (i.79.70); अन्ववायो महांस्तत्र द्वयोरपि महात्मनोः ŚivaP. v.36.46 (448A.16); कः स्पर्धितुं धावति साधु सार्धमुदन्वता नन्वयमन्ववायः NaiṣC.8.30; आदित्यस्यान्ववायो जयति रघुपतेर्जन्मनोज्जृम्भितश्रीः RāghPāṇ.(Ka.)1.23; ब्बाणः कृपाणनिहितारिबल[ः*] सुरारिः[।*] तस्यान्ववाये महति प्रसूतः क्षि[क्षी]रा[र्]णवे शीतमरीचिवद्यः EI.iii.76.16; वंशोऽयं काकतीयानां वीररुद्रेण भूषितः। अन्ववायः ककुत्स्थानां रामेणैव परिष्कृतः PratāYaBhū.367.10; तत्रैको हरितान्ववायजनुषे[ऽ*]नंताय बा(Read भा)ग(:) EI. iii.28.107; जन्मान्ववाये प्रथमस्य धातुः पिता गरीयान् गिरिसार्वभौमः PārvaPa. 4.11; स्फारन्यायोन्ववायो गुहिलनरपतेरस्ति जाग्रत्प्रशस्तिः EI.ii.411.3; iii.246.155; सैव विद्यानवद्या सौशील्यं तत् सोऽन्ववायोऽपि धन्यः Acyutarā.7.39; मां जानीयाः ... जातं पुष्पंधय दशरथादन्ववाये रघूणाम् BhramDū. 11; पौरव ते कथं वा संभूतिरेषा शशिनोऽन्ववाये BhārCam. 8.43; सततमसदपाये वृद्धिमत्यन्ववाये[।*]

उदजनि मुचकुन्दः EI.xviii.35.104; यातेषु क्षितिपालं°... °पादपत्म(Read°पद्म°)-युगळेष्वस्यान्ववाये दिवम् [।*] ... समजनि वळभस्ततो नृपाणाम् EI.xv.60.36; चालुक्यानामन्ववायमुन्नमयतः ... कीर्त्तिवर्म्मण[:] ... सुतः EI.xix.259.5; [वंशोऽन्ववायः AmaK. 1355; AgniP. 364.1; AbhidhāRaMā. 2.241; Vaija.177.49; 249.28; AbhidhāCin.503; NāmMā.124; NānārthaSaṁ. ii.9.98; ii.11.2; ii.11.12; DvirūK.(Ha.) 22; ŚabdaRa.(Vā.) 2338; ParaNā.1976; ŚabdaRa.(Su.) 3.113; KośaKaTa. 1.5469; KalpaK. 69.4]; **2B** noble family महासुरस्यान्ववाये हिरण्यकशिपोः पुरा। निकुम्भो नाम दैत्येन्द्रस्तेजस्वी बलवानभूत् MahāBhā.i.201.2; i.1430*(2); i.1949*(5); तस्यान्ववाये येऽप्यन्ये तान्नो ब्रूहि यथातथम् BrahmāṇḍP. i.36.82; रैवतस्यान्ववाये तु य आसीद्रिपुजिद्धनी VāmaP.72.63; [अन्ववायोऽन्वयो वंशः AbhidhāRaMā. 2.241; AbhidhāCin. 503]; **2C** offspring, progeny अन्ववायो संतानः AmaK. 1355; Vaija. 177.49; ŚabdaRa.(Su.) 13.113; **2D** forefather, ancestor अन्ववायः ... अभिजनः AbhidhāRaMā. 2.241; AbhidhāCin.503; KośaKaTa.1.5469.

अन्ववायज (anvavāya-ja) *adj.* born in the lineage or race (क्रोष्टुः) यस्यान्ववायजो विष्णुर्हरिर्वृष्णिकुलप्रभुः HariVaṁ. 23.168; BrahmP.13.213; तस्यान्ववायजाः ख्याताः कुरवो नृपसत्तमाः VāyuP. ii.37.212.

अन्ववायजनन (anvavāya-janana) *n.* the word *anvavāyajanana* (*lit.* birth in the lineage) अनुलोमप्रतिलोमशब्दा यथा ... अन्ववायजनन धाना अक्षत पत्रल उपल दधिसार न्याय KāvyKaVṛ. 99.34 (3.5)

अन्ववायन (anv-avāyana) *n.* act of following or going after देवाः ... ज्योतिः षष्ठमहः पुनः परस्तात् पर्यास्यन् मृत्योरेव पाप्मनो नान्ववायनाय KauṣīBr. 21.1 (93.2); cf.**अनन्ववायन.**

अन्ववायप्रभव (anvavāya-prabhava) *adj.* born in the noble family आसुरोपलवरोर्जितश्रियामन्ववायप्रभवोऽस्य मन्त्रिराट्। धार्मिकोऽध्यपतिरिब्रहीमकः सन्मतिः शुभरतिः परोऽभवत् RājTa. (Prā.) 17.

अन्ववायप्रभेद (anvavāya-prabheda) *m.* particular type of family नीपः कदम्बे ...। अन्ववायप्रभेदे स्यात् NānārthaMa. 1099.

अन्ववायप्रशस्ति (anvavāya-praśasti) *f.* praise of noble family पितुरिह वृषभानोरन्ववायप्रशस्तिं जगति किल समस्ते सुष्ठु विस्तारयन्तीम्।... राधिकामर्चयामि StavMā. 69.22 (comm. वंशश्लाघाम्)

अन्ववायवाद (anvavāya-vāda) *m.* talk of noble family अयमश्विसुतोऽपि तावदास्तां यदि माद्रीतनयस्स पाण्डुसूनुः। रभसादवमत्य राजलोकं यदि जीवेदलमन्ववायवादैः Yādavā.15.43.

अन्ववायसंभूत (anvavāya-sambhūta) *adj.* (used as noun) (people) born in the lineage इत्येषा मानुषी सृष्टिर्या पूर्वं वै प्रजापतेः। तस्यान्ववायसंभूता यैरिदं पूजितं जगत् MārkP. 49.12.

अन्ववायिन् (anv-avāyin) *adj.* [P.vi. 2.139] going after, follower परा॑न् कृणुष्व दासा॑न् दैवी॑र्वशानन्ववा॑यिनः ṚV. (Khila.) iii.16.5 (better **अन्ववा॑यिन्,** VIŚVA.)

अन्ववार् (anv-avār-) (ar-from root ṛ-) I.P. to go along with सं॑ ते वायुर्वा॑तेन ग॑च्छतामि॑ति वा॑तमेवा॑स्य प्राण॑मन्व॑वार्षति MaiS. iii.9.6 (ii.124.18)

अन्ववार्ज (anv-avārj-) I.P. (used causatively) **A** to cause to go after वेणुयष्ट्यां वा कूपे वोभयततः आबध्य ... सावसमेवान्ववार्जति यत्रयत्रास्य चरणं, तदन्वत्र ह वाऽअस्य परो मूजवद्भ्यश्चरणम् ŚatBr. II.vi.2.17; **B** to cause to visit, i.e. to trouble or afflict with तमशनापिपासाभ्यामन्ववार्जत् AitĀ. II.iv.2.2; AitU.2.1; पिण्डम् ... अन्ववार्जत् अनुगमितवान् संयोजितवानित्यर्थः AitUBh. 256.7 (*on* 2.1)

अन्ववास् (anv-avās-) IV.P. to place upon, to roll over यन्मैत्रावरुणीं वशामालभ॑ते यज्ञायैव प्रभि॑न्नाय मत्य॑मन्ववा॑स्यति शान्त्यै TaiS. VI. vi.7.4; य॑था वै ला॑ङ्गलेनो॑र्वरां प्रभि॑न्दन्ति ... मत्य॑मन्ववा॑स्यत्येवं॑मेषां यज्ञ॑स्य य॑दु॑ष्टुतः य॑दुः॑शस्तः य॑द्विलोमं त॑देत॑या कल्पयति MaiS. iv.8.6 (iv.114.11); KāṭhS. 29.4 (ii.172.9); KapiKaS. 45.5 (271.9)

अन्ववे (anv-ave-) II.P. **1A** to mark, to notice, to trace **B** to know **2Ai** to go after, to follow **ii** to come in contact with, to meet, to reach **Bi** to follow (in activity or performance), to perform subsequently **ii** to follow in attack or in driving away **3A** to pursue, to follow or continue in practice **B** to come down along **4A** to associate with **B** to relate **1A** to mark, to notice, to trace विश्वाव॑सुं सोम गन्धर्वमापो॑ ददृशुषीस्तदृतेना॑ व्या॑यन्। तदन्ववैदिन्द्रो॑ रारहाण आसां॑ परि॑सूर्य॑स्य परिधी॑रँपश्यत् ṚV. x.139.4 (Sāy. अन्वबुध्यत); MaiS. iv.9.11 (iv.131.12); TaiĀ. iv.11.7 (512.2); त॑मेषाम॑सुरा यज्ञ॑मन्वव॑जिगाँसन् तन्नान्ववा॑यन् TaiS.III.ii.2.3; ते देवा॑ एता॑ अ॑क्ष्णया स्तोमी॑यां अपश्यन् ता अन्यथा॑ऽनूच्या॑न्यथोपादधत तद॑सुरा॑ नान्ववा॑यन् TaiS.V.iii.3.1; KapiKaS.31.15 (163.2); AitBr.9.7(253); एषाँ यज्ञ॑मसुरा नान्व॑वायँस्तेन वा॑ एनान॑पानुदन्त MaiS. i.9.8 (i.139.9); iii.6.10 (iii.74.13); अ॑ग्निना वै मु॑खेन देवा॑ इमाँल्लोका॑न॑न्ववायन् ... अ॑ग्निना वा॑ एत॑न्मु॑खेन य॑जमान इमाँल्लोका॑नन्व॑वैति MaiS. iii.8.1(iii.93.6); KapiKaS. 38.3 (207.23); तेनैनान् रात्रीमन्ववायन् द्यावापृथिवी वा ... परस्ताद् रात्र्या अनुदन्त KāṭhS. 13.5 (i.185.24); ते देवा असुर्यानिमांल्लोकान्नान्ववैतुमधृष्णुवँस्तानग्निना मुखेनान्ववायन् KāṭhS. 24.10 (ii.102.5); GopBr.ii.2.8 (173.12); एतेन वज्रेणाज्येन दक्षिणतो नाष्ट्रा रक्षाँस्यवहन्ति तथास्य नियानं नान्ववयन्ति ŚatBr. III.iii.3.15; ŚatBr. (K.) IV.v.3.10; ते देवा अश्वा अभवंस्तदसुरा नान्ववायन् JaimiBr.3.48; स महायज्ञस्तमेषामसुरा यज्ञमन्ववाजिगाँसन्तं नान्ववायन् BaudhŚS.ii.165.2; तत्रेदं श्रूयतेयदृचा स्तुवते तदसुरा अन्ववायन् यत्साम्ना स्तुवते (त)दसुरा नान्ववायन् ŚāstrDī. 608.2 (*on* ix.2.8) (*but* MayūMāli. आगच्छन्); **1B** to know cf. **अन्ववेत3**; **2Ai** to go after, to follow प्रजाप॑तिः ... बृह॒स्पतिं॑श्चान्व॑वैता॑ऽसौ॑ऽब्रवी॑द्बृह॒स्पति॑रनया॑ TaiS.II.iv.4.1; धिष्णि॑या वा अमुष्मि॑ल्लो॑के सोम॑मरक्षन् तेभ्यो॑ऽधि सोम॑मा॑हरन् तमन्ववायन् TaiS.VI.iii.1.2; अङ्गिरसो वा॑ उत्ति॑ष्ठतो र॑क्षाँस्यनू॑दतिष्ठ॑न्स्ताँन्वा॑ ए॑तेन बृ॑हस्पति॑रन्व॑वैत् MaiS.iv.8.5 (iv.113.8); इह र॑क्षांसिनाष्ट्रानान्वेयुरिति त॑ऽएतं संततहोम॑मपश्यन् र॑क्षसां नाष्ट्राणामनन्ववायनाय ŚatBr.VI.iii.1.5; यदवेव प्रत्यवरोहति। एतद् वा एनानेतत् प्रीणन्नन्ववैति ŚatBr.IX.i.1.33; यांस्त्र्यां॑न्पितृनन्ववैति तेभ्य एवैतत्पुनरपोदेति ŚatBr.(K.) I.vi.1.11; दक्षिणेव ह्यन्ववयन्ति ते देवताभ्यो नावृश्च्यन्ते ŚatBr.(K.)IV.iv.3.17; VII.iii.3.20; उप तं यज्ञक्रतुं जानीहि येनेष्ट्वासुरा नान्ववेयुः ... तेनेष्ट्वासुरा नान्ववायन् SāṅkhāŚS.xiv.32.2; **2Aii** to come in contact with, to meet, to reach यद्वाऽउग्रं तन्नाष्ट्रा रक्षाँसि नान्ववयन्त्येतद् वै वयसामोजिष्ठं बलिष्ठं यच्छ्येनः ŚatBr.III.iii.4.15; ŚatBr.(K.) IV.iii.4.11; नेत् पाप्मानं निर्ऋतिमन्ववायाम ŚatBr.VII.ii.1.13; न जनमियान्नान्तमियान्नेत् पाप्मानं मृत्युमन्ववायानीति ŚatBr.XIV.iv.1.11; BṛĀraU.i.3.10 (Śaṅ. अनुगच्छेयम्); अन्ववायानि पाप्मानं प्रतिषेधातिलङ्घनात् BṛĀraUBhVā.i.3.225; **2Bi** to follow (in activity or performance), to perform subsequently अवभृथयजूँषि जुहोति ... साम्ना॑ प्रस्तोता॑न्ववै॑ति साम वै र॑क्षोहा र॑क्षसामप॑हत्यै TaiS. VI.vi.3.1; TaiĀ.v.9.4 (632.8); BaudhŚS. i.260.1; i.285.8; VaikhāŚS. 16.24; अपि पत्नीः संयाजयन्ति तमनुन्यायमन्ववायन् AitBr.15.1 (414) (Sāy. अवगतवन्तोऽनुष्ठितवन्तः); स इन्द्रोऽब्रवीत् कश्चाहं चेदमन्ववैष्यावः PañcBr.viii.8.6; तं नु खल्वर्थं श्रेम्णोऽन्येऽर्था अन्ववयन्ति NidāSū.26.15 (2.3); 166.19 (9.10); 17.4 (9.13); **2Bii** to follow in attack or in drawing away कश्चाहं चेमानितोऽसुरान् रात्रीमन्ववेष्याव इति AitBr.16.5 (445) (Sāy. असुरान् रात्रीमनुगतान् इतो रात्र्या अवेष्यावोऽपसारयिष्याव); कश्चाहं चेमानसुरान् रात्रीमन्ववैष्यामहे GopBr.ii.5.1 (227.1) (better अन्ववैष्यावहै VIŚVA.); **3A** to pursue, to follow or continue in practice अष्टौ नृपेमानि मनुष्यलोके स्वर्गस्य लोकस्य निदर्शनानि। चत्वार्येषामन्ववेतानि सद्भिश्चत्वार्येषामन्ववयन्ति सन्तः MahāBhā.v.35.47; **3B** to come down along, cf. **अन्ववेत** ; **4A** to be associated with, cf. **अन्ववेतविधि; 4B** to be related, cf. **अन्ववेत2**

अन्ववे (anv-ave) I.P. **1A** to pursue, to follow or continue in practice अष्टौ ... स्वर्गस्य लोकस्य निदर्शनानि। ... चत्वार्येषामन्ववयन्ति (v.l. °मन्ववायन्ति) MahāBhā.v.35.47; **B** to know (as favourable) अन्ववायन्ति अनुकूलतया जानन्ति Lakṣābha. *on* Mahābhā. v.35.47.

अन्ववेक्ष् (anv-avekṣ-) I.Ā. **1A** to get on its tracks, to look at, to see, to observe **Bi** to consider **ii** to recognise **Ci** to inspect, to survey, to review **ii** to observe, i.e. to imagine or fancy **D** to superintend **2A** to look fore (in quest), to search for **B** to seek **Ci** to attend, to look after, to take care of **ii** to wait for **3** (pass.) to be witnessed **1A** to get on its tracks, to look at, to see, to observe प्राणाय त्वा ... इति बाहू अन्ववेक्षते BaudhŚS. i.10.18; अथ दक्षिणावृत्प्राङुपनिष्क्रामति तं पितानुमन्त्रयते ...। अथेतरः सव्यमंसमन्ववेक्षते। पाणिनान्तर्धाय KauṣīBrU. 2.10; ये श्मशानेष्विति ... ते रमन्तां मा वधूरन्ववेक्षतेति KāṭhGS. xxvi.5.8; एवं समाहिता गत्वा दूती बाहुकमब्रवीत्। दमयन्त्यपि कल्याणी प्रासादस्थान्ववैक्षत MahāBhā. iii.72.5; तां शमीमन्ववीक्षेतां व्यूढानीकांश्च सर्वशः MahāBhā. iv.644*; अद्य दुर्योधनो राजा पृथिवीमन्ववेक्षताम् (v.l. अन्ववेक्षते) हते कर्णे मया संख्ये सपुत्रे ससुहृज्जने MahāBhā. viii. 52.21; अयोध्यां मन्थरा तस्मात्प्रासादादन्ववैक्षत Rāmā. ii.7.2; ii.90.3; राघवः प्रीतः उवाच बाढमित्येवं भरतं चान्ववैक्षत Rāmā. vii.90.14; सर्वतस्तमसा छन्नं मार्कण्डेयोऽन्ववैक्षत PadmP. v.36.94; **1Bi** to consider तच्चेदफलमस्माकं नापराधोऽस्ति नः क्वचित्। इति धीरोऽन्ववेक्ष्यैव (v.l. °न्ववेक्षेत) नात्मानं तत्र गर्हयेत् MahāBhā. iii.33.46; अथैनामन्ववेक्षस्व मृगचर्यामिवात्मनः MahāBhā.

iii. 34.11; **1Bii** to recognise तेनात्मनः क्षेत्रज्ञस्य सूक्ष्मतामन्ववेक्षेत ManuBh. i.517.21 (*on* 6.65); **1Ci** to inspect, to survey, to review सः ... आस्थितो रौद्रमात्मानं जघान समरे परान्। (v.l. कलिङ्गानन्ववैक्षत) MahāBhā. vi.50.93; व्यावृत्य चक्षुषी कोपाद्भारद्वाजोऽन्ववैक्षत MahāBhā. vii.7.7; पुरुषः कृष्णपिङ्गलः। कालो गृहाणि सर्वेषां काले कालेऽन्ववेक्षते Rāmā. vi.26.30; मुनिः श्रीमांस्तां देवीमन्ववेक्षयत् VarāP.i.92.20; **1Cii** to observe, i.e. to imagine or fancy निर्वेशसिन्धोरिव फेनचक्रम्। तमन्ववैक्षन्त विलासतन्त्रा तारामणीनामिव सूतिशुक्तिम् Yādavā. 2.67 (comm. उत्प्रैक्षन्तेत्यर्थः); **1D** to superintend, cf. **अन्ववेक्षण2B**; **2A** to look for (in quest), to search for ततोऽसुरा प्रादुरासन् नष्टेऽग्नौ हव्यवाहने। तेऽग्निमेवान्ववैक्षन्त देवा हत्वासुरान्युधि BṛDe. 7.63; **2B** to seek यं तु धीरोऽन्ववेक्षेत श्रेयांसं बहुभिर्गुणैः। साम्नैवार्थं ततो लिप्सेत्कर्म चास्मै प्रयोजयेत् MahāBhā. iii.33.51; **2Ci** to attend, to look after, to take care of रामः ... गुरूणां गुरुकार्याणि काले कालेऽन्ववैक्षत Rāmā. ii.1.13; **2Cii** to wait for सोऽन्ववैक्षत तं कालं यं हृषीकेश आदिशत् BhāgP. viii.24.39; **3** (pass.) to be witnessed मिथस्तयोरस्तदयम् ... युद्धमपेतकैतवम्। अकल्पितप्राश्निकमन्ववैक्षत स्वयं चतुर्भिर्दशभिश्च साक्षिभिः Yādavā. 14.10.

अन्ववेक्षक (anvavekṣa-ka) *adj.* (used as noun) (one) who looks after or takes care of, care-taker अभृतानां भवेद्भर्ता भृतानां चान्ववेक्षकः। नृपतिः MahāBhā. xii. 57.19.

अन्ववेक्षण (anv-avekṣaṇa) *n.* **1** act of looking after, taking care of समर्थः पोषणे चासि सुतयो रक्षणे तथा (v.l. °रन्ववेक्षणे) MahāBhā.i. 146.8; प्रियातिथेयतां चैव दीनानामन्ववेक्षणम् MahāBhā. ii. 180*(7); हिरण्यस्य सुवर्णस्य रत्नानां चान्ववेक्षणे। ... कृपं राजा न्ययोजयत् MahāBhā. ii. 32.6; द्विविधस्य च दण्डस्य प्रयोगः कालचोदितः। अरिमध्यस्थमित्राणां यथावद्यान्ववेक्षणम् MahāBhā.xii.58.10; **2A** act of surveying, inspection, reviewing, investigation अवतीर्यावसन्नानां चक्रुश्चैवान्ववेक्षणम् MahāBhā. iii. App.I.11(8); नकुलं व्यादिशद्राजा कर्मिणामन्ववेक्षणे MahāBhā. xii. 41.11; xii.50.23; मानसं प्रति भैषज्यं त्रिवर्गस्यान्ववेक्षणम् CaraS. i.11.47; अन्ववेक्षणं तर्जनताडनादिना तत्परिचारकेभ्यो दापनीयम् VīraMī. (Rājanīti.) 127.15; **2B** superintendence, supervision कोशसंजनने दाने भृत्यानां चान्ववेक्षणे। भरणे चैव सर्वस्य विदुरः सत्यसंगरः MahāBhā. v.146.9; कृत्स्ना मार्गगुणाश्चैव तथा भूमिगुणाश्च ह। आत्मरक्षणमाश्वासः स्पशानां चान्ववेक्षणम् MahāBhā. xii. 59.44; xii.59.54; **3** seeing, observation ऊर्ध्वं सहस्रादाम्नातं सततं चान्ववेक्षणम्। आप्तैस्तु सह संपाठस्त्रिविधा धारणा स्मृता MāṇḍūŚi.16.6.

अन्ववेक्षत् (anv-avekṣat) *adj.* observing, maintaining स्वं वै देहं परहेतोस्त्यजेति को नु ब्रूयात्समतामन्ववेक्षन् MahāBhā. iii. 5.18.

अन्ववेक्षा (anv-avekṣā) *f.* **1** regard, consideration शाखामास्येन जग्राह तेषामेवान्ववेक्षया। शनैः पर्यपतत्पक्षी पर्वतान्प्रविशातयन् MahāBhā. i. 26.3; (पृथा ... पर्यन्परत् ... दुर्वाससम् ... तस्यै स प्रददौ मन्त्रमापद्धर्मान्ववेक्षया MahāBhā.i.104.6; न स तं प्रतिजग्राह नैषादिरिति चिन्तयन्। शिष्यं धनुषि धर्मज्ञस्तेषामेवान्ववेक्षया MahāBhā.i.123.11; **2** act of looking after, caring जीवेदपि हि मे माता शत्रुघ्नस्यान्ववेक्षया। तद्दुःखं यत्तु कौसल्या वीरसूर्विनशिष्यति Rāmā. ii.45.15; ii.80.16; **3** observation, investigation चिकित्सितं यथा येषां विस्तरेण प्रवक्ष्यते।... स्नेहनं चान्ववेक्षा च क्रियाधिष्ठानमष्टधा Hastyāyur. 108.5 (1.15); **4** superintendence, supervision हर्षक्रोधौ यतौ यस्य कोशः स्वल्पव्ययेन च। नित्यं भृत्यान्ववेक्षा च तस्य स्याद् धनदा धरा IndSpr. 5394.

अन्ववेक्षिकी (anv-avekṣikī) *adj (f.)* (used as noun) (one) who inspects or surveys फलमूलौषधीनां च तथा चैवान्ववेक्षिकी। गन्धाभरणवस्त्राणां माल्यानां चैव चिन्तिका NāṭyaŚā. 24.63.

अन्ववेक्षित (anv-avekṣita) *adj.* perceived, looked at स्त्रीतृतीयेन च तदा यत् प्राप्तं चरता वने। सत्यसंधेन रामेण तत् सर्वं चान्ववेक्षितम् Rāmā.i.154*(6).

अन्ववेक्षितुम् (anv-avekṣitum) *inf.* to supervise, to superintend नैतान्येकेन शक्यानि सातत्येनान्ववेक्षितुम्। एतेष्वाप्तान् प्रतिष्ठाप्य राजा भुङ्क्ते महीं चिरम् MahāBhā. xii.94.26.

अन्ववेक्षितृ (anv-avekṣitṛ) *adj.* (used as noun) (one) who seeks गुरुप्रधानो धर्मेषु स्वयमर्थान्ववेक्षिता(v.l.स्वमर्थानन्ववेक्षिता)। धर्मप्रधानो लोकेषु सुचिरं महदश्नुते MahāBhā. xii.93.19.

अन्ववेक्षिन् (anv-avekṣin) *adj.* **1** supervising, superintending स्वयं कृत्यान्ववेक्षिणः। आत्मप्रत्ययकोशस्य वसुधेयं वसुंधरा MahāBhā. v.38.23; **2** looking for, searching पराभियोगप्रसहः सर्वदृष्टप्रतिक्रियः। परच्छिद्रान्ववेक्षी च संधिविग्रहतत्त्ववित् NītiSā.4.15 [circumspect, considetable, MW.]

अन्ववेक्ष्य (anvavékṣ-ya) *ger.* **1A** having looked at, having seen or observed स ह स्म बाहूऽ अन्ववेक्ष्याह ŚatBr. III.viii.2.25; दग्धा धार्तराष्ट्रस्य सेनां युधिष्ठिरः क्रोधदीप्तोऽनुवीक्ष्य (v.l.°न्ववेक्ष्य) MahāBhā. v.47.13; गङ्गाम् ... तामूर्मिकलिलावर्तामन्ववेक्ष्य महारथः। सुमन्त्रमब्रवीत् सूतमिहैवाद्य वसामहे Rāmā. ii.44.4; पौराणां दृढभक्तिं च बाढमित्येव सोऽब्रवीत्। स्वकृतान्तं चान्ववेक्ष्य तस्मिन्नहनि राघवः Rāmā. vii,107.16; **1B** having inspected सर्वांस्तूणीरान्मार्गणान्वान्ववेक्ष्य किं शिष्टं स्यात्सायकानां रथे मे MahāBhā. viii.54.14; **2A** having sought स्वं वै देहं परहेतोस्त्यजेति को नु ब्रूयात्समतामन्ववेक्षन् (v.l. °न्ववेक्ष्य) MahāBhā. iii.5.18; **2B** having considered, having kept in view तच्चेदफलमस्माकं नापराधोऽस्ति नः क्वचित्। इति धीरोऽन्ववेक्ष्यैव नात्मानं तत्र गर्हयेत् MahāBhā. iii.33.46.

अन्ववेत (anv-aveta) *adj.* **1** which has come down along, i.e. innate or inherent अष्टौ नृपेमानि मनुष्यलोके स्वर्गस्य लोकस्य निदर्शनानि। चत्वार्येषामन्ववेतानि सद्भिश्चत्वार्येषामन्वयन्ति सन्तः MahāBhā. v.35.47; एतानि चत्वारि सद्भिः सत्संगत्या अन्ववेतानि VīraMi. (Rājanīti.) 486.8; **2** attached or related to (अन्ववेतानि सद्भिः) अन्ववेतानि नित्यसंबद्धानि BhārArthaPra. *on* MahāBhā. v.35.47; BhārBhāDī. *on* v.35.47; **3** known as being favourable (अन्ववेतानि सद्भिः) अन्ववेतानि अनु अनुकूलतया अवेतानि ज्ञातानि Lakṣābha. *on* MahāBhā. v.35.47.

अन्ववेतविधि (anvaveta-vidhi) *m.* injunction (of cooking) through relation or association निर्मन्थ्येनेष्टकाः पच्यन्ते इत्येकेषां सोऽन्ववेतविधिः SaṅkarKāBh. 59.10 (*on* ii.1.14)

[1]**अन्ववेत्य** (anvavét-ya) *ger.* **Ai** having walked up to, having gone towards, having reached अग्निना वै देवास्स्वर्गं लोकमायंस्तान्पराच आवृत्तान्पश्चादन्ववेत्य रक्षांस्यजिघांसन् KāṭhS. 22.7 (ii.63.1); KapiKaS. 35.1 (177.1); **Aii** having pursued (असुरान्) तान्हैतदुपजगौ। महाहिमिव वै ह्रदाद्वलीयानन्ववेत्य ŚatBr. XI.v.5.8; **B** having entered, having attacked रक्षांसि यज्ञमन्ववेत्य हन्युः ... वर्त्मना वै यज्ञं रक्षांस्यन्ववेत्य जिघांसन्ति KāṭhS. 25.8 (ii.114.5); अन्तरा चात्वालोत्करावन्ववेत्यापरेणोत्तरवेदिं दक्षिणातिक्रम्योपविशति ĀpaŚS. xiv.8.7 (comm. प्रपद्य); **C** having followed the course पित्तम् ... आहारपरिणामधातुं रसनामानमन्ववेत्य ... केवलं शरीरमनुप्रपद्यते CaraS. ii.1.20 (comm. यथोक्तक्रमेण ... गत्वा)

[2]**अन्ववेत्य** (anvavet-ya) *ger.* **A** having interconnected अन्ववेत्यविधिस्त्वावार्षेयकल्पेन कृतो गौरीवितश्यावाश्वयोर्निहवस्य च LāṭyāŚS. x.8.9 (comm. अन्वगत्य ... अनुगमनमन्ववायः); DrāhyŚS.xxix.3.20 (*but* comm. अन्ववायः पृथक्करणम्); **B** having followed accordingly पाञ्चालिकी च चतुःषष्टिरपरा। तस्याः प्रयोगानन्ववेत्य सांप्रयोगिके वक्ष्यामः KāmSū.41.16 (1.3) अन्ववेत्य यथायथं विषयमनुसृत्य JayaMa. 41.18 (*on* 1.3); **C** having considered तस्य निधिं जनस्योपयोगमन्ववेत्य संगृहीतकतिपयपुरुषस्तेषां पापशोधनाय AvantiKa.216.10.

अन्ववेत्यविधि (anvavetya-vidhi) *m.* associated or connected injunction हृदयशूलं तस्य वहति तन्त्राग्नीषोमीये करोति न सवनीये अनूबन्ध्यायां करोति सोऽन्ववेत्यविधिः SaṅkarKā. ii.2.1(AOR Ed.); प्रैषेण यजन्त्यनुप्रैषादिभिः प्रथत इत्येकेषां सोऽन्ववेत्यविधिः SaṅkarKā.iii.4.16 (AOR Ed.)

अन्ववेष्टित (anv-aveṣṭita) *adj.* coiled around हसन्नेव च भोगेन तक्षकेणाभिबेष्टितः (v.l. °णान्ववेष्टितः)। तस्मात्फलाद्विनिष्क्रम्य यत्तद्राज्ञे निवेदितम् MahāBhā. i.39.33.

अन्ववैतुम् (anv-avaitum) *inf.* to go towards, to reach ते देवा असुर्यानिमांल्लोकान्नान्ववैतुमधृष्णुवन् KāṭhS. 24.10 (ii.102.4); KapiKaS. 38.3 (207.22); GopBr. ii.2.8 (173.12)

अन्वश् (anv-aś-) v.u. (= anv-aṁś-) **1A** to reach न यस्य द्यावापृथिवी अनु व्यचो न सिन्धवो रजसो अन्तमानशुः ṚV. i.52.14; न त्वा वज्रिन्त्सहस्रं सूर्या अनु न जातमष्ट रोदसी ṚV. viii.70.5; AV.xx.81.1; SV. (Kau.) II.ii(2).3.11; SV. (Jai.) i.29.8; iii.19.7; TaiS. II.iv. 14.3; KāṭhS. 12.15 (i.178.9); TaiĀ. i.7.6 (47.3); Nir. 13.2 (223.7); ययोः प्रायं नान्वानशे कश्चन AV. iv.25.2; AV. (P.) iv.34.2; **1B** to attain हीयते तृतीयेन स्वर्गाल्लोकान्नान्वश्नुते KauṣīBr. 8.9 (40.16); यया पदं ते निर्वाणमञ्जसान्वाश्नवा अहम् BhāgP. iii.25.28; **2** to equal, to be equal नकिष्ट्वानु मज्मना नकिः स्वश्व आनशे ṚV. i. 84.6; SV. (Kau.) II. iii (1). 21.2; SV. (Jai.) iii.24.16; अनु प्रत्नस्यौकसः ...। पूर्वाऽमनु प्रयतिं वृक्तबर्हिषो हितप्रयस आशत ṚV. viii. 69.18; **3** to come up to, to catch up न ते वज्रमन्वश्नोति कश्चन ṚV. ii.16.3; न ते महित्वमन्वश्नुवन्ति ... विष्णो देव ṚV. vii.99.1. MaiS. iv.14.5 (iv.221.5); TaiBr. II.viii.3.2.

अन्वश्मका (anvaśma-kā) *f.* name of a river in the Malaya mountain (*lit.* (flowing) along rocks) याम यत्र वनं गुल्मं नदीमन्वश्मकां प्रति MahāBhā. iv.App. I.53(15)

अन्वश्मकी (anvaśma-kī) *f.* name of a river in the Malaya mountain (*lit.* (flowing) along rocks) पञ्चवर्णानि पात्यन्ते पुष्पाणि भरतर्षभ। प्रत्यक्षं सर्वभूतानां नदीमश्वरथां (v.l.अन्वश्मकीं) प्रति MahāBhā.iii.157.19; iv.App. I.53(15) (v.l.)

अन्वश्वम् (anvaśvam) *adv.* for each and every horse शतं चाश्वा रथे रथे। अश्वेऽश्वे (v.l.अन्वश्वं) दश धानुष्काः MahāBhā. vi.20.17; vi.77.14.

अन्वष्टका (anv-aṣṭakā) *f.* **1** day following the eighth, i.e. the ninth day in the latter half of particular three months following full-moon day in Āgrahāyaṇa, viz. Pauṣa, Māgha and Phālguna अन्वष्टकायामेवैके पिण्डनिधानमुपदिशन्ति ĀpaGS. viii.22.9; श्वोऽन्वष्टकासु सर्वासां पार्श्वसक्थिसव्याभ्यां परिवृते पिण्डपितृयज्ञवत् PāraGS. iii.3.10; पितृंश्चैवाष्टकास्वर्चेन्नित्यमन्वष्टकासु च ManuSm. 4.150 (ManuBh. ता एव नवम्यः; ManvaVi. तन्नवमीषु); KūrmaP. 628.12 (2.24); आग्रहायण्या ऊर्ध्वं कृष्णाष्टकासु च ... अन्वष्टकासु च। ... पितृनावाहयेत् ViṣṇuSm. 73.9; अन्वष्टकास्वष्टकावद्वह्नौ दैवपूर्वमेवं हुत्वा मात्रे ... ब्राह्मणान् भोजयित्वा विसर्जयेत् ViṣṇuSm. 74.1; 76.1; श्राद्धम् कुर्याच्च भक्तितः। अष्टकान्वष्टकाभ्यां च श्राद्धपक्षे विशेषतः JayāS. 23.9; अन्वष्टकासु च। पिण्डदानं प्रकर्तव्यम् PrajāSm. 1.30; 1.183; अन्वष्टकायां कुर्वन्ति मातृणां श्राद्धमुत्तमम् SkandP. v(1).59.16; अन्वष्टकासु च स्त्रीणां श्राद्धं कार्यम् ViṣṇuDhaP. i.142.5; अन्वष्टकासु क्रमशो मातृपूर्वं तदिष्यते BrahmP. 220.52; तिस्रोऽष्टकास्तिस्रोऽन्वष्टकाः प्रोष्ठपद्यूर्ध्वं त्रयोदशीव्रीहियवपाकौ चेत्यनेन Aparā. 556.6 (*on* 1.260); केषांचिन्मते तिस्र एवाष्टकास्तिस्रश्चान्वष्टकाः CaturCin. iii(1).185.4; अष्टकानां ह्युपरितना नवम्योऽन्वष्टकाः CaturCin. iii(1).1334.22; अन्वष्टकासु चतसृणामप्यष्टकानां अपरेद्युः कर्म भवति VīraMi. (Saṁskāra.) 965.19; 'पितरो यत्र पूज्यन्ते तत्र मातामहा अपि' ... न च जीवत्पितृकस्यान्वष्टकायां मातृश्राद्धे तदापत्तिः इष्टापत्तेः NirṇaSi. 109.18; **2** (rite of) offering to forefathers (Śrāddha), name of a rite performed on the day following the eighth, i.e. ninth day in the latter half of a particular months यथार्थं मांसं शिष्ट्वा श्वोभूतेऽन्वष्टकाम् ĀpaGS.viii.22.11; अन्वष्टकां तथा मातृश्राद्धं मृताहनि। ... स्त्रीषु नान्यत्पृथग्भवेत् ŚaṅkhaLiDS. 190; अन्वष्टका पितृणां वै नित्यमेव विधीयते VāyuP. ii.19.4; कृष्णाष्टमीषु तिसृषु चाष्टकाख्येन कर्मणा श्राद्धेन च तदन्तरितकृष्णनवमीषु चान्वष्टकाख्येन परलोकगतान्पितृन्यजेत् ManvaMu. 172.22 (*on* 4.150); विष्णवादिस्मृतौ यत्र तिस्रोऽष्टकास्तिस्रोऽन्वष्टका इत्येतत्त्रयाणामुपादानं तत्र तद्धेमन्तगतानामेव VīraMi. (Samaya.) 161.21; जीवत्पितृकस्य पश्चाप्यन्वष्टका अवश्यं कर्तव्याः NirṇaSi.116.18.

अन्वष्टकाकर्मन् (anvaṣṭakā-karman) *n.* rite of offering to forefathers, i.e. (Śrāddha) performed on the ninth day in the latter half of particular months अल्पकालिकतत्तिथिसंबन्धेऽप्यन्वष्टकाकर्मयोग्याहोरात्रे कृत्स्न एवानध्यायः ManvaVi. 515.3 (*on* 4.119); अष्टकाकर्मपद्धतिः। ततः श्वोभूतेऽन्वष्टकाकर्म VīraMi. (Saṁskāra.) 965.14.

अन्वष्टकाकृत्य (anvaṣṭakā-kṛtya) *n.* rite of offering to forefathers, i.e. (Śrāddha) performed on the ninth day in the latter half of particular months अष्टकान्वष्टकाकृत्ये कर्मणी तदनन्तरम् VīraMi. (Saṁskāra.) 132.13.

अन्वष्टकातस् (anvaṣṭakā-tas) *adv.* from the offerings to forefathers, i.e. (Śrāddha) performed on the ninth day in the latter half of particular months अन्वष्टकातः पृथगेवेदं मातुः श्राद्धमित्यपि परास्तम् NirṇaSi. 117.4.

अन्वष्टकातिथि (anvaṣṭakā-tithi) *m.* ninth day in the latter half of particular months इदं तु नवम्यामन्वष्टकातिथावहोरात्रानध्ययनार्थम् ManvaVi. 515.2 (*on* 4.119)

अन्वष्टकात्रय (anvaṣṭakā-traya) *n.* triad of ninth days in the latter half of particular months श्राद्धम् कृत्वा इति नीलमतेऽष्टकात्रयम् (v.l. °ष्टकात्रयमन्वष्टकात्रयं च) NīlaP. 471(F.N.)

अन्वष्टकादि (anvaṣṭakādi) *adj.* **1** rite of offering to the forefathers, i.e. (Śrāddha) etc. performed on the ninth day in the latter half of particular months एकोद्दिष्टशब्देन प्रेतत्वविमोचकं सर्वमेव श्राद्धमुच्यते न पुनरन्वष्टकादिश्राद्धान्येकोद्दिष्टान्येव कार्याणि Aparā. 431.16 (*on* 1.218); इदं वृद्ध्यन्वष्टकादेरप्युपलक्षणम् BālamBha. iii.45.17 (*on* 1.16); **2** ninth day in the latter half of particular months etc. अन्वष्टकादित्रये स्त्रीणां श्राद्धं पृथगेव Aparā.432.16 (*on* 1.218); शङ्खवचनबलाद्अन्वष्टकादौ पृथगनुष्ठानम् SmṛtiCan.v.100.2; v.100.17; न चात्रैव शङ्कनीयं मातृश्राद्धे मातामहश्राद्धे च दौहित्रमात्रस्यैकस्मिन्काले कदाचिदन्वष्टकादौ तीर्थादिविशेषे वा देशकालादीनां साधारणत्वेन युगपत्कर्तव्ये प्राप्ते तत्र द्वयोः क्रमप्रतिपादनार्थं वचनम् CaturCin.iii(1).126.13.

अन्वष्टकाभिन्नविषय (anvaṣṭakābhinna-viṣaya) *adj.* referring to other than the offerings to the forefathers on the ninth day in the latter half of particular months क्रतुनिषेधोऽन्वष्टकाभिन्नविषयः BālamBha. i.572.14 (*on* 10.250)

अन्वष्टकाश्राद्ध (anvaṣṭakā-śrāddha) *n.* rite of offering to the forefathers performed on the ninth day in the latter half of particular months अथ नवम्यामन्वष्टकाश्राद्धम् NirṇaSi. 116.9; तत्पूर्वसप्तमीषु पूर्वेद्युः तत्परनवमीषु अन्वष्टकाश्राद्धमुक्तं कालादर्शे NirṇaSi. 156.23.

अन्वष्टकी (anv-aṣṭakī) *f.* [P.iv.1.30] ninth day in the latter half of particular months श्वोऽन्वष्टक्यां पिण्डपितृयज्ञावृता गोपशुरजस्थालीपाको वा गोग्रासमाहरेत् KauśiGS. iii.15.7; श्रावण्याग्रहायण्योश्चान्वष्टक्यां च पितृभ्यो दद्यात् VāsiDS. 11.43.

अन्वष्टक्य (anv-aṣṭakya) *n.* rite of offerings to the forefathers on the ninth day in the latter half of particular months अन्वष्टक्यं गयाप्राप्तौ सत्यां यच्च मृतेऽहनि। मातुः श्राद्धं सुतः कुर्यात् MānŚS. 254.13; श्वोऽन्वष्टक्यं पिण्डपितृयज्ञावृता ŚāṅkhāGS. ii.5.1; अपरेद्युरन्वष्टक्यम् ĀśvaGS. ii.5.1; प्रातरन्वष्टक्यम् KāṭhGS. v.11.1(comm. अष्टकाया अनु पश्चाद्भावम् ... नवम्याम्); वामं सक्थ्यन्वष्टक्याय निदध्यात् GobhiGS. iv.1.5; iv.2.1; नवमीं दशमीं वा अन्वष्टक्यम् DrāhyGS. iii.5.1(comm. अष्टकामनु क्रियत इत्यन्वष्टक्यं कर्म); श्वोभूते श्राद्धमन्वष्टक्यं तदहर्वा ... पितृभ्य उपकर्षति JaimiGS. 2.3 (29.5); [a śrāddha or funeral ceremony performed on the Anvaṣṭakās, MW.] अन्वष्टक्यं मध्यमायामिति गोभिलगौतमौ GobhiSm. 2.129; पायसम्। सद्रवं श्रपयेत् तद्वदन्वष्टक्येऽपि कर्मणि GobhiSm. 3.159; नवम्यां यत् क्रियते तदन्वष्टक्यम् Mitā. 81.16 (*on* 1.237); कथं तर्हि वृद्धिश्राद्धेऽन्वष्टक्ये ... मात्रादीनां पृथक्छ्राद्धानुष्ठानम् SmṛtiCan. v.99.15; v.334.5; अष्टकानां ह्युपरितना नवम्योऽन्वष्टकाः तन्निमित्तं श्राद्धमन्वष्टक्यम् CaturCin. iii(1).1334.22; अन्वष्टक्यम् अन्वष्टकाश्राद्धम् VīraMi. (Śrāddha.) 229.21.

अन्वष्टक्यस्थालीपाक (anvaṣṭakya-sthālīpāka) *m.* rice or barley cooked in cauldron on the ninth day in the latter half of particular months अन्वष्टक्यस्थालीपाकेन पिण्डपितृयज्ञो व्याख्यातः GobhiGS. iv.4.1.

अन्वष्टक्यस्थालीपाकविधि (anvaṣṭakyasthālīpāka-vidhi) *m.* injunction of the rite of cooking rice or barley in cauldron on the ninth day in the latter half of particular months श्वस्ततोऽन्वष्टक्यमित्यादिना अन्वष्टक्यस्थालीपाकविधिरुक्तः VīraMi. (Saṁskāra.) 907.14.

अन्वष्टक्यादि (anvaṣṭakyādi) *adj.* rite of offerings to the forefathers on the ninth day in the latter half of particular months etc. निरग्नीति तस्यान्वष्टक्यादेरभावादाह BālamBha. i.518.5 (*on* 1.236)

अन्वष्टमदिशम् (anvaṣṭamadiśam) *adv.* towards the north-west direction, Apte.

अन्वष्टमदेशम् (anvaṣṭamadeśam) *adv.* towards the region of eighth, i.e. north-western quarter अरण्ये समित्पाणिः संध्यामास्ते नित्यं वाग्यत उत्तरापराभिमुखोऽन्वष्टमदेशमा नक्षत्राणां दर्शनात् ŚāṅkhāGS. ii.9.1; KauśiGS. ii.6.3; VīraMi. (Āhnika.) 264.16; सायमुत्तरापराभिमुखोऽन्वष्टमदेशं सावित्रीं जपेत् ĀśvaGS. iii.7.4; अन्वष्टमदेशम् अष्टधा विभक्ताया दिशो योऽष्टमभागस्तमनुलक्षीकृत्येत्यर्थः VīraMi. (Āhnika.) 265.4; अन्वष्टमदेशमभिमुखः, प्रतीच्यां य उत्तरो भागः तदभिमुखः BālamBha. i.87.15 (*on* 1.24); अन्वष्टमदेशं स्मृत्यन्तरात्पश्चिमाभिमुखत्वेऽपि प्राप्त तस्या योऽष्टमो भागो वायव्याः संनिहितस्तदभिमुखम् BālamBha. i.97.5 (*on* 1.24)

¹अन्वस् (anv-as-) ii.P. **1** to be at hand, to be ready **2** to be with, i.e. to be favourable, to allow **3** to be present, to exist **4** to become **5** to follow **6** to be dependant **7** to get, to attain, to reach **1** to be at hand, to be ready अधं ते विश्वमनुं हासदिष्टय आपों निम्नेव सवंना हविष्मंतः ṚV. i.57.2; AV.XX.15.2; न्युंप्ता अक्षा अनुं दीव आंसन् ṚV.x.27.17; यदिं वीरो अनुं ष्यादग्निमिन्धीत मर्त्यः SV. (Kau.) I.i(2).9.2; **2** to be with, i.e. to be favourable, to allow तन्नं ऋभुक्षा नरामनुं ष्यात् ṚV.i.167.10 (Sāy. अनुकूलमभिमतप्रदो वा भवतु); तद्वां नरा नासत्यावनुं ष्याद्यद्वां मानांस उचथमवोचन् ṚV. i.182.8; अतंप्यमाने अवसावंन्ती अनुं ष्याम रोदंसी देवपुंत्रे ṚV.i.185.4; यो नस्सनुत्यो अभिदासदग्ने यो अन्तरो मित्रमहो अनुष्यात् तंम् ... तपां तपिष्ठ तंपसा तंपस्वान् KāṭhS. 35.14 (iii.60.4); देव्यदितेऽन्वद्येमं यज्ञं यजमानायैधि PañcBr. xxi.10.18; ĀpaŚS. xxii.19.1; HirŚS. xvii.7.10 (457.5);

3 to be present, to exist ज्योतिर्यज्ञाय रोदसी अनु ष्यादारे स्याम दुरितस्य भूरेः ṚV.iii.39.8; यदि यजमानो नानुष्यात् स्वयमेवाध्वर्युः प्रतिगृणीयात् BhārŚS. vi.11.3; यदि पत्नी नानुष्याद्देवानां पत्नीभ्योऽमृतं जुहोमि स्वाहेति पत्न्यायतने निनयेत् ĀpaŚS. vi.12.5; 4 to be, i.e. to become यत् प्रेषिता वरुणेनाच्छीभं समवल्गत। तदाप्नोदिन्द्रो वो यतीस्तस्मादापो अनुष्ठन AV. iii.13.2; AV.(P.) iii.4.2; TaiS. V.vi.1.3; MaiS. ii.13.1 (ii.152.10); KāṭhS. 39.2 (iii.118.22); भिन्नरूपो जगत्यस्मिन् बद्धो मुक्तश्च जायते। स एव चर्यामनुस्यात् चन्द्रमा चन्दनादपि ParaS. 2.90; (गिप्रादुर्भ्यां यच्यस्तेः) यचीति किम्। अनुस्वः। अनुस्मः JaineVṛ. 409.7 (*on* v.4.68); 5 to follow अपि शर्वर्या अनुस्मसीत्यब्रुवन् AitBr. 16.5 (447) (Sāy. हे इन्द्र ... असुरानपसारारयितुं त्वामनुगम्य ... तिष्ठामः (*but* MW. to be at hand); अवभृथादुदेत्यानुष्याद्यज्ञशेषम् LāṭyāŚS. v.12.4 (*but* MW. to be near); DrāhyŚS. xv.3.20; अनुष्यात्तु दीक्षणीयायाम् DrāhyŚS. xiv.1.5; 6 to be dependent ता अब्रुवन्नेता वै किल सर्वा देवताः। एकैकामेवानुस्मः JaimiUBr. iv.13.1; 7 to get, to attain, to reach परामृशन्ग्रहं जपति यमिमं प्रजयं प्राजैषंस्तमन्वसानीति ŚāṅkhāĀ. 2.17 (9.20); ŚāṅkhāŚS. xviii.21.8.

²अन्वस् (anv-as-) IV.U. **1A** to put or place upon, to cast on कल्पयति ... त्रिरात्रेणामुं लोकं यथा गुणे गुणमन्वस्यत्येवमेव तल्लोके लोकमन्वस्यति TaiS. VII.ii.4.2; देवाः ... दिशोऽपश्यन्। ... तास्समिवाप्लीयन्त। ता एताभ्यां निधनाभ्यां यथा चर्म कुशीभ्यामन्वस्येदेवमेवाभ्यामन्वास्यन् JaimiBr. 3.40; **1B** to put into ते (ऋत्विजः) उन्नेतर्युपहवमिष्ट्वैकैकामन्वस्यन्ते BaudhŚS.i.257.15; **1C** to hang upon तस्याशितौ भवतः सर्पिर्मिश्रस्य पयोमिश्रस्याथापराह्णे मुखयोर्हिरण्ये अन्वस्येते BaudhŚS. ii.206.11; **1D** to throw into, cf. **अन्वस्य 1**; **1E** to intertwine cf. **अन्वस्त 1**; **2** to abandon, cf. **अन्वस्य 2.**

अन्वसन (anvasana-) *n.* act of throwing, i.e. placing भ्रातृव्येप्सायामनुक्रियौ पश्चालम्भो भोजनं हिरण्यान्वसनं शय्यावनयनम् HirŚS xvii.2.15(407.19)

अन्वसूय (anv-asūya-) *denom.* to envy दुर्योधनः ... कर्णस्य मतमास्थाय ...। दुःशासनस्य च तथा पाण्डवानन्वसूयत MahāBhā. vi.App.I.4 (317)

अन्वस्त (ánv-asta) *adj.* [*f.* –ā] **1** intertwined मुञ्जवल्शेनान्वस्ता भवति। वज्रो वै शरो विरक्षस्तायै स्तुकासर्गं सृष्टा भवति ŚatBr. III.ii.1.13; शाणी मेखला ... तस्यां मुञ्जवल्शोऽन्वस्तो भवति ŚatBr.(K.) IV.ii.1.9; **2** fastened तस्मिन्वेतसशाखोपसंनद्धा भवत्यानायरज्जू अन्वस्ते उभयतः VādhūŚS. iii.69.41 [shot or hurled along, shot; interwoven (as in silk); chequered, Apte]

अन्वस्तमय् (anv-astamay-) I.Ā. to disappear subsequently यतस्त्वदनुवर्ती खल्वयं त्वामेवास्तमयमानमन्वस्तमयिष्यते AnargharRā. 4.46 (6)

अन्वस्य (anvas-ya) *ger.* **1** having thrown यथा ह वा इदं निषादा वा सेळगा वा पापकृतो वा वित्तवन्तं पुरुषमरण्ये गृहीत्वा कर्तमन्वस्य वित्तमादाय द्रवन्त्येवमेव त ऋत्विजो यजमानं कर्तमन्वस्य वित्तमादाय द्रवन्ति AitBr. 37.7 (926) (Sāy. प्रक्षिप्य); **2** having abandoned सतीर्थ्यवर्याः स्मयमन्वस्य सविस्मया बभूवुः ŚaṅkaDigVi. (Mā.) 12.83.

अन्वस्रक्ष्यत् (anvasrakṣyat) cf. **अन्ववस्रक्ष्यत्**

अन्वह् (anv-ah-) defect. root [= *anu brū* II.U. in classical Sanskrit, and has the perfect forms, *āttha āhathuḥ* and *āhuḥ* for 2nd per. dual and pl. and 3rd per. sg., dual and pl. as the present tense forms optionally, P. iii.4.84] **1A** to recite a verse सीसायान्वाह वरुणस्सीसायाग्निरूपावति AV.(P.) i.10.1; यदेतं तृचमन्वाह सन्तत्यै TaiS.I.v.8.3; व्यत्यासमन्वाह निर्दाहाय TaiS.II.iii.6.2; II.iii.7.4; सन्ततमन्वाह प्राणानामन्नाद्यस्य सन्तत्या TaiS.II.v.7.2; GopBr. i.3.9 (74.13); यदप्रततरथं द्वितीयो होतान्वाह अप्रत्येव तेन यजमानो भ्रातृव्यान् जयति TaiS.V.iv.6.4; न सामिधेनीरन्वाह MaiS.i.10.15 (i.155.3); KāṭhS.36.9 (iii.76.14); 36.14 (iii.81.20); TaiBr.I. vi.6.5; यदुष्णिहा ककुभा अन्वाह पशूनां यत्यै MaiS.ii.4.4 (ii.42.8); मनसान्वाहानिरुक्तमिव३ ह्येतदव्यावृत्त२ व्यावृतं पाप्मना भ्रातृव्येण गच्छति MaiS.iii.2.5 (iii.22.16); पुरा वाचः प्रवदितो प्रातरनुवाकमन्वाह यजमानायैवं वाचं गृह्णाति MaiS. iv.5.3 (iv.66.13); ŚatBr.IV.iii.4.21; ŚatBr. (K.)V.viii.4.7; उपांश्वन्वाहानिरुक्तो वा एतर्ह्यग्निः यर्ह्यव्यावृत्तः KāṭhS.20.5 (ii.22.18); KapiKaS. 31.7 (153.20); सावित्रीमन्वाह सवितृप्रसूत एवैनं प्रजनयति KāṭhS. 26.8 (ii.131.16); KapiKaS. 41.6 (241.20); ŚatBr.XI.v.4.6; ŚatBr.(K.) II.iii.3.3; नर्चमन्वाह न यजुर्वदति न वै प्रजापतिं वाचाप्तुमर्हति KāṭhS. 29.6 (ii.174.12); KapiKaS.45.7 (273.15); आ त्वा वहन्तु हरय इति प्रातःसवन उन्नीयमानेभ्योऽन्वाह AitBr. 6.9 (701); KauṣīBr. 28.3 (135.9); हिं कृत्य सामिधेनीरन्वाह वज्रो वै हिंकारो वज्रेणैव तद्यजमानस्य पाप्मानं हन्ति KauṣīBr.3.2 (9.2); ŚatBr.I.iv.1.1; ŚatBr.(K.) II.iii.4.12; ĀśvaŚS.I. i.2.2; तदु होवाच याज्ञवल्क्यः कथं नु न स्वयमध्वर्युर्व भवन्ति कथं स्वयं नान्वाहुर्यत्र भूयस्य इवाशिषः क्रियन्ते ŚatBr.I.iii.1.26; ŚatBr.(K.) II.ii.4.19; तद्यथैवादः समिध्यमानायान्वाहैवमेवैतदन्वाह ŚatBr.I.viii.2.4; ŚatBr.(K.) II.iii.3.2; (पुरोऽनुवाक्याम्) यजमानोऽन्वाह। आत्मन्नेव वीर्यं धत्ते TaiBr.I. vi.5.3; होताऽन्वाह। रक्षसामपहत्यै TaiĀ.v.4.2 (604.1); यामेवामुं सावित्रीमन्वाहैषैव सा BṛĀraU.v.14.4; vi.3.6; GāyaU.17; कुमारः ... आह - 'सावित्रीं' भो अनुब्रूहि' इति तस्मा अन्वाहोमिति प्रतिपद्यते BaudhGS.ii.5.40; मालामुपमथ्यान्वाह KauśiSū.36.16 (Kauśika Paddhati, अन्वाह। जपतीत्यर्थः); **1Aii** to recite an invitatory verse (*anuvākyā* or *puronuvākyā*) योऽनु चाह यजति च कस्मात्तं होतेत्याचक्षते AitBr.1.2 (16); **1B** to recite repeatedly, to repeat त्रिः प्रथमामन्वाह त्रिरुत्तमाम् TaiS.II.v.7.1; ŚatBr.I.iii.5.6; ŚatBr.(K.) I.vi.1.14; II.iii.3.5; ĀśvaŚS.I.i.2.19; त्रिरन्वाह तृतीये हिं लोके पितरः MaiS.i.10.18 (i.158.1); TaiBr. I.vi.9.1; TaiĀ.ii.11.1 (247.3); यदेकां सामिधेनीं त्रिरन्वाह सकृदु ह वै पितरः GopBr.ii.1.24 (161.8); नमो ब्रह्मण इतिं परिधानीयां त्रिरन्वाह TaiĀ.ii.13.1; **1C** to recite, i.e. pronounce a formula प्राञ्चमग्निमुन्नयन्ति तस्मात्प्राङासीनो होतान्वाह ṢaḍviBr. ii.4.1 (Sāy. प्रैषमनुवचनं कुर्यात्); स यदत ऊर्ध्वमन्वाहोपस्तौत्येवैनम् ŚatBr.I.iv.2.1 (Sāy. निगदस्यानुवचनम् ... प्रतिपादयति); ŚatBr.(K.) II.iv.1.1; JaimiBr.2.140; यत्सूक्तवाके यजमानस्याशिषोऽन्वाह नेद्यजमानं प्रवृणजानीति GopBr.ii.1.25 (162.12); **2** to state or mention subsequently, to quote afterwards तद् वा इदमन्वाहुः VādhūŚS. iii.10.1; iii.13.11; iii.14.1; iii.19.1.

अन्वह (anv-aha) *m.* name of a king (*lit.* each day) राजानो बलवत्तराः। ... अनेना (v.l. अन्वहो) युवनाश्वश्च ककुत्स्थो विक्रमी रघुः MahāBhā. i.1.172.

अन्वहकारित (anvaha-kārita) *adj.* caused to be performed daily ग्रामो दत्तो महादेव्या ... यस्याश्च द्रिष्टि (Read दृष्टि) श्रुती (।) शंभोरन्वहकारितोत्सवलसत्संगीतसक्ते सदा EI. iii.100.118.

अन्वहकाल (anvaha-kāla) *m.* time as every day 'अन्वहं द्वादशशतं ददाति' इत्यनेनावृत्तिफलकोऽन्वहकालो विधीयते BhāṭṭDī. ii.321.13 (*on* vi.7.8)

अन्वहदृश्या (anvaha-dṛśyā) *adj.* (*f.*) to be seen every day अङ्गराजः ... अस्मि सुन्दरि। आप्तादन्वहदृश्यां च त्वामश्रौषमिहाम्बुधौ KathāSaSāg. xii.19.103.

अन्वहध्यानपर (anvahadhyāna-para) *adj.* occupied with, i.e. engaged in the daily meditation स्तुत्यो हरिः ...। येनान्वहध्यानपरः सहेलमानायि सायुज्यमिवारिलोकः ŚrīKaC. 1.28.

अन्वहम् (anvahám) *adv.* **1A** each day, every day, daily यः शुचिः प्रयतो भूत्वा जुहुयादाज्यमन्वहम्। सूक्तं पञ्चदशर्चं च श्रीकामः सततं जपेत् ṚV. (Khila.) ii.6.16 (v.l.); देवताभिरेवान्वहं वृष्टिमिच्छति TaiS.II.iv.10.1; MaiS.ii.4.8 (ii.45.16); KāṭhS. 11.10 (i.157.12); अन्वहमेवैनं चिनुते TaiS. V. v.6.2; यद्गौरीवितेनान्वहं स्तुवते वाच्येव तद्वाचा रसं दधति PañcBr. v.7.2; v.7.7; प्लवोऽन्वहं भवति PañcBr.v.8.4 (Sāy. प्रतिदिवसम्); PañcBr. xii.14.4; एतस्मिन्नु हैके बृहतीतृतीये स्तोत्रियेऽन्वहं स्वराण्यन्वायातयन्ति KauṣīBr. 24.5 (109.24); 25.11(117.12); 26.17(129.11); सप्त जुहोति। ... अन्वहं जुहोति। अन्वहमेव दीक्षामवरुन्धे TaiBr. III.viii.10.2; असपत्ना विराजश्च प्रथमाहमुपदधाति स्तोमभागा एकैकामन्वहं ताः सकृत्सादयति ŚatBr.X.ii.5.13; दीक्षामेव तैर्यजमानोऽवरुन्धेऽन्वहं जुहोत्यन्वहमेव दीक्षामवरुन्द्धे ŚatBr. XIII.i.7.1; गृह्णीयात्। पूर्वे त्र्यहं आग्नेयमेव प्रथमेऽहन्नैन्द्रं द्वितीये सौर्यं तृतीय एवमेवान्वहम् ŚatBr.IV.v.4.13; ŚatBr. (K.) V.vi.2.13; VII.i.3.4; काममेवाप्यन्वहं संवत्सरं रेतस्यामहिंकृतां गायेत् JaimiBr. 1.315; अथ ह स्माह श्वेतकेतुरारुणेयः संवत्सराय (v.l. संवत्सरस्या) न्वहं दीक्षा इति GopBr. i.5.2 (115.2); प्रगाथान् पृष्ठ्याभिप्लवयोरन्वहं पुनः पुनरावर्तयेयुः ĀśvaŚS. II.i.3.4 (comm. अहन्यहनि); ĀśvaŚS. II.i.5.4; तृतीयसवनानि चान्वहम् ĀśvaŚS. II.i.10.2; II.iii.2.25; II.vi.7.8; अन्वहं वा व्रतेष्वपि नयति ĀpaŚS.xi.1.7; xviii.8.10; xix.15.17; अन्वहमितरानावहन्त्या सुब्रह्मण्यायाः ĀpaŚS.xx.1.7; त्रींश्छन्दोमानुक्थ्यानन्वहमुपयन्ति ĀpaŚS. xxi.8.11; xxii.9.6; सुसायं२ सुपूर्वाह्णे च। एवमितरे (उपसदौ) अन्वहं२ रजःशयां२ हरिशयां च KātyŚS. viii.2.38; xiii.4.27; xv.1.8; उपधीयन्ते स्तोमभागा अन्वहम् KātyŚS. xvii.7.16; अन्वहं तून्त्रे समं दद्यात् LāṭyāŚS.ix.6.9; DrāhyŚS. xxvi.1.25; पादोपसंग्रहणं समवायेऽन्वहम् GautDS. i.6.1; भूयाः२सं वा नियममिच्छन्नन्वहमेव पात्रेण सायं प्रातरर्थमाहरेत् ĀpaDS. ii(9).23.1; शर्मिष्ठाकामुको राजा ... रेमे शर्मिष्ठयान्वहम् MahāBhā.i.811*(2); राज्ञो महानसे ...। द्वे सहस्रे तु वध्येते पशूनामन्वहं तदा MahāBhā.iii.199.7; आ हैव स नखाग्रेभ्यः परमं तप्यते तपः। यः स्रग्व्यपि द्विजोऽधीते स्वाध्यायं शक्तितोऽन्वहम् ManuSm.2.167; विप्रोष्य पादग्रहणमन्वहं चाभिवादनम्। गुरुदारेषु कुर्वीत ManuSm.2.217 (Manu-Bh. अहन्यहनि); ManvaVi. 252.4 (*on* 2.217); त्रयोऽप्याश्रमिणो ज्ञानेनान्नेन चान्वहम्। गृहस्थेनैव धार्यन्ते ManuSm.3.78; 4.125; 7.136; महाव्याहृतिभिर्होमः कर्तव्यः स्वयमन्वहम् ManuSm.11.222; दैवेन प्रभुणा स्वयं (v.l. ॰णान्वहं) जगति यद्

यस्य प्रमाणीकृतं तत् तस्योपनयेत् ŚatTrayī. 261; 290; रोगेण यद् रजः स्त्रीणामन्वहं तु प्रवर्तते। नाशुचिः सा ततस्तेन ParāSm.7.16; शतावरी-[illegible]कषाये ... गोक्षीरच्छागघृते पक्के तस्य पुष्पारम्भेणान्वहं प्राशनं मेध्यम् KāmSū.367.18(7.1); आसीनं मन्त्रतः कुम्भवारिभिश्चाभिषेचयेत्। अन्वहं दर्पणाविष्टं स्नापयेच्छायया पुनः AhirbuS. 38.46; 48.43; अन्वहं 'स्वाध्यायोऽध्येतव्य' इति नियमादकर्मकाले प्रयोगो युज्यते ŚābaBh. 1541.17 (*on* vii.2.1); देवांस्तर्पयेद् द्विजः। पितॄन् मधुघृताभ्यां च ऋचोऽधीते च योऽन्वहम् YājñaSm. 1.41 (DīpKa. प्रत्यहम्); अन्नं पितृमनुष्येभ्यो देयमप्यन्वहं जलम् YājñaSm. 1.104 (Mitā. प्रत्यहम्; Aparā. प्रतिदिनम्); नृपतिः ...। व्यवहारान् स्वयं पश्येत् ... अन्वहम् YājñaSm. 1.360 (SmṛtiCan. चतुर्दश्यादिव्यतिरिक्ताहर्विषयम्); क्रियाश्च शास्त्रनिर्दिष्टा रागद्वेषविवर्जिताः। कर्तव्या अन्वहं श्रद्धापुरस्कारेण शक्तितः MārkP.16.58; चत्वारोऽपि वयम् ...। गत्वारण्यं फलान्यम्बुसमित्कुशमृदोऽन्वहम्। आनीय ... कुर्मोऽध्ययनम् Brahmāṇḍ P.ii.35.15; सामान्यपि पठन् सोमघृतकुल्याभिरन्वहम्। ... तर्पयेत् GobhiSm. 2.54; संघः सुराणाम् ... यस्य स्तौति प्रीतिप्रसन्नोऽन्वहमहिमरुचेः सोऽवतात् स्यन्दनो वः SūryaŚ. 71; KāvyPra.770.6; यस्याः ... वप्रेण ... सुमेरुवप्रोऽन्वहमन्वकारि (सा द्वारवती) ŚiśuVa. 3.37 (comm. अहन्यहनि); हृष्टोऽन्वहं योर्थिजनाय सर्व्वं सर्व्वस्वमानंदितवं(बं)धुवर्ग्गि[:।] प्रादात् ... सः ... श्रीध्रुवराजनामा EI. xxii.184.33; xxii.82.29; xxi.142.25; x.87.31; आवाहनं न संनिध्यै पूजानुज्ञप्तयेऽन्वहम् MṛgendraT. ii.3.56; ii.8.217; कोष्ठागारेऽभियुक्तः स्यात् ...। नात्यायं च व्ययं कुर्यात् प्रत्यवेक्षेत चान्वहम् NītiSā. 5.76; 14.1; SūktiRa. 156.14; विभवान् भोक्तुकामस्तु पूजयेदग्निमन्वहम् ParaS. 6.56; 30.80; तत्रान्वहं कृष्णकथाः प्रगायतामनुग्रहेणाशृणवं मनोहराः BhāgP. i.5.26; i.16.17; हिरण्याक्षोऽनुजस्तस्य प्रियः प्रीतिकृदन्वहम् गदापाणिर्दिवं यातः BhāgP. iii.17.20; iv.15.18; vii.14.15; स्तुवन्ति ये स्तुतिभिरमीभिरन्वहम् ... रमाम्। ... गुरुतरभाग्यभाजिनो भवन्ति ते KanDhāSt. 18; महागणेशपञ्चरत्नमादरेण योऽन्वहं प्रजल्पति प्रभातके ... अष्टभूतिमभ्युपैति सोऽचिरात् GaṇePañ.6; पवित्रं चरित्रम् विचित्रं त्वदीयं नरा ये स्मरन्त्यन्वहम् ... कृतान्तं न पश्यन्ति ŚrīRāmaBhuSt.17; अन्वहमभ्यासी ब्रह्मचारी व्रतं चरेत् VedavyāSm.1.36; 3.74; आम्नायाभ्यसनान्यरण्यरुदितं कृच्छ्रव्रतान्यन्वहम् ... पूर्तविधयः सर्वे हुतं भस्मनि MukuMā. 13; वेदानुवचनोक्त्यात्र वेदाध्ययनमन्वहम्। श्रुत्येह भण्यते BṛĀraUBhVā. iv.4.1028; वेदाभ्यासोऽन्वहं शक्त्या ...। गृहस्थस्य परो धर्मः KūrmaP. 26.9(1.2); 525.12 (2.12);(ब्रह्मारम्भेऽवसाने च पादो ग्राह्यो गुरोः सदा) सदाग्रहणमन्वहम् ManuBh. i.113.6 (*on* 2.71); (आभ्यः कुर्याद्देवताभ्यो ब्राह्मणो होममन्वहम्) अन्वहं नित्यमित्यर्थः ManuBh. i.243.28 (*on* 3.74); तत्तु किमन्वहमावर्जनीयम्, उतैकदैव चिरकाल पर्याप्तमिति नोक्तम् ManuBh. i.330.20 (*on* 4.7); अन्वहं वाग्निहोत्रहोमः ManuBh. ii.101.26 (*on* 8.62); या दुग्धापि न दुग्धेव कविदोग्धृभिरन्वहम्। ... सा सूक्तिधेनुः सरस्वती KāvyMī. 6.23; योऽन्वहम्। भक्त्या समर्चयेद् विष्णुं स भवेत्तस्य पार्षदः SkandP. ii(9).29.34; ताः। गोकीटान्वेषणेनात्र स्वहिताः कुर्वतेऽन्वहम् BṛKathāK. 21.20; 106.115; एनामगच्छं द्रष्टुमन्वहम् BṛKathāŚloSam. 25.19; कुसुमशेखरः ... अन्वहं च दह्यमानासन्नग्रामकक्षाम् ... काञ्चिनगरीमकरोत् TilaMañ. 82.15; 102.18; शरीरविषयादिभिर्मम वियोगो माभूदिति अन्वहमनुबन्धरूपः ... अभिनिवेशाख्यः क्लेशः RājMār. 25.18; पित्रोपदिष्टोऽस्मि तदादिनियमः स्थितः। कृतवान् स्वाश्रमाचारो मन्त्रानुष्ठानमन्वहम् AnnaU. 1.8; इयं हि गुह्योपनिषत् ...। एतां जपंश्चान्वहम् ... अमृतः संबभूव GuhyKāU.74; सच्चिदेकरसो ह्ययम्। विभक्तो ह्ययमादेशो न स्थूलप्रज्ञमन्वहम् NāraPaU. 8.18; स्वरवेदाग्निगुणानुच्चार्यान्वहं प्रणवमन्त्राद् द्विगुणं जप्त्वा पश्चाद्राममन्त्रं यो जपेत् स रामो भवति RāmRaU.1.7; यस्तु द्वादशसाहस्रं प्रणवं जपतेऽन्वहम्। तस्य द्वादशभिर्मासैः परं ब्रह्म प्रकाशते SaṁnyāU. 2.104; सविता ... कृत्वा तपोऽन्वहम्। सूर्यलोकं पुनः प्राप्तः BhaviP. 558(B). 7 (iii(4).9.15); यज्ञदानानि ...। अहंकाराभिभूतस्तु करोति पुरुषोऽन्वहम्। ... प्रभवेद्वैः(?द्वै) न शौचवत् DevīBhāP.iv.4.40; प्राप्य भार्यां सुकेशीं तां दुःखं मेऽभवदन्वहम्। अन्धस्य DevīBhāP.vii.5.45; पाराशर्यवचःसुधाम् ... सुमनसो भौमाः पिबन्त्वन्वहम् BrahmSūBh.(Rā.) 1.8 (*on* i.1.1); निरक्षरं पञ्चशरस्य शासनम्। गृहेगृहे यत्र विचित्रमन्वहं वितन्वते नृत्तमधीरलोचनाः VikraDeC. 2.24; हृदयकक्षककुक्षिकरमूलदोःपदयुगोदरवक्त्रगतान् बुधः। हृदयपूर्वमनेन पथान्वहं न्यसतु शुद्धकलेवरसिद्धये PañcaRā.(Nā.)iii.1.23; अनुपानं ततः कुर्यादेरण्डशृतमन्वहम् ŚārṅgaS. ii 5.12; धर्मविद्धयोऽन्वहं धर्मः श्रुत्वा शंस्यस्त्वया मम TriṣaŚaPuC. i.1.420; i.6.228; कल्पको रजकस्य तु। गृहे ययावुत्तमर्णस्याधमर्ण इवान्वहम् PariPar.7.57; 13.157; शर्वाणीदयिततमः सभामवाप्तत् ...। ग्रीवाया वलयमिवान्वहं दधानो दोर्दण्डं श्रितविषमांसलस्वरूपम् ŚrīKaC. 17.8; उद्धृ(वृ)त्य च पुनः पादौ क्षालयेत् सुखवारिणा। एवं यः कारयेद्राजा भोजनादूर्ध्वमन्वहम् पादाभ्यङ्गोपभोगोऽयं वर्णितः MānaSa.iii.15.1638; वदद्भिरादरात् स्थैर्ये वैफल्याद्यन्वहं प्रभोः। निन्ये नोत्साहशैथिल्यं सेवोत्साहासहिष्णुभिः RājTa. (Ka.) 3.157; 3.415; अर्थिताः प्रथमतो दमयन्तीं यूयमन्वहमुपास्य मया यत्। ह्रीर्न चेद् व्यतियतामपि तद् वः सा ममापि सुतरां न तदस्तु NaiṣC. 5.113; सदा शश्वत्प्रीतियुक्तो यः कुर्यादितदन्वहम् तस्याशु भक्तिः श्रीकृष्णे जायते SātvaT. 4.36; 6.222; प्रजायां मध्यमसुखं तदधीशाहवोऽन्वहम्। ... राक्षसाब्दे NāraS. 3.65; अहं तु हन्तुमेतस्य प्रत्यूहव्यूहमन्वहम्। चापभृतां करिष्यामि PāṇḍaC. 1.198; 5.1; अन्वहं सृजत इत्यसृग्प्रम् PrakaVi. 275.20; गौतमस्तु पञ्च व्याहृतयः प्रयोज्या इत्याह ...। एतच्चान्वहं वेदितव्यम् SmṛtiCan. i.135.8; ii.505.1; जपरता परतापमकुर्वती शमरतामरताराहितान्वहम्। इह वने हवनेद्धहुताशने यतिसभातिसभा जयतीश्वरम् Surath. 4.15; आतनोतु। सरस्वती वः कवितावितान्तकुमुद्वतीमन्वहम् VasaViKā.1.1; 14.16; (पाराशर्यवचःसुधाम् ... भौमाः पिबन्त्वन्वहम्) गम्भीरत्वादन्वहं शीलनीयेति भावः ŚrutaPra.i(A). 9.13 (*on* i.1.1); दीक्षां गृहाण वा सार्धं मया वा विहरान्वहम् SamarāSaṁ. 6.419; वाणी पाणि विलासपद्मजनितैस्तां सिञ्चतीवान्वहम् HammīMaMa.1.6; 5.47; न ब्रूते परदूषणं परगुणं वक्त्यल्पमप्यन्वहं संतोषं वहते परर्द्धिषु पराबाधासु धत्ते शुचम् SindūPra.64; स्फुरद्दृष्यशृङ्गवितताऽन्यथान्वहं सवनान्तराण्यधिगतो महीपतिः RāghPāṇ. (Ka.) 1.66; अन्वहमुपवासेन कृशोऽसि BhojPra.61.17; श्वापदैः समं क्रीडां करोमि विपिनेऽन्वहम् RauhiC.55; जिनेन्द्रवचनं श्रुत्वा रौहिणेय इवान्वहम्। स्तैन्यं त्रिधापि संत्याज्यम् ... नरैः RauhiC. 468; अन्वहं मधुराहारः सहस्रं रमते स्त्रियः RasRaSa.27.16; 30.98; विप्राशीर्वचनानि ... अन्वहं पौराणां च जयोत्तराणि तदमूरीषज्ञया: स्युर्दिशः PratāYaBhū.173.3; किमर्थमन्वहमेहिरेयाहिरां कुरुषे ViviTīKa.57.28; 59.25; वक्ष्यामि कालम् ... पातुं पयोऽनुगृहमन्वहम् HariC.(Pa.)67; (द्वारका) यत्सौधरत्नप्रकरेषु विष्वक् प्रसारितैरन्वहमैकमुख्यात्। करैः सहस्रेण गृहीतदीप्तिः प्रद्योतते नूनमतीव भास्वान् Yādavā. 11.59; 21.4; को मोक्षहेतुः ... आ प्रयाणादन्वहमनुवर्तमानो ज्ञानविशेषः NyāySiA. 216.14; सातवाहनकुमारस्तु कुलालमृदा हस्तिरथसुभटानन्वहम् ... विदधानः ... अनयत् समयम् PrabaK. 67.7; प्रवरो राजा ... शीर्षमेकं सकुण्डलम्। त्रिःकृत्वो ब्रुडतीत्युक्त्वा निमज्जद्दृशेऽन्वहम् KumāDeC. (So.) 4.12; उपरुध्यारिमासीत ...। दूषयेच्चास्य सततं यवसेनोदकेऽन्वहम् SūktiRa. 146.1; नत्वाचमनं विधेयम् अन्वहं कर्तव्यस्य ... कथनात् VedāntKau. 311.8 (*on* iii.3.18); रामः ... मुनिभिरन्वहम्। धर्मशास्त्ररहस्यानि शृणोति AdhyāRā. i.3.65; अनुवर्तस्व राज्यादि भुञ्जन्प्रारब्धमन्वहम् AdhyāRā.vi.12.26; स च प्रार्थनामन्त्रः ... अन्वहं प्रयोक्तव्यः PāñcRāRa.93.9; तरुणिममद एव तां नवोढामतनुत केवलमन्वहं विदग्धाम् Nalābhyu.6.30; षण्मासानियमस्तु मे प्रणयिनी ... दास्यामि ... माल्यं नूतनमन्वहम् ŚṛṅgāBhū.68; कण्ठः पृष्ठं च लिङ्गं च जङ्घयोर्युगलं तथा। चत्वारि यस्य ह्रस्वाणि पूजामाप्नोति सोऽन्वहम् RatnaCūKa. 487; HammīMaKā. 4.160; भूपेऽर्थैः पूरयत्यर्थिसार्थं पार्थोपमेऽन्वहम्। ... एतस्य यशः सर्वदिशोऽगमत् RājTa. (Śrī.)1(1).30; 1(7).54; 1(7).188; स्वां मूर्तिं वडवानले जलनिधिर्मन्ये जुहोत्यन्वहम् Subhāṣi. 882; अष्टभिर्धीगुणैर्युक्तः शृण्वानो धर्ममन्वहम्। ... गृहिधर्माय कल्पते YogŚā.1.51; याभ्यङ्गस्नपनाशनप्रभृतिभिः संलालयत्यन्वहम् ĀnaMandā.99; अविद्यानिबिडध्वान्तभास्कराय नमोऽन्वहम् AlaṅkāŚe.1.0(4); पुष्पारम्भे प्राशनमन्वहमेतस्य वृष्यमायुष्यम् KandaCū.vii.1.53; विरचयन्ति विहारमिहान्वहं प्रणयिनीजनरञ्जितमानसाः HariVi. 3.3; 3.30; त्वद्वपुः ... वीक्ष्य संमुमुहुरन्वहं स्त्रियः Nāray.x.59.1; नान्वहं पितृयज्ञार्थं ब्राह्मणभोजनं कर्तव्यम् VīraMi. (Āhnika.) 409.22; प्रतापरुद्रः ... बभूव राजा ... यो वीरः प्रजुहाव वैरिनिवहप्राणाहुतीरन्वहम् VīraMi. (Paribhāṣā.) 2.24; VīraMi.(Pūjā.) 119.20; वारस्त्रीजनमण्डलं च वशतां धीमान्नयेतान्वहम् ŚṛṅgāDī.1.66; सा कन्या ... संतापमतुलं मातृपित्रोश्च कुरुतेऽन्वहम् CitraPaC. 128; वासरेश हृदये विचार्य किं तनुषेऽन्वहं जगति Raghunā.4.29;[KośaKaTa.1.929]; जानकीकृतकामस्य शयानस्यान्तरन्वहम् मन्त्रिणां किमुपायोऽयं मम कार्यान्ववेषणे JānaPa. 6.71; न च ... कथं तद्व्रतमिति वाच्यम्। ... अन्वहं कर्तव्यत्वस्य प्रायणीयोदयनीययोर्विभज्य कर्तव्यस्य च विकल्पोपपत्तेः MayūMāli.744.13 (*on* x.6.4); 830.8 (*on* xi.4.1); त्वत्कीर्तिप्रमदा शनैरभिसरत्याशीविषाणां पतिम् ... मार्ष्टुमिवायते सुरधुनीं शुद्धा तथाप्यन्वहम् Damaru.25; 115; **1B** day by day, day after day (as continuing process) यत्सुद्यो निर्वपेत्।... अन्वहं निर्वपति। भूयसीमेवाशिषमवरुन्धे TaiBr. I. vii.3.2 (BhaṭṭaBhā. अनुक्रमेण दिने दिने); न्यूने वाप्यधिके वापि प्रमाणे स्थापने कृते। स्थापन(क?)स्य विनाशः स्यात् यजमानस्य चान्वहम् ParaS.19.35; पुंसस्तु मद्रता भक्तिरन्वहम्। वर्धनीया ParaS. 30.28; ऐरावतः पुण्ययुतो भविष्यामि यथान्वहम्। त्वदङ्घ्रिपूजाभिरतः VāmaP.74.25; यानीष्टानि ... तानि मे वद धर्मज्ञ येन पूतो भवेऽन्वहम् BhaviP. 39(B). 32 (i. 16.35); अनाचारपदौ जातौ कामान्धौ तौ रहोऽन्वहम् PārśvC. 16.83; स बालोऽन्वहमेधमानः ... अजनिष्ट

HammīMaKā. 2.76; यानन्वहं पुनरवर्धयदेणशावानार्या विदेहतनया तृणपूलदानात्। ते दक्षिणां दिशमुदश्रु निरीक्षमाणास्तस्याः प्रवृत्तिमिव नौ विनिवेदयन्ति JānaPa. 6.21; HariVaṁ.1.395*(2); **2** always विरागमुपयाति ...। क्रियासूदाररूपासु क्रमते मोदतेऽन्वहम् AkṣU.5; अयं च गाधेस्तनयो महातपा यदन्वहं वर्धयति स्वतेजसा। तदेतदिक्ष्वाकुकुलं प्रसाधितं भवद्यशोभिः Rāgh. 4.56; तीर्थानि च निषेवेत स्थानानि मम चान्वहम् ParaS. 30.80; शंभो त्वं परमान्तरङ्ग इति मे चित्ते स्मराम्यन्वहम् ŚivāL.35; NāmMā.189; यः स्मरेत्सततं भक्त्या नारायणमतन्द्रितः। अन्वहं तस्य वासाय श्वेतद्वीपः प्रकल्पितः BrahmP. 61.50; मनसि स्वरसेन ... प्रचरत्यन्वहमस्य गोचरेषु। प्रसृतोऽपि ... युष्मत्परिचर्याचतुरः सदा भवेयम् Stotrā. 12.25; जलधिः ...। क्षुभ्यत्पंक्ककलंककल्मषतनुः क्ष[ा][र]स्वभावस्तुलान्नाप्नोद्ध[ा]सुरमूर्तिनाखिलजगत्सेव्येन येनान्वहं नित्यालंकृतसत्प[थो] (Read सत्पथो) ... श्रीपृथ्वीश्वरभूपतिर्विजयते EI.iv.46.131; प्रपञ्चयति ... कुर्वाणानाम् ... रंहसम्। इह सह सुरैरायान्तीनां नरेश नगेऽन्वहं सुरतरुचये कुर्वाणानां वलक्षमरं हसम् Vāgbhaṭā. 4.28; वंशः कोऽपि ततो बभूव ... यस्माद्भूमिभृतोऽपि वीतगणिताः प्रादुर्भवंत्यन्वहं EI. i.296.4; iv.236.74; अर्धाङ्गे गिरिजां बिभर्ति गिरिशो विष्णुर्वहत्यन्वहं शस्त्रश्रेणिम् MohaRāPa.5.56; मदमत्सरमन्मथेषु मन्दं हृदयं योगिवदन्वहं वहन्तः। मरुतः ... अभिलषन्ति बन्धमोक्षम् Surath. 8.41; यतित्वे कष्टमन्वहम् PārśvC. 8.37; सर्वज्ञविष्णुगुरुमन्वहमाश्रयेऽहम् SarvaDaSaṁ. 1.6;आतन्वतान्वहमनेकतुलाधिरोहं रंगेन्द्रधाम्नि नरदेवदिवाकरेण [ग*] [हे]म्नामसंशयमभंक्ष्यत मेरुरर्थे EI. iii.14.20; iii. 123.80; ii.412.7; भास्वान् जितो यन्महसा ददाति झम्पां किमद्यापि न वारिराशौ। उन्मज्जति व्याकुलितोऽन्वहं च सुदुस्त्यजं हा हतजीवितव्यम् HammīMaKā. 1.31; कामाक्षि ... भवत्कटाक्षः। वैमल्यमन्वहम् ... भक्तहृदयाय ... ददाति MūkaPañ. 1.42; 5.90; अव्यात् ...। भवतां भवतां नागः शांकरिः शंकरोन्वहम् EI. iv.321.2; दातुं भक्ताय कल्याणं गर्भं बिभ्रदिवान्वहम्। तुन्दिभो गणराजः स विघ्नशान्तिं करोतु नः RājTa.(Jo.)2; गेहं महैर्मदस्सन्महमंदशाहुरयते सार्थाभिधामन्वहम् EI.xii.174.78; iv.274.71; सहायास्त्वत्करे वयम्। वर्तामहे ... अन्वहम् ParamāKā. 24.38; 80.13.

अन्वहलभ्य (anvaha-labhya) *adj.* which is to be attained everyday प्रसीदान्वहलभ्येऽर्थे तवात्र कियती क्षतिः KathāSaSāg. x. 8.140.

अन्वा (anvā) *f.* one that blows on or after अन्वासि रात्र्यै त्वा रात्रिञ्जिन्व PañcBr.i.9.8, cf.**अनुवा**.

अन्वाकर्षक (anv-ākarṣaka) *adj.* which draws or drags near from the preceding one, pw.

अन्वाकाङ्क्ष् (anv-ākāṅkṣ-) I.U. to wait till, to expect अतिथिम्। गोदोहनमात्रं। कालमन्वाकाङ्क्षेत् ŚaṅkhaLiDS. 133.

अन्वाकृ (anv-ākṛ-) VIII.P. **1** to imitate तत्पशूनन्वाकुर्वन् KāṭhS. 24.7 (ii.98.4); KapiKaS. 37.8(203.6); तस्मै जरदश्वं निरमणमन्वाकरोतिVādhūŚS. iii.75.2; **2** to collect as सूर्यां सावित्रीं तस्यै सर्वे देवा वरा आगच्छंस्तस्या एतत्सहस्रं वहतुमन्वाकरोत् AitBr.17.1 (452); JaimiBr.1.213; सविता सूर्यां प्रायच्छत्सोमाय ... तत् सहस्रमन्वाकरोद् दुहित्र उह्यमानाया एतदासां देवतानामासीत् KauṣīBr.18.1(78.22); [to give to any one to take with him, MW.]

अन्वाकृति (anv-ākṛti) *f.* similar shape, image or figure लोकतो नक्षत्राण्यन्वाकृतयश्च ŚāṅkhāGS.iv.19.5.

अन्वाकृष् (anv-ākṛṣ-) I.P. **A** (pass.) to be drawn, to be related after, i.e. to be construed with असन्नेवेति श्लोकस्य ब्रह्मपुच्छमित्युक्तब्रह्मविषयत्वात्। न ह्यत्रानन्दमयोऽन्वाकृष्यते NyāySu.(Ja.)141A.13 (*on* i.1.6); **B** (*caus.*) to cause to relate, i.e. to drag after अतदालम्बनप्रतीतये प्रमाणमागमः। प्रमाणान्तरवृत्तिस्तु प्रत्यक्षमन्वाकर्षयतीति न पुरुषातिशयो निवार्यः स्यात् PramāVāSvopVṛ.112.4.

अन्वाक्रम् (anv-ākram-) I.P. **A** to follow रु॒द्रम॒न्तरा॒य॑न्स आ॑दि॒त्याना॒न्वाक्र॑मत TaiS. VI.v.6.3; **B** to visit in succession सः ... गजाह्वयात्तीर्थपदः पदानि। अन्वाक्रमत्पुण्यचिकीर्षयोर्व्यां स्वधिष्ठितो यानि सहस्रमूर्तिः BhāgP.iii.1.17.

अन्वाक्शायम् (anvākśāyam) *adv.* by reciting successively ए॒तैरे॒वं जु॑हुयात्समृ॒तय॒ज्ञौ च॒तु॒र्भि॒श्चतु॒र्भि॒रन्वाक्शा॒यं पु॒र॑स्तात्प्रात॒रनुवा॒क॑स्य MaiS.i.9.8 (i.139.11)

अन्वाक्षि (anv-ākṣi-) II.P. to dwell upon यत्ते॒ अन्नं॑ भुवस्पत आक्षि॒यति॑ पृथि॒वीमनु॑ AV. x.5.45; AV. (P.) xvi.132.7.

अन्वाक्षित (anv-ākṣita) *adj.* dwelt upon यत्ते अन्नं भुवस्पत आक्षितं पृथिवीमनु AV. (P.) i.63.1.

अन्वाख्या (anv-ākhyā-) II.P. **1A** (pass.) to be stated **B** (pass.) to be described **C** (pass.) to be explained or analysed grammatically **2A** to use or employ **B** to reuse or reemploy **3** to narrate **4** to reconsider **5** to refer, to enumerate **1A** (pass.) to be stated किं पुनरिदं व्याकरणमेवाधिजिगांसमानेभ्यः प्रयोजनमन्वाख्यायते MahāBh.i.5.5 (*on* i.1.0); किं पुनरिदं विवृतस्योपदिश्यमानस्य प्रयोजनमन्वाख्यायत आहोस्वित् संवृतस्योपदिश्यमानस्य विवृतोपदेशश्चोद्यते MahāBh. i.15.9 (*on* ŚivSū.(Gr.)1); **1B** (pass.) to be described पदार्थाः ...। यथा तु भवन्ति तथाभूता एवार्था अन्वाख्यायन्ते NyāyVār.21.16 (*on* i.1.1); अविपरीतोऽयमागमो गुरुपरंपरयान्वाख्यायते JayaMa. 3.16 (*on* 1.1); **1C** (pass.) to be explained or analysed grammatically यदि युगपत्समासतद्धितावन्वाख्यायेते ततो नैकत्रापि सामर्थ्यं लभ्यते TantrVā. 396.21 (*on* ii.1.16); मयूरशब्दः ... पतत्रिव्यक्तिषु वर्तमानो मह्यां रौतीत्यन्वाख्यायते TātpaṬ. (Vā.) 101.22 (*on* i.1.3); **1D** to convey, cf. **अन्वाख्यापक2**; **2A** to use or employ, cf. **अन्वाख्यात1**; **2B** to reuse or reemploy, cf. **अन्वाख्यान 7**; **3** to narrate, cf. **अन्वाख्यान 2**; **4** to reconsider, cf. **अन्वाख्यान 6**; **5** to refer or enumerate, cf. **अन्वाख्याय1.**

अन्वाख्यात (anv-ākhyāta) *adj.* **1** which is used or employed संस्कृतं नाम देवी वागन्वाख्याता महर्षिभिः Kāvyāda.1.33; **2A** which is stated औदुम्बरीवेष्टनवाससोऽपि प्रकाशश्रुतिमूलत्वमेवान्वाख्यातम् TantrVā.106.24 (*on* i.3.4); अन्वाख्यातेऽपि प्रयोजने न प्रवर्तेरन् SarvaDaSaṁ.13.55; **2B** which is explained or analysed grammatically ऋफिडऋफिड्डइत्येतौ तु अनन्वाख्यातौ Pradī.i.103A.5 (*on* ŚivSū.(Gr.)2)

अन्वाख्यातत्व (anvākhyāta-tva) *n.* the state of being explained or analysed grammatically ऋतकशब्दोऽन्वाख्यातत्वाद् भवतु ऌतकशब्दस्य निवर्तकः Pradī.1.103A.4 (*on* ŚivSū.(Gr.)2)

अन्वाख्यातविधि (anvākhyāta-vidhi) *m.* injunction of using that (word) which is explained or analysed grammatically अन्वाख्यानान्वाख्येयान्वाख्यातविधिप्रयोगानन्वाख्यातप्रतिषेधवर्जनषट्कस्याप्यवगम्यमानवेदविधिमूलत्वादनादित्वे सति सर्वेषाम् ... न किंचिदनुपपन्नम् TantrVā. 228.18 (*on* i.3.25)

अन्वाख्यातव्य (anv-ākhyātavya) *adj.* to be explained or analysed grammatically जातिशब्दश्चायं वृद्धव्यवहारेऽवस्थितो यत्र प्रसिद्धस्तत्रान्वाख्यातव्यः TantrVā. 210.15 (*on* i.3.18); उपधालोपस्य स्थानिवत्त्वाभावात् घस्य जश्त्वम्। समाना ग्धिः। सग्धिः। इत्यादिप्रयोगमनुसृत्यान्वाख्यातम् PrakriKau.ii.715.10.

अन्वाख्यातसाधुत्व (anvākhyāta-sādhutva) *adj.* grammatical correctness of which is spoken of or mentioned अन्यथा कृत्वा चोदितम् ... इति। अन्यथैवं कथमित्यन्वाख्यातसाधुत्वोऽपि णमुल् न प्रयुक्तः TantrVā. 201.20 (*on* i.3.18)

अन्वाख्यातुम् (anv-ākhyātum) *inf.* to explain grammatically भिन्नप्रसिद्धयोस्तेन दधिदध्येति शब्दयोः। आचक्षाणेन साधुत्वं दधीत्यौत्सर्गिकः कृतः। अन्वाख्यातुं स्वरूपेण दध्यशब्दं च वेदितुम्। स्वशास्त्रे लघुबोधार्थमेकत्वमिव दर्शितम् ŚlokaVār.6.205 (782.6)

अन्वाख्यातृ (anv-ākhyātṛ) *adj.* who gives grammatical explanation or analysis कियत्यपि चांशे प्रायेण सर्वेषामन्वाख्यातॄणामविवादः NyāyMañ.i.354.23.

अन्वाख्यान (anv-ākhyāna) *n.* **1** subsequent chapter **2** narration, tale **3A** statement or account **B** subsequent explanation referring to what is mentioned before **4** grammatical explanation or analysis **5** description **6** reconsideration **7** reuse or reemployment (for other purpose) **1** subsequent chapter य॒दु भि॑न्ना॒यै प्रा॒य॒श्चि॒त्ति॒रु॒त्त॒र॒स्मिं॒स्त॒दन्वा॒ख्या॒ने ŚatBr.VI.v.2.22; VI.vi.4.7; तद्वा एतदेव श्रीर्नामान्वाख्यानम् VādhūŚS. iv.92.9; तद्वा एतज्जलाध्यासो नामान्वाख्यानम् VādhūŚS. iv.98.20; **2** narration, tale तु॒स्मा॒दा॒हु॒र्ने॒त॒द॒स्ति य॒द्दे॒वा॒सु॒रं य॒दि॒द॒म॒न्वा॒ख्या॒ने त्व॒दु॒द्य॒त इ॒ति॒हा॒से त्व॒त् ŚatBr. XI.i.6.9 [*but* MW. an explanation keeping close to the text] **3A** statement or account उभयमनेन क्रियतेऽन्वाख्यानं च संज्ञा च MahāBh.i.209.1 (*on* i.2.32); i.209.4 (*on* i.2.32); स्वभावत एतेषां शब्दानामेतेष्वर्थेष्वभिनिविष्टानां निमित्तत्वेनान्वाख्यानं क्रियते MahāBh. i.363.12 (*on* ii.1.1); एवं तर्ह्यन्वाचष्टे पौत्रप्रभृतीति वर्तते इति। किमेतस्यान्वाख्याने प्रयोजनम् MahāBh.ii.265.13 (*on* iv.1.163); किं ब्रवीषि? शान्तं पापम् ... स्वागतमन्वाख्यानाय PādaTā. 32.5; न वृद्धतरस्योभयवेदिनो मूलशब्दानुसारिणी पदार्थप्रतिपत्तिरिदानींतनानां त्वपभ्रंशादेव अत एव अन्वाख्यानमपि प्रयोजनवत् TātpaṬ.(Vā.)714.22 (*on* v.2.11); **3B** subsequent explanation referring to what is mentioned before अथातः पूर्णाहुतिरेवान्वाख्यानमभिसंपद्यते VādhūŚS. iii.12.1; तस्य नु हैतदेवं भवति यथैतदन्वाख्यानेन VādhūŚS. iii.36.3; तस्मादन्वाख्यानान्यसृजत VādhūŚS. iv.29.18; iv.90.32; तत्त्वमस्यादिवाक्यैर्यथावस्थितवस्तुयाथात्म्यान्वाख्यानिष्ठैर्न यथोक्तोऽर्थः प्रतिपत्तुं शक्यते अभिधाश्रुतित्वात्तेषाम् NaiṣkaSi. 134.5; आगमस्यानुमानजत्वादनुमितस्य चागमेनान्वाख्यानादागमात्प्रागनुमानं लक्षयति TattvVai. 12.19 (*on* 1.7); प्रयुक्तानामेव लक्षणेनान्वाख्यानादिति प्रयुक्तानामिदमन्वाख्यानमित्यन्यत्र भाष्योक्तेः LaŚabdeŚe. i.320.28; अतिप्रसङ्गपरिहार-

स्त्वनभिधानात् प्रयुक्तानामेवान्वाख्यानाच्च LaŚabdeŚe. ii.531.11; **4** grammatical explanation or analysis समयपालनार्थं चेदं पदलक्षणाया वाचोऽन्वाख्यानं व्याकरणम् NyāyBh.1.1.7.5 (*on* ii.1.54); अन्वाख्यानानि भिद्यन्ते शब्दव्युत्पत्तिकर्मसु VākyaPa. 2.170; यदि च लौकिकानामन्वाख्यानं क्रियेत, ततः सुतरां गाव्यादय एवान्वाख्येयाः TantrVā. 203.11 (*on* i.3.18); अन्वाख्यानान्वाख्येयान्वाख्यातविधिप्रयोगानन्वाख्यातप्रतिषेधवर्जमषट्कस्याप्यवगम्यमानवेदविधिमूलत्वात् TantrVā. 228.17 (*on* i.3.25); शब्दानामन्वाख्यानं व्याकरणम् KāvyMī. 3.9; पञ्चजनशब्दः समासान्वाख्यानादवगतसंज्ञाभावः संज्ञाकाङ्क्षी ... प्राणादिषु वर्तिष्यते BrahmSūBh. (Śaṅ.) 248.8 (*on* i.4.12); किं प्रत्ययोऽन्वाख्याने दृष्टत्वाच्चिनोतिनानुमितोऽर्थं प्रतिपादयति NyāyRa. 903.18 (*on* 7.208); यद्वेदेनान्वाख्यानं तत्प्रातिष्ठत प्रातिष्ठिपत् इत्याद्यावडागमः कथं नाम प्रशब्दात्परतः स्यात् NyāyRa. 924.8 (*on* 7.282); क्रियान्वाख्यानाच्च SaraKaṇṭhā. (Gr.) i.3.59; नित्यानामेव शब्दानां सांकर्यस्य निवृत्तये। अन्वाख्यानाद् भावशब्दे घञि नान्योऽन्यसंश्रयः PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P.iii.3.18 (22.8); अथवा पूर्वं धातुरुपसर्गेण युज्यते इत्यत्राप्यकृतव्यूहा इति प्रविभज्यान्वाख्यानेऽचोरानन्तर्यमस्ति PariVṛ. (Sī.) 129.8; नित्यानां शब्दानामन्धकादिवंशसमाश्रयणेनान्वाख्यानं न घटते Prasā. i.712.11; नित्यानामेव शब्दानाम् ... अन्वाख्यानाद्भावशब्देऽप्यस्ति नान्योऽन्यसंश्रयम् Prasā. ii.650.21; न हि गौणार्थे क्वचिदन्वाख्यानं दृश्यते MīmāKau. i.77.25 (*on* i.3.9); i.188.18 (*on* i.4.3); प्रत्ययलोपे शास्त्रतोऽर्थतश्च प्रसक्तोच्चारणस्य लोपविधानेन तस्य तस्मिन् विषयेऽनुत्पत्तेरेवान्वाख्यानं प्रत्ययलक्षणार्थमिति बोद्धव्यम् LaŚabdeŚe. i.86.9; प्रत्ययलोपविधायकैः प्रत्ययानुत्पत्तेरेवान्वाख्यानेनापवादत्वस्यैवासंभवात् LaŚabdeŚe. i.299.13; पदावधिकेऽन्वाख्याने ... इट्संप्रसारणयोः ... पूर्वं संप्रसारणे वलादित्वाभावादिटः प्राप्तिरेव न LaŚabdeŚe. i.348.8; नित्यानां शब्दानां यथा कथंचिदन्वाख्यानं कार्यम् LaŚabdeŚe. i.414.9; उपसर्गनिपातधात्वादिविभागोऽप्येवमेव काल्पनिकः। तस्यैवान्वाख्यानस्य लाघवेन निर्वाहाय स्थानिनो लादय आदेशास्तिबादयश्च कल्पिता एव VaiyāSiMañ. 8.12; **5** description किमयं पदार्थानां नियोगः। अथ तथाभूतानामन्वाख्यानमिति NyāyVār. 21.11 (*on* i.1.1); अनाख्येयत्वमुक्त्वा च पर्यायैः स्वविकल्पितैः। अन्वाख्यानं कृतं तच्च पूर्वोक्तेन विरुध्यते TantrVā. 185.4 (*on* i.3.11); सर्गस्थितिलयानां स्यादन्वाख्यानं मृषैव तु BṛĀraUBhVā. v.1.32; आत्मविषयं निरूपणं क्रियमाणम् ... किं वा परमात्मस्वरूपपरमिति संशये ... संसारिस्वरूपप्रधानमन्वाख्यानम् BrahmSūBh. (Bhā.) 70.5 (*on* i.3.42); समानकालावाद्यन्तावस्येत्यर्थविवक्षायामन्वाख्यानात् NyāySū. (So.) 64.18 (*on* i.2.14); ते देवाः आगताः। तस्मादेतानि आज्यत्वात् आज्यानीत्यन्वाख्यानम् MīmāKau. i.187.15 (*on* i.4.3); **6** reconsideration (अर्थवादः) न चास्य यथाश्रुतोऽर्थः प्रतिपाद्यः किं तु विधेयो निषेध्यो वा कश्चिदर्थः। इहान्वाख्याने द्वयमापतति NyāyMañ. i.259.26; **7** reuse or reemployment (for other purpose) अन्वादेशविषयो ह्येनादेशः। अन्वादेशः अन्वाख्यानम् ŚrutaPra. iB.349.18 (*on* i.2.33)

अन्वाख्यानकरण (anvākhyāna-karaṇa) *n.* act of explaining subsequently what is explained before यत्र तावत् प्रयोगस्तत्रास्ति राजकर्मत्वं तेन प्रयुक्तस्यान्वाख्यानकरणादप्रयुक्तनिमित्तान्वाख्यानाभावाच्चादोषः TantrVā. 593.12 (*on* ii..3.3)

अन्वाख्यानपक्ष (anvākhyāna-pakṣa) *m.* view of grammatical explanation or analysis विभज्य अन्वाख्यानपक्षे एतत् प्रत्युदाहृतम् PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P.i.1.63 (230.21); अयज इन्द्रं वृक्ष इन्द्रं त इन्द्रमित्यत्र वाक्यसंस्कारे विभज्यान्वाख्यानपक्षे आद्गुणसवर्णदीर्घयोरुभयत्रापि अजानन्तर्याश्रयणम् PāṇiTaVāNaMā. 30.21.

अन्वाख्यानपर (anvākhyāna-para) *adj.* intended to make subsequent explanation (what is mentioned before) किं संसारिस्वरूपमात्रान्वाख्यानपरं वाक्यम् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 218.16 (*on* i.3.42)

अन्वाख्यानप्रयोजन (anvākhyāna-prayojana) *n.* purpose of grammatical explanation or analysis रक्षाद्यपि यदत्रोक्तमन्वाख्यानप्रयोजनम्। न तदप्यन्यतः सिद्धेः TantrVā. 203.23 (*on* i.3.18); विज्ञायमानत्वात्रोक्तं मूलकृता स्वयम्। शास्त्रेण सर्वशब्दानामन्वाख्यानप्रयोजनम् TantrVā. 239.10 (*on* i.3.25)

अन्वाख्यानप्रसङ्ग (anvākhyāna-prasaṅga) *m.* undesired occasion of subsequent explanation नैवंभूतमिहान्वाख्यानं दृश्यते संध्यक्षरादिविषयस्यापि विभागस्यान्वाख्यानप्रसङ्गादिति प्रश्नः Pradī. ii.28A.37 (*on* i.1.32); वार्त्तिककारेण नैतदन्वाख्येयं सर्वाधिकारणामन्वाख्यानप्रसङ्गात् Pradī. vi.246.17 (*on* vii.4.24)

अन्वाख्यानभेद (anvākhyāna-bheda) *m.* type of grammatical explanation or analysis ननु प्रकृतिप्रत्ययप्रांशा अपि परमार्थसन्त एव तथा प्रतिभासात्तदर्थप्रत्ययहेतुत्वाच्च, नैतदेवम् अन्वाख्यानभेदेन तेषां स्वरूपेणेयत्तानिश्चयानुपपत्तेः NyāyMañ. i.342.12; अन्वाख्यानभेदेन प्रकृतिप्रत्ययादिभिः। नामाख्यातव्यवस्थानं स्मरणेनोपलक्ष्यते NyāyRa. 897.5 (*on* 7.187)

अन्वाख्यानमात्र (anvākhyāna-mātra) *n.* **1** mere description बलवदार्यप्रसिद्धिविरोधे ... कथं चित्रखनकुलादिवदन्वाख्यानमात्रपरतया ... राज्यस्य कर्ता राजेति सिद्धे निमित्तार्थाः श्रुतयः Bhām. 658.17 (*on* iii.3.52); **2** mere grammatical explanation or analysis न हि वाक्योपमर्दनेन समासः क्रियते ... अन्वाख्यानमात्रं तु शास्त्रेण क्रियते Pradī. ii.457B.27 (*on* ii.2.25); नित्यानां शब्दानामिदमन्वाख्यानमात्रम् Pradī. iii.157A.11 (*on* iii.2.1); नित्यशब्दानामन्वाख्यानमात्रमिदमिति ततो नेतरेतराश्रयदोषः PariVṛ. (Sī.) 10.13; **3** mere subsequent mention केशप्रकृतित्वकथनं तु 'यदाजिमीयुः' इतिवदन्वाख्यानमात्रमिति द्रष्टव्यम् MīmāKau. i.78.4 (*on* i.3.9); अपत्ये इति कल्पितार्थेनान्वाख्यानमात्रम् LaŚabdeŚe. ii.224.4.

अन्वाख्यानवश (anvākhyāna-vaśa) *m.* [Abl.] on account of grammatical explanation or analysis पृष्ठशब्दस्य ... अन्वाख्यानवशात् निरूढलक्षणाङ्गीकारात्र वैयर्थ्यमन्वाख्यानस्य MīmāKau. i. 188.22 (*on* i.4.3)

अन्वाख्यानविगान (anvākhyāna-vigāna) *n.* censure of the description अन्वाख्यानविगानं तु लक्ष्यभेदात्र दुष्यति TantrVā. 238.16 (*on* i.3.25)

अन्वाख्यानविलय (anvākhyāna-vilaya) *m.* end or loss of grammatical explanation or analysis नित्यः शब्दो वाक्यपदरूपः तदन्वाख्यानेऽपीत्यर्थः। अन्यथान्वाख्यानविलय इति तदर्थः LaŚabdeŚe. ii.511.4.

अन्वाख्यानविसंवाद (anvākhyāna-visaṁvāda) *m.* difference of opinion in the grammatical explanation or analysis अवध्यग्रहणं यत्तु प्रकृतिप्रत्ययौ प्रति। अन्वाख्यानविसंवादादित्येतच्च न दुष्यति ŚlokaVār. 901.2 (*on* 7.198); क्वचिद्भवशब्दः प्रत्ययादेशागमगुणवृद्धिवर्णलोपाद्यन्वाख्यानविसंवादात्कः पारमार्थिकः प्रकृतिप्रत्ययविभागः NyāyMañ. i.342.14; यत्पुनरन्वाख्यानविसंवादात्प्रकृतिप्रत्ययविभागनियमो नावकल्पते इति एतदपि न युक्तम् NyāyMañ. i.354.20.

अन्वाख्यानसामर्थ्य (anvākhyāna-sāmarthya) *n.* competency or power of subsequent explanation उत्तरपदार्थप्राधान्यमिच्छतास्मिन्विषये नञनर्थकः, अन्वाख्यानसामर्थ्यात्तु साधुत्वमेवंभूतस्यार्थवदनर्थकावयवस्य समासस्येति वाच्यम् PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P.ii.2.6 (105.11)

अन्वाख्यानसिद्ध्यर्था (anvākhyāna-siddhyarthā) *adj.* (*f.*) meant for the purpose of (supporting) the subsequent explanation of what is mentioned before अन्वाख्यानसिद्ध्यर्था तावकी सा व्यवस्था न वस्त्वधिष्ठानमर्थमवस्कन्दति ManuBh. ii.119.16 (*on* 8.104)

अन्वाख्यानस्मृति (anvākhyāna-smṛti) *f.* code of law of grammatical explanation or analysis अन्वाख्यानस्मृतौ ये च प्रत्ययार्था निबन्धनम् निर्दिष्टार्थप्रकृत्यर्थाः स्मृत्यन्तर उदाहृताः VākyaPa. 2.233 (comm. शब्दानुशासनस्मृतौ)

अन्वाख्यानानुरोध (anvākhyānānurodha) *m.* [Inst.] in accordance with the grammatical explanation or analysis अस्तु वाश्ववालपदं काशे गौणम्, तथाप्यन्वाख्यानानुरोधेन निरूढगौणीस्वीकारः श्येनपदस्येव यागे MīmāKau. i.78.5 (*on* i.3.9)

अन्वाख्यानाभाव (anvākhyānābhāva) *m.* **1** absence of subsequent explanation प्रयुक्तस्यान्वाख्यानकरणादप्रयुक्तनिमित्तान्वाख्यानाभावाच्चादोषः TantraVā. 593.12 (*on* ii.3.3); **2** absence of grammatical explanation or analysis नामाख्यातसारूप्यान्निर्ज्ञातं नामत्वेनाख्यातत्वेन वान्वाख्यानाभावे निष्कृष्याज्ञातं कथं क्रियायां कारके वा व्याक्रियेत TattvVai. 146.18 (*on* 3.17)

अन्वाख्यानारम्भ (anvākhyānārambha) *m.* beginning of subsequent explanation referring to what is mentioned before प्रयुक्तानामन्वाख्यानारम्भात् द्विशब्दस्य च क्यजन्तस्य क्विपि प्रयोगाभावान्न केनचिल्लक्षणेन प्रवर्तितव्यम् Pradī. vi.175.23 (*on* vii.2.106)

अन्वाख्यानार्थ (anvākhyānārtha) *m.* purpose or objective of grammatical explanation or analysis इकप्रयोगप्रसङ्गे संहितायां यणः प्रयोग इत्यन्वाख्यानार्थः TātpaṬ. (Vā.) 465.1 (*on* ii.2.40)

अन्वाख्यानार्थत्व (anvākhyānārtha-tva) *n.* the state of being purpose or objective of grammatical explanation or analysis अतश्च युक्तं तत्र गमेर्डो इत्यस्यान्वाख्यानार्थत्वम् MīmāKau. i.106.3 (*on* i.3.21)

अन्वाख्यानार्थवाद (anvākhyānārthavāda) *m.* explanatory sentence in the form of subsequent explanation of what is mentioned before गुणवाक्योपपत्त्यर्थं समभिव्याहृतेन च। अन्वाख्यानार्थवादाच्च नामधेयत्वमाश्रितम् TantrVā. 294.4 (*on* i.4.3); वाक्यभेदप्रसङ्गेन सामानाधिकरण्यतः। अन्वाख्यानार्थवादाच्च नामतैवोपपद्यते ŚāstrDī. 62.6 (*on* i.4.3)

अन्वाख्यानासंभव (anvākhyānāsambhava) *m.* impossibility of description, i.e. counting or enumerating वाचकानां वाक्यानामनन्तानामनित्यानां च स्वरूपेणान्वाख्यानासंभवादवयवभूतपदावापोद्धारेण व्याकरणप्रक्रियेत्युक्तम् NyāyRa. 884.8 (*on* 7.136)

अन्वाख्यानोपपत्ति (anvākhyānopapatti) *f.* tenability of description न च स्तोत्रविषयत्वासंभवेऽपि अनन्तरनिर्दिष्टवामदेव्यस्यैव मैथुनोत्पन्नत्वमात्रेणान्वाख्यानोपपत्तिः MīmāKau. i.189.12 (*on* i.4.3)

अन्वाख्यानोपायमात्र (anvākhyānopāya-mātra) *n.* mere means of grammatical explanation or analysis अस्तु तर्हि द्वन्द्व इति ... तस्मात् ... समानाधिकरणतत्पुरुषस्याप्यनभिधाने एव भाष्यस्वरसः। इदमप्यत्रान्वाख्यानोपायमात्रम् LaŚabdeŚe. ii.75.14; एतत्सर्वमन्वाख्यानोपायमात्रमिति बोद्धव्यम् LaŚabdeŚe. ii.701.5.

अन्वाख्यापक (anvākhyāpaka) *adj.* (used as noun) (that) which causes grammatical explanation व्याकरणावयवभूतैः पदैः केषांचित्साधुत्वमन्वाख्याय पुनस्तैरप्यन्वाख्यापकशब्दसाधुत्वनिर्णयात्परिहरिष्यते TantrVā. 227.16 (*on* i.3.24)

अन्वाख्याय (anvākhyā-ya) *ger.* **1** having referred or enumerated दश चमसा दश चमसाध्वर्यवो दशदशचमसमभियन्त्यादशमात् पुरुषादन्वाख्याय प्रसर्पन्ति PañcBr. xviii.9.4; आ दशमात्पुरुषादन्वाख्यायं(?°य) स भक्षस्य कर्ता भवति ĀpaŚS. xviii. 21.4; दशमात्पुरुषादन्वाख्याय ... सोमपाः संप्रसर्पन्ति HirŚS. xiii.7.13 (188.18); ते दशमातृदशपितृनित्यन्वाख्याय प्रसर्पेयुरादशमात् पुरुषात् LātyāŚS. ix.2.5; **2** having grammatically explained or analysed व्याकरणावयवभूतैः पदैः केषांचित्साधुत्वमन्वाख्याय पुनस्तैरप्यन्वाख्यापकशब्दसाधुत्वनिर्णयात्परिहरिष्यते TantrVā. 227.15 (*on* i.3.24)

अन्वाख्यायक (anv-ākhyāyaka) *adj.*[*f.* -ikā] **1** which explains grammatical form, explanatory सच्छास्त्रेणान्वाख्यायते सतो वा शास्त्रमन्वाख्यायकं भवति MahāBh. i.161.18 (*on* i.1.62) [*but* MW. stating, exactly or explicitly]; तुल्यायामनुनिष्पत्तौ ज्ये द्रा घा इत्यसाधवः। न ह्यन्वाख्यायके शास्त्रे तेषु दत्तादिवत्स्मृतिः VākyaPa. 2.366; अर्थप्रत्यायनं प्रति शब्दानां विनियोगो न स्यात्। अन्वाख्यायकस्य शास्त्रस्य प्रवृत्त्यनुपरमात् Nyās. i.95.4 (*on* i.1.50); **2** which conveys इयं च 'षष्ठी स्थानेयोगा' इत्यस्यार्थस्यान्वाख्यायिका PariVṛ. (Nī.) 3.11; तेनास्यार्थस्येयमन्वाख्यायिकेति फलितम् PariVṛ. (Nī.) 9.5.

अन्वाख्यायकत्व (anvākhyāyaka-tva) *n.* the state of being what explains or analyses grammatical form शब्देऽपि अन्वाख्यायकत्वेन भवो योग इति चेत् मीमांसकादियोगस्यापि शब्दं प्रति विचारकत्वात् वैयाकरणत्वप्रसङ्गः Pradī. i.78A.20 (*on* i.1.0)

अन्वाख्यायमान (anvākhyāya-māna) *adj.* **1** being grammatically explained or analysed व्याकरणेन पुनरतन्त्रीकृत्यार्थं पदस्वरूपमात्रेऽन्वाख्यायमाने दूरादपेतमेवार्थज्ञानम् TantrVā. 210.10 (*on* i.3.18); राजशब्दमन्वाख्याय राज्यशब्दोऽन्वाख्यायमानो यौगिकः ... नादिमत्त्वं प्रतिपद्यते TantrVā.1154.7 (*on* iii.7.40); **2** being stated 'तेन रक्तं रागा'दित्यादावपि प्रकृते परस्मिन्प्रत्ययेऽर्थभेदेऽन्वाख्यायमाने प्रातिपदिकप्रकृत्यर्थस्य पूर्ववृत्तत्वमस्ति Bhām. 227.13 (*on* i.3.22); ततश्च गम्यादयो भविष्यच्छब्दार्थेऽन्वाख्यायमाना अनद्यतने न सिध्यन्ति Pradī. ii.216B.17 (*on* i.3.22); प्रकृतेः परो यः प्रत्ययस्तस्मिन् योऽर्थविशेषस्तस्मिन्नन्वाख्यायमाने प्रत्ययाधस्तनप्रकृत्यर्थस्यास्ति प्रस्तुतत्वम् VedāntKa. 165.3 (*on* i.3.22)

अन्वाख्यार्थक (anv-ākhyārthaka) *adj.* which conveys the sense तस्माद्विज्ञानमित्यादि यथावस्थितवस्तुः। वचोऽन्वाख्यार्थकं ग्राह्यं न ज्ञानादिविधायकम् BṛĀraUBhVā. iii.9.199.

अन्वाख्येय (anv-ākhyeya) *adj.* **1** to be stated नैतदन्वाख्येयमधिकारा अनुवर्तन्त इति MahāBh. ii.84.1 (*on* iii.1.106); iii.27.15 (*on* iv.1.20); iii.349.5 (*on* vii.4.24); (प्रवृत्तिः) सा मा प्रसाङ्क्षीदिति तदीयवेदाङ्गत्वप्रतिपादकं प्रयोजनमन्वाख्येयमेव SarvaDaSaṁ. 13.53; **2** to be explained or analysed grammatically अन्वाख्येयाश्च ये शब्दा ये चापि प्रतिपादकाः ... ते ... शास्त्रेऽस्मिन्नुपदर्शिताः VākyaPa. 1.24; यदि च लौकिकानामन्वाख्यानं क्रियेत ततः सुतरां गाव्यादय एवान्वाख्येयाः TantrVā. 203.11 (*on* i.3.18); किंचिद्ग्रन्थोपनिबद्ध° ... °स्मृतिवर्जितकालाभावादन्वाख्यानान्वाख्येयान्वाख्यातविधिप्रयोगानन्वाख्यातप्रतिषेधवर्जनषट्कस्याप्यवगम्यमानवेदविधिमूलत्वात् ... सर्वेषाम् ... केवलं शास्त्रप्रत्ययाधीनम् TantrVā. 228.17 (*on* i.3.25); तत्पदं प्रकृत्यादिविभागकल्पनया व्याकरणीयमन्वाख्येयम् TattvVai. 146.15 (*on* 3.17); (used as noun) that to be described अन्वाख्येयस्त्वर्थप्रत्ययेन निरूप्यते SphoṭSi. 26.1; **3** to be counted or enumerated, cf. **अन्वाख्येयत्व.**

अन्वाख्येयता (anvākhyeya-tā) *f.* **1** [Inst.] by way of being stated, i.e. attributed न पुनः प्रतिज्ञादिदोषा प्रतिज्ञायां न संभवन्ति यतस्तत्रासंभवन्तोऽवश्यमन्वाख्येयतया व्यवस्थिताः पक्षे उपचर्येरन् NyāyVār. 118.19 (*on* i.1.33); **2** the state of being grammatically explained or analysed एकैकवर्णेषु चाप्रत्यायकेषु नान्वाख्येयता SphoṭSi. 19.4.

अन्वाख्येयत्व (anvākhyeya-tva) *n.* the state of being what is to be counted or enumerated तच्च संख्येयं शब्दानामन्वाख्येयत्वेन प्रस्तुतत्वात् Pradī. v.7B.2 (*on* vi.1.1)

अन्वाख्येयशब्द (anvākhyeya-śabda) *m.* word to be explained grammatically अन्वाख्येयशब्दलक्षणं चार्थप्रत्ययः, 'अथ शब्दानुशासनम्' इति प्रक्रमात् SphoṭSi. 19.2.

अन्वागच्छत् (anv-āgacchat) *adj.* accompanying परकूलाद् निम्नगायाः क्षीरवृक्षाद् जलाश्रयात्। अन्वागच्छत्स्वजनं च विनिवार्य ततो व्रजेत् RatnaCūKa. 104.

अन्वागत (anv-āgata) *adj.* [*f.* -ā] **1Ai** who is pursued **ii** who has arrived or come up **Bi** who is followed or accompanied **ii** who has followed or accompanied (used as noun) (one) who has accompanied **C** which has closely followed, i.e. conforming to (rules) **2** attached **3A** which is inherited **B** who is continued or connected **C** who has come (immediately) after **1Ai** who is pursued तस्यान्वागतस्य। सृव्याद्भनुरजायत TaiĀ. v.1.2 (590.10); **1Aii** who has arrived or come up दस्यवः ... । अनुसार्यमाणा बहुभी रक्षिभिर्भरतर्षभ। ... भयाल्लीनास्तत्रैवान्वागते बले MahāBhā. i.101.5; **1Bi** who is followed or accompanied अश्रौषं हृतराज्यं युधिष्ठिरं पराजितं सौबलेनाक्षवत्याम्। अन्वागतं भ्रातृभिरप्रमेयैः MahāBhā. i.1.105; **1Bii** who has followed or accompanied अन्वागतं वृष्णिवरं निशम्य मध्ये रिपूणां परिवर्तमानम्। कुरुपुंगवाः ... । नाशक्नुवन्वारयितुं MahāBhā. vi.59.27; vii.115.20; यावन्न दीप्यते वह्निस्तावदन्वागतां स ताम्। बुद्ध्वा कुमुदिकां राजा समुत्तस्थौ KathāSaSāg. x.2.32; एतत्सोऽन्वागतो राजा सर्वं श्रुत्वा बहिः स्थितः KathāSaSāg. xii.11.64; x.8.21; अन्वागतादरनिवर्तितपन्नगेन्द्रः पर्युत्सुकः स्वनगरीं स नृपः (नवसाहसाङ्कः) प्रतस्थे NavaSāC. 18.55; तत्र शय्यातरो दूरं गतस्तृणगवेषणे अन्वागतो वदन् दीनः PrabhāC. 7.5; (**used as noun**) (one) who has accompained कयाचिदन्वागतयाशु हासतो निरुद्धहक्कोऽपि ... मूकत्वमुदर्कमाददे VasaViKā. 7.9; **1C** which has closely followed, i.e. conforming to (rules), cf. **अन्वागतनाट्यवेद**; **2** attached स यत्तत्र किंचित्पश्यत्यनन्वागतस्तेन भवत्यसङ्गो ह्ययं पुरुषः BṛĀraU. iv.3.16; **3A** which is inherited श्रीमत्कोङ्गणिवर्म्मधर्ममहाधिराजः तस्य पुत्रः पितुरन्वागतगुणयुक्तो विद्याविनयविहितवृत्तिः EI.xii.50.4; xiv.335.4; iii.176.7; **3B** who is continued or connected (अनन्वागतं पुण्येन) न अन्वागतमनन्वागतम् असंबद्धमित्येतत् BṛĀraUBh. (Śaṅ.) 574.9 (*on* iv.3.22); **3C** who has come immediately after अन्वागतः स काकोऽत्र लघुपाती विलोक्य तत् ... उवाच मूषकम् KathāSaSāg.x.5.72.

अन्वागतत्व (anvāgata-tva) *n.* the state of being what is continued with or connected न ... लोके - स्वप्नकृतकर्मणा अन्वागतत्वप्रसिद्धिः BṛĀraUBh. (Śaṅ.) 557.3 (*on* iv.3.15)

अन्वागतनर (anvāgata-nara) *m.* person or man who has accompanied श्री कुमारपालः। ... ततः क्षेत्रे ... अन्वागतनरैः कुन्ताग्रेण। (गोपितः) PurāPraSaṁ. 123.6.

अन्वागतनाट्यवेद (anvāgata-nāṭyaveda) *adj.* which has closely followed, i.e. which is conforming to the rules of dramaturgy कस्याश्चिदन्वागतनाट्यवेदं लीलागतं लास्यमभूदपूर्वम् Yādavā. 13.45. (comm. अनुसृतभरतशास्त्रम्)

अन्वागतबल (anvāgata-bala) *adj.* (used as noun) (one) whose army has come back, i.e. who has consolidated himself क्रोशमात्रमतिक्रम्य बलमन्वानयामहे। अन्वागतबलाः पार्थं पुनरेवाभियास्यथ MahāBhā. iv. App. I.52 (49)

अन्वागतललितलोचन (anvāgata-lalitalocana) *adj.* who was accompanied by Lalitalocanā स ययौ सह तैर्मन्त्रिभिरन्वागतललितलोचनः स्वपुरीम् KathāSaSāg. xiii.1.219.

अन्वागत्य (anvāgat-ya) *ger.* having followed तं मृत्युं सर्वतोमुखं भूतम् अन्वागत्योपेक्षमाणा एवासत, अनभिधृष्णुवतीः JaimiBr. 3.344. (VIŚVA.)

अन्वागन्तुम् (anv-āgantum) *inf.* to follow तेनावस्थातुमिच्छन्ति तं गत्वा राजम् (v.l. तमन्वागन्तुम्) ईश्वरम् MahāBhā. vii. App.I.8(506)

अन्वागन्तृ (anv-āgantṛ) *adj.* [P. viii.1.29; *but* PW. verbal form of First Future of **अन्वागम्**] follower अन्वागन्ता यजमानः स्वस्ति AV.vi.123.1-2; अन्वागन्ता यज्ञपतिर्वो अत्र TaiS. V.vii.7.1 (*but* Sāy. पृष्ठे आगमिष्यति); VājaS.18.59 (*but* Uvaṭa कर्मसमाप्त्यनुपदमेव आगन्ता; and Mahī. प्रत्यागमिष्यति लुट्); ŚatBr. IX.v.1.46; MānŚS. 93.13.

अन्वागम् (anv-āgam-) I.P. **1A** to go after, to follow **1B** to overtake **1C** to pursue **1D** to follow, i.e. to conform to (rules) **2Ai** to come near **2Aii** to accompany **2B** to come (immediately) after **C** to inherit **3** to become known

1A to go after, to follow ते देवा अब्रुवन् यान् पशूनुपजीविष्म त इमेऽन्वाग्मन् TaiS. VII. iii.5.1; उर्वशी वै पुरुरवस्यासीत् ... सः ... तामन्वागच्छत् KāṭhS. 8.10 (i.93.16); (अग्निम्) तमश्विनावन्वागच्छताम् AitBr. 17.3 (455); (रक्षसः) तान्ह स्मान्वेवागच्छन्ति AitBr. 21.1 (545); अथैनत्क्षत्र-मन्वागच्छत् AitBr. 34.2 (862); (ता उ हैता देवता ऊचुः।) या इमा अग्नीषोमावन्वाजग्मुरग्नीषोमौ युवं वै नो भूयिष्ठभाजौ स्थः ŚatBr. I.vi.3.18; ŚatBr.(K.)II.iv.1.12; यत्रेन्द्राग्नीऽउज्जिगीवांसौ तस्थतुस्तद्विश्वे देवा अन्वाजग्मुः ŚatBr.II.iv.3.5; ŚatBr.(K.) I.iii.2.6; प्रयाजैर्वै देवाः। स्वर्गं लोकमायंस्तानसुरा अन्वाजिगांसन् ŚatBr. XI.ii.7.26; सा हैनान्त्सह सोमेनाजगाम तामु ह गन्धर्वा अन्वाजग्मुः ŚatBr. (K.) IV.ii.4.3; IV.vi.2.7; अस्मिन् वा अयं लोके पुण्यं जीवित्वेष्टापूर्तेन तपसा सुकृतेनास्मान् अन्वागमिष्यति JaimiBr.1.97; स वै तथा कुर्विति होवाच यथा नावेतेनान्वागच्छान् JaimiBr.1.126; त्रिवृता वै स्तुवत इति मृत्युः पञ्चदश-मभिपर्येत्यातिष्ठद् इदमत एष्यन्तीति। तं पञ्चदशेऽन्वागच्छन् JaimiBr. 2.330; ते देवाः ... होचुरुपतज्जानीत यथा नो मनुष्या नान्वागच्छानिति JaimiBr. 2.423; एतान् स नान्वागच्छेत् JaimiBr. 3.372; (अग्नीषोमौ) तौ तमेवात्स्यतो रूपेणान्वागच्छेताम् ...) VādhūŚS. iv.65.2; दीदिवांसं त्वा वयमन्वामेमहि MānŚS. 94.1; राजानस्तमन्वाजग्मुरुत्सुकाः MahāBhā. vi.41.10; तव शस्त्रजिताँल्लोकान् ...। क्षिप्रमन्वागमिष्यामि MahāBhā. xi.20.21; **1B** to overtake याज्ञवल्क्यो रथमास्थायानुप्रधावयां चकार तं हान्वाजगाम ŚatBr. XI. vi.22.5; **1C** to pursue सा ह गाधेनातिससार। ताहान्वाजगाम रसायामन्तर् वलेनापिहिताः JaimiBr. 2.441; तस्यां हास्य ... पुत्रौ जज्ञाते। सा ह क्रुद्धा ज्ञातीन् आययौ। तां हान्वाजगाम JaimiBr. 3.72; मृत्युर्यदग्निः, स प्रजापतिमत्स्यतो रूपेणा-(न्वागच्छत् तम)भिपलायत VādhūŚS iii.19.3; नैनमन्वागमिष्यामि कदाचिद्धि शपेत्स माम् MahāBhā. i.44.7; **1D** to follow, i.e. to conform to rules, cf. **अन्वागत 1C**; **2Ai** to come near नक्षत्राणि सः (सोमः) ... अनुपेयमानानि ... अन्वागच्छत् KāṭhS. 11.3 (i.147.3); ते प्रायणीयमतन्वत तं प्रायणीयेन नेदीयोऽन्वागच्छंस्ते कर्मभिः ... तच्छंय्वन्तमकुर्वन् AitBr. 15.1 (415); **2Aii** to accompany सह वै देवाश्च मनुष्याश्चौदनपचन आसन् ... देवाः ... तांस्तस्मिन्नन्वागच्छन् KāṭhS. 8.7 (i.90.15); KapiKaS. 7.4 (75.9); सौमम् ... तमग्निरन्वागच्छत् KāṭhS. 10.2 (i.126.6); **2B** to come (immediately) after तमेते गन्धर्वाः सोमरक्षा अन्वाजग्मुः ŚatBr. III. vi.2.17; तदिष्टाः प्रयाजा आसुः। अपर्यग्निकृतमथासुरा अन्वाजग्मुः ŚatBr. XII. ix.3.9; **2C** to inherit, cf. **अन्वागत 2B**; **3** (Refl.) to become known आत्मा ... हृदयमेव पुण्डरीकाकाशम् अन्ववक्रामति अन्वागच्छति हृदयेऽभिव्यक्त-विज्ञानो भवतीत्यर्थः BṛĀraUBh. (Śaṅ.) 602.16 (*on* iv.4.2)

अन्वागम (anv-āgama) *m.* act of coming after ते देवाः ... स्वर्गं लोकं गत्वान्वागमान्मनुष्याणां अबिभयुः JaimiBr. 2.423; ते मनुष्याणामन्वागमाद्बिभ्य-तस्त्रयं वेदमपीलयन् JaimiUBr. iii.19.2.

अन्वागा (anv-āgā-) II.P. [*gā* is substituted for *i-*,P.ii.4.45] **1A** to follow after षष्टिः सहस्रमनु गव्यमागात् ṚV.i.126.3; गायत्रं वत्समनु तास्त आगुः TaiBr. II.v.2.2; **1B** to continue अन्धः श्लोण इव हीयतां मा नोऽन्वागादघम् GopBr. i.2.7 (39.12); **2A** to come along ऋतस्य पन्थामनु तिस्र आगुस्त्रयो घर्मा अनु रेत आगुः AV.viii.9.13; AV. (P.) xvi.19.3; TaiS. IV.iii.11.1; MaiS. ii.13.10 (ii.160.5); KāṭhS. 39.10 (iv.126.5); पृथिव्यास्तमन्वागात् AV. (P.) xix.52.3; **2B** to come in the walk to meet ब्रह्म सरूपमनु मेदमागात् TaiĀ. iii.15.1 (352.2)

अन्वाचक्ष् (anv-ācakṣ-) II.Ā. **1Ai** to name after **ii** to mention **B** to refer to, to express **C** to state, to declare **D** to say accordingly, to agree **2A** to teach **B** to explain, to analyse **3** to expect, to wait **1Ai** to name after उतैनमेके वसिष्ठयज्ञ इत्याचक्षतऽएष वै वसिष्ठ एतमेव तदन्वाचक्षते ŚatBr. II.iv.4.2; ŚatBr. (K.) I.iii.4.1; **1Aii** to mention त्रीन्परान्पितॄनन्वाचष्टे ĀpaŚS. viii.16.7; आर्षेयमन्वाचष्टे ĀpaŚS. xxiv.5.4; भूतमर्थमन्वाचक्षते रुदितवान्रुद्रः ŚābaBh. 105.7 (*on* i.2.1); **1B** to refer to, to express राजन्यशब्दस्य राजशब्दप्रकृति-त्वमेवान्वाचक्षते TantrVā. 590.8 (*on* ii.3.3); अर्थवादशब्दाश्चेतरनैरपेक्ष्येणैव भूतार्थ-मन्वाचक्षते NyāyMāVi. 22.23 (*on* i.2.1); **1C** to state, to declare यथाशास्त्र-मुत्क्रान्तिक्रमं अन्वाचष्टे BrahmSūBh. (Śaṅ.) 799.3 (*on* iv.2.1); **1D** to say accordingly, to agree 'कथमसतः सज्जायेत' इति श्रुत्यन्तरमसतः सज्जन्मासंभव-मन्वाचष्टे न्यायतः TaiUBh. 256.18 (*on* 2.6); **2A** to teach तेभ्य एवं विप्रतिपन्न-बुद्धिभ्योऽध्येतृभ्य आचार्य इदं शास्त्रमन्वाचष्टे MahāBh.i.5.10 (*on* i.1.o); अन्वाचक्षीत शास्त्रं चेच्छब्दानसदपोद्धृतान्। एतेनैवाप्रमाणत्वमस्य TantrVā. 220.11 (*on* i.3.18); **2B** to explain, to analyse किं पुनस्तदिति सुहृद्भूत्वान्वाचष्टे ManuBh. i.190.5 (*on* 2.224); **3** to expect, to wait गोदोहमात्रं कालमन्वा-चक्षतेऽतिथिम् ... अन्वाचक्षते प्रतीक्षते ViraMi. (Āhnika.) 404.25.

अन्वाचक्षाण (anv-ācakṣāṇa) *adj.* **A** naming after संनीयेडाँ स्रक्तिषु पिण्डान्निदधात्यूर्ध्वं प्रपितामहात्त्रीनन्वाचक्षाणोऽमुतोऽर्वाचः MānŚS. 48.16; **B** stating, declaring, propounding सोऽयमर्थस्यानुपूर्वीमन्वाचक्षाणो नाभ्याख्येयः NyāyVār. 563.16 (*on* v.2.11); **C** analysing, deriving यद्यवयवव्युत्पत्त्या ... महेन्द्रशब्द-मन्वाचक्षाणैस्तद्धितानुगमः क्रियेत तत इन्द्र एव गुणमात्रविशिष्टोऽस्य ग्रहस्य देवतेति गम्येत TantrVā. 396.8 (*on* ii.1.16)

अन्वाचम् (anv-ācam-) I.P. **i** to sip after अथापोऽन्वाचामति शान्तिरसीति शान्तिर्वै भेषजमापः KauṣīBr.6.14 (27.16); **ii** to sip again or second time आचम्या-न्वाचामेत् ĀśvaŚS. I. i.13.1; आचमनीयेन अन्वाचामति ĀśvaGS. i.24.21 [to follow in rinsing the mouth, MW.]

अन्वाचय (anv-ācaya) *m.* **1** collection, aggregation कार्ये युगपदन्वाचय-यौगपद्यम् Vār. 16 *on* P.i.1.44; कार्येषु शब्देषु युगपदन्वाचयेन च यदुच्यते तस्य युगपद्वचनीयता प्राप्नोति MahāBh.i.104.21 (*on* i.1.44); अन्वाचयः समुच्चयोऽभिमतः Pradī. i.378A.26(*on* i.1.44); **2Ai** act of connecting the secondary element or action along with the primary one, one of the four meanings of the particle *ca* कः पुनश्चेन कृतोऽर्थः। समुच्चयोऽन्वाचयइतरेतरयोगः समाहार इति MahāBh. i.434.9 (*on* P.ii.2.29); (अनित्यत्वात्तु नैवं स्यात्) तु शब्दोऽन्वाचये ŚābaBh. 629.11 (*on* ii.4.5); 1499.7 (*on* vi.7.20); इतरेतरयोगे समाहारे चैकार्थीभावः संभवति न समुच्चये नाप्यन्वाचयः CāndraVyā.ii.2.48 (206.21); चकारः समुच्चयान्वा-चयेतरेतरयोगसमाहारेषु वर्तते ṬupṬ. 90.20 (*on* vi. 1.22); अन्वाचयोऽपि यत्रैकस्य प्राधान्यम्। इतरदप्रधानम् Nyās. i.395.6 (*on* ii.2.29); i.459.10 (*on* ii.4.33); (गीतानां छन्दकानां च भूयो वक्ष्याम्यहं विधिम्) चकारः सर्वशेषतां द्योतयति अन्वाचयं च AbhinBhā. i.192.21 (*on* 4.292); अन्वाचय इहान्यो यः सोऽपि नान्यः समुच्चयात् SaraKaṇṭhā. 485.2 (comm. अन्वाचयो यत्रैकं प्रधानमन्यदप्रधानमन्वीयते सः); बटो भिक्षामट, गां चानयेत्यन्वाचयोऽपि तिङन्तेषु दृश्यते ŚṛṅgāPra. 109.14; अन्वाचयसमाहारेतरेतरसमुच्चयविनियोगतुल्ययोगितावधारणहेतुषु GaṇRa.1.4(4); Prasā. i.305.3; हुल हिंसासंवरणयोश्च। चकारोऽन्वाचये DhātuPra.1.847 (61.11); चशब्दोऽवान्तरशङ्कापरिहारहेतुद्वयसमुच्चयार्थः अन्वाचये वा ŚrutaPra. i.296.11 (*on* i.2.6); यदानेकस्य प्राधान्यात्तदनुरोधेन त्वितरदन्वाचीयते तदान्वाचयः यथा – भिक्षामट गां चानय PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. ii.2.29 (139.5); Prasā. i.622.16 ; VaiyāBhū. 152.3 (*on* 30); समुच्चये अन्वाचये च तयोः साहित्यानवगमात्र द्विवचनबहुवचने TattvCin. iv (2).799.2; चत्वारश्चार्थाः। समुच्चयान्वाचयेतरेतर-योगसमाहाराः Subodhi. 77.19 (*on* 2.145); PrakriKau. i.622.4; BhāṭṭDī. ii.226.5 (*on* vi.1.5); SiddhāKau. 202A.9 (*on* ii.2.29); BhāṭṭCin. i.114.27 (*on* i.1.4); VaiyāBhū. 151.27 (*on* 30); क्यङ् स्यात् सान्ते सलोपश्च ... चकारोऽत्रान्वाचये न समुच्चये Prasā. ii.375.14; कृतकत्वेनाभेदकत्वाभिधानमन्वाचय एवेति चशब्देन सूचितम् MīmāKau. ii.119.15 (*on* ii.4.12); अहरहरिति समुच्चये प्रत्येकं गवादेः क्रियान्वयेन विशिष्टशक्त्यस्वीकारेणासामर्थ्यान्न सः। एवमन्वाचयेऽपि द्रष्टव्यम् VaiyāBhū. 151.25 (30); पुंवद्भावश्चेति चोऽन्वाचये इति भावः LaŚabdeŚe. ii.74.12; अन्वाचये आनुषङ्गिकत्वं व्याप्यत्वं च समभिव्याहृतक्रियागतं चार्थः LaŚabdeŚe. ii.126.7 [अन्वाचयसमाहारेतरेतरसमुच्चये AmaK.2817; AgniP.360.2; Vaija. 284.4; AnekāSaṁ. 7.8; ViśvaPra.186.9; AnekāK. 977; NānārthSaṁ. 37.16; MediK. 195.13; NānārthaMa. 348; ŚabdaRa.(Vā.) 4512; ViśvaLoK. 407.12; KośaKaTa. 2.3136]; **2B** rule or matter of secondary importance (which is dependant on the primary one) अन्वाचये काष्ठमानय शाकमप्याहर्तव्यमिति। तत्र काष्ठान्यरण्यगमनप्रयोजकानि। इतरदप्रयोजकम् ṬupṬ. 95.9 (*on* vi. 1.22); इतरेतराश्रयापत्तेः। अन्वाचये निश्चिते स्वर्गकल्पना, तस्यां च सत्यामन्वाचयः TantrRa.182.5 (*on* iv.3.22); स्याच्चेदन्वाचयस्तस्य भवेदन्योऽन्यसंश्रयः ŚāstrDī. 384.20 (*on* iv.3.9); इदं सूत्रं सर्ववेष्टनस्मृतेरप्रामाण्येऽन्वाचयत्वेन वस्त्रमहत्त्वविषय-लोभरूपहेतुपरतया व्याख्यायान्वाचयेनातीव प्रयोजनमिति मत्वा ... भाष्ये व्याख्यातम् MayūMāli.25.1 (*on* i.3.3); **2C** secondary importance, i.e. casual or contextual nature गौणान् बाधकानप्याह ... अभ्युच्चयेन अन्वाचयेन, प्रसङ्गेनेति यावत्, बाधकाः Bhāsk. i.223.4 (*on* i.5.6)

अन्वाचय (anv-ācaya) *adj.* having secondary importance, i.e. having casual or contextual nature धर्मविचारापेक्षायाम् ... श्रुतिलिङ्गादिनिरूपणमन्वाचय-युक्तित्वेनैवोपन्यस्तम् SivārkaMaDī. i.81.32 (*on* i.1.1); (अभ्युच्चययुक्तिमपि आह) अभ्युच्चययुक्तिमन्वाचययुक्तिम् अप्रधानयुक्तिमिति यावत् स्वतन्त्रताखण्डनप्रसङ्गद्वारेण युक्तित्वात् Bhāsk. i.269.13 (*on* i.5.15)

अन्वाचयकृत (anvācaya-kṛta) *adj.* caused by the connection of the secondary action with the primary one अस्यैव चाङ्गुलीभ्याम् ... भ्रमरादिकान् कुर्यात् चकारेणान्वाचयकृतमङ्गुल्यन्तरस्य अधोमुखादिरूपत्वमनुजानाति AbhinBhā. ii.33.13 (*on* 9.31)

अन्वाचयत्व (anvācaya-tva) *n.* **A** the state of having secondary importance कृषिवाणिज्यकुसीदादीनि त्वधिकृतस्यैवार्जितवतः प्रतिग्रहादीनामन्वाचयत्वेनैव व्याख्यातानि BālaKrī. ii.123.5 (*on* 3.251 (? 257)); ब्रह्मवर्चसादिवदन्वाचयत्वासंभवात् फलश्रवणमर्थवादः MayūMāli.384.11 (*on* iv.3.9); **B** the state of laying down a rule or matter of secondary importance (than that of the primary one) सूत्रेऽन्वाचयवाचिचशब्दोपादानात् यागाष्टकप्राधान्यपक्षे नायं दोष इत्यव्यापकत्वादन्वाचयत्वं सूचितम् MīmāKau. iii (2).173.2 (*on* ii.2.4); इदं सूत्रं सर्ववेष्टनस्मृतेरप्रामाण्येऽन्वाचयत्वेन ... व्याख्यायान्वाचयेनातीव प्रयोजनमिति ... भाष्ये व्याख्यातम् MayūMāli. 25.1 (*on* i.3.3)

अन्वाचयत्वनिश्चय (anvācayatva-niścaya) *m.* ascertainment of secondary importance अन्वाचयत्वनिश्चये हि ... काष्ठाहरणार्थं प्रवृत्तौ दैवाच्छाकलाभे तदाहरणमिति शाकाहरणं न नियतम् MayūMāli. 384.14 (*on* iv.3.9)

अन्वाचयपर (anvācaya-para) *adj.* meant to convey the connection of secondary action with the primary one 'विनाशाय च दुष्कृता'मिति चशब्दोऽन्वाचयपर इति भावः ŚrutaPra. iB. 247.19 (*on* i.1.21)

अन्वाचयफल (anvācaya-phala) *n.* fruit of secondary importance अन्वाचयफलमाह MayūMāli. i.48.13 (*on* i.3.10)

अन्वाचयमात्र (anvācaya-mātra) *n.* **i** mere connection of a secondary action with the primary one प्रैषानुवचनोद्देशेन मैत्रावरुणोपादानम् ... श्रूयमाणश्च चशब्दः समुच्चयान्वाचयमात्रं प्रतिपादयति TantrVā. 1155.14 (*on* iii.7.43); **ii** mere secondary importance 'अपि वा कारणाग्रहणे' इत्यादि वक्ष्यमाणाधिकरणे तु शिष्टपरिग्रह एव मुख्यहेतुः। दृष्टमूलसंभवस्त्वन्वाचयमात्रम् GuruCandr. i.298.4; शूद्रस्य धर्मज्ञानेऽपि ... त्याग इति युक्तिरप्युक्ता। सा ... वणिगादिष्वप्यतिप्रसक्तेत्यन्वाचयमात्रम् VīraMi. (Vyavahāra.) 25.27; 67.9.

अन्वाचयलक्षण (anvācaya-lakṣaṇa) *n.* characteristic of secondary importance न चेहान्वाचयलक्षणम् उभयोस्तुल्यत्वादुपपद्यत इति समुच्चयः स्यात् TantrVā. 1155.16 (*on* iii.7.43)

अन्वाचयवचन (anvācaya-vacana) *n.* statement of secondary importance न वाकारस्यान्वाचयवचनाद्यथा क्युङि सलोपः Vār. 4 *on* vii.3.118-119; न वार्थ औत्त्वे योगविभागेन। ... अकारस्यान्वाचयवचनात् MahāBh. iii.342.23 (*on* vii.3.119)

अन्वाचयवाचिन् (anvācaya-vācin) *adj.* expressive of secondary importance सूत्रेऽन्वाचयवाचिचशब्दोपादानात् यागाष्टकप्राधान्यपक्षे नायं दोषः MīmāKau. iii (2). 173.1 (*on* ii.2.4)

अन्वाचयविषयत्व (anvācayaviṣaya-tva) *n.* the state of referring to the connection of secondary action with the primary one (क्रिययोर्मध्ये) यत्रैका मुख्याऽपरा गौणी तत्रान्वाचयविषयत्वम् BālamBha. ii.259.11 (*on* 2.145)

अन्वाचयशिष्ट (anvācaya-śiṣṭa) *adj.* [*f.* –ā] **A** enjoined as the element of secondary importance (which is dependant on the primary one) प्रधानशिष्टः क्यङ्। अन्वाचयशिष्टः सलोपो यत्र च सकारं पश्यसीति MahāBh. ii.20.22 (*on* iii.1.11); iii.343.1 (*on* vii.3.119); अन्वाचयशिष्टः सलोपस्तदभावेऽपि क्यङ् भवत्येव KāśiVṛ. *on* P.iii.1.11; घेरिति येषामेकमेवेदं सूत्रं ते ... वर्णयन्ति। अन्वाचयशिष्टं घेरकारमिति KāśiVṛ. *on* P.vii.3.119; कित्त्वं हि प्रधानभूतम्। इत्त्वमन्वाचयशिष्टम् Nyās. i.159.25 (*on* i.2.18); अन्वाचयशिष्टोऽयमादेशोऽर्थस्यान्तरतम्यात् KātanVṛ.176.16 (*on* iii.2.23); (कुषिरजोः प्राचां श्यन् परस्मैपदं च) तत्र श्यन् प्राप्नोति परस्मैपदं च अन्वाचयशिष्टं मन्यते Pradī. iii. 126A.17 (*on* iii.1.90); समुदायस्य भसंज्ञा प्रधानशिष्टा, अवयवस्य तु अन्वाचयशिष्टा PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P.i.1.63 (229.9); प्रधानशिष्टमौत्वमन्वाचयशिष्टमत्वमिति वर्णयन्ति PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P.vii.3.119 (124.9); **B** propounded as a rule or matter of secondary importance (than that of the primary one) प्रधानान्वाचयशिष्टयोः प्रधानशिष्टे संप्रत्ययः VyāḍiPari. 67; KātanPari. 38; **C** laid down secondarily अन्वाचयशिष्टं तु तादात्म्यदार्ढ्यं भवन्नोपेक्षामहे Bhām. 644.11 (*on* iii.3.37); स्वार्थसंयमादन्वाचयशिष्टं श्रावणाद्युक्तम् TattvVai. 162.21 (*on* 3.41); पितृमरणमेव मुख्यं निमित्तम्। अन्वाचयशिष्टं मातृमरणम् BālamBha. ii.140.4 (*on* 2.117); धनहरत्वं तु आनुषङ्गिकमन्वाचयशिष्टं न तु मुख्यम् BālamBha. ii.174.8 (*on* 2.132)

अन्वाचयशिष्टत्व (anvācayaśiṣṭa-tva) *n.* the state of being enjoined as the element of secondary importance (which is dependant on the primary one) सलोपस्यान्वाचयशिष्टत्वेन वाक्यभेदे सत्ययमपि गुणो भवति PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P.iii.1.11(362.7); तस्मिंश्चेति अनेनोपपदसंज्ञासंनियोगशिष्टत्वं प्रत्ययविधेर्बोधयति। अन्यथान्वाचयशिष्टत्वं संभाव्येत LaŚabdeŚe. ii.60.13.

अन्वाचयसहपठित (anvācaya-sahapaṭhita) *adj.* read along with the act of connecting the secondary element with the primary one अन्वाचयसहपठितात् समुच्चयाद्विकल्पप्रतिसंबन्धिसमुच्चयोऽर्थान्तरम्। एकस्मिन्नेव कार्ये मिथो निरपेक्षसाधकानामन्वयोऽन्वाचयसहपठितः ŚrutaPra. iA.63.29 (*on* i.1.1)

अन्वाचयसिद्धत्व (anvācayasiddha-tva) *n.* the state of being established by connecting the secondary element or action with the primary one न तु सूत्रस्य तादर्थ्यमभिप्रेत्येति सूचयितुं जीवपरत्वशङ्कानिराकरणस्यान्वाचयसिद्धत्वं चकारेण प्रदर्शितम् ŚivārkaMaDī. i.197.25 (*on* i.1.7)

अन्वाचयहेतु (anvācaya-hetu) *m.* reason, i.e. argument of secondary importance अपरितोषस्तावत् प्रथमेनैव श्रुतिविरुद्धत्वहेतुना बलवता सिद्धे बाधे नान्वाचयहेतुरतीव प्रयोजनवान् TantrVā. 104.19 (*on* i.3.4)

अन्वाचयहेतुत्व (anvācayahetu-tva) *n.* the state of being the reason, i.e. the argument of secondary importance श्रुतिविरोधस्यैव वेष्टनादिस्मृत्यप्रामाण्ये मुख्यं हेतुत्वम्, लोभादिहेतुदर्शनस्य तु अन्वाचयहेतुत्वादपरितोषः MīmāKau. i.20.6 (*on* i.3.4); [Inst.] by way of being the reason, i.e. the argument of secondary importance यस्तु त्रैवर्णिकप्रणीतत्वाख्यो हेतुः स पूर्वाधिकरण एवान्वाचयहेतुत्वेनोक्तः MīmāKau. i.28.12 (*on* i.3.4)

अन्वाचयहेतुमात्र (anvācayahetu-mātra) *n.* mere reason or argument of secondary importance अन्वाचयहेतुमात्रं तु दृष्टमूलासंभव इति न विरोधः MīmāKau. i.25.25 (*on* i.3.4)

अन्वाचयादि (anvācayādi) *adj.* connecting the secondary element or action with the primary one etc. अथ अन्योऽन्यार्थे समाहारे च स्यादन्वाचयादिषु AnekāSa. 790.

अन्वाचयार्थ (anvācayārtha) *adj.* signifying the connection of a secondary element or action with the primary one प्राजापत्येषु च समुच्चयः स्यात्। चशब्दोऽन्वाचयार्थः ŚābaBh. 1916.15 (*on* x.4.6); अन्वाचयार्थेन चकारेण प्रत्येकं निरपेक्षमार्गान्वयोपपत्तेः VivaPraSaṁ. 211.15.

अन्वाचयीकृत (anvācayī-kṛta) *adj.* which is made to be of secondary importance य भगवान् ... अन्वाचयीकृतकुसृतिसर्गावतरणैर्भूरिभिः गारासरिभिरपरेण चानूचानेन श्रमणसंघेनोपास्यमानपादमूलः YaśasCam. i.92.5.

अन्वाचरत् (anv-ācarat) *adj.* practising अन्वाचरन्नुपदिशन्नपि मोक्षधर्मं त्वं भ्रातृमान् बदरिकाश्रममध्यवात्सीः Nāray. iv.16.4.

अन्वाचि (anv-āci-) v.U. **A** to connect or include the secondary element or action with the primary one व्यवसायात्मकपदं संशयज्ञानप्रत्यक्षतापकरणमन्वाचिनोति TātpaṬ.(Vā.) 133.7 (*on* i.1.4); **B** to state or mention secondarily सत्येवास्मिन् प्रयोजने प्रयोजनान्तरमन्वाचिनोति TātpaṬ.(Vā.) 210.18 (*on* i.1.10); पक्षान्तरमन्वाचिनोति। सदेति NyāySu.(Ja.) 347B.10 (*on* ii.2.6); (pass.) to be stated or mentioned secondarily एधानाहर्तुमरण्यं गच्छ शाकमप्यानेष्यसीति शाकानयनमन्वाचीयते TātpaṬ. (Vā) 133.8 (*on* i.1.4); **C** (pass.) to be connected or included secondarily यद्यपि न सर्वः संशयः इन्द्रियार्थसन्निकर्षजस्तथापि साक्षात्कारवानवश्यं तज्जन्यः, तस्माद्युदासोऽन्वाचीयते NyāyVārPari. 632.4; यदा त्वेकस्य प्राधान्यात् तदनुरोधेनेतरदन्वाचीयते तदान्वाचयः Prasā. i.622.16; धर्मिण्यकर्मकं क्रियान्तरमन्वाचीयते ... सोऽयम् ... अन्वाचयः समुच्चयाद्भिन्नो भवति SaraKaṇṭhā. 491.13.

अन्वाचित (anv-ācita) *adj.* **A** of secondary importance, inferior अन्वादिष्टः पुरुषोऽनुपुरुषः। अन्वादिष्टोऽन्वाचितः कथितानुकथितो वा KāśiVṛ. *on* vi.2.190; **B** stated or mentioned secondarily निर्विकल्पकेऽपि शब्दसंभेदनिराकरणरूपमन्वाचितम् TātpaṬ. (Vā.) 149.2 (*on* i.1.4) [secondary, inferior, APTE]

अन्वाचितत्व (anvācita-tva) *n.* the state of being mentioned secondarily अघि वघि मघि गत्याक्षेपे। ... मघि कैतवे च। पूर्वमस्य पाठः कैतवार्थस्यान्वाचितत्वद्योतनाय DhātuPra. 1.109 (17.2)

अन्वाचितदक्षिणजानु (anvācita-dakṣiṇajānu) *adj.* who has connected, i.e. bent one's right knee (so as to touch the ground) यज्ञोपवीती प्राङ्मुखः अन्वाचितदक्षिणजानुः ... उदकैः ... ऋषींश्च तर्पयित्वा ... प्रजापतितीर्थेन ... उदकैः सनकादीन् ... तर्पयेत् CaturCin. iii (1).934.20.

अन्वाचितसव्यजानु (anvācita-savyajānu) *adj.* who has connected, i.e. bent one's left knee (so as to touch the ground) वैश्वदेदीकब्राह्मणानाम् ... दक्षिणामुखः प्राचीनावीत्यन्वाचितसव्यजानुः पित्र्यब्राह्मणानां पाद्यादिदानमारभेत CaturCin. iii(1).1188.5; दक्षिणामुखोऽन्वाचितसव्यजानुः (कर्ता) समुपविश्य ... तथैव तदधिष्ठानभूते द्वितीयादावावाहयेत् CaturCin. iii (1).1266.4; दक्षिणामुखोऽन्वाचितसव्यजानुः ... पिण्डान् ... दक्षिणापवर्गं ददाति BālamBha. i.563.8 (*on* 1.249)

अन्वाचीयमान (anvācīya-māna) *adj.* **A** being connected secondarily तदस्य सविकल्पकप्रत्यक्षावरोधार्थस्यान्वाचीयमानो व्यवच्छेदः TātpaṬ. (Vā.) 144.3 (*on* i.1.3); इन्द्रियार्थसन्निकर्षमन्तरेणापि संशयोत्पत्तिदर्शनात् अतत्कारणतया प्रसङ्ग एव अस्य नास्ति, कुतोऽन्वाचीयमानोऽपि व्युदास इति पूर्वः पक्षः NyāyVārPari. 632.1; भावनायाः 'स्वर्ग'स्तावत् सर्वत्र 'फलं' पदान्तरोपात्तास्तु ब्रह्मवर्चसादयोऽन्वाचीयमानाः काष्ठाहरण इव शाखाहरणमुपाधीक्रियेरन् TantrRa. 181.13; **B** connecting the secondary element with the primary one प्रत्ययविधानं त्वन्वाचीयमानं विज्ञायतेति भावः Pradī. iv.277B. 25 (*on* v.1.76)

अन्वाचीयमानता (anvācīyamāna-tā) *f.* the state of connecting secondarily अन्वाचयोऽपि यत्रैकस्य प्राधान्यम्। इतरदप्रधानम्। तदनुरोधेनान्वाचीयमानता Nyās. i.395.7 (*on* ii.2.29)

अन्वाचीयमाननिवृत्ति (anvācīyamāna-nivṛtti) *f.* cessation of what is being connected secondarily नान्वाचीयमाननिवृत्तौ प्रधानस्य SaraKaṇṭhā. (Gr.) i.2.97.

अन्वाच्य (anvāc-ya) *ger.* having connected, i.e. bent (one's knee so as to touch the ground) दैवे दक्षिणं जान्वन्वाच्येत्युक्तेः पित्र्ये वामं जान्वन्वाच्येति बोध्यम् BālamBha. i.509.19 (*on* 1.229)

अन्वाजे (anvāje) *ind.* (also *adv.*) [derived from the root *anv-āji-*; used only in connection with *kṛ-*] the word or expression *anvāje* (*lit.* supporting or assisting the weak) उपाजेऽन्वाजे P.i.4.73; JaineVyā. i.2.142 (Vṛ. अन्वाजे ईबन्तप्रतिरूपकावेतौ कृञि वा तिसंज्ञौ भवतः); CāndraVyā.ii.2.35 (Vṛ. उपाजेऽन्वाजे इत्येतौ शब्दौ कृञा सुबन्तेन सहैकार्थौ वा भवतः. ... अन्वाजेकृत्य, अन्वाजेकृत्वा); SiddhaHe. iii.1.12; उपाजेऽन्वाजेशब्दौ विभक्तिप्रतिरूपकौ निपातौ दुर्बलस्य सामर्थ्याधाने वर्तेते तौ कृञि विभाषा गतिसंज्ञो भवतः KāśiVṛ. *on* i.4.73; उपाजेऽन्वाजे। साक्षात्प्रभृतीनि च कृञा वा KātanVṛ. 441.128 (*on* iv.6.55); मनस्युरस्युपाजेऽन्वाजे मध्ये पदे निवचने ŚākaṭāVyā. i.1.33; हस्ते ... उपनिषदो व्यस्य कृञि सस् तिरोमध्ये पदे ... अन्वाजेसाक्षादादेस्तु वा MugdhaBo. 15.5 (120.17); LaŚabde-Śe.ii.57.7; दुर्बलस्य बलाधानेऽन्वाजे चोपाज ईरितौ। वर्तेते KośaKaTa. 2.2952.

अन्वाजेकृत्य (anvājekṛt-ya) *ger.* having supported or assisted the weak अन्वाजेकृत्य। ... दुर्बलस्य भगस्य वा बलाधानं कृत्वेत्यर्थः JaineVṛ. 43.34 (*on* i.2.142); उपाजेऽन्वाजे इत्येतौ शब्दौ कृञा सुबन्तेन सहैकार्थौ वा भवतः अन्वाजेकृत्य अन्वाजेकृत्वा CāndraVṛ. ii.2.35; KāśiVṛ. *on* P. i.4.73; KātanVṛ. 441.12 (*on* iv.6.55); SiddhaHe. iii.1.12; Prasā. i.519.15; SiddhāKau. 182A.2 (*on* i.4.73); समासार्हा निपाता एव कतिपयेऽपि गतयः ... यथा ... अन्वाजेकृत्वा, अन्वाजेकृत्य ŚṛṅgāPra. 13.24; अन्वाजेकृत्य पुत्रं स्वे पदे कोऽप्यधिकृत्य च। सैन्ये स्वमधिकृत्वाभात्साक्षात्कृत्यास्त्रदेवताः DvyāśraKā. 5.26.

अन्वाजेकृत्वा (anvājekṛ-tvā) *ger.* [P.iii.4.21] having supported or assisted the weak उपाजेऽन्वाजे ईबन्तप्रतिरूपकावेतौ कृञि वा तिसंज्ञौ भवतः ... अन्वाजेकृत्य। अन्वाजेकृत्वा JaineVṛ. 43.34 (*on* i.2.142); CāndraVṛ. *on* ii.2.35; KāśiVṛ. *on* P. i.4.73; Prasā. i.519.16; SiddhānKau. 182A.3 (*on* i.4.73); समासार्हा निपाता एव कतिपयेऽपि गतयः ... यथा ... अन्वाजे कृत्वा। अन्वाजेकृत्य SṛṅgāPra. 13.24.

अन्वातन् (anv-ātan-) VIII.U. **1** to reach, to extend over or spread त्वं सोम पितृभिः संविदानोऽनु द्यावापृथिवी आ ततन्थ ṚV. viii.48.13; VājaS. 19.54; यमे अध्वरो अधि मे निविष्टो भुवो विवस्वानन्वाततान AV. xviii.2.32; सः अष्टधा दिवमन्वाततान VājaS.8.62; ŚāṅkhāŚS.xiii.12.13; स एतं त्रिरात्रमपश्यत्तमाहरत्तेनेमान् लोकानन्वातनोत् PañcBr. xx. 14.5; सूर्यस्य रश्मीनन्वाततान TaiBr.I.iv.4.10; अथैनमक्ष्णया प्रमाणेन प्रमाय स्पन्द्यया पर्यातनोति। अन्वातनोति पृष्ठ्याम् BhārŚS.xii.4.19; HirŚS.vii.4.41 (681); **2** to spin स सहस्वान् तन्तुमन्वाततान AV.(P.) xi.5.3; पुनः कृण्वꣳस्त्वा पितरं युवानमन्वाताꣳसीत्त्वयि तन्तुमेतम् TaiS.IV.vii.13.5; MaiS. ii.12.4 (ii 148.7); KāṭhS. 18.18 (i.278.17); KapiKaS.29.6(134.7); VājaS.15.53; VājaS.(K.) 16.6; ŚatBr. VIII.vi.3.22.

अन्वातप् (anv-ātap-) I.P. to heat, to burn अनु मामातपेति पृथिवी प्रायच्छत् क्षेमं च विमोकं च JaimiBr. 2.25.

अन्वातपन्ती (anvā-tapantī) *adj.* (*f.*) heating or burning after सप्त त्वा सूर्या अन्वातपन्तीरिदं धाम सातियरꣳ पराचैः AV. (P.) v.31.7.

अन्वातय् (anv-ātay-) I.Ā. to go, i.e. to call असा अनु मा तन्विति नामग्राहं पुत्राननन्वातयते VārāŚS. I.i.4.28; I.v.4.25.

अन्वातिरिच् (anv-ātiric-) VII.U. (caus.) to cause to make oneself perfect or excellent, to excel स्वाध्यायं वेदमधीयीत। त्रिरात्रं वा सावित्रीं गायत्रीमन्वातिरेचयति TaiĀ. ii.16.1 (266.1)

अन्वात्मतत्त्व (anvātma-tattva) *n.* reality pertaining to soul अन्वात्मतत्त्वं विज्ञेयं विहितं तस्य सर्वदा PauṣkS. 31.171.

अन्वात्मम् (anvātmám) *adv.* [P.v.4.108] by following the self प्रमीयेतान्वात्ममेवास्य प्राणं करोति बर्हिष्पावयति मनुष्यलोके एवैनं पावयित्वा ... देवलोकं प्रणयति KāṭhS. 23.1 (ii.74.15); KapiKaS.35.7 (184.2)

अन्वादा (anv-ādā-) I.P. **1** to stretch towards अपरस्मादपनामात्प्राश्चमरत्निं मित्वा तस्मिन्स्पद्यां नियम्यापरं पक्षपत्रापच्छेदमन्वायच्छेत् BaudhŚuS. 4.157 (Calcutta Ed.); **2** to resume, MW.

अन्वादाय (anvādā-ya) *ger.* having taken सः ... । तद्वेषधारिणीं क्रोटामन्वादाय विनिर्ययौ RājTa. (Jo.) 332.

अन्वादि (anv-ādi) *adj.* group of words beginning with the adverb *anu* अन्वादयस्तिङेदात्तवता गतिमता च SaraKaṇṭhā. (Gr.) iii.2.155.

अन्वादिश् (anv-ādiś-) **1** to order subsequently बोधिसत्त्वः ... साक्रन्दशब्दं स्वभवनमवेत्य महतश्च जनकायस्य संनिपातं स्वं पुरुषमन्वादिदेश ज्ञायतां किमेतदिति JātaMā. 117.25; **2** (pass.) to be indicated or implied तथेहापि भविष्यतीति चशब्देनान्वादिश्यते TantrVā. 603.15 (*on* ii.3.12); **3** (Gr.) to refer or mention again, cf. **अन्वादिष्ट** [to name or mention afresh, MW.; to mention or refer to in a subsequent place, to employ again, APTE]

अन्वादिष्ट (anv-ādiṣṭa) *adj.* **A** mentioned already or again, referring to a previous rule पुरुषश्चान्वादिष्टः P.vi.2.190; अन्वादिष्टोऽन्वाचितः कथितानुकथितो वा KāśiVṛ. *on* P.vi.2.190; Prasā. ii.784.5; **B** (person) mentioned already, cf. **अन्वादिष्टवाचिन्** [mentioned after or according to; employed again, inferior, of secondary importance, APTE]

अन्वादिष्टवाचिन् (anvādiṣṭa-vācin) *adj.* denoting a person mentioned already पुरुषशब्दोऽन्वादिष्टवाची चानोरुत्तरोऽन्तोदात्तो भवति KāśiVṛ. *on* P.vi.2.190; अनोः परोऽन्वादिष्टवाची पुरुषोऽन्तोदात्तः SiddhāKau. 655B.12 (*on* vi.2.190)

अन्वादीधी (anv-ādīdhī-) II.Ā. to shine or appear after or by the by अन्वादीध्याथामिह नस्सखाया TaiBr. III.vii.13.4 (comm. इह अस्मान् अन्वादीध्याथां अनुक्रमेण सर्वधा दीप्तान् कुरुतम्। दीधीङ् दीप्तिदेवनयोः)

अन्वादृशाकर्मन् (anv-ādṛśākarman) *adj.* who has observed such wrong act त्वया मुष्टिघ्ना शाशग्रहे वयम्। तं त्वं वृश्चेरन्वादृशाकर्म न स दण्डेन रुदति सनाभिः AV. (P.) xix.2.5 [VIŚVA.]

अन्वादेश (anv-ādeśa) *m.* **1** subsequent employment of formulae in ectype (*vikṛti*) with reference to the preceding one छागस्थान उस्रे गौर्मेषोऽविको हयोऽश्वोऽन्वादेशे व्यक्तचोदनाम् ĀśvaŚS. I.iii.4.10; **2A** reference to what has been stated previously, subsequent statement or mention अस्या इति चास्येति चोदात्तं प्रथमादेशे। अनुदात्तमन्वादेशे Nir. 4.25 (88.2); इदमः सर्वलिङ्गेषु तृतीयादिषु यो विधिः। अन्वादेशेऽनुदात्तान्यन्तोदात्तानि पूर्वशः AVPrāti. 127; इदमोऽन्वादेशेऽशनुदात्तस्तृतीयादौ P.ii.4.32; अन्वादेशे समानाधिकरणग्रहणम् देवदत्तं भोजयेमं चेत्यप्रसङ्गार्थम् Vār. 1 *on* P.ii.4.32; MahāBh. i.480.20 (*on* ii.4.32); अन्वादेशश्च कथितानुकथितमात्रम् Vār. 2 *on* P.ii.4.32; MahāBh. i.481.2 (*on* ii.4.32.); नान्वादेशेऽकजुत्पत्स्यते MahāBh. i.481.26 (*on* ii.4.32); किं प्रयोजनम्। अन्वादेशार्थम्। अन्वादेशे विभाषा यथा स्यात् MahāBh. iii.374.5 (*on* viii. 1.26); एतस्य चान्वादेशे द्वितीयायां चैन (v.l. नः) Kātan. ii.3.37; CāndraVyā. v.4.76; भादाविदमोऽन्वादेशेऽश् JaineVyā. iv.3.118; JaineVṛ. 300.34 (*on* iv.3.118); KāśiVṛ. *on* P.ii.4.32; Nyās. ii.918.20 (*on* viii.1.26); CāndraVyā. vi.3.20; नेह पश्चादुच्चारणमात्रमन्वादेशः, किं तर्हि एकस्यैवाभिधेयस्य पूर्वं शब्देन प्रतिपादितस्य द्वितीयं प्रतिपादनमन्वादेशः KāśiVṛ. *on* P.ii.4.32; आदेशः कथनम्। अन्वादेशोऽनुकथनम् JaineVṛ. 388.12 (*on* v.3.22); नित्यमन्वादेशे ŚākaṭāVyā. i.2.201; SiddhaHe. ii.1.31; ननु चान्वादेशः। न चेह कुमारस्य पूर्वमुपदेशः ManuBh. i.149.28 (*on* 2.142); अथो। इत्यन्वादेशे। इमं वेदमध्यापय GaṇRa. 1.7 (19); Prasā. i.310.3; अनयोरन्वादेश एत आदेशा नित्यं स्युः MugdhaBo. 3.145 (33.13); अथो आभ्यामिति। एषोऽन्वादेशः। अथोशब्देन चात्रान्वादेशोऽभिव्यज्यते PadMañ. *on* P.ii.4.32 (279.5); द्वितीयायां टौसोश्च परत इदमेतदोरेनादेशः स्यादन्वादेशे PrakriKau. i.221.8; अन्वादेशे तु 'द्वितीया टौस्स्वेनः'। एनम् PrakriKau. i.244.1; i.288.9; SiddhāKau. 90A.8 (*on* vii.2.106); अन्वादेशे तु नित्यं स्युः PrakriKau. i.259.4; SiddhāKau. 95A. 5 (*on* viii.1.23); अन्वादेशे नपुंसकैकवचने एनदिति वाच्यम् PrakriKau. i.292.5; SiddhāKau. 103A.15 (*on* vii.4.48); अथोत्रास्मै इत्यन्वादेशे अशि कृते सवर्णदीर्घ एकादेशः प्राप्नोति Prasā. i.135.14; उक्तस्य पुनर्युष्मदा वचनादन्वादेशोऽयम् तेन ते इत्यादेशो नित्यं जातः Prasā. i.259.18; यदा त्वन्वादेशस्तदा ... अश् अनुदात्तः Prasā. i.903.23; ii.755.4; किंचित्कार्यं विधातुमुपात्तस्य कार्यान्तरं विधातुं पुनरुपादानमन्वादेशः SiddhāKau. 82A.11 (*on* ii.4.34); इदम् एभिर्नृभिर्नृतमः। अन्वादेशे न अन्तोदात्तादित्यनुवृत्तेः SiddhāKau. 629A.11 (*on* vi.1.76); **2B** reemployment of the same word in the

subsequent sentence, reference to the anterior word पुरन्धिर्बहुधीः। ततः पुरन्धिः। भगः पुरस्तात्तस्यान्वादेश इत्येकम्। इन्द्र इत्यपरम् Nir.6.13 (117.12); 6.31(128.21); पूषा पुरस्तात्तस्यान्वादेश इत्येकम् Nir.7.9 (137.5); अन्वादेशोऽन्त्यस्य TaiPrāti.1.59; नित्यत्वाद्यानित्यैर्नास्ति संबन्धः। चशब्दोऽन्वादेशे ŚābaBh.1495.1 (*on* vi. 7.5); शब्दतः प्रकृतस्यैव पुनः परामर्शो ह्यन्वादेशः ŚrutaPra.iB.310.18 (*on* i.2.15); अन्वादेशविषयो ह्येनादेशः अन्वादेशः अन्वाख्यानम् ŚrutaPra.iB.349.18 (*on* i. 2.33); देवता तु ... कल्प्यतामिति प्राप्ते एता इति पदेनेष्टकानां परामर्शोऽन्वादेशः BhāṭṭCan.61.6 (*on* xiv.4.4); अन्वेनं माता मन्यतामनु पितेत्यन्वादेशेन पुंस्त्वनिर्णयात् VaiyāBhū.124.14 (*on* 25); अथो अथ समुच्चये। मङ्गले ...। अन्वादेशे प्रतिज्ञायाम् AnekāSaṁ.7.28; **3** the word *anvādeśa* इदमेतदोरिति। अन्वादेशशब्दार्थमाह Prasā. i.221.18.

अन्वादेशक (anvādeśaka) *adj.* referring to what has been stated previously चापीत्यन्वादेशकौ TaiPrāti. 22.5.

अन्वादेशता (anvādeśa-tā) *f.* the state of being subsequent mention अन्वादेशस्यार्थे जाते यत्र वस्तुमात्रनिर्देशं कृत्वा विधानं तत्र पुनरुक्तावप्यन्वादेशता Prasā. i.222.6.

अन्वादेशविषय (anvādeśa-viṣaya) *adj.* referring to what has been mentioned previously अन्वादेशविषयो ह्येनादेशः ŚrutaPra. iB.349.17 (*on* i.2.33); इदमः अन्वादेशविषयस्याशादेशः स्यात् स चानुदात्तस्तृतीयादौ विभक्तौ परतः Prasā. i.222.14; SiddhāKau. 82A.7 (*on* ii.4.32); एतदोऽन्वादेशविषयस्याशादेशोऽनुदात्तः स्यात् त्रतशोः परयोः Prasā. i.904.10.

अन्वादेशविषय (anvādeśa-viṣaya) *m.* object of subsequent mention अन्वादेशविषय एनादेशस्तृतीया आकारादेशश्च छान्दसः ŚivārkaMaDī. i.282.25 (*on* i.1.28); अन्वादेशविषये एतदोऽश् स्यात्स चानुदात्तस्त्रतसोः परतः SiddhāKau. 309B.2 (*on* ii.4.33); अन्वादेशविषये इदमेतदोः समासस्यानभिधानमेव LaŚabdeŚe. i.352.20.

अन्वादेशविषयत्व (anvādeśaviṣaya-tva) *n.* the state of referring to what has been already mentioned एनमित्यत्र कथितानुकथनसत्त्वेनान्वादेशविषयत्वादेनादेशः BālamBha. ii.16.19 (*on* 2.9)

अन्वादेशसत्त्व (anvādeśa-sattva) *n.* presence of reference to what has been already mentioned एनमिति यथाकथंचिद् बाधितानुबोधनसत्त्वेनान्वादेशसत्त्वादेनादेशः BālamBha. i.72.8 (*on* 1.15)

अन्वादेष्टृ (anv-ādeṣṭṛ) *adj.* who refers to what has been already mentioned श्रोत्रियश्छान्दसो यष्टा त्वादेष्टा (v.l. यष्टान्वादेष्टा) स्याद्यखेव्रती AbhidhāCin.817.

अन्वाद्य (anv-ādya) *adj.* what is to be eaten afterwards पतिं चैतदनुज्ञाता शिष्टमन्वाद्यमात्मना। भुक्त्वा नयेदहःशेषम् VedaVyāSm. 2.29.

अन्वाद्रु (anv-ādru-) I.P. to run after, to persue द्रौपदीवचनाद्यत्र भीमो भीमपराक्रमः। अन्वधावत संक्रुद्धो (v.l. अन्वाद्रवत्) भारद्वाजं गुरोः सुतम् MahāBhā. i.2.184; अन्वाद्रवद्दंशित उग्रधन्वाकपिध्वजो गुरुपुत्रं रथेन BhāgP.i.7.17.

अन्वाद्रुत्य (anvādrut-ya) *ger.* having gone after तं हान्वावृ (v.l. द्रु)-त्योचुर्ऋषे नमस्तेऽस्तु मा नो हिंसीस्त्वं वै नः श्रेष्ठोऽसि यं त्वेयमन्वेतीति KauṣīBr. 12.3 (54.8)

अन्वाधा (anv-ādhā-) III.P. **1A** to add fuel to sacrificial fire, to lay firestick अग्नीनन्वादधातीष्टिपशुबन्धेषु पूर्वेद्युः ŚāṅkhāŚS. iv.2.1; चन्द्रमसं वा निर्ज्ञाय संपूर्णं वा विज्ञायाग्नीनन्वादधाति BaudhŚS. i. 1.5; अग्नीनन्वादध्यात् BaudhŚS. ii.415.8; मौद्गल्य आहवनीयमेवैकमन्वादध्यादग्निं गृह्णामि BaudhŚS. iii.3.14; व्याहृतीभिरेवाग्नीनन्वादध्यात् BaudhŚS. iii.4.5; अग्निहोत्रं हुत्वाग्नीनन्वादधति VādhūŚS. ii.10.1; iii.3.2; विरश्मावादित्येऽन्वादध्यात् VādhūŚS. iii.3.7; अध्वर्युर्जपित्वा प्रातरग्नीनन्वादधाति BhārŚS. iv.1.3; प्रातरग्निहोत्रं हुत्वान्यमाहवनीयं प्रणीयाग्नीनन्वादधाति ĀpaŚS. i.1.2; यथारूपं गार्हपत्यादाहवनीयं ज्वलन्तं प्रणीय ममाग्ने वर्चो विहवेष्वित्यन्वादधाति VārāŚS. I.i.2.3; ममाग्ने वर्च इत्यन्वादधात्युत्तरया गार्हपत्यमुत्तरया दक्षिणाग्निम् HirŚS. i.2.1 (68.8); अन्वाहार्यपचनमन्वादधाति VaikhāŚS. 3.2; व्याहृतीभिरन्वादधातीत्येकेषाम् HirŚS. i.2.4 (71.9); अग्निं प्रतिष्ठाप्य देवा गातुविद इति जपित्वा ममाग्ने वर्च इति समिधमन्वादधाति VaikhāŚS. 3.1; आहवनीयगार्हपत्यदक्षिणाग्निषु ममाग्ने वर्चः इति समिधोऽन्वादधाति विभागम् VaitāŚū. 1.12; यत्र भुक्तं मन्यते तन्निदधात्यग्निमन्वादधाति ĀgniveGS. i.7.3 (42.9); **1B** to kindle sacrificial fire, cf. **अन्वाधानB**; **2** to place near on मेक्षणमुपयामं पवित्रे चान्वादध्यात् VārāGS. 1.28; उत्तरोऽसानि ब्रह्मचारिभ्य इत्युत्तमं पाणिमन्वादधाति KauśiSū.55.14.

अन्वाधान (anv-ādhāna) *n.* **A** act of adding fuel to sacrificial fire or laying fire stick सचतां नः शचीपतिः याश्चारुणे दशान्वाधान इति ŚāṅkhāŚS. iv.16.5; अग्नीनामन्वाधान इति BaudhŚS.iii.3.4; अथातोऽन्वाधानस्यैव, तन्नु हैतदेके महारात्र एवाग्निहोत्रं हुत्वाग्नीनन्वादधाति VādhūŚS.ii.10.1; व्याहृतीभिरन्वाधानमेके समामनन्ति ĀpaŚS. i.1.7; पूर्वेद्युरमावास्यायां पौर्णमास्यां त्वन्वाधानपरिस्तरणोपवासाः ĀpaŚS. i.14.17; अशनमग्न्यन्वाधानं व्रतोपायनमित्येवमनुपूर्वाण्येके समामनन्ति HirŚS. vi.1.21 (506.8); प्रातरौपासनं हुत्वा ततोऽन्वाधानमाचरेत् LaghvāśvaSm. 2.2; विवाहे चोपनयने ...। अन्वाधाने शतं विप्रान्भोजयेत् दक्षिणान्वितान् LaghvāśvaSm.15.71; होमः अन्वाधानेऽध्मानादिरूपः CaturCin. i.197.2; अमावास्याभ्रान्त्या चतुर्दश्यामन्वाधानं क्रियते NyāySu. (So.) 81.10 (*on* i.2.24); ममाग्ने ...। इत्ययमाहवनीयस्यान्वाधाने करणभूतो मन्त्रोऽध्वर्युणा पठ्यते NyāyMāVi. 212.8 (*on* iii.8.14); 'ममाग्ने ... परिगृह्णाती' त्यादावपीतिकरणविनियुक्तेऽप्यन्वाधानस्य वर्चःप्रभृत्यानुषङ्गिकफलकल्पनं द्रष्टव्यम् MīmāKau. iii (1).94.18 (*on* i.2.45); लौगाक्षिणा साग्निकस्य श्राद्धात्पूर्वमेव वैश्वदेवस्य विहितत्वात् पक्षान्तम् अन्वाधानम् VīraMi. (Śrāddha.) 281.15; अनुप्रवचनीये औपनायनिकाग्नावेव ततोऽन्वाधानपूर्वकमिति अन्वाधानमुक्तवान् VīraMi. (Saṁskāra.) 442.11; पक्षान्तं कर्म अन्वाधानम् NirṇaSi. 42.23; अग्नीनाधायान्वाधानप्रयाजादिभिरङ्गानि संपाद्य भावयेत् MānaMe. 272.8; 273.3; अन्वाधानं नाम विहरणानन्तरमाद्यो यो धारणार्थः ... काष्ठाधानात्मकव्यापारः MayūMāli. 852.9 (*on* xii.1.10); पितृयज्ञं समाप्यैवान्वाधानमिति प्राप्ते ... अन्वाधानपितृयज्ञयोः ... प्रणयनस्यापराह्णे करणे प्रातरग्निहोत्रं हुत्वा BhāṭṭCan. 14.10 (*on* xiii.2.10); अद्यान्वाधानमद्येष्टिः पशुरद्येति सर्वतः। संपादयन्ति ... कुक्षिदीक्षिताः Ḍamaru. 40; प्रतिकर्मणि ... व्याहृत्या होमं करिष्ये। अन्वाधाने प्रजापतिं कर्मसंख्यया BālamBha. i.43.20 (*on* 1.11-12); i.59.9 (*on* 1.14); पक्षान्तं कर्म दर्शपूर्णमासादिपूर्वाङ्गमन्वाधानाख्यं पिण्डयज्ञः पिण्डपितृयज्ञः BālamBha. i.535.26 (*on* 1.249); **B** act of kindling sacrificial fire आरुणेः दशान्वाधान इति KauṣīGS. v.8.5; तेन सप्तदशेऽहनीष्टिं न कुर्यान्नान्वादधीतेति तत्रान्वाधानमेव निषिध्यते न यागः SmṛtiCan. v.43.1; पौर्णमास्यां त्वन्वाधानपरिस्तरणोपवासाः सद्यो वा सद्यस्कालायां सर्वं क्रियते CaturCin. iii (2).373.14; षण्मुहूर्तमपि ... चतुर्दशीदिनसम्बन्धि अन्वाधानेन ग्राह्यम् CaturCin. iii (2).377.9.

अन्वाधानकाल (anvādhāna-kāla) *m.* [Loc.] at the time of adding fuel to sacrificial fire अन्वाधानकाले ... द्यावापृथिवीभ्यां जुष्टं निर्वपामि ĀgniveGS. i.7.4 (44.6)

अन्वाधानक्रिया (anvādhāna-kriyā) *f.* act of adding fuel to sacrificial fire अन्वाधानक्रिया ... क्रियते पर्वसंधिषु BrahmāṇḍP. i.28.37.

अन्वाधानक्रियाप्रकाशक (anvādhānakriyā-prakāśaka) *adj.* which manifests or indicates the act of adding fuel to sacrificial fire न चेन्धाना इत्यन्वा-धानक्रियाप्रकाशकत्वात् ... करणत्वमुपपद्यत इति वाच्यम् MayūMāli. 339.16 (*on* iii.8.13)

अन्वाधानदिन (anvādhāna-dina) *n.* day of adding fuel to the sacrificial fire माषमसूरमधुमांसपरान्नमैथुनानि व्रत्येऽहनि वर्जयेत् इति। व्रत्याहमन्वाधानदिनम् SmṛtiCan. ii.434.3; तेन माषमांसादिकं पितृसेवितमपि अन्वाधानदिने कृतान्वाधानेन न भक्षयितव्यम् SmṛtiCan. v.410.13; यदिखण्डपर्वणि चतुर्दश्यां प्रातरन्वाधानदिने वेदिकरणसिद्ध्यर्थम् ... अमावास्यापदेन कर्मैवोच्येत BhāṭṭDī.ii. 174.14 (*on* v.1.16)

अन्वाधानपदार्थ (anvādhāna-padārtha) *m.* act or rite in the form of adding fuel to sacrificial fire आरम्भो नाम पुरुषस्य प्रथमप्रवृत्तिः, न त्वन्वाधानपदार्थः NyāyMāVi. 427.21 (*on* ix.1.11)

अन्वाधानपश्चाद्भाव (anvādhāna-paścādbhāva) *m.* occurrence subsequent to the act of adding fuel to the sacrificial fire 'शङ्खवेलायामागन्तव्यम्' इत्यादौ ... वत्सापाकरणाभावेऽप्यन्वाधानपश्चाद्भावरूपतत्कालानपायात् ... कर्तव्यमेव व्रतम् BhāṭṭDī. ii.281.13 (*on* vi.4.12)

अन्वाधानपुरःसरम् (anvādhānapuraḥsaram) *adv.* as preceded by the act of adding fuel to the sacrificial fire लीनं बिम्बाकृतिं स्मरेत्। आज्यसंस्कारपर्यन्तमन्वाधानपुरस्सरम् ŚivaP. vii.27.17 (577A.3)

अन्वाधानपूर्वकम् (anvādhānapūrvakam) *adv.* as preceded by the act of adding fule to the sacrificial fire अथोपनयनानले आधाय समिधं पूर्वं ततोऽन्वाधानपूर्वकम् VīraMi. (Saṁskāra) 441.11; 442.11.

अन्वाधानपूर्वदिन (anvādhāna-pūrvadina) *n.* day preceding the act of adding fuel to the sacrificial fire अपराह्णपर्वप्रतिपत्सन्धौ रात्रिकालीनामावास्यायामन्वाधानपूर्वदिने क्रियमाणाया अस्यास्तत्तन्त्रमध्यपातावश्यंभावनियमाभावात् BhāṭṭDī. iv.247.14 (*on* xii.2.5)

अन्वाधानपूर्विका (anvādhāna-pūrvikā) *adj.* preceded by the act of adding fuel to sacrificial fire 'दक्षिणं पूर्वमाङ्क्ते ... मनुष्या आञ्जत' इत्यादिमन्त्रार्थवादलिङ्गैरन्वाधानपूर्विकाया यज्ञदीक्षाया मनुष्यतोत्तीर्णदिवजन्मत्वसूचनात् ŚivārkaMaDī. i.490.24 (*on* i.3.39)

अन्वाधानप्रभृति (anvādhāna-prabhṛti) *adj.* commencing with the act of adding fuel to sacrificial fire स संगवकाल एव व्रतमुपेयादिति अन्वाधानप्रभृतीत्यौपमन्यवः BaudhŚS. iii.4.14; समे ... यजेतेत्यनेन ... एकस्मिन्नेव समे तिसृषु पौर्णमासीष्वमावास्यासु चैकैकप्रधानस्यान्वाधानप्रभृतिब्राह्मणतर्पणान्ताङ्गविशिष्टस्य प्रयोगोऽपि नानुपपन्नः MīmāKau. iii (2). 169.20 (*on* ii.2.3)

अन्वाधानमन्त्र (anvādhāna-mantra) *m., n.* formula to be recited at the time of adding fuel to sacrificial fire अन्वाधानमन्त्रस्य देवतापरिग्रहार्थत्वमपि दर्शपूर्णमासयोराम्नायते NyāyMāVi. 672.10 (*on* xii.1.12)

अन्वाधानमात्र (anvādhāna-mātra) *n.* mere act of adding fuel to sacrificial fire अन्वाधानमात्रस्य वचनादन्यकालत्वेऽपि तदितरतन्त्रप्रक्रमस्य कालभेदे मानाभावात् BhāṭṭCan. 70.15 (*on* xv.1.4)

अन्वाधानयोग्य (anvādhāna-yogya) *adj.* fit for the act of adding fuel to sacrificial fire नापि चतुर्दश्याः परत्र दिने सोमदर्शनादिति, अन्वाधानयोग्यचतुर्दशीतः परत्र दिने कदाचित्सोमदर्शनाभावात् CaturCin. iii (3).358.7; नाप्यमावास्यायां परतः सोमदर्शनादिति, तस्य ... अन्वाधानयोग्यचतुर्दश्यनन्तरायाममावास्यायां सोमदर्शनासंभवात् CaturCin. iii (2).359.1.

अन्वाधानरहिता (anvādhāna-rahitā) *adj. (f.)* devoid of adding fuel to sacrificial fire इदं मया कर्तव्यमिति ... तदर्थान्वारम्भणीयान्वाधानरहितायामपि विकृतौ सत्त्वात् कर्तव्यैव BhāṭṭDī. iii.68.17 (*on* ix. 1.11)

अन्वाधानवर्जम् (anvādhānavarjam) *adv.* excepting the act of adding fuel to sacrificial fire अग्नीनाम् ... प्रायश्चित्तिरेतदेव होमकालेऽन्वाधानवर्जम् BaudhŚS. iii.336.3.

अन्वाधानवाक्य (anvādhāna-vākya) *n.* sentence referring to the act of adding fuel to sacrificial fire पक्षान्तं कर्म निर्वर्त्य ... पिण्डयज्ञम् ... कुर्यात् ... इत्यादिनान्वाधानपितृयज्ञश्राद्धानाम् ... अन्वाधानवाक्यस्य चन्द्रादर्शनपदं चन्द्रक्षयोपलक्षकमेवेत्युक्तम् BhāṭṭCan. 15.24 (*on* xiii.2.11)

अन्वाधानवैलक्षण्य (anvādhāna-vailakṣaṇya) *n.* distinction from the act of adding fuel to sacrificial fire अत एवान्वाधानवैलक्षण्यात्संगतिः MayūMāli. 854.3 (*on* xii.1.13)

अन्वाधानव्रत (anvādhāna-vrata) *n.* vow or practice of the act of adding fuel to sacrificial fire प्रायणीयाद्योदवसानीयाया इष्टिपशुबन्धेष्वन्वाधानव्रतोपायनजागरणारण्याशनपत्नीसंनहनब्रह्मवरणानि न विद्यन्ते VaikhāŚS.12.15.

अन्वाधानशेष (anvādhāna-śeṣa) *m.* subsidiary of the rite of adding fuel to sacrificial fire पुरुषार्थत्वपक्षेऽपि फलक्लृप्तिः प्रसज्यते। तेनान्वाधानशेषः स्यात् ŚāstrDī. 591.5 (*on* ix.1.10)

अन्वाधानस्तुति (anvādhāna-stuti) *f.* praise of the act of adding fuel to sacrificial fire वर्तमानापदेशेनान्वाधानस्तुतिमात्रोपयुक्तादित्यर्थः MayūMali. 853.1 (*on* xii.1.12)

अन्वाधानाङ्ग (anvādhānāṅga) *n.* subsidiary of the act of adding fuel to the sacrificial fire अन्वाधानाङ्गमारम्भो यद्वा पुरुषसंस्कृतिः। फलवत्त्वादादिमोऽन्त्यः पुंयोगात्र पृथक्फलम् NyāyMāVi. 427.15 (*on* ix.1.12)

अन्वाधानादि (anvādhānādi) *adj.* **1** adding fuel to sacrificial fire etc. तदानीमेवाग्नेयस्याष्टाकपालस्यान्वाधानादीनि कर्माणि प्रतिपद्यते HirŚS. iii.5.1; पक्षान्ताः पञ्चदश्य उपवस्तव्यास्तास्वन्वाधानादिकार्यम्। पक्षादयः ... ता अभियष्टव्याः SmṛtiCan. v.36.17; परिसमूहनपरिस्तरणान्वाधानादिसिद्धहविरासादनान्तं स्वगृह्योक्तविधिना विधाय VīraMi. (Bhakti.) 101.17; आरम्भश्च ... अन्वाधानादिरूपः प्रथमः पदार्थः BhāṭṭDī. iii.193.20 (*on* x.1.2); **2** beginning with the act of adding fuel to sacrificial fire एकैकं कर्म अन्वाधानादिब्राह्मणतर्पणान्ताङ्गविशिष्टं भेदेनानुष्ठेयम् MīmāKau. ii.15.6 (*on* ii.3.3); स च करणगतः क्रियाविशेषोऽन्वाधानादिब्राह्मणतर्पणान्तक्रियारूप एवेति युक्तं तस्य ... ग्रहणम् MīmāNyāPra. 217.28; आदिशब्देनान्वाधानाद्याज्यभागान्तस्थालीपाकतन्त्रपित्रादिगोत्रनामपूर्वकाग्न्यर्चनान्नत्यागहोमादयो गृह्यन्ते BālamBha. i.545.6 (*on* 1.249)

अन्वाधानादिक (anvādhānādi-ka) *adj.* act of adding fuel to sacrificial fire etc. (विप्रः) गोदानं षोडशे वर्षे कुर्यात् ... श्राद्धमुपलेपेन पूर्ववत्। विधायोपरि समिधमन्वाधानादिकम् (कृत्वा) LaghvāśvaSm. 14.2.

अन्वाधानादिकर्मविशेष (anvādhānādi-karmaviśeṣa) *m.* particular rite such as adding fuel to sacrificial fire द्वितीयादिभार्याश्रयेऽन्वाधानादिकर्मविशेष एवेत्यप्याहुः VīraMi. 157.29 (*on* 1.88)

अन्वाधानादिवाक्य (anvādhānādi-vākya) *n.* sentence referring to the act of adding fuel to sacrificial fire अन्वाधानादिवाक्यस्य 'अध्वर्युं वृणीते' इत्यध्वर्युवाक्यस्य चैकवाक्यतासंपादकपदमात्रम् MīmāKau. ii.346.16 (*on* iii.3.13); BhāṭṭDī. i.253.20 (*on* iii.3.6)

अन्वाधानानुष्ठान (anvādhānānuṣṭhāna) *n.* performance of the rite of adding fuel to sacrificial fire तथा सति ... तदङ्गभूतमन्त्रजन्यस्मृतिरूपप्रयोजनसिद्ध्यर्थम् ... प्रायणीयादिष्वन्वाधानानुष्ठानासिद्धिः MayūMāli. 853.7 (*on* xii.1.12)

अन्वाधानापकर्ष (anvādhānāpakarṣa) *m.* act of taking away, i.e. transferring of the rite of kindling of sacrificial fire अस्ति त्विह गत्यन्तरं चतुर्दश्यामन्वाधानापकर्षविधानं नाम ... अन्वाधानापकर्षविधानमाश्रीयते CaturCin. iii (2).357.20; प्रतीयमानान्वयनिर्वाहादङ्गकालानुरोधेन प्रधानकालबाधाभावाच्चान्वाधानापकर्षविधानमेव युक्तम् CaturCin. iii(2).363.15.

अन्वाधानार्थ (anvādhānārtha) *adj.* meant for adding fuel to sacrificial fire सोऽयम् ... पुरा प्रातरग्निहोत्रात् पिङ्क्यानुपसादयेदन्वाधानार्थान् BaudhŚS. iii.205.10.

अन्वाधानावृत्ति (anvādhānāvṛtti) *f.* repetition of the rite of adding fuel to sacrifical fire यागफलेनैव फलवती स्यात् ... तस्मात् प्रतिप्रयोगमन्वाधानवृत्तौ तदङ्गभूतेयमिष्टिरावर्तनीया NyāyMāVi. 427.19 (*on* ix.1.11)

अन्वाधानोत्कर्ष (anvādhānotkarṣa) *m.* act of taking over or transferring the rite of kindling sacrificial fire अन्वाधानोत्कर्षः कस्मान्न विधीयते CaturCin. iii (2).356.21; त्रिमुहूर्ता द्वितीया चेति वाक्यमन्वाधानोत्कर्षविधायकमिति निरस्तम् CaturCin. iii (2).362.22.

अन्वाधाय (anvādhā-ya) *ger.* having added fuel to sacrificial fire स॑र्वान्वा॑ एषोऽग्नौ का॑मान्प्र॑वेशयते यो॑ऽग्नि॑मन्वाधा॑य व्रत॑मुपै॑ति KāṭhS. 35.17 (iii.62.11); KapiKaS.48.15 (305.20); TaiBr. III.vii.1.1; अग्नीनन्वाधाय शाखामाहृत्य वैश्वदेव्या आमिक्षाया वत्सानपाकरोति ĀpaŚS. viii.1.9; अग्नीनन्वाधाय पृथक् शाखे आहरतः ĀpaŚS. viii.5.26; अग्नीनन्वाधाय ... पाणिप्रक्षालनादि कर्म प्रतिपद्यते ĀpaŚS. viii.9.13; viii.13.10; xiii.25.4; अग्नीनन्वाधाय ... यजमानः ... कृष्णं वासः ... परिधत्ते ĀpaŚS. xix. 25.17; अग्निं प्रतिष्ठाप्यान्वाधाय परिसमूह्य परिस्तीर्य पुरस्ताद्दक्षिणतः ... पर्युक्षणम् ĀśvaGS. i.3.1; अरणिम् ...। प्रक्षिपेद्विधिना वह्निमन्वाधाय यथाविधि LiṅgaP. ii.25.9; अग्निं संस्थाप्य ... पर्युक्ष्य अन्वाधाय प्रोक्षण्युदकेन ... द्रव्यं प्रोक्ष्य वह्नौ ... °रूपमावाहयेत् VīraMi.(Pūjā.) 148.19.

अन्वाधाव् (anv-ādhāv-) I.U. to run after ता अस्मै प्रजां खनन्ति यावन्तस्तां वाशितामन्वाधावन्ति KāṭhS. 13.4 (i.184.15); यदैव वयं युनजामहा अथान्वाधावताद् JaimiBr. 3.122.

¹अन्वाधि (anv-ādhi) *m.*[from *anv-ādhā-*] **1** name of a formula (*lit.* set after) सर्वत्र पुरस्तात् सावित्र उपरिष्टादन्वाधिः ĀpaŚS. xiv.12.3; **2Ai** bail or deposit given to anyone for being delivered, mortgage निध्यन्वाधियाचितावक्रीताधयो नष्टाः सर्वाननिन्दितान्पुरुषापराधेन GautDS. ii.3.39; एतेनादेशोऽन्वाधिश्च व्याख्यातौ ArthŚā. ii.75.3 (3.12); अनुमार्गेण कार्येषु अन्यस्मिन्वचनान्मम। दद्यास्त्वमिति या दत्तः स इहान्वाधिरुच्यते KātySm.611; अयं चान्वाधौ नियमस्संप्रतिपत्त्या द्वैगुण्यादर्वागन्वाधौ द्रष्टव्यः SmṛtiCan. iv.334:5; अयं चान्वाधिर्धनस्य द्वैगुण्ये सति। प्रतिपत्तौ तु द्वैगुण्यादर्वागपि द्रष्टव्यः VīraMi. (Vyavahāra.)244.14; **2Aii** object to be delivered चौरैर्भग्नोत्सृष्टो व नान्वाधिमभ्यावहेत् ArthŚā. ii.75.4.(3.12); **2B** guardian (of wealth of a woman) भिक्षुक्यन्वाधिज्ञातिकुलानामन्यतमे वा भर्ता द्विषन् स्त्रियमेकामनुशयीत ArthŚā. ii.21.1(3.3); पतिविप्रकारात् पतिज्ञातिसुखावस्थग्रामिकान्वाधिभिक्षुकीज्ञातिकुलानामन्यतममपुरुषं गन्तुमदोष इत्याचार्याः ArthŚā. ii.25.9 (3.4)

²अन्वाधि (anv-ādhi) *m.* [from *anv-ādhyai-*] repentance, remorse, MW; APTE [constant anxiety regret (after the committal of a bad act), APTE]

अन्वाधिपत्र (anvādhi-patra) *n.* secondary document of deposit or mortgage अन्वाधिपत्रमाह प्रजापतिः। धनी धनेन तेनैव परमाधिं नयेद्यदि। कृत्वा तदाधिलिखितं पूर्वं चास्य समर्पयेत् VīraMi. (Vyavahāra.) 142.11; VyavaMa.26.1.

अन्वाधिलेख्य (anvādhi-lekhya) *n.* secondary document of deposit or mortgage अन्वाधिलेख्ये विशेषमाह प्रजापतिः – धनी धनेन तेनैव परमाधिं नयेद्यदि। कृत्वा तदाधिलिखितं पूर्वं चास्य समर्पयेत् SmṛtiCan. iii.136.7.

अन्वाधिहस्त (anvādhi-hasta) *adj.* (used as noun) (one) carrying the object to be delivered in hand सार्थेनान्वाधिहस्तो वा प्रदिष्टां भूमिमप्राप्तश्चौरैर्भग्नोत्सृष्टो वा नान्वाधिमभ्यावहेत् ArthŚā. ii.75.3 (3.12)

अन्वाधी (anv-ādhī-) (= anv-ādhyai-) III.Ā. to attend after द्यावा॑पृथिवी॒ अनु॑ मा दीधीथां॒ विश्वे॑ देवासो॒ अनु॑ मा र॑भध्वम् AV.ii.12.5; AV. (P.) ii.5.5; उप॑ नो मित्रावरुणा वि॒हाव॑तम्। अ॒न्वादी॑ध्याथामि॒ह न॑स्सखाया TaiBr. III.vii.13.4; TaiĀ. iv.20.3 (538.3) [*but* MW. to recollect, remember, think of]

अन्वाधीयमान (anv-ādhīyamāna) *adj.* which is being added with fuel अग्नीनन्वाधीयमानान् यजमान उपतिष्ठते BhārŚS. iv.1.11; अग्निर्हव्यवाडिह तानावहतु पौर्णमासं हविरिदमेषां मय्यामावास्यं हविरिदमेषां मयीति यथालिङ्गमाहवनीयेऽन्वाधीयमाने जपति ĀpaŚS. iv.1.8; यजमानोऽग्निं गृह्णामि सुरथं वसून् ... इति त्रीनाहवनीयेऽन्वाधीयमाने जपति VaikhāŚS.3.2.

अन्वाधेय (anv-ādheya) *n.* **1** property presented after marriage to wife by husband or that to doughter by father or relatives पैतृकं क्रीतमाधेयमन्वाधेयं प्रतिग्रहम् VāsiDS. 16.16; शुल्कमन्वाधेयमन्यद् वा बन्धुभिर्दत्तं बान्धवा हरेयुः। इति स्त्रीधनकल्पः ArthŚā. ii.16.7 (3.2); अन्वाधेयं च यद्दत्तं पत्या प्रीतेन चैव यत्। पत्यौ जीवति वृत्तायाः प्रजायास्तद्धनं भवेत् ManuSm. 9.195; BālamBha. ii. 265.4 (*on* 2.145); विवाहात्परतो यत्तु लब्धं भर्तृकुलात्स्त्रिया। अन्वाधेयं तदुक्तं तु लब्धं बन्धुकुलात्तथा KātySm. 899; SmṛtiCan. iv. 660.5; ManvaVi. 1215.25 (*on* 9.195); DīpKa. 58.28 (*on* 2.144); BālamBha. ii.266.14 (*on* 2.148); **2** the word *anvādheya* विवाहात्परत इत्यनेनान्वाधेयपदस्थानुशब्दार्थो विवृतः SmṛtiCan. iv. 660.8; विवाहात्परतो लब्धस्यान्वाधेयपदोपात्तत्वात् BālamBha. ii.263.24 (*on* 2.145)

अन्वाधेयक (anvādheya-ka) *n.* property presented after marriage to wife by husband or to daughter by father or the relatives पितृमातृसुतभ्रातृदत्तमध्यग्न्युपागतमाधिवेदनिकं बन्धुदत्तं शुल्कमन्वाधेयकमिति स्त्रीधनम् ViṣṇuSm. 17.18; YājñaSm. 2.144; AgniP. 255.31; Aparā. 753.6 (*on* 2.144); VīraMi. 620.21 (*on* 2.144); VīraMi. (Vyavahāra.) 542.3; अन्वाधेयकं परिणयनादनु पश्चादाहितं दत्तम् Mitā. 251. 14 (*on* 2.144); CaturCin. iii (1). 530.21.

अन्वाधेया (anv-ādheyā) *f.* maternal aunt अथास्यैते संभारा उपक्लृप्ता भवन्ति ... द्वौ दासावनुजायै च पुत्रोऽन्वाधेयायै च BaudhŚS. ii.205.2; iii.285.12; VādhūŚS. iii.69.37.

अन्वाधेयिक (anvādheyi-ka) *n.* property presented after marriage to the wife by husband or to daughter by father or the relatives शुल्कान्वाधेयिकयोः स्वरूपं कात्यायनेनोक्तम् – ... विवाहात् परतो यत्तु लब्धं भर्तृकुलात् स्त्रिया। ... अन्वाधेयं तु तत् SmṛtiCan. iv.652.11.

अन्वाध्य (anv-ādhyá) *m.* (pl.) a type of divine beings अथैते देवा आप्याः साध्या अन्वाध्या मरुतस्तमेतऽउभये देवमनुष्याः ... संवत्सरं रक्षन्ति ŚatBr. XIII.iv.2.16.

अन्वानयन (anv-ānayana) *n.* act of applying or application, the fourth member of the syllogism निदर्शनेऽनुमेयसामान्येन सह दृष्टस्य लिङ्गसामान्यस्यानुमेयेऽन्वानयनमनुसंधानम् PadārthaSaṁ. 249.8; प्रतीतस्य लिङ्गसामान्यस्यानुमेये साध्यधर्मिण्यन्वानयनं सद्भावोपदर्शनं येन वचनेन क्रियते तदनुसंधानम् NyāyKa. 249.17.

अन्वानश् (anv-ānaś-) I.P. to bring to or pervade with (enjoyment) यदा ते मर्तो अनु भोगमानडादिद्ग्रसिष्ठ ओषधीरजीगः VājaS. 29.18 (Uvaṭa अनुआनट् अनुव्याप्नोत्)

अन्वानी (anv-ānī-) I.U. **1A** to bring after **B** to supply, to procure **C** to bring (under control) **D** to bring to, to fetch **2A** to take towards **B** to take up, to carry **3** to consolidate **4** to bring after **5** to solicite **1A** to bring after सोऽस्यै वाच एकमक्षरमविच्छिद्य वाणिति व्यसृजत ... तदेतन्मण्डलमभवत्। तदन्वानैत् JaimiBr. 3.350; **1B** to supply, to procure यद्यग्नीयाद्धाना अस्मा अन्वावपेयुः सक्तूनस्मा अन्वावपेयुर्घृतमस्मा अन्वानयेयुः ĀpaŚS. x.16.13=BhārŚS. x.10.8; **1C** to bring (under control) संधिं वा तेन कृत्वा ...। हत्वा चास्य चमूं कृत्स्नां वशमन्वानयामहे MahāBhā. iv.29.12; **1D** to bring to, to fetch रथमन्वानयत्तस्मै MahāBhā. vii.122.43; **2A** to take towards तं ब्रह्मादायो उत्तरतस्तिष्ठन्नग्निमन्वानयत्युदग्रे ... इति BaudhŚS. i.194.13; **2B** to take up स यद्यहैनं करिष्यन् भवति नैनमन्वानयते BaudhŚS. ii.155.13; **3** bring together मुक्तमुष्टिषु संग्रामे किं रणेन करिष्यसि। क्रोशमात्रमतिक्रम्य बलमन्वानयामहे MahāBhā. iv. App. 1.52 (48); **4** to take or lead around, cf. **अन्वानीय2B**; **5** to solicit, cf. **अन्वानीय3**.

अन्वानीय (anvānī-ya) *ger.* **1** having brought or kept after प्रचरणकाल उद्धृत्य ... जुह्वामुपस्तीर्याधायाशयमन्वानीयाभिघार्योपांशु प्रचरति ĀpaŚS. vi.29.22; **2A** having brought near पूर्वमपरस्मान् मथित्वा प्रणयेद् यदि त्वरेत तत एव प्राञ्चमुद्धृत्य दक्षिणाग्निमन्वानीय सायंप्रातर्जुहुयात् MānŚS. 99.2; 99.16; **2B** having taken or led around वृषवत्सतरीमग्निं प्रदक्षिणमन्वानीयाग्नेः पूर्वतस्तप्तलोहेन दक्षिण ऊरौ ... विसृजेत् प्राञ्चम् BālamBha. i.587.20 (*on* 1.252); **3** having solicited व्यसनैः क्लिश्यमानं हि यो मित्रं नाभिपद्यते। अनुनीय (v.l. अन्वानीय) यथाशक्ति तं नृशंसं विदुर्बुधाः MahāBhā. v.91.10.

अन्वानु (anv-ānu-) II.P. to sound through or towards यः पूर्वीरन्वानोनवीति। बृहस्पतिः सः ṚV. x.68.12.

अन्वानोदितसकलकर्मन् (anvānodita-sakalakarman) *adj.* who has kept aside all the activities कलौ नास्त्येव ... गतिरन्यथा। इति तदनु ... तन्मन्वानोऽन्वानोदितसकलकर्मा हरिनाममात्रशरणः शरणमपि विस्मृतवानस्मि CaitaCa. 23.2 (1)

अन्वान्त्र (ánv-āntra) *adj.* [P.vi.2.2] being in the entrails or intestines, VIŚVA.

अन्वान्त्र्य (ánv-āntrya) (also ánv-āntryà, VIŚVA.) *adj.* [P.iv.3.55; vi.1.185] along or being in the entrails अन्वान्त्र्यं शीर्षण्य१मथो (v.l. अन्वान्त्र्यं शीर्षण्य१मथो VIŚVA. Ed.) पार्ष्टेयं क्रिमिम् (v.l. क्रिमीन्)। ... वचसा जम्भयामसि AV.ii.31.4 (*but* Sāy. 'तित् स्वरितम्' इत्युभयत्र स्वरितत्वम्); AV.(P.) ii.15.4; अन्वान्त्र्यम् ... स्फ्यावंसाविति यकारान्तः संयोगः APrāti. 174.

अन्वाप् (anv-āp-) V.P. **Ai** to attain, to reach य एवं वेदाथ यत्सव्येन पदा समगृभ्णात्तन्माध्यंदिनं सवनमभवत्तद्विस्रंसत तद्विस्रस्तं नान्वाप्नोत् AitBr. 13.3 (359); तमतिसृज्यानुलिप्समानो नानुलभेत नान्वाप्नुयादेवं ह स यज्ञं नान्वाप्नोति ŚatBr. (K.) IV. ii.1.26; IV. v.4.11; **Aii** to obtain, to get यदाश्रौषमर्जुनो देवदेवम् ... त्र्यम्बकं तोष्य युद्धे। अवाप (v.l. अन्वाप) तत्पाशुपतं महास्त्रं तदा नाशंसे विजयाय MahāBhā. i.1.109; **B** to bring forth यदा ते मर्तो भोगमन्वापदथ ग्रसितृतम ओषधीरगारीः Nir. 6.8 (114.17)

अन्वाप् (anv-āp) *gr.* the word or form *anvāp* (possessed by water all around) अयमपीतरोऽनूप एतस्मादेव। अनूप्यत उदकेन। अपि वान्वाबिति स्यात् Nir. 2.22 (55.5)

अन्वापदीन (anvāpadīna) *m.* name of a prince, PW.

अन्वाप्तुम् (anv-āptum) *inf.* to obtain, to get स त्वं वै हे गौतम तीर्थेन न्यायेन शास्त्रविहितेन विद्याम् ... इच्छ अन्वाप्तुम् BṛĀraUBh. (Śaṅ.) 766.6 (*on* vi.2.7)

अन्वाप्याय् (anv-āpyāy-) I.Ā. [DhātuPā. 1.517; cf. VIŚVA.; better अन्वाप्यै] to swell, to increase स भूर्भुव इत्येतैस्त्रि-भिरक्षरैर्गार्हपत्यमादधाति ... यत्सर्वैरादध्यात्ते एव द्वे इतराणि त्रीण्यन्वाप्यायन्ते ŚatBr. (K.) I. i.4.14.

अन्वाप्यै (anv-āpyai-) I.Ā. [DhātuPā. 1.1013] **A** to swell, to increase ध्रुवामाप्यायमानां यज्ञोऽन्वाप्यायते TaiS. I.vii.5.1; अमुमेवाप्यायमानमन्वाप्यायते वसीयान्भवति MaiS. ii.2.7 (ii.21.14); **B** (caus.) to make (one) wax अमुमेवैनमाप्यायमानमन्वाप्याययति TaiS. II.iii.5.3.

अन्वाप्री (anv-āprī-) IX.P. to propitiate प्राणा वै प्रयाजाः। प्राणानेव तत्प्रयजति। तत्प्रयाजानां प्रयाजत्वम्।ताननुयाजैरन्वाप्रीणाति KapiKaS. 41.7 (243.22)

अन्वाफण् (anv-āphaṇ-) I.P. to go or run quickly, to run along क्रतुं दधिक्रा अनु संतवीत्वत्पथामङ्कांस्यन्वापनीफणत् ṚV. iv.40.4; VājaS. 9.14; ŚatBr.V.i.5.19.

अन्वाब्रू (anv-ābrū-) II.P. to relate, to repeat स होवाचाषाढ आमारुणे यत् सहैव ब्रह्मचर्यमचराव सहान्वाब्रवीवहि JaimiBr. 1.271.

अन्वाभक्त (anv-ābhakta) *adj.* [*f.* –ā] **A** entitled to take a share after or with another यस्मिन्निन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा देवा ओकांसि चक्रिर इत्यत्र देवता अन्वाभक्ताः KauṣīBr. 15.2 (66.14); सर्वत्रैव स्विष्टकृदन्वाभक्तः ŚatBr. I.vii.3.7; II.iv.3.9; ŚatBr. (K.) I.iii.2.9; II.vii.1.6; स यदग्नये जुहोति सर्वत्र ह्येवाग्निरन्वाभक्तः ŚatBr. II.iv.2.12; ŚatBr. (K.) I.iii.3.10; II.v.3.5; विशो विश्वे देवा यत्र वै क्षत्रमुज्जयत्यन्वाभक्ता वै तत्र विट् ŚatBr. II.iv.3.6; ŚatBr. (K.) I.iii.2.6; तदमितः साचयोऽन्वाभक्ता भवन्त्यराजानः ... एतस्यै गृह्णीयात्तदेव छन्दांस्यन्वाभजेत् ŚatBr. III.iv.1.8; ŚatBr. (K.) IV. iv.1.7; तदेव होतृका अन्वाभक्ताः ŚatBr. XIII. v.4.24 = XIII. vii.1.13; XIII. vi.2.18; य उ एवैतामग्नेश्चोषसश्चान्वाभक्तिं वेद यत्र कामयतेऽन्वाभक्त इह स्यामित्वन्वाभक्तस्तत्र भवति JaimiBr. 1.210; 3.385; **B** caused or made to take a share तेनो ह पशवोऽन्वाभक्ता यन्मनुष्यानु पशवः ŚatBr. II.iii.1.20; **C** accompanied स मन्द्रेणैवान्वाभक्तो विदिद्युतेऽसैव भ्रातृव्यानपहनानीति ŚaunakaU. 2.1.

अन्वाभक्ति (anv-ābhakti) *f.* act of taking a share य उ एवैतामग्नेश्चोषसश्चान्वाभक्तिं वेद यत्र कामयतेऽन्वाभक्त इह स्यामित्यन्वाभक्तस्तत्र भवति JaimiBr. 1.210.

अन्वाभज् (anv-ābhaj-) I.U. **A** to cause to take a share after or with another, to assign or give as a share यौं आभंजो मरुतो ये त्वानहन्वृत्रमदधुस्तुभ्यमोजः ṚV. iii.47.3; सदस्यानेवान्वाभजति वासुसोपं नह्यति सर्वदेवत्यं

वै TaiS. VI i.9.6; देवाः परे ये चावरे तानभयानन्वाभजति TaiS. VI.iv.6.3; तस्मै त्वा विष्णवे त्वेत्याह यदेव विष्णुरन्वतिष्ठत जहीति तस्माद् विष्णुमन्वाभजति TaiS. Vi.v.1.3; इन्द्रमेवैतत्सवनेऽन्वाभजति AitBr. 28.4 (711); याज्यायां देवता अन्वाभजतेति ह स्माह कौषीतकिः KauṣiBr. 14.2 (62.19); 15.2 (66.12); एनानिन्द्रः सोमपीथेऽन्वाभेजे KauṣiBr.16.1 (69.11); 28.3 (135.17); ŚāṅkhāŚS. xiv. 62.2; या इमा अग्नीषोमावन्वाजग्मुः ... ययोर्वामिदं युवयोरस्मानन्वाभजतम् ŚatBr. I.vi.3.18; ŚatBr. (K.) II.vi.1.12; सर्वत्र ह्येवैनं देवा अन्वाभजन् ŚatBr. I.vii.3.7; ŚatBr. (K.).II.vii.1.6; विशो विश्वे देवा यत्र वै क्षत्रमुन्नयत्यन्वाभक्ता वै तत्र विट्तद्विश्वान्देवानन्वाभजतां तस्मादेष वैश्वदेवश्चरुर्भवति ŚatBr. II.iv.3.6; ŚatBr. (K.) I.iii.2.6; यत्रैवैतस्यै गृह्णीयात्तदेव छन्दांस्यन्वाभजेत् ŚatBr. III.iv.1.8. तद् गायत्रीमन्वाभजति ŚatBr. III.iv.1.9; 10; 12; तेऽन्वागत्याब्रुवन्नु नो यज्ञऽ आ भजत ŚatBr. III.vi.2.17; इन्द्रमेवानु मरुत आभजति ŚatBr. IV.iii.3.10; XIV.ii.2.6; XIV.ii.2.9-11; इदं सर्वं यदन्नं तदात्मनऽ आगासीरनु नोऽस्मिन्नन्नऽ आभजस्वेति ŚatBr. XIV. iv.1.19; गायत्री श्येनः सोमभृत्तेनो वा एनामेतद्वीर्येण द्वितीयमन्वाभजति ŚatBr. (K.) IV.ix.4.8; तमेतदन्वाभजत् ŚatBr. (K.) V.i.3.9; कलयो गन्धर्वा एत्याब्रुवन्नु न एषु लोकेष्वाभजत JaimiBr. 154; 265; 266; एतस्मिन्नेव नौ मरुत्वतीय उक्थेऽन्वाभजेति। तावेतद् एतस्मिन्नेव मरुत्वतीय उक्थेऽन्वाभजत् VādhūŚS. iv.2.7; iv.2.10; ते देवा अब्रुवन्। अस्मानपि पशावन्वाभजतम् VādhūŚS. iv.7.5; स यदेकादश प्रयाजा एकादशानुयाजा एकादशोपयाजास्तद् देवानन्वाभेजतुः VādhūŚS. iv.7.7; iv.11.15-16; iv.8.2. **B** to entitle to take a share, cf. **अन्वाभक्त A**; **C** to accompany, cf. **अन्वाभक्त C**.

अन्वाभवितृ (anv-ābhavitṛ) *adj.* existing along, VIŚVA.

अन्वाभिक्रमण (anv-ābhikramaṇa) *n.* act of stepping forward दूराद्वाभिप्रसार्य हस्तं जुहुयात्, समासीदेदन्वाभिक्रमणेन ŚābaBh. 731.1 (*on* iii.1.20)

अन्वाभू (anv-ābhū-) I.P. **1** to equal, to imitate यज्ञेन वै देवाः सुवर्गं लोकमायन् तेऽमन्यन्त मनुष्या नोऽन्वाभविष्यन्ति TaiS. VI.iii.4.7; VI.v.3.1; स इन्द्रमब्रवीत् कथं न्वहमितः पुनरन्वाभवेयम् JaimiBr. 2.409; **2** to wax, to become great यदिमा आभ्यामसुरब्रह्माभ्यां होष्यामि तदन्वसुरा आभविष्यन्ति यन्न होष्यामि तदन्वाभविष्यन्ति KāṭhS.27.8(ii.144.6); 27.9(ii.163.13); तस्माद्विदमसुरा नान्वाभवन्ति AitBr. 4.7 (104) (*but* comm. नैव समन्तात् प्राप्नुवन्ति); **3** to control, to govern or rule over अग्निना तपोऽन्वाभवत्सूर्येण तेजो वायुना प्राणाः KāṭhS. 35.15 (iii.61.1); v.3.4 (iii.159.6); KapiKaS. 48.13 (304.15); **4** to exist along (in future) नैव तावदसुरा अन्वाभवितारो यावदिमे लोका भवितारः JaimiBr. 1.212.

अन्वाभूति (anv-ābhūti) *f.* act of controlling or governing or ruling अग्निना तपोऽन्वाभवत् ... प्रजापतिस्तैर्देवैरन्वाभूतिरनु च भूयासम् KāṭhS. 35.15 (iii.61.9)

अन्वायच्छ् (anv-āyacch-) [= *anv-āyam*] I.P. to stretch in, VIŚVA.

अन्वायत् (anv-āyat-) I.Ā. **1A** to get added or inserted (*caus.*) to cause to get added (*caus.*) **Bi** to cause to arrange in order (*caus.* pass.) to cause to be added or inserted **ii** to place near by **C** to become connected with **D** to accompany with **E** to follow **2A** (*caus.*) to make someone concerned with **B** to be in accordance with (numerically) **3** (*caus.*) to cause to make oblation, to cause to offer **4** (*caus.*) to cause to address **5A** to exist in **B** to coincide with **1A** to get added or inserted नः परुच्छेपोऽहरन्वायतिष्ट KauṣiBr. 23.5 (105.16); (*caus.*) to cause to get added, i.e. to dispose or add in regular sequence, to bring in एतस्मिन्नु हैके बृहती तृतीये स्तोत्रियेऽन्वहं स्वराण्यन्वायातयन्ति KauṣiBr. 24.5 (109.24); छन्दाꣳस्येवैतद्यज्ञमन्वायातयति यथामुमादित्यꣳ रश्मयः ŚatBr. III.iv.1.23; ŚatBr. (K.) IV.iv.1.15; V.vi.4.6; तमेषु लोकेष्वन्वायातयत् JaimiBr. 2.244; अनूबन्ध्यायाः पशुपुरोडाश आदित्यमन्वायातयेयुः ĀśvaŚS. II.iii.2.19; अमावस्यायां पौर्णमास्यां वाग्रयणेष्टिमन्वायातयेत् ĀpaŚS. vi.30.12; VaikhāŚS.8.2; प्राश्नं प्रसेचनमन्वायातयति VaikhāŚS. 19.6; (*caus.* pass.) to cause to be added or inserted, i.e. to be expanded over तदाहुः कस्माद् वैश्वदेवान्येवान्वायात्यन्ते नैकदेवत्यानि ... इति KauṣiBr. 21.5 (95.14;16); तस्मिंश्चातुर्मास्यहवींष्यन्वायात्यन्ते ŚāṅkhāŚS. xiv.5.5; **1B** (*caus.*) **i** to cause to arrange in order एकादशिनीं त्वेवान्वायातयेयुरिति सा स्थितिः KauṣiBr. 12.7 (56.16); **ii** to place near by आज्यस्थाल्याꣳ स्रुवं निधायाग्रेण स्थालीपाकमन्वायातयति MānGS. ii.2.12; ii.3.4; ii.4.7; **1C** to become connected with एवमेते देवा एतं यज्ञक्रतुमन्वायतन्त Jaimi Br. 1.239; य एनमन्वायतन्त इम एतर्हि परिशिष्टाः JaimiBr.1.240; पशुपुरोडाशं यानि चान्वायतन्ते त्रिमात्राणि भवति MānŚS. 115.6; (*caus.* pass.) to cause to be connected पशवः पुरोलाशाश्चान्वायात्यन्ते हविर्यज्ञेषु सोमेषु ŚāṅkhāŚS. xiv.3.1; **1D** to accompany with, cf. **अन्वायत्त 2A**; **1E** to follow, cf. **अन्वायत्त 2B**; **2A** (*caus.*) to make someone concerned with देवतां एवास्मिन्नन्वायातयति। तस्मादश्वे सर्वा देवता अन्वायत्ताः TaiBr. III.viii.7.3; **2B** to be in accordance with (numerically), cf. **अन्वायत्त 4B**; **3** (*caus.*) to cause to make oblation, to cause to offer यदि देवसूनां हवींष्यन्वायातयेयुरग्निर्गृहपतिः सोमो वनस्पतिः ĀśvaŚS. I.iv.11.5; II.iii.2.6;9; II.iii.2.19;22; पशुतन्त्रे हवींष्यन्वायातयन्ति ŚāṅkhāŚS. xiii.20.10; प्रतिपवहवींषि पशुपुरोडाशेष्वन्वायातयति MānŚS. 202.13; **4** (*caus.*) to cause to address गवामयने ब्राह्मणाच्छंसिने प्राग्विषुवत ऐन्द्रेषु प्रगाथेष्वभीवर्तमन्वायातयेयुः ŚāṅkhāŚS. xii.9.8; **5A** to exist in, cf. **अन्वायत्त 5A**; **5B** to coinside with, cf. **अन्वायत्त 5B**; **6** to depend on, cf. **अन्वायत्त 3**.

अन्वायतन (anv-āyatana) *adj.* latitudinal, MW., APTE.

अन्वायतनम् (anvāyatanam) *adv.* in the house, APTE.

अन्वायति (anv-āyati) *f.* continuous or steady supply (of equipment and men) स्वदेशादन्वायतिर्वीवधः ArthŚā. iii.107.7 (10.2) (comm. अविच्छिन्न आजीवद्रव्यागमः)

अन्वायत्त (anv-āyatta) *adj.* [*f.* –ā] **1** closely connected with, closely related to **2A** followed, accompanied with, united with **B** attending to **3** dependent on **4A** concerned with **B** being in accordance with **5A** constantly existing or abiding in **B** coinciding with **1A** closely connected with, closely related to यो वै सप्तदशं प्रजापतिं यज्ञमन्वायत्तं वेद प्रति यज्ञेन तिष्ठति TaiS. I.vi.ii.1; एष वै प्रजापतिः सप्तदशो यꣳज्ञेऽन्वायत्तो यंद्यनुवाक्याया एति MaiS. i.4.11 (i.60.2); VārāŚS. III. ii.2.24; सर्वेषु वा एषु लोकेषु मृत्यवोऽन्वायत्ताः TaiBr. III.ix.15.1; ŚatBr. XIII.iii.5.1; ते वाऽ एते (चक्षुषी) अग्नीषोमयोरेव रूपमन्वायत्ते यच्छुक्लं तदाग्नेयम् ŚatBr. I.vi.3.41; ŚatBr. (K.) II.vi.1.28; देवता अवदानान्यन्वायत्ता ŚatBr. (K.) II.vi.4.7; IV.i.2.10; JaimiBr.1.141; देवानां स्तोत्राणि। तानि देवा अन्वायत्ताः JaimiBr. 1.176; 2.28; 3.117; ChāndoU.ii.9.5; त्रिवृतं हि स्तोमं पुरुषोऽन्वायत्तो धिष्ण्यानन्ये पशवः JaimiBr. 1.250; VādhūŚS. iii.6.4; पृथिव्यां तृप्तायां यानि पृथिव्यां भूतान्यन्वायत्तानि तानि तृप्यन्ति GopBr. i.3.14 (83.4); ChāndoU. ii.9.2-3; प्रस्तोतर्या देवता प्रस्तावमन्वायत्ता तां चेदविद्वान्प्रस्तोष्यसि, मूर्धा ते विपतिष्यति ChāndoU.i.10.9-11 (Śaṅ. अनुगता);i.11.4; AṇuBh. 43.3 (*on* i.1.22); चतुर्विंशत्यक्षरा गायत्री गायत्रं प्रातःसवनम् तदस्य वसवोऽन्वायत्ताः प्राणाः वाव वसवः ChāndoU. iii.16.1; 3; स यदिदमेतस्मिन्नन्वायत्तं वेदाथ तथोपास्तेऽन्वायत्तो हैवास्मिन् भवति ĀrṣeU.2.4; एता एव होत्रकाः अन्वायत्ताः ĀśvaŚS. II.iv.10.10; त्रीणि तन्त्राणि यज्ञमन्वायत्तानि भवन्ति BaudhŚS. iii.194.13; त्रय्यः प्रजा यज्ञमन्वायत्ताः VādhūŚS. iv.15.13; प्रस्ताव इति साम्नो भक्तिविशेषस्तमन्वायत्ता अनुगता प्राणो देवता Bhām.147.1 (*on* i.1.23); PrakaVi. 135.18; **2A** followed, accompained with, united with यो वा अनुष्टुभं सर्वत्रापि सवनान्यन्वायत्तां वेद सर्वत्रास्यापि भवत्येषा PañcBr. vi.3.14; अन्वायत्ता मरुत्वतीयानां प्रतिपदनुचरा अन्वायत्ता ब्राह्मणस्पत्यास्त्र्यहरूपेण KauṣiBr. 24.5 (109.18-19); 26.8 (123.19); तद्या इमा अक्षंल्लोहिन्यो राजयः। ताभिरेनꣳ रुद्रोऽन्वायत्तः ... अधरयैनं वर्तन्या पृथिव्यन्वायत्ता ŚatBr. XIV. v.2.3; BṛĀraU.ii.2.2 (Śaṅ. अनुगतः) ; **2B** attending to अधरया वर्तन्या पक्ष्मणा एनं पृथिवी अन्वायत्ता अधरत्वसामान्यात् BṛĀraUBh. 276.15 (*on* ii.2.2); **3** dependent on त्रयस्त्रिंशद्वै सोमपा देवता याः सोमाहुतीरन्वायत्ताः KauṣiBr. 12.6. (56.5); सर्वे लोकाः सर्वे कामाः द्वादशाहमन्वायत्ताः JaimiBr. 3.385; मयि ... इदं सर्वं भुवनमन्वायत्तम् JaimiUBr. iii.17.7; ददतो मनुष्याः प्रशंसन्ति यजमानं देवा दर्वीं पितरोऽन्वायत्ताः BṛĀraU. iii.8.9; BrahmSūBh. (Rā.) 293.8 (*on* i.3.11) (ŚrutaPra. अनुवशा इत्यर्थः); सर्वाणि ह वा इमानि भूतान्येतदक्षरमन्वायत्तानि ŚaunakaU. 1.17; **4A** concerned with अश्वे सर्वा देवता अन्वायत्ताः TaiBr. III. viii.7.3; ŚatBr. XIII. i.2.9; अग्नेः पर्यासो भवति ... एतत्सर्वे देवा अन्वायत्ताः ŚatBr. III.i.2.18; सैषा व्रतधुगथर्वाङ्गिरसस्तां ह्यन्वायत्ताः GopBr. i.3.19 (89.2); स यदिदमेतस्मिन्नन्वायत्तं वेदाथ तथोपास्तेऽन्वायत्तो हैवास्मिन् भवति ĀrṣeU.7.12-13; **4B** being in accordance with चतुर्विंशतिर्वसवो देवाः। ते गायत्रीमन्वायत्ताः JaimiBr. 1.30; 1.257; **5A** constantly existing or abiding in संवत्सरं वाऽअन्नाद्यमन्वायत्तम् ŚatBr. XII. vii.2.19; अध्वर्युः प्रजापतिं सप्तदशं यज्ञेऽन्वायत्तं वेदका ऋध्नुवन्ति MānŚS. 167.17; **5B** coinciding with त्रीणि ह वै छन्दांसि यज्ञं वहन्ति गायत्री त्रिष्टुब् जगती। तद् एवानुष्टुब् आन्तादन्वायत्ता JaimiBr. 1.120.

अन्वायत्तत्व (anvāyatta-tva) *n.* the state of being closely conntected with वायुविकारे देवताशब्दस्य प्रस्तावमन्वायत्तत्वस्य चासंभवात् NyāySu. (Ja.) 151A. 1 (*on* i.1.9)

अन्वायन (anv-āyana) *n.* gift presented to the bride after marriage by the father वैवाहिकमन्वायनम् ... क्रियाविशेषेषु भाण्डमुच्छुल्कं गच्छेत् ArthŚā. i.272.6 (*on* 2.21) (commm. परिणीतायाः पतिगृहं गच्छन्त्याः पितृगृहान्नीयमानम्)

अन्वायम् (anv-āyam-) I.P. to stretch in अपरस्मादपनामात् प्राञ्चमरत्निं मित्वा तस्मिन् स्पद्यां नियम्यापरं पक्षपत्रापच्छेदमन्वायच्छेत् BaudhŚS.iii.407.4; BaudhŚuS. 4.157; (caus.) to cause to stretch in, i.e. to hold in अस्य मध्वः पिबत ... पथिभिर्देवयानैरित्यवगमं प्राप्य दक्षिणानन्वायामयति ŚatBr.(K.)VI. ii.1.11.

अन्वायात (anv-āyāta) *adj.* followed, accompanied or coming after तं च दृष्ट्वा तथाभूतमन्वायातं स भूपतिः। ... अवदत् KathāSaSāg. xii.14.15.

अन्वायात्य (anv-āyātya) *adj.* [*f.* –ā] **A** to be accompanied with (देवताः) सर्वाश्चानुवाक्यावत्योऽ प्रैषा अन्या अन्वायात्याभ्यः ĀśvaŚS. I.i.5.30; B to be added or supplied यद्यासाद्य स्मरेदन्वायात्यस्थानेषु जुहुयात् BaudhŚS. iii.371.7; **C** to be brought in connection with पशुयागान्याज्ययागाख्ये कर्मान्तरे पूर्वेणा (?ण) कर्मणान्वायात्यकार्ये कृतेऽनुष्ठेयत्वात् NyāySū. (So.) 1515.24 (*on* iii.4.41)

अन्वायात्य (anv-āyātya) *m.* name of a sacrifice अन्वायात्यैककपालाश्च ये यागाः ते उपांशु प्रयोक्तव्याः ĀśvaŚS. I.ii.15.5 (comm. अन्वायात्याः एककपालाश्च ये यागाः)

अन्वायात्य (anv-āyātya) *n.* additional offering यदि त्वन्वायात्यानि तैरग्रे चरेयुः ĀśvaŚS. I.iii.5.6 (comm. यद्यस्मिन्नवसरे आगन्तवो यागा उत्पद्यन्ते तैः पशुपुरोडाशस्विष्टकृतोऽग्रे चरेयुः। तेषामन्वायात्यानीति संज्ञा)

अन्वायान्ती (anv-āyāntī) *adj.* (*f.*) accompanying with हिरण्यवृष्टिं धनदे प्राक् षण्मासान् प्रवर्षति। अन्वायान्त्यामिवानन्दात् स्वर्गसंपदि भूतलम् MahāP. 38.218 (F.N.सहागच्छन्त्याम्)

अन्वायिन् (anv-āyin) *m.* attendant अन्वायिनः कटकवर्त्मसु पारित्रयाशैलस्य चक्रुरुपभोगसुखान्निवासान् HarVi. 30.31 (comm.अनुचराः)

अन्वारक्ष् (anv-āraks-) I.P. to protect from all sides अन्वारक्षद्वरणो विश्वभेषणः सहस्राक्षो हरितो हिरण्मयः AV.(P.) xvi.63.3.

अन्वारब्ध (anv-ā́rabdha) *adj.* [*f.* –ā] **1A** who or which is touched or held from behind वपाश्रपणीभ्यामन्वारभते तन्नेवान्वारब्धं नेवानन्वारब्धमुप प्रेष्य होतर्हव्या देवेभ्य इत्याह TaiS.VI. iii. 8.2; स्रुवेण गार्हपत्ये सपत्नीयं जुहोति तयान्वारब्धेन स्रुवेण वा VaikhāŚS.vii.9.6; उदञ्चः प्रह्वा बहिष्पवमानाय पञ्चर्त्विजः समन्वारब्धाः सर्पन्ति ĀpaŚS.xii.16.17; दीक्षितमन्वारब्धमावेदयति MānŚS.II.i.2.23; आग्नेयः प्रथमो गच्छत्यन्वारब्धोऽनुपूर्वा इतरे KātyŚS.viii.8.28; अन्वारब्धेन सव्येन पाणिना दक्षिणेन तु। तृप्यतामिति सेक्तव्यम् BṛParāSm.2.167; Kūrma-P.587.13 (2.18); SkandP.iv.35.170; BrahmP.60.56; CaturCin.iii(2).929.15; BṛBrahmS.iii.10.8; सत्री सत्रान्निर्गच्छेत् तस्मिन् गते सत्रिणो जुह्वति दशान्वारब्धा अन्यैः PārāSū.70.9; (used as noun) (one) who or which is touched वैष्णवं नवकपालमातिथ्यं पत्न्यान्वारब्धो निर्वपति VaikhāŚS.xii.21.12; पश्चादग्नेः प्राङ्मुख उपविश्यान्वारब्धाय शान्त्युदकं करोति KauśiSū.44.3; 53.6; (used actively) who has touched अस्मिन्नन्वारब्धे पूर्वाभिश्चतसृभिः स स्वाहाकाराभिः जुहुवांचकार AitBr. 33.5(851); अग्नेरुपविष्टायान्वारब्धाय ऋत्विगन्ततः कंसेन चतुर्गृहीतास्तिस्र आज्याहुतीरैन्द्रीः प्रपदं जुहोति AitBr.37.6(923); प्रोक्षणीरध्वर्युरादत्तेऽथं प्रोक्षिष्यन्नन्वारब्धे यजमान आध्वरिकं यजुः ŚatBr.XIII.ii.7.1; तेऽपराह्णे गार्हपत्यमुपसमायन्ति तेष्वन्वारब्धेष्वध्वर्युर्जुहोति ŚatBr.(K.)V.viii.3.6; तस्मिन्नन्वारब्धे गार्हपत्ये जुहोति ŚatBr.(K.)VII.iii.2.9; सोऽग्नौ प्रणीयमानेऽश्वे अन्वारब्धं ब्रह्मा यजमानं वाचयति GopBr.i.52.13(2.18); VaitāSū.5.18; उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पत इति द्वाभ्यां ब्राह्मणस्य दक्षिणं बाहुमन्वारब्धानुत्तिष्ठतोऽनुमन्त्रयते अनड्डुहो वा पुच्छम् ŚāṅkhāŚS.iv.16.7; KauṣīGS.v.8.6; चतुर्होतारं मनसानुद्रुत्याहवनीये जुहोत्यन्वारब्धे यजमाने स्वाहेति BaudhŚS.i.68.1; स्रुवेण संपत्नीयं जुहोति पत्न्यामन्वारब्धायाम् ĀpaŚS.iii.9.10; यदि सोमौ संसुतौ स्यातामादितश्चतुर्भिः संभारयजुर्भिर्हुत्वा महारात्रे प्रातरनुवाकमुपाकृत्यान्वारब्धे यजमाने जुहोति ĀpaŚS.xiv.19.1; अग्रेणोत्तरं परिधिमन्ववहृत्यान्वारब्धे यजमाने वाचयन् ... पञ्चभिरनुवाकैः ... वसोर्धारां जुहोति MānŚS. 42.3;157.8; समं भूमि कृत्वाद्भिरुपसिच्य विष्णोः कर्माणीति वाचयति यूपमन्वारब्धम् (यजमानम्) KātyŚS.vi.3.12; आतिथ्यायां संस्थितायाम् ... अन्वारब्धे यजमाने पत्न्यां च ... निगदं ब्रूयात् LatyāŚS.i.3.1; अग्निहोत्रमासे दीक्षितान्नस्याध्वर्युर्जुहुयादन्वारब्धा इतरे स्युः LāṭyāŚS.x.11.14; अथास्मिन्नन्वारब्ध इन्द्राग्निभ्यां स्थालीपाकस्य हुत्वा मधुपर्कं दद्यात् KauṣīGS.iii.1.4; आज्यम् ... स्रुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वान्वारब्धायां पत्न्यां यजमानो जुहोति ĀgniveGS.ii.7.3; शकृत्पिण्डस्य स्थालरूपम् ...। तत् सुहृद्दक्षिणतोऽग्नेरुदङ्मुख आसीनो धारयति। अथास्मा अन्वारब्धाय करोति KauśiSū.53.12; सूक्तैरन्वारब्धे दातरि पूर्णहोमं जुहुयात् KauśiSū.67.19; तस्मिन्नन्वारब्धं दातारं वाचयति KauśiSū.68.24; (use as noun) (one) who has touched गार्हपत्यमन्वारब्धे जुहोति ŚatBr.V.iv.2.9; अथ प्रदीप्त इध्मे जुहोत्यन्वारब्धेषु ŚatBr.(K.)IV.vi.3.6; तमन्तरेणाग्नीन् निधाय ... चतुर्गृहीतं गृहीत्वा मत्वाहवनीये समिद्वत्यन्वारब्धे जुहोति JaimiBr.1.47; तिस्रो वियतमप उपस्पृशन् अन्वारब्धेष्वपावृतशिरस्के इदमादि प्रति प्रतीकमाह्वानम् ĀśvaŚS.I.v.20.6; आपत्कारिताः स्युरन्वारब्धे जुहुयात् ĀśvaŚS.II.ii.14.4; अथान्वारब्धयोः प्रतिहिते च महिष्यां च जुहोति BaudhŚS.ii.102.4; पूर्ववद्धुत्वान्वारब्धा आर्भवाय पवमानाय निष्क्रामन्ति VaikhāŚS.16.12; शालाद्वार्येऽन्वारब्धेष्विह रतिरिति जुहोति KātyŚS. xii.4.9; अन्वारब्धेषु पयो जुहोति 'द्वे सृती'ऽ इति KātyŚS.xix.3.25; तस्मिन्नुपवेश्यान्वारब्धायां पतिश्चतस्रो जुहोति ŚāṅkhāGS.i.16.2; दक्षिणेन पाणिना दक्षिणमंसमन्वारब्धायाः षडाज्याहुतीर्जुहोति GobhiGS.ii.1.24; अन्वारब्धायामभिमन्त्रणहोमाः KauśiSū.7.21; 62.13; 79.16; यद्यज्ञाया इति मन्त्रोक्तम्। सा पत्यावन्वारभते। अन्वारब्धेष्वत ऊर्ध्वं करोति KauśiSū.62.13 (comm. यद्यज्ञयेत्यृचा दाता पत्नी अपत्यानि अन्वारम्भणं कुर्वन्ति कर्तुः); इध्ममुपसमाधायान्वारब्धाय वास्तोष्पत्यादिभिश्चतुर्भिर्गणैः शान्त्युदकं कृत्वा AVPari.30(1).15; **1B** taken hold of उभौ वीहियवावन्वारब्धौ भवतः ŚatBr.III.ii.2.14; वपाश्रपणीभ्यामन्वारब्धं पशुं उदङ् नयतीति हरिहरः VīraMi.(Saṁskāra.)976.10; **1C** seized, caught (राजा) अ(न्वा)रब्धमशेषतोऽपि वनरक्षिभिः महाकायमद्भुताकारभासुरमतिजवं प्लवङ्गमद्राक्षीत् Uday-SuKa.126.4; **2A** which is commenced पौर्णमासं प्रथमायै तन्त्रं भवत्यामावास्यं द्वितीयायै तेन हास्य दर्शपूर्णमासावन्वारब्धौ भवतः KauṣīBr.1.1(1.10); अथास्मिन्नन्वारब्ध एतस्यैव सूक्तस्य पूर्वाभिश्चतसृभिर्जुहवां चकार ŚāṅkhāŚS.xv.23.1; अनुवाकाभ्यामन्वारब्धाभ्यामुपदधीत KauśiSū.79.16; प्रथममन्वारब्धे इह रतिरिति षडाज्याहुतयो होतव्याः CaturCin.iii(2).1624.4; तत्राराधितमण्डलाधिगतदेवेक्षात्त पुण्योच्चयेऽन्वारब्धेऽथ करोतु तत्त्वहवनम् TantrSa. 12.58; **2B** who has commenced अन्वारब्धा ब्राह्मणास्ते पूर्वाङ्गानि न्यवर्तयन् GaṇeP.30.15; **3** who has been touched ते धर्माः कात्यायनेनोक्ताः। ...आज्यं गार्हपत्येऽधिश्रित्ये ... अवेक्ष्य गृहीत्वान्वारब्धः ... अन्वारब्धः। यजमानेन कृतस्पर्शः VīraMi.(Saṁskāra.) 977.9 [that which has touched or has been placed on the body (as the hand); followed, APTE]

अन्वारब्धदक्षिणपाणि (anvārabdha-dakśiṇapāṇi) *adj.* which has touched the right hand देवादितर्पणे वामहस्तेनान्वारब्धदक्षिणपाणिना समञ्जलेविकल्पः VīraMi. (Āhnika.) 345.16.

अन्वारब्धप्रेत (anvārabdha- preta) *m.* dead body which has been touched संपरिस्तीर्याज्यम् ... स्रुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वान्वारब्धप्रेतस्य दक्षिणं बाहुमन्वारभ्य जुहोति ĀgniveGS. iii.10.3 (172. 19)

अन्वारब्धापसव्य (anvārabdhāpasavya) *adj.* touched by the left hand, touching from behind अन्वारब्धापसव्येन पाणिना दक्षिणेन तु। भूस्थदक्षिणजानुः सन् देवेभ्यः सेचयेज्जलम् BṛParāSm. 2.176.

अन्वारभ् (anv-ārabh-) I.Ā. **1Ai** to hold on or cling to **1Aii** to stand by the side, to help **1B** to take hold after, to hold on to **1C** to touch or hold from behind **2** to follow, to accompany **3** to commence or begin **4** to grasp, to seize **5** to keep or to have contact with **6** to pursue, to practise **7** to refer again **8** to follow upto the completion **1Ai** to hold on or cling to for (help) सोमं राजानं वरुणमग्निमन्वारभामहे SV.(Jai.)i.10.1; सोम॒ँ राजा॑नं॒ वरु॑णम॒ग्नि॒मन्वार॑भामहे TaiS. I.vii. 10.3; MaiS. i.11.4 (i. 164.12); VājaS. 9.26; VājaS (K.) 10.5.; ŚatBr. V.ii.2.8; श्ये॒नो॑ऽसि गा॒य॒त्रच्छ॑न्दा॒ अनु॒ त्वार॑भे AV. vi.48.1; PañcBr. i.3.8; GopBr. i.5.12 (129.1); ŚāṅkhāŚS.vi.8.10; अ॒न॒ड्वाह॑ं प्ल॒वम॒न्वार॑भध्वम् AV. xii. 2.48; AV.(P.) xvii. 35.5; VājaS. 35.13; VājaS. (K.) 35.4; TaiĀ.vi.10.1 (711.1); MānGS. ii.1.14; यशा नोऽसि गायत्रीच्छन्दा अनु त्वा रभे AV. (P.) xix. 44.4; xix. 44.5; xix.44.6; TaiS. III.ii.1.1; PañcBr. i.5.12; ŚatBr. XII.iii.4.3; मृ॒त्यवे॒ वा ए॒ष नी॑यते॒ यत् प॒शुस्तं यद॒न्वार॑भे॑त प्र॒माायु॑को॒ यज॑मानः स्यात् TaiS. III.i.5.1; VI.iii.8.1; ŚatBr. III.viii.1.9; प॒शुरि॑ति य॒न्नान्वार॑भे॑त सुवर्गाल्लोकाद् यज॑मानो हीयेत। व॒पा॒श्र॒प॑णी॒भ्या॒म॒न्वार॑भते TāiS.VI.iii.8.2; ŚatBr. (K.) IV.viii.1.7; MānGS. ii.4.3; य॒ः प॒शुं मृ॒त्यवे॒ नी॒यमा॑न॒मन्वार॑भ॑ते व॒पाश्र॒प॑णी॒ पुन॑रन्वार॑भते TaiS. VI.iii.9.4; ĀpaŚS. vii.19.6; वा॒ज्य॑र्वा॒ग्निस्ते॒ वा॒जि॒न्युङ्ङ्नु त्वा र॑भे TaiS. VII. v.19.1; अहर्वै देवानामासीद्रात्र्यसुराणां ते देवास्तमसोऽन्धसः ... अबिभयुस्ते छन्दोभिरग्निमन्वारभन्त KāṭhS. 7.6; KapiKaS. 5.5(54.5); दैवस्तन्तुरस्यनु त्वा रभे माहं त्वद्व्यवच्छित्सीत्याहवनीयस्य दक्षिणतोऽङ्गारानुपस्पृश्य ŚāṅkhāŚS. ii.12.9; वपाश्रपणीभ्यां पशुमन्वारभेते अध्वर्युर्यजमानश्च ĀpaŚS. vii.15.7; ĀśvaGS. i.11.8; उषा अच्चिनी त्रैष्टुभेन छन्दसा तामश्यान्तामन्वारभे तस्मै स्वाहा ĀśvaŚS. I. vi. 5.2; अथोपोत्थायानड्वाहमन्वारभन्ते BaudhPiMe. i.21.7; (*caus.*) to make some one cling to, i.e. dependent ब्र॒ह्मन्ने॑व क्ष॒त्रम॒न्वार॑म्भयति TaiS. II.vi.2.5; TaiBr. I.vii.3.2; अमुं॑मेनमन्वा॑रम्भयति MaiS. ii.1.2 (ii.3.17) (*but* MW. to place behind another (with Loc.)); **1Aii** to stand by the side, to help द्यावा॑पृथिवी

अनु मा दीधीथां विश्वे देवासो अनु मा रभध्वम् AV. ii.12.5; AV. (P.) ii.5.5; **1B** to take hold after, to hold on to अन्वारभेथामनुसंरभेथामेतं लोकं श्रद्दधानाः सचन्ते AV. vi.122.3; इममिन्द्रं वह्निं पप्रिमन्वारभध्वम् AV. xii.2.47; AV.(P.)xviii.34.8; त्रयो लोकाः संमिता ब्राह्मणेन ... अन्तरिक्षम्। अंशून्गृभीत्वान्वारभेथामाप्यायन्तां पुनरा यन्तु शूर्पम् AV. xii.3.20; अन्वारभेथां वय उत्तरावत् AV. xii.3.47; यः क्षत्रियः प्रतिहितः। सोऽन्वारभते TaiBr. I.vii.9.2; ĀpaŚS. xviii.17.3; पुच्छमन्वारभन्ते। सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै TaiBr. III. viii.22.2; ŚatBr. XIII.ii.3.1; अन्वारभस्व यजमानेत्याहापोर्णुवन्ति शालायै द्वारे दक्षिणतः सोमक्रयण्युपतिष्ठते ŚatBr. III.ii.4.15; पाङ्क्तो वै यज्ञस्तद्यज्ञमेवैतद्यजमानोऽन्वारभते ŚatBr. IV. ii.5.4 **1C** to touch or hold from behind यज्ञस्य संतत्यै पत्न्यन्वारभते TaiS. VI. ii.1.1; ŚatBr. III.iv.1.6; ŚatBr. (K.) IV. iv.1.6; KātyŚS. iii.7.12; प्राजापत्यं उद्गाता तस्मादुद्गातान्वारभते MaiS. iii.8.9 (iii.108.9); अथौदुम्बरीं समन्वारभन्ते AitBr. 24.5 (638); KauṣīBr.27.6 (132.19); ŚāṅkhāŚS.x.21.6; तामन्वारभत आयोष्ट्रा सदने सादयामि PañcBr. vi.4.3; योऽपिव्रतः स्यात्सोऽन्वारभेत ŚatBr. III.vi.3.2; KātyŚS. viii.6.36; अध्वर्युं यजमानस्तदेनं परोक्षमन्वारभते ŚatBr.(K.) IV.viii.1.9; ĀpaŚS. xi.16.14; उद्गाता प्रथमेन कर्मणौदुम्बरीमन्वारभते JaimiBr. 1.70; ऋतस्य पन्थामन्वेमि होतेत्यभिक्रम्यांसेऽध्वर्युमन्वारभेत पार्श्वस्थेन पाणिना ĀśvaŚS. I. i.3.25; समिष्टयजुर्हूयमानमन्वारभते ŚāṅkhāŚS. iv.11.2; i.6.3; होतृचमसमन्वारभते ŚāṅkhāŚS. vii.5.9; अग्निहोत्राय सह पित्रा ... दक्षिणेऽंसेऽध्वर्युमन्वारभते BaudhŚS. i.100.1; अपि वाध्वर्युरेव जुहुयात्। अन्वारभेयातामितरौ BhārŚS viii. 9.11; ĀpaŚS. viii.6.26; उपहूयमानामन्वारभेते अध्वर्युर्यजमानश्च ĀpaŚS. iii.2.8; iii.9.8; MānŚS. 22.5; अध्वर्युं प्रस्तोतान्वारभते ĀpaŚS.xii.17.1; MānŚS.76.7; अहं परस्तादित्यादित्यं यजमानोऽन्वारभत आ होमात् ĀpaŚS. xiii. 9.13; अध्वर्युं दीक्षिता अन्वारभन्ते ĀpaŚS.xxi.3.11; अध्वर्युर्वा जुहुयादन्वारभेयातामेतौ VārāŚS. I.vii.2.34; अवान्तरेडामादधाति। ... इडां च। सर्वेऽन्वारभन्ते KātyŚS. iii.4.12; xi.1.18; पवमानेषूद्गातारमन्वारभेरन् KātyŚS. xiii.1.11; इडामुपहूयमानं होतारमध्वर्युराग्नीध्रः पत्नी चान्वारभन्ते VaikhāŚS. 7.21; 10.15; दीक्षितश्चेत् सर्वा इडा अन्वारभेत LāṭyāŚS. v.10.2; DrāhyŚS. xv.2.3; निःसर्पत्स्वन्वारभेत LāṭyāŚS. v.10.18; DrāhyŚS. xv.2.18; सकुशपाणिः कुशैर्होतारमन्वारभते KauśiGS. i.18.3; यज्ञोपवीतं कृत्वाप आचम्य दक्षिणतः कुमार उपविश्यान्वारभते BhārGS. 1.3 (3.17); दक्षिणत एरकायां भार्यामुपवेश्योत्तरतः पतिरुभावन्वारभेयातां स्वयमुद्यैर्जुहुयात् JaimiGS. 1.20 (20.6); पशुश्चान्वक् प्रतिप्रस्थातान्वारभते। ... अन्वारभते स्पृशति VīraMi. (Saṁskāra.) 975.16; शुक्राख्यग्रहं होमकाले यजमानोऽन्वारभते MayūMāli. 671.6 (*on* x.2.18); **2** to follow, to accompany विश्वे देवासो अनु मा रभध्वम् AV. ii. 12.5; अनु त्वेन्द्रारभामहे स्याम सुमतौ तव AV. v.8.9; AV.(P.) vii.18.8; अकर्माग्निमधिपामस्य देवमन्वा रप्स्व सहसा दैव्येन AV.(P.) iv.18.6; त्रिरेकादशा विश्वे वैश्वानरा महि शान्तावनु व आ रभध्वम् AV.(P.) xv.9.6; अन्वारभेथामनुसंरभेथामेतं लोकं श्रद्दधानास् सचन्ते AV.(P.)xvi.51.7; ब्रह्म वै देवानां बृहस्पतिस्तमेवान्वारभते TaiS. III. i.1.4; ऋक्सामे ... अहोरात्रे अभवताम् ... तौ वा एतन्महिमाना अन्वारभते संपारणाय MaiS.iii.6.6 (iii.67.10); अग्निर्देवानां पथिकृत्तमेवान्वारभते KāṭhS.10.5 (i.129.5); बृहस्पतिरेतस्य देवता य आनुजावरस्तमेवान्वारभते KāṭhS.11.4 (i.147.15); इन्द्रं वयं धनपतिं सुनुमन्वारभामहे KāṭhS. 21.14 (ii.56.17); यदाश्ववालः प्रस्तारो भवत्यैक्षवा उद्यावौ प्रजापतिमेवान्वारभते KāṭhS. 24.8 (ii.99.13); KapiKaS.38.1 (205.10); KāṭhS.30.3 (ii.184.7); KapiKaS. 46.6 (280.18); विद्यावन्तं विद्यान्वारभते कर्मवन्तं कर्म BrahmSi. i.32.5; BrahmSūBh. (Śaṅ.) 724.6 (*on* iii.4.11); कर्म विहितं प्रतिषिद्धं च ... अन्वारभेते अन्वालभेते अनुगच्छतः BṛĀraUBh. (Śaṅ.) 606.19 (*on* iv.4.2); **3** to commence or begin कौमारो लोको अजनिष्ट पुत्रो३ न्वारभेथां वयं उत्तरावत् AV. xii.3.47; AV.(P.) xvii.40.8; अथ यद्गृहीत्वाज्यानि प्रणयन्ति यज्ञं वा एतद्यजमानोऽन्वारभते MaiS. iii.9.1 (iii.112.3); तेज एवं ब्रह्मवर्चसमन्वारभन्त MaiS. iv.6.3 (iv.82.9); iv.6.8 (iv.90.6); पूषा स्वगाकारैस्त इमं यज्ञमवन्तु ते मामवन्त्वनु व आरभेऽनु मारभध्वम् KāṭhS. 35.2 (iii.51.15); KapiKaS. 48.3 (297.21); इमं यज्ञमवन्तु ते ĀpaŚS. xiv.17.1; xiv.28.5; पौर्णमास्यामन्वारभेत ŚatBr. XI.i.1.7; अन्वारभन्त इदं प्रत्यक्षं विसृजत इति वदन्तस्तदु यदि कामयेतान्वारभेत ŚatBr. (K.) IV. vi.3.2; अन्वारेभे कपोतो वै प्रियाया गुणकीर्तनम् BrahmP.80.29; आत्रेयः ...। अन्वारेभेऽथ सत्राणि BrahmP. 140.2; (*caus.*) to cause to commence or begin पत्न्यवेक्षतेऽन्वारम्भौ वा एष यज्ञस्य पत्न्या। यज्ञमेनामन्वारम्भयति MaiS. iv.1.12 (iv.15.8); **4** to grasp, to seize वातं प्राणं मनसान्वारभामहे। प्रजापतिं यो भुवनस्य गोपाः TaiBr. III.vii.7.2; TaiĀ.x.47.1 (917.4); **5** to keep or to have contact with आनीयमान एवानु चारभेत वाचं च यच्छेदिति कात्यः BaudhŚS. iii.12.11; अथ यदि ग्राममर्यादां नदीं वाग्नीनतिहरेयुरेतानेवाग्नीन्ह्रियमाणानन्वारभेयाताम् BaudhŚS. iii.387.1; चतुर्गृहीतं गृहीत्वान्वारभस्व यजमानेत्याह KātyŚS. vii.6.12; यावत्यो ग्राममर्यादा नद्यश्च तावतीरतिक्रामन्तमन्वारभेयाताम्। यदि नान्वारभेयातामग्नयो लौकिकाः संपद्येरन् HirPiMe.ii.11.6; **6** to pursue, to practise जाता संसर्गवशतस्तस्मिन्नेव च जन्मनि। बध्यते मुच्यते वासौ स्वयमन्वारभेदतः YogVā. iv. 59.54; **7** to refer again, cf. **अन्वारम्भ 2C**; **8** to follow up to the completion, cf. **अन्वारम्भ 4** [to place oneself behind or at the side of, MW.]

अन्वारभमाण (anv-ārābhamāṇa) *adj.* **A** touching or holding from behind तं वा अन्वारभमाणः परोक्षमन्वारभते ŚatBr. (K.) IV.viii.1.9; **B** commencing, performing प्रथमं चातुर्मास्यान्यन्वारभमाणस्य व्याहृतीभिर्हवींष्यासादयति VaikhāŚS.8.5.

अन्वारभ्य (anvārābh-ya) *ger.* **1** having followed, having accompanied अथो देवतां एवान्वारभ्य सुवर्गं लोकमेति TaiS. II.ii.5.5; V.iii.9.2; तस्माद्देवमाहोदायुषा स्वायुषेत्याह देवतां एवान्वारभ्यत् TaiS. VI.i.11.1; तमेवान्वारभ्य समश्नुते TaiS. VII.iii.1.1; तं देवा अन्वारभ्य स्वर्गं लोकमायन्यदाश्ववालः प्रस्तारो भवति KāṭhS. 24.8 (ii.99.12); KapiKaS. 38.1 (205.8); **2A** having touched, having held from behind ब्रह्मणो हस्तमन्वारभ्यपर्याहुरेकधैव यजमान आयुर्दधति TaiS. II.iii.11.4; अध्वर्युमेव जुह्वतमन्वारभ्य प्रतीकैरनुमन्त्रयेत KauśīBr. 7.4 (30.15); स्रुचौ कृत्वा दक्षिणेन प्रतिप्रस्थातुर्वासोऽन्वारभ्याह ŚatBr. II.v.2.38; औदुम्बरीमन्वारभ्यासते ŚatBr. IV. vi.9.22; ŚatBr. (K.) I.v.1.34; तेऽयमित्यथैषा३ं सुराग्रहाणामेकमन्वारभ्याह ŚatBr. (K.) VI.ii.1.16; उपविश्योर्ध्वजानुर्दक्षिणेन प्रादेशेन भूमिमन्वारभ्य जपति ŚāṅkhāŚS. i5.8; i.6.3; अध्वर्युमन्वारभ्यौद्ग्रभणानि जुह्वतं याजमानं मनो मे मनसा दीक्षताम् ŚāṅkhāŚS.v.4.1; पश्चात्प्रेङ्खं प्राङुपविश्य तदन्वारभ्यानतुसृजन्वाग्यत आस्त आधिसर्पणात् ŚāṅkhāŚS. xvii.13.12; वसूनां पवित्रमसि शतधारं वसूनां पवित्रमसि सहस्रधारमिति तदन्वारभ्य वाचंयम आस्ते BaudhŚS. i.4.11; सपवित्रां कुम्भीमन्वारभ्य वाचं यच्छति BhārŚS. i. 13.1; ĀpaŚS. i.12.5; MānŚS. 11.4; HirŚS. i.3.27. (96.6); इध्मसंनहनान्याग्नीध्रोऽन्वारभ्य क इदमग्नीद्भविष्यति ... स इदम् ... मन्त्रं संनमति ĀpaŚS. ii.15.2; मध्यमं परिधिमन्वारभ्य संप्रेष्यति ĀpaŚS. iii.7.10; MānŚS.23.15; स्रुच्यमन्वारभ्य वागस्यैन्द्रीत्यनुमन्त्रयते ĀpaŚS. iv.9.5; यजमानोऽध्वर्युमन्वारभ्य पञ्च जुहोति ĀpaŚS. x.8.7; अध्वर्युः शकटमन्वारभ्य संप्रेष्यति ĀpaŚS. x.28.4; सर्वासु सुब्रह्मण्यासु सुब्रह्मण्यमन्वारभ्य यजमानो जपति ĀpaŚS. x.28.5; स्रुचं वायव्यं चमसं वान्वारभ्याश्रावयेत् ĀpaŚS.xii.20.22; ब्रह्मण इतर ऋत्विजो हस्तमन्वारभ्य यजमानं पर्याहुः ĀpaŚS. xix.24.6; वालधावश्चमन्वारभ्य बहिष्पवमानं सर्पन्त्यग्निर्मूर्धेति ĀpaŚS. xx.13.4; दक्षिणेन पाणिना दक्षिणमध्वर्योरंसमन्वारभ्य जपति ĀpaŚS. xxiv.12.7; ŚāṅkhāGS. ii.4.4; KauśiGS. ii.2.12; ii.2.15; HirGS. i.5.8; AgniveGS.i.1.3 (8.1); ध्रुवमसि पृथिवीं दृंहेति तस्मिन् कपालमुपधायान्वारभ्यापाग्नेऽग्निमामादं जहीत्यङ्गारं बहिर्भस्म निरस्यति MānŚS.14.12; यूपात्प्रमुच्य पशुमन्वारभ्याश्रावयति MānŚS.53.11; कुमारो दक्षिणेन पाणिना दक्षिणं पादमन्वारभ्याह ĀpaGS. iv.11.8; BālamBha. i. 49.30 (*on* i.14); वत्सम् अन्वारभ्य ... वाचं विसृजेत् ĀpaGS. vi.14.8; BhārGS. 1.19 (19.9); वासः परिधाप्यान्वारभ्याघारावाज्यभागौ हुत्वा ... उत्तरार्धे जुहोति MānGS. i.10.8; i.22.3; हृदयदेशमन्वारभ्य जपेत् VārāGS. 5.21; प्रेतस्य दक्षिणं बाहुमन्वारभ्याहवनीये जुहोति BaudhPiMe. i.1.16; ii.5.1; अन्वारब्धापसव्येन (v.l. अन्वारभ्यापसव्येन) पाणिना दक्षिणेन तु BṛParāSm. 2.176; VṛGautSm. 561.12 (8); अन्वारभ्य च सव्येन कुर्यादुल्लेखनादिकम् GobhiSm. 2.123; साध्यं क्षीरार्णवे पद्मे चन्द्रमण्डलमध्यगम्। अन्वारभ्य जपेद् ध्यात्वा ĪśānŚiPa. i.45.55; ज्योतिष्टोमे अध्वर्युं प्रस्तोतान्वारभते ... उद्गातारं प्रतिहर्तेत्यादिक्रमेण अन्वारभ्य प्रसर्पतामध्वर्य्वादीनाम् ... क्रमेणान्वारम्भविच्छेदः स्यात् UpaParā. 5.15; MayūMāli. 502.4 (*on* vi.5.17); **2B** having held on to मदनूची दक्षिणा यां ददाति सैति दक्षिणामन्वारभ्य यजमानः ŚatBr. I. ix.3.1; IV. iii.4.6; ŚatBr. (K.) II.viii.4.1; V. iv.1.5; **2C** having seized or grasped वासांसि परिधायानडुहः पुच्छमन्वार-भ्यायन्त्याग्नेयः ŚatBr. XIII.viii.4.6; **3** having commenced or started यज्ञमन्वारभ्य ... दक्षिणां ददाति ... यजमानः ... स देवयानो वा ŚatBr. (K.) II.viii.4.1; V.iv.1.5; एते पुश्चात्विजः पाङ्क्तो हि यज्ञस्तद्यज्ञमन्वारभ्यैति यजमानः ŚatBr. (K.) V.iii.1.3.

अन्वारभ्य (anv-ārābhya) *adj.* **A** to be grasped or seized ब्रह्मवादिनो वदन्त्यन्वारभ्यः पशु३र्नान्वारभ्या३ इति TaiS. VI.iii.8.1; **B** to be held on to नैष यजमानेनान्वारभ्यो मृत्यवे ह्येते नयन्ति ŚatBr. III.viii.1.10.

अन्वारम्भ (anv-ārambhá) *m.* **1** act of commencing or beginning sacrifice यजमानस्यैवैष यज्ञस्यान्वारम्भोऽनवच्छित्त्यै TaiS. VI.i.11.5; VI.ii.1.2; VI.ii.9.2; एष वै पत्न्या यज्ञस्यान्वारम्भः MaiS. i.4.8 (i.56.11); i.11.8 (i.169.15); iii.7.9 (iii.88.7) = iii.8.7 (iii.103.17); iv.4.5 (iv.56.1); KāṭhS. 14.8 (i.207.7); 24.8 (ii.98.14); 32.4 (iii.22.13); KapiKaS. 37.5 (199.1); 40.1 (220.4); 47.9 (292.23); TaiBr. I.iii.7.2; अन्वारम्भो वा एष यज्ञस्य पत्न्या यज्ञमेनामन्वारम्भयति

MaiS. iv.1.12 (iv.15.7); बर्द्धेन जुहोति दक्षिणानां वा एषोऽन्वारम्भो द्यां गच्छ MaiS. iv.8.2 (iv.108.10); **2A** name of an initiatory rite or sacrifice अथातोऽन्वारम्भस्यैव मीमांसान्वारम्भं पौर्णमास्याः समानोपवसथं करोति BaudhŚS. i.67.18; उक्तोऽन्वारम्भोऽथ वै भवत्यृषयो वा इन्द्रं प्रत्यक्षं नापश्यन्तं वसिष्ठः प्रत्यक्षमपश्यत् BaudhŚS. ii. 187.3; **2B** initiatory formula (having the word *anvārambha*) अथैनं यज्ञस्यान्वारम्भं वाचयति BaudhŚS. i.161.11; iii.85.15; **2C** act of referring again योगफलमुपसंहृत्य पुनरन्वारम्भेण योगस्य कर्तव्यता उच्यते GītāBh. (Śaṅ.) 198.2 (*on* 6.23); **3** act of touching ईषाया अन्वारम्भ इति सूत्रं बौधायनस्यान्वारभ्यैवेषां प्रत्यङ् द्रवन्मन्त्रं जपेत् BaudhŚS. ii.91.5; अहरहर्योगविमोकान्वारंभान्वारोहापुसुमत्यावहसंतानाश्च वसतीवरीरिध्माबर्हिः पयसां दोहनम् MānŚS. 166.7; प्रतिपश्चध्वर्यवोऽन्वारम्भेण वपोद्धरणे वपाश्रपणे च सकृदादित्योपस्थानम् VārāŚS. III. ii.6.45; अविभवति गृहपत्यन्वारम्भः KātyŚS. xii.1.12; आज्येन पश्चाहुतीर्जुहोति। आसु च न ब्रह्मणोऽन्वारम्भः VīraMi. (Saṁskāra.) 946.24; 976.6; परस्परमन्वारम्भः श्रुतः अध्वर्युं प्रस्तोता संतनुयात् MayūMāli. 502.4 (*on* vi.5.17); **4** following up to the completion अशक्तश्चेत्स्वयमारम्भमात्रं कृत्वा अन्वारम्भं बान्धवैः स्वजनैः कारयेत् CaturCin. iii(2).1162.8; देवलः। ... आरभेत् नवैः पात्रैरन्वारम्भं च बान्धवैः VīraMi. (Śrāddha.) 182.30;183.1.

अन्वारम्भकर्तृत्व (anvārambha-kartṛtva) *n.* agency for touching from behind वस्तुतस्तु पत्नीकर्तृकेऽवघातेऽन्वारम्भकर्तृत्वमात्रेणाध्वर्योः कर्तृत्वायोगात् MīmāKau. ii.237.9 (*on* iii.2.6)

अन्वारम्भण (anv-ārambhaṇa) *n.* **1A** act of touching from behind दानवाचनान्वारम्भणवरवरणव्रतप्रमाणेषु यजमानं प्रतीयात् KātyŚS. i.10.12; व्याख्यातः शुक्रस्यान्वारम्भणम् HirŚS. x.4.32 (1079.22); अथात्यन्तप्रदेशो धून्वनेऽन्वारम्भणे ... सर्वत्र कनिष्ठप्रथमा अनुपूर्वा HirPiMe. i.1.4; विहितस्यान्वारम्भणस्य विच्छेदे प्रायश्चित्तमुच्यते ŚrutaPra. iA.86.14 (*on* i.1.1); (समन्वारम्भणात्) अन्वारम्भणम् - स्पर्शः तेन संबन्धो विवक्षितः ŚrutaPra. ii.539.13 (*on* iii.4.5); द्वितीयाघारान्वारम्भणहविरभिमर्शनेडान्वारम्भणादिरूपेत्यर्थः MayūMāli. 84.10 (i.4.13); **1B** connecting link अन्वात्मीयैः कृतं कर्म न लिम्पति। अन्वारम्भणमानादावौदुम्बर्यादिवर्तिनि। स्वरूपासंभवाद्यष्टुः शरीरेणैव कर्तृता ŚlokaVār. 5(17). 90 (711.5); **2** co-existence, cf. **अन्वारम्भणप्रतीति**.

अन्वारम्भणप्रतीति (anvārambhaṇa-pratīti) *f.* knowledge of co-existence 'तं विद्याकर्मणी समन्वारभेते' इत्येकस्मिन्नेव पुरुषे द्वयोरन्वारम्भणप्रतीतेः ... विभागस्य दर्शनीयत्वात् ŚrutaPra. ii. 546. 22 (*on* iii.4.20)

अन्वारम्भणीय (anv-ārambhaṇīya) *n.* initiatory rite सौत्रामणिसोमेषु बहुशो विच्छिन्नेष्वेतेषु तदेवान्वारम्भणीयं च कृत्वाग्नीन्संदधीत VaikhāŚS. xx.31.4.

अन्वारम्भणीयतस् (anvārambhaṇīya-tas) *adv.* as compared to initiatory rite भार्यानाशे नाशेन पुनः संस्कारे बाधकाभावात्। वाचनिकः क्रमः इति भ्रमः। वचनस्यान्वारम्भणीयतः पूर्वं भार्याविनाशेऽप्युक्तक्रमेणोपपत्तेः BālamBha. i.242.7 (*on* 1.89)

अन्वारम्भणीयता (anvārambhaṇīya-tā) *f.* the state of being eligible for the initiatory rite यजमानस्यान्वारम्भणीयता संस्कृतत्वान्न तया पुनः संस्कारतः संभवति BālamBha. i.242.5 (*on* 1.89)

अन्वारम्भणीयदेवता (anvārambhaṇīya-devatā) *f.* deity of initiatory rite पूर्वं तु दर्शपूर्णमासाभ्यामन्वारम्भणीयदेवताभ्यो जुहुयात् ŚāṅkhāGS. i.3.6; VīraMi. (Saṁskāra.) 898.8.

अन्वारम्भणीया (anv-ārambhaṇīyā) *f.* initiatory rite or sacrifice (to be performed at the beginning of Darśapūrṇamāsa sacrifices) दर्शपूर्णमासावारभ्यमानोऽन्वारम्भणीयाम् ĀśvaŚS.I.ii.8.1; पूर्वा दर्शपूर्णमासाभ्यामन्वारम्भणीयेष्टिः ŚāṅkhāŚS.ii.4.1; बहुषु व्यतीतेष्वन्वारम्भणीया स्यादिति BaudhŚS. iii.331.7; अन्वारम्भणीयामिष्टिं निर्वपति BhārŚS. v. 15.9; सैषान्वारम्भणीयायाः स्थानं प्रत्येति BhārŚS. viii.1.5; ĀpaŚS.v.23.4; viii.1.3; HirŚS. iii.5.21 (326.4); iv.1.4 (394.15); v.1.2 (448.3); VaikhāŚS. 1.17; अन्वारम्भणीया विकृतौ न स्यात् ĀpaŚS. xxiv.4.19; अन्वारम्भणीयायाः सप्ताज्याहुतीर्जुहोति VārāŚS. I.iv.4.40-41; अन्वारम्भणीयाग्नावैष्णव एकादशकपालः सरस्वत्यै चरुः सरस्वते द्वादशकपालो दर्शपूर्णमासारम्भे KātyŚS. iv.5.22; मिथुनौ गावावन्वारम्भणीयायां ददाति HirŚS. vi.5.39 (534.3); iii.5.29 (327.6); अमावास्यायां भविष्यन्त्यामादधानस्य नान्वारम्भणीयाग्नेयमेवाष्टाकपालं निर्वपेत् VaikhāŚS. 1.17; मिथुनौ दक्षिणान्वारम्भणीयायामिष्टौ LātyaŚS. iv.12.14; DrāhyŚS. xii.4.19; संवत्सरादूर्ध्वं परीणं नाम स्थली कुरुक्षेत्रे तस्यामग्नीनाधाय यथाकालमन्वारम्भणीयेष्ट्वा प्रसृज्येत LātyaŚS. x.19.1; निर्वपेदित्युद्धारितेऽप्यन्वारम्भणीया क्रत्वर्था भवत्येव ṬupṬ. 196.3 (*on* ix. 1.35); अन्वारम्भणीया दर्शपूर्णमासारम्भे चोदिता ManuBh. i.113.7 (*on* 2.71); अन्वारम्भणीया विकृतिष्वपि स्यात् NyāyMāVi.9.5 (*on* i.1.0); प्रयोजनं पवमानेष्टिषु पूर्वपक्षे अन्वारम्भणीया BhāṭṭDī. ii.24.7 (*on* iii.6.4); अन्वारम्भणीया वैमृधन्यायेनैव नातिदेशः BhāṭṭDī. ii.25.17 (*on* iii.6.6) याज्ञिकानाम् ... अन्वाधानमेव तत्त्वेनारम्भपदार्थः। तदर्था चान्वारम्भणीया तत्कार्यप्रयुक्ता BhāṭṭDī. iii.67.18 (*on* ix.1.11); अन्वारम्भणी-यायां तु साहित्यादेरविवक्षा BhāṭṭDī. iii.135.8 (*on* ix.2.17); अन्वारम्भणीया किं ज्योतिष्टोमाद्यङ्गभूतदीक्षणीयादिषु .... कर्तव्या BhāṭṭDī. iii.193.17 (*on* x.1.2); दर्शपूर्णमासावारप्स्यमाण इति विहिताया अन्वारम्भणीयायाः पुरुषसंस्कारद्वारा आरम्भार्थत्वम् MayūMāli. 435.10 (*on* v.3.11); 649.34 (*on* x.1.2)

अन्वारम्भणीयाकरण (anvārambhaṇīyā-karaṇa) *n.* performance of initiatory rite एवंविधावान्तरसङ्कल्पात्पूर्वमन्वारम्भणीयाकरणापत्तिः BhāṭṭDī. iii.70.24 (*on* ix.1.11)

अन्वारम्भणीयाजन्य (anvārambhaṇīyā-janya) *adj.* to be produced from initiatory rite or ceremony अन्वारम्भणीयाजन्यस्योपकारस्य यावज्जीवसत्त्वे विकृतिष्वपि प्रसङ्गात् BhāṭṭDī. iii.72.1 (*on* ix.1.11); अन्वारम्भणीयाजन्यः संस्कारः कर्त्रोरन्यतरस्य यावज्जीवमस्ति BālamBha. i.242.18 (*on* 1.89)

अन्वारम्भणीयात्व (anvārambhaṇīyā-tva) *n.* the state of being initiatory rite 'अन्वारम्भणीयेष्ट्या यक्ष्ये' इति संकल्पस्य ... अन्वारम्भणीयात्वावच्छिन्नोद्देश्यताकप्रवृत्तिविषयत्वाभावात् BhāṭṭDī. iii.196.20 (*on* x.1.4)

अन्वारम्भणीयादि (anvārambhaṇīyādi) *adj.* initiatory rite etc. न ह्यन्वारम्भणीयादिसंस्कारवानन्वारम्भणीयादौ शास्त्रेण प्रयुज्यते Āparā. 115.5 (*on* 1.89)

अन्वारम्भणीयादिक (anvārambhaṇīyādi-ka) *adj.* initiatory rite etc. न च संस्कारार्थमन्वारम्भणीयादिकं स्वातन्त्रेण शक्नोति भार्या कर्तुम् Āparā. 115.5 (*on* 1.89)

अन्वारम्भणीयानुष्ठान (anvārambhaṇīyānuṣṭhāna) *n.* performance of initiatory rite अपूर्वाधाने पत्न्यनुरोधेन सांनाय्यानुष्ठानान्वारम्भणीयानुष्ठानयोः प्राप्तौ केचित्पुंस इत्यादिवचनं स्पष्टमपूर्वाधानमेव गमयति BālamBha. i.243.13 (*on* 1.89)

अन्वारम्भणीयान्त (anvārambhaṇīyānta) *adj.* ending with initiatory rite of Darśapūrṇamāsa कुरुक्षेत्रे परिणहिस्थलेऽग्न्याधेयमन्वारम्भणीयान्तं भवति KātyŚS. xxiv.6.34.

अन्वारम्भणीयापत्ति (anvārambhaṇīyāpatti) *f.* undesired contingency of (performing) initiatory rite 'साङ्गेन ... यक्ष्ये' इत्येवंविधसंकल्पविषयकप्रवृत्तेः ... ततः पूर्वमन्वारम्भणीयापत्तिः BhāṭṭDī. iii.70.21 (*on* ix. 1.11); अग्निहोत्रीयप्रथमप्रयोगीयाद्यपदार्थस्यापि ... अन्वारम्भणीयापत्तेः BhāṭṭDī. iii.196.12 (*on* x. 1.3)

अन्वारम्भणीयापूर्वम् (anvārambhaṇīyāpūrvam) *adv.* prior to initiatory rite एकभार्यस्याप्याहिताग्नेरन्वारम्भणीयापूर्वं भार्यामरणे "भार्यायै पूर्वमारिण्यै" इत्यादिमनुवचनम् BālamBha. i.241.23 (*on* 1.89)

अन्वारम्भणीयाभाव (anvārambhaṇīyābhāva) *m.* absence of initiatory rite राजसूयगतेष्टिपशुबन्धादौ च अन्वारम्भणीयाभावस्य दशमे वक्ष्यमाणत्वात् BhāṭṭDī. iii.71.10 (ix. 1.11)

अन्वारम्भणीयावत् (anvārambhaṇīyā-vat) *adv.* like an initiatory rite अन्वारम्भणीयावत् सकृदेव करणं स्यात् BālaKrī. ii.83.13 (*on* 3.212 (?222)); ललिताक्रमारम्भात्पूर्वमेव ... महागणपतेरुपास्तिरन्वारम्भणीयावत् सकृदेव कार्या SetuBa. 10.29.

अन्वारम्भणीयावाक्यशेष (anvārambhaṇīyā-vākyaśeṣa) *m.* elliptical sentence prescribing initiatory rite अन्वारम्भणीयावाक्यशेषे अमावास्यादर्शशब्दौ समानाधिकरणौ दर्शयिष्यति TantrVār. 470.12 (*on* ii.2.3); न च दर्शशब्दस्याप्रसिद्धार्थत्वमन्वारम्भणीयावाक्यशेषेऽमावास्यापर्यायत्वेन प्रसिद्धत्वात् ŚastrDī. 403.1 (*on* iv. 4.11); अन्वारम्भणीयावाक्यशेषे च ... दर्शामावास्याशब्दयोः पर्यायत्वावगमात् प्रसिद्धार्थकत्वमाशङ्क्येत MīmāKau. iii (2).155.13 (*on* ii.2.3)

अन्वारम्भणीयाविधि (anvārambhaṇīyā-vidhi) *m.* injunction of initiatory rite अन्वारम्भणीयाविधिवाक्यशेषे 'दर्शो वा ...' इत्युपक्रम्य 'अमावास्या वै ...' इत्युपसंहारात् TantrRa. 224.7 (*on* iv.4.29)

अन्वारम्भणीयाविरोध (anvārambhaṇīyā-virodha) *m.* contradiction to the initiatory rite अन्वारम्भणीयाविरोधादिति कपर्दिना हेतुनिर्देशात् BālamBha. i.241.22 (*on* 1.89)

अन्वारम्भणीयेष्टि (anvārambhaṇīyeṣṭi) *f.* initiatory rite or sacrifice 'अन्वारम्भणीयेष्ट्या यक्ष्ये' इति संकल्पस्य ... अत्वारम्भणीयात्वावच्छिन्नोद्देश्यस्यताकप्रवृत्तिविषयत्वाभावात् BhāṭṭDī.iii.196.20 (*on* x.1.4); अन्तेवासिभिर्योगमिच्छन्निति लिङ्गाच्च प्रथमाध्ययने चैतत् अन्वारम्भणीयेष्टिवत् VīraMi. (Saṁskāra.) 502.21.

अन्वारम्भणीयोत्तरम् (anvārambhaṇīyottaram) *adv.* after initiatory rite अन्वारम्भणीयोत्तरं मृताया अन्वारम्भणीयाविरोधान्न श्रौताग्निभिर्दाहः BālamBha. i.241.23 (*on* 1.89)

अन्वारम्भयित्वा (anvārambhayi-tvā) *ger.* (irr.) **1** having caused to touch from behind कृष्णं वासो यजमानं परिधापयित्वान्वारम्भयित्वैतानि जुहोति KāṭhS. 11.10 (i.156.16); सजातानेवास्मा उपदधात्यामनस्य देवा इत्यन्वारम्भयित्वा जुहोति KāṭhS. 12.2 (i.164.6) पत्नीमन्वारम्भयित्वा निर्वपति KāṭhS. 24.8 (ii.98.13); KapiKaS. 38.1 (204.6); BhārŚS. iii.8.11; यां कामयेत भार्यम् ... तस्या औपासने प्रतिहितमन्वारम्भयित्वा प्रजापते न त्वदेतानीति HirŚS. xiii.6.33 (182.30); अन्वारम्भयित्वा हवनम् VārāGS. 3.14; यदरण्योः समारूढः स्यान्निवर्तमाने प्रेतमन्वारम्भयित्वैतं मन्त्रं जपेत् HitPiMe. ii.8.3; **2** having caused to hold on निर्वपणकाले पत्नीं शकटमन्वारम्भयित्वातिथ्यं निर्वपति ĀpaŚS. x.30.5.

अन्वारम्भविच्छेद (anvārambha-viccheda) *m.* break in the act of touching or holding from behind ज्योतिष्टोमे अध्वर्युं प्रस्तोताऽन्वारभते प्रस्तोतारमुद्गाता ... इत्यादिक्रमेणान्वारभ्य ... क्वचिदुद्गातृप्रतिहर्त्रोः क्रमेण अन्वारम्भविच्छेदः स्यात् UpaParā. 5.16.

अन्वारम्भविधान (anvārambha-vidhāna) *n.* injunction of initiatory rite अध्वर्युकर्तृकत्वाभावेऽप्यन्वारम्भविधानेनाध्वर्योः ... आह्वानं प्रति ... आह्वयतीत्यर्थप्रतीतेस्तस्य ... अनुवाद एव MīmāKau. ii.237.3 (*on* iii.2.6)

अन्वारम्भादि (anvārambhādi) *adj.* act of touching or holding on etc. अन्वारम्भानुकूलास्थिनिष्ठव्यापाराश्रयतया कर्तृत्वोपपत्तेरस्थिभिरेवान्वारम्भादि कार्यम् BhāṭṭDī. iii. 230.6 (*on* x.2.18)

अन्वारम्भानुकूल (anvārambhānukūla) *adj.* conducive to the act of touching or holding on तत्रास्थ्नामेव शुक्रान्वारम्भादावचेतनानामपि ... अन्वारम्भानुकूलास्थिनिष्ठव्यापाराश्रयतया कर्तृत्वोपपत्तेः BhāṭṭDī. iii. 230.5 (*on* x.2.18); आत्मनश्च कर्तृत्वं अन्वारम्भानुकूलकृत्याश्रयत्वेनैव BhāṭṭDī. iii. 230.10 (*on* x.2.18); iii. 230.12 (*on* x.2.18)

अन्वारम्भेष्टि (anvārambheṣṭi) *f.* initiatory rite or sacrifice रयिमन्तौ पुष्टिमन्तौ पवमानहविःषु वीतवन्तावन्वारम्भेष्ट्याम् BaudhŚS. iii.39.9; चतुर्होतारं सारस्वतौ, होमावन्वारम्भेष्टिमित्येतदुपवसथे कुर्यात् BaudhŚS. iii.40.13; iii.200.17.

अन्वारभ्य (anvārábh-ya) *adj.* which is grasped or taken hold of ब्रह्मवादिनो वदन्त्यन्वारभ्यः पशू उर्नान्वारभ्या इति TaiS.VI.iii.8.1

अन्वारभ्य (anvārabh-ya) *ger.* having touched, taking hold of, cf. **अनन्वारभ्य**.

अन्वारिरीप्स (anv-āriṛīpsa-) *desid.* to wish to hold or catch स यथा वारणम् ... अन्वारिरीप्सेतैवं ह वा एतां देवतां उद्द्रुतां अन्वारिरीप्सन्ते VādhūŚS. iv.28.2.

अन्वारुह् (anv-āruh-) I.U. **1A** to ascend or climb after युञ्जं यन्तं मनसा बृहन्तमन्वारोहामि तपसा सयोनिः AV. vi.122.4; AV.(P.) ii.60.1; यावानेव यज्ञस्तमन्ततोऽन्वारोहति TaiS. V.iv.10.2; स्वं वा एतदिष्टमन्वारोहति MaiS.i.8.6 (i.124.6); इष्टका स्वर्गो लोको मनसा त्वान्वारोहामि MaiS. ii.7.16 (ii.99.4); KāṭhS. 39.3 (iii.121.3); ĀpaŚS. xvi. 23.10; HirŚS. xi.2.31 (58.8); स्वर्गं वा एष लोकमन्वारोहति MaiS. iii.5.5 (iii.59.1); JaimiBr. 3.277; अन्येऽस्य लोकमन्वारोहन्ति MaiS. iii.9.4 (iii.119.10) अन्ये लोकमन्वारोक्ष्यन्ति MaiS. iii.10.2 (iii.132.1); iv.7.5 (iv.99.4); सं रश्मीन्कुलायं कृत्वान्वारोहत् MaiS. iv.3.4 (iv.43.8); तान् असुरा ओ वा इत्येवान्वारोहन् JaimiBr. 1.123; दक्षिणेन पदा नावं अधिष्ठायाथोत्तरेणान्वारोहति VādhūŚS. iii.39.17; इष्टका स्वर्गो लोका वाचा त्वन्वारोहामि VaikhāŚS. 18.17 (273.20); 18.17 (273.21); अन्वारोहद्धृषीकेशः केतुः सर्वधनुष्मताम् MahāBhā. x.13.5; (*caus.*) to cause to ascend after अन्येऽस्य लोकमन्वारोहयेयुः MaiS. iii.9.4 (iii.119.9); अथ शरीरमन्वारोहयति MaiS. iii.10.4 (iii.134.11); **1B** to ascend subsequently पृष्ठैरेवर्तूनन्वारोहन्त्यृतुभिः संवत्सरम् TaiS. VII.ii.1.2; VII.iv.3.2; VII.iv.7.2; एकविंशात्प्रतिष्ठायां ऋतूनन्वारोहति TaiS. III.ix.9.1; ŚatBr. XIII. iii.2.1; गर्गत्रिरात्रेण ... वसून्रुद्रानादित्यानन्वारोहति ĀpaŚS. xxii.15.1; **1C** to follow in ascending (especially the funeral pyre) तं चिताग्निस्थम् ... मद्रराजात्मजा ... अन्वारोहत् MahāBhā. i.116.31; राजा ममारासौ सपत्नजित्। अन्वारुरोह तं देवी चितास्थं भूपतिं पतिम् ViṣṇuP. iii.18.61; **2A** to mount or ascend on (for chanting) यो वै पवमानानामन्वारोहान् विद्वान् यजतेऽनु पवमानानारोहति TaiS. III.ii.1.1; BaudhŚS. ii.161.12 (*but* Sāy. अनुक्रमेण प्राप्नोति); **2B** to mount on or cart etc. after (someone), to join in ascending or climbing एष वा अग्नेरन्वारोहस्तेनैवैनमन्वारोहति TaiS. V.iv.10.2; V.vi.8.1; एष वै देवयानः पन्थास्तमेवान्वारोहन्ति TaiS. VII.ii.1.4; यानमध्वन्युक्तोऽन्वारोहेत् HirŚS. xxvi.2.100 (38.9); ĀpaDS. i. (2). 8.12; आतिष्ठत रथं शौरिः ...। अन्वारुरोह दाशार्हं विदुरः MahāBhā.v.92.15; सः रथे ... विबभौ ...। अन्वारुरोहतुः (v.l. अन्वारुरुहतुः) पार्थं युयुधानजनार्दनौ MahāBhā.vii.60.18; अन्वारोहन्त संहृष्टा (v.l. अन्वारुरोह संमृष्टा) गजवाजिरथान्द्रुतम्। प्रणम्य रावणम् Rāmā. vi.920* (1); **2C** to mount for (overlordship) वसवस्त्वा गायत्रेण छन्दसा त्रिवृता स्तोमेन रथन्तरेण साम्नारोहन्तु तानन्वारोह साम्राज्याय AitBr. 39.4 (940); 38.1 (929); AitĀ. V.i.4.17; तानहमन्वारोहामि राज्यायेति ŚāṅkhāĀ. 1.7(4.2); ŚāṅŚS. xvii.16.2; **3** (*caus.*) to lead into, to enter in to यद्धुत आदध्यात् रुद्रं गृहानन्वारोहयेत् TaiS. III.iv.10.4; BaudhŚS. ii.186.10; **4** to ascertain or admit, cf. **अन्वारुह्य3**; **5** to use or establish, cf. **अन्वारूढ 4**; **6** (*caus.*) to place behind, cf. **अन्वारोप्य**; **7** to mount, i.e. to control, cf. **अन्वारोह 2**.

अन्वारुह्य (anvāruh-ya) *ger.* **1** having ascended or climbed विषमगतायागुरवे नाभिवाद्यम्। अन्वारुह्य वाभिवादयीत HirŚS. xxvi.4.48 (63.6); ĀpaDS. i(4).14.16; VīraMi.(Saṁskāra.) 464.7; **2** having descended अन्वारुह्य आरुह्य अवरुह्य वा VīraMi.(Saṁskāra.) 464.11; **3** having ascertained or admitted अन्वारुह्योक्तमेतद्य विधिवाक्यप्रकीर्णताम् BālaKrī. i.17.1 (*on* 1.7); अन्वारुह्य चेदमस्माभिरुच्यते Kāśi. i. 173.14 (*on* 2.209; न च तत्सिद्धिमभ्युपगच्छतस्तदनादरवादव्याघातः तस्यान्वारुह्य कृतत्वात् ŚrutaPra. iA.26.16 (*on* i.1.1); अविरोधपक्षस्य (च) बुद्धिस्थत्वात् तस्य चान्वारुह्योक्तस्य च समुच्चयः ŚrutaPra. iA.96.16 (*on* i.1.1); जाठरलिङ्गाभावेन(वे?) ... परमात्मपरत्वं सिध्यतीत्यन्वारुह्य दर्शितं जैमिनिमतम् ŚrutaPra. iB.347.20 (*on* i.2.29); सांख्यागमानामापातप्रतिपन्नार्थमात्रपरत्वमन्वारुह्य सूत्रकारैस्तन्निरसनं युक्तम् ŚrutaPra. ii.336.4 (*on* ii.2.42); सविकल्पकेन सप्रकारं गृह्यते ...। इदं चान्वारुह्य वचनम् NyāyKu.133.5; परमतेन भोक्तृत्वमन्वारुह्योच्येत ŚatDū. 149.1; तेनान्वारुह्य तत्तत्समधिकगणना स्वीकृता TattvMu. 4.132.

अन्वारुह्यवचन (anvāruhya-vacana) *n.* bold statement of ascertainment or admittance (which admits other's view) अन्वारुह्यवचनमिदं यद्यपि विधिस्तथाप्यर्थवत्ता परिमाणतः .. फलविशेषात् ŚābaBh. 130.3 (*on* i.2.17); 1763.8 (*on* ix.3.40); इदंचान्वारुह्यवचनमिति नातीवादरणीयम् Kāśi. i.46.22 (*on* 1.911/2); विगानं विवृणोति कैश्चिदिति। इदं चान्वारुह्यवचनम्। Kāśi. i.131.19 (*on* 1.2.133); एतद्यान्वारुह्यवचनमपेक्ष्य भेदात् त्वविरोधो दर्शितः Kāśi. ii.180.24 (*on* 5.219)

अन्वारुह्यवाद (anvāruhya-vāda) *m.* bold proposition of ascertainment or admittance 'कामं देशा एव भिन्नाः' इति भाष्यमन्वारुह्यवादः NayaVi. 241.5 (*on* i.1.8); एतद्यान्वारुह्यवादमात्रम् TantrRā. 179.3; अन्वारुह्यवादो देवतानिरासोक्तिः स्यात् ŚrutaPra. iA.26.12 (*on* i.1.1); सर्वोऽयमन्वारुह्यवादो जैमिनेरुपन्यस्य निरस्यते SiddhāSi. i.37.20; अन्वारुह्यवादेनाह भवत्विति YuktiSneha. 51.28 (*on* i.1.5); अन्वारुह्यवादेन तावत्परिहरति YuktiSneha. 99.37 (*on* i.1.5)

अन्वारुह्यवादत्व (anvāruhyavāda-tva) *n.* the state of being bold proposition of ascertainment न च तत्सिद्धिमभ्युपगच्छतस्तदनादरवादव्याघातः ... कथमन्वारुह्यवादत्वनिश्चयः ŚrutaPra. iA.26.16 (*on* i.1.1); तस्यान्वारुह्यवादत्वाद्वानित्यसंयोगनिरासेन वेदप्रामाण्ये ... तात्पर्यातिशयात् SiddhāSi. i.36.2; न च देवतानिरासो जैमिनेरतात्पर्यादन्वारुह्यवादत्वाद्वा तदभ्युगमेन न विरोध इति युक्तम् SiddhāSi. i.44.1; ब्रह्मसूत्रेषु 'धर्मं जैमिनिः' इत्यादेः पूर्वपक्षस्य निरसनीयस्यान्वारुह्यवादत्वमुक्तम् SiddhāSi. i.48.5.

अन्वारूढ (anv-ā́rūḍha) *adj.* [*f.* –ā] **1** mounted by, i.e. controlled by अयं शारीर आत्मा प्राज्ञेनात्मनान्वारूढ उत्सर्जद्याति ŚatBr.XIV.vii.1.42; BṛĀraU.iv.3.35; BrahmSūBh. (Bhā.) 70.10. (*on* i.3.42); सः प्राज्ञेन परेण आत्मना ... अन्वारूढः अधिष्ठितः BṛĀraUBh. 595.10 (iv.3.35); BṛĀraUBhVā. iv.3.1919; अन्वारूढोऽधिष्ठितः VedāntaKa. 195.1 (*om* i.3.14);VedāntKau. 113.17 (*on* i.3.43); **2A** who has mounted on or upon cart etc. after (some one), who has joined in ascending or climbing अन्वारुयेहतुः (v.l.अन्वारूढौ ततः) पार्थं युयुधानजनार्दनौ MahāBhā. vii.60.18; कर्णः ...। अन्वारूढस्तव पुत्रं रथस्थम् ... प्राविशत्त्वं स सैन्यम् MahāBhā. vii.154.63; अन्वारूढाश्च तत्पुत्रास्तत्र तां किल राक्षसीम्। अब्रुवन्नम्ब नः किंचिद्भक्ष्यं देहि KathāSaSāg. vi.3.130; सः ... अन्वारूढेन तत्रापि सञ्पालेन वेष्टितः RājTa. (Ka.) 8.516; **2B** who has mounted (on the lap) असावन्वारूढो मदललितचेष्टः प्रमदया PādaTā. 38.18; **2C** followed in ascending (the funeral pyre) शरीरार्धं स्मृता जाया पुण्यापुण्यफले समा। अन्वारूढा जीवती(न्ती) च साध्वी भर्तृहिताय सा BṛhaspaSm. 194.14; 297.484; तस्य भार्या सुमित्रापि तस्यालिङ्ग्य तनुं तदा। अन्वारूढा चितां विप्राः प्राप तल्लोकमेव सा SkandP. iii(1).12.116; प्रमीते तु पितर्यन्वारूढायां मातरि पित्रैव सह सपिण्डीकरणम् CaturCin.iii(1).1653.6; या तु पतिमुद्दिश्यान्यकालेऽन्यतिथावन्वारूढा तस्याः श्राद्धं तत्क्षयतिथौ कार्यं न भर्तृतिथौ NirṇaSi. 343.17; **3A** who has admitted other's view दृष्टस्य पूरस्य कारणाभावानुपपत्त्योपरिष्टाद् वृष्टिः कल्प्यते। इदमपि चान्वारूढेनोक्तम् TātpaṬ. (U.) 392.13 (*on* 5(7).18); Kāśi.iii.167.13; **3B** which is admitted

जीवकल्पिकाविद्यानां तत्कल्पितजीवानां चानादित्वमस्त्वित्यन्वारूढम् ŚatDū. 173.6; **4** which is conventionally established or used यद्यपि स्वपर्यायोऽयमात्मशब्दो भाष्येऽन्वारूढः तथाप्यन्ततोऽयमेवार्थः प्रपञ्चयिष्यते ŚatDū. 244.25.

अन्वारूढवाक्य (anvārūḍha-vākya) *n.* sentence containing the word *anvarūḍha* सुषुप्तिविषयं सम्परिष्वक्तवाक्यम्। उत्क्रान्तिविषयमन्वारूढवाक्यम् ŚivārkaMaDī. i.505.20 (*on* i.3.43)

अन्वारूढविषय (anvārūḍha-viṣaya) *m.* [Loc.] in the case of referring to one who has followed in ascending funeral pyre अन्वारूढविषये जीवन्त्याम-जीवन्त्यां वा पितामह्यां पित्रैव सह मातुः सपिण्डनं कार्यम् Aparā. 541.14 (*on* 1.253)

अन्वारोढुम् (anvāroḍhum) *inf.* to follow in ascending funeral pyre तं देवकी च भद्रा च रोहिणी मदिरा तथा। अन्वारोढुं व्यवसिता भर्तारं योषितां वराः MahāBhā. xvi.8.18.

अन्वारोप्य (anvārop-ya) *ger.* having placed (them) behind (the fire in the pan) समोप्येतरावग्नी अन्वारोप्य प्रेदग्ने ज्योतिष्मान्याहीति प्रमति ĀpaŚS. xvi.12.6.

अन्वारोह (anv-ārohá) *m.* **1A** name of formula, 'ascent' formula यो वै पवमानानामन्वारोहान् विद्वान् यजतेऽनु पवमानानारोहति TaiS. III.ii.1.1; एते। वै पवमानानामन्वारोहाः TaiS. III.ii.1.2; BaudhŚS. ii.161.12; अङ्गुष्ठाभ्यामन्वारभ्या-न्वारोहं वाचयति BaudhŚS. ii.29.8; ii.37.22; श्येनोऽसि गायत्रच्छन्दा इति मध्यमायां च स्तोत्रीयायामन्वारोहम् ĀpaŚS. xii.17.15 xiii.3.1; xiii.11.1; अन्वारोहेषु मैत्रायणी-यानामग्निः परिसमाप्यते ŚabaBh. 640.4 (*on* ii.4.20); अन्वारोहा नाम स्थलारोहणमन्त्राः TantrVār. 647.10 (*on* ii.4.19); ŚivārKaMaDī. ii.282.16 (iii.3.1); देवपथीयानां तारकानाम् अन्वारोहाणाम् Cārāyaṇīyāmantrātsānakra-manikā. 40.18; (name of certain Japas uttered at the Soma-libations, PW.; MW.); **1B** name of a libation, ascent-libation स्वर्गं वां एषं लोकंमन्वारोहति योऽग्निं चिनुतें यदन्वा-रोहान्जुहोंति स्वर्गमेवैनं लोकं गमयित्वाथ कामं चरति MaiS. iii.5.5 (iii.59.1); पञ्चभिरन्वारोहान् जुहोति MānŚS. 158.7; बहुधा विश्वरूपा एकव्रता मामभि संविशन्त्विति पञ्चान्वारोहाञ्जुहोति HirŚS. xii.4.4 (95.28); ĀpaŚS. xvii.11.4; xvii.13.2; अहरहर्योगविमोकान्वारम्भान्वारोहाप्सुमत्यावहसंतानांश्च वसतीवरीरिध्माबर्हिः पयसां दोहनम् MānŚS. 166.7; **1C** ascent, ascendence पुरां वां एषं जितानामन्वारोहः MaiS. iii.8.1 (iii.93.3); **2** act of mounting, i.e. controlling न च स्वपत उत्क्रामतो वाप्यकिंचिज्ज्ञस्य तदानीमेव स्वेनैव सर्वज्ञेन सता परिष्वङ्गान्वारोहौ संभवतः BrahmSūBh. (Rā.) 336.18 (*on* i.3.43); VedāntKau. 113.19 (*on* i.3.43); GoviBh. 61.10 (*on* i.3.42); **3** admission of other's view शास्त्रयोन्यधिकरणभाष्यस्यान्वारोहेणाप्युपपत्तेः NyāyPari. 76.9.

अन्वारोहण (anu-ārahaṇa) *n.* [enumerated in the *anupravacanādigaṇa*, GaṇPā. 7.10] **1** the word *anvārohana* छः प्रत्ययो भवति तदस्य प्रयोजनमित्यस्मिन् विषये। ... अन्वारोहण। प्रारोहण KāśiVṛ. *on* v.1.111; JaineVṛ. 233.7 (*on* iii.4.104); पुण्याहवाचनादिभ्यो लुग्वाच्यः ... अन्वारोहण Prasā. i. 855.11; **2** act of following in ascending the funeral pyre अन्वारोहणे महानभ्युदयः Mitā. 28.1 (*on* 1.86); अन्वारोहणे तु पुत्रः स्वपित्रैव मातुः सापिण्ड्यं कुर्यात् Mitā. 89.26 (*on* 1.254); अन्वारोहणं च काम्यत्वादनित्यम् Aparā. 111.8 (*on* 1.87); सांवत्सरिकश्राद्धं नवश्राद्धं चैकचित्यामन्वारोहणे मात्रा कृते कर्तव्यम् SmṛtiCan. v.427.9; पुनर्मृते पत्यौ ब्राह्मण्या ब्रह्मचर्यं क्षत्रियादिभिस्त्वन्वारोहणं कार्यमिति व्यवस्था VīraMi. 152.14 (*on* 1.86); BālamBha. i.235.10 (*on* 1.86); अन्वारोहणे तु विशेषः VīraMi. (Śrāddha.) 330.22; अन्वारोहणेऽपि भिन्नानि नवश्राद्धानि VīraMi. (Samaya.) 203.23; अथान्वारोहणे निर्णयः NirṇaSi. 341.18; अप्राप्तमरणकालायाः स्त्रिया अन्वारोहणे संपूर्णमेवाशौचम् NirṇaSi. 390.28; समारोहेदिति विधिकल्पनाद् विपक्षे बाधकश्रवणादप्यन्वारोहणं कार्यम् BālamBha. i.218.10 (*on* i.77) **3** rite of cremation, cf. **अन्वारोहणीय**.

अन्वारोहणप्रतिषेध (anvārohaṇa-pratiṣedha) *m.* prohibition of following in ascending the funeral pyre ब्राह्मण्या अन्वारोहणप्रतिषेधं स्मरन्ति Aparā. 112.3 (*on* 1.87)

अन्वारोहणविषय (anvārohaṇa-viṣaya) *m.* case of following in ascending the funeral pyre अन्वारोहणविषये तु दंपतीश्राद्धप्रकारमाह लौगाक्षिः CaturCin. iii(1).1685.1.

अन्वारोहणस्मृति (anvārohaṇa-smṛti) *f.* statement of sacred text (Smṛti) referring to following in ascending funeral pyre न चान्वारोहणस्मृतीनाम् 'तस्मादु ह न पुरायुषः स्वः कामी प्रेयात्' इति श्रुतिविरोधो वाच्यः Aparā. 111.10 (*on* 1.87)

अन्वारोहणादि (anvārohaṇādi) *adj.* act of following in ascending funeral pyre etc. अन्वारोहणादौ श्राद्धव्यवस्था तु श्राद्धप्रकाशे द्रष्टव्या VīraMi. (Tīrtha.) 84.8.

अन्वारोहणीय (anv-ārohaṇīya) *adj.* [P.v.1.111] belonging to the Anvārohaṇa or rite of cremation, pw., MW.

अन्वारोहयितव्य (anv-árohayitavya) *adj.* which is to be placed upon हव्यं पूर्वं देवता गमयित्वाथ शरीरमन्वारोहयितव्यमित्याहुः MaiS. iii.10.4 (iii. 134.11)

अन्वारोहा (anv-ārohā) *adj.* (*f.*) type of a brick (used in piling for fire), ascent-brick सूर्यो ज्योतिर्ज्योतिः सूर्यः। तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवा सीदेत्यन्वारोहे द्वे ĀpaŚS. xvi.23.10; स्वर्गो लोको मनसा त्वान्वारोहामीत्यन्वारोहे द्वे उपदधाति HirŚS. xi.7.31 (58.8); भूरसि भुवनस्य रेत इष्टका स्वर्गो लोका वाचा त्वान्वारोहाम्यग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्निस्तयेत्येकामन्वारोहाम् VaikhāŚS. xviii.17.29.

अन्वारोहिणी (anvārohiṇī) *adj.* (*f.*) who ascends the funeral pyre after (the husband) संस्तिं पतिमालिङ्ग्य प्रविशेद्या हुताशनम्। ... तदन्वारोहिणी यस्मात्स्मात्सानात्मघातिनी NirṇaSi. 343.7.

अन्वार्य (anvārya) *m.* the marshy date tree, *Phoenix* or *Elate paludosa* अपरो मृत्युफलाख्यो हिन्तालो वृन्तबीजश्च। अन्वार्यः कुजराजः पर्यायैः पूरकस्सुरासृक् स्यात् AbhidhāMañ. 72.9.

अन्वालब्ध्वा (anvālabdh-vā) *ger.* (irr.) having taken up (in the hand) शेषाणि हवींषि एकः सामयिकः स्रुवेण त्रयः सामयिकाः पात्रैरन्वालब्ध्वान्यैः सामयिकैर्मुख्यसामयिकः स्रुचा विश्वेभ्यो देवेभ्यः स्विष्टकृद्भ्यः स्वाहेति तं पशुमुत्तरत उत्सृजन्ति PārāSū. 68.7.

अन्वालभ् (anv-ālabh-) I.Ā.**1A** to take up (in the hand), to hold पूर्वेषां पन्थामनुदृश्य धीरा अन्वालेभिरे रथ्यो३ न रश्मीन् ṚV. x.130.7; VājaS. 34.49; VājaS. (K.) 33.2; **1B** to hold fast ते देवा उत्सृज्यानृतम्। सत्यमन्वालेभिरेऽसुरा होत्सृज्य सत्यमनृतमन्वालेभिरे ŚatBr. IX.v.1.13; **1Ci** to touch (from behind) संस्थिते जघन्य ऋत्विजा सर्वप्रायश्चित्तानि जुहुयात् तमितरेऽन्वालभेरन् ĀśvaŚS. I.i.13.7; तद्यदानुशंसन् होतापोहिष्ठीयां ब्रूयात्तदैनमन्वालभेरन्नपावृण्वानाः LāṭyāŚS. ii.10.20; DrāhyŚS. vi.2.21; निशि शामूलपरिहितो ज्येष्ठोऽन्वालभते KauśiSū. 69.3; आहिताग्नौ प्रेते संभारान्संभरति। .... शरीरं न अन्वालभते KauśiSū. 80.10; तं सर्वेऽन्वालभेरन्प्राचीनावीतिनो मुक्तशिखाः GautDS. iii.2.5; Aparā. 1206.1 (*on* 3.294); निनेतारं चास्यं प्रकीर्णकेशा ज्ञातयोऽन्वालभेरन् VasiDS. 15.13; अन्वालभे हिरण्मयं प्राह्वदेऽहं तवासनम्। एकत्वमुपसंपन्नो न त्वासेयं त्वया सह MahāBhā. v.35.10; यद्वाहुमन्वालभते एतान्प्रीणति तेन वै BhaviP. 13A.4.(i.3.77); **1Cii** to contact ते ह केशिनो दाल्भ्यस्योपवसथमाजग्मुः। तान्ह श्वो भूते बहिष्पवमानं सर्पतोऽन्वालेभिरे BaudhŚS. ii.374.13; **2** to catch hold of, to lay hold on सा ददर्शाथ मञ्जूषाम् ... अन्वालभनशोभिताम् (v.l. अन्वालभत शोभनाम्)। ऊर्मीतरङ्गै-र्जाह्नव्याः समानीतामुपह्वरम् MahāBhā. iii.293.3; **3** to follow in offering an oblation शिष्यश्चैनमन्वालभेत हुत्वा च प्रदक्षिणमग्निमनुपरिक्रामेत् CaraS. iii.8.12 (1941 Ed.); **4** to accompany कर्म विहितं प्रतिषिद्धं च ... समन्वारभेते सम्यगन्वारभेते अन्वालभेते अनुगच्छतः BṛĀraUBh. 606.19.

अन्वालभन (anv-ālabhaba) *n.* handle (*lit.* a part which is grasped or held) सा ददर्शाथ ... मञ्जूषाम् ... अन्वालभनशोभिताम्। ऊर्मीतरङ्गैर्जाह्नव्याः समानीताम् MahāBhā. iii.293.3.

अन्वालभ्य (anvālabh-ya) *ger.* **A** having taken up (in the hand), having held औदुम्बरी मध्येऽन्वालभ्यासते VaitāSū. 33.29; दक्षिणा तृणं निरस्यति। तदन्वालभ्य जपति KauśiSū. 3.7; 'सव्येन पाणिना पात्रमन्वालभ्य दक्षिणेनावदाय प्राणयास्ये जुहोतीति' श्रूयते ManuBh. i.104.21 (*on* 2.56); **B** having touched दक्षिणेन पाणिना दक्षिणमंसमन्वालभ्य प्रजापतये त्वा परिददाम्यसाविति GobhiGS. ii.10.31; आज्येन द्वादशगृहीतेन स्रुचं पूरयित्वा प्रेतमग्निं सव्येनान्वालभ्य ... दक्षिणेनाग्नौ जुहुयात् GautPiMe. i.1.28; सव्ये पाणावापो गृहीत्वा हृदयमन्वालभ्य जपेत् PrāṇaU. 1.6; आहतुः शङ्खलिखितौ। ... ब्राह्मणानुपसंगृह्योपवेशयेदासनमन्वा-लभ्येति। ... 'अन्वालभ्य' वामहस्तेन श्राद्धदेशावस्थापितमासनमुपस्पृश्य CaturCin. iii(1).1187.22.

अन्वालम्भन (anv-ālambhana) *n.* handle (*lit.* part which is grasped or held) सा ददर्शाथ ... मञ्जूषाम् .. अन्वालभनशोभिताम् (v.l. अन्वालम्भन-शोभिताम्)। ऊर्मीतरङ्गैर्जाह्नव्याः MahāBhā. iii.293.3 (Nīl. कुङ्कुमहस्तदानम्)

अन्वालानम् (anvālānam) *adv.* to the tying post दन्तावलेन्द्रं तमन्वालान-मचालयत् PāṇḍaC. 6.477.

अन्वालोच् (anv-āloc-) X.P. to consider attentively, to think or ponder over प्रजापतिः ... जन्मान्तरभावितं ज्ञानं श्रुतिप्रकाशितार्थविषयं तपः अन्वालोचयत् अतप्यत PraśnaUBh. 240.14 (*on* 1.4); सः एवं कामयित्वा ... वाचं त्रयीलक्षणाम् ... सृष्टिक्रमं मनसान्वालोचयदित्यर्थः BṛĀraUBh. 25.17 (*on* i.2.4); PrakaVi. 276.20.

अन्वालोचन (anv-ālocana) *n.* act of thinking or pondering over स एव प्रथमः संभूतोऽनुवीक्ष्यान्वालोचनं कृत्वा BṛĀraUBh. 79.14 (*on* i.4.1)

अन्वालोच्य (anvāloc-ya) *ger.* having thought of or pondered over सः एवं तपः तप्त्वा श्रौतं ज्ञानमन्वालोच्य सृष्टिसाधनभूतं मिथुनम् उत्पादयते PraśnaUBh. 240.15 (*on* 1.4)

अन्वावप् (anv-āvap-) I.U. **A** to pour out additionally निरुप्तेष्वन्वावपति भक्षाणां प्ररेकाय BhārŚS. i.19.12; यद्यन्नीयाद् धाना अस्मा अन्वावपेयुः सक्तूनस्मा अन्वावपेयुर्घृतमस्मा अन्वानयेयुः BhārŚS. x.10.8; ĀpaŚS. x.16.13; HirŚS. x.2.51 (1055.28); चतुरो मुष्टीन्निरूप्य बह्वन्वावपति ĀpaŚS. viii. 10. 1; यथादैवतं चतुरो मुष्टीन्निर्वपति त्रिर्मन्त्रेण तूष्णीं चतुर्थं निरूप्यान्वावपति VaikhāŚS. iv.4.12; HirŚS. i.5.23 (122.6); **B** to scatter in addition शान्त्युदकं करोत्यसकलं चातनानां चान्वावपते KauśiSū. 80.12.

अन्वावर्तित (anv-āvartita) *adj.* **1** handed over or given to स चेदकृतार्थो भवति यस्यार्थे तेन तत्पुस्तकमन्वावर्तितम् BodhiBhū. 88.17; **2** converted, turned favourably त्रिपिटः संवृत्तो धार्मकथिको युक्तमुक्तप्रतिभानः। यावत्तेनान्यतमो गृहपतिरन्वावर्तितः GiMS. iii(1). 211.5.

अन्वावह् (anv-āvah-) I.U. to carry with or convey to in the proximity of अनु॑ त्रिशोकः॑ श॒तमाव॑ह॒न्नॄन्कुत्से॑न॒ रथो॒ यो अस॑त्ससु॒वान् ṚV. x.29.2; AV. xx.76.2.

अन्वावाप (anv-āvāpa) *m.* side-insertion दण्डबाहुल्यमावापः। पत्तिबाहुल्यं प्रत्यावापः। एकाङ्गबाहुल्यमन्वावापः। दूष्यबाहुल्यमत्यावापः ArthŚā. iii.130.5 (10.5)

अन्वाविश् (anv-āviś-) VI.P. **1A** to enter after सूर्यः ... अनु॒ द्यावा॑पृथि॒वी आ॒ वि॑वेश AV. vii.82.4; तमुत्तङ्कोऽन्वाविवेश तेनैव बिलेन MahāBhā. i.3.138; अचिन्तयत् कथमिमे ... भूषिताः। ... कथमन्वाविशन्निह MahāBhā. iv.1123*(2); **1B** to occupy, to pervade प्रीतिश्च पुरुषव्याघ्र दुर्योधनमथास्पृशत्। ह्रीश्च क्रोधश्च बीभत्सुं क्षणेनान्वविशच्च ह MahāBhā. i.126.11; बहूनप्याविशन् (v.l. °न्वाविशन्) मोहो भीरून्हृदयदुर्बलान् MahāBhā. vii.31.32; **2** to follow, to act accordingly यथा ह्येवेह प्रजा अन्वाविशन्ति यथानुशासनम् ChāndoU. viii.1.5; इह लोके प्रजाः यथानुशासनं राजशासनं यथा तथा अन्वाविशन्ति लभन्ते ŚrutaPra. ii.37.28. (*on* i.3.13); **3** to merge into न हीमा व्यक्तयः परस्परमन्वाविशन्ति भेदाभावेन सामान्यस्यैवाभावप्रसङ्गात् PramāVāSvopVṛ. 25.15.

अन्वाविश्य (anvāviś-ya) *ger.* having entered य॒देत॒द्भूतान्य॒न्वा॒विश्य॑। दैवीं॒ वाचं॑ व॒दसि॑ TaiĀ. iv.34.1 (553.1)(comm. यक्षादिभूतानि ... मनुष्यान् अनुप्रविश्य); BaudhŚS. i. 293.8; BhārŚS.xi. 19.12; ĀpaŚS. xv.19.4; HirGS. i.16.19.

अन्वावृत् (anv-āvṛt-) I.A. **1A** to turn around, to roll over or along विश्वा॑ पिन्व॒थः॒ स्वस॑रस्य॒ धेना॒ अनु॑ वा॒मेकः॑ प॒विरा व॑वर्त ṚV. v.62.2; MaiS. iv.14.10 (iv.231.13); TaiBr.II.viii. 6.6; तामेवात्रैषामन्वावर्तेत सा ह्यस्य प्राचि वर्तमानस्य दक्षिणैषा भवति LāṭyāŚS. v. 5.13; **1B** to turn after सूर्य॑स्या॒वृत॑म॒न्वाव॑र्ते॒ दक्षि॑णा॒मन्वा॒वृत॑म्। सा मे॒ द्रवि॑णं यच्छतु AV. x.5.37; AV. (P.) x.10.3; xvi. 132.2; KāṭhS. 5.5 (i.47.22); 32.5 (iii.23.13); ऐन्द्री॒मा॒वृत॑म॒न्वाव॑र्त इत्याह TaiS. I.vii.6.2; BaudhŚS.i.100.6; स॑र्वानृतूं॒न्वायु॑र॒न्वाव॑रीवर्ति MaiS.iii.2.9 (iii.29.9); एतस्य वा एत आवृतमन्वावर्तन्त JaimiBr. 2.373; ऐन्द्रीमावृतमावर्त आदित्यस्यावृतमन्वावर्त इति दक्षिणं बाहुमन्वावर्तते ŚāṅkhāA. 4.8 (15.29); ŚāṅkhāŚS. i.6.5.; iv. 12.10; KauṣīGS. ii.2.12; BaudhŚS. i. 93.14; BhārŚS. iv. 21.2; ऐन्द्रीमावृतमन्वावर्त इति प्रदक्षिणमावर्तते ĀpaŚS.iv.15.2; HirŚS.vi. 4.21 (526.21); समुद्रं मावपदमादित्यस्यावृतमन्वावर्त इति प्रदक्षिणमन्वावर्तते HirŚS. xxi.2.20 (696.27); **1C** to turn towards स॒ प्राचीं॑ दिशमन्वा॒वर्तते॒ ŚatBr. (K.) V. i.1.22; **1D** to turn around आदित्यस्यावृतमन्वावर्त इति दक्षिणं बाहुमन्वावर्तते ŚāṅkhāĀ. 4.8 (15.29); 4.9. (16.11); KauṣīBrU. 2.5 (198.27); **2** to drive or move after, i.e. to take care of अ॒ग्नेः पू॒र्वे भ्रात॑रो अर्थ॑मे॒तं र॒थीवाध्वा॑न॒मन्वाव॑रीवुः ṚV. x.51.6; **3** to reverse अन्वाभिप्लविकाः स्तोमा आवर्तन्ते दशरात्रमनु पृष्ठ्यस्तोमाः Kauṣī Br. 26.2 (121.1); **4** to follow उपातीतास्वन्वावर्तेरन् ĀśvaŚS. I.v.1.16; अध्वर्युमन्वावर्तेरन्सर्पन्तः LāṭyāŚS. i.11.16; DrāhyŚS. iii. 3.24; अन्वावर्तामहि वयं यत्तु तं पापपूरुषम् MahāBhā. x.2.28; **5** to be in accordance with, cf. **अन्वावृत्तA**; **6** (caus.) to convert (used wrongly) वो यस्तावदचेतनान् भावानन्वावर्तयति, स युष्मान्नान्वावर्तयिष्यातीति Divyā.79.16; श्रमणो गौतमो मदीयान्श्रावकाननन्वावर्तयिष्यति Divyā.101.26; यदप्यस्माकमेकं भिक्षुकुलम् तदपि श्रमणो गौतमोऽन्वावर्तयति Divyā.162.13; cf. DBHS.

अन्वावृत् (anv-āvṛt) *adj.* following लोकतो नक्षत्राण्यन्वावृतश्च KauṣīGS. iv.4.20.

अन्वावृतम् (anvāvṛtám) *adv.* as to the order of proceeding अथा॒तोऽन्वा॒वृत॑म् ŚatBr. VIII.iv.4.1; VIII.vi.1.23.

अन्वावृत्त (anv-āvṛtta) *adj.* **A** which is in accordance with यस्य प्रसव्या आदित्यस्यान्वावृत्ता वकलाः स यूप्यः स स्वर्ग्यः KauṣīBr. 10.2 (46.4); **B** who has followed ते द्वया एवान्वावृत्ता आसन्देवाश्च मनुष्याश्च ŚāṅkhāŚS. x.15.2.

अन्वावृत्ति (anv-āvṛtti) *f.* act of moving, i.e. operation (of divisions) तिर्यग्वृत्तिर्दण्डः। समस्तानामन्वावृत्तिर्भोगः ArthŚā. iii.137.4 (10.6); NītiSā. 20.42.

अन्वावृत्य (anvāvṛt-ya) *ger.* **A** having turned around or along परिधाय दक्षिणं बाहुमन्वावृत्य ... यथावसथमभ्युपेयात् KauṣīBr. 9.4 (43.2); ऐन्द्रीमावृतमावर्त आदित्यस्यावृतमन्वावर्त इति दक्षिणं बाहुमन्वावृत्य ŚāṅkhāŚS. i.6.5; iv.12.10; ŚāṅkhāGS. ii.3.2; सव्यमन्वावृत्य ... आहवनीयमुपतिष्ठते MānŚS. 28.7; सव्यं बाहुमन्वावृत्य ... प्रतायैवं दक्षिणैव प्रतीच्येवमुदीची यथालिङ्गमव्यावर्तमानः GobhiGS. iii.7.15; **B** having gone after तं हान्वावृत्योचुर्ऋषे नमस्तेऽस्तु ... इति KauṣīBr. 12.3 (54.8); गामन्वावृत्यावर्तयति MānŚS. 100.2.

अन्वाशास् (anv-āśās-) II.Ā. to hope, to expect अन्वाशिष्म वयमर्जुन त्वयि यियासवो बहु कल्याणमिष्टम् MahāBhā. viii. 48.4.

अन्वाशी (anv-āśī-) II.Ā. to lie along, to be extended over कियं॑द्द॒विष्य॒न्वाशये॑ऽस्य (स्कम्भस्य) AV. x.7.9.

अन्वाश्रित (anv-āśrita) *adj.* [*f.*–ā] **1** placed along गङ्गामन्वाश्रितां नदीम्। निषादराजो दृष्ट्वैव ज्ञातीन्संत्वरितोऽब्रवीत् Rāmā. ii.78.1; **2** resting on मरुता नर्तितं वृक्षमन्वाश्रितलता इव TriṣaŚaPuC. i.2.874.

अन्वास् (anv-ās-) II.Ā. **1Ai** to attend on **1Aii** to wait upon **1Aiii** to wait for **1B** to be engaged in, to participate in (religious rite) **2A** to remain, to be present **2B** to abide by **3A** to take a seat at or near or around **3B** to take a seat subsequently **4** (pass.) to be followed **5** to approach **1Ai** to attend on प॒श्चात् प्राची॑मु॒त्तमा॑मुपं दधाति॒ तस्मा॑त् प॒श्चात् प्राची॒ पत्नी अन्वा॑स्ते TaiS. V.iii.7.3; MaiS. i.4.8 (i.56.12); iii.3.1 (iii.32.11); न पत्न्यन्वा॑स्ते। न संया॑जयन्ति। यत्पत्न्यु॒न्वासी॑त। ...। प्र॒मायु॑कास्याह। तस्मा॒न्नान्वा॑स्ते TaiBr. I.vi.9.11; III.iii.3.2; ए॒तद्युक्ता॒ मे यज्ञ॒म॒न्वासाता इ॒ति ŚatBr. I.iii.1.12 इयं न॒ हिनस्ति त॒स्माद् दक्षिणत॒ इवैवा॒न्वासीत ŚatBr. I.iii.1.17; अ॒दितिः सा॒ देवा॒नां प॒त्नी सा॒ यज्ञं॒ देवानां पश्चात्प्रा॒च्य॒न्वास्ते ŚatBr. (K.) II.ii.4.14; पत्नी यज्ञपुच्छमन्वास्ते BaudhŚS. iii.259.3; युक्ता मे यज्ञमन्वासाता इति यजमानः संप्रेष्यति ĀpaŚS. ii.5.10; नाराजके जनपदे सत्राण्यन्वासते दान्ता ब्राह्मणाः संशितव्रताः Rāmā. ii.61.12; (**pass.**) to be attended on तत्र ब्रह्मा स्वयं नित्यं देवैः सह महीपते। अन्वास्यते नरश्रेष्ठ MahāBhā. iii.81.147; **1Aii** to wait upon तं तथा ... प्रेक्ष्य बान्धवाः।... अन्वासन्सुचिरं कालं धृतराष्ट्रं तथागतम् MahāBhā. xi.8.4; यत्र ...। सीतयानुगतो रामो मुनिमन्वास्त तं चिरम् KathāSaSāg. xii.35.48; (**pass.**) to be waited on ब्राह्मणैश्च महाभागैर्वेदवेदाङ्गपारगैः। नित्यमन्वास्यसे राजन् MahāBhā. iii.78.9; योऽन्वास्यत पुरा वीरो वरस्त्रीभिर्महाभुजः। कथमन्वास्यते सोऽद्य MahāBhā. vii.55.7; अन्वास्यते समिति चामरवाहिनीभिर्यात्रासु चैषः NaiṣC.13.4 (comm. नलः ... चामरधारिणीभिरन्वास्यते सेव्यते); एष निवासतया परिगृहीतस्य महतः सालतरोरधस्तादन्वास्यते जाम्बवता AdbhuDa. 1.10 (3); **1Aiii** to wait for, cf. **अन्वासीन B**; **1B** to be engaged in, to participate in (religious rite) अथ वै वो मनसान्वासिष्महे इति JaimiBr. 1.154; कृत्वा मूत्रमुपस्पृश्य संध्यामास्ते स्म (v.l.अन्वास्त) नैषधः। अकृत्वा पादयोः शौचम् MahāBhā. iii.56.2; तेऽवतीर्य रथेभ्यस्तु ...। उपस्पृश्य यथान्यायं संध्यामन्वासत (v.l. अन्वास्यत) प्रभो MahāBhā. x.1.23; नगेन्द्रकन्या स्थाणुं तपस्यन्तमधित्यकायाम्। अन्वास्त इत्यप्सरसां मुखेभ्यः श्रुतं मया KumāSaṁ. 3.17; **2A** to remain, to be present सायं प्रातरेवैषा पत्न्यन्वास्ते BaudhŚS. i.72.16; नात्र पत्न्यन्वास्ते न संयाजयन्ति न समिष्टयजुर्जुहोति सूक्तवाक॰ BhārŚS. viii.21.15; एवं संनद्धाविमोक्षादन्वास्ते HirŚS. i.7.22 (161.9); **2B** to abide by, cf. **अन्वास्य B**; **3A** to take a seat at or near or around तिष्ठति च नान्वासीत नासनयोगविहिते HirŚS.xxvi.2.49. (31.14); मांसमेदोवसाहारैः ...। वृतः सखायमन्वास्ते सदैव धनदं नृप MahāBhā. ii.10.22; अन्वासत (v.l.अन्वासन्त) दुराधर्षं देवव्रतमरिंदमम् MahāBhā. vi.116.6; द्रोणं द्रुपदपुत्रेण निहतं मधुसूदन। कृपी कृपणमन्वास्ते दुःखोपहतचेतना MahāBhā.xi.23.34; अन्वासांचक्रिरे तत्र सुहृदः प्रीतिसंयुताः Rāmā.ii.242*(6); अन्वास्त राजसमितौ विधैर्विनोदैर्हृष्टः सुरेन्द्र इव देवगणैरुपेतः BrahmāṇḍP.ii.27.40; उदक्यान्वासते येषां ये च केचिदनग्नयः। कुलम्बाश्रोत्रियं येषां सर्वे ते शूद्रधर्मिणः CaturCin. i.35.22; **3B** to take a seat near लतागृहे नन्दनगर्भशोभिन्यासीनमन्वासत गोपकन्याः Yādavā. 8.92; **4** (**pass.**) to be followed आचार्यानुगतो मार्गः शिष्यैरन्वास्यते सदा MahāBhā. vii.604*(1); अन्वास्यते समिति चामरवाहिनीभिर्यात्रासु चैषः NaiṣC. 13.4 (comm. अनुगम्यते); **5** to approach अन्वास्ते यः प्रियां भार्यां परेण मृदितामिह HariVaṁ. 118.22; द्राग्निमां चमरीं पश्य सितवालामगच्छतीम्। अन्वास्ते चमरः कामी मां च पश्यति गर्वितः MatsyaP. 209.27.

अन्वास (anv-āsa) *m.* type of oily enema अन्वासमात्राबस्ती च तद्वदेव विनिदिशेत् AṣṭāSaṁ. i.158.6 (1.29); KośaKaTa.1.7430.

अन्वासत् (anv-āsat) *adj.* taking a seat around तथा तु तेषां सर्वेषां कथाभिर्नृपसन्निधौ। व्यासमन्वासतां राजन्नाजग्मुर्मुनयोऽपरे MahāBhā. xv.36.8.

अन्वासद् (anv-āsad-) I.U. **1** to sit near or along अमित्राङ् जयन्तोऽन्वासदेमाग्निना वेयो अनु वर्तयामहे AV. (P.) xix.41.9; **2 (caus.)** to place near अनिम्नयोराग्नीध्र उपस्तीर्णाभिघारितौ ... पुरोडाशौ पूर्वाह्णे प्राच्यौ स्रुचौ दक्षिणोत्तरपरिधिसंधी अन्वासादयति VaikhāŚS. 13.11.

[1]**अन्वासन** (anv-āsana) *n.* [from *anu-vās* I.U.] type of oily enema अत ऊर्ध्वं प्रवक्ष्यामि तैलान् ...। पानान्वासननस्येषु यानि हन्युर्गदान् बहून् SuśruS. iv.37.7; हन्यादन्वासनैर्दत्तं सर्वान् कफकृतान् गदान् SuśruS. iv.37.38; पाने नस्येऽन्वासनेऽन्तर्बहिर्वा लेपाभ्यङ्गैर्घ्नन्ति रोगान् सकृच्छ्रान् AṣṭāHṛ. i.15.47; क्षीरपेया च पेयात्र सघृतान्वासनं घृतम् Aṣṭā Hṛ. ii.1.64; अथ बस्तिविधिः ... 'पञ्चकर्म वमी रेको निरूहोऽन्वासनावनम्' ŚārṅgaS. iii.5.1 [अन्वासनं स्नेहबस्तौ सेवायामनुशोचने AnekāSaṁ. 4.158; Śabda BhePra. (Ma.) 1.82; MediK. 100.63; ViśvaLoK. 211; ViśvaPra. 99.170;157; KośaKaTa. 1.7427]

[2]**अन्वासन** (anv-āsana) *n.* [from *anu-ās* II.Ā.] **1** act of sitting subsequently सत्क्रियान्वासनं स्वादु भोजनम् YājñaSm. 1.109; तस्मिन्नुपविष्टे पश्चादुपवेशनमन्वासनम् Mitā. 37.13 (*on* i.109); Aparā. 155.2 (*on* 1.109); ViraMi. 201.7 (*on* 1.109); अन्वासनं तु ... उपासने ViśvaLoK. 211.157; ŚabdaRaSaK. 202.7; **2** service, attendance भर्तुरन्वासने तिष्ठन् दृष्टिं नान्यत्र विक्षिपेत् Ind.Spr. 2022; अन्वासनम् ... सेवायां अनुशोचने AnekāSaṁ. 4.158; ViśvaPra. 99.170; ViśvaLoK. 211.157; KośaKaTa. 2.6641; KalpaK. 71.25; 81.116; ŚabdaRaSaK. 202.7; **3** sorrow, repentance अन्वासनं अनुशोचने ViśvaPra. 99.170; MediK. 100.63; ŚabdaRaSaK. 202.7; AnekāSaṁ.4.158; **4** workshop, pottery अन्वासनं कारुगृहमरिष्टं सूतिकागृहम् ŚabdaRa. (Vā.) 1696; ŚabdaRa. (Su.) 4.41; KośaKaTa. 1.2715; 1.7427; **5** different object अन्वासनं वस्तुभेदे ŚabdaRaSaK. 202.7.

अन्वासनविधि (anvāsana-vidhi) *m.* act of administering oily enema अन्वासनविधौ युक्तं शस्यतेऽनिलरोगिणाम् SuśruS. iv.37.14.

अन्वासनशयन (anu-āsanaśayana) *n.* act of sitting and lying near (teacher) नीचैरन्वासनशयनं कुर्यात् VaikhāDS. i.2.3.

अन्वासना (anv-āsanā) *f.* act of attending अन्वासीनम् ... इत्यादावपि स्त्रीपुंसव्यक्तिमात्रविभावसद्भावादन्वासनालक्षणानुभावसंभवाच्च शृङ्गारः स्वदनीयः प्रसज्यते RasāSu. 207.11 (*on* 2.263 1/2)

अन्वासय (anv-āsaya-) *denom.* to give or administer an oily enema अन्वासयेत्कटीपृष्ठपार्श्वरोगान्विचक्षणः BhelaS. 34.19 (1.21)

अन्वासारिन् (anv-āsārin) *adj.* (used as noun) (one)who follows or reaches अन्वासारिभ्यो जुहोति अन्वासारिण उपस्पृशत BhārGS. 2.10(42.2); HirGS.ii.9.2.

अन्वासिच्य (anvāsic-ya) *ger.* having sprinkled over आशयस्यान्वासिच्य द्विरभिघार्योपाँश्चैककपालेन प्रचर्य ... मध्ये पाणिना जुहोति MānŚS. 39.7; 157.1.

अन्वासित (anv-āsita) *adj.* **A** attended (by sitting near) स ददर्श तपोनिधिम्। अन्वासितमरुन्धत्या स्वाहयेव हविर्भुजम् RaghuVa. 1.56 (Malli. पश्चादुपवेशनेनोपसेवितम्); नरवाहनदत्तोऽसौ तैस्तैर्विद्याधराधिपैः। अन्वासितः स्वभार्याभिः पञ्चविंशतिभिर्वृतः KathāSaSāg. xvii.1.5; **B** sitting near by भर्तुरन्वासितो दृष्टिं मुहुर्नान्यत्र निक्षिपेत् NītiSā. 5.21.

अन्वासितपद (anvāsita-pada) *adj.* who is made to take seat after तत्रैकत्र ... पारगतसदानि ... प्रतिवसति स्म ... मेघचन्द्रनामा दिगम्बरः व्रतिपतिरेकोऽनेकान्तिषत् परिषदन्वासितपदः ViviTīKa. 98.14.

अन्वासितुम् (anv-āsitum) *inf.* to stay with, i.e. to cohabit नाहमिच्छामि नहुषं पतिमन्वास्य तं (v.l.अन्वासितुम्) प्रभुम् MahāBhā. v.12.15.

अन्वासीन (anv-āsīna) *adj.* **A** sitting nearby रावणमागतम्। ... विश्रान्तं चैनमासीनमन्वासीनः स राक्षसः। उवाच प्रश्रितं वाक्यम् MahāBhā. iii.262.2; **B** waiting for तस्मिन्काले जलद यदि सा लब्धनिद्रासुखा स्यादन्वास्यैनां (v.l. अन्वासीनः) स्तनितविमुखो याममात्रं सहस्व MeghDū.94; **C** attended, i.e. worshipped by अन्वासीनं मुनीन्द्रैः ... प्रणमत सततं दक्षिणामूर्तिमीशम् IśānŚiPa. i.29.95.

अन्वासृप् (anv-āsṛp-) I.P. to creep or slip into एमांमनु सर्पतेमौ भद्रौ धुर्या अभि। नीव शीर्षाणि मृढ्वम् MaiS. iv.2.5.

अन्वासेचन (anv-āsecana) *n.* act of sprinkling or spraying after ततश्चान्वासेचनमन्येन (उदकेन) KauśiSū. 75.21.

अन्वास्तरणिक (anvāstaraṇi-ka) *adj.* to be spread at funeral विशस्य च पशुं मेध्यं मन्त्रसंस्कारसंस्कृतम्। अन्वास्तरणिकं राज्ञः समन्तात्परिचिक्षिपुः Rāmā. ii.1812*(72)

अन्वास्तीर्य (anvāstīr-ya) *ger.* having spread महाभोगपतेर्भा(?भो)गमन्वास्तीर्य महोच्छ्रयम्। तस्मिन्महति पर्यङ्के शेते वै कनकप्रभो VāyuP. i.24.11.

अन्वास्था (anv-āsthā-) I.P. **1A** to follow **1B** to go towards, to go near **1C** to wait for **1D** to stand by **2A to** reach afterwards **2B** to attain **3A** to step up **3B** to ascend **4** to mount upon **5** to be engaged in **1A** to follow वसवो रुद्रा आदित्या एतां वः पर्जन्यो पर्जनीः समुद्रं गन्धर्वेष्ठामन्वातिष्ठत MaiS. i.3.1(i.29.11); KāṭhS.3.9 (i.28.5); KapiKaS. 2.16 (24.9); **1B** to go towards, to go near जुह्विवाऽसः पप्रिवाऽश्च विश्वेऽसुं धर्मः स्वरातिष्ठतानु VājaS. 8.19 (Mahīdhara आश्रयत); ŚatBr.IV.iv.4.11; ŚatBr.(K.) V.v.2.8; **1C** देवानागच्छत्स देवेभ्योऽन्वातिष्ठत् GopBr. i.2.20 (57.5); **1D** to stand by तं तदानीमेव प्रतिहितोऽन्वातिष्ठति BaudhŚS. ii.103.9; **2A** to reach afterwards सहस्रमन्यमभितिष्ठतीत्याहुः सहस्रमन्योऽन्वातिष्ठतीति PañcBr.xvi.2.15; **2B** to attain य एतद् यजुर्वेद सोऽन्वातिष्ठति ŚatBr. V.i.5.16-17; ŚatBr. (K.) VI.ii.1.8; **3A** to step up, cf. **अन्वास्थाय** (*ger.*)**A**; **3B** to ascend, cf. **अन्वास्थाय**(*ger.*)**B**; **4** to mount upon, cf. **अन्वास्थाय** (*ger.*) **C**; **5** to be engaged in, cf. **अन्वास्थित C**.

अन्वास्थान (anv-āsthāna) *n.* attainment, achievement स च सहस्रस्यान्वास्थानम् Sāy. *on* PañcBr. xvi.11.16 [PW.]

अन्वास्थाय (anv-āsthāya) *m.* means of attainment or achievement ककुभं प्राचीमुदूहत्यथ यदेषा द्विपदा ककुभो लोके क्रियते सहस्रस्यैव सोऽन्वास्थायः PañcBr. xvi.11.16.

अन्वास्थाय (anvāsthā-ya) *ger.* **A** having stepped up ब्रह्मचारी वैतद् यजुरधीयात् सोऽन्वास्थाय वाचयति ŚatBr. V.i.5.17; **B** having ascended अथ यजमानम् (रथम्) अन्वास्थायोज्जितीर्वाचयति BaudhŚS. ii.75.13; **C** having mounted upon या अस्य स्त्रीणां मुख्या सव्ये पाणौ बृहतीफलं नीललोहिताभ्यां सूत्राभ्यां विग्रथ्याश्मानमन्वास्थाय ... अस्थीनि गृह्णति ĀgniveGS. iii.6.3 (151.20); BaudhPiMe. i.14.6.

अन्वास्थित (anv-āsthita) *adj.* **A** who has ascended अथैषामाजिसृताः रथानामेकमन्वास्थितो भवति राजन्यो वा वैश्यो वा ŚatBr. (K.) VI.ii.1.16; **B** who has followed अन्वास्थिताः स्म गाव इव लोकम् Nir. 6.6(112.14); **C** who is engaged in तेऽवतीर्य रथेभ्यस्तु विप्रमुच्य च वाजिनः। उपस्पृश्य यथान्यायं संध्यामन्वासत (v.l. °मन्वास्थिताः) प्रभो MahāBhā. x.1.23.

[1]**अन्वास्य** (anvās-ya) *ger.* **A** having kept in हिरण्यं मुखेऽन्वास्यान्तरौ प्रियायै भार्यायै ब्रह्मचारी शेते HirŚS. xvii.1.32 (401.23); **B** having abandoned नाहमिच्छामि नहुषं पतिमन्वास्य तं प्रभुम् MahāBhā. v.12.15 (comm. **पश्चात्कृत्य**); **C** having placed on (the ground) दर्भासनं दद्याद्देवेभ्यः ...। दक्षिणं जानुमन्वास्य दक्षिणं च तथासनम् BṛParāSm. 7.176.

[2]**अन्वास्य** (anvās-ya) *ger.* **1Ai** having attended on, MahāBhā. v.12.15 (com. Sarvajñanārāyaṇa संसेव्य); **Aii** having served विसृज्य सर्वान्भ्रातॄंश्च पाञ्चालानथ सोमकान्। सुष्वाप (v.l. अन्वास्य) रजनीं तां तु विशल्य इव कुञ्जरः MahāBhā. ix.6.39; कथाभिरन्वास्य धृतराष्ट्रं मनीषिणः। विप्रजग्मुर्यथाकामम् MahāBhā. xv.27.16; **1B** abiding by अन्वास्य सत्येन यदात्थ पार्थ सत्यं शपन्वासुदेवेन सार्धम् MahāBhā. 8.678* (1); **1C** being engaged in, having performed (रामः) संध्यामन्वास्य पश्चिमाम्। जलमेवाददे भोज्यं लक्ष्मणेनाहृतं स्वयम् Rāmā. ii.44.24;iii.6.21; vii.34.6; राजा ...। शास्त्राणि चिन्तयेत् ...। अन्वास्य पश्चिमां संध्याम्... अन्तःपुरचरो भवेत् AgniP.234.16; मुनिः (कक्षीवान्) ... अन्वास्य पश्चिमां संध्यां सुखं सुष्वाप तत्तटे SkandP. iii(1).16.48; हितं प्रियं गुरोः कुर्यात् ...। अन्वास्य पश्चिमां संध्यां पूजयित्वा हुताशनम् ViṣṇuDhaP. ii.86.8; **1D** having sat near तामन्तिकन्यस्तबलिप्रदीपामन्वास्य गोप्ता गृहिणीसहायः। क्रमेण सुप्तामनु संविवेश RaghuVa. 2.24; **1E** having waited (for) तस्मिन्काले जलद यदि सा लब्धनिद्रासुखा स्यादन्वास्यैनां स्तनितविमुखो याममात्रं सहस्व MeghDū. 94; **2** having faced or encountered अन्वास्यैव च रुद्रस्य भवामः प्रभविष्णवः। तैर्वा विनिहता युद्धे भविष्यामो यमाशनाः MatsyaP. 136.20.

अन्वास्य (anv-āsya) *adj.*[from *anu-ā-vas* X.U.] who is to be administered with enema सद्यो निरूढश्चान्वास्यः सप्तरात्राद्विरेचितः AṣṭāSaṁ. i.153.6 (1.28)

अन्वास्यक (anvāsya-ka) *adj.* who is fit for administering enema निरूहान्वासयोरर्हौ निरूह्यान्वास्यकौ त्रिषु KośaKaTa. 1.7430.

अन्वास्यमान (anv-āsyamāna) *adj.* [*f.* –ā] **A** being attended by वीराः ...। अन्वास्यमाना मुनिभिः सान्त्व्यमानाश्च भारत MahāBhā. iii.6.4; कौसल्या तस्थावमीलितेक्षणा। सुमित्रयान्वास्यमाना सीतया लक्ष्मणेन च Rāmā. ii.4.32;

तस्मिन् देशे ...। कंचित्कालं स धर्मात्मा सीतया लक्ष्मणेन च। अन्वास्यमानो न्यवसत् Rāmā. iii.14.29; अयं महाराजो महादेव्या सुमित्रया च ... अन्वास्यमानस्तिष्ठति Prati. 2.2 (3); अन्वास्यमानश्चिरजीवदोषैः ...। अहम् ... नृपतौ विपन्ने जीवामि Prati. 3.15; अमुष्मिंश्च सोमसुतातटोद्देशे ... मुनिभिरन्वास्यमानः परमेष्ठी ... विहाय राजचिह्नानि मुनिचिह्नानि जग्राह AvantiKa. 152.3; **B** being waited upon धृतराष्ट्रो महाबलः। अन्वास्यमानः सततं विदुरेण महात्मना MahāBhā. v.146.11; **C** being followed or accompained by मन्त्रिभिः ...। अन्वास्यमानं सचिवैः सुरैरिव सुरेश्वरम्। अपश्यद् राक्षसपतिं हनूमान् Rāmā. v.47.13; अयमुन्मत्तकः इत एवाभिवर्तते। य एषः ...। उच्छिष्टाशनलोलुपैर्बलिभुजामन्वास्यमानो गणैर्भूयान् ग्रामकसारसञ्चय इव भ्राम्यन् मनुष्याकृतिः MattaVi. 20; ब्रह्मा ह्यनन्तेन ... अन्वास्यमानो भगवान् PadmP. v.18.42; एष खलु लवङ्गतरुमूलबद्धमण्डलाभिर्हरिणीभिरन्वास्यमानः कृष्णसारः UnmaRā. (Vi.) 49 (2); अन्वास्यमानमखिललोकमातृकया ... आत्मविद्ययेव सादरमालिङ्गन्त्या ... साक्षाच्चकार दाक्षायणीरमणम् NīlaVi. 96.5.

अन्वास्या (anv-āsyā) *adj.(f.)* [from *anu-ā-vas* II.P.] to be performed योधांश्च दृष्ट्वा चान्वास्या ततः संध्या च पश्चिमा ViṣṇuDhaP. ii.151.38.

अन्वाह् (anv-āh-) (= anv-ah-), cf. **अन्वह्** [VIŚVA.]

अन्वाह (anv-āha) *gr.* word or expression *anvāha* (recitation) अन्वाहेति च शस्त्रवत्कर्म स्याच्चोदनान्तरात् MīmāSū. x.4.39.

अन्वाहत (anv-āhata) *adj.* [*f.*–ā] **A** defiled अन्वाहतेषु कर्मस्वग्निमुपसमाधाय संपरिस्तीर्य यत्र यत्र दर्वीहोमं कुर्यात्तत्र तत्र चरुं समवदाय जुहोति BaudhGS. iv.9.3. **B** struck सा विहतं मत्वा भर्तारं गतचेतनम्। अन्वाहतेवाशनिना मूर्छितान्यपतद्भुवि BrahmāṇḍP. ii.30.7.

अन्वाहरण (anv-āharaṇa) *n.* act of muttering subsequently (for continuation) (यजुरन्तरयेऽन्वाहारं धानंजय्यः) अन्वाहरणमन्वाहारः अनुत्सर्ग इत्यर्थः ... तत्रानुजपः अलोपार्थः comm. *on* LāṭyāŚS. i.1.25 [making up, supplying, pw.; MW.]

अन्वाहर्तवै (anvā́hartavaí) *inf.* (P.vi.2.51) in order to carry along सर्वेष्वेवं युक्तेषु होतव्यः वास्तोष्पत्यः ह्येतन्न हीनमन्वाहर्तवै MaiS. i.5.13 (i.82.8)

अन्वाहार (anv-āhāra) *m.* **1** act of muttering subsequently यजुरन्तरयेऽन्वाहारं धानंजय्यः LāṭyāŚS. i.1.25; DrāhyāŚS. i.1.26 [*but* PW. MW. continuation, making up, supplying]; **2** act of bringing near चात्वालाहवनीयावन्तरा जाघनीपरिक्रमणं पशुपरिक्रमणं वपाया यूपस्य चान्वाहारम् MānŚS. 184.7; **3** nuptial present or gift अन्वाहारं समादाय पृथग्वृष्णिपुरोगमाः। प्रययुः सिंहनादेन MahāBhā. i.2076*(1)

अन्वाहार्य (anv-āhāryà) *m.* **A** cooked rice presented to the priests as sacrificial fee at the Darśapurṇamāsa (देवान्) तानेव तद्यजति यदन्वाहार्यमाहरति ... अथो दक्षिणैवास्यैषा ... यद् वै यज्ञस्य क्रूरं यद् विलिष्टं तदन्वाहार्येण। अन्वाहरति तदन्वाहार्यस्यान्वाहार्यत्वं ... स वा एष प्राजापत्यो यदन्वाहार्यः TaiS. I.vii.3.1-2; I.vii.3.3; यदन्वाहार्यमन्वाहरति तानेव तेन प्रीणाति MaiS. i.4.6 (i.54.7); एवं विद्वानन्वाहार्यमाहरति KāṭhS. 8.13 (i.97.11); KapiKaS. 8.1 (80.10); यदन्वाहार्यमाहरन्त्येतद्दक्षिणौ वै दर्शपूर्णमासौ तस्मादन्वाहार्यमाहरन्ति KauṣīBr.3.7 (12.24); यदन्वाहार्यपचनेऽन्वाहार्यं पचन्ति। तेन सोऽस्याभीष्टः प्रीतः TaiBr. I.i.10.5; ततो देवाः। एतां दर्शपूर्णमासयोर्दक्षिणामकल्पन् यदन्वाहार्यम् ŚatBr. I.ii.3.5; ŚatBr.(K.)II.ii.1.9; दर्शपूर्णमासयोर्ह्येवैषा दक्षिणा यदन्वाहार्य इति ŚatBr. XI.i.3.7; ŚatBr.(K.)III. ii.2.7; आहुतिमेवान्वाहार्येण क्रीणाति तद् यदेतद्धीनं यज्ञस्यान्वाहरति तस्मादन्वाहार्यो नाम ŚatBr. XI.i.8.6; ŚatBr. (K.) III.ii.7.3; यद्याग्नीधऽ आदधाति ब्रह्मभागो यजमानभागोऽन्वाहार्य एते षट् प्राजापत्याः ŚatBr. XI.iv.1.11; तदन्वाहार्येणान्वाहरत्स अन्वाहार्य एव षष्ठः GopBr. i.3.10 (75.15); °परिहृत ब्रह्मभागेऽन्वाहार्यमाहरन्ति ŚāṅkhāŚS. i.12.9; i.12.11; अन्वाहार्यं प्रतिगृह्य। ... ओं प्रतिष्ठेति प्रसौति ŚāṅkhāŚS. iv.7.15; अन्वाहार्यं याचति BaudhŚS. i.27.16; i.91.4; अन्वाहार्यमासाद्य त्रिंशन्मानं हिरण्यं ददाति BaudhŚS. i.67.9; नित्योऽन्वाहार्यः BaudhŚS. ii.120.5; सर्वाण्युदवसानीयायां क्रियन्तेऽन्यत्रान्वाहार्यात् BhārŚS. x.14.5; दक्षिणाग्नावन्वाहार्यं महान्तमपरिमितमोदनं पचति ĀpaŚS. iii. 3.12 (comm. अन्वाहार्यो दक्षिणार्थ ओदनः); (ब्राह्मणेभ्यः) तेभ्योऽन्वाहार्यं ददाति ĀpaŚS. iii.4.3; उक्तः संप्रैषोऽन्वाहार्यस्य च दानं ĀpaŚS. iv.11.4; दर्शपूर्णमासप्रकृतीनां सोमेऽग्न्यन्वाधानम् ... जागरणमन्वाहार्यस्य च दानं न विद्यन्ते ĀpaŚS. x.4.12; अन्वाहार्यमवेक्षेत ĀśvaŚS. I.i.13.4; अन्वाहार्यमासन्नमनुमन्त्रयते MānŚS. 27.4; अन्वाहार्यं दक्षिणाग्नावधिश्रयति KātyŚS. ii.5.27; अन्वाहार्यमाहृतं तूष्णीमालभेत (ब्रह्मा) LaṭyāŚS. iv.11.19; अन्वाहार्यमन्तरेण ब्रह्माणं यजमानं च हरेत् DrāhyŚS. xii.3.18; आग्नीध्रोऽन्वाहार्याधिश्रयणात् VaitāŚS. 2.4; यजमानोऽन्वाहार्यम् अन्तर्वेद्याम् ... अभिमन्त्र्य ऋत्विग्भ्यो ददाति दक्षिणाम् VaitāSū. 3.19; अन्वाहार्यं ब्राह्मणान् भोजयति यद्वै यज्ञस्यानन्वितं भवति तदन्वाहार्येणान्वाह्रियते KauśiSū. 6.23-25; न्यायोपेतं ब्राह्मणेभ्यो यदन्नम् ... एतदन्वाहार्यस्यान्वाहार्यत्वम् अन्वाहार्येषूत्तमदक्षिणेषु तथारूपं कर्म विख्यायते MahāBhā.v.27.11 (BhārBhāDī. अनेन श्रौतमिष्ट्यादिकं लक्ष्यते, तत्र हि अन्वाहार्यो दक्षिणात्वेन दीयते); अन्वाहार्ये च दर्शनात् MīmāSū. xii.4.47; किं वासोवत्समन्वाहार्यस्य निवर्तकमुतानिवर्तकमिति ŚābaBh. 1879.16 (*on* x.3.34); अन्वाहार्यद्वादशशतादिदानम् ... परिक्रयार्थं वा कर्मसंयोगात् वक्ष्यति TantrVā. 1140.1 (*on* iii.7.20); आग्रयणे 'वासो दक्षिणा वत्सः प्रथमजो दक्षिणे'ति श्रुतं वासो वत्सं समानकार्यत्वात्प्राकृतस्यान्वाहार्यस्य निवर्तकम् ŚāstrDī. 685.10 (*on* x.3.6); गोदाने नामतः सूर्यः सौम्यो व्रतसमर्पणे। आवसथ्यो विवाहे स्यादन्वाहार्ये महेश्वरः ĪśānŚiPa. i.14.10; i.14.200; वासो वत्सं समुच्चेयमन्वाहार्येण वा न वा NyāyMāVi. 519.20 (*on* x.3.6); अन्वाहार्यस्य धर्मोऽत्र न कार्यः NyāyMāVi. 520.1 (*on* x.3.6) अन्वाहार्येणानत्यसंभवे तस्यापि तदर्थं प्राप्तेः BhāṭṭDī. i.329.9 (*on* iii.4.10); ii.215.20 (*on* v.4.8); iii.252.17 (*on* x.3.6); 'हुतादो ये ब्राह्मणा यदन्वाहार्यमाहरन्ती'ति दर्शपूर्णमासयोरन्वाहार्यस्यादनीयेषु ऋत्विक्षु ब्राह्मणशब्दनिर्देश इत्येवमादयो गृह्यन्ते MayūMāli. 884.11 (*on* xii.4.16) **1Aii** carrying of good, cf. **अन्वाहार्योपकरण; B** southern sacrificial fire (on which rice as sacrificial fee to the priests is cooked) अध्वर्युः ... अन्वाहार्यस्य दक्षिणस्य परावापं सकृत्करोत्यध्वर्युः स्थाल्यां तण्डुलानद्भिः सकृत् परिप्लाव्यान्वाहार्ये जीवतण्डुलमस्विन्नं चरुं श्रपयेत् VaikhāGS. 4.5; त्रिमधुराक्ताभिः समिद्भिश्चरुणाज्येन च जुहुयात् ... अन्वाहार्येऽङ्गारकराह्वोः VaikhāGS. 4.14; कथं च भगवान् विष्णुः ...। गार्हपत्यं च विधिना अन्वाहार्यं च दक्षिणम्। अग्निम् ... चक्रे PamP.v.16.24; नाभिपद्मे तु न्यसेदाहवनीयकम्। अन्वाहार्यं च विन्यस्य तथाग्निं गार्हपत्यकम् ĪśānŚiPa. i.35.104; तत्र संस्कृतं गार्हपत्यान्वाहार्याहवनीयसभ्यावसथ्यादि SarvaDaKau. 14.27; **C** type of forefathers सोमपा एकशृङ्गाश्च चतुर्वेदाः ...। एते पूज्यन्ते पितरः कलास्तथा (v.l.अन्वाहार्याः) MahāBhā. ii.133.5; **D** type of rite or ritual (as a means of preparing the Āhavanīya fire) गार्हपत्येन विधिना अन्वाहार्येण कर्मणा। अग्निमाहवनीयं च यश्चक्रे HariVaṁ. 30.21; VāyuP. ii.35.25; BrahmāṇḍP. ii.72.24; BrahmP. 179.29.

अन्वाहार्य (anv-āhārya) *n.* **A** monthly offering to the forefathers (Śrāddha) made on the new- moon day अमावास्यायां तच्छ्राद्धम्। इतरदन्वाहार्यम् GobhiGS. iv. 4.3 (comm. अनु पश्चादाह्रियते इत्यन्वाहार्यं नाम श्राद्धममावस्यायां कर्तव्यम्); तिस्रः ... अष्टकाः ... उत्तमायां शाकमन्वाहार्ये DrāhyGS. iii.3.31; अन्वाहार्येषूत्तमदक्षिणेषु MahāBhā. v.27.11 (Devabodha मासिकादिश्राद्धेषु); अन्वाहार्यं महाराज पितृणां श्राद्धमुच्यते MahāBhā. xiii.87.6; पितृणां मासिकं श्राद्धमन्वाहार्यं विदुर्बुधाः ManuSm. 3.123; इष्टिराग्रयणं श्राद्धमन्वाहार्यं च सर्वदा। कर्तव्यं सततं विप्रैः BṛParāSm. 7.107; अन्वाहार्यं तु पार्वणम् MatsyaP. 16.51; श्राद्धम् ...। आमावास्यं द्वितीयं यदन्वाहार्यं तदुच्यते GobhiSm. 3.112; आह लौगाक्षिः। पिण्डयज्ञं ततः कुर्यात्ततोऽन्वाहार्यकं बुध इति। ... 'अन्वाहार्यं' दर्शश्राद्धम् CaturCin. iii(1).1064.19; VīraMi. (Śrāddha.) 281.13; BālamBha. i.535.26 (*on* 1.249); मासिकं प्रतिमासममावास्याश्राद्धं तन्मुनयोऽन्वाहार्यमिति विदुः VīraMi. (Śrāddha.) 50.14; इतरदन्वाहार्यं मासीनम् ... अन्वाहार्यं अनु पिण्डपितृयज्ञस्य पश्चात् आहार्यं कर्तव्यम् VīraMi. (Saṁskāra.) 907.18 [अन्वाहार्यं मासिके(श्राद्धे) AmaK. 1415; Vaija.273.2; AnekāSaṁ. 4.220; NānārthāSaṁ. iii.18.5; ŚabdaRa. (Vā.) 2506; ŚabdaRaSaK. 247.3; 250.6; ParyāŚaRa. 808; KośaKaTa. 5648; KalpaK. 80.110]; **B** type of rite (as a means for preparing the Āhavanīya fire) अन्वाहार्यं दर्शपौर्णमासयोः श्रौतयोर्दक्षिणर्त्विजाम् ManuBh. i.261.1 (*on* 3.113); **C** cooked rice given as sacrificial fee to the priests in Darśapūrnamāsa Sacrifices अन्वाहार्यम् ... इष्टेश्च दक्षिणा Vaija. 273.2; AnekāSaṁ. 4.220; NānārthāSaṁ. iii.18.5; ŚabdaRaSaK. 247.3; **D** cooked rice(for oblation) prepared on the southern sacrificial fire अस्ति परिक्रियो ज्योतिष्टोमे द्वादशशतं, दर्शपूर्णमासयोरन्वाहार्यम् ŚābaBh. 1112.3 (*on* iii.8.1); **E** offering to the forefathers, preliminary to any festive occasion (Nāndīmukhaśrāddha) अन्वाहार्यममाश्राद्धे मुखदक्षिणयोरपि ŚabdaRaSak. 247.3.

अन्वाहार्य (anv-āhārya) *adj.* which is to be taken subsequently (to the rice) शाकं व्यञ्जनं अन्वाहार्यम् GobhiGS. iv.4.21; (comm. अनु पश्चादोदनचरोराह्रियते ... अन्वाहार्यश्चरुरिति ... संगमनीयम्)

अन्वाहार्यक (anvāhārya-ka) *n.* (monthly) offering to the forefathers (Śrāddha) on the new-moon day विप्रः ...। पिण्डान्वाहार्यकं श्राद्धं कुर्यान्मासानुमासिकम् ManuSm. 3.122; अन्वाहार्यकमित्युक्तं तस्मात्तच्चन्द्रसंक्षये MatsyaP. 16.43; PadmP.v.9.111; अन्वाहार्यकं दर्शश्राद्धम् Aparā.460.7 (*on* 1.225); आह लौगाक्षिः। ... पिण्डयज्ञं ततः कुर्यात्ततोऽन्वाहार्यकं बुधः CaturCin. iii(1). 1064.18; Catur-

Cin. iii (3).609.10; इदं मासिकं प्रतिमासभवं यस्मात् पितृयज्ञपिण्डानामनु पश्चादाह्रियते तेन पिण्डान्वाहार्यकमिदम् ManvaMu. 110.30 (*on* 3.123); अन्वाहार्यक(?कम्) अमावास्याश्राद्धम् SmṛtiCan. v.409.1; NirṇaSi. 42.24.

अन्वाहार्यकर्मन् (anvāhārya-karman) *n.* act of cooking rice on the southern fire यद्दर्शपूर्णमासयोर्मनुष्यप्रधानं, तत्र निवेक्ष्यतेऽन्वाहार्यकर्मणि ŚābaBh. 892.5 (*on* iii.4.6)

अन्वाहार्यकार्य (anvāhārya-kārya) *n.* activities or rites related to the cooking of rice given to the priests as sacrificial fee अन्वाहार्यकार्यापत्तेर्वासो वत्सं तद्धर्माँल्लभते ŚāstrDī. 685.14 (*on* x.3.6); वासो वत्समन्वाहार्यकधर्मकं स्यात् अन्वाहार्यकार्यपरिक्रयनिमित्तकदक्षिणाशब्दसंयोगात् MayūMāli. 685.12 (*on* x.3.7)

अन्वाहार्यत्व (ánvāhārya-tva) *n.* the state of being the rice given to the priests as sacrificial fee यद्वै य॒ज्ञस्यं क्रू॒रं यद्वि॑लि॑ष्टं॒ तदं॒न्वाहा॒र्ये॑ण। अ॒न्वाहं॑रति त॒दं॒न्वाहा॒र्य॑स्यान्वाहा॒र्य॑त्व॒म् TaiS. I.vii.3.2; KauśiSū. 6.25.

अन्वाहार्यदक्षिणा (anvāhārya-dakṣiṇā) *f.* cooked rice given to the priests as sacrificial fee दर्शपूर्णमासिक्यां अन्वाहार्यदक्षिणायां ब्राह्मणा एव दृश्यन्ते ŚabaBh. 2287.24 (*on* xii.4.47); दीक्षणीयादिषु चोदकप्राप्तान्वाहार्यदक्षिणा दातव्या नेति संशये ... अङ्गेषु स्वार्थदक्षिणा दातव्यैव ŚāstrDī. 854.22 (*on* x.1.16); दक्षिणा ... समाम्नाता। अन्वाहार्यदक्षिणाध्वर्युवेदे NyāyMāVi. 204.24 (*on* iii.8.1); सोमाङ्गविकारेषु दक्षिणापरिसङ्ख्योक्तिरनुपपन्ना ... इति चेत्। मैवम् ... इष्टितोऽन्वाहार्यदक्षिणोपपत्तेः VidhiRa. 10 (72.7); वासोवत्साभ्यामृत्विजामानतौ तयोः ... अन्वाहार्यदक्षिणाया निवृत्तिः ŚivārkaMaDī.i.77.6 (*on* i.1.1); प्रकृतितोऽन्वाहार्यदक्षिणायास्स्वतन्त्रातिदेशः BhāṭṭDī. ii.45.10 (*on* iii.7.5); कर्तृत्वभेदस्तु न दक्षिणाभेदव्यापकः ... अन्वाहार्यदक्षिणावृत्तावपि कर्तृभेदाभावात् BhāṭṭDī. iv.194.16 (*on* xi.4.1); iv.237.10 (*on* xii.1.17)

अन्वाहार्यदान (anvāhārya-dāna) *n.* act of giving of cooking rice to the priests as sacrificial fee दर्शपूर्णमासयोस्तदानत्यर्थः ... अन्वाहार्यदानेनानमयेत् गम्यते TantrVā. 987.9 (*on* iii.4.23)?17); अन्वाहार्यदानमाध्वर्यवे ŚāstraDī. 332.8 (*on* iii.8.1); दर्शपूर्णमासे न चान्वाहार्यदानं तृप्त्यर्थं किन्त्वानत्यर्थम् ... अन्वाहार्यदानस्य तृप्त्यर्थत्वाभावेऽपि ... नादृष्टं परिकल्प्यम् MayūMāli. 686.7 (*on* x.3.10)

अन्वाहार्यदानादि (anvāhāryadānādi) *adj.* act of giving of cooked rice to the priests as sacrificial fee etc. प्रकरणादन्वाहार्यदानादि प्रतीयते TantrVā. 913.10 (*on* iii.4.6); यन्मनुष्यप्रधानकं कर्मान्वाहार्यदानादि तस्य धर्मः ŚāstrDī. 260.4 (*on* iii.4.1); यज्ञे अन्वाहार्यदानादौ यथाश्रुति यावदेव श्रुतं तावदेव कुर्यात् CaturCin. i.92.7; क्रतावेव यन्मनुष्यप्रधानं कर्मान्वाहार्यदानादि, तद्धर्मत्वे सत्युपवीतसाहचर्यमप्युनुगृह्यते NyāyMāVi.154.15 (*on* iii.4.1); अन्वाहार्यदानादेर्धर्मे इति पक्षे प्रकरणे ... शोषिणः प्रकरणेन विशेषणमेव दोषः MayūMāli. 260.10 (*on* iii.4.1)

अन्वाहार्यदानाभाव (anvāhāryadānābhāva) *m.* absence of giving of cooked rice to the priests as sacrificial fee केवलप्रधानार्थत्वे प्रयोगाङ्गकर्तृसंबन्धितया लिङ्गात् ... दीक्षणीयादिष्वन्वाहार्यदानाभावस्य तुल्यत्वादतो नास्ति प्रसङ्गः MayūMāli. 854.14 (*on* xii. 1.16)

अन्वाहार्यधर्म (anvāhārya-dharma) *m.* details of rites related to cooked rice given to the priests as sacrificial fee वाससि वत्से च संशयः। अन्वाहार्यधर्माः कर्तव्या इव नेति ŚābaBh. 1880.1 (*on* x.3.35); 1881.4 (*on* x.3.38); अभिघारणमन्वाहार्यधर्मः किं वासोवत्से कर्तव्यं न वा ŚāstrDī. 686.9 (*on* x.3.10); सन्ति अन्वाहार्यधर्माः। तान् कल्पसूत्रकार उदाजहार NyāyMāVi. 520.3 (*on* x.3.7); निवृत्तिः ... आग्रयणदक्षिणादिरूपे वत्से अन्वाहार्यधर्मस्य पाकस्य ŚivārkaMaDī. i.76.21 (*on* i.1.1); अन्वाहार्यधर्माणां मध्ये पाकस्य दक्षिणारूपवत्सनाशप्रसङ्गात् तत्त्यागे सति ... अन्यस्यापि तद्धर्मस्य त्यागप्रसङ्गः Pūrvotta-VāNaMā.64.19; (एकहायनगोः) अस्य दक्षिणात्वात् कर्तव्या एवान्वाहार्यधर्माः BhāṭṭDī. iii.226.13 (*on* x.2.15); आग्रयणे दक्षिणारूपे वत्सेऽन्वाहार्यधर्मस्य पाकस्य पाके सति वत्सो नश्येत मांसमेव दक्षिणा स्यात् MayūMāli. 773.17 (*on* x. 8.1)

अन्वाहार्यधर्मक (anvāhāryadharma-ka) *adj.* having the nature of the details of rites related to cooked rice given to the priests as sacrificial fee वासो वत्समन्वाहार्यधर्मकं स्यात् MayūMāli. 685.12 (*on* x.3.7)

अन्वाहार्यनिबन्धन (anvāhārya-nibandhana) *adj.* related to the cooked rice given to the priests as sacrificial fee साधनविशेषनिबन्धना हि ते धर्माः, नान्वाहार्यनिबन्धनाः ŚābaBh. 1880.5 (*on* x.3.35)

अन्वाहार्यनिमित्तत्व (anvāhāryanimitta-tva)) *n.* the state of being caused by the cooked rice given to the priests as sacrificial fee सोऽयं धर्मोऽत्र वासोवत्से न कार्यः तस्यान्वाहार्यनिमित्तत्वात् NyāyMāVi. 520.6 (*on* x.3.7)

अन्वाहार्यनियम (anvāhārya-niyama) *m.* rule or law regarding cooked rice given to the priests as sacrificial fee अनुक्तदक्षिणाकाम्यादिपशुभ्यः सौमिकदक्षिणापरिसंख्यया प्राकृतोऽन्वाहार्यनियमः प्राप्यते VidhiRa.10 (72.9)

अन्वाहार्यनिरपेक्ष (anvāhārya-nirapekṣa) *adj.* independent of rice given to the priests as sacrificial fee तयोरन्वाहार्यनिरपेक्षकारणत्वात् वासोवत्साभ्यामृत्विजामानतौ प्राकृतान्वाहार्यदक्षिणाया निवृत्तिः ŚivārkaMaDī. i.77.6 (*on* i.1.1)

अन्वाहार्यनिवृत्ति (anvāhārya-nivṛtti) *f.* cessation or loss of the rice given to the priests as sacrificial fee यदि प्रधानदक्षिणयानतिः कृतेत्यन्वाहार्यनिवृत्तिस्तदा भक्षणानामपि निवृत्तिः स्यात् MayūMāli. 855.14 (*on* xii.1.17)

अन्वाहार्यपचन (anvāhārya-pácana) *m.* southern sacrificial fire on which rice as sacrificial fee to the priests is cooked ए॒तद्वै दे॒वाना॑मा॒यत॑नं॒ यदा॑ह॒व॒नीयः॑ ... गार्ह॑पत्यो मनु॒ष्या॑णामन्वाहा॒र्य॒पच॑नः पि॒तृ॒णाम् TaiS.I.vi.7.1; KāṭhS. 32.7 (iii.25.18); वो यज्ञे ... आर्तिर्भवति ... यदि यजुष्टः आग्नीध्रीये अन्वाहार्यपचने वा हविर्यज्ञेषु ... जुहुवाय AitBr.25.7(669); 25.9 (675); कथमग्नीनन्वादधानोऽन्वाहार्यपचनमाहारये३त् नाहारये३त् इति। ... योऽग्नीनाधत्ते तेषामेषोऽन्नादतमो भवति यदन्वाहार्यपचनः AitBr. 32.11 (832) (Sāy. अन्वाहार्यनामक ओदनः पच्यते यस्मिन्दक्षिणाग्नौ सोऽयमन्वाहार्यपचनः); तस्य पुरोहित एवाहवनीयो भवति जाया गार्हपत्यः पुत्रोऽन्वाहार्यपचनः सः ... यत्पुत्राय करोत्यन्वाहार्यपचन एव जुहोति AitBr. 40.1 (956); VīraMi. (Rājanīti.) 85.22; सर्वेषु त्वेव जुहुयात् ... चतस्रो गार्हपत्ये चतस्रोऽन्वाहार्यपचने द्वे आहवनीये KauṣīBr. 2.3(5.12); यदि यजुष्युल्बणं स्याच्चतुर्गृहीतमाज्यं गृहीत्वान्वाहार्यपचने प्रायश्चित्ताहुतिं जुहुयाद्धविर्यज्ञे KauṣīBr. 6.12 (26.10); इ॒ड्रा ... अशृ॑णोत्। अ॒सु॑रा अ॒ग्निमाद॑धते ...। त आ॑ह॒व॒नीय॑मग्र आद॑धत। अ॒थ गार्ह॑पत्यम्। अथा॒न्वाहा॒र्य॒पच॑नम् TaiBr. I.i.4.4; ते॒ऽन्वाहा॒र्य॒पच॑न॒मग्र आद॑धत TaiBr.I.i.4.5; I.i.8.1; यद॑न्वाहा॒र्य॒पच॑ने॒ऽन्वाहा॒र्यं॑ पच॑न्ति। ते॒न॒ सोऽस्या॒भीष्टः॑ प्री॒तः TaiBr. I.i.10.5; इ॒ध्म॒सं॒वृ॒श्चना॑न्यन्वाहा॒र्य॒पच॑ने॒ऽभ्याधा॑य फलीकरणहो॒मं जु॑होति TaiBr. III.iii.9.9; अथ यदि यजुष्ट उल्बणं क्रियेतान्वाहार्यपचनं परेत्य ... जुहुयादन्तरिक्षलोको वा अन्वाहार्यपचनः ṢaḍviBr.i.5.8; ŚatBr.XII. iv.1.3; दक्षि॒णा॒ वा॒ ह्येन॑ह॒ ह॒रन्त्यन्वाहा॒र्य॒पु॒चनो भविष्यति ŚatBr. II.i.4.6; ŚatBr. (K.) I.i.4.5; ते वा॒ऽ ए॒ते। प्रा॒णाऽ एव य॒दग्न॑यः ... व्या॒नोऽन्वाहा॒र्य॒पु॒चनः ŚatBr. II.ii.2.18; ŚatBr. (K.) I.ii.2.13; PraśnaU. 4.3; PraśnaUBh. 272.1 (*on* 4.5); य॒त्रै॒व सं॒व्र॒जन्नन्वाहा॒र्य॒पु॒चनमुपस्म॒रेत् त॒देव तं म॒नसो॒पतिष्ठेत् ŚatBr. II.iii.2.4; II.iii.2.6; य॒द्युऽ अ॒नीजानः स्या॒च्चातुष्प्राश्य॒मे॒वैतमोद॒नमन्वाहा॒र्य॒पु॒चने पचेयुस्त॒ं ब्राह्मणा॒ऽ अश्नीयुः ŚatBr. II.iv.3.13; ŚatBr. (K.) I.iii.2.11; अन्वाहा॒र्य॒पु॒चनेऽ तुषानिव य॒वान् कृत्वा ता॒नीष॒दिवोप॒तप्य ते॒षां करम्भपात्रा॒णि कु॒र्वन्ति ŚatBr. II.v.2.14; ŚatBr. (K.) I.v.1.12; अन्वाहा॒र्य॒पु॒चनादुल्मु॒कमा॒ददते ŚatBr. V.ii.3.2; ŚatBr. (K.) vii.i.1.2; अन्वाहा॒र्य॒पु॒चनोऽनु॒गच्छेद् वे॒त्थ त॒द् भयम् ŚatBr. XI.v. 3.10; यज्ञो ह्व॒लेत् ... यदि यजुष्टः ... चतुर्गृहीतमा॒ज्यं गृही॒त्वाग्नीध्रीये जुहुवथा॒न्वाहा॒र्य॒पु॒चने वा हविर्य॒ज्ञे ŚatBr. XI.v.8.6; य॒स्याग्निहोत्री॒ लो॒हितं दुहीत ... मे॒क्षणं कृ॒त्वान्वाहा॒र्य॒पु॒चनं प॒रिश्रयितवै ब्रूयात् ŚatBr.XII.iv.2.1; XII.v.2.11; प्रक्रमा॒न्जु॒होति अन्वाहा॒र्य॒पु॒चने वा॒श्वस्य वा प॒दं परिलि॒ख्य ŚatBr. XIII. iv.3.4; ए॒तेऽध्या॒त्म॒मग्न॒यो भ॒वन्ति ... उ॒त्तरा ना॒सिका गा॒र्हपत्यो द॒क्षिणान्वाहा॒र्य॒पु॒चनः ŚatBr. (K.) III.i.7.1; नानास्थाल्योरग्नी ओप्य हरेयुः अन्वाहार्यपचनाद् उल्मुकमाददीरन् JaimiBr. 1.46; 1.49; यज्ञः ... भ्रेषं नीयात् ...। अथ यदीष्टिपशुबन्धेषु वा दर्शपूर्णमासयोर्वा अन्वाहार्यपचने जुहवाथ JaimiBr. 1.358; आहवनीयोदम इत्यन्वाहार्यपचनः JaimiUBr. iv.26.15; दशविधामग्निहोत्रं भवति तस्य ... व्यानोऽन्वाहार्यपचनः ŚāṅkhāĀ. 10.8 (39.10); अ॒ग्नयो॒ वै त्रयी विद्या ... र॒थ॒न्त॒रम॑न्वाहा॒र्य॒पच॑नो य॒जु॑र॒न्तरि॑क्षं वामदे॒व्यम् TaiĀ.x.63.1(889.4); (सत्यकामम्) अथ हैनमन्वाहार्यपचनोऽनुशशास ChāndoU. iv.12.1(Śaṅ. दक्षिणाग्निः); पश्चादन्वाहार्यपचनाद् यजमानः प्रत्यङ् तिष्ठन्नादित्यमुपतिष्ठते ŚāṅkhāŚS. ii.7.13; ii.10.2; iii.16.16; प्रायश्चित्तं ब्रह्मा जुहोति।... दोषः स्याद् ...। यजुर्वेदे चेत् ... अन्वाहार्यपचने ŚāṅkhāŚS. ii.21.13; अग्नीनन्वादधाति त्रीणि काष्ठानि गार्हपत्येऽभ्यादधाति त्रीण्यन्वाहार्यपचने त्रीण्यावहनीये BaudhŚS. i.1.6; देवयजनेऽगारं विनितं वा कारितं भवति ... आयतनं कुर्वन्ति ... दक्षिणतो विषुवत्यन्वाहार्यपचनस्य BaudhŚS. i.54.8; i.59.16; अग्न्याधेयमाधानप्रभृति यजमान एवाग्नयो भवन्ति। तस्य प्राणो गार्हपत्योऽपानोऽन्वाहार्यपचनः BaudhŚS. iii.42.10; iii.75.14; आहवनीयमुपसमिन्धे उत्तरया (ऋचा) गार्हपत्यमुत्तरयान्वाहार्यपचनम् ĀpaŚS. i.1.4; अन्तरा गार्हपत्यान्वाहार्यपचनौ दक्षिणपूर्वेण वान्वाहार्यपचनम्। ... वेदिमुद्धत्य ... बर्हिषा वेदिं स्तृणाति ĀpaŚS. i.7.13; v.18.2; स्रुवेणान्वाहार्यपचने जुहोति ĀpaŚS. vi.13.4; viii.6.3; अन्वाहार्यपचने चतुःशरावमोदनं पक्त्वा चतुरो ब्राह्मणान्

भोजयेत् ĀpaŚS.ix.15.18; xix.1.15; इष्टकाः ...। मृन्मयीस्त्र्यालिखिताश्चतुरश्रा दक्षिणावृतः सव्यावृत ऋजुलेखाश्च निर्मन्थ्येन लोहिनीः पचन्त्यन्वाहार्यपचनेन वा VārāŚS. II.i.4.3; (रात्रौ) व्युष्टायाम् (स्थापितमग्निम्) उपशमय्य दक्षिणा वा सꣳहरेदन्वाहार्यपचनश्चेत् KātyŚS. iv.8.13; (गार्हपत्याहवनीययोः) आयामतृतीयेन त्रीणि चतुरस्राणि ... कारयेदपरस्य ... दक्षिणोऽꣳसेऽन्वाहार्यपचनः BaudhŚuS. 1.67; आज्यं विलाप्य ... अन्वारब्धे प्रेत आहवनीये जुहोति ...। एवमन्वाहार्यपचने KauśiGS.v.1.9; v.1.10; अथैनमुपोषयति पुरस्तादाहवनीयेन दक्षिणतोऽन्वाहार्यपचनेन ĀgniveGS.iii.5.8 (147.16); तूष्णीमन्वाहार्यपचने हुत्वा ... एनं परिश्रयन्ति BaudhPiMe.i.2.2; आहिताग्नेर्मरणसंशये दहनदेशं जोषयन्ते ... अग्नीनुपवपति पुरस्तादाहवनीयं पश्चाद्गार्हपत्यं दक्षिणतोऽन्वाहार्यपचनम् HirPiMe. i.1.1; i.1.2; पुरादित्यस्यास्तमयात् ... अन्वाहार्यपचनमुपसमाहृत्य ... आहवनीये पूर्णाहुतिं जुहोति BaudhDS. ii.10.18; ii.10.46; यथा दर्शपूर्णमासावभिनिर्वर्त्येते तथा कुर्यात्। न च गार्हपत्याहवनीयान्वाहार्यपचनादिभ्यो विनैतानि कर्माणि सिध्यन्ति ŚābaBh. 590.3 (*on* ii.3.4); गार्हपत्यान्वाहार्यपचनयोश्चतस्रश्चतस्र आहुतीः ... जुहोति TantrVā. 501.13 (*on* ii.2.16);979.7 (*on* iii.4.13); त्वष्टा जुहावेन्द्राय शत्रवे। ... अथाहान्वाहार्यपचनादुत्थितो घोरदर्शनः BhāgP.vi.9.12;(अग्नौ करिष्यन्) अग्निवचनमाहिताग्नेरप्यौपासने यथा स्यात्, न तु अन्वाहार्यपचन इत्येवमर्थम् BālaKrī. i.157.11 (*on* 1.232-233); यजमानस्याङ्गानृत्विजः सर्वैः पात्रैः समारोप्य यदाहवनीये गार्हपत्येऽन्वाहार्यपचने ... सर्वान् सर्वेषु समारोपयेत् KāṭhŚrU.1.1 (Adyar Lib. Edition); SaṁnyāU. i.1.1; उपासकः स्वशरीरे ... परमात्मनो वैश्वानरस्य वेदिबर्हिर्गार्हपत्यान्वाहार्यपचनाहवनीयानग्निहोत्रोपकरणभूतान्परिकल्प्य वैश्वानरमाराधयेत् BrahmSuBh. (Rā.) 275.5 (*on* i.2.33); अन्वाहार्यपचनो दक्षिणाग्निः SmṛtiCan. v.321.15; प्रणयनावधित्वाद् हृदयं गार्हपत्योऽत एव तदनन्तरत्वात् मनोऽन्वाहार्यपचनः VedāntKa. 146.2 (*on* i.2.24); अग्निदक्षिणेन अन्वाहार्यपचनस्यावसथ्यस्य वाग्नेर्दक्षिणतः ... पात्रं स्थापयन् ... मन्त्रमुच्चारयेत् CaturCin. iii (1). 1285.8; VīraMi. (Śrāddha.) 211.18; गार्हपत्यान्वाहार्यपचनहोमानामपि प्रकृतत्वाविशेषात् ग्रहणेन फलान्वयापत्तेः NyāySu. (So.) 780.7 (*on* ii.2.10)[शुक्रान्वाहार्यपचनावावरे दक्षिणानले Vaija. 10.23; ŚabdaRa.(Vā.) 207]

अन्वाहार्यपचनरूप (anvāhāryapacana-rūpa) *adj.* of the form of southern sacrificial fire द्वे एवाहवनीये न त्वष्टावितरा इति परिसंख्यानामष्टानां गार्हपत्यान्वाहार्यपचनरूपाधिकरणान्तरविधानसामर्थ्यात्सिद्ध्यति ŚivārkaMaDī. i.144.3 (*on* i.1.3); अवशिष्टाभ्यासेषु तत्तद्वाक्याभ्यां गार्हपत्यान्वाहार्यपचनरूपाधिकरणमात्रविधानात् गार्हपत्यान्वाहार्यपचनरूपेऽधिकरणेऽभ्यासचतुष्टयप्राप्तेर्दशधाभ्याससिद्धिः MīmāKau. iii (2).201.5.7 (*on* ii.2.16)

अन्वाहार्यपचनवाक्य (anvāhāryapacana-vākya) *n.* sentence or statement referring to southern sacrificial fire गार्हपत्यान्वाहार्यपचनवाक्ययोः संख्याधिकरणविशिष्टहोमविध्यवश्यंभावे अष्टावपि होमाः VidhiRa. 5(29.3); 5 (30.18); गार्हपत्यान्वाहार्यपचनवाक्ये संख्याधिकरणविशिष्टकर्मविधायके स्याताम् ŚivārkaMaDī. i.144.24 (*on* i.1.3); 'द्वे आहवनीय' इति वाक्यं गार्हपत्यान्वाहार्यपचनवाक्यद्वयसामर्थ्यपरामर्शात् ... आहुत्यन्तराणामाहवनीयाद् व्यावृत्तिं बोधयति ŚivārkaMaDī. i.146.8 (*on* i.1.3); यदपि च पक्षान्तरमुक्तम् तदपि गार्हपत्यान्वाहार्यपचनवाक्याभ्याम् ... आहवनीयाधिकरणतया अप्राप्तेः ... परिहर्तव्यम् MīmāKau. iii(2). 203.15 (*on* ii.2.16)

अन्वाहार्यपचनवेला (anvāhāryapacana-velā) *f.* end or spot (fixed) for southern sacrificial fire आमात्यादिध्ममादीप्यान्वाहार्यपचनवेलायां सादयित्वा ... उत्तरत एतानुपसादयति BaudhŚS. i.46.10.

अन्वाहार्यपचनादि (anvāhāryapacanādi) *adj.* southern sacrificial fire etc. प्रकरणे यन्मनुष्यप्रधानं कर्म अन्वाहार्यपचनादि तस्य धर्मः TantrVā. 911.6 (*on* iii.4.1); बैजवापकृतगृह्ये ... पात्राणि ... पश्चादग्नेर्दर्भेषु निधायेति। 'अग्नेः' अन्वाहार्यपचनादेः CaturCin. iii(1).1121.14.

अन्वाहार्यपचनाधिकरणक (anvāhāryapacanādhikaraṇa-ka) *adj.* having southern sacrificial fire as the substratum or locus हविःश्रपणपिष्टलेपफलीकरणहोमानां उक्तविधगार्हपत्यान्वाहार्यपचनाधिकरणकत्वप्राप्तौ प्रमाणमिष्यते MīmāKau. ii.208.5 (*on* iii.1.22); द्वे आहवनीये जुहोतीति विधौ गार्हपत्यान्वाहार्यपचनाधिकरणकचतुःसंख्याकहोम°...°अभ्यासत्वसिद्ध्या तेषामभ्यासानामप्राप्तफलसम्बन्धप्राप्तिफलकत्वात् BhāṭṭCin. i.72.18 (*on* i.1.4)

अन्वाहार्यपचनायतन (anvāhāryapacanāyatana) *n.* place of southern sacrificial fire गार्हपत्यायतने सिकता निवपति एवमन्वाहार्यपचनायतने BhārŚS. v. 4.17; v.5.6.

अन्वाहार्यपाक (anvāhārya-pāka) *m.* act of cooking rice as sacrificial fee to priests अन्वाहार्यपाको वत्से कर्तव्यो नेति संशये ... तदीयं मांसं दक्षिणात्वेन देयामीति मन्यते ŚāstrDī. 685.18 (*on* x.3.8)

अन्वाहार्यपुरःस्सरसमया (anvāhāryapurassara-samayā) *adj.* (*f.*) having the occasion for monthly offerings (to the forefathers) etc. कार्यन्तामनयोर्भूदिवसदोहसाक्षिणीः पितृलोकसब्रह्मचारिणीः पावकप्रदानवैहायिकान्वाहार्यपुरःसरसमयाः क्रियाः ... इत्यन्वतिष्ठत् YaśasCam. ii.192.8 (comm. अन्वाहार्यश्च मृतस्य मासिकक्रिया ते पुरःसराः प्रभृतयः ... काला यासु ताः)

अन्वाहार्यपृष्ठ (anvāhārya-pṛṣṭha) *m.* name of six day Soma-sacrifice अथात उपाङ्क्यपृष्ठश्चान्वाहार्यपृष्ठश्च षडहौ। तयोः कल्पः ... अनुष्टुप्सु पञ्चानामह्नाम्, गायत्रीषु षष्ठस्य, सोऽन्वाहार्यपृष्ठः Kṣudra.2.12.

अन्वाहार्यमात्र (anvāhārya-mātra) *n.* only cooked rice as sacrificial fee given to the priests दर्शपूर्णमासप्रकरणे एव श्रुता निषेध्या निषेधाश्च ... अन्वाहार्यमात्रेण ब्राह्मणानामनानतौ तदानमनेन क्रतुनिवृत्त्यर्थतया प्राप्ताः Pūrvotta-VāNaMā. 50.8; न पुनरन्वाहार्यमात्रेण नानमत्स्वृत्विक्षु क्रत्वनिवृत्तेः तदर्थप्राप्तविषयः क्रत्वर्थ एव SiddhāhāSi. ii.162.20.

अन्वाहार्यरूपदक्षिणा (anvāhāryarūpa-dakṣiṇā) *f.* sacrificial fee in the form of the cooked rice given to the priests प्रकृतौ ह्यन्वाहार्यरूपदक्षिणाद्रव्यनिष्पत्त्यर्थम् ... पाको विहितः ŚivārkaMaDī. i.76.27 (*on* i.1.1)

अन्वाहार्यवत् (anvāhārya-vat) *adv.* like the cooked rice as sacrificial fee given to the priests सूत्रे तथा अन्वाहार्यवदित्यर्थः MayūMāli. 855.17 (*on* xii.1.17)

अन्वाहार्यवत् (anvāhārya-va (n)t) *adj.* **1** accompanied by the cooked rice as sacrificial fee given to the priests सर्वाण्येवान्वाहार्यवन्ति (कर्माणि) GobhiGS. i.1.5; **2** accompanied by monthly offerings to the forefathers, GobhiGS. i.1.5.

अन्वाहार्यसिद्ध्यर्थम् (anvāhāryasiddhyartham) *adv.* for accomplishing the cooked rice as sacrificial fee given to the priests प्रकृतौ दाने अन्वाहार्यसिद्ध्यर्थं पाकोऽर्थसिद्धः MayāMāli. 685.18 (*on* x.3.8)

अन्वाहार्यस्थाली (anvāhārya-sthālī) *f.* vessel for cooked rice as sacrificial fee given to priests तृणानि सꣳस्तीर्य तेषु द्वन्द्वं न्यञ्चि यज्ञायुधानि संसादयति ... अन्वाहार्यस्थालीं च मदन्तीं च BaudhŚS. i.6.7; दर्भान् संस्तीर्य द्वन्द्वं न्यञ्चि पात्राणि प्रयुनक्ति ...। अन्वाहार्यस्थालीमश्मानम् ĀpaŚS. i.15.9; HirŚS. i.4.37 (110.24); VaikhāŚS. 4.1; द्रोणार्धतण्डुलपाकान्वाहार्यस्थाली ... स्यात् VaikhaŚS. 11.9; आहिताग्नेः ... प्राणेषूत्क्रान्तेषु ...। तस्य ... आदधाति पृष्ठयोरग्निहोत्रस्थालीमन्वाहार्यस्थालीम् ĀgniveGS. iii.4.2 (136.14); iii.5.7 (146.13); श्रोण्योरन्वाहार्यस्थालीं चरुस्थालीं च ... निदधाति BaudhPiMe.i.9.2; iii.3.12; HirPiMe. i.1.6.

अन्वाहार्यांश (anvāhāryāṁśa) *m.* [Loc.] in the case of cooked rice as sacrificial fee given to priests वस्तुतस्तु अपेक्षाया उपायान्तरेणापि निवृत्त्युपपत्तेः नान्वाहार्यांशेऽपि ग्रहणम् BhāṭṭDī. ii.216.1 (*on* v.4.8)

अन्वाहार्यादि (anvāhāryādi) *adj.* **A** beginning with monthly sacrifice पुनःकल्पनाद्यानमस्कारं कृत्वान्वाहार्यादिप्रणवादिकं करोति ĀgniveGS. ii.3.2 (56.12); **B** southern fire etc. वाक्यसंबन्धबाधात् अन्वाहार्यादिसंबन्धे वाक्यभेदात् प्रकरणस्य च विशेषकत्वानुपपत्तेः TantrVā. 914.9 (*on* iii.4.8) **C** cooked rice etc. as sacrificial fee given to the prists कृष्णलशेषस्य ... अन्वितत्वात् तत्परिहार एवाश्रयः न त्वन्वाहार्यादिपरिहारः BhāṭṭDī. iii.216.6 (*on* x.2.5)

अन्वाहार्याधिश्रयण (anvāhāryādhiśrayaṇa) *n.* act of placing (on the fire the vessel for) cooked rice as sacrificial fee given to the priests आग्नीध्रोऽन्वाहार्याधिश्रयणाद् वेदिं परिसमुह्योत्करदेशे निदधाति VaitāSū. 2.4.

अन्वाहार्योपकरण (anvāhāryopakaraṇa) *n.* vessel for carrying food ब्राह्मणान् स्म प्रपद्यते। अन्वाहार्योपकरणं द्रव्योपकरणं च यत् MahāBhā.xii.29.118.

अन्वाहिक (anv-āhika) *adj.* [*f.*–ī] which is also performed daily, diurnal वैवाहिकेऽग्नौ कुर्वीत गृह्यं कर्म यथाविधि। पञ्चयज्ञविधानं च ... पक्तिं चान्वाहिकीं गृही ManuSm. 3.67; (पाठीनरोहितौ) तयोर्हव्यकव्यनियोगेन श्राद्धादौ भक्ष्यताभ्यनुज्ञायते नान्वाहिके भोजने ManuBh. i.427.2 (*on* 5.16); विहितमन्वाहिकं कुर्याद्देवपितृतर्पणम् ManuBh. i.461.9 (*on* 5.87); (हिंस्रा...) अन्वाहिकस्य व्ययस्यापहन्त्री ManuBh. ii.266.9 (*on* 9.80); तावत्षाड्गुण्यचिन्ता, अन्वाहिकौ चायव्ययौ ManuBh. ii.321.10 (*on* 9.299)

अन्वाहिकपितृब्राह्मणभोजन (anvāhika-pitṛbrāhmaṇabhojana) *n.* daily feast to the Brahmins and forefathers अपिण्डके चान्वाहिकपितृब्राह्मणभोजनेऽनुपलम्भात् BālaKrī. i.148.12 (*on* 1.225)

अन्वाहिण्ड् (anv-āhiṇḍ-) I.U. [rarely IV.Ā. and X.P.] to roam through, to wander न त्वया श्रुतं यथा श्रावस्त्यामुद्यानमोषकाः पुरुषाः प्रतिदिनमन्वाहिण्डयन्ते Divyāva. 109.2; सुमतिः ... स मालाकारगृहाण्यन्वाहिण्डति सर्व-

पुष्पान्वेषणपरः Divyāva. 154.1; राजा बिम्बिसारोऽतीव परदाराभिरतः। उपैति हस्तिस्कन्धाभिरूढो नगरे रथ्याः। आलोलेक्षणोऽन्वाहिण्डते GiMS. iii (2).23.2.

अन्वाहिण्डत् (anv-āhiṇḍat) *adj.* roaming through, wandering श्रावस्त्यामन्यतमो गृहपतिः प्रतिवसति। ... सः ... विहारं निर्गतः। ... तेन तत्रान्वाहिण्डता उपधिवारिको धर्मरुचिर्दृष्टः Divyāva. 147.9.

अन्वाहिण्डमान (anv-āhiṇḍamāna) *adj.* roaming through, DBHS.

अन्वाहिण्डयित्वा (anv-āhiṇḍayi-tvā) *ger.* (irr.) having wandered, having roamed through विक्रीडितम्। ... अन्वाहिण्डयित्वा। अकर्मारकृत् MahāVyu. 245.536.

अन्वाहिण्ड्य (anvāhiṇḍ-ya) *ger.* having wandered, having roamed through अर्चिषस्त्रिसाहस्रमहासाहस्रं लोकधातुमन्वाहिण्ड्य भगवन्तमेव पृष्ठतः पृष्ठतः समनुबद्धा गच्छन्ति Divyāva. 42.1; 86.21; राजा ... हस्तिरत्नमारुह्य इमामेव महापृथिवीं समुद्रपरिखां समुद्रपर्यन्तां समन्तोऽन्वाहिण्ड्य राजधानीमागत्य प्रशासनरतिः प्रत्यनुभवति LaliVi.3.0 (44); (ब्राह्मणविहारकर्म) अनेकम् वर्गम्। ... अन्वाहिण्ड्य। प्रयाणम् MahāVyu. 223.44.

अन्वाहित (anv-āhita) *adj.* **1** which is added with fuel अन्वाहिता अहूयमानाः शयीरन् ŚatBr. XII.v.1.2; यो न खलु गार्हपत्यः सकृदन्वाहित एष भवति BaudhŚS. iii.3.9; iii.181.13; आधानप्रभृत्यैवैतदुक्तं भवतीति बौधायनोऽन्वाहितेषु चैवोपसमाहितेषु चाग्निष्विति शालीकिः BaudhŚS. iii.148.2; iii.181.13; अन्वाहितानां सवनगतानां चाग्नीनामुद्वातानां प्रायश्चित्तिः BaudhŚS. iii.328.12; iii.336.1; (used as noun) (sacred fire) which is added with fuel इदमहम् ... यज्ञं प्रब्रवीमीत्यन्वाहितेषु जपति ĀpaŚS. iv. 2.2; HirŚS. vi.1.19 (506.3); अध्वर्युणान्वाहितेषु उत्तरत उपविश्य जपति VaikhāŚS. 3.2; अन्वाहितश्चेत् अनुगच्छेदन्वग्निरित्यन्यं प्रणीयाग्न्यन्वाधानव्रतोपायनाभ्यां मनसोऽपस्थाय भूरिति व्याबहरेत् Atharvaprāyaśchitta 5.3; मन्त्रेणान्वाहिते वह्नावजस्राग्निं क्षिपेत् LaghvāśvaSm. 1.63; समिद्द्वयं त्रयं वादायास्मिन्नन्वाहितेऽग्नौ ... देवतामेकवारम् ... स्विष्टकृतं मण्डलं च होष्य PārāSū. 51.22; अन्वाहितेऽग्नावित्यादिपात्रप्रोक्षणादीनि नित्यवत्कुर्यात् BālamBha. i.59.9 (*on* 1.14); **2** being in strands or twists त्रिरन्वाहितं शुल्बं कृत्वापसलैरावेष्टयत्यदित्यै रास्नासीति BaudhŚS. i.3.2; i.3.11; **3A** which is handed over further for delivering to the (first) owner यदेकस्य हस्ते निहितं द्रव्यं तेनाप्यनु पश्चादन्यहस्ते स्वामिने देहीति निहितं तदन्वाहितम् Mitā. 179.9 (*on* 2.67); CaturCin. i.51.15; (used as noun) (deposit) handed over further for delivering to the (first) owner, a type of deposit or second deposit अन्वाहितं हृतं न्यस्तं बलावष्टब्धयाचितम्।... षडेतान्यागमं विना NāraSm.72.92; याचितान्वाहितन्यासनिक्षेपादिष्वयं विधिः YājñaSm.2.67; अन्वाहितमिति यत्किमपि असारं प्रतिवस्तु समर्थपरपार्श्वात् सारं वस्तु कार्यार्थं गृहीतम् comm. *on* NāraSm. 72.92; SmṛtiCan. iii.163.15; VīraMi. (Vyavahāra.) 166.8; 287.2; सामान्यं याचितं न्यासम् ...। अन्वाहितं च निक्षेपः सर्वस्वं चान्वये सति। ... आपत्स्वपि न देयानि SkandP. i (2).4.52; ŚukraNī. iv.5.310; 'स्वं दद्यादिति'अनेन चास्वभूतानामन्वाहितयाचितकाधिसाधारणनिक्षेपाणां पञ्चानामप्यदेयत्वं व्यतिरेकतो दर्शितम् Mitā.268.20 (*on* 2.175); अन्यस्मै दातुमन्येन यदर्पितं तदन्वाहितम् (धनादि) Aparā. 404.17 (*on* 1.212); अन्वाहितमन्यस्मै दातुमर्पितम् SmṛtiCan. iii.5.15; iii.169.17; iv.443.7; VīraMi. 257.16; अन्वाहितं स्वस्मिन्स्थितं परधनमन्यान्तिकस्थतया कृतम् SmṛtiCan. iv.425.14; अन्वाहितं स्वामिना एकस्य हस्ते निहितं द्रव्यं तेनाप्यनु पश्चादन्यस्य हस्ते तस्याधातुर्वचनान्निहितन्यासः VīraMi. 494.23 (*on* 2.67); अन्वाहितमन्यस्मै दापितुं दत्तमलंकारादि VyavaMa. 179.5; **3B** (that) which is deposited falsely or misrepresented अपह्नवे निर्णयः ... अन्वाहिते याचितके ... संबन्धके। ... एष एवोदितो धर्मः BṛhaspaSm. 124.18; अन्वाहितं यत्प्रकटमन्यथा प्रदर्श्यान्तर्हितमन्यदवस्थाप्यते ManuBh. ii.139.9 (*on* 8.148); **3C** (something else) which is offered in lieu of deposit or mortgage (याचितान्वाहितन्यासनिक्षेपादिष्वयं विधिः) अन्वाहितम् आध्यसामर्थ्ये यदन्यदर्पितम् BālaKrī. i.225.13 (*on* 2.69)

अन्वाहितवत् (anvāhita-vat) *adv.* like a second deposit अन्वाहितवत् स्त्रीधनमप्यदेयम् SmṛtiCan. iv.443.7.

अन्वाहिताग्नि (anv-āhitāgni) *adj.* (used as noun) (sacrificer) who has added fuel to the sacred fires अन्वाहिताग्नेः प्रयाणोपपत्तौ पृथगग्नीन्नयेयुः ĀśvaŚS. I.iii.10.3; यद्यन्वाहिताग्नेराहवनीय उद्वायेत् ... अन्यं प्रणीय ... आज्यस्य स्रुवं पूर्णं जुहोति BhārŚS. ix.1.11; अन्वाहिताग्निः प्रयास्यन् जुहुयात् ĀpaŚS.ix.1.8; HirŚS. xv.1.8 (265.9); यद्यन्वाहिताग्नेराहवनीयोऽनुगच्छेत् ... अन्यं प्रणीय ... आहुतिं जुहुयात् ĀpaŚS. ix.1.11; HirŚS. xv.1.11 (265.16); अन्वाहिताग्नेरग्निमपक्षायन्तम् ... संभरेत् HirŚS.xv.1.18 (266.26); अन्वाहिताग्निश्चेत् प्रायायात् Atharvaprāyaścitta5.3.

अन्वाहिताग्नि (anv-āhitāgni) *m.* fire to which fuel has been added दशार्थं प्रणीतेनैवाग्निहोत्रानुष्ठानादुद्धरणस्य ... लोपेन ... न नैमित्तिकानुष्ठानम्। अपि तु अन्वाहिताग्निनाशप्रायश्चित्तमेव BhaṭṭDī. iii.175.15 (*on* ix.4.5)

अन्वाहिताग्निपरत्व (anvāhitāgnipara-tva) *n.* the state of being meant to convey (the sacrificer) who has added fuel to the sacred fire आहिताग्निशब्दस्यान्वाहिताग्निपरत्वेन अग्न्यन्वाधानानन्तरं कर्ममध्येऽपशब्दप्रयोगे एव प्रायश्चित्तम् MayūMāli. 46.7 (*on* i.3.9)

अन्वाहितादि (anvāhitādi) *adj.* second deposit etc. यो निक्षेपं नार्पयति यश्चानिक्षिप्य याचते। तावुभौ चौरवच्छास्यौ ...। एष एव विधिर्दृष्टो याचितान्वाहितादिषु NāraSm.132.14; अन्वाहितादि वाहत्य दाप्यते यत्र सोपधिः BṛhaspaSm.114.90; बृहस्पत्यादिनाप्यनुपदिष्टधर्मकेष्वेवान्वाहितादिष्वतिदिष्टम् SmṛtiCan.iv.425.19; iv.443.1; एकगणपाठोऽन्वाहितादीनामष्टानामदेयत्वमात्रसाम्येन न पुनरस्वत्वाभिप्रायेणत्यभिसंधिः Subodhi. 84.4 (*on* 2.175); BālamBha. ii. 286.33 (*on* 2.175)

अन्वाहितादिक (anvāhitādi-ka) *adj.* second deposit etc. अन्वाहितादिकमस्वतया दानानर्हं कुटुम्बपोषणापर्याप्तं यत्र द्रव्यं दातुमिच्छति Subodhi. 83.25 (*on* 2.175); BālamBha. ii.286.15 (*on* 2.175)

अन्वाहितादिपञ्चन् (anvāhitādi-pañcan) *nu.* five catagories of deposit like second deposit etc. व्याख्यात्रान्वाहितादिपञ्चानामदेयत्वमुक्तम् BālamBha. ii.286.30 (*on* 2.175)

अन्वाहुति (anv-āhuti) *f.* **1** period of offering the Sun and the Moon (when they are) separtate (from each other) निर्मुच्यमानयोर्मध्ये (चन्द्रसूर्ययोः) तयोर्मण्डलयोस्तु वै। स तदान्वाहुतेः कालो दर्शस्य च वषट्क्रियाः MatsyaP. 141.47; **2** additional offering (made) after one offering जुहुयादग्नये स्विष्टकृते स्वाहेति तन्मुखे। हेति संपादयेद्भागे स्वाज्यस्यान्वाहुतिक्रमात् ŚāraTi. 5.57 (comm. आहुतिमनु प्रत्याहुतिः)

अन्वाहृ (anv-āhṛ-) I.P. **1** to make up, to supply यद्वै यज्ञस्य क्रूरं यद्विलिष्टं तदन्वाहार्येण। अन्वाहरति तदन्वाहार्यस्यान्वाहार्यत्वम् TaiS. I. vii.3.2; यदन्वाहार्यमन्वाहरति तानेवं तेन प्रीणाति MaiS. i.4.6 (i.54.7); यद्धीनमन्वाहरेयू रुद्रं भूतमन्वाहरेयुः MaiS. i.5.13 (i.82.9); तद्यदेतद्धीनं यज्ञस्यान्वाहरते तस्मादन्वाहार्यो नाम ŚatBr. XI.i.8.6; यथा वृक्षस्य वाग्रं प्रशीर्णं वृश्शस्य वैवमस्य तदास तदन्वाहार्येणान्वाहरत्स यदन्वाहरत् तस्मादन्वाहार्यो नाम स कृत्स्नः सर्वतनूरभवत् ŚatBr. (K.) III.ii.7.3-4; अथ चेच्चरुस्थाल्यामेवामेध्यमापद्येत ...। तत्तथैव हुत्वाथान्यामाहूय दोहयित्वा श्रपयित्वा तदस्मै तत्रैवासीनायान्वाहरेयुः Atharvaprāyaścitta 1.3; (pass.) to be supplied with यद्वै यज्ञस्यान्वितं भवति तदन्वाहार्येणान्वाह्रियते KauśiSū. 6.24; **2** to catch hold of, to seize ते देवा एतं प्राजापत्यमन्वाहार्यमपश्यन् तमन्वाहरन्त TaiS. I.vii.3.3; **3A** to carry after सगृहः प्रयास्यन् वास्तोष्पतीयं जुहोति। अहुते यानेषु भण्डान्यारोपयति। न हीनमन्वाहरेयुः ĀpaŚS. vi.28.3; VārāŚS. I.v.4.41; सगृहः प्रवत्स्यन् ... वास्तोष्पतीयं जुहुयात् ... न हीनमन्वाहरन्ति VaikhāŚS. ii.11.7; अग्नीनग्निभाण्डमग्निहोत्रोच्छेषणमित्येतान्यनुहरन्ति। न हीनमन्वाहरेयुः HirPiMe. i.1.2; i.4.2; **3B** to fetch one by one or sequentially प्रतिपरिक्रम्य सव्यमन्वैकैकमाहरत्यायवनं दर्वीमोदनम्° ... °उदकुम्भम् MānŚS. 9.4; **3C** to bring or fetch afterwards हविरन्तरेण प्राक्प्रधानेज्यायाः स्मृत्वान्वाहरेत् KātyŚS. xxv.5.15; अन्वाहरन्तु फलकं कूर्चं वाप्यथ वा बृसीम्। सुधन्वन्न त्वमर्होऽसि मया सह समासनम् MahāBhā. v.35.11; **4A** to carry out, cf. **अन्वाहृत्य A**; **4B** to take or to apportion, cf. **अन्वाहृत्य B**.

अन्वाहृत्य (anvāhṛt-ya) *ger.* **A** having carried out from मथित्वा प्रणीयाहवनीयमुपतिष्ठेत ...। अत एवैके प्रणयन्त्यन्वाहृत्य दक्षिणम् ĀśvaŚS. I.iii.12.24; **B** having taken or apportioned (पिण्डान्वाहार्यकं श्राद्धं कुर्यान्मासानुमासिकम्) पिण्डेभ्योऽल्पिकां मात्रामन्वाहृत्य ब्राह्मणा अत्र श्राद्धे भोज्यन्ते इति पिण्डान्वाहार्यकम् ManvaVi. 353.28 (*on* 3.122)

अन्वाह्वे (anv-āhve-) I.P. **A** to call back इन्द्रस्तृतीयसवनाद् बीभत्समान उदक्रामत्तं देवाः श्यावश्वेनैहायि एहियेत्वन्यह्वयं PañcBr. viii.5.11 (better अन्वाह्वयन् VIŚVA.); (इन्द्रः) लुशमभि प्राद्रवत् तं कुत्सः 'इन्द्र सुतेषु सोमेषु' इत्यन्वाह्वयत् JaimiBr. 1.228; तं भीमरूपं त्वरितं द्रवन्तं दुर्योधनं शत्रुसहो निषङ्गी। प्राक्ष्वेडयद् (v.l. अन्वाह्वयद्) योद्धुमनाः किरीटी बाणेन विद्धं रुधिरं वमन्तम् MahāBhā.iv.60.15; **B** to call, to invite इन्द्रः ... परावतमगच्छत्। तं प्रजापतिः 'ओ हो' इत्यन्वाह्वयत् JaimiBr. 1.137; तृतीयस्यामपत्यमन्वाह्वयति KauśiSū. 60.33

¹अन्वि (anv-i-) II.P. **1Ai** to go along, to travel along **ii** to go or move (by the side of) **Bi** to go after, to follow (pass.) to be gone after, to be followed **ii** to follow (in pursuit of breath), i.e. live **iii** to follow (in death) **C** to go

towards, to proceed to (pass.) to be gone towards, to be proceeded to **Di** to pursue, to chase **ii** to continue, to inhere in **E** to reach, to obtain **F** to go over, to pass on to **G** to accompany **H** to approach **I** to wander **J** to resort to, to take shelter, to inhabit **2Ai** to obtain, to attain, to secure, to explore **ii** to comprise with **iii** to possess of **iv** to endow with **B** to follow (a course of action) **C** (pass.) to be admitted or practised **3A** to fall to one's share **B** to come down to descend **4A** to act according to, to conform to, to enter upon, to comply with **Bi** to obey **ii** to be under the control, to yield, to rule **iii** to agree with **5 A** to imitate or equate with (pass.) to be imitated **B** to resemble, to be identical with, to be similar with **6** to search **7** to reappear, to occur again, to linger **8** to seek after **9** to express, to convey, to refer to **10Ai** to become related or connected with **ii** to become concomitant with **Bi** to enter, to be mixed with **ii** to combine with **iii** to touch **C** to be united with **D** to become syntactically related or construed with (pass.) to be syntactically related or construed with **E** to become semantically related or connected with (pass.) to be semantically related or connected with **F** to apply (pass.) to be applied **11Ai** to know, to realize, to experience **ii** to train in **B** to think about, to explore **C** to be understood, i.e. to be inferred **12Ai** to lead to, to affect, to fructify **ii** (pass.) to be involved, to be affected **Bi** to overcome **ii** to cause **13** the root *anv-i-* **14** to engage in **15A** to increase **15B** to add **16** to adorn **17** to measure **18A** to devote **B** to be intent on **1Ai** to go along, to travel along परायतीनामन्वेति पाथ आयतीनां प्रथमा शश्वतीनाम्। व्युच्छन्ती जीवमुदीरयन्त्युषाः ṚV. i.113.8; एषा दिवो दुहिता प्रत्यदर्शि ... ऋतस्य पन्थामन्वेति साधु ṚV. i.124.3; v.80.4; अर्वाचचक्षं पदमस्य सस्वरुग्रं निधातुरन्वायमिच्छन् ṚV. v.30.2; (सूर्यः) श्येनो न दीयन्नन्वेति पाथः ṚV.vii.63.5; न्यङ्ङुत्तानामन्वेति भूमिम् ṚV. x.27.13; x.142.5; AV. xvii.1.16; ĀśvaŚS. I.i.3.25; दैव्या होतारा प्रथमा पुरोहिता ऋतस्य पन्थामन्वेमि साधुया ṚV. x.66.13; शुनं कीनाशा अनु यन्तु वाहान् AV. iii.17.5; AV.(P.) ii.22.3; सप्त सूर्या दवमनुप्रविष्टास्तान् पथेवान्वेतु दक्षिणावान् AV. (P.) v.6.1; TaiĀ. i.7.4; अदित्यै रास्नाऽसीन्द्राण्यै संनहनम् ... बृहस्पतेर्मूर्ध्ना हराम्युर्वन्तरिक्षमन्विहि देवं गमंमसि TaiS. I.i.2.2;I.iv.2.1, IV. i.2.2; VI.iv.5.5; MaiS. iv.1.5 (iv.7.11); TaiBr. III. ii.2.9; BaudhŚS. iii. 185.5; BhārŚS. i.4.18; vii.14.18; x.19.2. HirŚS.i.5.6 (119.14); VaikhāŚS. 3.4; 12.21; 15.12; असुन्वन्तं यजमानमिच्छ स्तेनस्येत्यां तस्करस्यान्वेषि TaiS. IV. ii.5.4; अश्वोऽसि ... ययुर्नामास्यादित्यानां पत्वान्विहि TaiS. VII.i.12.1; MaiS. iii.12.4 (iii.161.11); VājaS. 22.19; VājaS. (K.) 24.6; PañcBr. i.7.2; TaiBr. III.viii.9.3; स्तेनस्येत्यामन्विहि MaiS. ii.7.12 (ii.90.15); KāṭhS. 16.12 (i.234.3); KapiKaS. 25.3 (95.16); VājaS. 12.62; VājaS. (K.) 13.5; ŚatBr. VII.ii.1.9; XIII.i.6.2; BaudhŚS. ii.212.6; सुगं नु पन्थामन्वेति MaiS. iv.14.14 (iv.239.12); प्रत्युष्टꣳरक्षः प्रत्युष्टा अरातयो निष्टप्तꣳ रक्षो निष्टप्ता अरातयः। उर्वन्तरिक्षमन्वेमि VājaS. 1.7; 7.2; VājaS. (K.) 7.1; ŚatBr. I.i.2.22; IV.i.1.20; ŚatBr. (K.) II.i.2.6; V.i.1.16; BaudhŚS. i.3.8; i.8.10; देवसेना ... यदहोरात्रे तस्या हैते पक्षसी यत्संध्ये तद् यथा पक्षाभ्यां क्षिप्रमध्वानमन्वियात् तादृक् तद् यत् संधौ जुहोति KauṣīBr. 2.9 (8.5); 5.5(20.4); त्रिवृद्धि देवानां तद्धि देवत्राधिप्रष्टियुग एव चतुर्थोऽन्वेति ŚatBr. V.i.4.11; यज्ञ उपाꣳशु वै रेतः सिच्यते पश्चादनुब्रुवन्नन्वेति छन्दोभिः ŚatBr. VII.iii.2.9; तुलायाꣳ ह वाऽअमुष्मिंलोकऽआदधति यतरद्यꣳस्यति तदन्वेष्यति ŚatBr. XI.ii.7.33; सोऽग्निनैव कृतं पन्थानमन्वेति JaimiBr. 1.303; नलं प्लवमारोहैतन्नलेन पथोऽन्विहि TaiĀ. vi.7.2 (697.2); ब्राह्मणः ... हिरण्यं बद्ध्वा दर्भेणाग्रतो हरेत्। पश्चादग्निहोत्रेणान्वियात् MānŚS. 98.16; स्कन्धेनाधाय मुसलं स्तेनो राजानमन्वियात् BaudhDS. ii.1.16; समये तिष्ठ सुग्रीव मा वालिपथमन्वगाः AgniP. 8.7; SūktiRa. 58.1; MahāN. 5.16; भ्रातृव्याः कृतिनो मम भ्रातृव्यजाश्च कृतिनो ये हि त्वत्पथमन्वगुः TriṣaŚaPuC. i.4.791; सानन्दः स ज्येष्ठं नान्वियाय PariPar. 1.299; क्षत्रियाणां भयं कुतः। इत्युक्त्वा चलितस्तत्र मित्रं चापि तमन्वगात् CitraPaC. 49; **1Aii** to go or move (by the side of) वज्रो वा एतस्याग्नीनन्वेति यस्यान्तरेण युक्तं वा वियाति सं वा चरन्ति JaimiBr. 1.51; गातुं वैसतं नाथमविन्दत। ... स पदेनान्वैत् JaimiBr. 1.184; दक्षिणतो ब्रह्मा दर्शनेनान्वेति ĀpaŚS. xvii.14.7; xviii.17.4; **1Bi** to go after, to follow अजः पुरो नीयते नाभिरस्यानु पश्चात्कवयो यन्ति रेभाः ṚV. i.163.12; VājaS. 29.23; VājaS. (K.) 31.3; पूषा गा अन्वेतु नः ṚV.vi.54.5; TaiS.IV.i.11.2; MaiS.iv.11.1 (iv.160.3); KāṭhS.4.5 (i.40.17); 20.15 (ii.35.22); TaiBr. II.iV.1.5; KauṣīGS. iii.5.4; iii.6.2; HirGS. i.18.1; PāraGS. ii.9.5; AVPari. 18(1)3; ViṣṇuSm. 86.9; अनु ते शुष्मं तुरयन्तमीयुः ṚV.viii.99.6; VājaS. 33.67; पञ्च पदानि रुपो अन्वरोहं चतुष्पदीमन्वेमि व्रतेन ṚV. x.13.3; तन्तुं तन्वन्रजसो भानुमन्विहि ṚV. x.53.6; TaiS. II.iv.3.6; III.iv.2.2; KāṭhS. 13.11 (i.193.7) AitBr. 13.14 (832); ĀśvaŚS. I.ii.2.14; I.iii.10.15; II.v.20.6; BaudhŚS.i. 105.2; ii.180.2; ĀśvaGS. iv.6.7; ये वध्वश्चन्द्रं वहतुं यक्ष्मा यन्ति जनादनु ṚV. x.85.31; मुनयः ...। वातस्यानु ध्राजिं यन्ति यद्देवासो अविक्षत ṚV. x.136.2; AV.(P.) v.38.2; इहैव स्तरूमानुं गात विश्वा रूपाणि पुष्यत AV.vii.60.7; केन पर्जन्यमन्वेति AV.x.2.19; अहोरात्रे अन्वेषि बिभ्रत्क्षेम्यस्तिष्ठन् प्रतरणः सुवीरः AV.xii.2.49; AV.(P.)xvii.34.9; सुप्रणीतिः कामो अन्वेत्वस्मान् AV. xix.4.4; इहि तिस्रः परावत इहि पञ्चजनं अनु AV. (P.) xix.15.8; xix.24.9; त्वं अग्ने वर्चस्वन् पदेन पदं अन्विहि AV.(P.). xix.26.8; अश्वाद् गर्दभोऽश्वं पूर्वं नयन्ति ... तस्माच्छ्रेयाꣳसं पापीयान् पश्चादन्वेति TaiS. V.i.2.3; MaiS. iii.1.3 (iii.3.19); KapiKaS. 29.8 (136.8); प्रजापतिरग्निमसृजत सोऽस्मात् सृष्टः। पराङ् ऐत तमेतयान्वैत् TaiS. V.ii.1.2; VII. iii.5.1; देवानाꣳ सोमरक्षयः ... एतं द्विनामानस्तं वा अन्वायन् (सोमम्) MaiS. iii.8.10 (iii.109.13); ऐन्द्र्यां त्रिष्टुभा ब्रह्मान्वेति ... स्वैस्वैनं छन्दसान्वेति MaiS. iv.4.5 (iv.55.9); KāṭhS. 14.7 (i.206.9); अथो यथेदं पुरस्तात्पश्चात्पश्यन्नन्वेति MaiS. iv.6.5 (iv.85.15); प्रजापतिः पशूनसृजत ... तेषां बृहस्पतिश्च पदेनान्वैताम् KāṭhS. 10.11 (i.137.23); यदुक्थ्यपात्रं भूयिष्ठास्सोमा अन्वायन्ति तस्मादेकं पुण्यं यन्तं बहवोऽनुयन्ति KāṭhS.27.10 (ii.150.15); यावन्तः खलु वै राजानमनुयन्ति तेभ्यः सर्वेभ्यः आतिथ्यं क्रियते AitBr. 3.4 (65); सोमे ह्यनु मेहि सोम सहसदस इन्द्रियेण PañcBr. i.6.6; कवषः ... क्रुद्धः प्रद्रवन्त्सरस्वतीम् ... तुष्टाव तं हेयमन्वेयाय ... तं हान्वावृत्योचुः मा नो हिंसीस्त्वं त्वं वै नः श्रेष्ठोऽसि यं त्वेयमन्वेति वै नः श्रेष्ठोऽसि यं त्वेयमन्वेति KauṣīBr. 12.3 (54.9); स षण्मासानुदङ्ङेति तमूर्ध्वैः षडहैरनुयन्ति KauṣīBr. 19.3 (84.24); एकमिषे ... द्वे ऊर्जे विष्णुस्त्वान्वेतु TaiBr. III.vii.7.11; ĀpaŚS. x.22.12; HirŚS. xv. 7.23; VaikhāŚS. 12.16; BaudhGS. i.1.28; KāṭhGS. iii.1.42. BhārGS. 1.17 (17.6-10); Yādava. 13.90; आदित्यस्यैव गतं रश्मयोऽनुयन्ति तस्मादध्वर्यवेव गतं चमसाध्वर्यवोऽनुयन्ति ṢaḍviBr. ii.4.7; तस्या एतत्सहस्रं वाचः प्रजातं पूर्वा हैषेति पश्चादेनां प्रजातमन्वेति ŚatBr. IV.v.8.4; अश्वः प्रथम एति तस्मात्क्षत्रियं प्रथमं यन्तमितरे त्रयो वर्णाः पश्चादनुयन्ति ŚatBr. VI.iv.4.13; JaimiBr. 3.168; आदित्यं वाऽअस्तं यन्तꣳ सर्वे देवा अनुयन्ति ŚatBr. XI.vi.2.4; यदूर्ध्वा स्तोमा अनुयन्ति (यज्ञम्) ... कथꣳ स्वित्ते पुरुषमाविशन्ति ŚatBr. XII.iii.1.2; वपन्तः पूर्वे यन्ति लुनन्तो ह स्म मृणन्तोऽपरेऽनुयन्ति ŚatBr. (K.)II.v.3.1; इदं मनः पूर्वं यत्पश्चा वागन्वेति तस्माद् वत्सं पूर्वं यन्तं पश्चान्मातान्वेति ŚatBr. (K.)III.i.4.1; JaimiBr. 1.19; पृष्ठरूपैरेवान्वियुः JaimiBr. 2.111; पितरौ पुत्रं पूर्वं यन्तं पश्चादन्वियाताम् JaimiBr. 2.166; 2.439; संवत्सरे चतुर्विंशतिः परिष्कन्दा निष्कग्रीवाः परिवेषण-मन्वायन् JaimiBr. 2.352; JaimiBr. 3.344; एक उ एव मृत्युरन्वेत्यशनयैव JaimiUBr. i.3.3; ओमितीन्द्रो वागिति सर्वे देवाः। तदेतदिन्द्रमेव सर्वे देवा अनुयन्ति JaimiUBr. i.9.2; द्वे द्वे देवते संधायेमान् लोकान् रोहन्नेति। विश्वेदेवाः ... ते स्वरं प्राविशन्। तान् स्वरे सतो न (मृत्युः) निरजानात्। स्वरस्य तु घोषेणान्वैत् JaimiUBr. i.18.9; ऐन्द्रे वाव यज्ञे सति यथाभागमन्या देवता अन्वायन् GopBr. ii.3.23 (209.1); हरिꣳ हरन्तमनुयन्ति देवाः AitĀ. iii.15.1 (352.1); सप्त सूर्या दिवमनुप्रविष्टाः। तानन्वेति पथिभिर्दक्षिणावान् TaiĀ. i.7.4 (44.2); TaiĀ. i.10.4 (78.1); वैष्णवं यशः ... (विष्णुः) तन् न्यकामयत। तेनापाक्रामत् तं देवा अन्वायन् TaiĀ. v.1.2 (590.9); त्वां पृथग्बलय आयन्ति पृथग्रथश्रेणयोऽनुयन्ति ChāndoU.v.14.1; यत्प्राचीमुत्सृजेत्सहस्रं सहस्रत्रत्यन्वियात् BaudhŚS. ii.273.2; तौ संविदानावेवं सोमांशुं अन्विताम् VādhūŚS. iii.41.31; यं कामयेत (सूक्तेन) राष्ट्रं स्यादिति तमेतेन संनह्यान्वियात् ĀpaŚS. xvii.14.8; पौंश्चलेयः पेशसा जानु वेष्टयित्वा पश्चादन्वेति (श्वानम्) ĀpaŚS . xx.3.9; हुते च सोममादायाग्निमन्वेति KātyāŚS. xi.1.13; अन्वायन्सत्यधर्माणो ब्राह्मणा राधसा सह KauśiSū. 68.26; तं पतन्तमहं श्येनं त्वरिता पृष्ठतोऽन्वगाम् MahāBhā. i.222.6; रौक्मिणेयः ... तैर्हयैरन्वयात् (v.l. °न्वगात्) परान् MahāBhā. iii.18.2; शाल्वम् ...। प्रयातम् ... तमहं पृष्ठतोऽन्वयाम् (v.l. °तोऽन्वियाम्) MahāBhā. iii.21.15; दमयन्त्येकवस्त्रा तं गच्छन्तं पृष्ठतोऽन्वियात् (v.l. °न्वगात्) MahāBhā. iii.58.7; तमन्वियाम भवतां प्रभावाद्रजनीचराः MahāBhā. iii.153.20; लोपामुद्रा ...। अगस्त्यमन्वयात् (v.l. °मन्वगात्, °मन्वियात्) MahāBhā. iv.20.11; नलम् ... दमयन्ती वनान्तरे। अन्वगच्छत् पुरा कृष्णे तथा भर्तृस्त्वमन्वगाः MahāBhā. iv.402*.2; दर्शयिष्यामि ते शक्रम् ...। क्षिप्रमन्वेहि भद्रं ते MahāBhā. v.14.4; गुणभूतो जयः कृष्णे पृष्ठतोऽन्वेति माधवम् MahāBhā. vi.21.13; प्रत्यपद्यत ... कृतवर्मा तदन्तरम्। तं यमौ पृष्ठतोऽन्वैतां रक्षन्तौ पुरुषर्षभौ MahāBhā. vii.164.7; द्रौणिः ... पार्षतं त्वरितोऽन्वगात् MahāBhā. viii.42.38; तच्छिरो नमुचेश्छिन्नं पृष्ठतः शक्रमन्वयात् (v.l. °मन्वियात्; °मन्वगात्) MahāBhā. ix.42.32; युधिष्ठिरः।... पितरं वृद्धम् ... सोऽभ्ययात् ...। तमन्वगात्सुदुःखार्ता द्रौपदी

शोककर्शिता MahāBhā. xi.11.4; एवं ममापि पुत्रस्य पुत्रः पितरमन्वगात् MahāBhā. xi.25.25; xi.64* (1); विश्वामित्रो ययावग्रे ततो रामो महायशाः। ... तं च सौमित्रिरन्वगात् Rāmā. i.21.6; i.30.16; तं गङ्गा पृष्ठतोऽन्वगात् Rāmā. i.42.21; सा सेना चतुरङ्गिणी। राजानमृषिभिः सार्धं व्रजन्तं पृष्ठतोऽन्वगात् Rāmā. i.68.6; सुमन्त्रस्तं राघवम् ...। पितुः समीपं गच्छन्तं प्राञ्जलिः पृष्ठतोऽन्वगात् Rāmā. ii.3.14; ManuSm. 4.154; सीता चान्वेति मां वनम् Rāmā. ii.31.20; पादैस्तैरन्वियायाथ गुहामृक्षस्य माधवः HariVaṁ. i.28.22; आगन्तुरन्वेति निजं विकारं निजस्तथागन्तुमपि प्रवृद्धः CaraS. i.19.7 (1941 Ed.); तम् (अतिथिं राजानम्) प्रीतिविशदैर्नेत्रैरन्वयुः पौरयोषितः RaghuVa. 17.35; पुरारिर्जगाम ...। युद्धाय ...। यक्षेश्वरः कोटिशतैरनेकैर्युतोऽन्वगात्स्यन्दनसंस्थितानाम् MatsyaP. 23.38; चत्वारिंशच्चमूवराः। ... तदेनमन्वगादेकहेलया मथितुं द्विपः BrahmāṇḍP. iii.29.20; कान्तिमान् मोहिनीयुक्तकामाङ्गः कलहप्रियाम्। अन्वेति कामचारैः BrahmāṇḍP. iii.44.34; त्रासजिह्मं यतश्चैतान् (गणान्) मन्दमेवान्वियाय सः (अर्जुनः) Kirātā. 15.6; प्रियमबला सविलासमन्वियाय ŚiśuVa. 7.19; अहमपि ... आयुधानि गृहीत्वा ... युद्धसंनद्धः ... रिपूद्धरणोद्युक्तं मन्त्रिणमन्वगाम् DaśKuC. 18.7; कृष्णवाहे वसुदेव आगते ...। ववर्ष पर्जन्य उपांशुगर्जितः शेषोऽन्वगाद्वारि निवारयन् फणैः BhāgP. x.3.49; x.57.4; महादेव्यौ ... (प्रसेनम्) भर्तुरिच्छानुवर्त्तिन्यावन्वयातां सपर्यया MahāP. 17.177; 24.184; कर्तृतां प्रत्यगालिङ्ग्य योऽकर्त्रात्मामीप्सति। उल्कापिशाचं सोऽभ्येति (v.l. सोऽन्वेति) शीतार्तः पावकेच्छया TaiUBhāVā. 47.23(2); प्रपलाय्या श्रमात्तस्मात् स च मां पृष्ठतोऽन्वगात् VāmaP. 58.39; स्थानाच्चाचलितैवासौ दृष्ट्या मां दूरमन्वगात् BṛKathāŚloSaṁ. 19.36; राजपुत्रोऽपि राजानं नत्वा वाणिजमन्वगात् BṛKathaŚloSaṁ. 19.94; योगेन लभ्यो यः पुंसाम् नियोगेन पितुः सोऽयं रामः कौशिकमन्वगात् RāmāCam. 1.35; रामः पुष्पकं समुपाश्रितः। सुग्रीवहनुमत्सीतालक्ष्मणैः संयुतस्तदा। बिभीषणोऽपि सचिवैरन्वगाद्विरहोत्सुकः PadmP. iv.1.21; विभीषणो रथस्थश्च स्वगर्वविभवान्वितः। महादैत्यो मयोऽप्येनम् (दशवक्त्रम्) अन्वियाय स बान्धवः PadmP.(Ra.)8.268; वेतालः स ययौ पुनस्तदेव। ... स्वधाम क्षितिपः सोऽपि तमन्वियाय तूर्णम् KathāSaSāg. xii.22.115; स्त्रियोऽन्या अपि साश्रवः। प्रभुमन्वगुः TriṣaPuC. i.3.60; चौलुक्यमन्वीयुरथेरयन्तस्तुरंगमान् कौलकसादिवर्याः DvyāśraKā. 16.25; अन्वगाद्दण्डनेताधिपौर्णमासीन्दुरुक्स तान् DvyāśraKā. 19.112; (मणिकुमारः) एकाङ्ग सोऽचलत् ततः तमन्वगाद्विसृष्टापि प्रसह्य पितृवेश्मनि। चन्द्रानना प्रिया तस्य PāṇḍaC. 5.115; सुताः पाण्डोरिन्द्रप्रस्थात् प्रतस्थिरे। तान् अन्वगुः पादचारिणः PāṇḍaC. 6.1020; सुवासिनीसंहतिचारुचर्चरीगानोपहूताः पथि सङ्घमन्वगुः VasaViKā. 13.34; अगाद्रथस्थः ... विभुः। अन्वियाय च भूमिष्ठमुत्पश्यं तद्बलं पुनः PārśvC. 5.203; बन्धुरसेनः श्यालोऽमून् (पार्थान्) अन्वियाय YudhiVi. 2.6; अन्वेतु विष्णुस्त्वयमित्युदीर्य प्रियां पराधीन इवानुगच्छन् Yādavā. 13.90; सज्जनः ... राजानमन्वगात् KumāDeC. 1.20; KumāPraPra. 39.3; अग्रे यास्याम्यहं पश्चात्त्वमन्वेहि धनुर्धरः AdhyāRā. iii.1.13; मुनिः ... मिथिलां प्रस्थितः तस्य सधर्मचारिणी ...। स्वपदार्पितदृष्टिरन्वगात् Rāgh. 3.62; वानराधिपतिरेनमन्वगात् Rāgh. 11.61; 15.7; रामः ... कौशिकेन मुनिना याचितः सोऽपि तमन्वगात् MahāN. 1.23; 3.21; PariPar. 6.77; CampaŚreKa. 400; **(pass.)** to be gone after, to be followed भ्रमरैः पतद्भिः। पश्यैष किंशुकवनभ्रममोहमन्दैरन्वीयतेऽग्निरसुरैर्विहितोष्मभङ्गः HarVi. 50.12; 20.3; ऋक्षैः कचार्धनिचितारुणभीषणाक्षैरन्वीयिरे हरिभटाः स्फुटकेसरास्ते RāmC. 25.13; धूमश्यामनभस्फुरत्तनुशिखः कूजद्भिरन्वीयते सोत्कण्ठैः शिखिभिः शिखी TāpaVa. 2.5; पत्या नागरिकेणान्वीयते स्म वने ह्यसौ DvyāśraKā. 17.19; **1Bii** to follow (in pursuit of breath), i.e. to live सोम्याः सोमसंपादनस्तेऽसुं ये प्राणमन्वीयुः Nir. 11.18 (195.7); **1Biii** to follow (in death) अन्वेष्यामीह भर्तारमहं प्रेतवशं गतम् MahāBhā. i.116.24; न शोचन्मृतमन्वेति न शोचन्म्रियते नरः। एवं सांसिद्धिके लोके किमर्थमनुशोचसि MahāBhā. xi.7*(3); xi.App.I.1(21); हा कुमार क्वेमं प्राणेभ्योऽपि वल्लभं जनं परित्यज्य गम्यते। तदवश्यमन्वेति त्वां (v.l. °मेव त्वामन्विष्यति) शङ्खचूडः Nāgā. 5.30(6); सा यत्र शुचिचारित्रा विपन्नं पतिमन्वगात् स्थानं जनैस्तद् वाक्पुष्टाटवीत्यद्यापि गद्यते RājTa. (Ka.) 2.57; 4.98; तिस्रः सुरेन्द्रवत्याद्या राज्ञ्यो राजानमन्वगुः RājTa.(Ka.)5.226; 6.107; संग्रामे प्राप मृत्युं स भूपतिः। मातल्यानीतदेहं च देवी तं नृपमन्वगात् KathāSaSāg. ii.1.17; तत्र शुभानुचितायां पपात माद्री च चित्रभानुचितायाम्। रमते नाकमितारं मृतमप्यन्वेति याज्ञ्ना कमितारम् YudhiVi. 1.25; **1C** to go towards, to proceed to यत्रा॑ च॒क्रुर॒मृता॑ गा॒तुम॑स्मै (सूर्याय) श्ये॒नो न दीय॒न्नन्वे॑ति॒ पाथः॑ ṚV. vii.63.5; चि॑त्र॑ इच्छिशो॑स्त॑रु॑णस्य व॑क्ष॑थो॑ न॑ यो मा॑त॑रा॑व॑न्वे॑ति॑ धा॑त॑वे SV (Kau.) I.i.2(2).2; SV. (Jai.) i.7.2; ब्रा॒ह्म॒णा॒य॒ सर्वा॑सु दि॒क्ष्व॑र्धु॒क॒ ऽस्वामे॒व तद्दि॒शमन्वे॑ति TaiS. V.vi.4.5; स्वां ह्येव दिशमन्वेति KāṭhS. 22.9 (ii.66.3); KapiKaS. 35.3 (180.1); यां दि॒शं वायुरे॒ति तां॒ दिशं वृ॒ष्टिर॒न्वेति ŚatBr. VIII.ii.3.5; VIII.ii.3.14; यां कां॒ च दि॒शं पशुमाने॒ति जि॒ता॒मेवा॒न्वेति ŚatBr. (K.) II.v.2.20; सः ... वसूनसृजत। त इमां दिशमन्वायन् JaimiBr. 3.363; BaudhDS. ii.1.16; तूलिकास्तरणेषु तान्। वासयन्तः ... देवांस्ते रथमन्वियुः SkandP. ii (2).33.48; अगस्त्यः ... गन्धमादनमन्वगात् SkandP. iii (1).16.10; **(pass.)** to be gone towards, to be proceeded to अ॒जा॑तशत्रु॒म॒जरा॒ स्व॑र्व॒त्यनुं॒ स्व॒धामि॑ता द॒स्ममी॑यते ṚV. v.34.1 (*but* Sāy. अनुप्राप्नोति); **1Di** to pursue, to chase क॑ङ्क्षा॑ः सु॑पु॑र्णा॑ अनु॑ यन्त्वेना॑न् गृ॑ध्रा॑णा॑म॑न्न॑म॑सा॑व॑स्तु॑ से॑ना॑ SV. (Kau.) II.ix(3).6.1; अ॒ग्निर्वि॒ष॒म॒हे॒र्नि॒रधात् सोमो॒ निर॑णयीत्। दं॒ष्टार॒मन्व॑गाद् वि॒षम॒हि॑रमृत AV. x.4.26; त॒द्दे॒वा वि॒जि॒त्या॑व॒रु॒रु॑त्समाना अन्वा॑यन् TaiS. I.v.1.1; ब्रह्मक्षेत्रे अनुद्वया: प्रजा असृजन्त ... ताभ्यो यज्ञ उदक्रामत्तं ब्रह्मक्षेत्रे अन्वैताम् AitBr. 34.1 (861); नास्य छिद्रं परः पश्येच्छिद्रेण परमन्वियात् MahāBhā. i.App.I. 81(16); तमुष्ट्रवाहनं दुष्टमन्वीयुः क्रुद्धचेतसः BrahmāṇḍP. iii.22.49; VāmaP. 3.34; सर्वे सुसंरब्धा वाहानारुह्य दंशिताः। स्वैः स्वैर्बलैः परिक्रान्ता अन्वीयुर्धृतकार्मुकाः BhāgP. x.54.1; अहमन्वियाय सारङ्गं सारङ्गायतलोचनः NavaSāC. 2.36; छिद्रेषु योऽन्वियाच्छत्रुं स राज्यं महदश्नुते SaurP. 49.33; नगरीनिर्गतां ... दृष्ट्वा शङ्काशीघ्रमतिं च ताम्। मृदङ्गहस्तो मोषाय डोम्बः कोऽप्यन्वगात् द्रुतम् KathāSaSāg. ii.5.96; सा सत्त्रशालान्तः प्रविवेश वणिक्सुता। अन्वगाद्राजपुत्रोऽपि स तां गुप्तमवेक्षितुम् KathāSaSāg. iv.1.74; मुखानुरूपीकृतसर्वविग्रहस्तमन्वगादाजिषु गन्धसिन्धुरः PṛthvīVi. 2.56; नृपोऽप्यन्वगात् द्रुतं द्रुतम्। तं दृष्ट्वा सा पलायिष्ट PrabaK. 87.7; विद्याधनं द्विजवरस्य न बाह्यवित्तम्। यान्वेति संततमनन्तदिगन्तभाजम् ŚaṅkaDigVi.(Mā.) 3.37; आर्योऽन्वेति मृगं हैमम् UnmaRā. (Vi.) 14; जनकसुतावचोऽनुरोधात् कनकमृगं सशरोऽन्वियाय रामः MahāN. 3.61; 4.7; स मृगरूपिणा झटिति केनचिद्रक्षसा [हतो] हरितमन्वगात् EI. x.viii.38.174; **1Dii** to continue, to inhere in, to exist in अहंरूपेण योऽन्वेति स प्रमाता परो मतः BrĀraUBhVā. iii.4.106; संयोगादयो हि न स्थूलपिण्डादारभ्य कणपर्यन्तमनुयन्ति VedāntKa. 250.22 (*on* ii.2.1); BṛBrahmS. iv.9.37; **1E** to reach, to obtain यथास्य दहमानस्याग्निः पर्वाण्यन्वयत् AV.(P.) xx.60.7; तं हैव यज्ञस्य व्युद्धिरन्वेति JaimiBr. 3.4; एतद्वै .. परं चापरं च ब्रह्म यदोङ्कारः। तस्माद्विद्वानेतेनैवायतनेनैकतरमन्वेति PraśnaU. 5.2; ऋग्भिरेतम् ... अन्तरिक्षम् ... कवयो वेदयन्ते ... तमोंकारेणैवायतनेनान्वेति PraśnaU. 5.7; काम्यैर्दक्षिणमन्वेति ज्ञानयुक्तैस्तथोत्तरम्। ... कर्मसंभारसंभृतः BrĀraUBhVā. 11.11; पूर्वं गृहित्वेऽपि न तत्स्वभावो न बाल्यमन्वेति हि यौवनस्थम्। न यौवनं वृद्धमुपैति ŚaṅkaDigVi. (Mā.) 13.56; जन्मवान्यदि लोकेऽस्मिंस्तर्हि तं मृत्युरन्वगात् AdhyāRā. ii.7.99; **1F** to go over, to pass on to अ॒न्वे॑ति॒ दे॒वता॑ ए॒व ह॒व्येन॑ TaiS. VI.iii.9.5; विजयश्रीस्ततस्तस्य दैत्यं तु बलिमन्वगात्। नित्यश्रीर्नित्यपुरुषं वासुदेवमथान्वगात् BrahmāṇḍP. iii.6.30; **1G** to accompany प्र॒जाप॑तिः सु॒व॒र्गं लो॒कमै॒त्तं दे॒वा अन्वा॑यन् TaiS. VII.iii.5.1; अनुं॒ मा॒ सर्वो॑ य॒ज्ञोऽय॑मेतु। विश्वे॑ दे॒वा म॒रुत॒स्साम॒र्कः TaiBr. III.vii.10.2; ĀpaŚS. xiv.31.8; अकीर्तिः ... कृतघ्नमन्वेति परत्र चेह च Tantrākhyā. 51.23; PañcT. 1.166 (175.11); तत्र योऽन्वेति यं शब्दमर्थस्तस्य भवेदसौ ŚlokaVār. 7.160 (890.11); दक्षो नरेन्द्ररक्षार्थं नृपेणालक्षितोऽन्वगात् KumāCaSaṁ. 5.24; [मन्ये (?) अन्वे]तु त्वां प्रिय सहचरी सेयमार्द्रानुरागा क्षन्तुं नालं क्षणमपि च या विप्रयोगं त्वदीयम् HaṁsDū. (Vā.)3; **1H** to approach क्षुधाक्षामो जीर्णः ... शुनीमन्वेति श्वा हतमपि च हन्त्येव मदनः ŚatTrayī. 2; AuciViCa. 16 (141) (130.2); शिवाम् ... अहमन्वेमि शबरीम् DevīPañ. 5.5; **1I** to wander, to roam पुत्रजन्म परीप्सन्वै स राजा तदधारयत् (v.l. पृथिवीमन्वियादिमाम्) MahāBhā. i.128.17; i.App. I. 79(9); **1J** to resort to, to take shelter; to inhabit मुक्त्वा जैनान्मुनीनन्यमतस्थानन्वियुर्जनाः MahāP. 41.70; यस्त्वां ध्यायति वेत्ति विन्दति ... अन्वेति प्रतिपद्यते ... तस्य श्रीर्न गृहादपैदी DevīPañ. 3.15; न स जेतुं क्षमो दैत्योऽतस्त्वां शरणमन्वियाम् GaṇeP. 76.3; ततोऽहमतिदुःखेन रुदती खरमन्वगाम् AdhyāRā. iii.5.51; विभीषणो राघवमन्वियाय MahāN. 6.52; **2Ai** to obtain, to attain, to secure to possess अनु॒ व्रा॒ता॑सु॒स्तव॑ स॒ख्यमी॑युः ṚV. i.163.8; TaiS. IV.vi.7.3; VājaS. 29.19 (Mahīdhara प्रापुः); VājaS. (K.) xxxi.3.8; अ॒हं जि॒तम॒न्वे॑मि॒ सेन॑या AV. xi.9.4; अनुं॒ ते॒ शुष्मं॑ तु॒रय॑न्तमीयतुः क्षो॒णी शिशुं॒ न मा॒तरा॑ VājaS. 33.67; मह॒त्तदुक्थं॒ तम॒स्य त॒ऽ र॒समृ॒क्सामा॒भ्याम॒नुयन्ति ŚatBr. X.i.1.4; यां कां चन दिशं पशुमान् अयति, सर्वामेव जितां क्लृप्तां प्रतिष्ठितां अन्वेति JaimiBr. 2.292; तदेव फलमन्वेति धर्मश्चाधर्मनाशनः Rāmā. v.49.27; यदिन्दोरन्वेति व्यसनमुदयं वा निधिरपामुपाधिस्तत्रायं जयति जनिकर्तुः प्रकृतिता AnarghaRā. 1.58; विद्वान् ... परमपरं वा अन्वेति ब्रह्मानुगच्छति PraśnaUBh. 283.16 (*on* 5.2); क्षेत्रविक्रयिणं शतद्वयमन्वेति इत्युक्ते क्षेत्रार्थं शतं रत्नार्थं शतमिति विभागः प्रतीयते BrahmSūBh. (Rā.) 686.20 (*on* iii.4.11); VedāntDī. 206.6 (*on* iii.4.11); GoviBh. 267.3 (*on* iii.4.11); विरक्तः सात्त्विकः सो हि नृपोऽन्ते मोक्षमन्वियात् ŚukraNī. 1.31; **2Aii** to comprise with, cf. **अन्वित 4A**; **2Aiii** to

possess of, cf. **अन्वित 4B**; **2Aiv** to endow with, cf. **अन्वित 4E**; **2B** to follow (a course of action) अनु व्रतं वरुणो यन्ति मित्रो त्सूर्यं दिव्यारोहयन्ति ṚV. iv.13.2; रूपसर्वस्वहरणं कृत्वान्यस्त्रीजनस्य सा। वैरूप्यं कुर्वती व्यक्तं किं राज्ञां वृत्तिमन्वयात् (v.l. °मन्वियात्) MahāP. 12.17; पद्माकरपरिग्रहणम्। तन्वन् भानुः प्रतापेन जिगीषोर्वृत्तिमन्वगात् MahāP. 35.225; **2C** (pass.) to be admitted or practised तद्वाच: श्रुतिमामनन्ति न पुनर्धर्मोपदेशा मुनेर्यन्मे याति तपस्यतोऽपि हृदये देव्या तदन्वीयते TāpaVa. 3.12; **3A** to fall to one's share मह्रो रुजामि बन्धुता वचोभिस्तन्मां पितुर्गोतमादन्वियाय ṚV. iv.4.11; TaiS. I.ii.14.5; MaiS. iv.11.5 (iv.173.14); KāṭhS. 6.11 (i.61.21); सोमपीथानु मेहि MaiS. iv.9.11 (iv.132.9); यो ह वाऽ एतद् भक्षयति तस्य ह्येवं पितृन्पितामहानेष सोमपीथोऽन्वेति ŚatBr. XII.viii.1.6; सोमपीथानु मेहि। सह प्रजया सह रायस्पोषेण TaiĀ. iv.11.8(517.1); v.9.11 (635.9); **3B** to come down, to descend सुचेत३यन्वेहि पय अ३ग्नेऽत्रेत्यध्वरे गिर: DvyāśraKā. 1.70 (comm. अन्वागच्छावतरेति); **4A** to act according to, to conform to, to comply with, to enter upon अहमपो अनयं वावशाना मम देवासो अनु केतमायन् ṚV. iv.26.2; x.6.7; x. 95.5; अहं गृभ्णामि मनसा मनांसि मम चित्तमनु चित्तेभिरेत AV. iii.8.6; vi.94.2; शोचयामसि ते हार्दि शोचयामसि ते मन:। वातं धूम इव सध्र्यङ् मामेवान्वेतु ते मन: AV. vi. 89.2; यस्य देवा देवता संबभूवु: स सुप्रणीति: कामो अन्वेत्वस्मान् AV. xix.4.4; यासामषाढा अनुयन्ति कामम्। ता न आपश्शं स्योना भवन्तु TaiBr. III. i.2.3; प्राण: वै सोमो राजा। ... अयमेव योऽयं पवत एष एव संसवे संसव:। एतं हि सर्वे देवा अनुयन्ति JaimiBr. 1.361; पराच: कामाननुयन्ति बालास्ते मृत्योर्यन्ति KāṭhU. 4.2; VādhūŚS. iv.26D.1; यश्चित्तमन्वेति परस्य MahāBhā.ii.56.4; बुद्धिं मनोऽन्वेति MahāBhā. xii.195.21; **4Bi** to obey भार्यैवान्वेति भर्तारं सततं या पतिव्रता MahāBhā. i.68.44; v.72.7; धातुश्च वशमन्वेति पाशैरिव नर: सित: MahāBhā. ii.52.18; SūktiRa. 35.33; **4Bii** to be under (the control), to yield, to rule मा मृत्युवशमन्वगा: MahāBhā. iii.11.27; तत्त्वज्ञो जनक: ...। सोऽप्यासीन्मोहसंपन्नो मा मोहवशमन्वगा: MahāBhā. xii.18.36; (अन्धक उवाच) शंभो ...। अयं ते वीरक: पुत्र: युद्धशौण्डो महाबल:। कृपणं मां समालक्ष्य मा मन्युवशमन्वगा: ŚivaP. ii (5).49.33 (280B. 14); **4Biii** to agree with धृतराष्ट्र: स्वधर्मं नानुपश्यति। पश्यन्वा पुत्रगृद्धित्वान्मन्दस्यान्वेति शासनम् MahāBhā. v.70.11; त्वं तु प्राज्ञतमो लोके हित्वा धर्मं सनातनम्। दुर्योधनस्य कर्णस्य शकुनेश्चान्वगा मतम् MahāBhā. vii.62.9; **5A** to imitate or to equate स्वमेव तत्तेजोऽन्वेति TaiS. V.v.1.2; तदग्निरन्वेति स्वमेव तत्तेजोऽन्वेति KāṭhS. 19.8 (ii.9.17); BrahmāṇḍP. i.30.43; अनुयान्ति (v.l. अनुयन्ति) समन्ततो मखे निपतच्छोणितवृष्टयो दिश:। ... किंशुककाननश्रिय: JānaHa. 4.20; 7.15; पद्मं तावत्तवान्वेति मुखम् Kāvyāda. 2.20; न संविद्वा(दा)नुगुण्यं स्यान्न विवेकमतिर्यदि। अख्यातिरपि संवित्तिं नैवान्वेति यतो मति: VibhraVi.25; त्वामयमन्वेति तवाशोकमहीरुह: MahāP. 33.146; कलहायमानस्तूर्योत्करो दुर्जनमन्वियाय RāghPāṇ. (Dha.) 5.35; अन्वेति ... सकदम्बकेन। नभस्वता ... क्षोभं गत: प्रावृषमम्बुराशि: RāghPāṇ. (Dha.) 8.18; सघनागम: ... शिशिरो मरुदन्वगात्तमृतुमूर्तिरिव RāghPāṇ. (Dha.) 12.7; महासत्त्वा: कनिष्ठास्तातमन्वगु: TriṣaŚaPuC. i.5.127; अर्कस्य च करश्रेण्य: प्रसस्रुर्गगनाङ्गणे(ने)। अन्वगुर्वीरचक्राङ्का कुरुक्षेत्रासृगापगा:। नदीरन्या: प्रफुल्लाब्जा: प्रत्यग्रातपलोहिनी: PāṇḍaC. 13.479; स्वयं ज्योतिर्भवत्येष पुरोऽस्माद्भासतेऽखिलात्। तमेव भान्तमन्वेति तद्भासा भास्यते जगत् PañcDa. 3.16; रुधिरबिन्दुनिभच्छविरन्वगात् क्षितितले हरिगोपपरंपरा। घनघरट्टपरस्परघट्टनक्षरदिरम्मदवह्निकणावलिम् MadhuVi.5.28; बन्धूकद्युतिबान्धवोऽयमधर: स्निग्धो ... चकास्ति ... लोचनम्। नासान्वेति तिलप्रसूनपदवीं कुन्दाभदन्ति प्रिये AlaṅkāŚe. 13.5 (4); (**pass.**) to be imitated यस्यां हंसकुलस्य केलिकलहादुद्ग्राम्यत: कूजितैश्चण्डि त्वन्मणिमेखलाकलकलो नन्वीषदन्वीयते JānaPa. 5.18; **5B** to resemble, to be identical with, to be similar तस्याचलालीरन्वेति चित्रा नागचमूर्ध्वजै: KīcaVa. 1.20; नभोऽधिरुह्याशु विलोलदोलया यदा यदा भूमिमियाय वाणिनी। विकीर्णपुष्पच्छलतस्तदा तदान्वियाय तल्लुब्धमिवेन्दुमण्डलम् VasaViKā. 7.39; क्षितिपालसूर्य:। ... नावन्नवान्निर्ममे यद्रो[चि:]-खचितै: कवेरतनया रोधोरुहैश्शाखिभिर्मन्दारद्रुमषण्डम[ण्डि]ततटामन्वेति मन्दाकिनीम् EI. iii.13.16; किं च कोमलखुरं गवां कुलम्। संकुचत्तनु समग्रकम्पनं तर्णकानधिवनं तदन्वगात् Acyutarā. 4.21 (comm. अनुचकार); **6** to search अच्छिद्रं यज्ञमन्वेषि विद्वान् TaiBr. III. vii. 4.12; (but BhaṭṭBhā. उत्पादयसि); अन्वेष्यामि सुखेनैव भीममत्यन्तवत्सलम् PāṇḍaC.7.597; अन्वेष्यामो भूविवराण्यप्यथ च द्याम् ŚaṅkaDigVi. (Mā.) 10.31; **7** to reappear, to occur again, to linger अन्वेति परिवृत्यास्तु: TaiĀ. i.10.4 (79.1); स्तोभा एवान्वियुरिति धानंजय्य: LāṭyāŚS. ii.9.18; DrāhyŚS. vi.1.20; सा च मे स्मृतिरन्वेति तान्नित्यमनुशोचत: Rāmā. ii.109.2; **8** to seek after पराच: कामाननुयन्ति बाला: KaṭhU. 4.2 (Śaṅ. अनुगच्छन्ति); BṛĀraUBh. 158.4 (*on* i.4.16); वेदतत्त्ववित्। ऐकात्म्यज्ञानमन्वेति तपोमुषितकल्मष: BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 88; 336; **9** to express, to convey, to refer to य एवैष शब्द: पुरुषमन्वेति तमेवाहमुपास इति KauṣīBrU.4.13; धर्मस्तुल्यविभक्तीनामेकस्याप्युदितोऽखिलान्। तानन्वेतीति पर्यायैस्तदुक्ति: पौनरुक्त्यकृत् VyaktiVi. 78.13; **10Ai** to become related or connected with अहस्तोममह: प्रथमोत्तमयोरन्वियाताम् NidāSū. 135.12 (8.3); 181.14 (10.7); निरोधक्षणं चित्तमन्वेति YogBh. 124.4 (*on* 3.9); प्रतिबिम्बं यथान्यत्र स्थितं तोयक्रियावशात्। तत्प्रवृत्तिमिवान्वेति स धर्म: स्फोटनादयो: VākyaP. 1.49; प्राणादि: ...। न तत्र अन्वेति NyāyBi. 3.103; अनात्मतत्त्वमन्वेति ह्यात्मासङ्गोऽगुणोऽद्वय: BṛĀraUBhVā. i.4.945; i.4.1364; NaiṣkaSi. 70.2; नान्वेति तत्तव चिता व्यतिरेकिता च SaṁkṣeŚā. ii.231.17 (*on* 3.138); प्रसिद्धो हि धर्मो धर्मिणमन्वेति Kiraṇā. 42.10; वर्ण्यमानमपि स्वस्य स्वस्मिन्साधर्म्यं नान्वेति CitraMī. 14.26; Kuval.10(2) (comm. संबद्ध्यते); कथम् मन्त्रोक्तं फलमङ्गेष्वन्वेति नार्थवादोक्तम् ŚivārkaMaDī. i.30.15 (*on* i.1.1); एतेन चत्वारि द्रव्याणि चतुर्णां वर्णानां वशीकरणे यथासंख्यमन्वियन्ति SetuBa. 120.30; बिन्दुयोगस्त्वनुक्तत्वाविशेषाच्चक्रत्रयेऽप्यन्वेति SetuBa. 222.21; वर्ण्योऽप्यर्थ: स्वयं स्वेन सादृश्यं नान्वेति AlaṅkāMañ.11.11(3); अत्र 'भाति' इत्येको धर्म: प्रस्तुते राज्ञप्रस्तुते वीरादावपि चान्वेति इति दीपकालंकार: AlaṅkāMañ. 62.15; (**pass.**) to be related with नन्वन्वितमभिधानीयं योग्यं चान्वीयते NyāyKuA. ii(2).94.5; यद्येनान्वीयते तत्तत्कारणकं यथा रुचकादिकं सुवर्णान्वितं सुवर्णकारणकम् तथा चेदम् SarvaDaSaṁ. 14.95; JīvanVi. 36.18; **10Aii** to become concomitant with, cf. **अन्वित3E**; **10Bi** to enter, to be mixed with अस्त्रं रेत: ... अन्वेति तद्वै पुरुषेण सृष्टम् MahāBhā. i.85.10; **10Bii** to combine with, cf. **अन्वित3Aiii**; **10Biii** to touch, cf. **अन्वित3C**; **10C** to be united with भ्राता भ्रातरमन्वेतु MahāBhā. v .31.21; **10D** to become syntactically related or construed with अरुणयेति पदं किमेकहायन्येत्यादिपदैरेकवाक्यतया अन्वेति, उत भिन्नवाक्यतया स्थितम् ŚrutaPra. iB.212.8 (*on* i.1.13); ज्ञानेच्छयोर्वस्तुतन्त्रयो: कर्तुमशक्यत्वात् अध्याहृतेन जिज्ञासापदं नान्वियादिति चेत्, तर्हि ... जिज्ञासापदेनानुष्ठानयोग्यो विचारो लक्ष्यताम् VivaPraSaṁ. 7.18; ब्रह्मजिज्ञासा कर्तव्या ... केनेत्यपेक्षायाम् ...आचार्यैकदेवेन ... मुमुक्षुणेत्यन्वेति VedāntKau. 4.15 (*on* i.1.1); न हि कुठारेण च्छिन्द्यादित्यत्र कथंभावाकाङ्क्षायामुच्चार्यमाणोऽपि हस्तोऽन्वेति ArthSaṁ. 60.1; भर्गशब्द: ... °ब्रह्मवाचक:। तथा च यो भर्ग इति यच्छब्देनान्वेति स सर्वभर्ता सर्वगो देव: VedāntRaMañ. 52.6 (*on* 1.4); त्यक्ष्यामि वैदेहसुतां पुरस्तात्समुद्रनेमिम् ...समुद्रा(?द्र)नेमिमत्यजमित्यन्वेति न तु त्यक्ष्यामीति CitraMī. 31.23; 'येन येन सहसा यद्यत्समासादित'मिति ... पदम् ... षट्स्वपि विवरणवाक्येषु ... अन्वेतीति दीपकम् Kuval. 107 (10); 'अभिसंभवितास्मीत्येत'दनन्तरमितिशब्द उपासनाप्रकारनिर्देशकतया क्रतुवाक्येन नान्वेति ŚivārkaMaDī. i.317.27 (*on* i.2.2); न हि तस्यान्तर्यामिपर्यवसायित्वे तन्नियोगाधीनत्ववचनमन्वेति ŚivārkaMaDī. ii.186.28 (*on* ii.4.17); पायसेन परमान्नेन वत्सरमभिव्याप्य पितामहा अभितृप्यन्तीति सर्वत्रान्वेति VīraMi. 322.27 (*on* 1.258); अजाविकमिति प्रत्येकं द्वयोर्नक्षत्रयोरन्वेति VīraMi.328.10 (*on* 1.268); (चक्रराजार्चनं देव्या जपो नाम्नां च कीर्तनम्) कीर्तनं क्रत्वर्थपुरुषार्थोभयरूपम् ... देव्या विद्याया: काकाक्षिन्यायेनोभयत्रान्वेति LalitāSaBh. 12.17 (*on* 25); आदिशब्दोऽकारादित्रयेऽन्वेति SetuBa. 16.7; यस्योदरे त्रीणि जगन्ति मान्ति। अत्रापि 'सावकाशम्' इत्यन्वेति AlaṅkāMañ. 140.10; (**pass.**) to be syntactically related or construed with त्र्यब्दपूर्वमित्यत्र त्रिवर्षपूर्व: श्रोत्रियोऽभिवादनमर्हतीति स्मृत्यन्तरात्। अभिवादनं व्यवहितमप्यन्वीयते ManvaVi. 199.9 (*on* 2.134); (रात्रिभिर्मासतुल्याभिर्गर्भस्रावे विशुध्यति) रात्रिभिरिति बहुवचनाद्याद्यद्वितीयमासयोरपि स्रावे त्रिरात्राशौचम्। तत्र तु मासतुल्याभिरितिनान्वीयते अयोग्यत्वात् ManvaVi. 631.6 (*on* 5.66); अंशी सूर्यस्तत्प्रकाशाभिमानवांस्तदंशश्चैक एव। यथेति सर्वत्रान्वीयते NyāySu. (Ja.) 453B.6 (*on* ii.3.18); (फलम् ... नित्यानामिष्यते ... क्षयम् ... दुरितस्य प्रचक्षते) फलमिति मतान्तरप्रतिपादकेनाग्रिमश्लोकेन क्षयं केचिदित्यादिनान्वीयते VīraMi. (Paribhāṣā.) 66.8; **10E** to become semantically related or connected with एकैकं कारकं तत्तत्त्वाकारकप्रतिपत्तिवेलायाम् ... युगपत्प्रतिपन्नं क्रियायामन्वेति BrahmSūBh.(Rā.) 195.14 (*on* i.1.13); उत्तमपुरुषाभिहिता सङ्ख्या वक्तारमन्वेति NyāyKuA. ii (2). 108.2; जात्यो: ... पञ्चम्यावधिभाव: प्रतिपाद्यमान: केन सममन्वियात् KhaṇḍanKhā. 1158.1; 'सर्वं खल्विदं ब्रह्मेति' पूर्वनिर्दिष्ट: सर्वात्मा पुरुषोत्तम: क्रतुविषयत्वेनान्वेति VedāntKau. 50.23 (*on* i.2.3); न तावन्मङ्गलं ब्रह्मजिज्ञासाया: कर्तृकर्मकरणभावेन वाक्यार्थेऽन्वेति NyāySu. (Ja.) 10A.2 (*on* i.1.1); साध्याकाङ्क्षायां वक्ष्यमाणांशत्रयोपेता आर्थीभावना साध्यत्वेनान्वेति ArthSaṁ. 15.5; प्रध्वस्तं कर्म कालान्तरभवितृफलासाधकं तल्लिङ्गादेर्वाच्योऽर्थ: स्थायि कार्यं न यदि कथमिवान्वेतु कामी नियोज्य: TattvMu.5.88; अवान्तरवाक्यसिद्धो नारायण: पूर्वाधिकरणन्यायादुपासकत्वेनान्वेति BrahmSūBh. (Śrī.) i.331.3 (*on* i.2.8); अप्राप्त इति विषयसप्तमी सति सप्तमी

वा स्यात्; आद्ये यो विधिविषयत्वेनान्वेति तस्यैवाप्राप्तिर्वक्तव्या VidhiRa. 2 (5.16); आस्वादः सारस्यशब्देन ... प्रथमान्वयदशायां मुख्यतयान्वेति ŚivārkaMaDī. i.14.9 (*on* i.1.0); i.42.29 (*on* i.1.1); अमरकोशे पुण्डरीकं सिताम्भोजमित्यनुशिष्टं तत्र कथं कप्यासविशेषणोपनीतं लौहित्यमन्वेतु ŚivārkaMaDī. i.253.10 (*on* i.1.21); i.279.25 (*on* i.1.26); मनोमयत्वादिकं जीवलिङ्गं ब्रह्मविशेषणत्वेन नान्वेति ŚivārkaMaDī. i.312.32 (*on* i.2.1); शान्तत्वादिकं प्रकृतध्यानेक्षणकर्मणोऽन्यत्रोपासनान्तरविषयेऽन्वेति ŚivārkaMaDī. i.428.12 (*on* i.3.12); उपमेयनिर्देशकेन आकाशशब्देनैव भूताकाशसादृश्ये प्रतिपादिते वाक्येन प्रतिपाद्यमानं तत् सादृश्यं कथमन्वेतु ŚivārkaMaDī. i.432.34 (*on* i.3.13); i.502.15 (*on* i.3.42); अतिदेशप्राप्ता यूपोत्पत्तिरेवाश्रयत्वेनान्वेति MīmāKau. iii(1).43.16 (*on* i.2.19); यदि कर्ता न वाच्यः स्यात् कथमेकत्वं तेनान्वियात् MīmāNyāPra. 208.20; भूतत्वमतीतत्वम्, तच्चोत्पत्तावन्वेति Tarkāmṛ. 22.11; (गर्भाधानमृतौ ... चूडा कार्या यथाकुलम्) कार्येति विभक्तिविपरिणामेन गर्भाधानादिषु उपनयनान्तेष्वप्यन्वेति VīraMi. 29.4 (*on* 1.12); एकोद्दिष्टिरीत्या एतच्च त्रिष्वप्यन्वेति (श्राद्धम्) VīraMi. 319.9 (*on* 1.256); तच्च सुन्दरपदार्थैकदेशेन सौन्दर्येणाभेदसंसर्गेणान्वेति RasGaṅ. 246.9; वेदाः प्रमाणमित्यत्र च ... एकत्वं विवर्जितं तच्च प्रकृत्यर्थतावच्छेदके प्रमितिकरणत्वेऽन्वेति VyutpaVā. 10.3; यदि पक्षेऽपि वत्यर्थः कारकं च नञादिषु। अन्वेति त्यज्यतां तर्हि चतुर्थ्या स्पृहिकल्पना VaiyāBhū. 69.2 (*on* 18); 123.16 (*on* 25); धवखदिराविवीतेरेतरयोगे भेरीपटहमिति समाहारे च पुष्पवन्तौ पश्येत्यादाविवैकपदोपात्तौ मिलितावेवान्वियातां न तु प्रत्येकम् VaiyāBhū. 151.21 (*on* 30); दीयते इति व्युत्पत्त्या दीयमानांशरूपं दायमादत्ते इति गवादिकं च दीयमानेऽन्वेति LaŚabdeŚe. i.520.10; **(pass.)** to be semantically related or connected with संख्यात्र न विनियुक्ता न प्रकाशाप्ता संभवमात्रेणान्वीयते ManuBh. i.313.20 (*on* 3.238); मञ्चा हि संबद्धाः पुंभिर्न च वाक्यार्थेऽन्वीयन्ते VedāntKa. 82.3 (*on* i.1.4); द्वितीयां सक्तुवद्भङ्क्त्वा नियोगेऽन्वीयतां क्रिया NyāyMāVi. 67.11 (*on* ii.1.3); **10F** to apply यत्किंचिज्जगति त्रिधा नियमितं वस्तु त्रिवर्गादिकं तत्सर्वं त्रिपुरेति नाम भगवत्यन्वेति ते तत्त्वतः DevīPañ. 1.16; AṇuBh. 114.11 (*on* i.4.19); न च 'सत्यं ज्ञानमनन्त' मिति लक्षणं तत्रान्वेति ŚivārkaMaDī. i.208.20 (*on* i.1.13); 'अन्वहम् ... अश्वसहस्रमुत्तमे' इत्यादिवाक्यश्रुतक्रतुदक्षिणारूपाश्च दानस्य विहितत्वेन अदुष्टत्वात् तस्मिन् दोषसंकीर्तनं नान्वेति PūrvottaVāNaMā. 42.6; (नाम) इदं च पूर्वोत्तरावरणदेवतासु सर्वासु यथायोग्यमन्वेति SetuBa. 93.2; **(pass.)** to be applied (मौञ्जीत्रिवृत्समा श्लक्ष्णा कार्या विप्रस्य मेखला। ... वैशस्य शणतान्तवी) शणतन्तुकृतायां तु त्रिवृत्त्वमन्वीयतेऽविरोधात् ManvaVi. 134.9 (*on* 2.42); **11Ai** to know, to realize, to experience योऽन्वेति संख्यां निकृतौ विधिज्ञश्चेष्टास्वखिन्नः कितवोऽक्षजासु। ... स वै सर्वं सहते MahāBhā. ii.53.4; एतद्वै ... परंचापरं च ब्रह्म यदोङ्कारस्तस्माद्विद्वानेतेनैवायतनेनैकतरमन्वेति BrahmSūBh. (Śaṅ.) 161.18 (*on* i.3.13; (162.4 (*on* i.3.13); न मानम् ... संत्यक्त्वा ...। अवस्थात्रयमन्वेति न चित्तं योगिनः सदा NādaBiU.54; तमेवात्मानमन्वेति यः स याति परं पदम् PadmP. i.60.36; **11Aii** to train in, **अन्वित 6**; **11B** to think about, to explore धर्ममेव ते बुद्धिः सततमन्वेति MahāBhā. iii.31.8; मनः सततमन्वेति छायेव पुरुषम् (v.l. मनसा तात पर्येति) MahāBhā. iii.178.20; **11C (pass.)** to be understand, i.e. to be inferred मरणवत्सरं व्याप्य प्रतिमासं मृताहनि मरणपक्षीयमरणतिथौ श्राद्धं कर्तव्यमिति प्रकरणादन्वीयते VīraMi. 319.2 (*on* 1.256); **12Ai** to lead to, to effect, to fructify सुखदुःखेषु नृणाम् ... इह वा कृतमन्वेति परदेहेऽथ वा पुनः MahāBhā. iii.181.6; वायुः। ... श्लेष्माणमुरस्थमुपसंगृह्य पित्तं च दूषयन् विहरति ... तस्य योंऽशः ... प्राणवहानि स्रोतांस्यन्वेति तेन श्वासः प्रतिश्यायश्च जायते CaraS. ii.6.4 (1941 Ed.); विज्ञानम् ...। आदावन्ते च मध्ये च सृज्यात् सृज्यं यदन्वियात्। यच्छिष्यते तदेव सत् BhāgP.xi.19.16; विद्याकर्मणोर्भिन्नफलत्वेन स्वस्मै फलायान्वेतीति विभागः VedāntSā. (Rā.) 343.1 (*on* iii.4.11); विद्या स्वफलप्रदानायान्वेति कर्म च स्वफलप्रदानायेत्यर्थः ŚrutaPra. ii.541.29 (*on* iii.4.11); विद्या च स्वस्मै फलायान्वेति BrahmSūBh. (Śrī.) ii.387.17 (*on* iii.4.11); **12Aii (pass.)** to be involved, to be affected नित्यः शाश्वतः प्रकृतिवत्सदसत्परिणामैरपि नान्वीयते GītāBh.(Rā.) 89.3 (*on* 2.20); **12Bi** to overcome, cf. **अन्वित 7**; **12Bii** to cause, cf. **अन्वित 9**; **13** the root *anv-i-* तमन्वेत्यनुबध्नाति तच्छीलं तन्निषेधति। ... इति शब्दाः सादृश्यसूचकाः Kāvyāda. 2.64; इणो धातोरनुपसृष्टस्यैवाशिषि ये दीर्घो भवति। ईयात्। ... अनुपसृष्टस्येति किम्। अन्वियात् KātanVṛ. *on* iii.4.71; ईयात्। अगेः किम्। अन्वियात् MugdhaBo. 9.15 (105.5); **14** to engage in, cf. **अन्वित 5**; **15A** to increase, cf. **अन्वित 10A**; **15B** to add, cf. **अन्वित 10B**; **16** to adorn, cf. **अन्वित 12**; **17** to measure, cf. **अन्वित 14**; **18A** to devote, cf. **अन्वित 11**; **18B** to be intent on, cf. **अन्वित 19**.

²अन्वि (anv-i-) I.P. **1** to know, to realize अथ वितथास्वमूष्ववितथं तव धाम समं विरजधियोऽन्वयन्त्यभिविपण्यव एकरसम् BhāgP.x.87.19; **2A** to relate व्यक्तयो नान्वयन्ति अन्यदनुयायि न भासते PramāVār.1.72; **2B** to relate semantically अन्वयन्ति पदार्थाश्चेदेकत्रात्राप्यसौ मतः। ... निबध्यमानाः पदार्थाः ... क्रियापां समं युगपदन्वयन्ति तत्राप्यसौ समुच्चयोऽलंकारः AlaṅkāMañ. 158.3.

अन्विच्छत् (anv-icchat) *adj.* [*f.* –ntī] **1A** seeking after, pursuing **B** desiring or wishing **C** aiming at **2A** searching or looking for **B** examining, scrutinizing, investigating **3A** following **B** waiting for **4A** knowing, ascertaining **B** referring to, conveying **1A** seeking after, pursuing उप प्रागात्सहस्राक्षो युक्त्वा शपथो रथम्। शप्तारमन्विच्छन् AV. vi.37.1; AV.(P.) xx.17.1; तत्तपस्तप्त्वोभयेऽन्विच्छन् VādhūŚS. iv.26.22; ब्रह्मचारी ... प्रियो विद्यया वा विद्यामन्विच्छंस्तानि तीर्थानि ब्रह्मणः KāṭhGS. i.10.2; VārāGS. 8.12; अन्विच्छन्ती महच्छ्रेयो गान्धारी वाक्यमब्रवीत् MahāBhā.v.127.9; सः ... मखेऽमरैः। तरसा भागमन्विच्छन्ध्वनुरादौ ससर्ज MahāBhā.x.18.4; तेन ... नूनमेषा माया प्रयोजिता। विघ्नमन्विच्छता ... वानराणां पराक्रमे Rāmā. vi.71.15; तेषां शान्त्यर्थमन्विच्छन् वैद्यस्तु ... जपैः ... होमैरारभेत चिकित्सितुम् SuśruS. vi.60.28; आत्मनो वृत्तिमन्विच्छन्गृह्णीयात्साधुतः सदा ViṣṇuSm.57.15; धर्म्यां तु वृत्तिमन्विच्छन् विचिताशीह दुःखितः JātaMā.98.18 (16.1); विशिष्टतरमन्विच्छन् मनुः पुत्रम् ...। मित्रावरुणयोरिष्टिं चकार MārkP.111.6; 112.18; उत्तमां कान्तिमन्विच्छन्गोषु नित्यं प्रयच्छति BrahmāṇḍP.ii.12.32; स्वरान् हस्तेन विन्यसेत् ... दक्षिणेन तु। श्रेयो विपुलमन्विच्छन् KauhaŚi.36; तप्तकृच्छ्रं वा मन्त्री सानुचरः चरेत्। निर्विघ्नसिद्धिमन्विच्छन् MṛgendraT. iv.1.128; सेवेत सिद्धिमन्विच्छन् श्लाघ्यं विन्ध्यमिवेश्वरम् NītiSā. 5.10; 6.4;; ŚukraNī. 1.160; भेदं प्राधान्यतोऽन्विच्छन् ...। धनसंचयमन्विच्छन् भक्त्या वैश्रवणं परम्। पूजयेत् ParaS. 6.55; भद्रं प्रजानामन्विच्छन्नतिष्ठत् स्वार्थकाम्यया BhāgP.ii 9.39; अपाप श्लोकार्थिन उपायमन्विच्छतः पर्णमयीत्वमुपायत्वेन विधीयते ṬupṬ. 30.2 (*on* iv.3.1); तस्या निर्वेशमन्विच्छन् राजा ... तीर्थानि चचार बहुवत्सरम् SkandP. iii(3).2.59; (ओंकारः) अयमन्विच्छतां स्वर्गः पोतः पारं तितीर्षताम् LakṣmīT. 24.52; ज्ञानमन्विच्छता रुद्रं पूजयेत्परमेश्वरम् VarāP. 211.86; वृत्तिमन्यामनिच्छन् (v.l. मन्विच्छन्) वेश्याजनं नागरकजनं चोपजीवति JayaMa. 58.22 (*on* 1.4); संसिद्धिमन्विच्छन्सम्यगाचारवान् भवेत् LiṅgaP. i.85.132; नरः ...। उत्तमां द्युतिमन्विच्छन् पिण्डं गोषु प्रयच्छति BrahmP. 220.150; प्रियायाः प्रियमन्विच्छंश्च्यवनो योगमास्थितः PadmP.iv.15.27; शङ्कितानां नरेन्द्रेण ...। शुद्धिमन्विच्छतां तस्य दिव्यं देयं विना शिरः Mānaso.ii.20.1285; विशेषधर्ममन्विच्छन् किमित्येव हि पृच्छति AnuVyā. 45B.11 (*on* 3.2); सोऽपि त्रैविध्यमन्विच्छन्विराट् पुरुष ईश्वरः BhāvPra.(Śā.) 182.10(7); युद्धहननेन रिपूनपापान् कर्तुम् ... अन्विच्छतो भगवतो वचनानि देवी सर्वं व्यधात् HariC. (Pa.) 21; जीवितारोग्यमन्विच्छन्नानन्दः पृच्छते गुरुम् RaseCin. 8.22 (83.1); अभिषेणनमन्विच्छन्नभिक्रममथाचरेत् NītiPra.6.16; अपि चेश्वरानुमाने लाघवतर्कमनुग्राहकमन्विच्छता ... जन्यत्वस्य ग्राहके प्रमाणे लाघवमनुग्राहकमादरणीयम् ŚivārkaMaDī. i.148.10 (*on* i.1.3); कश्चिद्बालः ... अन्यदेव किञ्चिज्ज्ञानं कारणमिति ... तदन्विच्छत् ... स्वदृष्टशिशुजन्मज्ञानमेव ...। कल्पयेत् ŚivārkaMaDī.i.174.25 (*on* i.1.4); 'नीलो घटः' इत्यादिप्रतीतिव्यवहारयोः ... नीलगुणविशिष्टविषयत्वं न सिध्येदिति तत्सिद्धिमन्विच्छता लक्षणैवाश्रयणीया PūrvottaVāNaMā. 96.3; स्वशुद्धिमन्विच्छन् दिव्यं कुर्यादतन्द्रितः ŚukraNī. 4 (5). 234; द्रोणस्तप्त्वा तपोऽर्थमन्विच्छन्। धानुष्कवृत्तिरासीत् UpadeŚ. 34; **1B** desiring or wishing सः रघुवल्लभः ...। कैकेय्याः प्रियमन्विच्छन् वनमभ्यवपद्यत् MahāBhā. ii.App.I.21(509); द्रौपद्याः प्रियमन्विच्छन् ... शैलमभ्यपतद्बली MahāBhā. iii.146.16; को हि जीवितमन्विच्छन् प्रतीपं पाण्डवं व्रजेत् MahāBhā.vii.110.21; दीर्घं जीवितमन्विच्छन् भरद्वाज उपागमत् CaraS. i.1.3; न रथी रथिनं भूयः प्राहरच्छस्त्रमूर्छितम्। प्रत्याश्वसन्तमन्विच्छन्नातिष्ठद्युधि लोभतः KumāSaṃ. 16.47 (Malli. अपेक्षमाण); पितामहः ... तयोश्च हितमन्विच्छन् तिर्यग्भावमपानुदत् MārkP. 9.24; न हि स्वसुखमन्विच्छन् पीडयेत् कृपणं नृपः NītiSā. 3.7; ŚukraNī. 1.160; गतिमन्विच्छन् मद्भक्तः सर्वदा भवेत् ParaS. 30.106; भेदं प्राधान्यतोऽन्विच्छन् ... ऋजुसूत्रनयो मतः। सर्वथैकत्वविक्षेपी तदाभासस्त्वलौकिकः Laghīya. 1.71; इदमन्विच्छतां स्वर्गमिदमानन्त्यमिच्छताम्। अनेन क्रमयोगेण परिव्रजति यो द्विजः। सः ... ब्रह्माधिगच्छति ViṣṇuDhaP. ii.132.51; ii.220.151; ताम्बूलभोगमन्विच्छंस्ताम्बूलस्याधिकारिणम्। समाहूय महीपालस्ताम्बूलास्वादनं चरेत् Mānaso.iii.4.960; स हि प्रथममन्विच्छतो विपक्षदेशानामनन्तत्वाद् दुर्लभो भवति Kāśi.iii.174.12 (*on* 5(7).42); आत्मजिज्ञासामपास्यात्मनः सुखदुःखप्राप्तिपरिहारोपायमात्रमन्विच्छन्तमज्ञं पुमांसं प्रति कर्मकाण्डं प्रवृत्तम् SarvaMaSaṃ.11.10; अनल्पं फलं अन्विच्छन्नाकल्पं वो(भो)गसाधनम् EI.iv.359.31; **1C** aiming at धर्ममर्थं च कामं च मोक्षं चान्विच्छतां सदा। आराधनीयो भगवान् ViṣṇuP. i.14.16; विमुक्तिमन्विच्छन् दद्यात्तु कपिलां नरः VṛGautaSm. 571.22(9);

विमुक्तिमन्विच्छत् विष्णुमेव ... उपासीत ParaS. 12.66; 30.68; तस्माद्विमोक्षमन्विच्छन् भोगासक्तिं विवर्जयेत् BhaviP. 282B. 6 (i.189.48); **2A** searching or looking for ततो निमित्तमन्विच्छन्ददर्श सः ...। कुमारम् ... चारुदर्शनम् MāhāBhā. i.94.23; स भीमसेनः ...। शब्दप्रभवमन्विच्छंश्चचार कदलीवनम् MāhāBhā. iii.146.63; स तेषां छिद्रमन्विच्छन् ...। न च निर्याति MāhāBhā. xi.5.7; तत्रैष नित्यमचले भास्करं ह्युपतिष्ठते। अर्कस्य गतिमन्विच्छन् निधनं च महाकपिः Rāmā. vi.393*(2); अक्रूरोऽन्तरमन्विच्छन् मणिं चैव स्यमन्तकम्। ... शतधन्वा ...। रात्रौ तं मणिमादाय ततोऽक्रूराय दत्तवान् HariVaṁ. 29.2; कृष्णः ... तच्छरोऽम्बरादिषु च बहुप्रकारमन्विच्छन्नपि स्यमन्तकमणिं नावाप ViṣṇuP. iv.13.99; मनुजर्षभः। सीतायाः पदमन्विच्छन्निजघान महायशाः BrahmāṇḍP. ii. 63.196; इमां तु युक्तिमन्विच्छन् बाधते स्वमतं स्वयम् PramāVār. 2.188; स विनिर्गतः। आत्मनोऽयनमन्विच्छन्नपोऽस्राक्षीच्छुचिः शुचीः BhāgP. ii.10.10; अपापश्लोकश्रवणार्थिन उपायमन्विच्छतः पर्णमयीत्वमुपायत्वेन विधीयते TantrRa. 151.11 (*on* iv.3.1); ब्रह्म जिज्ञासमानैस्तज्ज्ञमन्विच्छद्भिः ... परमात्मेति विज्ञायते BrahmSūBh. (Rā.) 268.8 (*on* 2.25); स्वदुःखमूलोन्मूलनाय ... वा हेतुमन्विच्छतामस्मदादीनामनीश्वरत्वे ... जीवेश्वरत्वं साधयितुमीष्टे ŚatDū. 152.20; बहुजनसमाजे विशिष्य चैत्रमनवबुध्यमानं तमन्विच्छन्तं प्रति तदभिमुखाङ्गुलिनिर्देशसहितचैत्रशब्दप्रयोगस्य वाच्यवाचकभाव-प्रत्यायनार्थत्वाभावात् ŚivārkaMaDī. i.176.8 (*on* i.1.4); देवपादानन्विच्छन्नार्यजाम्बवतः ... अलोकपथमापतितः AdbhuDa.4.4 (34); शिवः ... मौलिमन्विच्छतः ... मृणालवलयम् ... वहन् स्वप्ने स्वयं लोचनगोचरोऽभूत् YātrāPra. 1.107; **2B** examining, scrutinising, investigating प्रयत्नेनान्विच्छन्तो न चेद्दोषमवगच्छेमहि ŚābaBh. 28.4 (*on* i.1.5); अर्थप्रतीतिमन्विच्छन्नेकं शब्दात्मानं प्रकल्पयन् न तत्रावस्थातुमर्हति SphoṭSi. 224.1; पारंपर्यम् ... यज्ञादीनां श्रूयते ... साक्षादेषा मोक्षहेतुत्वमेवमन्विच्छन्तः SaṁkṣeŚā. 387.26 (*on* 4.50); **3A** following तामन्विच्छन् स नृपतिः परिचक्राम MahāBhā. i.160.40 (comm. अनुसरन्); **3B** waiting for धारयामास च प्राणान्पतितोऽपि हि भूतले। उत्तरायणमन्विच्छन्भीष्मः MahāBhā. vi.114.89; चण्डालेनानुशिष्टश्च मृतचेलापहारिणा। शवागमनमन्विच्छन्निह तिष्ठ दिवानिशम् MārkP. 8.104; **4A** knowing, ascertaining कुन्त्या हि सदृशौ पादौ कर्णस्येति ...। सादृश्यहेतुमन्विच्छन्पृथायास्तव चैव ह। कारणं नाधिगच्छामि MāhāBhā. xii. 1.42; इन्द्रजित् ... अन्तर्धानगतः ... स तस्य गतिमन्विच्छन् राजपुत्रः ...। दिदेशातिबलो रामो दश वानरयूथपान् Rāmā. vi.35.1; तद्सादृश्यादि प्रतीतिः सा च किं शब्दादथार्थादित्यन्विच्छतामन्वयव्यतिरेकाभ्याम् ... अर्थादिति निश्चयो जायते TantrVā. 322.1 (*on* i.4.22); विषयविशेषस्तु प्रयत्नेन अन्विच्छद्भिरपि अनुपलभ्यमानकारणदोषे विज्ञानेऽवभासमानोऽपि ... अपोद्यमानो दृश्यते PañcPā. 6.10 (*on* i.1.1); **4B** referring to, conveying अग्निष्टोमादिशब्दाः ... क्रतुविशेषानन्विच्छन्तो येषु क्रतुषु प्रत्यक्षश्रुत्याम्नातास्तत्तत्संस्थाः सन्ति तेषु ... प्रथममवतरन्ति VidhiRa. 35 (187.2)

अन्विच्छमान (anv-icchamāna) *adj.* searching or looking for सः ... पुरोहितमनुरूपमन्विच्छमानः परं यत्नमकरोत् MahāBhā. i.3.10.

अन्विच्छा (anv-icchā) *f.* **A** act of seeking गेषृ (ग्लेषृ) अन्विच्छायाम् DhātuPā. 16.13; DhātuPra. 1.614 (45.27); **B** act of searching or looking for अन्विच्छा अन्वेषणम् SiddhāKau. 370B.17 (*on* vi.4.106)

अन्विच्छु (anv-icchu) *adj.* searching or looking for नाभिरन्ध्रादधस्तन्वीं रोमराजीमसौ दधे। उपघ्नान्तरमन्विच्छोः कामाहेः पदवीमिव MahāP. 6.69.

अन्वित (anv-itá) *adj.* [*f.* –ā] **1** adopted, accepted by **2Ai** mixed with **ii** belonging to **iii** combined with **B** related or connected with **C** touching **D** semantically related **E** invariably concomitant with **F** syntactically related or construed **3A** accompanied by, attended by, followed by **B** existing, inherent in, continued with **Ci** surrounded by **ii** encircled by **4A** comprised with, consisting of, furnished with **B** possessed of acquired with **C** being in **D** associated with **E** endowed with **Fi** bound or controlled by (used as noun) (person or thing) who or which is bound by **ii** united with **G** pervaded with **H** preserved with, kept in **5** engaged in, occupied with **6** trained in, instructed in **7** overcome with **8** affected by, afflicted with **9** caused or helped by **10A** increased by **B** added by **11** devoted to **12** adorned or decorated with **13** inhabited by **14** measured or limited by **15** qualified, i.e. entitled **16** held, i.e. ruled by **17** relevant to **18** resembling **19** intent on **20** word *anvita* **1** adopted, accepted by यज्ञं देवैभिरन्वितम् MaiS. i.2.15 (i.25.17); BaudhŚS. ii.194.17; BhārŚS. ix.10.9; ĀpaŚS. ix.7.10; HirŚS. xv.2.27 (287.17); **2Ai** mixed with यूषं एतयान्वितं शमयति MaiS. iii.10.4(iii.134.8); आपः ... अव्याप्ताश्चेदमेध्येन गन्धवर्णरसान्विताः BaudhDS. i.5.57; लवणान्वितम् ... मूत्रमुत्सादने युक्तम् CaraS. i.1.94; भ्रष्टं पात्रमपेक्षते। ... कपिले क्षारसंसृष्टमूषरे लवणान्वितम् CaraS. i.27.199; ईषत्पिप्पलिकं यूषं ईषच्च मधुनान्वितम्। ... पिबेत् BhelaS.5.10 (1.5); पटोलकटुरोहिणी चन्दनं मधुस्रवगुडूचिपाठान्वितम्। निहन्ति कफपित्तकुष्ठज्वरान् विषम् ... कामलाम् AṣṭāHṛ. i.15.15; अनिलेनान्वितं ज्योतिर्विकुर्वत्परवीक्षितम्। आधत्ताम्भो रसमयं कालमायांशयोगतः BhāgP. iii.5.34; परिहृतानपि प्रबलपित्तसंतापितान् ...। सितत्रिकटुचूर्णकैरहिमवारिणा वान्वितैः। ... विरेचनैर्योजयेत् KalyāKā. 8.44; मातुलुङ्गफलकेसरो धृतः सिन्धुजन्ममरिचान्वितो मुखे। हन्ति वातकफरोगमास्यगम् SiddhYo.1.133; पाठापटोलकटुकासारिवा मुस्तयान्विताः। एतैः सिद्धः कषायस्तु सन्ततज्वरघातकः Mānaso. i.19.181; गोधूमान्नं यवान्नं च सुसिद्धं पयसान्वितम्। ... किशोराणां प्रशस्यते AśvaVai. 10.19; तत्तु तद्रेतसान्वितम्। अपिबद्धस्तिनी मूत्रं ततो गर्भमधत्तसा Hastyāyur. 1.1(9.13); मेषशृङ्गीद्रवान्वितम्। ... मूकमूषस्थम् ... हठाग्निना RasRaSa. 2.72; 2.108; खरमञ्जरिबीजान्वितपुष्करबीजैः सुचूर्णितैः कल्कम्। कृत्वा सूतं पुटयेत् RasRaSa. 11.110; सोऽपि देवः ... सुरभिपरिमलसहितैरन्वितं विषयरसं बुभुजे प्रत्यहम् SiṁhāDvā.App. 243.0(65); धन्या एव हि सूपपायसमधुक्षीराज्यदध्यन्वितम् ... सदा भुञ्जते Jīvān.217.4; [KalpaK.233.176]; **2Aii** belonging to यः। भारद्वाजसदन्वितान्वयसुधावाराशितारापतिः ... मन्त्रीश्वरो माधवः EI. xxi.20.33; **2Aiii** combined with देवि स्वीकुरु दन्तधावनमिदं गङ्गाजलेनान्वितम् TripuMāPūSt. (Śaṅ.)27; फलयुतः खलु तेन लवादिना बुधचलं भवति ध्रुवकोऽन्वितः GrahaGa. 30.24 (3.18); **2B** related or connected with अन्वितानि षोडशिना सर्वद्विरात्रेषूत्तराण्यहानि ŚābaBh. 1966.14 (*on* x.5.54); न हि शालिबीजे विनष्टे काचिदन्वयशक्तिरस्ति अनन्वितं च कार्यं सर्वाभिः शक्तिभिरुत्पद्येत अन्वितं तु दृष्टम् NyāyVār. 459.12 (*on* iv.1.18); व्यञ्जनं स्वरितात् पूर्वं पञ्चमेनान्वितं यदि। स्वरितादुत्तरं तस्मात्स्वार्य्यो नादस्त्वनन्तरः KātyŚi. 9; अगोत्रम् अनन्वयमित्यर्थः। न हि तस्य मूलमस्ति येनान्वितं स्यात् MuṇḍUBh.309.12 (*on* i.1.6); तामन्विता क्रिया या तु सा स्याद् दीक्षान्वया क्रिया MahāP. 39.5; स्नानाचमनाङ्गनानि प्रायश्चित्तमात्रस्य ... एतान्यन्वितानि भवन्ति PārāSū. 90.6; रेणुकृतक्रीडं नरेणुक्रीडयान्वितम्। तस्याः ... वयो वैचित्र्यमावहत् NalaCam. 3.27; इह हि कार्यस्य विषयकरणान्वितस्याभिधानं पर्यवसितम् TattvBi. 106.5; अस्यां विद्यायामन्विताद् रैक्वाद् ब्राह्मणादन्यस्य जानश्रुतेरपि क्षत्रियत्वमेव युक्तम् BrahmSūBh.(Rā.) 326.18 (*on* 3.35); शाखासु स्वरभेदात् ... यत्र श्रूयन्ते तत्रस्थोद्गीथादेः संनिधानात्तेनैवान्विता व्यवस्थिता VedāntDī. 197.2 (*on* iii.3.53); द्वयं नान्योऽन्यमन्वितम् NyāyKu. 181.4; विषयाबाध्यत्वे अन्वितं (? प्रामाण्यम्) GuruCandr. i.289.11; संवर्गविद्योपासकौ ... तस्यामेव विद्यायां गुरुशिष्यभावेनान्वितौ रैक्वजानश्रुती GoviBh. 58.2 (*on* i.3.35); 115.6 (*on* ii.2.1); [संहितं सहितं युक्तं संपृक्तं संभृतं युतम्। ... प्राहुरन्वीतमन्वितम् NāmMā. 161; DvirūK. (Ha.)140; AnekāSaṁ. 2.186; KalpaK. 471.89]; **2C** touching उभयपार्श्वगतौ परिधी रवेः प्रचुरतोयकृतौ वपुषान्वितौ BṛSaṁ. 30.26; **2D** semantically related संस्तुतैरन्वितैर्योगैः स्वस्ववाच्याभिधानतः। पुरुषार्थोऽविभागात्मा संसर्गो नाम भाव्यते AhirbuS.51.11; प्रत्ययार्थे ... अन्वितानां स्वाहाकाराणाम् ... द्रव्यस्तुतिद्वारैव वाक्यार्थसमवायान्न प्रदानार्थता SaṅkarKā. xiv.4.18; वाचकप्रत्ययं कश्चिद् ब्रूयादर्थधियान्वितम् ŚlokaVār.5 (5).89 (428.6); अनेनैव ह्यर्थेनान्वितानि उत्तरवाक्यानि TaiUBh. 256.6 (*on* 2.6); पदान्येवाकाङ्क्षितयोग्यसंनिहितपदार्थान्तरान्वित-स्वार्थाभिधायिनीत्यपरे TattvBi.7.3; अन्वितेऽर्थे तात्पर्याभ्युपगमात् तदभिधायित्वं पदानाम् TattvBi.153.12; यस्य च मते स्वर्ग उपसर्जनं पदान्तरार्थेन भावनयान्वितः कस्तस्य विशेषणान्वये प्रद्वेषः NayaVi.116.5 (*on* i.1.5); अन्वितेऽभिधेयेऽन्वयो गम्यः NayaVi. 271.2 (*on* i.1.24); प्रकृतिप्रत्ययाभ्यां हि स्वार्थौ मिथोऽन्वितावभिधीयेते TantrRa. 8.19; 56.7; 37.18; न चार्थस्वरूपमेव पदाभिधेयं नान्वितमिति वाच्यम् NyāyRaMā.77.23; यत्रानेकार्थाभिधानमेकेन शब्देन युगपद्भवति विभक्त्येव लिङ्गसंख्याकारकाणां तत्र तेषामन्वितानामेवाभिधानम् NyāyRaMā. 123.15; (पदम्) अन्वितमेवाभिधेयमिति चेन्न NyāyRa.875.9 (*on* 7.103); पदार्थानामेवान्वितानां वाक्यार्थतया ... पुत्राद्यर्थ एव परस्परान्वितः प्रत्यपादि NyāyMa. 164.8; व्यस्तपुंदूषणाशङ्कैः स्मारितत्वात् पदैरमी। अन्विताः NyāyKuA.ii(3).215.4; वाक्यस्थितानामेव पदानामन्वितैः पदार्थैरन्वितानामेव संकेतो गृह्यते KāvyPra. 222.1; अन्वितः पदार्थः संकेतगोचरः Kāvyānu.(He.) 32.22; यथासङ्ख्यं द्विधार्थाश्चेत् क्रमादेकैकमन्विताः Candrā. 5.92; शक्तिश्चैवान्विते स्वार्थे शब्दानामनुभूयते AnuVyā. 4A.3 (*on* i.1.1); 45B.1 (*on* iii.2.15); अन्वित एवार्थः शब्दानामपि सर्वशः AnuVyā. 60B.7 (*on* iii.4.7); कार्यं च वेदे षष्ठाद्यसिद्धान्तात्कामिनान्वितम् NyāySu. (So.) 27.28 (*on* i.2.7); पदानाम् ... अन्वितैः पदार्थैः अन्वयं गतानामेव संकेतविषयत्वम् Ekāva. 1.13(107)(40.4); अन्वितेषु पदार्थेषु वाक्यार्थोपस्कारार्थमर्थान्तरविषयः शब्दव्यापारो व्यञ्जनावृत्तिः PratāYaBhū.52.2; 'स्वर्गकामो यजेत' इत्यत्र स्वर्गयागाभ्यामन्विता भावनावगम्यते YuktiSneha.46.20 (*on* i.1.5); 152.26 (*on* i.1.7); धात्वर्थक्रियाया एव प्राधान्येन तदुपसर्जनत्वेऽन्वितस्य कर्तुः ... अन्यत्रान्वय-

संभवात् Kuval. 35 (17); पशुनेत्यत्र समानाभिधानश्रुत्या एकत्वे करणत्वं प्रत्यन्वितेऽपि ... पशुत्वमपि व्यापारभेदादन्वीयत एव MīmāKau. i.157.22 (*on* i.4.1); विधिवाक्यस्य ... स्वानर्थक्यपरिहारार्थं पश्चादन्वितस्याप्यर्थवादस्य दौर्बल्यात् MīmāKau. i. 296.8 (*on* i.4.29); समुदायवाक्येऽप्यन्वितस्य जामित्वोपक्रमस्याव्यवहितत्वात् ... अन्वयो नानुपपन्नः MīmāKau. iii(2). 183.15 (*on* ii.4.2.9); 'यागेन सोमम्' इत्यन्वयः ... प्रत्ययवाच्यफलभावनायां करणत्वेनान्वितस्य यागस्य सोमकर्मकभावनान्वयानुपपत्तेः MīmāNyāPra. 196.2; न च ... यागे प्रथममन्वितेऽपि यागनिरूपितकरणत्वेन गुणस्यान्वयोऽस्त्विति वाच्यम् GuruCandr. i.316.7; एकेनोक्तयोरप्यग्न्यादिदेवताष्टाकपालादिद्रव्यरूपकारकयोः प्रथमतः क्रियायामन्वितयोरेव मिथोऽन्वयः LaCandr. 372.37; विध्यर्थापूर्वांशे विशेषणतयान्वितेन नञुपस्थाप्याभावेन धात्वर्थभक्षणादेः प्रतियोगितयान्वयेऽपि न क्षतिः VyūtpaVā.59.7; गवामयने ... पूर्वपक्षस्यान्वितस्य बृहद्रथंतरसामत्वस्योत्तरे पक्षसि प्रातिलोम्येनानुष्ठाने ... प्राथम्यदर्शनमनुपपन्नं स्यात् MayūMāli. 743.16 (*on* x.6.3); प्रस्तुतान्वयार्थमुपात्त एक एव धर्मः प्रस्तुताप्रस्तुतयोरुभयत्रान्वितो भवति AlaṅkāMañ.62.2; पदान्तर्गतवाक्यैर्वा कारकैरन्वितं यदि। पदमेकं क्रियावाचि तत्क्रियादीपकं भवेत् SāhiSā. 2.105; **(used as noun)** (meaning) which is semantically related व्यक्तस्य सतो लिङ्गसंख्याभ्यामन्वितस्य बाह्येनार्थेन योगो भवति MahāBh. i.145.27 (*on* i.1.57); न ह्यन्वितोऽन्वयशून्यः शक्यते प्रतिपत्तुम् Bṛha. 389.5 (*on* i.1.25); अन्विताभिधानवादिनां तु अन्वितस्यानभिधानात् तत्राप्यन्वयः प्राप्नोति NyāyMañ. i.365.28; पूर्वानुभवयोनित्वात्स्मृतिस्तदनुसारिणी। स चान्विते न स्वरूपे ततोऽपेक्ष्यानपेक्षणम् TattvBi. 94.8; न्यायावधृतवचनव्यक्तिकं ह्यन्वितमभिधेयम् NayaVi.267.4 (*on* i.1.25); अन्वितान्वययोरस्तु भिदा, अभिधा तु न तथा NayaVi. 271.5 (*on* i.1.25); अन्वित एव शक्तिरिति चेत् NyāyKuA. ii(3).217.2; अन्वितमभिधानीयं योग्यं चान्वीयते NyāyKuA. iii (5).94.4; आकाङ्क्षासत्तियोग्यतावन्ति हि पदान्यन्वितमभिदधति NyāyPari. 368.9; 371.20; शब्दैरेवान्विते धीर्मम भवति TattvMu. 4.92; अन्वितमेव वदेदित्युपदेशः TārkiRa. 339.7; 344.7; SarvaDaKau. 86.14; वापीं स्नातुं गतासीत्येतदनुगुणार्थतयान्वितं मिथ्यावादिनीति संबोधनमपि व्यङ्ग्यानुगुण एवार्थे पर्यवस्यति CitraMī. 3.16; शब्द एवान्वितमभिधत्ते VaiyāBhū. 246.8 (*on* 65); **2E** invariably concomitant with येनान्वितो यन्निवृत्तौ च निवर्तते स एव तेन व्याप्त उच्यते HetuBiṬ.19.14; कारणव्यापकयोरभावः कार्यव्याप्याभावाभ्यामवश्यमन्वितः HetuBiṬ. 54.15; हेतोः केनापि रूपेण रहिताः कैश्चिदन्विताः। हेत्वाभासाः ... प्रपञ्चिताः TārkiRa. 216.9; सर्वेषां हि सर्वहेतुत्वे व्यभिचारो दोषः ... किं पुनः कदाचिदन्वितानां रासभादीनाम् NyāyKu. 169.3; **2F** syntactically related or construed with नाम्नो हि येन केनचिदन्वितेन संबन्धिना नामता न विरुद्धा ManuBh.ii.174.13 (*on* 8.218); स्वर्गकामपदान्वितकार्याभिधायिपदेन प्रथममप्यनन्यार्थतानभिधानात् BrahmSūBh. (Rā.) i.30.11 (*on* i.1.1); त्रिविधेन शब्देनान्विता ब्राह्मणाः ... वेदाश्च ... पुरा विहिताः GītāBh.(Rā.) 621.6 (*on* 17.23); तेनाहतोऽन्यवर्णो रूपपदेनान्वितः कल्प्यः BījGa. 10.176; अन्वितेषु पदेषु व्याख्येयपदव्याख्यानार्थमाह ŚrutaPra. iB.46.18 (*on* i.1.1); कृतान्नं सेक्त्वाद्यकृतान्नेन यवादिना विनिमेयम्। न तु नेत्यत्रान्वितम् ManvaVi. 1325.25 (*on* 10.94); 134.8 (*on* 2.42); पदार्था ये पदानां स्युरन्वितानां परस्परम् BhāvPra. (Śā.)175.7 (6); श्रीकृष्णपादयुगलम् ...। नमामि यत्रान्वितः श्रुतिगणो न विरोधमेति VedāntKau. 1.20 (*on* i.1.1); (समर्थः पदविधिः) पदयोः पदानां वा विधिः समर्थोऽन्वित एव स्यात् PrakriKau. i.465.3; ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीदित्यादिनोक्तानि विशेषणानि सर्वोपादाने विष्णावन्वितान्येव ŚivārkaMaDī. i.576.30 (*on* i.4.29); न च इक्परिभाषायाः ... अन्वितयोरिकोऽन्त्यस्येत्यनयोः ... गुणवृद्ध्योः सर्वदेशत्वे अतिप्रसङ्ग इति वाच्यम् PāṇiTaVāNaMā. 115.3; (परिवर्जयेत् ... वल्लूरमेव च) एवकारश्च परिवर्जयेदित्यत्रान्वितः VīraMi. 246.31 (*on* 1.175); (गृह्णन् प्रदातारमधो नयत्यात्मानमेव च) एवकारोऽध इत्यत्रान्वितः VīraMi. 277.9 (*on* 1.202); प्रथम इवकारः ... द्वितीयस्तु प्रतिगृह्णीयादित्यत्रान्वितः VīraMi. 284.11 (*on* 1.216); (अग्न्यभावे तु विप्रस्य) तु शब्देन श्रुतशेषमित्यत्रान्वितेनाग्न्यभावेऽपि पात्रे होमो व्यवच्छिन्नः VīraMi. 300.16 (*on* 1.237); एवकार इतिकारेणान्वितः VīraMi. 336.27 (*on* 1.285); (यथा ह्येकेन चक्रेण न रथस्य गतिर्भवेत्।) हि शब्दश्चार्थो दैवमित्यत्रान्वितः VīraMi. 373.22 (*on* 1.351); तदिदम् ... सप्तसु पदेषु विशेषणत्वेनान्वितं समस्यते SetuBa. 83.6; (भक्षयेत्प्रोक्षितं मांसं सकृद्ब्राह्मणकाम्यया) सकृदिति ब्राह्मणेत्यनेनान्वितम् BālamBha. i.446.13 (*on* 1.181); **(used as noun)** (that) which is syntactically related न चापि प्राक्पदार्थेषु संकेतग्रहणं वृत्तम्। अन्वितानामेव सर्वदा प्रयोगात् Dhvanyā. 19.6 (*on* 1.4); **3A** accompanied by, attended by, followed by नामानि ... यत्र स्वरसंस्कारौ ... विकारेणान्वितौ स्याताम्। संविज्ञातानि तानि Nir. 1.12 (36.9); कुवलाश्वो नरपतिरन्वितः ...। सहस्रैरेकविंशत्या पुत्राणाम् ...। प्रायात् MahāBhā. iii.195.10; अन्वितो भ्रातृभिः किं क्लिष्टः सुचिरं त्रिदण्डमवहत् ... धर्मात्मजः Tantrākhyā. 114.23; द्विजरूपः शिखी ...। बटुभिश्चान्वितो युक्तैः ... वने तस्मिन्नाजुहाव स तामिलाम् MatsyaP. 11.56; महापातकजैर्घोरैः ...। अन्विता यान्ति (नरकान्) अचरितप्रायश्चित्ता नराधमाः YājñaSm. 3.225 (BālaKrī. युक्ताः); भवतो विना जनैरन्वितस्य द्युतिः Kirātā. 13.39; अनुगतदायितो रघुप्रधानः सलिलमवादयदन्वितं सुगीत्या PadmP.(Ra.) 42.82; ऊषादाहान्विते पाके क्षते ...। विषे ... सर्पिर्धार्यं पयोऽथवा AṣṭāSaṁ. i.160.24 (*on* 1.31); देशिकः स्वयम् ... आचार्यैः ... यजमानेन चान्वितः। ... प्रविश्य भगवद्गृहम् PāraS. 17.45; सर्वे रोगहरेऽष्टारे त्रिपुरासिद्धयान्विते। रहस्ययोगिनीः ... नमाम्यहम् TripuMāPūSt. (Śaṅ.) 95; (सः) वीरश्रीलक्ष्मणान्वितः। विजृम्भे तमुद्देशं विक्षेपः RāghPāṇ.(Dha.)9.34; यस्याम् ... सुरसेनान्विता; वर्गभूपा इव कूपाः NalaCam.1.30(12); येन काश्मीराभू राज्ञान्विता सौम्या जहास NīlaP. App.20; दाहच्छर्दर्दितं क्षामं निरन्नं तृष्णयान्वितम्। ... पाययेल्लाजतर्पणम् SiddhYo. 1.41;1.100; स किलाध्यास्त तया युवान्वितः NavaSāC. 12.67; पथि नवसाहसाङ्कः सः ... रमाङ्गदेनान्वितः NavaSāC. 13.72; ऋद्ध्या युतं निश्चलपक्ष्मनेत्रं मौनान्वितम् ...। दीनः ... कृताञ्जलिः स्तौति CaturSaṁ. 2.6; तस्य मित्रैरन्वितास्ते हर्तुं विषविषूचिकाम्। तं गुरोर्व्रतिवेषस्य मन्त्रिणो निन्युरन्तिकम् BṛKathāMañ. ix.1.108; वत्स त्वम् ... वशिष्ठादिभिरन्वितः। हिमालयं गिरिं प्राप्य वासं कुरु BhaviP. 414B.26 (iii (1). 1.53); तत्र दृष्ट्वा शुभां कन्यां कामाङ्गीम् ...। पित्रान्वितां राजमार्गे गच्छन्तीम् ...। मुमोह ... रजकः BhaviP. 433B.5 (iii (2).6.16); गोपाश्च(श्रै?)व क्रीडन्ते ...। भ्रमादेतत्स्थलं प्राप्य सानन्दं गोभिरन्वितम् ĀdiP. 9.77; ब्रह्मेन्द्राद्याश्च देवताः। ... विष्णुलोकं समासाद्य विष्णुं तुष्टुवुरन्विताः BṛDharmaP. i.40.62; कन्दर्पस्तु समागत्य पुष्पधन्वा स्त्रियान्वितः। संदधे BṛDharmaP. i.53.41; यस्य विजित्य लोकान्। द्विजिह्वरिपुवाहनो ललनकान्तरामान्वितः ... बभूव ... स नररूपधृङ् माधवः EI. ix.14.10; प्रदोषे च ददर्शत्रि द्वारच्छिद्रान्तरेण सा। राक्षसीमागताम् घोरां बालकैरन्वितां सुतैः KathāSaSāg. vi.3.128; iii.5.114; vii.4.159; सनत्कुमारः ... आययौ। विमानलक्षाष्टकजैर्महेन्द्रोऽप्यन्वितः सुरैः TriṣaŚaPuC. i.2.436; i.3.648; विनायकस्य वक्ष्यामि मूर्तिम् ...। दक्षिणे ... सकुठारसलड्डुकौ। पार्श्वे सिद्धिकबुद्धिभ्यामधस्तादाखुनान्वित(°ता)म्। Mānaso. iii.1.763; भ्रातृद्वारेऽश्ववारे च ... पथि ... पतिते सोऽभूद् धनकेनान्वितो भ्रमन् RajTa.(Ka.)7.15; स्वभावसि(द्धाभरणादि) प्रभावलीलार्थगतावकाशया शनैर्जनन्या ... स्वयमेव नान्वितः PṛthvīVi. 2.16; 5.59; स प्रीतिस्फारनेत्राभिस्ताभिर्बालाभिरन्वितः। हस्तिनापुरम् ... उपाययौ PāṇḍaC. 1.325; 4.419; आयान्तमेकचक्रानरेश्वरम्। सोऽपश्यदन्वितं पौरैः PāṇḍaC. 7.629; गौडजः प्रवरपञ्चकान्वितो वत्सभार्गव° ... °जम[द]ग्निभिर्युतः EI. i.66.17; भृत्यैः कृष्णोऽन्वितः MugdhaBo. 5.4 (45.22); पर्यङ्के शयितं तं चाद्राक्षीत् स्वप्रियान्वितम् PārśvC.2.627; नृपः पुरुषदत्तस्तु ... श्रीकान्ताकान्तयान्वितः। ... आददे शमसाम्राज्यम् SamarāSaṁ. 2.354; द्विजः ... धनपालशोभनाभिधानपुत्रद्वयेनान्वितः PrabaCin. 36.6; रक्षामङ्गलपूर्वकं शुभनिमित्तर्क्षे शिलार्थं व्रजेन्मन्त्री शस्त्रिभिरन्वितः TantrSa. 1.129; गुरुं। ... धारापूर्वकं दक्षिणान्वितं ... प्रादाद् ग्रामम् EI.xiii.7.79; xxii.132.45; देवीपूजिका योगिनीभिरन्विता ... समीपे ... विवेश PurāPraSaṁ. 40.12; असासहीभिर्विरहं प्रियाभिः ... अन्वितस्य। तत्रैव ... श्रीजैत्रसिंहाधिपतेर्वितेने HammīMaKā. 8.116; सिंहदेवो नृसिंहस्य सिंहेन गुरुणान्वितः। प्रतिष्ठाम् ... अकरोत् RājTa. (Jo.) 125; 331; सप्तार्चिरत्रागतः किंवा ... इत्थं सप्तभिरन्वितः सुतवरैस्तै[:] EI. xxi.281.1; नाक्षिणी क्षिप कुरङ्गि सर्वतः साक्षिणी भव सखीभिरन्विता StavMā. 250.19; नन्दस्तत्र तदैव तावदगमत्प्रेम्णा परेणान्वितः HariVi. 4.5; 5.1; मायातो न निवर्तन्ते कर्मशृङ्खलयान्विताः BṛBrahmaS.i.1.66; वृष्याध्यक्षं शिवान्वितम् ... भावये शंकरं गुरुम् VyavaMa.1.3; पौलस्त्यं युधि केसरीव करिणं भङ्क्त्वान्वितः सीतया ... हुतवहः JānaPa.7.2; सुग्रीवाद्यैः पञ्चषैरन्वितः स्वैः किष्किन्धां प्रत्यार्तबन्धुः प्रतस्थे Rāgh.10.68; मुद्राः ... सिद्धयष्टकान्विताः आभ्यामान्विता इत्यनेन तत्पूजनोत्तरकाल उच्यते SetuBa.159.13; खरं त्रिशिरसान्वितम् ... जघान ... राघवः MahāN. 3.55; **3B** existing, inherent in, continued with मृदैव तु मृदन्विता विकाराः प्रक्रियन्ते सुवर्णेन च सुवर्णान्विताः BrahmSūBh.(Śaṅ.) 290.12 (*on* ii.1.4); 329.1 (*on* ii.1.23); या त्वन्विता मृत् सैवोपादानं पिण्डादीनाम् IṣṭaSi. 48.20; 227.4; सर्वव्यापिनमात्मानं क्षीरे सर्पिरिवान्वितम् BrahmU.3(91.1); BrahmSūBh. (Rā.) 468.16 (*on* ii.1.2); **3Ci** surrounded by जम्बुद्वीपम् ... भूम्यर्धमुदकस्थम् ... अर्धमन्यत् सप्तसमुद्रैः षड्द्वीपैरन्वितम् ŚaṅkaVi.(Ā.) 215.21; नार्दिङ्लगोपप्रभुः। प्रादादुत्रुवनामकं सुफलितं सीमाचतुष्कान्वितं (ग्रामं) EI. vi.122.140; **3Cii** encircled by राजराज इत्यन्वितापरनामधेयान्वितसकलदिङ्मण्डलः EI.vi.342.78; **4A** comprised with, consisting of, furnished with इतिहासम्... शब्दैः ...। छन्दोवृत्तैश्च विविधैरन्वितं विदुषां प्रियम् MahāBhā.i.1.26; प्रमाणैस्त्रिभिरन्वितम्। ... काव्यमेतदगायताम् तौ Rāmā. i.4.7; (तस्य सर्वशास्त्रार्थगर्भितत्वम्) पुरुषार्थैश्चतुर्भिस्तदन्वितं हेतुसंकुलम्

AhirbuS. 11.20; (आदिशास्त्रम्) अन्वितं विविधैः सांख्यैः AhirbuS. 11.38; आख्यायिका ... कवेरभिप्रायकृतैः कथनैः ...। कन्याहरणसंग्रामविप्रलम्भोदयान्विता Kāvyālaṁ.(Bh.) 1.27; गोमुखयान्वितया जातिः का बृहत्कथयोज्झिता AvantiKa. 1.14; सह ऋक्पूर्वसामान्तकालभेदेन चान्वितम्। ... मण्डलादिषु वृत्तिषु PāraS. 6.177; व्याकरणं तर्को ज्योतिःशास्त्रं कलान्वितं ... विज्ञातं सुविलक्षणं EI.xviii.96.14; कथा ...। तनोति सालंकृतिलक्ष्मणान्विता सतां मुदं दाशरथेर्यथा तनुः RāghPāṇ. (Dha.) 1.5; कक्ष्यां प्रवेशितः। प्रशस्तैरन्वितम् ... अपश्यं नागकन्यकाम् BṛKathāŚloSaṁ. 10.91; राजधान्यां नृपावासः ...। तस्य प्राच्यां तु बाह्यालिरिन्द्रकोशसभान्वितः VāstuVi. 4.19 (40.26); आवृतिः ... द्विघ्नपङ्क्तिपदान्विता VāstuVi.5.2; (धातुभिः ... गुरुलघ्वक्षरान्वितम्) तत्र अन्वितं कृत्वा। अनेन भाण्डवाद्योपरञ्जकत्वमुक्तम् AbhinBhā.i.223.10 (*on* 5.42); भूताक्षराणां प्रत्येकं योगात्पञ्चाशतान्वितम् TantrRā. 9.65; शक्तीश्च तत्समाकारतेजोहेतिभिरन्विताः। पूजयेत् TantrRā. 10.19; पुत्तलीकरणे द्रव्यं चक्रिहस्तमृदान्वितम् TantrRā. 31.27; न च बृहत्यासंपदान्विते ... ... छन्दसि प्रार्थ्यमाने ... निषधेश्वरे वृत्तभङ्गो भवति NalaCam. 5.2(6); कुण्डं तु विधिवत्कृत्वा योनिमेखलयान्वितम् PadmP.iv.9.28; जटी ... हरिणपरशुशूलैश्चान्वितः ... शिवगिरितनयेन प्राणस्वात्मावताद्वः ĪśānŚiPa. i.3.61; तमङ्गभ्रमनिर्यूहसुदृढाट्टालकान्वितम्। ... विधेयं नृपमन्दिरम् SamarāSū. 15.8; पट्टिकायास्तु घण्टा पञ्चस्तरा भवेत्। नासिकाभिर्विचित्राभिः अन्विता SamarāSū. 62.125; सुभद्राख्यमथ ब्रूमः प्रासादं भद्रभद्रकम्। सुभद्रोऽयमतः प्रोक्तो भद्रे भद्रे यतोऽन्वितः SamarāSū. 57.87; 69.83; अन्त्याक्षरपञ्चकम् ... प्रभयान्वितम् KāvyKaVṛ.16.4 (1.41); असौ समवकारः स्याद्वीथ्यङ्गैः कैश्चिदन्वितः PratāYaBhū. 129.7; कल्पितेन वस्तुना प्राकृतैर्नरैः। अन्वितैः कैशिकीहीनः ... उत्सृष्टिकाङ्कः स ज्ञेयः RasāSu.. 286.13 (3.224); अन्वितानि शुभस्पर्शैः ...। व्यञ्जनानि बटोर्जिह्वा सस्वरं समसेवत YātrāPra. 2.48; बन्धेनान्वित एव केशनिचयः PadyaVe. 424; (सन्धयः) प्रकृतार्थप्रकृतयः पञ्चावस्थाभिरन्विताः SāhiSā. 1.60; सन्तापस्फुटितोत्थितैस्तनतटान्मुक्ताफलैरन्वितम्। ... तस्यास्तापमनक्षरं कथयते तन्व्या लतामण्डपम् VasaTi. 28.1; **4B** possessed of, acquired with (extraneous qualities) भार्यावन्तः प्रमोदन्ते भार्यावन्तः श्रियान्विताः MahāBhā. i. 68.41; नैव मेऽस्ति धनं किंचिन्न धनेनान्वितः सुहृत् MahāBhā. v.110.18; स्थित्वा पथि प्राथमकल्पिकानां राजर्षभाणां यशसान्वितानाम्। शुक्लान्यमुक्त्वापि तपांस्यतप्त BuddhaC.2.49; यत्र तत्र ...। ऋजुं कायं समाधाय स्मृत्याभिमुखयान्वितः। नासाग्रे ... कुर्वीथ ... चित्तमालस्वनपरायणम् Saund. 15.1; सुखान्वितं पुरुषं वदन्ति CaraS. i.24.24; महापथावस्थितपादपः शुभ्रः कृशोऽपि काष्ठाय फलान्वितः किमु ŚatTrayī. 3.462; तस्या लावण्यं रेखया किंचिदन्वितम् Śāk. 6.16; SūktiRa. 183.4; अनन्यमनसो भूत्वा प्रपन्ना ये महेश्वरम्। ... पिनाकपाणयः सर्वे ... श्रियान्विताः BrahmāṇḍP. iii.2.254; व्यर्था सदोषस्य गुणान्वितापि वीणेव शब्दाश्रयवर्जितस्य YogYā.2.15 (6.23); गदापरिघशोभिना भुजयुगेन तेनान्वितः ... ममानुजोऽर्जुन गुरुर्गतोऽस्तं किल VeṇīSaṁ. 6.311; जलत्वं स्वयमचलेभ्योऽपि स्थिरतरेणाबद्धपरिकरं स्थितेन शीतकालवदातसुधान्वितेन ... दुग्धजलधिनेव AvantiKa. 4.9; विमुञ्चते जनो निद्रां प्रियामिव ह्रियान्वितः PadmP.(Ra.)29.102; पुण्ड्रादिचिह्नैः ... अन्वितान्ब्राह्मणानेव पूजयेत्सर्वकर्मसु VṛHāriSm. 11.329; मङ्गलैरष्टभिर्जुष्टं पार्श्वयोश्च श्रियान्वितम्। मध्यतस्तदधस्ताच्च कीलयेद्वलयं दृढम् PāraS. 20.44; अवनीमात्मकीर्तिप्रकाशैः ... अन्वितामादधानः। .... अनुभवतु भवानाधिराज्यप्रतिष्ठाम् MahāvīC.7.8 (App.) (303.3); जगदचेतनं सुखदुःखमोहान्वितम् ... कारणस्य कार्यं भवितुमर्हतीति BrahmSūBh. (Śaṅ.) 290.14 (*on* ii.1.4); लोके पृथिवीत्वसामान्यान्वितानामप्यश्मनां केनचिन्महार्हा मणयो वज्रवैडूर्यादयः ... इत्यनेकविधं वैचित्र्यं दृश्यते BrahmSūBh. (Śaṅ.) 329.11 (*on* ii.1.23); एते सर्वे ... ऐश्वर्यधर्मैरन्विता अभ्युपगम्यन्ते BrahmSūBh. (Śaṅ.) 417.1 (*on* ii.2.44); छन्दःशाखिशिखान्वितैर्द्विजवरैः संसेविते शाश्वते ... चेतःपक्षिशिखामणे त्यज वृथासंचारम् ŚivāL.45; (यं वेद तस्मै नमस्ते) सुरत्नाङ्गदैरन्वितं बाहुदण्डैः ŚrīViṣṇuBhuSt. 7; स गंगः ... प्राप्तं बर्धितव(बं)धूजीवविभवं पद्माभिवृद्ध्यन्वितं EI. vi. 244.26; xxiii.220.30; अपरैरनेकविमलभ्राजिष्णुरत्नान्वितात् यश्चालुक्यकुलाद् ... लक्ष्मीं ... अचिरादाकृष्टवां(वान्) वल्लभः EI. xxiii.218.4; स भवति ... अमलिनवसनैरन्वितः KalyāKā. 6.62; निधाय नाडीं तनुधारयान्विताम्। क्रमादिहाल्पाल्पजलं निषेचयेत् KalyāKā. 11.175; सद्यक्रनन्दकतयानिशमन्वितस्य यस्यावहेषु जुहुषां श्रियमाशु दीप्ताम्। शौरेः ... कुक्षौमतास्थितिरलक्ष्यत शात्रवाणाम् HarVi. 16.35; श्रीगुणान्वितः श्रीकक्कः EI. ix.280.6; भूतत्रयस्य मूर्तस्य रसो मण्डलम् ...। धर्मैश्चतुर्भिर्मूर्ताद्यैः ... अन्वितम् BṛĀraUBhVā. ii.3.59; सर्वमङ्गलाम् ... कुलासने हलक्षार्णमध्ये तद्विद्ययान्विते। समावाह्यार्घ्यसंकल्पपूर्वं तामर्चयेत् TantrRā. 15.64; बहिर्वृत्तान्तरयुगे मातृकां माययान्विताम्। विलोमामनुलोमां च स्वेन ... समालिखेत् TantrRā. 19.40; क्षोण्यामस्ति ... मलवादिपदान्वितं नगरं EI. xix. 176.15; यः ... प्रतापि[।*]तदिह [मु]खसहाश्रोरन्वितस्याप्यशक्य गणनममलकीर्त्तेस्तस्य सत्साहसानाम्। EI.ix.53.44; वनोत्तमम् ...। वृक्षैरनेकसंख्यैश्च भूषितं शिरसान्वितैः SkandP.v (1).5.11; व्रतधराः सर्वे ... श्रियान्विताः SkandP.v(1).6.27; सा ब्रह्माणं समायाता ...। या सा रक्ता रक्तवासा वाजिस्था रजसान्विता VāmaP. 75.23; पण्डिते वा ... श्रियान्विते। ... मृत्योः सर्वत्र तुल्यता BṛNāraP. 7.12; सत्यत्यागपराक्रमैकवसतिर्मानी धनैरन्वि[तः]. EI. i.149.13; यकीर्त्तनीय[म्] पुण्यान्विताय मुनये ... [केयू]रवर्षनृपतिः EI. xxii.132.42; चालुक्यचूडामणिपादभक्तो ... कीर्त्यन्वि[तोम]त्यशिखामणि[:*] EI. vi.357.82; अयि समसुखदुःखैरन्वितं बन्धुवर्गं सहजमपि भवन्तं मुञ्चतः ... मम यावज्जीवमासीत् कलङ्कः RāmāCam. 6.89; अनूषरा स्निग्धवती ...। तृणोपलान्विता या सा मान्या वास्तुविधौ धरा VāstuVi. 2.39; आध्यात्मिकं च ... सुखदुःखमोहात्मनान्वितमुपलभ्यते Bhām.379.1 (*on* ii.2.1); नत्वा तच्चरणौ दिव्यौ कुलिशादिभिरन्वितौ। तुष्टाव दंडवद्भूत्वा लक्ष्मणो गद्गदं गिरा BhaviP. 509A. 1 (iii(3).24.30); देवाः ...। सिद्धिं परमिकां प्राप्ताः पुण्येन महतान्विताः PadmP. i.11.26; दुरात्मनामधृष्या यास्तथानेकाश्रयान्विताः। ... मनश्च रमयन्ति याः। तासु ... महीषु विनिवेशयेत् SamarāSū. 8.34; लक्षणेनान्वितानेतान् कथयामो यथाविधि (प्रासादान्) SamarāSū.56.8; पलाशे ...। स वृन्तमालोकत खण्डमन्वितं वियोगिहृत्खण्डिनि कालखण्डजम् NaiṣC.1.84; ग्रामं भूमिगुणान्वितं विप्रसात्कृतवान् EI. vi.154.160; आत्मजाभ्यामिव यशःप्रतापाभ्यामिवान्वितः। सपादलक्षमानिन्ये महामात्यैर्महीपतिः PṛthvīVi. 8.58; यैरन्वितः प्रसविता सुचिरं व्यराजत तेजोमयैरिव निजैस्त्रयनैस्त्रिनेत्रः EI. vii.150.18; समस्तप्रक्रियान्वित[स्] ... शान्तशिवानुजो नादशिव[स्] EI. xxv.6.16; आद्याक्षरचतुष्टयम् ... स्फारशोभः प्रभायुक्तः स्फूर्जच्छायः श्रियान्वितः KāvyKaVṛ.14.31(1.40); तृतीयैकवचनेन श्लेषः। सदारुजयान्वितः पुरोगदयान्वितः। बहुधानयान्वितः KāvyKaVṛ. 80.17 (3.4); छंगूरनामधेयं ग्रामं ... दंडसु(शु)ल्कादिविविधायांन्वितं (आन्वितं) EI. xxiii. 195.41; स षोडश[श]तग्राममदेशं दुर्ग्गपुरान्वितं। सोइदेवे दिवं याते शास्ति तस्यानुसंभवः EI.i.342.12; श्रीमान् भास्करकोविदः समभ्रत्सकीर्तिपुण्यान्वितः EI. i. 343.17; ककुदावर्त्तिनोऽश्वस्य तथा श्रृङ्गान्वितस्य च। सर्वकालं फलं दुष्टं दशा तत्र निरर्थका AśvaVai.5.9; संधिर्नामैकेन प्रयोजनेनान्वितानां कथानामवान्तरप्रयोजनसंबन्धः PratāYaBhū. 104.7(2); सुखादिसामान्यान्वितत्वहेतुरनैकान्तिकः शुक्लादिगुणैः ... अन्वितानां द्रव्याणां तत्प्रकृतित्वादर्शनात् VivaPraSaṁ. 265.21; पद्मलोचनम्। किरीटहारकेयूरकुण्डलैः ... श्रीवत्सकौस्तुभप्रभयान्वितम् ... स्तोतुं समुपचक्रमे AdhyāRā. i.2.10; करणैर्मनोबुद्धीन्द्रियैरन्वितस्यापि पूर्ववत् सर्वविषयज्ञानं कथं न भवति DīpKa. 87.3 (*on* 3.130); ग्रा[म]म् नीपतटाकाख्यम् कांक्षणीयगुणान्वितम् EI. viii.311.52; विद्यान्वितश्रीर्हरित[:*] श्रीमामिडिमखी सुखी EI. v.60.60; चोळमण्डले। कुलमाणिक्यनल्लूराननाच्चिक्रुर्च्चिपल्लिका। सप्तसप्ततिवे[ल्य][र्ध]वेलिनं चैस्थलान्विता EI. xviii.141.38; कतिपयदिनैस्तेमी रिक्ता व्रजन्ति शुचान्विताः ... कामुकाः RājTa.(Jo.)3.561; गुरुर्ज्योत्स्नाकराख्यो मे ... आसीद् भुवि भवे भक्तः ... यशसान्वितः KathāKau.1.45; ग्रामं ... कौण्डिन्यान्वययूरदेचविदुषेस्तैश्वर्यभोगान्वितं EI. vi.126.244; xxi.275.46; सुदर्शनेनान्वित एष विष्णुः EI. vi.202.24; ग्राममुत्तमं ... निधिनिक्षेपपाषाणसिद्धसाध्यजलान्वितं EI. xiv. 318.119; ii.123.66; xviii.163.85; xiii.130.81; iii.155.105; xiv.346.97; xii.177.130; iv.20.232; xvi.252.116; xi.335.150; xix.93.140; ग्राममपि सस्यैः[:*] सदान्वितं EI. iv.18.183; ख्यातारुमोलिमंगलग्रामस्य प्रतिनामकं। अच्युतप्पसमुद्राख्यं षष्ठिवृत्तिभिरन्वितं EI. xii.353.74; iii.250.244; तोयाभावा विषतरुयुता कण्टकैरन्विता वा ... स्वभावान्निम्ना भू(रिव?मि)र्नवगृहविधौ निन्दिता शर्कराढ्या ŚilpaRa.i.3.3; (कनकाङ्गदकेयूरकमनीयभुजान्विता) भूषणैश्चतुर्भिः कमनीया रमणीया ये भुजास्तैरन्विता युक्ता LalitāSaBh.35.6 (*on* 64); (कामेशज्ञानसौभाग्यमार्दवोरुद्वयान्विता) ज्ञाते तदेकसाक्षिके सौभाग्यमार्दवे लावण्यकोमलत्वे ययोस्तयोः ऊर्वोः द्वयेनान्विता LalitāSaBh.36.19 (*on* 68); ब्रह्मक्षत्रान्वितोऽस्मिन्समभवदसमे रामतुल्यो विशल्यः ... भर्त्तृपट्टो रिपुभटविटपिच्छेदकेलीपटीयान् EI. xii.13.5; सत्यधर्म[न्]वितः युधिष्ठिरसमः ... °(म)हाराजाधिराजपरमेश्वर[:] EI. xxv.163.10; **4C** being in एवं तद् ... क्षत्रम् ... ऋध्यत ... सुदीर्घेणायुषान्वितम् MahāBhā.i.58.8; न चाहं शीघ्रयानेऽद्य समर्थो वयसान्वितः MahāBhā.vii.69.22; तम् ...। अपहस्तेन चिच्छेद शैनेयस्त्वरयान्वितः MahāBhā. viii.9.31; समरे बाणं भोजः प्रहरतां वरः। जीवितान्तकरं घोरं व्यसृजत्त्वरयान्वितः MahāBhā. viii.18.73; रामः त्वरयान्वितः प्रययौ राजभवनम् Rāmā.ii.4.8; तां कन्यां वयसान्विताम्। जहारोपवनाद्दैत्यः MārkP.116.31; त्वरयान्वितं सुकार्यं अभिरुचितमेवेति विशेषः त्वरान्वितम् AbhinBhā. ii.139.21 (*on* 12.38); सुकुमारतनुं ध्यायेत्किशोरवयसान्वितम् PadmP.iv.72.147; अयं नेता ... वयसान्वितः BhaktiRaSi.ii.1.20; आकर्ण्य तद्वाक्यं स बटुस्त्वरयान्वितः ... तम् ...ववन्दे ParamāKā.150.16; **4D** associated with (feelings etc.) विप्रा दक्षिणान्नमहाधनैः। ततृपुः ...

तस्मिन्यज्ञे मुदान्विताः MahāBhā. ii.32.18; युधिष्ठिरं तत्र निविष्टं वै मुदान्वितम्। समेत्य सर्वे पञ्चाला वर्धयन्तो यथाविधि MahāBhā. viii.1224.*(5); साह्लादेन च सूक्ष्मेण व्यापिनोङ्कारपूर्विणा। नमोऽन्तेन तु तद्ब्रह्मसमपातं ध्यात्वान्वितः JayāS. 10.76; सर्वैरन्यशुभप्रदैर्नरपतिर्दैवान्वितं संश्रयेत् YogYā. 1.16(3.22); 2.13(6.18); श्लिष्टस्यार्थेन संयुक्तः किंचिदुत्प्रेक्षयान्वितः। ... पुनरुत्प्रेक्षावयवो यथा Kāvyālaṅ. (Bh.) 3.47; दिव्यैः सपटहरवैरन्वितं पुष्पवर्षैर्वपुष्टश्चैद्यस्य क्षणमृषिगणैः स्तूयमानं निरीय। ... औपेन्द्रं वपुः ŚiśuVa. 20.79; शासनान्यतिसमृद्धजनान्वितानि सीमान्तसस्यबहुलानि ददौ द्विजेभ्यः EI. i.79.16; मुमुचुर्मुनयो देवाः सुमनांसि मुदान्विताः BhāgP.x.3.7; बाह्यैराध्यात्मिकैरेवं साधनैरन्वितः पुमान् BṛĀraUBhVā. iv.3.1846; बाह्यसाधनसहायसम्पदा वान्विता फलविधायिनी भवेत् SaṁkseŚā. 4.2 (ii.358.4); दुष्टो यो विदधाति दुःखमपरं पश्यन्सुखेनान्वितम् SubhāRaSaṁ. 432; ददर्शाश्रमम् ... नारदः ... ऋषीन्द्राणां च ... अन्वितं मुदा BrahmVaiP. i.29.4; गिरिशः ... शृङ्गम् ... हरमुकुटम् ... आरुरोह मुदान्वितः NīlaP. 1118; स संभोगो मुदान्वितः DaśRū. 4.69; SāhiSā. 5.96; इदमस्तु ममेत्यन्तमिच्छां प्रार्थनयान्वितम्। तां तीक्ष्णशृङ्गवलां विद्धि Mohopaniṣad 6.51; मूढहृदयो रथकारो मुदान्वतः। उवाह शिरसा भार्याम् BṛkathāMañ.xvi.1.495; परिचारिकाः ताश्चैवास्मिन्वने रम्ये विचरन्ति मुदान्विताः ĀdiP. 9.76; (राजा) तथा सा ... मुदान्वितौ GaṇeP. 27.10; (श्रीकृष्णः) संकल्पमकरोत् पूर्वं सर्गादौ लीलयान्वितः GopāKeCan. 105.34; पापे कृतानुमतिकारितैः। मिथ्या मे दुष्कृतं भूयादपुनः क्रिययान्वितम् VītaRā.17.2; गंगामिवेश्वरः[।*] गंगादेवीं विशालाक्षीमुपयेमे मु[दा]न्वितः EI. iv. 236.77; आहारमाधाकर्मादि दृष्ट्वानेषणयान्वितम्। स्वयं ते निर्गमिष्यन्ति Prabhā-C.25.22; कौसल्या स्वभागार्धं ददौ तस्यै मुदान्विता AdhyāRā. i.3.11; (अरिंदमः) आश्चर्यं परमं लेभे त्वामालिङ्ग्य मुदान्वितः। ... वरदोऽस्म्यहम् AdhyāRā. ii.2.70; मुनिं समाभाष्य मुदान्वितो ययौ ... हरिः AdhyāRā. iii.3.50; प्राप्य मुदान्वितसृणतुलां स्वर्ण्णं समारोपयेत् EI. ii.416.30; उद्दीथान्वितपाशशक्तिसृणिनिर्बिन्द्वन्तधात्वर्णहोसंवर्णानुगताजपात्मतिथिवर्णैस्तत्कलानां पदम् TantrSa. 8.52; सर्वसमृद्ध्या च राजमानं शुभान्वितम् ... ग्रामरत्नं प्रदत्तवान् EI.xiv.239.79; श्रीचित्रकूटोदयशैलशृङ्गे कर्माख्यभानोरुदयान्वितस्य ... स्फुरतीति चित्रं EI.ii.46.37; इदमेव परं शौर्यमुपायैस्त्रिभिरन्वितम् SabhāŚ.55; सर्वे विप्राः ... श्वेतोष्णीषा लसच्छ्वेतकञ्चुकाः श्वेतवाससः ... समागच्छन्मुदान्विताः ParamāKā. 155.13; स निरवद्यनयान्वितविक्रमः सुसचिवेषु बभूव निदर्शनं EI. i.200.15; काशिराजं जयाशीर्भिरभिनन्द्य मुदान्विताः। सुश्रुताद्याः जग्मुर्गेहम् BhāvPra. (Bhā.) 1.87; नृपः। आसीत् ... °विद्याविनोदान्वितः EI. xviii.298.9; **4E endowed with** (inherent qualities) स युद्धकुशलः पार्थो बाहुवीर्येण चान्वितः। अभिनत्कुञ्जरानीकम् MahāBhā.vii.25.5; कथं त्रैलोक्यमाक्रम्य श्रिया वीर्येण चान्वितम् Rāmā. vi.99.6; प्रतिकुर्वति सिद्धिर्हि वर्णोत्साहबलान्विता BhelaS.15.7 (1.9); नेता यस्य बृहस्पतिः ... स्वर्गो दुर्गमनुग्रहः ... अत्याश्चर्यबलान्वितोऽपि बलभिद् भग्नः परैः संगरे ŚatTrayī. 49; गुणान्वितस्यैव गुणान् करोति यात्रा शुभर्क्षग्रहलग्नयोगात् YogYā. 2.15 (6.22); विनीतवेषाभरणः स दक्षिणं करं समुद्यम्य विचक्षणान्वितः YogYā. 2.27 (7.23); °नृपश्री[:] कमलविमलरुथर(Read रुचिर)तनुर्व्वगन्म[ण्ड]लमण्डनश्रुतशौर्यधैर्यगुणान्वितः EI. vi.145.14; धृष्टाः खण्डरते ... गत्या तु पृथ्व्यान्विताः। ... व्याकुलाः ... तुरगाः लिङ्गं सदा बिभ्रति AnaṅgaRa. 3.19; सा च बह्वीः प्रजास्त्रैगुण्यान्विता जनयति BrahmSūBh. (Śaṅ.) 240.19 (*on* i.4.8); गुणैः अन्वितम् अनुगतं संयुक्तम् ... न अनुपश्यन्ति GītāBh. (Śaṅ.) 439.9 (*on* 15.10); पौण्ड्राधिपं क्ष्मापतिं हत्वैको विषयं तमेव सकलं जग्राह शौर्यान्वितः EI. ix.44.10; श्रीबाउको ... स्वप्रतीहारवंशजां प्रशास्तौ लेखयामास श्रीयशोविक्रमान्वितान् EI. xviii.95.2; समस्तात्युत्कटपदामोजःकान्तिगुणान्वितम्। गौडीयामिति गायन्ति रीतिं रीतिविचक्षणाः KāvyālaṅSūVṛ. 5.2 (*on* i.2.12); कथं च तस्याकलङ्कस्य संसार्यात्मता कथं च तदात्मकत्वेऽपि ... करणैरन्वितस्यापि पूर्वज्ञानं नास्ति BālaKrī. ii.49.22 (*on* 3.130); पुर्यष्टकं भवति तस्य (जीवस्य) परस्य मोहात्तेनान्वितस्य तु नभोमलवद् व्यलीकम् SaṁkṣeŚā. 3.9 (ii.154.20); सर्वं एते आत्मानः ... विज्ञानैश्वर्यशक्तिबलवीर्यतेजोभिरीश्वरगुणैरन्विताः BrahmSūBh. (Bhā.) 129.7 (*on* ii.2.44); राज्य(म्) म[छ?] महीपतौ गुणगणालंकारभूते सति क्षीणा[रा]तिपराक्रमान्[व्]इततनौ निर्भातिकः शासति EI. ix.7.9; जन्मान्तरा तस्यासी[न्मनिका साध्वी] भार्या[शेष]गुणान्विता EI. xix.176.18; चच्चनामा सुतस्तस्याः सत्वत्यागगुणान्वितः EI. xii.60.17; लक्षणानि अवैधव्यप्रजाधनसूचकानि ... तैः अन्वितां युक्तां (भार्यां) शुभलक्षणान्वितामित्यर्थः ManuBh. i. 207.3 (*on* 3.4); दूत्यो दासी सखी ... प्रतिवेशिका। लिङ्गिनी शिल्पिनी स्वं च नेतृमित्रगुणान्विताः DaśRū. 50.25 (2.29); आश्रयेदभियोक्तारं समाश्रय गुणान्वितम् YukyiKa. 14.4; ब्राह्मणस्तु ... शुक्लः प्रभान्वितः। ... क्षत्रियः ... अरुणविभान्वितः। वैश्यः ... श्वेतः प्रभान्वितः YuktiKa. 112.20-22; गुणपति ललितापि न शोभते तनुतरार्थकदर्थनयान्विता SamaMā.4.132; रचयेद् अङ्गानि ... स्वाभिर्जातिभिरन्वितानि ĪśānŚiPa. i.17.4; आदावव्यक्तमासीत् ...[तद]नु मनुरभूत्तत्सुतात्सूर्यवंशः। विख्यातः सर्वलोकेष्वमलनृपगुणै[र]न्वितः EI.ii.225.2; गोविन्दो भूमिपालस्त्वमलनृपगुणैरन्वितङ्कीर्त्तिकामः EI. ii.227.8; तस्यामजनि पृथ्वीशं(शो) धर्मशौर्यगुणान्वितम्(:) EI. i.35.13; सौख्यकृत्प्रेयान्ससर्वगुणान्वितः समभवत्श्रो(च्छ्री)मानसी कोक्कलः EI. xxii.164.6; सर्वगुणान्वितो नृपवरः श्रीसोभिताख्यः सुतः EI.ix.68.5; दानगुणाली-(न्वि)तकल्पमहीरुहः EI. xiii.202.37; तस्यात्मजश्चापि वं(ब)भूव रम्यः सु(शु)भान्वितः सो(शो)[भ]नानामधेयः EI. i.334.6; सः ... निसर्गतस्त्रिवर्ग(:) स्यादनित्याद्यगुणान्वितः EI.xiv.93.59; यास्कान्वयो गौतमार्यजतस्सवज्ञातान्वितः EI. v.62.98; हरेश्श्रीसौर्यादिगुणान्वितस्स मतिमान् मार्तण्डधात्रीपतिः EI.iv.204.2; विश्वस्याप्युपरि स्थितं न पुनरावृत्यान्वितः निश्चितम्। ... दानम् ... सुखं च स्तुमः ŚāliC. 1.160; दाक्ष्यचातुर्यमाधुर्यसौभाग्यदिभिरन्वितः। ... यो भवेत् स तु वैशिकः RasāSu. 19.18; भूतपञ्चकसंघट्टसंस्थानं ललनाभिधम् रसादभिपतत्वेतत्कथं नाम धियान्वितः YogVā. i.21.31; नवकुन्दलताग्राभं ... तस्या नखचन्द्रिकयान्वितम्; VetāPañ. (Śi.) 44.4; देवसत्त्वः .. सुकान्तिगन्धवर्णश्च सद्गुणभ्रमरान्वितः ŚukraNī. iv. (7).76; [श्री]गुहिलः सुतेन जनितः(।) पुत्रः प्रभावान्वितः EI. xii.15.16; **(used as noun) (one) who is endowed with** सा ... पितरमब्रवीत् तात धैर्यगाम्भीर्यमर्यादान्विताय मां विवाहेन दास्यसि VetāPañ. (Jam.) 64.9; **4Fi bound or controlled by** भीमसेनः ... रुषान्वितस्ततः। शरेण तीक्ष्णेन बिभेद कर्णम् MahāBhā. viii.App.I.20(21); यदाप्तदक्षिणैर्यज्ञैर्यजते श्रद्धयान्वितः। ... स राज्ञो धर्म उच्यते MahāBhā. xii.92.33; भाव उत्पद्यते क्षिप्रं तन्मध्ये श्रद्धयान्वितम् PauṣkS.1.33; श्राद्धं स्याच्छ्रद्धयान्वितम् BṛParāSm.7.116; दत्ताः पितृभ्यो यत्रापः तनयैः श्रद्धयान्वितैः ViṣṇuP. ii.8.117; (धाता) पुत्रशोकेन संतप्तस्त्वां शशाप रुषान्वितः BrahmāṇḍP. iii.9.18; नृपः ... क्षमान्वितोऽस्मीति विचिन्त्यमेतद् ... दण्डक्षमणं न धर्मः YogYā. 2.28 (8.2); मुञ्च जनो निद्रां प्रियामिव ह्रियान्वितः PadmP.(Ra.)29.102; भूपोऽभवत् ... सत्यान्वितो EI. vi. 242.2; xxiii.218.2; योगवित् ... अपराधसहस्रैस्तु कोपेन महतान्वितः। विधिमेनं प्रकुर्वीत MālinīT. 18.65; अन्यदेवताभक्ताः ... यजन्ते ... श्रद्धया ... अन्विताः अनुगताः GītāBh.(Śaṅ.) 269.2 (*on* 9.23); ये ... देवादीन् पूजयन्ति ... श्रद्धया अन्विताः ... संयुक्ताः सन्तः GītāBh. (Śaṅ.) 469.10 (*on* 17.1); पयो द्रव्यं यथा तत्त्वदर्शी चेच्छ्रद्धयान्वितः BṛĀraUBhVā. i.5.72; एवमुक्ते विरक्तोऽस्मान्मुमुक्षुः श्रद्धयान्वितः BṛĀraUBhVā. i.6.3; अब्रह्मिष्ठत्वसिद्ध्यर्थमतोऽप्राक्षीद्रुषान्वितः BṛĀraUBhVā. iii.9.103; बहिर्जडिम्नान्वितमन्तरात्मा जगत् SaṁkṣeŚā. 3.65 (186.17); महाव्रतं यस्तु भोजयेच्छ्रद्धयान्वितः। तस्य भुक्ता भवेत्कोटिर्विप्राणां वेदपाठिनाम् SkandP. v(1).6.98; देवाः सत्रैः ... यजन्तः श्रद्धयान्विताः VarāP. 10.3; 33.29; दुर्वासाः ... तदन्नं श्रद्धयान्वितं बुभुजे VarāP. 38.27; (द्विजपुंगवः) श्रीमानन्बलवान् तमसान्वितः पपात भूमा LiṅgaP. i.35.12; विप्रस्य पाणौ होमो विधीयते। महादेवस्य पुरतो गोष्टे वा श्रद्धयान्वितः SaurP.19.22; विषं भवति यद्दत्तं दम्भेनाश्रद्धयान्वितम् GaṇeP.ii.23.38; विस्तीर्णमोदनं शुष्कं भास्करीं बहुधान्यजाम्। आस्थापयत्पुरस्तस्य (विनायकस्य) मुनिपत्नी ह्रियान्विता GaṇeP.ii.23.39; भीमः ... क्रोधान्वितः स[त्व]रः [स्र]ष्टारं ... प्रार्थय[त्] EI. ii.225.8; बभूव [वे]दुरो नाम तनयो विनयान्वितः EI. iv.42.59; यः श्राद्धं कुर्वीत स श्रद्धयान्वितः सन् कुर्वीत CaturCin. iii(1).152.18; एवं वृत्तं महाराज शंभोर्भक्त्यान्वितं विभोः। ... त्रिषु लोकेषु पूजितम् Hastyāyur. 672.17(4.22); माथुरान्वयकायस्थवै(विअ)जूको विनयान्वितः। ... प्रस(श)स्तिं अकरोत सुधीः EI. xii.46.15; इन्द्रः ... कृत्रिमश्रद्धयान्वितः मेलयामास सौगतान् ŚaṅkaDigVi.(Mā.) 1.59; तस्मै विद्याविनयान्विताय पुण्याय प्रदात्रिलिंगविषये EI. xi.325.36; प्रादुराशो[त्]यसोधनः प्रतापदेवरायाख्य(:)स्तनयो विनायान्वितः EI. xv.21.24; पद्मावती कोपान्विता सती कर्पूरेण तस्या वदनम् ... अङ्गुलीभिराङ्कितवती VetāPañ.(Jam.) 18.8; **(used as noun)** (person or thing) who or which is bound by दत्वा काम्योदकं सम्यग्गेतेभ्यः श्रद्धयान्वितः। आचम्य ... दद्यात्सूर्याय सलिलाञ्जलिम् ViṣṇuP. iii.11.39; श्रद्धालुर्दोहदिन्यां स्याद्धाच्यवच्छ्रद्धयान्विते ViśvaLoK. 354.149; अभिवर्धतेऽभिमानो नीचानां क्षमयान्वितेषु YogYā. 2.29; **4Fii united with** अ[न्वितौ] रामभरतौ। ... इमौ लक्ष्मणशत्रुघ्नौ PṛthvīVi. 11.40(comm. अवियुतौ); **4G preserved with, pervaded with** सा ...। रोमाञ्चमान्वितं भेजे प्रमदाङ्कुरसन्निभम् MahāP. 7.205 (comm. व्याप्तम्); **4H preserved with, kept in** सर्वमन्तः कृतं मया। रम्यं पुण्यं पवित्रं च रत्नवृन्दमिवान्वितम् YogVā. v.4.28 (*but* comm. क्रमयुक्तम्); **5 engaged in, occupied with** तव कन्येयं स्वसा मे तपसान्विता MahāBhā. i.43.1; शिखराणि महागिरेः। समास्थायार्जुनं तत्र ददृशुस्तपसान्वितम् MahāBhā. iii.42.12; विश्वावसुमुखास्तत्र गन्धर्वास्तपसान्विताः MahāBhā. ix.36.11; तं रुद्रं रौद्रकर्माणं रौद्रैः कर्मभिरच्युतम् (v.l. °रन्वितम्) अभिष्टुत्य ... उवाच MahāBhā. x.7.53; जज्ञे चित्ररथस्तस्य पुत्रः कर्मभिरन्वितः BrahmāṇḍP. ii.70.18; BrahmP. 15.3; **6 trained in, instructed**

in धृतराष्ट्रश्च … विदुरश्च …। इतिहासपुराणेषु नानाशिक्षासु चाभिभो (v.l. चान्विताः)। वेदवेदाङ्गतत्त्वज्ञाः सर्वत्र कृतनिश्रमाः MahāBhā. i.102.18; (विष्णुः) प्राग्वंशकायो द्युतिमान्नानादीक्षाभिरन्वितः ViṣṇuSm. 1.7; **7** overcome with ततस्तमृषिसंघातं निराशं चिन्तयान्वितम्। दर्शयामास राजेन्द्रः MahāBhā. ix.36.50; सर्वं वस्तु भयान्वितं भुवि नृणां वैराग्यमेवाभयम् ŚatTrayī. 294; उर्वशी मानुषं प्राप्ता गन्धर्वाश्चिन्तयान्विताः BrahmāṇḍP.ii.66.15; दीननाथविपन्नेषु करुणान्वितचेतसः सत्रेषु भुञ्जते EI. i.80.18; देवी तु तांस्तु व्यामुग्धान् विलोक्य कृपयान्विता। एकीभूता बभौ BṛDharmaP. i.41.37; सा … हिंसेर्ष्यादिभिरन्विता। लोकान् जीर्णाश्चकार BṛDharmaP. ii.12.78; चिन्ताव्याकुलचित्तो वा … क्षुधान्वितः … जपेत् Tantr-Sā.(K.) 32.1; मोहेनान्वितया तया … कलिश्चकार … कालुष्यम् ParamāKā. 68.109; **8** affected by or afflicted with तृषान्वितः … वान्तमात्मना कृपणः श्वा पुनरत्तुमिच्छति Saund. 8.21; अन्तोन्नता … श्यावा क्लेदरुगान्विता। शराविका स्यात्पिडका शरावाकृतिसंस्थिता CaraS. 1.17.84; मनसि क्लान्ते कर्मात्मानः क्लमान्विताः। विषयेभ्यः CaraS. i.21.35 (1941 Ed.); निवर्तन्ते ससूक्ष्मकाभिः पिटकाभिरन्विता। प्रवक्ष्यते सा … सपुत्रिणी KalyāKā. 11.15; मारुतक्षुत्तृष्णामुखशोषभ्रमान्विते। कार्यं न बाले … न दुर्बले SiddhYo. 1.32; येषां पृष्ठे हतो भर्ता …। एते दोषान्विता वाहा न ग्राह्या भूतिमिच्छता AśvaVai.3.138; ननन्दुः क्षुधयान्वितास्तम् … वयस्यगोपाः Yādavā. 4.74; चिन्ताव्याकुलचित्तो वा … क्षुधान्वितः। … न जपेत् तिमिरालये TantrSā.(K.) 32.1; **9** caused or helped by तैरन्वितं पित्तविकारमेवाध्यवस्येत् CaraS. i. 20.18; (1922 Ed.); श्लेष्मणः कर्मणि, तैरन्वितं श्लेष्मविकारमेवाध्यवसेत् CaraS. i.20.22; (1922 Ed.); (निघण्टुनिगमान्वितम्) अन्येषु प्रकृतिप्रत्ययविभागनिगमनया। अन्वितमन्वयो उत्पादे AbhinBhā. i.265.10 (*on* 6.12); **10A** increased by तिथिवद्विभज्य लब्धं च कालादिनान्वितं चरकालेनान्वितं क्रियाद्येषु। … विषुवति देशान्तरं स्पष्टम् PañcSi. 14.30; यद्गुणाक्षयगषष्टिरन्विता वर्जिता च यदि वा त्रिभिस्ततः। स्यात्त्रयोदशहता निरग्रका BījGa. 5.62; लङ्कोदया विघटिकाः … क्रमगोत्क्रमस्थाः। हीनान्विताः … उत्क्रमतस्त्विमे स्युः GrahaLā. 4.1; **10B** added by संवत्सरसहस्रैके(क) एकत(न)वत्यधिकशतान्विते … भो(भौ)मवारे … भाद्रपदसुदि 8 भौमे … श्रीगंगायां [स्ना]। त्वा EI. iv.132.18; शकः पञ्चदिक्चन्द्र १९०५ हीनोऽर्कनिघ्नोमधोर्यातमासान्वितोऽधो द्विनिघ्नात्। रसाङ्गान्वितात्स्वाभ्रखाङ्कांशहीनात् शराङ्कैरवाप्ताधिमासैर्युगुर्व्धः KaraṇaKu. 1.2(3); भीमाशुकेन्द्रे पदयातगम्यस्वल्पस्य लिप्ताः खखवेदभक्ताः। लब्धांशकैः कर्किमृगादिकेन्द्रे हीनान्वितं स्पष्टमसृङ्मृदूच्चम् KaraṇaKu. 2.5.(9); कोटिज्या चलकेन्द्रजा … द्विघ्नी तयोनान्विता … परकृतिः KaraṇaKu. 2.13.(11); **11** devoted to जगाद सोऽस्मद्गुरवेऽन्विताय पराशराय BhāgP.iii.8.8; लेखने कुशलः …। अन्वितो वाचको धीमान् ज्ञेयो राज्ञः स लेखकः SūktiRa.116.1; **12** adorned or decorated with (यं वेद तस्मै नमस्ते) सुरत्नाङ्गदैरन्वितं बाहुदण्डैः ŚrīViṣṇuBhuSt. 7; मुक्ताफलैरन्वितम्। … तस्यास्तापमनक्षरं कथयते तन्व्या लतामण्डपम् VasaTi. 28.1; अपरैरनेकविमलभ्राजिष्णुरत्नान्वितात् [1*] यश्चालुक्यकुलाद् …। वल्लभः EI. vi.243.4; तद्वेषवर्णभूषास्त्रवाहनैरन्वितं सुरम्। तद्वित्तौ … लिखेत् SamarāSū. 10.126; न मृष्यते कस्यचिदेष वक्रतामितीव मत्वा … कदाचिदिन्दोः कलयेव … वितीर्णया चन्दनलेखयान्वितः PṛthvīVi. 2.19; भूषोद्भासिभुजंगपुंगवललन्नाळामृणाशान्वितम् … वंदे दक्षमखारिपादकमलं EI. vi.123.162; प्रासादोर्[मने]क्रभद्र(ख)चितो नानापताकान्वितः EI. xxiii. 187.7; एका चेद् दक्षिणा शाला …। त्रिशाला … चतुश्शाला ध्वजान्विता VāstuVi.7.14; तेनैवारुणरत्नशारतरलेनेवान्विता काञ्चनीभूषाभूदभितस्त्रयेऽपि जगतान्नत्वे(मेषे?)ति मे निश्चयः UdaySuKa. 134.1; **13** inhabited by शासनान्यतिसमृद्धजनान्वितानि सीमान्तसस्यबहुलानि ददौ द्विजेभ्यः EI.i.79.16; **14** measured or delimited by पैशाची सा विनिन्द्या स्यादष्टाविंशत् पदान्विता VāstuVi. 5.3; अस्मिन् ग्रामे … प्रस्थप्रत्येकवाधव्यवस्थया दैर्घ्ये वाध १० विस्तरे वाध ६ जातवधि(वाध) षष्ट्यन्विता पूर्वस्यां दिशि नापितसत्कनाला EI. xvi.12.12; ग्रामपंचकं [।*] प्राप्तस्सी(सी)मान्वितं EI. xviii.142.44; ग्राममन्वायतं गोदैर्घ्येणान्वितं शकटमेवमुच्यते Prasā. i. 652.11; **15** qualified, i.e.entitled with सः … राजपरमेश्वरः … राजराज इत्यन्वितापरनामधेयान्वितसकलादिङ्मण्डलः EI. vi. 342.78; राजाधिराज इत्युक्तो यो राजपरमेश्वरः … गजौघगंडड भेरुंडड-[इ]त्यादिविरुदान्वितः EI. i.365.7; कृत्वा ग्रामवरं तटाककलितं चाप्पापुराख्यान्वितं EI. vi.122.147; **16** held, i.e. ruled by एतद् यद् विपुलं धनेश्वरपुरप्रख्यं महेशान्वितं … रत्नालयाभम् EI. i.35.11; **17** relevant to अन्वितमप्युपयुक्तमेव वदेदित्युपदेशः NyāyPari. 199.8; **18** resembling, cf. **अन्वितगुण**; **19** intent on (रत्नग्रैवेयचिन्ताकलेलमुक्ताफलान्विता) एषां त्रयाणामपि यानि रत्नभूतान्याफलानि … तैरन्विता तद्दाने तत्परा LalitāSaBh. 35.19 (*on* 64); **20** the word *anvita* सर्वत्रान्वितैव शब्दार्थम् … विशदयति BālamBha. ii.210.27 (*on* 2.135-136)

अन्वित (anv-ita) *n.* sexual union सम्प्रयोगं रते विद्यादन्विते कार्मणेऽपि च ViśvaPra. 28.55; AnekāTi. 4.190; ŚabdaRaSaK. 68.2.

अन्वितकर्मता (anvita-karmatā) *f.* semantically related objecthood द्वितीयाविभक्त्यादेरन्वितकर्मताशाब्दधीत्वावच्छिन्नानुकूलशक्तिमत्त्वम् LaCandr. 785.14.

अन्वितकर्मतादि (anvita-karmatādi) *adj.* semantically related objecthood etc. अमादिपदधीकार्यता त्वन्वितकर्मतादिविशेष्यतावच्छिन्नशाब्दत्वेनैव घटं पटमित्यादिसाधारणेन LaCandr. 669.34.

अन्वितकार्यज्ञान (anvitakārya-jñāna) *n.* knowledge of semantically related effect, i.e. action अन्वितकार्यज्ञानस्य प्रवर्तकत्वेऽपि लाघवाय अन्विते शक्तिरस्तु PrakaVi. 74.16.

अन्वितगुणा (anvita-guṇā) *adj.* (*f.*) resembling in qualities रेजुः स्त्रियो … °शिरीषपुष्पाः। आरूढपाकफलगोचरवर्तिमुग्धकीराभिरन्वितगुणा नवदाडिमीभिः HarVi. 26.65 (comm. सदृश्यः).

अन्वितगोचर (anvita-gocara) *adj.* [*f.* –ā] **A** referring to the related (objects) स्मृतिः परिशिष्यते। सा चान्वितगोचरा TattvBi. 101.4; **B** referring to semantically related (meaning) पदानन्तरजाता हि संविदन्वितगोचरा NyāyRaMā. 77.24; 79.17; आवापोद्वापौ चान्वितगोचरौ TantrRaha. 29.19; वाक्यार्थस्य शाब्दत्वसिद्धये पदानामेव सा अन्वितगोचराङ्गीकार्या TantrRaha. 33.17.

अन्वितज्ञप्ति (anvita-jñapti) *f.* (verbal) cognition of the semantically related (meanings) व्यक्तिः शब्दैर्न बोध्या यदि, न खलु भवेदन्वितज्ञप्तिसिद्धिः, TattvMu. 4.78.

अन्वितज्ञान (anvita-jñāna) *n.* (verbal) cognition of semantically related (meanings) व्यवहारानुमितव्यवहर्तृकार्यान्वितज्ञाने … शब्दस्य … अनुपस्थितेरिति चेत्। न। लिङ्गाभावेनैव शब्दादन्वितज्ञानोपपत्तेः … कारणता गौरवात् TattvCin. iv(1).150.1; iv(2).553.5.

अन्वितज्ञानशक्ति (anvitajñāna-śakti) *f.* (expressive) power, i.e. signification of cognition of semantically related (meanings) न चान्वितज्ञानशक्तावपि परम्परया कार्यत्वधीः संभवति TattvCin. iv.(2)472.2.

अन्वितज्ञानानुमान (anvitajñānānumāna) *n.* inference of (verbal) cognition of semantically related (meanings) न चान्वितप्रतिपादकं वाक्यमुच्चारितमिति कथमन्वितज्ञानानुमानम् ŚāstrDī. 17.10 (*on* i.1.2)

अन्वितज्ञानोत्पत्ति (anvitajñānotpatti) *f.* origination of (verbal) cognition of semantically related (meanings) व्यवहाराविसंवादो नान्वितज्ञानोत्पत्तिकल्पनायां कारणं (प्रमाणं) भवितुमर्हति NyāyRaMā. 95.3.

अन्वितता (anvita-tā) *f.* the state of being semantically related (meanings) पदार्थस्वरूपं हि सर्वावस्थानां सामान्यमन्वितता चास्यावस्थाविशेष इति पदार्थ एव वाक्यार्थे प्रमाणम् NyāyRaMā. 80.3; [Inst.] by way of being semantically related (meanings) अनन्विताः पदार्था एवान्वितत्तया परिस्फुरन्ति ĀtmaTaVi. 196.2; NyāyVārPari. 724.7; न हि यत्र चक्षुषः सामर्थ्यमवगतं तद्वस्तुगत्या स्पर्शवदिति, तद्वत्तापि तस्य विषयः। अथान्विततयैव तत्र व्युत्पत्तिरित्यर्थः NyāyKuA. ii.(1).218.4; किं पदान्तराभिहितेनान्विताभिधानमनभिहितेन वा। प्रथमे तदपि पदमन्विततया प्रथमपदाभिहितमर्थमपेक्षते TantrRaha. 29.28; संप्रतिपन्नदेवताकत्वेनाग्नेयादीनां मिथोऽन्विततया सहानुष्ठ(?ष्ठा)नापत्तेः MīmāKau. i. 254.4 (*on* i.1.16); आरुणस्य … तस्य स्ववृत्तिकरणत्वं प्रत्याधेयतासंबन्धेनान्विततया करणत्वनिरूपिताधेयताया एकहायनीसमवायाद्यघटितत्वात् MīmāKau. iii.42.3 (*on* ii.1.5)

अन्विततार (anvita-tāra) *adj.* accompanied by stars शशी … अशनैरन्विततारः स्फुटतां भुवनत्रये YudhiVi. 2.96.

अन्विततारल (anvita-tāla) *adj.* which is conneted with palm tree पाण्डवशस्त्रेण शात्रवक्षोदेहः। भीष्मोऽन्विततालस्य श्लेषमधत्त ध्वजस्य विततालस्यः YudhiVi. 6.46.

अन्विततत्व (anvita-tva) *n.* **1A** the state of being invariably concomitant अन्वयो न च शब्दस्य प्रमेयेन निरूप्यते। व्यापारेण हि सर्वेषामन्वितत्वं प्रतीयते ŚlokaVār.5 (5). 85 (427.10) **1B** the state of being relevant अन्यथानन्वितं काव्यं स्यात् …। अन्वितत्वे तु सा नूनमाद्यस्यैव कवेर्मतिः NyāyMañ. i.220.5; **1C** the state of being semantically related अर्थद्वयस्यान्वितत्वेनाभिधेयतया वक्तुमनिष्टेः AlaṅkāSa.10.1.4; यत्र शाब्देन वृत्तेनार्थस्यैकेनैवान्वितत्वे सहसाकमित्यादिशब्दवशादन्येनापि संबन्धो भवति सा सहोक्तिः AlaṅkāRa. 42(2); ननु क्रियाफलं नाम क्रियानन्तरभाविफलम्। तस्य कर्तर्यन्वितत्वं कर्त्रभिप्रायत्वम् ŚrutaPra. iA.31.7 (*on* i.1.1); अन्वयवत्त्वैवान्वितत्वम्। TantrRaha. 32.27; पदश्रुत्या द्वादशकपालपुरोडाशे द्वादशत्वस्यान्वितत्वेन तदवरुद्धे पुरोडाशे नाष्टत्वादिविधिस्संभवति MīmāKau. i.258.22 (*on* i.4.17); करणत्वमात्ररूपेण सोमस्यान्वये वाच्ये नैराकाङ्क्षं दुर्वारम् तेन रूपेण यागस्य प्रथममन्वितत्वात् LaCandr. 375.40;

1D the state of being syntactically related or construed 'संपद्यत' इत्यस्य पदस्य सर्वत्र संयोगबोधकतयैवान्वितत्वात् VedāntKau. 406.3 (*on* iv.2.15); शाखान्तर-प्रकरणान्तरगतवाक्यानाम् ... ब्रह्मणि ... अन्वितत्वात् ŚivārkaMaDī. 518.29 (*on* i.4.7); शून्यपदस्याकार एवान्वितत्वेन हकारे शून्यत्वं न SetuBa. 190.26; **2** the state of being endowed naturally महदहङ्कारैकादशेन्द्रियपञ्चतन्मात्रपर्यन्तम् एषां समुदायः सूक्ष्मशरीरं शान्तघोरमूढैरिन्द्रियैरन्वितत्वाद्विशेषः SāṁkhyaTaKau. 394.5 (*on* 40); **3** the state of being continuous अन्वितत्वादेव सुखदुःखमोहात्मकं सामान्यम् VedāntKa. 251.1 (*on* ii.2.1).

अन्वितत्वप्रतिपादन (anvitatva-pratipādana) *n.* explanation of the state of being semantically related (meanings) न सर्वपदार्थानाम् अन्वितत्व-प्रतिपादनसामर्थ्यमुपकल्पयितुं शक्यते NyāyRaMā. 89.5.

अन्वितत्ववपुस् (anvitatva-vapus) *n.* (Inst.) in the form of being semantically related (meanings) योग्येतरान्वितितया न च वाच्यतास्य कार्यान्वितत्ववपुषा सुतरां न चेष्टा। किं त्वन्वितत्ववपुषः न विशेषणस्य किंचित्प्रयोजकमिहास्ति निरूपणायाम् SaṁkṣeŚā. 1.369 (i.272.22)

अन्वितत्वादि (anvitatvādi) *adj.* the state of being continuous etc. सुखदुःखमोहात्मनान्वितत्वादेः साधनस्य साध्यविपर्ययव्याप्ततया विरुद्धत्वात् SarvaDaSaṁ. 16.3.

अन्वितद्रवसिक्थका (anvitadrava-sikthakā) *f.* boiled rice which is with gruel यवागूरुष्णिका श्राणा [यान्वितद्रव]सिक्थका ParyāRaMā. 68.1642.

अन्वितधी (anvita-dhī) *f.* (verbal) cognition of semantically related (meanings) प्रत्ययप्रकृतिशब्दयोः पुनर्नित्यमन्वितधियो निमित्तता SaṁkṣeŚā. 1.393 (i.292.5); श्वेतमध्यक्षं पश्यतः ... श्रृण्वतः खुरनिष्पेष(क्षेप)शब्दं च 'श्वेतोऽश्वो धावति' इत्यन्वितधियः पदश्रवणमन्तरेणोत्पादो दृष्ट इति चेत् TattvBi. 110.4; चतुरिन्द्रियसन्निपाते पश्यतः ... स्पृशतः ... 'आम्रो मधुरः शीतः सुरभिः' इत्यन्वितधीः NayaVi. 273.1 (*on* i.1.24)

अन्वितपदार्थक (anvitapadārtha-ka) *adj.* referring to the semantically related word-meaning अन्वितपदार्थकं वाक्यमनुपादेयम् NyāyMañ. i.7.6; यदि चान्वितपदार्थकपदैकदेशानुवृत्तिरिष्येत, ततो व्यर्थमेवेङ्ग्रहणं स्यात् PariVṛ. (Nī.) 10.10.

अन्वितपदार्थत्व (anvitapadārtha-tva) *n.* the state of being semantically related meanings नन्वन्वितपदार्थत्वाद्वाक्यार्थस्य पदार्थताम् BrahmSi. 156.5.

अन्वितपदार्थधी (anvitapadārtha-dhī) *f.* (verbal) cognition of semantically related word-meanings पदं हि प्रथमश्रुतं नान्वितपदार्थधीव्यावृत्त्या वाक्यार्थं बोधयति NayaVi. 187.1 (*on* i.3.5)

अन्वितपदार्थप्रतिसंबन्धिन् (anvitapadārtha-pratisambandhin) *adj.* having a relation with semantically related meanings अन्विते व्युत्पत्तेरन्वित-पदार्थप्रतिसंबन्धीनि पदानि TantrRaha. 35.10.

अन्वितपदार्थविषय (anvitapadārtha-viṣaya) *adj.* referring to the semantically related word-meanings सत्यमन्वितपदार्थविषयावेवावापोद्धारौ, तथाप्यन्विताभिधानमशक्यम् PrakaPañ. 383.14.

अन्वितपदार्थस्मरण (anvitapadārtha-smaraṇa) *n.* recollection of semantically related word-meanings पदोच्चारणानन्तरमनन्वितपदार्थस्मरणमुपपन्नम् TantrRaha. 35.17.

अन्वितपदार्थाधीन (anvitapadārthādhīna) *adj.* dependent on the semantically related word-meanings 'पदार्थेभ्यो वाक्यार्थः' इति भाष्येऽन्वयो निष्कर्षाद्वाक्यार्थ उक्तः सोऽन्वितपदार्थाधीनः NayaVi. 269.2 (*on* i.i.24)

अन्वितपरता (anvitapara-tā) *f.* [Inst.] by way of being what refers to the related (meanings) व्याख्यातं च भाष्यादिकमन्वितपरतया विवरणे श्रीराममिश्रैः NyāyPari. 372.3.

अन्वितपरत्व (anvitapara-tva) *n.* the state of being what refers to the related (meanings) कार्यान्वितपरत्वनियमाभावे पदानामतिलाघवायान्वितपरत्वमपि त्यज्यताम् VedāntKa. 81.21. (*on* i.1.4)

अन्वितपर्यन्ता (anvita-paryantā) *adj.* (*f.*) which extends up to the semantically related (meanings) एकैव तु शक्तिरन्वितपर्यन्ता कल्प्यते NyāyRa-Mā. 79.20; 82.1; पदानां वाक्यार्थाभिधानशक्तिरविवादा भवद्भिरङ्गीकारात्। ततश्च सैवान्वितपर्यन्ता स्वीकार्या TantrRaha. 33.19.

अन्वितपर्यवसान (anvita-paryavasāna) *n.* culmination into the semantically related (meanings) पदानाम् ... अन्वितपर्यवसाने च भट्टसंमतिमाह VedāntKa. 83.1 (*on* i.1.4)

अन्वितप्रतिपत्ति (anvita-pratipatti) *f.* knowledge of the semantically related (meanings) अन्वितार्थप्रतिपत्तिनिबन्धनश्च व्यवहारः, अतस्तद्दर्शनात्, अन्वित-प्रतिपत्तिरेवानुमातुं शक्या PrakaPañ. 406.17; अन्वितप्रतिपत्तिस्तु बाढमभ्युपगम्यते NyāyMañ. i.372.14; अर्थान्तरान्वयपरस्य स्वार्थमात्राभिधानेऽप्यन्वितप्रतिपत्तेः ... यावत्पदस्य सामर्थ्यमनुवर्तनीयम् TattvBi. 152.2; पदानामभिधेयं वरमाश्रितं तत्र अन्वितप्रतिपत्तेर्निर्मूलत्वप्रसङ्गात् NyāyRaMā. 79.2; यत्र तर्हि सर्वपदानामेव लाक्षणिकार्थत्वं न कस्यचिदपि मुख्योऽर्थो विद्यते तत्र कथमन्वितप्रतिपत्तिः NyāyRaMā.88.2.

अन्वितप्रतिपत्तिकारण (anvitapratipatti-kāraṇa) *n.* cause of the knowledge of semantically related (meanings) अविदितमपि शब्दप्रतीतानामे-वार्थानामन्वितप्रतिपत्तिकारणत्वं कल्प्यते NyāRaMā. 79.13.

अन्वितप्रतिपत्तिजनक (anvitapratipatti-janaka) *adj.* producer of the knowledge of semantically related (meanings) यदयोग्यार्थं तदन्वितप्रतिपत्ति-जनकं न भवति TattvPradī. (Ci.) 68.7.

अन्वितप्रतिपत्तिपर (anvitapratipatti-para) *adj.* meant to produce the knowledge of semantically related (meanings) विवादपदानि पदानि, लक्षणया पदार्थानामन्योऽन्यान्वयप्रतिपत्तिपराणि, ... पदत्वात् ... पदकदम्बवत् TattvPradī. (Ci.) 154.11.

अन्वितप्रतिपादक (anvita-pratipādaka) *adj.* which produces the knowledge of semantically related (meanings) नावश्यमन्वितप्रतिपादकेनैव वाक्येन तद्विषयविज्ञानानुमानम् NyāyRaMā. 90.8; न चान्वितप्रतिपादकं वाक्यमुच्चारितमिति कथमन्वितज्ञानानुमानम् ŚāstrDī. 17.9 (*on* i.1.2)

अन्वितप्रतिपादकत्व (anvitapratipādaka-tva) *n.* the state of producing the knowledge of semantically related (meanings) तात्पर्यात्पदानामेव साक्षाद-न्वितप्रतिपादकत्वं युक्तम् NyāyRaMā. 85.21 अभिहितान्वयपक्षे पदार्थानामन्वित-प्रतिपादकत्वसामर्थ्यं क्लृप्तमेव NyāyRaMā. 96.4; अन्वितप्रतिपादकत्वनिमित्तमन्वय-प्रतिपादकत्वम् NyāyRaMā. 98.9.

अन्वितप्रतिपादनशक्ति (anvitapratipādana-śakti) *f.* expressive power of conveying the semantically related (meanings) पदानान्तावत्पदार्थाभिधान-शक्तिः अर्थानाञ्चान्वितप्रतिपादनशक्तिः पदानाञ्च ... कल्पनागौरवात् वरमेकेव पदानामन्वितगोचरा शक्तिरभ्युपगता NyāyRaMā. 79.15.

अन्वितप्रतीति (anvita-pratīti) *f.* knowledge of the semantically related (meanings) अन्विताभिधायित्वे हि पदानामवश्यमेव विशेषणभूतोऽप्यन्वयोऽ-भिधातव्यः। अन्यथान्वितप्रतीतेरुत्पत्त्ययोगात् NyāyRaMā. 81.23; सर्वेषां तु ... सर्वशब्दानाम् ... कश्चिदन्विताभिधायी स्यात्। तत्रान्वितप्रतीतिः कथं सिद्ध्येत् ŚāstrDī. 17.8 (*on* i.1.1); अभिहितान्वयवादे स्मृतेभ्यः पदार्थेभ्य अन्वितप्रतीतिः TantrRaha. 35.18.

अन्वितप्रत्यायक (anvita-pratyāyaka) *adj.* producer of the knowledge of semantically related (meanings) पदानान्त्वत्यन्ताक्लृप्तमेवान्वितप्रत्यायकत्वं कल्प्यम् NyāyRaMā. 96.6.

अन्वितप्रत्यायन (anvita-pratyāyana) *n.* production of the knowledge of semantically related (meanings) अथान्विताभिधानेऽप्यन्वितप्रत्यायनाय किमस्ति संबन्धान्तरं पदानाम् TattvBi. 160.16.

अन्वितबोधकता (anvitabodhaka-tā) *f.* [Inst.] by way of producing the knowledge of the semantically related (meanings) लौकिकं वैदिकं च पदजात-मन्वितबोधकतयैव प्रमाणमिति सिद्धम् TantrRaha. 35.26.

अन्वितबोधकत्व (anvitabodhaka-tva) *n.* the state of producing the knowledge of the semantically related (meanings) गौणलाक्षणिकयोस्तु प्रतियोगि-मात्रोपस्थापकत्वमेव। नान्वितबोधकत्वम् TantrRaha. 33.27.

अन्वितबोधन (anvitabodhana) *n.* act of producing the knowledge of the semantically related (meanings) यथा यथा सन्निधानं जायते प्रतियोगिनाम्। तथा तथा क्रमेणैव शब्दैरन्वितबोधनम् PrakaPañ. 390.17.

अन्वितभावनाशाब्दत्व (anvitabhāvanā-śābdatva) *n.* verbality of cognition of the semantically related activity तिबादिप्रत्ययस्यापि कार्यान्वितभावना-शाब्दत्वमन्वितभावनाशाब्दत्वं वेति वक्ष्यते LaCandr. 665.40.

अन्वितभेद (anvita-bheda) *m.* difference from the semantically related (meanings) सामान्यतोऽन्वितभेदस्य धीस्थता(v.l. धीस्तथा)स्तु NayaVi. 276.5 (*on* i.1.26); अन्वितभेदाद्वाक्यभेदः स्यात् YuktiSneha. 153.35 (*on* i.1.7)

अन्वितभेदावस्था (anvitabhedāvasthā) *f.* condition of difference from the semantically related (meanings) अन्वितभेदावस्था सम्बन्धिनी न पूर्वदृष्टेति चेत् NayaVi. 276.4 (*on* i.1.26)

अन्वितभोग्य (anvita-bhogya) *n.* distance of arc (of moon) which is

added (by ninty) भुक्तिर्नवत्यान्वितभोग्यमिन्दोः Bhāsv. 3.12 (comm. इन्दोश्चन्द्रस्य खण्डान्तरं नवत्यान्वितं युक्तं भुक्तिर्भवति)

अन्वितमात्र (anvita-mātra) *adj.* limited to semantically related (meanings) अन्वितमात्रे पदार्थे न प्रतियोग्यपेक्षा NayaVi. 271.6 (i.1.25).

अन्वितमात्र (anvita-mātra) *n.* semantically related (meanings) in general ज्ञानत्वं च संकेतेनैव, स चान्वितमात्रे Kāvyānu. (He.) 33.3.

अन्वितमात्रशक्ति (anvitamātra-śakti) *f.* expressive power in semantically related (meanings) in general अन्वितमात्रशक्त्यैव ... कार्यान्वितधीसंभवात् न कार्यांशेऽपि शक्तिः TattvCin. iv (2). 466.4.

अन्वितरूप (anvita-rūpa) *adj.* of the nature of semantically related (meanings) इतरेषां तु शब्दानाम् ... अन्वितरूपस्तु वाक्यार्थः पदार्थगम्यः NyāyRaMā. 101.25; MānaMe. 96.7.

अन्वितरूप (anvita-rūpa) *n.* semantically related form or nature of (meanings) न चान्वितरूपस्याभिधेयस्वरूपेण संबन्धानुपपत्तिः VedāntKa. 82.13 (*on* i.1.4); अथान्वयवत्त्वमेवान्वितरूपं नैवं व्यक्तिमत्तैव जातिस्वरूपम् TantrRaha. 33.2.

अन्वितरूपता (anvitarūpa-tā) *f.* (Inst.) by way of having related nature (of meanings) न हि रात्र्यादिपदार्था दिवावाक्यपदैरभिधीयन्ते, ते कथमन्वितरूपतया तद्वाक्यार्थी भवेयुः NyāyRa. 465.11 (*on* 5 (7) 57)

अन्वितरूपावस्थाविशेष (anvitarūpāvasthāviśeṣa) *m.* particular condition of semantically related nature (of meanings) सर्वावस्थासामान्यात्मनि पदार्थस्वरूपे पदेनाभिहिते तत एवान्वितरूपावस्थाविशेषप्रतीतिसिद्धेर्न तावदभिधाशक्तिरूपकल्पयितुं शक्यते NyāyRaMā. 82.14.

अन्वितलक्षणा (anvita-lakṣaṇā) *f.* indication in the semantically related (meanings) पदवृन्दस्य येऽभिधेया अनन्वितपदार्थास्तेषां वाक्यार्थभावानुपपत्तिरेखान्वितलक्षणाया निदानम् VedāntKa. 82.13 (*on* i.1.4)

अन्वितवचनत्व (anvitavacana-tva) *n.* the state of having related expression सत्यप्यन्वितवचनत्वे श्रवणार्थत्वान्न विकारहेतुत्वम् SaṅkarKāBh. 22.25 (*on* i.2.29)

अन्वितवाचक (anvita-vācaka) *adj.* expressive of semantically related (meanings) निराकाङ्क्षो भवेद्यस्माच्छब्दा अन्वितवाचकाः AnuVyā. 46A.1 (*on* 3.2); (used as noun) (word) expressive of semantically related (meanings) अखण्डत्वेऽपि वाक्यार्थत्वस्य ... अन्विताभिधाने अन्वितवाचकस्यापि स्वरूपे लक्षणाङ्गीकारात् AdvaiSi. 785.1.

अन्वितवाचित्व (anvitavāci-tva) *n.* the state of being expressive of semantically related (meanings) पदानाम् ... प्रागेवान्वितवाचित्वमतो वेदाप्रमाणता NyāyRaMā. 91.7.

अन्वितवाचिन् (anvita-vācin) *adj.* expressive of semantically related (meanings) अन्वित एवावापोद्धाराविति साक्षात् पदान्येवान्वितवाचीनि NayaVi. 265.10 (*on* i.1.25)

अन्वितविशेष (anvita-viśeṣa) *m.* particular (meaning) which is semantically related (to other meanings) अन्वितविशेषे च स्मृतिरिति नान्विताभिधानव्युत्पत्तिः स्यात् NayaVi. 54.7 (*on* i.1.2); अनन्वितोऽर्थः ... त्वन्विताभिधाने अन्वितविशेषस्त्ववाच्य एव KāvyPra. 224.3; Kāvyānu. (He.) 32.28.

अन्वितविषय (anvita-viṣaya) *adj.* referring to semantically related (meanings) अनन्वितविषयवेदितुं युक्तम् NyāyMañ. i.370.7; केवलोऽप्यभिधीयमानः प्रत्ययार्थः ... बुद्धौ सर्वदा ... गम्यते, न त्वभिधानमेवान्वितविषयम् NyāyRa. 946.12 (*on* 7.355)

अन्वितवृत्तित्व (anvitavṛtti-tva) *n.* the state of belonging to the semantically related (meanings) अन्वयप्रयोजकत्वं हि नान्वितवृत्तित्वेन गृहीतत्वम् BhāṭṭCin. i.65.32 (*on* i.1.4)

अन्वितव्यवहार (anvita-vyavahāra) *m.* experience or usage of semantically related (meanings) अग्निरनुष्णः आपः कठिना इति ... अनन्वयाग्रहादन्वितव्यवहारः क्वचिज्जायते NyāyPari. 366.15.

अन्वितशक्ति (anvita-śakti) *f.* expressive power in the semantically related (meanings) अन्वितशक्तेरन्वयांशे क्लृप्तत्वस्यानुपदमाचार्यैर्वक्ष्यमाणत्वात् LaCandr. 665.13; वृत्तिजन्यत्वानुरोधेन बोधान्तरकल्पनेऽन्वितशक्तिरेव सिद्ध्येत् VaiyāBhū.240.24.

अन्वितशक्तिवाद (anvitaśakti-vāda) *m.* theory of expressive power in the semantically related (meanings) पदजन्यादन्वितानुभवः ... युक्त इति ...। तदसत् अन्वितशक्तिवादस्याशयानवबोधात् LaCandr. 669.9.

अन्वितशक्तिवादिन् (anvitaśakti-vādin) *m.* propounder of (the doctrine of) expressive power in the semantically related (meanings) सा चाज्ञातैव स्वरूपेण हेतुः अन्वितशक्तिवादिमते अन्वयांशशक्तिवत् BhāṭṭCin. i.61.27 (*on* i.1.4)

अन्वितशुक्लार्थ (anvita-śuklārtha) *m.* meaning of the word *śukla* (white) which is syntactically related (with another word) आवापोद्धाराभ्यां हि ... एकत्रान्वितशुक्लार्थः अन्यत्रापोद्धृतशुक्लार्थोऽन्वितकृष्णार्थश्च ... वाक्यार्थोऽवगम्यते Bṛha. 351.1 (*on* i.1.24)

अन्वितश्रुति (anvita-śruti) *adj.* which is heard, i.e. referred to as related to मम त्वरयतः समागमरहस्यमन्विष्यतः स्फुटीभवति नान्वितश्रुति तदात्मतत्त्वं क्वचित् RasiRañ. 102.

अन्वितसंविद् (anvita-saṁvid) *f.* knowledge or cognition of semantically related (meanings) स लाक्षणिक इति हि भवतां समयः। तत्रापि चान्वितसंविदस्त्येव NyāyRaMā. 88.13; 88.18; न हि शब्दश्रवणानन्तरं प्रयोज्यवृद्धस्यान्वितसंविदुदये किञ्चन प्रमाणमस्ति यदन्वितार्थविषयता शब्दस्य सिध्येत् NyāyRaMā. 93.17.

अन्वितसमाङ्गम् (anvitasamāṅgam) *adv.* in the manner of evenly connected parts वल्लभेन सह सन्नसङ्गरश्रीपुषोऽन्वितसमाङ्गमञ्जसा। तेनिरे रणितवन्ति योषितः कङ्कणानि रणतूर्यविभ्रमम् VasaVi. 8.66.

अन्वितस्मृति (anvita-smṛti) *f.* recollection of semantically related (meanings) यद् भाष्यं पदार्थमात्रं श्रौतमिति, तत् श्रुतिमात्रादन्वितस्मृत्यनभिप्रायम् NayaVi. 270.1 (*on* i.1.25)

अन्वितस्वार्थ (anvita-svārtha) *m.* semantically related word-meanings अभिहितान्विताभिधाने तु यावत्पचेदित्यनेनान्वितस्वार्थो नाभिधानीयः तावत्तूखायामित्यनेनाधिकरणमुखा नाभिधीयते TattvBi. 93.9.

अन्वितस्वार्थगोचरा (anvitasvārtha-gocarā) *adj.* (*f.*) referring to semantically related word-meanings एकैव किल शक्तिरन्विताभिधानवादिभिरन्वितस्वार्थगोचरा अभिप्रेयते पदानाम् TattvBi. 123.9.

अन्वितस्वार्थप्रतिपादन (anvitasvārtha-pratipādana) *n.* expression of semantically related word-meanings पदैरेवान्वितस्वार्थप्रतिपादनम् NyāySu. (Ja.) 86A.8 (*on* i.1.1)

अन्वितस्वार्थबोधक (anvitasvārtha-bodhaka) *adj.* expressive of seman-tically related word-meanings कथं पुनः पदानामन्वितस्वार्थमात्रबोधकत्वे वाक्यार्थावगतिस्सिद्ध्यति PrakaPañ. 377.23; 409.23; आवापोद्वापौ चान्वितगोचरौ। ततश्च गामानयेत्युक्ते गोपदमानयेत्यन्वितस्वार्थबोधकम् TantrRa. 29.20.

अन्वितस्वार्थबोधन (anvitasvārtha-bodhana) *n.* expression of semantically related word-meanings कल्पनालाघवाच्छब्दानामेवान्वितस्वार्थावबोधनशक्तिमात्रं कल्पयितुं न्याय्यम् PrakaPañ. 394.6; अभिहितेनैवान्वितस्वार्थबोधनाभ्युपगम एव प्रतिनियतान्वयबोधो घटते PrakaPañ. 410.1.

अन्वितस्वार्थमात्र (anvitasvārtha-mātra) *n.* mere semantically related word-meanings पदैरेवान्वितस्वार्थमात्रोपक्षीणशक्तिभिः स्वार्थाश्चेद्बोधिताः PrakaPañ. 377.10; कार्यं परित्यज्य अन्वितस्वार्थमात्रस्य प्रयोजकत्वाङ्गीकारे 'केन अन्वितः' इति साकाङ्क्षत्वप्रसङ्गात् VivaPraSaṁ. 299.15.

अन्वितस्वार्थशाब्दधी (anvitasvārtha-śābdadhī) *f.* verbal cognition of semantically related word-meanings तथापि अन्वितस्वार्थशाब्दधीत्वेन न पदजन्यता, किन्तु स्वार्थशाब्दत्वेनेति नान्विताभिधानं युक्तम् LaCandr. 704.43.

अन्वितस्वार्थाभिधायित्व (anvitasvārthābhidhāyi-tva) *n.* the state of expressing semantically related word-meanings अन्वितस्वार्थाभिधायित्वं शब्दानामभ्युपेयम् NyāySu. (Ja.) 86A.7 (*on* i.1.1)

अन्विताख्यापदा (anvitākhyāpadā) *adj.* (*f.*) having significant or meaningful appellation इष्टं नः प्रति ते प्रतिश्रुतिरभूद्याद्य स्वराह्वादिनी धर्मार्थौ सृज तां श्रुतिप्रतिभटीकृत्यान्विताख्यापदाम् NaiṣC. 5.135 (comm. अन्वितम् ... सार्थकमाख्यापदं संज्ञापदं यस्याः)

अन्वितादि (anvitādi) *adj.* 1 the term *anvita* (connected) etc. अन्वितादिशब्दप्रयोगो बलान्वितं धनसंयुक्तमिति ManuBh. i.91.18 (*on* 2.31); 2 semantically related (meanings) etc. शाब्दी धीरन्वितादौ भवति, तदनुगा भ्रान्तिधीः क्वाप्यसिद्धेः(द्धे?) TattvMu. 4.25.

अन्वितानवगम (anvitānavagama) *m.* non-cognition of semantically related meanings न हि सामान्यतोऽन्वितानवगमेऽन्वयविशेषे जिज्ञासा स्यात् NyāyKuA. ii (1). 218.6.

अन्वितानुपयुक्तवचन (anvitānupayukta-vacana) *n.* statement of what is semantically related and useless अन्वितानुपयुक्तवचने ह्यर्थान्तरावकाशः NyāyPari. 284.16.

अन्वितानुभव (anvitānubhava) *m.* cognition of semantically related (meanings) पदजन्यादन्वितानुभव इति प्रथमपक्ष एव युक्तः LaCandr. 669.8.

अन्वितान्तर्गतस्वरूपमात्र (anvitāntargata-svarūpamātra) *n.* mere nature (of word-meaning) included in the semantically related (meanings) स्मृतपदार्थमात्रेण ह्यन्विताभिधानम्; अन्वितान्तर्गतस्वरूपमात्रमपि स्मृत्यर्हम्; न्यायावधृतवचनव्यक्तिकं ह्यन्वितमभिधेयम् NayaVi. 267.3 (*on* i.1.25)

अन्विताप्रतिषेध (anvitāpratiṣedha) *m.* non-prohibition of what is connected with (main rite) क्रियामाश्वरथ्योऽन्विताप्रतिषेधात् (मन्यते) ĀśvaŚS. I.v.13.10.

अन्विताभावबोध (anvitābhāva-bodha) *m.* cognition of semantically related absence अन्विताभावबोधमपेक्ष्याभावप्रकारकबोधस्यैव नञ्पदज्ञानकार्यतावच्छेदकत्वात् AlaṅkāKau. (Vi.) 51.1.

अन्विताभावादि (anvitābhāvādi) *adj.* semantically related absence etc. निर्विशेषादिसमासस्थले निरादिपदस्यान्विताभावादिशाब्दधीत्वावच्छिन्नशक्तिमत्त्वमन्विताभिधायकत्वम् LaCandr. 785.14.

अन्विताभास (anvitābhāsa) *n.* knowledge of continuous meanings (i.e. actions) करोतीत्यन्विताभासप्रत्ययविषयतया अनुवृत्तात्मा ... भावनापदार्थ इति तदसत् BhāvanāVi. 41.2.

अन्विताभिधा (anvitābhidhā) *f.* denotation (of word) in semantically related (meanings) संबन्धिना न सर्वेण सहसैवान्विताभिधा PrakaPañ. 493.5; सामान्येनान्विताभिधा व्यर्था NayaVi. 265.2 (*on* i.1.25); असिद्धेर्बोधकत्वस्य न चैवं ह्यन्विताभिधा NyāyKu. 3.13.

अन्विताभिधान (anvitābhidhāna) *n.* denotation or reference (of word) to the semantically related meanings, doctrine of the Prābhākaras as opposed to the doctrine of the Bhāṭṭas, viz. the denotation or reference (of word) to the meanings which are to be semantically related पदेभ्योऽन्यदितिगम्यते। 'नन्वर्थापत्तिः' इत्यनेनेदमुक्तम्। 'तन्न, अर्थस्य तन्निमित्तत्वात्' इत्यन्विताभिधानेन कथितोऽस्यार्थः - अर्थापत्तिर्नास्तीति Bṛha. 392.15 (*on* i.1.25);अनन्वितपदार्थदर्शने तत्स्मरणानुपपत्तिः; स्मर्यते च। अतः सिद्धमन्विताभिधानम् Bṛha. 395.8 (*on* i.1.25); वाक्यार्थत्वेन अन्विताभिधानेन विषयविषयिभावेन च तस्य विध्यर्थनिष्पादकत्वात्; उभयपरत्वे च भावार्थस्यैकस्मिन् पदग्रामे वाक्यार्थद्वयप्रसङ्गात् TātpaṬ. (U.) 106.21 (*on* 2.229); माता न मे वन्ध्येति, उद्दिश्य हि मातरं न वन्ध्यात्वं विधातुं शक्यते, तस्या अन्वयायोग्यत्वेनान्विताभिधानस्यासंभवात् PrakaPañ. 221.10; अध्याहारे ... पदार्थाकाङ्क्षायां तदुपकारोपस्थापितैः पदार्थैरन्विताभिधानम् PrakaPañ. 254.16; नान्विताभिधानं शक्तितोऽवस्थितम् BrahmSūBh. (Bhā.) 14.28 (*on* i.1.4); अन्विताभिधानं च पदानामभ्युपेयते NyāyMañ. i.297.16; पुमांसं रुणद्धि यद्धन्यात्तन्नेति, तदप्यनुपपन्नम् अन्विताभिधानेन विधिविभक्तेर्हन्तिनावरुद्धत्वात् NyāyMañ. i. 323.18; यदि वाक्यस्य वाक्यार्थे व्युत्पत्तिः तदन्विताभिधानम् NyāyMañ. i.364.26; i.369.6; i.369.10; पुंसोऽधिकारतां प्रतिपादयंस्तद्विशेषणद्वारेणान्वयं प्रतिपद्यत इत्युपपन्नमन्विताभिधानम् ManuBh. i. 465.1 (*on* 5.89); पदान्तरस्य ...। श्रुतान्विताभिधाने तु व्यक्तमन्योऽन्यसंश्रयम् TattvBi. 93.4; 93.8; 123.4; 154.10; अन्विताभिधाने त्वभिधेयसाहचर्यमेवास्यास्ति संबन्धान्तरमिति युज्यते स्मारकत्वं पदानाम्। अथान्विताभिधानेऽप्यन्वितप्रत्यायनाय किमस्ति संबन्धान्तरं पदानाम् TattvBi. 160.15; योग्यता हि निबन्धनमन्विताभिधाने Kāśi. i.67.6 (*on* 2.21); मुख्यार्थस्यैव हि वाक्येऽन्विताभिधानमिष्यते NayaVi. 47.6 (*on* i.1.2); 48.1 (*on* i.1.2); तत्त्वतो हि स्मृतिस्थवर्णेभ्योऽर्थधीः, अन्विताभिधानस्य न्यायसंपादनाधीनतया विलम्बात् NayaVi. 181.3 (*on* i.1.5); 268.2 (*on* i.1.25); 272.3 (*on* i.1.25); परविशेषणत्वादन्विताभिधानं हि ग्राहकग्रहणम् TantrRa. 54.12; अन्विताभिधानमपि तर्ह्यनुपपन्नं गौरवादेव स्वरूपमात्रमेव तु लाघवात्पदानामभिधेयं वरमाश्रितं तन्न NyāyRaMā. 78.24; 80.23; ततश्च सर्वत्रैव तथास्तु किमन्विताभिधानकल्पनया NyāyRaMā. 88.20; 135.1; यदि हि ... अन्वितमेवाभिधेयमिति चेन्न, ... स्वरूपं तावदभिधेयमिति नान्विताभिधानम् NyāyRa. 875.12 (*on* 7.104); पदभागयोः प्रकृतिप्रत्यययोरन्विताभिधानमिष्टम् NyāyRa. 946.7 (*on* 7.355); उपव्ययत इत्येकं पदमन्विताभिधानाय कर्तारमपेक्षमाणं संनिहितेन कर्त्रान्वीयत इति। तदयुक्तम् ŚāstrDī. 202.7 (*on* iii .1.11); न्यायसंपादनोत्तरकालं ह्यन्विताभिधानम् NyāyMa. 239.1; प्राभाकरास्तु लोकवेदसाधारणव्युत्पत्तिबलेनान्विताभिधानं प्रसाध्य ... प्रामाण्यमास्थिषत NyāyKuA. ii (1). 212.2; न चान्विताभिधानेऽपि तत्साधनत्वसिद्धिः NyāyKuA. ii (2).94.7; न चान्विताभिधाने प्रमाणमस्ति। अन्वितार्थप्रतीतेरन्यथाप्युपपत्तेः Kiraṇā. 332.5; अनन्वितोऽर्थोऽभिहितान्वये पदार्थान्तरमात्रेणान्वितस्तु अन्विताभिधाने अन्वितविशेषस्त्ववाच्य एवेत्युभयनयेऽप्यपदार्थ एव वाक्यार्थः Kāvyānu. (He.) 32.27; वृद्धव्यवहारे पदानामन्विताभिधाने सामर्थ्यावधारणात् वेदेऽपि मुख्यवृत्त्या पदानामन्विताभिधायित्वात् न कार्यमात्रपरः सर्वो वेदः PrakaVi. 74.12; यथासुखमिति पदमपरिपूर्णत्वादन्विताभिधानात् पदान्तरमपेक्षते SmṛtiCan. v. 350.10; शब्देनान्वयपर्यन्ताभिधानं ह्यन्विताभिधानम् ŚrutaPra. iB.89.23 (*on* i.1.1); अन्विताभिधानस्य व्युत्पत्तावुपलक्षणम् VedāntKa. 339.21; वाक्यं तावदन्विताभिधानेऽप्यभिहितान्वयेऽपि सविशेषपरमेवेति तत्र तत्र क्रियासमभिहारेण साधितम् ŚatDū. 243.1; एवं च फलपरं स्वर्गकामपदं साधनवचनेनान्विताभिधानमर्हति VivaPraSaṁ. 134.10; पदानामन्विताभिधाने शक्तिः NyāySu. (Ja.) 276B.2 (*on* ii.1.2); एवं प्रतिज्ञातं अन्विताभिधानम् उपपाद्य यदुक्तं अभिहितान्वयादिपक्षाणामयुक्तत्वं तद् अन्विताभिधानानङ्गीकारे बाधकप्रदर्शनमुखेनोपपादयति NyāySu. (Ja.) 520B.5 (*on* iii.2.15); न चान्विताभिधाने अन्योऽन्याश्रयणम् NyāyPari. 369.9; कारकार्थान्विते स्वार्थे क्रियापदस्य सङ्केतग्रहः। एतदन्विताभिधानं वेदान्तिनाम् SarvaDaKau. 69.16; 'द्वारम्' इत्यादौ अध्याहारस्थले बुद्धिस्थेनैव संवरणादिनान्विताभिधानम् TantrRaha. 13.29; 29.25; अभिहितान्वयवादे माभूदनुपपत्तिः, अन्विताभिधाने तु भवति AdvaiSi. 702.10; 'पटो भवती'त्यनुषङ्गाध्याहाराभ्यां तात्पर्यान्विताभिधानयोरुपपन्नत्वेन रक्ताकाङ्क्षोत्थापनस्य रक्तादिपदत्रयविषयैकप्रयोजनकत्वज्ञानेनैव निर्वाह्यत्वात् ŚivārkaMaDī. i.56.1 (*on* i.1.1); विशेषणमर्यादालभ्यस्य च धर्मस्य किंचिद्व्यङ्ग्यतास्पर्शः सन्नपि न स काव्यमार्गे गण्यते। असुन्दरत्वात्। अन्विताभिधाने अतिविशेषवपुष इव सामान्यरूपाणां पदार्थानामन्वये RasGaṅ. 552.7; अन्विताभिधानादेवोपपदार्थकारकविशिष्टधात्वर्थप्रतीतिसंभवेन विरुद्धत्रिकद्वयाप्रसङ्गात् MayūMāli. 95.29 (*on* ii.1.1); अन्विताभिधानलक्षणग्राहकग्रहणेनाग्नीनां सामान्यतः पवमानहविःसाध्यत्वसिद्धौ किंरूपं तदिति विशेषापेक्षायामतिदेशबलेन साक्षात्संबन्धरूपं तदित्याश्रयितुं शक्यते MayūMāli. 205.1 (*on* iii.1.12); अतोऽव्ययस्थलेऽन्विताभिधानम्, न तु तुल्यादिपदानामपि AlaṅkāKau. (Vi.) 50.3; न च निपातस्थल एवान्विताभिधानम् इति वाच्यम् AlaṅkāKau. (Vi.) 51.8.

अन्विताभिधानतस् (anvitābhidhāna-tas) *adv.* on account of reference to semantically related (meanings) धीस्थत्वेनोपपदार्थकारकान्वयायोग्यतया अन्विताभिधानतो विशिष्टप्रतीत्यसंभवेन धात्वर्थोद्देशेनोपपदार्थस्य ... विरुद्धत्रिकद्वयापत्तिसंभवात् MayūMāli. 96.5 (*on* ii.1.1)

अन्विताभिधानदर्शन (anvitābhidhāna-darśana) *n.* observation of reference to semantically related (meanings) सन्निधिः ... बुद्धिविपरिवृत्तिः। सा च न शब्दनिबन्धनैव केवलमन्विताभिधानव्युत्पत्तावुपलक्षणम्, अध्याहृतेनापि लोके अन्विताभिधानदर्शनात् PrakaPañ. 389.8; TantRaha. 31.6.

अन्विताभिधानदशा (anvitābhidhāna-daśā) *f.* [Loc.] at the time of reference to semantically related (meanings) अन्विताभिधानदशायां प्रतिपन्न एवार्थस्सम्यगर्थः ŚrutaPra. iB.98.17 (*on* i.1.1); अन्विताभिधानदशायां यागविषयकं कार्यमित्यनुभवः ... घटादिकं योग्यतावशाद् यागविषयकापूर्वे पर्यवस्यति TattvCin. iv(2).344.1; अन्विताभिधानदशायान्त्वयोग्यतया तस्याप्रवेशः विधिप्रत्ययस्य च तत्राप्रयोगः केवलस्य तस्यासाधुत्वात् TattvCin. iv(2). 352.2.

अन्विताभिधानदृश् (anvitābhidhāna-dṛś) *f.* view of reference to semantically related (meanings) ततश्च मुख्यभूतात् महारसात् ... अन्विताभिधानदृशीवोपायात्मकानि सत्यानि वा ... रसान्तराणि भागाभिनिवेशदृष्टानि रूप्यन्ते AbhinBhā. i.267.10 (*on* 6.15)

अन्विताभिधाननय (anvitābhidhāna-naya) *m.* rule or law of reference to semantically related (meanings) सामाजिकानां झडित्येवान्विताभिधाननयेन मुख्यरसव्याप्तिरुदयते AbhinBhā. ii.130.15 (*on* 12.3); व्यतिषक्तानां पदार्थानां तथाभूतत्वादित्यन्विताभिधाननये 'वाक्यार्थो न पदार्थः' Kāvyānu. (He.) 32.24.

.**अन्विताभिधाननियम** (anvitābhidhāna-niyama) *m.* rule or law of reference to semantically related (meanings) रक्तपदस्य केनचित्पदेनान्विताभिधाननियमेऽपि ... अनुषङ्गाध्याहाराभ्याम् ... रक्तादिपदत्रयविषयैकप्रयोजकत्वजनकत्वज्ञानेनैव निर्वाह्यत्वात् ŚivārkaMaDī. i.55.33 (*on* i.1.1)

अन्विताभिधाननियामक (anvitābhidhāna-niyāmaka) *adj.* which governs the reference to semantically related (meanings) त्वयान्विताभिधाननियामकत्वं यस्य वक्तव्यम्, तस्यैव मया षष्ठीप्रयोगनियामकताया वाच्यत्वात् AlaṅkāKau. (Vi.) 51.8.

अन्विताभिधानपक्ष (anvitābhidhāna-pakṣa) *m.* (Prābhākaras') view of reference to the semantically related (meanings) नन्वन्विताभिधानपक्षे व्युत्पत्तावुपलक्षणाश्रयणमेव गौरवम् PrakaPañ.391.14; अन्विताभिधानपक्षे च कथमङ्गुल्यग्रवाक्येऽपि नान्वयस्स्यात् शाब्दोऽस्त्येव समन्वयः NyāyMañ.i.370.5; ननु किमयमन्विताभिधानपक्षः पुनरुत्थापयितुमिष्टः NyāyMañ.i.371.12; अन्विताभिधान-

पक्षेऽनेकत्र शक्तिः, अन्वयेऽर्थे च NayaVi. 275.10 (*on* i.1.25); NyāyRaMā. 96.22; कथञ्चिच्छक्तिद्वयकल्पनेऽप्यभिहितान्वयवादादन्विताभिधानपक्ष एव श्रेयान् TantrRaha. 33.14; अन्विताभिधानपक्ष एव पदान्तरापेक्षा स्यादिति भाव: YuktiSneha. 154.30 (*on* i.1.7); अन्विताभिधानपक्षे तेषामपि वाचकत्वात् Nyāyāmṛ. 536A.8 (*on* 2.13); AdvaiSi. 784.16; ननु विशिष्टबोधे शुद्धविशेष्यभानानभ्युपगमपक्षे कथमन्विताभिधानपक्षाश्रयणम् LaCandr. 704.38.

अन्विताभिधानपरिकल्पन (anvitābhidhāna-parikalpana) *n.* assumption of reference to the semantically related (meanings) एकवाक्यता स्वभावसिद्धान्वयबोधनसामर्थ्यैस्तन्नियमायापेक्षितुं क्षम्यत इति कृतमन्विताभिधानपरिकल्पनव्यसनेन NyāyRaMā. 84.24.

अन्विताभिधानपर्यवसान (anvitābhidhāna-paryavasāna) *n.* culmination into reference to the semantically related (meanings) इह तु विषयेण कार्यस्यान्विताभिधानपर्यवसानादनध्याहारे प्राप्ते उच्यते VedāntKa. 69.14; 'द्वारम्' इत्यादावेकपदप्रयोगे प्रतिसम्बन्ध्यनुपादानेनान्विताभिधानपर्यवसानात्प्रतियोगिजिज्ञासायां संप्रियतामित्यनेनान्विताभिधानम् TantrRaha. 30.6.

अन्विताभिधानप्रसङ्ग (anvitābhidhāna-prasaṅga) *m.* undesired occasion of reference to the semantically related (meanings) पदार्थेष्वन्वये चास्ति पदानां शक्तिः। तदा पदार्थानन्वयं च युगपत्प्रतिपादयन्ति। ... उत क्रमेण। नाद्यः। अन्विताभिधानप्रसङ्गात् NyāySu. (Ja.) 89B.13 (*on* i.1.1)

अन्विताभिधानबल (anvitābhidhāna-bala) *n.* strength of reference to semantically related (meanings) लोके त्वनुमानत एव वक्तृज्ञानोपसर्जनतया संसर्गस्य सिद्धेरन्विताभिधानबलायातेऽपि प्रतिपादकत्वेऽनुवादकतामात्रं वाक्यस्येति निर्णीतवन्तः NyāyKuA. ii (1).212.4; [Abl.] on the strength of reference to semantically related (meanings) वेदान्तिनां प्राभाकराणां चान्विताभिधानबलात् सङ्केतग्रहः SarvaDaKau. 69.14.

अन्विताभिधानभङ्गप्रसङ्ग (anvitābhidhānabhaṅga-prasaṅga) *m.* undesired occasion of loss of reference to semantically related (meanings) किं जातिवाचकपदेन व्यक्तेरिव लक्ष्यत्वमर्थान्तरतदन्वययोरुत वाच्यत्वम्। नाद्यः। पदानामन्विताभिधानभङ्गप्रसङ्गात् TattvPradī. (Ci.) 151.5; अस्य शब्दस्यायमर्थ इति व्युत्पत्तिश्चेत् अन्विताभिधानभङ्गप्रसङ्ग इति चेन्न प्रातिस्विकव्युत्पत्तेः समुदायज्ञानार्थत्वात् ŚrutaPra. iB.89.17 (*on* i.1.1)

अन्विताभिधानमत (anvitābhidhāna-mata) *n.* theory of reference to the semantically related (meanings) अभिहितान्वयवादिमते संसर्गम्, अन्विताभिधानमते विशिष्टं बोधयति SarvaDaKau. 118.8; अन्विताभिधानमतमनूद्य प्रतिक्षिपति YuktiSneha. 153.34 (*on* i.1.7); प्राभाकरैश्च स्वीकृतान्विताभिधानमते अभिहितान्वयपक्षेऽपि जातिविशिष्टायां व्यक्तौ शक्तिः Nyāyāmṛ. 444.6 (*on* 2.2); अन्विताभिधानमते विभक्त्यन्तैकपदस्य शाब्दप्रमाजनकत्वस्वीकारेऽपि मतान्तरे तत्स्वीकारात् LaCandr. 378.31; 665.12; प्रभाकरं प्रति मणिकारस्यान्विताभिधानमतपरिच्छिन्दिन उक्तिः LaCandr. 673.29; 704.34; सकलपदान्तरपूर्तावितरपदार्थैः समन्वितः स्वार्थम्। सर्वपदानि वदन्तीत्यन्येषामन्विताभिधानमतम् MānaMe. 95.5.

अन्विताभिधानरूप (anvitābhidhāna-rūpa) *adj.* of the form of reference to semantically related (meanings) अन्विताभिधानरूपैकदेशिमतमपि न युक्तिसहम् AdvaiSi. 687.5; आकाङ्क्षादिभिर्यादृशानुभवो जायते तज्जननानुकूलायाः शक्तेः पदनिष्ठाया अन्विताभिधानरूपत्वात् LaCandr. 705.19.

अन्विताभिधानलभ्य (anvitābhidhāna-labhya) *adj.* to be obtained or known from reference to semantically related (meanings) क्रियाकार्यत्वस्यान्विताभिधानलभ्यत्वात्तथा च धर्मिणि वेदे शक्तिः कल्पनीया TattvCin. iv(2).349.8.

अन्विताभिधानवाद (anvitābhidhāna-vāda) *m.* (Prābhākaras') doctrine of reference to the semantically related (meanings) आनयेति पदम् ... अनन्विताभिधायि प्राप्तं यथा चेदमनन्वितार्थं तथा पदान्तरमपि स्यादिति दत्तजलाञ्जलीरन्विताभिधानवादः NyāyKa. 232.15; अन्विताभिधानवादेऽपि हि पदैः पदार्थेष्ववगतेषु पश्चाद्वाक्यार्थज्ञानं जायतेऽन्यथा सन्निधेर्दुर्लभत्वात् NyāyRaMā. 85.6; निरस्तश्चायमन्विताभिधानवादो न्यायरत्नमालायामित्यास्तां तावत् ŚāstrDī. 155.16 (*on* i.1.7); अन्विताभिधानवादेऽपि विधेरपि सिद्धं व्यङ्ग्यत्वम् KāvyPra. 230.1; अयं प्रत्येकपदव्युत्पादनप्रयासोऽन्विताभिधानवादप्रतिभटः NyāyKu. 4.12; अन्विताभिधानवादे तु केवलपदस्यावाचकत्वात् ŚatDū. 82.7; 'साभासज्ञानवाची यदि भवति पुनर्ब्रह्मशब्दस्तथाहंशब्दोऽहंकारवाची भवति तु जहती लक्षणा तत्र पक्ष' इति। अस्मिन् पक्षे अन्विताभिधानवादानभ्युपगमान्न दोषः AdvaiSi. 704.10; शब्दज्ञानं वाक्यार्थधीजनकमित्यन्विताभिधानवादस्य तद्भूताधिकरणीयभाष्ये दूषितत्वेन तत्परतया भाष्यव्याख्यानस्यानौचित्यात् LaCandr. 516.29.

अन्विताभिधानवादिन् (anvitābhidhāna-vādin) *m.* propounder of the doctrine of reference to the semantically related (meanings) अन्विताभिधानवादिन एष दोषः TātpaṬ. (U.) 61.20 (*on* 2.62); नन्वन्विताभिधानवादिनां कथं वाक्यार्थप्रतिपत्तिः PrakaPañ. 402.16; योऽप्यन्विताभिधानवादी 'यत्परः शब्दः स शब्दार्थः' इति हृदये गृहीत्वा Loc. 18.17 (1.4); योग्यत्वाभावादन्विताभिधानवादिनां तु अन्वितस्यानभिधानात्तत्राप्यन्वयः प्राप्नोति NyāyMañ. i.365.28; अन्विताभिधानवादी हि भवान् NyāyMañ. i.368.20; अन्विताभिधानवादिनस्तु प्रथमावगतानां पदानामभिधायकानाम् ... स्वार्थाभिधानसामर्थ्यम् TattvBi. 111.3; 123.9; वाच्य एव वाच्यार्थ इत्यन्विताभिधानवादिनः KāvyPra. 27.1; पदार्थान्तरमात्रेणान्वितः पदार्थः संकेतगोचरः तथापि सामान्यावच्छादितो विशेषरूप एवासौ प्रतिपद्यते व्यतिषक्तानां पदार्थानां तथाभूतत्वादित्यन्विताभिधानवादिनः KāvyPra. 223.3; अन्विताभिधानवादिनस्तु पदानां योग्येतरान्वितस्वार्थाभिधानसामर्थ्यमेकमेव कल्पनीयमिति कल्पना लाघवमित्ययमेव पक्षः श्रेयानिति TattvPradī. (Ci.) 149.3; अन्विताभिधानवादिभिरिहाप्यभिधानं विधेयम् Ekāva. 1.13(110) i.(41.2); अन्विताभिधानवादिनां प्रभाकरगुरूणां सिद्धान्त इति सर्वमवदातम् SarvaDaSaṁ. 12.290; अन्विताभिधानवादिना प्राभाकरेण भाट्टवद्विरलपदार्थव्युत्पत्त्यनङ्गीकारात् VivaPraSaṁ. 330.4; क्रियामात्रलक्षकत्वेन प्रवृत्ताप्यानयनपदैकवाक्यतयानयनमेव लक्षयतीत्यर्थः। अन्विताभिधानवादिनाप्येतदङ्गीकृतमित्याह YuktiSneha 155.21 (*on* i.1.7); अन्विताभिधानवादिमते शक्त्याभिहितान्वयवादिमते च लक्षणया ... अतिव्याप्तिः स्यात्तद्वारणाय उक्तम् AdvaiSi.665.1; न हि शाब्दबोधीयविशेष्यता केनाप्यनवच्छिन्ना स्वीक्रियते। अन्विताभिधानवादिनस्तु नेदं क्षमन्ते LaCandr. 671.42; अन्विताभिधानवादिनस्तु पदार्थसंसर्गस्यापि वाच्यतां स्वीकुर्वन्ति ŚaktiVā. 31.4.

अन्विताभिधानवृत्ति (anvitābhidhāna-vṛtti) *f.* type of denotation of the semantically related (meanings) सर्वा अपि वृत्तयोऽन्विताभिधानवृत्त्यन्तर्भूताः NyāyPari. 369.5.

अन्विताभिधानव्यतिरेक (anvitābhidhāna-vyatireka) *m.* absence of reference to the semantically related (meanings) सति आकाङ्क्षादौ कार्यव्यतिरेकदर्शनादन्विताभिधानव्यतिरेको न क्वाप्यस्ति TattvCin. iv (2). 468.2.

अन्विताभिधानव्युत्पत्ति (anvitābhidhāna-vyutpatti) *f.* knowledge of reference to the semantically related (meanings) सा च न शब्दनिबन्धनैव केवलमन्विताभिधानव्युत्पत्तावुपलक्षणम्, अध्याहृतेनापि लोके अन्विताभिधानदर्शनात् PrakaPañ. 389.7; अन्वितविशेषे च स्मृतिरिति नान्विताभिधानव्युत्पत्तिः स्यात् NayaVi. 54.7 (*on* i.1.2); अथ सिद्धपरे वाक्यान्तरे अन्विताभिधानव्युत्पत्तिः NyāyKu. 4.22.

अन्विताभिधानशक्ति (anvitābhidhāna-śakti) *f.* power of denotation of the semantically related (meanings) यद्यभिहितेनैवान्वितस्वार्थबोधनाभ्युपगम एव प्रतिनियतान्वयबोधो घटते, नान्यथा, तर्हि कल्प्यतां पदानामन्विताभिधानशक्तिरपि PrakaPañ. 410.2; सकलपदगोचरस्य स्मरणस्य पदेष्वन्विताभिधानशक्त्याधानशक्तिश्चेति शक्तित्रयकल्पनान्विताभिधानवादेऽपि तुल्या TattvPradī. (Ci.) 151.8.

अन्विताभिधानसंभव (anvitābhidhāna-sambhava) *m.* possibility of reference to the semantically related (meanings) ततश्च अभिक्रमणस्यापि शेषिभूतकर्त्रान्विताभिधानसंभवात् ... संनिहितप्रयाजकर्त्रैवान्विताभिधानं स्यात् MayūMāli. 202.22 (*on* iii.1.11)

अन्विताभिधानसामर्थ्य (anvitābhidhāna-sāmarthya) *n.* capacity or competency for reference to the semantically related (meanings) यद्यपि तदुक्तानां पदानामन्विताभिधानसामर्थ्यमस्ति, तथाप्यनन्वितार्थत्वशङ्कया नान्वयो निश्चीयते PrakaPañ. 243.15; अधिकारी ... क्वचिदश्रुतोऽप्यन्विताभिधानसामर्थ्यबलेन कल्प्यो, विश्वजिदादिषु ManuBh. i.201.21 (*on* 3.9); प्रकृतिप्रत्यययोरप्यन्विताभिधानसामर्थ्यं सूचितम् NyāySu. (Ja.) 86A.9 (*on* i.1.1); अन्विताभिधानसामर्थ्यात् ... पदानामपि विशिष्टार्थाभिधायित्वं सिद्धम् NyāyPari. 372.6.

अन्विताभिधानसिद्धान्त (anvitābhidhāna-siddhānta) *m.* conclusive view of reference to the semantically related (meanings) यत्प्रत्येकपदव्युत्पत्त्यभिधानं तदन्विताभिधानसिद्धान्तासंगताभिधानमिति NyāyKu. 5.2.

अन्विताभिधानसिद्धि (anvitābhidhāna-siddhi) *f.* establishment of the reference to the semantically related (meanings) अन्विताभिधानसिद्धेराकाङ्क्षोपशान्तेः PrakaPañ. 409.10; 484.18; उपव्ययत इत्येकपदश्रवणादन्विताभिधानसिद्ध्यर्थमर्थान्तरापेक्षायां सन्निहिताभिः सामिधेनीभिरन्विताभिधानं भवति NyāyRaMā. 134.26; 135.7; एकं पदमन्विताभिधानाय कर्तारमपेक्षमाणं संनिहितेन कर्त्रान्वीयत इति। तदयुक्तम्। प्रत्ययेनापूर्वेण धातोरन्विताभिधानसिद्धेः ŚāstrDī. 202.8 (*on* ii.1.11); ननु वाक्येऽन्विताभिधानसिद्धिः NyāyKu. 4.19; नास्ति प्रत्ययार्थेन प्रकृते-रन्विताभिधानसिद्धेरिति दूषयति MayūMāli. 202.10 (*on* iii.1.11).

अन्विताभिधानाङ्गीकार (anvitābhidhānāṅgīkāra) *m.* admittance of reference to the semantically related (meanings) वाक्यस्यान्वयलक्षकता तु न संमता। अन्विताभिधानाङ्गीकारात् Nyāyāmṛ. 463B.7.

अन्विताभिधानादर्शन (anvitābhidhānādarśana) *n.* non-observation of reference to the semantically related (meanings) व्युत्पत्तावुपलक्षणमाश्रीयते। किमिति पुनस्सन्निधियोग्यत्व एव नाश्रीयते, निराकाङ्क्षाणामन्विताभिधानादर्शनात् PrakaPañ. 388.7.

अन्विताभिधानानिर्वाह (anvitābhidhānānirvāha) *m.* impossibility to maintain the doctrine of reference to the semantically related (meanings) न केवलं दृष्टान्तसद्भावमात्रेणेह शेषिणान्विताभिधानस्य स्वीकार्यत्वं किन्तु प्रकारान्तरेणान्विताभिधानानिर्वाहादपीत्याह MayūMāli. 202.25 (*on* iii.1.11)

अन्विताभिधानानुपपत्ति (anvitābhidhānānupapatti) *f.* untenability of the doctrine of reference to the semantically related (meanings) अन्विताभिधानानुपपत्त्या तु कल्पना प्रसरन्ती ... अवतिष्ठते PrakaPañ. 390.1; 395.18; ननु ... शब्द एवाध्याह्रियते। स चार्थमुपस्थापयतीति चेत्। न। अन्विताभिधानानुपपत्तिवशात्खल्वध्याहार: TantrRaha. 31.7.

अन्विताभिधानानुपयोग (anvitābhidhānānupayoga) *m.* uselessness of reference to the semantically related (meanings) ननु शाब्दानुभवे शब्दकारिता स्मृतिरुपयोगिनी न तु प्रकरणादिकारितापि उच्छृङ्खलज्ञानकारितायास्तस्या अन्विताभिधानानुपयोगादिति चेत्, न TattvCin. iv(2).708.3.

अन्विताभिधानापर्यवसान (anvitābhidhānāparyavasāna) *n.* non-culmination of reference to the semantically related (meanings) नह्येकपदत्वप्रयुक्तमन्यापेक्षत्वं किंत्वन्विताभिधानापर्यवसानप्रयुक्तम्, तच्चेह नास्ति प्रत्ययार्थेन प्रकृतेरन्विताभिधानसिद्धेरिति दूषयति MayūMāli. 202.9 (*on* iii.1.11)

अन्विताभिधानाभाव (anvitābhidhānābhāva) *m.* absence of reference to the semantically related (meanings) न चामुख्यार्थपरे लिङ्गादावन्येषामन्विताभिधानाभाव:; न ह्यपूर्वकार्यान्विते स्वार्थेऽन्येषां व्युत्पत्ति: NayaVi. 48.4 (*on* i.1.2); लक्षणायाञ्च तीरोपलक्षितान्वयशालिस्वार्थानुभावकत्वमितरपदस्य तीरस्य तु संस्कारादुपस्थितिरसन्निहितेनान्विताभिधानाभावात् TattvCin. iv(2).375.3; शब्दानभिहितस्य प्राकृतोपकारस्य वैकृतविधिनान्विताभिधानाभावप्रसङ्गात् MayūMāli. 406.13 (*on* v.1.1)

अन्विताभिधानाभिहितान्वय (anvitābhidhānābhihitānvaya) *m.* doctrine of reference to the semantically related meanings and the doctrine of relation of meanings already referred to परस्परसंसृष्टपदार्थपरतया वा तत्संसर्गपरतया वा खल्वन्विताभिधानाभिहितान्वययोस्संभव: ŚatDū. 167.24.

अन्विताभिधानाभ्युपगम (anvitābhidhānābhyupagama) *m.* admittance of reference to the semantically related (meanings) न च शेषिणान्विताभिधानमिति। नैवम्। अवघातादिषु शेषिणाप्यन्विताभिधानाभ्युपगमात् ŚāstrDī. 202.13 (*on* iii.1.11)

अन्विताभिधानाश्रयण (anvitābhidhānāśrayaṇa) *n.* act of resorting to the reference to the semantically related meanings स्वरूपमात्राभिधानेनापि च वाक्यार्थप्रतिपत्त्युपपत्तावन्विताभिधानाश्रयणे शक्तिकल्पनागौरवम् PrakaPañ. 381.13; TantrRaha. 29.27.

अन्विताभिधानासिद्धि (anvitābhidhānāsiddhi) *f.* non-establishment of the doctrine of reference to the semantically related (meanings) कार्यान्वितस्वार्थे शब्दानां व्युत्पत्त्ययोगादन्विताभिधानासिद्धिरिति शब्दाप्रामाण्यं प्रसज्यते NyāyKu. 43.11.

अन्विताभिधानोत्तरकालीन (anvitābhidhānottarakālīna) *adj.* pertaining to the time subsequent to the reference to the semantically related (meanings) प्रथमं स्वर्गसाधनत्वानिश्चयादुपादानस्यान्विताभिधानोत्तरकालीनत्वात् साधक-बाधक-प्रमाणाभावेन द्वारसंभावनया साधनत्वसंभावनात: स्वर्गकामान्वय इति तुल्यम् TattvCin. iv.(2).389.2.

अन्विताभिधानोपपत्ति (anvitābhidhānopapatti) *f.* tenability of the doctrine of reference to the semantically related (meanings) अध्याहारस्थले बुद्धिस्थेनैव संवरणादिनान्विताभिधानम्। न तु ... अध्याहृतेन शब्देन। बुद्धिसन्निहितेनाप्यन्विताभिधानोपपत्ते: TantrRaha. 13.30.

अन्विताभिधानोपयुक्त (anvitābhidhānopayukta) *adj.* conducive to the reference to the semantically related (meanings) न च वृत्त्युपस्थितेनैव स्वार्थान्वय: पदेनाभिधीयत इति व्युत्पत्ति: ... किन्तु ... तद्द्वारा चान्विताभिधानोपयुक्तत्वात् TattvCin. iv(2).682.6.

अन्विताभिधानोपयोग (anvitābhidhānopayoga) *m.* use of reference to the semantically related (meanings) प्रत्यक्षमूलकस्मृतपदार्थस्यान्वयो भवतीति चेत् न ... तत्परसंनिधानस्य अन्विताभिधानोपयोगात् TattvCin. iv(2)684.6.

अन्विताभिधानोपयोगिन् (anvitābhidhānopayogin) *adj.* useful for reference to the semantically related (meanings) भोऽस्तु कार्यस्मरणं हि अन्विताभिधानोपयोगि न त्वपूर्वस्मरणं तच्च पदेन पदार्थेन वेति न कश्चिद्विशेष: TattvCin.iv(2).374.1.

अन्विताभिधानोपलक्षण (anvitābhidhānopalakṣaṇa) *n.* indication of reference to the semantically related (meanings) अर्थान्तरेणान्विताभिधानं न भवति अपेक्षाभावात्। सा ह्यन्विताभिधानोपलक्षणम् NyāyRaMā. 84.4; आकाङ्क्षासंनिधियोग्यत्वानि ह्यन्विताभिधानोपलक्षणं नाभिधानं मा विलोपि विश्वजिदादौ नियोज्यान्विताभिधानम् NyāyRaMā. 150.19.

अन्विताभिधायक (anvitābhidhāyaka) *adj.* which refers to the semantically related (meanings) एकमेव पदमन्विताभिधायकमस्तु PrakaPañ.403.1; यत्पदमन्विताभिधायकं तदन्वयाभिधायकमेव PrakaPañ.410.15; स्मृत्यारूढानि तान्येव पदान्यन्विताभिधायकानि TantrRaha.34.17.

अन्विताभिधायकत्व (anvitābhidhāyaka-tva) *n.* the state of referring to the semantically related (meanings) स्वार्थेषु प्रथमं स्मारकाणां पश्चादन्विताभिधायकत्वाभ्युपगमान् TattvPradī.(Ci.)146.2; पदानां हेतुत्वग्रहादन्विताभिधायकत्वं गृहीतम् TattvCin.iv(1).149.4; अन्विताभिधायकत्वात् AdvaiSi.784.17; अन्विताभावादिशाब्दधीत्वावच्छिन्नशक्तिमत्त्वमन्विताभिधायकत्वम् LaCandr.785.15; माध्वास्तु न वाक्यार्थबोधकतया वाक्यस्फोटासिद्धि: पदानामेवान्विताभिधायकत्वात् VaiyāBhū. 244.18 (*on* 65); VaiyāBhū.245.3 (*on* 65); केचित्तु पदानामन्विताभिधायकत्वे घटमानयेत्यत्र बोधचतुष्टयापत्ति: VaiyāBhū.245.21 (*on* 65)

अन्विताभिधायिता (anvitābhidhāyi-tā) *f.* the state of referring to the semantically related (meanings) अन्यथा ... पदानामन्विताभिधायिताया एवानुपपत्ते: PrakaPañ.242.2; 376.7; तदपि तर्हि पदमन्विताभिधायितया पदान्तरोपात्तमर्थमभिधानायापेक्षते PrakaPañ. 383.2; तदविशेषात्पदानामप्यन्विताभिधायिता PrakaPañ. 395.16; प्रातिपदिकस्याप्यन्विताभिधायितया संबन्धप्रतिपादकत्वात् VivaPraSaṁ. 187.11.

अन्विताभिधायित्व (anvitābhidhāyi-tva) *n.* the state of referring to the semantically related (meanings) पदानामन्विताभिधायित्वेन व्युत्पत्ते: PrakaPañ. 252.1; अन्वितार्थाभिधायित्वं पदानामुपकल्पयेत् NyāyRaMā. 77.25; अत: कल्पनालाघवादन्विताभिधायित्वमेव वरम् NyāyRaMā. 79.21; अन्विताभिधायित्वे हि ... अवश्यम् ... अन्वयो अभिधातव्य: NyāyRaMā. 81.22; कथं तर्हि भाष्यकारेण ... अन्विताभिधायत्वमुच्यते NyāyRaMā.100.24; मुखवृत्त्या पदानामन्विताभिधायित्वात् PrakaVi.74.13; अतोऽन्विताभिधायित्वं गौरवं कल्पनेऽन्यथा AnuVyā. 4A.3 (*on* 1.1); नियमेन धातुप्रत्यययोरन्विताभिधायित्वात् VedāntKa.398.5; पदानामन्विताभिधायित्वेन ... तदन्वित एव मुख्यार्थ इति ŚrutaPra.iA.94.28 (*on* i.1.1); अन्विते शक्तिग्रहादन्विताभिधायित्वं पदानां सिद्धम् TantrRaha.29.21; प्रकृतिप्रत्यययोरन्विताभिधायित्वात् Nyāyāmṛ. 536A.9.

अन्विताभिधायित्ववादिन् (anvitābhidhāyitva-vādin) *m.* propounder of the reference to the semantically related (meanings) तस्मादन्यान्वितस्वार्थाभिधायित्वं पदानामनुयायीति वक्तव्यमन्विताभिधायित्ववादिना ŚrutaPra.iB.87.16 (*on* i.1.1)

अन्विताभिधायित्वाभाव (anvitābhidhāyitvābhāva) *m.* absence of reference to the semantically related (meanings) अन्विताभिधायित्वाभावे तत्प्रयोग एव न स्यात् VivaPraSaṁ.187.12.

अन्विताभिधायिन् (anvitābhidhāyin) *adj.* referring to the semantically related (meanings) प्रत्ययश्चेदन्विताभिधायी PrakaPañ.395.16; कथं पुनरन्विताभिधायिना पदेन स्वरूपमात्रं स्मारितुं शक्यम् PrakaPañ. 405.16; तस्मादन्विताभिधायीनि पदानि इति स्थितम् NyāyMañ.i.368.2; श्रुत: शब्दोऽन्विताभिधायीत्येवं शाब्दतापि NayaVi.158.1(*on* i.1.5); भवत्पक्षे ... अन्विताभिधायि हि पदम् NyāyRaMā. 78.12; न कश्चिदन्विताभिधायी स्यात् ŚāstrDī.i.1.2 (17.8) एकमेव पदमन्विताभिधायि NyāySū.(Ja.) 86A.10 (*on* i.1.1); एतेन प्रथमं पदं प्रधानं पदं वा अन्विताभिधायि TantrRaha. 34.29; सर्वमपि पदजातमन्विताभिधायीति स्थितम् TantrRaha.36.13.

अन्विताभिधायिपद (anvitābhidhāyi-pada) *n.* word referring to the semantically related (meaning) न ह्येकमेव किंचिद्वाच्यमन्विताभिधायिपदग्रथितम् NyāyMañ. i.365.4; इत्यन्विताभिधायिपदसंघातरूपवाक्यश्रवणसमनन्तरमेव प्रतीयते VedārthSaṁ.149.13.

अन्विताम्बु (anvitāmbu) *n.* water which are mixed अभिषेचयेत् ... कषायैरन्विताम्बुभि: PāraS. 14.459.

अन्वितार्थ (anvitārtha) *m.* A semantically related meanings अन्वर्थसंज्ञा ... अन्वितार्थकत्वात् ... प्रथमैवोच्चारिता LaŚabdeŚe. i.528.11.

अन्वितार्थगोचरत्व (anvitārthagocara-tva) *n.* the state of referring to the semantically related meanings द्वितीयाभिधाने पुनरप्यन्वितार्थगोचरत्वमिति वाच्यम्। अभिधानावृत्त्ययोगात् NyāyKu. 4.18.

अन्वितार्थता (anvitārtha-tā) *f.* the state of referring to the semantically related meanings साधुत्वेऽन्वितार्थतेति NayaVi.158.3 (*on* i.3.5); तेन न सिध्येदन्वितार्थता NyāyRaMā.90.17.

अन्वितार्थत्व (anvitārtha-tva) *n.* **A** the state of referring to the semantically related meanings ततश्च मधुकरशब्दस्यानन्वितार्थत्वमन्वितार्थत्वं च पुरुषभेदेनेत्यर्धवैशसमापतितम् NyāyKa. 6.2; **B** the state of referring to the contextually relevant meaning वैषम्येत्यादिसूत्राणि ...फलफलिभावेन प्रकृतसाध्येन तेषामन्वितार्थत्वात् ŚrutaPra. ii.274.91 (*on* ii.1.36)

अन्वितार्थधी (anvitārtha-dhī) *f.* knowledge of the semantically related meanings अतुल्यकक्ष्याणां प्राथम्यं न विशेषायोपयुज्यते, येन पदानां तदर्थेभ्यः प्राथम्येनान्वितार्थधियं प्रति सामर्थ्यं कल्प्येत TattvBi. 154.8.

अन्वितार्थपर (anvitārtha-para) *adj.* meant to convey the semantically related meanings पदानामन्वितार्थपराणां स्वाभिधेयार्थरूपसमवेतान्वितावस्थाप्रत्यायनं लक्षणया TattvBi. 131.9.

अन्वितार्थपरता (anvitārthapara-tā) *f.* [Inst.] by way of being meant to convey the semantically related meanings लौकिकानि वचनानि पुरुषाधीनरचनतया तदभिप्रायानुरोधीनि नान्वितार्थपरतया तमवगमयितुमीशते इति वृथा अर्थान्तरान्वितस्वार्थकल्पना तेषाम् TattvBi. 137.4; 'मान्त्रवर्णिकमेव च गीयते' इत्यादीनां सूत्राणां पूर्वापरबहुवाक्यविषयत्वेऽव्यवहितत्वात् परस्परोपजीव्योपजीवकभावेन अन्वितार्थपरतया अपि ह्यैकाधिकरण्यम् ŚrutaPra. iB. 306.20 (*on* i.2.12)

अन्वितार्थप्रतिपत्ति (anvitārtha-pratipatti) *f.* knowledge of the semantically related meanings पदैरनन्वितोऽप्यभिहितोऽर्थोऽन्वितार्थप्रतिपत्तेर्निमित्तं भवति इति, पदानां पारम्पर्येणान्वितेष्वपि हेतुत्वम् PrakaPañ. 384.2; अन्वितार्थप्रतिपत्तिनिबन्धनश्च व्यवहारः, अतस्तद्दर्शनात्, अन्वितप्रतिपत्तिरेवानुमातुं शक्या PrakaPañ. 406.16; अन्वितार्थप्रतिपत्त्यन्यथानुपपत्तिः NyāyKuA. ii(1).218.5; एकस्यान्वितार्थ-प्रतिपत्तिहेतुभावोऽशक्यत्वादनुपपन्नः NyāyKu.4.13.

अन्वितार्थप्रतिपादकत्व (anvitārthapratipādaka-tva) *n.* the state of conveying the semantically related meanings सूत्राणामव्यवहितत्वे सति फलकफलिभावेनान्वितार्थप्रतिपादकत्वात् ŚrutaPra. ii.405.32 (*on* ii.4.19)

अन्वितार्थप्रतिपादन (anvitārtha-pratipādana) *n.* act of conveying the semantically related meanings वृद्धव्यवहारवशेनान्वितार्थप्रतिपादनपरता पदानामवधारितेति, तदर्थं युक्तैव प्रतियोगिजिज्ञासा PrakaPañ. 386.5.

अन्वितार्थप्रतीति (anvitārtha-pratīti) *f.* knowledge of the semantically related (meanings) न चान्विताभिधाने प्रमाणमस्ति। अन्वितार्थप्रतीतेरन्यथाप्युपपत्तेः Kiraṇā. 332.6.

अन्वितार्थप्रत्यायन (anvitārtha-pratyāyana) *n.* act of conveying the the semantically related meanings वाच्यवाचकभाव इति तदनुभवाहितभावनासहितं शब्दविज्ञानमन्वितार्थप्रत्यायनप्रयुक्तं स्वार्थं स्मारयिष्यति TattvBi. 160.9.

अन्वितार्थबोधकत्व (anvitārthabodhaka-tva) *n.* the state of conveying the semantically related meanings तदनुसारेण पुनरपि पदानामेवान्वितार्थबोधकत्वं वाच्यं न तु पदार्थानाम् MānaMe. 96.1.

अन्वितार्थबोधन (anvitārtha-bodhana) *n.* act of conveying the semantically related meanings प्रत्येकपदव्युत्पत्त्यभिधानमप्यन्वितार्थबोधनोपयुक्तासाधारणद्वारप्रकाशनमात्रम् NyāyPari. 371.24.

अन्वितार्थविषयक (anvitārthaviṣaya-ka) *adj.* referring to the semantically related meanings पदजन्योऽनुभवः अन्वितार्थविषयकः LaCandr. 704.43.

अन्वितार्थविषयता (anvitārthaviṣaya-tā.) *f.* the state of referring to the semantically related meanings न ... प्रमाणमस्ति यद् अन्वितार्थविषयता शब्दस्य सिध्येत् NyāyRaMā. 93.18.

अन्वितार्थशक्ति (anvitārtha-śakti) *f.* expressive power in the semantically related meanings जिज्ञासेत्यादिकं पदमात्रस्यान्वितार्थशक्तिस्वीकारे युक्तित्वेनोपन्यस्तम् LaCandr. 785.17.

अन्वितार्थस्वरूप (anvitārtha-svarūpa) *n.* nature of the semantically related meanings तत्र ... नितरामन्वितार्थस्वरूपसिद्धिः NyāyRa.945.19 (*on* 7.354)

अन्वितार्थान्तर (anvitārthāntara) *n.* other semantically related meanings व्यवहारार्थत्वात् प्रयोगस्य विशेषात्मकत्वाच्च व्यवहारस्य अन्वितावगतिरेव तदर्थानाम्, नान्वितार्थान्तरस्मरणम्, व्यवहारानङ्गत्वात् Bṛha. 397.2 (*on* i.1.7); अन्वितार्थान्तरापेक्षत्वादन्विताभिधानस्य तदसिद्धावपरिपूर्णता PrakaPañ. 252.1.

अन्वितार्थाभिधान (anvitārthābhidhāna) *n.* denotation of or reference to the semantically related meanings किं तु स्यादस्य शक्तिर्निजसहजवशादन्वितार्थाभिधाने योग्यत्वादेस्तु Saṁkṣeśā. 1.131 (109.24)

अन्वितार्थाभिधायिता (anvitārthābhidhāyi-tā) *f.* the state of referring to the semantically related meanings जिज्ञासा जायते बोद्धुस्संबन्धिषु यथा यथा। तथा तथैव शब्दानामन्वितार्थाभिधायिता PrakaPañ. 389.4; अवश्याश्रयणीयेयमन्वितार्थाभिधायिता ĀgaPrā. 34.24.

अन्वितार्थाभिधायित्व (anvitārthābhidhāyi-tva) *n.* the state of referring to the semantically related meanings अन्वितार्थाभिधायित्वे पदानां हि स्थिते सति। विशिष्टा वक्तृधीर्ज्ञातुं शक्यते नान्यथा यतः PrakaPañ. 40.7.

अन्वितार्थावबोधिता (anvitārthāvabodhi-tā) *f.* the state of conveying the semantically related meanings स्मृत्याधायकमात्रस्य ह्यन्वितार्थावबोधिता NyāyKu. 12.21.

अन्वितावगति (anvitāvagati) *f.* knowledge of the semantically related (meanings) व्यवहारार्थत्वात् प्रयोगस्य विशेषात्मकत्वाच्च व्यवहारस्य अन्वितावगतिरेव तदर्थानाम् Bṛha. 397.1 (*on* i.1.25)

अन्वितावगम (anvitāvagama) *m.* knowledge of the semantically related (meanings) तात्पर्यशक्तिस्तु तेषामन्वितावगमपर्यन्ता सह व्यापारात् NyāyMañ. i.371.19; आकांक्षानुपपत्तिरस्तु न हि सामान्यतोऽनधिगमे (v.l. °तोऽन्वितावगमे) विशेषजिज्ञासा स्यात् Kiraṇā. 332.10.

अन्वितावभास (anvitāvabhāsa) *adj.* appearing as continued, i.e. uniform अन्यः पूर्वाकारावमर्शोऽन्वितावभासात्प्रकाशात् SphoṭSi. 24.4.

अन्वितावयव (anvitāvayava) *adj.* having syntactically related or construed parts वाक्यं हीदं ... परमात्मानं प्रत्यन्वितावयवं लक्ष्यते BrahmSūBh. (Śaṅ.) 261.14 (*on* i.4.19)

अन्वितावस्थ (anvitāvastha) *adj.* (used as noun) (meanings) having semantically related state or condition इह च 'गामानये'त्यादौ न श्रौतस्यार्थस्यान्वयायोग्यत्वं नाप्यन्वितावस्थस्यानयनसंबन्धार्हता PrakaPañ.399.6; अन्वितावस्थे तु लक्षकता संबन्धात्तत्परपदप्रयोगव्युत्पत्त्यनुपपत्त्या च NayaVi. 275.11 (*on* i.1.24)

अन्वितावस्था (anvitāvasthā) *f.* semantically related state or condition (of meanings) अनन्वितावस्थो हि पदार्थोऽभिहितोऽन्वितावस्थां स्वसंबन्धिनीं लक्षयति PrakaPañ.396.2; TantrRaha.28.8; स्वाभिधेयसमवेतामन्वितावस्थां लक्षयत्यनधिगतचराम् TattvBi.132.7; 133.3; न च 'ओदनं पचति चैत्रः पिठरे' इत्यादौ चैत्रपिठरादीनामर्थानां वाक्यार्थे संबन्धानर्हत्वम्, न च तल्लक्षिताया अन्वितावस्थाया अन्वयान्तरशालिता TattvBi.156.10; TattvPradī.(Ci.)152.3; TattvBi. 157.8.

अन्वितावस्थाप्रतीति (anvitāvasthā-pratīti) *f.* knowledge of the semantically related state or condition (of meanings) इहाप्युन्नीतया नीत्या अन्तरेणाप्यभिधानसामर्थ्यमन्वितावस्थाप्रतीत्युपपत्तेः TattvBi. 156.16.

अन्वितावस्थाप्रत्यायन (anvitāvasthā-pratyāyana) *n.* knowledge of the semantically related state or condition (of meanings) यदपि रूपमात्रमुच्यते पदैः तदपि किं तन्मात्रपरैः आहोस्विदन्वितावस्थाप्रत्यायनपरैः TattvBi. 151.9.

अन्वितावस्थाविशेष (anvitāvasthā-viśeṣa) *m.* particular semantically related state or condition (of meanings) नो खल्वन्वितेभ्यः पदार्थेभ्योऽन्वितावस्थाविशेषः TattvBi. 157.15.

अन्वितासन (anvitāsana) *adj.* who has occupied seat स जयन्त इवान्वितासनः ... व्यराजत VīraBhā. 8.25.

अन्विति (ánv-iti) *f.* [P.vi.2.50] **1** act of going after, act of following अन्वि॑तिरसि दि॒वे त्वा॒ दिवे॑ जिन्व TaiS. III.v.2.2; (*but* Sāy. *adj.* देवानामनुकूला इतिः (गतिः) यस्यासौ 'अन्वितिः') IV. iv.1.1; KāṭhS. 17.7 (i.250.4); PañcBr. i.9.3; अन्वि॑त्या दि॒वा दिवे॑ जिन्व VājaS. 15.6; एष वाऽ अ॒न्वितिर्‌न्नम॒न्वितिरे॒तं च त॒द्र॒सं च संधा॒यात्मन् प्र॒पादयते ŚatBr. VIII. v.3.3; VaitāSū. 20.13; AnekāK. 127; **2** act of connecting or joining together, conjunction संप्रयोगो रतेऽपि स्यादन्वितौ कार्मणेऽपि च MediK. 26.57; AnekāSa. 683; संप्रयोगस्तु सुरते कार्मणेऽप्यन्वितेऽपि च (v.l. अन्वितावपि) ŚabdaRaSaK. 68.2.

अन्वितेक्षित (anvitekṣita) *n.* knowldge of invariable concomitance यथा पारार्थ्यमात्रेण संघातत्वेऽन्वितेक्षिते। चक्षुरादौ तदौचित्यादात्मेष्टोऽसंहतः परः ĪśvaSi. (U.) 2.10.

अन्वितोक्त (anvitokta) *adj.* referred to as semantically related (with other meanings) किं च यदि विशेषेणान्वितोक्तेनान्वितो वाच्यः, तदान्योऽन्याश्रयः NayaVi. 265.4 (*on* i.1.25)

अन्वितोक्तिता (anvitokti-tā) *f.* the state of being the reference to semantically related (meanings) विशेषतो ज्ञातस्तेन स्यादन्वितोक्तिता AnuVyā. 45B.1 (*on* 3.2)

अन्वित्य (anvít-ya) *ger.* having followed the track, having gone along वर्त्म॑ना वा अ॒न्वित्य॑। य॒न्नः॑ रक्षा॑ंसि जिघा॑ंसन्ति TaiS.VI.ii.9.2; VI.vi.3.1; TaiĀ.v.9.3 (632.6)

अन्विधान (an-vidhāna) *n.* prescription of the suffix *'a'* (*an*) षष्ठो भाग: ...'अन्' 'षष्ठाष्टमाभ्यां ञ च' इत्यन्विधानात् स प्राप्त: KāvyālaṅSūVṛ. 67.7 (*on* v.2.17)

अन्विन्द्र (anv-indra) *m.* name of a place of pilgrimage (*lit.* pertaining to Indra) आत्रेयामिति विख्यातमन्विन्द्रं तीर्थमुत्तमम् BrahmP.140.1.

अन्विन्द्रात्रेयदैतेय (anvindrātreya-daiteya) *m.* name(s) of various places of pilgrimage तीर्थानि ...। अन्विन्द्रात्रेयदैतेयनामभि: कीर्तितानि BrahmP. 140.38.

अन्विन्द्रात्रेयादिपञ्चसहस्रतीर्थवर्णन (anvindrātreyādipañcasahasra-tīrtha-varṇana) *n.* name of a chapter in the Brahmapurāṇa (*lit.* description of five thousand places of pilgrimage, viz. Anvindrātreya etc.) इतिश्रीमहापुराणे आदिब्रह्मेतीर्थमाहात्म्येऽन्विन्द्रात्रेयादिपञ्चसहस्रतीर्थवर्णनं नाम चत्वारिंशदधिकशततमोऽध्याय: BrahmP.140 (colophon)

अन्विन्ध् (anv-indh-) VII.Ā. to kindle उ॒षसं॑ केना॒न्वै॑न्ध AV. x.2.16; AV.(P.) xvi. 60.9.

¹अन्विष् (anv-iṣ-) VI.U. [*but* I.P., MW.] **1A** to seek, to seek after (pass.) to be sought (*caus.*) (used in primitive sense) to seek **B** to desire or wish **C** to obtain, to attain (pass.) to be obtained **D** to seek, i.e. to aim at (*caus.*) (used in primitive sense) to aim at **E** to ask for **2A** to search, to look for, to find out (pass.) to be searched, to be looked for, to be found out (*caus.*) (used in primitive sense) to search for or to look for **B** to inquire **C** (pass.) to be examined or investigated **3A** to follow **B** to pursue **4A** to know, to understand, to ascertain **B** to worship, meditate **C** to observe **5** verbal root *anv-iṣ-* **6** to do or perform **7** (*caus.*) (used in primitive sense) to examine or investigate **8** to attain **9A** (pass.) to be admitted **B** to be considered **10** to deal with, to practise **11** to wait for **1A** to seek, to seek after यो जि॒नाति॑ तमन्वि॑च्छ AV. vi. 134.3; AV.(P.) v.33.6; यामन्वैच्छ॑द्धविषा॑ वि॒श्वक॑र्मा॒न्तर॑र्णवे AV.xii.1.60; AV. (P.) xvii. 6.9; प्र॒जाप॑ति: प॒शूनसृजत ते सृष्टा अ॑होरा॒त्रे प्रावि॑श॒न् तान् छन्दो॑भि॒रन्व॑विन्द्द्यच्छन्दो॑भिरुप॒तिष्ठ॑ते स्वमे॒व तद॒न्वि॑च्छति TaiS. I.v.9.7; तां देवा॑ जित्वा॑न्वैच्छन्त्सर्वेषां न: सहे॑ति MaiS.i.7.2 (i.111.1); तं तंयज्ञंमन्वैच्छन् MaiS. iv.4.7 (iv.58.13); तेऽभिजित्यान्वैच्छन् KāṭhS. 8.15 (i.99.6); स न्यलयत तं (यज्ञं) देवा अभिजित्यान्वैच्छंस्ते प्रबाहुगिच्छन्त KāṭhS. 25.2 (ii.103.19); KapiKaS. 8.3 (82.10); 38.5 (209.8); एष यज्ञ एनं वाव ते तद्यज्ञमन्वैच्छन् PañcBr. xviii.9.4; ते देवा हत्वासुरान् विजित्याग्निमन्वैच्छन् KauṣīBr. 1. 2 (2.6); TaiBr. I.iii.1.1; तं य॑ज्ञक्र॒तुभि॒रन्वै॑च्छन् TaiBr. I.v.9.1; I.v.9.2; III.ix.13.1; III.ix.13.3; III.xii.2.1; III.xiii.4.1; तद्देवा यज्ञस्य संधावन्वैच्छन् ṢaḍviBr. i.1.5; वाचा॒ च वै॒ प्राणे॒न चैतद॒ग्रे देवा: कर्मा॒न्वैच्छंस्त॒स्मात्स्रुवश्च स्रुक्च ŚatBr. VI.iii.1.8; त॒देनं पुरै॒भ्यो॒ लोकेभ्यो॒ऽन्विच्छति ŚatBr. VI.iii.3.1; ŚatBr.VII. iii.2.15; य॒जमान: श्र॒मेण त॒पसा॒न्विच्छति ŚatBr. IX.v.1.8; IX.v.1.2; (कामदुघाम्) तामेतां वक्रेण दारुणान्विच्छति लाङ्गलेन JaimiBr. 2.84; वत्स वाहनमन्विच्छ GopBr. i.2.10 (43.10); अथो पूर्वप्रक्रान्तमन्वैच्छन् ŚāṅkhāŚS. xiv.40.24; तं न देवा यज्ञेनान्वैषु: BaudhŚS. ii.378.4; स यज्ञो देवेभ्यो निलायत तं यज्ञक्रतुभिरन्वैच्छन् VādhūŚS. iv.22.11; तपसा सिद्धिमन्विच्छ योगसिद्धिं च MahāBhā. iii.2.77; आ मृत्यो: श्रियमन्विच्छेन्नैनां मन्येत दुर्लभाम् MahāBhā. iii.117*; पितॄणां गतिमन्विच्छ Rāmā. i.40.2; दु:खेन सोऽन्विच्छति दु:खमेव BuddhaC. 7.22; आकांक्षेद्य यथा रोगम् ... दु:खमन्विच्छति भवांस्तथा विषयतृष्णया Saund. 11.28; वाजीकरणमन्विच्छेत्पुरुष: CaraS.vi. 2 (1) 3; RasRaSa. 27.1; आहारं लघुमन्विच्छेद् गुरुणा सेवितं सदा BhelaS. 4.17 (1.5); सिद्धिं समेताभ्यामुभाभ्यामन्वियेष स: RaghuVa. 17.47; KāvyPra.307.5; ईश्वराज्ज्ञानमन्विच्छेन्मोमिच्छेज्जनार्दनात् MatsyaP. 68.41; SarvaSiSaṁ.11.61; AvantiKa. सा खल्वेनं (राजलक्ष्मी:) गहनगह्वरमनधिगच्छन्ती। खेदायैव दीर्घमन्विच्छति AvantiKa. 205.14; 216.5; 228.12; यदि तु तत्कालप्रतीक्षणात्किंचित्परिहारान्तरं लभ्यते ततस्तत्रान्विच्छेम TantrVā. 34.17 (*on* i.2.19); अभ्युत्पन्नबुद्धित्वात् प्रयोजनमन्विष्यति ManuBh. i.2.8 (*on* 1.1); नृप: ... आपन्न: संधिमन्विच्छेत् कुर्वाण: कालयापनम् Hitopa. 4.109; NītiSā. 9.1; ŚukraNī. 4 (7) 237; कातर्यं केवला नीति: शौर्यं श्वापदचेष्टितम्। अत: सिद्धिं समेताभ्यामुभाभ्यामन्वियेष स: VyaktiVi. 40.20; आ मृत्यो: श्रियमन्विच्छेत् SūktiRa. 163.29; येन बान्धवमन्विच्छेत् तेन त्रीणि न कारयेत्। विवाहमर्थसंबन्धं सहवासं च वेश्मनि SūktiRa. 163.70; प्रपत्तुमन्विच्छति चक्रिणं मन: Subhāṣi. 3405; तीक्ष्णोपायोऽय:शूलम्। तेनान्विच्छति आय:शूलिक:। राभसिक:। यो मृदुनोपायेनान्वेष्टव्यानर्थान् रभसेनान्विच्छति स एवमुच्यते Prasā. i.882.2; अन्य: पुन: ... निश्रेयसीयंस्तदुपायमन्विच्छति SiddhāSi. i.6.1; (**pass.**) to be sought स्वरूपनाशे प्रसक्ते स प्रकारोऽन्विष्यते यथास्य प्रयोक्तृत्वं लभ्यते ManuBh.i.160.21 (*on* 2.165); (*caus.*) (used in primitive sense) to seek तत्संधिबन्धमन्वेषय ViddhaŚā. 3.21 (11); (सती) तामन्वेषय कुत्रापि प्रेता प्रेतस्थलप्रिय (त्वं रुद्र) BṛDharmaP. i. 38.40; ज्योतिरन्वेषयाम: KṛṣṇaKa. 3.29; **1B** to desire or wish स॒त्यं व॒दन्त्यन्वि॑च्छ ए॒तत् TaiS. IV. iii.11.3; प्रजापति: ... छन्दसां वीर्यमादाय तदेभ्य: (देवेभ्य:) प्रायच्छत्। तानसुरा अब्रुवन्नेतेदमुभयेऽन्विच्छाम् VādhūŚS. iv.26A.8; iv.26A.17; भूमेर्विवरमन्वैच्छं प्रवेष्टुं व्रीडयान्वित: MahāBhā. iii.238.4; तदेवासनमन्विच्छेद्यत्र नाभिषजेत्पर: MahāBhā. iv.4.9; इषयो बहव: पठ्यन्ते। ... इषेश्छत्वभाविन:। यद्येवं कर्तुमन्विच्छति कर्तुमन्वेषणा MahāBh. ii.15.6 (*on* iii.1.7); निरस्तनि:शेषविशेषविप्लवं प्रयातुमन्विच्छति शंकरं जन: ŚatTrayī. 609; वृत्तिसंकोचमन्विच्छेत् PadmP. i.57.70; तेषामुत्कर्षमन्विच्छेत् Mānaso. iii.12.1298; शत्रोर्नराधिपो निर्गममन्वियेष RāgPāṇ.(Ka.)13.1; यस्य चाप्रियमन्विच्छेत्तस्य कुर्यात् सदा प्रियम् ŚārṅgaPa. 1428; ŚukraNī. 5.31; को वोपद्रवमन्विच्छेदात्मापघातकं विना MahNirvāT. 3.28; य एव देवमन्विच्छेदाराधयितुमव्ययम्। ... संतोषयतु वै द्विजान् SiṁhāDvā. 219.10; नान्याधिकारमन्विच्छेत् ŚukraNī. 2.230; पराजयं पुत्रतोऽन्विच्छेत् (जन:) UpadeŚ. 96. **1C** to obtain, to attain तद्धा अन्विच्छतेति। तद्धान्वीषु: JaimiBr. 3.64; तं (प्रजापतिं) देवा ऋतसत्याभ्यामन्वैषु: BaudhŚS.ii.382.13; पार्श्वेनान्विच्छति P.v.2.75; अच्छलेनैव चान्विच्छेत् तमर्थं प्रीतिपूर्वकम् ManuSm. 8.187; SmṛtiCan.iv.424.14; VīraMi. (Vyavahāra.) 286.16; नन्वेवं यत्रार्थक्रियां नान्विच्छति, तत्र कथं बाधाबाधव्यवहार: PratyabhiVi. ii.79.7 (*on* ii.3.2); वृत्तं विचार्य दुर्वृत्तग्राहकविषये तु छलानुसारेण वान्विच्छेत् SmṛtiCan. iv. 424.20; (**pass.**) to be obtained कदाचित्केनचिन्नाम स्वबोधोऽन्विष्यतामत: YogVā. i.3.3. **1D** to seek, i.e. to aim at (वाक्) सात्मा॒न॒मन्वै॑च्छत् ŚatBr. X.v.3.4; आत्मनात्मानमन्विच्छेन्मनोबुद्धीन्द्रियैर्यतै: MahāBhā. v.34.62; त्वदाचार्याणामपि मोक्षस्य मिथ्यात्वे स्वयं कथं मोक्षमन्विच्छसि ŚatDū. 151.7; (*caus.*) (used in primitive sense) to aim at त्वां योगिन: ... अन्वेषयन्ति हृदयाम्बुजकोषदेशे KalyāMaSt. 14; **1E** to ask for राजतो धनमन्विच्छेत् ManuSm. 4.33 (ManvaMu. अभिलषेत्) अन्विच्छेदनुगम्येच्छेत् ManvaVi. 473.6 (*on* 4.33); **2A** to search, to look for, to find out दासीमन्विच्छ AV.(P.) xiii.1.9; तां: कु॑रवो ब्राह्मणै॑ष्व॑न्वैच्छन् MaiS. iv.2.6 (iv.27.14); (इन्द्रं) तं सर्वाणि भूतानि विभज्यान्वैच्छन् AitBr. 12.4 (325); इमं यज्ञमन्त्रमन्विच्छामेति तेऽब्रुवन् कथमन्विच्छाम AitBr. 15.1 (414); ये सोमास: परावतीति ... यज्ञोगतस्तमेवैतेनान्विच्छन्ति PañcBr. xiv.5.9 (comm. अन्विच्छन्ति गवेषयन्ति); (सोम:) आप: प्राविशत्तं देवता अन्वैच्छन् तं विष्णुरप्सु पर्यपश्यत् PañcBr. vi.9.22; अश्व॑मे॒व तद॒न्वि॑च्छति TaiBr. III. ix.13.3; तं ख॒नन्त इ॒वान्वी॑षु: ŚatBr. I.ii.3.7; ŚatBr.(K.) II. ii.1.20; अ॒त्रैवा॒न्विच्छ॒ते॒ति ŚatBr. I.ii.5.9; स॒ यो॒ऽयं॒ कुमा॒र॒: ... आ॒सीत्तम॒न्वैच्छ॒त् ŚatBr. VI. ii.1.1; VII.ii.1.8; स॒ एते प॒ञ्च पशवोऽभवत्तमु वै॒ प्रजा॒पति॒र॒न्वै॒वैच्छत् ŚatBr. VI.ii.1.3; ŚatBr.VI.iii.2.6; स॒र्वैर॒ह पशुभिरन्वै॒च्छ॒न्नो यातयामा अनुपजीवनीया॒ अभवन् ŚatBr. VI.iii.1.24; त्रिवृदग्निर्या॒वानग्निर्यावत्यस्य मा॒त्रा ता॒वतै॒वैनमेतद॒न्विच्छति ते प॒ञ्च सम्प॒दा भवन्ति ŚatBr. VI.iii.1.25; VI.iii.3.4; त्व॒मिमम॒न्विच्छ ŚatBr.VII.iii.2.14; सोऽब्रवीत् तं वा॒न्विच्छाम ŚatBr.X.i.3.3; ता॒म् ... ब्राह्मणे॒ष्वन्वियेष ŚatBr. XI. iv.3.20; अश्वमेव तन्मे॒ध्यं य॒जमानो॒ऽन्विच्छति ŚatBr. XIII.i.4.1; स ओ॒षधीनामेव मूलान्युपमुम्लोच त॒ं देवा अ॒न्वीषु: ŚatBr. (K.) II.ii.3.8; यज्ञं यूपेन योपयित्वा॒ ति॒रो॑भूव॑ंस्तम॒न्विच्छा॒मे॒ति ŚatBr. (K.) II.v.4.2; III.ii.8.2; ह॒न्तैनमन्वि॒च्छा॒मेति तम॒न्वेष्टुं दध्रिरे ŚatBr.(K.)II.vi.2.2; त॒मु वै व॒रुणो॒ऽन्वैच्छत् ŚatBr. (K.) VII. iii.3.2; VII. iv.1.2; तं (इन्द्रम्) देवा अन्वैच्छन् JaimiBr. 2.152; 2.158; ते देवा अलिक्लवं ऊचु: सुपर्णेमा नो गा अन्विच्छेति JaimiBr. 2.440; 3.15; तद्धा अन्विच्छतेति। तद्धान्वीषु: JaimiBr. 3.64; अथार्वाङ्गिनमेतास्वेवाप्स्वन्विच्छ GopBr. i.1.4 (4.1); शुङ्गेन तेजो मूलमन्विच्छ ChāndoU. vi.8.6; भिक्षार्थी ग्राममन्विच्छेत् BaudhDS. ii.10.64; न पश्यामि जयद्रथम्। तमेवान्विष (v.l. अन्विच्छ) भद्रं ते किं ते योधैर्निपातितै: MahāBhā. iii.255.38; दुष्टात्मा भीममन्वैच्छत् MahāBhā. xi.11.13; स राजा पुरुषर्षभ। अन्वियेष महाबुद्धि: पशुं गोभि: सहस्रश: Rāmā. i.60.9; स राजानमथान्विच्छत्सहमन्त्रिणमच्युतम् HariVaṁ. 19.14; सन्मार्गमन्विच्छति य: श्रमेण BuddhaC. 13.62; निक्षेपस्यापहर्तारमनिक्षेप्तारमेव च। सर्वैरुपायैरन्विच्छेत् ManuSm. 8.190; पौत्र दुर्जय। पितरमन्विच्छ ŪruBha. 1.41(7); दुहिता मम। अन्विच्छति पतिं युक्तम् BhāgP. iii.22.9; मामनुगच्छ यावदहं लक्ष्मणमन्विच्छामि ĀścaCū. 2.11(11); 6.1.(2); अन्विच्छन्ति मनीषिणो न हि शशेऽदृष्ट्वा विषाणास्तिताम् SaṁkṣeŚā. 3.257 (ii.298.21); कश्चिदागमितचिन्त्रिशानिलैरन्वियेष मनसा कपि: सखीन् RāmC. 29.99; यत्नातिशयं कुर्याद्यथा परस्य छिद्रमन्विच्छेदात्मनश्च रक्षेत् ManuBh.

ii.34.24 (*on* 7.105); व्यालग्रहाः सर्पग्राहिणः जीविकार्थं तेऽपि सर्पास्तं तं प्रदेशमन्विच्छन्ति ManuBh.ii.189.5 (*on* 8.260) ; शरपत्रेण तच्छित्त्वा भूयश्चिह्नानि यत्नतः । अन्वियेष VāmaP. 69.89; तस्य साहायकार्थम् ... धृतानुकारमुर्वीपतिकुमारम् ... प्रणिधिपुरुषैरनिशमुर्व्यामन्वियेष TilaMañ. 80.5; यदि हि वयमाकारं दृष्ट्वा कस्यायमिति तदाश्रयमन्विच्छेम तदोभयसिद्धत्वात् Kāśi. 165.7 (5.179 1/2); लोकः सर्वोऽपि विप्लुतः। अन्वियेषान्वहं तुङ्गम् ... जिघांसया RājTa. (Ka.) 6.337; कंसारिसारथिर्दूरादन्वियेष जयद्रथम् PāṇḍaC. 13.399; भर्तारमन्विच्छत मे विनष्टम् Nalābhyu. 8.51; आर्यामन्विच्छावः Rāgh. 10.8; अन्विच्छत्यमृताप्लुतं कनकमृत्पङ्कं द्वितीये वयस्याश्रित्यैव कुलालतां कलशयोः RasSa. 156; **(pass.)** to be searched, to be looked for, to be found out कथं नष्टा अन्विष्यतामन्विष्यताम् (गणिका) Cārud. 1.17 (16); अन्विष्यतां किंचित्सत्त्वम् Tantrākhyā. 32.18; PañcT. 1.115 (24) (112.10) किंचित्स्थानमन्विष्यताम् Tantrākhyā. 35.25; अन्विष्यतां नृपश्रेष्ठ तद्भेदे शिबिका त्वया ViṣṇuP. ii.13.95; अन्विष्यतां भूप रिपुस्त्वयान्यः MārkP. 43.82; प्रसवयोग्यं स्थानमन्विष्यताम् PañcT. 1.124 (6) (124.3); तच्चिन्त्यतां कश्चित् ... पिपासापनयनायोपायः (v.l. तदन्विष्यतां कश्चिज्जलाशयः) PañcT. 3.36 (8) (291.8); मूर्ख परिजनोऽन्विष्यते Mṛcch. 1.28 (282); 1.28 (288); अन्विष्यते ... नन्दामात्यसुहृदां निपुणं प्रचारगतम् MudrāRā. 1.15. (12); अन्विष्यतां देवी भानुमती VeṇīSaṁ. 2.5; चिराय मा कृथा माम जायास्यान्विष्यताम् PadmP. (Ra.) 26.23; रामो दाशरथिः ... प्राक्कवलग्रहस्य विघसीभूतेष्वपि क्षत्रियक्षुद्रेषु क्षुधितश्चिरेण परशुस्तेनायमन्विष्यते AnargharRā. 4.22; गौरेव द्वितीयोऽन्विष्यते नाश्वः BrahmSūBh. (Śaṅ.) i.108.14 (*on* i.2.11); VedāntKau. 57.2 (*on* i.2.11) यदि ह्यसौ लेखकः ... आत्मानं स्वगोत्रनाम्ना न लक्षयेत् कस्य प्रत्ययितता प्रमाणान्तरादन्विष्यताम् ManuBh. ii.74.15 (*on* 8.3); उत्तारणाय जीवानामुपायोऽन्विष्यताम् LakṣmīT. 36.71; चक्रवर्ती यः स चाप्यन्विष्यताम् BṛKathāŚloSaṁ. 9.89; 12.57; (असौ कन्यका) कुत्रान्विष्यते ... इति चिन्तया समनुदन्तितमनोवृत्तिः (राजा) UdaySuKa. 74.22; अन्विष्यतां जनकजा RāmāMañ. 161.18; कुलस्य कमलस्येव मूलमन्विष्यते यदि। दोषपङ्कप्रसक्तान्तस्तदावश्यं प्रकाशते DarpDa. 1.7; कश्चिदन्विष्यतां धीरो द्यूतकारो मठे मम BṛKathāMañ. ix. 1.720; नोपपत्तिः काचिदन्विष्यते NyāyMa. 311.3; तेन चान्विष्यते हन्तुं सोऽपि विक्रमशक्तिना KathāSaSāg. ii.2.64; सखि किमन्विष्यते PraboCan. 3.2 (44.6); 3.5 (48.6); प्रकृतयो विरागं प्रतिपेदिरे अन्वैष्यत नृपस्ताभिः RājTa. (Ka.) 2.144; कार्ये तु ... द्रवत्वम् उत्पद्यते ... इत्युपपत्तौ नैव हेत्वन्तरम् अन्विष्यते TarkSaṁ. (Ā.) 115.15; अथ तदपि वाक्यान्तरेण विधीयते, तदानीमुपभृतः प्रथमेन चतुर्गृहीतेनावरुद्धत्वाद् द्वितीयस्मै पात्रान्तरमन्विष्येत NyāyMāVi. 231.22 (*on* iv. 1.17); अशनादिगतौ गुणदोषौ नान्विष्येते JīvanVi. 26.17; तत्प्रसवकुशला काचिदन्विष्यताम् LaṭaMe. i.34.4; तदा किमन्विष्यते VetāPañ.(Śi.)20.20; हेत्वन्तरं किमपि नान्विष्यते ŚivārkaMaDī.i.151.18 (*on* i.1.3); यदि ... उपायोऽन्विष्यते इहापि स एवान्विष्यताम् ŚivārkaMaDī. i.315.12 (*on* i.2.1); प्रयोजकं नान्विष्येत ŚivārkaMaDī. ii.76.25 (ii.2.14); 'सखे' चिरादपि तत्संगमायान्विष्यन्त एव तावदुपायाः Mukundā. 128 (3); (*caus.*)(used in primitive sense) to search for, or to look for राज्ञो भार्या महात्मनः। अन्वेषति स्म (v.l. अन्वेषयति) भर्तारं वने श्वापदसेविते MahāBhā. iii.60.17; पतिमन्वास्य तं प्रभुम् (v.l. अन्वेषयाम्यहम्) MahāBhā. v.12.15; यतः संतोष उत्पन्नः शिवज्ञानामृतात्मकः। न तस्यान्वेषयेद् वृत्तं शुभं वा यदि वाशुभम् MāliViT. 18.70; पदैरन्वेषयामास गुहामृक्षस्य यादवः BrahmāṇḍP.ii.71.41; यावदन्वेषयति तावद् गिरिशिखराकारं भेरिमपश्यत् PañcT. 1.52 (8)(37.3) Pañcā.13.13; तद्यावत्सलिलमन्वेषयामि Mṛcch. 3.18 (162); यावत्तामेवान्वेषयामि KundaMā. 1.26 (1); 3.13 (42); तदस्याः प्रतिकृतेर्मूलप्रकृतिमन्वेषयामि KundaMā. 4.14 (1); तमेवान्वेषयेत्तत्र सर्वज्ञं करुणानिधिम् KulārT. 3.30; आर्यां सांकृत्यायनीमन्वेषयामि TāpaVa. 4. 1.(3); स किं राजा वैद्यो वा यः स्वजीवनाय प्रजासु दोषमन्वेषयति NītiVā. 9.4; अन्वेषयतु परिगतः सप्तभिरनीकिनीभिरिन्द्रनीलनामा च प्रभुरसौ UdaySuKa. 109.9 ; कुमारकेसरिप्रभृतयः क्व स्थिताः ... क्व चान्वेषयिष्यन्ति UdaySuKa.131.10; स भूपालः ... पत्नीमन्वेषयामास BhaviP. 438A.5 (iii (2) 11.9; 578B.12 (iii (4).16.74); राजा प्रोवाच मन्त्रिणम्। अन्वेषय महाबुद्धे विषयेष्वतियत्नतः DevīBhāP. vi.13.10; किमन्वेषयसीह त्वं किं चित्ते विस्मितं त्विह ĀdiP. 9.66; अहं मेघनादः किञ्चिद्भ्रूभङ्गलीलानियमितजलधिं राममन्वेषयामि KāvyPra. 108.4 ; Ekāva. 3.1(174) (101.13); Subhāṣi. 2283; MahāN. 4.50; ŚārṅgaPa. 3995; PadyāTa. 176; अन्वेषयामि तावदुपवनलतासु PārijāHa. 17 (1); अन्वेषयामि कमपि TriṣaŚaPuC. i.6.37; यावदन्वेषयति तावद् भेरीं दृष्ट्वाचिन्तयत् छिद्राणि ... भीमस्य ...। नित्यमन्वेषयामास स नटः कूटनाटके PāṇḍaC. 3.197; 6.325; बन्धूनन्वेषयाम्यहम् PāṇḍaC. 9.281; तदन्वेषय कारणम् PārśvC.3.838; स नृपोऽन्वेषयामास PārśvC. 5.159; विनाशावसरं सततमन्वेषयामास PrabaCin. 77.11; श्रीपालः ... वृत्तान्यन्वेषयत्यस्यासूयागर्भमना मनाक् PrabhāC. 191.32; येनात्मा पण्यतां नीतः स एवान्विष्यते जनैः DṛṣṭāKaś. 55; पर्यन्तासाधनाकामी मुनिमन्वेषयामास साक्षीकारं समाधये KumāDeC. (So.) 26.14; अयमप्यपगतवर्ती कान्तामन्वेषयत्यधिकोत्सुकः UnmaRā. (Vi.) 56; ते तु कपर्दिनमन्वेषयन्ति PurāPraSaṁ. 99.28; काचिदन्वेषयामास पाणिना स्वमुरो मुहुः HammīMaKā. 9.61; MahāN. 9.49; अनुक्तनामधेयं तं कथमन्वेषयाम्यहम् KathāKau. 2.39; सर्वे ... भगवन्तं पुनर्दिग्भिरन्वेषयन्ति CaitaCan. 241.6 (10); (with primitive sense) to look for, find out अन्वेषयाम्येनम् KaṁVa. 2.18 (2)];7.2 (2); अन्वेषयन्ति सततं द्वेषिणश्छिद्रमप्यरम् ParamāKā. 30.5; शेषाद्रिनामा दुहितुरभिरूपम् अभिजातं वरम् अन्वेषयामास ĀnandRa. 4.32 (8); अन्वेषयामि सुमुखीम् MahāN. 4.5 **2B** to inquire सः ...। क्व पुत्राच्छिन्ननासाया वदन्नित्यन्वियेष च RājTa. (Ka.) 8.275; अन्विच्छेत् जिज्ञासेत् ManvaVi. 996.3 (*on* 8.190); **2C (pass.)** to be examined or investigated किं मृषा तर्कणान्विष्यते Śāk. 5.31 (3); निष्पापः पुरुषस्तावत्तथाप्यन्विष्यतां पुनः BṛKathāMañ. iv.1.119; **3A** to follow राजर्षीणां पुराणानां मार्गमन्विच्छ भारत MahāBhā. v.59*(1); **3B** to pursue, cf. **अन्विष्यत् 4**; **4A** to know, to understand, to ascertain तमस्यां प्राच्यां दिशि वसवोऽन्वैच्छन् अग्निमुखाः JaimiBr. 3.382; 3.383; हन्त तमात्मानमन्विच्छामः ChāndoU. viii.7.2; यज्ञोपवीतम् ... एतत्सर्वं भूः स्वाहेत्यप्सु परित्यज्यात्मानमन्विच्छेत् JābālaU. 6 (146.9); YājñU. 602.5; जातरूपधरश्चरेदात्मानमन्विच्छेत् NāraPaU. 3.86; सर्वात्मकेनाकारेण सर्वात्मकमात्मानमन्विच्छेत् NṛsiṁhoTāU. 233.8 (7); 233.13 (7); **4B** to worship, meditate सत्यानृते सुखदुःखे प्रियाप्रिये वेदानिमं लोकममुं च परित्यज्यात्मानमन्विच्छेत् HirŚS. xxvii.5.122 (203.2N) (comm. उपासति); ĀpaDS. ii.9.13; अनानुजामनुजां मामकर्त सत्यं वदन्त्यन्विच्छ एतत् PāraGS.iii.3.5; **4C** to observe, cf. **अन्विष्**; **5** verbal root *anv-iṣ-* इषेरनिच्छार्थस्य ... अन्विष्यते अन्वेषणा MahāBh. ii.154.11 (*on* iii.3.107); अन्विच्छतीत्यस्य गवेषयति इत्यर्थः न तु कामयत इति Pradī.iii.30A.5 (*on* iii.1.7); **6** to do or perform उद्योगमन्विच्छति चाप्रमत्तः MahāBhā. v.33.88; **7** (caus.) (used in primitive sense) to examine दुर्वाचोऽपि सुवाचस्तास्तस्मादन्वेषयेन्न ताः BṛParāSm. 6.61; **8** to attain दानेनाचार्यमन्विच्छेत् ParaS. 17.51; **9A** (*pass.*) to be admitted नहि तेषां वाक्यानामग्निष्टोमादिवाक्यवत्सत्यार्थप्रतिपादनद्वारेण प्रवर्तकत्वाय प्रामाण्यमन्विष्यते Loc. 203.20 (*on* 3.33); **9B** to be considered येन सकलवेदान्तार्थज्ञानं तेन लब्धुं न शक्यमिति विचारोऽन्विष्येत ŚivārkaMaDī. i.64.22 (*on* i.1.1); **10** to deal with, to practise केचित्तु अयःशूलेनान्विच्छत्यायःशूलिक इत्यादौ ... उपमामुदाहरन्ति तन्न युक्तम्। क्रूरस्याचारस्यार्थान्वेषणोपायादेरयःशूलतयाध्यवसानदतिशयोक्तिरेवायम् Kāvyānu. (He.) 294.13 (6); **11** to wait for, cf. **अन्वेषमाण3**.

²अन्विष् (anv-iṣ-) IV.U. **1** to search, to look for, to find out **2** to follow in death **3** to seek, to seek after (*caus.*) to cause to seek **4** to desire, to wish **5** to attain or reach **6** verbal root *anv-iṣ-* **1** to search, to look for, to find out यद्गृह सर्वैरन्वेषिष्यामो यातयामा अनुपजीवनीया भविष्यन्ति ŚatBr. VI. iii. 1.23; शक्रमन्विष्यताम् MahāBhā.v.108*(1); जयद्रथम्। तमेवान्विष (v.l. अन्विच्छ) भद्रं ते किं ते योधैर्निपातितैः MahāBhā. iii.255.38; यस्य चक्षुर्बलं वा स्यात् सोऽन्विष्यतु Tantrākhyā. 33.7; PañcT.1.115 (40) (114.5); मित्रावसुमन्विष्यामि Nāgā. 4.7(5); चापमितरः पाणिर्ममान्विष्यते MahāvīC. 3.43; क्षत्रियोऽपि भार्गवस्य कार्तवीर्यजयिनं भुजदण्डमन्विष्यति AnargharRā. 4.53 (3); यः काकिनीमप्यपथप्रपन्नामन्विष्यते निष्कसहस्रतुल्याम् Hitopa. 3.119; किमिति त्वमाहारं नान्विष्यसि Hitopa. 4.65 (4); कुलशीलवयोरूपैर्यः स्यादस्याः समो वरः। ... तमन्विष्येः BṛKathāŚloSaṁ. 19.178; अतस्ते यथेच्छमेकैकं भागमादाय रूपकमन्विष्यन्ते JayaMa. 210.2 (*on* 3.3); तामन्विष्य स्वयं व्रज BṛkathāthāMañ. ii.1.111; परिभ्रष्टम् ... रत्नं को न पुनर्विद्वानन्विष्यति महादरः PadmP. (Ra.) 98.100; पिताथ धनदत्तोऽस्य भार्यामन्विष्यति स्म सः KathāSaSāg. ii.5.67; अन्विष्यामि द्रुतं तावत्कदाचित्तमवाप्नुयाम् KathāSaSāg. iv.2.228.; अन्विष्यन्ति रुदत्य एव तरला गत्यन्तरं योषितः RājTa.(Ka.)7.734; यमात्तशस्त्रस्त्वमन्विष्यसि MohaRāPa. 5.63 ; प्राप्ते वसन्तोद्यमे ... निजधनुः *पञ्चेषुरन्विष्यति SaduktiKa.166.31; क्वासौ तमन्विष्यति मदसिः HammīMaMa.4.5; मुस्तामन्विष्यति ... वराहः SūktiMu. 1.35; अन्विष्येस्तं जनमकरुणं मन्मनश्चोरमारात् HaṁsSaṁ. 5.26; रिपवः ... तमसा गाढोपगूढां गुहामन्विष्यन्ति RasāSu.199.21 (2.252); सेना ... अन्विष्यति स्वं रिपुः RājTa. (Śrī.) 4.455; ऐश्वर्यसहायस्य किमुपकरणमन्विष्यसि AmṛUda. iv.45.2; **2** to follow in death साहं भर्तारमन्विष्ये MahāBhā. i App.I. 69(24) ; दग्धुं रिपूननलमाशु ततोऽन्वियेष निर्मथ्य लब्धुमिव नेत्रदशाधिरूढम् ŚrīKaC.18.16; **3** to seek, to seek after न रत्नमन्विष्यति मृग्यते हि तत् KumāSaṁ.5.45; Śāk.3.17; VyaktiVi.9.22; जनोऽन्विष्यति संयोगं हस्तेनेव महोरगम् PadmP.(Ra.) 117.37; नित्यव्यापकचिच्छक्तिनिधिरप्यर्थसिद्धये। पाशवं

शाम्भवं वापि नान्विष्यत्यन्यथाबलम् MṛgendraT. i.7.5; अभ्युत्पन्नबुद्धित्वात् प्रयोजनमन्विष्यति ManuBh.i.2.8 (*on* 1.1); कोऽयमाहवनीयो यस्याधानमिति शाखान्तरमन्विष्यति ManuBh.i.145.29 (*on* 2.136); अन्वेष्यामि शिवज्ञानं संसारविनिवर्तकम् ŚivaP.v. 22.28 (431 B.1); किं चान्विष्यति दुर्मना दलयितुं कामेन मैत्रीं मधोः VikraDeC. 7.66; नियोगिनः ... स्वामिनोऽनुमतिमन्विष्यन्ति MohaRāPa. 3.42 (4.); चातुर्यमन्विष्यति शास्त्रदृष्ट्या लोकोक्तरीत्या च जगद्धितैषी VīraBhā.5.52; **4** to desire, to wish सा भर्तुर्मौर्ख्येण ... उद्विग्ना नियतं तत्कुशलं अन्विष्यति JayaMa.263.11(*on* 5.1); उल्लङ्घ्य याञ्चालघुतामलघ्वीं को मानमन्विष्यति मित्रकार्ये Surath. 13.74; **5** to attain or reach विष्णुपदम् ... भवत्कीर्तिः ... पूजापूर्ति विधायिलक्ष्मतुलसीदाम्ना कदान्विष्यति SūktiSu.91; **6** verbal root *anv-iṣ-* अन्विष्यति, अन्वेषयति KośaKaTa. 2.2044.

अन्विषत् (anv-iṣat) *adj.* **1** searching or looking for स नष्टां गां क्षुधार्तो वै अन्विषंस्तत्र तत्र वै। नापश्यत् सर्वराष्ट्रेषु Rāmā. vii.53.10 शय्यापालैः ... सुनिपुणमन्विषद्भिः ... मन्दविसर्पिणी समासादिता व्यापादिता च Tantrākhyā. 26.13; PañcT.1.86 (40) (98.1); न च पश्यन्ति ते देवमन्विषन्तः VāmaP. 44.25; (देवाः) श्रमेण महता युक्ता अन्विषन्तो महेश्वरम् VāmaP.44.27; गारुडशास्त्रज्ञः शिर्यभट्टो नृपानुगैः। अत्रान्विषद्भिराप्तोत्र ... म्लेच्छभीत्या व्यलम्बत RājTa. (Jo.) 1041; **2** following ततःप्रभृति न भ्रातुः कनीयान्मार्गमिच्छति। अन्विवष्यन् (v.l.अन्विषन् Wilson's Ed.) दुःखमाप्नोति तेन तत्परिवर्जयेत् MatsyaP. 5.11.

[1]**अन्विष्ट** (anv-iṣṭa) *adj.* [from anu- yaj-] performed afterwards सद्यो हैवास्य संवत्सरोऽन्विष्टो भवति य एवं वेद JaimiBr. 2.107.

[2]**अन्विष्ट** (anv-iṣṭa) *adj.* [*f.* –ā] **1** searched, looked for, found out **2A** sought, i.e. aimed at **B** desired, wished **C** sought **3** known **1** searched, looked for, found out पार्थाः ... बहुशोऽन्विष्टाः MāhāBhā. iv.24.13; अन्विष्टं युष्माभिः किंचि(त्सत्त्वमिति) PañcT. 1.115 (39) (114.4); मयान्विष्टमिदं जगत्। भ्रातृहा मे गतो नूनं यतो नावर्तते पुमान् BhāgP.viii.19.12; अन्विष्टा सुप्तसिंहासु गुहासु जनकात्मजा RāmC. 10.90; न केनापि निष्करुणेनान्विष्टाहमदृष्टदोषा TilaMañ. 272.17; प्रयत्नेनापि चान्विष्टो न दृष्ट उपाधिर्नास्तीति निश्चीयते Kāśi. iii.14.28 (*on* 5 (4).12); प्रयत्नेनान्विष्टो व्यभिचारो न दृष्टः NyāyRaMā. 62.4; तारावली ... यत् खलुनिर्गत्य गता ... न ... निपुणं तद्दिनमशेषमन्विष्टापि दृष्टा UdaySuKa. 120.10; सेवको लघुतां गतः। सेवापङ्कपदे मग्नः यदन्विष्टो न लभ्यते SevyaSev. 23; नानावहारकुपितैः सान्विष्टा सुभगैर्भृशम् SamaMā. 2.18; ततो भीतैः सुरैः सर्वैः परमेष्ठिगिरानलः। त्रिनेत्ररतिविघ्नार्थमन्विष्टो न व्यदृश्यत BṛKathāMañ. iii.1.351; योषितः ...। अप्यन्विष्टा न लभ्यन्ते संत्यक्ता न त्यजन्ति च BṛKathāMañ. vii.1.590; अन्विष्टा त्वत्कृते कन्या BṛKathāMañ. xvi.1.574; तदलमिदानीमाश्रमोपशल्यचारिणानेनान्विष्टेन CaṇḍaKau. ii.14.1; मयान्विष्टो धूर्तः सः... मुररिपुः SubhāRaK. 6.19; तद् बन्धुभिस्तु सोऽन्विष्टो वैद्यः प्राप्तः कथंचन SamarāSaṁ. 6.424; तत्रान्विष्टो यदि खलु मम प्राणनाथो न दृष्टः HaṁsSaṁ 20; अन्विष्टा गिरिकंदरोदरसरित्कान्तारपुण्याश्रमाः KaṁVa. 2.1; [अन्वेषितं गवेषितमन्विष्टम् AmaK. 2234; Vaija. 209.98; AbhidhāCin. 1491; ŚabdaRa. (Vā.) 3206; ParaNā. 1583; ŚabdaRa. (Su.) 6.77; KośaKaTa. 2.595; ŚabdaRaSaK. 161.8]; **2A** to be sought, i.e. aimed at आत्मेत्येवोपासीत, तदन्वेषणे च सर्वमन्विष्टं स्यात् BṛĀraUBh. 215.3 (*on* ii.1.1); आत्मैव पापदोषादिरहितोऽन्विष्टो विदितः स्यात् VedāntKa. 95.22 (*on* i.1.4); आत्मानं परमं तमौपनिषदैर्वाक्यैः सदा स्वस्तिकैरन्विष्टं भुवनैकनाथम् ... वन्दे ŚilpaRa. i.1.1; **B** desired, wished तपती न तथान्विष्टा यथेष्टो वाचको मम BhaviP. 147A.32 (i.94.45); **C** sought मिथ्या संकल्पकलितम् ...। अन्विष्टमपि नो दृष्टं का तस्य किल शक्तता YogVā.v.13.105; **3** known यदन्विष्टं यथावत्तच्छृणु देव वदामि ते KathāSaSāg. xii.36.13; यन्नामैकं कर्णमूलं प्रविष्टं वाचान्विष्टं चेतनासु स्मृतं वा। दग्ध्वा पापम् ... साक्षात्संविधत्तेऽनवद्यम् SātvaT. 9.58.

अन्विष्ट (anv-iṣṭa) *n.* search मार्गः परीष्टिरन्विष्टं मृगणान्वेषणा तथा ŚabdaRa. (Vā.) 2514.

अन्विष्टकम् (anviṣṭakám) *adv.* **1** in accordance with, i.e. as many as the bricks अ॒न्वि॒ष्ट॒कं दक्षि॑णा ददाति। सर्वा॑णि वया॑ꣳसि। सर्व॑स्याप्त्यै TaiBr. III.xii.5.8; BaudhŚS. ii.424.7; अन्विष्टकं पष्ठौहीर्दक्षिणा ददाति ĀpaŚS. xxi. 13.11; HirŚS. xxiii. 2.44; **2** along each brick अन्विष्टकं लेखां लिखति BaudhŚS. ii.18.9.

अन्विष्टकाव्य (anviṣṭa-kāvya) *n.* poem which is sought (by poet himself) कविः काव्यगुणैरेव शोभतेऽन्वेशिताश्चरम्। तन्मुखान्विष्टकाव्यस्य नश्यन्त्येकपदे गुणाः EI. xiii.292.24.

अन्विष्टतत्त्व (anviṣṭa-tattva) *adj.* who has found out the truth ततः प्रसेनजिद्राजा स्वप्नेऽग्निप्रेरितो ददौ। अन्विष्टतत्त्वस्तस्मै तां सुतां पावकसूनवे KathāSaSāg. xvi.2.108.

अन्विष्टमृग (anviṣṭa-mṛga) *adj.* who has pursued animals यद्वायुरन्विष्टमृगैः किरातैरासेव्यते KumāSaṁ. 1.15 (Mallinātha मार्गितमृगैः)

अन्विष्टार्थ (anviṣṭārtha) *m.* desired object अन्विष्टार्थविरोधिदूरकरणं तस्मात्प्रसादनं श्रीरामेण कृतम् EI. xxv.210.22.

अन्विष्टवत् (anviṣṭa-va(n)t) *adj.* who has searched राघवः। अन्विष्टवांस्तदा शूरो जनस्थानं ततस्ततः Rāmā. 5.710*(5)

अन्विष्टवृत्तान्त (anviṣṭa-vṛttānta) *adj.* who has found out the real state of affairs प्रातश्चान्विष्टवृत्तान्तः कर्मसेनन्नृपः सुधीः। ... दूतं विसृष्टवान् KathāSaSāg. xii.36.90.

अन्विष्टशम्बल (anviṣṭa-śambala) *adj.* whose provender is searched ततः प्रस्थितश्च धृतो दण्डधरैरन्विष्टशम्बलश्च DaśKuC.151.27.

अन्विष्टि (anviṣṭí) *adv.* in every rite तं (स्वर्गं) इष्टिभि॒रन्व॑विन्दत्। ... तास्वन्वि॑ष्टि। प॒ष्ठौ॒ही॒व॑रां द॑द्यात् क॒ꣳसं च॑ TaiBr. III.xii.2.9 (BhaṭṭaBhā. इष्टौ इष्टौ) III.xii.4.7.

[1]**अन्विष्टि** (anv-iṣṭi) *f.* [from *anu* -yaj –] sacrifice to be performed after (the principal sacrifice) अथो आहुरन्विष्टीनां हेद् वा एतौ यज्ञक्रतू इति JaimiBr. 2.107.

[2]**अन्विष्टि** (anv-iṣṭi) *f.* [from *anv*-iṣ – IV.P.] **1** act of going after इष् गतौ। ... अन्विष्टिः KātanVṛ. iv.5.86; **2** act of desiring अन्वेषणा। पर्येषणा। इषु इच्छायामिति सानुबन्धः KātanVṛ. *on* iv.5.86.

[3]**अन्विष्टि** (anv-iṣṭi) *f.* [from *anv*-iṣ – IX.P.] repetition इष आभीक्ष्ण्ये वा। अन्विष्टिः KātanVṛ. 5.86.

[4]**अन्विष्टि** (anv-iṣṭi) *f.* [from *anv*-iṣ – VI.P.] searching मृगोऽन्विष्टौ च TrikāŚe. iii.3.66.

अन्विष्टिकृत् (anviṣṭi-kṛt) *adj.* who makes a search, i.e. searching तदन्विष्टिकृता पित्रा ... औन्दुरम्। पुच्छं लब्धम् Dhūrtā. 380.

अन्विष्टुम् (anv-iṣṭum) *inf.* to search संदर्शयति स्वगेहं शून्यं तमन्विष्टुमुपागतानाम् SamaMā. 6.21.

अन्विष्य (anv-iṣya) *adj.* to be observed बुद्ध्याऽन्विष्यस्तथा न्यायो वृक्षशाखा यथा गताः। तथा कृतास्तु तैः शाखाः VāyuP. i.8.120.

अन्विष्य (anviṣ-ya) *ger.* **1A** having sought, i.e. aimed at **B** having sought **C** having observed **D** having known or ascertained **2A** having searched, having looked for, having found out **Bi** having examined or investigated **ii** having examined or investigated (medically) **C** having asked or enquired **3** having considered **4** having obtained or attained **1A** having sought, i.e. aimed at विद्ययात्मानमन्विष्यादित्यमभिजयन्ते PraśnaU. 1.10; PraśnaUBh. 245.6 (*on* 1.10); स ह क्षत्तान्विष्य नाविदमिति प्रत्येयाय। तं होवाच ChāndoU. iv.1.7; तमात्मानमन्विच्छामो यमात्मानमन्विष्य सर्वांश्च लोकानाप्नोति सर्वांश्च कामान् ChāndoU. viii.7.2; Bhām. 216.9 (*on* i.3.19); सः विमुच्यते। अन्विष्य मनसा युक्तस्तत्त्वदर्शी निरुत्सुकः MahāBhā. xii.187.55; यः तमात्मानम् ... शास्त्राचार्योपदेशेन अन्विष्य विजानाति स्वसंवेद्यतामापादयति ChāndoUBh.507.8 (*on* viii.7.1); 'ओमित्यात्मानं ध्यायीत' इति श्रुतेरात्मानमन्विष्य ... प्रणवस्य ... प्रणवं दर्शयति ŚvetāUBh. 118.18 (*on* i.13); रैक्वाह्वयं ब्रह्मविदम् ... आत्मा ...अन्विष्य ... आचक्ष्व Bhām. 268.8 (*on* i.3.34); अन्विष्य नूनमचिरादनुमार्गलग्नैराबध्यतेऽत्र सुखदुःखशतैस्तथापि UdaySuKa. 38.8; विद्यया ... आत्मानमन्विष्यानुसन्धायेत्यन्वयः VedāntKau. 62.7 (*on* i.2.17); **1B** having sought (कामान्) अन्विष्य चादाय ... परियान्ति दुःखम् BuddhaC.11.23; कितव सारिकान्तरमन्विष्य समागतोऽसि VāsaDa.109.2; नास्त्येव पुरं यन्न मनोहरम्। तथापि स्वयमन्विष्य गृह्णातु रुचिदर्शनम् PadmP. (Ra.) 6.62; **1C** having observed बुद्ध्यान्विष्य यथान्यायं वृक्षशाखा गता यथा। यथा कृतास्तु तैः शाखास्तस्माच्छालास्तु ताः स्मृताः BrahmāṇḍP. i.7.119; **1D** having known or ascertained 'सास्नादिमती गौः' इत्युपश्रुत्य चतुष्पात्सु जीवेषु तल्लक्षणलक्षितपदार्थमन्विष्य 'इत्थं गौः' इति चक्षुषावगच्छति NyāyMāVi. 14.28 (*on* i.1.2); **2A** having searched, having looked for, found out तमृषिं द्रष्टुमन्विच्छन् (v.l. अन्विष्य) संश्रान्तो न्यपतद्भुवि MahāBhā. i.12.4; अन्वीय (v.l. अन्विष्य) पाण्डवान्भ्रातॄन् MahāBhā. iii.11.4; सः ...। अन्विष्य वानरैः सार्धम् ... पत्नीं तेऽधिगमिष्यति Rāmā. iii.68.20; पूर्वं शलाकयान्विष्य ततो नेत्रमनन्तरम्। शनैः शनैर्घृताभ्यक्तं विदध्यादङ्गुलानि षट् SuśruS. iv.37.111; अर्जुनोऽपि तदान्विष्य रामकृष्णकलेवरे ViṣṇuP. v.38.1; दूताः ... अन्विष्य सर्वतः। नापश्यन्सुमतिम्

AhirbuS. 48.78; तद् भवानेवान्विष्य जानातु Pañcā.167.18; किमसौ सिंहेन भक्षितः अशक्तावावाम् ... प्रियसुहृदमन्वेष्टुम्। पुनरन्विष्य चेटं गृहीत्वा Mṛcch. 1.38 (409); एष्य एतदीदृशं भवतीत्यन्विष्य निगृहीतवान् पुरनिवासिनो युष्मदीयानाप्तपुरुषान् MudrāRā. 2.18 (4); तदनुचराः ... राजकुमारम् ... सम्यगन्विष्य ... देशान्तरम् ... ययुः DaśKuC. 14.11; 69.3; नृपात्मजा तु मामितस्ततोऽन्विष्यानासादयन्ती ... रुदितवत्यवस्थास्यते DaśKuC. 100.1; माधवमकरन्दावन्विष्य यथाप्रस्तुतं साधयामि MālaMā.9.45; 9. 373; अन्विष्य भगवतो वा अहम् अवित्त्या ... अन्यानिमान् अवृषि ChāndoUBh.70.14; सर्वथा चापहृतं द्रव्यं प्रयत्नेनान्विष्य राज्ञा लब्धव्यमित्यभिप्रायः BālaKrī.i.290.6 (*on* 2.275); तस्या गर्भं जघान ह। छिद्रमन्विष्य चेन्द्रस्तु AgniP.19.21; योगीन्द्रम् ...। अन्विष्य तूर्णं मत्प्रीत्यै पुनरागच्छ सारथे SkandP. iii(1).26.80; वह्निमन्विष्य समानेतुमनुचरान् प्रेषितवान् UdaySuKa. 15.21; 117.22; 118.11; चिरादन्विष्य लब्धोऽसि RāmāMañ. 149.7; श्रुतमस्माभिरन्विष्य यथा देवेन चक्रिणा। दत्तम् ... अभयं त्रिदिवौकसाम् RāmāMañ. 412.23; अदाहयन्मन्त्रिवरः सोऽन्विष्य प्रेतविग्रहान् BṛKathāMañ. i.2.119; गङ्गामन्विष्य मञ्जूषा तूर्णमानीयताम् BṛKathāMañ. iii.1.44; xvi.1.138; ते तथा ...। अन्विष्य नववर्षेषु सप्तद्वीपेषु चैव हि। सप्तस्वर्गेषु चान्विष्य न प्रापुः यज्ञियं हयम् BṛDharmaP. i.48.22; अन्विष्य द्रुपदस्तेषां विज्ञायाधर्मनिश्चयम्। कृष्णाया बहुपत्नीत्वं विरुद्धं नाभ्यमन्यत DaśāvaC. 8.401; अतः श्रुतधरं कंचिदन्विष्य आनयद् युवाम् KathāSaSāg.i.2.63; गङ्गान्तस्त्वां तदा मग्नमन्विष्य दिवसान्बहून् KathāSaSāg. ii.2.56; अथान्विष्य कलावत्याश्चेष्टितं स समाययौ KathāSaSāg.viii.2.279; यत्नादन्विष्य का ग्राह्या लेखकैर्मसिमल्लिका (नालिकेरजा) VidaMuMa.3.25; बन्धुमन्विष्य दरदं लवन्यैः सह लाहरैः। दुर्गं ग्रहीतुं ... तमचूचुदत् RājTa.(Ka.)7.1171; द्वितीयग्रीवया कोपात् कुतोऽप्यन्विष्य भक्षिते विष एकोदरत्वान्मृत्युरभवत् Pañcā.127.25; तद्रच्छ ... चत्वारि व्यसनानि निपुणमन्विष्य ... नगरान्निर्वासय MohaRāPa.4.2 (31); यदान्विष्य वनान्तस्त्वां, ते कुत्रापि न लेभिरे PāṇḍaC.7.362; स प्राह ...। अन्विष्य स समानीतः पल्लशेनेति भाषितः SamarāSaṁ.7.284; सर्वत्रान्विष्य चम्पां मुनिरथ गतवान् स्नेहतो व्याकुलात्मा MātaLī. 1.8; काव्यक्रियेच्छाङ्कुरमूलभूमिमन्विष्य Kavī-Kaṇṭhā.1.14; प्रयत्नेनान्विष्यापि दोषमपश्यन् NyāySu. (So.)217.6 (*on* i.4.6); गोपस्त्रीणाम् ... मध्ये ... प्रविश कुञ्जे कुञ्जे कुसुमितजले कान्तमन्विष्य यत्नात् HaṁsSaṁ. 9.46; कश्चित् ... तदुपायं वेदेऽन्विष्येदमवगच्छति VivaPraSaṁ. 1.13; वेदेऽपि सत्यकामो ह जाबालो ब्रह्मचर्यायाचार्यं स्वयमेवान्विष्योपसन्नवान् VivaPraSaṁ.190.18; अन्विष्य शिलाम् ... कल्पयेत् TantrSa.1.129; वने प्रियमपश्यन्ती चिरमन्विष्य कोकिला। विरहार्ता प्रविष्टा नु रक्ताशोकम् Subhāṣi. 1648; 2003; युष्मभ्यमीप्सितं दद्यामन्विष्यानयत (लक्ष्मणम्) BallāC.33.2; तमन्विष्य ततो विद्यां लब्ध्वा कृतार्थो भव ŚivārkaMaDī. i.477.28 (*on* i.3.33); भेकराजदुहिता ... जलं विवेश। ततश्च राजा जालादिभिरन्विष्यापि न तामविन्दत् SāṁkhyaPraBh. 113.25 (*on* 4.16); एनं वानरापसदमन्विष्य मूर्धानमुत्पाटयामि AdbhuDa.2.29(5); अन्विष्य खिन्नं निगमानशेषानमी न मीनं प्रथमं स्मरामः ŚivLī.1.3; तानि वचांसि यः। जलेऽन्विष्य ददौ धात्रे तस्मै मत्स्याय ते नमः HariC.(Pa.)160; अन्विष्यावगतां पुरीं जनकजाचोरस्य विज्ञापितां रुन्धे JānaPa. 7.10; अन्विष्य गुणकणानप्यभिनन्दत वीतमत्सराः विबुधाः MayūMāli. 1.6 (*on* i.2.1); सा खल्वितः पूर्वस्मिन्नेव मुहूर्ते वयस्यमेव सुचिरमितस्ततोऽन्विष्यान्विष्यानुपलभ्य क्वापि मत्सकाशमागत्य Mukundā. 197 (8); वचनमेवान्विष्य शरणीकरणीयम् BālamBha. i. 538.29 (*on* 1.249); यदि शक्नोषि तमन्विष्यानेतुं मम प्राणास्तिष्ठन्ति VasaTi. 29.11; पवनसुतवरोऽन्विष्य सीताम् MahāN.5.38; रावणानुजबली ... इत्यन्विष्य ... यातः सानुचरः ... श्रीरामसांनिध्यकम् MahāN. 6.51; **2Bi** having examined or investigated तश्चाहं तत्त्वतोऽन्विष्य त्वरिता समुपागता MārkP. 21.37; तदेव ... अन्विष्य च साक्षात्करणीयम् ChāndoUBh. 473.8 (*on* viii.1.1); तारिकाविधिमन्विष्य LakṣmīT. 36.118; तां (नारीं) तत्क्षणात् राजा स्वयमन्विष्य SmṛtiCan. iv.741.16; धीराः ... यदन्विष्य कृतकृत्याः ... तत्त्वमसि तत्त्वम् ŚaṅkaDigVi. (Mā.) 10.55; **2Bii** having examined or investigated (medically) नाडीनां गतिमन्विष्य शस्त्रेणापाव्य कर्मवित्। सर्वं व्रणक्रमं कुर्यात् SiddhYo.47.1; एषिण्या गतिमन्विष्य क्षारसूत्रानुसारिणीम्। सूचीं निदध्यात् SiddhYo.47.9; **2C** having asked or enquired सा मदालोकसंजातमन्मथान्विष्य नाम मे। वयस्यां प्राहिणोदाप्तां मह्यं मत्संगमार्थिनी KathāSaSāg. vii.3.101; सर्वे प्रेक्षावन्तः प्रवृत्तिप्रयोजनमन्विष्य प्रवर्तन्ते NyāyBiṬ. 11.3; परित्याज्यः स वाञ्छद्भिरन्विष्य परमं यशः AśvaCi.4.30; प्रशिष्योऽप्यन्विष्याश्रयमलभमानैरिव गुणैरधीतः संश्लिष्टो यतिरमलशीलः EI. xxi.98.4; सद्गुरुमन्विष्य तदुपदेशं गृहीत्वा स्वधर्मनिष्ठो भवेत् NirṇaSi. 447.23; **3** having considered कश्चिदात्मानमन्वीक्ष्य (v.l. °मन्विष्य) परांश्च जयतां वर MahāBhā.ii.5.12; **4** having obtained or attained काम्यादिदोषदृष्ट्याद्याः कामादित्यागहेतवः। प्रसिद्धा मोक्षशास्त्रेषु तानन्विष्य सुखी भव PañcDa. 4.58.

अन्विष्यत् (anv-iṣyat) *adj.* [*f.* –ntī] **1** seeking after अथाब्रवीत् तान्सरमा दूतैन्द्री विचराम्यहम्। युष्मान् व्रजं चान्विष्यन्ती गाश्चैवेन्द्रस्य पृच्छतः BṛDe. 8.27; अन्विष्यंस्तादृगत्र क्षितिवलयतले स्थानमुन्मूल यावत् संसारानर्थवृक्षं प्रथिततममहामोहमूलं विशालम् VijñāŚ. 49; अन्विष्यतः प्रमथनाय ममापि दर्पादात्मानमर्पयसि जातिविशुद्धसत्त्वः MahāvīC. 2.31; बाधकान्तरमुत्पन्नं यद्यस्यान्विष्यतोऽपरम्। ततो मध्यमबाधेन पूर्वस्यैव प्रमाणता TattvSaṁ. 2868; अन्विष्यद्भिरयं चिरात्कथमपि प्राप्येत यद्यर्थिभिः नाथ त्वं पुनरर्थिनः प्रतिदिनं यत्नात्समन्विष्यसि ŚṛṅgāPra. 229.10; लभन्ते सुकृतिनश्चिरादन्विष्यन्तस्तव चरणसिद्धौषधमिदम् MūkaPañ.3.95; **2A** searching, looking for, finding out रुरुः ... वनं सर्वं पर्यधावत् ...। तमृषिं द्रष्टुमन्विच्छन् (v.l. अन्विष्यन्) ... न्यपतत् MahāBhā. i.12.4; तत्केवलाम्बरतिरोधानमन्विष्यता तत्र चान्विष्यता। मया न प्राप्ता (सा) PriyDa. iv. 7.43; अहम् ... कुमारमन्विष्यंस्तदैकं चण्डिकामन्दिरम् ... प्रागाम् DaśKuC. 7.20; (सः) निर्गत्य ... द्यूतसभायामापणे च निपुणमन्विष्यन्नोपलब्धवान् DaśKuC. 55.5; 152.55; गर्जन्तः ... घनाघनाः। अन्विष्यन्त इवारातिं निदाघसमयं द्रुतम् PadmP. (Ra.) 22.66; अन्विष्यन्ती जनौघेभ्यो हृतिमार्गं समाकुला। ... महिषी PadmP. (Ra.) 121.4; भूतनाथः शरण्यो मामन्विष्यन्निह वृषलकम् ... प्राप्तः UttaRāC. 2.13; अथ तु यत्नेनान्विष्यन्तोऽपि पौरुषेयतां नोपलप्स्यामहे PrakaPañ. 247.2; अन्विष्यंस्तथाविधं दृष्ट्वोवाच Hitopa. 1.54 (5); तत्पित्रा चान्विष्यता गृहे न मुनिना दृष्टः Hitopa. 2.104 (8); तं च मूषकं खादितुं यत्नादन्विष्यन्बिडालो दृष्टः Hitopa. 4.14 (4); काको वराकः प्रियामन्विष्यन् ... चक्रभ्रमं भ्राम्यति NalaCam. 2.35; प्रदेशान्बहुशो बहून्। अन्विष्यन्तो भ्रमाम स्म BṛKathāŚloSaṁ. 12.62; स च तत्रान्विष्यन् ... ब्राह्मणायनम् अद्राक्षीत् Bhām. 268.9 (*on* i.3.34); अक्रूरोऽन्तरमन्विष्यन्मणिम् ... स्यमन्तकम् BrahmP.17.2; ददर्श ... हरः। ... अन्विष्यन्तं प्रियां सीताम् ŚivaP. ii (2).24.23 (98B.10); जलमन्विष्यतश्चास्य सवितास्तममुपाययौ KathāSaSāg. ii.2.129; अथैषाङ्गिरसा भर्त्रा संप्राप्तान्विष्यता KathāSaSāg. xiv.i.31; vii.8.116; पूर्वविश्लिष्टा करिणी तस्य सा निजा। अन्विष्यन्ती गजस्यागात्तं प्रदेशं विधेर्वशात् KathāSaSāg. xii. 1.24; अन्विष्यन्मरणोपायं दुःखात्तत्सैन्यलुण्ठितः VikraDeC. 4.16; भृत्यानन्विष्यन्नभ्यधात्ततः RājTa. (Ka.) 3.173; निःशस्त्रः शस्त्रमन्विष्यन् RājTa. (Ka.) 5.410; कः संविभाग्यः ... इत्यन्विष्यन् ... चिन्तापरोऽभवत् RājTa. (Ka.) 8.63; क्वचन पतनयोग्यं देशमन्विष्यताधः। मुखविधुमदसीयं सेवितुं लम्बमानः शशिपरिधिरिवोर्ध्वं मण्डलस्तेन तेने NaiṣC.2.108; क्रन्दन् किञ्च कदर्थ्यते गृहजनोऽन्विष्यद्भिरन्तर्धनम् ... नृपव्यापारिभिः MohRāPa. 3.21; 5.65 (2); बदरीनिकुञ्जकुहरे संलीनमन्विष्यती दष्टा यन्न भुजंगमेन तदतिश्रेयः SaduktiKa. 77.27; अपरितुष्यन्तो मतान्तरमन्विष्यन्तः ... परे माहेश्वराः प्रत्यभिज्ञाशास्त्रमभ्यस्यन्ति SarvaDaSaṁ. 8.2; तत्रान्विष्यन् ... स्निग्धराजीववीथीम् BhramDū. 52; ग्रीवावस्थितमेव ...। ग्रैवेयकं विस्मृतेरन्विच्छ(ष्य)न् पुरुषः ... आप्तैव मोदते YātrāPra. 6.171; मामन्विष्यतो मदुपजीविजनस्यायमुद्घोषः JānaPa. 3.93 (1); अतः खलु पिङ्गलोऽपि क्वचिदन्विष्यन्मया विश्लिष्टः JānaPa. 3.47 (2); ब्रह्मवधेन व्याकुलीभूता वयमितस्ततो वेश्याप्राङ्गणे स्मार्तपण्डितमन्विष्यन्तो भवदन्तिकमागताः स्म Hāsyārṇa. 1.40 (26); **2B** asking, inquiring तस्य स्वपरवृत्तान्तं नित्यमन्विष्यतश्चरैः ...। बभूवाविदितः विशाम् RājTa. (Śrī.) 1.(i).36; **3** examining, investigating for समन्तादवलोकयंश्चौरम् (v.l. कारणमन्विष्यंश्चोरम्) अपश्यत् PañcT. 3.66. (14) (327.2); तस्मादुपाधिं प्रयत्नेनान्विष्यन्तोऽनुपलभमाना नास्तीत्यवगम्य स्वाभाविकत्वं सम्बन्धस्य निश्चिनुमः TātpaṬ.(Vā.)165.24 (*on* i.1.5); **4** pursuing स वैरिणम्। श्येनः कपोतं कक्ष्यान्तरिवान्विष्यन् जगाम सः RājTa. (Ka.) 4.534; अन्विष्यद्भिस्तमश्वेन निबद्धेनाङ्गनाद्विः। समभाव्यत तै राज्ञः वैरिभिर्निर्जयः कृतः RājTa. (Jo.) 454; सुरभीः ... सममन्विष्यन् गोपैः .. विपिने ... त्वम् ... जय जय दुर्विधबन्धो StavMā. 192.26.

¹अन्विष्यमाण (anv-iṣyamāṇa) *adj.* [from *anv-iṣ-* IV.Ā.] **1** searching, looking for सः ... अनुरूपमन्विच्छमानः (v.l. अन्विष्यमाणः) परं यत्नमकरोत् MahāBhā. i.3.10; वर्त्मन्यन्विष्यमाणस्तु रथानाम् ... सूतानामनुगावयम् MahāBhā. iv.24.14; एकदा ... वने पापर्द्धिं कर्तुं प्रस्थितः (v.l. एकदा मृगमन्विष्यमाणो विन्ध्याटवीं गतवान्) PañcT. 2.28(4) (220.8); नृपोत्तमः ... अप्सरसम् ... अन्विष्यमाणः सकलां बभ्राम स वसुंधराम् SaurP. 31.29; **2** examining, investigating तद्विषमन्विष्यमाणयोः ... विपरीतग्रहो नापगतः ChāndoUBh. 515.11 (*on* viii.8.3)

²अन्विष्यमाण (anv-iṣyamāṇa) *adj.* [from IV.U., VI.U.] **1** being sought **2** being searched, looked or found out **3** being examined or investigated **4** being pursued **1** being sought यदि वाप्युपपद्येत पौरुषं नाम कर्हिचित्। अन्विष्यमाणं तदपि दैवमेवावतिष्ठते MahāBhā. xii.171.13; वक्ता चास्य धर्मस्य त्वादृक् त्वत्तुल्यः अन्यः पण्डितश्च न लभ्योऽन्विष्यमाणोऽपि KaṭhUBh. 115.14

(*on* 1.22); अन्वयव्यतिरेकानुविधायिनस्तत्त्वज्ञानात् अन्यस्यान्विष्यमाणस्याभावात् TattvCin.ii(2).158.6; **2** being searched, looked or found out अथ त्वप्रमाद्यद्भिरन्विष्यमाणो न कथंचन संबन्ध उपपत्स्यते ŚābaBh. 680.3 (*on* iii.1.12); प्रागूर्ध्वं वा संज्ञी स्यादित्यन्विष्यमाणे TantrVā. 528.14 (*on* ii.2.21); 576.11 (*on* ii.2.29); हे मधुकर वयम् ... तत्त्वान्वेषणाद्वस्तुवृत्तेऽन्विष्यमाणे हता: Loc. 89.12 (*on* 2.20); मदीयरत्नभाण्डारभवने प्रयत्नेनान्विष्यमाणान्येतादृशानि रत्नानि न दृश्यन्ते VetāPañ. (Jam.) 6.11; वासांसि ... तद्योग्यानि तु दुर्लभान्यविकुलेष्वन्विष्यमाणान्यपि KaṁVa. 5.20; यद्यन्विष्यमाणोऽपि ... विनियोगो नैव लभ्यते तदैवम् MīmāKau. ii.265.19 (*on* iii.2.22); **3** being examined or investigated अथ तु प्रयत्नेनान्विष्यमाणेऽपि न विषयान्तरकृता व्यवस्था TantrVā. 83.1 (*on* i.3.3); 436.10 (*on* ii.1.48); अज्ञानमपि किन्त्वस्ति रूपभेदनिबन्धनम्। ... यत्नेनान्विष्यमाणेऽपि रूपं तच्चेन्न दृश्यते PrakaPañ. 60.1; प्रयत्नेनाप्यन्विष्यमाणे औपाधिकत्वानवगमात् PrakaPañ.205.2; यद्यप्रमाद्यद्भिरन्विष्यमाणं गुणान्तरमुपलभ्येत तत उपसंह्रियेत BālaKrī. i.11.24 (*on* 1.4-5); न च ज्ञानस्यार्थव्यभिचारे सर्वत्रानाश्वास: यत्नेनान्विष्यमाणानां बाधककारणदोषाणामनुपलम्भात् NyāyKa. 181.17; पुन: पुनरन्विष्यमाणोऽनुपलभ्यमानस्तत्र तत्र घटादावुपाधिर्नास्ति इति प्रत्यक्षेण ... व्यज्ञास्यत TātpaṬ. (Vā.) 44.6 (*on* i.1.1); अतो यत्र प्रयत्नेनान्विष्यमाणोऽपि कारणदोष: ... नोपलभ्यत तत्प्रमाणम् ŚāstrDī. 50.6 (*on* i.1.5); यत्नेनान्विष्यमाणेऽप्युपाधेरदर्शनात् TantrRaha. 10.22 (1); **4** being pursued सैन्यै: पश्चादन्विष्यमाण: प्रविशति विषमान् काननान्तान् वराह: CaṇḍaKau. 2.1; युधि सोऽन्विष्यमाणोऽभूद् ग्राम्याटविकमण्डलै: RājTa. (Ka.) 4.474.

अन्विष्यमाणघातकचोर (anviṣyamāṇa-ghātakacora) *m.* killer thief who is being searched प्रयत्नेनान्विष्यमाणघातकचोराद्यनुपलब्धौ तु कथमिति BālaKrī. i.289.22 (*on* 2.275)

अन्विष्यमाणचण्डिकोपहारपुरुषा (anviṣyamāṇa-caṇḍikopahāra-puruṣā) *adj.f.* wherein person is being searched as an offering to Caṇḍikā प्रतिदिवसमन्विष्यमाणचण्डिकोपहारपुरुषाभि: ... शबरपल्लीभि: TilaMañ. 200.6.

अन्विष्यमाणसरणि (anviṣyamāṇa-saraṇi) *adj.* whose track is being followed नृप:। अन्विष्यमाणसरणि: प्रयत्नादग्रजन्मना। प्रविवेश दरद्देशं परिमेयपरिच्छद: RājTa. (Ka.) 8.201.

अन्विष्यमाणस्वादुसलिलाशय (anviṣyamāṇa-svādusalilāśaya) *adj.* by which the lake of sweet water is being searched for अन्विष्यमाणस्वादुसलिलाशयम् ... सेनासंनिवेशमपश्यम् VāsaDa. 291.3.

अन्वी (anv-ī-) IV.Ā. to go or reach अजा॑तशत्रुम॒जरा॒ स्व॑र्वत्यनुं॒ स्व॒धामि॑ता द॒स्ममी॑यते RV. v.34.1.

अन्वीक्ष् (anv-īkṣ-) I.Ā. **1A** to keep looking or gazing at **1B** to look eagerly **1C** to observe closely **2** to contemplate, to reflect, to think **3** to seek **4** to inquire after **5** to go or visit **6** to know after, to infer **7** to examine or to investigate **8** to attain **9** to supervise **10** to keep in view **1A** to keep looking or gazing at ये ब॒ध्यमा॑नमनु॒ दीध्या॑ना अ॒न्वैक्ष॑न्त॒ मन॑सा॒ चक्षु॑षा च AV. ii.34.3; AV. (P.) iii.32.4; MaiS. i.2.15 (i.25.5); iii.9.7 (iii.125.16); KāṭhS. 30.8 (ii.190.3); रु॒द्रं प्र॒जा अ॒न्ववसृ॒जे॒न्न हु॒त्वान्वी॑क्षेत य॒द॒न्वीक्षे॑त चक्षु॑रस्य प्र॒मायु॑कं स्यात् TaiS. VI.v.6.6; अदिति: पुत्रानन्वैक्षत KāṭhS. 7.9 (i.70.21); अथैनमन्वीक्षेताप्रतिरथेन शासेत सौपर्णेनेति AitBr. 37.6 (922); तामन्वीक्षात इयम् ŚatBr. VI.iii.3.5; ते देवा विधातारमब्रुवन्नेवं उ चेत् त्वमेतदधिधास्तथास्मानन्वीक्षस्व JaimiBr. 2.399; 2.400; (ब्रह्म) ता अप: सृष्ट्वान्वैक्षत GopBr. i.1.3 (2.13); i.1.10 (8.9); i.1.11 (9.9); ता अ॒ग्नि: पव॑माना अ॒न्वैक्षत। इ॒ह जीवि॒कामप॑रिपश्यन् TaiĀ. i.4.3 (28.1); सूर्य॑स्य त्वा॒ चक्षु॒षान्वी॑क्षे TaiĀ. iv.3.3 (406.1); V.3.7 (601.11); ईश्व॒रो वा एषोऽन्धौ भवि॑तो:। य: प्र॒वर्ग्य॒मन्वीक्षते TaiĀ. v.3.7 (601.10); नान्वी॑क्षेत। यदन्वी॑क्षेत। चक्षु॑रस्य प्र॒मायु॑कꣳ स्यात् TaiĀ. v.8.9 (628.5); नाहुतिमन्वीक्षते न भक्षयति ŚāṅkhaŚS. viii.1.7; अथैनमन्वीक्षते सूर्यस्य त्वा चक्षुषान्वीक्षे इति BaudhŚS. i.270.1; BhārŚS. xi.4.6; न हुत्वान्वीक्षेत ĀpaŚS. xiii.10.4; xv.4.7; मित्रस्य त्वा चक्षुषान्वीक्षे MānŚS. 140.6; 140.8; HirŚS. xxiv.i.22 (857.21); VaikhaŚS. 13.5; अथैनं अन्वीक्षेत अप्रतिरथेशास सौपर्णै: ĀśvGS. iii.12.13; तमेतेन त्र्यृचेनान्वीक्षेत BhārGS. 2.28 (62.2); ब्रह्मासनं अन्वीक्षते KauśiSū. 3.5; सीमन्तमन्वीक्षते KauśiSū. 36.34. (*caus.*) (used in primitive sense) to look or gaze at अवपन्नं दक्षिणं चक्रं निर्वर्त्य खमन्वीक्षयेत् DrāhyŚS. v.4.8; **1B** to look eagerly एषा कटाक्षपातेन सारङ्गीलोललोचना। वने दिशि दिशि भ्रान्ता दीर्घमन्वीक्षते पतिम् RāghPāṇ. (Dha.) 7.89; **1C** to observe closely, cf. **अन्वीक्षमाण1B**; **2** to contemplate, to reflect, to think तं इमं रसं देवा अन्वैक्षन्त JaimiUBr. i.8.9; **3** to seek अन्वीक्षते यस्य ममावसादादार्य: सहायान्तरमन्तरज्ञ: RāmC. 3.55; **4** to inquire after विद्यागुरवो योनिसम्बन्धाश्चान्वीक्षेरन् Aparā. 1206.2 (*on* 3.274); **5** to go or to visit, cf. **अन्वीक्ष्य 4**; **6** to know after, to infer, cf. **अन्वीक्षा 1**; **7** to examine or investigate, cf. **अन्वीक्षण 2**; **8** to attain, cf. **अन्वीक्षण 3**; **9** to supervise, cf. **अन्वीक्षण 4**; **10** to keep in view, cf. **अन्वीक्षितव्य.**

अन्वीक्षकी (anvīkṣa-kī) *f.* logic, reasoning अन्वीक्षकी चान्वीक्षकी स्यात् DvirūK. (Ha.) 155.

अन्वीक्षण (anv-īkṣaṇa) *n.* **1** act of looking or gazing at सूर्यस्य त्वेत्यन्वीक्षणम् MānŚS. 107.8; अन्वीक्षणं यत्परिहृत्य कृत्यम्। अनाद्यविद्याकृतबन्धमोक्षणम् ViveCū. 85; **2** examination or investigation संवीक्षणं (v.l. अन्वीक्षणं) विचयनं मार्गणं मृगणा मृग: AmaK. 294.30; **3** attainment अन्वीक्षणं च विद्यानां सद्वर्णाश्रमरक्षणम् NītiSā. 14.41; **4** supervision वाहनयोधानां सततमन्वीक्षणम् ... विदितेष्वनुप्रदानम् ... प्रयुञ्जीत ŚaṅkhaLiSm. 252; **5** thought, cf. **अन्वीक्षणलक्षित.**

अन्वीक्षणलक्षित (anvīkṣaṇa-lakṣita) *adj.* associated with contemplation or thought संस्थानविचयं प्राहु: लोकाकारानुचिन्तनम्। तदन्तर्भूतजीवादितत्त्वान्वीक्षणलक्षितम् MahāP. 21.148.

अन्वीक्षम् (anvīkṣam) *adv.* by way of keeping eye on the heel अन्वीक्षं प्रतिजपति KauśiSū. 42.22.

अन्वीक्षमाण (anv-īkṣamāṇa-) *adj.* [*f.* –ā] **1A** gazing at, looking at, looking towards अन्वीक्षमाण एवातिष्ठन्नसौ रोचतेऽसौ रोचतेति JaimiBr. 3.344; यात्र पितर: स्वधा ... इति दक्षिणां दिशमन्वीक्षमाणो जपति MānŚS. 9.16; आ तमितोरास्ते दक्षिणाग्निमन्वीक्षमाण: MānŚS. 9.18; अथ प्राचीनावीति दक्षिणां दिशमन्वीक्षमाण: KauṣīGS.ii.5.3; अथर्तुस्नानाद् भर्तुर्मुखे नान्वीक्षमाणा प्रयत्नाद्दाहर्मुखं दर्शयेत् ĀgniveGS.ii.7.6 (112.1); ये भक्षयन्त इति परिषद्येकभक्तमन्वीक्षमाणो भुङ्क्ते KauśiSū. 38.22; **1B** closely observing युधिष्ठिर: ... अवेक्षमाण: (v.l. अन्वीक्षमाण:) कैलासम् ... पर्वतम् MahāBhā. iii.155.14; पुत्रमन्वीक्षमाणो मन्दं मन्दं व्रजति सविता मन्दिरं मन्दरश्मि: MahāBhā. 8.1171* (3); **1C** looking back अन्वीक्षमाणो रामस्तु ... राजानं मातरं चैव ददर्शानुगतौ पथि Rāmā. ii.35.29; **1D** contemplating, thinking महाव्रती ...। अन्वीक्षमाण: सूक्ष्मं च परमात्मानमात्मना AhirbuS. 15.64; **2** examining, investigating बलाबले चैतासां हेतुभिरन्वीक्षमाणान्वीक्षिकी लोकस्योपकरोति ArthŚā. i.28.1 (1.2); **3** seeking तेषां च राज्यग्रहणेनापि त्वत्स्वामिनो ध्रुवम्। छलमन्वीक्षमाणस्य प्रकटं बकचेष्टितम् TriṣaŚaPuC. i.5.128.

अन्वीक्षा (anv-īkṣā) *f.* **1A** knowing after, i.e. inference प्रत्यक्षागमाभ्यामीक्षितस्यान्वीक्षणमन्वीक्षा NyāyBh. 4.1 (*on* i.1.1); अन्वीक्षणमन्वीक्षा अनुमानमित्यर्थ: NyāyMañ. i.4.21; **1B** knowing, i.e. realization सर्वत्रात्मेश्वरान्वीक्षां कैवल्यमनिकेतताम् BhāgP. xi.3.25; **2** deep contemplation अन्वीक्षयाङ्गातिशयात्मबुद्धिभिर्निरस्तमायाकृतये नमो नम: BhāgP. v.18.37; **3** logic or reasoning अन्वीक्षानयमाकलय्य गुरुभिर्ज्ञात्वा गुरूणां मतम् TattvCin. i.3.1 (comm. अन्वीक्षानयं न्यायशास्त्रम्); **4** examination, investigation मृगणान्वेषणा तथा। पर्येषणा चान्वीक्षा च ŚabdaRa. (Vā.) 2515; फलनं मार्गणान्वीक्षा संवीक्षावचयोऽपि च KalpaK. 247.116.

अन्वीक्षिका (anv-īkṣikā) *adj.* (*f.*) seeking प्रजान्वीक्षिकया बुद्ध्या श्रेयो ह्यस्य विचिन्तयन्। मुदा युक्तो विश्रवा मुनिपुंगव: Rāmā.vii.3.4 (Bombay Ed.)

अन्वीक्षित (anv-īkṣita) *adj.* investigated, examined लक्षणं शास्त्रज्ञताया एतान्येव पञ्च वस्तूनि श्रुतानि भवन्ति। धृतानि। वचसा परिजितानि। मनसा अन्वीक्षितानि MaYānaSū. 136.27(18.26)

अन्वीक्षितमण्डलक्रिय (anvīkṣita-maṇḍalakriya) *adj.* who observes closely the business of neighbouring state समन्वितो राज्यपदोन्निनीषया मनीषयान्वीक्षितमण्डलक्रिय:। इमं नृप: ... संप्रयतेत सिद्धये NītiSā. 10.44.

अन्वीक्षितव्या (anv-īkṣitávyā) *adj.* (*f.*) to be kept in view or in mind सा॒मानि चो॒पदधाती॒ति संस्था वै क॒र्मणोऽन्वीक्षित॒व्या ŚatBr. VIII.i.3.3.

अन्वीक्षितसाधुकृत्य (anvīkṣita-sādhukṛtya) *adj.* who has observed good acts क्षयव्ययायासवधादिदोषव्यपेक्षयान्वीक्षितसाधुकृत्य:। कामं तु पीडामपि कांचिदिच्छेत् NītiSā. 9.74.

अन्वीक्ष्य (anv-íkṣya) *adj.* to be looked after न हु॒त्वान्वी॑क्षेत॒ य॒द॒न्वी॑क्षे॒त॒ चक्षु॑रस्य प्र॒मायु॑कꣳ स्यात् तस्मा॒न्नान्वीक्ष्य॑: (आदित्य: ग्रह:) TaiS. VI.v.6.6; TaiĀ. v.8.10 (628.7)

अन्वीक्ष्य (anvīkṣ-ya) *ger.* **1A** having contemplated or thought एतानि मनसान्वीक्ष्योद्गायेत् PañcBr. vii.6.17; NidāSū. 35.3 (2.9); मुहूर्तमिव स ध्यात्वा धर्मेणान्विष्य (v.l.°णान्वीक्ष्य) तां गतिम् MahāBhā. iii.3.4; अन्वीक्ष्य कारणं चैव कार्यं तेज: क्षमापि वा MahāBhā.iii.100*; अन्वीक्ष्य मनसा सर्वम् Rāmā. vi.438* (2); भगवान्ब्रह्म कात्स्न्येन त्रिरन्वीक्ष्य मनीषया BhāgP. ii.2.34; यत एवमतोऽ-

न्वीक्ष्य मूर्तामूर्तादिवर्त्मना। ... तया द्वारा परं पदम् BṛĀraUBhVā. ii.3.249; **1Bi** having known or experienced तदन्वीक्ष्य प्रयुञ्जानः सीदत्यवरः HirŚS. xxvii.3.9; (159.22); ĀpaDS. ii (6). 13.10; **1Bii** having known, realised or understood अथाभिप्रेतमन्वीक्ष्य ब्रह्मणो मधुसूदनः। विषण्णचेतसं तमाह BhāgP. iii.9.27; **1C** having considered कमपि हेतुमन्वीक्ष्य तस्य हेतोः पश्चान्मीयत इत्यनुमानम् MāṭhVṛ. 10.23 (*on* 4); हरिवंशविष्णुधर्मोत्तरे ... वचनं तेषां सारान् बहुशोऽथान्वीक्ष्य सोऽप्राक्षीत् AdbhuSāg. 3.2; किंचिदन्वीक्ष्य तज्ज्ञैः व्याख्यातं तैजसत्त्वम् TattvMu. 1.59; **2** having seen or looked at तद्धैवेन्द्रोऽनुबुध्य शुको भूत्वोत्पपात। तं हान्वीक्ष्य पतन्तमुवाच JaimiBr. 1.126; तौ हान्वीक्ष्य प्रजापतिरुवाच ChāndoU. viii.8.4; यो हि मां सेवते कश्चिदथ वाप्यनुवर्तते। कैकेय्याः पुत्र-मन्वीक्ष्य स जनो नाभिभाषते Rāmā. ii.17.25; अमात्याः ... राजानं समन्ता-दन्वीक्ष्यानवलोकितवन्तो दैन्यवन्तो देवीमवापुः DaśKuC. 4.21; अन्वीक्ष्य देवं ब्रह्माणं यज्ञात्मानं च संस्थितम् KūrmaP. 663.10 (2.31); भगवान्परमेश्वरः ... प्रमथान्सुरानपि सोऽन्वीक्ष्य पूतं प्रातरुदयाद्गोमयं ब्रह्मपर्णे निधाय ... मन्त्रेण शोषयेत् BhasmJāU. 561.16; **3** having inquired after, having asked अयमायाति वै राजन्मैत्रेयो भगवानृषिः। अन्वीय (v.l. अन्वीक्ष्य) पाण्डवान्भ्रातॄनिहैवास्मद्दिदृक्षया MahāBhā. iii.11.4; **4** having gone or visited अन्वीक्ष्य दण्डकारण्यम् ... सर्वमेवानुपश्यत Rāmā. iv.40.12; **5** having sought या पुत्रसुखमन्वीक्ष्य परलोकार्थ-माश्रिता SkandP. i.(2).59.26; **6** having contemplated or thought over देवान-तिशयानानां दैत्यदानवरक्षसाम्। विनिपातनिदानानि स्वयमन्वीक्ष्य सुख्यत Yādavā. 22.35.

अन्वीक्ष्यमाण (anv-īkṣyamāṇa) *adj.* **1** (used in active sense) looked at अन्वीक्ष्यमाणः पार्श्वानि कुशहस्तः समाहितः। द्विजः ... स्नानमाचरेत् AVPari. 42(1)5; **2** being examined or investigated धर्मः ...। गन्धर्वनगराकारः प्रथमं संप्रदृश्यते, अन्वीक्ष्यमाणः कविभिः पुनर्गच्छत्यदर्शनम् MahāBhā. xii.252.13.

अन्वीत (anv-īta) *adj.* **1A** accompanied by, followed by कच्छान्ते सुरसरितो निधाय सेनामन्वीतः स कतिपयैः किरातवर्यैः। ... (वराहस्य) अनुपदमस्य संप्रतस्थे Kirātā. 12.54; नागेन्द्रैः ... अश्वैश्च ... अन्वीतः परितः ... ढक्कादि-तूर्यस्वनैः कंसः ... रङ्गस्थलं प्राविशत् HariVi.5.30; युतं चान्वीतमन्वितम् DvirūK. (Ha.)140; तं कुलीनैः ... दारकैः। अन्वीतमेव ददृशुः क्रीडन्तं विस्मयाञ्जनाः RājTa. (Ka.) 3.111; प्लवगौघैः ... साहंकारैरुद्धतमुत्पुच्छयमानैरन्वीतस्तैर-म्बुधितीराण्यवृतत् सः Rāgh. 14.69; **1B** held मुदा रमणमन्वीतमुदारमणिभूषणाः। मदभ्रमदृशः कर्तुम् ... क्षमाः Kāvyāda. 3.30 (comm. अनुगतम्); SaraKaṇṭhā. 205.24; अन्विते। अन्वीतं स्यात् KalpaK. 233.176; **1C** associated with, SaraKaṇṭhā.205.24 (comm. हर्षेण ... संगतम्); **2** pursued अन्वीतं तृप्तिहेतोरसकृदलिकुलाकारिणा राहुणा यत् SūryaŚ. 79; **3** consisting of, including चतुर्भिरङ्गैरन्वीतम् ... डिमं विदुः RasāSu. 298.2(3.282)

अन्वीप (anv-īpa) *adj.* near the water (देशेऽनोरुः) इत्यत्र देश इति किम्? अन्वीपं वनम् JaineVṛ. 313.24 (*on* iv.3.203); देशेऽभिधेयेऽनूप इति निपात्यते अन्यत्र अन्वीपः CāndrVṛ. *on* v.2.114.

अन्वीपता (anvīpa-tā) *f.* the state of being conducive or agreeable to विधिर्घटयतीष्टार्थमानीयान्वीपतां गतः MahāP. 7.152.

अन्वीपम् (anvīpám) *adv.* [P. iv.4.28; vi.3.98] **A** along the water, along (the flow of) the river or stream प॒शवो॒ वै व॑सती॒वरीः॑ प॒शूने॒वारभ्यं॑ गृही॒त्वाप॑ वसति॒ यद॑न्वी॒पं तिष्ठ॑न् गृह्णी॒यान् नि॒र्मार्गु॑का अस्मात् प॒शवः॑ स्युः TaiS. VI. iv.2.2; प्रतीप॑मन्यं ऊ॒र्मि॑र्यु॒ध्यत्यन्वीप॑मन्यो मिथुनत्वा॑य MaiS. iv. 4.1 (iv.50.4); प्रतीपं यन्ति न ह्यन्वीपमष्ट वै पूर्वेण पक्षसा यन्ति PañcBr. xxv.10.12; वृषासीति यः प्रतीपम्। वृषसेनोऽसीति योऽन्वीपम् ĀpaŚS. xviii.13.5; हिमवन्त इति स्यन्दमानादन्वीपमाहार्य बलीकैः KauśiSū. 30.13; यो भद्र इत्यन्वीपमुदच्य KauśiSū. 75.16; प्रतीपमन्य ऊर्मिर्युध्यति। अन्वीपमन्य ऊर्मिर्युध्यति MahāBh. i.315.15 (*on* i.4.9); देशे इति किम्। अन्वीपम् KāśiVṛ. *on* P.vi.3.98; अन्वीपमायाता वनमारुताः MahāP. 32.171; देशं विनद्भिरन्वीतमन्वीपं भेद्यलिङ्गम् KośaKaTa. 2798; **B** along, with अन्वीपमेवैना आवार्जति न सामि प्रस्नावयेताग्नि-ष्टोमम् KāṭhS. 28.1 (ii.153.14); KapiKaS. 44.1 (256.9); **C** conducively, agreeably सोऽन्वीपं वक्ति चेदेवम् MahāP. 35.23.

अन्वीपसारणी (anvīpa-sāraṇī) *f.* river flowing down-streams अपोऽभि-जुहोति ...वृषसेनोऽसीत्यन्वीपसारणीनाम् VārāŚS. III.iii.2.11.

अन्वीपसारिणी (anvīpa-sāriṇī) *f.* river flowing downwards अपां च त्रीणि गृह्णानि...वृषसेनोऽसीत्यन्वीपसारिणीनाम् MānŚS. 187.5.

अन्वीपिक (anv-īpika) *adj.* agreeable, conducive अ(आ?)न्वीपिकः Prasā. i.826.6 (*on* iv.4.2)

अन्वीभू (anvī-bhū-) I.P. to experience गन्धेनापि पुष्पद्रुमगन्धानामन्वी(न्धी)-भवन्ति घ्राणानि TilaMañ. 148.12.

अन्वीय (anvī-ya) *ger.* **1A** having gone to or visited अयमायाति ... मैत्रेयः ...। अन्वीय पाण्डवान्भ्रातॄनिहैवास्मद्दिदृक्षया MahāBhā. iii.11.4; **1B** having pursued तान्नामृष्यत कौन्तेयः ...। अन्वीय च पुनः सर्वांस्तव पुत्रानपीडयत् MahāBhā. vi.74.17; **2** having entered एतौ हि विश्वस्य बीजयोनी रामो मुकुन्दः पुरुषः प्रधानम्। अन्वीय भूतेषु विलक्षणस्य ज्ञानस्य चेशात इमौ पुराणौ BhāgP. x.46.31; **3** having come in connection with ननु हविःपदं प्रथममुभयपदेन... अन्वीय पश्चादार्त्या संबध्यते MayūMāli. 485.15 (*on* vi.4.6)

अन्वीयमान (anv-īyamāna) *adj.* [*f.*–ā] **1A** being accompanied कौरवाणां महारथः। ... अन्वीयमानः सहितैः सोदरैः सर्वतो नृपः MahāBhā. vi. 93.26; शान्तया प्रययौ सार्धमृष्यशृङ्गः सुपूजितः। अन्वीयमानो राज्ञाथ सानुयात्रेण धीमता Rāmā. i.17.5; अन्वीयमानो वैदेह्या देशमन्यं जगाम सः Rāmā. ii.App.I.26(44); सः ... नृत्यद्भिर्गणिकाजनैः। अन्वीयमानः ... पुरीमयोध्यामविशत् BrahmāṇḍP. ii.49.23; असौ ...। शबरयुवतिभिः कौतुकोदञ्चदक्षं कृच्छ्रादन्वीयमानः ... चित्रकूटं प्रतस्थे AnarghaRā. 5.2; सा वणिक्सुता ...। आरुह्य शिबिकां तस्य दस्योर्वध्यभुवं ययौ। अन्वीयमाना रुदता पित्रा मात्रा जनेन च KathāSaSāg. xii.21.41; गिरस्ता नरपतिः ... गुरुविरहभियेव व्यर्थमन्वीयमानाः सकलजनमनोभि-र्निर्जगामाशु पुर्याः उपश्रृण्वन् Rāvaṇā. 2.72; अन्वीयमानः प्रोद्गीतमङ्गलैर्ललनाजनैः बलिः ... TriṣaŚaPuC. i.3.669; अन्वीयमानां परितो मित्रैरिव मधुव्रतैः पञ्चवर्ण-पुष्पवृष्टिं विदधुर्विबुधोत्तमाः TriṣaŚaPuC. ii.3.294; ii.6.460; विजयेनान्वीयमानः ... शार्ङ्गमारोपयच्छार्ङ्गी TriṣaŚaPuC. iv.2.255; तदा जातैः स्तनंधयैः। अन्वीयमानः सततं बलसूनुर्व्यवर्धत MalliC. 1.520; सः ... सकन्येनाऽन्वीयमानो ययौ वाराणसीं पुरीम् PārśvC. 5.252; स कामो रत्या वसन्तेन चान्वीयमानः ... इन्दुशेखरमपश्यत् PārvPa.3.7(3); वयस्यैः ... अन्वीयमानः स विजयानन्दरङ्गपरिवृढः ... उपकारिकाम् ... इष्टतमामवजगाहे ĀnandRa. 4.49 (14); **1B** being followed, being escorted स तु तेनैव रूपेण दिवं प्राप्य व्यरोचत। अन्वीयमानो रुद्रेण ... नभस्तले MahāBhā. x.18.14; सोऽभ्ययात्पुत्रशोकार्तः ... अन्वीयमानो वीरेण MahāBhā. xi.11.3; सः ... शास्त्रचिन्तकैः। अनुनीयमानो (v.l. अन्वीयमानो) दुर्बुद्धिरनुनेतुं न शक्यते HariVaṁ. 15.55; अन्वीयमानस्तेनाथ रामस्तस्माद्गुहामुखात् ... संप्रतस्थे मुदान्वितः BrahmāṇḍP. ii.25.73; (राजा) सूतमागधबन्दिभिः ... अन्वीयमानः ... चकारावभृथस्नानम् BrahmāṇḍP. ii.55.10; प्रत्युद्रम्य सुदूरमेव हरिणैरन्वीयमानो बहिः ... सायं प्रपेदे मुनिः JānaHa. 4.73; अन्यैश्च विविधैर्यानैः ...। अन्वीयमानं दिव्येन गन्धेन व्याप्तविष्टपम् PadmP. (Ra.) 6.140; अन्वीय-मानः स तु रुद्रपार्षदैः ... व्यनदत् BhāgP. iv. 5.6; संकोचबन्धपरिहारधिया सलीलमन्वीयमान इव नाथ कुमुद्वतीभिः HarVi. 39.34; त्रिदशगणवरिष्ठैरञ्जसान्वीयमानः ... निर्जगामेन्दुमौलिः HarVi. 41.1; कपिभिः ... अन्वीयमानो रामः SkandP. iii (1).2.29; (बाहुबलिः) अन्वीयमानोऽश्वारूढैः ... उपवनस्यान्तिकं ययौ TriṣaŚa-PuC.i.3.353; i.4.563; ii. 1.246; अन्वीयमानः (स्वामी) कुत्रापि दर्शनात्तृप्तिभिर्जनैः TriṣaŚaPuC. ii.3.305; ii.6.650; अन्वीयमानो भगवान् सुरासुरनरेश्वरैः ... जगामोपवनोत्तमम् TriṣaŚaPuC. iii.5 63; iii.5.171; श्रीसंघेन ... अन्वीयमानः स रथः पुर्यां पर्यटत् PariPar. 11.27; नडकीयप्लक्षकीयकार्शाश्वीयपुरेश्वरैः। सोऽन्वीयमानः स्वपुरीं प्रापारिष्टीयसंपदम् DvyāśraKā.15.100; अन्वीयमानो विज्ञेन स पित्रोः प्राविशद्गृहम् RājTa. (Ka.) 7.321; सपौरैः ... अन्वीयमानाः ... प्रचेलुः पाण्डुसूनवः PāṇḍaC. 18.112; अमात्यः ... एकं सुरम् ... ददर्श ... सप्तर्षिभिस्तैरभिवन्द्य-मानमन्वीयमानं च दिशामधीशैः VasaViKā. 9.2; पाटीराद्रेः परिमलभरं चोरयित्वा प्रधावन्नाक्रोशद्भिर्मधुपनिकरैः पृष्ठतोऽन्वीयमानः। आस्ते स्वैरं पवनतरुणः MayūSaṁ. 2.5; अन्वीयमाना महता बलेन ... समाससाद क्रमशो विदर्भान् Nalābhyu. 8.41; असौ अन्वीयमानः स्वैः ... अभिनवनगरमाससाद ĀnandRa. 3.25 (1); **1C** being pursued अन्वीयमानस्तैर्वाली भ्राजतेऽम्बरमध्यगः अन्वीयमानो मेघौघैर-म्बरस्थ इतांशुमान् Rāmā. vii. 34.24 (Bombay Ed.); धूर्तैरन्वीयमानाः स्फुटचतुर-कथाकोविदैर्वेशनार्यो नालंकुर्वन्ति रथ्याः MudrāRā.3.10; सः ... असुरैः ... अन्वीयमानस्तरसा क्रुद्धो भीतः परापतत् BhāgP.iii.20.24; **2A** being semantically realated पश्चात् कथंभावाकाङ्क्षया अन्वीयमानानामिध्मबर्हिरादीनां देवतास्वरूप-घटकत्वायोगात् ... यूपस्य हविर्भागित्ववादः BhāṭṭCan. xiv.2.2; वाक्यव्यतिरेकेऽपि पदार्थान्वयेऽन्वीयमानः पदार्थनिमित्त एव वाक्यार्थप्रत्ययः NyāyRa. 947.9 (*on* 7.359); कारकपदार्थाः क्रियापदार्थेनान्वीयमानाः ... साध्यायमानतां प्राप्नुवन्ति KāvyPra. 226.2; Kāvyānu. (He.) 33.8; विशिष्टं प्रति विशेषणतयान्वीयमानं पूर्वविशेषणस्यापि विशेषणं भवति ŚrutaPra. iA. 89.8 (*on* i.1.1); अन्वीयमानयोः पदार्थयोरनन्वये अनिवृत्ताकाङ्क्षत्वम् MīmāKau. iii (2). 121.21 (*on* ii.1.47); BhāṭṭDī. i. 104.6 (*on* ii.1.15); करणत्वेनान्वीयमानेन धात्वर्थेनोद्भिदादीनाम् ... अन्वयो न संभवति MayūMāli.56.1 (*on* i.4.2); **2B** being connected or related यथा दण्डिनान्वीयमानस्य दण्डेनाप्यन्वयः तथा ... यागस्य विशेषणीभूतस्वर्गेणाप्यन्वयो

भवति VivaPraSaṁ.134.18; **3** being present or inherent in, being continued घटशरावादयो भेदाः ... मृदात्मतया अन्वीयमानाः मृदात्मकसामान्यपूर्वका लोके दृष्टाः BrahmSūBh. (Śaṅ.) 350.11 (*on* ii.2.1); मृदादीनां कार्येऽन्वीयमानानामुपादानत्वोपलम्भात् VedāntKa. 278.7 (*on* ii.2.20); **4** (used as noun) (thing) to which something corresponds यच्च परब्रह्मविवर्तित्वमखिलभेदानामित्युक्त तदप्यन्वेत्रन्वीयमानद्वयाविनाभावित्वेन पुरुषाद्वैतं प्रतिबध्नात्येव SyādvāMañ.13(145)

अन्वीयमानता (anvīyamāna-tā) *f.* the state of being semantically related अन्वीयमानतार्थानामभिधानाद्विना कुतः NyāyMañ. i.370.26.

अन्वीयमानत्व (anvīyamāna-tva) *n.* the state of being semantically related (नियोगस्य) तस्य च नियोज्यविशेषणत्वेनान्वीयमानत्वात् PrakaPañ.459.22.

अन्वीयमानवचनत्व (anvīyamānavacana-tva) *n.* the state of being that (the word) which conveys the semantically related (meaning) अन्वीयमानवचनत्वमतोपपत्तौ कार्यान्वयान्वयिविशेषणगीर्वृथेति SaṁkṣeŚā.1.349 (i.259.5)

अन्वीयमानाभिधान (anvīyamānābhidhāna) *n.* denotation of or reference to the semantically related (meaning) अन्या तु वाचोयुक्तिः कैश्चित्कृता अन्वीयमानाभिधानमभिधीयमानान्वयश्चेति NyāyMañ. i.370.17.

अन्वीयिवत् (anvīyi-va(n)t) *adj.* who has followed गते देवे ययौ सूर्योऽप्यदृश्यताम्। सतां कृत्वोपकारं तं हर्षादन्वीयिवानिव PāṇḍaC. 9.352.

अन्वीश (anv-īśa) *m.* name of one of the fifty six Rudras in the Tantra (*lit.* highest lord) पञ्चाशदधिका षष्टिर्भुवनैस्तुल्यसंज्ञिताः। तावन्त एव रुद्राश्च ... अन्वीशोऽस्त्रातिकेशश्च AgniP. 85.6.

अन्वीश्वरम् (anvīśvaram) *adv.* near the lord अन्वीश्वरं तत्र विवेचितासावनुप्रधानं जनता विनेशा Rāvaṇā. 4.3.

अन्वृ (anv-ṛ-) III.P. **A** to follow in rising, to follow close आ रुक्मैरा युधा नरं ऋष्वा ऋष्टीरंसृक्षत। अन्वेंनाँ अहं विद्युतो मरुतो जज्झंतीरिव भानुरंर्त त्मनां दिवः ṚV.v.52.6 (Say. अनु अह अनुगच्छन्त्येव ... अर्त निरगात्); **B** to pursue, to chase अन्वारत् कुम्भकर्णं मरुत्सुतः Bhaṭṭi. 15.57; **C** to follow the course of उर्वीश्वराः ... स्वां वृत्तिमन्वैयरुः MahāP. 42.205.

अन्वृचम् (anvṛcám) *adv.* at each and every verse, verse after verse उभयीर्गायत्रीश्च त्रिष्टुभश्चान्वाह। तासामुक्तो बन्धुरुक्तम्वेवानृचम्ं हिरण्यगर्भवत्याघारमाघारयति ŚatBr. Vi. ii.2.5; VI. ii.2.10; उत्तमेऽन्वृचमभ्यासाश्चतुरक्षराः ĀśvaŚS. II.i.10.6; II.ii.1.12; अयं नो नभसस्पतिरिति पल्येऽश्मान(नं) संप्रोक्ष्यान्वृचं काशीनोऽप्यावापयति KauśiSū. 21.7; 28.3; 35.14;38.2; निर्लक्ष्म्यमिति पापलक्षणाया मुखमुक्षत्यन्वृचं दक्षिणात्केशस्तुकात् KauśiSū. 42.19; 49.13; उदीरतामिति तिसृभिरुदपात्राण्यन्वृचं निनयेत् KauśiSū. 87.29; AVPari. 44 (3).4; अपश्यं प्रजावान्प्राजापत्योऽन्वृचं यजमानपत्नीहोत्राशिषः SarvaAnu. 10.183 (46.4)

अन्वृज् (anv-ṛj-) I.U. **1** to obtain (यजमानाः) एतेंऽनवारमपारं प्र प्लंवन्ते ये संवत्सरमुंपयन्ति यद् बृंहद्रथन्तरे अन्वर्जें युर्यथां (better था ASS.Ed.) मध्ये समुद्रस्यं प्लवमन्वर्जेयुः TaiS.VII.v.3.2; KāṭhS. 33.5 (iii.30.20); **2** to stand or be firm, to hold firm अध्वर्युरा परिव्युयणान्नान्वर्जत्युपरिवीता वाऽएतऽएताः रात्रिं वसन्ति ŚatBr. III.vii.2.4; IV. vii.2.4; यत्सादयित्वा नान्वर्जति तेनो अध्वर्युश्च यजमानश्च जीवतः ŚatBr. (K.) V.i.1.14.

अन्वृज (anv-ṛja) (= anv-ruja) *m.* disease of cold यस्साकमुत्पादयसि बलासं कासमन्वृजुम्(अन्वृजम् VIŚVA.)। भीमास्ते तक्मन् हेतयस्ताभिस्स परिं वृङ्धि नः AV. (P.) v.21.6.

अन्वृजु (ánv-ṛju) *adj.* [AltGr. II.i.232; II.i.69, *nt.*] **A** moving in the right way यस्साकमुत्पादयसि बलासं कासमन्वृजुम्?। भामास्ते तक्मन् हेतयस्ताभिस्स परि वृङ्धि नः AV. (P.) v.21.6; **B** going or moving straightforward इन्द्रायान्वृंजवे पुरोडाशमेकांदशकपालं निर्वपेद्ग्रामंकाम इन्द्रंमेवान्वृजुं स्वेनं भाग्धेयेनोपंधावति TaiS. II.ii.8.1 (BhaṭṭaBhā. अनुक्रमेणार्जयति प्रापयति विधेयीकरोति इत्यन्वृजुः); BaudhŚS. ii.127.8; HirŚS.xxii.3.2 (760.19); इंन्द्रायान्वृजवा एकादशकपालं निर्वपेज्येष्ठंबन्धुरिन्द्रियंं वैं ज्येष्ठंबन्धुरिन्द्रियेणैवैनानंन्वृजून्कुरुता इन्द्राय ...निर्वपेत् MaiS. ii.2.10 (ii.23.11); KāṭhS. 10.9 (i.135.10)

अन्वृत् (anv-ṛt-) I.U. [P.iii.1.29; CāndraVyā. i.1.48; SaraKaṇṭhā. (Gr.) i.3.66; DhātuPā.(Śāk.) 292] **1** to go after, to follow इदं तद्रूपं यदवंस्त योषा जायां जिज्ञासे मनंसा चरंन्तीम्। तामन्वंर्तिष्ये सखिंभिर्नवंग्वैः AV. xiv.1.56; **2** to hate or shun each other, to censure each other वांचं वां एतंद्वा निंष्क्रीणांतीति तेऽब्रुवन्नंन्वृतीयामहा इंति तांमन्वार्तीयन्त तंदंनृतस्य जंन्म MaiS. iii.7.3 (iii.78.1); ये वाचा व्यक्रेष्महीति तेऽन्वार्तीयन्तास्माकं सोमोऽस्माकं सोमक्रयणीति KāṭhS. 24.1 (ii.90.9); KapiKaS. 37.2 (195.19)

अन्वृतु (anvṛtu) *adv.* **A** in every season, season after season (युधिष्ठिरः) शशास गामिन्द्र इव ...। नद्यः समुद्रा गिरयः सवनस्पतिवीरुधः। फलन्त्योषधयः सर्वाः काममन्वृतु तस्य वै BhāgP. i.10.5; **B** according to season, in due season BhāgP. i.10.5 (Vīrarāghava ऋत्वनुकूलम्)

अन्वृध् (anv-ṛdh-) IV.P. [*but* MW. VI.P.] to accomplish, to carry out इन्दविन्दंस्य सुख्यं जुंषाणः श्रौष्टींव धुरमनुं राय ऋध्याः ṚV. viii.48.2; कृष्यां क्षेत्रर्षयोऽन्वानृधुर्मयि देवा राष्ट्रभृतस्तद् अक्रन् AV.(P.) v.29.7.

अन्वृधत् (anv-ṛdhát) *adj.* carrying out, fulfilling अनुं व्रतान्यदितेर्ऋधन्तः ṚV. vii.87.7.

अन्वे (anv-e-) II.P. **1A** to come after, to follow (as an attendant) अहं गृभ्णामि मनंसा मनांसि ममं चित्तमनु चित्तेभिरेतं AV. iii.8.6; जिह्वाया [अ]ग्रे मे मधु जिह्वामूले मधूलकम्। यथा मां कामिन्यसेवा? मामन्वायसि AV. (P.) ii..9.2; मृत्योः पदं योपयन्तो अन्वेत AV. (P.) v.13.9; xvii.37.7; xix.10.13; उक्थ्यं हुतः सोमां अन्वायंन्ति TaiS. VI.v.1.4; एनमाह्रियंमाणं पशवोऽन्वायन्ति MaiS. i.6.11 (i.103.7); iii.7.9 (iii.88.14); यदेतंत्पात्रं भूयिष्ठाः सोमा अन्वायंन्ति तस्मादेकः श्रैष्ठः यन्तं बहवः पश्चादंनुयन्ति MaiS. iv.6.5 (iv.85.18); KāṭhS. 27.10 (ii.150.15); यावन्तो व पुण्यमन्वायन्ति सर्वेभ्यस्तेभ्य आतिथ्यं क्रियते KāṭhS. 24.8 (ii.98.15); ययुर्नामास्यादित्यानां पत्वान्वेहि KāṭhS. v.1.3 (v.152.3); छन्दांसि ह सोमं राजानं क्रीतमन्वायन्ति KapiKaS. 38.1 (204.10); AitBr. 3.4 (65); एतौ प्रगाथावस्तुतौ सन्तौ पुनरादायं शस्येत तच्छस्त्रेण स्तोत्रमन्वैति AitBr. 12.6 (330); तं हेयमन्वेयाय KauṣīBr. 12.3 (54.8); मा नो अन्वागादघम् GopBr. i.2.7 (39.12); द्विर्द्विर्नाराशंसाननुप्रकम्पयन्त्येतत्पात्रं नाराशंसा अन्वायन्ति BaudhŚS. i.230.2; प्रस्तोतः श्यैतेनान्वेहीति प्रस्तोतारमाह BaudhŚS. i.289.18; ii.81.6; ii.110.8; अध्वर्युः पूर्वाभिः स्तोकीयाभिरन्वैति BaudhŚS. ii.211.1; ii.228.11; ददाति ... दक्षिणाम् ... प्राचीः होत्रे। प्रतीचीमध्वर्यवे। एतदेवान्वायन्ति होत्रकाः HirŚS.xiv.2.45 (227.13); अनुमायन्तु देवता अनुब्रह्म सुवीर्यम्। अनुक्षत्रं तु यद्बलमनु मामैतु मद्यशः MānGS. i.13.7; VārāGS. 15.4; मम चित्तं चित्तेनान्वेहि HirGS.i.5.11; ĀgniveGS.i.1.3(8.16); मुनिः ... तानुवाच नृपात्मजान्। ... मामन्वेत यथाक्रमम् Saund. 1.29; **1B** to come towards यदा वै त्वां फल्गुनवेगनुन्ना ...। अन्वेतारः कङ्कपत्राः शिताग्रास्तदा तप्स्यस्यर्जुनस्याभियोगात् MahāBhā. viii.27.31; **1C** to come along तस्य दक्षिणमन्वागात्कौसल्या बाहुमङ्गना। वामं चास्यान्वगात्पार्श्वं कैकेयी Rāmā. ii.37.4; **1D** to approach मनुष्या अदेशज्ञानवन्तो नित्यमेव देशज्ञं दैशिकमन्व(न्वे)युः KāśyaS. 62A.9; **2** to come down सुचेत३यन्वेहि पय अ३ग्नेत्रेत्यध्वरे गिरः DvyāśraKā. 1.70.

अन्वे (anve) *ind.* kind of indiclinable particle अथोमथोनो ... अन्वेनन्वः SaraKaṇṭhā. (Gr.) i.1.20.

अन्वेक्षण (anv-ekṣaṇa) *n.* act of examining or investigating अन्वेषणान्वेक्षणमार्गणानि संवीक्षणं स्यान्मृगणामृगश्च गवेषणं ना विचयः KośaKaTa. 2.737.

अन्वेक्षमाण (anv-ekṣamāṇa) *adj.* **A** seeing, i.e. inquiring राजा दशरथः ... अवेक्ष (v.l.अन्वेक्ष)माणश्चारेण ...। नाध्यगच्छद्विशिष्टं वा तुल्यं वा शत्रुमात्मनः Rāmā. i.7.16; **B** waiting for प्रभुमुखकृतलक्ष्यैरीक्षणैरक्षमेषु क्षितिपतिषु रणायान्वेक्षमाणेष्वनुज्ञाम्। ... अभिससर्ज ... वाचमुच्चैः सुबाहुः Kapphiṇā.4.2.

अन्वेक्ष्य (anvekṣ-ya) *ger.* having investigated or examined (काममालिन्यै धीमहि) कामेति इदं कुत्रत्यमित्यन्वेक्ष्य 'कात्यायनाय विद्महे ...' इति तु नारायणे पाठः BālamBha. i.602.22 (*on* i.285-290)

अन्वेतवे (ánv-etave) *dat. inf.* [P. iii.4.9] to go after, to follow सूर्यंस्येव वक्षथो ज्योतिरेषाम् ...। वातंस्येव प्रजवो नान्येन स्तोमों वसिष्ठा अन्वेंतवे वः ṚV. vii.33.8 (Sāy.अन्वेतुम्); Nir. 11.20 (195.20)

अन्वेतवै (ánv-etavái) *dat. inf.* [VājaPrāti. 2.47; P. iii. 4.14; vi.2.51; KāśiVṛ. *on* iii.4.14; vi.2.51; Pradī. ii.323B.13 (*on* ii.1.17)] to move along उरुं हि राजा वरुणश्चकार सूर्याय पन्थामन्वेंतवा उं ṚV. i.24.8; TaiS. I. iv.45.1; MaiS. i.3.39 (i.45.3); KāṭhS. 4.13 (i.37.14); KapiKaS. 3.11 (34.10); VājaS. 8.23 (Mahīdhara अन्वेतुमनुक्रमेणाच्वेदं गन्तुम्) VājaS (K.) 9. 4); ŚatBr. IV.iv.5.4; ŚatBr. (K.) V.v.3.3; BaudhŚS. i.260.14; आ नों दधिक्राः पृथ्यामनक्त्वृतस्य पन्थामन्वेंतवा उं ṚV. vii.44.5 (Sāy.अनुगन्तुम्)

अन्वेतव्य (anv-etavya) *adj.* [*f.* –ā] **1A** to be syntactically related or to be construed with भेदव्यपदेशाद्यान्यः। अयमन्यशब्दः पूर्वापरसूत्रेष्वप्यन्वेतव्यः ŚrutaPra. iB.247.26 (*on* i.1.22); द्वन्द्वात्परत्वात्समशब्दः प्रत्येकमन्वेतव्यः NyāyPari. 236.4; पदचतुष्टयमुत्तरत्र पठ्यमानं पूर्वत्र सर्वत्रान्वेतव्यम् LalitāSaBh. 203.16 (*on* 242); **1B** to be semantically related or connected 'व्रीहिभिरवहन्ति' इति विपरिणामेन प्रधानभूता क्रिया द्रव्यव्यवधानमन्तरेण साक्षादेव नियोगेऽन्वेतव्या NyāyMāVi. 67.16 (*on.* ii.1.3); **2** to be known , i.e. conveyed स्वर्गस्तु पदान्तरोपात्तत्वाद्वाक्येन भाव्यतयान्वेतव्यः NyāyMāVi. 302.19 (*on* vi.1.1)

अन्वेतुकाम (anvetu-kāma) *adj.* [*f.* –ā] **1A** desirous of going after or following अन्वेतुकामोऽवमताङ्कुशग्रहः ...। स्थूलोच्चयेनागमदन्तिकागतं गजोऽग्रयाताग्रकरः करेणुकाम् ŚiśuVa. 12.16; **1B** desirous of following (in death) कृष्णाथ गिरमादधे। ... कान्तमन्वेतुकामाहमारोहामि स्वयं चिताम् PāṇḍC. 7.619; **2** meant for being syntactically related or construed with तत्त्वमस्यादिवाक्यानि भेदाभेदवाक्यानां परस्परविरुद्धानामविरुद्धमन्वेतुकामानि भिन्नाभिन्नब्रह्म प्रतिपादयन्ति VedāntRaMañ. 2.7 (91.11)

अन्वेतुम् (anv-etum) *inf.* **1A** to go after, to follow प्रयान्तमथ राघवम्। यदा न शेकुरन्वेतुं पौराणां ताः स्त्रियस्तदा। न्यवर्तन्त Rāmā. ii.952* (2); सरमा ... उवाच ...। न हि मे क्रममाणाया निरालम्बे विहायसि। समर्थो गतिमन्वेतुं पवनो गरुडोऽपि वा Rāmā. vi.25.4; **1B** to reach (नाभीहृदे तव विराजति रोमवल्ली) मन्ये सुदुष्कृतभरो हृदये स्थितं तमन्वेतुमावसति रोमलताच्छलेन RomāŚ.61; **2A** to relate syntactically or to construe न च पशुविशेषणं परेणान्वेतुं योग्यम् TantrRa. 54.13; पदैकदेशस्य धातोः पदान्तरेणान्वेतुमयोग्यत्वात् NyāyMāVi. 314.13 (*on* vi.2.5); प्रथमद्वितीयचरणस्थयोः स्तनपाण्योः ... त्वदरिमृगदृशामिति षष्ठ्यन्तमन्वेतुं शक्नुयात् RasGaṅ. 357.9; **2B** to relate semantically 'व्रीहीनवहन्ति' ... इत्यादिप्रयोगेषु व्रीह्यादिशब्दानां व्यक्तिरर्थः। कुतः। अवहननादिक्रियाभिर्व्यक्तेरन्वेतुं शक्यत्वात् NyāyMāVi. 39.10 (*on* i.3.10); अप्रकृतवर्णनस्याप्यप्रस्तुतप्रशंसारूपेण ... अन्वेतुं योग्यत्वात् CitraMī. 78.18; इष्टविशेषाकाङ्क्षायां यदिच्छाविषयत्वेन निबद्धं विशिष्योपात्तं च तस्यैव तथात्वेनान्वेतुमुचितत्वात् ŚivārkaMaDī. i.42.31 (*on* i.1.1); ii.423.5 (*on* iv.1.1); व्यापारसामान्यस्य विशेषोपेक्षैव इतिकर्तव्यताकाङ्क्षा। तस्यां चाकाङ्क्षायां व्यापारविशेष एव प्रयाजादिरूपोऽन्वेतुं योग्यः MīmāKau. i.154.4 (*on* i.4.1); **3** to connect नान्वेतुं योग्यः क्रम इह विदितः सृष्टौ। प्रत्यासन्नोऽपि श्रुतिकथितलये श्रौतः NayaMañ. II. iii.8.16.

अन्वेतृ (anv-etṛ) *adj.* **1** (used as noun) thing which corresponds to यच्च परब्रह्मविवर्तवर्तित्वमखिलभेदानामित्युक्तं तदप्यन्वेत्रन्वीयमानद्वयाविनाभावित्वेन पुरुषाद्वैतं प्रतिबध्नात्येव SyādvāMañ.13(145); **2** concomitant, cf. **अन्वेतृत्व.**

अन्वेतृत्व (anvetṛ-tva) *n.* the state of being concomitant, i.e. concomitance अन्वयो न च शब्दस्य प्रमेयेण निरूप्यते। व्यापारेण हि सर्वेषामन्वेतृत्वं प्रतीयते TattvSaṁ. 1494.

अन्वेतोस् (anv-etos) *inf.* to come down, to befall upon उक्थानामनु समरमीश्वरो यजमानं भ्रेषोऽन्वेतोः KauṣīBr. 11.8 (52.12); 27.1 (129.18)

अन्वेत्य (anvét-ya) *ger.* **1A** having followed (as an attendant), having gone after तौ वै तंत्रैवं श्वौ भूतें यज्ञायुधैरन्वैत्याग्निं मथित्वाग्नये सुरभिमंतेऽष्टाकपालं निरवपताम् MaiS.ii.1.3 (ii.4.7); अङ्गिरसोऽन्वेत्याग्निमृदुरिवापि कथं नः प्रहितो न प्रैत्यागाः ŚatBr. (K.) IV. v.1.9; (ब्रह्मा) दक्षिणेनास्ते ... कर्मणः कर्मणो वा सहितस्तत्तद्देवान्वेत्य KātyŚS. xi.1.8 (comm. अनुगम्य तत्र गत्वा इत्यर्थः); सदोहविर्धानेषु संमीयमानेष्वन्तरेण चात्वालोत्करावन्वेत्यापरेणोत्तरवेदिमतिक्रम्य दक्षिणत उपविशति HirŚS. x.8.23 (1109.2); **1B** having followed along तीर्थेनान्वेत्य परेण विहारं दक्षिणातिक्रम्य यज्ञोपवीत्यप्रमत्तो दक्षिणत आसीत MānŚS. 139.16; **2** having reached, i.e. spread through संसृष्टा संनिपतिता पृथग्वा कुपिता मलाः। रसाख्यं धातुमन्वेत्य पक्तिं स्थानान्निरस्य च। ... संतापमधिकं देहे जनयन्ति CaraS. vi.3.130 (1941 Ed.)

¹अन्वेष् (anv-eṣ-) I.U. [cf.अन्विष् MW.] **1** to search, to find, to look for विलपन्ती सा राज्ञो भार्या ... अन्वेषति स्म भर्तारं वने MahāBhā. iii.60.17; यमन्वेषसि राजानं नलम्... अयं स इति कस्याद्य श्रोष्यामि मधुरां गिरम् MahāBhā. iii.61.29; यामोषधिमिवायुष्मन्नन्वेषसि महावने Rāmā. iii.63.14; किमिदं नष्टगोयूथ इव गोपालको नवपदान्यन्वेषसे PadmPrā. 5.18; सर्व एवायमागममनागमं वा प्रवृत्तिकामोऽन्वेषते प्रेक्षापूर्वकारी न व्यसनेन PramāVārSvopVr. 73.8; तातस्याङ्कगतश्च वक्षसि कुचावन्वेषते व्याकुलः YaśasCam. i.232.10; अङ्के कृत्वा तनयममलं ग्राममन्वेषते हि Lokokti. 80; **2** to seek श्रुत्वा वस्तु समग्रं तद् धर्मात्मा धर्मसंहितम्। व्यक्तमन्वेषते भूयो यद् वृत्तं तस्य धीमतः Rāmā. i.3.1; मृत्युमन्वेषसे ध्रुवम् Rāmā. iii.3.9; इह प्रेक्षापूर्वकारिणः पुरुषार्थसम्पदमभिवाञ्छन्तः ... प्रथममन्वेषन्ते NyāyMañ. i.2.9; i.169.2; नष्टमन्वेषते नाष्टिकः। नष्टमस्यास्तीत्येवं ठनि कृते प्रज्ञादित्वात्स्वार्थिकोऽण् कर्तव्यः ManuBh. ii.168.20 (*on* 8.202); अन्वेष्यतां वह्निर्यत्र तिष्ठति साम्प्रतम् SkandP.vii(3). 30.16; प्रदानसमयं प्राप्ता वरमन्वेषते शुभा LiṅgaP.ii.5.57; पतिमन्वेषते बाला धर्मवन्तम् PadmP.ii.35.28; यथा सः ... अन्वेषते वरम् PāṇḍaC. 1.438; **3** to follow एष ... गतौ। ... एषते। अध्येषते अन्वेषते DhātuPra. 1.620 (46.7)

²अन्वेष् (anv-eṣ-) VI.P. to look for स्वाहा ...। सा तस्य छिद्रमन्वैच्छच्चिरात्प्रभृति भामिनी MahāBhā. iii.213.50; भूमेर्विवरमन्वैच्छं प्रवेष्टुं व्रीडयान्वितः MahāBhā. iii.238.4.

³अन्वेष् (anv-eṣ-) IV.P. to search अन्वेष्यामि सुखेनैव भीममत्यन्तवत्सलम् PāṇḍaC. 7.597; अन्विष्यामो भूविवराण्यप्यथ च द्याम् ŚaṅkaDigVi. (Mā.) 10.31.

अन्वेष (anv-eṣa) *m.* **1A** act of searching or looking स तु देशो दुरन्वेषो गुहागहनवान्महान् Rāmā. iv.47.5 [मार्गणम् ... अन्वेषे AnekāSaṁ. 3.210; ViśvaPra. 52.60; ViśvaLoK. 111.71, KośaKaTa.2.2042] ; **1B** one who searches, searcher पतिप्राप्त्याशयाश्वास्य सुतां तां प्राहिणोच्च सः। अन्वेष(?षा)न्केसटपितुः पार्श्वं पाटलिपुत्रकम् KathāSaSāg. xviii.4.310; **2** examination, investigation वयं तत्त्वान्वेषान्मधुकर हताः Śāk. 1.23; **3** act of seeking एषणो लोहबाणे स्यादन्वेषे त्वनुपूर्वकम् ViśvaLoK. 106.40.

अन्वेषक (anv-eṣaka) *adj.* **1** who searches or looks for एष्यन्त्यन्वेषकास्तस्या रामदूताः प्लवंगमाः Rāmā. iv.61.11; कुमारः प्राह तातस्यान्वेषकेषु नरेष्वहम्। इहागत्य निवृत्तेष्वग्रतो गन्तुं समुत्सहे SamarāSaṁ. 7.265 [अन्वेषको मार्गयिता विचेता गवेषकश्चानुपदीक्षकश्च ŚabdaRa. (Vā.) 3202]; (used as noun) (one) who searches इत्युक्तेऽन्वेषकै रूपवती पितरमभ्यधात् KathāSaSāg. xviii. 4.314; अन्वेषका गृहं प्राप्ताः गोविन्दस्य खशेशितुः RājTa. (Jo.)836; **2** who examines or investigates पूजां संत्यज्य गमनं शूलं चाकस्मिकं प्रभोः। सहेतुकं विदन् शूरो वृत्तान्तान्वेषकोऽभवत् RājTa. (Ka.) 5.54; (used as noun) (one) who investigates प्रालेयसंघातशिलासभायामन्वेषकैरैक्ष्यत राक्षसेन्द्रः RāmC. 23.5.

अन्वेषकजन (anveṣaka-jana) *m.* person who searches प्रतिपथमतिसत्वरं प्रधावद्भिरन्वेषकजनैरन्तर्व्याकुलीभूतेव राजधान्यपि मुहूर्तमेकं बभूव UdaySuKa. 107.7.

अन्वेषण (anv-eśaṇa) *n.* **1Ai** act of searching or finding **1Aii** act of searching (for hunting etc.) **B** act of searching (as a characteristic of juncture or division of drama viz. development (*garbhasandhi*)) **2A** examination **B** asking, inquiry **3A** act of seeking, i.e. aiming at **3B** act of seeking **3C** act of accomplishing or obtaining **4** act of looking after or protection **5** knowing or ascertaining **1Ai** act of searching or finding out दमयन्ती ...। दूतीं प्रस्थापयामास नैषधान्वेषणे नृप MahāBhā. iii.71.34; iv.24.9; करिष्यामि प्रयत्नेन भ्रातुरन्वेषणं यदि। युयुधानमनन्विष्य लोको मां गर्हयिष्यति MahāBhā. vii.102.12; xiii.52.39; (सीतायाः) तस्या ह्यन्वेषणे श्रीमन्क्षिप्रमेव यतावहे Rāmā. iii.59.16; Rāmā. (Gorr.) iii.68.9; सिद्धार्थं शंस मां तस्मै (भरताय) ...। मैथिल्यन्वेषणं चैव Rāmā. vi..113.9; तदा प्रभृति वै भ्राता भ्रातुरन्वेषणे नृप। प्रयातो नश्यति HariVaṁ. 3.22; ViṣṇuP. i.15.100; VāyuP. ii.4.155; BrahmP. 3.24; भ्रातश्चेद् विरतिर्भवेद् दृढतरा यस्य स्रगादौ सदा। तस्यैषा यदि नास्ति हन्त सुतरां व्यर्थं तदन्वेषणम् VijñāŚ. 52; नष्टस्यान्वेषणे कालं दद्यात्प्रतिभुवे धनी BṛhaspSm. 112.76; SmṛtiCan. iv.348.14; विप्रोषितकुमारं तद्राज्यमस्तमितेश्वरम्। रन्ध्रान्वेषणदक्षाणां द्विषामामिषतां ययौ RaghuVa. 12.11; SūktiRa. 41.6; सोदर्या पुनरस्य ग्रहणविप्लवे विनष्टा। तदन्वेषणाय प्रयतिष्ये Mālavikā. 1.6 (22); तत्खलु मन्त्रपत्रं सदन्वेषणाय ममायमारम्भः Vikramo. 2.19 (12); त्वमभिज्ञोऽस्यस्य कर्मणः शक्तियुक्तत्वात् (v.l. अहं हिरण्यकश्च तावद् द्वाप्यशक्तौ तस्यान्वेषणं कर्तुं मन्दगतित्वात्) PañcT. 2.77(38)(252.5); किमयं ममान्वेषणाय तातस्य व्यूहः समायातः VāsaDa. 292.2; ईश्वरस्य निशाटानां विलोक्य निखिलां पुरीम्। कुशलोऽन्वेषणस्याहमायुक्तो दूतकर्मणि Bhaṭṭi. 8.115; देवादेशादिदानीमन्वेषणं प्रति ... क्रियते यत्नः HarṣaC. 312.1; (अहम्) देवस्यान्वेषणाय दिक्षु भ्रमन् ... उपधाय वामभुजमशयिषि DaśKuC. 92.1; स्थितायास्तत्र ते पद्मः पश्चात्तापसमाकुलः। पुनरन्वेषणं साध्वि करिष्यति न संशयः PadmP. (Ra.) 98.99; प्रैषान्वेषणपृष्टाख्यानानुषङ्गप्रयोगिताः। सामर्थ्यं चेति मन्त्राणां विस्तरः प्रायिको मतः TantrVā. 416.10 (*on* ii.1.32); वेलातटे जलनिधेरपि ते विनिद्रमन्वेषणाय समयो गमितः कपीन्द्रैः ĀścaCū. 6.19; मम प्राणाधिके प्रिये ...। तवैवान्वेषणं कृत्वा भ्रमामि जगतीतलम् BrahmVaiP. i.10.33; i..10.42; राजा ...। उत्थायान्वेषणं चक्रे मेषयोः ViṣṇuDhaP. i.135.7; प्राणहिता यकाः। दृष्टैकैका च सास्माभिः द्वितीया न क्वचित्पुनः। अन्वेषणं प्रयत्नेन विधाय निजमन्दिरे। समर्प्य BṛKathāK. 68.47; 138.12; 153.8; गुणानां त्वेतदीयानामन्वेषणमनर्थकम् BṛKathāŚloSaṁ. 22.79; लक्षणा। न च प्रयोजनमवगमयतः शब्दस्य बाधकयोगः। तथाभावे तत्रापि निमित्तान्तरस्य प्रयोजनान्तरस्य चान्वेषणेनावस्थानात् Loc. 54.26 (*on* 1.20); अन्वेषणाय तस्यास्तर्कयन्नवस्थितिं त्रिदिवमन्दिरेषु ... अवतस्थे (राजा) UdaySuKa.74.23; 101.2; 107.24; अन्वेषणे सुररिपोर्यत्नस्तूर्णं विधीयताम् RāmāMañ.175.2; नारदस्तु प्रतिज्ञाय तस्या अन्वेषणाय वै। जगाम BṛDharmaP.

i.41.15; सनत्कुमारस्यान्वेषणायाटतोऽटवीम्। एको महेन्द्रसिंहस्य जगाम परिवत्सरः TriśaŚaPuC. iv.7.147; इत आरभ्य ... तद्वार्तान्वेषणाय गतश्चिरयति वसन्तकः इति वत्सराजोक्तिं यावदन्वेषणम् Kāvyānu. (He.) 398.13. SāhiDa. 300.11; मार्ग अन्वेषणे DhātuPra.10.288 (147.6); अहमपि तस्यैवान्वेषणाय प्रवृत्तास्मि GopāKeCan. 133.20; प्रातरन्वेषणे पूर्वप्रतोलीद्वारि दूरतः। दग्धमानुषसंस्थानो भस्मराशिरदृश्यत PāṇḍaC. 2.114; चेटी दध्यौ मुनेरन्वेषणाय प्रेषिता ह्ययम् SamarāSaṁ. 4.638; विषादः ...। ज्येष्ठमध्यकनिष्ठेषु स त्रिधा कथ्यते बुधैः। सहायान्वेषणोपायचिन्तादि ज्येष्ठतो भवेत् BhāvPra. (Śā.) 22.3(1); व्याधिवध-बन्धशुल्कग्रहणेष्वन्वेषणे च नष्टस्य। प्रस्थानाद्विपरीतः शकुनः शस्तः प्रवेशे च ŚārṅgaPa.2757; न ह्यस्य (आत्मनः) घटादेरिवान्वेषणं युज्यते Tattv-Prakā. 193A.12 (*on* iii.4.34); निर्मुच्य सर्ववासांसि न ददर्शाथ कुत्रचित्। पश्चादानीय तं बालं तथैवान्वेषणं व्यधात् (नृपः) KathāKau. 4.113; ततोऽन्य-पुत्रसाहस्रं तेषामन्वेषणे गतम्। अद्यापि न निवर्तन्ते BallāC. 49.1; यत्र तपोवनादौ ब्राह्मणस्यान्वेषणं कर्तुमुचितं तत्र गत्वैनं प्राप्नुहि ŚivārkaMaDī. i.479.22 (*on* i.3.34); इन्द्रेण गवामन्वेषणाय सरमा नाम देवशुनी प्रेषिता Sāy. *on* ṚV. x.108.1; न नागराजनिलये मेऽन्वेषणं कुर्वतश्चक्षुर्गोचरमागतः सुरपतिः Manmatho. 4.1 (641.5); [मासान्वेषणयोर्मार्गः AnekāSa. 220; AnekāK. 109; AbhidhāRaMā.5.21; TrikāŚe. iii.3.66; मार्गो मृगपदे मासि सौम्यर्क्षेऽन्वेषणेऽध्वनि Vaija. 217.46; AnekāSaṁ. 2.40; ViśvaPra. 26.25; MediK. 23.15; AnekāTi. 2.223; NānārthMa. 289; ŚabdaRa. (Vā.) 3966; मार्गणः ... याञ्चान्वेषणयोरपि DharK. 664; MediK. 52.72; NānārthMa. 603; ŚabdaRa. (Vā.) 4297; श्राद्धार्थं ब्राह्मणान्वेषणे स्यादन्वेषणा ParyāŚaRa. 809; MediK. 23.16; ŚabdaRa. (Vā.) 3965; NānārthāSaṁ. i.130.1021; ŚabdaRaSaK. 114.12; अन्वेषणान्वेक्षण-मार्गणानि संवीक्षणं स्यान्मृगणा मृगश्च। गवेषणम् KośaKaTa. 2.737; मार्गः स्यात्पथि मासेऽपि तथैवान्वेषणेऽपि च ŚabdaRaSaK. 61.3]; **1Aii** act of searching (for hunting etc.) सिंह आह। भो गच्छान्वेषय किंचित् सत्त्वम् ... तदाकर्ण्य शृगालोऽन्वेषणं कुर्वन् कंचित् समीपवर्तिनं ग्राममासादितवान् PañcT. (Kos.) 4.33 (10) (214.20); Pañcā. 236.24; पशूनामन्वेषणेऽस्मन्नियोगः Hitopa. 2.30 (3); (वज्रमुकुटः) मृगान्वेषणाय कौतुकवशाद्वनं प्रविवेश VetāPañ. (Jam.) 14.10; **1B** act of searching (as a characteristic of development juncture or division of drama viz. *garbhasandhi*) उद्भेदस्तस्य बीजस्य प्राप्तिरप्राप्तिरेव वा। पुनश्चान्वेषणं यत्र स गर्भ इति संज्ञितः NāṭyaŚā. 1941; Kāvyānu. (He.) 397.4; 397.25; गर्भस्तु दृष्टनष्टस्य बीजस्यान्वेषणं मुहुः DaśRū. 1.36; BhāvPra. (Śā.) 209.22- (7); PratāYaBhū. 110.14; RasāSu. 225.8 (3.49); एष स्वयंभूदेव-प्रसादरूपस्य बीजस्यान्वेषणाद्गर्भसंधिः PratāYaBhū. 175.10; **2A** examination; investigation हते तु रुधिरं दृश्यं व्याधिग्रस्तः कृशो भवेत्। लाला भवति दष्टेषु एवमन्वेषणं भवेत् ParāSm. 9.50; वृत्तान्तपर्यवसायी च वेदस्तत्र प्रामाण्यमप्रतिपद्यमानस्तुतौ सत्यत्वान्नान्यत्रान्वेषणमर्हति TantrVā. 27.8 (*on* i.2.10); प्रमाणान्तरमूलत्वादस्यार्थस्य तदनुसार्यन्वेषणं कार्यम् BālaKrī. i. 292.19 (*on* 2.284); न च मानेन विषये बोधितेऽन्वेषणं पुनः। कार्ययुक्त्योः क्वचिद्दृष्टम् BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 848; स्फुटतरभासमाननीलसुखादिप्रमान्वेषणद्वारेणैव पारमार्थिकप्रमातृलाभ इह उपदिश्यते PratyabhiVi. i.35.1 (*on* i.1.1); ईदृङ् न युज्यते राजन् सत्यस्यान्वेषणं कलौ RājTa. (Ka.) 4.101; 'तेजसा सोम्य शुङ्गेन सन्मूलमन्विच्छ' इत्याद्याः श्रुतयः ... मूलस्यान्वेषणं दर्शयन्त्यः ... जगत्कारणं दर्शयन्ति PrakaVi. 85.20; शास्त्रमेव मूलम्। ननु तदपि कथं मूलम्। यत्नेनान्वेषणेऽप्यनुपलब्धेः TantrRaha. 39.16; स्फुटतरं भासमानाः ये नीलसुखादयस्तेषां प्रमाया अन्वेषणेन किंमूला इति विचारणेन परप्रमातुः प्राप्तिः Bhāsk. i.34.21 (*on* i.1.1); **2B** asking, inquiry अन्वेषणं 'कोऽसि कतमोऽसि' इति ŚābaBh. 435.4 (*on* ii.1.32); अनुरूपयत्नेन सम्यगन्वेषणे कृते। मूलाभावान्न विज्ञातं भवेद्बाधकबाधकम् TattvSaṁ. 2869; मुनिः ... आगतोऽन्वेषणं कर्तुम् Hastyāyur. 6.14 (1.1); 18.1 (1.1); एषण्यान्वेषणं कर्म व्रणावस्थाविकल्पितम् Hastyāyur. 357.19 (3.1); [अन्वेषणे च परीष्टिः AnekāK. 175; परीष्टिः ... अन्वेषणे MediK. 38.48; ŚabdaRaSaK. 89.19; KośaKaTa. 2.4559]; **3A** act of seeking, i.e. aiming at यदि नाम बदरमात्रं किमपि विद्यते किं तस्यान्वेषणेन ... फलं विजिज्ञासितुः स्यात् ChāndoUBh. 474.1 (*on* viii. 1.2); 507.6 (*on* viii. 7.1); अन्वेषमाणाः किं तत् यन्नित्यं विज्ञेयमिति तत्प्राप्त्यर्थं यथाकामं यतिष्याम इत्येवं तदन्वेषणं कुर्वन्तः ... आचार्यमुपजग्मुः PraśnaUBh. 238.17 (*on* 1.1); (ततः पदं तत्परिमार्गितव्यं यस्मिन् गता न निवर्तन्ति भूयः) यत्पदं वैष्णवं तत्परिमार्गितव्यम्, परिमार्गणम् अन्वेषणं ज्ञातव्यमित्यर्थः GītāBh. (Śaṅ.) 435.10 (*on* 15.4); VīraMi. (Bhakti.) 159.30; नास्यात्मनः पर्येषणम् अन्वेषणं गच्छेत् प्रत्यर्थिषु प्रतिपक्षभूतदेहेन्द्रियादिषु देहेन्द्रियतद्धर्मानात्मत्वेन न गृह्णीयात् SanatBh. 267.2 (*on* 2.46); सर्वसंन्यासपूर्वकम्। आत्मनोऽन्वेषणं साक्षादापस्तम्बोऽब्रवीन्मुनिः BṛĀraUBhVā. (Sambandha.) 221; पारिव्राज्यस्वरूपक्रमं नो ब्रूहीति नारदेन प्रार्थितः परमेष्ठी ... संसारार्तिनिवृत्त्यन्वेषण इति निश्चित्य नारदम् .... आह पितामहः NāraPaU.2; तत्किं ब्रह्मेति श्रुतिष्वन्वेषणे ... ब्रह्मबुद्धिः प्रसजति ŚivārkaMaDī. i.105.22 (*on* i.1.2); **3B** act of seeking कार्यस्यान्वेषणं विरोधः स्यात् RasāSu. 233.20 (3.70); केशसंयमनकार्यस्यान्वेषणाद्विबोधः SāhiDa. 319.6; गेषृ अन्विच्छायाम्। ... अन्विच्छा अन्वेषणम् SiddhāKau. 370B.17 (*on* vi..4.106); अस्तव्यस्तस्य कार्यस्य वि(रो?बो)धोऽन्वेषणं भवेत् SāhiSā. 1.104; **3C** act of accomplishing or obtaining प्रात्यहिकस्य क्षुद्दुःखस्य निराकरणवदेव तेन धनादिना दुःखनिराकरणस्य चेष्टनादन्वेषणादित्यर्थः SāṁkhyPraBh. 8.13 (*on* 1.3); **4** act of looking after or protection आर्ता यत्नेन संरक्ष्याः ...। तेषामन्वेषणं कार्यं पानान्नशयनासनैः Mānaso. i.19.138; **5** act of knowing or ascertaining अन्वेषणं निक्षेपादिरस्मिन् जनेऽस्तीत्यवधारणम् SmṛtiCan. iv. 424.16.

अन्वेषणकाम्या (anveṣaṇa-kāmyā) *f.* [Inst.] with an intention of or desire for searching गते पुत्रे नृपः ...। प्रेरयामास दूतान्स्वांस्तस्यान्वेषणकाम्यया DevīBhāP. vii.15.58.

अन्वेषणकारण (anveṣaṇa-kāraṇa)) *n.* cause of searching शैलेन्द्रकन्या तं विष्णुं जगतां परिपालकम्। संबोध्य कथयामास तवान्वेषणकारणम् Brahm-VaiP. iii.15.12.

अन्वेषणकारिन् (anveṣaṇa- kārin) *adj.* who is carrying out a search न दृष्टस्तस्करो राजन् मयान्वेषणकारिणा BṛKathāK. 63.67.

अन्वेषणक्रम (anveṣaṇa-krama) *m.* order of searching as a characteristic of denouement or conclusion (*nirvahaṇasandhi*) ग्रथनं कथ्यतेऽस्माभिः कार्यस्यान्वेषणक्रमः SāhiSā. 1.104.

अन्वेषणक्लान्त (anveṣaṇa-klānta) *adj.* tired or exhausted because of searching क्वचिद् ... (अ)न्वेषणक्लान्तहरिशकुलगलरन्ध्रोज्झितैः ... मौक्तिकैः स्तबकिततलम् ... अम्भोनिधिमपश्यम् TilaMañ. 121.21.

अन्वेषणगुणगान (anveṣaṇa-guṇagāna) *n.* act of praising the qualities of seeking, i.e. aiming at अन्वेषणगुणगाने कृते ताभिः एतदेवोक्तम् AṇuBh. 257.19 (*on* iii.3.50)

अन्वेषणतत्पर (anveṣaṇa-tatpara) *adj.* **1** intent on or engaged in seeking क्षुद्रमर्थपतिं प्राप्य न्यायान्वेषणतत्परौ। उभावपि क्षयं प्राप्तौ पुरा शशकपिञ्जलौ PañcT. (Kos.) 3.89(163.16); 3.111(167.19); **2** intent on or engaged in searching कथं मे सहचरश्चिरयतीति तदन्वेषणतत्परस्तत्पद-पङ्क्त्यनुसरणेन सुवर्णसिद्धः प्रस्थितः PañcT.(Kos.) 5.30(46) (243.1); (रामः) तदन्वेषणतत्परः। सुग्रीवाद्यैर्लक्ष्मणेन विचारं कृतवान् सः ŚivaP.iv.31.5 (386A.7)

अन्वेषणपर (anveṣaṇa-para) *adj.* [*f.* –ā] intent on or engaged in searching सुवर्णम् ...। न लब्धं तेन भूपाल अन्वेषणपरेण च SkandP. vii (3). 26.4; शश्वदन्वेषणपरादपि विद्याधरगणादाकर्णिते त्वददर्शनेन दूयमानः कतिपयान्यपि दिनान्ययापयम् TilaMañ. 395.2; सीता हृता... रावणेन। अन्वेषण-परस्तस्याः किष्किन्धाख्यां पुरीमगात् ŚivaP. iv.31.4 (386 A.6); ज्येष्ठपत्नी ...। 'यत्र कुत्र शरीराणि जीवहीनानि ... तानि सर्वाणि चितिं यान्तु' ...। अवादीदपि तद्वादादन्वेषणपराभवत् ŚaṅkaVi. (Ā.) 245.18.

अन्वेषणपरायण (anveṣaṇa-parāyaṇa) *adj.* devoted to searching or finding out देवस्यान्वेषणपरायणोऽहम् DaśKuC. 20.26.

अन्वेषणपरिश्रान्त (anveṣaṇa-pariśrānta) *adj.* fatigued or exhausted because of searching अन्वेषणपरिश्रान्तः स ददर्श महामनाः। साश्वं हतं प्रसेनं तम् VāyuP. ii.34.38.

अन्वेषणप्रकार (anveṣaṇa-prakāra) *m.* procedure or manner of investigation भर्त्रादीनां त्विदानीं सामान्येनाविज्ञातकर्तृकवधनिष्पत्तावन्वेषणप्रकारमाह BālaKrī. i. 292.11 (*on* 2.284)

अन्वेषणप्रयास (anveṣaṇa-prayāsa) *m.* effort for searching स चान्वेषणप्रयासो वरमुदयसुन्दर्याः क्रियते UdaySuKa. 120.18.

अन्वेषणभूमि (anveṣaṇa-bhūmi) *f.* matter or subject of searching यदाहोद्भटः–यासावन्वेषणभूमिरवमृष्टिरवमर्श इति तच्चेदं व्याख्यानं लक्ष्यविरुद्धम् AbhinBhā. iii.28.17 (*on* 19.42)

अन्वेषणमति (anveṣaṇa-mati) *adj.* intent on obtaining सः यतिः ... वैरनिर्यातनमनोरथरथसारथिमन्वेषणमतिरासीत् YaśasCam. ii.353.2.

अन्वेषणरस (anveṣaṇa-rasa) *m.* desire for searching अहमन्वेषण-रसैकहृदया ... रावणीयमुद्यानमितस्ततो भ्रमन्ती ... श्यामलितमास्पदं शिंशुपाद्रुमस्य दृष्टवती UdaySuKa. 109.28.

अन्वेषणवत् (anveṣaṇa-va(n)t) *adj.* associated with, i.e. carrying out searching viz. development फलप्रधानोपायस्य प्रागुद्भिन्नस्य किंचन। गर्भो यत्र समुद्भेदो ह्रासान्वेषणवान् मुहु: SāhiDa. 300.6.

अन्वेषणश्रम (anveṣaṇa-śrama) *m.* exertion of searching अनम्यस्प्रष्टु-मुचितं त्यक्तुं नेशोऽस्मि ते वपुः। को हि हस्तात्परित्यज्य कुर्यादन्वेषणश्रमम् BṛKathāMañ. ix.2.514.

अन्वेषणहेतु (anveṣaṇa-hetu) *m.* [Dat.] for the sake of searching कपीन् संप्रेषयामास चतुर्दिक्षु ...। हनुमत्प्रमुखान् रामस्तदन्वेषणहेतवे ŚivaP. iv.31.6 (386A.8)

अन्वेषणहेतुक (anveṣaṇahetu-ka) *m.* cause of searching शिवा सभायां वै सर्वं शंकरं शंकरम्। ... संबोध्य कथयामास तवान्वेषणहेतुकम् ŚivaP. ii (4).4.47 (197B.7)

अन्वेषणा (anv-esaṇā) *f.* [P. iii.3.107; Vār. 2 *on* P. iii.3.110] **1** act of searching **2** act of asking, inquiry **3A** act of seeking **B** act of seeking, i.e. aiming at **4** act of knowing or understanding **5** act of looking out or considering **6** the word or expression *anveṣaṇā* **7** examination or investigation **1** act of searching or fining out यत्रारे ब्राह्मणस्यान्वेषणा तदेनमर्छ ChāndoU. iv.1.7; यद्येवं कर्तुमन्विच्छति कर्तुमन्वेषणा अत्रापि प्राप्नोति MahāBh. ii.15.6 (*on* iii.1.7); यत्र ब्राह्मणस्य ब्रह्मविद एकान्तेऽरण्ये नदीपुलिनादौ विविक्ते देशे अन्वेषणा अनुमार्गणं भवति, तत् तत्र ... गच्छ ChāndoUBh. 208.7 (*on* iv.1.7); अन्वेषणा विधेरस्य क्रियते क्वापि शंकर BṛKathāK. 99.26; 154.8; कालिन्द्याः ... जले मग्नस्य ... अहेः कुतोऽन्वेषणा SubhāRaK. 40.1; [पर्येषणा परीष्टिश्चान्वेषणा च गवेषणा AmaK. 1416; KośaKaTa. 1.5650; KalpaK. 81.111; मार्गणा तु गवेषणा। पर्येषणा परीच्छा च मृगणान्वेषणा Vaija. 93.121; NāmMāli. 390; श्राद्धार्थे ब्राह्मणान्वेषणे स्यादन्वेषणा ParyāŚaRa. 809; मार्गः परीष्टिरन्विष्टं मृगणान्वेषणा तथा। पर्येषणा चान्वीक्षा च ŚabdaRa. (Vā.) 2514; मार्गः ... अध्वान्वेषणामासभिदासु KośaKaTa. 2.4086]; **2** act of asking, inquiry अर्थेन तु समोऽनर्थो यत्र लभ्येत नोदयः। न तत्र विपणः कार्यः (v.l. [तत्रा]न्वेषणा कार्या) खरकण्डूयितं हि तत् MahāBhā. iii. 34.64; सर्वत्रैव विशिष्टविधानोत्तरकालं किं प्राप्तं किं न प्राप्तमित्यन्वेषणायामप्राप्तमात्रविषयोपसंहारात् विधिर्भावनाधात्वर्थयोरनुवादः TantrVā. 494.15 (*on* ii.2.16); **3A** act of seeking पारंपर्यतोऽन्वेषणा बीजाङ्कुरवत् SāṁkhyaPraSū.1.122; (निक्षेपस्यापहर्त्तारमनि-क्षेप्तारमेव च। सर्वैरुपायैरन्विच्छेत्)। 'अन्वेषणा' तत्त्वपरिज्ञाने यत्नः सर्वप्रमाण-व्यापारेण ManuBh. ii.164.22 (*on* 8.190); एषणा। पर्येषणा। अन्वेषणा। समन्वेषणा MahāVyu. 245. 871; **3B** act of seeking, i.e. aiming at अन्वेषणा-विजिज्ञासयोः कर्तृत्वेनोपासको हि बुद्धिस्थः ŚrutaPra. ii.35.25 (*on* i.3.13); **4** act of knowing or understanding सदसद्भ्यामनिर्वाच्यां तामविद्यां प्रचक्षते। वस्तुनोऽन्वेषणान्त(णा त)स्यां बाह्याभ्यन्तरवर्तिनाम्(नः)। न युज्यते VibhraVi. 29; **5** act of looking out or considering कः पुनरसौ द्रव्यविशेषो यस्य तद्धितेन देवतोक्तेत्यन्वेषणायामयमित्यामिक्षापदेनोपनीयते TantrVā. 533.4 (*on* ii.2.23); **6** the word or expresssion *anveṣaṇā* युच्प्रकरणे घट्टिवन्दिविदिभ्य उपसंख्यानम्। इषेरनिच्छार्थस्येति वक्तव्यम्। अन्विष्यते अन्वेषणा MahāBh. ii.154.11 (*on* iii.3.107); KāśiVṛ. (*on* iii.3.107); इषेरनिच्छायां युज् भवति अन्वेषणा, पर्येषणा CāndrVṛ. *on* i.3.90; JaineVṛ. 128.12 (*on* ii.3.89); कीर्तयतेरिषेश्च क्तिर्युश्च भवति। ... इष गतौ। ... अन्वेषणा KātanVṛ. iv.5.86; DhātuPra. 4.21 (90.16); **7** examination or investigation, cf. **अन्वेषणाकृते**.

अन्वेषणाकृते (anveṣaṇā-kṛte) *adv.* for the sake of investigation or examination धनश्रीः ...। उक्ता च मां महाराजः प्रैषीदन्वेषणाकृते SamarāSaṁ.4.657.

अन्वेषणातुर (anveṣaṇātura) *adj.* desirous, i.e. engaged in searching लक्ष्मणः ...। अटवीं पादपद्माभ्यां बभ्रामान्वेषणातुरः PadmP. (Ra.) 43.115.

अन्वेषणान्विता (anveṣaṇānvitā) *adj.* (*f.*) engaged in searching भटस्योरसि कामिनी। दृष्ट्वा देवपुरन्ध्रीयं भर्तुरन्वेषणान्विता YogVā. iii. 34.22.

अन्वेषणार्थ (anveṣaṇārtha) *m.* [Dat.] for the sake of searching or finding च्युतमतिरतिरस्यान्वेषणार्थे ... स्त्रीमण्डली हिण्डते स्म HariVi. 2.15.

अन्वेषणार्थम् (anveṣaṇārtham) *adv.* **A** for the sake of searching or finding out भीमः .... सात्यकिश्च ...। अन्वेषणार्थं पार्थस्य ...। प्रविष्टौ भारतीं सेनाम् MahāBhā. i.145*(2); iii.62.39; इन्द्रे जीवति मे कान्ते कथमन्यं करोम्यहम्। अन्वेषणार्थं गन्तव्यं मया तस्य महात्मनः DevīBhāP. vi.8.23; ददौ तस्मै संदेशं पार्थिवात्मजा। अन्वेषणार्थमेवास्य दयितस्य KathāKau. 8.70; **B** for the sake of searching (for recovering debt) (काले प्रतीते प्रतिभूर्यदि तं नैव दर्शयेत्) प्रतीते प्रतिपन्नेऽन्वेषणार्थं कल्पित इति यावत् SmṛtiCan. iv.349.1; नष्टस्यान्वेषणार्थं तु देयं पक्षत्रयं परम् KātySm. 532; SmṛtiCan. iv.348.18.

अन्वेषणावस्था (anveṣaṇāvasthā) *f.* the state or condition of searching नाशावस्था अन्वेषणावस्था च यथारुचि गर्भे ... निबन्धनीया AbhinBhā. iii.28.12 (*on* 19.42)

अन्वेषणासहिष्णुत्व (anveṣaṇāsahiṣṇu-tva) *n.* the state of not being the bearer of examination or investigation नान्वेष्यं चात्र कारणमित्युक्तं तत्कस्मादिति चोदिते प्रत्याह अन्वेषणासहिष्णुत्वात् NaiṣkaSi. 147.3.

अन्वेषणीय (anv-eṣaṇīya) *adj.* [*f.* –ā] **1A** to be sought **B** to be sought, i.e. to be aimed at **2** to be searched, to be found out **3** to be known or understood **4** to be looked after, i.e. to be cared **5** to be examined or investigated **6** word or expression *anveṣaṇīya*; **1A** to be sought राजवाहनः ... आगतां प्रियवयस्यामालोक्य पादपमूलमन्वेषणीया लतेव बालचन्द्रिकागतेति संतुष्टमनाः ... अपृच्छत् DaśKuC. 30.4; एकरूपं सामान्यं क्षत्रियादिषु त्रिष्वप्यनुगतं ब्राह्मणेभ्यो व्यावृत्तं किंचिदप्रतिग्राहकत्वमन्यद्वा कर्मान्वेषणीयम् Śarka. 31.20; ततस्ततोऽप्यर्थक्रियाधिगमः परा(?रो)ऽन्वेषणीय इत्यनवस्था PramāVāBh. 4.11; सपिण्डानां तु स्मृत्यन्तरसमाचारावन्वेषणीयौ ManuBh. i.452.8 (*on* 5.65); न वै कश्चिदतीन्द्रियोपाधिः प्रमाणसिद्धोऽस्ति यस्याभावे प्रमाणमन्वेषणीयम् NyāyKuA. i.181.2; शुभाशुभाप्तेः कालस्य ग्रहचारो हि कारणम्। तस्मादन्वेषणीयं तत् कालज्ञानाय धीमता NāraS. 2 (8).13; किं तदित्यल्पे विद्यते यच्छ्रुत्युपपत्तिभ्या-मन्वेषणीयम् PrakaVi. 243.19; एतेष्वधिकरणेषु नाध्यायादिसंगतिरन्वेषणीया TattvPrakā. 199B.11 (*on* iv.1.1); जीवादन्यत्र क्वचिदपहतपाप्मत्वादिसिद्धिर-न्वेषणीया ŚivārkaMaDī. i.11.33 (*on* i.1.1); अन्ये च नियमास्तत्र तत्रान्वेषणीयाः NirṇaSi. 20.4; **1B** to be sought, i.e. to be aimed at (पदं तत्परिमार्गितव्यम्) परिमार्गितव्यम् अन्वेषणीयम् GītāBh. (Rā.) 599.24 (*on* 15.4); अन्वेषणीय आत्मा स्यादस्वातन्त्र्यं तथात्मनः IśānŚiPa. ii.1.38; **2** to be searched or found out कर्तुमिच्छति यः पुण्यं मम मूर्तिप्रतिष्ठया। अन्वेषणीयस्त्वाचार्यस्तेन लक्षणसंयुतः PañcRā. (Ha.) i.2.11; दर्शनासिद्धे वस्तुनि युक्तिरन्वेषणीया NyāyRa. 553.9 (*on* 5(12).29); YuktiSneha. 102.32 (*on* i.1.5); त्वया ... दृष्टाश्च त्रिभुवनविवर-वर्तिनो युवानः तेषां मध्ये ... कथमसौ ज्ञातव्यः कथं चान्वेषणीयो विसंकटा-भोगदुर्विगाहेऽत्र त्रिभुवने UdaySuKa. 100.22; विनाशतत्कल्पना कल्पकरूपाविद्याया निवर्तकान्तरमन्वेषणीयम् BrahmSūBh. (Rā.) 124.13 (*on* i.1.1); 478.15 (*on* ii.2.9); (कृष्णः) आवाभ्यां समवेदनाभ्यामन्वेषणीयः GopāKeCan. 133.8; निवृत्युपाय एवान्वेषणीयः प्रेक्षावता SarvaDaSaṁ. 16.873; न च ... सर्वत्रानिष्टमन्वेषणीयम् NyāyKu. 72.18; न च स्थापितस्वरूपादिमत्प्रमाणमनादृत्य मानान्तरमन्वेषणीयम् NyāyPari. 167.5; अपि च स्वयं चेत्तत्र साध्यज्ञापनाय प्रवर्तेत ततो दृष्टान्तान्तरमन्वेषणीयम् NyāyPari. 254.3; दृष्टः क्वापि स केशवो व्रजवधूमादाय कांचिद्गतः सर्वा एव हि वञ्चिताः खलु वयं सोऽन्वेषणीयो यदि। द्वे द्वे गच्छतः Subhāṣi. 100; उच्चारणं न प्रयोजकम् ... तत्र प्रयोजकापेक्षणे अन्यदेव किंचित् प्रयोजकमन्वेषणीयम् PūrvottaVāNaMā. 266.7; द्वित्रेषु दिनेषु मनोविनोदन-साधनमन्यत्रान्वेषणीयम् RasSa.227(1); **3** to be known or understood रुद्रावित्यत्र प्रयोगे एकशेषोऽन्वेष्योऽन्वेषणीयः KāvyālaṅSūVṛ. (*on* v.2.163.19); 74.7(*on* v.2.54); अतो वै ब्रह्मवैरूप्येण तदुपादेयत्वासंभवात् तत्स्वरूपमुपादानं किंचिदन्वेष-णीयम् GoviBh.91.5 (*on* ii.1.5); **4** to be looked after, i.e. to be cared अन्वेषणीयाः स्वयमेव तावत्प्रजाः PāṇḍaC.13.1109; **5** to be examined or investigated नात्र जल्पमार्गवत् पुरुषप्रतिभा अन्वेषणीया SmṛtiCan.iii.57.5; अन्वेषणीयं किमनाहते ते तत्त्वम् ŚivLī.22.59; **6** the word or expression *anveṣaṇīya* छिन्नं भिन्नं मृतं नष्टम् ...। इत्याद्यात्र वदेच्छब्दान्। ... ब्रूयात्... नष्टमन्वेषणीयं च ŚivU.7.83.

अन्वेषणीयचरण (anveṣaṇīya-caraṇa) *n.* foot which is to be sought after भगवानरविन्दनाभः ...। तस्मिन्ययौ परमहंसमहामुनीनामन्वेषणीयचरणौ चलयन्सहश्रीः BhāgP. iii.15.37.

अन्वेषणीयत्व (anveṣaṇīya-tva) *n.* **1** the state of being what is to be searched or found अन्तरङ्गज्ञापकाभाव एव बहिरङ्गस्यान्वेषणीयत्वात् NyāySu. (Ja.) 10 B.2 (*on* i.1.1); **2** the state of being what is to be obtained विशिष्टब्रह्मण एव संशयेन विशिष्टाज्ञाननिवृत्त्यर्थं विशेषोपरागेणैव ब्रह्मज्ञानस्य अन्वेषणीयत्वात् JñānBiPra. 27.4.

अन्वेषणोपाय (anveṣaṇopāya) *m.* means of searching or finding किमन्यमन्वेषणोपायमासूत्रयामीति समुचितानुष्ठानमूढः ... विहंगकोलाहलमश्रृणवम् UdaySuKa. 30.22.

अन्वेषत् (anv-eṣat) *adj.* [*f.-atī, antī*] **1** searching, looking for, finding वैदर्भी विचरत्येका नलमन्वेषती तदा MahāBhā. iii.61.9; iii.61.32; अन्वेषन्तो नलं राजन्नाधिजग्मुर्द्विजातयः MāhāBhā. iii.67.21; (राघवयोः) तयोरन्वेषतोरेवं

सर्वं तद्वनमोजसा। संजज्ञे विपुलः शब्दः Rāmā. iii.65.12; अन्वेषन्नप्रतिरथो लोकानटति कण्टकः BhāgP. iii.18.23; त्वद्भ्रातर्युत्तमे नष्टे मृगयायां तु तन्मनाः। अन्वेषन्ती वनं माता दावाग्निं सा प्रवेक्ष्यति BhāgP. iv.9.23; ततो द्विजा गते देवे मत्वा तं शंकरं विभुम्। अन्वेषन्तोऽपि यत्नेन न चापश्यन्त ते PadmP.v.17.78; राजा प्राह ... दुहितेयम् ... श्रीमती नामतः। प्रदानसमयं प्राप्ता वरमन्वेषती ŚivaP. ii.(1).3.14 (39A.16); विधिना गजचारिणः। प्रेषयामासुः ...। अन्वेषद्भिर्वने नागानथ दृष्टं तु तैः पदम् Hastyāyur. 4.10 (1.1); **2** seeking गतिर्गङ्गा तु भूतानां गतिमन्वेषतां सदा AgniP. 110.2.

अन्वेषदुःख (anveṣa-duḥkha) *n.* grief or pain of searching ततः प्रभृति न भ्रातुः कनीयान् मार्गमिच्छति। अन्वेषदुःखमाप्नोति तेन तत्परिवर्जयेत् PadmP. v.6.12.

अन्वेषमाण (anv-eṣamāṇa) *adj.* [*f.* –ā] **1A** seeking, i.e. aiming at ते हैते ब्रह्मपरा ब्रह्मनिष्ठा परं ब्रह्मान्वेषमाणाः PraśnaU.1.1; अन्वेषमाणाः किं तत् यन्नित्यं विज्ञेयमिति तत्प्राप्त्यर्थं यथाकामं यतिष्याम इत्येवं तदन्वेषणं कुर्वन्तः PraśnaUBh. 238.16 (*on* 1.1); ते हैते भारद्वाजादयः ... परमार्थं ब्रह्म अन्वेषमाणाः ... प्रतिपेदिरे VedāntKa. 187.9 (*on* i.3.38); **1B** seeking सर्वेषामेव भूतानाम् ...। गतिमन्वेषमाणानां नास्ति गङ्गासमा गतिः KūrmaP. 354.15 (1.37); SkandP. ii(8).6.103; SiṁhāDvā. 129.7; **2** searching, finding out, looking for (एकलव्यम्) तं ततोऽन्वेषमाणास्ते वने ... ददृशुः पाण्डवाः MahāBhā. i.123.22; ix.29.6; सोऽन्वेषमाणः कौन्तेयान् पाञ्चाल्यः ...। दृढं धनुरनायम्यं कारयामास MahāBhā. i.176.9; (नलस्य) तस्य माम् ... विद्धि भार्याम् ...। अन्वेषमाणां भर्तारम् MahāBhā. iii.61.49; अन्वेषमाणा भर्तारं नलम् ... विचरामीह दुःखिता MahāBhā. iii.61.81; iii.107.16; अन्वेषमाणास्ते सर्वे वानराः सर्वतो दिशम्। न सीतां ददृशुर्वीराः Rāmā. iv.47.4; हयमन्वेषमाणास्ते समन्तान्न्यखनन्महीम् HariVaṁ. 10.212* (1); BhāgP. ix.8.9; जम्बुकश्चण्डरवो नाम। स कदाचिदाहारमन्वेषमाणः क्षपामासाद्य ... नगरं प्रविष्टः Tantrākhyā. 26.22; सलिलमन्वेषमाणः ... पर्यटन् ... सिक्तं मार्गमद्राक्षीत् Kād. 121.13; गवाखुराङ्कितो देशः पदमित्युच्यते तेन ... विवित्सितं पशुं पदेनान्वेषमाणः अनुविन्देत् BṛĀraUBh.115.18 (*on* i.4.7); स पार्थिवः। यत्नेनान्वेषयामास विश्वामित्राश्रमम् ...। अन्वेषमाणेन तेन भूमिभृता ... संदृष्टं नीलद्रुमकदम्बकम् SkandP. vi.4.5; उत्तरं सलिले तत्र यावद्वर्षसहस्रकम्। अन्वेषमाणो धरणीं नावापं ताम् DevīBhāP.iii.2.18; एकैवाहमन्वेषमाणा पदपद्धतिं नाधिगमं भवतीनाम् GopāKeCan. 99.9; 125.28; भीमो नृपः ... प्रस्थापयामास बहून् द्विजेन्द्रान्। ... अन्वेषमाणाः पृथिवीमशेषां ते बभ्रमुः Nalābhyu. 8.23; शशस्य शृङ्गमस्ति तदेवंलक्षणमरण्ये पतितमन्विष्य लब्धुं शक्यम् तदन्वेषमाणस्य ... यथोक्तचिह्नयुक्त-काष्ठशृङ्गान्तरादिदर्शने शशशृङ्गमिदम् इत्यनुभवोऽस्ति PūrvottaVāNaMā. 356.18; विद्यारण्यनामभिराचार्यवर्यैः ... श्रियम् ... निवेशितुकामैस्तदनुरूपं पुरुषप्रकाण्ड-मन्वेषमाणैरुपगम्य ĀnandRa. 1.45 (14); **3** waiting for नारी ...। मार्गमन्वेषमाणा सा प्रियस्य ... मरणं गता BhaviP. 447 A. 32 (iii (2).20.8)

अन्वेषयत् (anv-eṣayat) *adj.* [*f.*-antī] **1** searching, looking for, finding out ऋक्षवन्तं गिरिवरं विन्ध्यं च गिरिमुत्तमम्। अन्वेषयन्परिश्रान्तः स ददर्श महामनाः। साश्वं हतं प्रसेनम् HariVaṁ. 28.20; BrahmāṇḍP. ii.71.39; BrahmP. 16.31; अथासौ ... तस्य पदपद्धतिमन्वेषयन् कंचिद् ग्रामम् ... प्रविष्टः PañcT. 1.55(32) (50.10); Pañcā. 26.12; लङ्कां प्रति मार्गमन्वेषयन् सागरं प्रति भूमौ शेते इति भूश्यः ViṣṇuSaBh. 94.16 (*on* 80); न मयान्वेषयन्त्यापि सा आर्या समासादिता TāpaVa. 6.0(10); यदि न लभेद्विमृशन्नन्वेषयन् जन्मना संस्कारेण ... तपसा युक्तः पात्रम् PārāSū. 59.28; कल्पग्रामे तदा सिद्धस्तस्य कन्या सुमध्यमा वरमन्वेषयन्ती सा, न प्राप्तस्तु तया मतः VarāP. 162.16; यं चान्वेषयद्भिरनुभूतः ... परिक्लेशः ... अस्माभिः स नास्ति ... कुमारः TilaMañ. 189.17; बालपर्णशालासु परशुदात्रशस्त्रिकादीन्युपकरणान्यन्वेषयन्तीम् ... बन्धुसुन्दरीमपश्यम् TilaMañ. 307.16; 352.22; अन्वेषयंस्तु तं जारं बिडालं ददृशे मुनिः BrahmP.87.54; क्वचिद्वेणुं करस्रस्तं प्रिययापह्नुतं हरिः। अन्वेषयन्नुपालब्धो विप्रलब्धः प्रियागणैः PadmP. iv. 83.49; (व्रतम्) दमयन्त्या पुरा कृतम्। नलमन्वेषयन्त्या ... दृष्टो दृष्टो नलस्तथा GaṇeP. i.70.5; अन्नपानादि दैवादासीन्न किंचन। इतस्ततोऽन्वेषयंश्च सार्थवाहः स्वयं ततः। ईक्षांचक्रे घृतम् TriṣaŚaPuC. i.1.138; (ब्राह्मीसुन्दरीभ्याम्) मुहुरन्वेषयन्तीभ्यां ताभ्यामथ तथास्थितः। उपालक्षि कथंचित् सः (मुनिः) TriṣaŚaPuC. i.5.786; न नन्दः प्राप तच्छिद्रं नित्यमन्वेषयन्नपि PariPar. 7.44; पतिः ... मम। ... न चापत्पूर्वपुरुषनिधीनन्वेषयन्नपि PariPar. 10.18; अथ तैर्नृपादेशकारिभिः ... अन्वेषयद्भिः ... मन्दविसर्पिणी ... आसादिता Pañcā. 68.6; (नरवाहनदत्तः) अन्वेषयन् यदा नैव लभते स्म कुतोऽपि ताम् (मदनकञ्चुकाम्)। संतेपे KathāSaSāg. xiv.1.10; एकैवाहं नानुदृष्टो द्वितीयः ... सख्यः प्रायोऽन्वेषयन्त्यो लतासु तूर्णं मार्गं माधव प्रापयाद्य GopāKeCan. 100.4; 109.20; नरं राज्यधरं कंचित् तेनान्वेषयता बहिः। गत्वा सोऽमरसेनाख्यः कुमारः सहसाश्रितः PārśvC. 7.112; मुक्ताफलानां तमसि तत इतः स्तोममन्वेषयन्त्याः। कस्याश्चित् स्वस्तरुण्याः ... कीर्तिज्योत्स्ना त्वदीया क्षणमकृत मुदम् Ekāva. 3.1 (355) (116.12); 8.6 (13) (213.8); अन्वेषयन् दित्सितदक्षिणोऽहमाचार्य-सान्दीपिनिसूनुवृत्तम्। ... प्राक्षं महाशङ्खमिहान्वविन्दम् Yadavā. 18.109; दम्भङ्गभाङ्गम-शतैरसतीरहस्यमन्वेषयन्कपटभिक्षुक लक्षितोऽसि ŚārṅgaPa. 3777; MahāN. 3.70; अन्वेषयन्नपि न तामवलोकयामि UnmaRā. (Vi.) 68; हन्त दाशरथिमन्वेषयतो मम दर्शनमात्रेणैव सर्वतो विभज्यन्ते सनायकाः कपिवाहिनीसैनिकाः AdbhuDa. 8.7 (3); त्वामिहान्वेषयन्ती कूले कूले चरति सरसो हन्त लीलामराली BhramDū. 108; एषा काञ्चनमाला मुक्तचक्षुरपिधाना इतस्ततो विलीनाः सखीरन्वेषयन्ती करलग्नां कलभगमनामानयति ŚṛṅgāSa. 64.(1); **2** seeking वृत्तिः कृता सा नृणां यामन्वेषयतां प्रयान्ति सततं सर्वे समाप्तिं गुणाः ŚatTrayī. 352; ŚāntiŚ. 1.13; राज्यमन्वेषयंस्तस्थौ चाणाक्यः कृतनिश्चयः BṛKathāK. 143.63; सा ... देवी ...। चचार जगतीमध्येऽन्वेषयन्ती स्वमीप्सितम् BṛDharmaP. i.25.52; **3** waiting for अथ तौ (द्वावपि) ... कालमन्वेषयन्तौ स्थितौ PañcT. 3.67 (18) (329.10)

अन्वेषयितुकाम (anveṣayitu-kāma) *adj.* desirous of searching or finding out तस्मात्प्रदेशात्स्वदेशदर्शनं प्रति निराशो निकटवर्तिनं ग्रामं नगरमाश्रमं वान्वेषयितुकामो निमित्तीकृत्य दिशमेकां शनैः शनैरुदचलम् TilaMañ. 245.2.

अन्वेषयितुम् (anv-eṣayitum) *inf.* to search for, to look for, to find out के तत्र शूराः संयोज्या जलेऽन्वेषयितुं हयम् PadmP. iv.38.33; स पार्श्वनाथप्रतिमाम् .... अन्वेषयितुमारेभे PrabaK. 85.10; अये किसलयचलनानुगतिरयमपक्रान्तवानेव मम प्रियामन्वेषयितुम् UnmaRā. (Vi.) 46(2)

अन्वेषयित्वा (anveṣayi-tvā) *ger.* [irr.] having searched for अन्वेषयित्वा सर्वार्थान्विदधासि नृणामिह। अतो ढुण्ढिरिति ख्यातस्त्रिलोक्यां त्वं भविष्यसि GaṇeP. ii.48.184.

अन्वेषयिष्यत् (anv-eṣayiṣyat) *adj.* who is going to search (भीमः) स चिन्तयामास वने विनष्टमन्वेषयिष्यन् पतिमात्मजायाः Nalābhyu. 8.48.

अन्वेषिचार (anveṣi-cāra) *m.* spy who searches नूनं त्वामभिवीक्षितुं त्वनुसरन्त्यन्वेषिचारा मुदा ... संयोजिनः GopāKeCan. 112.25.

अन्वेषित (anv-eṣita) *adj.* [*f.* –ā] **1A** which has been searched सर्वा च पृथिवी ...। अन्वेषिता च तत्सर्वं न च पश्याम पाण्डवान् MahāBhā. iv.504*(3); बहुमत्स्योऽयं ह्रदः (v.l. Add. कदाचिदपि नास्माभिरन्वेषितः) PañcT. 1.127 (8) (131.8); तां पिधाय च प्रसीयसा निजप्रावारेण सर्वाङ्गेषु जिगमिषुरन्वेषितानेकमलयसुन्दरीजीवितोपायैर्निःसहं चित्रमायमवदम् TilaMañ. 380.14; नान्यदन्वेषितं भवेत्। ... न वारतिथिमासादिशोधनं सूर्यपर्वणि TantrSā. (K.) 16.28; **1B** who has been searched अन्वेषितः प्रेषितपदातितन्त्रैस्तत्र तत्राटवीगहनेषु (युवराजः) TilaMañ. 191.8; अन्वेषितापि शतशो महीशेन जनैरपि। न दृष्टा वनमाला सा MalliC. 2.287; मणिभद्रेन कोऽपि सार्थी निजपुरुषान् प्रेष्यान्वेषितः KathāK. 70.1 [अन्वेषितं गवेषितमन्विष्टं मार्गितं मृगितम् AmaK. 2234; ŚabdaRa. (Vā.) 3206; KośaKaTa. 2.596; KalpaK. 233.171; मार्गिते मृगितान्विष्टौ अन्वेषितगवेषितौ Vaija. 209.98; मृगितं मार्गितान्विष्टान्वेषितानि गवेषिते AbhidhāCin. 1491; अन्वेषिते मतम्। गवेषितं मार्गितं चान्विष्टं मृगितमित्यपि ParaNā. 1582; गवेषितेऽन्वेषितं स्यात् ŚabdaRaSaK. 159.11]; **2** sought out कविः काव्यगुणैरेव शोभतेऽन्वेषितश्चिरम् EI.xiii. 292.24 [अन्वेषितमीप्सिते ŚabdaRa. (Su.) 6.77]

अन्वेषितवत् (anveṣita-va(n)t) *adj.* who has searched सर्वतो दिक्षु ... अन्येषु च मनोरमेषु स्थानेषु तामन्वेषितवान् TilaMañ. 251.23.

अन्वेषितव्य (anv-eṣitavya) *adj.* **1A** to be searched, cf. **अन्वेषितव्यविश्राम**; **1B** to be searched, i.e. to be obtained अन्यथा यत्र यत्र धूमः तत्राग्निरित्येव स्यात्। इह तु कथमग्निना भवितव्यम्। तस्मादिहापि धूमोऽस्तीति ज्ञानमन्वेषितव्यम् TarkBhā. (Ke.) 38.11; **2A** which is to be sought खदिरस्य सदृशमन्वेषितव्यम् ŚābaBh. 1424.13 (*on* vi. 3.28); **2B** who is to be sought पङ्क्तिपावनोऽवश्य-मन्वेषितव्यः ManuBh. i.285.8 (*on* 3.173)

अन्वेषितव्यविश्राम (anveṣitavya-viśrāma) *adj.* wherein the resort is to be searched अरण्यमिदम् ... अन्वेषितव्यविश्रामम् HariVaṁ. 52.13.

अन्वेषितुम् (anv-eṣitum) *inf.* **1** to understand, to ascertain न च नीतिः सुनीतस्य शक्यतेऽन्वेषितुं परैः MahāBhā. iv.27.8 (BhārBhāDī. अनुगन्तुम्); **2** to search क्षिप्रं वनमिदं सौम्य नरसंघैः समन्ततः। लुब्धैश्च सहितैरेभिस्त्व-मन्वेषितुमर्हसि Rāmā. ii.92.3; येन राजन्हृता सीता तमन्वेषितुमर्हसि Rāmā. iii. 61.12; जनं स्वकीयम्। अन्वेषितुं दूरगतोऽथ कश्चित् Raghunā. 9.38.

अन्वेषित्वा (anveṣi-tvā) *ger.* [irr.] having investigated or examined विवृते प्रदेशे वामप्रदेशिन्यान्वेषित्वा (शस्त्रकर्म कुर्यात्) AṣṭāSaṁ. i.185.21 (1.38)

अन्वेषिन् (anv-esin) *adj.* **1A** who wishes or desires सदा हि दर्शनाकाङ्क्षी श्रेयोऽन्वेषी च वो हरि: MahāBhā. iii.18..4; **1B** who seeks (बिभीषण:) शिरसा चरणान्वेषी चतुर्भि: सह राक्षसैः। तं च राम: समुत्थाप्य ...। उवाच Rāmā. v.91.20 (GoRR.); स तु रामस्य धर्मात्मा निपपात विभीषण:। पादयो: शरणान्वेषी Rāmā. vi.13.2; स्त्रीमुद्रां झषकेतनस्य जयनीं सर्वार्थसंपत्करीं ये मूढा: प्रविहाय यान्ति कुधियो मिथ्याफलान्वेषिण: ŚatTrayī. 113; ओंकार रथमारुह्य विष्णुं कृत्वाथ सारथिम्। ब्रह्मलोकपदान्वेषी रुद्राराधनतत्पर: AmṛNāU. 2; कुसृत्या विभवान्वेषी TrikāŚe. iii.1.9; AbhidhāCin. 475; **2** who searches, looks for or finds out तौ सीतान्वेषिणौ गृध्रं लूनपक्षमपश्यताम् RaghuVa. 12.54; कथं मदन्वेषिण: सैनिकास्तपोवनमभिरुन्धन्ति Śāk. 7.12 (6) (Kale Ed.); कुमुदविटपान्वेषी हंसो निशास्वविचक्षण:। न दशति ... दिवापि सितोत्पलम् Hitopa. 4.106; मग्नं पाथसि पश्चिमस्य जलधेर्मार्तण्डबिम्बं ततो ध्वान्तैर्भूतगणैरगाहि भुवनं मन्ये तदन्वेषिभि: VasaTi. 46.2; **3** who sees, who looks into बुध: ...। किलान्वेषी वने त्वस्मिन्नाजुहाव स तामिलाम् PadmP. v.8.96.

अन्वेषिष्यत् (anv-esisyát) *adj.* who is going to search एषु देवा अन्वेषिष्यन्त: पुरस्ताद्वीर्यमदधुस्तथैवैष्वयमेतदन्वेषिष्यन् पुरस्ताद्वीर्यं दधाति ŚatBr. VI.ii.2.1.

अन्वेष्टव्य (anv-eṣṭavya) *adj.* [*f.* –ā] **1A** to be sought, i.e. to be aimed at **B** to be sought **C** to be desired, i.e. to be needed **2** to be searched, to be looked for, to be found out **3A** to be followed, i.e. to be resorted to **B** to be pursued **4** to be obtained **5A** to be asked, inquired **B** to be examined or investigated **6** to be known or realised **7** word or expression *anveṣṭavya* **1A** to be sought, i.e. to be aimed at अथ यदिदमस्मिन् ब्रह्मपुरे दहरं पुण्डरीकं वेश्म दहरोऽस्मिन्नन्तराकाशस्तस्मिन्यदन्तस्तदन्वेष्टव्यम् ChāndoU. viii.1.1; viii.1.2; य आत्मापहतपाप्मा विजर: ... सोऽन्वेष्टव्य: स विजिज्ञासितव्य: ChāndoU. viii.7.1; viii.7.3; MaiU. 6.8; MaitrīU. 403.21 (6); TantrVā. 240.20 (*on* i.3.25); देहादिभूतस्यात्मनोऽपि आत्मा अनन्विष्ट: अन्वेष्टव्योऽलब्धो लब्धव्य: ... इत्यादिभेदव्यपदेश उपपद्यते BrahmSūBh. (Śaṅ.) 56.12 (*on* i.1.17); 168.18 (*on* i.3.14); सोऽन्वेष्टव्य: शास्त्राचार्योपदेशैर्ज्ञातव्य: स विशेषेण ज्ञातुमेष्टव्य: ChāndoUBh. 507.4 (*on* viii.7.1); आत्मतत्त्वम् ... अन्वेष्टव्यम् BṛĀraUBh. 215.4 (*on* ii.1.0); अन्वेष्टव्यं हि तद्ब्रह्म जन्मबन्धनिवृत्तये KūrmaP. 142.3 (1.12); न च प्रमातुरात्मनोऽन्वेष्टव्य आत्माऽन्य इत्याह Bhām. 119.1 (*on* i.1.4); किं दहराकाशादन्यदेव किंचिदन्वेष्टव्यं विजिज्ञासितव्यं च Bhām. 208.1 (*on* i.3.14); अन्वेष्टव्यं प्रयत्नेन तत्त्वज्ञैर्ज्योतिरान्तरम् KaviKaṇṭhā. 5.1 (30); SuvṛTi. 3.16 (9); MuktiU. 2.6; स शिव: सच्चिदानन्द: सोऽन्वेष्टव्यो मुमुक्षुभि: PañcaBṛU. 35; अश्रुतोऽहमदृष्टोऽहमन्वेष्टव्योऽमरोऽस्म्यहम् BrahmViU. 85; तस्मिन्यदन्तस्तदन्वेष्टव्यम् BrahmSūBh. (Rā.) 297.2 (*on* i.3.13); TattvPrakā. 47A.7 (*on* i.3.14); दहराकाशस्तदन्तर्वर्ति च यत् तदुभयमन्वेष्टव्यम् VedāntSā. (Rā.) 92.8 (*on* i.3.13); VedārthSaṁ. 137.13; बिम्बस्थानीयं ब्रह्म स्वरूपभूतमप्यन्वेष्टव्यम् PrakaVi. 112.23; अन्वेष्टव्य: परमात्मान्वेष्टु: ... न भिन्न: VedāntKa. 95.80 (*on* i.1.4); तस्मिन् यदन्तरित्यत्र हृत्पद्मस्थाकाशगतं ब्रह्मान्वेष्टव्यम् TattvPrakā. 48B.13 (*on* i.3.17); VedāntKau. 89.7 (*on* i.3.14); किं जीवोऽन्वेष्टव्यो ब्रह्म वेति जीवब्रह्मवादो निर्णीयते AṇuBh. 79.25 (*on* i.3.14); दहराकाशस्तदन्तर्वर्ति यत्पदोक्तं चेत्युभयं तत्पदपरामृष्टमन्वेष्टव्यम् ŚivārkaMaDī. i.440.11 (*on* i.3.16); **1B** to be sought त्वया ...। अन्वेष्टव्या हि वैदेह्या रक्षणार्थे सहायता Rāmā. ii.41.7; अबाधा द्विजमुख्यानामन्वेष्टव्या सदैव MārkP. 22.2; कश्चित्क्वापि स्थित: शेष: सोऽन्वेष्टव्य: प्रयत्नत: TantrVā. 435.4 (*on* ii.1.48); (यागानुष्ठानम्) तच्च ... पुरुषधर्म इति न प्रयोजनमन्वेष्टव्यम् AitUBh. 244.12 (*on* 1.0); कर्मान्तरत्वे त्वावृत्ति: स्यादिति कर्तव्यता वान्यान्वेष्टव्या BrahmSūBh. (Bhā.) 212.18 (*on* iii.4.34); 'अस्मिन् कामा: समाहिता:' इत्याकाशान्तर्वर्तिनोऽन्वेष्टव्या: कामा: VedāntDī. 49.6 (*on* i.13); भगवत्संदर्शनार्थं हि सर्वमुपासनाद्यन्वेष्टव्यम् TattvPrakā. 202A.10 (*on* iv.1.7); 58A.5 (*on* i.3.34); छलजातिनिग्रहस्थानलक्षणानि च वादिविनोदेऽन्वेष्टव्यानि Upask. 397.9 (*on* ix.2.2) नृसिंहौ। अन्वेष्टव्यौ योगिनामप्यनन्तावक्षणा धेयौ Rāgh. 10.48; अत एव संज्ञायुक्तग्रहणेष्वपि देवताङ्कत्वबोधको विधिरन्वेष्टव्य: MīmāKau. iii (2). 229.14 (*on* ii.2.19); **1C** to be desired, i.e. to be needed अद्यास्म्यहमन्धो योऽहमन्वेष्टव्ये काले पुत्रं न पश्यामि ŪruBha. 1.38 (3); **2** to be searched, to be looked for, to be found out सम्यक्तज्ज्ञै: ...। अन्वेष्टव्याश्च निपुणं पाण्डवा: MahāBhā. iv.25.11; अन्वेष्टव्या: सुपुरुषा: MahāBhā. xii.118.24; अन्वेष्टव्यै: कनकसिकतामुष्टिनिक्षेपगूढै: संक्रीडन्ते मणिभिरमरप्रार्थिता यत्र कन्या: MeghDū. *7 (Add. after 66); (कान्ताम्) अन्वेष्टव्यामवनिशयने संनिकीर्णैकपार्श्वां तत्पर्यङ्क(न्त)प्रगलितलवैश्छिन्नहारैरिवास्त्रै: MeghDū. *12 (Add after 89); चरैश्चरास्तथा शत्रोरन्वेष्टव्या: प्रयत्नत: MārkP. 27.7; अयि किमन्वेष्टव्यम् UttaRāC. 1.36(3); 2.13; 'अस्य गोर्द्वितीयोऽन्वेष्टव्य:' BrahmSūBh. (Śaṅ.) 108.14 (*on* i.2.11); BrahmSūBh. (Bhā.) 41.8 (*on* i.2.11); TattvPrakā. 33B.12 (*on* i.2.12); न च सत्ता सद्भ्यो निष्कृष्य केनचिदिन्द्रियेण विषयीक्रियते तस्मात् सत्तैवासिद्धान्तविषय इति प्रतिप्रलपतामौषधमन्वेष्टव्यम् BrahmSūBh. (Bhā.) 99.3 (*on* ii.1.14); किं त्वभिज्ञानशून्यस्ते सोऽन्वेष्टव्य: प्रिय: कथम् KathāSaSāg. vi.5.17; न चात्र कल्पकमन्वेष्टव्यम् ... आगमसिद्धत्वादस्यार्थस्य ŚrutaPra. iA.151.29 (*on* i.1.1); सत्यपि पित्रादावुपनेतरि होमगायत्र्युपदेशादिकर्ता अन्य एवाचार्योऽन्वेष्टव्य: VīraMi. (Saṁskāra.) 407.13; कार्यादीनां त्वारोपेण निष्पत्तिरन्वेष्टव्या RasGaṅ. 557.9; तस्मादुदाहरणान्तरमन्वेष्टव्यम् MayūMāli. 624.1 (*on* ix.3.4); **3A** to be followed, i.e. to be resorted to संभूय च मदर्थोऽयमन्वेष्टव्यो नरेश्वरा: Rāmā. vii.44.20 (Bombay Ed.) (Tilaka अनुसरणीय:); **3 B** to be pursued न च कदाचिदपि चकित: पलायमानो मानिना रिपुरन्वेष्टव्य: HammīMaMa. 1.27 (1); भीरु: पलायमानोऽपि नान्वेष्टव्यो बलीयसा। कदाचिच्छूरतामेति मरणे कृतनिश्चय: SūktiRa. 156.32; ŚārṅgaPa. 1936; Subhāṣi. 2654; **4** to be obtained य ऋजुनोपायेनान्वेष्टव्यानर्थानृजुनोपायेनान्विच्छति स उच्यते पार्श्वक इति MahāBh. ii.387.16 (*on* v.2.75); यो मृदुनोपायेनान्वेष्टव्यानर्थान् रभसेनान्विच्छति स उच्यत आय:शूलिक: MahāBh. ii.388.1 (*on* v.2.76); Prasā. i.882.3; **5A** to be asked or inquired वाक्पारुष्यादिना नीचो य: सन्तमभिलङ्घयेत्। स एव ताडयंस्तस्य नान्वेष्टव्यो महीभुजा BṛhaspaSm. 173.5; DaṇḍaVi. 216.16; **5B** to be examined or investigated न च जीवात्मन इष्टसंपत्तये पत्यादय: प्रिया भवन्तीत्युक्ते सति तस्य जीवस्य स्वरूपमन्वेष्टव्यं भवति BrahmSūBh. (Rā.) 375.18 (*on* i.4.19); **6** to be known or realised (योषिताम्) तस्मादासां स्मृतित एव शौचमन्वेष्टव्यम् KāmSū. 172.14 (2.9); JayaMā. 172.23 (*on* 2.9); वैद्यकाद्या वर्णविशेषा अन्वेष्टव्या: कथं भवन्तीति ChāndoUBh. 501.3 (*on* viii. 6.1); यस्मिंश्च काले कर्म कर्तव्यं यावन्तं च कालं तत्स्मृत्यन्तरादन्वेष्टव्यम् ManuBh. i.310.28 (*on* 3.237); अवशिष्टे मयूखेऽन्वे(?न्वे)ष्टव्यम् Upask. 154.19 (*on* iii.1.14); तुलाकालपरिमाणादिकं विस्तारभयान्न लिख्यते। महादानेऽन्वेष्टव्यम् VīraMi. 544.3 (*on* 2.100-102); तत्र ध्येयम् ... परं ब्रह्म तस्मिन्नन्वेष्टव्यमपहतपाप्मत्वादिगुणजातम् GoviBh. 46.13 (*on* i.3.14); **7** word or expression *anveṣṭavya* यदा 'तस्मिन् यदन्त:' इति निर्देशोऽर्थान्तरपर: तदा अन्वेष्टव्यशब्दस्य गुणविषयत्वाभावेन दहराकाशस्य भूताकाशत्वं स्यात् ŚrutaPra. ii.31.14 (*on* i.3.13)

अन्वेष्टव्यता (anveṣṭavya-tā) *f.* the state of being what is to be sought, i.e. aimed at आकाशशब्देन जगदुपादानकारणं प्रतिपाद्य तदन्तर्वर्तिन: कस्यचित्तत्त्वविशेषस्यान्वेष्टव्यता प्रतिपाद्यते VedārthSaṁ. 136.12; (ब्रह्मण:) अन्वेष्टव्यतोपयुक्तत्वाच्च निरतिशयभोग्यतापरत्वं युक्तम् ŚrutaPra. ii.36.10 (*on* i.3.13); [Inst.] by way of being sought, i.e. aimed at अन्वेष्टव्यतया अभिहितस्य दहराकाशस्य ... इत्येवमाक्षेपपूर्वकं प्रतिसमाधानवचनं भवति BrahmSūBh. (Śaṅ.) 166.3 (*on* i.3.14); जीवात्मन उपक्रमे त्वन्वेष्टव्यतया प्रतिपादनात् BrahmSūBh. (Rā.) 375.10 (*on* i.4.19); उपक्रमे चान्वेष्टव्यतया प्रतिज्ञात आकाश आत्मा VedāntDī. 49.11 (*on* i.3.13); उपक्रमे 'तस्मिन् यदन्तस्तदन्वेष्टव्यम्' इत्यन्वेष्टव्यतया प्राधान्येनावगतत्वात् ŚrutaPra. ii.33.11 (*on* i.3.13)

अन्वेष्टव्यतापरत्व (anveṣṭavyatāpara-tva) *n.* the state of being meant to be what is to be sought, i.e. aimed at यदन्तरित्यादेर्दहराकाशस्यान्वेष्टव्यतापरत्वमवसीयते UpaParā. 47.24.

अन्वेष्टव्यताप्रतीति (anveṣṭavyatā-pratīti) *f.* knowledge of the state of being what is to be sought, i.e. aimed at आकाशान्तर्वर्तिनोऽन्यस्यान्वेष्टव्यताप्रतीतेश्च VedāntDī. 49.1 (*on* i.3.13)

अन्वेष्टव्यत्व (anveṣṭavya-tva) *n.* **A** the state of being what is to be sought, i.e. aimed at न चात्र दहरस्याकाशस्यान्वेष्टव्यत्वं विजिज्ञासितव्यं च श्रूयते BrahmSūBh. (Śaṅ.) 165.17 (*on* i.3.14); 168.8 (*on* i.3.14); वाक्यशेषे दरा(?दहरा)काशस्य ... अन्वेष्टव्यत्वं परब्रह्मरूपता च UpaParā. 43.31; [Inst.] by way of being what is to be sought, i.e. aimed at यद्याकाशो नान्वेष्टव्यत्वेनोक्त: स्यात् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 168.9 (*on* i.3.14); अपहतपाप्मत्वादिगुणकस्यात्मन: प्रकरणादावन्वेष्टव्यत्वेन विजिज्ञासितव्यत्वेन च प्रतिज्ञानात् BrahmŚūBh. (Śaṅ.) 217.3 (*on* i.3.40); **B** the state of being what is to be sought पत्यादीनामात्मन: प्रियत्वे तेषामन्वेष्टव्यत्वं स्यात् ŚrutaPra. ii.145.31 (*on* i.4.19)

अन्वेष्टव्यत्वनिश्चय (anveṣṭavyatva-niścaya) *m.* ascertainment of the state of being what is to be sought, i.e. aimed at सोऽन्वेष्टव्य: इत्यादिष्वात्मनोऽन्वेष्टव्यत्वनिश्चयात् ŚrutaPra. ii.33.11 (*on* i.3.13)

अन्वेष्टव्यत्वप्रतीति (anveṣṭavyatva-pratīti) *f.* knowledge of the state of being what is to be sought, i.e. aimed at उपक्रमे ... आकाशान्तर्वर्तिनस्ततोऽन्यस्यान्वेष्टव्यत्वप्रतीतावपि ... तस्यैवान्वेष्टव्यत्वम् UpaParā. 43.29.

अन्वेष्टव्यत्वासिद्धि (anveṣṭavyatvāsiddhi) *f.* non-establishment of the state of being what is to be sought, i.e. aimed at कथमन्वेष्टव्यत्वासिद्धिरित्यत्राह ŚrutaPra. ii.145.31 (*on* i.4.19)

अन्वेष्टव्यभेद (anveṣṭavya-bheda) *m.* particular type of (individual) who is to be inquired or asked जातिः प्राणप्रदात्री गुण इह तदनुप्राणिते भेदकं(कः) स्यादित्याहुः केऽपि नेत्थं नियतिरुभयथाप्यर्थदृष्टेर्निशादौ। तेनान्वेष्टव्यभेदप्रतिनियतिमता केनचिन्नित्यरूप्यम् TattvMu. 5.112 (comm. विवेचनीयव्यक्तिविशेषे)

अन्वेष्टव्यान्तर (anveṣṭavyântara) *n.* another thing what is to be sought, i.e. aimed at परस्मिन्नन्वेष्टव्यान्तरप्रतीत्यनुपपत्तेः तदर्थम् अन्वेष्टव्यान्तरनिर्देशः किं दहराकाशस्य परमात्मत्वविरोधि उत न ŚrutaPra. ii. 31.9-11 (*on* i.3.13)

अन्वेष्टुकाम (anveṣṭu-kāma) *adj.* desirous of searching or finding out तत्र प्रलीनात्मनः प्रतिपक्षभूपालानन्वेष्टुकामास्त्रिलिङ्गसैनिकाः ... सर्वतः पर्यटन्ति स्म PratāYaBhū. 187.1.

अन्वेष्टुम् (ánv-eṣṭum) *inf.* **1** to seek, to seek after **2** to search, to look for, to find out **3** to ask, to inquire **4** to know, to realise, to ascertain **1** to seek, to seek after (अग्निषोमयोः) तयोर्यत्प्रियं धामासीत्तदपन्यदधातां तद्देवा अन्वेष्टुमध्रियन्त KāṭhS. 24.7 (ii.97.23); KapiKaS. 37.8 (203.2); पालिश्रियमिवान्वेष्टुमागतैः ... मरालपत्रिभिः शोभितसरोवरः ... आजगाम ... शारदः कालः UdaySuKa. 26.7; ज्ञानेन मन्त्रिणो गतिमन्वेष्टुं प्रवृत्तः PurāPraSaṁ. 69.2; **2** to search, to look for, to find out वृष्टिर्वै देवेभ्योऽपाक्रामत् सैषु लोकेष्वश्रयत तां देवा अन्वेष्टुमध्रियन्त KāṭhS. 30.4 (ii.185.15); KapiKaS. 46.7 (281.23); (ऋषयः यज्ञम्) तमन्वेष्टुं दध्रिरे ŚatBr. I.vi.2.2; इन्द्रः ... पुराः परावतो जगाम। ... तमन्वेष्टुं दध्रिरे। अग्निर्देवतानां हिरण्यस्तूप ऋषीणां बृहती छन्दसाम् ŚatBr. I.vi.4.2; किमिच्छन्ती पणिभिरसुरैर्निरूळ्हा गा अन्वेष्टुं सरमां देवशुनीमिन्द्रेण प्रहितामयुग्भिः पणयो मित्रीयन्तः प्रोचुः SarvaAnu. 10.108 (42.11); तामन्विच्छन् (v.l. न्वेष्टुम्) स नृपतिः परिचक्राम MahāBhā. i.160.40; वैदर्भि ...। भीमस्य वचनाद्राज्ञस्त्वामन्वेष्टुमिहागतः MahāBhā. iii.65.27; वीरद्युम्न इति ख्यातो राजाहम् ...। भूरिद्युम्नं सुतं नष्टमन्वेष्टुं वनमागतः MahāBhā. xii.126.27; अहम् ...। तं देशं प्रणमित्वाथ अन्वेष्टुमुपचक्रमे। ... तं देवम् MahāBhā. xiii. App.I. 3A (299); ततो रावणनीतायाः सीतायाः शत्रुकर्शनः। इयेष पदमन्वेष्टुम् Rāmā. v.1.1; पूर्वं गतास्त्येका ...। पुलस्त्यस्याश्रमं दिव्यमन्वेष्टुं स्वसखीजनम् Rāmā. vii.2.21; त्वाम्। उपागतोऽन्वेष्टुमहं विहंगरूपेण KumāSaṁ. 9.9; प्रस्थितौ व्यवहारकारणाय (v.l.अन्वेष्टुं प्रस्थितावुभौ) PañcT. 3.47 (1)(305.3); अवनिपालः ...। अन्यस्मिंश्चाहनि हयैरेव स्वसारमन्वेष्टुमुच्चचाल HarṣaC. 303.24; 320.20; जीमूतवाहनस्य वार्तामन्वेष्टुं प्रेषितोऽस्मि महाराजविश्वावसुना Nāgā. 5.3 (8); जनपदगामिनं मार्गमन्वेष्टुमुद्युक्तया मया ... कुमारोऽप्यनायि DaśKuC. 9.10; मित्रगणः ... देवमन्वेष्टुमगच्छत् DaśKuC. 19.10; (विमुचिः) सान्त्वयित्वा तया सार्धमुर्व्यां चान्वेष्टुमुद्यतः PadmP. (Ra.) 30.120; सीतामन्वेष्टुमनुदिशमभिदुद्रुवुः कपिपुङ्गवाः MahāViC. 6.3(4); अयमहं सीतादेव्याः प्रवृत्तिमन्वेष्टुं प्रहित्य हनूमन्तम् ... अङ्गदमभिषेक्ष्यामि AnargharRā. 5.53 (11); महेन्द्रस्य गिरेः शृङ्गात् प्लवङ्गो हनुमानहम्। उल्लङ्घिताब्धिर्वैदेहीं त्वां चान्वेष्टुमिहागतः RāmC. 21.96; सः ... विद्विषां दरीषु ... ददर्श तौ गणः। असूनिवान्वेष्टुममुष्य चक्षुषोर्मनस्विनौ बभ्रमतुर्मनःस्वपि RāghPān. (Dha.) 6.11; मन्दविसर्पो नाम सर्पः। सोऽतिजीर्णतयाहारमप्यन्वेष्टुमक्षमः Hitopa. 4.65 (3); असौ मामन्वेष्टुमायाति SubhaDha. 2.13 (7); विवेश दानवपतिरन्वेष्टुं मधुसूदनम् (माधवम्) VāmaP. 77.10; अस्ति ... मैनाकमन्वेष्टुमन्तः प्रविष्टहिमवतेव महता खातवलयेन वेष्टिता ... अयोध्येति ... नगरी TilaMañ. 8.3; आत्मवपुषः षोडशीं कलामन्वेष्टुमिव मथनदृष्टदिव्याश्वशशिखण्डसंभवाभ्यामहिमहिमगभस्तिभ्यामनवरतकृतमज्जनोन्मज्जनम् ... अम्भोनिधिमपश्यम् TilaMañ. 121.8; सोऽयमहारि हरिणा हयः। ततस्तं नष्टमन्वेष्टुं सौमतेयाः प्रतस्थिरे RāmāCam. 1.68; यन्निमज्जति मच्चेतः कुतूहलरसोर्मिषु। मार्गमन्वेष्टुमेतस्य तदेहि प्रयतावहे NavaSāC. 2.51; तामन्वेष्टुं प्रविष्टेन कुतूहलबलादिह ... दृष्टं धाम हिरण्यम् NavaSāC. 11.104; मन्ये भवन्तमन्वेष्टुं सापि स्वयमितो गता (सीता) RāmāMañ. 155.16; न दिशं तस्य स्थानं वा पापकर्मणः। जाने किंतु तमन्वेष्टुमश्रान्तोऽयं ममोद्यमः RāmāMañ. 174.10; 189.12; बभौ स कान्तः ... कुन्तलसंचयेन। अन्वेष्टुमिष्टां मुकुटेन्दुलेखां निशागणेनेव समागतेन DarpaDa. 7.36; अगस्त्यमन्वेष्टुमायातो विन्ध्यभूधरः BṛKathāMañ. ii.2.148; त्वामन्वेष्टुं समायातो दृष्ट्वा नाहुषमुत्तमम् PadmP. ii.64.20; अहं वै हनूमान्नाम ...। रामदासत्वमापन्नोऽन्वेष्टुं सीतां समागतः BṛDharmaP. i.20.20; त्वां पितान्वेष्टुं गतः चिरात् GaṇeP. i.76.28; तं नष्टमिष्टं मृगम्। अन्वेष्टुं यमुनातटीमुपगता DaśāvaC. 8.78; 8.533; पुत्रो मे प्रोषितः क्वापि तमन्वेष्टुं व्रजाम्यहम् KathāSaSāg. i.7.79; ततस्तान्सुहृदोऽन्वेष्टुं स्वगृहाभिमुखं ययौ KathāSaSāg. ii.2.54; ix.6.21; xii.7.138; त्रिभुवनमल्ल इत्युदारः। यातोऽत्वै(न्वे)ष्टुं जनकजनिताम् EI.xii.278.95; xii.153.54; सनत्कुमारमन्वेष्टुं स विष्वक् तामगाहत (महाटवीम्) TriṣaŚaPuC. iv.7.117; कुमारस्ताः पणाङ्गनाः। नष्टस्वः स्वमिवान्वेष्टुमुपाक्रंस्त ... वने PariPar. 1.161; खे ... अमिलन् ...। मालावतोऽन्वेष्टुममायिनो भटानमायिका नव्यवरान्नभश्वराः DvyāśraKā. 18.63; एवमाप्तान्परान्पुत्रमन्वेष्टुं प्राहिणोन्नृपः RājTa. (Ka.) 7.1596; पुत्रयोग्यां दारिकामन्वेष्टुमहमागतः Pañcā. 105.18; मन्थरकहिरण्यौ लघुपतनकं प्रत्युक्तवन्तौ। भद्र। अशक्तावावां मन्दगतितया तं प्रियसुहृदम् अन्वेष्टुम् Pañcā. 167.18; किमप्यन्वेष्टुमद्याप्याक्षेपः क्षमापतेः MohaRāPa. 3.44 (8); अन्वेष्टुं शकुनान् प्रातः पुराद् बहिरहं गतः PārśvC. 2.306; पल्लिपतिस्तु तत्। निजान्धरणमन्वेष्टुं प्रैषीत्प्राप्तस्तु नैव सः SamarāSaṁ. 6.87; हुताशः कदाचित् तिरोभूत् क्रुद्धोऽन्वेष्टुं प्रणुन्ना दिगधिपकरिणो ब्रह्मणा वह्निमेनम् MātaLī. 1.36; पाण्ड्यं मग्नं पयोनिधौ। अन्वेष्टुमिव तद्योषिदश्रुधारापगायते PratāYaBhū. 242.4; 318.11; तामेव देवीमन्वेष्टुमागतोऽस्मि ViviTīKa. 63.20; PrabaK. 71.29; शिवस्य पादावन्वेष्टुं शार्ङ्गर्यशक्तः PañcDa. 6.118; भार्या हता सीता रक्षसा केनचिन्मम। तामन्वेष्टुमिहायातौ AdhyāRā. iv.1.20; नलमन्वेष्टुम् ...। विपिनं प्रविवेश (दमयन्ती) Nalābhyu. 7.57; तत् श्रुत्वा। स श्रीपार्श्वनाथप्रतिमामन्वेष्टुमारेभे PurāPraSaṁ.91.21; आजग्मुस्त्वरितास्तत्र तानन्वेष्टुम् BṛBrahmaS. i.5.111; (मारीचम्) तदेनमन्वेष्टुमुपसर्पतापि मया महेन्द्रशैलेऽयमासादित एव JānaPa. 3.6(1); सीतामन्वेष्टुं द्रुतमुपचक्रमे हनूमान् Rāgh. 12.58; सहस्रभानुः। अन्वेष्टुमन्धतमसं गहनेषु लीनमारोहतीति गगनाग्रमयं प्रतीमः Mukundā. 157; **3** to ask, to inquire आश्चर्याणि बहूनीह भवन्त्यस्याश्रमे मुनेः। न तु कौतुहलाद्युक्तमन्वेष्टुं तं महामुनिम् Rāmā. vii.71.24 (Bombay ed.) (*but* Rāmāyaṇaśiromaṇiṭikā बोधयितुम्); **4** to know, to ascertain (विष्णुम्) न चैनं शेकुरन्वेष्टुं कर्मतो जन्मतोऽपि वा HariVaṁ. 40.18; अत्र तु नेति सर्वस्य च तत्तदसाधारणं रूपमन्वेष्टुं शक्यमेव NyāyKu. 72.14; यदि स्त्रीचरितं वेत्सि तदा वामं पादं प्रक्षालयामि। नृपस्तमन्वेष्टुं चचाल PurāPraSaṁ. 4.15; 4.16.

अन्वेष्टृ (anv-eṣṭṛ) *adj.* **1** who searches or looks for or finds out अनुपद्यन्वेष्टा P.v.2.90; CāndrVyā. iv.2.95; SaraKaṇṭhā. (Gr.) v.2.120; SiddhaHe. vii.1.170; अन्वेष्टारो ब्राह्मणाश्च भ्रमन्ति शतशो महीम् MahāBhā. iii.308*; अनुपदीति निपात्यतेऽन्वेष्टा चेत्स भवति KāśiVṛ. *on* v.2.90; अन्वेष्टारस्तु तां प्रति प्रभूताः प्रहिता जना नाद्यापि निवर्तन्ते HarṣaC. 303.1; सर्वमात्मपदातिबलमवनिपालसूनोरन्वेष्टारमादिष्टवान् (समरकेतुः) TilaMañ. 188.11; 334.1; अन्वेष्टर्यनुपदीति निपात्यते Prasā.i.884.9; अनुपदमन्वेष्टा अनुपदी गवाम् SiddhāKau. 302B.13 (*on* v.2.90) [अन्वेष्टानुपदी प्रोक्तः AbhidhāRaMā. 2.225; अन्वेष्टा स्यादनुपदी Vaija. 203.27; AbhidhāCin. 491]; **2** (used as noun) (one) who seeks, i.e. who aims at अन्वेष्टव्यः परमात्मान्वेष्टुः .. न भिन्नः VedāntKa. 95.20 (*on* i.1.4); **3** who asks, who inquires स्त्रीकामो द्रव्यकामो वर्तनकामो वायं केन सह वा गतो वा सा च स्त्री कस्येत्यादि तत्रस्थं जनम् अन्वेष्टा राजपुरुषः शनैर्मधुरभाषा पृच्छेत् DīpKa. 72.2 (*on* 2.281)

अन्वेष्य (anveṣ-ya) *ger.* **1** having searched, looked for or found out स वत्सो गवाश्वाजमहिषमण्डलेषु यत्र क्वचन गतां गामन्वेष्य तामेव तर्पयति VaikhāGS. 5.15 (88.2); तत्तावदन्वेष्य मिथुनं मिथः संयोजनीयं भवति TilaMañ. 113.2; **2** having considered वाणिज्यसदृशो तत्रान्वेष्याल्पभूरिता। बहुना हि पराभूतिः क्रियतेऽल्पस्य वस्तुनः PadmP.(Ra.)14.91; **3** having sought समृद्धिमन्वेष्य च कालियस्य प्रास्थापयन्मां मुदितो नरेन्द्रः BṛKathāŚloSaṁ. 27.57.

अन्वेष्य (anv-eṣya) *adj.* [*f.* –ā] **1** to be searched, looked for or found out **2A** to be sought **B** to be sought, i.e. aimed at **3A** to be considered **3Bi** to be known, i.e. to be explained **Bii** to be known, to be realised **4** to be obtained, i.e. to be recovered **5** to be examined or investigated **1** to be searched, looked for or found out अन्वेष्या महिषी सीता राघवस्य Rāmā.iv.841* (3); सिद्ध्यर्थं हि प्रकरणाद्यन्वेष्यम् Bṛha. 6.14 (*on* i.1.1); अन्वेष्यः सह वैदेह्या रावणो राक्षसाधिपः Rāmā. iv.915*; अवगतश्च प्रयोगोऽनुष्ठेयः। गुणान्तराणि चान्वेष्याणि BālaKrī. i.11.19 (*on* 1.4-5); निषादात्तस्यामेवाहिण्डकस्तस्य वृत्तिरेषैव अन्वेष्या वा ManuBh. ii.342.17 (*on* 10.37); भृत्यो हरिशिखस्य ...। सः चावश्यं मयान्वेष्यः सुहृद्वार्त्तोपलब्धये BṛKathāŚloSaṁ. 25.6; तदिदानीं मयान्वेष्यः स्वयं गत्वा विभीषणः PadmP. v.35.12; स्वल्पेनापराधेन कुपितेह क्वचित् स्थिता। अन्वेष्या ... सा राजपुत्रवधूः KathāSaSāg. xiv.1.32; याचितं दास्यते वाथ तदान्वेष्यं छलान्तरम् TriṣaŚaPuC. iv.2.230; (जयापीडो राजा) सोऽन्वेष्यश्चेत्स्वयं प्राप्तः RājTa. (Ka.) 4.463; पद्धतिकारैर्विलिख्यमानेऽन्तर्नवयोनिन्यासे तन्त्रान्तरं मूलमन्वेष्यमिति दिक् SetuBa. 303.3; **2A** to be sought परुषे हितमन्वेष्यम् ...। मधुरे शाठ्यमन्वेष्यम् Tantrākhyā. 43.25; PañcT. 1.143 (147.12); तत्संस्पर्शे

ह्यन्यत् प्रमाणमन्वेष्यं स्यात् BrahmSi. 95.9; असद्वेद्योदयाद् भुक्तिं त्वयि यो योजयेदधीः। मोहानिलप्रतीकारे तस्यान्वेष्यं जरद्घृतम् MahāP. 25.40; प्रमाणोत्पत्तिरन्वेष्या प्रत्यग्ध्वान्तापनुत्तये BṛĀraUBhVā. iv.3.180; अपविद्धद्वयोऽप्येवं तत्त्वमस्यादिना विना। वेत्ति नैकलमात्मानं नान्वेष्यं चात्र कारणम् NaiṣkSi. 147.2; न धर्मिणा विना अभावज्ञानमिति चेत्, प्रतियोग्यप्यन्वेष्यः न हि तेनापि विना अभावज्ञानम् IṣṭaSi.10.1; 8.8; सोऽवच्छेदोऽप्यस्ति नास्त्यम्बरे चेत् तत्रान्वेष्यः कोऽप्यवच्छिन्नभावः SaṁkṣeŚā. 2.153 (ii.94.25); तस्मात् प्रतीतिरन्वेष्या NyāyMañ. i.124.17; समाचारश्चोभयत्राप्यन्वेष्यः ManuBh. i.321.21 (*on* 3.262); i.376.15 (*on* 4.131); अनुष्ठानार्थं हि प्रमाणमन्विष्यते। तदनुष्ठानात्प्रागेवान्वेष्यम् Kāśi. i.220.10 (*on* 4.34); व्यापनादौ तूत्प्रेक्षाविषये निमित्तमन्वेष्यं स्यात् AlaṅkāSa. 63.8; RasGaṅ. 400.4; तत्रापि चतुर्णां यत्नतोऽन्वेष्यः प्रचारः ManvaVi. 830.17 (*on* 7.155); मायायाः ...। अन्वेष्यः परिहारोऽस्या बुद्धिमद्भिः प्रयत्नतः PañcDa. 6.139; निमित्तांशे तादात्म्याध्यवसानावश्यंभावे तत्रैवोत्प्रेक्षाविश्रान्तिरस्तु। न च तत्र निमित्तान्तरमन्वेष्यं स्यात् CitraMī. 80.3; 82.4; शाखेशादिबलपूर्वकं यस्मादुपनयनं ततः कारणादाचार्यशिष्ययोर्गुरुबलमन्वेष्यम् VīraMi. (Saṁskāra.) 374.7; अत्र मानमन्वेष्यम् LaŚabdeŚe. i.269.16; **2B** to be sought, i.e. aimed at य: परः स महेश्वरः। इत्यादिवाक्यतः सांख्यैरप्यन्वेष्यो महेश्वरः ĪśānŚiPa. ii.1.36; **3A** to be considered नात्र संनिवेशक्रमः कश्चित् अन्वेष्यः BrahmSūBh. (Śaṅ.) 824.3 (*on* iv.3.2); भूतं भवद्भविष्यन्मम किं कथयेति जातपृच्छायाम्। लग्नपतेः शशिनो वा बलमन्वेष्यम् TājiNī. iii. 1(5).1 (329); **3Bi** to be known, i.e. to be explained अन्वेष्यो व्यवहारोऽयमनादिर्वेदवादिभिः ŚlokaVār. 5 (15).117 (674.2); **3Bii** to be known, to be realised रुद्राविव्येकशेषोऽन्वेष्यः KāvyālaṅSū. v.2.1; मूलक्षणमप्यन्वेष्यम् BālaKrī. i.37.18 (*on* i.17); एवमन्येऽपि गुणदोषाः स्मृत्यन्तराल्लोकतश्चान्वेष्याः BālaKrī. i.64.8 (*on* 1.54); गतीन्द्रिये ..। सममाहारकेण स्युः मार्गणस्थानकानि वै। (जीवः) सोऽन्वेष्यस्तेषु MahāP. 24.96; अयं प्रकृत्यर्थ-ण्यर्थविवेको मयैव भेदविदारणे इति तत एवान्वेष्यः PratyabhiVi. i.202.5 (*on* i.5.2); इति देहगृहं राजन् नित्यमन्वेष्यमात्मनः PadmP.ii.66.66; एवमन्य-दन्वेष्यम् AlaṅkāRa. 26 (149); **4** to be obtained, i.e. to be recovered देवद्रव्यं हृतं नष्टमन्वेष्यमपि यत्नतः ŚivU. 6.249; **5** to be examined or investigated (न ब्राह्मणं परीक्षेत) न परीक्षेत दोषगुणौ सूक्ष्मेक्षिकया नावश्यमन्वेष्यौ ManvaVi. 371.5 (*on* 3.149)

अन्वेष्यत् (anv-eṣyat) *adj.* seeking ब्रह्मचारी सुचरिती मेधावी कर्मकृद्धनदः प्रियो विधाः वा विद्ययान्वेष्यन् MānGS. i.7.1.

अन्वेष्यता (anveṣya-tā) *f.* the state of being what is to be sought (अर्थस्य) तस्यापि म्लेच्छदेशेषु सर्वेष्वन्वेष्यतां व्रजेत् TantrVā. 156.13 (*on* i.3.9)

अन्वेष्यत्व (anveṣya-tva) *n.* **1** the state of being what is to be sought, i.e. aimed at न चात्र दहरस्याकाशस्यान्वेष्यत्वं विजिज्ञासितव्यत्वं च श्रूयते BrahmSūBh. (Śaṅ.) 165.17 (*on* i.3.14); **2** the state of being what is to be examined or investigated नोत्पादयेदिति एतच्च ऋणादानादौ न तु साहसादावपि तत्र स्वयमप्यन्वेष्यत्वात् ManvaVi. 898.4 (*on* 8.43)

अन्वेष्यमाण (anv-eṣyamāṇa) *adj.* searching or looking for वर्त्मान्यन्वि- (v.l. न्वे or वर्त्मन्यन्वे)ष्यमाणास्तु रथानाम् ... सूतानामनुगा वयम् MahāBhā. iv. 24.14.

अन्वेष्यमार्गा (anveṣya-mārgā) *adj.* (*f.*) wherein paths need to be searched or found out अन्वेष्यमार्गा वसुधा भाति HariVaṁ. 54.17.

अन्वेष्यवस्तु (anveṣya-vastu) *n.* subject matter or theme which is to be searched, i.e. developed अङ्कस्य मध्ये योऽङ्कः स्यादयं गर्भाङ्क ईरितः। रसनायकवस्तूनां महोत्कर्षाय ... अन्वेष्यवस्तुविषयः पात्रैस्त्रिचतुरैर्युतः RasāSu. 284.20 (3.208)

अन्वेष्यान्वेष्टृभाव (anveṣyānveṣṭṛ-bhāva) *m.* the state or condition of being the seeker and sought अन्वेष्यान्वेष्टृभावश्च ... न जीवपरमात्मनोर-भेदेऽवकल्पते Bhām. 501.10 (*on* ii.3.43)

अन्वोदहन (anvodahana) *n.* penetrating consideration अन्वोदहनम् MahāVyu. 245.1067 [DBHS.]

अन्वोप्य (anvop-ya) *ger.* **1** having poured out additionally, having taken out additionally चतुरो मुष्टीन्निरुप्य निरुप्तेष्वन्वोप्येदं देवानामिति निरुप्तान-भिमृशति ĀpaŚS. i.18.2; निरुप्तेष्वन्वोप्येदं देवानामित्येतदादि कर्म प्रतिपद्यते ĀpaŚS. xii.4.7; **2** having scattered करम्भपात्रेषु चान्वोप्याष्टावुत्तरस्यां वेद्यां हवींष्यासादयति ĀpaŚS. viii.6.14.

अन्स् (ans) [Loc.] after or following the primary suffix *ans* नदाद्यन्विवाह्यन्स्यन्तृसखिनान्तेभ्यः Kātan. ii.4.50 (Vṛ. वाह्।उ।इ।अन्सि (v.l. अन्स्) ... अन्स्यन्त।विदुषी।अतिविदुषी)

अन्ह् (anh-) (= aṁh-) *gr.* the verbal root *aṁh* - x.u. (to speak or shine) अज वीट अन्ह भाषार्थाः। परस्मैभाषा KāvyKaVṛ. 94.6 (3.5)

अप् (ap-) Ved. [= āp- v.Ā., Uṇā.1.75; 2.58] to stand by, to obtain तम॑प्सन्त शव॑स उत्स॒वेषु नरः॑ ṚV. i.100.8 (Sāy. आप्नुवन्ति) [VIŚVA.]

अप् (ap) *f.* [takes ‹*yat*› suffix in the sense of purified, P.iv.4.134; affix ‹*a*› comes after ‹*ap*› and becomes ‹*apa*› in the final of a compound, P.v.4.74; JaineVyā. iv.2.70; CāndraVyā. iv.4.57; ŚākaṭāVyā.ii.1.39; SaraKaṇṭhā. (Gr.)v.4.86; SiddhaHe. vii.3.76; MugdhaBo. 6.69 (62.12); with case endings takes acute accent, P.vi.1.171; KāśiVṛ. *on* vi.1.171; long ‹*ī*› is the substitute for ‹*a*› in ‹*ap*› and the form is ‹*īpa*› coming after ‹*dvi*›, ‹*antar*› and prepositions, P.vi.3.97; CāndraVyā. v.2.113; ŚākaṭāVyā. ii.2.138; SiddhaHe. iii.2.109; MugdhaBo. 6.70 (62.15); PrakriKau. i.646.2; long ‹*ū*› is the substitute for ‹*a*› in ‹*ap*› and the form is ‹*ūpa*› coming after ‹*anu*› and becomes ‹*anūpa*›, P.vi.3.98; penultimate vowel is lengthened, and the form becomes ‹*āpaḥ*› P.vi.4.11; Vār. 23 *on* P.i.1.72; CāndraVyā.v.3.9; CāndraVṛ. *on* v.3.9; KātanVṛ.ii.2.19; KāśiVṛ. *on* vi.4.11; SiddhaHe. i.4.88; MugdhaBo. 3.87 (23.17); 3.163 (38.3); PrakriKau. i.289.5; SiddhāKau. 102B.9 (*on* vii.2.110); ‹*t*› is substituted for the final of the stem ‹*ap*› before a case ending beginning with ‹*bha*› and the form is ‹*adbhiḥ*› etc., P. vii.4.48; Kātan. ii.3.43; JaineVyā. 380.28 (*on* v.2.150); CāndraVyā. vi.2.98; KāśiVṛ. *on* vii.4.48; ŚākaṭāVyā.i.2.218; SiddhaHe.ii.1.4; MugdhaBo.3.164(38.4); Prasā. i.289.17; enumerated in ‹*digādigaṇa*›, KāśiVṛ. *on* iv.3.54; GaṇRa. 5.339 (376); derived from the root ‹*āp-*›, with ‹*kvip*›, Uṇā.2.58; used in feminine gender and pl. in the classical language but in sg. as well as pl. in the Vedas; Uṇā. 7.29; SiddhāKau. 667A.2 (*on* 7.29); Liṅgānu. (Pā.) 102.1; Liṅgānu. (Va.)3; AmaK. 472; Liṅgānu. (Ha.) 10.10; 53.5; 70.4; Liṅgānu. (Vā.) 16.15; DvirūK. 100; Liṅgānu. (He.) 39.10; ParaNā. 782; 3475; AgniP. 350.64; ŚrutaPra.iA.124.20(*on* i.1.1); in the Yajurveda ‹*a*› of ‹*ap*› is not elided after the word ‹*vātaḥ*›, TaiPrāti.11.6; ‹*a*› following the word ‹*ap*› is not elided, TaiPrāti.11.7; the short ‹*a*› is retained after ‹*apaḥ*›, TaiPrāti. 11.8; P.vi.1.118; ‹*visarga*› of ‹*adbhiḥ*› becomes the aspirate ‹*visarga*› (*upadhmānīya*) optionally when followed by *p* or *ph*, KātanVṛ. *on* i.5.5; Pradī. viii. 172.11 *on* viii.3.34] **1Ai** ordinary water, worldly or terrestrial water **ii** water (in water place) **iii** moving or flowing water, i.e. river or stream **iv** seven types of water, i.e. seven rivers **v** water of river in general **vi** water of the river Saraswatī **vii** water of the river Sarayu **viii** water of the river Gaṅgā **Bi** rain water **ii** atmospheric water **iii** divine, i.e. heavenly water **iv** water as ocean **v** water of ocean **Ci** water as deities or divinities **ii** water as Varuṇa or related to Varuṇa **iii** water connected with Marut **iv** water connected with fire **v** water connected with Soma **vi** water as abode of gods **vii** water connected with Prajāpati **viii** water as the deity of a Sāman **ix** one of 108 names of Sun **x** name of one of the eight Vasus **xi** water as the second form of eight forms of Śiva **xii** water as tutelary deity presiding over the corner of a house **xiii** water as Mahādeva **xiv** water as one of the ten Aṅgīrasa gods **xv** one of the thousand names of Gaṇeśa **xvi** one of the thirty two deities invoked for wearing triple sectarian mark (*tripuṇḍra*) **xvii** water as the presiding deity of a letter of a formula **xviii** water as Viṣṇu **xix** name of Bhairava **Di** water as the source of medicine, plants and herbs etc. **ii** water as medicine or as means of medical treatment, medicinal water **iii** water connected with medicine, herbs and plants etc. **Ei** water as source of nectar **ii** water as nectar or ambrosia **Fi** water as purifying object or means for purification or cleansing **ii** water as an auspicious, benevolent or propitious object **iii** water as the pure or purified object **Gi** water as *dāsapatnī* **ii** water personified **iii** water as *vṛṣapatnī* **iv** water as food eater **v** water as cattle or cow **vi** water as *apsaras* or source of *apsaras* **vii** water as manes or forefathers **viii** water as offspring of *nara* **ix** (Jain.) water as a type of being **Hi** water as source of nourishment **ii** water as drink or used for drinking purpose **iii** water giving refreshment, pleasure or delight **iv** water as milk or connected with milk **v** water connected with ghee **vi** water as ghee **vii** water as source of sap or essence **viii** water as food, identified with food **ix** water as sap or essence **x** water as source of curd **xi** water as source of food **Ii** sacrificial or ritual water, viz. *vasatīvarīḥ* **ii** sacrificial or ritual water in general **iii** water as oblation material **iv** water for

touching (in ritual for purification) **v** water as sacrifice **vi** water for sipping (in ritual for purification) **vii** name of some bricks used in rituals (*abiṣṭakāḥ* or water-bricks) **viii** water as the purpose of the sacrifice (*apāmayana*) **J** water as Soma juice **Ki** water as clothing, covering or sheath **ii** water as outer cover **iii** water as colour and shape or form **Li** water as obstacle, danger or calamity **ii** water at the great dissolution **iii** water as weapon **iv** water as destroyer of demons **v** water as thunderbolt **vi** name of one of the four types of earthquakes **Mi** primordial (cosmic) water **ii** (cosmic) water belonging to three worlds or threefold water **iii** water as luster of the Brahman **iv** water as the abode of or connected with the Brahman or Ātman **v** water as the Brahman or Ātman **Ni** water as source of brilliance, strength or glory **ii** water as luster (*bhargas, ūrjas* or *jyotiḥ*) or source of luster **Oi** water as seed or semen or realated to seed or semen **ii** water as of eight types (of bodily constituents) **iii** water as the fifth breath named 'Yoni' **iv** water as sense-organ **v** water as urine **vi** water as some essential ingredients of body (such as blood, mucus or seed) **Pi** water as peace **ii** water meant for peace or pacification **iii** water as faith **iv** water as expiation **v** water as truth **vi** water connected with truth **vii** water as compassionateness (of Viṣṇu) **Qi** water as *darbha* grass **ii** water as *kuśa* grass **iii** water as *barhiṣṭha* plant **iv** water as *mustaka* grass **v** water as plant *hribera*, Andropogon or Pavonia Odorata **Ri** water as the five elements of creation **ii** water as the first of the five elements of creation **iii** water as one of the three elements of creation of world **iv** water as one of the four elements of creation **v** water as the body consisting of five elements **Si** water as one of the nine substances **ii** water as one of the five substances, i.e. the source of one of the five sense-organs **iii** (Sāṁkhya) water as one of the twenty five (cosmic) principles **iv** water as one of the thirty six (cosmic) principles **Ti** water as a means of understanding the level of the ground **ii** name of a period of 48 minutes (*muhūrta*) **iii** water as speed **iv** water as wealth or treasure **v** (Tantra) water as one of the nine Powers (Kulas) **vi** (Tantra) water as the mystic seed **2A** air, atmosphere or intermediate region (*antarikṣa*) **B** nether land **3** earth **4A** praise **Bi** Revatī (a verse from ṚV.i.30.13 which begins with the word *revatīḥ*) **ii** Sūdadohā formula (name of the ṚV. verse viii.69.3) **iii** hymn (ṚV.i.97) beginning with the word *'ap'* **C** the *Parimādas* chants (name of sixteen Sāmans used in the Gavāmayana sacrifice) **Di** attribute of the metre Mahāvrata ceremony of Gavāmayana sacrifice) **Di** attribute of the metre Abhikṛti (of 98 syllables) **ii** attribute of the metre (of 100 syllables) **5** the star S Virginis (Citrā) **6** the word or expression *'ap'* **1Ai** ordinary water, worldly or terrestrial water कुक्षिः ... पिन्वते। उर्वीरापो न काकुदः ṚV.i.8.7; i.46.4; वसूनि। या पर्वतेष्वोषधीष्वप्सु ... असि तस्य राजा ṚV. i.59.3; इन्द्र ... महीममुष्णाः पृथिवीमिमा अपो मन्दसान इमा अपः ṚV. i.131.4; आपो भूयिष्ठा इत्येको अब्रवीत् ṚV. i.161.9; अग्निश्छिद्धि ष्मातसे शुशुक्वानापो न द्वीपं दधति प्रयांसि ṚV. i.169.3; i.175.6; अवविद्धं तौग्र्यमप्स्वन्तर् ...। चतस्रो नावः ... उत् ... पारयन्ति ṚV. i.182.6; i.190.7; इन्द्रः ...। अर्जनयन् मनवे क्षामपश्च ṚV. ii.20.7; युवं हि यन्तीन्दवो निम्नमापो न सध्र्यक् ṚV. iv.47.2; viii.32.23; SV. (Kau.) II.vii (3).5.2; SV. (Jai.) iv.23.10; सिन्धुरद्भिरादित्यैर्नो अदितिः शर्म यंसत् ṚV. iv. 54.6; मधुमतीः ... आपो मधुमन्नो भवत्वन्तरिक्षम् ṚV. iv.57.3; तस्मा आपः .. पीपयन्त ṚV. v.34.9; इदं वपुः ... तस्थुरापः ṚV. v.47.5; v.58.6; तोके वा गोषु तनये यदप्सु वि क्रन्दसी उर्वरासु ब्रवैते ṚV. vi.25.4; vi.31.1; जनं न धन्वन्नभि सं यदापः सत्रा वावृधुर्हवनानि यज्ञैः ṚV. vi.34.4; उदु श्रिय उषसो रोचमाना अस्थुरपां नोर्मयो रुशन्तः ṚV. vi.64.1; vii.88.3; आपइव काशिना संगृभीता असन्नस्त्वासत इन्द्र वक्ता ṚV. vii.104.8; वयं घ त्वा सुतावन्त आपो न वृक्तबर्हिषः ṚV. viii.33.1; SV. (Kau.) I. iii (2).2.9; SV. (Jai.) i.27.9; iii.19.9; आपो न धायि सवनं म आ वसो दुघाइवोप दाशुषे ṚV. viii.50.3; त्वोतासस्त्वा युजाप्सु सूर्ये महद्धनम्। जयेम ṚV.viii.68.9; आपो न मक्षू सुमतिर्भवा नः (सोम) ṚV. ix. 88.7; SV. (Kau.) II.vi(3).13.3; SV. (Jai.) iv.4.4; एष स्यः ... पवते ...। क्रीळन्नूर्मिरपामिव ṚV. ix.108.5; SV. (Kau.) I.vi(2).4.7; SV. (Jai.) i.59.7; विश्वाहापो विश्वाहोदेति सूर्यः ṚV. x.37.2; यत्ते अपो यदोषधीर्मनो जगाम दूरकम् ṚV. x.58.7; युष्माकं बुध्ने अपां न यामनि विथुर्यति ṚV. x.77.4; अपामिदं न्ययनं समुद्रस्य निवेशनम् ṚV. x.142.7; AV.vi.106.2; श्रत्ते दधामि प्रथमाय मन्यवेऽहन्यद्वृत्रं नर्य विवेरपः ṚV.x.147.1; SV. (Kau.) I.iv(2).4.2; SV.(Jai.) i.39.2; आपश्चित्रि दधा पदम् ṚV.viii.102.14; SV. (Kau.) II.vii(2).14.2; SV. (Jai.) iv.6.6; यमपामुपज्मन् ... विप्रासो वाजयन्ते स इन्द्रः SV. (Kau.) I. iv(1).5.6; मध्य आपस्य तिष्ठति SV. (Kau.)II.viii(1).14.3; शं नः खनित्रिमा आपः ... सन्तु AV. i.6.4; ये देवाः ... ओषधीषु पशुष्वप्स्वन्तः। ते कृणुत जरसमायुरस्मै AV. i.30.3; अधद्विष्टा देवजाता वीरुच्छपथयोपनी। आपो मलमिव प्राणैक्षीत् सर्वान् मच्छपथाँ अधि AV. ii.7.1; ये क्रिमयः पर्वतेषु वनेष्वोषधीषु पशुष्वप्स्वन्तः। ... सर्वं तद्धन्मि AV. ii.31.5; AV. (P.) ii.15.5; ये पर्वताः सोमपृष्ठा आप उत्तानशीवरीः। ... ते क्रव्यादमशीशमन् AV. iii.21.10; AV. (P.) vii.11.1; व्यापस्तृष्णयासरन् AV. iii.31.3; तं वै ब्रह्मज्य ते देवा अपां भागमधारयन् AV.v.19.14; अति धन्वान्यत्यपस्ततर्द श्येनो नृचक्षा अवसानदर्शः AV. vii.41.1; याः पार्थिवासो या अपामपि व्रते ता नो देवीः सुहवाः शर्म यच्छन्तु AV. vii.49.1; (मधुकशा) यामापीनामुपसीदन्त्यापः AV. ix.1.9; ऋषभः ...। अपां यो अग्रे प्रतिमा बभूव AV. ix.4.2; को अस्मिन्नापो व्यदधात् AV. x.2.11; अद्भ्यस्तं निर्भजामः AV. x.5.33; अपां नेतारः कतमे त आसन् AV. x.8.35; ययापो गुपिता इमाः AV.x.10.4; अपां त्वां गोष्ठो अध्यरुक्षद्रराय AV. xi.1.13; xi.1.15; तव यक्षं पशुपते अप्स्वन्तः AV. xi.2.24; आस्नेयीश्च वास्तेयीश्च त्वरणाः कृपणाश्च याः। गुह्याः शुक्रा स्थूला अपस्ता बीभत्सावसादयन् AV.xi.8.28; यस्यां समुद्र उत सिन्धुरापः ... संबभूवुः AV. xii.1.3; सूर्य आपोऽति पश्यति AV. xiii.1.45; AV. (P.)xviii.19.5; सत्ये अन्यः समाहितोऽप्स्वन्यः समिध्यते AV. xiii.1.50; xiii.2.30; यस्मिन् ... अधि श्रिताश्चतस्र आपः AV. xiii.3.6; ऐनमापो गच्छन्ति ... य एवं वेद AV. xv.7.3; अपामग्रमसि AV. xvi.1.6; मा त्वा दभन्त्सलिले अप्स्वन्तर् AV. xvii.1.8; VājaS.9.6; यानि नक्षत्राणि ... अप्सु ... ममैतानि शिवानि सन्तु AV.xix.8.1; आपो हिरण्यं जुगुपुस्त्रिवृद्भिः AV. xix.27.9; त्रयस्त्रिंशद्देवताः ... जुगुपुरप्स्वन्तः AV. xix.27.10; नाप्सु अन्तरं नास्य सूर्योऽसंदशमेति चक्षुः AV. (P.) i.170.2; i.104.4; याः ... इषवः ... ते अपामुत्सृष्ट्याम् ... ता वसुसूर्यो बृहता शमयति AV. (P.) ii.36.3; विषमुष्णाति अपाम् ...। यो ब्रह्मजायां न पुनर्ददाति तस्मै AV. (P.) ix.16.5; न वा आपश्चन काममापुः ... तस्मै ते काम नम इत् कृणोमि AV. (P.) xvi.78.2; पृथिवी दाधार पर्वतान् अपः AV. (P.) xix.5.9; आपः समरिणन् TaiS. I.iii.10.1; कार्षिरस्यपापां मृधम् TaiS. I.iii.13.2; अपां पृष्ठमसि MaiS. ii.7.3 (ii.76.16); KāṭhS. 16.3 (i.223.1); KapiKaS. 25.6 (99.9); सं मा सृजाम्यद्भिः MaiS. ii.12.1(ii.144.12); KāṭhS. 18.13 (i.274.18); KapiKaS. 29.2 (130.15); अपाँ वा एषा योनिर्यद्वेवका MaiS. iii.3.6 (iii.38.15); तस्माद्वा एतां बहु रिप्रमेध्यं चरन्तीमापो न हिंसन्ति MaiS. iii.10.1 (iii.128.8); अपाँ वा एतन्मिथुनमपाँ वा एतन्मिथुनेन राष्ट्रे मिथुनं दधाति MaiS. iv.4.1 (iv.50.6); तस्मादापो दिवा कृष्णा अपोऽहर्नक्तं तस्मादापो। नक्तं शुक्ला MaiS.iv.5.1 (iv. 63.7); अस्मभ्यं तत् ... अद्भ्यः ... त्वया दत्तं काम्यं राध आगात् KāṭhS.17.19 (i.263.17); संज्ञानं वा एतत् पशूनां यदापः KāṭhS. 20.10 (ii.30.9); KapiKaS. 31.12 (160.15); यदयजुषातिगाहेत विहृदिनीरापस्युः KāṭhS.23.6 (ii.82.11); यत्रापस्सर्वतस्समवद्रवेयुस्तस्मिन्यजेतान्नकामः KāṭhS. 25.2 (ii.105.5); KapiKaS. 38.5 (210.16); मह्यमापो मधुमदैरयन्त KāṭhS.40.9 (iii.142.19); अपां गर्भोऽसि VājaS. 10.3; 11.29; 13.2; VājaS. (K.)12.3; 14.1; येषामप्सु सदस्कृतमं तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः VājaS. 13.8; VājaS. (K.) 14.1; अपां त्वा पुरीषे सादयामि VājaS. 13.53; सं मां सृजाम्यद्भिः VājaS. 18.35; VājaS. (K.) 20.1; त्रीणि त आहुर्दिवि बन्धनानि त्रीण्यप्सु VājaS.29.15;VājaS.(K.)31.3; कल्पन्तां ते दिशस्तुभ्यमापः शिवतमास्तुभ्यं भवन्तु सिन्धवः VājaS. 35.9; VājaS. (K.) 35.42; स्वस्त्यप्सु वृजने स्ववति AitBr. 2.3 (42); तिरश्चीरापो वहन्ति AitBr. 19.3 (514); PañcBr. vii.7.19; यावन्तः पृथिव्यां भोगा यावन्तो जातवेदसि। यावन्तो अप्सु प्राणिनां भूयान्पुत्रे पितुस्ततः AitBr. 33.1 (836); यैव ते शिवा ... तनूः ... तस्याप्सु पवमानामदधुः KauṣīBr. 1.1(1.6); ŚatBr.XIV.i.1.8; अथ यत् पुनरवज्योतयत्यप एव तच्छ्रपयति KauṣīBr. 2.1 (4.4); अपस्या अनूपदधाति अप्सु तत्पशून्प्रतिष्ठापयति ŚatBr. VIII. ii.3.8; I.ii.3.1; यदपां घोरं यदपां क्रूरं यदपामशान्तम् अति तत् सृजामि MantrBr. i.7.2; सेयमप्स्वन्तश्चरति प्रविष्टा MantrBr. ii.2.12; तस्य ह्यप्स्वन्तः नौनगरं परिप्लवमास JaimiBr. 1.125(3); 1.143 (13); 3.118 (10); अपो ह वा एष (आदित्यः) एतद् बिभर्ति। ते अद्भिरेवैनं तदशमयन् JaimiBr. 2.6(2); आपः परिगृहीता स्यन्दन्ते JaimiBr. 3.92 (9); वामं वसु ...। तदग्निर्नोथ्सहमशक्नोत्। तत्त्रेधा विन्यदधात्। पशुषु तृतीयम्। अप्सु तृतीयम् TaiBr. I.i.6.1; उदेहि वाजिन्यो अस्यप्स्वन्तः TaiBr. II.v.2.1; तद्यथेश्चापां चातुर्वर्त्यं गेयम् JaimiUBr. i.2.4; यदु ह वा आपः पराचीरेव प्रसृतास्यन्देरन् क्षीयेरँस्ताः JaimiUBr. i.2.7; तद्यथा वातोऽप्सु शनैर्वान् सुखी भवत्येवमेतया SaṁhiUBr. 1.15; 5.1; सर्वमाप्स्यामि यदिदं किं चेति तस्मादापोऽभवंस्तदपामप्त्वम् GopBr. i. 1.2 (2.11); अथार्वाङेनमेतास्वेवाप्स्वन्विच्छेति GopBr. i. 1.4 (4.1); पिन्वन्त्यपः

AitĀ.I. ii.1.13; III.ii.3.16; तस्माद् वा अयमशिश्यन् पुरस्ताद्योपरिष्टाद्याद्भिः परिदधति ŚāṅkhāĀ.9.7(37.11); आपमापामपः सर्वाः TaiĀ.i.1.1 (4.2); सौऽपाम्। अन्तरतः कूर्मं भूतꣳ सर्पन्तम्। तमब्रवीत् TaiĀ. i.23.3 (144.1); iv.10.1 (484.2); iii.13.1 (340.1); यथाप्सु परीव ददृशे तथा गन्धर्वलोके KāṭhU. 6.5; आप ओषधयो वनस्पतय आकाश आत्मा। इत्यधिभूतम् TaiU. 1.7; आपः स्रोतः ... एवमात्मात्मनि गृह्यतेऽसौ ŚvetāU.1.15; 2.17; यदिदम् ... पोप्लूयन्त्यद्भिः ... न हैव शक्नुवत ĀrṣeU.1.5; समापो अद्भिरग्मत् ŚāṅkhāŚS. viii.9.2; यदि दुह्यमानँ स्कन्देत् तदनुमन्त्रयेत यदद्य दुग्धं पृथिवीमसक्त यदोषधीरप्यसरद्यदापः BhārŚS. ix. 7.4; या आप उच्छेरते परिणतिं ब्रुवते HirŚS. xiii.5.14 (173.3); हृदयशूल उपमिते अप्सु ते राजन् इति जपन्ति VaitāSū. 10.22; अपः ... उदकस्य AVPari. 48.75; न वाय्वग्निविप्रादित्यापः ... प्रति पश्यन्वा मूत्रपुरीषामेध्यान्व्युदस्येत् GautDS. i.9.13; धर्मवृद्धिरपां प्रस्थः क्षपाह्रास उदग्गतौ JyotiVe.8; पलानि पञ्चाशदपां धृतानि ...। तदाढकम् JoytiVe. 24; अप्सु मत्स्याः ... दिष्टक्षये स्वां प्रकृतिं भजन्ते MahāBhā. i. 84.10; iii. 110.14; iii.186.5; वस्त्रमापस्तिलान्भूमिं गन्धो वासयते ... पुष्पाणामधिवासेन MahāBhā. iii. 1.22; आपः शेषाः सदा चापः प्रवेष्टुं नोत्सहाम्यहम् MahāBhā. v.15.29; अतन्द्रिताः शीघ्रमपो वहन्ति MahāBhā. v.29.10; अद्भ्यः स्तोका यान्ति यथा पृथक्त्वम् MahāBhā. vii.172.69; गदापाणिः ... तं ह्रदं प्राविशच्चापि विष्टभ्यापः स्वमायया MahāBhā. ix.29.7; पूर्णादुदधेः स्यन्दन्त्यापो दिशो दश MahāBhā. xii.8.32; viii.1024*.5; महादेवस्य रोषाच्च आपो नष्टा पुराभवन्। ताश्च ... देवैरन्याः प्रवर्तिताः MahāBhā. xiii.14.64; द्यौर्भूमिरापः ... शर्वाज्ञातं विद्धि यत्कीर्तितं मे MahāBhā. xiii. 18.47; वराहान् ... अपां लोभादुपावृत्तान् ... पम्पायां द्रक्ष्यसि त्वम् Rāmā. iii.69.13; आहृत्य च समुद्रेभ्यः ... अपः ... विमलाः शुभाः ... अभ्यषिञ्चन्त सुग्रीवम् Rāmā. iv.25.30; iv.28.25; iv.43.2; तस्मै ददौ राज्यं ब्रह्मा ... अपां च जनमेजय HariVaṁ. 20.19; अप्सु निष्ठ्यूतास्तैलवद्विसर्पिणः पङ्कमलग्राहिणश्च ताम्ररूप्ययोः शतादुपरि वेद्धारः ArthŚā.i.199.5 (2.12); अपि ... प्रजह्यादापो द्रवत्वम् ... अनेककल्पाचितपुण्यकर्मा न त्वेव जह्याद्व्यवसायमेषः BuddhaC. 13.58; आपो यथान्तर्वसुधाशयाश्च दुःखं तथा चित्तशरीरयोनि Saund. 16.11; इदममृतमपां समुद्धृतं वै SuśruS. iv.15.7; शिष्टे च गृहमागते ... कार्याणि ... ईषद्व्ययानि चान्यानि भूमिरापस्तृणानि च DakṣaSm. 3.7; यथास्थानं विभज्यापस्तद्गता मधुसूदन: ViṣṇuSm. 1.13; 23.44; हंसो हि क्षीरमादत्ते तन्मिश्रा वर्जयत्यपः Śāk. 6.33; जहाति सः। तथैवात्सु(प्सु?) रसं सूक्ष्मम् MārkP. 40.17; 49.20; अण्डस्यावरणं वार्धिरपामपि च तेजसा BrahmāṇḍP. i.1.43; आपश्चैवाथ पार्थिवाः। शरमाणा व्रजन्त्येव BrahmāṇḍP. i.5.131; अपां योनिः समुद्रस्तु तस्मात्तं कामयन्ति ताः BrahmāṇḍP. i.10.34; अपां चैव समुद्रेकात्सामुद्र इति संज्ञितः BrahmāṇḍP. i.19.128; इक्षुरापः पयो मूलम् ... भक्षयित्वापि कर्तव्याः स्नानदानादिकाः क्रियाः CāṇaNīDa. 8.2; पृथिव्यां त्रीणि रत्नानि अन्नमापः सुभाषितम् CāṇaNīDa. 14.1; अवारिदेशे सलिलप्रवृत्तिरवैकृतं चाप्सु तरेच्छिला वा YogYā. 3.7; विघ्नाय वैमल्यमपां बभूव JānaHa. 3.38; मुदमस्य ... ध्वनयः ... प्रतेनुः अनुवप्रमपाम् Kirātā. 6.4; अपां स्रष्टा CāndrVṛ. *on* ii.1.95; ii. 2.23; आयसं च यथा तप्तं निःक्षिपेदप्सु मध्यतः। तच्छब्दं कुरुते प्राज्ञः AmoghŚi. 54; यथाप्सु चरतां मार्गो मीनानां नोपलभ्यते ... तद्वत् स्वरगता श्रुतिः NāraŚi. i.6.16; तिष्ठन्त्याप इवाधारे NītiSā. 4.5; अम्भोधेर्नारिकेलीरसमिव चुलुकैरुच्चुलुम्पन्त्यपो ये MahāvīC. 5.32; न चायमश्वावकयोः परस्परेण संबन्धः कथ्यते। केन तर्हि अद्भिः TantrVā. 42.13 (*on* i.2.23); तरङ्गमालिन्यः। वेतस्वतीभिरद्भिस्तौर्यत्रिकगुणनिकां दधते AnargharRā. 5.18; भवान् ... अपामादानविसर्गाभ्यामिमां लोकयात्रामनुवहति BhāgP. xii. 6.67; यथा अहमप्सु रसः एवं प्रभा अस्मि शशिसूर्ययोः GītāBh. (Śaṅ.) 217.8 (*on* 7.8); आपो यत्र निधीयन्ते सः अपां निधिः ViṣṇuSaBh. 70.1 (*on* 48); LalitāTriBh. 347.2(*on* 55); न भूमिर्न चापः ... न यस्यास्ति मूर्तिस्त्रिमूर्तिं तमीडे VedaSāŚiSt. 6; HariStu. 27; यदा ... अद्भिर्जनैर्वा विहीनं गमिष्यामि मार्गम्। तदा ... मार्गं महादेव मह्यं मनोज्ञं प्रयच्छ ŚivBhuSt. 26; ĀścaCū. 1.5; यथा ह्ययं ज्योतिरात्मा विवस्वानपो भिन्ना बहुधैकोऽनुगच्छन्। उपाधिना क्रियते भेदरूपः SaṁkṣeŚā. 3.150 (ii.239.26); पुष्करपलाशे आपो न श्लिष्यन्ते BrahmSūBh. (Bhā.) 42.27 (*on* i.2.15); NyāySiA. 219.1; करकं च करेण बिभ्रती भृतमाकण्ठमघच्छिदामपाम्। करुणारसनिर्भरं पृथङ्निजमात्मानमिव व्यवस्थितम् RāmC. 12.89; 18.80; अद्भिः सुधां व्यवहितामिव लावणीभिः ...। तत्रागतः ... नारीम् ... ददर्श RāmC.19.41; न सर्वदापः श्लथयन्ति सेतून् RāmC. 22.12; 25.18; न ह्यस्मदिच्छया आपः शीतं शमयन्ति NyāyMañ. i.38.26; दृश्यते च पक्वेऽपि कलशे निषिक्तानामपां बहिः शीतस्पर्शग्रहणम् NyāyMañ. ii.12.6; कथं पुनरापो दानकरणम् ManuBh. i.224.27 (*on* 3.25); i.107.25 (*on* 2. 65); ii. 324.20 (*on* 9.321); सकृत्किं पीडितं स्नानवस्त्रं मुञ्चेद्द्रुतमापः Hitopa. 2.96; मन्त्राणां भिन्नवर्त्मनाम्। अपामिवोदधिस्थानामेकीकारः प्रजायते LakṣmīT. 35.76; संसृष्टमेभिर्दोषैस्तु न्यस्तमप्स्ववसीदति। पुरीषम् RugVi. 3.12; 61.7; स्वविषये सर्वो गरियान्। न हि राजहंसश्चन्द्रिकापानाय प्रभवति, नापि चकोरोऽद्भ्यः क्षीरोद्धरणाय KāvyMī. 17.9; NalaCam. 2.20 (7); अस्यैतदिच्छति यदि प्रततासु दिक्षु ताः स्वच्छशीतमधुराः क्व नु नाम नापः BhallaŚ. 18; Subhāṣi. 677; यत् आपूरितं पुण्यतमाभिरद्भिः। धत्तेऽत्र या तत् त्रिपुरान्तकस्य तडागमादर्शमिवाङ्कदेशे NavaSāC. 1.48; 5.39; स मामित्यशपत् कमण्डलोः अपस्समादाय दवानलोपमः NavaSāC. 13.56; 15.7; जातोऽयमद्भ्यः शिखी Sara-Kaṇṭhā. 179.19; रुरुदुरपां पुलिनेषु चक्रवाक्यः KīcaVa. 3.45; KathāSaSāg. xii.4.268; अपामापोऽग्निरग्नौ वा व्योम्नि व्योम न लक्षयेत्। एवमन्तर्गतं यस्य मनः स परिमुच्यते MaitrU. 451.1(6); अनिर्वचनीयोऽयं जीवः। ... आपो नैनं क्लेदयन्ति SāmaraU. 291.7; AŚiraU. 6.1; आपस्ततोऽन्या विज्ञेयाः PadmP. i.3.17; अप्सु सर्वे ... वसन्ति सुखभोगिनः GaṇeP. ii. 52.22; पश्चाद्विसारसदृशीभिरमूभिरद्भिराप्लावयत्यमरगुब्धरणीम् RākṣaKā.3; उदन्वच्छिन्ना भूः स च निधिरपां योजनशतम् VyaktiVi. 60.12; अपां मूले ... निवसति परं शैत्यम् SubhāRaK. 9.11; 17.50; कूपप्रभवाणां परमुचितमपां पट्टबन्धनं मन्ये ĀryāSaŚa. 164; व्यस्मरत्कापि पत्यागोद्धिर्द्वेसमिकशीधुवत् DvyāśraKā. 17.65; 14.25; यथाप्सु पतितम् स(श)क्र तैलबिन्दुर्विसर्प्पति। एवं भूमिकृतं दानं सस्ये सस्ये प्ररोहति EI.xxii.166.30; xii.325.41; xii.327.37; xx.103.37; xviii.120.2; ज्वरो नरेषु विख्यातः ... अप्सु च नीलिका Mānaso.ii.6.643; Hastyāyur. 56.26(1.9); अत्र गुणानां प्रस्तुतानामपां चाप्रस्तुतानां परिच्छेदकथाभावाख्यो धर्मः सकृन्निर्दिष्टः AlaṅkāRa. 15.(8); अप्सु अमृतापिधानमसीत्यादिषूच्छिष्टस्य मन्त्रोच्चारणे दोषो नास्तीत्यर्थः SmṛtiCan.ii.268.12; पुष्पपुटो भवेत्। धान्यपुष्पफलादीनामपां च ग्रहणेऽर्पणे। कार्यः ... चैषः SaṁgīRa.iv.54.9(7.197); मुदितेनकरैरपामसहनैः सह नैऋ(? र्ऋ)तमारुते। खरवधूः ... प्रियमापतत् VasaViKā. 6.7; विमलापं सरः MugdhaBo. 6.69 (62.14); CaturCin. iii(1).624.14; ManvaVi. 1323.5 (*on* 10.88); Nalo. 2.39; इदममृतमपां समुद्धृतं यैस्तव लघु गर्भमिमं विमुञ्चतु स्त्रि PañcSā. 3.78; ब्रह्मणि श्रुतिसमन्वयसिद्ध्यर्थमपां जन्मविषयश्रुतिविरोधपरिहारात् अस्ति शास्त्रादिसंगतिः TattvPrakā. 111A.10 (*on* ii.3.11); केचित् मूले निषिक्तानामपामुपरि सर्पणात् आध्यात्मिकवायुसंबन्धमनुमाय सात्मकत्वमनुमिमते NyāySū.(Ja.) 417A.2 (*on* ii.2.10); एतानि चत्वारि दिव्यानीति। तुलाग्न्यापोविषानीति भावः Subodhi.42.18 (*on* 2.99); य आकाशे शरीरे च दृषत्स्वप्सु लतासु च। ... संस्थितः YogVā. iii.5.11; प्रतिबिम्बरूपां मुखादेश्छायामप्सु दृष्ट्वा DīpKa.103.13 (*on* 3.279); DaṇḍaVi. 313.8; PrakriKau.i.506.6; Subhāṣi. 1709; अप्सु स्वप्रतिबिम्बेऽस्य कुर्वतो मुखवैकृतम् ... न्यपतन्मणिमुद्रिका RājTa. (Jo.)56; कलत्रचिन्ताकुलितस्य पुंसः ... गुणाश्च सर्वे। अपक्वकुम्भे निहिता इवापः प्रयान्ति देहेन समं विनाशम् Subhāṣi. 3140; Nyāyāmṛ. 597B.13; Prasā. ii.628.3; ŚivārkaMaDī. ii.58.12(*on* ii.2.4); ŚilpaRa.i.4.36; अपामौदासीन्यावस्थायां फलोपहितोक्षण-साधनत्वाभावेऽपि ... व्यतिरेकतो न व्यभिचारः MīmāKau. i.238.13(*on* i.4.11); i.259.19 (*on* i.4.17); iii(1).99.10(*on* i.2.5); VīraMi. (Āhnika.) 425.13; SiddhāSi. i.20.17; Raghunā. 3.26; वसुधेश्वरः। न फलेषु न मूलेषु नाप्सु च प्रीतिमानभूत् Gaṅgāva. 4.4; पद्मवेणीभवाः सम्यग् धीवराः कलयन्त्यपः PadyaVe.174; (हरीतकी) क्षिप्ताप्सु निमज्जति या सा ज्ञेया गुणवती BhojanKu. 101.7; अपां समूह आपम् LalitāSaBh. 90.24 (*on* 125); सुखं विगाह्याप्स्विव घर्मखिन्नः Saund. 17.43; MahāN. 4.53; [इरा ... अप्सु स्यात् AmaK. 2687; AnekāK. 717; ParyāMu. 23.230; NānārthaMa. 1493; ŚabdaRaSaK. 251.10; विषमप्सु AmaK. 2781; NāmMā.15; जलम् ... आपः ParyāRaMā. 202; तोयम् ... आपः Vaija.154.3; वनम् ... अप्सु Vaija. 226.31; अप्सु ... मधु Vaija. 235.61; ViśvaLoK. 178.13; कमलम् ... अप्सु Vaija.259.27; शंबरोऽप्सु Vaija. 263.84; गंभीरं गहनं रत्नं गह्वरं शरणं वपुः ... महत् सर्वतोमुखम्। ... तानि पञ्चदशाप्स्वपि Vaija. 274.18; अप्सु कम् Vaija. 280.36; AnekāSaṁ.1.5; NānārthāSaṁ.i.7.2; नीरं वारि जलं दकम् ... आपः AbhidhāCin.1069; कबन्धकम् ... अप्सु AnekāSaṁ. 3.336; शबरः ... अप्सु AnekāSaṁ.3.599; आपः ... सलिले NānārthāSaṁ. i.5.45; वारिस्तु ... अप्सु NānārthāSaṁ.i.149.1242; गौः ... अप्सु MediK. 22.1; ŚabdaRaSaK. 58.11; जलपर्यायराशिः ... आपः KalpaK. 344.7]; **1Aii** water (in water place) आपो अद्यान्वचारिषम् ṚV. i.23.23 (Sāy. अवभृथार्थम् ... जलान्यनुप्रवेष्टोऽस्मि); x.9.9; TaiS. I. iv.45.3; BaudhŚS. i.126.12; i.262.2; BhārŚS. vii. 23.5; viii. 23.8; MānŚS. 46.9; HirŚS. iv. 5.60(444.11); ix. 5.50(947.20); रेभं निवृतं सितमद्भ्य उदन्दनमैरयतम् ṚV. i.112.5; i.116.24; अश्विना ... रेभमप्सु। सं तं रिणीथो विप्रुतम् ṚV.i.117.4 (Sāy. कूपस्थेषूदकेषु); कवषं वृद्धमप्सु ...

नि वृणग्वज्रबाहुः RV. vii.18.12; अपो न नावा दुरिता तरेम RV.vii.65.3; KāṭhS. 12.14(i.176.17); अति नो विष्पिता पुरु नौभिरपो न पर्षथ RV. viii.83.3; अप्सु मरिष्यसि AV. xi.3.43; AV. (P.)xvi. 56.13; आपस्पुत्रासो अभि सं विशध्वम् AV. xii.3.4; अपां न्ययनादपामार्गोनाहरन्ति MaiS.ii.6.3 (ii.64.18); KāṭhS. 15.2 (i.210.15); यदपोऽवभृथमभ्यवैति तांश्वा एतद्दीक्षां पुनरप्सु प्रवेशयति MaiS.iii.6.2 (iii.61.2); यस्य देवयजनस्यापः पुरस्तात्तद्यजेत MaiS. iii.8.4 (iii.97.11); यस्य होता प्रातरनुवाकमनुब्रुवन्नग्निमपः सूर्यं तानि पश्येत् तद्ब्रह्मवर्चसकामो यजेत MaiS. iii.8.4 (iii.98.15); KāṭhS. 25.3 (ii.105.16); KapiKaS. 38.6 (211.3); सुप्रीतश्शिशुरप आविवेश KāṭhS. 4.13 (i.38.9); KapiKaS. 3.11 (35.8); प्राजापत्यं चरुं निर्वपेत् गार्मुतमप्सु पशुकामः KāṭhS. 10.11 (i.138.3); यदप्सु प्रवपति व्यृद्धिस्सा KāṭhS. 13.12 (i.195.2); अप्सु भस्म प्रवपति KāṭhS. 19.12 (ii.15.7); KapiKaS. 31.2 (149.13); तस्य सानिर्य्या यदपोऽनभिनन्दन्तोऽभ्यवयन्ति PañcBr. v.9.3; उच्चावचा वा आप उतेव गाधा भवन्त्युतेव गम्भीराः ṢaḍviBr. ii.4.6; तेनाप एवाभ्यवयन्ति ṢaḍviBr. iii.1.1; पाप्मानं हैष हन्ति यो यजते तमिमं पाप्मानं हतमपो हराणीति ṢaḍviBr. iii.1.3; अतो वाव यतमथैव कतमथा चापः स्युस्तदभ्यवेयुः ṢaḍviBr. iii.1.30; iv (v).1.12; YājñaU. 601.19 (1); नापोऽभ्यवेयात् SāmaViBr. i.4.1; इष्टाहोत्रीयं प्रयुञ्जानो नाप्सु म्रियते SāmaViBr. ii.3.8; अप्सु इतरौ (पिण्डौ प्रक्षिपेत्) ĀśvaŚS. I. ii.7.14; अपोऽभ्यवहरेयुः ĀśvaŚS. I.iii.10.22; I.iii.14.10; ĀpaŚS. ix.15.3; xvi.8.1; अग्नावजायमाने ... जुहुयुः। ... °अप्सु ĀśvaŚS. I.iii.14.16; II.vi.6.9; सत्रिधर्माः ... वर्जयेयुः ...। अनृतं क्रोधम् अपां प्रगाहणम् ĀśvaŚS. II.vi.8.8; अपः पिण्डानभ्यवहरेद् ब्राह्मणं वा प्राशयेत् ĀpaŚS. i.10.16; शतं ते राजन् ... इत्यपो दृष्ट्वा जपति ĀpaŚS. viii.7.25; अपः प्रगाह्य तिष्ठन्तोऽवभृथेन चरन्ति ĀpaŚS. viii.7.27; स्थालीं पूरयित्वाप्सूपमारयति ĀpaŚS. viii.8.12; ऐन्द्राग्नतुषानप्सु प्रतिपादयति ĀpaŚS. viii.12.6; यदि दर्भान्न विन्देदप्सु होतव्यम् ĀpaŚS. ix.3.11; अकामसंज्ञपने ... अपोऽभ्यवहृत्यान्यं तद्रूपवर्णवयसं तद् दैवतमुपाकृत्य यजेत ĀpaŚS. ix.18.8; यद्यप्सु पतेदप्सु म्रियेत ĀpaŚS. ix.20.5; स्थावरास्वप्सु स्नाति शङ्खिनीष्ववकिनीषु लोमशे तीर्थे ĀpaŚS. x.5.15; अपां मध्य उद्वासयेत् ĀpaŚS. xv.16.2; अधीयीत ... नापामन्ते ĀpaŚS. xv. 21.8; नित्यमप्सु भस्मप्रवेशनं दीक्षितस्य ĀpaŚS. xvi.13.2; यद्येनमुदके भीर्विन्देदुदकाञ्जलिमादाय ... अप्सु जुहुयात् ĀpaŚS. xvii.14.4; xviii.20.3; अश्वानप्सु स्नापयन्ति ĀpaŚS. xviii.3.1; यदालब्धायामभ्रः स्यादप्सु वा प्रवेशयेत् ĀpaŚS. xix.17.17; अपोऽश्वमभ्यवगाहयन्ति श्वानं च ĀpaŚS. xx.3.10; अपोनप्त्रीयं चरुं यद्यप्सु पतेत् ĀpaŚS. xxii.21.2; अप्स्ववदानहोमः KātyŚS. i.1.16; (देवयजनस्य) पुरस्ताद्यस्यापः स्युः LāṭyāŚS. i.1.15; अप्स्ववभृथेष्ट्याम् अप्सु ते इति पुरस्तात् होमान् VaitāSū 23.20; यदि स्नायात् दण्ड इव अप्सु प्लवेत MānGS. i.1.14; नाप्सु श्लाघमानः स्नायाद्यदि स्नायाद्दण्डवत्प्लवेत् ĀpaDS. i(1).2.30; BaudhDS. i.2.40; अपोऽभ्यवेयुस्सवनानुकल्पम् BaudhDS. ii.1.41; तपस्यमपोऽवगाहनम् BaudhDS. ii.3.1; श्मशानमापो देवगृहम् ... अप्रक्षाल्य पादौ तत्र प्रवेष्टव्यम् BaudhDS. ii.5.2; कमण्डलुम् ... समादाय यत्रापस्तद्व्रतस्नात्वा BaudhDS. ii.10.32; सर्वे ववृधुरल्पेन कालेनाप्सु इव नीरजाः MahāBhā. i.115.28; अपो वापि प्रवेक्ष्यामि MahāBhā. ii.43.27; Rāmā. v.11.43; प्राणिनो नाप्सु मज्जन्ति नानर्थे पावकोऽदहत्।... रामे राज्यं प्रशासति MahāBhā. xii.29.49; Rāmā. i.1.73; केचिदपो विगाह्य वसन्ति BuddhaC. 7.17; गिरौ वने चाप्सु च सागरे च यान् भ्रंशमर्छन्ति ... तेषु ... कामेषु कस्यात्मवतो रतिः स्यात् BuddhaC. 11.28; अप्सु भूमिवदित्याहुः ManuSm. 8.100; अप्सु वा प्लवते चाति दूरम् CaraS. ii.6.4; अप्सु मुक्तशिखोऽपि वा। अकृत्वा पादशौचं तु आचान्तोऽप्यशुचिर्भवेत् LaŚātāSm. 127; तान्नमस्याम्यहं सर्वान् पितृनप्सूदधावपि MārkP. 97.5; राघवलक्ष्मणाभ्यां प्रत्तं जलम् ... अन्तिकेऽपाम् Bhaṭṭi. 3.50; धूमिनी ... उदश्चन्तं च तं कूपादपः ... प्रणुनोद DaśKuC. 109.7; न कुर्याद् भुवि विण्मूत्रे ...। न चाप्सु न गिरौ चापि PāraS. 2.36; अद्भ्यो जातान्यब्जानि ManuBh. ii.116.29 (*on* 8.100); धनदण्डश्च ब्राह्मणेभ्योऽप्सु प्रवेशनेन वरुणाय वा ManuBh. ii.212.22 (*on* 8.336); अप्सु वा जुहुयाद्राम पद्मान्ययुतशोऽग्निषु ViṣṇuDhaP. ii.124.79; तत्राप्सु क्रीडायां कूले शिरो निधाय संविष्टयोः संवेशनात्मकोऽपि यः ... योगस्तं संपुटेन चोपलक्षयेत् JayaMa. 141.18 (*on* 2.6); मत्स्यस्येवाप्सु सदा दम्भस्य ज्ञायते गतिः केन KalāVi. 1.43; एष पन्थाः परिव्राजकानां वीराध्वनि वानाशके वापां प्रवेशे वाग्निप्रवेशे YājñU. 601.26 (2); महत्यम्भसि होमयेत्। अपामसंभवे होमं भूमिभागे मनोहरे ŚivU. 4.63; अश्विनौ ... ऊचतू राजपुत्रीं तां पतिस्तव विशत्वपः DevīBhāP. vii.5.21; गर्तपङ्काप्सु मज्जनम् ... स्वप्ने विनाशभयदुःखदम् ĪśānŚiPa. ii. 18.40; अप्सु प्रास्यन्तीति प्रक्षिपन्ति HārLa. 136.11; अप्सु जलान्तः प्राणानायम्य ManvaVi. 1419.18 (*on* 11.149); सोऽक्रीड्य ... अप्सु च रम्यभूमिषु चरन् MātaLī. 1.19; मृगयाविहारः। समीरणोत्सेक इवाप्सु नावं सप्ताङ्गचिन्तां नृपतेर्जहार RāghPāṇ.(Ka.) 1.58; नीलोत्पलेन प्रतिदिवसमतो मग्नमप्सु RāghPāṇ. (Ka.) 2.14; क्रीडा चाप्सु सरोरुहेषु वसति ... सेवादैन्यविमाननाविरहितो हंसः सुखं जीवति Subhāṣi. 715; अपामन्तिकं प्राप्येति देशान्तरस्याप्युपलक्षणम् ViraMi. (Āhnika.) 307.4; [सरोऽप्सु च Vaija. 226.34]; **1Aiii** moving or flowing water, i.e. river or stream वाश्राइव धेनवः स्यन्दमाना अञ्जः समुद्रमव जग्मुरापः RV. i.32.2; AV. ii.5.6; MaiS. iv. 14.13; नदं न भिन्नममुया शयानं मनो रुहाणा अति यन्त्यापः RV. i.32.8; अपमिव प्रवणे यस्य दुर्धरः राधः RV. i.57.1; अध ते विश्वमनु हासदिष्टय आपो निम्नेव सवना हविष्मतः RV. i.57.2; x.78.5; तमित् पृणक्षि वसुना भवीयसा सिन्धुमापो यथाभितो विचेतसः RV. i.83.1; ते सेधन्ति पथो वृकं तरन्तं यह्वतीरपः RV. i.105.11; तस्मा आपो घृतमर्षन्ति सिन्धवः RV. i.125.5; इन्द्रायाहिघ्ने न रमन्त आपः। अहरहर्यात्यक्तुरपाम् RV. ii.30.1; आपः ... स्रवितवे दधन्युः RV. iv.3.12; वि त्वदापो न पर्वतस्य पृष्ठादुक्थेभिरिन्द्रानयन्त यज्ञैः RV. vi.24.6; SV. (Kau.) I.i (2).2.6; SV. (Jai.) i.7.6; तृत्सवः ... आपो न सृष्टा अधवन्त नीचीः RV. vii.18.15; सस्रुरापः RV. vii.101.4; अर्षन्त्यापो जवसा वि मातरः RV. viii.89.4; महान्तं त्वा महीरन्वापो अर्षन्ति सिन्धवः RV. ix. 2.4; SV. (Kau.) II.iv (1). 3.4; SV. (Jai.) ii. 31.10; अया पवस्व धारया ... हिन्वानो मानुषीरपः RV. ix. 63.7; SV. (Kau.) I.vi (1).1.7; SV. (Jai.) i.51.7; iv.28.5; यत्रामूः ... आपस्तत्र माममृतं कृधीन्द्रायेन्दो परि स्रव RV. ix.113.8 (Sāy. गङ्गाद्याः आपः); आपो न सिन्धुमभि यत्समक्षरन्त्सोमास इन्द्रम् RV. x.43.7; त्वया वयं प्रवतः शश्वतीरपोऽति शूर तरामसि SV.(Kau.) II. vi (3).6.2; SV. (Jai.) iv.30.7; नदीं यन्त्वप्सरसोऽपां तारमवश्वसम् AV. iv.37.3; यस्यामापः परिचराः समानीरहोरात्रे अप्रमादं क्षरन्ति AV. xii.1.9; AV.(P.) xvii.1.7; अपामुग्रमिवायनम्। पतन्तु पत्वरीः AV. (P.) ii.87.3; याः ...। आपः पुरस्तात् स्रवन्तीस्ता उ ते विषदूषणीः AV. (P.) ix.11.5; यथापस्समुद्राय समीचीर्वहन्तु श्रियम् AV.(P.) x. 4.7; यस्य देवयजनस्याहवनीयादन्याः प्राचीरापो धावन्ति .... तद्यजेत MaiS. iii.8.4 (iii.97.16); KāṭhS. 25.3 (ii.105.9); KapiKaS. 38.6 (210.20); तस्मादापस्संतता अविच्छिन्ना धावन्ति KāṭhS. 23.6 (ii.82.11); तस्मादापः प्रतीचीर्भूयिष्ठा धावन्ति KāṭhS. 23.8 (ii.84.11); यदन्तरापश्च देवयजनं च पन्था विधावेत् तस्मिन् याजयेत् यं कामयेत नैनमपरो यज्ञ उपनमेदिति KāṭhS. 25.2 (ii.105.2); KapiKaS. 38.5 (210.14); AitBr. 2.1 (36); आपः परिवाहिणी स्थ VājaS. 10.3; VājaS. (K.) 11.2; प्रजापतिः ... तां वागित्येव व्यसृजत। सोर्ध्वादातनोद् यथापां धारा सन्ततैवम् JaimiBr. 2.244 (3); देवयजनमध्यवस्यति यत्रापः पुरस्तात्सुखाः ... अनपस्वरीः ĀpaŚS. xx.1.3; तौ स राजा जरासंधः श्रुत्वाप्सु निधनं गतौ। स्वपुरं शूरसेनानां प्रययौ MahāBhā. ii.13.43; दुर्निवारतमा चैव प्रभग्ना महती चमूः। अपामिव महावेगः MahāBhā. vi.4.28; xii.103.18; प्रकृतिभूतस्य (वायोः) ... कर्माणीमानि भवन्ति तद्यथा ... अपां विसर्गः CaraS. i.12.8; तरन्ति ... पयः पानमुपस्पृश्य वा स्रवन्तीषु चाप्सु AvantiKa. 235.10; महान्तोऽपि हि भिद्यन्ते स्त्रीभिरद्भिरिवाचलाः NītiSā. 1.55; तीराश्मन्तकशिम्बिचुम्बिनमुखा धावन्त्यपः पूर्णिकाः MālaMā. 9.42; न कस्य [च] विना यत्नैरर्चनैः स्वयमप्सु नौः। प्रवर्तते प्रतिस्रोतः ParaS. 30.29; द्रुतमापो यथा यन्ति निम्नेन मकरालयम् TaiUBhāVā. 23.1 (1); दीपकम् ... अपां समीपे नीत्वा तु ... प्रवाहयेत् NīlaP. 439; इतश्चेतश्चाद्भिर्विघटिततटः सेतुरुदरे BhojPra. 40.12; आपो द्रुताः कृता येन YogVā. iii. 5.13; [स्रोतः ... अप्सु Vaija. 227.3]; **1Aiv** seven types of water, i.e. seven rivers अस्मा आपो मातरः सप्त तस्थुर्नृभ्यस्तराय सिन्धवः सुपाराः RV. viii. 96.1; सप्तापो देवीः सुरणा अमृक्ताः RV. x.104.8; आपः सप्त सुस्रुवुर्देवीः AV. vii.112.1; AV. (P.) xvii.23.2; सप्तापःस्वपतो लोकमियुः AV. (P.) xvi. 103.11; **1Av** water of river in general राजा ... नद्योर्वि गाहते ऽपामूर्मिं सचते RV. ix.86.8; शान्तिं करिष्यन् ... स्रवन्तीभिरद्भिरुदकुम्भम् ... पूरयित्वा KauśiGS. iv.1.1; अतन्द्रिताः शीघ्रमपो वहन्ति .... नद्यः MahāBhā. v.29.10; आपः स्रोतस्सु नदीषु (गृह्यन्ते) ŚvetāUBh. 121.6 (*on* 1.15); सरितां चापस्तनूकुर्वन् निशा इव। उद्दामः समभूत् ... ग्रीष्मऋतुस्तदा TriṣaŚaPuC. i.1.80; नद्यः ... सुदुघाः सुष्ठु अपां दोहनकर्त्र्यः KarmaNi. 6A.6; **1Avi** water of the river Saraswatī अपां सरस्वती ज्येष्ठा AV. (P.)xvi.13.1; सारस्वतीरापः MaiS. iv. 3.9 (iv.49.7); iv.3.10 (iv.49.17); अपो देवा मधुमतीरगृभ्णन् VājaS. 10.1; VājaS.(K.) 11.2; हित्वा हालाम् ... बन्धुप्रीत्या समरविमुखो लाङ्गली याः सिषेवे। कृत्वा तासामभिगममपां सौम्य सारस्वतीनामन्तःशुद्धस्त्वमसि भविता वर्णमात्रेण कृष्णः MeghDū. 49; **1Avii** water of the river Sarayu असमञ्जो गृहीत्वा ... दारकान् सरय्वाः प्रक्षिपन्नप्सु रमते तेन दुर्मतिः Rāmā. ii.32.15; **1Aviii** water of the river Gaṅgā शम्भोर्जटाजूटतटादिवापः। ... पुरान्निरीयुर्मुरजिद्ध्वदजिन्यः ŚiśuVa. 3.65; अपां प्रवाहो गाङ्गोऽपि समुद्रं प्राप्य तद्रसः। भवति NītiSā. 5.8; हैमवतीभिरद्भिरर्के तमिवापूरयितुं विशत्युदीचीम् PṛthvīVi. 7.48; (अवतीर्णाः गोपकन्याः) राधामा(दा)य मध्ये विधिविहितवधूं जाह्नवीया इवापः

GopāKeCan. 72.10; **1Bi** rain water जेषः स्वर्वतीरपः ṚV. i.10.8 (Sāy. वृष्टिरूपाः); वज्री। अहन्नहिमन्वपस्ततर्द ṚV. i.32.1; AV. ii.5.5; AV. (P.) xiii.6.1,2; वृत्रस्य निण्यं वि चरन्त्यापः ṚV. i.32.10; AV. (P.) xiii.6.10; अपां बिलमपिहितं यदासीत् ṚV. i.32.11; अपामतिष्ठद्धरुणह्वरं तमोऽन्तर्वृत्रस्य जठरेषु पर्वतः ṚV. i.54.10; सृजा मरुत्वतीरव जीवधन्या इमा अपः ṚV. i.80.4 (Sāy. वृष्ट्युदकानि); वज्रेण हत्वा निरपः ससर्ज ṚV. i.103.2; i.122.3; तुभ्यम् ... मदेषूग्रा इषणन्त भुर्वण्यपामिषन्त भुर्वणि ṚV. i.134.5; अपां नेता स जनास इन्द्रः ṚV. ii.12.7; AV. (P.) xiii.7.7; सः ... अधराचीनमकृणोदपामपः ṚV. ii.17.5; देवस्य ... प्रारिणा असुं रिणन्नपः ṚV. ii.22.4; SV. (Kau.) I.v (2).3.10; SV. (Jai.) i.48.6; विश्वानि शक्रो नर्याणि विद्वानपो रिरेच सखिभिर्निकामैः ṚV. iv.16.6; अददाम् .... अहं वृष्टिं दाशुषे मर्त्याय। अहमपो अनयं वावशानाः ṚV. iv.26.2; वृष्ट्वी शं योराप उस्रि भेषजम् ṚV. v.53.14; अवङ्क्तेन स्तनयित्नुनेह्यपो निषिञ्चन्नसुरः पिता नः ṚV. v.83.6; श्रुष्टी रयिर्वाजो वृत्रतूर्ये दिवो वृष्टिरीड्यो रीतिरपाम् ṚV. vi..13.1; अस्मात्समुद्राद्बृहतो दिवो नोऽपां भूमानमुप नः सृजेह ṚV. x.98.12; x.111.8; अपां रसा ओषधीभिः सचन्ताम् AV. iv.15.2; महऋषभस्य नदतो नभस्वतो वाश्रा आपः पृथिवीं तर्पयन्तु AV. iv.15.5; यथा वृत्र इमा आपस्तस्तम्भ विश्वधा यतीः AV. vi.85.3; वृषभाः ... ते वर्षयन्ति तद्विदे काममूर्जमापः AV. ix.1.9; AV. (P.) xvi.32.9; तम् ... आपश्च श्रद्धा च वर्षं भूत्वानुव्यवर्तयन्त AV. xv.7.2; यदेनमाह व्रात्योदकमित्यप एव तेनाव रुन्धे AV. xv.11.4; MaiS. iv.4.1 (iv.50.11); अपां पयस्वद् यत्पयः तन्मे वर्षन्तु वृष्टयः AV. (P.) ii.76.1; धेहि गर्भम् ...। पर्जन्येमां पृथिवीं रेतसाविथापां रसेन AV. (P.) xi.1.10; अद्भ्यो वा एष ओषधिभ्यो वर्षति KāṭhS. 26.6 (ii.128.19); KapiKaS. 41.4 (239.5); यद्वातो अपो अगनीगन् प्रियामिन्द्रस्य तन्वम् VājaS. 23.7; VājaS (K.) 25.3; अभ्राण्यपः प्रपद्यन्ते TaiĀ. i.8.2 (51.1); v.10.6 (638.15); अपां चौषधीनां च संधाविति प्रावृषि शरत्प्रतिपत्तौ वा ĀpaŚS. xix.16.14; न भ्रश्यन्ति यतश्चापस्तदभ्रं कवयो विदुः BrahmāṇḍP. i.22.29; मेघाली नर्तिता वातैः सकलापो विमुञ्चति Kāvyāda. 3.22; सुमनोवृष्टिरापप्तद् आपूरितनभोङ्गणा। विरजीकृतभूलोकैः समं शीतैरपां कणैः MahāP. 33.69; अपां सौख्ये प्रतिहते तदा मेघात्मना तु वै। ... प्रवृत्तं वृष्टिसर्जनम् KūrmaP. 298.6 (1.29); महावातातपाद्भिस्तु नष्टे स्थावरजङ्गमे GaṇeP. i.15.3; महार्घं वस्तु सर्वतः। स्वामिनो भवनेऽमुष्मिन्निधेह्यप इवाम्बुदः TriṣaŚaPuC. i.2.622; भरमपारमपामिह मुञ्चता स्तनयता नयता च रजः शमम्। ... मुमुदिरे ... शिखण्डिनः Surath. 4.28; दग्धसिकतारण्येष्वपां वृष्टयः Subhāṣi. 842; अपां पृषन्ति। ... आतन्वन्त्यति हि तरामनभ्रवृष्टिम् Ragh. 12.9; [घनरसोऽप्सु AnekāSaṁ.4.327; ViśvaPra.1777.43; ViśvaLoK.320.265; अही ... अप्सु NānārthāSaṁ. i.47.51; अन्धम् ... अप्सु KośaKaTa. 2.5990; घनपर्यायतः ... आपः KalpaK. 345.12]; **1Bii** atmospheric water अपो वृत्वी रजसो बुध्नमाशयत् ṚV. i.52.6; अपामुपस्थे विभृतो यदावसत् ṚV. i.144.2 (Sāy. अपामुपस्थे उदकानामुत्सङ्गे ... विद्युदात्मना उदकानि जगत् पाययते); याश्चावस्तादुपतिष्ठन्त आपः ṚV. iii.22.3; अग्ने अपां समिध्यसे ṚV. iii. 25.5 (Sāy. अपां स्थाने अन्तरिक्षे); यस्त इन्द्र महीरपः स्तभूयमान आशयत् ṚV. viii.6.16; त्वामापः पर्वतासश्च हिन्विरे ṚV. viii.15.8; SV. (Kau.) II.viii (1).11.2; यस्य त्रिधात्ववृतं बर्हिस्तस्थावसंदिनम्। आपश्चिन्नि दधा पदम् ṚV. viii.102.14; अप्सु दुष्टरं सोमं पवित्र आ सृज ṚV. ix.16.3 (Sāy. अप्सु आन्तरिक्ष्यासु); ix.68.4; इन्दुः पविष्ट चारुर्मदायापामुपस्थे कविर्भगाय ṚV. ix.110.13; SV. (Kau.) I.v (1).5.5; SV (Jai.) i.42.5; तृतीये त्वा रजसि तस्थिवांसमपामुपस्थे महिषा अवर्धन् ṚV. x.45.3 (Sāy. अपां वृष्ट्युदकानाम् उपस्थे स्थाने रजसि अन्तरिक्षलोके); VājaS. 12.20; VājaS. (K.) 13.2; (शृणवत्) सिन्धुरापः समुद्रियः ṚV. x.65.13 (Say. समुद्रियः। समुद्रमन्तरिक्षम्। तत्र भवाः आपः च); x.98.5; इन्द्राय गिरो अनिशितसर्गा अपः प्रेरयं सगरस्य बुध्नात् ṚV. x.89.4; SV. (Kau.) I.iv (1).5.8; SV. (Jai.) i.35.8; इममपां संगमे सूर्यस्य शिशुं न विप्रा मतिभी रिहन्ति ṚV. x.123.1; TaiS. I.iv.8.1; MaiS. i.3.10 (i.34.2); KāṭhS. 4.3 (i.30.18); KapiKaS. 3.3 (27.16); ŚatBr. IV.ii.1.10; अपां वेगासः पृथगुद्विजन्ताम् AV. iv.15.3; दिवो नु मां बृहतो अन्तरिक्षादपां स्तोको अभ्यपप्तद्रसेन AV. vi.124.1; अव दिवस्तारयन्ति सप्त सूर्यस्य रश्मयः। आपः समुद्रिया धाराः AV. vii.107.1; रश्मयः सूर्यस्य चर्मेवावाधुस्तमो अ३प्स्वन्तः MaiS. iv.12.5 (iv.194.2); या रोचने परस्तात्सूर्यस्य याश्चावस्तादुपतिष्ठन्त आपः VājaS. 12.49; VājaS. (K.) 13.4; आपश्च मे ... यज्ञेन कल्पन्ताम् VājaS. 18.14 (Mahī. आपोऽन्तरिक्षस्थानि जलानि); VājaS. (K.) 19.5; आपो वाव योयुवत्यो या अन्तरिक्ष्याः AitĀ. I.iii.5.4; अपां नेतारं भुवनस्य गोपाम्। इन्द्रं निचिक्युः परमे व्योमन् TaiĀ. iii.11.9 (320.1); एनमन्वाहार्यपचनोऽनुशशास आपो दिशो नक्षत्राणि चन्द्रमा इति ChāndoU. iv.12.1; आपः प्लवन्त्यन्तरिक्षे MahāBhā. xiv.10.13; सौम्याः खल्वापोऽन्तरिक्षप्रभवाः CaraS. i.26.37; रश्मिस्था आपो भौमाः सवित्राकृष्टाः ChāndoUBh.140.4 (*on* iii.1.1); तद्यदपां शर आसीत् तत् समहन्यत TattvPrakā. 32B.1 (*on* i.2.10); यथाणवो वहन्त्यर्कदीप्तिष्वप्सु रजःसु च YogVā. iv.3.21; **1Biii** divine, i.e. heavenly water आपो न देवीरुप यन्ति होत्रियम् ṚV. i.83.2; KauṣīBr. 12.1 (53.11); उत वा विक्षु मद्यास्वन्धो गाव आपश्च पीपयन्त देवीः ṚV. i.153.4; iii.34.8; आपः ... सदःसु देवीरिन्द्रं वरुणम् ... धुः ṚV. vii.85.3; दिव्या आपो अभि यदेनमायन् ... मण्डूकानां वग्नुरत्रा समेति ṚV. vii.103.2; viii.35.3; पवस्व वृष्टिमा सु नोऽपामूर्मिं दिवस्परि ṚV. ix.49.1; SV. (Kau.) II.vi(3).1.1; अपः सिषासन्नुषसः स्व१र्गाः सं चिक्रदो महो अस्मभ्यं वाजान् ṚV. ix.90.4; SV. (Kau.) II.vi (2). 113; सुदक्ष ... दिवः पवस्व रीतिमपाम् ṚV. ix.108.10; SV. (Kau.) II.iii (2).17.2; सं जानते ... धिषणापश्च देवीः ṚV. x.30.6; द्यां स्कभित्व्य१प आ चक्रुरोजसा ṚV. x.65.7; बीभत्सूनां सयुजं हंसमाहुरपां दिव्यानां सख्ये चरन्तम् ṚV. x.124.9; विशस्त्वा सर्वा वाञ्छन्त्वापो दिव्याः पयस्वतीः AV. iv.8.4; AV. (P.) iv.2.5; viii. 18.3; तुभ्यं क्षरन्ति दिव्या आपो वृधे AV. xi.2.24; AV. (P.) xvi.106.4; कतमेनापो दिवमुद्वहन्ति AV. (P.) xiii.14.4; देवीराप ऊर्जं भागाय वोऽक्षिता अक्षितय आ सिञ्चामि AV. (P.) xvi.70.10; आपो देवानां प्रियं धाम MaiS. iv.1.4 (iv.6.2); या अपामपि व्रते ता नो देवीः सुहवाः शर्म यच्छत MaiS. iv.13.10 (iv.213.8); वातो अपो अगमत् इन्द्रस्य तन्वं प्रियाम् KāṭhS. 44.9 (iii.165.14); सवित्रा प्रसूता दैव्या आप उन्दन्तु ते तनूम् VājaS. (K.) 3.9 (Sāy. दैव्यो दिविभवाः); आपो वा ओदत्यो या दिव्याः AitĀ. I.iii.5.2; आदित्ये बृहत् ... अप्सु तेज इत्यधिदैवतम् ŚāṅkhāĀ. 6.2 (22.21); शिवा नः शंतमा भवन्तु। दिव्या आप ओषधयः TaiĀ. i.1.3 (8.1); षण्मोर्वीरंहसः पान्तु द्यौश्च पृथिवी चाहश्च रात्रिश्चापश्चौषधयश्चेत्यवसृज्य ŚāṅkhāŚS. i.6.4; दिव्या आपः तथौषध्यः श्रद्धा मेधा सरस्वती ... सर्वे तत्र समासते MahāBhā. ii.7.17; अग्निर्मित्रो योनिरापोऽथ देव्यः ...। एवं ब्रुवन् पाण्डव सत्यवाक्यं वेदीमिमां त्वं तरसाधिरोह MahāBhā. iii.114.25; विष्णुरापो वायुः शतक्रतुः ...। सर्वे कालेन सृज्यन्ते ह्रियन्ते च तथा पुनः MahāBhā. xiii.1.48; सर्वदेवमया ह्यापः VṛGautSm. 558.21(8); [दिव्यम् ... अप्स्वपि Vaija. 274.18]; **1Biv** water as ocean (वरुण) अपां मध्ये तस्थिवांसं तृष्णाविदज्जरितारम्। मृळा ṚV. vii.89.4 (Sāy. समुद्राणामुदकानाम्); अपामूर्मिर्मदन्निव स्तोम इन्द्राजिरायते ṚV. viii.14.10 (Sāy. अपां समुद्राणाम्); विपश्चितोऽपां न यन्त्यूर्मयः ṚV. ix.33.1; SV.(Kau.) I.v(2). 5.2; SV.(Jai.) i.50.2; iii.12.1; अपामिवेदूर्मयस्तर्तुराणाः प्र मनीषा ईरते सोममच्छ ṚV. ix.95.3; SV.(Kau.) I.vi(1).5.12; SV. (Jai.) i.55.10; निष्टौग्र्यमूहथुरद्भ्यस्परि ṚV. x.39.4 (Sāy. अद्भ्यः परि समुद्रस्य उपरि); अन्वाभवत् ... समुद्रेणापः KāṭhS.35.15 (iii.61.8); जज्ञे अग्निरस्मद् द्वितीयं परिजातवेदाः। तृतीयमप्सु VājaS.12.18; VājaS. (K.)13.2; (आदित्यः) अद्भ्यो वा एष प्रातरुदेत्यपः सायं प्रविशति AitBr. 18.6(495); आपो वै रेवत्यः पशवो वामदेव्यमद्भ्य एवास्मै पशून् प्रजनयति PañcBr. vii.9.20 (Sāy. अद्भ्यः समुद्रात्); तद्यदब्रवीदथार्वाङेनमेतास्वेवाप्स्वन्विच्छेति तदथर्वाभवत् GopBr. i.1.4 (4.2); य इमामद्भिः परिगृहीतां वसुमतीं धनस्य पूर्णां दद्यादिदमेव ततो भूयः ... इत्यनुशासनम् ŚāṅkhāĀ. 13.1 (47.9); ChāndoU. iii.11.6; अन्यूनानतिरिक्ताश्च वर्धन्त्यापो ह्रसन्ति च ViṣṇuP. ii.4.90; कपालदाम ... अपामीशिष्यते SubhāRaK. 4.25; SaduktiKa. 11.8; आपः समुद्राः ŚrutaPra. ii.521.29 (*on* iii.3.50); न चाप एवापामयनम् Nyāyāmṛ. 277A.6; **1Bv** water of ocean इन्द्रो वि वृत्रमैरयत्। सृजन्त्समुद्रिया अपः ṚV. viii.76.3; त्वं समुद्रिया अपोऽग्रियो वाच ईरयन्। पवस्व विश्वमेजय ṚV. ix.62.26; SV. (Kau.) II.ii (1).1.2; SV. (Jai.) iii.13.2; अपामूर्मिं सचमानः समुद्रं तुरीयं धाम महिषो विवक्ति ṚV. ix.96.19; SV. (Kau.) II.iv(2).13; SV. (Jai.) iii.41.3; (अग्ने) समुद्रे त्वा नृमणा अप्स्व१न्तर्नृचक्षा ईधे ṚV. x.45.3; VājaS. 12.20; अनिशितसर्गा अपः ... सगरस्य बुध्नात् ṚV. x.89.4; मम योनिरप्स्व१न्तः समुद्रे ṚV. x.125.7; AV. iv.30.7; प्रजापतिः सलिलादा समुद्रादाप ईरयन्नुदधिमर्दयाति AV. iv.16.11; AV. (P.) v.7.10; अपः समुद्राद्दिवमुद्वहन्ति दिवस्पृथिवीमभि ये सृजन्ति ... ते नो मुञ्चन्त्वंहसः AV. iv.27.4; AV. (P.) iv.35.4; वि द्योतन्ते विद्युतो अग्निजिह्वा हिरण्यवर्णा [अ]मृता [अ]प्स्वन्तः समुद्रे AV.(P.) xvi.150.7; समुद्रे ते हृदयमप्स्वन्तः TaiS. I.iv.45.2; MaiS. i.3.39 (i.45.9); iv.8.5 (iv.112.18); KāṭhS. 4.13 (i.37.20); KapiKaS. 3.11 (34.16); VājaS.8.25; VājaS.(K.)9.4; समुद्राद्येषोऽद्भ्य उदैति ŚāṅkhāBr. 25.1 (111.23); मथ्यमानेऽर्णवे सोऽद्रिरनाधारो ह्यपोऽविशत् AgniP. 3.7; दूरे परिच्छेदकथा हि सत्यम् एतद्गुणानामुदधेरपां च NavaSāC. 1.10; वडवाग्निः। तद्गभीरिमसनाभिमजस्रं बाधते निधिमपां बहिरन्तः PratāYaBhū. 463.7; अपः सिन्धोरवगाह्य क्लृप्तदानवलेपः ... श्रियम् ... तनोतु YātrāPra. 3.216; पश्यामि ... अस्मात्सौधनिकेतनाञ्जलनिधेः संध्यापिशङ्गीरपः AmṛUda. 3.30; **1Ci** water as deities or divinities अपो देवीरुप ह्वये ṚV.

i.23.18; AV.i.4.3; vi.23.1; AV.(P.) xix.4.10-12; सो अप्स्वनागास्त्व आ भज RV.i.104.6 (Sāy. अब्देवतासु); शृणोतु नः पृथिवी द्यौरुतापः सूर्यः RV.iii.54.19; चर्किराम् ...। अपामग्नेरुषसः RV.iv.40.1; नः ... गिरः ...। शृण्वन्त्वापः RV.v.41.12; VājaS.6.26; VājaS.(K.) 6.7; पर्वताँ अपः। हुवे RV.v.46.3; vii.44.1 (Sāy. उदकदेवताः); ओमानमापो मानुषीरमृक्तं धात तोकाय तनयाय शं योः RV.vi.50.7; अग्ने ... अपो यक्षि RV.vii.9.5; vii.34.2; शं नः ... सन्त्वापः RV.vii.35.8; AV.xiv.1.40; AV.(P.) xiii.8.8; xv.15.5; आपो देवीरिह मामवन्तु RV.vii.49.2-4; viii.19.4; हवनं मे ... अवन्तु ...। आपो वातः पर्वतासो वनस्पतिः RV.viii.54.4; viii.74.15; आपो जनयथा च नः RV.x.9.3; SV.II.ix (2).10.3; AV.i.5.8; VājaS.11.52; अपो याचामि भेषजम् RV.x.9.5; SV.(Jai.) iv.29.1; AV.i.5.4; इदमापः प्र वहत यत्किं च दुरितं मयि RV.x.9.8; ViṣṇuSm.64.18; इन्द्राय ... देवमादनं प्र हिणोतनापः RV.x.30.7; ऋषे जनित्रीर्भुवनस्य पत्नीरपो वन्दस्व RV.x.30.10; x.37.6; गृणानो अद्भिर्देववानिति सुबन्धुः RV.x.61.26 (Sāy. देवताभिः); देवीरापः RV.x.64.9; x.75.1; समञ्जन्तु विश्वे देवाः समापो हृदयानि नौ RV.x.85.47; शं न आपो धन्वन्याः AV.i.6.4; xix.2.2; TaiĀ.vi.4.1 (671.2); ता न आपः शं स्योना भवन्तु AV.i.33.1; AV.(P.) i.25.1-4; AV.ii.3.6; vi.23.3; xix.2.1; आपो यद्वस्तपस्तेन तं प्रति तपत योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः AV.ii.23.1; ii.29.5; इदं व आपो हृदयम् AV.iii.13.7; AV.(P.) ii.40.5; AV.v.28.2; आपो अस्मान्मातरः सूदयन्तु AV.vi.51.2; AV.(P.) vi.3.3-10; VājaS.4.2; AV.vi.61.1; अदितिश्श्मश्रु वपतु आप उन्दन्तु वर्चसा AV.vi.68.2; आपो मा तस्मात्सर्वस्मादुरितात्पान्त्वंहसः AV.vii.64.1; AV.(P.) xvi.130.1; AV.vii.83.2; xix.44.9; आपो देवीरुभयांस्तर्पयन्तु AV.viii.4.39; अपां शुक्रमापो देवीर्वर्चो अस्मासु धत्त AV.x.5.7; AV.(P.) xvi.128.1; xvii.6.1; यो व आपोऽपां भागोऽप्स्वन्तर्यजुष्यो देवयजनः AV.x.5.15; ब्रूमोऽपो देवीः प्रजापतिम् AV.xi.6.11; xii.1.53; आपः शिवया तन्वोप स्पृशत त्वचं मे AV.xvi.1.12; xviii.4.40; आपो अच्छावदामसि AV.xix.2.3; xix.40.2; अद्भ्यः स्वाहा AV.xix.43.7; MaiS.iii.12.10 (iii.163.11); KāṭhS.15.3 (i.211.9); VājaS.22.25; VājaS.(K.) 24.11; 24.16; 39.1; ĀpaŚS. xx.11.17; शमापो अभयं कृत AV.xix.44.1; अस्मै ... अधातां विश्वे देवा मरुत ऊर्जमापः AV.(P.) i.13.2; iii.17.6; iv.27.5; आपो देवीः यज्ञकृतः AV.(P.) v.14.2; viii.8.2; आपो देवीः पिशाचानाम् अपि नह्यन्त्वास्यम् AV.(P.) xiii.10.10; xv.22.2; शिवा नः सर्वायुष आपो भवन्तु मातरः AV.(P.) xx.57.4; आपो देवीरग्रेपुवो अग्रेगुवोऽग्र इमं यज्ञं नयताग्रे TaiS.I.i.5.1; MaiS.i.1.4 (i.2.12); i.2.2 (i.10.13); VājaS.1.12; VājaS.(K.) 1.4; इन्द्राग्नी द्यावापृथिवी आप ओषधीः TaiS.I.ii.1.2; KāṭhS.2.2 (i.9.3); KapiKaS.1.14 (11.1); आपो देवीर्बृहतीर्विश्वशंभुवो द्यावापृथिवी उर्वन्तरिक्षं बृहस्पतिर्नो हविषा वृधातु स्वाहा TaiS.I.ii.2.1; VājaS.4.7; VājaS.(K.) 4.3; देवीरापो अपां नपाद्य ऊर्मिः .... तं वो मावक्रमिषम् TaiS.I.ii.3.3; I.iii.13.2; VājaS.6.27; VājaS.(K.) 10.2; सुमित्रा न आप ओषधयः TaiS.I.iv.45.2; VājaS.6.22; VājaS.(K.) 38.5; BaudhDS.ii.5.4; देवीराप एष वो गर्भः TaiS.I.iv.45.3; VājaS.8.26; आपो जागृत MaiS.i.1.3 (i.2.11); i.2.3 (i.12.1); अपो देवीर्मधुमतीरगृभ्णामूर्जस्वती राजसूयाश्चिताना: MaiS.ii.6.8 (ii.68.9); KāṭhS.15.6 (i.213.7); आपोऽसि जन्मना वशा MaiS.ii.13.15 (ii.164.5); आलभते .. अद्भ्यो मत्स्यान् MaiS.iii.14.2 (iii.173.1); VājaS.24.21; VājaS.(K.) 26.5; अपामुद्रः MaiS.iii.14.18 (176.6); iii.15.4 (178.12); VājaS.(K.) 26.8; 27.4; एता वा आपोऽनाधृष्याः MaiS. iv.4.1 (iv.51.4); iv.5.1 (iv.63.10); आपो वै सर्वा देवताः KāṭhS.25.3 (ii.105.12); KapiKaS.38.6 (210.24); AitBr.7.6 (204); आपो देवताषाढा नक्षत्रम् KāṭhS.39.13 (iii.131.4); 43.3 (iii.158.20); आपो देवीः स्वदन्तु VājaS.6.10; VājaS.(K.) 6.2; VājaS.9.6; अपो देवीरुपसृज VājaS.11.38; VājaS.(K.) 12.4; आपो देवीः ... मातेव पुत्रं बिभृताप्स्वेनत् VājaS.12.35; VājaS.(K.) 13.3; VājaS.25.1; VājaS.(K.) 27.1; तेनापां प्रियं धामोपागच्छत् AitBr.8.1 (216); देव्य आपोनन्नम्यध्वमद्यास्मिन्यज्ञे यजमानाय PañcBr.xxi.10.20; सप्तैतं लोकम् उपयन्त्यापः JaimiBr.2.27; यतो देवीः प्रतिपश्याम्यापः MantrBr. ii.8.5; आपः स्नेहाय (सन्तु) SāmaViBr.iii.8.2; आपो हास्मै श्रद्धां संनमन्ते पुण्याय कर्मणे AitĀ.II.i.7.22; नमोऽद्भ्यः TaiĀ.x.1.12 (778.2); BaudhDS. ii.5.9; देवीभ्यश्च हवींषि। अद्भ्यः ŚāṅkhāŚS.ix.28.5; i.12.8; आलभते ...। अद्भ्यो वेहतम् ĀpaŚS.xix.16.22; मित्र इन्द्रो आपः ... इत्येतानि प्रत्यग्द्वाराणि दैवतानि BaudhDS.ii.5.18; आपो देवगणाः सर्वे MahāBhā.i.7.8; स्थपतयस्तदा।... अपामग्नेः सुरेशस्य दृषदोलूखलस्य च। चतुर्देवानि चत्वारि द्वाराणि विदधुश्च ते HariVaṁ.86.17; पुरुषा षोडशाध्यात्मदेवता भवन्ति। तद्यथा अग्निश्च पृथिवी चापश्च ... ब्रह्म चेति BhelaS.93.26 (4.7); 11.19 (1.7); आपो हि दैवतं प्राहुरापोहिष्ठादिषु द्विजाः BṛParāSm.2.51; ManuBh.ii.122.22 (*on* 8.106); गायत्र्यापश्चतसृणां पादे व्याहृतयः स्मृताः LaghvāśvaSm.1.76; त्वमापस्त्वं भूमिः SaundL.35; BhavāBhu.12; Mahimn.26; SaraKanṭhā.527.20; आपो ज्ञेयास्तु पदगाः PañcaRā.(Ha.) i.8.26; अग्नौ एता देवता जुहोति पृथ्वीरपस्तेजांसि PārāSū.54.14; आपस्तु दुग्धेन तथापवत्सः पूज्यस्तु दध्ना ĪśānŚiPa.i.11.29; आपो वै देवतास्ताभ्यो धानाद्यैः कृसरं बलिः ĪśānŚiPa.i.45.18; आपस्तथापवत्सश्च पदिकावीशदिग्गतौ SamarāSū.11.5; 14.27; हिरण्यवर्णाभिः ... इति चतसृभिः। तासां त्रिष्टुप्छन्दः अग्निः ऋषिः आपो देवता मार्जने विनियोगः SmṛtiCan. ii.361.4; (क्षिपेदप्सु अद्भ्य इत्यपि) अद्भ्य इति देवतानिर्देशः ManvaVi.333.2 (*on* 3.88); भीत्येवापः प्रकाश्य ... मज्जतः। ... तस्यागादनुकम्प्यताम् RājTa. (Jo.) 771; आपो व्यापनशीला देवताः AdvaiSi.423.9; त्वमापस्त्वमग्निस्त्व-मिन्दुस्त्वमर्कः ... नमस्ते समस्तेश्वराय CaitaCan.43.8 (2); 'आपोमयः प्राणः' ... प्राणशब्दलक्षितानाम् अपां देवतात्वात् प्राणमयो विष्णुः ŚivārkaMaDī. i.228.25 (*on* i.1.16); **1Cii** water as Varuṇa or related to Varuṇa ते क्षत्रम् ... आपुः। नेमा आपः RV.i.24.6; अद्भिर्याति वरुणः RV.i.161.14; अग्रभूती वरुणो निरपः सृजत् RV.x.124.7; अद्भ्यस्त्वा राजा वरुणो ह्वयतु AV.iii.3.3; AV.(P.) ii.74.3; AV.iv.15.12; वरुणोऽपामधिपतिः स मावतु AV.v.24.4; AV.(P.) xv.7.2; अप्सु ते राजन्वरुण गृहो हिरण्ययो मितः AV.vii.83.1; AV.(P.) xx.32.4; तम् ... आपश्च वरुणश्च राजानुव्यचलन् AV.xv.2.3; यदापो अघ्निया वरुणेति शपामहे ततो वरुण नो मुञ्च TaiS.I.iii.11.1; यस्ते राजन् वरुणौषधीषु ... अप्सु ... पाशस्तं त एतेनावयजे MaiS.ii.3.1 (ii.28.5); एता वै प्रत्यक्षं वारुणीर्यदापः MaiS.ii.5.6 (ii.55.5); KāṭhS.13.2 (i.180.21); वाचम् ... अनुदिशति वरुणाय त्वेत्यप्सु मग्नाम् MaiS.iii.6.10 (iii.73.17); आपो वै वरुणः MaiS.iv.8.5 (iv.112.6); KāṭhS.22.11 (ii.67.13); KapiKaS. 35.5 (181.8); (अग्निः) तास्समभवदापो वरुणानीः KāṭhS.8.5 (i.89.12); वरुणाय त्वेति याप्सु KāṭhS.23.6 (ii.82.5); बिभर्ति। अपां रसेन वरुणो न साम्नेन्द्रं श्रियै जनयन्नप्सु राजा VājaS.19.94; VājaS.(K.) 21.6; उप्त्वाय केशान् वरुणस्य ज्ञः ... अन्तरा द्यावापृथिवी अपस्सुवः ĀpaManPāṭha.ii.1.8; ii.6.6; वरुणस्य वै सुषुवाणस्य भर्गोऽपाक्रामत् स त्रेधापतद् भृगुस्तृतीयम् ... अपस्तृतीयं प्राविशत् PañcBr.xviii.9.1; मनसा सृष्टा आपश्च वरुणश्च AitĀ.II.i.7.21; AitUBh. 289.8 (*on* 5.2); AitĀ.II.i.7.25; यास्तर्पयन्त्यभितः प्रवृद्धये। ताः स्तौम्यापो वारुणीः AVPari.1(40).3; वरुणं चाप्यपां तथा। आधिपत्यं ददौ शक्रः MahāBhā. v.16.34; प्रजापतिः ... अपां च वरुणम् ... राज्येऽभ्यषेचयत् BrahmāṇḍP. ii.8.7; BrahmP.4.3; [वरुणः ... अप्सु ViśvaPra.50.31; MediK.52.65; ŚabdaRaSaK.115.10]; **1Ciii** water connected with Marut पिन्वन्त्यपो मरुतः RV.i.64.6; मरुतो यमवथ वाजसातौ। तोके वा गोषु तनये यमप्सु स व्रजं दर्ता RV.vi.66.8; ये अद्भिरीशाना मरुतश्चरन्ति AV.iv.27.4; देवा मरुतः पृश्निमातरो अपो दत्तोदधिं भिन्त AV.(P.) iii.31.1; अप्सु वै मरुतः शिताः KauṣīBr.5.4 (19.20); यत्ते तान्तस्य हृदयमाच्छिन्दञ्जातवेदः। मरुतोऽद्भिस्तमयित्वा TaiBr.I.ii.1.7; **1Civ** water connected with fire श्वसित्यप्सु हंसो न सीदन् RV.i.65.9 (Sāy. अयमग्निः देवेभ्यः पलायितः सन् अप्सु उदकेषु श्वसिति) VājaS.(K.) 13.3; अग्निः ...। गर्भो यो अपाम् RV.i.70.3; VājaS.12.37; RV.i.95.8; यदिन्द्राग्नी दिवि ष्ठः ... यत् पर्वतेष्वोषधीष्वप्सु RV.i.108.11; त्वमग्ने ... अद्भ्यः ... जायसे RV.ii.1.1; MaiS.ii.7.2 (ii.76.10); KāṭhS. 16.2 (i.222.17); VājaS.11.27; VājaS.(K.) 12.2; अधाय्यग्निर्मानुषीषु विक्ष्वप्सां गर्भः RV.iii.5.3; AV.xi.4.26; MaiS.ii.7.4; (ii.79.7); KāṭhS.16.4 (i.224.17); VājaS.11.46; कायमानो वना त्वं यन्मातॄरजगन्नपः। न तत्ते अग्ने ... निवर्तनम् RV.iii.9.2; SV.I.i(1).5.9; SV.(Jai.) i.5.9; अग्ने यत्ते ... वर्चः ... अप्स्वा RV.iii.22.2; VājaS.12.48; अग्निः ...। अविन्दन्ना अपः स्वः ... अप्स्वा RV.v.14.4; MaiS.iv.10.2 (iv.146.6); RV.v.85.2; vii.9.3; अप्स्वग्ने सधिष्टव सौषधीरनु रुध्यसे RV.viii.43.9; VājaS.12.36; अग्निः ...। अपां रेतांसि जिन्वति RV.viii.44.16; SV.I.i (1).3.7; SV.(Jai) i.3.7; TaiS.I.v.5.1; MaiS. i.5.1 (i.65.9); KāṭhS.6.9 (i.58.21); KapiKaS.4.8 (47.7); VājaS.3.12l; दिवस्परि प्रथमं जज्ञे अग्निरस्मद् द्वितीयं परि जातवेदाः। तृतीयमप्सु नृमणाः RV.x.45.1; TaiS.I.iii.14.5; प्रविष्टमग्ने अप्स्वोषधीषु RV.x.51.3; MantrBr. i.7.1; तमापो अग्निं जनयन्त मातरः RV.x.91.6; SV.II.ix (2).3.1; यदग्निरापो अदहत् प्रविश्य AV.i.25.1; AV.(P.) i.32.1; शं ते अग्निः सहाद्भिरस्तु AV. ii.10.2; AV.(P.) ii.3.2l; AV.iii.13.5; ये अग्नयो अप्स्वन्तर्ये वृत्रे ये पुरुषे ये अश्मसु AV.iii.21.1; xii.1.37; xvi.1.7; अपामग्निस्तनूभिः संविदानो य ओषधीनामधिपा बभूव AV.iv.15.10; vi.80.3; रक्षन्तु त्वाग्नयो ये अप्स्वन्तः AV.viii.1.11; AV.(P.) xvi.2.1; यावदापः सिष्यदुर्यावदग्निः AV.ix.2.20; xi.2.8; अग्निमापो बिभ्रति AV.xii.1.19; xiv.2.69; यो व आपोऽग्निराविवेश AV. xvi.1.8; अग्ने पित्तमपामसि AV.xviii.3.5; VājaS.17.6; पर्यस्वानपामग्निः ...।

स नोऽयं दर्भः परि पातु विश्वतः AV. xix.33.1; AV.(P.) xii.5.1; अग्ने ... समुद्रो (अ)स्यपाम् AV. (P.) xiii.3.7; xvii.36.4; अग्नेरनीकमप आविवेश TaiS. I. iv. 45.1; MaiS. i.3.39 (i.45.7); KāṭhS. 4.13 (i.37.18); KapiKaS. 3.11 (34.14); VājaS. 8.24; VājaS. (K.) 9.4; अद्भिर्वा एतद्यजमानोऽग्नेरात्मानमन्तर्धत्ते MaiS. i.4.6 (i.54.2); ii.13.23 (ii. 169.2); KāṭhS. 40.1 (iii.135.13); आपो वा अग्नेर्योनिः MaiS. iii.2.2 (iii.17.11); KāṭhS. 19.12 (ii.15.7); KapiKaS. 31.2 (149.14); आपोऽग्नये वज्रोऽभवन् KāṭhS. 6.2 (i.51.3); KapiKaS. 4.1 (38.3); य एवाप्स्वग्निस्स एवैनं तत्पावयति KāṭhS.8.9 (i.93.2); KapiKaS.7.5 (76.8); अग्निश्चापश्चेत्येषा वा अन्नस्य योनिः KāṭhS. 21.11 (ii.51.13); 22.9 (ii.65.15); KapiKaS. 35.3 (179.16); शमयन्त्यग्निमापः KāṭhS. 24.9 (ii.101.3); KapiKaS. 38.2 (206.22); सूनुः सहसो अप्सु राजा VājaS. 12.22; VājaS. (K.) 13.2; प्रसद्य भस्मना योनिमपश्च पृथिवीमग्ने VājaS.12.38; VājaS. (K.) 13.3; समुद्रे ते हृदयमप्स्वायुरपो दत्तोदधिं भिन्त VājaS.18.55; VājaS. (K.) 22.1; आपो वा अप्न्या या अग्नेर्धूमाज्जायन्ते AitĀ. I.iii.5.7; अद्भ्योऽग्निः ... अश्मनो लोहमुत्थितम् MahāBhā. v.15.32; xii.56.24; (वृक्षस्य) मूलं नाप्नोत्यग्निरापः खनन्ति RāghPāṇ. (Dha.) 11.18; ता आप आग्नेय्यः अग्निसंबन्धिन्योऽग्नेः कारणभूता इत्यर्थः HārLa. 136.13; भयं त्वद्गृह्येभ्यो यदि न कथमद्भ्यो हुतवहः MohaRāPa. 3.16; अद्भ्योऽग्निस्तेजसस्ता इति न हि वचसोर्बाधितुं युक्तमेकम् TattvMu. 1.13; **1Cv** water connected with Soma या ते धामानि दिवि ... या पर्वतेष्वोषधीष्वप्सु। तेभिर्नः ... सोम प्रति हव्या गृभाय ṚV. i.91.4; ii.13.1; त्वा युजा तव तत्सोम सख्य इन्द्रो अपो मनवे सस्रुतस्कः ṚV. iv.28.1; ix.62.26; सः ... तेजिष्ठा अपो मंहना परि व्यत ṚV. ix.70.2; SV.II.vi(2).17.2; अपामूर्मौ ... उक्षितः। इन्द्रस्य ... सोमो हृदे पवते ṚV. ix.72.7; सप्त स्वसारो अभि मातरः शिशुम् ...। अपां गन्धर्वम् ... सोमम् ṚV. ix.86.36; ix.96.3; महत्तत्सोमः ... चकारापां यद्गर्भोऽवृणीत देवान् ṚV. ix.97.41; SV. I. vi (1).5.10; SV. (Jai.) i.55.9; SV. II.v (2).1.3; SV. (Jai.) ii.49.2; गुहा हितं गुह्यं गूळ्हमप्सु बिभृमसि प्रस्रवणे न सोमम् ṚV. x. 148.2; आपश्चिदस्मै घृतमित्क्षरन्ति यत्र सोमः AV. vii.18.2; AV. (P.) xx.3.7; सुषुवेऽग्रे सोमः राजानमोषधीष्वप्सु MaiS. i.11.4 (i.164.16); KāṭhS. 14.2 (i.201.13); अद्भ्यः सोमं व्यपिबच्छन्दोभिर्हंसः शुचिषत् MaiS. iii. 11.6 (iii.148.15); KāṭhS. 38.1(iii.100.4); यो नर्यो अप्स्वन्तरा सुषाव सोममद्रिभिः MaiS. iii. 11.7 (iii.150.1); VājaS. 19.2; VājaS. (K.) 21.1; अपो वै सोमस्य रसः प्रविष्टः MaiS.iv.5.2 (iv.64.7); iv.5.4 (iv.68.18); अद्भिर्हि सोम आप्यायते MaiS.iv.5.5 (iv.69.12); सौमीर्ह्यापः KāṭhS. 23.8 (ii.84.12); AitBr. 2.1 (36); सोमोऽपः कामयतेऽभिसोममापः KāṭhS. 29.5 (ii.173.11); सोमः ... अद्भ्यः ... पवते VājaS. 7.21; VājaS. (K.) 7.8; सुषुवेऽग्रे सोमः राजानमोषधीष्वप्सु VājaS. 9.23; VājaS. (K.) 10.5; शुक्लकृष्णगतिश्चापि अपां सारमयः खगः। स इडावत्सरः सोमः BrahmāṇḍP. i.13.117; अद्भिर्हि संसृष्टो भवति सोमः KarmaNi. 5A.5; **1Cvi** water as abode of gods आपो देवानां प्रियं धाम MaiS. iv.1.4 (i.6.2); **1Cvii** water connected with Prajāpati उभयमेतत्प्राजापत्यं यत्सोमश्चापश्च KāṭhS. 29.5 (ii.173.14); **1Cviii** water as the deity of a Sāman अपां च साम ĀrṣeBr. v.7.10; vi (1).5.2; अपां व्रते द्वे ĀrṣeBr. vi (3).3.2; **1Cix** one of 108 names of Sun पृथिव्यापश्च तेजश्च ... सूर्यस्यैव ...। नाम्नामष्टशतम् MahāBhā. iii.3.19; **1Cx** name of one of the eight Vasus आपश्चैवानलोऽनिलः। ... वसवोऽष्टौ प्रकीर्तिताः BṛParāSm. 2.188; ŚivaP. i.24.101 (32B.7); वसवोऽष्टौ समाख्यातास्तेषां नामानि मे शृणु। आपो ध्रुवश्च NaraP. 5.46; **1Cxi** water as the second form of eight forms of Śiva भवस्य या द्वितीया तु आपो नाम्ना तनुः स्मृता BrahmāṇḍP. i.10.77; भूमिः आपोऽनलः .... मूर्तिः ... शूलिनः SaurP. 23.8; **1Cxii** water as tutelary deity presiding over the corner of a house आपो नामैशाने कोणे BṛSaṁ. 53.48; Mānaso. iii.1.81; NāraS. 32.11; VasiS. 39.213; यजेत् ... आपं चाप्यापवत्सकम् ŚāraTi. 3.10; आपश्चैवाथ सावित्रो जयः ...। पूर्वादिषु तथा पूज्याः ... वास्तुदेवताः BhaviP. 363B. 12 (ii (2).10.11); ईशान्यादिकोणस्थाश्चत्वारस्तत्समीपगाः। आपः सवितृसंज्ञश्च जयो रुद्रः क्रमादमी NāraS. 32.8; VasiS. 39.205; अस्याधिदेवतास्त्वापः VasiS. 18.48; **1Cxiii** water as Mahādeva महादेवः ... आपो भूत्वा स्वयं लोके तिष्ठति NīlaP. 37; **1Cxiv** water as one of the ten Aṅgirasa gods आपः प्राणस्तथैव च ... अभिषिञ्चन्तु राजँस्त्वां देवा ह्याङ्गिरसा दश ViṣṇuDhaP. ii.22.40; **1Cxv** one of the thousand names of Gaṇeśa भूरापः ... इति वैनायकं नाम्नां सहस्रम् GaṇeP. i.46.128; **1Cxvi** one of the thirty-two deities invoked for wearing triple sectarian mark (*tripuṇḍra*) कूर्परे मणिबन्धे ... पदद्वन्द्वे द्वात्रिंशत्स्थानमुत्तमम्। अग्न्यब्भूवायु° ...। एतेषां नाममात्रेण त्रिपुण्ड्रं धारयेद्बुधः ŚivaP. i.24.100 (32B.7); **1Cxvii** water as the presiding deity of a letter of a formula धरो ध्रुवस्तथा सोम आपोऽग्निर्वायुरेव च। ... वर्णानां देवताः स्मृताः ĪśānŚiPa. i.33.6; **1Cxviii** water as Viṣṇu चतुर्विधानामेवापां सृष्टिं प्रोवाच। तत्राप्याप इति मुख्यतो हरिरेवोक्तः NyāySu. (Ja.) 136B.8 (*on* i.1.6); **1Cxix** name of Bhairava प्रणवं मन्मथं चैवम् ... अन्तेऽपो भैरवस्यायम् UddhāK. 3.67; **1Di** water as the source of medicine, plants and herbs etc. अप्सु भेषजम् ṚV. i.23.19; AV. i.4.4; MaiS. i.11.1 (i.161.22); अप्सु ... अन्तर्विश्वानि भेषजा ṚV. i.23.20; x.9.6; AV. i.6.2; MaiS.iv. 10.4 (iv.153.8); iv.10.6 (iv.157.13); आपः पृणीत भेषजम् ṚV. i.23.21; x.9.7; SV. (Jai.) iv. 29.2; AV. i.6.3; दिव्यानि भेषजा त्रिः पार्थिवानि त्रिरु दत्तमद्भ्यः ṚV. i.34.6; तदापो दत्त भेषजम् AV.xi.6.23; आपो मौषधीमतीरेतस्या दिशः पान्तु AV. xix.17.6; अपस्त ओषधीमतीर्ऋच्छन्तु AV. xix.18.6; **1Dii** water as medicine or as means of medical treatment, medicinal water आपः सर्वस्य भेषजीः ṚV. x. 137.6; ṚV. i.23.20; AV. iii.7.5; vi.91.3; AV. (P.) iii.2.7; इमा आपः प्र भराम्ययक्ष्मा यक्ष्मनाशनीः AV.iii.12.9; AV. (P.) xvi.41.3; आपो अग्रं दिव्या ओषधयः AV. viii.7.3; अपो मनुष्या३नोषधीस्ताँ उ पश्चानु सेचिरे AV. viii.9.23; AV.(P.) xvi.20.2; आपो वृश्चिकजम्भनम् AV. (P.) xix.47.3; आपो भेषजाः MaiS. i.8.3 (i.118.4); औषधीरपः ... अप ओषधीः MaiS. iv.1.9 (iv.11.3); आहारशुद्धिं वक्ष्यामि...। पलाशबिल्वपत्राणि कुशान् पद्मानुदुम्बरान् क्वाथयित्वा पिबेदापः VāsiDS.27.12; AtriS.62; प्रक्लेद्यमद्भिर्वदनम् ... जिजागरिषुणा सदा Saund.14.24; सुगृहीताः शरद्यापः प्रयोक्तव्याः CaraS. i.27.208 (1941 Ed.); यदि क्षारदग्धं न विशीर्यते ... तिलैरालेपयेत् ... अद्भिर्वा AṣṭāSaṁ.i.192.4 (1.39); अद्भिश्चातुरमाश्वासयन् दहेत् AṣṭāSaṁ. i.193.19 (1.40); भवामयप्रशान्त्यै त्वामपो याचामि भेषजम् TripuVePāSt. 40; शीताभिरद्भिरथवा पयसाभिषिक्तम् KalyāKā.9.19; यदप्सु शृतशीतासु षडङ्गादि प्रयुज्यते SiddhYo.1.50; 29.8; परिषिच्याद्भिरुष्णाभिर्जीर्णस्नेहम् ... यवागूं पाययेत् SiddhYo. 71.9; 73.16; **1Diii** water connected with medicine, herb and plant etc. अपामोषधीनां परिंशमारिशामहे ṚV.i.187.8; निष्षिध्वरीरोषधीराप आस्तामिन्द्रावरुणा महिमानमाशत ṚV.viii.59.2; यथेन्द्रो द्यावापृथिव्योर्यशस्वान्यथाप ओषधीषु यशस्वतीः AV. vi.58.2; xii.1.23; यं त अपो यद् औषधीः ... तं त आ वर्तयामसि AV.(P.) i.84.9; अपो यातामभेषजं ता नः कृण्वन्तु भेषजम् MaiS. iv.9.27(iv.139.10); अपां वा एतच्छरो यदवकापामेतत्पुष्पं यद्वेतसः KāṭhS. 21.7(ii.46.2); स इमा अप ओषधीः प्रविश्यास्वप्स्वोषधीष्वात्मानं न्युद्यापूर्यमाणोऽमुं लोकं गच्छति JaimiBr. 2.3; अपामोषधयो रसः ChāndoU.i.1.2; **1Ei** water as source of nectar अप्स्व१न्तरमृतम् ṚV. i.23.19; AV. i.4.4; VājaS. 9.6; VājaS. (K.) 10.2; तुभ्यं वर्षन्तु अमृतान्यापः AV. (P.) xvi. 1.5; **1Eii** water as nectar or ambrosia अमृत२र्वा आपः MaiS. iv.1.9 (iv.11.1); iv.4.3 (iv. 52.17); KāṭhS. 29.6 (ii.174.16); 31.7 (iii.8.2); 35.16 (iii.61.14); **1Fi** water as purifying object or means of purification or cleansing इदमापः प्र वहत यत्किं च दुरितं मयि ṚV. i.23.22; AV. (P.) xvi.149.9; एमेनमप्सु धावत ṚV. viii.1.17; आपो अस्मान्मातरः शुन्धयन्तु ṚV. x.17.10 (Sāy. मातरः जगतो मातृस्थानीयाः आपः अस्मान् शुन्धयन्तु प्रोक्षणेन शोधयन्तु); AV. (P.) vii.3.9; TaiS. I.ii.1.1; MaiS. i.2.1 (i.9.8); KāṭhS. 2.1 (i.8.10); KapiKaS. 1.13 (10.6); यत्रास्पृक्षत्तन्वो३ यद्य वाससु आपो नुदन्तु निर्ऋतिं पराचैः AV. vi.124.2; इदमापः प्र वहतावद्यं च मलं च यत् AV. vii.89.3; AV. (P.) xvii. 23.1; VājaS. 6.17; आपस्त्वा तस्माज्जीवलाः पुनन्तु शुचयः शुचिम् AV. x.6.3; AV. (P.) ix.3.1; अपो देवीः ... नो मुञ्चन्त्वंहसः AV. xi.6.11; AV. (P.) xv.14.4; आपो मा तस्माच्छुम्भन्तु AV. xii.2.40; xii.3.13; शं त आपः शतपवित्रा भवन्तु AV. xiv.1.40; आपो वै पावकाः KāṭhS. 8.8 (i.91.21); 11.9 (i.156.13); KapiKaS. 7.3 (74.1); TaiBr. I.i.6.2; आपो मा तस्मादेनसः पवमानश्च मुञ्चतु VājaS. 6.17; आपस्त्वा समरिणन् VājaS. 6.18; VājaS. (K.) 6.4; का तस्य प्रायश्चित्तिरित्याहुः अप उपस्पृशेयुः JaimiBr. 1.82; आपः पुनन्तु पृथिवीम् TaiĀ. x.23.1 (844.2); BaudhDS. ii.5.11; PrāṇāU. 1.6; प्रणीताप्रणयनं चमसमद्भिः परिक्षालयति ĀpaŚS. i.16.3; अद्भिरन्तर्वेदि प्रस्तरे मार्जयित्वा ĀpaŚS. iii.3.2; xvi. 16.3; अद्भिस्तु न पादौ प्रक्षालयीत ĀpaŚS. ix.3.14; रौद्रराक्षसनैर्ऋतपैतृकच्छेदनभेदननिरसनात्माभिमर्शनानि च कृत्वाप उपस्पृशेत् ĀpaŚS.xxiv.2.9; न राजानमालभ्यानुपस्पृश्याप आज्यमालभेरन् LāṭyāŚS. i.11.7; लेपगन्धापकर्षणं शौचममेध्यस्य। तदद्भिः GautDS. i.1.46; अपां तथैव संयोगात् नित्यो मेध्यः कमण्डलुः BaudhDS. i.4.20; अद्भिः शुद्ध्यन्ति गात्राणि BaudhDS. i.5.2; iii.1.23; AṅgiSm.59; मूत्रे मृदाद्भिः प्रक्षालनम् BaudhDS. i.5.69; i.6.11; ब्रह्मौदनेषु च तेषु सर्वेषु दर्भैरद्भिः प्रक्षालनम् BaudhDS. i.6.30; अपोऽवगाहनं स्नानं विहितम् BaudhDS. ii.4.3; अत्रोपस्पृश्य राजेन्द्र (v.l. अत्रापः समुपस्पृशन्) पूयते दुष्कृताच्चैव MahāBhā.iii.129.17; स्पृशन्त्यपस्तीर्थमिति प्रवृत्ताः BuddhaC. 7.30; न शौचकाले यदि संस्पृशेदपः ...

वपुर्वपुष्मन् वद कीदृशं भवेत् Saund. 9.26; क्रमेणाद्भिः शुद्धं कनकमिह पांसुव्यवहितम् Saund. 15.68; स्नानम् ... कुर्यात् ... अद्भिश्च गायत्र्यभिमन्त्रिताभिः SuśruS. vi.28.9; शीताभिरद्भिः प्रक्षाल्य भोजयेत् प्रति भोजनम् BhelaS. 2.20 (1.4); आत्मप्रोक्षणमेवाद्भिः कर्तव्यं तु यथाक्रमम् NāṭyaŚā. 5.83; आपो वा अमृतं यवाः। सर्वं पुनीत मे पापम् ViṣṇuSm. 48.18; शुना घ्रातावलीढस्य ... अद्भिः प्रक्षालनं प्रोक्तम् ParāSm. 5.6; श्रोत्रस्पर्शस्य शुद्धिहेतुत्वम् ... उपपादयति ... अग्निरापश्च वेदाश्च ... विप्रस्य श्रोत्रे तिष्ठन्ति ParāSm. 12.21; अद्भिः प्रक्षालितो मणिः कस्मै प्रदीयताम् Vikramo. 5.6 (2); नैवापः शुद्धिकारणम्। यस्मिन्ननुदिते तस्मै नमो देवाय भास्वते ViṣṇuP. iii.5.22; अद्भिरेव शुचिर्भवेत् PāśSū. 121.9; Mitā. 7.12 (*on* 1.17); तुलाग्न्यापो विषं कोशो दिव्यानीह विशुद्धये YājñaSm. 2.95; गोमयेनाद्भिश्च .. स्थण्डिलमुपलिप्य KāśyaS. 57B.1; दधावाद्भिस्ततश्चक्षुः सुग्रीवस्य विभीषणः Bhaṭṭi. 14.50; अघौघविध्वंसविधौ पटीयसीः ... हरिरग्रहीदपः ŚiśuVa. 1.18; अद्भिः पवित्रीकृतहस्तपद्मः प्रदर्शयामास स दर्पणादीन् VarāṅgaC.23.69; अन्ने ... मक्षिकाकेशदूषिते। तदुद्धृत्य स्पृशेच्चापः LaHārīSm. 37; अद्भिर्मृद्भिश्च योजयेत्। लेपगन्धापहं शौचम् AṣṭāSaṁ. i.7.13 (1.3); LaghvāśvaSm. 1.9; व्याधिदोषर्तुयोग्याभिरद्भिः प्रक्षालयेत्तदा AṣṭāSaṁ. i.165.9 (1.32); ParaS. 3.66; 3.72; 5.23; 9.5; BālaKrī. i.37.25 (*on* 1.17); ViṣṇuDhaP. ii.88.6; पादावनेजनीरापो धारयन् शिरसा नृप BhāgP. x.48.15; मृन्मयालाबुपात्राणि यतीनां च विनिर्दिशेत्। तेषां संमार्जनाच्छुद्धिरद्भिश्चैव प्रकीर्तिता ŚaṅkhaSm. 7.5; भस्माद्भिश्च कांस्यानां शुद्धिः VāmaP. 14.70; VīraMi. 263.9 (*on* 1.190); स्वयं मेध्या आपो वह्नितप्ता विशेषतः NītiVā. 27.46; यदेवागमशुद्धं स्याद् अद्भिः शोध्यं तदेव हि YaśasCam. ii.281.18; पुनन्तु ... आपो युष्मान्मधुच्युतः SamarāSū. 35.20; दर्भासनदानं च ब्राह्मणहस्ते अप आसिच्य कार्यम् SmṛtiCan. v.282.10; पात्राणि .. अद्भिः प्रक्षाल्य ... प्रोक्ष्योत्ताने कुर्यात् CaturCin. iii (1). 1240.5; अद्भिः ... मलानामपकर्षणम् ... बहिःशौचम् MahNirvāT. 8.71; निराहारः ... तथैव चाप्सु रात्रिं नीत्वा ... सर्वपापान्मुक्तो भवति DīpKa. 107.9 (*on* 3.312); कुरुष्व सुरभीरपस्त्वमिह राम संशोधिता CaitaCa. 16.21; गन्धलेपापकर्षणं पूर्वमद्भिः VīraMi. (Āhnika.) 48.11; शीतोष्णाभिरद्भिः अबर्थं कुर्वाणोऽक्षण्वन्कुशलीकुरु VīraMi. (Saṁskāra.) 560.13; शेषमद्भिः प्रप्लाव्य VīraMi. (Saṁskāra.) 904.1; स्नातव्यम् ... अप्सु Jīvān. 189.3; **1Fii** water as an auspicious, benevolent or propitious object आपो भद्राः AV. iii.13.5; शं त आपः शिवा आपोऽयक्ष्मंकरणीरापः AV. xix.2.5; AV. (P.) iv.40.7; लोकेऽस्मिन् मङ्गलान्यष्टौ ब्राह्मणो गौर्हुताशनः। पुष्पस्रक्सर्पिरादित्य आपो राजा तथाष्टमः BhāvPra. (Bhā.) 5.106; **1Fiii** water as pure or purified object अरिप्रा आपः AV. x.5.24; xvi.1.10; शुद्धा न आपस्तन्वे क्षरन्तु AV. xii.1.30; येन ... आपः पूताः ... [तेन सहस्रधारेण पवमानः पुनातु माम्] AV. (P.) ix.23.3; 19; x.9.9; आपो देवीः शुद्धायुवः शुद्धा यूयं देवाः ऊढ्वम् TaiS. I.iii.8.2; दैवीरापः शुद्धा यूयं देवान् युयुध्वम् MaiS. i.2.16 (i.26.6); KāṭhS. 3.6 (i.25.16); KapiKaS. 2.13 (22.3); देवीरापः शुद्धा वोढ्वम् VājaS. 6.13; VājaS. (K.) 6.3; पवित्रं वा आपः ŚatBr. I.i.1.1; अथ मेध्याभिरेवाद्भिः प्रोक्षति ŚatBr. I. i.3.5; आपः पवित्रं भूमिगताः गोतृप्तिर्यासु जायते BaudhDS. i.5.57; आपः पुण्याः पवित्राश्च प्रपद्ये शरणं तथा: ŚaṅkhaSm. 9.6; आपः पूता भवन्त्येताः SaurP. 44.45; [पवित्रः ... अप्सु Vaija. 261.58; शुद्धम् ...अप्स्वपि Vaija. 274.18; शुन्ध्यवोऽप्सु NānārthāSaṁ. i.162.1402]; **1Gi** water as *dāsapatnī* दासपत्नीरहिगोपा अतिष्ठन्निरुद्धा आपः ṚV. i.32.11; AV. (P.) xiii.6.11; विश्वा अपो अजयद्दासपत्नीः ṚV. v.30.5 (Sāy. सर्वाण्युदकानि इन्द्रः अजयत् वशीचक्रे ... दासपत्नीः। दासो वृत्रः पतिः पालयिता यासामपां ताः); त्वमपो अजयो दासपत्नीः ṚV. viii.96.18; **1Gii** water personified आपश्च मित्रं धिषणा च साधन् ṚV. i.96.1; अपां तोकस्य तनयस्य जेषे ṚV. i.100.11; आपश्चन प्र मिनन्ति व्रतं वाम् ṚV. ii.24.12; ii.38.2; इमं नरः पर्वतास्तुभ्यमापः समिन्द्र गोभिर्मधुमन्तमक्रन् ṚV. iii.35.8; अपामसि स्वसा लाक्षे AV. v.5.7; v.28.6; यन्मे अक्ष्योरादिद्योत ...। आपस्तत्सर्वं निष्करन्भिषजां सुभिषक्तमाः AV. vi.24.2; यस्यं व्रत उपतिष्ठन्त आपः AV. vii.40.1; तमापो बिभ्रतीर्मणिं सदा धावन्त्यक्षिताः AV. x.6.14; x.7.6; आपस्सर्वा वशे मम AV. (P.) i.40.3; मान्दा वशा इत्येतानि वा अपां नामधेयानि KāṭhS. 11.10 (i.157.2); इममपाः संगमे सूर्यस्य शिशुं न विप्रा मतिभी रिहन्ति VājaS. 7.16; VājaS. (K.) 7.1; योषा वाऽआपः ŚatBr. I.i.1.18; ŚatBr. (K.) II.i.1.13; ŚatBr. I.i.1.20; अस्ति वाऽअग्नेश्चापां च विभ्रातृव्यमिव ŚatBr. I.i.1.21; ŚatBr. (K.) II.i.1.14; आपो वै देवानां पत्नय आसन् JaimiBr. 3.118; आपः ... धर्मश्च जानाति नरस्य वृत्तम् MahāBhā. i.68.29; Hitopa. 2.100; SaraKaṇṭhā. 488.21; SūktiRa. 9.14; अपां यदि त्वक् शिथिला च्युता स्यात्फणिनामिव Kāvyālaṅ. (Bh.) 2.83; पृथिवी वायुराकाशमापो ज्योतिस्तथैव च ... त्वामभिषिञ्चन्तु ViṣṇuDhaP. ii.22.118; अप्सु तिष्ठति (विभुः) नैवापस्तं विदुः परमेश्वरम् SaurP. 2.44; अपामपारस्ते मातर्जयति महिमा GaṅgāL. 16; **1Giii** water as *vṛṣapatnī* वृषपत्नीरपो जया दिवेदिवे ṚV. viii.15.6 (Sāy. वृषपत्नीः वृषा वर्षिता पर्जन्यः पतिर्यासां तादृशीः अपः); SV. II.ii (2).18.3; SV. (Jai.) iii.20.16; **1Giv** water as food-eater वरुणो राजा भूत्वानुव्यचलदपोऽन्नादीः कृत्वा। अद्भिरन्नादीभिरन्नमत्ति य एवं वेद AV. xv.14.3; **1Gv** water as cattle or cow आपः खलु वै पशवः MaiS. iii.8.4 (iii.98.1); पशवो वा एते यदापः AitBr. 2.2 (38); आपो वाव धेनवः AitĀ. I. iii.5.8; [गौः ... अप्सु AnekāTi. 1.14]; **1Gvi** water as *apsaras* or source of *apsaras* तस्यापो अप्सरस ऊर्जो नाम VājaS. 18.41; VājaS. (K.) 20.2; अप्सरश्च सुवर्चसः। अप्सु निर्मथनादेव रसात्तस्माद्वरस्त्रियः। उत्पेतुः ... तस्मादप्सरसोऽभवन् Rāmā. i.44.18; सरसास्वप्सु जातत्वात्ताः स्वर्गेऽप्सरसः श्रुताः RāmāMañ. 23.21; **1Gvii** water as manes or forefathers आपः पितृगणास्तथा MahāBhā. i.7.8; **1Gviii** water as offsprings of *nara* आपो नारा इति प्रोक्ताः MahāBhā. iii.187.3; ManuSm. 1.10; ViṣṇuP. i.4.6; MārkP. 4.43; 47.5; AhirbuS. 52.55; AgniP. 17.7; NaraP. 3.14; LiṅgaP. i.70.119; NānārthāSaṁ. i.101.683; AnuVyā. 4B. 2 (*on* 1.1); NyāySu. (Ja.) 94A.6 (*on* i.1.1); **1Gix** (Jain.) water as a type of being पृथिव्यप्तेजोवायुवनस्पतयः स्थावराः SarvaDaSaṁ. 3.238; **1Hi** water as source of nourishment त्वम् ... इषमापो न पीपयः ṚV. i.63.8 (Sāy. आपो न यथा अपो वृष्ट्युदकानि भूम्यां वर्षणेन प्रवर्धयसि तद्वत्); वर्धन्तीमापः ṚV. i.65.4; शुचिरपः सूयवसा अदब्ध उप क्षेति ṚV. ii.27.13; अपः सिषासन् ... सं चिक्रदः (सोम) ṚV. ix.90.4; अपामुत प्रशस्तिभिरश्वा भवथ वाजिनः AV. i.4.4 (Sāy. अपाम् उदीरितप्रभावोपेतानाम्); वाश्रा आपः पृथिवीं तर्पयन्तु AV. iv.15.1; AV. (P.) v.7.1; ता ओदनं दंपतिभ्याम् ... आपः शिक्षन्तीः पचता सुनाथाः AV. xii.3.27; पुत्रं पौत्रमभितर्पयन्तीरापो मधुमतीरिमाः AV. xviii.4.39; सं मा सिञ्चन्त्वापः AV. (P.) vi.18.9; आप उन्दन्तु जीवसे TaiS. I.ii.1.1; MantrBr. i.6.3; अद्भिः संसिक्तमूलानां तरूणां पल्लवादयः। वर्धन्ते BhāvPra. (Bhā.) 5.76; **1Hii** water as drink or used for drinking purpose प्रजावतीः सूयवसं रिशन्तीः शुद्धा अपः सुप्रपाणे पिबन्तीः। मा वः स्तेन ईशत ṚV. vi.28.7 (Sāy. तटाकादौ ... उदकानि); AV. iv.21.7; vii.75.1; MaiS. iv.1.1 (iv.2.3); यूथेवाप्सु समीजमान ऊती ṚV. vi.29.5 (Sāy. उदकेषु गवां यूथानीव यथा गोपालः अपः पाययन्नद्भिः तर्पयति तद्वत्); शं नो देवीरभिष्टय आपो भवन्तु पीतये ṚV. x.9.4; SV. (Jai.) iv.28.10; AV. i.6.1; VājaS. (K.) 36.1; अपां मा पाने यतमो ददम्भ क्रव्याद्यातूनां शयने शयानम् AV. v.29.8; अपोऽश्नाति TaiS. I.vi.7.4; पिबैता अपः VājaS. 23.17; VājaS. (K.) 25.4; आरण्यायोपवत्स्यन्नपोऽश्नाति न वा ĀpaŚS. iv.3.11; आहिताग्निव्रतानि। ... अन्तर्नाव्यपां नाश्नीयात् ĀpaŚS. v.25.8; आपस्तु न परिचक्षीतेमा भोजनीया इमा अभोजनीया इति ĀpaŚS. ix.3.12; ix.3.13; पुरस्तादपः पीत्वा पश्चान्नेन प्राणाहुतीर्जुहोति BaudhDS. ii.7.3; ii.7.9; अद्भिर्वा सायम् (भोजनीयम्) BaudhDS. ii.7.18; ii.10.13; अष्टौ तान्यव्रतघ्नानि आपो मूलं घृतं पयः ... इति BaudhDS. ii.10.60; निदाघेऽपः प्रयच्छेत् VāsiDS. 2.33; VasiSm. 2.38; मद्यभाण्डे स्थिता आपो यदि कश्चिद्द्विजः पिबेत्। पद्मोदुम्बरबिल्वपलाशानामुदकं पीत्वा त्रिरात्रेणैव शुध्यति VāsiDS. 20.21; BaudhDS. ii.1.21; ViṣṇuSm. 51.23; गां चेद्धन्यात् ... त्र्यहमुष्णाः पिबेदापः VāsiDS. 21.21; दश वर्षसहस्राणि ... कृष्ण त्वमपो भक्षयन्पुरा MahāBhā. iii.13.11; प्रथमे दिवसे चैषामापो मूलं फलं तथा। भोजनम् ... तत्रासीत् MahāBhā. xv.61*. (3); अद्भिरेव तु सौमित्रे वत्स्याम्यद्य निशामिमाम् Rāmā. ii.41.8; भरतः ... पीत्वापः परिमृज्य च ... विश्वकर्माणमाह्वयत् Rāmā. ii.85.10; अप एव भक्षयति ... इति गम्यते MahāBh. i.6.24 (*on* i.1.0); वायुभक्षो दिवा तिष्ठेत् रात्रिं चैवाप्सु सूर्यदृक् AtriS. 115; चाण्डालकूपभाण्डेषु यस्त्वपः पिबते द्विजः। प्रायश्चित्तं कथं तेषाम् AṅgiSm. 4; हनूमन् आपस्तावत् ... यदाज्ञापयति महाराजः Abhiṣe. 1.26 (7); PañcRā. 1.29 (7); PratiYau. 1.15 (19); Prati. 2.20 (6); MadhyaVyā. 1.46 (3); 1.47 (4); एके .. जनाः। भुञ्जन्तोऽन्नं तथैवापः पिबन्तो निधनं गताः MārkP. 2.50; हरिर्हरिरिद्भिर्ह्रियते तुरङ्गैः पिबत्यथापो हरिभिः सहस्रधा VāyuP. i.52.42; अद्भिः पुनश्चैव समुद्धृताभिः। ... मर्त्याः क्षुधं त्वन्नपानैर्जयन्ति BrahmāṇḍP. i.23.40; आपो वापि यथाकालमश्नीयादनुपूर्वशः PāśSū. 120.1; सः ... अप एवाल्पीयसीः पपौ AvantiKa. 153.2; गाः पाययित्वापः ...। ततो नृपः ... पपुर्जलम् BhāgP. x.22.37; स्फुटमिवाम्बुदवारिपिपासिता परमपामुपदंशविधित्सया। ध्वनिभिरुद्धतमध्वगजीवितं विशकुलाश कुलायवतां ततिः Kapphiṇā. 8.34; गामात्मीयां परकीयां वा पिबन्तीम् अपः पयो वा न वारयेत् ManuBh. i.352.24 (*on* 4.59); अभ्रमरः ... नोपापापोऽपि नापपुः RāghPāṇ. (Dha.) 18.43; अपां गाहनपानाभ्यां जडिता इव तोयदाः। हैमानग्निरुचो यस्यां प्राकारानधिशेरते EI. xxii.154.3; पातुमुत्सहतां कोऽपः प्राप्तकालो गुरुस्तव KīcaVa. 3.21; भस्मधारणमकृत्वा नाश्नीयादापोऽन्नमन्यद्वा BhasmJāU. 562.13;

तृषितोऽहं हतो येन स मामद्भिर्न तर्पयेत् KathāSaSāg. ii.3.72; मामनालोक्य न स्नाति न भुङ्क्ते न पिबत्यपः PraboCan. 3.2 (43.10); अम्भोधेः ... अपिबन्नपः ... पर्याविलाः। ... तोयदाः SubhāRaK. 10.18; नैव शिशोः पिता ... कौपीरपः पास्यति SubhāRaK. 24.1; SaduktiKa. 77.7; ŚārngaPa. 3769; SāhiDa. 215.7; वयस्य इह वत्सा अपः पीत्वा तृणानि चरन्तु GopāKeCan. 58.15; कोऽपस्त्यक्तुं योग्यो यस्य पिपासा न संभवति Subhāṣi. 132; पीत्वा गर्जन्त्यपस्ते दिशि दिशि जलदाः ... सलिलनिधे PadyāTa. 246; PadyaVe. 720; केशवादिभिः त्रिभिः अपः पीत्वा BālamBha. i.76.13 (*on* 1.21); [पानीयमापः कीलालम् ... पयः RājNi. 255.16; नीरम् ... आपः पानीयमुदकं तथा ParyāMu. 23.37; सेव्यम् ... अप्स्वपि Vāija. 274.18; आपः ... सलिलं पयः MadaPāNi. 50.2; BhāvPraNi. 161.1; ŚabdaRa. (Su.) 4.91]; **1Hiii** water giving refreshment, pleasure or delight आपो हि ष्ठा मयोभुवः ṚV. x.9.1; SV. (Kau.) II.ix (2).10.1; AV. i.5.1; MaiS. iii.1.6 (iii.8.10); iv.9.27 (iv.139.2, 8); KāṭhS. 16.4 (i.225.3, 8); 19.5 (ii.6.15); KapiKaS. 30.3 (141.17); VājaS. 11.50; VājaS. (K.) 12.56.; BaudhDS. ii.5.12; [स्नेहं सेव्यम् ... स्वादु ... अप्सु Vaija. 274.18; सुखम् ... अप्सु NānārthāSaṁ. i.173.152]; **1Hiv** water as milk or connected with milk अपां पयस्वदित्पयस् ṚV. x.17.14 (Sāy. अपाम् उदकानां पयः क्षीरवत् सारभूतं यदस्ति तत्सर्वम् पयस्वत् सारवदेव); या आपो दिव्याः पयसा मदन्त्यन्तरिक्ष उत वा पृथिव्याम् AV. iv.8.5; पयस्वतीः कृणुथाप ओषधीः शिवा यदेजथा मरुतो रुक्मवक्षसः AV. vi.22.2; पयो यदप्सु ...। तन्मे धाता सविता च धत्ताम् AV. (P.) i.91.2; अपां पयसो यत्पयस्तेन मामिन्द्र सꣳसृज TaiS. I.v.10.3; अद्भ्यः क्षीरꣳ व्यपिबत् क्रुङ्ङाङ्गिरसो धिया MaiS. iii.11.6 (iii.148.12); KāṭhS. 38.1 (iii.100.7); VājaS. 19.73; VājaS. (K.) 21.5; श्वात्राः पीता भवत यूयमापः VājaS. 4.12 (Mahīdhara हे आपः क्षीररूपाः); VājaS. (K.) 4.12; अद्भ्य ओषधीभ्यो वनस्पतिभ्यो अधि संभृतं पयः VājaS. 17.1; VājaS. (K.) 18.1; आपो वै क्षीररसा आसन् PañcBr. xiii.4.8; आपो हि पयः KauṣīBr. 5.4 (19.20); अद्भिरेवैनदाप्नोति TaiBr. I.iv.3.4; या दिव्या आपः पयसा संबभूवुः ... ता न आपशꣳस्योना भवन्तु TaiBr. III. i.2.3; [क्षीरमप्सु AmaK. 26.99]; **1Hv** water connected with ghee दत्त भागम्। घृतं चापाम् ... देवाः ṚV. x.51.8 (Sāy. अपां सारभूतं ताभ्य उत्पन्नं वा घृतम्); KauṣīBr. 1.2 (2.8); आपश्चिदस्मै घृतमित्क्षरन्ति AV. vii.18.2; घृतेनापः समुक्षिताः AV. (P.) v.18.6; स हैतं वरं वव्रे प्रयाजान् मे ... घृतं चापाम् .... इति KauṣīBr. 1.2 (2.8); अपामेवैतेन घृतस्य सूयते TaiBr. I. iii.9.2; **1Hvi** water as ghee घृतमिदाप आसन् AV. iii.13.5; घृतमिदाप आहुः AV. (P.) iii.4.5; आपो देवीर्घृतम् KapiKaS. 48.4 (298.9); इमꣳ स्तनमूर्जस्वन्तं धयापां प्रपीनम् VājaS. 17.87(Mahīdhara अपां प्रपीनम्। अशब्देन लक्षणया घृतमुच्यते। अद्भिः घृतैः प्रपीनं पूर्णम्); VājaS. (K.) 19.1; [अप्सु च घृतामृते AmaK. 2486]; **1Hvii** water as source of sap or essence ऋषभः ...। देवानां भाग उपनाह एषोꣳपां रस ओषधीनां घृतस्य AV. ix.4.5; महीनां पयोऽस्यपामोषधीनाꣳ रसः MaiS. i.2.1 (i.10.3); KāṭhS. 2.1 (i.8.12); 11.10 (i.156.21); KapiKaS. 1.13 (10.10); विश्वभृतः स्थ जनभृतोऽपामोषधीनाꣳ रसः MaiS. ii.6.7 (ii.68.4); iii.7.4 (iii.79.1); अपाꣳ रसेन वरुणो न साम्नेन्द्रꣳ श्रियै जनयन्नप्सु राजा MaiS. iii.11.9 (iii.155.2); अपां रसस्य यो रसस्तं वो गृह्णाम्युत्तमम् KāṭhS. 14.3 (i.202.21); अपामेष रसो यद्दधि KāṭhS. 29.5 (ii.173.14); KapiKaS. 45.6 (272.20); अपां यो द्रवणे रसः तमहम् .. तेजसे वर्चसे गृह्णामि KaṭhS. 36.15 (iii.82.1-4); TaiBr. II.vii.7.7; अपाꣳरसमुद्वयसम् ... अपाꣳ रसस्य यो रसस्तं वो गृह्णामि VājaS. 9.3; VājaS. (K.) 10.1; तेऽपामूर्ध्वं रसमुदौहन् KauṣīBr. 2.7 (6.6); यस्ते अप्सु रसः प्रविष्टस्तेन संपृच्यस्व JaimiBr. 1.39; आप इव रसः ... भूयासम् AitĀ. V.i.1.26; आपो हि रसवत्यस्ताः CaraS. i.25.13; VāyuP. i.1.91; ऊर्ध्वं वह्निरधश्चापो मध्ये तु रससंग्रहः RasRaSa. 9.27; पुष्यत्यपां रसैः सर्वं वरुणः स्वधनैर्नृपः ŚukraNī. 1.75; **1Hviii** water as food or identified with food आपोऽन्नम् KāṭhS. 8.2 (i.84.20); 25.2 (ii.105.6); KapiKaS. 6.7 (66.9); 38.5 (210.18); आपो वै सर्वमन्नम् ŚatBr. XIV.i.1.14; आपश्च पृथिवी चान्नम् AitĀ. II.iii.1.6; **1Hix** water as sap or essence प्रजापतेर्वा एष रसो यदापः KāṭhS. 21.7 (ii.45.10); या एवेमाः पुरुष आपस्ता एवास्मिंस्तद्दधाति KauṣīBr. 10.1 (45.5); एवं वै भूतानां पृथिवी रसः। पृथिव्या आपोऽपामोषधयः BṛĀraU. vi.4.1; पृथिव्या आपो रसः ChāndoU. i.1.2; अपो महारसा विद्यादन्नं चैव महौषधम् BhelaS. 33.24 (1.21); प्रजापतेः ... पूजयतः आपः रसात्मिकाः पूजाङ्गभूताः ... उत्पन्नाः BṛĀraUBh. 21.13 (*on* i.2.1); सत्यं वै तद्रसमापो ज्योती रसोऽमृतम् ब्रह्म VaDuU. 461.22; **1Hx** water as source of curd अपामेष रसो यद्दधि KāṭhS. 29.5 (ii.173.14); **1Hxi** water as source of food अद्भ्योऽन्नसृष्टिः श्रूयते BrahmSūBh. (Ma.) 33B.4 (*on* ii.3.12); **1Ii** sacrificial or ritual water, viz. *vasatīvarīḥ* इन्द्राग्नी ... मधुना पृङ्क्तमप्सु ṚV. i.109.4 (Sāy. अप्सु वसतीवरीषु); तमु ते गावो नर आपो अद्रिरिन्दुं समह्यन् ṚV. vi.40.2 (Sāy. आपः वसतीवर्याख्याः); अपो गा वज्रिन्युवसे समिन्दून् ṚV. vi.47.14; यमापो ... गर्भमृतस्य पिप्रति ṚV. vi.48.5; अधुक्षत ... धारां सुतस्य ...। अपो वसिष्ट सुक्रतुः ṚV. ix. 2.3; SV. (Kau.) II. (iv) 1. 3.3; SV. (Jai.) iii.31.9; एष विप्रैरभिष्टुतोऽपो देवो वि गाहते ṚV. ix.3.6 (Sāy. अपः वसतीवरीः); SV. (Kau.) II. v (2).2.2; SV. (Jai.) iii.49.9; महीरपो वि गाहते। हविर्हविष्षु वन्द्यः ṚV. ix.7.2; ix.99.7; SV. (Kau.) II. iv (2) 2.2; SV. (Jai.) iii.36.4; सोमासः ... अप्सु मृञ्जत ṚV. ix.24.1; अप्सु त्वा ... हिन्वन्त्यद्रिभिः। इन्दो ṚV. ix.30.5; (सोम) पवस्वाद्भ्यः ṚV. ix.59.2; असाव्यंशुर्मदायाप्सु दक्षः ṚV. ix.62.4; SV. (Kau.) I. v (2).4.7; SV. (Jai.) i.49.7; SV. (Kau.) II.iii (2).16.1-2; SV. (Jai.) iii.30.1-2; अन्धः ... अप्सु धूतः ...। स्वदन्ति गावः पयोभिः ṚV. ix.62.5; सः ... नेनिक्ते अप्सु ṚV. ix.71.3; आपो अभि गा उतासरन् ṚV. ix.82.3; SV.(Kau.) II. v (2).13.2; SV.(Jai.) iii.55.8; इन्दो ...। तवं व्रतमन्वापः सचन्ते ṚV. ix.82.5; वेना दुहन्त्युक्षणम् ...। अप्सु द्रप्सम् ṚV. ix.85.10; हिरण्यपावाः पशुमासु (v.l. प्सु) गृभ्णते ṚV. ix.86.43; SV. (Kau.) I.vi (2).2.11; सम् ... वृषा दधन्वे पुरुवारो अद्भिः ṚV. ix. 93.2; SV. (Kau.) II.vi (2). 15.2; अपो वृणानः पवते कवीयन् ṚV. ix. 94.1; SV. (Kau.) I.vi(1).5.7; SV. (Jai.) i.55.8; मृजानो अप्सु ... भुवनस्य राजा विददातुम् ṚV. ix.96.10; सुते चित्त्वाप्सु मदामः ṚV. ix.107.2; SV. (Kau.) II.v (2).12.2; SV. (Jai.) iii.55.5; स वाज्यक्षाः सहस्ररेता अद्भिर्मृजानो गोभिः श्रीणानः ṚV. ix.109.17; SV. (Kau.) II.iv(2).10.2; SV. (Jai.) iii.40.7; इन्दुरिन्द्राय तोशते ... रिणन्नपः ṚV. ix.109.22 (Sāy. अपः उदकानि वसतीवरीः); x.139.4; हविष्मतीरिमा आपः TaiS. I.iii.12.1; समापो अद्भिरग्मत VājaS. 6.28 (Mahīdhara आपो मैत्रावरुणचमसस्था अद्भिः वसतीवरीभिः समग्मत संगच्छन्ताम्); VājaS. (K.) 6.7; हिरण्यमेवापोऽभ्यवनयेत् PañcBr. ix.9.3 (Sāy. अपः ... वसतीवर्याख्याः); **1Iii** sacrificial or ritual water in general (अग्निः) अस्थात्। होता यजिष्ठो अपां सधस्थे ṚV. i.149.4 (Sāy. अपां प्रोक्षण्याद्युदकानाम्); SV. (Kau.) II.ix (1).4.2; समुद्रो अप्सु मामृजे ...। सोमः पवित्रे ṚV. ix.2.5; SV. (Kau.) II.iv (1).3.4; SV. (Jai.) iii.31.11; (इन्दो) अद्भिः परिषिच्यसे ṚV. ix.65.6 (Sāy. सोमसेचनार्थं चतुर्विधा आपः। ताभिर्वसतीवरीभिरेकधनाभिश्च); ix.65.26; ix.74.9; ix.91.2; SV. (Kau.) II. ii (1).4.2; SV. (Jai.) iii.13.11; तं त्वा ... दुहन्त्यप्सु वृषभं दश क्षिपः। इन्द्र सोम मादयन् ... अर्षसि ṚV. ix.80.5; पवस्व सोम ... ऋतावापो वसानः ṚV. ix.96.13; SV. (Kau.) I.vi (1).4.10; SV. (Jai.) i.54.8; ṚV. ix.109.21; x.14.9; अपो अच्छा मनसो न प्रयुक्ति ṚV. x.30.1; आग्मन्नाप उशतीर्बर्हिरेदम् ṚV. x.30.15; अप्सु धूतस्य हरिवः पिबेह ṚV. x.104.2; AV. (P.) xix.24.15; ओता आपः कर्मण्या मुञ्चन्त्वितः प्रणीतये AV. vi.23.2; अतिथीन् ... यदुदकं याचत्यपः प्रणयति AV. ix.6.4; AV. (P.) xvi.111.4; ŚatBr. I.i.1.12; ŚatBr. (K.) II.i.1.11; शूर्पं पवित्रं तुषा ऋजीषाभिषवणीरापः AV. ix.6.16; अपो देवीर्मधुमतीः ... इदमभिषिञ्चामि AV. x.9.27; AV. (P.) xvi.138.8; योषितो यज्ञिया इमा आपश्चरुमव सर्पन्तु शुभ्राः AV. xi.1.17; AV. (P.) xvi.90.7; 8; xvi.91.7; तण्डुला यज्ञिया इमे। अपः प्र विशत AV. xi.1.18; ब्रह्मचार्यꣳप्सु समिधमा दधाति AV. xi.5.13; AV. (P.) xvi.154.4; सप्त ऋषयो भरथमभ्यषिञ्चन्नस्मिन् राष्ट्रे अद्भिः AV. (P.) xiv.1.14; AitBr. 13.12 (384); समापो अद्भिरग्मत समोषधयो रसेन TaiS. I.i.8.1 (Sāy. प्रणीताद्भ्यः स्रुवेणोपहत्य .... मदन्तीभ्यस्ता उभयोरानीयमानाः प्रतिमन्त्रयते); BaudhŚS. i.12.14; ii.283.8; BhārŚS. i.25.5; अद्भ्यः परि प्रजाता स्थ समद्भिः पृच्यध्वम् TaiS. I. i.8.1; अद्भ्यस्त्वौषधीभ्यः प्रोक्षामि TaiS. I.iii.8.1; MaiS. i.2.15 (i.24.12); iii.9.6 (iii.124.11); KāṭhS. 3.5 (i.25.9); KapiKaS. 2.12 (21.12); अप्सु धौतस्य ते देव सोम ... उपहूतस्य भक्षयामि MaiS. i.3.39 (i.46.1); KāṭhS. 4.13 (i.38.4); KapiKaS. 3.11 (35.4); एतꣳ वै लोकꣳ यजमानोऽन्वतिमुच्यते यदेता आपोऽतिसृज्यन्ते MaiS. i.4.6 (i.54.2); अपः प्रणीय वाचं यछति MaiS. i.4.10 (i.58.12); KāṭhS. 32.7 (iii.26.2); तामुद्धत्याप उपसृज्याग्निमाधत्ते MaiS. i.6.3 (i.89.14); यत्र स्कन्देत्तदपो निनयेत् MaiS. i.8.3 (i.118.3); KāṭhS. 6.3 (i.52.7); KapiKaS. 4.2 (39.9); यदप उपसृजति शमयत्येव MaiS. iii.1.5 (iii.7.1); यदद्भिरभिषिञ्चति पुनरेवैनं प्रजनयति MaiS. iii.10.1 (iii.128.10); iv.3.10 (iv.49.16); AitBr. 1.3 (17); यदपः परिहरन्त्यद्भ्यो वा एतद्यज्ञꣳ संप्रादात् MaiS. iv.5.1 (iv.63.10); चात्वालान्निर्गृह्णन्त एष वा अपाꣳ योनिः MaiS. iv.5.2 (iv.65.14); दर्भैरपः पुनन्ति ... अपामेवैनमौषधीनां तेजसा पावयति KāṭhS. 23.1 (ii.73.21); KapiKaS. 35.7 (183.11); यदद्भिः प्रोक्षति मेध्ये एवैने यज्ञिये करोति KāṭhS. 25.5 (ii.107.18); KapiKaS. 39.2 (213.20); ṢaḍviBr. v.2.3; BaudhDS. i.5.22; अप उपप्रवर्तयति प्रजननाय KāṭhS. 26.1 (ii.122.2); KapiKaS. 40.4 (228.4); अप्सु धौतस्य ते देव सोम इति KāṭhS. 29.3 (ii.171.18);

PañcBr. i.6.11; अपां वां एतदोषधीनां तेजो यद्धर्भाः KāṭhS. 30.10 (ii.192.12); KapiKaS. 46.8 (282.16); आपो वै यज्ञस्य गोप्त्रीः KāṭhS. 31.2 (iii.3.19); KapiKaS. 47.2 (286.16); समाप ओषधीभिः समोषधयो रसेन। … पृच्यन्ताम् VājaS. 1.21; VājaS. (K.) 1.8; VājaS. 6.9; VājaS. (K.) 6.2; VājaS. 10.7; त्वमिमा ओषधीःसोम विश्वास्त्वमपो अजनयः VājaS. 34.22; VājaS. (K.) 33.1; त्रयाणां भक्षाणामेकमाहरिष्यन्ति सोमं वा दधि वापो वा AitBr. 35.3 (880); यद्यपः शूद्राणां स भक्षः शूद्रांस्तेन भक्षेण जिन्विष्यसि शूद्रकल्पस्ते प्रजायामाजनिष्यते AitBr. 35.3 (882); अपः पश्चात् पत्न्य उपसृजन्ति PañcBr. viii.7.8; यदपः प्रत्यानयत्यापः [कृत्स्नाः] कृत्स्नानि ह वै सर्वाणि हवींषि भवन्ति KauṣīBr. 2.1 (4.3); 2.2 (5.8); सव्यावृतोऽप्सु सोमानुपपरायन्ति KauṣīBr. 18.8 (81.19); GopBr. ii.4.6 (214.8); अद्भिर्मार्जयित्वोत्करे न्यस्येत् TaiBr. III.iii.2.3; अद्भिररिक्तेन पात्रेण। याः पूताः परिशेरते TaiBr. III.vii.4.17; यद्यज्ञ उल्बणं क्रियते तदप उपनिनयेत् ṢaḍviBr. i.5.13; स वै प्रातरप एव। प्रथमेन कर्मणाऽभिपद्यते ŚatBr. I.i.1.12; ŚatBr. (K.) II.i.1.9; तस्माच्छाक्वरस्य स्तोत्रेऽप उपनिधाय स्तुवन्ति JaimiBr. 1.143; 2.250; 3.118; शीताभिरद्भिरभिषेचयेत् SāmaViBr. ii.3.2; रहस्येन अद्भिः संयूय तानि नाशुचिः पश्येत् SāmaViBr. ii.6.11; सोष्यन्तीमद्भिरभ्युक्षति BṛĀraU. vi.4.23; अद्भिः पुरस्तात्परिदधाति MaitriU. 405.14; त्रिरनेनाभ्यात्ममपो निनयते ĀśvaŚS. I.i.13.1; तीर्थदेशे होतृचमसे अपां पूर्यमाणः … प्रणवेनोपरमेत् ĀśvaŚS. I. v.1.13; I.vi.5.3; I. vi.12.6; भुक्तवन्तमपामञ्जलिपूर्णमादित्यमुपस्थापयेत् ĀśvaŚS. II.ii.14.6; नापः प्रत्यानयत्याज्ये ŚāṅkhāŚS. ii.7.11; अध्वर्यवैषीरपा३ इत्यध्वर्युं पृच्छति ŚāṅkhāŚS. vi.7.8; BaudhŚS. i.203.21; ĀpaŚS. xii.6.4; VaikhāŚS. 15.8; तपन्ति पिष्टसंयवनीया आपः BaudhŚS. i.12.7; शुन्धन्तां पितर इत्यद्भिरवोक्ष्य ĀpaŚS. i.7.13; v.4.1; ix.5.6; BaudhDS. ii.7.5; विष्णोर्मनसा पूते स्थ इत्यद्भिरनुमृज्य ĀpaŚS. i.11.9; i.14.3; ii.21.7; अद्भिः कपालं संस्पर्श्य ĀpaŚS. i.20.11; ii.4.11; KātyŚS. ii.5.21; LāṭyāŚS. v.3.2; BaudhDS. i.5.21; i.7.5; अपो यजमानोऽनुप्रपद्यते ĀpaŚS. xii.7.4; एष एवापां सोमस्य च पन्थाः ĀpaŚS. xii.12.7; पत्न्यप उपप्रवर्तयति दक्षिणेनोरुणा ĀpaŚS. xiii.15.9; अपां ग्रहान् गृह्णाति ĀpaŚS. xviii. 12.13; चतुष्टय्य आपो दिग्भ्यः समाभृताः ĀpaŚS. xx.2.3; xxi.8.4; xxii.28.13; अपो देवीः सं ते वायुरित्यद्भिराखानमुपसृजति MānŚS. 143.2; KātyŚS. xvi.3.2; (आहारितानाम्) एतासामेवापामुदकार्थान्कुर्वीत KāṭhGS. iii.1.3; अद्भिः अवक्षारयते KāṭhGS. iii.1.9; उत्तरया अद्भ्यः प्रहिणुयात् ĀpaGS. ii.4.7; उत्करमपां पूरयित्वा MānGS. i.6.2; अप्सु उदकाञ्जलीन् निनयति MānGS. i.13.15; BaudhDS. ii.10.29; अनुगुप्ता अप इति GobhiGS. i.5.19; अप्सु त इति वहन्त्यार्मध्ये विमिते पिञ्जूलीभिराप्लावयति KauśiSū. 32.14; 61.36; 127.4; अथाञ्जलिनाप उपहन्ति BaudhDS. ii.5.4; ii.5.30; उद्धृताभिरद्भिः कार्यं कुर्यात् BaudhDS. ii.6.27; भुजंगमाः। उपनिन्युस्तथा राज्ञे दर्भानापः फलानि च MahāBhā. i.39.25; अश्वान् … स्नातान्मन्त्रपूताभिरद्भिः। … सूतपुत्रानयस्व MahāBhā. vii.2.26; इहलोके च पितृभिर्या स्त्री यस्य महामते। अद्भिर्दत्ता स्वधर्मेण प्रेत्यभावेऽपि तस्य सा Rāmā. ii.26.16; सिद्धान्ते च आपः संमार्जनीयाः ŚābaBh. 415.1 (*on* ii.1.12); अद्भिः … द्रव्यैरात्मीयैः देवमर्चयेत् ParaS. 5.67; अद्भिर्दत्तं त्रीभिर्भुक्तम् … एतानि न निवर्त्तन्ते El. xi. 345.23; iv. 345.99; अस्ति चापां सेचनसाधनत्वं सर्वदा ŚāstrDī. 77.8 (*on* i.4.10); काश्मीरगोरोचनचन्दनेन्दुस्पृक्कुष्ठरुक्पत्रकगोमयाद्भिः। चक्रं लिखेत् ĪśānŚiPa. i. 17.44; क्षीरागबिल्वपत्राद्भिः संस्नाप्याथ प्रधूपयेत् ĪśānŚiPa. i.41.66; प्रकृतमपां प्रणयनमाश्रित्य गोदोहनं विधीयते NyāyMāVi. 41.12 (*on* i.4.2); ŚivārkaMaDī. i.44.13 (*on* i.1.1); अपामिवास्यापि औपदेशिकत्वात् प्राबल्यमिष्टम् MīmāKau. iii (2).83.15 (*on* ii.1.12); पञ्चम्यामाहुतौ हुतायामापः … देहरूपा भवन्तीत्यर्थः GoviBh. 182.9 (*on* iii.1.1); **1Iiii** water as oblation material आपश्चिदस्मै सुतुका अवेषन् ṚV. i.178.2 (Sāy. आपः अप्कार्याणि हवींषि); हविष्मतीरिमा आपः TaiS. I.iii.12.1; MaiS. i.3.1 (i.28.12); iv.5.1 (iv.63.2); KāṭhS. 3.9 (i.27.9); KapiKaS. 2.16 (23.17); VājaS. 6.23; VājaS. (K.) 6.6; तद्वै तद् अग्निहोत्रं त्र्यहमेवाद्भिः जुहुयात् JaimiBr. 1.38; अपां पूर्णां स्रुचं जुहोति ĀpaŚS. xix. 27.8; आद्यन्तयोरपां प्रदानं सर्वत्र BaudhDS. ii.8.18; सः … पितॄनद्भिस्तर्पयित्वाजगाम MahāBhā. i.4.9; i.110.33; अर्जुनः … लोकपालान् … पूजयामास विधिवद्वाग्भिरद्भिः फलैरपि MahāBhā. iii.42.40; xii.9.10; ततस्तं मुनयः सर्वे तुष्टुवुः … अद्भिः BrahmāṇḍP. i.27.62; अद्भिर्मूलफलैस्तथा। दत्तेन मासं प्रीयन्ते श्राद्धेन हि पितामहाः BrahmāṇḍP. ii.19.3; सूर्यं यजन्ति दीपैः समुद्रमद्भिः PadmPrā. 6.9; धीमानतिथिमागतम् … अद्भिः … पूजयेत् VṛGautaSm. 536.11 (6); पितुश्च पितामहान्। … तप्त्वा तपांसि भगीरथी भगवति तव सृष्टानद्भिश्चिरादुददीधरत् UttaRāC. 1.23; कुशीतराजिपुष्पाद्भिः दत्त्वार्घ्यं प्रणमेत् सुधीः ŚāraTi. 22.138; आपः क्षीरम् … फलम् … सर्वपापक्षयम् … अर्घ्यम् ParaS. 29.70; आप इति कर्मसमवायिन्यः अग्निहोत्राद्याहुतयः BṛĀraUBh. 705.12 (*on* v.5.1); अद्भिश्चासनवाक्यैश्च … देवांस्तृप्येतुनः पितॄन् ŚaṅkhaLiSm. 9; व्रीहिभिश्च यवैर्माषैरद्भिर्मूलफलेन वा … मासं प्रीणयते पितॄन् KūrmaP. 597.6 (2.20); YaśasCam. ii.127.4; YogŚā. 2.42; SmṛtiCan. v.252.15; तर्पयेत् … उत्पलाद्भिर्जयम् AgniP. 40.3; आपः क्षीरम् … अर्घ्योऽष्टाङ्ग इति स्मृतः SaurP. 65.15; आहुतावपां गौणत्वापत्तेः। संस्कृतभूतानाम् AṇuBh. 168.12 (*on* iii.1.1); रौद्रबलिश्च कणभक्तमण्डाद्भिस्तिसृभिर्देयः VīraMi. (Āhnika.) 415.21; **1Iiv** water for touching (in ritual for purification) अद्भिरात्मानमभि सं स्पृशन्ताम् AV. xii.3.30; वषट्कृत्याप उपस्पृशति KauṣīBr. 3.6 (12.13); ŚatBr. I.i.1.1; ŚatBr. (K.) II.i.1.1; स यत् पुरस्ताद् अप उपस्पृशति JaimiBr. 1.4; यक्ष्यमाणोऽप उपस्पृशति ĀpaŚS. iv.1.6; अप उपस्पृश्य वामदेव्यं गीत्वा तस्यर्च्योऽनुजपेयुः LāṭyāŚS. ix.10.7; नीवीं विस्रस्य परिधायाप उपस्पृशेत् BaudhDS. i.5.74; अनुतीर्थमप उत्सिञ्चेत् BaudhDS. ii.3.3; अप उपस्पृश्याग्निमभिमृशेत् BaudhDS. ii.3.23; ii.5.6; ii.10.50; आवश्यकमुपासीत कृते चाद्भिरुपस्पृशेत् BhelaS. 6.21 (1.6); पूर्वं कृत्वा द्विजः शौचं पश्चादप उपस्पृशेत् YamaSm. 5; खान्यद्भिः मूर्धानं हृदयं स्पृशेत् ViṣṇuSm. 62.8; BṛParāSm. 2.32; YājñaSm. 1.20; प्रक्षाल्य … पादौ … स्पृष्ट्वापः स्वासने वसेत् KalkiP. i.7.6; **1Iv** water as sacrifice आपो वै यज्ञः TaiS. I.vii.5.3; MaiS. iii.6.2 (iii.61.7); iv.1.4 (iv.6.1); KāṭhS. 23.2 (ii.75.5); 31.3 (iii.4.1); KapiKaS. 35.8 (184.14); 38.6 (211.5); ŚatBr. I.i.1.12; ŚatBr. (K.) II. i.1.9; **1Ivi** water for sipping (in ritual for purification) अथ यदप आचम्य व्रतं विसृजतेऽप्स्वेव तद् व्रतं दधाति KauṣīBr. 2.4 (5.18); अपोऽशान MantrBr. i.6.27 (Sāy. अपोऽशान तत्कर्मावसरे शुद्ध्यर्थमाचमनं कुरु); अपरेणाहवनीयं दक्षिणातिक्रम्योपविश्य यजमानः … अप आचामति ĀpaŚS. vi.5.3; vi.14.6; आपो नाम … इत्येनं त्रिरप आचमय्य KauṣiGS. ii.3.10; प्रक्षालितपाणिपादावप आचम्य BaudhGS. i.8.12; ĀgniveGS. ii.3.2 (56.2); त्रिरपो हृदयंगमाः पिबेत् BaudhDS. i.5.15; ii.1.28; शुचिः। वैश्योऽद्भिः प्राशिताभिस्स्यात् BaudhDS. i.5.18; अप आचम्य BaudhDS. ii.4.2; ii.10.32; ii.10.51; न … अनुद्धृताभिरद्भिः … आचामेत् BaudhDS. ii.10.38; GautDS. i.1.35; ViṣṇuSm. 62.5; त्रिः प्राश्यापो द्विरुन्मृज्य GobhiSm. 1.5; त्रिरपः पीत्वा … आननं स्पृशेत् MṛgendraT. iii.1.16 (comm. पीत्वा इत्याचम्य); दशकृत्वः पिबेच्चापः सावित्र्याः … द्विजः LaŚaṅkhaSm. 33; प्राश्नीयात्त्रिरपः … द्विजः SaurP. 17.20; तदभिमन्त्रिताः पीत्वापः ParaśuKS. 3.4 (88.22) (comm. मूलत्रिवाराभिमन्त्रितानामपाम् सकृदेव प्राशनम्); कुर्यादद्भिराचमनीयकम्। … वारुणेन च मन्त्रेण दद्यादाचमनीयकम् TantrSā. (K.) 52.24; **1Ivii** name of some bricks used in rituals (*abiṣṭakāḥ* or water bricks) अहोभिरद्भिरक्तुभिर्व्यक्तम्। यमो ददात्ववसानमस्मै TaiĀ. i.27.5(172.1) (Sāy. अबीष्टकाभिः); **1J** water as Soma juice जनो यो मित्रावरुणावभिध्रुगपो न वां सुनोत्यक्ष्णयाध्रुक् ṚV. i.122.9 (Sāy. अपः सोमरसान् न सुनोति अभिषवं न करोति); (अश्विना) चनिष्टम् … अप्सु ṚV. vii.70.4; शृण्वन्त्वापोऽधः क्षरन्तीः PañcBr. i.2.9 (Sāy. आपः सोमरसात्मिकाः); [सोमः … अप्सु AnekāTi. 2.339]; **1Ki** water as clothing, covering or sheath हरयः सुपर्णा अपो वसाना दिवमुत्पतन्ति ṚV. i.164.47 (Sāy. अपः वसानाः उदकानि वासयन्तो मेघेषु); AV. vi.22.1; AV. (P.) xvi.69.13; Nir. 7.24 (144.19); तुभ्यं हिन्वानो वसिष्ट गा अपः ṚV. ii.36.1; अपो वसानम् … अण्वेषु सश्चिम ṚV. ix.16.2; ix.42.1; सः … तेजिष्ठा अपः … परि व्यत ṚV. ix.70.2; ix.78.1; ix.86.40; सोम धारयापो वसानो अर्षसि ṚV. ix.107.4 (Sāy. वसतीवर्याख्यानि); SV. I.vi (1).3.1; SV. (Jai.) i.53.1; iii.3.4; स आ वरीवर्ति भुवनेष्वन्तरपो वसानः AV. x.2.7; किं मे वासो भविष्यतीत्याप इति होचुः ŚāṅkhāĀ. 9.7 (37.10); आपोऽस्य वासस्त्वेनोपचरिताः ŚivārkaMaDī. i.543.15 (*on* i.4.18); **1Kii** water as outer cover आपोऽथ अद्भ्यः सलिलस्य मध्ये उभौ देवौ शिश्रियातेऽन्तरिक्षे MahāBhā. v.45.3; (Lakṣābha. अद्भ्यः बाह्यावरणोदकेभ्यः); **1Kiii** water as colour and shape or form पृथिवी वर्णसंस्थानमुच्यते लोकसंज्ञया। आपस्तेजश्च AbhidhK. 1.13; **1Li** water as obstacle, danger or calamity (इन्द्र) त्वया वयम् … शश्वतीरपोऽति शूर तरामसि ṚV. vii.32.27; अस्मे वीरो मरुतः शुष्म्यस्तु …। अपो येन … तरेम ṚV. vii.56.24; अपो न वज्रिन् दुरितातिं पर्षि भूरि ṚV. viii.97.15; यदपाङ् क्रूरं यदमेध्यं यदशान्तं तदपगच्छतात् TaiĀ. x.1.13 (778.3); **1Lii** water at the great dissolution यश्चिदापो महिना पर्यपश्यद्दक्षम् ṚV. x.121.8 (Sāy. अपः प्रलयकालीनाः); न स्म प्रज्ञायते किंचिदम्भसा समवस्तृते (v.l. अद्भिर्लोके परिप्लुते) MahāBhā. iii.179.5; तदेतत् सलिलीकृत्य … हृषीकेशः … अप्सु संशयनं चक्रे LakṣmīT. 5.21; विष्णुत्वं कालरुद्रत्वं शयनं चाप्सु तस्य च LiṅgaP. i.2.7; स्मृतिरप्सु स्थितत्वं नारायणशब्दार्थमाह NyāySu. (Ja.) 94A.6 (*on* i.1.1); **1Liii** water as weapon वैराजा नाम देवास्तेषां व आप इषवः AV. iii.26.3; अविष्यवो नाम देवाः तेषां व आप इषवः AV. (P.) iii.11.2; अप्सरसा आपो हेतिः MaiS. ii.8.10 (ii.115.4); आपो हेतिः VājaS. 15.18; VājaS. (K.) 16.4;

1Liv water as destroyer of demons आपो वै रक्षोघ्नी रक्षसामपहत्यै TaiS.II.vi.4.4; आपो वै रक्षोघ्नीः अपो रक्षांसि न तरन्ति MaiS.iv.1.3 (iv.5.16); KāṭhS.31.2 (iii.3.17); KapiKaS. 47.2 (286.14); **1Lv** water as thunderbolt वज्रो वा आपः MaiS. ii.1.9 (ii.11.12); KāṭhS. 31.3 (iii.4.3); आपो वज्रः। वज्रमेव भातृव्याय प्रहरति KapiKaS. 47.3 (286.19); ततो देवा एतं वज्रं। ददृशुः। यदपः वज्रो वा आपो वज्रो हि वा आपः ŚatBr. I.i.1.17; ŚatBr. (K.) II.i.1.12; वज्रं वा एष उद्यच्छति योऽपः प्रणयति ŚatBr. I.i.1.18; ŚatBr. (K.) II.i.1.13; **1Lvi** name of one of the four types of earthquakes चत्वारो भूमिकम्पास्तु गर्गः प्रोवाच ... अग्निर्वायुस्तथापश्च चतुर्थ-स्त्विन्द्र उच्यते AVPari. 62 (1).1; **1Mi** primordial (cosmic) water द्वा धनुं बृहतीमप्स्व१न्तः ... पुनन्तां ṚV. x.27.17; कं स्विद्गर्भं प्रथमं दध्र आपः ṚV. x.82.5; MaiS. ii.10.3 (ii.134.13); KāṭhS. 18.1 (i.265.18); KapiKaS. 28.2 (122.4); VājaS. (K.) 18.3; आपो देवीः प्रथमजा ऋतेन ṚV. x.109.1; AV. v.17.1; AV. (P.) i.107.4; ix.15.1; आपो ह यद्बृहतीर्विश्वमायन् गर्भं दधाना जनयन्तीरग्निम् ṚV. x.121.7; VājaS. (K.) 29.4; यश्चिदापश्चन्द्रा बृहतीर्जजान ṚV. x.121.9; MaiS. ii.7.14 (ii.95.3); KāṭhS. 16.14 (i.237.2); KapiKaS. 25.5 (98.8); VājaS. 12.102; VājaS. (K.) 13.7; आपो अग्रे विश्वमावन् गर्भं दधाना अमृता ऋतज्ञाः AV. iv.2.6; AV. (P.) iv.1.7; आपो वत्सं जनयन्तीर्गर्भमग्रे समैरयन् AV. iv.2.8 (Sāy. ईश्वरेण प्रथमसृष्टा आपः); iv.4.5; iv.15.11; दिव्यं सुपर्णं पयसं बृहन्तमपां गर्भं वृषभमोषधीनाम् AV. vii.39.1; viii.7.8; अग्निर्ह्य१न्तरापश्च ऋतस्य प्रथमा द्वाः AV. ix.3.22; AV. (P.) xvi.41.4; AV. x.7.11; xi.7.2; या आपो याश्च देवताः ...। शरीरं ब्रह्म प्राविशत् AV. xi.8.30; AV. (P.) xvi.88.1; स वा अद्भ्योऽजायत तस्मादापोऽजायन्त AV. xiii.4.37; कालादापः सम्भवन् AV. xix.54.1; AV. (P.) xii.2.11; ऊर्ध्वश्च्युतो वै नामता आपो यद् ओषधयश्च वनस्पतयश्च AV. (P.) xii.7.1; xvii.7.2; आपो वा इदमग्रे सलिलमासीत् TaiS. VII.i.5.1; KāṭhS. 22.9 (ii.65.13); KapiKaS. 35.3 (179.15); TaiBr. I.i.3.5; JaimiBr. 1.237; 3.318; NṛsiṁPūTāU. 1.1; एषां वै प्रजापतेः सर्वता तनूर्यदापः MaiS. i.6.3 (i.90.2); अद्भ्यो वै प्रजाः प्रजायन्ते MaiS. iii.10.1 (iii.128.9); KāṭhS. 8.8 (i.91.21); KapiKaS. 7.3 (74.1); अपां भूमानमुप नः सृजेह MaiS. iv.11.2 (iv.167.13); अद्भ्यः संभृतः पृथिव्यै रसाच्च VājaS. 31.17; VājaS. (K.) 35.2; द्यौरन्तरिक्षे प्रतिष्ठितान्तरिक्षं पृथिव्यां पृथिव्यप्स्वापः सत्ये AitBr. 11.6 (301); तद्विश्वे देवा अब्रुवन्नस्मद्देवत्यं वा एतद्यदद्भ्योऽधि समभूदस्माकं वा एतदिति PañcBr. vii.8.2; अद्भिर्हीदं सर्वमनुस्तब्धम् KauṣīBr. 24.4 (109.12); अद्भिर्वाऽइदं सर्वमाप्तम् ŚatBr. I.i.1.14; ŚatBr. (K.) II.i.1.11; आप एवेदमग्र आसुः ŚatBr. XIV. viii. 6.1; BṛĀraU. v.5.1; VākyaPa. 1.8 (33.2); ब्रह्म ह वा इदमग्र आसीत् ... सः ... यदब्रवीदाभिर्वा अहमिदं सर्वमाप्स्यामि ... तस्मादापोऽभवन् GopBr. i.1.2 (2.11); i.1.16 (13.8); अद्भ्यः स्थावरजङ्गमो भूतग्रामः संभवति GopBr. i.1.29 (21.17); PraṇU². 37.1; तदिदमाप एवेदं वै मूलम् AitĀ. II.i.8.1; II.iv.1.3; अद्भिर्हीदं सर्वं परिमत्तम् ŚāṅkhāĀ. 1.4 (3.2); अद्भ्यो वा इदꣳ सर्वभूत् TaiĀ. i.23.8 (147.4); i.8.1 (50.2); तस्मिन्नपो मातरिश्वा दधाति ĪśāU.4; स इमांल्लोकानसृजत। अम्भो मरीचीः ... आपोऽदोऽम्भः AitU.1 (1).2; सर्वास्वप्सु पञ्चविधꣳ सामोपासीत ChāndoU. ii.4.1; ChāndoUBh. 90.6 (*on* ii.4.1); (मृत्युः) सोऽर्चन्नचरत्तस्यार्चत आपोऽजायन्त BṛĀraU. i.2.1; i.5.20; iii.9.16; यदिदमेक इदप एवाहुः ĀrṣeU. 3.5; समुदिताः ... आपो द्यौः पृथिवी वायुरन्तरिक्षं दिशस्तथा MahāBhā. i.1.34; त्वय्यापो निहिताः MahāBhā. v.16.7; प्रजापतिः पुरा सृष्ट्वा अपः सलिलसंभवः Rāmā. vii.4.9; ManuSm. 1.8; विष्णुः ... अप एव ससर्जादौ HariVaṁ. 1.23; MatsyaP. 2.28; SūrySi. 12.13; यदमोघमपामन्तरुप्तं बीजमज त्वया KumāSaṁ. 2.5; आपोऽग्रे सर्वगा आसन् एतस्मिन् पृथिवीतले BrahmāṇḍP. i.5.1; ii.72.45; iii.1.205; ईश्वरमपां मोहात् स्थलीयत्यपि ... किमपरं कुर्यान्न यन्मद्यपः YogYā. 2.5; वैराजः पुरुषः ... आपोऽस्य तालू रस एव जिह्वा BhāgP. ii.1.30; ii.10.10; पुरुषः सहस्रपरिवत्सरान् ... उवासाप्सु BhāgP. iii.6.6; खण्डपरशुः भूमीरप्सु प्रलीनाः कुरुते PārāSū. 26.5; कृष्णः ... ससर्जापः स्वलीलया BrahmVaiP. i.4.15; देवदेवेश ... त्वया धृता धारयन्ति तथैवापोऽखिलं जगत् NīlaP. 1077; योऽप्सु निदधे बीजमात्मनः। उपस्थानं करोम्येष तस्मै SaraKaṇṭhā. 99.17; 537.1; तस्मात्सर्वमापोमयम् ... अबिति प्रकृतिः PraṇU². 37.3; अद्भिर्दशगुणाभिः ... अण्डं समावृत्तम् SaurP. 21.24; अद्भ्यः संभूतो हिरण्यगर्भः MahānāU. 1.12; ŚivārkaMaDī. i.232.22 (*on* i.1.177); एतद्देहस्थाभिर्भूतान्तरसंसृष्टाभिः सूक्ष्माकाराभिरद्भिः संपरिष्वक्तः VedāntSā. (Rā.) 237.4 (*on* iii.1.1); अपशब्दस्तु त्र्यात्मकत्वाद्युज्यते। भूयस्त्वाद्यापाम् BrahmSūBh. (Ma.) 44A.6 (*on* iii.1.2); चित्संसृष्टान्यण्डकारणतत्त्वान्यापः ŚrutaPra. ii.209.22 (*on* ii.1.1); आपो वा इदꣳ सर्वमित्याम्नायप्रमाणतः EI. xiv.102.40; अद्भिः संपरिष्वक्तो जीवः लब्धदेहः पुरुषनामवान् भवति TattvPrakā. 138A.6 (*on* iii. 1.1); ŚaṅkaVi. (Ā.) 229.10; आपो वा क्रतियमार्च्छन् तासां वायुः पृष्ठे व्यवर्ततेत्यादि श्रुतौ पृष्ठशब्दस्य प्रवृत्तिनिमित्तत्वेन विवक्षितामपां पृष्ठादुत्पत्तिमव्यवहिताम् ... प्रदर्श्य VidhiRa. 29 (164.8); तास्वप्सु ब्रह्माण्डस्य उत्पत्तिमभिधाय ŚivārkaMaDī. i.233.14 (*on* i.1.17); आपः सृष्ट्यादि-जन्याः प्रथममयि विभोः। गर्भदेशे दधुस्त्वाम् Nāray. xii.99.6; आपोऽथाद्भ्यः ... इत्यत्र ... आपः ब्रह्माण्डान्तःस्थितगर्भोदकानि Lakṣābha. *on* v.45.3; अहर्मुखेषु प्रथम-मपामेव स्रष्टव्यतामवधार्य NīlaVi. 42.13; [अङ्कुरः ... अप्सु ViśvaLoK. 294.102]; **1Mii** (cosmic) water belonging to three worlds or threefold water त्रिवृत आप आहुः AV. xix.27.3 (Sāy. आपः अपः त्रिवृत आहुः दिव्यान्तरिक्षभौमभेदेन); AV. (P.) x.7.3; त्रयीर्वा आपो दिव्याः पार्थिवाः समुद्रियाः MaiS. iii.6.3 (iii.63.5); **1Miii** water as luster of the Brahman ब्रह्मवर्चसमापः MaiS. iii.8.4 (iii.98.16); ता आपो ब्रह्मवर्चꣳस्याः MaiS. iv.4.1 (iv.50.14); **1Miv** water as the abode of or connected with the Brahman or Ātman य एवायमप्सु पुरुष एतमेवाहं ब्रह्मोपास इति BṛĀraU. ii.1.8; iii.2.13; योऽप्सु तिष्ठन्नद्भ्योऽन्तरो यमापो न विदुः यस्यापः शरीरं योऽपोऽन्तरो यमयति एष त आत्मान्तर्याम्यमृतः BṛĀraU. iii.7.4; त्वमेव ब्रह्मा विश्वेश अप्सु ब्रह्म वदन्ति ते BrahmP. 40.43; **1Mv** water as the Brahman or Ātman यत्र ... आपो ब्रह्म जना विदुः AV. x.7.10; आपो वा अपोऽन्तरात्मा PāramāU. 5.7; 7.4; **1Ni** water as source of brilliance, strength or glory अपां तेजो ज्योतिरोजो बलं च वनस्पतीनामुत वीर्याणि AV. i.35.3; या ... अप्सु गोषु या पुरुषेषु। ... देवी ... सा न ऐतु वर्चसा संविदाना AV. vi.38.2; पञ्चभिर्धाता विदधा इदं तासाꣳ स्वरजनन्पञ्च पञ्च ... अपामेका महिमानं बिभर्ति MaiS. ii.13.10 (ii.160.12); **1Nii** water as luster (*bhargas, ūrjas* or *jyotiḥ*) or source of lustre अपामूर्ज ओजसो वावृधानम् AV. xix.45.3; अप्सु ज्योतिः प्रतिष्ठितम् TaiU. iii.8.1; आपो वै भर्गः GāyaRaU. 405.18; **1Oi** water as seed or semen, or related to seed or semen परापतत्। अपामेकं वेधसां रेत आहुः AV. v.28.6; AV. (P.) ii.59.4; यत्पत्न्यप उपप्रवर्तयति मिथुन एव रेतः प्रसिञ्चति KāṭhS. 26.1 (ii. 122.3); KapiKaS. 40.4 (228.5); रेतो वा आपः AitBr. 1.3 (17); तद् (रेतः) अप्सु प्रत्यतिष्ठत् GopBr. i.1.3 (2.14); आपो वा अघ्न्या याः शिश्नात् प्रसृज्यन्ते AitĀ. I.iii.5.7; तस्याभितप्तस्य ...। शिश्नं निरभिद्यत शिश्नाद्रेतो रेतस आपः AitĀ. II.iv.1.13; (पुरुषः) स तृप्तो रेतस्तर्पयति रेतस्तृप्तम-पस्तर्पयति आपस्तृप्ता नदीस्तर्पयन्ति ŚāṅkhāĀ. 10.7 (39.4); प्रजापतिर्वा इमं पुरुषमुदश्नत तस्मिन्नेता देवता आवेशयत् ... शरीरे पृथिवीं रेतस्यपः ŚāṅkhāĀ. 11.1 (39.21); यन्मेऽद्य रेतः ...। यदोषधीरप्यसरद्यदापः। इदं तत् पुनराददे TaiĀ. i.30.1 (180.1); तस्य बीजं चतुर्धा स्यात् क्षितिरापोऽनलोऽनिलः SamarāSū. 31.5; [शुक्रम् ... अप्सु Vaija. 237.86; ŚabdaRa. (Vā.) 4026]; **1Oii** water as of eight types (of bodily constituents) शरीरमनु प्राविशन्। आस्नेयीश्च वास्तेयीश्च त्वरणाः कृपणाश्च याः। गुह्याः शुक्रा स्थूलाः ... तदष्टापो असादयन् AV. xi.8.29 (Sāy. शरीरपरिपाकस्य निमित्तं कृत्वा ... शरीरे ... अष्टसंख्याकाः आस्नेयीश्च इत्यादिना अनुक्रान्ता अपः असादयन्); **1Oiii** water as the fifth breath named Yoni व्रात्यस्य ... योऽस्य पञ्चमः प्राणो योनिर्नाम ता इमा आपः AV. xv.15.7; **1Oiv** water as sense-organ इन्द्रियं वा आपः KāṭhS. 32.2 (iii.20.14); **1Ov** water as urine अपो मुञ्चामि न प्रजाम् VājaS. 4.13 (Mahīdhara अपो मूत्ररूपाः); **1Ovi** water as some essential ingredients of body (such as blood, mucus or seed) स एष पुरुषः पञ्चविधस्तस्य ... यल्लोहितं श्लेष्मा रेतस्ता आपः AitĀ. II.iii.3.5; अपां शुक्रशोणितरूपाणां जलानां सारथिः नेता ब्रह्मा जीवो भवति ViraMi. (Saṁskāra.) 702.15; **1Pi** water as peace शान्ता उदन्वतीरापः AV. xix.9.1; आपः शान्तिः AV. xix.9.14; ŚatBr. I.ii.2.11; ŚatBr. (K.) I.iii.1.9; आपो वै शान्तिः MaiS. i.8.3 (i.118.3); ii.1.5 (ii.7.3); iii.4.10 (iii.57.13); iv.5.4 (iv.68.8); KāṭhS. 11.5 (i. 149.15); 124.9 (ii.101.4); आपश्शान्ताः KāṭhS. 19.5 (ii.6.16); 21.7 (ii.46.3); KapiKaS. 30.3 (141.17); शान्तिर्वै भेषजमापः KauṣīBr. 3.6 (12.13); आपो वै सर्वस्य शान्तिः JaimiBr. 1.82; [शमथः पुनरप्सु च NānārthāSaṁ. ii.29.208]; **1Pii** water meant for peace or pacification शमु सन्त्वापः AV. xix.10.8; आपो वा अशान्तस्य शमयित्रिकाः MaiS. iii.1.6 (iii.8.10); अपो निनयति शान्त्या अनुद्दाहाय KāṭhS. 19.5 (ii.5.10); 24.4 (ii.93.16); KapiKaS. 30.3 (140.18); इमा आपः शमु मे सन्तु VājaS. 4.1 (Mahīdhara इमा आपः शिरःक्लेदाय सिच्यमानाः ... यजमानस्य शमु); VājaS. (K.) 4.1; अपोऽवोक्षति शान्त्यै TaiBr. I.i.3.1; **1Piii** water as faith श्रद्धा वा आपः TaiS. I.vi.8.1; आपो वै श्रद्धा MaiS. i.4.10 (i.59.3); iv.1.4 (iv.6.1); KāṭhS. 31.3 (iii.4.3); KapiKaS. 47.3 (286.20); ता एव प्रस्तुता आपः श्रद्धारूपेण हूयन्ते BrahmSūBh. (Ma.) 44B.3 (*on* iii.1.5); आप एव श्रद्धाशब्देनोच्यन्ते BrahmSūBh. (Śrī.) ii.198.10 (*on* iii.1.5);

1Piv water as expiation आपो निष्कृतिः MaiS. i.8.3 (i.118.4); **1Pv** water as truth आपः सत्यम् MaiS. iv.1.4 (iv.6.2); सत्यं वा आपः JaimiBr. 1.4; **1Pvi** water connected with truth अन्वाभवत् ... अद्भिस्सत्यम् KāṭhS. 35.15 (iii.61.8); **1Pvii** water as compassionateness (of Viṣṇu) आपो दयार्द्रता विष्णोः ... निगद्यते AhirbuS. 58.59; **1Qi** water as *darbha* grass दर्भा एतां वै शुष्का आपः MaiS. iii.6.3 (iii.63.4); आपो दर्भाः ... अद्भिरेवैनमेतदद्भ्यो निर्मिमीते ŚatBr. II.ii.3.11; **1Qii** water as *kuśa* grass आपः कुशाः ... अद्भिरेवैनमेतदद्भ्यो निर्मिमीते ŚatBr. (K.) I. ii.3.9; [कुशमप्सु AmaK. 2767]; **1Qiii** water as *barhiṣṭha* plant बर्हिष्ठे ... अपाम् Vaija. 282.13; NānārthāSaṁ. i.43.6; **1Qiv** water as *mustaka* grass मुस्तकेऽप्यपाम् Vaija. 282.13; NānārthāSaṁ. i.43.6; **1Qv** water as plant *hrībera*, i.e. Andropogon or Pavonia Odorata आपः ... ह्रीबेर एव च NānārthāSaṁ. i.5.45; **1Ri** water as the five elements तदेवाग्निस्तदादित्यः ... ता आपः स प्रजापतिः VājaS. 32.1; VājaS. (K.) 35.23; सप्तापस्स्वपतो लोकमीयुः VājaS.34.55; VājaS. (K.) 33.43 (Sāy. अप्शब्दोपलक्षितानि देहबीजानि पञ्चभूतानि); सोऽद्भ्य एव पुरुषं समुद्धृत्यामूर्छयत् AitĀ. II.iv.1.5; AitU. 1.3; सोऽपोऽभ्यतपत् ताभ्योऽभितप्ताभ्यो मूर्तिरजायत AitĀ. II. iv.3.2; यः ... अद्भ्यः पूर्वमजायत KāṭhU. 4.6; महाभूतमयीभिस्तु क्वचिदद्भिरिवाततम् AhirbuS. 9.16; एवमीक्षित्वा सः अद्भ्य एव अप्प्रधानेभ्य एव पञ्चभूतेभ्यः ... सृष्टवान् AitUBh. 253.2 (*on* 1.3); यः प्रत्यगात्मा ... अद्भ्यः पूर्वम् अप्सहितेभ्यः पञ्चभूतेभ्यः ... अजायत KāṭhUBh. 153.16 (*on* 4.6); अद्भ्यः आण्डं समवर्तत ChāndoUBh. 197.13 (*on* iii.19.1); समुदितान्येव भूतान्यब्बाहुल्यात् ChāndoUBh. 289.7 (*on* v.8.2); तपोऽप्सु तप्यमानासु ह्यण्डं जज्ञे हिरण्मयम् BṛĀraUBhVā. i.2.151; अद्भिर्भूतान्तरसंसृष्टाभिः सह जीवस्य गमनं प्रतीयते VedāntDī. 141.10 (*on* iii.1.1); हिरण्यगर्भः ... अबाद्युपलक्षितभूतैः ... उत्पन्नः TattvPrakā. 87A.5 (*on* ii.1.17); आपः ... अबुपलक्षितानि पञ्चभूतानि वा AdvaiSi. 423.15; (अपोऽथ अद्भ्यः सलिलस्य मध्ये ... शिश्रियाते) अद्भ्यः अबुपलक्षितेभ्य पञ्चमहाभूतेभ्यः BhārBhāDī. *on* v.45.3; **1Rii** water as one of the five elements of creation इमानि च पञ्च महाभूतानि पृथिवी वायुराकाश आपो ज्योतींषि AitĀ. II.vi.1.8; II.iii.1.2; ŚaṅkhaSm. 7.24; PañcPra. 29.2; YatīndraMaDī. 40.7; NityoNi. 7.4; पृथिव्यप्तेजोवायुराकाशा मे शुध्यन्ताम् TaiĀ. x.56.1 (875.5); आकाशो ह वा एष देवो वायुरग्निरापः पृथिवी PraśnaU. 2.2; पृथिवी च पृथिवीमात्रा च आपश्चापोमात्रा PraśnaU. 4.8; स प्राणमसृजत प्राणात् ... आपः PraśnaU. 6.4; एतस्माज्जायते ... खं वायुर्ज्योतिरापः पृथिवी MuṇḍaU. ii.1.3; एतस्मादात्मन आकाशः संभूतः। आकाशाद्वायुः। वायोरग्निः। अग्नेरापः। अद्भ्यः पृथिवी TaiU. ii.1.1; SarvaVeSāSaṁ. 336; NārāyUTāU. 81.10 (1); SiddhāTa. 19.4; ŚaktiSaṁT. i.1.113; पृथ्व्यप्तेजोऽनिलखे समुत्थिते पञ्चात्मके योगगुणे प्रवृत्ते। न तस्य रोगः ... प्राप्तस्य योगाग्निमयं शरीरम् ŚvetāU. 2.12; ŚvetāUBh. 145.17 (*on* 2.12); Śvetā U.6.2; ŚvetāUBh. 21.7 (*on* 6.2); आविशन्ति ... अपो वायुं पृथिवीं च ... एवंभूता गर्भभूता भवन्ति MahāBhā. i.85.11; महाभूतानि खं वायुरग्निरापस्तथा च भूः MahāBhā. iii.201.16; vi. 6.4; NyāySū. i.1.13; स प्रभुः ... पृथिव्यापस्तथाकाशं वायुस्तेजश्च MahāBhā. vi.9.18; vi.63.3; xiii.2.72; अहंकारात् प्रसूतानि महाभूतानि पञ्च वै। पृथिवी वायुराकाशमापो ज्योतिश्च MahāBhā. xiv.42.1; तेजोऽतस्तथाह्याह। आपः BrahmSū. ii.3.11; अप्तेजोवायूनां पूर्वं पूर्वमपोह्याकाशस्योत्तरः NyāySū. iii.1.63; NyāyMañ. ii.56.31; आपो रसगुणाः स्मृताः ManuSm. 1.78; पृथ्व्यप्तेजोऽनिलाकाशं शरीरं भूतपञ्चकम्। इन्द्रजालोपमं विद्धि JayāS. 10.15; आपो रसान् विकुर्वन्त्यो गन्धमात्रं ससर्जिरे VāyuP. i.4.50; आरोहस्व क्रमेणैव सोपानान्यभिदध्महे। भूमिरापोऽनलो वायुराकाशः BrahmāṇḍP. iii.37.58; i.3.32; मनसः खं ततो वायुरग्निरापो धरा क्रमात् SūrySi. 12.23; तदेवमप उत्पादयतीति प्रकृतिः SāṁkhyaKāBh. 3.22 (*on* 3); रसतन्मात्रादापः ... उत्पद्यन्ते SāṁkhyaKāBh. 15.29 (*on* 22); ṢaḍdarSa.(Ha.) 40; LiṅgaP. i.3.21; ŚivaP. vii (1).10.19 (512A.15); ṢaḍdarSa. (Rā.) 50; द्रवाणां चापां करकादिः कठिनो विकारः BrahmSi. 11.7; तेनात्मनापोऽनलमूर्तिरत्वरन् ... वायुमुपेत्य BhāgP. ii.2.28; भवेत् ... अप्सु गन्धः ŚlokaVār. 5(8).6 (474.4); VedāntKau. 190.1 (*on* ii.2.16); PrakaPañ. 55.9; अचेतनयोरप्यप्तेजसोश्चेतनवदुपचारदर्शनात् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 41.7 (*on* i.1.5); 42.10 (*on* i.1.6); VedāntKau. 24.14 (*on* i.1.6); अप्सु हि ओता च प्रोता च पृथिवी ChāndoUBh. 11.9 (*on* i.1.2); आपः रसगुणेनासाधारणेन पूर्वगुणानुप्रवेशेन च चतुर्गुणाः PraśnaUBh. 301.18 (*on* 6.4); SarvaVeSāSaṁ. 410; NayaVi. 211.9 (*on* i.1.5); ŚivaS. 1.77; अपां हि सावयवस्य वस्तुनः आर्द्रीभावकरणेन ... सामर्थ्यम् GītāBh. (Śaṅ.) 40.11 (*on* 2.23); द्रवत्वादि भवेदपाम् SarvaSiSaṁ. 4.13; अप् च निम्नदेशापेक्षया द्रवत्वात् स्यन्दते BrahmSūBh. (Bhā.) 110.28 (*on* ii.2.3); तेजस आपो जायन्ते BrahmSūBh. (Bhā.) 132.17 (*on* ii.3.11); PañcPra. 29.4; BrahmSūBh. (Rā.) 517.3 (*on* ii.3.11); VedāntDī. 119.9 (*on* ii.3.11); VedāntPāSau. 217.4 (*on* ii.3.10); रसमात्रा आपः AgniP. 17.5; अनाद्यनन्ता आपस्तेजांसि वायवः PārāSū. 24.13; पृथिव्यापः तथा तेजः पवनं पञ्च पूजयेत् NīlaP. 595; ततः खं पवनस्ततः। तस्मात्तेजस्ततस्त्वापस्तेभ्योऽण्डमभवत् ViṣṇuDhaP. i.2.12; पृथिव्यप्तेजसामेकतमच्छायासमेत ... सिन्धुर, हे हे हल, दिव्यसामज मात्राशतं तिष्ठ तिष्ठ YaśasCam. i.487.6; भूम्यप्तेजोभिरनुष्णाशीतशीतोष्णैरारब्धोऽपि तदन्यस्पर्शः स्यात् NayaVi. 206.2 (*on* i.1.5); भूतानां पृथिव्यप्तेजोवायुनभसामात्मनां वैशेषिकगुणयोगः NyāyKa. 24.23; आपो रसरूपस्पर्शात्मिकाः सूक्ष्माः Bhām. 404.19 (*on* ii.2.16); 414.7 (*on* ii.2.18); पृथिव्यपो वियत्तेजो मरुच्च ...। पञ्चभूतात्मकं वज्रम् YuktiKa. 96.18; आपः शब्दस्पर्शरूपरसगन्धाः TriBrU.1; मनः तादृग्गुणगतं रसतन्मात्रवेदनम्। क्षणाद्येतत्यपां शैत्यं जलसंवित्ततो भवेत् MahāU. 5.150; YogVā. iv.44.21; उत्पद्यन्ते ततश्चापः SaurP. 21.15; पृथिव्यापस्तथा तेजो वायुराकाशमेव च। एतेषां हि समायोगः शरीरं पाञ्चभौतिकम् ŚivaP. v.26.5 (436A.15); vi.14.43 (489B.16); अपामेव भूतानन्तरसंसृष्टानामात्मनस्तु तत्परिष्वङ्गमात्रम् GītāBh. (Rā.) 437.11 (*on* 8.22); अप्तेजसोः ... प्रमाणे न विरुध्येते VedāntDī. 224.20 (*on* iv.1.13); न ह्यद्भ्यो मेदिनी निबिडेति न प्रशिथिलावयवा NyāyVārPari. 705.4; तन्मात्रेभ्यस्तु जातानि खानिलाग्न्यब्धराः ĪśānŚiPa. ii.1.105; आदौ पृथ्वी ततोऽधस्तादापः SamarāSū. 4.10; तत्र स्पर्शनेन्द्रियम् ... पृथिव्यप्तेजोवायुवनस्पतीनाम् PramāMī. 17.5 (*on* i.1.21); 27.25 (*on* i.1.32); पृथिव्यप्तेजःसमीरेभ्यः समुद्भवति चेतना TriṣaŚaPuC. i.1.331; i.1.161; तामसात्पञ्चभूतानि ... तस्मादापोऽभवन् शुचीः SātvaT. 1.24; अप्तेजसोश्च कार्यं यथाशब्दमङ्गीकर्तव्यम् BrahmSūBh. (Ma.) 43B.2 (*on* ii.4.22); VedāntKau. 252.25 (*on* ii.4.20); TattvPrakā. 134B.11 (*on* ii.4.22); BrahmSūBh. (Śrī.) ii.190.7 (*on* ii.4.18); अपामप्त्वं न वैधर्म्यम् TarkSaṁ. (Ā.) 36.3; यद्युपचितगुणाः परमाणवः तदा पृथिव्यप्तेजोवायूनां तुल्यतापत्तिः VedāntPāSau. 189.17 (*on* ii.2.16; तस्मादापः। शीतस्पर्शवत्त्वं, निर्गन्धत्वे सति विशिष्टरसवत्त्वं इत्यादि तल्लक्षणम् NyāySiA.201.7; VedāntRaMañ.1.3 (29.7); Kuval.110 (15); तेजोऽबन्नाकाशानामनित्यत्वमुक्त्वा वायोर्नित्यत्वोक्तिरयुक्ता स्यात् TattvPrakā. 109A.3 (*on* ii.3.8); अपां हि तर्पकत्वं धर्मः TattvPrakā. 134B.6 (*on* ii.4.22); 208A.8 (*on* iv.2.5); अप्तेजसोरिवाचेतनेऽपि प्रधाने गौणोऽयमीक्षतिः NyāySu. (Ja.) 119A. 13 (*on* i.1.5); 168B.5 (*on* i.2.6); पृथिव्यप्तेजसां तत्र नभस्वन्नभसोरपि। यथोत्तरं दशगुणानतीत्यावरणान् क्षणात् YogVā. iii.30.1; पृथिवीमप्सु संहरेत् MahNirvāT. 5.95; आद्यतत्त्वं विद्धि तेजः ... अपस्तृतीयम् ... कुलं तत्त्वानि पञ्च च MahNirvāT. 7.109; भूम्यब्ग्निवायुप्रपञ्चे जाते ... सर्वसाक्षी सर्वं सन् पश्यन्नास्ते ŚaṅkaVi. (Ā.) 203.7; तेजोऽभिमानी रुद्रोऽपः सृजति BrahmSūBh. (Śrī.) ii.184.5 (*on* ii.4.17); पृथिव्यप्तेजसां प्रत्यक्षाणामेवारब्धं शरीरं प्रत्यक्षं स्यात् Upask. 211.4 (*on* iv.2.3); पृथिव्यप्तेजोवाय्वाकाशविज्ञानधातुषु ... येयमेकसंज्ञा ... सेयमविद्या SarvaDaKau. 110.12; आपः स्निग्धाः शरीरं न क्लेदयन्ति YogSā. 59.2 (3); ओषधीश्च सृष्ट्वापोऽन्नं सृजति AṇuBh. 143.21 (*on* ii.3.12); एकैकभूतेभ्यः ... इन्द्रियद्वयं जायते ... अद्भ्यो रसनपायू SiddhāBi. 97.4; पृथिव्यप्तेजसां चक्षुस्त्वगिन्द्रियाभ्यां संयोगात् ग्रहणम् MānaMe. 12.9; महत्यापो, महत्तेजो, महान् वायुश्चोत्पद्यते GoviBh. 120.5 (*on* ii.2.11); **1Riii** water as one of the three elements of creation 'तदैक्षत' 'तत्तेजोऽसृजत' इति च तेजोऽबन्नानां सृष्टिमुक्त्वा ... आह BrahmSūBh. (Śaṅ.) 41.14 (*on* i.1.6); Nyāyāmṛ. 599A.13; ŚivārkaMaDī. i.503.17 (*on* i.3.42); तेजोऽबन्नलक्षणा भूतप्रकृतिः ... विकारजातं जनयति BrahmSūBh. (Śaṅ.) 243.14 (*on* i.4.10); 497.18 (*on* ii.4.4); अपरोक्षज्ञानयोग्यानि पृथिव्यप्तेजांसि LalitāTriBh. 332.3 (*on* 45); तेजोऽबन्नानामेव त्रिवृत्करणस्य विवक्षितत्वात् Bhām. 127.20 (*on* i.1.5); तेजोऽबन्नानामपि परमात्मैवात्मा BrahmSūBh. (Rā.) 173.10 (*on* i.1.6); त्रिवृत्कृतैस्तेजोऽबन्नैरण्डमुत्पाद्य पश्चाच्चतुर्मुखसृष्टेः VedāntSā. (Rā.) 232.6 (*on* ii.4.17); VedāntDī. 138.9 (*on* ii.4.17); BrahmSūBh. (Śrī.) ii.188.4 (*on* ii.4.17); तेजोऽबन्नानाम् ... अजत्वं न सिध्यति SarvaDaSaṁ. 16.20; तेजोऽबन्नानां त्रयाणामेव सृष्टिः श्रूयते VedāntKau. 212.15 (*on* ii.3.1); तच्छब्दस्य मुख्यार्थः ... तेजोऽबन्नानां स्रष्टा NyāySu.(Ja.) 101B.4 (*on* i.1.2); 120A.6 (*on* i.1.5); त्रयाणां तेजोऽबन्नानां तदस्मिन् कार्योपलब्धेः पुनश्च त्र्यात्मकः त्रिधातुत्वात् ŚaṅkaVi. (Ā.) 230.6; **1Riv** water as one of the four elements of creation लोकायतिकपक्षे तु तत्त्वं भूतचतुष्टयम्। पृथिव्यापस्तथा तेजो वायुरित्येव नापरम् SarvaSiSaṁ. 2.1; TātpaṬ. (Vā.) 32.15; PraboCan. 2.18 (27.19); **1Rv** water as the body consisting of five elements अद्भ्यः अबुपलक्षितेभ्यः पञ्चमहाभूतेभ्यः सकाशादुत्पन्नाः अपः पाञ्चभौतिकं देहमन्तरिक्षे हृदयाकाशे शिश्रियाते ... उभौ देवौ BhārBhāDī. *on* v.45.3; **1Si** water as one of the nine substances अग्नेर्यथा ह्यौष्ण्यमपां द्रवत्वं तद्वत् प्रवृत्तौ प्रकृतिं वदन्ति BuddhaC. 9.57; पृथिव्यापस्तेजो वायुराकाशं कालो दिगात्मा मन इति

द्रव्याणि VaiśeSū. i.1.5; PadārthaSaṁ. 8.9; SarvaSiSaṁ. 5.20; TarkBhā. (Mo.) 35.12; TārkiRa. 132.7; SaptaPa. 4(4); NyāySu. (Ja.) 337B.10 (*on* ii.2.6); TarkKau. 1.8; TantrRaha. 17.7; BhāṣāPa. 3; Tarkāmṛ. 2.3; TarkSaṁ. (A.) 3.16; रूपरसस्पर्शवत्य आपो द्रवाः स्निग्धाः VaiśeSū. ii.1.2; NyāyPari. 366.13; सर्पिर्जतुमधूच्छिष्टानामग्निसंयोगाद्द्रवत्वमद्भिः सामान्यम् VaiśeSū.ii.1.6; ii.1.7; PadārthaSaṁ. 27.13; KāśyaS. 67B.4; NyāyKa. 29.16; अप्सु शीतता VaiśeSū. ii.2.5; NyāySiA. 251.2; अपां संयोगाभावे गुरुत्वात् पतनम् VaiśeSū. v.2.3; v.2.8; अप्सु तेजसि वायौ च नित्या द्रव्यनित्यत्वात् VaiśeSū.vii.1.4; viii. 2.6; औष्ण्यमग्नेरपां शैत्यं कारकं (खरत्वं), पार्थिवो गुणः BhelaS. 15.19 (1.9); अप्त्वाभिसंबन्धादापः PadārthaSaṁ. 35.22; 264.24; स्रोतोभूतानामपां स्थलान्निम्नाभिसर्पणं यत्तद्द्रवत्वात् स्यन्दनम् PadārthaSaṁ. 305.20; स्नेहद्रवत्वकारितमपां संयोगादामे कुम्भे NyāyBh. 101.2 (*on* ii.1.36); यदेकत्र विधीयते तदन्यत्र प्रतिषिध्यते तद्यथा गन्धवती पृथिवी अगन्धा आपः NyāyVār. 10.9 (*on* i.1.1); तदधिकरणानि पृथिव्यप्तेजांसि द्रव्याणि NyāyMañ. i.68.22; इत्यापः प्रकरणम् Lakṣaṇā. 4.16; आपः सांसिद्धिकद्रवाः TārkiRa. 134.7; आपो नित्या अनित्याश्च SaptaPa. 12 (6); अप्त्वजातिमत्यः शीतस्पर्शवत्य आपः SaptaPa. 75 (25); TarkSaṁ. (A.) 7.25; अप्त्वसामान्ययुक्ता आपः TarkBhā. (Ke.) 61.3; TarkKau. 2.5; गुणाश्रयो द्रव्यं पृथिव्यप्तेजः ... भेदेन नवविधम् TattvPrakā. 97B.1 (*on* ii.2.11); तत्र पृथिव्यप्तेजसां लक्षणप्रकरणम् Upask. 65.3 (*on* ii.1.1); 84.10 (*on* ii.1.10); 104.4 (*on* ii.1.31); तच्च द्रव्यं नवधा भिद्यते "पृथिव्यापस्तेजः ... मनांसि नवैव द्रव्याणि" SarvaDaKau. 7.11; आपो द्रव्याणि ... इत्यादि वाक्यानाम् अप्रमाणतापत्तिः VyutpaVā. 109.26; **1Sii** water as one of the five substances, i.e. the source of five sense organs रसनार्थो रसस्तस्य द्रव्यमापः क्षितिस्तथा CaraS. i.1.64 (1941 Ed.); पञ्चेन्द्रियद्रव्याणि खं वायुर्ज्योतिरापो भूरिति CaraS. i.8.9 (1941 Ed.); पञ्चमहाभूतविकारसमुदायात्मकानामपि सतामिन्द्रियाणाम् ... आपो रसने ... विशेषेणोपपद्यते CaraS. i.8.14 (1941 Ed.); **1Siii** (Sāṁkhya.) water as one of the twentyfive (cosmic) principles आपो रसतन्मात्रेण हेतुमत्यः SāṁkhyaKāBh. 7.10 (*on* 10); पञ्चविंशतितत्त्वानि ...। पृथिव्यापस्तथा तेजो वायुराकाशमित्यपि SarvaSiSaṁ. 9.14; (आपोऽथ अद्भ्यः सलिलस्य मध्ये ... शिश्रियाते) अद्भ्यो रसतन्मात्राभ्यः MahāBhāraDī. *on* v.45.3; **1Siv** water as one of the thirty-six (cosmic) principles मूलादियोगपीठाय नमः - इत्यन्तानि तानि च पृथिव्यप्तेजोवाय्वाकाश° ... °सदाशिवशक्तिशिवाः ParaśuKS. 8.18 (242.26) (comm. षट्त्रिंशत्तत्त्वान्याह पृथिवीति शिवाः इत्यन्तेन); **1Ti** water as a means of understanding the level of the ground अद्भिः समत्वमवगम्य धरातलस्य वृत्तं लिखेत् MaBhāsk. 3.1; अद्भिः कृत्वा समां भूमिं [शंकुं] शं कुर्यात् ParaS. 29.48; **1Tii** name of a period of 48 minutes (*muhūrta*) राक्षसापः ... इनादिषु। वारेषु वर्जनीयास्ते मुहूर्ताः शुभकर्मसु NāraS. 9.5; **1Tiii** water as speed आपो वेगवत्त्वात् रयिः। रयो हि वेगः। इकारान्तत्वं छान्दसम् ŚrutaPra. iB.342.19 (*on* i.2.26); **1Tiv** water as wealth or treasure आपः ... रयिः। ... रैरूपधनप्राप्तिहेतुत्वाद्वा रयिः ŚrutaPra. iB. 342.19 (*on* i.2.26); **1Tv** (Tantra) water as one of the nine Powers (Kulas) जीवः प्रकृतितत्त्वं च दिक्कालाकाशमेव च। क्षित्यप्तेजोवायवश्च कुलमित्यभिधीयते MahNirvāT. 7.97; **1Tvi** (Tantra) water as the mystic seed नीरबीजानि - उक्तं चोड्डामरे - आपो वनं तथा नीरं ठ-द्वयम् ...। जलं बीजानि प्रोक्तानि UddhāK. 1.37; **2A** air, atmosphere or intermediate region (*antarikṣa*) रोदसी अप उरु क्षयाय चक्रिरे ṚV. i.36.8 (Sāy. देवाः ... अन्तरिक्षम् ... चक्रिरे); अपः स्वः परिभूरेष्या दिवम् ṚV. i.52.12; येना वृत्रं निरद्भ्यो जघन्थ ṚV. i.80.2; त्रीणि जाना परि भूषन्त्यस्य समुद्र एकं दिव्येकमप्सु ṚV. i.95.3 (Sāy. आपः इति अन्तरिक्षनाम); i.96.2; चन्द्रमा अप्स्वन्तरा सुपर्णो धावते दिवि ṚV. i.105.1 (Sāy. अप्सु आन्तरिक्षासु उदकमये मण्डले); AV. xviii.4.89; इमं विधन्तो अपां सधस्थे द्वितादधुर्भृगवो विक्ष्वायोः ṚV. ii.4.2; ii.38.7; यतो नः पृष्णवद्वसु दिवि क्षितिभ्यो अप्स्वा ṚV. iii.13.4; iii.39.6; रश्मयः सूर्यस्य चर्मेवावाधुस्तमो अप्स्वन्तः ṚV. iv.13.4; याः पार्थिवासो या अपामपि व्रते ता नो देवीः सुहवाः ṚV. v.46.7; v.76.4; अपामुपस्थे महिषा अगृभ्णत विशो राजानमुप तस्थुर्ऋग्मियम् ṚV. vi.8.4; vi.28.7; vi.30.3; तपा वृषन्विश्वतः शोचिषा तान्ब्रह्मद्विषे शोचय क्षामपश्च ṚV. vi.22.8; vi.52.15; KāṭhS. 13.15 (i. 197.15); अवाते अपस्तरसि स्वभानो (उषः) ṚV. vi.64.4; यो अप्सु चन्द्रमाइव सोमश्चमूषु ददृशे ṚV. viii.82.8 (Sāy. अन्तरिक्षे); स वह्निरप्सु दुष्टरो मृज्यमानो गभस्त्योः। सोमश्चमूषु सीदति ṚV. ix.20.6; SV. (Kau.) II.iii (3).4.6; SV. (Jai.) iii.26.9; जनयन्नप्सु सूर्यम्। ... हरिः (पवते) ṚV. ix.42.1; (सोम) परि कोशमर्षस्यपामुपस्थे ṚV. ix.76.5; ix.86.25; अपः ... नः ... सोम ... रिरीहि ṚV. ix.91.6; ix.109.13; अपामुपस्थे महिषो ववर्ध ṚV. x.8.1; SV. (Kau.) I. i (2).2.9; SV. (Jai.) i.7.9; नृषद्वा सीददपामुपस्थे ṚV. x.46.1; SV. (Kau.) I. i (2).3.5; SV. (Jai.) i.8.5; अपश्च विप्रस्तरति स्वसेतुः ṚV. x.61.16; ये स्थ जाता अदितेरद्भ्यः ṚV. x.63.2 (Sāy. अन्तरिक्षनामैतत्); चक्रं यदस्याप्स्वा निषत्तमुतो तदस्मै मध्विच्चच्छद्यात् ṚV. x.73.9; SV. (Kau). I. iv(1). 4.9; SV. (Jai.) i.34.9; येन राजा मनुष्येष्वप्स्वन्तः ... तेन मामद्य वर्चसाग्ने वर्चस्विनं कृणु AV. iii.22.3; यं देवाः स्मरमसिञ्चन्नप्स्वन्तः शोशुचानं सहाध्या AV. vi.132.1; एषा वै विराडष्टापदीर्यद् द्यौश्च पृथिवी चापश्चौषधयश्च AV. (P.) ix. 21.8; उक्ष्णो वै रन्ध्रः काव्योऽकामयताद्भिः प्रतीपं स्वर्गं लोकमारोहेयम् अप्सु मे वर्त्मानि पश्येयं नियानमिति JaimiBr. 3.150; आपः ... इत्यन्तरिक्षस्य [नामानि] Nigh. 1.3; आपोऽच्छिद्रं तथा शून्यम् ... नामान्येतानि ते व्योम्नः कीर्तितानि BhaviP. 188A.6 (i.126.2); **2B** nether land अस्ति वै चतुर्थो देवलोक आपः KauṣīBr. 18.2 (79.12); चत्वारो वा इमे लोकाः पृथिव्यन्तरिक्षं द्यौराप इति GopBr. i.2.16 (49.9); स इमाँल्लोकानसृजत ... पृथिवी मरो या अधस्तात्ता आपः AitĀ. II. iv.1.4; पाञ्चजन्यस्य निर्घोषो ... द्यामपश्चाप्यपूरयत् MahāBhā. viii.68.57; याः अधस्तात् पृथिव्याः ताः आपः उच्यन्ते AitUBh. 252.9 (*on* 1.2); सर्वासामाधिपत्यं मे देह्यपाम् SkandP. iv (1). 12.92; आप इत्यब्बहुलः पातालोकः PrakaVi. 350.16; अपां पातालस्य VedāntKa. 176.22 (*on* i.3.8); याः पृथिव्याः अधस्तात्ता आपः पातालानि तेषामब्बाहुल्यात् VedāntKa. 411.11 (*on* iii. 3.8); [पातालम् ... अप्स्वपि Vaija. 274.18; आपः ... भूमेरधस्ताल्लोकेषु NānārthāSaṁ. i.5.46]; **3** earth बन्धनानि त्रीण्यप्सु ṚV. i.163.4 (Sāy. अबुपजीवितत्वात् भूलोकोऽपि अप्शब्देनाभिधीयते। पृथिव्यां त्रीणि बन्धनान्याहुः। अन्नं स्थानं बीजमिति त्रीणि); **4A** praise सं छायया दधिरे सिध्रयाप्स्वा ṚV. v.44.6 (Sāy. अप्सु व्यापिकासु स्तुतिषु); तमापो अभ्यनूषत ṚV. viii.69.11 (Sāy. उदकानि आपनशीला स्तुतयः); **4Bi** water as Revatī (a verse from ṚV. i.30.13 which begins with the word *revatīḥ*) आपो वै रेवतीः MaiS. iv.1.9 (iv.11.4); KāṭhS. 12.15 (i.178.21); आपो वै रेवत्यः PañcBr. vii.9.20; अग्निर्वा एष वैश्वानरो यद्वारवन्तीयम्। आप उ रेवतयः। तद् यद् रेवतीषु वारवन्तीयं भवति तस्मादापोऽग्नियोनयः JaimiBr. 3.155; **4Bii** the Sūdadohā formula (name of the Ṛk-verse viii.69.3) अथो आपो वै सूददोहा अद्भिर्वा इमानि पर्वाणि संहितानि भवन्ति ŚāṅkhāĀ. 2.1 (6.5); **4Biii** hymn (ṚV. 1.97) beginning with the word '*ap*' कौत्सं जप्त्वाप इत्येतत् ... सुरापोऽपि विशुध्यति ManuSm. 11.249; **4C** the *Parimādas* chants (name of sixteen Sāmans used in the Mahāvrata ceremony of Gavāmayana sacrifice) अथैतान् परिमादान् जपान् जपति ... आपो वै परिमादः ŚāṅkhāĀ. 1.4 (3.1); **4D** standing for the name of a Vedic sacrifice, i.e. *apāmayana* अयनविचाराः ... अपां शर्क(?क्व)रीपृष्ठः LāṭyāŚS. x.13.11 (comm. शर्करीपृष्ठो ज्योतिष्टोमः संवत्सरं स्यात्तदपामयनम्); **4Ei** attribute of the metre Abhikṛti (of 98 syllables) ता राड् ... आपः ... उदकम् ṚPrāti. 17.5; [आपः ... छन्दसोरपि। ... अष्टनवतिस्वरे NānārthāSaṁ. i.5.45]; **4Eii** attribute of the metre of 100 syllables आपः ... छन्दसोरपि। शताक्षरे NānārthāSaṁ. i.5.45; **5** the star Virginis (Citrā) अपांवत्सस्तु चित्राया उत्तरेंऽशैस्तु पञ्चभिः। बृहत् किञ्चिदतो भागैरापः षड्भिस्तथोत्तरे SūrySi. 8.21 (*but* comm. आपः आपसंज्ञकस्ताराविशेषो विद्यते); **6** the word or expression '*ap*' पयः क्षीरं, प्रसिद्धतरत्वात् प्रयोगस्य, नापः ManuBh. ii.410.28 (*on* 11.131); जलनामानि सर्वाणि विनापो यदुसत्तम ViṣṇuDhaP. iii.13.2; iii.8.15; (दद्यातां यमद्भिः पुत्रमापदि) अद्भिरिति सकलदानधर्मोपलक्षणार्थम् Aparā. 736.27 (*on* 2.128); अद्भिरिति पुत्रदानविधानस्योपलक्षणार्थम् SmṛtiCan. iv.669.1; आप्नुवन्ति इति आपःशब्देन ब्रह्मणोऽवतारः सोमो गृह्यते BālamBha. i.144.10 (*on* 1.25)

अप् (áp) *n.* [derived from the root *āp-*, P. vi.3.109; Uṇā. 2.58] sacrificial activity, action इमे वां सोमा अप्स्वा सुताः ṚV. i.135.6 (Sāy. अप्सु अस्मदीयेषु कर्मसु); युवं दिवो बृहतो दक्षमाभुवं गां न धुर्युप युञ्जाथे अपः ṚV. i.151.4 (Sāy. अपः कर्म सोमयागरूपम्); अपामर्थं यतीनां ब्रह्मा भवति सारथिः ṚV. i.158.6 (Sāy. अपाम् अपसां कर्मणाम्); वच्यन्ते वां ककुहा अप्सु जाताः ṚV. i.184.3 (Sāy. अप्सु जाताः कर्मसु संपादिताः); सः ... ओजसाधराचीनंम-कृणोदपामपः ṚV. ii.17.5; (Sāy. स्यन्दनलक्षणं कर्म) अपश्चाच्छा सुमखाय वोचम् ṚV. v.41.14; मा चिरं तंनुथा अपः ṚV. v.79.9 (Sāy. अस्मदीयं कर्म); वसिष्ठं ह वरुणो नाव्याधादृषिं चकार स्वपाः ṚV. vii.88.4 (Sāy. अपः कर्म प्रजननलक्षणम्); MantrBr. i.5.3; इन्द्रं श्रियै जनयन्नप्सु राजा VājaS. 19.94; VājaS. (K.) 21.94; तस्मिन्नपो मातरिश्वा दधाति VājaS. 40.4; VājaS. (K.) 40.1; ĪśāU. 4; (वायुः) अयम् ... अद्भयः पवते TaiBr. II.iii.9.1 (BhaṭṭaBhā. अपः कर्माणि। अप्कारणः पवते); अद्भ्यस्तिरोधाजायत। तव वैश्रवणः सदा TaiĀ. i.31.1 (181.1) (Sāy. अनुपलक्षितानां त्वदीयकर्मणाम्); अपः कर्माणि प्राणिनां चेष्टालक्षणानि अग्न्यादित्यपर्जन्यादीनां ज्वलनदहनप्रकाशाभिवर्षणादिलक्षणानि दधाति ĪśopBh. 10.19 (*on* 4)

¹अप् (áp) *adj.* **1** engaged in activity, active तिरो अंर्तिं पर्याप आयोः ṚV. iv.38.4 (Sāy. आपः व्याप्तस्य स्तोतुः); जनिष्टो अपो नर्यः सुजातः प्रोर्वशी तिरत दीर्घमायुः ṚV.x.95.10 (Sāy. अपः व्याप्तः कर्मसु कर्मवान् वा); **2** giver of water सः ... । अप्सा याति ... दैव्यं जनम् ṚV. ix.71.8 (Sāy. अपामुदकानां दाता। यद्वा ...। अपां संभक्ता); पर्वस्व देवमादनः ... अप्सा इन्द्राय वरुणाय वायवे ṚV. ix.84.1.

²अप् (a-p)*adj.* **1** without the letter ›*p*› at the end दोऽपः CāndraVyā. i.1.4 (Vṛ. दाग्रहणेऽपकाराकस्यैव ग्रहणम्); SaraKaṇṭhā. (Gr.) i.2.5; **2** without the letter ›*p*› *as* ›*it*›, i.e. not having the letter ›*p*› as indicatory letter हि चाप् ŚākaṭāVyā. i.4.123 (comm. हि च ताच्चादेश अप् पिन्न भवति); लिटीडप्येत् ŚākaṭāVyā. iv.1.62 (comm. राधेर्धातोः वधेऽर्थे इटि इडादावपिति च लिटि परे अच एकारो भवति)

अप् (ap) *gr.* **1** primary suffix (Kṛt) घञपोश्च P.ii.4.38; ii.4.77; थाथघञ्क्ताजबित्रकाणाम् P.vi.2.144; लुङ्सनन्घञप्सु घस्लः CāndrVyā. v.4.87; त्रयः कारा इत्यत्रापो बाधनार्थम् PariVṛ. (Sī.) 90.4; अजेरार्धधातुकेवीत्यादेशः स्यात् न तु घञपोः परतः PrakriKau. ii.76.5; ऋकारान्तादुवर्णान्ताच्चाप् स्याद्भावादौ PrakriKau. ii.654.5; तरेत्यत्र भावेऽबित्याह। तरणं चेति BālamBha. i.400.1 (*on* i.139) [नाम्न्यकर्तरिभावे च क्त्वचजन्यङ्णघाथुचः (v.l. घञपूङ्णथाथुचः)। स्युः KalpaK. 468.68]; **2** secondary suffix (Taddhita) ›*a*› अप्पूरणीप्रमाण्योः P.v.4.116; SaraKaṇṭhā. (Gr.) v.4.134; अप्पूरण्यास्तासु CāndrVyā. iv.4.99; प्रधानस्त्रीडद्भ्योऽप् ŚākaṭāVyā. ii.1.191 (comm. बहुव्रीहेरप् भवति); iv.2.36; सर्तेरपषुक् च SaraKaṇṭhā. (Gr.) ii.2.211; नाप्रियादौ SiddhaHe. iii.2.53; पूरणीभ्यस्तत्प्राधान्येऽप् SiddhaHe. vii.3.130; पूरणीप्रत्ययान्तात् प्रमाण्यन्ताच्च बहुव्रीहेरप् स्यात् PrakriKau. i. 583.4; नेतुर्नक्षत्रेऽब्वक्तव्यः PrakriKau. i.602.1; 'ऋक्पूः' इत्यप् समासान्तः LaŚabdeŚe. i.410.4; **3** dative case अप्तदर्थार्थबलिहितसुखरक्षितैः JaineVyā. i.3.31; संप्रदानेऽप् JaineVyā. i.4.23; अप् चाशिष्यायुष्यमद्रभद्रकुशलसुखहितार्थैः JaineVyā. i.4.77; विभक्तीनां यथासंख्यं संज्ञा भवन्ति। वा इप् भा अप् का ता ईप् इति एताः संज्ञाः JaineVṛ. 46.7 (*on* i.2.158); ङे भ्यां भ्यसिति अप् JaineVṛ. 46.8 (*on* i.2.158); **4** inflexion (Vikaraṇa) ›*a*› अप्यनो नित्यम् MugdhaBo. 3.168 (39.15); शदोऽपि मम् MugdhaBo. 8.127 (100.4); 8.133 (101.14); लुग् अद्भ्योऽपः MugdhaBo. 9.1 (103.7); यङो लुग् वापो लुक् पं द्विर्वादि च धूक्तं तु वानि तु नित्यं नोतः MugdhaBo. 20.17.

अप (ápa) *ind.* [given as indeclinable, ṚPrāti. 12.6; TaiPrāti. 1.15; retains its original accent, VājaPrāti. 6.24; according to some, connected with *iti* in *padapāṭha* ṚPrāti. 15.11; listed in *cādigaṇa*, GaṇPā. 85.146; listed in *prādigaṇa*, P.i.4.58; GaṇPā. 154.3; CāndraVṛ. *on* i.1.9; JaineVṛ. 42.11 (*on* i.2.129); SaraKaṇṭhā. (Gr.) i.1.127; MugdhaBo.1.8 (2.11); PrakriKau. i. 35.1; acquires the designation ›*gati*› when combined with verb, P.i.4.60; SiddhāKau. 7B.6 (*on* i.4.60); while meaning exclusion, it becomes adnominal (*karmapravacanīya*), P. i.4.88, thereby governs accusative case, P.ii.3.8; MugdhaBo.5.7 (47.B); and ablative case, P.i.4.88; ii.3.10; JaineVyā. i.4.21; CāndraVyā. ii.1.82; CāndraVṛ. *on* ii.1.82; KātanVṛ *on* ii.4.20; ŚākaṭāVyā. i.3.159; SaraKaṇṭhā. i.1.164; SiddhaHe. ii.2.71; LaŚabdeŚe, i. 503.7; optionally compounded with the word ending in the ablative case affix, viz. *apaviṣṇoh*, P.ii.1.11,12; JaineVyā. i.3.10; CāndraVyā. ii.2.7; CāndraVṛ. *on* ii.2.7; JaineVyā. i.3.10; ŚākaṭāVyā. ii.1.11; SiddhaHe. iii.1.32; PrakriKau. i.480.3; being combined with the root *vad* acquires *ātmanepada* when the fruit of the action accrues to the agent, viz. *apavadate* P.i.3.73; JaineVyā. i.2.69; Siddha He. iii.3.97; causes *suṭ* augment and *ātmanepada* when combined with the verbal base *Kṝ* in the sense of scraping of the earth by four-footed animals and birds, viz. *apaskirate*, P.vi.1.142; JaineVyā. iv.3.115; CāndraVyā. v.1.140; ŚākaṭāVyā. iv.2.215; SiddhaHe. iv.4.95; MugdhaBo. 23.6(135.8); KośaKaTa. 2.1440, 1441; Prakrikau. ii.402.4; while preceding the root *rudh* and *car* causes the addition of the *ghinuṇ* suffix (i.e. **i**) in the *Kṛt* formation, viz. *aparodhī*, and *apacārī*, P. iii.2.142; KāśiVṛ. *on* iii.2.142; ŚākaṭāVyā. iv.3.91; SiddhaHe. v.2.62; while preceding the root *han* the *kṛt* formation requires *ḍa* suffix, viz. *kleśāpaha* and *tamopaha*, P.iii.2.50; JaineVyā. ii.2.48; JaineVṛ. 106.24 (*on* ii.2.48); ŚākaṭāVyā. iv.3.117; SiddhaHe. v.1.81; SaraKaṇṭhā. (Gr.) i.4.70; while preceding the root *skhad* causes optional lengthening in *kṛt* formation, viz. *apaskhadayati* or *apaskhādayati* ŚākaṭāVyā. iv. 1.202; SiddhaHe. iv.2.27; DhātuPra. 821.22 (59.14); when added to the verbal base *lap* causes the addition of the suffix *ghinañ* (i.e. suffix **i**), viz. *apalāpī*, ŚākaṭāVyā. iv. 3.246; when added to the word *stha* causes retroflexion, i.e. the S in *stha* changes to *ṣ*, viz. *apaṣṭha*, P.viii.3.97; JaineVyā. v.4.7; JaineVṛ. 409.26 (*on* v.4.71) ŚākaṭāVyā. ii.2. 145; SaraKaṇṭhā. (Gr.) ii.1.36; SiddhaHe. ii.3.30; when added to the verbal base *laṣ* causes the addition of the *ghinuṇ* suffix (i.e. suffix **i**) in *kṛt* formation, viz. *apalāṣin*, P.iii.2.144; JaineVyā. ii.2.121; JaineVṛ. 115.6 (*on* ii.2.121); SiddhaHe. v.2.60; when added to the verbal base *cāy* causes the same to change into *ci* when followed by *ktin* termination, viz. *apaciti*, P.vii.2.30; KāśiVṛ. *on* vii.2.30; SiddhaHe. iv.2.66; as the first member being compounded with *mukha* it causes acute accent on the final syllable of the compound, P.vi.2.186; preserves its accent before the word which specifies an exclusion or a portion of day and night, P.vi.2.33] **1** (prvb.) **A** used as an expletive (*pādapūraṇa*) **B** exclusion **C** alteration, modification **D** stealing **E** act of pointing out **F** joy **G** inversion, perversion **H** separation **I** objection **J** censure **K** inferiority **Li** the indeclinable word *apa* (as an antithesis of the indeclinable word *saṁ*) **Lii** the indeclinable word *apa* **2** *adv.* away **3** adn. **A** (with Acc.) off **B** from **C** (with Abl.) away **D** as different from **E** excepting, excluding, without **1** (*prvb*). **A** used as an expletive (*pādapūraṇa*) अपाप शक्रः ... ऊहति ṚV. v.34.3; अपो अपाचीरपरा अपेजते ṚV.v.48.2; **1B** exclusion अपश्च परिवर्जने SuśruS. vi.61.3; युक्ते साम्येऽप्यप स्तेयेऽपकृष्टे वर्जने मुदि AnekāSaṁ.7.32; अप स्यात् ... वर्जनार्थवियोगयोः ViśvaPra. 188.36; वर्जनाथोऽप्यप स्मृतः DharK. 2919; AnekāK. 992; MediK. 198.46; ViśvaLoK. 413.43; KośaKaTa. 2.3192; **1C** alteration, modification अप ... विपर्यये वियोगे च निर्देशे विकृतावपि AnekāSaṁ. 7.32; ViśvaPra. 189.36; MediK.198.47; ViśvaLoK. 413.43; KośaKaTa. 2.3192; **1D** stealing अप स्तये (छायामपहरति) AnekāSaṁ. 7.32; ViśvaPra. 189.36; MediK.198.47; ViśvaLoK. 413.43; KośaKaTa. 2.3192; **1E** act of pointing out अप ... निर्देशे AnekāSaṁ.7.32; अप स्यात् ... निर्देशहर्षयोः ViśvaPra.189.36; MediK. 198.46; ViśvaLoK.413.43; **1F** joy अप ... मुदि AnekāSaṁ. 7.32; अप स्यात् ... निर्देशहर्षयोः ViśvaPra. 189.36; MediK. 198.46; ViśvaLoK. 413.43; KośaKaTa. 2.3192; **1G** inversion, perversion अप ... विपर्यये AnekāSaṁ. 7.32; ViśvaPra. 189.36; MediK. 198.46; ViśvaLoK. 413.43; **1H** separation अप ... विपर्यये वियोगे च AnekāSaṁ. 7.32; ViśvaPra. 188.36; ViśvaLoK. 413.43; अप स्याद्विश्लेषविकारयोः KośaKaTa. 2.3192; **1I** objection आक्षेपादौ पदार्थे च ... अपः AnekāK. 992; **1J** censure गर्हणेऽप्यपः AnekāK. 992; **1K** inferiority नाना विनोभयानेकार्थेषु स्थाने तु कारणे। युक्ते साम्येऽप्यप स्तेयेऽपकृष्टे वर्जने मुदि AnekāSaṁ. 7.32; अप स्यादपकृष्टार्थे ViśvaPra.188.36; MediK.198.46; ViśvaLoK. 413.43; DharK. 2919; चौर्यनिकृष्टवर्जनविपर्यासप्रमोदेष्वप KośaKaTa. 2.3192; **1Li** indeclinable word *apa* (as an antithesis of the indeclinable word *saṁ*) सम् इति एकीभावम्। वि अप इत्येतस्य प्रातिलोम्यम् Nir. 1.3 (29.20); **1Lii** indeclinable word *apa* अथ वर्णाकर्षणेन श्लेषप्रकारान्तरमाह ... अप अपि KāvyKaVṛ. 52.30 (3.1); अथैकाक्षरादिशब्दाः कादिक्रमेण लिख्यन्ते ... अपि अप पम्पा KāvyKaVṛ. 87.6 (3.5); **2** *adv.* away सनेमि त्वमस्मदाँ अदेवं कंचिदत्रिणम्। साह्वाँ इन्दो परिबाधो अप द्वयुम् ṚV. ix.105.6; अपाहं यातुधानीरप सर्वा अराय्यः AV.iv.18.7; अपमृज्य यातुधानानप सर्वा अराय्यः AV.iv.18.8; अप द्वेषांस्यमुया भवन्तु AV.v.22.1; अप न्यधुः पौरुषेयं वधं यम् इन्द्राग्नी धाता सविता बृहस्पतिः AV.(P.) ii.41.42; iii.29.4; अप त्रिसमृधाना दर्माद्? इदं कृणोमि ते AV. (P.) v.34.4; अप हिरण्यकुम्भो हरितोऽवकाभिः। परिवृतो तेनाग्निं शमयामसि AV.(P.) ix.7.10; स प्रजापतिरिन्द्रं ज्येष्ठं पुत्रमप न्यधत्त TaiBr. I.v.9.1(comm. देवसमूहादपकृष्य गूढम्); **3** *adn.* **A** (with Acc.) off अपेन्द्र द्विषतो मनोऽप जिज्यासतो वधम् AV.i.21.4; **3B** from अप द्वेषः अप ह्वरः ŚatBr. XIV. iii.1.19; **3C** (with Abl.) away इदं तदन्यत्र त्वदप दूरे नि दध्मसि AV. iii. 23.1; अपेतो वायो सविता च दुष्कृतमप रक्षांसि शिमिदां च सेधतम् AV. iv.25.4; अपास्मत्तम उच्छतु AV.xiv.2.48; अरिप्रा आपो अप रिप्रमस्मत्। प्रास्मदेनो वहन्तु AV. xvi.1.10; अप द्वेषः VājaS. 38.20; उप शूरं न ते वृत्तं कथम् ... यत्संप्रत्यप लोकेभ्यो लङ्कायां वसतिर्भयात् Bhaṭṭi. 8.87; भयमप हृदयाद्दयादिवास्ते Rāvaṇā.3.44; अपाभ्रमध्यात्प्रसृतेन्दुकान्तिः ... आरोधसंक्षोभमुवाह सिन्धुः Rāvaṇā. 6.11; **3D** (with *Abl.*) as different from ते होचुः। अप वा एतद्दग्यजुषादप साम्नः ChāgU.1.2; **3E** excepting, excluding, without आ सिन्धोः

शाद्वलान्यासन्नश्मरात्पर्यपोषरात् DvyāśraKā. 3.35 (comm. उषरादप रिरिणं (इरिणं) देशं वर्जयित्वा)

अप (apa) *n.* hymn which begins with the word *apa* (viz. *apa naḥ śośucadagham* ... (ṚV. i.97), जप्त्वा कौत्समपेत्येतद्वासिष्ठम् ... सुरापोऽपि विशुध्यति VasiSm. 26.6.

अप (apa) *m.* **1** name of one of the Harita deities पवतानुचरश्चैव अपोऽशुदश्च मनोजवः। ... दशैते हरिताः स्मृताः VāyuP. ii.38.89; **2** name of Kampa's son स्त्रावस्त्यामंगिकागर्भे कंपेनापाभिधोऽभवत् PadmP. (Ra.) 91.24.

अप (a-pa) *adj.* without the letter 'pa' किं त्वपाविति द्विवचनेन निर्देशे कृते अविद्यमानः पकारो ययोः तावपाविति PariVṛ. (Sī.) 92.2.

अपऋ (apa-ṛ-) I.P. to drive away ते होचुर् ब्राह्मणं वा अनार्यम् अपाराम। तेषां नोऽग्नेर् हरोऽपाक्रमीत् JaimiBr. 3.96.

अपऋ (apa-ṛ-) V.P. (Vedic) to throw open, to open अप या मातॉं ऋणुत व्रजं गोः ṚV. v.45.6; अप द्वारा मतीनां प्रत्ना ऋण्वन्ति कारवः। वृष्णो हरसं आयवः ṚV. ix.10.6.

अपकण्टक (apa-kaṇṭaka) *adj.* [*f.* –ā] **1** free from thorn सस्थूलस्थाणुवल्मीकवृक्षगुल्मा अपकण्टका। सापसारा पदातीनां भूर्नातिविषमा मता NītiSā. 20.10; AgniP. 241.28; **2** free from thorn, i.e. enemy or opponent अन्तःपुरैः सुहृद्भिश्च साकं नयजितां महीम्। भुञ्जानः सुकृतप्राप्तां सुखमास्तापकण्टकाम् KathāSaSāg. vii. 6.112; मदर्थं कुर्वता राज्यम् प्रयत्नादपकण्टकम् RājTa. (Ka.) 8.1352 [free from danger, nt.]

अपकण्टक (apakaṇṭaka) *m.* the plant Asteracantha Longifolia केकणिः काकपादश्च व्याघ्रपादोऽपकण्टकः NighŚe. 254.1967.

अपकन्द (apa-kanda) *m.* name of a person (*lit.* without a lump) (परमेष्ठिने) तस्मै प्राञ्जलयः स्थिताः। कश्यपश्चापकन्दश्च तक्षकश्च महाबलः PadmP. v.18.23.

अपकन्धर (apa-kandhara) *m.* small neck or dado कुर्याच्छरावमपकन्धरपालिकावदूर्ध्वार्धमस्य घटिकावदथाधरार्धम् TantrSa.12.19; ŚilpaRa. ii. 28.10.

अपकर (apakara) *m.* **A** the word or expression *apakara* सिन्ध्वपकराभ्यां कन् P. iv.3.32; सिन्ध्वपकराभ्यां कन् अणञौ च Vār.26 *on* P.i.3.10; सिन्ध्वपकरादण् JaineVyā.iii.3.4 (195.8); CāndraVyā. iii.3.4; सिन्धु अपकर इत्येताभ्यामण् भवति JaineVṛ. 195.8 (*on* iii.3.4); सिन्ध्वपकरात्काणौ ŚākaṭāVyā. iii.1.91; **B** name of a particular place अपस्कर इति रथांगे। अपकीर्यतेऽसावित्यपस्करो रथावयवः। अपकर इत्यन्यत्र JaineVṛ. 300.18 (*on* iv.3.116); अपस्करो रथावयवः। रथाङ्गमिति किम्। अपकरः KāśiVṛ. *on* vi.1.149; अपकरे जातः। अपकरकः ŚākaṭāVyā. iii.1.91; SiddhaHe. vi.3.101; GaṇRa. 2.151(188); Prasā. i. 681.12; अपकरोऽन्यः SiddhāKau.221A.24 (*on* vi. 1.149)

अपकर (apa-kara) *adj.* **1** causing unhappiness or discomfront, i.e. miserable कमप्यपकरं दृष्ट्वा शरीरमतिभङ्गुरम्। निःशेषसङ्गनिर्मुक्तः ... महाव्रतधरः श्रीमाञ्श्रीशैलः सुशुभेतराम् PadmP. (Ra.) 113.33; **2** false or (more probably) error for Skt. *avakara*, rubbish, DBHS.

अपकरक (apakara-ka) *m.* [P.iv.3.32] one born at Apakara (सिन्ध्वपकराभ्यां कन्) सिन्धुशब्दादपकरशब्दाद्य कन् भवति तत्र जात इत्येतस्मिन्विषये। ... अपकरशब्दादप्यौत्सर्गिकोऽणि। सिन्धुकः। अपकरकः KāśiVṛ. *on* iv.3.32; CāndraVṛ. *on* iii.3.4; JaineVṛ. 195.15 (*on* iii.3-5); ŚākaṭāVyā. iii.1.91; Prasā. i.769.2; SiddhāKau. 257B.10 (*on* iv.3.32)

अपकरण (apa-karaṇa) *n.* **1A** act of taking fraudulently न हि जातु स्तेयमिति लोकप्रसिद्धं यथा धैर्यादिना अपकरणम् ManuBh. ii.390.10 (*on* 11.65); **1B** act of destroying (अहितापकरणभेषज नरनाथ भवान्करस्थितो यस्य) अहितानामपकरणमेवाहीनां तापकरणमिति श्लेषमूलकेनारोपेण ... कवेरभिप्रायः RasGaṅ.309.9. **2** act of harming or injuring, cf. **अपकरणधी** [doing wrong, illtreating, offending, Apte.]

अपकरणधी (apakaraṇa-dhī) *f.* thought or intention of harming or injuring अनुचितममुना किमग्रजस्य व्यवसितमुन्नतचेतसा यदास्मिन्। अपकरणधिया चकार संधिं कुलरिपुणा सह चोलराजिगेन VikraDeC. 6.38.

अपकरणावसर (apakaraṇāvasara) *m.* occasion or opportunity for act of harming or injuring अपि नृपतिरसौ समीपमागादपकरणावसरं चिरादवाप्य VikraDeC. 6.54.

अपकरुण (apa-karuṇa) *adj.* merciless, cruel यस्त्विह वा उग्रः पशून्पक्षिणो वा प्राणत उपरन्धयति तमपकरुणं पुरुषादैरपि विगर्हितममुत्र यमानुचराः कुम्भीपाके तप्ततैले उपरन्धयन्ति BhāgP. v.26.13; दृष्ट्वा धर्मद्रुहं तं कलिमपकरुणं प्राङ् महीक्षित् परिक्षित् हन्तुं व्याकृष्टखड्गोऽपि न विनिहतवान् सारवेदी गुणांशात् Nārāy.xi.92.8.

अपकरुणात्मन् (apakaruṇātman) *adj.* of the nature of being merciless or cruel क्वासि वृन्दे प्रिये कान्ते मयापकरुणात्मना। राक्षसीत्यभिशप्तासि BṛDharmaP. i.7.66.

अपकर्ण् (apa-karṇ-) X.P. not to listen, i.e. to neglect वचनं मदीयमपकर्णयति ĀścaCū. 4.13.

अपकर्ण (apa-karṇa) *adj.* (used as noun) (one) who is devoid of ears, i.e. a snake आर्द्रावले व्रज न वेत्स्यपकर्ण कर्णम् KāvyMī. 43.24.

अपकर्णन (apa-karṇana) *n.* act of absence of listening, i.e. disregarding ततोऽपकर्णाभं (v.l. ततोऽपकर्णनं, Varanasi Ed.) कृत्वा पितुः सन्नाहमण्डपम्। गत्वा ... अवीवदत् PadmP.(Ra.) 12.181.

अपकर्णाभम् (apakarṇābham) *adv.* as if not listening, i.e. disregardingly ततोऽपकर्णाभं कृत्वा पितुः सन्नाहमण्डपम्। गत्वा ... अवीवदत् PadmP.(Ra.) 12.181.

अपकर्णित (apa-karṇita) *adj.* [*f.*–ā] who has not listened, i.e. ignored or disregarded अपकर्णिततद्वाक्यौ जानकी वीक्ष्य पुत्रकौ। जगाद PadmP.(Ra.)101.31; सकर्णांस्तूर्णयेत् स्वर्गवर्णिका वर्णिताप्यहो। निर्वर्णिताप्यकर्णाभिरस्मा[illegible]रपकर्णिता ŚāliC. 6.69.

अपकर्ण्य (apakarṇ-ya) *ger.* **A** not having listened to, having disregarded अपकर्ण्य ततो धात्रीं खेचरद्युतिवर्णिनीम्। तस्याः पपात किष्कन्धकुमारे दृष्टिः PadmP.(Ra.) 6.426; 17.107; सुभूतिचरितं पापमपकर्ण्य गुरूदितम्। मोहध्वान्तपरीतेन दह्ये यदधुना स्मरन् PadmP.(Ra.) 41.37; अपकर्ण्य महीपालो मन्त्रिणो मन्त्रकोविदान्। परचक्राभिभूतोऽपि रक्तया सह तिष्ठति BṛKathāK. 85.4; तस्याततायिनो वाक्यमनाकर्ण्य (v.l.अपकर्ण्य, Bhavnagar Ed.) एव निर्भयौ। आगत्य मिलितौ ज्येष्ठबन्धोर्भीमधनञ्जयौ PāṇḍaC. 9.174.

अपकर्तन (apa-kartana) *n.* act of cutting into pieces, i.e. causing abortion गर्भाणां चापकर्तनम् ... ब्रह्महत्यासमो वधः MahāvīC. 3.19 (73.7)

अपकर्तव्य (apa-kartavya) *adj.* **A** to be wronged यः खलु पुत्रो मनसितपरंपरया लभ्यते स कथमपकर्तव्यः ... तस्मादात्मजस्य नो पापं चिन्तनीयं कथंचन NītiVā. 24.80; **B** (pred.) to be offended, to be attacked सन्धिर्नावाभ्यामन्योऽन्यमपकर्तव्यमिति व्यवस्था परिग्रहः Aparā. 586.22 (*on* 1.345); DīpKa. 34.29 (*on* 1.347); VīraMi.372.4 (*on* 1.347)

अपकर्तुकाम (apakartu-kāma) *adj.* **A** desirous of doing harm or injury परप्रयुक्तः स्वेन वा दोषेणापकर्तुकामः परस्योच्छेत्तारममित्रं मे ज्ञात्वा प्रतिघातभयादागतः ArthŚā.ii.274.2 (7.6); ManuBh. ii.55.10 (*on* 7.186); **B** desirous of causing opposition or hostility विरसं वा मयि शक्तं अपकर्तुकामं च प्रकृतिमापादयिष्यति KāmSū.64.20 (1.5); JayaMa. 64.21 (*on* 1.5); अस्मदमित्रादपकर्तुकामात्पतिं प्रभवन्ती निवर्तयिष्यति JayaMa. 64.17 (*on* 1.5)

अपकर्तुम् (apa-kartum) *inf.* **1Ai** to harm or injure शक्यमस्य प्रतिहस्तिप्रोत्साहनेनापकर्तुम् ArthŚā. i.69.5 (1.14); i.105.2 (3.18); बृहस्पतिः ... शशाक ... न ... तस्यापकर्तुं विविधैरुपायनैर्वाभिचारैरपि वागधीशः MatsyaP. 23.33; PadmP.v.12.37; यस्य (कृष्णस्य) किंचिदपकर्तुमक्षमः ... राहुरिन्दुमधुनापि बाधते ŚiśuVa. 14.78; KāvyPra. 726.4; AlaṅkāSa. 165.1; तथा धर्म एव पालितः सर्वतो भयमपनुदति नापकर्तुमर्थ्यादयः क्रुद्धाः शक्नुवन्ति ManuBh.ii.80.6 (*on* 8.15); अपकर्तुमत्र समये तवात्तभीर्मनसापि हूणनृपतिर्न वाञ्छति NavaSāC. 10.14; रक्षोयक्षोरगव्याघ्रव्यालानलगरादयः। नापकर्तुं अलं तेषां यैर्धर्मः शरणं श्रितः YogŚā. 4.101; **1B** to offened, to cause nuisance प्रत्यादिष्टस्त्वरते रिपुरपकर्तुम् बलात्प्रहर्तुं वा Tantrākhyā. 24.29; PañcT. 1.85 [92.4]; किमसौ ममापकर्तुं समर्थः PañcT. 1.85(2) [93.2]; का शक्तिरस्य स्वतोऽपकर्तुम् परतोऽपकर्तुं वा PañcT.1.85(6) [93.6]; 1.124 (10) [125.2](v.l.); BṛKathāMañ.xvi.1.330; दुष्टभावान्ममैव त्वमपकर्तुमिहागतः GaṇeP.ii.127.32; अस्मानुत्सहते कश्चिन्नापकर्तुं बलाधिकः RājTa.(Ka.) 3.293; किं ममैतेन वृथा शरीरशोषेण। यतो न किञ्चिन्मया तस्यापकर्तुं शक्यते। अथवा साध्विदमुच्यते यो ह्यपकर्तुमशक्तः कुप्यति किमसौ स तस्य निर्लज्जः Pañcā.17.20; **1C** to wrong अपकर्तुमप्युपगता महाशयाः स्फुटपौरुषेषु न भजन्ति मत्सरम् RāmC.20.95; **2** to remove, to separate भद्रबाह्वागमे स वराहो बाढं मम्लौ। तथापि तेभ्यो नापकर्तुमशकदसौ PrabaK.3.15.

अपकर्तृ (apa-kartṛ) *adj.* (*f.*–rī) **1A** (used as noun) one who insults, i.e. ill-wisher योऽपकर्तॄंश्च कर्तॄंश्च तेजसैवोपगच्छति। तस्मादुद्विजते लोकः

MahāBhā.iii.29.21; **1Bi** who wrongs, wrong doer द्रौपद्या ह्यपकर्तार: ... समतीता नृशंसास्ते MahāBhā.xv.5.16; **1Bii** who offends, offender धर्म-दायाना[म*]पकर्ता EI.xi.83.19; अपकर्ताहमस्मीति हृदि ते मास्म भूद् भयम्। विमुखेषु न मे खड्ग: प्रहर्तुं जातु वाञ्छति Kāvyāda. 2.293; SaraKaṇṭhā. 599.10; RasāSu.170.3; समुद्र(प?)दत्ते ममाप(क)र्तरि प्रतिज्ञातं तद्दाराभिमर्शनं मया AvantiKa. 187.12; एष मे पतिस्तवापकर्ता न वेति देवो जानाति DaśKuC. 87.5; सापकारेऽपकर्त्री स्यात् स्निग्धे स्निह्यत वल्लभे। एवमादिगुणोपेता मध्यमा सा प्रकीर्तिता RasāSu. 36.14 (1.155); **1Biii** (used as noun) (one) who is hostile, adversary, enemy स मूर्ख: कालमप्राप्य योऽपकर्तरि वर्तते Hitopa. 3.45; कालमलभमानोऽपकर्तरि साधु वर्तेत NītiVā.10.148 (comm. अपकर्तरि शत्रौ) [*but* PW. one who offends, insults, shocks or does wrong]; **1C** who harms, who injures or hurts क्षत्रियोऽहमिमे भीता: शरणं मामुपागता:। अपकर्ता त्वमेवैषां कथं वध्यो न मे भवान् MārkP.132.26; यदि नाम कलौ सर्वे भविष्यन्ति द्विजोत्तमा:। उपकारिणि एते हि· अपकर्तार एव तु VarāP. 71.41; नागन्तुकेष्वर्थाधिकार: प्राणाधिकारो वास्ति यतस्ते स्थित्वापि गन्तारोऽपकर्तारो वा NītiVā.18.18; स्वग्राम्यस्वदेशीयानां च योऽपकर्ता ते सर्वे पञ्चाशत्पणपरिमितेन दण्डनीया: Mitā. 293.9 (*on* 2.233); DīpKa. 67.28 (*on* 2.232); कुलिकानां कुलोद्गतानामन्येषां च साधूनामपकर्ता इत्येतेषां प्रत्येकं पञ्चाशत्पणिको दण्ड: शास्त्रेषु विनिश्चित: Aparā. 821.18 (*on* 2.232); उपकारिण्यपकर्ता न भवति भुवि नीचजादन्य: PuruṣPa. 86.2; शक्त: ह्येष: ... राक्षसा येऽपकर्तारस्तेषां मूर्धविनिग्रहे YogVā.i.7.13; अपकर्तॄन् ... दयमान: परानपि। ... स्वामीदृग् लभ्यते कथम् RājTa. (Śrī.)1(3).103; वर्तन्ते सन्त: सममुपकर्तरि चापकर्तरि च VairāŚ.(A.) 19; (used as noun) (one) who harms अपकर्तॄन्विप-न्मग्नान्दयमान: परानपि। ... स वेत्ति ह्युपकारिण: RājTa. (Ka.) 8.2634; विशेषेणोपकर्तार: साधवो ह्यपकर्तरि PāṇḍaC.9.79; **1Di** who destroys अप-कर्तास्मि शत्रूणाम् RājTa. (Śrī.)3.375; **1Dii** who punishes अपकर्तासताम् ... मृड: पातु व: Subhāṣi.96; **2** (used as noun) (one) who removes (the difficulties) समग्रो दुर्गतावर्हदपकर्तेव भूपतिम्। लोकनाथं तमुद्धर्तुं धीरं धन्य: पुन: पुन: RājTa. (Ka.) 8.3039.

अपकर्मन् (apa-karman) *n.* **1** bad or wrong act अपकर्म स्वयं कुर्वन् परं दूषयते कुधी: BṛDharmaP. i.36.63; लज्जते नापकर्मणा ... घस्मरस्य कुतो घृणा PuruṣPa.55.26; **2** repayment, cf.**अनपकर्मन्**.

अपकर्मोपदेशकत्व (apakarmopadeśaka-tva) *n.* the state of being the teacher of bad or wrong act न वा भगवतो दु:खमपकर्मोपदेशकत्वेनानाप्तत्वम् तस्य पापध्वंसेनैव सफलत्वात् TattvCin.ii(2).170.19.

अपकर्श्य (apakarś-ya) *ger.* having lessened the importance, i.e. disregarded (वारत्र:) अपकर्श्य वचस्तेषां निजविद्याबलेन स:। जगाम लंखिकाभ्याशम् BṛKathāK.80.32.

अपकर्ष (apa-karṣa) *m.* **1Ai** distortion, damage, deterioration **ii** loss, decay, decline **Bi** decrease, reduction, detraction, **ii** (Buddh.) type of Kalpa, i.e. unit of time (*lit.* decrease) **1Biii** decrease in sonorousness, declension **C** lowering of price, devaluation **D** (Mus.) lowering or flattening of note **E** kind of penance (in which performer is emaciated) **F** shortness of length, diminution **2A** degradation, i.e. lower rank or position **Bi** deficiency **ii** lack of excellence **C** inferiority **3A** act of drawing back or transference (of word or meaning) to an earlier context, anticipation **B** act of drawing back or transference (of performance of a rite) to an earlier time **C** transference (of performance of a rite) to a later time **D** pulling back **4** subtraction, type of defect in inference **5A** removal **B** (Gr.), substitution, replacement **6A** separation, differentiation **Bi** (Inst.) as minimum **Bii** lowest or minimal division or unit (of size) **C** part, division **7** exception **8** impediment, hindrance **9** the word or expression *apakarṣa* **1Ai** distortion, damage, deterioration निरस्तं स्थानकरणापकर्षे विहारसंहारयोर्व्यासपीडने। ओष्ठाभ्याममृकृतमाह नद्धं दुष्टं मुखेन सुषिरेण शूनम् ṚPrāti. 14.2 (Uvaṭa ननु स्थानकरण-योरपकर्षो नोपपद्यते। कथम्। स्थानकरणाभ्यां हि वर्णोऽपकृष्यते) तदीयनादस्य तत उत्थानमुपपद्यते। स्वाधिष्ठानान्तमपकर्षे तु न तत्समञ्जसम् SetuBa.203.27; **1Aii** loss, decay, decline सुखदु:खादिभिर्प्राणिनामुत्कर्षापकर्षौ धर्माधर्मयोर्लिङ्गम् NītiVā.1.47 (comm. अपकर्षशब्देन हानि:); अपकृष्टस्य गन्धस्य उद्भव: नास्तीति अद्भ्य: उत्तरे तेजसि रसस्यापकर्ष: TātpaṬ.(Vā.) 532.1 (*on* iii.1.64); **1Bi** decrease, reduction, detraction यद्वा तपस्तप्यति यज्जुहोति। न तस्य नाशोऽस्ति न चापकर्षो नान्यस्तदश्नाति MahāBhā.v.121.21; तपसस्त्वपकर्षेण जातिग्रहणतां गत: MahāBhā.xii.285.3; अपकर्षो यथोत्कर्षो न त्वन्नादपकृष्यते। शक्त्यागमन-रक्षार्थम् CaraS.vi.14.83 (comm. येन क्रमेण तक्रं वृद्धं तेनैव मात्राक्रमेण तक्रमपकृष्यते); पृथिव्यादीनामन्योऽन्यानुप्रवेशकृत: सलिलरसो भवति उत्कर्षापकर्षेण SuśruS.i.45.6; वर्णानां पञ्चानामुत्कर्षापकर्षकृतेन संयोगविशेषेण शवलभ्रुकपिल-कपोतमेचकादीनाम्। वर्णानामनेकेषामुत्पत्तिर्भवति SuśruS. ii.6.26; स्यात् स्वल्प: संकर: ... कुशलस्य नापकर्षायालम् YogBh. 73.1 (*on* 2.13); TattvVai. 73.16 (*on* 2.13); त्रेतायुगे चापकर्षाद्वार्ताया: संप्रवर्तनम् ... कीर्त्यते VāyuP. i.1.100; BrahmāṇḍP. i.1.92; एकमप्यपूर्वं व्यञ्जकभेदानुविधानाद् भिन्नमिव भवति तद्भेदादुत्कर्षापकर्षौ भवत: NyāyVār.62.19 (*on* i.1.7); विद्यमानधर्मापचयोऽपकर्ष: NyāyVār.539.3 (*on* v.1.4); भीम: — अहह हन्त देवस्याजातशत्रोरप्ययमी-दृशस्तेजोऽपकर्ष: VeṇīSaṁ.1.125; दोषा हि निर्ह्रासातिशयधर्माणो विपक्षाभिभवो-त्कर्षापकर्षं साधयन्ति ज्वालादिवत् PramāVāSvopVṛ. 73.21; (अव्यक्तानुकरणाद्यज-वरार्धादनितौ डाच्) यस्यापकर्षे क्रियमाणे सुष्ठु न्यूनमर्द्धं द्व्यक्कं संपद्यते तस्माद-व्यक्तानुकरणादनितिपराड्डाच्प्रत्ययो भवति KāśiVṛ. *on* v.4.57 (PadMañ. अपकर्ष: न्यूनता प्रवृत्तिनिमित्तकथनं चैतत्); पुण्योत्कर्षापकर्षाभ्यां भवत्युच्चावच: स्वयम् SarvaVeSāSaṁ. 648; उत्तरेष्वबादिष्वेकैकशोऽपकर्षो गन्धादीनां स्पर्शपर्यन्तानाम् TātpaṬ.(Vā.) 531.23 (*on* iii.1.64); अयमवयवसंख्यापकर्ष: Kiraṇā.65.8; शोभावती पुरी। गुणापकर्षश्चापेषु। ... अश्रूयत ... यस्याम् KathāSaSāg. xii.30.6; न च स्पर्शनेन्द्रियस्याभावे भस्मादिषु ज्ञानस्यापकर्षो युक्त: PramāMī.17.9 (*on* i.1.21); परसंपत्प्रकर्षेणापकर्षेण स्वसंपदाम्। परप्रेष्यनया दग्धा दु:खं जीवन्ति मानवा: TriṣaŚaPuC. iii.4.131; न च वचनादपकर्ष: SaṅkarKāBh.19.22 (*on* i.2.20); ओषधीसंश्रिता योनिस्त्रियोविंशतिलक्षणा ... बृंहणं चापकर्षश्च संधानं शिशिरक्रिया। ... बन्धकल्पश्च विज्ञेयस्त्रयोविंशतिमं पदम् Hastyāyur. 359.6 (3.1); अपकर्षो नामाल्पता NyāySu.(Ja.)345A.6 (*on* ii.2.6); वचनमिदमल्पव्यामिश्रणपरं श्रुतभेषजादिमात्रविषयं वा। तस्य ... क्वचिदपकर्षस्याल्पस्यैव समवायादिति प्रतिभाति DaṇḍaVi.101.5; रसानां लवणादीनामुत्तममध्यमानां देशकालापेक्षया मूल्योत्कर्षा-पकर्षं वैश्यो जानीयात् ManvaMu. 424.5 (*on* 9.329); अवरशब्दोऽपकर्षे Prasā. i.952.14; (तस्य रूपोपदेशाभ्यामपकर्षोऽर्थस्य चोदितत्वात्) न सर्वस्य भक्षणे विनियोग:। किंतु तत्तदवयवानाम्। तस्मादपकर्ष एव MīmāKau.ii.271.9 (*on* iii.2.25); श्रान्ते पञ्चशरेऽपि न प्रणयिनो: प्राप्तोऽपकर्षं रस: PadyaVe.466; अपकर्षा(?र्षो॑) प्रतिष्ठश्चेत्परमाणुस्तथा सति। अनन्तावयवारम्भान्मेरुसर्षपयोर्द्वयो:। स्यात्तुल्यपरिमाणत्वम् MānaMe.46.5; सत्त्वरजस्तमसाम् ... उत्कर्षाप-कर्षसाम्यावस्थात्रयसाधारणस्थितिमात्रविवक्षायां नपुंसकं भवति VaiyāBhū. 122.4 (4.25); **1Bii** (Buddh.) type of Kalpa, i.e. unit of time (*lit.* decrease) एकोऽन्तरकल्प: प्रथम: अपकर्ष: AbhidhSa. 39.12; AbhidhKoBh. 180.9 (*on* 3.92); उत्कर्षापकर्षाश्च कल्पा अष्टादशापरे AbhidhK. 3.91; AbhidhKoBh. 180.5 (*on* 3.91); बुद्धत्वमपकर्षे हि शताद्यावत्तदुद्भव: AbhidhK.3.94; तदानीमुत्कर्षापकर्षाश्च न प्रवर्तन्ते कालस्तु समान: परिसंख्यायते AbhidhKoBh. 180.19 (*on* 3.93); **1Biii** decrease in sonorousness, declension समाधिरारोहोऽवरोहक्रम:। आरोह उत्कर्ष: अवरोहोऽपकर्ष: SāhiDa. 458.4; **1C** lowering of price, devaluation वैदेहकास्तु संभूय पण्यानामुत्कर्षापकर्षं कुर्वाणा: पणे पणशतं कुम्भे कुम्भशतमित्याजीवन्ति ArthŚā.iii.30.8 (8.4); **1D** (Mus.) lowering or flattening of note स्वश्रुत्युत्कर्षादपकर्षाद्वा यदन्तरं मार्दवादायतत्वाद्वा तत्प्रमाणं श्रुति: NāṭyaŚā. 28.26 (AbhinBhā. अपकर्षो मन्दता); पञ्चमस्य श्रुत्युत्कर्षापकर्षाभ्यां मार्दवादायतत्वाद्वा यदन्तरं (तु?तत्) प्रमा(णां?णं) श्रु(ति?ते)रिति BṛDeśī.5.19; चलवीणाया: प्रथमापकर्षे श्रुतिलाभो नास्ति BṛDeśī. 6.12; **1E** kind of penance (in which performer is emaciated) परिवासं मूलपरिवासं मूलापकर्षपरिवासम् ... मूलापकर्षमानाप्यमावर्हन्ति GiMs. iii (2).207.16; **1F** shortness of length, diminution शुण्डोक्षभ्योऽपकर्षे रष्टरौ। अपकृष्टा शुण्डा शुण्डार: MugdhaBo.7.77 (74.21); **2A** degradation, i.e. lower rank or position वर्णान्तरगमनमुत्कर्षापकर्षाभ्यां सप्तमे पञ्चमे वा GautDS. i.4.18; जननेन या प्राप्यते सा जातिर्न चैतस्यार्थस्य प्रकर्षापकर्षौ स्त:।... साधनं वै द्रव्यं न च द्रव्यस्य प्रकर्षापकर्षौ स्त: MahāBh.ii.414.4 (*on* v.3.55); (सुता: ... शूद्राणाम्) तपोबीजप्रभावैस्तु ते गच्छन्ति युगे युगे। उत्कर्षं चापकर्षं च मनुष्येष्विह जन्मत: ManuSm.10.42 (ManvaVi. शूद्रतोऽप्यधमां जातिम्); ManuBh.ii.344.2 (*on* 10.42); संकरजातानामपि च पुनरुत्कर्षापकर्षाभ्यां सप्तमे पञ्चमे वान्यतरवर्णापत्ति: TantrVā.7.5 (*on* i.1.2); असुरजयेऽधर्मभूयस्त्वादपकर्ष: BṛĀraUBh.36.8 (*on* i.3.1); 141.9 (*on* i.4.10); आनुलोम्येन युगान्तरेषूत्कर्ष: ... प्रातिलोम्येनापकर्ष: BālaKrī. i.90.6 (*on* 1.94); ता वा अस्य हिता नाम नाड्य: ...। अपकर्षेतरौ याभि: कार्यस्यात्मा समीक्षते BṛĀraUBhVā. iv.3.1214; ब्राह्मण: ... स चोक्तलक्षणसशूद्रां यदि परिणयते तदापकर्षं जन्मनि प्राप्नोति ManuBh. ii.349.11 (*on* 10.65); परभार्यायां जीवत्पतिकायां मुण्डो विधवायां गोलक:। पुनश्चोत्कर्षापकर्षाभ्या-मन्यतरवर्णापत्ति: NyāySu.(So.) 10.4 (*on* i.2.2); 13.31 (*on* i.2.2); (जातो नार्यम-

नार्यायामार्यादार्यो भवेद्गुणैः। जातोऽप्यनार्यादार्यायामनार्य इति निश्चयः। तावुभावप्यसंस्कार्यौ ... वैगुण्याज्जन्मनः पूर्व उत्तरः प्रतिलोमतः) उत्तरस्तु प्रातिलोम्यात् क्षेत्रापेक्षया बीजस्यापकर्षात् ManvaVi. 1314.1 (*on* 10.68); समुत्कर्ष इत्युपलक्षणमपकर्षस्यापि। यथायं महापातकीत्यपकर्षेऽनृतम् ManvaVi.1370.21 (*on* 11.55); आसुरादिविवाहैः ... प्रख्यातकुलान्यपकर्षं गच्छन्ति ManvaMu. 99.11 (*on* 3.63); जात्यापकर्षं नोत्तमनायिका नायकस्य वदति CitraMī.2.15; RasGaṅ.17.14; क्षत्रियाज्जातस्य शूद्रस्य पञ्चमे जन्मन्युत्कर्षापकर्षौ VīraMi.172.18 (*on* 1.96); 277.23 (*on* 1.203); ते ... परिहरन्तश्च लोकायतिकतन्त्रतीर्थकरताप्रयुक्तमपकर्षमपि बाह्यतन्त्रप्रवर्तकपरमेश्वरनिदर्शनोपदर्शनेन समागम्य ... सनत्कुमारसमीपमानिन्यिरे NīlaVi.38.14; **2Bi** deficiency तरबीयसुनोरेकद्रव्यस्योत्कर्षापकर्षयोरुपसंख्यानं कर्तव्यम्। परुद् भवान् पटुरासीत्पटुतरश्चैषम इति MahāBh.ii.417.2 (*on* v.3.57); **2Bii** lack of excellence अपकर्षः अप्राशस्त्यम् NyāyVārPari.542.10; **2C** inferiority पथि गच्छतस्तृणादीनामपकर्षात् वाग्रूपाधीनमेव चितश्चितित्वम् BrahmSi. 19.10; मत्वा देवमात्मानम् धीरः हर्षशोकौ आत्मन उत्कर्षापकर्षयोरभावात् जहाति KāṭhUBh. 129.16 (*on* 2.12); उत्कर्षापकर्षयोरः ŚākaṭāVyā.iii.1.82; SiddhaHe. vi.3.77; अत्र उपमानस्य मलिनताकृतोऽपकर्षः प्रकृत एव प्रतीयते SaraKaṇṭhā.437.4; 439.5; तपः ...। तथा स राजर्षिरसाधयद्यथा महर्षयोऽस्मादपकर्षमाययुः VikraDeC. 2.44; अत्रोपमानोपमेयगतौ युगपदुत्कर्षापकर्षहेतू उक्तौ। ... इति ... उपमानापकर्षः Kāvyānu. (He.) 333.3; अयि पितामह! समान एवायमावयोरपकर्षः TripuḌi. 2.8 (21); समासे तु ... नोत्कर्षः प्रतीयतेऽपकर्षो वा Ekāva.6.1 (70) (157.4); अपकर्षो ब्रह्मणो नास्ति ŚatDū.214.12; नासाधारण्यं शब्दे उत्थितोत्थाप्याकाङ्क्षयोरुत्कर्षापकर्षौ न स्यातां प्रागभावे तदभावात् TattvCin.iv(1).199.1; आगमयुक्त्योरुत्कर्षापकर्षौ तत्र तत्र समर्थिताविति नेहोक्तम् NyāySu.(Ja.) 249B.3 (*on* ii.1.2); कस्यचित्प्रागुत्कर्षमपकर्षं वाभिधाय पश्चात्तदन्यप्रतिपादनं व्याहतत्वम् SāhiDa. 413.8; विषयानन्दभावे च तमोगुणरूपोपाधिमालिन्यतारतम्यदोषादपकर्षस्तारतम्येनाध्यस्यते SiddhāLeSaṁ. 174.3; पौर्वापर्यप्रश्नव्याजेन ... पूर्वावस्थात उत्कर्षापकर्षयोरविभावनाद्यानुभयाभेदरूपकम् Kuval. 20(22); ननु यदा कश्चिन्मुक्तः सदेहः अन्यश्च विदेहः तदा तया स्पष्टास्पष्टविषयौ भोगाविति मुक्तिफलेऽप्युत्कर्षापकर्षौ प्रसज्येयाताम् ŚivārkaMaDī. ii.490.30 (*on* iv.4.14); स्वर्गं प्राप्तानामिव शिवपदं प्राप्तानामानन्दानुभूतौ उत्कर्षापकर्षौ न स्तः ŚivārkaMaDī. ii.504.31 (*on* iv.4.22); ईशस्य सृष्ट्यादिक्रिया ... कस्यचिदुत्कर्षं कस्यचिदपकर्षं सृजति इति वैषम्यम् LaCandr.503.21; स्मृत्याद्यध्ययनस्य तथात्वेऽपि वेदाध्ययनमूलकत्वेन तस्मादपकर्षः VīraMi.100.24 (*on* 1.40); व्यासवचनाद्वेदस्मृत्यवबोधितयोर्धर्मयोरुत्कर्षापकर्षाववगम्येते VīraMi. (Paribhāṣā.) 29.8; न तमसोपहितत्वेन कोऽप्यपकर्षः VīraMi. (Bhakti.) 171.27; न सादृश्याभावमात्रम् उपमानादुपमेयस्यापकर्षेऽपि तत्संभवात् RasGaṅ. 468.1; पूर्वपूर्वापेक्षयोत्तरोत्तरस्योत्कर्षापकर्षाभ्यां द्वैविध्यम् RasGaṅ. 626.3; 627.6; 647.23; अन्वर्जुनं योद्धारः इत्यत्रापकर्षरूपं हीनत्वम् ... द्वितीयान्तार्थस्तस्य चापकर्षेऽन्वयः VyutpaVā.153.10; सीतावक्त्रादस्य येनापकर्षः तं व्यामोहादङ्कपङ्कं प्रमार्ष्टुम्। मज्जत्यम्भस्येष दोषाकरः Rāgh.10.35; हं हो पुरुष, प्रभवतो ममापकर्षं सूचयता वचसा कुतो नापत्रपसे AmṛUda.iv.11.1; राजपुत्रस्येवाप्तदासभ्रमस्यैकस्य ब्रह्मणो भ्रमात् जीवस्योत्कर्षापकर्षा(?र्षौ) सार्वज्ञ्यश्रुतिविरोधात् GoviBh.104.2 (*on* ii.1.22); (प्रधानविद्यासु) नोत्कर्षापकर्षौ SetuBa.62.24; अपकर्षमुपन्यस्य निन्दाभासः प्रदर्श्यते SāhiSā.2.115; **3A** act of drawing back or transference (of word or meaning) to an earlier context, anticipation प्रतिपदविधाना च षष्ठी न समस्यत इति वक्ष्यति तस्यायं पुरस्तादपकर्षः MahāBh.i.412.21 (*on* ii.2.8); i.413.7 (*on* ii.2.8); i.456.9 (*on* ii.3.29); ii.350.20 (*on* v.1.37); ii.378.6 (*on* v.1.37); सुटोऽपीदानीं तिथोरपकर्षो विज्ञायेत MahāBh.ii.186.5 (*on* iii.4.102); प्रकरणे संभवन्नपकर्षो न कल्प्येत विध्यानर्थक्यं हि तं प्रति MīmāSū.i.2.24; iii.2.26; ŚābaBh.138.3 (*on* i.2.24); रूपोपदेशाभ्यामपकर्षो भवेत् केषांचित् ŚābaBh. 785.11 (*on* iii.2.26); 1302.5 (*on* v.1.23); गन्धरसरूपस्पर्शशब्दानां स्पर्शपर्यन्ताः पृथिव्याः। ... चत्वारः पृथिव्यामपकर्ष उत्तरेषु स्पर्शपर्यन्तानामिति विभक्तिविपरिणामः NyāyVār. 396.7 (*on* iii.1.61-62); मृड मृद ... वसेत्येतेभ्यः परः क्त्वाप्रत्ययः किद्भवति। न क्त्वासेडिति प्रतिषेधं वक्ष्यति तस्यायं पुरस्तादपकर्षः KāśiVṛ. *on* i.2.7; एवमादीनामपकर्ष इत्युक्तं स्तुतशास्त्राधिकरणे TantrVā. 781.8 (*on* iii.2.17); सर्वेषु चोत्कर्षापकर्षेषु सामान्यविशेषरूपोऽनेकविधिदोषोऽस्ति TantrVā.1096.19 (*on* iii.2.22); तत्र वचनाद्यस्यापकर्षस्तावन्मात्रमेवापकृष्येत ṬupṬ. 57.17 (*on* v.1.23); सत्तच्छब्दयोरेवोत्कर्षापकर्षाभ्यामिदं लक्षणसूत्रं व्याख्येयम् TātpaṬ.(U.) 192.18 (*on* 6.4); (न मृल्लोष्ठं च मृदीयात् ... न कर्म निष्फलं कुर्यात्) मर्दनं यत्किंचनकारितया प्राप्तं निषिध्यते ... निष्फलग्रहणस्य पुरस्तादपकर्षात् ManuBh. i.356.13 (*on* 4.70); न द्वादशाहीनस्येति वाक्यस्य प्रकरणादपकर्षो ज्योतिष्टोमप्रकरणाम्नातस्य Bhām. 275.8 (*on* i.3.40); VedāntKa. 191.6 (*on* i.3.40); उक्तं भाष्यकृतेति। न सूत्रकारेण ... भाष्यकृतेति अत्रत्यस्यैवार्थस्यापकर्षः Bhām.659.22 (*on* iii.3.53); आधारात्प्राग्भाविषु सूक्तवाकाद्भाविषु अपकर्षोत्कर्षौ वर्णयितव्यौ TantrRa. 272.15; इतः पूर्वकाण्डे नयनमपकर्षः VedāntKa. 465.16 (*on* iii.3.53); अपकर्षः - अपनयः PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P.iii.4.9 (156.14); अचस्तास्वदित्यत्र उपदेश इत्यपकर्षात्सिद्धो निषेधः Prasā.ii.82.11; स्तावकत्वेन गतिसंभवे नित्यस्याप्युत्पत्तिशिष्टदेवतान्तरस्य बाधाख्योऽपकर्षः कल्प्येत MīmāKau. iii(1).48.3 (*on* i.2.24); दैक्षे पशौ प्रकृतितो हविरासादनोत्तरभाविनां प्रयाजानामपकर्षः 'तिष्ठन्तं पशुं प्रयजति' इति वचनेन श्रुतः BhāṭṭDī.ii.169.2 (*on* v.1.12); क्रमेणेति पदस्यापकर्षानपकर्षाभ्यां व्याख्याद्वयस्य संभवात् RasGaṅ.67.8; स्वस्थानात्पूर्वत्वमपकर्षः MayūMāli.416.2 (*on* v.1.12); क्त्वाप्रत्ययस्य पूर्वकालपरत्वेनापराह्ण एव प्रणेतुमुचितत्वात् वचनादपकर्षो वा BhāṭṭCan. 14.10 (*on* xiii.2.10); एवम् ... अपकर्षेणान्वयः SetuBa. 48.26; 308.26; न्यस्तव्या इत्युत्तरश्लोकस्थस्यापकर्षः SetuBa.290.3; उभयत्र अनुवृत्त्यपकर्षाभ्यां अन्तोदात्तादित्यस्य संबन्धात् LaŚabdeŚe.i.306.23; हलीत्यपकर्षे कृताकारादित्यनुपपन्नमत आह कृत्वात्वेति LaŚabdeŚe.i.318.19; ii.408.1; शौनकादिभ्यश्छन्दसि इत्यतश्छन्दोग्रहणस्य पूर्वमपकर्षादुत्तरत्रानुवृत्तेश्च LaŚabdeŚe.ii.274.4; पदस्येत्यपकर्षेण सिद्धे सर्वस्येति व्यर्थम् LaŚabdeŚe.ii.406.2; धनं हरेदित्यस्यापकर्षः BālamBha.ii.247.7 (*on* 2.139); ii.278.32 (*on* 2.156); **3B** act of drawing back or transference (of performance of a rite to an earlier time) तदादि वाभिसंबन्धात्तदन्तमपकर्षे स्यात् MīmāSū.v.1.24; ŚābaBh. 1302.12 (*on* v.1.24); ŚāstrDī. 416.2 (*on* v.1.12); JaiNyāMā.272.18 (*on* v.1.12); NyāyMāVi. 272.21 (*on* v.1.12); ज्योतिष्टोमे श्रूयते अग्निमारुतादूर्ध्वमनुयाजैश्चरन्तीत्युत्कर्षः। अग्नीषोमीये पशौ, तिष्ठन्तं पशुं प्रयजन्तीत्यपकर्षः ŚābaBh. 1302.6 (*on* v.1.23); समुदायानुवादे वा केन तेषामपकर्षः (होमानाम्) TantrVā.501.4 (*on* ii.2.16); प्रयाजानुयाजानामपकर्षोत्कर्षौ विहितौ ṬupṬ.57.15 (*on* v.1.23); NyāyMāVi. 272.23 (*on* v.1.12); 274.14 (*on* v.1.14); सौमिकेन पदार्थेन पाशुकस्य नहि क्रमः। अङ्गं तदपकर्षेण सौमिको नापकृष्यते ŚāstrDī. 417.10 (*on* v.1.14); अत्रापकर्षमाह पारस्करः SmṛtiCan.vi.104.3; सपिण्डीकरणादूर्ध्वं मासिकानामपकर्षमाह गौतमः SmṛtiCan.vi.143.16; CaturCin.iii(1).296.4; NirṇaSi. 424.15; पुरोडाशाभिवासान्तस्यापकर्षोऽस्ति दर्शके। न वाद्योऽस्त्वपकृष्टाया वेदेर्वैगुण्यहानये JaiNyāMā. 275.20 (*on* v.1.16); NyāyMāVi. 276.1 (*on* v.1.16); वृद्धिं विनापकर्षे दोषमाह NirṇaSi.226.11; **3C** transference (of performance of a rite) to a later timeअभिषेचनीयान्त इति तन्त्राभिषेकमात्रस्यापकर्षः प्रकृतौ संबन्धस्यावगतत्वाद्विकृतावुत्कर्षापकर्षौ युज्येते। इह संबन्धस्यानवगतत्वादपकर्षोऽयुक्तः ... पूर्वेषामपकर्षः ṬupṬ.68.17.(*on* v.2.21) **3D** pulling back, गुणापकर्षश्चापेषु ... युगेष्वश्रूयत कलिर्यस्यां प्रज्ञासु तीक्ष्णता KathāSaSāg. xii.30.6; **4** subtraction, type of defect in inference जातयः ... चतुर्विंशतिः प्रतिषेधहेतवः - साधर्म्यवैधर्म्योत्कर्षापकर्षवर्ण्यावर्ण्यविकल्पसाध्यप्राप्त्यप्राप्तिप्रसङ्गप्रतिदृष्टान्तानुत्पत्तिसंशयप्रेरणाहेत्वर्थापत्त्यविशेषोपपत्त्युपलब्ध्यनुपलब्धिनित्यानित्यकार्यसमाः NyāySū.v.1.1; v.1.4; दृष्टान्तधर्मविकल्पेनैव सिद्धस्यापि साध्ये धर्मिणि धर्मस्यापकर्षेण प्रत्यवस्थानमपकर्षसमः NyāyMañ.ii.177.15; दूषणभासा जात्युत्तराणि। ... अक्षपाददर्शितदिशा साधर्म्यादिप्रत्यवस्थानभेदेन साधर्म्य° ...°उत्कर्षापकर्ष° ... °समरूपतया चतुर्विंशतिरुपदर्श्यन्ते PramāMī.59.27 (*on* ii.1.29); 60.8 (*on* ii.1.29); SyādvāMañ.10 (116); अपकर्षस्तु घटः कृतकः सन्नश्रावणो दृष्ट एवं शब्दोऽप्यस्तु PramāMī.60.11 (*on* ii.1.29); SyādvāMañ.10(133); अपकर्षश्च स्थापनाहेतुप्रतिषेधसामर्थ्यम् TārkiRa.248.17; उत्कर्षापकर्षाभ्यां प्रत्यवस्थानमुत्कर्षापकर्षसमे जाती भवतः SyādvāMañ. 10(128); पक्षादपकर्षो यथा ... असमीक्षितोदाहरणान्तराणि त्वेतावति विश्रान्तानि सपक्षादपि हि तयोरपकर्षे साध्यविकलत्वसाधनविकलत्वोभयविकलत्वानि NyāyPari.249.3; **5A** removal वस्त्रस्यापकर्षेण दष्टमुत्थापयेत्सुखम् ĪśānŚiPa. 1.39.127; न ह्यर्थेन नित्यसंबद्धस्य ततोऽपकर्षः संभवति। नाप्यार्द्धधातुकादपकर्षः न हि नित्ये प्रकृतिप्रत्ययसमुदाये प्रकृतेरपकर्षः संभवति। PadMañ.*on* KāśiVṛ. *on* P.i.1.49 (169.10); **5B**(Gr.) substitution, replacement गोस्थानेऽश्वो बध्यतामिति अपकर्षः स्थानशब्दस्यास्थेयः Nyās.i.94.3 (*on* i.1.49); [NānārthāSaṁ. i.169.1490]; **6A** separation, differentiation परिचोदनोक्तेनैव मार्गेणापकर्षः कर्तव्यः TantrVā. 799.18 (*on* iii.2.26); उपमानं तु प्रत्यक्षपूर्वकमपि शब्दपूर्वकमेवेत्यस्यानुमानादपकर्षः TātpaṬ. (Vā.) 106.8 (*on* i.1.2); केनचिदाकारेण कुतश्चिदपकर्षो वस्तुपरिच्छेदः NyāySiA. 229.27; **6Bi** (Inst.) as minimum पञ्चसंख्योपकर्षेण दशसंख्यः प्रकर्षतः NāṭyaDa. 35.13 (20); **6Bii** lowest or minimal division or unit (of size); cf. *adj.* **A**; **6C** part, division यस्यापकर्षे क्रियमाणे इत्यादि। अत्रापकर्षः - विभागः समप्रविभागेऽर्धशब्द अवरत्वं चाप्कृतमेव PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P.v.4.57 (369.10); **7** exception अपकर्ष इत्यपवाद इत्यर्थः Nyās.147.7 (*on* i.2.7); Pradī. ii.430A.7 (*on* ii.2.8) (Udyota अपकृष्यतेऽनेनोत्सर्ग इत्यपकर्षोऽपवादः); PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P.i.2.7(273.12); ii.2.8(108.13); (एकवचना-

न्तादिति वक्ष्यति तस्यायं पुरस्तादपकर्षः) समाहारे इति। भाष्ये - अपकर्षः अपवाद इत्यर्थः Udyota *on* Pradī. iv.265B.32 (*on* v.1.37); **8** impediment, hindrance मुख्यार्थहतिर्दोषः ... हतिरपकर्षः KāvyPra.264.2; **9** the word or expression *apakarṣa* कियन्तोऽपि सानुप्रासा शब्दा यथा ... अमर्ष अपकर्ष KāvyKaVṛ. 21.2 (1.4); कर्तृव्युत्पन्नोऽपकर्षशब्दः NyāySu. (So.) i.81.6 (*on* i.2.24); ईश्वरज्ञानं च न तथा ... उत्कर्षापकर्षशब्दप्रवृत्तिनिमित्तजातिमत्वाद्वेत्यादि TattvCin. iv(1). 462.1.

अपकर्षक (apa-karṣaka) *adj.* **1** which draws back or transfers (performance of a rite) to an earlier time इदं हि वचनमभिषेचनात् प्राचां सर्वेषां विदेवनादीनामपकर्षकम् TantrRa.206.14; **2** which lessens , i.e. depresser दोषास्तस्यापकर्षकाः। श्रुतिदुष्टापुष्टार्थत्वादयः ... साक्षात्काव्यस्यात्मभूतं रसमपकर्षयन्तः काव्यस्यापकर्षका इत्युच्यन्ते SāhiDa.24.6; रसापकर्षका दोषाः SāhiDa. 379.4; (द्योतकतायाः) अस्याश्चमत्कारस्यापकर्षकं यावत् तत्सर्वमपि दोषः RasGaṅ.255.8.

अपकर्षक (apa-karṣaka) *m.* type of breath (*lit.* drawn back) (प्राणायामः) स च पञ्चविधः ... पूरकः कुम्भकश्चैव रेचको ह्यपकर्षकः MālinīT. 17.3; रेचकः ... स्थानसंस्तम्भितो वायुः ... तस्मादपि पुनः स्थानं यतो नीतस्तदाहृतः। अपकर्षक इत्युक्तः MālinīT. 17.10.

अपकर्षकवचन (apakarṣaka-vacana) *n.* statement declaring transference (of performance of a rite) back to an earlier time ये तु प्रोक्षणादयः ... तेषामपकर्षकवचनाभावेन दैक्षकाल एवानुष्ठेयत्वेन गृह्यमाणविशेषत्वेऽपि ... नावृत्तिः BhāṭṭDī. iv.177.5 (*on* xi.3.4)

अपकर्षकारण (apakarṣa-kāraṇa) *n.* **1** cause of inferiority व्यतिरेकस्य हेतुः उपमेयगतमुत्कर्षनिमित्तमुपमानगतमपकर्षकारणम् KāvyPra.647.1; **2** cause of drawing back or transfer (of word) to an earlier section विध्यानर्थक्यं हि तं कर्मशेषं प्रतीत्यपकर्षकारणमुक्तम् NyāySu.(So.) 81.28 (*on* i.2.24)

अपकर्षकारिन् (apakarṣa-kārin) *adj.* causing inferiority मण्यन्तराणां गुणसंनिवेषश्चिन्तामणेर्न ह्यपकर्षकारी CaitaCan.29.1(1)

अपकर्षकाल (apakarṣa-kāla) *m.* period of decrease यावानेव चान्येषामन्तरकल्पानामुत्कर्षापकर्षकालः तावानेव प्रथमस्यापकर्षकालः पश्चिमस्य चोत्कर्षकालः AbhidhKoBh.180.12 (*on* 3.92)

अपकर्षकाष्ठा (apakarṣa-kāṣṭhā) *f.* **i** limit of decrease (in number) न च त्रित्वमपकर्षकाष्ठा Kiraṇā.65.9; **ii** limit of decrease (in size) अस्मादेतावद्भागमेव परिमाणमपकृष्यते नातोऽधिकमित्यस्यार्थस्य सिद्धौ अपकर्षकाष्ठाश्रयभूतं द्रव्यं सिध्यति NyāySu.(Ja.) 343A.9 (*on* ii.2.6); अपकर्षकाष्ठापन्नानि स्थलभूतानि स्वविशेषगुणवद्द्र्व्योपादानकानि SāṁkhyaPraBh.31.34 (*on* 1.62)

अपकर्षगन्ध (apakarṣa-gandha) *m.* bit of inferiority महत्त्वाच्च गुरुत्वाच्च महाभारतमीरितम् ... इत्यादिवचनानि ... न पुनर्वेदानामपकर्षगन्धमभिदधते PāñcRāRa.26.6.

अपकर्षण (apa-karṣaṇa) *n.* **1A** act of removing, removal **B** removal by pulling out, extraction **2A** act of taking away or leading by enticing to a distant place **B** act of taking or snatching away, act of stealing **3A** degradation **B** inferiority **4A** emaciation or weakening **B** act of flattening of note **5** (fig.) indulgence **6A** act of drawing down **B** act of rubbing backward **C** act of drawing back, i.e. precedence **7** separation **8A** transference (of performance of a rite) to an earlier time **B** act of drawing back (word) to an earlier context, anticipation **9** act of depriving of **10** subtraction **1A** act of removing, removal शुचीनाह ...। लेपगन्धापकर्षणे शौचममेध्यलिप्तस्याद्भिर्मृदा च VāsiDS.3.48; Mitā. 66.21 (*on* 1.191); शल्मले रूषा। आत्मना यत्कृतं कृत्स्नं शाखानामपकर्षणम्। हीनपुष्पाग्रशाखस्त्वम् ... मद्वीर्यवशगोऽभवः MahāBhā.xii.151.23; मलजान् संचक्ष्महे ... नामानि यूकाः पिपीलिकाश्च ... चिकित्सितं तु खल्वेषामपकर्षणम् CaraS. iii.7.10; iii.7.14; विशुद्धिः ... मलानामपकर्षणम् ParaS. 12.28; MahNirvāT.8.71; औषधम् ... पुनरपि च त्रिविधम्। अपकर्षणं प्रकृतिविधानं निदानत्यागश्च। ते पुनरपकर्षणादयो द्विविधाः बाह्याभ्यन्तरभेदेन। तत्र बाह्यमपकर्षणं ग्रन्थ्यर्बुदोपपक्ष्मकृमिशल्यादिषु शस्त्रहस्तयन्त्रादिभिः AṣṭāSaṁ.i.74.15 (1.12); महारजनादिरूपाणां चात्मानं धूपयित्वा स्थितानामपकर्षणं ज्ञानकर्मभ्याम् BrahmSūBh. (Bhā.) 210.17 (*on* iii.4.26); केनाप्युपायेनोपनिषत्सकाशात्तावच्छ्रद्धापकर्षणं कर्तव्यम् PraboCan.2.33 (37.5); दीप्ताग्नेर्धातवः समाः। धातुसात्म्याद्य रोगाणां सर्वेषामपकर्षणम् Hastyāyur.1.3 (29.14); **1B** removal by pulling out, extraction सशल्यः क्लिश्यते प्राणैर्विशल्यो विनशिष्यति। इति मामविशश्चिन्ता तस्य शल्यापकर्षणे Rāmā.ii.1415*(2); तत्रापकर्षणं हस्तेनाभिगृह्य। विमृश्योपकरणवतापनयनमुपकरणेन वा CaraS. iii.7.15; यस्तु क्षतेषूपयुज्यते स भूयःकल्प इति संज्ञां लभते निरुद्धालेपनसंज्ञस्तेनास्रावसंनिरोधो मृदुता पूतिमांसापकर्षणमनन्तर्दोषता व्रणशुद्धिश्च भवति SuśruS. i.18.6; **2A** act of taking away or leading by enticing to a distant place मृगरूपधरेणाथ रक्षसा सोऽपकर्षणम्। भ्रातुरागमनं चैव चिन्तयन्पर्यतप्यत (रामः) MahāBhā.iii.263.12; Rāmā.i.App.1.106; प्रकृतिप्रग्रहाकृष्टं पार्श्वैर्वनचरादिभिः। हन्यात् प्रवीरपुरुषैर्भङ्गदानापकर्षणैः NītiSā.19.56; **2B** act of taking or snatching away, act of stealing उपायैर्विविधैः सर्वैः कल्पयित्वापकर्षणम्। सुप्तप्रमत्तमत्तेभ्यः स्तेयमाहुः NāraSm. 206.17; प्रकीर्णम् ... त्रिविधं प्रोक्तम् ... क्षुद्रमध्योत्तमानां च द्रव्याणामपकर्षणात्। अपकर्षणमपहरणम् DaṇḍaVi. 140.10; **3A** degradation अकस्मात्प्रक्रिया नृणामकस्माद्यापकर्षणम्। शुभाशुभे महत्त्वं च प्रकर्तुं बुद्धिलाघवात् MahāBhā. xii.112.84; **3B** inferiority इदं ममोत्कर्षणमिदमपकर्षणम् TattvPradī. (A.) 334.3 (*on* 3.41); **4A** emaciation or weakening गात्राणामपकर्षणम्। ... यस्य स्यादचिरेणैव उन्मादं सोऽधिगच्छति SuśruS. vi.62.6; **4B** act of flattening of note स्वगतशरीरस्वरानुसारेण च सारणोपयोगिन उत्कर्षापकर्षणसंभवात् प्रतिबिम्बत्वमुक्तम् AbhinBhā. iv.11.23 (*on* 28.21); अतःपरं तु रक्तिघ्नं न कार्यमपकर्षणम् SaṁgīRa.i.78.2 (i.3.22); **5** (fig.) indulgence (विषयेष्वप्रसक्तिश्च क्षत्रियस्य) विप्रादीनां व्यसनैर्नापकर्षणम् ... य एव व्यसनी तस्यैव नाशो राज्ञस्तु व्यसनाकृष्टत्वे राष्ट्रस्यैव विनाशः ManvaVi.71.6 (*on* 1.89); **6A** act of drawing down (गर्भस्य) उत्कर्षणापकर्षण° ... °दारणानि चैकहस्तेन गर्भं गर्भिणीं वा हिंसता तस्मादधिपतिमापृच्छ्य परं च यत्नमास्थायोपक्रमेत् SuśruS. iv.15.3; पृथिव्यामभिमानिनि या देवता प्रसिद्धा सैषा पुरुषस्य अपानम् ... वशीकृत्याध एवापकर्षणेनानुग्रहं कुर्वती वर्तते PraśnaUBh. 265.8 (3.8); **6B** act of rubbing backward सकृदेव मुसलस्योद्यमननिपातने कृत्वोत्सृज्येत, उपलाया वा प्रकर्षणेपकर्षणे, यदेषां कार्यं तन्नैव निर्वर्त्येत ŚābaBh.2115.12 (*on* xi.1.27); **6C** act of drawing back, i.e. precedence उत्पत्तेरपकर्षणं करोमि ŚlokaVār. 5 (3).239 (337.5); तदेनमितः पक्षाभासाद् व्यावर्तयामीति प्राक् तावदुत्पत्तेरपकर्षणं करोति Kāśi. 186.27 (*on* 5.240); **7** separation अभिव्यापकर्षणमपवर्गः। यथा अस्वेद्या विषोपसृष्टा, अन्यत्र कीटविषादिति SuśruS. vi.65.18 (comm. कस्यचित्पदार्थस्य तेभ्यो गुणक्रियादिभ्यः पृथक्करणमपवर्गः); **8A** transference (of performance of a rite) to an earlier time (एष विधिः) संध्ययोरुभयोश्चैव वापकर्षणमिष्यते LaghvāśvaSm. 1.139; तत्रोपरितने प्रकरणे वृद्धावुपस्थितायां सपिण्डीकरणापकर्षणं वक्ष्यते CaturCin. iii (1). 296.3; **8B** act of drawing back (word) to an earlier context, anticipation प्रकरणं च विधौ नान्यत्र क्वचिदस्त्यपकर्षणम् NayaMañ. III. iv. 3.6; सूत्रेषूत्तरत्र कृतस्यपूर्वत्रापकर्षणं वैचित्र्याय LaŚabdeŚe. i.533.25 [कर्षणं त्वपकर्षणे ŚabdaRaSaK. 110.4]; **9** act of depriving भवतोऽप्येवं स्वामित्वादपकर्षणम्। न युक्तं यदि तस्यापि क्षणिकत्वं समस्ति न TattvSaṁ. 2552; **10** subtraction शून्ययुतो राशिः स्यादविकृत एवापकर्षणे ĀryaSi. 15.10 (146).

अपकर्षण (apa-karṣaṇa) *adj.* **A** which deprives or prevents सत्यमस्त्रं महाबाहो तथा मायाधरं परम्। घोरं तेजःप्रभं नाम परतेजोपकर्षणम् Rāmā. i.26.18; **B** which destroys एष वर्षामि शिशिरं दैत्यमायापकर्षणम् HariVaṁ. 36.11; गव्यक्षीरोत्थितं सर्पिः ... दृष्टिप्रसादनं श्रेष्ठ तिमिरस्यापकर्षणम् SiddhYo. 61.69; **C** which reduces or lessens दग्धायामवनौ जाताः शालयः ... रूक्षाः श्लेष्मापकर्षणाः SuśruS. i.46.15; न नास्ति सदृशं तेन किंचित् स्थौल्यापकर्षणम् SuśruS. iv.24.41.

अपकर्षणक्रिया (apakarṣaṇa-kriyā) *f.* **1** act of drawing or transferring (word or meaning) to an earlier context पूर्वं कायस्येत्यत्रापि निर्द्धारणं स्यात्। अस्ति हि अत्रापि अपकर्षणक्रिया निर्धारणहेतुः Nyās. i. 378.12 (*on* ii.2.1); **2** act of removing by pulling out, extraction विलापनावसाधनरक्तापकर्षण° ... °वेधनापकर्षणक्रिया° ... इत्येते चतुश्चत्वारिंशद्व्रणोपक्रमा भवन्ति Hastyāyur. 386.24 (3.5)

अपकर्षणता (apakarṣaṇa-tā) *f.* the state of removing मुदिता धर्मालोकमुखं सर्वारत्यपकर्षणतायै संवर्तते LaliVi. 4.0 (39) [DBHS.]

अपकर्षणत्व (apakarṣaṇa-tva) *n.* the state of removing आद्यं दिनचतुष्टयं संस्कारमात्रजनकत्वादन्त्यं च भल्लातकसंस्कारापकर्षणत्वान्न वृद्धा भिषजो गणयन्ति Comm. *on* SuśruS. iv.6.17.

अपकर्षणयोग (apakarṣaṇa-yoga) *m.* [Abl.] on account of drawing or dragging अभि(गमनं प्रति) गमनादपकर्षणयोगान्नाम साधूपक्रमाङ्गः Hastyāyur. 335.8 (2.71)

अपकर्षणा (apa-karṣaṇā) *f.* removal सर्वकामरतीनामपकर्षणा ŚikṣāSa. 183.5 [DBHS.]

अपकर्षणाशक्ति (apakarṣaṇāśakti) *f.* lack of power to take away or remove (श्मश्रु चास्यगतं दन्तसक्तं त्यक्त्वा ततः शुचिः) अन्यावर्जितेनाप्याचमनसिद्धिः … श्मश्रुगतत्वश्रुतेश्चापकर्षणाशक्तावेव BālaKrī. i.132.24 (*on* 1.194)

अपकर्षणीय (apa-karṣaṇīya) *adj.* which is to be drawn back or transferred to an earlier context (ततः खड्गांस्त्रिशूलांश्च तोमरांश्च … तैर्मुक्तानहमच्छिनम्) खड्गांश्च शूलांश्चेति पाठे शरैरित्युत्तरश्लोकादपकर्षणीयम् BhārBhāDī. *on* iii. 167. 20.

अपकर्षत् (apa-kárṣat) *adj.* [*f.* –ī] **1A** dragging out यु॒मस्यो॑पु॒भर॑णीः। अ॒प॒कर्ष॑न्तः पु॒रस्ता॑दु॒प॒वह॑न्तो॒ऽवस्ता॑त् TaiBr. I.v.1.5 (BhaṭṭaBhā. शरीरात्प्राणानपकर्षन्तः); **1B** removing or expelling (शंतनुः) स कदाचिन्महाराज ददर्श परमस्त्रियम्। सा च शंतनुमभ्यागादलक्ष्मीमपकर्षती MahāBhā. i.928*; **2** drawing back आरुजन्विरुजन्पार्थो ज्यां विकर्षंश्च पाणिना। सोऽवकर्षन्। (v.l. अपकर्षन्) विकर्षंश्च सेनाग्रं समलोडयत् MahāBhā. vii.102.66; उत्कर्षन्नपकर्षंश्च काश्चित्काश्चिन्मनाङ्नाक्। व्यवस्थापयितुं तन्त्रीः करशाखाभिरस्पृशम् BṛKathāŚloSaṁ. 17.37; **3** diminishing वनस्पतिरपि सात्मकः छेदादिभिर्म्लान्यादिदर्शनात् …। अपकर्षतश्चैतन्याद्वा सर्वेषां सात्मकत्वसिद्धिः SyādvāMañ. 29 (56); **4** taking or carrying away तीरभूरुहततीरपकर्षन्नग्रहारनिकरैः सह पूरः। आययावधिकघोषम् ŚaṅkaDigVi. (Mā.) 5.136.

अपकर्षतस् (apakarṣa-tas) *adv.* **1** due to inferiority साधर्म्यवैधर्म्यात्समोत्कर्षापकर्षतः। वर्ण्यावर्ण्यविकल्पाश्च प्राप्त्यप्राप्तीति साध्यता: SarvaSiSaṁ. 6.36; **2** due to decrease साक्षिण्युपाधिमालिन्यादध्यस्तादपकर्षतः। सुखापकर्षमद्वैतविद्याचार्याः प्रचक्षते VedāntSiSūMañ. 1.98.

अपकर्षता (apakarṣa-tā) *f.* [Inst.] by way of degradation ब्राह्मणः … विपरीताचारेण … जातेरपकर्षतया शूद्रतुल्यतामेति ManvaMu. 190.4 (*on* 4.245)

अपकर्षतारतम्य (apakarṣa-tāratamya) *n.* **A** gradation of decrease (in size) किं वा क्वचिद्द्रव्ये वृत्तिः अपकर्षतारतम्यमियत्तावच्छेदरहितमेव NyāySu. (Ja.) 342 B.6 (*on* ii.2.6); **B** gradation of inferiority अपकर्षतारतम्यस्य अभिव्यक्तिविशेषकृतत्वमुपपद्यते PūrvottaVāNaMā. 368.14.

अपकर्षदर्शन (apakarṣa-darśana)) *n.* observation of decrease or reduction विजातीयवधे तु ब्राह्मणकर्तृकेषु क्षत्रियादिवधेषु गोदण्डे दशमदशमभागक्रमेणापकर्षदर्शनात् तत्तुल्यन्यायात् … धनदण्डकल्पनम् DaṇḍaVi. 73.14; 277.9.

अपकर्षदोष (apakarṣa-doṣa) *m.* defect of degradation अर्थातुरो न गणयत्यपकर्षदोषम् Subhāṣi. 997.

अपकर्षपक्ष (apakarṣa-pakṣa) *m.* option of drawing back or transference (of performance of a rite to an earlier time) पूर्वाणि मासिकान्यपकृष्य सपिण्डीकरणं कर्तव्यम्। … अपकर्षपक्ष एवैतत् CaturCin. iii (1). 297.20; iii(2). 536.7

अपकर्षपरिग्रह (apakarṣa-parigraha) *m.* acceptance of decrease परिमाणानन्त्येऽप्युत्कर्षापकर्षपरिग्रहो द्रष्टव्यः NyāySu. (Ja.) 346A.8 (*on* ii.2.6)

अपकर्षपर्यन्त (apakarṣa-paryanta) *adj.* **A** which is upto (the lowest or minimal) division or unit (of size) अपकर्षपर्यन्तं द्रव्यं परमाणुः YogBh. 176.2 (*on* 3.52); एकत्वं लभेरन् यावदपकर्षपर्यन्तगतमर्थवस्तु SphoṭSi. 184.1; अवयवावयविविभागो यतो निवर्तते, सोऽपकर्षपर्यन्तगतः परमाणुः BrahmSūBh. (Śaṅ.) 368.5 (*on* ii.2.12); अपकर्षपर्यन्तं कारणद्रव्यमतिसूक्ष्ममनवयवमवतिष्ठते Bhām. 394.4 (*on* ii.2.11); लोष्टस्य प्रविभज्यमानस्य यस्मिन्नवयवेऽल्पत्वतारतम्यव्यवतिष्ठते सोऽपकर्षपर्यन्तः परमाणुः TattvVai. 176.15 (*on* 3.52); द्वित्वमपकर्षपर्यन्तः तदादिरयमारम्भः Kiraṇā. 65.15; **B** which is upto the mininal division or unit (of time) परमापकर्षपर्यन्तः कालः क्षणः YogBh. 176.2 (*on* 3.52)

अपकर्षपर्यन्त (apakarṣa-paryanta) *m.* extremity of division यश्चापकर्षपर्यन्तमनुप्राप्तः प्रतीयते। तत्रैकस्मिन् क्रियाशब्दः केवले न प्रयुज्यते VākyaPa. 3(8).10.

अपकर्षप्रकार (apakarṣa-prakāra) *m.* variety of transference (of performance of a rite) back to an earlier time कल्पतरुस्त्वग्रे वृद्धिनिश्चय एव सर्वेऽपकर्षप्रकारा इत्याह NirṇaSi. 426.18.

अपकर्षप्रतिपत्ति (apakarṣa-pratipatti) *f.* knowledge of degradation यदयं 'वृषल्याः कामुकः' … इत्यादौ कामुकादेराक्रोशादअपकर्षप्रतिपत्तये समासेऽपि विभक्तेरलुकमाह VyaktiVi. 51.12.

अपकर्षप्रयोगाङ्ग (apakarṣaprayogāṅga) *n.* subsidiary of performance which requires drawing back or transference (of rite) to an earlier time वेदिकरणस्यापकर्षाद्ब्रह्मवरणस्यापकर्षप्रयोगाङ्गकर्तृसंस्कारतया … ब्रह्मवरणस्याप्यपकर्षः MayūMāli. 856.9 (*on* xii.1.18)

अपकर्षप्रयोजक (apakarṣa-prayojaka) *adj.* conducive to inferiority तन्मात्रवृत्तिः प्रतियोगितानवच्छेदकश्च धर्मोऽपकर्षप्रयोजकः AlaṅkāKau. (Vi.) 6.6.

अपकर्षबोध (apakarṣa-bodha) *m.* knowledge of lower rank or position or degradation न चापकर्षबोधरूपफलाश्रयत्वरूपकर्मत्वं तथाबाधितमेवेति वाच्यम् VyutpaVā. 174.31.

अपकर्षम् (apakarṣam) *absolutive* **1** by sucking from, suckingly स्तनरन्ध्रापकर्षं पयः पिबति। स्तनरन्ध्रादपकर्षम् JaineVṛ. 141.31 (*on* ii.4.37); **2** by snatching from, snatchingly भ्राष्टापकर्षमपूपान् भक्षयति। भ्राष्टादपकर्षम् JaineVṛ. 141.31 (*on* ii.4.37)

अपकर्षमात्र (apakarṣa-mātra) *n.* [Inst.] by way of mere decrease अनन्तभेदास्वपि व्यक्तिषु नात्यन्तापूर्वविशेषणोपलक्षणोपादानं किंचिदुत्कर्षापकर्षमात्रेण च … सर्वाण्येवावान्तरसामान्यानि विशेषव्यपदेशं प्राप्नुवन्ति TantrVā. 251.3 (*on* i.3.26)

अपकर्षयत् (apa-karṣayat) *adj.* lessening, i.e. depreciating (sentiment) दोषाः … साक्षात्काव्यस्यात्मभूतं रसमपकर्षयन्तः काव्यस्यापकर्षका इत्युच्यन्ते SāhiDa. 24.9.

अपकर्षयुक्त (apakarṣa-yukta) *adj.* **A** associated with deficiency इह त्रीणि शुक्लानि वस्त्राणि प्रकर्षापकर्षयुक्तानि MahāBh. ii.415.23 (*on* v.3.55); **B** associated with inferiority कार्यस्यैवानुपपत्तेः उत्कर्षापकर्षयुक्तत्वे य एवोत्कृष्टः स एवेश्वरः RājMār. 12.9.

अपकर्षरूप (apakarṣa-rūpa) *adj.* of the form or nature of inferiority महदेतद् द्वयोरुत्कर्षापकर्षरूपं वैरूप्यम् GītāBh. (Rā.) 134.7 (*on* 2.49); उत्कर्षापकर्षरूपं हि सुखतारतम्यं प्रसिद्धम् न परिमाणविशेषरूपम् ŚivārkaMaDī. i.410.23 (*on* i.3.7); किमत्रोपमानादुत्कर्षरूपो व्यतिरेकः … आहोस्वित् सर्वस्वकाराद्युक्तदिशापकर्षरूपः RasGaṅ. 478.4; अन्वर्जुनं योद्धार इत्यत्रापकर्षरूपं हीनत्वमनुशब्दार्थः VyutpaVā. 153.10.

अपकर्षरूपत्व (apakarṣarūpa-tva) *n.* the state of having the nature of inferiority उभयोरप्यनुपादाने तथैव न त्ववगतिः, व्यतिरेकस्योत्कर्षापकर्षरूपत्वात् RasGaṅ. 469.1.

अपकर्षवचन (apakarṣa-vacana) *adj.* expressing of removal, i.e. replacement or substitution स्थानशब्दोऽयमस्त्यपकर्षवचनः – गोस्थानेऽश्वो बध्यताम् PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P.i.1.49 (168.13); स्थानशब्दः … निवृत्तिवाची न गृह्यते … नाप्यपकर्षवचनः PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P.i.1.49 (169.10)

अपकर्षवत् (apakarṣa-vat) *adv.* like drawing back or transeference (of word) to preceding context सूत्रेषु उत्तरस्थस्य पूर्वत्रापकर्षवदग्रे लेखो वैचित्र्यायेति बोध्यम् LaŚabdeŚe. i.225.5.

अपकर्षवती (apakarṣa-va(n)tī) *adj.* (*f.*)belonging to degradation, i.e. lower rank or position स्वजातिजा सवर्णा अनन्तरानुकल्पत्वेनाम्नाता किंचिदपकर्षवती वा। ब्राह्मणस्य क्षत्रिया वैश्या च VīraMi. (Saṁskāra.) 388.2.

अपकर्षवत्त्व (apakarṣavat-tva) *n.* **1** the state of having inferiority समुच्चयः … नापि नित्यनैमित्तिकैः तत्तदाश्रमविहितानां तेषाम् (नित्यनैमित्तिककर्मणाम्) उत्कर्षापकर्षवत्त्वात् … कैवल्यफले तावभ्युपेयाविति स्वर्गवदपवर्गस्यापि सातिशयत्वेनानित्यत्वादिदोषप्रसङ्गात् TattvPradī. (Ci.) 355.7; **2** the state of having decrease शब्द उत्पद्यते उत्कर्षवत्त्वे सति अपकर्षवत्त्वात्, माधुर्यवत् TattvCin. iv (1). 392.1.

अपकर्षवर्णन (apakarṣa-varṇana) *n.* **1** description of the transference (of performance of a rite) to an earlier time धर्मः … तदाद्युत्कर्षं करोति नापूर्व इति। तदयुक्तम् … पूर्वेषामित्यत्राप्राकृतानामपि विदेवनादीनामपकर्षवर्णनेन TantrVā.1097. 21 (*on* iii.6.22); **2** description of inferiority व्यतिरेके … तूपमेयापेक्षयोपमानेऽपकर्षवर्णननियमात्प्रतियोगिताश्रय उपमानम् AlaṅkāKau.(Vi.)6.4.

अपकर्षविज्ञान (apakarṣa-vijñāna) *n.* act of understanding the transference (of a word) to an earlier context सुट्तिथोस्त्वपकर्षविज्ञानम् Vār. 3. *on* P.iii.4.102.

अपकर्षविधान (apakarṣa-vidhāna) *n.* injunction of transference (of performance of a rite) to an earlier time महाप्रयोगवचनो हि अपकर्षविधानानन्तरमेव प्रवर्तते न ततः पूर्वम्। … क्रमक्लृप्तेरपकर्षविधानदशायामभावान्न … तदन्तापकर्षोऽत्र संभवति MayūMāli. 417.12 (*on* v.1.14)

अपकर्षविधायक (apakarṣa-vidhāyaka) *adj.* which prescribes the transference (of performance of a rite) to an earlier time प्रेतश्राद्धानां दैवपित्र्यकर्मानुरोधेनापकर्षविधायकवाक्यानामेकमूलत्वलाघवात् BālamBha. i.598.10 (*on* 1.255)

अपकर्षविधि (apakarṣa-vidhi) *m.* injunction of transference (of performance of a rite) to an earlier time प्रातरग्निहोत्रस्य ... अपकर्षविधौ व्यभिचारः स्यात् PūrvottaVāNaMā. 6.9; ननु यूपं छिनत्तीति छेदनविधेर्योऽर्थः स एव दीक्षासु यूपं छिनत्तीत्यपकर्षविधेरप्यर्थो युक्तः MayūMāli. 820.2 (*on* xi.3.4); 857.7 (*on* xii.1.19)

अपकर्षविधिकल्पक (apakarṣavidhi-kalpaka) *adj.* which assumes the injunction of transference (of performance of a rite) to an earlier time 'शिरो वा एतद्यज्ञस्य' इति वाक्यमपि नापकर्षविधिकल्पकम् MīmāKau. i.233.20 (*on* i.4.9)

अपकर्षविशेष (apakarṣa-viśeṣa) *m.* particular type of subtraction, i.e. defect in inference पर्वतादेरप्रत्यक्षता स्यादिति चेन्न। अपकर्षविशेषस्य विवक्षिततत्वात् NyāySu. (Ja.) 342A.1 (*on* ii.2.6); क्रमेणापकर्षविशेषे लक्षणीयेऽपि क्लिष्टा गतिः NyāyPari. 222.10.

अपकर्षविश्रान्ति (apakarṣa-viśrānti) *f.* termination of (the lowest minimal) division or unit (of size) यत्रापकर्षविश्रान्तिः स एव परमाणुः SarvaDaKau. 11.27.

अपकर्षविषयत्व (apakarṣaviṣaya-tva) *n.* the state of being the object requiring transference (of a word) to an earlier context (स देवांस्तर्पयेद्द्विजः। पितॄन् मधुघृताभ्यां च) चशब्दस्यापकर्षविषयत्वम् BālaKrī. i.53.20 (*on* 1.41)

अपकर्षशङ्का (apakarṣa-śaṅkā) *f.* doubt regarding transference (of performance of a rite) to an earlier time पूर्वोत्तरपदार्थानां च प्रयाजाद्यनङ्गत्वेन तदुत्कर्षापकर्षयोरुत्कर्षापकर्षशङ्कानुपपत्तेः ... तन्मात्रस्यैवोत्कर्षापकर्षौ BhāṭṭDī. ii.169.8 (*on* v.1.12)

अपकर्षसम (apakarṣa-sama) *m.* parity per subtraction, type of defect in inference साध्यदृष्टान्तयोर्धर्मविकल्पादुभयसाध्यत्वाच्चोत्कर्षापकर्षवर्ण्यावर्ण्य-विकल्पसाध्यसमाः NyāySū. v.1.4; शब्दोऽरूप इति घटोऽप्येवं प्रसक्त इत्यप-कर्षसमः NyāyVār. 539.8 (*on* v.1.4); दृष्टान्तधर्मविकल्पेनैव साध्यधर्मिणि सिद्धस्यापि धर्मस्यापकर्षेण प्रत्यवस्थानमपकर्षसमः NyāyMañ. ii.177.15; इष्टधर्मनिवृत्तिर-पकर्षसमः NyāySā. 18.13; व्यावृत्ते व्यापकाभासे पक्षतो लिङ्गसाध्ययोः। आकर्षोऽन्यतरस्य स्यादपकर्षसमः स्फुटः। ... साध्यस्य हेतोर्वा पक्षादपकर्षणमपकर्षसमः TārkiRa.259.6-9; यथा चापकर्षसमादिषु एकैकस्यां वा जातिविधायाम् असिद्ध्याद्यनेकदोषसंग्रहं व्याचख्युः। तथा प्रतिप्रमाणसमायामपि NyāyPari. 232.3; 245.9; व्यापकाभासनिवृत्त्या कुतश्चित्कस्यचिद्व्याप्याभासस्यापकर्षणमपकर्षसमः NyāyPari. 248.8; दृष्टान्तस्थविशेषस्य व्यापकत्वाभिमानेन साध्यापकर्षविवक्षा तदा अपकर्षसमभेदोऽयम् NyāyPari. 262.7.

अपकर्षसमय (apakarṣa-samaya) *m.* time of drawing back or transference (of performance of a rite) to an earlier time नापकर्षसमये भूयः प्रयोजनमपेक्षन्ते ŚāstrDī. 396.1 (*on* iv.4.2)

अपकर्षसमसमाख्या (apakarṣasama-samākhyā) *f.* name of parity per subtraction अपकर्षसमसमाख्यानिरुक्तिमात्रेण संग्रहे संभवति अनुक्तसमाख्यान्त-रोन्नीतिश्चायुक्ता NyāyPari. 249.17.

अपकर्षसमा (apakarṣa-samā) *f.* parity per subtraction, type of defect in inference उत्कर्षापकर्षाभ्यां प्रत्यवस्थानमुत्कर्षापकर्षसमे जाती NyāyMañ. ii.176.9; PramāMī. 60.8 (*on* ii.1.29); अपकर्षसमा तु दृष्टान्तगतेन धर्मेणाव्याप्तेनाव्यापकस्य धर्माभावस्योपादानम् TarkBhā. (Ke.) 94.13; 95.1.

अपकर्षहेतु (apakarṣa-hetu) *m.* **1A** cause of decrease अपूर्वस्यैकत्वं वा हातव्यम्, उत्कर्षापकर्षहेतुत्वं वा NyāyVār. 63.2 (*on* i.1.7); **1B** cause of lessening, i.e. depreciation रसस्योत्कर्षापकर्षहेतू गुणदोषौ भक्त्या शब्दार्थयोः। ... (रसस्य) अपकर्षहेतवो दोषाः Kavyānu. (He.) 19.10; **1C** cause of inferiority यश्चायं क्षेत्रज्ञतया प्रविभक्तः (परमात्मा) तस्येन्द्रियोपलब्धबाह्यलिङ्गसंसूचितमुत्कर्षापकर्षहेतुमार्गमाह BālaKrī. ii.66.9 (*on* 3.185); उत्कर्षापकर्षहेत्वोः साम्यस्य चोक्तावनुक्तौ चोपमेय-स्याधिक्यं व्यतिरेकः Kāvyānu. (He.) 332.5; **2** (Abl.) because of degradation स हि (व्यामोहः) ... विनायकशब्दवाच्यः क्रोधादिष्वारम्भकत्वेनापकर्षहेतोर्गणस्याधिपत्ये विनियुक्तो रुद्रेण BālaKrī. i.174.11 (*on* 1.267)

अपकर्षादि (apakarṣādi) *adj.* decrease etc. न च सुखनिष्ठोत्कर्षापकर्षादि-धर्मैरनेकान्तता TattvPradī. (Ci.) 367.10.

अपकर्षानन्त्य (apakarṣānantya) *n.* endlessness of (the lowest minimal) division or unit (of size) अपकर्षानन्त्यमपि तद्बलेन कुतो नाङ्गीक्रियते NyāySu. (Ja.) 344 A.13 (*on* ii.2.6)

अपकर्षानन्त्यप्रतीति (apakarṣānantya-pratīti) *f.* knowledge of endlessness of (the lowest minimal) division or unit (of size) आगमात् ... तस्मादेवा-पकर्षानन्त्यप्रतीतेः NyāySu. (Ja.) 344B.12 (*on* ii.2.6)

अपकर्षानाश्रयपरिमाणत्व (apakarṣānāśrayaparimāṇa-tva) *n.* the state of being the measure which is not the substratum of division परममहत्त्वत्वं जातिविशेषः अपकर्षानाश्रयपरिमाणत्वं वा SiddhāMu. 12.9 (*on* 26)

अपकर्षानुपपत्ति (apakarṣānupapatti) *f.* untenability of transference (of performance of a rite) to an earlier time अस्यापकर्षानुपपत्तेः प्रवृत्ताभ्यर्थ-नरूपत्वेनादृष्टार्थत्वात्र प्रसङ्गः BhāṭṭDī. iv. 238.18 (*on* xii.1.18)

अपकर्षानुविधायित्व (apakarṣānuvidhāyi-tva) *n.* the state of conforming to lack of excellence प्रयोगस्तु नामधेयात्मानोऽर्थाः उत्कर्षापकर्षानुविधायित्वात् NyāyVārPari. 543.2.

अपकर्षान्वयिन् (apakarṣānvayin) *adj.* semantically relating to degradation or lower rank चतुर्थ्या चापकर्षान्वय्यवधित्वमवधिमत्त्वं वा प्रत्याय्यते VyutpaVā. 174.27.

अपकर्षापत्ति (apakarṣāpatti) *f.* **1** contingency of inferiority उपमेयस्य वाचनिक्यपकर्षापत्तिः प्रतीयते SaraKaṇṭhā. 439.7; **2** contingency of transference (of word or meaning) to an earlier context or anticipation विशेष्यस्यैव मन्त्रेण प्रकाशनोपपत्तेः विशेषणांशस्य च मन्त्राभावेऽपि ध्यानाद्युपायान्तरेण स्मृतिसिद्धेर्नाप-कर्षापत्तिः MīmāKau. iiii (2).88.18 (*on* ii.1.15); यदि आद्यानाम् ... अभ्यासः स्यात्ततो मन्त्राणामपकर्षापत्तिः BhāṭṭDī. ii.191.6 (*on* v.3.2); ताभ्यः स्वाहेति मन्त्रस्य निराकाङ्क्षतया च तावानेव भिन्नो मन्त्रः। तच्छब्दबलेन ता इदमित्यादेरपकर्षे तत्तच्छब्दवशेन सर्वांशस्य अपकर्षापत्त्या BhāṭṭCan. 67.16 (*on* xiv.4.27); **3** contingency of transference (of performance of a rite) to an earlier time अप्राकृतदेवत्यानामपकर्षापत्त्या तेषां प्रत्यक्षपाठक्रमबाधः स्यात् MayūMāli. 429.27 (*on* v.3.2)

अपकर्षापेक्ष (apakarṣāpekṣa) *adj.* depending upon the deficiency इन्द्रियस्य प्रकर्षापकर्षापेक्षाणि पटुमन्दभावेन ग्रहणानि भवन्ति NyāyVār. 513.6 (*on* iv.2.14)

अपकर्षाप्रतिपादन (apakarṣāpratipādana) *n.* lack of explanation of inferiority जाग्रत्कालेऽपि शुक्तिरूप्यादुत्कोत्कर्षस्येदमंशे सत्त्वेन जाग्रच्छुक्तिरूप्यापेक्षया स्वाप्नशुक्तिरूपस्य तावताप्यपकर्षाप्रतिपादनेन प्रकृतानुपयोगात् GuruCandr. iii.185.11; LaCandr. 657.26.

अपकर्षाभिव्यञ्जन (apakarṣābhivyañjana) *n.* act of conveying or suggesting inferiority अत्र फणिपतिप्रमुखाणामुपमानत्वेन प्रसिद्धानामुपमेयीकरणं दोर्दण्डाद्यपेक्षयापकर्षाभिव्यञ्जनाय Ekāva. 8.62 (26) (318.11)

अपकर्षार्थविधि (apakarṣārtha-vidhi) *m.* injunction meant for transference (of performance of a rite) to an earlier time अपकर्षार्थविधेः होमानु-ष्ठानार्थत्वाभावात् आद्यहेतोर्न व्यभिचारः PūrvottaVāNaMā. 6.24.

अपकर्षावश्यंभाव (apakarṣāvaśyambhāva) *m.* necessity of transference (of performance of a rite) to an earlier time न च परेद्युर्हविरासाद-नोत्तरकाले आम्नाताया वेदेः पूर्वेद्युरपकर्षे सति तदन्तापकर्षन्यायात्तत्पूर्वस्य ब्रह्मवरण-स्याप्यपकर्षावश्यंभावादमावास्यायामप्रवृत्तस्यैव ब्रह्मणो वरणमिति वाच्यम् MayūMāli. 856.5 (*on* xii.1.18)

अपकर्षावह (apakarṣāvaha) *adj.* conveying inferiority अपकर्षावहं पराङ्मुष्ठसमाश्रयणम् ... अनुपपन्नम् ŚivārkaMaDī. 386.12 (*on* i.2.25)

अपकर्षासंभव (apakarṣāsambhava) *m.* impossibility of transference (of performance of a rite) to an earlier time तेषामपकर्षस्य वाच्यतयाभि-वासनानपकर्षे तेषामप्यपकर्षासंभवात् MayūMāli. 418.12 (*on* v.116); 734.8 (*on* x.5.22)

अपकर्षासूचकत्व (apakarṣāsūcaka-tva) *n.* the state of not indicating the defect of subtraction तूष्णींभाववत् ... यत्किंचित्क्रियान्तरकरणेऽपि निगृह्यत एव न तु अपस्मारभूतावेशादिनिमित्तेषु तेषामपकर्षासूचकत्वात् Tārki-Ra. 351.9.

अपकर्षिका (apa-karṣikā) *f.* depression or lowering (with implication of grief) काश्चिच्छीर्षोपकर्षिकया (v.l. शिरोऽप० DBHS.) ... रुदन्ति स्म LaliVi. 15.101 (34) [DBHS.]

अपकर्षित (apa-karṣita) *adj.* **1A** which had been removed तेनापि व्याघ्रेण सर्वं तं पांशुराशिं पादेन अपकर्षितं काष्ठावशेषं संवृत्तम्। ... ऋषिणा तानि काष्ठानि अपकर्षितानि MaVastuAva. i.353.13-16; **1B** removed, i.e.

emptied तदाज्ञया तया तोये प्रयोगादपकर्षिते। मुद्रारत्नमयत्नेन भूपः कूपान्तरैक्षत ŚāliC. 4.155; **2** drawn away ध्रुवायां संप्रवृत्तायां पटे चैवापकर्षिते ... कार्यः प्रवेशः पात्राणाम् NāṭyaŚā. 12.3.

अपकर्षितक (apakarṣita-ka) *adj.* which had been removed व्याघ्रेण तत्पांशु अपकर्षितकं दृष्ट्वा ऋषिस्य कौतूहलं संजातम् MaVastuAva. i.353.15 [DBHS.]

अपकर्षितुम् (apa-karṣitum) *inf.* **1A** to remove, i.e. to dispel अदं दुःखम् ... विदित्वा अपकर्षयं शक्यं चेदपकर्षितुम् MahāBhā. i.148.1; **1B** to remove नात्युपयुञ्जीत पिप्पलीं क्षारमेव च। लवणं च ... श्लेष्माणं च्यावयित्वा तु नोत्सहेतापकर्षितुम् BhelaS. 67.24 (3.1); **2** to take away, to dissuade न ह्यहं त इमे सर्वे ... दण्डेन न त्वया शक्याः सुग्रीवादपकर्षितुम् Rāmā. iv.53.11.

अपकर्षिन् (apa-karṣin) *adj.* [*f.*–iṇī] **1** removing बोधिसत्त्वस्य कायप्रमुक्तया प्रभया ... नागराजस्य भवनमवभासितमभूत् ... सर्वक्लेशापकर्षिण्या LaliVi. 19.26 (2); **2A** decreasing ते हि (दोषाः) विकल्पप्रभवाः सत्यपि उपादाने कस्यचिन्मनोगुणस्य आभासात् (अभ्यासात्) अपकर्षिणः तत्पाटवे निरन्वयविनाशधर्माणः स्युर्ज्वालादिवदेव PramāVāSvopVṛ. 73.23; **2B** decreasing speed, i.e. dawdling, shuffling गुरुशकटधुरंधरस्तृणाशी समविषमेषु च लाङ्गलापकर्षी। जगदुपकरणं पवित्रयोनिर्नरपशुना न निमीयते गवेन्द्रः IndSpr. 870.

अपकर्षोक्ति (apakarṣokti) *f.* mention of inferiority साम्योत्कर्षापकर्षोक्तेरुपमानोपमेययोः ... प्रपञ्चोक्तिः प्रदर्श्यते SaraKaṇṭhā. 435.26.

अपकर्षोत्कर्ष (apakarṣotkarṣa) *m.* **1** degradation and upgradation, lower and higher rank or position करणादपकृष्टोत्कृष्टजात्योरपकर्षोत्कर्षावाह। जात्युत्कर्षेत्यादि DīpKa. 13.20 (*on* 1.96); **2** inferiority and superiority, cf. **अपकर्षोत्कर्षप्रतिपादन.**

अपकर्षोत्कर्षप्रतिपादन (apakarṣotkarṣa-pratipādana) *n.* act of conveying inferiority and superiority सर्वोत्कृष्टे एकवचनतया अतिनिकृष्टेऽस्मदर्थे बहुवचनतया व्याख्यानं तु सुतरामयुक्तमिति केचित्। तन्न। भेदाभेदप्रतिपादनेनापकर्षोत्कर्षप्रतिपादनाय तथैवौचित्यात् BālamBha. i.91.31 (*on* 1.24 1/2)

अपकर्षोपपत्ति (apakarṣopapatti) *f.* tenability of transference (of performance of a rite) to an earlier time अतत्कालत्वान्न तदर्थमिति चेत्। न, वचनेनापकर्षोपपत्तेः SaṅkarKāBh. 19.14 (*on* i.2.20)

अपकल् (apa-kal-) cf. अपकालयितव्य [VIŚVA.]

अपकलङ्क (apa-kalaṅka) *adj.* without blemish, stainless, pure इत्थं नास्ति राजत्वमपकलङ्कमृते देवदेवादमुतः सर्वद्वीपभुजो हर्षात् HarṣaC. 138.2.

अपकलङ्क (apa-kalaṅka) *m.* deep stain or mark of disgrace, MW.

अपकलहंसीसारसा (apa-kalahaṁsīsārasā) *adj.* (*f.*) without female goose and female crane पुरो मे सरिदपकलहंसीसारसेवाविरासीत् ŚṛṅgāTi. (Rā.) 226.

अपकलिताप (apa-kalitāpa) *adj.* free from pain or sorrow of strife जिनराजविसरम् ... नमामि .. अपकलितापम् CaturJistu. 70 (comm. अपगतकलहसंतापम्)

अपकल्क (apa-kalka) *adj.* sinless अपकल्कस्तु राजेन्द्र निस्तीर्येतद् द्विजोत्तमः MahāBhā. i.1800*(5)

अपकल्मष (apa-kalmaṣa) *adj.* [*f.*–ā] **A** free from sin, sinless तत्संभवाम्भः अपकल्मषान्मुनीन् प्रक्षालयामास ViṣṇuP. i.4.27; PadmP. v.3.35; अवबोधि च यच्छान्तमदोषमपकल्मषम्। ऋषिरूपात्मने तस्मै विष्णो रूपाय ते नमः ViṣṇuP. iii.17.24; किं वक्ष्यन्त्यपकल्मषाः कृतधियः KāvyPra. 126.4 (comm. अपगतं कल्मषं पापकर्म येभ्यः); SaraKaṇṭhā. 127.18; AlaṅkāSa. 192.4; SaduktiKa. 137.23; SūktiMu. 43.30; Ekāva. iii.1.272; SāhiDa. 204.7; Subhāṣi. 1343; AlaṅkāŚe. 2.3 (17); Kuval. 171 (67); सा ... अग्रहारं द्विजन्मनाम्। सती कतीमुषां चक्रे रामुषां चापकल्मषा RājTa. (Ka.) 2.55; **B** free from impurity, pure शुभक्षेत्रगतं चाहमात्मानमपकल्मषम्। चन्द्रबिम्ब इवोन्मग्नं वेदवेद्य विदाम्बर YogVā. i.6.48; संप्रवृत्ता वयं द्रष्टुमात्मानमपकल्मषम् YogVā. v.4.9; श्रीजैनोल्लाभदीनोऽथ कश्मीरानपकल्मषः। अनुकूले विधातेव प्राविशद्विजयोर्जितः RājTa. (Jo.) 975; **C** free from stain, stainless, shining राजा तु वस्त्राभरणमनल्पमपकल्मषम्। साम्बायै दापयित्वास्यै तदास्थानं व्यसर्जयत् BṛKathāŚloSaṁ. 7.21.

अपकष् (apa-kaṣ-) I.P. **1** to scrape off यस्मा॒दृचो॑ अ॒पात॑क्षन् यजु॒र्यस्मा॑दु॒पाक॑षन्। ... तं ब्रू॑हि कत॒मः स्वि॑दे॒व सः AV. x.7.20; AV. (P.) xvii.9.1; **2** to take away, i.e. to remove गृहीत्वा मूर्ध्नि तच्छाखां विष्णुमूर्ध्नोऽपकाषताम् SkandP. ii (2). 45.16.

अपकषायत्व (apakaṣāya-tva) *n.* the state of being devoid of impurity, i.e. pure चेतसोऽपकषायत्वं यत्र सा ध्वस्तिरुच्यते MārkP. 39.22.

अपकान्त (apa-kānta) *adj.* not charming, not attractive or agreeable अपकान्ता वा अकमनीयाः सर्वेऽप्येवमेव नरकाः SthānṬ. 366B.8.

अपकान्तय (apa-kāntaya-) *denom.* to deprive of charm उपपौर्णमासि समये शशिनं क्षणमेत्य राहुरपकान्तयति Rāvaṇā. 17.24.

अपकाम (apa-kāmá) *m.* **1** suffering, displeasure, annoyance धन्व॑ना॒ गा धन्व॑ना॒जिं ज॑येम ... धनुः॑ शत्रो॑रपका॒मं कृ॑णोति ṚV. vi.75.2, (comm. कामस्यापायम्); AV. (P.) xv.10.2; TaiS. IV.vi.6.1; MaiS. iii.16.3 (iii.185.13); KāṭhS. 46.1 (iv.172.10); VājaS. 29.39; VājaS. (K.) 31.14; **2** lack of willingness, aversion, abhorrence अङ्गि॑रस॒ पित॑रः सोम्या॑सः पा॒पमार्छ॑न्त्वपका॒मस्य॑ क॒र्ता AV. ii.12.5; AV. (P.) ii.5.5; (यक्ष्मः) यदि॒ कामा॑दपका॒माद्धृ॒दया॑ज्जा॒यते॑ परि॑। हृ॒दो ब॒लास॒मङ्गे॑भ्यो ब॒हिर्निर्म॑न्त्रयामहे AV. ix.8.8; AV. (P.) xvi.74.8; आयुर् इह पपतामि संवत्सराय। अपकामस्य श्रे वत्सो देवीर् इव म आ ददे AV. (P.) xx. 23.1; [abominableness, MW.]

अपकाम (apa-kāma) *adj.* being devoid of will or desire कुटिलकमिति। वक्रदण्डको विदूषकोपयोगी। ब्रह्मायुधात्मा दण्डः। अपकामत्वेन भीषणत्वावात्यादपीत्यर्थः AbhinBhā. i.27.22 (*on* 1.60)

अपकामम् (apakāmam) *adv.* against one's will, unwillingly अ॒पका॒मं स्यन्द॑माना॒ अवी॑वरत वो॒ हि कं॑म्। इन्द्रो॒ वः शक्तिभि॑र्देवीः AV. iii.13.3; AV. (P.) iii.4.3; TaiS. V.vi.1.3; MaiS. ii.3.1 (ii.152.11); KāṭhS. 39.2.

अपकार (apa-kāra) *m.* **1A** offence **Bi** injury, harm, hurt [Inst.] by way of harming **ii** war, battle, discord, conflict **iii** punishment **Ci** evil doing, wrong act **ii** act of causing to be wicked **D** loss **2A** impediment, hindrance **B** absence of conduciveness or usefulness **3** reproach, despise, disdain **4A** adverse change **B** wrong or opposite idea **1A** offence महते योऽपकाराय नरस्य प्रभवेन्नरः। तेन वैरं समासज्य ... नाश्वसेत् MahāBhā. v.37.52; रामेण यदि ते पापे किञ्चित्कृतमशोभनम्। अपकारः क इह ते वैदेह्या दर्शितोऽधमे Rāmā. ii.873*.16; ii.873*.18; दानाध्ययनशीलाश्च ... प्रजाः। नापकारेषु वर्तन्ते परेषाम् ParaS. 26.32; तदेतस्यापकारस्य कथमद्य प्रतिक्रियाम्। कुर्याम् KathāSaSāg. v.3.236; गुरोश्चापकारं कृत्वा पादपतनादिना तं प्रसाद्य शिष्यः शुध्यति DīpKa. 104.1 (*on* 3.283); यथासारापकारमिति सारो धनं दण्डस्य अपकारोऽपराधः DaṇḍaVi. 22.7; सूहभट्टः ... अपकारान्मद्राजे चिन्तयन्नास्त RājTa. (Jo.) 731; **1Bi** injury, harm, hurt उपकाराद्भवेन्मित्रमपकाराद्भवेदरिः MahāBhā. xii.200*.2; दशरथः ... न स्मरत्यपकाराणां शतमप्यात्मवत्तया Rāmā. ii.1.16; उपकारफलं मित्रमपकारोऽरिलक्षणम् Rāmā. iv.8.20; PañcT. 2.23 (203.7); Subhāṣi. 2802; उपकारापकारयोर्दृष्टप्रतिकारी ArthŚā. ii.226.1 (6.1); ततो जातास्त्विमा घोरा नानारूपा महाविषाः अपकाराय वर्तन्ते नृपसाधनवाहने SuśruS. v.8.92; खलस्याहेश्च वदनमपकाराय केवलम् Tantrākhyā. 49.22; PañcT. 1.161 (168.10); अयं मे मूषको महतोऽपकारान्करोति Tantrākhyā. 63.6; PañcT. 2.26 (42) (215.7); यत्राभिगमने व्ययवति पूर्वो विरुद्धः क्रोधादपकारं करिष्यति न वेति सक्तो वामर्षितो KāmSū. 358.13 (6.6); उपकारं सुहृद्वर्गे योऽपकारश्च शत्रुषु ... वर्षति प्राज्ञः MārkP. 20.30; अर्घ्याक्षेपातिक्रमकृत् ... सामन्तकुलिकादीनामपकारस्य कारकः पञ्चाशत्पणिको दण्ड एषाम् YājñaSm. 2.233; करोति महतीं प्रीतिमपकारोऽपकारिषु VeṇīSaṁ. 2.60; (क्रुधद्रुहेर्ष्यासूयार्थानां यं प्रति कोपः) अपकारो द्रोहः KāśiVṛ. *on* i.4.37; (वाक्यादेरामन्त्रितस्यासूया संमतिकोपकुत्सनभर्त्सनेषु) अपकारशब्दैर्भयोत्पादनं भर्त्सनम् KāśiVṛ. *on* viii.1.8; उपकर्त्रारिणा संधिर्न मित्रेणापकारिणा। उपकारापकारौ हि लक्ष्यं लक्षणमेतयो ŚiśuVa. 2.37; Hitopa. 4.16; दुर्जनाः। अपकारे समासक्ता परस्य स्वस्य च PadmP. (Ra.) 20.99; अपकारमिवातिसंधयस्तमसत्पक्षमिवापहेतवः। उपसेदुरुदायुधालयः क्षयकालीमलिनाः सनाभयः RāmC. 33.35; न हि क्वचिदपि लोके अविद्याध्यस्तेन धर्मेण उपकारः अपकारो वा दृष्टः GītāBh. (Śaṅ.) 362.5 (*on* 13.2); उपकारापकारौ हि धर्माधर्मयोर्लक्षणमिति प्रसिद्धमेवैतत् NyāyMañ. i.230.13; ये वै क्रूरा भोगिनो दुर्विनीतास्तेषामन्तो भविता नान्यथैतत्। कालप्राप्तं भक्षयध्वं तथाऽपकारे च कृते मनुष्यान् VarāP. 24.28; अपकारो द्रोहस्तदुपर्यवज्ञानं च ManuBh. i.150.27 (*on* 2.144); हिंसा हिंस्यमानस्य महानपकारः। ... यज्ञे तु हतानामुपकारः नापकारः नरकादिफलानुत्पत्तेः ManuBh. i.438.18 (*on* 5.40); क्षमा कृतेऽप्यपकारेऽपकारानारम्भः ManuBh. i.531.20 (*on* 6.92); Mitā. 41.13 (*on* 1.122); VīraMi. (Paribhāṣā.) 34.15; अत्यन्तकोऽपकारेण निरास्थन्न तदानवम्। अत्यन्तकोपकारेण निरास्थं नतदानवम् RāghPāṇ. (Dha.) 18.83; अपकारो भवेद्द्रोहो AbhidhāRaMā. 4.86; मृष्टाहारं ददात्यस्मै ... जिनदत्तापकाराय बन्धुश्रीः BṛKathāK. 64.33; एषः कुञ्जरः केनाप्यसुरेण राक्षसेन वा पूर्वजन्मनि मया कृतं स्मृत्वा कमप्यपकारमुत्पन्नकोपेनानुप्रविश्य नीयते वश्यम् TilaMañ. 243.4;

(स्वयमपसृत उपजपन्) तर्कयितव्य इत्युपकारापकाराभ्याम् JayaMa. 336.19 (*on* 6.4); मित्रं ममैष तु निजात्मनि योऽपकारं कृत्वा ममाशुभकलङ्कविघातहेतुः AbhinBhā. ii.316.9 (*on* 16.31); मयास्यापकारः कृतः SaraKaṇṭhā. 599.12; RasāSu. 170.5 (2.158); अपकारमनुस्मृत्य वासुकेः प्रकुप्यत्कूर्मराजः UdaySuKa. 95.14; ये। विस्मरन्त्यपकारम् ... धन्या श्रीस्तत्समागमात् RāmāMañ. 190.27; ŚivaU. 7.112; नायं राजा भगीरथः। युष्माकमपकाराय तपस्यति महामनाः BṛDharmaP. i.49.39; उपकारोऽपकारश्च प्रवराविति संमतौ BrahmP. 80.54; अपकारोऽन्यपीडनम् Vaija. 193.23; दण्डोपांशुप्रकाशाभ्यां धनापहारादिर्वध-पर्यन्तोऽपकारः Mitā. 117.19 (*on* 1.346); भूतानामपकारेण भयमकुर्वन् शुद्धान्तःकरणः सन्नद्वैतसाक्षात्कारेणामृतीभवति Mitā. 368.12 (*on* 3.61); न हि योऽस्ववशः सन् म्रियते तस्य तन्मरणम् ... यद्यपि कस्यचिदुपकारायापकाराय वा स्यात् VyaktiVi. 124.6; अपकारं कुर्वाणैरुपकारः कोऽपि शक्यते कर्तुम् KaumuMi.10.17; तद्याचे यत्तु द्विगुणमर्थितम्। अपकाराय जायेत बुद्धेः बुद्धिस्तदा हि मे PariPar. 3.37; 8.454; अपकृत्याधिकं शत्रोः अपकारं जयेन्मितम् RājTa. (Ka.) 4.285; स त्वद्भर्तृकृतांश्चित्ते नापकारान् करिष्यति PāṇḍaC. 9.79; धर्माद्यभावज्ञाने परस्परे हिंसादिनापकारस्यैव प्राप्तेः ViṣṇuTaNi. 113.10; TattvPrakā. 96A.3 (*on* ii.2.6); अपकारमसंप्राप्य तुष्येत्साधुरसाधुतः SūktiMu. 8.8; Subhāṣi. 372; अपकारेण प्रयुक्तमनेन मेऽपकृतमित्येतया बुद्ध्या कृतम् ... हिंसात्मकम् PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. i.3.32 (435.13); अपकृतेऽपकारेऽन्येन कृते ManvaVi. 835.30 (*on* 7.164); 'कृतघ्नः' कृतमुपकारं विनाश्य उपकर्तुरपकारे वर्तते CaturCin. iii (1). 773.21; SiṁhāDvā. 36.6 (1); KathāK. 40.2; उपकारश्चापकारो यस्य व्रजति विस्मृतिम् BhojPra. 8.12; RauhiC. 351; परापकाराय दुर्जनः सततोद्यतः Sūkti Ra. 32.12; श्वा भवत्यपकाराय लिहन्नपि दशन्नपि ŚārṅgaPa. 367; यावत्संसृतिस्तावदेव जीवस्योपकारापकारौ करोति NyāySu. (Ja.) 499A.10 (*on* iii.2.1); स्वामितो दुःखितोऽपि स्वामिनो नापकारं कुर्यात् RājNīRa. 47.1; विरोधिनः। अपकाराय संनद्धाः ... अभवन् RājTa. (Śrī.) 3.372; परस्परद्रोहोऽपकारः ManvaMu. 67.18(*on* 2.161); SiddhāKau. 145A.11(*on* i.4.37); Prasā. i.416.11; मित्रध्रुक् यो मित्रस्यापकारे वर्तते ManvaMu. 119.15 (*on* 3.160); 184.14 (*on* 4.214); पूर्वोपकारी यस्तु स्यादपकारे गरीयसि। उपकारेण तत्तस्य क्षन्तव्यमपराधिनः Subhāṣi. 2708; 'उपकृतं नाम' इत्यादौ लक्ष्येऽपकारे उपकाराभेदप्रतीतिद्वारैव साधुत्वं व्यङ्ग्यम् VaiyāSiMañ. 124.13; **[Inst.]** by way of harming मित्राण्य-मित्रान्मध्यस्थान्परांस्वांश्च पुनः पुनः। अत्यर्थमपकारेण नोपकारेण चिन्तयेत् BhaviP. 788A. 19 (iv. 126.7); **1Bii** war, battle, discord, confliet षाड्गुण्यम् ...। अपकारो विग्रहः ... इति षड्गुणाः ArthŚā. ii.237.8 (7.1); पणबन्धः स्मृतः सन्धिरपकारस्तु विग्रहः AgniP. 233.18; ViṣṇuDhaP. ii.150.3; विग्रहमपकारम् RājNīRa. 56.22; **1Biii** punishment दुष्टानां तेषाम् ... मया। अपकाराय दैत्येन्द्रा यतनीयं दुरात्मनाम् ViṣṇuP. v.4.10; BrahmP. 183.5; **1Ci** evil doing, wrong act न स्मरामि स्वल्पमपि तवापकारम् DaśKuC.54.15; स्निह्यति विनापि हेतुं कुप्यत्यपराधमन्तरेणैव। स्वल्पादप्यपकाराद्विरज्यते साधमा Kāvyālaṅ. (Ru.) 12.40 (32); उपक्रियोपकारः स्यादपकारोऽन्यतः कृतिः Vaija. 193.22; अपकारेण दुर्जनः परिचीयते PuruṣPa. 79.20; धिग् मे स्वपितरं प्रत्यपकारः KathāK. 130.11; **1Cii** act of causing to be wicked अपकारः ... मन्दकरणमिति हलायुधः ŚabdaKaDru. **1D** loss, cf. **अपकारिन्**; **2A** impediment, hindrance तद्धि अङ्गम् यत्प्रधानस्योपकरोति, न यदपकारे वर्तते ŚābaBh. 1428.17 (*on* vi.3.41); उद्देशमात्रेण तावत्तादर्थ्यप्रसिद्धिः सा चोपकारापकारयोस्तुल्या। तद्यथा मशकार्थो धूम इत्यपकारिण्यपि प्रयुज्यते TantrVā. 668.10 (*on* iii.1.2); सत्यमुक्तं तु द्रव्यस्य कृत्स्नस्य संस्कारो न कर्तव्यः। सोमे उपकारो नास्त्यपकारस्तु कदाचित्स्यात् TupṬ. 237.15 (*on* x.2.17); परस्योपघातोऽपकारः कस्याश्चिदर्थसिद्धौ प्रतिबन्धः ManuBh. i.170.6 (*on* 2.179); स्वक्षेत्रे परेण क्रियमाणः सेतुरल्पस्यापकारस्य महतश्चोपकारस्य हेतुर्न निवार्यः Aparā. 766.13 (*on* 2.156); **2B** absence of conduciveness or usefulness तादर्थ्यं तु चतुर्थी न व्यभिचरति। उपकारापकारयोर्व्यभिचारः SaṅkarKāBh. 194.11 (*on* iv.2.25); पुरुषोपकारितया प्रसक्तं वदनं तत्र तथा किं त्वपकारमेवास्य साधयति ŚāstrDī. 266.3 (*on* iii.4.8); **3** reproach, despise, disdain भर्त्सनं त्वपकारगीः AmaK. 338.; **4A** adverse change सत्त्वं रजस्तमसी आश्रित्य स्वेन रूपेणाङ्गाङ्गिभावं गच्छति तस्यापकाराद्दुःखमुत्पद्यते MāṭhVṛ. 24.4 (*on* 13); **4B** wrong or opposite idea यदि तत्र तादृशसंदेहाभावे प्रवर्त्तयित्वा वासिद्धिं कारयित्वा वापकारं करोति प्रमाणं नास्ति TarkBhā. (Mo.) 3.2.

अपकार (a-pakāra) *adj.* not having the sound *‹p›* (as indicatory letter) वत्वविधौ तु 'मतोः' इति अपकारानुबन्धकनिर्देशात् परिभाषानुपस्थानाद् द्वयोरपि ग्रहणम् Pradī. v.179B.31 (*on* vi.1.222)

अपकारक (apa-kāraka) *adj.* [*f.*–ikā] **1** which hinders or impedes नन्वेवं सत्यपकारकोऽपि शेषः प्राप्नोति TantrVā. 668.15 (*on* iii.1.2); उपकारकत्वमेव शेषत्वम्। तदर्थेऽप्यपकारके शेषत्वव्यवहाराभावात् BhāṭṭDī. i.184.7 (*on* iii.1.3); **(used as noun)** (that) which hinders or impedes नूनमुपकारकमेवापकारकं मन्यसे ŚatDū. 163.6; **2Ai** doing wrongs or causes evil आत्मविनिग्रहः आत्मनः अपकारकस्य आत्मशब्दवाच्यस्य ... विनिग्रहः GītāBh. (Śaṅ.) 375.17 (*on* 13.7); असुन्दरे प्रकृत्या च सर्वथाप्यपकारके। मृत्यौ चिन्त्यः प्रतीघातोपायः SamarāSaṁ. 9.179; न रक्षन्त्वप्रकाशं हि तथान्यानपकारकान् ŚukraNī. 1.298; **(used as noun)** (that) which causes evil कथं भूतोपकारार्थं प्रवृत्तस्य जगत्प्रभोः। अपकारकमाविश्य युज्यते तुन्नतोदनम् MṛgendraT. i.7.14; **2B** who or which is harmful, injurious उच्छ्रायमाना ... धूली ... तस्यैव दृष्टेरपकारिकासीन् नीत्योन्नतिं नैव हिताय नीचाः Rāvaṇā. 23.24; वृष्टिमहापातविद्युत्पातादयो मनुष्यादीनां प्राणिनामुपकारका अपकारका वा दैवाद्भवन्ति Aparā. 587.16 (*on* 1.348), उत्तमप्रकारेण कृतप्रव्रज्योऽ-पकारकेष्वपि भूतेषु हितोऽनपकारकः Aparā. 951.21 (*on* 3.57); अपकारकोऽनिष्टकृत् DaṇḍaVi. 301.7; **3** who destroyes अदोऽयमालप्य शिखीव शारदो बभूव तूष्णीमहितापकारकः NaiṣC. 9.14.

अपकारक (a-pakāraka) *adj.* (used as noun) (root) not having the sound *‹P›* (as indicatory letter) (दोऽपः) दाग्रहणेऽपकारकस्यैव ग्रहणम् वेदितव्यम्। दो दत् दत्तम्। इह न भवति दातं बर्हिः अवदातं मुखम् CāndraVṛ. *on* i.1.4.

अपकारकर (apakāra-kara) *adj.* causing harm, harmful एते षड्रसाः पृथक्त्वेनैकत्वेन वा मात्रशः सम्यगुपयुज्यमाना उपकाराय भवन्त्यध्यात्मलोकस्य अपकारकराः पुनरतोऽन्यथा भवन्त्युपयुज्यमानाः CaraS. i.26.44 (1941 Ed.)

अपकारकरण (apakāra-karaṇa) *n.* **1** act of harming or injuring अहमसमर्थः अस्यापकारकरणे Pañcā. 36.2; **2** act of despising राजगामि पैशुनम् ... राज्ञि गत्वापकारकरणम् ManvaVi. 1370.22 (*on* 11.55)

अपकारकर्तृ (apakāra-kartṛ) *adj.* who causes harm or injury अपकारकर्तुः पञ्चाशत्पणपरिमितो दण्डः कार्यः DīpKa. 67.30 (*on* 2.233); VīraMi. 699.26 (*on* 2.232)

अपकारकस्थल (apakāraka-sthala) *n.* [Loc.] in the case of (the one) causing impediment or hindrance नोपकारकत्वं शेषत्वं गोदोहनदध्यानयनादेरपि प्रणयनवाजिनयागाङ्गत्वापत्तेः। अपि तु पारार्थ्यमेव। अपकारकस्थले तु तदुपकारस्यै-वेष्टत्वेन उद्देश्यता BhāṭṭDī. i.184.14 (*on* iii.1.3)

अपकारकारक (apakāra-kāraka) *adj.* causing or doing offence त्रिजगत्य-पकारकारकं ननु लोभाह्वमवेहि तम् भटम् NemiC. 11.65.

अपकारकारण (apakāra-kāraṇa) *n.* **1** [Abl.] on account of committing offence द्विषतामप्यपकारकारणान्नृपसंश्रय इष्यते बुधैः PañcT. 1.7 [18.7]; Hitopa. 2.31; Pañcā. 6.5; Subhāṣi. 2898; **2** cause of harm इह तु तत् स्थावरं शरीरं केषांचिदुपकारकारणमितरेषामपि भूयसामपकारकारणमिति कथं तैः संभूय सृज्यते NyāyMañ. i.187.2.

अपकारकारिन् (apakāra-kārin) *adj.* causing harm or injury कंसो हतः स्वसुहृदामपकारकारी HariVi. 5.67.

अपकारकृत् (apakāra-kṛt) *adj.* causing harm or injury सुहृदप्यपकारकृद् द्विषन् HammīMaKā. 10.6.

अपकारक्रिया (apakāra-kriyā) *f.* act of offending अपकारक्रियायुक्ता = सदा भर्तुः प्रतिकूलाचरणपरा VīraMi. (Vyavahāra.) 545.21.

अपकारगिर् (apakāra-gir) *f.* speech of reproach or despise भर्त्सनं त्वपकारगीः AmaK. 338; ŚabdaRaSaK. 68.4.

अपकारचिकीर्षा (apakāra-cikīrṣā) *f.* desire for causing harm or injury परापकारचिकीर्षाकालुष्यं चेतसो निवर्तते TattvVai. 39.21 (*on* 1.33)

अपकारतस् (apakāra-tas) *adv.* **A** according to the offence पण्यानां स्थापयेच्छुल्कमत्ययं चापकारतः ArthŚā. i.278.6 (2.22); ततस्तदेव मे घात्यं किं च यद्यपकारतः KathāSaSāg. xii.5.273; **B** from the evil act समुद्धरेत्। गर्तप्रपात-पङ्काद्य तथान्यादपकारतः BṛParāSm. 8.128.

अपकारता (apakāra-tā) *f.* the state of being a wrong or evil act न स्मराम्यनृतं किंचिन्न स्मराम्यनुपाकृतम् (v.1. °न्यपकारताम्) MahāBhā. iii.71.13.

अपकारनिर्वेद (apakāra-nirveda) *m.* dejection (caused) by wrong doing or evil act वायसोऽपि तेनापकारनिर्वेदेनापि ... वृक्षान्तरं गन्तुं न शक्नोति Pañcā. 35.5.

अपकारनिर्वेदन (apakāra-nirvedana) *n.* dejection (caused) by wrong or evil act तेनापकारनिर्वेदनादन्यवृक्षमूलवासिनम् ... गोमायुमपृच्छत् Tantrākhyā. 18.9.

अपकारनिष्ठ (apakāra-niṣṭha) *adj.* (used as noun) (one) intent on doing harm or injury न चापकारनिष्ठेषु द्वेषो माध्यस्थमीयुषाम् PadmP. (Ra.) 17.183.

अपकारपर (apakāra-para) *adj.* 1 intent on doing harm or injury उपकारप्रधानः स्यादपकारपरेऽप्यरौ AṣṭāHṛ. i.2.24; SūktiRa. 163.69; ŚukraNī. 3.11; (used as noun) (one) intent on doing harm or injury उपकारपरा नित्यमपकारपरेष्वपि। उपाचरति बन्धून् या सा शान्ता BhāvPra. (Śā.) 98.10(4); BhāvPra. (Bhā.) 5.252; SabhāŚ. 69; 2 intent on wrong or evil act अपकारपरान्सहोदरानपि हन्यात्किल नास्ति पातकम् HammīMaKā. 10.5.

अपकारपरम्परा (apakāra-paramparā) *f.* series of offences अनेकं स्मरंस्तेषामपकारपरंपराम्। एष संवर्मयिष्यामि मूलोच्छेदाय वैरिणाम् PāṇḍaC. 16.236.

अपकारपराङ्मुख (apakāra-parāṅmukha) *adj.* adverse to doing harm परोपकरणे दक्षो ह्यपकारपराङ्मुखः ... भृतको वरः ŚukraNī. 2.60.

अपकारप्रकाशक (apakāra-prakāśaka) *adj.* names of two sons of Vidveṣin (*lit.* offender and revealer) तस्या द्वौ तनयौ पुंसामपकारप्रकाशकौ MārkP. 51.117.

अपकारप्रयुक्त (apakāra-prayukta) *adj.* 1 prompted by (the act of doing) harm गन्धनमपकारप्रयुक्तं हिंसात्मकं सूचनम् KāśiVṛ. *on* i.3.32; अपकारप्रयुक्तं वा सूचनं गन्धनमित्यदोषः JaineVyā. 27.19 (*on* i.2.27); सूचनमपकारप्रयुक्तं परदोषाविष्करणम् CāndraVṛ. *on* i.4.78; 2 the word or expression '*apakāraprayukta*' अपकारप्रयुक्तमिति। तृतीयासमासोऽयम्। अपकारमुद्दिश्य यत्प्रवर्तते तदपकारप्रयुक्तं वेदितव्यम्। हिंसात्मकमिति ... पीडाकरणमित्यर्थः Nyās. i.230.21 (*on* i.3.32)

अपकारबुद्ध्यनुत्पत्ति (apakārabuddhy- anutpatti) *f.* absence of origin of intention to offened क्षान्तिरपकृतेऽप्यपकारबुद्ध्यनुत्पत्तिः DīpKa. 79.23 (*on* 3.33)

अपकारमनीषा (apakāra-manīṣā) *f.* desire to harm (सुदत्तस्य) विग्रहः प्रणतिषु, नापकारमनीषायाम् YaśasCam. ii.244.4.

अपकारमर्षण (apakāra-marṣaṇa) *n.* 1 forgiveness against the offence परेऽपकारिण्युपकारिबुद्धिमान् प्रमर्षयन्नुग्रमपि व्यतिक्रमम्। उपायचित्तैरपकारमर्षणैः शुभे समादापयतेऽपकारिणः MaYānaSū. 32.5 (*on* 8.18); 2 forgiveness to support wrong act मर्षाधिवासज्ञानमिति त्रिविधायाः क्षान्तेः स्वभावः। अपकारमर्षणक्षान्तेर्मर्षणं मर्षः MaYānaSū. 105.10 (*on* 16.22)

अपकारमुख (apakāra-mukha) *n.* [Abl.] by means of evil doing लेकानामुपकारोऽभूदपकारमुखादहो RajTa. (Jo.) 878.

अपकारमुद्रा (apakāra-mudrā) *f.* gesture indicating offence ते सन्ति हन्त बहवो भुवि ये परेषां रन्ध्राण्यवाप्य विदधत्यपकारमुद्राम् SūktiMu. 36.28.

अपकारयित्वा (apakārayi-tvā) *ger.* (irr.) having caused to harm कृत्यपक्षोपग्रहेण वा परस्यामित्रं राजानं आत्मन्यपकारयित्वाभियुञ्जीत ArthŚā. iii.194.1 (13.3); ततः शत्रुभूमिलिप्सायां मित्रेणात्मन्यपकारयित्वाभियुञ्जीत ArthŚā. iii.195.2 (13.3); अपकारयित्वा दूष्याटविकेषु वा बलैकदेशमतिनीय दुर्गमवस्कन्देन हारयेत् ArthŚā. iii.206.9 (13.4)

अपकारवचस् (apakāra-vacas) *n.* word of reproach अपकारवचोऽथ स्यात्पारुष्यं दुष्टभाषणम् KośaKaTa.i.1518.

अपकारवत् (apakāra-va(n)t) *adj.* offending शोभनः प्रसादो यस्य अपकारवतामपि शिशुपालादीनां मोक्षप्रदातृत्वादिति सुप्रसादः ViṣṇuSaBh. 63.1 (*on* 39)

अपकारवस्तु (apakāra-vastu) *n.* thing that causes harm अपकारवस्तुनि हि प्रतिघ उत्पद्यते AbhidhKoBh. 289.4 (*on* 5.16)

अपकारविधि (apakāra-vidhi) *m.* [Inst.] in harmful way or manner तत्कन्यापुण्यप्रभावप्रेरितपुरदेवतापादितान्तःपुरपुरीपरिजनापकारविधिना साधु संबोध्य ... दातुमुपक्रान्ता YaśasCam. ii.293.17.

अपकारविषय (apakāra-viṣaya) *adj.* referring to harm or injury इदं प्रपातडागादिकं पुण्यम्, इदमगारदहनादिकमपुण्यमित्येवमुपकारापकारविषये धर्माधर्मपदद्वये ... अल्पं शास्त्रप्रयोजनम् NyāyRa. 209.11 (*on* 5 (1).3)

अपकारवैरिन् (apakāra-vairin) *m.* enemy on account of causing injury क्षत्रजातमपकारवैरि मे RaghuVa. 11.71 (comm. अपकारेण पितृवधरूपेण वैरि)

अपकारशब्द (apakāra-śabda) *m.* word expressing (threat of) harm or injury अपकारशब्दैर्भयोत्पादनं भर्त्सनम् Prasā.i.960.7; KaśiVṛ. *on* viii. 1.8.

अपकारशील (apakāra-śīla) *adj.* habituated to harm (others) अपकारशीलः शठः CaturCin. iii (1). 491.4.

अपकारसमर्थ (apakāra-samartha) *adj.* 1 capable of causing harm व्यसनिनमपायस्थाने सक्तमनर्थिनं वा ज्यायांसं हीनो बलसमेन लाभेन पणेत। पणितस्यापकारसमर्थो विक्रमेत ArthŚā. ii. 279.6 (7.7); अपकारसमर्थाननु क्षियतो वा भर्तृविनाशमुपांशुदण्डेन प्रशमयेत् ArthŚā. iii.210.11 (13.5); 2 capable of causing impediment or hindrance अन्यदपि महाभूतेषु यत्प्रत्यक्षानुमानाभ्यामनुपलभ्यमानकारणमुपकारापकारसमर्थं च भवति तदप्यदृष्टकारितम् PadārthaSaṁ. 309.12; NyāyKa. 311.5.

अपकारसामर्थ्य (apakāra-sāmarthya) *n.* capacity of doing evil or wrong act वाक्यमुद्रा ... सगरं च भगीरथं चेत्यादिवाक्यस्य प्रागुपकाराभिप्रायेण दृष्ट्वा यावदपकारसामर्थ्याभिप्रायेण निवेशनान्मुत्प्रदायिता AlaṅkāŚe. 2.3 (35)

अपकारस्थान (apakāra-sthāna) *n.* place of wrong or evil act विषभोजनजतुगृहद्यूतसभाद्यपकारस्थानोद्घाटनमेवेदं मन्यामहे VeṇīSaṁ. 1.169.

अपकारहेतुता (apakārahetu-tā) *f.* the state of being the cause of impediment or obstruction तस्य प्रमाणान्तरादवगतामुपकारहेतुतामपकारहेतुतां वा संस्मृत्य इच्छया प्रवर्तते द्वेषेण निवर्तते वा BrahmSi. 24.18.

अपकाराकरणवत् (apakārākaraṇa-vat) *adv.* like not doing wrong act न चात्र विरोधः। अपकाराकरणवदमृतमोचनरूपस्योपकारस्याप्यर्थनीयत्वेन तुल्यत्वात् AlaṅkāRa. 17.9.

अपकाराचरण (apakārācaraṇa) *n.* act of committing an offence कृतोपकारमपकाराचरणेन यो विनाशितवान् ... संसर्गितया न परिवसेत् ManvaMu. 488.21 (*on* 11.190)

अपकारातिशय (apakārātiśaya) *m.* excess of offence अपकारिणं प्रत्युपकारादिप्रतिपादनात् ... फलमपकारातिशयः SāhiDa. 44.9.

अपकारादि (apakārādi) *adj.* 1 harm etc. अहं ब्रह्म परं ज्योतिरपकारादिवर्जितम् AgniP. 377.14; 2 wrong or evil act etc. (उपकृतं बहु तत्र किमुच्यते) अपकारादीनां वाक्यार्थेऽन्वयसिद्धये SāhiDa. 44.7.

अपकारानाचरण (apakārānācaraṇa) *n.* not doing wrong or evil act क्षमा कृतापकारेऽप्यपकारानाचरणम् ... धर्मस्य कारणम् DīpKa. 16.25 (*on* 1.122)

अपकारानारम्भ (apakārānārambha) *m.* absence of attempt to do harm क्षमा कृतेऽप्यपकारेऽपकारानारम्भः ManuBh. i.531.20 (*on* 6.92)

अपकारान्त (apakārānta) *m.* end of doing harm उत्तिष्ठमानं संधिना ... प्रतिव्यूहेत। ... अपकारान्तेषु चास्य दूतं प्रेषयेत् ArthŚā. iii.156.1 (*on* 12.1)

अपकारापराद्ध (apakārāparāddha) *adj.* guilty of offence अथास्य प्रहरेत्काले यदा विचलिते पथि। अपि घोरापराधस्य (v.l. अपकारापराद्धस्य) धर्ममाश्रित्य तिष्ठतः MahāBhā. i.App. 1.81 (117)

अपकाराब्जतीव्ररुचि (apakārābja-tīvraruci) *m.* sun (lit. of fierce brilliance) towards lotus in the form of evil परनिन्दाकुमुदिन्या विधुरपकाराब्जतीव्ररुचिः Nāṭa. 11.10.

अपकारार्थम् (apakārārtham) *adv.* for the sake of causing harm or retaliation तस्यापकारार्थं मल्लिकः स्वयमक्षमः RājTa. (Śrī.) 3.331.

अपकारासमर्थ (apakārāsamartha) *adj.* incapable of causing harm लघवस्तु मरणासमर्था निर्भयेन जनेन प्रच्छन्ना विद्धाः प्रहरन्तोऽपकारासमर्थाः ManuBh. ii.58.6 (*on* 7.193)

अपकारासहिष्णुता (apakārāsahiṣṇutā) *f.* intolerance to harm अपकारासहिष्णुता अमर्षः NyāyVār. 452.10 (*on* iv.1.3)

अपकारिजन (apakāri-jana) *m.* person who causes harm, harmful person अपकारिजने कोपो निरोद्धुं शक्यते कथम् TriṣaŚaPuC. iv.5.240; अपकारिजनाद्भयमुद्वेगः PratāYaBhū. 111.10.

अपकारित (apa-kārita) *adj.* harmed एष कोऽपि नभश्चरेश्वरः कस्यापि रोषणस्य महर्षेः पुष्पसंबन्धापराधापकारिताद् अनुव्याहारादम्बुरुहत्वमवाप AvantiKa. 16.19.

अपकारित्व (apakāri-tva) *n.* 1 the state of being one who causes harm (गुरुम् ... आततायिनमायान्तं हन्यात्) तथापि गुर्वादीनां वधानुज्ञानम् यतोऽन्यदपकारित्वमन्यदाततायित्वम् ManuBh. ii.217.30 (*on* 8.350); 2 [Inst.] by way of being that which hinders or impedes सांसारिकं च वृत्तान्तमपकारित्वेन पश्यतः ... मोक्षसिद्धिः AbhinBhā. i.335.21 (*on* 6.83)

अपकारिन् (apa-kārin) *adj.* [*f.*–iṇī] **1A** who offends, offender (used as noun) (one) who offends **B** who or which does harm or injury, harmful, injurious (used as noun) (one) who causes harm or injury **C** who does

wrong or evil (used as noun) (one) who does wrong or evil act **2** causing loss **3** causing hindrance or impediment (used as noun) (one) causing hindrance or impediment **1A** who offends, offender धार्तराष्ट्रेषु लुब्धेषु सततं चापकारिषु। न हि कश्चित् क्षमाकाल: MahāBhā. iii. 29.33; तेषां शांतिर्विधतेऽस्मासु शीघ्रं मिथ्योपेतानामुपकारिणां (v.l. अपकारिणाम्) सताम् MahāBhā. v.22.2; असंशयं मा विप्रर्षे वेत्स्यसे धन्विनां वर। अपकारिणं तु मां विद्धि भगवञ्शरणागतम् MahāBhā. xii. 98.7; सुबाहुरेषो न ममापकारी MārkP. 43.82; (**used as noun**) (one) who offends यदा ... आच्छिनत्ति रत्नानि विविधान्यपकारिणाम्। ... तदा वैश्रवण: राजँल्लोके भवति भूमिप: MahāBhā. xii.68.46; (राजा) विश्वसेन्नापकारिषु MahāBhā. xii.71.7; प्रतिकर्तुमशक्याय ... अपकारिणे असूया जायते तीव्रा MahāBhā. xii.157.16; साम दानं क्षमा ... पार्थिवानां गुणा: राजन्दण्डश्चाप्यकारिषु Rāmā. iv. 17.25; नास्त्यपकारिणो मोक्ष इति कौटल्य: ArthŚā. ii. 108.3 (3.19); उपकर्त्रारिणा सन्धिर्न मित्रेणापकारिणा ŚiśuVa. 2.37; Hitopa. 4.16; अपकारिणि तिष्ठतीह मय्यवधी: किं प्लवगाननागस: RāmC. 33.66; तस्यापि स्वं ममाज्ञानं तस्मात्तदपकारि मे KathāSaSāg. xii.5.272; अनेन रथवेगेन पूर्वप्रस्थितं वैनतेयमप्यासादयेयम्, किं पुनस्तमपकारिणं मघोन: Vikramo. 1.3 (26), अपि चामीषामपकारिणामर्थे कोऽयमत्यावेगोभवत: PraboCan. 5.16 (92.8); किं शक्तेनापकारिणा Pañcā. 11.28; नित्यकिंकरा: ममापकारिणो बद्धा भूत्वा मत्कृपया पुन: ... मुक्ता भवन्ति BṛBrahmaS. i.2.9; **1B** who or which does harm or injury, harmful, injurious स तु द्रौणिम् ... प्रत्यविध्यन्महातेजा बलवानपकारिणम् MahāBhā. vii. 46.16; एतच्च कदनं कृत्वा शत्रूणापकारिणाम् MahāBhā. ix. 62.52; यो मौर्ख्यादपकारी मे तत्राहं त्वां प्रसादये Rāmā. v.1335* (2); न ब्राह्मणो वेदयेत किंचिद्राजनि धर्मवित्। स्ववीर्येणैव ताञ्शिष्यान्मानवानपकारिण: ManuSm. 11.31; किं भक्तेनासमर्थेन किं शक्तेनापकारिणा Tantrākhyā. 10.19; Hitopa. 2.68; PañcT. 1.49 [32.9]; तत: स्वदेहे पुत्रादावुपकार्यपकारिषु। रागद्वेषौ च भवत: AhirbuS. 38.16; योऽसावुदकस्य महर्षेरपकारिणं धुन्धुनामानमसुरम् ... जघान ViṣṇuP. iv.2.40; मयानृशंस्यं कर्तव्यं नोपकार्यपकारि च MārkP. 23.17; दृष्टिर्मय्युपकारिणीव निपतत्यस्यापकारिण्यपि Nāgā. 5.14; सर्वेभ्योऽपकारिभ्योऽपि भूतेभ्योऽनभिद्रोहेण हित: सर्वभूतहित: BālaKrī. ii.26.3 (*on* 3.58); स्वभावादेव साधूनां प्रवृत्तिरुपकारिणी अपकारिण्यपि जने BṛĀraUBhVā. ii.4.56; नदीं रक्षश्चक्षुषा क्षणमैक्षत। ... अपकारिणीम् RāmāMañ. 438.11; शास्तिमस्य करिष्यामि भिल्लस्य ह्यपकारिण: BrahmP. 169.31; तस्यापकारिणम् ... पौलस्त्यम् ... निजघान BrahmP. 213.130; यदि त्वमिच्छसे वैरं पुरुषेष्वपकारिषु। स्त्रिय: किमपराध्यन्ते PadmP. i.15.36; यद्यपि प्रकृतेर्भावैरिन्द्रियैरपकारिभि:। मोहपाशशतैर्बद्धस्तथा सिद्धस्तु सर्वथा PadmP. ii.113.7; अतस्त्वयाधिरोढव्यं न तस्मिन्निति तस्य च संदिष्टवान्स लेखेन दायादस्यापकारिण: KathāSaSāg. xii.7.266; PāṇḍaC. 17.359; PuruṣPa. 41.23; अपकारिण्यपि पुरुषे शुभं चिन्तयति SamyaKau. 67.8; तवापकारिणा सर्वं राक्षसेन कृतं त्विदम् AdhyāRā. vi.5.18; पुरुष: ... क्रोधात्स्यादपकारी न वेत्ति सन्देह: KandaCū. vi.6.27; हन्तव्य: प्रथममसौ ममापकारी मद्वर्ग्यप्रसभवधेन राजसूनु: JānaPa. 4.58 (9); (**used as noun**) (one) who does harm or injury अपकारिषु या सक्ता साशा कृशतरी मया MahāBhā. xii.293*.(2); उदासीनेषु योऽस्मासु विक्रमोऽयं प्रकाशित:। अपकारिषु ते राम नैवं पश्यामि विक्रमम् Rāmā. iv.372* (4); YogBh. 107.3 (*on* 2.33); अनुशये वर्तेत ... अर्थदानमनुपकारिषु अपकारिषु वा ArthŚā. i.94.4 (3.16); ii.344.3 (7.16); शक्तोऽहम् ... प्रहर्तुमपकारिण: Tantrākhyā. 113.24; परेऽपकारिबुद्धिमान् प्रमर्षशुग्रमपि व्यतिक्रमं। उपायचित्तैरपकारमर्षणै: शुभे समादापयतेऽपकारिण: MaYānaSū. 32.4 (8.18); षाड्गुण्ये संधिरादौ परिपणरचितो विग्रहोऽस्यापकारी YogYā. 1.14; करोति महतीं प्रीतिमपकारोऽपकारिषु VeṇīSaṁ. 2.60; SaraKaṇṭhā. 590.11; अपकारिणि यस्येयं मतिस्तस्य किमुच्यताम् PadmP.(Ra.) 9.169; अपकारिणि कारुण्यं य: करोति स सज्जन: PadmP. (Ra.) 33.306; उपकार्यत्वोपकारकत्वक्षम: सन् बाह्यविषयेण ... अपकारिणा वात्मात्मीयं संबन्धं प्रतिपद्यते NaiṣkaSi. 143.3; आचार्यं च प्रवक्तारमित्यनेनापकारिणामपि वधो निषिद्ध: ManuBh. ii.217.24 (*on* 8.350); यो ह्यन्यां कांचनपीडां करोति न सर्वेण शरीरादिना सोऽपकारी ततस्त्वन्य आततायी ManuBh. ii.218.1 (*on* 8.350); उपकारिण्यपकारिणि च रागद्वेषयोरभावादुदासीनस्याप्रवृत्तौ ... आत्मन: स्वरूपेणावस्थानम् NyāyKa. 286.8; TriṣaŚaPuC. iii.2.134; Vītarā. 14.6; VīraMi. 210.12 (*on* 1.122); 813.27 (*on* 3.33); विदुर्वाग्दण्डपारुष्यमुग्रतामपकारिषु SaraKaṇṭhā. 590.11; अयत्नेन समर्थस्त्वं निहन्तुमपकारिणम् BṛKathāMañ. i.2.165; GaṇeP. i.5.26; RājTa. (Ka.) 4.570; अपकारिषु य: साधु: पुण्यभाक्स उदाहृत: BrahmP. 80.54; TriṣaŚaPuC. iv.5.242; कोपो यद्यपि नास्त्येवापकारिण्यपि ते प्रभो PārśvC. 6.210; पाथोनाथ जगत्यहंकृतिभृत ... सन्त्यन्येऽप्यपकारिण: SūktiMu. 27.8; अपकारिणि कोपश्चेत् कोपे कोप: कथं न जायेत। धर्मार्थकाममोक्षप्राणयशोहारिणि क्रूरे SūktiRa. 59.10; 163.19; अपकारिषु मा पापं चिन्तयस्व कदाचन SūktiRa. 163.67; Subhāṣi. 3358; SāhiDa. 44.8; अपकारिषु य: साधु: स साधु: सद्भिरुच्यते SiṁhāDvā. 64.10; ŚārṅgaPa. 233; VetāPañ. (Śi.) 26.36; यच्छक्तावप्युपेक्षन्ते कदाचिदपकारिणम् Subhāṣi. 2677; अपकारिष्वपि परमेश्वरशरीरत्वभावना कार्या ŚivārkaMaDī. i.309.19 (*on* i.2.1); 'अपकारिण: प्रत्युत स्वतोऽप्युत्कृष्टता नीता:' इति निन्दया 'शत्रवो रणे हता:' इति स्तुति: प्रतीयते AlaṅkāMañ. 112.14; **1C** who does wrong or evil न वै देयमनुक्रोशाद्दीनायाप्यपकारिणे MahāBhā. xii.37.37; अयं कृतघ्नो मित्राणामपकारी ... तप्तकुम्भे निपतति MārkP. 14.87; यन्निमित्तं विनेशुस्ते अपापस्यापकारिण: MārkP. 119.7; कपालीअयमस्माकमपकारी। संविभागप्रधान: स्वसिद्धान्त: MattaVi. 12.11; व्यर्थं व्रतादिकं तस्या या भर्तुश्चापकारिणी Brahm-VaiP. ii.46.32; DevīBhāP. ix.48.32; जग्मु: ... पुरीम् ... सिद्धचारणसेविताम् ... नापकारी जन: क्वचित्प्रदृश्यते SkandP. v (1).42.34; PārśvC. 2.312; SamarāSaṁ. 8.505; बान्धवा बान्धवा एव बाढमप्यपकारिण: PāṇḍaC. 13.23; अत्रापकारिणीं चेटीं विपरीतलक्षणया कथयति BhāvPra. (Śā.) 173.5 (6); (**used as noun**) (one) who does wrong or evil act पापानामपकारिणाम्। ... उपसर्गा: प्रवर्तन्ते मरणाय सुदारुणा: MārkP. 16.42; सर्वत्र नरकावासे सर्व एवापकारिण: VarāṅgaC. 5.89; उपकृतं बहु तत्र ... एतदपकारिणं प्रति विपरीतलक्षणया कश्चिद्वक्ति KāvyPra. 83.7; चित्ताभिसंधिमात्रेण ह्यदृष्टस्यापि जायते। कथंचिदुपलब्धस्य नित्यमेवापकारिण: MāliViT. 18.64; इयं कस्यचिदपकारिणं प्रत्युक्ति: RasGaṅ. 176.1; **2** causing loss मूषिका गृहजातापि हन्तव्या सापकारिणी PañcT. 1.47 [32.5]; Pañcā. 11.26; Subhāṣi. 2706; अयं मूषको ममापकारी PañcT. 2.26(42) [215.7]; 2.29(56)[230.1]; Hitopa. 1.79 (14); Tantrākhyā. 66.21 तदत्र चौरस्यापि परवित्तापहर्तुरपकारिण: श्रेयश्चिन्त्यते PañcT. 3.66 (19) [327.7]; **3** causing hindrance or impediment अहो! किमपि मे दैवमपकारि पदे पदे PāṇḍaC. 6.639; (**used as noun**) (one) causing hindrance or impediment तद्यथा मशकार्थो धूम इत्यपकारिण्यपि प्रयुज्यते TantrVā. 668.11 (*on* iii.1.2)

अपकारिभ्रातृव्य (apakāri-bhrātṛvya) *m.* harmful enemy भ्रातृव्यवान्यजेतेत्यादावप्यपकारिभ्रातृव्यापनयनस्य समीहितत्वात् फलान्तराभावाच्च फलत्वं बोध्यम् MayūMāli. 377.20 (*on* iv.3.1)

अपकारिवध (apakāri-vadha) *m.* act of killing a harmful or injurious person अपकारिवधे दोषाल्पतोक्ता ManvaVi. 615.16 (*on* 5.45)

अपकारिविषय (apakāri-viṣaya) *adj.* concerning harmful one उपकार्यपकारिविषयौ रागद्वेषौ व्युदस्य त्यक्त्वा VīraMi. 839.14 (*on* 3.61,62)

अपकारिसंज्ञा (apakāri-sañjñā) *f.* indication of one doing wrong or evil act यस्य नापकारिसंज्ञा प्रवर्तते न दु:खसंज्ञा MaYānaSū. 111.1 (16.49)

अपकारोपकारिन् (apakāropakārin) *m.* name of Viṣṇu (*lit.* who helps an offender) अपकारोपकारी च (इति विष्णुसहस्रनामानि) SkandP. v (1). 63.160.

अपकार्य (apa-kārya) *adj.* to be harmed तदुक्तसारं त्वादाय नापकार्यं यथाबलम् TaiUBhāVā. 37.23(1); (used as noun) (one) who is to be harmed लीलेवापक्रियाकर्तुरपकार्यस्य सा पुन:। नाडीव व्रणीता जातु न शुष्यति कथञ्चन RājTa. (Jo.) 831.

अपकार्य (apa-kārya) *n.* evil or wrong act लीलेवापक्रियाकर्तुरपकार्यस्य सा पुन:। नाडीव व्रणिता जातु न शुष्यति कथञ्चन RājTa. (Jo.) 831; कौपीनं त्वपकार्ये च गुह्यचीरे प्रभाषितम् NānārthSaṁ. 27.47.

अपकालयितव्य (apa-kālayitavya) *adj.* fit to be driven away काकोऽपकालयितव्य: Nir. 3.18 (69.13)

अपकीर्ण (apa-kīrṇa) *adj.* abandoned or forsaken अवकीर्णस् (v.l. अपकीर्णस्) त्वहं कुन्त्या MahāBhā. vi.117.22.

अपकीर्ति (apa-kīrti) *f.* infamy, disgrace सोऽयम् ... लोकेऽपकीर्तिं महतीमवाप्स्यति BhāgP. iv.4.30; प्रजानाशस्य पापं मे भविष्यति मृते नृपे। अपकीर्तिश्च लोकेषु धनलोभाद्भविष्यति DevīBhāP. ii.10.24; SaurP. 40.14; PrabhāC. 101.7; तदहम् ... चाचलिस्तव निर्देशैरपकीर्तौ न पापति: ŚāliC. 5.44; 7.105; त्वयि सति मदीयापकीर्ति: ... गता SamyaKau. 27.10; न तु मूर्खो राजेति प्रतीपभूपालमण्डलेष्वपकीर्ति: प्रसरति PrabaCin. 88.27; ŚaṅkaDigVi. (Mā.) 10.68; SiṁhāDvā. 38.19; आदेयवर्जनादशक्तोऽयमित्यपकीर्ति: ManvaVi. 985.23 (*on* 8.171); सत्कर्म वाप्यसत्कर्म कर्तव्यं विजिगीषुणा। कीर्तिर्वाप्यपकीर्तिर्वा यथा स्याच्छाश्वती: समा: ParamāKā. 89.18; Nāṭa. 14.13.

अपकीर्तिकण्टालिका (apakīrti-kaṇṭālikā) *f.* thorny plant in the form of infamy or disgrace निर्गुणेऽपि स्वदेशजे पक्षपातो हि निर्घातो राजनीते: कुसुमस्तबकोऽपकीर्तिकण्टालिकाया: MudriKu. 4.16 (11)

अपकीर्तिकृत् (apakīrti-kṛt) *adj.* causing infamy आत्मदेशे परो विद्वान् आगतो यन्न पूज्यते। तत्क्षणमात्मनः केन निवार्यमपकीर्तिकृत् PrabhāC. 189.16.

अपकीर्तिक्षत (apakīrti-kṣata) *adj.* (used as noun) (one) who is affected by infamy अपकीर्तिक्षतानां तु जीवितं मृतकैः समम् PadmP. iv. 56.44.

अपकीर्तित (apa-kīrtita) *adj.* wrongly mentioned, abused अपकीर्तितमाचार्यो ब्रह्मचारीत्येक आहुः GopBr. i.2.5 (37.14)

अपकीर्तितस् (apakīrti-tas) *adv.* due to infamy कीर्तेः ... तव ... त्वद्वैरिणामतितरामपकीर्तितः ... धूसरत्वम् PadyāTa. 64.

अपकीर्तिभय (apakīrti-bhaya) *n.* fear of infamy क्रुद्धाः ... अपकीर्तिभयादपि। पापिनां प्रवरं सर्वे तत्यजुस्तं कुलादरम् PadmP. iii.23.22.

अपकीर्तिमलीमस (apakīrti-malīmasa) *adj.* impure or dirty due to ill fame ददामि देहमात्मीयमपकीर्तिमलीमसम् PadmP. vi.199.37.

अपकीर्त्या (apa-kīrtyā) *adj.* (*f.*) which is infamous आशास्या चापकीर्त्या च स्मार्या त्याज्या च मानसात्। हर्षराजाश्रया चर्चाकथा व्यावर्णयिष्यते RājTa. (Ka.) 7.873 [*but* **अपकीर्त्य**, non-respectable, pw.]

अपकीर्त्युरगी (apakīrty-uragī) *f.* female serpent in the form of infamy अपकीर्त्युरगी दष्टास्तेषां भूयादधोगतिः PadmP. iv.56.45.

अपकुक्षि (apa-kukṣi) *adj.* [P.vi.2.186,187] having an ill-shaped belly or stomach स्फिग पूत वीणा ... कुक्षि इत्येतान्युत्तरपदानि सीरनामानि नामशब्दश्चापादुत्तराण्यन्तोदात्तानि भवन्ति। ... अपकुक्षिः। ... प्रादिसमासो बहुव्रीहिरव्ययीभावो वा। स्फिगपूतकुक्षीणां ग्रहणमबहुव्रीह्यर्थमध्रुवार्थमस्वाङ्गार्थं च KāśiVṛ. *on* vi.2.187; SiddhāKau. 655A.16 (*on* P.vi.2.187); Prasā. ii.783.22.

अपकुक्षि (apa-kukṣi) *adv.* [P.vi.2.186; 187] with a bad or ill-shaped belly अपकुक्षिः। ... प्रादिसमासो बहुव्रीहिरव्ययीभावो वा। स्फिगपूतकुक्षीणां ग्रहणमबहुव्रीह्यर्थमध्रुवार्थमस्वाङ्गार्थं च KāśiVṛ. *on* vi.2.187; SiddhāKau. 655A.16 (*on* P.vi.2.187); Prasā. ii.783.22.

अपकुक्षि (apa-kukṣi) *m.* a bad or ill-shaped belly, MW; Katre.

अपकुञ्चिक (apakuñcika) *m.* name of a plant काशवियोनिशूलाघ्नि छत्राघोषापकुञ्चिकः AṣṭāNi. 24.8.

अपकुञ्चित (apa-kuñcita) *adj.* which are moved in regional dance यत्रापकुञ्चितपादाभ्यां क्रमात्पार्श्वाहतिर्भवेत्। प्राहापकुञ्चितामेनां वीरसिंहात्मजः सुधीः Nṛtyā 1063.

अपकुञ्चिता (apa-kuñcitā) *f.* particular type of movement of legs (Bhūcārī) in regional dance (Deśīnṛtta) चरणौ कुञ्चितौ किञ्चित् पृष्ठतो गच्छतः क्रमात्। यस्यामेषा समाख्याता नृत्तज्ञैरपकुञ्चिता NṛttaRa. 6.72.

अपकुञ्ज (apa-kuñja) *m.* name of a great serpent (*lit.* out of bower) कच्छपश्चापकुञ्जश्च धृतराष्ट्रबलाहकौ ... एते नागाः महात्मानः HariVaṁ. (Calcutta ed.) 14172 [name of a younger brother of the serpent Śeṣa, MW.]

अपकुड्या (apa-kuḍyā) *adj.* (*f.*) devoid of wall अपकुड्या जगन्नाम्नी नगरी कल्पनात्मिका YogVā. iii.21.4.

अपकुण्ड (apa-kuṇḍa) *m.* name of a serpent (*lit.* out of pit) कच्छपश्चापकुण्डश्च तक्षकश्च महोरगः। ... एते चान्ये च बहवस्तत्र नागाः MahāBhā. i.114.60.

अपकुतूहल (apa-kutūhala) *adj.* devoid of curiosity सखीजनम्। नाकरोदपकुतूहलं ह्रिया KumāSaṁ. 8.10.

अपकुब्जक (apakubj-aka) *adj.* prone, flat on the face on the ground तत्रैव अपकुब्जको प्रपतामि MaVastuAva. ii.126.6; अपरे ओमुद्धका प्रपतेन्सुः अपरे अपकुब्जका प्रपतेन्सुः MaVastuAva. ii.283.1 [DBHS.]

अपकुर्वत् (apa-kurvat) *adj.* **1A** who offends, offending अपकुर्वन्हि रामस्य साक्षादपि पुरन्दरः। न सुखं प्राप्नुयात् Rāmā. v.49.32; **1B** (used as noun) (one) who does wrong अपकुर्वन्नपि प्रायः प्राप्नोति महतः फलम् SūktiMu. 6.9; ŚārṅgaPa. 219; Subhāṣi. 227; **2A** which hinders or impedes, hindering, impeding अपकुर्वन्नपीष्टो हि तदर्थव्यपदेशभाक् TantrVā. 668.8 (*on* iii.1.2); **2B** (used as noun) (that) which destroys अतीन्द्रियं किञ्चिद्दाहानुगुणमनुग्राहकमग्नेरुन्नीयते यस्यापकुर्वतां प्रतिबन्धकत्वमुपपद्यते NyāyKuA. i.27.6.

अपकुर्वाणा (apa-kurvāṇā) *adj.* (*f.*) setting apart or opening अहम् ... स्तनाभोगेन कपाटयुगलमिवापकुर्वाणया ... प्रतीहारपालिकया मनाग्विलम्ब्यमानः YaśasCam. ii.24.3.

अपकूलम् (apakūlam) *adv.* the word or expression *apakūlam* (*lit.* beyond the bank) कूलादीनामाद्युदात्तस्यावकाशो यत्र पर्य्यादयो न विद्यन्तेऽपकूलमिति Nyās. ii.386.25 (*on* vi.2.121)

अपकृ (apa-kṛ-) VIII.U. **1A** to drive away, to chase away **B** to remove, **C** to remove, i.e. to dispel **D** to carry away, i.e. to abduct, to steal away **E** to drag, to carry away **F** to divulge, i.e. to reveal **2Ai** to harm, to hurt, to injure **ii** to (start) war or battle **B** to do wrong, (pass.) to be wronged **C** to offend, to threaten **3** to insult, to despise, to disdain **4A** to impede, to hinder (pass.) to be impeded, to be hindered **B** to abandon, to give up **5** to cause loss, i.e. to rob **6A** to oppose **B** to change **7** to repay, to return **8A** to destroy **B** to punish **C** to take revenge, to retaliate **1A** to drive away, to chase away उत स्या नो दिवा मतिरदितिरूत्यागमत्। सा शंताति मयस्करदप स्रिधः ṚV. viii.18.7 (Sāy. अपगमयतु); SV. (Kau.) I.ii(1).1.6; SV. (Jai.) i.11.6; **1B** to remove यथाभिचक्र देवास्तथाप कृणुता पुनः AV. iii.9.1; AV. (P.) iii.7.2; यदि त्वा मध्येहिनाहरत् तदहं त्वद्ब्रह्मणाप करोमि AV. (P.) xix.33.11; (विचित्रवीर्यम्) तं भीष्मचापमाहात्म्यादपचक्रे न कश्चन PāṇḍaC. 1.263; रुद्रैरुन्मुद्रितं तप्तैस्तेजः सूर्योपलैरिव। न किंचिदपचक्रेऽस्य तपतस्तरणेरिव Surath. 3.48; नृपोऽपि सहसा सौख्यप्रतिबन्धमपाकृत PārśvC. 2.741; **1C** to remove, i.e. to dispel उत त्या दैव्या भिषजा। शं नस्करतो अश्विना। युयातामस्मद्रपः। अप स्रिधः शमग्निरग्निभिस्करत् TaiBr. III.vii.10.5 (comm. स्रिधः कर्मविस्मरणनिमित्तं पापम् ... अपकरत् अपाकरोतु अपगमयतु); त्वमम्ब मन्मथवीरवर्यम्। उत्पाद्य रत्या विधवात्वदुःखमपाकुरु BrahmāṇḍP. iii.30.41; यशोदा ... गोपुच्छभ्रामणाद्यैश्च बालदोषमपाकरोत् BrahmP. 184.12; पापं कृतं यद्दिवसे निशायाम् ...। तुलापुमान्वै तदपाकरोति ŚivaP. v.14.28 (ii.422B.10); अपकरोति गण्डमालां पित्तं श्लक्ष्णेन परिघृष्टम् RasRaSa. 24.122; **1D** to carry away, i.e. to abduct, to steal away योऽपचक्रे वनात्सीताम् ... बलं तस्य निहन्म्यहम् Bhaṭṭi. 8.20; **1E** to drag, to carry away वेत्रभृन्महिषमास्थितं पुरो दण्डपाणिम् ... भर्तुरीक्षणपथादपाकरोत् NemiNir.4.31; **1F** to divulge, i.e. to reveal सूचनावक्षेपणसेवासाहस° ... °कथोपयोगे कृञः। अपकुरुते जनः MugdhaBo. 23.25 (137.18); **2Ai** to harm, to hurt, to injure वाचस्पतिर्नियच्छतु मय्येव तन्वं मम। माप ज्यायस्ते अकरन् मा श्रुतेन विराधिषि AV. (P.) xix.26.3; इयं हि कस्यापकरोति किंचित् तपस्विनी राजवरस्य कन्या Rāmā. ii.873* (3); विषये वा पुरे वा ते यदा नापकरोम्यहम्। ... कस्मात् त्वं हंस्यकिल्बिषम् Rāmā. iv.17.20; समश्चेन्न संधिमिच्छेत् यावन्मात्रमपकुर्यात् तावन्मात्रमस्य प्रत्यपकुर्यात् ArthŚā. ii.248.7 (7.3); न हिनस्ति न भक्षयति न चासौ तस्यापकरोति Tantrākhyā.58.21, PañcT. 2.15(12) (199.4); किं मूषको वा मार्जारस्यापकरोति PañcT. 2.7 (15) (199.7); न परेषु महौजसश्छलादपकुर्वन्ति मलिम्लुचा इव ŚiśuVa. 16.52; SaraKaṇṭhā. 134.23; विदिततत्त्वस्य प्रकृतिः ... नापकुरुते BhāgP. iii.27.26; जिगीषन्तावु (v.l.°व GP.Ed.) पचक्रतुरात्मनः BhāgP. x.44.5; न तु स्वयमेव चेतनश्चेतनान्तरस्योपकरोत्यपकरोति वा Brahm-SūBh. (Śaṅ.) 291.6 (*on* ii.1.4); तीर्थकृत्कुले को वा मानुषोऽपकरिष्यति HariVaṁ. (Ji.) 40.12; यश्च कृतमुपकारं विस्मृत्य तमेवोपकर्तारमपकरोति ... परत्र दुःखं तदवाप्नोति ManuBh.ii.113.5 (*on* 8.89); न तैः सह मन्त्रं कुर्यात् येषां पक्षीयेष्वपकुर्यात् NītiVā.10.31; निष्कासितोऽहमनयेति विरक्तोऽपकुर्यात् JayaMa. 333.21 (*on* 6.4); उपकारिणमप्युच्चैरपकुर्वन्ति दुर्धियः PāṇḍaC. 11.294; रे यदेवमपाकार्षीस्तदद्य न भविष्यसि ... त्वं त्वगाधे भवाम्भोधौ पापाद् नूनं ब्रुडिष्यसि PārśvC. 6.203; अपकुर्यात्समस्तं वा नोपकुर्यात् यदापदि। उपच्छिन्द्यादेव (तत्? मित्रं) विश्वस्याङ्कमुपागतम् SūktiRa. 156.21; रिपुरपकुरुते निहन्ति हन्ता ... त्वयि भुवनमये निविष्टबुद्धेर्न मम रिपुः AmṛUda. 1.12; **2Aii** to (start) war or battle cf.**अपकार 1Bii**; **2B** to do wrong दण्डमर्हन्ति दुष्यन्ति दुष्टाश्चाप्यपकुर्वते MahāBhā. iii.29.15; न स्थेयं विषये तेषु योऽपकुर्याद्द्विजातिषु MahāBhā. xii.76.11; (पतिम् ... विरसं वा मयि शक्तमपकर्तुकामं च प्रकृतिमापादयिष्यति) कदाहमस्यापकरिष्यामीति बद्धानुशयं प्रकृतिमापादयिष्यति। ... पूर्वावस्थं स्वभावं नेष्यति JayaMa. 64.22 (*on* 1.5); पूर्वो विरुद्धः प्राप्स्यते मया तद्द्वारेणायमपकरिष्यति न वेति संशयः JayaMa. 360.2 (*on* 6.6); जलदाः सखि मित्रमप्यपकुर्वन्ति विप्रियाणां तु का कथा SubhāRaK. 33.67; तत्क्लिश्यन्नापकुर्वीत न लोकद्वेषमाचरेत् RājNīRa. 46.18; मातृपितृ-

गुरुस्वामिभ्रातृपुत्रसखिष्वपि। न विरुध्येन्नापकुर्यात् ŚukraNī.3.52; **(pass.)** to be wronged मया। यत्किंचिदपचक्रे तत् क्षन्तव्यम् PārśvC. 1.528; **2C** to offend, to threaten धृतराष्ट्र उवाच। ... यूयं चाप्यपराध्येयुः ... अथवा सैनिकाः केचिदपकुर्युर्युधिष्ठिरे MahāBhā.iii.228.16; स्वल्पमप्यपकुर्वन्ति ये पापाः पृथिवीपतौ। ते वह्नाविव दह्यन्ते पतङ्गा मूढचेतसः NītiSā. 5.85; मानुषो वध्यो देवतायै अपकरोति। यो मानुषो यथा पशव अपकरोतीत्येते वध्यास्तस्माद्बलौ वध्याः PārāSū. 72.2; **3** to insult, to despise, to disdain तस्यापचक्रे मेधावी तं शशाप स वीर्यवान् MahāBhā. iii.136.9; अवक्षेपणे - श्येनो वर्तकामपकुरुते। भर्त्सयतीत्यर्थः CāndraVṛ. i.4.78; MugdhaBo.23.25 (137.18) (v.l.); PrakriKau. ii.409.1; अयमध्यापको मातापितृशब्दवाच्यस्तं नापकुर्यात् ManvaMu. 64.16 (*on* 2.144); भूयोऽपि सैवापचकार जह्नोः Gaṅgāva.6.36; कृस्तु ... अपाद्धर्त्सनविद्वेषे KośaKaTa. 2.1687; **4A** to impede, to hinder यो हि तादर्थ्येनावधारितः स किमुपकरिष्यति अथापकरिष्यतीति संदिग्धे ... उपकारः कल्प्यते TantrVā. 668.17 (*on* iii.1.2); द्रम्माः सप्त मामकाः। कार्येऽस्मिन्नपकुर्वन्ति PrabhāC. 204.29; इन्द्रियं यद्यगत्वानागतमर्थं गृह्णीयात् किमस्य कुड्यकटाद्यावरणमपकुर्यात् TātpaṬ. (Vā.) 121.2 (*on* i.1.3); **(pass.)** to be impeded, to be hindered दोषसाहित्यमेव हि करणानां दुष्टता। न हि दूरत्वादिना चक्षुषः किंचिदपक्रियते TattavCin. i.690.4; **4B** to abandon, to give up हारं मुक्त्वा यथास्थाने स्तेयवृत्तिमपाकृत PārśvC.3.399; आभरणान्यपि। कुन्तलेनार्पितान्येष राज्ञोऽमूनीत्यपाकरोत् PārśvC. 3.694; **5** to cause loss, i.e. to rob चौरः। सांप्रतमेव चायमायातः अतः परं पुनः सर्वमपि शनैः शनैरु(?र)पकुर्यात् KaumuMi. 5.9 (18); **6A** to oppose, cf. **अपकार 4B**; **6B** to change, cf. **अपकार 4A**; **7** to repay, to return, cf. **अपकृत्य3**; **8A** to destroy, cf. **अपकर्तृ 1Di**; **8B** to punish, cf. **अपकर्तृ 1Dii**; **8C** to take revenge, to retaliate, cf. **अपकृत्य** *n*.

अपकृत् (apa-kṛt-) VI.U. **A** to cut off from यासामाराद् आघोषासो वातस्येव पृथग्यतः तासां सन्वनाम्? इन्द्रो अप कृन्तच्छिरः AV. (P.) vii.13.1-12; यदध्यस्थादपाकृन्तन्त्साविर्वशा। समभवत् TaiS. II.i.2.2 (Sāy. तमः ... अपनीतवन्तः); MaiS. ii.5.2 (ii.48.13); तस्य यन्मृतमासीत्तदपाकृन्तन्स हस्त्यभवत् KāṭhS. 11.6 (i.151.12); इदमहमामुष्यायणस्यामुष्याः पुत्रस्य प्राणापानावपकृन्तामि KauśiSū. 44.31; **B** to cut into pieces, to cut apart कथं वासो विकर्तयम् (v.l. अपकर्तयम्) MahāBhā. iii.59.15; निपातयत गृह्णीत वध्यताथ च कर्षत (v.l. वध्यत ह्यपकृन्तत)। इत्यासीत्तुमुलः शब्दः MahāBhā. vi.114.79; vii.132.26 (v.l.)

अपकृत् (apa-kṛt) *adj.* **1A** doing evil or wrong क्षितेरानन्तर्यादपकृदपकृत्यश्च सततं द्विधा रामः शत्रुः MahāvīC. 4.7; राजा दण्डकरो भूयाद्द्वयान्नापकृज्जनः BṛDharmaP. ii.3.11; **1B** harming, i.e. punishing अयं बले ... विष्णुः ... देवानां कार्यसिद्ध्यर्थमवतीर्णोऽपकृत्तव BṛDharmaP. i.47.52; **1C** doing offence, offending जाने चासहना स चाहमपकृत् SubhāRaK. 49.14; **2** (used as noun) inferior one, cf. **अपकृत्तम**.

अपकृत (apa-kṛta) *adj.* [*f.* –ā] **1Ai** done wrong or evil, wronged **ii** who has done wrong or evil **Bi** committed offence, offended **ii** who has offended **C** harmed, hurt, injured (used as noun) (one) who is harmed **D** who has caused damage or loss **2** insulted, despised, disdained **3** who is carried away (with an idea), motivated **4** removed **5** (*fig.*) favoured, acted kindly **6** the word *apakṛta* **1Ai** done wrong or evil, wronged न स्त्रियं हन्तुमर्हसि। विशेषतोऽनपकृते परेणापकृते सति MahāBhā. i.141.3; iii.60.5; ix.46.14 (v.l.); केनापकृतमद्येह भार्गवस्य महात्मनः MahāBhā. iii.122.15; Skand P. vii(1).280.23; नूनं ह्यपकृतं किंचिन्मया पूर्वेषु जन्मसु। येन मां दुःखभागेषु धाता कर्मसु युक्तवान् MahāBhā. xi.1.18; xii.308.167; उपकारोऽस्य राजर्षेः कृतो नापकृतो मया MahāBhā. xiii.12.24; किं मयापकृतं तस्य महर्षेर्भावितात्मनः Rāmā. i.53.4; ii.57.21; प्रविविक्तां नदीं रात्रावुदाहारोऽहमागतः। इषुणाभिहता केन कस्य वापकृतं मया Rāmā. ii.57.19; पश्य शत्रुघ्न कैकेय्या लोकस्यापकृतं महत् Rāmā. ii.75.5; किं च राक्षसराजस्य रामेणापकृतं पुरा Rāmā. vi.9.13; कारणैर्बहुभिर्युक्तैः कामं नापकृतं त्वया PratiYau. 4.21; किं मयापकृतं भवतः Tantrākhyā. 103.7; BrahmāṇḍP. ii. 23.40; PañcT. 3.52 (12) (310.3); शाठ्यादन्यैरपकृतमपि प्रीतिमेवोपयाति PañcT. 1.98 (104.13); 3.45 (11) (299.6); इदमेष मे धारयतीदं वानेन ममापकृतमिति निश्चितं तस्य भवति ManuBh. ii. 98.12 (*on* 8.56); ii. 155.22 (*on* 8.165); तत्तादृशं दुःखं पोतभङ्गादिहेतुकम्। सर्वमेकपदे नष्टं साधावपकृतं यथा BṛKathāŚloSaṁ. 18.307; नीलपीतादिनापि प्रमेयराशिना किमपकृतम् PratyabhiVi. i.220.2 (*on* i.5.5); स चायं दुष्टात्मा स्वसुरपकृतं येन मम तत् SaraKaṇṭhā. 610.6; (कृतापकृतादीनां चोपसंख्यानम्) यत्कृतं तदेवापकृतं विरूपं कृतमित्यर्थावगमात् Pradī. ii.405A.20 (*on* ii.1.59); धात्रा कलङ्कविनिमीलनपांसुराणां किं नाम नापकृतमिन्दुसरोरुहाणाम् KaumuMi. 10.11; मया ... यत्तवापकृतं पुरा। प्राकृतेष्वपि तत्र स्यात् PāṇḍaC. 7.123; परं वाक्पतिराजेन ...। अस्मास्वपकृतं भूरि PrabhāC. 98.16; सः ... अपकृतं वसुदेवममोचयत् Yādavā. 3.55; तदपकृतं विधिनार्थिषु यत्सन्तः स्वल्पसंपदो विहिताः ŚārṅgaPa. 250; किं मयापकृतं राम तव AdhyāRā. iv. 2.51; अन्यार्थश्चार्थहीनश्च निराबाधः ... अन्यार्थश्च अनेन देवदत्तेनापकृतमिति VyavaNi. 28.2; किमिव खलु पद्मिनीनामपकृतमसृजां मलैः केशैः ŚivLī. 20.53; **1Aii** who has done wrong or evil act निरीक्ष्य कृष्णापकृतं गुरोः सुतम्। वामस्वभावा कृपया ननाम BhāgP. i.7.42; मां दण्डय विभो। ... शर्मिष्ठां वाप्यपकृतां कुरु यन्मनसेप्सितम् KalkiP. iii.17.12; **1Bi** committed offence, offended दुरुक्तं विप्रतीपं वा संरम्भाच्चापलात्तथा। यन्मयापकृतं किंचित्तदनुक्षन्तुमर्हसि MahāBhā. vi. 117.28; ix.2.58; BrahmāḍP. ii.24.29; यत्त्वयापकृतं पाप तस्य द्रक्ष्यसि वै फलम् Rāmā. vi.647* (16); स्वयंकृतश्च कार्यार्थमकाले काल एव वा। मित्रस्य चैवापकृते द्विविधो विग्रहः स्मृतः ManuSm. 7.164 (Manva Vi. अपकारेऽन्येन कृते); विग्रहो मित्रस्य अपकृते यदि शत्रुणा तदीयं मित्रमपकृतं तदा तद्विचिन्त्याकालेऽपि विग्रहः कर्तव्यः ManuBh. ii.48.7 (*on* 7.164); येन भगवति तवेदमपकृतं तमेव संसारसागरग्राहमरिषड्वर्गविजयिना प्रशमेन शमय कोपम् UdaysuKa. 70.18; त्वयापकृतमज्ञानात्तस्मात्तृष्णे नमोऽस्तुते BrahmP. 139.8; अरिः ... मित्रम् ... उदासीनश्च। ते च त्रयस्त्रिविधाः सहजाः कृत्रिमाः प्राकृताश्चेति। ... कृत्रिमोऽरिः यस्यापकृतं येन चापकृतम् Mitā. 116.27 (*on* 1.345); केन राजन्नपकृतं तव RājTa. (Ka.) 3.292; यैर्यैर्जैनमहीपतावपकृतम् ... तैर्लब्धं फलमीदृशम् RājTa. (Śrī.) 3.152; **1Bii** who has offended किं मयापकृतं स्वामिनः Tantrākhyā. 29.16; PañcT. 1.96 (1) (104.3); Hitopa. 2.146 (1); मयापकृतम्। सोऽहमधुना शशिना सह विरोधं न करिष्यामि Tantrākhyā. 100.8; गुरुर्विमित्यापकृतस्त्वया मे यतस्ततः कर्णनिकृन्तनं ते। कृतं मया BrahmāṇḍP. ii.40.50; मम क्षमस्व कल्याण यन्मयापकृतं तव KūrmaP. 78.12 (1.9); LiṅgaP. i.20.52; कथं तस्य द्विजश्रेष्ठ शक्रेणापकृतं भवेत् VarāP. 28.4; **1C** harmed, hurt, injured जमदग्निरुवाच। साक्षाद्दृष्टोऽसि मे क्रोध गच्छ त्वम् ...। न ममापकृतं तेऽद्य न मन्युर्विद्यते मम MahāBhā. xiv.96.9; केन तेऽपकृतं भीरु यमलोकं यियासुना MatsyaP. 146.77; कूटयुद्धप्रकारेण दैत्यैरपकृतं खलैः BrahmāṇḍP. iii.26.12; अनल्पमेवापकृतं वात्यासंभ्रमेण VeṇīSaṁ.2.279; 3.257; केन वापकृतं कथयैतन्मम स्फुटम् BṛKathāK.134.17; ते नराः पुण्यवन्तः कौ मित्रस्यापकृतं बहु। ये मन्यन्ते महासत्त्वाः कीर्तिव्याप्तदिगन्तराः BṛKathāK. 157.112; प्राप्य चलानधिकारान् शत्रुषु मित्रेषु बन्धुवर्गेषु। नापकृतं न सत्कृतं किं कृतं तेन SūktiRa. 163.135; उपकरोत्यपकृतो ह्युत्तमोऽप्यन्यथाधमः ŚukraNī. 5.73; **(used as noun)** (one) who is harmed अपकृतस्य प्रत्यपकारासमर्थस्यान्तर्निगूढो द्वेषो मन्युः NyāyKa.263.1; स्वस्य वान्यस्य वा नाशे विकृतेऽपकृतेऽपि वा। ध्यायन्नित्यं नित्यं मृतं पुत्रं न शोचति TriṣaŚaPuC.iii.1.369; **1D** who has caused damage or loss इदमकृत्यं मया कृतं द्वितीयमिव शरीरं संजीवकं व्यापादयता (v.l. अहो कष्टम् ... मया हि द्वितीयमिवात्मशरीरं संजीवकं व्यापादयतात्मन एवापकृतम्) PañcT. 1.171 (4) (178.2); Pañcā. 123.28; परेणापकृतां चैकां नकडीं चानयेत् CaturDī. 16.16; स्रोतोभिर्जलदप्रमुक्तसलिलैरासाद्य वृद्धिं क्षणात् किं किं नापकृतं बलाद्विकुरुते लक्ष्मीमदः क्षुद्रकान् KaṁVa. 5.9; 6.6; **2** insulted, despised, disdained स्त्री ... सुकृतापकृता नित्यं पुरुषं ह्यपकर्षति DakṣaSm. 4.8; **3** who is carried away (with an idea), motivated किमर्थं तर्हि प्रयोगः ... अनया धियापकृतः प्रवर्तते NyāyVār. 163.22 (*on* i.2.43); **4** removed तदिदानीमेव यदि भवन्तं तृणाङ्कुरमिव तृणेह्मि तदा तव हुंकृतमपकृतं स्यात् YaśasCam. ii.366.12; दिष्ट्या सुखस्वप्नवदहं चित्तान्नापकृतस्त्वया PariPar. 12.357; तदपकृतं विधिनार्थिषु यत्सन्तः स्वल्पसंपदो विहिताः ŚārṅgaPa. 250; **5** (*fig.*) favoured, acted kindly किमिव नापकृतमनेन। अत्रोपकारिणं प्रत्यपकृतमिति वचनं बाधितं सदुपकृतमिति लक्षयति Ekāva. 2.6 (1) (65.3) (comm. अपकृतशब्दः स्वार्थत्यागेन तद्विपरीतमुपकारमेव लक्षयतीत्यर्थः); **6** the word *apakṛta* °कुशलचपलनिपुणाश्चव्यर्थे कृतमतमितोक्तभूत° ... °निराकृतोपकृतावपकृतोदाहृतोदीरितोदितदृष्टविश्रुतादिभिः SaraKaṇṭhā. (Gr.) iii.2.99 [practised as degrading or impure act (e.g. menial work, funeral work), MW.]

अपकृत (apa-kṛta) *n.* **A** wrong or evil act इदं त्वतिकृतम् (v.l. त्वपकृतम्) मन्ये द्रौपदी यत्र पण्यते MahāBhā. ii.61.4; आत्मैव ह्यात्मनः साक्षी कृतस्यापकृतस्य च MahāBhā. xi.11* (4); xiii.6.9 (v.l.); उपायापकृतैः प्राप्तराज्यं दस्युभिरुज्झितम् RājTa. (Ka.) 8.39; (तपो वेदविदां क्षान्तिः) क्षान्तिरपकृतेऽप्यपकारबुद्ध्यनुत्पत्तिः DīpKa. 79.23(*on* 3.33); **B** offence सर्वस्यैकोऽपराधस्ते क्षन्तव्यः प्राणिनो भवेत्। द्वितीये सति वध्यस्तु स्वल्पेऽप्यपकृते भवेत् MahāBhā. iii.29.28; v.39.13; स्मृतिवर्त्म तस्य न समस्तमपकृतमियाय विद्विषः ŚiśuVa. 15.43 (comm. अपकारजातम्); कृत्रिमोऽरिः यस्यापकृतं येन चापकृतम् Mitā. 116.27 (*on* 1.345); (स्वयंकृतश्च कार्यार्थम् ...। मित्रस्य चैवापकृते द्विविधो विग्रहः) अपकृतमपकारः ManvaMu. 277.11 (*on* 7.164); 455.18 (*on* 11.31); **Ci** punishment अत्र तावद्वृषलपर्वतकयोरन्यतरविनाशेनापि चाणक्यस्यापकृतं भवति MudrāRā. 1.15 (3); **Cii** injury, harm इयमपि मुरली मुकुन्द खेदम् जनयति जिह्मगतिर्निकुञ्जमध्ये। कृतमपकृतमल्पतो ममास्य किमधरशीधुसुधारसस्य पानात् GopāKeCan. 102.25.

अपकृत (apa-kṛta) *m.* name of a tribe माद्रीसुतः प्रायात् ... दक्षिणां दिशम् ... शूर्पारकं चैव गणं चोपकृताह्वयम् (v.l. चापकृताह्वयम्)। वशे चक्रे महातेजा MahāBhā. ii.28.43.

अपकृतजीवन (apakṛta-jīvana) *adj.* who has caused loss of life (राजा चिन्तामणिर्नाम) नान्तक इवाकस्मादपहृतजीवनः (v.l. °पकृतजीवनः) VāsaDa. 29.1.

अपकृतवत् (apakṛta-va(n)t) *adj.* **1A** who has wronged न तेऽपकृतवान्किंचिदहं तात प्रसीद मे Rāmā. ii. App.1.23 (80); अपो वियोगे विकृतौ विपरीते ... वारणे सम्यगीरितः। अपयाति। अपकृतवान्। अपशब्दः Prasā. i.35.4; **1B** who has harmed पौराणां किमपि नो (?ना)पकृतवान् KaumuMi. 5.9 (17); वयमपकृतवन्तः UnmaRā. 12; **C** who has offended न मया लोभाद्याविष्टेनास्य जयःकृतः किन्त्वयमस्मानेवमेवमपकृतवान् VīraMi. (Rājanīti.) 410.10; भृशमपकृतवानसीन्द्रशत्रौ Rāgh. 14.18. **2** the word *apakṛtavat* अपकृतवान् Prasā. i.35.4.

अपकृतश्छिरय (apakṛtaś-chiraya) *adj.* (irr.) whose head is cut off शतम् अप्सरसां शतं सुन्वतीनां गन्धर्वपत्नीनां शतस्योन्द्रो। अपकृतश्छिरयः पतन्ति AV.(P.)i.89.2 (*f.n.* अपचितः शिरं याः (पतन्ति) इति शोधः Viśva.)

अपकृतादि (apakṛtādi) *adj.* word *apakṛta* (*lit.* done wrongly) etc. कृतापकृतादीनां चोपसंख्यानम् Vār. 3.*on* ii.1.60; MahāBh. i.401. 20 (*on* ii. 1.60)

अपकृति (apa-kṛti) *f.* **A** injury, harm कृता चापकृतिर्दैत्यैरुपायः प्रविचिन्त्यताम् BrahmāṇḍP. ii.28.52; तथावधूतोऽपकृतिं गतोऽपि जित्वा रुषं संयममेत्य राजा। स वैरसंदेहमयं विहाय न्यायानुवृत्तिं पदवीं प्रपेदे RāghPāṇ. (Dha.) 5.33; अपकृत्या यया जन्तुस्त्राय्यते सा ह्यपत्रपा BhāvPra. (Śā.) 28.18 (2); क्षणमेकं यदि मया स्थीयते स्वेच्छया क्वचित्। न जाने कियदेवायं मन्यतेऽपकृतिं मम KathāKau. 6.37; एष शशो वेगेऽस्य च मन्दीभावोऽस्ति हस्तिनी चाहम्। मत्तो मा भूदपकृतिरित्यनुकम्पा न (च) जायते तस्मिन् KandaCū.v.1.30; भार्याबन्धुसुहृत्सुतेष्वपकृतीर्नानाविधाश्चेष्टते Ind.Spr.4816[PW.]; **C** offence यस्मिन्वशीभूतनृदेवदेवे दैवोऽपि नैवापकृतौ कृती स्यात् KathāK.141.16; **D** loss, damage अपकृतये तव पद्मिनि सहवासो भवति हन्त कुमुदिन्याः SundaŚ.99.

अपकृतिकारिन् (apakṛti-kārin) *adj.* causing offence, offending चाणक्यं पूजयिष्यामि तस्यापकृतिकार्यहम् PariPar. 8.466.

अपकृतिकृत् (apakṛti-kṛt) *adj.* who causes harm अपकृतिकृति कोपश्चेत्तदा किं न कोपे स्फुरति निशितधारे धर्मवल्लीकुठारे MudriKu. 1.24.

अपकृतिशत (apakṛti-śata) *n.* hundred offences शाठ्यादन्यैरपकृतिशतैः प्रीतिमेवोपयाति Tantrākhyā. 29.24.

अपकृत्त (apa-kṛtta) *adj.* [*f.* –ā] **A** cut into pieces गाण्डिवेनापकृत्तम्। यदा द्रष्टा स्वबलं संप्रमूढं तदा पश्चात्तप्स्यति मन्दबुद्धिः MahāBhā.v.47.55; जातरूपमयाश्चर्ष्टीः शक्त्यश्च कनकोज्ज्वलाः अपकृत्ताश्च पतिताः MahāBhā.. vi.92.51; **B** cut off पुरा वाराहकल्पे ते यन्मयापकृतं(?त्तं) शिरः। चतुर्मुखं च तद्भून्न कदाचिन्न शिष्यति VāmaP. 49.20.

अपकृत्तम (apakṛt-tama) *adj.* (used as noun) (one) who is most inferior (श्रेयसः श्रेयसोऽलाभे पापीयान्रिक्थमर्हति) पापीयानपकृत्तमः ManvaVi. 1209.9 (*on* 9.18)

¹अपकृत्य (apakṛt-ya) *ger.* having cut off इदमहमामुष्यायणस्यामुष्याः पुत्रस्य प्राणापानावपकृन्तामीत्यपकृत्य (वशाम्) ... निखनति KauśiSū. 44.31; एनमेतयासन्द्या सह चितायामादधाति। अपकृष्य (v.l. अपकृत्य Caland's Ed.) रज्जूरासन्दीमपविध्यन्ति BaudhPiMe. i.8.8.

²अपकृत्य (apakṛt-ya) *ger.* **1A** having offended **B** having done wrong, **C** having punished **2** having carried away **3** having repaid or returned **4** having insulted or disregarded **1A** having offended न जातु तस्य कर्माणि युधि गाण्डीवधन्वनः। अपकृत्वा (v.l. अपकृत्य) महत्तात सोढुं शक्ष्यन्ति मामकाः MahāBhā. vii.61.48; अपकृत्य बलस्थस्य दूरस्थोऽस्मीति नाश्वसेत् MahāBhā. xii.94.20; (क्षत्रियाः) अपकृत्यापि सततं सान्त्वयन्ति निरर्थकम् MahāBhā. xii.137.14; सूचीमुखसर्प इव नापकृत्य विरमन्त्यपराधाः NītiVā.10.113; अपकृत्याधिकं शत्रोः अपकारं जयेन्मितम् RājTa. (Ka.) 4.285; अपकृत्य पुनः सैदान्यदानयति मल्लिकः। तेन स्यात्सर्वनाशोऽस्य RājTa.(Śrī.)3.335; **1B** having done wrong सदा न विश्वसेद्राजन्पापं कृत्वेह कस्यचित्। अपकृत्य परेषां हि विश्वासाद्दुःखमश्नुते MahāBhā. xii.137.70; युवराजः सेनापतिर्वा किंचिदपकृत्यापक्रान्तो विक्रमेत् ArthŚā. ii.190.10 (5.1); दुष्परिजनो मोहेन कुतोऽप्यपकृत्य न जुगुप्सते NītiVā. 10.8; **1C** having punished स्वदेशीयं चापकृत्योपगृहीतमासत्रं न कुर्वीत NītiVā. 24.3 (comm. दण्डयित्वा); **2** having carried away मधुकैटभौ। आगत्य वेदशास्त्रार्थविज्ञानं ब्रह्मणः क्षणात्। अपकृत्य गतौ NaraP. 37.8; लेखहारिण्या सहकारमूले स्थापितमपकृत्य लेखपत्रकम् ... मकरकेतनेन संयोज्यमानस्य मिथुनस्य प्रयोजनमन्तरेण विघटनं कृतम् TilaMañ. 112.13; **3** having repaid or returned नापकृत्य ऋणं यस्तु परस्य म्रियते ... धनी तत्पुण्यमादत्ते SkandP. ii (4). 30.41; **4** having insulted or disregarded अपकर्ष्य (v.l. अपकृत्य) वचस्तेषां निजविद्याबलेन सः। जगाम लंखिकाभ्याशम् BṛKathāK. 80.32; जगदेकपतौ सदीपकर्तर्यपकृत्य एषः भजेत कामवस्थाम् Yādavā. 15.67.

अपकृत्य (apa-kṛtya) *n.* revenge, retaliation कथमहं तस्य नृपपापस्यानृण्यताकृत्येनापकृत्यं करिष्यामि PañcT. (Kos.) 5.66 (5) (255.11)

अपकृत्य (apa-kṛtya) *adj.* who is to be punished क्षितेरानन्तर्यादपकृदपकृत्यश्च सततं द्विधा रामः शत्रुः ...। प्रकृतिनियतः क्षत्रिय इति MahāVīC.4.7.

अपकृत्वा (apakṛ-tvā) *ger.* (*irr.*) having offended अपकृत्वा बुद्धिमतो दूरस्थोऽस्मीति नाश्वसेत् MahāBhā. v.38.8; xii.94.20 (v.l.); SūktiRa. 84.2; न जातु तस्य कर्माणि युधि गाण्डीवधन्वनः। अपकृत्वा महत्तात सोढुं शक्ष्यन्ति मामकाः MahāBhā. vii.61.48.

अपकृपम् (apakṛpam) *adv.* without mercy, mercilessly करतलकुलिशेन स व्यदारीदपकृपमक्षकुमारम् Rāgh.14.15.

अपकृष् (apa-kṛṣ-) I.U. (*but* MW I.P.) **1A** to drag or draw away (pass.) to be dragged or drawn away **B** to draw aside, to pull aside **C** to draw, drag or pull back (pass.) to be drawn, pulled or dragged back (caus.) to cause to be drawn, pulled or dragged back **Di** to draw or drag near **Dii** to draw, i.e. to bring together **E** to draw, i.e. to attract or move **Fi** (pass.) to be drawn out, i.e. to be made ineffective **ii** to draw out (pass.) to be drawn out (*caus.*) to cause to draw out **2A** to dispel, i.e. to wash off **B** to remove (pass.) to be removed (*caus.*) to cause to be removed, i.e. wiped out **C** to expel or drop **3A** to take away, to reverse **B** to drive away **C** to take away, to kidnap, to lure (pass.) to be taken away or kidnapped **D** to take away, to snatch, to steal **4** to deprive of (with Abl.) **5A** to decrease, to lessen, to reduce (pass.) to be decreased, to be lessened (*caus.*) to cause to be decreased or reduced **B** to lower or flatten note (pass.) to be flattened **C** to lessen, i.e. to cure **D** to decrease speed, i.e. to dwadle or shuffle **E** to diminish, to emaciate **F** (pass.) to be distorted **5G** to lose, to decay, to decline, **6Ai** to draw back or transfer (word or meaning) to an earlier context, to anticipate (pass.) to be drawn back, to be transferred back, to be anticipated **Aii** to draw back or to transfer (performance of a rite) to earlier time (pass.) to be transferred back to an earlier time **B** to draw after or transfer (word or meaning) to next section **7A** (pass.) to be separated, to be divided **B** to set aside, to abandon **8** to push out (pass.) to be pushed out (*caus.*) to cause to push out **9** (pass.) to be scratched i. e. to be dug or carved **10** (pass.) to be excluded **11** to impose, to adduce **12** to bring down in excellence to degrade (pass.) to be

brought down in excellence, to be degraded **13** to insult, to disrespect or disregard, to dishonour **14** to drop **15** to resort to, to endure **16A** to restrain, to curb **16B** to impede, to hinder **17** to subtract **1A** to drag or draw away कार्षिरस्यपापा मृध्रम् TaiS. I.iii.13.2; तस्मिन् हात्मन् प्रतिपत्त ऋतवस्संपलाय्य पद्गृहीतमपकर्षन्ति JaimiBr. 1.18; प्रज्वलिते रुक्ममपकर्षन्ति BaudhŚS. i.275.16; अपकर्षन्ति परिश्रयणानि ĀpaŚS. vii.16.16; मातरस्तु बलात्पुत्रमपाकर्षुः कृपान्विताः MahāBhā. iii.128.2; परासनगतं ह्येनं परस्य परिचारकाः परिषद्यपकर्षेयुः MahāBhā. iv.120.*(8); पावकमारुतौ ... तौ मायामपकर्षताम् HariVaṁ.36.32; तं मत्स्यरूपधरो विष्णुः शृङ्गे कृत्वापकर्षति NīlaP. 39; एका दोहनपात्रं गृहीत्वा पीताम्बरं गृहीत्वापकर्षति GopāKeCan. 116.29; राजा साश्चर्यो भूत्वा यावद् यवनिकामपकर्षति तावत् शारदानन्दनः प्रत्यक्षेण दृष्टः SiṁhāDvā. 38.19 (1); (**pass.**) to be dragged or drawn away इतरे तार्किकाः ... परमार्थतत्त्वाद्दूरमेवापकृष्यन्ते PraśnaUBh. 298.9 (*on* 6.3); **1B** to draw aside, to pull aside श्वेतकेतुरष्टावक्रम् ... अपाकर्षद् गृह्य पाणौ रुदन्तम् MahāBhā. iii.132.16; पुनः पाणिमपाकर्षत् स विस्मयमना नृपः PāṇḍaC. 6.738; **1C** to draw, drag or pull back ग्रन्थिं कृत्वा पुरस्तात्प्रत्यञ्चमपकर्षति Kāṭhakasaṁkalana 1; (**pass.**) to be drawn, pulled or dragged back गत्वा गत्वा नलो राजा पुनरेति सभां मुहुः। आकृष्यमाणः कलिना सौहृदेनापकृष्यते MahāBhā. iii.59.22; मन्दोदरी निशाचरीभिरपकृष्यते AnargharāRā. 6.80 (3); (***caus.***) to cause to be drawn, pulled or dragged back घातयेत् स्वयमात्मानं स्त्री वा पापेन मोहिता। रज्जुना राजमार्गे तां चण्डालेनापकर्षयेत् ArthŚā. ii.152.3 (4.7); पश्चात्पृ(त्पु)ते प्रतिगजे स्वगजं वात्र (चाप)कर्षयेत् Mānaso. iv.3.656; सायकान्पतितांस्तद्वद्रङ्गणादपकर्षयेत् Mānaso. iv.15.1491; **1Di** to draw or drag near इत्युक्तवचनामेतामपकर्षन्ति दुःखिताम्। उत्तराम् ... मत्स्यराजकुलस्त्रियः MahāBhā. xi.20.27; यथा माक्षीकैकेन तन्तुना जालं विक्षिपति तेनापकर्षति तथैवेष प्राणो यदा याति संसृष्टमाकृष्य BrahmU. 167.10; आज्यमवरोपयेत् ... अथापकर्षयेत् पात्रम् LiṅgaP. ii.25.22; **1Dii** to draw, i.e. to bring together प्रवृत्तिरेव प्रथमं क्वचिदप्यनपाश्रिता। शक्तिरेकाधिकरणे स्रोतोवदपकर्षति VākyaPa. 3 (7).33; **1E** to draw, i.e. to attract or move राहुः ... ग्रहं प्राग्भगणार्धस्थो याम्यायामपकर्षति SūryaSi. 2.7; प्रकृतिः पुमान्प्रणव इत्यमी त्रयः सुरनाथ ... अपकर्षसि त्वमुपरिस्थितो दृढम् ... अणुमद्भुतम् HarVi. 6.138; (**pass.**) to be attracted or moved कालस्य मूर्तयो भगणाश्रिताः ... बद्धास्तैः ... प्राक् पश्चादपकृष्यन्ते यथासन्नस्वदिङ्मुखम्। ... अपकृष्यन्ते चाल्यन्ते SūryaSi. 2.2; महत्त्वान्मण्डलस्यार्कः स्वल्पमेवापकृष्यते SūryaSi. 2.9; **1Fi** (**pass.**) to be drawn out, i.e. to be made ineffective विषम् ... मन्त्रशक्त्यापकृष्यते MahāP. 21.214; **1Fii** to draw out क्षेत्रकारी ... केदारान्तरं समं निम्नं वा पिप्लावयिषुरपो न पाणिनापकर्षति VedāntKa. 255.12 (*on* ii.2.3); (**pass.**) to be drawn out प्रत्युद्गतानां नागानां न लिण्डमपकृष्यते Hastyāyur. 656.9 (4.16); (***caus.***) to cause to draw out घृताभ्यक्तेन हस्तेन पुरीषमपकर्षयेत् AśvVai. 16.26; मात्रया रुधिरं तस्माद् दुष्टमप्यपकर्षयेत् Hastyāyur. 483.25 (3.16); **2A** to dispel, i.e. to wash off मासि मासि रजो ह्यासां दुरितान्यपकर्षति BaudhDS. ii.2.57; VāsiDS. 5.5; VasiSm. 5.6;28.4; AtriSm. 5.4; MahāBhā. i.673* (2); BṛSaṁ. 74.9; Subhāṣi. 2774; इदं दुःखम् ... विदित्वापकर्षयं शक्यं चेदपकर्षितुम् MahāBhā. i.148.1; एतैर्वर्धयते तेजः पाप्मानं चापकर्षति MahāBhā. xii.227.7; BrahmP. 235.46; यस्तु धारयते नित्यं ब्रह्मोद्रीतामिमां शुभाम्। तस्य... दुःस्वप्नं चापकर्षति BrahmāṇḍP. i.25.101; पावयति अशुद्धतामपकर्षतीति पावनः ManuBh. i.82.29 (*on* 2.26); ब्रह्महत्यादिकं पापमन्नदश्चापकर्षति PadmP. v.19.303; चित्रलेखोवाचव्यसनं तेऽपकर्षामि ŚivaP. ii (5).52.39 (i.285A.4); स च धर्मः पापाख्यं मलमपकर्षति VivaPraSaṁ. 203.15; **2B** to remove संक्रुध्यत्येकदा स्वामी स्थानाच्चैवापकर्षति MahāBhā. xii. 84.30; तस्य द्वौ तनयौ ... द्वितीयस्तु गुणान् मैत्रीं लोकस्थामपकर्षति MārkP. 51.121; इयं वा तामप्यपकर्षतीत्यपकर्षः TantrVā. 43.3 (*on* i.2.24); (**pass.**) to be removed शरीराणि गतसत्त्वानि रक्षसाम्। अपाकृष्यन्त शैलाग्राद् धनाधिपतिशासनात् MahāBhā. iii.159.33; यथा चन्द्रमसो लक्ष्म सर्वथा नापकृष्यते MahāBhā. iv.46.7; (***caus.***) to cause to be removed, i.e. wiped out कर्पटेनाश्रुवेगं तु शुष्केनैवापकर्षयेत् AśvVai. 30.71; **2C** to expel or drop, cf. **अपकृष्ट 3Aii**; **3A** to take away, to reverse यस्मै देवाः प्रयच्छन्ति पुरुषाय पराभवम्। बुद्धिं तस्यापकर्षन्ति सोऽपाचीनानि पश्यति MahāBhā. ii.72.8; v.34.78; Subhāṣi. 3095; यावदस्य पुनर्बुद्धिं विदुरो नापकर्षति। पाण्डवानयने तावन्मन्त्रयध्वं हितं मम MahāBhā. iii.8.4; क्षत्रियादौ पदं कृत्वा बुद्धिः सत्तान्तराश्रया। जात्या भिन्नां ततः सत्तां प्रसक्तामपकर्षति VākyaPa. 3 (14).262; **3B** to drive away यं यमार्छच्छरैर्द्रोणः पाण्डवानां रथव्रजम्। ततस्ततः शरैर्द्रोणमपाकर्षत पार्षतः MahāBhā. vii.70.19; विवर्धयति मित्राणि तथारींश्चापकर्षति। ... स राज्ञो धर्म उच्यते MahāBhā. xii.92.35; **3C** to take away, to kidnap, to lure स दर्पितः। उत्सादयति लोकांस्त्रीन्स्त्रियश्चाप्यपकर्षति Rāmā. i.470* (2); दर्शनादर्शनेनैव सोऽपाकर्षत राघवम् Rāmā. iii.42.8; (**pass.**) to be taken away or kidnapped ततस्ताः प्रमदोत्तमाः। आभीरैरपकृष्यन्त ViṣṇuP. v.38.26; **3D** to take away, to snatch, to steal नात्मनः स्रजमपकर्षेत् ViṣṇuSm. 71.55; किंत्वनुष्ठाननित्यत्वं स्वातन्त्र्यमपकर्षति MahāvīC. 4.3; UttaRāC.1.8; द्यूतनाशितधनो गताशयो मातृवस्त्रमपि योऽपकर्षति SubhāRaSaṁ. 25.12; SaraKaṇṭhā. 560.2; MahāN.3.87; **3E** (***caus.***) to cause to betaken off आज्यमवरोपयेत् ... अथापकर्षयेत् पात्रम् LiṅgaP. ii.25.22; **4** to deprive of (with Abl.) ये धनादपकर्षन्ति नरं स्वबलमाश्रिताः। ते ... प्रमथ्नन्ति नरं च तम् MahāBhā. v.70.24; (with Inst.) स्त्री भूषणाच्छादनाशनैः ... पुरुषं ह्यपकर्षति DakṣaSm. 4.8; **5A** to decrease, to lessen, to reduce न चास्य महतीं लक्ष्मीं राज्यनाशोऽपकर्षति Rāmā. ii.16.58; कार्ये हि सापेक्षत्वं सामर्थ्यमपकर्षति BrahmSi.41.1; यो नस्त्रयीपरिध्वंसात् क्षात्रं तेजोऽपकर्षति MahāvīC.1.32; (**pass.**) to be decreased, to be lessened तरोस्तरुणस्य फलं प्रकृष्यतेऽपकृष्यते च जीर्णस्य NyāyKa. 303.19; ज्ञानमपि ... एकेन्द्रियेषु अत्यन्तमपकृष्यते PramāMī. 17.11 (*on* i.1.21); अस्मादेतावद्भागमेव परिमाणमपकृष्यते नातोऽधिकम् NyāySu. (Ja.) 343A. 9 (*on* ii.2.6); (***caus.***) to cause to be decreased or reduced भल्लातकानि परिपक्वानि ... कषायकल्पेन ... उपसेवेत ... वर्धयेद्यावत्सप्ततिरिति प्राप्य च सप्ततिमपकर्षयेत् पञ्च पञ्च यावत्पञ्चेति SuśruS. iv.6.17; त्रिवृद्ध्या पञ्चवृद्ध्या वा सप्तवृद्ध्याथवा कणाः। पिबेत् पिष्ट्वा दशदिनं तांस्तथैवापकर्षयेत् ŚārṅgaS. ii.5.3; **5B** to lower or flatten (note) पञ्चमस्य श्रुत्युत्कर्षवशात् षड्जग्रामिकीं कुर्यात्। ... पुनरपि तद्वदेवापकर्षेत् NāṭyaŚā. 28.26 (20); BṛDe. 6.3; (**pass.**) to be flattened यत्रापकृष्यते गीते ध्वनिस्तदपकृष्टकम् BhāvPra. (Śā.) 197.6 (7); **5C** to lesson, i.e. to cure विरेचनम् ... पित्तमूलं चापकर्षति CaraS. i.20.19 (1922 Ed.); i.20.23 (1922 Ed.); BhelaS. 8.10 (1.6); अरिष्टोऽयं कनकः ... कासं श्लेष्मामयांश्चोग्रान् सर्वानेवापकर्षति CaraS. vi.14.168; रोगान् योगोऽपकर्षति SuśruS. iv.22.75; iv.24.25; कर्मणानेन नियतं यक्ष्माणमपकर्षति BhelaS. 131.14 (6.4); योगोऽयम् ... स्थौल्यं चैवापकर्षति SiddhYo. 27.35; पञ्चतिक्तम् ... सर्पिः कुष्ठविनाशनम्। ... रोगान् ... पैत्तिकान्। विंशतिं श्लेष्मिकांश्चैव पानादेवापकर्षति SiddhYo. 51.82; मधुस्नेहन-कल्काख्यकषायावापतःक्रमात् ... एकोऽपकर्षत्यनिलम् स्वमार्गात्पित्तम् SiddhYo. 76(1).8; आमं तन्द्रां पिपासां च वारुणी चापकर्षति Hastyāyur. 660.27 (4.19); रसः। संनिपातज्वरं चैव प्लीहानमपकर्षति RasRaSa. 18.96; **5D** to decrease speed, i.e. dwadle or shuffle, cf. **अपकर्षिन् 2B**; **5E** to diminish, to emaciate भोजनं कृतमत्यल्पं शरीरस्यापकर्षति Saund. 14.4; **5F** (**pass.**) to be distorted निरस्तं नाम दोष उत्पद्यते स्थानकरणयोरपकर्षेण। ... स्थानकरणाभ्यां हि वर्णोऽपकृष्यते comm. of Uvaṭa *on* ṚPrāti. 14.2; **5 G** to lose, to decay, to decline, cf. **अपकर्ष 1Aii**; **6Ai** to draw back or transfer (word or meaning) to an earlier context, to anticipate प्रसिद्धयपेक्षि सत्पूर्ववाक्यस्थमपकर्षति Bhām. 151.19 (*on* i.1.24); दीक्षासु यूपं छिनत्तीत्यपकृष्यमाणमग्नीषोमीयप्रणयनादीनपकर्षति उत नेति संशये प्रयाजवदाघारादीन् अपकर्षति इति प्राप्ते उच्यते ŚāstrDī. 417.6 (*on* v.1.14); (**pass.**) to be drawn back, to be transferred back, to be anticipated तत्पुरस्तादपक्रक्ष्यते। घुप्रकृतौ माप्रकृतौ च MahāBh. i.74.16 (*on* i.1.20); अर्थेन त्वपकृष्येत देवतानामचोदनार्थस्य गुणभूतत्वात् MīmāSū. ii.1.14; ŚābaBh. 416.10 (*on* ii.1.14); MīmāKau. iii (2).88. 14 (*on* ii.1.15); व्यपदेशादपकृष्येत MīmāSū. iii.4.16; तत्र मन्त्रोऽपकृष्येत यत्र सोऽर्थान्तरं व्रजेत् TantrVā. 395.14 (*on* ii.1.15); तीर्थेनैवाद्भिरित्युत्तरत्र श्रुतम् अत्राप्यपकृष्यते ManuBh. i.106.17 (*on* 2.60); ii.309.3 (*on* 9.241); आघारोत्तरकालत्वं प्रयाजादीनामङ्गं तन्मा बाधीति युक्तं यत्तदपकर्षे आघारोऽपकृष्यते ... न सौमिकाग्नीषोमप्रणयनान्तर्यमङ्गं यत्सिद्धार्थं प्रणयनमपकृष्येत ŚāstrDī. 417. 10 (*on* v.1.27); इतः प्रकरणादिदं वाक्यं नापकृष्येत VedāntKa. 190.12 (*on* i.3.11); यूपच्छेदापकर्षः किं तदन्ते श्रुत एव वा। प्रयाजवत्तदन्तत्वान्नयनं चापकृष्यताम् NyāyMāVi. 275.15 (*on* v.1.14); 274.23 (*on* v.1.14); संभवशब्दो यत्र श्रूयते तत्रामुख्यो यत्रापकृष्यते तत्र मुख्यः TattvPrakā. 107B.3 (*on* ii.3.1); अतिङ्ग्रहणं तत्रापकृष्यते SiddhāKau. 183A. 8 (*on* ii.2.19); वृद्धो यूना इति सूत्रादेवकारोऽपकृष्यते LaŚabdeŚe. i.177.16; ii.161.1; **6Aii** to draw back or to transfer (performance

of a rite) to earlier time ज्ञानोत्पत्तिं तावदर्थसंवित्तेः प्रागपकर्षामि NyāyRa. 337.7 (*on* 5 (3). 237); अनुपजातायां वृद्धौ यः प्रेतश्राद्धानपकर्षेदित्यर्थः Aparā. 540.26 (*on* 1.253); SmṛtiCan. vi.144.14; **(pass.)** to be transferred back to an earlier time तत्र वचनाद्यस्यापकर्षस्तावन्मात्रमेवापकृष्येत ṬupṬ.57.18(*on* v. 1.23); **6B** to draw after or transfer (word or meaning) to next section येन पूर्ववाक्यस्थमपकर्षति तेनेत्यर्थः VedāntKa. 123.13 (*on* i.1.10); **7A (pass.)** to be separated, to be divided असंयोगात्तु मुख्यस्य तस्मादपकृष्येत MīmāSū. iii.3.16; अपकृष्येत द्वादशोपसत्ता ŚābaBh. 863.5 (*on* iii.3.16); **7B** to set aside, to abandon, cf. **अपकृष्ट 3C; 8** to push out सुखेन पाचयत्यन्नं रोचयत्यपकर्षति। अनुपानं मनुष्याणां सात्मतां च प्रयच्छति BhelaS. 47.15(1.27); आहारपरिणामकराः पुनरूष्मा वायुः ... तत्रोष्मा पाचयति वायुरपकर्षति AṣṭāSaṁ. i.68.6 (1.10); **(pass.)** to be pushed out मध्ये भक्तस्य पिबतो भोजनं नापकृष्यते BhelaS. 9.11 (1.6); ***(caus.)*** to cause to push out अम्लो रसः ... भुक्तमपकर्षयति CaraS. i.26.42(2); **9 (pass.)** to be scratched, i.e. to be dug or carved मृदुना सलिलेन खन्यमानान्यपकृष्यन्ति (better अपकृष्यन्ते) गिरेरपि स्थलानि PañcT. 1.119 [121.4]; **10** (pass.) to be excluded तुमर्थो भावः। कथं ज्ञायते। वचनसामर्थ्यात्। तावदयं कर्तुरपकृष्यते KāśiVṛ. *on* iii.4.9; अपकृष्यते। अपनीयते। कर्तरि न भवतीति यावत् Nyās. i.748.26 (*on* iii.4.9); कृत्त्वात्कर्तरि कृत्याः प्राप्ता एवकारेण कर्तुरपकृष्यन्ते व्यावर्त्यन्ते PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. iii.4.70 (206.20);**11** to impose, to adduce शब्दे श्रावणत्वधर्ममपकर्षति PramāMī. 60.12 (*on* ii.1.29); SyādvāMañ. 10 (134); **12** to bring down in excellence, to degrade कवीनामभिधेयं प्रति त्रयः पन्थानः। एते न्यूनमुत्कर्षन्ति अधिकमपकर्षन्ति यथार्थं वस्तु स्थापयन्ति Kāvyānu. (He.) 233.11; कृषिः ... असौ ... स्यादनुत्कर्षे त्वपादयम् KośaKaTa. 2.1585; **(pass.)** to be brought down in excellence, to be degraded न तु किञ्चिदतिशयानाः कुतश्चिदपकृष्यन्ते NyāyKuA. 111.3; **13** to insult, to disrepect or disregard, to dishonour अपकर्षति सततमवज्ञापात्रं करोति SmṛtiCan. iv.564.5; अपकर्षति सततमाज्ञामात्रं करोति VīraMi. (Vyavahāra.) 406.31; **14** to drop, cf. **अपकृष्ट 3Aii; 15** to resort to, to endure, cf.**अपकृष्य 10; 16A** to restrain, to curb, cf.**अपकृष्ट 2Aii; 16B** to impede, to hinder, cf. **अपकर्ष 8. 2; 17** to subtract, cf. **अपकर्ष 4.**

अपकृष् (apa-kṛṣ) VI.Ā. to remove मृगकरीन्द्रतरक्षुसिंहसर्पाखुमुख्यबहुजन्तुगणा द्विषन्तः। वैरं विहाय ... कण्डूमपाकृषत साधुतया निघृष्टाः ŚaṅkaDigVi. (Mā.) 2.73.

अपकृष्ट (apa-kṛṣṭa) *adj.* *[f. –ā]* **1Ai** inferior (used as noun) (person or thing) who or which is inferior **ii** (used as noun) worst **iii** wicked **B** low, vile (in caste, rank etc.) **Ci** (bed on seat) which is lower (in height) **ii** minutest, smallest **iii** lowest (in price) **2Ai** taken away, enticed, lured **ii** taken away, snatched, stolen **Bi** held, seized **ii** restrained, controlled, curbed **iii** reined, controlled, i.e. dependent on **3Ai** pulled back, i.e. released **ii** drawn back, taken back, i.e. withdrawn **B** dragged or drawn away **C** drawn away, i.e. deranged or depressed **D** drawn away from, i.e. distant **3E** pulled out or drawn out **4Ai** removed, i.e. washed or cleansed off **ii** expelled or dropped from **iii** removed from **iv** removed, taken out **Bi** separated, i.e. estranged **ii** separated **C** set aside, abandoned **5** flattened (note) **6** attracted **7A** decayed, wasted, lost **B** diminished **C** reduced, i.e. contracted **D** lessened or decreased **8A** transferred back to earlier context, anticipated **B** transferred to earlier time **9** insulted, dishonoured, disrespected **10** robbed off **1Ai** inferior छन्दोगसूत्रम् पूर्वे वयस्युच्चावचान् याजयित्वोपनीय वा तेभ्यः समावर्त्स्यन् पुनस्तोमेन यजेत। उच्चा उत्कृष्टाः। अवचा अपकृष्टाः Kāṭhakasaṁkalana 302; तेषामेव तुल्यापकृष्टवधे यथाबलमनुरूपान् दण्डान् प्रकल्पयेत् BaudhDS. i.10.20 (comm. अपकृष्टता चात्र ... अभिजनधनवर्तनादिभिः) विकर्णचित्रसेनाभ्यां निगृहीतश्च कौरवः। दुःषहो नकुलाच्चापि अपकृष्टश्च कौरवैः MahāBhā. i.App.I.99 (16); सदृशाच्चापकृष्टाच्च लोके कन्यापिता जनात्। प्रधर्षणामवाप्नोति Rāmā. ii.110.34; बहुभिः कारणैरपकृष्टोऽहं भवतः PañcRā. 1.24; अनूद्य स य इत्येवमपकृष्टं नृबुद्धिगम्। उत्कृष्टेनेश्वरेणाथ विशिनष्ट्यहिरज्ञुवत् TaiUBhāVā. 148.19 (2); प्रसूयतेऽपकृष्टोऽपि नामृगेन्द्रं मृगाधिपः RāmC. 11.62; उत्कृष्टा अपकृष्टाश्चेतना अचेतनाश्च ... यत्कार्यत्वेन तुल्याः स परमकारणभूतः पुरुषोत्तमो वेदितव्यः BrahmSūBh.(Rā.)368.15 (*on* i.4.16); अनुत्तमानुभावस्य परैरपि हितौजसः। अकार्यसुहृदोऽस्माकमपूर्वास्तव कीर्तयः। अत्रापकृष्टश्छादितमकार्येषु मित्रम् Kāvyānu. (He.) 219.20; वार्तिककारस्तु सममनुत्कृष्टमपकृष्टमुत्तरं जातिरिति मन्वान उत्तरवादिवाक्यगतमपकर्षं लक्षणया साम्यमाह TārkiRa. 248.16; औपाधिकानां मध्ये एक उपासकोऽपकृष्टोऽपरमुपास्यमुत्कृष्टम् VedāntKa. 109.19 (*on* i.1.5); तुल्यपरिमाणत्वेऽपि दशवर्णस्वर्णापेक्षया षड्वर्णस्वर्णं तदपेक्षया कलधौतादि चापकृष्टम् ŚrutaPra. iB. 116.8 (*on* i.1.2); योक्तव्यो हव्यकव्येषु त्रिशुक्तो ब्राह्मणो द्विजैः। अभिभूतश्च पूर्वोक्तैर्दोषैः स्पृष्टश्च नेष्यते। अभिभूतः अपकृष्टः CaturCin. i.27.16; धर्मप्रसङ्गेन ततोऽपकृष्टान्यपि देशान्तराणि निवासार्थं दर्शयति ManvaVi. 114.18 (*on* 2.21); उत्कृष्टेन वस्तुना उत्तरावधिभूतेन परिच्छिन्नं ह्यपकृष्टं वस्तु, तथाविधोऽपकर्षो ब्रह्मणो नास्ति ŚatDū. 214.12; भवतोऽहमपकृष्ट इत्यादिवचने तदव्यवहाराच्च TattvCin. i. 104.2; अपकृष्टः किंचिन्न्यूनः पुद्गलपरावर्तः KumāPraPra. 85.21; तिर्यक्चिह्नमधोऽर्धे स्यादुपर्यर्धे न वा भवेत्। नापकृष्टं न प्रकृष्टं तं प्राहुः खड्गकोविदाः ŚārṅgaPa. 4667; महापशुषु यस्य यदोपयोगभूयस्त्वम् ...। यस्य तदपकृष्टं तदपकारे(?हारे) सर्वस्वमेव करपादभेदो वा DaṇḍaVi. 130.20; (यक्षरक्षेभ्यः) पिशाचास्तेभ्योऽपकृष्टा अशुचिमरुदेशनिवासिनः ManvaMu. 15.4 (*on* 1.37); बहुष्वतिथिषु युगपदुपस्थितेष्वितरेतरापेक्षयोत्कृष्टापकृष्टमध्यमं कुर्यात् ManvaMu. 107.22 (*on* 3.107); न च सालोक्यादिमुक्तिः सायुज्यादिमुक्तितोऽपकृष्टेति प्रसिद्धिविरोधः AdvaiSi. 894. 10; रूप्यस्य तु बाधेन तदंशे वृत्तिरपकृष्टा GuruCandr. iii. 175.5; अथैतैर्वास्तु परीक्षेत। जानुमात्रं गर्त्तं खात्वा तैरेव पांसुभिः प्रतिपूरयेत्। अधिके प्रशस्तं, समे, वार्त्तं, न्यूने गर्हितम्। ... वार्त्तम्, नात्युत्कृष्टं नापकृष्टमित्यर्थः VīraMi. (Rājanīti.) 236.17; **(used as noun)** (person or thing) who or which is inferior प्रतिवक्तुं प्रकृष्टे हि नापकृष्टस्तु शक्नुयात् Rāmā. iv.18.41; (हीनान्नवस्त्रवेषः स्यात्सर्वदा गुरुसंनिधौ) हीनमपकृष्टम् ManvaVi. 240.25 (*on* 2.194); सर्वत्रोत्कृष्टपुरुषस्य लघुप्रत्ययो भवति। अपकृष्टस्य तु गुरुप्रत्ययो भवति इति व्यवस्था द्रष्टव्या VyavaNi. 204.6; (ब्रह्मण उत्कृष्टत्वादादित्यादिषु तद्दृष्टिरुपासने) उत्कृष्टदृष्ट्यापकृष्टमुपासनीयम् ŚivārkaMaDī. ii.433.12 (*on* iv.1.6); प्रकृष्टस्येवापकृष्टस्यापि महत्त्वस्यानङ्गीकारात् GuruCandr. i.94.20; समाभ्यधिकराहित्यादपकृष्टानां सत्त्वलाभेनातात्त्विकभेदप्रत्ययेऽपि न क्षतिः LaCandr. 839.36; (अनु हरिं सुराः। हरेर्हीना इत्यर्थः) उत्कृष्टादेव द्वितीया न त्वपकृष्टाच्छक्तिस्वभावादित्याशयेनोदाहरति अनुहरिमिति Tattvabodhinī *on* SiddhāKau. i.139A.10 (*on* i.4.86); **1Aii** (used as noun) worst अनुत्तमानुभावस्य ... तव कीर्तयः। अनुत्तमा इत्यनेन यथोत्कृष्टस्तथापकृष्टोऽपि SaraKaṇṭhā. 12.20; **1Aiii** wicked, cf. **अपकृष्टनिग्रह; 1B** low, vile (in caste, rank etc.) राजन्नैतद्भवेद् ग्राह्यमपकृष्टेन जन्मना। महात्मनां समुत्पत्तिस्तपसा भावितात्मना MahāBhā. xii.285.12; पतिं हित्वापकृष्टं स्वमुत्कृष्टं या निषेवते निन्द्यैव सा भवेल्लोके ManuSm. 5.163; न कश्चिद्वर्णानामपथमपकृष्टोऽपि भजते Śāk. 5.11 (comm. हीनः); उत्कृष्टमपकृष्टं वा नैव नारी पतिं त्यजेत् BṛDharmaP. ii.8.6; ये मां भजन्ति ते जात्यादिभिरुत्कृष्टा अपकृष्टा वा ... मय्येव वर्तन्ते GītāBh. (Rā.) 482.5 (*on* 9.29); यथायोगं यथायुक्त्या अपकृष्टवैश्यक्षत्रियक्रमेणेत्यर्थः HārLa. 119.13 ब्राह्मणशूद्रयोर्मध्ये ब्राह्मणस्यापकृष्टं शौद्रं कर्म नास्ति। SmṛtiCan. ii.474.9; अपसदाः सदः सस्यं प्रजारूपं सापकृष्टानेनेत्यपसदः ManvaVi. 125.8 (*on* 10.10); (उपपातकानि ... स्त्रीशूद्रविट्क्षत्रवधः) स्त्री द्विजातीयापकृष्टा DīpKa. 95.24 (*on* 3.236); ब्राह्मणस्य श्रेष्ठं धर्मं मन्वादयो वदन्ति। अन्यः पुनस्ततोऽपकृष्टो धर्मो मुनिभिरुच्यते ManvaMu. 172.5 (*on* 4.147); (दक्षिणेन मृतं शूद्रं पुरद्वारेण निर्हरेत्।) अमाङ्गलिकत्वादत्यन्तापकृष्टशूद्रक्रमेणाभिधानम् ManvaMu. 213.15 (*on* 5.92); उत्कृष्टापकृष्टेषु देवपश्वादिशरीरेषु जीवानाम् ... उत्पत्तिमधिष्ठानमनुचिन्तयेत् ManvaMu. 240.1 (*on* 6.65); प्रतिलोमजाः ... यथाक्रममसन्तोऽसाधवोऽनुलोमजादपकृष्टा मातृवर्णधर्मानधिकारात् VīraMi. 170.5 (*on* 1.95); 171.11 (*on* 1.95); यथा प्रातिलोम्येन वर्णसंकीर्णोऽपकृष्टः आनुलोम्येन तूत्कृष्टः VīraMi. 173.5 (*on* 1.96); (नैव छत्राकमश्रीयाद् द्विजात्यपसदोऽपि सन्) अपसदोऽपकृष्टः VīraMi. (Āhnika.) 513.14; युगादिकं क्रमादधः अपकृष्टं वर्जमित्यर्थः BālamBha. iii.81.15 (*on* 3.30); [अर्वाणमणकमपसदमवममवद्यं निकृष्टमपकृष्टं। अधमं चेलं काण्डं खेटं पापं च रेफसं प्राहुः AbhidhāRaMā. 2.182; अधमं पुनः। ... गर्ह्यम् ... अपकृष्टं प्रतिकृष्टम् ... अपशब्दं कुपूयम् AbhidhāCin. 1442; अवद्यमपकृष्टं च निकृष्टं ParaNā.1511; निकृष्टे त्वपकृष्टं स्यात् ŚabdaRa. (Su.) 6.43; निकृष्टप्रतिकृष्टापकृष्टयाप्यावमाधमाः KośaKaTa. 2.399] ; (used as noun) (person) who is degraded, low, or vile (in caste, rank etc.), क्षत्रियादीनां ब्राह्मणवधे

वधस्सर्वस्वहरणं च। तेषामेव तुल्यापकृष्टवधे यथाबलमनुरूपान् दण्डान् प्रकल्पयेत् BaudhDS. i.10.20 (comm. अपकृष्टता चात्र जातितः); सहापकृष्टैर्महतां न संगतं भवन्ति गोमायुसखा न दन्तिनः Kirātā. 14.22 (Malli. उत्तरीत्या जात्या ... निकृष्टैः); अपकृष्टनिकृष्टानां जीवितं शिल्पकर्मभिः। हीनं तु प्रतिलोमानाम् VṛHārīSm. 7.184; अपकृष्टे ह्युत्कृष्टदृष्टिरभ्युदयाय भवतीति यथा भृत्यादौ राजदृष्टिः VedāntDī. 222.11 (*on* iv.1.4-5); अनार्यं व्रात्याद्युत्पन्नमार्यकर्माणम् ... आर्यमव्रात्योत्पन्नमपि निन्दितकृष्यादिकरम्। नासमौ नात्यन्तमपकृष्टौ ब्राह्मण्यभावात् ManvaVi. 1316.12 (*on* 10.73); सममनुत्कृष्टमपकृष्टमुत्तरं जातिरिति च जातिवादिसमः साधारणो नोत्कृष्टः अपकृष्ट इत्यर्थः NyāyPari. 222.7; दण्डो न्यूनस्य द्विगुणः स्मृतः ...। न्यूनस्याक्षेप्यापेक्षया शीलजात्यादिभिरपकृष्टस्याक्षेप्तुरित्यर्थः DaṇḍaVi. 200.6; विद्यावयोवर्णाश्रमतपोभिरुत्कृष्टैः स्वतोऽपकृष्टेषु न सबहुमानेन वचसा व्यवहर्तव्यम् RasGaṅ. 65.10; **1Ci** (bed or seat) which is lower (in height) आसने त्वपकृष्टे तु कायं संधाय केनचित्। ... गुरुस्तूपविशेत् JayāS. 24.41; नोत्कृष्टशय्यासनयोर्नापकृष्टस्य चारुहेत् MārkP. 34.85; **1Cii** minutest, smallest (शुण्डोऽक्षभ्योऽपकर्षे रष्टरौ) अपकृष्टा शुण्डा शुण्डारः MugdhaBo. 74.22 (*on* 7.77); न हि परमाणुपरिमाणादपकृष्टं परिमाणमस्ति NyāySu. (Ja.) 342A.4 (*on* ii.2.6); महाबिडालकर्णपरिमाणादपकृष्टा अल्पपरिमाणा बलयो न भवन्ति VīraMi. (Āhnika.) 401.14; न चावराघ्यों बलयो भवन्ति ... बलीनां परिमाणमाह न चेति। अवराघ्यों: अपकृष्टाः अल्पपरिमाणा इति यावत् VīraMi. (Āhnika.) 414.8; **1Ciii** lowest (in price) द्वयोः सकाशात् समं मूल्यं तयोरेकस्योत्कृष्टमन्यस्यापकृष्टं पण्यं वैषम्येण ददानः पूर्वसाहसं दाप्यः DaṇḍaVi. 90.20; **2Ai** taken away, enticed, lured अपकृष्टो महाबाहुर्नागराजस्य कन्यया। अन्तर्जले महाराज उलूप्या कामयानया MahāBhā. i.206.13; यः ...। जघ्नेऽद्भुतैणवपुषाश्रमतोऽपकृष्टो मारीचम् BhāgP. ix.10.10; **2Aii** taken away, snatched, stolen पित्र्यं हि राज्यं विदितं नृपाणां यथापकृष्टं धृतराष्ट्रपुत्रैः MahāBhā.v.1.15; प्रव्राजिता वनं सर्वे पाण्डवाः सह कृष्णया। सर्वस्वमपकृष्टं च तथाधर्मेण MahāBhā. vii.169.36; **2Bi** held, seized सोऽपकृष्टस्तु कलिना मोहितः प्राद्रवन्नलः। सुप्तामुत्सृज्य तां भार्यां विलप्य करुणं बहु MahāBhā. iii.59.24; तं न देवा न गन्धर्वाः ...। मयापकृष्टं कृपणं शक्तास्त्रातुं महाहवे Rāmā. iii.18.8; **2Bii** restrained, controlled, curbed श्रुत्वा चाभरणस्वनम्। ... चारित्रेण महाराहुरपकृष्टः स लक्ष्मणः। तस्थौ एकान्तमाश्रित्य Rāmā. iv.App. I.17 (5) (*but* Apte forbidden, prohibited); **2Biii** reined, controlled, i.e. dependent on सर्वं दैवापकृष्टं मन्यते युधिष्ठिरः VeṇīSaṁ. 5.84; **3Ai** pulled back, i.e. released विकर्णचित्रसेनाभ्यां निगृहीतश्च कौरवः। दुःसहो नकुलाच्चापि अपकृष्टश्च कौरवैः MahāBhā. i.App. I.99 (16); **3Aii** drawn back, taken back, i.e. withdrawn मत्स्यबन्धैः ... प्रक्षिप्तं संवर्तजालम्। अपकृष्टे च जाले तस्मिन्ह्रदे नाप्येकतरोऽवशिष्टः Tantrākhyā. 38.2; PañcT. 1.127 (21) (133.4); **3B** dragged or drawn away इदं त्वाश्चर्यभूतं मे यदिमे पाण्डवास्त्वया। अपकृष्टाः सतां मार्गान्मन्यन्ते तच्च साध्विति MahāBhā. ii.39.7 (JñānaDī. प्राच्याविताः); भीमसेनस्य राजेन्द्र पश्यतां सर्वधन्विनाम्। तं दृष्ट्वा प्रद्रुतैरश्वैरपकृष्टं रणाजिरात् MahāBhā. vii.App.I.24 (86); मयापकृष्टः कौन्तेयो मृत्योर्दंष्ट्रान्तरं गतः MahāBhā. xi.11.24; अकृतार्थं नरपतिं योजनानि त्रयोदश। अपकृष्टे नरपतौ सापि मोहमुपागता VāmaP. 63.55; अप ... अपकृष्टे AnekāSaṁ. 7.32; अप स्यादपकृष्टार्थे MediK. 198.46; ViśvaLoK. 413.43; अपकृष्टो(?ऽ)-पध्वस्ते KalpaK. 222.78], **3C** drawn away from, i.e. deranged or depressed अवैमि चाहं नृपते न त्वं मां त्यक्तुमर्हसि। चेतसा त्वपकृष्टेन मां त्यजेथा महीपते MahāBhā. iii.58.31; **3D** drawn away from, i.e. distant स्वविषयादपकृष्टे सामन्तदुर्गे वासः श्रेयान् ArthŚā. i.85.3 (1.17) (comm. स्वजनपदाद् दूरस्थे); **3E** pulled out or drawn out क्वचित्तीक्ष्णपुरुषापकृष्टस्वकीयान्त्रयन्त्रदोलनतोष्यमाणमातृमण्डलम् YaśasCam. i.49.5 (comm. उदराद्बहिर्निष्कासितानि ... अन्त्रयन्त्राणि); **4Ai** removed, i.e. washed or cleansed off स मलेनापकृष्टेन पिप्लुस्तस्या व्यरोचत। दमयन्त्यास्तदा व्यभ्रे नभसीव निशाकरः MahāBhā. iii.66.10; मलेऽपकृष्टे दोषाणां बलवत्त्वं न विद्यते SuśruS. iv.38.23; SiddhYo. 76 (1).21 (comm. अपहारे); **4Aii** expelled or dropped from को हि तस्याः समुत्पन्नः पश्चादतिशयो यतः। स्वामित्वादपकृष्टोऽसौ न भोगं पुनराप्नुयात् TattvSaṁ. 2553; [निष्कासितोऽपकृष्टः स्यात् Vaija. 206.71]; **4Aiii** removed from (दोषाणाम्) तद्गुणैरपकृष्टानां शब्दे संक्रान्त्यसंभवात् ŚlokaVār. 2.63 (65.4); **4Aiv** removed, taken out यथापकृष्टं शैवालं क्षणमात्रं न तिष्ठति। आवृणोति तथा माया प्राज्ञं वापि पराङ्मुखम् AdhyāU.15; **4Bi** separated, i.e. estranged चाणक्यादपकृष्टस्य चन्द्रगुप्तस्योद्धरणान्न किंचित्कार्यमवश्यं पश्यति MudrāRā. 4.10 (25); सचिवव्यसनं किमन्यत्। अपकृष्टश्चाणक्याच्चन्द्रगुप्तः MudrāRā. 4.12 (19); नृपोऽपकृष्टः सचिवात् ...। अदृष्टलोकव्यवहारमन्दधीर्मुहूर्तमप्युत्सहते न वर्तितुम् MudrāRā. 4.14; **4Bii** separated व्यस्तानि स्थानसंबन्धात्कारणानि यतस्ततः। स्वस्थानेभ्योऽपकृष्टानि मरणे यान्त्यथैकताम् BṛĀraUBhVā. iv.3.1945; तस्मादपि षोडशकाद् अपकृष्टेभ्यः पञ्चभ्यस्तन्मात्रेभ्यः पञ्च भूतानि आकाशादीनि SāṁkhyaTaKau. 331.6 (*on* 22) (comm. षोडशकमध्यात् पृथक् कृतेभ्यः); प्रकरणादिदं वाक्यं नापकृष्येतापकृष्टं च सदहर्गणे द्वादशोपसत्तां न विधत्ते VedāntKa. 190.12 (*on* i.3.40); **4C** set aside, abandoned मया अपकृष्टं परित्यक्तं निरात्मकं शून्यं हि तत् स्यात् GītāBh. (Śaṅ.) 297.2 (*on* 10.39); **5** flattened (note) पञ्चमस्यापकर्षात् तामेव श्रुतिं पञ्चमवशात् षड्जग्रामिकीं कुर्यात्। एवं श्रुत्यपकृष्टा भवति BṛDeśī. 6.2; **6** attracted तस्यास्तीरभवा वृक्षाः सुगन्धकुसुमाञ्चिताः। तथापकृष्टसंभ्रान्तभ्रमररस्तनिताकुलाः MatsyaP. 116.17; चन्द्राद्याश्च स्वकैः पातैरपमण्डलमाश्रितैः। ततोऽपकृष्टा दृश्यन्ते विक्षेपान्तेष्वपक्रमात् SūryaSi. 13.13 (comm. अपकृष्टाः चालिताः सन्तः, ततः क्रान्तिवृत्तात्); प्रजाः ... स्वरूपादविद्यादिदोषैर्बहिरपकृष्टाः ChāndoUBh. 486.7 (*on* viii.3.2); **7A** decayed, wasted, lost तपः कुसृत्यैव तवापकृष्टं तटीतरोः पत्रमिव स्रवन्त्या RāmC, 22.9; **7B** diminished अपकृष्टं गुणं पश्चात्स्वभावाद्धेनु(तु)तोऽपि वा। तद्विषं विषतत्त्वज्ञैर्दूषीविषमिति स्मृतम् Hastyāyur. 168.16 (2.7); **7C** reduced, i.e. contracted अपकृष्टौ अपकर्षवन्तौ संकुचितौ गण्डदेशौ यस्य सः JñātāDhaṬ. 138A.12; **7D** lessened or decreased, cf. **अपकृष्टरयत्व; 8A** transferred back to earlier context, anticipated नाप्यतोऽपकृष्टः सन्नहर्गणस्य विधत्ते Bhām. 275.2 (*on* i.3.40); अजाशब्दस्य तु छागातोऽपकृष्टस्य प्रधानमाययोस्तेजोऽबन्ने च गुणाद् वृत्तिसंभवात् VedāntKa. 202.6 (*on* i.4.8); विरोध इत्यस्य पूर्वसूत्रादपकृष्टस्य तत्रान्वयः ŚivārkaMaDī. i.461.19 (*on* i.3.27); 'दीक्षासु यूपं छिनत्ति' इत्यनेनापकृष्टं प्रयाजन्यायेन प्राचोऽपि पदार्थान् अग्नीषोमप्रणयनादीनपकर्षति BhāṭṭDī. ii.172.1 (*on* v.1.14); **8B** transferred to earlier time वाक्यान्तेरेणैवोत्पन्नस्य वेदिकरणस्य पूर्वेद्युरमावास्यायां वेदिमित्यनेनापकृष्टस्य क्रममात्रं विधीयते TantrRa. 237.5; **9** insulted, dishonoured, disrespetcted अपकृष्टो नैकतरः ... तयोः संबन्धिपक्षयोः DvyāśraKā. 19.86 (comm. निन्दितोऽभूत्); गर्ह्ये अपकृष्ट° Vaija. 207.75; **10** robbed off, cf. **अपकृष्टकमण्डलु.**

अपकृष्ट (apa-kṛṣṭa) *m.* **1** crow काकः ... काणोऽपकृष्टः TrikāŚe. ii.5.20; अथ वायसः ... सकृत्प्रजोऽपकृष्टः स्यात् KalpaK. 328.26; **2** type of intoxication अवज्ञेत्यनुभावाः स्युः ...। मद्योपयोगजस्त्रेधा तरुणो मध्यमस्तथा। अपकृष्टश्च तस्यैव करणं पञ्चधा भवेत् BhāvPra. (Śā.) 16.21 (1); मदः ... मदिराकृतः। स त्रिधा तरुणो मध्योऽपकृष्टश्चेति भेदतः RasāSu. 104.21 (2.16); अथ नीचः – अपकृष्टे तु चेष्टाः स्युर्गतिभङ्गो विसंज्ञता (मदे) RasāSu.105.13 (2.19); अपकृष्टस्तु नीचानां तत्तन्मदविवर्धने RasāSu. 105.21 (2.20)

अपकृष्ट (apa-kṛṣṭa) *n.* type of quality of intellect का च धीरिति यत्पृष्टं तद्वर्चमपि स्फुटम्। कथयामि ...। अपकृष्टं तथोत्कृष्टम् TantrRā. 36.31.

अपकृष्टक (apakṛṣṭa-ka) *n.* flattened note, one of the five types of standards of song (Māna) (*lit.* in which the sound is flattened) तत्तच्छायापरिष्कारललितं गीतमुच्यते। समानमुच्छ्रितं लम्बं भिन्नं चैवापकृष्टकम्। मानपञ्चकमेतत्तु कथितं गीतकोविदैः BhāvPra. (Śā.) 192.22 (7); यत्रापकृष्यते गीते ध्वनिस्तदपकृष्टकम् BhāvPra. (Śā.) 193.6 (7)

अपकृष्टकमण्डलु (apakṛṣṭa-kamaṇḍalu) *adj.* whose water-bowl is robbed off उच्छिष्टं तु यवक्रीतमपकृष्टकमण्डलुम्। तत उद्यतशूलः स राक्षसः समुपाद्रवत् MahāBhā. iii.137.14.

अपकृष्टकुलत्व (apakṛṣṭakula-tva) *n.* the state of belonging to a family of low caste न च यस्मै दत्ता तस्यापकृष्टकुलत्वे उत्कृष्टकुलभर्त्राश्रयणं कार्यम् ManvaVi. 693.18 (*on* 5.163)

अपकृष्टक्रम (apakṛṣṭa-krama) *m.* [Inst.] in the order of (beginning with) lowest in caste मनुः-दक्षिणेन मृतं शूद्रं पुरद्वारेण निर्हरेत्। पश्चिमोत्तरपूर्वैस्तु यथायोगं द्विजन्मनः। अमाङ्गलिकत्वादत्यन्तापकृष्टक्रमेणाभिधानमाचारशिक्षार्थं च HārLa. 119.10.

अपकृष्टगन्ध (apakṛṣṭa-gandha) *adj.* (used as noun) (that) whose odour is removed (अमेध्याक्तस्य मृत्तोयैः शुद्धिर्गन्धापकर्षणम्) भस्मनाप्यपकृष्टगन्धा-

नामेवाविरोधात् ...। इयं तु सर्वसाधारणद्रव्यशुद्धिविषयकल्पना BālaKrī. i.131.1 (*on* 1.190)

अपकृष्टगुण (apakṛṣṭa-guṇa) *adj.* **1** of lower caste दन्तजन्मकालात् ... द्वितीयवर्षसमाप्तिपर्यन्तं बालमरणे मातापितृभ्यामशौचं कर्तव्यम्। तद्याशौचमुत्कृष्ट-गुणाभ्यामेकरात्रम्, अपकृष्टगुणाभ्यां त्रिरात्रम् HārLa.45.1; **2** of inferior quality यद्य 'ज्येष्ठस्य विंश उद्धार' इति मनुनोक्तं तदपकृष्टगुणकनिष्ठविषयम् DīpKa. 54.22 (*on* 2.117); (used as noun) (person) of inferior quality (याज्ञवल्क्यः – पितापुत्रविरोधे तु साक्षिणस्त्रिपणो दमः) अत्रोत्कृष्टगुणः पिता विवक्षितः पूर्वत्रापकृष्टगुणः इत्यविरोधः DaṇḍaVi. 270.1.

अपकृष्टगुण (apakṛṣṭa-guṇa) *m.* inferior quality अपकृष्टगुणसंज्ञितशास्त्र-प्रवृत्तिस्थाने तत्परित्यागेनापि उत्कृष्टगुणसंज्ञितशास्त्रेण पूजाद्यं सिद्धिदम् PāñcRāRa. 41.1.

अपकृष्टगुरुत्व (apakṛṣṭa-gurutva) *n.* **1** inferior in greatness उन्नतं पदमवाप्य यो लघुर्हेलयैव स पतेदिति ध्रुवम्। शैलशेखरगतो दृषत्कणश्चारुमारुत-धुतः पतत्यधः। ... एकत्र लघुत्वमल्पबुद्धित्वम्, दृष्टान्ते त्वपकृष्टगुरुत्व-योगित्वम् AlaṅkāKau. (Vi.)264.10; **2** lower in weight, AlaṅkāKau. (Vi.) 264.10.

अपकृष्टचेतन (apakṛṣṭa-cetana) *adj.* who has lost his reasoning capacity स राजा ... रहोऽनुमन्त्रैरपकृष्टचेतनः। न कालरंहो बुबुधे BhāgP. iv.27.3.

अपकृष्टज (apakṛṣṭa-ja) *adj.* (used as noun) (person) born of degraded person सहासनमभिप्रेप्सुरुत्कृष्टस्यापकृष्टजः। कट्यां कृताङ्को निर्वास्यः MatsyaP. 227.84.

अपकृष्टजाति (apakṛṣṭa-jāti) *adj.* of lower caste अपकृष्टजातिश्चाधमर्णिको धनिकेन सार्धमात्मानं कर्मणापि समं कुर्यात् Subodhi. 25.14 (*on* 2.43); Bālam-Bha.ii.59.8 (*on* 2.43); समानजातिरपकृष्टजातिश्चाधमर्णो धनाभावे सति स्वजात्य-नुरूपकर्मकरणेनापि समं कुर्यात् ManvaMu. 321.24 (*on* 8.177); (used as noun) (person) of lower caste यद्यपकृष्टजातिरुत्कृष्टवर्णं शवमुत्कृष्टवर्णो वा अपकृष्ट-जातिम् ... वहनादिना स्पृशेत् तदा ... अशौचं कुर्यात् HārLa. 89.19; हीनजातिमुत्तमर्णापेक्षया अपकृष्टजातिमृणशोधनार्थं स्वजात्यनुरूपं कर्म कारयेत् DīpKa. 43.16 (*on* 2.43)

अपकृष्टजाति (apakṛṣṭa-jāti) *f.* lower caste यथा हि योन्यपकर्ष उत्कृष्टजातिं वारयति तथा बीजोत्कर्षोऽप्यपकृष्टजातिं किं नैव वारयेत् BālamBha. i.281.18 (*on* 1.91)

अपकृष्टजातीय (apakṛṣṭa-jātīya) *adj.* [*f.* –ā] belonging to lower caste अशौचम् ... आचार्यपुत्रे चासमानापकृष्टजातीये दिनमात्रं रात्रिमात्रम् HārLa. 80.19; अपकृष्टजातीयास्वन्यपूर्वासु भार्यास्वपकृष्टजातीयेषु च कृतकपुत्रेषु च सद्यःशौचम् HārLa. 81.12; अपकृष्टजातीयेषु कृतकादिपुत्रेषु भार्यासु अपकृष्टजातीयासु पुरुषान्तरसंगृहीतासु मृतासु दिनमेकमशौचम् DīpKa. 78.18 (*on* 3.25); (used as noun) (person) belonging to lower caste अपकृष्टजातीयगमने महापातकित्वे-नाशौचाभावात् HārLa. 79.8; तुल्यापकृष्टजातीयवधे उत्तमसाहसमत्यन्तापकृष्टजातीयवधे मध्यमसाहसमिति धनदण्डकल्पनम् DaṇḍaVi. 73.15.

अपकृष्टजातीयस्त्री (apakṛṣṭajātīya-strī) *f.* woman belonging to lower caste असवर्णापकृष्टजातीयस्त्रीषु जाताः - यदा कृतविभागा भवन्ति तदा सपिण्डा भवन्त्येव HārLa. 100.1.

अपकृष्टतर (apakṛṣṭa-tara) *adj.* more inferior शंखलिखितौ हस्त्यश्व-गोवृषायनेषु राजपुत्रापहारवद्दण्डः। ... उपयोगभूयस्त्वम् ...। यस्यापकृष्टतरं तदपहारे मध्यमसाहसिकदण्डः DaṇḍaVi.130.21.

अपकृष्टता (apakṛṣṭa-tā) *f.* the state of being inferior, inferiority यत्किं च भूतं प्रणमेदनन्यः। ... स्वापेक्षयापकृष्टताया भेदव्याप्यायाः पुनः पुनर्विभावनेना-द्वैतोपास्तिविरोधापत्तेः SetuBa. 278.13.

अपकृष्टत्व (apakṛṣṭa-tva) *n.* **1** the state of being drawn or carried away यद्यत्राविद्यमानार्थो मन्त्रः स्तोतुं प्रयुज्यते। तस्यार्थेनापकृष्टत्वात्प्राप्तबाधः प्रसज्यते TantrVā. 395.5 (*on* ii.1.14); **2** the state of being inferior, inferiority अस्याः शीलाचाराभ्यां बहुजनप्रतिभानतदनुष्ठानरूपत्वेनान्योऽन्यसंवादप्राप्तदार्ढ्याभ्यां किंचिदप-कृष्टत्वम् ManvaVi. 101.17 (*on* 2.6); सातिशयत्वेऽपि नित्यत्वं चेश्वरादपकृष्टत्व इव ... श्रुत्यादिबलाद्युक्तम् Nyāyāmṛ. 646A.9; अधमत्वमपकृष्टत्वं तच्च ... कर्मणा वा भवति CitraMī. 2.15; अथोपमादोषाश्चिन्त्यन्ते – न्यूनत्वम् ... तत्रोप-मेयादुपमानस्यापकृष्टत्वं न्यूनत्वम् CitraMī. 30.20; ब्रह्मसत्तातोऽपकृष्टत्वेन प्रपञ्चसत्ताप्रतीत्यापि प्रपञ्चो मिथ्या GuruCandr. ii.327.11; प्रकृते मनुष्यगन्धर्वादिः यत्सजातीयं तदीयधर्मवत्त्वं तदपेक्षया अपकृष्टत्वशून्यत्वरूपं तद्वृत्तिधर्मवत्त्वम् LaCandr. 896.36; वैदिको धर्मो मुख्य उत्कृष्टत्वात्। स्मार्तोऽनुकल्पः अपकृष्टत्वात् VīraMi.(Paribhāṣā.) 29.10; अपकृष्टसंबन्धिगुणाग्रहणस्य साहजिकत्वेन वैचित्र्या-नाधायकत्वादनलंकारतैवेत्यपकृष्टत्वेन तृतीयविधा तु न संभवति RasGaṅ. 693.14; केवलामपरां पूजामपेक्ष्य मध्यमपूजैव सर्वदा कर्तुमुचितेति ध्वनितम्। अद्वैत-पानगन्धविधुरायास्तदभ्याससहितपूजातोऽत्यन्तमपकृष्टत्वात् SetuBa. 316.28; **3** the state of being (a person) of lower caste (ब्राह्मणस्वं न हर्तव्यं क्षत्त्रियेण कदाचन) क्षत्त्रियेण ब्राह्मणस्य धनं ततोऽपकृष्टत्वान्न हर्तव्यम् ManvaMu. 453.18 (*on* 11.18); अधमत्वमपकृष्टत्वं तच्च ... जात्या ... वा भवति CitraMī. 2.15; (जात्युत्कर्षो युगे ज्ञेयः पञ्चमे सप्तमेऽपि वा। व्यत्यये कर्मणां साम्यं पूर्ववच्चाधरोत्तरम्) अधरत्वमपकृष्टत्वमुत्तरत्वमुत्कृष्टत्वं ज्ञेयम् VīraMi. 173.2 (*on* 1.96); त्रैवर्णिकानाम् ... प्रतिलोमजानां चापकृष्टत्वान्न क्वचित्पुत्रः कर्तुं शक्यः VīraMi. (Saṁskāra.) 216.13; **4** smallness or minuteness, cf. **अपकृष्टत्वाभाव B**.

अपकृष्टत्वकथनार्थम् (apakṛṣṭatvakathanārtham) *adv.* for the sake of expressing inferiority (श्रुतिस्मृत्युदितं धर्ममनुतिष्ठन् हि मानवः। इह कीर्तिमवाप्नोति प्रेत्य चानुत्तमसुखम्) अत्र च शीलादीनामनुक्तिरपकृष्टत्वकथनार्थम् ManvaVi. 104.3 (*on* 2.9)

अपकृष्टत्वमात्र (apakṛṣṭatva-mātra) *n.* mere inferiority प्राणा वै सत्यम् ... राजराजः देवदेवः ... इत्यादौ राजत्वदेवत्वादीनामिव प्राणादिसत्यत्वस्य ज्ञानाबाध्यत्वे सत्येवापकृष्टत्वमात्रेण तदुपपत्तेः Nyāyāmṛ. 292A.12.

अपकृष्टत्वलाभ (apakṛṣṭatva-lābha) *m.* obtainment of inferiority सर्वतोऽत्रापकृष्टत्वलाभेन वक्ष्यमाणस्मृतिकदम्बविरोधापत्तेः BālamBha. ii.181.11 (*on* 2.132)

अपकृष्टत्वाभाव (apakṛṣṭatvābhāva) *m.* **A** absence of inferiority सायुज्यादिमुक्तावुत्कृष्टत्वव्यपदेशोऽपकृष्टत्वाभावमात्रेण AdvaiSi. 894.11; **B** absence of smallness or minuteness गगनादिपरिमाणस्य कुतोऽप्यपकृष्टत्वाभावात् Siddhā-Mu. 12.3 (*on* 25)

अपकृष्टदेवता (apakṛṣṭa-devatā) *f.* inferior, i.e. minor deity (अनेन सदृशं स्तोत्रं न भूतं न भविष्यति) तेषां ललितातोऽपकृष्टदेवताप्रीतिकरत्वेन सर्वोत्कृष्टदेवताप्रीतिकरमिदमेवेत्यर्थः LalitāSaBh. 200.20 (*on* 235)

अपकृष्टदेश (apakṛṣṭa-deśa) *adj.* who has moved away to the distant country समीपवासेन विलोभितास्ते ज्ञास्यन्ति नास्मानपकृष्टदेशान् MahāBhā. iii.173.9.

अपकृष्टदेश (apakṛṣṭa-deśa) *m.* inferior or worst region भूम्याद्यपकृष्टदेशं गर्भवासाद्यवस्थाम् ... निमित्तीकृत्येश्वरेण क्रियते NyāySu. (Ja.) 510A.11 (*on* iii.2.10); अपकृष्टदेशादिकमिव देहाद्युपाधयो निमित्ततामापत्स्यन्ते NyāySu. (Ja.) 510B.3. (*on* iii.2.10)

अपकृष्टदोष (apakṛṣṭa-doṣa) *adj.* whose disorders are removed, i.e. cleansed or washed away रोगान्वितमुपस्निग्धमपकृष्टदोषम् ... आश्वास्य SuśruS. iv.7.30; AṣṭāSaṁ. ii.80.18 (4.13)

अपकृष्टद्रव्य (apakṛṣṭa-dravya) *n.* **A** smaller substance (in size) न च परमाणोरपकृष्टद्रव्याभावाद्बाधितविषयत्वम् NyāySu. (Ja.) 342A.8 (*on* ii.2.6); **B** inferior object (in quality) समैः सममूल्यदातृभिः सहोत्कृष्टापकृष्टद्रव्यदानेन यो विषमं व्यवहरति ... स दण्डं प्राप्नुयात् ManvaMu. 416.9 (*on* 9.287); शक्त्यपेक्षयोत्कृष्टापकृष्टद्रव्यापहारिविषयसमीकरणं समाधेयम् ManvaMu. 484.16 (*on* 11.168)

अपकृष्टनक्रा (apakṛṣṭa-nakrā) *adj.* (*f.*) from which crocodiles are removed स तीरभूमौ विहितोपकार्यामानायिभिस्तामपकृष्टनक्राम्। विगाहितुं श्रीमहिमानुरूपं प्रचक्रमे RaghuVa. 16.55 (Malli. अपनीतग्राहाम्)

अपकृष्टनिग्रह (apakṛṣṭa-nigraha) *m.* punishment of contemptible, or wicked निग्रहः अनुग्रहोद्देश्यः ... उत्कृष्टानुग्रहार्थमपकृष्टनिग्रहः ŚivārkaMaDī. i.344.18 (*on* i.2.9)

अपकृष्टनिरूपित (apakṛṣṭa-nirūpita) *adj.* described or conditioned by inferior thing तिरस्कारश्च व्याख्यानादपकृष्टनिरूपितोपमेयत्वस्याप्यभावरूप उपमेयेऽत्र गृह्यते न त्वपकृष्टसादृश्यरूपः LaŚabdeŚe. i.496.5.

अपकृष्टपद (apakṛṣṭa-pada) *n.* lower rank or position मधुविद्यायाम् ... उत्कृष्टे पदे स्थिता इन्द्रादयः तेषां तस्यामधिकारो न स्यात्। उत्कृष्टपदे

स्थितानामपकृष्टपदप्राप्तिपूर्वकमुक्त्यर्थित्वासंभवात् ŚivārkaMaDī. i.469.20 (*on* i.3.32)

अपकृष्टपरिमाण (apakṛṣṭa-parimāṇa) *n.* small measure or size परमाणुपरिमाणतोऽपकृष्टपरिमाणसद्भावे प्रमाणोपन्यासस्य ... प्रयोजनाभावात् NyāySu. (Ja.) 344A.6 (*on* ii.2.6); परमाणुतोऽप्यपकृष्टपरिमाणाश्रयस्य द्रव्यस्याभावात् NyāySu. (Ja.) 347B.11 (*on* ii.2.6); त्र्यणुकावयवकारणे यद्यपकृष्टपरिमाणामभ्युपगम्येत तदा तस्य ... सावयवत्वं प्रसज्येत ŚivārkaMaDī. ii.76.29 (*on* ii.2.14)

अपकृष्टपरिमाण (apakṛṣṭa-parimāṇa) *adj.* (used as noun) **A** (worldly object) of small measure यद्यदपकृष्टपरिमाणं तत्तत्ततोऽप्यपकृष्टपरिमाण: NyāySu. (Ja.) 345B.10 (*on* ii.2.6); **B** (Supreme Reality) of smaller measure NyāySu.(Ja.) 345B.10 (*on* ii.2.6)

अपकृष्टपरिमाणवत् (apakṛṣṭaparimāṇa-va (n)t) *adj.* having small measure or size परमाणु: कुतश्चिदुत्कृष्टेन परिमाणेन युक्त:। स्वपरिमाणापेक्षयापकृष्टपरिमाणवानिति वा NyāySu. (Ja.) 342A.7 (*on* ii.26); 343B. 3 (*on* ii.2.6); मूर्तत्वमपकृष्टपरिमाणवत्त्वम्, तच्च तेषामेव, गगनादिपरिमाणस्य कुतोऽप्यपकृष्टत्वाभावात् SiddhāMu. 12.2.

अपकृष्टपुरुष (apakṛṣṭa-puruṣa) *m.* man of low caste ब्राह्मणादिवर्णस्त्रियो लोभादुत्कृष्टापकृष्टपुरुषव्यभिचारिणीर्हत्वा ब्राह्मणादिक्रमेण चर्मपुटधनुश्छागमेषाञ्शुद्ध्यर्थं दद्यात् ManvaMu. 478.15 (*on* 11.138)

अपकृष्टप्रतनुचैतन्य (apakṛṣṭapratanu-caitanya) *adj.* having inferior, i.e. undeveloped and slight intelligence अपकृष्टप्रतनुचैतन्यानां पृथिव्यादिजीवानां वधेऽपि स्वल्पपुण्यव्ययेनापरिमितसुकृतसंप्राप्ति: SyādvāMañ. 11 (57)

अपकृष्टप्रसूति (apakṛṣṭa-prasūti) *adj.* (*f.*) of low birth अक्षमाला ... शारङ्गी ...। एताश्चान्याश्च लोकेऽस्मिन्नपकृष्टप्रसूतय:। उत्कर्षं योषित: प्राप्ता: स्वै:स्वैर्भर्तृगुणै: ManuSm. 9.24.

अपकृष्टफल (apakṛṣṭa-phala) *adj.* which has low effect, i.e. insignificant दानम् ...। 'निष्फलम्' अपकृष्टफलम् CaturCin. i.15.15; अपकृष्टफलशास्त्रपरित्यागेन उत्कृष्टशास्त्रपरिग्रहवचनं लिङ्गवशान्नेतव्यम् PāñcRāRa. 34.8.

अपकृष्टबीज (apakṛṣṭa-bīja) *n.* semen of the low caste द्वितीयास्तु (प्रतिलोमजा:) योन्युत्कर्षेऽपि अपकृष्टबीजजत्वाद्वर्णबाह्या: BālamBha.i.284.11 (*on* 1.94); i.284.23 (*on* 1.94)

अपकृष्टब्राह्मण (apakṛṣṭa-brāhmaṇa) *m.* inferior Brahmin 'सत्येन त्रासयेद्विप्रम्' इत्यपकृष्टब्राह्मणविषयं न ब्राह्मणमात्रविषयम् BālamBha. ii.86.2 (*on* 2.73)

अपकृष्टभाव (apakṛṣṭa-bhāva) *m.* inferior or non-excellent nature सैव संसर्गस्योत्कृष्टापकृष्टभावरूपत्वे सार: RasGaṅ. 626.2.

अपकृष्टभूत (apakṛṣṭa-bhūta) *m.* inferior creature or being या मूर्तय उत्कृष्टापकृष्टभूताग्निदेवरूपतया परिणतानि सर्वदा कर्मसु प्रेरयन्ति ManvaMu. 506.5 (*on* 12.15)

अपकृष्टमद (apakṛṣṭa-mada) *m.* worst intoxication गुरुकण्ठध्वनिर्नष्टस्मृतिर्जर्झरभाषणम्। एवमादिविकारा: स्युरपकृष्टमदे मुहु: BhāvPra.(Śā.) 17.12(1)

अपकृष्टमहत्त्व (apakṛṣṭa-mahattva) *n.* smallest dimension अपकृष्टमहत्त्वं प्रत्यनेकद्रव्यत्वस्य प्रयोजकत्वात् SiddhāMu.16.18; त्र्यणुकमहत्त्वस्यापकृष्टमहत्त्वरूपतया जन्यत्वेन कारणापेक्षायाम् ... त्र्यणुकस्य समवायिकारणमवश्यमभ्युपगन्तव्यम् ŚivārkaMaDī. ii.76.25 (*on* ii.2.14)

अपकृष्टमहत्त्वादि (apakṛṣṭamahattvādi) *adj.* smallest dimension etc. आलोकेन्द्रियसन्निकृष्टचाक्षुषद्रव्यानुपलंभत्वात्। पवनानुपलम्भवदित्यादिकं त्वपकृष्टमहत्त्वादिनैवान्यथासिद्धम् NyāySu. (Ja.) 342A.1 (*on* ii.2.6)

अपकृष्टमात्र (apakṛṣṭa-mātra) *n.* inferior (person) only स्थावरादिष्वसदिव ज्ञानादि तिर्यगादिषु सत्त्रैवात्यन्तापकृष्टं मनुष्येष्वपकृष्टमात्रम् VedāntKa. 109.23 (*on* i.1.4)

अपकृष्टरयत्व (apakṛṣṭaraya-tva) *n.* the state of having lessened or decreased speed रयप्रकर्षेत्यध्ययनविशेषणे निमित्तं चेतसां वर्णनीयादश्वादपकृष्टरयत्वं नोपात्तम् CitraMī. 97.5.

अपकृष्टवत् (apakṛṣṭa-va(n)t) *adj.* **1** who has taken away or kidnapped याज्ञसेनीमथो यत्र सिन्धुराजोऽपकृष्टवान् MahāBhā. v.49.19; **2A** who has drawn or dragged away अहम् ...। पलायमानश्च गजं तं दूरमपकृष्टवान् KathāSaSāg. vi.1.174; **2B** who has pulled out or raised (water) उदायंस्त पादमिति कूपादुदकम् अपकृष्टवानित्यर्थ: PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* i.2.15 (288.16)

अपकृष्टवध (apakṛṣṭa-vadha) *m.* murder of a person of low caste ब्राह्मणवधे ...। शूद्रस्य चैतत्प्रायश्चित्तं सामर्थ्याद्विज्ञेयम्। न ह्युत्कृष्टवर्णानामपकृष्टवध एतत्संभवति BālaKrī. ii.98.17 (*on* 3.243)

अपकृष्टवर्ण (apakṛṣṭa-varṇa) *adj.* [*f.* –ā] (used as noun) **A** (person) of low caste वर्णसंकरा इति अपकृष्टवर्णेनोत्कृष्टवर्णस्त्रीषु जाता: HārLa. 12.3; अपकृष्टवर्णेषु उत्कृष्टवर्णं प्रति मिथ्यातीव्राक्रोशे जिह्वाच्छेद: पञ्चशतं वा दण्ड: DaṇḍaVi. 202.13; **B** (woman) of low caste उत्कृष्टवर्णादपकृष्टवर्णायां जातोऽनुलोमज: VīraMi. 160.3 (*on* 1.90)

अपकृष्टवर्णसंबन्ध (apakṛṣṭavarṇa-sambandha) *m.* marital relation with a person of low caste (सदृशी सदृशेनोढा) सदृशेन सवर्णेनोढेति प्रकृष्टापकृष्टवर्णसंबन्धनिरासाय VīraMi. (Vyavahāra.) 519.25.

अपकृष्टविषय (apakṛṣṭa-viṣaya) *adj.* **1** referring to inferior (type of jewel) यच्च (उत्तमम्) ... विष्णु: - रत्नापहार्युत्तमसाहस:। तन् ... अमुख्योत्कृष्टरत्नविषयत्वेऽपि न विरोध:। शङ्खलिखितोक्तेरपकृष्टविषयत्वात् DaṇḍaVi. 145.13; **2** referring to smaller (dimension or quantity) सर्वद्रव्यप्रमाणं तु ज्ञात्वा ... दिव्यं प्रयोजयेत्। ... अल्पपरिमाणमपकृष्टविषयम् VīraMi. 539.19 (*on* 2.99)

अपकृष्टवृत्ति (apakṛṣṭa-vṛtti) *f.* means of subsistence of a person of low caste य उपजीवति तज्जातीयत्वं तस्य भवति, एतच्चोत्कृष्टेनापकृष्टवृत्त्युपजीवने VīraMi. i.172.27 (*on* 1.96)

अपकृष्टवैश्यक्षत्रियक्रम (apakṛṣṭa-vaiśyakṣatriyakrama) *m.* [Inst.] in the order of lower caste, i.e. Vaiśya, and Kṣatriya यथायोगं यथायुक्त्या अपकृष्टवैश्यक्षत्रियक्रमेणेत्यर्थ: HārLa. 119.13.

अपकृष्टशास्त्र (apakṛṣṭa-śāstra) *n.* inferior science अपकृष्टशास्त्रपरित्यागेन उत्कृष्टशास्त्रपरिग्रहवचनम् ... स्वयंव्यक्ते स्थाने स्थापनीयम् PāñcRāRa. 35.1; उत्कृष्टशास्त्रनिष्ठानामप्यपकृष्टशास्त्रधर्मेषु लोकानुग्रहार्थं प्रवृत्ते: संहितान्तरादिसिद्धत्वस्य प्रागेव दर्शितत्वात् PāñcRāRa. 37.1; विच्छिन्नपारंपर्यप्रत्यभिज्ञानेषु स्थानेषु किंकर्तव्यतामूढान् प्रति पूर्वमपकृष्टशास्त्रप्रवृत्तावपि ... उत्कृष्टशास्त्रपरिग्रहौचित्यमिहोच्यते PāñcRāRa. 41.9.

अपकृष्टशास्त्रादि (apakṛṣṭaśāstrādi) *adj.* inferior science etc. एतदपि ... अपकृष्टस्थानेऽपकृष्टाधिकारिणामपकृष्टशास्त्रादियोगत्वं च स्थापयति PāñcRāRa. 35.17.

अपकृष्टशिरोरुह (apakṛṣṭa-śiroruha) *m.* removed, i.e. cut off hair रक्तोक्षितैश्छिन्नभुजैरपकृष्टशिरोरुहै:। व्यदृश्यत मही कीर्णा शतश: MahāBhā.ix. 22.52.

अपकृष्टशीर्ष (apakṛṣṭa-śīrṣa) *adj.* whose head has been removed, i.e. cut off तस्यापकृष्टशीर्षं तच्छरीरं पतितं रथात् MahāBhā.ix.16.64.

अपकृष्टशूद्रपर (apakṛṣṭaśūdra-para) *adj.* referring to the Śūdra of inferior qualities (शूद्र: ...। न शिखां नोपवीतम् (धारयेत्)) न शिखामिति एतदपकृष्टशूद्रपरम्। सच्छूद्रे तु तदप्यनुजानाति वसिष्ठ: BālamBha. i.378.5 (*on* 1.121)

अपकृष्टशोकशङ्कु (apakṛṣṭa-śokaśaṅku) *adj.* whose dart of grief is drawn out तच्छोकाम्बुधौ सराजलोको राजा, स च पूर्वमोचितलोकश्च निमग्नश्चिरेण चतुरैर्विविधबोधबलादपकृष्टशोकशङ्कुश्चक्रे PrabaCin. 53.16.

अपकृष्टसंहिता (apakṛṣṭa-saṁhitā) *f.* inferior collection (of Tāntric texts) न खल्वेतावता कालेन ... अपकृष्टसंहितां परित्यज्योत्कृष्टसंहितां कश्चित् परिजग्राह PāñcRāRa. 30.6; व्यवस्थितस्थानविषयमेवेदमपकृष्टसंहितात्यागेनोत्कृष्टसंहितापरिग्रहवचनम् PāñcRāRa. 31.13.

अपकृष्टसत्त्व (apakṛṣṭa-sattva) *n.* inferior being कोपं कथं नाम गुणप्रकृष्ट: कुमार कुर्यादपकृष्टसत्त्वे Rāmā. iv. App.I.17 (68); महत्क्षेत्रज्ञौ ... परमात्मानमुत्कृष्टापकृष्टसत्त्वेषु व्यवस्थितमाश्रित्य तिष्ठत: ManvaMu. 505.29 (*on* 12.14)

अपकृष्टसंबन्धिगुण (apakṛṣṭasambandhi-guṇa) *m.* quality belonging to the inferior thing अपकृष्टसंबन्धिगुणाग्रहणस्य साहजिकत्वेन वैचित्र्यानाधायकत्वादनलंकारतैव RasGaṅ. 693.13.

अपकृष्टसादृश्यरूप (apakṛṣṭasādṛśya-rūpa) *adj.* of the form of resemblance with what is inferior तिरस्कारश्च व्याख्यानादपकृष्टनिरूपितोपमेयत्व-स्याप्यभावरूप उपमेयेऽत्र गृह्यते न त्वपकृष्टसादृश्यरूपः LaŚabdeŚe. i.496.5.

अपकृष्टसिद्धान्त (apakṛṣṭa-siddhānta) *m.* inferior conclusion (as laid down in Tāntric texts) उत्कृष्टसिद्धान्तस्थितस्य स्वस्थानेऽपकृष्टसिद्धान्तप्रसंगाभावात् PāñcRāRa. 14.4.

अपकृष्टसुखत्व (apakṛṣṭasukha-tva) *n.* the state of being inferior happiness or pleasure अपकृष्टसुखत्वावच्छिन्नं प्रति मनस्त्वेन हेतुतायाः ... आवश्यकत्वात् LaCandr. 893.32.

अपकृष्टसृष्टि (apakṛṣṭa-sṛṣṭi) *f.* creation of inferior beings or things देवतिर्यङ्मनुष्यस्थावरात्मनोत्कृष्टमध्यमापकृष्टसृष्ट्या पक्षपातः प्रसज्येत BrahmSūBh. (Rā.) 463.3 (*on* ii.1.34)

अपकृष्टस्कन्धावार (apakṛṣṭa-skandhāvāra) *m.* distant camp (of a distant king) अपकृष्टस्कन्धावारादुच्छ्रितध्वजधन्वारक्षा वा मानुषेणाग्निना परदुर्ग-मादीपयेत् ArthŚā. iii.202.3 (13.4)

अपकृष्टस्त्री (apakṛṣṭa-strī) *f.* woman of low caste उत्कृष्टवर्णेन तु अपकृष्टस्त्रीषु जाता न वृथासंकरजाताः HārLa. 202.16.

अपकृष्टस्थान (apakṛṣṭa-sthāna) *n.* **1** worst place एतदपि ... अपकृष्टस्थानेऽपकृष्टाधिकारिणामपकृष्टशास्त्रादियोगत्वं च स्थापयति PāñcRāRa. 35.16; **2** lower position or rank कर्मकरजनस्य चोत्कृष्टमध्यमापकृष्टस्थानयोग्या-नुरूपेण प्रत्यहं कर्मानुरूपेण वृत्तिं कुर्यात् ManvaMu. 269.18 (*on* 7.125)

अपकृष्टस्नेह (apakṛṣṭa-sneha) *adj.* devoid of viscidity अपकृष्टस्नेहं हि जलं वह्निं नाशयति SiddhāMu. 80.7 (*on* 157)

अपकृष्टा (apa-kṛṣṭā) *f.* type of introductory verse of a song, refrain अड्डिता चापकृष्टा च षट्प्रकारा ध्रुवाः स्मृताः NāṭyaŚā. 32.329 (AbhinaBhā. सापेक्षभावरूपं संविद्विकासुन्दरं रसमाश्रयत्यड्डिता तद्विपरीतापकृष्टेति); अत्र गीतिविधिः ... अधिका चापकृष्टा च प्रावेशिक्यावसानिकी। अन्तरा चेति पञ्चैता ध्रुवा नाटकसंश्रिताः BhāvPra. (Śā.) 198.2 (7)

अपकृष्टाग्निदृष्टि (apakṛṣṭāgni-dṛṣṭi) *f.* consideration or meditation (on the Supreme Self) as inferior fire उत्कृष्टे परमात्मन्यपकृष्टाग्निदृष्ट्ययोगाच्च न परस्मिन्नग्निदृष्टिः। अग्नौ परमात्मदृष्टिपरत्वं तु परमात्मत्वसमर्थनपरसूत्रतात्पर्य-विरुद्धम् ŚrutaPra. iB.344.15 (*on* i.2.27)

अपकृष्टाधिकारिन् (apakṛṣṭādhikārin) *m.* inferior competent or eligible person एतदपि ... अपकृष्टस्थानेऽपकृष्टाधिकारिणामपकृष्टशास्त्रादियोगत्वं च स्थापयति PāñcRāRa. 35.17.

अपकृष्टानुष्ठान (apakṛṣṭānuṣṭhāna) *n.* performance of lower (duty) स्त्रीभिः भर्तृवचः कार्यमेष धर्मः परः स्त्रियाः। इति। परः उत्कृष्ट इत्यर्थः। एवञ्चोत्कृष्टानुरोधेनापकृष्टानुष्ठानमित्यर्थात् प्रतिपादितम् SmṛtiCan. iv. 590.16.

अपकृष्टापराधकरण (apakṛṣṭāparādha-karaṇa) *n.* act of committing lower offence स्वकीयधर्मविरोधादपकृष्टापराधकरणे सत्यभिचारादि न दोषाय ManvaMu. 455.20 (*on* 11.31)

अपकृष्टाम्बरा (apakṛṣṭāmbarā) *adj.* (*f.*) whose garment is removed, i.e. nude अप्सरसं तत्र घृताचीम् ...। अपकृष्टाम्बरां दृष्ट्वा तामृषिश्चकमे ततः MahāBhā. i.154.3.

अपकृष्टार्थ (apakṛṣṭārtha) *m.* [Loc.] in the sense of 'dragged or drawn away' अव्ययानि ... पान्ताः। अप स्यादपकृष्टार्थे ViśvaPra. 188.36.

अपकृष्टार्थ (apakṛṣṭārtha) *adj.* having the sense of 'dragged or drawnaway' पार्धश्लोकः। अप स्यादपकृष्टार्थः DharK. 2919.

अपकृष्टाश्रय (apakṛṣṭāśraya) *adj.* dependent on what is inferior उत्कृष्टो यदपेक्ष्येशस्तत्तावद्बाध्यते बलात्। जहाति पश्चादुत्कर्षमपकृष्टाश्रयो हि सः TaiUBhāVā. 149.2 (2)

अपकृष्टि (apa-kṛṣṭi) *f.* inferiority नादित्यस्थस्तदोत्कर्षो नापकृष्टिस्तथात्मनि TaiUBhāVā. 149.8 (2); **2** separation, cf. **अपकृष्टिक्रिया**.

अपकृष्टिक्रिया (apakṛṣṭi-kriyā) *f.* act of separation (पूर्वं नाभेः कायस्य) पूर्वं कायस्येत्यत्रापि निर्धारणं स्यात्। अस्त्यत्रावयवस्यापकृष्टिक्रिया निर्धारणहेतुः Prasā. i.508.21.

अपकृष्टोत्कृष्टजाति (apakṛṣṭotkṛṣṭa-jāti) *f.* persons of lower and higher castes करणादपकृष्टोत्कृष्टजात्योरपकर्षोत्कर्षावाह 'जात्युत्कर्षेत्यादि' DīpKa. 13.20 (*on* 1.96)

अपकृष्टोत्कृष्टजीव (apakṛṣṭotkṛṣṭa-jīva) *m.* inferior and superior individual souls or beings आनन्दमयस्यापकृष्टोत्कृष्टजीवेषु पुरुषादित्यपदोपलक्षितेषु स्थितिकथनात् TattvPrakā. 20A.5 (*on* i.1.17)

अपकृष्टोत्कृष्टसकलजीव (apakṛṣṭotkṛṣṭa-sakalajīva) *m.* all inferior and superior individual souls or beings स एक इति पुरुषादित्यशब्दोपलक्षिता-पकृष्टोत्कृष्टसकलजीवानां नियम्यतया ... उपदेशात् NyāySu. (Ja.) 139A.8 (*on* i.1.6)

अपकृष्टोत्तरासङ्ग (apakṛṣṭottarāsaṅga) *adj.* who has given up or abandoned the upper garment अपकृष्टोत्तरासङ्गः कृशो धमनिसंततः। आसीः कृष्ण सरस्वत्यां सत्रे द्वादशवार्षिके MahāBhā. iii.13.13.

अपकृष्टोत्थित (apakṛṣṭotthita) *adj.* produced from inferior (metal) बिम्बानि ...। उत्कृष्टलोहजातानि अपकृष्टोत्थितानि वा। तादृशानि भवन्त्येव PāraS. 15.927.

अपकृष्टोदयसौख्य (apakṛṣṭodaya-saukhya) *adj.* having inferior prosperity जातः ... मेषर्क्षे ... अपकृष्टोदयसौख्यः कुधर्मसंवर्धितार्थश्च Sārā.47.6.

अपकृष्ण (apa-kṛṣṇa) *m.* inferior black bird, i.e. crow (काकः ... अपकृष्टः) अपकृष्टः 'अपकृष्णः' comm. *on* TrikāŚe. ii.5.20.

अपकृष्य (apakṛṣ-ya) *ger.* **1A** having separated, having divided **B** having set aside, i.e. having abandoned or withdrawn **2Ai** having dropped **2Aii** having drawn or transferred (words) back to earlier context, having anticipated **B** having drawn or transferred (performance) back to earlier time **3A** having removed **B** having removed or washed off **4A** having taken away or snatched or stolen **B** having taken away, i.e. lured or enticed **C** having taken away **5A** having driven away or off **B** having driven out **6** having drawn back, having retracted or stretched back **7A** having drawn or dragged away **B** having dragged or drawn out **C** having drawn below **8 A** having restrained or curbed **B** having withdrawn **9** having resorted to, i.e. having endured **10** having flattened (note) **1A** having separated, having divided अभिषवविपर्यासो वाभिमृष्टादंशूनपकृष्य निग्राभ्याश्चानुपूर्व्ययोगात् KātyŚS. ix.5.11 (comm. पृथक् कृत्वा); गौतमः ... कृशानामबलानां गोयूथान्निराकृत्य अपकृष्य चतुःशता चत्वारि शतानि गवाम् उवाच ChāndoUBh. 222.11 (*on* iv.4.5); (ब्रह्मक्षत्रियविट्शूद्रा वर्णास्त्वाद्यास्त्रयो द्विजाः) तुशब्दोऽपकृष्यावधारणार्थो व्याख्येयः BālaKrī. i.30.13 (*on* 1.10); (गन्धरसरूपस्पर्शशब्दाः पृथिव्यादिगुणास्तदर्थाः) तदर्था इत्यत एवापकृष्य वा प्रक्रमाद्वा अर्था इति लक्ष्यपदं दर्शयितव्यम् NyāyMañ. ii.55.23; **1B** having set aside, i.e. having abandoned or withdrawn दमयन्ती तव सुता भर्तारमनुशोचति। अपकृष्य च लज्जां मां स्वयमुक्तवती MahāBhā. iii.67.5; सोऽपकृष्य ततो धर्मः स्थापितो भेदवानिह। येन दण्डादिवत्तस्य जायते हि विशेषणम् TattvSaṁ. 1077; यदा हि श्रमणः ... विशिष्टकालक्षेत्रवशावसन्न-शक्तिर्न प्रतिपत्तुं क्षमते तदापकृष्य संयमं प्रतिपद्यमानस्तद्बहिरङ्गसाधनमात्रमुपधिमा-तिष्ठते TattvPradī. (A.) 299.5 (*on* 3.22); **2Ai** having dropped पशुनेहीत्यपकृष्य दधिघर्माय दध्याहर दक्षिणा उपावर्तयेति प्रैषोपचयः KātyŚS. x.1.19 (comm. प्रैषात्पशुनेहीत्येतत्पदद्वयम् ... निष्काश्य); भद्रो न इति ककुभस्ताभ्यो बृहत्यन्तर-श्रुतेर्मन्त्रक्रमेण। उद्धृतान्यपकृष्येच्छन् KātyŚS.xvii.12.12 (comm. इच्छया अपकृष्य तन्मध्ये अपठित्वैव); **2Aii** having drawn or transferred (words) back to earlier context, having anticipated तस्मात्प्रमादादुत्कृष्टस्य ग्रन्थस्यापकृष्य व्याख्यानं कर्तव्यम् TantrVā. 842.9 (*on* iii.3.14); उपरितनन्तु स्मृतिविपरीतार्थप्रतिपादकत्वेन विरुद्धतामा-शङ्क्यापकृष्य व्याख्येयमित्याह TātpaṬ.(U.)23.27 (*on* 1.105); उकारं च वक्ष्यमाण-मधस्तादपकृष्य ... पृच्छति TaiUBh. 255.8 (*on* 2.6); विप्राणामेवेति पितरः ...। तस्मादपकृष्य एवकारोऽग्निष्वात्तानेव सौम्यानेव निर्दिशेदित्येवं संबन्धनीयः ManuBh. i.292.28 (*on* 3.189); CaturCin. iii. (1).57.7; स्मृतिप्रसिद्धानामाश्रमाणां सोमोपासन-विधिप्रकरणे वितायमाने ततोऽपकृष्य ... प्रणवेन ब्रह्मोपासनस्य स्तुत्यर्थं परामर्शमनुवादमात्रं क्रियते VedāntKau. 362.16 (*on* iii.4.18); कुरुकत अनडुह इत्येतौ शब्दौ एतत्स्थानादपकृष्य लोहितादिषु कुत्रचित् स्थाने पठितव्यौ Prasā. i.339.21; न चैवं शमीशमिनौ इत्यादौ नुमप्रसङ्गः झल्ग्रहणमपकृष्य झलन्तानामेव तद्विधानात् SiddhāKau. 512A.1 (*on* iii.2.141); समीपार्थकमन्तपदमपकृष्य अनितेः समीपे यो रेफस्तस्मान्नस्य णत्वम् LaŚabdeŚe. ii.573.11; i.124.5; तत्सुतान्तानामुक्त्या दृष्टक्रमत्वेनैव तेषां मध्ये तस्याः प्रवेशस्य दुष्करत्वात्तत्पर्यन्तमपकृष्य पृथगनुक्तापि सती सा आपाततः ... गोत्रजा इति पाठात् BālamBha. ii.211.27 (*on* 2.135-

136); **2B** having drawn or transferred (performance) back to earlier time उक्तं कर्म यथाकाले यदि कर्तुं न शक्यते। अकाले वापि तत्कुर्यादुल्लङ्घ्य वापकृष्य च LaghvāśvaSm. 1.138; सायंहोमे कृते यदि गृहपतिरासन्नमरणो भवति तदा तस्मिन्नेव काले प्रक्रान्तापरिसमापनदोषपरिहारार्थमपकृष्यैव प्रातर्होमः कर्तव्यः HārLa. 133.13; एकादशिनी ...। सा च प्रकृतितोऽपकृष्य अतिरात्रचरमे निविशते SaṅkarKāBh. 54.9 (*on* i.4.55); मातुरेकादशाहे नवमिश्राण्यपकृष्य दत्त्वा द्वादशाहे सपिण्डीकरणश्राद्धं कार्यम् SmṛtiCan. iv.163.21; यस्मिन् दिने वृद्धिरापद्यते ततः प्रागेवापकृष्य सपिण्डीकरणं कृत्वा CaturCin. iii (1).297.2; iii (1).104.20; अब्दमध्ये गयाश्राद्धकरणे वृद्ध्यापत्ताविव मासिकान्यपकृष्य कृत्वा गयाश्राद्धं कुर्यादिति केचित् TristhaSe. 347.29; स्वस्थानादपकृष्य पूर्वमनुष्ठानावगतेः MīmāKau.i.228.15 (*on* i.4.9); सपिण्डीत्यस्यापकृष्य षोडशश्राद्धानि कृत्वेत्यादिः BālamBha.i.596.4 (*on* 1.255); **3A** having removed अग्निहोत्रहवण्यां पवित्रान्तर्हितायामप आनीयोदञ्चं स्फ्यमपकृष्यान्तर्वेदि धारयन्स्फ्यस्य वर्त्मन्नुपनिनीयर्तसधः स्थेति स्फ्यपदे सादयति HirŚS. i.6.111 (154.16); (तेनैवोत्तरीयान्तेनाश्रूणि प्रमार्जन्नाकर्षति) तस्मादेनमपकृष्य तावदपनयामि KundaMā. 4.18 (2); मूर्तिद्वयं समाश्रित्य भूभारमपहृत्य (v.l. अपकृष्य) यः। मुषलेन हलाग्रेण तं रामं सततं भजे BṛNāraP. 2.38; **3B** having removed or washed off उत्थानकालेऽपकृष्य पापम्। ... आदित्यमीक्षन्ते ŚāṅkhāGS. vi.4.11; **4A** having taken away or snatched or stolen द्रोणोऽब्रवीत् ... द्रुपदः ... नरेश्वरः। तस्यापकृष्य तद्राज्यं मम शीघ्रं प्रदीयताम् MahāBhā. i.154.21; सा गत्वा बाहुके व्यग्रे तन्मांसमपकृष्य च ...। दमयन्त्यै ततः प्रादात् MahāBhā. iii.73.21; **4B** having taken away, i.e. lured or enticed अपकृष्याश्रमपदान्मृगरूपेण राघवम्। शून्ये येनापनीतासि Rāmā. v.32.30; **4C** having taken away अपकृष्य वाहनं मेषमग्रचरणग्राहम् ... पलाययामासुरसुरभटाः NīlaVi. 21.19; **5A** having driven away or off शरैः समन्ततः सर्वं खाण्डवं चापि पाण्डवः। छादयामास तद्वर्षमपकृष्य ततो वनात् MahāBhā. i.218.2; तां द्वारादपकृष्य समाहितः। रुरोध वीरको देवीम् MatsyaP. 157.20; **5B** having driven out बिल्वछायागतो नित्यमयुतं प्रजपेच्छुचिः। तत्फलं जुहुयात् साज्यमष्टोत्तरसहस्रकम्। अलक्ष्मीमपकृष्याथ मासेन धनवान् भवेत् ĪśānŚiPa. i.28.125; **6** having drawn back, having retracted or stretched back ततो द्रौणिर्धनूंष्यष्टौ व्यपक्रम्य (v.l. अपकृष्य) नरर्षभम्। पुनरभ्याहनत्पार्थम् MahāBhā. iv.54.7 (*but* APTE -bend on a bow); आ कर्णमूलमपकृष्य धनुः सबाणं मय्येव किं प्रहरसि स्मर बद्धकोपः Subhāṣi. 1293; **7A** having drawn or dragged away मत्स्यराजकुलस्त्रियः। उत्तरामपकृष्यैनामार्ततराः स्वयम्। विराटं निहतं दृष्ट्वा क्रोशन्ति MahāBhā. xi.20.28; अपकृष्य वाहनं मेषमग्रचरणग्राहम् ... पलाययामासुरसुरभटाः NīlaVi. 21.19; **7B** having dragged or drawn out संस्कृतं हि नाम तद्भवति यत्तत एवापकृष्याभ्यवहियते, न च यावक उलूखलादेवापकृष्याभ्यवह्रियतेऽवश्यं रन्धनादीनि प्रतीक्ष्याणि MahāBh. ii.307.9-10 (*on* iv.3.25); प्रभूतानपि विनाशाय कश्चिल्लावकेभ्यस्तिलान्प्रयच्छति (v.l. तथा मत्स्यमपि बडिशेनापकृष्य छित्त्वा चर्मापनयनशेषाङ्गपरिरक्षणार्थमसौ तस्यारम्भः) PañcT. 2.22 (14) (203.4); Tantrākhyā. 59.27; अपकृष्य पुद्गलगुणान् गुहाबिलादवदाततं नयसि दूरमिच्छया HarVi. 6.127; क्षणमत्र च नाथ रीक्ष्यतामियमग्निं विशती वराङ्गना। अपकृष्य सुताननोदरात् पतिलोकस्पृहया पयोधरम् RāmC. 33.19; **7C** having drawn below वामदक्षिणरेखान्तरे अधोऽपकृष्य द्वितीयशक्तिपश्चिमकोणात्पश्चिमस्यां दिशि मेलयेत् SetuBa. 29.3; **8A** having restrained or curbed तत्कर्तुमर्हति भवानपकृष्य रोषं यत्त्वां युधिष्ठिरमुखाः प्रणयाद्वदन्ति DūtaVā. 23; अर्जुनः ...। इन्द्रियाण्यपकृष्यादौ मनसा संस्थितोऽभवत् ŚivaP. iii.38.31 (343A.5); **8B** having withdrawn निदिध्यासनं नाम अनादिदुर्वासनया विषयेष्वाकृष्यमाणस्य चित्तस्य विषयेभ्योऽपकृष्यात्मविषयकस्थैर्यानुकूलो मानसव्यापारः VedāntPari. 347.5; **9** having resorted to, i.e. having endured विनियोक्ष्यामि मनसो विकृतिंपराम्। पिधाय धैर्यद्वाराणि संतोषमपकृष्य च। अवगन्तुं हि मां तत्र न कश्चिदतिपण्डितः MatsyaP. 154.224; **10** having flattened (note) (अकारश्चास्य नाम्नोऽन्ते वाच्यः पूर्वाक्षरः प्लुतः) पूर्वं नामगतमक्षरं संश्लिष्टं यस्य स पूर्वाक्षरस्तेन नागन्तुरपकृष्य चाकारादिः स्वरः प्लुतः कार्यः ManvaMu. 60.7 (*on* 2.125)

अपकृष्यमाण (apakṛṣya-māṇa) *adj*. [*f*.–ā] **1** being removed or taken out off **2A** being dragged or drawn away **B** being dragged or drawn out **C** being dragged away, i.e. being inefficient **D** being drawn out, i.e. being lessened **3A** being transferred back to earlier time (performance) **B** (word or meaning) being transferred to earlier context **4A** being decreased or reduced **B** being diminished **5** being successively inferior **1** being removed or taken out off अपकृष्यमाणे वसने विललाप सुदुःखिता MahāBhā. ii.547* (1); **2A** being dragged or drawn away चक्रुषतुर्भीमं तस्य सर्वायुधानि च। ... नरनारायणौ बलात्। अपकृष्यमाणः कौन्तेयो नदत्येव महारथः MahāBhā. vii.171.14 **2B** being dragged or drawn out स ततः पश्यति बुद्ध्याग्रांश्चापकृष्यमाणान्यग्रोधांश्चाधीयमानान् MahāBh. i.137.21 (*on* i.1.56); स ततः पश्यति बुद्ध्यास्तिं चापकृष्यमाणं भवति चाधीयमानम् MahāBh. i.137.25 (*on* i.1.56) अपि च पाकानन्तरं कन्दुकादपकृष्यमाणाः पिठरादयः केचित्स्फुटिताः NyāyMañ. ii.11.25; **2C** being dragged away, i.e. being inefficient न हि चक्षुः प्रकृष्यमाणं रसं गृह्णाति नापकृष्यमाणं स्वविषयात्प्रच्यवते NyāyVār. 513.5 (*on* iv.2.14); **2D** being drawn out, i.e. being lessened पितैव पुत्रतया प्रतिक्षणमपकृष्यमाणेन रिक्तीकृतः कोशेन UdaySuKa. 56.15; **3A** being transferred back to earlier time (ritual performance) तथापकृष्यमाणोऽपकर्षति ŚābaBh. 1302.16 (*on* v.1.24); यूपस्य छेदनादयः पठ्यमाना वचनेनापकृष्यमाणाः सौमिकानपकर्षन्ति ṬupṬ. 61.3 (*on* v.1.27); अनुपस्थितायां वृद्धौ यः प्रेतश्राद्धान्यपकर्षेदित्यर्थः। ... अपकृष्यमाणस्य च कालविकल्पमाह गोभिलः CaturCin. iii(2).536.22; कामाय तु शुक्रादिग्रहणेष्वपकृष्यमाणेषु न ग्रहणमात्रस्य प्रतिकर्षः अपि तु सादनस्यापि BhāṭṭDī. iv.32.9 (*on* x.5.21); अभिषेकोऽपकृष्यमाणोऽक्लृप्तक्रमोऽपि विदेवनादीन्प्राचः पदार्थानपकर्षति MayūMāli. 306.30 (*on* iii.6.7); **3B** (word or meaning) being transferred to earlier context हलीत्यपकृष्यमाणं वाक्यभेदेन पुनर्विधानार्थम् LaŚabdeŚe. i.318.21; **4A** being decreased or reduced अविद्या चापकृष्यमाणा विद्या चोत्कृष्यमाणा BṛĀraUBh. 566.4 (*on* iv.3.20); कार्यमेतदविद्यायाः प्रोद्भूतायाः प्रदर्शितम्। अथापकृष्यमाणायाः कार्यतः कार्यमुच्यते BṛĀraUBhVā. iv.3.1270; **4B** being diminished यथा हि महत्त्वं प्रकृष्यमाणं परमकाष्ठां प्राप्नोति। ... यथा चाणुत्वमपकृष्ण(? ष्य)माणं परमाणुकाष्ठां प्राप्नोति Kiraṇā. 212.16; **5** being successively inferior, cf. **अपकृष्यमाणगुण.**

अपकृष्यमाणकुलपालिका (apakṛṣyamāṇa-kulapālikā) *f*. virtuous woman being dragged out अपकृष्यमाणकुलपालिकाजनाहन्यमानमुखवाद्यनादमेदुरम् अनुप्रविश्य नगरम् NīlaVi. 30.1.

अपकृष्यमाणगुण (apakṛṣyamāṇa-guṇa) *adj*. having qualities which are successively inferior (ब्राह्मादिषु विवाहेषु चतुर्ष्वेवानुपूर्वशः) अनुपूर्वशः तत्तद्विवाहा पकर्षक्रमेणापकृष्यमाणगुणाः ManvaVi. 304.22 (*on* 3.39)

अपकृष्यमाणतरु (apakṛṣyamāṇa-taru) *m*. tree which is being dragged down or bent प्रावृड्दश्चितशैवलिनीरय(?प)कृष्यमाणतरोरिव प्रेर्यतरस्य परेण हि न स्युरिमाः प्रवृत्तिनिवृत्तयः NayaMañ. II.iii.16.31.

अपकृष्यमाणरूपप्रतीति (apakṛṣyamāṇarūpa-pratīti) *f*. knowledge of form (of activity) which is being reduced न च कृदन्तेष्वपि अत्यन्तं भावना नास्ति किंचिदपकृष्यमाणरूपप्रतीतेः TantrVā. 346.24 (*on* ii.1.1)

अपकृष्यमाणविशेष (apakṛṣyamāṇa-viśeṣa) *adj*. having particularity which is being reduced or diminished गगनपरिमाणादारभ्यापकृष्यमाणविशेषं परिमाणं परमाणौ परमापकर्षवत् PramāMī. 17.10 (*on* i.1.21)

अपकृष्यमाणविशेषत्व (apakṛṣyamāṇaviśeṣa-tva) *n*. the state of having particularity which is being reduced or lessened ज्ञानं क्वचिदात्मनि परमापकर्षवत् अपकृष्यमाणविशेषत्वात् परिमाणवत् PramāMī.17.8 (*on* i. 1.21)

अपकृष्यमाणावस्था (apakṛṣyamāṇāvasthā) *f*. state or condition of being drawn or transferred back to an earlier time वेदेरपकर्षविधानादपकृष्यमाणावस्थायां वेदेर्हविरभिवासनादिपदार्थैरक्लृप्तक्रमतया तदपकर्षासंभवादिति व्यवस्थापितम् MayūMāli. 306.28 (*on* iii.6.7)

अपकॄ (apa-kṝ-) VI.P. [P. i.3.21; but takes *ātmanepada* when the augment *suṭ* is placed before *ka* in the sense of the scrapping of earth by four-footed animals or birds, P. vi.1.142; CāndraVyā. i.4.60; KāśiVṛ. *on* i.3.21; vi.1.142; MugdhaBo. 23.6 (135.18); PrakriKau. ii.402.4; KośaKaTa. 2.1441] **1A** to spout out, to spurt, to scatter (चतुष्पाच्छकुनिषु) चतुष्पाच्छकुनिष्विति किम्? अपकिरति देवदत्तो हृष्टः JaineVyā. 300.4 (*on* iv.3.115); KāśiVṛ. *on* vi.1.142; सुट् किम्? अपकिरति CāndraVṛ. *on* i.4.60; किरतेर्हर्षजीविकाकुलायकरणेष्विति वक्तव्यम्। ... हर्षादिष्विति किम्। अपकिरति कुसुमम् Kāśi. Vṛ. *on* vi.1.142; SiddhāKau. 455B.22 (*on* vi.1.142); अपकिरति श्वा ओदनपिण्डमाशितः KāśiVṛ. *on* vi.1.142; गजोऽपकिरत्यम्भः MugdhaBo.23.6 (135.20);

PrakriKau. ii.402.6; **1B** to throw down अन्यत्र मल्लोऽपकिरति मल्लम् Mugdha-Bo. 23.6 (135.19); PrakriKau. ii.402.6; **2A** to scrape earth with (feet) (in order to make a resort) कुलायो निवासः - कुलायकरणे - अपस्किरते श्वा आश्रयार्थी JaineVyā. 28.7 (*on* i.2.33); 300.4 (*on* iv.3.115); KāśiVṛ. *on* vi.1.142; PrakriKau. ii.402.5; अपस्किरते श्वा निवासार्थी CāndraVṛ. *on* i.4.60; **2B** to gore with joy हर्षे अपस्किरते वृषभो हृष्टः JaineVyā. 28.6 (*on* i.2.33); 300.3 (*on* iv.3.115); CāndraVṛ. *on* i.4.60; KāśiVṛ. *on* i.3.21; DhātuPra. 6.135 (114.12); PrakriKau. ii.402.5; SiddhāKau. 455B. 21 (*on* vi.1.142); मुक्तशापो गजः पृथ्वीं मुदा यदपचस्करे। गजतीर्थमिति ख्यातं तद्बभूव महत्सरः ŚivLī. 4.37; **2C** to scrape earth with the feet (in search of food) जीविकायाम् अपस्किरते कुक्कुटो भक्षार्थी JaineVyā. 28.6 (*on* i.2.33); 300.3 (*on* iv.3.115); CāndraVṛ. *on* i.4.60; KāśiVṛ. *on* i.3.21; MugdhaBo. 23.6 (135.19); PrakriKau. ii.402.5; **2D** to srape in general अपस्किरन्ते श्वकविष्किरोक्षाणः क्षेत्रपालाच्युतशंकराणाम्। ... यत्रास्तु तत्राप्यहता तवाज्ञा DvyāśraKā. 10.74 (comm. विक्षिपन्तीति सामान्यार्थः। श्वा आश्रयार्थी सन् विलिख्य भस्म विक्षिपति); **3** to injure, to pound सुरद्विपः ...। स मत्तः संचरन्पृथ्वीं चरणैरपचस्करे। लघूकरिष्यन्निव तां दिग्गजानुजिघृक्षया ŚivLī. 4.23.

अपकृत् (apa-kṛt-) X.U. to mention wrongly, to abuse, cf. **अपकीर्तित** [VIŚVA.]

अपकोपाग्नि (apa-kopāgni) *adj.* whose fire of anger is gone away मीरभोखारनामापि बुद्धिमान्प्रथितो भुवि। नितरामपकोपाग्ने राज्ञः साचिव्यमादधे RājTa. (Śrī.) 2.38.

अपकोपित (apa-kopita) *adj.* whose anger is gone away निष्ठिते महापद्मे तत्पुत्रा(व ? न)ष्टावप्यलाभिदशभिर्वत्सरैरेकैकमुद्धृत्यार्याकाप्योवापकोपितेन मनस्विना चाणक्येन मौर्यचन्द्रगुप्तः प्रतिष्ठापितः AvantiKa. 183.18.

अपकोश (apa-kośa) *adj.* which is (drawn) out of sheath सोऽपि ...। अपकोशमसिं कृत्वा प्रजहार कपिध्वजम् PāṇḍaC. 5.350; खड्गमपकोशं कृत्वा ... जगाम BhojPra. 5.24.

अपकोष (apa-koṣa) *adj.* something without cover or sheath, APTE.

अपकौतुक (apa-kautuka) *adj.* having no desire, free from desire अधिकारविलम्बितापवर्गस्थिरसङ्गादपकौतुकस्त्रिवर्गे ... विनियुक्तोऽस्मि Yādavā. 15.7 (comm. अनभिलाषः)

अपकौपीन (apakaupīna) *adj.* **1** removed from a well अपकौपीनशाली-नैरार्त्विजीनैरिवाम्बुजैः। स्थितं संकुच्य चक्रैश्च शैर्षच्छेदिकमानिभिः DvyāśraKā. 17.109 (comm. कूपप्रवेशनमर्हति कौपीनः); **2** whose sin is removed, DvyāśraKā. 17.109 (comm. कौपीनशब्दः पापकर्मणि); **3** whose pudenda or privities are not concealed, DvyāśraKā. 17.109 (comm.... कौपीनशब्दः ... गोपनीयपायूपस्थे अपगतं कौपीनम् ... तेऽपकौपीना नग्नाः); **4** whose clothes are removed DvyāśraKā. 17.109 (comm. कौपीनशब्दः ... चीवरखण्डे वर्तते। अपगतं कौपीनं चीवरखण्डं येषां तेऽपकौपीनाः)

अपकौशली (apa-kauśalī) *f.* news, information, APTE.

अपक्त (a-pakta) *adj.* the expression *apakta* (uncooked) (धुङ् व्यञ्जन-मनन्तःस्थानुनासिकम्) अपक्त KātanVṛ. ii.1.13.

अपक्ति (a-pakti) *f.* **1** indigestion अग्निरेव शरीरे ... शुभाशुभानि करोति तद्यथा। पक्तिमपक्तिम् CaraS. i.12.12; जाड्यग्लानिभ्रमापक्तितंद्रारोगाश्च वातजाः AṣṭāSaṁ. i.59.5 (1.9); श्लेष्मणः ...। बंधोपलेपस्तैमित्यशोफापक्त्यतिनिद्रताः AṣṭāHṛ. i.12.53; आलस्यापक्तिनिष्ठीवमलसंगारुचिक्लमाः। लिंगं मलानां सामानाम् AṣṭāHṛ. i.13.24 (comm. आहारस्यापाकः); SiddhYo. 81.5; नाभेरधस्तादुदरं मूत्रमापूरयेत्तदा। कुर्यात् ... अपक्तिं मलसङ्गहम् AṣṭāHṛ. iii.9.28; आरोपमाध्मान-मपक्त्यशक्तिरासन्नगुल्मस्य वदन्ति चिह्नम् RasRaSa. 18.43; **2** immaturity, MW. **3** unripenness, APTE.

अपक्तिनाशन (apakti-nāśana) *adj.* which destroys, i.e. cures indigestion यथायोगमिमे योज्याः कषाया दोषपाचनाः। ज्वरारोचकतृष्णास्यवैरस्यापक्तिनाशनाः AṣṭāHṛ. iv.1.47.

अपक्तिमफलाशिन् (apaktimaphalāśin) *adj.* who eats fruit which is not ripened in a natural way संस्कृत्रिमसंव्यानावनुक्त्रिम (v.l. वपक्त्रिम) फलाशिनौ। ... पर्य्यभूतां तथापि माम् Bhaṭṭi. 4.37 (comm. अकृष्टपच्यफलाशिनावित्यर्थः)

अपक्तिशक्ति (a-paktiśakti) *f.* absence of digestive power, reduced digestive power आटोप आध्मानमपक्तिशक्तिरासन्नगुल्मस्य वदन्ति चिह्नम् RugVi. 28.4 (comm. मन्दाग्नित्वादाहारस्यापाकः ... मन्दाग्निता)

अपक्तिशूल (apakti-śūla) *m., n.* acute pain caused by indigestion आरोपमाध्मानमपक्तिशूलमासन्नगुल्मस्य वदन्ति चिह्नम् BhāvPra. (Bhā.) 8(32).6.

अपक्त्वा (a-paktvā) *ger.* not having cooked क्षुधार्त्तास्ते पशून्हत्वा ग्राम्यानारण्यकांस्तथा। पक्त्वापक्त्वापि वा केचित्तेषां मांसान्यभुञ्जत SkandP. ii (9).9.10.

¹अपक्रम् (apa-kram-) I.P. [in Parasmaipada the short *a* is substituted by the long *ā* in *kram*-before *śit* affix, P.vii.3.76; *Ātmanepada* is optionally employed when not preceded by preposition, P.i.3.43] **1Ai** to go away, to step away, to move away (*caus.*) to cause to go away **ii** to move back **iii** to step forth, to step out (*caus.*) to cause to step forth, to cause to step out **iv** to transfer back to earlier time **B** to depart from, to desert from **Ci** to flee away, to run away (pass.) to be fled, away, to be run away **ii** to escape from **Di** to go out, to pass away (used in *caus.* sense) to cause to pass away **ii** to pass by (as time) **E** to retreat, to withdraw, to retire from (pass.) to be retreated, to be withdrawn **F** to go into, to enter **G** to walk, to move **2** to decline, to reduce **3** to come from, to issue from, to originate from **4** to reject, to refuse **5** to forfeit, to lose **6** to remove, to destroy **7A** to transgress, to deviate from **B** to behave in wrong way **8** to renounce, to give up **9** to be in a reverse order or sequence **10** to be engaged in **11** to let on **1Ai** to go away, to step away, to move away अपेहि मनसस्पतेऽप क्राम परश्चर RV. x.164.1 (Sāy. दूरदेशं गच्छेत्यर्थः); AV. xx.96.24; AV. (P.) xix.38.4; सोऽसुरानन्नु यज्ञोऽपाक्रामत् TaiS. III.iii.7.1; यथा वस्यस उप-निधायापक्रामति TaiS. VI.v.1.10.3; अप वै तृतीयसवने यज्ञः क्रामति TaiS.vi.7.3; ता यथा धेनवोऽदुग्धा अपक्रामन्त्येवमस्मादाशिषोऽदुग्धा अपक्रामन्ति MaiS. i.4.5 (i.53.6-7); KāṭhS. 32.3 (iii.21.6-7), तं ह स्म वै व्याघ्रा उपघ्राय तूष्णी-मेवापक्रामन्ति MaiS. ii.1.3 (ii.4.6); तेऽध्वृतोऽयमभूदित्यपाक्रामन् MaiS.iii.6.10 (iii.74.15); iv.8.6 (iv.114.12); उपोपैवैनं पशवो यन्ति नापक्रामन्ति KāṭhS.7.7 (i.69.3); य एवं विद्वानुपसद उपैति न पुनरपक्रामेद्यतरो वै संयत्तयोः पुनरपक्रामति परा स जयति KāṭhS. 25.1 (ii.103.3); KapiKaS. 38.4 (208.12); सोमम् ... वरुणोऽगृह्णादप पशवोऽपक्रामन् KāṭhS. 27.4 (ii.142.18); KapiKaS. 42.4 (251.3); प्रजापतिः प्रजा असृजत ता अस्मादपाक्रामन् KāṭhS. 29.9 (ii.178.20); 37.1 (iii.84.13); TaiBr. I.vi.4.1; II.ii.2.1; श्वोऽग्निमाधास्यन्स्यात्स तां रात्रीं व्रतं चरेत्। ... सर्वो वै पुरुषोऽग्निमान्। अग्निरस्मादपक्रामेत् KapiKaS. 7.7 (78.8); देवासुरा वा एषु लोकेषु संयत्ता आसुस्तेभ्योऽग्निरपाक्रामत् KauṣīBr. 1.2 (2.5); गार्हपत्यं वा अन्वाहिताग्नेः पशव उप तिष्ठन्ते। स यदुद्वायति। तदनु पशवोऽप क्रामन्ति TaiBr. I.iv.4.8; स यत्रैव तिष्ठन्प्रयाजेभ्य आश्रावयेत्। तत एव नापक्रामेत् ŚatBr. I.v.3.6; तस्मादु हानिन्द्यस्य वृतो नापक्रामेत् ŚatBr. III.v.1.17; III.vi.1.3; तस्मात्पशवोऽपाक्रामन्मित्र२ सुन्नमित्रोऽभूदिति ŚatBr. IV.i.4.8; पुनर्मा यन्तु देवता या मदपचक्रमुः MantrBr. ii.5.10; तदु होवाच वाजसनेयोऽश्रद्दधानेभ्यो हैभ्यो गौरपक्रामति JaimiBr. 1.59; कर्ण उवाच भीष्मं नाहं योत्स्ये युध्यमाने त्वयीति। हित्वा सेनामपचक्राम चैव MahāBhā. i.1.122; i.73.3; i.166.18; तस्य मार्गादपाक्रामन्सर्वभूतानि गच्छतः MahāBhā. iii.38.27; कृष्णा तस्मादपाक्रामद्देशात् MahāBhā. iii.251.19; सुमन्त्रः ... दृष्ट्वा दीनं च पार्थिवम्। प्रगृहीताञ्जलिः किंचित्तस्माद्देशादपाक्रमत् Rāmā. ii.12.19; ii.81.20; वालिमार्गादपाक्रामन्पर्वतेन्द्रा हि गच्छतः Rāmā. vii. 34.26; vii.82.1 अपक्रामतु भवती BālaC. 2.6 (11); सा ... काष्ठसंघट्टनशब्देन कालं निवेद्यापक्रामति स्म JātaMā. 110.24 (19.7(16)) वरत्रिणः सुता ह्येते ...। श्रुत्वेन्द्रस्य तु तद्वाक्यं तस्माद्देशादपाक्रमन् BrahmāṇḍP. ii.1.81; वृत्त्यादिष्वर्थेषु क्रमेर्धातोरात्मनेपदं भवति। ... एतेष्विति किम्। - अपक्रामति KāśiVṛ. *on* i.3.38; PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. i.3.38; इत्युक्त्वा तं नृपसुतं सा संगतसखीजना। अपाक्रामत SkandP. iii (3).7.131; वालयित्वा रथानश्वान्, कुञ्जरांश्च महौजसः। अपक्रामत तद्यूयम् TriṣaŚaPuC. i.5.524; सेनानीरपचक्राम पीत्वेवाम्भः पिपासितः TriṣaŚaPuC. ii.2.265; कथमपक्रामत्येव HāsyCū. 135.16; लघुतरचरणप्रचारवृत्त्या द्रुतमपचक्रमतुः पुरात्तदीयात् PrabhāC. 67.23; क्रन्दत्यपक्रामति च विषीदति च निन्दति। ... बीभत्सः (मानसः) BhāvPra. (Śā.) 67.7 (3); सपत्नीसहितो राज्ये कृत्वा सन्धिं न विश्वसेत्। अपक्रामेत्ततः क्षिप्रं कृतकार्यो विचक्षणः SūktiRa. 108.5; (**caus.**) to cause to go away अग्निर्वा एतस्य पशूनपक्रमयति PañcBr. xii.4.25 (Sāy. अपगमयति); **1Aii** to move back सविता ... अब्रवीन्मुख्योऽहमस्मि न प्रत्यङपक्रमिष्यामि

KāṭhS. 28.7 (ii.161.15); **1Aiii** to step forth, to step out, (देवानाम्) तेषाम्मखं यश आर्च्छत्तदादायापाक्रामत् PañcBr. vii.5.6; अप वा एतस्मादन्नाद्यं क्रामति य आमयावी PañcBr. xvi.13.3; विष्णुः …। स तिसृधन्वमादायापचक्राम ŚatBr. XIV.i.1.7; ब्रह्मचारी भैक्षाय ग्रामं प्रविशेत्कर्मचक्षाणः। पथोऽपक्रामेत्संदर्शनादार्यस्य GautDS. iii.4.5 (comm. अपययात्); श्वेतपर्वतरूपेभ्यो गृहेभ्यस्तास्त्वपाक्रमन् MahāBhā. xi.9.11; यदि पृष्ठतः संमुखतो वा रथिक आगच्छेत्तदा तद्गमनोपरोधिनः पथाग्रदेशात् पदातिरपक्रामेत् ManuBh. i.147.19 (*on* 2.138); आर्यस्य त्रैवर्णिकस्य सम्यग्दर्शनपथो मार्गादपक्रामेत् Aparā. 1054.10 (*on* 3.243) आर्यस्य विप्रादेर्दर्शनात्पथो मार्गापक्रामेत् BālamBha. iii.131.33 (*on* 3.249); **(caus.)** to cause to step forth, to cause to step out रुद्रोऽग्निः। अग्निर्वा एतस्य पशूनपक्रमयति PañcBr. xii.4.25; JaimiBr. 3.5; **1Aiv** to transfer back to earlier time, cf. **अपक्रामत् 1B**; **1B** to depart from, to desert from अप तत्तमो अक्रमीत्। अप त्वन्मृत्युं निर्ऋतिमप AV. viii.1.21; AV. (P.) xxvi. 2.11; तामाददानस्य ब्रह्मगवीं जिनतो ब्राह्मणं क्षत्रियस्य। अप क्रामति सूनृता वीर्यं पुण्या लक्ष्मीः AV. xii.5.6; AV. (P.) xvi.140.6; AV. xii.5.11; AV. (P.) xvi.141.5; अपास्मत सर्वमामयदप क्षेत्रियमक्रमीत् AV. (P.) iii.2.6; प्राणापानौ खलु वा एतस्य प्रजायाः अपक्रामतः TaiS. II.i.1.3; अप वा एतस्मादिन्द्रियं वीर्यं क्रामति यः संग्राममुपप्रयाति TaiS. II.ii.1.2; KapiKaS. 31.10 (157.19); ते देवाः पराजिग्याना असुराणां वैश्यमुपायन् तेभ्य इन्द्रियं वीर्यमपाक्रामत् TaiS. II.iii.7.1; MaiS.ii.34.14 (ii.3.7); छन्दांसि देवेभ्योऽपाक्रामन्न वोऽभागानि हव्यं वक्ष्यामः TaiS. II.vi.3.2; V.i.1.1; KapiKaS. 29.7 (134.18); TaiĀ. v.2.1 (593.4); यद्वै दीक्षितोऽमेध्यं पश्यत्यपास्माद्दीक्षा क्रामति TaiS. III.i.1.2; BaudhŚS. ii.153.9; TaiS. III.i.5.2; III.iii.7.2; अप वै सोमेनेजानाद्देवताश्च यज्ञश्च क्रामन्ति TaiS. III.v.4.3; KāṭhS. 29.4 (ii.173.2); KapiKaS. 465.5 (272.6); यज्ञो देवेभ्योऽपाक्रामत् TaiS. V.iv.1.2; V.iv.9.1; KāṭhS. 32.6 (iii.24.17); ŚatBr. I.i.4.1; I.v.2.6; III.ix.3.28; ŚatBr. (K.) II.i.3.8; II.iv.4.3; Iv.iv.1.11; वाग्वै देवेभ्योऽपाक्रामत् TaiS. VI.i.4.1; VI. iv.11.2; MaiS. iv.6.4 (iv.84.15); PañcBr. vi.5.10; vi.7.5; JaimiBr. 1.77; तस्मात्प्रशवोऽपाक्रामन् TaiS. VI.iv.8.1; पुरा खलु वावैवं मित्रोऽवेदप मत् क्रूरं चक्रुषः पशवः क्रमिष्यन्ति TaiS. VI.iv.8.2; देवानां वा अन्तं जग्मुषामिन्द्रियं वीर्यमपाक्रामत् TaiS. VII.v.8.1; अंश्रम् … योऽविद्वान्प्रतिगृह्णात्यर्धमस्येन्द्रियं स्यापक्रामति MaiS. i.9.4 (i.133.17); KāṭhS. 9.12 (i.113.13); विशो वीऽर्यमपाक्रामत्तदश्वत्थं प्राविशत् MaiS. ii.2.1 (ii.14.13); iv.4.2 (iv.52.6); KāṭhS. 11.6 (i.152.5) वृष्टिर्वै देवेभ्योऽन्नाद्यमपाक्रामत् MaiS. ii.4.8 (ii.45.6); iii.3.1 (ii.32.14); KāṭhS.30.4 (ii.185.14); KapiKaS.46.7 (281.23); अग्नेर्वै सृष्टस्य भा अपाक्रामत् MaiS. iii.1.9 (ii.12.8); अहोरात्रे मिथुनं संभवतां तयोस्तेजोऽपाक्रामत् MaiS. iii.6.6 (iii.67.11); KāṭhS.23.3 (ii.76.19); ऋक्सामे वा एभ्यस्तदपाक्रामताम् MaiS. iii.10.6 (iii.137.13); KapiKaS. 45.2 (268.18); तस्मात्सुप्तस्य सर्वाण्यन्यानि श्रोत्राण्यपक्रामन्ति MaiS. iv.5.6 (iv.72.10); अग्निर्वै मनुष्यैर्देवेभ्योऽपाक्रामत् KāṭhS. 8.2 (i.85.5); KapiKaS. 6.7 (66.17); KāṭhS. 25.6 (ii.110.20); KapiKaS. 39.4 (216.18); अहुतादो वा एतस्य पुरा देवा अथैतद्धुताद् उपावर्तते तेऽस्योर्जापक्रामन्ति KāṭhS. 8.13 (i.96.15); KapiKaS. 8.1 (80.2); प्रजापतिः पशूनसृजत तेऽस्मादपाक्रामन् KāṭhS. 10.11 (i.137.23); ŚatBr. (K.) V.i.4.4; JaimiBr. 1.148; 1.172; 2.112; 3.153; 3.230; यस्माद्वागपक्रामेद्वाग्वै सरस्वती सरस्वत्येतस्मादपक्रामति KāṭhS. 12.13 (i.175.11); 27.1 (ii.137.9); KapiKaS. 42.1 (246.3); यथा वा अनड्वान्यथाश्वो विमुक्तोऽपक्रामति KāṭhS. 29.4 (ii.173.1); KapiKaS. 45.5 (272.6); वेदिर्वै देवेभ्योऽपाक्रामत्। तां वेदेनान्वविन्दन् KapiKaS. 47.11 (295.18); दीक्षा वै देवेभ्योऽपाक्रामत् AitBr.19.4 (515); अपक्रामन्ती विष्टुतिस्तया यजमानस्य पशवोऽपक्रामन्ति PañcBr.ii.13.2 (Sāy. यजमानान्निर्गच्छन्ति); सोमपीथो वा एतस्मादपक्रामति PañcBr. ix.5.6; एभ्यो लोकेभ्यो रसोऽपाक्रामत् PañcBr. xi.5.10 (Sāy. अपागमत्); युक्त्याश्वो वा आङ्गिरसः … तस्मान्मन्त्रोऽपाक्रामत् PañcBr. xi.8.8; एभ्यो वै लोकेभ्यो वृष्टिरपाक्रामत् PañcBr. xi.8.11; xiii.5.13; वरुणस्य वै सुषुवाणस्य भर्गोऽपाक्रामत् PañcBr.xviii.9.1; देवासुरा वा एषु लोकेषु संयत्ता आसुस्तेभ्योऽग्निरपाक्रामत् KauṣīBr.1.2 (2.5); अथैभ्यो वामं वस्वपाक्रामत् TaiBr. I.i.2.3; वाचो वर्ष्म देवेभ्योऽपाक्रामत् TaiBr.I.iii.6.2; II.iii.4.1; अप वा एतस्मात्तेज इन्द्रियं पशवश्श्रीः क्रामन्ति। योऽश्वमेधेन यजते TaiBr.III.ix.4.6; III.ix.6.1; III.ix.7.1; III.ix.14.1; ŚatBr. XII.vii.2.1; XIII.i.5.1; तस्यालब्धस्य सा वागपचक्राम ŚatBr.I.i.4.15; I.ii.3.6; ŚatBr.(K.)II.i.3.17; प्रजापतिः …। तस्य भीतस्य स्वो महिमापचक्राम ŚatBr.II.ii.4.4; ŚatBr.(K.)I.ii.4.3; चक्षुः पुनः श्रोत्रम् … सर्वे ह वाऽएते स्वपतोऽपक्रामन्ति ŚatBr.III.ii.2.23; यदिमे मन्त्रापक्रामेयुः ŚatBr.IV.iii.3.11; यत्र वाऽइन्द्रो वृत्रमहंस्तदस्य भीतस्येन्द्रियं वीर्यमपचक्राम ŚatBr.V.ii.3.8; ŚatBr. (K.) VII.i.1.7; ते होचुः। हन्त यैषु वनस्पतिषूर्ग्यो रस उदुम्बरे तं दधाम ते यद्यपक्रामेयुर्यातयामा अपक्रामेयुः ŚatBr. VI.vi.3.3; ŚatBr. (K.)V.iii.4.9; देवेभ्यो ह वाऽअमृतमपचक्राम ŚatBr.IX.v.1.1; प्रजापतिः … तपोऽतप्यत तस्य श्रान्तस्य तप्तस्य सप्तधात्मनो देवता अपाक्रामन् ŚatBr.XIII.i.7.1; XIII.ii.6.7; देवाः पुरुषमेवाग्रे पशुमालेभिरे तस्यालब्धस्य मेधोऽपचक्राम ŚatBr.(K.)II.i.2.20; एतस्माद्ध वै विश्वे देवा अपक्रामन्ति यस्याहवनीयमनुद्धृतमभ्यस्तमेति JaimiBr.1.62; 1.63; गोतमाद्वै मनोऽपाक्रामत् JaimiBr.1.149; यद्येनमनुष्टुभ्यनुव्याहरेत् … वाक्तेऽपक्रमिष्यतीत्येनं ब्रूयात् JaimiBr. 1.255; 1.268; 1.277; तद्यस्माद्राजन्याद्विशोऽपक्रामेयुः JaimiBr.2.148; 2.152; (शक्वर्यः) ताः प्रजापतौ संवत्सरमुषित्वापाक्रामन्। सोऽब्रवीत् कथापाक्रमिष्टेति JaimiBr. 3.104; 3.105; 3.109; 3.117; यद्यु न याजयिष्यामो यज्ञाद्यशसोऽपक्रमिष्याम इति JaimiBr. 3.187; तस्मादु ह वृतेन नापक्राम्यं यज्ञाद् यशसो नेदपक्रामाणीति JaimiBr. 3.187; तस्य सिष्मियाणस्य तेजोऽपाक्रामत् TaiĀ.v.1.3 (591.1); गायत्री देवेभ्योऽपाक्रामत्। तां देवाः प्रवर्ग्येणैवानुव्यभवन् TaiĀ. v.11.3 (639.13); अथैनमुपतिष्ठते … मा ते तेजोऽपक्रमीत् BaudhŚS. i..25.1; ĀpaŚS. ii.18.9; BhārŚS. ii.17.10; तस्यालब्धस्य मेधश्चासुश्चापक्रामताम् VādhūŚS. iv. 19A.12; अप वास्यालब्धस्य मेधश्चासुश्चापक्रमिष्टाम् VādhūŚS.iv.19A.14; अपचक्राम देवेभ्यः सौचीकोऽग्निरिति श्रुतिः BṛDe.7.62; नास्मात्पुण्या कीर्तिरपक्रामति AVPari.1 (18).1; अथास्माच्छ्रीरपाक्रामद्यास्मिन्नासीत्प्रतापिनी MahāBhā. xii.91.21; नित्यमल्पभोगं श्रेयः, महाभोगमनित्यमुपकारभयादपक्रामति, उपकृत्य वा प्रत्यादातुमीहते ArthŚā. ii.294.1 (7.9) (comm. मित्रत्वात् प्रच्यवेत); (अथ यदाग्निमारुतौ) तावेव यदा शरीराघ्न(द)पक्रामतः, तदा तद्भवति … प्रेतो मृत इति BhelaS. 90.5 (4.6); सर्वत्र हि वागादिशब्देन देवताः परिगृह्यन्ते, न तु करणान्येवापक्रामन्ति प्राज्ञोक्षात् BṛĀraUBh. 383.13 (*on* iii.2.13); पञ्चममिन्द्रियमस्यापाक्रामत् Prasā. i.916.10; **1Ci** to flee away, to run away (कृत्ये) अप क्राम नानद ती विनद्धावगर्दभीव AV.x.1.14; AV. (P.) xvi.36.4; दुर्णाम्नस्सर्वांस् तृढ्वाप रक्षांस्यक्रमीत् AV. (P.) ii.27.4; मा प्रहि माप क्रामशत्रूणां वेद आ खिदा इन्द्रस्सपत्नहा … त समानधृक् AV. (P.) iii.36.1; जाया इद्वो अप्सरसो गन्धर्वा पतयो यूयम्। अप क्रामत पुरुषादमर्त्या मर्त्यं मा सचध्वम् AV. (P.) xiii.4.12; ते देवा विजयमुपयन्तोऽग्नौ वामं वसु सन्न्यदधत् … तदग्निर्न्यकामयत तेनापाक्रामत् TaiS.I.v.1.1; इन्द्रो वा एतस्य इन्द्रियेणापक्रामति वरुण एनं वरुणपाशेन गृह्णाति TaiS. II. iii.13.2; ते देवा अब्रुवन्नप युष्मदक्रमीत् TaiS. VI.i.6.6; यत्र वा अऽदोऽग्निर्होत्राद्भीषापाक्रामत् MaiS. iii.1.2 (iii.2.17); iii.8.5 (iii.101.3); KāṭhS. 19.1 (ii.1.8); KapiKaS. 29.8 (135.24); स प्रतिधायापाक्रामत्तं नाभ्यधृष्णुवत् MaiS. iv.5.9 (iv.77.2); अश्वो वै भूत्वाग्निर्देवेभ्योऽपाक्रामत् KāṭhS. 8.2 (i.85.5); KapiKaS. 6.7 (66.15); ŚatBr. (K.) V.i.4.4; JaimiBr. 1.112; 1.148; 1.160; 1.172; 3.153; 3.230; देवेभ्यो महिमानोऽपाक्रामन् KāṭhS. 29.1 (ii.168.1); KapiKaS. 45.2 (268.14); ते देवा विजयमुपयन्तः। अग्नीषोमयोस्तेजस्विनीस्तनूस्संन्यदधत। … तेनाग्नीषोमावपाक्रामताम् TaiBr. I.iii.1.1; प्रजापतिरग्निमसृजत। … सोऽस्य प्रजाभिरपाक्रामत् TaiBr. II.i.2.1 (Sāy. प्रजा अप्यादाय पलायत); II.ii.2.1; प्रजापतिर्दशहोत्रा। तेषांसोमं राजानं यश आर्छत्। तन्न्यकामयत। तेनापाक्रामत् TaiBr. II.ii.8.5 (BhaṭṭBhā. सोमः … यशसा सह … देवसकाशात्पलायत); प्रजापतिरश्वमेधमसृजत। सोऽस्मात्सृष्टोऽपाक्रामत् TaiBr. III.ix.1.1; III.ix.13.1; प्रजापतिः। प्रजाः ससृजे …। ता वरुणगृहीताः … प्राणोदानौ हैवाभ्यो नापचक्रमतुः ŚatBr. II.v.2.2; ŚatBr. (K.) I.v.1.2; अश्रद्दधानेभ्यो हैभ्यो गौरपक्रामति ŚatBr. XII.iv.1.10; एतस्माद्वै भीषा यावदेतेन प्रचरन्ति तावदापश्चौषधयश्चापक्रामन्ति ŚatBr.(K.)IV. viii.4.19; तस्मादश्वतरो बर्हिषि न देयः। अति ह्याप्लवताप ह्यक्रामत् JaimiBr. 1.67; अभ्यस्येन्द्रो यज्ञमावर्तते नास्येन्द्रो यज्ञादपक्रामति य एवं वेद JaimiBr. 1.164; 1.195; 2.104; तेषां मुखं वैष्णवं यश आर्छत्। तन् न्यकामयत। तेनापाक्रामत् TaiĀ.v.1.2 (590.9); यामदानीयाय दक्षिणा ददाति तामस्य पशवोऽन्वपक्रामन्ति ĀpaŚS.xiii.7.13; सृष्ट्वा भर्तुः परोक्षं तु सरण्यूः सदृशीं स्त्रियम्। निक्षिप्य मिथुनं तस्यामश्वा भूत्वापचक्रमे BṛDe.7.1; उत्पाट्य कदलीस्कन्धान् …। चिक्षेप तरसा भीमः …। ततः सत्त्वान्युपा(v.l. °न्यपा)क्रामन् बहूनि MahāBhā. iii.146.45; अमात्यानां यदि कामस्य हेतोरेवंयुक्तं कर्म चिकीर्षसि त्वम्। अपाक्रमेः (v.l. अपक्रमेः) संप्रदाय स्वम् MahāBhā. v.27.27 (*but* Devabodha अधोगतिं गच्छेः); रक्षसामेव मार्गेण दैवतान्यपचक्रतुः Rāmā. vii.104*(3); तस्माद्यावन्न कश्चित्पश्यति, तावद्बालं गृहीत्वापक्रामामि BālaC. 1.10 (4); तत्र यदि ध्रियमाणा झगित्यपक्रामति, तदियं मर्त्यलोकशक्रस्य

वाहनार्थमुचिता भविष्यति UdaySuKa. 124.27; अपक्रामन्तु ये भूता ये चास्मिन्विघ्नकारका: BhaviP.380 B.9 (ii (2).20 (19).20); स्थपतिः स्नात्वा मन्त्रावेतावुदीरयेत्। अपक्रामन्तु भूतानि देवताश्च सगुह्यका: ĪśānŚiPa. ii.33.20; ii.36.61; गन्धैश्च धूपमाल्यैश्च बलिं दद्यान्निशागमे। अपक्रामन्तु भूतानि यानि वृक्षाश्रितानि हि SamarāSū. 16.27; तेन भग्ना: किरातास्ते निःस्थामानोऽपचक्रमुः TriṣaŚaPuC. ii.4.208; **(pass.)** to be fled away, to be run away कथमितस्ततो वैमानिकैरपक्रम्यते गगनतलात् AnarghRā. 6.73 (1) (comm. गम्यते, पलाय्यत इति यावत्); आगच्छत्यर्जुने दूराद्धृतराष्ट्राङ्गजन्मनः। तुषैरिव महावायौ सैनिकैरपचक्रमे ... PāṇḍaC.10.383; **1Cii** to escape from शिनेः पौत्रस्य तु रथं परिगृह्य महाद्विपः। अभिचिक्षेप वेगेन युयुधानस्त्वपाक्रमत् MahāBhā. vii.25.36; यत्नोद्यते पाल्के महती रक्षा वर्तते। तच्छीघ्रमपक्रामतु भवान् Mṛcch. 7.7 (2); **1Di** to go out, to pass away अप॑ वा ए॒तस्मा॑त्प्रा॒णाः क्रा॑मन्ति यः प्रा॑शि॒त्रं प्रा॑श्ना॒ति TaiS. II.vi.8.7; V.v.9.3; प्राणापानाभ्यामेव यज्ञं संतनोति तस्मात्पुरुषात्सुप्तात्प्राणापानौ नापक्रामतः KāṭhS. 27.2 (ii.141.1); KapiKaS. 42.2 (249.8); अ॒प वा ए॒तस्मा॑त्प्रा॒णाः क्रा॑मन्ति। यो दी॒क्षाम॑ति॒रे॒चय॑ति TaiBr.III. viii.10.3; III.ix.7.5; अ॒थ य॒दास्मा॒त्प्रा॒णोऽप॒क्रा॒मति दा॒र्वे॒व त॒र्हि भूतोऽनर्थ्यः शेते ŚatBr. III.viii.3.15; III.viii.4.5; ŚatBr. (K.) IV.viii.3.10; IV.viii.4.3; प्राणो वै॒ वायुः ...। स॒ ह दे॒वेभ्यः पशु॒भि॒रपचक्राम ŚatBr. IV.iv.1.16; अ॒प वा॒ऽए॒तेभ्यः प्रा॒णाः क्रा॑मन्ति। ये॒ य॒ज्ञे ध्रुवं त॒न्व॒ते ŚatBr.XIII.ii.8.5; XIII.ii.9.9; XIV.i.3.32; या॒व॒द्ध्ये॒व य॒जमानः प्रा॒णे॒न प्रा॒णि॒ति ता॒व॒दे॒व जु॒हो॒त्य॒थ य॒दा प्रा॒णोऽप॒क्रा॒म॒त्य॒थ व्य॒व॒च्छि॒द्य॒ते ŚatBr.(K.)III.i.11.6; तौ प्राणापानौ पशुभ्योऽपाक्रामताम् JaimiBr. 1.109; अप वा एतस्मात्प्राणाः क्रामन्ति य आविद्धं प्राश्नाति GopBr.ii.1.3 (146.11); अप वा एतस्मात्प्राणाः क्रामन्तीत्यत्र यथा – प्राणानेवात्मन्दधते। नैभ्यः प्राणाः BhārŚi.66 (50.13); अभ्युदयनिःश्रेयसाधिकृतो देही संबध्यते, न देहः, न तस्मादुच्चिक्रमिषोर्जीवात् प्राणा अपक्रामन्ति सहैव तेन भवन्ति BrahmSūBh. (Śaṅ.) 809.12 (*on* iv.2.12); व्रीह्यादिशरीरकाश्च जीवास्तल्लवनदशायामेवाप्रक्रामन्ति ŚrutaPra. ii.423.15 (*on* iii.1.24); **(used in *caus.* sense)** to cause to pass away इदमहं यो मा प्राच्या दिशोऽघायुः ... तस्येमौ प्राणापानावपक्रामामि ब्रह्मणा KauśiSū. 49.7; **1Dii** to pass by (as time) तत्राश्रमे तेषां सदा निवसतां सताम्। कालस्तपस्यतां कश्चिदतिचक्राम (v.l. °दपाक्रामत) MahāBhā. iii.279.22; शैशवादपक्रामति ग्रीष्मसमयः ViddhaŚā. 4.1 (38); **1E** to retreat, to withdraw, to retire from अथैष सद्यःक्रीः। ते वृता नापाक्रामन्। त एत्यायाजयन् JaimiBr. 2.115; तावुभौ विरथौ वीरौ ...। अपाक्रमेतां युद्धार्तौ प्रेक्षमाणौ परस्परम् MahāBhā. viii.18.15; ततो दुर्योधनो राजा पृष्ठमारुह्य वाजिनः। अपाक्रामद्धतरथो नातिदूरमरिंदमः MahāBhā. ix.24.21; ix.29.7; कृतवर्मा त्ववप्लुत्य रथात्तस्मादपाक्रमत् MahāBhā. ix.65* (5); सपत्नसहिते कार्ये ...। अपक्रामेत्ततः क्षिप्रं कृतकार्यो विचक्षणः MahāBhā. xii.138.14; अपक्रामन्त ते सर्वे दानवा भयपीडिताः HariVaṁ. 112.10; तथेति चोवाच हिमांशुमाली युद्धादपाक्रामदतः प्रशान्तः MatsyP. 23.47; रथाद्राजापचक्राम तस्योपहसतः सतः KīcaVa. 4.47; प्रद्युम्नः प्रबलोऽपि हि। असृग्विमुञ्चन्गात्रेभ्यो बलेनापाक्रमद्रणात् ŚivaP. ii (5).54.34 (287B.14); चमूपतिः। आजिघांसुरपाक्रामत् सप्ताष्टानि पदानि TriṣaŚaPuC. i.4.294; i.5.660; द्वयोऽपि सेनयोस्तत्र कोऽपि नाम न सायुधः। विक्रमन्नपचक्राम कोपिना मनसा बुधः Surath.10.64; कर्मदेवाः ... संमन्त्र्य परस्परं संघशोऽपचक्रमुः ... समरमुखात् NīlaVi. 24.15; **(pass.)** to be retreated, to be withdrawn न हि पार्थो रणे शक्यः सेन्द्रैर्देवासुरैरपि। प्रत्युद्यातुमतः ...। स चापक्रम्यतां युद्धाद्येनोपायेन शक्यते MahāBhā. vii.11.24; **1F** to go into, to enter आमनहोमानाम् ... जुहुयात् ... यदनुयाजानामुपरिष्टात्स्वर्गं लोकमपक्रामेत् ṬupṬ. 42.23 (*on* iv.4.7); एकान्तं - विजनमपक्रामामः यामः JñātāDhaṬ. 878A.6; **1G** to walk, to move (न चैवास्यानुकुर्वीत गतिभाषितचेष्टितम्) गुरोः ... गतिः - एवमस्मद्गुरुरपक्रामति ManuBh. i.181.3 (*on* 2.199); **2** to decline, to reduce या ते तनूरपचक्राम मन्यैर् देवानां सख्यमुप सेदिमा वयम् AV. (P.) xvi.73.1; **3** to come from, to issue from, to originate from रुद्रोऽग्निः। यस्मात्पशवोऽपक्रामन्ति PañcBr. xii.4.25; JaimiBr. 3.50; कथमुपाध्यायादधीत इति। अपक्रामति तस्मात्तदध्ययनम्। यद्यपक्रामति किं नात्यन्तायापक्रामति संततत्वात् MahāBh. i.329.20 (*on* i.4.29); तदनु तत्रत्यस्तिमितवायुरपक्रामति। तदनन्तरं च वर्णा उपलभ्यन्ते TantrRaha. 22.18; गोलोमाजलोमाविलोमभ्यो दूर्वा जायन्ते अपक्रामन्ति तास्तेभ्य इत्यादिना लोमादिनां दूर्वादीन् प्रत्यवधित्वात् AdvaiSi. 760.7; दूर्वाद्यधःस्थितात् गोलोमाद्येकदेशात् दूर्वादिकमपक्रामति ŚivārkaMaDī. i.564.19 (*on* i.4.25); **4** to reject, to refuse अथ श्राद्धम्। ... अनिन्दितोनोपामन्त्रितो नो(?ना)पक्रामेत् GautPiMe. ii.2.6; अनिन्दितेनामन्त्रितो नापक्रामेदिति निषेधात् निमन्त्रणमङ्गीकरोति CaturCin. iii (1). 426.18; iii (1). 1000.21; **5** to forfeit, to lose सप्तार्तवप्रजातां वरणादूर्ध्वमलभमानां प्रकृत्य प्राकामी स्यात्, न च पितुरवहीनं दद्यात्। ऋतुप्रतिरोधिभिः स्वाम्यादपक्रामति ArthŚā. ii.172.9 (4.12) (comm. स्वामित्वादपैति); **6** to remove, to destroy जीर्णोषधश्चापराह्णे यवागूमलवणां पिबेत्। ... एकविंशतिरात्रमुपयुज्यालक्ष्मीरपक्रामति SuśruS. iv.28.5; सायंप्रातः प्रयुञ्जानः पापोऽपापो भवति। पापभाजो हि श्रोतृणामनसूयावतां पापाऽश्चापक्रामन्ति ItihāsU.10.18; **7A** to transgress, to deviate from याज्योऽपि कर्मणि प्रवृत्ते विधिमपक्रामति चेद्याजकवचने नावतिष्ठते तदा त्याज्यः ManuBh. ii.206.5 (*on* 8.317); वृत्तं तस्मादनिन्द्यस्य नापक्रामेत् BālaKrī. i.14.26 (*on* 1.7); **7B** to behave in wrong way. cf. **अपक्रम 1B**; **8** to renounce, to give up ब्राह्मण्यं प्राप्य लोकेऽस्मिन् मूको वा बधिरोऽपि वा। नापक्रामति संसारादात्महन्ता भवेत्स तु ŚaṅkaVi. (Ā.) 278.13; **9** to be in a reverse order or sequence, cf. **अपक्रम 6B**; **10** to be engaged in, cf.**अपक्रान्त 3C**; **11** to let on, cf.**अपक्रमण3.**

²अपक्रम् (apa-kram-) IV.Ā. [takes optionally *Śyan* P.iii.1.70] [*irr.*] to take away (यमः) सर्वप्राण्यपकर्ता किलायम्। कथमस्मान्नापक्र(?क्रा)म्यते Pañcā. 106.16.

अपक्रम (apa-kramá) *m.* **1A** deviation, transgression **B** wrong way or manner, perverse behaviour **C** unjust action, **2A** desertion, departure **B** withdrawal, retiring **3A** going away, moving away **B** act of fleeing, flight **C** act of going or moving back **4A** greatest declination **B** point of declination (of Sun) **C** mean declination (of Sun) **5** bravery **6A** type of literary defect (*lit.* wrong order or sequence) **Bi** (Abl.) in a reverse order or sequence (i.e. begining with little finger up to the thumb) **Bii** reverse order **C** out of order or sequence **7** loss, destruction **8** commencement, beginning, undertaking **9** one of the eight types of agitations (*āvega)* **10** lack of movement in a wrong direction at the time of death **1A** deviation, transgression तेँन नाँधाय पुंनरुंद्गृह्णीयादपक्रमंस्सं पाँपीयान् भवति KāṭhS.8.12 (i.96.11); KapiKaS.7.7 (78.18); यजमानः ... आहुत्या अपक्रममन्वपक्रम्य पापीयान् भवति KāṭhS. 18.19.10 (i.280.2); KapiKaS. 29.7 (135.10); यतो देवं गुरुं च त्यक्त्वा प्रथमं गृहस्थवन्दना कृता त्वया। अपक्रमोऽयम् SamyaKau. 37.18; तथा चोक्तम्अपक्रमं भवेद्यत्र प्रसिद्धक्रमलंघनम्। यथा भुक्त्वा कृतस्नानो गुरून्देवांश्च वन्दते SamyaKau.37.20 [अपक्रमः ... पुंसि त्वपगत्याम् NānārthaSaṁ.iii.28.35] **1B** wrong way or manner, perverse behaviour यत्किंचनानुचितमप्युचितानुबन्धि किं चन्दनस्य न कृतं कुसुमं फलं वा। लज्जामहे भृशमपक्रम एव यातुस्तस्यान्तिकं परिगृहीतबृहत्कुठारः Subhāṣi. 800; **1C** unjust action मृषा प्रपञ्चः। कुचापलापक्रममेव कर्तुमाच्छादनं ते हृदयस्य शश्वत् RasiRañ. 114 (comm. अपक्रममन्यायम्); **2A** desertion, departure प्रजापतिः ... (प्रजानाम्) तेषामपक्रमादबिभेत् KāṭhS.29.9 (ii.179.6); इन्द्रायै॒व म॒रुत्वते गृह्णीयान्नापि म॒रुद्भ्यः। अपक्रमा॒दु हैवैतेषामेत॒द् बिभया॒ञ्चकार ŚatBr. IV. iii.3.11; ये॒ यज्ञेऽपूतां वा॒चं व॒दन्ति वा॒चमे॒वै॒तत्पुनते देवयज्या॒यै देवतानामनपक्रमाय ŚatBr. XIII. v.2.10; आत्मप्रतिमामपि ... अपक्रमायेवामृशन्ती ... न शक्नोति स्म ... गदितुम् Kād. 232.6 (comm. तदपगमाय); उद्धवः प्रदक्षिणं तं परिसृत्य पादयोः। शिरो निधायाश्रुकलाभिरार्द्रधीर्न्यषिञ्चदद्वन्द्वपरोऽप्यपक्रमे BhāgP. xi. 29.45; **2B** withdrawal, retiring तस्यै वा अपक्रमादबिभ्युः VādhūŚS. iv.48.15; एतद्ध वा एतस्यापि एवैतर्हि भयमपक्रमात् VādhūŚS. iv.48.17; **3A** going away, moving away दक्षिणोऽपक्रमे सूर्यः क्षिप्तेषुरिव सर्पति BrahmāṇḍP. i.21.36; अपक्रमाद्य द्युमणेरकाण्डे। आसीत्तमिस्रा जयदा रिपूणाम् NīlaVi.20.16; **3B** act of fleeing, flight अपक्रमोऽपयानम् AmaK. 1690; नाशस्त्वपक्रमोऽपायो विप्रयाणं पलायनम् NāmaMāli. 525; Vaija. 121. 210; पलायनमपयानं संदावद्रवविद्रवाः। अपक्रमः AbhidhāCin. 803; अपक्रमः ... पुंसि तु ... पलायने NānārthāSaṁ. iii. 28.35; पलायने तु ... अपयानमपक्रमः ParyāŚaRa. 1141; प्रद्रावः ... अपक्रमोऽपि KośaKaTa. 1.6365; पलायनमपक्रमः KalpaK. 129.363; **3C** act of going or moving back सः ... कदापि मर्म स्वकमप्रदर्शयन्। अपक्रमाभिक्रमसंप्लुतोत्प्लुतैर्विचित्रमीशो व्यचरद्रणाङ्गणे ŚivLī. 16.67; **4A** greatest declination (of Sun) भापक्रमो ग्रहांशाः Āryabh. 1.6 (11); (comm. ग्रहाणां भ अंशाश्चतुर्विंशतिभागा अपक्रमः। परमापक्रम इत्यर्थः); [अपक्रमः ... पुंसि त्वपगत्याम् NānārthāSaṁ. iii.28.35]; **4B** point of declination (of Sun) इष्टापक्रमवर्गं व्यासार्धकृतेर्विशोध्य Āryabh. 4.24 (86); 4.26; दक्षिणोत्तरतोऽप्येवं पातो राहुः स्वरंहसा। विक्षिपत्येष

विक्षेपं चन्द्रादीना(?म)पक्रमात् SūrySi. 2.6; 2.58 (comm. स्थानीयक्रान्त्यन्तात्); स्वाक्षार्कनतभागानां दिक्साम्येऽन्तरमन्यथा। दिग्भेदेऽपक्रमः शेषस्तस्य ज्या त्रिज्यया हता SūrySi. 3.18; 3.20; 3.40; दृक्तुल्यसाधितांशादियुक्तयोः स्वावपक्रमौ (भास्करेन्द्वोः) SūrySi. 11.6; परमापक्रमादेवं योजनानि विशोधयेत् SūrySi. 12.60; स्वैः स्वैरपक्रमैस्तिस्रो मेषादीनामपि क्रमात्। कक्षाः प्रकल्पयेत् SūrySi. 13.6; छायया समुपनीतसन्नतेः काष्ठतोऽधिकतरं यदा पलम्। तद्भिदा स्फुटरवेरपक्रमस्तिग्मरश्मिरपि चोत्तरे तदा MaBhāsk. 3.13; 5.21; **4C** mean declination (of Sun) रन्ध्रादयः, क्रमादेषां विक्षेपाः स्वादपक्रमात्। ... द्वास्रादीनां यथाक्रमम् SūrySi. 8.6; 8.11; ततोऽपकृष्टा दृश्यन्ते विक्षेपान्तेष्वपक्रमात् SūrySi. 13.13; **5** bravery अपक्रमारम्भ-विजृम्भिताधिकप्रकोपनिर्धूतशिरःश्लथास्पदम्। यथाप्रदेशं विनिवेशनेच्छया करेण माणिक्य-किरीटमुत्क्षिपन्। ... स भारतीम् ... निनाय HarVi. 12.14 (comm. अपक्रमो विक्रमः); **6A** type of literary defect (*lit.* wrong order or sequence) वाक्ये प्रबन्धे चार्थानां पौर्वापर्यविपर्ययः। दोषः सोऽपक्रमो नाम चित्रहेतौ न दुष्यति SaraKaṇṭhā. 130.21; **6Bi** [Abl.] in a reverse order or sequence (i.e. beginning with little finger up to the thumb) (न्यसेत्।) अङ्गुष्ठादिषु तत्त्वं च परितोऽङ्गान्यपक्रमात् MṛgendraT. ii.3.3 (comm. ब्रह्मन्यासक्रमवैपरीत्येन कनिष्ठा-द्यङ्गुष्ठान्तासु हृदयाद्यङ्गपञ्चकं न्यस्य ... अस्त्रम्); **6Bii** reverse order पद्रवोऽपक्रमे ViśvaLok. 367.51; **6C** out of order or sequence, cf. **अपक्रमत्व**; **7** loss, destruction नान्यदृष्टं स्मरत्यन्यो नैकं भूतमपक्रमात्। ... करचरणाद्यवयवापाये तदनुभूतस्य स्मरणायोगात् NyāyKuA. i.56.6 (comm. यदेकं करश्चरणं वा ज्ञानाधिकरणं तस्य कदाचिदपक्रमादन्यावयवेन तत्स्मरणं न स्यात्); अपक्रमो विनाशः स्यात् ŚabdaRa.(Vā.) 2773; **8** commencement, beginning, undertaking प्रक्रमः .. अपक्रमे ViśvaLoK. 250.53; **9** one of the eight types of agitations (*āvega*), cf. **अपक्रमादि**; **10** lack of movement in a wrong direction at the time of death, cf. **अपक्रमषट्क**.

अपक्रम (apa-krama) *adj.* **1** having declination छायायां याम्यकाष्ठायामक्षे योज्या नतिः स्फुटा। अपक्रमधनुर्भागा जायन्ते दक्षिणापथे (v.l. जायन्तेऽपक्रमा भागा भास्वतो दक्षिणापथे) MaBhāsk. 3.14; **2** having wrong or blamable behaviour अपक्रम इति त्रिषु। गर्ह्यक्रमयुते NānārthāSaṁ. iii.28.35; **3** not being in the regular order (a fault in poetry), MW.

अपक्रम (apa-krama) *n.* type of literary defect involving statement which is out of order (*lit.* want of sequence) अपार्थं व्यर्थमेकार्थं ससंशयमपक्रमम्। ... दुष्टं च नेष्यते Kāvyālaṅ. (Bh.) 4.1; Kāvyāda. 3.125; SarKaṇṭhā. 35.24; यथोपदेशं क्रमशो निर्देशोऽत्र क्रमो मतः। तदपेतं विपर्यासादित्याख्यातमपक्रमम् Kāvyālaṅ. (Bh.) 4.20; वाक्यार्थदोषान्प्रतिपादयितुमाह व्यर्थैकार्थसंदिग्धाप्रयुक्तापक्रम-लोकविद्याविरुद्धानि च KāvyālaṅSū. ii.2.9; ii.2.22; वाक्यं यत्तु क्रमभ्रष्टं तदपक्रममुच्यते SaraKaṇṭhā. 39.7; दोषगुणेषु ... शब्दहीनसंभ्रमापक्रमविसन्ध्यादयो निरुल्लेखाः SaraKaṇṭhā. 706.17; अपक्रमं भवेद्यत्र प्रसिद्धक्रमलङ्घनम् Vāgbhaṭā. 2.22; 2.17; अपार्थम् ... ससंशयमपक्रमम्। ... एवमष्टादश प्रोक्ता दोषा अर्थसमाश्रयाः PratāYaBhū. 313.4; यत्रपूर्वापरीभावविहितिस्तदपक्रमम् PratāYaBhū. 314.19; अपक्रममयोग्यम् RasGaṅ. 643.24.

अपक्रमगुण (apakrama-guṇa) *m.* **A** sine of declination इष्टज्यां मुनिरन्ध्रपुष्करशशिक्षुण्णां सदा संहरेद् व्यासार्धेन भवेदपक्रमगुणस्तात्कालिकः MaBhāsk. 3.6; **B** sine of greatest declination तद्गुणेन गुणितां त्रिराशिजां ज्यामपक्रमगुणेन संहरेत् MaBhāsk. 3.16.

अपक्रमज्या (apakrama-jyā) *f.* **A** sine of greatest declination परमापक्रमज्या तु सप्तरन्ध्रगुणेन्दवः SūrySi. 2.28 (comm. परमक्रान्तिः (चतुर्विंशतिरंशाः) तज्ज्या); दिग्भेदेऽपक्रमः शेषस्तस्य ज्या त्रिज्यया हता। परमापक्रमज्याप्ता चापं मेषादिगो रविः SūrySi. 3.18 (comm. परमक्रान्तिज्यया भक्ता); लग्नं पर्वान्तनाडीनां कुर्यात् स्वैरुदयासुभिः। तज्ज्यान्त्यापक्रमज्याघ्नी लम्बज्याप्तोदयाभिधा SūrySi. 5.3; **B** sine of declination इदानीमपक्रमज्यया दिगार्जवं प्रतिपादयन्नाह ĪśānŚiPa. ii.24.14 (7); कुज्या भुजः कोटिरपक्रमज्या कर्णोऽग्रका च त्रिभुजं तथेदम् GrahaGa. 72.17 (9.14); द्युज्या भवेत् तत्कृतिवर्जितायास्त्रिज्याकृतेर्मूलमपक्रमज्या GrahaGa. 102.6 (9.91)

अपक्रमण (apa-krámaṇa) *n.* **1A** act of escaping **B** act of going away, act of moving away **C** act of fleeing, act of running away **D** act of going down **E** passing off or away, **F** act of retreating, act of retiring **G** act of deserting or departing **H** going out or exit **2** act of refusing **3** act of letting on **4** loss, cessation **5** act of comming or issuing forth, act of originating **6** the word or expression *apakramaṇa* **1A** act of escaping सोऽयं विष्णुर्ग्लानः। छन्दोभिरभितः परिगृहीतोऽग्निः पुरस्तान्नापक्रमणमास ŚatBr. I.ii.5.8; I.ii.5.9; ŚatBr. (K.) II.ii.3.8; न वाऽअन्येन यज्ञादपक्रमणमस्ति ŚatBr. III.v.1.15; युजेत हैव न ह्यन्यदपक्रमणं भवति ŚatBr. XI.i.5.4; किन्नु खलु दुरात्मा कंसो ममापक्रमणं ज्ञात्वा दीपिकाभिः परिवृतो मां ग्रहीतुमागतो भवेत् BālC. 1.16 (2); मलयकेतोरप-क्रमणात्प्रभृति कुपितश्चन्द्रगुप्तश्चाणक्यस्योपरीति ... चेतः पीडामुपचिनोति MudrāRā. 2.21 (51); **1B** act of going away, act of moving away क्रोधात्संत्यज्य राजानमन्यं देशं समाश्रितः। प्रहरोऽथाग्नेर्नानशक्तस्यापक्रमणाद्दृषेः Lost Brāhmaṇas 43.20; राजा त्रैवृष्णः ... ब्राह्मणकुमारस्य शिरोऽछिनत्। ... (पुरोहितः) संजीव्य तं शिशुम्। क्रोधात्संत्यज्य राजानमन्यदेशं समाश्रितः। हरोऽप्यग्नेर्ननाशास्य तस्याप-क्रमणाद्दृषेः BṛDe. 5.17; प्राप्स्यामि यानद्य गुणान्को मे श्वस्तान्प्रदास्यति। अपक्रमण-मेवातः सर्वकामैरहं वृणे Rāmā. ii.31.29; सिद्धमुपचारकस्याभिप्रजातस्य अपक्रमणम् ArthŚā. ii.81.7 (3.13); प्रकान्ते तु कर्मणि स्वस्थस्यापक्रामतो द्वादशपणो दण्डः। न प्राकाम्यमपक्रमणे ArthŚā. ii.88.8 (3.14); उत्क्रान्ता दाम्न उद्दामेति। ... ननु च चेतनावत एतद्भवत्युत्क्रमणं वापक्रमणं वा दाम चाचेतनम् MahāBh. ii.212.19 (*on* iv.1.27); (अभिनिष्क्रामति द्वारम्) चेतनावत एतद्भवति निष्क्रमणं वापक्रमणं वा द्वारं चाचेतनम् MahāBh. ii.313.15 (*on* iv.3.86); **1C** act of fleeing, act of running away प्राप्तेऽपक्रमणे राजा तस्थौ गिरिरिवाचलः MahāBhā. vi. 88.12; असमर्थः ... किंचिदत्याहितं कुर्यात्तदपक्रमणं कुरु MalliC. 1.81; **1D** act of going down अपानेनोत्सृजति। इतश्चापक्रमणादपान इत्युच्यते। अपानबहुलश्च देवदत्तः सर्पं दृष्ट्वा अपसर्पति एषोऽपानः MāṭhVṛ. 46.13 (*on* 29); आरोहश्चोर्ध्वगमनद्वारः प्राणमारुतरूपाया (आक्रान्त्याः) उद्यरूपः अपक्रमणम-वरोहो विपर्ययः AbhinBhā. ii.338.5 (*on* 16.102); मेघकुमारस्य ... उत्तरस्यां दिश्यपक्रमणम् अवतरणं यस्मात्तदुत्तरापक्रमणम् उत्तराभिमुखं राज्याभिषेककाले भविष्यति JñātāDhaṬ. 56B.7; **1E** passing off or away आसादितस्य तमसा नियतेर्नियोगादाकाङ्क्षतः पुनरपक्रमणेन कालम्। पत्युस्त्विषाम् ŚiśuVa. 3.34 (Malli. पुनरावृत्त्या); **1F** act of retreating, act of retiring यदा सन्दिग्धं पराजयं तदापक्रमणं युक्तम् ManuBh. ii.60.9 (*on* 7.200); **1G** act of deserting or departing आचार्योपाध्याययोर्वा गणाद्गच्छात् अपक्रमणं निर्गमो गणापक्रमणम् SthānṬ. 331B.13; 381A.8; अग्न्यादीनां तु स्वापादावपक्रमणादिति चरमं सूत्रं वर्णयन्ति ŚrutaPra. ii. 398.33 (*on* ii.4.14); **1H** going out or exit, cf. **अपक्रमण-मार्ग**; **2** act of refusing ते होचुरन्तरामेव सुत्यां ध्रियामहा इति नापक्रमणमस्त्विति ते ह यज्ञःसंजहुः ŚatBr.(K.)IV. v.1.8; निमन्त्रणाङ्गीकरणपूर्वकं विहितमेव यतेः श्राद्धीयमधुमांसभोजनम्। ... अत्र ब्रूमः। अपक्रमणे प्रत्यवायमात्रं मधुमांसभक्षणे त्वाश्रमभ्रंश एव भवेत् CaturCin.iii (1), 427.1; **3** act of letting on प्रत्यपायनिवर्तनै-र्व्यालहस्तिनं कोपयित्वा लक्षीकृतमुख्यमण्डलेष्वपक्रमणैः ... अनन्तवर्मकटकं जर्जरमकुर्वन् DaśKuC. 138.1 (comm. मोचनैः); **4** loss, cessation अपक्रमणं निवृत्तिः ManuBh. ii.269.10 (*on* 9.93); **5** act of coming or issuing forth, act of originating (गोलोमाजलोमाविलोमभ्यो दूर्वा जायन्ते अपक्रामन्ति तास्तेभ्यः) लोमादिभ्यो दूर्वादीनामपक्र(म)णं लौकिकप्रतीतिमात्रानुसारेण भाष्ये उक्तम् LaCandr. 760.39; **6** the word or expression *apakramaṇa* उत्पत्तौ लोकानामपक्रमणपदप्रयोगो लक्षणयेति भावः LaCandr. 760.40.

अपक्रमणनिवारण (apakramaṇa-nivāraṇa) *n.* prevention from going away or moving away पशोरितस्ततोऽपक्रमणनिवारणरूपदृष्टार्थलाभाद्य पश्वर्था रशना NyāyMāVi. 260.16 (*on* iv.4.9)

अपक्रमणमार्ग (apakramaṇa-mārga) *m.* way for going out or exit (अपसारभूमिम् ... वर्णयेयुः) अपसारभूमिमपक्रमणमार्गम् JayaMa. 298.2 (*on* 5.6)

अपक्रमणवेला (apakramaṇa-velā) *f.* [Loc.] at the time of departure शरीरादपक्रमणवेलायां निःशेषतया पापपुण्यहानिः। कुतः? शरीरवियोगात् VedāntPāSau. 320.14 (*on* iii.3.27)

अपक्रमणसाहस (apakramaṇa-sāhasa) *n.* daring act of fleeing or running away यस्य कृते मया ... अपक्रमणसाहसं व्यवस्थितम् TāpaVa. 6.1 (4)

अपक्रमणहेतु (apakramaṇa-hetu) *m.* [Abl.] for the sake of fleeing or running away तमसा संवृते लोके मम मार्गमपश्यतः। अपक्रमणहेतोस्तु कुमारेण प्रभा कृता BālC. 1.17.

अपक्रमणानुपेक्षण (apakramaṇānupekṣaṇa) *n.* non-neglect of escaping वृषल अनुपेक्षणे (v.l. मलयकेतोरपक्रमणानुपेक्षणे) द्वयी गतिः निगृह्येत वा प्रतिश्रुतं राज्यार्धं प्रतिपाद्येत वा MudrāRā. 3.24 (64)

अपक्रमणावधित्व (apakramaṇāvadhi-tva) *n.* the state of being the limit or ablation of coming out or issuing forth अपक्रमणावधित्वे लोभादिषु कार्यस्य प्रतीतिर्न संभवति AdvaiSi. 761.1.

अपक्रमतप्ता (apakrama-taptā) *adj.* (*f.*) distressed by unjust action इत्थं तेन ... वेलावेगाद्धानुसमीपं ह्रियमाणा। क्रन्दन्ती ... श्रीमत्सीतापक्रमतप्ता विलुलोके RāghPāṇ. (Dha.) 8.19.

अपक्रमत्व (apakrama-tva) *n.* the state of being out of order or sequence अतोऽपक्रमत्वरूपदोषग्रांव एव यथासंख्यम् RasGaṅ. 644.45.

अपक्रमदिश् (apakrama-diś) *adj.* belonging to the direction of declination क्रान्तिः स्फुटाभिमतकर्णगुणाक्षकर्णनिघ्नी खखाद्रिहृदपक्रमदिग्भुजः स्यात् GrahaLā. 4.25.

अपक्रमदोष (apakrama-doṣa) *m.* defect of wrong order or sequence पौर्वापर्यविपर्ययादपक्रमदोषस्य चन्द्रोदयं प्रति रागोद्दीपनप्रकर्षप्रकाशनत्वाददोषः SaraKaṇṭhā. 131.1.

अपक्रमधनुर्भाग (apakramadhanur-bhāga) *m.* number of degrees of the arc of declination छायायां याम्यकाष्ठायामक्षे योज्या नतिः, स्फुटाः। अपक्रमधनुर्भागा जायन्ते दक्षिणापथे MaBhāsk. 3.14.

अपक्रमधनुस् (apakrama-dhanus) *n.* arc of declination विपर्यये पले शोध्यं नतभागसमूहतः। अपक्रमधनुः शेषो दक्षिणेन विवस्वतः LaBhāsk. 3.31 (comm. अपक्रमकाष्ठम्)

अपक्रमनिवेशितत्व (apakramaniveśita-tva) *n.* the state of being placed in wrong order or sequence यत्सूत्रेऽवतरेदित्यादि अनुष्टुप्त्रयं केनचित् प्रतिक्षिप्तमिव लक्ष्यते, अपक्रमनिवेशितत्वात् BodhiCaPañ. 210.5.

अपक्रमम् (apakramam) *adv.* in reverse order or sequence अपरेण गार्हपत्यं पालाश्या शाम्या वा शाखयापेत वीतेति त्रिवीधीस्त्यपक्रमं उदगन्तं मार्जयित्वा VaikhāŚS. 1.5; VaikhāGS. 5.2.

अपक्रममण्डल (apakrama-maṇḍala) *n.* **1** ecliptic (भापक्रमो ग्रहांशाः, शशिविक्षेपोऽपमण्डलात् झार्धम्) घटिकामण्डलापक्रममण्डलयोरन्तरालं चतुर्विंशति-भागतुल्यमित्यर्थः comm. *on* Āryabh. 1.6 (? 8) (11) (MW.); **2** [Inst.] in a circular way of declination (of Sun) उत्तरगोलस्थ उत्तरां दिशमपक्रममण्डलेन गच्छति ĪśānŚiPa. ii.24.14 (5)

अपक्रममण्डलचारिन् (apakramamaṇḍala-cārin) *adj.* (celestial bodies) moving on the ecliptic अथापक्रममण्डलचारिण आह (comm. ताराग्रहाणां पाताश्चेन्दुपातश्चार्कश्च सदापमण्डले भ्रमन्ति) Āryabh. 4.2 (71)

अपक्रममौर्वी (apakrama-maurvī) *f.* **A** sine of greatest declination (of Sun) याति भानुरपमण्डलवृत्त्या दक्षिणोत्तरदिशोरनुवेलम्। तेन सा दिगनृजुः प्रतिभाति स्यादृजुः पुनरपक्रममौर्व्या VāstuVi. 3.9 (comm. अपक्रमज्यया); **B** sine of declination (of Sun) याति भानुरपमण्डलवृत्ते दक्षिणोत्तरदिशोरनुवेलम्। तेन सा दिगनृजुः प्रतिभाति स्यादृजुः पुनरपक्रममौर्व्या ŚilpaRa. i.11.4.

अपक्रमयोजन (apakrama-yojana) *n.* unit of linear measure (equal to 8000x4 cubits), derived from the declination ऊने भूवृत्तपादे तु द्विज्यापक्रम-योजनैः। धनुर्मृगस्थः सविता देवभागे न दृश्यते SūrySi. 12.63.

अपक्रमराशिपाद (apakramarāśi-pāda) *m.* quarter of the zodiac sign related to the declination (of Sun) जीवाब्ध्यर्धशतांशाः सैका षष्टिर्दिनेशकाष्ठान्तः। चन्द्रस्य स विक्षेपस्तदपक्रमराशिपादेऽन्यः PañcSi. 4.16.

अपक्रमरोषित (apakrama-roṣita) *adj.* enraged by wrong behaviour वद पितृव्य ...। व्रजति शोषमपक्रमरोषितात्तनयतोऽनयतोयनिधिर्भवान् RāmC. App.1.37.93.

अपक्रमवश (apakrama-vaśa) *m.* [Abl.] on account of declination (of Sun) (मेरुगतानां) तेषामपक्रमवशाद्दिवसो न खलु भ्रमाद्ययास्माकम् षष्टिर्नाड्योऽस्माकं वर्षमहोरात्रममराणाम् PañcSi. 15.13.

अपक्रमषट्क (apakrama-ṣaṭka) *n.* hexade associated with lack of movement in a wrong direction at the time of death, JainL.

अपक्रमसमत्व (apakramasama-tva) *n.* the state of being equal in (degrees of) declination (of Sun) चक्रार्धेऽर्कशशियुतौ भिन्नायनयोरपक्रमसमत्वे। ... व्यतीपातः BrāhmSphuSi. 14.33 (comm. क्रान्तिसाम्ये)

अपक्रमाक्षांश (apakramākṣāṁśa) *m.* degree of declination and latitude लग्नात्त्रिराशिहीनादपक्रमाक्षांशयुति विशेषोनात् ज्याच्छेदः BrāhmSphuSi. 5.22.

अपक्रमांश (apakramāṁśa) *m.* degree of declination (of Sun) उदयात्प्रभृति च नाड्यो याः स्युः प्राग्लग्नमानयेत्ताभिः। तस्मात्तु नवसमेतादपक्रमांशा विनिश्चिन्त्याः PañcSi. 8.10; सत्रिगृहस्य हिमांशोरपक्रमांशान्यथादिशं कुर्यात् PañcSi. 11.3; रविचन्द्रयुतौ व्यतिपातवैधृतौ भार्धचक्रयोर्दिवसाः। गतियुतिहृतमूनाधिकमपक्रमांशैः समैः पीतः KhaṇḍanKhā. 1.28.

अपक्रमांशावगाहिन् (apakramāṁśāvagāhin) *adj.* involving, i.e. marked with the degree of declination (of Sun) याम्योदक्समसूत्रादपक्रमांशावगाहिभिः सूत्रैः। प्रथमवदंशक्षिप्रं वृत्तत्रयमालिखेन्मध्यात् PañcSi.14.2.

अपक्रमांशोत्थ (apakramāṁśottha) *adj.* arising due to the degree of declination (of Sun) अक्षे क्षिप्तां लेखां कुर्याच्च भगणचिह्नपर्यन्ताम्। अक्षोत्तर-लेखान्तरमपक्रमांशोत्थमादाय PañcSi. 14.3

अपक्रमादि (apakramādi) *adj.* flight, one of the eight types of agitations (*āvega*) etc. (*lit.* retreat or retiring etc.) गजवाजिरथारोहशस्त्रास्त्रग्रहधारणैः। शत्रुव्यसनजो वर्ण्यः सहसापक्रमादिभिः। एवमष्टविधो ज्ञेय आवेगः BhāvPra. (Śā.) 21.12 (1)

अपक्रमाद्य (apakramādya) *adj.* declination (of Sun) etc. सममण्डल-चन्द्रोदययन्त्रच्छेद्यानि शाङ्कवच्छाया। उपकरणाद्यक्षज्यावलम्बकापक्रमाद्यानि PañcSi. 1.7.

अपक्रमाभिधान (apakramābhidhāna) *adj.* designated as a type of literary defect (*lit.* wrong order or sequence) उद्देशानुगुणोऽर्थानामनूद्देशो न चेत् कृतः। अपक्रमाभिधानं तं दोषमाचक्षते Kāvyāda. 3.144.

अपक्रमाभिधेयत्व (apakramābhidheya-tva) *n.* the state of being designated as a type of literary defect (*lit.* wrong order or sequence) अपक्रमाभिधेयत्वं क्रमच्युतिरिति स्मृता SāhiSā. 2.82.

अपक्रमित (apa-kramita) *adj.* made to go away ऋषिदत्तामथापश्यं क्रोधविस्फारितेक्षणः। यथापक्रमितः श्रेष्ठी मम लोचनगोचरात् BṛKathāŚlo-Saṁ.26.10.

अपक्रमितव्य (apakramitav-ya) *adj.* to be treated or behaved towards अनेकम्। ... अपक्रमितव्यम् MahāVyu. 223.27 [DBHS.]

अपक्रमितुम् (ápa-kramitum) *inf.* **A** to go away सोऽनिन्द्यैर्वृतो नाशकमप-क्रमितुम् ŚatBr. III.v.1.17; ŚatBr. (K.) IV.v.1.10; **B** to run away, to flee away स उ हायं यज्ञो विष्णुर्जग्लौ स छन्दोभिरभितः परिगृहीत आसीदग्निः पुरस्तात्स नापक्रमितुं शशाक ŚatBr. (K.) II.ii.3.8; **C** to escape माथुर इत एवाभिवर्तते। ... अपक्रमितुं न शक्यते। तदवगुण्ठयाम्यात्मानम् Mṛcch. 2.9 (174)

अपक्रमितोस् (apa-kramitos) Ved. *inf.* to depart from अदन्ति ह वा अमुष्मिन् लोके पशवः पुरुषम्। तस्मादु ह गोरन्ते नग्नो न स्यात्। ईश्वरो हास्मादपक्रमितोस्त्वचमस्य बिभर्मीति JaimiBr. 2.182.

अपक्रमिन् (apa-kramín) *adj.* [*f.* –iṇī] **1** behaving differently तस्माद् ब्रह्मणश्च क्षत्राच्च विशोऽन्यतोऽपक्रमिणीः TaiBr. I.vi.5.1 (BhaṭṭaBhā. पृथक्स्वभावाः), **2** transgressing, i.e. lying, TaiBr. I.vi.5.1 (BhaṭṭaBhā. सत्यमुक्त्वा अन्यत्रासत्ये अपसर्पणम्); **3** going away, retiring, MW.; **4** not going fast, APTE.

अपक्रम्य (apakrám-ya) *ger.* **1A** having departed from, having deserted from **Bi** having gone away, having moved away, having left **ii** having turned away **Ci** having fled away, having run away **ii** having escaped **iii** having escaped, i.e. having avoided **Di** having taken out, having removed **ii** having taken away, having enticed **Ei** having retreated, having retired **Eii** having stepped back **F** having passed beyond **G** having stepped out, having come out **2** having carried away, having abducted **3** having got down, having jumped down **4** having given up or renounced (the notion), i.e. having distinguished **1A** having departed from, having deserted from देवासुराः संयत्ता आसन् तेषां गायत्र्योजो बलम् ... आदायापक्रम्यातिष्ठत् TaiS. II.iv.3.1; ऋक्सामे वै देवेभ्यो यज्ञायातिष्ठमाने कृष्णो रूपं कृत्वापक्रम्यातिष्ठताम् TaiS. VI.i.3.1; KāṭhS. 23.3 (ii.76.17); 29.1 (ii.168.5); सा रोहिद्रूपं कृत्वा गन्धर्वेभ्यः अपक्रम्यातिष्ठत् TaiS. VI.i.6.6; देवेभ्यो वै पशवोऽन्नाद्यायालम्भाय नातिष्ठन्त तेऽपक्रम्य प्रतिवावदतोऽतिष्ठन् AitBr. 6.3 (150); देवेभ्यः सौचीकोऽग्निः ...। स प्राविशदपक्रम्य ऋतूनपो वनस्पतीन् BṛDe. 7.62; (डिङ्गरातबलगुप्तौ) त्वद्दत्तं जीवनमबहु मन्यमानौ तत्र बहु लभ्यत इत्यपक्रम्य मलयकेतुमाश्रितौ MudrāRā. 3.24 (25); 3.24 (28); भवत्वितः ... प्रदेशादपक्रम्य माधवापकारं

प्रत्यभिनिविष्टा भवामि MālaMā. 6.17; **1Bi** having gone away, having moved away, having left तेभ्यं उत्तरवेदिः सिंही रूपं कृत्वोभयांनन्तरापक्रम्यांतिष्ठत् TaiS. VI.ii.7.1; तस्माद्देशादपक्रम्य सुप्रजसस्त्वा वयमिति दक्षिणत उदीच्युपविशति ĀpaŚS. ii.5.8; ते वनेन वनं वीरा घ्नन्तो मृगगणान् बहून्। अपक्रम्य ययू राजन् MahāBhā. i.144.1; यत्रैवमुक्त्वा राजानमपक्रम्य त्रयो रथाः। सूर्यास्तमनवेलायामासेदुस्ते महद्वनम् MahāBhā. i.160* (1); तस्माद्देशादपक्रम्य त्वरिता लुब्धकाः आजग्मुः शिबिरम् MahāBhā. ix.29.39; ix.64.43; अपक्रम्य तु ते राजन् सर्व एव महारथाः। ... प्रययुस्ततः MahāBhā. xi.10.20; कुरुः ... यः प्रयागादपक्रम्य कुरुक्षेत्रं चकार ह HariVaṁ. 23.107; जानकीम् ... तामपश्यन्कपिस्तत्र पश्यंश्चान्या वरस्त्रियः। अपक्रम्य तदा वीरः प्रध्यातुमुपचक्रमे Rāmā. v.9.44; अभूतं वा परकुड्यादपक्रम्य द्वावरत्नी त्रिपदीं पादे बन्धं कारयेत् ArthŚā. ii.46.4 (3.8); भद्रभटप्रभृतीनामितोपरागादपक्रम्य मलयकेतुमाश्रितानां लेख्यपत्रं दीयताम् MudrāRā. 3.24 (4); तदेह्यस्माज्जलप्रसरणमार्गादपक्रम्यानेनैव गिरिसानुसमीपमार्गेण परिक्रमावः Nāgā. 4.4 (1); सः ... बन्धुभ्यः कस्यापि हेतोः परिक्रम्य (v.l. अपक्रम्य) सुग्रीवसख्याहृष्यमूके वर्तते MahāVīC. 5.29 (7); असावपि च मां दृष्ट्वा सहजाकारवञ्चिताम्। संनिकर्षादपक्रम्य संभ्रान्त इदमब्रवीत् BṛKathāŚloSaṁ. 4.126; अथ किञ्चिदपक्रम्योत्तरपूर्वदिशि क्षणात्। ते वैक्रियसमुद्घातेनाकृष्योत्तमपुद्गलान् ... कलशान् ... विचक्रिरे TriṣaŚaPuC. i.2.476; स्तुत्वा जगन्नाथमपक्रम्याश्रितक्रमः। निषसाद महीनाथः TriṣaŚaPuC. i.3.550; **1Bii** having turned away स तां शिलामापतन्तीं दृष्ट्वा राक्षसपुंगवः। अपक्रम्य सुविक्रान्तः खड्गेन प्राहरत्तदा Rāmā. vi.84.23; **1Ci** having fled away, having run away योऽस्मद्भयादपक्रम्य सागरानूपमाश्रितः MahāBhā. ii. App. I.5 (6); ते सेने ...। शरपातमपक्रम्य ततः प्रेक्षकवत्स्थिते MahāBhā. viii.17.75; अपक्रम्य तु देवेभ्यः सोमो वृत्रभयार्दितः। नदीमंशुमतीं नाम्ना अभ्यतिष्ठत् BṛDe. 6.109; **1Cii** having escaped सहदेवस्तु यत्नेन ततोऽपक्रम्य पाण्डवः। आक्रन्दद्भीमसेनम् MahāBhā. iii.154.7; **1Ciii** having escaped, i.e. having avoided योगसिद्धः ...। अपमृत्युमतिक्रम्य (v.l. अपक्रम्य Viśva.) दीर्घमायुरवाप्नुयात् TriBrU. 103; **1Di** having taken out, having removed अथेध्मयोरतिप्रणयनादादायाध्वर्युः स्वमिध्ममपक्रम्यैव तिष्ठति BaudhŚS. iii.228.8; **1Dii** having taken away, having enticed अपकृष्य (v.l. °क्रम्य) आश्रमपदान्मृगरूपेण राघवम्। शून्ये ... अपनीतासि Rāmā. v.32.30; **1Ei** having retreated, having retired ततो द्रौणिर्धनूंष्यष्टौ व्यपक्रम्य (v.l. अपक्रम्य) नरर्षभम्। पुनरभ्याहनत्पार्थं हृदये कङ्कपत्रिभिः MahāBhā. iv.54.7; अपक्रम्य स भीमस्य मुहूर्तं शरगोचरात्। तव चाधिरथिर्दृष्ट्वा स्यन्दनेभ्यश्च्युतान् सुतान् MahāBhā. vii.112.2; युधिष्ठिरोऽपि संग्रामे प्रहारैर्गाढवेदनः। क्रोशमात्रमपक्रम्य तस्थौ भरतसत्तम MahāBhā. viii.535* (4); एते हि यातुधानयोधाः। द्रागस्वामिषु संगरेषु यदपक्रम्यापि रक्षन्त्यसून् AdbhuDa. 7.13; **1Eii** having stepped back ततः पदानि सप्ताष्टान्यपक्रम्य प्रणम्य च। ... अच्युतपतिः स्तोतुमेवं प्रचक्रमे TriṣaŚaPuC. ii.2.470; ii.3.432; ततः सप्ताष्ट पदान्यपक्रम्य घातं ददतः खाट्कृतमुपरि खड्गेन PrabaK. 75.29; **1F** having passed beyond ततोऽपि यदपक्रम्य याति तत्स्यात्प्रभात्मकम्। ततः परं तु यद्याति तत्सौक्ष्म्यान्नावधार्यते TattvSaṁ. 2755; **1G** having stepped out, having come out मृद्वारिलक्षणं शौचं निर्वर्त्य तस्माद्देशादपक्रम्य पादौ प्रक्षाल्य ततः (उपस्पृशेत्) BālaKrī. i.38.6 (*on* 1.18); नीडादपक्रम्य विधूय पक्षौ वृक्षाग्रमारुह्य ... उत्कूजति ताम्रचूडः SaduktiKa. 282.18; **2** having carried away, having abducted सः ... अङ्केनादाय वैदेहीमपक्रम्य ततोऽब्रवीत्। ... अहम् ... विरोधो नाम राक्षसः Rāmā. iii.2.10; **3** having got down, having jumped down विद्युन्माली निशाचरः। अपक्रम्य रथात्तूर्णं गदापाणिः क्षितौ स्थितः Rāmā. vi.33.37; हरिः ...। गजात्तु मथितात्तूर्णमपक्रम्य स वीर्यवान् Rāmā. vi.84.20; **4** having given up or renounced (the notion) i.e. having distinguished अन्नमयादात्मनोऽपक्रम्य अन्तः साधारणं प्राणमयमात्मानं ब्रह्मोपासते ये TaiUBh. 244.12 (*on* 2.3)

अपक्रम्य (apa-kramya) *adj.* to be deserted or departed from यदि याजयिष्यामः ...। तस्माद् उ ह वृतेन नापक्राम्यम् (v.l. नापक्रम्यम्) JaimiBr. 3.187.

अपक्रय (apa-kraya) *m.* **1** act of giving on hire, hiring दाप्यो रजकः ...। विक्रयापक्रयाधानयाचितेषु पणान् दश YājñaSm. 2.244; भाण्डकेनार्पणमपक्रयः BālKrī. i.282.20. (*on*. 2.244) **2** purchase with partial payment अपक्रयोऽपि सिद्ध्यति यदि संकल्पितकाले मूल्यं दीयते VyavaNi. 363.2.

अपक्रष्टव्य (apa-kraṣṭavya) *adj.* [*f.* –ā] **1A** to be drawn or transferred back to earlier context न तु श्रुत्यनुरोधमात्रेण प्रकरणादपक्रष्टव्या Bham. 274.13 (*on* i.3.40); न्यस्तव्या इति क्रिया तु पूर्वत्रापक्रष्टव्येत्युक्तम् SetuBa. 290.16; **1B** to be drawn or transferred back to earlier time तत्तत्कामनायां शुक्रादय उपांश्वन्तर्यामाभ्यामपि प्रागपक्रष्टव्याः VidhiRa. 10 (56.20); सपिण्डीकरणोत्तरं वृद्ध्यादिपाते तु अनुमासिकान्यपि अपक्रष्टव्यानि VīraMi. (Samaya.) 216.12; **2** to be removed भुक्तवत्सु विप्रेषु यत्पात्रस्थमन्नं पतितं तत्तस्माद्देशान्नापक्रष्टव्यं यावद्विप्रनिर्गमम् BālaṁBha. i.532.20 (*on* 1.242)

अपक्रष्टुम् (apa-kraṣṭum) *inf.* **1** to cast out, to expel, to banish स कथं शक्यमस्माभिरपक्रष्टुं बलादितः MahāBhā. i.130.5; स कथं शक्यतेऽस्माभिरपक्रष्टुं नरर्षभ MahāBhā. i.App.I.83 (9); **2A** to detract from, i.e. to lessen दूष्यामित्राभ्यां वापक्रष्टुं यतेत ArthŚā. ii.234.11 (6.2) (comm. अपक्रष्टुं शत्रोः शक्तिं सिद्धिं च न्यूनयितुं व्यवस्येत्); **2B** to take away, to snatch अथ दुर्योधनादेशाद्यावद्दुःशासनो मुदा। वासांसि पाण्डवेयानामपक्रष्टुमचेष्टत PāṇḍaC. 6.950; **3** to remove यो लेपो येनैवापक्रष्टुं शक्यते तत्र तदेवोपादेयम् ManuBh. i. 474.23 (*on* 5.111); (शौचं यथार्हं कर्तव्यम्) यथार्हम् यस्य यदर्हति, येन यस्य मलमपक्रष्टुं शक्यते इत्यर्थः ManuBh.i.475.22 (*on* 5.113); यदि गात्ररूढः कुंकुमवर्णो निघृष्यमाणो न शक्येतापक्रष्टुं स्यादेव शुद्धिः ManuBh.i.481.14 (*on* 5.124)

अपक्रान्त (ápa-krānta) *adj.* [*f.* –ā] **1Ai** departed or deserted from **ii** passed away **iii** passed away (as time) **B** run away, fled away **Ci** retreated, retired from **ii** withdrawn, i.e. detached **Di** gone away, moved away, left (used as noun) detatched (Pratīrādha) gone away, moved away, left **ii** came out, issued forth **iii** gone back **E** escaped **2A** lost, i.e. perplexed **B** lost, i.e. burnt, extinguished **3** transgressed or deviated from **4A** abused **B** treated, behaved towards [DBHS.] **C** (used as noun) (person) indulged in, engaged in **5A** removed, i.e. shifted **B** escaped, i.e. avoided **C** removed, i.e. cured. **6** very mean, worthless **7** refuted, refused **1Ai** departed or deserted from यत्ते वर्चोऽपक्रान्तम् AV.(P.) viii.10.9; TaiS. II.ii.8.3; ते देवा वाच्यपंक्रान्तायां तूष्णीं ग्रहांनगृह्णत TaiS.VI.iv.11.2; सर्वा वा अस्मादेता देवता अपक्रान्ताः स्वपतो भवन्ति ŚatBr.(K.)IV.ii.2.23; यदस्मादिन्द्रियं वीर्यमपक्रान्तं भवति तस्मादाहापाम मनसेति ŚatBr.(K.)VII.ii.3.9; अपक्रान्तो ह वा एतस्माद्यज्ञो भवति। यं सकृदिष्टिनं यज्ञो नोपनमेत् JaimiBr. 2.149; अपक्रान्ता राजश्रीः BālC. 2.8 (3); अहमाहारमन्वेषयामि। एवमुक्त्वा तस्य सकाशादपक्रान्तः Pañcā. 132.26; **1Aii** passed away आमयाविंनं याजयेत्प्राणों वैं वायुः प्राणों हिं वां एतस्यापंक्रान्तः MaiS. ii.5.1 (ii.48.4); अपक्रान्तौ वा एतस्य प्राणापानौ यस्य ज्योगामयति प्राणापानौ PañcBr.vi.10.5; ततो वायावपक्रान्ते चैतन्यमपि नश्यति BṛĀraUBhVā. iv.3.128; प्राणैः प्राणदेवताभिः अपक्रान्ताभिः हेतुभूताभिः पापीयान् VīraMi. (Āhnika.) 450.12; **1Aiii** passed away (as time) अपक्रान्ते ततो वर्षे ...। इन्द्रेण सह संवादं करिष्यामि MahāBhā. xii. 844* (7); सा च रात्रिरपक्रान्ता सहस्रयुगपर्यया HariVaṁ. 7.142* (5); यदर्धमायुषस्तस्य परार्धमभिधीयते। पूर्वः परार्धोऽपक्रान्तो ह्यपरोऽद्य प्रवर्तते BhāgP. iii.11.33; तृतीये तु पादेऽपक्रान्ते गतरसान्यतिवयांसि न्यूनसामर्थ्यानि भवन्ति ManuBh. i.95.23 (*on* 2.38); अपक्रान्ते बाल्ये चागन्तुमनसि प्रयाते मुग्धत्वे चतुरिमणि चाश्लेषरसिके। न केनापि स्पृष्टम्... वपुः PrasaRā. 2.11; **1B** run away, fled away अपक्रान्ता वा एतस्मात्पशवः KāṭhS. 10.11 (i.138.3); स विज्ञाय त्वपक्रान्तां सरण्यूमश्वरूपिणीम्। त्वाष्ट्रीं प्रति जगाम BṛDe. 7.3; अपक्रान्ते नले राजन् दमयन्ती गतक्लमा। अबुध्यत MahāBhā. iii.60.1; विहाय सर्वे तव पुत्रमुग्रं पातं गदायाः परिहर्तुकामाः। अपक्रान्तास्तुमुले संविमर्दे MahāBhā. vi.81.34; तमाजिशीर्षादेकान्तमपक्रान्तं निशाम्य तु। समकम्पन्त सैन्यानि पाण्डवानाम् MahāBhā. vii.161.22; अपक्रान्ते तु नृपतौ स्कन्धावारनिवेशनात्। भयव्याकुलितं सर्वं प्राद्रवन्नगरं प्रति MahāBhā. ix..28.87; अपक्रान्तस्ततो यज्ञो मृगो भूत्वा सपावकः। स तु तेनैव रूपेण दिवं प्राप्य व्यरोचत MahāBhā. x.18.13; आषाढभूतिमपि गृहीतार्थमात्रासारमपक्रान्तं नापश्यद्देवशर्मा Tantrākhyā. 14.15; PañcT. 1.55 (24) (50.2); चित्राङ्गोऽपि वेगेनापक्रान्तः PañcT. 2.84 (4) (262.1); 3.93 (13) (356.8); 4.17 (19) (388.4); शतधनुरप्यतुलवेगां शतयोजनवाहिनीं वडवामारुह्यापक्रान्तः ViṣṇuP. iv.13.91; कथं नाम ... झटित्यपक्रान्तं पिशाचैः MālaMā. 5.110; रावण एव कोपादुक्तमप्यपलप्य स्वं नाम द्रागपक्रान्तः AnargharRā. 5.5 (31); तस्मात्स्थानादपक्रान्ते त्र्यम्बके मृगरूपिणि। अन्योऽन्यं मन्त्रयित्वा तु मया सह सुरोत्तमाः VarāP. 216.1; अथाहं तद्गृहे मत्तसुप्तपरिजने ... सर्वस्वमादायापक्रान्तोऽस्मि KarpūC. 21 (6); [पलायितस्तु ... स्यादपक्रान्तः KośaKaTa. 1.6370]; **1Ci** retreated, retired from

इन्द्रो वृत्रमहंस्तं वृत्रं हत्वा यन्तं देवताः प्रत्युपातिष्ठन्त पराञ्चो ह्यस्मादग्रेऽपक्रान्ता बिभ्यतस्तस्थुः KauṣīBr. 23.2 (103.4); ततस्त्वं पुरुषव्याघ्र प्रहरिष्यसि संयुगम् (v.l. अपक्रान्ते ततो भीष्मे प्रहरिष्यसि संयुगे) MahāBhā. vi.93.17; युद्धात्कर्णमपक्रान्तं किं स्विदुर्योधनोऽब्रवीत् MahāBhā. vii.110.5; अपक्रान्ते तव सुते हयपृष्ठं समाश्रिते। दृष्ट्वा च पाण्डवान् MahāBhā. ix.24.54; पराजिते त्वपक्रान्ते जरासंधे महीपतौ। ... महाबलाः। पुरीं प्रविविशुर्हृष्टाः HariVaṁ. 82.24; ज्वरः ...। प्रणम्य शिरसा कृष्णमपक्रान्तस्ततो रणात् HariVaṁ.111.12; मुष्टिना वासवानुजम्। ताडयित्वा धनुर्मात्रमपक्रान्तो निशाचरः Rāmā. vii.8.15; अपक्रान्तेष्वमात्येषु प्रहस्ते च निपातिते। रावणोऽभ्यद्रवत् Rāmā. vii.32.48; दूष्यदण्डोपनतेषु तु युवराजः सेनापतिर्वा किञ्चिदपकृत्यापक्रान्तो विक्रमेत ArthŚā.ii.190.10 (5.1); यादवैस्स पराजितः। अपक्रान्तो जरासन्धस्स्वल्पसैन्यैर्बलाधिकः ViṣṇuP.v.22.12; BrahmP.195.12; विघ्नार्थमागतः कोऽपि शौकरं रूपमास्थितः। मया स विद्धो बाणेन ...। अपक्रान्तोऽतिवेगेन MārkP. 21.49; जरासन्धो बलान्वितः। जितश्च रामकृष्णाभ्यामपकृत्य (v.l. °पक्रान्तः) BrahmP. 195.10; रणादपक्रान्तस्यापि काले मरणमवश्यमेव RājNīRa. 37.10; दृढासिप्रहारपतिते सोमसिद्धान्ते कापालिकनीललोहितमहाभैरवभूतडामरोमामहेश्वरादयो रणादपक्रान्ताः AmṛUda. 2.28 (2); **1Cii** withdrawn, i.e. detatched उपभोक्तुं (v.l. अपक्रान्तो) मनुष्येभ्यः शरशय्यागतो ह्यहम्। प्रतीक्षमाणस्तिष्ठामि निवृत्तिं शशिसूर्ययोः MahāBhā. vi.116.13; षट्खण्डभरतक्षेत्रभूभुजां रणकर्मसु। कोऽपि नः किमपक्रान्तो, यन्निषिध्यामहे रणात् TriṣaŚaPuC. i.5.546; **1Di** gone away, moved away, left (कार्तवीर्यपुत्रेषु) अपक्रान्तेषु चैतेषु जमदग्नौ तथागते। समित्पाणिरुपागच्छदाश्रमं भृगुनन्दनः MahāBhā. iii.116.28; अपक्रान्ते च काकुत्स्थे सीता वश्या भविष्यति MahāBhā. iii.262.12; अपक्रान्ते ततस्तस्मिन् द्रोणपुत्रे महारथे। सह तै रक्षिभिः सर्वैः प्रणेदुर्योधितस्तदा MahāBhā. x.8.26; चतुर्थं ध्यानमार्गं त्वमालम्ब्य पुरुषोत्तम। अपक्रान्तो यतो देव तेन मे विस्मितं मनः MahāBhā.xii.46.2; अपक्रान्ते च काकुत्स्थे लक्ष्मणे च यथासुखम्। आनयिष्यामि वैदेहीम् Rāmā.iii.38.17; दूतिका तथा त्वनुष्ठिते ... अपक्रान्ता Tantrākhyā. 15.22; इत्युक्त्वा स शृगालोऽपक्रान्तः Tantrākhyā. 20.7; PañcT. 1.62 (14) (73.3); (धूर्ताः) इत्युक्त्वापक्रान्ताः Tantrākhyā. 105.10; PañcT. 3.57 (23) (316.4); अह(म्प्य)पक्रान्ते तस्मिन् मन्थर(क)स्य बन्धनं छेत्स्यामि PañcT. 2.95 (11) (267.6); विलपन्तं राजानममात्यैर्महता यत्नेन तस्माद्ग्रामाद्गृहीत्वापक्रान्तम् SvapnVā. 1.15 (5); उर्वशी ... तत्क्षणादेवापक्रान्ता ViṣṇuP. iv.6.59; भोजैस्सहाक्रूरो द्वारकामपहायापक्रान्तः ViṣṇuP. iv.13.11; नगरात्सुदूरमपक्रान्तोऽस्मि Mṛcch.7.3 (25); प्रसह्य किमपक्रान्तः (सिद्धार्थकः) MudrāRā. 1.24 (8); अपक्रान्ते तपोवनाय देवे सर्वार्थसिद्धौ MudrāRā. 2.14 (3); इतस्ततो दत्तदृष्टिः पर्यटन् ... अचिरादपक्रान्तस्य ... वनगजयूथस्य ... मार्गमद्राक्षीत् Kād. 121.14; तस्मिन्नपक्रान्ते (अङ्गदे) तु स्वगृहमहिभयोपजापजर्जरमवेक्षमाणो वानरपतिः ... स्यात् AnarghaRā. 6.9 (11); तस्मात्प्रदेशादपक्रान्ते तच्छरीरे ... इतरेण समानः सुखदुःखानुभवो दृश्यते BrahmSūBh. (Śaṅ.) 489.14 (*on* ii.3.53); यथा मृगयुर्मृगव्याधः विध्ध्वा मृगं नष्टं दृष्टिपथादपक्रान्तं छिद्रनिसृतैरसृक्पातैः ... आसादयति ManuBh. ii.92.6 (*on* 8.44); सा तं कुरुभकं त्यक्त्वा ...। प्रदोषे क्वाप्यपक्रान्ता BṛKathāŚloSaṁ. 22.188; (नृपतिः) पुरोहितपुरःसरेषु ... अपक्रान्तेषु ... शनैर्व्याजहार TilaMañ. 72.18; एकस्मिन्नित्यपक्रान्ते दूरमन्यावथोचतुः। अहो विचित्रं पश्यावः स्कन्धेन यदयं द्विजः। श्वानं वहति BṛKathāMañ. xvi.1.469; दृष्ट्वा पुरुषमत्युग्रं भीतस्तस्य त्रिलोचनः। अपक्रान्तस्ततो वेगाद्विष्णोराश्रममभ्यगात् PadmP. v.14.7; राघव। दृष्ट्वा त्रपान्विता चाहमपक्रान्ता तवान्तिकात् PadmP. v.28.103; देव्यामादिकेशवायतनादपक्रान्तायाम् PraboCan. 5.4 (85.2); अमरगणैः पृष्टः। किं भवान् अमुं दृष्ट्वापक्रान्त इति Pañcā. 106.15; किमेतदयम् ... सोद्वेगमपक्रान्तः TripuḌi.. 2.5 (6); यद्यपि विरोचनोऽपि प्रजापतिमुपासदत्तथापि छायापुरुषाधिगममात्रतृप्ततयापक्रान्तः ŚrutaPra. ii.42.20 (*on* i.3.18); इतोऽपक्रान्तस्तनयो लक्ष्मणः ... अन्विष्यानयत BallāC. 33.1; चैत्रः ... तस्मात्प्रदेशादपक्रान्तः SiddhāLeSaṁ. 335.5; इन्द्रे च वृत्रब्रह्महत्याभयादपक्रान्ते तत्पदस्थस्य नहुषस्य शचीगमनम् MīmāKau. i.42.19 (*on* i.3.7); अपक्रान्तश्च तदा शचीपतिः NīlaVi. 31.9 [अपक्रान्ते भूचलितः NānārthMañ. 796]; (**used as noun**) (Pratīrādha) gone away, moved away, left भुगित्यभिगतः। शरित्यभिष्ठितः। फलित्यपक्रान्तः ṚV. (Khila.) v.18.1; AV. xx.135.1; ŚāṅkhāŚS. xii.23.2 (Bh. एतास्त्रयः प्रतीराधाः); **1Dii** came out, issued forth तत्र त्रिपथगा देवी ... ब्रह्मलोकादपक्रान्ता सप्तधा प्रतिपद्यते MahāBhā. vi.7.44; **1Diii** gone back अनेन च परामृष्टो राम सूर्यरथोपरि। अपक्रान्तस्ततस्त्रस्तो राहुश्चन्द्रार्कमर्दनः Rāmā. vii.35.32; पितृवधत्रासादपक्रान्ते कुमारे मलयकेतौ MudrāRā. 2.15 (3); **1E** escaped सात्यकिः। एकः ... कथं च युध्यमानानामपक्रान्तो महात्मनाम् MahāBhā. vii.100.4; **2A** lost, i.e. perplexed गोतमस्य मनार्ये मनोऽपक्रान्तः कुर्वीत JaimiBr. 1.149; **2B** lost, i.e. burnt, extinquished एतद् ... ब्रह्मवर्चसं साम। एतेन वा अग्नेर्हरोऽपक्रान्तमन्वविन्दन् JaimiBr. 3.96; **3** transgressed or deviated from कथं हि राजवंश्यस्त्वम् ...। क्षत्रधर्मादपक्रान्तः MahāBhā. vii.118.12; द्रोणः ...। अपक्रान्तः स्वधर्माच्च क्षत्रधर्ममुपाश्रितः MahāBhā. vii.168.24; अथ धर्मस्य कामादपक्रान्तस्य कुत्र वृत्तिः PraboCan. 3.23 (64.4); **4A** abused तेन स्वामिनापि असौ तथा तथा उपक्रान्ता (v.l. तथापक्रान्ता DBHS.); यथा कालगता Divyāva. 168.20; अस्माकं सत्त्ववती भगिनी त्वया निर्ग्रन्थविग्राहितेन तथा तथा उपक्रान्ता (v.l. तथापक्रान्ता DBHS.) यथा कालगता Divyāva. 168.23; **4B** treated, behaved towards अपक्रान्तः MahāVyu. 130.27 [DBHS.]; **4C** (used as noun) (person) indulged in, engaged in सर्वत्र चुम्बनादिष्वपक्रान्तायाः ससीत्कृतं तेनैव प्रत्युत्तरम् KāmSū. 151.5 (2.7); चुम्बनादिष्वपक्रान्ताया इति चुम्बननखदशनच्छेद्येषु पुरुषेणाभियुक्तायाः JayaMa. 151.6 (*on* 2.7); **5A** removed, i.e. shifted अपक्रान्ते तु त्रिपुरे ... सागरं ते तु दानवाः समुपाश्रिताः MatsyaP. 137.24; **5B** escaped, i.e. avoided अविदग्धः ... दुर्लभयोषिद्युवा ... अपमृत्युरपक्रान्तः कामिव्याजेन मे रात्रौ Subhāṣi. 2339; **5C** removed, i.e. cured, cf. **अपक्रान्तव्रण**; **6** very mean, worthless अपक्रान्ताः - सर्वशुभभावेभ्योऽपगता भ्रष्टास्तदन्येभ्योऽतिनिकृष्टा इत्यर्थः SthānṬ. 366A.7; **7** refuted, refused एतेन बौद्धगन्धिवेदान्तिनामपि सिद्धान्तोऽपक्रान्तः NyāySiA. 212.11.

अपक्रान्त (apa-krānta) *n.* **1** act of moving or stepping off अभिक्रान्तापक्रान्तानि भवन्त्याभिक्रान्तापक्रान्तं वै वाचो रूपम् PañcBr. v.8.3; **2** name of one of the hundred and eight particular positions of fingers of hands in dance (*karaṇas*) (*lit.* turning the fingers backward) अपक्रान्तं च संप्रोक्तं मयूरललितं तथा (अष्टोत्तरशतं ह्येतत्करणानां मयोदितम्) NāṭyaŚā. 4.49; SaṁgīRa. i.193.6 (7.561); प्रयोगवशगौ हस्तावपक्रान्तं तदुच्यते NāṭyaŚā. 4.140; NṛttaRa. 4.115; Nṛtyā. 1336; अथापक्रान्तम् AbhinBhā. i.130.12 (*on* 4.140); **3** type of dramatic representation of agitation (*āvega*) caused by fire (*lit.* flight) आवेगः ...। अग्निकृतं नाम धूमाकुलनेत्राङ्गसंकोचनविधूननातिक्रान्तापक्रान्तादिभिः NāṭyaŚā. 7.94 (9); **4** one of the sixteen types of aerial movements or steps in dance (*Cārī*); सूचीं वामक्रमं दद्यादपक्रान्तं च दक्षिणम् NāṭyaŚā. 11.8; 11.13; सूचीमाद्यक्रमं कृत्वा अपक्रान्तं च वामकम् NāṭyaŚā. 11.18; 11.29; **5** non-contextual or irrelevant thing अप्रस्तुतप्रशंसा स्यादपक्रान्तेषु या स्तुतिः Kāvyāda. 2.340.

अपक्रान्त (apa-krānta) *m.* one of the sixteen types of aerial movements or steps in dance (*cārī*) सूचीविद्धावपक्रान्तौ पादौ पादापविद्धके NāṭyaŚā. 4.91; विक्षेपो दक्षिणस्य स्यादपक्रान्तश्च वामकः NāṭyaŚā. 11.14; अपक्रान्तः पुनर्वामः ... भवेत् NāṭyaŚā. 11.16; द्रुमे चारोहणं कार्यम् ...। सूचीविद्धैरपक्रान्तैः पार्श्वक्रान्तैस्तथैव च NāṭyaŚā. 12.104.

अपक्रान्तक (apakrānta-ka) *adj.* who has gone over to (heretics) तीर्थिकाव(v.l. °प DBHS.)क्रान्तकः MahāVyu. 271.4 [DBHS.]

अपक्रान्तक्रम (apakrānta-krama) *m.* one of the sixteen types of aerial movements or steps in dance (*cārī*) कृत्वोरुवलितं पादमपक्रान्तक्रमं नयेत् NāṭyaŚā. 4.140; पार्श्वे विनिक्षिपेच्चैतदपक्रान्ता। इत्यपक्रान्तक्रमं कृत्वोरुवलितबद्धां चारीमन्योऽन्यजङ्घासंयोगात्कृत्वा तु स्वस्तिकमुरुभ्यां वलनमित्येवंभूतां कुर्यात् AbhinaBhā. i.128.14 (*on* 4.139)

अपक्रान्तचारी (apakrānta-cārī) *f.* one of the sixteen types of aerial movements or steps in dance (*cārī*) पादापविद्धकम् ... स एव सूचीपादोऽपक्रान्तचारीयुक्तः कार्यः AbhinBhā. i.111.9 (*on* 4.90)

अपक्रान्तजलचरविहंग (apakrānta- jalacaravihaṅga) *adj.* from which aquatic birds have gone away उदकम् ... अपक्रान्तजलचरविहंगम् ... अपगतगुणं विद्यात् CaraS. iii.3.6 (2)

अपक्रान्ततेजस् (apakrānta-tejas) *adj.* from which the splendour has departed, i.e. faded त्रिभिः सोमः पातव्यः समाप्तमिव भवति तस्माद्दग्यजुःसामान्यपक्रान्ततेजांस्यासन् GopBr. i.1.28 (20.8); PraṇU. 36.7.

अपक्रान्तदेवत (apakrānta-devata) *adj.* whose people have transgressed or disobeyed gods (जनपदानाम्) तेषाम् ... अपक्रान्तदेवतानामृतवो व्याप्यद्यन्ते CaraS. iii.3.20.

अपक्रान्तदेहवायु (apakrānta-dehavāyu) *adj.* whose breath has passed away, i.e. dead इदानीं पुनरुत्क्रान्तवायुरतिदुर्वहो (v.l. अपक्रान्तदेहवायुर्दुर्वहोऽयम्) देहबन्धः AnarghaRā. 6.80 (1)

अपक्रान्तपद (apakrānta-pada) *n.* one of the sixteen types of aerial steps in dance (*cārī*) ऋज्वागतोन्नतैः पादैर्भ्रश्यमानस्तु खाद्भवेत्। उच्छ्रितारोहणं कार्यमपक्रान्तपदैरथ ViṣṇuDhaP. iii.29.23.

अपक्रान्तबालभावा (apakrānta-bālabhāvā) *adj.* (*f.*) whose childhood has passed by उत्क्रान्तबालभावा कुलयुवतिरिति कुलकन्यैवोढा सती कालेनापक्रान्तबालभावा समुपारूढयौवना कुलयुवतिः JayaMa. 68.13 (*on* 1.5)

अपक्रान्तमुख्य (apakrānta-mukhya) *adj.* whose chief has retreated or retired (बलम्) अवमुक्तमपक्रान्तमुख्यं तत्र क्षमं युधि NītiSā. 14.83.

अपक्रान्तमेध (ápakrānta-medha) *adj.* from which sacrificial essence has departed तस्मादेतेषां पशूनां नाशितव्यमपक्रान्तमेधा ह्येते पशवः ŚatBr. I.ii.3.9.

अपक्रान्तमेधस् (ápakrānta-medhas) *adj.* from which sacrificial essence has departed तस्मादेतेषां पशूनामनशितव्यमपक्रान्तमेधसो ह्येते ŚatBr. (K.) II.ii.1.22.

अपक्रान्तयौवनावलेपान्तरा (apakrāntayauvanāvalepāntarā) *adj.* (*f.*) from the inner core of which the pride of youth has passed away अपक्रान्तयौवनावलेपान्तरया जरयेवागत्य कवलितान् (हस्तिपकपुरुषान्)... अपश्यत् (समरकेतुः) TilaMañ. 189.4.

अपक्रान्तवत् (apakrānta-va(n)t) *adj.* [*f.* –ī] **A** who has gone or moved away (कामपालः) मधुमयमिव तदनुभूय ... किञ्चिदन्तरमपक्रान्तवान् AvantiKa. 202.19; **B** who has left एतत्तस्याः वचः श्रुत्वा ततोऽपक्रान्तवानहम् KathāSaSāg. i.5.26; ह्रिया वर्णनजन्मनेव सन्ध्यामपक्रान्तवतीं प्रतीत्य। तारातमोदन्तुरमन्तरिक्षं निरीक्षमाणः स पुनर्बभाषे NaiṣC. 22.16; अये किसलयचलनानुगतिरयमपक्रान्तवानेव मम प्रियामन्वेषयितुम् UnmaRā. (Vi.) 46. (1); **C** who has retreated or retired मुक्त्वा लज्जां रणं च द्विप इव सहसा सिंहनादेन दैन्याद्वीर्वाणैर्दृश्यमानः सदयमयमपक्रान्तवान्मोहराजः MohRāPa. 5.75.

अपक्रान्तविहंगम (apakrānta-vihaṅgama) *adj.* from which birds have gone away रसवर्णादिविकृतमपक्रान्तविहंगमम्। निंदितप्रभवं तोयमुपक्षीणजलाशयम् (अहिताय) AṣṭāSaṁ. i.61.16 (1.9)

अपक्रान्तव्य (apa-krāntavya) *adj.* to be gone or moved away ये च प्रवासितास्तान् सत्रिणो ब्रूयुः- 'एतत्तद् यदस्माभिः कथितं, जीवितुकामेन अपक्रान्तव्यम्' इति ArthŚā. iii.164.7 (12.3)

अपक्रान्तव्रण (apakrānta-vraṇa) *adj.* whose wounds have been removed, i.e. healed or cured तदनु विदितोदन्तो मदीयबन्धुगणः सहसागत्य मन्दिरमानीय मामपक्रान्तव्रणमकरोत् DaśKuC. 13.17.

अपक्रान्तसकलपदातिपरिवार (apakrānta-sakalapadātiparivāra) *adj.* whom whole retinue of foot soldiers had left द्वारदेशादपक्रान्तसकलपदातिपरिवारैः ... महादण्डनायकैरध्यासितमध्यम् ... आस्थानमण्डपमगच्छत् (भूमिपतिः) TilaMañ. 70.23.

अपक्रान्तहर्यक्षमेरु (apakrāntaharyakṣa-meru) *m.* mountain Meru from which lion has run away (मखद्विषः) ... अपक्रान्तहर्यक्षमेरुगुहासधर्मां सुधर्मामध्यासांचक्रिरे NīlaVi. 30.5.

अपक्रान्ता (apa-krāntā) *f.* one of the sixteen types of aerial movements or steps in dance (*cārī*) अपक्रान्तार्धसूचिभ्यां तत्पृष्ठस्वस्तिकं भवेत् NāṭyaŚā. 4.77; AbhinBhā. i.105.10 (*on* 4.76); शृणुताकाशिकीः पुनः। अतिक्रान्ता ह्यपक्रान्ता पार्श्वक्रान्ता तथैव च NāṭyaŚā. 10.11; ऊरुभ्यां वलनं कृत्वा कुञ्चितं पादमुद्धरेत्। पार्श्वे विनिक्षिपेच्चैनमपक्रान्ता तु सा स्मृता NāṭyaŚā. 10.31; आक्षिप्तायाश्चार्या अनन्तरमपक्रान्तायाश्चार्याः प्रयोगमाह AbhinBhā. i.106.12 (4.79); अतिक्रान्ताप्यपक्रान्ता पार्श्वक्रान्ता मृगप्लुता। ऊर्ध्वजानुरलता च सूची नूपुरपादिका (इत्याकाशिक्याः) SaṁgīRa. iv.280.1 (7.905); बद्धां चारीं [विधायादौ] पादमुद्धृत्य कुञ्चितम् स्वपार्श्वे निक्षिपेद्यस्यामपक्रान्तेति सा स्मृता NṛttaRa. 3.44; Nṛtyā. 1018; NṛtyaK. ii.2.43; NṛtyaRa. 4.115; बद्धां चारीमपक्रान्तां चाचरन् रचयेत्करौ। प्रयोगानुगतौ यत्र तदपक्रान्तमीरितम् Nṛtyā. 1336.

अपक्रान्तासु (apakrāntāsu) *adj.* whose breath has passed away , i.e. dead अनन्तरमपक्रान्तासुषु विक्रान्तेषु पुरंदरारिमुखेषु नन्दनेषु RāmāCam. 6.77 (1)

अपक्रान्ति (ápa-krānti) *f.* **1** transference back to earlier time यदि कामयेत सर्वे सदृशाः स्युरिति सर्वान्समावदुन्नयेत् ... न पश्चादुपसादयेदपक्रान्तिः सा यज्ञस्य MaiS. i.8.4 (i.120.5); **2** declination, cf. **अपक्रान्तिचाप.**

अपक्रान्तिक (apakrānti-ka) *adj.* [*f.* –ā] who has gone over to (heretics), DBHS.

अपक्रान्तिका (apa-krāntikā) *f.* one of the sixteen varities of aerial movements or steps in dance (*cārī*) विधाय बद्धां चारीं चेत् कुञ्चितं पादमुत्क्षिपेत्। तमेव निक्षिपेत् पार्श्वे तदापक्रान्तिका भवेत् NṛtyaK. ii.2.43.

अपक्रान्तिचाप (apakrānti-cāpa) *m.* arc of declination पलापक्रान्तिचापानां योगविश्लेषजो गुणः। छाया याम्योत्तरे भानौ नभसो मध्यसंस्थिते LaBhāsk. 3.27.

अपक्रान्तिभाग (apakrānti-bhāga) *m.* degree of declination नतापक्रान्तिभागानां योगो भानावुदक्स्थिते। विश्लेषो व्यत्यये कार्यः छायायां च पलं भवेत् LaBhāsk. 3.34.

अपक्राम (apa-krāma) *m.* **1** act of retiring or withdrawal यज्ञगती न सर्वमिवात्मानं प्रायच्छत् तस्मादु क्षत्राद् विड् अपक्राममिव चरति JaimiBr. 1.286; **2** passing off or away, MW.

अपक्रामत् (apa-krāmat) *adj.* [*f.* –ntī] **1Ai** going away, moving away, striding away **ii** striding away, i.e. avoiding **iii** running away, fleeing away **B** going towards **C** escaping **D** retreating, retiring **E** moving by, passing by **2** losing, extinguishing **3** (used as noun) (one) who is transgressing or deviating from **1Ai** going away, moving away, striding away अपक्रामन्पौरुषेयाद्वृणानो दैव्यं वचः AV. vii.105.1; AV. (P.) xx.7.4; KauśiSū. 55.16; BṛSarvaAnu. 5.14 (7.110); मकरन्दिकाया गवाक्षादपक्रामन्त्याः करतलाच्चित्रपटः पतति RukmiHa. 3.6 (14); प्राणशस्य मदीक्षणार्पितदृशः कृच्छ्रादपक्रामतः किं व्रीडाहतया मया भुजलतापाशो न कण्ठेऽर्पितः Subhāṣi.1150; यद्यपि विभागरूपापक्रमणावधावेवापक्र(? क्रा)मता न प्रतीतिः LaCandr. 761.16; **1Aii** striding away, i.e. avoding उदीचीनैः पथिभिर्वायुमद्भिरपक्रामन्तो दुरितान् परेभिः। त्रिस् ष्त कृत्व ऋषय परेता मृत्युम् AV. (P.) xvii.32.9; **1Aiii** running away, fleeing away सर्वा [अ]रातीरपक्रामन् एहीदं राष्ट्रं कृणुहि सूतावत् AV. (P.) xviii.16.10; तेऽसुरा अपक्रामन्तोऽब्रुवन्न वा इमे ध्वर्तवा अभूवन्निति KāṭhS. 23.7 (ii.83.5); गहने वने सरभस्यपक्रामन्त्र्यङ्कुश्चिन्तयन्निति ताम्यति Chandaś-Cū. 2.318; **1B** going towards रामः सन्ध्यामुपासितुम्। उपाक्रामत् (v.l. अपक्रामत्) सरः पुण्यम् Rāmā. vii.82.1; **1C** escaping मलयकेतुः कस्मादपक्रामन्नुपेक्षितः MudrāRā. 3.24 (63); **1D** retreating, retiring संभूयसेतुबन्धादपक्रामतः कर्मकरबलीवर्दाः कर्म कुर्युः ArthŚā. 2.1 (112.5); कथम् ... द्विरदतुरङ्गमचारिणामगणितकुलवयःसदृशपराक्रमव्रतानां रणभूमेः पराक्रामताम् (v.l. अपक्रामताम्) अयं महान्नादो बलानाम् VeṇīSaṁ. 3.103; **1E** moving by, passing by व्योमयानेन सत्वरमपक्रामति रावणे AnarghaRā. 5.25 (5); **2** losing, extinguishing एतेन वा अग्नेर्हरोऽपक्रान्त (v.l. °पक्रामन्त)मन्वविन्दन् JaimiBr. 3.96; **3** (used as noun) (one) who is transgressing or deviating from शुल्कस्थानादपक्रामन्सर्वापहारमाप्नुयात् ViṣṇuSm. 3.31.

अपक्रामन्ती (apa-krāmantī) *f.* **1** type of offering (*lit.* going away) यं द्विष्यात्तस्य न्यृञ्चमाधारयेत्पापीयान्भवत्यभिक्रामन्ती वा एकाहुतिरपक्रामन्त्येका MaiS. i.4.12 (i.61.7); यां हुत्वा पूर्वामपरां जुहोति सापक्रामन्ती स पापीयान्यजमानो भवति KauśiSū. 4.14; **2** variety of arrangement for reciting the verses of the Trivṛta stoma (Viṣṭuti) (*lit.* act of stepping away) यं द्विष्यात्तस्य यजमानस्य पशून् प्रधूनोत्यपक्रामन्ती विष्टुतिस्तया यजमानस्य पशवोपक्रामन्ति PañcBr. ii.13.2 (Sāy. उत्तरोत्तरहीनसंख्यात्वेन अपगच्छन्ती)

अपक्रामम् (apakrámam) *adv.* **A** by going or moving backward or in reverse order यामपक्रामं जुहोति सापक्रामन्ती MaiS. i.4.12 (i.61.8); **B** withdrawing, retreating, retiring ते देवा अब्रुवन्नेतेमां विराजमन्विच्छामेति। ... तामभिक्राममपक्राममभ्यत्सरन् JaimiBr. 2.158.

अपक्रामयितुम् (apa-krāmayitum) *inf.* to drive away, to banish ततो ममार्हसि मार्गसंदर्शनेन हस्तशतमपक्रामयितुमिति Tantrākhyā. 2.11; PañcT. 0.4 (20) (6.1)

अपक्रामित (apa-krāmita) *adj.* removed or expelled तादृगदण्डविवर्तनर्तितमहीचक्रादपक्रामिताः ...। यस्य प्रौढतरप्रतापतपनज्वालाभिरन्ते ... पार्थिवघटा जीर्यन्ति शीर्यन्ति च PadyaVe.161.

अपक्रामितुम् (apa-krāmitum) *inf.* **A** to withdraw, to retreat स चापक्रम्यतां (v.l. चापक्रामितुं) युद्धाद्येनोपायेन शक्यते। अपनीते ततः पार्थे धर्मराजो जितस्त्वया MahāBhā. vii.11.24; नष्टोऽस्मीति मत्वार्द्रकम्बलमुपरि दत्त्वोद्यतधनुष्पाणिः शनैः शनैरपक्रामितुमारब्धः Tantrākhyā. 96.15; **B** to go away, to leave अस्माद्वनादपक्रामितुमिच्छामि Tantrākhyā. 10.32; PañcT. 1.50 (13) (34.7)

अपक्रामुक (apa-krā́muka) *adj.* [*f.* –ā] [ĀltGr. II.i.215] **A** wishing to depart or desert from अ॒ग्निं ख॒लु॒ वै प॒शवो॒ऽनूपं तिष्ठन्ते॒ऽप॒क्रामु॑का अस्मात् प॒शवः॑ स्युः TaiS. V.vii.9.2; **B** wishing to abandon तद्यत् सवनानि व्यवभक्षयेयुरपक्रामुका यजमानाच्छ्रीः स्यात् PañcBr. xviii. 5.16 (Sāy. अपक्रमणशीला); **C** wishing to run away यत्पराचीमपनुदन् गायेद्वाचं प्रधमेद्वागस्मादपक्रामुका स्यात् JaimiBr. 1.102; 1.260; **D** retiring, MW.

अपक्राम्य (apa-krāmya) *adj.* to be deserted or departed यदि याजयिष्यामः ...। तस्माद् उ ह वृतेन नापक्राम्यम् JaimiBr. 3.187.

अपक्रिय (apa-kriya) *adj.* **A** having wrong use or application 'सर्वश्राद्धे ... वर्ज्यं चापक्रियं सर्वम् ... अपक्रियं' अपगतस्वोचितक्रियम् CaturCin. iii (1). 549.10; **B** (food) which is prepared wrongly सर्वश्राद्धे ... वर्ज्यं चापक्रियं सर्वम् ... अपक्रियं चान्नं यथोचितक्रियाराहित्येन विनष्टप्रशस्तरसगन्धवर्णम् CaturCin. iii(1). 549.11; VīraMi. (Śrāddha.) 40.21.

अपक्रियमाण (apa-kriyamāṇa) *adj.* [*f.* –ā] **1** being separated यदाग्रयणं सवने सवनेऽभिगृह्णाति ... तस्माद्रौर्वत्सादपक्रियमाणा पुनरभिनिवर्तते KāṭhS. 27.9; **2** being wronged उपक्रियमाणापक्रियमाणस्यैव ज्ञातुर्विषये ममप्रत्ययो भवति विपर्यये चेदंप्रत्यय इति कथमवगम्यते। अवगम्यतामन्वयव्यतिरेकाभ्याम् NaiṣkaSi. 144.2; राजा ... अपक्रियमाणराष्ट्रतया जनविद्वेषं च गच्छति ManvaMu. 351.4 (*on* 8.346); (used as noun) (one) who is wronging विशेषतश्च न बहुशोऽपक्रियमाणा विश्वसनीयाः KaṁVa. 1.43 (1); **3** being taken out सर्वेषु निक्षेपेष्वपक्रियमाणेष्वेव 'साक्ष्यभावे' इत्यादि पूर्वोक्तविधिनिर्णयसिद्धौ स्यात् ManvaMu. 323.30 (*on* 8.188).

अपक्रिया (apa-kriyā) *f.* **1** counter stroke, hitting back **2A** wrong deed, improper act **B** evil act **C** wrong application **3A** non payment (of wages) **B** repayment of debt **4A** act of harming, harm **B** damage **5** delivery **1** counter stroke, hitting back अहमपि तावद् भरतरोहकं द्रष्टुमिच्छामि। ... द्रष्टुं मल्लमपक्रियाविनिहतं व्रीलादिवाधोमुखम् PratiYau. 4.12; **2A** wrong deed, improper act चतुर्थोपायसाध्ये तु रिपौ सान्त्वमपक्रिया। स्वेद्यमानज्वरं प्राज्ञः कोऽम्भसा परिषिञ्चति PañcT. (Kos.) 3.26 (151.13); Pañcā. 176. 15; ŚiśuVa. 2.54; जन्मवेषतपसां विरोधिनीं मा कृथाः पुनरमूमपक्रियाम् Kirātā. 13.64; मैत्रीमिवाधिगतसन्धिमपक्रियाभिः। ग्रस्ताम् RāmC. 19.44; [अपचारस्त्वपक्रिया ŚabdaRa. (Vā.) 2519]; **2B** evil act लीलेवापक्रिया कर्तुरपकार्यस्य या पुनः ... न शुष्यति कथंचन RājTa (Jo.) 831; **2C** wrong application विषतां निषेवितमपक्रियया समुपैति सर्वमिति सत्यमदः ŚiśuVa. 9.68; **3A** non payment (of wages) (दत्तस्यैषोदिता धर्म्या यथावदनपक्रिया। अत ऊर्ध्वं प्रवक्ष्यामि वेतनस्यानपक्रियाम्) अपक्रिया क्रियापायः तस्य नञा प्रतिषेधः ManuBh. ii.172.27 (*on* 8.214); **3B** repayment of debt or what is due, cf. **अनपक्रिया ii 4A** act of harming, harm लौकिकश्चेश्वरः ... फलं प्रयच्छति विरोधतश्चापक्रियाभिर्विरोधकायाहितमित्यपि सुप्रसिद्धम् Bhām. 577.20 (*on* iii.2.41); अवलोक्य परश्रियं खलः परितप्येत विनाप्यपक्रियाम् Nalābhyu. 7.9; **4B** damage हिमेन पद्मेषु कृतामपक्रियामवेक्ष्य कृत्वाथ महाबलं पुरः Surath. 5.7 रुद्रकोपविवशस्य देहिनः कस्य नाम न भवत्यपक्रिया Yādavā. 17.118; स लक्ष्म्याः ध्यायन्नपक्रियाः। तस्मिन्प्रत्यकारेच्छुस्तद्राज्ञे विन्यवेदयत् RājTa. (Jo.) 611; Subhāṣitaratnabhāṇḍāgāram 152.415 [द्रोहस्त्वपक्रिया AbhidhāCin. 1515; KośaKaTa. 1993] **5** delivery, PW. MW.

अपक्री (apa-krī-) IX.P. to buy over, to purchase सा चे॒दस्मै॒ न द॒द्यात्का॒मम॒ने॒ना॒मप॒क्री॒णीयात् ŚatBr. XIV. ix.4.7; BṛAraU. vi. 4.7.

अपक्रीता (apa-krītā́) *adj.f.* bought over, purchased अ॒प॒क्री॒ताः सही॑य॒सीर्वी॒रुधो॒ या अ॒भिष्टु॑ताः। त्राय॑न्ता॒म॒स्मिन्ग्रा॒मे॒ गाम॒श्वं॒ पुरु॑षं॒ प॒शुम् AV. viii.7.11; गोभिरश्वैर्वसुभिरपक्रीतास्योषधे AV. (P.) iii.22.6.

अपक्रूरसत्त्वा (apa-krūrasattvā) *adj.* (*f.*) devoid of cruel beings नृपः। शरद्यथ व्रजन्वाहकेलिमैक्षत तां नदीम्। स्वच्छोदकामपक्रूरसत्त्वां साधुजनोचिताम् SamarāSaṁ. 8.502.

अपक्रुश् (apa-kruś-) I.P. to revile, MW.

अपक्रोध (apa-krodha) *adj.* free from anger (मर्त्याः) अपक्रोधा गतमाना निर्माया लोभवर्जिताः। सर्ववारं स्वभावेनाप्यधर्मपरिहारिणः TriṣaSaPuC. i.2.120.

अपक्रोश (apa-krośa) *m.* censuring, disgusting, curing, PW., MW.

अपक्लम (apa-klama) *adj.* devoid of fatigue विस्फूर्जत्करदीपिकांकुरमरुद्रंधावधूतं जगद्घ्राणप्राणमपक्लमं विदधतः कर्पूरभंगानिलैः EI. viii.116.77.

अपक्क (a-pakva) *adj.* [*f.* –ā] **1Ai** uncooked, raw (**used as noun**) (food etc.) which is uncooked or raw **ii** not boiled, not fried, not heated **iii** uncooked, i.e. not undergoing any change, natural **B** not baked properly **C** undercooked (**used as noun**) (that) which is undercooked **2Ai** not refined or perfected, i.e. not well arranged **ii** not mature, not come to perfection (**used as noun**) (person etc.) who are not mature, not come to perfection **iii** not purified **Bi** (**used as noun**) (one) who has not reaped benefit **ii** not ripe (fruit etc.) (**used as noun**) **i** (fruit etc.) which are not ripe **ii** (fruit) not ripe (as an indication or sign) **Ci** not suppurated (**used as noun**) (internal abscess) which is not suppurated **ii** chronic **iii** not (**medically**) developed (**used as noun**) (disease) not (medically) developed **iv** (foetus) which is not properly developed, immature **Di** not developed, not grown **ii** not developed, not grown, not blossomed **3** undigested (**used as noun**) (food) which is undigested **4** other than the word *pakva* **5** not set **6** unburnt **1Ai** uncooked, raw यत्परमाणां शेवलमपक्कं मांसमाशिम AV. (P.) ix. 22.21; पक्कापक्कं दिवारात्रं वरान्नममृतोपमम् MahāBhā. vii.App. I.8 (694); अपक्क एव यावके पुरा प्रणीयसे त्वर MahāBhā.xii.309.48; अपक्कमेव तन्मांसमभूत्तेषां च धीमताम्। अथ हित्वा ययुः सर्वे MahāBhā. xiii.94.21; अपक्कतण्डुलात्यर्थपक्कदग्धं च यद्भवेत्। संयोगतो विरुद्धं तत् CaraS. i.26.101 (1922 ed); लङ्घ्यन्ते यत्र धान्यानि पक्कापक्कानि वेश्मनि। तद्वच्छास्त्राणि तत्र त्वं यथेष्टं चर दुःसह MārkP. 50.88; वत्सस्य दाने पाको न कर्तव्यः। अपक्को हि वत्सो वत्स एव ŚābaBh. 1880.15 (*on* x.3.36); विष्टम्भि पक्कं मतिमन्नपक्कं कफवातलम् ... नालिकेरफलं विदुः HārīS. i.17.22; युक्ताम्लाः षाडवा मुख्याः पक्कापक्काः सुगन्धिनः KāśyaS. 138.18; (कर्ता) श्राद्धोपयोगिकं द्रव्यमपक्कं पक्कमेव वा। ... सर्वं चैव स्मरेद्विष्णुम् LaghvāśvaSm. 23.10; अपक्कं मानुषं मांसं पादादिप्रतिभक्षणम् ... स्वप्नानेवं विधान्दृष्ट्वा ...। अचिरादेव जानीयाच्छुभां वृद्धिम् ParaS. 9.16; हरितं धान्यं क्षेत्रस्थम् अपक्कम् ManuBh. ii.210.12 (*on* 8.330); न भक्षयति योऽपक्कं कन्दमूलफलादिकम् SubhāRaSaṁ. 8.37; कन्दफलादि अपक्कं वापि भक्षयेत् SkandP. ii (9).23.7; रुद्राय मांसं विहितं तु पक्कं मांसं तथा रुद्रजये त्वपक्कम् ĪśānŚiPa. i.11.30; ii.27.25; ŚilpaRa. i.7.57; क्रव्यमपक्कं मांसं तद्योऽत्ति स क्रव्याद्याघ्रशृगालादिः Aparā. 1132.3 (*on* 3.273); 1166.24 (*on* 3.289); मुक्ताशुक्तिभवं चूर्णं वीटकेषु निधापितम्। अपक्कमुज्ज्वलं स्वच्छं कर्पूरस्फटिकोपमम् ... ताम्बूलार्थं प्रकल्पयेत् Mānaso. iii.4.969; यः कर्ता पक्कामपक्कां वा पेशीं खण्डम् TātpaVṛ. 313.18 (*on* 3.30); अपक्वं तण्डुलादि तत् स्वाम्यननुमत्या स्वयं गृह्यमाणं न दोषाय भवति HārLa. 31.1; फलम्। अपक्कगोरसोन्मिश्रपुष्पितं द्विदलं तथा। अहर्द्वयमतिक्रान्तं दध्यन्नं क्वथितं त्यजेत् MalliC. 7.647; 'आमं' अपक्वं धान्यतण्डुलादि CaturCin. iii (1). 785.8; शूद्रस्पर्शेन अपक्कानामपि श्राद्धद्रव्याणाम् (दूषयति) ManvaVi. 422.17 (*on* 3.241); पक्कमन्नमपक्कं वा केशवार्चनरूपनित्यधर्मरहिते गृहे न प्रतिग्राह्यम् PāñcRāRa.135.4; दास्यः ... भोज्यान्यदुरक्रमेण पक्कान्यपक्कान्यपि धावमानाः ŚivLī. 12.78; भर्जितान् तण्डुलान् ...। पिष्ट्वा तण्डुलपिष्टं चाप्यपक्कं तत्र योजयेत् BhojanKu. 50.23; पक्कमत्स्याः। अपक्काः ... इत्युपहारः BālamBha. i. 606.10 (*on* 1.295); [आमोऽपक्के AnekāSaṁ. 2.308; ViśvaPra. 110.8; DharK. 1735; NānārthMa.1214; ViśvaLoK.241.2; अथामवाक् त्रिषु अपक्के NānārthāSaṁ. i.49.70; AnekāK. 585; KośaKaTa. 2.7009; आमः ... अपक्केऽन्यलिङ्गकः MediK. 115.2; ŚabdaRaSaK. 222.5]; (**used as noun**) (food etc.) which are uncooked or raw दैन्यभावात्तु भूतानां सौभगाय यतिश्चरेत्। पक्कं वा यदि वापक्कं याचमानो व्रजेदधः SaṁnyāU.2.94; दत्तं नैव पुनर्दद्यादपक्कं पक्कमेव वा LaghvāśvaSm.1.153; तद्वच्छाकादीनामपि। तेनापक्कानामयं विधिः ManuBh. 1.478.9 (*on* 5.118); नायातीति परिज्ञाय तेऽपक्कं जक्षुरादरात् GaṇeP. 107.34; तत्रासामर्थ्ये तु अपक्केनापि वैश्वदेवः कर्त्तव्यः VīraMi. (Āhnika.) 395.16; अपक्कं तण्डुलादि NirṇaSi. 387.11; **1Aii** not boiled, not fried, not heated प्रतिपक्षं चतुर्मासं

यावदेतन्निवेदयेत्। ... अपक्वं दधि दुग्धं च गोशृङ्गोदकमेव च MatsyaP. 64.16; तैले विपर्ययं विद्यात्पक्वे चापक्व एव च SiddhYo. 1.272; यथादोषम् ... स्नेहं पक्वमपक्वं वा पातुं युञ्ज्याच्चिकित्सकः SiddhYo. 71.1; औषधम् ... अपक्वं न गुणं किञ्चित् कुरुते तत् सुधासमम् Mānaso. i.19.147; तस्मादपक्वं तैलं विहिततैलाभ्यङ्गे उपादेयमिति सिद्धम् CaturCin. iii (2).720.7; अपक्वं नैव दातव्यम् ... तैलम् AśvaVai. 19.18; अपक्वं यमकं प्रोक्तं घृतं तैलसमीकृतम् AśvaVai. 20.12; यदपक्वमपिष्टमुदकसंपर्काद्विभक्तरसमीषदुष्णं तदिहानायासशब्देनोपलक्ष्यते Prasā. ii.564.16; अपक्वमेव यन्नष्टं क्षीरशाकं हि तत्पयः BhojanKu. 127.15; अपक्वं घृतपक्वं वा हविष्यमुक्तद्रव्यमित्युक्तं भवति BālamBha. iii.190.18 (*on* 3.325); **1Aiii** uncooked, i.e. not undergoing any change, natural आमोऽपक्वं त्वयि गतं महत्त्वमपि भण्यते BṛĀraUBhVā. vi.3.41; **1B** not backed properly कुम्भकारस्य मूले ... नानाप्रकाराणि वर्धकिभाण्डानि क्रियन्ति। ... अपक्वा (v.l. अपक्वा DBHS.) पि क्रियन्ति MaVastuAva. ii.465.2; कुण्डम् ... ... इष्टकाभिरपक्वाभिः पक्वाभिर्वा यथारुचिर्वा PauṣkS. 29.21; शिलयेष्टकया वापि पक्वया वाप्यपक्वया PāraS. 12.54; 22.97; अपक्वयोर्वा घटयोरवश्यमन्योऽन्यभेदी समसन्निपातः NītiSā.9.61; SūktiRa. 132.5; पक्वेष्टकाभिः सुधया मण्डपं द्विजभूपयोः। वैश्यादीनामपक्वाभिर्नानालङ्कारशोभितम् MayaMa. 27.33; लिङ्गम् ... पक्वापक्वं मृण्मयं स्यादपक्वात्पक्वजं वरम् AgniP. 54.2; यो जित्वा पवनं मोहाद्योगमिच्छति योगिनाम्। सोऽपक्वं कुम्भमारुह्य सागरं तर्तुमिच्छति YogŚiU. 1.63; प्रकृतपाकापेक्षया न तु पार्थिवमपक्वं नामास्ति Kiraṇā. 182.19; संग्राहयेच्छिलाद्रव्यं इदं पक्वमपक्वं वा SamarāSū. 70.74; (इष्टकानाम्) नापक्वानां कृष्णत्वं लक्ष्मणत्वं वा संभवति SaṅkarKāBh. 58.16 (*on* ii.21.10); न हि घटस्य पाकानन्तरं तदवयवोऽपक्व उपलभ्यते SiddhāMu. 58.7 (*on* 101); **1C** undercooked अपक्वतण्डुलात्यर्थपक्वदग्धं च यद्द्रवेत्। संयोगतो विरुद्धं तत् CaraS.i.26.101; अतिपक्वमपक्वं च ... दुष्टं हविः PāraS.18.283; वर्जनीयं हविः ... अपक्वमतिपक्वं च ParaS.5.59; प्राणिनामग्निरेवायुः स रक्ष्यो जीवितार्थिभिः। अपक्वं चापि पक्वान्नं दीप्ताग्निमपि नाशयेत् Hastyāyur. 86.19 (1.12); द्विरशनम् ... मर्त्त्यवासिनां नित्यम्। ... अपक्वेनाप्यहविष्येणापि कर्त्तव्यमेवेति प्रागुक्तम् VīraMi. (Āhnika.) 408.15; (**used as noun**) (that) which is undercooked आचामेत् ... अशृताभिरफेनाभिर-बुद्बुदाभिः। 'अशृताभिः' अपक्वाभिः। एतच्चानातुरविषयम् CaturCin. iii (2). 984.8; विदग्धोऽत्यन्तपक्वः। अशृतोऽपक्वः NyāyMāVi. 158.3 (*on* iii.4.7); MayūMāli. 264.16 (*on* iii.4.7); **2Ai** not refined or perfected, i.e. not well arranged अज्ञातधातुलिंगं मुखकूणनमुल्बणमपक्वम्। अज्चरमिव वमति कविः श्लोकं कृच्छ्रात्सह प्राणैः Deśopa. 8.18; **2Aii** not mature, not come to perfection विना देहेन योगेन न मोक्षं लभते विधे। अपक्वाः परिपक्वाश्च देहिनो द्विविधाः स्मृताः। अपक्वा योगहीनाः YogŚiU. 1.25; रजस्तमोपघातादपक्वोऽपटुकरणो विज्ञानात्मा सम्यग् ज्ञानस्यासमर्थः BālaKrī. iii.52.21 (*on* 3.131); धनवैक्लव्यवैराग्यादपक्वाः प्रव्रजन्ति ये। धनोपायव्रतं तेषाम् DaśāvaC. 5.164; मनश्च वाचा च मनोवाचे ते च ते आमे च अपक्वे च मनोवाचामे LalitāSaBh. 108.23 (*on* 140); **2Aiii** not purified असौख्यकारं च सदैव हेमापक्वं सदोषं मरणं करोति RasRaSa. 5.21; (**used as noun**) (person etc.) who are not mature, not come to perfection अपक्वस्य च कालेन वधस्तव न विद्यते MahāBhā. iii.154.34; मतिबलेन शास्त्रविदां (अ)पक्वा इव काव्याङ्गिरसरौहिणेयाः AvantiKa 7.11; राजा ... अपक्वं पावयति AvantiKa. 223.17; त्यक्त्वा स्वधर्मं चरणाम्बुजं हरेर्भजन्नपक्वोऽथ पतेत्ततो यदि BhāgP. i.5.17; हरत्यपक्वमनिशं पक्वं गिलति लाघवात् ... कुट्टनी Deśopa. 4.20; जडस्तु पार्थिवो ज्ञेयो ह्यपक्वो दुःखदो भवेत् YogŚiU. 1.27; इन्द्रियाणि बलिष्ठानि न नियुक्तानि मानद। अपक्वस्य प्रकुर्वन्ति विकारांस्ताननेकशः DevīBhāP. i.18.24; **2Bi** (**used as noun**) (one) who has not reaped benefit अपक्वः पक्वसंकाशो न तु शीर्येत कर्हिचित् MahāBhā. v.188*.2; अपक्वः अनिष्पादितसम्पूर्णफलः सन् पक्वसङ्काशो निष्पादितस्वप्रयोजनतया शीर्णो न भवेत् VīraMi. (Rājanīti.) 478.18; **2Bii** not ripe (fruit etc.) वनस्पतेरपक्वानि फलानि प्रचिनोति यः। स नाप्नोति रसं तेभ्यः MahāBhā. v.34.15; कट्वेर्वारौ यथापक्वे मधुरः सन्नसोऽपि न। प्राप्यते ह्यात्मनि तथा नापक्वकरणे ज्ञता YājñaSm. 3.142; Mitā. 387.12 (*on* 3.142); अपक्वे कटूर्वारौ चिद्धिटविशेषे यथा सन्नपि मधुरो रसो न प्राप्यते Aparā. 1001.25 (*on* 3.141); दुर्गस्थितं फलमपक्वम्... उपकरोति गुणं न पुंसाम् YogYā. 1.22; पिण्डारकमपक्वं च रम्भाफलमपक्ककम्। ... अनाहारम् BrahmVaiP. i.16.69; मुकुलैर्नार्चयेद्धानुमपक्वं न निवेदयेत्। फलम् BhaviP. 244B.5 (i.163.69); अपक्वानि ... औदुम्बरफलानि मह्यं दत्तानि GopāKeCan. 57.12; वृक्षोऽप्यपक्वे पीड्येत छिद्यमाने फले ध्रुवम् PārśvC. 7.754; अपक्वमपि चूतस्य फलं द्रवति वेगतः ŚārṅgaPa. 3005; 3006; (**used as noun**) **i** (fruit etc.) which are not ripe एकान्तशीली विमृशन्पक्वापक्वेन वर्तयन् MahāBhā. xii.9.10; आहरश्च ददामि ते। ... उच्छिष्टापक्वमस्विन्नभवलीढमसंस्कृतम् MārkP. 50.45; **ii** (**used as noun**) (fruit) noy ripe (as an indication or sign) (भाषासङ्केतकः) फलं पुंसि ... मध्यशो यून्यपक्वं स्याद्बाले, पक्वं तु वृद्धके NāgaSa. 5.6 (comm. पुंसि पुरुषप्रश्ने फलं ज्ञेयम्); °फलम् ... अपक्वं तु बाले ŚārṅgaPa. 3147; **2Ci** not suppurated अभिन्नाः पिडकाः भिन्नास्तु (v.l. अपक्वाः पिडकाः पक्वास्तु) भगन्दराः SuśruS. ii.4.3; (Calcutta Ed.); यवगोधूममुद्गैः ... प्रलेपयेत् विलीयते ... अपक्वश्चैव विद्रधिः SiddhYo. 43.3; 43.12; वरुणादि-गणक्वाथमपक्वे मध्यविद्रधौ। ... पिबेत् ŚārṅgaS. ii.2.107; (**used as noun**) (internal abscess) which is not suppurated आभ्यन्तरानतस्तूर्ध्वं विद्रधीन् परिचक्षते ... तेषां लिङ्गानि जानीयाद्बाह्यविद्रधिलक्षणैः। आमपक्वैषणीयाच्च पक्वापक्वं विनिर्दिशेत् SuśruS. ii.9.19; अपक्वेऽभ्यन्तरोत्थिते SuśruS. iv.16.28; **2Cii** chronic प्रतिश्यायः ...। संपक्वो वाप्यपक्वो वा स सर्वप्रभवः स्मृतः SuśruS. vi.24.11; RugVi. 58.21; **2Ciii** not (medically) developed धातकीन्द्रयवाजाजीचूर्णं दत्त्वा पलद्वयम्। ... पक्वापक्वमतीसारम् ... जयेत् SiddhYo. 3.54; ग्रन्थीनमर्मप्रभवानपक्वानुद्धृत्य चाग्निं विदधीत वैद्यः SiddhYo. 41.33; पिडकानामपक्वानामपतर्पणपूर्वकम्। कर्म कुर्याद् विरेकान्तम् SiddhYo. 48.3; (**used as noun**)(disease) not (medically) devoloped कफजेषु तु रोगेषु गम्भीरगतित्वादभिघातजेषु वा केषुचिदसमस्तं पक्वलक्षणं दृष्ट्वा पक्वमपक्वमिति मन्यमानः ... न मोहमुपेयात् SuśruS. i.17.5; अनेन विधिना शेषमपक्वं मारयेद्ध्रुवम् RasPraSu. 4.85; सुपक्वं छेदयेदाशु नापक्वं तु कदाचन Hastyāyur. 375.23 (3.3); अथाहाराचारव्यवायव्यायामसंभवानाम्-पक्वपच्यमानपक्वानाम् ... लक्षणमुपदेक्ष्यामः Hastyāyur. 385.25 (3.5); **2Civ** (foetus) which is not properly developed, immature आत्मकर्मविपाकेन जीवन्ति च म्रियन्ति च। आमगर्भा म्रियन्त्यन्ते त्वपक्वास्तु महीतले PadmP.ii.51.19; **2Di** not developed, not treated चापम् ... अतिजीर्णमपक्वं च ज्ञातिधृष्टं तथैव च ŚārṅgaPa. 1751; अपक्वं भङ्गमायाति अतिजीर्णं तु कर्कशम् ŚārṅgaPa. 1753; **2Dii** not developed, not grown, not blossomed पक्वान्येव पद्मानि विकसन्ति नापक्वानि BrahmSūBh. (Śrī.) ii.50.5 (*on* ii.1.35); अदृष्टानि ... परमेश्वरस्येच्छया तानि प्रतिबद्धशक्तिकानि अपक्वान्येव सन्ति ŚivārkaMaDī. ii.69.29 (*on* ii.2.11); **3** undigested रसातियुक्तमन्नं वा दिवास्वप्नं निषेवते। अपक्वानागते काले स्वयं दोषान् प्रकोपयन् MahāBhā. xiv. 17.12; अग्निर्हेतुराहारान्न ह्यपक्वाद्रसादयः CaraS. vi.15.3; AṣṭāHṛ. ii.3.54; विपक्वं यदपक्वं वा मलादि द्रवतां नयेत्। ... तज्ज्ञेयं रेचनम् ŚārṅgaS. i.4.6; द्रवं सशूलं च खरं पुरीषं विभिन्नमल्पं च भवेदपक्वम् Hastyāyur. 92.12 (1.12); (**used as noun**) (food) which is undigested अपक्वान् दृ(प)श्यते पक्वान् तमाहुः कुशला नराः (मरम्) BhelaS. 106.7 (5.7); रसो भवति संपक्वादपक्वादामसंभवः ŚārṅgaS. i.6.3; **4** other than the word *pakva* ष्रुउर् णोऽदान्ते नोऽवकुप्व्अन्तरेऽप्य अतद्वात् त्व् अपक्वयुवाह्नः ससेप्स्यादेर् नैकाचकोस् तु वा MugdhaBo. 3.30 (13.16); **5** not set, cf. **अपक्वंदधि**; MatsyP. 64.16; **6** unburnt, cf. **अपक्वकषाय** *adj.*

अपक्वक (apakva-ka) *adj.* not ripe रम्भाफलमपक्वकम्। ... अनाहारम् BrahmVaiP. i.16.69.

अपक्वकन्दविषया (apakvakanda-viṣayā) *adj.* (*f.*) referring to unripe root चरकोक्तिरपक्वकन्दविषया BhojanKu. 62.13.

अपक्वकरण (apakva-karaṇa) *adj.* whose sense organs are not developed कट्वेर्वारौ यथाऽपक्वे मधुरः सन्नसोऽपि न। प्राप्यते ह्यात्मनि तथा नापक्वकरणे ज्ञता YājñaSm. 3.142; Mitā. 387.12 (*on* 3.142); आदर्शस्य यथा सहजायां रूपावलोकनशक्तौ मलेन प्रतिबद्धायां न रूपालोकनक्षमोऽसौ भवति तथात्माप्यपक्वकरणः Aparā. 1001.16 (*on* 3.140); 1002.1 (*on* 3.141); अपक्वकरणेऽशुद्धाशये जीवात्मनि चैतन्यस्वभावत्वाद्विद्यमानेऽपि ज्ञता विषयप्रकाशता न प्राप्यते VīraMi. 877.18 (*on* 3.142)

अपक्वकलुष (apakva-kaluṣa) *adj.* (used as noun) (one) whose sin is not ripe सकलोऽपि द्विविधः। पक्वकलुषापक्वकलुषभेदात् SarvaDaSaṁ. 7.158; अपक्वकलुषान्बद्धानणून्भोगभाजो विधत्ते परमेश्वरः कर्मवशात् SarvaDaSaṁ. 7.172.

अपक्वकविता (apakva-kavitā) *f.* poetry which has not been perfected or refined, i.e. immature poetry सोऽपि च कविरहो अपक्वकविताकटुरसेनामुना प्रबन्धेन विधुरितगुणेऽपि कविमात्रके मयि सुकविपदत्थापनसपक्षः पक्षपातो महाकवेर्बाणस्य UdaySuKa. 153.4.

अपक्वकषाय (apakva-kaṣāya) m., n. unripened impurity or sin लोहयुक्तं यथा हेमं विपक्कं न विराजते। तथापक्वकषायाख्यं विज्ञानं न प्रकाशते MahāBhā. xii.205.6.

अपक्वकषाय (apakva-kaṣāya) *adj.* 1 having unburnt passion जीवन्मुक्तावस्थया स्थिता जनकादयः। अपक्वकषायाणां तु मादृशां नायं प्रकारः BhartṛNi. 5.6 (4); **(used as noun)** (one) having unburnt passion तस्मादपक्वकषाय इममेवोंकाराग्रविद्योतं तुरीयतुरीयमात्मानं नृसिंहानुष्टुभैव जानीयात् NṛSimhoTāU.6; 2 having unburnt impurity or sin, cf. **अपक्वकषायत्व1**.

अपक्वकषायकर्मन् (apakva-kaṣāyakarman) *adj.* having unburnt passion and action यथामयोऽसाधुचिकित्सितो नृणां पुनः पुनः संतुदति प्ररोहन्। एवं मनोऽपक्वकषायकर्म कुयोगिनं विध्यति सर्वसङ्गम् BhāgP. xi.28.28.

अपक्वकषायत्व (apakvakaṣāya-tva) *n.* 1 the state of having unburnt impurity or sin विरोचनोऽपक्वकषायत्वात्तावता तृप्तो जगाम SrutaPra. ii.43.10 (*on* i.3.18); 2 the state of having unburnt passion यथापक्वातिक्तकर्कटिकायां विद्यमानो मधुररसः पाकाभावेनाव्यक्तत्वात् नोपपद्यते तथा चेतनेऽप्यात्मन्यपक्वकषायत्वादज्ञत्वमिति DīpKa. 87.32 (*on* 3.142)

अपक्वकुम्भ (apakva-kumbha) *m.* unbaked jar अपक्वकुम्भाविव भङ्गभाजौ राजन्नियातां मरणं समानौ। .... रामो भवांश्चोत्तमभूरिवैरी Bhaṭṭi. 12.42; गुणाः। अपक्वकुम्भजलवत् नश्यन्त्यङ्गेन केवलम् KulārT. 1.65; पुंसः श्रुतं च शीलं च गुणाश्च सर्वे। अपक्वकुंभे निहिता इवापः प्रयान्ति देहेन समं विनाशम् BhaviP. 619A.3 (iv. 4.131); PadmP. ii.66.158; Subhāṣi. 3140.

अपक्वगर्भ (apakva-garbha) *adj.* of immature conception or gestation ये मे कुले ... आमगर्भाः ... आमगर्भा अपक्वगर्भाअपूर्णगर्भा इति यावत् SmṛtiCan. v.151.16.

अपक्वग्रन्थि (apakva-granthi) *m.* undeveloped swelling or hardening of vessels लिम्पेदपक्वग्रन्थींस्तु सिन्धुनाकुलिनागरैः ĪśānŚiPa. i.46.30.

अपक्वचित्त (apakva-citta) *adj.* (used as noun) (one) whose mind is not mature or not come to perfection सत्यं जगदिति भानं संसृतये स्यादपक्वचित्तानाम् SvātmaNi. 81.

अपक्वजम्बूफल (apakva-jambūphala) *n.* unripe rose-apple अपक्वजम्बूफलरागकान्तम् ...। मध्वासवम् ... पिबन्सपुण्यो रमते सुखेन VarāṅgaC. 8.47.

अपक्वतक्र (apakva-takra) *n.* butter-milk which is not processed अपक्वतक्रं सव्योषचातुर्जातगुडार्द्रकम्। सजीरकं रसाला सा मार्जिता शिखरिण्यपि ŚabdaRa. (Vā.) 2890.

अपक्वतण्डुलादि (apakvataṇḍulādi) *adj.* uncooked rice etc. एतच्च साग्नेर्गृहस्थस्य भैक्षमपक्वतण्डुलादिरूपं न तु सिद्धान्नं पराग्निपक्वेन स्वाग्नौ होमाभावात् ManvaMu. 144.9 (*on* 4.5)

अपक्वता (apakva-tā) *f.* 1 the state of not being boiled (sufficiently) सान्द्रतापक्वता हीनद्रव्यता दोष उच्यते SuśruS. i.11.17; 2 the state of having unburnt passion वेदसंन्यासिकानाम् अपक्वतया कषायस्य ध्यानप्रवृत्तावशक्तानां गृहस्थानां मोक्षहेतौ वेदाभ्यास एव ... कर्मयोगं कर्तव्यम् ManvaVi. 746.12 (*on* 6.86)

अपक्वतिक्तकर्कटिका (apakvatikta-karkaṭikā) *f.* unripe and bitter cucumber यथापक्वतिक्तकर्कटिकायां विद्यमानो मधुररसः पाकाभावेनाव्यक्तत्वात् नोपपद्यते DīpKa. 87.31 (*on* 3.142)

अपक्वतैलविषय (apakvataila-viṣaya) *adj.* referring to not heated oil अत्र क्वासु तिथिषु तैलाभ्यङ्गो विहितः प्रतिषिद्धश्च, तत्र केचिदाहुर्विधिः पक्वतैलविषयः निषेधस्त्वपक्वतैलविषयः CaturCin. iii (2).719.13.

अपक्वत्व (apakva-tva) *n.* 1 uncookedness or rawness केषांचिन्मांसानामपक्वत्वमुच्यते। पाकस्तु हविषो मांसस्य प्रतिनियतः NyāyMāVi. 585.19 (*on* x.7.2); 2 immaturity पार्थो वरमहृत सरभसं च यदा वः। गतवान्पाप क्व त्वं तदा तवाहो गतत्रपापक्वत्वम् YudhiVi. 8.14 (comm. अप्रगल्भत्वम्)

अपक्वत्वापत्ति (apakvatvāpatti) *f.* undesired contingency of uncookedness or rawness तत्र सहश्रपणे शीघ्रपाकिनां विलीनत्वापत्तेश्चिरपाकिनामपक्वत्वापत्तेः पृथगेव कुम्भी, श्रपणं च BhāṭṭDī. iv.206.18 (*on* xi.4.10)

अपक्वदधि (apakva-dadhi) *n.* curd which is not set अपक्वदधि दुग्धं च ... संप्राश्य स्वपेन्मार्गशिरादिषु PadmP. v.22.154.

अपक्वदोष (apakva-doṣa) *m.* disorder caused by (the consumption of food) not properly cooked, JainL.

अपक्वद्रव्य (apakva-dravya) *n.* unbaked substance आदिशब्दे शरावादयो गृह्यन्ते। आमद्रव्यस्येत्यपक्वद्रव्यस्येत्यर्थः NyāyKa. 107.17.

अपक्वद्राक्षा (apakva-drākṣā) *f.* not ripe grape 'पानकानि' गुडमरिचशर्करैलाकर्पूरादिसंस्कृतापक्वद्राक्षाकदलादिफलद्रवाः CaturCin.iii (1). 603.17.

अपक्वपित्त (apakva-pitta) *n.* (medically) undeveloped bile अपक्वं पित्तश्लेष्माणं बलादूर्ध्वं नयेत्तु यत्। ... वमनं तत् ŚārṅgaS. i.4.7.

अपक्वपित्तश्लेष्मन् (apakva-pittaśleṣman) *m.* not (medically) developed bile and cough अपक्वपित्तश्लेष्माणं बलादूर्ध्वं नयेत्तु यत्। वमनं तद्धि विज्ञेयम् ŚārṅgaS. i. 4.7.

अपक्वपिष्टात्मक (apakvapiṣṭātma-ka) *adj.* consisting of uncooked or unbaked, i.e. raw flour त्रिवृतान्नेन ब्राह्मणान् परिविष्य ... त्रिवृतान्नेन चरुपक्वापक्वपिष्टात्मकेन VīraMi. (Saṁskāra.) 444.6.

अपक्वफलरसादि (apakvaphalarasādi) *adj.* juice etc. of unripe fruit पानार्थं चापक्वफलरसादौ गुडादिपिष्टं संसृज्य यत्क्रियते तत्पेयम् SmṛtiCan. v.202.15.

अपक्वबुद्धि (apakva-buddhi) *adj.* of immature intellect, whose intellect has not come to perfection अपापेषु स्वभृत्येषु बालेनापक्वबुद्धिना। पापं कृतं तद्भगवान्सर्वात्मा क्षन्तुमर्हति BhāgP. i.18.47; अद्याप्यपक्वबुद्धिस्त्वं बालकः पेशलाशयः RāmāMañ. 299.15.

अपक्वभुक्त (apakva-bhukta) *adj.* consumed but not digested अपक्वभुक्तमाहारं स वायुः कुरुते द्विधा। संप्रविश्यान्नमध्ये तु पक्वं कृत्वा पृथग्गुणम् PadmP. ii.66.17.

अपक्वभोजन (apakva-bhojana) *adj.* (used as noun) (one)who eats uncooked or raw flesh अक्रव्यादोऽपक्वभोजनभिन्नान् खञ्जरीटादीन् हत्वा तु वत्सतरीं दद्यात् VīraMi. 1015.19 (*on* 3.272)

अपक्वमति (apakva-mati) *adj.* of immature mind, whose mind has not come to perfection अपक्वमतयो मन्दा न जानन्ति यथातथम् MahāBhā. xii.140.13; अपक्वमतयोऽशिवाः MahāBhā. xii.261.49.

अपक्वमधुरद्रव (apakvamadhura-drava) *m.* unboiled and sweet liquid ज्ञेयः शीतरसः सीधुरपक्वमधुरद्रवैः ŚārṅgaS. ii.11.4.

अपक्वमनस् (apakva-manas) *adj.* (used as noun) (one) of immature mind तथाप्येतद्दूषणमपक्वमनसो ज्ञातव्यम् ŚaṅkaVi. (Ā.) 201.19.

अपक्वमनस् (apakva-manas) *n.* immature mind न मनुत इत्यस्यैवापक्वमनोविषयतयान्यथानयनसाम्यमिति वाच्यम् AdvaiSi. 877.10.

अपक्वमनोविषय (apakvamano-viṣaya) *adj.* [*f.* –ā] referring to the immature mind चित्तैकाग्र्यस्यान्तरङ्गतापरेयं श्रुतिरिति चेत्। साप्यपक्वमनोविषयेति स्यात् NyāySu. (Ja.) 540A.4 (*on* iii.3.1); इत्यादिश्रुतिस्तु ... अपक्वमनोविषया Nyāyāmṛ. 628B.13; न चापक्वमनोविषयमिदम् SiddhāLeSaṁ. 397.7.

अपक्वमल (apakva-mala) *adj.* whose sins are not ripend परमेश्वरेण सममेव सर्वेषामनुग्रहे क्रियमाणेऽपि ये पक्वमलास्ते मुच्यन्ते, अपक्वमलाः कालक्रमादेव BrahmSūBh. (Śrī.) ii.50.3 (*on* ii.1.35)

अपक्वमलत्रय (apakva-malatraya) *adj.* (used as noun) (one) whose triad of sins or impurities is not ripend अन्यानप्याचार्यरूपेण शिव एवानुगृह्णाति। अपक्वमलत्रयांस्तु भोगेन मलपाकाय नानायोनिषु विनियुङ्क्ते SetuBa. 251.10.

अपक्वमलद्वय (apakva-maladvaya) *adj.* (used as noun) (one) whose two sins or impurities are not ripened अपक्वमलद्वया मिश्रास्तु कर्मवशादुत्तमयोनिष्वेव जायमानाः पुरुषाः SetuBa. 251.14.

अपक्वमांस (apakva-māṁsa) *n.* uncooked or raw flesh वियोनिमैथुनोद्योगोऽपक्वमांसाद्यसिद्धये MṛgendrT. ii.8.22.

अपक्वमांसभक्ष (apakvamāṁsa-bhakṣa) *adj.* who eats uncooked or raw flesh यस्त्वपक्वमांसभक्षः स क्रव्यादुच्यते Nyās. i.619.22 (*on* iii.2.69)

अपक्वमांसभक्षिन् (apakvamāṁsa-bhakṣin) *adj.* who eats uncooked or raw flesh क्रव्यादाम्। अपक्वमासभक्षिणाम्। क्रव्ये चेति विट् BālamBha. iii. 117.5 (*on* 3.207)

अपक्वमांसभोजन (apakvamāṁsa-bhojana) *adj.* (used as noun) (one) who eats uncooked or raw flesh as food अक्रव्यादोऽपक्वभोजन (v.l. अपक्वमांसभोजन) भिन्नान् खञ्जरीटादीन् हत्वा तु वत्सतरीं दद्यात् VīraMi. 1015.19 (*on* 3.272)

अपक्कमिश्रक (apakvamiśra-ka) *adj.* of the mixture of uncooked (and cooked) food अपक्कमिश्रकं तथा शतत्रयं प्रकल्पितम् PadmP. iv. 110.195.

अपक्कमुक्तिफल (apakvamukti-phala) *n.* fruit of immature liberation ये तु सगुणोपासकाः तेषामैश्वर्यस्य कल्पान्तेऽन्तवत्त्वेऽपक्कमुक्तिफलाभिप्रायेणानावृत्तिरित्याह PrakaVi. 1109.21.

अपक्कमृत्तिकागोलवत् (apakvamr̥ttikāgola-vat) *adv.* like the ball of unbacked clay अपक्कमृत्तिकागोलवच्च भेत्स्यति मेदिनीम् TriṣaŚaPuC. i.5.695.

अपक्कमृद्भाजनक (apakvamr̥dbhājana-ka) *n.* unbaked earthenware अपक्कमृद्भाजनकेऽथ वानम् KośaKaTa. 2.6100.

अपक्कमृण्मयकपालादि (apakvamr̥ṇmayakapālādi) *adj.* unbaked earthen vessel etc. आममृच्छकलादिना अपक्कमृन्मयकपालादिना, दत्तं जलं दात्राद्यशौचादशुच्येव VīraMi. (Āhnika.) 189.2.

अपक्कमृण्मयशरावादि (apakvamr̥ṇmayaśarāvādi) *adj.* unbaked earthen vessel etc. शूद्रयाजकस्य लोभात्प्रतिग्रहं कृत्वा ... विनाशं गच्छति। सुतरामवेदवित्। अपक्कमृन्मयशरावादिकमिवोदके ManvaMu. 123.1 (*on* 3.179)

अपक्कलेख (apakva-lekha) *m.* chalk stick पाण्डितिः। अपक्कलेखेनेत्यर्थः 'खडीति' भाषाप्रसिद्धः BālamBha. ii.112.3 (*on* 2.100)

अपक्कलोष्ट (apakva-loṣṭa) *m., n.* unbaked lump of clay (लिम्पेत्) अपक्कवलोष्टवल्मीकमृत्तिकैः AṣṭāHr̥. iv.21.52.

अपक्कविधारण (apakva-vidhāraṇa) *n.* retention of undigested (food) क्षुच्छ्रमाभ्यञ्जनाद्रौक्ष्यादौष्ण्यापक्कविधारणात् ... गर्भिण्या जायते ज्वरः KāśyaS. 293A. 19.

अपक्कव्युदासार्थम् (apakvavyudāsārtham) *adv.* for the sake of excluding uncooked or raw (food) (अन्नं भूमौ श्वचाण्डालवायसेभ्यश्च निक्षिपेत्) 'अन्न' ग्रहणमपक्कव्युदासार्थम् Mitā. 35.19 (*on* 1.103)

अपक्कव्रीहि (apakva-vrīhi) *m.* uncooked or raw rice-grains यथा अपक्कव्रीह्यवहततण्डुलेनैव साधितम् ... देवानां हविरुच्यते PāraS. 18.164.

अपक्कशालि (apakva-śāli) *m.f.* unripe paddy-grains अपक्कशालिसंकाशः पार्श्वो नागाधिपस्तुतः PadmP. (Ra.) 20.64.

अपक्कशोथ (apakva-śotha) *m.* not (medically) developed, i.e. half-ripened swelling रात्रावपि प्रलेपादिविधिः कार्यो विचक्षणैः। अपक्कशोथे गम्भीरे रक्तश्लेष्मसमुद्भवे ŚārṅgaS. iii.11.72.

अपक्कसंपक्कमति (apakvasampakva-mati) *adj.* (used as noun) (one) whose intellect is both mature and immature निर्जल्पबुद्धिर्हतमानमानी ह्यपक्कसंपक्कमतिश्च धीमान् MaYānaSū. 175.11 (19.80)

अपक्कस्थान (apakva-sthāna) *n.* receptacle of undigested food अपक्कस्थानमामाशयः Aparā. 983.1 (*on* 3.94)

अपक्काणवमल (apakvāṇava-mala) *n.* undeveloped minute impurity अपक्काणवमलवत्त्रीवत्वादेव मन्त्राणामणुसंज्ञा LalitāSaBh. 96.23 (129); SetuBa. 251.18.

अपक्काद (apakvāda) *adj.* (used as noun) (one) who eats uncooked or raw (food) शाकपत्राशनाद्रोगी अपक्कादोऽमलो भवेत् BhaviP. 703B.8 (iv. 70.19)

अपक्कादि (apakvādi) *adj.* **1** (medically) undeveloped (swelling or tumour) etc. शोथाः षडेते विज्ञेयाः प्रागुक्तैः शोथलक्षणैः। विशेषः कथ्यते चैषां पक्कापक्कादिनिश्चये RugVi. 41.2; **2** uncooked or raw (food) etc. मूर्बन्धने। आमोऽपक्कादौ KāvyKaVr̥. 87.12 (3.2)

अपक्कान्न (apakvānna) *n.* uncooked or raw food आददीत प्रशस्तद्विजादिभ्यः शुश्रूषोश्च शूद्रादपक्कान्नमिति ManuBh. i. 344.8 (*on* 4.33); तैलपक्कमपक्कान्नं सर्वं लवणयुक्त्यजेत् SkandP. III.ii.5.121.

अपक्कान्नाशिन् (apakvānnāśin) *adj.* (used as noun) (one) who eats uncooked food यत्र प्राणा उत्क्रान्ता भवन्ति तस्मिन् गोमयेनोपलिप्य ... पवनं कृत्वापक्काशी ... ब्रह्मचर्यमा दशरात्रात् ĀgniveGS. iii.4.4 (138.20); अपक्कान्नाशिना स्थेयमहोरात्रमतः परम् ViṣṇuDhaP. iii.309.9.

अपक्कामिष (apakvāmiṣa) *n.* uncooked or raw flesh पक्कापक्कामिषैस्तद्वद् भूतभक्तैः सुरासवैः। गन्धैश्च धूपमाल्यैश्च बलिं दद्यान्निशागमे SamarāSū. 16.26.

अपक्काम्रफल (apakvāmraphala) *n.* unripe or raw mango fruit घोराः पश्चापदो भुक्त्वा पश्चाद्राज्यमवाप्यते। अपक्काम्रफलस्वादादिति विद्धि फलं द्वयोः PālaGoKa. 70.

अपक्कार्क (apakvārka) *m.* not cooked with fire, i.e. naturally ripened Calotropis Gigantea fruit अपक्कार्काग्निदमनरिङ्गिणीफलाविरलविरचनम् YaśasCam. i.405.2 (comm. अपक्कानि अनग्निसिद्धानि अर्काणि अर्कफलानि)

अपक्कावयव (apakvāvayava) *m.* unbaked part तत्स्थाने एव द्व्यणुकादिप्रक्रमेणारभ्यन्ते तेन पक्कापक्कावयवदर्शनम् NyāyKa. 110.3.

अपक्काशनिन् (apakvāśan-in) *adj.* (used as noun) (one) eating uncooked or raw (food) अपक्काशनिना स्थेयमहोरात्रमतः परम्। अनेन विधिना दत्वा जलधेनुं द्विजोत्तमाः BrParāSm. 10.98.

अपक्काशिन् (apakvāś-in) *adj.* (used as noun) (one) who eats uncooked or raw (food) गृध्रश्येनशशादानामुलूकस्य च घातकः। अपक्काशी दिनं तिष्ठेत् त्रिकालं मारुताशनः ParāSm. 6.5.

अपक्काहाराधार (apakvāhārādhāra) *m.* receptacle of undigested food आमाशयोऽपक्काहाराधारः DīpKa. 84.22 (*on* 3.95); VīraMi. 858.9 (*on* 3.95)

अपक्कौषधाम्बु (apakvauṣadhāmbu) *n.* uncooked medicinal herb and unboiled water यदपक्कौषधाम्बुभ्यां सिद्धं मद्यं स आसवः ŚārṅgaS. ii.11.2; BhāvPra. (Bhā.) vi.21.28.

अपक्ष (a-pakṣá) *adj.* **1** which has no wings, featherless **(used as noun)** (one) which has no wings **2A** having no adherents **(used as noun)** (one) not having followers, i.e. friendless or allyless **B (used as noun)** (one) who is not on the same side, i.e. enemy, opponent **C** belonging to other side **3A** indifferent, neutral **B** helpless **4** opposed to, adverse **1** which has no wings, featherless अपक्षाः पक्षिणश्च ये ते जाता ब्रह्मचारिणः AV.xi.5.21; AV. (P.) xvi.155.1; यो वै विद्वांसस्ते पक्षिणो येऽविद्वांसस्तेऽपक्षाः PañcBr. xiv.1.13; NidāSū. 76.10 (4.11); विजानन्तो दहन्तो यन्ति शोकम् मनीषिणो यदपक्षाः पतन्ति JaimiBr. 2.74; एवं बहुगुणं सैन्यम् ... अपक्षैः पक्षसंकाशै रथैर्नागैश्च संवृतम् MahāBhā. vi.72.14; vii.89.11; शकुनिर्वाप्यपक्षः स्यान्निर्मन्त्रो ब्राह्मणस्तथा ... तथैव स्यान्निराकृतौ MahāBhā. xii.37.40; अपक्षो हि कथं पक्षी कर्म किंचिदुपक्रमेत् Rāmā. iv.58.24; योगैश्वर्यमृते मोक्षः कथंचिन्नोपपद्यते। अपक्षस्येव गमनं गगने पक्षिणो यथा BrahmāṇḍP. ii.10.116; VāyuP. ii.11.109; कीटास्तथाविधा एव किंचिदुपचितमूर्तयोऽपक्षाः स्वपक्षाश्च मक्षिकाशलभादयः ManuBh. ii.391.6 (*on* 11.69); पार्वती उवाच ... अपक्षो मन्मनःपक्षी व्योम्नि उड्डीयते हठात् ŚivaP. ii (3).25.27 (152A.4); **(used as noun)** (one) which has no wings पक्षी भवति न ह्यपक्षः पतितुमर्हति TaiS. V.ii.5.1; BaudhŚuS. 2.20; प्र राजन् पक्षिणः पतन्त्यवपक्षाः पद्यन्ते PañcBr. xiv.1.12; न वा अपक्षः पक्षिणमाप्नोति PañcBr. xix.10.3; उत् पक्षिणः पतन्तीत्याहुः। कथम् अपक्षा भिन्दत इति JaimiBr. 3.176; य उ ह वा अपक्षो वृक्षाग्रं गच्छत्यव वै स ततः पद्यते JaimiUBr. iii.13.9; न वा अपक्षः सुवर्गं लोकमभिवोढुमर्हति VādhūŚS. iv.85.1; शक्रे कोपयता पूर्वमस्मद्रोत्रेण केनचित्। पक्षहीनः कृतो यत्र धिगपक्षस्य चेष्टितम् SkandP. iv.1.73; **2A** having no adherents (मारः) स्वपक्षं चापक्षमपश्यत् LaliVi. 21.4 (23); [DBHS.] **(used as noun)** (one) not having followers, i.e. friendless or allyless सुयोधनः। अपदस्थान्पदे तिष्ठन्नपक्षान्पक्षसंस्थितः। ... प्रयोगैर्घातयेत् ध्रुवम् MahāBhā. i.134.24; महाक्षयव्ययनिवेशां तु भूमिमवाप्तुकामः पूर्वमेव क्रेतारं पणेत। दुर्बलमराजबीजिनम् ... अपक्षम् ArthŚā. ii.310.5 (7.11); कोशवानप्यपक्षः क्षयव्ययानुग्रहहीनत्वान्न कुतश्चित्प्राप्नोति ArthŚā. ii.311.3 (7.11); अपक्षधात्रीधररक्षणक्षमः ... तिरस्करोति स्म तूर्णमर्णवम् El. i.142.14; **2B (used as noun)** (one) who is not on the same side, i.e. enemy or opponent भर्तुः ... द्वेष्यैरपक्षैरहितैश्च तस्य भिद्यस्व नित्यं कुहकोद्धतैश्च MahāBhā. iii.223.9; दाक्षायणी क्षपयतान्मदपक्षपक्षम् ĀandMaSt. 72; कौक्षेयकः क्षपयतान्मदपक्षलक्षम् ĀnandMaSt. 85; **2C** belonging to other side द्विरदं वैद्यस्थानस्थं पक्ष्यापक्ष(?)मुभयतो लब्ध्वालानमनुवर्तयेत् Hastyāyur. 144.26 (1.18); **3A** indifferent, neutral बलवत्संयुक्तविरोधं स्त्रीभिः स्त्रीदर्शिभिः सामन्तदूतैर्द्वेष्यापक्षावक्षिप्तानर्थ्यैश्च ... संघातं च वर्जयेत् ArthŚā. ii.210.1(5.4); **3B** helpless, ArthŚā. ii.210.1 (5.4) (comm. अपक्षैरसहायैः); **4** opposed to, adverse, Apte.

अपक्ष (a-pakṣa) *m.* **1** ritual not offered at the end of fortnight, other than the fortnight-offering वल्कली ... चरिष्यामि ... एकान्तशीली विमृशन्पक्कापक्केन (v.l. पक्षापक्षेण) वर्तयन् MahāBhā. i.110.33 (BhārBhāDī.) पक्षापक्षेन इति पाठे पक्षान्तकर्म इष्ट्यादिकं पक्षस्तदन्यदग्निहोत्रादिकमपक्षः); **2** opposite or wrong view अनधीतवेदस्य कुतः स्नानमित्यपक्षोऽयम् ManuBh.

i.342.27 (*on* 4.31); **3** other than the subject (of inference), non-subject प्रत्यक्षाद्यनिराकृतो हि पक्ष उच्यते, न चायमीदृश इत्यपक्ष एव NyāyMañ. i.101.27; अनुमानाविषये प्रयोग इति यथाश्रुते वार्त्तिके पराभिमतापक्षधर्मत्वमेव स्फुटमपक्षस्यैवानुमानाविषयत्वात् NyāyVārPari. 260.8.

अपक्षक (apakṣa-ka) *adj.* **1** not having wings or feathers हिरण्यपर्णमश्वत्थमभिपत्य अपक्षकाः। ते तत्र पक्षिणो भूत्वा प्रपतन्ति यथा दिशम् MahāBhā. v.45.9; तुरगाः ... सपक्षा देववाह्यास्ते मनुष्याणामपक्षकाः ViṣṇuDhaP. ii.45.8; **2** not having wings in the form of knowledge MahāBhā. V.45.9; ये अपक्षकाः ज्ञानपक्षरहिताः मध्वाशिनः परिवर्तन्ते ... ते मुक्ता भवन्ति SanatBh. 297.11 (*on* 4.9); **3** not resorting to the view of optional rites अपक्षकाः प्रवृत्तिधर्मपक्षरहिताः काम्यकर्मपक्षमनाश्रिताः ViṣamaŚlo. *on* MahāBhā. v.45.9; **4** not having (two) conditions, i.e. dream and walking न विद्यते स्वापजागरलक्षणौ पक्षौ येषां तेऽपक्षकाः MahāBhāraDī. *on* MahāBhā. v.45.9.

अपक्षगामिन् (a-pakṣagāmin) *adj.* not taking a side, impartial अपक्षगामी नृपतिर्धर्मयुद्धं प्रवर्तयेत् Mānaso. iv.5.874.

अपक्षगिरिसंकाश (apakṣagiri-saṅkāśa) *adj.* appearing like a mountain without wings सैन्यम् ... अपक्षैः पक्षसंकाशैः (v.l. अपक्षगिरिसंकाशै) रथैर्नागैश्च संवृतम् MahāBhā. vi.72.14.

अपक्षण (apakṣaṇa) *m.* w.r. for *apakṣāla*, DBHS.

अपक्षति (apa-kṣati) *f.* decline, decay, destruction, जन्मास्तित्वविवृद्धयः परिणतिश्चापक्षतिर्नाशनम् SarvaVeSāSaṁ. 460.

¹अपक्षति (apa-kṣati) *adj.* who is not having destruction, without decline स भृङ्गः ... अपक्षतित्वे पदमुन्नतोन्नतं विगाहमानो दिशति स्म विस्मयम् ŚrīKaC. 3.53 (comm. भृङ्गनामा निजनामानुरूपां शोभां वहन्नपगता क्षतिः क्षयो यस्य); स्फुटपक्षपरिग्रहेण शश्वद्दधताप्याहवमूर्ध्न्यपक्षतित्वम्।... नन्दिषेणः ... सरस्वतीं ससर्ज HarVi. 15.9 (comm. अपक्षतित्वं निर्बाधता)

²अपक्षति (a-pakṣati) *adj.* which does not have roots of wings, i.e. plumage, ŚrīKaC. 3.53 (comm. स भ्रमरोऽविद्यमाना पक्षतिः पक्षमूलं यस्य तद्भावेऽप्युन्नते भ्रमन्नाश्चर्यं ददाति); HarVi. 15.9 (comm. स कथमपक्षतिरपक्षमूलः स्यादिति तु विरोधः)

अपक्षत्व (apakṣa-tva) *n.* **1** the state of being wingless वृद्धभावादपक्षत्वाच्छृण्वंस्तदपि मर्षये Rāmā. iv.57.3; **2** the state of being non-subject of an inference संदिग्धवह्निकपर्वतापर्वतधूमवतामेकधर्माभावेनापक्षत्वात् TattvCin. ii (2).22.7; सिद्धसाधनेऽपि हि पक्षधर्मत्वं न सिध्यति। सिद्धधर्मविशिष्टस्यापक्षत्वात् NyāyPari. 278.9; मोक्षहेतुज्ञानान्यच्चेति तस्यापक्षत्वाय पक्षे सतीत्यन्तम् वैकल्पिकमाद्यं विशेषणत्रयम् Nyāyāmṛ. 145A. 6; त्वया हि प्रातिभासिकस्य शुक्तिरूप्यादेरपक्षत्वाय सत्यन्तमाद्यं विशेषणत्रयं विकल्पेन पक्षे प्रक्षिप्तम् AdvaiSi. 41.4.

अपक्षत्वप्रसङ्ग (apakṣatva-prasaṅga) *m.* undesired occasion of being non-subject न तावत् पक्षे हेतोः व्याप्यवृत्तित्वं पक्षधर्मत्वम् ... साध्यस्यापि तत्र असंभवात् अपक्षत्वप्रसङ्गात् TarkSaṁ. (Ā.) 95.13.

अपक्षत्वापत्ति (apakṣatvāpatti) *f.* undesired contingency of being non-subject सद्रूपं शुद्धचिदेव ... तादृशतादात्म्यस्यापक्षत्वापत्तिः LaCandr. 38.9; कपालादौ तन्नाशकालावच्छेदेन घटादेरसमवायादन्यकालावच्छेदेनैव समवायात् तस्यापक्षत्वापत्तिः LaCandr. 422.27.

अपक्षत्वापात (apakṣatvāpāta) *m.* undesired contingency of non-subject द्वितीये अव्याप्यवृत्तित्वानधिकरणशब्देनावयवावृत्तित्वोक्तावयव्यादेरपक्षत्वापातात् Nyāyāmṛ. 88B.9; अवयववृत्तिद्रव्यत्वाद्यवच्छिन्नप्रतियोगिकभेदस्यापक्षत्वापातात् Nyāyāmṛ. 605A.5.

अपक्षदोष (a-pakṣadoṣa) *m.* not a defect of subject उत्तरावयवापेक्षो यो दोषः सोऽनुबध्यते। तेनेत्युक्तमतोऽपक्षदोषोऽसिद्धाश्रयादिकः PramāVār. 4.150.

अपक्षधर्म (a-pakṣadharma) *m.* **1** not the property of subject, i.e. not subsisting in the subject अपक्षधर्मो न हेतुः न हेत्वाभासः NyāyVār. 132.17 (*on* i.1.35); अपक्षधर्मस्य चास्य हेतुत्वं नास्तीति नैयायिकाः Bṛha. 319.8 (*on* i.1.18); ननु अपक्षधर्मस्याहेतुत्वात् न नियमार्थताशङ्का HetuBiṬ. 14.3; एकाश्रयाश्रितयोरेव गम्यगमकतोक्तेत्यपक्षधर्मस्याहेतुता NayaVi. 126.10 (*on* i.1.5); संभाव्यमानप्रतिपक्षश्चार्थो न साधनमर्हति ...। अयमपक्षधर्म एव NyāyKa. 203.12; (हेतुः) बाधायामपक्षधर्मो भवेत् TātpaṬ. (Vā.) 43.9 (*on* i.1.1); 44.21 (*on* i.1.1); 194.5 (*on* i.1.5); न चापक्षधर्मात् साध्यसिद्धिः PratyabhiVi. i.386.7 (*on* i..7.13); उक्तरूपार्थव्यवस्थापने सति कालात्ययापदिष्टोऽयं प्रसङ्गहेतुस्तद्दर्शने चापक्षधर्मः NyāyVārPari. 603.1; दूष्यदूषणव्याप्तौ सत्याम् अपक्षधर्मः कल्पितदूष्यं छलम् TārkiRa. 249.2; 262.8; अविनाभावबलेनैवापक्षधर्माणामपि गमकत्वाभ्युपगमात् PramāMī. 40.20 (*on* i.2.9); 42.11 (*on* i.2.12); (हेत्वाभासानाम् ... लक्षणम्) अपक्षधर्मोऽपि विरुद्धोऽन्यत्र विपरीतज्ञानसमर्थ एव TattvCin. ii (1). 889.2; ii (1).910.4; क्व तर्ह्यस्यान्तर्भावः अविनाभावादिसंभावनायामपक्षधर्मे अन्यथात्वव्याप्ते NyāyPari. 273.8; प्रमाणविरोधे हि हेतुरपक्षधर्मो वा स्यात्। अनैकान्तिको वा NyāySu. (Ja.) 269B.5 (*on* ii.1.2); असन् इति पक्षेऽसन् अपक्षधर्मः (हेतुः) इत्यर्थः Upask. 156.1 (*on* iii.1.15); **2A** name of presumption (*arthāpatti*) गृहं तु न कथंचिच्चैत्रसंबद्धमवगम्यत इत्यपक्षधर्मः TātpaṬ. (U.) 390.24 (*on* 5 (7).12); न चाविनाभावनिश्चयेनापि गमयन्नपक्षधर्मोऽर्थापत्तिरिति युक्तम् NyāyKuA. ii (1).226.5; **2B** type or a kind of fallacy क्व पुनरप्रयोजकोऽन्तर्भवति। ... नापि निर्णये सति पक्षत्वातिपातादपक्षधर्मः NyāyKuA. i.186.2; अपक्षधर्मो हेतुर्यः सोऽसिद्धः परिकीर्तितः Mānaso. iv.2.399; अव्याप्तापक्षधर्मौ द्वौ हेत्वाभासौ NyāyPari. 271.4; 271.7.

अपक्षधर्मजनिता (apakṣadharma-janitā) *adj.* (*f.*) produced not by the property of subject, i.e. not subsisting in the subject न चापक्षधर्मजनिता प्रतीतिरनुमानम् Kāśi. iii.128.16 (*on* 5 (5).76)

अपक्षधर्मता (apakṣadharma-tā) *f.* the state of not being the property of subject, i.e. not subsisting in the subject न व्याप्तिशून्यत्वं नाप्यपक्षधर्मता हेतोः TātpaṬ. (U.) 318.23 (*on* 5 (4).55); 391.19 (*on* 5 (7). 15); Kāśi. iii.166.20 (*on* 5 (7).19); अपक्षधर्मता हेतोर्नामरूपाश्रयत्वतः BṛĀraUBhVā. ii.1.607; एवमपक्षधर्मता हेतोः प्रत्युक्ता, दर्शनसंबन्धस्य पक्षधर्मत्वात् NayaVi. 242.4 (*on* i.1.8); भवेच्छब्दधर्मस्य कृतकत्वस्यापक्षधर्मता NyāyKa. 235.12; अपक्षधर्मतां निवर्तयति लिङ्गिन इति TātpaṬ. (Vā.) 104.11 (*on* i.1.3); द्वितीयतृतीययोः अभिध्यानलिङ्गस्यापक्षधर्मता स्यात् ŚrutaPra. ii.354.21 (*on* ii.3.17)

अपक्षधर्मतादोष (apakṣadharmatā-doṣa) *m.* defect of the form of not being the propery of subject न चापक्षधर्मतादोषः। उपरिदेशस्य पूरसंबद्धदेशसंबन्धात् Kāśi. iii.167.14 (*on* 5 (7).18)

अपक्षधर्मत्व (apakṣadharma-tva) *n.* the state of not being the property of subject, i.e. not subsisting in the subject अथ कृष्यादीनां फलवत्तया दृश्यमानत्वादिति ततोऽप्यपक्षधर्मत्वम् TantrVār. 545.22 (*on* 2.25) नापि विशेषस्य हेतुत्वम् ... सपक्षस्थस्याप्यपक्षधर्मत्वात् TātpaṬ. (U.) 218.19 (*on* ii. 5 (2).104); 231.21 (*on* 5 (2).168); अनुमानेनापि हि सिद्धावयवेन विपर्ययेऽवगते हेत्वन्तरमसिद्धावयवं सिषाधयिषितधर्मविपर्ययेऽपि दर्शनादनैकान्तिकत्वेनापक्षधर्मत्वेन वा साध्यज्ञानं न जनयति TātpaṬ. (U.) 320.11 (*on* 5 (4).58); 343.19 (*on* 5 (4).161); न भूप्रदेशो लिङ्गमगृहीतसंबन्धस्यापि तत्प्रतीतेः अनैकान्तिकत्वादपक्षधर्मत्वात् NyāyMañ. i.47.16; विशेष एव हेतुरुच्यते, तदयुक्तम्। अपक्षधर्मत्वादन्वयाभावाच्च Kāśi. ii.63.7 (*on* 5 (2).105); iii.31.23 (*on* 5 (4).37); iii.126.19 (*on* 5 (5).68); गवयोऽप्यपक्षधर्मत्वान्न सादृश्यविशिष्टस्य गोर्लिङ्गम् Kāśi. iii.154.11 (*on* 5 (6).45); iii.210.18 (*on* 5 (8).50); रजतत्वस्य हेतोः अपक्षधर्मत्वात् Bhām. 17.19 (*on* i.1.0); यद्यपि च वाक्यार्थे साध्ये पदानामपक्षधर्मत्वम् ... तथाप्याकाङ्क्षायोग्यतासत्तिपदार्थाः संसर्गे लिङ्गं भविष्यन्ति TatpaṬ. (Vā.) 414.2 (*on* ii.1.52); अन्वयहीनत्वादपक्षधर्मत्वाच्चाहेतुत्वं पूर्वसंक्षिप्तं प्रपञ्चयति NyāyRa.242.9 (*on* 5 (2).104); अस्ति गवयस्य गोसंबन्धः तस्यासौ सदृशः, तत्र कथमपक्षधर्मत्वम् NyāyRa. 447.14 (*on* 5. (6).45); किं केन संगतमपक्षधर्मत्वात् हेतोः NyāyMa. 19.1; तटस्थरजतानुस्मरणं तु कथमिदंकारास्पदस्योपकारहेतुभावमनुमापयेद्, रजतत्वहेतोरपक्षधर्मत्वात् NyāyMa. 72.2; न चाविनाभावनिश्चयेऽप्यपक्षधर्मत्वात् अर्थापत्तित्वम् Kiraṇā. 324.20; 'असिद्धः' हेत्वाभासः स्वरूपासिद्ध इत्यर्थः। ... अपक्षधर्मत्वादयमसिद्धः इति न मन्तव्यम् PramāMī. 54.19 (*on* ii.1.17); असंदिग्धतया पक्षत्वाभावेन तद्धर्मस्य हेतोः सिद्धसाधनवदपक्षधर्मत्वात् KhaṇḍanKhā. 646.6; असंसर्गाग्रहबलेन च तद्व्यवहारे तत्रासत्त्वाप्रतीतौ हेतोरपक्षधर्मत्वात् TattvPradī. (Ci.) 70.2; स्वशब्दस्य 'सदायतनाः सत्प्रतिष्ठाः' इति सद्विद्यावाक्यविषयत्वं चायुक्तम्, अपक्षधर्मत्वात् ŚrutaPra. ii.8.12 (*on* i.3.6); न च गवयगतं सादृश्यं लिङ्गम्, अपक्षधर्मत्वात् TattvCin. iii.46.1; सर्वेष्वपि पक्षाभासेषु हेतोरपक्षधर्मत्वात् NyāyPari. 278.5; गोगतं सादृश्यं लिङ्गम् ... नापि गवयगतम् अपक्षधर्मत्वात् YuktiSneha. 76.12 (*on* i.1.5)

अपक्षधर्मत्वनियम (apakṣadharmatva-niyama) *m.* law or rule of not being the property of subject, i.e. not subsisting in the subject

प्रमाणावगतसाध्यविरुद्धधर्मवतश्चापक्षत्वेन तद्धर्मस्यापक्षधर्मत्वनियमात् NyāySu. (Ja.) 269B.6 (*on* ii.1.2)

अपक्षधर्मत्वप्रतिपादन (apakṣadharmatva-pratipādana) *n.* explanation of the state of not being the property of subject सिद्धसाधनस्य चाश्रयसिद्धताप्रकारोऽपक्षधर्मत्वप्रतिपादनेन प्रागुक्तः NyāyPari. 285.4.

अपक्षधर्मत्वापत्ति (apakṣadharmatvāpatti) *f.* undesired contingency of not being the property of subject न चैतत् संभवति। साध्यधर्माधिकरणादेरप्यभावप्रसङ्गात् अपक्षधर्मत्वापत्तेः Kāśi. iii.81.9 (*on* 5 (4).135)

अपक्षधर्मनिवृत्तिमत् (apakṣadharmanivṛtti-ma(n)t) *adj.* having exclusion from the property of non-subject, i.e. not subsisting in the subject न ह्यव्यापको भवत्यपक्षधर्मनिवृत्तिमान् इत्यत आह TātpaṬ. (Vā.) 290.17 (*on* i.1.35)

अपक्षधर्मनिवृत्तिमात्र (apakṣadharmanivṛtti-mātra) *n.* mere exclusion of what is not a property existing in the subject, i.e. not subsisting in the subject अपक्षधर्मनिवृत्तिमात्रत्वेन संभवमात्रं लभ्यते NyāyVār. 132.21 (*on* i.1.35)

अपक्षधर्मभाव (apakṣadharma-bhāva) *m.* the state of not being the property of the subject, i.e. not existing in the subject अन्यथानुपपत्त्यैव शब्ददीपादिवस्तुषु। अपक्षधर्मभावेऽपि दृष्टा ज्ञापकतापि च TattvSaṁ. 1378.

अपक्षनिष्ठता (a-pakṣaniṣṭhatā) *f.* [Inst.] by way of not being in the subject अपक्षनिष्ठतया निश्चितोऽपि संदिग्धव्याप्तिको यथा विप्रतिपन्नधर्मः निषिद्धत्वात् NyāyPari. 111.16.

अपक्षपतित (a-pakṣapatita) *adj.* not partial to any party, impartial नियुक्तेन तु वक्तव्यमपक्षपतितं वचः NāraSm. 40.1; (समग्रामाः ... क्षितिधारिणः) समा अपक्षपतिताः BālaKrī. i.257.9 (*on* 2.156); राजा ... अपक्षपतितो दुष्टम् इष्टं चेच्छन्ननागसम् ... समदर्शी MahāP. 42.200; अपक्षपतिताः शान्ताः ... ते पश्यन्ति जगत्पतिम् NaraP. 64.86.

अपक्षपय्य (apakṣapay-ya) *ger.* having caused to decrease (सोमं राजानमाप्यायस्वापक्षीयस्वेति) अपक्षीयस्वेति अपक्षपय्येत्यर्थः VedāntKa. 347.23 (*on* iii.1.6)

अपक्षपरा (apakṣa-parā) *adj.* (*f.*) being on the opposite side, opposing (ते तनुः) स्थिरासुरापक्षपरा ... विभाति ĪśvaŚ. 21 (comm. प्रतिपक्षभूता)

अपक्षपात (a-pakṣapāta) *m.* lack of adopting a side, impartiality कच्चिद्विदितोऽर्थेषु बलिनो दुर्बलस्य च। अपक्षपातात्पश्यन्ति कार्येष्वधिकृता नराः Rāmā. ii.2161* (2) अपक्षपातोऽर्थिषु ... पञ्चैव यज्ञाः कथिता नृपाणाम् AtriS. 28; YogYā. 2.33; BhavasantāraṇaU. 5.13; SiṁhāDvā. 84.2; सभ्येष्वपक्षपातस्तु तथा साक्षिषु सत्यवाक् ŚukraNī. 3.239. [Inst.] by way of not adopting a side, by way of impartiality अपक्षपातेन यदर्थनिर्णयस्तदेव धर्मः किमपि क्षमाभुजाम् KaumuMi. 9.6; अपक्षपातेन परीक्षमाणा द्वयं द्वयस्याप्रतिमं प्रतीमः। यथास्थितार्थप्रथनं तवैतत् MahāViSt. (H.) 2.22; कुकथात्वप्रकाशनेनापक्षपातेन च द्वावपि निगृह्णन्ति (वादिप्रतिवादिनौ) NyāyPari. 269.4; प्रजा अपक्षपातेन स्वप्रजा इव पालिताः RājTa. (Jo.) 643; पक्षपाती समयस्तथा नः। इति तन्निरस्तम्। अपक्षपातेन समस्तसमयोक्तसत्त्वादिविशेषाभ्युपगमे तत्तदुद्भावितासत्त्वादिपक्षदोषाणामप्यभ्युपगन्तव्यत्वापत्तेः ŚivārkaMaDī. ii.102.31 (*on* ii.2.31); अपक्षपातेन श्रुतिस्मृतिपुराणागमान् विमृशतां शिवेन नारायणस्य साम्यं न प्रत्याख्यातुं शक्यम् ŚivārkaMaDī. ii.268.26 (*on* iii.2.35)

अपक्षपाततस् (apakṣapāta-tas) *adv.* by way of not adopting a side, by way of impartiality मायामयं जगत्तस्मादीक्षस्वापक्षपाततः PañcDa. 6.142;

अपक्षपातपतित (a-pakṣapātapatita) *adj.* not induldged in partiality, impartial तत्र युक्तमयुक्तं वा ... स्वयमेव विचार्यताम्। अपक्षपातपतितैर्विद्वद्भिर्वस्तुसिद्धये BṛĀraUBhVā. iv.3.1204.

अपक्षपातम् (apakṣapātam) *adv.* without adopting a side, impartially अत्र च मयीव तस्यामप्यपक्षपातं दर्शितदर्पे कंदर्पे तत्र भगवत्या ... मामुपगम्य Mukundā. 218 (17)

अपक्षपातिता (apakṣapāti-tā) *f.* the state of not adopting a side, impartiality प्रजाप्रक्षोभादिदृष्टस्पष्टदोषभयादवश्यमपक्षपातिता संभवति VīraMi. (Vyavahāra.) 30.30.

अपक्षपातित्व (a-pakṣapātitva) *n.* the state of not being partial, impartiality अपरे ... अविशेषज्ञतापक्षपातित्वमिति दोषानपि गुणपक्षमध्यारोपयद्भिः ... प्रतार्यमाणाः Kād. 108.6; ब्रह्मणः अपक्षपातित्वात् अविद्वान् गच्छति न गच्छतीति द्वितीयः (अनुप्रश्नः) TaiUBh. 255.17 (*on* 2.6); प्रमाणास्यापक्षपातित्वात्परस्येव तवापि तत्सिद्धिर्भवतु NyāyMañ. i.94.30; अन्यतरासिद्धेर्न विवदन्ते प्रमाणस्यापक्षपातित्वात् NyāyMañ. ii.162.28; तदेव शास्त्रं 'कंचित्प्रति प्रमाणं कंचित्प्रति न' इति स्यात्, न चैतद्युक्तम्, अपक्षपातित्वात् प्रमाणस्य PratyabhiVi. ii.86.9 (ii.3.2); अथ तत्र तथाप्रतिभासः समाधानम्, परस्यापि तदेवास्तु प्रतिभासस्यापक्षपातित्वात् PramāMī. 28.20 (*on* i.1.32);(पदार्थः) यस्तु स्वशाखोक्तविरुद्धः शाखान्तरीयः सोऽपि प्रमाणस्यापक्षपातित्वादेकद्वारकत्वे सति तुल्यबलत्वात् ... गृह्यमाणो नातीवानौचित्येन नैयायिकानां संमतः CaturCin. iii (1). 755.21.

[1]**अपक्षपातिन्** (a-pakṣapātin) *adj.* adopting the side of *a*, i.e. Viṣṇu अपक्षपातिनापि हंसेन ... पौरजनेनानुगतम् ... कुसुमपुरं नाम नगरम् VāsaDa. 113.1 (comm. अकारे विष्णौ पक्षपाती)

[2]**अपक्षपातिन्** (a-pakṣapātin) *adj.* [*f.* –inī] **1** not flying with wings अपक्षपातिनापि हंसेन ... पौरजनेनानुगतम् ... कुसुमपुरं नाम नगरम् VāsaDa. 113.1 (comm. न पक्षेण गरुता पततीत्यपक्षपाती); **2** not adopting a side, i.e. impartial अपक्षपातिनः सभ्याः सत्यमुत्पत्त्यपेक्षया। शब्दस्य कल्पनामाहुरभिव्यक्तौ लघीयसीम् NyāyMañ. i.199.21; अपक्षपातिनः प्राज्ञाः सामन्ता यावत्सस्यं विनष्टं परिभाव्य ब्रूयुः तावत्क्षेत्रिणे गोमी दद्यात् Aparā. 770.3 (*on* 2.161); नयानशेषानविशेषमिच्छन्नपक्षपाती समयस्तथा ते MahāViSt. (H.) 1.30; अविषमां भोक्तृकर्मानुगुणपरिणामित्वादपक्षपातीनीम् ŚrutaPra. ii.114.18 (*on* i.4.8); अभावरूपविशेषणमात्रवैशिष्ट्यमनुमन्यामह इति त्वपक्षपातिनस्ते न युक्तम् ŚatDū. 166.13.

अपक्षपुच्छ (a-pakṣapucchá) *adj.* not having wings and tail स वा एषोऽग्निरपक्षपुच्छो वायुरेव TaiBr. III.x.11.7; नेन्महदघं करवाणीति यावानपक्षपुच्छोऽग्निस्तावत्कुर्यात् ŚatBr. XIII.viii.1.18;अथैक एकविधप्रभृतीनपक्षपुच्छाश्चिन्वते BaudhŚuS. 2.14; नापक्षपुच्छःश्येनो विद्यते BaudhŚuS. 2.21.

अपक्षभूत (apakṣa-bhūta) *adj.* which has become non-subject न अपक्षभूते धर्मिणि वर्तमानस्याश्रयासिद्धिरेव स्यात् TārkiRa. 230.3.

अपक्षय (apa-kṣaya) *m.* **1A** decay of parts, i.e. destruction ब्रह्माव्ययं नित्यमजं स विष्णुरपक्षयाद्यैरखिलैरसङ्गि ViṣṇuP. i.15.57; BrahmP. 178.116; नापक्षयं च समुपैत्यविकारि वस्तु ViṣṇuP. vi.8.60; परिणामः अपक्षयो नाशः उत्तरावस्था जरा, देहाभावे ... तदुभयनिषेधे अर्थाद्यौवनम् LalitāTriBh. 343.19 (*on* 52); जन्मवृद्धिपरिणत्यपक्षयव्याधिनाशनविहीनमव्ययम्। ... ब्रह्म तत्त्वमसि ViveCū. 260; अपक्षयस्त्ववयवह्रासो नाश एव Bhām. 66.19 (*on* i.1.2); अपक्षयस्य विनाशान्तर्भावमाह VedāntKa. 51.7 (*on* i.1.2); यद्यपि वृद्धिपरिणामापक्षयाः त्रयो भावविकाराः जन्मस्थितिनाशव्यतिरेकेण प्रसिद्धाः तथापि वृद्धिर्जायते VivaPraSaṁ. 258.18; परेशमेव भगवान्बादरायणः फलप्रदं मन्यते ... कर्मणः करणत्वेनोपक्षयाद्य GoviBh. 218.3 (*on* iii.2.42); **1B** decrease, reduction, wane, decline चमसस्थं भक्षणेन अपक्षयं च कृत्वा पुनः पुनर्भक्षयन्ति BṛĀraUBh. 782.11 (*on* vi.2.15); नापि गुणक्षयेण अपक्षयः, निर्गुणत्वात् GītāBh. (Śaṅ.) 33.19 (*on* 2.20); आप्यायनापक्षयौ यथा सोमस्य तथा भक्षयन्ति Bhām. 530.9 (*on* iii.1.6); सुवर्णस्य दह्यमानस्य नैवास्त्यपक्षयः Aparā. 784.6 (*on* 2.178); **1C** decay, distruction जन्मास्तित्ववृद्धिपरिणामापक्षयमरणात्मका विकाराः षड्विधाः VedāntRaMañ. 1.4 (43.24); संप्रदायोऽथ विश्रम्भो विश्वासोऽथ क्षये (v.l. सोऽपक्षये) क्षिया KalpaK. 239.40.

अपक्षय (apa-kṣaya) *adj.* having a decay वीर्यमपक्षयमस्य ज्ञात्वा द्रोणस्य वैरिपक्षयमस्य। चिन्तां राजेयाय प्रदातुमस्मै वधं पराजेयाय YudhiVi. F.N. 7.132.

अपक्षयप्रतिषेध (apakṣaya-pratiṣedha) *m.* negation of decay or destruction श्रुतावमर इत्यपक्षयप्रतिषेधः VedāntKa. 221.6 (*on* i.4.22)

अपक्षयभाज् (apakṣaya-bhāj) *adj.* having the waning or reduction अपक्षयभाजो वै पितरः KauṣīBr. 5.6 (20.21)

अपक्षयरहित (apakṣaya-rahita) *adj.* devoid of decay or destruction अजं जन्मरहितम् अव्ययम् अपक्षयरहितं कथम् ... हन्ति GītāBh. (Śaṅ.) 34.18 (*on* 2.21)

अपक्षयलक्षणा (apakṣaya-lakṣaṇā) *adj.* (*f.*) having the nature of decrease or reduction अशुभेन कर्मणा नो कनीयान् नाप्यपक्षयलक्षणां विक्रियां प्राप्नोति BṛĀraUBh. 654.13 (*on* iv.4.23); अपक्षयलक्षणा विक्रिया प्रतिषिध्यते GītāBh. (Śaṅ.) 33.17 (*on* 2.20)

अपक्षयविनाश (apakṣaya-vināśa) *m.* decay and destruction अपक्षयविनाशाभ्यां परिणामर्धिजन्मभिः। वर्जितः शक्यते वक्तुं यः सदास्तीति केवलम् ViṣṇuP. i.2.11; स्वाभाविकमिदं रूपम् ... अपक्षयविनाशादिरहितम् ... मम AhirbuS. 44.30.

अपक्षयविपरीता (apakṣaya-viparītā) *adj.* opposite to decrease or reduction अपक्षयविपरीतापि वृद्धिलक्षणा विक्रिया प्रतिषिध्यते GītāBh. (Śaṅ.) 33.19 (*on* 2.20)

अपक्षयविवर्जित (apakṣaya-vivarjita) *adj.* devoid of decay or destruction अतोऽयमात्मा अजो नित्यः शाश्वतः अपक्षयविवर्जितः KāṭhUBh. 132.18 (*on* 2.18)

अपक्षयहेतु (apakṣaya-hetu) *m.* cause of decay स्थित्वापि यास्यतोऽवस्थापनं केवलमपक्षयहेतुः NītiVā. 13.12.

अपक्षयाभाव (apakṣayābhāva) *m.* absence of decrease or decline of parts, i.e. destruction (अक्षरम्) तदव्ययमक्षयाभावात् ... भूतकारणं धीराः परिपश्यन्ति PrakaVi. 197.22.

अपक्षयित (apa-kṣayita) *adj.* destroyed, i.e. cured आतुरान्तकेन नृपतेर्लोचनद्वयं क्षारचूर्णेन निर्माज्य जलौकाशतं प्रदाय श्लेष्मा अपक्षयितः Hāsyārṇa. 1.36 (12)

अपक्षय्य (apakṣay-ya) *ger.* having destroyed अपहत्य पाप्मानम् अपक्षय्य धर्माधर्मौ इत्यर्थः KenUVāBh. 97.11 (*on* 4.9)

अपक्षराग (a-pakṣarāga) *adj.* not having attachment to any side, impartial सुबुद्धिः। अपक्षरागः ... चिरं परीक्ष्यैतदवोचदर्थम् VarāṅgaC. 12.16.

अपक्षलोप (a-pakṣalopa) *m.* absence of loss of wings गिरिरिव गतिमानपक्षलोपाद् अनुतटपुष्पितकर्णिकारयष्टिः (एष विभाति) Vikramo. 3.3.

अपक्षवत् (a-pakṣava(n)t) *adj.* not having a side or party रिपुबलार्णवमुत्क्रमितुं पुनर्नृप न शक्यमपक्षवतस्तव VarāṅgaC. 20.24.

अपक्षवर्तमानत्व (a-pakṣavartamānatva) *n.* absense of the state of being present in the subject ननु यथा सिद्धसाधनमात्माश्रयः अपक्षवर्तमानत्वात् तथा बाधितोऽप्यपक्षवर्तित्वादाश्रयासिद्धो भवतु SarvaDaKau. 48.23.

अपक्षवर्तित्व (a-pakṣavartitva) *n.* absence of the state of being present in the subject तथा बाधितोऽप्यपक्षवर्तित्वादाश्रयासिद्धो भवतु SarvaDaKau. 48.24.

अपक्षविशेषणत्व (a-pakṣaviśeṣaṇatva) *n.* absense of the state of being a qualification of proposition अथ प्रत्यभिज्ञानं तद्भावाद्भवतीति पक्षस्तथाप्यन्यो हेतुर्वक्तव्यः। किं कारणम् प्रत्यभिज्ञानस्यापक्षविशेषणत्वे नोपयुक्तत्वात् NyāyVār. 305.1 (*on* ii.2.33)

अपक्षवृत्तित्व (a-pakṣavṛttitva) *n.* absence of the state of being present in the subject तेनापक्षवृत्तित्वं दर्शितं भवति ŚrutaPra. iB. 320.22 (*on* i.2.19)

अपक्षसाद (a-pakṣasāda) *m.* absence of loss of wings इत एव प्रस्थितो देवः ... गिरिरिव गतिमानपक्षलोपात् (v.l. अपक्षसादात्) Vikramo.3.3.

अपक्षस्थत्व (a-pakṣasthatva) *n.* absence of the state of being present in the subject उपाधेरपक्षस्थत्वं दर्शयति आत्मनस्त्विति ŚrutaPra. i.B.65.23 (*on* i.1.1)

अपक्षाग्रणी (a-pakṣāgraṇī) *adj.* not the first of the fortnight मतिमानतत्त्ववृत्तिः प्रतिपदपक्षाग्रणीर्विभाति भवान् KāvyPra. 130.2 (comm. प्रतिपत् प्रथमा तिथिः अथ च अपक्षाग्रणीः पक्षस्यादिभूता नेति विरोधाभासो व्यङ्ग्यः)

अपक्षाण (apa-kṣāṇa) *adj.* (used as noun) (wood) which is burnt out यदि होमकाल आहवनीयोऽनुगच्छेत्प्राण उदानमप्यगादिति गार्हपत्ये जुहुयादपक्षाणानि संनिधाय मन्थेत् VaikhāŚS. 20.17 (Viśva. F.N. दग्धकाष्ठम्)

अपक्षाण (apa-kṣāṇa) *n.* extinction of fire (यद्याहिताग्नेरग्निरपक्षायेदा शम्यापरासात्परि वाजपतिः ... इति त्रिः प्रदक्षिणं परिक्रम्य तं संभरेत्) कृत्स्नाग्न्यपक्षाणे एव चायं विधिः comm. on ApaŚS. ix.1.17.

अपक्षादिभूत (a-pakṣādibhūta) *adj.* which has not become the subject etc. अज्ञानद्वारिकायां त्वविषयवृत्तित्वम् अज्ञानं हि पक्षादेर्दोषः न त्वनुपन्यस्तत्वेनापक्षादिभूतस्येति TārkiRa. 280.14.

अपक्षामम् (apakṣāmam) *adv.* beyond eyesight पृषता वरत्राकाण्डेन सोमविक्रयिणमपक्षामं नाशयति HirŚS. vii.2.86 (644.27) (comm. परोक्षम्... गमयति) (*but* without destruction, Viśva.; wasting away, Sūryakānta)

अपक्षायत् (apa-kṣāyat) *adj.* going away संवेशनस्तनु वै चारुरेधि प्रिये देवानां परमे जनित्र इत्यन्वाहिताग्नेरग्निमपक्षायन्तमा शम्यापरासात्संभरेत् HirŚS. xv.1.18 (266.26) (comm. आयतनादपगच्छेत्); xv.1.19 (267.5); तत्रेष्टिं समाप्यैतावाच्छम्याप्रासादपक्षायन्तमाहवनीयं परिव्राजपतिरिति प्रदक्षिणं कृत्वा ... संभरेत् VaikhāŚS. 20.2.

अपक्षाल (apa-kṣāla) *m.* defect, fault, failing, sin (*lit.* throwing away) तस्य ये पूर्वके निर्निमित्ते विहारे चत्वारोऽपक्षालास्ते प्रहीणा भवन्ति BodhiBhū. 239.23; अष्टापक्षालमुक्तत्वादानिञ्जं तु चतुर्थकम्। वितर्कचारौ श्वासौ च सुखादि च चतुष्टयम् AbhidhK. 8.11; अत एवोदारकुशलपक्षविवर्जनतापक्षाल इत्युच्यते ŚikṣāSa. 145.6; सात्मीभावाच्च मार्गस्य सर्वापक्षालनाशिनः। न यत्नेन विना हानिर्यत्नो न गुणदर्शनात् TattvSaṁ. 3439 (comm. अपक्षालः दोषः) ; अपक्षालः MahāVyu. 245.664; [*but* transgression, evil, calamity, DBHS.]

अपक्षालसाधर्म्य (apakṣāla-sādharmya) *n.* similarity of fault or sin ध्यानत्रयं द्वितीयादि शीर्षं तासां यथाक्रमम्। तदपक्षालसाधर्म्यात् AbhidhK. 3.101.

अपक्षि (apa-kṣi-) I.P. **1** to wane, to decrease, to diminish, to decline नानुगच्छति तस्याग्निर्न विष्यन्दयते हविः। नापक्षयति सन्त्रस्तो न निर्मन्थे विलम्बते ŚiVLī. 4.6; (pass.) to be waned, to be decreased, to be diminished, to be declined अर्द्धमासौ वै मित्रावरुणौ य आपूर्य्यते स मित्रो योऽपक्षीयते स वरुणः PañcBr. xxv.10.10; य॒ ए॒वापू॒र्य॑तेऽर्धमासः स॒ आ॒ग्नेयो॒ यो॒ऽपक्षी॒य॑ते स॒ सौम्यः ŚatBr. I.vi.3.24; य॒ ए॒वापू॒र्य॑ते त॒ं दे॒वा॒ उ॒पा॒यन्यो॒ऽपक्षी॒य॑ते त॒मसु॒राः ŚatBr. I.viii.2.22; ŚatBr. (K.) II.vi.4.18; य॒ ए॒ वापू॒र्य॑तेऽर्धमासः स॒ दे॒वा॒ यो॒ऽपक्षी॒य॑त स॒ दे॒वा॒ यो॒ऽपक्षी॒य॑ते स॒ पितरः ŚatBr. II. i.3.1; ŚatBr. (K.) I.i.3.1; चन्द्र॒माः प॒ञ्चदशा॒हान्यापू॒र्य॑ते पञ्चदशा॒पक्षीयते ŚatBr. VIII. iv.1.10; स रा॒त्रिभिरेवा॒ च पू॒र्य॑तेऽप च क्षीयते ŚatBr. VIII. iv..1.10; स रात्रिभिरेवा॒ च पूर्यते॒ऽप च क्षीयते॒ ŚatBr. XIV. iv.3.22; XIV. iv.3.23; य॒ ए॒वापक्षी॒य॑ते स॒ मित्रो॒ य॒ आपू॒र्य॑ते स व॒रुणः ŚatBr. (K.) I.iii.14.10; य॒ ए॒वाय॒मपक्षी॒ये॒ऽर्धमास॒ ए॒ष॒ आग्नेयो॒ य॒ आपूर्यते स॒ सौम्यः ŚatBr. (K.) II.vi.1.17; स रात्रिभिरेवा च पूर्यतेऽप च क्षीयते स वित्तेनैवा च पूर्यते अप च क्षीयते BṛĀraU. i.5.14-15; **2** to pass, to expire, cf. **अपक्षीण1**; **3** to destroy, cf. **अपक्षीण2B**.

अपक्षिक (apakṣi-ka) *adj.* wingless हिरण्यपर्णमश्वत्थमभिपत्य अपक्षकाः (v.l. ह्यपक्षिकाः) ते तत्र पक्षिणो भूत्वा प्रपतन्ति यथादिशम् MahāBhā. v.45.9.

अपक्षिगणसंघात (apakṣigaṇa-saṅghāta) *m.* combination of the group of non-birds अपक्षिगणसंघाते जगत्येकार्णवीकृते। कीदृग्रूपः समभवन्महादेवो युगक्षये SkandP. v. (3).5.5.

अपक्षिगणसंपात (a-pakṣigaṇasaṁpāta) *adj.* **A** not accompanied by the group of birds अपक्षिगणसंपातो वानरेन्द्रो महाजवः। ... सागरान्सर्वान्संध्याकालमवन्दत Rāmā. vii.34.26; **B** free from the flight of birds अपक्षिगणसंपाते सर्वप्राणिहरे पथि। ... हृषीकेशः शयनायोपचक्रमे MatsyaP. 247.25.

अपक्षित् (apa-kṣit) *adj.* defeating यस्त्वा पृतन्यो यदुलूकान्उततान् अपक्षितः स मे ध्रियमाणम् आ वहद् अप द्वेषस् परा वहत् AV. (P.) xx. 54.6.

अपक्षित (apakṣita) *m.* name of people, PW.

अपक्षित (apa-kṣita) *adj.* **A** spent, passed एवंविधैरहोरात्रैः कालगत्योपलक्षितैः। अपक्षितमिवास्यापि परमायुर्वयः शतम् BhāgP. iii.11.32; **B** wasted दुष्टु मिथ्या क्षितोऽपक्षितः GaṇRa. 1.36 (66)

अपक्षित्य (apakṣit-ya) *ger.* having waned, having decreased आपः परस्य त्रेर अयः स्याद्वा यपि (v.l. अपक्षित) MugdhaBo. 26.216 (293.21) (v.l.)

अपक्षिन् (a-pakṣin) *adj.* wingless यथैव पङ्गुरध्वानमपक्षी चाण्डजो नभः। एवं छन्दोगगुरुणा राजा वृद्धिं न गच्छति AVPari. ii.5.1.

अपक्षिन् (a-pakṣin) *m.* non-bird गवादयोऽपक्षिणः चतुष्पाज्जातिवचनः पशुशब्दः ManuBh. i.439.13 (*on* 5.40); असमर्थावावामपक्षिणं जलचरं त्वां सह नेतुम् Pañcā. 85.17

अपक्षिप् (apa-kṣip-) VI.P. **1A** to drive away, i.e. to blow संतऽइति वा तमपक्षिपति KātyŚS. xvi.3.3; **1B** to throw away सव्ये हस्ते प्रस्तरं समस्य ... त्वेषं वचो अपावधीम् इत्यधिक्षिपति (v.l. इत्यपक्षिपति) VādhūŚS. vi.12.58 [Chaubey Ed.]; रक्षांसि ... अपक्षिपन्ति सुग्भाण्डान् Rāmā. ii.108.17; **1C** to let down उत्क्षिपति अपक्षिपति हस्तमिति ये पूर्वोत्तरे क्षणाः ते क्रमवन्तः

PratyabhiVi.ii.10.4 (ii.1.2); **2A** to take out, to extricate व्रणे रोहति चैकैकं शनैर्वालमपक्षिपेत् SuśruS. iv.2.71; **2B** to refute, to exclude नित्येति क्षयितालक्षणं दुःखमुपक्षिपति (v.l. अपक्षिपति) Bhām. 60.12 (*on* i.1.1) (NSP. Ed.); द्वितीयं पक्षमपक्षिपति 'नापि दोषापनयनेने' ति Bhām. 95.17 (*on* i.1.4); **2C** to remove नीवीस्पर्शे सुहृल्लेखमपक्षिपति तत्करम् BhāvPra. (Śā.) 116.17 (5); (pass.) to be removed निगमनेऽपि हेत्वनुवादेन तस्मादेव नान्यस्मादिति सिद्धसाधनतापक्षिप्यते NyāySu. (Ja.) 263B.2. (*on* ii.1.2); **3** to blame अस्यैव च दुरात्मनः कृतघ्नस्य कृते(?)रपरभवनाद्वारस्थगळग्रहाननुभवन्ति ... गुरूनपक्षिपन्ति ... दुर्मतयः AvantiKa. 41.3; **4** to put or sing in low pitch cf. **अपक्षेपिन्** ; *adj.* (*f.*) (used as noun) (girl) who is throwing away उदकाञ्जलिं निनयेत्याह। प्राचीनमपक्षिपन्त्यां कल्याणम् KauśiSū. 37.12

अपक्षिप्त (apakṣipta) *adj.* **1** set aside, refuted, excluded एतेनानुमानादिज्ञानमपक्षिप्तं भवति NyāyVār. 42.18 (*on* i.1.4); **2** censured, blamed भूमिदानमपक्षिप्तं तद्रतं प्रणिपीडनात्। प्राणिघातनिमित्तेन पुण्यं पाषाणतः पयः PadmP. (Ra.) 14.75; द्विजः ... नाक्षिप्तोऽपि विरज्येत (v.l. नापक्षिप्तोऽपि भाषेत) Vedavyāsm. 1.28; **3** thrown away, thrown down अपक्षिप्तस्य मुसलस्यान्त्येन कर्मणा उलूखलमुसलसमवेतो मुसलस्योत्पतनहेतुः संयोगः क्रियते NyāyKa. 299.20.

अपक्षिभाव (apakṣi-bhāva) *m.* the state or condition of being a non-bird कपोतरूपिणं प्राप्तं हिमवत्कन्दरेऽनलम्। अपक्षिभावसंक्षुब्धम् RasRaSa. 1.63.

अपक्षी (apa-kṣī) IV.U. [it is not recorded in the Dhātupāṭhas; also it is shortened in the present system by P.vii.3.80; P.vi.4.49; according to MW. क्षी is derived from क्षीण; Dhātupātha xxxi.35; Palsule [Dhātupāṭha] justifies the root क्षी to explain the forms like क्षीयते] to wane, to decrease, to reduce TaiS. III. v.1.4 यत् पौर्णमासीं पूर्वामालभेत प्रतिलोममेनावालभेतामुमपक्षीयमाणमन्वपक्षीयेत तांस्तत्र देवा यथा सोमं राजानमाप्यायस्वापक्षीयस्वेत्येवमेनांस्तत्र भक्षयन्ति ŚatBr. XIV. ix.1.19; देवाः ... प्रातर्भक्षयिष्यन्तस्तमेतद्भक्षयन्ति यदपक्षीयते ŚatBr. (K.) I.iii.4.9; असौ योऽपक्षीयते। स सर्वेषां भूतानां प्राणैरपक्षीयते TaiĀ. i.14.2; षड्भावविकारा भवन्ति ... जायतेऽस्ति विपरिणमते वर्धतेऽपक्षीयते Nir.1.2 (29.6); असौ योऽस्तमेति। असौ योऽपक्षीयति। एष हि देवः प्रदिशोऽनुसर्वाः पूर्वो हि जातः स उ गर्भे अन्तः SūryaTāU. 1.10; स्वयोन्यन्नागमे हि शरीरमुपचीयते, अन्नमयत्वात्, विपर्यये अपक्षीयते पतति BṛĀraUBh. 275.1 (*on* ii.2.1); यथा सोमं राजानमिह ऋत्विजः आप्यायस्व अपक्षीयस्वेति भक्षयन्ति BṛĀraUBh. 782.7 (*on* vi.2.15); न अपक्षीयते स्वरूपेण, निरवयवत्वात् GītāBh. (Śaṅ)33.18 (*on* 2.20); यो ह्यशाश्वतः सोऽपक्षीयते KāṭhUBh. 132.18 (*on* 2.18); नैव प्रत्यग्जायते वर्धते नो किञ्चिन्नापक्षीयते नैव नाशम् SarvaVeSāSaṁ. 459; **2** to die यदि सत्रेऽपक्षीयेत मुख्यः सामायिकः सामयिकान्यतमः पूर्ववमुख्यसामयिकत्वेन वरणम् PārāSū. 70.18.

अपक्षी (apakṣī) IX.Ā. to wane, to decrease, to reduce मास्माकं प्राणेन प्रजया पशुभिरपक्षेष्ठाः ŚāṅkhāĀ. 4.9 (16.8); मा ममं प्राणैरपक्षेष्ठाः TaiĀ. i.14.2.

अपक्षीकृत (a-pakṣīkṛta) *adj.* (used as noun) (that) which is not made as subject शाखाभङ्गजशब्दानाम् ... यद्यपक्षीकृतानामपि कारणान्तरादनित्यत्वं भवति कामं भवतु TātpaṬ (Vā.) 687.11 (*on* v.1.28); असिद्धिर्दोष एव न त्वपक्षीकृतस्येति TārkiRa. 280.7.

अपक्षीण (apa-kṣīṇa) *adj.* **1** passed, expired कृते युगे ह्यपक्षीणे लुप्तो धर्मः सनातनः LaViṣṇuSm. 1.2; **2A** decreased, declined, reduced असमर्थावावामपक्षि(?क्षी)णं जलचरं त्वां सह नेतुम् Pañcā. 85.17; **2B** decayed, destroyed न हि गृहदाहविप्लुष्टस्य ध्यानादेरिव वा अपक्षीणस्य तस्यास्ति नाशव्यवहारः GoviBh. 296.1 (*on* iv.1.16)

अपक्षीय (apakṣī-ya) *ger.* **A** having destroyed अप क्षीय दुरितम् अहम् अप रक्षांसि तेजसा AV. (P.) v.14.6; **B** having waned आपः परस्य जेर् अयः स्याद्वा यपि (v.l. अपक्षीय) MugdhaBo. 26.216 (293.21)

अपक्षीयमाण (apa-kṣīyamāṇa) *adj.* **1** waning, decreasing or reducing यत् पौर्णमासीं पूर्वामालभेत ... अमुमपक्षीयमाणमन्वपं। क्षीयेत TaiS. III.v.1.3; संस्थिते गोष्टोमे पौर्णमासं निर्वपन्ते, ते तमपक्षीयमाणं पौर्णमासेन यन्ति PañcBr. xxv.10.8; ते तमापूर्यमाणं ते तमपक्षीयमाणमिति च कृत्स्नवत्पक्षाभिधानम् LāṭyāŚS. x.16.2; अवयवोपगमापगमाभ्यां ह्यनिशमापूर्यमाणस्यापक्षीयमाणस्य च जीवस्य विक्रियावत्त्वम् BrahmSūBh. (Śaṅ.) 407.12 (*on* ii.2.35); अपक्षीयमाणमात्मबलं च निरीक्षितुमपि अतितिक्षवः ... महासुराः NīlaVi.20.18; (used as noun) (that) which is waning, decreasing or reducing तस्मात्पञ्चदशापूर्यमाणस्य रूपाणि पञ्चदशापक्षीयमाणस्य ŚatBr.X.iv.2.17; तस्यैषा परिचक्षा यदपक्षीयमाणे सुत्यां गच्छन्ति JaimiBr.2.373; आपूर्यमाणे उदधिः स्वत एवाभिपूर्यते। ततोऽपक्षीयमाणेऽपि स्वात्मन्येवापकृष्यते VāyuP. i.49.127; **2** being deprived, being lost गुरुणाभिमृता अन्यतोऽवापक्षीयमाणा अमावास्यायां शान्तिकर्म कुर्वीरन् ĀśvaGS. iv.6.1; **3** passing (time) स खल्वेतं पक्षमपक्षीयमाणः पक्षमनधीयानं उपश्राम्येता दर्शात् KauśiSū. 139.13.

अपक्षीयमाणपक्ष (apakṣīyamāṇa-pakṣá) *m.* dark-half of the waning (moon) या अपक्षीयमाणपक्षस्य रात्रयस्ताः सर्वा अमावास्यां समवयन्ति ŚatBr. XI.i.7.4; अथ ये यज्ञेन ... लोकं जयन्ति ते धूममभिसंभवन्ति ... रात्रेरपक्षीयमाणपक्षम् ŚatBr. XIV. ix.1.19; तमेतमपक्षीयमाणपक्षं पौर्णमास्येन यन्ति ŚāṅkhāŚS. xiii.29.9; आर्तिजान्यग्न्याधेयानि व्याख्यास्यामः ... विपक्षेऽपक्षीयमाणपक्ष इति BaudhŚS. iii.200.12; iii.200.15; ततः अपक्षीयमाणपक्षम् अपक्षीयमाणपक्षदेवताम् ... प्रतिपद्यन्ते BṛĀraUBh.782.3 (*on* vi.2.15)

अपक्षीयमाणपक्षदेवता (apakṣīyamāṇapakṣa-devatā) *f.* deity of the dark half of the waning (moon) ततः ... अपक्षीयमाणपक्षदेवताम् ... प्रतिपद्यन्ते BṛĀraUBh. 782.3 (*on* vi.2.15)

अपक्षीयमाणपक्षदीक्षित (apakṣīyamāṇapakṣa-dīkṣita) *adj.* initiated in the dark half of waning (moon) अपक्षीयमाणपक्षदीक्षितोऽनुकल्पेन परिचरेदादशम्याः PārāSū. 15.10

अपक्षुध् (apa-kṣudh) *adj.* [from *apa-kṣudh-*] **1** hunger नित्यम् ... अपक्षुधमन्नपानम् ... इति कुम्भदासीनां लाभातिशयः KāmSū.6.5 (348.3); अन्नमपक्षुधमुक्तम् ... इत्थं लाभातिशयो ज्ञातव्यः सर्ववेश्यानाम् KandaCū. vi.5.23; **2** word or expression *apakṣudh* अपक्षुधमिति अकदर्थितत्वात्क्षुधमपनयति JayaMa. 348.6 (*on* 6.5)

अपक्षुध (apa-kṣudha) *adj.* [from *apa-kṣudhā*, VIŚVA] which removes hunger प्राच्यै त्वा दिशे निर्वपामि शतधारम् अपक्षुधम् AV.(P.)xvi.93.1-10; xvi.94.1-7; xvi. 95.1-9.

अपक्षेप (apa-kṣepa) *m.* **1A** foul throw (in gambling) यतो वा शक्नुयाद् आक्षिकवदपक्षेपेणास्य प्रहर्तुम् ... ततो वा गच्छेत् ArthŚā.iii.175.8 (12.5); **1B** act of throwing downwards (as one of the five motions) उत्क्षेपणमपक्षेप आकुञ्चनमथापरम्। ... भिद्यते कर्म पञ्चधा TārkiRa.157.6; **2** destruction नाल्पं महद्वापक्षेपोपायज्ञस्य NītiVā.10.152 (comm. अपक्षेपशब्देन विनाशः कथ्यते); **3** rejection, disdain वल्लभस्य आयासनमपक्षेपेण ... ईर्ष्यारोषाभिव्यञ्जकम् Kāvyānu. (He.) 138.17.

अपक्षेपण (apa-kṣepaṇa) *n.* **A** act of throwing down (as one of the five motions) उत्क्षेपणापक्षेपणाकुञ्चनप्रसारणगमनानि पञ्चैव कर्माणि PadārthaSaṁ. 11.3; तद्विपरीतसंयोगविभागकारणं कर्मापक्षेपणम् PadārthaSaṁ. 291.17; 292.16; अधोदेशसंयोगकारणमूर्ध्वदेशविभागकारणं कर्मापक्षेपणम् NyāyKa. 291.19; LaKṣaṇā. 12.7; कर्म ... तच्चोत्क्षेपणापक्षेपणाकुञ्चनप्रसारणगमनभेदात् पञ्चधा TarkBhā. (Ke.) 75.12; SarvaDaSaṁ. 10.73; TattvPrakā. 97B.4 (*on* ii.2.11); TarkKau. 1.11; अधोदेशसंयोगहेतुः कर्मापक्षेपणम् TarkKau. 20.4; TarkSaṁ. (A) 60.13; तच्च पञ्चधा भिद्यते उत्क्षेपणमपक्षेपणमाकुञ्चनम् ... चेति SarvaDaKau. 59.3; Yatindra Dī.34.11; TarkSaṁ.(A).5.16; ततो हस्तमुसलयोरधोदेशसंयोगहेतुभूता क्रिया जायते तदपक्षेपणम् SarvaDaKau.60.9; उत्क्षेपणं ततोऽपक्षेपणम् BhāṣāPa.6; **B** act of letting or bringing limb downwards गत्यपक्षेपणोत्क्षेपनिमेषोन्मेषणादिकाः। प्रायः सर्वाः क्रियास्तस्मिन् प्रतिबद्धाः शरीरिणाम् AṣṭāHṛ. i.12.7 (comm. अङ्गस्य अधोनयनम्)

अपक्षेपणकर्मन् (apakṣepaṇa-karman) *n.* act of letting or bringing down हस्तमुसलयोर्युगपदपक्षेपणकर्मणी भवतः NyāyKa. 299.19.

अपक्षेपणत्वादि (apakṣepaṇatvādi) *adj.* the state of being the act of throwing down etc. एवमपक्षेपणत्वादीनां लक्षणं कर्तव्यम् SarvaDaSaṁ. 10.76.

अपक्षेपणरूप (apakṣepaṇa-rūpa) *adj.* [*f.* -ā] of the form of an act of throwing down क्रिया उत्क्षेपणापक्षेपणाकुञ्चनप्रसरणगमनरूपाः अनित्याश्च NyāySu. (Ja.) 337B.9 (*on* ii.2.6); पूर्वोत्तरे उत्क्षेपणापक्षेपणरूपाः क्षणाः क्रियाक्षणाः Bhāsk. ii.10.14 (*on* ii.1.2)

अपक्षेपणशून्य (apakṣepaṇa-śūnya) *adj.* devoid of the act of bringing downwords (अन्धकारेऽथ याने च गतिः कार्या ... भूमौ विसर्पितैः पादैः) विसर्पितैरपक्षेपणशून्यैः AbhinBhā. ii.150.22 (12.87)

अपक्षेपणसंस्कार (apakṣepaṇa-saṁskāra) *m.* velosity (produced from) throwing down योऽसौ प्राक्तनोऽपक्षेपणसंस्कारो मुसलगतः सोऽप्यभिघाताद्विनष्टः NyāyKa. 299.26.

अपक्षेपणेच्छा (apakṣepaṇecchā) *f.* desire for throwing down पुनरप्यपक्षेपणेच्छोत्पद्यते PadārthaSaṁ. 298.5; अपक्षेपणेच्छोत्पद्यते हस्तेन मुसलस्यापक्षेपणेच्छोपजायते इत्यर्थः NyāyKa. 299.16.

अपक्षेपपुनरुक्त (apakṣepa-punarukta) *n.* repetition by change in order or sequence, type of defect in argument शब्दपुनरुक्तमर्थपुनरुक्तमपक्षेपपुनरुक्तं चेति TārkiRa. 346.14.

अपक्षेपा (apa-kṣepā) *f.* type of movement of limbs in dance (*cārī*) अपक्षेपा च डमरी SaṁgīRa. iv.281.10 (7.914); बाह्यपार्श्वेन संस्पृश्य पृष्ठमूरोर्यदीतरः। अङ्घ्रिरेतिनितम्बान्तमपक्षेपा तदा मता Nṛtyā.1082; ऊरुपृष्ठं स्पृशेदंह्रिर्बाह्यपार्श्वेन यात्यथ। अन्यो नितम्बं निकटमपक्षेपा तदा स्मृता NṛtyaK. ii.3.47.

अपक्षेपिन् (apa-kṣepin) *adj.* (used as noun)(note) which is put or sung in low pitch एवमपक्षेपिष्वपि तारतम्यं द्रष्टव्यम् MayūMāli. 599.13 (*on* ix.1.17)

अपक्षेप्तुम् (apa-kṣeptum) *inf.* to let or throw down हस्तमुत्क्षेप्तुमिच्छति अपक्षेप्तुं वा PadārthaSaṁ. 297.20.

अपक्षेम (apa-kṣema) *adj.* from which happiness has gone away, devoid of happiness अमुचदपक्षेमेऽयं पुरः शरं जिष्णुरहितपक्षेऽमेयम् YudhiVi. 7.102.

अपक्षै (apa-kṣai-) I.P. to get extinguished, to wane य॑स्याग्नि॑रपक्षा॑येत् ... त॑त्समाधा॑यान्ववसा॑याग्निहोत्रं॑ जुहुयात् MaiS. i.8.9 (i.129.10); आ॑युषा वा॑ एष॑ वीर्ये॑ण व्यृध्यते य॑स्याहिताग्नेरग्नि॑रपक्षा॑यति स॑ या॑वच्छ॑म्यया परावि॑ध्येद्य॑दि ता॑वदपक्षा॑येत्त॑ सं॑भरेत् KāṭhS. 35.17 (iii.63.3); KapiKaS. 48.15 (306.6); TaiBr. III.vii.1.3; BaudhŚS. iii.382.6; iii.382.7; BhārŚS. ix.1.17; ĀpaŚS. ix.1.17; यदि परस्तरामपक्षायेदनुप्रयायावस्येत् BhārŚS. ix.2.1; ĀpaŚS. ix.1.18; VaikhāŚS. 20.2; यद्यर्वाक् शम्याप्रासादग्निरपक्षायेत् इदं त एकम् ... इति सर्वं संभृत्याहरति MānŚS. 99.12.

अपक्षैकांशसंभव (a-pakṣaikāṁśasaṁbhava) *adj.* not arising, leaving out of only one point of issue, i.e. covering exhaustively all the points of one's plea without any left out सारभूतमसंदिग्धमपक्षैकांशसम्भवम् ... देयमुत्तरमीदृशम् (comm.अनवशेषतस्त्वपक्षैकदेशम्) SmṛtiCan.iii.97.5.

अपक्ष्मपरिक्षेपम् (apakṣmaparikṣepam) *adv.* without falling of the eyelashes, without closing of eyes महर्षिभिः समुत्सृज्य समाधिमालक्ष्यमाणमपक्ष्मपरिक्षेपम् ... आलोकमानः सागरमथनसंरम्भमानन्द गोविन्दः NīlaVi. 88.9.

अपक्ष्मपात (a-pakṣmapāta) *adj.* without falling of the eyelashes, without closing of eyes आरुह्य राजा द्विरदं सहर्षैरपक्ष्मपातैः प्रचरन् पुरस्थैः। पुर्याम् ... व्यलोकि VīraBhā. 5.20.

अपक्ष्मपातम् (apakṣmapātam) *adv.* without falling of the eyelashes, without closing of eyes तावद्वधूस्तं श्रुतपूर्वरूपमपक्ष्मपातं विददर्श साक्षात् SṛṅgāDī. 1.43.

अपक्ष्मपातस्तिमित (apakṣmapāta-stimita) *adj.* still or motionless without falling of the eyelashes, without closing of eyes विचिन्वती किञ्चिदिवेयमादरात्। अपक्ष्मपातस्तिमिते विलोचने NavaSāC. 4.15.

अपक्ष्मवलन (a-pakṣmavalana) *adj.* without the movement of eyelashes आचान्तो नयनैरपक्ष्मवलनैः ... अतिययौ देवः स वाराणसीम् Gaṅgāva. 7.50.

अपक्ष्य (a-pakṣya) *adj.* having no adherents शून्यं करिष्यति पुरं तव कृष्णबन्धो अबलो बलो बलविहीनु अपक्ष्यपक्ष्यः LaliVi. 21.4.

अपख्याति (apa-khyāti) *f.* ill fame भवभूतिराह - देव पक्षपातेन वदसि इति। ततः कालिदासः प्राह - देव अपख्यातिर्मा भूत् BhojPra. 56.14.

अपग (ápa-ga) *adj.* [*f.* –ā] **1** going away, turning away from य॒था मां का॒मिन्यसो॒ य॒था मन्नाप॑गा अ॒सः AV. i.34.5; गृहादनपगं वीक्ष्य राजपुत्र्योऽच्युतं स्थितम्। प्रेष्ठ न्यमंसत स्वं स्वम् BhāgP. x.61.2; **2** (used as noun) (one) who is going astray or transgressing पुरुषः ... श्रेयान्स्वधर्मानपगो न क्रुद्ध इति निश्चितम् MahāBhā. iii.30.23 (Nīla. अपहाय गच्छतीति क्रोधी हीन इत्यर्थः)

अपगच्छत् (apa-gacchat) *adj.* **1A** departing from (the soul) जीवावयवाः कुतः प्रादुर्भवन्ति, अपगच्छन्तश्च क्व वा लीयन्ते BrahmSūBh. (Śaṅ.) 408.2 (*on* ii.2.35); आगच्छतामपगच्छतां चावयवानामियत्ताऽनिरूपणेन ... नापवर्गः Bhām. 460.17 (*on* ii.2.35); **1B** retiring, withdrawing हन्ति स्वयंभूर्न परान् समरादपगच्छतः TriṣaŚaPuC. iv.3.163; **1C** going away शुल्कस्थानाद्य शुल्कमदत्वा अपगच्छन् ... दण्डं दाप्यः DīpKa.70.10 (*on* 2.262); **1D** running away अहम् ... चण्डालं दृष्टवानिमम्। अपहृत्यापगच्छन्तं सदारं मेदिनीपतिम् BṛkathāŚloSaṁ. 3.88; **2** removing स्वान्यचक्रभवेनान्तःशल्येनेवापगच्छता। सद्यः प्रीतैर्जनपदैः क्रियमाणागमोत्सवः (ऋषभध्वजः) TriṣaŚaPuC. i.6.58.

अपगण (apa-gaṇa) *adj.* countless त्रिदशगोपगणोऽपगणो बभौ VasaViKā. 6.14.

अपगण्ड (apa-gaṇḍa) *m.* one who has attained his mejority cf. **अपोगंड** [APTE.]

अपगत (apa-gata) *adj.* [*f.* –ā] **1A** gone away, moved away, gone off **B** deviated or transgressed **C** moved from **D** retired, i.e. unconquered **E** come out **F** passed off, past **G** retreated, receded **H** departed from **I** run away, fled away **2** overwhelmed, overcome **3A** destroyed **B** lost, ceased, vanished **C** disappeared **D** disappeared, i.e. fulfilled **E** extinguished **4A** rejected **B** released **C** alleviated or cured **Di** removed, eliminated **Dii** removed, i.e. expelled, dispelled **Diii** renounced, detached, disassociated **E** cleared off **5A** passed away, i.e. dead **B** passed away, gone out **C** not existing, absent **D** diseased **6** lied down **7** free from, devoid of **8** inapplicable **9** abandoned or given up **1A** gone away, moved away, gone off अत्र ह गोः सममंसतादित्यरश्मयः स्वं नाम। अपीच्यमपचितम्। अपगतम्। अपिहितम्। अन्तर्हितं वा Nir.4.25 (87.1); इत्युक्तेऽपगते दूते ... हरिः। ... तत्पुरं ययौ ViṣṇuP.v.34.13; यदैव हि कश्चित्पुरुषश्चक्षुरासीदति तदा चक्षुषि पुरुषच्छाया दृश्यते, अपगते तस्मिन्न दृश्यते BrahmSūBh.(Śaṅ.)117.6 (*on* i.2.17); चक्षुर्यस्य तवाननादपगतं नाभूत्क्वचिन्निर्वृतम् TāpaVa.4.13; VakroJī. 229.19; तत्त्रासतश्चापगतान्दिगन्तान्सुहृज्जनानानयति स्म देवः HariVi.5.56; तन्मुखावृक्षच्छायापगता Hitopa. 3.22 (5); कथमपगत एव रामबाणपीडितो दशकण्ठः PrasaRā.7.29 (1); चतुरमपगतासु कृत्यजातं किमपि विधातुमिवान्तिकात् सखीषु। सपदि निरवलम्बनावतस्थे Nalābhyu.6.19; सद्यो लोचनगोचरादपगते संक्रन्दनस्यन्दने। ... बभूव ... ॰ध्वनिः NīlaVi.27.17; ĀnandRa.7.47; **1B** deviated or transgressed ये तु धर्मव्यपेतेषु चारित्रापगतेषु च। हव्यं कव्यं प्रयच्छन्ति तेषां तत्प्रेत्य नश्यति MahāBhā. xiii.90.409*(10); यस्त्विह वै निजवेदपथादनापद्यपगतः पाखण्डं ... प्रहरन्ति BhāgP.v.26.15; सावित्रीपतिताः कालातिक्रमेण सावित्र्या अपगताः व्रात्या व्रात्यसंज्ञाः ManvaVi.132.1 (*on* 2.39); **1C** moved from अञ्चितापसृतौ पादौ (v.l. अञ्चितोऽपगतः पादः) शिरश्च परिवाहितम् ... तत्सर्पित-मुदाहृतम् NāṭyaŚā. 4.142; **1D** retired, i.e. unconquered स्मृत्वा चाद्य रणाजिरादप-गतं मुञ्चेत्स दामोदरम् PañcRā. 3.6; **1E** come out ततः शरीराद्बहिरपगतं ताभ्यामेव धर्माधर्माभ्यां समुत्पन्नेनातिवाहिकशरीरेण सम्बध्यते PadārthaSaṁ. 309.4; आरनाल-गलदाहशङ्कया मन्मुखादपगता सरस्वती BhojPra.65.16; PrabaCin.42.8; **1F** passed off, past वसन्तादीनामपगतानामपि पुनरागमनवत् MāṭhVṛ. 5.8 (*on* 1); श्रीमान्प्राप्तो वसन्तस्त्वरितमपगतो हारगौरस्तुषारः PadmPrā.1.15; यावत् पूर्वजातदशाद्यशौचं नापगतं स्यात् ManvaMu.210.13 (*on* 5.79); **1G** retreated, receded मासैरहं षड्भिरमुष्य पादयोश्छायामुपेत्यापगतः पृथङ्मतिः BhāgP.iv.9.30; **1H** departed from येऽपगतास्तेऽपगता एव न तेषां पुनरात्मसम्बन्धो निरूपयितुं शक्यते BrahmSūBh. (Bhā.)127.1 (*on* ii.2.35); न हि कार्यकारणभावाभिधानेऽपि तदपगतम् SyādvāMañ.18 (68); सा चेदपगता लक्ष्मीः BhojPra. 43.13; SūktiRa. 163.53; अपगता रमा येषां ते अपरमाः दरिद्राः तेभ्यः उदाराः LalitāSaBh.189.18 (*on* 224); **1I** run away, fled away द्रुतमपगतो वीर समरात्। ... अरिजनः Ekāva. 8.41 (9) (293.15); **2** overwhelmed, overcome खिन्नाः शयितुकामास्ते निद्रयापगता भृशम् MahāBhā.iiiApp.I(11).14; **3A** destroyed अक्षीयेत ततो राष्ट्रम् ... बभूवापहतं (v.l. अपगतं) तद्याप्यवकीर्णमचेतनम् MahāBhā.ix.40.14; अपगते च पापे यदेषां स्वर्गारोहकं कर्म तेन स्वर्गं प्राप्नुवन्ति ManuBh.ii.206.12 (*on* 8.318); **3B** lost, ceased, vanished अस्य पुनः पूर्वदेवतासंबन्धोऽपगतः ŚābaBh. 793.2 (*on* iii.2.34); एवमपि प्रत्यक्षत्वेनोपमानस्य प्रमाणान्तरत्वमपगतमेव TātpaṬ. (U.) 377.18 (5(6).14); अपगतं भवति तदा जीवस्य संसारित्वं ब्रह्मणश्च स्रष्टृत्वम् BrahmSūBh.(Śaṅ.)328.19(*on* ii.1.22); तस्याग्नेरग्नित्वमिदानीम् अपागात् अपगतम् ChāndoUBh. 357.13 (*on* vi.4.1); मोहः अयं विगतः मम, अविवेकबुद्धिः अपगता इत्यर्थः GītāBh.(Śaṅ.)301.12 (*on* 11.1); उद्गतमपगतं जन्मास्य सर्वकारणत्वादिति वा उद्भवः ViṣṇuSaBh.107.1 (*on* 98); किमसौ व्यामोहोऽपगतः UpadeSā.73.6; ततश्च संधानान्तरमनुत्पन्नायां मदशक्तौ पश्चाद्वापगतायां ब्राह्मणस्याप्यदोष एवेति BālaKrī.ii.119.6 (*on* 3.250 (? 256)); सरित्पतिः .. निरीक्ष्यते चकितचमूरुकातरं त्वयासकृत्किमपगतस्थलीपथः RāmC. 15.6; को हि नाम ... अपगतसकलसुखसंवेदनसम्पदमात्मानमुपपादयितुं यतेत NyāyMañ. ii.78.1; ज्ञाने

कर्मण्यपगते लोके निष्क्रियताङ्गते। कीटमूषिकसर्पाश्च धर्षयिष्यन्ति मानुषान् KūrmaP.306.1 (1.30); दोषः ... तन्त्रसम्बन्धेऽपि तदवस्थ एव न त्वपगतः TantrRa. 53.18; तेनापगतवेतालविकाराणां स नासिकाः। तेषां चकर्त KathāSaSāg. iii.4.157; यथा श्रावितस्य साक्षित्वं नापगतं तथा साक्षिद्वैधेऽप्युत्कृष्टकोटेः साक्षित्वमक्षतमेव SmṛtiCan.iii.189.4; विजैबाहु(ः) सूनुरस्याधिकश्रि(श्री)रपगतदुरितेतिर्वि-क्रमाति(दि)त्यनामा EI.iii.77.12; iii.77.44; पितृत्वाद्यभिमानो यः सुखदुःखाकरः स हि। तस्मिन्नपगते तीर्णः सर्वाञ्छोकान्भवत्ययम् PañcDa.11.57; अत्र देवेभ्यः श्रवणे न किंचनापगतम्। न काचिद्धानिरभूदित्यर्थः TattvPrakā.178A. 7 (*on* iii.3.46); भेदः ... तस्मिन्नपगते मुक्तावनुसंधानं भविष्यति NyāySu. (Ja.) 509A.10 (*on* iii.2.10); जीवेश्वरादिप्रपञ्चेऽपगते चिन्मात्रमवशिष्यते SiddhāTa. 2.8; यथा ... याजमानसमाख्या प्रोषिते यजमाने अपगता SiddhāTa. 44.4; तदपगतः प्रसादनोपायः MadaKeC.32 (9); **3C** disappeared विश्रान्ता विश्वासभूमयः पदान्यपदानानि (v.l. अपगतान्यवदातदानानि) HarṣaC. 236.4; वैरिस्त्रीककुभांगणादपगता हारच्छलास्तारकाः EI. vi.341.59; **3D** disappeared, i.e. fulfilled तत्र यथाकामेऽनुष्ठातव्यं तथाऽपगते कामे आरम्भस्य विद्यमानत्वान्नैमित्तिकी समाप्तिः कर्तव्या ṬupṬ. 108.8 (*on* vi.2.13); **3E** extinguished यस्याधानं समनन्तरमेव प्रतिज्ञातमपगतं स आधानाप्रतिज्ञातः BālamBha. i.259.24 (*on* 1.89); **4A** rejected साक्षात्प्रियामुपगताम् (v.l. अपगताम्) अपहाय पूर्वम् चित्रार्पितामहमिमां बहु मन्यमानः Śāk. 6.17; **4B** released तमपगतसमस्तपापबन्धं व्रज परिहृत्य ViṣṇuP. iii.7.18; **4C** alleviated or cured प्रीत्यभिव्यञ्जितकरतलस्पर्शनेन चैनमपगतयुद्धखेदं चकार ViṣṇuP. iv.13.54; अहो क्षणादपगतोऽयं मे संतापः Ratnā. 4.17 (1); तापो नापगतस्तृषाऽपि न कृशा SūktiMu. 23.10; PadyaVe. 702; PadyāTa. 254; प्रबोध्य भिषजा प्रोक्तो; व्याधिस्तेऽपगतो ननु SamarāSam. 6.414; **4Di** removed, eliminated गोकर्णस्वामिनश्चरणकमलयुगलप्रणामादपगतकलिकलङ्कः ... श्रीमहाराजेन्द्रवर्म्मा EI. iii.128.3; xvii.332.2; xxiii.65.3; xxv.197.3; यावत् ... स्यन्दि [न्यो]यावदु [द्या] अपगतक[लु]षाः ... ताव[द्दे]वालयं [निस्थि]तमिह भवतु EI. ix.192.10; त्वं यदा जानीयाः ... आत्मानम् ... अपगतविबन्धस्तम्भसुप्तिवेदनागौरवम् AṣṭāSam. i.134.23 (1.26); किमर्थमपगतस्पर्शसंभोगसुखे कृतं कुले जन्म Kād. 11.22; लडादिशब्देऽपगते लिडादौ प्रत्यागतेऽभीप्सितसाधनत्वम् SaṁkṣeŚā. 1.368 (i.272.5); न्यवर्तन्तातपत्राणि राज्ञामपगतोष्मणाम् KathāSaSāg. iii.4.71; अपगतममुतः ... समनायि पत्रयुग्मम् PrabhāC. 66.10; अपगते तु दोषे भूयस एवांशस्योपलंभे निवर्तते NyāySu. (Ja.) 52A.13 (*on* i.1.1); न हि निषिद्धताबोधे ब्राह्मणहननादेः क्रियया व्याप्यताऽपगता NyāySu. (Ja.) 69A.4 (*on* i.1.1); **4Dii** removed, i.e. expelled, dispelled आत्मस्वरूपबोधाद्विपरीतग्रहो नापगतः ChāndoUBh. 515.14 (*on* viii.8.3); सत्यमपगतः सन्देहः SubhaDha. 5.7 (33); त्वयि कृतप्रसादायामिदानीमपगता मे तदीयचिन्ता TilaMañ. 59.21; मानेनापगतं ह्रियेव सुदृशः पादस्पृशि प्रेयसि SaraKaṇṭhā. 577.2 (5); अहं प्रत्ययस्य स्वरूपज्ञानरूपत्वात् तत्प्रागभावान्यथाज्ञानविपरीतज्ञानानि विरोधादेवापगतानीत्याह ŚrutaPra.iA.171.26 (*on* i.1.1); आयोगवः क्षत्ता चण्डालश्च ... व्युत्क्रमेण वैश्याक्षत्रियाब्राह्मणीषु पुत्रकार्यादपगतास्त्रयः शूद्रा जायन्ते ManvaMu. 428. 29 (*on* 10.16); सर्वं सद्भर्तृयोगादपगतमधुना तात नैवास्मि शोच्या Subhāṣi. 2597; चातुर्यं कथमीदृगित्यपगता शङ्का समस्तापि नः NīlaVi. 43.15; अपसदाः पुत्रकार्यादपगताः BālamBha. i.283.25 (*on* 1.34); **4Diii** renounced, detached, dissociated (सर्वयोगविनिःसृतः) नानाशास्त्रोक्तयोगादपगतत्वाद्वा ViṣṇuSaBh. 52.14 (*on* 24); **4E** cleared off अपगतमृणं यस्याः साऽपर्णा LalitāSaBh. 154.5 (*on* 196); **5A** passed away, i.e. dead स्यमन्तकरत्नं शतधनुषा समर्पितमपगते च तस्मिन्नद्य ... भगवान्याचिष्यतीति ... कालमधारयम् ViṣṇuP.iv13.141; **5B** passed away, i.e. gone out अपगता मम प्राणाः VāsaDa. 159.1; **5C** not existing, absent अचेतनस्येच्छा अपगता नास्तीति यावत् NyāySu. (Ja.) 322 B.13 (*on* ii.2.1); **5D** diseased [MW.]; **6** lied down मूर्च्छापरवशात्तत्रैव शयने तिर्यगपगता (अहम्) TilaMañ. 298.17; **7** free from, devoid of, cf.**अपगतज्वर**; **8** inapplicable, cf.**अपगतत्व**; **9** abandoned or given up, cf.**अपगतपादप्रक्षण**.

अपगतकरुण (apagata-karuṇa) *adj.* from whom mercy has departed, i.e. who has cast his mercy aside (रावणः) अपगतकरुणस्तैः पिपर्मि स्वकाराम् MahāVīC. 6.52.

अपगतकलश (apagata-kalaśa) *adj.* which has its holy pitcher destroyed यः किल दाक्षं विद्रुतसोमं क्रतुवरमचमसमपगतकलशम् ... कार्मुकमुक्तेनाशु चकार ... इषुणा ... मखमिव NāṭyaŚā. 15.147.

अपगतकलिदोष (apagata-kalidoṣa) *adj.* who has removed or eliminated the defect of Kali age परमिदमतिगुह्यम् ...। अपगतकलिदोषः कामनिर्मुक्तबुद्धिः तदतुलमसकृत्त्वं भावयेदं मुमुक्षुः ViveCū. 577.

अपगतकषायराग (apagata-kaṣāyarāga) *adj.* who has renounced the attachment and passion कुम्भश्रुतिमारीचावन्येऽत्र महाविशालसंवेगाः। अपगतकषायरागाः श्रामण्येऽवस्थिताः परमे PadmP. (Ra.) 78.82.

अपगतकामत्व (apagatakāma-tva) *n.* the state of being one who has renounced the desire अपगतकामत्वे च तदप्रयुक्ता नैवाग्निहोत्रादिभिर्दाराः प्रयोक्तुं शक्याः BālaKrī. ii.20.21 (*on* 3.45)

अपगतकालक (apagata-kālaka) *adj.* **1** free from moral guilt अयमुच्यते अपगतकालकः पुद्गलः शुद्धो व्युत्थितस्तस्या आपत्तेः परिमुच्यते GiMS. iii (3).76.18, iii (3).79.1; **2** having no black spots तद् यथा शुद्धं वस्त्रमपगतकालकं रंजनोपगं रंगे प्रक्षिप्तं सम्यगेव रङ्गं प्रतिगृह्णीयात् GiMS. iii (3). 142.19.

अपगतकालुष्या (apagata-kāluṣyā) *adj.* (*f.*) of which the turbidity (sin) is removed आसन्नवर्तिनीभिस्तपोधनसंपर्कादिवापगतकालुष्याभिः ... दीर्घिकाभिः ... परिवृतम् ... आश्रमपश्यम् Kād. 39.5.

अपगतकिल्बिष (apagata-kilbiṣa) *adj.* from whom the sin is removed or eliminated क्षितीश्वरैरपगतकिल्बिषैः स्तुतं गदाधरं प्रणमति यः सुखं वसेत् VarāP. 7.33.

अपगतकुङ्कुमरेणु (apagata-kuṅkumareṇu) *adj.* from which pollen of saffron has been removed परिचितपरिचुम्बनाभियोगादपगतकुङ्कुमरेणुभिः कपोलैः। ... अतमि तदा नितरां नितम्बिनीभिः ŚiśuVa. 7.63.

अपगतकुहूक्रोडनिलय (apagata-kuhūkroḍanilaya) *adj.* whose residence on the bosom (of the presiding deity) of new moon day has gone off सुधाधेर्निर्यातो यदि भवति कोटीन्दुनिवहः कलङ्कान्निर्मुक्तोऽप्यपगतकुहूक्रोडनिलयः GopāKeCan. 138.10.

अपगतकोप (apagata-kopa) *adj.* whose anger has disappeared यो यादृशीं पूजामर्हति तं तथा पूजयित्वा ... अपगतकोपं कृत्वा तत एषां यः स्वधर्मस्तं बोधयेत् ManvaMu. 358.32 (*on* 8.391); भोजननिवृत्तः पादोपग्रहणेनापगतकोपं कुर्यात् (विप्रम्) ManvaMu. 491.10 (*on* 11.204)

अपगतक्लम (apagata-klama) *adj.* whose fatigue is removed अयं च तावदपगतक्लमः क्रियतामाहारेण Kād. 47.8.

अपगतक्षणदाचर (apagata-kṣaṇadācara) *m.* demon (*lit.* one wandering at night) who has fled away or run away तूर्णं रणादपगतक्षणदाचरेभ्यो विज्ञाय तन्निधनमाधिकरं दशास्यः। नेत्रावलीविगलदश्रुपरंपराया व्याजाज्जलाञ्जलिमिवैष ददौ जयाय RāmC. (App. 2). 37.4.

अपगतखरभाव (apagata-kharabhāva) *adj.* whose roughness is removed रघुकुलनाथः ... अपगतखरभावं वल्कलं पर्यधत्त RāmāCam. 2.38.

अपगतगद्गदनिर्विशङ्क (apagata-gadgadanirviśaṅka) *adj.* from which stammering tone is gone and doubts are removed प्रसन्नं नामापगतगद्गदनिर्विशङ्कं प्रसन्नमित्युच्यते NāraŚi. i.3.4.

अपगतगन्धादि (apagata-gandhādi) *adj.* (used as noun) (one) whose smell etc. have disappeared अपगतगन्धादिरेवाध्ययनार्हः BālamBha.i.407.18 (*on* 1.146)

अपगतगुण (apagata-guṇa) *adj.* **A** which has lost its (natural) attributes उदकं खलु ... अप्रीतिकरमपगतगुणं विद्यात् CaraS. iii.3.7 [1941 Ed.]; **B** which has lost its virtues न चेत् ते सामर्थ्यं भवनमरणातङ्कहरणे मनोऽनिर्दिष्टेऽस्मिन्नपगतगुणे ज्ञातुमकले ... भजस्व श्रीरङ्गम् VijñāŚ.16.

अपगतगुणद्वन्द्व (apagata-guṇadvandva) *n.* duality of qualities which is lost अपगतगुणद्वन्द्वासत्त्वे स्थिता समयक्रमान्मलिनविषयाकारस्पर्शं विमुञ्चति चेतना AmṛUda. 3.11.

अपगतगुणयोग (apagata-guṇayoga) *adj.* **1** whose connection with bow-string is lost, i.e. without connection with bow-string उपलक्ष्य वर्णसङ्करमपगतगुणयोगमुज्झितस्थैर्यम्। पथिकाः समुद्विजन्ते कुदेशमिव वीक्ष्य शक्रधनुः Subhāṣi.1735; **2** whose possibility of virtues has disappeared, Subhāṣi. 1735.

अपगतग्राम्यदोष (apagata-grāmyadoṣa) *adj.* free from the fault of residing among the ignorant people ऋषयः ... अपगतग्राम्यदोषं शिवं पुण्यम् ... हिमवन्तम् ... जग्मुः CaraS. vi.1 (4).3 [1941 Ed.]

अपगतघनपङ्क (apagata-ghanapaṅka) *adj.* from which thick mud is removed अपगतघनपङ्कं नाकमीलीसहस्रैः ... सर इव शफरौघैर्घूर्णमानैरभासीत् HarVi. 41.55.

अपगतचापल (apagata-cāpala) *adj.* [*f.* –ā] **A** free from trickiness इदमिह कपिकुलमपगतचापलमुपनयति ... फलानि Kād. 45.15; **B** devoid of fickleness कंचित्कालमपगतचापला निश्चलैवावस्थिता ... दृष्टा च (मलयसुन्दरी) TilaMañ. 379.14.

अपगतचूडामणि (apagatacūḍāmaṇi) *adj.* from which crest jewel is removed (हर्षः) अपगतचूडामणिनि मलिनाकुलकुन्तले ... शिरसि शुचमारूढमूर्तिमतीमिव दधानम् ... ज्येष्ठं भ्रातरमपश्यत् HarṣaC. 243.4.

अपगतजनलज्जम् (apagatajanalajjam) *adv.* without shame from people, shamelessly स्पष्टवक्त्रारविन्दम्। अपगतजनलज्जं निश्चलाम्भोजनेत्रम् ... श्रीपतिईश्यते स्म HariVi. 5.19.

अपगतज्वर (apagata-jvara) *adj.* free from fever, i.e. devoid of pain एकः सदेहो निर्मुक्तस्तिष्ठत्यपगतज्वरः YogVā.v.16.17.

अपगतज्वरविकार (apagata-jvaravikāra) *adj.* free from disease of fever राजपुत्रोऽपगत(ज्वर)विकारः (पूर्वप्रकृतिमापन्नः) PañcT. 2.80 (19) (259.1); Pañcā. 170.6.

अपगततमःपटल (apagata-tamaḥpaṭala) *adj.* from which the veil of ignorance is lost यदा तु तदेव चित्तसत्त्वम् ... अपगततमःपटलं सरजस्कं भवति TattvVai. 5.24 (*on* 1.2)

अपगततमस् (apagata-tamas) *adj.* from whom the quality of ignorance is removed or dispelled सनत्कुमारः। अपगततमसो महाप्रभावानशिषदमुष्य सभाजनाय शिष्यान् NīlaVi. 38.6.

अपगततिमिरादिप्रतिबन्ध (apagatatimirādi-pratibandha) *adj.* whose obstruction of the darkness etc. is removed अपगततिमिरादिप्रतिबन्धं लोचनविज्ञानं रूपसाक्षात्कारि SarvaDaSaṁ. 3.100.

अपगतत्रपा (apagata-trapā) *adj.* (*f.*) free from or devoid of bashfulness अपगतत्रपा कापि कामिनी तव मुखाम्बुजात् पूगचर्वितम्। प्रतिगृह्य तद् वक्त्रपङ्कजे निदधती गता पूर्णकामताम् Nāräy. x.68.4.

अपगतत्रासता (apagata-trāsatā) *f.* [Inst.] by way of being fearless किं च निष्कोपतया मुनीन्द्राणामपगतत्रासतया च सुराणां स्पर्धते मनोभिः (मणिः) UdaySuKa. 131.29.

अपगतत्व (apagata-tvà) *n.* **1** the state of being passed ततः कालस्यापगतत्वादुदितसंध्योपासनादिवन्न कश्चिदुपकारः स्यात् BālaKrī. ii.82.17 (*on* 3.212 (? 222)); **2** the state of being inapplicable अविभक्तेषु सुतेषु सत्सु विभक्तानां विभागतः पितृद्रव्यार्हत्वस्यापगतत्वेन मृते पितरि पुनः पितृद्रव्याग्रहणात् SmṛtiCan. iv.395.16.

अपगतदुःख (apagata-duḥkha) *adj.* free from grief वक्ष्यमाणैरपवदेयुरिति। अपगतदुःखान्कुर्युः BālamBha. iii.24.12 (*on* 3.7)

अपगतदुःखभय (apagata-duḥkhabhaya) *adj.* free from fear of grief (विप्रः) अपगतदुःखभयो ब्रह्मैव लोकस्तत्र पूजां लभते ManvaMu.233.30 (*on* 6.32)

अपगतदुर्गप्रतिसंस्कारचित्त (apagata-durgapratisaṁskāracitta) *adj.* having the thought of restoring the fort which has disappeared अथ पिङ्गलकः ... अपगतदुर्गप्रतिसंस्कारचित्तम् ... राजत्वमनुबभूव Pañcā. 4.30; Tantrākhyā. 4.17.

अपगतदुर्दिन (apagata-durdina) *adj.* from which cloudy days have passed चिरादनुकूलेन कालेनापगतदुर्दिनानि दिङ्मुखानि PratāYaBhū. 134.1.

अपगतदोष (apagata-doṣa) *adj.* whose defect is alleviated भोजनमपि चास्मै मत्स्यमांसरससुसंस्कृतं दापयेत्। तेनापगतदोषो भवति Hastyāyur.59.7 (1.9)

अपगतद्वेषादिदोष (apagata-dveṣādidoṣa) *adj.* free from or devoid of defects such as hatred (शिशुपालः) ब्रह्मभूतमपगतद्वेषादिदोषं भगवन्तमद्राक्षीत् ViṣṇuP. iv. 15.14.

अपगतधनधी (apagata-dhanadhī) *adj.* who has lost money and mental balance जीवे जन्मन्यपगतधनधीः BṛSaṁ. 104.25.

अपगतधर्मविवाहादि (apagata-dharmavivāhādi) *adj.* religious marriage etc. which are lost ताः क्षतयोनयो वैवाहिकमन्त्रैः संस्क्रियमाणा अपि यस्मादपगतधर्मविवाहादिशालिन्यो भवन्ति ManvaMu. 330.23 (*on* 8.226)

अपगतधूम (apagata-dhūma) *adj.* from which smoke has ceased ज्वालाशतरुद्धाम्बरमपगतधूमम् ... कः प्रविशति हुताशनम् Pañcā. 84.12.

अपगतधृति (apagata-dhṛti) *adj.* whose courage has disappeared किमिदमिति च ... अपगतधृतिः ... चकार चकोरेक्षणः क्षणं क्षोणीम् HarṣaC. 211.12; सुग्रीवस्तु ... अपगतधृतिः सुदूरमपासरत् RāmāCam. 4.13 (6)

अपगतनय (apagata-naya) *adj.* **A** from whom sense of conduct, i.e. sense of service has disappeared तस्मादपगतनयेन भृत्येन यदभिहितम्। स्वामिना तत् तथैव न प्रत्येतव्यम् Pañcā. 125.19; **B** from whom good conduct has disappeared सः ... प्रातिभट्यमाचरन्तम् ... अपगतनयम् आसन्नजातनयम् ... निरस्य ... आदवन्तीं नाम नगरीमवाप ĀnandRa. 6.15 (6)

अपगतनवयावक (apagata-navayāvaka) *adj.* from which the fresh lac has disappeared अपगतनवयावकैश्चिराय क्षितिगमनेन ... कथमपि चरणोत्पलैश्चलद्भिः ... अतमि तदा नितरां ... नितम्बिनीभिः ŚiśuVa. 7.67.

अपगतनामरूपविशेषता (apagata-nāmarūpaviśeṣatā) *f.* the distinction of name and form, which is lost सर्वमिदं ... अपगतनामरूपविशेषतया ... स्थूलसूक्ष्मसूक्ष्मदेवः मनुष्यादिव्यवहारशून्यं तमोमात्रं वर्तते ŚivārkaMaDī. i.340.2 (*on* i.2.9)

अपगतनिजगुणत्व (apagatanijaguṇa-tva) *n.* the state of having one's own qualities which are lost कर्कन्धूफलानामपगतनिजगुणत्वात् अतद्गुणत्वादतद्गुणाख्यं मीलितमिदम् Sarakaṇṭhā. iii.74.23.

अपगतनिद्र (apagata-nidra) *adj.* from whom sleep has vanished, i.e. who has wokenup तत्रापगतनिद्रश्च धाम्नि श्रीदर्शनो निजे। स्थितः ... व्यचिन्तयत् KathāSaSāg. xii.6.352; दिशि दिशि मृगयन्ते वल्लवा वत्समेते मुहुरपगतनिद्राः सप्तयो हेषितेन ŚārṅgaPa. 3720; Sabhāṣi. 2168.

अपगतनियन्त्रण (apagata-niyantraṇa) *adj.* from whom restrictions are removed, i.e. without restraint अपगतनियन्त्रणो यथासुखमनुभव राज्यसुखानि Kād. 77.21.

अपगतनीविनिबन्धन (apagata-nīvinibandhana) *adj.* having the knot of the garmant removed सरभसपरिरम्भणायोगादपगतनीविनिबन्धनं दुकूलम् ... सा करकमलेन रुरोध Nalābhyu. 6.34.

अपगतपदपाटव (apagata-padapāṭava) *adj.* from which the sharpness of word (order) has disappeared अपगतपदपाटवोऽपि गर्भादुपनिषदामधुनोद्गतः प्रबन्धः। जनयतु तव कौतुकम् AmṛUda. 4.26.

अपगतपरलोकभय (apagata-paralokabhaya) *adj.* in whom fear of next world has disappeared, free from fear of next world दुर्जनमिवापगतपरलोकभयम् ... राजकुलं विवेश Kād. 91.20.

अपगतपरिस्पन्द (apagata-parispanda) *adj.* from which movement has disappeared, free from movement अर्धकल्पिते चास्मिन्नकस्मादपगतपरिस्पन्दौ संदानिताविव केनाप्यकिंचित्करौ करौ संवृत्तौ TilaMañ. 55.22.

अपगतपशुभाव (apagata-paśubhāva) *adj.* whose state or condition of being an animal is removed शिथिलितपाशतयाऽपगतपशुभावः उपासकः शिव एव भवति ŚivārkaMaDi. ii.428.3 (*on* iv.1.3)

अपगतपादम्रक्षण (apagata-pādamrakṣaṇa) *adj.* (used as noun) (one) who has abandoned or given up anointing of feet अल्पेच्छत्वादपगतपादम्रक्षणः AbhisaAlṁĀ. 457.18.

अपगतपाप (apagata-pāpa) *adj.* from which sin is removed, free from sin क्षत्रियरुधिरमये जगदपगतपापम् स्नपयसि पयसि शमितभवतापम् GītGo. i.1.6.

अपगतपापश्वश्रुक (apagata-pāpaśvaśruka) *adj.* from which wicked mother-in-law was removed सुखमपगतपापश्वश्रुकं कीर्तिसेनाप्यसमचरितलब्धख्यातिरासाद्य तत्र। (न्यवसत्) KathāSaSāg. vi.3.195

अपगतपुराणपाण्डुरपत्र (apagata-purāṇapāṇḍurapatra) *adj.* from which old yellow leaves have lost, i.e. fallen अपगतपुराणपाण्डुरपत्राः (?त्राः) ... एतानि पुनवृक्षाणां विशेषणानि JñātāDhaT. 5A.3; 'निद्धूयजरढपंडुपत्ता' अपगतपुराणपाण्डुरपत्राः(?त्राः) (वृक्षाः) AupaSūṬ. 13.4.

अपगतपूर्वदेह (apagata-pūrvadeha) *adj.* who has abandoned his earlier body वसिष्ठश्च ... निमिशापात् अपगतपूर्वदेहः ... मित्रावरुणाभ्यां संबभूव BrahmSūBh. (Śaṅ.) 668.8 (*on* iii.3.32)

अपगतप्रतिबन्ध (apagata-pratibandha) *adj.* whose restriction is removed, free from restriction तदिच्छावशादेवापगतप्रतिबन्धैरभिव्यक्तसामर्थ्यैर्विविधैः कर्मभिर्विविधानेकनरपश्वादिभेदभिन्नं भूतजातमारभ्यते NyāyRa. 657.11 (*on* 5.(15).6.6)

अपगतप्रदेश (apagata-pradeśa) *adj.* from which (restriction of) parts is removed, free from parts (समयः) अपगतप्रदेशो द्वितीयादिप्रदेशरहितो निरंश इत्यर्थः TātpaVṛ. 196.145 (*on* 2.47)

अपगतप्रधानसाधन (apagata-pradhānasādhana) *adj.* who has lost his primary means रिपुः ... अपगतप्रधानसाधनमनुचितप्रजोपक्रोशपांसुलम् ... एनं जनं नानुबध्नीयात् Avantika. 49.7

अपगतप्रपञ्चात्मक (apagataprapañcātma-ka) *adj.* having the nature of one who has lost mundane existence अपरे पुनरपगतप्रपञ्चात्मकम् ... परमात्मानमुपासते ManvaMu. 525.24 (*on* 12.123)

अपगतप्रयोजन (apagata-prayojana) *adj.* from which the use has been disappeared, useless (यदन्यद्विब्रूयुर्धर्मार्थं तदपार्थकम्) अपगतप्रयोजनमपार्थकम् ManuBh. ii.110.1 (*on* 8.78)

अपगतप्रसर (apagata-prasara) *adj.* from which spread or extension is removed, free from extension वीक्ष्य तद्विलसितं जलदानाम् ...। सा चकार मुखमारुतपातैरायतैरपगतप्रसराँस्तान् Surath. 2.28.

अपगतप्राणा (apagata-prāṇā) *adj.* (*f.*) from whom breath has departed or passed away असावपगतप्राणा तत्र देशे च जीवति KathāSaSāg. v.3.81.

अपगतफलसंचय (apagata-phalasañcaya) *adj.* from whom (the desire for) storing the rewards of action has lost अपगतफलसंचयः प्रहृष्टो व्रतमिदमाजगरं शुचिश्चरामि MahāBhā. xii.172.32.

अपगतबाधापराकारसंक्रम (apagata-bādhāparākārasaṅkrama) *adj.* whose association with an obstructive form is removed अपगतबाधापराकार-संक्रमम् ... परमात्मानमुपेयुषः ... सिद्धपरमेष्ठिनः अष्टतयीमिष्टिं करोमि YaśasCam. ii.374.26.

अपगतभय (apagata-bhaya) *adj.* from whom fear has disappeared, free from fear क्वचिदपगतभयमृगपुरुपटलम् ... इदं तद्दंडकारण्यं प्रसिद्धं दयिते वनम्। पश्य PadmP. (Ra.) 42.47; च्युताशङ्कं चौरादपगतभयं भूपतिकुलात् ... अधन्यं नैर्धन्यं मम भवतु BhartṛNir. 4.6.

अपगतभयरागमोहदर्प (apagata-bhayarāgamohadarpa) *adj.* from whom fear, attachment, error of judgement and pride have been disappeared अपगतभयरागमोहदर्पो धृतिमतिबुद्धिसमन्वितः प्रशान्तः ... व्रतमिदमाजगरं शुचिश्चरामि MahāBhā. xii.172.31.

अपगतभयलोभमोहचिन्त (apagata-bhayalobhamohacinta) *adj.* from whom fear, greed, delusion and worry have disappeared शिवकथितं परमं विधिं विदित्वा। अपगतभयलोभमोहचिन्ताः ... शिरोभिरूहुः (विप्राः) BrahmāṇḍP. i.27.95.

अपगतभयशोक (apagata-bhayaśoka) *adj.* from whom fear and grief have disappeared अरमत ... महात्मा ह्यपगतभयशोको भोगभूमावनीषु YogVā. v.49.47.

अपगतभास् (apagata-bhās) *adj.* whose lustre has disappeared (महत्तदुल्बं स्थविरं तदासीत्) ऋबीसमपगतभासम् Nir. 6.35 (131.3)

अपगतमति (apagata-mati) *adj.* who have lost their discretion वक्रं लालाद्यवद्यं सकलशशिभृतातच्चित्रं नात्र किंचिद्यदपगतमतिर्जायते कामिलोकः SubhāRaSaṁ. 121.

अपगतमत्सर (apagata-matsara) *adj.* in which jelosy has disappeared, free from jealosy भगवतः प्रसादादेवोपशान्तवैरमपगतमत्सरं तपोवनम् Kād. 45.7.

अपगतमदरागा (apagata-madarāgā) *adj.* (*f.*) whose passion caused by intoxication has disappeased अपगतमदरागा योषिदेका ... व्रजति शयनवासाद्वासमन्यत् ṚtuSaṁ. 5.11; मानवः ...। स्मरसमरविलासे कष्टसाध्यां च नारीमपगतरतरागां (v.l. अपगतमदरागां) संविदध्यादवश्यम् AnaṅgaRa. 6.10.

अपगतमनोमर्कटत्व (apagatamanomarkaṭa-tva) *n.* the state of being one from whom the monkey in the form of mind has gone away साद्यैतस्मिन्नपगतमनोमर्कटत्वादनीहा प्रेतावासे निवसति गता भोज्यभावं शिवानाम् YaśasCam. i.129.3.

अपगतमरुत् (apagata-marut) *m.* breath which comes out दिव्यामोदेन वक्त्रादपगतमरुता नासिकाम् ... तर्पयन्ती ... यद्वत्पञ्चाक्षसौख्यं वितरति युवतिः कामिनां नान्यदेवम् SubhāRaSaṁ. 104.

अपगतमल (apagata-mala) *adj.* from which pollution or impurity is removed, free from pollution or impurity अपगतमले हि मनसि स्फटिकमणाविव रजनिकरगभस्तयो विशन्ति सुखमुपदेशगुणाः SyādvāMañ. 6 (57)

अपगतमात्र (apagata-mātra) *adj.* in which porosodial instant is lost सः ... अपगतमात्रं दुर्गामाहात्म्यं पठित्वा ... क्षमापनश्लोकमपि तथैवाशुद्धं पपाठ PuruṣPa. 153.28.

अपगतमानवप्रकृति (apagata-mānavaprakṛti) *adj.* who has lost his human nature अथापगतमानवप्रकृतिरुत्तरैर्दैवतैरयुज्यत ... जिनः NemiNir. 14.48.

अपगतमेखलाकलापमूक (apagata-mekhalākalāpamūka) *adj.* silent in the case of band of girdle which is removed किंनिमित्तमयमपगतमेखलाकलापमूको मध्यभागः Kād. 60.12.

अपगतमोहबन्ध (apagata-mohabandha) *adj.* which has lost the bond of delusion अपगतमोहबन्धे हि मनसि न खलु परोपनीतः परिग्रहासंङ्गो भवति कर्मपरिष्वङ्गायेत्यनुध्याय ... °सभामण्डपमुपगतोऽसि YaśasCam. ii.81.1.

अपगतमोहा (apagata-mohā) *adj.* (*f.*) whose delusion is lost जगाम धाम स्वम्। मालत्यपगतमोहा KuṭṭaMa. 1058.

अपगतमृगमद (apagata-mṛgamada) *adj.* which has lost the mark of dear वदनमपगतमृगमदशशिकरणिं वहति लोलदृशः SaraKaṇṭhā. 241.12.

अपगतयावक (apagata-yāvaka) *adj.* which has lost its red dye अपगतयावकमप्यहो तरुण्याः। पुनरधिकतरामवाप लक्ष्मीमधरदलं सहजेन पाटलिम्ना Nalābhyu. 6.61.

अपगतयाव्य (apagata-yâvya) *adj.* from whom sin has disappeared, free from sin आचार्यादीनां हन्तारः पीडाकर्तारस्तेषां प्रसादादेवापगतयाव्या भवन्ति। याव्यं पापम् Aparā. 1207.18 (*on* 3.295)

अपगतयुद्धखेद (apagata-yuddhakheda) *adj.* whose fatigue of war is removed भगवान् ... एनमपगतयुद्धखेदं चकार ViṣṇuP. iv.13.54.

अपगतरजस्तमस्तरङ्ग (apagata-rajastamastaraṅga) *adj.* which has lost the waves of the qualities of the passion (desire) and darkness (चित्तम् ... शान्तम् ... भवति) शान्तमपगतरजस्तमस्तरङ्गम् TattvVai. 41.28 (*on* 36)

अपगतरजोविकारा (apagata-rajovikārā) *adj.* (*f.*) **1** in which the disturbance of dust has ceased अपगतरजोविकारा ... लम्बपयोधरभारा प्रावृडियं वृद्धवनितेव SubhāRaK. 10.17; Subhāṣi. 1738; **2** in whom the menstruation has ceased SubhāRaK. 10.17; Subhāṣi. 1738.

अपगतराग (apagata-rāga) *adj.* [*f.* –ā] **1A** from whom passion has disappeared वेश्यालताः सरागं पूर्वं तदनु प्रलीनतनुरागम्। पश्चादपगतरागं पल्लवमिव दर्शयन्ति निजचरितम् SamaMā. 8.126; मानवः ...। स्मरसमरविलासे कष्टसाध्यां च नारीमपगतरतरागां (v.l. द्रागलमपगतरागां) संविदध्यादवश्यम् AnaṅgaRa. 6.10; **1B** from whom desire for (worldly objects) has disappeared अपगतरागं तं विदित्वा भगवान्नारायणः परमसंतुष्टः तस्मै वचनं ददौ PuruṣPa. 220.26; **2** from which redness has disappeared, SamaMā. 8.126.

अपगतरागादिमल (apagata-rāgādimala) *adj.* from whom blemish like desire for objects has disappeared आत्मा ... अपगतरागादिमलः ... वीतशोको भवति ŚvetāUBh. 2.19 (*on* 1.0); 216.17 (*on* 5.13); आत्मा ... अपगतरागादिमलः ... ब्रह्मरूपोऽवतिष्ठते SanatBh. 174.6 (*on* 1.1)

अपगतरागाश्रुदूषिकावेदन (apagata-rāgāśrudūṣikāvedana) *adj.* from which redness, excess of lacrimation, accumulation of dirt and pain have disappeared यन्नयनं परिताम्यति ... अपगतरागाश्रुदूषिकावेदनं तत्र तर्पणं योजयेत् AṣṭāSaṁ. i.165.24 (1.33)

अपगतलघुयुगल (apagata-laghuyugala) *adj.* from which pair of short letters is removed त्रिकविहतलघुकदशतयमपगतलघुयुगलमखिलमिदमपरम्। ... भवति शिखा (छन्दः) JayaChand. 5.38; शिखिगुणितदशलघुरचितमपगतलघुयुगलम-परमिदमखिलम्। ... भवति शिखा VṛttaRa. 2.39.

अपगतलज्जा (apagata-lajjā) *adj.* (*f.*) from whom shame has disappered, shameless अपगतलज्जे शिथिलीभूतमाकलय्य दुकूलम् Kād. 84.21.

अपगतवत् (apagata-va(n)t) *adj.* [*f.* –*vati*] **1** which has vanished or disappeared यथाभूतात्मदर्शनादस्य प्रजापतेर्भयं वीयाय विस्पष्टमपगतवत् BṛĀraUBh. 82.6 (*on* i.4.2); **2** who has gone away अयमप्यगतवतीं कान्तामन्वेषयत्यधिकोत्सुकः UnmaRā. (Vi.) 56.

अपगतविकार (apagata-vikāra) *adj.* whose disease is alleviated तच्च श्रुत्वापगतविकारो राजपुत्रः पूर्वप्रकृतिमापन्नः Tantrākhyā. 87.3.

अपगतवित्त (apagata-vitta) *adj.* whose money is lost or spent नूनमियं स्वदुहितरि नवमालिकायाम् ... अपगतवित्तं माधवदत्तमाकर्षति व्यवहारश्रवणाय ŚṛṅgāBhū. 67.(2)

अपगतविपक्ष (apagata-vipakṣa) *m.* enemy who has run away सा देवी। त्रायताम्। ... अपगतविपक्षात् Kāvyānu. (He.) 253.2.

अपगतविबन्ध (apagata-vibandha) *adj.* whose obstruction is removed, free from obstruction यदा जानीयाः ... आत्मानम् ... लघूभूतमपगतविबन्ध-स्तम्भसुप्तिवेदनागौरवमिति CaraS. i.14.46 (1941 Ed.); AṣṭāSaṁ. i. 134.23 (1.26); i.134.24 (1.26)

अपगतविरहव्यथा (apagata-virahavyathā) *adj. (f.)* whose pain of separation is alleviated अपगतविरहव्यथास्तदा ता रहसि विधाय ददाथ तत्वबोधम् Nāräy. x.84.7.

अपगतविषयोपरागविप्लव (apagata-viṣayoparāgaviplava) *adj.* whose calamity of influence of worldly object is removed भगवति, बुद्धिवृत्तिनिगमाद-पगतविषयोपरागविप्लवायाश्चित्ति(ति)शक्तेः स्वरूपावस्थानं नाम ... अयमपवर्ग-पदेऽभिषिच्यताम् AmṛUda. 5.11 (18)

अपगतविषादहर्ष (apagata-viṣādaharṣa) *adj.* from whom sorrow and joy have disappeared (तिलकमञ्जरी) चैत्यायतनानि ... नमस्यन्ती ... अपगतविषादहर्षमेकं महर्षिमद्राक्षीत् TilaMañ. 406.7.

अपगतविषादा (apagata-viṣādā) *adj. (f.)* from whom sarrow has disappeared, without sorrow आश्वासनालापैरपगतविषादां विधाय तां कुलपतिस्तपोवनमनयत् TilaMañ. 343.8.

अपगतविषोपद्रवा (apagata-viṣopadravā) *adj. (f.)* whose trouble of poison has alleviated यदि तावदेषा पुण्ययोगादपगतविषोपद्रवा शीघ्रमेव संवृत्ता ... तदहमात्मनैव सर्वं करिष्यामि TilaMañ. 380.17.

अपगतवेतालविकार (apagata-vetālavikāra) *adj.* (used as noun) (that) which is ceased to be convulsed by demons तेनापगतवेतालविकाराणां स नासिकाः। तेषां चकर्त KathāSaSāg. iii.4.151.

अपगतवेद (apagata-veda) *m.* particular creaters who are free from rise of inner forment [Jain L]

अपगतव्यसन (apagata-vyasana) *adj.* from whom or addiction has disappered, free from addiction अपगतव्यसनास्तु बुधा रिपून् परिभवन्ति NitiSā. 15.69.

अपगतव्याधि (apagata-vyādhi) *adj.* whose disease has been alleviated or cured यस्तु अपगतव्याधिः स्वस्थ एव चेति। व्याध्युपसृष्टः पश्चान्निवृत्तव्याधिः Subodhi. 87.16 (*on* 2.198); (used as noun) (one) whose disease has been alleviated or cured मांसैकापनोद्य व्याध्यभिभूतस्तदा मांसं गुरोरुच्छिष्टं कृत्वा भक्षणीयम्। ... तद्भक्षणेन चापगतव्याधिरादित्यमुपतिष्ठेत Mitā. 478.4 (*on* 3.282 1/2)

अपगतव्यूह (apagata-vyūha) *m.* end of discriminating thought श्रीकारमद्वयं ज्ञानं हेकारं हेत्वादिशून्यता। रुकारापगतव्यूहं ककारं न क्वचित् स्थितम् HevajraT. i.7.27.

अपगतशङ्कम् (apagataśaṅkam) *adv.* without any fear जठरज्वलन-ज्वलताप्यगतशङ्कं समागतापि पुरः। करिणामरिणा हरिणा हरिणाली हन्यतां नु कथम् BhāmiVi. 1.48.

अपगतशरीरसंबन्ध (apagata-śarīrasambandha) *adj.* whose association with body has disappeared स यदा ... अपगतशरीरसंबन्धः केवलो भवति, तदास्यावरणापाये समम् ... ज्ञानं भवति TātpaṬ. (U.) 79.17 (*on* 2.142)

अपगतशोक (apagata-śoka) *adj.* whose grief has been alleviated, free from grief स्वयमपगतशोका देहिनः स्वस्थरूपा विपुलमपि गृहीत्वा भुञ्जते यस्य वित्त MaYānaSū. 113.18 (16.63)

अपगतश्याम (apagata-śyāma) *adj.* from which darkeness has disappeared न खल्वपगतश्यामं बदरफलं श्यामशब्दोऽभिनिविशते TantrRa. 87.13.

अपगतश्रम (apagata-śrama) *adj.* whose fatigue is removed अपगत-श्रमश्चोत्थाय (सः) ... दिगन्तरमयासीत् Kād. 32.21.

अपगतश्रान्ति (apagata-śrānti) *adv.* with fatigue removed (पुरुषाः) नृत्ते चान्यद्ददाना युगपदपगतश्रान्ति कुर्वन्ति विघ्नं नृभ्यो व्याख्यातुमन्तःकरणमिव चतुर्भेदवच्छास्त्रदृष्टम् (चित्तम्) RasSa. 206.

अपगतसंसार (apagata-saṁsāra) *adj.* whose transmigratory exixtence is lost or ceased अपगतसंसारस्य जीवस्य ... मनोरूपमन्तःकरणमनपेक्षितबाह्य-करणमस्तीति गम्यते ŚivārkaMaDī. ii.142.13 (*on* ii.2.19)

अपगतसकलकरणकलाप (apagata-sakalakaraṇakalāpa) *adj.* without or free from entire collection of instruments हतस्तर्हि अपगतसकलकरण-कलापस्वमहिमप्रतिष्ठब्रह्मणः प्राणमनःप्रभृतिनिखिलकरणोत्पत्यभ्युपगमः ĀgaPrā.55.24.

अपगतसकलकलाध्मातादिदोष (apagata-sakalakalādhmātādidoṣa) *adj.* from which all the defects such as sweet sound are removed वाक्यम ... तदेव हि तादृशम् अपगतसकलकलाध्मातादिदोषमन्यदा भवति वितथम् Kāśi. i.66.3 (*on* 2.21)

अपगतसकलकल्माष (apagata-sakalamāṣa) *adj.* whose all the sins have disappeared कस्यचिद्द्वेषेरपगतसकलकल्मषस्य ... वेदाः प्रादुर्भवन्ति Kāśi. i.134.24 (*on* 2.143)

अपगतसकलदोषानुसङ्ग (apagata-sakaladoṣānusaṅga) *adj.* whose contact with all the defects is removed मलयसुन्दरि, किमर्थमपगतसकल-दोषानुसंगमेवमेवात्मानमवसादयसि TilaMañ. 346.6.

अपगतसकलसुखसंवेदन (apagata-sakalasukhasaṁvedana) *adj.* whose all consciousness of pleasure has disappeared को हि नाम शिलाकल्पमपगत-सकलसुखसंवेदनमात्मानमुपपादयितुं यतेत SyādvāMañ. 8 (287)

अपगतसंतापक्लम (apagata-santāpaklama) *adj.* from which heat and exertion are removed अपगतसन्तापक्लमस्तु मुहूर्तात् सुखोष्णेन वारिणा यथान्यायं परिषिक्तोऽश्रीयाः CaraS. i. 14.46 (1941 Ed.)

अपगतसंदेहविभागविषय (apagatasandehavibhāga-viṣaya) *adj.* referring to the division of doubt which is removed तत् युक्त्यादिभिरपगत-संदेहविभागविषयमिति सर्वमनवद्यम् SmṛtiCan. iv.720.16.

अपगतसंदेहा (apagata-sandehā) *adj. (f.)* from which doubt was removed, free from doubt सा (विद्यमानता) ... बहिर्देशसम्बन्धावगमादपगतसन्देहा भविष्यति PrakaPañ. 274.3.

अपगतसाध्वस (apagata-sādhvasa) *adj.* having the fear removed, i.e. free from all fears बलिः ... आराधयंस्तमेव भगवन्तम् ... अपगतसाध्वस आस्तेऽधुनापि BhāgP. v. 24.18.

अपगतसार (apagata-sāra) *adj.* whose essence or charm is lost कापालिकः ... अभिधीयते-यदपगतसारः संसारः हृतरत्नसर्वस्वं त्रैलोक्यम् ... कर्तुं व्यवसितः VakroJī. 12.10.

अपगतसुरतान्तखेदनिद्र (apagata-suratāntakhedanidra) *adj.* who has lost sleep due to fatigue at the end of love-making अपगतसुरतान्तखेदनिद्रः सपदि जहौ शयनं मृगाङ्कदत्तः KathāSaSāg. xii.36.216.

अपगतस्खलितभीति (apagata-skhalitabhīti) *adj.* from whom the fear of mistake is removed गुरवोरप्यपगतस्खलितभीतयस्तत्रैव समारोपयन्त्येत-दालोचितपरावराः Kād. 297.21.

अपगतस्पन्द (apagata-spanda) *adj.* who has lost motion, i.e. motionless तिष्ठत्यपगतस्पन्दस्त्यागात्यागपरोऽणुकः YogVā. iii.81.103.

अपगतस्फटिकपाण्डुकुष्ठ (apagata-sphaṭikapāṇḍukuṣṭha) *adj.* whose leproasy which is as white as crystal is alleviated or cured हरपदस्पर्श-प्रभावादपगतस्फटिकपाण्डुकुष्ठं कैलासमिव ... भूधरमपश्यत् UdaySuka. 128.9.

अपगतस्फुरणत्व (apagatasphuraṇa-tva) *n.* the state of being one in which movement is lost अपगतस्फुरणत्वेन सोमं गृभायत KarmaNi. 6A.7.

अपगतस्मृति (apagata-smṛti) *adj.* whose recollection or memory is lost देही तमसा चाभिभूयते। देहान्तरमिवापन्नश्चरत्यपगतस्मृतिः MahāBhā. xii. 209.2; यशोदा नन्दपत्नी च जातं परमबुध्यत। न तल्लिङ्गं परिश्रान्ता निद्रयापगतस्मृतिः BhāgP. x.3.53.

अपगतस्वाभाविकरस (apagata-svābhāvikarasa) *adj.* whose natural taste is lost 'विरसं'। स्वभावतोऽतिमन्दरसं कालादपगतस्वाभाविकरसं वा CaturCin. iii (1).608.5.

अपगतस्वेद (apagata-sveda) *adj.* whose sweast has disappeared तपनमरीचिसंतप्ताङ्गो मातङ्गो यदा पथि ... नापगतस्वेदः सलिलम् ... पीतवान्, स पाण्डुरोगमृच्छति Hastyāyur. 79.14 (1.11)

अपगतस्वोचितक्रिय (apagata-svocitakriya) *adj.* which is devoid of action appropriate to oneself (वर्ज्यश्चापक्रियं सर्वम्) 'अपक्रियं' अपगतस्वोचित-क्रियम् CaturCin. iii (1). 543.11.

अपगताक्ष (apagatākṣa) *adj.* whose eyes have gone or sunk downwards अपगताक्षमुद्वृत्तनाभिमवरोपितं विद्यात् Arthśā. ii.149.5 (4.7)

अपगताक्षेप (apagatākṣepa) *adj.* whose contraction, i.e. selfishness is removed भवत्यपगताक्षेपः ... शान्तमनाः स्वदेहनगरेश्वरः YogVā. iv.35.68 (comm. अपगतः आक्षेपः संकोचः यस्य अतएव सर्वगः)

अपगताङ्ग (apagatāṅga) *adj.* **A** whose body is lost ननु तव निहतारेरप्यसौ किं न नीता त्रिदिवमपगताङ्गैर्वल्लभा कीर्तिरेभिः KāvyPra. 242.6; **B** whose limb is lost अपाङ्गः पुनः पुमान्। नेत्रान्तेऽपगताङ्गे तु NānārthaSaṁ. ii.51.58.

अपगतातङ्क (apagatātaṅka) *adj.* whose disease is alleviated or cured अपगतातङ्कम्। अहमागत्य विधास्ये परमानन्दाब्धिमाप्तकामं त्वाम् Jīvān. 214.4.

अपगताध्वखेद (apagatādhva-kheda) *adj.* whose fatigue of journey is removed असौ तु ... अपगताध्वखेदः ... अवोचत् Kād. 211.4.

अपगतान्यभावापग्रह (apagatānyabhāvāpagraha) *adj.* whose wrong notion of other states is removed ग्रहीष्यति च भवानुभावादपगतान्यभावापग्रहः कलादित्यः UdaySuKa. 11.5.

अपगतान्यमार्गभ्रम (apagatānyamārgabhrama) *adj.* **1** whose illusion of transmigratory existence is removed असौ (हनूमान्) ... अशोकवनिकामगादपगतान्यमार्गभ्रमः RāmāCam. 5.15; **2** whose movement on wrong ways is abandoned, RāmāCam. 5.15.

अपगतान्यव्यापार (apagatānyavyāpāra) *adj.* who has abandoned other duties मुनयः ... एनम् ... अपगतान्यव्यापाराः ... समुपासते Kād. 43.20.

अपगतापद् (apagatāpad) *adj.* from which calamity is removed दिशतु ... त्रिजगदपगतापत्कर्तुम् ... भगवान्वः संपदं नाभिसूनुः TilaMañ. 1.7.

अपगताम्बर (apagatāmbara) *adj.* whose clothing is removed उर्वशी राजानमपगताम्बरं दृष्ट्वापवृत्तसमया तत्क्षणादेवापक्रान्ता ViṣṇuP. iv.6.59.

अपगताशय (apagatāśaya) *adj.* from whom will has departed, unwilling विद्यते सर्वमेवास्य कन्योपादानकारणम्। अतः किमित्ययं कस्मादभूदपगताशयः PadmP. (Ra.) 15.205; धीरधीरुदितानन्दः पेशलः पुण्यकीर्तनः। प्राज्ञः प्रसन्नमधुरो दैन्यादपगताशयः AnnaU. 2.31.

अपगताशेषाध्वश्रम (apagatāśeṣādhvaśrama) *adj.* whose total fatigue of journey is removed (सिंहलेन्द्रसूनुः) अपगताशेषाध्वश्रमश्च ... उत्ततार TilaMañ. 206.19.

अपगताशौच (apagatāśauca) *adj.* whose impuriity has disappeared, free from impurity (श्रुत्वा पुत्रस्य जन्म च। सवासा जलमाप्लुत्य शुद्धो भवति मानवः) शुद्धोऽपगताशौचः ManvaVi. 638.26 (*on* 5.77)

अपगतासङ्गनिःशब्दचक्र (apagatāsaṅganiḥśabdacakra) *adj.* having the wheel noiseless due to being free from contact आदीर्घाङ्घ्रैरुदस्तो हरिभिरपगतासङ्गनिःशब्दचक्रः ... रथो वः SūryaŚ. 62.

अपगतासु (apagatāsu) *adj.* whose breath has passed away, i.e. dead अपगतासूंश्च कृत्वा क्षितावपातयत् Kad. 33.15; किमर्थं वानेनायमपगतासुरुत्क्षिप्य नीतः Kad. 171.8; (used as noun) (one) whose breath has gone out or passed away धनमिति स्फुटमतुच्छ्वसितं नृणामपधनोऽपगतासुरुदाहृतः RāmC.(App.1) 37.49.

अपगतास्त्र (apagatāstra) *adj.* whose weapon is lost क्षत्रियाः सत्त्वशालिनः नैव तेऽपगतास्त्रस्य प्रहरन्ति रिपोरपि PārśvC. 2.121.

अपगताहारवाञ्छ (apagatāhāravāñcha) *adj.* whose desire for food or appetite is lost सुरलोकपादपफलैर्विधाय मामपगताहारवाञ्छम् ... मदुपनीतशेषं कन्दमूलफलमास्वादितवती TilaMañ. 257.16.

अपगति (apa-gati) *f.* **A** act of going away यस्याः क्षणादपगतिं हरविप्रयुक्ता यस्याश्च काचन समागममाशशंस BhikṣāKā. 36.14; **B** going out, exit स्थानं मे यदि शक्यतेऽपगतये प्रातस्तदा दीयताम् Jīvān. 109.5; **C** act of running away स्यादपक्रम इति त्रिषु। गर्ह्यक्रमयुते पुंसि त्वपगत्यां पलायने NānārthāSaṁ. iii.28.35.

अपगतेच्छ (apagateccha) *adj.* whose desire is lost शान्तस्यापगतेच्छस्य मनाक्संवेदनात्मकम्। स्वाभाविकं यत्स्फुरणं चिद्व्योम्नः सोऽङ्ग जीवकः ŚārṅgāPa. 4236.

अपगतेन्द्रिया (apagatendriyā) *adj.* (*f.*) whose procreating organ, i.e. power is lost निरिन्द्रिया व्याध्यादिनापगतेन्द्रियाः स्त्रियश्चादाया मताः SmṛtiCan. iv.623.2.

अपगतोत्पतनसंस्कारा (apagatotpatana-saṁskārā) *adj.* (*f.*) whose power of flying was lost तातः ... अपगतोत्पतनसंस्कारां पक्षसंततिमुद्वहन् ... फलशकलानि समाहृत्य ... मह्यमदात् Kād. 25.10.

अपगतोत्साह (apagatotsāha) *adj.* whose enthusiasm has disappeared अपगतोत्साहं कतिपयसहायं चित्रमायमद्राक्षीत् (तिलकमञ्जरी) TilaMañ. 392.1.

अपगतोद्यम (apagatodyama) *adj.* whose activity has ceased विषण्णवदनस्तत्र युद्धादपगतोद्यमः। ... अश्वत्थाम्नस्तु स रथं कृपः समभिपुप्लुवे MahāBhā.iv.934* (7)

अपगतोष्मन् (apagatoṣman) *adj.* whose heat has diappeared, free from heat न्यवर्तन्तातपत्राणि राज्ञामपगतोष्मणाम् KathāSaSāg. iii.4.71.

अपगत्वर (apa-gatvara) *adj.* [*f.*–ī] **A** going away, moving away द्वित्राणि मन्थरपदान्यपगत्वरीणाम्। ... रशनाः कथंचित् मौनव्रतं जहति मुग्धवधूजनानाम Yādavā. 19.6; **B** running away संभ्रान्तनन्दिकरघूर्णितवेत्रपातभीतापगत्वरगणव्रजवर्जितेन। एतेन कीर्णकुसुमेन पथा महेशं सेवस्व Jīvān. 454.2.

अपगद (apa-gada) *adj.* whose disease is alleviated or cured पापाकः ... सर्व्वायुर्व्वेदवेदी ... निर्न्नी(र्णी)ताशेषदोषप्रकृतिरपगदस्तत्प्रतीकारसारः EI. xxi. 52.7.

अपगन्तुमनस् (apagantu-manas) *adj.* desirous of going away अपगन्तुमना विसृज्य तां निदधे तत्र पदानि कानिचित् Nalābhyu. 7.45.

अपगन्धहत (apagandha-hata) *adj.* affected with bad smell or odour बकुलेश्वरः ... अपजगाम मनाग्भयविक्लवं न्यगपगन्धहतो द्विरदो यथा VarāṅgaC. 20.79.

अपगम् (apa-gam) I.P. **1A** to cease, to loose, to vanish **B** to disappear **2A** to step out, to step aside **B** to go away (pass.) to be gone away **C** to pass by **D** to escape **E** to depart from **F** to run away, to flee (pass.) to be run away, to be fled away **G** (pass.) to be gone back **H** to retire **I** to come out **J** to deviate, to transgress **3** to become removed, to become eliminated **4** to abandon, to leave **5A** to obtain, to attain **B** to overwhelm, to overcome **6** to refute, to set aside, to refuse **7A** to become separated **B** to remove **C** to renounce, to detach, to disassociate **D** to clear off **8** to become alleviated, to become cured **9A** to pass away, to go out **B** to die **10A** to become destroyed **B** to extinguish **11A** to be absent **B** to be devoid of **12** to lie down **13** to become inapplicable **14** to give up **1A** to cease, to loose, to vanish अप॒ तस्य॒ द्वेषो॑ गमेदभि॒हुतः AV. vi.4.2; अप अस्य द्वेषो गमयेत् AV. (P.) xix.2.2; अपगच्छतु ते दुःखम् Rāmā. ii.31.31; स्वाभाविकं (च) पुनः [वैरं] कथमपि ना(प)गच्छति PañcT. 2.15 (8) (198.10); समुदायेऽपि चाणुत्वं नैतेषामपगच्छति ŚlokaVār. 5(4).180 (403.4); चैतन्यं योग्यता पुंसः प्रकृतेस्तदनात्मता। भोक्तृभोग्यत्वयोस्ते च न ताभ्यामपगच्छतः ŚlokaVār. 5.(15).100 (668.4); येषां पदार्थधर्मत्वाद्दौर्बल्यं पूर्वनिश्चितम्। न तेषां श्रुत्यवष्टम्भात्तत्पश्चादपगच्छति TantrVā. 122.3 (*on* i.3.7); यत्रैव चांशे स्तुतिर्दृश्यते तत्र विध्युद्देशस्य प्ररोचनाशक्तिरपगच्छति TantrVā. 331.5 (*on* i.4.22); अनिष्टसाधनत्वशक्तिरवगमिता ... विधेयेष्वग्नीषोमीयादिषु हिंसाया अविशेषान्नापगच्छति TātpaṬ. (u.) 112.19 (*on* 2.249); सतीष्वपि करणानां नियन्त्रीषु देवतासु न शारीरस्य भोक्तृत्वम् अपगच्छति BrahmSūBh. (Śaṅ.) 514.10 (*on* ii.4.16); रूप्यात्मताः ... शून्यान्नापगच्छेत् कदाचिदपि तद्रूपत्वात् IṣṭaSi. 179.17; (गन्धः) अपैति अपगच्छति निवर्तत इति यावत् ManuBh. i.481.10 (*on* 5.124); प्रत्यवायनिमित्तत्वशक्तिर्निषेधेन बोधिता सा पुनर्विधानादपि नापगच्छति NyāyRa. 122.13 (*on* 2.250); ते चानुभवान्तरानुभाव्यत्वेऽपि स्वानुभवसिद्धे नापगच्छत इति नानुभूतित्वमपगच्छति BrahmSūBh (Rā.) 34.13. (*on* i.1.1); नह्यप्रतिषेधात्स्वत्वमपगच्छति Mitā. 149.7 (*on* 2.24); यथाविधिकृते शौचे गन्धश्चेन्नापगच्छति Aparā. 36.23 (*on* 1.17); विक्रीतेष्विव दत्तेषु स्वामित्वमपगच्छति PariPar. 12.104; न हि पित्रादिप्रवासनिधनयोः पुत्रादौ पुत्रत्वं तद्व्यवहारश्चापगच्छति ŚrutaPra. iA.105.24 (*on* i.1.1); स पिता स्वाम्याच्छुल्कहेतोरतिक्रामेदपगच्छेत् ManvaVi. 1162.20 (*on* 9.93); शेषस्योत्तरदेवतासम्बन्धे पूर्वदेवतासम्बन्धोऽपगच्छति MīmāKau. ii.285.6 (*on* iii.2.30); निवर्तते संसाध्यत इति पाठान्तरं तेन नापगच्छति प्रवर्तत एवेत्यर्थः BālamBha. ii.46.27 (*on* 2.30); **1B** to disappear एककर्मत्वविज्ञानं न शाखास्वपगच्छति TantrVā. 641.8 (*on* ii.4.9); **2A** to step out, to step aside अप खलु वा एते गच्छन्ति ये बहिष्पवमानं सर्पन्ति GopBr. ii.2.16 (182.2); अपगच्छ पथोऽस्माकमित्येवं पार्थिवोऽब्रवीत् MahāBhā. i.166.5; अपगच्छापगच्छ त्वं धिग्धिगित्येव सोऽब्रवीत् HariVaṁ.112.49; वने राजा वशिष्ठसुतमैरसम्। ... मार्गस्थितं तपोनिष्ठमपगच्छेति चाब्रवीत् SkandP. v. (2).80.3; उद्वर्तनं न सख्याः समाप्यते किंचिदपगच्छ AryāSaŚa. 660 (comm. अपसर); **2B** to go away तस्य प्राणभक्षान् भक्षयन्ति होत्रध्वर्युब्रह्माग्नीध्राः प्रत्यक्षं यजमानः। मिथः समुपहूय। यन्मे रेतः प्रसिच्यते यद्वा मे अपगच्छति ... इति VaitāSū.8.16; मुनेर्मानात्क्रोधाद्यापि जगाम (v.l. अपजगाम) MahāBhā. i.166.6; रहसि वृद्धो व्याधितो वा वैदेहकः कश्चित् कृतलक्षणं द्रव्यमस्य हस्ते निक्षिप्यापगच्छेत् ArthŚā. ii.77.7 (3.12); भूतानि रक्षसा

वापि येऽत्र तिष्ठन्ति केचन। ते सर्वेऽह्यापगच्छन्तु PauṣkS. 256.23; एकां शयित्वा रजनीं सपौरः। ... प्रातश्छलेनापजगाम रामः Bhaṭṭi.3.16; स्वपांसुप्रतिच्छन्नापटाप्रतिपथमपगच्छत AvantiKa. 70.18; निर्भर्त्स्यते वराकः (पथिकः) ... कथितेऽपि नापगच्छति KuṭṭaMa. 224; स यदि ... अहमेव न भविष्यामीत्यवगच्छति अपगच्छेदसौ मोक्षकथा प्रसङ्गादपि ĀtmaSi. 30.25; (pass.) to be gone away अपगम्यतामस्मादिति Tantrākhyā. 25.16; 57.21; 101.14; PañcT. 1.86 (13) (95.6); 2.7 (16) (195.7); 2.14 (1) (197.9); अतो अपगम्यताम्(अ)स्माच्छयनात् PañcT. 1.86 (25)96.8); Pañcā.67.8; मदीयमिदं स्थानम्। तच्छीघ्रमपगम्यतामितः PañcT. 3.46 (17) (304.4); **2C** to pass by शोकश्च किल कालेन गच्छता ह्यपगच्छति Rāmā. vi.5.4; **2D** to escape (दूतः) बन्धवधभयादविसृष्टोऽप्यपगच्छेद् अन्यथा नियम्येत ArthŚā. i.82.3 (1.16); दैवतोपहारश्राद्धप्रहवणनिमित्तमारक्षिषु मदनयोगयुक्तमन्नपानरसं वा प्रयुज्यापगच्छेत् (कुमारः) ArthŚā. ii.356.2 (*on* 7.17); **2E** to depart from अग्निं जुहुयादात्मानमाशीर्भिराशासानः अग्निर्मे नापगच्छेत् CaraS. i.8.28 (1941 ed.); बलीयसि प्रणमतां काले विक्रामतामपि। सम्पदो नापगच्छन्ति प्रतीपमिव निम्नगाः NītiSā. 9.51; SūktiRa. 156.30; अपैति। ततः सत्वाद् अपगच्छति Nyās. i.846.10 (*on* iv. 1.144); यस्य शून्यैकरसता ज्ञानात्सात्यपगच्छति AnuVyā. 68B.6 (*on* 4.2); NyāySu. (Ja.) 630A.8 (4.2); वक्तुर्दर्शनाभावादनाप्तत्वं द्रष्टुरपगमे चापगच्छति सद्वितीये सद्वितीयः AṇuBh.62.18 (*on* i.2.17); शरीरादावात्मबुद्ध्या यः स्नेहादिः सोऽपगच्छति AṇuBh.244.27 (*on* iii.3.36); तात्त्विकधर्मसंन्यासलाभे क्षायोपशमिकाः क्षमादिधर्मा अपि अपगच्छन्तीति तत्र तत्र हरिभद्राचार्यैः निरूपितम् JñānBiPra. 3.11; **2F** to run away, to flee भीरुर्युद्धपरित्यागात्स्वसयमेवापगच्छति Hitopa. 4.41; पतितं वीरभद्रं तु दृष्ट्वा रुद्रगणा भयात्। अपागच्छन्रणं हित्वा ŚivaP.ii.(5).21.51 (246A.1); (pass.) to be ran away, to be fled away रक्षांस्येतानि भीषणे। वनेऽभ्युद्यतशस्त्राणि समायान्त्यपगम्यताम् ViṣṇuP.i.12.23; **2G** (*pass.*) to be gone back ज्ययापजग्मे भुजवीरलक्ष्मीं संवर्धयत्येव जयस्य दिष्टया RāghPāṇ. (Dha.) 16.50; **2H** to retire संत्रस्ता रणमुत्सृज्य तेऽपजग्मुरपत्रपाः KīcaVa. 4.46; **2I** to come out, cf. **अपगत 3D**; **2J** to deviate, to transgress, cf. **अपगत 3G**; **3** to become removed, to become eliminated यदुपाङ् क्रूरं यदमेध्यं यदशान्तं तदपगच्छतात् TaiĀ. x.1.13 (778.3); अथाप उपस्पृश्य त्रिः प्रदक्षिणमुदकमावर्तते 'यदपां क्रूरं यदमेध्यं यदशान्तं तदपगच्छतात्' ĀgniveGS. ii.6.2 (95.5); MahānāU. 5.1; BaudhDS. ii.5.6; सुष्ठु वेद अहं ब्रह्मेति विपरीतो मम निश्चय आसीत्। सोऽपजगाम KenaUBh. 79.12 (*on* 2.2); निश्शेषमज्ञानमपगच्छति NaiṣkaSi. 38.7; प्रणवाभ्यसनोक्तकर्मणोः करणेनापि गुरोर्निषेवणात्। अपगच्छति मानसं मलम् ŚaṅkaDigVi. (Mā.) 10.96; **4** to abandon, to leave मा त्वेवापगमच्छुक्रः (v.l. त्वेवापागम°) MahāBhā. i.75.18; **5A** to obtain, to attain अपजगाम मनाग्भयविक्लवं न्यगपगन्धहतो द्विरदो यथा VarāṅgaC. 20.79; विकृतिं मापगच्छेस्त्वं युद्धेऽध्वनि तुरंगम AgniP. 268.8; **5B** to overwhelm, to overcome cf. **अपगत 1**; **6** to refute, to set aside, to refuse क्वचिदस्या निषिद्धत्वाच्छक्तिः शास्त्रेण बोधिता। प्रत्यवायनिमित्तत्वे विधिना नापगच्छति ŚlokaVār. 2.250 (122.1); प्रातर्होमेऽपि तेनैष वह्निर्नैव विधीयते। एकदेशेऽपि' च ज्ञानान्नानुवादोऽपगच्छति TantrVā. 297.15 (*on* i.4.4); **7A** to become separtated सत्यमस्ति विरोधः। तथापि विषयभेदादसावपगच्छति SmṛtiCan. iv.402.5; **7B** to remove, cf. **अपगत 4Di**; **7C** to renounce, to detach, to disassociate, cf. **अपगत 4Dii**; **7D** to clear off, cf. **अपगत 4E**; **8** to become alleviated, to become cured भेषजेन यथा व्याधिरपगच्छति रोगिणः। पुण्येनापि तथा। मन्ये पापं नश्यति PuruṣPa. 172.13; **9A** to pass away, to go out स मे माद्यापगाद्देहाद् वायुः प्राणाश्च ये सदा BhelaS. 11.18 (1.7) बृहच्छरीरप्रतिपत्तौ केचिज्जीवावयवा उपगच्छन्ती तनुशरीरप्रतिपत्तौ च केचिदपगच्छन्ति BrahmSūBh. (Śaṅ.) 407.5 (*on* ii.2.35); यदा तु निरवशेषं कर्म भवति तदा प्राणोष्माणापगच्छतः BramaSūBh. (Śaṇ.) 581.15 (*on* iii.2.10); अविनष्टशरीरस्य प्राणादिश्चापगच्छति ŚlokaVār. 5(17).96 (713.4); नीलाम्बुदश्यामोतिक्लेशवशाद् हृदयादपगच्छतु इति भावेऽपि हृदयान्नापसारयितुं शक्यः AṇuBh. 325. 15 (*on* iv.2.13); **9B** to die, cf. **अपगत 5A**; **10A** to become destroyed एनः ... प्रतिगृहीतद्रव्यत्यागेन ... °वक्ष्यमाणतपसाऽपगच्छति ManvaMu. 446.17 (*on* 10.111); (caus.) to cause, to destroy व्यापादनैकस्वभावमपि विषमाशीविषं तदपगमपटुतरनिगमसंगमो नापगमयति वा AṇuBh. 306.4 (*on* iv.1.3); **10B** to extinguish, cf. **अपगत 2B**; **11A** to be absent, cf. **अपगत 5c**; **11B** to be deviod of, cf. **अपगतज्वर**; **12** to lie down, cf. **अपगत 7**; **13** to become inapplicable, cf. **अपगतत्व**; **14** to give up, cf. **अपगत**.

अपगम (apa-gama) *m.* **1A** escape **B** going away, moving away **C** retreat, retiring, withdrawal **D** departure **E** passing away (as time) **2A** loss, cessation **B** alleviating, curing (*lit.* going out) **C** destraction **3A** separation **B** removal **4** absence **5** non-accomplishment **6A** transgressing, violating **B** refutation, refusal **7** passing away, i.e. going out, death **8** non-application **1A** escape प्र तारीति दशर्चे चतस्रो निर्ऋत्यपनोदार्थं जेपुश्चतुर्थ्यां सोमं चास्तुवन्मृत्योरपगमाय SarvaAnu. 10.57 (39.10); (बकुलराजस्य) पुरुषाः ... अपगमस्य निवेदनसंभ्रमाः प्रतिनिवृत्य महीपतये जगुः VarāṅgaC.20.80; **1B** going away, moving away द्रष्टा तस्मात् स्थानात् यदापैति ततोऽस्यापगमाद्विप्रकर्षान्निमित्तादल्पविषयविशेषानाभासन्ते NyāyVār. 94.8 (*on* i.1.23); वक्तुर्दर्शनाभावादनाप्तत्वं द्रष्टुरपगमे चापगच्छति सद्वितीये सद्वितीयः AṇuBh.62.18 (*on* i.2.17); अपायोऽगपमे तथा। पलायनेऽथापेताये त्रिः Nānārthā-Saṁ.ii.51.57; संधानमाहुर्गमने वधे च ... सैन्येऽप्युपायेऽपगमे च मेढ्रे Kośa-KaTa. 2.6428; **1C** retreat, retiriing, withdrawal रुक्मी ... तयैव वाचाऽपगमं ययाचाऽपमुदा युधः ŚiśuVa. 19.9; **1D** departure न हि सौरस्य तेजसस्त्रैलोक्यपाकहेतोर्हिमादपगमः क्षमते Kiraṇā. 101.1; **1E** passing away (as time) कतिपयदिवसापगमे तस्याः स्वप्ने जटाधरः पुरुषः ... फलमुपेत्य ददौ KathāSaSāg. iv.i.1.147; ऋतुलिङ्गानि चूतकुसुमादीनि ऋतोः पूर्वतोः पर्ययेऽपगमे स्वयमनादिष्टा एव कर्माणि हिंस्रादीनि ManvaVi. 37.21 (*on* 1.30); **2A** loss, cessation स्मृतेरपगमं प्राहुरपस्मारं भिषग्विदः CaraS.vi. 10.3 [1941 Ed.]; निमित्तमुद्दिश्य हि यः प्रकुप्यति ध्रुवं स तस्यापगमे प्रसीदति Tantrākhyā. 28.32; PañcT. 1.93 (103.3); Hitopa. 2.146; Subhāṣi. 430; ŚārṅgaPa. 360; त्वत्संरोधापगमविशदैश्चोतिताश्चन्द्रपादैर्व्यालुम्पन्ति स्फुटजललवस्यन्दिनश्चन्द्रकान्ताः MeghDū.67; रराज सा। पुराणपत्रापगमादनन्तरं लतेव संनद्धमनोज्ञपल्लवा RaghuVa. 3.7; अर्थस्यापगमे व्ययः AmaK. 2284; AbhidhāCin. 1516; या तु तेषां (क्षणानां) ... निवृत्तिः, यस्याम् ... लोकस्य सदृशापरभावरूपस्य विभ्रमनिमित्तस्यापगमात् 'निवृत्ता घटादयः' इति व्यवहारः HetuBiṬ. 142.26; स्वर्गसिद्धाविच्छापगमे नियोगनिष्पत्तिः BhāvanāVi. 201.1; न चाविद्यावत्त्वे तदपगमे च वस्तुनः कश्चिद्विशेषोऽस्ति BrahmSūBh. (Śaṅ) 239.5 (*on* i.4.6); चक्षुषोऽपगमे अन्धो भवति ChābdoUBh. 520.2 (*on* viii.9.1); शान्तो विगतेच्छनायको भवति। ... तमसो रागस्य चापगमात् Kāvyālaṅ. (Ru.) 15.15; (ओङ्कारकः) अमात्रो नष्टमात्रश्च द्वैतस्यापगमः शिवः AgniP. 371.24; पवनवेगा तत्प्रत्यूहाभोगापगमानन्तरमेव विद्यायाः सिद्धिं प्रपद्य .... कालमतिवाहयामास YaśasCam. ii.312.8; पूर्वं जात्यपगमोऽभिहित इदानीं त्वेकद्व्यवदानोपादानेन मा नाम जातेरपगमः TantrRa. 47.4; अपरे ... परमात्मानमभ्युपगच्छन्तस्तस्यैवोपाधिसंसर्गनिमित्तजीवभावस्योपाध्यपगमेन तद्भावलक्षणमोक्षमातिष्ठन्ते BrahmSūBh. (Rā.) 249.2 (*on* i.2.12); सा कण्ठकस्य च प्राप्तिस्तस्यैवापगमः KathāSaSāg. ix.4.3; अपगमे वर्तमानादिदमात्मनेपदविधानं भवति PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P i.3.37 (441.17); कमलस्य विकासरूपपरिणामहेतोः सूर्यतेजसोऽपगमे पुनर्मुकुलीभाववत् VivaPraSaṁ.40.12; संसारे प्रतीयमानस्य कस्य चिदाकारस्यैवापगमो हि मोक्षः न त्वपूर्वाकारोत्पदः NyāySu. (Ja.) 293B.11 (*on* ii.1.5); अपगमे वर्तमानादिति च ज्ञेयम्। अत्र च क्रोधाद्यपगमः फलम् Prasā. ii.411.13; तस्मात् भक्तियुक्तप्रश्नाभावकृतप्रतिबन्धस्यापगमात् (वदाम्यहम्) LalitāSaBh.8.17 (*on* 13); **2B** alleviating, curing (*lit.* going out) आगमापगमक्षोभमृदुतावेदनोष्मणाम् वैषम्यम् ... अनिलज्वरे AṣṭāHṛ. iii.2.10; **2C** destraction विधवास्वपि पारदार्यं न स्यात्। न च व्यभिचारादिभिस्तस्यापगमो युक्तः संस्कारानिमित्तत्वाद् दारशब्दस्य BālaKrī. ii.128.5 (*on* 3.254 (? 260)); प्रायेणापगमो यस्मिन् दुरितारिकदम्बकान् MahāP. 11.96; मासपर्यन्तं दुग्धमात्राहारेण वा वक्ष्यमाणेन उपपातकानां शुद्धिरपगमः स्यात् VīraMi. 998.25 (*on* 3.265); उपपातकैर्गोवधादिभिर्जातानां सर्वेषां पापानामपगमाय प्राणायामशतं कार्यम् VīraMi.1073.2 (*on* 3.305); **3A** separation समागमाः सापगमाः सर्वेषामेव देहिनाम् PañcT. (Kos.) 2.192 (145.19); Hitopa.1.168; विश्लेषे तु विप्रयोगविरहवियोगाः। विगमोऽपगमोऽपायः Vaija.194.27; **3B** removal मणिमन्त्रयोरपगमे तु यथा सति पावकाद्भवति धूमलता SaṁkṣeŚā. 1.15 (i.21.6); संकल्पमात्रेणैव परशरीरगतभूतवेतालगरलाद्यपगमविनाशदर्शनात् BrahmSūBh. (Rā.) 142.2 (*on* i.1.3); स्वेदनं वातश्लेष्मणोरपगमः Kiraṇā. 76.16; भुवो भरस्यापगमं दिनेश्वरः। निवेदयिष्यन्निव गाढरंहसा रथेन पातालगुहामगाहत MadhurāVi. 3.46; **4** absence येनार्थेनाभिसंबद्धमभिधानं प्रयुज्यते। तदर्थापगमे तस्य प्रयोगो विनिवर्तते VākyaPa. 2.158; वैदग्ध्यापगमाज्जडे परिजने दीर्घां कथां कुर्वति AmaŚ. 77 (comm. वैदग्ध्याभावात्); **5** non-accomplishment नियोगार्थनिष्पत्तिसामर्थ्यात्स्वर्गादिसिद्धि [निष्पत्तिः]। न ... स्वर्गादेश्च नियोज्यविशेषणत्वेनाविषयत्वात्। अन्यथा गृहदाहादेरप्यपगमप्रसङ्गः BhāvanāVi. 201.4; सगोत्रादिविवाहः कृतोऽप्यकृत एव। ... विवाहस्य विध्यतिक्रमरूपादपगमात् ManuBh. i.212.29 (*on* 3.11); **6A** transgressing, violating नियमयति यतात्मा यः प्रजा

दण्डनीत्या। अपुनरपगमाय प्राप्तमार्गप्रचाराः NītiSā. 2.44; **6B** refutation, refusal उक्तमेवापगमे दूषणमावर्तनीयम्। ज्ञाते लक्षणे लक्षणोक्तिवैयर्थ्यात् अज्ञाते तदाकाङ्क्षानुपपत्तेरिति ŚivākaMaDī. i.104.20 (*on* i.1.2); **7** passing away, i.e. going out, death यस्यात्मनोऽपगमे क्षणमात्रात् कार्यकरणकलापरूपं सर्वमिदं हतबलं विध्वस्तं भवति विनष्टं भवति सोऽन्यः सिद्ध आत्मा KāṭhUBh. 162.2 (*on* 5.4); अपगमो देहात् पुनः प्रवेशो ब्रह्मगमनं प्राणस्तुतिर्वोपपद्यते ChāndoUBh. 266.11 (*on* v.1.15); तं प्राणाः काङ्क्षितापगमा जहुः RājTa. (Ka.) 4.655; देह एव चेदात्मा व्याघ्रदेहावगमे द्रष्टुरपगमात् नानुसन्धानं स्यात् PrakaVi. 422.21; अपूर्वान्नत्वेपि कण्डनपाकादिषु क्लेशेन जीवस्यापगमात् कथं रेतोभावः AṇuBh. 180.26 (*on* iii.1.24); **8** non-application यदि तूच्चारणार्थानां विनैव शास्त्रमपगमः स्यात् तदा इत्संज्ञकानामपि तद्वदेव निवृत्तिरस्तु LaŚabdeŚe. i.240.1; [giving way, MW.]

अपगम (apa-gama) *adj.* not having movement, i.e. still नृवरै रणे चारुधनुर्ग्रहैस्तैः ... भयार्तः। रजनीचरौघोऽपगमो बभूव DvyāśraKā. 12.64 (comm. गतिरहितः)

अपगमन (apa-gamana) *n.* **1** finish, last point तेषामग्निरेवोदजयत्। तस्यापगमनमगतस्याक्षोऽछियत JaimiBr. 1.108; **2B** act of going or moving away कलहे पराजितपक्षं परत्रापगमने यात्रासाहाय्यदाने वा भर्तुर्योजयेयुः ArthŚā. iii. 159.5 (12.2) ; **2A** act of leaving, deserting or departure अर्थयुक्त्या चलं मित्रं संधिं यदुपगच्छति। तस्यापगमने हेतुं विहन्यान्न चलेद् यथा ArthŚā. ii.365.10 (7.18); महामात्रं विक्रमायापगमनाय वा योजयेत् ArthŚā. iii.161.3 (132.2); **3A** act of giving up ततःसात्म्यतः क्रमेणापगमनं श्रेयः CaraS. iii.1.22 [1922 Ed.]; **3B** act of passing away, act of going out, death अस्ति खलु सत्त्वमौपपादुकम् ... यस्मिन्नपगमनपुरस्कृते शीलमस्य व्यावर्तते CaraS. iv.3.13 (1941 Ed.); **4** declination आग्नेय्यामपगमनं (ग्रहस्य) दक्षिणहनुभेदसंज्ञितं शशिनः BṛSaṁ. 5.82; VasiS. 9.52; अक्षतोऽधिकतरा यदा नतिः पात्यते पलमतस्तदा सदा। शिष्यतेऽपगमनं स्फुटं ततः MaBhāsk. 3.15; **5** loss, cessation पापकर्मणां पापकर्मानुरूपेण स्मृतिज्ञानयोः अपोहनं च अपायनम् अपगमनं च GītāBh. (Śaṅ.) 443.12 (*on* 15.15)

अपगमनविधि (apagamana-vidhi) *m.* act of retreating or retiring वसिष्ठः ... सप्राणानामरीणामपगमनविधावभ्यनुज्ञां ययाचे BrahmāṇḍP. ii.48.42.

अपगमना (apa-gamanā) *f.* act of going away देवदत्तं सार्थो जहाति, अपगमयतीत्यर्थः, एषैव च सार्थस्यापगमना यदुत क्षुदुपघातादिना देवदत्तस्यापगमे तत्समर्थाचरणम् PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P.i.4.49 (565.5)

अपगमनाक्षमा (apagamanākṣamā) *adj.* (*f.*) not competant of going away, i.e. non-reference प्रकृतपरश्रुतिः प्रशिथिलहेतवोऽप्यधिगतिरङ्गमित्यपगमनाक्षमा NyāyaMañ. III.iv.1.2.

अपगमनीय (apa-gamanīya) *adj.* who is to be driven away कर्म निष्फलं करोति ... कुक्कुटः पक्षवातेन सोऽपि पक्षपावनयोग्यदेशादपगमनीयः ManvaMu. 134.2 (*on* 3.241)

अपगमपर्यन्तम् (apagamaparyantam) *adv.* up to the cessation or loss परतोऽशुद्धिः पराशौचस्य यावान् कालस्तस्य सर्वस्यापगमपर्यन्तमशुद्धिः SmṛtiCan. vi.61.10; आशुद्धेः ब्रह्मवधादिजनितस्य पापस्य प्रायनश्चित्तादिना अपगमपर्यन्तं सम्यक् प्रतीक्ष्योऽनुरोद्धव्यः (पतिः) VīraMi. 140.5 (*on* 1.77)

अपगमपूर्वकम् (apagamapūrvakam) *adv.* as preceded by taking away, i. e. removal करो वक्षसि कटकामुखः सूचीमुखेन हस्तेनापगमपूर्वकं विद्धः ... तदा ... अर्धरेचितम् AbhinBhā. i.103.10 (*on* 4.72); विष्कम्भम् ... वामः करो दक्षिणेन हस्तेन सूचीमुखं नृत्तहस्तात्मनापगमपूर्वकं विद्धः AbhinBhā. i.135.21 (*on* 4.162)

अपगमप्रसङ्ग (apagama-prasaṅga) *m.* undesired occasion of non-accomplishment अन्यथा गृहदाहादेरप्यपगमप्रसङ्गः BhāvanāVi. 201.4.

अपगमार्थम् (apagamārtham) *adv.* for the sake of leaving, i.e. abstaining from the wordly life नमिसमः स शिलातलमाययौ अपगमार्थमिलातलमायया AlaṅkāCin. 50.5.

अपगमयत् (apa-gamayat) *adj.* **A** driving away कर्माविद्यात्मकमपि अविद्यान्तराणि अपगमयत् स्वयमपि अपगच्छति Bhām. 43.16 (*on* i.1.1); **B** removing तेन ... पादन्यासः शिरसि रचितः सर्वपृथ्वीधराणां छत्रच्छायामपगमयता धर्मभासा च तुल्यम् RāghPāṇ. (Ka.) 1.53.

अपगमय्य (apagamay-ya) *ger.* having removed लुठति वा यदि विप्रतिसारवानपगमय्य मृगं मृगलक्ष्मणि RāmC. 7.64.

अपगमसंभव (apagama-sambhava) *m.* possibility of removal अतो न ताम्रादेरुच्छिष्टोदकादिलेपस्यान्येनापगमसंभवे नियमेनाम्लोदकादिना शुद्धिः कार्या Mitā. 65.21 (*on* 1.190)

अपगमसिद्धि (apagama-siddhi) *f.* accomplishment of loss or cessation ग्रहणं हि न स्वामिनोपगममन्तरेण भवतीति ग्रहणादपगमसिद्धिरवश्यंभाविनी Bhām. 625.20 (*on* iii.3.26)

अपगमाभाव (apagamābhāva) *m.* **A** absence of destruction तत्रा (तद) वयवानामपगमाभावेऽनादित्वप्रसङ्गे द्व्यणुकत्वव्याघातः NyāyKuA. i.124.4; **B** absence of going away, absence of passing away जाग्रद्दशायां वसनादीनामिव जीवाच्छ-रीरस्यापगमाभावात् व्यतिरेको दुर्दर्श इति मत्वा ... उपदिदेश ŚrutaPra. ii.43.12 (*on* i.3.18)

अपगर्व (apa-garva) *adj.* free from pride सूर्यमतीमठः ... पूर्वाधिकोऽपवर्गेण तेनैव निरमीयत RājTa. (Ka.) 8.3321.

अपगर (apa-gara) *m.* **1** reviler अभिगरापगरौ भवतः KāṭhS. 34.5 (ii.39.1); अभिगरापगरौ भवतो निन्दत्येनानन्यः प्रान्यः शंसति PañcBr. v.5.13; एतेन वै (सत्रेण) सर्पा एषु लोकेषु प्रत्यतिष्ठन् ... षण्डकुषण्डावभिगरापगरौ PañcBr. xxv.15.3; दक्षिणस्यां वेदिश्रोणौ परिश्रिते वृषलमिथुनौ भवतोऽपगराभिगरौ MānŚS. 171.22; अन्तर्वेद्यभिरो बहिर्वेद्यपगरः VārāŚS. III.ii.5.33; KātyŚS. xi.3.1; **2** name of a serpent-chief उपरीतिस् (v.l. अपगरस्) तार्क्ष्यः BaudhāŚS. ii.298.2; [act of reviling, Apte]

अपगर्जित (apa-garjita) [*f.* –ā] *adj.* **1** which is devoid of thunder, thunderless तत्र चक्रे स निःसारपाण्डुरानपगर्जितान्। पर्वताश्रयिणः शत्रूञ्शरत्काल इवाम्बुदान् KāthāSaSāg. iii.5.94; अपगर्जिता ... कदाचिदीक्षिता तडिदीदृशीति ... जनता विसिस्मिये PṛthvīVi. 9.74; **2** who is devoid of threatening sound, KathāSaSāg. iii.5.94.

अपगर्त्तक (apagartta-ka) *m.* spring-well, pond तथैव गदितो विज्ञैर्जल-कूपोऽपगर्त्तके ŚabdaRaSaK. 213.15.

अपगर्भकम् (apagarbhakam) *adv.* without bud or flower (as decoration) कचभरवहनं पुलोमजायाः कतिचिदहान्यपगर्भकं यथा स्यात् ŚaṅkaDigVi. (Mā.) 16.92.

अपगल्भ (apa-galbhá) *adj.* **1** retiring, embarassed यां परा॑चीं॒ तस्यै॑ ह्रीतमु॒ख्य॑पग॒ल्भः TaiS. II.v.1.6; MahāBh. i.466.12 (*on* ii.3.62); तद॑नु॒ ह्रीतमु॒ख्य॑पग॒ल्भो जा॑यत TaiS. II.v.v.3; GopBr. ii.1.11 (151.12); BaudhŚS. ii.330.18; **2** immature नमो॑ मध्य॒माय॑ चापग॒ल्भाय॑ च TaiS. IV. v..6.1; MaiS. ii.9.6 (ii. 125.4); KāṭhS. 17.14 (i.257.6); KapiKaS. 27.4 (116.8); VājaS. 16.32; VājaS. (Kā.) 17.5; **3** not bold, perplexed व्यृद्ध्या अपगल्भम् VājaS. 30.17; VājaS. (Kā.) 34.17; TaiBr. III.iv.14.1 [separated from the oldest by one, Apte]

अपगल्भक (apagalbha-ka) *adj.* other than adult, immature प्रौढः प्रगल्भः प्रतिभायुक्तोऽन्यस्त्वप (?प्र)गल्भकः Vaija. 202.17.

अपगा (apa-gā-) II.P. [*gā* appears as substitute for *iṇ* (to go) mostly in *aor.*, P.ii.4.45] **1** to pass away इ॒हैव स्तं प्रणापानौ॒ माप॑ गातमि॒तो यु॒वम्॑ AV. iii.11.6; **2** to go away रेव॑ती॒रम॑ध्वम् ... इ॒हैव स्ते॒तो माप॑गात TaiS. I.v.6.1; VājaS. 3.21; VājaS. (K.) iii.3.13; ŚatBr. II.iii.4.26; ŚatBr. (K.) I.iv.1.20; ŚāṅkhāŚS. ii.12.6; BaudhŚS. i.77.19; अयं॑ वो बन्धु॑रितो॑ माप॑गात MaiS. i.5.2; i.5.9; KāṭhS. 7.1 (i.62.11); 7.7 (i.69.3); KapiKaS. 5.1 (49.3); अपागादग्नेरग्नित्वम्। ... अपागादादित्यादादित्यत्वम्। ... अपागाच्चन्द्राच्चन्द्रत्वम्। ... अपागाद्विद्युतो विद्युत्त्वम् ChāndoU.vi.4.1-4; तं यदावसायाश्वांस्तक्षापोह्यापागादथ व्युष्टे, ... ते ह बालिशा ऊचुः यदयमीदृगभत् किमस्यापागादिति ChāgU. 25.7; 25.10; ऋषे पैतामहात्तन्तो र्मापगाः पुनरेहि माम् ŚāṅkhāŚS. xv.24.1; इन्द्र ... त्वद्व्रतश्चैष मे भावो मापगास्त्वं रथीतरः BṛDe. 4.73; **3** to abandon ऋषे पैतामहात्तन्तोर्माऽपगाः पुनरेहि माम् AitBr. 33.5 (853) [to vanish, to retire, MW.]

अपगा (ápa-gā) *adj.* (f.) going away यथा मन्त्रापगा॒ असः AV.i.34.5; ii.30.1; Vi.8.1.

अपगा (apa-gā) (= āpa-gā) *f.* **1** river अर्थेभ्यो हि विवृद्धेभ्यः संभृतेभ्यस्ततस्ततः। क्रियाः सर्वाः प्रवर्तन्ते पर्वतेभ्य इवापगाः MahāBhā. xii.8.16; Rāmā. vi.70.31; विद्यादगाधमागाधमपगामापगामपि DvirūK. (Pā.) 6.15; ŚabdaBhePra. (Pu.) 3.2; ŚabdaBhePra. (Ma.) 1.5; Dvirūk. (Ha.) 5; ŚabdaRa. (Su.) 4.100; स्रोतस्वत्यपगा नदी जलधिगा स्यान्निम्नगाप्यापगा KośaKaTa. 1.2293; KalpaK.

347.32; **2** name of a country अपगाश्चालिमद्राश्च किरातानाश्च जातयः। तोमरा हंसमार्गाः ... एते देशा ह्युदीच्याः VāyuP. i.45.120.

अपगानाथ (apagā-nātha) *m.* lord of rivers, sea समुद्रस्सरितां नाथः ... रावणश्चापगानाथः वरणांगो वसर्षभः AgaNi. 50.

अपगानीर (apagā-nīra) *n.* water of river पीयतेऽच्छमपगानीरम् ... सुमतिः शङ्केऽद्य रङ्क्यते Ḍamarū. 75.

अपगामिन् (apa-gāmin) *adj.* going away ये पूर्वार्धे निजीहते चरन्तः शान्ता मृगा जन्तुपशवोऽपगामिनस्ते। पशवो भवताश्च सर्वे चित्रायाभागे सहिनो भवन्ति AVPari. 1(7).4.

अपगारम् (apagāram) *adv.* [the dipthong of the root *gur-* with *apa* is substituted optionally by *ā* when taking the affix *ṇamul*, P.vi.1.53] by way of raising or lifting णमि परतः अपगुर एच आत्वं भवति वा। अपगारम्। अपगोरम्। अस्यापगारं युद्धन्ते JaineVṛ. 291.23 (*on* iv.3.45); गुरी उद्यमन इत्यस्य धातोरपपूर्वस्य णमुलि परत एचः स्थाने विभाषा आकार आदेशो भवति। अपगारम् अपगारम्। अपगोरमपगोरम् KāśiVṛ. vi.1.53; अपगुरो णमि व्युपसंख्यानं कर्तव्यम्। अपगारम्। अपगोरम् Kātan Vṛ. iv.1.74 [disapproving, threatening, MW.]

अपगाहन (apa-gāhana) *m.* one of the thirteen types of sweat (*lit.* bathing away) संकरः प्रस्तुतो नाडीपरिषेकोऽपगाहनः। ... स्वेदयन्ति त्रयोदश HārīS. iii.2.143.

अपगुण (apa-guṇa) *adj.* **1** free from qualities, devoid of qualities न वै देयमनुक्रोशाद्दीनायाप्यपकारिणे (v.l. दीनायापगुणाय तु) MahāBhā. xii.37.37; सकलैर्वपुः ... गुणैस्तव। ... त्यक्तमपगुण प्रयाससमुपयासि किं मुधा ŚiśuVa. 15.32; रणे यतौ चापगुणे न संग्रहः RāghPāṇ (Dha.) 1.45.; गुणवदगुणवद् वा (v.l. सगुणमपगुणं वा) कुर्वता कार्यजातं परिणतिरवधार्या यत्नतः पण्डितेन ŚatTrayī. 45; RauhiC. App. 23; **2** having bad qualities or defects स्निग्धं भवत्यमृतकल्पमहो कलत्रम् हालाहलं विषमिवापगुणं तदेव KāvyālaṅSūVṛ. 44.7 (*on* iv.2.7)

अपगुण (apa-guṇa) *m.* bad qualities, defects एष चापगुणोन्मुक्त-विकसद्घाणसंहतिः। प्रदेशेऽस्मिन्नभीरामः प्रकाममवलोक्यताम् (पुण्याश्रमः) RāghPāṇ. (Dha.) 7.57.

अपगुर् (apa-gur-) VI.U. **1** to lift up, cf. अपगूर्य **1** [*but* to reject, to disapprove, to threaten, MW.]; **2** to revile, to censure, to reproach योऽपगुरातै शतेनं यातयात् ब्राह्मणाय नापगुरेत TaiS. II.vi.10.2.**3A** to threaten, to menace तस्मान्नैवापगुरेत न च कुर्वीत शोणितमिति BaudhDS. ii.1.7; **3B** to inveigh against any one, cf. **अपगूर्ति 2**; **4** to kill cf. **अपगोरण 2**; **5** to deprive of, APTE; **6** the verbal root *apa-gur -* अपगुरो णमुक्ति P.vi.1.53; णम्यपगुरो वा JaineVyā. iv.3.45; CāndrVyā. v.1.55; अम्यपगुरो वा ŚākaṭāVyā. iv.1.183; वाऽपगुरो णमि SiddhaHe. iv.2.5.

अपगुरमाण (apa-gurámāṇa) *adj.* growling, threatening नमोऽपगुरमाणाय चाभिघ्नते च TaiS. IV.v.9.2; MaiS. ii.9.8 (ii.127.2); KāṭhS. 17.15 (i.258.11); KapiKaS. 29.5 (117.15)

अपगुह् (apa-guh-) I.U. **1** to set aside अत्रिः ... स्वर्भानोरपं माया अघक्षत् ṚV. v.40.8 (Sāy. अपजुगोप न्यवारयत्); **2** to hide, to conceal मा वर्पो अस्मदप गूह एतद्यदन्यरूपः समिथे बभथ ṚV. vii.100.6; SV. (Kau.) II. viii (1).4.1; SV (Jai.) iv.23.7; TaiS. II.ii.12.5; MaiS. iv.10.1 (iv.144.5); Nir.5.8 (97.13); अपागूहन्नमृतां मर्त्येभ्यः ṚV. x.17.2; AV. xviii.2.33; Nir.12.10 (209.2); मा स्मैतादृगप गूहः समर्ये ṚV. x.27.24; मात्मानमपगूहतो योऽलं प्रजायै सन् प्रजां न विन्दते TaiS. II.ii.1.1; MaiS. ii.1.1 (i.1.7); KāṭhS. 9.17 (i.120.14); प्रजा असृजत ता सृष्टा इन्द्राग्नी अपागूहताँ TaiS. II.ii.1.1; MaiS. ii.1.1 (i.1.5.); KāṭhS. 9.17 (i.120.12); इन्द्राग्नी वै मे प्रजा अपाघुक्षताम् TaiS. II.ii.1.1; KāṭhS. 9.17 (i.120.13); ओषधयः खलु वा एतस्य प्रजामपगूहन्ति MaiS. ii.5.4 (ii.51.17); इदमहममुष्यामुष्यायणस्य पाप्मानमप गूहाम्युत्तरोऽसौ द्विषद्भ्यः ĀpaManPāṭha. ii.7.12; ĀgniveGS. i.3.3 (20.16); अपागूहत सविता तृभीन्। सर्वान् दिवो अन्धसः TaiĀ.i.11.3(87.3); **3** not to hide, not to conceal, cf. **अपगूढवारि**.

अपगूढ (ápa-gūḍha) *adj.* [intervocalic *ḍh* is changed to *ḷh* in ṚV] **1** hidden, concealed पूषा राजानमाघृणिरपगूळ्हम् ... अविन्दत् ṚV. i.23.14; यद्विद्वांसा निधिमिवापगूळ्हमुद् दर्शतादूपथुर्वन्दनाय ṚV. i.116.11; पदं न गोरपगूळ्हं विविद्वानग्निर्मह्यं प्रेदु वोचत् ṚV. IV.5.3; निधीयमानमपगूळ्हमप्सु प्र मे देवानां व्रतपा उवाच ṚV. x.32.6; मन्मानसेन सममत्र शिवोऽपगूढः साक्षी शिवो विजयतं विजयाधिरूढः Ḍamarū. 17; **2** covered स्पार्हा वसूनि तमसापगूळ्हा ṚV. i.123.6; गीर्णं भुवनं तमसापगूळ्हम् ṚV. x.88.2.

अपगूढवारि (apagūḍha - vāri) *n.* non hidden water मण्डपस्य पुरतोऽथ मध्यमे वा जलाशयम् अनेकयन्त्रकम्। ... सावगूढमपगूढवारिणाम् MayaMa. 25.180.

अपगूर्ति (ápa-gūrti) *f.* **1** act of threatening अपगूर्तिर्द्वितीयः स्तुतिरुत्तमः MaiS. iv.6.8 (iv.90.15); **2** act of inveighing against any one निर्मार्गस्यादधात्यपगूर्त्या वै वीर्यं क्रियते यत् निर्मार्गस्यादधात्यपगूर्त्या एव KāṭhS. 7.15 (i.78.20); KapiKaS. 6.5 (63.9)

अपगूर्य (apagūr-ya) *ger.* **1** having lifted up उच्चैरिन्द्रो अपगूर्या जघान ṚV. v.32.6; अपगूर्य चरेत्कृच्छ्रम् BaudhDS. ii.1.7; **2** having inveighed against any one अपगूर्य वषट्करोति स्तृत्यै TaiS. II.vi.2.5; HirŚS. xxi.2.43 (701.23); अपगूर्य वषट्करोति इति उच्चैर्वादः शब्दस्य ĀpaŚS. xxiv.14.4; यं कामयेत प्रमायुकः स्यादिति तस्योच्चैरपगूर्य निखिदन्निव वषट्कुर्यात् ĀpaŚS. xxiv. 14.5; HirŚS. xxi.2.44 (702.9).

अपगूहमान (apa-gūhamāna) *adj.* [*f.* –ā] concealing, hiding प्र या जिगाति ... अप द्रुहा तन्वं गूहमाना। वव्राँ अनन्ताँ अव सा पदीष्ट ṚV. vii.104.17; AV. viii.4.17; AV. (p.) xvi.10.7; ततः स्वप्नेदमध्या बभूविथ गभिषग्रूपमपगूहमानः AV. xix.56.2; AV. (P.) iii.8.2.

अपगृहीत (apa-gṛhīta) *adj.* possessed by evil spirit [nt.]

अपगृह्य (apagṛh-ya) *ger.* **A** having taken उभावनुप्रहरत उभौ तृणेऽअप-गृह्योपासाते ŚatBr. II.v.2.42; ŚatBr. (K.) I.v.1.37; **B** having withdrawn अथातो गृह्णात्येव। ... अथापगृह्य पुनरानयति ŚatBr. IV.i.3.19; IV.ii.5.12; ऐन्द्रवायवं गृहात्वा वायविति। ... अपगृह्य पुनरिन्द्रवायूऽइति KātyāŚS. ix.6.7; अपिहितद्वारऽ आदित्यपात्रमादाय संस्रवांश्चोपरि पूतभृतस्तत आदित्यग्रहं गृह्णाति ... अपगृह्य पुनः कदाचनेति KātyāŚS. x.4.5 (comm. धारातो विछिदा) **C** having taken back बृहस्पतिः स्वामपगृह्य तारां हृष्टो जगाम स्वगृहं सरुद्रः MatsyaP. 23.47.

अपगृह्य (apa-gṛhya) *adj.* (used as noun) (that) which goes away from the house गृह्योऽपगृह्यो मयोभूः आखरो निखरो निःसरो ... इति वारुण्या दिक्प्रभृति प्रदक्षिणं जुहुयात् ŚāṅkhāGS. v.2.5.

[1]**अपगृ** (apa-gṝ-) VI.P. **1** to spit out सुवर्णं खादित्वापगिरति AitĀ. III.ii.4.29; **2** to devour, cf. **अपजर्गुराण**, MW.; **3** to take off or to remove the covering, APTE.

[2]**अपगृ** (apa-gṝ -) IX.P. to revile, cf. **अपगर**.

अपगै (apa-gai -) I.P. to break off singing, to cease to sing सेन्द्रान्मापगायत सेन्द्रान्स्तुतेत्येवेन्द्रियवानृद्धिमान्वशीयान्भवति GopBr. ii.2.14 (180.12)

अपगोपुर (apa-gopura) *adj.* which is devoid of gate अपगोपुरं परैः परैरप्यनिराकृतं कृतम् Bhaṭṭi. 10.11; SaraKaṇṭhā. 199.20.

अपगोरण (apa-goraṇa) *n.* **1** act of threatening ब्रह्मस्वरूपतद्विशेषणानाम् ... रात्रिसत्रप्रतिष्ठादिवदपगोरणशतयातनासाध्यसाधनभाववत् च कार्योपयोगितयैव सिद्धेः BrahmSūBh. (Rā.) 128.13 (*on* i.1.1); ŚrutaPra. ii.458.23 (*on* iii.2.40); अत एवापगोरणादिनिषेधः प्राकरणिकोऽपि यथातथाप्राप्तद्विषयः प्रकरणादुत्कृष्य पुरुषार्थो व्यवस्थापितः शंयुनये SiddhāSi. ii.162.18; **2** act of killing यदा जितवान्यतिशेखरोऽभिनवगुप्तमनुत्तममान्त्रिकम् स तु ... हतमनाः कृतवानपगोरणम् ŚaṅkaDiVi. (Mā.) 16.1 (comm. वधोद्यमम्)

अपगोरणनिन्दा (apagoraṇa-nindā) *f.* censure of threatening अप-गोरणनिन्दा हि तन्निवृत्तेर्विधेयतां गमयति ŚrutaPra. ii.512.21 (*on* iii.3.40)

अपगोरणनिवृत्ति (apagoraṇa-nivṛtti) *f.* cessation of threatening द्विविधं प्रयोजनं प्रवृत्तिनिवृत्तिभ्यामेव लभ्यते यथा कामिनीपरिष्वङ्गेन कामावाप्तिः ... अपगोरणनिवृत्त्या शतयातनानिवृत्तिः NītiMā. 12.7.

अपगोरणादि (apagoraṇādi) *adj.* lifting of weapon etc. तेष्वायुधोद्य-मनादिरूपा अपगोरणादयो निषेध्याः PūrvottaVāNaMā. 50.10; 50.11; 52.15.

अपगोरम् (apagòram) *adv.* by way of raising or lifting अपगोरम्। अपगारम् P.vi.1.53; णमि परतः अपगुर एच आत्वं भवति वा ... अपगोरम्। ... अस्य अपगोरं युध्यन्ते JaineVṛ. 291.24 (*on* iv.3.45)

अपगोह (apa-gohá) *n.* [but m. pw.] hiding place स विद्वाँ अपगोहं कनीनाम् ṚV. ii.15.7.

अपग्रह् (apa-grah-) I.U. **1A** to sever, to disjoin यं कामयेत। पापीयान् त्स्यादित्येकैकं तस्य जुहुयादाहुतीभिरेवैनमपगृह्णाति TaiS. V.i.1.2; **1B** to keep back

अंशूनपं गृह्णाति त्रायंत एवैनं प्राणा वा अंशवः TaiS. Vi. iv.4.4; **1C** to take away from तदेनमपाग्रहीत्तेन सोऽपतरं पापीयान्भवति MaiS. i.6.8 (i.98.18); उच्चैः सदो मिनुयाद् वृष्टिमेवापाग्रहीत् MaiS. iii.8.9 (iii.109.1); अथ तृणमेकमपगृह्णाति ... तस्माऽएवास्यैतदात्मानमपगृह्णाति ŚatBr. (K.) II.viii.1.16; न च फलं वृक्षम् अपगृह्णाति Nyās. i.1026.3 (*on* iv.3.163); **1D** to tear off, MW.; **2** to disfavour, cf. **अपग्रह** *m.*; **3** to know wrongly, cf. **अपग्रहा**.

अपग्रह (apa-graha) *m.* **1** disfavour स्वयं विधाता सुरदैत्यरक्षसामनुग्रहावग्रहयोर्यदृच्छया ŚiśuVa. 1.71; शक्नोत्यनुग्रहमभीक्ष्णमपग्रहं च कर्तुं महान् हि महतः समये महस्वी HarVi. 8.40; **2** prisoner प्रग्रहोऽपग्रहो बन्दी कारा बन्धनवेश्मनि ŚabdaRa. (Vā.) 2788.

अपग्रहण (apa-grahaṇa) *adj.* which is taken away सव्यापग्रहणो वज्रो दक्षिणाविसर्जनः KāṭhS. 21.2 (ii.38.5); KapiKaS. 31.17 (164.14); MaiS. iii.2.10 (iii.31.15).

अपग्रहा (apa-grahā) *adj.* (*f.*) having wrong or distorted knowledge स्थितास्वल्पावशिष्टासु प्रजास्विह क्वचित् क्वचित्। अपग्रहास्ततस्ता वै लोभाविष्टास्तु वृन्दशः BrahmāṇḍP. i.31.92.

अपग्राम (apa-grāma) *adj.* expelled out of their community तस्मिन्नवसरे स्नाता निर्गतपाप्मान अपग्रामा महापातकिनः ये ग्रामाद्बन्धुभिः परित्यक्तास्ते पूता भवन्ति ŚāṅkhāŚS. xvi.18.21.

अपग्राह (apa-grāha) *n.* act of drawing away, अयं वाव यः पवते स प्राणस्तस्येदमपग्राहं प्राणिमः KāṭhS. 26.10 (ii.135.12); KapiKaS. 41.8 (245.11)

अपग्राहम् (apagrāham) *adv.* by way of taking away or removing मारुतं चरुं निर्वपेत् ... हरितो रुक्मोऽपिधानस्स्यात्तस्यापग्राहमवद्येत् KāṭhS. 11.1 (i.143.2)

अपघट् (apa-ghaṭ-) I.A. (caus.) to shut up एकैकं च कपाटं पञ्च पञ्च पुरुषशतान्युद्घाटयन्ति स्म अपघटायन्ति स्म LaliVi. 14.0 (16) [MW.]

अपघटयत् (apa-ghaṭayat) *adj.* driving away, destroying मिथ्यावादान्धकारस्थितिमपघटयद्वाङ्मयूखप्रतानैः ... जगति विजयतां पुण्यमेतत्पुराणम् MahāP. 1.210; 23.195.

अपघन (apa-ghana) *n.* buttock श्वोऽमावास्येति गां कारयते। तस्याः सव्यं चापघनं प्रपाकं च निधाय। भिक्षां कारयति KauśiSū. 83.14; **2** body नाकीन्द्राः क्षालयांचक्रुः ... नेत्राण्यपघनान्यपि MahāP. 16.220.

अपघन (apa-ghana) *m.* [irregularly derived from apa-han-, P.iii.3.81; Liṅgānu. (Vā.) (c) 11.24; JaineVyā. 125.30 (*on* ii.3.69); CāndraVṛ. *on* i.3.66; KāśiVṛ. *on* iii.3.81; Nyās. i.704.24 (*on* ii.3.81) Kātan. iv.5.60; ŚākaṭāVyā. iv.4.20; SiddhHe. v.3.36.] **1** limb of the body व्रणिभिरपघनैर्घर्घराव्यक्तघोषान् ... घर्मांशोस्तस्य ... सिद्धसङ्घैर्विदधतु घृणयः शीघ्रमंघोविघातम् SūryaŚ.6; KāvyPra. 418.1; PrabaCin. 45.1(v.l.); श्रीमान् हेमशिलाघनैरपघनैः प्रांशुः प्रकृत्या गुरुः MahāP. 15.223; हित्वा तेषां घनमपघनं ... विश्वसाम्राज्यलक्ष्मीः स्वैरं भेजे ... सुराधीश्वरस्याङ्गसङ्गम् ŚrīkaC. 24.23; स्याच्चेदम्बुरुहं द्विपस्य भयकृत् ... प्रत्यूहेत ततो निजैरपघनैरप्येतदुन्मूलने RājTa. (Ka.) 8.2524; हित्वैकमस्यापघनं विशन्ती तद्दृष्टिरङ्गान्तरभुक्तिसीमाम्। चिरं चकारोभयलाभलोभात्स्वभावलोला गतमागतं च NaiṣC. 8.11; रतिगृहजघने विपुलापघने मनसिजकनकासने GitGo. vii.15.5; दोर्भ्यां गृहीतमनुबिम्बमिदं स्वपीठे न्यसेन्नपुंसकशिलाकलिताब्जनालम्। प्राक् प्रष्ठपार्ष्टिकनिजाणुगुणादिहूतिमूलाहितापघनभावितपारमात्म्यम् TantrSā. 6.41; अङ्गं प्रतीकोऽवयवोऽपघनोऽथ कलेवरम् AmaK. 1213; RājNi. 395.20; NāmMā.138; Vaija. 177.55; Abhindhā Cin. 566; ParyāŚaRa. 631; ŚabdaRa. (Vā.) 2122; ParaNā. 2101; KośaKaTa. 1.5054; KalpaK. 34.131; **2** body (वानराः) अपश्यन् ... लौहोद्धनघनस्कन्धा ललितापघनां स्त्रियम् Bhaṭṭi. 7.63; न नाम देवस्यापघने ... कोऽपि खेदः समपद्यत NalaCam. 7.10 (8); यो निजेऽपि शरीरेऽस्ति निर्ममत्वो महामुनिः। स ममत्वं कथं कुर्यादन्यस्यापघने परम् BṛKathāK. 29.24; विहायापघनं येन विष्णुलोकं समागताः। विष्णुलोके प्रभुञ्जानाभोगांस्तिष्ठन्ति ते परान् BṛKathāK. 55.287; पातालादुघतरविरथस्योल्लसिता विद्युत इवोदधिजलमवगाहमानर्घनैरपघनेभ्यो विश्लेषिताः ... कन्यका झगित्यद्राक्षम् TilaMañ. 158.23; घनघर्मजलच्छलेन बहिरुद्वहता परिप्लावितापघनस्य ... यान्ति मध्याह्नसमयाः YaśasCam. i.71.15; मोहानिलविजृम्भणादिव घनतरं तरंगयितव्यमपघनेन YaśasCam. ii.69.2; ii.208.4 निजकीर्तिसुधाधवलितापघनं त्रिभुवनमेव विहारहर्म्याणि YaśasCam. ii.240.7; ii.295.11; कीनाशदिशि पवनाशनेश्वरशरीरशयनाश्रितापघनम् ... स विद्याधरः समस्तमपि नगरं क्षोभयामास YaśasCam. ii.299.24; घोटः कीर्तेर्घनाभापघनगजघटाघातनैर्घृण्यनिघ्नो घूर्णति ... घोरोऽस्य खड्गः KhaḍgaŚ.4.

अपघन (apa-ghana) *adj.* [*f.* –ā] **1** free from the obstruction of clouds, cloudless तत्तनयाः ... भगवन्तमपघने शरत्कालेऽर्कमिव ... कपिलर्षिमपश्यन् ViṣṇuP. iv.4.20; शीर्णघ्राणाङ्घ्रिपाणीन् व्रणिभिरपघनर्घर्घराव्यक्तघोषान् ... घर्मांशोस्तस्य ... सिद्धसङ्घैर्विदधतु घृणयः शीघ्रमंहोविघातम् SūryaŚ.6; KāvyaPra. 418.1; PrabaCin. 45.1(v.l.); **2** not fat, i.e. light or slim यदि बृहज्जघनापघना तनुर्यदि ... वहति कस्य कृते मदनो धनुः SaduktiKa. 141.14; पृथिवीनाथं नेत्रयोरतिथीचकार उपधन (अपघन) पाणिः ... आत्मनः संज्ञां पुरस्तात्प्राचीकशत् ŚukSa. 22.6.

अपघनघटितघुसृणघनसार (apaghanaghaṭita-ghusṛṇaghanasāra) *adj.* who has applied camphor and saffron to the body अपघनघटितघुसृणघनसार ... जय जय बल्लवराजकुमार StavMā. 280.26.

अपघनज (apaghana-ja) *m.* produced from body, i.e. son देहापघनकायाङ्गं वपुः संहननं तनुः। ...अस्मिन् भवः सुतः (अपघनजः) Bhāṣya *on* NāmMā.39.

अपघनभव (apaghana-bhava) *m.* produced from body, i.e. son देहापघनकायाङ्गं वपुः संहननं तनुः। ... अस्मिन् भवः सुतः (अपघनभवः) Bhāṣya *on* NāmMā. 39.

अपघनान्वित (apaghanānvita) *adj.* associated with body जिनदासो जगादैतं धर्मं वाऽपघनान्वितम् BṛKathāK. 65.36; धर्मं वाऽपघनान्वितम्। ... मुनिं वृक्षसमीपस्थं चण्डकर्मा ददर्श सः BṛKathāK. 73.121.

अपघनी (apa-ghanī) *f.* buttock मध्यमायां गां कारयेत्तामष्टकायै प्रोक्षेत्तस्यास्त्रीणि सव्यान्युपोद्धरति पार्श्वमपघनीं श्रोणीमिति JaimiGS. 2.3 (29.4)

अपघनोपेत (apaghanopeta) *adj.* associated with body, having body दृष्ट्वैनं योगिनं तत्र ... धर्मं वापघनोपेतं ... परिध्यातमिदं मया BṛKathāK. 56.198.

अपघर्ष (apa-gharṣa) *m.* act of rubbing, i.e. act of brushing गन्धानुलिप्तकरयोस्तु मिथोऽपघर्षात्तालत्रयास्त्ररववारितविघ्नसङ्घः ĪśānŚiPa. ii.3.58.

अपघाटलीका (apaghāṭalīkā) *f.* type of musical instrument सप्तशीतिर्महाव्रतस्य स्तोत्र्या भवन्ति त्रयोदश परिमादः। ... क्षुद्राः परिमादः ... चैषीकी चापघाटलीका JaimiBr. 2.404.

अपघाटिला (apa-ghāṭilā) *f.* kind of lute, तं पत्न्योऽपघाटिलाभिरुपगायन्त्यार्त्विज्यमेव PañcBr. v.6.8 (comm. उपमुखं स्थापयित्वा मुखमारुतेन वाद्यमाना वीणापघाटिला इत्याचक्षते) उपमुखं पिछोरां वादनेन काण्डमयीम्। ता अपघाटिला इत्याचक्षते LāṭŚS. iv. 2.7; DrāhyāŚS. xi. 2.8; ताः प्रतिमन्त्रयेत यां पत्न्यपघाटिलां मृदुकं वादयिष्यति सारातिमपबाधतां द्विषन्तं तैजनित्वगिति DrāhyāŚS. xi.2.9.

अपघात (apa-ghāta) *m.* [P.ii.3.81; KāŚiVṛ. *on* iii.3.81; JaineVyā. ii.3.69 (125.30); Kātan. iv.5.60; Prasā. ii.658.13; SidhāKau. 573A.16 (*on* iii.3.81)] **1** act of striking off, act of warding off मं होचुर्न वाऽअस्यान्येन सत्त्रादपघातोऽस्ति हन्त सत्त्रमासामहा इति ŚatBr. Xi.v.5.1; वत्सलाः सर्वभूतानां वाचयाः श्रोत्रसुखा गिरः। परिवादोषघाती च (v.l. परितापोऽपघातश्च) पारुष्यं चात्र गर्हितम् MahāBhā. xii.184.14; **2A** damage, destruction ईडेद्यावीयमार्त्तयेदातमसोपघातात् ĀśvŚS.I.iv.15.9; कप्पायमुक्तं कथितं चरित्रं कप्पायवृद्धावपघातमेति SubhāRaSaṁ.233; भौमोऽयं नरकः ... करोति सर्वभूतानामपघातमरिन्दम BrahmP. 202.8; वेत्सि तीर्थानि चारकैः। ... तद्यदि कुत्सितं भवति तत्स्वामिनोऽपघाताय Pañcā. 179.33; **2B** act of hurting, act of killing न परस्य कश्चिदपघातमपि च सघृणो व्यचिन्तयत् Saund. 3.35; **3** a violent death, any evil accident proving fatal, APTE.

अपघातक (apa-ghātaka) *adj.* terminating or destroying दुःखत्रयाभिघाताज्जिज्ञासा तदपघातके हेतौ SāṁkhyaKā. 1.

अपघातन (apa-ghātana) *n.* act of killing वने निरपराधानां प्राणिनां चापघातनम् ŚivaP. v.5.34 (411B.11)

अपघातिन् (apa-ghātin) *adj.* killing, murdering, APTE.

अपघातमृत (apaghāta-mṛta)) *adj.* (used as noun) (one) died of an accident अपघातमृतेनापि दूषितम् ...। गृहं विशोधयेत् होमैर्व्याहृत्या शत संख्यकैः MahNirvāT. 11.156.

अपघृण (apa-ghṛṇa) *adj.* unkind, pitiless न च कार्श्यदशां नतभ्रुवं मदनो ज्याम् ... विररामापघृणोऽधिरोपयन् HarVi. 24.15; मयि स्नेहाद्बाष्पस्थगितनयनायामपघृणो रुदत्यां यो यातस्त्वयि स विलपत्येष्यति कथम् Subhāṣi. 1140; एको विश्वसतां हराम्यपघृणः प्राणानहं प्राणिनाम् RasGaṅ. 670.12; Bhāmivi. 1.65.

अपघ्नत् (apa-ghná(n)t) *adj.* [*f.* –ntī] **1** slaying, chasing off, beating off तं त्वां वयं हवामहे ... अग्ने घ्नन्तमप द्विषः ṚV. viii.43.23; SV.

(Kau.) II. viii.3.3; घ्नन्मृध्राण्यप् द्विषो दहन्नक्षांसि विश्वहा RV. viii.43.26; KāṭhS. 39.15 (iv.134.15); अपघ्नन्तो अराव्णः पवमानाः स्वर्दृशः RV. ix.13.9; SV. (Kau.) II.v.3.9; SV. (Jai.) iii.43.1; एष कविरभिष्टुतः ... पुनानो घ्नन्नप स्रिधः RV. ix.27.1; SV. (Kau.) II.v.6.1; SV. (Jai.) iii. 51.2; अपघ्नन्पवते मृधोऽप सोमो अराव्णः RV. ix.61.25; SV. (Kau.) I.vi.2.14; II.v.7.1; SV. (Jai.) i.52.14; iii.44.9; इन्द्रं वर्धन्तो अप्तुरः कृण्वन्तो विश्वमार्यम्। अपघ्नन्तो अराव्णः RV. ix.63.5; अपघ्नन्पवसे मृधः क्रतुवित्सोम मत्सरः RV. ix.63.24; SV. (Jai.) i.51.6; iii.48.3; SV. (Kau.) I.vi.1.6; II.v.15.3; त्वं सर्पत्नान्पृतनासु जिष्णुरिन्द्राभिषाऽभिमातीरपघ्नन् MaiS. iv.12.3 (iv.184.3); अपघ्नन् पवते मृधोपसोमो अरान्व इत्यनृतमभिशस्यमानाय प्रतिपदं कुर्य्यात् PañcBr. vi.10.6; अपघ्नन् पवते मृधः इत्यभिशस्यमानस्य प्रतिपदं कुर्यात् JaimiBr. 1.96; अपघ्नन् पवसे मृध इति मृध एवैतेन पाप्मानम् अपघ्नते JaimiBr. 3.222; अनृतमभिशस्यमानस्यापघ्नन् पवते मृध इति स्तोत्रीयः Kṣudra. i.2.20; **2A** driving away प्र ये गावो न भूर्णयस्त्वेषा अयासो अक्रमुः। घ्नन्तः कृष्णामप त्वचम् RV. ix.41.1; SV. (Kau.) II.iii.3.1; SV. (Jai.) i.51.6; iii.21.7; त्वेषा अयासो अक्रमुर् घ्नन्तः कृष्णाम् अप त्वचम् इति पाप्मा वै कृष्णा त्वक्। ताम् एवैतेनापघ्नते JaimiBr. 3.60; **2B** repelling, warding off तस्मात्त्वेष उद्यतो वज्रो यज्ञवास्तौ तिष्ठेदेवासुररक्षांस्यपघ्नन् अपबाधमानो यज्ञं चैव यजमानं चाभिगोपायन् KauṣīBr. 10.2 (45.24); सूर्यमेवैतत्पुरस्तात्करोति सूर्यः पुरस्तान्नाष्ट्रा रक्षांस्यपघ्नन्नेति ŚatBr. II.iii.4.8; ŚatBr. (K.) IV.iii.4.6; अग्निमेवैतत्पुरस्तात्करोत्यग्निः पुरस्तान्नाष्ट्रा रक्षांस्यपघ्नन्नेति ŚatBr. III.vi.3.11; ŚatBr. (K.) IV.vi.3.8; सम्पत्सुम्पद्यते। ... अथैताः समन्तं पल्यङ्ग्यन्ते नाष्ट्रा रक्षांस्यपघ्नत्यः ŚatBr. III.ix.2.16; ŚatBr. (K.) IV. ix.2.11; **3A** destroying ततो वल्मीकवपामपघ्नन्नूयात् MaiS. iii.1.3 (iii.4.15); MānŚS. VI.i.1.13; उद्दीप्यस्व जातवेदोऽपघ्नन्निर्ऋतिं मम ĀpaManPāṭha i.9.9; TaiĀ.X.1.4; स्वयंप्रज्वलितेऽग्नौ समिधावादध्यादुद्दीप्यस्व जातवेदोऽपघ्नन्निर्ऋतिं मम BhārGS. 2.31 (65.6); गवां मध्ये अग्निमुपसमाधाय ... जुहोति। उद्दीप्यस्व जातवेदोऽपघ्नन्निर्ऋतिं मम HirGS. i.18.5; भयं संसारजं पुंसामपघ्नन् भयापहः ViṣṇuSaBh. 120.5 (*on* 113); उद्दीप्यस्व मम निर्ऋतिं पापदेवतामपघ्नन् संहरन्नित्यर्थः ŚaṅkaVi. (Ā.) 92.1; **3B** striking off पुरस्ताद् ध वा एताः (अनुष्टुभः) पाप्मानं जयन्ति पुरस्तान् पाप्मानम् अपघ्नन्त्यो यन्ति JaimiBr. 1.161; 3.195; ते हैते सवासिन्यौ देवते। ... एषु लोकेषु सर्वपाप्मानम् अपघ्नत्यौ तिष्ठतः JaimiBr. 1.241; 1.247; 3.310; अपघ्नन्तो दुरितं हव्यगन्धैर्वैतानास्त्वां वह्नयः पालयन्तु Śāk. 4.10; भोः बटवः परिवृत्य लोष्टैरपघ्नन्तः परावर्तयतैनमश्वम् UttaRāC. 4.28 (1)

अपघ्नु (apa-ghnu) *adj.* (used as noun) (one) who destroys धृष्णु ह्य् एनां विश्वधा नि कृन्तं अपघ्नोश् चरुम् इरया ससृजे AV. (P.) xiv.3.5.

अपघ्रा (apa-ghrā-) III.P. (*caus.*) to cause to smell at तां कलशमपघ्रापयति अपजिघ्र कलशम् मह्या त्वा विशन्त्विन्दवस् ... पयस्वतीति JaimiBr. 2.251

अपङ्क (a-paṅka) *adj.* [*f.* –ā] **1A** free from mud, i.e. clean यस्याम् ... अपङ्काः अत्यायतयोऽत्यजन्तः। जनैरजातस्खलनैर्न जातु द्वयेऽप्यमुच्यन्त विनीतमार्गाः ŚiśuVa. 3.57; कुम्भैः संपूर्णशोभं शिरसि सुघटितैः शातकुम्भैरपङ्कैः शंभोः ... स्यात्सदो नः ŚivPāKeSt. 14; क्षितिरभवदपङ्का किं च रोलम्बबालावलिलिलितनलिन्यः शैवलिन्यस्तदासन् HariVi. 3.64; अपङ्का शुङ्करहिता तथा पाषाणवर्जिता। खुराघातक्षमाभिन्ना समा भूर्वाजिनां मता Nītipra. 6.69. **1B** free from mud, i.e. clear क्रमादपङ्केपि मणौ पङ्कोऽवश्यं भवेद्यतः AṣṭāSaṁ. i.19.18 (1.5); सदोषामपि निर्दोषां करोति सुजनः कृतिम् घनात्यय इवापङ्कां सरसीं पङ्कदूषिताम् MahāP. 1.82; सा बिभ्रती संभृतमङ्गलानि स्वादून्यपङ्कान्यतिनिर्मलानि। सुधोपमानानि ... पयांसि SkandP. ii(1).33.17; एतस्मिन्मरुमण्डले परिचलत्कल्लोलकोलाहलक्रीडत्कङ्कपङ्कमङ्कविलसन्निःशङ्कमत्स्यव्रजम् ... केनेदम् ... चक्रे विशालं सरः ŚārṅgaPa. 1129; एवमुक्तिभिरचुक्षुभदन्तर्मन्थराभरतमातुरपङ्कम्। हस्तिनी ... सारसमम्भः Rāgh. 5.31; **2A** sinless यस्याम् ... अपङ्काः अत्यायतयोऽत्यजन्तः। जनैरजातस्खलनैर्न जातु द्वयेऽप्यमुच्यन्त विनीतमार्गाः ŚiśuVa. 3.57; अरजुरेवबद्धोऽहमपङ्कोऽस्मि कलङ्कितः YogVā. v.9.16. द्रुतमथ जननीभ्याम् ... युवां चुम्बितौ च Nārāy. x.45.4; एवमुक्तिभिरचुक्षुभदन्तर्मन्थरा भरतमातुरपङ्कम्। हस्तिनी ... सारसमम्भः Rāgh. 5.31; **2B** faultless यदुवीर ... सन्धिम् ... स्वया धिया स्वैर्जनैरपङ्क जनय नः YudhiVi. 6.77.

अपङ्कक (apaṅka-ka) *adj.* free from mud, clear सिन्धुकुण्डादुपानीतं सिन्धोर्यत् कमपङ्ककम् MahāP. 16.210.

अपङ्कज (a-paṅkaja) *adj.* **1** not produced from mud नाभ्यरण्यां समुत्पन्नं यस्य पैतामहं गृहम्। एकार्णवगते लोके तत्पङ्कजमपङ्कजम् HariVaṁ. i.30.16; ii.72.19; पुण्यानुभावादथ तस्य तस्मिन्नपङ्कजं पङ्कजमुद्बभूव JātaMā. 21.24 (4.19); (हृषीकेशस्य) शयानस्य तदा पद्ममभून्नाभ्यां पुरंदर। तत्कालमयमाख्यातं पङ्कजं यदपङ्कजम् LakṣmīT. 55.22; **2** not consising of lotuses अपङ्कजं स्रस्तरमस्तचन्दनं विलाससंमर्दममन्दमाश्रिताः। शनैर्निदाघस्य घनाभदर्शयन्प्रतापहानिं हरिणायतेक्षणाः VikraDeC. 13.14.

अपङ्कजमध्यवर्तिन् (a-paṅkajamadhyavartin) *adj.* not staying in the middle of lotus नित्यं वृषेण चरसीह न कृत्तिवासाः सर्वप्रजापतिरपङ्कजमध्यवर्ती Subhāṣi. 2499.

अपङ्कजासनसंभवान्वय (a-paṅkajāsanasambhavānvaya) *adj.* (used as noun) (one) not having the family originaed from Brahmā महाराजरावणः किं कुरुते। यदपङ्कजासनसंभवान्वयः कुरुते BālRā. 5.4 (6)

अपङ्कता (apaṅka-tā) *f.* the state of being free from mud उपैति ... अपङ्कतां मही Kirātā. 4.22.

अपङ्कतोय (apaṅka-toya) *adj.* having clear or limpid water अपङ्कतोयेषु सरित्सरस्सु। ... चचार BhāgP. iii.1.18.

अपङ्कय (a-paṅkaya-) *denom.* to free from mud or wrong view कुदृष्टितिमिरस्फुरत्कुमतपङ्कमग्नां पुरा ... जरद्गवीं ... अपङ्कयति शङ्करः Śaṅkar-DigVi.(Mā.)6.84 (comm. कुमतान्येव पङ्कः)

अपङ्करत (a-paṅkarata) *adj.* not delighting in sinful acts पार्थः ... अमुचद्यापं करतः कृष्णेनाश्वासितः स चापङ्करतः YudhiVi. 7.4.

अपङ्किल (a-paṅkila) *adj.* [*f.* –ā] **1A** free from mud, not muddy समाचिताः प्रस्रवणैः समन्ततः (v.l. अपङ्किलैः) ... समुत्सुकत्वं जनयन्ति भूधराः ṚtuSaṁ. 2.16; प्रणिधानवतामपङ्किले पदमेतन्निदधाति मानसे Yādavā. 9.61; **1B** free from mud, i.e. not dirty पूरिताशमवनीमपंकिलां संचरंति विमलाश्चिरं द्विजाः Ei. xvi. 316.176; **2** sinless, Yadavā. 9.61 (comm. अपापे ... मनसि); **3** not mixed with unrighteousness अविवेकविभावर्यां धर्ममार्गमपङ्किलम्। द्रष्टुं दीप इव न्यस्तः Yādavā. 22.12 (comm. अधर्मासम्भिन्नम्)

अपङ्किलतटावट (apaṅkila-taṭāvaṭa) *adj.* having the holes of bank free from mud. अपङ्किलतटावटः शफरफाण्टफालोज्ज्वलः। ... सरित्सलिलसंचयः शरदि मेदुरः सीदति KāvyMī. 102.15.

अपङ्किलबुद्धि (apaṅkila-buddhi) *adj.* whose intellect is free from mud, i.e. wrong notion न खलु तटाकस्थपङ्कोऽप्यपङ्किलबुद्धिभिस्तदवगाहिीरुपजीव्यते NyāyPari. 10.1.

अपङ्क्तिपावन (a-paṅktipāvana) *adj.* not pure to share food or to dine in the same line or company वज्रं गृहीत्वा शक्रस्तु हन्तुं ब्राह्मणसत्तमम्। अपङ्क्तिपावनौ देवौ कुर्वाणं पङ्क्तिगोचरौ PadmP. iv.16.15.

अपङ्क्तियोग्य (a-paṅktiyogya) *adj.* not fit for sharing food or dining in the same line or company क्रुद्धस्तमेत्य शक्रः प्रोवाच मुने न जानासि। भिषजावपङ्क्तियोग्यौ सोमार्हावश्विनौ यज्ञे Kalāvi. 6.22.

अपङ्क्त्य (a-paṅktya) *adj.* (used as noun) **A** (one) who defiles the company in the funeral dinner अपङ्क्त्यानां प्राग्दुर्बालाद्रोहन्तृब्रह्मघ्नतन्मन्त्रकृदवकीर्णिपतितसावित्रीकेषूपपातकम् GautDS. iii.3.11; ii.8.18; **B** (one) who is not fit to share food or dine in the same line or company यावद्ध्यपङ्क्त्यः पङ्क्त्यां वै भुञ्जानाननुपश्यति। तावत्फलाद्भ्रंशयति दातारं तस्य बालिशम् MahāBhā. xiii.90.17; अपङ्क्त्यानां विशोधनम् ... पञ्चगव्येन शुध्यति KūrmaP. 690.7 (2.34); ViṣṇuDhaP. ii.73.178; सद्भिरेकत्रासनभोजनाद्यर्हता (पंक्त्यता) तदभावादपङ्क्त्यः ManuBh. i.283.10 (*on* 3.176)

अपङ्क्त्यदान (apaṅktya-dāna) *n.* act of giving food to one not fit to dine in the same line or company येऽस्मिन्नपङ्क्त्यदानफलप्रदर्शनप्रकरणे पठिता अन्धादयः ... तेषु यथोद्दिष्टेषु भोजितेषु दातुरिमान्युपतिष्ठन्ते ManuBh. i.284.24 (*on* 3.182)

अपङ्क्त्यन्न (apaṅkty-anna) *n.* food of one who is not fit to dine in the same line or company अपङ्क्त्यन्नं च संख्यान्नं शस्त्रजीवस्य चैव हि KūrmaP. 568.6 (2.17)

अपङ्क्त्यप्रकरण (apaṅktya-prakaraṇa) *n.* section dealing with the one who is not fit to dine in the same line or company अपङ्क्त्यप्रकरणे दुर्बालात्पूर्वं यावन्तः कथिताः एलेप्पामन्त्रं नाद्यात् CaturCin. iii (i).778.9.

अपङ्ग्वादिक (apaṅgvādi-ka) *adj.* not lame etc. (वासो रोचेतास्मै गुरोः कुले) अस्मै अपङ्ग्वादिकाय VīraMi. (Saṁskāra.) 551.20.

अपच (a-paca) *adj.* [it has the acute on the final when the meaning is ‹not capable to cook; it has the acute on the initial when the meaning is,

'not allowed to cook', P. vi.2.157, 158;] (used as noun) **1** (one) who does not cook at home and does not give food to others अपचस्य तु भुक्त्वान्नं द्विजश्चान्द्रायणं चरेत् ŚaṅkhLDS. 461; ParāSm. 11.46 (comm. यस्तु विप्रो विधानेन गार्हस्थं स्वीकृत्य अन्नदानादिवर्जितः केवलं स्वयमेव भुङ्क्ते सोऽपच इत्युच्यते); गृहस्थधर्मा यो विप्रो ददाति परिवर्जितः। ऋषिभिर्धर्मतत्त्वज्ञैरपचः परिकीर्तितः] ParāSm. 11.50; ŚaṅkhLiSm. 14; Aparā. 1177.9 (*on* 3.289); **1B** (one) who is prohibited from cooking (अचूकावशक्तौ) अशक्तौ इति किम्. अपचो दीक्षितः। अपचः परिव्राजकः KāśiVṛ. Vi.2.157; अशक्तौ किम्। अपचो दीक्षितः SiddhāKau. 652 B.1 (*on* vi.2.157) (comm. दीक्षितः शास्त्रविरोधान्न पचति, न त्वशक्तत्वेन) गुणप्रतिषेधे इत्येव, अन्योऽयं पचात् अपचः SiddhāKau. 652B.2 (*on* vi.2.157); **2** (one) who does not cook योऽपचस्य कदर्यस्य भुञ्जीतान्नं द्विजाधमः। तत्क्षणाच्छूद्रवत्स स्यात् BṛParāSm. 6.286; परान्नभोजी त्वपचः श्राद्धमत्र तु कारयेत् ViṣṇuDhaP. i.142.22; **3** not able to cook, bad cook (a term of abuse) (अशक्तौ गम्यमानायाम् ...) अपचो यः पक्तुं न शक्नोति KāśiVṛ. vi.2.157; अपचः पक्तुमशक्तः Prasā. ii.780.11; SiddhāKau. 652A.22 (*on* vi.2.157); **4** (one) accused of not cooking अपचोऽयं जाल्मः ...। पक्तुं पठितुं शक्तोऽपि एवमाक्रुश्यते KāśiVṛ. vi.2.158; (आक्रोशे च) आक्रोशार्थे अज्कान्तं नञः परं तथा। अपचोऽयं जाल्मः Prasā. ii.780.13; अपचो जाल्मः पक्तुं न शक्नोतीत्येवमाक्रोश्यते SiddhāKau. 652B.4 (*on* vi.2.158) (comm. पक्तुं शक्तोऽपि पक्तुमयं न शक्नोतीत्यनेन प्रकारेण क्षिप्यते)

अपचकिता (apa-cakitā) *adj.* (*f.*) not happy, discontented संहितश्चेत् 'परप्रकृतयो लुब्धक्षीणापचकिताः प्रत्यादानभयात् वा नोपगच्छन्ति' इति पश्येत् ArthaŚā. ii.249.1 (7.3)

अपचक्षुस् (apa-cakṣus) *adj.* (used as noun) (one) who has lost the eyes, blind (पन्था देयः ... अपचक्षुषे) अपचक्षुषे अन्धाय VīraMi. (Saṁskāra.) 476.10.

अपचत् (apa-cat-) I.P. (*caus.*) to drive away; to frighten अप नात्रम् अप कृत्याम् अप रक्षांसि धन्वा। अमीवाश् चातयामसि AV. (p.) vii.7.3; आ ते बध्नाम्य् ओषधिम्। या त्वायुर् उपाहराद् अप रक्षांसि चातयात् AV. (p.) xiii.13.10; PrāṇāU. 3.

अपचत् (a-pacat) *adj.* (used as noun) (one) who is not cooking यथा द्रव्ये त्रैकाल्यं न व्यज्यते तथा शक्तावपीति अपचत्यपि पचतीति स्यात् पक्ष्यति पाचकोऽपाक्षीत् पाचक इत्येव न स्यात् NyāyVār. 200.4 (*on* ii.1.16); न च तदानीमसर्वज्ञः सर्वज्ञात् सामर्थ्यसम्भवात् अपचन्नपि पाचको यथा NyāyKa. 126.9; अपचत्यपि पाकसंबन्धं प्रत्यस्ति स्वरूपशक्तिः TātpaṬ. (Vā.) 24.3 (*on* i.1.11); यत्तु पाककर्तृत्त्वमेव पाचकत्वं तदा अपचति तत्प्रयोगः भूतपूर्वन्यायेनौपचारिकः AdvaiSi. 884.8.

अपचति (a-pacati) *gr.* other than the word or expression *pacati* शब्दस्तु पचतिव्यतिरेकेणापचतिरेव भवति Śarka. 66.16.

अपचतिव्यतिरेक (apacati-vyatireka) *m.* absence of what is other than the word or expression *pacati* पुनरपि नञि तत्र प्रयुज्यमाने प्रतिषेध्यप्रतिषेध एव प्रतीयते नापचतिव्यतिरेकः Śarka. 66.24.

अपचन (a-pacana) *n.* lack of cooking, non-cooking स भगवान्पाकशासनः बदराणामपचनं चकार MahāBhā. ix.47.18.

अपचन्द्रसूर्य (apa-candrasūrya) *adj.* from which the Sun and the Moon have gone away अतोऽवगच्छाम्यपचन्द्रसूर्ये यथान्धकारस्य मुखे रजन्याः तथा तयोरक्षिरुचामभूमौ तव प्रगल्भेत परं प्रचारः Rāgh. 13.42.

अपचमान (a-pacamāna) *adj.* (used as noun) (one) who does not cook on his own at home तथैवापचमानेभ्यः प्रदेयं गृहमेधिना MahāBhā. iii.2.51; शक्तितोऽपचमानेभ्यो दातव्यं गृहमेधिना ManuSm. 4.32; अपचमाना ब्रह्मचारिपरिव्राजका इत्याहुः ManuBh. i.343.9 (*on* 4.32); अपचमानेभ्यो ब्रह्मचर्यादिभ्यः प्राण्यन्तरेभ्य इव इत्यर्थः ManvaVi. 472.9 (*on* 4.32); ManvaMu. 150.18 (*on* 4.32)

अपचमानक (a-pacamānaka) *adj.* (used as noun) (one) who is not eating food cooked on fire वानप्रस्थस्य द्वैविध्यम्। पचमानका अपचमानकाश्चेति BaudhDS. iii.3.2 (comm. अनग्निपक्वाशिनश्चेति सूत्रार्थः); पञ्चैवापचमानका उन्मज्जकाः प्रवृत्ताशिनो मुखेनादायिनस्तोयाहारा वायुभक्षाश्चेति BaudhDS. iii.3.9.

अपचय (apa-caya) *m.* **1Ai** decrease, reduction, diminution, lessening **ii** (Astron.) decrease (in passing through the constellation (*bhoga*)) **iii** (Astrol.) name of some houses in the horoscope (*lit.* causing regress) **Bi** destruction, loss, decay, decline **ii** cure (*lit.* destruction of cause of disease) **iii** detraction, i.e. depreciation **C** descent **D** detriment, deterioration **E** short duration (of time) **F** fall **G** degradation **2A** subtraction, deduction **B** (Astron.) (particular sum which is to be subtracted **3A** stealing **B** stealing, i.e. attracting **4** gathering, collection **5A** contraction **B** emaciation **6A** abandonment, giving up **B** deletion **C** removal **7A** weakness **B** (Mus.) weak, i.e. lower note **8** least (number), minimum **9** the word or expression *apacaya* **1Ai** decrease, reduction, diminution, lessening एकापचयेनोत्तरयोः KātyŚS. viii. 3.2. (comm. एकैकस्तनापसारणेन व्रतं दोहयति द्वितीयायां द्विस्तनं तृतीयायामेकस्तनमित्यर्थः); स्तेनः ... कर्माचक्षीत ... अनुज्ञातेऽनुज्ञातारमेनः स्पृशति। ... भक्तापचयेन वात्मानं समाप्नुयात् HirŚS. xxvi.7.4 (103.9); ĀpaDS. i.25.8; ऋतपेयेन स्वर्गकामः फाल्गुनिकस्य घृतस्य चतसृभिरङ्गुलिभिरुपादत्ते तावद्दीक्षासु व्रतमुपसत्स्वङ्गुल्यपचयस्तनस्थाने भक्षयति KāṭhŚSSaṅkalana. 29.15; यदा ... चन्द्रः ... विकृतो भवेत् ... पक्षापचये मध्ये दृश्येत द्वादशी। हन्ति पञ्चनदं तत्र राजानं सुमहद्बलम् AVPari. 50(3).4; पण्यं वणिग्भिरर्थापचयेन देयम् GautDS. ii.1.35 (comm. प्राप्तस्य मूल्यस्य किंचिन्न्यूनतां कल्पयित्वा); पौर्णमास्यां पञ्चदश ग्रासान्भुक्त्वैकापचयेनापरपक्षमश्नीयात् GautDS. iii.9.12 (comm. चतुर्दश्यामेको ग्रासो भवति। अमावस्यायामुपवासः); BaudhDS. iii.8.23; कालो नः ... आयुषोऽपचयं कृत्वा मरणायोपनेष्यति MahāBhā. iii.36.5; BhāgP. iv.11.21; न हीह कश्चिदपि स्वस्मिन्नात्मनि मुहूर्तमप्यवतिष्ठते। वर्धते यावदनेन वर्धितव्यमपचयेन वा युज्यते MahāBh. i.246.6 (*on* i.2.64); येन मूर्तीनामुपचयाश्चापचयाश्च लक्ष्यन्ते तं कालमाहुः MahāBh. i.409.22 (*on* ii.2.5); VākyaP. 3 (9).13; देहादपचयस्तेन तपसा तस्य यः कृतः। स एवोपचयः ... तेजसास्य कृतः BuddhaC. 12.97; प्रियशिरस्त्वाद्यप्राप्तिरुपचयापचयौ हि भेदे BrahmSū. iii.3.12; BrahmaSūBh. (Śaṅ.) 634.8 (*on* iii.3.12); स्रोतसां संनिरोधाच्च रक्तादीनां च संक्षयात्। धातूष्मणां चापचयात् राजयक्ष्मा प्रवर्तते CaraS. vi.8.40 (1941 Ed.); आत्मा शुद्धोऽक्षरः शान्तः निर्गुणः प्रकृतेः परः। प्रवृद्ध्यपचयौ नास्य ViṣṇuP. ii.13.71-72; AgniP. 379.13; आर्षप्रयोगेषु प्रक्षेपापचयं प्रति। न प्रमाद्येत् KāśyaS. 239B.39; क्रूरोदये योऽपचयः स नात्र Bṛhajjā. 7.12; JātaPā. 5.20; स्त्री स्यात्काचिन्मृणाल्यादिर्विवक्षापचये यदि AmaK. 2908; न व्येति उपचयापचयौ न याति इति अव्ययम् GītāBh. (Śaṅ.) 29.17 (*on* 2.17); (आत्मनः) एकस्य निरंशस्य ...। न हि तस्य पूर्वोत्तरकालयोरुपचयोऽपचयो वा स्वरूपभेदोऽस्ति IṣṭaSi. 87.20; पुण्यापुण्ययोरुपचयापचयौ BrahmSūBh. (Bhā.) 4.23 (*on* i.1.1); गन्धः केवलो गृह्यते न तदाधारस्य द्रव्यस्य नासिकादेशागमनं कल्पते। यदि द्रव्यावयवं (? वः) तत्रागच्छेत्कालेन द्रव्यस्यापचयः स्यात् BrahmSūBh. (Bhā.) 136.25 (*on* ii.3.26); उपचयापचयसंघाताद्यपि वक्तव्यम् NyāyMañ. i.294.12; (हीनान्नवस्त्रवेषः स्यात्सर्वदा गुरुसंनिधौ) यदि गुरोस्तादृशमन्नं गृहे न सिद्धं स्यात्, तदा तत्तेन नाशितव्यम्। अथ गुरोरपि तादृशमन्नं स्यात्तदापचयः कर्तव्यः ManuBh. i.179.20 (*on* 2.194); तत्सद्ब्रह्म ... न यत्रोपचयः कश्चित्तथाचापचयोऽपि च SkandP. iv.26.13; ŚivaP. ii (1).6.10 (43A.15); गन्धादयः परस्परं संहन्यमानाः पृथिव्यादयः ... संहन्यमानानाम् ... यथा यथापचयस्तथा तथा सौक्ष्म्यतारतम्यम् Bhām. 405.13 (*on* ii.2.16); यत्रात्यन्तभिन्नानां गवामुपचयापचयौ देवदत्तोपचयापचयहेतू तत्र कैव कथा गुणेभ्यो भिन्नाभिन्नानां व्यक्तीनामुपजनापाययोः TattvVai. 87.18 (*on* 2.19); यदैवोपचयापचयौ शरीरस्य दृश्येते तदैवोत्पादविनाशौ भविष्यतः TātpaṬ. (Vā.) 5.41.21 (*on* iii.2.10); नर्तकगतेभ्यो रसेभ्यो भावाः सामाजिके ... तत उपचये रसः। ततोऽप्यपचये भाव इति AbhinBhā. i.292.11 (*on* 6.33); रसान्तरतिरस्कारादन्यद्रागाच्च तस्य यः। भवत्यपचयो वृद्धेस्तद्ग्रासं तं प्रचक्षते SaraKaṇṭhā. 557.17; बलस्यापचयो ग्लानिराधिव्याधिप्रकर्षभूः SaraKaṇṭhā. 591.20; PratāYaBhū. 243.8; RasGaṅ. 100.2; तपसोऽपचयं मत्वा देवी हिमगिरीन्द्रजा। भूय एव तपः कर्तुमारेभे BrahmP. 35.60; आयुः क्षेत्राण्यपचयोपचयांश्चैव योऽकरोत् ... त्रातास्ति जगदीश्वरः BhaviP. 235A.12 (i.157.25); PadmP. v.16.30; सदसत्कर्मणां द्रष्टा धर्म एव सनातनः। धर्मे मतिः परो लाभस्तस्य ह्यपचयोऽन्यथा BṛDharmaP. i.1.36; शिरःपुच्छाद्यवयवभेदे सति ब्रह्मणोऽप्युपचयापचयौ प्रसज्येयाताम् BrahmSūBh. (Rā.) 625.7 (*on* iii.3.12); VedāntDī. 173.15 (*on* iii.3.12) BrahmSūBh. (Ma.) 54A.3 (*on* iii.3.13) VedāntPāSau. 307.18 (*on* iii.3.12) VedāntKau. 308.1 (*on* iii.3.12); ŚivārkaMaDī. ii.306.15 (*on* iii.3.12); उपचयापचयानर्हतयैकम् BrahmSūBh. (Rā.) 107.7 (*on* i.1.1); (सर्ववचनं प्रकृतिनिर्ह्रासार्थम्) निर्ह्रासः अपचयः। अल्पत्वमित्यर्थः Pradī. iv. 214A.3 (*on* iv.3.100); त्रियवश्चाधरोष्ठः स्याच्छेषश्चापचयस्तयोः SamarāSū. 79.55; पूर्णो भवति सुवृत्तस्तुषाररुचिरपचये वक्रः ĀryāSaŚa. 503; क्रोधोत्साहरतीनां च निजनिजकारणबलादुद्भूतानामपि ...

अपचयोऽवलोक्यते Kāvyānu. (He.) 69.22; 384.16; चेतः काचघटस्य तस्य घटते दीर्घोऽयमेको गुणः। ... धत्ते नापचयं चमत्कृतिवचो गीर्वाणगङ्गापयः RājTa. (Ka.)7.483; रूपेण धर्मेण उत्तरस्यैकस्य बहूनां वापचयो वर्धमानकविपरीतोऽवरोहः AlankāRa. 94 (1); यदि पुनश्चतुर्थ्योपनीतं वाजिनमन्यत्र विनियुज्यते हविषो मात्रापचयः स्यात् SankarKāBh. 41.15 (*on* i.4.3); उपचयापचयाभ्यां अवधारितेयत्तादिकादिभक्तादुद्धृतो भागस्तस्य विभक्तजस्य SmṛtiCan. iv. 711.20; तत्पूर्वोऽयं प्रविष्टः प्रसभमपचयः सर्वतापस्य सैन्ये TripuDi. 3.26; एकमिति पदं व्याचष्टे उपचयापचयानर्हतयैकमिति। उपचयापचयौ वृद्धिक्षयौ ŚrutaPra. iB.48.27 (*on* i.1.1); श्रीवर्धमानस्य परमेश्वरस्यानन्तचतुष्कसंपत्तेरुत्पत्त्यनन्तरं सर्वकालं तुल्यत्वाच्चयापचयौ न स्तः SyādvāMañ.1(110); अपचयस्य आपेक्षिकत्वात् अनवस्था मा भूत् इति स्मृतिमुपन्यस्यति क्षुद्रजन्तुरनस्थिः स्यादिति PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P. ii.4.8 (250.16); न तु सजातीयविजातीयाभ्यामेव उपचयापचयाविति नियमः NyāySiA. 1989.10; शोषादिना जलाद्यपगमेऽपि यथा वस्त्रादिस्वरूपस्य नापचयः तथा क्लेदनपाचनव्यूहनावकाशानामपगमेऽपि शरीरस्यापचयाभावप्रसङ्गात् VivaPraSam. 234.8; (सः) वार्द्धके वयसि ... रूपबलयोरपचयम् ... दृष्ट्वा चिन्तयामास PuruṣPa. 176.8 नष्टे वाससि दाप्ययम् ... रजकसकाशात् ...। ... धौतस्य ... चतुःकृत्वोर्ध्वमेव च। अर्धक्षयात्तु परतः पादांशापचयः क्रमात् DaṇḍaVi. 113.23.114.1; प्रवचनयज्ञदानतपसां श्रवणात्मधियां च विशेषात्तदनुविधायिनावुपचयापचयावुपगच्छति विद्या NayaMañ. III. iv.17.33; शिरस्त्वात्मत्वादिकम् ... न तु तात्विकम् ... ब्रह्मानन्दरूपायाः परिणामिन्याश्चिच्छक्तेरूपचयापचययोः परिणामविशेषवृत्योरदोषावहत्वात् ŚivārkaMaDī. ii.306.14 (*on* iii.3.12); अग्न्यादेः संसर्गिद्रव्यस्य प्रतिक्षणमुपचयापचयाभ्यां परिमाणप्रकाशादिभेदेन भेदाभ्युपगमात् MīmāKau. i.242.8 (*on* i.4.12); आनन्दगतौ उपचयापचयौ वृद्धिह्रासौ प्रतीतौ GoviBh. 229.6 (*on* iii.3.13) सत्त्वादिगुणत्रयस्योपचयः पुंस्त्वम्। अपचयः स्त्रीत्वम् LalitāSaBh. 139.28 (*on* 181); VaiyāBhū. 122.2 (*on* 25); उपचयापचययोः स्थितेरपि सत्त्वेन तन्मात्रविवक्षायां, सामान्ये नपुंसकम्'इति प्रवादः LaŚabdeŚe. i.365.8; **1Aii** (Astron.) decrease (in passing through the constellation, (*Bhoga*)) इन्द्रदिशं राहुवद्व्रच्छति ग्रहः। भोगस्यापचयात् प्रत्यग्वृद्धतत्पातवन्नहि SiddhāTaVi. 130.22; यस्योर्ध्वनेमिः शशिबिम्बनेम्यां स्वभावृतौ स्यात्तदधःस्थनेमिः। सितं परं यद्धनुषोश्च मध्ये शृङ्गाग्रगं चापचयस्ततः स्यात् SiddhāTaVi. 239.13; 271.6; परमं निरुक्तं (लम्बनं) दृक्तुल्यवृत्तस्थितितीक्ष्णभानौ। यत्स्थानतः प्राक्परतः सदैव दृग्लम्बनस्यापचयोऽस्ति नूनम् SiddhāTaVi. 301.22; 310.7;**1Aiii** (Astrol.) name of some particular houses in the horoscope (*lit.* causing regress) दशैकादशषष्टस्त्रिसंज्ञाश्चोपचयानि च। अन्या ह्यपचयानि स्युर्गर्गाद्यैर्गदितानि वै GaṇiNāMā. 50; **1Bi** destruction, loss, decay, decline यत्र वृक्षाः ... स्रवन्ति वा। ... तत्प्रवक्ष्यामि .... क्षयः क्षीरस्रवे ज्ञेयः स्नेहे दुर्भिक्षलक्षणम् वाहनापचयं मद्ये रक्ते संग्राममादिशेत् AVPari. 70 kha (8) 3; जयश्चैवोभयोर्दृष्ट उभयोश्च पराजयः। तथैवापचयो दृष्टो व्ययपाने क्षयव्ययौ MahāBhā. v.70.52 (BhārArthaPra. हानिः); दानवेन्द्राः ... धर्मस्यापचयं चक्रुः MahāBhā. xii.160. 26; यतः परस्यापचयस्ततोऽभ्याशे व्यूहेत, यतो वा भयं स्यात् ArthŚā. iii.134.6 (10.5); नर्तकोऽर्थपतिर्वापि यः पूजां न करिष्यति। ... प्राप्नोत्यपचयं तु सः NāṭyaŚā. 1.130; रज्वा ... हस्तात्प्रभ्रष्टया वापि कश्चित्त्वपचयो भवेत् NāṭyaŚā.2.36; 3.99.5.182; यस्त्वेभिर्लक्षणैर्हीनं दण्डकाष्ठं सजर्जरम्। कारयेत्स त्वपचयं महान्तं प्राप्नुयाद्ध्रुवम् NāṭyaŚā. 21.185; उपचयाद् व्यक्तीनामुत्पादः, अपचयाद् व्यक्तिनिरोधः NyāyBh. 201.4 (*on* iii.2.10); अपचय इति ह्रासः अपचितो गौरिति NyāyVār. 411.7 (*on* iii.2.12); उच्छेदनं चापचयः पीडनं कर्शनं तथा। ... शत्रौ वृत्तं चतुर्विधम्। ... नाशो योग्यनरादीनां बुधैः अपचयः स्मृतः NītiSā. 8.60; भावो हर्षपोषकारणम्। ... न विग्रहकारणान्येव यानकारणानि, किं तर्हि तान्यपि अपचयश्च हर्षपोषयोः परस्य प्रकृतीनाम् ManuBh. ii.50.13 (*on* 7.171); कर्म महच्छुभम्। ... विध्वंसमेत्यपचयात्कोष्ठागारादिवद्ध्रुवम् BṛĀraUBhVā. i.4.1681, ii.4.418; देहस्यापचयो मतौ निविशते गाढो गृहेषु ग्रहः ŚāntiŚ. 1.7; SaduktiKa. 314.25; नीहार इव चाणूरः शनैः अपचयं ययौ Yādavā. 10.47; (षड्गुणांश्चिन्तयेत्सदा) यद्गुणाश्रयणे सत्यात्मन उपचयः परस्यापचयः तं गुणमाश्रयेत् ManvaMu. 276.20 (*on* 7.160) निलयापचयौ क्षयौ AmaK. 2626; हानिः अपचयः Lingānu. (Ha.) 7.12; KośaKaTa. 2.693; क्षयोऽपचयरोगयोः AnekāSa. 261; DharK. 1856; अपचये क्षयः Vaija. 215.14; AnekāSam. 2.340; ViśvaPra. 115.6; AnekāK. 612; NānārthSam. 100.6; NānārthāSam. i.22.21; MediK. 120.8; ŚabdaRa. (Vā.) 3782; ViśvaLoK. 264.68; KośaKaTa. 2.7176; ŚabdaRaSaK. 241.4; संहारोऽपचयः समौ ŚabdaRa. (Vā.) 3426.; त्रुटिस्त्वपचये लेशे ViśvaLoK. 76.14. **1Bii** cure (*lit.* destruction of cause of disease) अश्मरी दारुणो व्याधिः ...। तस्य पूर्वेषु रूपेषु स्नेहादिक्रम इष्यते। तेनास्यापचयं यान्ति व्याधेर्मूलान्यशेषतः SuśruS. iv.7.4 (comm. प्रशमं यान्ति); व्याधेरपचयस्तुष्टिः SuśruS. iv.40.65; ŚārngaS. iii.10.21; **1Biii** detraction, i.e. depreciation अश्वादिपण्यानामत ऊर्ध्वमपचयो वृद्धिर्वा भविष्यतीति देशकालादिवशाज्ज्ञानीयात् SmṛtiCan. iv. 518.16; कुञ्जरपतेः स्वच्छन्दसंवर्धनैः क्षीयन्ते यदि कोटयोऽप्यपचयः किं तेन भूमीभुजाम् SaduktiKa. 254.26; लाभवशात् ... स्वस्वमूलद्रव्यानुसारेण गृह्णीयात्। एवं मूलद्रव्यादपचयेऽप्यपचयो द्रष्टव्यः Subodhi. 99.1 (*on* 2.255); लाभार्थं मिलित्वा कर्म कुर्वतां वणिजां मूलद्रव्यसंख्यानुसारेण लाभापचयौ भवतः VīraMi. 713.13 (*on* 2.259); **1C** descent समवरोहैः। ... अपचययुक्तैर्द्वित्रिस्तथा निवृत्तैर्द्विरभ्यस्तैः। आरम्भोऽप्यवतरणस्त्रिपर्ययुक्तैश्च कर्तव्यः (वाद्यविधिः) NāṭyaŚā. 29.94; **1D** detriment, deterioration बीजाद्वृक्षप्ररोहेण यथा नापचयस्तरोः। भूतानां भूतसर्गेण नैवास्त्यपचयो तथा BrahmP. 23.36; ŚivaP. v.19.28 (428A.7); अन्यत्वं चात्र न कारणानां दृष्टकार्यत्यागेन कार्यान्तरजनकत्वम्, अपित्वपरिपूर्णस्य कार्यस्योत्पत्तेः शक्तेरपचयात् ManuBh. i.42.8 (*on* 1.85); यथा ह्यश्वमेधराजसूयाद्यनुष्ठानशक्तेरपचयस्तथाध्ययनशक्तेरपि ĀtmaTaVi. 896.12; दीपाद्दीपान्तरोत्पादनवन्न परमात्मनोऽपचयो नापि शक्तिक्षयो नाप्येकान्तभेदः DīpKa. 82.20 (*on* 3.67); शपथो देयः ... वैश्ये गोबीजकाञ्चनानि तवापचयमुपयास्यन्तीति VīraMi. (Vyavahāra.) 126.27. **1F** short duration (of time) अल्पे महति वा शब्दे स्फोटकालो न भिद्यते परस्तु शब्दसंतानः प्रचयापचयात्मकः VākyaPa.1.104; **1F** fall येषां राज्ञा सह स्यातमुपचयापचयौ ध्रुवम्। अमात्या इति तान्राजा नावमन्येत्कदाचन Hitopa. 3.130; **1G** degradation, cf. **अपचयकारिन्¹**; **2A** subtraction, deduction सपक्षपुच्छेषु विधाभ्यासेऽपचये च विधासप्तमकरणीं पुरुषस्थानीयां कृत्वा तया विहरेत् HirŚS. xxv.3.29 (994.3); ĀpaŚuS. iii. 9.14; यः क्षेपस्सोऽपचयोऽपचयः क्षेपश्च विपरीते Āryabh. 2.28 (44); समपदेऽग्रे त्वपचयः पूर्वमुपचयः SiddhāTaVi.(ŚeṣaVā.) 38.20; **2B** (Astron.) particular sum which is to be subtracted मासाधिमासकगणान् गिरिभागशेषांस्त्रिंशद्गुणादपचयोऽयमुदीर्यते MaBhāsk. 1.25 (comm. कलियातवर्षे सप्ताभिर्भक्ते शिष्टं पञ्चभिर्निहत्य हीनदिवसेषु अतीतावमेष्वत्र लघुतन्त्रसिद्धषष्ठावमेषु संयोज्य सप्तभिर्भक्ते यच्छिष्यते सोऽपचयसंज्ञो भवति); **3A** stealing द्रव्यापचये त्र्यवरं प्रतिराद्धः GautDS. iii.4.8 (comm. ब्राह्मणस्य द्रव्ये चोरादिभिरपचीयमानेऽपह्रियमाणे); जीवत्यर्थक्षये नीचो याञ्चापचयवञ्चनैः DaśāvaC. 5.166; फलकाष्ठपुष्पाणां च चौर्यमल्पेऽपचयेऽप्यत्यन्तवैक्लव्यम् ManvaMu. 463.19 (*on* 11.70); अपहारस्त्वपचयः AmaK. 2281 (*but* colebrook - loss); AgniP. 366.22; अपहारापचयौ समौ AbhidhāCin. 1524; अपहारश्चापचये ŚabdaRaSaK. 285.9; **3B** act of stealing, i.e. attracting करतलैरपचायमथेक्षणैरपचयं च वनेषु जनेषु च। सुमनसां मनसामपि यद्दिने विरचयन्ति विलोलविलोचनाः। तस्मिन्नसमशरसमरसमये ... लक्ष्मणमिदमभाषत RāmāCam. 4.3 (comm. अपचीयत इत्यपचयमपहारम्। आकर्षणमिति यावत्) **4** act of gathering, collection इन्धनोदकाग्निकाष्ठतृणोपलपुष्पफलपर्णादनि(? °दाने)ष्वपचयं ... सर्वमर्हति ब्राह्मणः ŚankhaliDS. 12; पुष्पापचयग्रथने ... शल्यावयवग्रहणे प्रकर्षणे चाग्रसंदंशः NāṭyaŚā. 9.112; AbhinBhā. ii.52.13 (*on* 9.112); **5A** contraction या शब्दसमूहत्यागपरिग्रहसंख्यावृद्ध्यपचयवर्णसमासानुबन्धानां व्यक्तावुपचाराद् व्यक्तिः NyāySū. ii.2.60; निरवयवा तु जातिरिति। एतेनापचयो व्याख्यातः NyāyBh. 153.7 (*on* ii.2.60); कथमनन्तावयव आत्मा हस्तिशरीरे तेषामवयवानामुपचयोऽर्भकशरीरेऽपचयः BrahmSūBh. (Bhā.) 126.26 (*on* ii.2.35); VedāntKau. 206.21 (*on* ii.2.35); **5B** emaciation विशेषा रोगेषु ... चक्षुरिन्द्रियविज्ञेयाः शरीरोपचयापचयायुर्लक्षणबलवर्णविकारादयः SuśruS. i.10.5 (comm. कार्श्यम्); **6A** abandonment, act of giving up प्रक्षेपापचये ताभ्यां क्रमः पादांशिको भवेत्। एकान्तरं ततश्चोर्ध्वं द्व्यन्तरं त्र्यन्तरं तथा CaraS. i.7.37 (1941 Ed.); **6B** deletion अपचय इदानीं चिन्त्यते ŚābaBh. 1618.19 (*on* viii.3.12); ŚāstrDī. v.68.23 (*on* viii.3.6); BhāṭṭDī. iii.32.10 (*on* viii.3.6); **6C** removal साकल्यापचये प्रमित्यभावाद्रौणे प्रमातृप्रमेये संपद्येते NyāyMañ. i.13.11; अग्नेस्तृणान्यपचिनोतीत्यत्र अपचयस्य द्वितीयया उपयुक्तपरिस्तरणतृणप्रतिपत्तित्वावगमात् तद्गतं तावत् बहुत्वं न विवक्षितम् MīmāKau. ii.185.7 (*on* iii.1.14); **7A** weakness यदा परिपुष्टमात्मानम् ... मन्येत स्त्रियाश्च कथंचिदपचयं तदा पुत्रार्थी गच्छेत् ManuBh. i.232.2 (*on* 3.49); अपचयो दीनता Nīl. *on* MahāBhā. v.70.52; **7B** (Mus.) weak, i.e. lower note उपचयापचयाद् ध्वनेः कुर्वन्त्येकत्र रन्ध्रेऽपि तज्ज्ञा नानास्वरोदयम् SamgīRa. iii.328.2 (6.455); **8** least (number), minimum, cf. **अपचयातिशय**; **9** the word or expression *apacaya* बलस्यापचयो ग्लानिः ... अपचयशब्देन नाश एव प्रतीयते RasGaṅ. 100.3.